LIBRARY.

RAWDON COLLEGE.

PRESENTED

BY THE

REV. T. G. ROOKE.

Shelf CR12 No. 236.

Digitized by the Internet Archive
in 2023 with funding from
Kahle/Austin Foundation

https://archive.org/details/novumtestamentum0001joan

NOVUM TESTAMENTUM GRAECUM

CUM VARIIS LECTIONIBUS

ET

COMMENTARIO

DUOBUS TOMIS.

NOVUM TESTAMENTUM GRAECUM

CUM VARIIS LECTIONIBUS

ET

COMMENTARIO

DUOBUS TOMIS.

Ἡ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

NOVUM TESTAMENTUM GRAECUM

EDITIONIS RECEPTAE

CUM LECTIONIBUS VARIANTIBUS

CODICUM MSS., EDITIONUM ALIARUM,

VERSIONUM ET PATRUM

NEC NON COMMENTARIO PLENIORE

EX SCRIPTORIBUS VETERIBUS HEBRAEIS, GRAECIS ET LATINIS

HISTORIAM ET VIM VERBORUM ILLUSTRANTE

OPERA ET STUDIO

JOANNIS JACOBI WETSTENII.

TOMUS I.

CONTINENS QUATUOR EVANGELIA.

L.E.D.B. del. P. Tanjé. Sculp.

AMSTELAEDAMI,

EX OFFICINA DOMMERIANA.

MDCCLI.

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΝΟΥΟΜ ΤΕΣΤΑΜΕΝΤΟΜ

GRAECUM

FREDERICO
REGIO PRINCIPI
DE WALES

AUGUSTISSIMI ET POTENTISSIMI
GEORGII II. D. G. MAGN. BRIT.
FRANC. ET HIB. REGIS
FIDEI DEFENSORIS
FILIO PRIMOGENITO.

Postaquam a multis retro annis animum ad parandam editionem emendatissimam Novi Testamenti appulissem, & non sine magno labore quatuor Evangelia, quae primum ejus tomum constituunt, nuperrime ad finem perduxissem, deliberavi, cui opus istud dedicarem; atque re maturius considerata statui, Patronum mihi quaerendum esse Virum Principem. Audeo itaque,

que, admissionis facilis fiducia securus, Tuo id sistere conspectui, PRINCEPS HUMANISSIME. *Quamvis enim ad officium omnium Principum Christianorum aeque pertineat, textum Sacrum religiose recipere & tueri; cum Evangeliorum liber sit sacrosanctus, & vita ad leges eo contentas exacta omnis in terra Majestatis fulcrum & columen firmissimum: ea tamen in Te unice reperiuntur, quae demonstrant, divino Te munere datum esse, in quo innocentia tutelam, veritas patrocinium, & religio praesidium haberet.*

Non potui igitur quin mentem atque oculos in Te statim configerem, PRINCEPS AUGUSTISSIME, *filium* MAGNI ILLIUS REGIS, *quem Europa praecipuum tum libertatis publicae tum religionis Protestantium, purgatae ab erroribus Romanensis ecclesiae, suspicit Defensorem; cumque magna Britannia semper fuerit nutrix Libertatis Conscientiae, & patrona hominum, quod ea libertate usi, quae sentirent, professi fuissent, vexatorum, supplex ad Te cum opere meo confugio.*

Notas atque observationes meas judicio totius orbis Christiani subjicio, bene mihi conscius, consilium meum nunquam fuisse vel materiam praebere iis, qui lites & dissidia quaerunt, vel controversias ullas religionis, quae proh dolor! sine fine & modo agitantur, tangere, sed unice contextum ex MSS. authenticis, ex Versionum antiquarum collatione, ex Patribus, & variis Editionibus typis excusis dilucidare, veramque lectionem non argumentis subtilibus, sed testimonio oculorum ex monumentis veteribus, per quae factis scriptisve certa fides conciliari solet, adstruere.

Uti vero omnes Protestantes Te tanto Patre prognatum merito venerantur, ita maximo ipsis etiam est solatio videre AUGUSTAM DOMUM *Tuam numerosa prole beatam; quo pacto & nunc & olim ad seros usque nepotes jura Magnae Britanniae*

tum

tum civilia tum sacra, unde libertas totius Europae pendet, sarta tectaque fore pia, Deo favente, fiducia augurantur.

Neque in his solum multisque aliis Deum Celsitudini Tuae favisse conspicuum est, verum inprimis in REGIA *thalami* CONSORTE, *quae directo limite genus ducit a Magno* ELECTORE SAXONIAE, *Principum Protestantium primo, a quo insignis illa Reformatio in Germania coepta est, unde per universam Europam diffusa usque ad nostra tempora feliciter viget. Quamvis vero Providentia divina Heroem illum magnis ideo difficultatibus implicari permiserit (& quis quaeso est mortalium, qui se occulta Dei consilia in distributione prosperorum & adversorum hujus vitae eventuum investigare posse praesumat?) praemia tamen Eidem destinavit amplissima, quorum partem nunc tandem admirabundi & gratis erga Deum animis intelligimus, ut nimirum posteri ejus in sublimi M. Britanniae solio collocarentur, per quos Religio purior, quae Illius praecipue opera inter Reformationis initia fuit asserta, deinceps stabiliretur.*

Serena, ut confido, fronte excipies hoc, quod nunc Tibi offero, opus. Cum enim accedam cum Evangelio in manibus, & doctrinam ejus pectori meo infixam habeam, nullum in terris Principem justum reformido, adulari autem haud decorum duco; quod ut a moribus meis alienum est, ita in Te, Principem optimum & Veritatis Cultorem, injuriosum fore certo scio, quippe ex Evangelio didici, omnia mundana inspicere tanquam transeuntia, & nos pariter cum illis transituros, Verbum autem Domini manere in aeternum.

DEUS OPTIMUS MAXIMUS *divitias benignitatis suae porro effundat in Regium Parentem Tuum, in Regiam Tuam Celsitudinem, in Regiam Conjugem, totamque Tuam Posteritatem!*

GEORGIO
REGIO PRINCIPI DE WALES
FREDERICI REG. PRINCIPIS DE WALES
FILIO PRIMOGENITO
GEORGII II. MAGN. BRIT. REGIS NEPOTI

&c. &c. &c.

GEstiebat animus Regio Parenti Tuo hoc opus inscribere, consilio, ut opinor, nec vano nec temerario, & mihi valde honorifico; sed, cum omnia praelo essent parata, (o spes hominum fallaces!) ecce affertur atrox de praematura Optimi Principis morte nuntius, qui non me solum, verum etiam omnes bonos, ultra quam dici potest, perculit atque afflixit.

Ut vero paulatim animum recepi, non potui invenire doloris acerbissimi praesentius levamen, quam in Te, PRINCEPS AUGUSTISSIME, *cui & eandem, uti totidem verbis concepta & Regio Parenti Tuo destinata erat, Dedicationem & opus ipsum offerrem; tum quod nemo nunc vivit, ad quem Illa spectet propius quam ad Te, Optimi Parentis glorioſissimae Memoriae Primogenitum: tum quod, boni ominis causſa, Tibi, Principi genito ut olim in Regali Magnae Britanniae Throno sederes, haud alium Librum prius offerri convenit, quam Librum Evangeliorum.*

Quod dum facere audeo, Deum immortalem precor, ut vitam Tibi largiatur prosperam atque diuturnam, spesque adeo, quas de Te concipimus maximas, velit esse ratas, ut, cum aetas maturior accesserit, re ipsa demonstres, Te doctrinae Evangelii toto corde assentiri, &, quod Regia Dignitas requirit, ejusdem esse constantem Defensorem atque Protectorem. Ita vovet ex animo

REGIAE CELSITUDINIS TUAE

Cliens Devotiſſimus

JOANNES JACOBUS WETSTENIUS.

PRO-

Codices Graeci MSS. Evangeliorum

Signa *m. i c. a.* appoſita indicant codicem aut mutilatum, aut interpolatum, aut curſim inſpectum, aut alterius Codicis hic deſcripti apographum.

A. Alexandrinus *m. i.* p. 8. 31. 112. 159
B. Vaticanus *m. i.* 23. 108.
C. Ephrem *m. i.* 27
D. Cantabrigienſis *i.* 28
E. Baſilienſis 38
F. Boreeli *m.* 40
G. Wolfii *m.* ---
H. ——— *m.* ---
I. Cottonianum fragmentum *m.* 41
K. Cyprius *i.* ---
L. Stephani η *i.* ---
M. F. des Champs ---
N. Fragmentum Vindobonenſe *m.* ---
O. ——— Bandurii *m.* ---
1. Reuchlini *i.* 42.
2. Praedicatorum Baſilienſium 44
3. Corſendoncenſis *i.* 45
4. Stephani γ. 46
5. ——— δ. *i.* ---
6. ——— ε. ---
7. ——— ϛ. ---
8. ——— ζ. ---
9. ——— ιβ. ---
10. Kuſteri Pariſ. 1. ---
11. ——— Pariſ. 4. ---
12. Stephani ιδ. ---
13. Kuſteri Pariſ. 6. *i.* 47
14. ——— Pariſ. 7. ---
15. ——— Pariſ. 8. ---
16. Regius 1881. ---
17. ——— 2244. ---
18. ——— *c.* ---
19. ——— *c.* ---
20. ——— *c.* ---
21. ——— *c.* ---
22. Colbertinus 2467. *i.* ---
23. ——— 3947. *i.* ---
24. ——— 4112. ---
25. ——— 2259. ---
26. ——— 4078. 48
27. ——— 6043. ---
28. ——— 4705. *c.* ---
29. ——— 6066. *c.* ---
30. ——— 4444. *c.* ---
21. ——— 6083. *c.* ---
32. ——— 6511. *c.* ---
33. ——— 2844. *c.* ---
34. Coislinianus 195. 48
35. ——— 199. 49
36. ——— 20. ---
37. ——— 200. ---
39. ——— 23. *a.* 50
40. ——— 22. ---
41. ——— 24. *m.* ---
42. Medicaeus *i.* ---
43. San-Maglorianus ---
44. Caeſaris de Miſſy ---
45. Bodlejanus 1. ---
46. ——— 2. ---
47. ——— 6. 51
48. ——— 7. ---
49. Roe 1. ---
50. Laudi 1. ---
51. ——— 2. ---
52. ——— 5. ---
53. Seldeni 1. ---
54. ——— 2. ---
55. ——— 3. ---
56. Lincolnienſis *i.* ---
57. Magdalenenſis ---
58. Novi Collegii *i.* ---
59. Gonvilli & Caji 52
60. Joannis Mori ---
61. Montfortii *i.* ---
62. Henrici Googe *a.* ---
63. Uſſerii 1. ---
64. ——— 2. ---
65. Jo. Covelli ---
66. Thomae Gale ---
67. Huntingdon 1. ---
68. Georgii Wheeler 53
69. Leiceſtrenſis *i.* ---
70. Bunckle ---
71. Epheſius ---
72. T. Johnſon. *i.* ---
73. G. Wake 1. 54
74. ——— 2. ---
75. Genevenſis *c.* ---
76. Caeſareus 1. ---
77. ——— 2. *c.* ---
78. J. G. Carpzovii ---
79. Douzae *c.* ---
80. J. G. Graevii ---
81. Correctorii Bibliorum *a.* ---

82. L. Vallae ---
83. Auguſtanus 1. ---
84. ——— 2. ---
85. ——— 3. ---
86. Byzantinus ---
87. Moſcuenſis ---
88. Camerarii *c.* 56
89. Gehlianus *a.* ---
90. J. Fabri *a.* ---
91. Perronii 57
92. A. Faeſchii *m.* ---
93. Gravii *a.* ---
94. A. Faeſchii *m.* ---
95. Wheeler 2. *m.* ---
26. Jo. Trithemii *m.* ---
97. Hirſaugienſis *a.* ---
98. Turicenſis *m.* ---
99. Rutgerſii *c.* ---
100. Pauli Ebeſwaldii *c.* ---
101. Uffenbachianus *c.* ---
102. Medicaei *c.* 58
103. Mazarini *c.* 173 ---
104. H. Vignerii *c.* ---- ---
105. H. G. Ebneri *c.* ---
106. Comitis de Winchelſea *i.* ---
107. Florentinus *c.* ---
108. Jani Parrhaſiii *c.* ---
109. Richardi Mead *c.* ---
110. Joannis Ravii *i.* ---
111. Codices Veleſiani *i.* 59
112. Codices Romani *i.* 61

Codices Evangeliſtariorum.

1. Colbertinus 700. 62
2. ——— 2215. ---
3. Wheeler 3. 63
4. Mori 2. ---
5. Bodlejanus 3. ---
6. Scaligeri ---
7. Colbertinus 614. 64
8. ——— 648. ---
9. ——— 681. ---
10. ——— 721. ---
11. ——— 1265. ---
12. ——— 824. ---
13. ——— 1241. ---
14. ——— 1282. ---
15. ——— 1124. ---
16. ——— 2465. ---
17. ——— . . . ---
18. Bodlejanus 4. ---
19. ——— 5. ---
20. Laud. 4. 65
21. Seldeni 4. ---
22. ——— 5. ---
23. R. Mead c. ---
24. Auguſtanus 4. ---

Editiones Novi Teſtamenti Graeci.

Ariae Montani 150
Bengelii 156
Bentleji 153
Bezae 146
Bogardi 142
Colinaei 141
Complutenſis 116
Curcellaei 171
Eraſmi 120
Haultini 152
Hodie recepta 151
Kuſteri 176
a Maſtricht 277
Millii 175
Oxonienſis Felli 174
Schmidii 152
Stephani 142

Verſiones Novi Teſtamenti.

Æthiopica 111
Arabica ----
Armena ----
Coptica 110
Gothica 114
Italica 79
Syriaca prior 109
-------- poſterior 112
Vulgata 83

PROLEGOMENA.

CUm duo praecipue a bono Interprete requirantur, primo ut verba Scriptoris, quem ſibi ſumit, veteris, deinde ut verborum ſignificationem pro virili eruat; in utroque ſe multi eorum, qui in Novum Foedus annotationes ſcribere ſunt aggreſſi, ita geſſerunt, ut exſpectationi Lectorum parum ſatisfecerint. Quod enim attinet ad Lectionem veram inter tot & tantas librorum variationes inveniendam, tam parum de ea fuerunt ſolliciti, ut vel de fide typothetarum ſecuri, eaque, quam fors obtulerat, editione contenti, ſtatim interpretationi ſeſe accingerent, vel longe maximam Variarum Lectionum, quas prae manibus habebant, partem ſupprimerent; quorum illud vix a negligentiae culpa abſolvi poteſt, iſtud vero ſuſpicionem praebet, acſi vel partium ſtudio vel invidia merces ſuas nude atque aperte ſpectandas proponere veriti fuiſſent: Ad Senſum vero ſcriptorum exponendum omnes omnium conjecturas atque opiniones in medium contulerunt, idque vel tanta brevitate, ut obſcuri fierent, vel tanta rerum & verborum copia, ut lectoris animum obruerent, multoque redderent incertiorem, quam fuerat dudum. Utrinque igitur vitaturus vitium, & accuratius, quam hactenus factum eſt, undique conquiſitis Lectionum varietatibus, meam de illis ſententiam ita decrevi dicere, ut tamen cuivis de ea re integrum liberumque relinquerem judicium, & illam tantum ex omnibus ſeligere interpretationem, quae mihi aut unice vera aut veroſimillima videbatur. Prius autem quam operi me accingam, quaedam praefari neceſſe eſt.

De Codicibus Graecis Manuscriptis Novi Testamenti; eorumque cum Editis Collatione.

1. COdices partim ſunt *membranacei*, partim *chartacei*. Membrana vel eſt purpura infecta, vel ſui coloris; eademque vel tenuior vel craſſior. Charta item vel eſt bombycina vel communis, eaque rurſus vel laevigata atque expolita, vel notae deterioris.

Codicis in membrana purpurea deſcripti duo tantum ſuperſunt fragmenta, Londini unum, Viennae alterum, de quibus infra accuratius agetur, quae ſine dubio ſunt antiquiſſima, & deſcriptioni Hieronymianae exacte reſpondent, qui praef. in Job. „ habeant, inquit, qui volunt, veteres libros vel in mem„ branis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, „ literis onera magis exarata quam Codices, dummodo mihi meisque permit„ tant, pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros Codices, quam emen„ datos". Hujusmodi quoque membranae purpureae vel chartae puniceae ſive violaceae inſcriptum vidi Pſalterium Graecum, & aliud Latinum, quorum illud Tiguri in Bibliotheca Civica, hoc vero Pariſiis in Cœnobio S. Germani aſſervatur.

In membrana tenuissima scriptus est Codex, quem Beza Claromontanum vocavit, & liber Prophetarum, qui Renati Marechalli fuit; tenuitatem vero membranarum aeque atque elegantiam literarum in pretio fuisse testatur Chrysostomus Hom. 32. in Joannem, ubi mentionem facit σπουδῆς περὶ τὴν τῶν ὑμένων λεπτότητα, καὶ τὸ τῶν γραμμάτων κάλλος. Chartacei omnes sunt sequioris aevi, &, si charta sit vulgaris, majorem partem seculo XV. & XVI. in Italia scripti.

2. Membranae istae in *quaterniones* distinguuntur, quorum singuli plerumque octo sunt foliorum, numeris in priore cujusque vel summa vel ima pagina notatis distincti, sicut etiam nunc Typographis distinguere mos est, nisi quod in paucis demum posteriori pagina notantur. Istae notae in quibusdam Codicibus vetustate obsoletae sunt. Ita notatos quaterniones etiam reperi in Codice Octateuchi vetustissimo, qui Saravii fuit. Ex quibus numeris comperire licet, quantum hinc inde in Codicibus desideretur. Ita descripti erant Codices illi quinquaginta, quos Eusebius Caesarienſis jussu Constantini M. curavit describendos, ἐν πολυτελῶς ἠσκημένοις τεύχεσιν τρισσὰ καὶ τετρασσὰ, *in voluminibus magnifice exornatis terniones & quaterniones* de vita Const. IV. 37. quae Valesius ita explicat: „ recte interpres terniones & quaterniones vertit. Codices „ enim membranacei fere per quaterniones digerebantur, h. e. quatuor folia „ simul compacta, ut terniones tria folia sint simul compacta, & quaterniones „ quidem sedecim habebant paginas, terniones vero duodenas. Porro in ultima quaternionis pagina notabatur numerus quaternionis, puta 1. 2. 3. & „ sic deinceps, quemadmodum observavi in vetustissimis Codicibus tum Graecis „ tum Latinis. In antiquissimo Codice Gregorii Turonensis, qui ante non„ gentos annos scriptus est, in ultima pagina quaternionis hanc notam reperi „ q. 1. id est quaternio primus.

3. „ Paginae singulae in plerisque omnibus Graecis manuscriptis ad circi„ num & normam paribus spatiis dividuntur, ut *lineae* aequali intercapedine „ dirimantur, parque ipsarum numerus sit in singulis paginis". *Palaeograph.* p. 27. Puncta quoque ipsa circino satis alte impressa fuerunt, ductaeque ab uno ad alterum lineae etiam nunc in Codicibus vetustissimis conspiciuntur, ita quidem ut in parte aversa quoque ejusdem operae vestigia appareant, quae descriptores in exarandis literis sequerentur. Lineae transversae omnes pari intervallo ductae sunt, directis singulis utrinque inclusae atque terminatae; nisi quod in his Codicibus, quorum singulae paginae binis columnis constant, duplices hae Lineae, quae columnas utrinque finiunt, necessario ductae fuerunt. Quae licet omnibus nota ac pervulgata sint, ideo tamen hic adnotanda judicavi, quia saepe accidit, ut librarii, intermedia illa distinctione neglecta, textum perturbarent, quod in Genealogia Christi Luc. III. magnam confusionem peperit, cum παραλλήλως posita nomina pro eis, quae perpendiculariter subjacebant, scriberentur.

4. *Literae* sunt vel majores vel minores, illae tempore Hieronymi, ut §. 1 vidimus, vocabantur unciales, rursus in duo genera distinguendae. Literae veteres primi generis figura sunt inornata ac simplici, aequabili ductu exaratae, ita ut, si ξ excipias, vel uno duntaxat, ut σῖγμα, ο τὸ μικρὸν & ἰῶτα, vel duobus, aut summum tribus constent ductibus. Literae veteres secundi generis sunt multo pinguiores, inaequali ductu atque angulosae, aliae velut basi quadam fultae, aliae variis apicibus ornatae aut oneratae potius. Quum vero prior illa plane eadem scriptura sit, quae in antiquioribus monumentis Graecorum comparet: posterior picturam semibarbarorum temporum sapiat, apparet utique, priorem characterem recte assignari seculo VI., posteriorem IX. Hoc & brevitatis causa facio, aliis Codices prout figura magis ad hanc vel illam accedit medio tempori dividendos relinquens; tum etiam vitandae extremitatis ergo; video enim possessores Codicum, nescio quo amore antiquitatis abreptos, plerumque majo-

ALPHABETUM GRÆCUM EX CODICIBUS

⍺ ⍺ ⍺ ⍺	Λ Λ Λ	α α ω
в в в	Б Б Б Б Б	β β в и (м in medio)
г г г	Г Ғ	γ ᴦ
д д д	Д Д Д Д Д	∂ ᗞ
є	Є Є Є	ε є G ҽ
z ζ z	Ζ ζ ϛ ζ Ȝ Ϛ	ȝ ȝ ȝ
н н	Н	η и н
⊖	⊕ θ ϕ	θ ϑ θ
ı	I Ɨ	ι
к к к	K K K K	κ
ʌ ʌ ʌ	Λ Λ Λ Λ	λ ʌ
м м м м	M Ɱ M M Ɱ Ɱ Ɱ M Ɱ	μ μ
N N	N N N	ρ ν
ξ ξ ξ	Ξ Ξ Ξ Ξ Ξ	ξ ȝ
o o o	O ◊ O	o
п п	П П П Ⱨ	ϖ ϖ π ⱨ
ρ ρ ρ ρ	Ρ Ⱬ Ρ	ρ ҏ
c c c	C C C	σ (s ⊊)
т т т	T T Ŧ	τ ⅂
ʏ ʏ ʏ	Y Y ʏ Y Ɏ Y Ƴ Ɏ	υ
ф	Φ ⱷ ⱷ	ф ф ϕ
х х	X X X X	χ
ψ ψ	Ⱶ Ψ Ⱶ	ψ
ω ω	Ш W Ⓦ Ⓦ ∞ Ⓐ Ⓐ	ω ω ∞

jorem, quam veritas liquido poſtulabat, aetatem illis aſſignare, quod Βιβλιοκαπήλοις pulchrius quam eruditae mercis aeſtimatoribus convenit. Literae ſequioris aevi minores illae ſunt, quibus jam vulgo Typographi utuntur. Eſt praeterea aliud Alphabetum Graecum, quo Latini poſt Caroli M. tempora uſi ſunt, cujus literae non ita regulares ſunt; inprimis vero *a* & *e* & *y* ad formam Latinam inflectuntur.

5. In libris, priori ſcriptura exaratis, *Accentus* & *Spiritus* ut & *diſtinctiones vocum* plerumque deſunt. Noſtram non facimus de aetate Accentuum & Spirituum controverſiam, de vulgari ſaltem eorum uſu in MSS. loquimur: unum vidimus fragmentum Cap. ſequenti deſcribendum, & Prophetarum Codicem Marechalianum ex vetuſtioribus, cui hae notae adſperſae fuerunt; in ceteris omnibus, quos tractavimus, vix uni aut alteri voci ſimiles notae apponuntur: at mediae antiquitatis Codices omnes, licet imperite ſatis haud raro, appoſitas easdem notas exhibent.

6. *Orthographiae* ratio in veteribus fere eadem eſt, ab hodierna autem nonnihil recedit, ſcribunt enim τέσσερα, τεσσεράκοντα, ὀλεθρεύειν, διαβέννει, φθάννει, ἀποκλεννόντων, λημφθεὶς, λημφθήσομαι, ἐραυνᾶτε, ἠδύναντο, ἠυλόγησεν, ἤυρεν, ἔχθες, ἐπροφήτευον, συνκαταμίγνυμι, ἐνπνέον, συνπροπέμψαι, ἐνκαλοῦμαι. οὕτως & ἐγέννησεν non ὅυτω & ἐγέννησε, etiam ubi ſequitur Conſona. „ Literae ι. & υ. quando al„ teri vocali non junguntur, nec diphthongum efficiunt, punctis ſuperne no„ tantur ï ü. Palaeogr. 3". Γνοι & παραδοι pro γνῶ & παραδῶ ſcribitur, ut in veteri columna ἐν τοι πολεμοι, antequam ὼ μέγα advectum eſſet, quatuor ante Chriſtum ſeculis. Palaeogr. p. 138.

7. Etiam vetuſtiſſimi quasdam voces in *Compendio* ſcribunt, ita ut primam tantum atque ultimam, interdum & mediam literam, pro integra voce ponant, lineaque ſuperducta tegant, ut θc, κc, ιc, χc, υσ, σηρ, ιηλ vel ισλ, ιλημ, πρα, μρα, Δαδ, pro Θεὸς, Κύριος, Ἰησοῦς, Χριστὸς, υἱὸς, Σωτὴρ, Ἰσραὴλ, Ἱερουσαλὴμ, πατέρα, μητέρα, Δαυίδ. Quod ex Judaeorum ſcribendi conſuetudine vel a LXX. Interpretibus vel ab Origene in Codices V. atque inde etiam N. T. & ſcripta Patrum derivatum eſſe puto. Ideo autem notari debet, ut pateat, quam facile acciderit, ut vocabula Θεὸς, Χριστὸς, & Κύριος, cum aliis permutarentur, quod Virum eruditiſſimum J. Pearſonium miror latuiſſe, quandoquidem in explicatione Symboli Apoſtolorum de loco 1 Tim. III. 16. contra Hincmarum excipit; „ unius literae mutatione ex ὅς non poſſe fieri Θεὸς": imo vero nonniſi tenuiſſima lineola requiritur ut ex oc fiat θc id eſt Θεὸς. Ex hoc fonte manavit, quod Geneſ. XLIV. 3. in Aldina Editione legitur, οἱ ἄνθρωποι αὐτῶν pro οἱ ὄνοι αὐτῶν, nimirum promta erat aberratio, ut α pro ο librarius ſcriberet, unde pro ὄνοι factum eſt ἄνοι i. e. ἄνθρωποι. Hinc etiam eſt, quod Luc. II. 38. pro Ἱερουσαλὴμ legitur Ἰσραὴλ i. e. ιηλ pro ιλημ. & Actor. XIII. 23. σωτηρίαν pro σωτῆρα Ἰησοῦν h. e. σριαν pro σρα ιν. Sed & alia cauſſa eſt, quae me movebat, ut haec ſcripturae Compendia notarem, ne quis cum Beza & Gomaro aliisque, quoties difficultas aliqua occurrit, ad neſcio quae commentitia compendia confugere licere exiſtimet, ut quum Ιριου pro Ἰερεμίου, Ζριου pro Ζαχαρίου, κω pro καιρῷ, απολοις pro ἀποστόλοις, Μαν pro Μανασσῆ ſcriptum fuiſſe conjiciunt; quod quid aliud eſt, quam ex ſcriptura naſum cereum facere? Illud enim teſtari poſſum, talia compendia ne quidem in junioris aevi Codice ullo, nedum in Vetuſtioribus, repertum iri.

8. Ad Compendia ſcriptionis refero, quod Codices Veteres, quos imitatur Coptica & Gothica Verſio, *numeros* literarum notis perpetuo fere exprimere ſoleant. „Diſcedit quidem in alia omnia Millius, quando de his numeris agens „ Compendia, inquit, ſcriptionis in genere quod ſpectat, non eſt quod Apo„ ſtolis ea tribuamus, quorum erat Codices ſacros aperte, clare, accuratiſſime de-

„ ſcriptos tradere; imo nec Apoſtolicis temporibus, in Exemplarium deſcripti-
„ one procul dubio ſumme curioſis: ſed omnino ſcribis poſterioribus quibusdam,
„ qui ſacra haec ſine Religione tractantes id ſibi juris ſumebant, ut integras vo-
„ ces ſubinde notulis, ſubinde una vel altera litera adumbrarent, in Jo. XIX. 14.
„ & in Marc. XV. 25. Cum credi omnino par ſit, Apoſtolorum autographa quo-
„ ad ſingulas quasque vocum literas integre, clare, accuratiſſime fuiſſe ſcripta;
„ quod idem de Apographis ſub id aevum exaratis dictum velim: necdum enim,
„ imo ne quidem niſi poſt alterum, tertium itemque quartum fortaſſe ſeculum
„ contractiones ac Compendia ſcriptionis iſthaec induxerat ſcribarum inertia ac
„ feſtinatio.

Sed profecto non temere cuipiam perſuaſerit, Apoſtolos, qui ἰδιώται τῷ λόγῳ fuerunt, καλλιγραφίας fuiſſe ſtudioſiſſimos; quidni enim multo majorem curam Orationi ſuae impendiſſent, ut quam emendatiſſime & inprimis aperte ac perſpicue loquerentur? Sed ſatis conſtat, locutos fuiſſe ac ſcripſiſſe, ut tum vulgo uſus ferebat, neque jam noſtrum eſt, de ipſorum conſuetudine multum diſputare. Praeterquam quod nemo facile iverit inficias, ſtilum Petri inprimis & Pauli eſſe impeditum.

Quod vero Millius a neceſſitate τῆς ὀρθογραφίας in Apoſtolorum ſcriptis argumentum petit, cur per notas nulla vocabula, ac ne numeralia quidem, ſcripſerint, id ejusmodi eſt, ut non debuiſſe ſcribere omnino eadem ratione probare ipſi liceat; ſiquidem quocunque modo ſcriberent, præſtare non potuerunt, ne deſcriptores minus diligentes ab ipſorum ſcribendi ratione mox diſcederent, & haud raro etiam aberrarent.

„ Ipſorum fuit, aperte, clare, accuratiſſime deſcriptos Codices tradere, ergo
„ non per notas". Quid ita? Cum ſcriptio per notas aliquando ſit apertior clarior & accuratior altera; Cujus rei exemplum inſigne habemus Act. X. 30. ubi pro eo quod nos legimus ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας Codex Cantabrigienſis legit ἀπὸ τῆς τρίτης, cujus variationis alia non videtur fuiſſe ratio, quam ſimilitudo literarum τῆς τρίτης & τετάρτης, qua deſcriptor deceptus eſt, qui non ita facile in literis Γ & Δ aberrare potuiſſet. In eodem Codice Matth. XX. 5. ἑνδεκάτην legebatur pro ἐννάτην, quae voces ſibi valde affines ſunt, cum inter numeros ια. & θ. nulla ſimilitudo intercedat. Ex hoc fonte Lutherus Act. XIII. 20. pro τετρακοσίοις voluit legendum eſſe τριακοσίοις, & Muſculus in 1 Cor. X. 8. pro εἴκοσι τρεῖς legit εἴκοσι τέσσαρες. „ Suſpicor, inquit, per abbreviationem ſive ab
„ ipſo Apoſtolo ſive ab antiquario aliquo ſcriptum fuiſſe εἴκοσι τρς pro εἴκοσι
„ τέσσαρες, eamque poſtea abbreviationem per negligentiores mutatam eſſe in
„ numerum iſtum εἴκοσι τρεῖς, ac verſum a Latino Interprete viginti tria. Non
„ affirmo, ſed quod ſuſpicor, cum pace aliorum ſimpliciter annoto.

Diſcuſſis jam iis, quas contra antiquitatem horum Compendiorum Millius propoſuit, rationibus, auctoritati ipſius auctoritates veterum opponimus, qui ſine dubio optime norant ſeculi ſui i. e. II. III. IV. V. ac paulo ſuperioris aetatis ſcribendi conſuetudinem, & omnes expreſſis verbis teſtantur, compendia iſta in uſu fuiſſe. Primus ſit *Irenaeus*, qui Lib. V. 30. de numero 666. ita loquitur:
„ His autem ſic ſe habentibus, & in omnibus antiquis & probatiſſimis & vete-
„ ribus ſcripturis numero hoc poſito ſecundum Graecorum computationem *per*
„ *Literas*, ignoro quomodo erraverunt quidam, ſequentes idiotiſmum, & me-
„ dium fruſtrantes numerum nominis, 50. numeros deducentes, pro ſex deca-
„ dis unam decadem volentes eſſe. Hoc autem arbitror ſcriptorum peccatum
„ fuiſſe, ut ſolet fieri, quoniam & *per Literas* numeri ponuntur, facile literam
„ Graecam, quae 60. enunciat numerum, in jota Graecorum literam expan-
„ ſam.

Secundum teſtem producimus *Euſebium Caeſarienſem*, vel potius, ut re accuratius conſiderata poſtea didici, *Severum Antiochenum*, qui apparentem Evangeliſta-

geliſtarum diſſenſum circa horam crucifixionis ita tollit: καί φησι γραφικὸν εἶναι τοῦτο σφάλμα, παροραθὲν παρὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀπογραψαμένων τὰ εὐαγγέλια. τοῦ μὲν γὰρ Γάμμα στοιχείου τὴν τρίτην ὥραν σημαίνοντος, τοῦ δὲ ἐπισήμου τὴν ἕκτην, καὶ πολλὴν ἐμφέρειαν ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους τούτων τῶν χαρακτήρων, κατὰ πλάνην τὸ Γ. στοιχεῖον τὸ τῆς τρίτης ὥρας δηλωτικὸν, κυρτωθείσης τῆς ἀποτεταμένης εἰς μῆκος εὐθείας, εἰς τὴν τοῦ ἐπισήμου μεταχωρῆσαι σημασίαν, τοῦ τῆς ἕκτης ὥρας δηλωτικοῦ. „ Libra- „ riorum, ait, hunc errorem eſſe, ex negligentia eorum, qui initio Evangelia „ deſcripſerunt, ortum. Cum enim litera gamma tertiam horam, epiſemum „ vero ſextam ſignificet, & duae iſtae literae ſibi invicem valde ſint ſimiles, li- „ teram Γ. tertiam horam ſignificantem, recta in altum producta incurvata, iſta „ aberratione figuram epiſemi ſextam horam ſignificantis induiſſe". Cui ſen- tentiae ſubſcribunt ex Graecis *Ammonius Alexandrinus* & *Theophylactus*, & ex recentioribus Criticis plurimi. Similia habent *Hieronymus*, eumque ſecutus *Lutherus*, eo tamen diſcrimine, quod non in *Joanne* τ pro γ. ſed in *Marco* γ pro τ. a librario aberrante ſcriptum fuiſſe putant. Quid quod *Methodius* in hac con- ſuetudine myſterium quaerit? apud Photium Bibl. 237. τὸ λεγόμενον ὁμοιῶσθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ι. παρθένοις σημαίνειν βούλεται, τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ ἐπιτη- δεύματος πᾶσας ἐπανηρημένας, διὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ ἰῶτα στοιχείου: „ quod dici- „ tur regnum Coelorum ſimile eſſe decem Virginibus, ſignificat omnes ean- „ dem inſtituti viam ſuſcepiſſe, id enim figura literae *iota* innuit". Quomo- do enim potuiſſet τοῦ ἰῶτα denarium exprimentis numerum mentionem face- re, ſi non in Textu fuiſſet? Nec *Eraſmus* diſſentit, quum Apolog. ad Stu- nicam in Matth. XVIII. 24. inquit: „ Ego ſuſpicor, apud Veteres numeros „ notulis ſignari ſolitos.

Qui hoc in dubium vocat, doceat nos denique, unde factum ſit, quod Matth. XIX. 28. & Apocal. XXI. 12. & 16. alii Codices legant δώδεκα alii δεκαδύο, quod item Actor. XXV. 6. pro eo quod vulgo editum eſt ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, Veteres legerint ἡμέρας οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα, ſi hoc non ex compendio τοῦ ιβ. pro δώδεκα & η pro ὀκτὼ ortum eſt?

Ex hoc fonte in editiones *Clementis Alexandrini* turpis error profluxit, cum enim ille Strom. 1. p. 387. in ſerie Regum Judae Ἀσὰ μα. ἔτη, h. e. „ Regi „ Aſae XLI. annos" tribueret, editores numeralium notarum ignari Regem ignotum Aſama in ſcenam produxerunt, cujus regni annos adhuc quaerunt.

Ex eodem fonte manavit error Editoris Epiſtolarum *Photii*, qui ad Epiſt. 241. &. 5. & alibi paſſim pugnat pro vocibus Ἀνοταρίῳ & Ἀσπαθαρίῳ, quae ni- hil ſignificant, cum ſit legendum πρωτονοταρίῳ & πρωτοσπαθαρίῳ: ſicut quod in *Codice Oxonienſi* M S. teſte Patricio Junio Exod. VII. & VIII. ſcribitur βρυγας & Ex. XII. ἀτόκου certiſſime legi debet διώρυγας & πρωτοτόκου.

His addo clariſſima *Galeni* loca L. I. in Epid. Hippocrat. VI. καί φασιν ἐν πολ- λοῖς τῶν ἀνθιγράφων εὑρίσκεσθαι, καὶ μάλιστα τῶν παλαιοτάτων, τὸ στοιχεῖον τὸ Η. καὶ πάλιν τὸ Ι. στοιχεῖον, Η. μὲν ἀντὶ τῶν ὀκτὼ γεγραμμένον, Ι. δὲ ἀντὶ τοῦ δέκα. & de Antidotis I. Τὰ δὲ δὴ βιβλία τὰ κατὰ τὰς βιβλιοθήκας ἀποκείμενα, τὰ τῶν ἀριθμῶν ἔχοντα σημεῖα, ραδίως διαστρέφεται, τὸ μὲν πέντε ποιούντων ἐννέα, καθάπερ καὶ τὸ Ο. τὸ δὲ Ι. Γ. προσθέσει μιᾶς γραμμῆς, ὥσπερ γε καὶ ἀφαιρέσει μιᾶς ἕλέγας. Διὰ τοῦτο ἐγὼ, καθάπερ ὁ Μενεκράτης ἔγραψε βιβλίον ἐπιγράψας ὁλογράμματα Αὐτοκράτορος, καθότι τά μὲν Ζ. διὰ δυοῖν γέγραπται συλλαβῶν, οὐ διὰ τοῦ Ζ. μόνου. τὰ δὲ Κ. διὰ τριῶν, οὐ διὰ τοῦ Κ. μόνου, τὰ δὲ Λ. διὰ τεττάρων, οὐ διὰ τοῦ Λ. μόνου, καὶ τ' ἄλλα ὁμοίως, οὕτω ποιήσω καὶ αὐτὸς. ἐπαινῶ δὲ καὶ τὸν Ἀνδρόμαχον ἐμμέτρως γράψαντα τὴν Θηριακὴν αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινες. Ὁ δὲ Δημοκράτης καὶ τἄλλα πάντα διὰ μέτρων ἔγραψεν καλῶς ποιήσας, ἥκιστα γὰρ οἱ πανοῦργοι δύνανται διαστρέφειν αὐτά. & de Compoſit. Medicamentor. per genera VII. Ἐπιγέγραπται δὲ τὸ βι- βλίον, ἐν ᾧ γέγραπται τὸ Φάρμακον, αὐτοκράτως ὁλογράμματος——Αὐτοκράτως μὲν, ἐπειδὴ τούτῳ προσπεφώνηται ὁλογράμματος δὲ, διότι χωρὶς χαρακτήρων ὅλαις ταῖς συλ-

λαβῆς γέγραπται. β. καὶ γ. καὶ δ. καὶ ε. καὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν ἕκαστος—τοῦτο δὲ ἔπραξεν Μενεκράτης, ἐπειδὴ πολλάκις οὐ μόνον ἀκόντων ἁμαρτάνεσθαι συμβαίνει καλὰ τὰς γραφὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ φθόνον ἑκόντων ἐνίων τὸ μὲν Ο. γράμμα Θ ποιούντων, διὰ μέσης τῆς προγγύλης γραμμῆς ἑλκυσθείσης ἑτέρας ἐγκαρσίας· τὸ δὲ ἰῶτα γάμμα, προσθείσης ἑτέρας ὁμοίως ἐγκαρσίας, ὥσπερ καὶ ἀποξυσθείσης μιᾶς γραμμῆς ἐκ τοῦ γάμμα καὶ ῥῶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰῶτα καταλείπεσθαι συμβαίνει. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐκ πολλῶν γραμμάτων, τῶν μὲν προσθέσει, τῶν δὲ συνθέσει, τῶν δὲ ἀφαιρέσει, συμβαίνει τὴν ἀλλοίωσιν γενέσθαι τῶν δηλούντων αὐτὰ χαρακτήρων. ἀλλ' οὐδὲν πλεῖον εἰργάσατο πρὸς τὸν ἑξῆς χρόνον ὁ Μενεκράτης, τῶν ἐγγραφομένων αὐτοῦ τὴν βίβλον οὐχ' ὁλογραμμάτους τὰς προσηγορίας τῶν ἀριθμῶν γραφόντων, ἀλλὰ διὰ τῶν δηλούντων αὐτὰ χαρακτήρων. Εἰκότως οὖν ἠδοκίμησε τὰ τοῦ Δημοκράτους βιβλία τῶν Φαρμάκων εἰς μέτρα γραφέντα. Καὶ εἴπερ ἅπαντα τὸν τρόπον τοῦτον ἐγέγραπτο, κάλλιστον ἂν ἦν.

Haec ideo obſervavi, tum quia Editores librorum ſacrorum non ſatis ſibi conſtant, qui numeros modo per verba integra, quod plerumque faciunt, modo per notas literarum exprimunt, ut Apoc. XIII. 18. VII. 3-7. tum quia poſterior haec ſcribendi ratio non uni librariorum aberrationi aut Criticorum conjecturae occaſionem praebuit.

9. Ubi novus liber incipit, quod ſemper fit in ſumma pagina, priores tres vel quatuor vel quinque lineae *minio* exaratae ſunt. Frontiſpicia librorum minio fuiſſe inſcripta Ovidius Triſt. I. 1. 7. teſtatur, dum ait:

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur;

Ad hunc morem Auguſtinus reſpicit c. Julianum 3: 13. ſcribens „ipſum libri tui argumentum erubeſcendo convertetur in minium". Euſebius etiam numeros Canonum ſuorum in Margine Evangelii notavit διὰ κινναβάρεως, ut docet Epiſtola ad Carpianum.

10. Libri in plurimas Periodos, duos, tres aut plures Verſus, in quos noſtri Codices jam diſtributi ſunt, comprehendentes, dividuntur.

Hae ſaepe incipiunt in eadem linea, ubi deſiit prior periodus, unius vocabuli relicto intervallo, ſequentis vero lineae litera prima paulum in margine excurrente & reliquis majore. In aliis autem, ubi minus parci chartae fuerunt librarii, poſt finitum *paragraphum* relinquitur vacuum ſpatium, & ſequens paragraphus novam lineam incipit. In Codicibus ſecundi generis ſinguli paragraphi plerumque incipiunt, ubi Lectio Eccleſiaſtica incipiebat, primaque illa litera prominens non atramento ſed caeruleo vel viridi vel alio mixto colore appicta eſt; unde ſaepe vel omiſſa omnino, vel in ejus locum alia ac debuit pictoris errore appoſita eſt.

11. Omnes etiam vetuſtiſſimi Codices habent κεφάλαια & τίτλους *Euſebianos*, a prima manu, excepto Vaticano & Cantabrigienſi. Eosdem habet & Verſio Coptica, uti in MSS. vidi, quod editor de induſtria ſuppreſſiſſe videtur, ne ſcilicet paulum „dubitaremus, verſionem N. T. in Linguam Ægyptiam primis „a Chriſto ſeculis ſcil. vel ſecundo vel tertii initio factam eſſe", ut ipſe in praefatione pag. V. aſſeruit; Euſebii enim tempora nos ad quartum ſeculum deducerent.

12. Pauciſſimi Codices ſunt, qui *totum N. T.* complectuntur. Major pars IV. duntaxat Euangelia continet, quorum Lectio in Eccleſia fuerat frequentior: alii Acta tantum Apoſtolorum & Catholicas Epiſtolas; alii cum iſtis Paulinas etiam: pauciſſimi denique Apocalypſin continent. Hoc ideo dico, quoniam vidi vulgo in ſcholis Theologorum longe aberraſſe eos, qui XVI. illos Codices, quibus R. Stephanus in ſua Editione uſum ſe profitetur, pro totidem integris totius N. T. Codicibus habuerunt. Unum etiam Codicem vidi, in quo in Evangeliis eadem Lectio expreſſa eſt, quae in Vetuſtiſſimis, in Actis vero & Epiſtolis longe diverſa: cujus rei alia ratio vix reddi poteſt, quam quod prior pars ex Codice antiquo, poſterior vero ex recentiore deſcripta fuerit.

13. Ex

13. Ex omnibus fere codicibus praeſertim vetuſtioribus folia quaedam, imo & quaternio unus alterve vel temporum injuria vel hominum culpa *perierunt*. In Alexandrino Codice v. gr. deſunt XXIV. priora Matthaei Capita; miror igitur, quid J. *Friccio*, viro alias in hoc ſtudiorum genere cum laude verſato, in mentem venerit, ut nuper publico ſcripto non vereretur aſſeverare, δοξολογίαν Orationis Dominicae etiam in iſto Codice extare; niſi forte, quum in Millii Collectione Var. Lect. teſtimonium Codicis Alexandrini in loco Matth. VI. 13. deſideraret, ex eo ſtatim intulit, neceſſario cum Textu convenire. Et ſane memini in Belgio audire Gallum quendam pro Concione dicentem, locum 1. Jo. V. 7. in Codice Cantabrigienſi, qui Bezae fuit, extare, qui tamen ſola IV. Evangelia cum Actis comphrehendit.

14. Etiam vetuſtiſſimi Codices plurimas habent *Correctiones*. Delebant autem, quae ſublata cupiebant, vel puncto cuilibet literae vocive delendae ſuperpoſito, vel obelo tenui illas transfigente a dextra ad ſiniſtram, vel, quod peſſimum aeque atque frequentiſſimum eſt, ſcalpello. Hinc eſt, quod prioribus literis eraſis, ſubſtitutae novae apparent; ita tamen ut prior ſcriptura in aliis ſub raſura adhuc legi poſſit, in aliis vero diſpareat. Caſſiodorus, Divinar. Lect. C. XV. integro, praecepta Emendationis ſcripturae tradit, quorum iſtud non poſtremum eſt: „ Precor etiam vos, qui tamen emendare praeſumitis, ut ſu„ peradjectas literas ita pulcherrimas facere ſtudeatis, ut potius ab Antiquariis „ ſcriptae fuiſſe judicentur.

Ceterum utut extra dubium ſit, Correctiones & lituras eſſe poſteriores, incertum tamen an ſemper ſint priori ſcriptura meliores, multo minus certum, an ad fidem aliorum Codicum eorumque antiquiorum, utrum item ab eadem an juniore manu profectae ſint? Nobis enim non contigit eſſe tam acutis, ut divinare queamus, quaenam manus hanc vel illam ſyllabam eraſerit.

15. Solebant etiam Librarii veterem ſcripturam *ſpongia* delere, & alia ſuperſcribere. Hoc non uni tantum literae aut voci contigit, cujus rei veſtigia in Codice Cantabrigienſi extant, ſed integris etiam libris. Cautum quidem erat Canone 68. Concilii Quini Sexti περὶ τοῦ μὴ ἐξιέναι τίνι τῶν πάντων βιβλίων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης διαφθείρειν. „ ne cui liceret, ex univerſis libris V. & „ N. T. quicquam corrumpere". Hoc tamen non obſtante Balſamon querelam eandem repetit: Τίνες δὶ αἰχροκέρδειαν βιβλίων τῶν θείων γραφῶν ἐμπορεύμενοι ἀπήλειφον p. p. Σημείωσαι ταῦτα διὰ τοὺς βιβλιοκαπήλους τοὺς ἀπαλείφοντας τῶν θείων γραφῶν. „ Quidam turpis lucri gratia libros Scripturae S. mercati deleverunt--- „ Nota haec propter Caupones librorum, qui membranas S. S. delent". Palaeographia p. 186. talium librorum mentionem facit; Tales ſunt in Bibliotheca Regia Codices 1905. & 2245. infra deſcribendi.

16. Aliquando integra folia in *Supplementum* deperditorum a juniori manu adſcripta inſeruntur. Quod notandum eſt, ne lector ſpecie majoris vetuſtatis decipiatur, quod a Beza atque Simonio factum eſt, qui talia aſſumenta ex Codice Cantabrigienſi & S. Germani pro genuinis venditarunt.

17. Notandum etiam eſt, ubi a prima vel ab alia manu, hujus vel illus *feſti*, quo certa Euangelii aut Epiſtolae περικοπὴ legenda eſt, fit mentio; item ubi varia Nomina Urbium, Cœnobiorum, hominumque occurrunt: haec enim nos poſſunt deducere in notitiam vel temporis, quo ſcriptus fuit liber, vel loci, ubi uſibus publicis inſerviit; in qua indagatione multum nos juvaret accuratior notitia tum inſtitutionis feſtorum Eccleſiaſticorum, tum annorum, quibus hic vel ille, cujus mentio fit, Magiſtratum geſſit.

18. Inprimis notandum, quis ſit *poſſeſſor* alicujus Codicis & quis fuerit? ne, quod ſaepius accidit, eundem teſtem pro tribus aut quatuor citemus. Qua in re Simonius de Verſion. N. T. c. 32. Amelottium ſalſe ridet, qui *Stephani* Codicem *primum*, & *Complutenſem*, & Cardinalis *Ximenii*, & *Ciſnerii*, &

Al-

Alcalanum pro totidem diverſis MSS. citaverit, cum non ſit niſi unica, eaque typis vulgata, Editio.

19. Scriptores Graeci interdum apponunt, quo *Anno* ſcriptus Codex fuerit: numerant autem a Mundi Ortu ad Chriſti nativitatem annos 5508. & ita porro. Suſpicor tamen, alicubi numeros aut male poſitos, aut male excerptos eſſe, ut Codex antiquior videretur.

20. Denique de iis qui *Varietates* Codicem ſcriptorum annotarunt, conſiderandum eſt, utrum codices ſuos accurate contulerint, et eo quidem conſilio, ut omnia, quae in ſchedis collecta habebant, cum publico communicarent, & utrum omnia à Typothetis ſine aberratione fuerint expreſſa. De *Erasmo*, *Stephano* & *Beza* certum eſt, eos minimam varietatum, quas in codicibus repererant, partem edidiſſe; quin & *Stephanum*, praeter eas quas in Editione ani 1550. exhibuerat, multo plures, ex *Octavo* inprimis codice ſuo, cum *Beza* communicaſſe: *Bengelius* vero Selectum Varietatum a ſe factum eſſe ultro fatetur. Plerique omnes ante *Bentlejum* rariſſime annotarunt, ubi ordo verborum alius erat in ſcriptis atque in editis. Praeterea, ubi varietas lectionis ſive additio erat prolixior, eamque plures codices exhibebant, ita tamen ut & ipſi in verbulo aut ordine verborum variarent, Stephanum brevitatis cauſa, unius codicis lectione expoſita, reliquorum codicum, neglecta levi illa inter ſe varietate, numeros apponere conſueviſſe: eum vero qui operis Typographicis praefuit ſaepiſſime in numero codicum, aliquando etiam in notis obelorum, aberraviſſe deprehendi.

Unum addo, quantumcunque quis omnia & accurate notare & edere ſibi propoſuerit, non tamen exiſtimandum eſt fieri poſſe, ut nunquam labatur atque erret. Qui in his ſe exercuit, eundemque codicem bis contulit, experientia edoctus ita eſſe fatebitur. Quin etiam teſtor, me, cum codices plures contuliſſem, multos *Stephani*, *Bezae* & *Millii*, qui eosdem prius contulerant, errores animadverſiſſe: meos etiam alii, ſed fortaſſe pauciores, oſtendent. Summam enim ἀκρίβειαν praeſtare imbecillitas humana non permittit. Si cui teſtimonium meum ſuſpectum eſt, adeat editionem *L. Annaei Flori* à Cl. *Dukero* nuper procuratam, inveniet in tam brevi libello viros ſummos *I. Gruterum* & *Cl. Salmaſium*, plus centies ex Codicibus Palatinis, & inprimis ex Codice *D. Nazarii*, quos uterque ſuis oculis uſurpaverat, diverſas & inter ſe diſſidentes unius ejusdemque loci lectiones afferre. Si quis ergo putaret, ubi duo viri docti duas ejusdem loci diverſas lectiones afferunt, eos non uno eodemque Codice uſos fuiſſe, ſaepius & falleretur et falleret. Potuit enim id accidere vel ejus qui contulit vel Typographi errore.

Haec ideo obſervo, quia & vera ſunt, & ſi ignorentur, non ſolum in errores conjiciunt, verum etiam ſtudium omne errores tum ſuos tum aliorum emendandi extinguunt.

De Codicibus Evangeliorum Graecis veteribus.

A. AGmen ducat Codex ALEXANDRINUS dictus, quem, a Cyrillo Lucari Patriarcha Conſtantinopolitano dono datum Carolo I. Regi Angliae, Thomas Roe ex legatione Turcica redux Londinum attulit ſub annum 1628. in Bibliotheca regia ad hunc usque diem cuſtoditum N°. 111. b. Codex eſt Veteris Novique Teſtamenti Graecus membranaceus in folio; ſingulae paginae duas exhibent Columnas, quarum ſingulae quinquagenis circiter conſtant lineis. Innotuit iſte Codex primo per Patricium Junium Bibliothecarium Uſſerio, Grotio, Hammondo, & per hos Pricaeo atque Curcellaeo; deinde ex eodem Alexander Huiſſus diligentius Variantes Lectiones collegit, & in Polyglottis Londinenſibus edidit; noviſſime etiam a Millio, & poſt hunc „ a me ipſo & R. Bentlejo ſtudioſe cum editis collatus eſt.

Temporum injuria accidit, ut iſte codex capite truncaretur usque ad Matth. Cap.

Cap. XXIV. 6. ὁ νυμφίος ἔρχεται. Deinde mutilatus est a Jo. VI. 50. ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ ad VIII. 52. οἱ προφῆται καὶ σὺ, denique & a 2. Cor. V. 13. ἐπίστευσα ad XII. 7. Praefert hic codex in V. T. Eusebii Hypotheses in Psalmos, in Evangeliis vero ejusdem Τίτλους & Κεφάλαια. Psalmis praefixa est una eademque manu Ἀθανασίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ πρὸς Μαρκελλῖνον: sequuntur porro Κανόνες ἡμερινοὶ καὶ νυκτερινοὶ τῶν Ψαλμῶν, item ὀρθρινοὶ & λυχνικοὶ, praescribentes, quinam Psalmi singulis diei noctisque horis, item mane & vesperi sint in Officiis divinis decantandi: in fine vero legitur Προσευχὴ Μαρίας τῆς Θεοτόκου. In Cantico Canticorum personae colloquentes Sponsi & Sponsae minio distinguuntur, quod etiam in quibusdam Codicibus Latinis scriptis editisque observavi. Denique habet Epistolarum subscriptiones, ut πρὸς Κολασσαεῖς ἀπὸ Ρώμης, πρὸς Θεσσαλονικεῖς α. ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν, πρὸς Θεσσαλονικεῖς β. ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν, πρὸς Τιμόθεον α. ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, πρὸς Τιμόθεον β. ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, πρὸς Τίτον ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως.

Si *P. Junium*, *B. Waltonum*, *J. E. Grabium*; *J. Millium*, *R. Bentlejum*, *G. Whistonum* & plerosque Anglos audimus, Codex iste omnibus numeris ita absolutus est, ut ad hanc normam omnes aliorum Lectiones sint exigendae atque emendandae. *Millius* prol. 1341. „ Textum, inquit, ipsum „ quod spectat, ut est exemplaris N. T. omnium toto orbe longe vetustissimi, „ ita certe jam ab ipsis fere Canonis incunabulis vix extitisse censeo, qui Archetypum Evangelistarum & Apostolorum ipso fidelius expresserit ---- Textus Alexandrinus mirifice accuratus videtur, & ad ipsam Apostolorum, ut ita dicam, amussim compositus". Hoc Anglorum aestu abreptus, fateor, in eandem inclinabam sententiam, cum A°. 1729. Prolegomena scriberem; dum vero praelum exercerent, variae mihi natae sunt suspiciones, quibus permotus, ut nimiae hujus Codicis laudes resecarentur, curavi. Suspiciones quidem meas ante hos decem annos, rogatu V. Cl. *Jacobi Porteri*, Regis Angliae ad Imperatorem Turcarum hoc tempore Legati, cum eruditis quibusdam Anglis, & cum ipso Archiepiscopo Cantuariensi communicavi: nunc autem rem totam retractare constitui, inquisiturus à quo, ubi, quando, & quomodo hic Codex fuerit exaratus.

1. Codex noster, post recensitum Librorum Sacrorum indicem, Verba Arabica recentiore manu scripta exhibet, quorum hic est sensus „ Memorant hunc „ librum scriptum esse calamo *Theclae* martyris". Quod est absurdum, cum Thecla Pauli Apostoli discipula protomartyr ante esset mortua, quam libri N. T. in unum volumen colligerentur: Epistolam certe Athanasii & Canones Eusebii describere non potuerit. Hunc anachronismum ut vitaret *Cyrillus Lucaris*, rem ita narravit „ Liber iste Scripturae Sacrae N. & V. Testamenti, prout „ ex traditione habemus, est scriptus manu Theclae nobilis feminae Ægyptiae, „ ante mille & trecentos annos circiter, paulo post Concilium Nicenum". At hoc non erat Traditiones retinere, sed novas & veteribus contrarias fingere. Thecla enim protomartyr non fuit nobilis femina Ægyptia, sed Iconii nata, & Seleuciae in Pisidia martyrium passa fuisse dicitur. Nec melius se expedivit *Grabius*, qui commenticiam Cyrilli Theclam diu anxie quaerens *eam sibi invenisse visus est apud Gregorium Nazianzenum*, scribentem de Virginibus Seleuciae in monasterio S. Theclae dicato viventibus; cui conjecturae locus esse non potest, nisi & Theclam promartyrem seculi primi cum monasterio circa finem seculi quarti eidem dicato confundamus, & pro nobili muliere Ægyptia substituamus Virgines Seleuciae degentes, denique Theclam, ex calculo Grabii centum annos natam, a Nazianzeno potuisse vocari κόρην i. e. tenerae aetatis puellam admittamus. Caeterum cum is, qui hunc codicem exaravit, verborum ordinem claritatis causa saepe mutare ausus sit, fatente Millio prol. 1341., cumque contextum varie interpolaverit, praeterea etiam Latinae linguae, ut infra

probabimus, non imperitus fuerit, multo eſt veroſimilius, illud non a virgine ſive Seleucienſi ſive Alexandrina, ſed a viro fuiſſe profectum. Accedo igitur ſententiae *Caſimiri Oudini*, qui ex Canonibus diurnis nocturnisque in hoc Codice annotatis judicavit, codicem hunc in uſum monaſterii Acoemitarum, adeoque a monacho Acoemita exaratum fuiſſe.

2. Poſtquam *Patricius Junius* in praefatione Epiſtolis Clementis praefixa primus indicaſſet, „Cyrillum ex Ægypto, cum ſedem Alexandrinam relinque„ ret, magnam librorum ſupellectilem, & inter eos Codicem Theclae ſecum „ Conſtantinopolin advexiſſe" vulgo creditum eſt, hunc Codicem *Alexandriae* & repertum & exaratum fuiſſe. Incidi tamen in narrationem haud paulo diverſam, dignam meo judicio, quae ex literis MSS. *Jo. Rodolfi Wetſtenii* avunculi mei magni ad Martinum Bogdanum, Doctorem Medicum Bernenſem, in lucem protrahatur. Ita autem ei ſcripſit d. 14. Jan. 1664. „ --- De Codice MS Grae„ co Bibliorum in regia Londini Bibliotheca mihi quidem narravit Patricius „ Junius Bibliothecarius regius, eum dono datum Regi Carolo I. à Cyrillo Pa„ triarcha Conſtantinopolitano. Praeceptorem in Graecis hic habui *Matthae„ um Muttis* ex Cypro, ejusdem Patriarchae Diaconum, qui retulit, Codicem „ illum inventum in monte Atho, in cujus ambitu ſint monaſteria XXII (toti„ dem caſtella Monachorum) nunquam a Turcis expugnata, ſed tributo penſo „ hactenus conſervata." Item d. 11. Martii ejusdem anni „ Caroli Regis Bri„ tanniae Bibliotheca nobis (A°. 1638. menſe Iulio) ante bellum ferale oſtenſa „ per Cl. Patricium Junium Bibliothecarium regium: apud quem viſa volumi„ na illa Biblica quadratis per omnia literis in pergameno ſcripta, manu The„ clae: de qua ipſe in editione Clementis Romani. Tamdiu deſideratae illae „ epiſtolae propemodum periiſſent in portu: ecce enim dum Cl. Junius earum „ parat editionem, volumen incendio Muſei, quo jacebat, ambuſtum lacunas „ accepit, & vix flammis ereptum perque feneſtram projectum, hactenus ſer„ vatum eſt. Mirabar, Editores Bibliorum πολυγλώττων nuperos non exhibu„ iſſe Graecam Verſionem illorum Codicum regiorum, a Cyrillo Patriarcha „ Conſtantinopolitano donatorum, quod Junius promiſerat jam olim, Com„ menio quodam (me vidente) adhibito & conducto, ut transſcriberet pro Ty„ pothetis forma literarum vulgari & accentibus deſuper notatis. Monachi, a„ pud quos inventa ſunt illa volumina, retulit Matthaeus Muttis Cyprius, Dia„ conus praedicti Patriarchae, habitant in monte Atho altiſſimo, in cujus am„ bitu viginti monaſteria, quaſi totidem caſtella, videre ſit, tributo penſo huc„ usque ſecura. Noſti locis ſacris parci a Turcis magis quam a noſtris". Ego quidem nullam video cauſam teſtimonium M. Muttis in dubium vocandi, eoque minus quod cum naratione P. Junii facillime conciliari poſſit: cum enim conſtet Cyrillum Lucarem primum in monte Atho, poſtea Alexandriae, denique Conſtantinopoli degiſſe, quid obſtat, quin ſtatuamus, Codicem noſtrum, in monte Atho inventum, primo Alexandriam & inde Conſtantinopolin allatum fuiſſe? Nondum tamen habemus, quod quaerimus; licet enim eviciſſemus Codicem a Cyrillo in monte Atho inventum fuiſſe, minime tamen ex eo conſequeretur, in eodem monte & ſcriptum fuiſſe, & per XI. ſecula continua latuiſſe. Poſſet aliquis ſuſpicari Conſtantinopolitanum potius eſſe Codicem quam Alexandrinum, tum quod multi alii codices Conſtantinopoli in montem Atho fuerunt delati, tum quod inde multo facilius citiusque eo perveniri poteſt quam Alexandria. Porro ſi codex vel Theclae vel Acoemitarum fuit, nec templum Theclae nec monaſterium Acoemitarum in Ægypto repertum eſt, Conſtantinopoli vero, Liberato teſte in Breviario c. 18., Flavitas presbyter qui fuit a S. Thecla in locum Acacii ordinatus eſt Archiepiſcopus A°. 488., & eodem Seculo, teſte Evagrio, minimum quatuor Acoemitarum coenobia Conſtantinopoli fuerunt. Nihilominus a ſententia vulgo recepta nondum diſcedo, non una conjectura, ubi

ubi certa teſtimonia deſunt, ductus. Primo figura literarum eſt elegans & Alexandrina. Licet autem negare nolim, juniores etiam alibi characterem veterem & Alexandrinum imitari potuiſſe, ubi tamen in dubio res eſt, probabilius ſemper erit, veterem eſſe & Alexandrinum, quam imitatum & nuper effictum. De eo charactere loquuntur patres Synodi Conſtantinop. VIII. dictae, ubi de Photio Patriarcha agunt: Σύγγραμμα καταρτισάμενος ἐπὶ παλαιοτάτων Χαρτίων γράμμασιν Ἀλεξανδρινοῖς τὴν ἀρχαϊκὴν μάλιστα χειροθεσίαν μιμησάμενος γράφει. Eadem literarum figura congruit cum Copticis id eſt Ægyptiacis. Porro orthographiam iſte codex negligit, ut alii ex Ægypto allati omnes. Deinde easdem Lectiones habet, quae reperiuntur tum apud Cyrillum Alexandrinum, tum in Verſione Coptica in Ægypto adornata, in Evangeliſtario Arabico-Graeco, quod nobis ſextum eſt, & in margine Verſionis Syriacae poſterioris, cum MS. Graeco Alexandriae A°. 615. collatae.

3. Si Codex noſter ab *Acœmita* ſcriptus eſt, uti diximus, non poteſt *ſeculo quinto* eſſe vetuſtior; Acœmitarum enim inſtitutum autorem habuit Marcellum Epiſcopum Apamienſem, vel potius Alexandrum ejus ſucceſſorem, qui floruit anno Chriſti 420., teſte *du Cange* in Gloſſario. Porro appellatio τῆς Θεοτόκου & Archiepiſcopi, quae in noſtro Codice invenitur, ſeculo demum quinto occaſione Neſtorii atque Cyrilli fuit uſitata. Exiſtimo igitur, tempus, quo Codex iſte ſcriptus eſt, incidere in finem Seculi quinti, quae etiam Millii eſt ſententia prol. 1338. Non nescio *Grabium* tempus ſcripti hujus Codicis ad finem Seculi IV. referre, atque objicere, ſi poſt annum 396, quo Epiſcopus aliquis Epiſtolas Paulinas in Capita diviſit, & poſt annum 458. quo *Euthalius* Diaconus idem praeſtitit in Actis & Epiſtolis Catholicis, noſter Codex fuiſſet exaratus, habiturum etiam titulos Capitum in Actis & Epiſtolis, ſicut habet Titulos & Capita Euſebii in Evangeliis. Id vero non conſequitur; Canones enim Euſebii & magno artificio ſunt concinnati, & magnam utilitatem praeſtant: contra Sectionibus Epiſtolarum in Capita ſine ullo incommodo facile caremus. Praeterea Euthalius non Sectiones ſolum & Capita, ſel etiam numerum Verſuum, & Indicem locorum ex V. T. ad teſtimonium citatorum, & Subſcriptiones & Prologos habet, quae ſupervacanea & nimia diligentia potuit librarios abſterrere, unde etiam factum, ut Codices rariſſimi totam illam farraginem exhiberent; neque cauſa erat, cur reliquis omnibus neglectis ſolam Diviſionem Capitum Codex noſter retineret. Illud etiam obſervo, veroſimile videri, Codicis noſtri Scriptorem opera Euthalii uſum fuiſſe, & ex ipſo notaſſe, ubi Paulus Epiſtolas ad Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, Timotheum & Titum ſcripſerit: de Euthalii porro conſilio Epiſtolam ad Hebraeos, quae apud nos inter Paulinas poſtremum locum obtinet, ante Epiſtolas ad Timotheum, Titum & Philemonem collocaſſe; quin & Lectiones Euthalii (quales L. A. *Zacagnius* edidit) ſaepiſſime ſecutum fuiſſe.

At multo longius a vera aetate hujus codicis aſſignanda aberravit *Oudinus*, non ante ſeculum X. illum exarari potuiſſe contendens, quia Epiſtola, quam codex exhibet, Athanaſii ad Marcellinum tum demum, ut perperam putabat, ſuppoſita atque conficta fuerit. Nam Seculo X. ſolebant voces relicto inter ſingulas ſpatio a ſe invicem diſtinguere, & accentus apponere, quorum neutrum in noſtro Codice factum eſt. Neutiquam etiam eſt veroſimile, hunc Codicem, qui ex Verſione Itala interpolatus eſt, aut poſt receptam Hieronymi editionem aut poſt ſchisma Græcorum ſcriptum fuiſſe. Porro ſi Codex iſte poſt ſeculum VI. & poſt exortum Muhammedem fuiſſet exaratus, ſine dubio nomen Saracenorum ſive Agarenorum librarium noſtrum non latuiſſet: de quo tamen nihil quicquam audiviſſe videtur, cum 1. Paral. V. 20. Ἀγαρᾶιοι, vel juxta alios codices οἱ Ἀγαρηνοὶ in noſtro codice οἱ ἀγορᾶιοι ab ipſo appellentur. Denique aut vehementer fallor, aut non ſolum vir doctus, qui verſionem Syram poſteriorem A. 615. Alexandriae cum codicibus Graecis contulit, & variantes Lectiones in margine

annotavit; ſed etiam alius antiquior, qui varias Lectiones obelis atque aſteriſcis ſignatas in Contextum recepit, hoc ipſo Codice Alexandrino, qui Lectiones ſingulares & proprias habet, fuit uſus.

4. Supereſt praecipui momenti quaeſtio de *autoritate & fide* hujus codicis. Nihil quidem aut antiquitati ejus, aut elegantiae characterum, quibus exaratus eſt, detractum volo: ſunt tamen non pauca, quae pretium ejus valde imminuunt. Ea nunc, pace virorum aliter ſentientium, ſola veritatis ſive per certa indicia ſive per conjecturas probabiles inquirendae ſtudio proponam. Primo plurimos errores in ſcribendo commiſit librarius, talesque qui vel ſupinam negligentiam vel ingenium potius luxurians & in re ſeria ludens produnt. e. gr. 1. Reg. XXI. 1. Ἰσραὴλ pro Δαυίδ. XXII. 18. ἀπεστράφη, pro ἐπεστράφη. XXVIII. 14. ὄρθιον pro ὄρθιον. 2. Reg. I. 18. Ἰώδα pro Ἰσραήλ. II. 30. ἀπέστρεψεν pro ἀνέστρεψεν V. ult. γάζης pro γῆς. XIII. 7. ἄδθ pro αὐτοῦ. XXI. 2. αἵματος pro ἐλλείμματος. XXIII. 9. ἀνεβόησεν pro ἀνέβησεν. 4. Reg. XIV. 2. Ἰσραὴλ pro Ἱερουσαλήμ. XVIII. 21. τρυγήσει pro τρήσει. XXV. 14. ἱμάτια pro ἰαμίν. 1. Par. IX. 37. Μακεδὼν pro Μακελώθ. VIII. 13. Ἀδὰμ pro Ἀιλάμ. XVI. 3. ἀρτοκοπιακὸν pro ἀρτοκοπικόν, κ. λ. quae aberrationes ex inflexione vocis in aliam, cujus literae quidem ſunt ſimiles, mens autem eſt diverſiſſima, in hominem libros ſacros, uti decet, religioſe tractantem vix cadere poſſe videntur. Porro librarius noſter Codicem, quem tam negligenter ſcripſerat, non, ut debebat, cum αὐτογράφῳ collatum emendavit, ſed ſtudio potius tum a prima manu, tum priori ſcriptura vel ſcalpro raſa vel ſpongia deleta paſſim interpolavit. Exemplo ſit error in numeris Pſalmorum commiſſus, cum enim ad Pſalmum LXXVI. retuliſſet numerum, qui ad LXXVII. pertinebat, & errorem per ſequentes Pſalmos uſque ad XCIII. continuaſſet, tum demum errore deprehenſo cum nollet numeros ſcriptos delere vel corrigere, Pſalmis duobus eundem numerum adſcripſit, ut in ordinem aliquo modo rediret.

Verum aliud eſt quod me diu torſit, nimirum iſtius codicis mirus cum Verſione Latina conſenſus. Si enim, ut omnes Eruditi, omnesque, excepta Eccleſia Latina, Chriſtianorum Societates credunt, libri ſacri ex Graeco in Latinum ſermonem negligenter & imperite ſunt converſi, fieri aliter nequit, quin eadem Cenſura notetur Codex Graecus, qui ab omnibus aut pleriſque Graecis diſſentiens cum Latina verſione conſentire deprehenditur. Cum igitur & otium & codicem editum, qui variantes Alexandrini lectiones, a P. Junio cum H. Grotio olim communicatas, habebat adſcriptas, fuiſſem nactus, rem paulo accuratiori examini ſubjicere ſtatui. Obſtupui autem cum viderem ſummam perpetuamque Codicis Alexandrini cum Verſione Itala convenientiam; eam intelligo verſionem, quae in Codice Cantabrigienſi ſive Bezae, & in Oxonienſi Laudiano dicto reperitur, quamque Hieronymus, temporibus ſervire coactus, magnam partem retinuit. Vix una eſt ex centum Codicis Alexandrini Variationibus, quae non cum Itala faciat: cujus ſi plura & integriora haberemus exemplaria, omnes forte aut plerasque ſaltem ex iis in Codicem noſtrum defluxiſſe videremus. Codicis Alexandrini lectiones ab editis diverſas ex Itala verſione ut plurimum fluxiſſe ut ſtatuam, non una me movet ratio. Aut enim Itala verſio Codicem Alexandrinum, aut Codex Alexandrinus verſionem Italam ſequitur: illud qui affirmat, dicat mihi, quomodo fieri potuerit, ut non hodie ſolum in plerisque, ſaepe in omnibus Codicibus Graecis aliter legeretur, verum etiam ut earum lectionum, quas Codex Alexandrinus exhibet, apud Patres Graecos nec vola nec veſtigium appareret? Si codex Alexandrinus verus fons eſt, quis illum ab omnibus Graecis avertit, & ad ſolos Latinos derivavit? Dicat porro, cum Latino interpreti ſolemne ſit nomina propria Virorum & Urbium variis modis immutare atque corrumpere, qui factum, ut Alexandrinus codex neglecta veritate cum Latino conſpiraverit, & *Lyſtra* v. gr. ex Lycaonia in Lyciam & ad mare detraxerit? Dicat denique, ubi interpres Latinus verba, quae emendatione egere putabat, nimia

mia ſine dubio licentia & non una via, emendare tentavit, aut ubi vocem a ſe non intellectam omiſit, aut ubi, cum eſſet vox πολύσημος, eam voce Latina, qua non oportebat, reddidit, aut ubi unam vocem Graecam duabus Latinis expreſſit, aut ubi conſtructionem atque ordinem verborum genio & rhythmo linguae ſuae adaptavit, qui factum, ut Codex Alexandrinus contra plerosque omnes alios Codices Graecos, & contra ſcriptorum ſacrorum Graecaeque linguae conſuetudinem, cum Verſione Latina conveniret, ſi non ex ipſa hac verſione eſſet interpolatus? quis caſus aut quae neceſſitas tantum conſenſum efficere potuiſſet? Exemplis res fiet clarior.

ACTORUM CAP.

I. 19. Ἀκελδαμὰ] Ακελδαιμαχ Aceldemach. *Cant.* Ἀκελδαμαχ *Laud. Acheldemach, tres codices Latini & Auguſtinus.* Ἀκελδαμαχ ALEX.
25. κλῆρον] τόπον *Cant. Vulg.* ALEX.
26. ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν] ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς *Vulg.* ALEX.
II. 1. ὁμοθυμαδὸν] Simul *Laud. Cant. Auguſtinus.* Pariter *Vulg.* ὁμοῦ ALEX.
42. καὶ ſecundo loco] — *Cant. Vulg.* ALEX.
43.] + ἐν Ἱερουσαλήμ *Laud. Vulg.* ALEX. Ibidem + φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάντας. *Vulg.* ALEX.
47. τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Πέτρος *Cant.* ἐπι τὸ αὐτὸ. Πέτρος δὲ *Vulg.* ALEX.
III. 22. Πρὸς τοὺς πατέρας] — *Vulg.* ALEX. + ἡμῶν *Cant.* + ὑμῶν *Laud.*
IV. 6. συναχθῆναι-τοὺς ἄρχοντας-καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον] ut congregarenter-principes- & Annas princeps ſacerdotum &c. *Cant. Vulg.* omnia in caſu recto. συναχθῆναι-τοὺς ἄρχοντας-καὶ Ἄννας, καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀλέξανδρος, ALEX. contra regulas Grammaticas.
11. οἰκοδομούντων] οἰκοδόμων *Cant.* ALEX.
26. ὁ διὰ στόματος Δαυὶδ τοῦ παιδός σου εἰπὼν] ὃς διὰ πνεύματος ἁγίου διὰ τῦ στόματος λαλήσας Δαυὶδ παιδός σου *Cant.* ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σε εἰπών. *Laud.* qui ſpiritu Sancto per os patris noſtri David pueri tui dixiſti *Vulg.* per os patris noſtri David ſancti pueri tui *Hilarius*, per ſpiritum ſanctum & os patris noſtri David, *Lucifer.* διὰ τῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ τοῦ παιδός σου ALEX.
27. ἀληθείας] + ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. *Cant. Laud. Vulg.* ἐν τῇ πόλει σου ταύτῃ ALEX.
V. 5. ταῦτα] — *Cant. Vulg. Lucifer.* ALEX.
16. συνήρχετο-τὸ πλῆθος-εἰς Ἱερουσαλήμ] Concurrebat-multitudo-Jeruſalem. *Vulg.* συνήρχέλο-τὸ πλῆθος-Ἱερουσαλήμ. ALEX.
28. οὐ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
34. ἀποστόλους] ἀνθρώπους *Vulg.* ALEX.
39. αὐτὸ] αὐτοὺς *Cant. Laud. tres Codices Latini.* ALEX.
41. αὐτῦ] Domini Jeſu *Laud. Jeſu Vulg.* — *Cant.* ALEX.
VI. 8. πίστεως] χάριτος *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
9. καὶ Ἀσίας] — *Cant.* ALEX.
13. βλάσφημα] — *Cant. Vulg.* ALEX.
VII. 16. τῦ Συχὲμ] τοῦ ἐν Συχὲμ *Laud.* ALEX.
17. ὥμοσεν] ἐπηγγείλαλο *Cant.* ὡμολόγησεν *Laud. Vulg.* ALEX.
18. ἕτερος] + in Ægypto *Vulg.* + εἰς Αἴγυπτον ALEX.
21. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν] expoſito autem illo *Vulg.* ἐκτεθέντος δὲ αὐτῦ *Cant.* ALEX.
30. ἐν πυρὶ φλογὸς] ἐν φλογὶ πυρὸς *Laud. Vulg.* ALEX.
31. πρὸς αὐτὸν] — *Codex Latinus* & ALEX.

35. ἐν χειρὶ] σὺν χειρὶ *Cant. Vulg.* ALEX. μετὰ τοῦ *Laud.*
43. Ρεμφὰν] Ρεφὰν *Laud.* ALEX.
48. ναοῖς] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
58. ἐκβαλόντες] + αὐτὸν *Cant. Vulg.* ALEX.

VIII. 10. ἡ μεγάλη] ἡ καλουμένη μεγάλη *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
16. ὄυπω] οὐδέπω *Cant. Laud.* ALEX.
33. αὐτοῦ primo loco] — *Vulg.* ALEX.
39. κυρίου] + ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον, ἄγγελος δὲ Κυρίου *Auguſtinus, Rabanus,* ALEX.

IX. 20. χριστὸν] Ἰησοῦν *Laud. Vulg.* ALEX.
24. παρετήρων τε τὰς πύλας] παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας *Laud. Vulg.* ALEX.
25. αὐτὸν οἱ μαθηταὶ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ *Hieronymus, Correctorium Bibliorum,* ALEX.
29. ἑλληνιστὰς] gentibus & Graecis *Vulg.* ἕλληνας ALEX.
31. αἱ ἐκκλησίαι κλ] *Vulg.* & ALEX. omnia numero ſingulari.
38. ὀκνῆσαι] ὀκνήσῃς *Laud, Vulg. Codex Latinus.* ALEX.

X. 6. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν] — *Cant. Laud.* ALEX.
11. ἐπ' αὐτὸν] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
δεδεμένον καὶ] — *Laud. Vulg.* ALEX.
12. καὶ τὰ θηρία] — *Cant. Vulg.* ALEX.
14. ἢ] καὶ *Cant. Vulg.* ALEX.
16. πάλιν] εὐθὺς πάλιν *Cant.* εὐθὺς *Laud. Vulg.* ALEX.
23. ὁ Πέτρος] ἀναστὰς *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
32. ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι] — *Vulg. Beda, Correctorium Bibliorum,* ALEX.
36. ὃν] — *Cant. Vulg.* ALEX.
37. ἀρξάμενον] ἀρξάμενος γὰρ *Cant. Laud.* ALEX. ex ambiguitate vocis Latinae: incipiens.

XI. 13. ἄνδρας] — *Cant. Vulg.* ALEX.
17. δὲ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
20. ἑλληνιστὰς] ἕλληνας *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
22. διελθεῖν] — *Vulg.* ALEX.
26. αὐτοὺς] αὐτοῖς *Cant. Laud.* ALEX.

XIII. 6. τινα] + ἄνδρα *Laud. Vulg.* ἄνδρα τινα *Cant.* ALEX.
20. καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι υ. καὶ ν.] ὡς ἔτεσιν υ. καὶ ν. καὶ μετὰ ταῦτα *Vulg.* ALEX.
23. ἤγειρε] ἤγαγε *Laud. Vulg.* ALEX.
26. ὑμῖν bis] ἡμῖν *Cant.* ALEX.
32. τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν] τοῖς τέκνοις ὑμῶν *Cant. Vulg. Beda.* ALEX.
43. ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων] αὐτῶν *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
τὰ ἔθνη] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
44. ἐρχομένῳ] ſequenti *Vulg.* ἐχομένῳ *Laud.* ALEX.
45. ἀντιλέγοντες καὶ] ἐναντιωμένοι *Laud.* — *Vulg.* ALEX.

XIV. 13. αὐτῶν] — *Cant. Vulg.* ALEX.

XV. 4. ἀπεδέχθησαν] παρεδέχθησαν *Cant.* ALEX.
14. ἐπὶ] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
17. πάντα] — *Cant. Vulg.* ALEX.
18. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ] nota a ſeculo eſt Deo omnia opera ſua *Laud.* γνωστὸν ἀπ' αἰῶνος ἐστι τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ *Cant. Vulg.* γνωστὸν ἀπ' αἰῶνος τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ ALEX.
33. τά δὲ] — *Vulg.* ALEX.
οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ] οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ *Cant. Vulg.* ALEX.

24. λέ-

24. λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον] — *Cant. Vulg. Beda*, ALEX.
33. πρὸς τὰς ἀποστόλους] πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτούς *Vulg. Beda*, ALEX.
34. ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ] — *quatuor Codices* & ALEX.
37. συμπαραλαβεῖν] + καὶ *Laud. Vulg.* ALEX.

XVI. 3. ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν] ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες, ὅτι ἕλλην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν *Vulg.* ALEX.
7. κατὰ τὴν Βιθυνίαν] εἰς τὴν Βιθυνίαν *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
τὸ πνεῦμα] + Ἰησοῦ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
13. τῇ τε ἡμέρᾳ] τῇ δὲ ἡμέρᾳ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
16. Πύθωνος] Πύθωνα *Cant. Vulg.* ALEX.
24. εἰληφὼς] λαβὼν *Cant. Laud.* ALEX.
33. οἱ αὐτοῦ] domus ejus *Vulg.* οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ ALEX.
39. ἐξελθεῖν τῆς πόλεως] ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξέλθαι *Cant.* ἐξελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως *Laud.* ut egrederentur de urbe *Vulg.* ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως ALEX.

XVII. 4. σεβομένων Ἑλλήνων] σεβομένων καὶ Ἑλλήνων *Cant. Vulg.* ALEX.
5. ἀπειθοῦντες] — *Laud. Vulg.* ALEX.
ἀγαγεῖν] ἐξαγαγεῖν *Cant.* προσαγαγεῖν *Laud.* producere *Vulg.* προαγαγεῖν ALEX.
13. σαλεύοντες] + καὶ ταράσσοντες *Cant. Vulg.* ALEX.
14. ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν] ἐπὶ τὴν θάλασσαν *Cant.* ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν *Laud. Vulg.* ALEX.
18. τινες δὲ] + καὶ *Cant.* ALEX.
26. αἵματος] — *Vulg. Beda*, ALEX.
27. καὶ εὗροιεν] ἢ εὗροιεν *Cant. Vulg.* ALEX.
29. χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ] χρυσίῳ ἢ ἀργυρίῳ *Laud.* ALEX.
30. πᾶσι] πάντας *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.

XVIII. 2. ἐκ τῆς Ρώμης] ἀπὸ τῆς Ρώμης *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
5. πνεύματι] λόγῳ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
12. ἀνθυπατεύοντος] ἀνθυπάτου ὄντος *Cant. Vulg.* ALEX.
17. οἱ Ἕλληνες] — *Vulg. Beda.* ALEX.
19. κατήντησε] κατήντησαν *Cant. Laud.* ALEX.
αὐτῷ] ἐκεῖ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
21. ἀπετάξατο αὐτοῖς εἰπὼν] ἀποταξάμενος αὐτοῖς καὶ εἰπὼν *Laud.* ἀποταξάμενος καὶ εἰπὼν *Cant. Vulg.* ALEX.
δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα] — *Laud. Vulg.* ALEX.
δὲ] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
καὶ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
25. κυρίου] Ἰησοῦ *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.

XIX. 1. εὑρὼν] εὑρεῖν *Vulg.* ALEX.
2. εἶπε] + τε *Vulg.* ALEX.
εἶπον] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
3. εἶπε τε] εἶπεν δὲ *Cant.* ὁ δὲ εἶπεν *Laud. Vulg.* ALEX.
9. τινος] — *Codex vetus*, ALEX.
12. ἐκφέρεσθαι] ἀποφέρεσθαι *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν] ἐκπορεύεσθαι *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
13. ἀπὸ] ἐκ *Laud. Vulg.* ALEX.
ὁρκίζομεν] ὁρκίζω *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
16. αὐτῶν] ἀμφοτέρων *Cant. Vulg. Codex antiquus*, ALEX.
21. διελθὼν] διελθεῖν *Cant. Laud.* ALEX.
26. ἀλλὰ] + καὶ *Cant.* ALEX.

27. λο-

27. λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα] λογισθήσεται, ἀλλὰ καθαιρεῖσθαι μέλλει *Cant.* λογισθήσεται, μέλλειν τε καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος *Laud.* reputabitur, ſed & deſtrui incipiet majeſtas. *Vulg.* λογισθήσεται, μέλλει τε καὶ καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος. ALEX.
29. ὅλη] — *Vulg.* ALEX.
33. προεβίβασαν] κατεβίβασαν *Cant. Vulg.* συνεβίβασαν. *Laud.* ALEX.
35. ἄνθρωπος] ἀνθρώπων *Laud. Vulg.* ALEX.
δὲ] οὖν *Codices Latini*, ALEX.

XX. 1. μαθητὰς] + καὶ πολλὰ παρακαλέσας. *Cant.* καὶ παρακαλέσας *Laud. Vulg.* παρακαλέσας *Codices Latini*, & ALEX.
3. γνώμη] γνώμης *Laud.* ALEX.
4. Σώπατρος] + Πύρρου *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
7. τῶν μαθητῶν] ἡμῶν *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
15. καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν] & ſequenti die venimus *Vulg.* τῇ δὲ ἐχομένῃ ἤλθομεν *Laud.* ALEX.
16. εἰ δυνατὸν ἦν] ſi poſſibile ſibi eſſet *Vulg.* εἰ δυνατὸν εἴη *Laud.* ALEX.
18. πρὸς αὐτὸν] + & ſimul eſſent *Vulg.* + ὅμως ἐόντων αὐτῶν *Cant.* + ὁμοθυμαδὸν *Laud.* ὁμοῦ ὄντων αὐτῶν ALEX.
23. διαμαρτύρεται] διεμαρτύρατο μοι *Laud.* διεμαρτύρετο ALEX.
24. οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν] οὐδενὸς λόγον ἔχω μοι, οὐδὲ ποιοῦμαι τὴν ψυχήν μου τιμίαν. *Cant.* nihil horum vereor, nec facio animam meam pretioſiorem, *Vulg.* οὐδενὸς λόγον ἔχω, οὐδὲ ποιοῦμαι τὴν ψυχήν μου τιμίαν. ALEX.
μετὰ χαρᾶς] — *Cant. Vulg.* ALEX.
25. τοῦ θεοῦ] τοῦ Ἰησοῦ *Cant.* — ALEX.
28. ὃν] — *Cant. Vulg.* ALEX.
32. ἀδελφοὶ] — *Cant. Vulg.* ALEX.

XXI. 3. κατήχθημεν] κατήλθομεν *Laud. Vulg.* ALEX.
4. ἐπεμείναμεν αὐτοῦ] manſimus apud eos *Cant.* ἐπεμείναμεν αὐτοῖς *Laud.* ALEX.
ἀναβαίνειν] ingredi *Cant.* ἐπιβαίνειν ALEX.
5. προσηυξάμεθα καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐπέβημεν] προσευξάμενοι ἀπησπάσμεθα ἀλλήλους καὶ ἐνέβημεν. *Laud.* oravimus & cum valefeciſſemus invicem aſcendimus *Vulg.* προσευξάμενοι ἀπησπάσμεθα ἀλλήλους καὶ ἀνέβημεν. ALEX.
7. κατηντήσαμεν] venimus *Cant.* κατέβημεν *Laud. Vulg.* ALEX.
Ἱερουσαλήμ] Ἱεροσόλυμα *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
13. ἀπεκρίθη δὲ] τότε ἀπεκρίθη *Laud. Vulg.* ALEX.
17. ἐδέξαντο] ὑπέδεξαν τε *Cant.* ἀπεδέξαντο *Laud. Vulg.* ALEX.
20. Ἰουδαίων] ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. *Cant.* ἐν τοῖς Ιουδαίοις *Laud. Vulg.* ALEX.
21. πάντας] — *Cant. Laud. Vulg.* ALEX.
25. μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ] — *Vulg.* ALEX.
31. συγχέχυται] συγχύννεται *Cant. Vulg.* ALEX.
34. ἐβόων] ἐπεφώνουν *Cant. Laud.* ALEX.
μὴ δυνάμενος δὲ] καὶ μὴ δυναμένου αὐτοῦ. *Cant. Vulg.* μὴ δυναμένου δὲ αὐτοῦ *Laud.* ALEX.

XXII. 2. προσεφώνει αὐτοῖς] loqueretur ad illos *Vulg.* προσεφώνει αὐτοὺς ALEX.
9. καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο] — *Vulg. Beda*, ALEX.
12. εὐσεβὴς] — *Vulg.* ALEX.
20. τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ] — *Cant. Vulg.* ALEX.
30. παρὰ] ὑπὸ *Laud. Vulg.* ALEX.
ἀπὸ τῶν δεσμῶν] — *Laud. Vulg.* ALEX.
ἐλθεῖν] συνελθεῖν *Laud. Vulg.* ALEX.

30. ὅλον] πᾶν *Laud. Vulg.* ALEX.

XXIII. 6. Φαρισαίε] φαρισαίων *Vulg.* ALEX.

9. οἱ γραμματεῖς τῆ μέρες τῶν Φαρισαίων] τινες τῶν Φαρισαίων *Laud. Vulg.*

μὴ θεομαχῶμεν] — *Laud. Vulg.* ALEX. (ALEX.

10. ἐυλαβηθεὶς] φοβηθεὶς *Laud.* ALEX.

12. τινες τῶν Ἰεδαίων συςροφὴν] συςροφὴν οἱ Ἰεδαῖοι *Laud.* ALEX.

15. κατάγη πρὸς ὑμᾶς] καταγάγη εἰς ὑμᾶς *Laud.* ALEX.

30. ἐπιβελῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰεδαίων, ἐξ αὐτῆς] de insidiis quas paraverant illi. *Vulg.* ἐπιβελῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν *Laud.* ALEX.

τὰ πρὸς αὐτὸν] — *Vulg.* ALEX.

ἔρρωσο] — *quinque Codices* & ALEX.

XXIV. 1. μετὰ τῶν πρεσβυτέρων] μετὰ πρεσβυτέρων τινων *Laud. Vulg.* ALEX.

2. κατορθωμάτων] διορθωμάτων *Laud. Vulg.* ALEX.

6. καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. Παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τὸς κατηγόρους ἔρχεσθαι ἐπί σε] — *tres Codices* & ALEX.

9. συνέθεντο] συνεπέθεντο *Laud. Vulg.* ALEX.

10. εὐθυμότερον] εὐθύμως *Laud. Vulg.* ALEX.

12. ἐπισύςασιν] ἐπίςασιν *Laud.* ALEX.

13. δύνανται] + σοι *Laud. Vulg.* ALEX.

15. νεκρῶν] — *Vulg.* ALEX.

16. δὲ] καὶ *Laud. Vulg.* ALEX.

17. παρεγενόμην] *Laud.* & *Vulg.* ponit post μs. ALEX. vero in fine commatis.

20. εἰ] — *Laud.* ALEX.

23. καὶ προσέρχεσθαι] — *Laud. Vulg.* ALEX.

25. ἔσεσθαι] — *Laud. Vulg.* ALEX.

26. ὅπως λύσῃ αὐτὸν] — *Laud. Vulg.* ALEX.

XXV. πλείες] οὐ πλείες ὀκτὼ *Laud. Vulg.* ALEX.

Καισάρειαν] + καὶ *Vulg.* ALEX.

7. περιέςησαν] + αὐτῷ *Laud.* + eum *Vulg.* αὐτὸν ALEX.

Φέροντες κατὰ τῆ Παύλε] ἐπιφέροντες τῷ Παύλῳ *Laud.* objicientes *Vulg.* καταΦέροντες ALEX.

αἰτιάματα] αἰτιώματα *Laud.* ALEX.

8. ἀπολογεμένου αὐτῆ] τῆ δὲ Παύλε ἀπολογεμένε *Laud.* τῆ Παύλε ἀπελογεμένε *Vulg.* ALEX.

9. τοῖς Ἰουδαίοις θέλων] θέλων τοῖς Ἰεδαίοις *Laud. quatuor Codices* & ALEX.

11. γὰρ] οὖν *Laud.* ALEX.

15. δίκην] καταδίκην *Vulg.* ALEX.

16. εἰς ἀπώλειαν] — *Laud. Vulg.* ALEX.

18. ἐπέφερον] ἔφερον *Laud.* ALEX.

ὧν ὑπενόεν ἐγὼ] + πονηρῶν *Laud.* malum *Vulg.* πονηρὰν *Codices quatuor*

21. πέμψω] ἀναπέμψω *Laud.* ALEX. (& ALEX.

23. ὅσι] — *Vulg.* ALEX.

25. καταλαβόμενος] καἰελαβόμην *Laud. Vulg.* ALEX.

26. προήγαγον] προσήγαγον *Laud.* ἐπήγαγον ALEX.

XXVI. 1. ὑπὲς σεαυτῆ] περὶ σεαυτῆ *Laud.* ALEX.

6. πρὸς] εἰς *Laud.* ALEX.

7. Ἀγρίππα] — *Laud. Vulg.* ALEX.

12. τῆς παρὰ] — *Laud. Vulg.* ALEX.

14. λαλῆσαν πρός με καὶ λέγεσαν] loquentem mihi *Vulg.* λεγέσης πρός μs *Laud.* λέγεσάν πρός με ALEX.

15. ὁ δὲ] + κύριος *Laud. Vulg.* ALEX.

18. ἐπιστρέψαι] convertantur *Vulg.* ἀποστρέψαι ALEX.
22. παρὰ] ἀπὸ *Laud.* ALEX.
25. ὁ δὲ] + Παῦλος *Laud. Vulg.* ALEX.
28. χριστιανὸν γενέσθαι] Chriſtianum fieri. *Vulg.* χριστιανὸν ποιῆσαι ALEX.
29. πολλῷ] μεγάλῳ *Vulg.* ALEX.

XXVII. 5. Μύρα] Λύστρα *Vulg. Hieronymus, Beda,* ALEX.
8. Λασαία] Thalaſſa *Vulg.* ἄλασσα ALEX.
14. Εὐροκλύδων] Euroaquilo *Vulg.* Εὐρακύλων ALEX.
19. ἐρρίψαμεν] ἔρριψαν *Vulg.* ALEX.
34. ἐκ] ἀπὸ *Vulg.* ALEX.
41. κυμάτων] maris *Vulg.* — ALEX.

XXVIII. 3. πλῆθος] τι πλῆθος *Vulg.* ALEX.
ἐκ] ἀπὸ *Vulg.* ALEX.
14. ἐπ' αὐτοῖς] παρ' αὐτοῖς *Vulg.* ALEX.
16. ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τὰς δεσμίας τῷ στρατοπεδάρχῃ] — *Vulg.* ALEX.
δὲ] — *Vulg.* ALEX.
17. τὸν Παῦλον] αὐτὸν *Vulg.* ALEX.
28. τὸ σωτήριον] hoc ſalutare *Vulg.* τοῦτο τὸ σωτήριον ALEX.
29. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν] — *Codices duo, Correctorium Bibliorum,* ALEX.

Similia comperiet, qui in aliis N. T. libris Codicem hunc cum Latinis contendere voluerit, nos pauca ſed inſigniora proponere erimus contenti. *Luc.* II. 14. ALEX. cum *Cant.* & *Vulg.* legit εὐδοκίας, licet idem Codex in Hymnis, qui libro Pſalmorum annexi ſunt, recte habeat εὐδοκία. 1. *Cor.* VII. 31. pro οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ALEX. *Clar.* & *Bœrn.* ſcribunt οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, & in Verſione Latina: *qui utuntur hunc mundum*; quomodo etiam I. *Paulus* I. C. c. III. Tit. VI. §. 27. „ perinde, inquit, *omnia ſe uſurum*, ac ſi optimus „ paterfamilias uteretur". XI. 3. ἵνα καυθήσωμαι] ALEX. ἵνα καυχήσωμαι, quomodo etiam Codices Latini legebant, *Hieronymo* teſte. XV. 51. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα] ALEX. a prima manu πάντες μὲν κοιμηθησόμεθα, οἱ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ex emendatione vero, πάντες μὲν ὐ κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, cujus varietatis apud Latinos mentionem faciunt *Auguſtinus* & *Hieronymus*. 2. *Cor.* III. 13. εἰς τὸ τέλος] ALEX. εἰς τὸ πρόσωπον, quia vera Lectio *Verſionis Vulgatae*, *in finem* mutata erat *in faciem*, *Philipp.* II. 30. παραβολευσάμενος] *Clar. Boern.* ALEX. παραβολευσάμενος, quibus Verſio *Vulgata* conſentit. *Philem.* 2. ἀγαπητῇ] ALEX. *Clar. Boern. Vulg.* ἀδελφῇ. Unum adjiciam exemplum ex 2. *Jo.* 9. ubi cum omnes Codices Graeci legant, ὁ παραβαίνων, MSS. Latini habent, *qui praecedit*, & ALEX. ὁ προάγων. Manifeſtum autem eſt, facillime quidem errore librarii Latini verbum *recedit* tranſiiſſe in vicinum *praecedit*, ſed ὁ προάγων & ὁ παραβαίνων vix permutari poſſe, niſi ſi quis ex Latina mala Lectione Graecam faciat non bonam.

Idem vidit *Jo. Harduinus*, quod ex Commentario ejus in N. T. A. 1741. edito poſtea deprehendi: ita enim in *Jud.* 5. „In Graeco vulgato, inquit, pro „ *Jeſu* Κύριος *Dominus*. In MS. tamen ALEXANDRINO Ἰησοῦς, quoniam ex „ Vulgata fere concinnatum iſtud exemplar eſt". Et alibi ſaepe. Si intra hos terminos ſe continuiſſet vir doctus, & a paradoxa & temeraria conjectura abſtinuiſſet, qua omnes N. T. libros ab Apoſtolis & Evangeliſtis Latine primum ſcriptos, poſtea vero nec feliciter nec fideliter Graece converſos fuiſſe contendit, non venia ſolum, verum etiam laude dignus videri potuiſſet. Quid quod ante iſtum etiam *R. Simonio* aliquid ſuboluit, qui Hiſt. Crit. N. T. c. XXXII. „non auſim, inquit, aſſeverare, Codicem MS. *Alexandrinum*, quin „ & ipſum *Vaticanum*, non eſſe in numero Codicum Veterum à librariis Lati„ nis ſcriptorum?

Quid

Quid igitur? quemquam *Acoemitarum* Conſtantinopoli, vel librariorum Alexandriae tam fuiſſe Linguae Latinae peritum, ut libros ſacros ex hac lingua in Graecam convertere potuerit, & tam ineptum atque impudentem, ut id facere voluerit? Ἀνω σολαμῶν ἱερῶν χωρῆσι παγάι; Etiamſi non eſſet, quod ad hanc quaeſtionem reſponderemus, inde tamen minime conſequeretur, non demonſtrari poſſe, quod & jam, ni fallor, demonſtratum eſt, & poſtea ex aliis Codicibus demonſtrabitur. Si tamen Hiſtoriam Eccleſiaſticam velimus conſulere, patebit, jam inde a ſeculo quarto, cum ortis controverſiis Eccleſiae Graecae Doctores in duas partes ſcinderentur, ingenio, eloquentia & numero tantum non aequales, eam partem, quae vincere cupiebat, Romam confugiſſe, majeſtatemque Pontificis comiter coluiſſe, eoque pacto oppreſſis per Pontificem & Epiſcopos Latinos adverſariis praevaluiſſe, atque orthodoxiam in Conciliis ſtabiliviſſe. Eam ob cauſam *Athanaſius* non ſine comitatu Romam petiit, pluresque annos ibi haeſit; Romam adiit etiam *Petrus* ejus ſucceſſor, & ſeculo quinto *Joannes* itidem Epiſcopus Alexandrinus, quo tempore etiam Simeones monachus *Acœmitenſis* Conſtantinopoli Romam miſſus eſt, teſte *Evagrio* H. E. III. 19. 21. Cum ergo & Alexandrini & Conſtantinopolitani tunc temporis frequenter Romam adirent, ibique diutius commorarentur, facile intelligimus, illos & aliquam ſermonis Latini notitiam & unum alterumve exemplar Verſionis Italicae ſibi comparare potuiſſe, & domum reduces, vel ut Latinis, quorum auxilio indigebant, gratum facerent, vel ut tempus fallerent, (quid enim tam ineptum eſt, quod Monacho otioſo in mentem venire non potuerit?) Codices Graecos ex Latinis emendare vel corrumpere potius fuiſſe aggreſſos. Athanaſium certe linguae Latinae non fuiſſe imperitum docet Hiſtoria apud *Sozomenum* H. E, IV. 10. Ne jam dicam ex Verſione Itala & Athanaſium locum *Lucae* XXIV. 42. attuliſſe, & *Cyrillum* allato loco 1. Jo. IV. 3. contra Neſtorium pugnaſſe, *Socratem* vero H. E. VII. 32. Codices Graecos hoc loco corruptos & ex Latinis emendandos eſſe contendiſſe.

Addam de hoc Codice judicia duorum Anglorum, alterum *Thomae Gataker*, qui *Adverſar.* p. 25. „ Codex ille, inquit, tot in Novi Inſtrumenti lo„ cis mendoſus, mutilatus, implicatus, interpolatus deprehenditur, ut adverſus „ receptam vel iſtic vel alibi Lectionem exilis admodum aut nullius omnino ponde„ ris eſſe videatur. & p. 58. Manuſcripti illius non eſt tanta αὐθεντία, quae „ tot Graecorum τῶν πάνυ καὶ παναρχαίων etiam repugnantium Teſtimoniis di„ ſertiſſimis objiciatur. Certe enim habet exemplar illud vitioſa haud pauca, „ gloſſemata vero interjecta paſſim quam plurima". Alterum *Thomae Brunonis*, Mariae, Guilielmi III. M. Britanniae regis matri, a ſacris, Canonici poſtea Windeſorienſis Epiſtola ad Iſacum Voſſium 3 Decemb. 1660. ſcripta, quae cum multis aliis Amſtelodami in Bibliotheca Remonſtrantium aſſervatur: „ Codicem „ illum *Alexandrinum*, de quo nos ſaepius inter nos, & habeo jam apud me, „ Sereniſſimi mei Regis indultu, & per duos pene menſes habui. Sed frequen„ tibus occupatus negotiis illo uti non potui. Hoc tantum in aurem tibi, me „ non habere illum adeo vetuſtum, prout vulgo fertur. Verum eſt, omnes li„ teras eſſe unciales & continuas, adeo ut moleſtiam lectori non exercitato ſa„ tis abunde praeſtent. Sed uno vel altero ſeculo poſt Athanaſium librum fuis„ ſe exaratum ampliſſime conſtat. Tomo quippe Pſalmorum praefigitur Epiſtola „ Athanaſii ad Marcellinum, ipſiſſimo charactere".

5. Non poſſum tamen Codicem *Alexandrinum* e manibus dimittere, quin prius de Lectione loci celebris 1. Tim. III. 16. aliquid moneam. Occaſionem quaeſtioni praebuit *J. Millius*, qui ad verba θεὸς ἐφανερώθη haec habet: „ Inve„ cta igitur in locum verae Lectionis, iſta ὃς vel ὃ---ab incurioſis librariis. Nempe „ cum ΘΕΟΣ jam olim fere contractim ſcripſerint $\overline{\Theta\Sigma}$, & vero virgula per lite„ ram *Theta* ducta tenuiſſima plerumque fuerit, adeoque & aciem forte fuge-

„ rit ſcribarum, praeſertim feſtinantium; hinc facillimo errore natum ΟΣ. Cer-
„ te quidem in exemplari *Alexandrino* noſtro, linea iſta transverſa quam lo-
„ quor adeo exilis ac plane evanida eſt, ut primo intuitu haud dubitarim ipſe,
„ ſcriptum ΟΣ, quod proinde & in variantes Lectiones conjeceram, (maxime
„ quod audaculi neſcio cujus atque orthodoxi ſi placet manum offenderam, qui
„ quod lineolam iſtam tenuem haud obſervaſſet, pinguiori alia in medio literae
„ ducta, virgulaque ſuperna atramento aliquantulum incraſſata, curavit ut e-
„ mendate legeretur in poſterum ΘC.) verum poſtea perluſtrato attentius loco,
„ lineolae, quae primam aciem fugerat, ductus quosdam ac veſtigia ſatis certa
„ deprehendi, praeſertim ad partem ſiniſtram, qua peripheriam literae pertingit,
„ luculentiora multo habiturus, niſi obſtaret litura quam diximus hodierna, li-
„ neolae iſti ſuperinducta".

Poſtquam vero & ipſe, jam ante hos triginra duos annos, Codicem *Alexandrinum* inſpexiſſem, et inter amicos rogatus, me, quod Millius ſe ſecundis curis vidiſſe dixit, videre non potuiſſe indicaſſem, inventus eſt tandem nonnemo, qui libello Germanice edito me dente maledico carperet his verbis: *An certus eſt Codicem Alexandrinum ita legiſſe? Epiſcopus Waltonus atque Millius in Alexandrino legerunt* Θεὸς, *& Millius quidem, poſtquam locum repetitis vicibus & accuratiſſime inſpexit: hic autem dicit, ſe id non ita comperiſſe. Utris credemus, an doctis illis Anglis an novo huic Editori? Si de doctrina ageretur, facile expediri poſſet, utri eſſet credendum: Sed agitur unice de teſtimonio oculorum atque fide, & inde quidem ſtant duo viri accuratiſſimi, qui, quoties volebant, librum inſpicere & conſiderare potuerunt; hinc vero unus juvenis audax, qui codicem, ut ita dicam, non niſi in tranſitu vidit. Demus autem rem ita ſe habere uti dicit, & tenuem illam lineolam omnino non conſpici (in eo enim unice verſatur cardo controverſiae, utrum ſub nova lineola aliquid veteris lineolae promineat, quod contendit Millius) unde ſcire poteſt, ubi nova lineola conſpicitur, prius aliam & nunc obliteratam non extitiſſe, cujus nihil amplius appareat, quia nova linea ſuperinducta eſt? unde, inquam, ſcire poteſt, hic non ſcriptum fuiſſe* Θεὸς *ſed* ὃς; *Si res ita ſe haberet ut ait,* i. e. *ſi nihil amplius veteris lineae conſpiceretur, ideo tamen non legendum eſſet* ὃς, *ſed codex Alexandrinus omnino ſeponendus, & in eo nec lectio recepta nec alia eſſet quaerenda, ſiquidem ſciri non poſſet, utrum ſub illa lineola aliquid ſcriptum fuerit, an non? Qui aliter judicaret, aut profundam critices ignorantiam, quam ipſe nunquam fatebitur, aut, quod unum ſupereſt, ſingularem ad opiniones peregrinas Socinianas atque Libertinas proderet propenſionem.*

Haec eſt elaborata & decantata illa Criſis, in qua tot pene reperiuntur errores quot verba. Primo nihil cauſae fuit, *Waltonum*, qui Biblia Polyglotta ante edidit, quam ad Epiſcopalem dignitatem eveheretur, appellare *Epiſcopum*, niſi ut me Cenſor petulantiae inſimularet, qui Epiſcopo contradicere non ſim veritus. Haec vero accuſatio in caput ipſius recidit. Nam me ab errante, etiam ab Epiſcopo, diſſentire fas & jura ſinunt: at non licet ulli homini, nedum Epiſcopo, opinionem, inprimis erroneam, affingere, quod Cenſor facit. Aut proferat, ſi poteſt, teſtimonium Waltoni, ad quem in hac cauſa tam audacter provocat. Si dicat in editis a Waltono variis lectionibus nullam conſpici ad hunc locum ex Codice Alexandrino adnotatam; quid hoc ad *Waltonum*, qui in *apparatu* ultro ipſe fatetur, non ſe aut Epiſcoporum aliquem, ſed „*Alexan-*
„ *drum Huiſſum* S. T. B. Eccleſiae Cathedralis Wellenſis praebendarium, e-
„ xemplar MS. Alexandrinum cum R. Stephani N. T. editione contuliſſe, va-
„ riantesque lectiones, quae ſingulis paginis apponuntur, diligenter collegiſſe". Neque tamen ex ſilentio *Huiſſi* conſequitur, Codicem Alexandrinum a prima manu exhibuiſſe lectionem, quae nunc recepta eſt. Cum enim iſto Codice fuerit uſus, poſtquam *P. Junii* manum emendatricem eſſet paſſus, deprehendit

Lecti-

Lectionem receptam à secunda manu adscriptam, neque curavit indagare aut annotare, quid a prima manu fuisset, quod nec alibi unquam fecit. Ipsius vero *Millii* testimonium duplex est, in priori & mecum & cum veritate consensit, in posteriore a se ipso & a veritate discessit. Aut probet Censor, *Millii* oculos, cum locum prima vice inspiceret, hebetiores, secunda vero acutiores fuisse. Mihi quidem observatio secunda *Millii* semper & anxie quaesita & nimis subtilis visa est: auxerunt suspicionem haec ejus verba, quibus confidenter affirmat, se *luculentiora multo lineolae exilis & evanidae vestigia habiturum, nisi obstaret litura lineolae illi superinducta*, quod non esse testimonium dicere, sed temere conjecturam facere, vel ipse Censor meus, si sibi constat, fateri cogetur. Quod sequitur de *eruditione* eorum, qui hunc Codicem inspexerunt, non solum est ἀπροσδιόνυσυν, quod Censor pro sua singulari eruditione agnoscit, sed etiam sophisticum. Nisi si probet, Episcopo aut Doctori Theologo, praesertim si libros ediderit, semper palmam eruditionis esse tribuendam, eumque, qui nec Episcopus nec Doctor nec librorum Autor sit, etiam inauditum contemnendum atque condemnandum esse. Addit: *Duo isti viri potuerunt Codicem inspicere & accuratissime considerare.* Annon & ego POTUI? Sed non quaeritur quid *potuerit* quis facere, sed quid fecerit, & uter Codicem accuratius examinaverit. Pergit: *contra eos stat juvenis audax &c.* Si crimen est, nihil veri non dicere *audere*, & nihil falsi dicere *audere*, habebit me confitentem: illud porro sciat me, quae *Juvenis* in Codice Alexandrino vidi, eadem iterum vidisse, & pervidisse, cum annum aetatis quinquagesimum quartum agerem.

Quod deinde fingit *de lineola veteri, cui nova ita superducta sit, ut veteris nihil amplius appareat*, & secum pugnat, & testimonium *Millii*, ad quod ipse provocavit, elevat. Si enim omnino nihil videri potest, quid vidit *Millius*? aut quam fidem meretur, ubi se aliquid vidisse affirmat? Hoc figmentum de lineola vetere per novam abscondita insignem prodit Censoris tum imperitiam tum audaciam, qui codicem *Alex.* quem nunquam vidit (quippe qui nec Angliam vidit) contra omnium oculatorum testium fidem describit, qualem vult, non qualis est, atque ita cum umbra sua colluctatus argutatur non aliter quam si coecus de coloribus loqueretur. Quoties enim in hoc codice litera Θ a prima manu scribitur, semper repraesentat circulum, diametro utrumque ejus latus dextrum & sinistrum tangente, & per centrum ducta, in duas partes aequales divisum, quod ex speciminibus apud *Waltonum*, *Grabium*, *Montfauconium* & *Millium* exhibitis cuivis patet: P. vero *Junius*, cum locum corrigeret, inscripsit circulo lineolam, quae nec latera circuli tangit (ut nunc *Theta* typis editur, quoties nominis proprii est litera prima) nec per centrum transit, sed vel casu vel studio supra centrum paulo altius est evecta. Ex quo manifestum est, hanc novam lineam non obstare, quo minus antiqua diametros integra & in centro & ad latus dextrum & ad sinistrum conspici posset, si omnino olim fuisset scripta. Ego quidem, qui cum venia Censoris oculis meis credo, veteris lineae nec volam nec vestigium deprehendi: quid Millius viderit, mox dicam.

In fine censor vitio creatus, ut aculeum infigeret, conjunxit suspicionem *Socinianismi & Libertinismi*, quae sunt ἀσύστατα, quis enim unquam audivit, aut Socinianos studium virtutis extinguere & flagitiose vivere, aut Libertinos pro divina Scripturae autoritate asserenda & pro Religione martyrium pati? Imo si fateri licet, mihi haud paulo justior suspicio est, *Libertinos* potius in legionibus eorum, qui pro receptis vel Opinionibus vel Lectionibus pugnant, militare. His enim, & quidem solis, licet impune adhibere sophismata, conviciis eos quos oderunt proscindere, audacter calumniari, & affectibus impotenter indulgere: quod certe Libertinorum est, nec Veritati nec Virtuti studentium. Quid dico impune? annon

* Nota. Fac, ut per chartam pellucidam litera Θ, τῷ O., hic postremo posito, in aversa pag. 22. respondens, tibi appareat, & habebis repraesentationem Scripturae Codicis Alexandrini. * O

non inveniunt, qui eos laudant, atque immodeſtiam eorum fiduciam bonae cauſae & zelum pro cauſa Dei appellare non verentur? Deinde Cenſor aperte *mutat ſtatum Quaeſtionis*, quae erat, quid hic in Codice *Alexandrino* a prima manu ſcriptum legatur, a qua, meo ſaltem judicio, diverſiſſima eſt Quaeſtio: utrum Lectio Codicis *Alexandrini* ſit vera Lectio? Denique haud obſcure ſignificat Cenſor, omnes, quotquot hoc loco non legunt Θεὸς ἐφανερώθη, *Socinianismi & Libertinismi* ſuſpectos eſſe; quae ſuſpicio eſt & falſiſſima & iniquiſſima. Si ratione agere vult, demonſtret, vel per Lectionem Θεὸς opinionem Socini, vel per lectionem ὃ & ὃς ſententiam orthodoxam everti: ego interim teſtimoniis pugnabo, & quaeram ex eo, quid judicandum ſit de tota Eccleſia *Latina*, *Syra* & *Ægyptiaca*, de *M. Luthero*, cum primam Editionem N. T. Germanici procuraret, de Viris Illuſtribus *H. Grotio* & *J. Newtono* multisque aliis, qui non Θεὸς ſed vel ὃς vel ὃ legerunt? Sed piget ineptiarum. Veriſſime Cicero: *Qui ſemel verecundiae limites tranſierit, eum bene & naviter oportet eſſe impudentem.*

Redeamus ad rem. *Millio* adſtipulantur tum *Henricus Waltonus*, in notis ad *Clementis Romani* epiſtolas A°. 1718. editis p. 27. „ In hoc Manuſcrip„ to (ſcil. ALEX.) dubio procul ſemper legebatur ΘC ἐφανερώθη, quod, ſi quis „ eum accuratioribus oculis inſpexerit, ei facile conſtabit, licet illo in loco, nec „ non in aliis haud paucis, Junius, diligentia minime probanda, recentiore „ calamo utrinque lineam duxerit": tum *Jo. Berriman* Diſſertat. in 1. Tim. III. 16. Anglice A°. 1741. ſcripta p. 155. „ Omnibus his teſtimonius addo, „ me ipſum etiam ſaepius, idque accurate hunc Manuſcriptum Codicem exa„ minaſſe, & licet nudis oculis nunquam potuerim deprehendere ullam partem „ veteris lineae transverſae, nec alii qui me erant perſpicaciores, vitro tamen „ adjutum, & radiis ſolis librum illuſtrantis, partem veteris lineae ad ſiniſtram „ novae intra circulum videre potuiſſe; idem mecum viderunt eodem tempore „ duo alii, quorum alter non ad ſiniſtram partem ſolum verum etiam ad dex„ tram veteris lineae veſtigia invenire potuit". Haec cum legiſſem, & ante biennium Angliam repetiiſſem, rogavi amicum veterem, ut me in Bibliothecam Regiam deduceret; quod cum feciſſet, & hunc Codicis *Alexandrini* locum attento oculo, non nudo ſolum, verum etiam vitris haud unius generis armato, perluſtraſſet, pronunciavit, a prima manu nunquam aliter hic ſcriptum fuiſſe quam OC: ego vero lineolam illam *Millii* & *Berrimanni* quaerens *ad ſiniſtram*, inveni quidem, ſed cum eam amico demonſtrare vellem, non potui, quia evanuerat. Cumque alternis illa lineola modo appareret, modo diſpareret, et ego hoc phasmate non parum percellerer, Amicus meus, qua erat ſagacitate, cauſam ſtatim indagavit, oſtenditque illam lineolam non in ea pagina ubi legitur ὃς ἐφανερώθη, ſed in averſa pagina ubi legitur κατ' εὐσέβειαν 1. *Tim.* VI. 3. eſſe ſcriptam, & conſtituere partem literae primae ε vocis εὐσέβειαν. Quoties enim libro in menſa poſito folium, quod conſiderabamus, foliis ſequentibus ita impoſitum erat, ut totum folium proximum contingeret atque tegeret, lineola illa conſpici non poterat, quia membrana erat opaca: quam primum vero folium illud ita erigebatur, & a ſequentibus ſeparabatur, ut utraque pagina luce illuſtraretur, non haec tantum paginae averſae lineola, verum integrae literae & voces per membranam pellucidam conſpiciebantur. Porro, ſi arcus literae ϵ, quae extat in averſa pagina, accurate incideret in circulum noſtri O, tunc linea transverſa repraeſentaret diametrum noſtro O inſcriptam, ſicque ⊖ efficeret: cum vero arcus ille literae ϵ incidat in centrum noſtri O, linea illa tantum conſpici poteſt in parte *ſiniſtra*, licet ultra circulum aliquantum protendatur.* Haec eſt illa Helena, pro qua digladiabantur *Phrygii*. Perpende haec mecum, Lector benevole, & mirare, tantos fluctus in ſimpulo excitari potuiſſe.

B. Co-

* ϵ * Vide notam paginae 21. ſubjectam.

B. Codex VATICANUS Veteris Novique Teſtamenti. *Vetus Teſtamentum* ex hoc Codice editum eſt Romae 1587. autoritate Sixti V. Pontif. Max. de eo Codice *Antonius Caraffa* Cardinalis, Bibliothecarius & Editor, *Epiſtola Sixto inſcripta:* „ Intelleximus, inquit, *Vaticanum* Codicem non ſolum vetu„ ſtate verum etiam bonitate caeteris anteire -----. Curavi-hujus libri editionem „ ad *Vaticanum* exemplar emendandam, vel potius exemplar ipſum, quod e„ jus valde probaretur autoritas, de verbo ad verbum repraeſentandum". Et *Praefat.* ad *Lectorem.* „ Intellectum eſt, Codicem *Vaticanae* Bibliothecae om„ nium, qui extant, longe optimum eſſe, & operae pretium fore, ſi ad ejus „ fidem nova haec Editio pararetur -----. Nunc erit inprimis *Vaticanus* Co„ dex deſcribendus, ad cujus praeſcriptum Editio haec expolita eſt. Codex is, „ quantum ex forma characterum conjici poteſt, cum ſit majoribus literis, quas „ vere antiquas vocant, exaratus, ante milleſimum ducenteſimum annum, h. e. „ ante tempora B. Hieronymi, & non infra, ſcriptus videtur. ----- Recte ad „ hujus libri normam, qui longe omnium antiquiſſimus, ſolus juxta Septuaginta „ inſcribitur, perpolita eſt, vel potius rectiſſime liber ipſe ad literam, quo ad „ fieri potuit per antiquam orthographiam aut per librarii lapſus, eſt expreſſus. „ Nam vetus illa & jam obſoleta ejus aetatis ſcriptura aliquibus locos repraeſen„ tata non eſt; cum tamen in aliis omnibus, niſi ubi manifeſtus apparuit libra„ rii lapſus, ne latum quidem unguem, ut ajunt, ab hujus libri auctoritate dis„ ceſſum ſit. ----- Ordo autem librorum in *Vaticano* exemplari --- a vulgatis „ editionibus variat in hoc, quod primo habet duodecim Prophetas, & hos ip„ ſos aliter diſpoſitos: deinde reliquos quatuor. ----- Et cum toto exemplari „ nulla capitum diviſio ſit ----- in libro tamen quatuor Prophetarum diſtinctio „ quaedam apparet ſubobſcura, illi pene ſimilis, quam deſcribit S. Dorotheus „ martyr, qui vixit ſub Magno Conſtantino. Maccabaeorum libri abſunt ab „ hoc exemplari, atque item liber Geneſis fere totus; nam longo aevo conſum„ tis membranis mutilatus eſt ab initio libri usque ad caput XLVII. & liber i„ tem Pſalmorum, qui a Pſalmo CV. usque ad CXXXVIII. nimia vetuſtate „ mancus eſt. Sed haec ex aliorum Codicum collatione emendata ſunt".

Volumen vero poſterius h. e. *Novum Teſtamentum* ita deſcribit *L. A. Zacagnius*, Vaticanae Bibliothecae praefectus, in Praefat. ad Collect. Monum. p. 56. „ Evangelia nec titulos habent nec Capita Euſebianis Canonibus accom„ modata, ſed tantum rubras numerorum notas, diviſionem quandam Textus in „ ejus margine indicantes. Matthaeus enim habet numeros CL. Marcus LXII. „ Lucas CLII. Joannes LXXX. Acta Apoſtolorum LXIX. Epiſtolae Jacobi „ IX. Petri prima VIII. Joannis prima XI. Judae II. Pauli autem Epiſtolae, „ licet una ſeorſim ab altera in iſto Codice ſcriptae fuerint, propria tamen nu„ meratione carent, quippe quae non interrupta ſerie in earum marginibus nu„ merorum notas habeant, perinde ac ſi unum librum Paulinae omnes Epiſto„ lae conficerent; ſunt autem numeri XCIII. eo tamen ordine diſpoſiti, ut in „ fine Epiſtolae ad Galatas numerus LIX. collocetur, deinde numerus LXX. „ ſuccedat initio Epiſtolae ad Epheſios, omiſſis decem numeris, qui Epiſtolae „ ad Hebraeos, poſt ſecundam ad Theſſalonicenſes Epiſtolam in eo Codice „ poſitae, marginibus adſcribuntur. Deeſt tamen in eodem Codice pars po„ ſtrema Epiſtolae ad Hebraeos a verbis ſcilicet ἄμωμον τῷ θεῷ Capitis IX. „ vers. 14. ad finem, cum aliis Pauli ad Timotheum, Titum, & Philemonem „ literis, totaque Apocalypſi, nonnullis ſcilicet quaternionibus prae Codicis ve„ tuſtate deperditis: unde quot praeciſe exiterint iſtae Paulinarum Epiſtolarum „ Sectiones, & an Apocalypſis, ſi tamen in eo Codice olim habebatur, in par„ tes ſimiliter diſſecta fuerit, ſcire non licet".

Eundem Codicem deſcripſerunt *Paulus Bombaſius*, Bibliothecae Vaticanae Praefectus, Epiſtola ad Erasmum A°. 1521. ſcripta, quae eſt in editis DLXXIX.

„ Epi-

„ Epiſtolam, inquit, Joannis primam vetuſtiſſimis characteribus ſcriptam in „ Vaticana Bibliotheca tandem reperi, cujus verſus [1 ad 4.] Capituli quar„ ti ſunt &c. item ex quinto (7 ad 11.) Haec in quibus ab impreſſis codi„ cibus diſlideant, non eſt quod a me docearis. Si quid erit, in quo judici„ um meum exquires, non tam in his quam in plerisque aliis, ſuper quibus „ doctorum altercatio eſt, nihil tecum diſſimulanter vel muſſitabunde agam, ſed, „ ut me noſti, parrheſiaſtes ero". Et *Jo. Geneſius de Sepulveda* Epiſtola 3. libri 1. ad Erasmum A°. 1533. ſcripta: „ Eſt, inquit, Graecum exemplar an„ tiquiſſimum in Bibliotheca Vaticana, in quo diligentiſſime & accuratiſſime „ literis majusculis conſcriptum utrumque Teſtamentum continetur, longe diver„ ſum a vulgatis exemplaribus. ----- Hoc autem exemplar omnium eſſe emen„ datiſſimum cum ejus antiquitas declarat & librarii diligentia, tum quod mul„ tum convenit cum veteri noſtra translatione, quae dubitari non debet, quin „ ex emendatiſſimo quoque exemplari converſa atque tradita nobis ſit a majori„ bus. Cum igitur ad illius exemplaris fidem atque normam caeteri libri ſint „ emendandi ac dirigendi, quid opus facto ſit, ipſe conſiderabis". Ea autem erat Codicis iſtius fama, ut *Theodorus Bibliander* Thomae Blaurero ſcriberet: „ promiſi pecuniam quantamlibet pro exemplari Graeco ex Vaticana Bibliothe„ ca evidentiſſimo; cujus mihi ſpem quidam optimi viri injecerunt". *Hottinger. Bibliothecar.* p. 97. Iſtum Codicem *Wernerus Noviomagus*, Atrebatenſis Collegii praeſes, cum edito contulit, quo ſe in Evangeliis uſum, mirumque in modum adjutum fatetur *Lucas Brugenſis*. Eundem etiam *Antonius Agellius* notis in Cyrillum & *Jo. Maldonatus* in Commentariis citat. Idem Agellius in ſuo ad Pſalmos commentario teſtatur, in Codice illo antiquiſſimo a recentiore manu multa fuiſſe depravata ad libros recentiores; quod confirmatur duobus aliis teſtibus oculatis E. R. (*Euſebium Renaudotium* intelligo) quem citat *J. le Long* Bibliotheca Sacra, & V. Cl. mihique amiciſſimo JO. DANIELE SCHOEPFLINO, Profeſſore Hiſtoriarum & Eloquentiae in Academia Argentinenſi. Denique *R. Bentlejus* hunc Codicem cum editis accurate conferri curavit, cujus collationis copiam mihi fieri fruſtra deſideravi, quia poſſeſſor ſchedarum illarum, & a Cantabrigia, ubi ſchedae cuſtodiebantur, & a Londino, ubi per tempus breve commorabar, ultra CL. M. P. aberat. Deſideravi autem, non quod multa ad veram lectionem N. T. ſtabiliendam inde peti poſſe ſperabam, ſed ut vel hoc conſtaret, Codicem nullius eſſe autoritatis; deinde ut inter pugnantes doctorum de hoc codice ſententias vera dijudicari atque demonſtrari poſſet.

Hactenus enim vulgo creditum eſt, Editores *Complutenſes* hoc ipſo Codice *Vaticano* uſos fuiſſe, quod ipſimet ſignificare videbantur tum in Prologo V. T. „ Quod autem ad Graecam ſcripturam attinet, illud te non latere volumus, non „ vulgaria ſeu temere oblata exemplaria fuiſſe huic noſtrae editioni archetypa, „ ſed vetuſtiſſima ſimul & emendatiſſima, quae Sanctiſs. D. N. Leo X. Pont. „ Max. coeptis noſtris aſpirans ex ipſa Apoſtolica Bibliotheca ad nos miſit, „ tantae integritatis, ut, niſi eis plena fides adhiberetur, reliqui nulli eſſe vi„ deantur, quibus merito ſit adhibenda". Tum in praefatiuncula ad Lectorem N. T. praefixa: „ Et ut praefatiunculae tandem huic modus imponatur, illud „ lectorem non lateat, non quaevis exemplaria inpreſſioni huic archetypa fuis„ ſe, ſed antiquiſſima & emendatiſſima, ac tantae praeterea vetuſtatis, ut fidem „ eis abrogare nefas videatur. Quae ſanctiſſimus in Chriſto pater & Dominus „ noſter Leo decimus Pontifex maximus, huic inſtituto favere cupiens, ex Apo„ ſtolica Bibliotheca educta miſit ad Reverendiſſimum Dominum Cardinalem „ Hiſpaniae"; tum inprimis in prologo ad Leonem X. Franciſci Simenii „ Grae„ ca Sanctitati tuae debemus, qui ex iſta Apoſtolica Bibliotheca antiquiſſimos „ tum V. tum N. T. libros perquam humane ad nos miſiſti: qui nobis in hoc „ negocio maximo fuerunt adjumento. Haec

Haec verba *Erasmus* de noſtro Codice intelligenda eſſe modo affirmaſſe modo negaſſe videtur. Cum enim *Stunica* ipſi objiceret, cur locum 1 *Jo.* V. 7. 8. aliter edidiſſet quam Complutenſes? auctoritate noſtri Codicis ſe defendit: „ Codex, inquit, vetuſtiſſimus in Vaticana bibliotheca ſummi Pontificis non habet teſtimonium triplex in cœlo, nimirum nobiscum faciens; nam Paulus „ Bombaſius, conſulto libro, locum mihi deſcripſit ad verbum ". Et clarius, licet falſo, Epiſtola DCCCLXXXII. A°. 1527. ſcripta: de loco *Jo.* VII. 39. „ Quod a me factum eſt in Novo Teſtamento ex auctoritate Romani Pontificis, „ idem factum eſt apud Hispanos, impendio curaque Francisci Cardinalis Toletani in veteri Teſtamento, ex ejusdem Pontificis autoritate: quibus cum eſſet exemplar eximiae vetuſtatis, ſpectataeque fidei, exhibitum e Bibliotheca „ Vaticana, a quo juſſi ſunt non recedere, idem habebat ille codex probatus, „ quod omnes mei, quos non paucos habebam in conſilio, quum illa ſcriberem. „ Eligat nunc iſte calumniator, utrum velit Romanum Pontificem in jus trahere, an mihi dicam ſcribere, quod bona fide reddiderim quod habent incredibili „ conſenſu codices Graecorum omnes.

Cum vero poſtea autoritate hujus ipſius codicis, cum verſione Latina conſentientis & ab Erasmo & Complutenſibus diſſentientis, a *Sepulveda* premeretur, negavit hunc codicem vel Hiſpanis unquam miſſum vel ulla autoritate dignum eſſe. *In Capitibus argumentorum* editioni quintae A. 1535. praefixis. „ Hic, inquit, obiter illud incidit admonendum, eſſe Graecorum quosdam „ novi Teſtamenti Codices ad Latinorum exemplaria emendatos. Id factum eſt „ in fœdere Graecorum cum Romana eccleſia · quod fœdus teſtatur Bulla, quae „ dicitur aurea. Viſum eſt enim & hoc ad firmandam concordiam pertinere. Et „ nos olim in hujusmodi codicem incidimus, & talis adhuc DICITUR aſſervari in Bibliotheca Pontificia. Verum ex his corrigere noſtros, eſt Lesbiam, „ ut ajunt, admovere regulam. Illud potius ſpectandum, quid legerint veteres „ Graeci, Origenes, Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Chryſoſtomus, Cyrillus ac Theophylactus. Hoc eo viſum eſt admonere, quod jam „ nunc quidam jactitant ſe trecenta loca notaſſe ex Codice pontificiae bibliothecae, in quibus ille conſonat cum noſtra vulgata editione Latina, cum mea „ diſſonat. Quod ſi nos urgent autoritate Vaticanae bibliothecae, Codex quem „ ſecutus eſt in novo Teſtamento Franciscus, Cardinalis quondam Toletanus, „ non modo fuit ejusdem Bibliothecae, verum etiam a Leone X. miſſus eſt, ut „ hoc veluti bonae fidei exemplar imitaretur. Atqui is pene per omnia conſentit cum mea editione, diſſentiens ab eo, quem nunc quidam nobis objiciunt „ majusculis descriptum literis. Ab illo enim diſſentiat oportet, ſi conſentit cum „ Vulgata Latinorum editione ". Si quis vero exiſtimet, Erasmum ab initio duos codices Vaticanos diſtinxiſſe, noſtrum quem Complutenſes ſecuti non ſint, & alium, quem ſint ſecuti; fateatur tamen neceſſe eſt, Erasmum, prout ipſi commodum erat, modo auctoritate noſtri codicis contra Editionem Complutenſem, modo auctoritate Editionis Complutenſis contra Vaticanum noſtrum pugnaſſe.

Si Erasmus excuſari poteſt, qui, ut importunos accuſatores evaderet, & diverſis temporibus pugnantia ſcripſit, & ad fabulam confugit; eandem tamen etiam *I. Millio* ita placuiſſe, ut novis fictionibus adornaret, atque Complutenſibus utrumque Codicem, & hunc de quo agimus, & alterum, quem conſinxit Erasmus, ad manus fuiſſe contenderet, eſt quod mirer. De altero quidem Codice Vaticano, ad quem Editio Complutenſis expreſſa eſſe dicitur, videbimus ubi ad illius Editionis descriptionem ventum fuerit: noſtro vero Vaticano eos fuiſſe uſos quo argumento aut qua ratione probat? Audiamus ipſum prol. 1090. „ Caeteri Codices omnes (ab Editionis Complutenſis curatoribus) e bibliotheca „ Vaticana conquiſiti ſunt: iſte CERTE inprimis, qui extat jam ad finem Bi-

„ bliorum Graecorum κατὰ τοὺς O. a Sixto quinto editorum, grandis ille, lite-
„ risque quadratis seu uncialibus, quos vocant, ante annos jam mille & ducen-
„ tos, uti perhibent, exaratus. Hujus enim HAUD DUBIUM EST, quin ra-
„ tionem habuerint Editores illi". Si confidentia pro ratione est, utique cre-
dendum est asseveranti: at omnem admirationem superat, Millium, qui plures
quingentis Lectionibus ex Codice Vaticano *falso*, & nunquam a quoquam
conspecto, in editionem Complutensem derivatas sibi visus est deprehendisse,
ne unam quidem Lectionem, quae ex *vero* Codice Vaticano in illam profluxe-
rit, nobis indicare potuisse.

Ut rem totam, quantum quidem a nobis fieri potest, in clariore luce collo-
cemus, probabimus, tum Editionem *Complutensem* non ex hoc codice derivatam
esse, tum Codicem *Vaticanum* N. T. ex versione *Itala* interpolatum, & in a-
liis etiam *Alexandrino* esse similem, atque adeo ex eadem officina exiisse. In
Veteri quidem Testamento Codex Vaticanus & ab Alexandrino & a Complutensi
toto cœlo distat: Vaticanus plerumque exhibet puram Septuaginta Interpretum
Versionem; Alexandrinus vero Hexaplarem Origenis, neglectis tamen obelis &
asteriscis, interdum etiam, ut in libris Josuae & Judicum, versionem Theodotionis;
Complutenses denique, ubi a Vaticano & Alexandrino dissentiunt (dissentiunt autem
locis pene infinitis, praecipue in Jeremia) lectiones quas exhibent, non ex aliquo
Codice Graeco sumsisse, sed sive ex Hebraeo, sive potius ex Hieronymi versio-
ne Latina, imperite saepius in sermonem Graecum transtulisse videntur. Sed de
V. T nunc non agitur. In N. T. Editores Complutenses vix tria quatuorve lo-
ca ad Codices Latinos formarunt, Βεελζεβὺβ, idque semel tantum Matth. X. 25.
δοξολογίαν Orationis Dominicae Matth. VI. 13. ἰδία 2. Cor. V. 10. & βελίαλ VI.
15. denique 1. Jo. V. 7. 8.: at Vaticanus Codex ultra trecenta, si testibus ab
Erasmo citatis credimus. Neque vero ratio ulla excogitari potest, cur eorum
testimonium in dubium vocari debeat; cum confirmetur & per R. *Bentlejum*, qui
saepe inter amicos narrare solebat, Vaticanum Codicem in omnibus fere cum A-
lexandrino (adeoque etiam, ut supra demonstravimus, cum Versione Itala) con-
venire: & re ipsa, nam Matth. V. 22. non habet εἰκῇ, 1. Jo. IV. 3. non habet
χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα; ut alia, passim in V. L. nostris annotata, nunc taceam.
Praeterea Sectiones N. T. in capita, quas Zacagnius in hoc codice invenit,
multo proprius accedunt ad Codicum Latinorum veterum quam ad Graecorum
divisionem. Denique Codex hic, aeque atque Alexandrinus, non habet histo-
riam adulterae Jo. VIII. & Epistolam ad Hebraeos ponit ante epistolas ad Ti-
motheum, Titum, atque Philemonem.

Codicem *Vaticanum* ex Versione Itala interpolatum esse, vidit etiam *H. Gro-
tius* in *Marc.* XV. 8. „ Quod Vaticanus Codex habet ἀναβὰς, accedit ad ea
„ argumenta, quibus moveor ut credam, quaedam Marci exemplaria Graeca ad
„ Latinam versionem mutata". Quod vero Th. *Marefschallus* qui Gothicam ver-
sionem edidit, objicere videtur, sententiam Grotii nostramque non frangit,
sed firmat potius. „ Quod si verum est, inquit, necessario consequetur, &
„ Exemplar quo usus est Interp. Gothicus primaevus, & exemplar illud Bezae,
„ ob vetustatem raram adeo celebratum, passa quoque fuisse hanc mutationem:
„ quoniam utrumque hac in lectione consentiunt cum Vulgata Versione Latina.
„ His insuper adjungi potest translatio Ægyptiaca". Idem suspicatus est R.
Simonius ut p. 18. diximus. Quin & ipse Millius tandem in eandem sententiam
manibus pedibusque concessit *Prol.* 1479. „ Inter Codices a quibus Matth. V.
„ 22. abesse notavimus vocem εἰκῇ, occurrebat Codex celebris *Vaticanus*, a Lu-
„ ca Brugensi crebro notatus. De eo autem necesse est hic pauca dicere. Codex
„ ille ipse est, qui Bibliorum τῶν O. Sixtinorum volumen postremum conficit;
„ scriptus literis quadratis sive uncialibus. Et certe cum in Occidentalium gra-
„ tiam a Latino scriba quopiam exaratus fuerit (vide *Simon.* Hist. Crit. N. T.

„ Part.

„ Part. I. c. 32.) tum ex citatis ex eo conſtat, eum inſecutum eſſe Textum, „ cum *Italica* Verſione mirifice congruentem. Hinc incunctanter ipſum inter „ Codices, qui ad Exemplar Latinum ſeu confícti, ſeu ſaltem caſtigati fuiſſent, „ reponendum cenſebam, ideoque nec dignum eſſe, cujus variationes multa cum „ difficultate comparandae eſſent.

C. Codex in Bibliotheca *Regis Galliarum* numero 1905. olim Nicolai Rodulfi Cardinalis, ad quem aliquot Sadoleti exſtant Epiſtolae, continet S. EPHREM Syri varia Opuscula Graeca, ſub quibus in eadem membrana atramento flavescente aut potius ſpongia deleto latent inſignia fragmenta V. & N. T. a *P. Allixio*, ut ex ipſo didici, primum detecta, poſtea a Cel. *Boivinio* Bibliothecario R. cum editis hinc inde collata, ac Bernardo Lamy auctori Harmoniae Evangelicae, ut & Kuſtero, cum editionem N. T. Millianam iterum praelo ſubjiceret, communicata, a me vero ſemel atque iterum multo accuratius collata. Singulae paginae ſingulas exhibent columnas; habet Τίτλους & Κεφάλαια Euſebii a prima manu. Plurimas etiam recepit Correctiones ſuper voces eraſas in textu, & principia Ἀναγνωσμάτων in margine; ſed alia manu ita imperita, ut facile a priori discerni poſſit. Negligentiae Deſcriptoris exempla ſunt rariora, occurrit tamen notabile Apoc. X. 10. ubi, cum poſt voces καὶ ὅτε ſequentia eſſent addenda, librarius aberrante oculo rediit ad Cap. VIII. 1. καὶ ὅτε ἤνοιξε &c. ac poſt quatuor demum verſus descriptos errorem ſuum deprehendit, inde perrexit verſu 3. Capitis XI., perperam vero ſcripta corrigere neglexit, haud dubie ne litura apparens vitium Codicis proderet. Folia habet 209. ex quibus 62. nullo ordine quidem debito ſeſe excipientia, ſed temere compoſita, continent fragmenta ex Jobo, Proverbiis, Eccleſiaſte, Cantico, Sapientia & Siracide στιχηρῶς ſcripta. Reliqua pari modo confuſa exhibent partem N. T. quorum laterculus licet aliquot locis vitioſus in ipſius Codicis frontispicio extat.

Deficit iſte Codex in

Matth.	V. 15.	ad	VII. 5.		XVI. 36.	ad	XX. 10.
	XVII. 27.	——	XVIII. 28.		XXI. 31.	——	XXII. 20.
	XXII. 21.	——	XXIII. 17.		XXIII. 18.	——	XXIV. 14.
	XXIV. 10.	——	—— 45.		XXVI. 20.	——	XXVII. 16.
	XXV. 30.	——	XXVI. 22.		XXVIII. 5.	——	fin.
	XXVII. 11.	——	—— 46.	Jac.	IV. 3.	——	fin.
	XXVIII. 15.	——	Marc. I. 17.	I. Pet.	IV. 5.	——	fin.
Marc.	VI. 32.	——	VIII. 15.	I. Jo.	IV. 3.	——	II. Jo.
	XII. 30.	——	XIII. 18.	Rom.	II. 5.	——	III. 21.
Luc.	II. 6.	——	—— 42.		IX. 6.	——	X. 14.
	III. 21.	——	IV. 25.		XI. 31.	——	XIII. 10.
	VI. 4.	——	—— 36.	I. Cor.	VII. 18.	——	IX. 6.
	VII. 17.	——	VIII. 28.		XIII. 8.	——	XV. 40.
	XII. 4.	——	XIX. 42.	II. Cor.	X. 9.	——	Gal. I. 20.
	XX. 28.	——	XXI. 20.	Eph.	I.	——	II. 18.
	XXII. 20.	——	XXIII. 25.		IV. 17.	——	Phil. I. 22.
	XXIV. 7.	——	—— 45.	Philip.	III. 5.	——	fin.
Joann.	I. 42.	——	III. 32.	I. Theſſ.	II. 9.	——	Hebr. II. 4.
	V. 17.	——	VI. 37.	Hebr.	VII. 26.	——	IX. 15.
	VII. 3.	——	VIII. 34.		X. 24.	——	XI. 15.
	IX. 11.	——	XI. 7.	I. Tim.	I.	——	III. 9.
	XI. 47.	——	XIII. 8.		V. 20.	——	fin.
	XIV. 8.	——	XVI. 21.	Apoc.	III. 20.	——	V. 14.
	XVIII. 36.	——	XX. 25.		VII. 14.	——	IX. 16.
Actor.	IV. 3.	——	V. 34.		XVI. 14.	——	XVIII. 2.
	X. 43.	——	XIII. 1.		XIX. 10.	——	fin.

Quae ideo adnotavi, tum ne quis frustra in illo Codice quaereret, quae ibi non inveniuntur: tum ut perspicaciores plura detegerent; saepe enim ob summam rei difficultatem voces obsoletas eruere atque assequi legendo non potui.

Ad *Hebraeos* VII. 7. in margine a manu correctoris legitur: εις την υπαντην τ̄υ κῡ ημων ιῡ χῡ; unde consequi puto, Codicem ipsum a prima manu ante scriptum fuisse, quam *Festum Purificationis Mariae* esset institutum; id autem factum est A°. 542. Quod porro confirmatur ex convenientia tum characterum tum lectionum inter istum Codicem & Alexandrinum, quae tanta est, ut nullus dubitem, utrumque ejusdem aetatis atque originis esse, hoc est, utrumque ex Versione Itala fuisse interpolatum. In eo etiam convenit iste Codex cum Alexandrino & Vaticano, quod & Historia Adulterae caret, & ordinem Epistolarum Pauli eundem servat.

D. Codex CANTABRIGIENSIS. Hoc Codice usum fuisse existimo *Thomam Charkel* sive *Heraclienſem*, cum A°. 615. Alexandriae Versionem Syriacam alteram, auspiciis Philoxeni adornatam, cum Codicibus Graecis conferret, & Variantes Lectiones in margine annotaret. In eo enim margine plurimae valde longae, addo etiam valde absurdae lectiones reperiuntur, quas frustra alibi quam in Cantabrigiensi codice quaeras, vid. *Act.* VI. 10. VII. 21. VIII. 28. X. 17. (in editione Oxoniensi Millii) XVI. 35. 39. XVIII. 11. XIX. 5. 9. 28. XX. 23. Usus autem est Thomas Codice hoc integro, unde factum, ut in postremis *Actorum* Capitibus, ubi Codex nunc est mutilus, non paucas exhibeat Lectiones ejusdem h. e. σουηρᾶ κόμματος. Probabilius mihi saltem videtur, Codicem Thomae & Cantabrigiensem esse unum eundemque: quid enim necesse est, alium similem atque gemellum creare, eumque statim ad nihilum redigere? licet, utrum eligas, res eodem fere recidat.

Ex Ægypto codex iste vel rediit vel primum allatus est in Galliam, quod discimus ex *Christiani Druthmari* expositione in Matthaeum, qui „ Vidi, in„ quit, librum Evangelii Graece scriptum, qui dicebatur Sancti Hilarii fuisse, „ in quo primo erant Matthaeus & Johannes, & post alii duo. Interrogavi „ enim Euphemium Monachum Graecum, cur hoc ita esset? dixit mihi: in si„ militudinem boni agricolae, qui, quos fortiores habet boves, primo jungit". Fuit autem Druthmarus iste natione Aquitanus, monachus postea Corbejensis, vixitque circa annum 840. Utrum vero Codicem in urbe Pictavorum, quae Aquitaniae pars erat, an in Claro Monte, an Corbejae viderit, non dicit: vidit tamen, nisi admodum fallor, hunc ipsum Codicem Cantabrigiensem, qui unus & solus omnium Codicum Graece scriptorum hunc ordinem servat.

Postquam diu latuisset Codex noster, iterum in lucem productus est circa tempora Concilii Tridentini, quod conjicio ex *Mariani Victorii* notis in Hieronymum, in quibus citatur „ antiquissimus Graecus Codex, quem Tridentum at„ tulerat *Claromontanus Episcopus* A°. 1546". is erat, ut ex Actis Synodicis constat, Guilielmus a Prato, qui, ad locum Joann. XXI. 22. prout in Latinis exemplaribus legitur confirmandum, istius Codicis Graeca protulit, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν οὕτως, ἕως ἔρχομαι; *si eum volo sic manere, usque dum venio.* Haec enim lectio hactenus in solo Cantabrigiensi reperta est.

Paulo post *Robertus Stephanus* amplam ejus fecit mentionem in editione N. T. A°. 1550. est enim ipsius Codex secundus, quem ita describit in praefatione Graeca: τὸ β. ἐστιν τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπό τινων ἡμετέρων ἀντιβληθὲν φίλων, in Latina vero & *vetustissimum* vocat *exemplar in Italia ab amicis collatum.* Potuit enim jure suo Codicem Italicum vocare, sive quod a filio ipsius Henrico tunc temporis Italiam perlustranti in ipsa Italia repertus, atque Episcopo Claromontano traditus, sive quod Tridenti in finitima Italiae urbe aliquandiu asservatus fuisset. Esse autem unum atque eundem Codicem Stephani secundum & hunc Cantabrigiensem elucet ex collatione Lectionum, quae tanquam ex duobus diversis Codici-

dicibus hactenus prolatae fuerunt; non enim ſingulares modo Lectiones & huic Codici propriae utrobique comparent, ſed & inſeruntur ſubinde ſat multa, quae nullus alius Codex agnoscit, ut ſexcentis ex locis vix unus occurrat, ubi vel in uno apice inter ſe discrepant, ubi ſcilicet vel typothetam vel correctorem dormitaſſe apparet. Et quod in primis notandum, cum in Cantabrigienſi Codice hinc inde folia quaedam in Matthaeo atque Joanne, cum ſex poſtremis Capitibus Actorum Apoſtolicorum, deſiderentur, etiam Stephanianus ſecundus, qui alias utramque paginam occupat, in omnibus illis locis nusquam comparet, neque ulla ex eodem lectionis varietas affertur; quae omnia ſane in duobus ſimul Codicibus ita caſu fortuito conſpirare haud potuerunt.

Denique hunc Codicem praeconio ſuo nobilitavit *Theodorus Beza*, cum N. T. ſuum ederet, cujus verba audire lubet: „ quid ſit a nobis, inquit, in hac „ tertia hujus Voluminis Editione praeſtitum, ſic paucis cognosce ---- Multa ---- „ in priore quidem horum librorum parte i. e. in quatuor Evangeliis & Actis „ Apoſtolicis ex Manuscripto Graeco-Latino, ex D. Irenaei Coenobio Lugdu„ nenſi eruto, & majusculis utrinque literis deſcripto, tantaeque vetuſtatis Co„ dice, ut ipſius pene Irenaei temporibus extitiſſe videri poſſit, niſi ex Graecia „ fuiſſe ante aliquot ſecula importatum ex aliis indiciis conſtaret. In poſteriore „ vero, i. e. Pauli Epiſtolis ex alio paris vetuſtatis exemplari, in Claromonta„ no apud Bellovacos Coenobio reperto, plurima non parvi momenti obſervavi„ mus. Genevae xx. Febr. CIↃ IↃLXXXII". In hac primum Editione frequenter ad iſtum Codicem verbis ejusmodi provocat: „ in meo venerandae impri„ mis antiquitatis Codice, vetuſtiſſimum illud meum exemplar &c". Eundem tamen Codicem jam anno ſuperiore Academiae Cantabrigienſi donaverat, cujus donationis ſequens Epiſtola fidem facit a me ex Autographo deſcripta:

„ Inclytae modisque omnibus celebratiſſimae Academiae Cantabrigienſi Gra„ tiam & Pacem a Deo Patre ac Domino noſtro Jeſu Chriſto. Quatuor Evan„ geliorum & Actorum Apoſtolicorum Graeco-Latinum Exemplar ex S. Irenaei „ Coenobio Lugdunenſi ante aliquot annos nactus, mutilum quidem illud, & „ neque ſatis emendate ab initio ubique deſcriptum, neque ita ut oportuit ha„ bitum, ſicut ex paginis quibusdam diverſo charactere inſertis, & indocti cu„ juſpiam Graeci Calogeri barbaris alicubi notis apparet, Veſtrae potiſſimum „ Academiae, ut inter vere Chriſtianas vetuſtiſſimae, plurimisque nominibus ce„ leberrimae, dicandum exiſtimavi, Reverendi Domini & Patres, in cujus Sa„ crario tantum hoc venerandae, ni forte fallor, vetuſtatis monimentum collo„ cetur. Etſi vero nulli melius quam vos ipſi, quae ſit huic exemplari fides ha„ benda, aeſtimarint, hac de re tamen vos admonendos duxi, tantam a me in „ Lucae praeſertim Evangelio repertam eſſe inter hunc Codicem & caeteros „ quantumvis veteres diſcrepantiam, ut vitandae quorundam offenſioni aſſer„ vandum potius quam publicandum exiſtimem. In hac tamen non ſententia„ rum ſed vocum diverſitate nihil profecto comperi, unde ſuſpicari potuerim, „ a veteribus illis haereticis fuiſſe depravatum. Imo multa mihi videor deprehen„ diſſe magna obſervatione digna: quaedam etiam ſic a recepta ſcriptura diſcre„ pantia, ut tamen cum veterum quorundam & Graecorum & Latinorum Patrum „ ſcriptis conſentiant; non pauca denique, quibus vetuſta Latina Editio corro„ boratur: quae omnia pro ingenii mei modulo inter ſe comparata, & cum Sy„ ra & Arabica editione collata, in majores meas Annotationes a me nuper „ emendatas, & brevi, Deo favente, prodituras congeſſi. Sed age res haec „ tota veſtri, ſicuti par eſt, judicii eſto: Tantum a vobis peto, Reverendi Do„ mini & Patres, ut hoc qualecunque ſummae in veſtram Amplitudinem Obſer„ vantiae meae veluti monimentum, ab homine veſtri ſtudioſiſſimo profectum, „ aequi bonique conſulatis. D. Jeſus Servator noſter, & univerſe omnibus & „ privatim ſingulis, totique adeo Chriſtianiſſimae Anglorum Genti magis ac

„ magis pro bonitate ſingulari ſua benedicat. Genevae VIII. Idus Decembris „ Anno CIↃ ↃLXXXI". In principio ejusdem Codicis manu Bezae haec ſcripta ſunt: „ Eſt hoc exemplar venerandae vetuſtatis ex Graecia, ut apparet ex „ barbaris Graecis quibusdam ad marginem adſcriptis, olim exportatum, & in „ Sancti Irenaei Monaſterio Lugduni ita ut hic cernitur mutilatum, poſtquam „ ibi in pulvere diu jacuiſſet, repertum, oriente ibi civili bello anno Domini „ 1562".

Aut vero omnia me fallunt, aut Beza permutavit ac confudit nomina ſuorum Codicum, vocando Lugdunenſem, qui Claromontanus erat, & viciſſim; ſi enim ſtatuamus Evangeliorum Codicem fuiſſe Claromontanum, egregie illuſtratur, quod ſupra ex Victorio attulimus, dummodo *Clarum montem* non obſcurum apud *Bellovacos* coenobium, ut Beza putavit, ſed antiquiſſimam Epiſcopi ſedem apud *Arvernates* intelligamus: ſin autem verum eſt, eum Lugduni in pulvere jacuiſſe ad annum 1562. difficultas inexplicabilis exiſtit, unde Stephanus ſecundi ſui h. e. ejusdem Codicis lectiones A. 1550. hauſerit?

Quid quod Beza ipſe hunc Codicem in Corpore Annotationum nusquam, quod ſciam, Lugdunenſem, in ultima vero Editione ſua diſerte Claromontanum appellat? in Luc. XIX. 26. „ Malim, inquit, cum illo vetuſtiſſimo Cla„ romontano Codice ſervata particula γὰρ verſiculum 25. expungere". & Actor. XX. 3. „ Caeterum codex ille noſter Claromontanus totum hunc locum ſic „ legit. &c".

Dixi ſupra, Cantabrigienſem hunc & Stephani ſecundum eſſe unum eundemque Codicem; non quin ſciam, Bezam tanquam duos ſejunctos Codices adducere conſueſſe Matth. VI. 1. 6. X. 23. Marc. I. 2. 5. 11. 12. 38. Luc. IV. 8. V. 7. VI. 5. XVI. 19. Act. XV. 20. XVI. 38. „ ab hoc loco usque ad „ extremum Capitis comperitur mira in meo vetuſtiſſimo & alio praeterea Ma„ nuſc. Codice varietas": at non ejusmodi aſſertione moveor, ut a ſententia diſcedam, praeſertim cum ipſe Beza hac in re parum ſibi conſtet, & in tertia Editione omiſſa mentione ſecundi exemplaris, quod in prioribus ad partes vocaverat, iisdem locis vetuſtiſſimi tantum ſui Exemplaris mentionem faciat, vid. in Matth. V. 30. XXVIII. 12. Marc. V. 31. quae ſane nominum permutatio ſuſpicionem noſtram confirmat, ipſum Bezam compertum habuiſſe, diverſos Codices non eſſe Stephani & ſuum, ſed unum eundemque.

Conſtat iſte Codex 413. foliis in quarto majori, ſingulis paginis lineas 33. continentibus, complectiturque Evangelia & Acta Apoſtolorum Graece & Latine; niſi quod deſiderantur duo folia a Matth. I. ad 20. item a Matth. VI. 20. ---IX. 2. octo folia. XXVII. 1.--12. Joann. I. 16.---II. 26. Actor. VIII. 29.---X. 14. ---XXI. 2. ---10. XXII. 10.---20. denique a vers. 29. hujus Capitis omnia usque ad calcem. *Patricius Junius* cum Textu vulgato Graeco illum exacte contulit, varietatesque omnes cum Uſſerio & cum fratribus Puteanis communicavit, quae per illos Morino & Curcellaeo, per iſtum autem Waltono in Polyglottis edendae innotuerunt. Hujus Codicis apographum confeci A°. 1716.

Scriptum fuiſſe neque in Graecia neque a Graeco (ut Beza putarat) ſed in Occidente ab homine, καλλιγραφίας quam vel Graecae vel Latinae linguae peritiori, Latino tamen apparet; quod & adjecta Latina interpretatio docet, quam nemo Graecus unquam adjungere patria lingua ſcripto Codici curaverit; & planius ipſius Codicis inſpectio declarat, cui enim Graeco nato veniſſet in mentem, ut ad Latinam ſcribendi rationem Graeca refingeret? qualia in hoc Codice obvia ſunt paſſim ridiculae diligentiae ſpecimina, cum σαμαριτάνων, δανιήλου, λεπρώσου, φλαγελλώσας, πέτρους exhibet: idem γεινώσγει, ἐκθρὸς, διανύκθητι, ζβέσει, ζβέννυται, ζμύρναν; porro κατεγέλων αὐτὸν, δεῦθητε τὸν κύριον, ἠκούσαμεν αὐτὸν, παιδάριον ὃς, ἄλλαι πλόιαι πολλαὶ & ſexcenta ſimilia. Sed quid quod nec Latina ſaniora ſunt? „ calicem quod, te nocui, ſanguis quod effunditur, ut „ ſe-

„ ſeducantur & electos, agrum quod dedit, ut dedit, opera teſtimonium dat, „ adpraehendit tenebra, audierit verborum, manifeſtaretur opera". Qualia & in veteri Itala verſione non pauca reperiuntur.

Rurſus ex aliis indiciis apparet, deſcriptorem hujus Codicis, quisquis ille fuerit, in Graecis & Latinis non plane nihil intellexiſſe, ut quando pro θελόντων ſcribit τελωτῶν, ἁμαρτάνουσαι pro αἱ μαρτυροῦσαι, ἐργαζόμενοι pro ὀργιζόμενοι, ἔτι ἄρα pro ἐπάρας, πείσει pro μισεῖ, ἀποκαλύψει pro ἀποκυλίσει, ἁγίας pro ἀπειλὰς, μέσον pro μένον, δόξη pro δεξιὰ, τὸ πρόσωπον pro τὸν τόπον; & cum ἀγραυλοῦντες vertit per *cantantes*; alibi *nolite timere puſillum gregem.* Nonnunquam unicam vocem Graecam duabus Latinis vertit, ut *perfecti conſummati*; alias ipſi textui Graeco ſuperflua quaedam adfuit, ut cum εἷς μόνος, item εἶτα μετὰ τοῦτο, & ἀνάγαιον οἶκον exhibet. Nonnullis locis etiam Graecas literas Latinis, & aliis Latinas Graecis admiſcuit; ut τυβλοὶ, ἀπέταλκεν; & dicente*c*. Characteris quidem forma atque Orthographia ſimilis eſt atque in vetuſtiſſimis Codicibus, niſi quod contra morem Graecorum librariorum vocales η & ε, & conſonas τ & θ confundat; in Latino ſcribit *temptatio*, *quotiens*, *thenſaurus*, *intellegitis*, *calciamenta*, *mercennarii*, *anticus*, *locuntur*, *inicus*, *ſecuntur*, frequentiſſime etiam confundit *u* conſonans & *b*. μερίμναις vertit *ſoniis*, quod Gallicum eſt *ſoins*, κατάλυμα *refectio*, κυλλοὺς *ſideratos*, κλέψῃ *involet*, διατρίβειν, *demorari*, κολυμβήθρα *natatoria piſcina*, κηδεμονεῖν *taediari*, ῥήσσει *applontat*, διϊσχυρίζετο *certabatur*, ἐσθῆτα λαμπρὰν *opertorium candidum*, ἀργυρίου μυριάδας πέντε, *ſeſtercia ducenta*; pro Graeco δηνάριον in Latino habet ſignum ⁎, & quod inprimis notandum, τοὺς σεβομένους *coelicolas* vertit in Actis; unde lux affulget verbis Conſtitutionis Honorii, quam Gothofredus operoſa Diſſertatione explicare non potuit: intelliguntur autem illi, qui Judaeis olim Proſelyti portae, in Anglia autem, antequam vocabulum iſtud in longe aliam ſignificationem degeneraret, vocati ſunt Deiſtae.

Plurimae etiam in hoc Codice adſunt *Correctiones*; quaedam a prima manu, ubi videtur ſpongia deletae Scripturae altera ſuperinducta, nulla ſiquidem raſurae veſtigia apparent: aliae a manu aliena, eadem nempe, quae Canones Euſebianos margini adſcripſit, & ἀρχὴν & τέλος Lectionum, Charactere ſatis adhuc Graeco. Denique Latinus aliquis circa Seculum X. ut videtur, lacunas quasdam explevit, nimirum a Marci XVI. 15. ad finem. Jo. XVIII. 13.---XX. 13. Matth. III. 8.---16. hic & *y* & *e* Latinarum fere literarum forma repraeſentat.

Denique in margine occurrit manus, ut Beza putavit, Calogeri Graeci, ut nos vero exiſtimamus Monachi Latini, qui contra omnes Orthographiae regulas varia allevit, ita tamen ut haud obſcure proderet cujas eſſet, v. gr. παραυγμα pro πρᾶγμα, πένψον, παρασκευγὴ & Δαυγὶδ pro πέμψον, παρασκευὴ & Δαυὶδ. Similiter in MS. Bodlejano Symboli vetuſti literis Latinis legi *piſteugo*, pro πιστεύω, & *igito* pro ἧτω, ubi Hickeſius praef. p. 20. ita commentatur: „ In „ noſtro Symbolo πιστεύω ſcribitur *piſteugo*, quemadmodum & in ſpecimine „ Franco Gallici Codicis, qui olim fuit Dionyſiani prope Pariſios Monaſterii, „ quod exhibet D. Jo. Mabillon Lib. V. de re diplom. p. 366. ſic quoque in „ noſtro Symbolo ἐκπορευόμενον ſcribitur *ekporeugomenon*, ubi *g* non habet valo„ rem τοῦ γ. tertii Graecorum & Moeſo-Gothorum elementi, ſed τοῦ *G* ſep„ timi Moeſo-Gothorum, quod eodem olim modo ſonabat, ut *i*. quomodo & „ ipſum *g*. ante *e*. vel *i*. pronunciant Franco-Galli". Hic porro obſervo, etiam Codicem *Alexandrinum*, quod Millius annotare neglexit, 1. Tim. I. 19. legere ἐναυγάγησαν; quod ſuſpicionem praebet, a librario Latino fuiſſe ſcriptum, niſi ſi quis illud γ. interpoſitum eſſe Digamma Æolicum malit.

„ Hujus certe, de quo jam agimus, Graeca quod attinet, vix dici poteſt, „ quam ſupra omnem modum in iis digerendis licenter ſe geſſerit ac plane laſci„ vierit interpolator quisquis ille. In animo ipſi fuiſſe credideris, non quidem

„ Tex-

„ Textum ipſum exhibere, quem ediderant ipſi Evangeliſtae, ſed, obſervato „ duntaxat S. Textus ordine & hiſtoria, ſingula Evangelia abſolutiora reddere. „ Huc enim faciunt intromiſſae in cujusque Evangelii textum particulae variae „ integraeque Periodi reliquorum: huc traductae ex Evangeliis Apocryphis περι„ χικοπαί"; quibus *Millii Prol.* 1274. verbis, quae noſtra fecimus, addimus & omiſſiones quamplurimas & mutationes occurrere, praecipue ubi authenticam lectionem repugnare exiſtimabat vel hiſtoriae veritati, vel gloriae Chriſti, vel aliis Scripturae locis, exigui admodum judicii Conſarcinator: ſed multo ſaepius deflexit idem, quoties ex Latinis ſive Verſione Itala fecit Graeca, ita ut Vocabulorum & Phraſium violenta detorſio cuivis appareat; quod etiam obſervarit *Lucas Brugenſis* ad Coronidem orationis Dominicae ita ſcribens": Ad Latina caſtiga„ gatum vehemens mihi ſuſcipio eſt, cum ex hoc loco, tum ex aliis pluribus"; & ante ipſum *T. Beza* conſenſum ſui Codicis cum Verſione Vulgata & vidit & miratus eſt, ad *Luc.* VIII. 54. ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, „Vetus interpres, in„ quit, haec non legit: reperimus tamen in omnibus vetuſtis Codicibus, ſi ſe„ cundum & octavum excipias, quorum mirificus eſt cum vulgata editione con„ ſenſus"; quo magis miror, eum conſenſum iſtius cauſam videre non potuiſſe.

Hinc patet quam perverſe *Morinus*, praeeunte ex parte *Beza* & ſequente *Simonio*, ex talibus Codicibus Graecis Verſionem Latinam confirmari poſſe judicaverit, Exercitationum Biblicarum ſecunda libri primi Cap. 3 & 4. vere quidem praefatus „praejudicio occupatis nihil eſſe tam ſincerum, quod adulte„ rinum non videatur". Quod ſcite in ipſum retorſit Millius: „ iſtiusmodi „ hominibus, inquit, nihil eſſe tam adulterinum, quod non videatur ſince„ rum". Morino ſcilicet Matth. IX. 42. ποτήριον ὕδατος ψυχροῦ pro ποτήριον ψυχροῦ, ſincerum & genuinum videbatur. XIII. 3. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων σπείραι, omiſſo articulo, pro eo quod nos legimus, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. XIV. 24. τὸ δὲ πλοῖον ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης, pro τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν. XV. 8. πόρρω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ, pro πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Jo. XI. 19. πρὸς Μάρθαν καὶ Μαρίαν, pro πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν. XX. 15. εἰ σὺ ἦρες αὐτόν, non εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν. XXI. 23. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς addit, καὶ ἔδοξαν. Luc. XVII. 18. ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς εὑρέθη ὑποστρέφων ὃς δώσει δόξαν τῷ θεῷ ipſi ſincerius eſt, quam οὐκ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ. XXIII. 28. ἐξ ἱκανῶν χρόνων ſincerius, quam ἐξ ἱκανοῦ. Marc VI. 36. εἰς τοὺς ἐγγιστα ἀγρούς pro εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγρούς. VIII. 25. ἤρξατο ἀναβλέψαι-ὥστε ἀναβλέψαι, pro ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι-καὶ ἐνέβλεψε. Act. VIII. 24. addit: ὃς πολλὰ κλαίων οὐ διελίμπανε, quae verba plane ſunt ἀπροσδιόνυσα. XVI. 13. οὗ ἐδόκει pro οὗ ἐνομίζετο. XVIII. 14. ἐντιθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου vers. 21. ἀποταξάμενος καὶ εἰπὼν pro ἀπετάξατο αὐτοῖς εἰπών. XX. 16. μήποτε γενηθῇ αὐτῷ κατάσχεσις τις pro ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι. Obteſtor hic omnes ſano judicio praeditos, ac literarum Graecarum peritos, judicent utra Lectio ſit ſincerior, illane quam noſtri Codices exhibent, an quam Morinus ex Codice Bezae Graeco-Latino protulit? ita omnes iſtae Morinianae interpolationem indocti Latini ſapiunt, ut non niſi literarum Graecarum omnino rudi cuipiam pro Graecis arridere poſſint. Et ſane Linguae Graecae ignorantiam Morinus non in his tantum, ſed & alias prodidit: „ Contigit enim, ut narrat Scriptor vitae ejus *R.* „ *Simonius*, ut in familiari colloquio oborta fuerit quaeſtio aliqua de iis, quae „ tunc a Theologis, juſſu & auctoritate Pontificis Maximi Romae congregatis, „ diſputabantur, cujus quaeſtionis explicandae cauſſa librum manuſcriptum „ ſcriptoris cujusdam e junioribus Graecis conſulere neceſſe fuerit, ſtatim Co„ dex MS Morino legendus offertur rogaturque, ut ſuam de ſcriptoris illius „ mente ſententiam diceret: verum Holſtenio & Allatio minime ſatisfecit, iis„ que viſus eſt linguae Graecae parum peritus".

Diu

Diu ante Morinum ejusdem sententiae fuit *J. G. Sepulvedas*, qui Epistola ad Erasmum 23. Maji 1534. Roma scripta, & in *Append.* Epist. Erasmi n. CCCLXXVI. edita. „ Quod pertinet, inquit, ad librum Pontificium, „ (Codicem *Vaticanum* intelligit, de quo egimus supra p. 23.) Graecos codi„ ces Novi Testamenti, Graecorum quorundam vel malitia vel levitate, fuis„ se depravatos, id ipsum, quod scribis, fides esse debet indubitata, quod Grae„ corum ad sanitatem redeuntium foedere inito cum Ecclesia Romana cautum „ fuerit, ut Graeci Codices ad Romanam lectionem emendarentur; nam quo„ modo poterant clarius utrique contestari, exemplaria Romana lectionem ve„ ram & germanam retinere, Graecorum esse vitiata? Nam quod ais, Grae„ cam lectionem a Graecis autoribus esse petendam, diceres aliquid, si ratio„ nem Graeci sermonis affirmares a Graecis commodius quam a Latinis expli„ cari: At libros archetypos, fundamenta nostrae religionis continentes, qui „ Graece fuerunt a suis autoribus scripti, cur non credamus sanctius, gravius „ & incorruptius asservatos esse in scriniis ac in bibliothecis Ecclesiae Roma„ nae, quae caput est Christianorum, & semper fuit norma Catholicae pietatis, „ quam in Graecia, quae semper fuit haereticorum & levissimorum hominum „ fraudibus & motu rerum novarum agitata? quod accidisse certum est in LXX. „ Decreta Concilii Nicaeni, quae cum integra in scriniis ecclesiae Romanae as„ servarentur, tamen ad Orientem in quibusdam ecclesiis ab haereticis incensa „ sunt, in aliis ad minorem numerum redacta, sublatis videlicet, quae ipsorum „ consiliis aut conatibus obstitura videbantur; ut Athanasius & caeteri Episcopi „ ex Alexandrina Synodo in Epistola ad Marcum Papam conqueruntur, a quo „ exemplum decretorum ipsorum, quod petebant, receperunt. Adde quod li„ bri tutiores ab injuriis esse solent, & minus a sciolis, Scholia saepe cum Scrip„ turis confundentibus, vitiari, ubi a paucioribus vel leguntur vel intelliguntur; „ nisi forte hoc dicis placuisse in foedere, ut dictio Graeca emendaretur ad La„ tinam, quod nec est probabile, praeterquam in certo aliquo loco, & nun„ quam factum fuisse certum habeo: nam articulum, quem citas ex Aurea Bul„ la, licet duas aureas Bullas in libro Conciliorum perlegerim, invenire non „ potui; quam igitur dicas, & unde a nobis petenda sit, obsecro te, ne gra„ veris ad nos perscribere. Vale".

Quid Erasmus responderit, non scio: sed hoc scio, argumenta Sepulvedae facili negotio dissolvi posse. Quod enim primo affert *Testimonium* ipsius Ecclesiae Romanae & Graecorum, qui ad illam defecerunt, nihil probat, cum nullus idoneus testis in re sua intelligatur. Fateor, Ecclesiam Romanam omnibus aliis, quas sibi adjunxit, vel subjecit potius, imperasse, ut Codices suos ad editionem Latinam conformarent: sed non quaeritur, quid factum fuerit, sed utrum recte factum sit, quod factum est. Ne jam dicam, extare etiam Codices a Latino scriptos, & a Graeco correctos, cujus rei exemplum est Codex Claromontanus. Quod porro praedicat Ecclesiae Romanae *orthodoxiam*, nihil ad rem facit: nam in tot Codicibus ex Graecia allatis ne una quidem hactenus reperta est Lectio, quae haeretico dogmati faveat; ne jam dicam, de codicibus Graecis Latinorum, inprimis de nostro Cantabrigiensi, ejusque lectione Luc. VI. 5. viros doctos aliter judicare. Cum igitur omnes varietates partim negligentiae, partim studio emendandi, adeoque Scriptorum sacrorum honori consulendi, originem debeant, nec κριτήριον relinquitur, quo librarius orthodoxus ab haeretico distinguatur, nec rationi demonstrari potest, in solos haereticos cadere aut negligentiam aut studium emendandi. Quod denique confugit ad *ignorantiam* Latinorum Graecos Codices asservantium, quae Codices illos ab injuriis & corruptione tutos praestiterit, verum non est; cum apud Latinos multo plures reperiantur Codices Graeci, literis veteribus deletis & novis superinductis interpolati, quam apud Graecos. Et

ſi verum eſſet, probaret quidem, illos Latinorum Codices veteres manſiſſe, ut erant ſcripti ab initio; inde tamen minime conſequeretur, eos ab initio incorrupte atque fideliter deſcriptos fuiſſe.

Quod ſi porro Criticorum audacia, qui indoctum Graecum Latini hominis nobis pro ſincero Evangeliorum Textu venditant, excuſari vix poteſt, longe minus excuſandus videtur alter ille error, quo nobis unicum teſtem, adeoque unicam Codicis non optimae notae auctoritatem, pro duobus teſtibus graviſſimis, auctoritateque omni exceptione majori produxerunt, dum ad Stephani ſecundum & ad Cantabrigienſem, item ad Claromontanum & San-Germanenſem identidem iisdem locis provocant. Cujusmodi ſupina negligentia ſi in Morino atque Simonio aliisque toleranda eſt, vereor tamen, ut Beza ipſe omni culpa careat, neque reperio, quomodo ipſum crimine minus ſincera fide adminiſtratae rei liberare queam. Sine dubio enim ſcire potuit, ſuum Codicem Evangeliorum prius a familiari ſuo Stephano adhibitum fuiſſe, & nihilominus ad utrumque ſaepius, tanquam diverſi Codices ſint, provocat. Utcunque ſit, (neque enim quenquam in re paulum modo dubia ejus audaciae inſimulabo) qui ejusmodi impia verius, quam, ut vulgo appellant, pia fraude graſſantur, rei Chriſtianae peſſime conſulunt, ſuamque cauſſam ſuſpectam potius reddunt.

Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget.

Caeterum cum ſit omnibus Indiciis vetuſtatis inſignis hic Codex, & fortaſſis omnium, qui nunc ſuperſunt, antiquiſſimus; cum ſaepiſſime vulgo editis conſentiat, licet in multis diſcrepet, ubi tamen cum Patribus & Verſionibus & veteribus aliis Codicibus facit: non plane ſpernendum & abolendum, ut *A. Arnaldo* placuit, ſed ſedulo evolvendum, & juxta alios veteres ponderandum cenſeo. Quae etiam Bezae fuit ſententia, qui tamen huic Codici pluſculum, quam par erat, tribuit, cum ſaepe hujus unius ab auctoritate pependerit, ejusque Lectiones, contradicentibus omnibus aliis Codicibus, Patribus, Verſionibusque, lectori obtruſerit. Quantum ſane nulli unquam Codici ſingulari, niſi res ipſa id poſtulet, tribuendum exiſtimo.

Cum meam de *Stephani Secundo*, eodemque *Bezae* ſive *Cantabrigienſi* Codice conjecturam A°. 1730. in Prolegomenis primum propoſuiſſem, editum eſt anno ſequenti *Specimen Animadverſionum in Prolegomena*, ea immodeſtia, acerbitate atque malitia ſcriptum, ut illud ſtatim ſeponerem, conſiliumque libelli refellendi abjicerem. Poſtquam vero audivi, hominis ferociam atque confidentiam incautos quosdam lectores decepiſſe (nam cum magna malae ſupereſt audacia cauſae, Creditur a multis fiducia) in eorum gratiam oblata nunc occaſione uti, &, quae mihi objecit, examinare ſtatui.

Scommata quidem ejus & convicia non moror, quae auctori ſuo potius quam mihi nocere poſſunt; quin etiam fateor, riſum mihi magis quam ſtomachum moviſſe, quod in fine, tanquam aculeum relicturus: *Unum*, inquit, *verbum duntaxat addo; ſi Anonymum hunc convenire liceret, ei ſuaderem, ut nomen ſuum ederet, ne a tenebris aut a nebula ipſi nomen adhaereſcat*; haec enim dicteria me non pungunt, nam licet nomen meum Prolegomenis tunc non fuerit praefixum, nemo tamen, ex quo edita ſunt, aut ignoravit aut dubitavit, quis eorum eſſet Auctor: tu vero, *Anonyme Belga* (ita enim vocaris in Miſcellan. Duisburgens. p. 493.) & latuiſti, & adhuc lates, &, ut lateres, libellum tuum non Amſtelodami ſed *Londini* edi curaſti; idne alteri crimini dabis, ut cum Cicerone loquar, quod eodem tempore in eadem provincia tu ipſe feciſti? Audebis ita accuſare alterum, ut, quo minus tute condemnere, recuſare non poſſis? Hae tamen acutae & ingenioſae elegantiae meruerunt, ut *Anonymus iſte, quisquis ille ſit, judicio inſtructus prudentiſſimo* diceretur ab alio anonymo, felicis quidem memoriae, ſed nullius judicii homine, in iisdem Miſcell. Duisburg. p. 507. 508. Co-

Codicem *Stephani Secundum*, atque *Cantabrigienſem* dictum, eſſe unum eundemque probavi tum ex miro utriusque conſenſu, tum inprimis ex perpetuo Stephani ſilentio, quoties Codex Cantabrigienſis eſt mutilus. Ad prius argumentum obſervat Anonymus: *mirum eſſe horum Codicum in pleriſque lectionibus conſenſum nemo negaverit; at hinc neceſſario ſequi nego, pro uno & eodem agnoſcendos eſſe.* Nec ego dixi, id neceſſario ſequi, ſed conjectura admodum veroſimili, ad quam firmandam attuli, niſi fallor, quidquid afferri poterat, adeo ut injuſtum foret, majorem a me exigere evidentiam, quam rei ipſius fert natura: at videamus etiam, quomodo partes ſuas peregerit Anonymus, & an aliquid attulerit, unde neceſſario ſequatur, duos eſſe codices diverſos. Si aut per idoneos teſtes probaſſet, ubi, quando, & quo caſu Stephani codex ſecundus perierit; aut ſi codicem ſuperſtitem & latentem e tenebris in lucem protraxiſſet, huic demonſtrationi lubens ceſſiſſem, & depoſita ſuſpicione mea manus victas dediſſem. Et tamen ne ſic quidem omni ex parte abſolveretur *Beza*; cum enim Anonymus ultro concedat, utrumque *forte* codicem *ex eadem officina prodiiſſe*, perperam utique fecit Beza, qui illos tanquam duplicem autoritatem & tanquam duos teſtes ſeſe mutuo confirmantes produxit; niſi ſi ſtatuamus, quo plura ejusdem libri exemplaria Typographus eadem editione excudat, eo lectionem eſſe certiorem: quo pauciora, eo incertiorem.

Poſteriori autem argumento opponit: *Imo ſi Anonymi ratio valeret, contra ipſum facit haec obſervatio &c.* Hoc ratiocinium, ut clarius intelligatur, forma Syllogiſtica induemus:

Codex Stephani fuit mutilus, quoties Stephanus in margine editionis ſuae de eo ſilet.
Atqui Codex Cantabrigienſis non eſt mutilus, quoties Stephanus ſilet.
Ergo Codex Cantabrigienſis non eſt Stephani Secundus.

Hoc argumentum vocat *demonſtrationem*, majorem autem argumenti propoſitionem vocat *meam regulam.* Falſiſſime utrumque; dixeram quidem, Stephanum ſilere, quoties Codex Cantabrigienſis eſſet mutilus: at numquam dixi, Codicem Cantabrigienſem eſſe mutilum, quoties Stephanus ſileret. Ex quanam ergo Logica Anonymus propoſitiones ita convertere, & a poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis procedere didicit? aut qua fronte puerile Sophisma pro ratione & obſervatione Critica venditare fuit auſus?

Cum igitur, pergit Anonymus, *nullo idoneo argumento hoſce Codices eſſe unum & eundem conſtet, propoſitionem negativam probandi laborem, ut ſupervacuum & ad me non ſpectantem, detrectare liceret; mihi vero grave non erit certiſſimis quibusdam indiciis & argumentis diverſos eſſe Codices probare. Et primo quidem ex fide duorum teſtium omni exceptione majorum, ſcilicet R. Stephani & Theodori Bezae.* Atqui ex iis, quae ſupra dicta ſunt, conſtat, *Stephani* teſtimonium mihi non tantum non contradicere, ſed a me ad conjecturam meam confirmandam afferri; Bezae vero teſtimonium hac in cauſa non eſſe omni exceptione majus, cum ſibi ipſe contradixerit. Unde ſequitur, niſi quis Bezam prius cum Beza conciliaverit, nihilo plus valiturum ejus teſtimonium contra me quam pro me. Haec tamen omnia Anonymus prudenter dicam an impudenter & mala fide diſſimulavit.

Neque *argumenta* Anonymi firmiora ſunt teſtibus productis; ubique enim pro certo & conceſſo ſumit, & Stephanum Codices ſuos accuratiſſime contuliſſe, idque eo conſilio, ut omnes, quas annotaverat, Varietates ederet, & omnes accuratiſſime edidiſſe, ita ut typothetae nec in verbo nec in numero codicum per literas exprimendo unquam aberraverint. Quae falſiſſima eſſe & in priori Prolegomenorum editione, ubi Stephani editio tertia describitur, demonſtravi, & L. Brugenſis atque J. Millius ante me viderunt, & quilibet intelliget qui Varietates Codicis α. Stephani, in margine editionis tertiae poſitas, cum illis quas Millius ex eodem Codice, hoc eſt ex editione Complutenſi, affert, comparave-

rit; deprehendet enim manifeſte, non raro apud Stephanum Codici α. Lectionem tribui, quae in Complutenſi non reperitur, & ſaepiſſime apud Stephanum Varietatem non notari, quae tamen in Complutenſi extat. Adde aliud invictum argumentum, quo probetur, Stephanum non omnes varias Lectiones quas ex Codicibus ſuis notaverat, editioni ſuae appoſuiſſe. Petitum illud eſt ex prima Editione Th. *Bezae*, qui ad Marc. IX. 38. X. 50. Luc. VII. 35. ex ipſo hoc Stephani ſecundo codice affert Lectiones, quae in Cantabrigienſi quidem Codice conſpiciuntur, a Stephano tamen editae non ſunt.

Unum tamen anonymi argumentum aliquam videtur habere ſpeciem: *in multis*, inquit, *lectionibus a ſe invicem discedunt iſti codices---plures* (i. e. viginti) *quae rem ſatis demonſtrant, collegi, quas in calce harum obſervationum exhibeo. Haſce lectiones inter ſe contendat, cui haec curae ſunt, & de tota cauſa ſententiam ferat. Eat nunc obſcurus iſte editor, & a malae fidei ſuſpicione ſe ipſe vindicato; quod nunquam facere poteſt. Quis ferret hominis audaciam, qui convitiis & maledictis in viros omni laude majores graſſatur?* &c. Etiamſi vero darem, Stephanum viginti lectiones variantes ex Codice ſuo ſecundo annotaſſe, quae in Codice Cantabrigienſi non reperiantur, nondum tamen video ſatis demonſtratum eſſe, quod erat demonſtrandum; multo minus exiſtimo, ex iſta Tabella, XX. Variantes Lectiones exhibente, de tota cauſa ſententiam ferri poſſe: ſed aequi judicis eſſe puto, rem cum re contendere, i. e. conſenſum Codicis Stephani & Cantabrigienſis in CCCCL Variationes ſingulares, in quibus ſunt frequentes Additiones non decem ſolum vel viginti, ſed triginta, imo ſeptuaginta vocum, cum diſſenſu ſaepe unius literae aut ſyllabae, & quidem in locis non amplius XX.; & conſiderare, utrum diſſenſus ille levis fortius probet, diverſos eſſe Codices, quam conſenſus magnus & mirus probat, unum eſſe atque eundem Codicem. Praeſertim cum Conſenſus alia excogitari ratio vix poſſit, diſſenſus autem cauſa in promtu ſit, ſi dicamus, Stephano, infinitam Lectionum farraginem ad praelum paranti, in opere longo & moleſto aliquando ſomnum obrepſiſſe, & inde factum eſſe, ut verbum pro verbo, aut numerum Codicis unius pro altero ſcriberet: mirum enim eſt, ſi, qui ter millies ſcopum contingit, non niſi vicies aberret. Ut jam de vitiis Typothetarum nihil dicam. Confer quae ſupra *p.* 8. *n.* 20. monuimus.

At nihil nos aut ad conjecturas confugere, aut anonymo, cujus mala fides jam perſpecta eſt, affirmanti temere credere cogit. Age igitur, inſpiciamus accuratius exempla ab eo allata. Affert 1. loca *quatuor*, in quibus *omnes* codices Stephani, ipſo teſte, aliam Lectionem exhibent, quam quae in Codice Cantabrigienſi reperitur. Debebat autem ſcire Anonymus, quod facillime ex Millio discere potuiſſet, Stephanum, ut ſe moleſtia ſingulorum codicum numeros exprimendi liberaret, π. vel ἐν πᾶσι ſcripſiſſe, ubi plerosque omnes in unam lectionem conſenſiſſe deprehendit, licet unus aut alter diſſentiret. Vide in Matth. VIII. 13. X. 28. XIII. 33. XVIII. 6. ubi ſi interpretationem Anonymi admittas, ſequetur in Stephani primo Codice aliter fuiſſe lectum quam in Stephani primo, quod eſt ἀσύστατον; ſi nos audias, ſenſus erit: ita legi in Codicibus Stephani plerisque omnibus, licet aliter legatur in Codice primo, i. e. in editione Complutenſi. 2. *duo* loca ex Act. III. 1. & XV. 20. ubi Codex Stephani ſecundus non per omnia conſentit cum Cantabrigienſi. Et hic aut ſimulavit anonymus, ſe ignorare morem Stephani, aut illum potius ignoravit. Res ita ſe habet. Quando plures Codices ab editione recepta discedunt, accidit, ut & ipſi leviter inter ſe diſſentiant, inprimis ubi variatio plurium eſt verborum. Hunc levem diſſenſum Stephanus negligere, & poſtquam Lectionem unius Codicis expoſuit integram, numeros reliquorum Codicum, qui in ſumma rei conveniunt, adjicere ſolet; vide ſupra *pag.* 8. Ita ad priorem locum conſilium Stephano non fuit, ſingulas minutias enotare, ſed indicare tantum, verba ἐπὶ τὸ

αὐτὸ in codice β. & ε. jungi cum iis, quae praecedunt: posterior locus continet insignem decem vocum additionem; in octo Vocibus consentiunt codices Stephani α. & β. id est editio Complutensis & Codex Cantabrigiensis, prior tamen addit initio particulam expletivam ἂν & in fine ποιεῖν mutat in ποιεῖτε, eodem manente sensu. 3. *unum* locum Luc. IV. 35. ubi Stephani secundus addit: καὶ ἀνακραυγάσαν: Cantabrigiensis vero habet ἀνακραυγάσαν τε. Iterum respondeo, Consensum esse magnum in vocem quinque syllabarum, dissensum vero levissimum inter τε & καὶ, non ex diverso Codice, sed a Stephano ipso minus attento ortum. 4. *Septem* loca, in quibus Stephanus codici β. tribuit Lectiones, quae in Cantabrigiensi non reperiuntur. Respondeo: cum Stephanus codices suos per numeros literis Graecis expressos compendii causa designaverit, frequentissime vel ab ipso, vel a Typographo certe, aberratum, & alterum numerum pro altero editum fuisse. Hoc Millius saepe observavit: idem observabit, cui editio Complutensis ad manum est ad Matth. VI. 24. XXVI. 60. XXVIII. 10. &c. in quibus locis Codici α. in margine editionis Stephani adscribitur, quod in Editione Complutensi non reperitur. Ut vero pressius agam cum anonymo, ei indicabo, ex quo Stephani Codice pleraeque Lectiones, quas aberratione typothetae deceptus secundo tribuit, excerptae fuerint. Matth. X. 25. est lectio Codicis α. i. e. Editionis Complutensis, quae sola & nonnisi semel contra omnes Codices Graecos ex emendatione Hieronymi legit Βεελζεβούβ. Matth. IX. 20. & XXVII. 3. est Codicis η. quem ipse contuli; quod etiam Beza de altero loco in Editione prima testatur. Act. IX. 31. est Codicis δ. quod patet ex re ipsa: quin & Millius vidit, in numeris hic ab Editore esse peccatum, licet δ. perperam in β. mutandum esse judicaverit. Eidem codici ex conjectura probabili tribuo lectiones Matth. XII. 32. & Luc. VIII. 18.

5. Act. VIII. 6. aliam Lectionem habet Stephanus ex Codice ζ., aliam Millius ex Cantabrigiensi: utramque autem in eodem Codice vidi, hanc a manu prima, illam a manu correctoris. Ipse etiam Millius se duplex lectionis vestigium hic observasse significat. 6. Denique affert *quinque* loca *Luc.* II. 3. VIII. 32. 54. *Act.* X. 26. XI. 17, & ita quidem affert, ut speciem praebeant dissensus magni inter Codicem Stephani secundum & Cantabrigiensem. Satis autem mirari non potui, cum viderem, ne Vocem quidem aut Syllabam omnibus istis locis in margine Editionis Stephani ex Codice β. afferri, quae non reperiatur in Cantabrigiensi. Tribus quidem prioribus locis in manifesto mendacio deprehenditur anonymus, quod cuilibet Millium consulenti constare potest: in posterioribus vero duobus recurrit ad artes veteratorias, &, quod Sophistae atque vitilitigatores facere solent, magno strepitu probavit id quod non erat in quaestione. Cum enim probandum esset, in margine editionis Stephani aliquid afferri ex Codice β., quod non reperiretur in Cantabrigiensi; anonymus statum quaestionis invertendo iterum probat, aliquid in Codice Cantabrigiensi reperiri, quod in margine editionis Stephani non fuerit notatum. Hoc vero nemo unquam negavit.

En viginti illa loca excussa; quorum examen me diutius detinuit, quam volebam. En anonymi fidem, & peritiam! Simplicioribus quidem, qui aut libris non sunt instructi, aut contra Sophistas non satis muniti, fucum fecisse non miror; sed miror, doleoque, libellum famosum ita placere potuisse duobus Theologis, ut alter *Duisburgi*, *Groningae* alter illum typis recudi curaret, & studiosis inprimis adolescentibus commendaret. Aut enim sciverunt, auctorem libelli esse ineptum Sophistam & hominem mendacem, aut non sciverunt. Si sciverunt, & tamen scientes volentes veritatem mendacio, mendacium veritate commutarunt, & calumniam disseminarunt, ut innocenti aegre facerent eumque opprimerent, gravissimo se devinxerunt scelere, quo ad hunc diem devincti haerent: Sin autem id non sciverunt, haud sane periculum est, ne se stupo-

ris excuſatione defendant; ſed quanam alia excuſatione utentur? quis illos cauſa non cognita & ſine praevio examine ſententiam injuſtam & falſam approbare coëgit, cum tam facile, momento unius horulae, viginti illis locis in Millio inſpectis, verum non videre non potuiſſent?

Antequam finem faciam, ſcrupulus eximendus eſt *J. A. Bengelio*, qui *Introduct. in Criſin N. T. p.* 445. *Nos quidem*, inquit, *praeter caeteras differentia impedit, quae memoratur in var. Act.* XVI. 35. *ſed eos minus impediet, qui ipſum Codicem Cant. inſpexerint.* Res ita ſe habet: & Editor Oxonienſis & Millius varietatem eandem & ſatis quidem magnam tum ex Stephani Codice β. tum ex Cantabrigienſi attulerunt; poſtea vero Millius, in Appendice ſe ipſum perperam corrigens, addidit, Cantabrigienſem Codicem omittere verba ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ἀγορὰν, quae in Stephani β. reperiantur, Stephani vero β. habere λέγοντες, ubi in Cantabrigienſi ſit λέγοντας. Utrumque falſo; nam & illa ſex verba eodem modo diſertiſſime in Codice Cantabrigienſi extant; & ex ſilentio Stephani, qui ad vocem λέγοντες nihil ex ſecundo ſuo Codice annotaverat, non conſequitur, Codicem β. cum editis conſentire.

Hac etiam occaſione paulo diſtinctius explicanda ſunt, quae p. 31. de *Cœlicolis* dixi, ſcilicet fuiſſe homines nullam religionem revelatam ſive veram ſive falſam admittentes, ſed ſolam naturalem, quam Ratio dictat, colentes. Contra quam interpretationem vir doctus objecit, tales homines ab aevo condito ſemper extitiſſe, *Honorium* vero atque Auguſtinum de Coelicolis loqui, tanquam de Secta nova. At non difficile eſt haec in concordiam redigere: Homines quidem ſingulares, ita de religione ſentientes, a priscis temporibus fuerunt; ſed Secta fuit nova, i. e. Seculo demum tertio Cœlicolae ſe ipſos a Gentibus, Judaeis & Chriſtianis ſegregare, & in Societatem coire coeperunt, electo *Majore* ſeu Patriarcha, & ritu Baptismi inſtituto, quo in Eccleſiam iſtam novam admitterentur. In his, quos Graeci Ὑψισταρίους vocarunt, nomen ſuum profeſſus erat in juventute Gregorius, Pater Gregorii Nazianzeni.

É. Si jure querimur, Codices Vetuſtiſſimos ex Verſione Itala fuiſſe ita interpolatos, ut inde ad ſtabiliendam veram Lectionem parum auxilii peti poſſit, multo magis dolendum eſt, non tantum nullos aequales, ſed ne quidem intervallo unius, duorum, imo trium Seculorum proximos, ex quibus hoc damnum ſarciretur, hactenus repertos fuiſſe. Cum enim codices quatuor primae Claſſis, quos deſcripſi, ſint quarti & quinti ſeculi, Codicum ſecundae Claſſis, qui ſequuntur, ne unum quidem ſeculo nono antiquiorem eſſe pronunciare auſim.

Primum inter iſtos locum concedo Codici BASILIENSI Num. B. VI. 21. Hunc *Joannes de Raguſio*, auctoritate Concilii Baſilienſis ad Graecos legatus miſſus, poſtea a Felice Papa creatus Cardinalis S. Sixti, cum multis aliis Bibliothecae Cœnobii Praedicatorum Baſileae teſtamento legavit, unde A°. 1559. in Bibliothecam publicam tranſiit. Eodem uſus eſt Polanus in adornanda Verſione Germanica. Conſtat 40. quaternionibus in octavo majori; Luc. I. 69. ad II. 4. iterum inſertum eſt folium aliena manu ſcriptum in locum veteris deperditi, a Cap. III. 4. ad 15. deficit, a XII. 58. ad XIII. 12. inſertum eſt folium alia manu ſcriptum, itemque a XV. 8. ad 20. ac rurſus deficit a XXIV. 47. folio uno abſciſſo. In fine Τίτλων Marci & Joannis, manu recenti adſcripta eſt pericope ex III. & IV. Capite Apocalypſeos. Scriptus eſt in uſum Eccleſiae alicujus, cui etiam inſerviit, ut ex variis indiciis conſtat, habet ἀναγνώσεις margini annotatas εἰς ἑκάστην πανυχίδα τῆς ἁγίας Θεοτόκου, εἰς τὸ γενέσιον τῆς ἁγίας Θεοτόκου, εἰς ὕψωσιν τοῦ ἁγίου σταυροῦ, εἰς τὴν μεταμόρφωσιν, εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου τοῦ Κυρίου, τοῦ ἁγίου Διονυσίου. item τῶν ἁγίων πάντων & εἰς τὴν μνήμην Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, quae duo poſtrema feſta alia manu indicantur. Videntur autem a Conſtantino Porphyrogenneta & Helena uxore fuiſſe inſtituta, quod conjicio ex ceremoniali ipſius,

ipsius, cujus capita a J. A. Fabricio Cap. V. Lib. V. Bibliothecae Graecae ex Bibliotheca Uffenbachiana edita sunt, ibi enim, postquam festa antiqua & solennia libro primo enarrata fuissent, libro demum secundo alieno loco notatur ὅσα δεῖ παραφυλάττειν, ὡς τανῦν ἐπιτελεῖται ἡ τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου ἐτήσιος μνήμη, cui jungitur, ὅσα δεῖ παραφυλάττειν τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων πάντων. Quod ad Orthographiam attinet confundit frequentissime ε & αι. item ει, ι, η. ω & ο. οι & υ. κλαθμὸς scribit pro κλαυθμὸς; itaque pedibus concedo in sententiam J. R. Wetstenii, cujus ejusmodi de hoc Codice judicium est de L. Gr. pronunciat. p. 170. „ Insigne σφάλμα (Jo. XX. 26.) in voce κακλησμένων pro κε„ κλεισμένων occurrit, quae turpissimae hallucinationes mihi persuadent, scripto„ ri ignarissimo & nil nisi literas formare edocto textum dictatum fuisse; itaque „ sonum tantum, non Orthographiam attendentem tam saepe & ridicule aber„ rasse". Hanc imperitiam librarii etiam ostendit, quod locis Matth. XVI. 2. 3. Luc. XXII. 43. 44. Jo. VIII. 1---11. olim suspectis, minio asteriscos praeposuit, asterisci signum cum obelo manifeste confundens.

De eo J. *Millius* prol. 117. „ Istius, inquit, Codicis Lectiones Cl. Joannis „ Battierii Graecarum literarum in inclyta urbe Basileae professoris beneficio „ jam ante annos quatuordecim nactus sum"; quod repetit Prol. 1507.; ubi in nomine quidem aberratum fuisse statim vidi, cumque *Joannes Jacobus Battierius* specimine A°. 1687. edito varias ex hoc Codice Lectiones primus proposuisset, putavi alterum ejus nomen a Millio fuisse omissum; postea vero quam didicissem hunc codicem a *Samuele Battierio*, in eadem Academia Graecae linguae Professore, viro mihi, dum viveret, amicissimo collatum & cum Millio communicatum fuisse, errorem tum Millii tum meum, quantumvis levem, non corrigere religio mihi est.

Pergit Millius: „ *Erasmus* in Evangeliis hoc unum fere secutus est exem„ plar. ----- Ex lectionibus variantibus aliisque quibusdam indiciis SATIS „ CERTO comperi, ipsissimum illud exemplar fuisse ---- Hunc expressit Eras„ mus in plurimis" &c. &c. Verum quidem est, Codicem alium Basiliensem, qui nobis 2. est, quemque Erasmus in sua editione expressit, easdem fere lectiones habere, quas habet is de quo agimus; inde tamen minime consequitur, hunc Codicem E. ab Erasmo vel consultum vel visum fuisse, siquidem nullum ejus rei apparet vestigium, & in recensione Codicum, quibus Erasmus usus est, manifeste omittitur atque excluditur, uti suo loco in descriptione Editionis Erasmi ostendemus.

„ Ante decem Secula exaratum censet Battierius. Characteres ejus sunt gran„ diores & quadrati, & quod ex specimine characterum una cum variis Lectio„ nibus ad nos misso apparet, Alexandrini Codicis nostri literis plane similes, „ ut proinde probabile sit librum ad istam aetatem assurgere. Codex, ut ex Va„ riationibus ejus assequor, probatae fidei est & bonae notae". Tantum vero abest, ut Characteres hujus Codicis sint literis Alexandrini Codicis plane similes, ut vix duas literas similes reperire liceat; noster ubique habet accentus & spiritus a prima manu, distinctiones item majores & minores, & in his signum Crucis, quibus Alexandrinus caret, quod jam per se solum ingens inducit aetatis utriusque intervallum. Obiter hic observo, me operarum incuria factum esse existimare, ut in dissertatione *Jo. Rodolphi Wetstenii*, cognati & praeceptoris quondam mei carissimi, *de Accentibus Graecorum* p. 89. ubi Codex noster describitur, V consonans pro U vocali ederetur, in illis verbis: *Circumflexus* V *inversi formam ubique refert:* in nostro enim Codice, ut in omnibus aliis, accentus circumflexus non habet angulum, sed formam semicirculi vel parabolae repraesentat. Alexandrinus porro Codex totus scriptus est Charactere rotundo & aequabili, iste vero potius picturae sapit argutias, siquidem singulae literae apices suos habeant, & quasi basi cuidam insistant, id quod praecipue in litera

δ deprehendes, ut & in istis β. γ. ε. ζ. ξ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. Literae vero ε. θ. & ο. non ut in Alexandrino rotundae, sed formae oblongae fere apparent. Porro hunc Codicem Alexandrino juniorem esse patet etiam ex adscripta κυριακῇ τῆς Τυροφάγε, quod festum seculo demum septimo ab Heraclio Imperatore fuit institutum: his addo, quod supra monui, festa *Constantini & Helenae*, item *omnium Sanctorum*, seculo decimo instituta, in hoc Codice non a prima sed alia manu notari, unde consequi existimo, prius illum scriptum fuisse quam haec Festa instituerentur. Hic codex jam ante seculum fere ad mille annorum vetustatem assurgere creditus est *Jo. Jacobo Buxtorfio*, Bibliothecae Basilienſis tunc praefecto, quod judicium refert *Mabillonius* Itin. Germ. p. 18., sequiturque tum *Battierius* tum *Millius:* ego tamen seculo nono eum tribuere malim: contuli mense Martio A°. 1714.

F. Codex quatuor Evangeliorum, olim JOANNIS BOREELI Equitis, tribus ad Jacobum magnae Britanniae regem legationibus, & amplissimis in patria Zeelandia muneribus gestis, post editum in Danielem commentarium, aetatis quinquagesimo primo vita defuncti, A°. 1629. Paulo post mortem *Boreeli* vir quidam doctus contulit cum editis Matthaeum, Marcum, & Lucae capita X. priora; quam collationem mecum communicavit A. 1730. *Isaacus Verburgius*, Gymnasii Amstelodamensis Rector, amicus meus, dum viveret, singularis. Codex incipit à Matth. VII. 6. Deest folium unum à Matth. XIII. 25. ad finem capitis, & alterum a Marci X. 6. ad 16. Qua pagina Capita Evangelii Joannis enumerantur, inferius scriptum est: Χριστῷ τελείῳ Χάρις. Ubi Codex iste nunc lateat, rescire nondum potui.

G. Codex IV. Evangeliorum, ex Oriente ab *Andrea Erasmo Seidelio* in Germaniam allatus, pervenit ad JO. CHRISTOPHORUM WOLFIUM, pastorem Hamburgensem, qui & Codicem descripsit, & Variantes ex eo Lectiones edidit *Anecdotor. Graec.* Tomo. III. ipsumque tandem Codicem *R. Bentlejo* in Angliam transmisit. Singulae paginae in duas columnas distinguuntur. Incipit a Matth. VI. 6. passim etiam folia quaedam sunt deperdita, a Matth. VII. 25. ad VIII. 9. ab VIII. 23. ad IX. 2. a XXVIII. 18. ad Marci I. 13. a Marci I. 32. ad II. 4. à XIV. 19. ad 25. a Luc. I. 1. ad 13. a V. 4. ad VII. 3. ab VIII. 46. ad IX. 5. ab XI. 27. ad 41. a XXIV. 41. ad finem. a Joan. XVII. 5. ad 19. a XIX. 4. ad 27.

H. Codex IV. Evangeliorum, ab eodem *Seidelio* in Oriente repertus, fuit postea J. C. WOLFII, qui eum descripsit eodem *Anecdotorum Tomo.* Prorsus similis est Codici G. nisi quod literae sunt paulo minores, & paginae in columnas non distinguuntur. Incipit a Matth. XV. 30. Abscissa sunt folia a Matth. XXV. 3. ad XXVI. 3. a Marc. XV. 44. ad XVI. 14. a Luc. V. 18. ad 33. a VI. 8. ad 23. a X. 2. ad 19. a Joan. IX. 30. ad X. 25. a XVIII. 2. ad 25. a XX. 12. ad 25. Specimen istius Codicis a possessore mihi missum vidi Amstelodami mense Januario A°. 1734.

I. Codex Bibliothecae COTTONIANAE notatus Tit. C. 15. continet quatuor tantum fragmenta seu folia Matth. XXVI. 57. ad 65. a XXVII. 26. ad 34. a Joann. XIV. 2. ad 10. a XV. 15. ad 22. in charta Ægyptiaca purpurei coloris, literae videntur primo flavae fuisse, postea de novo atramento illitae; margini adscripti sunt Canonum Eusebianorum numeri, in textu vero hinc inde Correctiones occurrunt. Contuli A°. 1715.

K. Codex CYPRIUS, ex Cypro insula advectus A°. 1673. inter *Colbertinos* N. 5149. Complectitur IV. Evangelia; pro aede S. Eutychii descriptum fuisse haec docet nota in Palaeogr. observata: Ἐγράφη δὲ ἡ δέλτος ἀφ' χειρὸς α.... ζου..... καὶ ἐκεφαλεώθη.... προσδέξη ταύτην ἡ ἁγία Θεοτόκος καὶ ὁ ἅγιος Εὐτύχιος. Illum Seculo X. adscribit *Simonius*, qui etiam V. L. excerpsit, quae Editioni Millianae insertae sunt. Variantes ejus Lectiones plerumque conveniunt

niunt cum Codicibus A. B. C. D. quare & hunc Codicem ex verſione Latina interpolatum fuiſſe exiſtimo, vide Matth. XXVII. 34.

L. Codex R. STEPHANI OCTAVUS, Bibliothecae Regiae 2861. Singulae paginae in duas Columnas ſunt diviſae. Deficit in Matth. IV. 21. ad V. 14. in XXVIII. 17. ad finem, in Marci X. 17. ad 30. in XV. 2. ad 20. in Joann. XXI. 15. ad finem: aliquoties etiam foliorum ordo a bibliopego perturbatus eſt. In fine haec nota librarii vel poſſeſſoris reperitur: αφηκαν ὁ Γεωργιος του Λιασκόβιτη. Feſtinanter contuli Pariſiis anno 1715. ſed multo tamen accuratius Stephano. Notandum vero, ex hoc ipſo Codice Th. *Bezam* ultra XL. lectiones, inque iis inſignem illam Marc. XVI. 9. produxiſſe, quae in margine Editionis Stephani non conſpiciuntur; unde manifeſto probatur, quod diximus, Stephanum praeter eas, quas ipſe edidit, multo plures Varietates & collegiſſe & cum amicis communicaſſe.

„ Dicendum omnino, inquit Millius Prol. 1168., de hoc Codice, eum eſſe „ πονηρῶ κόμματος": at non propter rationem ab ipſo allatam, ſed quia in ſcriptura nominum propriorum & Hebraicorum, & alibi paſſim, ingenium luxurians prodit librarius, & quia ubique fere ad Verſionem Italam eſt interpolatus; quod & *Lucas Brugenſis* vidit, qui in V. L. Graec. ad Marc. VII. 31. „ Pariſienſium, inquit, Codices 2. & 8 ----- multum vereor, ne ex Latina editione mutuati ſint: libenter enim illi conſonant contra alios omnes, id quod „ hactenus ſaepe vidimus"; & *T. Beza*, cujus teſtimonium attulimus ſupra p. 32.

Hunc Codicem omnium, quotquot ſunt in bibliotheca regia, Evangeliorum Graecorum antiquiſſimum judicavit *Simonius* Hiſt. Crit. N. T. c. XI. Unum addo, in margine *Verſionis Syrae poſterioris* multas Variantes Lectiones ex Codice Graeco adſcriptas eſſe, quae in hoc uno & ſolo reperiuntur, v. gr. longam illam triginta trium vocum additionem Marci XVI. 9., cujus modo feci mentionem. Si quis exiſtimaverit, inde conſequi, hunc Codicem aliquot ſeculis eſſe antiquiorem, quam vulgo putatur, & jam initio ſeculi VII. Alexandriae fuiſſe inſpectum; nec Simonium nec me valde habebit repugnantem; eoque minus, quod haec conjectura firmari videtur ſimilitudine literarum, quibus tum iſte tum Codex Actorum Apoſtolicorum, qui venerabilis Bedae fuit, exaratus eſt.

M. Codex Bibl. Reg. 2243. quem FRANCISCUS DES CHAMPS Abbas de Signi obtulit. Continet IV. Evangelia. Conſpiciuntur hinc inde in iſto Codice inſcriptiones Moſcoviticae & Arabicae, teſte Palaeogr. p. 260. Varias ex eo Lectiones edidit *Kuſterus*. Lubenter ſubſcribimus judicio Montfalconii, qui Codicem hunc ad ſeculum X. refert.

N. Codex VINDOBONENSIS, Bibliothecae Caeſareae, membranaceus, purpureus aureis & argenteis literis majuſculis absque accentibus exaratus, conſtat foliis 26. quorum 24. prioribus continentur fragmenta Geneſeos exornata 48. picturis, ex quibus etiam de Antiquitate Codicis judicium ferri poteſt: poſteriora duo folia melius conſervata magisque legibilia ſunt, quam praecedentia, carent autem picturis, & unaquaeque pagina in duas columnas diviſa eſt. Primo continetur Lucae XXIV. 13. — 21. Secundo — — 39. — 49. vers 13. pro σταδίους ἑξήκοντα ſcriptum eſt σταδίους ἑκατὸν ἑξήκοντα, quem manifeſtum errorem etiam ille ipſe, cujus manu codex ille olim exaratus eſt, agnovit, ideoque ſingulis vocis ἑκατὸν literis ſingula ſuperne impoſuit argentea puncta, ut hac ratione ſignificaret ſimul ac moneret, totam illam vocem delendam eſſe tanquam ſuperfluam. *Lambecius* de Bibl. Caeſ. I. 3.

O. „ Fragmenrum alicunde divulſum & a D. ANSELMO BANDURIO „ Viro Docto mihi oblatum" continet hiſtoriam Phariſaei & Publicani, deſcribente *Montfalconio* Palaeogr. p. 235.

De Codicibus Graecis Evangeliorum Junioribus.

EGimus de Codicibus, qui literis majoribus, & priores quidem quatuor sine Accentibus, scripti sunt, nunc sequuntur Codices Literis minoribus & Accentibus appositis exarati.

Codex Bibliothecae *Basilienſis* B. VI. 27. membranaceus in Octavo foliis 303. seculi X. continens Novum Testamentum integrum praeter Apocalypsin. Bibliopegus imprudens praemisit Evangeliis Acta & Epistolas, quibus praefiguntur singulis prologi ὑποθέσεις & κεφάλαια Euthalii Diaconi, in fine est δήλωσις τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὀφειλόντων λέγεσθαι Ἀποστολοευαγγελίων, in prima litera Actorum Epistolarumque imagines Lucae, Jacobi, Judae vel Pauli depictae sunt, Textus autem ubique fere congruit cum MSS. ex quibus Editiones typis vulgatae curatae sunt: longe aliter se res habet in Textu Evangeliorum; Vid. p. 6. n. 12.

Singulis Evangeliis praefixae fuerant olim picturae, sed quae a tribus prioribus Evangeliis jam una cum quatuor aliis foliis recisae sunt: in fronte Evangelii Joannis vero depictus conspicitur Christus, sinistra tenens Crucem duplicem, dextram vero porrigens *Lazaro*, qui veste caerulea indutus, barbaque candida insignis, capite obvelato conspicitur; & *Mariae*, quae vultum praefert juniorem, vesteque purpurei coloris induta est; ad pedes Christi jacet *Clavis*: ad sinistram ejus stant duae personae, quarum altera, amplectens crucem, coronam auream gestat in capite, indutaque pallio est caerulei coloris auro distincto, barba crinibusque canis; altera junior videtur veste purpurascente coronaque aurea insignis, cum hac epigraphe adjecta, † ἡ ἀνάστασις † duobusque Jambis

Ἀλκῆς φέρων μίμημα καὶ κράτους Λέων
Ἀνακτα Χριστὸν πανθενῆ προδεικνύει.

Similes occurrunt versus inter Opera Theodori Studitae a Sirmondo edita, p. 170. Λέων σὺν υἱῷ τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ Item pag. 199. Οἱ τὸ κράτος λαβόντες ἐκ θεοῦ μόνου, Λέοντε Κωνσταντῖνος, οἱ στεφηφόροι &c. Unde consequitur, duas istas figuras exhibere *Leonem Sapientem* cum filio *Constantino Porphyrogenneto*; alluditur quippe ad nomen Leonis, quod & Imperatorem & Animal fortissimum & ipsam fortitudinem denotat, teste Clemente Alex. Strom. V. p. 671. ubi de signis Ægyptiorum hieroglyphicis scribens eadem fere verba habet: ἀλκῆς μὲν καὶ ῥώμης σύμβολον αὐτοῖς ὁ Λέων: simul etiam alluditur ad Resuscitationem Lazari, Joann. Cap. XI. expositam, & ad templum memoriae hujus resuscitationis ab ipso Imperatore Leone dicatum, cujus rei testis est Codinus de Officiis Cap. 16. de Origin. Cp. p. 63. κατὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν, & Leo Grammaticus p. 481. nec non Glycas Annal. IV. 298. ἔκτισεν ὁ Λέων εἰς τοὺς λεγομένους τόπους τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας μονὴν ἀνδρεῖαν εὐνούχων, ἔνθα καὶ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθετο, ποιήσας καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Zonaras L. XVI. p. 178. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Λαζάρου παρὰ Λέοντος Σοφοῦ ἐκτίσθη --- ἔφερε καὶ τὰ λείψανα ἀπὸ Κύπρου καὶ Βιθυνίας τῆς τε μυροφόρου Μαρίας καὶ Λαζάρου. Vita Leonis §. 16. Ἔκτισε τε καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐκκλησαίν τὴν λεγομένην τόπον, καὶ μονὴν ἀνθρώπων εὐνούχων ἐν αὐτῇ κατεσκεύασεν, ἔνθα καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἀπέθετο. Simeon Logotheta p. 463. §. 9. Τῷ ΙΓ. αὐτοῦ ἔτει κλίζει ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς λεγομένους τόπους ναὸν ἅγιον Λάζαρον, καὶ κατασκευάζει μονὴν ἀνδρῶαν εὐνούχων, ἐν ᾧ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀπέθετο. Georgius Monach §. 26. Ὡσαύτως ἔκτισεν ἐκκλησίαν εἰς τοὺς λεγομένους τόπους τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας αὐτὴν μονὴν ἀνδρείαν εὐνούχων· ἔνθα καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα ἐκ Κύπρου, καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἀπὸ Ἐφέσου ἀνακομίσας ἀπέθετο, ποιήσας καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Antiquitat. Constantinop. p. 24. Ὁ δὲ ἅγιος Λάζαρος ἐκτίσθη μὲν παρὰ τοῦ Μα-

κε-

κεδόνος, ὕστερον δὲ παρὰ Λέοντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπλατύνθη, ἀποχαρισαμένου ἐν τῷ τοιούτῳ νεῷ καὶ κτήματα πολλὰ, εἰς ἐυσέχων μονὴν ταύτην ἀποκαταστήσας. Ἔφερε δὲ ἀπὸ Κύπρου καὶ τὰ ἅγια λείψανα τοῦ ἁγίου Λαζάρου, καὶ ἀπὸ Βιθυνίας τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς μυροφόρου, καὶ ἀπέθετο ἐκεῖσε ταῦτα. Quare Imperatoris fuisse Codicem fortassis inde etiam conjici potest, quod & τίτλοι Eusebiani omnes aureis literis scripti, & primae singulorum librorum paginae Distinctiones aureis punctis notatae sunt, instar Codicis 14. infra describendi. Concessit postea in usus alicujus Ecclesiae, ut videtur, quo tempore manus imperitior & junior principium & finem Ἀναγνώσεων margini adscripsit, una cum hac precatiuncula: κύριε συγχώρησον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Μαλαχίου ἱερομονάχου τὸ τοῦτο γράφοντος.

Fuit hic Codex denique Cardinalis *Ragusini*, qui illum testamento legavit fratribus Praedicatoribus Conventus Basilienſis, a quibus REUCHLINUS mutuo acceptum ultra 30. annos detinuit, donec post mortem ipsius redderetur: sicut in ipso hoc Codice notatum reperi; cujus rei sequens Epistola, in Codice MS. E. III. 15. religata, pleniorem fidem facit: „M. Joannes Reuchlin Phorcensis Doctori Jacobo Louber Carthusiae Basilienſis Patri. Recte felicem judicavi proxime quartum Kl. Junias tuam dignationem, cum aderam in aede tua — Hoc audi & tecum habeto: esse in Bibliotheca Praedicatorum Basilienſium quendam minutissimo stilo repositum libellum, ita ut fertilior sit & maxime portatilis, quo eleganter, quas Apostoli Graecas conscripserunt literas, insunt; — ita gracilis & ita manualis paret, ut se non injuria enchiridion nominares; idcirco nisi eum habuero, vitam efflabo. — Praedicatoribus assentiaris, easdem, rem & propriam & suam, & quam alias multipliciter habent, mihi ex bono & aequo traditurus. — Legavit ut nosti bonae memoriae Jo. Rhagusaeus S. Sixti Cardinalis libros hujusmodi Graeculos Jacobitis Basilienſibus, quos si alienare praesumant, poena extat adjuncta, ut in commissum tibi cadant —. Gratificari te mihi posse omnes intelligunt — fortassis aie, legatum est, sacrum est. — Quem penes Commissoria est, eam illum abdicare aliquando posse, cum lubet, amicisque gratificari, Divi Severus & Antoninus perscripserant. — Pace tua dixerim, profecto, qui ejuscemodi libris annos quinquaginta praeteritos unquam usus fuerit, est nisi ego ipse alius nemo. Ita ut dedecori quandoque a plerisque habiti sint; cur? quoniam, quae inessent, ignorabant omnes — Certum est itaque, mi Jacobe, neque qualitatis Graecae linguae Praedicatores hactenus capaces, neque legatariis ipsis tali relicto valde consultum esse — ex Stutgard XI. Kl. Aug. 1488".

Eodem Codice etiam *Polanus* in adornanda N. T. versione Germanica usum se fatetur; nos vero bis atque accurate contulimus. Postea etiam cum *I. A. Bengelio*, paucorum tantummodo, quae selegerat, locorum excerpta petente, quaedam Matthaei, primorumque Marci capitum Lectiones communicatae sunt; quod fatetur *Var. Matth.* p. 450. Codex est plane singularis, qui in Evangeliis plures habet Lectiones variantes, quam omnes fere reliqui Codices simul sumti. Eo Codice usus etiam est *Erasmus*, vel, ut ipse ait, ii qui Editionem primam N. T. Erasmi curaverunt. *Apologia Erasmi Roterodami — qua respondet duabus invectivis Eduardi Lei — Antverpiae* 1520. *in quarto pagg.* 56. (quam Erasmus postea nescio quo consilio suppressit, uti nos docet in Catalogo Operum. „Leo respondimus tribus libellis, tametsi secunda editione primum omisimus" unde nec in Operibus Erasmi haec Apologia recusa est) „Porro quod posterior Editio mea minus consentit cum priore, partim „ & illud fuit in causa: Praefecti erant castigandis, ut vocant, formis duo Joannes Oecolampadius Theologus & Nicolaus Grebelius Juris utriusque Doctor, & habebant Exemplar *Capnionis (i. e. Reuchlini)* eleganter sane depictum; sed non protinus liber elegans idem est & castigatus. Ad hunc multa mutarant ex exemplari meo, priusquam sentirem. Ubi sensi, jussi eos se-

„ qui Codicem minus quidem nitidum, ſed emendatiorem". Et A°. 1522. *Apologia ad Stunicam* in Jo. I. 47. „ Quum haec excuderentur Baſileae, ſup„ petebant nobis exemplaria tria [Evangeliorum] unum quod nobis praebuerat „ eximius vir Jo. Reuchlinus, duo, quae praebuerat monaſterium Praedicato„ rum Baſileae, in quorum altero aderant Commentarii Graeci Theophylacti, „ quem nos toties adduximus nomine Vulgarii, quod Theophylacti vocabulum „ ob literas detritas vix legi poſſet". & A°. 1528. *Reſpons. aa Object.* 16. *Hiſpanorum* de loco Lucae I. 35. „ Johannes Reuchlinus ſuppeditarat Codi„ cem N. T. bellum verius quam emendatum; is hic relictus eſt a Cardinali „ quodam, Synodi tempore. Qui praeerant Caſtigationi, cum haberent Theo„ phylacti vetuſtiſſimum Codicem; maluerunt illum bellum ſequi Ita factum „ eſt, ut aliquando contextui non congrueret mea emendatio. Hoc ſimul at„ que comperi, juſſi, ne quid ad illum corrigerent, qui videretur ad Vulgatam „ Latinorum ac recentem Lectionem emendatus".

Ab hac Erasmi ſententia diſceſſi, fateor, in prima Prolegomenorum meorum Editione. Cum enim eo tempore alios ad Verſionem Italam interpolatos Codices non noſſem niſi Graeco-Latinos, id eſt a librariis Latinis, nec Graeci nec Latini ſermonis ſatis peritis, exaratos: hunc vero Codicem ab homine Graeco & erudito ſcriptum deprehendiſſem, qui & Orthographiae regulas accurate obſervaſſet, & ἰῶτα, quod alias ſubſcribi ſolet, ubique adſcripſiſſet, & in Patribus Graecis fuiſſet verſatiſſimus, quod praeter alia multa indicia patet ex annotatione ejus ad Hiſtoriam adulterae, Jo. VIII. & ad Marc. XVI. 9.; non potui a me impetrare, ut illum & Codices Graeco-Latinos in eandem claſſem referrem. At ſuſpicione mihi tunc oborta de Codicibus A. C. & L., & re poſtea accuratius examinata, non dubito Erasmo aſſentiri atque dicere, hunc Evangeliorum Codicem tum ex Verſione Itala, ſive ex Codicibus Graecis ad hanc Verſionem effictis, tum ex aliis etiam Verſionibus, tum ex Patribus, euphoniae atque elegantiae ſtudioſioribus, interpolatum fuiſſe; quod innumeris exemplis mihi conſtitit.

2. Codex *Baſilienſis* B. VI. 25. membranaceus Seculi XV. Baſileae a FR. PRAEDICATORIBUS emtus pretio duorum florenorum Renenſium. Continet quatuor Evangelia, imperita plane manu ſcripta, quae η & ι & ει, ω & ο, αι & ε, β & υ fere confundit, multa etiam ob ὁμοιοτέλευτα omittit. Martinus *Cruſius* eodem uſus eſt Tubingae A°. 1577. & ante illum praecipue *Erasmus*, qui A°. 1515. hunc ipſum Codicem in officinam Frobenianam, ut typis ederetur, tradidit, unde etiam ſigna Typothetarum & quaterniones & paginas ſignatas Editionis primae Erasmianae adhuc retinet; ante tamen Erasmus hunc Codicem ad fidem Theophylacti aliorumque Patrum, & ex Verſione Latina, aut aliis Codicibus Graecis, interdum etiam ex conjectura correxit: uti & ex inſpectione Codicis diſcere licet, & ipſe Epiſtola CCLI. ad Budaeum hoc ultro fatetur. En Exempla, ex margine hujus Codicis petita, ubi eum Erasmus ſua manu perperam correxit.

Matth. II. 11. εἶδον] εὗρον ex Verſione *Vulgata*. (adimplere.
V. 17. ἀλλὰ πληρῶσαι] ἀλλ' ἀναπληρῶσαι, quia in *Vulgata* legit: *ſed*
29. γέενναν] + τῦ πυρὸς ex Verſione *Vulgata*. Duas tamen Correctiores iſtas Erasmus in Editione ipſa non eſt ſecutus.
XIII. 14. ἀναπληρῶται + ἐπ' ex *Vulgata*.
XXI. 7. καὶ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν] Haec, quae in Codice ipſo omiſſa erant, Erasmus ex Verſione *Vulgata* non intellecta vertit: καὶ ἐκάθισαν ἐπάνω αὐτῆς: In ipſa vero editione Typothetarum vitio expreſſum eſt: καὶ ἐτάθισει ἐπάνω αὐτῆς.
XXIII. 13. 14. Erasmus ordinem commatum invertit ex Verſione *Vulgata*.
XXVII. 35. addidit: ἵνα πληρωθῇ κ. λ. ex Verſione *Vulgata*.
52. addidit, quae aberant: καὶ τὰ μνημεῖα ἠνεώχθησαν.

Marc.

Marc. IV. 4. addidit τῷ οὐρανῷ ex Verſione *Vulgata*.
VI. 31. ἀναπαύεσθε] ἀναπαύσασθε.
VII. 2. addidit: ἐμέμψαντο ex Verſione *Vulgata*.
Luc. II. 43. ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ] ἔγνωσαν οἱ γονεῖς ex Verſione *Vulgata* & *Codice primo*.
Joann. I. 28. Βηθανίᾳ] Βηθαβαρᾷ ex *Codice primo*.

Ex hoc etiam Codice, paucas quasdam lectiones ſecum communicatas exhibet *J. A. Bengelius*.

3. Codex membranaceus in quarto continet quatuor Evangelia, Actus Apoſtolorum, Epiſtolas Catholicas & Paulinas. Fuit olim Collegii CORSENDONCENSIS in Quempinia. Eo uſus eſt *Erasmus*, qui haec in prima pagina ſcripſit: „ Hoc exemplari ſum uſus in Editione ſecunda Novi Teſtamenti, ſed „ cum aliis multis Nam hoc quidem, ut belle ſcriptum, ita comperi parum eſſe „ caſtigatum, quod apparet illo neminem uſum. Erasmus Roterodamus hoc „ meapte manu conſcripſi. A°. M. D. 19. 15. Cal. Julii ". Et ad finem Evangelii ſecundum Lucam: „ καὶ τότῳ βιβλίῳ ἐχρησάμην ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς „ καινῆς διαθήκης πρὸς δόξαν Ἰησοῦ χριστοῦ. Φυλαχθήτω γῆν. Ὁ Ἐρᾶσμος ὁ Ροτεροδαμὸς „ ἐμαυτῷ χειρὶ ἔγραψα τῶτο, ἔτει M. D. 19. " & Tomo IX. p. 56. Apologia ad Jac. Fabrum A°. 1517. ad 2. Cor. VIII. 4. „ δέξασθαι ἡμᾶς. ἐν πολλοῖς τῶν „ ἀντιγράφων ἔυρομεν ὕτως. In belliſſimo quodem exemplari ſic comperi ſcriptum, „ viz. verbis ex marginali ſpatio in medium contextum translatis ab illiterato ſcri- „ ba ". Et clarius in locum: „ Hoc loco ridiculum quiddam accidit in exem- „ plari Corſendoncenſi, codice alioqui perquam eleganti, ſed pulchro verius „ quam emendato. Scriptor, ut facile licet conjicere, cum repperiſſet a ſtudioſo quopiam annotatum quippiam in ſpacio marginali, credens a ſcriba praetermiſſum, tranſtulit in medium verſum ad hunc modum: δέξασθαι ἡμᾶς, ἐν „ πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων ὕτως εὕρηται, καὶ ὡ καθὼς ἠλπίσαμεν. Siquidem is indicans ἡμᾶς [δέξασθαι] in plerisque non addi, in aliis rurſus addi, aſſcripſerat „ haec. In plerisque exemplaribus ſic invenitur. Ea verba ſcriptor indoctus me- „ dio Pauli ſermoni admiſcuit. ---- Atque haec cum ab eruditis multa deprehenduntur in libris, qui cum autoritate leguntur, quid futurum arbitramur, „ ſi quicquid quocunque modo libris illitum fuerit, citra judicium citraque cenſuram velimus recipere? Atque hac occaſione comperimus innumeros locos eſſe „ depravatos". Similiter ad 1. Theſſ. IV. 3. addit in ipſo contextu ex Theodoreto, διὰ τὸ πολλὰ εἶναι τῆς ἀκολασίας τὰ εἴδη. Si vero aberratio librarii noſtri Erasmo jure viſa eſt ridicula, dubito quo nomine appellem vel factum vel excuſationem Erasmi ipſius; cum enim ſecundae editionis N. T. p. 98. & 99. loco alieno imago Trinitatis, i. e. columba capiti Chriſti, gremio Dei Patris impoſiti, inſidens fuiſſet ex hoc codice expreſſa, una cum confeſſione Graeca fidei Chriſtianae; Eduardus vero Leus hanc confeſſionem obſcuram & heterodoxiae ſuſpectam pronuntiaſſet, Erasmus in Apologiae contra Leum libello primo (quem ſupra ad codicem 1. citavi) haec respondit: „ In exemplari, quod nobis „ commodavit honorabile Collegium Corſendoncenſe, inter varias picturas habebatur & haec divina τριὰς cum ambientibus angelorum choris. Sub hac aureis literis habebantur diſtincta, quae ſic tribuuntur perſonis divinis, ut eadem ſint omnium: rurſus quae numero multitudinis illis attribuuntur. Deinde „ fidei Symbolum, ſub quo pictus erat homo, nonnihil ſublatus a terra, jamque ceu fidei alis paullatim tendens in coelum. Hac pictura delectatus Frobenius, ut opinor, abſente atque inſcio me, quod illic viderat, addidit ſuo volumini. Ejus facti invidiam Leus impingit mihi. ---- Quod ſi quis eum Codicem hujus picturae gratia ſuſpectum habeat, ſciat me nulli exemplari minus „ fiſum quam illi, quanquam eo nullum erat elegantius".

Iſte codex nunc adſervatur in bibliotheca conventus *Bruxellenſis* Fratrum Praedicatorum ſeu Dominicanorum, ubi eum Cl. *Jo. Walker* Anglus cum editione Genevae A°. 1620. curata contulit, poſtea vero Collationem humaniſſime mecum communicavit. Ipſo judice codex eſt ſeculi XII. Addo, ſcriptus forte a Monacho Latino, qui hinc inde, ſed rarius, Graeca ad Verſionem Vulgatam correxit, vid. Marc. VI. 2. Act. XX. 28. XXVIII. 8. 1. Cor. X. 16. XVI. 19. Phil. IV. 19. Heb. VII. 27. 1. Pet. IV. 14.

4. Codex R. STEPHANI γ. hodie Bibliothecae Regis Galliarum n. 2867. Codex eſt membranaceus in quarto, continens quatuor Evangelia.

5. Codex *Stephani* δ. *Reg.* 2871. Univerſum N. T. complectitur excepta Apocalypſi. De eo J. *Millius* prol. 1164. „ In quibusdam", inquit, (potuiſſet dicere, in plurimis) „ Codici huis conſentit verſio *Vulgata*. ---- Ex hac „ Vulgatae Verſionis cum Codice δ. conſonantia, ductum puto *Eſtium* comm. „ in 1. *Pet.* V. 10. in eam ſententiam, Exemplar hoc non fuiſſe probatae „ fidei.

6. Codex *Stephani* ε. *Reg.* 3425. Eſt exemplar N. T. integrum excepta Apocalypſi, in octavo litera minori exaratus.

7. Codex *Stephani* ϛ. *Reg.* 2866. Quatuor Evangelia continet.

8. Codex *Stephani* ζ. *Reg.* 2242. Evangelia continet.

9. „ Codex *Stephani* ιβ. *Reg.* 2862. complectitur IV. Evangelia: prae„ mittitur prologus in Evangelia, qui ſic incipit: ὁ τῶν ἁπάντων τεχνίτης: ſe„ quitur Euſebii Epiſtola ad Carpianum cum ejusdem Euſebii Canonibus. In „ fine vero haec nota habetur, quam non praetermittendam duximus: ἐκ τῆ„ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίε ἐγράφη Ἑβραϊϛὶ ἐν Παλαιϛίνῃ μετὰ ἔτη η. τῆς ἀναλή„ ψεως τῆ κυρίε, ἔχει δὲ ῥήματα βφκβ. ἔχει δὲ ϛίχους βφξ. ἐκ τῆ κατὰ Μάρκον ἐ„ γράφη Ρωμαϊϛὶ ἐν Ρώμῃ μετὰ ἔτη ιβ. τῆς ἀναλήψεως τῆ κυρίε, ἔχει δὲ ῥήματα „ αχοε. ϛίχους αχιϛ. ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίε, ἐγράφη Ἑλληνιϛὶ μετὰ ἔτη „ ιε. τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίε εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην, ἔχει δὲ ῥήματα γωγ. „ ἔχει δὲ ϛίχους βϕν. ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίε, ἐγράφη Ἑλληνιϛὶ εἰς Ἔφεσον „ μετὰ ἔτη λ. τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίε. ἔχει δὲ ῥήματα ἀλη. ἔχει δὲ ϛίχους βκδ. „ Agmen claudit Salomonis notarii ſubſcriptio plerisque in locis eraſa, & ad„ modum ſingularis, quam non ſine labore legimus. Τέλος ἔλαβε τὸ παρὸν ἅγιον „ τετραευαγγέλιον, ὑπὸ χειρὸς ἐμῦ τῦ πολυτλήμονος καὶ ἐυτελῆς Νοταρίε Σολομῶντος „ ἀπὸ Νοταρίων ---- ἐτελειώθη δὲ ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμε ϛψοϛ. ινδ. α. (i. e. „ Chriſti. 1168.) ---- βασιλεύοντος ἐν Κωνϛαντίνε πόλει Μανυήλ τῦ πορφυρογεννήτε „ καὶ ἐνδοξοτάτε βασιλέως, καὶ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Ἀμαρὴ τῦ κραταιῦ ριξ ἐν δὲ τῇ „ νήσῳ Σικελίας Γυλιέλμε τῦ δευτέρε ῥηγὸς". ita describitur in Palaeograph. p. 305. Codex fuit Petri Stellae, poſtea in Tellerianam Bibliothecam tranſiit: *Kuſtero* eſt *Pariſ.* 3. cujus V. L. conferendo didici hunc ipſum Codicem fuiſſe, qui a Stephano ιβ. notatus eſt.

10. Codex *Reg.* 2865. quatuor Evangeliorum: prius Auguſtini Juſtiniani, qui eum dono dedit Jo. Mariae Catanaeo, poſtea Bibliothecae Telleriano-Rhemenſis, *Kuſtero* vocatur *Pariſ.* 1.

11. Codex *Reg.* 3424. duobus voluminibus conſtans, ſcriptus ſeculo XI. ſi judicio ſtandum Cel. Boivinii. Continet IV. Evangelia ex Bibliotheca Telleriana; *Kuſtero* eſt *Pariſ.* 4.

12. Codex *Stephani* ιδ. continet quatuor Evangelia. Primum fuit Bibliothecae D. *Victoris* ad urbem, citatus a *Budaeo* ad Pandectas p. 151. in octavo, ex Luc. I. 1. & a *Beza* in Matth. VI. 34. & Jo. III. 22. Eodem Codice *Colinaeus* uſus eſt, cum N. T. ederet, & is qui N. T. Graeco, a Jac. Bogardo A°. 1543. edito, ad calcem Varias Lectiones adnotavit. Poſtea fuit Bibliothecae Tellerianae, nunc vero *Reg.* 2865. *Kuſtero* eſt *Pariſ.* 5. Collationem hujus codicis accura-

curatiorem ante hos tres annos inveni in Bibliotheca V. R. *Caesaris de Missy*, Pastoris Ecclesiae Gallicanae Londini, adscriptam editioni typis excusae in folio, cum hac annotatione praefixa: „ Victorianus MS. Codex. qui est S. Victoris „ ad muros Parisiorum; notatur hic Codex a Roberto nota ιδ., quantum „ ex collatione deprehendere potui; & certe notatio illa seu asteriscus, qui est „ ad I. Cap. Matthaei τὸν Ἰακεὶμ &c. manifesto indicio est. Interea tamen R. „ Stephanus Lectiones hujus codicis quasdam omisit non praetereundas, quas „ notamus. Videtur exemplar hoc non omnino optimae notae.

„ Hos Codices inter se collatos diligentissime a quodam viro bono, a Cla- „ rissimo viro Domino *Scaligero* habuimus *A. Thysius*.

13. Codex *Reg.* 2244. IV. Evangeliorum ex Bibliotheca Telleriana. Hic Codex unus pene plures V. L. suppeditavit, quam reliqui Parisienses omnes, docente *Kusterо* in praefatione N. T. Milliani, cui *Paris.* 6. vocatur. Simillimus est nostro *primo* & *sexagesimo nono*.

14. Codex *Reg.* 3424. in Octavo elegantissime exaratus IV. Evangelia complectitur. Praemittitur index Capitum Matthaei aureo Charactere, sequitur Icon Matthaei Evangelistae in fundo aureo depicta. Deinde Eusebiani Canones. Literae majusculae & notae marginales omnes auro distinctae sunt. Singula Evangelia pari ornatu decorata sunt. Ante Evangelium Lucae in vacuis foliis describitur recentiore manu Canon Paschalis ab anno Mundi 6670. ad 7712. hoc est, ab anno Christi 1162. ad 1204. in fine a prima manu legitur ἐγράφη Νικηφόρᾳ βασιλεύοντος ιδ. Z. quem aliquis putavit esse Nicephorum saeculi IX., D. de Montfaucon saeculi X. ego vero non dubito esse *Nicephorum* Botoniaten, qui exeunte saeculo XI. regnavit, & cujus Codex simili splendore extat in Bibliotheca Coisliniana N°. 79. vide Palaeogr. p. 280. *Kusterо* est *Paris.* 7.

15. Codex *Reg.* 2868. In quo IV. Evangelia minori Charactere scripta cum elegantioribus picturis, *Kusterо Paris.* 8.

16. Codex *Reg.* 1881. continens IV. Evangelia Graece & Latine ex Versione Vulgata, binis columnis in singulis paginis, cujus Graeca videntur esse scripta a Graeco, Latina autem a Latino Librario saeculi XIV. Codex est membranaceus in folio.

17. Codex *Reg.* 2244. Membranaceus saeculo XV. manu Georgii *Hermonymi* Spartani, qui Lutetiae Literarum Professor & Capnionis Budaeique praeceptor fuit, eleganter scriptus atque pictus. Fuit ante hac Cardinalis *Borbonii*, cujus insignia in prima pagina depicta sunt, cum Symbolo *n'espoir ne peur*. Continet quatuor Evangelia Graece cum adjuncta Latina Vulgata versione.

In eo etiam isti Versus reperiuntur:

„ *Nil mirere meos pictura divite luxus,*
„ *Splendida nec quaeras quid pia signa velint.*
„ *Charolus Antistes proles Borbonia gemmis*
„ *Retulit haec Graecis facta characteribus*
„ *Cardineus Pastor &c.* Duos istos Codices contuli A°. 1715.

18. Codex *Reg.* 2241. IV. Evangelia continens.

19. Codex *Reg.* 1869. IV. Evangelia continens.

20. Codex *Reg.* 1883. IV. Evangelia continens.

21. Codex *Reg.* 2860. IV. Evangelia continens. quatuor isti Codices a R. *Simonio* producuntur ad Joannis Cap. VIII.

22. Codex *Colb.* 2467. continet IV. Evangelia in folio.

23. Codex *Colb.* 3947. Quatuor Evangelia; adjecta est Evangeliis Matthaei & Marci Versio Latina.

24. Codex *Colb.* 4112. in Quarto, IV. Evangelia cum Commentariis.

25. Codex *Colb.* 2259. IV. Evangelia.

26. Co-

26. Codex *Colb.* 4078. IV. Evangelia cum Commentariis ſeculi XI. in Quarto membranaceus, describitur in Palaeograph. p. 51.

Quinque iſtos Codices contulit R. *Simonius*, & in Critica ſua hinc inde ad eosdem provocavit, unde *Millius* Variantes ſuas Lectiones excerpſit: ego vero integram Collationem manu ipſius Simonii margini N. T. a Curcellaeo editi adſcriptam beneficio Reverendi *Petri Allixii* accepi, atque in meas ſchedas transſcripſi; quae tamen Collatio hoc habet incommodum, quod non ſingulos Codices ſuo nomine appellet, ſed ex iſtis quinque modo unum, modo duos, tres, quatuor, vel quinque conjunctim ſimpliciter memoret.

27. Codex *Colb.* 6043. Quatuor Evangelia, ad quorum marginem eleganter depictae ſunt imagines rerum in Evangelii Textu descriptarum. Liber bene antiquus, ſed plurimum paſſus ab Emendatore aliquo, qui in Evangeliis tribus poſterioribus textum miſere violavit, Lectionibus haud paucis ſeu penitus erafis ſeu etiam in ipſarum locum ſubſtitutis aliis. Millio, qui eum ita describit, eſt *Colb.* 1.

28. Codex *Colb.* 4705. ſeptingentis plus minus annis abhinc exaratus, ſi rite judicat D. Larroquius. Codex iſte Evangeliorum mutilus indiciis ſatis luculentis, ſcriptura peſſima, totoque certe contextu ſe unum ex iis eſſe prodit, quos ſcribae Latini literarum Graecarum rudes in Occidentalium ſtudioſorum gratiam ex Graecis exemplaribus, qualia apud ipſos fere extabant, miſere corruptis & vitiatis, pro modulo exſcripſere. Scatet ubique Lectionibus peculiaribus; mirifice interpolatus eſt ceterorum Evangeliorum Lectionibus. Ita *Millius* de ſuo Codice *Colb.* 2. quae tamen ex Lectionibus ab ipſo notatis equidem hactenus deprehendere non potui.

29. Codex *Colb.* 6066. Quatuor Evangeliorum truncatus XV. primis Matthaei Capitibus. Abundat Scholiis e margine traductis, & adſperſus eſt hic illic particulis initialibus Lectionariorum: Peculiares Lectiones habet haud paucas; & in plurimis, ubi diverſus incedit a plerisque aliis, convenit tamen cum Exemplari Epheſio; ita describit Millius Codicem ſuum *Colb.* 3.

30. Codex *Colb.* 4444. continet XVI. priora Matthaei Capita in quarto. Millio *Colb.* 4.

31. Codex *Colb.* 6083. continet Lectiones e reliquo Matthaeo & Marci Capp. ſex primis & ſeptimi parte. Codex iſte recentioris ſcripturae eſt, & accedunt characteres ejus ad formam typorum vulgarium. Millius praecedenti jungit & vocat *Colb.* 4.

32. „ Codex *Colb.* 6511. fragmentum continet a Matth. X. 22. ad finem „ Capitis XXV. Millio *Colb.* 5.

33. „ Codex *Colb.* 2844. Novum Teſtamentum excepta Apocalypſi in „ grandi folio, Allixii judicio ſexcentorum annorum & amplius. Ordo non i- „ dem eſt in Epiſtolis, qui in vulgatis MSS., incipit cum Epiſtola prima ad Co- „ rinthios & poſt Johannis tertiam ſequitur Epiſtola ad Romanos. Manifeſtum „ eſt, Codicem hunc ex iis fuiſſe, quos in uſum Occidentalium ex interpolatis „ ac mirifice corruptis Graecis ſuis ſcribae linguae iſtius rudes exſcripſerant". Quod Millii judicium, donec plenius de eo nobis conſtet, in medio relinquimus. *Millio* eſt *Colb.* 6. 7. 8.

Variantes Lectiones iſtorum ſeptem Codicum Millius, Collectore D. Larroquio, procurante vero P. *Allixio*, quem promotorem ſui Operis ſummum vocat, edidit: quo miror magis, cur idem Millio lectiones quinque illorum Codicum, a Simonio collatorum & paulo ſupra recenſitorum, non item communicaverit.

34. Codex *Coislin.* 195. eleganter ſcriptus foliorum 468. continet IV. Evangelia cum ſcholiis variorum Patrum, item Titi Boſtrenſis, Victoris Antiocheni,

ni, Thalaſſii Monachi & presbyteri, Anaſtaſii, Ammonii. In fine Matthaei haec habentur: ἑρμηνεία τῶ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ ἐν ἐπιτόμῳ, ἐγράφη δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐκεῖνο εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐπὶ Σεργίῳ Πατριάρχῳ; quid ſit πατριαρχεῖον explicat Balſamon ad Can. 9. Concil. Oecum. VII. ἐπισκοπεῖον, inquit, τῆς Κωνσταντίνῳ πόλεως τὸ πατριαρχεῖον ἐστι. Cum autem Sergius ſeculo demum XI. Conſtantinopolitanam ſedem tenuerit, iſteque Codex ſit ex alio deſcriptus, patet non ad ſeculum X., ut in Bibliotheca Coisliniana collocatur, ſed ſummum ad XI. referendum eſſe. Fuit olim Monaſterii S. Nicolai cognomento Stauronicetae in monte Atho, ut in fine Libri adnotatum eſt.

35. Codex *Coisl.* 199. foliorum 325. quem XI. ſeculo adſcribit Catalogus, continet totum Novum Teſtamentum; ſingulis Libris numerus τῶν στίχων ſive verſuum ad calcem ſubjectus eſt; Epiſtolis praefiguntur ὑποθέσεις Euthalii: frequenter ſatis eraſis prioribus vocabulis alia ſuperſcripta ſunt; ante Apocalypſin duo folia vacua relicta ſunt: ipſius Apocalypſeos margini plurimae notulae adſperſae. Ad calcem manu aliena haec habentur: ἀφιέρωσεν τὸ ἱερὸν τῦτο Εὐαγγέλιον ὁ εὐλαβέστατος ἐν Ἱερ . . . . πάπα κῦρ Διμήτριος ἔτῳ ζρλε. † ἀνεκενίσθη παρ' ἐμῦ τῦ ἐλαχίστῳ καὶ . . . quae temporis notatio Annum C. 1627. indicat.

36. Codex *Coisl.* 20. eleganter ſcriptus ſeculo XI. Continet quatuor Evangelia, cum Commentariis Variorum, ut notatur ad calcem his verbis: πάντες οἱ φιλοπόνως ἐντυγχάνοντες τῇ τῦδε τοῦ ἐναγγελίου συγγραφῇ, καὶ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς τῶν πονηθέντων ἡμῖν ἀπὸ διαφόρων Ἑρμηνειῶν συναγωγῆς ἀρυσάμενοι, ἔυχεσθε ὑπὲρ τοῦ φιλοπόνως ἀπὸ πολλῶν βιβλίων ταῦτα συναγαγόντος, καὶ συγγεγραφότος, καὶ συναρμόσαντος. καὶ γὰρ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ὐ μόνον ἁγίων πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἀδοκίμων Αἱρετικῶν ἅυτη ἡ βίβλος ἐκλεδιάσται. Fuit olim magnae Laurae S. Athanaſii in monte Atho, quod teſtatur haec nota in fine libri recenti manu ſcripta p. 508. ἅυτη ἡ ἱερὰ καὶ θεία βίβλος ἀφιερώθη εἰς τὴν σεβασμίαν καὶ βασιλικὴν Ἀθωνικὴν Λαῦραν τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίῳ. καὶ εἰ βουληθείη τὶς ἢ ἱερομόναχος ἢ ἰδιώτης ἢ ἄλλο πρόσωπον ἀλλοτριῶσαι καὶ μεταθῆναι εἰς ἕτερον μοναστήριον, ἢ χάριν φιλίας φιλοδωρήσασθαι τινος, ὥστε ἀποξενῶσαι παντελῶς τοῦ μοναστηρίου, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν τιη. Θεοφόρων πατέρων, καὶ ἔστω ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεῦ παντοκράτορος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

37. Codex *Coisl.* 21. XI. ſeculi, continens quatuor Evangelia cum ſcholiis brevioribus; duo priora folia partem Epiſtolae Origenis ad Africanum exhibent alia manu ſcriptam.

38. Codex *Coisl.* 200. XIII. ſeculi, continet totum Novum Teſtamentum praeter Apocalypſin. (nam in Catalogo hujus Bibliothecae Apocalypſis per errorem pro Epiſtolis Paulinis ponitur) Deſunt hinc inde folia quaedam, ut Matth. XIV. 15. ad XV. 30. XX. 14. ad XXI. 27. Marc. XII. 3. ad XIII. 4. Hic Codex dono miſſus fuit Ludovico IX. Galliarum Regi, ut fidem faciunt ſequentia verba in principio appoſita: „ Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασι-„ λεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων Δοῦκας Ἄγγελὸς Κομνηνὸς ὁ Παλαιόλογος, Mi-„ chael in Chriſto Deo fidelis Imperator & Moderator Romanorum Ducas „ Angelus Comninus Paleologus & nobus Conſtantinus ſemper Auguſtus, Se-„ reniſſimo Domino Lodowico illuſtriſſimo Regi Franciae ſalutem. Eltham „ Alahu Imperator Tartarorum, ejus filius Eltham Apagan, qui duxit filiam „ Mikaelis & baptizatus eſt, a la Curia Romana 1269. itaque in eſtate iſtius „ anni fuerant ad Dominum Regem, & in hieme ſequente venit alius nuncius „ ab eodem Mikaele ad eundem Regem". In iſto Codice frequentes omiſſiones occaſione ejusdem vocis, quae in duabus deinceps periodis occurrebat, invenimus: in margine ſunt hinc inde notae Latinae, quibus Textus Graecus cum verſione Latina comparatur: plures item correctiones in Graecis. Neſcio quo modo pervenit in manus D. D. Prez Savigni, indeque in Bibliothecam Patrum Cadomenſium ſocietatis Jeſu A°. 1640. tranſiit. Et quod praecipue commemorandum eſt, hoc eodem Codice *R. Stephanus* uſus eſt, in cujus editione ſub

nota θ. occurrit, id quod cum totum conferendo comperi, tum praecipue ex eo, quod Stephani idem ille Codex nullas Variationes habet, ubicunque in isto Codice aliquid desideratur, quodque fere Lectiones singulares utrobique eaedem sunt.

De eo *Millii* istuc judicium est: „ Codex, inquit, unus e praestantioribus, „ cujus proinde Textum pene universum in editionem suam admisit Stephanus; „ exhibet Editionis Stephanicae margo variationes Codicis hujus circiter 366. „ multo plures ostensurus, ut videtur, si accuratius paulo instituta fuisset col- „ latio". Ubi quod de praestantia Codicis ait, & nos habet assentientes; quod item de pluribus aliis a Stephano non observatis variationibus addit, id quoque haud secus ex inspectione & collatione cognovimus: quod vero adjecit, Stephanum ad eum potissimum suum conformasse Textum, id & ab iis, quae deinceps subjungit, aperte dissidet, & nullo plane indicio constare ipsi potuit.

39. Codex *Coisl.* 23. seculi XII. Continet IV. Evangelia cum Scholiis Variorum. Monasterio S. Athanasii in monte Atho illatus est per monachum Macarium A. C. 1218. Ceterum ita exacte per omnia congruit cum Codice 34. ut pro ipsius Apographo habendus sit.

40. Codex *Coisl.* 22. Continet IV. Evangelia cum Scholiis. A Joann. XX. 25. ad finem omnia desiderantur: ita autem negligenter scriptus est, & ita congruit cum aliis Codicibus sequioris aevi, ut vix ausim eum cum Catalogo Bibl. *Coislin.* seculo XI. adscribere. Fuit autem Codex Constantinopolitanus, quod ex istis notis in fine ab alia manu adjectis conjicio: Αυγούστῳ κτ. τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀδριανῦ καὶ Ναταλίας ὥρᾳ τ. τῆς νυκτὸς ἐγίνετο σεισμὸς φρικώδης μέγας ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Κωνσταντίνου; item Νοεμβρίῳ κθ. ινδ. π. ἐν σαββάτῳ ὥρᾳ η. τοῦ ἡλίου λάμποντος καθαροῦ, ἐγένετο σεισμὸς φρικώδης μέγας εἰς τὴν ἀθλίαν Κωνσταντίνου πόλιν. τὸν ὅρον τούτων Κύριος οἶδεν. quae mihi non ut in Catalogo dicunter Graeco-barbara, sed satis Graeca videntur; postea in montem Atho delatus est, quod testatur nota a manu recentiore ultimae paginae 309. adscripta: ἡ βίβλος αὕτη ὑπάρχει τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μονῆς τοῦ μεγάλου Νικολάου τῆς ἐπικεκλημένης τοῦ Σταυρονικήτα.

41. Codex *Coisl.* 24. XI. seculi; in quo Variorum Patrum Commentarii in Matthaeum, & Victoris in Marcum, multa etiam Photii continentur scholia.

Istos octo Codices, facta mihi singulari humanitate a R. P. *Carolo de la Ruë* Ord. S. Benedicti inspiciendi copia, qua potui diligentia contuli.

42. Codex Evangeliorum *Medicaeus* dictus, cujus V. L. Petrus Pythoeus ad marginem N. T. a Stephano A°. 1550. curati notaverat: Pythoei Codicem Eduardus Bernardus sibi acquisivit in Anglia, atque cum Millio communicavit: Medicaeus autem, referente Amelottio, qui eo usus est, jam in Trecensi Collegio adservatur.

43. Codex *San-Maglorianus* constat duobus Voluminibus continetque totum Novum Testamentum excepta Apocalypsi. Seculo IX. adscribit qui eo usus est *Dionysius Amelotte*, at Rich. Simonius non ultra quadringentos aut quingentos annos illi tribuit.

44. Codex membranaceus quatuor Evangeliorum, ex monte *Atho* in Angliam delatus, ubi eum sibi comparavit supra laudatus CAESAR DE MISSY, mihique ostendit A°. 1746. denique pro singulari suo in has literas studio accuratissimam Collationem cum editione *J. Millii* instituit, mecumque humanissime communicavit.

45. „ Codex *Bodlejanus* 1. Quatuor Evangeliorum, in Octavo nitidissime de- „ scriptus, sed haud ita vetustus. Ad Lucam etiam ponitur numerus στίχων, „ ex quo constabat.

46. „ Codex *Bodl.* 2. Quatuor Evangeliorum, annis abhinc 300. descriptus „ charactere nitidissimo. Et hic habet numerum στίχων.

47. „ Co-

47. „ Codex *Bodl.* 6. Quatuor Evangeliorum in Duodecimo quod vocant „ craſſiuſculo, recenti atque peſſima manu ſcriptus. In principio Codicis occur- „ rit literis majuſculis vox σεξβοπουλος, nomen, ut opinor, Librarii; certe e- „ jusdem omnino characteris cum hiſce noſtris eſſe cenſeo Chryſoſtomi Homi- „ lias quasdam in Bibliotheca Collegii Corporis Chriſti Oxon. repoſitas, quas „ conſcripſit Graeculus quidam Redingae A°. 1499. neque vero ultra aetatem „ iſtam aſſurgere videtur hoc exemplar. Iſte Codex cura *Uſſerii* collatus eſt, „ qui etiam Varias ejus Lectiones in *Polyglottis* Anglicanis N°. 13. editas „ exhibuit.

48. „ Codex *Bodl.* 7. complectitur IV. Evangelia Quarto majori cum Scho- „ liis marginalibus. Textus ipſe charactere ſatis eleganti, verum non ita vetu- „ ſto, exaratus eſt, σχόλια ſunt manus paulo recentioris. Notatur etiam, quot „ ῥήματα & στίχους ſinguli Evangeliſtae contineant.

49. Codex *Roe* 1. quatuor Evangeliorum membranaceus forma minori.

50. Codex *Laud.* 1. continet Evangelia cum Commentariis, eſt membranaceus in Quarto majori, plurimum mutilatus, incipit Matth. IX. 36. a Matth. XII. 3. ad 24. deeſt folium, item aliud a XXV. 20. ad 32. a Cap. V. Joannis vers. 18. deſunt omnia. Codicem annorum circiter ſeptingentorum eſſe conjicimus.

51. Codex *Laud.* 2. Univerſum N. T. complectitur excepta Apocalypſi. Codex membranaceus eſt in Quarto grandiori. Partium ordinem turbavit bibliopegus, Evangelia ultimo loco ponens; habet prologos Euthalii, ſcriptus videtur annis abhinc 400.

52. Codex *Laud.* 5. Evangeliorum membranaceus Octavo minutiori, eleganti deſcriptus charactere. Ad calcem Joannis indicat ſcriba nomen ſibi fuiſſe *Nicetae*, & a ſe ſcriptum fuiſſe hoc exemplar anno 6794. ſeu Chriſti 1286.

53. Codex *Seldeni* 1. IV. Evangeliorum membranaceus in Octavo, charactere nitidiſſimo. Liber eſt minus vetuſtus, neque enim ultra annos quadringentos aſſurgere videtur.

54. Codex *Seldeni* 2. Scriptus ut conſtat ex calce ἔτει ϛωμϛ, ſive Chriſti 1338. Complectitur IV. Evangelia ſatis pulchre exarata.

55. Codex *Seldeni* 3. Evangeliorum manu pulcherrima ſcriptus, ſed recentiore, ad finem Evangeliorum notatur numerus στίχων.

56. Codex *Lincolnienſis* Collegii Oxonii: continet IV. Evangelia: eum donavit Edmundus Audley Epiſcopus Sarisburienſis, cujus tempore ſub annum 1502. & in ejus quidem gratiam a Graeculo quodam tum apud Anglos commorante deſcriptum fuiſſe credibile eſt.

57. Codex *Magdalenenſis* Collegii, continet Novum Teſtamentum integrum excepta Apocalypſi; initio Marci deeſt folium: charactere admodum minuto, manu tamen perita ſcriptus eſt; alicubi a juniore manu adſcriptum eſt ἐσκωτώθην ὁ ϖανυϕηλώλαιος ἀυθέντης ἡμῶν Πάλσας ἀπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐθνῶν, μηνὶ Σεπτεμβρ. ιη. ἡμέρα β. ἔτους ϛωϚδ τῆς ἐνδικτίωνος τῆς ι. i. e. Chriſti 1386. *Hammondus* in Annotationibus in N. T. ſaepe ad illum provocat, teſtaturque in praefatione, ſe illum bis cum editis contuliſſe. Hunc Codicem vidi A°. 1715.

58. Codex *Novi Collegii* Oxon. Continet IV. Evangelia, Acta Apoſtolorum & Epiſtolas Pauli, ineleganti admodum charactere. Convenit in multis cum Codice Montfortii, in quibus ſeorſim abeunt hi duo a reliquis plerisque omnibus: Evangelio Joannis praefixum eſt Argumentum Theophylacti; Codex iſte geminus plane videtur alterius illius ſupra memorati 56. ejusdem characteris ejusdemque forte librarii. A Latino ſcriptum eſſe inde patet, quia habet eandem diviſionem Capitum ac Latini, quae in Codicibus ex Graecia allatis nunquam reperitur. Vidi A°. 1715.

Horum trium Codicum V. L. cura *Uſſerii* in Polyglottis editae ſunt.

59. Codex Collegii *Gonvilli & Caii* apud Cantabrigienſes membranaceus IV. Evangeliorum, quondam Communitatis fratrum Minorum Oxoniae; negligenter ſcriptus eſt, dum Librarius ſive inertia ſive etiam operis nimia feſtinatione non modo pauca ſubinde verba, ſed & integros haud raro verſiculos, ubi ab eodem verbo incipiunt, aut iisdem vocibus concluduntur, omiſit. Variantes ejus Lectiones primum in Polyglottis editae ſunt. Vidi A°. 1716.

60. Codex Joannis *Mori* Epiſcopi Norvicenſis, poſt ejus mortem beneficio Georgii I. Regis cum reliqua ſupellectili ejus libraria in Bibliothecam publicam Cantabrigienſem tranſlatus, continet Evangelia anno, ut expreſſum eſt ad calcem voluminis, 6805. i. e. Chriſti 1297. eleganter deſcripta. Subnectitur eidem liber Apocalypſeos a manu multo recentiore.

61. Codex *Montfortii* ſeculi XVI. continet Novum Teſtamentum recentiori & minus diligenti manu deſcriptum in octavo: fuit olim Fratris Froyht Franciſcani, poſtea Thomae Clementis, deinde Guiliemi Charci ac demum Thomae *Montfortii* S. T. D. Cantabrig. Noviſſime in manus *Uſſerii* pervenit, nunc vero aſſervatur *Dublinii* in Collegio Trinitatis notaturque G. 97. In Evangeliis habet Capitum Diviſionem *Ordinariam* (hoc eſt, ut puto eam, quae in Latinis ſervatur,) teſte Uſſerio, qui Evangelia & Acta Apoſtolorum contulit, & eorum V. L. in Polyglottis edi curavit. Habet etiam Prologos *Theophylacti*. Circa hunc Codicem non unum errorem commiſit D. *Martin*, illum inprimis valde ridiculum; quod cum in hoc Codice in fine Evangelii Marci adderetur, Marcum Evangelium ſuum edidiſſe μετὰ δέκα χρόνους *decem annis* poſt aſcenſionem Chriſti, Martinus annos in *ſecula* convertendo, & *Marcum* in *Librarium*, qui hunc Codicem exaravit, Codicem hunc attribuit ſeculo undecimo. Hoc ipſo Codice, quem *Britannicum* vocavit, uſus etiam eſt *Erasmus* tum paſſim in Annotationibus tum praecipue in 1. Jo. V. 7. 8. qua occaſione recte pronunciavit & recentiorem eſſe & ad Latinorum Lectionem immutatum. Vide ſupra de Codice 56. & 58. & Iuc. II. 22. Jo. XIII. 33.

62. Codex *Henrici Googe* S. T. D. & Coll. Trin. apud Cantabr. ſocii, continet IV. Evangelia, de eo ſic Uſſerius; „ habet hic liber diſtinctionem or„ dinariorum κεφαλαίων ... quid ſibi iſta velint neſcio", ait Millius Mihi autem videtur ſenſus verborum planiſſimus, habet nimirum iſte Codex Capitum eandem diſtinctionem ac ſuperior. Variantes ejus Lectiones in Polyglottis extant. Quorſum iſte Codex pervenerit, ſilentio Millius involvit, ſuſpicor autem eundem eſſe ac ſequentem.

63. Codex *Uſſerii* 1. in folio complectitur Evangelia quatuor cum Commentariis ex Patribus; eum & ſequentem in Bibliotheca Dublinienſi contulit H. Dodwellus, atque *Editori Oxonienſi* transmiſit, qui, quoniam ſerius ad manus ejus pervenerat iſta Collatio, V. L. tantum ex Luca ac Joanne exhibuit. Poſtea Richardus *Bulkeley* nobilis Hibernus iterum cum editis contulit, *Millioque* obtulit.

64. Codex *Uſſer.* 2. Continet quatuor Evangelia nitide deſcripta forma minori. Hic liber, ut ex Collationibus conſtat, is ipſe eſt, cui titulum *Em.* dedit *Waltonus* in Polyglottis; erat quondam, uti notavit Uſſerius, D. *Thomae Good* S. T. P. eſtque fortaſſe prima pars N. T. Collegii Emanuelis qui Epiſtolas continet. Codex iſte nitide magis quam accurate exaratus plurimis in locis deficit ob ὁμοιοτέλευτα.

65. Codex *Jo. Covelli* S. T. P. Cantabrigienſis ex Oriente ab ipſo advectus, continet Evangelia; haud ſane vetuſtus.

66. Codex *Thomae Gale* Londini Evangeliorum in Octavo.

67. Codex *Huntingdon.* 2. membranaceus vetuſtus ſed lacerus Evangeliorum, in Evangelio Joannis deſunt omnia a Cap. VI. 64. ad finem libri.

68. Co-

68. Codex *Georgii Wheeler* Eccleſiae Dunelmenſis Canonici, ex Oriente allatus, complectitur Evangelia in Octavo.

69. Codex *Leiceſtrenſis*, totum N. T. complectens, quem *Thomas Hayne*, Magiſter Artium, natus Thruſſingtoni vico Comitatus Leiceſtrienſis, dedit A°. 1669. Bibliothecae urbis Leiceſtriae. Eſt ſeculi XIV. in foliis tum membranaceis tum chartaceis temere permiſtis ſcriptus. Incipit a Matth. XVIII. 5. deficit ab Act. X. 45. ad XIV. 17. a Judae 7. ad finem, ab Apoc. XXI. 1. ad finem libri. Ejus Collationem edidit *Jo. Millius*, ſed ita ut & plurima omiſerit, & multa perperam notaverit, &, uti ſuſpicor, frequenter *Lincolnienſem* pro *Leiceſtrienſi* poſuerit. Epiſtolae ad Hebraeos praefigit partem Prologi Euthaliani, qui eſt apud Millium Anonymus ex Oecumenio. In hoc Codice Hiſtoria adulterae non reperitur ſuo loco Jo. VIII. (quod Millius affirmat Prol. 1506.) ſed ad finem Capitis Lucae XXI. Hiſtoria vero de ſudore ſanguineo Chriſti ex Luc. XXII. 43. 44. tranſpoſita eſt poſt Matthaei XXVI. 39. Poſt Evangelia ſequuntur Epiſtolae Paulinae deinde Acta &c. Titulum Evangeliorum habet ſingularem ἐκ τῆ καλὰ Μάρκον Εὐαγγελίᾳ, ἐκ τῆ καλὰ Λυκᾶν Εὐαγγελίᾳ, ἐκ τῆ καλὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίᾳ. Multo autem accuratius hunc Codicem contulerunt *Jo. Jakſon* & *Guilielmus Tiffin*, cujus Variantes Lectiones margini editionis Oxonienſis in octavo adſcripſit Rev. *Gee* paſtor apud Leiceſtrienſes, quod exemplar cum Rev. *Caeſar de Miſſy* ſibi comparaſſet, mecum liberaliter communicavit A°. 1748. Huic codici gemellus ac ſimilis eſt Pariſ. 6. quem ſupra deſcripſi n. 13. Alterutro etiam aut utroque uſus eſt Erasmus, qui inde lectiones ſingulares in Annotationibus producit, vid. in Marc. III. 14 & 16. IV. 21. 30. 40. V. 33. VI. 3. VIII. 11. 26. IX. 11. XIV. 36. 41. Luc. XVIII. 7. Jo. VII. 26. XI. 47. Act. XIV. 19.

Praecipue vero notandum, hunc codicem ex Verſione Latina interpolatum fuiſſe, inſcriptiones Epiſtolarum Pauli Latinos ſequuntur; ordo verborum idem eſt ac in Latinis. Conſenſum cum Codice Cantabrigienſi etiam Millius obſervavit. Vide Marc. II. 14. Luc. XVI. 21. XIX. 37. XX. 47. XXIII. 29. Jo. IV. 43. V. 9. 19. VI. 23. 24. VII. 31. VIII. 24. XI. 4. XIII. 5. XIV. 17. XVI. 18. quod & *Bengelius* faſſus eſt, in *Introd.* p. 415. ſcribens, „ in Evangeliſtis Latinizare Leiceſtrienſem". Idem poterat affirmare de Epiſtolis. Vid. Rom. V. 18. VIII. 38. XIV. 22. XV. 23. XVI. 9. 1. Cor. I. 15. 2. Cor. VI. 15. XII. 19. κατέναντι θεῦ. 1. Tim. VI. 19.

70. Codex D. *Bunckle* Londinenſis IV. Evangeliorum, ſcriptus poſt inventionem artis typographicae, non, ut Millius judicat, ante hanc, a *Georgio Spartiata*, qui A°. 1476. a Sixto IV. Papa in Angliam miſſus eſt, (teſte Allatio de Georgiis) qui etiam Codicem Gallicanum 17. & alium Actorum atque Epiſtolarum exaravit.

71. Codex *Epheſius* Evangeliorum ſcriptus anno, quem notula ad calcem ſubjecta libri indicat, 1166. Pertinebat olim ad Epiſcopum quendam Epheſiorum, advexit autem ſecum ex Oriente *Thomas Trahernius*, ejusque V. L. Syllogen una cum libro ipſo in Bibliotheca Lambethana repoſuit: & Codicem & Collationem nitidiſſime ſcriptam vidi A°. 1746.

Horum XXVI. Codicum V. L. exhibet Millius, qui eos etiam deſcribit.

72. Codex membranaceus quatuor Evangeliorum. Habet inſcriptionem Arabicam, & in fronte hanc Graecam: τὸ παρὸν βιβλίον τῆς μονῆς τῆ ὁσιὸ καὶ θεοφιλεςάτυ πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τῆ ἐν τῷ θαυμαςῷ ὄρει, (vide Caveum Hiſt. Lit. de *Symeone Stylite* juniore A°. 527.) ἐν ἡμέραις τῆ ὁσιωτάτυ καθηγυμένυ καὶ ἀρχιμανδρίτυ κυρίου Πέτρυ. Et in fine a manu juniore ἐγωράθην τὸ παρὸν τετραευαγγέλιον ἀπὸ τῆς ταπεινῆς εἰρήνης μοναχῆ . . . λόγου τῆς μονῆς τῆ ἁγίυ μεγάλυ μάρτυρος Θεοδώρυ, εἰς συγχώρησιν ἁμαρτιῶν αὐτῆς, καὶ εἰς ἄφεσιν πλημμελημάτων αὐτῆς Νε. . . . ἐξοδιασι. . . . . ταῦτ. . . . . Habet in margine Catenam, ſive ſcho-

ſcholia Chryſoſtomi, Baſilii, Athanaſii & Anonymi in Matthaeum: ad Cap. IV. 2. facit mentionem menſium Ægyptiorum, Ἀθὺρ ιβ. ἐβαπτίσθη- ſecundum alios τῆς δεκάτης τῦβι, ad XIV. 2. τελειῦται ὁ βαπτιστὴς Θὼθ μηνὶ α. XXVII. 38. σταυροῦται ὁ κύριος αὐτῇ τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ Φαμενὼθ. in Marc. ult. Χριστὸς ἀνελήφθη μηνὶ κατ' Αἰγυπτίους Παχὼν I. In Lucam habet Variantes Lectiones ab eadem manu, qua Codex exaratus eſt, margini adſcriptas. Non habet Hiſtoriam Adulterae, & in Joanne habet, Chriſtum hora *tertia* cruci fuiſſe affixum. Habet porro tum Lectiones tum Annotationes ſingulares. Vid. in Matth. XXVII. 49. Hunc Codicem, antequam in Angliam mitteretur, A°. 1731. menſe Julio a *T. Johnſon* Bibliopola mecum communicatum contuli.

73. Codex membranaceus in quarto penes *G. Wake* Archiepiſcopum Cantuarienſem, quem A°. 1724. nactus eſt ex dono *Mauri Cordati* Principis Hungaro Walachiae, continet IV. Evangelia, quibus in initio praemittitur Canon Evangeliorum, & ſingulis Capitum ſummaria. Omittit ſaepius aliquot verba propter ὁμοιοτέλευτα. Continet Hiſtoriam Adulterae, ſed varie diſformatam. Frequens eſt confuſio vocalium. Codex ipſe videtur habere ultra 700 annos. In Luca habet lectiones ſingulares.

74. Codex membranaceus in quarto eleganter ſcriptus continet IV. Evangelia, quibus Canones Euſebii praemittuntur, & ſingulis Evangeliis τὰ κεφάλαια; rariſſimae ſunt ex Evangeliſtariis interpolationes. Confuſio Vocalium non frequens, quamquam η pro ει, & ει pro η, αι pro ε, & ω pro ο. aliquoties occurrunt. In initio & fine ab alia manu additur πίναξ ex Evangeliis de circulo anni, cui etiam debemus correctiones & interlineationes, quas ex illo codice notavi. Ex monaſterio Παντοκράτορος in monte *Atho* delatus in Angliam A°. 1727. emtus a D Guil. *Wake* Archiepiſcopo Cantuarienſi, & ab ipſo Collegio Ædis Chriſti Oxon. deſtinatus, notandus ibidem num. I. Incipit a Matth. I. 14. deficit a V. 30. ad VI. 1. In fine haec habet: γέγραφα ταπεινὸς Θεόδωρος ὁ ἁγιωτετρίτης, hoc eſt, ut ex Codice meo infra n. 90. deſcribendo didici, ſcriptus eſt A°. 1293.

Duorum iſtorum Codicum cum editione Genevenſi anni 1620. collatorum Variantes Lectiones mecum communicavit Rev. *Jo. Walker.*

75. Codex Genevenſis 2. Quatuor Evangeliorum Conſtantinopoli allatus, quem vidi A°. 1714.

76. Codex *Caeſ.* 28. in Folio, conſtat foliis 358. & quondam fuerat *Andreae Conterarii* Veneti, cujus inſignia gentilitia in primo folio depicta ſunt. Continetur eo N. T. excepta Apocalypſi, ſcriptum minutioribus literis Graecis (nequaquam vero Uncialibus, ut ait Millius) quomodo fere ſcriptura eſt impreſſi Codicis Complutenſis. Contulit eum cum editis *Gerhardus a Maſtricht*, Syndicus Bremenſis ad Imperatorem Legatus A°. 1690. unde apographum nactus *Millius* appendici ſuae inſeruit ſub titulo *Viennenſis*: in Editione vero Wetſteniana anni 1711. vocatur *Caeſarius*. Poſtea G. a Maſtricht accuratiorem hujus Codicis collationem communicavit cum *H. Wetſtenio*, qui eam margini editionis ſuae adſcripſit, unde & multos Typographi in exprimendis hujus codicis lectionibus errores correxi, & non paucas in editione vel ſtudio vel incuria omiſſas varias Lectiones deſcripſi. Ibidem etiam illud G. a Maſtricht monuiſſe deprehendi: „Non adnotavimus transpoſitiones varias ſcriptoris, cujus „ oscitantiae eas adſcribimus, cum caeterum nullius ſint momenti.

77 Codex *Caeſ.* 22. in Quarto, conſtat foliis 300. & ex celeberrima Regis Hungariae *Matthiae Corvini* Bibliotheca Budenſi petitus eſt. Continentur eo IV. Evangelia cum Scholiis; adeſt Hippolyti Thebani ſeculi XI. ſcriptoris tractatus de Genealogia Chriſti.

78. Codex *Jo. Gotlieb Carpzovii Lipſienſis*, continet IV. Evangelia in Quarto cum figuris, cum ſcripſit in membrana Γεώργιος Δεσμοφύλαξ Ναυπλίου, con-

contulit vero, qui 600. annorum esse judicavit, Bornerus, a quo *Kusterus* V. L. acceptas suae editioni inseruit.

79. Codex Evangeliorum Graeco-Latinus a Georgio *Douza* Constantinopoli allatus, & *Gomaro* Leidae visus; cujus iste mentionem facit in locum Jo. VIII.

80. Codex quatuor Evangeliorum membranaceus, seculi XI. integer. Habet hypotheses Evangelio praefixas. De Evangelio Matthaei addit: Ἐγράφη ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ. Habet etiam Τίτλους & Κεφάλαια, quin & Capitum distinctionem eam, qua hodie Ecclesia Latina utitur, Seculo XV. hujus Codicis marginibus adjectam. Fuit olim *Jo. Georgii Graevii*, nunc Rev. & Cl. *Jo. van der Hagen*, qui cum mihi benevole demonstravit A°. 1739. 27. Julii Ultrajecti. Eundem Codicem jam A°. 1691. cum editis contulit *A. Bynaeus*.

81. Codices Graeci, quorum fit mentio in *Correctorio* Bibliorum Latinorum seculo XIII. scripto, de quo infra. Correctores istos fuisse usos Codice nostro 12. colligo ex V. L. ad Matt. XII. 36.

82. Codices, quibus *Laurentius Valla* in concinnandis Annotationibus in Latinam N. T. editionem ex collatione Graecorum exemplarium usus est. Qui & quales fuerint, & ubi terrarum nunc lateant, incertum est; in Matth. XXVII. 12. ait „tres Codices Latinos & totidem Graecos habeo, cum haec compono, „ & nonnunquam alios Codices consulo". At in Joann. VII. 29. „ *septem*, „ inquit, Graeca exemplaria legi, in quorum singulis ita scriptum est. ---- Cae„ tera verba absunt; neque a Graecis tantum exemplaribus sed etiam a pleris„ que Latinorum": ubi existimo in numero Codicum errasse Vallam, nam si conferas annotationem in Jo. XVIII. 28. deprehendes, illum *septem* Latinos habuisse Codices. Istud tamen observavi, Lectiones Vallae a veteribus Codicibus dissentire, cum novis autem nuperisque congruere. Usus autem sum Editione prima Annotationum Vallae, curata ab Erasmo A°. 1505.

83. Codex *Augustanus* 1. membranaceus habet IV. Evangelia.

84. Codex *Augustanus* 2. membranaceus, continet Matthaeum & Marci partem.

85. Codex *Augustanus* 3. membranaceus, dissutae sunt plagulae IV. Evangelistarum.

86. Codex *Byzantinus*, qui hodie *Posonii* asservatur, concessu inclyti Conventus Ecclesiastici Augustanae Confessionis; eum misit *Matthias Marthius*, minister Evangelii probatissimus. Codex est membranaceus, & continet IV. Evangelistas: fuitque quondam Bibliothecae *Budensis* portio; sub calcem autem haec extat notula: ἄυτη ἡ βίβλος ἐγράφη μὲν, ὅτε δὴ ἐγράφη. ἐξωνήθη δὲ παρὰ Μιχαὴλ ἱερέως τῦ πεπαγωμένυ ἐν ἔτει ϛχϛα ἐπὶ τῆς βασιλείας τῦ εὐσεβεϛάτυ πορφυρογεννήτυ κυρίυ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνῦ κατὰ μῆνα Αὔγυϛον, διδασκομένυ ἀυτῦ τὰ ἱερὰ γράμματα παρὰ Ἀντωνίου ἐυτελῦς μοναχοῦ καὶ ἱερέως τῦ τζιρῦ καὶ κατὰ θεὸν πατρὸς ἀυτῦ. Itaque veniit liber A. C. 1183., nescio an jam tum aliqua vetustatis specie commendabilis: emtus autem fuit in usum *Alexii Comneni* II., & ornamenta illo possessore non indigna, aurum literis initialibus & picturis haud parce illitum, foliaque serica coerulea, Eusebianis Canonibus & quatuor Evangelistis adjecta, hodienum retinet, praeter marginem amplissimum, quem ante ligaturam iteratam habuisse noscitur. vide ad Luc. VIII. 15.

87. Codex *Moscuensis* continet quatuor Evangelistas in membrana; & ex literarum pictura, Niconisque patriarchae documentis, plus mille annorum aestimatur, quamquam a Jo. VII. & manus recentior est, & cura librarii minor. In extremo scriptionis notatur annus M. C. 6508. (aerae nostrae millesimus) indict. 13. Facultatem hujus Codicis evolvendi a Theophane Archiepiscopo Novogorodensi, & a Synodo Moscuensi impetravit vir S. R. G. B. *Bulfingerus*: excerpta vero magno labore & studio ad Leusdenianam editionem adornavit V. C.

C. *Frid. Chriſt. Groſſius*, P. P. Unus hic ex recluſo noviter climate exortus Codex vel hoc nomine inſtar multorum eſt, quod quum & antiquiſſima illa & minus antiqua ejus portio ex alio & alio exemplari deducta ſit, neutra tamen cum ullo de codicibus adhuc collatis ſingulariter congruit: caeterisque adeo codicibus, quippe abs quibus in nullam notabilem varietatem discedit, hoc ſuo conſenſu pondus addit.

His quinque Codicibus uſus eſt in editione N. T. *J. A. Bengelius*; unde eorum, quas affert, varias lectiones excerpſi.

88. Codex *Joachimi Camerarii*, quem ut veterem librum diligenter exaratum laudat, & ad editionem Erasmi collatum ſaepius citat in annotationibus ad quatuor Evangeliſtas, cum N. T. & notis Bezae recuſis Cantabrigiae A°. 1642. Similis eſt iſte Codex iis, quos n. 63. 72. & 80. descripſi. Vide etiam Marci IX. 49.

89. Codex *Gehlianus* Evangeliſtas complectitur, ſcriptus A. M. 6514. indictione quarta, i. e. A°. 1106. cujus cum editione Rechenbergiana collationem *Auguſtinus Gabriel Gehlius* (huic enim Codicem donarat *Damianus Sinopeus*) A°. 1729. ſeorſum edidit. Hanc cum non reperirem, uſus ſum excerptis *Bengelii*.

90. Codex chartaceus ſcriptus manu *Jacobi Fabri Daventrienſis* Seculo XVI. continet duobus in quarto Voluminibus Novum Teſtamentum integrum excepta Apocalypſi, & eo quidem ordine, ut praecedat Joannes, ſequantur Lucas, Matthaeus, Marcus, Epiſtolae Paulinae, Acta & Epiſtolae Catholicae. Epiſtola Judae bis extat, ſed non ex uno eodemque exemplari descripta. In capite Libri haec notantur: „ Quatuor Evangelia non ſemel collata magno labore „ cum antiquiſſimo exemplari membranaceo, quod fuit *Magiſtri Weſſeli Gro-* „ *ningenſis*, cujus jam poſſeſſores Fratres Regulares in monte divae *Agnetis* „ *apud Swollis*. Non facile dixerim, quantum laborem mihi pepererit collatio, „ non occurente & ad manus exiſtente, qui auscultaret, & ego recognoscerem ". Et in fine Evangeliorum poſt Συναξάριον: ἐπληρώθη τὸ παρὸν Τετρευαγγέλιον διὰ χειρὸς καμοῦ τοῦ ταπεινοῦ γραφέως Θεοδώρου Ἀναγνώστου τοῦ Ἁγιοπετρίτου, καὶ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ τοῦ πόθῳ πολλῷ κτησαμένου, καμοῦ δὲ τοῦ γράψαντος λύσιν πολλῶν ἁμαρτημάτων Θεὸν ἱλεύμενοι. ὦ Δημήτριε, Θεοδώρου μέμνησο τοῦ καλλιγράφου, ἔτους ϛω α. Δόξα τῷ θεῷ ἀμήν. Ad has inſcriptiones obſervo, tum Weſſelium, qui A°. 1489. diem obiit, Codicem ſuum Evangeliorum accepiſſe ex Bibliotheca Vaticana dono Sixti IV. Pontificis, tum Codicem Graecum, unde ſuum descripſit Ja. Faber, fuiſſe ſcriptum A°. 1293. ab eodem librario, qui Codicem 74., cujus ſupra facta eſt mentio, exaravit. Quae ratio eſt cur in eamdem Lectionem conſpirent duo iſti codices, vide Matth. V. 29. XIX. 15. 16. XXIV. 32. XXVI. 40. Marc. IV. 32. V. 13. VII. 20. XIV. 72. XV. 19. Porro de exemplari altero Epiſtolae Judae haec habet „ ſequitur Epiſtola Judae; quam „ habet Guardianus Collitarum Conventi (ſic lego) de *Zirchze* in ſuo exem- „ plari". Habet Capitum diviſionem in Eccleſia Latina receptam; confundit τ & θ, item ζ. & σ. Aliquando etiam Latinam verſionem ſequitur, vid. 2. Cor. IX. 6. XI. 23. Gal. V. 8. Eph. IV. 6. Phil. II. 23. Col. 1. 28. Habet etiam prologos Euthalii.

Cum rari ante Reformationem fuerint in Belgio Viri docti & literarum ſtudioſi, dignus eſt Jacobus Fabri, qui in clariore luce collocetur. Natus is eſt A°. 1472. Daventriae. Praeceptorem ibi habuit eundem ac Erasmus *Alexandrum Hegium*. A°. 1499. edidit carmen heroicum. Poſt Lector ſecundae Claſſis Daventrienſis edidit opera Praeceptoris ſui Hegii, quorum partem Erasmo dedicavit A°. 1503. A°. 1511. edidit Catonis Diſticha cum aliis Gnomologicis e Graeco verſis. Jacobus Faber Stapulenſis eum donavit Pſalterio quintuplici, quod A°. 1509. ediderat. Quin etiam varia noſtri Jacobi extant MSS. in Bibliotheca

theca Daventrienſi, Iſaaci Argyropuli & D. Matthaei Graecorum Canones & menologia ſua manu Graece deſcripſit, in Latinum vertit, ac notas adjecit. In veſtibulo cujusdam Codicis ſcriptum eſt „ Fuit aliquando in poſſeſſione Ma„ giſtri Jacobi Fabri, viri tam Graece quam Latine undiquaque docti, & in„ teranei Daventrienſis lectoris ſecundae Claſſis, in ſcholis laude digniſſimi". Adhuc erat in vivis A°. 1515. Denique *J. C. Wolfius*, ex cujus Bibliotheca hunc Codicem mihi comparavi, in prima pagina adnotavit: „ Poſſideo Geneſin & Exodum Hebraice in quarto MS. in cujus limine & calce *Jac. Fabri* hujus „ nomen comparet, ibique *Daventrienſis* vocatur, liber autem ab eo legatus „ dicitur Fratribus montis Agnetae".

91. Codex Evangeliorum olim Cardinalis *Perronii*; pertinebat, antequam in manus ejus devenerat, ad S. Taurini monaſterium Ebroicenſe, optimae notae & plus quam octingentorum annorum, judice Bernardo Montfauconio, a quo diverſas ejus Lectiones accepiſſe ſe Millius fatetur.

92. Codex membranaceus ex muſaeo *Andreae Faeſchii* I. V. C., Reipublicae Baſilienſis ab Epiſtolis, nunc Comitatus Varnſpergenſis Praefecti, qui hunc & multos alios cum MSS. tum typis editos raros Codices, pro veteris amicitiae jure, mecum libentiſſime communicavit; continet *Marcum* & in eum *Victoris* Antiocheni Commentarios foliis 5. mutilos. Item Scholia in Epiſtolas Catholicas (non Victoris, quod exiſtimavit G. *Caveus* in Hiſt. Lit. eumque ſecutus J. A. Fabricius Biblioth. Gr. Vol. 7. p. 769. deceptus titulo praecedentis libri) ſed Variorum illo poſteriorum, Severi, Ammonii, Maximi &c.

93. Codex *Gravii*, quatuor Evangeliorum. Aut eſt idem Codex atque 63. aut ei ſimillimus. Citatur ab J. Voſſio ad Luc. III. de Genealogia Chriſti.

94. Codex *Faeſchianus* chartaceus, continens *Victorem* in Evang. Marci, in Evangelium vero Lucae *Titi* Boſtrenſis, nec non Chryſoſtomi, Severi, Theophylacti, aliorumque Scholia. Item Dionyſii Alexandrini Epiſtolam ad Baſilidem.

95. Codex *Wheeler*. 2. membranaceus in Quarto cum Scholiis, continet Evangeliorum partem, nempe Lucae omnia ab initio orationis Dominicae Cap. XI. 2. ad finem, & Joannem exceptis duobus aut tribus foliis integrum.

96. Codex Evangelii S. Joannis in Duodecimo ſcriptus elegantiſſima manu *Jo. Trithemii* Abbatis Spanhemienſis, ſeculo XV. exeunte: Bibliothecae Bodl. dono dedit Georgius Hackwell, qui & ipſe illud acceperat ab Abrahamo Sculteto Theologo Palatino Jan. 26. 1607. Variantes ejus Lectiones Uſſerius in Polyglottis edendas curavit.

97. „ Codex *Hirſaugienſis* continet Evangelium ſecundum Johannem, ſcrip„ tumque ſe fatetur per *Nicolaum* (cognomine, ut arbitror, *Baſellium*) mo„ nachum Hirſaugienſem · convenit autem ſingulariter cum Cod. *Trith.* (i. „ e. 96.) apud Millium. Illum inpertiit nobis vir inclytus *Z. C. ab Uffenbach.* „ Scriptus eſt A°. 1500". Ita codicem, qui eo uſus eſt, describit J. A. *Bengelius*.

98. Fragmentum *Tubingenſe*. . . . . .

99. Codex Evangeliorum *Rutgerſii*, quo uſus eſt in Exercitationibus ſacris *Daniel Heinſius*, qui eum antiquiſſimum vocat.

100. Codex *Pauli Eubeswaldii* Baronis; Codex vetus quatuor Evangeliſtarum, quo ſe olim in Hungaria uſum fuiſſe narrat *J. C. Wagenſeilius* in Sota p. 33., allato unico loco Jo. VIII. 6.

101. „ Codex *Uffenbachianus* 3. habet Evangelium *Johanis*, ſed plane „ recens, & cum editionibus priſcis Baſileenſibus ita congruit, ut ex earum ali„ qua deſcriptus exiſtimari debeat, quapropter vix unquam citavi". Verba ſunt *J. A. Bengelii*.

102. Variantes Lectiones ex Codice Bibliothecae *Mediceae*, margini editionis N. T. Plantiniani A°. 1591. excusi, adscriptae à Matth. XXIV. ad Marc. VIII. 1., mihi comparavi Amstelodami ex Bibliotheca Jacobi le Long.

103. Ex Manuscripto Codice *Constantinopolitano* plus quam octingentorum annorum, qui tunc erat in Bibliotheca Cardinalis *Mazarini*, paucas quasdam Variantes Lectiones cum *S. Curcellaeo* communicavit *Emericus Bigotius*, filius praesidis Parlamenti Rothomagensis.

104. Ex alio codice Evangeliorum adhuc vetustiore, qui fuerat *Hieronymi Vignerii*, presbyteri Oratorii, idem Bigotius quaedam excerpsit; quae cum omnibus schedis a *M. Falcario* Amstelodamum ad *D. Blondellum* & *S. Curcellaeum* missis, A°. 1744. d. 18. Septemb. mihi tradidit conjunctissimus quondam Collega *Joannes Driebergius*.

105. Codex membranaceus *Hieronymi Guilielmi Ebner ab Eschenbach*, continet totum N. T. praeter Apocalypsin, constat foliis 425. Praefixum est menologium ab alia manu crassiori membranae inscriptum, cum his versibus additis:

Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Ἰωσαφὰτ πόνος. ἔτους ϛωϚΘ Ἰνδίκτου ιδ. μηνὶ Ἰουνίῳ κϑ. ἡμέρᾳ.

Χριστὲ δίδου πονέοντι τὴν πολύολβον ἀρωγήν. Ad finem Evangeliistarum ab eadem manu adpositus est numerus στίχων; historiam adulterae, quae in hoc codice ab Jo. VIII. 3. ad 12. aberat, idem Joasaphatus ad calcem Evangelii subjecit A°. 1319. in coenobio τῶν ὁδηγῶν Constantinopoli. Initio Evangelii Joannis pictura reperitur similis ei, quam ex Codice 1. descripsi supra. Ordo is servatur, ut primo sint Evangelia, postea Acta & Epistolae Catholicae, denique Paulinae. Ita hunc Codicem descripsit *M. Conradus Schoenleben* in dissertatione Noribergae A°. 1738. edita.

106. Codex membranaceus quatuor Evangeliorum, seculi decimi, in bibliotheca Ill. Comitis *de Winchelsea*; quem accurate cum editis contulit *J. Jakson*, collationem vero mecum communicavit supra laudatus *C. de Missy* A°. 1748. Saepissime iste Codex sequitur Versionem Syriacam posteriorem. Habet etiam Interpretationem Arabicam vocis παρασκευὴ ad Matth. XXVII. 62.

107. Codex membranaceus N. T. excepta Apocalypsi, Bibliothecae D. Marci seu Dominicanorum Florentiae, seculo XIV. scriptus, quod notatur in fine Epistolae ad Hebraeos: ἐτελειώϑη μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ζ. Ἰνδικτίωνος ια. ἔτους ϛωξϛ. Μεϑοδίου χεὶρ τῦ πρωτοραχενδύτου. Praemittuntur Evangelia, sequuntur Acta, Epistolae Catholicae & Paulinae. Hunc Codicem describit *Jo. Lami* libro de *Eruditione Apostolorum* Florentiae A°. 1738. edito p. 218.

108. Codex quatuor Evangeliorum; membranaceus ex bibliotheca *Jani Parrhasii*, nunc in Coenobio *S. Joannis de Carbonaria* Neapoli. Initio legitur Epistola Eusebii ad Carpianum. Describitur a *Montfalconio*, Diarii Italici p. 308.

109. Codex quatuor Evangeliorum, quem mihi humanissime in bibliotheca sua ostendit *Richardus Meade* Londini A°. 1746. Evangeliis praefixos habet prologos *Cosmae* Indicopleustae; singuli porro versus de Historia adulterae Jo. VIII. asterisicis sunt notati.

110. Codex *Joannis Ravii*, Professoris Upsalienis, totius Novi Testamenti, membranaceus, literis uncialibus absque accentuum notis exaratus, quem ille, uti fama est, ducentis imperialibus emtum ex Oriente attulit, & Seren. Electoris *Brandeburgici* Bibliothecae consecravit, referente *Jo. Sauberto* p. 61. Prolegom. in Matthaeum, qui etiam istius Codicis Variantes Lectiones ad Matthaeum edidit; M. V. vero *de la Croze* Regis Borussiae Bibliothecarius, & in isto studiorum genere multo versatissimus, Codice hoc diligentius excusso deprehendit, vix centum annorum esse, & ab impostore quopiam ex editione Complutensi descriptum, adeo ut qui Codicem Complutensem vidit, etiam MS. istum Codicem viderit, ne demtis quidem mendis Typographorum. Sane non in Oriente scriptum esse ex ipso Sauberto apparet, qui notavit, in hoc

hoc Codice ſcribi αβηλ, Καλωκ, απολως, pro ωβηδ, σαδωκ, αποδως, & literam Δ lineola inferiori transverſa ſaepe deſtitui; quod Graeco homini accidere non poruit. Hoc mihi per epiſtolam rogatus confirmavit Cl. *la Croze* A°. 1731. 3. Martii, ſimulque ſignificavit ſe ad objectiones *D. Martini* non reſpondiſſe, quod ſenem venerandum offendere aut ipſi aegre facere noluiſſet.

111. Codices *Veleſiani.* De iis *Jo. Mariana* praefat. Scholior. in N. T. „ Graecum Teſtamentum, inquit, neſcio qua ſorte nactus eram, quod *Petrus* „ *Fagiardus Marchio Veleſius* ad fidem *Sexdecim Graecorum exemplarium* caſtigavit, quae magna diligentia undique congeſſit, neque impenſae parcens „ neque labori, *vir Graece doctus.* . . . Illud certe deſideratur, ut variis Lectionibus, quas ad marginem minio adjecit, deſignaret, ex quibus Codicibus „ ſingulas ſumſiſſet". Et Praefat. in Schol. ad Bellarmin. „ Vix eſt locus in „ quo non conſonent margines cum noſtra Editione *Latina.* Verum ex tanta „ concordia rurſus oriebatur ſuſpicio, eum in aliquem Graecum Codicem incidiſſe ex eorum numero, qui poſt Concilium Florentinum ad fidem Latinorum multi ſunt caſtigati, & penitus conſentiunt. Eam ob cauſam eo Codice parce & caute uſi ſumus, nec tamen porſus rejecimus". Hanc Veleſii collationem Mariana videtur primum communicaſſe cum ſodali ſuo *Ludovico ab Alcaſar* Hiſpalenſi, qui Comment. in Apocalypſin Antverpiae 1614. edito pag. 422. ad V. 8. „ Ipſe tamen, inquit, *Graecum* aliquem librum vidi, qui „ hoc in loco non legit ὅτε ἔλαβε ſed ὅτε ἤνοιξε", deinde cum alio ſodali *Ludovico de la Cerda*, qui eas edidit in Adverſariis ſacris Lugduni 1626. in folio, haec praefatus: „ Dono reverentiſſimi Joannis Marianae e ſocietate noſtra habeo exemplar Novi Teſtamenti, in quo variae lectiones ſunt manu tranſſcriptae, quas „ item manu propria adnotarat Illuſtriſſimus Marchio Veleſius Petrus Faxardus, „ facta collatione *Sedecim* exemplarium, in quibus erant *Octo ex Bibliotheca* „ *Regia* beati Laurentii—Teſtamentum id Graecum eſt & excuſum, notae omnes Graecae item & manuſcriptae. Et eo magis adduco has Notas, quod „ plurimae illarum faveant impenſe interpretationi Vulgatae noſtrae". Et in fine capitis: „ Marchionis Veleſii explicationes inutiles neſcientibus Graece, atqui ſcientibus utiliſſimae ſunt. Magno labore comparatae ſunt a viro ſapientiſſimo, & *emendatus Textus Graecus ad normam vulgati interpretis.* Porro multa ſunt, quae nolui transſcribere, ſed haec parvi momenti".

Ab eo tempore Lectiones iſtae Veleſianae in Polyglottis Anglicanis, in N. T. Gallico Amelotti, in N. T. Graeco Oxonienſi, denique in Appendice Milliana locum ſuum obtinuerunt. De iis hoc eſt *Millii* judicium Prol. 1312. „ Haud diffitendum quidem, in exemplaribus apud Latinos exaratis paucas „ quasdam ad Latinum textum à Latinis fuiſſe fictas & formatas. Hujusmodi „ ſubinde unam, alteram, tertiam videas in hac *Veleſiana* συλλογῇ, non item „ multas, quod primo intuitu ſuſpicareris

Dubito autem, utrum *Mariana* malae fidei an imperitiae potius poſtulandus ſit. Quod ſi enim vel tantillum animum attendiſſet, facile perſpexiſſet, Veleſium non contuliſſe Codices Graecos ſed Latinos, quorum Varias Lectiones ipſe ſaepius infeliciter in Graecum convertit, forte ne S. Inquiſitio, quid moliretur, intelligeret, ipſumque tanquam haereſeos ſuſpectum capitali judicio implicaret. Quod autem non Graecos ſed Latinos Codices conſuluerit, primo inde patet, quia Lectiones profert, quae neque Graecae ſunt, neque in ullo unquam codice Graeco extiterunt. v. gr. Matth XIV. 7. ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι, ὃ ἐὰν αἰτήσῃται ἀφ' αὐτῶν. XX. 25. προσκαλεσάμενος αὐτὸὺς πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἶπε. XXII. 40. οἱ προφῆται κρέμαται. XXIII. 2. Μωυσῆ. XXVII. 40. ναὶ. 65. μετὰ ταῖς κυστωδίαις. Marc. II. 15. καὶ οἱ καὶ ἠκολούθησαν. III. 13. προσεκλήθη. IV. 35. διέλθωμεν εἰς τὸ ἐναντίον. VI. 23. πιστεύσει ὅτι, ἃ λέγει, γενηθήτω. XV. 35. τινες τῶν περιεστηκότων (& Luc. XII. 1.) 47. πῦ τιθῆται. Luc. II. 34. σημεῖον ἀντιλεξόμενον. V. 17. καὶ αὐτὸς ἦτο διδάσκων. 25. τὴν κλίνην, ἐφ' ᾧ κατέκειτο, VIII. 47. προσ-

πεσοῦσα ἐπὶ τὰς πόδας αὐτῆ (& Act. XVI. 29.) XI. 7. καὶ εἰ μεμένηκη αὐτὸς κρέων. XVI. 6. κάθισε Jo. XX. 6. θεώρησε. Act. VII. 51. ἀντεπέσετε. VIII. 6. ἀποκαθιζήσεις. XII. 20. διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν αἱ χῶραι. XV. 21. ὅπε κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενα. XVII. 17. πρὸς τὰς παρηκάσαντας. XIX. 35. τῆς Διοπετοῦς. XXI. 12. ὁ δὲ ἀκάσαντες Rom. X. 16. ὑπάκεσαν. 1. Cor. X. 13. εἰληφέτω. XIII. 5. ὐκ φιλοτιμεῖ. XVI. 19. παρὰ τοῖς καὶ ξενίζομαι. 2. Cor. I. 13. ἀνάγνωτε καὶ ἐπέγνωτε. 2. Pet. I. 4. δεδωρήσεται.

Secundum argumentum, quo probatur Lectiones Veleſianas ex Codicibus Latinis profluxiſſe, hoc eſt, quod multae manifeſto produnt originem ex verbis verſionis Latinae ambiguis & perperam intellectis. Matth. XXV. 1. εἰς ἀπάντησιν τῆ νυμφίε καὶ τῆ νύμφη, quia *ſponſae* poteſt eſſe vel ſecundi vel tertii caſus. Rom. VIII. 22. οὐ μόνον δὲ ἐκεῖνα, quia *illa* poteſt eſſe vel femininum ſingulare vel neutrum plurale. Heb. XI. 25. πρόσκαιρος, quia *temporalis* primi & ſecundi caſus eſt.

Tertium argumentum. Ubi Variatio in Latina Verſione unius literulae aberratione orta eſt, in Graeco Veleſii alia vox notatur, quae a voce, quam habet Textus Graecus, toto coelo abit, manifeſto indicio, Variationes non ex Graecis ſed ex Latinis Codicibus deſcriptas ab ipſo fuiſſe, v. gr.

Marci VIII. 38. ἐπαισχυνθῆ, *confuſus fuerit*] ὁμολογήση, confeſſus fuerit.
X. 30. ὑπολαβὼν, *ſuscipiens*] ἀναβλέπων, *ſuſpiciens.*
Luc. XXIII. 35. θεωρῶν, *ſpectans*] προσδεχόμενος; *exſpectans.*
Act. III. 12. εὐσεβείᾳ, *pietate*] ἐξουσίᾳ, *poteſtate.*
XVI. 1. Ἰουδαίας, *Judaeae*] χήρας, *Viduae.*
XVII. 6. τὴν οἰκεμένην, *orbem*] τὴν πόλιν, *urbem.*
XXI. 16. Μνάσωνι, *Mnaſonem*] Ἰάσσωνι, *Jaſſonem.*
Rom. XIII. 2. αἱ δὲ ὖσαι ὑπὸ τῦ θεῦ τεταγμέναι εἰσιν, *quae autem ſunt, a Deo ordinatae ſunt*] τὰ δὲ ὖσα, ὑπὸ τῦ θεῦ τεταγμένα εἰσιν, *quae autem ſunt, a Deo ordinata ſunt.*
Heb. XII. 18. κεκαυμένῳ, *accenſibilem*] προσίτῳ, *acceſſibilem.*
ἔλαθον, *latuerunt*] ἤρεσαν, *placuerunt.*
Jac. V. 6. κατεδικάσατε, *addixiſtis*] ἠγάγετε, *adduxiſtis.*
1. Pet. I. 6. λυπηθέντες, *contriſtati*] λυπεῖσθαι, *contriſtari.*
III. 8. τὸ δὲ τέλος, *in fide*] ἐν τῆ πίςει, *in fide.*
2. Pet. I. 6. σεσοφισμένοις, *doctis*] ἀδιδάκτοις, *indoctis.*
Apoc. XVIII. 17. ἐπὶ τόπον, *in locum*] ἐπὶ λίμνης, *in lacum.*
XIX. 1. ἡ σωτηρία, *ſalus*] ὁ αἶνος, *laus.*
6. ὄχλε, *turbae*] σάλπιγγος, *tubae.*
XXI. 12. ἀγγέλε, *angelos*] γωνίας, *angulos.*

Ut jam ſexcentas alias Variationes omittam, quae in ſola Verſione Latina & apud Veleſium reperiuntur; ex quibus omnibus planum fit, perperam a *Mariana* atque ipſo quoque *Millio* iſtas Lectiones pro adſtruendo Latinae Converſionis cum genuino Graeco Textu conſenſu adduci, cum ex ipſa eadem Converſione petitae ſint, adeoque ſibi ipſis teſtimonium dare non poſſint; quod etiam *Simonius* vidit Praefatione in N. T. Gallicum, & in Lucae VIII. 36. XIV. 19. & *J. Clericus* Art. Crit. P. III. §. I. c. XVII. 35. p. 292. & *G. de Maſtricht* Prol. 97. & in 1. Cor. XV. 47. 1. Pet. III. 2. Apoc. XVIII. 17. ſuſpicati ſunt.

Unum addo, Veleſium ſuas Variationes adſcripſiſſe Editioni R. Stephani tertiae, quod didici ex loco „ 1. Pet. III. 11. καὶ ποιησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω „ αὐτὴν] *legit* καὶ ποιησάτω ἀγαθὸν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτὴν"; nam verba ἀγαθὸν ζητησάτω in ſola tertia Stephani editione operarum incuria omiſſa ſunt. Cum autem Stephanus in praefatione ejus editionis moneat, ſe uſum fuiſſe *ſedecim* codicibus, quorum *octo* fuerint ex Bibliotheca *Regia*; patet utique quid *Marianam* & *la Cerdam* deceperit, ut nobis pro *octo* codicibus Bibliothecae

cae *regis Galliae*, totidem *Regis Hispaniae* codices, & pro Editione *Stephani* ex *ſedecim* codicibus ab eo curata, *ſedecim* codices quos marchio *Veleſius* inſpexerit, ſubſtituerent. Caſu enim fortuito fieri vix potuit, ut numerus duplex Codicum Stephanicorum & Veleſianorum eſſet idem, Codices autem eſſent diverſi.

112. Codices *Romani XXII.* Ex illis X. exhibere dicuntur Evangelia, alii VIII. Acta & Epiſtolas, denique IV. Apocalypſin, contuliſſe eos juſſu Urbani VIII. Papae Romae conquiſitis MSS. codicibus venerandae antiquitatis e Vaticana potiſſimum & primariis in Urbe Bibliothecis *Joannem Matthaeum Caryophilum*, Cretenſem eo fine, ut inſerviret editioni Graecae Novi Teſtamenti, circa annum 1625. Cum vero conſilium iſtud ad exitum perductum non fuiſſet, Collatio Caryophili, mortui A°. 1635., in Bibliotheca Francisci Cardinalis Barberini, Urbani Papae nepotis, repoſita atque ibi circa annum 1642. ab *Iſaaco Voſſio* conſpecta, tandem A°. 1673. a *P. Poſſino* ad calcem Catenae Graecae in Marcum, Romae editae, ſubjuncta eſt; quae cum ſero in Angliam advecta eſſet, *Editor Oxonienſis* A°. 1675. non niſi a Capite XXV. demum Actorum Apoſtolicorum ea uti potuit: *Millius* vero totam in ſuam editionem tranſtulit: Haec ideo prolixius exequenda mihi duxi, ne quis, ut a multis factum eſt, confunderet ipſos Codices MSS. cum eorundem Collatione a Caryophilo ad Editionem Antwerpienſem anni 1572. inſtituta & ex Bibliotheca Barberini edita.

Diu autem & merito mihi ſuſpecti fuerunt iſti Codices Romani, primo & praecipue quod ſingularem deprehendi hiſtoriae Codicum iſtorum & *Veleſianorum* (quos ſpurios eſſe, ni fallor, demonſtravi) convenientiam, adeo ut eadem aut ſimilis fabula mihi narrari videatur. Veleſiani codices editi ſunt A°. 1626: Romanos eodem tempore contuliſſe dicitur Caryophilus. Veleſianarum Lectionum editio dedicata eſt Francisco Cardinali *Barberino*, *Urbani P. P. Fratris filio*: Caryophili opus *juſſu*, ut ait, *Sanctiſſimi domini noſtri Urbani VIII.* cœptum, & in Bibliotheca Barberiniana repoſitum eſt. Veleſianae Lectiones editae ſunt eo conſilio, ut autoritas Verſionis Latinae confirmaretur: idem fuit Caryophili conſilium, quod teſtatur Praefat. ad Lectorem. „ Summo namque „ Dei beneficio ex hac collatione perſpectum illud eſt, Vulgatam editionem La„ tinam, teſtimonio Graecorum vetuſtiſſimorum Codicum & Authorum, eſſe „ fideliſſimam, & Graeco illi, ut S. Hieronymus vocat, fonti ---- non immeri„ to aequiparandam". Veleſianae Lectiones, ut vidimus, productae ſunt a *Mariana*, *Alcaſare*, & *de la Cerda*, *è Societate Jeſu*: Romanae vero a P. *Poſſino* ex eadem Societate. Cum vero conſtanti fama feratur, ex illa ſocietate prodiiſſe nonnullos, qui a piis fraudibus non valde abhorrerent, idque de tribus prioribus, qui Veleſianas Lectiones tractaverunt, modo probatum ſit, non immerito de quarti etiam fide dubitari poſſe exiſtimamus; eoque magis, quod numerus Codicum *Romanorum*, uti & *Veleſianorum*, cum numero Codicum *Stephanicorum* congruit; nam & Stephanus in Editione tertia ad marginem citat *decem* Codices MSS. *Evangeliorum*, *octo* Actorum & Epiſtolarum, & *quatuor* Apocalypſeos: (licet enim non niſi duos Apocalypſeos codices haberet ιε. & ις. tamen errore Typographi ſemel etiam tertius ια. & quartus ε. citantur) & totidem Romae, nec plures nec pauciores & Evangeliorum & Epiſtolarum & Apocalypſeos codices reperti fuiſſe dicuntur, quot Stephanus habuit; quod ab omni veri ſimilitudine abhorret, niſi ſi quis probet, tres illos Stephani numeros 10. 8. 4. aut ſua natura ſacros, aut ab *Urbano VIII.* Pontifice Romano, ut honorem *R. Stephano* tribueret, conſecratos fuiſſe.

Porro negligentiam indicat, tum quod ad 1. Cor. XIII. 5. *novem* codicum, & Apocal. IV. 8. & VII. 3. *quinque* codicum teſtimonium affert, cum tamen ipſe in praefatione dixiſſet, ſe Epiſtolarum nonniſi 8. & Apocalypeos nonniſi 4. Codices habuiſſe: tum etiam illud, quod nec codices eorum-

que aetatem & characterem descripsit, nec singulos citavit, sed modo quatuor, modo octo, modo septem. Quo factum ut nec codices reperiri, neque error aut fraus detegi possint: qua de re etiam conquestus est *Simonius*. Ad Ephes. III. 1. dicit in *octo* hoc est in omnibus codicibus reperiri τῶν πιστῶν, quae tamen lectio nusquam reperitur, sed τῶν ἐθνῶν. Denique aut vehementer fallor, aut pleraeque omnes istae Romanae lectiones ex editione Stephani tertia sunt translatae; pauciores autem quae hinc inde occurrunt ex annotationibus Erasmi, T. Bezae & Lucae Brugensis, forte etiam ex Patrum scriptis sunt petitae, vid. ad 1. Cor. XIII. 5. Testimonium contrarium Graeculi esurientis nihil moror, qui postquam Pontifici fumos vendidisset, Archiepiscopatu Iconiensi in partibus, digno operae suae praemio, donatus est. Porro si *Urbanus* Pontifex plenam fidem habuit *Caryophilo*, cur collationem ejus non curavit edi, cur illa totos quinquaginta annos seposita & neglecta delituit, donec ab homine Gallo (de cujus fide consule Caveum Hist. Lit. in *Methodio* & *Amphilochio*) inveniretur, & carbo pro thesauro ostentaretur? Dissentit hic a nobis J. A. *Bengelius*, ratione tamen non satis firma usus: „ Unum, inquit *Introd. in Crisin N. T.* p. 440., „ dabimus exemplum: Jo. I. 42. citantur *Barberiniani decem*, ubi differentia „ articuli Vulgatum non tangit, & Stephani margo plane vacat ". Fateor Stephani marginem vacare, at hoc ipso argumento Caryophilus ductus putasse videtur, inde consequi, Stephani Codices *decem* i. e. omnes legisse ὁ χριστὸς cum articulo, uti in Textu editum est: contra editionem Complutensem & Erasmi, quae legunt χριστὸς sine articulo. Lis haec non aliter quam ipsis libris Romae inventis & productis, quod nunquam credo fiet, solvi potest.

De Evangelistariis Graecis MSS.

CUm primum multa Evangelistaria A°. 1715. in Bibliothecae Colbertina vidissem, avide ad illa cum editis conferenda me accinxi, sperans me inventurum constantem & publice receptam in Ecclesia Graeca Lectionem: at eventus exspectationi meae non respondit, nam & ipsos inter se, atque a nostris Editionibus non raro dissentire deprehendi. Ejus rei conspectum Tibi, B. L., exhibiturus Codices primum describam, quorum sex quidem priores literis majoribus, reliqui autem omnes literis minoribus scripti sunt.

1. Codex COLBERTINUS 700. continens Evangelistarium; prima pagina literis aureis scripta est, versusque quosdam, ut vocant, politicos praefixos exhibet, confusae sunt literae non tantum οι & υ. ει & ι. sed etiam η. & ι. Ab octavo esse seculo existimat Cl. Auctor Palaeogr. Gr. p. 228. quinetiam alibi p. 4. ad septimum promovet; mihi vero non videtur seculo nono prior; arguta enim illa & affectata literarum pictura clamat sane, ea aetate fuisse scriptum, qua literarum simplicium notae in desuetudinem venerant: Accedit, quod & mentio fiat in eodem Codice festorum, quae seculo VIII. nondum instituta ac sancita fuisse videntur, ut κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων, εἰς μνήμην τῆ ἁγίου Καρτερισίου, εἰς τὰ μεταθέσια τῆς σορῦ Βλαχερνῶν Julii 2. εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐν ἁγίοις βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, μνήμη τῶν ἐν ἁγίοις πατριαρχῶν Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου τοῦ νέου, εἰς τὴν ἔυρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς. Nescio etiam quid mysterii lateat in literis Βξηρνν, quae in frontispicio hujus Codicis extant.

2. Codex COLBERT. 2215. continens Evangelistarium mutilum & sequioris aevi superscriptionibus foedatum. In indice festorum habet Aug. 15. εἰς τὴν κόιμησιν τῆς Θεοτόκου Sept. 8. εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου (festum exeunte seculo VII. institutum) 9. τῆ ἁγίου Ἰωακεὶμ καὶ Ἀννης. Octob. 27. τὰ καταθέσια τῆς τιμίας κάρας. Nov. 21. τὰ εἰσόδια τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. 12. Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος. Dec. 12. ἐπινίκια Χοσρόου καὶ Πέρσου. (A°. 627.) May 21. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, Junii 12. Νικηφόρου Πατριάρχου. Octob. 8. τῆς ἁγίας Πελαγίας τῆς πόρνης ζήτει

εἰς

εἰς τὸ τέλος τῆ βιβλίου. Plurima in isto Codice occurrunt juniori manu a possessoribus notata, ut μνήσθητι κύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Πάπα κυριακοῦ καὶ ἔρεος καὶ πνευματικοῦ καὶ Τισισίου, item τοῦ δούλου σου παναγιῶτι ἀναγνώστου υἱοῦ τοῦ Νικολάου. item τοῦ δούλου σου Γεωργίου ἱεράρχου. item Catechismus lingua Graeca vulgari inscriptus διδασκαλία χριστιανική. mentio etiam fit Annorum Christi 1524. 1537. 1529. Occurrunt denique instrumenta donationum, aedi cuidam Sacrae factarum, quarum prior ita incipit: κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν ἥτις ἐστιν ἡμέρα κυριακὴ, πέπτα καὶ δεκάτη τοῦ ἀυγούστου μηνὸς, ἔτει-τοῦ Χριστοῦ αυξδ. ὁ τρισέντιμος καὶ μανύφικος ἀφθέντης καβάλλαρις μησηρ γαλιατζως βοιραλαους ηθεχισεν-εἰς τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς πολληλεω πασσας. subscribitur μητρα.... ραμοστασελλαν aliud instrumentum est anni 1466. ἔμπροσθεν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς πολι.... ἐγὼ Μαριος Πετρενα-ἐγὼ Λοζετος σιζιλος. Ex istis omnibus, nisi mea me conjectura fallit, conficitur, Codicem esse Cyprium.

3. WHEEL. 3. „Lectionarium Evangelicum in quarto grandiore literis quadratis & majusculis paulo pinguioribus (quales Russicae) descriptum circa „ Annum Christi millesimum, quod e partibus Orientis allatum libere in usus „ nostros tradidit Vir Cl. D. Georgius Wheeler, Ecclesiae jam Dunelmensis „ Canonicus, inquit Millius.

4. MOR. 2. „ Evangelistarium pervetustum grandioribus literis circa Annum „ Christi millesimum exaratum Joannis Mori Episcopi Norvicensis", cujus Lectiones Millius in appendice exhibet.

5. „ Lectionarium Evangelicum mutilum pervetustum, scriptum literis quadratis pinguioribus paulo ante annum Christi millesimum. Id enim colligo ex „ Lectionario ejusdem omnino cum hoc nostro Characteris, quod ostendebat „ mihi, cum olim Cantabrigiae agerem, Amicus e paucis D. Joann. Covellus, „ S. T. P. ad cujus quidem calcem indicatum est exemplar illud scriptum fuisse „ Anno ϛφγ. h. e. Christi 995". ita *Millius* suum Codicem BODLEJAN. 3. describit, quem nos deprehendimus in ista Bibliotheca notatum esse Baroc. 202. & ex parte contulimus. Guilielmus Laud Archiep. Cantuariensis illum cum aliis A°. 1628. per Comitem Pembrockiae inter libros Francisci *Baroccii* Patricii Veneti emit, atque in Angliam transportavit.

6. Codex SCALIGERI. In Catalogo Bibliothecae Lugduno Batavae ita describitur: „ Series Lectionum Festalium ex Evangeliis & Psalmis Graece & „ Arabice; ex charactere Graeco colligebat illustris Scaliger suo tempore, 800. „ retro annis scriptum fuisse hoc exemplar. Et in Epistolis Scaligeri: Lectiona„ rium vetustissimum Arabum Christianorum. Arabica sunt sine punctis diacri„ ticis, Graecus Textus e regione appositus ex Prophetis & N. T. litera qua„ drata, quam capitalem vulgo vocant, quod est argumentum vetustatis non „ infimae". Codicem vidi & contuli Leidae in Bibliotheca A°. 1731. Cum sit papyraceus, de aetate ejus pronunciare non audeo. Scriptus est autem literis majusculis, similibus codici Prophetarum, qui olim Cardinalis *Rupefocaldii* fuit; accentus ubique habet appositos, confundit η & ει, item υ. & οι, ω & ο. Distinctio major minio scripta exprimit figuram crucis. in fine legitur..... τῆ δὲλτα Πέτρου ἁμαρτωλῆ .... ὁ θεὸς ἡμῶν. Ἀμὴν. Continet fragmenta pauca ex Psalmis, Evangeliis, Actis, & Epistolis, sive Pericopas legendas τῆ κυριακῆ τῶν ἁγίων βαΐων, κατὰ τὴν σύνταξιν, εἰς τὸν νιπτῆρα, εὐαγγέλιον τῶν ἁγίων παθῶν τυ κυρίυ ἡμῶν Ἰησῆ χριστῆ, ὥρα α. τῆς νυκτὸς, ὥρα γ. ϛ. θ. ια, τῆ ἁγία καὶ μεγάλη παρασκευῆ πρωϊ ὥρα α. τῆς ἡμέρας, ὥρα γ. ϛ, θ., τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ, κυριακῆ τῆς ἁγίας βαΐας. Habet Lectiones singulares, & consentit cum Versione Ægyptiaca: Seculo XV. fuit in potestate hominis ecclesiae Latinae addicti, qui 1. Pet. II. 23. vocem δικαίως imperite mutavit, ut legeretur σε ἀδίκως, atque ita, si placet, exprimeretur Versio Vulgata: *judicanti se injuste.* Tunc etiam versus sequentes de *Ludovico XII.* Rege Galliarum huic Codici sunt inserti:

Dum

Dum trepidant *Itali*, movet & *Germania* bellum,
Et ſcelerum inventrix *Hiſpania* tota Megaeram
Concitat in *Gallos*, ſimul aggrediente *Britanno:*
Has omnes furias vicit *Ludovicus*, una
Gallorum princeps & regum maximus idem.
Attamen his ſcelerum in ſeſe ſurgentibus armis
Miſit ad *Ægypti* ſaevum *Syriaeque* tyrannum, ut
Chriſticolis vetiti reſeraret clauſtra ſepulchri.
Sic hoſtes pariter vicit, nobisque ſepulchrum
Reſtituit, placans precibus, quem vincere ferro
Mallet, & a vano mundum defendere cultu.
Et faceret tandem: impediunt ſed talia Parcae,
Invidiaeque modo Regum, quibus omnia letho
Ante ſuos ortus. . . .

Caetera deſunt.

7. Codex *Colbertin.* 614. Continet Evangeliſtarium ſeculi XIII. ut ex nota in fine appoſita colligo, ἐτελέσθη τοῦτο τὸ ἱερὸν.... διὰ χειρὸς Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ροδίου, διὰ συνδρομῆς καὶ πολλοῦ πόθου.... διὰ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, καὶ ἐτέθη εἰς τὸν πάνσεπτον ναὸν τοῦ μεγάλου Ἐπιφανίου ἤγουν τῆς ἐγκλήτης. . . . . εἰ δέ τις βουληθῇ ἆραι τοῦτο κρυφίως ἢ καὶ φανερῶς, ἔξη τὰς ἀρὰς τῶν ιβ. Ἀποστόλων, καὶ ἀρὰν εὕρη κακίστην πάντων μοναχῶν. Idem *Georgius* ſimile Evangeliſtarium ſcripſit A°. 1205. quod in Bibliotheca Regia extat, & in Palaeographia deſcribitur.

8. Codex *Colb.* 648. Evangeliſtarium ſeculi XIV. in fine habet, ἐγράφη χειρὶ Κοσμᾶ μοναχοῦ τοῦ πανάρετου; cui haec aetas aſſignatur in Palaeographia.

9. Codex *Colb.* 681. Evangeliſtarium mutilum, deſunt enim Lectiones feſtorum.

10. Codex *Colb.* 721. Evangeliſtarium, in quo plura deſunt, quam in praecedenti.

11. Codex *Colb.* 1265. Evangeliſtarium de Sanctis a feria 2. poſt novam Dominicam ad XI. Junii; videtur eſſe pars altera Codicis 10.

12. Codex *Colb.* 824. Evangeliſtarium a feria 2. poſt Dominicam Thomae, deeſt initium; videtur ſcriptus eſſe in uſum Eccleſiae Conſtantinopolitanae, praeterquam enim quod frequens fit mentio Archiepiſcoporum Cp., exhibetur etiam Lectio in σύναξιν τῆν ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς χαλκοπρατείοις, quae regio Urbis Conſtantini fuit.

13. Codex *Colb.* 1241. Evangeliſtarium, in quo deſunt quaedam hinc inde folia.

14. Codex *Colb.* 1282. Evangeliſtarium. Charta laevigata eſt & binae Columnae in ſingulis paginis eleganter ſcriptae ſunt: in fine haec nota a Librario adjecta eſt: Χριστὲ δίδου πονέοντι τὴν πολύολβον ἀρωγὴν (vide ſupra pa. 58. n. 105.) ἐγὼ Ἰωάννης Θεοφύλακτος.

15. Codex *Colb.* 1824. Evangeliſtarium ejuſdem aetatis & commatis, cujus eſt Codex 13.

16. Codex *Colb.* 2465. Evangeliſtarium, in quo multa deſunt; mentio ibi fit cujusdam Philippi, ἐγὼ Φίλιππος τοῦ Καλαιρῆ: notantur anni τῆς χριστογονίας 1393. 1413. 1466.

17. Codex *Colb.* . . . . Evangeliſtarium.

Undecim iſtos Codices Colbertinos contuli A°. 1715.

18. „ Codex *Bodl.* 4. Evangeliſtarium mancum annorum circiter 500.

19. „ Codex *Bodl.* 5. Evangeliſtarium nitidiſſime deſcriptum, ſed manu re-
„ centiore, advectum e Turcia & ab Eduardo Hyde, Comite Clarendoniae
„ Cancellario Academiae, in Bibliotheca Bodlejana repoſitum. Fuit primo Pa-
„ triar-

„ triarchae Conſtantinopolitani, qui illud dono dedit Heneagio Finch Comi-
„ ti de Winchelſey ad Turcarum Imperatorem Legato A°. 1661.

20. „ Codex *Laud.* 4. continet Evangeliſtarium ſcriptum, ut apparet in
„ fine ejus, a quodam Oneſimo, menſe Aprili, Indictione ιϛ. anni ϛφνε, h. e.
„ Chriſti 1047.

21. „ Codex *Seldeni* 4. Evangeliſtarium vetuſtum, ſed mutilum.

22. „ Codex *Seldeni* 5. Evangeliſtarium vetuſtum, ſed lacerum". Ita *Millius.*

23. Evangeliſtarium, quod vidi apud Cl. *R. Mead.*

24. Codex *Auguſtanus* 4. eſt Evangeliſtarium, ſcriptum literis grandioribus: ita eum deſcribit *J. A. Bengelius*; qui etiam V. ex eo L. produxit.

Hactenus de Codicibus *Evangeliorum* egimus: Codices, qui ſeorſim *Acta*, *Epiſtolas* aut *Apocalypſin* continent, deſcribemus ſuo loco.

De Scriptoribus Graecis, qui Novo Testamento usi sunt, usque ad Tempora Constantini M.

Evangelium Nazaraeorum, ſive Ebionitarum, ſive duodecim Apoſtolorum, ſive κατὰ Ἑβραίους, tot enim nominibus idem appellatur, citarunt Irenaeus, Clemens Alexand. Origenes, Epiphanius atque Hieronymus. Ναζαρηνοὶ, ait Epiphan. Hae. 28. ἔχουσι τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον πληρέστατον ἑβραϊστὶ, quod explicat Hae. 30. ἐν τῷ γοῦν παρ' αὐτοῖς εὐαγγελίῳ κατὰ Ματθαῖον, ὀνομαζομένῳ, οὐχ ὅλῳ [lege οὐκ ὄντι] δὲ, πληρέστατο, ἀλλὰ νενοθευμένῳ καὶ ἠκρωτηριασμένῳ, Ἑβραϊκὸν δὲ τοῦτο καλοῦσιν. Fragmenta collegit J. A. Fabricius in Codice Apocrypho N. T. Hamburgi 1719. edito, quem fefelliſſe conjecturam in eo video, quod dictum quoque illud μυστήριον ἐμὸν ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς τῆ οἴκου μου, a Clemente Alex. allatum, ex eodem Evangelio petitum ſuſpicatus eſt, cum ſit ex Eſaiae XXIV. 17.

Hermae Paſtor, ex eadem Editione Fabricii.

Barnabae Epiſtola, ex Editione Cotelerii A°. 1698. in Folio.

Clementis Romani Epiſtolae duae ex Codice Alexandrino per Patricium Junium erutae, qui, dum lacunas ex ingenio complere conatur, haud raro videtur impegiſſe, ut cum, literis quibusdam ſtatim in limine obſoletis, legit vocem Scriptoribus Eccleſiaſticis inuſitatam δυσοίζομεν, ubi alii νομίζομεν, alii δοκήσομεν conjecerunt. Sed procul dubio ſubſtituendum erat verbum a Paulo in Epiſtolis frequenter uſurpatum γνωρίζομεν, quod ſenſum reddit ſimplicem planumque.

Hanc qualemcunque emendationem meam, quam jam A°. 1730. in publico propoſueram, & biennio ante cum nupero *Epiſtolarum Clementis editore* communicaveram, Editor iſte non ſolum A°. 1742. ſibi tribuit, ſcribens: p. 119. „ *quid ſi* [γνωρ] ίζομεν *legamus? &c*". ſed etiam in publico ſpecimine A°. 1744. in eadem urbe, ex eadem officina, eademque forma (ut cum Epiſtolis Apoſtolicis & Annotationibus in eodem volumine compingeretur) edito publice ſe laudari paſſus eſt his verbis: „ Multo tamen aptior h. l. eſt *Noviſſima Viri ſummi* „ *conjectura, qui ſagaciter vidit* γνωρίζομεν eſſe verbum illud, quod vetuſtate „ codicis deletum fuit &c". Quod hac occaſione notandum eſſe judicavi, ne quis, tempora non ſatis diſtinguens, me illi Editori aliquid tacitum ſublegiſſe, & plagium, quod vocant, literarium feciſſe ſuſpicaretur.

Clementi multa quondam falſo adſcripta fuerunt, de quibus Euſebius Hiſt. Eccl. 3, 38. ἤδη δὲ καὶ ἕτερα πολυεπῆ καὶ μακρὰ συγγράμματα, ὡς τοῦ αὐτοῦ, χθὲς καὶ πρώην τινὲς προήγαγον, Πέτρου δὴ καὶ Ἀπίωνος Δαλόγους περιέχοντα, ὧν οὐδ' ὅλως μνήμη τὶς παρὰ τοῖς παλαιοῖς φέρεται, οὐδὲ γὰρ καθαρὸν τῆς Ἀποστολικῆς ὀρθοδοξίας ἀποσώζει τὸν χαρακτῆρα. In quibus verbis praecipue illa χθὲς καὶ πρώην notari velim. Pſeudo-Clementis ſunt 1. *Conſtitutiones Apoſtolicae*, quarum Auctor Hexaplari Origenis Editione uſus eſt, & locis Veteris Teſtamenti multa Aquilae, Symmachi, atque Theodotionis intermiſcuit, uti diligenti inveſti-

gatione primus quod sciam deprehendi: in Evangeliſtis vero citandis videtur ad manus habuiſſe Tatiani Diateſſaron; plerumque enim Textum ex pluribus compoſuit. 2. *Recognitiones*, quae Latine circumferuntur, quas ſeculi tertii initio adſcribendas eſſe probavit H. Dodwellus. Homiliae, ex quibus eaedem Recognitiones videntur in Latinum ſermonem converſae eſſe, auctorem habent imbutum multis opinionibus a fide Chriſtianorum alienis. Edit. Coteler.

Ignatii Epiſtolae genuinae ſeptem, interpolatae atque ſpuriae duodecim, quae mihi ab eadem manu, ac Conſtitutiones Apoſtolicae, videntur corruptae. Edit. Coteler.

Polycarpi Epiſtola ad Philippenſes. Ed. Coteler.

Papias, Polycarpi ſodalis, Epiſcopus Hierapolitanus, de quo Euſebius H. E. 3, 39.

Valentinus & Valentiniani, quorum fit mentio apud Irenaeum & Epiphanium. De auctore iſtius Sectae haec habet Hieronymus in Oſeae XI. 1. „ Nul„ lus enim, inquit, poteſt haereſin ſtruere, niſi qui ardentis ingenii eſt, & „ habet dona naturae, quae a Deo artifice ſunt creata. Talis fuit Valentinus, „ talis Marcion, quos doctiſſimos legimus". Scripturis pepercit, teſte Tertulliano de Praeſcript. C. 38. qui tamen ipſe libro de Carne Chriſti ipſi adulterationem Capituli Joannis X. 13. objicit; quod confirmat Origenes c. Celſum l. 2. μεταχαράξαντας δὲ τὸ εὐαγγέλιον ἄλλους οὐκ οἶδα, ἢ τοὺς ἀπὸ Μαρκίωνος, καὶ τοὺς ἀπὸ Οὐαλεντίνου, οἶμαι δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Λουκιανῦ---οὐ τοῦ ἀληθινῦ Χριστιανισμῦ ἔγκλημα ἐισὶν οἱ μεταχαράξαντες τὰ εὐαγγέλια, καὶ αἱρέσεις ξένας ἐπεισάγοντες τῷ βουλήματι τῆς Ἰησῦ διδασκαλίας. In iſta Secta celebres fuerunt Heracleon, qui, referente Origene, in Evangelium Joannis Commentarios ſcripſit, & Ptolemaeus. Valentinus traditionem Apoſtolicam jactavit, teſte Clemente Strom. VII. p. 898. Οὐαλεντῖνον Θεοδᾶδι ἀκηκοέναι Φασὶν, γνώριμος δ' οὗτος ἐγεγόνει Παύλου.

Montanus auctor Sectae κατὰ Φρύγας, ejusque aſſecla Theodotus Byzantinus coriarius, qui circa tempora Valentini ſcripſit librum ἀνατολικὴ διδασκαλία vocatum, cujus fragmentum extat in libris Ὑποτυπώσεων Clementis Alex.

Lucianus Samoſatenſis, Amſtelaed. A°. 1743. tribus in Quarto voluminibus editus. Ei perperam tribuitur Dialogus *Philopatris*, quem ſeculo IV. ſcriptum fuiſſe erudite probavit Cl. *J. M. Gesnerus.*

Celſus, cujus verba frequentur citantur ab Origene.

Oracula Sibyllina,

Phocylidis Sententiae multa continent ex oraculis Sibyllinis translata, a Fabricio utrumque opus Chriſtiano adſcribitur.

Protevangelium Jacobi in Codice Apocrypho N. T. a Fabricio edit.

Juſtinus Martyr, editus a Roberto Stephano Paris. 1551. in Folio. In Dialogo cum Tryphone utitur vocibus ac phraſibus ex Actis Apoſtolorum, & Epiſtolis Jacobi & ad Hebraeos petitis, φρίσσειν, ἀθῶτὸς Χριστὸς, & quae leguntur de Melchiſedeco. Ego vero cuperem mihi eximi ſcrupulum de hujus Dialogi auctore, ex diligenti ejus Lectione injectum, nimirum quod non utatur in V. T. locis citandis verſione τῶν ο̄, ſed magis accedat ad Origenis Editionem hexaplarem, cum, quae Origenes obelis jugulavit, omittat, quibusque aſteriſcos appoſuit, addat etiam; cum idem in Daniele alia Verſione, neſcio an Symmachi, utatur. Si Juſtinus mortuus eſt, antequam Symmachi atque Theodotionis Verſio ederetur, & ſi integro ſeculo praeceſſit Origenem, quomodo potuit iſtius opere uti? aut ſi non uſus eſt, quomodo potuit accidere ut prorſus eadem verba iisdem in locis adderet vel demeret, ubi ille vel aſteriſcis quid vel obelis ſignaverat? Quare de hoc auctore quid ſtatuendem ſit, doctiores viderint, mihi rem compertam propoſuiſſe ſat eſt. Pſeudo-Juſtini eſt Expoſitio Fidei, item Quaeſtiones & Reſponſiones ad Orthodoxos, in quibus Manichaeorum, qui exeunte ſeculo tertio exorti ſunt, extincti item Ethniciſmi, ut & Irenaei atque Origenis diſerte mentio fit. *Ire-*

Irenaeus Lugdunenſis Epiſcopus & Martyr. Editus a *Maſſueto* Pariſiis 1710. Graeca ejus Fragmenta ſunt apud Epiphanium, Theodoretum & in Catenis MSS. De eo ita *Millius:* „ Epiphanius, inquit, aliique, quibus Graeca Ire„ naei debemus, haud ſemper citarunt loca N. T. ad Textum Irenaeanum, „ ſed nonnunquam ad Codices ſuos poſteriores: ---- in Latinis autem interpre„ ti id unum curae erat, ut Scripturae teſtimonia ----- exprimeret verbis Inter„ pretationis Italicae. Unde factum, ut paucis in locis, nec niſi ex contextu „ orationis, ſatis aſſequi poſſis, quaenam fuerit Codicis Irenaeani Lectio.

Tatianus Syrus, Juſtini Martyris Diſcipulus, ſcripſit adverſus Gentes. Editus a Friſio Tiguri 1546. idem etiam Catenam neſcio quam & Collectionem Evangeliorum contexuit, teſte Euſebio H. E. 4, 29. ὁ Τατιανὸς συνάφειάν τινα καὶ συναγωγὴν οὐκ οἶδ' ὅπως τῶν Εὐαγγελίων συνθεὶς, τὸ Διὰ τεσσάρων τοῦτο προσωνόμασεν· τοῦ δὲ Ἀποστόλου φασὶ τολμῆσαί τινὰς αὐτὸν μεταφράσαι φωνὰς, ὡς ἐπιδιορθώμενον αὐτῶν τὴν τῆς Φράσεως σύνταξιν. Theodoretus teſtatur, ſe plusquam ducentos tales Evangeliorum Codices deprehendiſſe atque ſepoſuiſſe; hodie nec unus ſupereſt. In Codice tamen 72. ejus fit mentio ad Matth. XXVII. 49.

Theophilus Antiochiae Epiſcopus, tres libros ad Autolycum ſcripſit, a Friſio editos Tiguri 1546.

Athenagoras Athenienſis, ſcholae Alexandrinae Doctor, ſcripſit Legationem pro Chriſtianis & de Reſurrectione mortuorum, in quibus paſſim ad loca N. T. alludit, citat etiam *Baruch. III.* ult. quem locum Editor fatetur, ſe in ſuo Jeremia invenire non potuiſſe. Ed. Oxonii 1706. in Octavo.

Clemens Alexandrinus, Ed. Jo. Potteri Oxonii 1715. Editores priores frequentiſſime aberraverunt in adnotandis locis Scripturae, quae in textu Clementem reſpicere exiſtimabant, atque etiam Millium ſecum in errorem abduxerunt, ut cum Paedag. 3, 11. Clemens dictum 2. Cor. VIII. 21. proferret, ad marginem notarunt Rom. XII. 17. ex quo Millius inſignem Variationem eodem loco falſo exſculpſit. Scripſit idem Clemens VIII. libros ὑποτυπώσεων, qui, ſi integri extarent, maximo nobis uſui eſſent, αἱ μὲν οὖν ὑποτυπώσεις ait Photius Bibl. 109. Διαλαμβάνουσι περὶ ῥητῶν τινῶν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, praecipue τοῦ Παύλου τῶν Ἐπιστολῶν καὶ τῶν καθολικῶν. Habemus tamen Fragmenta quaedam in Eclogis Editioni Clementis annexis, & in MSS. Scholiis hinc inde, tum Latina Caſſiodoro interprete, Fello editore.

Hippolytus, Irenaei diſcipulus, Epiſcopus Portus Romani in Arabia, ex editione J. A. *Fabricii* A°. 1718. Folio & Collatione MS. Baſilienſis membranacei Scholiorum in hiſtoriam Suſannae, item de Antichriſto.

Origenes ex Editione Latina Lugduni 1536. & Graeco-Latina *Huetii*, & *Spenceri* collata cum MS. Baſilienſi chartaceo, & *Wetſtenii* collata Epiſtola ad Africanum cum MS. Baſilienſi membranaceo, denique *Caroli de la Rue*, 3. Volum. Licet autem Origenes apud poſteriores Graecos atque Latinos male audierit, illud tamen certum eſt, neminem Patrum fuiſſe ipſo κριτικώτερον & in Scripturis exercitatiorem, qua laude etiam ſua aetate in Ægypto praecipue ac Palaeſtina apud Monachos βιβλιογράφους floruit. Unde factum, ut non modo ipſius N. T. ἔκδοσις tantum non ſola pro Authentico Codice haberetur, ac paſſim omnium frequentiſſime deſcriberetur; verum etiam ut interpretes atque enarratores N. T. pene univerſi temere non alias atque Origenis explicationes adoptarent. Illud ergo affirmare non dubitem, quod, ſi vel Origenis Codex extaret, vel ſcripta ejus integra ſupereſſent, ad editionem Novi Teſtamenti accuratiſſimam plus inde quam ex omnibus aliis Patribus ac Codicibus, qui nunc quidem ſuperſunt, ſubſidii ſperare liceret. Quod tamen non ita intelligi velim, acſi omnes Origenis lectiones probarem; non enim neſcio, illum virum ex conjectura, ſed niſi fallor (ut plerumque fit) infelici & non neceſſaria in N. T. non pauca immutaſſe; quae emendationes tum a librariis, tum ab Hieronymo in Verſione Latina, partim receptae partim neglectae ſunt.

De quibusdam ipſe Origenes nos docet, in commentariis qui ſuperſunt: nullus autem debito, ſi commentarios haberemus integros, longe plura deprehenſum iri, vid. Matth. I. 23. VIII. 28. XIX. 17. 19. XXVII. 7. Jo. I. 28. 1. Cor. X. 28. XVI. 51. Ceterum dolendum, Interpretes Origenis Latinos tanta licentia graſſatos eſſe, ut jam difficulter diſcernere liceat, quid ab Origene aut Rufino profectum ſit. Nec minus dolemus acerbam viri nobis quondam amiciſſimi *Caroli de la Rue* mortem, qui pridie Non. Oct. 1739. extinctus telam coeptam ad finem perducere non potuit: quod ut tandem perficiat, cui hoc negotium moriens demandavit, *Carolus Vincentius de la Rue* fratris filius, utque non ſolum Commentarios Origenis in Johannem, verum etiam Scholia ejus, in Catenis editis ineditiſque paſſim ſparſa, nobiscum propediem communicet, ardenter cupimus & optamus.

Ammonius Alexandrinus concinnavit Harmoniam Evangeliſtarum, quae Millio judice adhuc Latine extat a Victore Capuano reperta & a Memlerio primum typis edita: nos vero longe aliter judicamus. En deſcriptionem hujus operis ab Euſebio factam: Ἀμμώνιος μὲν ὁ Ἀλεξανδρεὺς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ ἀφ' τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τῷ κατὰ Ματθαῖον τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν ἀφαφθαρῆναι ὅσον ἐπὶ τὸ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως; ex quo liquet omnino foetum ſpurium eſſe eum, qui Latine extat. Nam 1. Latinus Ammonius habet hiſtoriam adulterae Jo. VIII. Graecis, Ammonio aeque ac Euſebio, nunquam lectam. 2. Codex Latinus exhibet quatuor Evangeliſtas in unum corpus conflatos: Ammonius autem quaternis columnis quatuor Evangeliſtas diſtincte deſcripſerat, haec enim eſt vis verbi παραθεὶς, i. e. juxta Matthaeum reliquos appoſuit. 3. Latinus Ammonius numeris tantum appoſitis parallela ceterorum Evangeliſtarum loca indicat: iſtud autem non utique Ammonii, ſed Euſebii, ut ipſe diſerte teſtatur, inventum eſt. 4. Latinus Ammonius eandem hiſtoriam ſemel tantum narrat, nihilque repetit: Ammonius quod apud diverſos Evangeliſtas bis terve quaterve iisdem verbis occurrebat, iisdem verbis bis terve quaterve poſuit, etiam τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς: id quod etiam Millius vidit; „Euſebius dicit, Ammonium Matthaei Evangelio adjeciſſe in hoc Opere ceterorum Evangeliſtarum loca ὁμόφωνα ſeu concordantia; „ cum autem ex Harmonia ipſa [Latina ſcil.] conſtet, eum haud adjeciſſe lo„ corum iſtorum concordantium ipſa verba &c". Pro eo autem, quod neceſſario inde debebat concludere Millius, Latinam Harmoniam non Ammonii eſſe, in alia potius omnia abit, atque ſibi aperte contradicit. 5. Si Ammonius voluiſſet omnes Evangeliſtas permiſcere atque confundere, quid ad ejus ſcopum feciſſet accurata illa ſingulorum diſtinctio in τίτλους & κεφάλαια, quam Millius ipſi adſcribit? aut ſi eadem diſtinctio ex veriori ſententia Euſebii eſt, quid labor Ammonii potuit juvare Euſebium, qui fatetur ἐκ τοῦ προειρημένου πονήματος τοῦ ἀνδρὸς εἰληφέναι ἀφορμὰς, cum confuſio Evangeliſtarum utique ordinem & diſtinctionem non juvet, ſed potius turbet atque difficiliorem reddat? 6. Euſebius teſtatur, in Ammonii opere Matthaeum pro baſi eſſe, & integrum eo ordine, quo ſcriptus eſt, exhiberi, reliquorum autem Evangeliſtarum textum non exhiberi eodem ordine, quo ſcripſerunt: at in Latino Ammonio non trium tantum Evangeliſtarum reliquorum, ſed etiam Matthaei textus perturbatus eſt intermixtis ceterorum verbis. Ex quibus omnibus conficitur, id quod ſub Ammonii nomine nunc Latine circumfertur, ſcriptum eſſe Auctoris Euſebio non prioris ſed poſterioris.

Julius Africanus, cujus Fragmenta hinc inde extant, praecipue apud Euſeb. H. E. 1, 7. & in Catena MS. in Prophetas.

Porphyrius, Origenis condiſcipulus, ſcripſit contra Chriſtianos, & a multis confutatus eſt, qui etiam ipſius verba & objectiones ex verbis Scripturae formatas proferunt.

Gre-

Gregorius Thaumaturgus, Episcopus Neo-Caesarienſis in Ponto, Origenis Discipulus. Ejus Canones extant apud Beveredgium: Paraphraſis vero in Eccleſiaſten inter opera G. Nazianzeni. Ejus opera edidit G. *Voſſius*. Pariſ. 1622.

Methodius, Episcopus Tyri, ſub Decio Martyr; citatur ab Epiphanio & Photio: in Convivium decem Virginum edidit Allatius, contulit J. Clericus & editioni N. T. Kuſteri praefixit. Ejus opera, ſed ſpuria pleraque, edidit *Combefiſius* Pariſ. 1644.

Dionyſius Episcopus Alexandrinus, Origenis Discipulus, cujus Epiſtola ad Baſilidem edita eſt a Beveredgio, collata a me cum Codice MS. 34. & 94. contra Sabellium Fragmentum extat apud Euſeb. Praepar. 7, 19. aliud de *Natura* apud eundem libro 14. c. 23. & *ſeqq.*

Petrus Episcopus Alexandrinus & Martyr, ejus Canones habet Beveredgius: ejus etiam fit mentio in Actis Synodi Epheſinae.

Pierius Martyr, Pamphili Martyris Praeceptor. Ejus Codex N. T. laudatur ab Hieronymo in Matth. XXIV. 36. tanquam emendatiſſimus.

Pamphilus, presbyter Caeſarienſis & Martyr, ſcripſit Apologiam pro Origene a Rufino Latine converſam. Codices Origenis & Pierii in Bibliotheca, quam extruxerat, Caeſarienſi repoſuit, ad quos Euthalius Diaconus ſuam Editionem Actorum & Epiſtolarum Apoſtolicarum contulit atque emendavit.

Heſychius Episcopus in Ægypto & Martyr. Ei editionem V. T. Alexandriae & in Ægypto receptam adſcribit *Hieronymus* praef. in libr. Paralipom. & in IV. Evangeliſtas, nec non Apolog. adv. Rufin. Alius eſt & aliquot ſeculis poſterior *Heſychius Alexandrinus* Lexici ſcriptor, cujus partem priorem jam A°. 1746. edidit, poſteriorem vero nunc cum maxime procurat Vir. pl. Reverendus & multis nominibus mihi colendus JOANNES ALBERTI, qui mira diligentia & ſagacitate invenit, loca, quae ex N. T. in hoc Lexico paſſim citantur, non eſſe ab ipſo Lexicographo, ſed ab alio, ordinis Alphabetici nullam habente rationem, addita; eamque ingenioſiſſimam conjecturam poſtea ſchedis J. *Pearſonii* & R. *Bentleji* confirmatam vidit. Ex his autem Heſychiani, ut vocatur, Lexici additamentis non paucas lectiones deprehendi a receptis quidem diverſas, ſed cum Alexandrinorum lectionibus conſentientes: quin etiam aliquoties voci alicui ex N. T. allatae non ejus interpretationem, ſed variam Lectionem appoſitam fuiſſe obſervavi.

Lucianus Antiochenus presbyter & Martyr. Edidit verſionem τῶν Ο̄. teſte Hieronymo ll. cc. „ Conſtantinopolis usque Antiochiam Luciani Martyris „ exemplaria probat". & alibi: „ praetermitto eos Codices, quos a Luciano „ & Heſychio nuncupatos paucorum hominem aſſerit perverſa contentio". Ejusdem Confeſſio Fidei extat apud Socratem H. E. 2, 10. & alibi.

De Scriptoribus Graecis, qui N. T. usi sunt Seculo IV.

Euſebius Caeſarienſis Episcopus, ab eo eſt ſcripta 1. Praeparatio Evangelica edita Pariſiis a Vigerio 1628. 2. Demonſtratio Evangelica contra Hieroclem, contra Marcellum Ancyranum, & de Eccleſiaſtica Theologia adverſus eundem, *Pariſ.* 1628. 3. Hiſtoria Eccleſiaſtica & de Vita Conſtantini, ex editione H. Valeſii Moguntiae 1672. 4. Explicatio variorum ſcripturae locorum in Catenis MSS. hinc inde. Scripſit etiam. 5. Commentarios in Pſalmos & Eſajam à B. de Montfaucon *Pariſiis* A°. 1707. editos. Praecipue vero hic obſervandum, quod inventis Canonibus, ſive tabellis X. artificioſe diſpoſitis; in compendio oſtenderit tum Harmoniam Evangeliſtarum, tum etiam quid ſinguli ſeorſim a reliquis ſcripſerint. In hoc negotio adjutus eſt labore Ammonii, cujus Evangelium διὰ τεσσάρων Euſebius cum ſuo IV. Evangeliorum Codice contulit, ita quidem, ut primo ſingula Matthaei Segmenta, ſicut ordi-

ne ſeſe invicem apud Ammonium excipiebant, in ſuo Matthaeo numeris 1. 2. 3. usque ad ultimum 355. notaret; poſtea Segmenta Marci 233. Lucae 342. denique Joannis 232. verum non eo ordine, quo in Evangelio διὰ τεσσάρων Ammonii occurrebant, ſed quo ipſi Evangeliſtae ſcripſerant, pariter numeris ſuis diſtingueret. Quo labore peracto indicem ſive Canones confecit. Poſtea idem Euſebius Ammonii Τίτλους ſive breviaria Capitum ſingulis Evangeliſtis praefixit, aut margini appoſuit, ſaepe in quatuor Evangeliis repetito eodem Τίτλῳ iisdem verbis, qui in Ammonii Harmonia ſine dubio ſemel tantum erat poſitus, cujusmodi in Matthaeo ſunt 68. in Marco 48. in Luca 83. in Joanne 18. Reliqua ex inſpectione ipſorum Canonum Evangeliis praefixorum & numerorum marginalium, quos Erasmus & Stephanus expreſſerunt, melius quam ex prolixa deſcriptione intelligi poterunt. Hanc explicationem laboris Ammoniani atque Euſebiani attento lectori haud paulo pleniorem ea, quam alii adhuc propoſuerunt, addere lubuit; unde inter alia jam patet, cur iſta κεφάλαια non aequalia, ſed modo longiora modo breviora ſint, prout nimirum vel in pluribus vel in paucioribus Evangeliſtas inter ſe convenientes vel discrepantes deprehenderant. Ceterum Euſebius Codices ſacros Pamphili, Pamphilus autem lectionem Codicum Origenis ſecutus eſt, qui tantae auctoritatis erant, ut ipſe Conſtantinus M. juſſerit quinquaginta Codices ſacros cura Euſebii eleganter atque accurate deſcribi: ὅπως ἂν ν. σωμάτια, inquit, ἐν διφθέραις ἐγκατασκεύοις εὐανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐμετακόμιστα, ὑπὸ τεχνιτῶν καλλιγράφων καὶ ἀκριβῶς τὴν τέχνην ἐπισταμένων, γραφῆναι κελεύσειας, τῶν θείων δηλαδὴ γραφῶν, de Vita Conſtant. 4, 36. 37. Quo mandato accepto Euſebius quinquaginta illos Codices magnifice exornatos duobus vehiculis publicis Conſtantinopolin miſit, ἐν πολυτελῶς, inquit, ἠσκημένοις τεύχεσιν τρισσὰ καὶ τετρασσὰ διαπεμψάντων ἡμῶν. Sed & eadem occaſione accidiſſe puto, ut libri illi pauci veteres, qui ex incendio Diocletiani manibusque Traditorum ſalvi evaſerant, prae novis iſtis & pretioſis regiisque Codicibus ſorderent atque vilescerent, paſſimque ſeponerentur, ſicque paulatim neglecti interirent.

Athanaſius Episcopus Alexandrinus ex Editione Comelini Heidelbergae 1601. collata cum MS. Codice Baſilienſi chartaceo Nicolai Doxopatri Conſtantinopolitani.

Petrus, Athanaſii in Episcopatu Alex. ſucceſſor, cujus Epiſtola Encyclica extat apud Theodoretum.

Marcus Diadochus, ut vocatur, ſcripſit ſermonem contra Arianos a J. R. Wetſtenio patre S. T. P. ad praelum paratum, & poſt ejus obitum A°. 1694. Baſileae editum. Nomine ipſius exiſtimem ſignificari aliquem ex Episcopis Alexandrinis, Marci Evangeliſtae ſucceſſoribus; eodem ſenſu, quo de Athanaſio in Encomio ejus legitur, ἐπὶ τὸν Μάρκου θρόνον ἀνάγεται, οὐχ ἧττον τῆς εὐσεβείας ἢ προεδρίας ἐκείνῳ Διάδοχος. Niſi ſit ὁ μακάριος Διάδοχος ὁ Φωτικῆς Maximo citatus.

Macarius, Monachus Ægyptius; Ejus Homilias L. & Opuscula VII. Aſcetica edidit J. G. Pritius Lipſiae 1698. & 1699. in Octavo. Loca S. S. videntur ad Codices typis editos, interdum etiam ad Vulgatam Latinam conformata vel potius detorta eſſe; neque enim Graecus quisquam unquam legit Μαμβρῆς 2. Tim. III. 8. neque verus & antiquus Macarius cum novis Typographorum editionibus conſtanter ubique conſpiraret: ſunt tamen loca quaedam, quae manus corruptrices evaſerunt, ubi ignorabat forſan, verba Scripturae eſſe, quisquis Codicem, ita ut editus eſt, recenſuit.

Ephrem Syrus, plurima Syriace ſcripſit, alia in Graecum converſa & A°. 1709. Oxonii edita ſunt. Omnia vero Romae A°. 1738. --- 1743. V. Vol. in folio: expectatur ſextum & ultimum volumen.

Marcellus, Ancyrae Episcopus Sabellianus, ab Euſebio Caeſarienſi refutatus.

Eu-

Euſtathius Antiochenus Confeſſor, ſcripſit adverſus Origenem de Engaſtrimytho Disputationem, Tomo VIII. Criticorum Sacrorum editam, ejus etiam mentio fit in Actis Synodi Nicaenae a Gelaſio Cyziceno conſcriptis.

Julianus Imperator Anagnoſten egit inter Chriſtianos, poſtea contra ipſos ſcripſit. Ed. Ez. Spanhemii Lipſiae 1696.

Eunomius, Episcopus Cyzici, auctor Sectae Anomaeorum. Ejus Confeſſio & Apologeticus extant in Fabricii Biblioth. Gr. Vol. VIII. & Caniſio Basnagii.

Amphilochius Cappadox, Baſilio M. & Gregorio Naz. laudatus, e Monacho Episcopus Iconii. Ejus Opera, ſed ſpuria pleraque omnia, quaedam forte Amphilochio Cyzici episcopo, Photii aequali, tribuenda, edidit F. Combefis Pariſiis 1644. ſed ita ut aliquando loca ex N. T., contra fidem Codicis MS, ad Latinam Verſionem corrigenda eſſe judicaret, & corrigeret, vid. in Luc. VII. 45.

Baſilius Magnus, familiaris Greg. Naz., Episcopus Caeſarienſis, cujus Epiſtola ad Amphilochium edita eſt a Beveredgio. Opera reliqua Venetiis 1535. & Baſileae 1551. denique III. in folio Voluminibus a *Juliano Garnier* Pariſiis 1721. -- 1730. Contulimus aliquot ejus Homilias cum MS. Faeſchiano membranaceo. Libri de Baptismo videntur ex Codice recentiore editi, niſi fortaſſis loca Scripturae ab Editore ad Codices jam typis vulgatos conſueto conformata fuerunt. Dubitatur an quartus & quintus contra Eunomium liber (quem etiam Th. Beza edidit) ipſius ſint.

Gregorius Nyſſenus, Baſilii frater. Edidit Beveredgius Epiſtolam Canonicam ad Letoium, Basnagius in Lectt. Antt. Caniſii librum ad Theophilum, denique Venetiis A°. 1536. tractatus de homine prodiit. Homilia in ὑποπαντὴν, quae tamen ſuſpecta mihi eſt, extat cum aliis Homiliis in MS. Faeſchiano membranaceo, Homiliae autem in octo Beatitudines, in Eccleſiaſten & Canticum, in MS. Baſilienſi chartaceo. Opera ejus II. in folio Voll. edita ſunt Pariſiis 1615. acceſſit Appendix A°. 1618.

Gregorius Nazianzenus in Palaeſtina Rhetoricam didicit, Conſtantinopolitanus Episcopus (unde in MSS. plerumque Conſtantinopolitanus cognominatur, non vero Nazianzenus) vulgo κατ' ἐξοχὴν Theologus dictus, vir in Scripturis apprime eruditus, Hieronymo teſte in Eph. c. V. Epiſtolae ejus extant in Operibus Baſilii; Vita Athanaſii ab ipſo conſcripta operibus Athanaſii praefigitur; 16. Tractatus ab Aldo editos A°. 1516. item Opera ejus Baſileae 1550. edita contuli cum duobus MSS. Baſilienſibus Codicibus chartaceis, quorum prior continet LII. i. e. omnes ipſius Tractatus a quodam Choniata ſcriptos: poſterior vero 18. ipſius Tractatus, cum Scholiis Eliae Cretenſis. Opera ejus edita ſunt Pariſiis A°. 1609.

Caeſarius, frater Gregorii Naz., ſcripſit quaeſtiones & Responſiones 195. Photio Cod. 210 laudatas, quae Graece & Latine extant in Bibliotheca Patrum.

Aſterius, Amaſeae metropolis Ponti Episcopus, Homiliam ſcripſit, cujus argumentum ſervavit Photius Cod. 271.

Cyrillus Hieroſolymitanus Episcopus ſcripſit Catecheſes editas Pariſiis 1720.

Didymus Alexandrinus cœcus; quaedam ejus Scholia in Catenis reperiuntur: libri tres de Spiritu S. ab Hieronymo converſi ſunt; extant etiam ejus Scholia in Epiſtolas Catholicas Latine, & Fragmentum contra Manichaeos apud Caniſium.

Serapio, Catecheta Alexandrinus, Thmuitanus in Ægypto Episcopus ab Athanaſio ordinatus; ejus extat Scriptum contra Manichaeos in Caniſio Basnagii editum, a Photio Bibl 85. citatum.

Theodorus Heraclienſis in Thracia Episcopus, Arianismi fautor, teſte Theodoreto, Commentarios ſcripſit in Matthaeum, Joannem, & Pauli Epiſtolas, quo-

quorum mentionem facit Hieronymus; in Catenis vero Fragmenta ex iisdem occurrunt.

Epiphanius Palaestinus Eleutheropolitanus, Constantiae in Cypro Episcopus Linguarum peritus, ex Editione Petavii Paris. 1622. De eo ita scribit Consalus Poncius: „ si quis est inter Sanctos Patres, quorum, vel temporum injuria „ vel Librariorum oscitantia, mutila, corrupta depravataque ad nos scripta perve„ nere — is quidem unus judicio meo S. est Epiphanius".

Apollinaris Laodiceae in Syria natus est Episcopus, Libanii atque Epiphanii amicus, cujus Commentariorum in Catenis Graecorum frequens est mentio.

Diodorus Tarsensis, Praeceptor Mopsuesteni; mentio ejus quoque fit in Catenis passim, & in Codice 72. ad Matth. XXVII. 49.

Theodorus Mopsuestenus, ταῖς γραφικαῖς ἄριστα πλουτῶν μαρτυρίαις, teste Photio Bibl. 4., plurima scripsit, quorum Fragmenta in Catenis MSS. & editis reperiuntur.

Joannes Chrysostomus dictus, quae appellatio, aliquot seculis ipso recentior, a tempore VI. Synodi A°. 680. habitae communiter innotuit, presbyter fuit Antiochiae, post Patriarcha CP. amicus Theodori Mopsuest. Textu etiam N. T. usus est eodem atque Origenes. Frequens ejus est mentio in Catenis MSS. Editione usus sum Savilii Etonae A°. 1612. & postea B. *de Montfaucon* Paris. 1718. Homilias in Matthaeum ex Codice vetustissimo sed lacero Academiae Juliae cum Textu Matthaei vulgato contulit, atque V. L. edidit *J. Saubertus*.

Titus, *Bostrorum* in Arabia Episcopus, scripsit contra Manichaeos, a Photio Bibl. 85. citatus, & in Canisio Basnagii editus: scripsit item in Lucae Evangelium Commentarios, qui in catenis MSS. cum aliorum Patrum Commentariis permisti & a Possino Romae A°. 1673. editi sunt.

Polychronius, frater Theodori Mopsuesteni, scripsit in Proverbia, Ecclesiastem & Canticum.

Timotheus, *Alexandriae Episcopus*, cujus Canones edidit Beveredgius.

Pseudo-Dionysius Areopagita in hoc seculo collatur a Pearsonio. Qui cum frequenter a Monachis describeretur, & Commentariis explicaretur, inde factum existimo, ut non repraesentet textum N. T., qualis fuit seculo IV., sed qualis fuit librariorum aut Scholiastarum temporibus. Editus est Florentiae A°. 1516.

SECULO V.

Synesius Episcopus Ptolemaidis, Libyae Cyrenaicae, ex editione Turnebi Paris. 1612.

Proclus, Chrysostomi amanuensis, scripsit varias Homilias, quae Latine extant in Bibliotheca Patrum.

Theodoretus, Discipulus Theodori Mopsuesteni & Chrysostomi, Episcopus Cyri in Syria, ex editione Sirmondi Paris. 1642. collata cum MSS. Basilien-sibus.

Cyrillus Alexandrinus, de quo ita Millius „quantum, inquit, ex locis N. „ T. per opera ejus sparsis colligimus, exemplar nactus est notae probatioris & „ admodum emendatum, qualia haud pauca Seculo III. in usum Praesulum & „ Doctorum a scribis Alexandrinis exarata fuisse supra notavimus". Hoc est, ut verba Viri Cl. interpretamur, secutus est editionem Origenis atque Eusebii. Edit. Parisiis 1638. quae tamen non ubique ad fidem MSS. curata est, ut ex Scholiis MSS. & MS. Basilien-si Glaphyrorum & de XII. Anathematismis vidimus. Non raro etiam sequitur Lectiones Ecclesiae Latinae

Theophilus, praedecessor Cyrilli in Episcopatu Alexandrino, scripsit Epistolas Paschales contra Origenistas, Hieronymo interprete Latine editas.

Eutherii Nestoriani Episcopi Tyanensis secundae Cappadocica libelli 18. inter Athanasii Opera.

Isidorus

Iſidorus Peluſiota, cujus Epiſtolae in Catenis MSS. paſſim memorantur; earum libros IV. edidit Rittershuſius A°. 1605.

Nonnus Panopolitanus, Agathiae tanquam novus Poëta memoratus, ſcripſit Paraphraſim Evangelii Joannis Carmine heroico, mutilam; quam edidit Sylburgius Heidelbergae. 1596.

Dioſcorus ſucceſſor Cyrilli in Epiſcopatu Alexandrino.

Philoſtorgii Eunomiani ex Cappadocia *Hiſtoriae Eccleſiaſticae* excerpta,

Socrates CP.,

Sozomenus,

Evagrius Epiphanienſis Syrus, Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcripſerunt, edidit *Valeſius*.

Nilus ex Eparcho CP. Monachus & Aſceta. Ejus παραινέσεις extant in Orthodoxographis.

Baſilius, *Seleuciae* in Iſauria Epiſcopus, ſcripſit Homilias, edente Commelino 1596. item Demonſtrationem contra Judaeos, in Caniſii Antt. Lectt. a Basnagio recuſis.

Victor, Presbyter Antiochenus, ſcripſit in Marcum, frequenter citat Origenem, Apollinarium & Theod. Mopſueſt. Extat in Bibliotheca Patrum Latine, in Catenis vero MSS. Graece.

Severianus Gabalorum in Syria Epiſcopus in Catenis citatur.

Theodotus Ancyranus Synodo Epheſinae interfuit, in cujus Actis aliquot ejus Homiliae extant contra Neſtorium.

Hadrianus ſcripſit *Iſagogen* S. S. Tomo VII. Criticorum Sacrorum editam.

Gelaſius Cyzicenus ſcripſit Acta Synodi Nicenae, poſt annum C. 475. a Commelino A°. 1604. in Folio editus.

Euthalius Diaconus, qui cum Athanaſio presbytero Alexandrino interfuit Concilio Chalcedonenſi A°. 451. Vid. Concil. Act. III. prope fin. Epiſcopus poſtea Sulcenſis, edidit Epiſtolas Paulinas, Acta Apoſtolorum & Epiſtolas Catholicas. Ubi ſequentia obſervamus, 1. Paulinas Epiſtolas edidit juſſu alicujus Epiſcopi, quem Patrem vocat; poſtea vero Acta & Epiſtolas Catholicas rogatu Athanaſii presbyteri, quem fratrem vocat. 2. Iſtis libris primus accentus & ſpiritus appoſuit, τήν τε τῶν πράξεων βίβλον ἅμα καὶ καθολικῶν ἐπιστολῶν ἀναγνῶναι κατὰ προσωδίαν----προσέταξας, ἀδελφὲ Ἀθανάσιε προσφιλέστατε. In hoc forte imitatus labores Origenis, qui, cum in Octaplis Hebraica Graecis literis exprimeret, accentus videtur neceſſario appoſuiſſe, ne ab ignaro lectore vocabula perperam pronunciarentur; accentus iſti conſpiciuntur in vetuſtiſſimis Codicibus, uno prophetarum Marechalli, altero fragmentum hujus Editionis Euthalianae continente, qui eſt 202. Bibliothecae Coislinianae. 3. Libros iſtos etiam στιχηδὸν ſcripſit, id eſt, ita ut ſingulae lineae ſingulas ſententias abſolverent, eaque diſtinctione obſervata lectores ſcire poſſent, quae continuo ſpiritu legerent, & ubi paulum intermitterent. Πρῶτον δὴ οὖν ἔγωγε τὴν Ἀποστολικὴν βίβλον στιχηδὸν ἀναγνούς τε καὶ γράψας, πρῴην διεπεμψάμην πρός τινα τῶν ἐν Χριστῷ πατέρων ἡμῶν, μετρίως πεπονημένην ἐμοί, οἷατε πῶλος ἀβαθὴς ἢ νέος ἀμαθὴς ἐρήμην ὁδὸν καὶ ἀτριβῆ ἰέναι προστεταγμένος. Οὐδένα γάρ πω τῶν ὅσοι τὸν θεῖον ἐπρεσβεύσαντο λόγον εἰς δεῦρο διέγνων, περὶ τοῦτο τῆς γραφῆς ταύτης εἰς σπουδὴν πεποιημένον τὸ σχῆμα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ἀυθάδης οὕτως οὐδὲ τολμηρὸς, ὥστε τὰς ἑτέρους εὖ μάλα πεπονημένας πόνους αὐτὸς ἀφειδῶς καθυβρίζειν ταῖς τῆς ὀλιγομαθοῦς ἡμῶν ἀναγνώσεως τομαῖς. Ἔναγχος τοίνυν, ὡς ἔφην, τὴν Παύλου βίβλον ἀνεγνωκὼς, αὐτίκα δῆτα καὶ τὴν δὲ τὴν τῶν Ἀποστολικῶν πράξεων, ἅμα τῇ τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν ἑβδομάδι, πονέσας ἀρτίως σοι πέπομφα;— juſſus enim erat διελεῖν τούτων [τῶν βίβλων] ἑκάστης τὸν νοῦν λεπομερῶς, — καὶ τοῦτο ἀόκνως ἐγὼ καὶ προθύμως πεποιηκὼς, στιχηδόν τε συνθεὶς τούτων τὸ ὕφος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ συμμετρίαν πρὸς εὔσημον ἀνάγνωσιν. Numerus στίχων

 ſive

ſive verſuum iſtorum in multis Codicibus MSS. ſingulis libris cum aliqua variatione ſubjectus legitur, reperiturque in verſione Coptica & Syra poſteriore, & a R. Stephano ex parte typis editus eſt.

Acta Apoſtolorum habent verſus 2524.

Epiſtola Jacobi	242.		ad Galatas	293. al. 320. al. 392.
I. Petri	236.		ad Epheſios.	282. al. 312.
II. Petri	160.		ad Philippenſes	208.
I. Joannis	274.		ad Coloſſenſes	208.
II. Joannis	30.	I.	ad Theſſalonicenſes	193. al. 200.
III. Joannis	32.	II.	ad Theſſalonicenſes	106.
Judae	71.		ad Hebraeos	703.
ad Romanos	920.	I.	ad Timotheum	213. al. 230.
I. ad Corinthios	870.	II.	ad Timotheum	172. al. 179.
II. ad Corinthios	590.		ad Titum	97.
			ad Philemonem.	37.

Hoc modo Codex Coislin. 202. exaratus conſpicitur; ad imitationem Origenis, qui Jobum, Pſalmos, Proverbia, Eccleſiaſten, Canticum, Sapientiam & Eccleſiaſticum στιχηρῶς conſcribi curavit; poſt Euthalium vero etiam Heſychius Hieroſolymitanus eodem modo XII. Prophetas minores diſtinxit. 4. Non tantum στίχοι i. e. minores diſtinctiones appoſuit, atque numeris ſignavit, verum etiam majores, quae κεφάλαια vocant, & quorum ἔκθεσιν ſingulis libris praemiſit. Epiſtolas quidem Paulinas jam A°. 396. alius, quem exſcripſit, in Capita diſtinxerat, καθ' ἑκάστην ἐπιστολὴν προτάξομεν τὴν τῶν κεφαλαίων ἔκθεσιν, ἐνὶ τῶν σωφοτάτων τινὶ καὶ Φιλοχρίστων πατέρων ἡμῶν πεπονημένην; in Actis vero & Catholicis, rogatu Athanaſii ipſe, ad imitationem praecedentis, Capitum diſtinctionem & recenſionem invenit; ἐκ πατέρων ἡμεῖς καὶ διδασκάλων τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον ὠφελημένοι, ἐγχειροῦμεν μετρίως τῇδε τῶν κεφαλαίων ἐκθέσει, αἰτοῦντες συγγνώμην προπετείας ἡμεῖς οἱ νέοι χρόνων τε καὶ μαθημάτων, id in prologo Actis praefixo repetit, τὰ ἔκαστα κατ' ἀκολουθίαν ἐκθέμενος ὀλιγοστῇ ἀνακεφαλαώσει, & ante Catholicas τὴν τῶν κεφαλαίων ἔκθεσιν ---- μετρίως ποιούμενος: niſi enim ipſe horum κεφαλαίων auctor fuiſſet, ſuae μετριότητος nullam feciſſet mentionem. Ipſa etiam Capita in aliquot partes ſubdiſtinxit vel potius 1. 2. 3. 4. vel 5. Appendices illis adjunxit, ἀφ' μὲν τοῦ Ἄλφα καὶ Βῆτα αὐτοτελῆ τὰ κεφάλαια, ἀφ' δὲ τοῦ ἀστερίσκου τὰς ἐν μέρει τούτων ὑποδιαιρέσεις ἐσημειωσάμεθα: in Actis κεφάλαια μὲν ὅλα μ. τὰ δὲ τούτοις ἑπόμενα, ἅτινα τὰς σημειώσεις ἔχουσι ἀφ' τοῦ ἀστερίσκου μη. Habent ergo

Acta Apoſtolorum Capita	40.		ad Galatas	12.
Epiſtola Jacobi	6.		ad Epheſios	10.
I. Petri	8.		ad Philippenſes	7.
II. Petri	4.		ad Coloſſenſes	10.
I. Joannis	7.	I.	ad Theſſalonicenſes	7.
II. Jannis	1.	II.	ad Theſſalonicenſes	6.
III. Joannis	1.		ad Hebraeos	22.
Judae	4.	I.	ad Timotheum	18.
ad Romanos	19.	II.	ad Timotheum	9.
I. ad Corinthios	9.		ad Titum	6.
II. ad Corinthios	11.		ad Philemonem	2.

Iſta κεφάλαια in Fragmento illo vetuſtiſſimo, de quo ſupra, comparent, & a R. Stephano edita ſunt. Extant etiam in Codice Verſionis Syriacae poſterioris. 5. Idem etiam notavit ἀναγνώσεις, h. e. indicavit, ad quem finem ipſo judice

dice legendo cuiquam pergendum esset, τὴν τῶν ἀναγνώσεων ἀκριβεστάτην τομὴν--- ἡμεῖς τεχνολογήσαντες ἀνεκεφαλαιωσάμεθα.

In Actis notavit Lectiones	16.	ad Galatas	2.
In Epistola Jacobi	2.	ad Ephesios	2.
in priore Petri	2.	ad Philippenses	2.
in posteriore Petri	1.	ad Colossenses	2.
in prima Joannis	2.	I. ad Thessalonicenses	1.
in secunda Joannis	1.	II. ad Thessalonicenses	1.
in tertia Joannis	1.	ad Hebraeos	3.
in Epistola Judae	1.	I. ad Timotheum	1.
ad Romanos	5.	II. ad Timotheum	1.
I. ad Corinthios	5.	ad Titum	1.
II. ad Corinthios	4.	ad Philemonem	1.

Lectiones hasce eas fuisse censet Zacagnius, quae Euthalii tempore in Alexandrina Ecclesia servabantur: contrarium docet ipse Euthalius, qui se inventorem divisionis istius auctoremque fatetur. Quod vero adjecit Zacagnius, singulis diebus Dominicis per annum unam istarum Lectionum publice in Ecclesiis lectam aut legendam fuisse, id consuetudini Ecclesiasticae repugnat, qua librum Actorum interjecto tantum inter Pascha & Pentecosten L. dierum tempore lectum, per omne vero reliquum anni tempus sepositum fuisse constat. 6. Dicta ex Veteri Testamento in Actis vel Epistolis citata a reliquo textu uncinulis ac numeris appositis distinxit, libris etiam, unde desumta essent, margini adscriptis, τὴν τῶν θείων μαρτυριῶν εὐαπόδεικτον εὕρεσιν ἡμεῖς τεχνολογήσαντες & alibi ἔκθεσιν — θείων μαρτυριῶν μετρίως — ποιούμενοι. Epistolis vero ad Philippenses & Colossenses hanc Observationem praemisit; ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ οὐδ' ὁπόθεν ἐμνημόνευσε ῥητῶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος. 7. Actis Apostolorum Epistolisque Catholicis & Paulinis singulos prologos praemisit, ac singulis libris ὑπόθεσιν sive Argumentum eorum, quod προοίμιον vocat, praefixit. Hoc est, προοίμιον primum praefigitur Actis, secundum Epistolis Catholicis, tertium Paulinis universis: nam quae singulis epistolis Pauli praefiguntur ὑποθέσεις, alium habent Auctorem, qui ab Euthalio nostro in loco, ubi scripta sit prima ad Corinthios, posterior ad Thessalonicenses, & prima ad Timotheum, aperte dissidet. 8. Quod praecipuum est, Editionem suam cum exemplari Pamphili martyris, in Bibliotheca Caesarienſi asservato, contulit; cujus rei fidem facit tum subscriptio Epistolar. Pauli in Codice Coislin. 202. ἀντεβλήθη δὲ ἡ βίβλος πρὸς τὸ ἐν Καισαρείᾳ ἀντίγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Παμφίλου, χειρὶ γεγραμμένον αὐτῶ; tum subscriptio Actorum & Epist. Cathol. apud Zacagn. p. 513. Ἀντεβλήθη δὲ τῶν Πράξεων καὶ καθολικῶν ἐπιστολῶν τὸ βιβλίον πρὸς τὰ ἀκριβῆ ἀντίγραφα τῆς ἐν Καισαρείᾳ βιβλιοθήκης Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Inde error Librariorum ortus est, qui cum legerent, ab Euthalio Codicem Pamphili consultum fuisse, totum laborem Euthalii Pamphilo tanquam notiori adscripserunt. vide Codicem Coislin. 25. At longius a vero aberravit Millius, qui cum in exemplari aliquo paucorum seculorum Euthalii prologum conspexisset, illud protinus ipsius Euthalii αὐτόγραφον vel certe accuratissimum exemplar esse putavit, innumerasque V. L., quinque paginas in Folio complentes, ad Euthalium auctorem retulit, quae temporibus Euthalii nondum natae erant, & a quibus Euthalius ipse in Prologis, Argumentis & Capitibus, & in Fragmento MS. antiquissimo, manifeste recedit: quod perinde est, ac si Millius omnes N. T. Variantes Lectiones ipsis auctoribus sacris adscribere voluisset. 9. Subscriptiones, quibus notatur, ubi Epistolae scriptae essent, ad calcem singularum apposuit. 10. In fine prologi Epistolarum Paulinarum notatur A°. D. 458. scriptus & quidem in Ægypto, τῆς παρούσης ταύτης

ὑπατείας πρώτης Λέοντος Αὐγούστου, Ἰνδικτίωνος ιβ. ἐπιφ. ε. Διοκλετιανοῦ ϛοδ. Æra enim Diocletiani & appellatio menſis Ægyptiis uſitata fuit.

Athanaſius Cyrilli Patriarchae Alex. ex ſorore Diodora nepos, a Dioscoro per octo annos continuos vexatus, & presbyterio privatus, ut ex libello Patribus Chalcedonenſibus oblato Act. III. conſtat; ſcripſit Synopſin Sacrae Scripturae, Operibus S. Athanaſii Epiſcopi inſertam: in illa plerumque ad verbum eadem repetit, quae Euthalius expoſuerat, quae cauſa eſt, cur eum pro eodem ipſo presbytero, cui Euthalius prologos ſuos inſcripſit, indubitanter habeamus. Utrum vero idem ad annum usque 500. vixerit, & Epiſcopatum Alexandrinum adeptus fuerit, incertum eſt; eoque magis, quod Nicephorus hunc Epiſcopum vocat αἱρετικόν.

Ammonius Alexandrinus Presbyter, A°. 458. ſubſcripſit pro defenſione Synodi Chalced. contra Eutychen & Dioſcorum, ejus fit mentio in Catenis.

Neſtorius & Neſtoriani; Fragmenta quaedam ex ipſorum ſcriptis reperiuntur in Actis Synodi Epheſinae, a Commelino A°. 1591. editis & in Scholiis MSS.

Heſychius, *Presbyter Hieroſolymorum*, ſcripſit στιχηρὸν τῶν ιβ. προφητῶν Tomo VIII. Criticorum Sacrorum editum: vidit ille editionem Euthalianam Epiſtolarum Pauli, adeoque tempore a Theophane aſſignato junior eſt, cujus rei ipſius praefatio fidem facit: ἔστι μὲν ἀρχαῖον τοῦτο τοῖς Θεοφόροις τὸ σπούδασμα, στιχηδὸν ὡς τὰ πολλὰ πρὸς τὴν τῶν μελετωμένων σαφήνειαν τὰς προφητείας ἐκλίθεσθαι· οὕτω τοιγαροῦν ὄψει μὲν τὸν Δαυὶδ κιθαρίζοντα, τὸν παρομοιαστὴν δὲ τὰς παραβολάς, καὶ τὸν ἐκκλησιάστην τὰς προφητείας ἐκθέμενον· οὕτω συγγραφεῖσαν τὴν ἐπὶ τῷ Ἰὼβ βίβλον, οὕτω μεριδέντα τοῖς στίχοις τὰ τῶν ἀσμάτων ἄσματα, πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν Σπτολικὴν βίβλον οὕτω τινὶ συγγραφεῖσαν εὑρὼν, ὑ μάλην ἐν τοῖς ιβ. βίβλοις τῶν προφητῶν αὐτὸς ἠκολούθησα. Neque tamen multo eſt recentior, cum Cyrillus Scythopolitanus ejus faciat mentionem. Citatur etiam in Catenis Evangeliorum & apud Photium Bibl.

SECULO VI.

Theodorus Conſtantinopolitanus Anagnoſtes, Hiſtoriae Eccleſiaſticae ſcriptor ex Editione Valeſii.

Severus Antiochenus Epiſcopus, auctor Sectae. In Catenis.

Joannes Climacus vel Scholaſticus, ſcripſit ſcalam Paradiſi.

Anaſtaſius Antiochenus Epiſcopus.

Procopius Gazaeus ſophiſta, ſcripſit ſcholia in libros Regum & Paralipom. quae edidit *Jo. Meurſius* Lugd. Bat. 1620. & Commentarium in Eſajam editum a *J. Curterio* Pariſ. 1580.

Cosmas Indicopleuſtes, quem Neſtorianum fuiſſe probavit *M. V. de la Croze*, ſcripſit Topographiam Chriſtianam, editam a Montfauconio Pariſ. 1706. tum prologos ineditos in quatuor Evangeliſtas, quos reperi partim Graece in Codice 109. partim Syriace in Codice Verſionis Syrae poſterioris.

Andreas, Epiſcopus *Caeſarienſis* in Cappadocia, ſcripſit Commentarium in Apocalypſin.

SECULO VII.

Antiochus, monachus Palaeſtinus, ſcripſit Homilias CXXX. in B. P. editas.

Leontius Byzantinus Scholaſticus, ſcripſit librum de Sectis, Baſileae 1578. in octavo editum.

Sophronius, *Hieroſolymitanus* Episcopus, cujus mentionem facit Photius Bibl.

Maxi-

Maximus ſcripſit Dialogos a Beza A°. 1570. editos & Athanaſio adſcriptos, in Orationem Dominicam MS. Faeſchian. chartaceum, ἑκατοντάδας τ. quarum quatuor priores a Conr. Gesnero ex Codice Diegi Hurtadi editae ſunt, duae vero poſteriores in MS. Faeſchiano extant; ad Joannem Cubicularium contra Severum in eodem MS., denique Locos Communes Aureliae Allobrogum A°. 1609. in folio editos. Maximi Opera edidit Combefiſius Pariſ. 1675.

Thalaſſius, Presbyter & Abbas in deſertis Libyae, ſcripſit ſententiarum Centurias quatuor, in Orthodoxographis Baſileae A°. 1569. editas.

Joannes Alexandrinus *Philoponus*, ab aliis Grammaticus cognomine dictus, ſcripſit in Hexaëmeron contra Theodorum Mopſueſt. apud Photium Cod. 240.

Chronicon Alexandrinum ſive Faſti Siculi ad A. C. 628.

Olympiodorus ſcripſit in Jobum, extat MS. in Bibliotheca Baſilienſi.

Andreas, Monachus primum Hieroſolymitanus, poſtea Archiepiscopus *Cretenſis*, ſcripſit varias Homilias, quarum aliquot extant in Codice MS. Faeſchiano membranaceo. Eas edidit *Cambefiſius* Pariſ. 1644.

Theodorus Raithuſenſis, in Palaeſtina presbyter, ſcripſit de Incarnatione, quod ſcriptum Beza edidit.

Eulogius Episcopus *Alexandrinus*, ſcripſit contra Timotheum & Severum, Acephalos, & alia apud Photium Bibl. recenſita.

SECULO VIII.

Joannes Damascenus; Opera ejus edidit R. Michael le Quien, Pariſiis A°. 1712. Praecipue ejus Parallela ſacra & excerpta ex Chryſoſtomi Commentariis in Epiſtolas Paulinas plurimum nos adjuverunt; is quem ſupra laudavimus editor de MS. Codice, quo uſus eſt, ita judicat: „Epitome Commentariorum Jo. „ Chryſoſtomi, Theodoreti, & Cyrilli in Epiſtolas Pauli in Codice Regio 2331. „ qui 900. circiter annorum praefert aetatem. Quod ad ſcripturae Textum, „ qui Commentario interjectus eſt, attinet ---- a doctiſſimis praeſtantiſſimisque „ Criticis, quibuscum eum communicavi, magni fuit aeſtimatus". Quod ſi vero is, qui correctioni apud Typographum praefuit, non ad vulgatos Codices Epiſtolarum Pauli Graecos & Latinos, ſed unice ad MS. Codicis Lectionem attendiſſet, non ſuppreſſiſſet 1. Theſſ. I. 1. vocem ἡμῶν. Cap. II. 8. exhibuiſſet cum antiquioribus ὁμειρόμενοι. vers. 16. ἔφθασεν δὲ. 1. Tim. V. 4. μανθανέτωσαν. VI. 17. ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. 2. Tim. II. 26. ἐκ τῆς διαβόλου παγίδος. IV. 18. καὶ ῥύσεταιμε ὁ Κύριος. Ita enim habere MS. Codicem a fratre meo *Petro Wetſtenio*, A. L. M. nunc in agro Baſilienſi V. D. Miniſtro, qui ipſum inſpexit, didici. Sine dubio etiam ad Hebraeos VII. 9. non legendum erat, ὁ δὲ καταλαμβάνων, *qui autem accepit*; ſed ὁ δεκάτας λαμβάνων, *qui decimas accipiebat*. In Bibliotheca Baſilienſi extat Codex chartaceus MS. contra Neſtorianos.

Theodorus Studites, Abbas Conſtantinopolitanus, ex editione Sirmondi Pariſ. 1696.

Germanus 1. *Patriarcha Conſtantinop.* citatur Photio Bibl.

Tharaſius, *Patriarcha Conſtantinop.* ſcripſit Epiſtolam ad Hadrianum Papam apud Beveredgium extantem.

Georgius Syncellus Tharaſii Patriarchae, ſcripſit Chronicon.

Elias Cretenſis Metropolita, circa A. C. 787. clarus, teſte Fabricio, ſcripſit in exilio Commentarios in 18. Orationes Gregorii Nazianzeni, in MS. Codice Baſilienſi aſſervatos, a Leunclavio vero in Latinum converſos editosque Baſileae 1571. Scopus ejus praecipue fuit, dicta S. S., ad quae Nazianzenus alludit, indicare, τῶν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς χρήσεων, ὧν τὰ μὲν παρῳδῶν, τὰ δὲ προσκολλῶν, τὰ δ' ἀλλοιῶν καὶ πολυτρόπως καταποικίλλων ὁ μέγας οὗτος συνήφαινεν. Citat Maximum & Joannem Damascenum; Titulus operis hic eſt: Ἐξήγησις εἰς

τοὺς λόγους Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ, πονηθεῖσα τῷ ἐντελεῖ μητροπολίτῃ Κρήτης Ἠλίᾳ, ὑπερορίῳ τυγχάνοντι.

SECULO IX.

Nicephorus Patriarcha CP. ſcripſit Confeſſionem Fidei ad Leonem Papam, editam in fine Actorum Synodi Epheſinae.

Photius Patriarcha CP. ſcripſit Nomocanonem, Beveredgio edente, Bibliothecam edente Hœſchelio A°. 1601. Epiſtolas edente Montacutio Londini 1651. ejus etiam fit mentio in Catenis; item Amphilochia inedita tribus Tomis, quorum nonniſi ſecundum vidi.

Theodorus Abucara, Damasceni Discipulus, ſcripſit Arabice, convertit Michael Syncellus.

SECULO X.

Arethas, Caeſareae Cappadocum Episcopus, ſcripſit Orationem funebrem Euthymii A°. 911. Ejus fit mentio in Palaeographia Graeca. p. 275. ad A. C. 914. Scripſit etiam Commentarium in Apocalypſin, A°. 1631. Pariſiis editum.

Conſtantinus Porphyrogennetus Imp. ſcripſit Ceremoniale, ex quo Excerpta edidit Fabricius e Codice MS. Ampliſſimi V. D. Zachariae Conradi ab Uffenbach, Conſulis Francofortenſis; qui Codex nunc eſt Bibliothecae Lipſienſis.

Michaël Pſellus, Photii Discipulus.

Joannes Geometra, ejus fit mentio in Catenis in Lucam &c.

Theodorus Daphnopata, praeceptor Conſtantini Porph. Aliquot ejus Homiliae, quarum una eſt de inventione Capitis Jo. Baptiſtae, extant in MS. Codice Faeſchiano membranaceo.

Oecumenius ſcripſit in Acta & Epiſtolas Apoſtolorum, Pariſiis 1631. editus. Textus autem ſacer ad Editiones potius N. T. Erasmiani, quam ad fidem Codicum MSS. expreſſus eſt.

SECULO. XI.

Theophylactus, Bulgariae Archiepiscopus, Chryſoſtomum redegit in compendium, ſcripſit in Evangelia Commentarios, quos in Bibliothecae Baſilienſis Codice chartaceo jam extantes Erasmus inſpexit, Oecolampadius vero in Latinum converſos edidit: Graece autem editi ſunt Romae A°. 1542. Scripſit etiam in Epiſtolas Pauli Commentarios, Londini A°. 1636. editos.

Michaël Pſellus, Michaëlis Ducae Imperatoris praeceptor.

Suidae Lexicon, Cantabrigiae 1705. a L. Kuſtero editum.

SECULO. XII.

Antonius Meliſſa ſcripſit Locos Communes A°. 1609. cum Maximi Locis editos; aetas ejus ignoratur, citat autem Photium atque Damascenum.

Euthymius Zygabenus, Monachus Conſtantinopolitanus ſcripſit πανοπλίαν δογματικὴν A°. 1710. Tergeſti typis editam; ſcripſit etiam in Evangelia & Epiſtolas Commentarios Millio viſos: item in Pſalmos & Hymnos Commentarium ineditum, cujus exemplar manu *Patricii Junii* deſcriptum extat in Bibliotheca Remonſtrantium Amſtelodami.

Theodorus Prodromus ſcripſit Epitomen Commentariorum in Pſalmos, in Bibliothecae Baſilienſis MS. Codice extantem.

Theophanes Cerameus, Episcopus Tauromenitanus in Sicilia, ſcripſit multas Homilias.

Joannes Zonaras Conſtantinopolitanus, ſcripſit Chronicon, & in Jus Canonicum notas a Beveredgio editas.

Alexius

Alexius Aristenus scripsit in Jus Canonicum, & a Balsamone citatur.

Constantinus Harmenopolus judex Thessalonicensis, scripsit de Sectis librum, qui extat in B. P.

SECULO XIII.

Nicetas Choniates varia scripsit partim edita partim inedita, praecipuum opus est Thesaurus Orthodoxae Fidei.

Eustathius Homeri Interpres.

SECULO XIV.

Macarius Chrysocephalus, Philadelphiae Metropolita, conscripsit Catenam in Matthaeum ex variis Patribus A°. 1345. MS. Baroc. 166. *Millio* inspectam, & ad seculum X. relatam.

Balthasar *Corderius* Antwerpiae edidit *Catenam* Patrum Graecorum in *Lucam* ex bibliotheca Card. Bessarionis A°. 1628., & A°. 1630. *in Joannem* ex Codice membranaceo Cardinalis Cusani, qui Treveris adservatur; item in Psalmos A°. 1643. Videtur autem in textu exhibendo magis secutus Codices typis editos, quam Lectionem MS. sui Codicis. Porro *Patricius Junius* edidit Londini A°. 1637. *Nicetae* Heracl. Metrop. Catenam in *Jobum.* Denique P. *Possinus* edidit Tolosae A°. 1646. catenam in Matthaeum, & A°. 1673. Romae in *Marcum.*

De Versione Latina.

PRimis quidem Ecclesiae Romanae temporibus, cum majorem partem ex Graecis atque exteris constaret, cumque adhuc Graeca lingua fere omnibus gentibus per orbem terrarum familiaris esset, Latine conversis Codicibus Sacris opus non fuit, quum Graece legi & intelligi possent ab omnibus. Circa medium demum seculi II., Pio Pontifice Italo existente, videtur lectitari Scriptura Sacra in lingua vernacula, hoc est Latina, coepisse. Cujusmodi autem fuerit haec conversio, multo ante correctionem Hieronymi confecta, ex scriptis eorum, qui eadem usi fuerunt, conjecturam facere licebit; quamquam varie tentata ac descripta fuerit.

Occurrit primo loco *Marcion* & *Marcionitae*, qui corruperunt libros N. T. resectis omnibus iis, quae Judaicae Religioni favere putabant, & contracto toto N. T. in duos Codices, quorum priorem vocabant *Evangelium*, ex Luca maximam partem conflatum, ac subinde ex reliquis Evangelistis integratum: posteriorem *Apostolicum*, continentem Epistolas ad Galatas, ad Corinthios, ad Romanos, ad Thessalonicenses, ad Laodicenos, ad Colossenses, ad Philemonem, & ad Philippenses.

Instituti nostri non est Marcionem refutando actum agere, ac de illis locis disputare, quae sustulerat, sed potius de iis agemus, quae retinuerat.

Ac principio, quod a nemine adhuc animadversum puto, (nisi J. *Millio* prol. 378. suboluisse putemus) comperimus, Marcionis Codices N. T. non ex Graecis exemplaribus, sed ex Versione Latina veteri sive Italica conflatos fuisse. Nimirum ex tribus tantum monumentis, quid Marcion legerit, & Romae primum ediderit, constare potest, ex *Epiphanio*, ex *Tertulliano* & ex *Dialogo contra Marcionitas*, quem Basilius cum Gregorio Philocaliae capite 24. Origeni, Photius Bibl. 236. Methodio, Eusebius autem antiquissimus testis Hist. Eccl. 5, 27. & Praeparat. Evang. 7, 24. *Maximo* cuidam, cujus aetatem ignorasse videtur, adscripsit: ex curiosa vero Dialogi ipsius lectione patet non solum, quod & Huetius vidit, illum seculo IV. sub Constantino M., sed etiam Latine primum, a Maximo forte Treverensi, scriptum fuisse, & postea in Grae-

Graecam Linguam converſum. Frequentiſſime enim loca Scripturae ita citat, ut plane conſtet, Graeca ex Latinis converſa eſſe, cum paſſim a Codicum omnium Graecorum, qui quidem ad notitiam noſtram pervenerunt, lectione recedat, & cum Latinis ubique conſentiat, quod paucis exemplis palam fiet: v. gr. Coloſſ. IV. 11. habet, οὗτοι μόνοι μου εἰσι συνεργοὶ, ubi verba μου εἰσι ex Latina verſione addita ſunt: porro Lucae XI. non LXX. cum Graecis, ſed LXXII. diſcipulos Chriſti cum Latinis bis numerat; 1. Cor. I. 11. ἤκουσται μοι pro ἐδηλώθη μοι. Exod. XXIII. 5, ῥεμβόμενον pro πλανώμενον, ὄνον pro ὑποζύγιον, ἀνάξας pro ἀποστρέψας, ὃ μὴ ἀντιπαρέλθῃς pro ὃ παρελεύσῃ, ἐπάρας pro ἐγερεῖς: Matth. V. 39. *Maxillae* ſimpliciter mentionem facit, omiſſo epitheto *dextrae*, quae Latinorum Codicum eſt Lectio, teſte Auguſtino. Geneſ. XXVII. 1. vocat ὑποχυθέντα τὸν Ἰσαὰκ pro ἠμβλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ. 1. Theſſ. IV. 16. ἐγερθήσονται pro ἀναστήσονται. Matth. XXIV. 27. ἐκβαίνει pro ἐξέρχεται. ib. ἡ ἔλευσις pro ἡ παρουσία. Luc. VI. 43. ἐνεγκεῖν & ἔνεγκαι pro φέρειν. Gal. VI. 7. ἃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, ταῦτα, pro ὃ & τοῦτο; conferatur etiam parabola Lazari & Divitis, ubi illud ἐτάφη ἐν τῷ ἅδῃ, ex Latinorum eſt diſtinctione. 2. Pet. III. 15. τὴν δεδομένην pro τὴν δοθεῖσαν. Luc. X. 18. ἤδειν pro ἐθεώρουν. Luc. XXIV. 39. ὁρᾶτε pro θεωρεῖτε. Luc. VIII. 46. ἠδύνην γὰρ δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἐξ ἐμοῦ pro ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Epheſ. I. 6. addit cum Latinis υἱῷ αὐτοῦ. Matth. XXII. 45. addit cum Latinis ἐν πνεύματι. Luc. XVIII. 35. quinque Variationes ab Editis cum Cantabrigienſi Codice communes habet, Galat. VI. 17. τῶν ἄλλων pro τοῦ λοιποῦ. 1. Reg. XVII. 36. ἦραν pro ἀφεῖλον. Porro Tertullianus quoque tales Marcionis lectiones profert, quae in Latino tantum locum habere poſſunt. Ut Lucae XX. 35. *quos autem dignatus eſt Deus ſeculi illius poſſeſſione*, item quando ad Epheſ. III. 9. „ rapuit, inquit, Haereticus *in* praepoſitionem, „ & ita legi fecit, *occulti ab aevi Deo, qui omnia condidit*"; cum in Graecum Textum tales aequivocationes non cadant. Denique, Epiphanio teſte, Marcion Gal. V. 9. legit δολοῖ pro ζυμοῖ, nimirum Italicam converſionem ſecutus, quae habet, *corrumpit*.

Irenaei Interpres Latinus.

Tertullianus, ex Editione B. Rhenani Baſileae 1521., & Pamelii Pariſ. 1608.

Cyprianus, Editionis Oxonienſis 1682.

Novatianus, ſcripſit librum de Regula Fidei & Epiſtolam de Cibis Judaicis.

Minutius Felix, ſcripſit Octavium.

Arnobius in Pſalmos & adverſus Gentes, Baſileae 1560. in Octavo.

Lactantius, Cantabrigiae 1685. in Octavo editus.

Optatus Milevitanus, Pariſ. 1679.

Lucifer Calaritanus.

Juvencus.

Hilarius, *Pictavienſis* Epiſcopus, ex Origene multa depromſit, teſte Hieronymo ad Marcell. Editus eſt Baſileae 1550.

Maximinus, Arianorum Episcopus, apud Auguſtinum.

Sermo Arianorum, apud Auguſtinum.

Candidus Arianus ad Victorinum, editus a Mabillonio Analect. Vett. T. 4.

Marius Victorinus, Afer adverſus Arium. (p. 175.

Fauſtinus Presbyter contra Arianos.

Phœbadius Agenſis Galliarum Epiſcopus, cujus ſcriptum contra Arianos a Beza editum eſt.

Hilarius, *Diaconus* Romanus, Luciferitanae Sectae, ſcripſit in omnes Epiſtolas Pauli, excepta Ep. ad Hebraeos, Commentarium, qui vulgo Ambroſio tribuitur, & in ejus operibus extat; eidem etiam, Simonio judice, adſcribendae ſunt Quaeſtiones in V. & N. T., Auguſtino hactenus adſcriptae.

Tichonius, ſcripſit in Apocalypſin, & Regulas undecim.

Ju-

Julius Firmicus Maternus de errore Profanarum Religionum.
Ambroſius, Mediolanenſis Epiſcopus, Pariſiis 1603. editus.
Prudentius, Baſileae 1564. in 4. editus.
Chromatius.
Pacianus.
Ruſinus multa Origenis convertit, ut περὶ ἀρχῶν, in Octateuchum, in Pſalmos aliquot & in Epiſtolam ad Romanos.
Philaſtrius Brixienſis de Haereſibus.
Gaudentius, Philaſtrii ſucceſſor.
Hieronymus, Edit. Pariſ. 1609.
Pelagius ſcripſit in Epiſtolas Pauli, ſub nomine Hieronymi inter ejus opera editus.
Julianus Pelagianus, ab Auguſtino refutatus.
Fauſtus Manichaeus, ab Auguſtino refutatus.
Auguſtinus, Edit. Baſileae 1569. cujus de ſe ipſo teſtimonium lib. 2. c. 33. contra Petilianum hoc eſt: „Et ego quidem Graecae Liuguae perparum aſſecu„ tus ſum, & prope nlhil". Duo Supplementorum Tomi editi ſunt Pariſiis
Marius Mercator, editus a J. Garnerio 1673. (1655.
Salvianus, Rittershuſii Bremae 1688.
Sulpitius Severus.
Ruſticus Diaconus ſcripſit contra Acephalos.
Alcimus edidit carmine Hiſtoriam Apoſtolorum.
Chriſtianus Druthmarus ſcripſit in Evangelium Matthaei.
Joannes Caſſianus, edit. Baſileae 1575.
Vincentius Lirinenſis, Baluzii. Bremae 1688.
Cœleſtinus, *Papa* Romanus, cujus Epiſtolae quaedam de Latino in Graecum converſae extant in Actis Synodi Epheſinae.
Leo Magnus.
Claudianus Mamertus de Statu Animae 1520. in Quarto.
Caſſiodorus.
Fulgentius Ruſpenſis in Africa, editus Baſileae. 1587.
Petrus Diaconus ad Fulgentium, in Orthodoxographis.
Libertus, *Archi-Diaconus* Carthaginienſis, ſcripſit Breviarium. Pariſ. 1675.
Vigilius Tapſenſis ſcripſit Diſputationem & alia Athanaſii nomine, item adverſus Varimadum libros tres ſub nomine Idacii Clari. Edidit F. Chifletius Divione 1664.
Victor Tununenſis Chronicon ſcripſit, editum a Scaligero.
Gregorius Magnus editus Pariſiis 1705.
Iſidorus Hiſpalenſis Baſileae 1577. in Folio editus.
Sedulius, Hibernus Poëta; ſcripſit opus Paſchale B. P.
Paulinus ſcripſit Epiſtolas, quae extant in Orthodoxographis.
Fauſtus Regienſis de Gratia Dei, in Orthodoxographis.
Joannes Maxentius Horsmidae Papae Epiſtolae, a Gesnero ſpuriae judicatae, reſpondit; Binius Eutychianum illum fuiſſe exiſtimat: Editus eſt in Orthodoxographis. Baſileae A°. 1569. editis.
Gildas, ſcripſit Caſtigationem in Eccleſiaſticum Ordinem, in Orthodoxographis.
Opus imperfectum in Matthaeum, in Editionibus Chryſoſtomi Latinis; continet Homilias 54. in Capita priora XIII. & in XIX. ad XXV. Auctor fuit Epiſcopus, Ho. 8., forte Eunomianus, multa enim habet contra Theodoſium Imperatorem, multa de rebaptizandis Haereticis, & de Inaequalitate Dei Patris & Filii; Ceterum Latinus fuit, qui Epiſtolam ad Hebraeos non recepit.
Beda Venerabilis dictus, ſcripſit Commentarios ex aliis excerptos, multa etiam Flori Diaconi ſub nomine Bedae leguntur, teſte Mabillonio Analect. Vett. T. I. Editus eſt Baſileae A°. 1536. in Folio.

Rabanus Maurus.
Walefridus Strabus, Discipulus Rabani Mauri, creditur esse auctor Glossae ordinariae.
Hincmarus Rhemensis.
Fulbertus Carnotensis.
Honorius Augustodunensis de Imagine Mundi.

His annumeramus omnes Codices Graeco-Latinos, illos item ex quibus J. Martianaeus Evangelium Matthaei & Epistolam Jacobi Parisiis A°. 1695. edidit; & illum, qui Matthaeum continet in Collegio Ludovici Magni apud Patres Societ. Je. quem & Simonius vidit, & nos, humanissime facta nobis a R. Harduino Bibliothecario ejus rei potestate, cum Editis contulimus. Tales hinc inde multi latent in Bibliothecis, quibus tamen Correctiones Hieronymianae, abrasis vetustioribus literis, inscriptae sunt, qualem Codicem possidet Bibliotheca Basiliensis, qui prius fuerat Conradi Clemhre Summislarii Ecclesiae Argentinensis, postea Fratrum Carthusiensium prope Argentinam. Ex ista Versione Itala etiam Versio *Anglo-Saxonica* adornata est, quam Th. Marescallus edidit; porro etiam *Gothicam* inde prodiisse existimo, de qua infra agetur.

Licet autem exemplaria veteris Latinae Versionis inter se varient, & magis quidem quam Graeca, ita ut hyperbolico Hieronymi stylo, praefatione in Evangelistas ad Damasum, tot sint exemplaria pene quot Codices: plerumque tamen tantus est consensus in absurdis etiam Lectionibus, ut satis appareat omnia ex uno fonte manasse, ex eademque Editione descriptos omnes prodiisse. Neque sane fieri aliter potuit, quam ut ea saltem, quae publice legebantur, atque a Tractatoribus explicabantur, dum unus alterum exscribit, iisdem verbis repeterentur. Millius tamen, cum observasset easdem voces νυμφὼν, κόπους παρέχειν, λάθρα, νάρδος πιστικὴ, φυτεύει, κατάλυμα aliter apud Matthaeum, aliter apud Marcum, aliter denique apud Lucam & Joannem conversas, inde inferebat, singulorum Evangeliorum alios fuisse Interpretes. Quod Argumentum validius, quam illud Martianaei, qui ex deprehensa varietate in numeris Sectionum ejusdem libri id ipsum inferebat, plures nempe fuisse Interpretes librorum N. T. haec enim variatio a Tractatoribus vel etiam a librariis potius quam ab ipsis interpretibus profecta est, teste Hieronymo de Scriptor. Eccleslast. „ Fortunatianus, inquit, natione Afer, Aquilejensis Episcopus, imperante Constanti„ no, in Evangelia titulis ordinatis brevi & rustico sermone scripsit Commen„ tarios". En vero Indicem Capitum:

Matthaeus	Capitula 73. 74. 76. 80. 81. 82. 88. 117.	versus 2700.
Marcus	45. 46. 47.	1700.
Lucas	62. 73. 76. 79.	3800.
Joannes	35. 36.	1800.
Actus	70.	3600.
ad Romanos	30. 36. 50. 51.	911.
I. ad Corinthios	25. 28. 72. 73.	870. 980. 1000.
II. ad Corinthios	20. 28.	391. 590.
ad Galatas	12. 37.	292. 293.
ad Ephesios	31.	213. 343.
ad Philippenses	6. 8. 19.	250. 316. 318.
ad Colossenses	5. 10. 29. 31.	213. 296.
I. ad Thessalonicenses	10. 25.	193. 213.
II. ad Thessalonicenses	6. 9.	109.
ad Hebraeos	18. 23. 39.	700.
I. ad Timotheum	6. 12. 29. 30.	230.
II. ad Timotheum	5. 7. 25.	155. 172. 230.
ad Titum	3. 6. 10.	69. 99.
ad Philemonem	2. 4.	34. 45.
Jacobi	4. 11. 20.	

I. Petri

I. Petri	13. 20. 21.
II. Petri	10. 11.
I. Joannis	12. 20.
II Joannis	2. 5.
III. Joannis	2. 5.
Judae	4. 7.
Apocalypsis	41. 43. & secundum Antiquos 22. 23. 25. Versus 1800.

Accidit autem isti Versioni, quod & aliis, ut subinde Interpres neque Graecam neque Latinam linguam satis intelligeret, & vocibus ὁμοιοφώνοις invicem confusis turpiter hallucinaretur. Hinc est quod, Matth. VI. 24. vertit, *unum patietur*, ac si ἀνέξεται non vero ἀνθέξεται scriptum esset. Marci IX. 10. *conturbavit eum*, i. e. ἐτάραξεν pro ἐσπάραξεν. Act. II. 22. *approbatum* i. e. ἀποδεδεγμένον pro ἀποδεδειγμένον. Rom. III. 25. *propositum* i. e. προθεσιν pro πάρεσιν. Ephes. IV. 9. *desperantes*, h. e. ἀπηλπικότες pro ἀπηλγηκότες. Coloss. II. 5. *quod deest necessitatibus*, h. e. τὸ ὑστέρημα τῆς χρείας pro τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν. 2. Thess. II. 16. *loco*, i. e. τόπῳ pro τρόπῳ. 1. Tim. VI. 20. *vocum novitates*, i. e. καινοφωνίας pro κενοφωνίας. Philem. 6. *evidens vel manifesta*, i. e. ἐναργὴς pro ἐνεργὴς. ib. vers. 16. *pro servo*, i. e. ὑπὲρ δέλε, pro ὑπὲρ δῶλον. Philip. III. 10. *cooperati*, i. e. συμφορτιζόμενοι pro συμμορφιζόμενοι. Gal. V. 7. *nemini consenseritis*, i. e. μὴ πείθεσθε, pro μὴ πείθεσθαι. Multa ob convertendi difficultatem plane omisit, ut Lucae VI. 1. δευτεροπρώτῳ. Rom. I. 31. ἀσπόνδες. XV. 20. Φιλοτιμούμενον. 1. Cor. VII. 35. εὐπάρεδρον ἀπερισπάστως, teste Hieronymo, lib. 1. adv. Jovinian. Heb. IV. 1. mandato, i. e. ἀπαγγελία pro ἐπαγγελία. Multa perperam vertit, ut Heb. VI. 1. *fundamentum diruentes*, ubi in Graeco est θεμέλιον καταβαλλόμενοι sensu plane contrario &c.

Neque existimandum, plerumque librarios minus sibi sumsisse aut potius indulsisse, quam Interpretes. Quare eadem Versio, ut omnium erat antiquissima, ita etiam mendosissima habebatur, ut correctione indigere nemo negaret, quam cum, jubente Papa Damaso, Hieronymus suscepisset, omnes certatim operam ejus amplexi sunt. Ipse Augustinus frequenter in Retractionibus & alibi de mendositate Codicis sui conqueritur, & scripturam Graecam h. e. Hieronymi correctiones praefert.

Quid vero jam *Hieronymus* praestiterit, quidque correxerit vel reliquerit, nemo melius ipso docere potest. 1. Consuluit Graecos Codices Origenis, Pierii atque Eusebii, in Bibliotheca Caesarienſi reconditos, ad quos aliquando nominatim provocat, in praefatione vero ad Damasum pollicetur, *Evangelia Codicum Graecorum emendata collatione, sed veterum.* 2. Rigorem Criticum cauta quadam Oeconomia ita temperavit, ut offensionem imperitorum metuens multa inemendata relinqueret: „ Quae, inquit, Evangelia, ne multum a lecti-„ onis Latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tan-„ tum, quae sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur „ ut fuerant. ----- Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volu-„ men assumserit, & a saliva, quam semel imbibit, viderit discrepare quod le-„ ctitat, non statim erumpat in vocem; me falsarium, me clamitans esse Sa-„ crilegum, qui aliquid audeam in veteribus libris addere, mutare, corrigere"? Hinc factum, ut Hieronymus interpres ab Hieronymo tractatore non raro dissideret, non in verbis tantum, sed & in sensu, ut Ephes. IV. 19. Versio habet, *desperantes*, Commentarius: „ ἀπηλγηκότες multo aliud in Graeco significat, „ quam in Latino, *desperantes* quippe ἀπηλπικότες nominantur, ἀπηλγηκότες „ autem hi sunt, qui postquam peccarint, non dolent". Philem. 6. versio habet: *evidens*, Commentarius: „ sive, ut in Graeco melius habetur, *efficax*; „ ἐνεργὴς enim proprie transferri potest *efficax* seu *operatrix*". Ephes. III. 14. Versio: *ad Patrem Domini nostri Jesu Christi*, Commentarius: „ non ut in

„ Latinis Codicibus additum eſt, *ad patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti*. ſed „ ſimpliciter *ad Patrem* legendum". Epheſ. I. 6. Verſio: *in dilecto filio ſuo*, Commentarius: „ nec putandum eſt, quod in Latinis Codicibus habetur, ſcrip„ tum eſſe, *in dilecto filio ſuo*, ſed ſimpliciter *in dilecto*". Gal. V. 9. „ male „ in noſtris Codicibus habetur, *modicum fermentum totam maſſam corrumpit*, „ ſenſum potius interpres ſuum, quam verba Apoſtoli tranſtulit". Haec eum in finem obſervo, ne quis exiſtimet, Hieronymum omnia, quae non emendavit, pro emendatis habuiſſe; cum enim omnibus placere omnesque placare ſtuderet, coactus eſt id aliquando facere cum praejudicio veritatis. Hinc ſubmiſſae ad Auguſtinum preces: ----- „ neque mihi imperitorum plebeculam conci„ tes, qui te venerantur ut Epiſcopum, & in Eccleſia declamantem ſacerdotii „ honore ſuſcipiunt". 3. Conjecturis vel ſuis, vel Origenis potius, nimium videtur hinc inde tribuiſſe, non in Commentariis tantum, ſed in ipſa etiam Converſione.

Extiterunt poſt Hieronymum correctores alii, quorum praecipuus fuiſſe videtur *Alcuinus*, Caroli Magni praeceptor, qui novis libris ex Graecia acceptis, & quaeſtionibus Scholaſticis contra Felicem atque Elipandum penitus immerſus atque implicitus, haud ſcio an inſeruerit Latino textui pluſcula, Hieronymo atque veteribus prorſus ignorata; ordinem certe Epiſtolarum invertit. Hoc, cum prius Epiſtola Petri Catholicis, Catholicae vero Paulinis praefixae eſſent, his verſiculis, qui in MS. Codice Tigurino & in alio, quem vidi Amſtelodami d. 1. Sept. 1730. reperiuntur, teſtatum reliquit:

Quattuor hi rutilant uno de fonte fluentes,
Matthaei & Marci Lucae liber atque Johannis,
Sanctus Apoſtolicos Lucas conſcripſerat Actus,
Bis ſeptem docti per Cartas Dogmata Pauli,
Jacobi, Petri, Judae & pia dicta Johannis,
Scribitur extremo Johannis in ordine Thomus,
Juſſerat hos omnes Chriſti deductus amore
Alchuinus Eccleſiae famulus conſcribere libros.

Item in Codice P. P. Oratorii Romae, teſte Mabillonio Itin. Ital. p. 67.

Codicis iſtius quot ſunt in Corpore Sancto
Depictae formis litterulae variis:
Mercedes habeat Chriſto donante per aevum
Tot Carolus Rex, qui ſcribere juſſit eum.
Pro me quisque legens verſus orare memento,
Alchuinus dicor: tu ſine fine vale.

Quin & idem Alcuinus in Epiſt. ad Gislam lib VI. Comment. in Joannem praefixa: „ totius, inquit, forſitan Evangelii expoſitionem direxi vobis, ſi me „ non occupaſſet Domini regis praeceptum in emendatione Veteris Novique „ Teſtamenti"; Eſt & Caroli Magni praefatio in Homiliarium Pauli Diaconi, apud Mabillon. Vett. Analect. T. I. p. m. 25. in qua ſibi Imperator ejusmodi operam adſcribit: „ Karolus Dei fretus auxilio, Rex Francorum & Longobar„ dorum ac Patricius Romanorum, religioſis lectoribus noſtrae ditioni ſubje„ ctis. Cum nos divina ſemper domi foriſque clementia ſive bellorum eventi„ bus, ſive in pacis tranquillitate cuſtodiat, etſi quicquam rependere ejus bene„ ficiis tenuitas humana non praevalet, tamen quia eſt inaeſtimabilis miſericor„ diae Deus noſter, devotas ſuae ſervituti benigne approbat voluntates: Igitur „ quia curae nobis eſt, ut Eccleſiarum ad meliora ſemper proficiat ſtatus, obliteratam poene malorum noſtrorum deſidia reparare vigilanti ſtudio literarum ſata„ gimus officinam, & ad pernoſcenda ſacrorum librorum ſtudia noſtro etiam, „ quos poſſumus, invitamus exemplo; Inter quae jampridem univerſos V. ac „ N. T. libros librariorum imperitia depravatos, Deo nos in omnibus adjuvan-

„ te,

„ te, examuſſum correximus &c". Idem confirmat Theganus p. 277. Tom. II. Script. Hiſt. Franc. ab Andr. du Chesne editorum: „ Dominus Imperator „ nihil aliud coepit agere, niſi in orationibus & eleemoſynis vacare & libros „ corrigere. Nam quatuor Evangelia Chriſti in ultimo anno ante obitus ſui „ diem cum Graecis & Syris optime correxerat.

Quin etiam *Lanfranco*, Epiſcopo Cantuarienſi, in Vita ejus a L. Dacherio edita, ejusmodi correctio tribuitur: „ Lectioni erat aſſiduus & ante Epi„ ſcopatum & poſt Epiſcopatum, quantum poterat. Et quia Scripturae ſcrip„ torum vitio erant nimium corruptae, omnes tam V. quam N. T. libros, „ nec non etiam Scripta SS. Patrum ſecundum orthodoxam fidem ſtuduit cor„ rigere. Et etiam multa de his, quibus utimur, nocte & die in ſervitio Eccle„ ſiae ad unguem emendavit. Et hoc non tantum per ſe, ſed etiam per diſci„ pulos ſuos fecit, qua de cauſa merito illum latinitas cum honore & amore „ veneratur magiſtrum. Hujus Emendationis claritate omnis Occidui orbis Ec„ cleſia tam Gallicana quam Anglica gaudet ſe eſſe illuminatam". Haec auctor vitae ejus, qui utinam paulo planius orthodoxam fidem Seculi XI. explicuiſſet, & Correctionum earum ſpecimina edidiſſet!

Seculo XII. *Nicolaus S. Damaſi* Cardinalis, & Eccleſiae Romanae Bibliothecarius creatus A°. 1144. a Lucio Papa, alias de Romanis dictus, a Beſſarione & ex eo a Lindano citatus, emendationem Scripturae tentavit, „ Luſtrans ar„ maria, inquit, nequibam hoc adipiſci, veracia ſcilicet Bibliorum Latinorum „ Exemplaria invenire, quia & quae a doctiſſimis viris dicebantur correcta, uno„ quoque in ſuo ſenſu abundante, adeo diſcrepabant, ut pene quot Codices tot „ exemplaria reperirem". Addit: „ hoc ſui eſſe ſtudii, quoad potuit, ſuper„ flua reſecare, transformata reformare, & ea addere rurſus, quae a praeſum„ toribus tanquam ſuperflua fuerant amputata". Vide Baronium ad Annum 1145. n. 1.

Eodem tempore *Stephanus Langhton*, Epiſcopus Cantuarienſis, Libros V. & N. T. in Capita diſtinxit, quae diſtinctio, quam paulo poſt *Hugo Carenſis* Cardinalis in Concordiantia Biblica conſcribenda ſecutus fuit, in Eccleſia Latina paſſim, & poſtea etiam ab omnibus Typographis recepta eſt.

Seculo XIII. Magna fuit auctoritas *Ciſtertienſium* in emendando Textu Codicis Sacri; quod ſi tamen ex Actis Capituli Generalis ejus ordinis judicium faciendum eſt, non magna eorum fuit peritia: „ad petitionem Domini quondam „ Lugdunenſis Archiepiſcopi, qua petiit emendari Lectionem Evangelicam de „ Paſſione Domini, quae juxta Matthaeum in ramis palmarum legitur, injun„ gitur Abbati de Firmitate, ut in Cluniacenſi & Lugdunenſi Eccleſia, quid in„ de ſentiant, diligenter inquirat, & in ſequenti Capitulo ſtudeat indicare A°. „ 1200. ---- Scribatur in Textu Matthaei Evangeliſtae ubi deeſt: *diviſerunt* „ *ſibi veſtimenta*, referente R. Simonio Diſſert. Crit. de MSS. N. T. p. 75.

„ *Joachimus Abbas* in Calabria ſcripſit Commentarium in Apocalypſin, „ in quo non raro ab Editione Vulgata diſcedit.

Paulo poſt prodierunt *Correctiones Bibliae*. Cum enim ingens ſtudioſorum multitudo in Academia Pariſienſi literis daret operam, ibidem etiam plurimi Bibliopolae officinas ſuas extruxerunt, atque inprimis libros S. S. deſcribi curaverunt; cumque librarii negligenter & parum emendate Codices exararent, Academiae Proceres &, qui cum illis faciebat, Archiepiſcopus *Senonenſis* ſtatuerunt, quodnam exemplar pro aliorum norma eſſet habendum, & quomodo Codices alii ex eo eſſent corrigendi. Hoc videtur geſtum A°. 1230. & 1256. Unde duplicis *Correctorii Pariſini* ſive *Senonenſis* fit mentio; quibus uſum ſe fatetur *R. Stephanus* (licet in N. T. nullum eorum veſtigium deprehenderim) & *R. Simonius* Hiſtor. Critic. Verſion. cap. IX. At cum eodem tempore Monachi Mendicantes tum *Dominicani* tum Franciſcani in munus Epiſcoporum, Paſto-

ſtorum, atque Doctorum ſe ingererent, non ſolum ad plebem Sermones in templis habere, & Confeſſiones audire, verum etiam Scholas Theologicas aperire, &, ne non in omnibus Doctores Academiae aemularentur iisque contradicerent, correctiones Bibliae edere coeperunt, & quidem primo poſt annum 1230. juſſu Hugonis de S. Caro, Prioris provincialis in Gallia, deinde A°. 1256. ſub quinto ordinis Generali Humberto, habito Pariſiis Capitulo generali, quo correctionibus Academiae Pariſienſis fidem abrogarunt, ſuas autem denuo ſanxerunt „ correctiones, inquiunt, Bibliae Senonenſis non appro„ bamus, nec volumus, quod Fratres innitantur illi correctioni". Cumque Pontifices Romani Dominicanis faverent, & eorum monaſteria maximo numero per totam Eccleſiam Latinam eſſent exſtructa, factum eſt, ut multo plura exemplaria Correctionis Dominicanorum reperirentur quam Doctorum Pariſienſium. Licet enim Pariſienſis correctio ab Archiepiſcopo Senonenſi eſſet approbata, praevalere tamen non potuit, quod Archiepiſcopi autoritas extra limites Dioeceſis ſuae nulla eſſet. Dominicanorum correctionibus uſus eſt Lucas Brugenſis: extat eorum exemplum tum apud Dominicanos vici Jacobaei Pariſiis, quod deſcribit Simonius Nov. Obſerv. P. II. c. 1. tum in Bibliotheca Lipſienſi & Baſilienſi. De totius Operis ratione conſtabit ex hac adjecta praefatione: „ Quoniam ſuper omnes ſcripturas verba ſacri eloquii „ neceſſe eſt ut fundamento veritatis firmiter innitantur; quatenus ſuper Tex„ tum literae certioris ſanctorum ſtudiorum aedificia ſecurius componantur; „ quantum invenire potuimus, ex Gloſſis B. Jeronimi, & aliorum Doctorum, „ ut ex libris Hebraeorum, & antiquiſſimis exemplaribus, quae etiam ante tem„ pora Karoli magni ſcripta fuerunt, hic in breviſſima notula ſcripſimus ea, „ quae ex novis & diverſis Bibliis propter varias literas magis dubia vel ſuper„ flua credebamus. Neque enim, ut dicit Jeronimus, ſic nova cudimus, ut „ vetera deſtruamus, ſed magis vetera ſtatuentes, quaedam nova vitio ſcripto„ rum in Textu de gloſis & poſtillis inſerta, vel etiam per quorundam imperi„ tiam depravata, non noſtra ſed aliorum majorum auctoritate reſecanda mon„ ſtramus. ----- In toto N. T. punctum minio ſuper aliquam dictionem poſi„ tum notat auctoritatem Graecorum". Poſt in Marci XII. 35. haec habent: „ multa de Evangeliis incorrecta relinquimus, ſicut erant, quia pro brevitate „ temporis corrigendi & inopia expoſitorum ad plenum diſcuti non potuerunt". Et ex R. Simonio l. c. p. 132. „ Eo, inquit, procedit eorum diligentia, ut „ etiam notent, quomodo literae quaedam ſint pronunciandae, ita Joſuae XV. „ 28., ubi Textus eorum habet *Hiim*, obſervant in nota, Hebraicum exem„ plar legere quidem *Hiim*, ſed pronunciandum eſſe *Higim*. Forte voluerunt „ ſcribere *Giim*, pronunciantes literam *Ain*, quae in hac voce reperitur, cum „ ſeptuaginta Interpretibus ut *g*". Quam tamen Simonii conjecturam, ſive correctionis correctionem non probo, quin potius exiſtimo, Dominicanos ſignificare voluiſſe, poſterius *Jod* habere *Dages* inſcriptum, adeoque legendum eſſe ut *j* conſonans ante *i* vocalem, quod Galli & Germani eodem fere modo pronunciant, quo *g*. Vide ſupra p. 31.

Quod antiqua exemplaria & Hieronymum conſuluerunt, recte atque ordine factum eſt: at vero cum ad Gloſſam ordinariam & Rabanum provocant, cumque Graecis Codicibus non vetuſtis, ſed ſeculi XIII. ac varie interpolatis (ut lectiones ab ipſis allatae fidem faciunt) uſi ſint, imo cum lectionem ſola Thomae autoritate nixam Codicibus praetulerint (quod ad locum 1. Jo. V. 8. fecerunt,) pallio purpureo videntur centonem nullius pretii aſſuiſſe. Cum vero emendationes in ipſo Bibliorum Codice punctis infra vel ſupra vocem poſitis notarentur, nominaque eorum, ex quorum ſcriptis petitae ſunt, literis tantum initialibus per compendium ſcriberentur, fieri non potuit, quin librarii frequentiſſime aberrarent, multaque omitterent, & ſaepe unum pro altero ponerent; quae etiam

etiam cauſſa eſt, cur iſta Correctio paucos deſcriptores inveniret, cum ipſa operis lectio injucunda atque arida videretur, nedum ſcriptio. Acceſſit ad hoc, quod ipſi fratres Dominicani, abjecto ſtudio Scripturae Sacrae, ab ore Doctoris Angelici toti pendere, & ſecundum formulas Scholae loqui maluerunt.

Iſtam temporum ſuorum infelicitatem deploravit *Rogerus Baconus* Minorita, Doctor Oxonienſis, qui Tractatibus aliquot miſſis ad Clementem P. A°. 1267. occluſos fuiſſe dicit fontes Theologiae ob ignorationem linguarum, imo ne quidem aditos rivulos a novis, quos vocant, Theologis, his enim pro vulgatis Bibliis fuiſſe librum Sententiarum. Ex hac autem ignorantia ac neglectu Scripturarum eveniſſe, ut per annos jam quadraginta haud extiterit quidem apud Occidentales ſanum aliquod Bibliorum exemplar. Ipſum enim Pariſienſe, unde jam ſumta reliqua, pro majori parte horribiliter fuiſſe corruptum, quaeque exinde evulgaverunt Stationarii Pariſienſes, partim a Scribis partim a Lectoribus adeo miſere fuiſſe vitiata, ut vix relictum eſſet in Textu ſani quidpiam, ac cui fidenter inniti liceret. Seduloque id agit apud Clementem, ut auſpiciis ejus nova demum eaque ad optimorum Codicum fidem caſtigata prodeat Biblorum editio: Extare ſcilicet apud Latinos ſuos probata hujus verſionis exemplaria non pauca, & quidem in hiſce tenebris ſupereſſe viros linguarum praeſidiis inſtructos, qui hujusmodi Editionem adornare poterunt: praecipue vero ſapientiſſimum τὸν δεῖνα (nomen enim ejus premit Rogerus, donec de Papae hac de re conſilio certior fiat) virum in S. literis ſupra omnes mortales eruditum, qui poſuit ferme annos quadraginta in litera Textus corrigenda & exponendo ſenſu literali; uti apud *Millium* verba ejus referuntur.

Seculo XV. *Laurentius Valla* Codices Latinos vulgatos non tantum ex Graecis (ut n. 82. vidimus) verum etiam ex vetuſtioribus Latinis corrigere aggreſſus eſt. In Matth. XXVII. 22. „ Tres Codices, inquit, Latinos habeo, „ cum haec compono, & nonnunquam alios Codices conſulo". Et in Jo. XVIII. 28. „ Reddam debitam laudem iis, qui Codices invenerunt; etſi ob „ mirificum ſtudium literarum antiquarum viri laudati ſunt, Cyriacus Anconi„ tanus quinque Mediolani & aliis circa urbibus, quibus Auguſtinus diverſatus „ eſt, duos Romae Joannes Tiburs praedicatoriae profeſſionis ad aedem Chry„ ſogoni & Servatoris, quos ego inſpexi, mirifica & vetuſta litera invenit, ut „ alios complures eſſe veriſimile ſit.

Magno autem ſuo labore magnam ſibi apud Theologos comparavit invidiam, ut Eraſmus, Vallae Annotationes Anno 1504. in coenobio Parcenſi, prope Bruxellas, repertas, typis Badianis A°. 1505. Pariſiis in folio editurus, neceſſe haberet, praefatione illas munire, & ad varias objectiones reſpondere: „ Num „ etiam, inquit, noſtros errores ad Spiritum auctorem referemus? Eſto bene „ verterint Interpretes, ſed bene verſa pervertuntur; Emendavit Hieronymus: „ at rurſus depravantur emendata. Niſi forte nunc aut minor audacia ſemido„ ctorum, aut peritia linguarum major, aut non facillima depravatio propter ar„ tem chalcographicam, quae unicum mendum repente in mille propagat exem„ plaria. At fas non eſt, inquiunt, in Sacris Scripturis quicquam immutare, „ quod illic ne apiculi quidem myſterio vacant: imo tanto magis nefas eſt de„ pravare, tantoque attentius corrigendum a doctis, quod per inſcitiam eſt a„ dulteratum, ea tamen cautione temperantiaque, quae quum omnibus libris, „ tum ſacris inprimis debetur. Verum non recte, ajunt, ſibi ſumit Laurentius, „ quod Hieronymus mandante Damaſo ſuſcepit: ne propoſitum quidem ſimile; „ Hieronymus veterem Editionem nova ſuſtulit, Laurentius, quod annotavit, in „ privatos Commentarios refert, neque poſtulat, ut hinc quicquam in tuo Co„ dice demutes. Quanquam ipſa noſtrorum exemplarium varietas ſatis arguit, „ ea non carere mendis. Porro ut veterum librorum fides de Hebraeis volumi-

„ ni-

„ nibus examinanda est, ita novorum veritas Graeci sermonis normam desidе-
„ rat, auctore Augustino, cujus verba referuntur in Decretis Dist. IX.

A°. 1514. prodiit Editio *Complutensis*, non Graeci tantum Textus, verum etiam Latinae Versionis ad veteres Codices emendatae; id jactant Editores prologo ad Leonem X. „ Qua in re id aperte Beatitudini tuae testari possumus,
„ Pater Sanctissime, maximam laboris nostri partem in eo potissimum fuisse ver-
„ satam, ut & virorum in linguarum cognitione eminentissimorum opera utere-
„ mur, & castigatissima omni ex parte vetustissimaque exemplaria pro Archety-
„ pis haberemus: quorum quidem tam Hebraicorum, quam Graecorum ac La-
„ tinorum multiplicem copiam variis ex locis non sine summo labore conqui-
„ sivimus.

Et ad Lectorem: „ Latinam B. Hieronymi translationem contulimus cum
„ quamplurimis exemplaribus venerandae vetustatis, sed his maxime, quae in
„ publica Complutensis nostrae universitatis Bibliotheca reconduntur, quae su-
„ pra octingentesimum abhinc annum literis Gothicis conscripta ea sunt sincerі-
„ tate, ut nec apicis lapsus possit in eis deprehendi".

Paulo post *Martinus Dorpius* oratione Lovanii habita, & Basileae A°. 1520. typis edita, judicium suum de emendanda versione Latina interposuit, ubi subscripsit his verbis ex Petro de Alliaco Cardinali Cameracensi prolatis: „ Propter
„ exempla corruptionis, quae in Biblia inveniuntur, & alia multa hujusmodi,
„ expediret exemplaria Sacri Canonis examinari diligenter & corrigi. Ad quam
„ Correctionem non sunt omnes indifferenter admittendi, sed solum Theologi
„ multum in Grammatica & linguis Hebraica & Graeca eruditi". Subjungit Dorpius: „ proinde conferendae sunt variae translationes, primaria lingua in-
„ spicienda est, rimandum quid veteres legerint, quid quadret & quid discre-
„ pet, & ita tandem cunctanter pronunciandum. Nam Augustinus cum tot es-
„ sent interpretationes, non est ausus unam quampiam affirmare omni ex parte
„ integram, etsi Italam ceteris praetulerit. Mirum vero est, virum oculatissi-
„ mum non vidisse, quod videlicet nos vidimus, hanc Vulgatam eam esse,
„ contra quam nemini liceat hiscere, nam, ut diximus, jam inde a seculo Au-
„ gustini extitit. Caeterum quod a multis affertur, hanc esse a Synodo compro-
„ batam, accedam sane, si vel una proferatur Synodus, quae ullam de hoc
„ mentionem fecerit; denique si ullum exemplar proferatur, quod fuerit com-
„ probatum, nam quod fuisset illud? meumne an tuum? hujus vel illius Eccle-
„ siae? Comprobat Ecclesia Sacros Codices, sed emendatos, sed puros ac sin-
„ ceros; mendosos vult castigari.

A°. 1516. *Erasmus* edidit Novum Testamentum omne Graeco Latinum,
„ diligenter (ut titulus praefert) recognitum & emendatum, non solum ad Grae-
„ cam Veritatem, verum etiam ad multorum utriusque Linguae Codicum, eo-
„ rumque veterum simul & emendatorum fidem, postremo ad probatissimorum
„ auctorum citationem, emendationem & interpretationem: praecipue Orige-
„ nis, Chrysostomi, Cyrilli, Vulgarii, Hieronymi, Cypriani, Ambrosii, Hi-
„ larii, Augustini, una cum Annotationibus, quae Lectorem doceant, quid
„ qua ratione mutatum sit. Quisquis igitur amas veram Theologiam, lege, co-
„ gnosce, ac deinde judica. Neque statim offendere, si quid mutatum offende-
„ ris, sed expende, num in melius mutatum sit. Nam (ut in secunda Editione
„ addidit) morbus est, non judicium, damnare quod non inspexeris".

Praevidit Vir prudentissimus opus novum variis censuris expositum iri, unde non tantum privilegio se Caesareo munivit, librumque Leoni X. Papae dedicavit, verum etiam Apologiam praemisit; cujus (quoniam eadem quotidie fabula luditur) meliorem partem lubet hic in gratiam Lectoris descriptam exhibere.

D. Erasmi Roterodami Apologia.

Jam ut occurram Apologia reclamaturis, Paulus Apoſtolus, referente Luca, fortunatum ſeſe praedicat, quod apud Agrippam pro ſe cauſam dicturus eſſet, cui propter diutinam cum Judaeis conſuetudinem, res omnes, in quibus vertebatur quaeſtio, maxime cognitae compertaeque eſſent. Atque utinam eodem nomine mihi quoque gratulari poſſim, cui plane diverſum quiddam uſu venit atque Paulo. Nam ne opus eſt quidem nobis Apologia, niſi apud iſtos, qui totum hoc negotium, de quo controverſia eſt, non intelligunt, nec prorſum aliam ob cauſam calumniantur, niſi quod non intelligant. Siquidem apud eos, qui Latinas, Graecas & Hebraicas literas vel ad mediocritatem deguſtarunt, qui ſerio in veſtigandis divinae Scripturae myſteriis, qui feliciter ac diligenter in vetuſtis illis, ac non minus veris quam vetuſtis, Theologis verſati ſunt, nihil addubito, quin magnam initurus ſim gratiam, etiamſi quod conatus ſum parum aſſecutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera noſtra non magnopere eſt opus, quique ſoli damnare quaedam poſſent, quod ob bonarum peritiam literarum valeant judicare, ii non ſolum comprobent ſuo ſuffragio noſtram induſtriam, verum etiam gratiam haud vulgarem habeant: Contra qui hiſce de rebus nullo modo poſſunt ferre ſententiam, & hoc magis egent hujus laboris ſubſidio, quo longius abſunt a bonis literis, ii non ſolum non amplectuntur opus ipſorum paratum uſui, verum etiam obſtrepent, calumniabuntur, damnabunt; quorum alterum extremae cujusdam ingratitudinis eſſe videtur, alterum inſignis impudentiae. Quid enim fingi poteſt impudentius, quam damnare librum, quem ne legeris quidem, tum ejusmodi, ut, ſi maxime legas, tamen absque linguarum peritia pronuntiare de eo non poſſis? Quid autem ingratius, quam pro tam immenſis ſudoribus vigiliisque, quas tantum juvandi animo ſuſceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idque potiſſimum ab iis, ad quos potiſſimum operis utilitas ſit reditura? Quum ubique fœda eſt ingratitudo, tum in nullos aeque par eſt gratos eſſe atque in eos, qui diſpendio rei pecuniariae, jactura voluptatum, nonnullo etiam valetudinis ac vitae ſuae detrimento in hoc totis viribus incumbunt, ut ingenii ſui monumentis orbi conſulant. Verum haud ſcio, an usquam ingratius reperies mortalium ingenium, nec alias eſſe verius arbitror, quod non minus eleganter quam graviter dictum eſt a Seneca: *Tutius eſſe quosdam offendiſſe, quam demeruiſſe. Nihil aeque perit*, ait ille, *atque id quod confertur in ingratos.* At magis perit officium, mea quidem ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium: & minus gratiae redit ab iis, qui non cognoſcunt meritum, quam qui non agnoſcunt. Nam ii tametſi diſſimulant, tamen apud ſe ſunt obnoxii, nonnunquam pudore coguntur agnoſcere; denique ſpes eſt fore ut aliquando reſipiſcant: Illi, quod eſt beneficium, injuriam interpretantur, & officio adjuti in jus vocant bene merentem. Theologorum inprimis eſt, non ſolum gratitudinem praeſtare, verum etiam candorem & manſuetudinem. Et Theologis potiſſimum hic meus deſudavit labor, atque his Theologis, quibus aut non contigit eas diſcere literas, ſine quibus Divina Scriptura non poteſt ad plenum intelligi aut officioſe tractari. Horum adjuvandis ſtudiis noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negavit, id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur Medici, non aſpernantur Jureconſulti, recipiunt Philoſophi, ſi quid ad illorum profeſſionem inſtaurandam conducit: Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipſi noſtris invidemus bonis. Sane permoleſtum eſt pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab iis, de quibus bene mereri ſtudeas, calumniam praemii loco reportare, & a quibus tuo jure poteras exigere debitam gratiam, his actoribus injuriae cauſam dicere: Seneca ſummum liberalitatis genus eſſe putat, ac divinae beneficentiae proximum, ſi quis non tantum gratuito profit, verum etiam ſciens

perdat beneficium. At mihi videor hoc quoque ſuperaturus, ſi de his quoque pergam bene mereri, qui beneficium injuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conviciantibus aegrotis, tamen pergunt ſubvenire, ita nos hoc quoque velut auctario beneficium noſtrum cumulabimus, ut beneficium, quod accipiunt, intelligant Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per aetatem aut occupationes vacat, Graecas deguſtent literas & item Hebraeas, ſi liceat. In ipſis arcanae Scripturae fontibus diligenter philoſophentur, veteres Theologos, quos & eruditio commendat, & vitae ſanctimonia, jugiter evolvant. Deinde noſtra, ſi volent, conferant & expendant, atque ita demum probent, ſi quid recte monuimus; emendent amice, ſi quid ut homines aberravimus a vero, & minus aſſecuti ſumus, quod ſedulo ſumus ſecuti. Quod ſi impetro, cauſam vici, pro accuſatoribus habiturus patronos. Caeterum a quibus hoc non impetro, ſaltem illud mihi vel precario donent, ut credant, me ſimplici pioque juvandi ſtudio, quicquid hoc laboris eſt, ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſſit, error eſt, non ſcelus; & corrigi mereor, inceſſi non mereor. Nihil enim magis agnoſco, quam me nihil ſcire. Profiteantur alii quantumlibet ingentia: ego pro mea tenuitate nihil profitens, praeſto tamen quod licet, paratiſſimus ad palinodiam, ſicubi more hominum lapſus ſim; ipſe quoque mihi cenſor futurus, ſimulatque deprehendero. Caeterum Divus Hieronymus non fert reprehenſorem, qui damnare poſſit, docere non poſſit. Quorum illud tyrannicum eſt, hoc amicum & eruditum.

Jam vero ſi qui verentur, ne Sacrarum Literarum auctoritas vocetur in dubium, ſi quid usquam variaverit: hi ſciant oportet, jam annos plus mille neque Latinorum neque Graecorum exemplaria per omnia conſenſiſſe. Id quod ne fieri quidem poſſit, nimirum in tanta librariorum non ſolum turba, ſed inſcitia, oſcitantia, temeritate. Ut ne commemorem, quam multa mutata ſint ab eruditulis, aut certe a parum attentis. Comperio quaedam eraſa aut inducta a factionibus, quarum tumultu quondam ſurſum ac deorſum miſcebantur omnia, praeſertim Orientis Eccleſiae, dum quisque pro ſuarum partium patrocinio Scripturam variat. Id certe factum non obſcure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit Religioni Chriſtianae, quod tot jam ſeculis aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambroſius, aliud Auguſtinus? apud hos alicubi non modo diverſa comperies, ſed & pugnantia, cum in ſumma Chriſtianae fidei conſentiant. Quid facias, poſtquam nec ipſa horum temporum editio per omnia ſibi conſentit? qua de re ſi quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excuſi, cum annotamentis marginalibus, &, ſi id parum eſt, ex Commentariis Bedae, Rabani, Thomae, ex Commentariis Lyrani, ex Commentariis Hugonis Carenſis intelliget. Origenes jam tum querebatur inexplicabilem in Evangelicis libris varietatem. Et publicitus aliud legit Graecia, aliud Occidentis Eccleſia. Et circa aetatem Hieronymi quaedam Eccleſiae ſequebantur interpretationem Septuaginta, quaedam novam amplectebantur ex Hebraeorum fontibus traditam. Atque etiam poſt hanc aetatem aliud legebant Gallicanae Eccleſiae, aliud Romana. Denique ſi excutias vetuſtos Codices manu deſcriptos, quibus in publico culto tunc utebantur, duos vix reperies inter ſe conſentientes. Certe conſtat Auguſtinum Codicibus uſum, qui non vacabant mendis. Et tamen tot jam ſeculis conſtitit ſua Scripturis auctoritas. Si Codicum varietas in totum fidem abrogat Scripturis, & apud Hebraeos & apud Graecos & apud Latinos variant. Quaeſo quid periculi conſecutum eſt, quod Sanctus Hieronymus Vetus & Novum Inſtrumentum mundo jam ſeneſcenti ad Hebraeam & Graecam veritatem inſtauravit? Reclamatum eſt tum a nonnullis, quibus ipſe ſuis libris abunde ſatisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, niſi quod neſcirent eas literas. At num hinc vel tantulum incommodi natum eſt Chriſtianae Religioni? Auguſtinus fatetur, ipſa Codicum diſcordia ſe non medio-

diocriter adjutum fuiſſe, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod vel fortuito fieri neceſſe eſt.

Proinde ſi nihil offendit niſi novitas, & illa jam vetus editio olim nova fuit; & haec nova, ſi patiamur, olim vetus fuerit. Nimis imperiti eſt hominis libros annorum aeſtimare numero, ac non potius ipſarum rerum judicio. Optarim & ipſe in Sacris literis nihil eſſe depravatum, nihil diſſidere. Atque id ut optare eſt in proclivi, ita nec fuit unquam, nec, opinor, futurum eſt unquam. Qui praedicant inviolabilem divinarum Scripturarum auctoritatem, his utroque favemus pollice. Qui has ſciens depravat, contumeliam facit Spiritui Sancto. Fatemur. Verum haec majeſtas in ipſis eſt fontibus. Non erravit Eſajas, neque quisquam mutare nititur, quod ille ſcripſit. Non lapſus eſt Matthaeus, nemo corrigit, quod ille tradidit. Cum interpretibus, cum ſcribis, cum depravatoribus nobis res eſt. Quod ſi tota labaſcit auctoritas ob aliquot loca corrupta, oportuit Spiritum Sanctum non minus aſſidere Bibliographis, quam Prophetis & Evangeliſtis. Nusquam non adeſt Spiritus Sanctus, ſed ita vim exerit ſuam, ut nobis portionem laboris relinquat. ---- Is vero ſubſervit Spiritui Sancto, qui, quod per homines depravatum eſt, pro viribus priſtinae reſtituit integritati. Nunquam defuturi ſunt qui depravent, proinde nunquam ceſſandum eſt a ſtudio caſtigandi. Aliud eſt igitur Sacra Scriptura, aliud quod incommode verterunt Interpretes, aut Scribae corruperunt. Rurſus aliud eſt mutare publicam Lectionem, aliud privata publicam vel emendare vel illuſtrare. Atqui haec mire confundunt quidam, qui ſibi videntur admodum Dialectici. ---- Jam quid attinet iſtos refellere, qui non minus indocte quam impudenter ſolent vociferari, facinus eſſe non ferendum, ut quisquam corrigat Evangelia! O vocem vix auriga dignam, nedum Theologo! Fas eſt nebuloni cuivis Evangelii Codices depravare, & nefas erit quod depravatum eſt reſtituere? praeſertim homini, ne quid dicam inſolentius, in hoc genere literarum nec indiligenti nec inexercitato, idque tot Graecis ac Latinis voluminibus, tot clariſſimis auctoribus in conſilium adſcitis?

Idem argumentum paulo ante Epiſtola ad *Martinum Dorpium* ſcripta ita tractavit, ut ipſum in ſententiam ſuam pertraheret: Jam vero quod tertio loco ſcribis de Novo Teſtamento, ſane demiror, quid tibi acciderit, aut quonam interim perſpicaciſſimos ingenii tui oculos averteris. Nolis quicquam a me mutari, niſi ſi quid forte ſit apud Graecos ſignificantius; & negas in hac, qua vulgo utimur, Editione quicquam eſſe vitii. Nefas eſſe putas, rem tot ſeculorum conſenſu, tot Synodis approbatam, ullo pacto convellere. Obſecro te, ſi vera ſcribis, eruditiſſime Dorpi, cur frequenter aliter citat Hieronymus, aliter Auguſtinus, aliter Ambroſius; quam nos legimus? Cur Hieronymus multa reprehendit & corrigit, quae tamen in hac habentur Editione? quid facies, cum tam multa conſentiunt, hoc eſt, cum ſecus habent Graecorum Codices, cum ad horum exemplar citat Hieronymus, cum idem habent vetuſtiſſima Latina exemplaria, cum ipſe ſenſus multo rectius quadrat? num his omnibus contemptis tuum ſequeris Codicem, fortaſſis a ſcriba depravatum? Neque vero quisquam aſſeverat, in divinis Literis ullum eſſe mendacium, quandoquidem & hoc adductum eſt abs te; at illud res ipſa clamitat, & vel cœco, quod ajunt, poteſt eſſe perſpicuum, ſaepe vel ob imperitiam interpretis vel ob oſcitantiam Graeca male reddita eſſe; ſaepe germanam ac veram lectionem ab indoctis librariis fuiſſe depravatam, id quod cotidie videmus accidere, aliquoties mutatam a ſemidoctis parum attentis. Uter magis favet mendacio, qui haec corrigit ac reſtituit, an qui citius ferat addi mendam quam tolli? Quandoquidem ea depravatorum natura eſt, ut menda mendam gignat; Et ſunt fere ejusmodi, quae mutamus, ut ad emphaſin pertineant magis, quam ad ſenſum ipſum, quanquam ſaepenumero magna ſenſus pars eſt emphaſis.

Porro quod ſcribis ab hac editione non eſſe recedendum, tot videlicet Conciliis approbata: more vulgarium Theologorum facis, qui quicquid ullo modo in publicum uſum irrepſit, Eccleſiaſticae tribuere ſolent autoritati. At mihi vel unam profer Synodum, in qua ſit haec editio comprobata. Sed eſto comprobarit Synodus aliqua, num ita comprobavit, ut nihil omnino liceat ex Graecorum fontibus emendare? Num mendas etiam omnes comprobavit, quae variis modis potuerunt irrepere? num hujusmodi verbis conceptum fuit decretum a Patribus: Haec editio cujus ſit autoris neſcimus, ſed tamen eam approbamus; nec obſtare volumus, ſi quid ſecus habent Graeci Codices, quantumvis emendati, ſi quid ſecus legit Chryſoſtomus, aut Baſilius, aut Athanaſius, aut Hieronymus, etiamſi illud magis quadraverit ad ſenſum Evangelicum: & tamen hos ipſos autores magnopere comprobamus; Quin etiam quicquid in poſterum quocunque modo vel a ſemidoctis & audaculis, vel ab imperitis, ebriis, oſcitantibus librariis fuerit vitiatum, depravatum, additum, omiſſum, eadem probamus autoritate; neque cuiquam volumus licere mutare ſcripturam ſemel inductam. Ridiculum decretum, inquis. At hujusmodi neceſſe eſt fuiſſe, ſi nos autoritate Synodi deterres ab hac induſtria.

Poſtremo quid dicturi ſumus, ubi viderimus nec hujus Editionis exemplaria conſentire? num & hanc pugnantiam approbavit Synodus, praeſcia videlicet, quid quisque mutaturus eſſet? Atque utinam, mi Dorpi, tantum eſſet otii Romanis Pontificibus, ut hiſce de rebus ſalutares ederent Conſtitutiones, quibus caveretur de reſtituendis bonorum autorum monumentis, de parandis & reponendis emendatis exemplaribus. Verum in eo conſilio ſedere nolim iſtos falſiſſimo nomine Theologos, qui huc tantum ſpectant, ut quod ipſi didicerunt, id ſolum habeatur in pretio; quid autem iſti didicerunt, quod non ſit ineptiſſimum & idem confuſiſſimum? Quibus ſi contingat tyrannis, futurum eſt, ut, antiquatis optimis autoribus, inſulſiſſimas iſtorum naenias pro oraculis habere cogatur mundus, quae usque adeo nihil habent bonae eruditionis, ut ego ſane malim vel mediocris eſſe cerdo, quam iſtius generis optimus, ſi nihil melioris acceſſerit doctrinae. Iſti ſunt qui nolint quicquam reſtitui, ne quicquam ignoraſſe videantur. Hi nobis fictam Synodorum autoritatem objiciunt; hi magnum Chriſtianae fidei diſcrimen exaggerant, hi periculum Eccleſiae, quam iſti ſcilicet humeris ſuppoſitis fulciunt, rectius plauſtrum fulturi; & hujusmodi fumos ſpargunt apud vulgus indoctum ac ſuperſtitioſum, apud quod cum pro Theologis habeantur, nolint ullam opinionis ſuae jacturam facere. Verentur, ne, cum perperam divinas citant literas, id quod ſaepenumero faciunt, Graecae aut Hebraicae veritatis autoritas in os jaciatur, & mox appareat eſſe ſomnium, quod velut oraculum adducebatur. Divus Auguſtinus, vir tantus, adhaec Epiſcopus, non gravatur vel ab anniculo Epiſcopo diſcere. Iſti tales malunt omnia ſurſum ac deorſum miſcere, quam committere, ut quicquam videantur ignorare, quod ad abſolutam pertineat eruditionem. Quanquam nihil hic video, quod magnopere pertineat ad fidei Chriſtianae ſinceritatem: quod ſi maxime pertineret, hoc magis certe eſſet elaborandum. Neque vero periculum eſt, ne protinus omnia deſciſcant a Chriſto, ſi fors auditum fuerit, repertum eſſe in Sacris libris, quod vel Scriba depravarit indoctus aut dormitans, vel Interpres, neſcio quis, parum apte vertit. Aliis ex rebus hoc periculum eſt, quas hoc loco prudens ſubticeo. Quanto Chriſtianius fuerit, ſemotis contentionibus, quod quisque poſſit, in communem uſum libenter conferre, idque candide amplecti, ſimulque & citra faſtum diſcere, quod neſcias, & citra invidiam docere, quod ſcias. Quod ſi qui ſunt illiteratiores, quam ut quicquam recte docere poſſint, elatiores, quam ut quicquam diſcere velint, hos, quoniam pauculi ſunt, valere ſinamus, & bonarum aut certe bonae ſpei mentium potius habeamus rationem. ---- Placabis homines, quoad fieri poteſt, & perſuadebis, me, quod facio, non in

eo-

eorum facere contumeliam, qui haſce literas neſciunt, ſed in publicam omnium utilitatem, quae nemini non patebit, ſi velit uti, neminem urgebit, ſi malit carere: tum eo eſſe animo, ut, ſi quis exoriatur, qui rectiora docere poſſit aut velit, ipſe primus futurus ſim, qui noſtra reſcindam & abrogem, & illius ſubſcribam ſententiae. Antwerpiae 1515.

De eodem negotio egit *Epiſtola ad Henricum Bovillum:* Fas eſſe negant, inquit, tentare quicquam ejusmodi, niſi ex autoritate Concilii generalis. At iſthoc quid iniquius? Ipſi quotidie depravant Sacros Codices, ſola inſcitia ac temeritate in conſilium adhibita: nobis non licebit ex veterum ſententia reſtituere, quod corruptum eſt, niſi totius orbis Chriſtiani convocato Concilio? adeo pejorem volunt eſſe conditionem mendum ſubmoventis, quam invehentis, bene merentis ſua induſtria, quam male merentis ſua incogitantia. Verum illud mihi reſpondeant velim, haec ipſa quae illis tantopere placet editio, utrum ab interprete ſuſcepta fuerit ex autoritate Concilii generalis, an prius edita, ac deinde judicio patrum comprobata? Prius ſcriptam opinor, poſtea comprobatam: Atqui idem poteſt in hac mea evenire, quod ipſe tamen nec ambio nec poſtulo. Tametſi ne id quidem conceſſerim. Mihi magis videtur uſu irrepſiſſe, ac paulatim progreſſu temporis collegiſſe robur. Alioqui ſi publico Concilii judicio fuiſſet approbata traditaque, omnes ea communiter uſi fuiſſent. Nunc aliud citat Ambroſius, aliud Auguſtinus, aliud Hilarius, aliud Hieronymus. Imo nec hujus aetatis exemplaria conſentiunt. Quod ſi protinus actum putant de Religione Chriſtiana, ſi quid usquam variet, etiamſi nos dormiſſemus, jam illi periculo eramus obnoxii. --- Poſtremo quamobrem magis trepidamus, ſi quid ſecus lectum fuerit in divinis libris, quam ſi quid ſecus enarratum? Certe utrobique par diſcrimen. Atqui videmus interpretes non modo diverſa, verum etiam pugnantia dicere ſaepenumero. Quin & illud dilemma ſi poſſint explicent: utrum permittunt aliquid novari in Sacris libris, an omnino nihil? ſi quicquam permittunt, cur non excutiunt potius, recte mutatum ſit nec ne? ſin minus, quid facient illis locis, in quibus mendum ineſſe manifeſtius eſt, quam ut negari diſſimularive poſſit? an hic Sacrificum illum malunt imitari, qui ſuum *mumpſimus*, quo fuerit viginti uſus annos, mutare noluit, admonitus a quopiam *ſumpſimus* eſſe legendum. Vociferantur καὶ ϰετλιάζϑσιν: O Cœlum, o terra! Corrigit hic Evangelia. At quanto juſtius exclamandum erat in Corruptorem: O Sacrilegum! depravat hic Evangelia. Neque enim nos novam prodimus Editionem, ſed veterem pro virili reſtituimus, at ita ut hanc novam non labefactemus. Qui pro hac nova tanquam pro aris ac focis dimicant, nihil illis perit, aliquid de lucro acceſſit. Hanc quam adamant, emendatius legent poſthac; & rectius intelligent. Quid ſi libros divinos omneis Paraphraſi explanaſſem, quo poſſent incolumi ſententia & legi inoffenſius, & percipi facilius, num iſti dicam mihi ſcriberent? Laudem etiam promeruit Juvencus, qui Evangelicam Hiſtoriam auſus eſt verſibus includere. Canuntur in templis quotidie juxta veterem Editionem Pſalmi: Et tamen extat divi Hieronymi recognitio, extat ejusdem juxta veritatem Hebraicam interpretatio. Illa leguntur in Choris: haec in Scholis aut Domi. Neutra alteris officiunt. Atque adeo nuper Felix Pratenſis Pſalterii totius novam edidit interpretationem, ab omnibus ſuperioribus admodum diſſidentem. Quis huic unquam movit tragœdias? Jacobus Faber Stapulenſis, amicus noſter, dudum id fecit in Paulum, quod ego in totum Novum Inſtrumentum. Cur hic demum tanquam ad rem novam commoventur quidam? An aliis omnibus iſtud licere volunt, mihi uni non volunt? Atqui Stapulenſis non paulo plus auſus eſt, quam ego. Ille ſuam interpretationem veteri oppoſuit, idque in Academiarum omnium regina Lutetia: ego recognitionem modo profeſſus, locos aliquot aut corrigo aut explico. Nec hoc dixerim, quod Fabrum

in communem invidiam vocem, nam vir ille jam pridem gloria ſuperavit invidiam; ſed ut palam faciam, quam inique faciant quidam, qui quod jam diu eſt a multis factitatum, citra calumniam, in me velut ſubitum ac novum calumniantur, &c. Roſſae prid. Cal. Sept. 1516.

Item ad Martinum Lypſium: Quod ſi noſter cenſor, inquit, nihil omnino vult edi, quod diſſonet a vulgata Lectione, non erit fas Novum Teſtamentum Graece, ut a Graecis legitur, edere, niſi prius ad hanc editionem caſtigatum, ne quis forte deprehendat Lectionis diſſonantiam. Quis autem adeo demens ſit, ut iſthuc dicat? Jam vero abolenda eſt Divi Ambroſii vel translatio vel Lectio in Epiſtolis Pauli, quae plurimum ab hac noſtra diſſonat. Abolenda & Hieronymi, quae non paucis locis ab hac diſſentit. Denique noſtrorum Codicum plerique ſunt abolendi, quod inter ſe fere diſſentiant. Et vide, quam ab iſto diſſentiat Auguſtinus, quem is ſibi videtur ſolus legiſſe. Nam ille teſtatur, ſe adjutum etiam exemplariorum varietate, dum, quod alius obſcurius vertit, alius tranſtulit explanatius, ut non omnia poſſumus omnes. Hic actum putat de fide Sacrorum Voluminum, ſi varia Lectio proferatur. Et mavult vel manifeſtarias mendas in libris Sacris relinqui, quam offendi duos aut treis ineptos ac moroſos ſeniculos. At nihil deterruit ab hoc ſtudio Hieronymum, quod ob voculam neſcio quam mutatam in Propheta Jona totus ferme populus deſciverit a ſuo Epiſcopo, ridetque cucurbitarios illos Deos, quos tantula res commoverit; etiamſi Auguſtinus hanc fabulam ceu ſeriam ſcripſerit Hieronymo. Age vel illud mihi reſpondeat ſeverus iſte monitor, utrum optandum eſt Eccleſiae Dei, ut ſacrae Scripturae libros habeat quam emendatiſſimos an non? Si fatetur optandum, reſpondeat, an fateatur, quotidie varias mendas in eos invehi, vel inſcitia caſtigatorum, vel negligentia Scribarum? Quod ſi non poteſt inficiari, cur non amplectitur hoc meum ſtudium, quod omnium maxime ad eam rem conducit, ſive ut emendentur depravata, ſive ne depraventur quae recta ſunt? Quandoquidem negari non poteſt, eſſe quaedam in noſtris, imo in omnibus fere depravata Codicibus.

46. Negat Eccleſiam errare poſſe. Continuone errat Eccleſia, ſi tuus Codex depravatus eſt? & tamen quaedam accedere poſſunt Eccleſiae, quae antehac neſcierit; neque nos affirmamus in hac eſſe translatione quod fidem ſubvertat orthodoxam, eſſe tamen quod operae pretium ſit admonuiſſe. 47 Scandalo es, inquit, orbi, dum novas recepta. Imo maximi & optimi quique mihi gratias agunt, & qui prius oblatrabant, opere lecto deſinunt oblatrare, ſed offendunt pauci ſupercilioſi, qui nolunt quicquam videri neſciſſe. 48. Ut demus, inquit, ineſſe errores, non oportebat in vulgus proferre. Imo maxime in vulgus efferendum eſt, quod oportet ab omnibus ſciri. 49. Non poteſt, inquit, privata perſona non autorizata novam translationem cudere, veterem corrigere. Primum opinor & mihi licere, ſi quid in Sacris literis profeci, in medium afferre, poſteaquam in Theologorum ordinem ſum cooptatus. Deinde nec novam cudo, ſed Graeca verto, & vetus editio omnibus, ut erat, per me manet. Poſtremo ut nulla ſim autoritate praeditus, cum indoctis liceat ſacros libros corrumpere, mihi non licebit emendare niſi Synodo convocata? ſed fingat me Epiſcopum aut Cardinalem eſſe, quid hoc ad praeſens negotium, quod non mitra aut galero ſed linguarum peritia conſtat? 50. Quin & illud ridiculum, quod ait, per hanc translationem convictos Hieronymum Hus & Wiclef, cum alter exuſtus fuerit, non revictus, alterius libri non niſi poſt mortem damnati: quod ſi maxime verum eſſet, non licebit igitur e Sacris libris, ſi quid erroris irrepſerit, tollere? 51. Si quid erroris eſt, inquit, ſecundum Patrum antiqua teſtimonia fuerat emendandum. Atqui id, quod monet, maxime factum eſt a me: verum hoc iſtum fugit, quia librum non inſpexit. 52. Lepra, inquit, Sacerdoti indi-

dicanda, cujus eſt judicare. Recte, & ob id Leoni decimo miſi opus, cujus hortatu ſuſceperam. Atque is per duos Cardinales ſtudium meum comprobavit: cum illi viſum fuerit, delegabit cui volet, ut noſtri Codices ab eruditis emendentur. Eam provinciam mihi non ſumo, licet ad id viam ſtruxerim. 64. Poſt haec ſic agit, quaſi ſentirem, falſitatem aut ineptiam ineſſe Sacris literis, in quibus obſcuritatem ineſſe fateor. Verum ſi quid in Codicibus falſi aut inepti, id non Apoſtolis, ſed iſtius Sycophantae ſodalibus aſſcribendum. Caeterum nihil ego muto, quod ad fidei firmitatem attinet. 65. Monet igitur, librum ſummo Pontifici mittendum fuiſſe, ut illius arbitrio premeretur aut ederetur. Ad iſtam rationem omnes libri mittendi eſſent ſummo Pontifici, quod in omnibus eſſe poſſit, quod aliquos queat offendere. Verum id nec Thomas fecit, nec Scotus, nec Auguſtinus, nec Hieronymus. Prius evulgarunt, comprobatio conſecuta eſt, non quaeſita. Porro cum non convellam veterem Editionem, ſed prodita recognitione faciam, ut illam & emendatiorem habere poſſimus, & rectius intelligere, qui ſuſpicari potui fore ſimiles iſti Sycophantas, qui opere nulli non frugifero offenderentur? Si metuendum erat offendiculum, ab infirmis erat mutuendum. Atqui ab his nullum eſt ortum offendiculum. Tantum unus aut alter hoc mali concitaverunt, qui inter perfectos habentur, opere nondum edito paſſim inficientes ſimplicium animos, atque id damnantes, quod nondum erat cognitum; ac prius opus in invidiam vocantes, quam operis ſentiretur utilitas. His igitur imputandum, non mihi, ſi quis offenſus eſt. 67. Quid eſt autem, quod iſte vocat autorizare? ſic probare, ut nihil inſit erroris? Ad iſtam legem praeter Canonicas Scripturas nihil habemus autorizatum: nec hoc a Leone flagitavi. Tantum admoneo, judicium relinquens eruditis, ſi quid forte rectius invenerint. ---- A°. 1518. Nonis Maii.

Neque haec ſufficere ratus, *ſecundae Editioni N. T. ſui, ut & ſequentibus, Capita Argumentorum contra moroſos quosdam ac indoctos praefixit*: Omnibus, inquit, omnium cavillationibus reſpondere, lector optime, praeterquam quod infiniti ſit negotii, nec admodum ex hujus operis dignitate fore video, nec operae pretium ullum intelligo: propterea quod qui ſtudium hoc noſtrum ſuggillant ac traducunt, fere non legunt, aut certe non intelligunt noſtras Apologias. Et jam ſatis illis reſponſum eſt duabus Apologiis, quas primae quoque Editioni, ceu clypeos, adverſus iſtorum tela praefiximus: praeterea in Epiſtola, qua Martino Dorpio reſpondemus, poſtremo in Epiſtola ad inſignem Theologum Henricum Bovillum. Proinde hic Capita duntaxat Argumentorum annotabimus lectori vel occupato vel craſſiori.

Primum illud teſtamur, & ubique teſtatum eſſe volumus, nos nusquam a judicio Eccleſiae Catholicae vel unguem aut digitum latum velle diſcedere: Quod ſi quid usquam ejusmodi deprehendatur, non data opera dictum ſed elapſum, ut ſumus homines, id jam nunc pro recantato volumus haberi.

Nec praeimus eruditorum judicio, nec publicarum Scholarum autoritati praejudicamus. Manet incolume ſuum cuique judicium. Annotationes ſcribimus, non leges: & expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

Nos in ſermone Apoſtolorum, quod crebro jam diximus, ne ſyllabam quidem mutamus, imo ſermonem illorum, vitio librariorum, aut alioqui depravatum reſtituimus. Proinde ne quis clamet, hic corrigit Evangelium, hic emendat precationem Dominicam: ſed hic Codices Evangeliorum a mendis repurgat; Nec magis objurgandus ſum, quam qui ſcopis everrit ſordes e templo. Non enim, quicquid in templo eſt, continuo ſanctum eſt.

Neque quicquid receptum eſt in uſum Eccleſiaſticum, continuo receptum eſt judicio. Quaedam caſu irrepunt, ad quae connivet Eccleſia, praeſertim ſi non videantur ad fidei morumque periculum pertinere. Imo fieri poteſt, ut in hoc genere quaedam ad tempus ignoret Eccleſia.

Non

Non ideo vacillat autoritas Scripturae, ſi mendae tollantur e Codicibus; imo potius vacillaret, ſi conſtet, nos uti depravatis exemplaribus; atque id ſane negari non poteſt. Cui incommodo ſi nullus admoveret remedium, ut eſt rerum humanarum natura, ſemper in deterius prolabi, tum vere confuſis exemplaribus vacillaret Scripturarum autoritas.

Optandum, ut nullum mendum inſit Sacris libris, & id quoad fieri poteſt enitendum eſt: verum id non contigit poſt annos mille trecentos, nec fortaſſis unquam continget ad plenum. Bene nobiſcum agetur, ſi quam minimum inſit mendarum.

Proinde ne nos quidem profitemur, omneis mendas a nobis ſublatas, plurimas certe ſublatas audebimus profiteri: & nos rem eo deduxiſſe, ut poſthac Codicibus quam minime mendoſis uti liceat, ſi quis hoc filum ſecutus emendare velit.

Scio res ſacras reverenter ac religioſe tractandas. Et idcirco, licet in infima functione verſantes, tamen omni qua licuit circumſpectione ſumus uſi. Contulimus utriusque linguae vetuſtiſſimos Codices, nec eos ſane paucos. Excuſſimus veterum ac recentiorum Commentarios, tum Graecos, tum Latinos. Obſervavimus, quid diverſi legant. Penſitavimus ipſius loci ſententiam; atque ita demum pronuntiavimus, quid ſentiremus: Imo ne pronuntiavimus quidem, ſed lectorem admonuimus, ſuum cuique judicium liberum relinquentes.

Thomas, Lyrenſis, & Carenſis, aliique his obſcuriores, ſatis habent annotaſſe: alia litera ſic habet; quod ſic in Codice quopiam ſcriptum, aut fortaſſe depravatum offenderint, & videntur rem utilem praeſtare: Et nobis obſtrepitur, qui tot argumentis, ac ſummorum virorum autoritate veram Lectionem reſtituimus.

Si varietas abrogat fidem libris, jam olim variabant Codices aetate Origenis, aetate Hieronymi, aetate Bedae, aetate Thomae, denique noſtris etiam temporibus hodieque variant, & tamen adhuc ſacris libris ſua conſtat autoritas.

Si loca quaedam depravata fidem elevant arcanis voluminibus, jam olim id uſu veniſſet temporibus Origenis, qui Homilia in Matthaeum octava queritur hac de re his verbis: *Multam enim differentiam inter exemplaria reperimus, ſive per negligentiam Scribentium, ſive ex temeritate quorundam, ſive propter eos, qui negligunt emendare Scripturas, vel propter eos, qui quod ipſis videtur in emendationibus vel adjiciunt vel ſubducunt.* Audis Lector, jam tum variaſſe libros? audis fuiſſe depravatos? audis quaedam adjecta aut ſubtracta?

Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, ſed offendiculum datur multitudini, ſi ſenſerit, in libris, quos hactenus ſecuti ſumus, ineſſe quicquam vel vitiatum, vel non intellectum. Primum non iſta ſcribuntur multitudini, ſed eruditis, & praecipue Theologiae Candidatis. Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem noſtrum, ſed annotationes. Neque cuiquam moleſti ſumus aliter citanti, aut veterem aut etiam depravatam Editionem ſequenti. Ab ipſis potius naſcitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in vehiculis ac navibus apud idiotas ac mulierculas vociferantur, eſſe qui ſacros libros & precationem Dominicam emendet.

Non vociferantur in eos, a quibus palam eſt ſacros Codices vitiari quotidie, quum ſint illiteratiſſimi, qui hoc audent: In me clamitant, hominem in hoc certe genere ſtudii, quod a linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro ſuo arbitratu depravare, mihi non licebit ex fide veterum Codicum, ex probatiſſimorum Interpretum autoritate reſtituere?

In illis non requirunt autoritatem, ſatis eſt illitum eſſe chartis: in me requirunt pene miracula. Cur, inquiunt, credamus Eraſmo? Imo ſi Eraſmo diffidunt,

dunt, fidant Theologo; Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si ausim de lectione quicquam hiscere.

Quanquam non postulo, ut mihi credant. Credant vetustis & emendatis Exemplaribus, credant Graecae veritati, praesertim ubi horum Lectio cum Orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem. A nobis enim nulli praecluſa est via meliora quaerendi, imo potius aperta est.

Nihil, inquiunt, tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit? Ut mihi liceat admonere, quid vel a Scriba videatur corruptum vel ab Interprete melius reddi potuerit, praesertim ex veterum sententia, tota Synodus erit convocanda? Quotidie novi scribuntur Commentarii in sacras literas, proponuntur oracula de rebus gravissimis, tot conduntur articuli, nec ulla Synodus requiritur.

Si novitas offendit, nos vetera instauramus, & novitatem excludimus. Nam posterior est editione depravatio: si qui sunt, qui non possunt mutare salivam, quam a pueris imbiberunt, manet istis sua vetus editio, si volunt, tum dilucidior tum emendatior: si nolunt, eadem & sui similis: Si glandes istos obstinate delectant, saltem ne invideant iis, qui tritico vesci malunt.

Utrum quaeso fas est post veteres aliquid inquirere, an non? Si fas non est, cur ausi sunt Alexander ac Thomas, & post hos alii complures, totam Theologiae faciem immutare? Si fas, cur nostris obstrepunt studiis, praesertim cum & nullius judicio praescribant, & veterum autoritate nitantur? Etenim si fas est inducere nova, multo magis fas est revocare vetera.

Quidam hic nobis tradunt Lesbiam Regulam, ut id habeatur pro recto, quod vulgo receptum est. Verum nunquam tam bene fuit actum cum rebus humanis, ut, quod optimum esset, a vulgo peteretur. Certissima regula est, linguarum, translationum, expositorum, exemplariorum inter ipsa Collatio, adhibito sobrio judicio, excluſa contentione.

Jam quod a quibusdam studium hoc nostrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa syllabas ac voculas laborem, non ita valde me movet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem Theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reverentiae sacris libris debeatur, mihi conscius sumpsi, quod in eo munere videretur infimum.

Sit hoc grammaticum, sit puerile, sit triviale, modo fateantur esse necessarium. Ut nihil aliud doceam quam rectam Lectionem, nimirum turpe est hoc ipsum nescire magnos Theologos. Et tamen hoc manifestius est, quam ut negari possit: posteaquam hic lapsus deprehenditur Augustinus, lapsus Thomas, lapsus Lyrensis & Carrensis.

Scrupi sunt quamlibet minuti, sed ad hos impingunt frequenter οἱ τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες. Si juxta Chrysostomum & Augustinum articulus ὁ, hoc est minutissimum elementum additum aut omissum, sensum facit orthodoxum aut haereticum, si idem efficit hypostigme non suo posita loco, quid est, cur haec ut minuta negligamus, qnae tantum habent momenti? Nonne ridentur μετέωροι, qui sublatis in coelum oculis, sic contemplantur astra, ut tibias impingant in saxum? Apelles non contemnebat rationem terendi miscendive colores, nec ductum simplicium linearum, quae in arte, qua praecelluit, infima sunt. Nec peritus Architectus, circa tectum & Colophonem occupatus, negligit in fundamentum comportare rudera. Haec qui nescit, Architectus non est; qui negligit, opus collapsurum erigit.

Quanquam haec minus negligenda videbuntur; si quis periculum fecerit, quantis haec minuta constent sudoribus: Aut si quis aggrediatur tractare Scripturam divinam, & in ea, sicut oportet, rimari curiose singula. Usu sentitur utilitas, non tumultuaria lectione. Postremo desinet contemnere, qui non unam

aut alteram annotationem, ſed univerſum opus expenderit. Tu mihi otioſus ac ſupinus hunc aut illum locum expendis, & videris tibi copioſius ac doctius tractare potuiſſe. Poteram & ipſe, ſi decem modo fuiſſent excutiendi. In tot millibus hanc praeſtare diligentiam difficillimum eſt; mihi ſane fuit, feliciori non invidebimus.

Nullus igitur reprehendat, ſi argumento ſuſcepto reſpondeo. Mihi abunde ſatis eſt, ſi nullus ante me plus praeſtitit in hoc ſcripti genere. Quid alii poſſint aut praeſtituri ſint, neſcio; Certe optarim exiſtere permultos, qui me prorſus obſcurarent. Imo vel reprehendi gaudebo, ſi quis induſtria ſua rem tam ſacram, a nobis utcunque tentatam, adjuverit. Abſit modo procacitas, quam foedam & indecoram ſibi ducunt & Ethnici verſantes in re literaria.

Meminerit is, qui reprehenſionem parat, ſe quoque hominem eſſe, neque minus labi poſſe reprehendendo, quam potuerit autor operis ſcribendo. Quanquam longe plus veniae debetur ei, qui prodeſſe ſtudens in ingenti opere dormitavit alicubi, non aſſecutus quod voluit, quam ei, qui in alieno libro cupiens ingenioſus videri, venatur quod carpat, & tamen hoc ipſum perperam facit: dumque falſos aliorum errores exagitat, ipſe ſuos veros prodit. Porro nullus eſt error foedior, quam animus ſpirans invidiam & vel rectiſſima carpendi libidinem.

Sic oportet ad librum legendum accedere lectorem, ut ſolet ad Convivium conviva civilis. Convivator annititur omnibus ſatisfacere: & tamen ſi quid apponitur, quod hujus aut illius palato non reſpondeat, urbane vel diſſimulant vel probant etiam, ne quid contriſtent convivatorem. Quis enim eum convivam ferat, qui tantum hoc animo veniat ad menſam, ut carpens quae apponuntur, nec veſcatur ipſe, nec alios veſci ſinat?

Et tamen his quoque reperias inciviliores, qui palam, qui ſine fine damnent ac lacerent opus, quod nunquam legerint. Atque hoc ſane faciunt quidam, qui ſe Chriſtianae pietatis doctores profitentur, & religionis antiſtites; cum ſit plus quam ſycophanticum, damnare quod neſcias.

Nomen haereſeos quo gravius eſt, & inviſius Chriſtianis auribus, hoc turpius eſt id temere cuiquam impingere. At iſti nihil magis habent in promptu, nec dubitant haereſim inclamare, priusquam circumſpiciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno ſue grunniente grunniunt omnes, ita ad hujus aut illius clamorem omnes ejusdem factionis ſodales vociferantur haereſim. Ita valde Chriſtiani videri volunt, ſi in Chriſtianum ſint fortiter contumelioſi. Idque quo poſſint impune, principum tyrannidi favent.

Porro quod obiter admonuimus quaedam, quae videntur diſſonare cum his, quae publicitus recepta ſunt in Scholis, nec ſine cauſa fecimus, nec odioſe tamen. Fortaſſis expediret reipublicae Chriſtianae plura convelli, quae nunc velut oracula publice docentur: cum privatim fateantur, ſe diverſum ſentire.

Addit *Edit.* IV. Ut igitur Cauſam omnem in pauca contraham, adverſus eos, qui totum hoc inſtitutum damnant, docui, pium eſſe ſemperque futurum, ſacris Codicibus vel adimere mendas, vel aliquid lucis addere, & Spiritui Sancto gratum eſſe, quicquid huc pro ſuo quisque modulo attulerit. Si quis animo meo calumniam ſtruit, nihil aliud poſſum, quam Chriſtum teſtem facere, me nihil aliud ſpectaſſe, quam ipſius gloriam, & Chriſtiani populi fructum. Si quis cauſatur periclitari Scripturarum autoritatem, demonſtravi, hac induſtria eam ſervari, non deſtrui. Si quis fingit tumultum ex novitate, nos publicam lectionem autoritate privata non mutamus, imo ne id fiat, toties admonemus: ſi quid tumultus fuit, non illuc peperit novitas, ſed quorundam intempeſtivi clamores apud imperitam multitudinem, qui ſi de vulgi fece eſſent, impingi poterat, quod imprudenter anſam hanc praebuiſſem idiotis: nunc quoniam id factum eſt a ſapientiae columinibus, accuſari non debeo, ſi a talibus viris tale nihil oriturum ſuſpicatus ſum. Adver-

verſus eos, qui requirunt autoritatem publicam, docui nihil eſſe neceſſe in opere privatae lectioni parato. Satis eſt Eccleſiae judicio ſubmiſſum eſſe quod profero. Si quis in me deſiderat juſtam eruditionem, arbitror, me ſuperaſſe, quotquot hactenus in hoc argumento verſati ſunt. Si curam: ſi quid defuit, poſterioribus, ut habat proverbium, melioribus ſarcimus. Si quis hoc quoque culpat, dicam, homo ſum, & probatiſſimorum virorum ſequor exemplum. Si quis me negat eſſe Theologum, Grammatici partes egi. Si Grammaticum aſpernantur, non aſpernatur Caeſar tonſoris aut nomenclatoris officium. Si clamant, hoc non niſi a Theologo praeſtari potuiſſe, Theologus infimam Theologiae functionem mihi ſumpſi. Si Theologus non eſt, quo ſit alius doctior, non habebit orbis niſi unum Theologum. Quanquam ſuae cuique dotes ſuut. Si nullus adferet meliora, res ipſa loquetur, me non omnino luſiſſe operam. Si quis adferet, gemina mihi debebitur gratia, primum quod exſtimularim exemplo, deinde quod juverim praeſtructa via. Si quis clamitat, haec eſſe leviora, quam ut operae pretium ſit, Theologum huc flectere oculos, reclamant tot inſignes lapſus magnorum alioqui Theologorum. Si quos pudet haec neſcire, diſcant & abierit pudor; ſi pudet pigetve diſcere, venia dabitur pudori, dabitur & deſidiae, livori non dabitur, ſi junioribus haec diſcere cupientibus obſtrepent: ſi quem illud habet male, quod Theologos quosdam liberius attigi, ita tum mihi viſa eſt exigere cauſa, quamquam hoc quoque moderatus ſum poſterioribus editionibus. Nullum ordinem usquam inceſſo, in neminem ſtrinxi calamum, niſi virulentiſſime laceſſitus, ſemper tamen civilitate ſuperior provocatore. Neque quisquam adhuc Theologus aut Monachus in me debacchatus eſt, etiamſi id fecere Rabbini nonnulli palliati complures. Sed obſecro per Chriſtum, ſi pergemus ad iſtum modum nos viciſſim dentibus impetere, quid ſupereſt, niſi ut mutuis morſibus tandem conficiamur? Quanto conſultius fuerit, ut ſi quis quid in meis ſcriptis deſiderat, aut moneat privatim, quo medear ipſe, aut publice coarguat, ſed argumentis, non ſcurrilibus conviciis: ita nec inficietur lector amarulentiae veneno, & a me non vulgaris inibitur gratia. Seniores juniorum profectui comiter faveant, juniores contra ſenioribus ne inſultent: ita majorum aequitas candorque, ac minorum modeſtia verecundiaque concordiam alet, tumultum excludet, invidiam minuet, profeſſorum autoritatem non laedet, profeſſionis dignitatem tuebitur, utilitatem augebit. Agite quotquot vere Theologi, imo quotquot vere Chriſtiani eſſe volumus, hoc conſilium amplectamur, nec poenitebit obtemperaſſe. Ex hiſce rabioſis contentionibus quid exſpectari poteſt, niſi talis exitus, qualia jam dudum videmus proœmia? Haec opinor abunde ſatisfacient, qui ſibi fieri ſatis ullo modo patietur. Caeterum qui ſibi obturant aures, ne cognoſcant, qui occludunt oculos, ne cernant, fruſtra canitur haec fabula. Proinde ſit hactenus huic negotio datum ſatis.

Omnibus iſtis tamen argumentis prolatis non potuit Eraſmus ita ſatisfacere adverſariis ſuis, quin variis undique accuſationibus petitus iterum ac ſaepius cauſam dicere cogeretur; *contra Eduardum Leum* p. 108. Quis autem, inquit, tam ſit inſanus, ut arbitratu ſuo mutet, quod eſt in arcanis voluminibus? Si nobis compertum eſſet, quid eſſet ſcriptum ab Apoſtolis & Evangeliſtis, impius profecto foret, qui vel apicem conaretur immutare: nunc quum nec Graecorum Codices nec Latini ſatis inter ſe conſentiant, quum cotidie depraventur a librariis, velimus nolimus, aliquid eſt immutandum nonnunquam. Neque conſequitur, ſi quis ad hanc provinciam idoneus id tentet, continuo jus fore quibuslibet, etiam coriariis, id quod Leus ratiocinatur. Si nefas eſt mutare, quod legit Eccleſia, cur in utroque Teſtamento tam multa auſus eſt mutare Hieronymus? cur in Commentariis ſuis toties adfert vel ex Hebraeorum libris vel ex Graecorum exemplaribus, quod ab hac Lectione, quam Leus Eccleſiaſticam vocat, diverſum eſt, & ſic adfert, ut quod Graeci legunt, praeferat noſtrae edi-

tioni? Id ſi cui dubium eſt, legat hujus enarrationem in Pſalmos, in Prophetas, & in Epiſtolam ad Epheſios. His me tueri poteram, etiamſi quid mutaſſem, & ſciens mutaſſem ex lectione recepta. Si nemo depravaſſet ſacros libros, otioſus eſſet caſtigator, imo etiam impius eſſet. Si quis audebit dicere, in Codicibus, quibus nunc utitur Eccleſia, nihil eſſe diminutum, nihil additum, nihil depravatum, nihil male redditum, patiar rejici quantumvis eruditum caſtigatorem: ſin res adeo manifeſta eſt, ut negari non poſſit, non tollo quod legit uſus Eccleſiaſticus, certe liceat admonere ſtudioſos.

Jam quod ratiocinatur, ſi quicquam mutetur, ingens imminere periculum, ac brevi vacillaturam autoritatem Scripturae divinae, non mihi perſuadeo Leum eſſe tam ſtupidum, ut haec ſcribat ex animi ſui ſententia. Suſpicor illum hanc canere cantionem, vel in odium mei, vel in gratiam quorundam, & unius praecipue, de quo vel absque cribro facile divinabis lector. Quid fiet Graecis, qui ex Evangelico codice pronunciant ſacras lectiones, & ea gratia nonnunquam addunt e ſuperioribus repetitum nomen *Jeſu*, aut vice pronominis ejus ponunt nomen ipſum? Quid nobis, quum in templo ſolemniter addimus; *In illo tempore dixit Jeſus diſcipulis ſuis*, quod aliquoties non habetur in Evangeliis eo loco? Quid fiet divo Lucae, qui precationis dominicae partem omiſit? quid interpreti Latino, qui coronidem, quae habetur in Graecis libris, omiſit, non approbante Leo? ſed ne jocari videamur in re ſeria, aetate Origenis variabant Graecorum exemplaria, temporibus Ambroſii & Auguſtini variabant exemplaria, variant & hodie non paucis in locis, nec vacillat tamen autoritas divinae Scripturae.

Spiritus, inquit, Sanctus autor eſt divinae Scripturae, atque is non eſt autor diſſenſionis ac mendacii. Non eſt igitur a Spiritu quod variat, & quod cum illo non conſentit, adverſatur; proinde velut inimicum Spiritui Sancto rejiciendum. Hoc Syllogismo labefactat Leus autoritatem omnium ſacrorum voluminum. Si quicquid variat rejiciendum, & variant alicubi Hebraeorum tum Graecorum tum Latinorum Sacri Codices, nihil igitur non rejiciendum. Oſtendat nobis ſuo digito Leus, quae ſit illa lectio, quam dictavit Spiritus Sanctus, & hanc unam amplexi, quicquid ab hac variat, rejiciemus. Quod ſi ille non poteſt, ex collatione linguarum & exemplariorum, ex interpretatione celebrium autorum nobiſcum ſcrutetur, quae lectio ſit maxime probabilis.

Et p. 208. Ejusdem eſt farinae quod ſequitur: Tu dum utrumque ex altero reſtituis, utrumque facis incertum, atque eo incertius, quod non omnes ſcio ſubſcribent tuo judicio. Si ideo utrumque incertum eſt, quoniam neutrum omnino vacat mendis, nullus omnino liber non erit incertus, quum nullus omnino vacet mendis. At qui fiat, ut omnes meo ſubſcribant judicio, quum ipſe clamen, nolle quenquam fidere meo judicio? Hoc autoritatis ſervatum eſt Leo, qui nusquam non videt verum, qui nusquam hallucinatur.

Sed audi virus Leicum: Ex innovatis, inquit, Codicibus, quid periculi ſit, nihil dico in praeſentia, ſed nimis quam timeo, ne periculum ex ipſo periculo diſcamus. Ita quidem Leus. Ego contra puto totum periculum eſſe metuendum e furioſis capitibus quorundam rabularum, qui turbari malunt totam Remp. Chriſtianam, quam committere, ut ipſi non habeantur in aliquo pretio. Ex meo ſtudio quid periculi ſit, neſcio; certe ſummi viri, doctrina abſoluti, vitaeque ſanctimonia praediti, ad haec dignitate praecellentes, ingenue fatentur ſe ex meis lucubrationibus permulta didiciſſe, quae prius non animadverterant. Plurimi fatentur ſeſe ad ſtudium divinarum literarum incitatos fuiſſe; atque horum quidam his dotibus praediti ſunt, ut Leum vix dignum exiſtimem, qui culinam eorum curet. Non quod Leum usque adeo contemnam, ſed quod illi tantum excellant eximiis dotibus.

Sed

Sed audi virus etiam virulentius: Antiqua, inquit, Lectio, etiamsi non satis ubique Graeco respondens, nullam nobis peperit haeresim, nihil fovit schismatis, nullam haereticis ansam praebuit ad calumniam, semper exhibuit sensum Catholicum, id sedulo agentibus interpretibus, ut sensus quadraret fidei, etiamsi Graecae non respondeat Lectioni. Non opinor Leum tam stupidum, quin intelligat, doctis haec visum iri prorsus sine mente dicta, quum sint odiosissime dicta. Sed fretus quorundam stultitia, vesanoque in bonas literas odio, ausus est hujusmodi scribere. Atque in his fluit illi, si superis placet, oratio. Dicas ad maledicentiam esse factum. Sed quid hoc est, quod ait Leus? Antequam prodiret Novum Testamentum a me recognitum, nullae extiterant haereses, nulla schismata? Et unde hausit suum errorem Pelagius? Unde suam blasphemiam Julianus Augustus? Unde Bohemi? Unde Joannes Vuiclef, cumque his innumerabiles alii? Hi certe Graece nesciunt, nec aliam norunt interpretationem, quam veterem. Sed unde extiterunt Graecorum haereses? an ex lectionis varietate? nequaquam, sed ex diversa interpretatione. Atqui nihil vetat interpretationem esse diversam, quum eadem sit lectio. Nos, quod saepius iterandum est, Lectionem Ecclesiasticam non convellimus. Jam ostendat Leus unum locum, ex his quae nos annotavimus discrepare a nostra Lectione, unde nata sit haeresis, unde natum sit schisma, unde praebita sit haereticis ansa calumniandi fidem catholicam. Fingat me Leus alicubi miscere scholiis meis, quod dissonat a vero, an ideo incusanda est varia lectio, si ego labor alicubi? Hieronymus alicubi errat in his, quae sunt fidei catholicae. An hoc imputandum est ab illo variatae lectioni? Quas autem haereses, quae schismata mihi narrat Leus? An Capnionem taxat his verbis? Atqui eum alias, ni fallor, appellat parentem omnis virtutis? An Lutherum? quin in hunc igitur stringit eloquentiae suae mucronem? An lapsus sit alicubi Lutherus, nec est Lei nec est meum pronunciare. Vir is mihi videtur magnis dotibus praeditus, utinam utatur his ad Christi gloriam! Et tamen si quid errat, non hausit hoc ex varia lectione. An Fabrum notat? Illius viri tanta est apud omnes reverentia, vel ob caniciem vel ob vitae sanctimoniam, ob tot vigilias in publicam utilitatem desudatas, ut nullus adhuc illi impegerit haeresim. Supereſt igitur Erasmus, in quem ista jaci videantur. Verum quum toto hoc libro summis viribus Leus sit annixus, ut omnia verteret in haeresim, etiam quae sunt optime dicta, tamen nihil adhuc successit, imo dum me conatur haeretici dogmatis autorem facere, ipse qualem se declararit, non proloquar, tacitus apud se lector intelligit quid velim. An schisma putat esse Leus, quod quum tot egregii proceres Ecclesiae magnis studiis complectantur laborem meum, quem exhausi in Novo Testamento restituendo, pauci quidam rabulae commoti sint? vel quod nolint videri quicquam nescire, vel quod ob stoliditatem animi putent esse haereticum, quicquid ipsi nesciunt, vel quod ob odium erga bonas literas autoris odio damnent etiam quae recta sunt. Si quid hic est tumultus, his imputetur, qui seditiose vociferantur, apud populum indoctum, esse qui corrigat *Pater noster*, qui corrigat *Magnificat*, qui corrigat Evangelium Sancti Joannis, qui subvertat autoritatem sacrae Scripturae; qui haereses & Antichristos miscent ubique cum negotio bonarum literarum, qui haec decantant in conviviis, in plaustris, in navibus, in conciliabulis, qui haec insusurrant in secretis confessionibus, blaterantes adeo stolida, ut rideantur etiam ab idiotis & mulierculis paulo cordatioribus. Isti quod quidem in ipsis est, concitant schismata. Qui tales scribunt libellos, qualis hic est Lei, seditionum autores sunt: non ego, qui quod possum communico, judicium Ecclesiae deferens.

Denique adversus *Petrum Sutorem* p. 641. Si fuerit, inquit, auditum, in sacris libris esse aliquid vitii, semel corruit autoritas totius Scripturae divinae, Pontificum, Orthodoxorum, Conciliorum, Theologorum: breviter totius Ec-

cleſiae. Haec quo vehementius exaggerat Sutor, hoc in majus periculum vocat Eccleſiam, quum negari non poſſit, in hac verſione eſſe quaedam oſcitanter reddita, quaedam relicta, quae Hieronymus negat eſſe germanae lectionis, quaedam publicitus cani legique in templis palam depravata; quemadmodum abunde declaravimus. Proinde dum iſta ſedulo debacchatur Sutor, pugnat adverſus autoritatem Scripturae & totius Eccleſiae. Veluti ſi quis aſſeveraret regem non eſſe regem, cui quicquam ineſſet naevi in cute, quum conſtaret regium corpus non vacare naevo, is non tueretur regiam dignitatem, ſed eam in periculum vocaret. Etiamſi naevi, de quibus nos agimus, magis ſint in veſte Scripturae divinae, quam in corpore. Si Sutor id praeſtare poſſet, quod affirmat, recte conſuleret, quum nobis, tum Scripturae ſacrae. Nunc ſuo ſtulto patrocinio gravat Scripturam arcanam, & in auguſtias detrudit, unde non poteſt eam eruere. Porro quoties nobis res eſt cum haereticis aut allophylis, non multum eſt controverſiae de lectione, quae fere convenit, aut ſi quid diſcrepat, non multum facit ad victoriam, qualis diſſonantia comperitur & negligitur in diplomatis Pontificum de rebus etiam arduis, caeterum de ſenſu tota eſt digladiatio. Quam ingens vero inter enarratores varietas!

Quod ſi ob quamvis levem varietatem vacillat tota Eccleſia, quomodo tot annis conſtitit, quum & Latinorum & Graecorum Eccleſia ſequeretur Septuaginta translationem a primo ſtatim Scriba vitiatam? Quomodo deinde conſtitit, quum hodie quoque varient Latini Codices, & ab aetate Hieronymi variaſſe declarent interpretes, ſubinde citantes diverſam lectionem, nonnunquam ejusdem loci triplicem aut quadruplicem?

An ita demum conſtabit autoritas Scripturae divinae, ſi fortiter negemus in libris eſſe quicquam varium aut mendoſum? Quid profuerit, ſi res ipſa mox redarguat noſtram aſſeverationem? Quod ſi prodere varietatem aut depravationem eſt ſubvertere Eccleſiam, faciunt hoc omnes interpretes usque ad Hugonem Cardinalem. Fecit hoc jam pridem Laurentius Valla, nec vacillavit Eccleſia; Faciunt hoc Commentarii veterum, Cyrilli, Chryſoſtomi, Theophylacti, Cypriani, Auguſtini, Ambroſii, qui diverſam ſequuntur lectionem: Faciunt idem libri, qui magna cura ſervantur in publicis bibliothecis, oſtendentes nobis triplex Pſalterium, & utramque translationem e Septuaginta & ex Hebraica veritate. Haec omnia erant abolenda, ne quis poſſet dicere, quid mecum agis ex autoritate Scripturae, quae vacillat nec ſibi conſtat? Denique cur patitur Eccleſia Vetus Teſtamentum Hebraica Graecaque lingua excudi, Novum Graeca? Haec enim non ſolum arguunt varietatem lectionis, verum etiam indicant in N. T. duntaxat, eſſe apud nos Soloeciſmos abſurdiſſimos, ambigue, obſcure, ac perplexe reddita, aliaque incommoda, quae in literis Apoſtolicis non fuerant, ſed a nobis inducta ſunt. Quin & M. Tullius erat abolendus, ne cui ex guſtata hujus dictione tam expolita ſordeſcat incultus ſermo vulgatae translationis. Et haec eſt illa horrenda totius Eccleſiae calamitas, quam ſomniat Sutor exoriturum ex noſtra verſione.

Si Sutor ſimili clamore poſſet efficere, ne quid eſſet corruptum aut ſubmiſſitium, aut pſeudepigraphum in veterum orthodoxorum monumentis, optarem illi Stentoream vocem, hortarer, ut quam poſſet clariſſime vociferaretur. Nunc quum iſti clamores nullam partem mali tollant, illud potius agendum, ut quamtum licet corrigantur depravata, & adhibeatur cautio, ne liceat in poſterum depravare quod rectum eſt.

Qua in re quum a nobis hactenus ſudatum ſit animo ſincero, magno ſtudio, comprobantibus induſtriam noſtram ſummis Pontificibus, gratulantibus eruditis, applaudentibus & adjuvantibus Epiſcopis, collaudantibus & Theologis, idque non absque fructu, niſi forte mentiuntur omnes, qui mihi per literas gratias agunt, quod ex meis laboribus fructum haud mediocrem ceperint, quorſum attinent

tinent illa furioſa, quae Sutor quodam in loco detonat, in Fabrumne an in me incertum; ſed omnino in cauſa pari: O temeritatem, inquit, plus quam diabolicam! Scisne miſer, cur nullus praecedentium Patrum eam caſtigare attentavit poſt Hieronymum? nempe quod omnes in communi perſuaſum habuere, eam eſſe veriſſimam ac certiſſimam, nihilque penitus vel erroris vel falſitatis complecti; Eam ob rem non ſunt auſi temerarias manus adhibere, & caſſo imo impio labore ſe fatigare, quemadmodum miſerrime feciſti, qui auſus es promptuario Spiritus Sancti vim inferre, & ſuperbia luciferiana ſuccenſus, Tabernaculum altiſſimi, Domum Dei, Theſaurum Chriſtianismi, Columnam Eccleſiae ac denique Fundamentum totius veritatis ac bonitatis infamare. Quo denique modo id moliri auſus es, quod nec haereticorum nec inſanorum hominum ullus praeſumſit? O miranda ſupra modum arrogantia! Audivimus Ajacis eloquentiam, quae verba, ſi dicerentur in Manichaeum aut Marcionem, ſatis habebant amarulentiae, nunc quum dicuntur in eum, qui pro ſua virili ſacros libros repurgat a mendis, illuſtrans obſcura, explicans impedita, quid fingi poteſt inſanius aut dementius? In eos haec erant detonanda, qui radunt, qui corradunt, qui depravant ſacros Codices, qui perperam citant, qui perperam interpretantur ſacras literas, quorum de numero Sutor eſt, qui quum nihil ſciat, omnia pronunciat, omnia praeſcribit. Talibus debemus, quod habemus ſacros libros adeo contaminatos.

Non ſubvertit templum Domini qui ſarcit ac reſtituit, quod viciavit caries, quod arroſere mures, quod detraxit Sacrilegus. Imo in templis maxime venerandis ſemper eſt quod operentur artifices. Idem faciendum eſt, & ſemper factum eſt in libris ſacris. An is injuriam facit limpidiſſimo fonti, qui repurgat aut ſarcit canalem, qui tollit injecta cadavera? An is contaminat theſaurum Chriſtianismi, qui ſordes injectas conatur abſtergere? Neque vero falſitas eſt Scripturae ſed hominum; neque vitium eſt Scripturae ſed noſtrum: quod homines incurii invexere, fas eſt ab homine diligente tolli. Et p. 634. Audi nunc bellum vaticinium; Si reſcitum fuerit, eſſe in Vulgata translatione, quod corrigi mereatur, uno loco labefactato ſemel corruet univerſa divinae Scripturae autoritas, extinguetur caritas & fides, inundabunt haereſes & ſchismata, committetur blaſpemia in Spiritum Sanctum, qui parum diligenter adfuerit Hieronymo. -- Pontificibus, Epiſcopis, probatis Doctoribus, quibus contigit utriusque linguae peritia, crimen atrox impingetur, qui tot ſeculis paſſi ſint in ſacris libris aliquid inſidere mendarum. Vacillabit autoritas Theologorum, qui dicentur hactenus non intellexiſſe ſacras literas; Denique ſic futurum eſt, ut e fundamentis collabatur Eccleſia Catholica.

Si divinationem recipimus, audi nunc contra vaticinium longe probabilius: Si linguae & bonae literae viguerint, in omnibus autoribus erit minus mendarum, in omnibus diſciplinis erit major puritas, erunt certiora judicia, non licebit poſthac cuivis ebrio ſciolove depravare ſacros Codices. Nihil vero decedet autoritatis orthodoxis & ſcholaſticis doctoribus, ſi, qui frequenter antehac perperam citabant ſacras literas ex depravatis libris, ex corruptis ac falſis commentariis, nunc citent ad rem. Nec ulla nota impingetur vetuſtis doctoribus, Cypriano, Hieronymo, Ambroſio, Auguſtino, Bedae, qui pro viribus excluſerunt eos, qui ſacros libros vel corroderent vel amputarent, vel depravarent; Nec ulla infamia intentatur Pontificibus, Epiſcopis & Conciliis, qui frequenter hac de re tractarunt, ſed gravioribus negotiis impediti ſunt. --- Nihil autem eſſe periculi Eccleſiae vel ipſa res arguit. --- Jam plus decem, ni fallor, anni ſunt, quod mea verſio teritur manibus hominum, nec hinc ullum exortum eſt malum, niſi quod plures attentius legunt ſacros libros. Tantum vociferari coeperunt ventres quidam, quibus nihil placet, niſi quod ipſi faciunt. Nec aliud profecerunt, niſi quod ſuam inſcitiam cum inſania pari conjunctam prodide-

diderunt orbi. Et ſi pergant, probabile eſt illis imminere ſupremum fatum. ---- Mundus reſipuit, deludi fucis puerilibus diutius non poteſt. ---- Quanto haec divinatio probabilior eſt ariolatione Sutoris?

Et p. 614. Sed variant & Graeci Codices, nec carent mendis. Nihil vetat ex diverſis exemplaribus Graecorum, quae tamen non usquequaque careant mendis, reſtituere quaedam in noſtris, quando videmus & Sutores ex pannis, quos excidunt ex veſtibus non omni ex parte integris, conſuere centonem integrum.

Multas hujus argumentationes praetereo prudens. Quoniam autem frequenter nobis obgannit vitium, falſitatem, maculas & rugas in divinis libris, nemo ſic inſanit, ut Spiritui Sancto aut Prophetis aut Evangeliſtis tribuat falſitatem; ſed fieri poteſt, ut interpres, ut ſcriba labatur alicubi, ſine detrimento gravi totius Eccleſiae. Et iſte perpetuo ſic loquitur, quaſi quisquam divinitus datam Scripturam arguat falſitatis.

Caeterum quod toties exaggerat, omnia corruere, ſi quis dubitet de ſcribis aut interpretibus, autoritatem Scripturarum, fidem, caritatem, eccleſiam, autoritatem Synodorum, Pontificum, veterum Orthodoxorum, Theologorum; ſimile quiddam mihi facere videtur Sutor, quale fecit is, qui luſit batrachomyomachiam, qui ob ridiculum concurſum ranarum ac murum fingit omnes deos & deas cogere concilium, ac diſcordibus ſtudiis inter ipſos diſceptare, neque unquam finem futurum fuiſſe, niſi Jupiter ſuo fulmine praelium diremiſſet. Jam tot annis teritur omnium manibus mea verſio, ne muſca quidem ulla moviſſet tumultus, niſi rabulae quidam indocti juxta ac ſtupidi ſeditioſe clamaſſent apud populum, ad quem haec res nihil attinet.

Et ſi revera tantum eſſet periculi, quantum verbis exaggerat Sutor, non in eos ſaeviendum erat, qui pro ſua virili conſulunt ſinceritati divinae Scripturae, ſed in librarios potius & ſciolos, qui depravant libros, quibus utitur ritus Eccleſiaſticus. His erat ferenda lex, ne quis deſcriberet ſacros libros, niſi ad exemplar probatum, &, quod ſcripſiſſet, religioſa diligentia conferret. Idem multo magis magis praeſcribendum erat typographis. Hanc decebat eſſe curam Epiſcoporum ac Principum.

Contra *Jac. Latomum.* p. 75. Quod ſi quis ideo nolit aliquid corrigi in divinis voluminibus, ne videatur usquam erraſſe Eccleſia, is mihi reſpondeat velim: Eccleſia habebat editionem N. T. antequam emendaret Hieronymus. Si in priore editione nihil erat erroris, cur Damaſus jubet emendari? ſin erat, conſequitur Eccleſiam uti, quo poſſit eſſe melius, ne quid de errore loquar --- quid vetat hac etiam in parte veterum eruditioni nonnihil accedere? Nec enim quisquis hoc agit, quaelibet ſequitur exemplaria, nec uni fidit Codici, ſed in his habito delectu non tantum fidit collationi Codicum, ſed circumſpicit, quid apud Graecos ac Latinos probatiſſimus quisque interpres legerit, quid interpretetur, & quomodo inter ſe conſentiant; & tamen ne ſic quidem adimit cuiquam judicandi jus.

Denique concedit hoc, utilem eſſe laborem eorum, qui conantur ſacrae Scripturae libros quam purgatiſſimos tradi. Recipit Hieronymi & Auguſtini judicium, ut ad Graecorum voluminum fidem conferantur emendandi, ſed hactenus recipit, ut humanum eſſe dicat, quodque falli poſſit: quippe quod non demonſtrationibus ſed conjecturis innitatur. Fatemur hominum eſſe conſilium, ſed inſignium hominum: fatemur rem conjecturis agi, ſed in qua ſecus agi non poſſit. Atqui haec conjectura, quum tam multa concurrant, puta Graecorum Codicum conſenſus, veteres Interpretes, Latinorum vetuſti Codices, Commentarii principum fidei noſtrae, ſenſus ipſe maxime congruens ei loco, jam plus quam probabilis redditur haec conjectura. Denique parum valeat haec regula, dummodo dent ipſi certiorem, eam cupidiſſime amplectemur".

Tan-

Tandem Eraſmus omnium doctorum & praecipue omnium Proteſtantium judicio vicit cauſam ſuam, ita ut ſtudium hoc, quod in colligendis atque examinandis variis lectionibus N. T. Latinis vel Graecis ponimus, certatim doctis commendaretur, neque quisquam, qui exiſtimationi ſuae conſultum cupiebat, per duo inde elapſa ſecula illud aperte oppugnare auderet.

A°. 1524. *Robertus Stephanus* Biblia Latina ex veteribus exemplaribus emendata edidit, quam editionem dein ſaepius revocavit ſub praelum: annoque 1539. auxit variantibus Lectionibus, cum notatione Codicum MSS. margini adſcriptis.

A°. 1537. *Sebaſtianus Munſterus Evangelium Matthaei Hebraicum* a ſe alicubi repertum edidit: illud autem ex incorrecto Latino converſum eſſe ex eo apparet, quod quoties eadem vox Graeca aliter in Latino redditur, etiam in Hebraico diverſa occurrunt vocabula: contra ubi diverſae voces Graecae eodem modo in Latino vertuntur, in Hebraico eadem vox recurrit; ut Matth. II. 7, 8. *diligenter didicit*; III. 2. *pœnitentiam agite.* XV. 32. *triduo.* XVII. 14. *ſaepe & crebro.* XVIII. 12. *eam quae erravit.* 24. *qui debebat ei.* XX. 13. *facio tibi injuriam.* XXII. 26. *usque ad ſeptimum.* XXIV. 24. *ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt.* XXVII. 5. *laqueo ſe ſuſpendit.* XX. 1. *primo mane*, ad verbum, Latinum ſequens Codicem, convertit.

A°. 1546. *Synodus Tridentina* decrevit, ut poſthac Sacra Scriptura, potiſſimum vero haec ipſa Vetus & Vulgata editio quam emendatiſſime imprimatur.

A°. 1547. *Joannes Hentenius* juſſu, inſtructione ac judicio Theologorum Lovanienſium ad Codices Stephani aliosque plus minus viginti MSS. Biblia edidit cum privilegio Caroli V. Imperatoris.

Iidem Theologi Lovanienſes, praecipue vero *Franciscus Lucas Brugenſis* ex collatione aliorum exemplarium MSS. multa addiderunt A°. 1574. & 1580. quorum conſilium his verbis aperit Praefatio ad Cardinalem Sirletum: Sed erunt fat ſcio, qui haec noſtra ridebunt, atque ut frivola aſpernabuntur, ii nempe, qui aut Scripturam ipſam Sacram, aut illius praecipue Vulgatam Latine Editionem, ob ſtyli humilitatem atque incomptas ac nativas phraſes parvi pendunt, nec curae ipſis ſunt, quae occurrunt ſubinde Codicum varietatulae. At eorum ego nihil movebor ſententiis, qui & Scripturam ipſam Sacram, & Vulgatam illius Latinam Verſionem, antiquiſſimam illam & SS. Tridentinae Synodi declaratione prae ceteris univerſis authenticam, eo proſequor honore, ut longe faciam pluris, unum hic etiam minimum ſuae integritati locum reſtituiſſe, quam Ciceronis, Salluſtii, Virgilii, Horatii, aut cujuscunque alterius hujus ordinis, quinquaginta. Et ſi qui laudi ſibi ducunt, horum Editiones a mendis vindicaſſe; longe ego majori dignum laude cenſeo, qui hic id operae collocarit. Non ita vero id operae hic deſidero, quaſi Scriptura ſacra erroribus obnoxia ſit, quae a prima Veritate profecta veritatis regula eſt, ſed quod in Codices ſive apographa, Graeca maxime & Latina, per frequentem exemplarium in exemplaria transfuſionem, nunc librariorum nunc lectorum oſcitantia, incuria, inſcitia, temeritate, labeculae, errata, depravationesque ſubinde irrepſerint, quae aliorum Codicum ſive apographorum collatione mutari, corrigi, auferri, debeant. Id cum in ipſo Scripturae fonte acciderit (perſpicuum eſt in N. Teſtamento Graeco: nam de veteri Hebraeo nihil dicere volumus) longe magis in translatione accidiſſe potuit.

Quare quod nobis objectant alii, cum vetus editio Latina a Tridentino Concilio probata, atque authentica pronunciata ſit, nulla amplius opus eſſe caſtigatione, ridiculum prorſus eſt. Neque enim Concilium editionis hujus exemplaria erratorum expertia eſſe judicavit, neque etiam certum aliquod editionis exemplar ſequendum omnibus propoſuit: ſed editionem ipſam caeteris, quaecunque

extant, Latinis Editionibus praetulit, & authenticam definivit. Hanc qui voluerit ex Hebraeo aut Graeco mutare, aut ſuo pro judicio corrigere, correctamque pro ipſa Veteri Editione emaculata proponere, is Synodi ſententiae procul dubio adverſatur: Non enim veterem ſervat, ſed ſuam obtrudit editionem. Caeterum qui ex variis ipſius veteris editionis exemplaribus illi emendandae & primaevae lectioni germanaeque interpretis ſcripturae reſtituendae operam navat, tantum abeſt, ut menti Synodi adverſetur, ut ipſa ad hoc Synodo hortante ex mente Synodi faciat. Statuit enim ut haec ipſa Vetus & Vulgata editio quam emendatiſſime imprimatur; emendate autem imprimi haud poſſe videtur, niſi, collatis variis illius exemplaribus, menda deprehenſa eliminentur, ſincera lectio admittatur. Qua in re ut Synodi deſiderio ſatisfaceret Theologica Facultas, & D. Hentenio, & poſt nobis hoc operis demandavit &c. Criticorum S. To. 7. p. 917.

A°. 1555. *Tacitus Nicolaus Zegerus* ediderat Coloniae Epanorthoten ſive Caſtigationes in N. T.; in prologo ad Julium III. conqueritur: Tanta eſt paſſim in N. T. Codicum varietas ---- ut nonniſi perplexae fuerit difficultatis comprobare ac demonſtrare, quae in ipſis haberi ac cenſeri debeant pro germanis, intemeratis, ac Apoſtolicis: Graeca exemplaria diſſident a Latinis, Graeca pariter ac Latina moderna a veteribus, vetera a veteribus &c. In peroratione libri vero: Deprehendimus, inquit, eos ipſos Codices; quos nonnulli caſtigatores pro admodum antiquis habuere, vix ante annos CCC. vel CCCC. & plures etiam eorum longo intervallo citra deſcriptos fuiſſe. ---- At vero quae nos paſſim citamus nominatim exemplaria, tam ſunt vetuſta, ut nonnulla deſcripta credantur ante annos DCCC. aut DCCCC. ne quid plus dicamus.

A°. 1556. *Theodorus Beza* edito N. T. de Verſione Vulgata ita in praefatione judicat: ---- eam ego maxima ex parte amplector, & caeteris omnibus antepono ---- p. p. in Erasmum invehitur: Deinde, inquit quam immerito multis locis veterem interpretem reprehendit, tanquam a Graecis diſſentientem! Diſſentiebat, fateor, ab iis exemplaribus, quae ille nactus erat. Sed non uno loco comperimus aliorum Codicum, & quidem vetuſtiſſimorum, autoritate eam interpretationem niti, quam ille reprehendit: Quin etiam aliquot locis animadvertimus, veteris interpretis lectionem, quamvis cum noſtris Graecis exemplaribus non conveniat interdum, tamen multo melius quadrare, nempe quod emendatius aliquod exemplar ſequutus eſſe videatur. Hoc denique votum ſubjungit: „Si is eſſet omnium ac praeſertim Regum ac Principum animus qui eſſe debebat, nihil haberent antiquius, quam ut primo quoque tempore doctiſſimos quosque homines undique cogerent, ex quorum conſenſione & autoritate utriusque Teſtamenti interpretatio ſemel ederetur, cujus quoad ejus fieri poſſet ſacra & inviolata eſſet autoritas. Neque enim ab uno aliquo, quantumvis pio ac docto, tantum opus rite abſolvi poſſe videtur".

Quod ſalubre conſilium Bezae, nemini praeterquam ei, quem minime autor ex principibus Orbis Chriſtiani ſecum facturum aliquando exſpectaſſet, *Pontifici* nimirum *Romano* ſeſe probavit, ſicut ex praefatione a Cardinale Bellarmino Bibliis praefixa cognoſcere licet: Quamvis, inquit, inſignium Academiarum Theologi in editione Vulgata priſtino ſuo nitori reſtituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla poteſt eſſe nimia diligentia; & Codices MSS. complures & vetuſtiores ſummi Pontificis juſſu conquiſiti, atque in urbem advecti erant ---- ideo Pius IV. P. M. ---- lectiſſimis aliquot S. R. E. Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum Literarum tum variarum linguarum peritiſſimis viris eam provinciam demandavit, ut vulgatam Editionem Latinam adhibitis antiquiſſimis Codicibus MSS., inſpectis quoque Hebraicis Graecisque Bibliorum fontibus, conſultis denique Veterum Patrum Commentariis accuratiſſime caſtigarent. Quod itidem inſtitutum Pius V. proſecutus eſt. Verum conven-

ventum illum, ---- jamdudum intermiſſum Sixtus V. ardentiſſimo ſtudio revocavit, & opus tandem confectum (A°. 1590.) typis mandari juſſit. Quod cum jam eſſet excuſum, &, ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in S. Biblia praeli vitio irrepſiſſe, quae iterata diligentia indigere viderentur, totum opus ſub incudem revocandum cenſuit atque decrevit. Id vero cum morte praeventus praeſtare non potuiſſet, Gregorius XIV. ---- perficere aggreſſus eſt. Sed eo quoque de hac luce ſubtracto, tandem ſub initium Pontificatus Clementis VIII. opus in quod Sixtus V. intenderat, perfectum eſt (A°. 1592.)

Accipe igitur, Chriſtiane Lector --- veterem ac Vulgatam S. Scripturae Editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam: quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita caeteris omnibus, quae ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem purioremque eſſe minime dubitandum. ---- p. p. ſicut nonnulla conſulto mutata, ita etiam alia, quae mutanda videbantur, conſulto immutata relicta ſunt, tum quod ita faciendum eſſe ad offenſionem populorum vitandam S. Hieronymus non ſemel admonuit &c. Idem Bellarminus repetit Epiſtola ad Lucam Brugenſem A°. 1603: Scias velim, Vulgata non eſſe a nobis accuratiſſime caſtigata, multa enim de induſtria pertranſivimus, quae correctione indigere videbantur. Quod etiam Card. Baronius confirmat: Fateor, inquit, nonnulla adhuc ſupereſſe, quae in melius mutari poſſent.

Sixtus V. methodum in ſua Editione adhibitam ita planius explicat: In quacunque Lectione plures vetuſtiores atque emendatiores libri conſentire reperti ſunt, ea jure optimo quaſi primigenii Textus verba aut his maxime finitima retinenda decrevimus. Id vero ad germanam editionem conſtabiliendam praeſidium ubi deſideratum eſt, tunc SS. Patrum veterumque expoſitorum enarrationes, quibus diverſa Scripturarum loca & libros illuſtrarunt, ſubſidio fuere: in quibus quicquid e re noſtra obſervatum fuit, id in hujus operis partem adſcitum eſt. In iis tandem, quae neque Codicum neque doctorum magna conſenſione ſatis munita videbantur, ad --- Graecorum exemplaria duximus confugiendum, --- ut quod apud nos, variantibus Codicibus, inconſtans diverſum ac multiplex erat, id uniforme conſonum uniusque modi ipſorum fontium veritate perſpecta ſanciretur ".

Neſcio ſane, utrum diligentiam potiſſimum, an modeſtiam eorum, qui Romanae Editioni praefuerunt, admirer. Illud vero cujusmodi ſit adſequi nequeo, cur Itali, qui lectionem Librorum Sacrorum alias negligunt, & plebi Chriſtianae invident, nullis ſumtibus laboribusque pepercerint, ut Editionem iſtorum librorum haberent quam emendatiſſimam: cum interim Germani atque caeteri Proteſtantes, qui verbum Dei ſub omnium oculis manibusque eſſe volunt, unum illum mendoſum Codicem, qui forte fortuna primo Editori in manus venerat, quaſi de cœlo delapſum reliquis univerſis praeferant, & in hoc quaſi cœco aſſenſu perſeverent, ut qui duobus ſeculis elapſis totque undique oblatis adjumentis, nihil omnino curarunt., ut Sacer Textus emendatior prodiret? Unde quaeſo iſthaec partium permutatio, ut Pontificii ſcilicet partes Proteſtantium, & hi viciſſim partes illorum ſuſtineant?

Non tamen eidem Editioni Romanae utique plus tribuendum, quam ipſa ſibi tribui poſtulat, aut de caſtigatiore Editione deſperandum eſt. Extant enim hinc inde Codices Latini, Graecis & aetate vetuſtiores & numero plures, quorum variae Lectiones partim ab Eraſmo, Stephano, & Luca Brugenſi publicatae ſunt, partim vero adhuc in Bibliotheca Regia, Argentinenſi, Tigurina, Baſilienſi, Genevenſi &c. latent: ex quorum omnium collatione multa adhuc erui atque emendari poſſent. Praeter iſtos in Anglia reperiuntur Codices Evangeliorum, omnium vetuſtiſſimi, praecipue Londini in Bibliotheca Cottoniana, & Cantabrigiae in Collegio Benedicti; ex quibus utinam Editio Verſionis

Hieronymi emendatiſſima, quam ante hos annos triginta una cum Novo Teſtamento Graeco ad praelum paraverat, & fratris filio edendam moriens reliquerat Vir ſagaciſſimus *Richardus Bentlejus*, tandem aliquando in lucem prodiret!

Poſt haec omnia prodierunt *Romae* A°. 1740. in folio *Vindiciae Canonicarum ſcripturarum Vulgatae Latinae editionis, ſeu vetera ſacrorum Bibliorum fragmenta juxta Latinam antiquam Italam, duplicemque S. Hieronymi translationem, Opera & ſtudio JOSEPHI BLANCHINI Veronenſis, presbyteri Congregationis Oratorii Romani, Tomus primus*, qui nonniſi Prolegomena, diſſertationes, & quorundum Codicum Characteres exhibet, & ſolus hactenus ad notitiam noſtram pervenit. Editor promittit *ſex* alios Tomos, quorum *quartus*, qui proprie huc pertinet, *complectetur plures utriusque Foederis libros ſecundum Italam Verſionem:* quos ſi haberemus, certius judicare poſſemus, quid Hieronymus emendaverit, & quid inemendatum reliquerit. Ut autem intelligeremus, quibus ſubſidiis inſtructus Editor ad opus acceſſerit, deſcribit primo Codices Verſionis Italicae, Evangeliorum quinque, *Vercellenſem* ſcriptum manu S. *Euſebii* Epiſcopi Seculo IV., *Peruſinum* Seculo VI. adſcriptum, *Brixianum* Sec. VIII. *Vindobonenſem* Sec. VI. *Veronenſem* Sec. V. quibus jungit unum *Epiſtolarum Pauli* Seculi VII. ex Bibliotheca *Vaticana:* qui praecipue notandus eſt, quod cum codices Evangeliorum, etiam veteres, ſint ſatis obvii, reliquorum N. T. librorum exemplaria multo rarius reperiantur. Ex brevibus a *Blanchino* productis ſpeciminibus conſtat, autores Verſionis Italicae & librarios tum ordinem verborum Graecorum non ſervaſſe, tum hinc inde quaedam omiſiſſe vel addidiſſe, quae ſine diſpendio ſenſus vel abeſſe vel non abeſſe poſſe putabant, interdum pro voce obſcura clariorem, ut *farinam* pro *tribus ſatis* ſubſtituiſſe, interdum etiam in vicinis vocibus aberraſſe, ut quando pro *finibus* habent *regiones* Matth. II. 16. confundendo ὅρια & χώρας. vid. ſupra p. 83.

Secundo deſcribit duos Codices Bibliorum, Caroli Magni juſſu ab *Alcuino* emendatorum, quorum alter in Bibliotheca Vallicellana, alter in Bibliotheca S. Pauli extra Urbem ſervatur. Quod autem exiſtimat, priorem Codicem eſſe ipſum Alcuini αὐτόγραφον, vereor ut multis probetur. Quis enim facile credat Alcuinum ſcripſiſſe Prologum Epiſtolarum *Canoniorum*, item ad *Corintheos*, ad *Galathas*, ad *Philipenſes*, *Epiſtolae* ad *Coloſenſes* ad *Teſalonicenſes*, *Theſalonicenſes* & *Theſſalonicenſes*, neglectis omnibus Orthographiae regulis? aut Alcuino *prologum Epiſtolis Catholicis nomine Hieronymi praefixum*, fuiſſe cognitum, cum in libris de Trinitate loci 1. Jo. V. 7. nullam fecerit mentionem? Quin vehementer ſuſpicor, autorem illius Prologi fuiſſe *Pacificum* Archidiaconum Veronenſem, qui vixit ſub *Lothario* imperatore, ex cujus Bibliotheca Ill. Marchio *Maffei complexiones Caſſiodori* (ſed, ut puto, a Pacifico hinc inde interpolatas) edidit Florentiae A°. 1721. Confirmatur, ni fallor haec conjectura tum ex ratione temporum tum ex Epitaphio Pacifici anno 846. mortui:

Archidiaconus quieſcit hic vero *Pacificus*,
Sapientia praeclarus, & forma praefulgida.
Nullus talis eſt inventus noſtris in temporibus,
Quod nec ullum advenire unquam talem credimus.
Eccleſiarum fundator, renovator optimus ----
Nullus unquam ſic peritus in tantis operibus.
Bis centenos terque ſenos Codicesque fecerat ----
En invenit argumentum, & *primum fundaverat*
Gloſſam Veteris & Novi Teſtamenti: &c.

Denique affert variantes Lectiones ex Codice *Toletano* Bibliorum, literis Gothicis ſcripto Seculo X. Ex eodem Autore p. xxx. etiam didici, Codicem *Vaticanum*, ſupra, p. 23. deſcriptum, habere Accentus a prima manu appoſitos, contra quam putaveram initio paginae 42.

De

De Versione Syriaca.

NOvum Testamentum *Syriacum* ex Editione *Caroli Schaaf* Lugduni Batavorum A°. 1708. Haec Versio, si certos homines audias, omnium est antiquissima, ab Apostolo aut Apostolico viro concinnata; haec mentem scriptorum, qui Syriacam h. e. patriae suae linguam loquebantur & in mente habebant, felicius exprimit, quam ipse Textus Graecus &c. Quod quam a vero abeat judicium, ex his, quae subjiciam, patebit. Nam observandum est, 1. Historiam adulterae Jo. VIII. & Apocalypsin, item posteriorem Petri, secundam & tertiam Joannis, & Judae Epistolam, a Syris publice non legi, & in MSS. plurimis & primis Editionibus non comparere, sed a novo quodam interprete satis imperite ex Graeco conversa adjecta esse: v. gr. Judae 6. δεσμοῖς ἀϊδίοις, *vinculis ignotis*, Apoc. VIII. 13. ἐν μεσουρανήματι *in media cauda in sanguine.* 2. Ipsum veterem Interpretem non, ut Coptus & Latinus fecerunt κατὰ πόδα, Textum Graecum sequi, sed magna licentia usum alia pro aliis substituere, & frequentius paraphrasten agere. Vid Matth. XVII. 14. XX. 16. Luc. II. 1. XXI. 11. Col. IV. 16. 2. Tim. IV. 13. Heb. VI. 4. VII. 3. Act. I. 12. XVII. 19. 36. 3. Loca ex V. T. citata, non prout in Graeco Textu extant juxta Graecam τῶν O. Versionem, sed juxta Hebraicum Textum in Syro legi, qui etiam non *Beelzebul* sed *Beelzebub* scribit: quae ἀκρίβεια a temporum Apostolicorum ratione remota est, alicubi etiam vim argumenti Apostolici enervat. 4. Matth. XXVII. 9. nomen *Jeremiae* studio omisisse, quia judicabat alienum esse. 5. Cum nesciret quid esset δευτερόπρωτον Luc. VI. 1. & προβατικὴ Jo. V. 2. omnino omisisse, & Act. XIX. 38. ἀγοραῖοι. 6. *Ptolemaida* vocare *Acco*, quod nomen ista urbs sub imperio demum Saracenorum h e. post septimum seculum recuperasse videtur. 7. Jo. V. 27. *Quod ipse sit filius hominis*, jungit cum sequentibus, *ne miremini hoc*: non cum praecedentibus; quae distinctio videtur sapere argutias aevi posterioris. 8. Fabricium in Bibl. Gr. lib. V. c. 2. p. 321. testari, editam Syriacam Versionem N. T. distare ab illa, qua S. Ephrem usus est. 9. MSS. Codices Evangeliorum Syriacos habere Canones Eusebii, ejusque Epistolam ad Carpianum. 10. Eos qui typis curaverunt edi hanc Conversionem, magnam sibi sumsisse licentiam, non tantum ut ea omnia incautum lectorem celarent, quae nos hactenus proposuimus, sed ut de suo quoque quaedam subinde inserirent; exemplo sit locus celebris 1. Jo. V. 7. de quo *Tremellius*, cum Syram Versionem Latine ederet, in margine ita scribit: „Totum septimum versiculum Syrum Testamentum omittit, sicut etiam multi Codices Graeci, qui ita restitui posset . . . . . sed quia non modo in impresso sed etiam in MS. Codice Heidelbergensi omittebatur, nec in omnibus vetustis Graecis Codicibus legebatur, textui inserere non sum ausus". *Schaafius* vero in Var. Lect. ad illum locum haec habet: „Versum septimum octo Editiones non habent, Tremellius eum ita de suo in margine posuit; Gutbierius & ego ex Tremellii notis eum descripsimus, & Textui inseruimus". Quid tandem fiet de Textu Sacro, si Editoribus licet, ea quae alius *de suo* in margine posuit, quia Textui inserere religio ipsi fuit, postea nulla nota distinctionis apposita, reclamantibus omnibus Codicibus MSS. atque editis, Textui intrudere? 11. Neque hoc silentio praetereundum, *Millium* in enotandis Versionis Syriacae V. L. sexcentis locis, cum quod ignarus linguae Syriacae esset, ac verba tantum interpretis inspiceret, quod fatetur ipse prol. 1472., tum quod imprudens Editoris in punctis vocalibus aut literis mendose exprimendis fidem secutus sit, aberrasse.

Versio etiam Syriaca in *Arabicum* sermonem translata est, cum Saraceni Syriam occupassent, & linguae Syriacae usus sensim periret. Epistolas ad Corinthios & Acta Apostolorum ex isto Arabico Latine vertit, atque ex Bibliotheca

Palatina edidit Franciscus Junius A°. 1578. in Octavo, qua Editione Beza frequenter usus est.

Eadem Syriaca Versio in *Persicum* sermonem translata est, teste Renodotio. *Armeni* etiam suam Versionem contulerunt cum Syriaca, & huic singulis in locis congruentem fecerunt, teste Gregorio quodam Scholiaste Syro.

Translationem Syriacam in Latinum sermonem primus convertit *Emanuel Tremellius* A°. 1568. adjutus Editione Widmanstadii & MS. Palatino; qua vero ratione in isto negotio versatus fuerit, ipsius praefatio docet; ubi „Cla„ rissimorum aliquot, inquit, mihique amicissimorum hominum crebris cohor„ tationibus, meaque erga Ecclesiam Dei voluntate, rem ipsam Deo approbante, „ ante triennium tandem aggressus sum, & hoc modo, qua potui fide & dili„ gentia, administravi. Prima nobis cura fuit Lectionis; quam si diversam in„ venimus, id diligenter notavimus, & quod pro nostra mediocritate optimum „ judicavimus, id potissimum secuti fuimus". Quod in Syriaca Versione praestitit Tremellius, idem sine dubio praestitisset, si N. T. Graeci Editionem in se suscepisset.

Anno 1599. *Alexias Menesius* Lusitanus, Archiepiscopus Goae apud Indos, in Synodo Diamperensi sanxit, ut Christiani in Taprobane & Malabaria codices Versionis suae Syriacae ad Vulgatam Latinam corrigerent; idque tam inepte, ut etiam manifestas librariorum Latinorum aberrationes pro genuino Textu illis obtruderet, & Luc. VI. 35. legi juberet, *nihil inde sperantes* pro *nihil desperantes*, contra lectionem veterum Codicum Latinorum, quos vidi, Cantabrigiensis Bezae, Collegii Ludovici Magni, & duorum Basiliensium, B. I. 1. & B. II. 2. notatorum, quibus consentit Codex Toletanus Blanchini, & contra textus Graeci constantem lectionem, ejusque interpretationem unice veram.

De Versione Coptica.

NOvum Testamentum *Copticum* primus edidit Oxonii A°. 1716. *D. Wilkins*; quam Versionem si quis laudibus extollat, me non habebit repugnantem: quo minus tamen cum Editore temporibus Origenis atque Eusebii antiquiorem statuam, sequentia obsunt.

1. Quod haec Conversio in omnibus exemplaribus Evangeliorum habet distinctionem Titulorum & Capitum Eusebii, numerosque illorum margini appositos; in Epistolis vero numerum versuum i. e. linearum sive στίχων numerat: quae numerandi ratio vix ante quintum a Christo nato seculum obtinuit. 2. Quod Matth. VIII. Marc. V. & Lucae VIII. legit in Textu ex conjectura Origenis, *Gergesenorum*. Neque ab omnibus vitiis immunis est; nam Matth. I. legit Ⲓⲱⲥⲏⲫ & ⲁⲥⲁⲫ pro ⲱⲥⲏⲫ & ⲁⲥⲁ, quia Monachis Ægypti, Psalmos decantare assuetis, *Asaph* Psalmista notior erat Rege *Asa*. Jo. V. 2. pro *Bethesda* legit *Bethsaida*. Varias Lectiones jam collegerat *Th. Marechallus* Evangeliis Gothicis ex parte adspersas: postea *Ludovicus Pickius* cum Millio communicavit, tandem etiam Cl. Wilkins in praefatione exposuit. Sequitur haec Versio Lectiones *Origenis*, *Eusebii*, *Cyrilli*, & *Codicum Alexandrinorum*. Interdum etiam alias V. L. cum J. A. Bengelio communicavit *M. V. la Croze*, quam quas repraesentat *D. Wilkins*.

Versio Arabica Novi Testamenti, ad Copticum Textum in usum privatum Ægyptiorum adornata, eodem circiter tempore & ob easdem rationes, quas, cum de conversione Syriaca ageremus, exposuimus, partim a *Thoma Erpenio* A°. 1616. edita est, partim adhuc MS. latet.

Ex Coptica, teste Renodotio, prodiit etiam Versio *Æthiopica*.

De Versione Armena.

VErsionem *Armenam* primus typis edidit Amstelodami A°. 1666. *Uscanus* Episcopus Armenus, qui illam ad Mesropum, Davidem, & Mosen Coronensem autores, seculo V. sub Theodosio juniore viventes, refert. Illam summis laudibus praedicarunt *L. Pikius* D. Sorbonicus, & *M. V. de la Croze*, quorum ille V. L. quasdam cum J. Millio, hic vero mecum & cum J. A. Bengelio communicavit. Ista versio sequitur emendationes & Lectiones Origenis; consentit etiam cum Versione Syriaca & Coptica, forte etiam cum Latina, ex quo Ecclesia Armena cum Latina concordiam iniit, quod contigit seculo XIII. Vid. in 1. Jo. V. 7. Habet Canones *Eusebii*, & inter Marci XVI. comma 8. & 9. notam distinctionis ponit, ut significet, ea quae sequuntur, a Marco non fuisse scripta, sed ab alio addita judicari.

De Versione Æthiopica.

VErsio *Æthiopica* edita primum fuit Romae A°. 1548. & 1549. deinde recusa in Polyglottis Londinensibus. De ea in praefatione haec habent primi Editores: „ ô Patres mei & fratres, nolite siniſtre interpretari menda „ istius editionis; qui enim impresserunt, nescierunt legere: nos autem nescimus „ imprimere. Itaque juvarunt nos, & nos juvimus illos, sicut cœcus cœcum „ juvat. Proptera ignoscite nobis & illis". Et in fine Actorum: „ Ista *Acta* „ *Apostolorum* maxima sui parte versa sunt Romae e lingua Romana (i. e. La„ tina) & Graeca in Æthiopicam propter defectum archetypi; id quod addi„ dimus vel omisimus, condonate nobis, vos autem emendate illud". De Actis vide XIV. 2. XV. 20 XIX. 24. XX. 28. XXVII. 17. idem vero etiam in aliis libris eos fecisse suspicio est, vid. 1. Jo. IV. 3., quam confirmat *J. Ludolfus* Praef. in Lex. Æthiop. „ Æthiops meus, inquit, in multis eos differre „ ajebat ab exemplaribus MSS. patriae suae". Aliquando legit haec Versio, ut *Coptica*; nec mirum, quia Æthiopes Patriarchae Alexandrino subjacebant, vid. 1. Cor. VIII. 7. 2. Cor. II. 16. Eph. III. 14. V. 9, Aliquando duplicem habet Versionem 1. Jo. I. 7. Jo. XII. 28. Apoc. V. 4. XVIII. 2. Mirum ergo est, J. Millium, postquam *hanc versionem esse turbidam & confusam, & sensu nonnunquam toto coelo aberrantem agnovit*, a se tamen impetrare potuisse, ut plurimas, quae in hac sola versione reperiuntur lectiones, invitis omnibus Codicibus Graecis, versionibus aliis & Patribus, in genuinis numeraret prol. 1213----1218. quas tamen, cum *prae ignorantia* linguae haud aliter liceret, nonnisi *ex Latinis obversis* collegerat prol. 1472.

De Versione Arabica.

DE *Versione Arabica*, quae in Polyglottis reperitur, illud unum monemus, eam non esse antiquam; nam non solum *Acco* ponit pro Ptolemaide Act. XXI. 7. & ad XXVI. 13. notat esse Lectionem in festo Constantini & Helenae matris, quod seculo demum X. institutum est; verum etiam in Apoc. I. 2. 5. ex Scholiis *Andreae* & *Arethae*, seculi VI. & X. scriptorum, tum duplicem lectionem tum paraphrasin affert, denique *Beroeam* vocet *Aleppum* & *Aleppum Occidentalem* Act. XVIII. 2. 13. XX. 4., quo nomine à Cedreno, Zonara, aliisque seculi XI. & XII. scriptoribus eam urbem appellari notavit V. Cl. *P. Wesselingius* ad *Antonini Itinerarium* p. 193.

De Versione Syriaca Posteriore.

POstquam A°. 1738. ex Rev. *Kippax*, Ecclesiae Anglicanae Presbytero, intellexi, in Anglia reperiri Codicem MS. Novi Testamenti Syriaci, incipiente seculo sexto accuratius presſiusque conversi, & seculo septimo cum Codicibus Graecis collati; erectus fui in spem, uno intuitu videndi tres aut quatuor Codices Graecos, mille annorum aetatem superantes, atque genuinam Lectionem asserturos. Cum vero epistolis ultro citroque missis non satis intelligerem rationem asteriscorum, obelorum, atque lemniscorum, quibus iste Codex distinctus esse dicebatur, tandem, ut rem cognoscerem, A°. 1746. in Angliam trajiciendi consilium cepi. Quid invenerim, paucis exponam. Possessor Codicis est Vir Reverendus *Gloceſter Ridley* LL. B. qui eum ab amico in Mesopotamia vel in regione Mosulorum trans Tigrim acquisitum, & anno 1730. Amida missum in Angliam (quo tamen non nisi biennio post delatus est) ad dies quindecim, quos mihi dari petieram, humanissime mecum communicavit. Codex scriptus est in papyro, sed spissiori, cujus singula folia ex aliis conglutinatis videntur compacta, charactere duplici, utroque ab editione C. Schaaf diverso, ita quidem ut librarius inconstans in una eademque pagina modo hoc modo illo charactere alternis uteretur, quod molestiam legendi non parum auxit, cum praesertim characteri *estrangelo* dicto i. e. ⸗ (quem in N. T. Syriaci Lectionibus annotandis exhibet *Widmanſtadius*, in Prodromo Coptico *A. Kircherus*, & in orbis eruditi literatura *E. Bernardus*) non essem assuetus.

Continet hic Codex totum N. T., si *Apocalypsin* & posteriorem Epistolae ad Hebraeos partem a Cap. XI. 27. excipias. Habet autem non solum Canones *Eusebii*, sed etiam Praefationem *Cosmae* Indicopleustae in Evangelium Joannis, una cum Prologis, Divisionibus & subnotationibus *Euthalii*. Habet porro Collationem Versionis Syriacae prioris cum posteriore, quam in ipso Contextu exprimit praeponendo obelum verbis, quae in priori abundant, & asteriscum iis, quae priori desunt: ubi tamen aliquoties in ponendis istis signis a librario aberratum fuisse videtur. Denique in margine exhibet, praeter nomina vel propria vel non vulgaria, Graecis literis charactere unciali secundae classis exarata, variantes lectiones Codicum Graecorum, lemnisco praenotatas, quarum non paucae in ipsum Textum adposito asteriscо irrepserunt. Dici autem non potest, quam vehementer perculsus atque ex magna spe deturbatus fuerim, cum viderem, plerasque omnes istas variantes Lectiones ex versione Itala, hoc est, ut puto, ex ipsis, quos supra descripsi, Codicibus A. C. D. & L. esse petitas.

De Autore sive tempore tum Conversionis istius, tum notarum, quibus obeli, asteriſci & lemniſci praefixi sunt, haec habentur, in fine Evangeliorum Syriace scripta partim minio partim atramento: „ Est autem liber hic „ quatuor Evangelistarum Sanctorum, qui conversus fuit ex Lingua Graeca in Syram [& literis Hebraicis] *Aramaeam* cum accuratione multa & gestatione oneris magni; primum quidem in Mabug urbe, A°. 819. Alexandri Macedonis in diebus sancti Domini *Philoxeni*, Confessoris, ejus urbis Episcopi: Collatus autem fuit postea multa cum diligentia a me *Thoma* paupere cum *duobus* exemplaribus Graecis valde probatis & accuratis „ in Antonia Alexandriae urbis magnae, in monasterio Antoniano; iterumque „ scriptus & collatus est in loco dicto, Anno 927. ejusdem Alexandri, Indictione quarta. Quantam autem molestiam & sollicitudinem in eo componendo habuerim, Dominus solus novit, qui retribuet unicuique secundum opera „ sua in judicio suo justo & recto. . . . . Amen". Post Acta vero & Epistolas Catholicas: „ scriptus est autem liber ex accuratis exemplaribus, quae

„ con-

„ converſa ſunt tempore piae memoriae Sancti *Philoxeni* Confeſſoris Epiſcopi „ in Mabug: collatus autem eſt multa cum ſollicitudine a me *Thoma* paupere „ cum *exemplari* Graeco accurato & probo Antonii in Alexandria urbe magna, „ in monaſterio Sancto Antoniano; ſicut neceſſe eſt in quolibet libro compo- „ nendo". Prologo denique Euthalii, Epiſtolis Paulinis praefixo, additur: „ A°. „ 927. Alexandri Macedonis ſcripſi ego ex Graeco in Syro ſermone". In margine vero Epiſtolarum Paulinarum *duorum* codicum Graecorum facit mentionem.

Idem Rev. *Ridley* poſſidet alium Codicem N. T. membranaceum, qui continet tum Evangelia, demto Marco & Lucae initio ad IX. 8., Verſionis poſterioris, & Acta, cum tribus Catholicis & quatuordecim Pauli epiſtolis deſinentibus in Heb. XII. 7. Verſionis prioris. Poſt Evangelia de Matthaeo loquens notat „cum reliquis trium Evangeliſtarum locis & cura fideli atque accurata „ Thomae Heraclienſis ex quatuor exemplaribus probatis curatum, etiam per „ manus *Barſalibae* confirmatum & perfectum fuiſſe. Laus Deo qui dedit vires „ ſervis ſuis & ſapientiam". Item: „ Iterum ſcriptae ſunt Lectiones collectae „ ex IV. Evangeliis totius Hebdomadis ſanctae Paſſionis juxta editionem Tho- „ mae Heraclienſis". Similia reperiit in aliis verſionis Syriacae poſterioris Codicibus MSS. *Joſeph Simonius Aſſemanus* Bibliothecae Orientalis T. 2. eo diſcrimine, quod Evangelia non ut in noſtro & Pariſienſi codice cum *duobus*, ſed cum *tribus* Codicibus Graecis collata fuiſſe dicunt; idque rectius, cum etiam in noſtro, quo uſi ſumus, exemplari ad Matth. XXVIII. 5. tres Graeci Codices diſerte citentur.

Haec ergo Verſio poſterior edita eſt A°. 506. juſſu *Philoxeni* ſive Xenajae epiſcopi Hierapoleos, & autore *Polycarpo* Philoxeni Chorepiſcopo, cujus nomen ex *Moſe Aghelaeo*, Scriptore ſeculi Sexti, diligentia Aſſemani eruit d. l. p. 82. At de Autore Variantium Lectionum & ſignorum appoſitorum diſputatur, utrum duo fuerint, an unus. Syri quidem ſcriptores, apud Aſſemanum, noſtrum Thomam pauperem & Thomam Germaniciae epiſcopum manifeſto confundunt, quod ratio temporum non patitur, cum noſter vixerit A°. 615: hic vero Philoxeni Hierapoleos & Severi Antiocheni aequalis initio ſeculi Sexti claruerit. Unde alii conjiciunt, Verſionem hanc Syriacam bis cum Codicibus Graecis fuiſſe collatam, ſemel a Thoma Germaniciae Epiſcopo, paulo poſtquam fuiſſet edita, & iterum centum annis poſtea a Thoma Heraclienſi. Mihi ſecus videtur; cum enim, ut e Polyglottis conſtat, Thomas Heraclienſis etiam Hiſtoriam Suſannae ex Graeco Syriace converterit, cumque eodem anno Alexandri 927. i. e. Chriſti 615. quo N. T. iterum collatum eſt, etiam libri Joſuae, Judicum, Regum, Paralipomenorum, Eſrae, Eſtheris, Judithae, Tobiae, & Deuteronomii, Alexandriae cum obelis, aſteriſcis, & lemniſcis Syriace fuerint deſcripti, quod teſtatur *A. Maſius* Epiſt. Dedicat. & praefat. in Joſuam p. 123., vero ſimilius eſt, ab uno Thoma Heraclienſi omnia fuiſſe profecta. Quo admiſſo, ratio reddi poteſt, cur ipſa Verſio eidem Thomae tribuatur, nimirum quia non ſolum ex Codicibus Graecis hinc inde voces & verſus integros addidit; ſed etiam in V. T. Hiſtoriam Suſannae ipſe primus convertit. Miror autem, tantum cuiquam otii fuiſſe, ut Alexandriae eodem anno, quo ab exercitu Coſrois Perſarum Regis urbs capta eſt, V. & N. T. partim convertere, partim cum Codicibus Graecis Syriaciſque operoſo & moleſto labore collatum recenſere potuerit. Niſi ſi quis maluerit, Collationem quidem cum priori verſione Syriaca & cum Codicibus Graecis tribuere *Thomae Heraclienſi*; Graeca vero margini adſcripta *Jacobo Epiſcopo Edeſſeno*, qui obiit anno 708., argumento ducto ex *Aſſemani* B. O. T. II. p. 499. ubi inter alios Codices Vaticanos notatur „ Jacobi Edes- „ ſeni recenſio & punctatio vocum N. T. juxta Verſionem Thomae Heracle- „ enſis — ubi in margine Graecis cubitalibus vocibus appoſitis difficiliora vocabu- „ la Syriaca elucidantur".

De Versione Gothica.

VErsionem Gothicam *Franciscus Junius* F. edidit Amstelaedami 1684. depromtam ex Codice literis argenteis in membrana violacei coloris scripto, & primo in Abbatia Werdensi prope Coloniam, jam vero in Bibliotheca Academiae Upsaliensis in Suecia asservato. Continet iste Codex IV. Evangelia sed mutila. Desunt enim omnia in Matth. ad Cap. V. 15. item a VI. 33. —VII. 11. a X. 1. ad 22. ab XI. 25.—XXVI. 71. a XXVII. 20.—41. Cap. XXVIII. Marc. XII. 39.—XIII. 16. a vers. 30.—XIV. 4. a vers. 16.—41. a Cap. XVI. 12. ad finem. Lucae X. 31.—XIV. 10. a XVI. 24. —XVII. 2. a XIX. 15.—23. a XX. 38.— Jo. VI. 45. Jo. VIII. 1.—15. XI. 48.—fin. XII. 5.—XIII. 11. XIX. 13. ad finem. Canones etiam Eusebii adscriptos habet.

Communis hactenus fuit eruditorum opinio, *Ulphilam* Gothorum in Moesia Episcopum quatuor Evangelia ex lingua Graeca immediate, ut loquuntur, in Gothicam convertisse. Hanc opinionem cum in prima Prolegomenorum editione vocassem in dubium, placuit *J. A. Bengelio* illius patrocinium suscipere, in *Apparatu N. T.* p. 408. & 409. „ Immediatam, inquit, Versionem dicere „ liceat, quae ex Graecis est facta Codicibus.— Immediata, si ulla alia, Go- „ thica quoque est. — Nullus reperietur locus, ubi Gothus liquido lectionem „ mere Latinam anteposuerit Graecae". Operae igitur pretium fuerit, haec omnia paulo accuratius sub incudem nunc revocare.

Ac primo quidem nullo indicio constat, Ulphilam, ex Cappadocia oriundum, Linguae Latinae peritum fuisse: at interpres quatuor Evangeliorum Gothicorum multas habet voces Latinas; partim ex versione Latina partim ex usu linguae Latinae depromtas; *fasciis*, *carcer*, *lucerna*, *senex*, *aes*, *acetum*, *oleum*, *annona*, *militantes*, *sol*, *arca*, *urceorum*; & nomina propria scribit, ut Latini: *Bethlehem*, *Johannes*, *Esajas*, *Moses*, *Cafarnaum*, *Naeman*, *Paracletus*. Alphabeto utitur, cujus *decem* literae Graecis & Latinis sunt communes, *Sex* Latinorum propriae *d.* F. G. *h.* R. & S., *quatuor* tantum Graecae Γ. Λ. Π. & Χ. quarum primam Interpres coactus est addere, ut pronunciationem duplicem literae G., ubi vel ut *g.* vel ut *j.* consonans effertur, distingueret: postrema autem etiam apud Latinos recepta est, qui in N. T. codicibus nomen Christi ita solent pingere $\overline{\text{XS}}$. Quod vero praecipue notandum est, habet haec versio *quatuor* literas novas ⊙ Ψ Ƈ & Ƴ, quae literis *wh*, *th*, *qu* & *w*, prout ab Anglis hodie pronunciantur, respondent. Has vero quatuor literas non nisi exeunte seculo sexto a *Chilperico* Francorum rege inventas & Alphabeto adjectas fuisse ex *Gregorio Turonensi* Annal. Francor. l. v. §. 45. eruit vir sagaciſſimus *M. V. de la Croze*. Potiori igitur jure ista versio appellaretur Francica quam Gothica, quo posteriori nomine Galli hodie non certae nationis dialectum, sed qualemcunque characterem antiquum & lectu difficilem intelligunt: Saltem ab Ulphila proficisci non potuit.

Variis deinde argumentis probari potest, Versionem Gothicam esse mixtam, id est, Interpretem non purum fontem Graecum unice consuluisse, sed magnam etiam *Versionis Latinae* habuisse rationem. Titulus est ex formula Latinorum, non Graecorum: *Incipit Evangelium secundum Marcum*, *Incipit Evangelium secundum Lucam*. Frequenter, ubi una vox Graeca duabus Latinis redditur, duas etiam habet Gothus: ubi eandem vocem Graecam in diversis locis aliter vertit Latinus, idem facit & Gothus. Matth. V. 31. *libellum repudii*. VI. 7. *multum loqui* Luc. II. 8. *Custodientes vigilias*. XIV. 19. *alter*. 20. *alius*. XIX. 31. *operam ejus desiderat*. 34. *eum necessarium habet*. Porro

ubi

ubi Interpres Latinus Graeca aut parum accurate aut perperam vertit, eodem modo vertit etiam Gothus. Matth. VI. 11. *panem quotidianum.* 16. *triſtes.* 27. *ad ſtaturam.* IX. 38. *mittat.* Marc. I. 38. *vicos & civitates* VII. 3. *crebro.* XIV. 8. *ſepulturam.* Luc. I. 3. *a principio.* Quae omnia toties congruere caſu fortuito non potuiſſe videntur. Quod vero praecipuum eſt, Variae Lectiones, in quibus Gothus a Textu Graeco recepto abit, pleraeque omnes cum Latinis conſentiunt; unde conſequi exiſtimo, illas ex Verſione Latina in Gothicam translatas fuiſſe. Matth. VIII. 18. *trans fretum praecepit diſcipulis ſuis.* IX. 8. *timebant mirantes.* X. 29. *ſine voluntate patris veſtri.* XI. 2. *mittens diſcipulos ſuos.* Marci I. 7. *Eſaja propheta.* 10. *vidit cœlos apertos.* III. 21. *& cum audiiſſent de eo Scribae & alii.* XV. 8. *cum adſcendiſſet.* Luc. II. 14. *bonae voluntatis.* IX. 43. addit cum Codicibus Latinis teſte Correctorio Bibliorum: Dixit Petrus: *Domine, quare nos non potuimus ejicere illud? Jeſus autem dixit, Hoc genus non egreditur niſi orationibus & jejunio.* XVII. 15. *mundatus.* Jo. X. 14. *cognoſcunt me meae.* XII. 32. *omnia.* &c.

Hic Verſionis Latinae atque Gothicae in plurimis Lectionibus conſenſus cum nimis ſit manifeſtus, quam ut negari poſſit, noluerunt tamen viri docti admittere, quod meo judicio ſponte inde conſequitur, nimirum Verſionem Gothicam ad Latinam fuiſſe reformatam ſive deformatam potius. Verba *Th. Mareſchalli* produximus p. 26. His ſubjungit *R. Simonius* Hiſt. Verſ. c. XIX. p. 222. „ Sicut ridiculum foret accuſare veteres Gothos & Coptos mutatae ad „ vulgatam noſtram Verſionis N. T.; nihili facienda eſt objectio quorundam „ noſtri ſeculi Criticorum contendentium, Codices Graecos MSS., qui cum „ veteri vulgata verſione conſentiunt, ad hanc ipſam Verſionem mutatos fuiſſe". Denique J. *Millius* prol. 1400. „Et licet, inquit, Verſio Gothica in plu„ rimis conſentiat cum Codice Cantabrigienſi, unde ſuſpicio erat, ex interpo„ latis iis fuiſſe, quae in Occidente deſcripta fuerant, ex penitiori tamen in„ ſpectione patebat, diverſi omnino generis fuiſſe hoc exemplar, & quidem no„ tae optimae". At iſta trium Virorum, Verſioni Italicae nimium faventium, confidentia non moveor; quin contendo potius, quod illi ridiculum & abſurdum vocant, mihi verum certumque, &, niſi fallor, paſſim in his Prolegomenis ſatis probatum evictumque videri, Codices nimirum vetuſtiſſimos Graecos cum Verſionibus hinc inde ad exemplaria Latina mutatos fuiſſe.

Unum adjiciam. Cum primum Verſionem Gothicam, quam non cum exemplari Latino ſed cum Graeco contuleram, examinarem, praecipue ante oculos verſabantur Variantes ejus Lectiones, quod in examine Codicum plerumque fit, & vix aliter fieri poteſt; cum igitur plerasque omnes cum Latina verſione conſentire deprehenderem, ſtatui Verſionem Latinam eſſe harum Gothicarum lectionum originem atque fontem, adeoque illam non immediate, unice & κατὰ πόδα Textum Graecum ſequi. Hoc & omnes ante me negaverant, & ipſe *Bengelius*, etiam lectis objectionibus meis, negavit, ut ex verbis Apparatus ſupra allatis vidimus: poſtea vero, ſtatu quaeſtionis immutato, in *Defenſione* Novi ſui Teſtamenti operoſe probare inſtituit, Interpretem Gothicum frequenter ſequi Codices Graecos, etiam contra Latinorum Lectionem. p. 27. „ Interpres, inquit, „ Gothus Graeca praecipue ſecutus eſt: ſed cum idem Latine ſciret, Latinam „ translationem in locis arduis conſuluit. Quae Graecae Latinaeque linguae „ conjunctio & in translatione & in literatura Gothica idoneum praebet argumen„ tum, translationem coaevam eſſe literaturae". Ne tamen a me non diſſentire videretur, addit p. 29. „ Sive ubique Gothica ad Graeca, ut omnes ante hac „ agnoverunt, ſive aliquot duntaxat in locis conformata ſit, legitima eſt op„ poſitio mea contra cenſorem". At, o bone, ſi tibi licuit ſententia mutata fateri, Latinae Verſionis ab interprete Gotho rationem fuiſſe habitam, quod antea negaveras, cur non & mihi liceat, iis quae *obiter* in capite de Verſione Latina

ſcripſeram, nunc addere, Graecum etiam contextum ab Interprete Gotho conſultum fuiſſe? aut cur non liceat nunc ſaltem mentem meam clarius explicare atque aperte fateri (ſive id interpretationem ſive retractationem appellare malis) me, re denuo conſiderata, Tecum ſentire, atque exiſtimare, Verſionem Gothicam plerumque quidem Textum Graecum exprimere, ſaepe tamen relictis Graecis Verſionem Italam ſequi? *Haec non contentionis, ſed veritatis amore dicta ſunto*; ut verba tua ex *Apparat.* p. 409. mea faciam.

De Editione Complutensi.

CUm viderem, Commentarios Zwinglii, Bullingeri, Buceri, Martyris, Calvini aliorumque in N. T. vix poſſe intelligi, niſi ſciamus, cujus Editionis lectionem, a noſtra ſaepe diverſam, ſinguli fuerint ſecuti: cumque porro exiſtimarem tum ad Hiſtoriam Textus ſacri, tum ad rectius de V. L. ferendum judicium non parum facere notitiam Editionum, quae inde a Seculo XVI. ad noſtra usque tempora, varie a variis commutatae, decurrerunt; Editiones principes accuratius conferre atque deſcribere ſtatui. Editiones principes eas voco, quae ſingulae inter ſe differunt, nec tamen aliam priorem ſunt ſecutae, ſed vel ex Codicibus MSS. vel ex pluribus editionibus, varie pro arbitrio editoris in unam conflatis, prodierunt. Sunt autem (neglectis iis editionibus, quae priorem aliquam κατὰ πόδα exprimunt) in univerſum viginti aut novendecim.

Prima omnium Editio N. T. Graece prodiit *Alcalae* ſive *Compluti* in Hiſpania „De mandato ac ſumtibus Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi in Chriſto Pa„ tris & Domini Domini Fratris Franciſci Ximenez de Ciſneros SS. Romanae „ Eccleſiae Tt. Sanctae Balbinae Presbyteri Cardinalis, Archiepiſcopi Tole„ tani, & Hiſpaniarum Primatis, ac Regnorum Caſtellae Archicancellarii". A°. 1514.

Hanc Editionem Complutenſem ejusque Editorem tantum non in cœlum tollunt laudibus; hanc emendatiſſimam eſſe, hanc omnibus praeferendam, hanc ſolam in Textu retinendam pronunciant *Alvarus Gomecius* lib. 2. de geſtis Fr. Ximenii, *Joach. Camerarius* praefatione in Siracidem, *R. Simonius* & ex eo *Millius* prol. 1115. Sed age expendamus rationes, quae ipſos in hanc ſententiam perducere potuerunt.

„ Duravit ab anno 1502. inquit Gomecius, annos continuos plus minus „ quindecim de S. Bibliis edendis cura, ut pene cum Ximenii vita finem quo„ que Editio ſuſceperit. Ubi ſi per partes narrandum eſſet, quantum laboris „ exhauſtum ſit, quantum taedii & faſtidii devoratum a viris illi operi praefe„ ctis, in exemplaribus excutiendis ---- nimium profecto in iis dicendis immo„ raremur. At illud unum, quod ad impenſas a Ximenio in ea re abſolvenda „ factas pertinet, reticendum non eſt. Septem Hebraea exemplaria, quae nunc „ Compluti habentur, quatuor milibus aureorum ex diverſis regionibus ſibi com„ paraſſe Alfonſus Zamora Hebr. lit. profeſſor ſaepenumero referebat. --- Jam „ vero chalcographorum & ſcribarum ſalaria, doctorum hominum non vulgaria „ praemia, mercedes internunciis propoſitas, quibus ad Codices vetuſtos adipi„ ſcendos utebatur, --- ſi bene quis ratione ſubducta numeret, quinquaginta „ millium aureorum & amplius ſummam conficiet, quod & majores natu fre„ quenter dicere audivi. Hac tandem diligentia & autoritate & liberalitate opus „ illud abſolutiſſimum prodiit &c.

Quibus quidem verbis munificentiam Cardinalis, & avaritiam ex altera parte eorum, quos libris coemendis atque evolvendis adhibuit, fidem ac peritiam eorundem nequaquam cognoſcimus; praeterquam enim, quod fides atque peritia in ejusmodi opera ad numeratae mercedis modum aeſtimari nec poſſit nec debeat; quid ſi eſurientes illi Graeculi ac Semijudaei ſpem locatoris fefellerunt, ne-

neque pro accepta mercede operam promiſſam praeſtiterunt? Tantum ergo abeſt, ut ingentes illi ſumtus Editionem hanc praecipue commendent, ut, qui eam curarunt, male adminiſtratae rei potius ſuſpectos reddere poſſint.

Gloriantur porro Editores Complutenſes de Codicibus *Vaticanis* V. & N. T. qui ipſis magno fuerint adjumento, uti p. 24. vidimus. Addunt in Praefatione ad Lectorem „ quibus etiam adjunximus alia non pauca: quorum partem „ ex Beſſarionis caſtigatiſſimo Codice ſumma diligentia tranſcriptam illuſtris „ Venetorum Senatus ad nos miſit, partem ipſi magnis laboribus & expenſis „ undique conquiſivimus, ut copia emendatorum codicum abunde ſupereſſet ". Ubi notandum eſt, Codicem Beſſarionis fuiſſe V. T. tantum, ſicut teſtantur Editores Romani V. T. juxta LXX. Interpretes, adeoque ad ſubjectum negotium non pertinere. Quomodo autem Complutenſes Vaticano Codice uſi fuerint, in Veteri Teſtamento Graeco, quod intra annum 1515. & 1517. ediderunt, vidimus ſupra p. 27. Quod ſi vero tanta licentia a Vaticano Codice receſſerunt in Veteri Teſtamento, quis eorum praeſtabit majorem fidem in Novo? Imo ut quod res eſt dicam, rationes ſunt chronologicae, quae nos cogunt omnino dubitare, utrum Complutenſibus, cum N. T. ederent, exemplar Vaticanum ullum ad manus fuerit? Novi Teſtamenti impreſſio abſoluta fuit 10. Januarii 1514. Ultimo Februario praecedentis anni electus eſt Leo X. tunc temporis aegrotus, 11. Aprilis coronatus eſt, ac poſtea demum cogitavit de inſtaurandis literis, & Philippum Beroaldum filium Bibliothecae Vaticanae praefecit, teſte P. Jovio; quod cum Hiſpanis innotuiſſet, per Ferdinandum Nonnium Pincianum, Bononiae ſub Philippo Beroaldo patre literis operatum, cum aliis, ut Thuanus lib. XI. extremo teſtatur, comparatis magno pretio exemplaribus Graecis, etiam Vaticani Codicis copiam (& quidem non ipſum αὐτόγραφον, ſed ἀπόγραφον forte, ſicut Veneti exemplaris) habuiſſe videntur. Perpendat jam mecum aequus lector tempus iſtis omnibus gerendis neceſſarium, locorum deinde diſtantiam: & judicet, an fieri potuerit, ut Codex Vaticanus in tempore, hoc eſt ante finitam, ne dicam coeptam, Editionem N. T. Complutum perveniret?

Quod ſi jam detracta hac autoritatis larva ipſam Editionem proprius inſpicere licet, multa in ea occurrent, quibus fides, peritia atque diligentia Editorum in dubium vocatur. Quid ſupinius illo, quod in Daniele commiſerunt, ubi ſtatim poſt editum Prologum Hieronymi affirmantis diſertis verbis, *Danielem prophetam juxta LXX. Interpretes Domini Salvatoris Eccleſias non legere, utentes Theodotionis Editione;* de ſuo ſubjunxerunt: *translatio Graeca LXX?* illo item, quod ad Hebraeos VII. 3. partem Capituli Euthaliani in margine aut in ſummo codice ſcriptam ipſi textui inſeruerunt: ἐν ᾧ, ὅτι καὶ τῷ Ἀβραὰμ προετιμήθη? ejusdem fere commatis eſt, quod verbo ἀπελπίζω in Lexico ſuo duplicem eamque contradictoriam ſignificationem tribuerunt, nimirum *ſpero aliquid ab aliquo*, & *deſpero:* cum tamen prioris apud Graecos nullum veſtigium occurrat, ejusque origo ex vitioſis quibusdam Codicibus Latinis petenda ſit, qui Lucae VI. 35. pro: *nihil deſperantes*, ſcripſerunt: *nihil inde ſperantes*, quod ſupra monuimus p. 110.

Multitudinem errorum Typographicorum ſilentio obtexiſſem, niſi animadvertiſſem, errata interdum eſſe docta atque affectata, & quae niſi a Graecis proficiſci non potuerunt; quae Millium induxerunt, ut crederet, non fortuito orta, ſed ex exemplari MS. expreſſa fuiſſe; quando v. gr. Prologo in Epiſtolam ad Romanos legunt ἐκ πίστεως δηλοῦται pro δικαιῶται. Prologo in Epiſtolam ad Corinthios εἰς τὰ ἔθνη pro εἰς τα ἤθη. Marc. I. 45. ἔξωθεν pro ἔξω. XIII. 28. δὴ pro ἤδη. Luc. XXIII. 8. ἔτι pro τι. Jo. V. 2. ἔστη pro ἐστι. Act. X. 22. ὅχλῳ pro ὅλῳ. 1. Pet. III. 22. ἀποταγέντων pro ὑποταγέντων. IV. 11. ὡς χορηγεῖ

γεῖ pro ἧς χορηγεῖ. 2. Cor. X. 10. παρρησία pro παρουσία. Gal. V. 3. ποιήσας pro ποιῆσαι. 18. ἀπὸ pro ὑπὸ. 21. ἅπερ λέγω pro ἃ προλέγω. Hebr. XII. 1. ἀπερίστατον pro εὐπερίστατον. (quod, ut ex Lexico ad calcem adjecto apparet, typothetae errore accidit, adeoque nec ab Aria Montano repetendum, neque a Stephano inter V. L. reponendum erat) Apoc. II. 17. κενὸν pro καινὸν.

Occasione ejusdem verbi recurrentis, vel prae nimia festinatione omiserunt omnia ista, Act. XIII. 17. ἐν τῇ παροικίᾳ. XX. 38. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. 1. Pet. V. 9. ἐπιτελεῖσθαι. 1. Jo. II. 14. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. 2. Cor. VII. 10. ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. Apoc. VII. 7. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη. Sed haec levia atque humanae imbecillitatis sunt.

Gravius illud est, quod, cum non nisi recentissimos Codices haberent, omnibus modis Lectori persuadere conati sunt, se vetustissimos secutos fuisse. De Vaticano Codice falso jactato jam vidimus. Eodem pertinet quod prooemia Theophylacti sub nomine Theodoreti, Euthaliani vero Prologi partem & Oecumenii Prologum in Epistolam ad Romanos sine nomine autoris ediderunt: quod spiritus & accentus omiserunt, nimirum quo facilius persuaderent incautis, se ipsa exemplaria vetera expressisse. „ Ne mireris aut vitio vertas, o studiose „ lector, ajunt in Prologo, quod in N. T. Graeca Editione literae sine ullis „ aut spirituum aut tonorum notis impressae publicentur. Operae pretium vi- „ sum est, hujus tibi rationes assignare. Ea enim hujusmodi est; antiquissimos „ Graecos absque hisce fastigiis literarum scriptitasse, notius est, quam ut sit „ multis argumentis comprobandum. Cum igitur N. T. Graece primum a Spi- „ ritu S. dictatum sit, visum est pristinam linguae illius vetustatem majestatem- „ que intactam retinere". At vero qui accentus & spiritus omiserunt veteres Graeci, scripserunt literis quadratis & uncialibus, non charactere seculi decimi sexti, ut Complutenses, qui nescio qua κακοζηλίᾳ vetera novis permiscuerunt, & more solis Latinis librariis Graeca describentibus usitato, syllabis producendis accentum acutum apposuerunt. Quod vero dixi, habuisse eos Codices Graecos non quidem ullos veteres sed juniores: id instituta collatione liquido perspexi; Editionem nimirum Complutensem cum MSS. Codicibus seculi XIV. XV. & XVI. ubique contra omnes veteres, contra Patres & contra conversiones antiquas facere. Quod & Millii verbis confirmare licet, qui de Codice 51. quem ipse quadringentorum annorum judicat, loquens haec addit: „ Hunc „ cum Textu Complutensi tam mirifice in peculiaribus quamplurimis etiam le- „ viculis, etiam erroribus γραφικοῖς, aliisque Lectionibus, in quibus hi soli con- „ cordes, quod viderim, consentientem deprehendi, ut pro Vaticani (Com- „ plutensis dicendum fuit) istius gemello plane habuerim, nisi quod noster in „ nonnullis altero isto paulo purior sit & emendatior". Neque dubito, quin, si accuratior inquisitio fieret, iidem illi Codices, quibus usi sunt Editores, adhuc hodie Compluti reperirentur, argumento ducto ex Melchioris de la Cerda Apparatu Latini sermonis, Bibliothecae Hispanicae p. 61.

Istud denique plane non ferendum, quod citra ullius Codicis Graeci autoritatem subinde nonnulla mutarunt, atque Graecum Textum ad Latinam Versionem detorserunt, ne verbo quidem admonito lectore. Ac sane quo animo ad hanc Editionem curandam accesserint, prodiderunt haud obscure statim in limine ac Prologo ad Lectorem: „ Mediam, inquiunt, Latinam B. Hieronymi „ translationem, velut inter Synagogam & Orientalem Ecclesiam posuimus, „ tanquam duos hinc inde latrones, medium autem Jesum h. e. Romanam sive „ Latinam Ecclesiam collocantes". Quae Simonio, homini alias non religiosissimo, tam dure tamque irreverenter & absurde dicta videbantur, ut de autore dubitaret, Ximenio Cardinali tantam verborum licentiam tribuere veritus. Quo

magis

magis miramur usque ad hanc diem Theologos etiam Proteſtantes ne paululum quidem addubitaſſe de hominum iſtorum fide, ſiquidem Textum ab illis adornatum pro fundo immobili & ſolo authentico Codice habendum eſſe non ſunt veriti profiteri. Quid enim aliud exſpectari poterat ab iis, qui pro certo ſtatuerunt, Graecum Textum eſſe Schismaticorum & Corruptorum, quam ut ab illis ad Catholicam Latinam Verſionem corrigeretur? Id quod ab illis factum eſſe Maſius, Fl. Nobilius, Morinus, Uſſerius, Waltonus obſcure inſinuarunt, Simonius autem atque Fabricius verbis explicitis elocuti ſunt; quorum ſuſpiciones haud vanas eſſe, primus, ni fallor, certis indiciis comperi: cum enim illa quae, Hieronymo teſte, ab Origene ſub aſteriſcis addita erant, ex Codice MS. Marechaliano deſcripta cum Editione Complutenſi conferrem, vidi Graeca Complutenſium alia plane eſſe a Graecis MS. Codicis, licet ſenſus haud diſcreparet; cujus rei hanc facile rationem aſſecutus ſum, quod Graeca ſua nimirum ex Latino Hieronymi utcunque effinxerunt, & pro genuinis venditarunt.

Neque hic fallit Canon juris, quo ſemel fide mala deprehenſus ſemper talis praeſumitur. Nam a N. T. non magis audaces manus abſtinuerunt, quam a Veteri: Matth. VI. 13. omiſerunt δοξολογίαν contra ſtantibus ipſorum Codicibus, quod tamen cum ipſi in nota margini appoſita fateantur, facile condonari ipſis poteſt. X. 25. habent Βεελζεβοὺϛ, quae emendatio Hieronymi potius quam Lectio Graecorum Codd. eſt. Luc. II. 22. ediderunt αὐτῆς, quia in Latina Verſione erat: *ejus.* ad 1. Cor. XIII. 3. & XVI. 51. ad exemplaria Graeca provocant, non quae ipſi viderunt, ſed quorum Hieronymus mentionem facit. 2. Cor. V. 10. pro ἁϱμ habent ἰδία ad Latinum: *propria*, accentu tamen male poſito, quo facilius fraudem ipſorum deprehendere licuit. VI. 15. Βελίαλ juxta emendationem Hieronymi. XIII. 5. ἐι μή τι addunt ἄϱα, ut exprimerent Latinum: *niſi forte.* Gal. III. 19. ὁ νόμος—ἁϱταγεῖσα, quod, notante Millio, primum profectum eſt a Latino aliquo ſcriba, cui in animo fuerat *legis* vocabulum. 1. Jo. V. addiderunt integrum verſiculum 7. non ex autoritate alicujus Codicis Graeci, ſed Pſeudo-Hieronymi & Thomae Aquinatis. Simili pia fraude locum Judae 4. ita ediderunt: τὸν μόνον θεὸν καὶ δεσπότην, τὸν κύϱιον ἡμῶν Ἰησοῦν Χϱιϛόν.

Quod ſi cui haec levia fortaſſe videantur, per nos ſuo utatur judicio, dum nobis interim permittat, uti oculis noſtris fidem habeamus, interpolatoribus vero haud temere confidamus; quia *qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.*

Denique ſi quis ea, quae hactenus propoſuimus, ignorare malit, hoc ſaltem ſciat, Editionem Complutenſem V. T. Graecam omnium doctorum conſenſu depravatiſſimam judicari, unde conſequitur utique, non modo non evidens eſſe, id quod multi contendunt, Editionem ſcil. Complutenſem N. T. unam omnium quae ſuperſunt correctiſſimam eſſe, ita ut nulla ex parte emendari ac reſtitui poſſit, ſed ne veriſimile quidem.

Illud quidem Millio l. c. ultro concedimus; „ Omnes Editiones poſtmodum „ adornatas in variis laborare, ac ab Apoſtolorum ſcriptura genuina haud raro „ abire". Quod autem inde infert: „ Optandum omnino eſſe, ut Editio haec, „ ſicut omnium prima erat, ita ſola quidem fuiſſet, cujus Textus integer & illibatus in Editiones poſteriores quoque tranſiiſſet". Item: „ Praeſtitiſſe omnino, principi huic Editioni ceu immobili fundo ad marginem lectiones, quae „ meliores judicarentur, adjeciſſe, quam ſublatis iis has in ipſarum locum in cor„ pore Textus ſubrogaſſe"; ſane imprudenti excidiſſe videtur; iſto enim pacto lectio Textus ſemper vituperabitur & ſemper retinebitur. Aut dicat mihi quispiam, an hoc ſit Critici Biblici officium, ut errores librariorum, de quibus ipſe convictus eſt, & idoneis argumentis etiam alios convincere poteſt, nihilominus mordicus in ipſo Textu retineat, aliisque obtrudat, genuina & Apoſtolica Lectione

ctione extrusa, & ad marginem aut ad calcem libri rejecta? Ego vero longe aliter sentio, atque statuo, hominis candidi ac sinceri officium esse, ut libris sacris emendandis aut prorsus manus abstineat, aut quantum in ipso est, ab omnibus librariorum erratis perpurgare summopere studeat; utque inter duas pluresve mendosas Editiones, non eam, quae minus vitiosa, aut tempore prior typis excusa est, eligat atque pro fundamento ponat, sed quam instituta diligentissime collatione optimam & ad Apostolicam scripturam quam proxime accedentem judicat. Idque tamdiu credam, donec aliquis evicerit, profanorum tantum qui vocantur Autorum Editiones accurate atque diligenter emendatas esse debere, sacrorum autem Codicum qualemcunque Editionem sufficere posse, imo omne studium, quod his emendandis impenditur, supervacaneum esse, atque adeo noxium. In eadem atque ego sententia fuerunt omnes, quotquot secuti sunt, N. T. editores, quos mox recensebimus.

De quinque Editionibus Erasmi.

Licet Editio N. T. Complutensis *Erasmianam* integro biennio anteverterit, ejus tamen exemplaria non nisi multis annis postea publicari coeperunt, cum Cardinalis Ximenius ea distrahi nollet, priusquam totius operis Biblici impressio ad finem perducta esset, quod contigit A°. 1517. Ulteriorem remoram dein injecit ipse Papa Leo X. qui demum A°. 1520. permisit, ut exemplaria venderentur, cui accesserunt & alia, ita ut anno demum 1522. hoc est post tertiam Erasmianam Editionem ista Complutensis in manus Erasmi perveniret. Cum vero Erasmus non solum edito N. T. magnam sibi simul & laudem & invidiam pepererit, verum etiam cum ejus Editio diu pro norma tantum non unica genuini Textus habita fuerit, operae pretium esse puto, si paulo accuratius examinaverimus, quomodo sese in toto eo negotio vir ille magnus gesserit.

Codex ejus *primum* prodiit A°. 1516. Calendis Martii. Ad hanc Editionem adornandam adhibuit quinque Codices, Num. 1. 2. 3. 61. & 69. descriptos, praeter eos, qui, ubi ad Acta & Epistolas ventum fuerit, describentur. Operis Typographicis una cum ipso intendit animum *Joannes Oecolampadius*, cujus hoc ad calcem libri extat testimonium: „ Ego vero, cui hac hieme Theologiae alioquin apud Basilienses vacaturo felicissima magni Erasmi consuetudo contigit, non possum non testari infatigabilem hominis strenuitatem, vix credendam in tractando fidem. ---- Admirabile enim spectaculum mihi erat--- dictantem recognoscentemque, quantum tria praela exciperent, videre, ac nihilo secius interim Graeca Latinaque exemplaria, eaque varia & vetustissima consulentem, Graecos Latinosque Interpretes conferentem, priscos ac recentiores primae simul ac infimae classis scriptores perpendentem. Hinc est quod non sensa modo aperuerit --- sed nec verbula minima, articulosque ipsos, & apiculos minutissimos praeterierit.———Suarum etiam laudum partem in alios rejicit, quale & illud exemplum, cum me, subsidiariam solum in castigandis formulis operam, accersitum a Frobenio chalcographorum omnium diligentissimo, perinde ac non asymbolum Thesea etiam suum vocare dignatus est".

Haec ipsa editio, ne exceptis quidem erroribus Typographicis, repetita est Venetiis ab Andrea Asulano, *Aldi* socero, A°. 1518. mense Februario, atque Erasmo, ut par erat, inscripta. Millius tamen observavit, in centum circiter locis Textum Erasmicum in hac Editione emendatum fuisse, ac totidem fere locis vitiatum. Quod vero Asulanus, in Praefatione integro Bibliorum volumini a se edito praefixa: „ Ego, inquit, multis vetustissimis exemplaribus collatis, adhibita etiam quorundam eruditissimorum hominum cura, Biblia, ut vulgo appellant, Graece cuncta descripsi, atque in unum volumen reponen-

„ da

„ da curavi"; id minima ex parte ad N. T. magis autem ad V. T. pertinere exiſtimo.

Poſtquam Eraſmus in Belgium, atque inde in Angliam iter feciſſet, ex eo itinere redux ſecundam Editionem procuravit, quae ipſo abſente prodiit Baſileae menſe Martio 1519. ut Titulus praefert: „ N. T. multo quam ante hac dili„ gentius recognitum, emendatum ac translatum". Inter Patres numerat Athanaſium, Nazianzenum, Theophylactum, quem in ſuperiori Editione Vulgarium vocaverat. De ea ita Frobenius ad Lectorem: „ Quemadmodum hanc „ poſteriorem Editionem accuratius multo recognovit & copioſius locupletavit „ Eraſmus: ſic & nos operam dedimus, ut caſtigatior & nitidior in lucem pro„ diret, ac quantum ad nos etiam attinet, priorem longe vinceret. Sed enim „ fuit illi ſoli quicquid laboris erat exhauriendum, inſpiciendi veterum Interpre„ tum Codices, exemplaria Graeca conferenda, annotanda multa, mutanda „ quaedam, adjicienda plurima". A priori Editione receſſit, Millio numerante, locis quadringentis. De hac ſecunda Editione ita ſcribit *Bilibaldo* Baſileae A°. 1518. „ N. T. rurſus novatum exibit brevi ſatis elaboratum, ſed aliquanto „ minus etiam, quam vellem, ob valetudinis adverſitatem. Ep. CCCLXXIV.

Tertia Editio eſt Anni 1522. In cujus margine, uti notavit Millius, extant Var. Lect. 19. ex Aldina potiſſimum deſumtae: recedit, teſte Millio, a praecedenti locis 118., quorum quarta pars ex Aldina, qua ſe nunc uſum eſſe Eraſmus in Apologia fatetur, emendata eſt: in hac primum Editione locum 1. Jo. V. 7. inſeruit.

Quarta Editio apparuit A°. 1527. Titulus ex parte ita ſe habet: „ Joannes „ Frobenius Candido Lectori S. D. En N. T. ex Eraſmi Rot. recognitione „ jam quartum damus, ſtudioſe lector. ---- In Annotationibus, praeterquam „ quod autor exactiora reddidit omnia, magnam acceſſionem adjunxit ex Grae„ corum Voluminibus, eque vetuſtiſſimis exemplaribus Latinis, quae nuper eſt „ nactus". In hac quarta, ut ipſe Eraſmus in Apologia fatetur, praeſto fuit & Hiſpanienſis editio. Plus centies a praecedentibus Editionibus recedit, teſte Millio, ſequiturque Complutenſem; in ſola Apocalypſi nonagies.

Quinta eaque ultima Editio, obſervante Millio, nonnifi quatuor in locis a praecedenti recedit.

Summam ſine dubio laudem meretur Eraſmus, quod N. T. Graecum primus typis publicavit, quod plurima loca illuſtravit, quod mira ſagacitate & improbo labore genuinam Lectionem inveſtigavit; ne alia adjiciam, quae omnia prolixe praedicare ſuperfluum eſſe puto, & fortaſſis otio lectoris abuti videar. Nihilominus haud pauca ſunt, quae in iſta Eraſmi opera jure deſideramus, nollemusque factum, ut Stephanus & Beza omneſque Editores, qui hos excepe-runt, autoritatem Eraſmi omnibus Codicibus MSS. praeponerent.

Primum quod in Eraſmo merito reprehendi poſſe putem, unde reliqua omnia profluxerunt, iſtud eſt, quod nimis feſtinanter tale ac tantum negotium ſusceptum geſſerit. Id amicis ultrò faſſus eſt, ſic enim ſcribit *Ulrico Zaſio* Nono Cal. Octob. 1515. *Append.* XI. Huic piſtrino ſic ſum affixus & obligatus, ut vix otium ſit capiendo cibo. Adagiorum opus ita locupletatur, ut aliud videri poſſit. Apparatur mox excudendus Hieronymus cum annotamentis, & ſcholiis noſtris. Adornatur Novum Teſtamentum noſtris purgatum & illuſtratum ſcholiis. Editur a nobis recognita Copia; edetur & ſimilium liber. Opera quae verteram ex Plutarcho jam formulis excuſa ſunt. Paratur & Seneca Annaeus a me ſummis laboribus emaculatus. Cum horum unumquodque hujusmodi ſit, ut totum hominem, & quidem non Eraſmum ſed adamantinum aliquem deſideret, facile potes conjecturam facere, quam mihi nihil ſit vacui temporis. Eidem. 1515. *Ep.* CCLXXXIX. Nos laboribus propemodum obruimur, & ge-

& gemina difficultate, nempe Hieronymi & N. T. ſic diſtringimur, ut exiſtimem, Herculi minus fuiſſe negotii cum excetra & cancro.

Petro Caraffae 10. Cal. Jan. 1515. Baſileae *App.* XVI. Novum Teſtamentum jam propemodum abſolutum eſt, & quidem ſatis feliciter, niſi quod ego laboribus enecor.

Bilibaldo Pirkheimero, Natali D. Galli 1515. *App.* CXLIV. Obruimur hic duplici ſarcina, quarum utravis Herculem non Eraſmum requirit. Praeter alia minutiora ſuſtinemus Hieronymum & Novum Teſtamentum, quod nunc typis excuditur.

Eidem Non. Cal. Febr. 1516. *App.* XLVIII. Eduntur Adagiorum chiliades ſic emendatae, ſic locupletatae, ut novum opus videri poſſit. Eduntur univerſa D. Hieronymi monumenta, argumentis & ſcholiis a me illuſtrata, nec ſine ſummis ſudoribus emendata, notatis ac ſemotis, quae notha fuerant admixta. Emendavimus totum N. T. additis ſcholiis. Molimur obiter & alia. His laboribus ſic obruimur ſextum fere menſem, ut vix valetudinem tueri poſſimus.

Eidem. poſtrid. Pentecoſt. 1516. *App.* LXII. Novum Teſtamentum utcunque eſt abſolutum.

Eidem. 1517. Lovanii pridie omnium Divorum *Ep.* CCLXXIV. Novum Teſtamentum, quod pridem Baſileae praecipitatum fuit verius quam editum, retexo ac recudo, & ita recudo, ut aliud opus ſit futurum.

Rimaclo Cal. Junii 1516. Antverpiae *Ep.* CCLII. Tandem effugi ex ergaſtulo Baſilienſi, in quo ſex annorum operas octo menſibus praeſtiti.

Joanni Sylvagio Cal. Jun. 1516. Antverpiae *Ep.* CLXXVI. Tandem explicui me e laboribus Baſilienſibus, fortaſſis ſerius & meis votis & amicorum exſpectatione, ſed tamen pro operis modo pene praepropere.

Wolfgangus Fabricius Capito Eraſmo Baſileae 2. Sept. 1516. *App.* LXXV. Caeterum gaudeo; te novam Inſtrumenti novi editionem parare; & nomine imperitae multitudinis gaudeo, cui videtur vel de tua eſſe caſtigatione, quicquid non expurgaverit properantior iſta cura, vel ſi quando Scholia diverſa ſentiunt, protinus calumniantur, te non bene memorem pugnare tecum, illic poſitum hic rurſus expungere, fluctuareque incertis velis.

Latimero. Non. Jun. 1516. apud D. Audomarum *Ep.* CCLIV. Per literas obteſtor, humaniſſime Latimere, ut in N. T. adjutes. Editum eſt pro temporis anguſtia ſatis accurate, verum mihi praeter exſpectationem bona temporis pars praecaſtigandis exemplaribus, ac formis corrigendis erat inſumenda. Tametſi ad id muneris duo docti magno aere fuerant conducti: ſic autem adjutabis, ſi admonueris per Literas, quid mutandum eſſe ducas. Nam alteram mox adornabo Editionem; Verum cave ne cui hoc ſuboleat, typographi gratia, cui domi manerent ſua volumina, ſi ſentirent emtores.

Budaeo. Ep. CCLI. Decreveram levi brachio rem peragere, ut in minutiis quibusdam verſaturus, & locos duntaxat ceu digitulo indicare. Porro cum jam edendum eſſet opus, inſtigarunt quidam, ut Vulgatam Editionem mea vel Correctione vel interpretatione mutarem. Ejus ſarcinulae acceſſionem cum oppido quam levem eſſe ducerem, longe graviſſimam ipſa re comperi. Deinde perpellebant, ut annotationes adderem aliquanto locupletiores. Jam protinus ut ſcis retexenda omnia. Acceſſit & illud oneris, arbitrabar Baſileae emendata haberi exemplaria. Ea ſpes quoniam fefellit, coactus ſum praecaſtigare Codices, quibus uſuri erant τυπόγραφοι. Ad haec conducti fuerant duo probe docti, alter Jure Conſultus, alter Theologus etiam Hebraice peritus, qui formis caſtigandis praeeſſent. At hi quoniam hujus laboris erant rudes, quod ſuſceperunt, praeſtare non poterant; proinde neceſſe fuit extremam formarum, quas vocant, recogni-

gnitionem in me recipere. Conficiebatur ſimul & excudebatur opus, abſolvebatur ſingulis diebus ternio, ſic enim nunc vocant. Nec interim tamen licebat, totum huic vacare negotio. Excudebatur eodem tempore Hieronymus, qui ſibi bonam mei partem vendicabat; & ſtabat ſententia aut immori laboribus, aut ante Paſcha ex eo piſtrino memet explicare. Poſtremo fefellit nos voluminis modus; affirmabat typographus fore ut ad triginta plus minus terniones accreſceret, exceſſit autem octoginta tres ni fallor. Itaque maxima temporis parte conſumta in his, quae vel ad me proprie non pertinebant, vel ante deſtinata non fuerant, delaſſatus jam ac pene fractus ad Adnotationes perveni. Pro temporis modo proque valetudine praeſtiti quod potui. Nonnulla prudens etiam praeterii, ad multa ſciens connivebam, in quibus mox ab Editione a me ipſo diſſenſi. Proinde τὴι δευτέραν παρασκευάζω ἔκδοσιν, in qua te magnopere rogo, ut conantem adjutes. A tui ſimilibus etiam objurgari officii loco ducam. Illud unum φυλάξεις, βέλτιστε Βουδαῖε, ne id ſuboleat τοῖς πολλοῖς, ἵνα μὴ τὰ βιβλία οἴκοι μένωσι τῷ ἐντυπωτῇ.

Antonio Riccio Baſileae 1518. 26. Aug. *Ep.* CCCCXXI. Editio prima mihi non per omnia ſatisfecit.

Haec omnia licet non ignoraret Millius, neſcio quomodo ad turpem tamen contradictionem delapſus eſt, autoremque Bibliothecae S. poſt ſe traxit, affirmando „Eraſmum ad Editionem novi foederis ſe accinxiſſe circa Calendas „Octobres Anni MDXIII. — ad finem perductum eſſe opus *intra menſes ferme quinque*, & in lucem prodiiſſe menſe Februario Ann. MDXVI. prol. „1116". Si enim numeri recte eſſent poſiti, ſequeretur non quinque menſes, ſed biennium & quinque menſes huic operi Eraſmum inſudaſſe. Non animadvertit nimirum Millius, in Epiſtola *Append.* III. ad *Ammonium* quam citat errorem typographi 1513. pro 1515. edentis. Mentio enim ibi fit praelii Helvetiorum cum Gallis apud Marignanum d. 13. Septemb. 1515. commiſſi, mentio fit Editionis Hieronymi, anno demum 1515. & 1516. procuratae; & Epiſtola data eſt Baſileae, quo Eraſmus non niſi poſt mediam partem exactam Anni 1514. primum appulerat.

Confirmatur hoc aliis epiſtolis. *Beatus Rhenanus* Eraſmo 17. April 1515. *App.* XXI. Petit Frobenius, N. abs te Te habere, pro quo tantum ſe daturum pollicetur, quantum alius quisquam.

Idem 30. April 1515. *App.* XXIII. Frobenius N. T. a te cupit habere.

N. Grebelius Argentinae 11. Sept. 1515. *App.* XXXI. diſputat de N. T. edendo, judicatque Latina ſeorſim & Graeca ſeorſim edenda eſſe, non ut columna columnae reſpondeat, ſintque intermixta omnia Graeca Latinis, & rurſus Latina Graecis.

Jo. Sapidus Seleſtadio 15. Sept. 1515. *App.* XXXII. Commendat Oecolampadium Baſileam iturum, ut Eraſmum videret.

Tanta feſtinatio iſta plurimis erroribus cauſſam praebuit. Ut jam nihil dicam de inſignibus omiſſionibus & mendis typographicis, ut quando Apoc. II. 10. legitur παραθῆτε pro πειραθῆτε, & γῆς pro ζωῆς &c. (quod poſtremum tamen erratum in calce libri emendatur) quibus Millio teſte prol. 1121. ſcatet Eraſmi editio prima; hinc factum eſt, ut frequenter Verſio Latina a Textu Graeco, & annotationes ab utrisque diſſentirent, cujus generis octodecim exempla Eraſmo objicit Edovardus Leus, „in quibus citat Graece ſic eſſe, cum ſic non ſit in „exemplari ſuo: & citat ſic non eſſe Graece, cum ſic ſit in exemplari ſuo".

Quam feſtinanter omnia geſſerit Eraſmus, inprimis patet ex Theophylacto, quem ad manus habuit. Ille cum in fronte hunc titulum gerat: τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας κυρίου Θεοφυλάκτου ἐξήγησις εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον: Eraſmus vocem Θεοφυλάκτου pro epitheto habuit; pro regione Bulgariae autem, & in praefatione Graeca Matthaeo praefixa, 2. 3. 4. & 5. Edi-

tionis Βουλγαρίου perperam legit, & in annotationibus primae ac secundae Editionis *Vulgarium* nescio quem substituit, manifesto paroramate. Pejori errore in Mar. I. 10. dicit: „ *Sanctum* non additur in Graecis, praeterquam apud u„ num Vulgarium": quod omnino falsum est, Theophylactus enim revera cum Graecis consentit, unde in posterioribus Editionibus ejus mentio ad istum locum omittitur. Gravissimum denique illud est quod in Lucae XI. 35. scripsit, & in omnibus Editionibus retinuit: „ Quod si quis, inquit, mihi fortasse parum habet fidei, ipsius Vulgarii (i. e. Theophylacti) verba adscribam": γίνεται γὰρ τὸ ἀποτομίζειν ὅταν πλείονες ἐρωτῶσιν ἕνα περὶ ἄλλων καὶ ἄλλων ὑποθέσεων, τότε γὰρ μὴ δυνάμενος ἀποκρίνεσθαι ἔμφασιν δίδωσι τοῦ ἀνοήτου ἐξαπορηθῆναι, Versionem deinde subjungit, quam nos, quia tantum non impia videtur, consulto omittimus: In MS. autem Theophylacti, quo Erasmus usus est, manifestissime post δυνάμενος additur πᾶσιν & pro τοῦ ἀνοήτου ἐξαπορηθῆναι, quod ne quidem Graecum est, legitur τοῖς ἀνοήτοις τοῦ ἐξαπορηθῆναι, unde sensus oritur longe luculentior & ad scopum autoris accommodatior. „ Fit enim τὸ ἀποτομίζειν, cum plures in„ terrogant unum de aliis atque aliis rebus; tunc enim cum non possit omni„ bus respondere, speciem praebet simplicioribus quasi haerentis & impediti".

Illud denique in Erasmo minime ferendum est, quod saepe excusationibus parum idoneis nec satis honestis uti, quam erroris culpam simpliciter fateri maluerit. Causatur festinationem. At quomodo ipsam festinationem excusabit, aut quis ipsum eo adegit, ut festinaret?

Alias caussam conjicit in typothetas & correctores, ubi quid offensum est, ut, „ In prima Editione verteram, inquit,— quanquam hoc ipsum librariis impu„ tari poterat, quandoquidem nullam ejus rei facio mentionem in Annotatio„ nibus, quod tamen in secunda Editione mutaram". Contra Stunic. in Matth. V. 27. Et contra Leum p. 66. Luc. XVI. 25. „ Compereram, inquit, in „ priore Editione negligentia operarum aut fortasse castigatorum ὧδε positum „ pro ὅδε hoc est, adverbium vice pronominis. Nam id non esse factum meo „ vitio vel illud arguit, quod in Annotationibus hujus rei nullam facio mentio„ nem. Id in posteriore mutatum est". Male, nam exemplar MS. quo usus est, legit ὧδε non ὅδε.

Alibi ad Codices provocat, qui nusquam extant, ut in Annot. Edit. 2. „ Nonnulli Graeci codices habebant: *in hominibus bona voluntas* ἐν ἀνθρώποις, „ alii: *hominibus voluntas*, absque praepositione". Et Epist. DCCCII. Atque hoc quidem loco fateor praepositionem ἐν in nonnullis Graecorum Codicibus non addi, quum in emendatioribus addatur. Atqui non poteram in versione nisi unicam lectionem retinere. E duabus igitur eam secutus sum, quae magis arridebat animo meo, quaeque Codicum emendatiorum & interpretum Graecorum enarratione commendabatur; quod supererat, in Annotationibus erat agendum. Contra Stunic. „ Quod *Lucae* XIII. 34. verteram, inquit, *eos qui mittuntur*, „ nihil aliud fuit in causa, nisi quod tunc usus sum codice, qui habebat ἀποστελλομένους: quum scriberem Annotationes, qui secus habebat. Nec enim „ res acta est eodem in loco. Quaedam annotaram in Brittannia, pleraque Ba„ sileae, ac pro tempore diversis sum usus exemplaribus, nec unis tamen. Por„ ro quum perventum esset ad Lucam, ita sum afflictus adversa valetudine, ut „ coactus sim totum laborem conferendi dies aliquot intermittere, nec tamen „ poterant cessare operae, quod futurum erat magno typographi dispendio. „ Et ob id pollicitus sum alteram Editionem, qua sarcirem quod in priore fuit „ cessatum, id quod & fecimus". Et contra Leum *Luc.* XIV. 31. „ Cita„ ram, inquit, in Annotationibus ex Graeco Codice ἀπέρχεται συμβαλεῖν — „ quum in contextu sit πορευόμενος.— Quid aliud hic divinari potuit, quam mihi „ fuisse aliud exemplar, diversum ab eo, quod secuti sunt Castigatores? *Luc.*

„ XVII.

„ XVII. 24. Objicit, quod in prima Editione in contextu --- feratur trans-
„ latio --- *e regione ſupercoeleſti.* --- Cum verterem, conſentaneum eſt, Grae-
„ cum codicem habuiſſe ἐπ' ἀρανὸν, atque id tum verti, quod illic offenderam.
„ *Jo.* VIII. 48. Quum in aliis Codicibus reperiſſem ἠτιμάσατε, hoc magis li-
„ buit ſequi, quod congrueret cum noſtra Lectione. *Act.* IX. 5. Quum con-
„ textus & Graecus & Latinus ſic haberet, ut probat Leus, quid obfuit,
„ quod in Annott. admonui, particulam hanc in Graecis quibusdam Codici-
„ bus abeſſe? Quid aliud ſuſpicari poteſt, quam me poſt alia nactum exempla-
„ ria"? Rom. V. 19. ediderat κατεστάθημεν, „ Id, inquit, ſequebamur, quod
„ habebatur in Graecis-Codicibus". XII. 11. „ In priore Editione poſueram
„ κυρίῳ δουλεύοντες, quemadmodum nos legimus, poſt ubi deprehendi V. L.
„ non celavi lectorem". V. 12. ad γεροντοδιδάσκαλον. „ In prima, inquit,
„ Editione, quum Baſileae non haberem eos Codices, ad quos contuleram, is,
„ quo tum utebantur caſtigatores, habebat δι' ἕνα ἄνθρωπον, quem ſecuti poſue-
„ runt: *propter unum hominem.* Neque enim ego caſtigo paginas excudendas;
„ & ſi hoc quoque munus obiſſem, fieri non poteſt, quin aliquid ſuffugiat. p.
„ p. ſuſpicor id quod res eſt, in Codice, unde contuli in Anglia, fuiſſe ſcriptum
„ ἡμάρτομεν pro ἥμαρτον, id poſtea relictum eſt incuria: cujusmodi lapſus vix
„ ulla diligentia quis poteſt effugere. Id non eſſe vanum vel illud arguit, quod
„ in annotatione nullam hujus rei fecerim mentionem, atque adeo legam: *pec-*
„ *caverunt.* Quod ſane miror a nemine Caſtigatorum hactenus animadverſum,
„ quum id muneris in prima Editione obierint Joannes Oecolampadius & Ni-
„ colaus Gerbellius, in quarta Sigismundus (Gelenium opinor intelligit) vir e-
„ gregie doctus. Ut autem Annotationes in aliis quoque locis diſcreparent a
„ contextu, hac occaſione accidit, quod Collationis negotium peregeram in
„ Anglia & in Brabantia, nihil minus habens in animo, quam addere novam
„ Verſionem, viz. perſpiciens rem non ita magni fructus eſſe, plurimum tamen
„ invidiae conflaturam. Sed amici quidam improbis inſtinctibus huc perpulere
„ reclamantem, ut quum jam adornaretur Editio annotationum, novaretur &
„ Contextus, quam ad rem quum alioqui plus ſatis occupato nec otium ſupe-
„ reſſet, nec animus eſſet propenſus, indiligenter peractum eſt negotium".

Paucorum ſuorum Codicum aetatem & fidem nimium extollit, alios autem omnes corruptionis immerito ſuſpectos reddere conatur; ut *Jacobi* I. 22. „ In-
„ dicaram, inquit, *tantum* non addi in Graecis Codicibus. Stunica praedicat
„ additum in Codice Rhodienſi. At ego jam dixi, mihi videri Codicem illum
„ ad noſtros fuiſſe caſtigatum". 2. *Pet.* II. 2. „ Hic Stunica perinde agit,
„ quaſi in multis vetuſtis Codicibus legerit ἀσελγείαις, quum in uno Rhodienſi
„ legerit, ſi tamen legit; cujus apud me levior eſt autoritas, quod ſuſpicer ad
„ noſtros Codices fuiſſe caſtigatum, quo congrueret cum Latina lectione".
1. *Jo.* V. 20. „ Indicaram, in Graecis non addi *Deum*, ſed habet Codex
„ Rhodienſis: at non habent innumeri Codices notae melioris. in *Apoc.* III.
„ Ne quis autem contemnat noſtrum [exemplar] tantae vetuſtatis erat, ut Apo-
„ ſtolorum aetate ſcriptum videri poſſet". Atqui habebat iſtud exemplar com-
mentarios *Andreae* ſcriptoris Seculi VI., aut *Arethae*, ſcriptoris Seculi XI. ſi Millium audimus prol. 1120.

Cumque haec duo poſtrema accuſationis capita ipſi ab adverſariis objecta eſſent, ſimpliciter negando ac in illos retorquendo, ſeſe magis oneravit quam liberavit; „ Leus, inquit, §. 23. in his ita loquitur, quaſi in hoc negotio ſim
„ unicum ſecutus exemplar, quod ille vult videri fuiſſe depravatiſſimum, nihi-
„ lo magis favens Codici meo quam mihi. Ac ſubinde in ſuis Indicibus impin-
„ git mihi ſuſpicionem, quaſi finxerim eſſe in Codice meo, quod non fuerit,
„ ſcilicet e ſuo ingenio metiens caeteros".

Errorem in *Theophylacti* appellatione commissum ita palliare conatur contra Stunic. in Jo. I. „ Aderant, inquit, Commentarii Graeci Thephylacti, quem „ nos toties adduximus nomine *Vulgarii*, quod *Theophylacti* vocabulum ob li- „ teras detritas vix legi posset". Cum tamen *Theophylacti* nomen in hoc MS. oculis legentium apertius pateat expressum quam *Vulgarii*.

Textum a se formatum autoritate Editionis Aldinae tueri solet, responsione ad notationes Eduardi Lei saepissime, cum minime ignoraret, hanc esse ex prima ipsius Editione, ut supra indicavimus, expressam. Ne jam dicam, quod autoritatem Editionis Complutensis nimis extulerit, & praestantiam atque aetatem Codicum, ad quos expressa sit, ex ingenio consinxerit, quod causae nimirum suae favere videbat.

In Apocalypsi deerant quaedam Capite XXII. quae Erasmus ex Latinis male Graeca fecit. „ Quanquam, inquit in Annott. *Edit.* 1. in calce hujus libri „ *nonnulla verba* reperi apud nostros, quae aberant in Graecis exemplaribus, „ ea tamen ex Latinis adjecimus". Quae contra Leum §. 243. prolixius ita narrat: „ Quoniam Graecis nunquam magnopere placuit liber Apocalypseos, „ rarus habetur apud illos. Itaque quum cuperemus nihil abesse nostrae Editio- „ ni, aegre extorsimus ab Inclito viro Joanne Capnione vetustissimum Codi- „ cem, Commentarium habentem in hoc opus. Ex eo contextus verba deseri- „ benda curavimus. In calce vero scribarum incuria deerant haec: *Et si quis* „ *diminuerit de verbis libri Prophetiae hujus, auferet Deus partem ejus de* „ *libro Vitae & de Civitate sancta, & de his, quae scripta sunt in libro isto.* „ Sensimus autem scribam per eam occasionem errasse, quod quum bis pona- „ tur: *in libro isto*, ille ad posterius oculos deflexerit, relictis quae sunt in me- „ dio. Siquidem ad nullum lapidem frequentius impingunt librarii. Dubium „ non erat, quin essent omissa, & erant *perpauca*. Proinde nos, ne hiaret la- „ cuna, ex nostris Latinis supplevimus Graeca. Quod ipsum tamen noluimus „ latere lectorem, fassi in Annotationibus, quid a nobis esset factum, ut si quid „ dissiderent verba nostra ab his, quae posuisset autor hujus operis, lector na- „ ctus exemplar restitueret". Et clarius in *Apologia ad Leum* (de qua egimus p. 43. & 45.) „ In calce Apocalypsis in exemplari, quod tum nobis erat u- „ nicum, nam is liber apnd Graecos rarus est inventu, deerat *unus atque alter* „ *versus*. Eos nos addidimus secuti Latinos codices. Et erat ejusmodi, ut ex his, „ quae praecesserant, possent reponi. Cum igitur Basileam mitterem recogni- „ tum exemplar, scripsi amicis, ut ex editione *Aldina* restituerent eum lo- „ cum. Nam mihi nondum emtum erat hoc opus. Id ita, ut jussi, fa- „ ctum est".

Accuratius tamen omnia rimanti satis constat, non ut Erasmus scribit, *perpauca* fuisse, quae ipse ex Latinis utcunque & festinanter Graece reddidit, sed a vers. 16. ad finem libri sex integros versus. In istis enim omnibus Erasmi Editio abit a Codicibus MSS., & ita quidem, ut Graeca ipsius non obscurum sit ex Latinis fuisse conversa. Hinc enim profecta est perpetua illa omissio articulorum vers. 16. ῥίζα pro ἡ ῥίζα, λαμπρὸς pro ὁ λαμπρὸς, vers 18. προφητείας βιβλίου pro τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου, ἐν βιβλίῳ pro ἐν τῷ βιβλίῳ bis. vers. 19. βίβλου pro τοῦ βιβλίου, ζωῆς pro τῆς ζωῆς, πόλεως ἁγίας pro τῆς πόλεως τῆς ἁγίας. Hinc est quod συμμαρτυρῶμαι inepte posuit pro μαρτυρῶμαι, quia in Latina Versione legerat: *conteſtor*; quomodo iste interpres solet simplex μαρτυρῶ vertere Act. XX. 26. Heb. VII. 8. 17. X. 15. Hinc etiam est, quod ubi ipsi Latini Codices variant, eam Lectionem imprudens sequitur, quae ab omnibus Graecis dissidet; quod denique ὄρθριος pro πρώϊνος, ἔλθε bis pro ἔρχου, εἰ bis pro ἐὰν, & ἀφαιρήσει pro ἀφελεῖ. Uno verbo, haec interpretatio ex Latino in Graecum Erasmo adeo infeliciter cessit, ut Graeca ipsius a Graecis Codicum in tam brevi peri-

pericopa minimum tricies aberrent. Quin etiam existimo, quod ex parte etiam suspicatus est *Bengelius*, alibi passim, in hoc Codice Erasmiano Commentariorum Andreae, verba sacri contextus, quae aut revera, ut fit, aut Erasmi saltem judicio, non integra ab Andrea adscripta fuerant, ab Erasmo ex Latinae Versionis mendoso Codice fuisse addita. Ita cap. V. 14. post verbum προσεκύνησαν addit ζῶντι εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰώνων, contra omnes Codices Graecos, & contra indolem Graeci sermonis, quae articulum τῷ ante ζῶντι requirebat: ex Versione Vulgata, quae habet *adoraverunt viventem in secula seculorum*; repugnantibus plurimis, iisque vetustissimis Codicibus Latinis. XVII. 4. μεστὸν ἀκαθάρτητος, iterum contra omnes Codices Graecos vocem nihili ἀκαθάρτης confinxit, ad versionem Vulgatam quae legit: *plenum abominatione*, ubi tamen Codices magno consensu habent, ut Graeci & Beda, *plenum abominationum*. XXII. 11. ὁ ῥυπῶν ῥυπωσάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, ut versio Vulgata: *qui in sordibus est, sordescat adhuc, & qui justus est, justificetur adhuc*: contra scriptos omnes Codices Graecos, & plurimos Latinos.

Illud vero miror, cur Erasmus nactus Editionem Complutensem, cujus MSS. fidem alias tantopere praedicat, ista non, ut promiserat, restituerit, sed corruperit potius. Cum enim ipse in prioribus Editionibus Latinum *si* bis vertisset per εἰ, postea in Complutensi reperta conjunctione ἐὰν, non istam illi substituit, sed in quarta & quinta Edit. absurde utrumque posuit ἐὰν εἰ, reliqua vero retinuit, praecipue suum ἀφαιρήσει, quod in libris Sacris plane inusitatum est.

Quid quod Colinaeus, Stephanus, Haultinus, Beza & cum Elzevirio plerique omnes Typographi sequentes non Lectionem Codicum MSS. & verba autoris, sed verba Erasmi ex Latino versa pro genuino Textu repraesentaverint? quae sane supina est negligentia, & illis qui de Graecis fontibus adeo gloriantur, Versionemque Latinam contemnunt, minime condonanda.

Ut jam non repetam, quod Erasmus Lectionem eorum quos habebat Codicum Evangeliorum, Actorum & Epistolarum aliquoties temere mutaverit, cujus rei vestigia adhucdum in ipsis Codicibus manifesta conspiciuntur, praeter loca supra p. 44 allata. Act. IX. 5, 6. XV. 34. XVII. 5. XXIV. 6. quin neque ipse diffitetur, ultro ad amicos scribens, „ se Codices suos praecastigasse".

Triennio post quam haec de Editione Erasmi scripseram, prodiit Amstelodami *Anonymi Basileensis Vindicatio Erasmi ab accusatione gemina Autoris prolegomenorum* in *Miscellaneis Duisburgensibus*, quorum supra feci mentionem p. 34. Agitur ibi de duplici errore, quem Erasmus commisit, tum in Lectione Inscriptionis Commentariorum *Theophylacti*, tum in lectione atque interpretatione ejusdem Commentarii in Luc. XI. 53. Mirabar primum, qui GEMINUM *illud potissimum* ei *sub oculos venerit*, reliquis omnibus, quae longe plura & graviora sunt, non secus acsi non scripta essent, neglectis. Si quis hominem multorum peccatorum accusaret, & his leviculum quodpiam obiter adderet, patronus vero accusati, illis omnibus profundo silentio praetermissis, hoc unum, idque non nisi ex parte excusaret, an reum ejusque causam defendisse, an prodidisse potius existimaretur? Hoc tamen fecit, qui personam patroni Erasmi sibi imposuit: cur autem fecerit, infra videbimus.

Videamus interim, quid afferat noster Anonymus; an contendit, Erasmum, quem ego bis aberrasse dixi, revera non errasse? Minime. *Dubium non est*, inquit, *quin ille verus titulus, quem ipse amanuensis Graecus pro veteri consuetudine minio exaravit, ita debeat legi, ut ejus verba profert Autor Prolegomenorum. --- Unde hoc illi ultro damus, potuisse Erasmum utique jam tum sibi cavere ab illo errore, quemadmodum postea sane eum suopte ingenio deprehendit & correxit. --- Venio ad alterum Errorem Erasmo exprobratum. --- Qui Codicem inspexere, non inficiantur, lapsum hic quoque in describendo vel*

potius in légendo Erasmum: primum voculam πᾶσιν *omisit*; --- *Siglam, quae* τοῖς *notabat, arripiens pro* τᾶ, *& mox verum & genuinum pronomen* τᾶ *pro ultima syllaba vobis* ἀνόητα *habens, quod sine dubio facturus non erat, si non oculos ejus* τ. *illud versui superpositum effugisset. Erravit, fateor.* Quid ergo mecum litigat? si ipsi licet fateri, Erasmum errasse, cur non & mihi idem dicere liceat?

Venio, inquit, *ad errorem Erasmo exprobratum, quem gravissimum vocat Criticus, qui sane nihil, quod non valde sit leve & frivolum, in medium attulit.* ---- *Primo sensum* verborum Theophylacti in Luc. XI. 53. Erasmus *e lectione sua satis commodum, planeque etiam verum -- eruit.* ---- *Nam quod augendo & exaggerando crimini sensum inde emergentem, atque ab Erasmo ipsomet in Latina hujus loci perperam descripti versione repraesentatum, tantum non impium sibi noster dicit videri, plane calumniam sapit.* &c. Importunitas & mala fides hominis me cogit ipsam Erasmi Versionem, qua verba non Pharisaeorum sed Theophylacti exprimere voluit, producere ex Edit. 2. „Quod „ si quis mihi parum habet fidei, ipsius Vulgarii verba subscribam, quae nec „ transferre gravabor in gratiam eorum qui Graece nesciunt: ---- Fit enim τὸ „ ἀποτομίζειν, cum plures interrogant unum de aliis atque aliis argumentis, „ tum enim, qui non potest respondere, speciem praebet stulti, quod haeret". Utere nunc tuis oculis, Lector, & expende utrum *pie* & θεοπρεπῶς Dominus noster in iis numeretur, *qui respondere non possunt*, quod Versio Erasmi, si verba, ut jacent, accipiantur, dicit? & utrum Censura hujus versionis sit *levis & frivola?* Praeterea *verum* non est, eum, qui respondere non potest, speciem praebere stulti. Speciem quidem praebet haerentis & ignorantis, & hanc quidem speciem non praebet nisi simplicioribus: nam si per naturam rerum omnino fieri nequit, ut simul & eodem momento ad plures quaestiones respondeat, prudentiores id nunquam cuiquam vitio vertent; at nec his nec illis speciem praebet stulti. Qui respondere non potest, non prodit stultitiam tacendo sed loquendo & respondendo: cujus rei exempla obvia sunt nec longe petenda.

Hactenus de erronea verborum Theophylacti interpretatione. Indicaveram porro Erasmum in Theophylacti uno versu bis, & in altero versu quater, non solum male legendo aberravisse, verum etiam errorem partim agnitum partim nec agnitum in omnes Editiones sequentes propagavisse. Fatetur hoc Censor meus, sed *facile tamen*, inquit, *aequi & candidi alienorum ingeniorum judices, libro diligenter inspecto, fatebuntur, dignum venia errorem admissum ab eo.* An hoc mihi objicit, qui & erranti libentissime veniam dare, & erroris monstrati veniam vicissim petere semper fui paratus? aut egone Erasmum apud Senatum Basilienſem accusavi, utque mea gratia, inauditus & indicta causa, damnaretur poposci? Egone parentem ejus virum optimum, cognatos & amicos, homines liberos & nobiles, ut mancipia mihi obnoxia dicteriis & opprobriis laceravi? ostia potentum, qui suffragiis suis mihi contra eum faverent, pulsavi? cerdones & pueros, ut contra eum de rebus, quarum nihil intelligebant, testimonium dicerent, subornavi? plebem & mulierculas & demagogos in eum concitavi? miseris clamoribus & libellis Ecclesias Helveticas & orbem terrarum, tanquam si Hannibal ante portas esset, turbavi terruique? ego denique non quievi, donec horum omnium sententiis Erasmus, quod Graecos codices scriptos nec recte legisset nec recte fuisset interpretatus, vel damnaretur vel damnatus esse saltem videretur?

— non hoc operum, mihi crede, meorum est.

Sed inquiramus etiam, quid personatus Erasmi patronus de suo cliente alibi senserit *Act.* p. 58. „Erasmum, inquit, sine ratione, initio saltem, plura loca „ N. T., quibus utimur contra hostes Deitatis Christi, ita explicuisse, ut illis

„ magis

„ magis quam orthodoxis faverent; aliquando etiam de ſcriptoribus ſacris non „ ſatis conſiderate ſcripſiſſe, quod poſtea vix excuſare poterat, *& alia hujus-* „ *modi*, non poſſumus probare; quin etiam doctores reformati omnes, qui cae- „ teroquin ejus laborem maximis laudibus efferunt, ipſum in his deſeruerunt". Judica nunc, Lector, uter atrocius & malignius Erasmum accuſet, ego qui, in opere Critico, ejus errores aliquot Grammaticos notavi, quos errores eſſe nemo negat: an Cenſor meus qui, ſi placet, Erasmi vindicationem ſcripſit, ſimul autem, & quidem falſo, ipſi errores Theologicos, qui haereſin, hoc eſt, crimen omnium invidioſiſſimum ſapiunt, impegit? Aut judicent pro nobis Erasmi haeredes, qui certiſſime ejus fuerunt veri amici. Cum Critici, illis viventibus & ſuperſtitibus, eadem facerent, quae ego facio; cum S. Colinaeus; & R. Stephanus ab editione N. T. Erasmici paſſim recederent; cum alii ejus interpretationes magna cum libertate rejicerent, nunquam crediderunt haeredes Erasmi, hoc facto injuriam defuncto illatam fuiſſe: at cum A°. 1557. G. Farellus & T. Beza Wormatiam petituri Baſileam tranſirent, & ea Erasmo objicerent, quae Theologi orthodoxi ſolent, noſtro Cenſore approbante, graviſſime & ſcripto ſunt conqueſti. Hiſtoriam ex ſchedis Bibliothecae *Faeſchianae* exhibeo:

„ *Farellus*, Unusne, *inquit*, Erasmus condemnabit Lutherum, Zwinglium, „ Calvinum, Oecolampadium, qui fuit omnium mortalium deterrimus, im- „ probiſſimus, nequiſſimus, ſceleratiſſimus, ſceleſtiſſimus, perditiſſimus ac im- „ puriſſimus nebulo? *Th. Beza*, Arrianus, inquit, & qui omnem fidei Juſti- „ ficationem ſine Scriptura negavit, quod paratus ſum coram omnibus Eccleſiis „ & Magiſtratibus teſtari atque palam facere.

„ Intelleximus haud ita dudum, *Farelle* & *Beza*, die vigeſimo ſept. proximi „ Septembr. hic in publico Sylveſtris hominis diverſorio, ante prandium, vos „ multis audientibus in *D. Erasmum Roterodamum* debacchatos: Et a Te no- „ minatim, *Farelle*, diſertis verbis Erasmum omnium mortalium deterrimum, „ improbiſſimum, nequiſſimum, ſceleratiſſimum ac impuriſſimum nebulonem: a „ te vero *Beza*, eundem Arrianum appellatum fuiſſe. Id ſi feciſtis, ſique ſan- „ ctae memoriae defuncti exiſtimationem tot pudendis atrocibusque conviciis „ conſulto laceraſtis, Nos ſubſcripti factum veſtrum improbum ac puram putam „ calumniam dicimus, ut qui confidamus, perſuaſiſſimumque habeamus, eum „ ipſum Erasmum, vere ac pro meritis, a quoquam probo, bono & integro vi- „ ro ejusmodi calumniis conviciisque laceſſiri aut proſcindi nec poſſe nec debe- „ re. Haec, pro integerrimi viri memoria exiſtimationeque tuenda, ne diſſimu- „ laremus, legibus etiam civilibus admonemur. Dat. *Baſileae*

„ *Bonifacius Amerbachius*, mea manu.
„ *Hieronymus Frobenius*, mea manu.
„ *Nicolaus Epiſcopius.*

Pergit: *Profecto* SI *ignorantiam vocare audeat Criticus, videat, ne ita ipſemet criminis multo gravioris incurrat notam. Facile enim plura alia ejuſdem Codicis loca proferri queunt, in quibus eandem ſiglam, in qua explicanda ſemel ceſpitavit, & quae ei ſola hujus qualiscunque erroris cauſſam videtur praebuiſſe, absque haeſitatione ulla Eraſmus rectiſſime legit* τοῖς. *Deinde vero idem etiam aliis in locis non paucioribus eandem litterulam* τ. *ſupra verſum poſitam ultimae vocis ſyllabae initialem eſſe optime ſeſe oſtendit intelligere, ſyllabamque hancce poſtremam, prout ubique res, vox, ſententia poſcebat, ſcite ac probe explicuit & legit. Plane totus hic Baſil.* Theophylacti *Codex ſiglis atque breviaturis ſcatet, & charactere minuto ac difficili eſt exaratus; quae res minime tamen impedimento fuit Eraſmo, quo minus obſcuriſſima quaeque loca recte atque emendate legeret ac explanaret. Docent id tot ſententiae Theophylacti paſſim ex hoc eodem Codice ab Eraſmo productae, quas qui in hujus Commentariis legerit, & cum Codicis Baſil., ex quo ille hauſit,*

ſcriptura contulerit, in iſta quoque parte litteraturae probe exercitatum fuiſſe Eraſmum, ac, dum modo animum intenderet, quicquid illud eſt ſalebrarum, facillime pede inoffenſo ſuperare potuiſſe, niſi plane iniquiſſimus ſit, ultro confitebitur. Haec ſi in me non dicuntur, extra oleas vagatur Cenſor: ſin autem me petunt, manifeſtae calumniae reus eſt. Ego enim *ultro confiteor*, Eraſmum non ignorantia fuiſſe lapſum, ſed paroramate. Et qui potuiſſem id non confiteri, cum ſcirem, omnes Codices tum editos tum ineditos, quos Eraſmus verſavit, haec compendia, vel has ſiglas, ultimas vocum ſyllabas exprimentes, & vocibus ſuperſcriptas, in ſingulis pene verſibus habere, ita ut, ſi eas legere neſcivit, omnino legere neſcierit? cum porro viderem, & has ſiglas & plures alias ab Eraſmo ipſo in prima editione paſſim (vid. p. 199.) fuiſſe expreſſas? Sed ita ſolent fraudulenti litigatores; dicta ejus, quem ſibi adverſarium ſumunt, ſicco pede praetereunt: ipſi vero affingunt, quae nec dixit nec cogitavit unquam, & quae, cum ſint falſa & abſurda, facile & magno tamen verborum ſtrepitu refellunt, ut ita imperitis & incautis glorioſam Victoriam reportaſſe videantur. Quid quod ipſe cenſor noſter in turpem prolapſus contradictionem hunc errorem Eraſmi, ut mox demonſtrabimus, haud obſcure *ignorantiam vocare eſt auſus?*

Sed age examinemus excuſationes ipſas, quarum duae priores ab Eraſmo, duae vero poſteriores a Cenſore noſtro ſunt excogitatae. Primum cauſatur feſtinationem. De ea ita Cenſor: *quam iniquum*, inquit, *cenſeri debuerit, tot optimorum ac ſtudioſiſſimorum hominum vota longo tempore fruſtrari & eludere, donec ſingulos apices Codicum ſuorum crebro & ſollicite excuſſiſſet, neque prius vel ſemel edere velle nativa ſua lingua Novum Domini Noſtri Teſtamentum, quam certum & exploratum haberet, ſeſe ne in una quidem vocula Vett. Codd. legenda explicandaque aberraviſſe!* Si *in una tantum vocula* Eraſmus aberraviſſet, excuſationem ne quidem neceſſariam judicaſſet: aliter loquitur Eraſmus ipſe, & res ipſa. Porro feſtinatio illa aut errores neceſſario peperit, aut non. Si non fuit neceſſaria errorum cauſa, Eraſmus excuſatione nec vera nec idonea uſus eſt: ſi fuit neceſſaria errorum, lapſuum, ſive peccatorum multorum cauſla, certe & ipſa feſtinatio error, lapſus, & peccatum fuit. Quale enim eſt effectum, talis etiam cauſa eſt; ut adeo fruſtra idem per idem excuſetur.

Altera excuſatio erat, *vocabulum ob literas detritas legi vix potuiſſe. Quod porro*, inquit Cenſor, *ad nomen attinet Theophylacti, Codicem Baſil. inſpicienti manifeſtiſſimum fit, litteras tres poſtremas plane ſiglis, & fugientibus quidem, ac vetuſtate, ſi non prorſus obſoletis, at confuſis certe ac perturbatis, fuiſſe poſitas.* Si literae A°. 1515. prorſus detritae & obſoletae fuerunt, quomodo & ipſe Eraſmus A°. 1518. & ego atque Cenſor meus nuper illas legere potuimus? an, quod prius evanuerat, iterum clarius apparuit poſtea? Porro ſi *Theophylacti* nomen ita detritum fuit, an ideo debebat legi nomen *Vulgarii* pro *Bulgariae?* Invenit cenſor pro ſua ſagacitate medium terminum, ut hoc ex illo conſequi doceret: *ultimam*, inquit, *ſyllabam* τῆ Βυλγαρίας, *cujus primam quoque literam* υ *Graeco fere ſimilem eſſe a me ſupra annotatum eſt, ſic prorſus efformatam invenimus, ut nonniſi ab exercitato lectore atque in id unum intento ab* υ *diſtingui poſſit.* Id vero falſum eſt; cum βῆτα quando initio vocis vocali praeponitur, differat ab υ ψιλῶ, ut *u* Latinorum ab υ Graecorum; ſiglae vero, quibus in fine vocum literae ας vel ου exprimuntur, non minus inter ſe diſtinctae ſunt, quam ſunt ας & ου. Sive autem vox Theophylacti, quae certe ſcripta eſt, clare ſive minus clare oculis legentium appareat, negari non poteſt, eam *apertius patere expreſſam, quam Vulgarii*, quod nomen certiſſime nunquam ibi ſcriptum fuit, adeoque nec ita legi potuit. Obiter obſervo, Cenſorem noſtrum, ſcilicet ut Eraſmum vindicaret, illi novum errorem impingere, acſi primam literam vocis Βυλγαρίας putaſſet eſſe Υ, quod ego quidem non exiſtimo; ſi enim

potuit

potuit Graece ſcribere Δαβὶδ, & Latine *David*, ſi *Veronica* & *Beronice* promiſcue ſcribuntur; potuit in voce, de qua agitur, V Latino exprimere B Graecorum, quod apud ipſos ejusdem ſoni eſt. Mirum etiam eſt, Iſelio hic in mentem non veniſſe, quae ipſe in Praefat. T. III. *Lexici Hiſtorici* p. 24. de vocabis Βεσπασιανὸς, Βῆρος, Βίκτωρ, & Βαλέριος ſcripſerat.

Cum videret Cenſor, hanc excuſationem non recte procedere, confugit ad tertiam, difficultatem nimirum legendi ortam a compendiis ſcripturae. *Utriusque nominis*, inquit, *Bulgariae & Theophylacti extremae literae in Cod. Baſ. non ſunt expreſſae, verum ſiglis tantum, ſive lineolis decurtatae ſcripturae indicibus ſupra verſum poſitis, ſignificantur. --- Clarae quidem literae ſeptem priores* Θεοφυλα, *deinde vero intricati quidam nec ſatis cognoſcibles ductus ſupra verſum extant; aliud autem praeterea nihil. Quae contuentes in ipſo Codice, poſt edita Prolegomena, viri Graece doctiſſimi, & cum verbis noſtri Cenſoris componentes, non potuerunt non mirari audaciam Critici. ----- Plane totus hic Baſil. Theophylacti codex ſiglis atque breviaturis ſcatet, & charactere minuto ac aifficili eſt exaratus.* Si ſiglae ſunt confuſae & perturbatae, intricati quidam nec ſatis cognoſcibiles ductus, & character Codicis eſt difficilis, quaero *cui?* Num Cenſori, ejusque amicis *Graece doctiſſimis*, & ſtudioſis, qui libros ſine compendiis & ſiglis typis excuſos terunt, & ad compendia & Codices ſcriptos ſtupent, non ſecus acſi characteres magicos viderent? at quid hoc ad Erasmum ejusque vindicationem? An Eraſmo ipſi? at quid hoc aliud eſt quam dicere, ipſum neſciviſſe literas, & ignorantia Graecarum ſiglarum aberraviſſe?

Quarta excuſatio haec eſt; *Nota, ſi placet, Codicem Baſilienſem duobus plane locis, primum in tegmine lignéo, deinde in charta a compactore agglutinata, titulum praetuliſſe vetuſta manu inſcriptum*: Vulgarius Archiepiſcopus ſuper Evangelia; *ut adeo in ipſo principio animi iniqui ac malevoli indicium Cenſor praebeat, qui hoc totum omittens plane ita loquitur, ut rerum ignari lectores omnem culpam erroris non poſſint non in* ſolum Eraſmum *conjicere. ---- Qui paulum modo aequitatis ac moderationis ad Cenſuram Criticam attulerint, non gravate ignoſcent Eraſmo, qui in errorem hujuſcemodi pertractus ab aliis fuerat potius, quam ut eum ipſe primus erraret atque committeret.* At non ego dixi Eraſmum primum & ſolum erraſſe, ſed erraſſe: ſive autem primus & ſolus, ſive cum aliis & poſt alios erraverit, erravit tamen. Neque putavi ad meum officium pertinere, ut genealogias & origines errorum ſcriberem, & Eraſmum a monacho Dominicano, hunc vero a Cardinali Raguſino, & hunc iterum ab alio in errorem pertractum fuiſſe docerem; quid ſi enim primum erroris fontem indagare non poſſem, ideone error aut non eſſet error, aut non eſſet notandus? Ego ſcapham appello ſcapham, ubicunque invenero; nec ſollicite inquiro, aut quis illam primus fabricaverit, aut qui in illam poſtea, & longo temporis ordine, conſcenderint. Cumque Eraſmus nec hac nec illa, quae praecedit, excuſatione unquam fuerit uſus, valde dubito, utrum Vindicationem, ſi nunc illam audiret, calculo ſuo approbaturus, & autori gratiis actis dicturus eſſet: „ Bene de me ſcripſiſti. Falſo & per calumniam erroris ex incuria „ orti accuſatus fui: non fuit incuria ſed ignorantia; ſiglarum ductus erant tam „ intricati & mihi non ſatis cognoſcibiles, character tam difficilis, ut legere „ non potuerim. Item: non fuit incuria mea & parorama meum, ſed deceptus a „ Monacho Dominicano, cui tuto me credere poſſe putavi, errantem ducem ſecu„ tus ſum". Hoccine Eraſmianum eſt? Ego ſane qui multum me infra eruditionem & dignitatem Eraſmi eſſe ſcio, ita tamen me excuſare aut excuſari nolim.

Nunc, quod promiſi, indicabo, cur Eraſmum vindicaturus duos tantum ejus errores excuſare fuerit aggreſſus? cauſa haec eſt, quia non tam Eraſmi quam ſuos errores voluit excuſare; ideo Eraſmum in reliquis omnibus, qui longe plures & graviores erant, & ad N. T. editionem proprie ſpectabant, erroribus

deſeruit atque indefenſum reliquit, & non niſi eos, quos cum Eraſmo communes habebat, attigit, ſcilicet

Πάτροκλον προφάσιν, σφῶν δ' αὐτῶν κήδε' ἑκάστη.

Dicam apertius. *Anonymus Baſilienſis* autor *Vindicationis Eraſmi* fuit *Jacobus Chriſtophorus Iſelius, quondam Locorum Communium & Controverſiarum Theologicarum Profeſſor.* Cujus errorem cum deprehendiſſem, eumque Collegae ejus, qui tum forte aderat, &, quid agerem, quaerebat, indicaſſem, quamprimum id ex ipſo reſcivit (reſcivit autem citiſſime) ita exarſit, aut potius, cum natura non adeo malus eſſet, ita in me inſtigatus eſt, ut & bellum mihi ſtatim indiceret, &, quoad vixit, incredibili, & plerumque irrito, ſemper autem moleſto, labore id praecipue ageret, ut mihi noceret, meque contumeliis & maledictis vexaret.

Res ita ſe habet. Vir Cl. *Jo. Jacobus Breitingerus, nunc Ling. Graec. apud Turicenſ. Prof. P.* Vetus Teſtamentum editurus ex Codice Alexandrino, (quod anno demum 1732. perfectum eſt) initio anni 1728. Deſcriptione operis praemiſſa, ejusque pretio indicato, hortatus eſt eruditos, ut nomen ſuum profiterentur, & circiter tertiam pretii partem Typographo propediem ſolverent: iis viciſſim tum alia complura tum *Codicis MS. Baſileenſis X. Seculi in Octateuchum Var. LL.* pollicitus. Simul etiam conſilium ſuum *J. C. Iſelio*, ut ab ipſo adjuvaretur, per Epiſtolam ſignificavit ſcribens: „ Statutum nobis eſt, „ Vir venerande, ut ex conſpectu operis hujus plenius cognoſces, novam hanc „ noſtram LXX. Interp. Editionem *Variis MS. Codicum lectionibus vel prorſus non, vel minus integre hactenus editis* illuſtrare & locupletare. In illarum „ numerum adſcripſi diverſas lectiones in Pentateuchum Codicis MS. *Bibliothecae veſtrae*, quem *X. ſeculi* aetatem attingere cenſuit vir literatiſſimus „ *Bern. de Montfaucon.* Qua vero ratione & quibus artibus pretioſiſſimi Co„ dicis hujus uſum impetrare mihi poſſim, Tu me, Vir Ven., *docebis*, & ſi „ minus in hoc genere, quod vereor, poſſis deſiderio meo ſatisfacere, precibus „ tamen abs te impetrare me poſſe confido, ut mihi diverſarum LL. copiam „ compares & indulgeas, quas vel ipſe vel alius quidam Graecarum literarum „ peritus jam olim excerpſerat. Suſpicor enim olim a quodam veſtratium cum „ eruditiſſimo de *Montfaucon* fuiſſe communicatas". Paulo vero poſt, d. 23. Aprilis ejusdem anni novam operis deſcriptionem publicavit, qua praeſcriptos fines, intra quos foret integrum, quibus luberet, dare nomina, amplius & ad Calendas usque Sextileis prorogavit, ſcilicet, ut ait, *ne exteri iniquis locorum ſpatiis excluſi laboris noſtri fructu fraudari ſibi viderentur:* pro Octateucho vero Baſilienſi, cujus Varias lectiones promiſerat, haec ſubſtituit: „ His uberrimi „ ſupplementi loco accedent diverſae ſcripturae Variorum Codd. MSS., qui „ maximam partem cum editis hactenus collati non ſunt: Sunt autem III. Bi„ bliothecae Academiae Baſileenſis Codd. membranacei, quorum unus *Geneſin* atque *Exodum* complectitur, ſecundus 4. *libros Regum* & 2. *Paralip.*, „ tertius denique *Jobum*, *Salomonis Proverbia*, *Eccleſiaſten*, *Canticum*, „ *Sapientiam* & *Siracidem*; de quibus Vir. Venerandus & ſuis in rem litteraria meritis celeberrimus JAC. CHRISTOPH. ISELIUS S. TH. D. & „ PR. ita monet: Neque eſt ſane quod exiſtimes, ab ullo antehac eſſe cum editis collatos: nam quae paucae lectiones variae a Cel. Monfalconio allegantur, „ puto illas ego Mabillonium, vel ſi quis fuit alius, certis locis curſim inſpectis, „ uti fere fit in peregrinatione ab hominibus eruditis, olim adnotaſſe".

Cum haec legiſſem, miratus ſum hominis temeritatem, negantis Codices Baſilienſes *ab ullo antehac fuiſſe collatos*, quod nulla ratione ipſi conſtare poterat: eoque magis mirabar, quod ſcirem, non ſolum illos a me ipſo cum editis accurate collatos, verum etiam primum Codicem A°. 1576. menſibus Octobri & Novem-

vembri Tubingam ad *Martinum Cruſium* Profeſſorem, qui illum *perlegit*, miſſum, tertii vero uſum *Davidi Hoeſchelio* petenti & editionem paranti A°. 1607. 1. Maji conceſſum fuiſſe! Cumque porro obſervarem, in priore deſcriptione Breitingeriana ſermonem eſſe de uno Codice Baſilienſi Octateuchi, a Montfalconio collati: in ſecunda vero ejus loco ſubſtitui tres Codices Baſilienſes, quorum unus nonniſi Geneſin & XIV. priora Exodi capita, duo vere reliqui alios ſcripturae libros extra Octateuchum continerent; continuo ſuſpicari coepi, a veritate hic aberratum fuiſſe, & quidem *loco alieniſſimo*, ubi nimirum *fide*, ut ait, *vera & Helvetica*, aliquid promittitur praeſtandum, & pecunia ſtatim a contrahentibus exigitur. Ut ergo rem cognoscerem, adii Bibliothecam publicam, & conſultis *Montfalconii Hexaplis* ſtatim vidi *Iſelium*, ambiguitate deceptum, *Codicem Baſilienſem*, quem idem Montfalconius *apud PP. S. Baſilii Romae* viderat, cum Codicibus vel Codice *Dominicanorum Baſilienſium*, nunc Bibliothecae publicae, permutaſſe. Hic error multos alios peperit, & ſpeciem ridiculam contradictionis ſive contentionis inter Montfalconium & Iſelium praebuit, cum, quae ille de cepis locutus erat, hic de alliis intelligeret. Codex Baſilienſis *Montfalconii* erat unus, ſeculo X. exaratus, continens Octateuchum, & a Monfalconico collatus eſt: haec a Breitingero didicerat Iſelius. Addit porro Montfalconius, in illo Codice deſiderari fere totum librum *Geneſeos*; ſe vero ex illo Codice accurate collato ſupra mille varias Interpretationes Aquilae Symmachi atque Theodotionis excerpſiſſe: Codices Baſilienſes *Iſelii* ſunt tres, diverſo tempore ſeculo X. XI. & XIV. ſcripti, duo poſteriores nihil ex Octateucho continent, primus autem habet Geneſin; Montfalconius nec Baſileam, nec aliquem Codicem MS. Baſilienſem unquam vidit, ſed Mabillonius, vel alius, illos curſim inſpexit, & non niſii paucas quasdam Lectiones, in quibus Codices verſionis τῶν Ο variabant, adnotavit. Quis credat, hanc duplicem deſcriptionem eſſe unius ejusdemque Codicis? id tamen putavit Iſelius, & hanc opinationem ſuam in programmate, in quo nihil, niſi quod certo verum eſſet, proponi debebat, typis edi & in publicum ſpargi paſſus eſt. Hic eſt ille Iſelii error, quae mea fuit infelicitas, a me indicatus!

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?

Poſtquam *Iſelius*, propter hoc vel ſuum vel meum peccatum, ſex annos continuos vario obtentu me vexaſſet, & eo redegiſſe exiſtimaſſet, ut contra eum hiſcere non auderem, tandem A°. 1734. excogitavit *Depulſionem calumniarum ſibi impactarum*, quam & Baſileae edidit, & eodem anno tum in *Diario eruditorum* Pariſino, tum per *Mercurium Helveticum* recenſeri curavit. Ejus prima & potior pars eſt Hiſtoria *Codicis Baſilienſis Montfalconii.*

Dico, *Iſelium* temere aſſeveraſſe, Codices Baſilienſes *a nemine antehac cum editis eſſe collatos.* Quomodo id excuſat? *Ecquis, obſecro*, inquit, *his ex verbis non intelligit, nulla me tum de re alia cogitaſſe, quam de collatione MSS. Codicum IN LUCEM PUBLICAM PROLATA?* At ſi hoc cogitavit, cur non diſertis verbis expreſſit, cum verba contractus, ubi agitur de pecunia praeſenti ſolvenda pro mercibus promiſſis, debeant eſſe clara & aperta? Deinde an omnino, cum epiſtolam ſcriberet, certo ſcivit, nihil ex Codicibus illis in lucem publicam prolatum eſſe? qui enim Hexapla Montfalconii non novit, non videtur multum ſtudii ad Verſionem V. T. Graecam ejusque varias editiones adhibuiſſe. De Martino Cruſio reſpondet, *Cruſius affirmat ſe eum Codicem* διαναγνῶναι? *Equidem non inficior, hoc vocis etiam de Collatione & Var. Lect. e libro aliquo excerptis poſſe accipi, quamvis ita uſos eſſe Criticos recentiores haud facile accuſator ſit probaturus; Quapropter multo eſt ſimilius vero, codicem ab illo collatum non fuiſſe; & hanc conjecturam firmat, quod Cruſius ipſe tantum*

ſcribat, ſe Codicem perlegiſſe. Quid audio? an ego affirmavi, Cruſium & Hœſchelium codices illos contuliſſe, ut mihi incumbat onus probandi? annon ſimpliciter dixi, Iſelium temere negaſſe, illos codices a quoquam fuiſſe collatos, quod probare non poſſit? Sit autem conjectura ejus veroſimilis, multum tamen abeſt ab aſſeveratione rei certae, cui plenam fidem habere jubentur emtores pecuniam ſoluturi. Porro mihi tribuit, quod nunquam dixi aut ſcripſi; & lepidos errores imputat: *Ait, Eccleſiaſticum hujus noſtri Codicis a Davide Hœſchelio Viro Cl. olim collatum fuiſſe, cum illius uſum ab hac Academia impetraſſet, & varias inde lectiones in editione illius exhiberi. Ego contra hoc falſum eſſe dico.* Pergit, *ſed, an Hoeſchelius uſus fuerit, ac vel mitti ad ſe curarit, haud ſatis conſtat.* An autem ſatis conſtat, non uſum fuiſſe Codice, nec mitti ad ſe curaviſſe, nec contuliſſe; quod Epiſtola aſſeverat, & quod erat probandum?

Dixeram, tres iſtos Codices a me dudum fuiſſe collatos. Hanc meam affirmationem vocat ſplendidum mendacium. *Liquet igitur*, inquit, *ſi eorum, qui pariter mecum a Bibliotheca ſunt, Ven. atque Cel. Virorum teſtimonio ſtandum eſſet, quicquid iſto loco jactat, pro ſplendido mendacio habendum fore, & inter caeteras ejus vanitates Criticas referendum, quorum nimis multa tum in ſermonibus quotidianis, tum vel maxime in famoſis illis Prolegomenis ſuis pridem dedit ſpecimina.* Deinde affert *conjecturam*, ut probet *manifeſto non eſſe veroſimile, eos Codices integros* a me *collatos fuiſſe.* Haec eſt illa comitas Gallica, quam Pariſiis didicit Iſelius: ſed cum perſonam Theologi ſibi impoſuiſſet, putavit ſibi cum gravitate i. e. cum ſummo contemtu adverſarii loquendum eſſe; licet gravitas veri Theologi tantum diſtet ab effreni maledicentia, quantum rugitus veri leonis a ruditu aſini, exuviis leonis tecti. Ego quidem primum Codicem Baſilienſem contuli menſe Februario 1718. & ex eo quasdam Variantes Lectiones & interpretationes excerptas poſtremae editioni *Commentariorum Jo. Clerici in Pentateuchum* praefixi A°. 1735. quin & eodem anno cum Viro Cel. J. *Alberti* communicavi, vid. *Gloſſarii Graeci* p. 212. Secundum Codicem contuli A°. 1719. menſe Decembri, ejus mentionem feci in Prolegomenis, ubi de *Theodoreto* egi. Tertium contuli menſe Martio 1718. Omnes variantes iſtas lectiones, Editioni *L. Bos* a me adſcriptas, cum collatione MS. *Cottoniani, Marechaliani, Coisliniani*, & *Sarraviani*, item cum *Hoeſchelii Editione Siracidae* aliisque multis adhuc ſervo, unde Hexapla Montfalconii & in plurimis emendari, & altera forte parte augeri poſſent. Si Iſelio credis, ego nec hos tres Codices, nec ullum eorum, quos in Prolegomenis deſcripſi paſſim, aut vidi aut contuli: haec ſi ex deſcriptis Codicibus non ſatis refutata ſunt, prolata ſuo loco V. L. Sylva refutabuntur; ita eum, qui motum non dari contendebat, Diogenes ambulando refellit. Addo, me etiam quartum codicem Baſilienſem, notatum A. VII. 3., continentem Pſalterium Graeco-Latinum Seculi IX. & in prioribus Prolegomenis p. 36. deſcriptum, cum editis contuliſſe. Hujus Codicis collatio, qui & omnium antiquiſſimus eſt, & Pſalterium Turicenſe illuſtrare poterat, *Breitingero* ſine dubio fuiſſet acceptiſſima: illum tamen Iſelius & A°. 1728., & A°. 1734., poſtquam a me A°. 1730. indicatus fuiſſet, omnino ignoravit, quia nimirum Bibliothecarius ex ſolo Bibliothecae catalogo ſapiebat, in quo Codex inter Latinos non inter Graecos fuerat numeratus.

Dixi porro, erraſſe *Iſelium*, tribuendo Codicibus Baſileae in Bibliotheca publica, cui ipſe praefectus erat, ſervatis, quae Montfalconius Codici Patrum S. Baſilii Romae tribuerat. Id negat & pernegat *tenerrimae frontis homo*, acerbe conqueſtus, ſe *erroris literarii falſo inſimulari --- alienum lapſum, & hunc momenti non valde magni, falſo & inique ſibi attribui atque imputari, --- errorem alienum ſibi imputari.* Ego vero in ea ſum haereſi, ut exiſtimem,

& ducem atque autorem erroris, & quotquot eum ſequuntur, pariter errare, imo aliquando eum, qui errantem ſequitur, primo errante errare inexcuſabilius: de hac re ſupra egimus p. 131. ad Excuſationem Erasmi tertiam. Caeterum cum in poſteriore Programmate fragmentum epiſtolae Iſelii legerem, non ſciebam, eum a Breitingero in errorem fuiſſe inductum, cum utique, quid iſte illi in literis privatis ſcripſiſſet, ſcire nec poſſem nec deberem. Hoc de me confitetur Iſelius: *ſcilicet ne ipſi quidem orta tum erat ſuſpicio, falſum eſſe Cl. Breitingerum, in Codice illo Baſilienſi agnoſcendo.* Editurus dein Breitingeri epiſtolam praefatur: *ne vero accuſator, fingi hic a me quicquam, effutire audeat, iſtam ei nunc jam conditionem dico: Mittat ad me quando volet cunque idoneos cognitores, qui fragmenta epiſtolarum jamjam adjicienda cum exemplaribus apud me extantibus omni cura componant & examinent. Si quod verbum vel ſi aliquam ſententiam, occultandi cauſſa erroris, vel ad viam defenſioni muniendam, additum, detractum inveniatur; ego protinus centum florenos in uſum egenorum pendere ſum paratus.* Credo illi, nec pecuniam deponenti nec jurato. Sed quid hoc ad rem? Nimirum, quia non potuit probare, quod erat probandum, nunc probat, quod non erat probandum.

Perpende, quae ſequuntur p. 3. *Ego*, inquit, *rem certam atque exploratam ad me afferri PUTABAM, p. 4. quis jam non videt, de hac quidem re ſeriam adſeverationem* Cl. Breitingeri *ante oculos habenti AMBIGERE NON LICUISSE?* p. 8. *quivis vel obiter illa intuens epiſtolarum fragmenta intelligit, haudquaquam a me quicquid illud eſt* παραλειψίας *admiſſum eſſe, ſed cum ego quidem* τὸ ἀκριβὲς, *ſive ipſam rei veritatem, absque culpa mea ignorarem, tantum ei Viro Cl., quem certa & explorata ad me CREDEBAM referre, fidem adhibuiſſe.* p. 11. *Denique cum non poſſem tamen fidem abrogare Cel.* Breitingero *ſemel iterumque adſeveranti, Codicem noſtrae hujus Bibliothecae a viro Cel.* Montfalconio *laudari, & varias ex eo Lectiones exhiberi.* &c. Hactenus credidi, nec ulla inevitabili neceſſitate quenquam ad errandum impelli, nec amici officium poſtulare, ut amicum errantem ſequatur. Sed agamus preſſius. Fuerunt qui amicos plus oculis ſuis amarent: ſed, qui amico magis quam oculis ſuis crederet, praeter Iſelium, quantum ſciam, repertus eſt nemo; quid enim? annon aperte videbat tres Codices non eſſe unum Codicem, & Geneſin non eſſe Octateuchum? Porro cum aſſeveratio Breitingeri eſſet bipartita, tum Codicem Baſilienſem Octateuchi a Montfalconio deſcriptum fuiſſe, quod & verum eſt, & ex ipſo Montfalconio ſe didiciſſe in Epiſtola ſcribit, tum Codicem illum extare Baſileae, quod falſum eſt: Iſelius amico in iis, quae vere ſcripſit, fidem abrogavit: in iis autem, quae a veritate aberrans ſcripſit, fidem adhibuit; imo quod duo ejus amici, Montfalconius & Breitingerus, de Octateucho ſcripſerant, verum non eſſe judicavit: quod vero unus, altero tacente, (imo contradicente) ſcripſerat, credidit; & quidem Breitingero potius credidit, juveni tam parum in his literis accurato, ut eundem codicem eodem tempore in Programmate Octateuchum, & in Epiſtola Pentateuchum appellaret. Verum ſic erat in fatis, ut Venerandus Doctor a juvene, epiſtola ſubmiſſe ſcripta *doceri* cupiente, in errorem abriperetur, ne non hac etiam in parte Erasmum referret.

Pergit p. 4. *Ita mihi omnino perſuadere debui --- in alia profecto omnia iturus, quod nemo jam non videt, ſi paginas illas* Hexaplorum, *in quibus* Baſilienſis codex *ſupra millies, & continua propemodum ſerie citatur, vel per ſomnium vidiſſem.* p. 9. *Obſecro te, mi lector, an ille ita ſcripſiſſet, an hujusmodi ſibi finxiſſet conjecturas, cui lectae eſſent ALIQUANDO AUT SALTEM OBITER INSPECTAE* Hexaplorum Montfalconianorum *illae paginae?* p. 8. *Clariſſime apparet, me loca illa Cel.* Monfalconii, *in quibus* Baſilienſem Codicem *nominat, neque inſpexiſſe tum, neque in mente habuiſſe.* p. 10. *re-*

ſpon-

ſpondeo, ſi culpa haec ſit, eam a me libenter agnoſci. Non triviſſe multum, neque etiam in ſupellectile libraria ſua adſervare Volumen ejusmodi, quod certis tantum ſtudiis operanti, ac in ſingulari quadam parte ſacrae Critices verſanti conſuli debeat, magnam hactenus vituperationem non habuit. Haec ignorantiae confeſſio non potuit non magno conſtare viro eruditionis laude celebri, qui nunquam ad illam confugiſſet, ſi aliam elabendi rimam reperiſſet. Annon mirum eſt Bibliothecario, Bibliothecae viventi, cujus divina memoria ab adulatoribus unice & ſpecioſe quidem laudabatur, τῷ πάντ' ἐπαγγελλομένῳ εἰδέναι, Montfalconio porro familiari & amico, nec nota fuiſſe Hexapla, nec, ubi de Codicibus Graecis V. T. a Montfalconio deſcriptis agitur, in mentem veniſſe, ut Hexapla conſuleret? imo ſi ſaltem *Diarii Italici* notitiam habuiſſet, potuiſſet p. 212. invenire, quod & ipſum & Breitingerum in viam reduxiſſet. Sed nec hoc noverat: *operum*, inquit, *Doctiſſimi* Montfalconii *ad Criticem pertinentium nullum domi habebam, ac ne nunc quidem habeo.* p. 3.

Unum addit: p. 5. *minime ſuſpicabar, verba mea ab amico in vulgus editum iri -- Me inſcio ac minime praemonito feciſſe* Breitingerum, p. 7. *materiam criminationi ſuae petit ex literis a me ad* Cl. Breitingerum *ſcriptis, quarum hic fragmentum aliquod, mente quidem optima, ſed tamen me inſcio atque inconſulto, in lucem edidit. Mens* Breitingeri fuit, multis novorum Codicum lectionibus promiſſis, & fide atque autoritate *Iſelii*, literis majoribus in programmate ſcripti, interpoſita, multos emtores allicere; cur ergo Iſelius, ſimulatque de errore commiſſo monitus eſt, quod paulo poſt programma ſecundum contigit, non curavit ſtatim, ut tertium programma ederetur, in quo errores corrigerentur; promiſſis, quae praeſtari non poterant, & aſſeverationibus, quae probari non poterant, reſectis? Hoc pacto & honeſtius cum emtoribus egiſſet, & veritatis amorem oſtendiſſet, & omnem exprobrationis anſam in perpetuum praecidiſſet: Sed monſtranti errorem ſuccenſere potius atque nocere, quam errorem in tempore emendare maluit. Haec enim vera atque unica odii Vatiniani cauſa fuit, ----- Hinc hoſtis mi Iſelius, hinc inimicus.

Satis diu me detinuit *hiſtoria Codicis Baſilienſis*;

Cetera de genere hoc (adeo ſunt multa) loquacem
Delaſſare queunt Fabium; ne te morer, audi:

Conſilium eſt, *Iſelium* paucis, quae memoria mihi ſuggerit, ſimpliciter allatis argumentis χαρακτηρίζειν, (non ut illi aegre faciam, cui aegre facere nec poſſum nec volo, ſed ut me defendam intra moderamen neceſſariae & inculpatae tutelae, ſimulque animum vel tuum vel meum nunc defatigatum relaxem) tum ne porro Viri autoritate atque titulis invidioſe premar, tum ne temere p. 34. *hominem nullius judicii* vocaſſe videar. Quo peracto objectiones ejus innumerabiles κατὰ πόδα refutandi moleſtia me liberavero.

„ A°. 1701. d. 14. Junii, edidit *Iſelius* ſingularis doctrinae ſpecimen, „ quod contra ſententiam Jacobi Benigni Boſſueti Epiſcopi Meldenſis de Baby„ lone Beſtiisque & Meretrice Apocalypſeos Johannis conſcripſerat". Cum non ignoraret, Calvinum acerrimi Virum judicii laudari, quod cum totam fere ſcripturam ſacram commentariis illuſtraſſet, ab Apocalypſi tamen interpretanda abſtinuit: noſter de decem beſtiae cornibus diſputando tirocinium poſuit.

„ A°. 1704. d. 7. Auguſti edidit ſpecimen Obſervationum atque Conjecturarum ad Orientalem Philologiam pertinentium, ac maximam partem ex vetuſtis „ Veteris Teſtamenti Verſionibus depromtarum"; ut indicat libri Titulus: verſa pagina habet hoc ad Lectorem monitum: „ Cum haec diſſertatio jam eſſet „ maximam partem excuſa, incidi in Edmundi Caſtelli V. Cl. *Varias lectiones* „ *Syriacas* & in ejusdem *Animadverſiones Samaritanas*, atque ibi deprehendi, „ idem ipſi circa tria vel quatuor loca Verſionum Syriacarum, & circa paulo „ plures lectiones Samaritanae Verſionis viſum eſſe, quod ego conjectaveram,

„ relicta

„ relicta tamen plerumque exigua quadam inter utriusque emendationem diffe-
„ rentia. In ea re quemadmodum habeo, quod mihi gratuler, quod idem mi-
„ hi circa ea loca ac tali viro in mentem venerit, ita cuperem tamen, ut id
„ paulo maturius ad notitiam meam perveniſſet, quo potuiſſem earum loco,
„ quas ille praecepit, alias in medium proponere, aut ſaltem pauculas illas,
„ quae mihi cum eo communes ſunt, prorſus omittere". Hunc locum mihi monſtravit Vir Cl. Jo. Ludovicus Frey, Iſelii tunc aemulus, poſtea Collega, meus autem in Hebraicis & Syriacis praeceptor; ſimulque obſervavit, neminem Polyglottis Anglicanis uti poſſe, quin ſimul Caſtelli Lexico utatur.

In eodem ſpecimine cap. I. 19. haec leguntur: „ Exemplum expoſitionis
„ nugacis atque fabuloſae afferam *Rabbi David Kimchi* ex praecipuis Judaeo-
„ rum commentatoribus, is enim Notis in Haphtharoth in *Haphtharath Va-*
„ *jera* deſumtam ex 2. Reg. IV. ut rationem reddat, unde mulier Sunamitis
„ cognoverit, Eliſaeum eſſe Prophetam (nam hoc ſiletur in Textu) non con-
„ tentus eſt dixiſſe, ipſum in Iſraele communiter fuiſſe habitum pro Viro Dei
„ & pro viro ſancto, ut addit in commentario ſuo, qui extat in *Bibliis Bux-*
„ *torfianis*; ſed ex nugaciſſimis Commentis Rabbinorum ſuorum addit:
„ *Rabbini noſtri beatae memoriae dicunt, quod tum demum ſciverit illum eſſe*
„ *virum Dei ſanctum, & non antea* (vel Latinius, *cum id antea neſciviſſet*)
„ *quoniam non viderit muſcam in menſa ejus, & LECTUM in Syndone ejus,*
„ id eſt, *potuit hoc legi in Syndone ejus, eum eſſe prophetam.* At quis hoc
„ iſtos nebulones docuit"? Ut nihil dicam de *Syndone* bis pro ſindone ſcripta, poſtrema Rabbini verba vertit: *ET potuit hoc legi*, ac ſi eſſent affirmantis, cum ſint negantis, ita ut illud *&* pro *nec* poſitum ſit, quod clare patet ex ejusdem Kimchii commentario in 2. Reg. IV. 9. niſi ſi dicat Rabbinum ſecum ipſo pugnantem ſcripſiſſe, ab eadem muliere eandem rem & eodem tempore ſimul & viſam & non viſam fuiſſe. Ex eodem Commentario videre poterat, vocem קרי, quam *lectum* interpretatur, non eſſe, ut putabat, primi, ſed quarti caſus. Denique non cogitavit Interpres & Cenſor noſter de alia, eaque loco Rabbini multo convenientiore, ejusdem vocis קרי ſignificatione, quae ſi ipſi veniſſet in mentem, credo, *exemplum turpiculum non attuliſſet.*

„ A°. 1709. d. 21. Maji edidit *diſſertationis Academicae, qua aeternitas*
„ *mundi argumentis Hiſtoricis confutatur, Partem* 1." Ubi, poſtquam docuiſſet *apud Babylonios* 480000. *annorum obſervationes ſiderum coctilibus laterculis eſſe inſcriptas, teſte Plinio*, & *Cicerone* qui eos 470000. *annorum monumentis comprehenſa continere ſcribit*; ita pergit: „ Si quis tamen a nobis po-
„ ſtulat ut has nugas ſerio refutemus, ille paucis ita habeat: Primum ipſos ſibi
„ hac in re turpiter contradixiſſe Babylonios, quando *Diod. Sic.* teſte l. 11.
„ p. edit. H. Steph. 83. *majori adhuc hiatu quadraginta ſeptem myriades*
„ *& tria millia annorum* ſuis obſervationibus arrogant, id eſt, ſi quis hunc im-
„ manem numerum latine expreſſum cupit, *annorum quater millies & ſeptin-*
„ *genties millena triaque item millia*". Tunc ego ſedecim annorum puer, qui Arithmeticae & Geometriae elementa diſcebam a Celeberrimo Viro *Joanne Bernoullio*, provocatus, ut mos eſt in Academia, ad opponendum, faſſus ſum, me nec hanc Latinitatem intelligere, quae 473000. annos exprimat per 4702000, nec contradictionem turpem & immanem inter Ciceronem, Pliniumque, & Diodorum Siculum videre poſſe. Caeterum Autor hujus diſſertationis tam parum tum aliis tum ſibi ipſi ſatisfecit, ut partem primam aliae partes nullae fuerint ſecutae.

A°. 1711. pro vacante Cathedra Theologica Diſſertationes edere cœpit de *Canone Novi Teſtamenti*, ubi poſtquam κατ' ἄρσιν docuiſſet, quis Canonem *non* concinnaverit, & contra Pontificios Diſſertationibus quatuor per omnia ſecula eundo eviciſſet, nos illum nec a Conciliis, nec a Pontificibus, nec a Patribus habere:

bere : ubi ad rem ipſam ventum eſt, aqua ipſi haeſit & obmutuit, ita ut operoſa Autoris noſtra eruditione non facti ſimus doctiores quam eramus dudum.

A°. 1712. *a. d. X. Cal. Maji recitavit Orationem funebrem conſecrandae memoriae viri plurimum Venerandi atque excellentiſſimi Johannis Rudolphi Wetſtenii SS. Th. D. & Nov. Teſt. in Acad. Baſ. Prof. Celeberrimi.* Poſt orationem *dictam* prolixas preces attexuit, quarum hoc eſt initium p. 49. „ Jam te oramus SACROSANCTA TRINITAS, Tuum ſunt beneficium „ faventis amantisque viri egregii, & pietate praeſtantes. Sed & EADEM TU, „ vitiis noſtris *irritata*, adimere illos rurſum, &, quam inter homines incaſſum „ accenderant, virtutis doctrinaeque facem, tollere conſueviſti": Finis autem p. 53. „ Denique ſic nos vivere his in terris doce; ita Legi tuae illi divinae „ jube auſcultare, ita ſanctiſſimum Salvatoris noſtri, FILII autem TUI, da ſe- „ qui & exprimere exemplum, ut poſt obitum quisque ſuum rurſus cum *Wet- „ ſtenio* noſtro conjungamur in cœlis, & inter innumerabiles beatorum animo- „ rum choros Tibi laudes hymnosque aeternum concinamus. Audi DOMINE, „ DOMINE juva PER JESUM CHRISTUM DOMINUM! Amen". Preces iſtis ſimiles prius non audiveram (& utinam nec poſtea audiviſſem!) nec legeram niſi apud SYNESIUM in *Hymnis*:

σὺ πατὴρ, σὺ δ'ἔσσὶ μάτηρ,
σὺ δ'ἄρρεν, σὺ δὲ θῆλυς ----
σὺ τὸ τίκτον ἔφυς,
σὺ τὸ τικτόμενον ----
ἀμερίστως ἐμερίσθη ----
πάτερ αὐτοπάτωρ,
προπάτωρ, ἀπάτωρ,
υἱὲ σεαυτῷ ----
αὐτὰ μάτηρ,
αὐτὰ γνωτὰ,
αὐτὰ θυγάτηρ, ----

A°. 1716. *a. d.* 10. 13. 17. & 20. *Martii publice diſputavit Diſſertationem Theologicam primam de Controverſiis Eccleſiae Anglicanae, ejus Epiſcopatum, atque adeo diſtinctionem Epiſcoporum atque Presbyterorum expendentem.* Poſtquam centum paginas compleviſſet, ut probaret voces ἐπισκόπος & πρεσβυτέρος in ſcriptis Apoſtolicis eſſe ἰσοδυνάμους, tandem vidit *Hammondum* in eadem eſſe ſententia in *Act.* XIV. 30. qui etiam in Diſſert. IV. c. VII. 12. ſcripſerat: *ex conceſſa vocabulorum* ἰσοδυναμίᾳ *nihil Presbyteranorum cauſae accreſcere poſſe.* Peccavit ergo ignoratione elenchi Iſelius, cum Angli uno ore dicant, non de vocibus ſed de re eſſe controverſiam. Ne vero peccaſſe videreter, Hammondum accuſavit ſcribens p. 100. „ mutaſſe ipſum ſententiam, li- „ cet, aliter ſe *antea* ſenſiſſe, minime ſibi declarandum duxerit". Si vero *J. Fello*, ſcriptori vitae Hammondi, operibus ejus praefixae, credimus, *antea* de *annotationibus* in N. T. cogitavit, quam de *diſſertationibus*; utrumque vero opus *ſimul* & eodem tempore tractavit; licet iſtud brevius biennio citius illo prolixiore in lucem publicam prodierit. Nec hanc telam, quam exorſus erat, continuavit Iſelius.

A°. 1717. venit Pariſios, ad quam urbem eodem fere tempore ex Anglia redieram. Accidit aliquando, cum muſeum Abbatiae S. Genovefae luſtraremus, ut Reverendus *Petrus Franciſcus Courrayerius* Bibliothecarius nummum Graecum monſtraret, quaereretque ex Iſelio, utrum eum genuinum an adulterinum judicaret? Is ſine haeſitatione reſpondit genuinum eſſe, & habere omnia ſigna γνησιότητος, characterem literarum, rubiginem & rimas. Cum vero idem nummus in manus *Andreae Faeſchii*, quem aliquoties laudavimus, fuiſſet traditus, ſta-

ſtatim is pronunciavit eſſe adulterinum. Perculſo *Courrayerio* & interrogante: quomodo de nummo judicium ferre poſſet, quem nondum inſpexiſſet? Reſpondit, ſe ex levitate nummi, quam manu ſentiret, certo ſcire, nummum non eſſe cuſum ſed fuſum. Poſtea oſtendit, & literas imperite exaratas, & fiſſuram lima factam, & rubiginem arte atque fraude inductam eſſe.

Solebat porro *Iſelius* marginibus librorum tum manuſcriptorum tum typis excuſorum, quos ex Bibliotheca vel publica vel amicorum acceperat utendos, ſuas emendationes atque interpretationes adſcribere, nec ullis poſſeſſorum querelis moveri poterat, ut manum ab alienis libris abſtineret, licet parum eleganter literas pingeret. Vidi A°. 1745. *Urſtiſii Chronici Baſilienſis exemplar* Bibliothecae publicae, ita ab eo, ut loquebatur, *ornatum atque illuſtratum.* Prius etiam, cum pro more tractaſſet librum *C. Patini de re numiſmatica*, ex eadem Bibliotheca, Bibliothecarius vero librum ceu deformatum atque foedatum recipere noluiſſet, coactus eſt Iſelius aliud libri exemplar a V. Conſult. *Andrea Faeſchio*, cujus pater Patini haeres ſcriptus fuerat, petere. Haec res peſſime ipſi ceſſit in duobus MSS. voluminibus *Joannis Cardinalis de Segovia*, continentibus Hiſtoriam *Concilii Baſilienſis*; horum margini *variantes Lectiones ex collatione optimarum Editionum*, ut & ſuas conjecturas adſcribi curavit, donec, re ad Senatum Ducentumvirorum delata, notata ſua non in margine codicis, ſed ſeorſim in ſchedis ſcribere juberetur. Multas valde ridiculas notas & vidi apud Rev. Abbatem *Jordanum*, qui Pariſiis, ut hos codices deſcriberet, miſſus erat, & ex eo audivi. Unam recordor: cum in hiſtoria de quodam Papa diceretur, illum *mortuum eſſe aſellando*; Iſelius de ſignificatione vocis diſputans annotavit *intelligi operis obſcoeni patrationem.* Quid intellexerit, divinare nec poſſum nec volo: ſed perperam intellexiſſe doceor ex *Gloſſario du Cangii* „*Aſellare* eſt „ opus naturae facere, ut dicitur: dum aſellaret, emiſit inteſtina. Eſt pro *ad-* „ *ſellare*, *ad ſellam ire*, ut apud Gallos *aller à la ſelle*". Nec meis libris magis pepercit Iſelius, cum eſſet amicus, quam mihi, poſtquam factus eſt hoſtis. Habebam exemplar aliquot Epiſtolarum ſcriptum ante hos annos ducentos, in quibus dantur Conſilia Theologica Reformatorum, de ineunda concordia inter Eccleſiam Gallicanam & Eccleſias Proteſtantes Germaniae & Helvetiae, ad *Guilielmum Bellajum* legatum regis, quas *H. Grotium* typis excuſas habuiſſe diſco ex Oper. ejus Theol. Tom. IV. p. 634. Eas cum Iſelio communicaveram: cum vero reddidiſſet (reddebat enim, quae mutuo acceperat) deprehendi varias ejus annotationes margini libelli mei adſcriptas, quas nunc hac occaſione producere decrevi.

Ex Epiſtola *Caſpari Hedionis* Argentorato 28. Aug. 1534. ſcripta: „Chry- „ ſoſtomus in Commentariis ad Timotheum: Nulla creatura communis & im- „ munda. Si [x] *communis* ſit, medicamentum eſt in promptu, ſignum crucis „ illi impone, Gratias age Deo, Deo gloriam refer] [x] Videtur legendum *com-* „ *mune*": Chryſoſtomus quidem ſcripſit κοινὸν ſc. κτίσμα; ſed Latine dici non poteſt *creatura commune.*

p. p. „ Ego optarim Collegia & Monaſteria [x] *Semnia* eſſe, hoc eſt, loca „ honeſtorum, ut Euſebius inquit.] [x] puto leg. *heterias* ex Graeco ἑταιρίας, li- „ cet in Euſeb. quaerere nunc non vacet".

p. p. „ Haec, mi *Ulriche*, intra paucas horas, quemadmodum noſti, ut „ Dominus donavit, qui ſpiritum conſilii dat, [x] *cuique* ad menſuram, huc con- „ geſſi] l. *cujus*". Vide *Rom.* XII. 3. *Ephes.* IV. 7.

Ex Epiſtola *Conradi Pellicani* ſcripta Tiguri 17. Januar. 1535. „Monachi „ ſunt docendi ex Verbo Dei, non ſecundum traditiones humanas, ſi [x] contra- „ riae deprehenduntur ſcripturis Canonicis.] [x] deeſt puto, *non*". Ego non puto; id enim ſi ſcripſiſſet Pellicanus, omnem concordiae redintegrandae ſpem praecidiſſet.

Ex Epiſtola *Heinrichi Bullingeri* ſcripta 17. Januar. 1535. „ Conſulemus „ ergo omni modo, ſic eſſe ſarciendam concordiam, ut ipſe Dominus ſarciri „ voluit verbo veritatis, & ut omnia noſtra ad [x] *vivum quoque* ſecundum ſcrip„ turas & exempla Apoſtolorum, ſive veteris Eccleſiae, exigantur, componan„ turque] [x] forte haec & ſequens vox legenda *unum quodque*".

Ex Epiſtola *Oswaldi Myconii* ſcripta Baſileae 29. Januar. 1535. „ Praeter „ haec, quae viri pariter docti & pii in praeſentia ſcripſerunt, non aliam vi„ deo habere rationem, quam pro communi Concordia ſic olim poſſe diſputa„ ri. Nihil definiunt enim in mediis. Ad Synodum aliquam intendunt igi„ tur. Quamvis autem in ſpeciem quaedam diſſentiant, animi tamen illorum „ non diſſentiunt, ſcimus. Tam [x] *locis* inter ſe diſſident, ut conſtet ex tam „ mirabili conſonantia, quis ſpiritus mentes eorum poſſederit] [x] forte ſcripſit „ Myconius *toti*, pro omnes, quod ſane ab ejus ſtylo non abhorret; vel forte „ etiam: *leviter*". Quid Myconius ſcripſerit, ego quidem clare video intelligoque: emendationem Iſelii me non capere fateor.

Denique A°. 1731. ab Iſelio cum praefatione paginarum 37. curata eſt „ SE„ BASTIANI CASTELLIONIS Dialogorum ſacrorum nova editio, notis „ quibusdam aucta, quae ex Collatione diverſarum editionum ab ipſo Caſtel„ lione curatarum cunctas ſimul Caſtellionaeas hujus libri editiones exhibeant". p. 254. hanc habet notam: „ *Duo ſenatores*, *concio*, *Suſanna*, *Daniel puer.*] „ Medinenſis [editio] hoc loco inter perſonas colloquentes refert quoque *Se„ nat*, ut Senatum ipſum indicet. Recte. Nam poſtea in Dialogo diſtinctionis „ gratia, cum accuſatores Suſannae, Senatores illi nequam, deſignantur, in „ cunctis edd. conſtanter voces DUO SEN. praefiguntur, Senatuique contra „ viciſſim ſuae dantur partes praemiſſo SEN. Qua propter, quod obiter noto, „ hoc fere uno in loco ex Med. exemplo Oporinianam atque adeo hanc no„ ſtram edit. emendavimus". Primo vocem *Senat*, ſi Gallice ſcripta intelligatur, Latinis *Senatum* ſignificare, eſt extra controverſiam: at inter notam Latinam *Sen.* & *Senat.* eam eſſe differentiam, ut illa *ſenatores*, haec *ſenatum* neceſſario ſignificet, quomodo probari poſſit, non video. Deinde Senatus hic nullae ſunt partes; quod hiſtoriam Suſannae legenti manifeſtum eſt. In colloquio Caſtellionis bis quidem loquuntur *Duo Sen.* de quibus nulla eſt quaeſtio: ter autem vel loquitur vel loquuntur SE. Secundo quidem loco certiſſimum eſt loqui *Senatorem* unum, & tertio loco alterum, poſtquam alter ab altero juſſu Danielis ſejunctus fuiſſet, neutiquam vero *Senatum*; niſi ſi dicas, Senatum non judicis ſed teſtis partes egiſſe, & ſibi ipſi turpiter contradixiſſe, & Danielem ad Senatum bis dixiſſe: *Probe in caput tuum mentitus es.* Primo autem loco, ubi verba commatis 50. repetuntur, loquuntur Duo illi ſenatores, ſed ironice. Nullum ſaltem indicium eſt, aut ſcriptorem Hiſtoriae Suſannae aut Caſtalionem de Senatu aut Senatoribus aliis praeter duos illos cogitaſſe. Caſtalio, cujus αὐτόγραφον Verſionem Dialogorum Gallicam nunc ante oculos habeo, primo loco habet LES A. ſecundo vero & tertio L'AN. quorum illud *ſenatores*, hoc *ſenatorem* unum denotat. Cum Iſelio Dialogum manu Caſtalionis ſcriptum oſtendiſſem, exemplari Dialogorum editorum ab eo donatus ita diſceſſi, ut nec me ab illo, nec illum a me intelligi non obſcure agnoſcerem. An illius an mea culpa id factum fuerit, lectoris eſto judicium.

Poſtquam A°. 1726. & 1727. quatuor in folio voluminibus Baſileae recudi curaſſet Germanice *Lexicon Hiſtoricum & Geographicum*, & in praefatione p. 26. monuiſſet, in prioribus editionibus *Articulos macros* reperiri; *Fritſchius* Bibliopola, in ſuam poſſeſſionem involari conqueſtus, repoſuit, *Iſelium* ex macris feciſſe *Articulos Hydropicos.* Hoc dicterio irritatus Iſelius, praefixit Tomo tertio praefationem alteram quadraginta paginis conſtantem, ſcilicet ut verboſitatem objectam excuſaret; in fine addens „NB. Nuntius mortis Biblio-

„ polae

„ polae Lipſienſis publicationem hujus praefationis jam ſcriptae impedire non „ potuit, quia uti ante, ita etiam nunc, intereſt & veram rei geſtae narrationem „ in publico proponi, & Lipſienſium atrocem criminationem repelli". Eadem excuſatione & ego nunc uti poſſem, ſed eſt & alia potior ratio; licet enim *Iſelius* vivere deſierit, vivit tamen adhuc ejus ſocius, belli Theologico-Critici mihi indicti, imo non indicti ſed illati, dux & concitor, qui unus & ſolus, non coetu facto & inconditis clamoribus, nec per cuniculos & homines ſubornatos agere, ſed ratione, quae ſcripſi & quae mox adjiciam, ſi poteſt refellere, etiam debet.

De Editione Colinae.

Simon Colinaeus, Roberti Stephani vitricus, edidit Pariſiis A°. 1534. Novum Teſtamentum Graecum in octavo; cujus hic eſt titulus: Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. Ἐν Λευκετίᾳ τῶν Παρησίων, παρὰ Σίμωνι τῷ Κολιναίῳ, δεκεμβρίου μηνὸς δευτέρᾳ φθίνοντος, ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας α. φ. λ. δ. Cum praefationem nullam dederit, qua doceremur, quomodo in hoc negotio fuerit verſatus, ad conjecturas ex conſideratione Textus ipſius petitas confugere cogimur. Ut plurimum expreſſit Editionem *Eraſmi*, interdum tamen deflexit ad *Complutenſem*, ut in titulis trium Evangeliſtarum & alibi: at multo ſaepius MSS. eſt ſecutus, *Stephani* in primis ιδ. qui nobis eſt *duodecimus* in Evangeliis, in Actis vero & Epiſtolis ejusdem *Stephani* Codicem ια, quod & Millius vidit prol. 1146. & 1171. Forte etiam Kuſteri Pariſienſibus 1. & 6. qui nobis ſunt Evangeliorum *decimus* & *decimus tertius*, eſt uſus, quod ex lectionibus horum Codicum ſingularibus, quas & Colinaeus habet, conſtat.

Venit autem Colinaeus in ſuſpicionem duplicem Textus N. T. mutati, non ex fide Codicum Graecorum, ſed vel ex Verſione Latina vel ex conjectura. Altera ſuſpicio fuit *Pauli Colomeſii* qui Bibl. ſel. p. 207. notat „ conformatam „ eſſe hanc editionem ad Vulgatam Verſionem locis compluribus, etiam ubi „ Vulgata vitioſa eſt" nimirum quia Codex, Stephano ια. dictus, quem Colinaeus ſaepe ſecutus eſt, conſonat cum verſione Latina, & ad illam eſt compoſitus, quod & *Caſtalio* & *Eſtius* in 1. Pet. III. 19. agnoverunt, & tum res ipſa tum inprimis ordo verborum teſtantur. Altera fuit *T. Bezae*, qui adverſus *S. Caſtalionem:* „ Citas, inquit, *Colinaei* exemplar, quod non magni fa„ cio, niſi aliorum Codicum conſenſu adjuvetur; quoniam reſcivi, multa fuiſ„ ſe in eo a quodam, alioqui linguae Graecae doctiſſimo, ex ſolis conjecturis „ emendata". Huic tamen rumori vago praefero ſententiam J. Milli affirmantis, id a Colinaeo aut nunquam aut rariſſime, (certe non ſaepius, quam vel antea ab Eraſmo vel poſtea ab ipſo Beza) factum fuiſſe; in hac ſententia multum fui confirmatus, cum ex *decem locis*, quorum nullum in Codicibus apparere veſtigium Millius, ſed timide, ſuſpicatus eſt, *ſex* in Codicibus Stephani ια. & ιδ. legi deprehendiſſem.

Denique Millius Colinaeo objicit „ quod, *Exemplaris unius aut alterius* prae„ ſidio fretus, facile nimis a recepta priorum Editionum & quidem MSS. librorum „ complurium lectione receſſerit; idque ſubinde frivole, temere, & reclaman„ te omni ſaniori judicio: quale enim illud quod παρὰ ſummo librorum conſenſu „ munitum *unius & alterius* Codicis fide mutarit in περὶ? Quid hoc, quod „ λεγόμενον, quod omnium Editionum & Codicum fere eſt, fecerit καλούμενον, „ *ex uno* forte *& altero* Codice? Mihi certe καλούμενον illud nuſquam occurrit, „ niſi in duobus codicibus MS. Quam intolerabile autem hoc, ſollicitare ſtabilitam „ & citra omne dubium germanam lectionem?" Haec Millii declamatio locum quidem haberet, ſi noſtro ſeculo Colinaeus N. T. edidiſſet - ſed quo jure ipſi

vitio dari poſſit, quod uſus eſt potius Codicibus, quos habebat, paucis, quam Codicibus multis, quos nec habuit, nec habere potuit, non video.

Ea autem fuit Colinaei modeſtia, ut locum 1. Jo. V. 7. 8., ab Eraſmo jam in duabus Editionibus receptum, invitis Codicibus Textui ſuo inſerere non auderet.

De Editione Bogardi.

TItulus huic editioni praefixus ita habet „Novum Teſtamentum Graece & „ Latine, juxta veterum, cum Graecorum tum Latinorum, emendatiſſi„ ma exemplaria, accuratiſſima cura & diligentia D. Eraſmi Roterod. jam de„ nuo & collatum, & poſtrema manu caſtigatum. Acceſſerunt in fine operis „ lectionum varietates ex diverſis exemplaribus, (quibus uſi fuimus in hac editio„ ne) vetuſtiſſ. collectae. Pariſiis Veneunt apud *Jacobum Bogardum* ſub inſigni „ divi Chriſtophori, e regione Gymnaſii Cameracenſis. 1543." In fine haec adduntur: „ Variarum Lectionum tum dictionum tum ſententiarum annotationes „ ex diverſorum exemplarium alibi excuſorum atque adeo manuſcriptorum collatio„ ne deprehenſae" paginis ſeptem. Poſtremo: „ Pariſiis excudebat *Carola Guil„ lard*, via ad divum Jacobum, ſub ſole aureo". Quibus verbis libraria quidem taberna & Typographia indicantur, nomen vero viri docti, qui editionem curavit, tacetur, neque aliud quid promitti videtur quam editio poſtrema Erasmi repetita. Revera tamen in hac editione ab Eraſmi quinta in ſola Apocalypſi circiter centies, in reliquis vero libris plus centies diſceſſum eſt; plerumque autoritate editionis *Colinaei*, aliquando etiam *priorum Eraſmianarum*, rarius *Complutenſis*. Denique ex variis lectionibus conſtat, editorem noſtrum, quisquis ille fuerit, uſum etiam fuiſſe poſt Colinaeum Codice, qui *Stephano* poſtea dictus eſt *id.* Vid. ad *Matth.* VII. 25. X. 11. XIII. 43. XX. 22. XXVII. 42. Marc. XV. 11. Jo. IV. 54. Caeterum rationibus praecipue Grammaticis videtur inductus fuiſſe, ut Textum Eraſmi vel ex aliis editionibus vel ex conjectura ſua hinc inde immutaret.

De Quatuor Stephani Editionibus.

Robertus Stephanus N. T. Graece edidit, 16°. A°. 1546. 7. Id. Novemb. „ Quo quidem in opere excudendo, inquit ipſe in Praefatione, eandem qua „ in caeteris uti ſolemus diligentiam, majorem etiam ut par erat religionem „ praeſtitimus. Siquidem Codices nacti aliquot ipſa vetuſtatis ſpecie pene ado„ randos, quorum copiam nobis Bibliotheca Regia facile ſuppeditavit, ex iis „ ita hunc noſtrum recenſuimus, ut nullam omnino literam ſecus eſſe patere„ mur, quam plures iique meliores libri tanquam teſtes comprobarent. Adjuti „ praeterae ſumus cum aliis tum Complutenſi Editione.

Hanc Editionem expreſſit etiam *Benedictus Prevotius* Bibliopola in vico Jacobaeo, per *Petrum Haultinum* typographum in vico Frementello, ad clauſum Brunellum, ſub inſigni Stellae aureae, eadem forma Lutetiae Paris. Idibus Martiis A°. 1549; ita tamen ut, numerante Millio prol. 1219., quinquaginta locis illam deſereret, & Eraſmicam ſequeretur.

Secunda Stephani Editio eſt A°. 1549. IV. Id. Octobr. eadem forma, iisdem typis, eadem praefatione, imo eodem numero paginarum ac linearum.

Tertia eaque elegantiſſima Stephani Editio eſt in folio A°. 1550. 17. Kal. Jul. qua quid praeſtitum ſit, praefationis ſequens principium docet: „ Superio„ ribus diebus, Chriſtiane Lector, N. Domini J. C. Teſtamentum — cum „ vetuſtiſſimis XVI. ſcriptis exemplaribus quanta maxima potuimus cura ac di„ li-

„ ligentia collatum minori forma, minutioribusque regiis characteribus tibi ex-
„ cudimus; Idem nunc iterum & tertio, cum iisdem collatum, majoribus vero
„ etiam regiis typis excusum tibi offerimus. ---- primo Complutensem Editio-
„ nem intelligas, quae olim ad antiquissima exemplaria fuit excusa, cui certe
„ cum nostris mirus erat in plurimis consensus. Graece: τὸ δὲ α. βιβλίον ἐστὶ τὸ ἐν Σπανίᾳ ποτε τυπωθὲν, κατά τινα ἀντίγραφα τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἀκριβεστάτων. secundo &c.

Quarta denique Stephani Editio prodiit Genevae 1551. in Octavo. Textus idem est ac praecedens; nisi quod singula Capita in certos versiculos nunc demum divisa fuerint: cujus inventi his verbis meminit filius H. Stephanus praefatione praefixa Concordantiis Graecis N. T. „ Ultimum, quod in literas Sa-
„ cras, vel potius earum lectores, parens meus Robertus contulit beneficium,
„ minus aliis non fuisse, qui judicant, non insagaci esse judicio videntur ----
„ Lutetia Lugdunum petens hanc, de qua agitur, Capitis cujusque catacopen con-
„ fecit, & quidem magnam ejus inter equitandum partem. ---- inventum illud
„ simul in lucem simul in omnium gratiam venit, simulque in tantam autorita-
„ tem, ut quasi exauctorarentur aliae T. N. sive Graecae sive Latinae sive Gal-
„ licae sive Germanicae sive in alia vernacula lingua Editiones, quae inventum
„ id secutae non essent.

His explicandis sequentia addimus. 1. Codices MSS. non a Roberto Stephano, sed ab ejus filio, tunc temporis octodecim annorum puero, aut inspectos, aut cum editis collatos fuisse; id quod tum ipse praefatione N. T. 1587. editi innuit „ plusquam triginta veteres Scripturae libros VIDI, partim in re-
„ gis Galliae Bibliotheca, (quorum autoritatem & fidem pater meus in illa edi-
„ tione grandi secutus est,) partim in Italicis"; tum etiam *Th. Beza* manifestius ab ipso didicit, & in dedicatione N. T. Elisabethae Angliae Reginae A°. 1564. his verbis exposuit: „ Ad haec omnia accessit exemplar ex Stephani no-
„ stri Bibliotheca cum XXV. plus minus vetustis Codicibus & omnibus pene
„ impressis *ab Henrico Stephano* ejus filio, & paternae sedulitatis haerede,
„ quam diligentissime *collatum*". Eo facilius spero fidem mihi habebit lector affirmanti, quae Beza de diligentia Stephani praedicat tam esse hyperbolica, quam ea quae de XXV. plus minus Codicibus MSS. tantum non vero duplicato numero paulo ante dixerat; Testor autem, me Stephani primum, secundum, octavum, nonum, decimum quintum iterum conferendo, & V. L. a Kustero ex decimo tertio & decimo quarto editas cum Stephanicis comparando, in his vix decimam illarum partem deprehendisse. Utrum igitur H. Stephanus negligenter an studiose in hoc negotio versatus sit, Lectori dijudicandum relinquo. Idem circa primum Stephani Codicem jam observavit Millius prol. 1226.
„ In uno, inquit, certe exemplari Complutensi Lectiones plus DCC. omissas
„ in hac Editione deprehendimus, hoc est longe plures quam quae in ea no-
„ tatae sunt, neque enim adscriptas videre est ultra DXCVIII. Neque certe
„ credibile est majorem habitam fuisse caeterorum librorum rationem quam
„ Hispanici".

Cum haec in priori Prolegomenorum editione attulissem, *Anonymus* quidam, cum quo nobis supra res fuit p. 34, ut honori H. Stephani & T. Bezae scilicet consuleret, utriusque testimonio apertissime & confidentissime contradixit: *Falsum est*, inquit p. 8. *Henricum Stephanum puerum varias lectiones* 15. *Codicum collegisse, ut in margine an.* 1550. *ponerentur --- Constat Henricum Stephanum post Editionem an.* 1550. *cod. MSS. undique conquisitos contuliisse.* Juvat igitur, aliis ex abundanti allatis H. Stephani testimoniis id quod diximus confirmare. *In Thesauro Linguae Graecae* passim diserte testatur, se Codices Testamenti Novi *contuliisse*, patrem vero istam collationem *adhibuisse*, cum N. T. excuderet. „ T. 1. p. 888. 2. Pet. II. 14. πλεονεξίας. Hanc enim lectionem,

„ non

„ non alteram πλεονεξίαις, *invenimus* in plurimis Vet. Cod. quos *regia biblio-*
„ *theca* nobis ſuppeditaverat. T. 2. p. 267. E. κλυδὼν, κλυδῶνος, ſcriptum
„ etiam invenitur: ſed magis recepta eſt altera ſcriptura κλύδων, κλύδωνος, de
„ qua etiam *omnia* Teſtamenti novi vetera exemplaria conſentire comperi
„ (*quum ea inter ſe conferrem*) *Lucae* cap. 8. & p. 463. G. *Eph.* V. 12.
„ Invenitur & κρυφῇ, cum η habente ι ſubſcriptum; ſed in nullo noſtrorum ve-
„ terum exemplarium *memini* me hanc ſcripturam obſervaſſe: nec vero quem
„ locum hic habere poſſit intelligo. p. 890. F. in quibusdam N. T. locis, in
„ quibus hoc vocabulum notatur, ex veteribus exemplaribus manuſcriptis, quae
„ pater meus in conſilium *adhibuit*, dum illud ederet, alia conjunctim, alia
„ disjunctim ſcriptum habebant *Marci* VI. 31. ἀνὰ μέσον. p. 1029. D. Act.
„ XXIII. 3. παρανομῶν. Poſſit autem cuipiam videri aptius παρὰ νόμον, quum
„ praecedat κατὰ νόμον. Sed *memini* in collatione Vett. exemplarium lectio-
„ nem hanc omnium teſtimonio fuiſſe comprobatam: ac certe plus vehementiae
„ habet παρανομῶν, quam παρὰ νόμον, meo quidem judicio. p. 1666. F. Hic
„ autem non tacebo, quantam in Vett. Exemplar. T. N. varietatem ſcripturae
„ *repererim* in hujus arboris nomine *Luc.* XIX. 4. (loquor autem de iis
„ exemplaribus, ex quorum collatione editum fuit a patre meo Teſtamentum il-
„ lud novum grandibus literis.) T. 4. p. 598. C. expoſitionem iſtam ex vete-
„ ribus quibusdam exemplaribus affero, quorum *collationem* pater meus in con-
„ ſilium *adhibuit*, quum N. T. excudit. Eorum enim nonnulla adſcripta mar-
„ gini habebant haec verba: Μενάνδρῳ τῇ Κωμικῇ γνώμη ἐν Θαδίᾳ (pro quo Θαδίᾳ
„ fortaſſis reponendum fuerit Θαΐδι) Item χρηστὰ ἀντὶ τῆ κεφα. *Indicis* I. p.
„ 255. B. legitur *Marci* 2. ράκος ἀκνάφῳ in Codice etiam MS. II. p. 33. E.
„ ex iis autem exemplaribus antiquis, quae ad T. N. editionem undique con-
„ quiſiverat pater meus, unum haec margini adſcripta de vocabulis illis habebat
„ [Act. XIX. 12.] ἀμφότερα λιποειδῆ εἰσι, πλὴν τὰ μὲν σιδάρια ἐπὶ τῆς κεφαλῆι
„ ἐπιβάλλεται· τὰ δὲ σιμικίνθια ἐν ταῖς χερσὶ κατέχεσι, πρὸς τὸ ἀπομάττεσθαι τὰς
„ ὑγρότητας τῷ προσώπῳ, οἷον ἱδρῶτα, δάκρυον, πτύελον καὶ τὰ ὅμοια". Addam
unicum ejusdem teſtimonium, ſed luce meridiana clarius, ex praefatione *Catenae Auguſtini Marlorati in Geneſin* praefixa: „Robertus Stephanus, inquit,
„ pater meus ---- quum N. T. Graecum cum multis vetuſtis exemplaribus
„ OPERA MEA COLLATUM, primo quidem minutioribus typis & parvo
„ volumine, ---- mox autem grandibus characteribus & magno volumine, ad-
„ hibita quanta potuit Typographiae Magnificentia excudiſſet &c.". Si *Henricus Stephanus* Codices Bibliothecae Regis Galliae & Italicos contulit, & ſi pater ejus *Robertus* ea collatione uſus eſt, cum N. T. Graecum & parvo & magno volume excuderet, manifeſtiſſime conſequitur, illam collationem non poſt annum 1550, ſed ante annum 1546. fuiſſe factam; niſi ſi dicas *Ro. Stephanum*, per neſcio quam prolepſin, jam anno 1550. collatione uſum eſſe, quae demum poſtea fuerit inſtituta: aut *Henricum* ejus filium poſt illud tempus Bibliothecas Regis Galliae & Italicas vel frequentaſſe vel omnino frequentare ſine periculo poſuiſſe. Haec cum partim ſciret, partim facillime ſcire poſſet *J. A. Bengelius*, neſcio qua de cauſa ad veterem Cantilenam rediens „ *XVI.*
„ inquit, *Codices contulerat* Robertus: *igitur IX. plus minus* Henricus. Ad-
„ dito hoc epiphonemate: *Vere haec & modeſte atque utiliter eſſe dicta, om-*
„ *nes, ut ſpero, agnoscent. Introduct. in Criſin N. T.* p. 446.

Hac occaſione duae difficultates, quae me diu torſerant, ſunt expediendae. Altera eſt de *numero Codicum Stephanicorum*; cum enim Ro. Stephanus, in praefatione & in margine Editionis in folio, nonniſi XVI. Codicum faciat mentionem, inter quos Editio Complutenſis primum occupat locum; cumque T. Beza in annotationibus non plures Stephani Codices ad teſtimonium citet: qui factum, ut Henr. Stephanus ſcriberet ſe *plus quam XXX. Codices vidiſſe*,

&

& Beza teſtaretur, exemplar Henrici Stephani ab eo cum XXV. plus minus Codicibus diligentiſſime collatum fuiſſe? Reſpondeo: facile haec & ſecum & cum veritate conciliari poſſe, ſi dicamus, Henr. Stephanum ultra XXX. quidem codices *vidiſſe*, ſed nonniſi XVI. a capite ad calcem cum editis *contuliſſe*; verba vero hyperbolica Bezae eſſe commoda interpretatione mollienda. Altera difficultas eſt de numero Lectionum variantium. Cum enim Beza editione Ro. Stephani in folio fuerit uſus, & Lectiones variantes ex ejus margine ſaepe attulerit, etiam ubi Typothetarum vitio in numero codicis aberratum eſt; quaeritur, unde idem Beza lectiones Stephanicas hauſerit, quae in margine editionis Roberti non reperiuntur, ex codice ſecundo *ſex*, ex octavo *quadraginta tres*, ex omnibus Stephanicis in ſolis Evangeliis minimum *centum & duodecim?* Reſpondeo: Bezam praeter editionem Roberti accepiſſe etiam ipſum Henrici αὐτόγραφον, ex quo Robertus, multis neglectis, quaedam pro arbitrio excerpta in marginem ſuae editionis conjecerat. Quod etiam obſervavit *J. Morinus Exerc. Bibl.* p. 41. „ Quis, inquit, varias omnes Lectiones tanto numero non cre„ deret Robertum Stephanum eſſe complexum? Sed longe aliter ſe res habet: „ Theodorus enim Beza eosdem Codices [i. e. eorundem Codicum collationes] a „ ſodali mutuatus, ut eorum ope textum Graecum N. T. recenſeret, & com„ mentaretur, nonnullas ab eo praeteritas adnotavit"; & ante ipſum, vel ſaltem, ante quam Exercitationes prodiiſſent, eodem tempore, *Stephanus Curcellaeus* „ praefat. N. T. Stephanicae, inquit, editiones magna cum diligentia ad XVI. „ Graeca exemplaria collatae fuerunt, & in majore ---- plurimae in iſtis exem„ plaribus inventae Variantes lectiones ad marginem ſunt deſcriptae: ſed tamen „ non omnes, quae illic habebantur; ut conſtare poteſt ex Bezae annotationi„ bus, qui iisdem cum Roberto Stephano codicibus uſus, quasdam in ejus edi„ tione praetermiſſas recenſet".

2. Quicquid Stephanus in prima & ſecunda Editione jactet, nempe ad Regios Codices recenſitas eſſe, revera tamen nonniſi rariſſime, & ubi omnes aut plerique codices contra Erasmianam conſpirabant, in Textu emendando illos adhibuit, cujus conſilii ipſum in tertia Editione ita pœnituit, ut ubique fere ad Textum Erasmi exprimendum rediret, &, Millio ſupputante, vix vicies ab eo recederet, etiam contra plerosque, imo interdum contra omnes Codices MSS. quod jam *Curcellaeus* in praefatione N. T. obſervavit, atque ſuo jure miratus eſt. Quod autem Millius prol. 1159. poſt R. *Simonium* affirmat, deciesque repetit: „ Complutenſis Editionis Textum illum ipſum fuiſſe, quem ex MSS. „ ſuis recenſuerit Robertus, & ad cujus oram, antequam Editionem ſuam pri„ mam adornaſſet, Variantes iſtorum librorum lectiones conjecerat. & 1177. „ Editione Complutenſi ceu fundo innixura erat haec Stephanica. ---- Complu„ tenſi ceu baſi inſiſtere eam manifeſtum eſt in Evangeliis, Actis & Epiſtolis „ 1187. 1226. Hiſpanici libri ἐδάφει inſiſtebat haec editio". In hoc & a ſe ipſo & a veritate diſſentit; cum ipſe, ſupputatione inita, fateatur, Editionem primam Stephani ſexcentis circiter locis a Complutenſi recedere, & Erasmianam ſequi, & quidem ducentis in locis perperam & contra omnes vel plerosque Codices. (in quibus etiam occurrit illud καιρῷ Rom. XII. 11. & ἐὰν εἰ & ἀφαιρήσει Apoc. XXII. 19. aliique errores typographici) „ In Apocalypſeos Textu „ conficiendo luculenter ſatis prodit libri hujus contextus, Editorem ſuorum „ Codicum ipſiusque adeo Complutenſis adeo exiguam ſeu potius nullam ha„ buiſſe in Textu ſuo ſtatuminando rationem, ut rejecto locis plus CCCCXL. „ Codice Complutenſi ---- univerſum Apocalypſeos Textum conformatum dede„ rit ad Editionem quintam Frobenianam, h. e. Erasmianam". Idem pr. 1229. de tertia Editione aſſerit Millius conqueſtus, „ de Stephani, cum Editionem hanc „ adornaret, nimio in quintam Frobenianam ſtudio". Supra autem dixerat,

Stephani tertiam a Complutenſi mille trecentis locis variare: licet in Apocalypſi, deſerta Erasmiana & ſuis prioribus, Complutenſem editionem fere ſecutus ſit.

3. Jure etiam conqueruntur viri docti, quod Stephanus vagam admodum MSS., quibus uſus eſt, Codicum deſcriptionem dederit, dum omnibus promiſcue commentitium titulum vetuſtiſſimorum tribuit, & ipſi Editioni Complutenſi locum inter MSS. concedit; praecipue vero dum non exprimit, utrum Codices illi integrum N. T. an particulam ejus duntaxat hanc vel illam continerent, unde ingens confuſio, quae plurimis erroribus cauſam praebuit, exorta eſt. Cui malo nos in recenſione MSS. medelam attulimus, oſtendimusque Codices Stephani, excepto Secundo & Octavo, non admodum eſſe vetuſtos: praeter Complutenſem Editionem habuiſſe exemplaria Evangeliorum decem, Actorum & Epiſtolarum octo, Apocalypſeos vero non niſi duo.

4. In V. L. ſignis Textui inſerendis, & numeris Codicum margini apponendis frequentiſſime a typothetis aberratum eſt. Confunduntur Codices α. & ια. & in Evangeliis non raro citatur Codex non niſi Epiſtolas continens & viciſſim; quod etiam Lucas Brugenſis in 1. Jo. V. 7. & Millius ſuſpicati ſunt. Vide etiam ſupra p. 37.

5. Levitatis ejus hoc eſt indicium, quod, nullo novo teſtimonio accedente, intra quadriennium tantopere a ſe ipſo diſſenſit Stephanus, ut a priori Editione in ſecunda ſexagies ſepties recederet, in tertia vero ab utraque praecedente, juxta Millii calculum, ducenties octuagies quater; utque in Apocalypſi ſemel atque iterum Erasmianam, tertio denique etiam Complutenſem Editionem, nunquam vero MSS., quos habebat, & quos ſequi unice debebat, Codicum Lectionem ſequeretur.

6. Diſtinctionem Capitum in verſus non miror illi placuiſſe, qui Concordantias parabat, utpote huic operi neceſſariam atque utilem; neque miror placuiſſe Typographis, quibus ex majori, aucto vacuo ſpacio, libri volumine majus accrevit lucrum; aut illis Doctoribus, qui, neglecta connexione Contextus ſacri, ſingulas pericopas tanquam ſingulas ſententias & quaſi totidem Aphorismos conſiderant; ut ita liberius ſuae phantaſiae indulgere, atque quidlibet ex quolibet efficere poſſint. At miror, univerſalem adeo applauſum obtinuiſſe iſtam diſtinctionem, quae ſaepiſſime imperite facta eſt, & ſemper ſenſum implicat magis; conjungenda ſeparat, aut ſeparanda conjungit; & Epiſtolas v. gr. continuo filo ratiocinii ſcriptas inſtar ſcoparum diſſolutarum exhibet; quo nihil fingi poſſit abſurdius, atque a ſenſu communi & mente ſcriptorum ſacrorum alienius. Sed bonum factum, quod & olim cordati viri & nuper extiterunt, qui ab hac Stephani ſterili ac minuta diligentia palam abhorrere ſe prae ſe tulerunt.

De quinque Editionibus Bezae.

Prima editio eſt A°. 1556. exhibens Latinam tantum Verſionem cum Annotationibus; quae A°. 1559. Tiguri fuit repetita, Textu Graeco editionis Stephanicae quartae addito: Reliquae omnes ſecunda A°. 1565., tertia A°. 1582., quarta A°. 1589. quinta denique A°. 1598. exhibent etiam Textum Graecum, ab ipſomet Beza formatum.

In prima & ſecunda Editione adjutum ſe fatetur *Vallae*, *Stapulenſis*, & *Erasmi* Annotationibus, praecipue vero *R. Stephani* Codice A°. 1550. cum V. L. edito. In tertia adhibuiſſe etiam duos Codices MSS. ſuos teſtatur, *Claromontanum* nempe & *Cantabrigienſem*, una cum Verſione *Syra* N. T. & *Arabica* Actorum Apoſtolicorum, & utriusque ad Corinthios Epiſtolae; in quarta & quinta acceſſiſſe praedicat conſilia amicorum *Druſii* & *Piſcatoris*. In duabus iisdem poſtremis Editionibus mentionem etiam facit vetuſtiſſimi MS. *Codicis*,

cis, quem nuper nactus sit; quo ipsum tamen bis tantum, in extremo nimirum Matthaeo & Luca, ad explicandam subnotationam usum deprehendo.

Dissentit Beza ab Editione Stephanica, in Versione & notis, locis circiter ducentis, quorum quinquaginta in ipsum Textum Graecum recepit: Sexcentis vero minimum locis lectionem receptam dubiam facit, eique alias aut singulas aut subinde plures aequiparat. Accentus spiritusque, commata etiam & distinctiones, pro lubitu immutavit, quoties ita planiorem sensum effici existimabat. Neque raro etiam sententia mutata secundis curis priora refingit atque retractat. Et, quod animadversione dignum est, haec omnia Beza sibi permisit, cum adhuc Lausannae commoraretur, & antequam ad Hierarchiam Genevensem evectus esset; ne quis putet, aliis non item licere id quod Bezae licuit.

„ Satisfecit Stephani & Bezae industria Ecclesiis Reformatis hactenus omni-
„ bus. Quotquot enim vel in Belgio vel Germania vel Gallia N. T. novas
„ procurarunt editiones, magnorum illorum virorum Codices religiose sunt se-
„ cuti; Casaubonus etiam & Heinsius, quorum tamen in Crisi & antiquitatis
„ studiis magnum est nomen, in illis acquieverunt", inquit Hottingerus in Bibliothecar. p. 130.

Hodie tamen, nisi me fallit opinio, communi eruditorum consensu Bezae autoritati multum detractum est. Neque id immerito sane: nam quod vel ex sua conjectura, vel ex uno Syro aut Latino Interprete, sive potius ex mendoso eorum Apographo, vel ex uno aliquo Graeco novo Codice, vel denique ex Complutensi, contra consensum Codicum vetustissimorum, Patrum, atque Conversionum antiquiorum, lectionem receptam loco suo movere toties tentavit, in eo haud paulo certe plus sibi sumsit, quam aequis judicibus adprobare posset. Neque illud non cordatis displicet, quod, *ex Veteribus Origenem, ex recentioribus vero Castalionem*, viros ipso longe in tractandis sacris majori usu atque fide versatos, ubique *acerbius reprehendat*, sicut ipse in Praefatione gloriatur; tum quod etiam Erasmo illud ipsum vitio vertit, quod ipse in suis laudibus commemoravit; quando de illo in prima Praefatione „ Fa-
„ teor, inquit, me videre non posse, cur, quod uno loco comprobavit, in
„ alio rejiciat: quod alibi mutavit, alibi retineat". De se vero in Praefatione ultima, „ Ita, inquit, factum, ut quater istud a me fuerit editum, no-
„ vis semper accessionibus valde locupletatum; dum paucula quaedam in ip-
„ so contextu facere meliora studeo: in annotationibus quaedam partim ab
„ amicis admonitus, partim judicio ipse meo emendo: quaedam prorsus tollo:
„ multa prius a me non animadversa adjicio; quod a me factum, si quis levi-
„ tati vel inconstantiae tribuerit, non dubito, certe bona conscientia fretus,
„ ad omnes aequos lectores provocare. Imo tantum absum ab eo, ut toties
„ innovatae istius rei me poenituerit, ut in hac quinta hujus operis Editione
„ eandem, imo etiam pene majorem, quam unquam ante, operam, diligentiam,
„ fidem adhibuisse me minime pudeat: imo nunc quoque libens agnoscam ac
„ profitear, a me neque tanti suscepti operis magnitudini, neque meo ipsius
„ summo desiderio, quamvis non paucorum vere amicorum opera adjuto, esse
„ satisfactum". Quod posterius Bezae de se ipso judicium, Hottingeri quod supra proposuimus judicio, est sane cur multum anteponas; neque quisquam opinor nos in contumeliam Bezae id dixisse interpretabitur, si ingenue, ipso Beza praeeunte, fateamur, Editione ipsius *neque nostro summo desiderio esse satisfactum.*

Illud autem in eodem viro vix ferendum videtur, quod posteaquam censorem aliorum egisset, multo frequentissime in iisdem offendit, in quibus alios reprehenderat. Audiamus ipsum in Praefatione: „ Ut in genere, inquit, de om-
„ nibus loquar, quum in ipsis Graecis Codicibus maxima sit interdum varietas,

„ videntur omnes vel satis multis exemplaribus non fuisse instructi, vel non sa-
„ tis de hac annotanda Varietate solliciti, quum caeteris neglectis ea plerumque
„ annotarint, quae ipsi probarunt, quum singula potius annotare oportuerit,
„ ut suum cuique judicium relinqueretur; id ergo ab illis factum fuisse vehe-
„ menter cuperem". Quod si serio scripsit Beza, cur quaeso in Epistola ad Academiam Cantabrigiensem, cum ei Codicem suum donaret, contrarium scribit his verbis: „ Hac de re tamen vos admonendos duxi, tantam a me in Lu-
„ cae praesertim Evangelio repertam esse inter hunc Codicem & caeteros quan-
„ tumvis veteres discrepantiam, ut vitandae quorundam offensioni asservandum
„ potius quam publicandum existimem?" Cur ipse minimam partem Variationum, quas in suis Codicibus Cantabrigiensi & Claromontano viderat, promulgavit, longe plura vero & praecipua non suppressit tantum, verum etiam omnino negavit interdum, ad notitiam suam perveniisse? Accipe, quid docti pridem conquesti sint: „ Quod ipse Beza, ait Morinus in Exercitatt. p. 46. in aliis
„ reprehendit, semper praestitit: varietates quas aliquomodo probavit, eas tan-
„ tum retulit, caeteras prope innumeras silentio praetermisit, -- p. 56. aut maligne
„ dissimulavit. Beza nescio quo consilio plurima, quae prae manibus habe-
„ bat, publico invidit", Curcellaeo teste. Idem omnibus, quibus grave non erit Bezae annotationes cum Millii V. L. contendere, in oculos incurret.

Foedissimum denique illud est, quod circa V. L. a R. Stephano A°. 1550. editas commisit. 1. Cum enim ex praefatione Stephani sciret, XV. tantum MSS. Codices ab eo consultos, & cum editis collatos fuisse, non veritus est eorum numerum augere, de viginti quinque plus minus manuscriptis Stephani Codicibus in Praefatione locutus; quem numerum in tertia demum Editione ad septendecim, in quarta vero & quinta additis suis Cantabrigiensi & Claromontano ad novendecim reduxit, ne scilicet non a vero numero iterum recederet. 2. Inter hos Manuscriptos eosque vetustos Stephani Codices Editionem Complutensem numerat. 3. Cum in prima Editione ad Stephani Codices provocaret, in sequentibus mentionem Stephani plerumque omisit, & MSS. illos tanquam suos citavit, quod incauto lectori fucum facit, ac si nempe ipse Beza non Editionem Stephani A. 1550., sed ipsos MSS. Codices inspexisset. 4. De Codicibus Stephani loquitur, ac si singuli N. T. integrum continerent. 5. Ubi Stephanus ex incuria nullam variationem annotaverat, Beza serio atque graviter testatur, omnes vel XVII. Codices MSS. legere, ut in editis expressum est. Vid. in *Matth.* XX. 7. Luc. XX. 28. 6. Suum Cantabrigiensem & Stephani secundum pro duobus testibus sese invicem confirmantibus producit, cum revera duo tantum sint nomina ejusdem singularis Codicis, uti probavimus. p. 28. 7. Denique nec illud probo, quod Codices, quos ante ipsum Ro. Stephanus ad marginem editionis suae clare & distincte expressérat, Beza postea obscure & confuse significare maluit; de qua re lectorem monuit Typographus Edit. 1. f. 335. „ Sed & quod ad vetera N. T. exemplaria attinet, quorum
„ fides & authoritas in his annotationibus sacpissime citatur (sunt autem cum a-
„ lia, tum ea omnia, quae in Regis Galliarum bibliotheca extant) de hoc te
„ commonefaciendum per me putavit illarum *author*, se nimirum, quum initio
„ ea citare nominatim soleret, vocando, hoc, primum, illud, secundum, &
„ ita deinceps: postea, ob suum ea in re cum nulla tua utilitate conjunctum tae-
„ dium, illorum denominatione supersedisse, enumeratione contentum. Vale"
(vide supra p. 48. & 62.)

Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat.

Quod si quis igitur haec omnia cum bona, quae in isto negotio requiritur, fide conciliare poterit, gratissimum nobis faciet, si errantes deducat in viam.

Quo

Quo minus autem hoc facile ſperem a quoquam praeſtitum iri, facit hiſtoria illorum temporum, qua conſtat Bezam autorem eſſe libri, quo ſupplicio capitali τοὺς ἑτεροδόξους afficiendos eſſe contendit: Caſtalionem vero innocentiſſimum atque optimum virum, Linguae Graecae in Academia Baſilienſi Profeſſorem meritiſſimum, indignis modis ab eodem oppugnatum fuiſſe. Cur igitur ab omni pia fraude abſtineret Beza, qui a vi aperta temperare ſibi vix potuit? quique tantum non ſola autoritate ſua ſecum diſſentientes opprimere poterat, cur ſuperfluam diligentiam in convincendis iis adhibuiſſet potius?

Huc facit etiam, quod Beza Editionem alteram N. T. ſui nonum in annum preſſerit, donec ſcilicet mortem *Caſtalionis* antagoniſtae ſui, ex aegritudine animi ob graviſſimas non unius generis apud Magiſtratum Baſilienſem ipſi ab eodem Beza intentatas falſas licet criminationes conſecutam, comperiſſet. Quae omnia hominem potius vafrum ac diffiſum cauſae ſuae, quam fideliter diligenterque ac pie ſuſceptum negotium gerentem produnt. Ingenium Bezae cognoſcere haud obſcure licebit ex Epiſtola, quam nunc primum ex αὐτογράφῳ edimus integram.

Sebaſtianus Caſtalio Theodoro Bezae S.

„ Cognovi a quodam amico augere te tuas in Novum Teſtamentum annota-
„ tiones, & optare reſponſionem meam ad ea, quae in prioribus adverſus trans-
„ lationem meam ſcripſiſti, paratumque eſſe eam curare excudendam. An in
„ eadem ſententia perſeveres, ſcire ex te velim; quod ſi perſeveras, reſcribe
„ mihi tua manu, ſicut ego tibi mea; & ego tibi deinde mittam reſponſionem
„ meam his conditionibus: Primum ut totam fideliter cures excudendam, ne-
„ que quicquam addas, aut detrahas, aut immutes. Deinde ne eam diutius
„ ſupprimas, neve quicquam adverſus eam, aut cujus ſcribendi ex ea ſumſeris
„ occaſionem, emittas in publicum, quin ipſa vel jam prodierit, vel una pro-
„ deat. Poſtremo ut bona fide mecum agas, neve cum hujusmodi aliqua con-
„ ditione excudendam ſuſcipias, ut dicas: *quantum in me erit*, aut: *per me*
„ *non ſtabit*: ſed, an tibi per alios liceat excudere, certo ſcias, antequam eam
„ tibi mitti jubeas. Illud etiam addo, ſi a nomine meo usque adeo abhorres,
„ permitto tibi, ut eam ſine meo nomine emittas, & me pro Caſtalione quen-
„ dam appelles, quemadmodum hactenus feciſti, idque facias in titulo meae
„ reſponſionis. His ego tibi conditionibus (quas aequas eſſe confido) mittam,
„ volente Deo, reſponſionem meam, tu deinde contra eam ſcribito & excudito,
„ quae voles, ſive ſeorſum ſive in eodem cum ea voluminis corpore. Hactenus de
„ conditionibus. Jam extra conditiones, dabo tibi conſilium, Beza, quo nullus
„ unquam amicus dabit ſanius. Conſulo tibi ut abſtineas a maledictis; idque
„ non mea cauſa facio; nam maledicta veſtra cauſam meam non tam laedunt,
„ quam juvant: & ſi vos odiſſem, optarem, ut in eadem maledicentia perſevera-
„ retis, quo magis eluceſceret, cujusnam Spiritus arma adverſum me adhibeatis:
„ ſed hoc tua cauſa conſulo. Primum quia maledicendo peccas in Deum, cujus
„ judicium vel vivus vel mortuus non effugies. Deinde quia te ipſum reddis mode-
„ ſtiſſimo cuique maxime inviſum. Poſtremo quia cauſam tuam reddis ſuſpe-
„ ctam, dum rationibus quaſi parum firmis admiſces maledicta. Praeſtaret, &
„ magis ingenuum eſſet, ſine odio aut acerbitate contradicere. Ita enim appa-
„ reret ſtudium veritatis. Sed ut id facias, impera tibi, & mentem quaere me-
„ liorem. Alioqui ſi, eundem animum retinens, verbis modeſtiam ſimulares aut
„ ſcriptis, ſimulatio eſſet nihilo melior quam maledicentia. Haec ego tibi quo
„ animo ſcribam, novit Deus & ego; quam vere & ſalutariter ſcribam, tu ip-
„ ſe cognoſces, ſi in te ipſum deſcenderis. Non odi te, quamvis a te in qui-
„ busdam diſſentiam, & cupio erga te, ſicut & erga omnes alios, officio fun-
„ gi hominis Chriſtiani. Contende mecum charitate: nullum unquam habuiſti
„ amicum fideliorem. Reprehende in mea translatione, quae poteris; rem fa-

„ cies

„ cies mihi non ingratam: liceat modo ad ea reſpondere, quae non bene re-
„ prehendiſſe viſus fueris; in veris reprehenſionibus habebis me facilem confes-
„ ſorem atque correctorem. Vale, Baſileae die 16. Junii, Anno 1558. Mis-
„ ſa fuit haec Epiſtola".

De Editionibus Ariae Montani.

Benedictus Arias Montanus, Hiſpalenſis, Doctor Theologus, juſſu & ſtudio *Philippi* II. Hiſpaniarum Regis edidit octo Voluminibus in folio *Biblia Polyglotta*, & in iis Novum Teſtamentum Graece, quod poſtea minimum duodecies, non ſine aliqua varietate, fuit recuſum. „ Editiones Plantinianae" inquit *S. Curcellaeus* in praefatione N. T., „ Complutenſem, quae fuit om-
„ nium prima, κατὰ πόδα ſecutae ſunt, niſi quod accentuum & ſpirituum no-
„ tas, in ea omiſſas, adſcripſerint". Et *J. Millius* prol. 1115. „ Optan-
„ dum, inquit, omnino eſſet, ut editionis *Complutenſis* textus, demto uno &
„ altero vitio, quae in *iterata* proinde Bibliorum iſtorum *editione* ſuſtulit *A-*
„ *rias Montanus*, integer & illibatus in Editiones poſteriores quasque tranſiis-
„ ſet." In alia omnia diſcedit *J. A. Bengelius* qui in *Apparatu* p. 435. „ In
„ Bibliis, inquit, Regiis Antverpiae A°. 1571. excuſis *Ben. Arias Montanus*,
„ vel quisquis ſub ejus ductu textum Graecum recognovit, is *Eraſmi Stepha-*
„ *nive* exemplar ad Complutenſem Editionem conformavit, & Plantini praelo
„ accommodavit: unde multa Eraſmica non tam conſilio quam caſu remanſe-
„ runt." Utrinque a vero aberraverunt, ſed multo propius Curcellaeus atque Millius. Certum enim eſt, non editionem Eraſmicam ad Complutenſem, ſed viciſſim Complutenſem ad Eraſmicam conformatam fuiſſe, ita tamen ut τὸ ἔδαφος eſſet editio Complutenſis, rarius autem ex Eraſmi, & rariſſime ex Stephani editione, vel orthographia vel ordo verborum vel Syntaxis mutaretur, vel articulus aliquando adderetur, aliquando demeretur; plerumque perperam & contra plurimorum Codicum fidem, aut ſaltem ubi nihil erat neceſſe. Id & αὐτοψία docet, & *Theologi Pariſienſes* ex parte teſtantur: „ Nos infraſcripti Doctores
„ ſacra Biblia opera Ariae Montani in lucem emiſſa, & a Plantino typis He-
„ braice, Syriace, Graece & Latine expreſſa *ad formam Complutenſium* Biblio-
„ rum, olim in Hiſpania impreſſorum, vidimus": & ipſe Arias „ ex Philippi regis
„ Catholici mandato legatus, ait ſe cum *Complutenſi* & correctiſſimis *aliis* ex-
„ emplaribus collatum recenſuiſſe & probaviſſe. Antverpiae Kal. Febr. 1571". Nec non *Guido Fabricius Boderianus* „ in ipſo etiam Graeco illud diligentur eſt
„ obſervandum, ut ubicunque aliquid *additum* eſt ex antiquis Codicibus Grae-
„ cis, quod *in Complutenſi editione non* inveniebatur, quodque alioqui *cum*
„ *Vulgata editione* conſentiebat, *obeliſcus* praefigeretur". Plerumque tamen Arias Montaniis ſine *ſignis — i. e. obeli* vel + *i. e. aſteriſci* appoſitis, ſuſtulit aut addidit, quae voluit. Verum ergo non eſt, quod *Bengelius* unus & ſolus, ſed ſine rationibus allatis, aſſerit, multa Eraſmica non tam conſilio quam caſu remanſiſſe: contra verum eſt, pauca Eraſmi, non caſu ſed conſilio, huic Editioni inſerta fuiſſe. Tam infeliciter autem Ariae Montano ceſſit illa ratio corrigendi editionem unam ex altera, ut, praeter ea, quae jam dixi, & vitia typographica editionis Complutenſis retineret, & vera lectione expulſa lectionem mendoſam editionis Eraſmi, aliquando typothetae culpa unice ortam, ſubſtitueret; unde conſequitur, illud conſilium *medullam praeſtantiſſimarum editionum* pro Textu ſacro exhibendi, quod Bengelius ſecutus eſt, multis & magnis difficultatibus eſſe obſitum.

Uſus autem ſum tum editione Plantiniana prima anni 1572. quam ex bibliotheca ſua mecum libentiſſime communicaverat Vir Vener. *Hieron. Sim. van Alphen* Theologiae in Academia Ultrajectina Profeſſor A°. 1731.: tum altera Platiniana

tiniana cum *interpretatione interlineari Latina* 1584. in folio, cum qua etiam editionem *Raphelengii* Leidae A°. 1591. in 24. congruere deprehendi, licet utraque a prima in Evangeliis, Actis & Epistolis minimum centies discedat, ad Erasmi & Stephani editionem deflectens: tum denique editione *Petri de la Roviere* Genevae A°. 1620. curata cum notis *Josephi Scaligeri*. Hac editione ut plurimum hodie utuntur, qui sub dominatione Turcarum vivunt, Graeci: sequitur autem Plantinianam alteram, exceptis quadraginta circiter Evangeliorum Actorum & Epistolarum locis, quibus Erasmi editionem praetulit, quisquis ille fuit, Editor. In Apocalypsi vero Arias Montanus pressius Complutensi adhaesit, ita tamem ut etiam hic quadragies, si recte numeravi, ea editione deserta Erasmicam sequeretur.

De Editione hodie Recepta.

JAm *novendecim*, h. e., plures quam initio putaveram, Editiones principes descripsi, nondum tamen, quod mireris, de *Editione hodie recepta* egi. Haec enim demum prodiit A°. 1624. ex officina *Elzeviriana:* ab eo vero tempore, certatim & ab *Elzeviriis*, & ab omnibus in Belgio typographis, & a *S. Curcellaeo*, *J. Fello*, *J. Leusdeno* (qui versionem Latinam Ariae Montani, cum hoc Textu Graeco parum consentientem, apposuit) denique *G. a Mastricht* fuit repetita; ita ut nullius recensionis plura in manibus hominum versentur exemplaria, haecque adeo Editio nunc regnum obtinere videri possit. De quo etiam gloriantur Typographi in praefatione Editionibus, quas post primam excuderunt (prima enim praefationem nullam habet) praefixa „*Typographi* Lectoribus de hac Editione. Anni jam sunt aliquot, ex quo Foedus „ novum *ex Regiis & caeteris Editionibus*, quae maxime ac prae caeteris „ NUNC OMNIBUS PROBANTUR ----- dedimus expressimusque. ----- „ Textum ergo habes NUNC AB OMNIBUS RECEPTUM, in quo nihil „ immutatum aut corruptum damus". Operae igitur pretium fuerit, tum quo modo, tum a quo haec Editio fuerit curata, inquirere.

Quomodo sit curata, indicat Titulus „Novum Testamentum ex Regiis aliisque optimis Editionibus cum cura expressum". (Ubi per Editiones *Regias* non intelligitur Antwerpiensis Philippi II., ut in Bibliotheca Sacra affirmatur; sed *Stephani tertia*, ex Bibliotheca regia, typis regiis, a typographo Regis excusa, & Henrico II. Galliarum Regi dedicata: per Editiones autem *alias* intelligitur editio postrema *T. Bezae.*) De hac editione *J. Millius* prol. 1707. „ Textus ipse, *inquit*, ad unum Stephanianum tertium totus expressus videtur, „ praeterquam duodecim in locis, in quibus solis, quantum video, a Stephanico recessere *Marc.* IX. 38. *Luc.* VII. 12. XV. 26. *Act.* IX. 35. XXI. „ 3. 1. *Cor.* VII. 29. 2. *Cor.* XI. 10. 1. *Pet.* II. 21. 2. *Jo.* 5. *Apoc.* II. 5. „ XX. 4." ; Aliter judicat *Bengelius Introduct.* p. 436. „ Et tamen, *inquit*, Beza demum, si quaeris, parens est lectionis hodie receptae: *Bezae* enim textum, quin etiam annotationes Bezae, & *Henricus Stephanus*, & *Elzevirii*, magis quam ullum alium antecessorem sunt secuti". Propius vero Millius; licet enim editio *Elzeviriana* ex *Stephani*, *tertia sola* non sit concinnata, saepius tamen Stephanum quam Bezam sequitur. Non autem, ut Millius putavit, Elzevirius, ubi a Stephano discessit, secutus est aut Codices MSS, aut Editiones Complutensem, Erasmicas, Aldi, Colinaei, & Stephani priores, sed unice Editionem Bezae, quam diximus; exceptis Varietatibus. 1. Pet. II. 21. quae ex nulla editionum praecedentium, sed vel ex aberratione Typographi vel ex emendatione Editorum sunt ortae. Reperi tamen (praeter ea quae Millius attulit) paulo plura loca, in quibus editio Elzevi-

zevirii, Stephano relicto, Bezam sequitur, v. gr. *Matth.* XXIII. 13. 14. *Marc.* VI. 9. XVI. ult. *Luc.* XVII. 1. *Jo.* VIII. 25. XIII. 31. XVIII. 24. *Act.* XVI. 17. XXIV. 14. *Rom.* VII. 6. VIII. 11. 1. *Cor.* XIII. 3. 2. *Cor.* VI. 15. XIII. 4. *Phil.* I. 23. *Col.* I. 2. *Heb.* X. 2. & 10. *Jac.* IV. 13. V. 12. 2. *Pet.* II. 12. & 18. 2. *Jo.* 3. *Jud.* 19. Quid quod etiam, sed rarissime, & a Stephano & a Beza recessit *Luc.* XII. 20. 1. *Pet.* II. 21. (uti diximus) *Apoc.* XIX. 6. XXII. 8.

Altera quaestio, a quo & qua autoritate prima Elzeviriorum editio sit curata, multo est difficilior; cum Elzevirii ipsi alto silentio id involverint. Quod enim *Millius* l. c. „ in editione, inquit, biennio post ad hujus amussim adornata, „ *Beza* notat, editioni Elzevirianae praefuisse viros haud paucos eruditione & „ pietate praestantes", non uno laborat vitio. Nam editio secunda non *biennio*, sed integro novennio post primam fuit adornata A°. 1633.; neque Praefatio a *Beza*, qui jam A°. 1605. diem obierat, scribi potuit: denique in hac Praefatione sermo non est de iis, qui primae editioni, sed qui secundae praefuerunt, & non de iis, qui Textum editionis primae concinnarunt, sed de iis, qui Textum editionis secundae a mendis typothetarum purgarunt, & ad primam recognoverunt. Consului de hac re viros doctos in Belgio: at frustra; nihil enim habuerunt, quod responderent, praeter conjecturas. Suspicabar, cum Editio prima Elzevirii prodierit eodem tempore, quo N. T. autoritate publica Belgice fuit conversum, forte eosdem fuisse *Interpretes Belgas* & Editores textus hujus Graeci: sed institutа comparatione statim rem aliter se habere deprehendi. Licet enim etiam Versio Belgica non ex una Graeca editione sit facta, sed itidem modo textum Editionis Stephani, modo Bezae exprimat, tamen aliquoties ab editione Elzevirii discedit, Stephanum praeferens, ubi Elzevirii Bezam sequuntur, aut vicissim Bezam sequens, ubi iidem Stephanum praeferunt. Vide, si placet, *Matth.* I. 23. II. 23. III. 9. & 12. XI. 21. XXII. 23. XXV. 2. *Marc.* VIII. 34. XI. 32. XVI. 2. *Luc.* V. 7. VI. 9. VII. 12 *Act.* XVI. 17. XXVI. 3. *Rom.* VII. 6. 1. *Cor.* V. 11. *Tit.* II. 7. *Heb.* IX. 1. & 28. *Jac.* IV. 2. 1. *Pet.* I. 4. II. 21. 2. *Pet.* II. 4. & 12. *Apoc.* II. 17. IX. 19. Putarunt alii, *Danielem Heinsium* huic editioni praefuisse: at illi ex ejusdem V. Cl. *Exercitat.* ad 1. *Cor.* VII. 29. refelluntur, ubi distinctionem verborum, ut *multo meliorem*, sequitur diversam ab ea, quam Editio Elzevirii exhibet. Cogitavi denique de *Antonio Thysio*, argumento ducto ex iis, quae in descriptione Codicis 12. p. 47. leguntur; praecipue cum viderem, Thysium in editione illa in folio plurimas Variantes Lectiones ex Codicibus & Editionibus multis collectas annotasse: sed & hoc incertum est. Quoquo autem modo se res habet, illud certum est, Editionem nunc receptam autoritate publica nec adornatam nec aliis praelatam esse.

Ex his omnibus consequitur: cum consilium, ex pluribus editionibus unam conflandi, tum editiones tres Ariae Montani, tum Elzevirii, tum Bengelii, longe lateque inter se dissentientes, pepererit, illud nullum evidens habere κριτήριον, adeoque *nec paci nec infirmorum conscientiae eo consuli*; sed ut veritas eruatur, Codicum scriptorum, Patrum, & Versionum testimonia, unde omnium editionum autoritas unice pendet, esse producenda atque examinanda.

De Editione Schmidii.

NOvum Testamentum Graecum, cum Versione nova Latina & notis *Erasmi Schmidii*, Graecae linguae & Matheseos in Academia Wittebergensi Professoris, editum est Noribergae A°. 1658., vicesimo primo post mortem autoris anno. Praefixum est testimonium *Jacobi Welleri*, quo Schmidius his ver-

verbis commendatur: „ Etsi enim professione & officio Theologum non ege-
„ rit quidem Schmidius noster, pietate tanta tamen erat, ut eruditione illa
„ profunda sua in Graecis literis non ad invehenda Schismata, aut in praeju-
„ dicium Theologicarum rerum uteretur, qui male sanus ingeniorum quorundam
„ mos est: sed vero ut talentum unice ac perpetuo ad Dei referret honorem,
„ ansamque praeberet subinde cogitandi ac inquirendi ulterius in sensum diver-
„ sorum sacrorum locorum". Expressit Textum *Bezae*, ita ut vix vicies ab eo recederet, editionem Stephani aut annotationes Bezae secutus, interdum tamen etiam conjectura inductus; ut *Matth.* XXIII. 11. *Marc.* XVI. 1. *Luc.* VI. 23. *Jo.* VII. 29. *Rom.* XIII. 11. *Apoc.* I. 18. II. 5. nullis vero Codicibus scriptis adjutus. Quod ultimo loco dixi, confirmatur etiam ex nota ejus in *Gal.* V. 7. „ Codex quidam impressus", inquit, „ τὸ μὴ non habet. Et
„ videtur sane omitti posse. Nam sicut dicimus ἀνακόπτω σε τῆς ὁρμῆς: ita dici
„ posset τίς ἀνέκοψεν ὑμᾶς [τοῦ] πείθεσθαι, *quis inhibuit vos in credendo?* In
„ hoc tamen & similibus *Codices vetusti Manuscripti essent utiles*".

De Editione proposita Bentleji.

CUm initio anni 1716. virum Cl. *Richardum Bentlejum* Cantabrigiae primum in Collegio Trinitatis, deinde Londini in Bibliotheca Regia, qua erat, erga exteros praecipue, humanitate, familiariter viderem, per occasionem illi exposui, quos in Gallia N. T. Codices cum editis contulissem. Quo audito suasit, ut, quae in Schedis collecta haberem, ipso juvante, in lucem publicam emitterem. Cum vero & aetatis juvenilis & temporis peregrinanti parum commodi & nimis angusti excusatione uterer, rogaremque, ut ipse hunc laborem in se susciperet, meisque collectaneis uteretur, permovi tandem virum χριτικώτατον, ut edendi N. T., de quo prius nunquam cogitasse videbatur, consilium caperet. Communicavi igitur cum illo excerpta mea ex Codice C., quae orae editionis Oxonienses in octavo ipse adscripsit, & cum voluptate observavit, hunc codicem cum Alexandrino plerumque convenire; porro in Editionis Cantabrigiensis parvae margine descripsi, quae ex Codicibus Coislinianis aliisque deprehenderam; postea in ejus gratiam redii Lutetiam Parisiorum, Codicem C. iterum & quantum fieri posset accuratissime collaturus, quod & feci; denique Codicem Graeco Latinum epistolarum Pauli; quem A°. 1717. in itinere Heidelbergae inspexeram, ei & indicavi, &, ut eum nanciscerétur, curavi. Cujus rei fidem facit sequens epistola:

Clarissimo viro & jucundissimo Amico suo Jo. Jacobo Wetstenio S. P. D. Richardus Bentlejus.

Literas tuas accepi, Basileae datas VII Jan. 1718., pro quibus gratias tibi ago quam maximas. Eodem die quo eas acceperam scripsi ad Cognatos tuos Wetstenios Amstelodami, ut Codicem illum Paulinarum Epistolarum Graeco-Latinum mihi venundarent, quo vellent pretio aestimandum. Illi statim rescripserunt, sibi librum illum constitisse 250. florenis Hollandicis, sed ob beneficia a me partim accepta partim adhuc sperata se eodem pretio sine ullo lucro mihi vendituros. Misi igitur illis eam nummorum summam Amstelodamum, & librum intra paucos dies exspecto. Beasti ergo me, ut vides, cum illo tuo nuntio: & si quid ejusmodi veterrimae notae in aliis regionibus Tibi innotuerit, quaeso ut me facias certiorem. Gratissimum est, quod Correctiones Bibliae descripsisti: vix tamen crediderim eundem esse auctorem cum Lucae Brugensis illo, quem Epanorthoten vocat. Magno sane emerim, ipsum illum Lucae librum nanciscí: nam & longe optimus est, &, ut nosti, Lucas in notan-

dis Lectionibus ultra 4. Evangelia non procedit. Opus est mihi igitur Lectionibus quae supersunt, ad Acta & Epistolas. Quod in Reuchlini codice jam occupatus sis, gaudeo: etsi aetatem ejus non memoraveris. ---- Jam autem illud unice expeto, ut si quos Latinos veteris notae Actuum, Epistolarum & Apocalypseos Codices apud vos repereris, eos accuratissime tam ad verba quam ad verborum ordinem cum Papae editione conferas: hujusmodi Latinos veterrimos vel Graecis ipsis praetulerim: In Evangeliis autem tam uberem MSS. copiam penes me habeo, ut nihil amplius optem. Vale & me ama. Dabam Cantabrigiae X. Julii 1718.

Wetstenius Bentlejo.

Gratissimum est quod intellexi ex litteris tuis, gaudere Te admodum invento Codice illo Epistolarum Paulinarum Graeco-Latino. Confido autem, Te, qui soles ea detegere, quae omnes alios latent, plura de illo Codice observaturum, quae oculos meos fugerant, atque ita ex inspectione deprehensurum, nulla me usum esse exaggeratione. Nihil ab eo tempore audivi, utrum Liber ille in manus tuas pervenerit, aut quomodo procedat omnium votis desiderata editio tua Novi Testamenti; ad nos enim, qui in isto mundi angulo vivimus, nonnisi sero & incertis rumoribus omnia perferuntur. Patere interim, Vir clarissime, ut brevem status mei delineationem Tibi proponam. A quo tempore ad Diaconatum Communem Ecclesiarum nostrarum vocatus in patriam redii, vivo in domo patris mei; statio autem illa, licet pro mea aetate valde sit honorifica, tamen, ut verum fatear, neque studiis neque genio meo convenit, nam inde laboris plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus; inprimis postquam hoc anno Senatus noster decrevit, ut omnia officia publica non aliter nisi sortis jactu uni ex tribus Candidatis conferrentur, quo pacto expectatio promotionis infra trientem diminuta est. Officium praesens totum me detinet, ita ut parum sit otii ad aliud agendum: & si superesset, post ea quae jam feci, nihil tamen hic causam tuam juvare possem. Vides in quantas angustias me conjecerim: cum ergo hac non processerit, constitui alia rem aggredi via. Nosti, vir Cl., quid praestare possim in opere, quod moliris; cognosces facile, utrum e re tua sit nec ne, uti ministerio meo, & quomodo; velimque cognoscas me ad omnia fore paratissimum, dummodo inde aliquid non dico te dignum, sed saltem me non indignum sperare possem; durissimum enim foret, si post tot insumtos labores, & studium plurium annorum indefessum, quale in hoc genere literarum requiritur, in incertum movendo, nihil reportarem nisi oculos hebetes, animumque ad alia studia ineptum; istud, qua semper fuisti aequitate, sine dubio nolles. Verbum non addam, cum sciam, non unam tibi suppetere viam hanc difficultatem solvendi. Recordaberis, opinor, quid olim & quam liberaliter obtuleris, quantasque spes feceris. Quod si vero non consultum ducas opella mea porro uti, non aegre feres, si quocunque alio modo coner emergere, chartasque meas aut publici, ad quod multi me sollicitant, aut alieni juris faciam, aut plane caestus artemque reponam. Super his omnibus Te confidentius interrogatum volui, vir Celeb., agnoscens Te tuo quodam jure hic posse sententiam dicere, quam avidissime exspecto. Vale.

Interim 11. Januari 1717. prodierunt duae ad Bentlejum epistolae cum ejus responsis: annis vero 1720. & 1721. Prospectus totius operis, sive Specimen, postremum caput Apocalypseos Graece & Latine exhibens; nec non Observationes C. *Middletoni* & Vindiciae Bentleji; quibus consilium Autoris clarius pleniusque aperiebatur. Profitetur 1. se in editione N. T. Graeco-Latina praecipue usurum Codicibus Graecis & Latinis, mille annorum vetustatem superantibus. 2. ex Codicibus Latinis ordinem verborum in Graecis emendaturum & restituturum. 3. ex Graecis, qui cum Latinis consentirent, Latinorum Lectionem

nem, & viciſſim ex Latinis Graeca confirmaturum, atque Textum alterum ex altero ita correcturum, ut per omnia conſentiant. 4. eoque pacto ipſum *Origenis* exemplar, quo vetuſtius atque praeſtantius haberi non poſſit, quodque *Hieronymus κατὰ πόδα* ſit ſecutus, repraeſentaturum, 5. emendationes ex conjectura in Prolegomenis propoſiturum.

Ab eo tempore nullae fuerunt meae in opere hoc promovendo partes, tum quod nullos ejus, quam deſiderabat, aetatis Codices in Helvetia invenire poteram, tum quod Bentlejus ſignificaverat, ſe Codicibus, quibus Erasmus fuerat uſus, quorumque Collationem ei obtuleram, non egere, tum quod poſtea aliorum opera quam mea uti maluit, tum denique quod rationes ejus mihi non omnino probabantur. 1. Enim tam multa, ut vidimus, Codicibus vetuſtiſſimis Graecis & Latinis objici poſſunt, quae illorum teſtimonium infirmant atque elevant, ut ex illis ſolis vix quicquam certi confici poſſit. Taceri tamen non debet, ſi ex ſpecimine judicandum ſit, Bentlejum non vetuſtiſſimos tantum Codices, ſed etiam multo juniores magno numero undique conquiſitos, conſulturum, atque adeo plus, quam promiſerat, praeſtiturum fuiſſe. 2. Probo quidem emendationem Bentleji, verba *Hieronymi de optimo genere interpretandi* ita legentis: „ Sed libera voce profiteor, me in interpretatione Graecorum, absque ſcri„ pturis ſanctis, *ubi & verborum ordo myſterium eſt*, non verbum e verbo, ſed „ ſenſum exprimere de ſenſu". Quae etiam confirmatur obſervatione *Auguſtini de Doctrina Chriſtiana* l. IV. 20. in *Rom.* XIII. 14. „ *& carnis provi„ dentiam ne feceritis in concupiſcentiis.* Quod ſi quisquam ita diceret: *&* „ *carnis providentiam ne in concupiſcentiis feceritis*, ſine dubio aures clauſu„ la numeroſiore mulceret; ſed gravior Interpres *etiam ordinem maluit tenere* „ *verborum* ": Inde tamen minime conſequitur, Hieronymum in converſione N. T. ordinem verborum Graecorum religioſe ſervaſſe; cum ipſe Hieronymus, cujus verba affert Middletonus, ſaepe & diſerte ſe ordinem verborum neglexiſſe fateatur. 3. Si vera ſunt, quae in his Prolegomenis diſputavi, Codices illi Graeci, qui cum Latinis conſentiunt, ex Latinis ſunt immutati, adeoque omnem ſuam autoritatem a Latinis mutuantur: unde conſequitur, illorum teſtimonio verſionem Latinam confirmare velle, nihil aliud eſſe, quam idem per idem probare, &, quod Logici vocant, principium petere. Graecos autem Codices ex Latinis, & viciſſim Latinos ex Graecis corrigere, atque ita conſenſum mutuum extorquere, quid aliud eſt quam Regulam Lesbiam facere; inprimis ſi quis ea non raro & caute ſed paſſim utatur? 4. Hieronymus fatetur, ſe in verſione Latina locorum *Matth.* XXIV. 36. & *Gal.* III. 1. Codices *Origenis* Caeſareae ſervatos conſuluiſſe atque expreſſiſſe; at inde non ſequitur, eum unice & ubique eosdem exprimere decreviſſe: Hodie vero, deperditis plerisque Origenis ſcriptis Graecis, aliis autem parum accurate parumque fideliter Latine converſis, ſciri omnino non poteſt, quid plurimis in locis legerit. Adde, quod ſi vel maxime verum eſſet, Verſionem Hieronymi ad normam Codicum Origenis directam fuiſſe, ne ſic quidem, recte & bene eum feciſſe, ſequeretur; cum enim ex libris Origenis, qui ſuperſunt, conſtet, illum ſaepius, invitis omnibus codicibus ſuis, & nomina propria audacter immutaſſe, & integras pericopas absque ulla idonea ratione ex mera conjectura deleviſſe, ſuſpicio eſt, idem ab eo etiam in aliis ſcripturae locis tentatum fuiſſe. 5. Emendationes Bentlejanas, quas aut in publico propoſuit, tum nomine Phileleutheri Lipſienſis, tum in ſermone in 2. *Cor.* II. 16. aut cum amicis communicavit (quarum viginti & amplius, tacito tamen Autoris nomine, in prioribus Prolegomenis noſtris attulimus) ſingulas ſuis locis exhibebimus. Vereor autem, ut ſint tam certae, quam ſunt ingenioſae.

Litem inter *Bentlejum & Middletonum*, ſumma animorum acerbitate agitatam, (quod minime decebat de editione N. T. diſſerentes) noſtram non fa-

cimus. Verum ita fit: πολλὰ κενὰ τῶ πολέμω. Poſtea cum Bentlejo a ſuprema Regni Curia petenti, ut chartam ad editionem N. T. neceſſariam ex Gallia ſine portorio liceret importare, plurimi quidem, ſed non plerique, proceres eſſent ſuffragati, adeo aegre tulit hanc repulſam, ut conſilium edendi N. T. abjiceret, curamque editionis ex fratre nepoti, Eccleſiae Anglicanae presbytero, A°. 1742. moriens delegaret. Quantis copiis fuerit inſtructus, & utrum operam ſuſceptam ipſe ad finem perduxerit, reſcire non potui: Illud autem ſcio, habuiſſe Codices Evangeliorum Latinos vetuſtiſſimos, (ut dixi p. 107.) item collationem Codicis Vaticani a Thoma Bentlejo, fratris itidem filio, Romae factam, nec non collationem plurimorum Codicum Graecorum a *Jo. Walkero* in Gallia & Belgio inſtitutam, quorum ope ſe *ſex mille* circiter loca in Textu recepto Graeco & Latino emendaturum eſſe per Epiſtolam mihi ſignificavit. Utinam nobis contingat eſſe tam felicibus, ut Editionem Bentleji, theſaurum deſideratiſſimum, e tenebris in lucem productum conſpiciamus!

De Editione Bengelii.

JOannes *Albertus Bengelius*, primum *Deckendorfi* in Cœnobio Ducatus Wirtembergici hypodidaſcalus, nunc vero *Praepoſitus Herbrechtingenſis*, *Chryſoſtomi de ſacerdotio* libris, A°. 1725. editis, addidit *Prodromum Novi Teſtamenti Graeci recte cauteque adornandi*, in quo ſibi varias leges fixit, inter quas hae ſunt, de Textu praecipue atque vera Lectione: „ 1. Contextus „ modico Volumine cum Criſi edetur, ut in pera commode circumferri poſſit. „ 2. In Contextu medullam exhibeto editionum probatiſſimarum: nullam ſyllabam antehac non receptam recipito. Ecquid agnoſcis Lector verecundiam „ & cautionem meam? Oro te, ut hanc legem, quotieſcunque neſcio quid „ ſollicitudinis procedente ſermone noſtro tibi oborietur, recordere, ne ſyllabam quidem, inquam, etiamſi MS. mille, mille critici juberent, antehac „ non receptam, adducar ut recipiam. ---- Primae autem partes R. Stephano „ quaſi praeſcriptionis jure manebunt. ---- Factum eſt id tacito longi temporis „ caſu, non conſilio: Stephanique aetate ſi vixiſſet Millius, & contextum talem, qualem longe abeuntia ejus prolegomena formant, edidiſſet, in eandem „ veniſſet, credo, poſſeſſionem: Stephanus ſi hodie eam, quam olim, editionem proferret, Millii difficultates experiretur. 3. Interpunctionibus, ſpiritibus „ & accentibus non mediocrem curam impendito. --- Unius Pauli epiſtolae majori „ diſtinctionum varietate afficiuntur, quam in Hebraeo codice accentuum myriades, quibus oculum divinum, tanquam altioris originis apicibus, invigilaſſe, „ hoc ipſo non contemnendo videtur diſcrimine poſſe convinci. ---- Omnis „ Lectio contextus, cui varians in margine reſpondet, diſtinguetur Siglis: --- *s* „ denotabit *Signum* interpunctionis, ſpiritus accentusque varians. 4. Plurimum refert Chriſtianae rei, unum quoddam inſtitui *corpus*, vel cum contextu N. T. Graeci vel ſine eo excuſum, in quo notata ſit --- omnis illa Lectionis varietas, ---- ſed enim editioni quotidianis uſibus dicatae, qualem ego „ paro, potiora duntaxat adjici par eſt. 5. Potuit praeclara Lectio quaedam „ & a Complutenſibus praeteriri, & ab Erasmo ignorari, & a Stephano poſthaberi, & a Millio debilius confirmari; hic demum novorum Codicum ſuppetiae non poſſunt non eſſe exſpectatiſſimae. Detur exemplum. Heb. II. 9. „ legitur χάριτι θεοῦ ---- Millius: *editis congruit*, *quicquid uſpiam hodie eſt librorum MSS* ---- Imo vero χωρὶς clare habent (vide quid Codices juvent) „ perveteres membranae Uffenbachianae. ---- Haec igitur lectio illam nobis receptam, ſi non vincit, at certe aequiparat. Nam Chriſtus mortem χωρὶς θεοῦ „ γευσάμενος, idem eſt quod μὴ ἴσα θεῷ *Phil.* II., idemque quod *Filius hominis*, *mortuus proinde*, *ac ſi is non eſſet Deus.* — Hoc enim *Pſalmi* VIII. 6.

„ Apo-

„ Apoſtolus reſpicit, UTI τὸ γεύσηται EX מעט DEDUCTUM indicat, hac „ lectione Ariani potenter ſunt revicti: de qua plenius in Gnomone. 6. Pro„ mittitur *Canon unicus* verae lectionis ab omni alia dignoſcendae. Atque hic Ca„ non jam fixus & quatuor verbis comprehenſus eſt; ſed proferre nondum ma„ turum, quia ſine juſta declaratione minus fidei inveniat. complectitur autem „ omnem poteſtatem Canonum XLIII. Gerardi a Maſtricht, & omnes lectio„ num vel conſilio vel caſu variantium cauſas, verarum falſarumque criteria.

Idem *Bengelius* Prodromum alterum, a priori diverſum, edidit A°. 1731. in quo promiſit 1. Editionem majori volumine in quarto. 2. Textum non ex editione Stephani praecipue, ſed ex omnibus editionibus promiſcue formandum. 3. Diſtinctionem commatum & verborum, uti ediderant Apoſtoli, ſuppreſſa tamen ſigla *s*. 4. Diviſionem Codicum in claſſes, ut ſciamus, quinam vel accurate fuerint collati, vel minus accurate. 5. Lectionem Heb. II. 9. χωρὶς θεοῦ tuetur quidem, non vero Interpretationem, quam prius fecerat. 6. Monet, Canonem ſuum unicum verae lectionis dignoſcendae, quem ne nunc quidem profert, ab aliis modeſte in dubium fuiſſe vocatum.

Tandem A°. 1734. prodiit ipſa editio, praemiſſo hoc titulo: „ Novum Teſta„ mentum Graecum ita adornatum, ut Textus probatarum editionum medullam, „ margo variantium Lectionum in ſuas claſſes diſtributarum, locorumque paralle„ lorum delectum: Apparatus ſubjunctus criſeos ſacrae, Millianae praeſertim, „ compendium, limam, ſupplementum ac fructum exhibeat, inſerviente Jo. „ Alberto Bengelio Tubingae". Hic demum *Canon unicus* proponitur p. 433. his verbis: PROCLIVI SCRIPTIONI PRAESTAT ARDUA; quae, cum interpretatione egere nemo non videat, ita explicat: „ Sane proclive eſt, ut li„ brarius vel caſu, vel conſilio, vel caſu & conſilio, non mutanda mutet, ſed „ proclive etiam eſt, ut Codices novi prae antiquis, & codices Graeci vel La„ tini prae Graecis & Latinis, & codicis pauci prae multis, & Codices inter „ ſe propinqui prae Codicibus variorum climatum, idiomatum & ſeculorum, „ titubent". & p. 384. „*quaere tecum: utra lectio potius orta ſit ex altera?*" Editionem N. T. ſecutus eſt *Gnomon* A°. 1742. in quarto.

Abſit, ut quenquam debita laude fraudare velim. Et ſane, cum ipſe hoc ſtudium ſemper coluerim, non poſſum non vehementer probare conſilium eorum, qui iisdem delectantur: inde tamen minime ſequitur, me vel ſine praevio examine Bengelii editionem per omnia laudare, vel poſt examen inſtitutum etiam vitia a me deprehenſa & errores manifeſtos defendere atque tegere debuiſſe. Quin imo, ut perſonam, quam mihi impoſui, tuear, ad officium meum magis pertinet, vitia praecedentium Editionum indicare atque arguere, quam omnium praeconia peragere; alioquin jure mihi objiceretur: quid igitur moliris? vis ne aliquid addere ei quod perfectum omnibusque numeris abſolutum eſt? quid agis, poſtquam nihil ſupereſt agendum? Ergo, cum alea jacta ſit, veritas eſt dicenda, etiam ſi immerenti odium pariat.

1. Non maturi judicii, ſed inconſtantiae & *levitatis* ſuſpicionem praebet, quod Bengelius in altero *prodromo* a priori longe diſceſſit; in *editione* vero ipſa Apocalypſin totam, non ut promiſerat ex editionibus, ſed ex MSS. potiſſimum Codicibus concinnavit, *magnas ab cauſas*, ut in praefatione loquitur, & p. 788. „ Hic demum, *inquit*, Liber exceptionem a lege hactenus nobis rigide obſerva„ ta de Textu editionum preſſe ſequendo vehementer poſtulavit". Denique in *Gnomone* ſaepius Lectiones, quas in editione probaverat atque adoptaverat, rejecit, vel prius rejectas probavit.

2. Quod in Apocalypſi *Codices ſcriptos* ſecutus eſt, laudo: debebat autem eos etiam conſulere in textu omnium N. T. librorum formando, non vero cum aliorum invidia gloriari, ſe *ne ſyllabam quidem, etiamſi MS. mille juberent*, ante hac non receptam, in Textum recepturum. Superſtitioſus iſte Ca-

non de Textu nonnisi ex Editionibus formando Criticum nostrum in errorem jocularem induxit, ita ut, (*inverecunde*, dicam, an *incaute?*) mendum Typographi, quod in paucas editiones propagatum fuerat, iterum in Textum sacrum, invitis omnibus Codicibus scriptis, & repugnante editione Complutensi, Colinaei, secunda Stephani, & Bezae, reciperet. Locus est *Apoc.* II. 5. quem ita in Textu exhibet: ἔρχομαί σοι τάχει: in Variis vero Lectionibus notat ad vocem τάχει *Er. Steph. Ed.* 1. 3. *adeoque Codd.* Editionem *Erasmi* & *Stephani duas* ita legere video; sed illam lectionem ex *Codicibus* profluxisse nego. Bengelius, qui id affirmat, quomodo probabit? cum utique non ignoret, & Stephanum frequenter omnibus suis Codicibus editionem Erasmi praetulisse, & Erasmum non plures Codices, sed unicum eundemque mutilum Apocalypseos Codicem habuisse. Cumque istud τάχει Graecum non sit, nec unquam vel in N. T. vel apud LXX. Interpp. vel apud ullum alium autorem hoc sensu reperiatur, annon multo verosimilius est aberratione typographi τάχει pro ταχὺ expressum fuisse? quam conjecturam firmat testimonium *H. Stephani* qui *Thesauri* L. G. T. 3. p. 1275. „ τάχει, *inquit*, quod Vulg Lex. afferunt ex *Apocal.* „ 2. itidem pro *statim*, *cito*, MENDOSUM EST; nec enim ibi τάχει legi„ tur, sed ταχὺ, nimirum ℣. 5. ἔρχομαί σοι ταχὺ". Ex quo testimonio etiam consequitur, patrem Henrici Robertum in nullo suorum Codicum τάχει reperisse.

3. Quod *partem* tantum *Variantium*, quas habebat aut habere poterat, lectionum in editione sua exhibuit, non probo. Ex Codice *Dionysiano Gagnejus* varietates quindecim produxerat, Bengelius nonnisi sex, nihilo caeteris meliores; ex *Codice Basilienſi*, inquit p. 410. „ paucorum tantummodo, quae se„ legeram, locorum excerpta petenti (ne quis perpetuam collationem hic requi„ rat) eximias quasdam Matthaei primorumque Marci Capitum lectiones im„ pertiit Cel. Theologus, I. C. Iselius, plura paratus humanissime impertire, „ nisi egomet justis de causis recusavissem, cujus me *modestiae* non poenitet". & in prodromo primo, *editioni quotidianis usibus dicatae*, *qualem ego paro*, *potiora duntaxat adjici par est.* Quis in hac agendi ratione *modestiae* locus sit, me non videre fateor. Quin etiam valde dubito, utrum Collectio VV. LL. mutila quotidianis usibus sit aptior quam integra; & utrum omnia, quae adjecit, neglectis potiora, omnia vero, quae neglexit, minutiora fuerint. Neque poterit salva *modestia* postulare, ut hoc ipsi, affirmanti simpliciter & non probanti, credamus.

4. Sapientissimam Dei Providentiam majori cura invigilasse *Accentibus Hebraeorum* in V. T., quam distinctionibus Graecis in Novo — *credat Judaeus Apella*: *Non ego*; cum enim *doctrina Libris* novi Foederis comprehensa universo generi humano salutaris, atque perfectior meliorque sit, quam Religio Judaica, utique absurdum est dicere, id quod majore cura dignum erat, minus curatum, quod vero minori cura dignum erat, magis curatum fuisse.

5. *Versioni Latinae* & *Alexandrino Codici* nimium tribuit *Bengelius Introd.* p. 390. *Alex.* inquit „ Codicis & Latinae Versionis Collatio unam bre„ vissimam, facillimam decidendi rationem partim per se ministrat, partim ad „ eam deducit. ---- Alexandrinus igitur Codex & Latinus interpres, par bene „ compositum, ---- nulla commodiore ratione, quam ex Codicis Alex. & La„ tini interpretis conflictu mutuo, ---- elici potest, quae quaeritur, germana „ lectio. p. 394. ut plurimum, cum genuina lectione Graeca, Latina congruit „ lectio. p. 400. Consensus *Al.* & *Lat.* est perpetuum lectionis longe anti„ quissimae indicium. ---- Lectio illa antiqua ---- ut plurimum genuina est, & „ pondus habet incomparabile. Et *Defens.* p 46. Ubi Codex Alex. cum ver„ sionibus --- ac praecipue cum Latina congruit, pluris est quam vel triginta „ codices Graeci gregarii". Si enim vera sunt, quae supra disputavimus, Ver-

sio

ſio Latina conſenſui Codicum Graecorum, ſi non ſemper, plerumque tamen, cedere debet: Codex vero Alex. nullum pondus habet ſeorſum a Latinis, ad quos mutatus & interpolatus eſt. Neque me a ſententia dimovet, quod Bengelius confidenter pronunciat *Introd.* p. 400. *Codex Alexandrinus non eſt ad Latinos refictus*, & *Defens.* p. 46. „Omnium vero, inquit, minime illud fe„ rendum eſt, quod cenſor Alexandrinum Codicem ---- repudiat. --- Injuriam „ in codicem Alexandrinum cenſor, niſi eam retractat, nullis in criſin ſacram „ meritis compenſaverit". Hic enim non autoritatem ſequimur, verum argumentis agimus & rationibus. Age tamen, retractabo Codicem *Alex.* ut, quae p. 12. *& ſeqq.* ſcripſi, confirmem. Comparabo autem, brevitatis cauſa, Codicis Alexandrini variantes Lectiones in MATTHAEO ex Polyglottis Anglicanis cum Verſione Latina.

XXV. 9. δὲ] — *Vulg.* & ALEX.
13. ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται] — *Vulg.* & ALEX.
14. τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ] — bona ſua. *Vulg.* τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν
16. ἐποίησεν] ἐκέρδησεν *Vulg.* ALEX. (ALEX.
17. ὡσαύτως] + δὲ *Codex Verſionis Italicae*, ALEX.
21. & 23. εὖ] εὖγε *Vulg.* & a prima manu ALEX.
26. πονηρὲ δοῦλε] δοῦλε πονηρὲ *Vulg.* ALEX.
27. ἐλθὼν ἐγὼ] ἐγὼ ἐλθὼν Codex *Latinus*, ALEX.

XXVI. 3. καὶ οἱ γραμματεῖς] — *Vulg.* ALEX.
4. κρατήσωσι δόλῳ] δόλῳ κρατήσωσι *Vulg.* ALEX.
9. τὸ μύρον] — *Vulg.* ALEX.
20. δώδεκα] + diſcipulis ſuis *Vulg.* + μαθητῶν ALEX.
23. ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα] τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ *Vulg.* ALEX.
33. καὶ] — *Cant.* ALEX.
36. μαθηταῖς] + αὐτοῦ *Vulg.* ALEX.
43. εὑρίσκει] invenit *Vulg.* εὗρεν ALEX.
44. ἐκ τρίτου] — *Cant.* ALEX.
59. αὐτὸν θανατώσωσι] θανατώσωσιν αὐτὸν *Cant.* ALEX.

XXVII. 3. αὐτῷ] — *Vulg.* ALEX.
24. τοῦ δικαίου τούτου] τούτου τοῦ δικαίου *Vulg.* ALEX.
29. ἐπὶ τὴν δεξιὰν] ἐν τῇ δεξιᾷ *Vulg.* ALEX.
40. κατάβηθι] καὶ κατάβηθι *Cant.* ALEX.
41. δὲ] — *Vulg.* ALEX.
42. πιστεύσομεν] πιστεύομεν *Vulg.* ALEX.
60. τῇ θύρᾳ] ad oſtium *Vulg.* ἐπὶ τῇ θύρᾳ ALEX. abſurde.
61. ἡ ἄλλη] alia *Cant.* & *alius Codex.* ἄλλη ALEX.

His adde clariora exempla.

Heb. XI. 4. μαρτυροῦντος---τοῦ θεοῦ] teſtimonium perhibente ---- Deo *Vulg.* μαρτυροῦντος---τῷ θεῷ *Codex Claromontanus &* ALEX.

Jac. II. 6. καταδυναστεύουσιν ὑμῶν] per potentiam opprimunt vos *Vulg.* καταδυναστεύουσιν ὑμᾶς ALEX.

V. 4. αἱ βοαὶ — εἰσεληλύθασιν] clamor introivit *Vulg.* αἱ βοαὶ — εἰσελήλυθεν ALEX.

2. Pet. I. 5. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ] vos autem *Vulg.* καὶ αὐτοὶ δὲ τοῦτο *Editio Colinaei ex Codice Stephani* ια. *ad Verſionem Latinam reficto.* καὶ αὐτοὶ δὲ ALEX.

1. Jo. IV. 3. χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα] — *Vulg. Codex Vaticanus*, ALEX.

6. Perperam putavit Bengelius Codicem *Dionyſianum Gagneji* & *Petavianum tertium* eſſe duos Codices, duosque teſtes; cum revera, quod ex comparatione Variarum Lectionum liquido patet, non ſit niſi unus idemque Codex, qui prius

prius monachorum S. Dionysii, postea Petavii fuerat, nunc autem in Bibliotheca Vaticana servatur.

7. *Gerardus a Mastricht Caesareum Codicem ACCURATE legit*, inquit *Bengelius Introd.* p. 441. eundem tamen codicem ubique ponit, non in classe prima codicum accurate collatorum, sed in classe secunda, eorum nempe codicum, qui MINUS ACCURATE collati sunt; quo facto & sibi ipsi & Mastrichtio, qui in *Proleg.* 18. dixerat, se codicem illum *sedulo contuliisse*, visus est contradicere, cum praesertim ne verbo quidem mentem suam de collatione simul & accurata & minus accurata interpretaretur. Postea vero cum ad locum *Marci* XI. 3. ex silentio editionis Mastrichtianae conjiceret, Codicem Viennensem cum lectione recepta consentire; & conjectura aberravit, quod ex schedis G. a Mastricht didici, & contra regulam peccavit, quam ipse posuerat, *Introd.* p. 378. „ In priore, *inquit*, tantummodo classe licet etiam negative „ concludere plerumque, atque ita dicere: Hic liber vel hi libri non citantur „ pro lectione Variante; ergo stant a textu. In altera classe temerarium est ita „ ratiocinari, interdum etiam periculosum". Quid ad haec respondet *Bengelius? Defens.* p. 19. „ Triplicem, *inquit*, errorem dum mihi tribuit Censor, „ triplicem injuriam mihi facit". Putaveram hactenus, qui errantem comiter in viam reduceret, non injuriam illi facere, sed officium, imo beneficium, praestare: subscripseram Epilogo *Confessionis Basilienses*: „ Pollicemur, si ---- in „ melioribus instituamur, nos omni tempore Deo maxima cum gratiarum actione obsecuturos esse". Nisi si defensor dicat, me errores illi tribuere, quos non commiserit. Annon ergo repugnat, codicem ab eodem homine, eodem tempore, & accurate & minus accurate collatum esse? annon contra legem a se ipso positam peccavit? annon conjectura aberravit? Ut tamen videat, liberaliter secum agi, tollam illam apparentem contradictionem, distinguendo inter collationem accuratam, & editionem collationis accuratam: Cl. de Mastricht accurate quidem contulit Codicem Caesareum, sed collationem non accurate edidit, quin plurima suppressit, quod αὐτοψία me docuit. Idem antea de *H. Stephani* collationibus observavi p. 145.

8. *Rom.* XII. 11. in Codice *Claromontano* a prima manu erat scriptum καιρῷ. Postea emendator, abrasis tribus literis mediis, fecit ut esset κω id est κυρίῳ. Amici *S. Curcellaei* (quod ex schedis ipsius didici) & *J. Millii*, ut & *J. Morinus Exercit.* p. 38. lectionem a prima manu profectam notaverant: *R.* vero *Simonius* lectionem alteram ex emendatione ortam: ego utramque; omnes vere. At *Bengelius* nimis properanter existimavit, testimonium Simonii testimoniis reliquorum non solum repugnare, verum etiam praeferendum esse; atque lectioni a Simonio adductae argumentum superstruxit, quod non procedit, si a prima manu non est profecta. „ Citatur, *inquit Var.* p. 653., a Millio pro καιρῷ *Clar.* „ — Sed *Clar.* κυρίῳ habere docet Simonius in notis Gallicis ad h. l. — atque hi „ Graeco-Latini valde infirmant illud καιρῷ — quibus *sine dubio* congruit *Boern.*; „ & *Append.* p. 860. καιρῷ legi in Cod. *Boerneriano* fautores Lipsienses mihi con„ firmarunt; καιρῷ, inquit *Millius*, *legunt exemplaria Clar. Ger. tam in Graecis „ quam Latinis, ut ex collationibus MSS. ad nos transmissis apparet.* Latine „ quidem *tempori* in his legi, assentimur Millio: Graece autem ΚΩ id est κυ„ ριῳ in iisdem haberi, firmior testis est Simonius". At cur quaeso unus testis firmior est duobus, imo tribus aut quatuor? cur testes, qui non ad Graecum solum textum, sed ad Latinam etiam versionem, ei e regione respondentem & consentientem, provocant, non firmiores & accuratiores censendi erant Simonio, qui solius Textus Graeci fecit mentionem, & qui, ubi de hoc ipso loco egit, bis vel ter a vero aberravit? Vid. ejusdem Hist. Crit. N. T. p. 389. cur denique, cum Simonius non expresserit, utrum lectionem a prima manu an a correctore

rectore ortam adduceret, rejectis & ſpretis reliquis teſtibus ſolus proferri potius, quam cum illis in gratiam redigi debuit? Quid ad haec *Defenſor?* p. 18. „ *Simonio*, inquit, me potius, quam Millio ejusve amicis hic duntaxat credidiſſe, „ nemo mirabitur, qui utriuſque verba inter ſe contulerit". Ego eorum verba inter ſe contuli, ſed, qui meus ſtupor eſt, cur Bengelius Simonio potius quam Millio crediderit, divinare non potui. Sic etiam *Apoc.* XIII. 13. lectionem ἵνα πῦρ *lectioni Textus aequalem* eſſe judicat, adducta autoritate unius Codicis *Leiceſtrenſis*, quem tamen in parum accurate collatis ipſe numerat. Ex accuratiori vero Collatione intellexi, hunc ipſum codicem, ut novem alii a Bengelio producti non legere ἵνα πῦρ, ſed inverſo ordine πῦρ ἵνα. Hoc parum firmo tibicine nixus Bengelius tanquam de re certa aſſeverat *Var.* p. 824. „ Poſt „ μεγάλα librarius ἵνα, voculam eadem vocali terminatam, omiſit, deinde eandem repoſuit, & conſtructionem mutavit".

9. Codicem *Petavianum* 3. collocat in numero minus accurate collatorum claſſis ſecundae, neque ullam facti ſui affert rationem Bengelius; cum tamen *L. A. Zacagnius* in *monumentis* p. 441. de eo diſerte monuiſſet: „ Actus „ Apoſtolorum & Epiſtolas Catholicas adeo religioſe contulimus, ut nec minutiores varietates omiſerimus, uti ſunt articuli, tranſpoſitiones vocum, eorumque declinationes diverſae, rati in hoc ſtudii genere melius eſſe περιεργίας, „ quam incuriae notam ſubire. — Idem a nobis factum eſt in S. Pauli epiſtolis. — De his autem omnibus eruditum lectorem admonitum eſſe voluimus, „ ut pro certo habere poſſit, nos in hac collatione curam omnem atque diligentiam pro viribus adhibuiſſe.

10. *Promiſerat* Bengelius in utroque prodromo & in titulo N. T., *ſe exhibiturum in contextu medullam editionum probatiſſimarum.* Editio probatiſſima autem aut nihil hic ſignificat, aut editionem, cujus lectio, de qua agitur, Bengelio probaretur. Hujus tamen regulae oblitus non ſemel lectionem editionum priorum, quam probabat, non in *contextu*, ſed in *margine* poſuit, v. gr. lectionem poſtremae editionis Bezae *Matth.* VI. 1. primae Eraſmi *Matth.* XII. 3. Colinaei *Matth.* XII. 28, primae Eraſmi *Act.* X. 21. Haec ita excuſat *Def.* p. 20. „ Ubi editiones inter ſe differunt, *liberum mihi manebat*, genuinam lectionem, uti quolibet loco videbatur, vel in Textu vel in margine „ anteferre. Editiones unde cenſor aliquot loca allegat, ſunt deſitae & in Prodromo Lege III. exceptae. Quae cenſor hic profert, ad perturbandam rem „ faciunt: ego autem, *methodo mea* innocenti & *libera*, tranquillitati animorum „ conſului.

11. Verſionem *Coptam* affirmat 1. *Cor.* X. 9. non legere χριστὸν, ſed κύριον, & *Apoc.* XXII. 19. non legere βίβλε ſed ξύλε, quam lectionem, hac etiam autoritate motus, in Textum Graecum recepit Bengelius: at debebat etiam monere, in editione Wilkinſii legi in altero loco χριστὸν in altero βίβλε, & afferre rationes, cur lectio Copta, à Cl. *la Croze* ipſi indicata, lectioni Coptae diverſae à *Wilkinſio* repraeſentatae ſit praeferenda.

12. *Apoc.* XV. 6. praepoſitionem περὶ e textu eliminavit, autoritate unius Codicis, (a quo omnes reliqui diſſentiebant) Andreae, Editionis Eraſmi 1. 2. 3. & *Stephani* 1. 2. Si tamen non Millium in appendice aberrantem fuiſſet ſecutus, ſed ipſas editiones Stephani conſuluiſſet, deprehendiſſet, in omnibus exhiberi περὶ: & Variantem Editionum Stephani priorum lectionem non reſpicere praepoſitionem περὶ commatis ſexti, ſed praepoſitionem ἐκ commatis ſeptimi.

13. Ad 1. *Cor.* X. 28. dicit: Editionem *Complutenſem & Codicem Thuanaeum apud Curcellaeum* non habere verba, τοῦ γὰρ κυρίε ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. In his quidem ſecutus eſt Millium, ſed perperam & inconſiderate, cum facillime errorem cavere potuiſſet. Si enim editionem Complutenſem (cujus

uſum ipſi conceſſerat *Jo. Frickius*; ut ait *Introd.* p. 434.) inſpexiſſet, haec verba ſine ulla mutatione in hac editione expreſſa legiſſet: porro cum ſciret, Curcellaeum nunquam adnotaſſe in editione ſua, unde ſingulas lectiones Variantes hauſiſſet, conjectura Millii debebat ipſi ſuſpecta eſſe. Ex ſchedis autem Curcellaeo transmiſſis, quas ante oculos habeo, clarum eſt, non ex codice Thuanaco, ſed ex codice fratrum Puteanorum i. e. Claromontano Variantem Lectionem hauſtam fuiſſe: ex hoc fonte porro profluxit tertius error, nimirum quod Codicem Thuanaeum i. e. Theclae (ut infra oſtendemus) & Codicem Alexandrinum tanquam duos teſtes produxit, cum non ſint niſi duo unius ejusdemque merito ſuſpecti codicis nomina. Nec hic tamen ſubſtitit Criticus noſter; ſed, a Millio, ſua tamen culpa, in errorem raptus, addidit praeterea errorem multo graviorem, cum verba illa novem inſignia, & integram ſententiam continentia, temere e textu ſacro expungeret contra fidem datam, qua ſe ne verbum quidem aut ſyllabam Textui vel additurum vel detracturum promiſerat, niſi editiones praeſtantiſſimae addixiſſent. I nunc, Lector, & crede Bengelio modeſtiam ſuam praedicanti, & de audacia aliorum querelas injuſtas & ſuſpiciones injuſtiores jacienti!

14. *Marci* IX. 6. Lectionem λαλήσαι, quam in Textum receperat, firmat etiam autoritate *quatuor Codicum Bezae*: cum tamen illi Bezae i. e. Stephani Codices, (quod tum Codex Stephani β. & θ., quos ipſe contuli, tum inprimis Bezae editio prima teſtatur,) habeant λαλήσει; illud autem λαλήσαι poſteriorum Bezae editionum manifeſtae typothetarum aberrationi debeatur.

15. Redeamus ad commentarium in *Heb.* II. 9. ex prodromo priori ſupra p. 156. expoſitum. Fateor, me non cepiſſe, quomodo τὸ γεύσηται *ex* מעם *deductum* dici poſſet, niſi ſi quis, in voce Hebraica myſterium quaerens, per anagrammatismum ex מעם, quod *parum* ſignificat, faciat טעם i. e. γεύσηται: Si conjectura aberravi, potior culpa illius fuit, qui tam aenigmatice ſcripſit, neque mentem ſuam clarius explicuit. Audi jam, quid obvertat Bengelius *Def.* p. 11. *Haec*, inquit, *expoſitio non potuit placere iis, quos etiam firmiora pro Deitate Jeſu Chriſti argumenta urunt.* Novi quidem, fuiſſe, qui pro Deita-Jeſu Chriſti, ut prae ſe ferebant, alios urerent, ſed loris & flammis, non argumentis: quos vero argumenta firma pro Deitate Chriſti uſſerint, novi nullos. Porro quomodo haec cohaerent: *quos etiam argumenta firmiora urunt, illis infirmiora placere non poſſunt?* Mihi quidem in omni re probanda placent argumenta firma, infirma atque imbecillia non placent: ſed annon fieri poſſet, ut viciſſim aliis infirma placerent, firma diſplicerent? Denique cum tua iſtius loci interpretatio nemini mortalium, imo ne tibi ipſi quidem, nunc placeat, quaenam fuit ratio, ex omni humano genere eos ſolos eligendi, quos etiam clariora de Deitate Chriſti argumenta urunt, niſi ut animum malum proderes, & immerenti invidiam conflares? — Hic nigrae ſuccus loliginis, haec eſt Ærugo mera. Agnoſce verba tua, quae illum Prologum galeatum ſequuntur *Def.* p. 19. *Egomet autem in Apparatu ſcripſi: Interpretatio hujus lectionis, in Prodromo tentata, neque aliis neque mihi ſatisfecit.* Sive autem aliis placeat, ſive non placeat, ego ingenue fateor, nec lectionem hujus loci, quam praefers, nec ejus interpretationem, quam attuliſti, nec id quod inde conſequi putas, mihi placere; quin lectionem & interpretationem tuam rejicio, tanquam falſam, & conſequentiam tuam, ut ἀνακόλουθον. Pergit p. 12. „ Anagramma frigidiſſimum טעם & מעם „ mihi imputat, de quo nunquam cogitavi. nam ipſa noemata βραχὺ & γεύση„ ται, ut Chryſoſtomus, Sedulius, Haymo, Flacius judicant, per ſe reſpon„ dent"; quibus verbis ita mentem ſuam interpretatur, ut jam non luſus ingenii, ſed, quod gravius turpiuſque eſt, *ignorantia Hebraiſmi* ipſi jure objici poſſit. Sentit, opinor, verbum guſtare idem eſſe atque leviter & in transcurſu attingere. Ita interdum accipi fateor; ita dicto Tiberii: & tu aliquando deguſtabis imperium, ſera ac brevis potentia ſignificatur; at ſemper & ubique, &

hoc

hoc praecipue Apoſtoli loco, eam ſignificationem obtinere nego. Jonathan, Saulis filius, v. gr. non dixiſſet: Guſtavi parum mellis; nam ſi guſtare per ſe ſignificat parum guſtare, illud מְעַט redundaret 1. *Sam.* XIV. 29. 43. Guſtare mortem Hebraeis ſimpliciter ſignificat eſſe mortuum, nullo habito reſpectu ad brevitatem vel longitudinem temporis, quo quis in morte manet; Abel, qui ante quinquaginta ſecula mortuus eſt, nec magis mortuus eſt, nec magis mortem guſtare dici poteſt, quam qui ante horam efflavit animam: & viciſſim qui unum momentum mortuus eſt, dummodo vere ſit mortuus, non minus mortuus eſt, neque minus mortem guſtavit, quam ſi ſtatim poſt Adami lapſum mortuus fuiſſet. Res ipſa & uſus loquendi non patiuntur, ut de duobus aeque mortuis dicatur, alterum parum, alterum multum eſſe mortuum.

16. Bengelius nomen *Jeſu*, ſi recte calculum poſui, minimum vicies & quater contra pleroſque codices ſcriptos, & contra pleraſque Editiones receptas, vel ex contextu ſacro ejecit, vel in margine tollendum eſſe pronuntiavit. Quid erat, quaeſo, cauſae, cur nomen Jeſu virum doctum atque pium tantopere offenderet? Si quis illi ſua verba hic regereret: *Hoc non potuit placere iis, quos etiam firmiora pro Deitate Jeſu Chriſti argumenta urunt*; nonne majori ſpecie id faceret? Abſit autem a me, ut convicium convicio rependam. Alia, ſi quid video, ejus erroris fuit occaſio Vivit Bengelius inter eos, qui, quoties nomen Jeſu vel proferunt vel proferri audiunt, caput aperire ſolent; hinc fit, ut Concionatores eam vocem raro pronuntient, ne aut frequenti repetitione aliquid emphaſi detrahatur, aut caput alternis aperiendo & operiendo vel moleſtia actoribus creetur, vel attentio minuatur. Huic mori a teneris adſuetus cum videret, geſticulationem eccleſiaſticam & contextum ſacrum non convenire, imprudens contextum ex geſtibus correxit, cum juxta regulas ſanioris criticae geſtus potius ad voces contextus ſacri accommodare debuiſſet.

17. POSSEM hic Bengelium dimittere, niſi, *Defenſionis* ſpecie, aggreſſoris etiam partes in ſe ſuſcepiſſet, & in me, cui recenſionem Novi Teſtamenti ab ipſo editi, factam in Diario, quod hic editur, Gallico tribuit, impetum feciſſet; ne quis ergo putet, — haec opprobria nobis & dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli, age conſideremus ejus objectiones. *Def.* p. 3. „ meam, inquit, edi„ tionem ita decoloravit, ut multi Lectores, qui & cenſorem & me noſſent, „ vindicias mihi ſcribendas eſſe arbitrarentur". Cl. Bengelius, quem non niſi ex ſcriptis ejus novi, vir videtur eſſe minime malus, ſi ſuo utatur ingenio, ſed parum cautus adverſus hominum malevolorum ſuggeſtiones, quibus mens ejus nimis facile ex ſua ſede ac ſtatu dimovetur atque irritatur. Et quaenam tandem eſt illa decoloratio? En verba recenſionis: „ In laudem Cl. Bengelii dicendum „ eſt, eum omnem, quam potuit, diligentiam adhibuiſſe, ita ut haec editio cun„ ctis, quae praeceſſerunt, merito ſit praeferenda". Quid quaeſo majus poterat dici ab eo, qui ſummis laudibus eum celebrare voluiſſet? Fallor, aut plures erunt, qui exiſtimabunt, laudes has fuiſſe nimias potius quam *decolorationem*.

18. p. 7. „ Hic eſt, cujus diutinum Zelum adverſus operam a me in N. T. „ Graeco poſitam multi norunt. — Meum prodromum cenſor in prolegome„ nis paſſim pupugit. ---- Editionem Gerardi a Maſtricht ita recentavit, ut me „ non intactum dimitteret". Ita ſolent agere, qui fictis cauſis innocentes opprimunt. Ego illi turbulentam feci aquam, qui nec in Prolegomenis meis, nec in notis ad proleg. Maſtrichtii, nec in praefatione, vel verbo ejus mentionem feci, vel de eo, quantum quidem recordor, omnino cogitavi. Bengelius mihi tunc nec amicitia nec injuria cognitus erat: cumque probe noſſem, quam incertae & fallaces eſſent conjecturae ex prodromis & prolegomenis ductae, non poteram de ejus opere judicare, niſi poſtquam editio lucem publicam vidiſſet.

19. p. 15. „ Non ſolum codices contuli duodecim, quos Cenſura memo„ rat; ſunt praeterea Baſilienſes tres, Bodlejanus unus apud Waltonum, Ca-

„ merarianus, Dionyſianus apud Gagnejum, Gehlianus, Pariſinus unus apud „ Simonium, Wolfiani duo, complures apud L. Vallam & J. Fabrum Stapu„ lenſem. ---- Acceſſere Verſionis Copticae & Armenae & multa alia Verſio„ num Patrumque ſupplementa". Cum ipſe Bengelius in utroque prodromo nonniſi XII. ſuorum Codicum mentionem fecerit, quo jure conqueritur, in recenſione nullam rationem fuiſſe habitam reliquorum Codicum, de quibus nec ipſe verbum dixerat? Sed etiamſi Bengelius horum adminiculorum tunc mentionem feciſſet, quod poſtea in *Apparatu* fecit, nihil erat neceſſe, ut in recenſione idem fieret. Iſta enim adminicula omnia jam ante Bengelii editionem erant juris publici, & verſabantur in omnium manibus. Si Bengelius illis uti neglexiſſet, jure hoc ipſi vitio verti poterat: quod autem illis uſus eſt, non video, cur magnis laudibus ſit praedicandum. Eodem jure potuiſſet a me exigere, ut Catalogum omnium librorum vel ſuorum vel amicorum ſuorum, quibus in editione ſua concinnanda eſt uſus, conſcriberem: quod & abſurdum & iniquum eſſe nemo non videt.

20. p. 19. „ Mirum eſt tam ampla cenſorem praefatione duo haec allegata „ ornaſſe, & in ea virum integerrimum G. a Maſtricht pro infideli duce de„ claraſſe". At magis mirum eſt, praefationem quinque verſuum, quae non ſolum illa duo allegata, ſed reliqua omnia, quae multis paginis poſtea dicuntur, reſpicit, amplam appellari: omnem vero admirationem ſuperat, quod Bengelius a mente Cenſoris plane deerravit; duo enim manifeſto ponuntur lemmata, alterum ubi Bengelius ſuarum regularum eſt oblitus, alterum ubi duces infideles eſt ſecutus; prioris exemplum eſt ex Collatione Codicis Viennenſis a G. de Maſtricht facta, de qua ſupra *Obſerv.* 7. poſterioris ex Simonio, de quo *Obſ.* 8.

21. p. 23. „ Quam Cenſori ſententiam de lectione aliquot locorum N. T. „ adſcripſi ea *tum certe*, quum ſpecimen imprimeretur, Cenſoris ſententia fuit. „ ---- Veruntamen *veritatis cauſa*, non poſſum intercipere, quae vir inſignis „ Baſileae prid. Non. Febr. A°. 1735. reſcripſit: Ille vero [*Witſtenius*] „ quod ſancte omnes de Collegio affirmant, neque ſignificavit aliquid cuiquam „ noſtrum, de mutato a ſe inſtituto, ac in diverſam a Schedis Magiſtratui tra„ ditis formam deinceps reconcinnando. --- Sed vero poſt eas, quas dixi, Sche„ das pro exemplari novae editionis ad Bibliopolas miſſas, denuo ſe novum a„ liquod conſilium cepiſſe, atque idcirco etiam illas Schedas, illud exemplar „ operis abjicere, & nullius pretii habere velle, neque dixit, neque dici cura„ vit noſtrum cuiquam. Haec tibi ſignificanda eſſe putavimus, ut pro lubitu „ tuo uti, ac nomine atque autoritate ordinis noſtri ad te perſcripta, affirma„ re poſſes". Quis fuerit ille *vir inſignis*, nec ſcio, nec ſcire laboro. Cum vero perſonam Theologi induerit in hac epiſtola, aut impudentiſſime mentitus eſt inſignis impoſtor, aut odium Theologicum memoriam ejus omnem exſtinxit. Non jam dicam, me initio anni 1730. longo multarum horarum colloquio rem totam, quantum poteram clariſſime, Theologo vicino meo expoſuiſſe, &, ut cum Collegis communicaret, rogaſſe: cum vero is alia omnia feciſſet, contigit tamen, idque non ſine divina providentia, ut, indignitate rei permotus, ubi non omnino erat neceſſe, praeſentibus Conſulibus, Curatoribus Academiae & Theologis, eadem repeterem; quod a ſcriba Curiae ex ore meo exceptum, a Theologis non auditum ſolum, verum etiam in libello, fruſtra vetante ordine Amplisſimo in lucem edito, typis expreſſum eſt; in illo Conventu d. 25. Martii 1730. Theologi quaeſiverunt p. 459. „ Cur in ſermonibus meis de diſpoſitione pro„ ſitae Editionis Novi Teſtamenti Graeci toties variaverim?" Reſponſio reperitur p. 343. 344. ubi inter alia haec leguntur: „ Praeterea dixit; quod atti„ net ad diſpoſitionem Novi Teſtamenti a ſe edendi, ſe menſe Junio (quo ſpe„ cimen ſcripſeram) in alia fuiſſe opinione, quam menſe Septembr. (quo con-

„ ſilium

„ filium meum Theologis expoſueram) & ſententiam priorem mutaſſe, atque „ ideo in Hollandiam ſcripſiſſe, ut prius illud ſpecimen ſibi remitteretur." Cur Bengelius haec, quae prae manibus habebat, non inſpexit, poſtquam fuiſſet monitus, ne facile illis crederet, qui putant ſibi omnia licere in eos, quos Majeſtatem ſuam non ſatis comiter coluiſſe ſuſpicantur? Si ita ſcribit *veritatis cauſa*, an aliter ſcriberet *mendacii cauſa?* Hinc etiam conſequitur, falſum eſſe, quod Bengelius dicit, ſententiam, quam mihi affinxit, meam *certe* fuiſſe, *cum ſpecimen imprimeretur*; cum ex *Actis* clarum ſit, me integrum annum ante ſpecimen me invito editum ſententiam mutaſſe. Sequitur etiam, parum honeſte atque verecunde id Specimen 37. commatum priorum Matthaei vocari *Editionem Wetſtenianam*, & ea mihi objici, quae ipſe diu ante correxeram. Niſi ſi dicat, mihi non licuiſſe delere, quae non edideram. Ne quis vero exiſtimet, hac mea Variatione ſalutem Reipublicae & Eccleſiae in diſcrimen fuiſſe adductam, ſciat me in illo ſpecimine Oecolampadium, quem maximi ſemper feci, ſecutum Codici Evangeliorum Baſilienſi (qui in noſtra deſcriptione *primus* eſt,) nimium tribuiſſe, re vero propius examinata ab illa ſententia receſſiſſe: ſi tamen in illa perſtitiſſem, peccaſſem contra leges Criticas, non autem contra leges vel Reipublicae vel Eccleſiae. Quod Bengelius addit p. 23. *Quantum is deinde ſe mutavit, tantum mihi adſentitur*; verum non eſt. Cum enim ego, mutata priori ſententia, & Codicis illius Baſilienſis & Alexandrini & aliorum, tanquam ex Verſione Latina interpolatorum, autoritatem rejecerim, manifeſtum eſt, me hoc pacto longe longeque a Bengelio, qui maximam illis autoritatem tribuit, receſſiſſe. Aliud adhuc eſt in eadem *inſignis viri* epiſtola, quod ſilentio praeterire non debeo p. 24. „ Schedas illas jam eſſe in „ manu cognatorum Bibliopolarum reſpondit, deinde retrahere ſerio juſſus, „ poſt aliquod tempus, *non ſine efflagitatione pretii curſoribus publicis vectu-* „ *rae nomine perſoluti, quod & renumeratum ei de publico eſt*, exhibuit". Deſidero hic judicium Bengelii: quid, quaeſo, iſta fabula ad rem & ad Criticam facit? iterumne *veritatis* cauſa ἀπροσδιόνυσα protulit, ut mendacium alterum propagaretur? Vel an Bengelius inſtructus eſt teſtimonio authentico Triumvirorum aerario praefectorum, quo fidem faciat, illam pecuniam tanquam mihi ſolutam in rationes expenſorum relatam fuiſſe? Ego quidem & dixi & dico, me pretium illud, quod jure optimo petere poteram, (niſi ſi quis forte putat, Senatum Baſilienſem debuiſſe imitari judices Genevenſes, qui olim decreverant, ſcripta Patrum Graecorum & Latinorum, ex quibus Servetus tunc in carcere detentus & a Calvino ad necem poſtulatus haereſeos convinceretur, ipſius Serreti ſumtibus eſſe coemenda) nec petiiſſe unquam, nec accepiſſe. Probet, me accepiſſe, ſi poteſt: aut agnoſcat, ſe iterum ducem parum fidelem fuiſſe ſecutum. Me indignabundum haec ſcribere, fateor; nec tamen hic a riſu mihi temperare potui, obſervata Bengelii calliditate, qui cum & Theologo Baſilienſi placere cuperet, & illi hominum generi, qui in Germania, quod auſteram *pietatem* & ſingularem modeſtiam vel colunt vel ſimulant, nomen habent; Defenſioni lingua Germanica ſcriptae atque editae inſeruit *Epiſtolam immodeſtiſſimam* Latinam, ſed illam Germanice non convertit; ſcilicet ut duobus Dominis ſerviret.

22. p. 41. „ De *Bentlejo* & *Wetſtenio* ſententiam dixi in *Appar.* p. 447. „ Perpauca, opinor, loca ſunt, quorum receptiorem lectionem, a me muta„ tam, illi non mutent: MULTA ſunt, quorum receptiorem lectionem illi „ mutent, me non mutante: NON PAUCIORA ſunt, quae & illis & mihi „ unanimi conſenſu mutanda cenſeantur, atque hic conſenſus, non ex compo„ ſito initus, magnum poteſt praebere veritatis argumentum". Quomodocunque ergo rem geſturi eſſent Bentlejus & Wetſtenius, honore Bengelium augebunt;

ſi enim mutant, quae ipſe mutaverat, conſenſus hic magnum praebebit veritatis argumentum: ſi mutabunt, quae ipſe non mutavit, uti multa mutaturi ſunt, Bengelio teſte, haec ipſorum audacia modeſtiam Bengelii commendabit. At unde Bengelius ſcivit, quoties aut ab ipſo diſſenſuri aut cum ipſo conſenſuri eſſent? imo quomodo, niſi ſpiritu prophetico ſe afflatum probet, id omnino ſcire potuit? Sin autem neſcivit, annon judicium temerarium protulit & contra regulam a ſe poſitam *Epilog.* p. 880. „ Unum rogo, inquit, ne quis „ certe editor quicquam vel mali commatis vel boni, quod non SCIAT meum „ eſſe, pro meo habeat aut venditet; neve quicquam animi duntaxat cauſa „ convellat, generatim querelas inſtituens, ſi placet, de libertate critica, qua „ vel abuſus vel non ſatis uſus ſim; SED JUSTIS OMNIA EXEMPLIS, SI „ POTE, COMPROBET"? Haec cum ipſi fuiſſent objecta, ita ſe expedire conatur in *Defenſ.* p. 42. „ Quousque Bentlejus in mutando Textu progrediatur ex Apoc. XXII., quod ille caput ſeorſim edidit, *patet*, *ſi* ex ſpecimine dudum emiſſo, inquam in Apparat. p. 443., adhuc licet judicium facere". Atqui non poterat ignorare Bengelius, ex uno capite edito de totius N. T. editione judicium facere *non licere*; in primis ex uno capite Apocalypſeos, in quo libro ſolo plures Codicum ſcriptorum ab editionibus receptis diſcrepantes lectiones reperiuntur, quam in omnibus fere reliquis N. T. libris ſimul ſumtis. Ipſe Bengelius an permitteret de ſua editione N. T. judicium fieri ex ſolo ultimo Apocalypſeos capite? Pergit p. 43. „ *Wetſtenianae* criſeos fundamenta, non dicam in ſpecimine, & in Cenſura, ſed in Prolegomenis, „ ubi omnes editiones multo prolixius reprehendit, quam ego, inſignem mutationem intentabant. ---- Nunc id negat: *itaque quae de eo tum vere dixi*, „ *nunc dicere deſino*". Quod ſemel verum fuit, ſemper verum eſt; acumen itaque hujus dicti me non capere fateor. At nunquam verum fuit, me perpauca loca, quae Bengelius mutat, non mutaturum; & multa, quae Bengelius non mutat, mutaturum: quod ipſe Bengelius facile vidiſſet, ſi & Cenſuram meam, quam vocat, & praefationem editioni alteri Maſtrichtianae praefixam oculo attento perlegere fuiſſet dignatus. Cum enim ego autoritatem Verſionis Latinae, & aliarum omnium Verſionum, & Codicum etiam Graecorum cum Verſione Latina conſentientium, Lectioni reliquorum Codicum Graecorum ut plurimum poſtponam, fieri aliter non poterit: quin in plerisque majoris momenti locis, ubi Bengelius lectionem receptam mutat, ego illam retineam atque defendam.

23. Bengelius quaeſtione propoſita: qua ratione adornanda ſit editio N. T. Graeci, quae pauciſſimos offendere, plerisque autem ſine ſtudio partium judicantibus placere poſſit? reſpondit: ſi ex omnibus receptis editionibus Lectiones, quas novus editor optimas judicet, in Textu reponantur; ego contra putavi: ſi lectio plurium Codicum MSS. Graecorum praeferatur, & in Textum recipiatur; hanc regulam eſſe valde ſimplicem, nec quicquam habere quod a voluntate editoris pendeat; ita ſingulos Codices conſiderari ut totidem teſtes, & judicari, plus valere teſtes duos uno, & multos paucis, quod manifeſtam aequitatis ſpeciem habeat; & ſi quis unice hac regula uti velit, eum jure non poſſe cogi, ut lectionem cum hac regula pugnantem ſibi obtrudi patiatur. Notandum autem, licet exiſtimaverim, Lectionem plurium Codicum in Textu eſſe reponendam, non tamen ſtatuere, Lectionem illam ſemper eſſe genuinam; quin largior, aliquando Lectionem paucorum Codicum pluribus, imo Lectionem, quae in nullis Codicibus Graecis hodie reperitur, eſſe praeferendam: ſed contendo, tum illud nonniſi rariſſime accidere, tum de ea re caute & accurate in notis eſſe diſputandum. Bengelius, cum hanc regulam jugulum cauſae ſuae petere videret, in omnes formas ſe vertit, ut ictum declinaret. Age, quae affert,

pau-

paucis expendamus. Def. p. 43. „*Pluralitas MSS., ut a Cenſore promulgatur,* „ *labyrinthus eſt inexplicabilis*". Hoc dicit quidem, ſed non probat. p. 44. „ *Regulam ille ſibi in Proleg. poſuerat hanc:* Lectio plurium Codicum, cae- „ teris paribus, eſt praeferenda: *commodeque eam explicarat. Nunc & regu-* „ *lam & explicationem tollit*". Regulam non tollo, ſed partem explicationis, ubi Codicibus vetuſtiſſimis, quos ad verſionem Latinam mutatos eſſe poſtea deprehendi, nimium tribueram. *Imo ſi pluralitati MSS. tantum tribui debet, quantum Cenſura ei tribuit, omnes copiae, quas Prolegomena illa recenſent, dimitti poſſunt.* Haec non intelligo; ſi enim omnes copiae dimittuntur, quid ſupererit, quod numerari poſſit? quin certum eſt, ut ſciamus, quaenam ſit plurium codicum lectio, omnes, quotquot conquiri poſſunt, producendos & conferendos eſſe. *Nil vero aerumnoſius, periculoſius, & incertius excogitari poteſt, quam talis pluralitas, praeſertim ſi Orthodoxi omnia fere exemplaria, quae ex Oriente apportantur, corruperunt, & manuſcriptorum vel mediocris antiquitatis tanta eſt raritas.* At quis illi dixit, Orthodoxos fere omnia exemplaria Graeca corrupiſſe? Hoc dixi, omnes codices, quos habemus, a librariis Orthodoxis eſſe ſcriptos, adeoque omnes varietates ab illis fuiſſe profectas, pauca eos per incuriam omiſiſſe, reliqua ſtudio mutaſſe, ut lectionem vel ad orthographiae vel ad Syntaxeos, vel ad εὐφωνίας regulas Grammaticas accommodarent, vel ut lectionem, quam impeditam eſſe judicabant, interpretarentur: quodnam hinc oriatur periculum, aut quae aerumna & incertitudo, non perſpicio. Magnam quidem eſſe MSS. vel mediocris antiquitatis raritatem ne Bengelius quidem, puto, inficias iverit: difficultas vero, quae inde oritur, ipſum non minus urget, aliosque omnes, quam me. *Ergo antiquiſſimus Latinus, antiqui Orientales interpretes, ac patres omni jure ſuffragii exuuntur?* Ita; in textu Graeco concinnando, qui omnibus placere poſſit: in notis eorum ratio haberi poteſt; ubi tamen, inſtituto examine, apparebit, rariſſime ſecundum iſtos contra conſenſum codicum Graecorum eſſe pronuntiandum. *Nullum plane manuſcriptorum deinceps diſcrimen valebit?* de ea re agetur obſervatione ſequenti. *Accuratum eorum numerum quis quolibet inibit loco?* Editor producet teſtes quos habet, non eos quos non habet. *Duae unius loci lectiones, ubi altera prae altera unius ſubinde duorumve Codicum ſuffragio augetur, alternatim genuinae erunt?* At non nunc agitur de Lectione genuina, ſed de Textu edendo, qui ab omnibus recipi poſſit. Ubi aequalis aut prope aequalis pro utraque lectione produci poteſt numerus, quaeſtio non ex hac regula, ſed aliunde determinari debet. Id autem, niſi me memoria fallit, contingit rariſſime. Sed quam aliam regulam habet autor, quae omnem ubique dubitationem tollat, & lectiones omnes reddat certiſſimas?

24. Pergit: *Sed bene eſt*: Cenſor in Praefatione N. T. Graeci A°. 1735. editi, *eam pluralitatem ipſe improbat; atque ita, ut mirabili celeritate in alterum extremum incurrat.* „Illud jam addo, *inquit*, quod, quamvis forte pri- „ ma fronte novum videatur, iis tamen, qui receptae vulgataeque lectioni ab iſtis „ varietatibus metuebant, non poterit non eſſe gratiſſimum, nimirum Textus re- „ cepti auctoritatem ut plurimum nec conſenſu citatorum MSS. Codicum magis „ firmari, nec eorundem diſſenſu debilitari. Producuntur fateor teſtium loco *cen-* „ *tum* Codices, multis in locis a recepta Lectione diſſentientes. Cave autem exi- „ ſtimes, ſingulos religioſos, graves, idoneos, omnique exceptione majores eſſe; „ quin potius horum Teſtium Catalogum mecum attentis oculis perluſtra, & le- „ ves, corruptos, imo fictos falſoſque, ni vehementer fallor, deprehendes pluri- „ mos". *Temporis cauſa, ad cenſuram tantisper comendam, ſubito eam pluralitatem arripuiſſe videri* Cenſor *poterat, praeſertim cum paulo poſt* in illa praefatione N. T. *in alia omnia iverit.* Injuriam mihi facit Bengelius, quando

do me intra paucorum menſium ſpatium pugnantia ſcripſiſſe accuſat. Dixi, ſingulos Codices Graecos tanquam totidem teſtes eſſe producendos: ſed nunquam ſcripſi SINE DISCRIMINE, ſine examine, promiſcue omnes, etiam falſos & fictos, ad teſtimonium dicendum eſſe admittendos. An Bengelius aut ignoravit, aut me ignorare exiſtimavit, quid leges civiles praeſcribant: *Teſtium fides diligenter examinanda eſt: & ideo teſtes, qui adverſus fidem ſuam teſtationis vacillant, audiendi non ſunt* ff. de Teſtibus? Ex Codicibus *plus centum*, in editione Oxonienſi parva & in editione Maſtrichtiana adductis, inteſtabiles judicavi *quinquaginta*, quod vel nunquam in rerum natura extiterunt, vel, cum idem codex duo nomina haberet, aut alter codex alterius apographum eſſet, tanquam duo teſtes diverſi ſunt producti, vel ad verſionem Latinam ſunt interpolati. His quinquaginta poſſem nunc addere & alios ſupra deſcriptos, ex Verſione Latina pariter immutatos, & variantes Lectiones S. Curcellaei, quae etiam alio atque alio nomine, tanquam diverſorum Codicum, exhibentur.

25. Cum ſentiret, hac via negotium non ſatis expediri, aliam ingreſſus eſt p. 50. *Pluralitati MSS. codicum favere me, abſolute negat Cenſor.* --- *Quare ſpondeo, nullam typis adhuc excuſam recenſionem repertum iri, quae toto ſuo tenore cum majore numero codicum aeque conveniat, atque mea. Non eſt haec controverſia tam levis, quam prima ſpecie videatur.* Haec & temere & ambigue dicuntur. Cum enim Bengelius non ignoraret, quantam teſtium nubem produxiſſem, nec exſpectavit tamen, donec fuiſſent auditi, neque petiit, ut teſtimonia cum illo communicarentur, ſed, tertia teſtium parte neglecta, juxta paucos, qui ipſi aderant, pronunciavit, & pronunciat, ſuam editionem cum majori codicum numero convenire. Qui ſcit, quid teſtentur illi codices, quos nec vidit, nec videre voluit? Et quid ſi iſti, quos non vidit, teſtes conſentirent cum paucioribus eorum, quos vidit, annon fieri poſſet, ut tunc majorem ſuorum teſtium numerum numero vincerent; quo facto, quam ipſe plurium Codicum vocat lectionem, revera non eſſet lectio plurium, ſed pauciorum? Porro ſi per recenſionem ſuam intelligit Contextum ex editionibus praeſtantiſſimis a ſe concinnatum, nihil habebit contextus iſte, quod non in illis editionibns ſimul ſumtis reperiatur: majorem vero plurium Codicum rationem eum habuiſſe, quam editionum praecedentium ſingulas, nondum probatum eſt; &, donec probetur, dubitare licet. Sin autem per recenſionem ſuam intelligit judicium ſuum de veris lectionibus, i. e. non tam contextum ſolum, quam Lectiones, non in notis prolixis, ut Beza fecit, aut in prolegomenis, ut Millius, tectius exhibitas & paucioribus lectas, ſed margini ab eo appoſitas, eo conſilio, ut & omnibus aeque eſſent conſpicuae, & ipſi Textui vel praeferrentur, vel aequipararentur, *Spondeo nullam typis adhuc excuſam recenſionem repertum iri, quae toto ſuo tenore cum majore numero Codicum MINUS conveniat, quam Bengelianam.*

26. p. 52. *Quicquid Cenſor adhuc diſſeruit, me petit; me igitur eundem petit in extremo:* „ Ex omnibus, quae hactenus dicta ſunt, hanc inferamus „ concluſionem, viros probos debere tam miſerari eorum, qui, re pro viribus „ examinata, infeliciter a vero alicubi aberraverunt, quam averſari eos, qui ae„ gre ferentes, alios uti ſuis oculis, ſumma vi atque violentia exigunt, ut om„ nes eorum ſtent judicio, tanquam ſi ipſi omnino falli non poſſent". Nego conſequentiam. De Bengelio hic ne cogitaverat quidem cenſor, ſed de me meisque adverſariis, in quibus Bengelius tunc numerari non poterat. Et quomodo, quaeſo, de uno eodemque homine dici potuiſſet, dignum eſſe, cujus viri probi ſimul *miſerentur*, & quem *averſentur?* Et quis ſanae mentis Bengelii fortunam tunc miſeraretur, quem notum erat propter editum N. T. non tantum

tum a nemine vexatum fuiſſe, ſed eo pacto ſibi viam ad honores & ad rem lautam, in qua vivit, ſtraviſſe? aut quis illum deſcriberet, tanquam hominem, qui rem vi gerat, aliis ſuas opiniones obtrudat, alios oculis ſuis uti aegre ferat &c., cum ejus rei nullum usquam indicium oſtendiſſet? Cur ego denique de vi & violentia ejus conquererer, quem mihi aut nocere poſſe aut nocere velle, non erat metuendum? Adde his paria legi in fine Prolegomenorum priorum p. 201. quae certe Bengelium non petebant.

27. ib. *Cenſor, non tam male te ipſum de me exiſtimare, firma ſunt indicia: ſed id laboras, ut alii quam peſſime de me exiſtiment.* Haec ſunt ἀσύστατα, neque unquam aut extitit, aut exiſtet vir probus, cui haec deſcriptio tua convenire poſſit. Vellem *firma illa indicia*, quibus me non male de te exiſtimare probas, edidiſſes; eo enim pacto poſterius tui aſſerti lemma evertiſſem. Laudavi equidem & laudo diligentiam tuam, gratulor felicitati tuae, quod multa partim primus eruiſti, partim primus edidiſti. Eſt tamen quod in te deſidero, tum quod in credendo parum cautus malevolorum ſuggeſtiones, convicia, & mendacia propagaviſti, cujus generis nonnulla invitum me tibi objicere coegiſti; haec a perſona tua & a moribus tuis ſunt aliena: tum quod in alterum extremum delapſus ea ſcribis, quae ab homine fanatico potius quam Critico profecta videri poſſint. *Def.* p. 43. *Cenſor in rationibus decidendae lectionum varietatis inſufficientem admittit enumerationem partium, & id praeterit, quod unum omnium maxime ad deciſionem conducere jam jamque videbimus.* Et p. 51. *Ab omnibus tamen ejusmodi adminiculis res tandem abit ad munus divinae GRATIAE. Hoc magiſterio CHARACTER ille ſingularis, quem quaevis genuina lectio, luce ſua, ſuo ſapore comitatum, gerere ſolet, INTERDUM CERNITUR, SAEPIUS GUSTATUR; hoc jubare, quicquid mortalium mos, ſenſus, voluntas, ſocordia, curioſitas, olim vel nuper, in multis vel paucis libris, plerumque addidit, & interdum dempſit vel permutavit, tanquam fucus diſcutitur. Var. lect.* p. 770. de loco 1. *Jo.* V. 7, 8. *Et tamen etiam atque etiam ſperare licet, ſi non autographum Johannaeum, at alios vetuſtiſſimos Codices Graecos, qui hanc periochem habeant, in ocultis providentiae divinae forulis adhuc latentes, ſuo tempore productum iri.* & p. 688. in *Gal.* IV. 28. *Totum verſum ſic conſtituit* Bentlejus; τὸ δὲ Ἄγαρ συστοιχεῖ τῇ νῦν Ἱερουσαλὴμ, δουλεύει γὰρ κλ., *ut* Σινᾶ ὄρος ἐστιν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ *ſit gloſſa. Approbat* Millius, *ſed non intrepide, propter unanimem codicum in hoc inciſo conſenſum. Minus trepide* editor δίγλωττος, *qui communem ſenſum quovis Manuſcripto antiquiorem cauſatus, pro illis verbis* τὸ γὰρ-συστοιχεῖ δὲ, *tantummodo legit* ἡ συστοιχοῦσα. ATQUI HAEC NON COMMUNI SED APOSTOLICO SENSU CONSTANT. His ſimilia legi in C. M. *Pfaffii*, civis tui, *Diſſert. de variis N. T. lectionibus* p. 225. 2. *Cor.* V. 3. *Vulgaris habet lectio:* εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. *SENSUS COMMUNIS utique docet, eum, qui veſte indutus eſt, non eſſe nudum. Non itaque probabile eſt, talia ipſum poſuiſſe Apoſtolum.* His addo, quae ſcripſiſti in *Gnomone* p. 198. ad *Marc.* XVI. 17. Γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς novis) *IIS, QUAS NULLA NATIO ANTEA HABUERAT.* 1. *Cor.* XII. 10. Nam *Act.* II. 4. *linguae Parthorum, Medorum &c.* aliae *dicuntur, non* novae.

28. p. 55. „ Si primum ſpecimen ejus, ut & Prolegomena, deinde hanc „ ejus cenſuram, poſtremo ea quae ad Gerardum a Maſtricht contulit, exami„ nes; deprehendas, eum intra *ſex* annos rationes ſuas, typographorum dun„ taxat opera promulgatas, *ter* retexuiſſe, & quidem in iis partibus, quae ad „ interiora rei pertinent. Undecunque hoc proficiſcitur, firmitudo cordis deeſt, „ & caſus externi varios affectus, ſincerum judicium obnubilantes, pepererunt". Non ter, ut jam oſtenſum eſt, ſed ſemel ſententiam mutavi, recedendo a ſen-

tentia tum Bentleji, tum Bengelii, existimantium, Versionis Latinae & Codicum Graecorum cum illa consentientium magnam esse contra codices Graecos autoritatem; idque feci, non levitate aut *affectu* permotus, sed post acrem aliquot annorum meditationem, & post longum & laboriosum examen. Si prius cum plerisque viris doctis erravi, nil habet, quod mihi objiciat Bengelius, qui adhuc in eodem errore versatur: si vero errorem postea & agnovi, & alios de eo monui, judicet lector, an propterea Bengelio obstinatio potius, an mihi inconstantia debeat exprobrari. Ne jam repetam quae *Obs.* 1. p. 157. dicta sunt. Quod porro scribit, *casus externos peperisse varios affectus, sincerum judicium obnubilantes*, non minus falsum quam inhumanum est. Me certe casus illos externos non permovisse, ut sententiam mutarem, ex iis quae dicta sunt, ut opinor, constat. Haec iterum *vir insignis* Bengelio suggessit; cui, si viveret, responderem: *Non adeo cecidi*; quid Bengelio regerere possem, malo ipse in se descendens intelligat, me tacente. Cum primum de consilio meo edendi N. T. varii rumores spargerentur, illud solebam ita interpretari: Nunc, id est anno 1729., Tigurinos edere V. T. ex codice Alexandrino, autoritate veterum, *non sine adhibita* κρίσει, *castigatum ac suppletum:* me, quod illi faciant in V. T., facturum in N., nec videre, cum illorum factum laudetur, quo jure mihi idem facienti in crimen verti possit. Haec vera pariter & aperta & sufficiens erat descriptio; quam si quis parte mutilet, partem addat, & partem in alium sensum detorqueat, procudet designationem obscuram sane & ineptam, sed nec meam, nec mei operis. *Nihil est, Antipho, quin male narrando possit depravarier.*

De V. L. Collectoribus atque Editoribus.

„ EDitiones, quae abhinc centum aut circiter annis factae sunt, aut adhuc
„ fiunt, nihil melius aut accuratius primis illis habent. Sunt enim omnes
„ vel ad Frobenianas vel ad Stephanicas vel ad Complutensem expressae, qua-
„ rum accurationem & elegantiam assequi posse summa votorum est multis hu-
„ jus aevi typographis". Teste αὐτοψία, observante etiam *Curcellaeo* in Praefatione N. T. & post ipsum H. *Hottingero*, cujus verba adduximus. p. 147.

1. *Patricius Junius*, (de quo supra p. 8. 65. & 78.) Caroli 1. Angliae Regis Bibliothecarius, non solum primus Codice Alexandrino est usus & ex eo epistolas Clementis ad Corinthios edidit A°. 1633., verum etiam Codicem integrum, ut & Cantabrigiensem Bezae, cum editione Elzeviriana secunda contulit, & Variantes Lectiones cum viris eruditis communicavit; quin etiam Novum Testamentum Graecum inde ab A°. 1634. plus centum quinquaginta locis, infeliciter, ut ego quidem judico, ex conjectura sua emendare tentavit. Eas emendationes, quarum partem etiam Hammondus vidisse videtur, ex Junii ἀντογράφῳ in Bibliotheca Remonstrantium Amstelodami cum schedis Vossianis servato, suis locis proferemus.

2. A°. 1641. *Hugo Grotius*, Interpretum N. T. longe praestantissimus, edidit Annotationes in IV. Evangelia, & A°. 1646. in Acta & Epistolas Apostolorum, in quibus Lectionem Codicis Alexandrini saepe receptae praefert, aliquando etiam ex conjecturis Textum emendare conatus, quae omnia a Piercio excerpta Polyglottis Londinensibus inserta sunt.

3. Non ita multo post Grotium *Henricus Hammondus* scripsit Annotationes Anglicas in N. T., in Monitis ad Lectorem ita praefatus: „ Multi viri docti,
„ Lucas praecipue Brugensis & Robertus Stephanus, magna diligentia obser-
„ varunt V. L. multorum Graecorum Codicum MSS. Quoniam vero Anglia
„ nostra quibusdam monumentis antiquis ditata est, quae a Deo in usus hone-
„ stio-

„ ſtiores deſtinata ſunt, quam ut in Archivis ſerventur, tanquam in ſepulcris „ cadavera, & inter vermes in ſitu & pulvere jaceant, quosdam Codices con„ ſului, & ex illis quandoque V. L. ſelegi publico offerendam ---- ut, qui „ judicio pollent, pro re nata illa utantur. Primum MS. ego bis contuli reper„ tum in Bibliotheca Collegii Magdalenae Oxonii. Secundus eſt MS. Alexan„ drinus, tertius Bezae Cantabrigienſis, quorum V. L. mecum communicare „ dignatus eſt Reverendiſſimus Archiepiſcopus Armachanus. Quicquid ex ali„ quo horum codicum cognitu utile viſum eſt, in margine interiori hujus libri „ translatum & e regione Textui appoſitum conſpicitur". In ipſis Annotationibus frequenter Vulgato Textui aliam Lectionem praefert, aut ſaltem aequiparat: aliquando etiam Textum ex conjectura emendare non dubitavit.

4. A°. 1657. *Brianus Waltonus* in Polyglottis Londinenſibus expreſſit Textum N. T. juxta Editionem Stephani tertiam: in Tomo autem ſexto adjecit V. L. non tantum Stephanicas, & Bezae ex Codd. Cantabrigienſi & Claromontano, ſed etiam ex variis MSS. Codd. Anglicanis, quos magno exhauſto labore cum editis vel ipſe contulit vel conferendos curavit *Jacobus Uſſerius*. Varia tamen hic deſiderantur, nam primo ex omnibus iſtis Codicibus in Anglia repertis ne unus quidem ſatis vetuſtus aut alicujus autoritatis eſt, dein Codex 61. *Montfortii* dictus, qui totum N. T. continet, non niſi in Evangeliis & Actis cum editis collatus eſt, neglectis Epiſtolis cum Apocalypſi; denique *Veleſii* V. L. tanquam ex Graecis Codicibus excerptae proponuntur, quas ad Latinos tantum Codd. pertinere ſupra p. 59. probavimus.

5. A°. 1658. *Stephanus Curcellaeus* edidit N. T. cum V. L in 12, quae editio poſt ipſius mortem ter, annis nempe 1675, 1685, & 1699. praelo ſubjecta rurſus fuit. Conſilium ſuum & rationem operis in Praefatione ita proponit: „ Cum animadverterem, inquit, cognitionem V. L. eſſe valde utilem, „ & propemodum neceſſariam, & tamen magnam partem earum, quas vetera „ MSS. continent, in hodiernis Editionibus deſiderari, operae me pretium fa„ cturum arbitratus ſum, ſi colligerem omnes, quas in diverſis exemplaribus „ invenire poſſem, & novae editioni adjicerem".

Docet deinde in Textu ſe expreſſiſſe ſuperioris temporis Elzevirianas editiones; in ima vero pagina exhibuiſſe V. L. non tantum quas ediderat Stephanus, aliasque ejus conjecturas, & ex Erasmica & Complutenſi collectas editione, verum etiam ex quatuor Codicibus MSS., nimirum Bezae, quem Claromontanum ille vocaverat, Epiſtolarum Paulinarum, Thuanaeo totius N. T. ſi Matthaeum detraxeris, Mazariniano IV. Evangeliorum ante octingentos annos ſcripto & Conſtantinopoli allato, nec non ex alio MS. adhuc vetuſtiore.

Addit porro, ut vulgari objectioni occurreret: „ Fateor exemplarium noſtro„ rum ſcripturam plerumque meliorem eſſe ea, quam V. L. exhibent, ſed non „ ſemper. Ideoque Textui ſunt adjiciendae, ut unicuique intelligenti libera „ relinquatur facultas, quam volet, eligendi aut rejiciendi. Quod vero praeter„ ea quidam afferunt, id eſſe noxium, utpote quod ſuſpicionem ingerere poſ„ ſit, ſcripturam Novi foederis ita eſſe corruptam, ut tutum non ſit illi fidem „ adhibere, facile diluitur. Nam contra potius corruptionis ſuſpecta eſſet ha„ benda, ſi V. L. omiſſae forent, quia ignoraremus, an veram haberemus. „ Sed omnibus diligenter annotatis certi poſſumus eſſe, veram quoque inter „ illas repertum iri, & accurato ſolum examine opus eſſe, ut a falſis diſcerna„ tur. Optandum quidem eſſet, ut nulla diverſitas Lectionum in hoc libro in„ veniretur, & ut omnes, qui eum deſcripſerunt, tam fideliter & accurate in „ iſto opere ſe geſſiſſent, ut cuncti Codices ad unguem inter ſe conſentirent; „ ſed quandoquidem res aliter ſe habet, & jam ab antiquis ſeculis quaedam „ loca non eodem modo in omnibus exemplaribus lecta ſunt, ut paſſim teſtan-

„ tur Interpretes, malum istud dissimulatione non sanabitur. Nullus enim, „ qui veterum aut recentiorum Commentarios vel obiter inspexerit, id ignorare „ potest. Sed laus sit Deo, quod nullum inde fidei Christianae periculum im- „ minet. Quantacunque enim Scripturae varietas in his libris occurrat, nihil „ tamen inde productum est hactenus, quod erroribus aut vitiis vel minimum „ faveat, sed omnia optime ad veritatis & pietatis defensionem in illis conspi- „ rant. Forte quidem Orthodoxis per V. L. aliquis eripietur locus, quo ad- „ versus Haereticos pugnare consuevérunt. Sed ea, quae alicujus in fide Chri- „ stiana sunt momenti, tot Scripturae locis repetuntur, ut etiamsi unus aut al- „ ter eorum nobis deesset, non propterea veritas periclitaretur. ---- Si angustia „ Marginum permisisset, ubique libros nominassem, quos secutus fui, ut, qui „ vellent, consulere eos quirent. ---- Vale & operi in communem Christiano- „ rum utilitatem suscepto gratus fave: &, sicubi nos in tot minutiis forte lap- „ sos esse contigerit, benigne ignosce.

Multum debemus *Curcellaeo*, cujus consilio & industria factum est, ut studium Criticum N. T., quod toto hoc seculo fere neglectum jacuerat, reviviscceret, & paulo post *Jo. Fello* occasionem praeberet, tum parvam editionem Oxonienscm curandi, tum de majore, a *Jo. Millio* demum perfecta, cogitandi. Plus autem eidem deberemus, si aut angustia marginum libros, quibus usus erat, ubique citare permisisset, aut vita ei superfuisset *ad editionem aliam quam meditabatur in majori forma perficiendam.* Licet autem Curcellaeus, quod promiserat, fideliter & diligenter praestiterit, malam tamen apud multos gratiam iniit. Suspiciones quorundam Theologorum non moror: cum hic non tam quaeratur, utrum Lectio Varians, & diversa a lectione vulgo recepta, huic vel illi Christianorum sectae faveat vel non; sed utrum revera in Codicibus scriptis aut alibi reperiatur, & bona fide inde sit excerpta; utinam vero aequiorem Curcellaeo se praebuisset *G. a Mastricht*, qui de Variantibus ex conjectura Lectionibus agens *proleg. 9.* „ suspectus, inquit, quoque est aliis *Curcellaens* de „ insertis, inter reliquas, quibusdam EX SUO INGENIO lectionibus. Ipse „ in Praefatione fatetur, *se intermiscuisse nonnullas Stephani aliorumque emen-* „ *dationes ex conjectura.* AD QUAE VERBA Doctiss. *Saubertus* in Pro- „ legom. ad varias Lectiones Matth. p. 35. notat: *Hujusmodi merae conje-* „ *cturae, ab omni antiquitatis suffragio desertae, in sacrum Textum nullo* „ *admittendae modo; nisi heterodoxis quibusque campum velimus aperire gras-* „ *sandi pro lubitu, & scripturam velut sutor corium tractandi.* & *prol. 52.* „ *Curcellaeus* primus collegit ex editis & MSS. etiam ex conjecturis lectiones, „ easque in finem paginae conjecit, nulla facta mentione libri aut codicis, ex „ quo hausit, num ex manuscripto vel excuso, num lectio ex conjectura, qua- „ les immiscuisse eum supra observavimus". Si enim Mastrichtius ipsam Curcellaei editionem accuratius inspexisset, deprehendisset, illum, quoties conjecturam proponit, diserte praefari, ita H. Stephanum, I. Causaubonum, D. Heinsium vel alios VV. DD. conjeciisse; porro illas lectiones ex conjectura, in universum circiter quadraginta, non in fine paginae sive ad marginem textus exhibuisse, sed ad calcem libri in appendicem rejeciisse; denique Saubertum scripsisse contra eos, qui conjecturas suas in Textum sacrum recipiendas, & in locum extrusae lectionis veteris substituendas esse contendunt, aut qui emendationem ex conjectura factam calculo suo approbant, quorum neutrum Curcellaeus fecit. Sive autem haec, sive alia Sauberto mens fuerit, cum tamen certum sit, plerosque omnes interpretes N. T. emendationes ex conjectura proposuisse, idque suo jure se facere credidisse, cur vitio vertatur Curcellaeo, quod illas conjecturas adnotavit? imo annon accurati collectoris officio male fuisset defunctus, si id neglexisset?

At alia, eademque duplex, difficultas me diu impeditum tenuit atque vexavit: Cum enim obſervarem, & non paucas Curcellaeum afferre Lectiones variantes, quae in nulla editione & in nullis Codicibus ſcriptis reperiuntur, & longe maximam Lectionum, quas affert, Variantium partem in uno & ſolo Codice Alexandrino reperiri, quaerebam apud me, unde Curcellaeus hauſiſſet lectiones, quae aut nuſquam reperiuntur, aut nonniſi in Codice Alexandrino, quo ſe tamen non fuiſſe uſum affirmaverat? „Inſuper, *inquit*, Variarum lectionum Col- „ lectiones Lutetia fuerunt mihi ab animo communicatae, ſed aliquanto ſerius, „ cum eas reliquis adjungere non eſſet integrum ---- Altera ex Bibliorum Grae- „ corum Codice *Theclae* ---- Carolo I. Angliae regi a Cyrillo Conſtantinopo- „ leos Patriarcha dono miſſo, quem illuſtris vir Hugo Grotius in ſuis annota- „ tionibus in N. T. aliquoties ſub Anglici codicis nomine citat. ---- Sed quia „ grandioris ſunt molis, quam ut in Appendice exhiberi poſſent, alii editioni „ in majori forma a nobis reſervantur, ſi Deus dederit, ut eam aliquando ador- „ nare vacet". Cum haec cura me coqueret atque ſollicitaret, eoque magis, quod de viri optimi fide non dubitabam, forte fortuna in ipſos faſciculos Lutetia & Londino ad Curcellaeum miſſos, qui inter ſchedas viri Rev. *Philippi à Limborch* diu delituerant, incidi. Quid repererim, paucis exponam. Faſciculus primus continet literas, ut Curcellaei manu notatum eſt, *E. Bigotii*, in quibus ex Codicibus ſupra n. 103. & 104. deſcriptis nonniſi ſeptendecim Variantes lectiones ad Matthaeum & Marcum erant excerptae, nimirum *Matth.* II. 11. III. 7. IV. 10. 18. X. 8. XXIII. 25. XXIV. 49. XXVI. 71. 74. XXVII. 35. *Mar.* II. 18. IV. 8. VI. 15. 33. IX. 20. 40. XIV. 15. Secundus continet ἀπόγραφον Collationis MS. Cantabrigienſis a P. Junio inſtitutae, nec non collationem accuratam Codicis Alexandrini, partim Patricii Junii, partim Franciſci Junii manu deſcriptam; quibus Curcellaeus in hac editione uſus non eſt. Tertius manu *Michaelis Falcarii* ſcriptus, *Davidi* vero *Blondello* inſcriptus (quorum ille A°. 1657. iſte vero jam A°. 1655. diem obierat) exhibet Collationem duorum codicum, qui aliquando ſimul, aliquando alternis citantur; alter Codex conſtanter appellatur *Puteanus*, eſtque codex Claromontanus epiſtolarum Pauli: in alterius nomine variatum eſt; ter quidem in prima pagina vocatur Codex *Theclae*, bis codex *Anglicus*, deinde per plures paginas compendio *Th.*, tandem vero, & in ipſa inſcriptione, venit nomine Codicis *Thuanaei*, quae ſunt quatuor unius ejusdemque Codicis Alexandrini nomina. Facile jam intelligimus, quomodo Falcario homini Gallo & Eccleſiae Reformatae Miniſtro hic error obrepere, & Curcellaeo fucum facere potuerit. Acceſſit alius error haud paulo gravior; qui enim duos iſtos codices contulerunt cum editis, parum accurate rem geſſerunt; nam in Evangeliis ex codice Alexandrino non niſi tredecim Variantes lectiones notaverunt, &, quod multo pejus eſt, cum parum exercitati eſſent in legendis MSS. literis uncialibus ſine diſtinctione vocum exaratis, frequenter in Puteano & Alexandrino codice imperite & perperam legerunt, quae in ipſis Codicibus non reperiuntur, quod minimum centies factum eſt; praeterea ubi in uno eodemque commate vox quaedam bis extabat, Collatores nonniſi comma & vocem, cujus variantem lectionem exhibebant, annotarunt: unde factum eſt, ut Curcellaeus in loco varianti lectioni aſſignando paſſim aberraret. Ex hac poſtrema obſervatione conſequitur, cum Curcellaeus (praeter ſeptendecim illas Varietates ex Codicibus Mazariniano & Vigneriano) aliis codicibus MSS. uſus non ſit niſi Alexandrino & Claromontano; variantes lectiones in ejus editione exhibitas, quae nec in iſtis duobus Codicibus nec in editionum priorum aliqua reperiuntur, in erratis numerandas, & nullo loco habendas eſſe.

6. A°. 1660. *Joannes Pricaeus* Commentarios edidit in varios N. T. libros,

bros, in quibus vulgato Graeco textui non raro Latinam Verſionem, aut Codicis Alexandrini Lectionem, aut ſuas conjecturas praefert.

7. A°. 1672. *Johannes Saubertus* Helmſtadii edidit in quarto V. L. Textus Graeci Evangelii S. Matthaei, ex plurimis impreſſis ac MSS. Codicibus collectas, & cum Verſionibus nec non cum Patrum Graecorum Latinorumque Commentariis collatas. Hunc librum Simonius praeter ſuam conſuetudinem laudibus cumulat, unde a Millio ſummo ſtudio ſed fruſtra quaeſitus fuit. Revera autem nihil continet praeter V. L. in Polyglottis & a Curcellaeo jam editas: addit quidem MS. Raviani, Editionis Brylingeri & Matthaei Hebraici, item Verſionis Lutheri atque Moscoviticae V. L., ſed iſtae omnes ad veram Lectionem aſſerendam vix ullius habendae ſunt ponderis: in extremo libro, quod praecipuum erat, adjecit V. L. ex MS. Codice Academiae Juliae nec non Editione Commeliniana Jo. Chryſoſtomi Homiliarum in Matthaeum: Codicem iſtum MS. dicit eſſe antiquiſſimum, literisque uncialibus ſine vocum diſtinctione ac ſine ſpirituum accentuumque notis in membrana deſcriptum, majori tamen parte mutilatum.

8. A°. 1675. *Joannes Fell* Decanus Ædis Chriſti Oxonii, & paulo poſt ad Epiſcopatum ejusdem urbis evectus, edidit *N. T. & V. L. ex plus* 100. *MSS. Codicibus & antiquis Verſionibus collectas:* ut titulus non appoſito Editoris nomine teſtatur. Praefatio ita incipit: „ Dici vix poteſt, quantas tra„ goedias excitaverint, hoc praeſertim ſeculo, ſcriptores nonnulli perperam e„ ruditi, & partium ſtudiis in transverſum acti, de V. ſubinde S. S. L. Nimirum „ criminantur, illis deberi, quod nihil certi aut ſinceri in Bibliis ſuperſit, ſi „ quidem temporis lapſu, haereticorum fraudibus, & librariorum injuria ita „ comparatum, ut notha & rejectitia irrepſerint, quae Textum ipſum mole „ exaequant, & jam novis oraculis divinitus miſſis opus videatur, ut, quae „ reapſe fuerint divina oracula, cognoſcamus. ---- Cum vero attentius ea re„ cognoſceremus, plane comparebat ---- adeo liberaliter a Deo O. M. cum hu„ mano genere actum, ut neceſſaria quaeque, & ad ſalutis ſummam facientia in „ S. literis ſaepius repeterentur; ita ut ſi forte quidpiam minus commode alicu„ bi expreſſum, id damnum aliunde reparari poſſit. Quin imo providentia di„ vina ita feliciter invigilatum, ut in tanta, quae praefertur, Lectionum va„ rietate vix unus occurrat locus ſic luxatus, & male habitus, ut alicui Fidei „ articulo fraudi ſit futurus. Unde ſi forte Textuum leviſſimi momenti diſcre„ pantiae ſcrupulum animis injecerint, qui interim contemnunt illos, qui extra „ omnem controverſiae aleam ſacratiſſima Dei O. M. praecepta conſignant, „ manifeſto apparebit, hoc non a pendulae mentis incertitudine, ſed profani „ animi malignitate & obſtinatione provenire. ---- Inſuper ſi quis ſecum penſi„ taverit, N. T. prae omnibus fere libris ſaepiſſime deſcriptum fuiſſe, & men„ das, quae in exemplar aliquod forte irrepſerant, religione quadam (quod a„ libi non obtinet) retentas & propagatas; adeo longe aberit, ut cauſetur, tot „ ſphalmata, mille & ſeptingentorum annorum decurſu cumulata; ut potius mi„ rari par ſit, tam pauca ſaltem alicujus momenti interveniſſe. Praeſertim cum „ e vulgo quibusvis, calamo pariter & manu profanis, permiſſum fuerit ſacra „ iſta tractare. ———

„ Cum ergo Novi Foederis Editionem moliremur, atque in votis eſſet, ut „ legentium quorumcunque uſibus reſponderet, & ſpeciatim illorum, qui S. „ Textus autoritatem elevare nituntur, objectiunculis ſatisfieret, ſtatuimus MSS. „ Codices, quotquot haberi poterant, diligenter recognoſcere, &, amicorum ope „ aliunde accerſita, exemplarium alibi gentium reperiendorum fidem expoſce„ re: porro Verſiones veteres Gothicam & Copticam in ſubſidium petere, & tan„ dem omnia Lectoris oculis una cum Textu ipſo ſubjicere. Exhibemus ergo, quae

„ Cur-

„ Curcellaeus ex Stephano inprimis & Wechelio deſumſit, inſuper quae Biblia „ Polyglotta Anglicana addidere. Porro collationem de novo inſtituimus, 12. „ MSS. Bodlejanae Bibliothecae, quorum plerique intacti prius, nec in Poly- „ glottis recenſiti. Accedunt Collationes Codicum duorum Uſſerii, & trium „ Petavii, & S. Germanenſis &c.

Haec editio Felliana, quod & judicium fuit Simonii, omnes ſuperiores facile ſuperat; ubi praecipue in D. Editore laudamus, quod nihil diſſimulandum premendumque ſibi, ſed aperte *omnia* indicanda judicavit, ut tandem veritas in lucem protrahatur. Varia ſunt tamen, quae in hac quoque Editione deſiderare licet. Non enim errata tantum Stephani, & quae in Polyglottis remanſerunt, hic retinentur omnia, verum etiam Curcellaeus pro altero teſte ſubinde citatur, ubi Stephanum exſcripſit. Gothica converſio tanquam a Latina diſtincta, & San-Germanenſis Codex tanquam diverſus a Claromontano producitur; in notatione numerorum cardinales pro ordinalibus & viciſſim h. e. v. gr. 6., modo pro ſexto, modo pro ſenis Codicibus ſumuntur; inter Bodlejanos Codices nonniſi Evangelia comparent, Epiſtolis Apoſtolicis neglectis; in titulo centum Codicum mentio fit, qui, ſi accurate numeri ſupputentur, vix 70. deprehenduntur, iique non totius N. T. ſed hujus vel illius tantum libri; feſtinante praelo major pars teſtium vel Codicum, quorum V. L. excerptas habuit Editor, in priore parte jam tum praelo ſubjecta omiſſa eſt, nec niſi circa medium vel extremo demum Codice adhibita fuit; denique SS. Patrum teſtimoniis locus omnino nullus conceditur. Neque ſane Cl. Editor exiſtimabat, omnibus numeris opus eſſe abſolutum; hinc eſt quod veniam petit: „ Boni, inquit, con- „ ſulat lector, & quae humanitus nobis exciderant, communis ſortis memor „ candide atque benigne, ſaltem ſine faſtu & protervia redarguat". Eodem tempore jam cogitavit „ de Editione ſecunda adornanda, quae Lectiones, quas „ collegerat, univerſas complecteretur grandiori volumine.

9. A°. 1685. *Paulus Colomeſius* Epiſtola Gallica ad Chriſtoph. Juſtellum ſcripta haec pollicitus eſt: „ Quod ſi Deus conſervare mihi propitiam voluntа- „ tem ſuam voluerit, Romanam Editionem LXX. Interpretum typis iterum „ ſubjiciam, una cum Novo Teſtamento Graeco multis in locis correcto".

10. *Richardus Simonius* edidit A°. 1689. Hiſtoriam Criticam Textus, A°. 1690. Verſionum, atque Commentatorum N. T., obſervationes novas in Textum & Verſiones N. T. A°. 1695., atque A°. 1702. Verſionem Gallicam N. T. juxta Editionem Latinam. Ex cujus viri ſcriptis, qui praecipua ſagacitate fuit, & Bibliothecas Pariſienſes Regiam atque Colbertinam longo tempore frequentavit, multa peti poſſunt ſubſidia ad veram Lectionem ſubinde eruendam.

11. A°. 1707. *Joannes Millius* Oxonii edidit N. T. Graecum cum V. L. typis elegantiſſimis. Hic vir Cl. unus labore triginta annorum plus praeſtitit, quam omnes qui ipſum aetate praeceſſerunt. Codices MSS. Anglicanos plerosque ipſe inſpexit, & de novo contulit, Verſiones conſuluit, Patres Graecos & Latinos perlegit, & per amicos quoque, undecunque potuit, ſubſidia comparavit. Judicium etiam ſuum, prout res ferebat, interpoſuit, atque ita tandem inſigne iſtud ac praeclarum opus, hortante Eduardo Bernardo, & Joanne Epiſcopo Oxonienſi, ac jubente etiam Anna Regina, ad umbilicum perductum, in publicum exire paſſus eſt.

At ne iſtud quidem tale ac tantum opus ſuis caret naevis: Nam, ut taceam plurima in Codicibus, Patribus, Verſionibusque, Millii diligentiam fugiſſe; Cl. item Editorem ſibi non ubique conſtare, & ſaepius in Prolegomenis eam Lectionem admittere, quae ab ipſo in notis Textui ſubjectis rejecta fuerat, quod Lectori incommodum quidem, ſed in Editore humanum eſt; non millies tantum ſed decies millies Patrum aliquem vel MS. vel Verſionem falſo citat, ſive erratis typothetarum ſive aliter utcunque deceptus; uti inter legendum collatis Ori-

rigenis, Chryſoſtomi, Theodoreti, Theophylacti & Verſionis Syrae &c. verbis comperi. Illud etiam in teſtimoniis Patrum a Millio adductis deſideramus, quod libros indicare, ex quibus ſingula petiit, plerumque neglexit.

Illud vero nequaquam ab hujus Viri acri judicio exſpectandum erat, ut Italicae Verſioni h. e. indoctis, neſcio quibus Interpretibus, certe Idiotis Afris plus tribueret, quam conſenſui omnium Graecorum & Codicum & Patrum, Verſionumque reliquarum; etiam iis in locis, ubi nova Hieronymi Verſio ab antiqua receſſit, & ubi tota Eccleſia Latina Veterem Interpretem deſeruit. Ejusdem commatis eſt, quod Lectiones unius alicujus ſingularis Codicis, qui neque antiquitate neque ulla alia ratione ſeſe commendabat, frequentiſſime pro genuinis habere non dubitavit; quod etiam Codicibus Graecis, a Latinis librariis manifeſte interpolatis, nimium tribuit, & has ipſas interpolationes pro vero Textu habuit; quod denique in recenſione Editionis Complutenſis & Eraſmianae, quae, quia ex his omnes ſequentes procuſae fuere, praecipue accuratam atque fidelem deſcriptionem merebantur, ſuo indulgens vivido ingenio omnia usque ad minutiſſimas res confinxit, adeo ut in tota ea narratione vix vocula quidem vera ſit.

12. A°. 1709. *Ludovicus Kuſterus* Roterodami Editionem ſecundam N. T. Milliani curavit, & V. L. ex *duodecim MSS.* codicibus adjecit, itemque praefationem luculentam, unde ſequentia excerpimus: „ Neque enim, inquit, „ illos quicquam moror, qui omnem Criticam, tanquam non inutilem ſolum, „ ſed etiam periculi plenam a S. Script. removendam cenſent; qui quidem ho„ mines, quid ſibi velint, ipſi ignorare videntur, neque ſatis animadvertere, „ quam facile copiae illorum in anguſtum cogi poſſint. Quid enim, an nega„ bunt dari Variantes Lectiones N. T. an vero affirmabunt primos Editores „ N. T. & inter eos praecipue Robertum Stephanum (cujus Editio prae aliis „ recepta eſt) divino afflatu & inſtinctu praeditos fuiſſe, ne in diſſenſione Co„ dicum MSS., quos ad manum habebant, a vero Textu Apoſtolico unquam „ aberrarent? Equidem & verecundioris frontis & ſanioris judicii fore exiſtimo, „ quam ut vel illud negare, vel hoc affirmare auſint.

„ Si igitur dantur V. L. Novi Teſt. (quod concedere neceſſe eſt) num bo„ num factum putabunt, eas negligere aut ſuppreſſum ire? Atqui ſi hoc ipſis „ perſuaſum eſt, omnes cordatiores ſeorſum ab illis ſenſuros eſſe non dubito. „ Vel enim Variantes illae Lectiones ſunt alicujus momenti vel nullius. Si ali„ cujus ſunt momenti, quae invidia, ne dicam impietas fuerit, pretioſas illas „ antiquitatis reliquias ſupprimere, ex quibus vera & Archetypa Textus Sacri „ lectio ſaepe erui poterit? ſi nullius ſunt momenti, quid cunctantur ea in lu„ cem proferri, unde non ſolum cauſae Religionis Chriſtianae nullum imminet „ periculum, ſed etiam quae maximum ad ſtabiliendam ejus veritatem adju„ mentum adferre poſſunt? Quid enim autoritatem Textus ſacri magis confir„ mare queat, quam mirificus tot Codicum MSS., Verſionum, Patrum, alio„ rumque ſcriptorum veterum conſenſus, qui (quod ad ipſum Textum attinet) „ leviter tantum & exiguo admodum diſcrimine inter ſe diſcrepent?

Hic tamen illud adnotandum videtur, quod non ſolum omnia Millii errata retinuit, ſed negligentia Typothetarum complura alia, eaque foediora, accedere paſſus eſt.

13. A°. 1710. *Daniel Whitby* S. T. P. edidit Londini in folio *Examen Variantium Lectionum Johannis Millii in N. T.*; in quo opere ſicut diligentiam & zelum Venerabilis iſtius ſenis depraedicamus, ita non poſſumus non fateri, illum, quantum judicio noſtro aſſequimur, in aliis argumentis felicius verſatum fuiſſe. Quo animo ad iſtud examen ſe accinxerit, in ipſo Titulo ter prodidit, dum aſſerit: *Lectionem Textus hodierni in omnibus defendi poſſe.* Sine dubio

dubio omnia defendi poſſunt, ſi quis ſibi hoc ante omnia propoſuerit, & nihil non utcunque defendendum putet; at longe aliter judicaſſet V. Cl., ſi ſciviſſet, quam parum editores hodierni Textus olim ad iſtud opus parati inſtructique acceſſerint, & quantum ſibi temere autoritatis ſumſerint; quod nos, ni fallor, jam in clariſſima luce collocavimus.

Accidit autem Whitbyo, quod plerisque ſolet, ut ardore diſputationis abreptus veri limites paulo longius excederet: dum integro libro primo probare conatur, neque ex ſcriptis Patrum, neque ex Codicibus Graecis a Latinis librariis exaratis, neque ex Verſionibus certo colligi poſſe, quid vel olim in Codicibus vere Graecis lectum fuerit, vel nunc legendum ſit? Nam 1. argumenta ab ipſo allata aut nihil omnino aut nimium certe probant, nimirum hodie nos de vera Lectione omnino certos eſſe non poſſe. Nihil enim facilius eſt, quam eodem argumentandi modo, quo ipſe autoritatem Patrum, Verſionum & Codicum Occidentalium convellit, etiam ipſam Codicum a Graecis ſcriptorum fidem convellere, & varia graviora contra ipſorum teſtimonium diſſentiendi ſtudio fingere dubia. Sed quid hoc tandem aliud eſt ac merum Pyrrhonismum introducere, id quod minime omnium V. Cl. intenderat? Quibus propter nodos quosdam atque difficultates, naturae harum rerum adhaerentes, protinus omnia in dubium vocare placet, laborant

Cum ventum ad verum eſt: ſenſus moresque repugnant.

2. Aſſertionem libri primi non ita rigido ſenſu ſumendam, ſed benigna interpretatione molliendam eſſe ipſe Autor docet, cum in praefatione, ubi, in regulis genuinam Lectionem cognoſcendi, teſtimonium Patrum, Verſionum & Scholiorum praecipue valere pronunciat: tum in toto libro ſecundo, ubi autoritate Patrum Graecorum Latinorumque, & Verſionum, hodiernum Textum contra Millium tuetur; nunquam ſane tam moleſtum laborem ſuſcepturus, ſi ſerio credidiſſet, nihil *certi* ex iſtis fontibus hauriri poſſe. Niſi quis dicat, teſtimonium Patrum Verſionumque valere quidem pro Textu Typographorum, contra eundem vero eſſe infirmum atque invalidum; quod nemini niſi praeconceptis opinionibus occoecato in mentem venire poteſt.

14. A°. 1711. exiit Amſtelaedami ex Officina Wetſteniana N. T., ex Oxonienſi ſupra n. 7. deſcripto expreſſum. Acceſſerunt in hac Editione, praeter locorum parallelorum uberiorem copiam, V. L. ex Codice Caeſareo a D. *Georgio a Maſtricht* Syndico Bremenſi excerptae, & Canones Critici, quibus ſingulae Variantes earumque valor aut origo examinatur. Qui Canones, quantum ex uſu eorum ab autore indicato conſtat, in eum finem facti videntur, ut Lectio Textus hodierni ubique locorum defenderetur: quod ſi vero recte quis eosdem adhibere novit, revera typis vulgatam Editionem frequentiſſime redarguere atque damnare intelliget.

Longe vero aliud prius intenderat doctiſſimus Editor *Henricus Wetſtenius*, quod in praefatione ad Lectorem ita exponit: „ Quum praeſtantiſſimi in N. T. „ operis Milliani primum mihi facta eſſet copia, qui tunc de recudendo in for„ ma minori eodem Novi Foederis libro, eoque locis parallelis & V. L. in„ ſtructo, cogitabam, inceſſit animum ardor, ex tam operoſa collectione *praeci*„ *puas* ſeligendi, ut moli conſulerem. Verum quum huic delectui inſtituendo ſi „ vel par eſſem, tempus mihi defuturum viderem, inter doctos quaeſivi fruſtra, qui „ manum operi admovere vellet, licet haud obſcure indicarem, labori pretium me „ conſtituiſſe minime modicum.--- Illud mirari ſatis nequeo, inter tot myriades „ Variantium tot numerari nugas, ſtribligines, exſcriptorum ſphalmata non ſo„ lum manifeſtiſſima, ſed & portentoſa, imo &, quod ſtupeo, craſſiſſima „ menda typographica: ita ut, exploſis omnibus iſtis titivilitiis atque paleis, nec „ centeſima quaeque ſuperſit lectio *alicujus momenti*". Nos igitur conſilium τῦ μακαρίτυ amplexi, & quod ipſi ſuperſtiti dudum promiſeramus, jam ante

hos viginti annos exſolvere conantes, praecipuas V. L. ſelegimus, & quaſcunque recepto Textui vel praeferendas, vel aequiparandas, vel accuratius doctis expendendas judicavimus, Lectoris oculis fideliter atque diligenter ſubeciſſemus, niſi, unde minime exſpectari poterat, impedimentum fuiſſet illatum.

Cum ergo, editionis Maſtrichtianae exemplaribus diſtractis, Bibliopolae A°. 1732. eandem recudere decreviſſent, & operae ultra dimidiam partem jam proceſſiſſent, ego A°. 1733. ſupervenieńs, & ut reliqua curarem rogatus, quod unum licebat in opere alieno, quaedam correxi, & A°. 1735. praefationem, qua, quid eſſet praeſtitum, doceretur, praefixi; eam hic iterum exhibeo:

Praefatio de hac Secunda Editione.

Quantopere Novum Teſtamentum Graecum, cum Variantibus MSS. Codicum Lectionibus ante hos ſexaginta annos in Theatro Sheldoniano editum, eruditis piisque ſeſe commendaverit, partim quod Editor fuerit Joannes Oxonienſis Epiſcopus, Vir ad Eccleſiae reique litterariae bonum natus, partim quod minori forma, quae neminem ab emendo aut legendo deterrere poteſt, prodierit, omnibus notum atque manifeſtum eſſe opinor.

Illud unum deſiderari videbatur, ut nimirum Codices, qui teſtium loco citati erant, accuratius deſcriberentur, Lectionisque ſingulae Varietates ad certas regulas, quarum ope, quinam teſtes fide digni, quaeve Lectiones genuinae eſſent, tuto pronunciari poſſet, expenderentur. Hunc defectum ſupplere aggreſſus eſt Vir Illuſtris *Gerardus a Maſtricht*, Syndicus Reipublicae Bremenſis, edito primum ſpecimine, cujus partem quidem Vir plur. Reverendus *Chriſtoph. Matth. Pfaffius* Capite ſeptimo Diſſertationis Criticae de Genuinis Librorum Novi Teſtamenti Lectionibus Anno MDCCIX. exhibuit, integrum vero opus Anno MDCCXI, una cum Novo Teſtamento Graeco atque acceſſionibus ex Codice Vindobonenſi, multo perfectius atque emendatius ex officina Wetſteniana exiit.

Haec Editio exſpectationi publicae ita ſatisfecit, ut a Theologis Belgis exterisque certatim laudata fuerit, utque, incredibili exemplarium multitudine intra breve tempus diſtracta, editio altera poſceretur atque flagitaretur.

Ea nunc demum apparet, ſed priori haud paullo melior atque correctior. Primo enim in *Prolegomenis* multa ex ipſo Cl. Auctoris αὐτογράφῳ hinc inde tum immutata, tum addita, ſuisque locis inſerta: quaedam etiam, quae, licet oculos ipſius fugerint, tamen, ne incautus Lector in errorem abriperetur, reprehendenda videbantur, in ima pagina merito, ni fallor, ac modeſte notata exhibentur.

In corpore porro Libri non ſolum menda aliquot, quae in *Textum* & *Loca parallela* Typothetarum vitio irrepſerant, ſublata: verum etiam ſexcentae *Lectiones variae*, quae, neſcio qua incuria, interdum perperam productae, plerumque autem autem non ſuis codicibus attributae erant, ex Br. Waltoni Bibliis Polyglottis, Novoque Jo. Millii Teſtamento correctae atque reſtitutae ſunt. Prius enim tum ſigna Codicum, quae erant ſimilia, ut Go. & G, M & *m*, *Cp.* & *Co.*, (hoc eſt Verſio Gothica & Codex MS. Collegii Gonvilli, Codex Montfortii & Codices Collegii Magdalenae, Editio Complutenſis & Verſio Coptica,) ſolenni quodam errore confundebantur, tum etiam Alexandrinus ſaepe cum Cantabrigienſi, & Lincolnienſis aliquando cum Veleſianis permutabatur; quae res & ipſis Theologis ingentem moleſtiam creavit, cum legerent ad locum celebrem 1. Tim. III. 16., eſſe Codicem Graecum veterem, qui contra conſenſum reliquorum omnium pro verbis Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ haberet ὃ ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ; nunc vero ille nodus expeditus eſt, poſtquam deprehenſa erroris origine conſtititit, literam L pro V, quae non Lectionem Codicis alicujus Graeci ſed Vulgatae Latinae converſionis deſignabat, poſitam fuiſſe.

In

In *Notis* denique ad calcem Libri rejectis praeter levia quaedam menda manifestus etiam atque magnus error in hac nova Editione, uti par erat, sublatus est. Cum enim Titulus Editionis Oxonienſis *Variantes Lectiones, ex plus centum MSS. Codicibus collectas*, promitteret, id Cl. Notarum Auctor non solum ita intellexit, ac si Editor totidem totius Novi Testamenti integra exemplaria in manibus habuisset, verum etiam pro certo posuit, Codicum Varietates omnes & singulas studiosissime atque diligentissime adnotatas fuisse; quo assumto consequens erat, ut quoties *decem* v. gr. contra receptam Lectionem Codices citari videret, statim, subducto calculo, receptam Lectionem in *nonaginta* Codicibus reperiri, adeoque testium numero facile vincere, confidenter affirmaret. Atqui hoc consequens verum esse non potest, cum assumtum utrumque falsum sit; constat enim ex Laterculo & Descriptione Codicum MSS., ne unicum quidem omnes Novi Testamenti libros continere integros, plerosque vix partem tertiam, hoc est aut Evangelia, aut Acta cum Epistolis Catholicis, aut Epistolas Paulinas, rarissimos autem exhibere Apocalypsin: alterum vero, quod de eorum, qui Codices MSS. cum editis contulerunt, diligentia plusquam humana ab iis qui nec homines illos norunt, nec Codices ipsi inspexerunt, vulgo jactatur, eo minus meretur fidem, quod, qui in his cognoscendis atque tractandis diligenter versati sunt, uno ore id negent. Si quis vero suis oculis rem intueri quam ab aliorum testimonio pendere malit, hujus Editionis Variantes Lectiones, ex Stephani tertia descriptas, vel cum annotationibus Th. Bezae vel cum Editione Complutenſi conferat, praeter eas quae a Stephano editae sunt, ex Complutenſi ultra septingentas alias, ex reliquis Stephanianis in Evangeliis ultra centum, & ex solo Octavo Stephani ultra quadraginta varietates statim comperiet; ut Millius, numerum Varietatum omissarum neglectarumque annotatis editisque longe majorem esse, suo jure pronunciasse videatur.

Dixi modo, ex eo, quod nulla Codicis alicujus Varietas annotata reperiatur, non recte inferri, omnes Codices legere, uti in Textu Editionis expressum est; cum ea res potius incuriam eorum qui MSS. cum editis contulerunt, quam consensum Librorum editorum atque scriptorum arguat: illud jam addo, quod, quamvis forte prima fronte novum videatur, iis tamen, qui receptae vulgataeque Lectioni ab istis varietatibus metuebant, non poterit non esse gratissimum, nimirum Textus recepti auctoritatem ut plurimum nec consensu citatorum MSS. Codicum magis firmari, nec eorundem dissensu debilitari. Producuntur fateor testium loco *centum* Codices, multis in locis a recepta Lectione dissentientes. Cave autem existimes, singulos religiosos, graves, idoneos, omnique exceptione majores esse; quin potius horum Testium Catalogum mecum attentis oculis perlustra, & leves, corruptos, imo fictos falsosque, ni vehementer fallor, deprehendes plurimos.

1. Codicis v. gr. *Alexandrini*, tantis eruditorum praeconiis celebrati, scriptor Hebraismos frequentes ad Graeci sermonis proprietatem formavit, quae abesse posse putabat omisit, quae ipsi obscura atque impedita erant immutavit, priore scriptura vel deleta vel erasa novam substituit, omnia denique pro lubitu ita interpolavit, ut Metaphrastae potius quam librarii officio fungi voluisse videri possit.

2. 3. 4. 5. Inter *Bodlejanos* Codices ille qui Acta Apostolorum continet, item *Cantabrigienſis*, & *Claromontanus*, cujus Apographum est Codex S. *Germani*, a librario Latino scripti, & ad Versionem Italicam corruptam tam inepte atque imperite deformati atque depravati sunt, ut risum moveant, qui illis locum dignitatemque genuinorum Codicum Graecorum conciliare voluerunt.

6. Editio *Complutenſis*, cum & mendis typothetarum scateat, & non ad fidem Graecorum MSS. sed modo ad Latinam Versionem, modo ad incertas D. Hie-

ronymi & D. Thomae conjecturas expressa sit, immerito locum codicis MSS. Graeci occupavit.

7. 8. Codex *Montfortii*, & Codex Evangeliorum *Collegii Novi Oxon.*, habent distinctionem capitum, quae apud juniores Latinos recepta, Graecis vero ignota est; aliisque indiciis sese produnt, in Occidente a Latino Librario scriptos, & ad Versionem Vulgatam Latinam deflexos detortosque fuisse.

9--30. XXII. Codices *Romani* nusquam terrarum reperiuntur. Licebit igitur, donec proferantur, conjectura probabili & ex re ipsa petita suspicari, illas varietates non ex Codicibus MSS. Romanis, sed ex Editionibus atque adnotationibus Card. Ximenii, Des. Erasmi, R. Stephani, Theod. Bezae, Lucae Brugensis, &c. fuisse excerptas, adeoque, nisi quis velit eundem testem mutato nomine saepius producere, hic iterum comparere non debuisse.

31. 32. *Stephani* Codex *primus* non differt a Complutensi editione nisi nomine, uti nec Stephani *secundus* a Codice Cantabrigiensi; qui, licet bis numerentur, ne semel quidem, ut supra vidimus, erant numerandi.

33--48. *Veleſii XVI. MSS.* non erant Graeci, sed Latini Codices, uti invictis argumentis non ita pridem demonstratum est. Huc ergo non pertinent.

49. 50. *Lectiones Wechelii* non sunt diversae ab illis Lectionibus, quarum partem R. *Stephanus*, ex Codicibus jam supra recensitis, ad marginem Novi Testamenti a se editi publicavit, partem cum Th. Beza communicavit.

Vides, B. L., ne sim prolixior, quam cito ingens ille testium exercitus, dimidia sui parte amissa, profligari possit. Plura dicerem, nisi, hoc praecipue Seculo, apud eos, quos omnium minime decebat, magno molestoque in colligendis atque examinandis N. T. variis Lectionibus insumto labore, non tantum nulla iniretur gratia, verum etiam maxima compararetur invidia. Non desunt enim qui nunc tectius nunc apertius totum istud studium vituperant, Codices Graecos MSS. N. T. tanquam characteres magicos horrent, eos vero qui illis utuntur, perinde quasi hoc facto haereticorum profanorumque hominum causam contra Orthodoxos, sive stolide, sive callide, agerent, contumelioſe proscindunt; quo severo judicio & causae sanctissimae religionis plurimum nocent, & existimationi suae pessime consulunt. Dum enim ea, quae oculorum certissimo testimonio constant, abdita atque sepulta jacere volunt, dumque temerariis de animo aliorum suspicionibus & conviciis indulgent; quid aliud efficiunt, nisi ut credantur, non causam veritatis, quae nec piis fraudibus eget, nec aliter quam solidis rationibus nixa stare potest, sed errorem potius defendere; & innoxios criminando suae potius ignorantiae, desidiae, ambitioni, atque tyrannidi, quae sola omnes peperit haereses, patrocinari?

Faxit Deus O. M. ut, pulsa errorem nube, fraudumque nocte, veritas pacifica totum orbem terrarum, eorumque inprimis qui aliis viam monstrare debent animos, alma sua luce tandem collustret!

15. *Jo. Christophorus Wolfius*, Pastor & Scholarcha Hamburgensis, edidit tum Varias Lectiones duorum Codicum MSS., qui nobis sunt G. & H. supra p. 40. descripti: tum curas Philologicas & Criticas in N. T.; in quibus vir laboriosissimus cavere non potuit, quin incuria aliquot errores funderet: ut cum *Hieronymum Emserum* malae fidei accusat, quasi ex versione Lutheri loca allegasset, quae in ea non extant; nam illa quidem nunc non extant, sed in editionibus N. T. Lutheri ante Emseri mortem i. e. ante annum 1527. curatis reperiuntur, quod ex mea editione, quae anno 1522. prodiit, clare intellexi; porro Wolfius, sed dubitanter alicubi, significavit, me in Prolegomenis H. Hammondo, H. Stephano, J. Piscatori, H. Grotio, L. Bos emendationes ex conjectura tribuere, quae eorum non sint: & sane nec eorum sunt, sed R. Bentlejii, nec dixi eorum esse, sed autorem nominare tunc nolui; Wolfius vero eas, con-

contra mentem meam, illi cujus nomen antecedit, tribuit. Pejus est, quod ad 1. *Tim.* III. 16. scribit „ Lectionem Ὃς approbat autor Prolegomeno„ rum ad novam Novi Testamenti editionem". Cum tamen nec illo loco nec alibi illam Lectionem approbaverim. Et ad *Judae* 7. „ Vox, inquit, θεὸς „ a nonnullis codicibus abest. Alii itaque eam pia fraude additam existimant.--- „ Illos sequitur Autor prolegomenorum ad accuratam Novi Testamenti editio„ nem p. 190. ---- Mediam sententiam *orthodoxi* tuentur". Cum tamen illo loco non contra vocem θεὸς, aut contra editionem receptam, sed contra *editionis Complutensis* lectionem invitis omnibus codicibus admissam disputaverim. Haec viro optimo excidisse nollem! & correxisset sine dubio, postquam a me fuit monitus, nisi morte fuisset praeventus.

De Claris Interpretibus magnaeque autoritatis inter Protestantes viris, et quid illi de V. L. senserint.

PRimum produco *Martinum Lutherum*, celeberrimum Bibliorum Interpretem; cujus Editionem N. T. hic recenseo, non quasi vera Lectio inde vel erui vel confirmari possit, sed ad molliendos quorundam animos, qui dum se hodie pro γνησίοις ipsius discipulis venditant, ab ipsius animo tamen longissime recedunt; quippe qui vel cum ipso sentientes vel levius ipso certe errantes ne tolerare quidem velint, & Editionem hujus vel illius typographi, qua vulgo utuntur, tanquam de coelo delapsam ea superstitione venerantur, ut si quis in ea judicio critico adhibito vel verbulum vel literam vel apicem immutare audeat, statim tanquam impium conviciis proscindant, & haereseos magna acerbitate insimulent. Tales qui sunt rogamus, ut serio perpendant, quid Lutherus, minime omnium ab eruditione aut Codicibus MSS. aut aliis subsidiis instructus, sibi in isto negotio permiserit; quod si in illo viro ferendum esse judicant, summa iniquitas est, nisi etiam de aliis in simili re mitius sentiant.

Lutherus igitur, 1. Inter libros sacros alios aliis longe praeposuit, quosdam vero non dubitavit omnino rejicere; „ Ex his, inquit, poteris dijudicare, qui„ nam ex istis libris sint praestantiores, nimirum Joannis Evangelium & Pauli „ Epistolae; hi sunt omnium quasi nucleus & medulla ---- Joannis Evangelium „ est unicum illud genuinum ac primarium Evangelium, tribus reliquis longe „ multumque praeferendum atque plurimi faciendum: sicut etiam Pauli & Petri „ Epistolae tria Evangelia Matthaei, Marci & Lucae longo intervallo post se „ relinquunt. S. Jacobi Epistola respectu horum est vere straminea Epistola, „ neque enim indolem Evangelicam arguit". Epistolis ad Hebraeos, Jacobi, Judae & Apocalypsi, quos libros ad calcem rejecerat, sequentia praefatur: „ Huc„ usque habuimus genuinos praecipuos Libros N. T., de quatuor sequentibus „ autem Veteres longe aliter judicarunt. Et primo quidem quod Epistola ad „ Hebraeos neque Pauli neque alius Apostoli sit, ex eo probatur &c. ---- Meam „ sententiam nemini obtrudam, tantum dicam, me Epistolam Jacobi non existi„ mare esse scriptum Apostolicum, ob hanc rationem, primo quia directe con„ tra Paulum & omnem Scripturam operibus justificationem tribuit; denique „ Jacobus iste ita confundit omnia ac permiscet, ut mihi vir bonus aliquis ac „ simplex fuisse videatur, qui arreptis quibusdam dictis discipulorum Apostoli„ corum ea in chartam conjecerit &c. Epistolam Judae nemo negare potest esse „ compendium atque exemplar secundae Petri, cum fere omnia verba congruant, „ ideoque non necesse est, ut libris praecipuis N. T. connumeretur. ---- In li„ bro Apocalypseos patior quemque uti judicio suo, neque meae sententiae „ quenquam adstrictum volo, tantum dicam quod sentio, non una est ratio, „ quae me coëgit, ut neque Apostolicum neque propheticum librum esse crede-

„ rem ". Qui haec concoquere atque ferre poſſunt, videant, ne interim culices liquent, dum camelos deglutiunt. 2. Saepe autoritatem Verſionis Latinae, aut Eraſmi, aut ſuam conjecturam Graeco Textui praepoſuit. Rom. XII. 11. cum Eraſmo legit καιρῷ. 1. Tim. III. 16. cum Latina Verſione, *quod.* 2. Pet. II. 13. cum eadem ἀγάπαις. Jo. IX. 8. cum Vulgata & Eraſmo legit πτωχός. Ex conjectura ſua legit: *Maharam Motha*, *Bnehargem*, *Belial*, *Beelzebub*. Act. XIII. 6. *Bariehu*: notatque in margine: „ Quomodo autem *Bariehu* redda„ tur *Elimas*, adhuc latet: neque certum eſt, annon Textus hic corruptus „ ſit? " Vers 20. *CCC.* legit in editione Anni 1545., addita in margine nota: „ Quidam Textus habent *CCCC.* Sed hiſtoriae & ſupputatio annorum non pa„ tiuntur. Error eſt librarii, *quatuor* pro *tribus* ſcribentis, quod in Graeco „ facile fit". Marc. XV. 25. in margine haec habet: „ Quidam vero putant „ Textum hic per librarios corruptum eſſe, ita ut loco literae τ., quae Grae„ cis *ſex* ſignificat, poſita fuerit litera γ., quae *tria* ſignificat, quoniam ſibi „ invicem non valde ſint diſſimiles". 1. Tim. II. 15. legit: *ſi maneat*, cum Latino, hac nota addita: „ Sive legatur *maneat* ſive *maneant* perinde eſt, „ ſermo enim eſt de uxoribus non de liberis, ut quidam hic ſe fruſtra tor„ queant". Jo. XVIII. 14. haec habet in margine: „ Hic debebat legi ver„ ſus qui infra ſequitur 24. Hoc a ſcriba folium vertente tranſpoſitum eſt; ut „ ſaepe fit". Etiam Luc. XI. 53. & Jo. XIX. 34. Latinam Verſionem contra Graecum Textum ſecutus eſt. 3. Porro inter duas Lectiones Graecas, lectione hodie Vulgata rejecta, alteram praetulit. Hinc eſt quod locum celebrem 1. Jo. V. 7. cum Eraſmo omiſit; & licet illum in Latina Verſione videret, licet clamores contra Eraſmum audiret, quibus ille territus hunc locum in tertia editione Textui inſeruit, licet etiam Tigurini (qui Verſionem Lutheri tum ad ſuum tum ad Graecum idioma deflexerunt) idem facerent: Lutherus tamen adduci non potuit, ut ſe vivo atque ſuperſtite ille locus in Textum reciperetur: Et ne quis exiſtimet, ipſum forte haec omnia latuiſſe, notandum quod verba: *in terra*, in Editione A°. 1545. in Textum ubi primo non comparebant admiſerit; omiſſis conſtanter verbis de triplici teſtimonio cœleſti. In eadem Editione in Jo. IX. 8. ad marginem notat: „ Quidam Textus etiam hic habet, „ *quod coecus erat*". 4. Si quis varias ejus Editiones conſulat, videbit quod non in eadem ſententia perſtiterit, ſed varie legendum eſſe judicaverit; cujus rei exemplum eſt additio, cujus modo mentionem fecimus, verborum *in terra.* Item 1. Tim. III. 16. in Textum recipit vocem *Deus* A°. 1545. in margine tamen notavit: „ Quidam non habent *Deus*". Tit. III. 3. in prioribus Editionibus vocem τυγητοὶ converterat, in poſterioribus vero neſcio qua de cauſa omiſit: ita Matth. VIII. 12. & XXV. 30. prius habuerat: *tenebras exteriores*, poſtea ἐπίθετον *exteriores* omiſit. 5. Variantes Lectiones Margini Editionis Germanicae 1545. adjecit, uti vidimus. 6. Hinc inde voces aliquas, imo, teſte Polano, verſus integros neglexit, aut aliter vertit, quam ſenſus poſtulabat; unde tamen concludendum non eſt, ipſum aliis uſum fuiſſe exemplaribus; v. gr. cum Matth. XXV. 21. & 23. vocem Εὖ quae admirationem ſignificat, habeat, non exiſtimandum eſt, ipſum in Graeco legiſſe βαβαὶ, vel ſimile quid; ſed cum videret Graecum εὖ a Latinis retineri, etiam ipſe retinuit, licet ſenſum longe alium fundat. 7. Poſt Lutheri mortem Verſio ejus in Vulgatis Editionibus ſeu ſtudio ſeu incuria multas Variationes paſſa eſt; locus 1. Jo. V. 7. jam ubique extat, atque legitur, contra mentem Lutheri. Alias quinquaginta variationes enotarunt Hallenſes, quibus plures addi poſſent.

II. *Joannes Oecolampadius*, in prima Editione N. T. Eraſmi Correctorem egit; poſtea ipſe A°. 1524. menſe Auguſto N. T. ad Eraſmianam tertiam Editionem (quae ab hodiernis exemplaribus in plurimis recedit) conforma-

to

to praefationem ſaepius recuſam praefixit. Commentario in Joannem Cap. VIII. notat: „ Ea quae habentur de muliere adultera apud quosdam non „ haberi ".

III. *Wolfgangus Fabricius Capito* Eraſmi operam in N. T. edendo collocatam utroque pollice probavit. De quo Eraſmus A°. 1516. nonis Junii Joanni Epiſcopo Roſſenſi ita ſcribit: „ Novum Teſtamentum cum tibi deſtinaſſem, „ cur mutato conſilio ſummo Pontifici inſcripſerim, literis meis jam pridem ex„ poſui. Timebatur hoc opus antequam prodiret; caeterum editum mirum eſt, „ quam probetur omnibus etiam Theologis vel eruditis vel integris & candidis. „ Prior Friburgenſis vir ſummae autoritatis apud ſuos ---- cum deguſtaſſet opus „ ait, ſe malle carere ducentis florenis aureis quam eo libro. Ludovicus Berus „ Theologus Pariſienſis ---- exoſculatur, adorat, ac deplorat tot annos in „ ſcholaſticis illis conflictatiunculis conſumtos. Idem ſentit Vuolphgangus „ Capito concionator publicus Baſilienſis, vir Hebraice longe doctiſſimus: ad „ haec in theologica palaeſtra exercitatiſſimus, uterque Graecis literis ſedulo „ dat operam ". Eadem repetit Epiſtola ad Henricum Bovillum Cal. Sept. ejusdem Anni ſcripta.

IV. *Martinus Bucerus* Commentario in IV. Evangelia Variarum Lectionum mentionem facit, ſed ita ut in dubio relinquat, quae potiſſimum praeferendae ſint. In Matth. I. 8. „ Ecquis ſciat, inquit, ſi forte negligenter adeo hujus „ generis pleraque non maximi momenti Sacri ſcriptores attigerint, ut ad ma„ gis ſeria nos invitarent? ---- Ordo certe & numerus majorum Chriſti res ex„ terna eſt, ad ſalutem per ſe nihil faciens, quare circa ea ſi Evangeliſta pa„ rum curioſus fuit, id ab inſtituto Apoſtolico alienum non eſt ". Vers 11. „ Duos *Jechonias* fateamur oportet, aut quod ſcriptorum vitio pro *Jojacim* „ patre Jechoniae irrepſerit *Jechonias*. Nam Faber Stapulenſis, eruditione & „ pietate venerandus ſenex, meminit hoc loco ex veteri quodam Archetypo „ Graeco priore loco, ubi nos *Jechonias* habemus, legi *Jojacim* ". Matth. VI. 13. „ Haec coronis, ſive addita a Domino, ſive poſtea adjecta a quo„ piam fuerit, pia & ſecundum Scripturam eſt ". ibid. „ Latina Lucae exem„ plaria quaedam praetermittunt, quae in Matthaeo habentur, nempe, *noſter* „ *qui es in cœlis, fiat voluntas tua in terra ſicut in cœlo, & libera nos a ma„ lo, quia tuum eſt regnum &c.* Graeca exemplaria, ſive ex Matthaeo haec „ poſtea adjecta ſint, ſive Lucas ita ſcripſerit, & mutili ſint codices Latini, „ omnia ut Matthaeus habent. Si tamen a Luca praetermiſſa illa eſſent, nihil „ tamen eſſet detractum ſententiae ". In Joann. VIII. „ Haec hiſtoria non „ eſt attacta a Nonno, qui perpetuam tamen Paraphraſin in Evangelion hoc „ Joannis conſcripſit, ſed nec a Chryſoſtomo aut Vulgario, qui iidem perpe„ tua enarratione ipſum explicarunt; id argumento eſt, quod eorum tempo„ rum Eccleſiae non agnoverint parem aliis hiſtoriis, quas in hoc Evangelio „ legimus ".

V. *Conradus Pellicanus* Vulgatam Verſionem Latinam pro Textu ſumſit, in reliquis criſi Erasmi ſubſcripſit, de δοξολογία, &c. Jo. VIII. „ Hucusque, „ inquit, Hiſtoria de adultera muliere, quae a plerisque creditur inſerta. "

VI. *Henricus Bullingerus* Erasmum praecipue ſecutus eſt, ejusque ſeveram Criſin in eos, qui δοξολογίαν in Textu Matthaei addiderunt, in ſuos Commentarios tranſcripſit.

VII. *Wolfgangus Muſculus* in 1. Cor. VII. 34. duplicem lectionem explicat. In XII. 2. „ Quaedam, inquit, exemplaria Graeca non habent ὅτε. Sic „ Lectionis varietas varium ſenſum gignit. *Scitis*, inquit. Quid eos ſcire di„ cit? Aut quod fuerint Ethnici Idololatrae, aut quod cum antea eſſent Ethni„ ci ad ſimulacra muta fuerint abducti. Poſterior & Lectio & ſenſus magis pro„ batur. Haud enim tam magni momenti erat, in memoriam illis revocare,

„ quod

„ quod fuerant Ethnici, priusquam Christiani fierent, quam quod, cum Eth-
„ nici essent, ad simulacra muta fuerint abducti". XVI. 31. „ Chrysosto-
„ mus legit ὑμέτερον; existimo tamen eam Lectionem non esse germanam".

VIII. *Joannes Calvinus* in Matth. I. 8. „ Quod XIII. solum leguntur,
„ inquit, librariorum vitio & incuria esse factum verisimile est". Rom. XII.
11. legit καιρῷ. 1. Jo. V. 7. „ Hoc totum a quibusdam omissum fuit; Hie-
„ ronymus existimat malitia potius quam errore id fuisse factum, & quidem a
„ Latinis duntaxat: sed quum ne Graeci quidem Codices inter se consentiant,
„ vix quicquam asserere audeo". 2. Pet. I. 3. „ Receptior quidem Lectio est
„ *per gloriam*: sed quia quidam Codices habent ἰδίᾳ δόξῃ, hoc est, *propria*
„ *gloria:* atque ita reddidit vetus Interpres, hanc Lectionem amplecti malui".
1. Cor. X. 29. „ Alii Codices iterum habent sententiam illam: *Domini est*
„ *terra*, sed verisimile est, quum apposita esset ad marginem a lectore, obrep-
„ sisse in contextum, quanquam in eo non multum est momenti". Heb. IX. 1.
„ Quaedam exemplaria habent πρώτη σκηνὴ, *primum Tabernaculum*, sed men-
„ dum esse existimo in Tabernaculi nomine; nec dubito, quin aliquis indoctus
„ lector, quum adjectivum sine substantivo legeret, pro sua inscitia ad Taber-
„ naculum referens, quod de fœdere dictum erat, σκηνὴν perperam addiderit.
„ Invaluisse vero errorem illum, ut magno consensu ita legatur apud Graecos,
„ valde quidem miror; sed necessitas cogit vetustam Lectionem sequi". Heb.
XI. 37. „ Quod dicitur *fuisse tentatos*, videtur esse superfluum: nec dubito,
„ quin similitudo duarum vocum ἐπρίσθησαν & ἐπειράσθησαν in causa fuerit, ut
„ secunda male ab imperito quopiam lectore addita, paulatim obrepserit in
„ Textum: sicuti etiam Erasmus divinat". Jacob. IV. 2. „ Ubi quidam Co-
„ dices habent φονεύετε, non dubito, quin legendum sit φθονεῖτε quemadmo-
„ dum transtuli. *Occidendi* enim verbum nullo modo aptari potest ad con-
„ textum". V. 12. „ Varia est Lectio propter vocum affinitatem ὑπὸ κρίσιν,
„ εἰς ὑπόκρισιν, si legas *in judicium* vel *in condemnationem*, sensus erit clarus,
„ ---- sed non male quadrabit *in simulationem*". Matth. XXVI. 9. „ Quo-
„ modo *Hieremiae* nomen obrepserit, me nescire fateor, nec anxie laboro;
„ certe *Hieremiae* nomen positum esse pro *Zacharia* res ipsa ostendit, quia
„ nihil tale apud Hieremiam legitur, vel etiam quod accedat".

IX. *Simon Grynaeus*, cujus manu propria illustratum N. T. Graecum, Editionis Argentorat. 1524. in 8°., extat in Bibliotheca Faeschiana; ibi locus 1. Jo. V. 7. non tantum omittitur, sed manu Grynaei ad versus octavi vocem πνεῦμα notatur: *Deus*, *quia Deus Spiritus est*, Augustin. 206. 522. ad vocem ὕδωρ: *Spiritus*, *aquae fluent de ventre*, *cujus signum aqua e latere*; ad vocem denique αἷμα: *Filius*, *& verbum caro factum est*, *cujus signum sanguis e latere*; Manifesto indicio, versum 7. a Grynaeo pro genuino non fuisse habitum.

X. *Sebastianus Castalio*, lectiones Colinaei editioni Erasmianae frequenter praeposuit.

XI. *Amandus Polanus* in titulo N. T. Germanice A°. 1603. editi testatur, se N. T. cum optimis impressis, & in membrana descriptis vetustis Graecis exemplaribus contulisse, atque summa fide recognovisse. In praefatione, praeter editiones Stephanorum, A. Montani & Bezae, citat etiam Evangelistarium MS., quod Joannes Lascaris Francisco I. Regi obtulerit, in obsidione vero Parisiensi in manus Leonis Curionis Basiliensis pervenerit, (hodie ni fallor in Bibliotheca Brunsuicensi extat) citat porro tres Codices MSS. Basilienses, quorum primum supra p. 42. descripsimus: secundus vero & tertius Acta & Epistolas continent, & in prioribus Prolegomenis descripti p. 59. n. IV. & V., & iterum, cum ad illas N. T. partes ventum fuerit, describendi. Unde factum, ut plurimis in locis non tantum a Lectione Germanica Lutheri, verum etiam a Graeco vulga-

to

to Textu recedat; licet, qua autoritate adductus quidque mutaverit, ſuis locis annotare neglexerit.

XII. *Joannes Piſcator* eodem tempore integrum Bibliorum Codicem in Germanicam linguam convertit, atque in ſubjectis explicationibus mutatae lectionis cauſſam reddidit; vide Matth. I. 10. Luc. II. 14. Rom. XII. 11. 2. Pet. III. 15. Prolixius vero haec eadem in Commentariis Latinis pertractavit.

XIII. *Richardus Baxterus*, acri judicio Theologus, in Caſibus Conſcientiae Anglice ſcriptis, P. III. p. 174. haec habet: „ Non eſt, inquit, ad ſa„ lutem neceſſarium, ut quis credat ſingulos libros aut verſus Scripturae eſſe „ canonicos, aut ſcriptos per Spiritum Dei. ---- Si liber aliquis periret, aut in „ dubium vocaretur v. gr. Epiſtola Judae &c. non inde ſequeretur, una cum „ ipſo omnem veram fidem ſpemque ſalutis perituram. Controvertitur, utrum „ locus 1. Jo. V. 7. aliique quidam verſus ſint canonici nec ne, quoniam in „ quibusdam exemplaribus Graecis reperiuntur, in quibusdam omittuntur. Ve„ rum quicunque in hoc tantum errat, ſalvari poterit". Et p. 187. „ Qui „ dicunt Deum ita conſervaſſe Scripturam, ut nullae in ea ſint V. L. aut dubii „ Textus, utque nullum ſcriptum aut typis editum exemplar corruptum ſit „ (cum tamen, narrante D. Heylino, Typographus Regius edidiſſet Praecep„ tum ſeptimum: *Committes aaulterium*,) iſti modum excedunt in veneratione „ erga Codices Sacros".

XIV. *Joannes Clericus* N. T. Gallice verſum edidit Amſtelodami A°. 1703. in praefatione profitetur: Si MS. Alexandrinum fuiſſet editum, ſe id ad literam fuiſſe redditurum, cum ſit omnium Codicum iſte antiquiſſimus. Hinc inde autem, inprimis in Notis Commentario H. Hammondi in N. T. additis, & V. L. mentionem facit, & receptae Lectioni aliam in Textu ſubſtituit; ut jam non dicam, quod etiam ex ingenio ſubinde emendationes in medium protulerit.

XV. *Joannes Lockius*, edita in quinque priores Epiſtolas Paulinas Paraphraſi Anglica cum Scholiis, aliquoties a Lectione recepta, autoritate Codicis Alex. aut Clarom. aut alterius, interdum etiam conjectura fretus, recedit.

XVI. Vir Illuſtris *Iſaacus Newtonus* ſcripſit Anglice duas Epiſtolas de Vera Lectione locorum 1. *Jo.* V. 7, 8. & 1. *Tim.* III. 16., eo judicio Critico, eaque diligentia, omnibus monumentis undique conquiſitis, quibus res tum ex Codicibus, tum ex verſionibus, tum ex Patribus Graecis Latinisque, denique ex tota Hiſtoria eccleſiaſtica illuſtrari poterat, ut eam (quod fieri vix poſſe videbatur, & minime omnium a viro in alio ſtudiorum genere occupato) quam proxime ad evidentiam mathematicam deduceret. Has epiſtolas *Jo. Lockius*, ſua manu deſcriptas, communicavit cum *Jo. Clerico*, qui earum mentionem fecit A°. 1708 in praefatione N. T. Millii a Kuſtero denuo editi, his verbis: „ Eſt penes me elegans Diſſertatio Anglica, quae a quo ſcripta ſit neſcio, ſed „ eſt a Joanne Lockio, viro clariſſimo, olim ad me transmiſſa, in qua defen„ ditur lectio Vulgatae *quod*. Digna eſſet, quae lucem adſpiceret, & forte „ jam adſpexiſſet, niſi ſuiſſet Latine vertenda". Cum vero poſt mortem Cl. Poſſeſſoris cum faſciculo literarum ad ipſum ſcriptarum etiam duae iſtae epiſtolae, ſed altera initio altera in fine mutila, mihi eſſent traditae, ut bibliothecae Remonſtrantium inferrentur, multis ſed fruſtra egi, ut ab haeredibus Newtoni, apud quos illas integras tum Anglice tum ab *Hoptono Hayne* Latine converſas deliteſcere reſciveram, quod noſtro exemplari deerat, impetrarem. Harum epiſtolarum mentionem etiam fecerunt *G. Whiſtonus* & *J. Berriman*.

XVII. A°. 1720. Viri Rev. *Fridericus Battierius* & *Theodorus Gernlerus*, Paſtores Baſilienſes, cum privilegio Civitatum Evangelicarum Helvetiae, & cum approbatione Facultatis Theologicae Baſil. ediderunt Biblia Lutheri cum

Scholiis, in quibus non raro ad V. L. addita interdum Criſi provocant. v. gr. „ Jo. VIII. Dubitant aliqui, inquiunt, utrum 11. priores verſus hujus capitis, „ & vers. 53. praecedentis, adeoque tota Hiſtoria mulieris adulterae ad Evan„ gelium Joannis pertineat, quia in multis Graecis exemplaribus & in Verſione „ Syra non reperitur, ejusque nulla mentio fit apud Origenem, Clementem „ Alex. & Nonnum, neque explicatur a Chryſoſtomo & Theophylacto, qui „ tamen in totum Evangelium Joannis ſcripſerunt. Beza hanc Hiſtoriam pro „ valde ſuſpecta habet, Annot. in Jo. VII. 53. Calvini de ea judicium hoc „ eſt; Satis conſtat, hiſtoriam hanc olim Graecis fuiſſe ignotam: itaque non„ nulli conjiciunt, aliunde aſſutam eſſe; ſed quia ſemper a Latinis Eccleſiis re„ cepta fuit, & in plurimis vetuſtis Graecorum Codicibus reperitur, & nihil „ Apoſtolico ſpiritu indignum continet, non eſt, cur eam in uſum noſtrum ac„ commodare recuſemus. vers. 9. in Graeco Textu additur: καὶ ὑπὸ τῆς συνει„ δήσεως ἐλεγχόμενοι. ib. hic iterum in Graeco Textu additur: ἕως τῶν ἐσχάτων. „ Act. IV. 36. *Joſes.* in marg. quaedam exemplaria habent *Joſeph.* VII. 16. „ *Abraham*; quidam conjiciunt per errorem nomen *Abrahae* pro *Jacobo* po„ ſitum eſſe. XIII. 20. *annis* 350. in plerisque Graecis exemplaribus extant „ *anni* 450. quoniam vero hoc cum Chronologia non congruit, exiſtimant ali„ qui, a librario in numeris aberratum fuiſſe --- Bonum autem factum, quod „ ab hoc ſimilibusque calculis nullus articulus fidei pendet. XX. 28. *Dei.* in „ variis veteribus Graecis exemplaribus extat: *Domini*: i. e. Jeſu Chriſti, ut „ Rom. XVI. 16. Matth. XVI. 18. XXII. 20. *Martyris*, in quibusdam „ MSS. extat: *Protomartyris.* XXIII. 23. δεξιολάβους; in quibusdam MSS. „ extat δεξιοβόλους. Rom. XII. 11. *Servientes tempori.* Alii *Servite Domino.* „ 1. Cor. XI. 10. διὰ τοὺς ἀγγέλους. Alii vertunt: *propter Eccleſiam*, vel „ quamdiu prophetant, acſi ſcriptum eſſet διὰ τῆς ἀγγελίας. Gal. I. 6. *Chriſti.* „ Syra Verſio habet *Chriſto* in ablativo, i. e. a Chriſto, qui vos vocavit. Heb. „ IX. 14. *per Spiritum Sanctum.* Graeci *per Spiritum aeternum* &c. vers. „ 1. *primum teſtamentum* vel *foedus.* Quaedam Graeca exemplaria addunt „ *tabernaculum.* 2. Pet. I. 4. *per quae.* Alii legunt: *per quem*, nimirum Chri„ ſtum. Jac. V. 12. εἰς ὑπόκρισιν. Alii vero hic in Textu non legunt ὑπόκρισιν „ ſed ὑπὸ κρίσιν, ut ſignificet; ne *in judicium* incidatis. Verſio Syriaca, Vul„ gata, Pagnini, Beza, Polanus, Piſcator, Diodati, Genevenſes &c. Ita „ vertit Caſſiodorus Reinius in Hiſpanica translatione: *Porque no caygays en* „ *condemnacion.* Judae 25. quaedam MSS. & verſio Latina addunt: *per Je„ ſum Chriſtum Dominum noſtrum.* 1. Jo. I. 8. in quibusdam exemplaribus „ pro σκοτία extat σκιά. V. 7. Quamvis iſte locus neque in omnibus vetuſtis „ exemplaribus Graecis, v. gr. ne in unico quidem exemplari Stephani, quo„ rum ſeptem Epiſtolam Joannis continebant, neque in Syra, Arabica, & „ Æthiopica verſione extet, in multis etiam Latinis Codicibus omittatur, & a „ Cypriano tres teſtes terreſtres de tribus divinis perſonis intelligantur, Facund. „ l. 1. Def. Tr. Cap., ideoque a multis non eorum tantum, qui S. Trinita„ tem negant, verum eorum etiam, qui illam credunt, in dubium vocetur, a „ plerisque tamen doctis pro authentico habetur, quia in multis probatis exem„ plaribus extat, & cum praecedentibus & ſequentibus verbis congruit, ut vi„ dere eſt apud Calvinum in h. l. Hoc certum eſt, rem ipſam in hoc loco con„ tentam Scripturae S. conſentaneam, & in ea tam firmiter fundatam eſſe, ut „ etiamſi hoc loco careremus, juſtas nihilominus & ſufficientes haberemus S. „ Trinitatem credendi cauſas".

XVIII. Agmen claudat Vir Cl. *Jo. Ludovicus Frey* Theologiae in Academia Baſilienſi Profeſſor. Hic vir, cum me in hoc ſtadio currentem & acerrime primo incitaverit, & poſtea inhibuerit, paulo accuratius eſt deſcribendus. Incipiam a teſtimonio, quod ipſi iter literarium paranti dedit Decanus Facultatis Theo-

Theologicae 3. Septemb. 1703. —— „ Diſputationem eruditam a ſe con-
„ ſcriptam *de Muhammedis ſententia de Chriſto Jeſu*, ex ipſis Alcorani &
„ Scripturae S. penetralibus petitam, d. 25. Maji hujus anni ſtrenue defendit:
„ Unde cum expleto quadriennio ad examen pro S. Miniſterio admitti peteret,
„ facile id a nobis obtinuit; & auditis ſolidis & accuratis ejus reſponſis d. 26.
„ Junii *a Venerando D. SCHOLARCHARUM, Profeſſorum & Paſtorum*
„ *conſeſſu* poteſtatem impetravit Verbum Dei annunciandi, ſacramenta admini-
„ ſtrandi, omnesque actus obeundi, qui a V. D. Miniſtris legitime obiri ſo-
„ lent". Cum deinde Pariſiis in Bibliotheca P. P. Oratorii vidiſſet Commentarium *Aaronis Ben Joſeph Caraitae in Pentateuchum*, quaedam ex eo excerpſit, atque cum Verſione & notis edidit Amſtelodami 1705. Horum excerptorum mentionem non feciſſem, niſi autor Anglus *de fundamentis & rationibus Religionis Chriſtianae* in illis aliquod praeſidium malae cauſae ſe invenire poſſe exiſtimaſſet: quem Epiſcopus Coventrienſis productis ex Wolfio integris Aaronis teſtimoniis, quae in excerptis mutila exhibita erant, refutavit. *Vindic.* p. 349. In patriam reduci *Titulus Profeſſoris extraordinarii*, quem petebat, denegatus eſt. Decreti verba haec ſunt: „ Cum D. Mag. Joh. Ludo-
„ vicus Frey paratus eſſet in Academia Theologicam Catecheticam profiteri
„ gratis, atque Titulum Profeſſoris extraordinarii deſideraſſet, *quod hoc ſibi in*
„ *poſterum utile fore credidit:* Domini Scholarchae & Profeſſores haud diffi-
„ ciles fuiſſent, ſi modo unus vel alter ex Dominis Politarchis difficultates non
„ objeciſſet. Acquievit D. Frey, ſeque favori totius Senatus Academici humil-
„ lime commendavit". A°. 1711. & ſequentibus edidit Diſſertationes quatuor *de officio Doctoris Chriſtiani*, avide & magno ſtudioſorum plauſu exceptas; in his poſtquam & Regulam Cocceji ſtatuentis: verba ſcripturae tantum ſignificare, quantum ſignificare poſſint, & ejus applicationem ad Typos & Prophetias rejeciſſet, ſubjungit: „ Illa quae ex Scriptura & ratione ſimul probantur, & in
„ quibus Chriſtiani plerique conſentiunt, norma ſunt reliquorum. Quod ip-
„ ſum, ni fallor, illam tantopere a Theologis laudatam fidei analogiam conſti-
„ tuit. Non enim ea voce intelligitur hujus illiusve Sectae opinio, hujus illius-
„ ve Theologi Syſtema (regula haec eſſet Lesbia.) ----- Illud addo; dictum il-
„ lud Tertulliani in *lib. de Carne Chriſti*: *Non pudet, quia pudendum eſt;*
„ *prorſum credibile eſt, quia ineptum eſt; certum eſt, quia impoſſibile eſt,*
„ duriſſimo & audaciſſimis ludente figuris Patre dignum eſſe". Notatu etiam digna ſunt adjecta *Corollaria* duo: „ *Illi qui a ſe diſſentientes, tanquam hae-*
„ *reticos, conviciis, perſecutione aut morte afficiunt, non Chriſti ſed Anti-*
„ *chriſti partes in ſe ſuſcipiunt*". &: „ *Exercenda eſt diſciplina eccleſiaſtica*
„ *non modo in graves peccatores, ſed & in errantes: maxime etiam in illos,*
„ *qui nullos a ſe diſſentientes ferre poſſunt.* Item in Theſibus Theologicis de
„ Perfectione & Integritate Scripturae Sacrae d. 20. Julii 1713. editis. XIV.
„ Quo plures numerantur Lectiones in illa Variantes, eo minus laborat Scrip-
„ tura S". Quod ex *Phileleuthero Lipſienſi* fuiſſe petitum exiſtimo.

Cum A°. 1711. ad munus Profeſſoris Hiſtoriarum Ordinarii, Theologiae vero *extraordinarii* i. e. ut nec Senator Academicus nec Senator Eccleſiaſticus eſſet, fuiſſet electus, vel, ut ipſe dicere ſolebat, cum ad docendum, non vero ad regendum vocatus eſſet; oratione inaugurali exhibuit compendium Hiſtoriae eccleſiaſticae per omnia ſecula: ubi ad *Scholaſticos* ventum erat, quaeſivit, an illi in numero Doctorum Chriſtianorum ſint habendi? reſponditque, ſe valde dubitare, utrum in numero Chriſtianorum haberi debeant. In praelectionibus publicis docuit Theologiam Naturalem, ita quidem ut *S. Clarkium, de exiſtentia & attributis Dei*, per omnia ſequeretur, atque ea fundamenta jaceret de idea entis neceſſarii, quibus Clarkius Syſtema ſuum de Trinitate ſuperſtruxit, &

quae cum alio Syſtemate vix conſiſtere poſſe videntur. In lectionibus privatis tractavit *Ryſſenium*, quem tamen ſaepiſſime refellit. De praedeſtinatione una lectione egit, & expoſitis Supralapſariorum, Infralapſariorum, Univerſaliſtarum & Remonſtrantium ſententiis, earumque tum commodis tum incommodis, liberam auditoribus eligendi dedit optionem: in loco autem alieno de Creatione Libertatem hominis veram, decretis abſolutis manifeſto repugnantem, multis aſſeruit. A°. 1722. *Formulam Conſenſus* ab avo ſuo ſcriptam ſeponendam atque abolendam eſſe ſuaſit, conſilio, cui omnes Paſtores & Profeſſores Theologiae (excepto ejus avunculo, qui ad Conventum non venerat) ſubſcripſerunt, Senatui Ducentum virorum petenti dato. Homines qui paulo poſt *Pietiſmi*, *Anabaptiſmi* & *Separatiſmi* inſimulabantur, non vexandos aut urbe vel Eccleſia expellendos, ſed tolerandos eſſe ſcripto itidem Magiſtratui exhibito cum majore Profeſſorum & Paſtorum parte ſtatuit. Nec minus aperte & libere, quid ſentiret, in *Articulis novis Lexico univerſali Hiſtorico & Geographico* Germanice edito ab ipſo inſertis (Vid. *Praef.* p. 2.) manifeſtavit; v. gr.

„ ATHEI. Non raro etiam fit, ut ſcriptor iratus adverſario ſuo, aut illi, „ cujus opiniones non placent, ſtudio illum inviſum reddendi, hoc nomen con„ tumelioſum imponat, quod a multis H. Grotio, Jo. Lockio, &c. impoſi„ tum eſt. — Athei Syſtema ſuum variis modis concipiunt, id autem plerum„ que fundamentum ponunt — *tollunt omnem VERAM LIBERTATEM* „ *actionum humanarum* & omnia fatali atque immutabili neceſſitate fieri con„ tendunt.

„ BURNET (Gilbertus.) Brevi poſt trajecit in Belgium, atque Amſtelo„ dami a Rabbino linguam Hebraicam didicit; cumque ibi plurimi honeſti at„ que candidi viri diverſarum religionum in notitiam ejus veniſſent, hanc ſibi „ legem indixit, moderationem in cauſa religionis erga omnes homines eſſe „ ſervandam.

„ CASSANDER (Georgius.) Celebris Theologus Eccleſiae Catholicae — „ ubique tum ſolidam eruditionem tum ſingularem moderationem in controver„ ſiis religionis oſtendit; cumque in concordiam in religione eſſet propenſiſſi„ mus, edidit, tacito ſuo nomine, judicium de officio pii ac publicae tran„ quillitatis vere amantis viri in hoc religionis diſſidio, quod Jo. Calvinus, „ opinatus a Franciſco Balduino celebri jureconſulto contra Reformatos ſcrip„ tum eſſe, acerbiſſime refutavit. Ei Balduinus in commentario ad leges de „ famoſis libellis & calumniatoribus, Pariſiis 1562. edito, non minori acer„ bitate reſpondit.

„ CHILLINGWORTH (Guilielmus.) Scripſit librum, quo ſingulari acu„ mine, evidentia atque moderatione evicit, Religionem Proteſtantium eſſe „ viam tutam ſalutis. — Ideoque Tillotſonus capere non poterat, cur vir li„ berque tam Chriſtianus in ſuſpicionem Socinianiſmi vel Libertiniſmi venerit. „ J. Lockius optimam eſſe logicam dicere ſolebat, ſuadebatque Lectionem hujus „ libri omnibus, qui artem bene ratiocinandi addiſcere cuperent. — Cheynel „ miniſter popelli illius fanatici, cum morientem ſolari deberet, ſtultiſſimas illi „ quaeſtiones propoſuit, & abſurdiſſimas preces fudit — non poterat ferre, „ quod Chillingworthus ratione bene uteretur, & Chriſtianam caritatem pau„ lo latius quam ad ſuae ſectae homines extenderet.

„ CLARK (Samuel.) Cum his tribus non eſt confundendus, qui adhuc „ vivit, vir ad miraculum doctus & accerrimi ingenii D. Samuel Clark Rector „ ad D. Jacob & Majeſtati Regiae a ſacris, ſcriptis praeclaris philoſophicis at„ que theologicis, nec non controverſia de Trinitate celeberrimus: aut qui ve„ ſtigia ejus premit Jo. Clark itidem Doctor Theologiae, & Regi a ſacris.

„ CUDWORTH (Radulph.) a Burneto Epiſcopo etiam numeratur in prae„ ſtantibus viris, qui in Anglia Latitudinarii appellantur.

„ CUR-

„ CURCELLAEUS Stephanus. — Maresius cupiebat ei maculam Socinianis-
„ mi inurere, praecipue postquam Curcellaeus quaternionem dissertationum
„ theologicarum, quarum prima agit de vocibus trinitatis, personae, hypostaseos
„ &c. secunda de peccato originis, tertia de necessitate cognitionis Christi ad
„ salutem, quarta de hominis per fidem & opera Justificatione, contra Maresium
„ edidisset, & in prima contendisset, litem cum Antitrinitariis non esse nisi de
„ vocibus trinitatis, personae &c. idque de vocibus, quae in Scriptura non re-
„ periuntur.

„ HALES (Joannes) Theologus Anglus, qui apud cives suos ob magnas do-
„ tes, mirabilem eruditionem, & singularem humanitatem semper in summo
„ pretio fuit — A. 1618. Dudlejo Carltono Legato regis Angliae ad Belgas fuit
„ a Sacris, illumque de statu & decretis Synodi Dordracenae, cui intererat, quoti-
„ die fere per literas certiorem fecit; nec de fide & candore ejus hic dubitari
„ potest, quia tunc & Carltonus & Halesius partes Contraremonstrantium stu-
„ diose sectabantur. ---- Fuerunt, qui ipsum Socinianismi & Libertinismi su-
„ spectum habuerunt [vid. supra p. 20.] sed injuria, cum illa suspicio ratione
„ non solum non probari, verum etiam refelli possit. Occasio falsi hujus rumoris
„ fuit studium pacis, quo flagrabat; & quia summo judicio dogmata principa-
„ lia & necessaria Christianismi ab accessoriis distinguebat, quod quidam vacui
„ capitis homines appellant Socinianismum. ---- Illud certum est, eum adole-
„ scentem cum Calvino sensisse in dogmate de praedestinatione & annexis capi-
„ tibus, & in eadem adhuc fuisse sententia, cum Synodo Dordracenae interes-
„ set: cum vero Episcopius locum Jo. III. 16. acerrime adversus Contraremon-
„ stantes ursisset, Calvino (ut ipse de se fatetur Halesius) valedixisse, & Re-
„ monstrantium sententiae accessisse, ita tamen ut moderatissime se gereret, &
„ omnia ad pacem & caritatem dirigeret. Celebris Episcopus Pearsonius ita
„ eum, quem multos annos familiarissime noverat, χαρακτηρίζει: J. Hales, in-
„ quit, erat vir naturali acumine & vivido ingenio: diligentia in studiis non
„ minori, quam capacitate animi singulari, qua in omni doctrina tam perfectus
„ evasit, ut pauci eruditi cum illo comparari possint: judicium acre non minus
„ ipsum commendabat quam aliae dotes, ita ut esset exemplar admirabile acuti
„ ingenii, immensae scientiae, & accerrimi judicii: quin etiam, etiamsi ne ele-
„ menta quidem doctrinae noviset, tot aliis virtutibus ornatus fuit, ut his so-
„ lis ab omnibus amari & magni fieri meruisset; tam erat benignus, mitis &
„ modestus, nemo Naturam doctrinae evangelicae melius ipso intelligebat; ute-
„ batur quidem libertate de omnibus judicandi, sed sibi, non ut alios judicio
„ suo subjectos esse contenderet: & sane, si ulli licet de rebus ad religionem per-
„ tinentibus judicare, huic viro id concedi debet, qui tamdiu omnia pruden-
„ tissime consideraverat, quemque nullus affectus pravus de tramite rectae ra-
„ tionis flectere poterat: in vita non solum erat exemplar justitiae, veritatis &
„ modestiae, verum etiam tam beneficus, ut omnia sua in alios erogaret, ni-
„ hilque sibi praeter libros suos reservaret; in nulla re durior erat quam in libris
„ edendis, licet enim undiquaque ad id incitaretur, animus ejus, tam lenis
„ & facilis, adversus hoc erat obstinatus". Quo schemate Professor Basilien-
sis se ipsum exprimere atque defendere voluisse multis tunc visus est.

„ LOCKE (Joannes) ---- Tantus Philosophus cum esset, non tamen erat
„ contemtor aut derisor Religionis; licet variis hypothesibus suis mysteria fidei
„ profanasse fuerit accusatus; quod inde ortum est, quod plerumque cum Ar-
„ minianis sentiebat. Aliquoties ideo scriptis impetitus, studiose se defendit.
„ Caeterum omnia signa dedit hominis, qui Deo servire serio cuperet.

„ MEDUS (Josephus) in controversiis de Praedestinatione erat moderatissi-
„ mus: ita tamen ut absolutam reprobationem non posset ferre. Caeterum erat
„ vir pius & bonus.

„ MILTON (Johannes) in juventute addictus erat Puritanis, poſtea vero „ magis favebat Independentibus & Anabaptiſtis, donec tandem in ſenectute „ omnes Chriſtianorum coetus deſereret, Conventus publicos vitaret, nec do- „ mi ſuae ullius ſectae caeremonias obſervaret, caeterum tamen omnibus ſuis fa- „ ctis pietatem coleret.

„ SANDERSON (Robertus) in juventute ſequebatur ſententiam receptam „ de abſoluta praedeſtinatione & annexis Capitibus, quod prima ſermonum e- „ jus editio teſtatur: poſtea vero partim propria meditatione partim colloquio „ cum amico ſuo Hammondo permotus mutavit ſententiam, & deflexit aliquate- „ nus ad oppoſitam, quod multis aliis Theologis Anglis, J. Hale, J. Uſſerio, D. „ Whitby &c. contigit; unde in ſequentibus Editionibus ſermonum ejus, quic- „ quid durius in Arminianos dictum erat, emendatum reperitur. Tota hiſtoria „ mutatae a Sanderſono ſententiae narratur in libro Hammondi, cui titulus „ eſt: Diſſertatio pacifica de gratia Dei. Ex qua patet, Sanderſonum non „ Twiſſi ſolum opinionem ſimpliciter rejeciſſe, ſed etiam ab opinione recep- „ tiore Sublapſariorum diſceſſiſſe, unde ſolebat dicere: Acta Synodalia Dor- „ dracena nullius in poſterum uſus ipſi eſſe in Bibliotheca, niſi ut locum vacuum „ oppleant.

„ TILLOTSON (Johannes) ab omnibus magni fiebat, exceptis Jacobitis, „ nec non illis, qui tum moderationem ejus erga diſſentientes aegre ferebant, „ tum Arminianiſmum ejus culpabant.

„ WHICHCOT (Benjamin) magnus Theologus Anglus ---- erat acri judi- „ cio, & profunda meditatione, ſimul etiam admodum miti, amabili & a- „ moeno ingenio. Pugnabat pro libertate conſcientiae, unde a Burneto in „ Latitudinariis numeratur; cum ipſi ſorderet Syſtematica illorum temporum „ Theologiam docendi methodus, hortabatur ſuos, ut altius & nobilius ſa- „ perent, & religionem ut ſemen divinioris naturae conſiderarent.

„ WILKINS (Johannes) magni nominis Philoſophus, Mathematicus & E- „ piſcopus Anglus ---- erat mitis, fortis, pacificus & candidus; ſi res ipſius ar- „ bitrii fuiſſet, Eccleſia Epiſcopalis & Puritanorum dudum coaluiſſent. In „ Religionis negocio illis acceſſit, qui Cantabrigiae conveniebant & Latitudi- „ narii vocabantur, i. e. qui rectius ſentiebant, quam vulgo fit, & homines „ a ſtudio partium, ab opinionibus ſectarum arctis limitibus circumſcriptarum, „ a ſuperſtitionibus & pertinacia revocabant". Quae omnia, niſi fallor, haud obſcure docent, Hiſtoricum noſtrum Theologos minus orthodoxos, ſed moderatos, magis orthodoxis ſed litigioſis multum praetuliſſe, & in illis quam in his numerari maluiſſe.

Hoc Viro praeceptore atque amico uſus ſum per annos ſeptendecim; ſub ejus praeſidio A°. 1713. d. 17. Martii publice defendi Diſſertationem Theologicam a me conſcriptam *de Variis Lectionibus Novi Teſtamenti*, qua multis probavi, omnem iſtam lectionis varietatem non obſtare, quo minus Textum integrum, certum, atque authenticum habeamus. Tum Praeſes conatibus meis palam applaudere, currenti calcar privatim addere, denique ut in itinere literario, quod anno ſequenti facere coepi, quot poſſem Codices MSS. N. T. Graeci, qui, ut ajebat, nondum ſatis excuſſi eſſent, accurate inſpicerem & cum editis conferrem, inculcare non deſtitit. Quid de me meisque ſtudiis tum ſenſerit, ex ſequente Epiſtola patet:

Reverende Literatiſſime atque Amiciſſime D. Cognate.

Non ſine magna animi mei laetitia percepi, quam praeclare Iter tuum literarium conficias, quomodoque per ſingularem Eruditionem tuam & literarum elegantiorum ſtudium in notitiam amoremque virorum clarorum, inprimis Cel. Bentley, cujus exquiſita Eruditio jam dudum mihi ex ſcriptis partim Latinis partim Anglicis perſpecta eſt, perveneris. Macte hoc animo, Praeſt. Vir, per-

perge in literarum decus ſuccreſcere, Patriam ornare, Tibique manſuram compa:are gloriam. Jam diu eſt, quod per pl. Rev. D. Parentem tuum a Te ſetii &c. &c. Vale amiciſſime Wetſteni, & Excellentiſſ. Iſelium reliquosque noſtrates meo quaeſo nomine ſaluta. 14. Jul. 1716. *T. T. Joh. Ludov. Frey.*

Poſtquam aeſtate A. 1717. in patriam vocatus rediiſſem, & A°. 1720. parenti meo p. m. JO. RODOLFO WETSTENIO Paſtori Coetus, qui in templo D. Leonhardi colligitur, Collega atque Adminiſter, quem Diaconum vocant, ſorte datus fuiſſem, Auditorem publicum & ſatis aſſiduum habui Cl. *Frey* annis undecim: ſimul etiam domum ejus, ut cognati & vicini, frequenter atque familiariter inviſi. Tunc me hortatus eſt, ut pro more juniorum Miniſtrorum ſtudioſis Theologiae aliquem Auctorem praelegerem, ipſumque in aliis occupatum hoc onere ſublevarem. Reponenti, me nunquam ſyſtema Theologiae perlegere potuiſſe, ſuaſit ut N. T. tractarem, & ita quidem, ut praeteritis iis, quae ſtudioſi ex Sermonibus & Syſtematibus ſatis noſſent, indicarem, quid ſcriptores minus vulgares Grotius, Hammondus, Lightfootus, & alii Angli ſentirent, & liberam ex variis variorum interpretationibus optionem eligendi & ingenium exercendi diſcipulis relinquerem. Quin etiam tum mihi ſtudioſum Palatinum, nepotis ejus paedagogum, poſtea vero Conrectorem gymnaſii Manheimenſis, tum me illi commendavit. Aliquando cum me non ſatis expedirem ex multis locis, quae ingenti numero pro Trinitate probanda vulgo afferuntur, & conſilium ejus expeterem, faſſus eſt plurima in medium proferri, quae parum ad rem facerent, hanc autem regulam indicavit; ut in examine ſingulorum locorum omnia tentarem, & primo alias aliorum interpretationes adhiberem, vel etiam ipſe excogitarem; ſi poſtea deprehenderem, illas non procedere, nec iis quae praecedunt, nec iis quae ſequuntur, cohaerere, tunc me in recepta interpretatione tuto acquieſcere poſſe. Commendavit ea occaſione S. Clarkii librum continentem doctrinam Scripturae de Trinitate, & laudata ejus evidentia optavit omnes locos Theologicos eadem methodo tractatos habere.

In his omnibus conſilium V. Cl. ſecutus ſum, non item in alio caſu, cujus obiter hic mentionem faciam. Ediderat avunculus ejus ſermonem a ſe habitum in Jo. VI. 29. ut probaret, fidem ſalvificam non eſſe actum hominis, ſed Dei exequentis decretem abſolutum de ſalute electorum, mediisque efficacibus ad illam ſalutem perducentibus. Haec res cum nepotem male haberet, incitavit me, ut iſtum ſermonem, quod eſſet facillimum, tum ſcripto edito tum pro ſuggeſtu ad populum verba faciens, refellerem; addebat id ad officium meum pertinere, neceſſe enim eſſe, ut, ubi error objicitur, etiam veritas demonſtretur; alias ſilentio meo deteriorem fore conditionem veritatis quam erroris. Ego vero me vel parentis mei amico veteri moleſtiam creare, vel litibus aeternis implicari velle negavi; praeſertim cum omnia quae ab utraque parte dici poſſent, jam olim prolixe & a magnis ingeniis ſcripta ſint: Avunculum ejus ita ſe geſſiſſe, ut periculum non ſit, ne magnum veritas detrimentum inde patiatur; quid concionatores in aliis coetibus praedicent, ad meam curam non pertinere: in noſtro coetu talia nunquam audiri, cum nec Pater meus, idemque Coetus Paſtor, nec avunculus meus unquam ex profeſſo de iis quaeſtionibus agant: tertius vero adminiſter, itidem Cl. Frey avunculus, qui olim, cum lectiones ejus Theologicas in Compendium Wollebii ſtudioſus audirem, ferviđe Contraremonſtrantium partes fuiſſet tuitus, nunc ex colloquiis cum Collega conjunctiſſimo & cum nepote immutatus & in ſermonibus & in notis in S S. (de quibus ſupra p. 185. n. XVII.) non obſcure Remonſtrantium ſententiam ſequatur. Caeterum cum omnes homines & liberi & libertatis ſuae conſcii naſcantur, vix unum ex millibus unquam ſua ſponte de praedeſtinatione cogitaturum;

rum; & inde, meo judicio, conſequi, non opus eſſe, ut quis illam opinionem refellat, cum ſolo ſilentio deleri poſſit. Alio vero tempore de eadem quaeſtione loquens dicebat, ſe non videre, quid impediat quo minus quis, & privatim & publice, a ſententia Synodi Dordracenae diſcedat; cautius tamen & prudentius facturum, ſi tacito Arminianorum, Epiſcopii, Curcellaei, & Limborchii nomine, ſe cum H. Grotio aut cum praeſtantiſſimis Eccleſiae Anglicanae Theologis in hac re ſentire profiteatur. Cum A°. 1727. ſenatus Hymnos feſtales conquiri atque edi juſſiſſet, & Theologo extraordinario Hymni Pentecoſtales, ut ajebat, deligendi obtigiſſent, conqueſtus eſt mihi, ſe moleſto negotio implicitum haerere, quod Poetas multa de Spiritu Sancto ſcribere comperiat, quae in libris ſacris non reperiantur.

Plurimus vero nobis ſermo fuit *de Variis Novi Teſtamenti Graeci Lectionibus*, idque non una oblata occaſione. Cum enim Agnatus meus, cujus ſupra mentionem feci p. 177. literis d. 24. Martii 1719. ad me exaratis, rogaſſet, ut variantes quas haberem Lectiones &c. ipſi ſine mora transmitterem, Novo Teſtamento a ſe edito, ceu Volumen alterum, jungendas; tandem inter nos convenit, ut diſtractis intra paucos annos editionis Maſtrichtianae exemplaribus operam meam ad novam editionem conferrem. Haec vero conſilia non clam a me agitata ſunt, ſed omnium conſcio atque adjutore *J. L. Frey*; ille, quid ipſomet hortante in Gallia, Anglia atque Belgio egiſſem, noverat; ille litteras, quas ſuper hoc negotio accipiebam, viderat; ille repetitis Colloquiis familiaribus hanc rem mecum in varias partes verſaverat; ille inchoatas atque rudes, quas animo conceperam, formas ſubinde correxerat atque poliverat; eſt enim, ut verum fatear, Vir eruditione atque ingenio non vulgari. Ille idem, ut hoc unum referam, cum ad examen ſingularium locorum perveniſſemus, rogavit aliquando, utrum locum 1. Jo. V. 7. in ullo unquam Codice Graeco vidiſſem? reſpondenti, in nullo, licet anxie ubique quaeſiviſſem, regeſſit, neque exſtare apud Patres, ne quidem apud Cyprianum, ſi recte inſpiciatur, neque in Manuſcripto Sancto Gallenſi aliisque veteribus codicibus Latinis, neque in Verſione, quam haberet, Armena; cumque ego adderem, neque in Verſione Coptica, quam nuper ex Anglia accepiſſem, neque apud Patres Graecos, exclamavit: *Quid eſt demonſtratio in iſto genere, ſi haec non eſt? Bene nobiſcum ageretur, ſi iisdem argumentis, quibus iſte locus interpolatus atque ſubditicius eſſe probatur, probari poſſet, ſingulas Novi Teſtamenti editi atque vulgo recepti Lectiones, hac una excepta, genuinas & incorruptas eſſe: tunc ſane multo eſſemus certiores quam nunc ſumus.* Haec κρίσις, a me ſimpliciter relata, poſt plures annos elapſos horribilem in modum diſtorta atque depravata, mihique imperite, ſi non impie, imputata legitur *Act* p. 305. idque a duobus, quibus officium humanitatis praeſtiteram, Theologiae ſtudioſis, mihi tunc ignotis; alter tamen eorum D. Gerdeſius fuiſſe dicitur.

Circa annum MDCCXXIV. petiit a me *J. L. Frey*, ut ex denſa variantium Lectionum ſylva eas excerperem, quae meo judicio vulgatae Editioni paullo ſpecioſius opponi poſſent, ab ipſo accuratius expendendas: feci ut poſtulaverat, & in illa feſtinatione, quas tum praecipuas exiſtimabam Varietates, margini N. Teſtamenti, quo adhuc utor, adſcripſi; quibus diligenter perſpectis ſaepius me hortatus eſt, ut eas, utpote quae haud pauca ſcitu non indigna, ſed viris doctis praecipue Theologis fere ignorata, continerent, in publicum prodire paterer. Cumque excuſationem afferrem, quod vererer, ne quis conſilium meum male interpretaretur; reſpondit, moderationem Theologorum Baſilienſium mihi notam eſſe, nihil proin vetare, quo minus libertate, poſt abrogatam nuper omnium ſuffragiis Formulam Conſenſus reddita, uti poſſim.

Haerebam dubitans, & modo mihi ipſe modo aliis diffidens usque ad Annum MDCCXXVIII. quo cum frater meus *Petrus Wetſtenius*, ex Gallia Am-

Amſtelaedamum veniſſet, & propoſitae olim N. T. editionis mentionem feciſſet, ſerio rogarunt adgnati Bibliopolae, ut tum aliquot foliorum ſpecimen tum totius operis Prolegomena componerem, ipſisque quam primum cum eruditis Belgis communicanda mitterem. Annui honeſtae petitioni, conſiliique mei *J. L. Frey*, ut ſolebam, diligentiſſime certiorem feci, qui non ex ſua ſolum Bibliotheca Clementem Alexandrinum, cui notulae quaedam avunculi mei magni *J. Rodolfi Wetſtenii*, Theologiae Profeſſoris adſperſae erant, ut & Baſilium Seleucienſem, verum etiam ex Bibliotheca publica Manuſcriptos Codices Athanaſii, Theodoreti, Theophylacti, Gregorii Nazianzeni & Nyſſeni eundem in finem libenter ſuppeditavit. Quibus inſpectis, ne quidquam, quod alicui uſui eſſe poſſet, negligerem, primo editionem Complutenſem conſului, poſt Editiones omnes Erasmi, Rob. Stephani & Th. Bezae mihi comparavi, tandem totum Variantium Lectionum exercitum luſtravi atque ordinavi; eoque pacto multa, quae antea meos aliorumque oculos fugerant, non ſine voluptate haud paullo clarius rectiusque vidi.

Hactenus conſpeximus Cl. *Frey* magna moderatione & libertate utentem, contra tyrannidem decertantem, & nomen atque dignitatem Theologi Latitudinarii egregie tuentem. Audi vero miram & miſeram hominis cataſtrophen:

Hei mihi, qualis erit! quantum mutatus ab illo
Hectore!

Nam ſimul atque intellexit me & ſponte mea ac promiſſis meis hoc negotio ita implicatum irretitumque eſſe, ut ſine jactura aliqua famae atque exiſtimationis pedem inde referre non poſſem, ſubito aliam perſonam induit; ac primo quidem, cum mihi in Bibliotheca publica occurreret, velut in proluſione, praeſente Cl. *J. Grynaeo*, objectare coepit, Novam Editionem iſtam magni conſtituram, Profeſſorum autem ſtipendia eſſe modica. Reſpondi hanc curam nec me tangere, qui nihil venderem, neque ipſum, qui dives eſſet: caeterorum vero neminem ad emendum coactum iri. Quaeſivit dein, utrum putarem, hanc Editionem ad promovendam gloriam Dei hominumque honeſtatem & pietatem multum collaturam? Sancte ipſi profeſſus ſum, me optimo animo omnia feciſſe atque facere, eventum in Dei poteſtate eſſe, qui ſolus hominum mentes flectere poſſit: quomodo autem accuratior atque emendatior N. T. Graeci editio virtutibus obſtet, me non videre. Eo denique prolapſus eſt, ut ſuſtineret, totam Artem Criticam vanam atque fallacem eſſe; ea hominibus ſcrupulos atque dubitationes injici, nulla dari certa criteria, quibus aetas Codicum, unde eorum autoritas pendeat, dignoſci poſſit; Millius verbi cauſſa, ſic pergebat, noſtrum Codicem Evangeliorum ſtatuit Alexandrino aetate parem eſſe, tu vero quatuor aut quinque ſeculis juniorem, utri ego credam, Doctorine Theologo an tibi? & quis litem iſtam dirimet? Repoſui, eſſe regulas, quibus adhibitis ad veram Codicum aetatem quam proxime accedere queamus, credendum eſſe in hac arte illis, qui eam diu exercuerint, caeterum meis me oculis magis fidere, quam omnibus Doctoribus Theologiae contrarium affirmantibus; addidi noſtrum codicem a Millio nunquam fuiſſe inſpectum, me vero Alexandrinum atque Baſilienſem vidiſſe, iſtum habere accentus a prima manu, qui ab illo abſint, & figuram litterarum longe eſſe aliam; quin ad ipſum Codicem provocavi, & diſcrimen inter utrumque ex ſpecimine Codicis Alexandrini, quod in manibus habebam a Grabio accurate aere deſcriptum atque editum, oſtendi. Cum regereret, litteras utrobique eſſe ſimiles; reſpondi ſine dubio aliquam ſimilitudinem intercedere, neque aliter fieri poſſe, nihilominus autem diſſimilitudinem manifeſto apparere, dummodo quis oculis intentis atque curioſis omnia contempletur, quod ſi negligat, facile errorem obrepere. Hoc ut probarem, monſtravi in Baſilienſi Codice accentum circumflexum conſtanter figura ſemicirculi, hoc eſt non duabus lineis ſed unica, depictum eſſe, licet in *Diſſertatione de Accenti-*

bus Graecorum (v. ſupra p. 39.) ex eodem codice figura angulari *ſive V inverſi formam ubique referente* deſcriptus ſit. Recte deſcriptus eſt, ajebat *J. L. Frey*, video enim angulum. Cumque ego peterem, ut Cl. Grynaeus, qui utroque noſtrum acutius cerneret, iſtam Controverſiam tanquam arbiter dirimeret, ad Doctorem converſus ſententiam his verbis dixit: Poſſum Excellentiae tuae confirmare, ſi circumflexi iſti Accentus angulum habent, angulum eſſe valde convexum.

Diſceſſi ab iſto colloquio admodum ſollicitus atque perturbatus; conſtitueram enim prius in edendo N. T. conſiliis J. L. Frey uti, nihilque niſi ipſo adjuvante atque approbante agere: quomodo autem nunc mea probarem homini, qui ea quae oculorum certiſſimo teſtimonio conſtabant, nullamque dubitationem habebant, in controverſiam vocaſſet? quid is faceret omnibus iis locis quae apud incautos invidioſe exponi poſſent? Nondum tamen plane deſperabam, quin potius Virum Cl. animi tantum atque exercitii gratia, ut mos ejus eſt, in utramque partem de omnibus diſputare, haec protuliſſe putabam; & ſane, aut omnia me fallunt, aut haec eo tempore ejus mens erat, & manſiſſet, credo, niſi ab adulatoribus, forſan exaggerantibus, quod *Theologi Extraordinarii* Majeſtatem non ſatis comiter coluiſſem, eique auſu temerario aliquando contradixiſſem, in me concitatus irritatusque fuiſſet. Et haec, quantumcunque prima fronte levia atque ludicra videri poſſint, acerbo iſti atque diuturno bello occaſionem cauſſamque praebuerunt. Hae nugae ſeria ducunt

In mala, deriſum ſemel, exceptumque ſiniſtre.

Diſſimulavi ſilentio curam, quae me tunc coquebat & verſabat ſub pectore fixa, verum non diu obſcura ſpe ſuſpenſus haeſi: cum enim octiduo poſt ad eundem locum, ut conſueveram, rediiſſem, & Hexapla Montefalconii in manus ſumſiſſem, ecce iterum Cl. *Frey* ad me accedentem, & quid agerem? nunquid novi haberem? interrogantem. Eodem autem temporis puncto foedum illum atque ridiculum errorem, a Cl. *Iſelio* in Codice Baſilienſi de quo ſupra p. 132. commiſſum, deprehenderam. Quo audito viſoque *J. L. Frey* ſeveritate frontis remiſſa cachinnum ſuſtulit; ex quo de animo ipſius mihi placato conjecturam ſed vanam fallacemque feci. Vix enim dies aliquot praeterierant, cum conſobrinus Iſelii idemque meus, cum faſciculo litterarum Iſelii atque Breitingeri ad aedes meas adveniens, nomine Iſelii graviter conquereretur, quod errorem illum multis ſtudioſis praeſentibus acerbe exagitaſſem, Doctoremque mihi antea amicum in contemtum diſcipulorum adduxiſſem, addita comminatione fore ut me ejus rei poeniteret. Excuſavi factum meum proteſtatus, me nemini niſi Cl. *Frey* eidemque quaerenti quicquam ea de re dixiſſe, neque tamen, ſi quis meos errores publice commiſſos mihi indicaverit, me aegre laturum, quin potius gratias acturum eſſe. Hinc intellexi, non ſolum *J. L. Frey* totum a me abalienatum eſſe, verum etiam, quotquot poſſet, ſuis artibus a me abalienare decreviſſe.

Principio anni MDCCXXIX. inimicitiae *J. L. Frey*, quae prius occultae tectaeque fuerant, in apertum erupere. Tum quoties ego ſacras conciones habebam abeſſe, tum ſiniſtros de me rumores ſpargere, amicis meis, ut ex ipſis cognovi, me ſuſpectum reddere, Bibliopola *Thurniſio* praeſente contra propoſitam N. T. Graeci editionem, de qua ut ajebat in proximis Comitiis Helveticis agendum eſſet, multa dicere coepit: denique, quamvis ipſe novum Ludovicum aureum, quem nunquam reddidit, ea conditione a me accepiſſet, ut mihi MSS. Bibliothecae porro uti liceret, contra fidem datam effecit, ut non ſolum Bibliothecarius, cujus ſingularem humanitatem integrum decennium expertus eram, verum etiam ipſe Senatus Academicus uſum Thucydidis manuſcripti, quem in gratiam Cl. *Dukeri* cum edito me collaturum adgnatis petentibus urgentibusque promiſeram, concedere cunctaretur. Tandem poſt longas ambages variis artibus effecit, ut res per conſobrinum ejus ad Senatum deferretur,

d. 17. Septembris, cui denique d. 14. Decemb. ſcriptum obtulit, quod nunc paucis examinabimus.

Act. p. XVI. *Summa judicii noſtri haec eſt: Laborem illum in N. T. edendo tum levem & non neceſſarium, tum periculoſum eſſe. Quapropter ut ſupprimatur hoc opus, enixe efflagitamus urgemusque. Ex brevi illa Diaconi W. narratione colligimus*, 1. *Opus iſtud non ſolis Criticis, aut illis praecipue; ſed omnibus & ſingulis, qui Teſtamento Graeco uti volunt, in uſum communem vulgaremque ſcriptum eſſe.* Unde Cenſor haec ſciat, aut quid iſtis verbis ſibi velit, fateor me ignorare. Schedas meas primum mihi in uſus privatos ſcripſi, poſtea roganti Bibliopolae, ut publice ederet, tradere volui: Lectores mihi optavi doctos & veri amantes, in mea vero poteſtate non fuit impedire, quo minus etiam ab indoctis, malevolis & praejudicio occupatis viderentur. Quodnam in hoc eſt peccatum meum? *Si in gratiam eruditorum laborem illum ſuſcepiſſet, debuiſſet edere Codicem Alex. totum, ſicut eſt ſcriptus, cum omnibus ſuis vitiis, cum omnibus lacunis, ſine ſpiritibus & accentibus, ſine diſtinctione verborum, eadem ſervata litterarum figura; tum demum Criticus artem ſuam in illo exercere, & obſervationes ſuas addere potuiſſet.* Cur V. Cl. hoc conſilium non dedit V. T. editori Tigurino? non poterat autem mihi vitio vertere, quod nova iſta methodus, quae nulli unquam cujuscunque libri veteris editori in mentem venerat aut probata fuerat, nec mihi vel in mentem veniſſet vel probata fuiſſet, niſi ſi prius demonſtraverit, me omnia non meo ſed ſuo arbitratu facere debuiſſe.

2. *Hinc porro intelligimus laborem eſſe minimum leviſſimumque & nullius pretii, qui nullam eruditionem aut ſcientiam requirat, neque magna illa praeconia mereatur. Cognitio Elementorum Linguae Graecae, qua vel rudis diſcipulus, qui vix Novum Teſtamentum legit, imbutus eſt, oculi acuti, & leviſſima applicatio animi ad hoc praeſtandum quemlibet idoneum reddunt. Non niſi acutis oculis & intelligentia Alphabeti Graeci opus eſt, ut quis obſervet variationes MSS. Codicum; utque iſtas Variationes teſtimoniis confirmet, eorum quae ab aliis jam concervata atque collecta ſunt arbitraria deſcriptione minimo labore effici poteſt.* Hoc eſt novum illud atque inauditum crimen, cujus me apud Ampliſſimum ordinem reum fecit V. Cl. Meis *oculis* uſus fui, &, quae videram, aliis narrare volui, ſi per *Theologum Extraordinarium* licuiſſet. Quid vero metuebat? an periculum erat, ne ſincera corrumperem, certaque incerta redderem, aut potius ne myſteria aperirem, & quaedam in clariore, quam vellet, luce collocarem? atqui veritas non odit lucem, & ego omni ſtudio Lectionem certam emendatamque quaerebam. Caeterum non aſſequor cauſſam cur, cum de orthodoxia mea unice ageretur, ignorantiam mihi objiciat, niſi ſi ſolos eruditos & ingenioſos orthodoxos eſſe ſtatuit. Miror denique V. Cl. non praeviſſe, me ad objecta vetera quorundam Monachorum malevolorum atque ineptorum, quorum verba ſua facere non eſt veritus, eodem imo meliore jure verbis doctiſſimorum hominum, quae ipſe ſuppreſſit, reſponſurum, cauſamque communem facillime tuiturum; *Hieronymi* v. gr. ex Epiſt. *ad Suniam & Fretelam.* „ Quaeritis a me rem *magni operis ac majoris invidiae*, in qua ſcriben„ tis non ingenium ſed *eruditio* comprobetur, ut, dum ipſe cupio de caeteris „ judicare, judicandum me omnibus praebeam, &c". *Eraſmi*, Vid. ſupra p. 97. & in Luc. I. 48. „ Rideat qui volet has *Grammatiſtarum* annotationes, „ modo fateatur, terque quaterque Theologos in his labi. Tolerabile ſi tan„ tum laberentur, niſi lapſui jungerent impudentiam calumniandi. ---- Quanto „ melius ageretur cum Theologia, ſi, qui Theologiam abſolutam profitentur, „ a linguacibus & Grammatiſtis comiter acciperent, quod illi pro ſua qualicun„ que portione conferunt in medium: & illis viciſſim illa ſublimiora myſteria fra-

„ terne communicarent, hoc majore modeſtia, quo penitius ingreſſi ſunt in „ ejus philoſophiae penetralia, quae dedocet faſtum omnem ac ſupercilium, „ docetque ſummam tolerantiam erga imbecilles. Denique *Franciſci Lucae* „ *Brugenſis:* Vid. ſupra p. 105".

3. *Judicamus porro*, ſic pergit Cenſor meus, *laborem illum non tantum levem, verum etiam non neceſſarium eſſe. Ut ſaepe ſermones hominum de illo audiuntur, putaret aliquis, integrum eumque incomparabilem, qui ad hunc uſque diem omnes latuerat, theſaurum erui, imo N. T. graecum nunc primum edi: cum tamen nemo ignoret, Teſtamentum Graecum jam dudum ex Veteribus optimiſque Codicibus typis expreſſum, poſtea cum vetuſtiſſimis MSS. cumque ipſo Alex. Codice collatum, tantumque variantium lectionum acervum congeſtum fuiſſe, ut ei vix quicquam conſideratione dignum addi poſſit. Codex Alex. jam ſexies editus eſt; extat iſte Codex, aut quod idem eſt, extant Variationes illius ab editis, in Polyglottis Anglicanis, in Oxonienſi, in Millii Wetſteniique aliisque Teſtamentis. Quodnam igitur myſterium ſingulare nobis in nova Editione aperitur? Dices: Alex. Lectiones, quae prius marginem occupabant, hic in ipſo textu conſpicientur. Quam vero utilitatem hoc lectori afferet, annon poterat aeque facile Lectiones Alex. Codicis in margine legere atque in Textu? Sin autem putat, ſe aliquid novi hic obſervaſſe, aut Codicem Alex. hic & ibi accuratius deſcripſiſſe, nullo modo opus eſt, ut lectorem emtione novae editionis N. T. torqueat, poterant enim novae iſtae obſervationes ſine magnis ſumtibus intra paucas pagellas contentae edi. Concludimus, ſuppreſſionem iſtius operis ne minimum quidem damnum ſtudioſis afferre poſſe.* Ponamus, quod viro Cl. coram Senatu affirmanti facile credo, quosdam de meo propoſito bene, forte etiam melius, quam oportebat, ſperaſſe, ideone ipſe debebat, ut hoc vitium vitaret, in contrarium currere, me immerentem invidia odioque proſequi, imo publice apud Senatum eccleſiasque vicinas, edito etiam libello, accuſare? hoc ſane & ſtultum erat, & Chriſtianum plane dedecebat. Quid ego in MSS. quos evolveram Codicibus reperiſſem, vel quid editurus, quibusve rationibus edenda eſſem firmaturus, & eos qui bene de me ſentiunt & eos qui male de me ſentiunt omnino latebat: temerarium ergo judicium erat vel omnia probare, vel omnia reprobare atque contemnere. *Codicem Alexandrinum*, quem ad nauſeam uſque ingerit, ego, uti jam dixi, non curo: argumenta vero quae affert commutabilia eſſe & majori ſpecie ex contraria parte dici poſſe contendo. *Annon poterant*, inquit, *lectiones Codicis Alex. aeque facile in margine legi ac in Textu?* Repono: *annon poterant aeque facile legi in Textu ac in margine?* Nam ſi *Variationes Codicis idem ſunt quod Codex ipſe*, tunc etiam Codex ipſe idem eſt, quod Variationes ejus; quid ergo tantopere in me debacchatur V. Cl.; cum ipſemet fateatur, quod variatio in margine expoſita perinde ſit acſi in Textu edita fuiſſet? Alterum argumentum longe eſt mirabilius: *Codex Alexandrinus jam ſexies editus eſt.* Recte. Poterat ergo ſine periculo iterum edi. *Novae in iſtum Codicem obſervationes poterant ſeorſim edi.* Optime. quid inde conficere vult? *Ergo nihil impedit, quo minus Codicis Alexandrini cum novis obſervationibus editio prohibeatur atque ſupprimatur.* Cur non potius infert „nihil proin impedire quo„ minus permittatur". Si enim & Codicem Alex. & novas illas obſervationes ſeorſim edere licet, licebit etiam edere Codicem cum additis obſervationibus: niſi ſi probaverit, ex re licita, alii itidem licitae junctа, fieri totum illicitum. In tranſitu obſervo, quod V. C. eleganter atque emphatice ſcribit, me *Lectorem emtione novae editionis N. T. torquere atque vexare*, deſumtum eſſe ex Matth. VIII. 29. ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς.

4. *Porro non ſine cauſa hoc opus ſuſpectum, forte etiam periculoſum eſſe, affirmamus. Vult Codicem Alex. ex aliis probatis Codicibus pro ſuo arbitratu corri-*

corrigere atque ſupplere: in ipſius igitur poteſtate ſitum eſt, qualem nobis Lectionem formare velit; hic magnum habet campum, omnes ſuas conjecturas criticas, omnia ſua ſomnia pro vera Apoſtolorum lectione ſupponendi. Si quis ſibi hanc licentiam permittit, ut ex multis variisque Codicibus pro lubitu vel alternatim verba quaedam ſeligat, faciet de Textu N. T. quicquid ipſi libitum erit. Nec obſtat, quod omnes iſtae Lectiones in aliquo Codice reperiantur, cum enim Diaconus W. nullum certum Codicem ſequatur, facile intelligitur, totam diſpoſitionem ex ipſius unice levitate animique impetu pendere. Quod V. Cl., nova criminatione, FORTE *periculoſum* vocat, id *forte* periculoſum non eſt: quod vero addit, me *conjecturas & ſomnia* venditare velle, manifeſta calumnia eſt; cum diſertiſſime ſemper ſim proteſtatus, me ex meo ingenio, vel ex mea alteriusve conjectura ne litteram quidem in Textu immuturum, ſed omnia ad fidem Codicum exigenda eſſe judicare; imo tantum abeſt ut ſomniis conjecturiſve faveam, ut potius, ſi verum ſcire vult, editionem receptam a conjecturis atque ſomniis juniorum, qui typographiis praefuerunt, Criticorum purgare omni ope annitar. Quod tandem de nimia licentia & periculo inde orituro addit, a *Leo* centies objectum, & ab *Eraſmo* centies confutatum eſt. Res ita ſe habet. Si ipſa Apoſtolorum ſupereſſent αὐτόγραφα, aut ſi extaret alicubi unum aliquod accurate expreſſum ἀπόγραφον, aut editio primum exemplum ſine aberratione minima referens, nullus ſcrupulo aut conjecturae aut licentiae locus relinqueretur: haec editio, vel iſtud ἀπόγραφον vel illa αὐτόγραφα, religioſe ſine omni dubitatione praelo eſſent ſubjicienda. At vero nobis non contigit eſſe tam beatis, αὐτόγραφα injuria temporum dudum perierunt: ἀπόγραφα non ſunt inter ſe ſimilia; ipſae editiones typis expreſſae admodum variant, praeter editionem Cardinalis *Ximenii*, *Ariae Montani*, *Aldi* & *Colinaei*, habemus *Eraſmi* editiones quinque, *Bezae* quatuor, & *Stephani* tres, hoc eſt minimum ſedecim diverſas atque diſcrepantes editiones. Non quaeritur, utra utri praeferenda ſit, fateor enim editionem poſteriorem priori, ut plurimum, meliorem eſſe. Sed quaeritur, quam editionem vel quem codicem omnibus aliis rejectis ſimpliciter ſequi teneamur? Si certum habet v. Cl. edat nomen Codicis vel editionis, ſententiam ſuam idoneis rationibus adſtruat, & magnam non a me ſolum verum ab univerſa Eccleſia inibit gratiam. Sin autem non habet certum, dicat ipſe quid facto opus ſit? an ſorte ducta unam aliquam editionem vel unum Codicem ſeligemus? an tunc valebit non temeritas & caſus ſed conſilium & ratio? vel an judicem alium novit falli neſcium, qui hanc litem aut olim diremit aut propediem expediet, & ita quidem ut ejus judicio nos ſubmittere debeamus? vel denique an de hac re, uti de omnibus aliis religionis capitibus, quilibet, ut poteſt, judicare debet? Ita videtur ſentire ipſe Cenſor, quando liberaliter concedit: *Textum Eraſmi, Stephanorum &c. maximam ſui partem hactenus vulgo receptum eſſe, non quod omnes ipſorum Lectiones neceſſariae, atque nulla excepta optimae ſint; neque enim diffitemur, poſſe adhuc ad emendandum atque illuſtrandum Graecum N. T. textum aliquid adjici: quo facto tamen doctrinae noſtrae, quod ad ſummam rei attinet, nihil decederet.* Haec ſi ſerio ſcribit, cur tantopere indignatur, me illam *emendationem* proponere? an Lectio mendoſa mordicus ſemper erit retinenda? vel an alium novit, qui plus temporis in iſto ſtudio poſuerit, atque ego poſui, aut qui plures Codices ipſe inſpexerit, adeoque plures & fide digniores verae Lectionis teſtes collegerit?

Caeterum ut omne iſtud *periculum* ſive verum ſive imaginarium effugiamus, Editionem receptam non ſolum retinere & κατὰ πόδα ſequi, verum etiam, cum hactenus nonniſi in octavo & minori forma typis expreſſa haberetur, multo jam magnificentius, quam unquam antea factum erat, Lectoris oculis ſubjicere decrevi.

5. *Praecipua autem de N. hoc T. querela eſt, illud redolere Socinianiſmum.* Haec accuſatio, ſi judicio Theologi & Hiſtorici Latitudinarii ſtamus, non certe olet lucernam, ſed forum potius piſcarium, aut ſi quid deterius olet; quis unquam audivit aut Novum Teſtamentum, aut Codices Graecos, diu ante ſcriptos, quam Socinus natus eſſet, aut Patres Graecos, aut Eccleſiam Latinam, Coptam, Syriacam, a quibus Verſiones N. T. habemus, Socinianiſmum redolere? aut qua fronte Cenſor Socinianiſmi ſuſpicionem in me jacere potuit, quem ſciebat nullum unquam Socini aut Socinianorum ſcriptum legiſſe, Theologiam ex patribus Graecis didiciſſe, &, quo longius abſum ab haereſi Sabelliana & Syneſiana, quam multi alii, qui praecipue in orthodoxis haberi volunt, eo etiam longius a Socini opinionibus recedere? Quid quod ipſe Cenſor hanc ſuſpicionem tollit: CERTISSIME *perſuaſi ſumus*, ait *Act.* p. XX., *Lectiones ſingulares Codicis Alexandrini, imo omnes omnium Codicum varietates, ne quidem orthodoxam doctrinam, quam contra hoſtes verae Deitatis atque Sacrificii Chriſti defendimus, evertere, nedum ut univerſam religionem Chriſtianam deſtruant.* Quae ſi vera ſunt, ut ſunt veriſſima, verum etiam erit, nihil reperiri quod *Socinianiſmum redoleat:* niſi ſi dicatur, Orthodoxam doctrinam & Socinianiſmum ἀσύστατα non eſſe, ſed bene convenire & in una ſede morari poſſe.

Quod autem addit: *loca quaedam Divinitatem Chriſti confirmantia a me tolli*, ambigue dicitur. Qui verba quaedam ex quocunque Autoris veteris ſcripto tollit, tollendaque cenſet, eo ipſo declarat, ſe ea non pro genuinis ipſius autoris verbis habere, ſed pro ſuppoſititiis, quibus proin ceu nullam autoritatem habentibus nihil confirmari poſſit. Verba, quae ſecundum meam opinionem aliquid confirmant, mihi genuina ſunt, & non tollenda: quae autem ſecundum meam ſententiam ut non genuina tollenda ſunt, nihil confirmant. Ergo qui hoc ſenſu loca confirmantia tolleret, ſibi ipſi aperte repugnaret, eademque verba ſimul pro genuinis & pro ſuppoſititiis haberet, vide Proleg. prior. p. 190. Porro qui tollenda tollit, non magis culpandus eſt, quam qui relinquenda relinquit: qui vero vel relinquenda tollit, vel tollenda relinquit, peccat: quique ſciens & prudens malo animo peccat, excuſationem non habet. Poſſet v. gr. fieri, ut quis verba, quae ipſemet ſuppoſititia eſſe judicaret, relinqueret, iisque pia fraude admiſſa ad confirmandam Chriſti divinitatem uteretur: poſſet etiam e contrario fieri, ut quis verba, quae ipſe genuina eſſe exiſtimaret, impia fraude tolleret, atque orthoxis, quantum in ipſo eſſet, argumentum divinitatis Chriſti eriperet. Verum, qui talia audent, idoneis teſtibus convincendi, non ſuſpicionibus onerandi ſunt. Imo ſi ſuſpicionibus locus conceditur, potius ſuſpicio cadet in illum priorem, cui fraus eſt utilis atque honorifica, quam in poſteriorem, cui non poteſt non eſſe noxia. Videat ergo V. Cl. quomodo ſuſpicionem illam a ſe dimoveat, quam habuit Eraſmus, cum ſcriberet: *plura nunc velut oracula publice docentur in Scholis; cum privatim fateantur, ſe diverſum ſentire.* Ad me enim quod attinet, non exiſtimo quenquam eo impudentiae progreſſurum, ut ſerio affirmet, me loca, quae ipſemet pro genuinis haberem, tollere decreviſſe.

Affert deinde *quinque voces, imo nonniſi quinque aut ſex literas*, ex quinque *Actorum atque Epiſtolarum* locis, & conqueritur, me illas aliter legendo orthodoxis quinque argumenta, quibus Divinitatem Chriſti probare ſolent, eripere voluiſſe. Obſerva quorſum evadant immenſi illi clamores. Ex *quatuor Evangeliis*, quae principales ſunt N. T. partes, nihil afferre potuit: ex Epiſtolis non niſi quinque locis allatis confidenter ſed falſo affirmat me deſerta lectione recepta Codicem Alexandrinum ſequi, quem tamen, excepto loco unico, ubi Alexandrinus cum Codicibus tantum non omnibus contra lectionem receptam ſtat, nec nunc nec eo tempore, quo iſta ſcribebat, ſequi volui. Si ſerio credidit, me Codicem Alexandrinum exprimere velle, cur non etiam

di-

dixit, me novum a nemine adhuc prolatum pro Divinitate Chriſti argumentum producturum ex eodem codice, & Jo. XIX. 40. lecturum; ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα ΤΟΥ ΘΕΟΥ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν; A loci celebris 1. *Tim.* III. 16. lectione recepta diſcedit tota Eccleſia Latina, quae tantum abeſt ut Socinianiſmum redoleat, ut potius & Socinianos libros & autores librorum comburat: porro in plerisqus iſtis locis a Lectione recepta etiam abit H. Grotius, nec tamen Vir Cl. ejus opera Socinianismum redolere clamavit, nec ut illa ſupprimerentur enixe petiit, quin potius ut Baſileae nova illorum editio a Facultate Theologica permitteretur, ut a Tygopraphis Thurneiſiis curaretur, & ut operis typographicis praeeſſet Vir Cl. Jo. Grynaeus, ſua praecipue autoritate effecit, idque eodem ipſo tempore, quo mihi fictum iſtud crimen imputavit. Poſt haec ſequitur argumentum ſupra p. 20. expoſitum, quo ſe inprimis jactavit, & tum ignorantiam meam tum propenſionem ad Socinianiſmum invicte demonſtraſſe putavit Vir Cl. Antequam ex hoc loco diſcedam, afferam judicium *Remigii* & Eccleſiae Lugdunenſis, judicio V. Cl. oppoſitum: *Legamus ergo pacifice, & quantum Dominus donat legamus Dogmata Eccleſiaſticorum virorum, nec pro aliis Doctoribus adverſus alios litigemus, quia & ipſi inter ſe pacifici unusquisque in ſuo ſenſu abundaverunt; alius quidem ſic, alius vero ſic; exſpectantes fideliter & humiliter, quod Apoſtolus promiſit dicens: Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque Deus vobis revelabit. Nam qui non tranquille & pacifice moderatur, quod ſentit, ſed ſtatim paratus eſt ad contentiones, diſſenſiones & ſcandala, etiamſi non habeat haereticum ſenſum, certiſſime habet haereticum animum.*

Cum paulo poſt Prolegomenorum meorum exemplaria edita fuiſſent Baſileam allata, Theologus tamen extraordinarius cum figmento ſuo pugnare, ex XII. prioribus Matthaei capitibus de toto opere conjecturam facere, & ſuſpicionibus pravis indulgere, quam manum cominus conſerere & aperte agere maluit. Ut ergo animum relaxaret, & in re ſeria facete luderet, novam accuſationem apud Senatum inſtituit A°. 1730. menſe Martio. „Multas, inquit *Act.* p. 49., affert Lectiones „ novas, neque tamen exiſtimandum eſt, totum N. T. per illas mutari. Duplicis „ ſunt generis varietates, aliae nullius, aliae paulo majoris momenti. Varietates „ prioris generis conſtituunt partem longe maximam, ita ut nihil fere aliud occur„ rat, & ex quinquaginta varietatibus minimum quadraginta novem ſint hujus „ generis. Cum dicimus, nullius eſſe momenti, intelligimus iis non tantum „ nihil in religione, ſed etiam nihil in ſenſu verborum mutari, imo nec in Lin„ gua Graeca quicquam emendari, plerumque ſunt merae minutiae grammatica„ les, tam exigui momenti, ut Studioſum ſenſu communi praeditum puderet, „ illas obſervare, imo contumeliam ſibi fieri judicaret, ſi talis labor illi expro„ braretur, v. gr. legendum eſſe *Solomona*, non *Solomonta*; *Maria*, non *Ma„ riam*; *David*, non *Dabid*; ἐστὶν, non ἐστὶ; *Nazareth*, non *Nazaret*; „ *Rex Herodes*, non *Herodes Rex*; *Moyſes*, non *Moſes*, & ſexcentae ejus„ modi nugae, quae magna pompa in theatrum producuntur, modo 50. modo „ 60. Codicibus Manuſcriptis, Verſione Syriaca, Coptica, Arabica, autoritate „ Origenis, Hieronymi, Cyrilli, Auguſtini confirmatae, *quae tamen citatio„ nes plerumque ex Millio, Whitbyo & ſimilibus Collectoribus ſunt petitae, „ ubi autores iſti operae pretium judicarunt, ut talium minutiarum mentio„ nem facerent*; tanquam ſi non de inepta & inſulſa orthographia, verum de „ totius religionis fundamentis ageretur. Miſer iſte luſus in literulis Graecis „ Germanice non bene poteſt exprimi, ſi quis tamen e. gr. in primum comma „ Bibliorum Germanicorum haec annotaret: &c. &c. Si quis, inquam, ſcrip„ torem ſacrum Germanice cum talibus Gloſſis ederet, annon nobile Chriſtia„ nae religioni eſſet praeſtiturus officium, pro labore ſingulari omnes valde ſibi

„ de-

„ devincturus? Talis est ubique fere labor W. in editione N. sui T., hoc est „ illud opus, in quod multa nummorum millia erogavit, & oculos hebetavit: „ Hoc est illud opus, ab ipso in Apologia laudatum, utile & necessarium, ad „ veritatem eruendam, & calumnias atque controversias tollendas. Non in- „ videmus ipsi gaudium illud solidum, & voluptatem, quam ex hujusmodi cu- „ pediis grammaticis capit; mallemus tamen, ut oblectationem suam, siquidem „ in munere sacro tantum ipsi otii supererat, non in Sancto Dei verbo, sed in „ fabulis Æsopi, aut similis scriptoris quaesivisset. Sed reperiuntur etiam in „ proposita editione N. T. licet si cum prioribus comparentur pauciſſimae ali- „ quanto majoris momenti varietates; hujus generis pauciſſimae in quatuor „ foliis nobis exhibitis occurrunt; *facile tamen conjicimus, immodicam illum* „ *licentiam sibi permissurum* & majorem, quam qua editores praecedentes „ etiam audaciſſimi sunt usi. Doxologiam Orationis Dominicae omittit, &c. „ Nulla ergo ratio est, cur a priori nostro consilio recedamus: contra si tunc „ rationibus idoneis moti petiimus, ut editio supprimeretur, viso isto speci- „ mine novis rationibus in ea sententia confirmamur, cum fere totus illius la- „ bor in variis, inutilibus & puerilibus *minutiis Grammaticis, & si quid vili-* „ *us istis*, consistat". Eadem repetuntur *Act.* p. 230.

Hoc scilicet appellat *in timore Domini* Novum meum Testamentum examinare, & *non suam sed Dei causam agere.* Sed ponamus tantisper, rem ita se habere, uti dicit, quaero cujus criminis me apud Senatum accuset? cui nocuit hic labor meus? & contra quam legem civitatis peccavi? Videat autem Cl. Censor, annon ipse manifesto in publica commoda peccaverit, dum longo aliquot mille-foliorum sermone (nam reliquae omnes lites ex ista de N. T. controversia proseminatae sunt) tempora Senatus, ad quem istius rei cognitio omnino non spectabat, fuit moratus? Bene tamen est, quod fateri cogitur & Millium & Whitbyum eadem feciſſe quae ego facio. Et revera velit, nolit, aliter haec sacra non constant. Idem fecerunt ante me Erasmus & Stephanus, postea etiam Bengelius & Breitingerus. Idem fecerunt & Grammatici, atque Scholiastae veteres, & quotquot autores Classicos Graecos Latinosque ediderunt: quodnam ergo hic est singulare peccatum meum? Sit meus labor non valde utilis, an utilior honestior & laudabilior est opera quam Vir Cl. posuit in me accusando atque deridendo? id credam, si probaverit aut λητεύειν esse melius quam κιθαρῳδεῖν, aut litem, quam mihi intentavit publice, fuisse, ut verbis Hieronymi utar, *aedificatorium Ecclesiae jurgium.* Si quis de accentibus punctisque masorethicis operose ageret, nosque doceret, Hebraeos legere *Mosche* pro *Mose*, *Iiob*, pro *Jobo*, & *Irmejahu* pro *Jeremia*, hae *cupediae Judaicae* nostro Theologo Hebraizanti placerent, hanc occupationem in Lingua Sancta sanctam pronunciaret, his tanquam altioris originis apicibus oculum divinum invigilasse & haec animadvertenda esse diceret: quae vero in N. T. ejus generis reperiuntur, tanquam minutias, & negligi posse & negligi debere. Nec tamen plane nullam has minutias utilitatem habere existimo, nam per nimiam istam diligentiam (si nimia esse potest) Lector redditur certior, codices accurate collatos & nihil alicujus momenti omissum fuisse; porro ex variante verborum ordine & scriptione indagari potest origo alicujus codicis, quo argumento supra aliquoties usus sum, ut probarem Codices quosdam ad Versionem Latinam fuisse immutatos; observatio autem de literis C & N, vocibus & verbis quibusdam in fine addi solitis, etiam ubi vox sequens a consonante incipit, licet editori N. T. non conducat, potest tamen Critico occasionem forte praebere, locum aliquem alterius autoris emendandi, & has literas, vel earum similes O, Ε, Η, Π, cum initio vocis sequentis jungendi, eo fere modo, quo locus *Manethonis* l. IV. 397.

Ναυσιβάτας Φαίνει καὶ ἐν ὕδασιν ἡτοιμας ἄνδρας.

a Ce-

a Celeberrimo Viro *T. Hemſterhuſio* nuper feliciſſime emendatus eſt,

Ναυσιβάτας Φαίνει καὶ ἐν ὕδασι νήκτορας ἄνδρας.

Denique ſciendum eſt, me ad codices conferendos non cum trutina in manu acceſſiſſe, ſed omnia cum pulviſculo corraſiſſe, nec tam in opere exſtruendo, quam in materia colligenda occupatum fuiſſe: quid jam ex iſta ſilva in publico proponerem? an delectum facerem, & abjectis reliquis ea tantum, quae alicujus momenti eſſe judicarem, ederem? At ſi vera ſunt, quae Vir Cl. ſcripſit, ſi omnis iſte labor ſterilis & futilis eſt, & omne, quod illi impenditur, tempus perditur, quo jure me in idem ergaſtulum denuo vult mittere ad opus, quod non unius hominis eſt? ne jam dicam, tunc illi ſemper paratam fore aliam, quam toties jam repetiit, accuſationem: hoc modo totam rem mei fore arbitrii, multa nullius momenti me exponere, ſuſpicionem proin eſſe, me non pauca majoris momenti in quisquiliis reliquiſſe & publico invidiſſe? Simpliciſſimum ergo eſt, omnia edere, & totam meſſem, frumenta cum zizaniis, oculis eruditi lectoris ſubjicere. Licet autem impedire non poſſim, quo minus otioſus & malignus ſpectator haec omnia rideat & in ludum jocumque vertat, cordatis tamen viris illum ſe non probaturum confido, praeſertim cum nullo unquam documento oſtenderit, ſe codices Graecos MSS. vel legiſſe vel legere poſſe. Πολλὰ μωμεῖσθαι ῥᾴον ἐστιν ἢ μιμεῖσθαι. (Vide etiam ſupra p. 65.).

Cum autem videret, iſta criſi ſua, de qua toto hoc labente anno, per clientes & ancillas etiam, in omnibus foris & circulis rumores ſparſerat, neminem valde percelli, quin contra à ſimplicioribus judicari, eſſe vitiligationem grammaticam, prudentioribus etiam indignantibus, quod ſimul & eodem tempore perſonas diverſiſſimas, tum ſeveri inquiſitoris, periculum Eccleſiae ab editione Novi Teſtamenti Graeci imminens lamentabili & terrifica voce exponentis, tum, qua ſibi magis placebat, ludionis atque deriſoris, omnia in jocum vertentis, induiſſet, alia via rem aggreſſus eſt. Cum ſciret, me ante complures annos repetitis vicibus N. T. ſtudioſis circiter ſexaginta praelegiſſe, & intelligeret, quoſdam pauciſſima hinc inde, quae non dictaveram, ſed ex tempore effuderam, partim domi meae partim in ſua reverſos, tum calamo & atramento tum ſtylo plumbeo, aut in chartis notaſſe, aut margini N. T. ſui adſcripſiſſe, novus iſte Diocletianus invitos, ademtionem ſtipendii & ignominiam illis comminatus, & tergiverſantibus convicia ingerens, *Novum Teſtamentum tradere* coegit, quin etiam de mea in tradendo cunctatione acerbe conqueſtus eſt *Act.* p. 244. „ Non ſine dolore fateri, inquit, „ cogimur; cum inprimis plena *Traditione Novi ſui Teſtamenti* & ſe & ſuos „ ſimul tranquillare potuiſſet, ipſum, ſi non niſi cauſas inferiores reſpiciamus, „ unice idque ſtudio cauſam ſuam perdidiſſe: licet revera aliquid altius hic conſpiciatur & digitus Dei appareat p. 245. per *Traditionem* illam laboris ſui in „ N. T. cum contemtione & irriſione noſtra negatam totius negotii concluſio„ nem conſulto moratus eſt.

Hic ſe inveniſſe non quod pueri in faba clamavit. Sed ne jam dicam, ſapientiſſima atque aequiſſima lege (qua etiam inſignes Theologi Helvetii *J. A. Turrettinus* & *J. Frid. Oſtervaldius* uſi ſunt) in Belgio ſtatutum eſſe, dictata ſtudioſorum Praeceptoribus imputari non debere; obſervo in prima accuſatione non niſi *unicum* teſtem *Act.* p. 451., aut ſummum duos, ſed non de eadem re teſtantes, productos fuiſſe, quod praecepto Apoſtoli 1. Tim. v. 19. manifeſto repugnat; eoque magis, quia ille *unus* ipſe faſſus eſt, cum aliquando ſchedam ſuam in auditorio reliquiſſet, a me poſtridie reddita ſcheda multis praeſentibus admonitum fuiſſe, ut attente audiret potius quam ſcriberet, ex ſcripto enim apparere, illum mentem meam omnino non percepiſſe *Act.* p. 28. Illius notae ex univerſo Novo Teſtamento productae ſunt circiter viginti quinque, pleraeque unius aut duorum, longiſſima undecim verſuum: *alter*, cujus quinque vel ſex notae exhibentur, ita impedito ſtylo ſcriptae, ut vix intelligi poſſit, erat puer

trium idearum, quem, cum per plures postea annos Theologiae dedisset operam, ipsi Theologi & Pastores ad literas & Ministerium S. non esse aptum pronunciarunt. Hi tamen idonei visi sunt Theologo extraordinario, in quibus meo periculo luderet. In secunda accusatione produxit notata quaedam aliorum quatuor studiosorum, in quibus, quod anxie quaesiverat, reperit, & in lectione & in interpretatione paucorum locorum me a recepta opinione discessisse. Sed ne sic quidem efficere potuit, ut accusatio prima culpa careat: qui enim primo accusat, & post menses demum argumenta, quibus accusationem probet atque fulciat, conquirit, saltem cum accusare inciperet, calumniator fuit, & suspicionem praebet sophistae, cujus argumenta non temere credi, sed accurate examinari debent.

Dicam apertius. Multae sunt opiniones, lectiones atque interpretationes, vulgo Theologorum & majori quidem Ministrorum parti probatae, sed nulla tamen lege in tota Ecclesia Reformata sancitae, neque ab omnibus semper receptae: quin ab his saepe recedunt magni nominis Theologi, & clarissimi interpretes, nunquam ideo damnati, & semper non solum tolerati sed in pretio habiti & laudati. Cum his passim contra illos me fecisse & facere ingenue fateor. Nec mirum, cum non ex systematibus aut Theologia scholastica, sed ex assidua lectione tum Scripturae sacrae, tum Patrum Graecorum, tum praestantissimorum Criticorum sapere didicissem

Nullius addictus jurare in verba magistri.

Licet autem nulla lege vetitum sit vel novam alicujus loci interpretationem in medium proferre, vel veterem, in qua Theologi quidam argumentum ad aliquod dogma probandum sibi invenisse visi sunt, rejicere; consideratis tamen accuratius locis, quae ex notatis discipulorum meorum excerpta erant, deprehendi, si unicum excipias, omnia reliqua ex autoribus probatissimis petita esse; ex *Erasmo*, *Beza*, *Grotio*, *Sanderſono*, *Hammondo*, *Blakhal*, *Lockio*, *Hoadleyo*, *Strosone*, *Bos*, *Infantio*, *Battierio* & *Gernlero*, *&c.*, quod me demonstraturum esse cuicunque vellet promisi, & partim praestiti in colloquiis multarum horarum coram Delegatis e Senatu cum accusatore meo d. 24. & 28. Aprilis 1733. habitis, partim praestiturus eram, nisi vir Cl. causae suae metuens collationem, saepissime iteratis Amplissimi Ordinis Decretis frustra jussam, subterfugisset. Scilicet ejus, quem sibi debellandum sumsit, congressum sollicite vitare, & triumphum canere, refutationes ineptas & impias interpretationum a nemine unquam prolatarum mihi adscribere, quam autores, quibus me usum esse noverat, & quibus & ipse usus fuerat, consulere, atque ex illis abrupta discipulorum meorum notata explicare maluit. Et quod omnium pessimum est, ut se genuinum Calvini discipulum esse simularet, & a se ipso & ab omni moderatione quam longissime recederet, eos qui nullum dissensum ferre poterant, & dissentientes *B. Bekkerum*, *G. Whistonum*, *J. Peirce* & *Th. Emlynum* indignis modis, si vera sunt, quae narrat p. 252., vexaverant, laudavit; ex Epistola G. Wakii Archiepiscopi, ut Senatum incenderet, protulit haec verba *Act.* p. 278.: „contra Arianos & Socinianos eadem provisio: *etiam legibus nostris municipalibus contra omnem hujusmodi blasphemiam severissimis poenis cavetur*"; & alio Libello Magistratui exhibito non veritus est scribere p. 447.: „Quod vero ad poenam, quam meruit, attinet, &c., relinquimus Pietati Amplissimi ordinis, ea spe freti eum, ut Magistratum Christianum decet, studio & amore Christi ejusque doctrinae arsurum". Longe rectius sentiente J. A. Turrettino in Histor. Eccles. „Quae quidem Haereticidii specimina haud alia melius ratione excusari videntur, quam si dicatur cum viris gravissimis, & Orthodoxiae addictissimis, *reliquias Papatus* fuisse".

Augiae stabulum citius & minori molestia purgarem, quam vitilitigatoris infinitas & centies repetitas objectiones, vel suspiciones potius & declamationes, affectibus unice concitandis & tenebris offundendis aptas, diluerem. Non pos-

sum

ſum tamen quin hic interponam judicium Viri Celeberrimi, qui tunc Logicam docebat, & ſaepe mihi fatebatur, „ſe in actionibus Theologorum, in me editis, „ non ſolum omnium in *Arte cogitandi* recenſitorum Sophiſmatum multa e- „ xempla reperiſſe, verum etiam alia non pauciora, quae hactenus a Logicis re- „ cenſita & obſervata non fuiſſent". Et haec Sophiſmata profecta ſunt ab eo, qui paulo ante Logicam i. e. bene ratiocinandi artem ex *Chillingwortho* addiſcendam eſſe ſuaſerat, vid. ſupra p. 188. Unum tamen accuſationis caput hic ſilentio praeterire non debeo, quo vir Cl. ſe magnificentiſſime jactavit. Ex variis indiciis atque notatis ſtudioſorum deprehendit, me loca quaedam quibus Theologi pro Divinitate Servatoris probanda utuntur, cum cura examinaſſe, & interdum aliam Lectionem aut interpretationem vel attuliſſe vel praetuliſſe, quaedam etiam ad illa obſervaſſe, quae vulgo ea occaſione dici non ſolent. Id verum eſſe fateor: feci autem conſilio ipſius V. Cl. mihi dato, de quo p. 191. Habui praetera aliam rationem peculiarem, quam nunc, cogente importunitate hominis, aperte dicam. Obſervaveram, multos & perſonas SS. Trinitatis & naturas Servatoris confundere atque permutare. Avunculus Cl. Frey, in Sermonibus Catecheticis, quaeſtione propoſita: cur filius Dei a patre, non vero pater a filio in mundum miſſus ſit? haec habet p. 432. „Multo minus Pater debebat homo fieri; eſt enim perſona „ prima, cujus eſt mittere, non mitti: alioqui fuiſſet & *Creator* Domini noſtri „ Jeſu Chriſti, ſcilicet ratione *naturae divinae* ejus, & tamen miſſus a Filio: „ quod cum perſonali ὑπεροχῇ Patris non conſiſtit". Addit nepos *Act.* p. 402. „ Omnibus notum eſt, D. Paſtorem ab opinionibus & formulis Arianorum „ ſemper longe fuiſſe remotum"; & in Lexico Hiſtorico ipſum appellat *Theologum eximium.* Hunc Sermonem ſero mihi indicavit agnatus meus SAMUEL WETSTENIUS verbi divini dum viveret, Miniſter.

Alterum Cl. Frey avunculum audivi pro ſuggeſtu verba facientem de loco 1. Cor. VIII. 6. *nobis unus eſt Deus pater*, in explicatione tuni primi Articuli in Symbolo Apoſtolico, tum praecepti primi in Decalogo (A°. 1722. d. 30. Aug. & 6. Dec., ſi bene memini): „Proprie loquendo tres ſunt Deus pater. Prima „ perſona eſt Deus pater omnipotens: hoc probatione non eget, & diſerte in „ Textu dicitur. Secunda perſona, Dominus noſter Jeſus-Chriſtus, eſt etiam „ Deus pater omnipotens: nam & Deus eſt *Jo.* I. 1. & omnia per ipſum facta „ ſunt *Jo.* I. 3. Tertia perſona, Spiritus Sanctus, eſt etiam Deus pater omnipo- „ tens: nam & incubavit aquis in prima Creatione, *Gen.* I. 2. & regeneratio, „ quae eſt ſecunda Creatio, ipſi paſſim adſcribitur". Cumque multi his offenderentur, rogavi Cl. Frey, curaret ne talia in coetu amplius audirentur. Reſpondit, hoc in ſua poteſtate non eſſe: caeterum in Cathedra Theologica accuratius de his loquendum eſſe; ſed ſi quis concionatoribus eandem legem ſcribere vellet, multo maximam eorum partem ad perpetuum ſilentium redactum iri.

Alius Paſtor cum articulum Symboli Apoſtolici octavum tractaret, Textum praelegit Jo. IV. 24. ut probaret: Spiritum Sanctum eſſe Deum.

Cum A°. 1722. Dec. 5. facinoroſus ad locum ſupplicii extra Urbem duobus Miniſtris de more comitantibus eſſet ducendus, alter eorum tum Paſtor Huninganus, qui verba precantia praeibat, modo Patrem, modo Filium, modo Spiritum S. invocabat, ſed ita ut in fine perpetuo aberraret, & a *Patre* incipiens deſineret in formula: *exaudi per paſſionem, per vulnera & mortem tuam*; a *filio* vero & *ſpiritu ſancto* exorſus clauſulam adderet: *exaudi per filium tuum unigenitum Jeſum Chriſtum*; Poſtea a me admonitus, errorem agnovit, mihique egit gratias. Eundem tamen errorem erraviſſe alios non in precibus extemporaneis, ſed in meditatis & ſtudio ſcriptis, & in templo, audiente maxima multitudine, recitatis, die Nativitatis domini, tota hebdomade, quae Paſchatis feſtum praecedit, & feſto Paſchatis atque Pentecoſtis, quo tempore preces non ut alias ex Liturgia praelegi, ſed a ſingulis miniſtris concipi ſolent, quotannis & frequentiſſime deprehendi.

Hoc etiam tempore Miniſtri juniores, praeſertim qui ex ſchola *Iſelii* (cujus preces ab ipſo editas ſupra p. 138. deſcripſi) prodierant, formulas Liturgiae noſtrae immutare coeperunt, ita ut initio precum praefarentur: „ Gratia Domini noſtri „ Jeſu Chriſti, Dilectio Dei *patris*, & communio *Dei* Spiritus ſancti ſit *maneat-* „ *que* vobiſcum omnibus, Amen"; (Ubi tamen ſaepe miratus ſum, cur non etiam ex formula Eccleſiae Graecae adderent: Gratia *Domini Deique noſtri* Jeſu Chriſti) ut Articulum octavum Symboli Apoſtolici efferrent auctius: Credo in *Deum* Spiritum Sanctum; & ut Baptiſmum adminiſtrantes dicerent: Baptizo te in nomine *Dei* Patris, *Dei* filii, & *Dei* ſpiritus Sancti, utque & Symbolum & Baptiſmi inſtitutionem ita immutatam catechumenos docerent; de qua re conqueſtus ſum etiam in priore Prolegomenorum editione p. 192.

Haec omnia mirifice placebant fanaticorum hominum nuper apud nos exortorum generi; quibus *credibile erat*, *quidquid ineptum eſt*, ut Tertulliani verbis iterum utar. Hi novum & antea inauditum amorem erga Dominum Jeſum in ore perpetuo habebant, Jeſumque ex animo non amari niſi ab illis, qui id ſuis verbis paradoxis & amatoriis exprimerent, contendebant; his formula quaelibet loquendi, quo erat inſolentior & abſurdior, eo etiam erat gratior. Hi denique ut novum amorem erga Dominum Jeſum non novis tantum verbis ſed etiam novis factis teſtarentur, ſi penes ipſos fuiſſet, omnes, quotquot de Chriſto non niſi cum Scriptura & ex formulis receptis loquebantur, aut, ut haereticos, occidiſſent, aut eccleſia & urbe ejeciſſent.

Fanaticos homines, qui ſunt inſanabiles, non curo: at vehementer dolui, etiam Miniſtros verbi divini hoc furore corripi, & *cum velint eſſe legis doctores*, *neſcire quid dicant*, *neque de quibus affirment*: aut potius, ut populo placerent, & Miniſtros alios ſuſpectos redderent, ſibi vero viam ad munera Eccleſiaſtica ſternerent, ita ſimulare. De hac re ſaepe & ſerio cum Cl. Frey egi, eumque enixis precibus per Deum immortalem obteſtatus ſum, ut ad Conventum noſtrum veniret, & ſua autoritate atque prudentia, ne quid porro innovaretur, ſuaderet. Reſpondit: Conſilia Conventus eſſe lenta, & recta monentem plerumque nihil aliud efficere, niſi ut ſibi invidiam & ſuſpicionem conflet.

Paulo poſt valde celebrabatur Hymnus Poetae Germani, unctionem ſpiritualem, ut ajebant, redolens; in quo canitur, eaſdem, quae hominem crearunt, & in quibus Zion deſcripta eſt *Eſai.* XLIX. 16., manus clavis ferreis confixas, & cruci affixas fuiſſe.

O Jeſu Chriſte / Gottes Sohn / du Schöpfer aller dinge /
Wahr iſt es / du haſt ſelber mich mit deiner hand bereitet /
Auſs mutter leib auch wunderlich ans tagelicht geleitet.
Ach ſchaue deine hände an / durch welch ich bin formieret;
Dis ſind die hände / die für mich mit näglen haben laſſen ſich
Ans holtz des Creützes ſchlagen / darinnen ſteht mit deinem blut
Mein name angeſchrieben.

Idem, (niſi memoria me fallat, nam Libellus nunc ad manus non eſt) A°. 1727. Baſileae typis excuſus eſt, ut cum aliis hymnis in templis caneretur.

His ego loquendi formulis, ſi praevaleant, & ſenſum communem & doctrinam ſcripturae amitti judicavi; his naturalem atque inſitam in animis omnium gentium moratiorum de ſupremo numine notionem deleri, ejuſque loco caſſum quid & inani vocis ſono decoratum relinqui, adeoque & religionem naturalem, &, quae ei tanquam fundamento ſuperſtruitur, revelatam tolli. His me opponere totis viribus officii mei eſſe credidi, & ſollicite cavi, ut perſonas divinas diſtinguerem. Cumque ex Catechumenis praecipue diſcerem (multa me enim ab illis didiciſſe fateor, verumque eſſe deprehendi, quod Poeta obſervat: Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dixit) agnita ὑπεροχὴ Dei patris, & ſubordinatione filii

at-

atque ſpiritus ſancti, perſonas divinas accurate ſemper ab omnibus diſtingui: illa vero non agnita ſemper confundi, illam ὑπεροχὴν diſerte & aperte ubique inculcavi, non quod neſcirem, multis Theologis eam non probari, ſed quod ſcirem & Patribus Graecis Antenicaenis, Nicaenis & Poſtnicaenis, & Theologis praeſtantiſſimis, praecipue Anglis, & Remonſtrantibus omnibus probatam, nec unquam in Eccleſia Reformata damnatam fuiſſe: cum & ipſi Profeſſores Leidenſes, quorum *Cenſura in Confeſſionem Remonſtrantium* acris extat, vi veritatis coacti, faſſi fuerint p. 52. *Remonſtrantes nobiſcum credunt Jeſum Chriſtum eſſe natura verum & aeternum Deum.*

Cum non deſinerem V. Cl. iterum ac ſaepius interpellare, A°. 1728. meam libertatem aegre ferens mihi dixit: omnia, de quibus conquerebar, recte & pie & convenienter dogmati orthodoxo dici, & neminem iis offendi poſſe, niſi Arianum. Cumque reſponſo inexſpectato perculſus objicerem, ipſum aliter antea de his fuiſſe locutum, reſpondit, ſe nunc aliter ſentire, prius autem venenum *ſubordinationis* non olfeciſſe. Denique uti dictum d. 14. Dec. Anno 1729. horrido & inculto ſcripto atrociſſimam accuſationem inſtituit, & unice ex notatis illius diſcipuli, qui, ſe mentem meam non fuiſſe aſſecutum, ingenue & ſponte confeſſus erat, ea mihi imputavit, quae nemini unquam ſano in mentem venerunt, quin & epiſtolam Paſtoris cujuſdam Lutherani oſtentavit, in qua ſcriptum erat, me (quem non niſi ex narratione J. L. Frey noverat, nihil enim tunc edideram) hominem non leviter luxatae mentis videri. Cumque menſe Januario 1730. illum conveniſſem, & rogaſſem, ut in ſecunda, quam moliebatur, accuſatione Haereſin, quam mihi impingere vellet, clare deſcriberet, mihique aut opinionem, quam ſciret meam eſſe, aut Syſtema qualecunque, cohaerens ſaltem & unum, non vero deliria frontibus adverſis pugnantia tribueret; his precibus id effeci, ut poſtea rem majoribus tenebris involveret, mihique minimum decem perſonas diverſiſſimas imponeret, ut illi eſſem & Socinianus, & Arianus, & Semiarianus, & homo ita callidus, ut ejus haereſin per integrum decennium nec ullus dicipulorum, Theologiae ſtudioſorum, nec Coetus, nec Paſtor Coetus, nec Adminiſtri & Collegae mei, nec quiſquam alius praeter unum Theologum extraordinarium, idque nuperrime, olfacere potuerit; quin etiam fateretur, me nemini nocuiſſe, cum caſtiores eſſent aures plebis quam os Sacerdotis, & auditores mei verba, quae ego ſenſu haeretico dixiſſem, ſenſu orthodoxo intellexiſſent. Ita portentoſa vel dogmata vel dicta de Dei omnipotentis manibus cruci affixis & ſanguinolentis, de vulneribus & ſanguine Spiritus Sancti, de Filio Trinitatis, aut Jeſu Chriſti, aut Spiritus Sancti, in Eccleſiam, in cultum Dei, in preces & hymnos nuperrime invecta approbavit ſanxitque: doctrinam vero, quae ab omni tempore in eccleſia recepta erat, & quae etiam a ſimpliciſſimis, dummodo ideas patris & filii diſtinguere norint, intelligitur, in monſtroſam haereſin transformavit.

Quid mihi tum putas animi fuiſſe? Nempe dum adverſarius meus precabatur:

Pulchra Laverna,
Da mihi fallere, da juſtum ſanctumque videri,
Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.

Ego contra: Ὦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας Ἀχαιῶν·
Ποίησον δ' ἀίθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι·
Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον, ἐπεὶ νύ τοι εὔαδεν οὕτως.

Utrius vero preces tandem fuerint exauditae, tuum B. L. eſto judicium. Hinc tamen etiam illud didici, quam facile fieri potuerit, ut ſeculo undecimo Dogma Transſubſtantiationis, quod dogmate, cui contradixi, non eſt monſtroſius, in Eccleſia Latina praevaleret, & autoritate plurium Synodorum ſanciretur.

Interim cum die 15. Dec. 1729. in Curiam vocatus praeſentibus Tredecimviris, Scholarchis, Profeſſoribus Theologiae & Paſtoribus interrogarer, Scriba

Senatus inter alia in acta retulit, & Senatui d. 17. praelegit „ cum Veneran„ dus Ordo ex illo quaereret, cur loca ſacrae Scripturae, pro Deitate Trini„ tatis & Chriſti teſtantia, ſexaginta aut prope ſeptuaginta numero, *in notatis* „ *ſtudioſorum* non allegaverit? Reſpondit, ſe in illis duo integra Capita, E„ vangelii Joannis primum, & primum Epiſtolae ad Coloſſenſes (Hebraeos de„ bebat ſcribere vid. *Act.* p. 283.) allegata reperiſſe". Ubi fateor, me nondum capere, quo ſenſu commodo *Deitas Trinitatis* aut *Deitas Trinitatis & Chriſti* dici poſſit: ſed quicquid contra me dicebatur aut ſcribebatur, ut rectum & orthodoxum & non emendandum approbabatur. Paulo poſt produxit epiſtolam Scaphuſianorum d. 29. Dec. 1729. ſcriptam, ubi de me haec habent: „ Deum oramus, ut ipſe hunc virum, qui εἰς ἀδόκιμον νοῦν eſt traditus, gu„ bernet, ut illi detur pervidere, quam injurioſo pede proculcaverit adoran„ dam Trinitatem, & Chriſtum Dominum gloriae, eundemque αὐτόθεον (quod „ Germanice παραφράζει, *qui Deitatem a ſe ipſo & per ſe ipſum habet at„ que poſſidet*, Act. p. 342.) quo ſic tandem in gremium Eccleſiae, a qua „ adeo turpiter diſceſſit, colligatur poſtliminio, & abnegatis ſententiis in Deum „ triunum injuriis, in ſpiritu & veritate *Syneſii* illud uſurpare queat: ὑμνῶ σὲ „ μονάς, ὑμνῶ σε τριάς· Μονὰς εἶ, τριὰς ὤν· τριὰς εἶ, μονὰς ὤν. Veſtram vero Ec„ cleſiam florentiſſimam ardentiſſimis precibus noſtris *provido Triunius Dei o„ culo* commendamus". Sequente Aprili 1730. cum in Curia praeſentibus Tredecimviris & quatuor Scholarchis interrogatus reſpondiſſem: Jeſum Chriſtum, filium Dei unicum, eſſe natura verum & aeternum Deum; Delegatus primarius, ut cauſam Theologi contra me defenderet, dixit: „ Chriſtum non eſſe filium Dei „ niſi ſecundum naturam humanam; nam ſi ſecundum naturam divinam filius „ Dei diceretur, conſecuturum neceſſario, filium patre eſſe juniorem, adeoque „ aeternum eſſe non poſſe". Denique a. 1732. d. 14. Dec. cum Articulum ſecundum Symboli Apoſtolici pro ſuggeſtu tractaſſem, & poſt probatam Divinitatem Jeſu Chriſti addidiſſem, perſonas tamen divinas non eſſe confundendas, quas tum ſcriptura S. ſollicite diſtinxiſſet nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, item mittentis & miſſorum, tum Patres orthodoxi imprimis Graeci, qui de Patre & filio loquantur modo ut de Epiſcopo & Diacono, modo ut de hero & herili filio, & diſerte doceant, Deum patrem ſolum eſſe originem & fontem Deitatis; octiduo poſtquam haec dixiſſem, *A. Zwingerus* ex eodem ſuggeſtu omnia ſibi refellenda ſumſit, „ patrem ſolum originem & fontem Deitatis eſſe non „ niſi ab haereticis dici poſſe pronunciavit, addiditque proprie loquendo tres „ eſſe fontes & origines Deitatis, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum".

Eo ergo tandem res deducta eſt opera & ſtudio Theologi extraordinarii, ut verba, *Trinitas eſt unitas*, *unus ſunt tres*, *& tres eſt unus*, licet in Arithmetica & Grammatica ſint falſa & abſurda, in Theologia tamen ſint vera, pia & orthodoxa; & ut nemo, niſi cum *Syneſio* pugnantia & ridicula loquatur, & cum *Sabellio* dicat filium eſſe a ſe ipſo, cum *Socino* filium Dei non fuiſſe antequam naſceretur ex Maria Virgine, cum *Tritheitis* tres eſſe Deitatis origines atque fontes, & cum *Theopaſchitis*, Deum Patrem omnipotentem, coeli Terraeque creatorem, cruci fuiſſe affixum, &c. in gremio Eccleſiae manere poſſit.

Non poſſum, quin hic obſervem magnam Theologi extraordinarii cum Syneſio ſimilitudinem. Syneſius opiniones a plebe Chriſtiana tunc receptas publice quidem profitebatur, privatim vero ridebat; &, quod pejus erat, his ipſis opinionibus abutebatur ad animos plebis contra eos, quos oderat & vexare cupiebat, incitandos. (vide *la Croze Hiſtoriam Chriſtianiſmi in Æthiopia & Armenia* p. 10. &c.) Epiſt. 105. p. 247. ἐπιχειρήσω εἰμὶ πρὸς ἅπασαν παιδιάν --- p. 149. B. κἂν πολλῶν δέω ταῖς τῶν πλήθεσι ὑπολήψεσιν ὁμολογῆσαι --- καὶ τὸ ψεῦδος ὄφελος εἶναι τίθεμαι δήμῳ, καὶ βλαβερὸν τὴν ἀλήθειαν τοῖς οὐκ ἰσχύσιν ἐνατενίσαι πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἐνάργειαν. Εἰ ταῦτα καὶ οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης συγχωρῆσιν ἐμοὶ νόμοι, δυναίμην ἂν ἱερᾶσθαι

ῥᾶσθαι, τὰ μὲν οἴκοι Φιλοσοφῶν, τὰ δ' ἔξω Φιλομυθῶν, εἰ μὴ διδάσκων, ἀλλ' ὡδὲ μέντοι μεταδιδάσκων, μένειν δὲ ἐῶν ἐπὶ τῆς ὑπολήψεως. --- ἓν τοῦτο μόνον οὐχ ὑποκρίνομαι, ἐπεὶ καὶ Φιλοπαίγμων ὢν κλ. & p. 73. ὁ δῆμος --- τὸ ῥᾷστον καταγελάσεται· δεῖται γὰρ τερατείας· πῶς δὲ ὁ μέλλει, δῆμος γε ὤν; Epiſt. 5. contra τοὺς ἐκ τῆς ἀθεωτάτης αἱρέσεως εὐνομίᾳ --- μετέλθετε τοὺς Φῶρας ρινηλατοῦντες· ζηλωταί γίνεσθε τῆς εὐλογίας τῆς Μωσαϊκῆς, ἣν εὐλόγησε τοὺς ἄνδρας, οἱ κατὰ τῶν ἠσεβηκότων ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ γνώμην καὶ χεῖρας ἐκίνησαν --- καλὸν παραβαίνουσιν ἐπάρασθαι --- καθ' ὅτως ἄτιμοι τῶν Πτολεμαΐδος ὅρων ἀπεληλάσθωσαν. & Ep. 128. τὸ γὰρ ἔθνος θεόμαχον ἀρχαῖον, καὶ πατρᾴοις ἁγίοις πολέμιον. Ovum ovo non eſt ſimilius quam *J. L. Frey* Syneſio. Injuriam faceret judicio V. C., ſi quis crederet, illum ex animo portentoſas illas, de quibus conquerebar, loquendi formulas, quas, ut mihi noceret, ſe probare ſimulabat, probaſſe, aut Conſilium meum de edendo Novo Teſtamento, ut periculoſum, ſerio improbaſſe; id enim cum toto viri charactere, qualem initio deſcripſimus, e diametro pugnat. Quis porro ſibi perſuaſerit illum qui *Remonſtrantes* atque *Latitudinarios*, ſaepe quaeſita occaſione, laudavit, ſerio literas Tigurinorum atque Scaphuſianorum, ut ὁμοδόξων, protuliſſe? „ *Act.* p. 326. Cum ex MSS. veſtris clare pateſcat W. a longo tempore ex „ *Arminianiſmo*, Socinianiſmo, prout procliviſſimus eſt & proximus ex uno in „ alterum lapſus, aliiſque ſectis, velut venenatis fontibus venenum ſuum hau„ ſiſſe", & p. 337. Non negamus, nos haec talia legentes & audientes, vix „ oculis, vix auribus noſtris habuiſſe fidem, an fieri potuit, ut haec inculcaren„ tur ab homine Chriſtiano, ab homine Theologo --- ut religioni ſibi non duce„ ret tranſire in infelicia caſtra --- *Latitudinariorum*"? Quis in animum inducat credere, illum, qui dicere ſolitus erat, unicam in Theologia eſſe controverſiam, quae ſi recte dijudicetur, omnes alias tollat: utrum nimirum Chriſtiani inter ſe diſſidentes ſe mutuo tolerare debeant, annon? eundem, inquam, me non ſimulate ſed candide apud Ampliſſimum ordinem accuſaſſe, quod voces obſcuras ᾄδου & δαιμονιζομένων aliter, quam vulgo fit, fuiſſem interpretatus? Quis denique, ut alia taceam, facile credet, illum ex animi ſui ſententia doctrinam de *ſubordinatione* pronunciaſſe haereticam, qui, cum librum Epiſcopi Hiberni *The Religion of Man*, in quo diſerte dicitur „ Filium Dei a patre pendere, „ & licet & pater & filius appelletur Deus, non tamen hanc appellationem, de „ utroque uſurpatam, eandem per omnia habere ſignificationem, ſed majori em„ phaſi Patri quam Filio & Spiritui Sancto tribui", Germanice paulo ante Baſileae excudi, & ab amicis ſuis commendari, atque in omnium manibus verſari noſſet, vel ipſe id curaverat vel ſuo ſaltem ſilentio approbaverat?

Unum ſupereſt, quo praecipue ſe jactat vir Cl., ſcilicet „ me non ſolum Ju„ dicio Conventus Eccleſiaſtici Baſilienſis damnatum, verum etiam illud judi„ cium ab omnibus Eccleſiis Reformatis Helvetiae approbatum fuiſſe". Non jam agitabo quaeſtionem *Juris*, nec dicam, quod Proteſtantes ſemper in ore habent, etiam Concilia errare poſſe, & nunquam tam bene agi cum genere humano, ut id ſemper verum & juſtum ſit, quod multis placet; nec verba Eraſmi duriora in eos, qui aliis nomen haereſeos temere impingunt, ſupra p. 98. allata, mea faciam: ſed agitabo tantum quaeſtionem *facti*; & primo quidem de approbatione reliquarum Helvetiae Eccleſiarum, ad quas, ut verum reſciret, Pater meus p. m. Epiſtolam d. 7. April. 1733. exaratam, & eodem anno Amſtelodami typis editam dederat. Reſcripſerunt primo *Mulhuſini*, ex qua urbe duos diſcipulos, nunc ibidem Verbi divini Miniſtros, habueram, in *Actis* ſaepe citatos. Deinde *Neocomenſes* atque *Genevenſes*.

Vir Vener. atque Digniſſime, Domine, fautor atque frater in Chriſto honoratiſſ. Dilectiſſ.

SUaviſſimas tuas, nonniſi fraternum erga nos affectum ſpirantes teſtanteſque lae-

laetus accepi, atque confeſtim cum Symmyſtis meis conjunctiſſ. communicavi. Exponunt eaedem, longa atque concinna ſerie, tum quae tu, Ven. Fr. cum familia ſpectatiſſima a multo jam tempore, perpeſſus es, incommoda, tum famam, quae per Urbem, de Mylhuſinae Eccleſiae Miniſtris, ſpargitur, fuiſſe nempe illos, Ven. D. D. Theol: non tantum Suaſores & adprobatores, ſed etiam Auctores, omnium illorum actorum, quae inter illos & Rev. D. Wettſt. filium deſideratiſſimum, interceſſere. Quam mira, falſa, hocque ipſo, inſulſa, fama! Ecquis, cui non laeva mens eſt, fidem adhibebit? Multa quidem de bello hoc inteſtino Sacro, audivimus, merita vero cauſae, nec dignovimus unquam, nec dijudicavimus, integrum negotium, ſuis Auctoribus, ſuisque actoribus relinquere, ſatius ducentes; cum enim ipſa rei penetralia introſpicere, nobis non contigerit, a nullo hominum, unquam ea edocti, vel eo adducti, qui ſuſtineremus, judicium, Conſilium, vel praeſidium aliquod, adferre? Nullus noſtrum unquam, ad ullum Ven. D D. Theol: vel unicam, hac de re, literulam ſcripſit; Nullus horum Virorum Ven. propterea nos compellavit unquam, noſtramque vel ſententiam, vel Conſilium, vel Auxilium, vel approbationem, poſtulavit. Ecquî ejuſmodi quid, vel expectare, vel praeſumere de nobis, auderemus? An ſidera parva Lumen foenerabunt Soli, vel rivuli aquam ſuppeditabunt mari? Noluimus εμβατευειν α μη εωρακαμεν, atque hoc ipſum, animo ſedet etiamnum, ſedebitque ad ſemper, imitaturo hac in re Schunnamitidem, quae Gechazi, puero Eliſchae, omnia officia, nomine Domini ſui, eidem offerenti, repoſuit: In medio populi mei, ego habito. Confictam ergo hanc famam, divinare atque judicare, facile eſt, & quidem ab aliquo, qui nobis non uſque quaque bene cupit, ſed per cuniculos, nos noſtraque petit. Atque hoc eſt, quod maſcule & aperte, coram Deo, qui eſt Καρδιογνωστης & אל רעות ceu παντεποπτης και παντεπιστημων, aſſerere, & audemus, & debemus. Interim credere volumus quemque cordatum & vere pium, Nos, nec curioſos Auditores, nec otioſos Spectatores, Tragoediae hujus feralis, fuiſſe: fecimus, quod Chriſtianos, quod fratres, decet. Doluimus, ingemuimus, atque etiamnum ad communem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ex intimis cordis receſſibus, ſuſpiramus, ut omnium corda ad talia flectat conſilia, per quae Ejus gloria promoveri, Eccleſia aedificari, fideles in fide & pietate ſtabiliri, αστηικτοι και απειθεις reſtitui, ſingulique ad ſalutem perduci queant aeternam! Idem Deus Salutum, Eccleſiam Scholamque veſtram patriam, univerſumque corpus Evangelicum, ceu peculium, pupillamque oculi ſui, cuſtodire, ſimulque omnes ejus Miniſtros, ceu ſtellas luciferas, in dextra ſua tenere dignetur! Tibi vero, Vir Ven. atque frater honoratiſſime, ſpiritum gratiae atque roboris, concedere pergat, optimum firmiſſimumque Senectutis ſcipionem: familiae ſpectatiſſimae, quo in neſtoreos uſque annos, floreat, vigeatque, benedicat! Ita te, Ven. fr. officioſiſſime ſalutatum, valere volunt, optant, quotquot ſunt Eccleſiae Mylhuſinae Miniſtri, fratres mei, Συνδουλοι atque ſymmyſtae reverendi conjunctiſſimi, horumque nomine, tuus, ad omnia amoris & honoris officia paratiſſimus, Nominiſque tui celeberrimi cultor devotiſſ:

Mulh. d. 21. *April.* 1733. JOH: CONR: GRYNAEUS.

Viro Venerando, atque Doctiſſimo, Domino Johanni Rodolpho Wetſtenio, Paſtori vigilantiſſimo, Fratri in Chriſto obſervando,

Decanus & Paſtores Eccleſiarum Neocomenſium & Valendinenſium S. P. D.

SErius quidem, quam, aut Tu, Vir Venerande, expectabas, aut nos ipſi optaſſemus, ad Epiſtolam quam die 7ª. Aprilis ad nos dediſti reſcribimus: At nulli dubitamus, quin, quae tua eſt aequitas, nos excuſatos habeas, ubi intellexeris, id prius fieri non potuiſſe, quàm literae illae tuae in hodierno noſtro Con-

Conventu legerentur. Illis autem perlectis, non ſine dolore percepimus, pacem Eccleſiae veſtrae ab aliquo tempore turbari, Teque, Reverende Vir, hac occaſione in aliqua animi aegritudine eſſe conſtitutum. Ut verò ad id, quod à nobis petis, reſpondeamus, idque aperte, praeciſe, prout Chriſti ſervos decet, & ipſe mones, ſic paucis habe. Neminem de his controverſiis ad nos ſcripſiſſe, neminem ſententiam noſtram rogaſſe, de his nullam deliberationem in coetu noſtro inſtitutam fuiſſe, imo nullum ſermonem habitum. Adeo ut quod de noſtro judicio Reverentiae tuae relatum eſt; quaſi nobis Suaſoribus, aut etiam Auctoribus, hoc quicquid eſt negotii actum fuiſſet, rumore fundamento deſtituto nitatur. Nec tantum nobis ſumimus atque arrogamus, ut nos Judices aut Suaſores conſtituamus in cauſa, quam Illis examinandam atque decidendam relinquimus, ad Quos illius cognitio pertinet.

Et hoc quidem ad literas tuas, plurimum Venerande Vir, reſpondendum eſſe duximus, quarum proinde ſingula Capita perſequi, non aggrediemur. De caetero, Deum Pacis & veritatis auctorem ex intimo animi affectu precamur, ut tranquillitatem apud Vos reſtituat, Eccleſiae veſtrae, cui noſtra omni tempore fuit conjunctiſſima, Digniſſimiſque Illius Rectoribus, det ſemper ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ, Te vero, Venerande Domine Frater, in hac tua Senecta ſpiritu ſuo, regat, tueatur, ſoletur, confirmet. Vale in Domino. Dabamus Neocomi in Conventu noſtro Generali, die ſexta Maji 1733.

Reverentiae Tuae,

Addictiſſimi & ad officia paratiſſimi
Decanus & Paſtores Eccleſiarum Neocomenſium
& Valendinenſium, eorumque omnium nomine

DSandoz Eccleſiae Neocomenſis Paſtor & pro tempore Decanus.

Vir admodum Reverende, Doctiſſime, Clariſſime, in Chriſto Frater plurimum colende,

Literas tuas VII. Aprilis ad nos ſcriptas accepimus, eaſque in Coetu noſtro debita cum attentione legimus atque expendimus. Dolemus certe, & vehementer quidem dolemus, quod Eccleſia veſtra, Reſpublica, Academia, tuaque ſpeciatim Familia, piaque tua & meliori ſorte digna ſenectus, triſtiſſimo illo tamque diuturno diſſidio commoveantur etiamnum atque adfligantur. Sed hoc miramur quod refers, eſſe apud Vos qui dicant, *totum hoc negotium nobis ſuadentibus atque approbantibus geſtum eſſe*; cum nemo ſit Veſtratium, qui, inde ab initio hujus litis ad hodiernum uſque diem, ſive privato, ſive publico nomine, quidquam nobis hac de re ſcripſerit, nec ſententiam noſtram requiſiverit, nec nos unquam in Coetu noſtro hac de re deliberaverimus, vel quidquam egerimus aut ſcripſerimus, quod ad hoc negotium pertineret. Nec enim noſtrum eſſe exiſtimavimus, alieno negotio nos immiſcere, quod in manibus Virorum Prudentiſſimorum erat, ignoratis magnam partem utriuſque partis rationibus, nullaque niſi ex vagis, ſibique mutuo contrariis, rumoribus notitia. Quae cauſa eſt etiam, Vir admodum Reverende, Eruditiſſime, Celeberrime, cur Te rogemus ut excuſatos nos habeas, ſi ne nunc quidem, parte inaudita altera, multiſque adhuc ignoratis quae ſciri oporteret, judicium noſtrum interponamus. Hoc interim adfirmare poſſumus, nos mitiſſimorum & moderatiſſimorum conſiliorum, ſalvis modo Veritatis juribus, quavis data occaſione ſuaſores fore. Liberet Deus Opt. Max. Eccleſias noſtras, Reſpublicas, Academias, ab omnibus ſcandalis, diſſidiis, vitiis, erroribus; Infundatque ſervorum ſuorum omnium animis ſincerum Veritatis & Pacis ſtudium, ut ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ in eo adoleſcamus qui caput eſt omnium Chriſto. Deum etiam oramus, Vir Admodum Reverende, Eruditiſſime, Celeberrime, in Chriſto Frater plurimum co-

lende, ut Tibi tuaeque Familiae Spiritu ſuo adſit, conſilia veſtra omnia dirigat, animos hactenus diviſos atque exaſperatos ad pacis conſilia flectat, tandemque laetiora Vobis omnibus tempora reddat. Haec vovent

Celeberrimi Nominis tui

Studioſiſſimi Cultores
Eccleſiae & Academiae Genevenſis
Paſtores & Profeſſores,
omniumque nomine

Dabamus *Genevae* XV. Maii
M. DCC. XXXIII.

Joh. Alphonsus Turettinus, Pastor,
S. Theologiae & Hiſtoriae Eccleſiaſticae
Profeſſor Coetus P. T. Praeſes.
Amad. Lullin, V. Coetus Scriba & Eccleſ. Paſtor.

Hac occaſione etiam ſubjiciam Epiſtolam Gallicam Viri Cel. *J. A. Turrettini*, qui de toto negocio multa ex uno Diſcipulorum meorum tunc Genevae agente audiverat; continet illa conſilium datum petenti, utrum ſuadeat ut manerem in patria, an Amſtelaedamum concederem, quo a Rev. Societate Remonſtrantium vocatus eram, ut vicem V. Cl. *Jo. Clerici* Philoſophiae Profeſſoris tum emeriti implerem (*).

Paulo aliter ſe geſſerunt *Tigurini*, *Bernenſes*, & *Scaphuſiani*, & ita quidem, ut ſignificarent ſe accuſatori fidem habere: at cum id fecerint, nec re cognita, nec altera parte audita, id mea certe culpa factum non eſt, adeoque mihi fraudi eſſe non debet. Diſerte tamen & conſtanter proteſtati ſunt, ſe in hac cauſa judices eſſe nolle. Praeterea cautionem quandam adhibuerunt, quam verbis ipſoſorum exprimam. „ *Act.* p. 332. *Re ita ſe habente*, quod nullo modo in dubio ponendum, cum *tanta fiducia* & ſinceritate totum hoc negotium perſcripſeritis". Et ex Epiſtola V. V. *J. R. Crameri* Theologi Tigurini ad Parentem meum d. 15. Jan. 1730 ſcripta. „ Notum eſt, quando Miniſterium aut „ Facultas Theologica a Miniſterio alio aut ab Academia judicium aut conſilium „ petit, reſponderi ad id quod propoſitum & ſcriptum eſt, & licet ſaepe ſit „ res facti, non inquiri ſolere, utrum omnia ita geſta ſint, ſed *poni* eos, qui „ quae-

(*) MONSIEUR,

LA réponſe de notre Compagnie à la Lettre de Monſieur votre Pere, vient d'être envoyée à la poſte. J'y joins ces deux mots, pour répondre à la Lettre particuliére que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire. Comme vous me demandez mon conſeil, je vous le donnerai avec franchiſe. Vous me marquez deux choſes, Monſieur, auxquelles je fais une grande attention. L'une, que vous êtes *naturellement ennemi des querelles & des chicanes*. L'autre que vous *pouvez vivre ailleurs beaucoup plus commodement* qu'à Baſle. De ces deux principes je tire cette conſéquence, que vous feriez bien, peut-être d'accepter des établiſſemens honnêtes que vous pouvez trouver en d'autres Païs. Je ſai bien que vous étant *deſtiné à ſervir votre Patrie & Mr. votre Pere*, comme vous me le marquez, il eſt fâcheux d'être obligé de changer de Plan: Mais que ne doit-on pas faire pour acheter la paix, & pour ſoi-même, & pour ſa famille, & pour ſa patrie? Or il eſt extrément à craindre que les troubles qui ſe ſont élevez ne puiſſent pas être appaiſez d'une autre maniére. A l'égard de vos Diſciples, Mr. votre Pere nous marque qu'ils ont tous été déclarez Orthodoxes: ainſi dès que vous ſerez éloigné, on les laiſſera en repos. Et pour ce qui concerne Monſieur votre Pere, il ſera beaucoup plus tranquile, vous voyant bien placé, que dans la continuation d'un Procès auſſi deſagréable que celuici. Oſerois-je joindre à ce conſeil une petite plainte, ſur la maniere dont vous traitez pluſieurs grands Hommes, entr'autres *Beze*, dans vos *Prolegomenes*. Je conois bien des gens, que cela a mis de mauvaiſe humeur; & peut-être que de ſemblables vivacitez ont été la grande cauſe du mal. Au reſte, Monſieur, comme je n'ai parlé à perſonne de la Lettre que vous m'avez écrite, je vous prie de ne parler à perſonne de celle-ci. Je ſuis obligé de me ménager avec vos Meſſieurs, avec leſquels je n'ai d'ailleurs que très-peu de liaiſon, & dont aucun ne m'a jamais rien écrit de votre affaire. Dieu vueille rendre votre condition plus tranquile, & vous mettre en état de travailler utilement pour le bien de la Religion & des Sciences. Je ſuis avec beaucoup de conſidération,

Monſieur,

Votre très-humble & très-obéïſſant ſerviteur.

A Geneve ce 15. Mai 1733. TURRETTIN.

„ quaerunt, esse fide dignos". ex alia ejusdem Epistola nomine Ecclesiae Tigurinae scripta 21. Maji 1733. „ Doctiss. filium tuum in errorum suspicionem „ bene fundatam apud nos incidisse, quis mirabitur, si imprimis perpenderit, „ res has a Venerando ad causarum religiosarum cognitionem ordinato & tum „ quidem temporis, antequam discessio fuisset facta, integro Collegio, omni „ adhibita cura longaque temporis mora investigatas & nobiscum communica- „ tas fuisse? Verum cum Judices in causa hac atque Inquisitores neque simus, „ neque esse velimus, factam jam causae cognitionem nec revocare nec inju- „ stitiae arguere nos dissiti possumus; quae causa quoque nobis semper fuit, ut a „ singularibus inde ortis agitatisque quaestionibus judicandis penitus nos abstine- „ re, & rerum harum inquisitionem legitimis arbitris relinquere satius longe „ duxerimus". Quae si bene intelligo, significant, non eo consilio eos ita scripsisse, ut me gravarent, sed potius ut sibi laborem in respondendo levarent; facilis enim & expedita est responsio, ubi prius ponitur id quod est in quaestione: at ridiculum & stultum esset, hac conditione posita vel quaestionem alicui proponere, vel consilium petere. Simul etiam clare patet, Eos fraude Theologi extraordinarii deceptos atque circumventos existimasse, tum causam meam a Conventu Ecclesiastico fuisse cognitam, tum illum Conventum esse omnium causarum Ecclesiasticarum sive religiosarum Judicem legitimum & supremum, quorum utrumque est falsissimum.

Ante omnia sciendum, si Theologus extraordinarius voluisset morem & disciplinam, quam a majoribus accepimus, tenere, debuisse eum rem ad *Conventum omnium in urbe Ministrorum*, qui singulis mensibus celebrabatur, referre, & ibi me fraterne & saepius monere; hoc nunquam fecit, sed viam novam & ad consequendam victoriam faciliorem & certiorem invenit, assumto nomine Conventus Ecclesiastici.

Conventus Ecclesiasticus apud nos est Collegium Delegatorum quatuor a Senatu, (qui sunt etiam Curatores Academiae,) quatuor urbis Pastorum, & trium Theologiae Professorum, jam A°. 1529. constitutum, quorum est Ministros verbi divini creare sive ordinare; ubi pastor aliquis in agro aut mortuus aut ad aliam sedem translatus est, sex Candidatos Magistratui proponere, ut ex illis unum eligat; lites ministrorum sopire, ita tamen ut de omni re graviore ad Magistratum referrent, & ut, si qui sententia Conventus se laesos existimarent, ad Magistratum ceu judicem superiorem appellare possent.

Hic est verus Conventus Ecclesiasticus. Audi jam, qualem finxerit *J. L. Frey*. Primo *quatuor Delegatos*, qui primi solebant sententiam rogari, & qui ad lites Ministro intentatas, qualis haec erat, componendas necessarii erant (nisi si dicas, Religionis Christianae interesse ut lites sint aeternae), Conventu & suffragio excluit: & sexcentas paginas complevit ut probaret, „ res mere „ Theologicas a solis Theologis esse dijudicandas, illos solos idoneos esse ju- „ dices, a quorum judicio appellari non possit; Christum claves regni Coe- „ rum illis solis tradidisse; & quem haereticum pronuncient, illum eo ipso de „ gradu Ecclesiastico non solum dejici, sed munere etiam quod gerit orbari, „ imo & jus civitatis amittere. Laicos non posse ordinare Ministrum, cum non „ possint dare quod non habeant; scripturam & Canones Ecclesiae & conscien- „ tiam suam non permittere, ut cum Laicis de rebus Ecclesiasticis in uno Col- „ legio consideant atque deliberent: ordinationem a tali Collegio mixto esse nul- „ lam, &c". Quae omnia ego & sophistica, & antichristiana & seditiosa esse semper existimavi. Quis quaeso unquam audivit, Professoribus Theologiae Academicis vel a Christo vel ab Ecclesia ulla, Veteri, Pontificia, Protestante regnum fuisse concessum? & si alicubi id obtineret, minime omnium id locum habere potest Basileae, cujus confessio non, ut aliae omnes, a Clero, sed a Senatu edita est, initium habens: *Nos Adelberg Meyer Consul atque Sena-*

tus Basilienſis; Finem autem: *Actum in Senatu d.* 21. *Januar.* 1534. *Henricus Ryhiner, ſcriba Senatus Civitatis Basilienſis?* Quid quod ipſa Formula Conſenſus, quae certe res mere Theologicas continet, & nonniſi Miniſtros ſpectat, a Senatu fuit probata hoc Decreto: „ *Nos Jo. Rodolphus Burcardus* „ *Conſul & Senatus Civitatis Basilienſis.* Cum hodie Formula nomine omnium Theologorum noſtrorum per Rev. & Doct. Johannem Zuingerum Th. D. „ & Profeſſorem, Bonaventuram a Brunn, Petrum Werenfelſium & Matthaeum „ Merianum Paſtores fuiſſet propoſita, nos eam per omnia verbo Dei, noſtrae „ Confeſſioni, & doctrinae publice apud nos receptae conſentaneam deprehendentes, poteſtate principali ſancimus, & legem perpetuam ſtatuimus, cui omnes, qui in ditione noſtra aut in ſcholis aut in Templis docent & docturi ſunt, „ ſubſcribant, qui vero ſubſcribere detrectaverit, muneri Eccleſiaſtico vel „ Scholaſtico inidoneus cenſeatur. Actum & Decretum d. 6. Martii 1675. Jo. „ Conradus Harderus, Archigrammateus Baſilienſis ſcripſit". Poſtea vero A°. 1722. haec eadem formula autoritate Senatus Ducentumvirorum ſolenniter fuit abrogata.

Adde, hanc V. Cl. hypotheſin ſemet ipſam evertere; ſi enim ordinatio a Collegio mixto & ſuffragantibus etiam Laicis facta invalida eſt & nulla; ſequitur in Eccleſia Baſilienſi nullam ordinationem & nullum jus ordinandi eſſe. Nam qui ordinantur ad Miniſterium, ordinantur, uti dictum, a Conventu Eccleſiaſtico, in quo ſunt quatuor delegati Laici, nec tamen, qui ordinatus eſt Miniſter, ſimul etiam jus accipit alios ordinandi; Profeſſores Theologiae eliguntur ab iisdem quatuor Delegatis Curatoribus & a Senatu Academico; Paſtores in Urbe eliguntur a coetu, hoc eſt potiſſimum a Laicis. Si ergo nemo dare poteſt, quod non habet, quid habet Vir Cl. & unde accepit? & ſi nihil accepit, quid aliis dare poteſt? Vide ſupra p. 187. Ne longum faciam, & ne vitilitigatori occaſionem praebeam; ſi virum Cl. hujus hypotheſeos nondum poenitet pudetque, edat bona fide omnia, tum quae ipſe de hac re per totos triginta annos aut hinc inde edidit aut Magiſtratui exhibuit, tum quae Ampliſſimus ordo decrevit; & patebit manifeſto, illum centies Decreta Magiſtratus, cui ſe obedientem fore quotannis jure jurando ſolenni interpoſito promiſerat, contemſiſſe, & imperium in imperio, novique Papatus tyrannidem affectaſſe. Adjiciam unam Conſultationem d. 28. Aprilis 1731. in Senatu lectam & approbatam. „ Tredecim viri & quatuor Delegati, ex Decreto d. 31. Martii „ conſultantes, quid Paſtoribus aliquot & Profeſſoribus Theologiae, qui d. 7. „ ejuſdem menſis Libellum memorialem exhibuerant, ſit indicandum, judicarunt, iſtis Viris per Delegatos in Conventu eccleſiaſtico, eam ab cauſam expreſſe indicendo, ad formam conſultationis prioris exponendum eſſe, Ampliſſimo ordini duo praecipue inſolentia & nullo fundamento nixa in illo Libello fuiſſe viſa, primo quod ordinis Ampliſſimi jus ſupremum in rebus Eccleſiaſticis, quod inde a tempore Reformationis habuit, in dubium vocent, „ aperte contendentes, a ſuis Decretis ad ordinem Ampliſſimum provocari „ non poſſe; ſecundo quod ſe ſolos Candidatorum Miniſterii eſſe judices contendant: cum tamen nec hoc nec illud veritate fundatum reperiatur, quin „ contra Ampliſſimus ordo ſuum jus ſupremum in rebus eccleſiaſticis, prout „ omnibus Rebuſpublicis Evangelicis in Helvetia & extra Helvetiam competit, „ ita fundatum ſciat, ut exſpectet, Paſtores iſtos & Profeſſores Theologiae illud „ amplius non infracturos, nec principia cum eo pugnantia & in Libello allata „ in poſterum poſituros eſſe. Porro cum Ampliſſimus ordo alium Conventum, „ Candidatis Miniſterii praefectum, non norit, quam Conventum Eccleſiaſticum, in quo ſint etiam Delegati nomine ordinis Ampliſſimi, ut in poſterum, juxta ordinationem bene conſtitutam, ad Receptionem & Cenſuram „ Candidatorum Miniſterii Baſilienſium, non niſi cum Delegatis procedatur.

Poſt

Poſt excluſos quatuor delegatos excluſit etiam *Paſtorem* ſuum eundemque meum, ad quem tamen de negotiis Dioeceſeos ſuae cognitio cauſae proxime & primario pertinebat, vide Vitam Gregorii Nazianzeni; quid dico excluſit? imo per annos complures acerbiſſimis contumeliis affecit, & conviciis ſcurrilibus proſcidit homo ingratiſſimus; cumque Paſtor ille idemque parens meus tandem epiſtola ad Eccleſias Helvetiae Reformatas de injuria & ſibi & mihi illata fuiſſet conqueſtus, ita reſpondit J. L. Frey, ut verba non inveniam, quibus indignitatem rei exprimere poſſim. Adſcribam finem reſponſi: „ Si, in„ quit, quae propudioſe & flagitioſe hic Paſtor commentus eſt, de origine hu„ jus certaminis--- de ſexcentis denique aliis, ſi probra, contumeliae, cavil„ lationes, mendacia, *fraudes* a ſplendida *dictata* bile, & ita curate per to„ tum hoc ſcriptum *ſparſa*, ut nihil magis metuiſſe videatur D. Paſtor, quam „ ne forte aliqua periodus iſtis floribus & elegantiis careat; ſi, inquam, haec „ & plura alia ſingulatim nobis eſſent excutienda, & juſto lumine perfundenda, „ non Epiſtolae ſed voluminis eſſet hic parum gratus labor. Denuo in Domi„ no valete, Patres, Fratreſque venerandi & conjunctiſſimi, proque fiſſuris „ Zionis curandis Deum O. M. una nobiſcum orate, hancque noſtram παρρη„ σίαν aequi bonique conſulere ne gravemini". Haec eſt παρρησία Theologica, & curatio fiſſurarum Zionis! Si nuda facti inficiatio & negatio ſufficit, omnes calumniatores, mendacio & impudentia inſtructi, effugient: at qua fronte auſus eſt negare, quae toti civitati notiſſima eſſe ſciebat, & quae a me dudum coram Tredecimviris & quatuor Delegatis d. 24. Sept. & 9. Octob. 1731. demonſtrata fuiſſe ignorare vix poterat? Age ſi cauſae ſuae confidit, petat e Curia Relationem illam ab Actuario Reipublicae ſcriptam, qua non minus modeſte quam evidenter (cum accuſatores mei omnes adhuc eſſent ſuperſtites) oſtendi: Notata ſtudioſorum nullam vim probandi habere; Protocollum a falſario totum fuiſſe poſtea confictum; teſtes productos nihil dixiſſe, quo accuſatio probari poſſit; Acta Theologica ſibi ipſis contradicere, & non bona fide edita, ſed multa, quae nunquam producta fuerant, inſerta, &, quae producta fuerant, omiſſa aut immutata fuiſſe. Haec velim examinet &, ſi poteſt, refellat κατὰ πόδα. Quam denique excuſationem afferet, quod in eum cui multis nominibus honorem & reverentiam debebat, in Avi Aviaeque ſuae conſobrinum, in Avi ſui per annos triginta Collegam fidum, tandemque in munere Paſtoris ſucceſſorem, in ſenem vicinum, cujus catechumenus fuerat, a quo nulla unquam injuria laeſus erat, tam impotenter atque petulanter invehi non eſt veritus? cum praeſertim Canones veteris Eccleſiae *de Clericis maledicis maxime in Sacerdotes*, & *de his qui falſo accuſant fratres ſuos* & de honore Epiſcopis exhibendo ſemper in ore haberet, quos tamen non ipſe ſolum non ſervavit, ſed de obedientia Profeſſoribus Theologiae (de quibus veteris Eccleſiae Epiſcopi ne per ſomnium quidem cogitaverunt) a ſtudioſis debita, inſigni vel ignorantia vel fraude, eſt interpretatus.

Excluſa ergo majori Senatorum Eccleſiaſticorum parte, reliquum erat, ut ipſe *Theologus extraordinarius*, qui tamen Senator Eccleſiaſticus tunc non erat, quippe non ad regendum ſed ad docendum vocatus (p. 187.), ſeſe in Conventum intruderet, & non ſolum primo unicus delator, accuſator & teſtis, verum etiam judex, praeco, dictator & carnifex & omnia eſſet, & per falſa ſuppoſita & narrata, tum avunculum ſuum, tum Cl. Iſelium, ut diximus, tum alios duos Viros prope octogenarios, tum denique ipſum conventus Praeſidem, qui tamen ſuffragium non habebat, quique de Jure quatuor Delegatorum ad eum uſque diem aperte a Theologo extraordinario diſſenſerat, ſibi ſocios adjungeret, ipſe vero regnum obtineret ὁ ἀλλοτριοεπίσκοπος, ϗ φιλοπρωτεύων Διοτρεφὴς, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, ϗ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλων. Huic factioni me oppugnanti cum reſiſterem, cauſa non erat, cur nuperrime quidam me apud *Em. Cardinalem Quirinum*

accuſaret, quod *etiam integros ſacros ordines cavillari religioni mihi non duxerim*; cum & iſte ordo ſacer non eſſet *integer*, & dux ejus eſſet certe *extra ordinem*: nec dubito, quin ipſe Vir Illuſtris, etiam altera parte audita cauſaque cognita, ſit pronunciaturus, hanc ſocietatem non ordinem ſacrum aut conventum Eccleſiaſticum, ſed Conventiculum potius & Σύνοδον ληϛρικὴν fuiſſe. Quid quod iſte Conventus Eccleſiaſticus ita dictus fuit regula Lesbia, ſe ipſa alternis longior & brevior, cum libelli ſupplices Magiſtratui ingenti numero exhibiti modo a ſex, modo a quinque, modo a quatuor, modo a tribus, modo a duobus, modo ab uno, modo a nemine ſubſcriberentur, & ſubſcriptores aliquando graviter teſtarentur, etiam eos qui a Conventu abfuerant, & Libellum nec le gerant nec viderant, illum tamen per omnia approbare?

Si qui adhuc falſo Conventus Eccleſiaſtici nomine, & ingenti confidentia Theologi extraordinarii volentes decipiuntur, decipiantur; videant tamen, ne in illos quadret Apologus Jothami de rhamno *Judic.* IX. Hic vero tacere non debeo, plurimos autoritatem illam adverſariorum meorum & jus divinum, quod ſe habere jactant, contemſiſſe, & de me deque illis longe aliter & rectius ſenſiſſe. Primum produco quadraginta tres patres familias ex coetu meo, inter quos erant quatuor Senatores, qui ſcriptum horribile in me triduo ante praelegi audiverant, ſex ducentum viri, quin & ipſe affinis Cl. Frey, fori judicialis aſſeſſor. Hi omnes officii ſui eſſe exiſtimarunt, ut affectum erga parentem atque me illico teſtarentur hoc libello ſupplici d. 17. Dec. 1729. exhibito. „ Non „ ſine dolore intelleximus, Diaconum noſtrum de Libro quodam Graeco, & „ quibusdam ante complures annos a ſtudioſis exceptis interpretationibus apud „ Ampliſſimum ordinem graviter accuſatum, adeoque ab officii ſui adminiſtra- „ tione (ſalvo tamen honore ſuo) tantiſper remotum fuiſſe: quae res paren- „ tem ejus, Paſtorem noſtrum, ita affecerit ut hoc rerum ſtatu munere ſuo fun- „ gi non poſſit. Nulli quidem dubitamus, accuſatum, quam primum ſe de- „ fendendi ipſi data fuerit facultas, inocentiam ſuam clare demonſtraturum: ſed „ graviſſimum nobis eſt, interim nos & liberos noſtros & aegrotos privari in- „ ſtructione, admonitione, & ſolatio amborum verbi divini miniſtrorum nobis „ cariſſimorum, qui ita omnibus nobis ſatisfecerunt, ut nemo habeat, quod con- „ queratur. Ideoque ſuppliciter & humiliter petimus, velitis dictum noſtrum Dia- „ conum ita reſtituere, ut munere ſuo iterum fungi poſſit, utque adeo nos feſtum „ inſtans laeti & concordes celebrare, & annum in pace claudere poſſimus".

2. Cum vero adverſarii mei triumphaſſent (ſi omnino bella ejuſmodi Theologica triumphos habere poſſunt,) effeciſſentque ut locum meum alius occuparet, diſceſſi in Belgium invitatus a cognatis meis; in quorum bibliopolio cum forte incidiſſem in Paſtorem Seniorem Remonſtrantium Amſtelodamenſium, iſque audito, cujas eſſem, moderationem celebris Theologi Baſilienſis praedicaſſet, me vero praeter exſpectationem non applauſiſſe miratus fuiſſet, ut poſt meridiem ad ipſum convenirem, rogavit; quod & feci, &, qualem vir ille moderationem mihi exhibuiſſet, multis narravi; quae cum ipſi incredibilia viderentur, promiſi me Acta ipſa, a Theologis illis propediem edenda, quam primum ex proximis nundinis Francofortenſibus accepiſſem, cum ipſo communicaturum. Poſtquam vero illa Acta vidit, ſtatim ea & cum Collegis communicavit, & Roterodamum atque Ultrajectum miſit, & de me, quod poſtea reſcivi, ut in ſeminario Remonſtrantium ſtudioſos Philoſophiae docerem, & virum Cl. JO. CLERICUM, labore & ſenio tum prope fractum atque debilitatum, ſublevarem, ſerio cogitare coepit, effecitque tandem ut Cl. Clericus menſe Junio 1731. honeſtam miſſionem peteret acciperetque, ego vero in ejus locum ſurrogarer. Simul autem mihi ſignificarunt Delegati *Rev. Societatis Remonſtrantium*, ſe conſilium quidem meum in *Prolegomenis* expoſitum utroque pollice probare, ſed legiſſe etiam *Acta Theologorum*; licet vero de innocentia mea & futilitate accuſatio-

nis

nis ſint perſuaſi, judicare tamen intereſſe & exiſtimationis meae & Societatis, ut vel ſcripto edito vel apud Senatum Baſilienſem me prius purgem, quam munus demandatum auſpicer. Redii igitur Baſileam, ingreſſus viam, quam putabam breviſſimam, quae tamen artibus & tergiverſationibus adverſariorum facta eſt longiſſima. Tandem cum Societas Remonſtrantium ex teſtimonico ſenatus Baſilienſis intellexiſſet, me auditis querelis meis eatenus reſtitutum eſſe, ut omnes functiones ſacras, quae verbi divini miniſtro competunt, iterum exercerem, literis manu tredecim Delegatorum ſubſcriptis invitarunt, ut reditum ad ipſos omni abjecta mora maturarem. Diſceſſi ergo Baſilea d. 26. Maji 1733. & ab eo tempore inter Remonſtrantes ita vixi atque ita munere meo functus ſum, ut omnium & ſingulorum propenſam erga me voluntatem non uno teſtimonio fuerim expertus. Hoc Virorum optimorum & nullo affectu pravo praepeditorum judicio, quo cauſam victam ſibi magis quam victricem placere ſignificarunt, & a ſententia Cl. Werenfelſii, cujus ſcripta magni faciebant, in hac re diſcedere non ſunt veriti, ſaepe me ſum ſolatus: ſimul autem ſumma cum voluptate & veneratione agnovi mirabilem atque ſapientiſſimam Dei providentiam, qui, ut ex tenebris ſolet lucem elicere, me hominem obſcurum, & nihil quo ſe commendaret habentem praeter Acta Theologorum, hac ipſa via, qua adverſarii me perdere atque infamare volebant, me ſervavit & ad munus honorificum evexit.

3. Poſtquam autem Baſileam, uti dixi, rediiſſem, & Libellum ſupplicem d. 22. Sept. 1731. *Senatui* exhibuiſſem delegati ſunt Tredecimviri & Scholarchae, ut querelas meas audirent, & ad Senatum referrent. Hi me d. 25. Sept. & 9. Octob. audiverunt, & quae dicerem vera eſſe & evidentibus probata teſtimoniis omnes intellexerunt, ſed conſultius judicarunt, ne Theologi magis irritarentur, duas illas (quas ſupra Cl. Frey expendendas commendavi p. 213.) prolixiores Relationes ſcripto conſignatas in unam breviorem contrahere, quam ad Senatum retulerunt d. 5. Dec. 1731. addito conſilio: me aliquo *ſolatio* eſſe levandum, ſibi videri. Denique d. 22. & 24. Martii 1732. Senatus priori decreto reſciſſo me reſtituit, libertatemque omnes functiones ſacras, quae Verbi divini Miniſtro competunt, exercendi reddidit, eamque ſententiam d. 8. Octobr. & 6. Dec. denuo confirmavit. Hac libertate poſtea per annum integrum uſus ſexagies ex eodem praecipue ſuggeſtu, unde detruſus fueram, & in aliis etiam Templis, Sermones habui, & S. Coenam & Baptismum adminiſtravi. Idem Senatus me Eccleſiae Reformatae Argentoratenſi literis d. 14. Febr. 1733. ſcriptis, ut me in locum defuncti Paſtoris eligerent, commendavit. Licet autem adverſarii mei illi Decreto Senatus vehementiſſime reclamarent, aliter tamen longe de eo ſenſit Eccleſia Tigurina, (ad quam toties provocarunt) d. 5. Julii 1732. „ Judicamus, inquiunt, officii noſtri eſſe, ut coram Deo & Eccleſia ſin„ cere declaremus, nos nec novum examen, nec reſciſſionem aut immutatio„ nem Decreti Ampliſſimi ordinis & receptionis W., nec novas lites aut con„ tradictiones quaerere".

4. Quin etiam V. V. *Jo. Stoeclinus* Paſtor ad D. Theodorum, qui prius & diu quidem partes Adverſariorum meorum ſectatus fuerat, poſt illud Ampliſſimi ordinis Decretum omni data occaſione, quoad vixit, me ut Fratrem & Collegam ſuum agnovit, & teſtimonio duplici tum Eccleſiae Argentoratenſi, ut me Paſtorem ſuum eligeret, tum Eccleſiae Amſtelodamenſi, ut in numero Fratrum haberet, commendavit; quod poſterius teſtimonium A°. 1733. cum pluribus aliis Paſtorum, Adminiſtrorum, & Presbyterorum Laicorum Baſilienſium teſtimoniis Conſiſtorio Eccleſiae Reformatae Amſtelodamenſis petenti exhibui.

5. Cum modo Cl. *Werenfelſii* mentionem fecerim, de eo etiam pauca ſunt dicenda. Is quidem neſcio quomodo primum eo delapſus eſt, ut inter acerrimos ad-

adverſarios meos nomen ſuum profiteretur, poſtea vero & ſubito ita diſceſſit, & nec conventui ulli intereſſe, nec verbum de toto negocio amplius audire voluerit; cumque quatuor reſidui (qui ſe adhuc publice *Conventum* vocabant, licet privatim apud Werenfelſium in hac ipſa epiſtola agnoſcerent, ſe non eſſe niſi *minorem Conventus partem*) literis aculeatis d. 12. April. 1733. ſcriptis ipſi exprobarent, cur, ſi eadem ſentiret, quae prius, non eandem agendi rationem teneret, & cauſam Dei, ut ajebant, propugnaret? Reſpondit d. 17. ſe non ideo diſceſſiſſe, quod ſententiam mutaſſet, ſed quod expertus eſſet „ ingenia no„ ſtra ſenio non fieri capaciora, ſed capacitatem multum imminui, & has lites „ incrementum Chriſtianiſmi ſui impedire, illis ſe ſaepius exarſiſſe atque irrita„ tum fuiſſe, & manſuetudinis nobis tam neceſſariae naufragium feciſſe". Utinam clarius & citius mentem ſuam explicuiſſet! Cum tamen ipſe fateatur, (quod omnibus Acta illa legentibus manifeſtiſſimum eſt,) Actores affectibus vehementer concitatos fuiſſe, minime id quidem probat, illos recte & vere judicaſſe, nam impedit ira animum, ne poſſit cernere verum. Idem clarius dixit poſtea, cum enim Collegae illi renunciarent, ſuſpicari ſe, eum ſplene laborare, qui vano metu familiam timeret, a qua nihil eſſet timendum; reſpondit, ſe nunquam lienoſum fuiſſe, nec homines timere, ſed Collegarum potius *praecordiis bilem inaeſtuaſſe*. Id & Collegis retulit & aliis etiam narravit, qui rei internuntius fuit, vir Rev. *Theodorus Falciſius* Baſileae ad D. Martinum Adminiſter.

6. Poſtea cum in Belgio rumor ſiniſter de me ſparſus eſſet, ut illum refellerem, nomen meum in Candidatis Profeſſionis Rhetoricae in Academia Baſilienſi tunc forte Vacantis ſum profeſſus, in quorum numerum nemo per Leges Civitatis recipi poteſt, niſi & Civis ſit, & exiſtimationis integrae. Quod vero petii, a Curatoribus & Senatu Academico me obtinuiſſe, fidem facit ſequens Epiſtola, quam eo tempore etiam Conſulibus Amſtelodamenſibus exhibueram:

Vir pl. Reverende & Clariſſime, Amice Chariſſime!

POſtquam ex Reverendo Tuo fratre Petro cognovi, Te valere, & Tibi ſtare ſententiam, ut pro vacante apud nos Cathedra Rhetorica nomen Tuum inter candidatos dare velis, magnum inde percepi gaudium, ſperans hoc modo nobis affulſuram occaſionem, qua Tui iterum compotes fieri queamus: Qua propter licet Tu quidem per leges Academicas non poſſis pro eligibili haberi, niſi praeſens publicum ſpecimen edas, & tam diſputando cum Tuis Competitoribus, quam legendo Te exerceas, tamen hoc in Ampliſſima Regentia die Veneris habita a nobis fuit effectum, ut ſiquidem praeſentem te ſiſtas, ſine ulteriori controverſia & ad ſpecimina admittaris & pro eligibili habearis; Cum enim Literae Tuae ad Magnificum Dn. Rectorem datae in pleno conſeſſu eſſent perlectae, quidam eo obnitebantur, ut ante adventum Tuum nihil ſtatuatur, contendentes, eam Tibi annunciandam ſententiam, ut ſi praeſens ad ſpecimina admitti velis, tunc demum quaeſtio ventiletur, an admittendus ſis nec ne? Alii verò demonſtrarunt, nil impedire, quo minus haec quaeſtio Te abſente decidatur; & haec ultima ſententia locum obtinuit, adeo ut in controverſiam veniret, an tibi concedendum, ut inter candidatos Profeſſionis Rhetoricae nomen Tuum dare poſſis, & ad ſpecimina admitti? Moverunt quidam, quorum nomina Te non latent, omnem lapidem, ut rei deciſionem impedirent, & protraherent. Obtinuit tamen contraria ſententia, & ab ampliſſimo Senatu Academico fuit concluſum, ut, ſi huc accedas, Tibi aditus ad edenda ſpecimina publica non denegetur; cum igitur aequali jure cum reliquis candidatis uti queas, Tuum eſt videre, ea adhibere media, quae Tibi hanc occaſionem utilem reddant:

dant : si Te praesente hic frui potero, maximo id mihi erit solatio ; tamen ubicunque eris, gaudebo, quando Te bene valere & res tuas tibi ex voto succedere, audierim : Vale & amare perge

Tuum addictissimum

Basileae d. 1. *Decembris*, A. S. 1733.

FRANCISCUM CHRIST. J. U. D. Archigrammateum Reipublicae Basileensis, & Scholarcham.

Cum A°. 1744. Cathedra linguae Graecae in Academia Basiliensi post mortem V. Cl. *Samuelis Battierii* vacaret, petii a Senatu Academico, ut mei absentis ratio haberetur. Ille, ne quid temere ageret, ex ordine Amplissimo d. 7. Julii quaesivit, utrum id liceret ? eoque respondente d. 15. Julii, licere, a Curatoribus atque Senatu Acad. non solum speciminum edendorum mihi, ut Professori extra patriam degenti, gratia facta est, sed etiam d. 12. Octob. Professor Linguae Graecae electus, & d. 14. ejusd., ut mos est, ab ordine Amplissimo confirmatus fui. Licet autem postea, urgente Societate Remonstrantium, munus istud oblatum recusaverim, anno tamen sequenti 1745. Basileam petii, ut matrem meam, matronam optimam atque etiamnum per Dei gratiam superstitem, viderem, ibique non tantum amicos veteres, quales reliqueram, reperi, sed etiam ab aliis omnibus, a Senatoribus, Professoribus, etiam Theologis duobus, Ministris verbi divini, Civibusque honestissimis, tam comiter exceptus sum, acsi nulla unquam adversariorum meorum altercatio atque accusatio fuisset audita.

7. A°. 1746. trajeci in Angliam (uti dixi p. 22. 47. 50. 53. 58. 112.) ibique vidi Reverendiss. Archiepiscopum Cantuariensem, τὸν νῦν ἐν ἁγίοις, qui tricennio antea, cum esset Episcopus Oxoniensis, ad ejus urbis Bibliothecas & MSS. aditum mihi patefecerat, & post tam longum temporis intervallum non sine voluptate colloquiorum nostrorum recordatus est, quin & Bibliothecae Lambethanae codices & alia, quaecunque posset, auxilia liberalissime obtulit, mensae etiam honore me dignatus. Idem de meo consilio judicium fuit alterius Angliae Primatis, qui nunc est Eboracensis Archiepiscopus, quem & A°. 1717. Cantabrigiae noveram, & ante hoc decennium, cum Hanovera, ubi Regi a sacris fuerat, rediens Amstelodamum transiret, videram. Ut nunc V. Cl. *Nicolaum Mann*, Magistrum Hospitalis in Carthusia Londinensi, aliosque plurimos, Germanos, Belgas, etiam Theologos in Academia Lugdunensi, Ultrajectina, & Franequerana, Consilium meum & privatim & publice probantes, taceam. Quae non ideo affero, ut vel favorem lectoris mei eliciam, vel scripta mea communi omnium librorum sorti eximam, sed ne inauditus condemner ; caeterum contentus, si quis re cognita judicaverit :

Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura,
Quae legis hic : aliter non fit, Amice, liber.

Ut vela contraham, extremum nunc alloquar Cl. Frey: Si semper & inde ab initio rigide Orthodoxus & receptarum sententiarum omnium tenax fuisti, cur, quaeso, aliud simulasti, & discipulo tuo, annorum septendecim, cum te primum audiret, adolescenti, moderationem, tolerantiam, libertatem sentiendi &, quae sentiret, dicendi praeceptis tuis omni cura instillasti ? an ut haberes, quem ita a te formatum propter hoc ipsum deinde proderes, perderes, atque discerperes ? Sin autem adhuc es, uti prius fuisti, Theologus Latitudinarius, qui fit, ut facta tua a verbis tuis ita dissentiant ? ut animi tui conscientiam non cures ? ut remoto affectuum velo non tandem, dum adhuc tempus est, consideres, quid hactenus egeris ? Si denique animus tuus nunc immutatus est, ita ut priori errore abjecto aliter nunc sentias ; non debebas tamen cum erroribus illis (si omnino errores fuerunt) etiam auream Servatoris Regulam abjicere, & alii facere, quod tibi fieri nolles : sed cum per annos viginti quinque tibi erranti nemo molestiam crea-

verit, cur non etiam alios errantes, & in errorem a te inductos, tolerare, leniter cum illis agere, & ſpatium ad poenitentiam concedere, potius quam nec monitos nec auditos accuſare, horridam excitare tempeſtatem, ex obſcuro ſagittas venenatas in inermes & incautos emittere, mendacia mendaciis tegere, & bella ex bellis ſerere maluiſti?

Habes, Lector, brevem Hiſtoriam longae litis, quae editionem hanc Novi Teſtamenti per totos viginti annos eſt morata. Nunquam, fateor, illas in me ſcriptas Actiones aut illarum partem legere potui, quin me & Actorum & Spectatorum puderet, & Poetae dictum veniret in mentem:

Excidat illa dies aevo, nec poſtera credant
Secula: nos certe taceamus, & obruta multa
Nocte tegi propriae patiamur crimina gentis.

Me interim mentis bonae conſcientia tacitus conſolabar, ſperans fore, ut, defervescente adverſarii ira, pax aliquando componeretur, quam non ſolum ſilentio, ſed etiam precibus ſubmiſſioribus & humilioribus, quam ut multis forte, qui litibus nunquam impliciti ſunt, probentur, eram redemturus. Cum vero viderem, odium Theologi extraordinarii indies intendi, & ſcriptum ejus poſterius priori ſemper eſſe ferocius atque amarulentius; porro novos ſubinde hoſtes, inque iis *D. Gerdeſium* & nuperrime *J. J. Breitingerum*, qui cramben repeterent, mihi ſuſcitari, alios vero diuturnum meum ſilentium male interpretari, non potui me continere, quin hac occaſione rem totam aut ſummam rei aperirem.

Debeo hoc primum veritati; quam, me tacente, alios in lucem protrahere aut velle aut poſſe, vix ulla ſpes erat. Debeo diſcipulis & auditoribus ex Coetu meo, qui contemtui & odio adverſarii ſunt expoſiti, quod per annos duodecim nullam meam haereſim olfeciſſent, aut contra me & contra ſemetipſos falſum teſtimonium dicere religioni duxiſſent. Debeo mihi ipſi & amicis meis, ut eorum de me judicium & exiſtimationem meam tuear. Debeo Patri optimo Jo. Rodolpho Wetstenio p. m. & fratri cariſſimo Petro Wetstenio, mala plurima paſſis, quod cauſam meam meliorem ſemper judicaviſſent. Debeo denique familiae meae, ne a virtute majorum degeneraviſſe, aut maculam illi inuſſiſſe, aut praecepta eorum & exempla non ſecutus fuiſſe, videri poſſim; Joanni Wetstenio J. U. D. & Profeſſori, in Literis & Philoſophia Praeceptori, a quo, cum Bibliothecarius eſſet, jam ante hos quadraginta annos codices Graecos MSS. verſare didici; Jo. Rodolpho Wetstenio S. Th. D. meo in Theologia Praeceptori, qui cum me ex ſacro forte ſuſciperet, titulo natalitii mei hoc diſtichon ſcripſerat:

Augeat hic natus felici gaudia noſtra
Omine, ſit Patriae gloria magna ſuae;

Ejuſque Patri itidem Jo. Rodolpho Wetstenio S. Th. Prof., ex cujus praecipue ſcriptis & epiſtolis ineditis didici, tum quibus artibus *Formula Conſenſus* in Eccleſias Helveticas irrepſiſſet, tum quantum Theologi novi & ſyſtematici a doctrina non Patrum ſolum veteris Eccleſiae, verum etiam eorum, qui ſeculo decimo ſexto Eccleſiam reformare fuerant aggreſſi, receſſiſſent; proavo meo Sebastiano Guntzero, qui plura nummorum millia Teſtamento legavit, ex quibus novo Profeſſori Theologiae ſtipendium perſolveretur, non certe eo conſilio, ut in perniciem civium honor iſte verteretur, nedum ut ſua pecunia aleret hypocritam, qui otio ſuo abuſus liberorum hominum capitibus inſultaret, & ipſius teſtatoris poſteros per calumniam accuſaret, atque indignis modis vexaret; & alteri proavo Jo. Rodolpho Wetstenio Reipublicae Baſilienſis Conſuli, qui non ſolum domi furores Theologorum ita compeſcuit, ut, quoad vixit, non erumperent, & bella civilia inter pagos orta compoſuit, ſed etiam, cum Monaſterium legatus Helvetiorum miſſus eſſet, ſua unice prudentia, ſuis conſiliis & incredibili labore id effecit, ut ab omnibus paciſcentibus, & ipſo Imperio

perio Romano (quod nulli alii Reipublicae, quae prius Imperii Romano-Germanici pars fuerat, quantum novi, contigit) Reipublicae Helvetiorum libertas, αὐτονομία atque ſummum imperium agnoſceretur, idque Inſtrumento Pacis Weſtphalicae diſertis verbis inſereretur. Cujus viri imaginem, elegantiſſime nuper in aes inciſam, nactus cum ad finem Prolegomenorum perveniſſem, non potui quin oculos, a foedo adverſariorum ſpectaculo averſos, in eam defigerem, & animo in jucundiorem exemplorum domeſticorum contemplationem exſpatiarer; qua ſi me ad gloriam inflammari, & in antiquam virtutem animoſque viriles excitari dicam, nihil dicam aliud, quam quod ipſe ſentio, & fidem, ut ſpero, facile inveniam. Quid jam in opere ipſo praeſtiterim, judicabunt alii. Id autem, opinor, judicabunt aequi bonique omnes, ut vires mihi defuerint, quas ſcio & ſemper exiguas fuiſſe, & adverſariorum in me impetu haud parum fractas atque hebetatas eſſe, voluntatem tamen, diligentiam, & ſtudium veritatis atque virtutis, quantum humana imbecillitas patitur, Libertatis denique, & Pacis cum omnibus colendae, nunquam defuiſſe. Scripſi Amſtelaedami d. 27. Maji 1749.

Errata.

Pag. 8	6	videreruv	l. videretur
	7	Codicem	Codicum
	14	Selectum	Delectum
	27	ἀκρίβειαν	ἀκριβειαν
10	16	*a fine* naratione	narratione
11	29	ſel	ſed
12	7	ſola	ſolo
16	17	ὁμοθυμαδὸν	ὁμοθυμαδὸν
20	13	triginra	triginta
22	15	Waltonus	Wottonus
	21	teſtimonius	teſtimoniis
23	18	locos	locis
32	10	obſervarit	obſervavit
33	6	*a fine* rationi	ratione
41	3	*a fine* Fragmenrum	Fragmentum
42	10	*a fine* ἐκκλησαίν	ἐκκλησίαν
44	9	*a fine*. correctiores	correctiones
46	12	huis	huic
	15	*a fine* tranſiiit	tranſiit
50	26	dicunter	dicuntur
	10	*a fine* menbranaceus	membranaceus
52	8	*a fine*. qui	cujus ſecunda
55	8	ἐβραΐδι	ἑβραΐδι
56	17	Hanc cum non reperirem uſus ſum excerptis Bengelii. *dele*	
	18	*a fine* Faber	Fabri
57	4	*a fine*. Johanis	Johannis
	17	Varnſpergenſis n. 98. Tubingenſe	Varnſpergenſis Turicenſe ſive Tigurinum Canticorum Luc. I. & II. Pſalterio literis uncialibus ſcripto adjectorum
59	3	poruit	potuit
	18	porſus	prorſus
60	33	fide	fine
61	ult.	Apocalypeos	Apocalypſeos
62	24	Bibliothecae	Bibliotheca
67	14	προσωνόμασεν	προσωνόμασεν
68	3	debito	dubito
69	15	*a fine* hominem	hominum
72	29	collatur	collocatur
	34	Pariſ. *adde* 1553. & Petavii 1612.	
	5	*a fine* Latinae	*adde.*
	penult.	Cappadocica	Cappadociae
74	29	ἀνακιφαλαωσεις	ἀνακιφαλαιώσεις
77	14	*Cambefiſius*	Combefiſius
	19	*a fine* τῆς	*adde* τοῦ
81	16	liuguae	linguae
	17	nlhil	nihil
	33	*Libertus*	*Liberatus*
	12	*a fine* Horſmidae	Hormisdae
83	30	Retractionibus	Retractationibus
87	16	Biblcrum	Bibliorum
	35	Bruxellas	Lovanium
89	28	tnm	tum
Pag.	12	*a fine*. quibus	l. *add.* aut non vacavit,
95	10	rationcm	rationem
99	5	habat	habet
	11	ſuut	ſunt
100	11	*a fine* c'amen	clamem
101	9	maled eentiam	maledicentiam
	7	*a fine* quod	quod
104	14	*a fine* legerir	legerit
118	9	λύτη	λυτη
	10	Scd	Sed
119	31	Ἰυσοῦν	Ἰησοῦν
123	12	τηι	τὴν
124	1	Βυλγαρίον	Βυλγαριυ
126	2	Thephylacti	Theophylacti
	32	apnd	apud
127	10	Gtaecos	Graecos
	35	Prolegomenorum	*adde* ,
128	3	*vobis*	*vocis*
131	6	vocabis	vocabulis
	11	cognoſcibles	cognoſcibiles
133	3	!	;
	25	niſii	niſi
141	10	COLINAE	COLINAEI
142	38	praeterae	praeterea
144	12	ωορὰ	ωαρὰ
	27	κεφαλῆι	κεφαλῆς
	11	*a fine* poſuiſſe	potuiſſe
147	2	ſubnotationam	ſubnotationem
150	3	correctorem *adde* : Cupio enim omnia recte & vere fieri. Deus adſit & tibi & mihi.	
	3	*a fine* cx	ex
151	8	*a fine* Stephani,	Stephani
154	28	auguſtias	anguſtias
157	21	codicis	codices
159	7	*a fine* σοῦτο	τοῦτο
161	13	repoſuit	repoſuit
162	29	Deita	Deitate
164	5	*a fine* proſitae	propoſitae
165	16	*a fine* Serreti	Serveti
168	30	Editionibns	Editionibus
	9	*a fine* miſerari	miſereri
	2	*a fine* miſerentur	miſereantur
171	43	eorruptam	corruptam
173	8	animo	amico
178	3	ſubeciſſemus	ſubjeciſſemus
	13	*a fine* autem	*dele*
	penult.	conſtititit	conſtitit
186	39	errorem	errorum
191	20	*a fine* decretem	decretum
195	23	*a fine* concervata	coacervata
199	4	Ἰεδαίος	Ἰεδαίοις
	10	Tygopraphis	Typographis
200	17	varus	vanis

Signa *m. i c. a.* appoſita indicant codicem aut mutilatum, aut interpolatum, aut curſim inſpectum, aut alterius Codicis hic deſcripti apographum.

A. Alexandrinus *m. i.* p. 8. 31. 112. 159
B. Vaticanus *m. i.* 23. 108.
C. Ephrem *m. i.* 27
D. Cantabrigienſis *i.* 28
E. Baſilienſis 38
F. Boreeli *m.* 40
G. Wolfii *m.* ---
H. ——— *m.* ---
I. Cottonianum fragmentum *m.* 41
K. Cyprius *i.* ---
L. Stephani η *i.* ---
M. F. des Champs ---
N. Fragmentum Vindobonenſe *m.* ---
O. ——— Bandurii *m.* ---
1. Reuchlini *i.* 42.
2. Praedicatorum Baſilienſium 44
3. Corſendoncenſis *i.* 45
4. Stephani γ. 46
5. ——— δ. *i.* ---
6. ——— ε. ---
7. ——— ϛ. ---
8. ——— ζ. ---
9. ——— ιβ. ---
10. Kuſteri Pariſ. 1. ---
11. ——— Pariſ. 4. ---
12. Stephani ιδ. ---
13. Kuſteri Pariſ. 6. *i.* 47
14. ——— Pariſ. 7. ---
15. ——— Pariſ. 8. ---
16. Regius 1881. ---
17. ——— 2244. ---
18. ——— *c.* ---
19. ——— *c.* ---
20. ——— *c.* ---
21. ——— *c.* ---
22. Colbertinus 2467. *i.* ---
23. ——— 3947. *i.* ---
24. ——— 4112. ---
25. ——— 2259. ---
26. ——— 4078. 48
27. ——— 6043. ---
28. ——— 4705. *c.* ---
29. ——— 6066. *c.* ---
30. ——— 4444. *c.* ---
21. ——— 6083. *c.* ---
32. ——— 6511. *c.* ---
33. ——— 2844. *c.* ---
34. Coislinianus 195. 48
35. ——— 199. 49
36. ——— 20. ---
37. ——— 200. ---
39. ——— 23. *a.* 50
40. ——— 22. ---
41. ——— 24. *m.* ---
42. Medicaeus *i.* ---
43. San-Maglorianus ---
44. Caeſaris de Miſſy ---
45. Bodlejanus 1. ---
46. ——— 2. ---
47. ——— 6. 51
48. ——— 7. ---
49. Roe 1. ---
50. Laudi 1. ---
51. ——— 2. ---
52. ——— 5. ---
53. Seldeni 1. ---
54. ——— 2. ---
55. ——— 3. ---
56. Lincolnienſis *i.* ---
57. Magdalenenſis ---
58. Novi Collegii *i.* ---
59. Gonvilli & Caji 52
60. Joannis Mori ---
61. Montfortii *i.* ---
62. Henrici Googe *a.* ---
63. Uſſerii 1. ---
64. ——— 2. ---
65. Jo. Covelli ---
66. Thomae Gale ---
67. Huntingdon 1. ---
68. Georgii Wheeler 53
69. Leiceſtrenſis *i.* ---
70. Bunckle ---
71. Epheſius ---
72. T. Johnſon. *i.* ---
73. G. Wake 1. 54
74. ——— 2. ---
75. Genevenſis *c.* ---
76. Caeſareus 1. ---
77. ——— 2. *c.* ---
78. J. G. Carpzovii ---
79. Douzae *c.* ---
80. J. G. Graevii ---
81. Correctorii Bibliorum *a.* ---

82. L. Vallae ---
83. Auguſtanus 1. ---
84. ——— 2. ---
85. ——— 3. ---
86. Byzantinus ---
87. Moſcuenſis ---
88. Camerarii *c.* 56
89. Gehlianus *a.* ---
90. J. Fabri *a.* ---
91. Perronii 57
92. A. Faeſchii *m.* ---
93. Gravii *a.* ---
94. A. Faeſchii *m.* ---
95. Wheeler 2. *m.* ---
26. Jo. Trithemii *m.* ---
97. Hirſaugienſis *a.* ---
98. Turicenſis *m.* ---
99. Rutgerſii *c.* ---
100. Pauli Ebeſwaldii *c.* ---
101. Uffenbachianus *c.* ---
102. Medicaei *c.* 58
103. Mazarini *c.* 173 ---
104. H. Vignerii *c.* ---
105. H. G. Ebneri *c.* ---
106. Comitis de Winchelſea *i.* ---
107. Florentinus *c.* ---
108. Jani Parrhaſiii *c.* ---
109. Richardi Mead *c.* ---
110. Joannis Ravii *i.* ---
111. Codices Veleſiani *i.* 59
112. Codices Romani *i.* 61

Codices Evangeliſtariorum.

1. Colbertinus 700. 62
2. ——— 2215. ---
3. Wheeler 3. 63
4. Mori 2. ---
5. Bodlejanus 3. ---
6. Scaligeri ---
7. Colbertinus 614. 64
8. ——— 648. ---
9. ——— 681. ---
10. ——— 721. ---
11. ——— 1265. ---
12. ——— 824. ---
13. ——— 1241. ---
14. ——— 1282. ---
15. ——— 1124. ---
16. ——— 2465. ---
17. ——— ... ---
18. Bodlejanus 4. ---
19. ——— 5. ---
20. Laud. 4. 65
21. Seldeni 4. ---
22. ——— 5. ---
23. R. Mead c. ---
24. Auguſtanus 4. ---

Index Alphabeticus Codicum Graecorum.

Alexandrinus. pag. 1
Auguſtani IV. 55. 65
Bandurii 41
Barberiniani 61
Baſilienſes III. 38. 42. 44
Bezae 28
Bodlejani VII. 50. 51. 63. 64
Boreeli 40
Bunckle 53
Byzantinus 55
Caeſarei III. 41
Camerarii 56
Cantabrigienſis 28
Carpzovii 54
des Champs 41
Coisliniani VII. 48
Colbertini XIII. 41. 47
—— alii XIII. 62. 64
Correctorii Bibliorum 81
Corſendoncenſis 45
Cottonianus 41
Covelli 52
Cyprius 41
Douzae 54
Ebeſwaldii 57
Ebneri 58
Epheſius 53
Ephrem 27
Eraſmi V. 42. 46. 52
Fabri 56
Faeſchii II. 57
Florentinus 58
Gale 52
Gehlianus 56
Genevenſis 54
Gonvilli & Caii 52

Googe 52
Graevii 55
Gravii 57
Hirſaugienſis 57
Huntingdon 52
Johnſon 53
Kuſteri X. 27. 41. 46. 54
Laudi IV. 51. 65
Leiceſtrenſis 53
Lincolnienſis 51
Magdalenenſis 51
San Maglorianus 50
Mazarini 58
Meadi II. 58. 65
Medicaei 58
Medicaeus 50
de Miſſy 50
Montfortii 52
Mori II. 52. 63
Moſcuenſis 55
Novi Collegii 51
Parrhaſii 58
Perronii 57
Praedicatorum Baſil. 44
Ravii 58
Regis Britanniae 8
— Galliarum XX. 27. 41. 46. 47
Reuchlini 42
Roe 51
Romani X. 61
Rutgerſii 57
Scaligeri 63
Seldeni V. 51. 65
Stephani X. 28. 41. 46. 49
Theclae 8
Trithemii 57
Turicenſis 57
Vallae 55
Vaticanus 23
Veleſiani XVI. 59
Uffenbachianus 57
Victoris 46
Vignerii 58
Vindobonenſes III. 41. 54
Uſſerii II. 52
Wake II. 54
Wheeleri III. 53. 63. 57
de Winchelſea 58
Wolfii III. 40. 56

Editiones Novi Teſtamenti Graeci.

Ariae Montani 150
Bengelii 156
Bentleji 153
Bezae 146
Bogardi 142
Colinaei 141
Complutenſis 116
Curcellaei 171
Eraſmi 120
Haultini 152
Hodie recepta 151
Kuſteri 176
a Maſtricht 277
Millii 175
Oxonienſis Felli 174
Schmidii 152
Stephani 142

Verſiones Novi Teſtamenti.

Æthiopica 111
Arabica -----
Armena -----
Coptica 110
Gothica 114
Italica 79
Syriaca prior 109
-------- poſterior 112
Vulgata 83

Signa.

~ *in Textu* notat, Lectionem textui ſubjectam eſſe probatiorem.
— *in Textu* notat, vocem vel voces ſequentes eſſe delendas.
+ *in Textu* notat, vocem vel voces, Textui cum hoc ſigno ſubjectas, eſſe addendas.
— *in V. L.* notat, voces, quibus appoſitum eſt, in Codd. citatis non legi.
+ *in V. L.* notat voces, quibus apponitur, in codicibus citatis addi.

TO

ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

Ο' *κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον.*] *Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον* exhibent conſtanter Codices Graeci veteres. Ita verſio Copta, ita Vulgatae atque Italicae Codices veteres, additis ex formula verbis *incipit* & *explicit*. *Incipit Evangelium ſecundum Matthaeum*, *explicit Evangelium ſecundum Matthaeum*. Ita Patres Graeci ad Theophylactum uſque, et Latini. Tertullianus, Cyprianus, Auguſtinus, Hieronymus, Victorinus, *Evangelium Cata Matthaeon*, *Evangelium Cata Joannen* citant. Ita etiam edidit Erasmus, Colinaeus in Joanne, Stephanus prima & ſecunda Editione, Beza Editione prima, I. A. Bengelius. Haec inſcriptio cum ſua ſe brevitate commendet, atque tam ſimplicitati temporum Apoſtolicorum, quam praecepto ac exemplis ſaniorum hominum congruat, non erat ratio, cur Complutenſes, eoſque ſecutus Colinaeus initio trium Evangeliorum, et Stephanus Editione tertia, recentiorum Codicum ſcripturam praeferrent, & tituli loco, *τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον Εὐαγγέλιον* praeponerent: niſi ſi velimus in iſtiuſmodi epithetis & rebus & perſonis impertiendis liberaliores atque officioſiores eſſe, quam fuerunt Apoſtoli, in quorum ſcriptis cum Evangelii plus quam ſeptuagies fiat mentio, ſancti epithetum nuſquam additum reperitur. Cumque T. Beza iſtam Stephani ſui lectionem, ſed mutilatam, in ſecunda quidem Editione ſic exhiberet, *τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον*, in tertia vero quarta & quinta *Εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ματθαῖον*, rectiſſime qui poſtea in Belgio operis Typographicis praefuerunt, quod in poſtremis Bezae Editionibus legebatur, ceu vitioſum repudiarunt (debebat enim, ut Graece ſcriberetur, Articulus non ſemel tan-

Patres Graeci, quando vetus Teſtamentum ejusque varias Converſiones citant, ſolent dicere *κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα*, *κατὰ Ἀκύλαν*, *κατὰ Σύμμαχον*. Ita *Origenes* Epiſtola ad Africanum: *τὰ δὲ παρ' ἡμῶν ἀντίγραφα*, *ἃ καὶ τὰς λέξεις ἐξεθέμην*, *τὸ μὲν ἓν κατὰ τοὺς Ο'*. *τὸ δὲ ἕτερον κατὰ Θεοδοτίωνα*. Quod ſignificat, *Καθὼς ἐξέδωκεν Ἀκύλας*, *καθὼς ἡρμήνευσε Σύμμαχος*. Ita etiam hic *Εὐαγγέλιον*, *καθὼς εὐηγγελίσατο Ματθαῖος*, *prout edidit ſcripſitque Matthaeus*. Unde patet ignorantia Linguae Graecae lapſum eſſe Fauſtum Manichaeum, qui ex iſto Titulo putavit confici poſſe, Evangelia non ab ipſis, quorum nomina gerunt, Evangeliſtis, ſed ab aliis, qui ſe ſecundum eos ſcripſiſſe profiterentur, conſcripta fuiſſe. *Auguſtinus* c. Fauſtum L. XVII. 2. XXVII, 2. XXXIII. 3.

Magno conſenſu perhibent Patres, Matthaeum, in gratiam credentium ex Judaeis in Palaeſtina, Evangelium ſuum ſcripſiſſe, & quidem, ut multi addunt, Hieroſolymis, octavo poſt aſcenſionem Chriſti anno, qui Claudii Imperatoris primus fuit. Cur illorum teſtimonium in dubium vocetur, cauſam non video: quin iſta hypotheſi admiſſa plurima non infeliciter exiſtimo explicari poſſe, quorum aliter ratio vix invenitur. Hinc enim intelligimus, cur Matthaeus primum in ordine Evangeliſtarum occupet locum, quia nimirum primus omnium ſcripſit; cur item tam multas de Judaeorum ſuperſtitionibus referat diſputationes, quibus apud alias nationes, vel templo jam everſo vel paulo poſt evertendo, locus vix fuiſſet; cur denique, qui poſt ipſum ſcripſerunt, multo apertius clariuſque Jeſum filium Dei, & Deum ante ſecula genitum et univerſorum Dominum fuerint profeſſi? Ideo ſcilicet, quoniam ita ſolet Providentia divina cum hominibus agere, ut non ſubito eos ex tenebris in plenam lucem perducat, ſed ſenſim pedetentimque: ſic ipſe Chriſtus ita apparuit, ut prius quidem homo plebejus, dein Doctor, dein Rex, tandem filius Dei haberetur; ne jam dicam, hoc ipſum filii Dei nomen, initio non illam, quam poſtea agnoverunt, dignitatem, majeſtatem atque eminentiam diſcipulis declaraſſe. Porro Matthaeum in gratiam credentium ex Judaeis, & inter Judaeos viventium, par erat eo ſcribere conſilio, ut animos credentium obfirmaret, nondum credentium autem animos non irritaret magis, quin potius

tantum ſed bis addi, τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ματθαῖον) at non recte, meo quidem judicio neglecta veteri & magnis multiique teſtibus probata ſcriptura, eam, quae in ſecunda Bezae Editione extat, quaſi injuſte a parente ſuo expulſam, receperunt, ita timide tamen atque inconſtanter, ut non niſi ſemel initio ſingulorum Evangeliorum praefigerent, alteram vero, pro qua nos contendimus, in ſummis paginis per omnes Evangeliorum libros conſpiciendam proponerent.

Haec quidem Diſputatio Matthaeum non reſpicit. Licet enim Inſcriptiones ſive Indices et ſubſcriptiones ſint antiquiſſimae, conſtat tamen inter eruditos, non eſſe illas ab ipſis Evangeliſtis et Apoſtolis profectas: ad Titulos quidem Evangeliorum quod attinet, cum ſingula ſimiles habeant, Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον, Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον, Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν, Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην, credibile eſt, non a quatuor diverſis Auctoribus, ſed ab uno eodemque adſcriptos fuiſſe. Syrus quidem variat ſcribens: *Evangelium ſanctum praedicationis Matthaei Apoſtoli, Evangelium ſanctum Annunciationis Marci Evangeliſtae, Evangelium ſanctum praedicationis Lucae, Evangelium ſanctum praedicationis Joannis praeconis, quod locutus eſt & praedicavit Graece Epheſi.* Quae nemo facile genuina & aliis anteponenda eſſe judicaverit. Chriſtianus Druthmarus: *Hunc titulum*, inquit, *non fecit Evangeliſta.* Galenus de libris ſuis: Φίλοις γὰρ ἡ μαθηταῖς ἐδίδοτο χωρὶς ἐπιγραφῆς, ὡς ἂν οὐδὲ πρὸς ἔκδοσιν, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκείνοις γεγονότα, δηθεῖσιν, ὧν ἤκουσαν, ἔχειν ὑπομνήματα — ἐγὼ δὲ ἁπλῶς ἐδίδουν τοῖς μαθηταῖς οὐδὲ ἐπέγραψα.

Ματθαῖον.] Glycas Annal. IV. p. 182. Νικήτας τις — χειροτονεῖται Πατριάρχης· οὗτος ποτὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκων ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἐξεφώνησε. Ἐφ' ᾧ καί τις τῶν παρεστώτων εἶπε, μὴ δίαιρε τὴν Α Ι. διφθογγον. Πρὸς ὃν ἐκεῖνος ἔφη μετὰ θυμοῦ· φλυαρεῖς, τὰ γὰρ δίφθογγα καὶ τρίφθογγα πολλὰ μισεῖ ἡ ψυχή μου. Ex quo teſtimonio conſequitur, Graecos αι & αϊ non, ut nunc fit a quibusdam, eodem ſono pronunciare conſueviſſe.

tius ſcrupulos ex Chriſti humilitate, paupertate & morte ignominioſa illis injectos evelleret, atque eam in rem multa ex Vet. Teſt. loca ad teſtimonium citaret: quod ipſum ſtudioſe feciſſe in ſequentibus demonſtrabitur.

Neque vero tam facile aſſentimur ſententiae eorundem Patrum ſtatuentium, Matthaeum ſcripſiſſe Hebraice, hoc eſt Syriace ſive Chaldaice, qua Lingua tunc temporis Judaei in Palaeſtina utebantur: Jacobum vero Fratrem Domini, ut quidam addunt, vel, ut alii, Joannem iſtud Evangelium in Graecam Linguam convertiſſe. Exiſtimamus enim Patres hic jam non teſtimonium dicere, ſed conjecturam ſuam in medium proferre, non admittendam ſi aut idoneis rationibus non ſit fulta, aut veroſimilibus argumentis refutari poſſit. Quod enim putant neceſſe fuiſſe, ut Hebraeis ſcribens Hebraice ſcriberet, verum non eſt: cum conſtet eo tempore Linguam Graecam per totum imperium Romanum et in Judaea praeſertim in uſu fuiſſe. Nec firmius eſt, quod addunt, Haereticos quoſdam non ſolum in eadem fuiſſe ſententia, ſed etiam Matthaei Evangelium Hebraice ſcriptum habuiſſe. Audiamus Epiphanium Haer. 28: de Cerinthianis. Χρῶνται τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ ἀπὸ μέρους καὶ οὐχ ὅλῳ H. 29. de Nazaraeis. ἔχουσι δὲ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον πληρέστατον Ἑβραϊστί, παρ' αὐτοῖς γὰρ σαφῶς τοῦτο, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ἐγεγράφη Ἑβραϊκοῖς γράμμασιν, ἔτι σώζεται. H. 30. de Ebionitis λέγονται μὲν καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, τοῦτο γὰρ καὶ αὐτοὶ ὡς καὶ οἱ κατὰ Κήρινθον χρῶνται μόνῳ· Καλοῦσι δὲ αὐτὸ κατὰ Ἑβραίους. ἐν τῷ γοῦν παρ' αὐτοῖς Εὐαγγελίῳ κατὰ Ματθαῖον ὀνομαζομένῳ, οὐχ ὅλῳ [l. οὐκ ἔντι] δὲ, πληρεστάτῳ, ἀλλὰ νενοθευμένῳ καὶ ἠκρωτηριασμένῳ. Ex quo Epiphanii teſtimonio manifeſtum eſt, Nazaraeos eorumque ſocios falſo nomine ſcriptum fabuloſum, ut impoſturae auctoritatem conciliarent, Evangelium Matthaei appellaſſe. Conſtat praeterea iſtorum hominum placita iis quae verus Matthaeus cum reliquis Apoſtolis docuerat, contraria fuiſſe; quin etiam illa ipſa, quae ab Epiphanio atque Hieronymo afferuntur ex iſto Evangelio Hebraico, ita a Graecis ſunt diverſa, ut nemini ſano poſt factam comparationem in mentem venire poſſit, iſtud ex illo derivatum fuiſſe. Videntur ergo vetuſtiſſimi Patres, & inter eos primus Papias homo ſimplex & credulus, re non explorata, inani Nazaraeorum jactantiae temere fidem habuiſſe, junioribus, ut ſolent, ſequentibus. Nazaraei ſaltim non digni erant, quibus crederetur, cum, praeter iſtud Matthaei Hebraicum, etiam Apocrypha Jeremiae, teſte Hieronymo in Matth. XXVII. 6. &, Epiphanio teſte, Pſeudevangelia Jacobi & Joannis pro genuinis ſupponere atque venditare inſigni impudentia fuerint auſi. Nullum certe in noſtro Matthaeo reperitur indicium, unde colligi poſſit, ex alia in aliam linguam fuiſſe converſum: plurima vero aliud ſuadent. Si enim Matthaeus Hebraice ſcripſit, qui factum ut tam cito ſcriptum periret, ut ne unus fide dignus teſtis, qui ſe illud vidiſſe affirmaret, ex tota antiquitate ſupereſſet? ut ipſe Marcus Evangeliſta Matthaei verba Graeca in ſuum Evangelium transferret? ut interpretatio nominum Hebraicorum, qua Hebraice ſcribenti non opus erat, apponeretur? ut teſtimonia V. T. non ex Hebraico fonte ſed ex verſione Graeca, etiam ubi ab Hebraeo diſſentit, citarentur? ut denique omnes quae extant Verſiones, Latina, Syra, Copta, Armena, Æthiopica non ad authenticum, ſed ad Verſionem Graecam, ſi placet, adornarentur? Quorum omnium ratio in aperto eſt, ſi Matthaeum Graece ſcripſiſſe concedamus. Adde nullo modo credibile eſſe, Apoſtolos circa alterius Apoſtoli ſcripta in aliam linguam convertenda fuiſſe occupatos; quin potius videtur, easdem rationes, quibus Jacobus vel Joannes permoveri poterant, ut talem Verſionem adornarent, debuiſſe etiam ipſum Matthaeum movere, ut primum non Hebraice ſed Graece ſcriberet. Quoquo modo autem ſe res habeat, illud apud omnes in confeſſo eſt, ipſum Matthaei Autographum, ſive Hebraice ſive Graece exaratum fuerit, dudum intercidiſſe, nec aliud hodie extare veram inter tot varietates inveniendi lectionem medium, praeter diligentem exemplarium & monumentorum, quae ſuperſunt, collationem & conſiderationem.

1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ ~Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ.
2 Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ·

Ἰσαάκ

~Δαυὶδ

1. Χριστοῦ] — *Verſio Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1213. Praeter rationem; cum enim in eo eſſet Matthaeus, ut Jeſu Chriſti dignitatem a contemtu Judaeorum vindicaret, conſentaneum utique erat, ut ſtatim in limine mentione ejus facta titulum honoris apponeret, nec nomine proprio Jeſum ſolum, ſed etiam Chriſtum ſive Meſſiam appellaret.

Δαβὶδ] Haec vox in MSS. plerumque per compendium ſcribitur Δ̄α̅δ̄ omiſſa tertia & quarta litera: integre autem ſcribitur Δαυὶδ in Codicibus veteribus A C D L item *Claromontano* & *Boerneriano* Epiſtolarum Paulinarum, in editione *Complut.* & *Bengelii*, in Pſalterio Pariſ. 1559. edito, in Edit. Romana τῶν Ο. & in Pſalterio literis uncialibus exarato. Ita etiam ſcribunt *Origenes* contra Celſum, *Euſebius* in Pſalmos, *Baſilius* Seleucienſis, *Theophylactus* MS., *Elias* Cretenſis, *Suidas*, probantibus *G. J. Voſſio* de Art. Grammat, p. 24., *J. C. Suicero*, & *B. de Montfaucon*; denique Verſiones omnes. Nec ſane orthographiae ratio aliter poſtulat, adeo ut appareat neque *Eraſmum*, neque, qui hunc potiſſimum ſecutus eſt, *Stephanum*, ſcripturae compendium aſſecutos fuiſſe, cum Δ̄α̅δ̄ repraeſentarent per Δαβὶδ.

Ἀβραάμ] Ἀβραὰμ Editio *Eraſmi* 1. 2. *Stephani* 2. 3.

2. ἐγέννησε] ἐγέννησεν Codices veteres omnes & juniores plurimi, Editio *Complut.* & *Eraſmi* 1., qui tamen Editione 2. & ſeqq. iſtud νῦ hic & ubique nimium ſcrupuloſa diligentia reſecuit, ejusque facti rationem reddidit in Annotationibus: „ Jam illud", inquit, „ minutius videri poterat quam ut admoneretur, niſi nunc po„ tiſſimum in eo negotio verſaremur, variare Graecos codices; in quibusdam addi ν ἐφελκτικὸν, in plerisque „ non addi — proinde non eſt quod ea res magnopere moveat lectorem, ſive reperiat additum ν ſive ſecus.

1. Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ] Gen. V. 1. habemus זה ספר תולדות אדם, quod οἱ Ο. vertunt: αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων· *Aquila vero*: τοῦτο βιβλίον γεννημάτων Ἀδάμ· recenſentur autem ordine, qui Adamo prognati ſunt filii, & nati natorum, & qui ab iſtis nati ſunt ad Noam usque; eodem ſenſu venit vox γενέσεως Gen. VI. 9. X. 1. XI. 27. XXV. 12. 19. XXXVI. 1. 9. *Num.* III. 1. 1. *Chron.* I. 29. *Ruth.* IV. 18. Hic vero βίβλος γενέσεως non ab Abrahamo, a quo incipit, ſed a Chriſto, in quo deſinit, denominatur: quo ſignificatu etiam *Herodotus* uſurpat l. 2. p. 165. γενεαλογέουσι δὲ αὐτῶν τὴν γένεσιν, & initio libelli de Homero: περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς. *Bereſchith* R. XII. „ pluvia habet generationes S. „ D. an pluvia habet patrem? *Job.* XXXVIII. 28. „ ros habet generationem S. D. ib. aut quis ge„ nuit ſtillas roris? " Licebit ergo interpretari ſeriem perſonarum generatarum, a quibus originem trahit Jeſus; ut intelligatur titulus eſſe non totius Evangelii, ſed tantum Genealogiae a commate 2. ad 16.

υἱοῦ] Haec vox latiori ſenſu apud Hebraeos accipitur, quibus non filium tantum proprie ita dictum, ſed etiam nepotem, abnepotem, omnesque qui ab aliquo genus habent, denotare ſolet.

Χριστοῦ υἱὸς Δαυίδ] In ſcriptis Judaeorum & veterum & juniorum frequentiſſime occurit nomen *Meſſiae filii Davidis*, aut *filii Davidis* κατ' ἐξοχὴν, quin etiam ex libris N. T. patet, quam vulgata haec appellatio fuerit. *Thargum Jerem.* XXX. 9. & *Hoſe.* III. 5. & obedient Meſſiae filio Davidis & Meſſiae filio Ephraimi. *Avoda Sara* f. 5. 1. Dixit R. Joſe: Filius Davidis non venit, donec conſummatae fuerint animae. . . . Tradiderunt Rabbini, Meſſiam filium Davidis revelandum eſſe cito. *Avoth* 34. R. Juda dicit: qua generatione veniet filius Davidis, domus conventus erit lupanar — R. Neharai dicit: qua generatione veniet filius Davidis, adolescentes pudefacient faciem ſenum. *Sota* f. 49. 2. R. Nehemias dicit: qua generatione veniet filius Davidis, impudentia crescet. *Sanhedrin* f. 38. 1. Filius Davidis non venit, priusquam defecerint duae familiae patrum ex Israele. *ib.* hebdomas, qua filius Davidis veniet. *Joma* f. 10. 1. Dicit R. Juda, dixiſſe Rabam: Filius Davidis non venit, donec regnum illud impium ſe extenderit in toto mundo — dixit R. Chama filius Chaninae: Non veniet filius Davidis, donec conſummetur regnum viliſſimum ex Israele. Dixit Zeiri, dixiſſe R. Chaninam: non veniet filius Davidis, donec penitus deficiat ſuperbia ex Israele. *Schabbath* f. 139. 1. Dixit R. Malai, nomine R. Elieſeris filii R. Simeonis: non veniet filius Davidis, donec penitus deficiant omnes judices & moderatores ex Israele — dixit R. Joannes: filius Davidis non veniet niſi in generatione, quae aut tota plena eſt juſtis, aut tota plena peccatoribus. — Quaerentibus diſcipulis a praeceptore ſuo R. Joſe filio Kisma; quando filius Davidis venturus eſſet, reſpondit: vehementer metuo, ne forte a me petatis ſignum. *Schemoth R.* XXV. Dixit R. Levi ſi cuſtodierint Iſraelitae Sabbatum vel uno die, uti decet, filius Davidis veniet. *Schir R.* I. 13. R. Jochanan dixit: filius Davidis veniet: & Res Lakiſch idem dixit. *Eccha R.* praef. Dixit R. Joſe filius Chalaphthae: quicunque ſcit, quot annos Judaei idolis ſervierint, ſcit etiam, quando filius Davidis ſit venturus.

υἱοῦ Ἀβραάμ.] Hoc de Davide dicitur; ſolet enim vox filii ad nomen proxime praecedens jungi, ut *Zach.* I. 1. *Luc.* III. Abrahami mentionem adjecit Matthaeus, tum ut genus ad primam ſtirpem referret, a qua commate ſequenti incipit, tum ut primo intuitu oſtenderet, Jeſu natales fuiſſe illuſtres, qui & ad Davidem regem celeberrimum, Deoque dilectiſſimum, & ad Abrahamum, qui eximio modo amicus Dei appellatus eſt, genus ſuum referret. Caute autem nec ab Adamo communi omnium hominum parente incepit, neque Eſavum aut Ismaelem in Catalogo recenſuit, ne Judaeos, quibus ſcribebat, offenderet. v. infra III. 9. *Jo.* VIII. 39. *Rom.* IX. 7.

Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ·
Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.
Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· 3

Φα-

„ Etiamſi nos communem Graecorum linguam in hoc ſecuti ſumus, addito ν, quoties ſequitur vocalis, o-„ miſſo quoties ſequitur conſonans". Schol. *Ariſtoph.* Nub. 741. Ἰσέον ὅτι οἱ Ἀττικοὶ πάντα τὰ ἑνικὰ τε καὶ πληθυντικὰ τρίτα προσωπα ῥημάτων, καὶ τὰς τῶν ὀνομάτων δοτικὰς τῶν πληθυντικῶν, συμφώνῳ καὶ φωνήεντος ἐπιφερομένῳ, μετὰ τὸ ν. γράφουσιν, ὡς ἐγὼ σαφῶς συμβαλεῖν ταῖς τοῖς πάνυ σοφοῖς πεπονημέναις ἐντυγχάνοντα βίβλοις. Οἱ δὲ Ἴωνες δίχα τοῦ ν. τοιοῦτον δή τι — καὶ ἐν τοῖς εἰς ν. καὶ εἰς σ. λήγουσιν ἐπιῤῥήμασι ποιεῖν ἐώθασιν· οἷον τὸ πρόσθεν, νερθεν, ἐπίνερθεν, τὸ ὄπιθεν, αὖθις, πολλάκις, εὐθὺς, ταχὺς, αἰῤῥίμας, καὶ τοῖς ὁμοίοις. Τοῦτο δὲ ὄπιθεν ἔχον εὑρήσεις ἀκριβῶς σκοπῶν.

Ιούδαν] Ιούδα *Colbertinus.*

2. Licet in genealogia nulla neceſſitas cogeret fratres intertexere, tamen a Matthaeo & hic mentio fit *fratrum Judae*, & commate ſequenti *Zara Phareſo* fratri gemello jungitur, quin etiam commate 11. de *Jechonia & fratribus ejus* ſermo eſt; idque ſine dubio de induſtria & certo conſilio. Nimirum ut objectioni Judaeorum reſponderet, quos offendebat, Jeſum *Jacobo*, *Joſeti*, *Simoni & Judae Matth.* XIII. 55. 57. praeferri, cujus tamen rationem nullam videbant. Obſervat igitur Matthaeus, non ſolere Deum eos homines aliis aut aequare aut praeferre, quos ſors naſcendi aut aequaſſet aut praetuliſſet; ſic *Judam* fuiſſe antepoſitum Rubeni primogenito *Gen.* XLIX. 8. *Zaram*, qui judicio obſtetricis primogenitus fore videbatur, mirabili divina providentia poſt Phareſum fuiſſe natum *Gen.* XXXVIII. 28. & ex filiis Joſiae non primogenitum Joananum, ſed ſecundum *Jojakimum* (qui hic *Jechonias* appellatur) patri in Regno ſucceſſiſſe 1. *Chron.* III. 15.

3. Praeter morem etiam in genealogiis receptum *quatuor Mulierum* fit mentio; *Thamaris*, quae ex inceſto cum Juda ſocero concubitu peperit; *Rachabae* ſcorti Jerichuntini Salmoni nuptae; *Ruthae* Moabitidis, quae variis artibus nuptias Boazi conciliaverat; tandem *Bathſebae* uxoris Uriae, cum qua David adulterium commiſerat. Solent quidem alias Judaei ſeſe efferre propter *quatuor Matres*, quas vocant. *Thargum Hieroſ.* Gen. XLIX. 26. *Num.* XXIII. 9. & *Deut.* XXXIII. 15. „ propter meritum Patrum juſtorum Abrahami, „ Iſaaci & Jacobi, qui aſſimilantur montibus: & „ propter meritum quatuor matrum, Sarae, Re„ beccae, Rahelis & Leae, quae aſſimilantur colli„ bus, populus ſeorſim habitat, neque com„ miſcetur conſuetudinibus gentium. *Beres. R.* „ XXXIX. 15. tres patres & quatuor matres." Qui factum igitur, ut tribus Patribus Abrahamo, Iſaaco & Jacobo non quatuor illae matres & uxores legitimae, ſed quatuor non integrae famae mulieres a Matthaeo jungerentur? Reſpondeo, id iterum factum, ut tacitae Judaeorum objectioni occurreretur. Scimus enim, cum primum myſterium de Chriſti nativitate evulgaretur, multos repertos fuiſſe, qui contradicerent in primis inter Judaeos, ita ut *Ebionitae*, licet Jeſum pro Meſſia haberent, illum tamen naturaliter ex Joſepho genitum credere mallent, reliqui vero non juniores ſolum Judaei, verum etiam veteres, quod *Celſus* & libri Thalmudici teſtantur, ad iniquas ſuſpiciones ſe conferrent, Jeſumque ex adulterio natum palam dictitarent, eoque praetextu & ipſum & totam doctrinam ejus rejicerent, His Matthaeus obviam ire decrevit, atque, uti accurate diſputantium mos eſt, demonſtrare, tum ſuſpiciones iſtas ab omni veri ſpecie eſſe remotas, quod docet com. 17. & ſeqq., tum etiam illos, qui ſuſpiciones iſtas deponere nollent, cauſam non habere, cur ideo ipſi Jeſu ejusque doctrinae minus faverent. Si enim poſteris Judae, ſi Davidi & Salomoni nulla macula adhaeſit, quod mulieribus peccatricibus prognati eſſent, ſi manifeſta parentum peccata filiis exprobrari non debent, quid iniquius, quam ſuſpicionibus indulgere, iisque etiam illum premere, ad quem omnino non ſpectant?

Quid quod Judaei quatuor iſtas mulieres non excuſant ſolum, verum etiam ſummis laudibus celebrant? *Nazir*, f. 23. 1. Thamar ſcortata eſt, ut exorirentur ex ea Reges & Prophetae — Dixit R. Samuel ſenex ſocer R. Samuelis filii R. Immi, ſignificari his verbis: *juſtior eſt me*, cognoviſſe Judam, eam juſtam fuiſſe, & conſilio glorificandi nomen Dei id feciſſe. *Megilla* f. 10. 2. ſcribitur, Thamarem texiſſe faciem ſuam — quia jam antea, cum eſſet in domo ſoceri ſui, texerat faciem ſuam, ita ut Judas eam de facie non noſſet: & ob hanc verecundiam meruit, ut ex ea prodirent Reges & Prophetae. *Sota* f. 10. 1. Dixit R. Zutra filius Tobiae, Dixiſſe Rabum verbis Rabi, alii autem dicunt R. Joannem id dixiſſe nomine R. Simeonis filii Jochai, praeſtare homini, ut projiciat ſe ipſum in fornacem, quam ut publice pudore afficiat faciem ſocii ſui. Unde nobis hoc probatur? Exemplo Thamaris: Agnosce quaeſo *Gen.* XXXVIII. 25. — Poſtquam Judas confeſſus eſt & dixit: *juſtior eſt me*, exivit filia vocis & dixit: Tu liberaſti Thamarem & duos filios ejus ex igne, ita vivas, ſancte tibi promitto, me propter meritum tuum tres poſterorum tuorum ex igne liberaturum. Quinam illi ſunt? Chananias, Miſael, & Azarias. *Bereſchith R.* LXXXV. 2. R. Samuel filius Nachma explicuit *Jerem.* XXIX. 11. *ego novi cogitationes, quas cogito de vobis, cogitationes pacis & non in malum.* Judas occupatus erat ut uxorem duceret: Deus autem ſanctus Benedictus, ut crearet lucem regis Meſſiae, qui natus eſt ex Juda & Thamare.

Zevachim f. 116. 1. & *Mechilta* in *Ex.* XVIII. 1. Dictum perhibetur, *Rahab* Scortum habuiſſe annos decem, cum Iſraelitae exirent ex Ægypto, & ſcortatam fuiſſe annos quadraginta, quos exegerunt Iſraelitae in deſerto, denique proſelytam factam fuiſſe poſt quinquageſimum aetatis annum. Dixerat ea: condonet mihi Deus peccatum meum pro mercede funis, fenestrae & lini. *Megilla* f. 14. 1. Regeſſit R. Ima ſenex R. Nachmano: octo prophetae, iidemque ſacerdotes orti ſunt a Rahab meretrice, Neria, Baruch, Seraja, Machaſia, Je-

Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἑσρώμ·
Ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ.
4 Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ·

Ἀμι-

3. τὸν secundo loco] — 87.
Ζαρά] Θἄρα 57.
Ἑσρώμ] Ἀσρώμ D. apud Lucam. Ἑσρών Editio *Ariae* Montani 3.
4. Ἀμιναδάβ] Ἀμιναδάμ 1. (semel) 16. 53. 60. 72. 86. 89. 90. *Evang.* 3. 4. 21. 22. 23. 25. *Macarius Chrysocephalus.* Contra veritatem Hebraicam, librariis Graecis aberrantibus, tum propter praecedens vocabulum Ἀράμ, tum quia longe plura nomina propria desinunt in *am*, Roboam, Joram, Joatham, Abraam, tum quia Graecis insuetum est, ut nomen desinat in litera β., tum denique quia literae μ & β in MSS. Codicibus sunt similes.

Jeremias, Hiskias, Chanameel & Sallum. R. Juda dicit: etiam Huldam ex posteris Rahab meretricis fuisse. f. 15. 1. Tradiderunt Rabbini: quatuor mulieres pulchrae fuerunt in mundo, Sara, Abigael, Rahab, & Esther. *Ruth. R.* 1. 2. R. Simon nomine R. Josuae filii Levi, & R. Chema pater R. Josuae nomine R. Non dati sunt libri Chronicorum nisi ad gloriam 1. *Chr.* IV. 21. *familiae domus texturae lini*: haec est Rahab meretrix, quae abscondidit exploratores in lino; *in domo adjurationis*: quia adjuraverant eam exploratores; *& viri Cosba*, quia mentita est regi Jerichuntis — *& incolae Lechem*, quia adhaesit Israeli — Dixerunt: X. Sacerdotes Prophetae orti sunt ex Rahab meretrice, Jeremias, Helkias, Seraja, Mahasia, Hanamael, Sallum, Baruch; Neria, Ezechiel, Busi; sunt qui dicant, etiam Huldam Prophetissam ex filiis filiorum Rahab meritricis fuisse.

Berachoth f. 7. 2. Quare vocata est *Ruth*? Respondit R. Joannes: quia meruit, ut ex ea oriretur David, qui רוה irrigavit Deum O. M. canticis & hymnis. *Sota* f. 47. 1. ex mercede quadraginta duarum oblationum quas obtulit Balac rex Moab *Num.* XXIII. 1., meruit, ut oriretur ex eo Ruth, ex qua ortus est Salomo. *Thargum* in *Ruth.* II. 12. 13. & dictum est mihi in Prophetia, orituros esse ex te reges & prophetas — & partem tuam fore cum Sara & Rebecca & Rahele & Lea. 15. & *Sanhedrin* f. 93. 2. dictum est in Prophetia orituros ex illa sex justos mundi totius, quorum singuli benedicendi sint sex benedictionibus, David, & Daniel cum sociis suis, & Rex Messias. *Bereschith R.* L. 16. *Et duas filias ejus inventas.* Dixit R. Tobia R. Isaaco, duae inventae sunt, Ruth Moabitis, & Naeman Ammonitis. Dixit R. Isaac: *Inveni Davidem servum meum Psal.* LXXXIX. 21. Ubi? inveni ipsum in Sodoma. *Thargum* 1. *Chron.* IV. 23. Ruth mater regnorum. *Bereschith R.* LI. 10. & *Ruth. R.* IV. 14. 19. *vivificemus patri nostro semen.* R. Tanchuma nomine R. Samuelis: non dictum est filium, sed semen, quod prodire debebat ex loco alio sive peregrino. Ecquodnam vero est illud? Rex Messias. *Bemidbar R.* VIII. f. 19. 1. ex filiabus ejus acceperunt ad sacerdotium, & genuerunt filios, qui stabant & ministrabant ad altare & intrabant in Sanctum, & benedicebant Israëli nomine Dei pronunciato. Hi sunt Baruch filius Neriae, Seraja filius Mahasiae, Jeremias filius Hilkiae, Hananael filius Sallum. *Ruth. R.* I. 4. Traditio nomine R. Meir: non faciunt proselytos neque baptizant eos, neque traditio fuit renovata, neque multati sunt, propter eos scriptum est *Deut.* XXIII. 4. *Ammonita*, non autem Ammonitis: *Moabita*: non autem Moabitis. I 21. Boas exposuit traditionem: *Ammonitam*, non Ammonitidem; Moabitam, non Moabitidem. & II 5. & IV. 1. 5. & *Jebamoth* f. 69. 1. *Ruth R.* II. 5. & III. 12. 15. Dixit R. Juda filius R. Simonis: steterunt ex illa sex justi, quorum singuli habent sex proprietates — Sextus est rex Messias, sicut dicitur *Esai* XI. 2. *Medrasch Thehillim* I. & IX. 6. Ammonita & Moabita prohibiti sunt prohibitione aeterna: sed mulieres eorum permissae sunt statim. *Koheleth R.* X. 1. Doegus & Achitophel — contra Davidem locuti sunt: familia ejus illegitima est; nonne ipse est ex Ruth Moabitide? *Jebamoth* f. 67. 2. & *Samuel R.* XXII. Dixit Saul; si David venit de stirpe Perez, rex evadat, qui rex rumpit sepimentum, nec est qui illum cohibeat. Dixit ei Doeg Edomaeus: quid quaeris, utrum sit ex familia, quae ipsum Regno reddat idoneum? quaere potius, an dignus sit, qui veniat in congregationem, nam ortus est de Ruth Moabitide? Respondit Abner: Ammonitam excludi scimus, at non Ammonitidem: Moabitam, at non Moabitidem Deut. XXIII. 3. Regessit Doeg: sicut ibidem Com. 2. excluso spurio intelligitur etiam excludi spuria: ita etiam Ammonitis cum Ammonita. At, inquit Abner, ratio addita excludit non feminas sed viros solum, dicitur enim: *quoniam non occurrerunt vobis cum pane & aqua*; jam vero mos non est, ut feminae ita faciant. Reposuit Doeg: debuissent viri viris occurrere, & feminae feminis. Tacuit Abner & exivit, ut consuleret scholam.

Denique etiam *Bathsebam* ab adulterii crimine absolvunt Judaei statuentes, sui juris eam fuisse, postquam ab Uria in bellum ituro, pro more gentis, libellum repudii accepisset.

Qui Thamarem, Rahab, Ruth & Bathsebam in genere Messiae numerari gloriantur, quid habent quod in Maria virgine cavillentur? quique aperta crimina excusant, cur jam ad inanes suspiciones tam sunt proclives, si non studio partium ducuntur? cur vitilitigationibus suis Doegum & ipsum Samaelem imitari potius, quam a falsa criminatione abstinere maluerunt?

Phares.] *Beres. R.* XII. 5. R. Barachia, nomine R. Samuelis dixit: Licet res creatae sint in perfectione sua, tamen ex quo peccavit Adamus primus, eversae sunt; neque restituentur, donec veniat filius Perez i. e. Messias. *Schemoth* R. XXX. R. Afhu — Perez — quia Messias stabit ex illo, in cujus diebus Deus deglutiet mortem S. D. *Esaj.* XXV. 8.

Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών·
Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών.
Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· 5
Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὼβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ·
Ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί.
Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα· 6
Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν ~Σολομῶντα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου.
Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ· 7
Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά·
Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά.

8 Ἀσὰ

~Σολομῶνα

Ναασσών] Naasson L. *Ev.* 21. Verſio *Latin. Copt.* Ἀασών 6. *Theophylactus* MS. a prima manu. Ἀασσών 71. Ναασσών *Ev.* 23. *Suidas*, *Chryſocephalus*, *Theophylactus* editus. Ναασσόν Editio *Eraſmi* 1. 2.

Σαλμών, Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν] — 1.

5. Βοὸζ] Βοὸς C D in Luca. *Ev.* 1. ſemel. Verſio *Copt.*

ἐκ τῆς Ραχάβ] — 59. *Santes Pagninus* etiam haec verba in ſua verſione praetermiſit.

τὸν Ὼβὴδ ἐκ τῆς Ρούθ· Ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε] — 59.

Ὼβήδ] Ἰωβήδ C. Verſio *Copt. Epiphanius* Ancorat. 59. *Hieronymus* de Nom. Hebr. forte quod librario *Job* notior eſſet quam *Obed.* ὠβὴθ 80. *Chryſoceph.* ὠβὶθ *Ev.* 20,

6. ὁ βασιλεὺς] — 1. 71. Verſio *Syr*, *Copt. Arab.* Codex *Latinus*, *Auguſtinus*, Autor *Operis Imperf. J. Millio* judice prol. 1245. 1471. irrepſit ex praecedentibus verbis: noſtra vero ſententia Matthaeus utrumque ſcripſit certo conſilio, quia ad honorem Jeſu pertinebat, ut dignitatis majorum ejus, inter quos David praecipue numeratur, repetitam mentionem faceret. Confer 1. *Reg.* I. 1. 13. 28. 31. 32. 37. 38. 43. 47. unde manifeſtum eſt, repetitionem iſtam ſcriptoribus ſacris non eſſe inſolitam.

Σολομῶνα] Σολομῶνα ACDEGKLM. 2. 10. 11. 12. 15. 27. 33. 37. 38. 39. 42. 44. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 70. 71. 72. 73. 76. 78. 89. 90. 91. 106. *Ev.* 1. 2. 3. 4. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. Editio *Complut. Eraſm. Colinaei*, *Steph.* 1. & 2. *Bengelii.* Verſiones omnes. Ut adeo Stephanus cum Beza neſcio rurſus quas rationes Grammaticorum potius, quam veterum Codicum fidem ſecutus videatur, cum poſtea ederet Σολομῶνα. Non neſcio obſervationem *Suidae*, qui κλίνεται δὲ, inquit, Σολομῶν Σολομῶντος καὶ Σολομῶνος καὶ προπαροξυτόνως Σολόμωνος· Ἡ δὲ παλαιὰ διαθήκη Σολομῶντα καλεῖ. At vero, praeterquam quod Suidas, dum affirmat, in V. T. codicibus legi Σολομῶντα, non obſcure ſignificat, in Novo non ita legi, ipſi τῶν Ο. Codices veteres Σαλωμὼν indeclinabile exhibent, quos Codex 1. qui & hic & commate ſequenti Σαλαμὼν habet, imitatur. Debebat porro a Stephano, cum Σολομῶνα in Σολομῶντα mutaret, etiam in primo caſu cum accentu circumflexo ſcribi Σολομῶν, non Σολομών. Nam κοιτὼν, νυμφὼν, ἀνδρὼν, ἀφεδρὼν, ἀγὼν, ἀὼν, ἀυλὼν, Κεδρὼν, χειμὼν, Βαβυλὼν, Σιδὼν formant κοιτῶνα &c. fine Τ. At βοῶν, τιμῶν, κολοβῶν, Ξενοφῶν, Συλοσῶν & ſimilia habent βοῶντος &c. Schol. ad *Ariſtoph.* Aves 884. πελεκὼν μόντοι πελεκῶνος κοινῶς· Πελεκᾶς δὲ Πελεκᾶντος Ἀττικῶς. & *Servius* in Æn. 1. 100. „ Homerus", inquit, „ & Sarpe- „ donis declinavit & Sarpedontis — Naturalis autem declinatio eſt Sarpedon, Sarpedonis — ſi autem geni- „ tivum in dontis miſerit, a circumflexo venit, qui eſt in ultima ſyllaba nominativi". Denique cauſa non erat, cur nomen Salomonis aliter atque aliter, modo Σολομὼν, ut hic apud Matthaeum, modo Σολομῶν ut *Act.* VII. 47. ab omnibus editoribus exprimeretur.

7. Σολομὼν] Σολομῶν 72.

τὸν Ἀσά, Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε] — 2.

Ἀβιά] Ἀβιᾶ Editt. Eraſmi. Ἀβιὰδ D. apud Lucam.

4. *Naaſſon* frater *Eliſabethae* uxoris *Aaronis*, *Ex.* VI. 23. *Bemidbar R.* XIII. & *Medraſch Thehillim* LXXVII. 2. Cum ſtarent Iſraelitae juxta mare, diſceptabant Tribus, ſingulis dicentibus: ego deſcendam primus; Naaſſon profiluit primus in mare. *Medras Aggada*, *Pirke Elieſer* 24. *Mechilta* in *Ex.* XIV. 22. f. 24. 2. *Bemidbar R.* XI. extr. Naaſſon rex fuit, & ipſe obtulit primus — hic ſanctificavit nomen Dei in Mari. XIII. f. 209. 3 filii ſex orti ex Naaſſone fuerunt domini ſex benedictionum. Hi ſunt David, Meſſias, Daniel, Hanania, Miſael & Aſaria — Meſſias S. D. *Eſ.* XI. R. Bibi nomine R. Rubenis dixit: propter ſex res, quae ablatae ſunt Adamo primo, & reſtituendae ſunt per filium Naaſſonis, hic eſt Meſſias; ſplendor *Jud.* V 31. vita S. D. *Eſ.* LXV. 22.

5. In libris V. T. nusquam legitur Rahab nupſiſſe Salmoni: Judaei autem veteres Joſuam illam duxiſſe tradunt. *Koheleth R.* VIII. 10. R. Bon dixit - Joſeph ivit ad Aſſenath, Joſua ad Rahab, Boas ad Ruth.

Boas] *Thargum* 1. *Chron.* IV. 22. Boas primarius ſapientum Collegii Bethlehemitici.

8. Ex libris Regum & Chronicorum conſtat *Joramum* non patrem ſed abavum *Oſiae fuiſſe*, ita enim ſequuntur in ſerie genealogica, *Joram*, *Ochozias*, *Joas*, *Amaſias*, *Ozias*; quos etiam Codex D. apud Lucam inſeruit. Obſervandum porro, Lucam a Zorobabele ad Chriſtum numerare perſonas XXI., Matthaeum vero nonniſi XI., item a Davide ad Salathielem Lucam habere XXII. Matthaeum vero nonniſi XVI., ubi quivis facile intelligit, fieri non potuiſſe, ut in duplici ſerie ab eodem communi ſtipite progenitorum & in eadem perſona deſinentium numerus accuratus adeo variaret. Huc etiam pertinet, quod apud Matthaeum unus tantum *Jechonias* reperiatur, cum in libris Regum & Chronicorum duos habeamus patrem & filium, Joacim & Jechoniam. Nimirum nulla neceſſitas Matthaeum cogebat, ut ſingulas perſonas enumeraret, neque id ejus fuiſſe conſilium verbum ἐγέννησεν evincit, quod, uti ad comma primum notavimus, etiam nepos ab avo, imo pronepos a proavo generatus dici poſſit juxta Canonem Hebraeorum *Jebamoth* f.

67.

8 Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ·
Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ·
Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν.
9 Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ·
Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ·
Ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν.
10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ·
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών·
Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσίαν.
11 Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.

12 Μετὰ

Ἀσά] Ἀσάφ C D. apud Lucam, 1. Verſio *Copt. Arab. Armen. Æthiop. Syr.* poſterior in margine. Epiphanius; quia Aſaph, praefectus muſicorum, notior erat Aſa rege. Ἀσά 49. 64. *Ev.* 16.

9. Ἰωαθάμ] Ἰωάθαν D. apud Lucam. Ἄχαζ] Ἄχας D. apud Lucam.

10. Μανασσῆ] Μανασῆ 61. 64. Μανασσῆν 47. 49. 51. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 76. 80. 83. 90. *Ev.* 22. Theophylactus.

Ἀμών] Ἀμώς C M D. apud Lucam. 1. 33. 42. 60. Verſio *Copt. Opus Imperf. Epiphanius* Haer. 21. Iterum quia Amos propheta notior erat Amone rege.

11. ἐγέννησε] + τὸν Ιωακείμ· [Ἰακὲιμ 1. 12. 70. 71. Editio *Schmidii*] Ἰωακὶμ δὲ ἐγέννησε M N. 1. 11. 12. 16. 33. 47. 48. 54. 56. 59. 61. a prima manu 70. 71. 91. editio *Colinaei*, *H. Stephani* A. 1576. & 1587. *Schmidii*. Verſio *Syra* poſterior in margine cum aſteriſco, Latina *Caſtalionis*, *Bezae* 1. & 2. Ed., *Flaccii* Illyrici, *Gallica* A. 1560. *Hiſpanica*, Germanica *Polani* & *Piſcatoris*. + τὸν ἐλιακὶμ. Ἐλιακὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ, Ἰωακὶμ δὲ ἐγέννησε D. apud Lucam. *Epiphanius* etiam p. 22. vitiata hic eſſe exemplaria ſtatuit, exiſtimatque antiquam Lectionem Ἰεχονίας δὲ ἐγέννησε Ἰεχονίαν in nimis diligentes librarios incidiſſe, qui, quod ταυτολογίαν eſſe putarent, omiſerint; ὑπό τινων ἀμαθῶν — ὡς κατὰ διόρθωσιν ἀφανισθὲν ῥητὸν, eaque occaſione provocat ad τὰ ἀκριβῆ τῶν ἀντιγράφων. *Hieronymus* aliud vitium ſubeſſe ſuſpicatur: „ Sciamus", inquit, „ Jechoniam priorem ip„ ſum eſſe quem & Joakim: ſecundum autem filium, non patrem: quorum prior per *k* & *m*, ſequens per „ *ch* & *n* ſcribitur. Quod ſcriptorum vitio & longitudine temporum apud Graecos Latinosque confuſum eſt. Eo ſcilicet confugerunt, cum alia ipſis non pateret via, qua objectioni antiquis jam temporibus factae occurrerent, cujus idem Hieronymus, initio in Danielem, mentionem facit his verbis: „ In Evangelio ſecundum „ Matthaeum videtur deeſſe generatio — quod ignorans *Porphyrius* calumniam ſtruit Eccleſiae". Praeſtitiſſet autem, nihil reſpondere, quam temere reſpondendo, autoritatemque veterum Codicum, Verſionum & Patrum in dubium vocando, multo majoribus ſe difficultatibus impedire. Matthaeum quidem ab Abrahamo ad Chriſtum nonniſi XLI. perſonas numeraſſe ſatis probatur tum conſenſu Codicum veterum plerorumque, & Verſionum, tum objectionibus Porphyrii atque *Manichaeorum*. tum Confeſſione *Chryſoſtomi* Hom. 4. item ſcholii ἀνεπιγράφῳ *Cod.* 34. ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ δεκα τρία πρόσωπα τίθεικεν ὁ εὐαγγελιστής. porro e Latinis Hieronymi, uti vidimus, atque *Auguſtini*, qui de Conſenſu Evang. II. 4. „ acute " inquit „ animadverten„ dum eſt Matthaeum excepto ipſo Chriſto XL. homines in generationum ſerie numeraſſe —— non tamen „ eas in ſummam duxit, ut diceret, fiunt omnes XLII. Unus quippe in illis progeneratoribus bis numeratur „ i. e. Jechonias. item c. Fauſt. III. 4. Quid ſibi velit numerus generationum ſecundum Matthaeum, ut „ ter XIV. digerantur, quibus in ſumma computatis una minus appareat? & de Diverſis 63. quibus Autorem „ *Operis Imperfecti* addimus.

11. & 17. μετοικισίας] μετοικησίας. & 12. μετοικεσίαν] μετοικησιαν L. 1. bis. 40. 72. *Ev.* 1. 7. ſemel. 16. 17.

67. 2. 70. 1. *Kidduſchin* f. 4. 1. בני בנים הרי הם כבנים. Cumque ipſi unice propoſitum fuiſſet, oſtendere Jeſum ex praenobili & regia Proſapia ortum, illud obtinere utique potuit etiam non omnibus perſonis enumeratis. Si quaeris, cur Matthaeus, qui omnes *primae claſſis* perſonas enumeravit, in *ſecunda* & *tertia* plures omiſerit? mihi videtur, ipſam primae claſſis enumerationem id effeciſſe; cum enim videret, tum illam duplici ſeptenario, qui Judaeis numerus ſacer eſt, contineri; tum totam ſeriem in tres periodos notabiles commode diſtingui poſſe, eorum qui ante regnum, in regno, & poſt regnum ex illa familia fuiſſent prognati; τῶν δεκατεσσάρων numerum per omnes claſſes retinere, eoque fine quosdam reſecare ſtatuiſſe. Si porro quaeris: cur iſtos potius quam alios praetermiſerit? ejus rei rationem ex ſimilitudine nominum petendam eſſe exiſtimo; licet enim אחזיהו & עזיה Hebraeis diverſiſſime ſcribantur, pronunciatione erant tamen ſimili Ὀχοζίας & Ὀζίας, ita ut iſta dua nomina, inprimis a Galilaeis non diſtinctiſſime pronunciantibus, ſono confundi facile potuerint: quae res Matthaeo occaſionem praebuiſſe videtur, ab uno Ozia ad alterum tranſiliendi. Eadem, ni fallor, cauſa *Jojakimum* & *Jechoniam* in unum confudit. Multi vero tertiae claſſis ideo praetermiſſi ſunt, quia nihil ad propoſitum Matthaei faciebat etiam illos recenſere, qui nulla re geſta inclaruiſſent.

11. Si quis vero quaerat, quem morem ſecutus Matthaeus rationes ita inierit, ut ex XIV. ter ſumtis nonniſi XLI. conficeret, eundemque Jechoniam ultimum claſſis ſecundae, primumque tertiae poneret? Reſpondeo, ſecutum eſſe morem Medicorum in numerandis diebus criticis; quam in rem duplex *Galeni* teſtimonium afferam, primum reperitur *in Hippocrat. de Praenot.* 3. ἀριθμεῖσθαι μὲν τὰς ἑβδομάδας τοιῶδε τρόπῳ βάλλεται, δύο μὲν ἐφεξῆς ἀλλήλων τὰς πρώτας κατὰ διάζευξιν, ἕπεσθαι δὲ αὐτὰς τὴν τρίτην καὶ συνάφειαν. Διάζευξις μὲν οὖν ἔστιν, ὅταν, ἐφ' ἑξῆραν ἡμέραν ληξάσης τῆς πρώτης ἑβδομάδος, ἡ μετὰ ταύτην ἀφ' ἑτέρας ἄρξηται. Συνάφεια δ' ὅταν ἡμέρα μία κοινὴ τῶν ἑβδομάδων ἀμφοτέρων γίνηται, τελευτώσης μὲν εἰς αὐτὴν τῆς προτέρας, ἀρχομένης δὲ τῆς ἑτέρας ἀπ' αὐ-

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος, Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ· 12
Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ.
Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ· 13
Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ·
Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ.
Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ· 14
Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ·
Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ.

15 Ἐλι-

12. Σαλαθιήλ] Σαλαδιήλ *Ev.* 1.
13. Ἀβιούδ] Βιούδ 47. 53. 56. 64. τὸν Ἀζώρ· Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε] — 46.
Ἀζώρ] Ἀζόρ 1. ἐζὼρ 52. ἐζρὼμ *Ev.* 4.
14. Ἀχείμ] Ἀχὶν 1. Verſio *Copt. Syr.* utraque in Textu. ἀχὶν Editt. *Eraſmi.* Ἀχιὶν Editio Bogardi. Ἰαχεὶν D. apud Lucam.

τῆς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν κ. ἡμέραν ἐσχάτην εἶναι τῆς Γ. ἑβδομάδος, ὡς ἔιγε αὕτη κατὰ διάζευξιν ἠριθμεῖτο, τὴν κα. ἡμέραν ἐ τὴν κ. ἰσχυροτέραν ἐχρῆν εἶναι. i. e. Hebdomadas hoc modo numerari vult Hippocrates, duas quidem priores disjunctim, tertiam vero quae illas ſequitur conjunctim. Disjunctio autem eſt; quando prima hebdomade in uno die deſinente, ſecunda ab alio die incipit: Conjunctio quando unus idemque dies communis eſt duarum hebdomadum, priori quidem in illo die deſinente, poſteriori vero ab eodem incipiente. Ideoque diem viceſimum tertiae hebdomadis ultimum eſſe, quum ſi disjunctim numeraretur, non viceſimo ſed viceſimo primo deſinere oporteret. Alterum extat in *Hipp. Aphoris.* 2. πλὴν ὅτι ταύτην τὴν ἑβδομάδα [τὴν Γ.] συνάπτει τῇ 6, καίτοι τὴν 6. ἀποχωρήσας τῆς α., ἀρχὴν γὰρ αὐτῆς ἔφησεν εἶναι τὴν η. ἡμέραν, ἐ μήνγε τῆς γ. τὴν ιε, ὡς τινες τῶν μετ' αὐτὸν ὑπέλαβον, ὅτι μηδὲ τὴν κα. τὸ πέρας. ἀλλ' ἀρχὴν μὲν τῆς γ. ἑβδομάδος τὴν ιδ. ἡμέραν, τελευτὴν δὲ καὶ πέρας τὴν κ. Διατί δὲ τὰς πρώτας μὲν ἑβδομάδας κατὰ διάζευξιν ἀλλήλων ἔταξε, τὴν γ. δὲ τῇ 6. κατὰ συνέχειαν, ἐν τῇ περὶ χρισίμων ἡμερῶν πραγματείᾳ λέλεκται i. e. Veruntamen tertiam hebdomadem ſecundae connectit, licet ſecundam a prima ſeparaſſet, dixit enim ſecundae initium eſſe diem octavum, tertiae vero nec initium eſſe diem XV. ut quidam poſt ipſum putarunt, nec terminum eſſe diem XXI. ſed initium quidem tertiae hebdomadis eſſe diem decimum quartum, finem vero terminumque eſſe diem viceſimum. Cur autem priores quidem hebdomadas disjunctim ordinaverit, tertiam autem conjunctim ſecundae, in tractatione de diebus criticis dictum eſt.

Eodem fere modo Judaei numerant tempus duplicis Naſiraeatus eſſe LIX. dies; quia dies XXX. ultimus dies primi Naſiraeatus & primus ſecundi habetur. *Naſir* III. 2.

R. *Bechai* ad *Gen.* XXXVIII. obſervat: a Davide ad Jechoniam omnes fuiſſe & Reges & Regum filios. Tali proſapia gloriatur Julius Caeſar oratione funebri in obitu Juliae amitae apud *Sueton. Jul.* 6. Eſt ergo in genere & ſanctitas Regum, qui plurimum inter homines pollent, & cerimonia Deorum, quorum ipſi in poteſtate ſunt Reges.

μετοικεσίας] *Harpocratio.* μέτοικος μέν ἐστιν ὁ ἐξ ἑτέρας πόλεως μετοικῶν ἐν ἑτέρᾳ, καὶ μὴ πρὸς ὀλίγον, ὡς ξένος ἐπιδημῶν, ἀλλὰ τὴν οἴκησιν αὐτόθι κατασησάμενος. *Iſocrates Paneg.* τὸς δὲ μετοικεῖν, καὶ φύσει πολίτας ὄντας νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι. de *Jugo & Aegin. & Epiſt.* 8. πολὺ γὰρ ἀβλιώτερον, παρὰ τοῖς αὐτῶ πολίταις ἠτιμωμένον οἰκεῖν, ἢ παρ' ἑτέροις μετοικεῖν. *Ariſtoteles de Rep.* II. 1. ὁ δὲ πολίτης οὐ τῷ οἰκεῖν πω πολίτης ἐστι. καὶ γὰρ μέτοικοι καὶ δοῦλοι μετέχουσι. κέινωνοῦσι τῆς οἰκήσεως. Taos apud *Stobaeum* XXXVIII. ὅτι μέτοικος, ἀνεδίζουσι δὲ πολλοὶ λέγοντες· μέτοικε. *Joſeph. Ant.* I. 1. 4. ὁ θεὸς μετοικίζει τὸν Ἀδαμον καὶ τὴν Ἐυαν ἐκ τῆ κήπυ εἰς ἕτερον τόπον. *Dio Caſſ.* p. 48. Ἐλειτιοι —— εἰς ἑτέραν τινὰ καὶ πλείω καὶ βιλτίονα χῶραν μετοικισθησόμενοι. *M. Antonin.* X. 8. ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσυς μετωκισμένος. *Lucianus Dial. Mort.* II. 1. ἐ φέρομεν, ὦ Πλάτων, Μίνιππον τουτοὶ τὸν κῦνα παροικεῦντα, ὥστε ἢ ἐκεῖνον ποῖ κατάσησον, ἢ ἡμεῖς μετοικήσομεν εἰς ἕτερον τόπον. *Juſtinus Hiſt.* VIII. 5. de Philippo Macedone. Ut pecora paſtores nunc in hibernos nunc in aeſtivos ſaltus trajiciunt: ſic ille populos & urbes, ut illi vel replenda vel derelinquenda quaeque loca videbantur, ad libidinem ſuam transfert. *Codic.* l. X. Tit. 4. ſuper *metoecis* —— qui juſſu Principis in alium locum translati ſunt. *Panegyricus* Flavienſium nomine Conſtantino dictus 4. Pater tuus civitatem Heduorum voluit jacentem erigere, perditamque recreare, non ſolum pecuniis ad Calendaria largiendis —— ſed & metoecis undique transferendis. Μετοικεσίαν οἱ Ο. vocare ſolent Judaici populi translationem ex patria in Babyloniam, quae Hebraeis *Captivitatis* nomine venit 4 *Reg.* XXIV. 16. &c. vid. *Act.* VII. 4. 43.

ἐπὶ] *Porphyrius* de *Abſtinent.* IV. 17. Βαρδησάνης ἀνὴρ Βαβυλώνιος ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν γεγονώς.

16. *Druthmarus.* Cum audis *virum* —— conſuetudo Hiſtoriographorum eſt, hiſtoriam ſic ſcribere, ſicut eo tempore putatur, quando res agitur.

Μαρίας] Idem nomen fuit ſorori Aaronis & Moſis. *Joſeph Bell.* VI. 3. 4. γυνή τις τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην κατοικούντων Μαρία τὄνομα. *Luc.* I. 48. XI. 27. *Ovid. Metam.* XV. Quam ſua progenies: neque enim de Caeſaris actis ullum majus opus, quam quod pater extitit hujus —— quam tantum genuiſſe virum —— qui nominis haeres impoſitum feret unus onus, caeſique parentis Nos in bella ſuos fortiſſimus ultor habebit.

Genus Chriſti *non a Maria, ſed Joſepho* ducitur, more ſcripturae, & juxta Canones Hebraeorum, qui non ſolent in generationibus ordinem mulierum texere, quod notatum Hieronymo, Auguſtino, Theophilo Antioch. Chryſoſtomo H 2., Damaſceno de Fid. Orthod. IV. 14. *Quaeſt.* & *Reſp.* ad Orthod. CXXXIII. inter opera *Juſtini. Bereſchith R.* VII. 3. *Jebamoth* f. 54. 2. *Bava*

Ba-

15 Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ·
Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν·
Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώϐ.
16 Ἰακὼϐ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας,
ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός.
17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

18 Τοῦ

15. Ἐλεάζαρ] Ἐλιάζαρ 48. Verſio *Syr. Armen.*
Ματθάν] Ματθάτ 68. Ματθάμ Editio *Complut.* Μαθθάν D. apud Lucam.
16. Ἰησοῦς] — 1. 64.
ὁ λεγόμενος] — 64.
17. αἱ] — 76.
ἕως] + τοῦ 67.

Bathra f. 110. 2. משפחת אב *genus paternum* קרויה משפחה משפחת אם אינה קרוית משפחה *vocatur genus: genus maternum non vocatur genus.* Quem morem etiam *Homerum* tenuiſſe obſervatur in *Schol. parv.* ad *Il.* λ. 749. ἀπὸ μητρὸς γὰρ ὄμματα ἐδίνα σημαίνει, & ad *Odyſſ.* ε. 134. τὰ ἀπὸ μητέρων ὑ σχηματίζει ὁ ποιητής & *Heraclit. Pontic. Allegor. Hom.* σύνηθες γὰρ ὁμήρῳ, τοῖς πατρόθεν ἐπιθέτοις χρῆσθαι, τὰ δ' ἐκ μητέρων ἔκ ἂν εὕροι τις ὅλως παρ' αὐτῷ. Hinc *Herodotus* I. 36. tanquam ſingulare quid de Lyciis narrat, eos non a patribus, ſed a matribus denominari conſueviſſe. ὧν δὲ τόδε ἴδιον νομίκασι, καὶ ϐδάμοισι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων, καλέονσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς, καὶ ἐκὶ ἀπὸ τῶν πατέρων. Ἐρομένῳ δὲ ἑτέρου τοῦ πλησίον, τίς εἰη; καταλέξει ἑωυτὸν, καὶ τῆς μητέρος ἀναπεμπέεται τὰς μητέρας.

Cum autem ex iis, quae mox a Matthaeo ſubjiciuntur, conſtet, Jeſum non fuiſſe filium Joſephi naturalem, conſequens eſt, ut intelligamus, fuiſſe filium adoptivum. Filios enim adoptivos in familiam ejus, a quo adoptati erant, tranſiiſſe, eumque patrem apellaſſe, notum eſt; ita Galba Piſonem adoptando gentis Sulpiciae & Lutatiae decora nobilitati ipſius adjeciſſe dixit, a Piſone etiam patris nomine vocatus *Tacit. Hiſt.* I. 15. 17. & *Ovidius Met.* XV. Auguſtum natum Caeſaris, & Caeſarem Auguſti parentem bis apellat, quod etiam in nummis legitur. Cum igitur Joſephus Mariam uxorem & Jeſum filium & haeredem a Deo datum accepiſſet, manifeſtum eſt, Jeſum in ipſius familiam inſertum fuiſſe. Quod niſi admittatur, ad quam familiam referetur; cum maternum genus, uti diximus, in cenſum non veniat? imo cum puer, matrimonio inter Joſephum & Mariam conſummato natus, certiſſime ex genere Joſephi fuiſſet, tantum aberat, ut per miraculum interveniens fieret deterioris conditionis & nullius familiae, ut hoc ipſo potius & multo magis nobilitatus fuiſſe, & omnia jura, quae natura dediſſet, ſalva atque integra ſervaſſe, merito ſit exiſtimandus.

ἐγεννήθη] γενᾷ Graecis & de patre & de matre dicitur. *Plut. Sympoſ.* II. 4 λέγεσι τίκτεσθαι πολὺ πρότερον, ἢ γεννῶντες οἱ ἄνδρες. Jnſtit. p. 3. C. δεῖ τὰς μητέρας, ἃ γεγεννήκασιν, αὐτὰς τιτθεύειν. Ageſil. p. 497. A. τὸ γεννηθὲν ἐξ αὐτῆς παιδίον. & ii περιϲϲ. πολιτ. p. 791. F. Μασαγέτῃσι δ' ἐϲορεῖ Πολύϐιος C. ἐτῶν ἀποθανεῖν, τετραετὶς καταλιπόντα παιδάριον, ἐξ αὐτῆ γεγεννημένον. *Antonin. Liberal.* ἣν γεννήσῃ κόρην. Dryope γενᾷ παῖδα. *Palaephat.* 2. Paſiphae γενᾷ παῖδα. *Jo.* XVI. 21.

17. Genealogiam Chriſti a Matthaeo & Luca editam comparantes, deprehendemus a Luca quidem eosdem omnes iisdemque nominibus numerari, qui in prima claſſe inter Abrahamum ad Davidem apud Matthaeum extant, verum pro XIV. regibus quos Matthaeus in ſecunda claſſe exhibet, apud Lucam reperiri viginti diverſos, aliisque nominibus appellatos, in tertia vero Claſſe nonniſi in duobus prioribus & duobus poſteriobus convenire, pro reliquis vero IX. quos habet Matthaeus, a Luca iterum recenſeri XVIII. alios. Quaeritur igitur, quo modo intelligi poſſit, utramque Genealogiam, in qua tam apparens diſſenſus conſpiciatur, veram eſſe? Ea res tum Judaeos hodie tum Manichaeos olim ita offendit, ut putarent ſe ſatis habere cauſſae vel totam doctrinam Chriſti vel ſaltem genealogiam utramque ceu falſam rejiciendi. vid. *Auguſtin.* c. Fauſt. III. 1. Diſſenſum, qui videbatur eſſe circa *numeros* conciliavi ni fallor ad comma 8., reſtat ergo quaeſtio de *nominibus. Tota in hoc quaeſtio eſt*, ut verbis *Auguſtini c. Fauſt.* III. 3. utar, *quomodo potuerit duos habere patres Joſeph?* addo, *& Salathiel?* Licet autem duos patres naturales nemo habere poſſit, poteſt tamen habere unum jure naturae & alterum adoptionis ſive ἐπιγαμϐρείας jure. *Unde nobis viſum eſt*, verbis iterum *Auguſtini* utor, Quaeſt. in Deut. XXV. 5. *magis ſecundum adoptionis morem* „ ſolvere in Evangelio „ quaeſtionem de duobus patribus Joſephi, quorum „ unum commemorat Matthaeus, eum ſcilicet qui „ genuit Joſeph, alterum Lucas, cujus filius erat „ Joſeph". Si enim qui ex fratre viri dudum mortui generatus eſt, Judaeis potuit filius & σπέρμα illius viri appellari *Matth.* XXI. 24. multo potiore jure ita vocari poterat, qui a ſuperſtite ſciente & volente adoptabatur; his adde quae de adoptione Jeſu modo dicta ſunt. Exiſtimo autem Lucam ſimpliciter ſeriem eorum exhibere, ex quibus Joſephus & Zorobabel per generationem naturalem orti ſunt, Matthaeum vero ab ea, quam natura dederat, ſerie, ſtudio ad jus adoptionis bis deflexiſſe, ut ad Reges genus Chriſti referret: Sicut quosdam de induſtria praetermiſit, ne numerus ſingularum Claſſium ultra XIV. excreſceret.

Ea pars Genealogiae, quae ad tempora libris V. T. poſteriora pertinet, peti potuit ex tabulis publicis, quas ad tempora Herodis Magni aſſervatas fuiſſe teſtis eſt *Julius Africanus* apud Euſ. H. E. I. 7. ἀναγράπτων εἰς τότε ὑ τοῖς ἀρχείοις ὄντων τῶν Ἑβραϊκῶν

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ 18
Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος
ἁγίου.

18. Ἰησοῦ] — Versio *Latin. Irenaeus* III. 18. *opus Imperfect.* Cum quibus faciunt *Erasmus*, *Millius* & *Bengelius*. „*Suspicor*, inquit, Erasmus, *additum Jesu* vel a scriba vel ex consuetudine recitationis Ecclesiasticae. „ Nam — ad contextum sermonis non perinde congruit additum Jesu nomen. Sic enim habet: & a trans- „ migratione Babylonis usque ad Christum generationes quatuordecim, Christi autem generatio sic erat. Re- „ petitur vox Christi a proximo". Vix autem, puto, aut aberrationi scribae lectionem suorum codicum tribuisset, si exploratum habuisset, in omnibus Graecis Codicibus ita legi: aut consuetudini recitationis Ecclesiasticae, cum ipsa, si titulo credimus, vocem Ἰησοῦ non habeat. Ex Irenaei Latina Versione, quam Millius urget, nondum conficitur ipsum Irenaeum ita legisse, cum ad ipsius propositum aeque faceret lectio edita. Bengelius alio pugnat argumento; *etenim*, inquit, *Graece* Ἰησοῦς ὁ χριστὸς *dicitur*, ὁ Ἰησοῦς χριστὸς *nusquam dicitur*; quod tamen firmum esse non potest, nisi prius ipsi licentia concedatur, sex alia Actorum, Epistolarum, & Apocalypseos loca, quae sibi ipse objicit, immutandi atque refingendi. Quod tandem Erasmus ait, cum fine commatis praecedentis non satis congruere additum Jesu nomen, facile solvitur, si dicamus, optime congruere cum commate primo: *Illius* Jesu Christi, cujus genus enumeravi hactenus, nativitas ita sese habet. Mihi quidem nec auctoritas Latini interpretis nec argutiolae Criticorum, cum omnium Graecorum codicum, caeterarumque Versionum consensu ullo modo comparari posse videntur.

χριστὸν] — 74.

γέννησις] γένεσις C. 1. *Euseb.* Demonstr. VII. 1. *Maximus* Dial. 3. γένεσις εἶπεν, οὐ γέννησις — ἓν γ. οὐχὶ δύο. in *Vita Syncleticae* p. 84. ap. Coteler. Astrologi hac voce pro suis praedictionibus ex Genesi sive themate natalitio pugnabant, quibus Orthodoxus respondet, τὸ πρὸς ἀνθρώπε οἰκονομικῶς γενέσθαι γένεσις ὠνόμασαι. Ab hoc commate inchoabant Graeci Lectionem, cui titulus est, εἰς ὄρθρον τῆς Χριστοῦ γενέσεως. Nec tamen auctoritate Maximi moveor, ut cum H. Grotio suspicer, olim plerosque Codices habuisse γένεσις, quin potius illum

κῶν γενῶν; imo ultra Herodis tempora, teste fide digniore *Fl. Joseph* o qui in vita sua 1. successionem generis sui in tabulis publicis scriptam reperisse profitetur, τὴν μὲν ἓν τῷ γένος ἡμῶν διαδοχὴν, ὡς ἐν ταῖς δημοσίαις δέλτοις ἀναγεγραμμένην εὗρον, ἕτως παρατίθεμαι, τοῖς διαβάλλειν ἡμᾶς πειρωμένοις χαίρειν φράσας. *Bereschith R.* XCVIII. Hillel unde fuit? Dixit R. Levi: tabulas genealogicas invenerunt Hierosolymis, & scriptum fuit in illis: Hillel ex Davide &c.

Γενεαὶ] Γενεὰ aetatem significat. Nostra aetas v. gr. eo temporis spatio circumscribitur, quo nos & nostri aequales in hoc mundi theatro partes Actorum sustinemus, & muneribus publicis rebusque gerendis idonei sumus. Praecessit aetas parentum, succedit aetas filiorum. Licet vero aetas ipsa, si singulos consideremus, modo brevior sit modo longior, pro communi tamen mensura triginta circiter anni computari solent, ita ut seculo uno très γενεαὶ sive aetates contineantur. *Herod.* II. 74. γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἑκατὸν ἔτεα ἔσι & 1. 7. ἄρξαντες ἐπὶ β. καὶ κ. γενέας ἀνδρῶν ἔτεα πέντε τε καὶ πεντακόσια παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν & VI. 98. ἐπὶ γὰρ Δαρείε τοῦ Ὑσάσπεος καὶ Ξέρξεω τε Δαρείε, καὶ Ἀρταξέρξεω τε Ξέρξεω, τριῶν τευτέων ἐπεξῆς γενεῶν ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ κ. ἄλλας γενέας τὰς πρὸ Δαρείε γενομένας & *Porphyr.* Quaest. Homer. 14. ad Il. α. 250. Νέσωρ δὲ γέρων, ἐφ' οὗ Δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ' ἐγένοντο· μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσε· δύο μὲν γὰρ γενεαὶ ἐφθάρησαν τῶν πρὸ αὐτε, ἥτε τῶν πατέρων, ὑφ' ὧν γεννηθεὶς ἀνετράφη, καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν —— τρίτης δὲ ἄρχει τῆς τῶν παίδων γενέας, οἱ σὺν αὐτῷ ἐστράτευσαν. —— εἰ δὲ γενεὰ λέγεται ἡ τε τίκτειν καὶ γενᾶν τελείωσις, ἥτις τὴν τριακονταετῆ περίοδον ἔχει, ὁ τὰ ἑξήκοντα ἔτη πληρώσας, δύο ἂν εἴη γενέας βιώσας —— ὥστε δύο γενεαὶ ἀνθρώπων ἐφθάρησαν· ἐχ' ὅτι καὶ ἀνθρώπες φησὶν ἀποθανεῖν, ἀλλὰ δύο περιοδικὰς γενεὰς τὰς καλυμένας ἀνθρωπίνας, ὡσεὶ ἔλεγε δύο τριακονταετίας, αἳ καλῶνται γενεαὶ ἀνθρώπειοι. *Etymol. M.* γενεὰ —— ἐπὶ διαστήματος χρόνε τῶν μὴ κατ' αὐτὸ βεβιωκότων, τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ —— γενεὰ λέγεται καὶ τὰ ηθ. ἔτη, ὡς τὸ· Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ. *Demosth* .... ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς *Isocrat.* in Busiride, Hercules Perseo τέτρασι γενεαῖς νεώτερος. *Jamblich.* Vit. Pythag. 36. ἑπτὰ γενεαῖς ἔγγισα πρὸ Πλάτωνος. *Plut...* μετὰ τρεῖς γενεάς. de Orac. def. p. 415. E. ἔτη λ. ποιῆσι τὴν γενεὰν καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ᾧ χρόνῳ γενῶνται παρέχει τὸν ἐξ αὐτῆ γεγεννημένον ὁ γεννήσας. *Dionys. Halicarn.* tot γενέας numerat, quot erant successiones regum. *Aristides* in Romam p. 209. γενόμενοι δὲ ὅμως ἐπὶ καιρῶν, ὥσπερ ἐν κλήρε περιοδῷ, ἀποσάται τῶν ἑλλήνων ἑκάτεροι, οὐδ' εἰς μίαν ὡς εἰπεῖν γενεὰν διεσώσαντο τὴν τάξιν. *Elias* in Monum. Cotelerii κατὰ τὴν γενεὰν αὐτῆ καλὸς ἐσι. καὶ λέγεσιν αὐτῷ, κατὰ δὲ τὲς ἀρχαίες τί; *Horat.* Epodon XVI. 1. Altera jam teritur bellis civilibus aetas. & Carm. III. 6. 46. Aetas parentum pejor avis Tulit nos nequiores, mox daturos Progeniem vitiosiorem. Hebraeis vocatur דור. *Gen.* VI. 9. ἐν τῇ γενεᾷ αὐτῆ. VII. 3. ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ. XV. 6. τετάρτῃ *Deut.* VII. 9. εἰς χιλίας γενεὰς XXIII. 3. ἕως δεκάτης γενεᾶς Job XLII. 15. τετάρτην γενεὰν. ψ. CIV. 8. εἰς χιλίας γενεὰς *Epist. Jerem.* 3. ἕως γενεῶν ἑπτὰ & in N. T. saepius.

18. μνηστευθείσης] *Plut. Amator.* p. 734. D. ταύτην ἐμνηστεύοντο νεανίαι λ. *Dio Cass.* LVI. p. 393. μνηστεύειν ὑμῶν ἀπαλὰς ἔτι κόρας καὶ μήπω γάμων ὥρας [l. ὡράιας] ἐπέτρεψα, ἵνα τὸ ὄνομα τῶν μελλονυμφίων ἔχοντες. *Isocrat. Helen.* Βουληθέντος αὐτῷ μνηστεῦσαι κόρην.

γὰρ] Narrationem orditur Evangelista à conjunctione γὰρ, quae non caussae, ut in aliis linguis, sed explanandi significationem habet, & converti in Latinum potest *nempe*, *scilicet*, *nimirum*. Ita eleganter Graeci loquuntur. *Xenoph.* Cyrop. VIII. ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τῦτο νῦν διηγήσομαι. Πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείας προσόδες λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείσα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. I. 1. Μάθε δέ με, ὦ παῖ, καὶ τάδε τὰ μέγιστα. Παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ ὁσίως μητ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ κινδυνεύσης. *Hist.* Graec. IV. φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἑκατέρων. ξυνελέγησαν γὰρ ὁπλῖται Λακεδαιμονίων μὲν εἰς ἑξακισχιλίες. *Herodot.* II. 5. ἔσι δ' ἕτερον τοιῦτον. αἰγύπτε γὰρ φύσις τῆς χώρης ἔσι τοιήδε & VI. 14. τὸν δὲ παρ' αὐτῆ ἦκον, λέξω. ἀρίσιν γὰρ λέγεσι. & de Vita

19 ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,

ſcriptorem titulum Lectionis cum eo, quod Apoſtolus ſcripſerat, temere confudiſſe, aut in Codicem vitioſum incidiſſe exiſtimo. Et quamvis argutae atque anxiae novitiorum ſcholaſticorum diſtinctioni inter γενηθὲν & γεννητὸν parum tribuam, ſciamque Jeſum in libris ſacris dici γενόμενον Gal. IV. 4. Rom. I. 3. Jo. I. 4. Cum tamen Jeſus & infra commate 20. & II. 1. diſerte vocetur γεννηθείς, & vox γενέσεως commate primo aliud ſignificet, magis conſentaneum videtur, eam lectionem a Matthaeo profectam fuiſſe, quam plerique omnes Codices Graeci exhibent, nimirum γέννησις. Conf. Luc. I. 14. 35.

γὰρ] — 1 Verſio *Latin. Syr. Copt. Epiphan.* Haer. 51.

μητρὸς] μητέρος Eraſm. 1.

πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς] —— Omiſſum de induſtria, ut recte judicat *J. Millius*, quod ἀειπαρθενίαν B. Virginis oppugnare videretur.

19. παραδειγματίσαι] δειγματίσαι Codex 1. Verſio Latina tum in Cod. Cantabrig. ubi legitur *praepalare*, tum in Edit. Vulgata, *traducere*, ita enim vertit τὸ δειγματίσαι *Col.* II. 15. Origenes & Euſebius in χ. Cod. 34. 39. 41. εὖ γεν μοὶ καὶ τὸ μὴ θέλειν αὐτὴν δειγματίσαι εἰρῆσθαι δοκεῖ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, εἰ γὰρ ἔφη μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἀλλὰ μὴ δειγματίσαι θέλων, πολλὴς ὅσης ἐν τούτοις διαφορᾶς. Nimirum δειγματίζειν ſecundum Eraſmum eſt ſimpliciter oſtendere, παραδειγματίζειν in malam partem ſonat, quod & Bezae placuit. Ex qua utriusque verbi differentia facile intelligimus, quid illos Criticos moverit, ut verba Matthaei mutarent, & pro παραδειγματίσαι ſcriberent δειγματίσαι. Cum enim, ut putabant, Joſephus jam tum temporis ſciviſſet, Mariam ex ſpiritu ſancto concepiſſe, viderentque non potuiſſe in laudibus ejus poni, quod virginem, cujus innocentiam noſſet, ſupplicio aut contumelia non affeciſſet, eo confugerunt, ut dicerent, ſententiam loci eſſe: Joſephum non fuiſſe auſum, ea quae de mirabili hoc conceptu probe noverat, evulgare. Similia habent Baſilius & Theophylactus: quae quam ſint contorta nemo non videt.

ta Homeri I. Ἡρόδοτος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστόρηκε, ζητήσας ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο. *Matth.* III. 3.

συνελθεῖν] Antequam ipſam ſolenni nuptiarum ritu domum deduxiſſet, (quod comm. 20. vocat παραλαβεῖν τὴν γυναῖκά σου) conſortemque tori feciſſet. Utrumque enim, ubi de matrimonio Sermo eſt, ex natura rei intelligitur. Eodem ſignificatu venit 1. *Cor.* VII. 5. *Xenophon* Oeconom. ἐκεῖ συνελαλοῦμεν, ὦ γύναι, ὡς καὶ τῶν σωμάτων κοινωνήσοντε ἀλλήλων. *Palaephat.* 50. ἔδοξε τῇ γῇ Λάδωνι τῷ ποταμῷ εἰς συνουσίαν ἐλθεῖν· καὶ ἐπεὶ συνῆλθον ἀλλήλοις. *Aelianus* Hiſt. Anim. III. 9. κορώναι ἀλλήλαις εἰσὶ πιστόταται, καὶ ὅταν εἰς κοινωνίαν συνέλθωσι, πάνυ σφόδρα ἀγαπῶσι σφᾶς. & IX. 13. μένουσιν ἅμφω τὴν νύκτα. ἐν μὲν γὰρ τῷ ὕδατι συνελθεῖν οὐ δύνανται, μεθ' ἡμέραν δὲ ἐπὶ γῆς συμπλακῆναι ὀρρωδοῦσι· νυκτὸς δὲ ἐπισάσης κατὰ πολλήν τινα ἄδειαν προσελθόντες ἀλλήλων ἀπολαύουσι. *Stephanus* in Lacedaem. διεσπαρμένης εἰς ταυτὸ συνελθεῖν, καὶ μίαν οἴκησιν ποιήσασθαι.

ἐν γαστρὶ ἔχουσα] *Thomas Mag.* κύει κάλλιον, ἢ κατὰ γαστρὸς ἔχει. *Herodotus* III. 32. τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπηδῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ, καί μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανεῖν. & de Vit. Hom. συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσαν ἀνδρὶ λαθραίως ἐν γαστρὶ σχεῖν. *Pauſanias* Meſſen. III. 3. Attic. VI. 1. Corinth. II. 26. ἐν γαστρὶ ἔχειν. *Dio Caſſ.* LIV. τέκνον τὸ μὲν τρέφουσαν, τὸ δὲ ἐν γαστρὶ ἔχουσαν. *Hippocrates* apud Galenum de format. foetus bis habet, ἣν ἐκ ἴδει λαβεῖν ἐν γαστρὶ. *Ariſtaenetus* I. 19. λαβεῖν ἐν γαστρὶ —— ἐπειδὰν ἐν γαστρὶ γυνὴ λήψεσθαι μέλλοι. *Artemidorus* I. 15. τὸ δὲ ἀποτεκεῖν ἐν γαστρὶ ἔχοντα. II. 18. ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα. III. 32. γυναικὶ μὴ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ. *Anthol.* I. 70. τῇ μὲν γαστρὶ λαβοῦσα Φιλαίνιον Ἡλιοδώρῳ Θήλειαν τίκτει παῖδ'. *Luc.* I. 31. XXI. 23. Hinc jocus ex ambiguo apud *Athenaeum* VI. p. 226. B. τὸν ὑπὸ τῆς γραὸς τρεφόμενον παράσιτον Παυσίμαχον ἔλεγεν τἐναντίον πάσχειν τῇ γραῒ συνόντα, αὐτὸν γὰρ ἐν γαστρὶ λαμβάνειν ἀεί: & X. p. 453. A. καὶ πτωχῆς τινος τῆς γαστέρος πονούσης, ἐπεὶ ὁ ἰατρὸς ἐπυνθάνετο, μὴ ἐν γαστρὶ ἴσχῃ; πῶσγε, ἔφη, μὴ βεβρωκυῖα;

ἐκ πνεύματος ἁγίου] Solet ſcriptura ſacra omnia miracula ad ſpiritum ſanctum referre. Chriſtus ſpiritu Dei daemonas ejecit Matth. XII. 28.

Deprehendit quidem, Joſephus Mariam ſponſam ſuam eſſe gravidam, at ex quo gravida eſſet, non deprehendit. Matthaeus hic adjicit illud fuiſſe ex Spiritu S. at Joſephus tunc aliter putabat.

19. Duo hic accurate ſunt diſtinguenda, Conſilium Joſephi de Maria repudianda, & conſilium ejusdem de illa clam repudianda; volebat illam repudiare quam ex alio viro gravidam eſſe ſuſpicabatur, idque ſibi ipſi ſe debere judicabat, ut ſaluti atque exiſtimationi ſuae conſuleret: quomodo enim, quam adulteram eſſe credebat, retinere potuiſſet, quin lenocinii crimen incurriſſet? aut quae ſpes erat matrimonii felicis & concordis cum illa, quae, dum ſponſa eſſet, fidem non ſervaſſet? *Philo* de Legg. Special. T. II. p. 311. 37. μεθόριον ὑπολαμβάνουσί τινες ἀδίκημα εἶναι φθορᾶς καὶ μοιχείας ὑπογάμιον, ὅταν ὁμολογίαι μὲν ὑπερεγγύσωσι, μήπω δὲ τῶν γάμων ἐπιτελεσθέντων, ἕτερος ἀπατήσας ἢ καὶ βιασάμενος εἰς ὁμιλίαν ἔλθῃ. Παρ' ἐμοὶ δὲ κριτῇ μοιχείας καὶ τοῦτ' ἔστιν εἶδος, αἱ γὰρ ὁμολογίαι γάμοις ἰσοδυναμοῦσιν, αἷς ἀνδρὸς ὄνομα καὶ γυναικὸς, καὶ τἄλλα τὰ ἐπὶ συνόδοις ἐγγράφεται, ὧν χάριν καταλεύειν ὁ νόμος ἀμφοτέρους προσέταξεν, ἓν ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιδῶνται τοῖς ἀδικήμασι συμφρονήσαντες. ἐχ' οἷόν τε γὰρ, μὴ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὁρμηθέντας βουλευμάτων νομίζεσθαι συναδικεῖν οὐ συναδικοῦντας. *Prov.* XVIII. 22. in verſ. Graeca & Latina ὁ δὲ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἀσεβὴς. *Terent.* Hecyra III. 3. Te obſecramus ambae, ſi jus, ſi fas eſt, uti advorſa ejus per te tecta tacitaque apud omnes ſient, caeterum de reducenda id fac, quod in rem ſit tuam. Parturire eam neque gravidam eſſe ex te ſolus conſcius. —— Pollicitus ſum —— Nam de reducenda id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror, Nec faciam. *Lucian.* Dial. Mar. XII. 1. de Danaë ex Jove gravida, τοῦτο αἰσθόμενος ὁ πατὴρ, ἄγριός τις καὶ ζηλότυπος γέρων, ἠγανάκτησε καὶ ὑπό τινος μοιμοιχεῖσθαι ὠήθη. *Demoſth.* in Neaeram ἐπειδὰν ἅλοι τὸν μοιχὸν, μὴ ἐξέστω τῷ ἁλόντι συνοικεῖν τῇ γυναικί. Ἐὰν δὲ συνοικῇ, ἄτιμος ἔστω. *Sueton.* in Jul. 74. ſed & in ulciscendo natura leniſſimus —— in P. Clodium Pompejae uxoris ſuae adulterum —— teſtis citatus, negavit ſe quidquam comperiſſe —— interrogatusque cur igitur repudiaſſet uxorem? quoniam, inquit,

σαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ, ἄγ- 20
γελος

20. ἐνθυμηθέντος] ἐνθυμηθέντι 52.
κυρίε] —— Evang. 21. Millio adjectum videtur ex comm. 24.

meos tam ſuſpicione quam crimine judico carere oportere. *Plinius* Panegyr. 43. Multis illuſtribus dedecori fuit aut inconſultius uxor aſſumta, aut retenta patientius. ita foris claros domeſtica deſtruebat inſania: & ne maximi cives haberentur, hoc officiebat, quod mariti minores erant. & Epiſt. VI. 31. maritum non ſine aliqua reprehenſione patientiae amor uxoris retardabat: quam quidem etiam poſt delatum adulterium domi habuerat. *Dig.* XLVIII. 5. *ad legem Juliam de adulteriis coërcendis* 2. Lenocinii quidem crimen lege Julia de adulteris praeſcriptum eſt: cum ſit in eum maritum poena ſtatuta —— qui uxorem in adulterio deprehenſam retinuerit. —— Nam Claudius Gorgias vir clariſſimus, cum detectus eſt, uxorem in adulterio deprehenſam retinuiſſe, & ſine accuſatore lenocinio damnatus eſt a Divo Severo. 11. cum per legem Juliam uxorem adulterii ream habere prohibearis. 13. Divi Severus & Antoninus reſcripſerunt, etiam in ſponſa hoc idem vindicandum: quia neque matrimonium qualecunque, nec ſpem matrimonii violare permittitur. 29. Mariti lenocinium Lex coërcuit, qui deprehenſam uxorem in adulterio retinuit —— debuit enim uxori quoque iraſci, quae matrimonium ejus violavit. IV. 4. 37. Si in adulterio deprehenſam uxorem non dimiſerit — contra leges committit. *Cod.* IX. 9. 17. Is enim committit in poenam, quam lex Julia certo capite denunciat, qui vel publice adulterio damnatum habet, vel adulteram ſciens, ut ignorantiam ſimulare non poſſit, retinet uxorem. & 9. Qui autem adulterii damnatam, ſi quocunque modo poenam capitalem evaſerit, ſciens duxerit uxorem vel reduxerit, eadem lege ex cauſa lenocinii punietur. *Paulus* l. 1. Sentent. ſub titulo de Adulteris. —— Eum qui in adulterio deprehenſam uxorem non ſtatim dimiſerit, reum lenocinii poſtulare placet.

Poſtquam vero Joſephus conſilium cepiſſet Mariam dimittendi, non poterat quidem id facere niſi libello repudii ſcripto, teſtibus adhibitis, & iisdem, quibus ſponſalia contracta erant, ſolemnibus ſervatis: at in ipſius erat arbitrio, utrum vellet cauſas, quae ipſum, ut ita ageret, permoverant, exponere, an tacere Ita docent Hebraeorum magiſtri: *Maimonides* ap. Buxtorf. de Divort. p. 76. Femina, ex quo deſponſata eſt, licet nondum vel a viro cognita vel in domum mariti ſui ſit ingreſſa, eſt uxor viri —— & ſi maritus ſeu ſponſus ejus velit eam repudiare, oportet ut id faciat libello repudii. & *Abarbanel* ib. p. 125, ſi vir aliquis ducat uxorem, & accidat, ut non inveniat gratiam in oculis ipſius, eo quod ſit contraria naturae ipſius, aut quod inveniat in ea turpitudinem aliquam, quam tamen revelare nolit [ולא ירצה לגלותו] ſeu quod nullos ejus rei teſtes habeat, ſeu quod honori ſuo conſultum velit; atque hujus rei cauſſa ſcribat illi libellum repudii, *Gittin* f. 46. 1. *Cethuboth* f. 74. 2. 75. 1. R. Meir dicit: vult homo, ut uxor ejus ignominia afficiatur in domo Judicii: R. Eliezer dixit: non vult homo, ut ignominia afficiatur uxor ejus in domo judicii, שהתבזה et f. 97. 2. R. Jochanan. Omnibus igitur rite perpenſis ſtatuit Joſephus Mariam clam repudiare, hoc eſt, non adjecta repudii cauſa. Si primum irae atque zelotypiae impetum ſecutus fuiſſet, aut ſi praeceptis Stoicorum, qui docebant ſapientem non debere ignoſcere, auſcultaſſet, denunciaſſet judici tanquam adulteram, & ſupplicium ejus flagitaſſet: aut ſi criminaliter agere noluiſſet, dotis ſaltem nomine actionem civilem inſtituiſſet: aut cum Maria graviter expoſtulaſſet: aut vel cuivis obvio vel amicis, vicinis, cognatisque ſuſpiciones querelasque ſuas expoſuiſſet; ab omnibus vero iſtis, quae exiſtimationi Mariae nocere poterant, conſulto abſtinuit μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, nolens illam diffamare, dehoneſtare, traducere, oſtentui habere, nolens illi detrahere, & malam famam conciliare. Haec enim eſt vis vocis παραδειγματίζειν, quod Gallice diceres, *echaffauder*, Belgice *ten toon ſtellen*. *Heb.* VI. 6. *Ezech.* XXVIII. 17. ἔδωκα σε παραδειγματισθῆναι, dedi te ut dehoneſtareris, interprete *Hieronymo*. 3. *Maccab.* IV. 11. ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ —— πρὸς παραδειγματισμὸν ἄγαν ἐυκαιροτάτῳ καθεσῶτι πᾶσι τοῖς καταπορευομένοις εἰς τὴν πόλιν & VII. 14. κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκολάζοντο καὶ μετὰ παραδειγματισμῶν ἀήρουν. *Pſalter. Salomonis* II. 14. ἀπέναντι τοῦ ἡλίου παρεδειγμάτισεν ἀδικίας αὐτῶν. *Plut.* de Curioſit. p. 520. B. τῶν ὑπ' ἀρχιλόχε πρὸς τὰς γυναῖκας ἀπρεπῶς καὶ ἀκολάσως εἰρημένων, ἑαυτὸν παραδειγματίζοντος. Ut ita ſtatueret Joſephus non una erat ratio. Id ſuadebat lenitas; licet enim judex ex officio crimina punire debeat, nulla tamen lege tenetur is, qui laeſus eſt, injurias ſibi illatas vindicare, quin potius illas devorare & de jure ſuo remittere plerumque ſatius eſt; id in Pamphilo apud Terentium, & in Julio Caeſare apud Suetonium, ut vidimus, laudatur. Id ſuadebat Joſepho cura exiſtimationis propriae; nam per iſtiusmodi querelas ſiniſtris hominum judiciis occaſionem praebuiſſet, quaſi vel inconſulte & leviter puellam non ſatis notam atque perſpectam ſibi deſponſaſſet, vel ſuo quodam vitio animum illius a ſe alienaſſet; ita enim fieri ſolet, ut adulteria etiam parti laeſae atque innocenti imputentur, ejusque famae haud parum detrahant. Suadebat cura tranquillitatis propriae; cum enim ejusmodi accuſationes ſint difficilis probationis, aliter fieri vix poterat, quin per eas litibus graviſſimis atque diuturnis implicaretur: contra ex ſilentio nihil ipſi quicquam erat incommodi, cum per repudium ſecuritati ſuae ſatis eſſet proſpectum. Idem denique ſuadebat amor, qui veros amantes graviter tenere, nec tam cito extingui ſolet.

ἐβουλήθη] *Euſtath.* in Il. α 112. p. 45. 51. ἐχ ἁπλῶς θέλω, ἀλλὰ βέλομαι· ὅπερ ἐπίτασις τῦ θέλειν ἔσιν· καὶ ὁυ τυχόντως βέλομαι, ἀλλὰ κατὰ πολὺ. *Ammonius* βέλεσθαι μὲν ἐπὶ μόνε λεκτέον τῦ λογικῦ· τὸ δὲ θέλειν καὶ ἐπὶ ἀλόγου ζώε.

20. ἐνθυμηθέντος] animo agitans atque volvens; cum haec cura ipſum coqueret ſub pectore fixa. *Demoſth.* in Mid. τί ὃν ἐκ τέτων ὑμᾶς ἐνθυμεῖσθαι δεῖ; *Thucyd.* II. 40. καὶ αὐτοὶ ἤτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμέμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα. *Xenoph.* Apomn. 1. ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, θαυμαστὸν εἰ μὴ τέτων ἐνεθυμήθησαν. *Joſ.* A. XV. 5. 3. ταῦτα ἐνθυμηθέν-

γελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· Ἰωσὴφ υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου

Μαριὰμ] Μαρίαν 1. Cyrill. in Act. Conc. Epheſ. 5. Editio Maximi.
κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ] ἐφάνη αὐτῷ κατ' ὄναρ 44.
ἐφάνη αὐτῷ] φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ 67. ἐφάνη τῷ Ἰωσὴφ Evang. 21.

θέντες & Act. X. 19. *Ariſtoph.* in Eccleſiaz. 138. Τὰ γᾶν βουλεύματα αὐτῶν, ὅτ' ἂν πράξωσιν, ἐνθυμεμένοις.

ἰδοὺ] repentinum quid & improviſum denotat. *Virg. Aen.* II. 270 *Inſomnis ecce* ante oculos moeſtiſſimus Hector viſus adeſſe mihi. Conſilium, quale prudentiſſimus atque optimus quisque caperet, Joſephus animo agitabat; id tamen ſi executus fuiſſet, maximo damno ſanctam virginem affeciſſet eam deferendo, omniumque contumeliis exponendo. Conſilium iſtud corde premebat tacitus, nemine mortalium conſcio: at non latebat Deo O. M. qui arcana omnia perſpicit, quique permittere non poteſt, ut quis ratione ſua rectiſſime utens, id faciat, quod cedat in damnum & injuriam innocentis: inciderat ergo dignus vindice nodus, qui expediri non poterat aliter, niſi ſi Deus ἀπὸ μηχανῆς intereſſet. Ita ſolet divina Providentia rebus humanis conſulere, & pro ſalute ſuorum etiam dormientium vigilare.

Heſychius καθ' ὕπαρ, κατ' ὄναρ. *Jamblich.* de Myſter. S. III. 3. Διονύσε κατ' ὄναρ ἐπιφανέντος. plurima templis conſecrata donaria habebant inſcriptionem κατ' ὄναρ, teſte Montefalconio.

Hoc viſum per quietem Joſepho non minus fuit honorificum quam neceſſarium. *Juvenal.* Sat. VI. 530. En animam & mentem, cum qua Di nocte loquantur. Ergo hic praecipuum ſummumque meretur amorem. Multa ſimilia habentur & in libris ſacris & apud ſcriptores profanos. Simillimum illud eſt, quod *Joſephus* A. 11. 9. 3, 4. narrat de patre Moſis: ἐκεῖνε γὰρ αὐτῷ τὸ γύναιον —— ὁ δὲ θεὸς ἐλεήσας αὐτὸν —— ἐφίσαται κατὰ τὰς ὕπνες αὐτῷ —— νῦν με τοῦ κοινῇ συμφέροντος ὑμῶν ἕνεκα προνοέμενον, καὶ τῆς σῆς εὐκλείας. ὁ παῖς γὰρ ἔτος —— σωθεὶς ἔσαι —— τραφεὶς δὲ παραδόξως τὸ μὲν Ἑβραίων γένος τῆς παρ' Αἰγυπτίοις ἀνάγκης ἀπολύσει —— ἐμοῦ τοῦτο χαριζομένε σοί τε καὶ τοῖς γενησομένοις. —— Ταῦτα τῆς ὄψεως αὐτῷ περιδηλωσάσης περιεγερθεὶς ὁ ἀμαράμης ἐδήλε τῇ Ἰωαχεβέλῃ, γυνὴ δ' ἦν αὐτοῦ. Viſa quaedam dormientibus a Deo objici (καὶ γὰρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἔστιν *Iliad.* α. 63.) tam conſtanter ab omnibus creditum eſt, ut nec ipſe *Ariſtoteles* in dubium revocare fuerit auſus. Περὶ δὲ τῆς μαντικῆς τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις γενομένης, καὶ λεγομένης συμβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων, ὅτε καταφρονῆσαι ῥᾴδιον ὅτε πεισθῆναι. Τὸ μὲν γὰρ πάντας καὶ πολλὰς ὑπολαμβάνειν ἔχειν τι σημεῖον τὰ ἐνύπνια, παρέχεται πίστιν, ὡς ἐξ ἐμπειρίας λεγόμενον. *Iſocrat.* ἐναγόρας γίνεται, περὶ ἧ τὰς μὲν φήμας καὶ τὰς μαντείας καὶ τὰς ὄψεις τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις γενομένας, ἐξ ὧν μείζων ἂν φανείη γεγονὼς ἢ κατὰ ἄνθρωπον, αἱρῆμαι καταλιπεῖν. *Sueton.* Auguſt. 94. Non abs re erit ſubtexere, quae ei priusquam nasceretur, & ipſo natali die ac deinceps evenerint, quibus futura magnitudo ejus & perpetua felicitas ſperari animadvertique poſſet. —— Auctor eſt Julius Marathus, ante paucos, quam naſceretur, menſes prodigium Romae factum publice, quo denunciabatur, Regem populi Romani naturam parturire: Senatum exterritum cenſuiſſe, ne quis illo anno genitus educaretur. —— *Somniavit & Pater* Octavius utero Atiae jubar ſolis exortum. Quo natus eſt die, cum de Catilinae conjuratione ageretur in curia, & Octavius ob uxoris puerperium ſerius adfuiſſet, nota ac vulgata res eſt, P. Nigidium, comperta morae cauſſa, ut horam quoque partus acceperit, affirmaſſe, Dominum terrarum orbi natum.

ἄγγελος] Angelus Mariae annunciavit parituram Chriſtum; Angelus Joſephum pueri nati nutricium conſtituit; Angeli poſt tentationem Chriſto miniſtrarunt; Angelus in agonia ipſum confirmavit; Angeli ut de nativitate, ita etiam de reſurrectione & aſcenſione in Coelum ſunt teſtati. Conſentaneum enim erat, ut peculiari cultu eum proſequerentur, cui erant ſubjiciendi. *Eph.* I. 21. *Heb.* 1. 6. 1. *Pet.* III. 22.

Κυρίε] Hic reſpondet voci Hebraicae יהוה, quam LXX. Interpretes per Κύριον ſolent reddere.

υἱὸς] pro υἱὲ, ſolet autem caſus primus pro quinto poni XX. 30. 31. & alibi ſaepius, quod vix operae pretium fuiſſet annotare, niſi librariis ſcripturam υἱὸς in υἱὲ & viciſſim immutandi anſam praebuiſſet.

υἱὸς Δαυὶδ] Angelus Joſepho in memoriam revocat nobilitatem ſtirpis, ex qua erat oriundus, ut ſcilicet nihil humile cogitaret, animumque in ſpem magnarum rerum erigeret. Qui Davidem paſtoris filium regem fecit, cur non poſſet etiam fabro filium dare Regem? qui Davidi promiſit, Meſſiam oriturum ex poſteritate ejus, ille certiſſime promiſſis ſtabit, & totum naturae ordinem mutabit potius quam patiatur non impleri quod praedixerat.

παραλαβεῖν] de viris qui uxorem ducunt proprie dicitur; & refertur ad feminae parentes vel ad eos, qui parentum ſunt loco, a quibus viro in matrimonium datur, *Xenoph.* Oecon. πάνυ ἂν ἡδέως σε συνοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὅστις εἶναι οἵαν δεῖ; ἢ ἐπισαμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ; καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισαμένην αὐτὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν ἔπω πέντε καὶ δέκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ; *Arrian.* de Exp. Alex. VII. 4. οἱ δὲ παραλαβόντες ἀπῆγον τὴν ἑαυτοῦ ἕκασος. *Lucian.* Toxari 24. μάλιστα δὲ αὐτὸν ἡνία θυγάτηρ αὕτη, ἐπίγαμος ἤδη καὶ ὀκτωκαιδεκέτις ἔσα, ἣν δὴ μετὰ πάσης τῆς ἐσίας τοῦ πατρὸς —— ἠξίωσεν ἄν τις τῶν γε ἀγενῶν καὶ πενήτων ῥᾳδίως παραλαβεῖν, ἕτω κακοδαίμονα ἔσαν τὴν ὄψιν. Timone 17. γυναῖκα εἰς τὴν οἰκίαν νόμῳ παραλαβεῖν. *Joſeph.* Ant. I. 19. 7. διελθόσης ἄλλης ἑπταετίας τὴν Ραχήλαν παρέλαβεν.

τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν] Vulgaris loquendi modus de foetu nondum in lucem edito, cujus ratio manifeſta eſt, quia nimirum ignoratur, utrum ſit mas an femina. *Jo.* III. 6. τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος. 1. *Jo.* V. 4. πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ θεοῦ. *Luc.* I. 35. τὸ γενώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον. *Herodot.* I. 29. τὸ γενόμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι. & c. 30. τέτοκα γὰρ ἐγὼ, τέτοκα δὲ τεθνεὸς, τοῦτο μὲν φέρων πρόθες. *Lucian.* Dial. Prometh. & Jovis. ἢν γὰρ αὕτη κυοφορήσῃ ἐκ σοῦ, τὸ τεχθὲν ἴσα ἐργάσεταί σε, ἷα καὶ σὺ ἔδρασας τὸν

ἁγίου. Τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ· αὐτὸς γὰρ 21
σώσει

21. καλέσεις] καλέσουσι 61. καλέση Evang. 21.

κρόνον. Tim. 52. τὸ γεννηθησόμενον, ἄρρεν γὰρ ἔσαι, Τίμωνα ἤδη καλῶ XXX. 1. 63. D. si ancillas omnes & quod ex his natum fuerit teſtator legaverit. 82. ſi legatum mihi eſt, quod ex Pamphila natum erit. XXXI. 1. 73. ſi quod ex Pamphila naſcetur, legatum mihi fuerit. L. VII. 7. 1. D. quod ex Arethuſa natum erit. I. 5. 26. id quod natum erit. bis. XXI. 1. 31. D. quod ex ea —— natum erit. XXV. 4. 1. D. quod natum erit. quater. XXXV. 1. 1. 3. D. quod ex Areſcuſa natum fuerit. XXXVI. 2. 16. D. quod ex Pamphila natum erit. 25. quod ex Arethuſa natum erit. XL. 4. 5. D. id quod natum eſt ex Pamphila. bis. *Ariſtot.* Polit. I. 8. μέχρις ἔ ἂν δύνηται αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν τὸ γεννηθὲν. *Plaut.* Ciſtellar. I. 11. quod ſaepe mecum mentionem fecerit, *puerum aut puellam* alicunde ut reperirem ſibi, Recens natum, eapſe *quod* ſibi ſupponeret. *Terent.* Andr. I. 3. 14. quicquid peperiſſet, decreverunt tollere. *Cic.* ad Attic. X. 19. Tullia mea peperit puerum ἐπταμηναῖον. Quod ἐντόκησεν gaudebam: quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt. *Lucianus* D. Mer. 2. οὐ γὰρ ἐκθήσω τὸ τεχθὲν, μάλιστα εἰ ἄρρεν γένοιτο. *Plut.* Theſ. p. 40. E. αὐτῷ γὰρ μελήσειν, ὅπως εὐθὺς ἐκποδὼν ἔσαι τὸ γεννηθέν.

ἐκ πνύματός ἐσιν ἁγίε] Poſtquam Matthaeus Jeſum de genere regio ortum tradidiſſet: jam addit illum multo auguſtiore conceptu proſatum eſſe, divinosque habere natales. Licet autem nullum tam mirabilis nativitatis extaret exemplum, (παιδίον μὲν γὰρ ἐδεωία ποτὲ γυνὴ λέγεται ποιῆσαι δίχα κοινωνίας ἀνδρὸς, teſte *Plut.* Nuptial. p. 145. D.) non temere tamen a Judaeis, niſi a ſemet ipſis diſſentire vellent, debebat in dubium vocari. Cum enim magnifice ſentirent de Potentia Dei immenſa; cum Abrahamo ex Sara effoeta prolem natam eſſe, unde ipſi genus ducerent, crederent; cum crederent Adamum primum hominem ſine patre & matre natum, omneſque mortuos in vitam redituros eſſe; cum Meſſiam, qui totus futurus eſſet mirabilis, & in quem Deus omnia, quae in quemcunque alium unquam contuliſſet, favoris documenta cumulatiſſime eſſet congeſturus, expectarent; cum denique non ignorarent, Gentilium heroes, & principes non ſanguine humano ſed ſtirpe divina ſatos praedicari, tanquam id neceſſarium eſſet ad autoritatem & fidem ipſis conciliandam: quaenam erat ratio, cur putarent, Deum aut non poſſe aut non velle in gratiam Meſſiae ſui id facere, quod a diis falſis in gratiam heroum factum fuiſſe falſa quidem ſed vulgata opinione exiſtimabatur? *Anthol.* MS. III. 89. ἐσπερίοις μέγα χάρμα καὶ ἠῴοις κεράτεσσι, καίσαρ, ἀνικάτων ἔκγονε Ρωμυλίδων. ἀιθερίην γενεσίν σεο μέλπομεν, ἀμφὶ δὲ βωμὲς γηθοσύνης λοιβὰς σπένδομεν ἀθανάτοις. *Plato* Cratyl. ἀνὴρ οἶσθα οἱ ἡμίθεοι οἱ Ἥρωες πάντες ὅτε γεγόασιν ἐρασθέντες ἢ θεὸς ὑητῆς ἢ ὑητοὶ θεᾶς Dio O. XV. p. 238. ἢ οὐκ οἶσθα τὰ τῶν Ἡρώων λεγόμενα γένη εὐθὺς εἰς θεὺς οἱ ποιηταὶ ἀναφέρουσιν. ὥσε μηκέτι ἐξετάζεσθαι τὸ πρόσωπον. καὶ τύχῃ πλείονας αὐτῶν φασὶν ἐκ Διὸς γεγενῆσθαι, ἵνα μὴ αὐτοῖς εἴτε βασιλεῖς καὶ οἱ οἰκισταὶ τῶν πόλεων καὶ ἐπώνυμοι εἰς τοιαῦτα ἐμπίπτωσιν, ἃ δοκεῖ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀνείδη εἶναι. Longus eſt eorum Catalogus, qui ex mortali femina diis geniti dicuntur, Inachus, Ancaeus, Minos, Æacus, Perſeus, Hercules, Alexander, Scipio Africanus Jove; Aſcalaphus, Jalmenus, Remus & Romulus, Marpeſia & Lampedo, Marte; Pythagoras, Seleucus, Dionyſius Junior, Auguſtus, Galerius, Plato, Apolline; Servius Tullius, Vulcano; Aratus Æſculapio; Ariſtomenes & Ariſtodamas ex daemone. De Ariſtobulo & Mariamne Δέλλιος ἐτεφατεύετο λέγων, ὡς ἐξ ἀνθρώπων αὐτῷ δοκεῖν, ἀλλὰ τοὺς θεῦ γενέσθαι τὰς παῖδας *Joſ.* A. XV. 2. 6. *Varro* apud Auguſtin. de Civit. Dei III. 4. utile eſſe civitatibus dicit, ut ſe viri fortes, etiamſi falſum ſit, ex Diis genitos eſſe credant, ut eo modo animus humanus, velut divinae ſtirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas praeſumat audacius, agat vehementius, & ob hoc impleat ipſa ſecuritate felicius. *Juſtin.* Hiſt. 1. 4. 13. Duae his reginae fuerunt Marpeſia & Lampedo, & ne ſucceſſibus deeſſet auctoritas, genitas ſe Marte praedicabant. *Jamblich.* de Vit. Pythag. 2. λέγεται δὴ ἓν ἀγκαῖον —— γεγενῆσθαι μὲν ἀπὸ Διὸς· εἴτε δι' ἀρετὴν εἴτε διὰ ψυχῆς τί μέγεθος ταύτην τὴν φήμην αὐτῷ ἀπενεγκαμένε, p. de Pythag. ὥσε ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰκότως βεβαιῶσθαι, τὸ θεῦ παῖδα αὐτὸν εἶναι. Succeſſor Imperatoris Romani vocabatur θεῦ παῖς, imo quivis praeclarus homo ἄλκιμος θεῦ παῖς apud *Liban.* T. 1. p. 25. A. *Aelianus* Tact. praef. ad Hadrianum υἱὲ θεῦ. *Plinius* paneg. necdum Imperator necdum Dei filius eras. Cleomenes ap. Photium p. 1210. 23. *Philo* Leg. ad Caj. T. II. p. 567. 39. πᾶσα ἡ οἰκεμένη τὰς ἰσολυμπίας αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσατο —— δέχεται τὰς τιμὰς —— τῷ μεγέθει τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας ἑπόμενος, ἣ διὰ τῶν τοιούτων πέφυκε σεμνοποιεῖσθαι. *Juſtinus* XV. 4. Seleucus —— hujus quoque & virtus clara & origo admirabilis fuit: ſi quidem mater ejus Laudice, cum nupta eſſet Antiocho —— viſa eſt ſibi per quietem ex concubitu Apollinis concepiſſe. Huc refero, quae *Origenes* Celſo l. 1. pluribus reſpondet: ἆρα γὰρ εὔλογον, τὸν τοσαῦτα ὑπὲρ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τολμήσαντα, ἵνα, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, πάντες ἕλληνες καὶ βάρβαροι κρίσιν θείαν προσδοκήσαντες ἀποσῶσι μὲν τῆς κακίας, πάντα δὲ πράξωσιν ἀρισκόντως τῷ τῶν ὅλων δημιεργῷ, παράδοξον μὲν μὴ ἰσχνκέναι γέννησιν, πασῶν δὲ γενέσεων παρανομωτάτην καὶ ἀισχίσην; &c. „ quomodo „ probabile eſt, eum qui tanta ſit auſus pro humano genere, ut omnes Graeci pariter & barbari metu judicii divini abſiſterent a vitiis, ſeque ad facienda, quae Deo mundi fabricatori placent, converterent, non mirandam habuiſſe nativitatem, ſed omnium iniquiſſimam ac turpiſſimam?"

Quamvis autem ſcriptura Chriſtum ſtirpe divina ſatum, eoque Heroibus & praeclaris inter gentiles viris non minorem fuiſſe praedicet, ſtudioſe tamen cavit, ne haec generis claritas maculis ullis obſcuraretur; non hic legis turpes Dei amores, non corporeas voluptates, non transformationes indecoras in taurum, cygnum, Amphitryonem, draconem, pluviam auream: ſed omnia referuntur ad *Spiritum* Dei, ad ſpiritum illum ſanctiſſimum atque caſtiſſimum. Quantum vero illae de Deorum furtis gentilium fabulae tum bonos offenderint, tum malos ad peccandum incitaverint, no-

22 σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. (Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πλη-

αὐτῶν] αὐτοῦ 80. 90.

notum est: unde & veteres Ægyptii & juniores philosophi ad sensum mysticum confugerunt, Deumque eadem plane ratione & Heroum illorum & totius universi patrem vocari docuerunt. *Plut.* Conviv. VIII. 1. περὶ τῆς λεγομένης ἐκ θεῶν γενέσεως. — Ὑπολαβὼν δὲ Τυνδάρης ὁ Λακεδαιμόνιος, ἄξιον μὲν ἔφη, περὶ Πλάτωνος ἄδειν καὶ λέγειν· οὐδὲ ἐώκει ἀνδρὸς γε θνητῷ πάϊς ἔμμεναι ἀλλὰ θέοιο. Τῷ γὰρ θεὸν δίδια, μὴ δόξῃ τῷ φθαρτῷ μάχεσθαι τὸ γεννῶν οὐχ ἧττον ἢ τὸ γεννώμενον — ἀναθαρρῶ δὲ πάλιν, αὐτοῦ Πλάτωνος ἀκούων, πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦτε κόσμου καὶ τῶν ἄλλων γεννητῶν τὸν ἀγέννητον καὶ ἀΐδιον θεὸν ὀνομάζοντος, ὃ δὲ σπέρματος πᾶν γιγνόμενον, ἄλλῃ δὲ δυνάμει τοῦ θεοῦ τῇ ὅλῃ γόνιμον ἀρχήν, ἀφ' ἧς ἔπαθε καὶ μετέβαλεν, ὑντικόντος. — καὶ ὄθεν ὅμοιαι δεινὸν, εἰ μὴ πλησιάζων ὁ θεὸς ὥσπερ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἑτέραις τισὶν ἀφαῖς δι' ἑτέρων καὶ ψαύσεσι τρέπει, καὶ ὑποπίμπλησι θειοτέρας γονῆς τὸ θνητὸν. καὶ ἐκ ἐμοῦ ὁ μῦθος, εἶπεν; ἀλλ' Αἰγύπτιοι τόντε ἄπιν ἔτως λοχεύεσθαί φασιν.

21. καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτῦ] *Euripides* Jon. 74. Ἴωνα δ' αὐτὸν κτίσορ Ἀσιάδος χθονὸς Ὄνομα κεκλῆσθαι θήσεται καθ' Ἑλλάδα.

Ἰησῦν] In *lege* & *Prophetis* Hebraice scribitur יהושוע, in Hagiographis autem, hoc est in libris *Chronicorum*, *Esdrae* & *Nehemiae* contracte ישוע, quod *Graeci interpretes*, *Siracides*, *Josephus*. & *Philo* vertunt Ἰησῦν. Eodem nomine appellabatur successor Mosis, quem nos Josuam vocamus: idque merito, cum nomini res conveniret, & debellatis Cananaeis, terra promissionis occupata, tribubusque & familiis singulis divisa, Servatorem se Judaeorum praestaret, eaque perficeret, quae Moses non poterat. At multo potiore jure istud nomen Jesu nostro competebat, qui populum suum a multo majori periculo liberatum ad multo majorem vitae aeternae felicitatem perduxit.

Pirke R. Eliezer. 32. Sex hominum nomina dicta sunt antequam nascerentur: nempe Isaaci, Ismaelis, Mosis magistri nostri, Salomonis, Josiae, & nomen regis Messiae S. D. Ps. LXXII. 17. Cur vocatur nomen ejus jinnon? quia excitaturus est dormientes in pulvere. & *Bereschith R.* XLV.

τὸν λαὸν αὐτῦ] Josephus per populum non alium intelligere potuit quam nationem Judaicam: qui plerumque in N. T. ea voce significatur. . . . . Neque eo tempore aut Angelorum aut Hominum cuiquam innotuerat, beneficium Christi aeque ad gentes & ad Judaeos spectare.

σώσει — ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν] τῷ σώζεσθαι opponitur τὸ ἀπολέσθαι, & τῇ σωτηρίᾳ ἡ ἀπώλεια. Servare ergo proprie dicitur is, qui non qualemcunque laesionem aut nocumentum avertit, sed qui ab interitu liberat: Salusque tanto major est, quo majus fuerat, quod imminebat, periculum, quoque major diuturniorque securitas per depulsionem periculi obtinetur. 1. *Macc.* II. 44. ἔφυγον σωθῆναι 2. *Macc.* I. 11. ἐκ μεγάλων κινδύνων σεσωσμένοι *Cic.* de Divinat. 1. 34. Sacerdos dixisse dicitur: de salute Lacedaemoniis esse, non de victoria, cogitandum. *Arrian* Hist. Alex. VI. τὸν πτολεμαῖον ὑπερασπίσαι κειμένῳ, καὶ ἐπὶ τῷδε Σωτῆρα ἐπικληθῆναι *Plut.* Camillo p. 144. C. τῆς ἀπολωλυίας σωτῆρα πατρίδος. Lucull. p. 502. E. ἴυρι καὶ δισμωτήρια πολλῶν — καθειργμένων, οἷς πάλαι τεθνᾶναι δοκεῖσιν οὐ σωτηρίαν, ἀλλ' ἀναβίωσιν, καὶ δευτέραν τινα γένησιν ἡ λακέλλα χάριν παρίσχυν. *Act.* II. 40. σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης Rom. V. 9. σωθησόμεθα ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Peccata sunt res periculi plena, quia hominem poenis gravissimis reddunt obnoxium: ab hoc periculo eripit, liberat servatque Christus, redemptione facta per sanguinem suum, & venia per praedicationem Evangelii oblata.

Igitur per salutem hic intelligitur remissio peccatorum, non quae peccatori Spem impunitatis & licentiae faciat, sed quae seriam resipiscentiam, emendationem vitae, animique a prioribus vitiis purgationem requirat; cujus consequens est securitas perfecta, & spes certa aeternae felicitatis. Quae omnia, ut sua natura sunt concatenata, voce salutis seu liberationis a periculo non imperfectae brevisque, sed plenae & Deo dignae, significantur. Similia Judaei tradunt de Mose *Megilla* 14 1. *Mechilta* in Ex. XV. 20. *Midrasch Mischle* XIV. 1. XXXI. 17. & in *Schemoth R.* 1. Miriam prophetavit: futurum est ut mater mea gignat puerum, qui *salvabit Israelem*: quando igitur natus est Moses, impleta est domus tota lumine. Tunc pater stetit, & deosculatus est caput filiae, dixitque ei: Filia mea, confirmatum est vaticinium tuum. Quin etiam Messiam peccata obsignaturum, iniquitates expiaturum, & aeternam justitiam reducturum Daniel praedixerat Cap. IX. Et Judaei veteres per *salutem*, quam Jacob moriens expectabat, Messiam intelligunt, *Bereschith R.* XCVIII. 19. cum videret Jacob pater noster Danem, sperabat ipsum esse Regem Messiam; at cum eum videret mortuum, dixit: & hic mortuus est, salutem tuam exspecto, Domine. 20. cum videret eum pater noster, sperabat, ipsum esse, in cujus diebus redemptio obventura esset: cum autem eum vidit mortuum, statim dixit: Salutem tuam exspecto, Domine. Gen. XLIX. 18. Sir. XLVI. 2.

22. Haec scriptorum N. T. consuetudo, dicta V. T. ad testimonium citandi, multorum calumniis ab omni aevo fuit exposita; contendentibus Celso, Porphyrio, Judaeis, aliisque, Prophetas adduci testes pro Christo, de quo tamen nunquam cogitaverint, adeoque verba illorum in aliam mentem ab Apostolis deflexa atque detorta fuisse, ut simplicioribus fucum facerent, persuaderentque, prophetas se habere consentientes, & illorum auctoritate suam doctrinam confirmari. Accedat quis, ajunt, praejudicatis opinionibus vacuus ad lectionem V. T., utatur regulis bonae interpretationis, consideret vim & usum verborum, consilium scriptoris, verba quae praecedunt, & quae sequuntur, an credibile est, illum, his auxiliis adhibitis, in omnibus illis locis Christum inventurum, quae in N. T. ad Christum referuntur? annon contra de aliis plane rebus & personis, de Davide, de natione Judaica, de Salomone, Esajae filio &c. sermonem esse deprehendet? Qui ita sentiunt, tenentur demonstrare & Apostolos omnia ista loca pro totidem vaticiniis de Christo habuisse, & nullum istorum locorum vaticinium de Christo proprie dictum continere. Ad posterius quidem quod

πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἰδοὺ, ἡ παρ- 23
θένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΕΜΜΑ-
ΝΟΥΗΛ· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.) Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ 24
ἀπὸ

22. διὰ] + Ἡσαΐου D. Versio Armena.
τοῦ] prius. — C D 1. Videntur existimasse, si pronomen bis repetereturet, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, orationem non ita molliter fluere.
λέγοντος] — 56. Versio Syra Armena, Arab.
23. ἕξει] λήψεται. 61. ex Versione τῶν Ο Esaiae VII. 14. ἔχει Hieron. ad Pammach. ad versionem Α. Σ. Θ.
καλέσουσιν] καλέσεις D. 2. a prima manu. Ev. 7. Euseb. ex Esaiae l. c. Editiones Bezae, Versio *Piscatoris* & *Belgica*. Juvat ipsum audire *Bezam* in Annotationibus Ed. 1. & 2. ita loquentem: Scio in plerisque exemplaribus legi καὶ καλέσουσι — sed — secutus sum hac in re judicium meum. in Edd. vero 3. 4. 5. Scio in plerisque exemplaribus legi καὶ καλέσουσι, — sed praestat receptam Lectionem sequi. Ubi per *receptam lectionem* eam intelligit, quam ipse, *suum judicium secutus*, invitis plerisque exemplaribus primus typis ediderat. Bonum tamen factum, quod nemo hujus & superioris seculi Editorum lectionem a Beza receptam secutus est.

attinet, nobis longe secius videtur, qui existimamus, oracula v. gr. Danielis de septuaginta hebdomadibus, & Haggaei de gloria templi posterioris non nisi in Jesu impleta fuisse; non tamen audemus, quaecunque loca ex V. T. in N. citantur, in numero vaticiniorum de Christo referre: cum sciamus, hujus sententiae patronos se in maximas difficultates induisse, & Judaeis latissimum disputandi campum & innumerabiles latebras a Grammatica, ab accentibus & punctis, aperuisse; quin totam hanc tractationem tam subtilem & argutam esse, ut a paucissimis intelligatur, contra Judaeos vero aliosque sine fructu adhibeatur. Et sane, licet consilium eorum, qui cuncta haec vaticinia Christo afferere conantur, non improbemus, illisque adeo demus id quod volunt, fateantur tamen necesse est, omne oraculum ita natura sua cum obscuritate esse conjunctum, ut ad illius mentem eruendam requiratur animus aut valde perspicax aut valde docilis, quorum nec illud in plebe Christiana, nec hoc in iis, qui Religionem Christianam oppugnant, invenitur. Videamus igitur an alio, eoque simpliciori & expeditiori modo istud adversariorum telum frangi possit, & disquiramus, utrum scriptores N. T. omnia, quae ex V. citant, loca pro totidem de Christo vaticiniis habuerint, atque pro testimonio citaverint? Ut hoc statuamus, nulla nos cogit necessitas. Cum enim & voces singulas & modos loquendi omnes ab aliis accipere teneamur, quid impedit, quo minus ego duos, tres, quatuor, alterius scriptoris versus meos faciam, iisdemque verbis, eodemque ordine positis, mei animi sensa exprimam, quibus ille alia occasione sui animi sensa expressit? annon pleni sunt omnes Philosophorum Rhetorumque libri versibus Homericis, ad aliam significationem translatis? *Eustath.* in *Od.* T. p. 687. 52. τῷ ἐπὶ ἀμφιγύοις ῥηθέντι — ἐπὶ κακέργῳ ἀνδρός τις τῶν σοφῶν ἐχρήσατο ὕστερον, τὸ μὲν σῶμα φυλάξας τῆς γραφῆς, παραποιήσας δὲ τὸν νοῦν δεξιῶς, πρὸς ὅπερ ἐβούλετο. & cum simili plane modo, Judaeorum scripta citationibus ex V. T. esse referta deprehendamus, quidni Matthaeo aliisque licuit eodem communi jure & consuetudine uti? Accessit ratio peculiaris, cum enim Messiam exspectarent, qui ex familia Davidis nasciturus & majestate sua omnem omnium regum gloriam longe superaturus esset, non poterant non, quicquid unquam de populo aut Rege Judaeorum magnifice dictum erat, ad Messiam referre, tanquam ad illum proprie spectans, utpote qui non extraneus & alienus, verum ex illorum genere & posteritate per continuam successionis seriem omnium majorum omnisque divini favoris haeres esset futurus.

Neque iis, quae hactenus diximus, obstat formula ἵνα πληρωθῇ, quae etiam μεταφορικῶς accipi solet. *Greg. Nyssen.* in Meletium, ἠκούσατε τῆς Ἱερεμίου φωνάς τινας σκυθρωπὰς καὶ γοώδεις — ὅθεν τινα τῆς Ἱερεμίου καὶ ἄλλην φωνὴν — ἐμὴν ποιῆσαι τὴν ᾠδὴν ταύτην — ὅτε μοι μικρὸν ὑπαλλάξαι τὸ γεγραμμένον. ap. *Assem.* Biblioth. Orient. T. 1. 36. Angelus S. *Ephremo*: Cave, inquit, ne *in te impleatur*, quod scriptum est: Ephraim, ut vitula, quae repellit jugum ab humeris suis *Ose.* X. 11. & in Testam. T. 2. f. 231. & *Matth.* XV. 7. καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας. *Luc.* IV. 21. σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Jac. II. 23. καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα. quae oracula alio tempore impleta fuisse manifestum est, iterum vero per translationem impleta dicuntur, cum rei alibi narratae similis alia contigit. vid. 1. *Reg.* I. 14. Ita interpretatus est dicta ex *Psal.* XVI. XXI. LXVIII. citata *Theodorus Mopsuestenus*, patrum longe doctissimus, commentariis in Psalmos & XII. Prophetas. Qui, inquit, haec considerare nolunt, omnia verba ad Christum trahere conantur, ut, quae populo contigerunt, de Christo intelligant, Judaeisque ludibrium praebeant, ostendentibus ex verborum consequentia, nihil eorum ad Christum pertinere. *Synod. V. Cp.* Coll. 4. testim. 20. 21. 22. 23. 24. — Et Evangelista quidem verba ex rebus assumens, eis usus est de Domino, sicut & in aliis diximus. Nam ad Dominum non pertinere in superioribus evidenter ostendimus. A. *Scultetus* exerc. LXII. Neque enim testimonia V. Pacti semper confirmandi, sed saepe illustrandi & concinnioris accommodationis gratia adhibentur in Novo. Quod qui non attendunt ii textus propheticos violentis illis applicationibus corrumpunt, reprehensiones transmutant in consolationes, & narrationes facti praeteriti transformant in promissiones rei futurae; adeoque Judaeis se ridendos proponunt. *Eusebius* H. E. II. 23. ex Hegesippo: καὶ ἐπλήρωσαν τὴν γραφὴν τὴν ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ γεγραμμένην *Esaj.* III. 10. de morte Jacobi justi. *Cosmas Indicopl.* V. p. 227. ὅσα δὲ ἕτερα ἐξέλαβον οἱ ἀπόστολοι ἐκ τῶν Ψαλμῶν, ἔχ ὡς εἰς χριστὸν κυρίως εἰρημένα ἐξέλαβον, , ἀλλ' ὡς ἁρμόζοντα τῇ ὑποθέσει κ. τ. λ. *Anthol* IV. 23. 5. τῆς ἀρετῆς τὸν ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν· ἔνερθε Ἀσκραῖος, δῶμα τόδε προλέγων. *Plut.* de fort. Alex. p. 331. D. ὥστε εἰκὸς εἶναι ὅμοιον ὅτι τῷ αὐτῷ μέτρῳ τὴν μὲν ἀγαμέμνονος ἀνδραγαθίαν κεκόσμηκε τὴν δ' ἀλεξάνδρου μεμιάντευται. Ut finem faciam, iterum dico, facile me pati, ut quis vires suas

in

ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου, καὶ παρέλαβε τὴν
25 γυναῖκα αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ.

τοῦ

Procopius in Eſai. VII. 14. καλέσεις ἔχει, ἀλλ' οὐ καλέσουσιν, ὡς ἐσφαλμένως ἐν εὐαγγελίοις ἐγράφη.

24. διεγερθεὶς] ἐγερθεὶς C. a prima manu. 1. *Epiphan.* Haer. 51. forte quia cap. ſequentis com. 13. 14. 20. 21. ita ſcribitur. At praepoſitio διὰ intendit ſignificationem verbi, III. διακαθαρεῖ. 14. διεκώλυεν. Non ſemiſomnus, ſtatim atque e lecto ſurrexit, ſed poſtquam omnia iterum mature conſideraſſet, ſeque ad negotium gerendum compoſuiſſet.

ὁ] — prius D. 72. Editiones Eraſmi, ſecunda excepta.

25. ἐγίνωσκεν] ἔγνω D. Codices Latini. τὸν] — prius 1.

αὐτῆς] — L D ex emendatione, quia ſuperfluum videbatur.

αὐτῆς τὸν πρωτότοκον] — 1. Verſio *Copta*. Codex *Latinus* Martianaei, *Hieron*. adv. Helvid. Omiſſum de induſtria, judice J. Millio ad Comm. 18. ne cum Helvidio quis exiſtimaret, Mariam, poſtquam Jeſum in lucem edidiſſet, alios peperiſſe.

in hoc campo excerceat, multaque de Chriſto oracula inveniat, & gladio adverſarios aggrediatur, dummodo infirmioribus & minus exercitatis ſcuto uti concedat, ut vel hoc pacto periculum vitemus, dum juxta regulam Juris ſemper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur. vid. *Sir.* XLVIII. 25.

προφήτου] vox Ægyptiis primum uſurpata. *Diogenes L.* prooem. αἰγύπτιοι — φιλοσοφίας, ἧς τὰς προεσῶτας ἱερεῖς εἶναι καὶ Προφήτας. *Lucian.* Dial. Mort. XIII. 1. οὐδὲν ὑγιὲς οἱ τῶν ἀμμωνίων προφῆται ἔλεγον. XIV. 1. χρήσιμον ἐδόκει σοι τὸ παρέχειν σεαυτὸν ἐξαπατηθησόμενον ὑπὸ τῶν Προφητῶν. 5. ὁ ἄμμων γόης καὶ ψευδομάντις ἠλέγχετο, καὶ οἱ Προφῆται κόλακες. *Ælian.* Nat. An. XI. 10. ἅπαντῶσι γραμματεῖς ἱεροὶ καὶ Προφῆται de Ægyptiis. *Macrob.* Saturn VII. 13. Adeo verum eſt, ita, ut dicis, Ægyptios opinari, ut ego ſacerdotes eorum, quos Prophetas vocant, cum in templo vidiſſem. *Orig.* in Rom. II. ult. apud Ægyptios — ſacerdos — aruſpex aut quorumlibet Sacrorum miniſter, vel, ut illi appellant, Propheta omnis circumciſus eſt. *Plut.* Numa p. 66. A. ὁ δὲ μέγιστος τῶν Ποντιφίκων, ὅσιον ἐξηγητὴς καὶ Προφήτης, μᾶλλον δὲ Ἰεροφάντης τάξιν ἐπέχει — κωλύων παρεκβαίνειν τὰ νενομισμένα & de Def. Orac. p. 412. B. ἐχεκράτησε προφητεύοντος ἀνεῖλε νίκην καὶ κράτος πολέμου τοῖς ἕλλησιν ὁ θεὸς. Alex. p. 680. D. ὁ μὲν Προφήτης αὐτὸν ὁ ἄμμωνος ἀπὸ τοῦ θεοῦ χαίρειν, ὡς ἀπὸ πατρὸς, προεῖπεν. *Pauſan.* Phoc. c. 6. ὧλην δ' ὃς γένετο πρῶτος φοίβειο προφήτας. *Feſtus*: prophetas in Adraſto Julius nominat Antiſtites ſacrorum, oraculorumque interpretes. Quum capita viridi lauro velare imperant prophetae, ſancta ita caſte qui parant ſacra. *Apulej.* de Dogm. Plat. 1. Aſtrologiam ad usque Ægyptum ivit petitum, ut inde Prophetarum etiam ritus addiſceret. de Mundo: Veluti prophetae quidam Deorum majeſtate completi effantur.

23. ὃ ἐστι μεθερμηνευόμενον] *Polyb.* VI. 24. ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἐκλέγεσι, τοὺς καλουμένους ἐξτραορδιναρίους, ὅ μεθερμηνευόμενον ἐπιλέκτους δηλοῖ. & II. 15. τὸ γὰρ τραυς ἑρμηνευόμενον ἐστι πέραν, διὸ τοὺς ἐπέκεινα τῶν ἄλπεων τρανσαλπίνους καλοῦσι. *Plut.* in Lat. μεθερμηνευόμενα κατὰ λέξιν.

μεθ' ἡμῶν ὁ θεός] *Il.* ω. 258. Ἕκτορά τ' οὐ θεὸς ἔσκε μετ' ἀνδράσιν, ἀλλ' ἐφέπεκει ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο, quod etiam ad Platonem refertur apud *Plutarchum*, ut vidimus ad comma 20. Cum vero a Matthaeo ſcriptum ſit ὁ θεὸς, ſignificat Chriſtum eſſe eum, qui Deum nobis conciliat, nobisque divini favoris pignus eſt. Emanuel dicitur, ut Gabriel, Raphael, Ezechiel, Daniel. 2. Chron. XXXII. 8.

Nemo Judaeus haec Eſajae verba de Meſſia intellexit, ſed de filio ex puella, tum innupta, Eſajae nascituro, poſt cujus nativitatem terra a metu Syrorum eſſet liberanda. Judaeos ſequuntur *Pellicanus* & *H. Grotius*.

24. προσέταξεν] ἐπίταγμα κάλλιον ἢ πρόσαγμα, καὶ ἐπιτάττω ἢ προσάττω. Thomas M.

25. ἐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν] *Iſaeus* Orat. 2. πρὶν γνῶναι τὸν ἡμέτερον θεῖον αὐτὴν, ἢ ὅσοι, ἐκείνου γιγνώσκοντος, ἐπλησίαζον. *Plut.* de Virt. Mulier. p. 259. C. γύναιον ἐγνωσμένον ζῶντι τῷ Γαλάτῃ. Pompejo p. 638. C. ὅσαι δὲ τῶν Μιθριδάτου παλλακίδων ἀνήχθησαν, ἠδεμίαν ἔγνω. Eumene p. 583. D. Βαρσίνην γὰρ τὴν ἀρταβάζου πρώτην ἐν ἀσίᾳ γνοὺς ὁ ἀλέξανδρος, ἐξ ἧς υἱὸν ἔσχεν Ἡρακλέα. Bruto p. 986. A. ἔγνωκει τὴν Σερβιλίαν νεανίας ὢν ἔτι. Quaeſt. Rom. p. 273. B. γνωρισθεῖσαν δὲ τότε. Romulo p. 20. B. ἔγνω τὴν Λαρεντίαν. Alexandro p. 676. D. ἔτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου πλὴν Βαρσίνης. Catone min. p. 762. E. μίαν, ἣν ἔγημεν ἐξ ἀρχῆς, γνοὺς γυναῖκα. Pompejo p. 647. B. ἥτε σωφροσύνη τοῦ ἀνδρὸς μόνην γινώσκοντες τὴν γεγαμημένην. in Monit. Polit p. 818. B. ἀκούσας τὴν ἀδελφὴν ἐγνωκέναι τινὰ τῶν καλῶν καὶ νέων. Galb. p. 1056. E. οὐκ ἔφευγε Γαΐου καίσαρος υἱὸς λέγεσθαι — ἐγνώκει γὰρ ὁ Γαΐος τὴν τεκοῦσαν αὐτόν. *Heliodor.* I. p. 14. εἰ δὲ μὴ γνώσεταί τις ἀισχρῶς. & II. p. 72. *Caeſar* de B. G. VI. 21. intra annum vero viceſimum feminae notitiam habuiſſe in turpiſſimis habent rebus. *Ovid.* Epiſt. Hypſipyles 43. non ego ſum furtim tibi cognita. & 133. Turpiter illa virum cognovit adultera virgo. *Claudian.* de R. P. 1. Impatiens neſcire torum, nullasque mariti Illecebras, nec dulce patris cognoſcere nomen. *Ovid. Metamorph.* IV. 594. Ille ſuae lambebat conjugis ora, inque ſinus caros, veluti cognosceret, ibat. *Horat.* Epiſt. II. 1. 132. Caſtis cum pueris ignara puella mariti. *Silius* II. 68. Haec ignara viri, vacuoque aſſueta cubili. *Ælian.* A. N. VIII. 17. εἶτα ἐμπλήσας ἕκαστος τὴν σύννομον, τὸ ἐντεῦθεν ἐπὶ τούτοις ἐκ οἶδεν αὐτήν. *Hermogenes* de Invent. IV. 8. ex Menandro. Ἔγνων μὲ, τὸ γὰρ διεφθάρθαι καὶ ὑβρίσθαι σεμνῶς ἔγνω μοι εἰπὼν, ἐκόσμησε πρᾶγμα αἰσχρὸν σεμνοτέρᾳ λόγου συνθέσει. *Jamblich.* Vit. Pythag. 9. σπεύδοντα δὲ καὶ τοῦτο, ὅπως αὐτοῖτε μόνας ἐκείνας εἰδήσωσι.

ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον] Primogenitus eſt, ante quem alius natus non eſt, ſive deinde alii ſecuti fuerint ſive non. *Silius* IV. 787. Prima domus atque unica proles. Demonax 29. vero apud *Lucianum* Sophiſtam agit, dum ei qui ſibi πρῶτος καὶ μόνος τῶν Διαλεκτικῶν videbatur, objicit εἰ μὲν πρῶτος, οὐ μόνος, εἰ δὲ μόνος, οὐ πρῶτος.

Simile de Ariſtone memoriae proditum eſt. *Plut.* Conviv. VIII. 1. p. 715. E. ἅμα δὲ τῆς λεγομένης ἀρίστωνι τῷ Πλάτωνος πατρὶ γενέσθαι κατ' ὕπνον ὄψεως, ἀπαγο-

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ Βα- 1
σιλέως, ἰδοὺ, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες· 2
Ποῦ

1. δὲ] — 86. Ev. 24.
Ἰησοῦ] + Χριστοῦ 3. 9. 14. 73.
ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως] — 30. 49. 55. 62. *Millio* Prol. 1477. ſuſpecta fere ſunt *παρεμβλήσεως*, quis, inquit, verba tam inſignia absque omni erroris occaſione praetermiſerit? At facile eſt occaſionem inveni-

ἀπαγορευόσης μὴ συγγίνεσθαι τῇ γυναικὶ, μηδὲ ἅψασθαι δέκα μηνῶν ἐμνημόνευσεν. Diog. L. III. 2. ἀθήνησιν ἦν λόγος, ὡραίαν οὖσαν τὴν Περικτιόνην βιάζεσθαι τὸν ἀρίστωνα, καὶ μὴ τυγχάνειν· παυόμενον δὲ τῆς βίας ἰδεῖν τὴν τοῦ ἀπόλλωνος ὄψιν. ὅθεν καθαρὰν γάμων φυλάξαι, ἕως τῆς ἀποκυήσεως. & *Heſych. Mileſ.* φασὶ δὲ, ὡς ἔκ τινος θείας ὄψεως ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔγκυος γέγονε, ἐπιφανέντος αὐτῇ τοῦ ἀπόλλωνος. καὶ, ἡνίκα ἔτεκε τὸν Πλάτωνα, τότε αὐτῇ ὁ ἀνὴρ συνεγένετο. & de Hercule *Hygin.* F. 29. ſenſit Amphitryon numen aliquod fuiſſe pro ſe, ex qua die cum ea non concubuit.

1. *Bethlehem* ſex miliaria Romana aberat Hieroſolymis auſtrum verſus; *Euſebius* Βηθλεὲμ φυλῆς Ἰούδα, ἀιλίας ἀποθεν σημείοις ϛ. πρὸς τὰ νότια, quem ſequuntur *Hieronymus*, *Sulpicius Severus* & *Phocas*.

ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως] Hebraiſmus, tempore Regis Herodis. Notandum autem, hiſtoriam Evangelicam atque Apoſtolicam incipere ab Herode magno & deſinere in Agrippa ultimo rege Judaeorum.

μάγοι] In *Actis* Apoſtolorum mentio fit Simonis & Elymae magorum. quatuor fere iſta conſenſu veterum de Magis traduntur, fuiſſe Perſas ſive Parthos, Religionis Antiſtites, frequenter peregrinationes inſtituiſſe, & contemplationi aſtrorum vel potius Aſtrologiae operam dediſſe. *Xenoph.* Cyr. Inſt. IV. πρῶτον μὲν τοὺς Μάγους καλέσας τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. *Diog. L.* procem. 1. τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἔνιοί φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι· γενέσθαι γὰρ παρὰ μὲν Πέρσαις Μάγους, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις καὶ Ἀσσυρίοις Χαλδαίους. *Lucian.* Longaevis. 4. οἱ καλούμενοι Μάγοι, γένος τοῦτο μαντικὸν καὶ θεοῖς ἀνακείμενον, παρά τε Πέρσαις Πάρθοις καὶ Βακτρίοις -- καὶ Μήδοις. Demonax. 23. μάγῳ τινος εἶναι λέγοντος, καὶ ἐπῳδὰς ἔχειν ἰσχυρὰς, ὡς ὑπ' αὐτῶν ἅπαντας ἀναπείθεσθαι καὶ παρέχειν αὐτῷ, ὁπόσα βέλεται. — ἔλεγε Μάγος τε εἶναι, καὶ δύνασθαι αὐτῷ ἀναγαγεῖν τοῦ παιδὸς τὸ εἴδωλον. *Herodian.* IV. 12. 8. Caracallam Μάγων τοὺς ἀρίστους ζητήσαντα, νεκυΐας δὲ χρησάμενον μαθεῖν περὶ τῆς τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. *Plut.* Numa p. 70. D. καταγαγεῖν τὸν Διὰ μαγεύσαντας ἐκείνους. *Porphyr.* de Abſtin. IV. 16. παρά γε μὴν τοῖς Πέρσαις οἱ περὶ τὰ θεῖον σοφοὶ καὶ τότε θιῤῥάπτοντες Μάγοι μὲν προσαγορεύονται. τοῦτο γὰρ δηλοῖ κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον ὁ Μάγος. Οὕτω δὲ μέγα καὶ σεβάσμιον γένος τοῦτο παρὰ Πέρσαις νενόμισαι, ὥστε καὶ Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπου ἐπιγράψαι τῷ μνήματι πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ μαγικῶν γέγοιτο διδάσκαλος. *Æſchines.* ὅτε Φρυνώνδας, ὅτ' Εὐρύβατος, εἰδέ ἄλλος τις πάποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος Μάγος καὶ γόης ἐγένετο. *Ammon.* Μάγον τόντε φαρμακὸν ὡς αἰσχύνης ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος. καὶ τὸν περὶ τὰς θεὰς ἱερουργὸν ὡς Ἡρόδοτος. [1. 140.] *Heſych.* μάγον — τὸν θεοσεβῆ καὶ θεόλογον καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι ἅτως λέγουσιν. *Sophocles* Oedipo Tyranno. ὑφὶς μάγον τοιόνδε μηχανορράφον δόλιον ἀγύρτην, ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσιν μόνον διόρκει, τὴν τέχνην δ' ἔφυ τυφλός. *Plut.* Alex p. 666. A. ὅσοι δὲ τῶν Μάγων ἐν Ἐφέσῳ διατρίβοντες ἔτυχον, templi Epheſini conflagrationem de nativitate Alexandri M. interpretati ſunt. — οἱ μάγοι ὀνείρας ἐξηγοῦνται. *Curtius* VII. 4. 8. Magnae artis, ſi modo ars eſt, non vaniſſimi cujusque ludibrium, magis profeſſione quam ſcientia celeber. *Diogenes* L. Democrit. IX. 34 ἔτος μάγων τινῶν δήκουσε καὶ χαλδαίων, Ξέρξε τοῦ βασιλέως ἐπισάτας τῷ πατρὶ αὐτοῦ καταλιπόντος — παρ' ὧν τότε περὶ θεολογίας καὶ ἀστρολογίας ἔμαθε ἔτι παῖς ὤν. Socrate II. 45. φησὶ δ' ἀριστοτέλης, Μάγον τινὰ ἐλθόντα ἐκ Συρίας εἰς ἀθήνας, τότε ἄλλα καταγνῶναι τοῦ Σωκράτους, καὶ δὴ καὶ βίαιον ἔσεσθαι τὴν τελευτὴν αὐτῷ. *Catull.* 91. Naſcatur Magus ex gnati matrisque nefando Concubitu, & diſcat Perſicum aruſpicium. Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet, ſi vera eſt *Perſarum* impia relligio. *Cic.* de Divinat. I. 23. Quid ego, quae magi Cyro illi principi interpretati ſunt, ex Dinonis Perſicis libris proferam? nam cum dormienti ei ſol ad pedes viſus eſſet, ter eum ſcribit fruſtra appetiviſſe manibus, cum ſe convolvens ſol elaberetur & abiret: ei magos dixiſſe quod genus ſapientum & doctorum habetur *in Perſis*, ex triplici appetitione ſolis, XXX. annos Cyrum regnaturum eſſe, portendi — Qua nocte templum Epheſiae Dianae deflagravit, eadem conſtat ex Olympiade natum eſſe Alexandrum, atque ubi lucem coepiſſet, clamitaſſe magos, peſtem ac perniciem Aſiae proxima nocte natam. & 41. eaque Divinationum ratio ne in barbaris quidem gentibus neglecta eſt — *in Perſis* augurantur & divinant Magi, qui congregantur in fano commentandi cauſſa atque inter ſe colloquendi — nec quisquam rex Perſarum poteſt eſſe, qui non ante magorum diſciplinam ſcientiamque perceperit. *Plin.* H. N. XXIX. 3. ut eſt Magorum ſollertia occultandis fraudibus ſagax. *Horat.* Carm. I. 27. Quae ſaga, quis te ſolvere Theſſalis Magus venenis, quis poterit Deus? *Vellej.* P. II. 24. Sulla — cum ad eum *legati Parthorum* veniſſent, & in iis quidam *magi* ex notis corporis reſpondiſſent, coeleſtem ejus vitam & memoriam futuram. *Senec.* Epiſt. 58. Hoc ſcis, puto, Platoni diligentiae ſuae beneficio contigiſſe, quod natali ſuo deceſſit, & annum unum atque octogeſimum implevit ſine ulla deductione. Ideo *Magi, qui forte Athenis erant*, immolaverunt defuncto, amplioris fuiſſe ſortis quam humanae rati, quia conſummaſſet perfectiſſimum numerum, quem novem novies multiplicata componunt. *Juſtin.* I. 1. primum artes magicas inveniſſe, & mundi principia ſiderumque motus diligentiſſime tractaſſe. *Apulej.* Apolog. 1. 147. Si, quod ego apud plurimos lego, *Perſarum* lingua Magus eſt, qui noſtra ſacerdos — ſin vero more vulgari eum iſti proprie magum exiſtimant, qui communione loquendi cum diis immortalibus, ad omnia, quae velit, incredibili quadam vi cantaminum polleat. *Sabbath.* f. 75. 1. *Bavabaſra.* Dixit Raf: quicunque diſcit verbum unum a mago, reus eſt mortis. *Philo*,

2 Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ,

re, vel in oſcitantia librarii, vel quod ipſum offendit Hebraiſmus *ἐν ἡμέραις*, vel quod iſta verba parum neceſſaria judicavit. Jure ergo Millio regerimus, quis abſque omni additionis occaſione haec addidiſſet?

Ἱεροσόλυμα] Ἱερσαλὴμ C. L. 3. 4. 5. 9. 44. 45. 47. 63. 72. 73. 80. 106. Colb.

2. αὐτοῦ τὸν ἀστέρα] τὸν ἀστέρα αὐτοῦ Ed. *Compl.*

lo, quod omnis probus liber T. II. p. 456, 44. *Ἐν Πέρσαις μὲν τὸ μάγων, οἱ τὰ φύσεως ἔργα διερευνάμενοι πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καθ' ἡσυχίαν τὰς θείας ἀρετὰς τρανωτέραις ἐμφάσεσιν ἱεροφαντοῦντάι τε καὶ ἱεροφαντοῦσιν. Strabo* XV. p. 1106. A. *παρὰ δὲ τοῖς Πέρσαις οἱ Μάγοι καὶ νυκτομάντεις καὶ ἔτι οἱ λεγόμενοι λεκανομάντεις καὶ ὑδρομάντεις.*

ἀπὸ ἀνατολῶν & 2. *ἐν τῇ ἀνατολῇ*] Significat plagam mundi orientalem; & quod hic praecipue notandum eſt, Regnum Parthicum Regnum orientis vocari ſolet. *Anthолog.* Epigramm. M S. *ἀντιπάτρῳ εἰς τὸν καίσαρα μέλλοντα ἀπαίρειν ἐπὶ τοὺς Πάρθους, ἤδη ὑποσπόνδους. Στέλλειν ἐπ' Εὐφράτην Ζηνὸς τέκος, εἰς σὲ γὰρ ἤδη Ἥωοι Πάρθων αὐτομολοῦσι πόδες. Στέλλειν ἄναξ θεὸς δὲ φόβῳ κεκλασμένα τόξα, καῖσαρ πατρῴων ἄρξαι ἔτ' ἀντολέων. ῥώμην δ' ὀκεανῷ περιτέρμονα πάντοθεν αὐτὸς πρῶτος ἀνερχομένῳ σφράγισαι ἠελίῳ Philo* de Leg. ad T. 2. p. 584. 9. *οὐ παρῆσαν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, ἃς δίδιεν ἔθνη τὰ ἑῷα, καὶ ἡγεμόνες αὐτῶν Παρθυαῖοι. Ovid.* Metam. 1. 61. Eurus ad auroram, Nabathaeaque regna receſſit, Perſidaque, & radiis juga ſubdita matutinis. *Claudian.* de IV. Coſ. Honorii: Si tibi Parthorum ſolium fortuna dediſſet, care puer, terrisque procul venerandus eois Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiarâs. *Juſtin.* H. IV. 1. 1. Parthi, penes quos, velut diviſione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium eſt. *Florus* II. 8. 2. Cum Perſas & Orientem, Xerxem atque Darium cogitarent. *Jo. Mal la* p. 135. *Κάδης βασιλεὺς βασιλευόντων, ἥλιος ἀνατολῆς, Φλαβίῳ Ἰησιανῷ καίσαρι, σελήνη δύσεως. Hieron.* in *Eſaj.* XLI. 2. ab Oriente] quidam ad Cyrum regem Perſarum referunt, quod ſuſcitaverit eum adverſus Babylonios de Oriente XLVI. 11. ut putant Hebraei. & in XLIX. 12. Perſas intelligimus, qui ad Orientem ſiti ſunt. His adde, quod etiam in Thalmude Babylonico Judaea regio occidentalis vocatur illis nimirum qui in Babylonia habitabant, unde conſequitur, Babyloniam in Judaea viventibus recte ad Orientem dici ſitam: quod etiam accuratiores tabulae geographicae demonſtrant; quae & Babylonem, & Cteſiphontem & Seleuciam, & Perſidem ad Orientem Judaeae exhibent.

βασιλέως] *Etymol. M. βασιλεὺς, βασιλέος, κοινῶς. βασιλέως ἀττικῶς.*

εἰς Ἱεροσόλυμα] Cum tota ipſorum ars conjecturalis eſſet, non putabant regem illuſtrem in vico ignobili naſciturum, ſed illum quaerendum eſſe in urbe regia, in ipſo palatio, atque in familia quae tum regnabat.

2. *αὐτῷ τὸν ἀστέρα*] Quomodo ſtella nova conſpecta potuit illis indicare, Regem in Judaea natum eſſe? an Deus, qui ſtellam ipſis oſtendit, ſimul, quid ſignificaret declaravit? ſilentium Matthaei aliud ſuadet, qui enim narrat, illos divino oraculo in itinere monitos fuiſſe, ne ad Herodem reverterentur, ſine dubio etiam prioris oraculi, ſi quod fuiſſet, mentionem feciſſet. An ſagacitate quadam naturali & uſu rationis vel longa experientia edocti ad eam ſcientiam pervenerant? nec hoc dici poteſt; ſi enim ad ſeriem cauſſarum & effectorum vel ad naturam ſignorum attendimus, nihil in nova ſtella perſpicimus, quod nativitatem Regis portendat. Supereſt igitur, ut illos ex regulis artis ſuae hoc habuiſſe exiſtimemus: quae licet certiſſime futilis, vana atque fallax eſſet, caſu tamen aliquando in verum incidere potuit. Admirabilis hinc elucet ſapientia Dei qui hominum erroribus & ſceleribus uſus Joſephum per ſcelus fratrum in Ægyptum deduxit, regem Babelis per haruſpicia & ſortes Judaeis immiſit *Ezech.* XXI. 11. 12. & Magos hic per Aſtrologiam ad Chriſtum direxit.

Stella autem nova apparente magnos viros aut natos aut denatos fuiſſe, multis veterum obſervatum eſt. *Jalkut Rubeni* f. 32. 3. Qua hora natus eſt Abrahamus pater noſter, ſuper quem ſit pax, ſtetit quoddam ſidus in oriente, & deglutivit quatuor aſtra, que erant in quatuor Coeli plagis. Dixerunt ſapientes Nimrodi: natus eſt Tharae filius hac ipſa hora; ex quo egreſſurus eſt populus, qui haereditabit praeſens & futurum ſeculum: ſi tibi placuerit, detur patri ipſius domus argento auroque plena, & occidat ipſum. *Juſtinus* H. XXXVII. 2. Hujus [Mithridatis] futuram magnitudinem etiam coeleſtia oſtenta praedixerant: Nam eo quo genitus eſt anno, & quo regnare primum coepit, ſtella cometes per utrumque tempus LXX. diebus ita luxit, ut coelum omne conflagare videretur. *Seneca* Q. N. I. 1. Nos quoque vidimus non ſemel flammam ingentis pilae ſpecie, quae tamen in ipſo curſu ſuo diſſipata eſt. Vidimus circa D. Auguſti exceſſum ſimile prodigum: vidimus, cum de Sejano actum eſt: nec Germanici mors ſine denunciatione tali fuit. Dices mihi: ergo tu in tantis erroribus es, ut exiſtimes Deos mortium ſigna praemittere? & VII. 17. qui poſt necem Divi Julii ludis Veneris genitricis circa undecimam horam diei emerſit. *Virgil.* Ecl. IX. 47. Ecce Dionaei proceſſit Caeſaris aſtrum. *Servius*: Cum Auguſtus Caeſar patri ludos funebres celebraret, de medio ſtella apparuit —— quam quidam ad illuſtrandam gloriam Caeſaris juvenis pertinere exiſtimabant —— Vulcanius aruſpex in concione dixit, cometen eſſe, qui ſignificaret exitum noni ſeculi & ingreſſum decimi —— Hoc etiam Auguſtus in libro II. de memoria vitae ſuae complexus eſt. *Plinius* H. N. II. 23. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romae, admodum fauſtus Divo Auguſto judicatus ab ipſo, qui incipiente eo apparuit ludis, quos faciebat Veneri genetrici, non multo poſt obitum patris Caeſaris, in collegio ab eo inſtituto. Namque his verbis id gaudium prodidit: Iis ipſis ludorum meorum diebus ſidus crinitum per VII. dies in regione coeli, quae ſub ſeptentrionibus eſt conſpectum. Id oriebatur circa XI. horam diei, clarumque & omnibus e terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari vulgus credidit, Caeſaris animam inter Deorum immortalium numina receptam;

τολῆ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, 3
καὶ

αὐτῷ] αὐτὸν 15. Ev. 21. Ed. *Eraſmi* 1.
3. Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς] ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης. D. 1. Euſ. D. 7. 2.

quo nomine id inſigne ſimulacro capitis ejus, quod mox in foro conſecravimus, adjectum eſt. Haec ille in publicum, interiore gaudio ſibi illud natum, ſeque in eo naſci arbitratus eſt, &, ut verum fateamur, ſalutare id terris fuit. *Lucan.* I. 529. crinemque timendi ſideris, & terris mutantem Regna cometen. *Juvenal.* VI. 407. Inſtantem Regi Armenio Parthoque cometen prima videt. *Lampridius* Alex. Sever. 13. Fertur pridie natalis ejus tota die apud Arcam Caeſaream ſtella primae magnitudinis viſa. *Diodor. Sic.* II. 30. ἔστι δὲ ὅτε κομήτων ἀστέρων ἐπιστολὰς —— ὠφελίμους τε καὶ βλαβερὰς, ἐ μόνον ἔθνεσι καὶ τόποις, ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἰδιώταις. *Sueton.* Caeſ. 88. in deorum numerum relatus eſt, non ore modo decernentium, ſed & perſuaſione vulgi. ſiquidem ludis, quos primo conſecratos ei haeres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam. Creditumque eſt, animam eſſe Caeſaris in coelum recepti· & hac de cauſſa ſimulacro ejus in vertice additur ſtella. Claudio 46. Praeſagia mortis ipſius praecipua fuerunt; exortus crinitae ſtellae, quam cometen vocant. Vespaſiano 23. Cum inter prodigia caetera —— & ſtella crinita in coelo adparuiſſet —— ad Parthorum regem, qui capillatus eſſet, pertinere dicebat. *Claudian.* de IV. Coſ. Honorii —— cum ſolita miles te voce levaſſet —— viſa etiam medio populis mirantibus audax ſtella die —— apparet, quid ſigna ferant, ventura poteſtas claruit Aſcanio, ſubita cum luce comarum innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus vertice fatalis redimiret tempora candor. At tua coeleſtes illuſtrant omina flammae. *Tacitus* A. XIV. 22. Sidus cometes effulſit, de quo vulgi opinio eſt, tanquam mutationem regis portendat. Igitur quaſi jam depulſo Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant. Ut vero regem illum in Judaea natum crederent, fama impulſos fuiſſe puto; percrebuerat enim Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur. Id —— Judaei ad ſe trahentes rebellarunt, *Sueton.* Veſpaſ. 4. ſimilia habent *Tacitus Hiſt.* V. 13. *Joſephus*, & ſcriptores N. T. qui etiam narrant multos Pſeudochriſtos ea occaſione prodiiſſe.

De Jeſu nativitate & Magorum adventu ita ſcribit *Chalcidius* in Timaeum Platonis C. VII. 126. Eſt quoque alia ſanctior & venerabilior hiſtoria, quae perhibet, ortu ſtellae cujusdam non morbos mortesque denunciatas, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanae conſervationis, rerumque mortalium gratiam. Quam ſtellam cum nocturno itinere ſuspexiſſent Chaldaeorum profecto ſapientes viri, & conſideratione rerum coeleſtium ſatis exercitati, quaeſiviſſe dicuntur recentem ortum Dei, repertaque illa majeſtate puerili veneratos eſſe, & vota Deo tanto convenientia nuncupaſſe.

Inexcuſabiles erant Judaei, qui ad novam iſtam ſtellam, quae Magos excitaverat, animum adtendere neglexerunt; licet vaticinium Bileami Num. XXIV. 17. de ſtella ex Jacobo oritura ad Meſſiam referrent. *Thargum Onkelos*: Surget rex ex Jacobo & Meſſias ungetur ex Israele, & occidet magnates Moab, & dominabitur omnibus filiis hominum. *Jonathan*: Regnabit Rex potens e domo Jacobi, ungetur Meſſias, & ſceptrum potens ex Israele. *Hieroſol.* Surget rex ex domo Jacobi & liberator ac dominator ex domo Israelis, & ad comma 7. ſurget rex eorum filiis eorum, & liberator eorum ex illis, & inter illos erit, & congregabit captivitatem eorum ab urbe adverſariorum —— & magnificabitur regnum Meſſiae Regis. *Maimonid.* Tract. Melakin. c. 11. 1. Sceptrum orietur ex Israele. Hic eſt Rex Meſſias. Et percutiet angulos Moabi. Hic eſt David. & dominabitur filiis Seth. Hic eſt rex Meſſias, de quo ſcriptum eſt, *Pſ.* LXXXVII. 8. dominabitur a mari ad mare, & a fluvio ad fines terrae. *Abeneſra* in l. Multi hanc ſtellam interpretantur de Meſſia. Quid quod iidem Judaei, poſtquam vix CXXX. anni a Chriſto nato elapſi eſſent, quendam, *Barchochebam* cognominatum, magna animorum conſenſione pro vero Meſſia habuerunt, ea praeſertim ratione ducti, quod nomen ejus *filium ſtellae* ſignificaret, adeoque Prophetia Bileami ei conveniret, donec maximo ſuo damno aliud edocti ſero nimis ſe deceptos agnoſcerent, & impoſtoris nomen in *Barchosbam*, quod filium mendacii denotat, immutarent. vid. *Buxt.* Lex. Thalm p. 1028.

Verbum προσκυνεῖν frequentius & quidem apud ſcriptores ἀττικωτέρους cum caſu quarto junctum occurrit: non tamen deſunt loca non ſolum N. T. & τῶν ο. verum etiam apud profanos ſcriptores, in quibus cum caſu tertio conſtructum reperitur. *Lucian.* Navig. 37. οἱ βάρβαροι προσκυνείτωσαν ἡμῶν. *Ælian* H. A. X. 24. ταύτῃ τοι καὶ προσκυνοῦσιν. *Plut.* in Camill. 145. C. ὅτε λευκρήτιος ἔφη, προσκυνήσας τῷ θεῷ, προσίθεσθαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. *Xiphilin.* de Decebalo: καὶ ἐς τὴν γῆν πεσὼν καὶ προσκυνήσας αὐτῷ. *Ælian.* V. H. I. 21. Ἰσμηνίας αἰσχύνης χωρὶς πᾶς Περσῶν βασιλεῖ προσεκύνησεν. *Polyb.* V. 86. τῇ γὰρ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεί πως οἱ κατὰ κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκυνοῦσι.

Προσκυνεῖν reſpondet voci Hebraicae השתחוה & ſignificat, toto corpore in terram ſe proſternere honoris exhibendi cauſſa. Comm. 2. πεσόντες προσεκύνησαν. *Gen.* XLIII. 26. 1. *Cor.* XIV. 25. πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει. *Schebuos f.* 16. 2. & *Horajoth f.* 4. 1. inclinatio ſuper faciem, incurvatio in genua, adoratio, extenſio manuum pedumque. Ritus erat Perſicus, *Herodot.* I. 134. οἱ συντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίη εἰ ὁμοῖοι εἰσὶν οἱ ἐντυγχάνοντες. ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέεσι τοῖσι σώμασι. ἢν δὲ ἢ ἕτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ἢ ἕτερος ἀγενέστερος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον, quum in via ſibi occurrunt, ex hoc quis cognoſcat, an pares ſint: nam ſalutationis loco mutuo ora oſculantur: quod ſi alter fuerit inferior paulo, malas oſculantur: ſin autem alter multo fuerit ignobilior, proſtratus adorat alterum. *Polyaen.* p. 328. εἰς γόνυ κλίναντες ταῖν χεροῖν διατρίβετε τὴν γῆν —— οἱ δὲ Πέρσαι, σχῆμα προσκυνήσεως ἰδόντες.

τες. & 622. οἱ Σατράπαι καταπηδήσαντες Δάρειον προσεκύνησαν καὶ βασιλέα Περσῶν ἐσήσαντο. *Plut.* de Am. frat. p. 488. F. ἀποδειχθέντος τοῦ Ξέρξε βασιλέως ὁ μὲν ἀριμένης εὐθὺς —— προσεκύνησε τὸν ἀδελφόν. *Lucian.* Navigio 30. ὦ βασιλεῦ, ὑποκύψας ἐς τὸ Περσικὸν προσκυνῶ σε περιαγαγὼν ἐς τὰπίσω τὼ χεῖρε. *C. Nepos* Conon. 3. neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te Regem, quod προσκυνεῖν illi vocant. *Liban.* O. XIX. p. 484. C. προσκυνοῦσιν, ὥσπερ οἱ Πέρσαι τὸν δεσπότην. *Xenophon.* Rer. Graec. IV. νῦν δὲ ἔξεστι σοὶ μεθ' ἡμῶν γενομένῳ, μηδένα προσκυνοῦντα, μηδὲ δεσπότην ἔχοντα ζῆν καρπιζομένῳ τὰ σαυτοῦ. *Seneca* Troad. 709. Dominique pedes ſupplice dextra ſtratus adora. *Joſeph.* A. VI. 13. de Davide & Saule, ἐπισταφέντος δὲ τοῦ βασιλέως προσκυνεῖται αὐτὸν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ὡς ἔθος. Par igitur eſt, ubi de Rege agitur, exiſtimare, Magos eo honore Jeſum proſecutos fuiſſe, quo Regem ſuum ſolebant. Notandum vero Graecos Romanosque nemini mortalium hunc honorem exhibuiſſe, apud quos nonniſi in ſacris proſterni mos erat. *Eurip.* Phoeniſſ. 300. γονυπετεῖς ἕδρας προσπίτνῶ σ', ἄναξ, τὸν οἰκοδῶ νόμον σέβουσα & Oreſt. 1507. προσκυνῶ σ' ἄναξ νόμοισι βαρβάροισι προσπεσὼν O. οὐκ ἐν Ἰλίῳ τάδ' ἐστὶν, ἀλλ' ἐν ἀργείᾳ χθονί. *Iſocrat.* in Panegyr. notantur Perſae θηητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, & apud *Curtium* VIII. 7. 13. Alexandro exprobrat Calliſthenes: Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerarique te ut Deum. *Livius* XXX. 16. de Legatis Carthagin. more adulantium, accepto credo ritu ex ea regione, ex qua oriundi erant, procubuerunt. *Athenaeus* VI. p. 251. D. Δημάδην δὲ ι. ταλάντοις ἐζημίωσαν ὅτι θεὸν εἰσηγήσατο Ἀλέξανδρον καὶ Δημαγόραν δ' ἀπέκτεινον, ὅτι πρεσβεύων ὡς βασιλέα προσεκύνησεν αὐτόν. Et *Libanius* conqueritur eos, quos Baſilius M. ipſi miſerat, nimium ipſi honorem habuiſſe Epiſt. 1594. μικροῦ δέ με καὶ Καππαδόκην ἔθηκαν, ἀεί μοι τὸ προσκυνῶ σε προσάδοντες. Δεῖ δὲ ὅμως ἀνέχεσθαι Βασιλέως κελεύοντος. *Ælianus* V. H. I. 21. laudat Iſmeniae Thebani τὸ σοφὸν ἅμα καὶ ἑλληνικὸν, cum enim monitus fuiſſet, τὸν εἰς ὀφθαλμὸς ἐλθόντα τοῦ βασιλέως μὴ πρότερον λόγε μεταλαγχάνειν, πρὶν ἢ προσκυνῆσαι αὐτὸν —— περιελόμενος τὸν δάκτυλον ἔῤῥιψεν ἀδήλως παρὰ τὰς πόδας —— καὶ ταχέως ἀνακύψας, ὡς δὴ προσκυνῶν, πάλιν ἀνείλετο αὐτὸν, καὶ δόξαν μὲν ἀπέσειλε τῷ Πέρσῃ προσκυνήσεως, ἃ μὴν ἔδρασεν ἀδὲν τῶν ἐν τοῖς ἕλλησιν αἰσχύνην φερόντων. *Eſther.* III. Cum igitur Matthaeus, qui ignorare non potuit, quo loco adoratio hominis mortalis apud Graecos haberetur, nihilominus Chriſtum a Magis adoratum fuiſſe tanquam rem ipſi valde honorificam & glorioſam litteris conſignarit, non obſcure Graecis imprimis lectoribus ſignificavit, Chriſto, qui, ut modo narraverat, non ſanguine humano ſed ſtirpe divina ſatus eſſet, adorationis honorem jure deberi, quod apertius alibi declaravit XXVIII. 9. Conf. *Luc.* XXIV. 52. *Heb.* I. 6.

3. ἐταράχθη] Si, quod prae ſe ferebant, verbis Propherarum fidem habuiſſent, & ſpem in Meſſia jamjam adventuro poſuiſſent, quid erat cauſſae, cur illius nativitate audita turbarentur? Meſſias rex eſt coeleſtis & totius humani generis ſervator, cujus beneficium non ſolum ad Herodem ipſum omnesque ejus ſubditos, ſed & ad omnes in univerſum homines ſpectabat: en ego, inquit angelus, ingentem vobis nuntio laetitiam toti populo futuram: videlicet vobis hodie natum eſſe ſervatorem, qui eſt Chriſtus Dominus in oppido Davidis. *Luc.* II. 10. 11. Non abs re igitur vetus Eccleſia in hymno quaeſivit: Hoſtis Herodes impie, Chriſtum venire quid times? Non eripit mortalia, qui regna dat coeleſtia. Fac porro, ipſos ex praejudicio gentis cogitaſſe de Meſſia, qui imperium in Judaeam ſibi deſtinatum, more aliorum principum, vi occupaturus, hoſtesque debellaturus eſſet, quid vel haec cogitatio habebat, quod aut Herodem Septuagenarium & aegrotum, & adulto iſto infante non ſuperſtitem futurum, aut Hieroſolymitanos tyrannidis Herodis pertaeſos & qualemcunque potius Regem quam Herodem optantes jure perturbare poterat? Duas tamen deprehendimus iſtius conturbationis cauſſas, animum ſibi male conſcium, & recordationem eorum, quae inter initia regni Herodis acciderant. Primo tyranni ſemper ſunt ſuſpicaces & meticuloſi (*Tacit.* H. IV. 83. Ptolemaeus, ut ſunt ingenia regum, pronus ad formidinem. *Silius* II. 499. &, quantum terrent, tantum metuentia regna. *Senec.* Oedip. 705. Qui ſceptra duro ſaevus imperio regit, Timet timentes, metus in auctorem redit. Thyeſt. 607. vos, quibus rector maris atque terrae jus dedit magnum necis atque vitae, Ponite inflatos tumidosque vultus: quicquid a vobis minor extimeſcit, Major hoc vobis dominus minatur. omne ſub regno graviore regnum eſt.) Matthaeus, quod ſcriptoribus S. alias ſolemne eſt, unico verbo tanquam in tranſitu indolem & characterem morum Herodis accuratiſſime exprimit. Herodes imperium, vi & fraude quaeſitum, iisdem artibus retinuerat; cumque ipſe Hyrcano, Ariſtobulo atque Antigono legitimis haeredibus e medio ſublatis regnum invaſſiſſet, metuebat ne eodem modo ipſe dejiceretur, ſuſpicionibus, creſcente inprimis aetate, indulgebat, hisque excruciabatur; hinc factum, ut hoc tempore filios Antipatrum, Ariſtobulum, & Alexandrum, regni affectati reos peragerat, & laqueo necaret, quae Fl. Joſephus prolixe narrat. Familia Regia, cum ditioribus & tota Sadducaeorum ſecta poſt hanc vitam nihil metuebat: quare ſapientiſſima Dei providentia ita res diſpoſuit, ut in hac ipſa vita conſcientia male factorum agitati metuerent, eoque pacto poenas darent. Cur denique Phariſaei, quorum magna pars, ficta atque ſimulata pietatis ſpecie, fallebant, Meſſiae τῷ καρδιογνώστῃ adventu nunciato turbati fuerint, dicere non eſt neceſſe. Alteram anxietatis atque perturbationis cauſſam diximus fuiſſe memoriam motuum inter initia regni Herodis excitatorum: tum enim Parthi, duce Pacoro regis filio, Hieroſolymis & tota Judaea occupatis Antigonum regem conſtituerunt: Hyrcano rege auribus abſciſſis in captivitatem abducto, & Herode vix fuga ſibi conſulente, donec multis praeliis commiſſis, urbe direpta & incenſa per Parthos, & paullo poſt per Romanos obſeſſa atque expugnata, & Antigono ſecuri percuſſo, aegre finis bello imponeretur. Horum temporum pericula atque calamitates animo revolventes, non ſecus ac ſi novae Parthorum incurſiones a magis iſtis, ceu Parthorum legatis, denunciarentur, anxiis cogitationibus agitabantur.

ἐταράχθη πᾶσα Ἱεροσόλυμα] Ἱεροσόλυμα pluralis eſt vox generis neutrius, πᾶσα vero eſt feminina ſingularis. Deeſt vox ἡ πόλις. Ita legitur *Eſther.* III. 15. in editione Hexaplari, ἡ δὲ πόλις Σῦσα ἐταράσσετο. IX. 18. ἐν Σούσοις τῇ πόλει *Xenoph.* Paed. 2. τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταστῆναι.

καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ 4 Γραμ-

πᾶσα] — D.

4. πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς] Etiam vicarius Pontificis, & Pontifices exauctorati, & Pontifici sanguine proxime conjuncti, & stationum sacerdotalium principes, Pontifices seu summi sacerdotes nuncupantur. Vicarium *Maimonides* Halach. l. Abodath jom haccipurim c. 1. vocat כהן גדל אחר Pontificem alium, & *Horajoth* f. 17. col. 4. eodem die visi sunt bini ejus filii Pontifices. *Joſ.* A. XVII. 4. 6. συμβαίνει δὲ καὶ ἕτερον ἀρχιερέα καταστῆναι πρὸς μίαν ἡμέραν. & XX. 8. ἐξάπτεται δὲ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι τάσις πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ τοὺς πρώτους τοῦ πλήθους τῶν Ἱεροσολυμιτῶν —— τοσαύτη δὲ τοὺς ἀρχιερεῖς κατέλαβεν ἀναίδεια καὶ τόλμη. Capita familiarum sacerdotalium appellantur שרי הכהנים 2. *Paralip.* XXXVI. 14. & 1. *Par.* XXIV. 6. ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῶν Ἱερέων. *Act.* IV. 4. Pontifici Annae junguntur Cajaphas, Joannes, Alexander, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. *Joſepho* sacerdotes exauctorati hoc nomine frequenter veniunt, de Vita §. 38. ἔπεισθεν τοὺς ἀρχιερεῖς Ἄνανον καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Γαμαλᾶ. B. II. 12. 6. τοὺς ἀρχιερεῖς Ἰωνάθην καὶ Ἀνανίαν. IV. 3. 6. ὁ ἀρχιερεὺς Ἰωνάθης υἱὸς ἀνάνη 7. ὁ γεραίτατος τῶν ἀρχιερέων Ἄνανος, & 9. οἵτε δοκιμώτατοι τῶν ἀρχιερέων Γαμαλᾶ μὲν υἱὸς Ἰησοῦς, Ἀνάνῳ δὲ Ἄνανος & 4. 3. ὁ μετὰ Ἄνανον γεραίτατος τῶν ἀρχιερέων Ἰησοῦς & 5. 2. τοὺς δ' ἀρχιερεῖς ἀνιζήτει καὶ —— τὸν μὲν Ἄνανον τῆς πρὸς τὸν δῆμον ἐνοίας, τὸν δὲ Ἰησοῦν τῶν ἀπὸ τοῦ τείχους λόγων ἐπίσκοπτον & VI. 2. 2. πρὸς τοὺς ῥωμαίους κατέφυγον, ὧν ἦσαν ἀρχιερεῖς μὲν Ἰώσητος τε καὶ Ἰησοῦς —— πολλοὶ δὲ τῶν ἄλλων εὐγενῶν τοῖς ἀρχιερεῦσι συμμεταβάλλοντο. A. XX. 9. 2. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας —— εἶχε δὲ οἰκέτας πάνυ μοχθηρὸς, οἳ —— ἐπὶ τὰς ἅλωνας πορευόμενοι τὰς τῶν ἱερέων δεκάτας ἐλάμβανον βιαζόμενοι —— οἵτε ἀρχιερεῖς ὁμοίᾳ τοῖς ἐκείνῳ δήλοις ἦσαν. Illud porro ex Josepho constat, Pontifices exauctoratos non solum apud plebem magna gratia floruisse, verum etiam a successore in consilium fuisse adhibitos, imo veste sacerdotali amictos fuisse B. IV. 3. 10. περικείμενος τὴν ἀρχιερατικὴν ἐσθῆτα ζῶ.

Γραμματεῖς τε λαῶ] 2. *Macc.* VI. 18. ἐλεάζαρος δέ τις τῶν πρωτευόντων γραμματέων. *Joſepho* Macc. 5. ἀνήρ τις ὀνόματι ἐλεάζαρος, τὸ γένος Ἱερεύς, τὴν ἐπιστήμην νομικός. Septem vero fratribus ὁ παιδευτὴς ἡμῶν vocatur. c. 9. A. XVI. 7. 3. συνιχεῖς δὲ διαπειλοῦσιν, εἴ τύχοιεν αὐτοί ποτε τῆς ἀρχῆς, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἄλλων γυναικῶν παῖδας Ἡρώδῃ γεγενημένους Κωμογραμματεῖς κατασήσειν· ἀρμόσειν γὰρ εἰς τοιαύτην χρείαν τὸ νῦν ἐντιμεῖλες αὐτῶν καὶ πρὸς παιδείαν ἐσπεδασμένον. & B. I. 24. 3. αὐτὸς δὲ κωμῶν γραμματεῖς, ἐπισκάπτοντες ὡς παιδευομένους ἐπιμελῶς. A. XVII. 6. 2. τῶν πατρίων ἐξηγηταὶ νόμων ἄνδρες καὶ δήμῳ προσφιλεῖς, διὰ παιδίαν τοῦ νεωτέρου. & B. I. 33. 2. δύο ἦσαν σοφισαὶ κατὰ τὴν πόλιν, μάλιστα δοκοῦντες ἀκριβοῦν τὰ πάτρια —— τούτοις ἐκ ὀλίγοι προσήισαν τῶν τέων ἐξηγεμένοις τὰς νόμους. B. VI. 5. 3. κατὰ νυκτὸς ἐπάτην ἄραν τοσοῦτον φῶς περιέλαμψεν τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπράν, καὶ τοῦτο παρέτεινεν ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν. ὃ τοῖς μὲν ἀπείροις ἀγαθὸν ἐδόκει, τοῖς δ' ἱερογραμματεῦσι πρὸς τῶν ἀποβεβηκότων εὐθὺς ἐκρίθη. *Matth.* XXIII. 2. 7. dicuntur sedere in sede Mosis, & amare ab hominibus vocitari Rabbi. & comm. 34. enumerat Christus προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμματεῖς. Quae differentia illustratur ex Gem. *Sota* Cap. 9. R. Eliezer magnus dicere solebat, inde ex quo templum vastatum est, *Sapientes* coeperunt similes esse *scribis*, scribae Hassani, Hassan denique ipsi plebi. *Chethuboth* f. 105. 1. ביתי סופרים sunt ludi literarii. R. Salomo explicat ללמוד תינוקות ad institutionem puerorum, & ad cod. Sabath f. 31. Scribas interpretatur תלמודי תינוקית. *Targum Hieroſ.* in *Gen.* XLIX. 7. dividam tribum Simeonis, ut sint *scribae Doctores legis*, in congregatione Jacob: Tribum autem Levi dividam in domibus disquisitionum מדרשיא 10. non deficient Scribae Doctores legis de filiis filiorum ejus. Similia Targ. Jonathanis. *Shebath* f. 119. 2. Dixit R. Juda dixisse Rabum: quid est quod scriptum est 1. *Chron.* XVI. 22. ne attingatis unctos meos, & prophetis meis ne male faciatis. Ne attingatis unctos meos: hi sunt pueri ludi litterarii, & prophetas meos ne laedatis: hi sunt discipuli *sapientum*. Dixit Resch Lakisch nomine R. Jehudae principis: Mundus non consistit nisi propter halitum puerorum domus magistri בית רבן. Rabh Papa ad Abhaeum, meus igitur, inquit, & tuus halitus quorsum? Halitus, inquit Rabha Papa, qui cum peccato conjunctus est, non est similis illi, in quo non est peccatum. Atque iterum Resch Lakisch dixit nomine R. Jehudae principis: Non cogunt pueros ludi litterarii feriari, ne quidem extruendi sanctuarii gratia. Rursus Resch Lakisch ad R. Jehudam principem, ita, inquit, accepi a majoribus meis: Omnis urbs, in qua non sunt pueri, qui frequentant ludum litterarium, ea vastatur; Rabina dixit: eam anathemati devovent. γραμματεὺς ergo idem est quod praeceptor, magister, litterator, quod teste Hieronymo significantius Graece dicitur γραμματεὺς in Matth. VIII. 19. *Siracides* XXXVIII. 24. σοφία γραμματέως ἐν εὐκαιρίᾳ σχολῆς, ubi pluribus docet, nec aratorem, nec fabrum nec figulum muneri scribae idoneos esse. *Vajikra* R. IX. Hi sunt scribae qui docent pueros in veritate —— aliquando transibam domum scribae & audiebam vocem puerorum dicentium: Legem nobis dedit Moses *Deut.* XXXIII. XXX. Scribae qui docent pueros *Thanchuma* p. 20. 1. *Esth. R.* III. 9. Vidit Mardochaeus tres pueros venientes e domo scribae. *Schemoth* R. XXVIII. Rex carnis & sanguinis non potest facere bellum, & esse scriba docens pueros. II. 5. Hi sunt scribae, qui non edunt nec bibunt nec dormiunt, sed scribunt Thephillin & Mesusas Ps. CVI. 3. *Midrasch Thehillin* XCII. 14. plantati in domo Domini. Dixit R. Chanan f. Passi: Hi sunt pueri in domo scribae. XVI. 11. ubi scriba? ubi docentes pueros?

ἐπυθάνετο] *Ammon.* ἐρωτᾶν καὶ πυθάνεσθαι διαφέρει —— Πεῦσις ἐστι λέξις, πρὸς ἣν ἐκ ἐστι συμβολικῶς ἀποκρίνεσθαι· οἷον, πῶς οἰκεῖ Ἀρίστων; φησὶν γὰρ, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ· καὶ πῶς ἔβη ἀνδρομάχη; —— ὁ γὰρ ἐνεχώρει ἐνταῦθα συμβολικῶς εἰπεῖν; ναὶ καὶ ὁ —— Πεῦσις μακρᾶς πράξεως ἀπαγγελία —— ἐρωτᾶν μὲν ἐστι τὸ θέλειν κεφαλαιώδη λαβεῖν ἀπόφασιν ἢ ναὶ καὶ ὁ, Πυνθάνεσθαι δὲ τὸ κατὰ διεξόδου ἀξιοῦν πρᾶγμα, οἷον, πῶς ἐπολεμήσατε; *Donatus* in Andr. IV. 5. 6. Interrogatio est, cui ne-

5 Γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ·

4. παρ' αὐτῶν] —— D. 47. 52. 56. Verſio *Saxon. J. Millius* Prol. 1421. ſuſpicans verba παρ' αὐτῶν ex c. 7. irrepſiſſe: nobis praetermiſſa videntur a librariis, quia putabant abeſſe poſſe.

neceſſario reſpondetur aut etiam aut non: percontatio, cui nihil horum. Ut ſi quis dicat: ubi habitabat Chryſis, dicatur ecce hic: percontatio, ut ſi quis dicat, cur adulterium commiſiſti? *Iſaeus* de Agniae haered. ταῦτα ἔνι ἀξιῶτε πυνθάνεσθαι παρ' αὐτῶν.

ὁ χριστὸς] *Diog. L.* Ariſtippo II. 76. πρὸς χαρώνδαν εἰπόντα, τις ὁ μεμυρισμένος; ἐγώ, φησιν, ὁ κακοδαίμων, καμοῦ κακοδαιμονέστερος ὁ Περσῶν βασιλεύς. Haec appellatio ad regem Judaeis per Prophetas promiſſum tranſlata eſt primum *Dan.* IX. 25. 26. & ab eo tempore Judaeis uſurpata. *Targ. Jonath.* & Hieroſ. *Gen.* III. 15. in diebus regis Meſſiae. XXXV. 21. T. Jon. ultra turrim Eder, qui eſt locus, ex quo revelabitur rex Meſſias in fine dierum. XLIX. 1. T. Jon. finis, quo venturus eſt rex Meſſias, absconditus fuit ab eo. 10 T. Onkelos, donec veniat Meſſias, *Jon. & Hieroſ.* uſque ad tempus quo veniet rex Meſſias. 11. Jon & Hieroſ. quam pulcher eſt Rex Meſſias, qui exſurget de domo Juda. 12. quam pulchri ſunt oculi regis Meſſiae! *Exod.* XII. 42. *T. Hieros.* Moſes egreditur e deſerto & Meſſias egredietur ex Roma. XVII. 16. *T. Jonath.* verbum Domini perdet Amalecitas in tres generationes; a generatione hujus ſeculi, & ab aetate Meſſiae, & ab aetate ſeculi futuri. XL. 9. *T. Jon.* & ſanctificabis illud propter coronam regni domus Juda, & regem Meſſiam, qui liberaturus eſt Iſraelem in fine dierum. *Num.* XI. 26. *T. Hieroſ.* & per manus regis Meſſiae ipſi corruunt (Gog & Magog.) XXIII. 21. *T. Jon.* & clangor regis Meſſiae clangit inter eos. XXIV. 7. T. Hier. & magnificabitur regnum Regis Meſſiae. 17. *Onkelos.* & ungetur rex Meſſias. *T. Jon.* & ungetur Meſſias. 20. *T. Jon.* & finis illorum in diebus regis Meſſiae. 24. finis vero horum & iſtorum erit, quod cadent per manus Regis Meſſiae. *Deut.* XXV. 19. *T. Jon.* etiam diebus regis Meſſiae non oblivifceris. XXX. 40. *T. Jon.* & inde adducet vos per manum regis Meſſiae. *Ruth.* I. 1. decem fames graves decretae ſunt coelitus eſſe in mundo, a die quo creatus eſt mundus, uſque dum veniat Rex Meſſias. III. 15. David, & Daniel cum ſociis ſuis, & Rex Meſſias; 1. *Sam.* II. & exaltabit regnum Meſſiae ſui. 2. *Sam.* XXIII. 3. Dixit, ſe velle mihi conſtituere Regem, qui eſt Meſſias, qui exurget, & dominabitur in timore Domini 1. *Reg.* IV. 33. & prophetavit de regibus domus Davidis, qui dominari debebant; in mundo hoc & in mundo futuro Meſſiae. *Pſalm.* II. 2. & ad certandum contra Meſſiam ejus. XVIII. 32. propter miracula & liberationem, quam praeſtabis Meſſiae tuo. XXI. 2. Domine in potentia tua liberabitur rex Meſſias; 8. propter ea quod rex Meſſias confidit in Domino. XLV. 3. Pulchritudo tua, rex Meſſias. LXI. 7. ad dies regis Meſſiae. 9. & in die quo ungetur rex Meſſias ut regnet. LXXII. 1. Sententias juris tui regi Meſſiae des. LXXX. 18 & propter regem Meſſiam, quem roboraſti tibi. *Eccleſ.* I. 11. cum generationibus, quae erunt in diebus Meſſiae regis. VII. 25. & ſecretum diei, quando venturus eſt rex Meſſias, quis eſt, qui inveniat illud per ſapientiam? *Cantic.* 1. 8. uſque ad tempus, quo mittam regem Meſſiam, & 17. dixit Salomo propheta, quam pulchra eſt domus Sanctuarii domini, quae aedificata eſt per manus meas, ex lignis cedrinis: ſed pulchrior eſt domus ſanctuarii, quae aedificanda eſt in diebus regis Meſſiae, cujus trabes erunt ex cedris, quae ſunt in Paradiſo. IV. 5. duo liberatores tui, qui te liberaturi ſunt, Meſſias filius David & Meſſias filius Ephraim. ſic & VII. 3. 14. dicetur Regi Meſſiae. VIII. 1. iſto tempore revelabitur rex Meſſias. 2. ducam te, rex Meſſias., 4. dicet rex Meſſias. *Eſajae* IV. 2. In tempore iſto erit Meſſias Domini gaudio & honori. IX. 6. Meſſias pacis. X. 27. & confringentur populi per Meſſiam. XI. & prodibit rex ex filiis Iſai, & Meſſias ex filiis filiorum ejus ungetur. 6. in diebus Meſſiae Israelitarum multiplicabitur pax in terra. XIV. 29. ex filiis filiorum Iſai egredietur Meſſias. XVI. 1. erunt afferentes tributa Meſſiae Iſraelis. 5. tunc Meſſiae Iſraelis apparabitur in bono folium ejus. XXVIII. 5. in die iſto erit Meſſias Domini exercituum in coronam gaudii. XLII. 2. ecce ſervus meus Meſſias. XLII. 10. & ſervus meus Meſſias, in quo acquievi. LII. 13. ecce prosperabitur ſervus meus Meſſias LIII. 10. videbunt regnum Meſſiae ſui. *Jerem.* XXIII. 5. Et ſuſcitabo Davidi Meſſiam juſtum, & regnabit rex, & prosperabitur. XXX. 6. & ſervient coram Domino Deo ſuo, & obedient Meſſiae filio David regi ſuo, quem ſuſcitabo eis. 21. & ungetur rex illorum ex ipſis, & Meſſias eorum ex ipſis revelabitur. XXX. 13. adhuc diſcet populus per Meſſiam 15. ſuſcitabo David Meſſiam juſtitiae. *Thren.* II. 2. proclamabis libertatem populo tuo domui Iſrael per Meſſiam IV. 22. & liberabimini per manus Meſſiae. *Hoſ.* III. 5. Et obedient Meſſiae filio Davidis regi ipſorum, XIV. 8. ſedebunt in umbra Meſſiae ſui. *Mich.* IV. 8. Tu autem, Meſſia Iſrael, qui abſconditus es propter peccata Iſrael, tibi obventurum eſt regnum. V. 2. ex te coram me prodibit Meſſias, ut ſit exercens dominatum in Iſrael. *Habac.* III. 13. revelatus es ad liberandum populum tuum ad liberandum Meſſiam tuum. 18. propter ſigna miraculoſa & redemtionem, quam facies Meſſiae tuo. *Zach.* III. 8. ecce ego adduco ſervum meum Meſſiam, qui revelabitur. IV. 7. & revelabit Meſſiam, cujus nomen ab aeterno dictum eſt, & dominabitur in omnia regna VI. 12. ecce virum, Meſſias eſt nomen ejus, qui revelabitur & magnificabitur, & aedificabit templum Domini. X. 4. ab ipſo rex ejus, ab ipſo Meſſias ejus. *Midraſch Thehillin* XCIII. 2. Haec eſt una ex VII. rebus quae aſcenderunt in cogitationem ante creationem mundi, nomen regis Meſſiae S. D. Pſ. LXXII. 17. Et cur nomen ejus vocatur *jinnun*? quia excitaturus eſt dormientes in pulvere. *Bereſchith* R. VIII. 1. R. Simeon f. Lakiſch: & movebatur Spiritus Dei ſuper aquas: hic eſt ſpiritus regis Meſſiae S. D. & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini. LXIII. 10. adducam vobis primum, Hic eſt rex Meſſias S. D. dixit R. Chani nomine R. Iſaac propter meritum: & facietis

αὐτῷ· Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· Καὶ σὺ 6
Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύ-
σεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρῴδης λάθρα 7
καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. Καὶ 8
πέμψας

5. & 1. Ἰεδαίας] Verſ. *Vulg.* Juda vel Judae, ex emendatione Hieronymi qui in hunc locum, *Librariorum*, inquit, „ hic error eſt. Putamus enim ab Evangeliſta primum editum, ſicut in ipſo Hebraico legimus, *Judae* non „ Judaeae. Quae eſt enim aliorum gentium Bethlehem, ut ad diſtinctionem ejus hic Judaeae poneretur? Ju„ dae autem idcirco ſcribitur; quia eſt & alia Bethlehem in Galilaea." Proclivis quidem erat mutatio Judaeae in Judae: at non tam facilis erat librariorum Graecorum aberratio ut pro Ἰεδα bis omnes ſcriberent Ἰεδαίας. Legitur quidem *Jud.* XVII. 7 XIX. 1. & *Ruth.* I. 1. 2. in Graeca verſione Βηθλεὲμ Ἰεδα, nihil tamen obſtat, quo minus eadem vox ad formam Graecam inflecteretur manente eodem ſignificatu Βηθλεὲμ Ἰεδαίας, nec omnino neceſſe erat, ut alia *Bethlehem gentium* quaereretur, cum tempore Matthaei non tota Palaeſtina ſed ejus quarta pars, a Samaria, Galilaea & Peraea diſtincta, nomine Judaeae veniret, vid. III. 5.

ἕτω] ἔτως legunt ubique veteres, & plerique recentiores, ut & editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bogardi*, etiam ſequente litera conſona. Nec ratio erat hanc ſcripturam immutandi. *Etymol. M.* ὅτε μὲν ἐπιφέρεται σύμφωνον, ἐξέρχεται τὸ σ. ὅτε δὲ φωνῆεν, φυλάτ[τ]ει τὸ σ. ἔστι δὲ τὸ οὕτως ἀναλογικώτερον τοῦ οὕτω. Ἐπειδὴ τὰ ἀπὸ τριγενῶν ὀνομάτων γινόμενα μεσότητος ἐπιῤῥήματα εἰς ως λήγειν ὠφείλει, ὅταν δὲ μὴ τριγενῆ ᾖ, εἰς ω λήγ[ε]ι, κύκλος, κύκλω. Ἰδωμεν δὲ εἰ τοῦτο τριγενὲς, ἕτος, ἕτοι, αὗται, ταῦτα, ἕτως ἄρα τὸ ἀνάλογον, τὸ δὲ οὕτω κατ' ἔλλειψιν. *Thomas M.* τὸ οὕτως ἐπαγομένῳ μὲν φωνήεντος μεῖά τοῦ σ. ἐκφέρεται, οἷον οὕτως ἔχω δόξης· ἐπαγομένου δὲ συμφώνου χαρίς τοῦ σ. οἷον, γέγονεν ἕτω ταῦτα. Εἰ δὲ εἴρηται καὶ ἐπαγομένου συμφώνου μετὰ τοῦ σ. ἀλλὰ ἁμάρτημα τῶν γραφίων ἐστί. Vide ſupra ad 1. 2.

γὰρ] — L.

6. γῆ Ἰούδα] τῆς Ἰουδαίας D. 61. Verſio *Syra.* quod planius eſt, judice Beza.

ἐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰέδα] — E. a prima manu.

vobis die primo Num. XXIII. 40. primus ad Sion ecce ipſi Eſ. XLI. 27. LXXXV. 10. Dixit R. Chona — baculum tuum. Hic eſt rex Meſſias S. D. & egredietur virga de ſtirpe Iſai. *Eſai.* XI. 1. virgam fortitudinis tuae mittet Dominus e Zion Pſ. CX. 2. XCVIII. 12. incurvatus excubavit. A Perez usque ad Zedeciam incurvatus excubavit, a Zedecia usque ad regem Meſſiam incurvatus jacuit. 13. donec veniat Schilo. Hic eſt rex Meſſias. 14. Dixit R. Chanin: non opus habent Iſraelitae doctrina regis Meſſiae tempore futuro. S. D. *ipſum gentes* requirent, *Eſ.* XI. non Iſraelitae. Si ita eſt cur venit rex Meſſias & cur venit ad congregandam captivitatem Iſraelis, & ad dandum ipſis triginta praecepta S. D. Zach. XI. 12. *Schir. R.* VIII. 10. octo principes Mich. V. 4. Iſai, Saul, Samuel, Amos, Zephanias, Elias & rex Meſſias. Unctio autem praecipue denotat poteſtatem regiam. *R. Salomo* in *Pſ.* CV. 15. כל משיחה לשון שררה וגדולה omnis unctio ſignificat principatum & magnitudinem. & XLV. 8. omni voci magnitudinis convenit dictio unctionis, prout fieri ſolet in Regibus. *Greg. Nyſſ.* de perfectione p. 709. τῇ δὲ τῦ χριστῦ προσηγορίᾳ κυρίως καὶ πρώτως τὸ βασιλικὸν διασημαίνεται κράτος. Lactant. IV. 7. Chriſtus non proprium nomen eſt, ſed nuncupatio poteſtatis & regni: ſic enim Judaei reges ſuos appellabant. Sed exponenda hujus nominis ratio eſt propter ignorantium errorem, qui eum immutata littera Chreſtum ſolent dicere. Erat Judaeis ante praeceptum, ut ſacrum conficerent unguentum quo perungi poſſent ii, qui vocabantur ad ſacerdotium vel ad regnum. Et ſicut nunc Romanis indumentum purpurae inſigne eſt regiae dignitatis adſumtae, ſic illis unctio ſacri unguenti nomen ac poteſtatem regiam conferebat — In quibusdam Graecis ſcripturis, quae male de Hebraeis interpretata ſunt, ἀλειμμένος id eſt unguento curatus ſcriptum legitur. *Aquilae* verſionem intelligit teſte Origene in *Jo.* IV. 24.

ποιμανεῖ τὸν λαόν] Solent reges vocari paſtores *Il.* β. 243. ὀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν. *Virgil.* Ecl. V. 43. Daphnis ego in Sylvis, hinc usque ad ſidera notus, Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipſe. Servius: Si ad Caeſarem referas, hoc dicit, Boni populi optimus imperator. *Sueton. Tiber.* 32. Praeſidibus onerandas tributo provincias ſuadentibus reſcripſit: Boni paſtoris eſſe tondere pecus non deglubere. *Xenoph.* Paed. VIII. ὅτι παραπλήσια ἔργα ἐνομίσθη ἀγαθῷ καὶ βασιλεῖ ἀγαθῷ. *Dio Chryſ.* Orat. IV. p. 66. A. αὐτὸ δὲ τῦτο ἔοικε δηλοῦν [Ὅμηρος] καὶ ὅταν ἐγκωμιάζων τινὰ λέγῃ τῶν βασιλέων ποιμένα λαῶν. τῷ γὰρ ποιμένος ἐκ ἄλλό τι ἔργον ἢ πρόνοια καὶ σωτηρία, καὶ φυλακὴ προβάτων, ὥστε κατοπτεύειν, ἢ μὰ Δία καὶ σφάττειν καὶ δέρειν. Eleganter David & ipſe prius paſtor & in loco paſcuis abundante natus 2. *Sam.* V. 2. VII. 7. & hic Chriſtus Bethlehemi natus, ut populum paſcerent, a Deo ordinati dicuntur.

6. Magno conſenſu Judaei tradunt Meſſiam Bethlehemi naſciturum. *Jo.* VII. 42. *Targum* in l. ut vidimus ad comm. 4. vocem ὁ χριστὸς. *Pirke R. Elieſer* C. 3. Unde vero probabis, nomen Meſſiae fuiſſe ante mundum conditum? ex Pſ. LXXII. 17. Et alia Scriptura dicit: & tu Bethlehem Juda an parva es inter Principes Judae? & egreſſiones ejus ſunt ab initio h. e. quum mundus nondum eſſet conditus. *Echa R.* 1. 13. quid ſignificat tetendit rete pedibus meis: Traditio R. Simon f. Juchai: ſi videris equum Perſicum alligatum in terra Iſraelis exſpecta pedes Meſſiae S. D. *Mich.* V. 4. & 1. 16. ex *Berachoth Hieroſ.* f. 5. 1. Accidit cuidam viro aranti, ut mugiret bos ejus; tranſiit Arabs, dixitque: liga bovem tuum & aſellum tuum, quia natus eſt Rex Meſſias, redemtor Judaeorum. Dixit ei: quodnam ei nomen eſt? Reſpondit: *Menahem* eſt nomen ejus. Quod eſt nomen patri ejus? reſpondit: Hiskias. Ubi habitant? in birath malcha (arba) *Bethlehemi Judaeae.* Vendidit ille vir boves & aratrum, & factus eſt venditor faſciarum infantum. Intravit urbem, & exivit ad urbem, intravit provinciam, & exivit in provinciam, donec eo veniret. Venerunt omnes pagani (al. Mulieres) ut emerent ab eo; Mater vero illa Menahemi pueri non emit ab eo. Dixit: cur

πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ, εἶπε· Πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· 9 ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστὴρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, 10 προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχά-

ἐδαμῶς] μὴ D. Codices Latini *Tertull. Cypr.* Verſio *Syra. Æthiop. Opus Imperf. Hilar. Ambroſ.* probante *J. Millio.* qui, pro μὴ, inquit, quod dilutius paullo videbatur, irrepſit poſtea ex margine ἐδαμῶς. Prol. 392. Quis vero ipſi temere affirmanti facile crediderit, eam, quae omnium Graecorum codicum eſt lectio, ex margine irrepſiſſe? nobis contra multo eſt vero ſimilius, ſcripturam Matthaei veram & primam a Latinis, ut eam cum loco Michae conciliarent, aliquantum dilutam atque emollitam fuiſſe.

γὰρ] — Editio *Erasmi* I.

γὰρ] + μοὶ. C. K. 2. 12. ex emendatione 34. 39. 67. Ev. 16. *Edd. Eraſmi Protev. Jacobi, Theodoret.* ατρεπτ. 16. 17. ex Micha.

7. ἠκρίβωσε] ἠκριβασεν D.

8. εἰς] ἐν 2.

εἶπεν] + αὐτοῖς D. Verſio Syr.

ἀκριβῶς ἐξετάσατε] ἐξετάσατε ἀκριβῶς C. a prima manu D. 1. 82. Verſio *Ital. Vulg. Copt. Protevang. Jacobi, Euſebius* Dem. IX. 1. mutarunt ordinem, ne cum praecedenti πορευθέντες jungeretur ἀκριβῶς.

ἐπὰν] ὅταν D.

9. ἔστη] — 1. ἐστάθη C D. *Orig.* in Matth. IX. 13. *Euſ.* D. l. c. Ad mentem Grammaticorum, *Ammonius.* Σταθῆναι καὶ στῆναι διαφέρει· σταθῆναι μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου στῆναι δὲ, τὸ κατ' ἰδίαν ἐρμὴν καὶ προαίρεσιν· οἷον ἐστάθη ὁ ἀνδριὰς, ὑφ' ἑτέρου, ἐστάθη ἡ νόσος. Ἔστη δ' ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτοῦ. & *Thomas M.* in v. σαθῆναι. Has tamen formulas ſcriptores ſacri non ſequuntur, qui de morbo dicunt ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος, & de hominibus σαθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ὁ Ζακχαῖος, ὁ Πέτρος *Luc.* VIII. 44. XVIII. 11. 40. XIX. 8. *Act.* II. 14. XVII. 22. &c.

ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον] ἐπάνω τοῦ παιδίου. D.

cur non emis faſcias puero tuo? Reſpondit ei: quia genitura pueri mei mala eſt. Dixit: quare? Reſpondit: quia e veſtigio, cum venit, vaſtata eſt domus ſanctuarii. Dixit ei: confidimus nos in Domino mundi, & ad pedes ejus reaedificatum iri. Dixitque ei: accipe de illis faſciis, & poſt dies ego veniens domum tuam accipiam mercedem tuam. Accepit illa & abiit. Poſt dies dixit vir iſte: Ibo & videbo illum puerum, quid agat. Venit ad eam dixitque: Puer quid agit? Reſpondit: nonne dixi tibi, genituram ejus gravem eſſe, & ad pedes ejus omen ejus? quia ab illa hora venti & turbines deportarunt eum & abierunt. Dixit R. Aban: quid opus eſt, ut hoc diſcamus ex Arabe, annon ſcriptura plena eſt. S. D. *Eſai.* X. 34. & XI. 1. 2.

A verbis verſionis τῶν ο, quae Hebraica ſatis exprimunt, & quae alias ſequi ſolet Matthaeus, hic receſſit, libertate ſua uſus, & dummodo mentem verborum retineret, de minutiis parum ſollicitus. Illud vero ipſum, quod Michae Bethlehem minima, Matthaeo vero nequaquam minima dicatur, amice conſpirat. Bethlehem enim & vicus parvus atque ignobilis erat: & nativitate Meſſiae futurus erat clariſſimus. Ita conciliat *R. Salomo*: digna quidem eras ut eſſes parva in familiis Judae, propter vitium Ruthae Moabitidis, quod tibi adhaeret, verum ex te prodibit mihi Meſſias filius David, & ita ipſe dicit: Lapidem quem reprobarunt aedificantes &c.

7. ἠκρίβωσε] perquiſivit, & accurate cognovit atque perdidicit, diligentiſſime perveſtigavit. Verſ. *Vulg* diligenter didicit. *Syr.* didicit. *Iſocrat.* . . . οἱ τὰ ἐκείνων ἀκριβῶντες *Herodian.* I. 2. 14. τοῖς τὰ Ρωμαίων ἐκ ἀκριβῶσι & 15. 4. σὺν ἦσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες. *Xen.* paed. 1. ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. *Cic.* de Orat. I. 33. etſi utile eſt etiam ſubito ſaepe dicere tamen illud utilius, ſumto ſpatio, ad cogitandum paratius atque accuratius dicere. *Ariſtides* a M. Anton. ad ſubitam declamationem vocatus, ὃ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμῶν, inquit, ἀλλὰ τῶν ἀκριβέντων, *Philoſtratus* V. Soph. II. *Eunap.* Proaeres.

τὸν χρόνον] annum, menſem, diem, quo primum apparuiſſet. Haec enim Aſtronomi ſtudioſe notare ſolebant.

φαινομένε] Non ſtellae ſolum fixae, verum etiam Halones, Perihelia, & Cometae Ariſtoteli phaenomena vocantur.

8. πέμψας αὐτὸς εἰς Βηθλεέμ] miſit eos cum mandatis tanquam legatos, *Act.* X. 5. 32. XV. 22. XX. 17.

ἀκριβῶς ἐξετάσατε] *Herodian.* VII. 6. 13. ἵνα μόνος τὰ ἀπόῤῥητα καὶ κρυπτὰ δοκοῦντα ὑπὲρ σωτηρίας τῆ βασιλέως ἠρεύνα τε καὶ ἐξέταζε. *Iſocr.* in Buſir. ἀκριβέστερον ἐξετάζειν. Areop. λίαν ἀκριβῶς ἐξετάζειν τὰ ἁμαρτήματα. *Lucian.* de Conſcrib. Hiſtor. 10. ἀργυραμοιβικῶς δὲ τῶν λεγομένων ἕκαστα ἐξετάζοντας. *Polyb.* V. 81. διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐξητακέναι. Obſervamus Mathaeo copiam verborum non defuiſſe, qui eleganter modo ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, modo ἠκρίβωσεν, modo ἀκριβῶς ἐξετάσατε ſcripſit.

ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ] His verbis iterum ingenium Herodis accurate depingitur; erat enim homo callidus, aſtutus & vafer, qui aliud in lingua, aliud in pectore gerebat, quique Ariſtobulum in lacu natantem ſpecie amicitiae mergi juſſerat, & ingentem poſtea luctum ſimulaverat, narrante *Joſepho* A. XV. 3. 3, 4.

9. *Polybius* III. 4. λοιπὸν ἐσὶ Ρωμαίων ἀκέειν, καὶ τούτοις πειθαρχεῖν ὑπὲρ τῶν παραγγελλομένων.

Ubi magi ad eum locum pervenerant, in quo erat infans Jeſus, ſtella deſiit procedere, atque evanuit. *Servius* in Æneid. I. 367. Varro in ſecundo Rerum divinarum dicit, ex quo de Troja eſt egreſſus Æneas, Veneris eum per diem quotidie ſtellam vidiſſe, donec ad agrum Laurentium veniret: in quo *eam non vidit ulterius*, qua re cognovit, terras eſſe fatales. unde Virgilius hoc loco: Matre Dea monſtrante viam. Simili indicio montem Moriam Abrahamo monſtratum fuiſſe narrant Judaei. σχ. MSS. in Gen. XXII. 14. Ἑβραῖός τις ἔλεγεν, ὅτι δὴ ἀστέρα εἶδεν ἐκεῖ ἑστάμενον, ᾧ προσέχων ᾤδευεν· κατὰ τὸ γεγονὸς ἐπὶ τῶν μάγων ἐν τῇ τὲ Χριστοῦ λόγου γενήσει τῇ ἐκ παρθένε. Conf. *Bereſchith* R.

ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, ~εὗρον τὸ παιδίον 11
μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἀνοίξαντες
τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.
Καὶ

~εἶδον

11. εὗρον] εἶδον GDEKLM. 1. 2. a prima manu 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 16. Colb. duo 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 103. 104. 108. Ev. 1. 2. 3. 4. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Edit *Compl. Plant. Colin. Steph.* 1. 2. *Bengelii.* Verſio *Syra*, *Copta*, *Æthiop.* *Arab.* Codices *Latini*, *Opus Imperf.* *Juvencus*, *Leo* Serm. IV. in Epiph. *Origenes* in Matth. XIX. 13. *Euſeb.* D. VII. 2. & IX. 1. *Chryſoſt.* *Theophylactus*, *Euthymius*, *Elias* Cretenſis in Nazianz. de filio 1. extr. *Chryſocephalus.* prob. *Millio* prol. 673. *Eraſmus* in codicem vitioſum Theophylacti incidens, qui pro εἶδον habebat εὗρον, codicem 2. quem typographis edendum dedit, ſua manu correxit, cui Stephanus editione tertia, reclamantibus, ut fatetur, omnibus ſuis Codicibus temere adſtipulari non dubitavit.

τὸ παιδίον] τὸν παῖδα D. ut & comm. 13. 14. 20. 21.

προσεκύνησαν αὐτῷ] προσεκύνησεν αὐτὸν 15.

LVI. 2. *Æneid.* 11. 692. de coelo lapſa per umbram ſtella facem ducens multa cum luce cucurrit, illam ſumma ſuper labentem culmina tecti Cernimus Idea clarum *ſe condere* ſylva, Signantemque vias. *Clemens* Strom. 1. τῷ Θρασυβούλῳ νύκτωρ πῦρ ἐφάτο προηγούμενον ὅτερ αὐτὸς ἀπταίσως προπέμψαν κατὰ τὴν Μενιχίαν ἐξέλιπεν *Apollon.* Rhod. IV. 294. ὡς ἄρ' ἔφη· τοῖσι δὲ θεὰ τέρας ἐγγυάλιξεν ἄϊσιον; ᾧ καὶ πάντες ἐπευφήμησαν ἰδόντες σέλλεσθαι τὴν δ' οἶμον· ἐπιπρὸ γὰρ ὁλκὸς ἐτύχθη Οὐρανίης ἀκτῖνος, ὅτε καὶ μόρσιμον ἦεν. *Sophocles* Oedip. Tyr. 805. ἄστροις τὸ λοιπὸν ἐκμετρούμενος χθόνα. σχ. παροιμία ἐπὶ τῶν μακρὰν ὁδὸν καὶ ἔρημον πορευομένων. Idem Timoleonti in Sciliam naviganti obtigiſſe narrant *Plut.* & *Diod S.* XVI. 66. δι' ὅλης τῆς νυκτὸς προηγεῖτο λαμπὰς καιομένη κατὰ τὸν ἀέρα, μέχρις οὗ συνέβη τὸν στόλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καταπλεῦσαι. *Juſtinus* XII. 16. 5. Prodigia magnitudinis ejus in ipſo ortu nonnulla apparuere. Nam ea die, qua natus eſt, duae aquilae tota die perpetes ſupra culmen domus patris ejus ſederunt

10. ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα] *Plat.* in Philaebo. λέξαιο ἄν σὺ Πρώταρχε ζῆν τὸν βίον ἅπαντα ἡδόμενος ἡδοναῖς τὰς μεγίστας. *Plaut.* Perſ. V. 1. 24. bene ei, qui hoc gaudio gaudeat. *Terent.* Andria V. 5. 8. Hunc ſcio mea ſolide ſolum gaviſurum gaudia. Caelius ad *Ciceron.* Ep. VIII. 2. poſtridie Hortenſius in theatrum introiit, puto, ut ſuum gaudium gauderemus 1. *Reg.* I. 40. εὐφραινόμενοι εὐφροσύνην μεγάλην. 1. *Chron.* XXIX. 9. ὁ βασιλεὺς εὐφράνθη εὐφροσύνῃ μεγάλῃ. Ed. Comp. *Jo.* III. 29. χαρᾷ χαίρει. *Eſther.* R. III. 2. ut hoc Mardochai audivit, riſit, & gaviſus eſt gaudio magno. *Maſſechet Derech Arez rabba* 3. gaviſi ſunt gaudio maximo.

ἐχάρησαν] Grammatici forma paſſiva hujus verbi non utuntur. *Thomas.* χαιρήσεις, οὐ χαρήσῃ. ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ· οὕτοι μὰ τὴν Δήμητραν χαρήσεις ἔτι. *Moeris.* χαιρήσεις ἀττικῶς. χαιρήσῃ ἑλληνικῶς *Ariſtoph.* Pace 290. ὡς ἥδομαι, καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. σχολ. Δάτις σατράπης Περσῶν βασιλέως —— ἐξελληνίζειν βουλόμενος εἶπεν —— χαίρομαι. καὶ ἐβαρβάρισε. Ἔδει γὰρ εἰπεῖν χαίρω. ἅμα δὲ ἔτος εἶπε πρὸς τὸ ὁμοιοκατάληκτον. Οὐκ εἴρηται δὲ τὸ χαίρομαι, αὐτὸ γὰρ τὸ χαίρω αὐτοπαθὲς ὂν προυφήρπασεν αὐτοῦ τὸ σημαινόμενον. λέγεται δὲ τὸ τοιοῦτο Δατισμός. LXX. tamen interpretes & N. T. ſcriptores communem uſum retinent, & Alex. in problem. bis habet οἱ χαιρόμενοι. *Eurip.* Oreſte 1122. ὦς' ἐκδακρῦσαι γ' ἔνδοθεν κεχαρμένην. *Heſych* κεχάραται· ἐχάρησαν. κεχαρίσατο χαρεῖν.

11. Theſaurus hic non ſignificat ipſum aurum & res pretioſas reconditas, ſed conditorium, arcam, ſaccum, in quo reconduntur. *Eurip.* Jon. 923. οἴμοι μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγυται κακῶν. *Joſeph.* A. IX. 8. 2. ξύλινον κατασκευάσας θησαυρὸν —— ὀπὴν ἐν αὐτῷ μίαν ἠνοιξεν. ἔπειτα —— ἐκέλευσεν ἕκαστον ὅσον βούλεται βάλλειν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ὀπῆς —— κινοῦντες δὲ τὸν θησαυρὸν. & XVII. 10. 2. ἐκράτησε τοῦ θησαυροῦ, καθ' ὃν ἱερὰ ἦν χρήματα. *Philoſtrat.* 47. ἀνοίξας τὸν θησαυρὸν ἐδίκνυ τῷ ἀνδρὶ τὰ χρήματα. *Herodian.* II. 6. 11. θησαυρὸς χρυσοῦ πεπληρωμένος. III. 13. 9. θησαυρός τε καὶ νεὼς πάντα ἐδίκνυε χρημάτων πλήρη. *Heyſch.* θησαυρὸς εἰς ἀναθημάτων καὶ χρημάτων ἱερῶν ἀπόθεσιν οἶκος. *Senec.* Epiſt. 115. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque ſuſpenſo, nec in theſauros ſtipe infuſa, ſed pia & recta voluntate. *Servius* ad Georg. IV. 228. ſervataque mella Theſauris. Theſauris id eſt repoſitionibus, quaſi diceret apothecis. *Curtius* V. 2. incredibilem ex Theſauris ſummam pecuniae egeſſit. *Herodot.* II. 121. οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως. 150. χρήματα ἔοντα μεγάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν Θησαυροῖσι καταγαίοισι. VI. 125. ἦϊε ἐς τὸν θησαυρόν —— ἐξήϊε ἐκ τοῦ θησαυροῦ.

δῶρα] Reges cum donis adire & toti Orienti & Perſis ſive Parthis praecipue in more poſitum fuit. Vid. *Gen.* XXXII. 13. XLIII. 11. 24. 1. *Sam.* X. 27. XXV. 18. 27. 1. *Reg.* X. 2. *Pſ.* LXX. 10. 15. *Eſaj.* LX. 6. *Ælian.* V. H. I. 31. Περσικὸς νόμος περὶ τοῦ δῶρα προσφέρειν τῷ βασιλεῖ. Νόμος ἔτος Περσικὸς ἐν τοῖς μάλιστα ὑπ' αὐτῶν φυλαττόμενος, ὅταν εἰς Πέρσας ἐλάυνῃ βασιλεύς· πάντες αὐτῷ Πέρσαι κατὰ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἕκαστος προσκομίζει. —— καὶ ὀνομάζεται δῶρα. *Seneca* Epiſt. 17. Reges Parthos non poteſt quisquam ſalutare ſine munere.

παιδίον] βρέφος, τὸ ἄρτι γεγονός· παιδίον τὸ τρεφόμενον ὑπὸ τιθῆς. παιδάριον τὸ περιπατῆν, καὶ ἤδη λέξεως ἀντιλαμβανόμενον· παιδίσκος, ὁ τῆς ἐχομένης ἡλικίας· παῖς ὁ δὲ ἐγκυκλίων ἤδη μαθημάτων δυνάμενος εἶναι. *Euſtath.* in Il. θ. p. 618. 51. N. 944. 18. & Od. O. 585, 13. ex Alexio.

λίβανον] Grammatici contendunt λίβανον arborem dici, λιβανωτὸν vero thus. *Phrynich.* p. 18. λίβανον λέγε τὸ δένδρον· τὸ δὲ θυμιώμενον λιβανωτόν. εἰ καὶ διὰ τὴν ποιητικὴν λίβανον καὶ τοῦτο Σοφοκλῆς λέγει. ἄμεινον γὰρ Μένανδρος ἐν τῇ Σαμίᾳ φησὶ, φέρε τὸν λιβανωτὸν, σὺ δ' ἐπίθες τὸ πῦρ. *Ariſtoph.* in Plut. 703. σχολ. ἄλλο λίβανος, καὶ ἄλλο λιβανωτός. Λίβανος μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ δένδρον, λιβανωτὸς δὲ ὁ καρπὸς τοῦ

12 Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀν-
13 εχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων· Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ,

τὰς θησαυρὰς] *Epiphan.* Expos. Gathol. ἤνοιξαν τὰς πήρας ἑαυτῶν, ἢ τὰς θησαυρὰς, ὡς ἔχει ἔνια τῶν ἀντιγράφων. Λίβανον καὶ σμύρναν] σμύρναν καὶ λίβανον Versio *Syr. Æthiop.*

σμύρναν] ζμύρναν D.

12. χώραν αὐτῶν] ἑαυτῶν χώραν 1. Codices *Latini.*

13. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν δὲ ἀναχωρησάντων D. ἀναχωρησάντων δὲ τῶν μάγων 12. 16. 61. *Evang.* 1. 8. 11. 12. 16. 17. propter initium Lectionis Ecclesiasticae.

φαίνεται κατ' ὄναρ] κατ' ὄναρ φαίνεται C. *Theophyl.* ut comm. 19. & I. 20.

τοῦ λίβανε. *Hesych.* Λίβανος τὸ δένδρον καὶ τὸ ὄρος· λιβανωτὸς δὲ ὁ καρπὸς αὐτοῦ, εἶδος θυμιάματος. *Pollux* VII. 196. λιβανοπῶλαι. *Suidas* λιβανωτὸν καὶ Λιβανωτὸς ὁ καρπὸς τοῦ λιβάνου· λίβανος δὲ αὐτὸ τὸ δένδρον. *Theophrast.* H. Plant. IX. 1. ὁ λίβανος καὶ ἡ σμύρνα, δάκρυα δὲ καὶ ταῦτα. 3. περὶ δὲ λιβανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ βαλσάμου, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον, ὅτι μὲν καὶ δι' ἀποτομῆς γίνεται καὶ αὐτομάτως, εἴρηται. 4. γίνεται δ' ὁ λίβανος, καὶ ἡ κασσία, καὶ ἔτι τὸ κινάμωμον ἐν τῇ τῶν Ἀράβων χώρᾳ, νήσῳ περί τε Σάβα. *Thomas* λίβανος καὶ τὸ δένδρον καὶ τὸ θυμιώμενον· λιβανωτὸς δὲ μόνον τὸ θυμιώμενον. *Ammonius*, λίβανος κοινῶς καὶ τὸ δένδρον καὶ τὸ θυμιάμενον. *Jamblichus* V. Pythag. p. 18. ἐπέθυε δὲ θεοῖς λίβανον, κέγχρους, πόπανα, κήρια, καὶ τὰ ἄλλα θυμιάματα. *Arrian.* periplo maris Erythraei λίβανος ὁ περατικός. *Dionys.* περιηγ. ἢ θύε, ἢ σμύρνης, ἢ εὐόδμε καλάμοιο, Ἢ καὶ θεσπεσίοιο πεπαινομένε λιβάνοιο. *Diogenes* L. VIII. 20. ἡ διὰ λιβάνε μαντική. *Eustathius* Il. ω. p. 148. λιβανομάντεις οἱ διὰ τῶν ἐπιθυμιωμένων μαντεύοντες. Magi faciebant medicinam, & tus atque myrrham adhibebant, *Plinius* H.N. XXIV. 99.&c. Ita singulari divina providentia factum est, ut paupertati Josephi subvenirent Magi, eumque ad fugam viatico instruerent. Nam praeter aurum, poterant tus & myrrha (quae scriptores plerumque jungere solent) medicis caro vendi. *Plut.* de Sullae funeratione p. 475. τοσοῦτον πλῆθος ἀρωμάτων —— ἔκτε λιβανωτοῦ πολυτελοῦς καὶ κιναμώμου. & Alexandr. p. 679. C. κατέπεμψε Λεωνίδῃ τῷ παιδαγωγῷ τάλαντα λιβανωτοῦ φ. καὶ σμύρνης ϛ. *Apulej.* Apol. 1. & si thus & casiam & murrham, caeterosque id genus odores, funeri tantum emtos arbitreris, cum & medicamento parentur. *Aristot.* Probl. 12. 1. τῶν θυμιαμάτων, ὥσπερ ἡ σμύρνη τῶν Ἰατρῶν. *Silius* XIII. 474. Ægyptia tellus Claudit odorato post funus stantia saxo Corpora — Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro Ora virum, & longum myrrhata reponit in aevum. Thus quidem & murrham nonnisi in Arabia nasci *Herodotus* III. 107. auctor est: & 97. ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιβανωτοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. ταῦτα μὲν ἔτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρε βασιλῆι ἐκόμιζον. *Strabo* tamen L. XVI. p. 1129. τὸ λιβάνε βέλτιστον τὸν πρὸς τῇ Περσίδι esse affirmat. Ex eodem vero *Strabone* discimus merces istas juxta mare rubrum natas, per sinum Persicum deportatas, atque ita per Babyloniam, Mesopotamiam, Syriam in Palaestinam venisse. φέρει δὲ λιβανωτὸν ἡ καταβασία, σμύρναν δὲ ἡ κατραμωτῖτις, καὶ ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα ἀρώματα μεταβάλλονται τοῖς ἐμπόροις. Ἔρχονται δὲ πρὸς αὐτὸς ἐξ Ἐλανῶν μὲν εἰς Μεναίαν ἐν Ο. ἡμέραις —— Γαβαῖοι δ' εἰς τὴν Χατραμωτῖτιν μ. ἡμέραις ἀφικνοῦνται XVI. p. 1113. & 1124. διαδεχόμενοι δ' οἱ σύνεγγυς τὰ φορτία, τοῖς μετ' αὐτοὺς παραδιδόασι μέχρι Συρίας καὶ Μεσοποταμίας. *Plin.* H. N. XII. 40. His commerciis Carras oppidum aperuere, quod est illis nundinarium; inde Gabbam omnes petere solebant dierum XX. itinere, & Palaestinam Syriam. —— Mihi ad Persas etiam prius ista portasse, quam in Syriam aut Ægyptum videntur, *Herodoto* teste, qui tradit singula millia talentum turis annua pensitasse *Arabas* regibus Persarum.

12. χρηματισθέντες] moniti a Deo. *Jos.* A. XI. 8. 4. κατακοιμηθέντι δὲ μετὰ τὴν θυσίαν ἐχρημάτισεν αὐτῷ κατὰ τὰς ὕπνους ὁ θεὸς θαρρεῖν. 2. *Maccab.* II. 4. χρηματισμοῦ γενηθέντος, & alibi passim apud LXX. Interpp. Hinc *Aquilae* χρηματιστήριον locus ex quo oracula edi solebant, & *Joseph.* A. XI. 3. 2. de Rege Persarum καθίσας ἐν ᾧ χρηματίζειν εἰώθει τόπῳ. *Lucas* etiam & *Paulus* septies per χρηματισμὸν & χρηματίζειν divinum responsum intelligunt. *Diod. S.* III. 6. τὰς γὰρ θεὰς αὐτοῖς ταῦτα κεχρηματικέναι; & XV. 10. περὶ δὲ χρησμῶν ἔφησε μὴ χρηματίζειν τὸν θεὸν καθόλε.

κατ' ὄναρ] Ad artem Magorum non solum spectabat Astrologia, verum etiam Onirocritice: attendebant igitur & mutationibus in coelo ortis & somniis sive suis sive aliorum. *Herodot.* VII. 19. μετὰ ταῦτα τρίτῃ ὄψις ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἐκρίναν ἀκέσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν, δελεύσειν τε οἱ πάντας ἀνθρώπους & c. 37. ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἕδρην ἀφανὴς ἦν --- ἀντὶ ἡμέρης τε νὺξ ἐγένετο. ἰδόντι καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἴρετο τοὺς μάγους, τὸ θέλει προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἔφαναν, ὡς ἕλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πόλιων. λέγοντες ἥλιον εἶναι ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ σφέων. Licet autem tunc in interpretatione somnii Xerxis & defectionis solis conjectura ipsos turpiter fefelliffet, hic tamen somnium a Deo immissum recte agnoverunt. *Theodotio* etiam in Versione Danielis hanc ob causam conjectores somniorum μάγους vocavit.

ἀνεχώρησαν] Secesserunt, occulto itinere, & se receperunt in patriam. *Cic.* Attic. IX. 4. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννευμένης. *Theophrast.* de Iride 9. αὕτη δὲ ἀρίστη ἐν ἰλλυριοῖς, ὅκ ἐν τῇ πρὸς θάλασσαν χώρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ. *Herodian.* I. 12. 13. τοῦτε κομιζόδε ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι τόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος.

13. κατ' ὄναρ] Cum securi dormirent Josephus & Maria, donis Magorum ditati: Deus pro eorum salute vigilat, eosque de periculo imminente certiores reddit. Jubentur ergo fugere in Ægyptum, quae Bethlehemo fuit provincia proxima, ita ut illam intra paucos dies attingere possent. Ægyptus post Antonii & Cleopatrae mortem in provinciam Romanam redacta fuerat; plurimi autem Judaei sedes ibi fixerant, qui Graece loquentes versionem Graecam librorum sacrorum adornaverant, quin etiam templum auctore Onia exstruxerant.

αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυ- 14
κτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον· Καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου· ἵνα πληρωθῇ 15
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν
μου. Τότε Ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν· καὶ ἀποστείλας 16
ἀνεῖλε

εἶπω σοι] σοι εἶπω D.
ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι 7. *Evang.* 7.
14. ἐγερθεὶς] διεγερθεὶς D. 33, etiam comm. 21. ut I. 24.
15. τοῦ prius] — C D. 1. 42. 63. vide Cap. I. 22.
λέγοντος] — Verſio *Copt. Sax. Arab.* & infra comm. 17.
16. ἰδὼν] poſterius — 49.
διετοῦς] διετους Edit. *Eraſmi* 1. διετίας D. a prima manu, quod Bezam in ſuo codice non vidiſſe mirum eſt. *Etymol.* M. τριέτης ὁ μὲν χρονος παροξύνεται. τὸ δὲ μετεσχηκὸς τὸ χρονῳ ὀξύνεται. ὡς εἶναι τριέτης μὲν χρόνος, τρετης δὲ παῖς. *Herod.* II. 2. ὡς γαρ διέτης χρόνος ἐγίγοντο. *Pollux* I. 54. 55. ἡμιέτης χρόνος, και διετης ἕως δεκαετης καὶ ἐφεξῆς περὶ πάντων, καὶ τριέτης καὶ μέχρι δεκαέτους ἐπὶ μὲν χρόνου παροξύνεται, ἐπὶ δὲ παιδίου καὶ οἴνου καὶ φυτοῦ καὶ τῶν τοιούτων ὀξύνεται, ὡς ἐπὶ τοῦ διετης μέχρι τοῦ δεκαετης. & II. 8. βρίφος ἔτειον, διῆλιξ. Etymol. ἔτειον δὲ ὅτι τὰ παρα τὸ ἔτος παρ' ἡμῖν ὀξύτονα οἱ Ἀθηναῖοι βαρύνουσιν· οὐ μόνον γὰρ περὶ τὸν τόνον πλαίουσιν, ἀλλα καὶ περὶ τὴν κλίσιν. δωδεκαέτης γὰρ δωδεκαέτου κλίνεται, ὥσπερ οἰκέτης, οἰκέτου· καὶ τὸ πληθυντικὸν δωδεκαέται, ὥσπερ οἰκέται, δωδεκαέτεις ὤφειλε κλίνεσθαι. *Heſiodus* Oper. II. 50. Τεσσαρακονταετὴς ἀίζηὸς. *Ammonius.* τριέτες βαρυτόνως, καὶ τριετες ὀξυτόνως διαφέρει, φησὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης· ἐαν μὲν γαρ βαρυτονήσωμεν, ἔσαι ἐπὶ χρόνου· ἐαν δὲ ὀξυτονήσωμεν, ἔσαι ἐπὶ ἡλικίας. *Rom.* IV. 19. *Act.* VII. 23. *Ex.* XXX. 14.
κατωτέρω] κάτω D.

ἴσθι] eſto; ἴσθι —— τὸ ὕπαρχε. *Etymol.* M. *Plato* de Rep. I. μὴ χαλεπὸς ἡμῖν ἴσθι. *Matth.* V. 25. 1. *Tim.* IV. 24.

14. *Schabath.* f. 104. 2. Dixit R. Eliezer ſapientibus: & annon filius Stadae reduxit praeſtigias ex Ægypto, & inciſionem in carne ſua? Dixerunt: Fuit rebellis.

15. τελευτῆς] *Euſtath.* in Od. α. p. 52. 49. τελευτὴ δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸ τέλος τοῦ ἔργε, καὶ τελευτᾶν τὸ εἰς τέλος τι ἄγειν· —— οἱ δέ γε μεθ' ὅμηρον πρῶτα μὲν καὶ τὸν θάνατον τελευτὴν ζωῆς ἔλεγον, καὶ τελευτᾶν τὸν βίον, καὶ τοιαῦτα τινα· ὕστερον δὲ κατεκράτησε τελευτὴν ἁπλῶς τὸν θάνατον λέγεσθαι. & in Il. ζ. p. 474. 40. τὸ μὲν ἐτελεύτησε τὴν ζωὴν πλῆρες ἐσι, καὶ τὸ ἀπέψυξε βίον παρὰ Σοφοκλεῖ· τὸ δὲ ψιλῶς εἰπεῖν, ὡς ἐτελεύτησέ τις, ἢ ἀπέψυξεν, ἐλλιπῶς ἔχει. & Il. π. p. 787. ὅρα δὲ καὶ ὡς ἐκ εἶπεν ὠδὲ νῦν ἁπλῶς τελευτὴν τὸν θάνατον, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης βιότοιο τελευτὴν. ἁπλῶς μὲν γὰρ τελευτὴ τέλος παντὸς πράγματος, καὶ τελευτᾶν τὸ πληροῦν· ἐπί τε θανάτε χρέια προσθήκης, οἷον τελευτὴ βίε, καὶ τελευτᾶν ζωὴν, ὕστερον μέντοι ταῦτα κατά τι ἰδιάζον δίχα προσθήκης ἐπὶ θανάτε κεῖται. *Xenoph.* Paed. VIII. ὅταν τελευτήσω. —— Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ —— ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχισα ἀπόδοτε. *Lucian.* Macrob. 12. παρέδωκε τὴν ἀρχὴν πρὸ δυοῖν ἔτοιν τῆς τελευτῆς τῷ Πτολεμαίῳ· *Herodian.* VII. 10. 1. ὡς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐδηλώθη ἡ τοῦ πρεσβύτε τελευτὴ.

Locus *Hoſeae* XI. 2. Ab interpretibus Graecis, cum quibus Chaldaeus conſentit, ita converſus eſt: ἐξ αἰγύπτε μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτῆ, at Hebraea veritas habet, quod *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotio*, & Matthaeus expreſſerunt τὸν υἱόν με. Hoſeas ſine dubio loquitur de exitu Iſraelitarum ex Ægypto duce Moſe, reſpicitque ad verba *Exod.* IV. 22. 23. Filius meus primogenitus eſt Iſrael, dixi autem tibi: dimitte filium meum, ut mihi ſerviat: ſin autem illum dimittere nolueris, occidam primogenitum tuum. Quae verba Judaei veteres ad Chriſtum traxerunt. *Midraſch Thillim* in Pſal. II. 7. Enarrabo ſtatutum) Haec enarrata ſunt Verba in ſtatuto Legis, Prophetarum & Hagiographorum. In Lege Exod. IV. 22. filius meus primogenitus Iſrael. In Prophetis Eſaj. LII. 13. ecce ſapienter aget ſervus meus. In Hagiographis Pſal. CX. 1. Dixit Dominus Domino meo. Etiam hac in parte fata Meſſiae ſimilia fuerunt fatis majorum ſuorum; Idemque Dei amor, qui eum moverat, ut Judaeos ex ſervitute Ægyptiaca liberaret, effecit etiam, ut Chriſtum in Ægypto non relinqueret, ſed ad ſuos, quibus doctrinam coeleſtem traditurus eſſet, reduceret. Nec abſurde quis conjectaverit, per Pharaonem deſignari ipſum Herodem. Ut enim juſto Dei judicio & Pharaonis Judaeis infeſti primogenitus & paullo poſt ipſe Pharao periit: ita etiam Herodes, non multo poſt nefarium illud ſed irritum de Chriſto occidendo captum conſilium, furiis agitatus filium primogenitum necavit, & ipſe graviſſimis doloribus excruciatus interiit.

16. ἐνεπαίχθη] Magi Herodem nulla injuria affecerant, nam & nullo jure tenebantur imperata Herodis facere, & ab ipſo Deo ad Herodem redire vetabantur, & conſilio Herodis tum divino monitu tum poſtea eventu patefacto ſtultum fuiſſet, mala quae honeſte vitari poterant ſibi accerſere, & os contumeliis praebere. Herodes enim, qui adorationem regis nuper nati prae ſe ferebat, comm. 8., magos decipere, imo, ſi ex eo quod poſtea fecit de animo ipſius judicare licet, & regem & magos, qui eum adoraverant, occidere volebat. Et tamen ſe a magis illuſum eſſe iraſcitur. Ita ſolent fraudulenti & vitioſi homines: Sibi omnia, aliis nihil licere exiſtimant, & ſi non aliqua injuriam facere atque nocere poſſunt, injuriam atque contumeliam ſe pati acerbiſſime conqueruntur, quo nihil eſt & ſtultius & iniquius.

ἀνεῖλεν] σημαίνει καὶ τὸ ἐφόνευσεν *Etymol. M.*
ἀποστείλας ἀνεῖλε] immiſit percuſſores. *Joſeph.* B. I. 12. 7. ἀντώνιος ἐκπέμψας ὁπλίτας πολλὰς μὲν ἀπέκτεινε, πολλὰς δὲ ἔτρωσε. & I. 21. παραχρῆμα πέμψας τοὺς δορυφόρες ἀπέκτεινε τὸν ἀντίπατρον. & A. XVII. 77. κελεύει πέμψας τινὰς τῶν δορυφόρων, μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέος κτείναντας αὐτὸν. *Plut.* Paedag. c. XIV. §. 30. πέμψας ἀνεῖλε τὸν Θεόκριτον. Infra XIV. 10. Ita quidem in bello agitur cum hoſtibus, at ſubditis ex praeſcripto legum jus dicendum, nemo vero indicta cauſſa atque inauditus occidendus erat. Horribile facinus erat interficere

in-

ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ
17 διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. Τότε
18 ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκού-
σθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς·

κγ΄

ἠκρίβωσε] ἠκριβάσειν D. ut comm. 7.

17. ὑπὸ] διὰ CD. 71. 73. Verſ. *Syra*, *Saxon. Vulg. Chryſ. Hieron.* in l. Jeremiae

Ἱερεμίου] — 34. 37. 39. 73. MS. *Lat.*

ῥηθὲν] + ὑπὸ κυρίου D. *Beza* in Verſione, & in Annot. probatur, inquit, haec lectio quam ſecutus ſum manuſcripti exemplaris auctoritate. Apud nos vero unius exemplaris idque manifeſto interpolati autoritas nulla eſt. + ὑπὸ τοῦ κυρίου. 73.

λεγοντος] — 22. Verſio *Copt. Saxon Arab.* ut comm. 15.

18. ἐν Ραμᾶ] ἐρρεμὰ L. in excelſo Verſio *Saxon.* auctoritatem *Hieronymi* ſecuta, qui in l. quid autem, inquit, dicitur in *rama*, non putemus loci nomen eſſe juxta Gabaa: ſed Rama excelſum interpretatur, ut ſit ſenſus: Vox in excelſo audita eſt, id eſt longe lateque diſperſa.

θρῆνος καὶ] — K. 1. 22. Verſio *Syr. Copt. Armen. Æthiop. Arab. Saxon. Vulgat. Juſtinus* c. Tryphon. *Hieron.* in l. Hieremiae. *J. Millio* Prol. 384. haec genuina videtur lectio, altera vero τῶν O. cui praeiverunt *J. Druſius* & *R. Simonius*. Mihi vero auctoritas interpretum, qui forte inopia verborum, quibus tria Synonyma Graeca redderent, laborabant, aut Codicum ad Verſiones refictorum, conſenſui plerorumque omnium Matthaei codicum Graecorum, veritate Hebraica & LXX. Interp. Verſione firmato, nullo modo praeferenda eſſe videtur.

κλαυθμὸς] κλαθμὸς E & alibi paſſim.

ραχηλ] ραχιὴλ 12.

infantes, qui neque nocere aliis, neque ſe ipſos tueri poterant, & quos rex tanquam Legum cuſtos contra injurias latronum ex officio defendere debuiſſet. At ita ſolent immoderatae & graves eſſe irae principum. Ita Saul, cum David evaſiſſet, non Abilemechum ſolum cum octoginta quinque ſacerdotibus, verum etiam totam civitatem cum uxoribus & infantibus lactentibus per Doegum occidi juſſit 1. *Sam.* XXII. Similia narrat *Joſephus* A. II. 9. 2. de Pharaonis inſidiis Moſi ſtructis: τῶν ἱερογραμματέων τις, καὶ γὰρ εἰσὶ δεινοὶ περὶ τῶν μελλόντων τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ, τεχθήσεσθαί τινα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει μὲν τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἡγεμονίαν, αὐξήσει δὲ τὸν Ἰσραηλίτας τραφείς, ἀρετῇ δὲ πάντας ὑπερβαλεῖ, καὶ δόξαν ἀείμνηστον κτήσεται. Δείσας δὲ ὁ βασιλεὺς, κατὰ γνώμην τὴν ἐκείνε κελεύει πᾶν τὸ γεννηθὲν ἄρσεν ὑπὸ τῶν Ισραηλιτῶν εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτοῦντας διαφθείρειν. Iſtud Herodis factum non minus impium quam injuſtum erat; nam conſilium Dei omnipotentis, prophetiis, ſtellae apparitione, Doctorum & ſacerdotum conſenſu manifeſtatum, velle irritum reddere, quid aliud erat, quam contra Deum pugnare, & contra ſtimulum calcitrare?

ὁρίοις] *Plato* μὴ κινείτω γῆς ὅρια μηδείς. *Thucyd.* II. 12. ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο. *Xen.* ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅρια *Pollux* IX. 8. ὅρια ἀναστάσαι.

Cum Fl. Joſephus, qui res ab Herode geſtas pluribus libris ſcripſit, nullam tamen iſtius puerorum caedis mentionem feciſſet, ſuſpicionem quibusdam praebuit, ut vel ejus, vel, quod multo pejus erat, Matthaei fidem in dubium vocarent. Nobis neutrum videtur; neque enim, quoties Hiſtoricus ab alio praetermiſſa narrat, aut ab alio narrata praetermittit, labefacere ſuam fidem eſt exiſtimandus: aliter enim, niſi ſi unus alterum exſcribat, fieri vix poteſt. Ea praeterea habet Joſephus, quae iſtis ſunt ſimilia, tamque illuſtria & tot exempla; ut pro ſupervacuo habere potuerit hoc adjicere. Nam poſt tot crudelitatis exempla ab Herode Hieroſolymis & tota paſſim Judaea edita (verbis utor *Iſaaci Voſſii*, hominis minime ſuperſtitioſi aut creduli Chronol. S. p. 159.) poſt ſublatos diverſis ſuppliciis tot filios, tot uxores, proximos & amicos, non magna res fuiſſe videtur, ſuſtuliſſe quoque unius oppidi aut vici & adhaerentis territorii infantes, quorum ſtrages in loco perexiguo non admodum magna eſſe potuit, cum non omnes, ſed mares tantum, & qui intra bimatum eſſent, fuerint caeſi: Huc facit judicium *Taciti* Annal. VI. 7. Neque ſum ignarus, a pleriſque ſcriptoribus omiſſa multorum pericula & poenas, dum copia fatiſcunt, aut quae ipſis nimia & moeſta fuerant, ne pari taedio lecturos adficerent, verentur.

Hinc doctiſſimi Interpretes, poſt Origenem, Euſebium & Epiphanium colligunt, Chriſtum fere biennium compleſſe, cum Magi advenirent; ſi enim, ut alii putant, non niſi duarum hebdomadum aut duorum menſium infans erat, cur omnes bimulos Herodes occidit? & cur haec ratio a Matthaeo affertur: ſecundum tempus, quod accurate didicerat? Porro & Magi, qui cum in Judaeam appuliſſent, non in regem naſciturum ſed in regem jam natum inquiſiverunt, & Herodes, qui ab illis accurate omnia inveſtigavit, credidiſſe videntur, quo die ſtella primum apparuiſſet, eo Chriſtum natum fuiſſe; quae ſi vera eſt ſententia, vix potuerunt intra unius aut duorum menſium ſpatium tam longinquum iter & ſuſcipere & conficere. Cum denique Matthaeus diſerte dicat, poſt adventum Magorum fugam in Ægyptum nocte feſtinatam fuiſſe, neceſſe eſt ut intelligamus omnia quae Lucas c. II. 22. de itinere Hieroſolymitano, de purificatione, & Sacrificio (quod ante diem XL a nato puero offerri non potuit *Levit.* XII.) enarrat, ante magorum adventum contigiſſe, quod ſine dubio multo eſt veroſimilius, quam ſi poſt caedem infantium, Herode adhuc vivo atque ſuperſtite, Joſephum cum matre & filio Hieroſolymam petiiſſe, & templum, in quo neque latere neque ſine praeſentiſſimo periculo agnoſci poterat, intraſſe ſtatuatur.

Duas hiſtorias, alteram a Matthaeo narratam, a Joſepho alteram, in unam confundit *Macrobius* Saturn. II. 4. Auguſti de ſaevitia Herodis dictum

καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, 19 ἄγγε-

ἤθελε] ἠθέλησεν. D. 51, Verſio *Vulg.*

ctum referens: Cum audiſſet, inquit, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Judaeorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait, Melius eſſe Herodis porcum eſſe quam filium. Haec autem Graece acutius prolata fuiſſe videntur, ea quippe lingua loquentibus inter ὗν & υἱὸν leviſſimum diſcrimen intercedit.

18. Θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς] eleganter junguntur ad magnitudinem luctus indicandam. *Plat.* de Rep. IX. ὀδυρμοὺς δὲ καὶ στεναγμοὺς καὶ θρήνους καὶ ἀλληδόνας οἵει ἄν τινι ἄλλῃ [πόλει] πλείους ἐγκρήσειν; ἀδικωτάτοις. *Themiſtius* X. 133. ἀλαλαγμῶ μὲν οὐκ ἀκήκοα βαρβαρικῷ, θρήνων δὲ καὶ ὀδυρμῶν καὶ δήσεων καὶ φωνῆς αἰχμαλώτου μᾶλλον ἢ στενδομένοις πρεπούσης. & XX. 233. Θρήνους μὲν δὴ ᾄδειν καὶ ὀδυρμοὺς ὅτε ὑμεῖς ἐάσειν φατε, καὶ ὁ συγχωρεῖ φιλοσοφία.

κλαίουσα τὰ τέκνα] κλαίειν τινὰ Graeci dicunt. *Il.* υ. 210. τῶν δὴ νῦν ἕτεροί γε φίλου παῖδα κλαύσονται. & ω. 773. τῷ σέ γ' ἄμμα κλαίω καὶ ἐμὸ ἄμμορον, ἀχνυμένην κῆρ. 619. —— ἕπεσθέ κεν αὖτε φίλου παῖδα κλαίοισθα. Od. α. 363. κλαίειν ἔπειτ' ὀδυσῆα φίλον πόσιν. *Plut.* Alcib. p. 210. A. τὰ μὲν αὑτῆ παῖδη κλαύσας καὶ ὀλοφυράμενος.

καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι] *Geneſ.* XXXVII. 35. καὶ οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι, λέγων ὅτι. Noluit deponere luctum, dicens:

ὅτι οὐκ εἰσί] Graeci de mortuis vulgo dicunt, ὅτι οὐκέτι εἰσί. *Inſcriptio:* Νικομήδης ὅσιος οὐκ ἤμην καὶ ἐγενόμην, οὐκ εἶμι, καὶ ὃ λυπεῦμαι. *Inſcriptio*: ἐγενόμην, οὐκ εἶμι, οὐ μέλει μοι. Hanc vidi d. XXIII. Dec. 1739. *Jeremias* c. XXXI. 15. *Eurip.* Phoeniſſ. 45. ὡς δ' ἐπιξαρεῖ Σφίγξ ἀρπαγαῖσι πόλιν, ἐμὸς δ' οὐκ ἦν πόσις. *Plut.* Apophth. Lacaen. p. 241. F. ταύτην [τὴν ἀσπίδα] ὁ πατήρ σου ἀεί ἔσωζε, καὶ σὺ ὧν ταύτην σῴζει, ἢ μὴ ἔσο. *Thucyd.* II. 44. τῶν οὖν ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί τισιν ἔσονται· σχόλ. τῶν τεθνηκότων. & 45. τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἰώθασιν ἐπαινεῖν. σχόλ. τὸν τεθνηκότα. *Philo* de Joſepho ad Gen. XXXVII. 30. T. 2. p. 44, 7. ἄπατε, ζῇ ἢ τέθνηκεν, εἰ μὲν οὐκ ἔστι, δείξατέ μοι τὸν νεκρὸν. *Cic.* ad Attic. XII. 19. Longum illud tempus, quum *non ero*, magis me movet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. *Arrian.* in Epictet. IV. 1. εἰ οἱ ὄντες ἦμεν ὠφέλιμοι, οὐχὶ πολὺ μᾶλλον ἀποθανόντες ἄν —— ὠφελήσομεν ἀνθρώπους; *Eurip.* Alceſti. 1095. θάνοιμ', ἐκεῖνον, καίπερ οὐκ ὄσαν, προδὺς, *Philoſtrat.* epiſt. ad Charitonem: μιμήσασθαι τῶν λόγων οἴει τὰς Ἕλληνας, ἐπειδὴ τελευτήσεις; οἱ δὲ μηδὲν ὄντες, ὁπότε εἰσί, τίνες ἄν εἶεν, ὁπότε οὐκ εἰσί; *Geneſ.* XLII. 13. 32. 36. XXXVII. 30. *Thren.* V. 7. *Act.* IX. 39. Loquitur de Rama, urbe tribus Benjamin Joſ. XVIII. 25. vicina Betheli *Jud.* IV. 5. & Gibeae 1. *Sam.* XIX. 13. XXII. 9. *Hoſ.* V. 8. munita a Baeſa Rege Iſraelis 1. Reg. XV. 17. 22. in confiniis regnorum Iſraelis & Judae. *Joſ.* A. VIII. 12. 3. πόλει τινὶ τῶν οὐκ ἀφανῶν Ραμαθὼνι τὸνομα, σαδὶς ἀπεχούσῃ Ἱεροσολύμων τεσσαράκοντα. *Euſ.* ῥαμᾶ φυλῆς Βενιαμὶν, πόλις Σαὺλ ἀπὸ σ. σημεῖον εἰς βορρᾶν ἀπίοντι Βηθὴλ. *Hieron.* Rama in tribu Benjamin, civitas Saulis, in ſexto miliario ab Ælia ad Septentrionalem plagam contra Bethel, & in *Hoſeae* V. In hac urbe Nebuſaradan dux copiarum Nebucadnezaris Judaeos captivos & catenis vinctos tenebat, paullo poſt Babylonem deducendos *Jerem.* XL. 1. Quo tempore, cum patriae fines & dulcia arva relinquere & in regionem remotiſſimam migrare cogerentur, calamitatem ſuam, qua nulla ipſis unquam luctuoſior acciderat, deplorabant. Cumque Rama, uti dictum, urbs eſſet in tribu Benjamin filii Rachelis, per elegantem proſopopoeiam Jeremias iſtum luctum Racheli tribuit, non ſecus acſi vivens atque ſuperſtes mala tanta videret. Caeterum Judaei ex hoc loco, quoties magnam calamitatem accepiſſent, Rachelem matrem ſuam & patronam, pro ipſorum ſalute ſollicitam, in luctu eſſe proverbialiter dixiſſe videntur. *Medraſch Aggada* cit. R. Salomone in l. Jerem. Patriarchae & matres iverunt ad placandum Deum, cum Manaſſes ſimulacrum in templo collocaſſet —— introivit Rachel —— reſpondit ei Deus: pulchre patrocinari didiciſti. *Sohar Exod.* fol. 3. Col. 12. Et Meſſias accedit ad illum locum, attollitque oculos, & videt patres ad ruinas templi adicendentes, donec vidit Rachelem lacrymantem. Et Deus S. B. conſolatus eſt illam, ſed noluit conſolationem accipere. *Hieron.* in l. Hieremiae: quidam Judaeorum, inquit, hunc locum ſic interpretantur, quod, capta Hieruſalem ſub Veſpaſiano, per hanc viam Gazam & Alexandriam infinita millia captivorum Romam directa ſint. Alii vero, quod ultima captivitate ſub Adriano, quando & urbs Hieruſalem ſubverſa eſt, innumerabilis populus diverſae aetatis, & utriusque ſexus in mercato terebinthi venundatus ſit. Et idcirco execrabile eſſe Judaeis mercatum celeberrimum viſere. Dicant illi, quod volunt: nos recte teſtimonium ſumſiſſe dicemus Evangeliſtam Matthaeum pro loco in quo Rachel condita eſt, ut vicinarum in circuitu villarum filios quaſi ſuos fleverit. *Bereſchith R.* LXXII. 11. & mortua eſt Rachel & ſepulta eſt in via Ephrata &c. Geneſ. XXXV. 19. Quid vidit pater noſter Jacob, ut ſepeliret Rachelem in via Ephrata? ſed ſpeculatus eſt captivos ea via tranſituros, ideo eam ibi ſepelivit, ut pro illis miſericordiam oraret S. D. vox in Rama audita eſt &c.

19. Hic inveſtigandum venit tempus mortis Herodis, quae non contigit niſi primo aut ſecundo Chriſti anno, adeoque anno Juliano 46. vel 47. ſi Æra Dionyſiana accurata eſt. 1. Cajum Caeſarem Auguſti filium menſe Februario anno Jul. 49. diem obiiſſe conſtat ex *Cenotaphio Piſano*: Lucio fratre jam ante duo de viginti menſes mortuo, teſte *Sueton.* Aug. 65. h. e. A. Jul. 47. XIII. Sept. Ante utriusque obitum —— P. Vinicio Conſule, Tiberius Rhodo reverſus eſt Vellej. 103. A. 47., duodecim annis ante mortem Auguſti *Tacit.* A. XI. 51. quae contigit die 19. Aug. A. 59. Ao. 46. Cajus ab urbe abfuit, cum Auguſtus quartum ac ſexageſimum natalem celebraret, *A. Gell.* XV. 7. imo totum hunc conſulatus ſui annum ultra fines extremos P. R. bellum gerens peregit, *Cenotaph.* Tiberius vero ante quam Rhodo rediret, depoſita toga ſe ad pallium & crepidas redegit, atque in tali ſtatu biennio fere permanſit *Suet.* Tib. 13. cum Samum ad Cajum in Orientem profecturum transmittens illum alieniorem ſibi ſenſiſſet.

Ca-

20 ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, Λέγων· Ἐγερθεὶς παράλα-
βε

19. κατ' ὄναρ φαίνεται] φαίνεται κατ' ὄναρ D. 1. Versio *Vulg.* vide comm. 13.

Cajus ergo expeditionem in Orientem non ſerius ſuſcepit quam Ao. 45. neque ex illa vivus Romam rediit: igitur ante iſtam expeditionem ſedit cum Auguſto Romae inter Judices de teſtamento Herodis mortui *Joſ.* A. XVII. 9. 5. & B. II. 2, 4. cui judicio Lucius Caji frater non adfuit, certiſſime adfuturus, ſi poſt A. 44. habitum fuiſſet, quo Auguſtus ipſum ampliſſimo praeditum Magiſtratu deduxit in forum *Suet.* Aug. 26. Ex quibus omnibus conficitur, Herodem non poſt annum demum 46. ſed ante 44. fuiſſe mortuum. 2. Julia in inſulam relegata fuit Ao. 44. Auguſto conſule, XXX. ante conſulatum Vinicii annis, brevi ante quam Cajus in Syriam mitteretur *Vellei. Paterc.* 100, 101. tunc autem Julia attigerat annum 38. *Macrob.* Sat. XI. 5, nata nimirum A. Jul. 7. Coſſ. L. Marcio & C. Sabino *Dio.* l. XLVIII. p. 235. Atqui Philippus tetrarcha, ſucceſſor Herodis Magni Βηθσαϊδαν — θυγατρὶ τῇ καίσαρος ὁμώνυμον ἐκάλεσεν, ante ejus exilium ſine dubio. Unde iterum conſequitur, Herodem ante A. J. 44. mortuum fuiſſe. 3. Herodes animam agens igni cremavit quosdam ſeditioſos, καὶ ἡ σελήνη δὲ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐξέλιπεν *Joſ.* A. XVII. 6. 4. trajicit Jordanem thermis uſurus, Hierichuntem revertitur, occidit Antipatrum, & quinto poſt die ipſe moritur, ſeptiduo lugetur 8, 4. inſtante tunc feſto Paſchatis 9, 3. Jam vero celeberrimi Aſtronomi *Keplerus*, *Petavius*, *Whiſtonus* ex tabulis Rodolphinis, quae omnium accuratiſſimae habentur, demonſtrarunt, Ao 42. d. XIII. Martii plenam lunam aequinoctium vernum praecedentem paſſam eſſe defectionem digitorum quinque & dimidii, id quod pluribus annis praecedentibus vel ſequentibus contingere non potuerit. Lunamque d. XXVII. Martii triduo poſt aequinoctium fuiſſe novam, plenam vero d. XI. Aprilis, in quem diem Paſcha inciderit. 4. Herodes a Senatu Rex creatus eſt A. J. 6. Calvino & Pollione Coſſ. *Joſ.* A. XIV. 14. 5. Antigonum vicit A. J. 9. Agrippa & Gallo Coſ. *Joſ.* A. XIV. 16. 4. anno regni quarto. λήξαντος δὲ τοῦ χειμῶνος — ἐγγὺς Ἱεροσολύμων ἔρχεται — τρίτον δὲ αὐτὸ τοῦτο ἔτος ἦν, ἐξ οὗ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ ἀπεδέδεικτο. & B. I. 17. 8. συνήγετο δὲ αὐτῷ τρίτον ἔτος, ἐξ οὗ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ ἀπεδέδεικτο. A. J. 15. menſe Septembri apud Actium pugnatur, qui Herodi a victo Antigono fuit ſeptimus *B. J.* 19. 3. A. XV. 5. 2. A. J. 26. Auguſtus in Syriam venit. Dio, LIV. p. 357. anno Herodis, a victo Antigono, decimo octavo. A. XV. 10. 3. ἤδη δ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἐπτακαιδεκάτῳ παρελθόντος ἔτους καῖσαρ εἰς Συρίαν ἀφίκετο. A. J. 27. templum aedificare incipit decimo nono regni anno, ὀκτωδεκάτῳ τῆς Ἡρώδου βασιλείας γεγονότος ἐνιαυτῷ. *A.* XV. 11. 1. at *B. J.* 21. 1. πεντεκαιδεκάτῳ γὰρ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτόν τε τὸν ναὸν ἐπεσκεύασε. ubi pro IE legendum IΘ. A. J. 36. Caeſareae aedificatio abſoluta & perfecta eſt. ἐκπεσούσης τῆς προθεσμίας εἰς ὄγδοον καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἀρχῆς, ἐπ' ὀλυμπιάδος δευτέρας καὶ ἐνενηκοστῆς πρὸς ταῖς ἑκατόν. Ergo A. J. 42. vitam finivit βασιλεύσας μετ' ὀ μὲν ἀντέλεν ἀντίγονον ἔτη τέσσαρα καὶ τριάκοντα, μετ' ὀ δὲ ὑπὸ Ρωμαίων ἀπεδέδεικτο ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. & *B. J.* 33. 8. In hac ratione temporum Herodis ineunda, manifeſtum eſt a Joſepho annos nec ab Olympiade nec a die, quo primum regnum adeptus eſt, ſed per Conſules Romanos numerari. 5. Idem calculus confirmatur, ſi annos *Archelai*, *Philippi* & *Herodis Antipae*, inter quos regnum Herodis diviſum eſt, computemus. *Archelaus* Viennam in exilium miſſus eſt A. J. 51. *Dio* LV. p. 388. 36. ἐπί τε αἰμυλίου Λεπίδου καὶ ἐπὶ Λευκίου ἀρουντίου ὑπάτων — ὅτε Ἡρώδης ὁ Παλαιστινὸς αἰτίαν τινα ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν λαβὼν, ὑπὲρ τὰς ἄλπεις ὑπερωρίσθη, καὶ τὸ μέρος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐδημοσιώθη. XXXVI. a pugna Actiaca expletis annis *Joſ.* A. XVIII. 2. 1. κυρήνιος δὲ τὰ ἀρχελάου χρήματα ἀποδόμενος ἤδη; καὶ τῶν ἀποτιμήσεων πέρας ἐχουσῶν, αἳ ἐγένοντο τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει μετὰ τὴν Ἀντωνίου ἐν ἄκτίῳ νίκην. Poſtquam regnaſſet annos novem A. XVII. 13. 1. δεκάτῳ ἔτει τῆς ἀρχῆς ἀρχελάου. B. II. 7. 3. quod ſomnio ipſi ſignificatum fuerat. ἔδοξεν ὁρᾶν στάχυς ἐννέα πλήρεις — Σίμων τις φαρισαῖος τὸ γένος ἔφη, τοὺς μὲν στάχυας ἐνιαυτοὺς νομίζειν — ὥστε βασιλεύσειν μὲν αὐτὸν τῶν στάχυων ἀριθμόν. Incidit ergo mors Herodis Patris & initium regni Archelai in annum Jul. 42. 6. *Philippus* alter filiorum Herodis obiit A. J. 78. τότε δὲ καὶ φίλιππος, Ἡρώδου δὲ ἦν ἀδελφὸς, τελευτᾷ τὸν βίον, εἰκοστῷ μὲν ἐνιαυτῷ τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, ἡγησάμενος δὲ αὐτὸς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τῆς Τραχωνίτιδος, καὶ Γαυλανίτιδος καὶ τοῦ Βαταναίων ἔθνους πρὸς αὐτοῖς. Iterum igitur initium Principatus Philippi & mors Herodis congruunt cum A. J. 42. 7. Tertio Caji anno i. e. Jul. 85. Agrippae regno Tetrarchia *Herodis* adjicitur. *Joſ.* A. XIX. 8. 2. τέτταρας μὲν ἦν ἐπὶ Γαΐου καίσαρος ἐβασίλευσεν ἐνιαυτὸς, τῆς φιλίππου μὲν τετραρχίας εἰς τριετίαν ἄρξας, τῷ τετάρτῳ δὲ καὶ τὴν Ἡρώδου προσειληφὼς, τρεῖς δὲ ἐπιλαβὼν ἐπὶ τῆς κλαυδίου καίσαρος αὐτοκρατορίας, ἐν οἷς τῶν τε προειρημένων ἐβασίλευσε, καὶ τὴν Ἰουδαίαν προσέλαβε, Σαμάρειαν τε καὶ καισαρείαν. Extant autem nummi Cajo imperante percuſſi qui Herodi tribuunt annos principatus XLIII. imo XLIV; quorum primus incidit in annum emortualem Herodis Jul. 42. 8. His adjicimus tempus caedis *Antipatri*, cui Herodes pater quinque ſolum diebus ſuperſtes vixit: Antipater Romam abiit, quo tempore Saturninus adhuc praeſes erat Syriae, *Joſ.* A. XVII. 3. 2. abſens per totos menſes ſeptem apud Herodem accuſatur 4. 3. redit Roma & Hieroſolymis Q. Varum offendit, qui tum ſucceſſurus Saturnino opportune advenerat, per Judaeam, ut videtur, in Syriam provinciam ſuam tendens (conf. *Suet. Aug.* 93.) ἐτύγχανε δ' ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ὑάρος κυϊντίλιος, διάδοχος μὲν Σατορνίνου τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἀπεσταλμένος. *Joſeph.* A. XVII. 5. 2. & B. J. 31. 5. δίδωμι δὲ σοὶ δικαστήριον, καὶ δικασὴν εὐκαίρως ἥκοντα ὑάρον. Paucis interjectis menſibus Antipater necatur. Conſtat autem ex nummis Antiochenſium, quorum aera a pugna Actiaca, ſive ab menſe Auguſto A. J. 15. incipit, Varum fuiſſe Syriae praefidem jam anno viceſimo ſeptimo, ſaltem exeunte, qui congruit cum Juliano 42. Si igitur A. J. 42. Hero-

βε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες
τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ 21
ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώ- 22
δου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν
εἰς

20. πορεύου] πορεύθητι 61.
γὰρ] + πάντες Versio *Syr.* posterior in margine, Codices *Latini.*
21. ἐγερθεὶς] διεγερθεὶς D. 33. ut I. 24.
ἦλθεν] εἰσῆλθεν C. *Thomas.* ἦλθε κοινὸν· ἐλήλυθε δὲ ἀτticόν.
22. ἐπὶ] — 1. 13. unus *Colb.* 41. 59. 67. 86. *Euseb.* H. 1. 26. D. VIII. initio.
ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας] — 23.
Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ] τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου C.

ἐκεῖ] ἐκεῖσε. 59. 62. quia ita Grammatici praecipiunt, *Ammon*, ἐκεῖ δηλοῖ τὸ ἐν τόπῳ τὸ δὲ ἐκεῖσε εἰς τόπον. οὕτως ἐρῶμεν, ἐκεῖ κατέλαβον αὐτόν, καὶ ἐκεῖσε πορευσόμεθα. ὡς ὁ γραμματικὸς Ἀπιοφάνης φησι. *Thomas.* ἐκεῖ δὲ ὡς οἱ δοκιμώτατοι τῶν παλαιῶν ἐπὶ στάσεως τιθέασι τὸ ἐκεῖ. οἷον, ἐκεῖ τυγχάνω, καὶ, ἐκεῖ εὑρίσκομαι. Τὸ δὲ ἐκεῖσε ἐπὶ κινήσεως, οἷον, ἐκεῖσε ἀπέρχομαι. Οἱ δὲ ἐναλλὰξ ἀμφότερα γράφοντες ἁμαρτάνουσι. Ὅμηρος γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους δοκίμους τῶν ποιητῶν, καὶ Θουκυδίδην, καὶ Πλάτωνα, καὶ Δημοσθένην, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσει, ὅτως, ὡς ἔφημεν, εὑρήσει χρωμένους. Εἰ δέ τις τὸ Ἐνριπίδου ἐν Φοινίσσαις προφέρει, τὸ, λόγοισι μὲν χαίρει, τοῦ δὲ νοῦν ἐκεῖσ' ἔχει, καὶ πάλιν τῷ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ δράματι τὸ τὸν νοῦν οἰκεῖ πρὸς αὐτὸν ἔχων, ἐκεῖσε δὲ, οὐδὲν ταῦτα ἐναντιοῦται τῷ λόγῳ. τὸ γὰρ ἐκεῖσε ἔχει τὸν νοῦν, ἀντὶ τοῦ ἄγει καὶ φέρει, ὡς τὸ κἀνταῦθα ἐπὶ κινήσεως τῇ οἰκείᾳ καὶ τῇ ὁμοίᾳ τὸ ἐκεῖσε ἐστί. Haec tamen praecepta alii non cu-

di emortualis fuerit, annum Chriſti natalem biennio minimum integro praeceſſiſſe, ex iis quae dicta ſunt, ſtatuendum exiſtimamus.

20. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου] Utitur Matthaeus phraſi quae reperitur *Exod.* IV. 19. ubi Moſes admonetur ex Midianitide in Ægyptum redire, τεθνήκασι γὰρ πάντες οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν σου. 1. *Reg.* XI. 40. 42. etiam Jeroboamum cum a Salomone ad necem quaereretur, in Ægyptum fugiſſe, Salomonis autem morte audita in patriam ad regnum Iſraelis occupandum rediiſſe legimus. *Rom.* XI. 3.

22. ἀντὶ Ἡρώδου] *Herodot.* I. 108. ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύειν ἀντὶ ἐκείνου. *Ariſtoph.* in Nub. 380. Ὁ Ζεὺς ἐκ ὢν ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ Δῖνος νυνὶ βασιλεύων. *Xenoph.* Expedit. 1. βασιλεύσῃ ἀντ' ἐκείνου. *Appian.* Syr. p. 204. ὁ δὲ Σέλευκος τὸν υἱὸν ἀντίοχον, παῖδα ἔτι, τῆς ἄνω γῆς βασιλεῦσιν ἀπέφηνεν ἀνθ' ἑαυτοῦ. & Mithridat p. 302. οὕτω Νικομήδης ἀντὶ Προύσίου Βιθυνῶν ἐβασίλευσε. 1. Macc. XIII. 32. ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ. 2 *Reg.* XV. 7. ἐβασίλευσεν Ἰωσίαν υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

ἐφοβήθη] Archelao ceſſerat Judaea, in qua erat Bethlehem, Samaria & Idumaea: Herodi Galilaea & Peraea: Philippo Trachonitis & Ituraea; conſilium Joſephi erat ſedes figere Bethlehemi, filiumque educare in eodem oppido, in quo David educatus fuerat; cum vero audiviſſet Bethlehemum in Archelai ditione atque poteſtate eſſe, timuit illo ire, nec immerito. Archelaus enim patrem moribus referebat valde ſuſpicax atque crudelis: quem animum, antequam Joſephus rediiſſet, multis indiciis prodiderat; contra Herodes ingenio mitis atque benignus, urbibus Juliadi & Tiberiadi exſtruendis intentus, pollicitatione atque indultu immunitatum & leni imperio multos ex aliis provinciis incolas allicere ſtudebat; neque erat metuendum, ne patris veſtigia & conſilia ſequeretur, poſtquam ab eo primum quidem haeres regni ſcriptus, dein vero mutata voluntate Archelao poſtpoſitus fuiſſet. quae omnia apud *Fl. Joſephum* pluribus enarrantur. Quae in hiſtoria ſacra de Herode Antipa leguntur, licet ipſi non valde ſint honorifica, ea tamen confirmant, quae hactenus diximus: Serviebat voluptatibus, at tales non ſolent eſſe truculenti; Joannem Baptiſtam occidi juſſit, at non metuit aut odit.

23. Caeterum Nazaret aedificata erat ſuper rupem Luc. IV. 29. e regione Legionis (quae hodie Legune vocatur) XV. miliaribus inde remota, prope montem Tabor, teſte *Euſebio*; a Nazaret duabus leucis contra Orientem eſſe montem Thabor docent itineraria; regionem vero Nazarethae circumjacentem, ait Antoninus martyr, Paradiſo ſimilem, tritico & frugibus ſimilem Ægypto; vinum, oleum, mel illic optima eſſe, & milium altum nimis & paleam groſſam. Fuit autem vicus ignobilis, ita ut proverbio diceretur a Nazaretha poteſt aliquid bonum eſſe? Jo I. 47.

Ναζωραῖος] Nazarethanus, hoc nomine vulgo appellabatur, & quidem per contemtum, quod etiam titulus cruci ejus affixus docet: cum autem Nazarethani omnes illo, quod modo commemoravimus, dicterio peterentur, videntur ex nomine Nazarethani in Naſiraeum leviter inflexo (quod Galilaei non diſtincte pronunciantes ſibi facilius permittebant) nobilitatem ſuam adſtruxiſſe & argumentum in adverſarios retorſiſſe: multa enim in Lege & Prophetis habentur de Naziraeis, qui Graecis Ναζιραῖοι ſcribuntur Thren. IV. 7. Jud. XIII. 5. Joſeph, & Simſon, & qui peculiari voto ſeſe Deo conſecraverant, Naziraei vocantur, Graecis ἅγιοι, ἡγιασμένοι, ἀφωρισμένοι. Iſtud autem, quod Nazarethani ſono vocis ducti ad ſe traxerunt, Chriſto veriſſime & jure optimo tribui debet, qui omnium fuit ſanctiſſimus *Dan.* IX. 24. *Marc.* I. 24. *Luc.* I. 35. IV. 34. *Jo.* XVII. 19. *Act.* III. 14. IV. 27. X. 38. *Heb.* VII. 19. Talem etiam Judaei exſpectant, & Prophetae praedixerunt. *Iſocrates* Æginet. κατοικησάμενος εἰς αἴγιναν, habitatum conceſſit.

1. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις] ita ſolent ſcriptores V. & N. T. narrationem ordiri Gen. XXXVIII. 1. Eſaj. XXXVIII. 1. *illis diebus*, cum Jeſus Nazarethae in obſcuro viveret. *Æneid.* II. 340. Mygdonides illis qui ad Trojam forte diebus venerat, *Liv.* XXVII. 15. Iisdem fere diebus. Heb. IX. 11. Act. XXIII. 16. Poſt hiſtoriam nativitatis & infantiae Chriſti ſequitur jam, quid tricenario major geſſerit.

κηρύσσων] alta voce clamans. De iis dicitur, qui in plateis, in campis, in aëre aperto, ut a multis

23 εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας. Καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ
2 ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, Καὶ λέγων· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

rant. *Thucyd.* III. 71. τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας. *Dio Chryſ.* XX. p. 166. A. τὰς δὲ ἀμαθεῖς — κύνας εἰ — πόθεν προσπίσοι θρᾴξ εἴτε ὑλακὴ κυνῶν εἴτε ἀνθρώπων φθεγξαμένων — εὐθὺς ἀνακυπτούσας ἐκ τοῦ ἴχνους κακεῖ φερομένας. *Ælian.* V. H. II. 13. ἐκεῖ κατῄει. Inf. XVII. 20. *Marc.* VI. 33. *Luc.* XII. 18. XXI. 2. *Act.* XXII. 5. XVII. 3. *Jo.* XI. 8. XVIII. 3. *Rom.* XV. 24. *Herodot.* I. 121. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ, πατέρα τε καὶ μητέρα εὑρήσεις. *Arrian.* Epict. III. 24. ἐὰν μ' ἐκεῖ πέμπῃς *Plut.* de Iſ. & Oſir. ἐκεῖ βαδίζειν. *Cebet.* Tab. ἢν δικαωθῶσιν ἐκεῖ. *Longus* Paſt. III. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ.

23. ἐλθὼν] ἀπελθὼν 58.

Ναζαρέτ] Ναζαρὰ *Euſ.* D. VII. 2. E. I. 7. Ναζαράθ. 1. Ναζαρέθ C E K. 1. 2. 42. 44. 48. 63. 72. 106. Ev. 3. 20. 21. 22. 24. Editio *Eraſmi, Bogardi, Bezae, Maximi.* Verſio *Syra* utraque. *Æthiop. Arab. Copt. Saxon. Vulg. Caſtal. Anglican. Belg. Lutheri, Euſeb.* D. IX. 18. *Cyrill.* in Eſaj. p. 189. *Nicetas.* Joannes Evangeliſta ſcribit cum ϑ. per τ ſcribunt Matthaeus, Marcus, & Lucas, ut ἐλισάβετ, γεννησαῖτ.

1. δὲ] —— D L M K. 2. 3. 9. 14. 15. a prima manu. unus Colb. 34. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 53. 60. 64. 72. 84. 87. 106. Codices *Latini*, Verſio *Copt. Theophyl.* Eſt initium Lectionis. probante *J. Millio* prol. 1499.

tis audiantur, vocem tollunt: &, quae autoritate publica vel regia promulganda ſunt, quaeque in mandatis habent ab alio, praedicant. *Il. β.* 50. κηρύκεσσι λιγυφθόγγοισι κέλευε Κηρύσσειν ἀγορὴν δὲ καρηκομόωντας Ἀχαιούς & σ. 505. ἠεροφώνων κηρύκων T. 250. ταλθύβιος τε θεῷ ἐναλίγκιος αὐδήν. *Plut.* Timol. I. 255. A. Δημήτριος ὃς ἦν μεγαλοφωνότατος τῶν τότε κήρυκων, γεγραμμένον ἀνεῖπε τὸ κήρυγμα τοῦτο. Diodorus S. XI. 34. ναῦν προαπέστειλαν ἔχουσαν κήρυκα τὸν μεγαλοφωνότατον τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. τῷ δὲ προσετέτακτο μεγάλῃ τῇ φωνῇ κηρύξαι. *Anthol.* II. 9. 6. τὴν δύσκωφον γραῖαν, Ὀνήσιμε, πρὸς Διὸς ἔξω ἔκβαλε — αἰσχρὸν τῆς γραὸς μοι χάριν κήρυκα γενέσθαι. *Quintilian.* VI. 4. Praeco plus debet voci ſuae, quam orator. *Suetom.* Aug. 84. Infirmatis faucibus praeconis voce ad populum concionatus eſt. *Auguſtin* in Joann. Tr. 4. nonne vobis videtur, praeconis eſſe dicere: exite; facite viam? —— a judice repellit praeco. 13. per praeconem loquitur judex, & in actis tamen non ſcribitur: praeco dixit, ſed judex dixit. 45. quando judex loquitur per praeconem, exceptor non facit: praeco dixit, ſed judex dixit. Hinc elegans oppoſitio: quod in aurem auditis, praedicate in tectis Matth. X. 27. & qui praedicas non eſſe furandum, furaris Ro. II. 21.

ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας] Solitudo Judaeae cujus mentio fit Jud I. 16. Pſal. LXIII. 1. vocantur campi tribus Juda, adjacentes lacui Aſphaltitidi & Jordani fluvio; licet autem, cum nomen ei imponeretur, deſerta atque inhabitata eſſet, tempore tamen Joſuae I. 61. 62. habuit ſex urbes multosque vicos. Thalmudici etiam pecudum, arborum, frugum ſolitudinis mentionem faciunt. *Bava Kama Miſn.* 7. Pecudes minoris ſpeciei non alunt in terra Iſraelitica, verum in Syria & in deſertis terrae Iſraeliticae. *Menachoth.* c. 7. hal. I. Oblatio pro gratiarum actione conſiſtit e quinque ſeis Hieroſolymitanis, quae valebant ſex ſeas eremi. *Schir Haſſchirim R.* II. & . . . quo ducet illos Meſſias? Sunt qui dicant ad ſolitudinem Judae S. D. Hoſ. XII. 10. alii vero ad ſolitudinem Sichonis & Ogi. *Joſ.* B.III. 10. 7. Jordanes διατέμνει τὴν Γωνήσαρ μίσην, ἔπειτα πολλὴν ἀναμετρήσαντι ἐρημίαν εἰς τὴν ἀσφαλτῖτιν ἔξεισι λίμνην. Engaddi, urbem in ſolitudine Joſeph. A. IX. 1. 2. vocat πόλιν κειμένην πρὸς τῇ ἀσφαλτίτιδι λίμνῃ τ. ἀπέχουσαν σταδίους τῶν Ἱεροσολύμων. γενᾶται δ' ἐν αὐτῇ φοίνιξ ὁ κάλλιστος καὶ ὀπωβάλσαμον. Bethabara, alia Urbs adjacebat Jordani Jud. VII. 24. Joſ. B. IV. 8. 3. τὸ δὲ μέχρι τῆς Ἰορδάνης καὶ τῆς ἀσφαλτίτιδος χθαμαλώτερον μὲν, ἔρημον δὲ ὁμοίως καὶ ἄκαρπον. Joannes initium praedicationis fecit in deſerto, in quo educatus fuerat Luc. I. 80. ſimiliter etiam Jeſus in Galilaea, Act. X. 37. ſive amore patriae id feciſſe, ſive primam & proximam evangelium promulgandi occaſionem arripuiſſe dicamus; id tamen diſcriminis intercedit, quod Chriſtus in Galilaea regione omnium populoſiſſima, Joannes vero in Solitudine, hoc eſt in locis minus habitatis atque cultis, praedicaverit: quorum illud benignitati Servatoris, hoc auſteritati Prodromi ipſius conveniebat. Joannes denique qui in Judaea praedicare coeperat, Macherunte in ditione Herodis in cuſtodiam traditus & decollatus eſt: Chriſtus contra, qui in Tetrarchia Herodis initium fecerat, Hieroſolymis in Judaea cruci fuit affixus.

ἔρημος χώρα, ἐρήμη δὲ δίκη. ἐρήμη δὲ χώρα παρὰ Ποιηταῖς Thomas.

2. μετανοεῖτε] idem etiam Chriſtus praedicavit IV. 17. & Apoſtoli *Act.* II. 38. XVII. 30. & Judaeis & gentibus: quid autem poenitentiae nomine intelligerent, ediſſeruit Joannes, *Luc.* III. 10. —— 14. & Apoſtoli aliis pluribus verbis auditores ſuos monebant, &, ut ex perverſo hominum genere evaderent, cohortabantur *Act.* II. 40. Is vitam emendat, qui ab omni malo abſtinere, & omnes officii partes explere decrevit. *A. Gell.* XVII. 1. poenitere tum dicere ſolemus, cum quae ipſi fecimus, aut quae de noſtra voluntate noſtroque conſilio facta, ea nobis poſt incipiunt diſplicere, ſententiamque in eis noſtram demutamus. Opponuntur ergo προνοεῖν & μετανοεῖν. *Quintil.* Declam. 267. Illud videte, an ſi aliquem Reip. error aut fortuna, ſi quem aut conſilium aliquod aut temeritas immiſerit, detis locum poenitentiae, permittatis emendari, velitis meliores fieri cives. *Joſephus* A. XVIII. 5. 2. quem locum etiam Origenes c. Celſ. I. citavit, vocat Joannem Baptiſtam ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τοὺς Ἰουδαίους κελεύοντα, ἀρετὴν ἐπασκοῦντας, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνῃ, καὶ πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους, βαπτισμῷ συνιέναι. ἔτω γὰρ καὶ τὴν βάπτισιν ἀποδεκτὴν αὐτῷ φανεῖσθαι, μὴ ἐπί τινων ἁμαρτάδων παραιτήσει, ἀλλ' ἐφ' ἁγνείᾳ τε σώματος, ἅτε δὴ καὶ τῆς ψυχῆς δι-

νῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνὴ βοῶν- 3
τος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
4 Αὐτὸς

3. οὗτος] αὐτὸς Evang. *f.* 22.
γὰρ] — 1.
ὑπὸ] διὰ C D. Colb. 1. 13. Verſio *Syr. Vulg. Saxon. Æthiop.* ut I. 22.
4. ὁ] — D. Edd. *Eraſmi* 3. 4. 5.
αὐτοῦ ἦν] ἦν αὐτοῦ C. D. 1.
ἀκρίδες] *Epiphanius* H. XXX. perperam credidit, Nazaraeos in ſuo Evangelio legiſſe ἐγκρίδες pro ἀκρί-

δικαιοσύνη προεκκεκαθαρμένης. καὶ τῶν ἄλλων συσρεφομέ-νων, καὶ γὰρ ἤρθησαν ἐπὶ πλεῖον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας Ἡρώδης &c. *Gorgias* pro Palamede. ταῦτα γὰρ προνοήσασι μὲν δυνατὰ, μετανοήσασι δὲ ἀνίατα.

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν] Matthaeo tricies ita vocatur, aliquoties tamen βασιλεία θεοῦ, quo nomine apud reliquos Evangeliſtas & Paulum venit, rarius regnum Chriſti, *Luc.* XXII. 29. 30. *Jo.* XVIII. 36. 37. 1. *Cor.* XV. 24. *Col.* I. 13. 2. *Tim.* IV. 1, 18. 2. *Petr.* I. 11. *Apoc.* I. 9. XI. 15. Judaei multa etiam habent de מלכות שמים. Qui fatetur Deum eſſe unum, recitando verba Deut. VI. 4. ille ſuſcipit regnum coelorum *Berachoth* Cap. II. 2. & f. 10. 2. qui prius edit, & dein ſuſcipit in ſe jugum regni coelorum. f. 13. non vidimus unquam Rabbi Judam ſapientem ſuſcipientem in ſe regnum coelorum. Reſpondit Bar Pahti, quo tempore manus ſuas faciei applicuit, ſuſcepit in ſe jugum Regni Coelorum. 15. 1. phylacteria apponat, ea recitet & precetur, & hoc eſt Regnum Coelorum plenum. II. 5. R. Gamaliel recitavit: *Audi Iſrael* ipſa nocte nuptiarum. Cumque diſcipuli ei dicerent: nonne docuiſti nos ſponſum ab illa recitatione liberum eſſe, reſpondit: ego vobis non auſcultabo, ut regnum coelorum vel unam horam a me removeam. c. 9. f. 61. 2. ea hora qua R. Akibam ad mortem duxerunt, erat tempus orandi: *Audi.* cum igitur carnem ejus ungulis ferreis lacerarent, ſuscepit in ſe regnum coelorum. *Tanchuma* f. 5. 1. quaeſtio eſt an Iſraelita, quando in itinere eſt, regnum coelorum ſuſcipere poſſit? & reſpondetur, in eundo id fieri non debere, ſed ipſi ſtandum eſſe in uno aliquo loco, ut orationem *audi* recitet. *Hieros. Kidduſch.* cum ſervus audiret a monte Sinai: non erit tibi Dominus alius, rupit ille a ſe jugum *regni coelorum*, & ſuſcepit in ſe jugum carnis & ſanguinis. *Schevuoth.* 35. 2. Regnum coelorum opponitur regno terrae. *Medraſch Miſchle* 1. 22. Stulti, hoc eſt regnum impium, quod non ſuſcipit in ſe jugum regni coelorum, & jugum Legis. *Bamidbar.* R. 11. Jacobus vocavit filios ſuos, & iisdem de viis Dei praecepit, & ſuſceperunt in ſe regnum coelorum. *Tanchuma* f. 28. 2. Cum Israelitae ſtarent ante montem Sinai, omnes eodem animo fuerunt, ut regnum coelorum cum gaudio ſuſciperent. *Sohar Genes.* fol. 103. col. 409. quando homo cubitum it, primum omnium in ſe ſuſcipere debet regnum coelorum, deinde alias preces recitet. Midraſch *Schemuel* II. 12. & filii Eli erant filii Belialis quia excuſſerunt a ſe regnum coelorum & dixerunt: non eſt Regnum in coelis. *Jalkut Simoni* f. 43. 1. Eſaias regnum Dei lubens ac laetus in ſe ſuſcepit S. D. VI. 8. D. *Bemidbar* R. X. f. 198. 4. gaudium Salomonis de filia Pharaonis majus fuit quam gaudium de templo. Propterea dicitur Lemuel, quia jugum regni coelorum a ſe projecit. *Debarim* R. II. f. 237. 2. quando quis inter ambulandum orat, neceſſe eſt, ut regnum coelorum ſtans ſuſcipiat. Quodnam illud eſt regnum coelorum? Dominus Deus noſter Deus unus eſt. *Beres.* R. IX. 15. Dixit R. Simeon f. Lakis ecce valde bonum, hoc eſt regnum coelorum; & ecce valde bonum, hoc eſt regnum terrae. *Koheleth R.* I. 18. filii Achaſi non acceperunt ſuper ſe jugum coelorum, non agnoverunt Dominum, quia dixerunt: non eſt regnum in coelo.

Cum vero Judaei Meſſiam exſpectarent, qui cum nubibus coeli venturus, regni aeterni poſt IV. Monarchias fundamenta jacturus, & praeſertim homines verum Dei cultum edocturus, Deoque ſubjecturus eſſet: facile intelligimus, tum regnum Dei & regnum Meſſiae, tum doctrinam Chriſti amplecti, & regnum coelorum ſuſcipere unum atque idem ſignificaſſe. *Thargum Michae* IV. 7. & revelabitur ipſis *regnum coelorum* in monte Zion & nunc & usque in ſeculum. & *Eſaj* XL. 9. dicite civitatibus domus Juda, revelatum eſt regnum Dei veſtri. *Luc.* XVII. 20. XIX. 11. XXII. 18. XXIII. 51. *Matth.* XII 28. Cumque Judaei Meſſiam omnibus mortalibus praeſtantiorem & per ipſum maxima bona exſpectarent, ſatis intelligere poterant, eum non impunitatem peccatis conceſſurum, ſed ſingularem morum innocentiam a ſubditis requiſiturum, poenasque tanto graviores contumacibus inflicturum eſſe, quanto & ipſius dignitas amplior, & pollicitationes majores fuiſſent. Hactenus Deus ſervos ſuos prophetas ad eos miſit, & qui illos non audierunt, ſevere punivit: jam inſtat adventus ipſius filii, cui major multo honor atque reverentia debetur. Hoc argumentum Paulus urget Act. XVII. 30. 31. & *Petrus* Ep. 2. III. 11. — 15. Conf. *Matth.* XXIV. 43. — XXV. 13. *Terent.* Andr. 1. 2. 17. quod antehac fecit, nihil ad me attinet. Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum: Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat. *Joma* f. 86. 2. Dixit R. Jochanan: res magna eſt poenitentia, quia facit ut appropinquet redemtio, S. D. Es. LIX. 20. quisnam eſt ſenſus: veniet redemtor Sioni, ideo quia reverturtur a peccatis in Jacobo.

3. *Eſaias* Cap. XL. loquitur de reditu ex captivitate Babylonica, quod ex capite praecedenti conſtat: Haec autem ipſius verba Matthaeus eleganter transfert ad Meſſiae adventum. Solent enim Imperatores, exercitum ad expeditionem aliquam educturi, metatores & munitores praemittere, qui locum caſtris deſignent, campos montibus aggere aequent, montiumque juga foſſuris incredibili celeritate complanent, *Sueton.* Calig. 37. *Joſ. B.* III. 5. 1. τειχίσαι στρατόπεδον. τὸ δ' ἐκ εἰκαίου οὐδ' ἀνώμαλον ἐγείρουσι —— ἀλλ' εἰ μὲν ἀνώμαλος ἂν τύχοι χῶρος ἐξομαλίζεται. & 6. 2. ὁδοποιοὶ τότε σκολιὰ τῆς λεωφόρου κατευθύνειν, καὶ χθαμαλοῦν τὰ δύσβατα, καὶ τὰς ἐμποδίους ὕλας προαγακοπτειν, ὡς μὴ ταλαιπωρῆτο δυσπορεῦν τὸ στράτευμα. V. 2. 1. ὁδοποιοὶ καὶ μετρηταὶ στρα-

τοπ-

4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματί-

νην

σεις. Τὸ βρῶμα αὐτοῦ μέλι ἄγριον, οὗ ἡ γεῦσις ἦν τοῦ μάννα, ὡς ἐγκρὶς ἐν ἐλαίῳ. ἵνα δῆθεν μεταστρέψωσι τὸν τῆς ἀληθείας λόγον εἰς ψεῦδος, καὶ ἀντὶ ἀκρίδων ποιήσωσιν ἐγκρίδας ἐν μέλιτι: manifeſtum enim eſt ſermonem non eſſe de locuſtis, ſed de melle ſilveſtri ſive manna ex Exod. XVI. 31. Num. XI. 8. Interpretes quidam ad aliam emendationem confugerunt, pro ἀκρίδες legentes καρίδες, quae vox pretioſum piſcem Apicii delicias ſignificat, apud M. Bucerum; alii ἀχράδες apud H. Stephanum. Hieron. Montuus ἀκρεμόνες.

τοπέδων. V. 3. 5. τέσσαρσι δὲ ἡμέραις ἐξισωθέντος τοῦ μέχρι τῶν τειχῶν διασήματος & 2. τῇ δὲ ὅλῃ δυνάμει προσέταξεν ἐξομαλίζειν τὸ μέχρι τοῦ τείχους διάστημα. καταβληθέντος δὲ παντὸς ἕρκους καὶ περιφράγματος ὅσα κήπων προανεσήσαντο καὶ δένδρων οἱ οἰκήτορες, ὕλης τε ἡμέρᾳ τῆς μεταξὺ πάσης ἐκκοπείσης, ἀνεπλήσθη μὲν τὰ κοῖλα καὶ χαραδρώδη τῶν τόπων, τὰς δὲ πετρώδεις ἐξοχὰς σιδήρῳ κατεργαζόμενοι, χθαμαλὸν ἐποίουν πάντα τὸν χῶρον, *Juſtin. H.* II. 10. de Xerxe: montes in planum deducebat, & convexa vallium aequabat. Nec minor viarum cura erat C. Graccho tempore pacis, *Plut.* p. 837. F. ἐσπέδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιΐαν, τῆς τε χρείας ἅμα καὶ τῷ πρὸς χάριν καὶ κάλλος ἐπιμεληθείς. εὐθεῖαι γὰρ ἤγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς, καὶ τὸ μὲν ἐσόρυτο πέτρᾳ ξεστῇ, τὸ δ' ἄμμῳ χώμασιν ἀκτοῖς ἐπυκνοῦτο. πιμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων καὶ ζευγμένων γεφύραις, ὅσα χείμαρροι διέκοπτον ἢ φάραγγες, ὕψος δὲ ἑκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον λαμβανόντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι' ὅλου τὸ ἔργον —— ἐπὶ τούτοις τῷ δήμῳ μεγαλύνοντος αὐτὸν καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἑτοίμως ἔχοντος ἐνδείκνυσθαι πρὸς εὔνοιαν. *Strabo.* V. p. 364. ἔρρωσαν καὶ τὰς κατὰ τὴν χώραν ὁδὰς, προσθέντες ἐκκοπὰς τε λόφων, καὶ ἐγκάσεις κοιλάδων. *Ovid.* Amor. II. 16. 51. At vos, qua veniet, tumidi ſubſidite montes, Et faciles curvis vallibus eſte viae. Quanto autem utiliorem operam is praeſtat, qui non ſpinas evellit, aut aſperitates montium viarumque complanat, ſed qui animos hominum emendat, iisque vitia & errores eximit, ne quid porro ſtudio veritatis & virtutis obſtet!

τὰς τρίβας] Hebr. מסלה quae vox non ſemitam ſed aggerem vel viam ſtratam & munitam ſignificat. Parare viam eſt viam munire, ſternere, complanare, purgare, expedire, quae prius aſpera, inepta, ſentibus obſita, pulverulenta erat. Rectam viam facere, eſt, deſerta via obliqua & per ambages ducente, viam brevem atque compendiariam invenire. *Xenophon* paed. IV. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι, διασχιζομένων ὁδῶν τριῶν τινι ἐπλανῶντο. *Philo* de Agricult. T. I. p. 316. 24. τρίβος ἐστὶν ἡ τετριμμένη πρός τε ἀνθρώπων καὶ ὑποζυγίων ἀπαπλάτου καὶ ἀμαξήλατος ὁδός. *Bava Bathra* f. 110. 2. via regia non habet menſuram, quia rex perrumpit ſepem, ut faciat ſibi viam.

4. ἀπὸ τριχῶν καμήλου] Hirta veſtis quae molli opponitur XI. 8. Primi mortalium pellibus animalium pro veſte ſunt uſi, *Euſtath.* Il. τ. 1249. 52. μήπω ἐσθήτων εὑρημένων, περιβλήμασιν ἐχρῶντο τοῖς ἐκ τριχῶν, ἢ καὶ τετρυχωμέναις δοραῖς. *Bereſchith. R.* XX. 29. R. Samuel bar Nachman dixit צמר גמלים *pili camelorum* & pili leporum fuerunt veſtes pelliceae, quia illi veniunt e pelle. Elias propheta (quem Joannes & ſpiritu & habitu referebat) ovinam pellem geſtabat 1. *Reg.* XIX. 19. & alii etiam prophetae περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν *Heb.* XI. 37. ubi *Clemens Rom.* 1. *Cor.* 17. addit: ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς, καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασιν περιεπάτησαν. imo etiam falſi prophetae veniebant in veſtimentis ovium *Matth.* VII. 15. & ἐνδύσονται δέρμα τριχίνην *Zach.* XIII. 4. Ut jam de Hercule veterumque Heroibus nil dicam. Succeſſerunt veſtes, pilis non arte comtis ſed aſperis hirſutae. *Corn. Nep.* Datame 14. 3. 2. agreſti amiculo circumdatus, hirtaque tunica. *Sil.* Ital. I. 610. hirta toga. *Lucan.* II. 380. Hi mores haec duri immota Catonis ſecta fuit, ſervare modum, finemque tenere Naturamque ſequi, patriaeque impendere vitam. Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo. Huic epulae viciſſe famem: magnique penates, ſubmoviſſe hyemem tecto: pretioſaque veſtis, Hirtam membra ſuper Romani more Quiritis Induxiſſe togam —— Juſtitiae cuſtos, rigidi ſervator honeſti: In commune bonus: nullosque Catonis in actus ſubrepſit, partemque tulit ſibi nata voluptas. Veſtis erat pauperum & lugentium: *Max. Tyrius* XIII. 5. χλανίδια ἐφήμερα, καὶ ῥάκια ἀσθενῆ καὶ τρίχινα. *Joſ.* B. I. 24. 3. πολλάκις δὲ αὐτοῦ διαδιδόντος τῶν Μαριάμμης ἐσθήτων τινὰ ταῖς μεταγενεστέραις γυναιξὶν ἀπειλεῖν, ὡς ἀντὶ τῶν βασιλικῶν ἐν τάχει περιθήσουσιν ἑαυταῖς ἐκ τριχῶν πεποιημένας. & A. XVI. 7. 3. τὰς δὲ γυναῖκας, εἴποτε καὶ ταύτας εἶδοιεν τῷ μητρῴῳ κόσμῳ μετειληφότας, ἀντὶ τῆς παρούσης ἀβρότητος ἀπειλεῖν, ὡς τρίχεσιν ἠμφιεσμέναις καθειργῶνται, μηδὲ τὸν ἥλιον βλέπουσαι. Τρίχες *Rufino* interpreti ſunt cilicia. *Etymol.* M. κιλίκιοι τράγοι λέγονται οἱ δασεῖς. Τοιοῦτοι γὰρ ἐν κιλικίᾳ γίνονται τράγοι, ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα κιλίκια λέγονται. *Alciphron.* I. 36. τὰ δὲ ἀρχαῖα καὶ τρίχινα προβαλλομένη Ταραντίδια αἰσχύνομαι τὰς φίλας. & III. 42. ὁ γὰρ χθὲς εὐπάρυφος, πιναροῖς, ὡς ὁρᾷς, καὶ τριχίνοις ῥάκεσι καλύπτω τὴν αἰδώ. *Galen.* ad Thraſybul. ἱμάτιον δὲ τρίχινον ἐν χειμῶνι καὶ βαρὺ καὶ πιγωδες, ἐν τῷ θέρει βλάπτει μὲν ἐξ ἀνάγκης —— τῶτε κρύει καὶ θάλπει τιμωρεῖται. Hinc tanquam rem mirabilem memorat *Apollonius* mirab. c. 20. κτησίας δ' ἐν τῇ I. Περσικῶν καμήλας τινὰς ἐν τῇ χώρᾳ γίγνεσθαι, ἃς ἔχειν τρίχας πρὸς μιλήσια ἔρια τῇ μαλακότητι, ἐκ δὲ τούτων τὰς ἱερεῖς καὶ τὰς ἄλλας δυνάστας τὰς ἐσθῆτας φέρειν. & *Clemens* Paedag. II. 10. τὸ πολυτελὲς τῆς ἐσθῆτος διελέγχωμεν ἐπιλέγοντες, τρίχες ἐσὲ προβάτων, καὶ Μίλητος αὐχῇ, καὶ Ἰταλία δοξάζηται. Conf. *Apoc.* VI. 12. ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας, ὡς σάκκος τρίχινος.

ζώνην δερματίνην] Ita cinctus erat Elias 2. *Reg.* I. 8. ἀνὴρ δασὺς, καὶ ζώνην δερματίνην περιεζωσμένος τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, Ἠλιὰ ὁ Θεσβίτης ὅτος ἐστι. *Lactant.* ad Statii Thebaid. V. 62. Zonam Veneris debemus accipere, quae non rutilo auro gemmisque ſit, ſed *pelle*. Ditiores & cultus ſtudioſiores Zonas auro variabant. *Od.* K. 544. περὶ δὲ ζώνην βάλετ' ἰξυῖ καλὴν, χρυσείην. *Himerius*: ἦκεν Ἄβαρις ἀθηνάζε, τόξα ἔχων, φάρετραν ἠμμένος εἰς ὤμων χλαμύδι σφιγγόμενον, ζώνην ἦν κατ' ἰξύων χρυσῆ. *Strabo* XI. p. 81. A. de Maſſagetis ζῶναι δ' αὐτοῖς εἰσὶ χρυσαῖ. *Anthol. MS.* III. 18. ἀνάθημα τῇ ἀφροδίτῃ παρὰ Νικιάδος φιλήτα Σαμίᾳ —— καὶ ζώνην πολύτιμον. *Apoc.* I. 13. καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. Zona S. Sacerdotis erat ex opere phrygionico ἔργου ποικιλτῆ *Exod.* XXVIII. 35. ſacerdotum etiam εἰς τιμὴν καὶ δόξαν com. 36. *Joma.* VII. 5. Balteus S. Sacerdotis erat aureus: Sacerdotum ex lino &

νην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. Τότε ἐξε- 5
πορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ
Ἰορ-

5. αὐτὸν] + πᾶσα ἡ 1. *Bodl.* unus, *Evang.* 11. Verſio *Æthiop.*
ἡ prius] —— 84. Evang. 24. Edit. *Complut.* 6. ἐβαπτίζοντο] + πάντες C. 33. ex Marco.

lana mixtus *Æn.* V. 312. lato quam circumplectitur auro Balteus, & tereti ſubnectit fibula gemma. *Servius*: Balteus dicitur non tantum quo cingimur, ſed etiam a quo arma dependent. *Perſius* IV. 44. Ilia ſubter coecum vulnus habes, ſed lato balteus auro praetegit. Ex zona judicium faciebant Judaei, utrum quis dives eſſet an pauper. *Chol.* f. 108. 8. *Moed Katon.* 14. 1. אזרו מוכיח עליו Cingulum ejus arguit ipſum eſſe pauperem.

Locuſtae genus erat mundum & eſui licitum *Levit.* XI. 21. 22. *Therumoth* f. 28. 2. mentio fit locuſtarum mundarum & immundarum. *Pirke R. Elieſer* c. 9. Die Quinto produxit Deus ex aqua omnia genera locuſtarum, masculos & femellas, immundas & mundas. Hieroſ. *Nedarim.* f. 40. 2. qui voto ſe obligat ad Abſtinentiam carnium, ei interdicatur carne piſcium & locuſtarum. de profanis III. fol. 65. 1. Locuſtae Naſiraeis ad comedendum licitae. *Berachoth. Targ. Jonathan.* Exod. X. 19. VI. 3. pro locuſtis benedicunt: per cujus verbum omnia. Cibus erat vilis *Ariſtoph.* Acharnenſ. 1115. quaerit: πότερον ἀκρίδες ἥδιον ἐσιν ἢ κίχλαι; ſchol. διασύρει τὸν Λάμαχον, ὡς ἀκρίδας ἐσθίοντα ἢ ὅτι πρότερον εὐτελεῖ ἐχρῆτο τῇ διαίτῃ. *Beda* de locis S. c. 14. notiſſimas eſſe locuſtas in Palaeſtina, quae corpuſculis in modum digiti manus exiguis & brevibus in herbis facile captae, coctaeque oleo, *pauperem victum* praebent. *N. Clenardus* Ep. ultima ad Jacobum Latomum: Feſae vidiſſes coelum opertum locuſtarum agminibus, quae hic non ſolum ſaltant, ſed avium ritu volant. Jam coram video minas priorum prophetarum multis in locis: nocte una ſata perdunt univerſa. Bellum ſtrenue cum iis gerunt ruſtici, nam plauſtra plena locuſtis advehunt Feſam: nam hos hoſtes vulgo hic comedunt. Ego tamen ſum tam *delicatus*, ut malim perdicem unam quam locuſtas viginti. Licet autem quidam populi iſtum cibum averſarentur, multi tamen alii eo & olim veſcebantur & hodie veſcuntur. *Agatharchides* V. 27. ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ὅτε λίβες παρ' αὐτοῖς καὶ ζέφυροι πνέουσι, παμμεγεθῶν ἀκρίδων πλῆθος ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνισορήτε μετὰ τῶν ἀνέμων παραγίνεται χώρας, τῇ μὲν δυνάμει τῆς πτήσεως τῶν ὀρνίθων μικρὸν ἀπαλλάττον, μακρὸν δὲ τῷ σώματι. ἀπὸ τέτε δὲ τὲ ζῴε τρέφονται πάντα τὸν χρόνον, ἄλλως τε τέτοις καὶ τεταριχευμένοις χρώμενοι. & ex eo *Diod.* S. III. 11. βραχὺ δὲ τέτων ἀπέχοντες ἀκριδοφάγοι κατοικῶσι τὰ συνορίζοντα πρὸς τὴν ἔρημον. *Strabo* XVI. p. 1118. A. de Æthiopibus. ζῶσι δ' ἀπὸ τῶν ἀκρίδων, ἃς οἱ ἐαρινοὶ λίβες καὶ ζέφυροι πνέοντες μεγάλοι συνελαύνουσιν εἰς τὲς τόπες· ἐν ταῖς χαράδραις δὲ ἐμβάλλοντες ὕλην καπνώδη, καὶ ἐφάψαντες μικρὸν, ὑπερπετάμεναι γὰρ τὸν καπνὸν σκοτῶνται καὶ πίπτεσι. Συγκόψαντες δ' αὐτὰς μιθ' ἁλμυρίδος μάζας ποιῦνται καὶ χρῶνται. *Euſtath.* in Od. θ. p. 303. ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἐξ ἀκρίδων ζῶντες —— οἱ καὶ ἀκριδοφάγοι διὰ τέτο ἐκαλῶντο. *Dioſcorid.* II. 57. 46. de locuſtis χρῶνται δ' αὐτῇ κατακόρως οἱ κατὰ Λέπτιν Λίβυες. *Plin.* VI. 30. pars quaedam Æthiopum locuſtis tantum vivit. & XI. 29. Parthis & hae in cibo gratae. *Solinus*. . . . Confines Mauritaniae certo tempore locuſtas terreſtres legunt, duratasque ſalſugine in praeſidium vitae ſolas habent. *Porphyr.* de Abſtinent. I. 25. στρατῷ πεινῶντι κατὰ τὴν λιβύην ἐπέπεσε νέφος ἀκρίδων. ἐν τοῖς Γαδείροις καὶ τόδε συνέτυχεν. *Plut.* Συμπος. ζ. σοφῶν p. 147. D. γεωργῶ γὰρ, ἀκρίδας καὶ ὄρνιθας ἀντὶ πυρῶν καὶ κριθῶν συγκομίζειν ἐθέλοντος, ἐδὲν διαφέρει τύραννος, ἀνδραπόδων μᾶλλον ἄρχειν ἢ ἀνδρῶν βελόμενος. *Hieron.* adv. Jovinian. II. 6. Apud Orientales & Libyae populos, quia per deſertum & calidam eremi vaſtitatem locuſtarum nubes reperiuntur, locuſtis veſci moris eſt: hoc verum eſſe Joannes quoque Baptiſta probat. Compelle Phrygem & Ponticum, ut locuſtas comedat, nefas putabit. *Joannes Leo* in Deſcript. Africae l. 9. p. 461. Arabiae deſerta & Libyae populi locuſtarum adventum pro felici habent omine: nam vel elixas vel ad ſolem deſiccatas in farinam tundunt atque edunt. *Hermolaus Barb.* in Dioſcorid. Coroll. 256. Hodie quoque locuſtas comedunt Ægyptii.

μέλι ἄγριον] *Plinius* XI. 15. tertium genus mellis minime probatum ſilveſtre, quod ericaeum vocant. *Diodor.* S. XIX. 104. de Nabataeis φύεται —— παρ' αὐτοῖς τὸ πέπερι ἀπὸ τῶν δένδρων; καὶ μέλι πολὺ τὸ καλέμενον ἄγριον, ᾧ χρῶνται ποτῷ μιθ' ὕδατος. *Hegeſias* qui de agricultura ſcripſit ἀγριομέλισσα ἐπεκαλεῖτο. Vilius fuit mellis genus, cum tamen omne mel inter viles cibos reputaretur. *Euſtath.* in Il. λ. Πυθαγόρας εὐτελίσατα διαβιὺς, πολλάκις μέλιτι μόνῳ ἠρκεῖτο ex *Diog. L.* VIII. 19. *Joſ.* B. IV. 8. 3. circa fontem Hierichuntinum τῶν δὲ φοινίκων ἐπαρδομένων γένη πολλὰ, ταῖς γεύσεσι καὶ ταῖς παρηγορίαις διάφορα. τέτων οἱ πίτυροι πατέμενοι καὶ μέλι δαψιλὲς ἀνιᾶσι, ἐ πολλῷ τῷ λοιπῷ χεῖρον· καὶ μελιττοτρόφος δὲ ἡ χώρα. Conf. *Cantic.* V. 1. 1. *Sam.* XIV. 25. 26. *Berachoth* f. 38. 1. mel palmarum. *Cetuboth* f. 111. 2. Dixit R. Jacob Doſthai, a Lydda ad Onọ ſunt III. M. aliquando ante diluculum profectus ambulavi ad talos uſque in melle ficuum. *Schir Haſchirim R.* III. 5. ad *Eſ.* XXXIX, 2. R. Juda dixit: mel ſilveſtre, ut lapidem, oſtendit illis. *Anthol.* I. 38. 3. Εὔκολος Ἑρμείας, ὦ ποιμένες, ἐν δὲ γαλάκτι χαίρων καὶ δρυῶν σπυρίδομενος μέλιτι.

Joannes utebatur victu veſtituque parabili, facili, ac vili; vinum non bibebat, & frequenter jejunabat *Matth.* XI. 18. *Luc.* I. 15. VII. 33. non paupertate coactus, erat enim ſacerdotis filius unicus: ſed ſua voluntate, tum ut ſeveritas morum reſponderet doctrinae ipſius, quae diſcipulis crebra jejunia imperabat IX. 14. tum etiam ut hoc modo & corpus & animum firmaret, ſeque ad ſubeunda intrepide pericula & ad mortem poſt diuturnam cuſtodiam oppetendam praepararet.

5. ἐξεπορεύετο —— Ἱεροσόλυμα] *Longin.* XXIII. XXIV. φημὶ δὴ τῶν κατὰ τὲς ἀριθμὲς —— ταῦτα κοσμεῖν —— καὶ τὰ ἐκ τῶν πληθυντικῶν εἰς τὰ ἑνικὰ ἐπισυναγόμενα ἑνίοτε ὑψηλοφανέσατα. Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα δεικνύει ex *Demoſth.* pro Cor. *Cic.* O. in Piſon. 22. mihi ipſa Roma, ſedibus ſuis convulſa, obviam procedere viſa eſt. Obſervamus hic diſcrimen inter Joannem & Jeſum; ut Joannem audirent, debebant urbe exire, & ad illum in deſertum accedere: Jeſus vero auditores ſuos ultro adiit, infr.

IV.

6 Ἰορδάνου. Καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας

Ἰορδάνῃ] + ποταμῷ CM. 1. 5. 6. 11. 51. 53. 59. 60. 71. 74. 76. 89. 90. 91. 106. ex emendatione. Evang. 3. 22. Verſio *Syra* utraque, *Copta*. *Æthiop*. *Arab*. *Origenes* in Jo. I. 25. *Baſil*. de Bapt. I. *Euthymius*. ex Marco; nihil autem erat neceſſe, ut Matthaeus, ad homines in Palaeſtina viventes ſcribens, adderet Jordanem eſſe Fluvium.

IV. 23. *Act*. X. 38. Non una erat ratio, cur ex tota Judaea, Joannis audiendi gratia, concurſus fieret. Inde ab incunabulis erat in ore hominum *Luc*. I. 66. 67. acceſſit ſingulare vitae genus, abſtinentia, veſtis prophetae, doctrina de Adventu Meſſiae & calamitatibus imminentibus, quibus addo turbatum eorum temporum ſtatum, & conſcientiam peccatorum, quae homines incertos reddebant, quo ſe verterent.

6. ἐβαπτίζοντο] βαπτίζειν eſt merſare, tingere, corpore vel parte corporis, quod baptizari dicitur, aquas ſubeunte. *Cic*. N. D. II. 3. cum cavea liberati pulli non paſcerentur, mergi eos in aquam juſſit, ut biberent, quoniam eſſe nollent. *Joſ*. A. XV. 2. 3. de morte Ariſtobuli βαρῆντες ἀεὶ, καὶ βαπτίζοντες ὡς ἐν παιδιᾷ, νηχόμενον ἐκ ἀνῆκαν, ἕως καὶ παντάπασιν ἀποπνίξαι. & IX. 10. 2. de Jona κινδυνεύοντος καταδῦναι τῇ σκάφῃ, τελευταῖον δ' ὑπερβιαζομένης τῆς κακῆς, καὶ ὅσον ἔπω μέλλοντος βαπτίζεσθαι τῇ σκάφῃ. *Dio* XLI. p. 111. ἀπώλοντο —— ἐν αὐτοῖς τοῖς σκαφεσι ὑπὸ τῆς βάρους αὐτῶν βαπτισθέντες. Judaei quos baptizaturi erant, totos in aquam immergebant *Erubhim* f. 4. b. l. 7. *Succa* f. 6. a. l. 13. Omnis baptizandus neceſſe habet, totum immergat corpus, cum denudatum eſt, vice una: & ſi piloſus fuerit, omnem capitis comam immergat ſimul. Et Joannes baptizabat in Jordane fluvio, in Ænon, quia ibi erant aquae multae *Jo*. III. 23. & Chriſtus, cum baptizaretur in aquam deſcendit inf comm. 16. Et Chriſtiani in Baptiſmo dicuntur exuere veſtes Gal. III. 27. lavari *Tit*. III. 5. ſepeliri ſub aquis *Rom*. VI. 4. quae omnia non aſperſionem ſed merſionem ſignificant.

Vetuſtiſſimi mortalium Baptiſmos ſive ablutiones ad Religionem cultumque numinis pertinere judicarunt, tum ut munditiem & puritatem commendarent, tum ut ritu ſolemni caverent, ne quis irreverenter ac temere ad res ſacras accederet. *Æneid*. II. 717. Tu, genitor, cape Sacra manu, patriosque penates: me bello e tanto digreſſum & caede recenti Attrectare nefas, donec me flumine vivo abluero. *Apulei*. l. XI. Confeſtim diſcuſſa pigra quiete alacer exurgo, meque protinus purificandi ſtudio marino lavacro trado, ſepties ſubmerſo fluctibus capite —— Deam ſic apprecabar. *Juvenal*. VI. 521. Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem, Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis vorticibus timidum caput abluet. *Perſius* II. 15. Haec ſancte ut poſcas, Tyberino in flumine mergis Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas. *Horat*. Serm. II. 3. 289. Jupiter, ingentes qui das adimiſque labores, Mater ait pueri menſes jam quinque cubantis, Frigida ſi puerum quartana reliquerit, illo mane die, quo tu indicis jejunia, nudus in Tiberi ſtabit. . . . . εἶτ' ἀνεδὲν τῆς νόσε τὸ ἑλληνικὸν πλῆθος ἐπὶ τὴν συνήθη τοῖς ἀπηλλαγμένοις ὁδὸν ἐτράπη· λέγω δὲ τὰς ὀνομαζομένας ἀποτροπιασμούς τε καὶ καθαρμούς. *Eurip*. Alceſt. 157. ὕδασι ποταμίοις λευκὸν χρόα Ἑλέσατ', ἐκ δ' ἑλοῦσα κεδρίνων δόμων Ἑσθῆτα, κόσμον τ' εὐπρεπῶς ἠσκήσατο· καὶ σῶσα πρόσθεν ἀστίας κατηύξατο. *Plut* Ariſtide p. 331. D. ἦκεν εἰς Δελφοὺς, ἀγνίσας δὲ τὸ σῶμα καὶ περιρανάμενος. *Eurip*. Jone 94. τὰς καταλίας ἀργυροειδεῖς βαίνετε δίνας. καθαραῖς δὲ δρόσοις ἀφυδρανάμενοι στίχετε ναούς. *Macrob*. Sat. III. 1. Conſtat Diis ſuperis ſacra facturum corporis abblutione purgari. *Herodot*. II. 37. λοῦνται δὲ δὶς τῆς ἡμέρης ἑκάστης ψυχρῷ, καὶ δὶς ἑκάστης νυκτός. *Plaut*. Aulular. III. 6. 43. eo lavatum, ut ſacrificem. IV. 2. 5. nunc lavabo, ut rem divinam faciam. *Porphyr*. de Abſtin. IV. 7. Sacerdotes Ægyptii τρὶς τῆς ἡμέρας ἀπελόσαντο ψυχρῷ. Cum autem ablutio iſta ſacra praeparatio eſſet ad preces & ſacrificia & vota, quibus Deus propitius reddebatur, factum eſt, ut ſolo baptiſmo, qui reliquas cultus divini partes praecedebat, expiatio, & purificatio, & propitiatio perfici diceretur. *Eurip*. Iphig. in Tauris 1193. θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακὰ. *Ovid*. Faſt. II. 35. Omne nefas omnemque mali purgamina cauſſam credebant noſtri tollere poſſe ſenes. Graecia principium moris fuit. illa nocentes Impia luſtratos ponere facta putat. —— Ah nimium faciles, qui triſtia crimina caedis Fluminea tolli poſſe putetis aqua! Similia obſervabant Judaei tum ex praeſcripto legis tum etiam ſua voluntate. *Judith* XII. 7. 8. prius lota ad preces fundendas acceſſit ἐβαπτίζετο ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος. καὶ, ὡς ἀνέβη, ἐδέετο τοῦ κυρίου θεοῦ Ἰσραήλ. XVI. 18. ἡνίκα ἐκαθαρίσθη ὁ λαὸς, ἀνήνεγκαν τὰ ὁλοκαυτώματα τὰ αὐτῶν. *Joma*. III. 3. quinque lotiones —— lavabat Sacerdos Magnus die Expiationis. *Philo* T. I. 273, 47. Deum eſſe immutabilem. ἔνιοι μὲν τὰ ἱερὰ μὴ ἐξεῖναι βαδίζειν, ὃς ἂν μὴ πρότερον λεσάμενος φαιδρύνηται τὸ σῶμα, εὔχεσθαι δὲ καὶ θύειν ἐπιχειρεῖ ἐπὶ κεκηλιδωμένῃ καὶ πεφυρμένῃ διανοίᾳ. & de *Sacrificant*. p. 251, 29. τὸ γε μὴν σῶμα —— λετροῖς καὶ περιῤῥαντηρίοις καθαίρει, καὶ ἐκ ἐᾷ περιῤῥανάμενον εἰσάπαξ ἢ ἀπολεσάμενον εὐθὺς εἴσω περιβόλων ἱερῶν παρέρχεσθαι. *Joſ*. B. II. 8. 5. de Eſſeniis μέχρι πέμπτης ὥρας ἐργασάμενοι συντόνως, ἔπειτα πάλιν εἰς ἓν ἀθροίζονται χωρίον, ζωσάμενοι τε σκεπάσμασι λινοῖς, ἅτως ἀπολέσονται τὸ σῶμα ψυχροῖς ὕδασι, καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἁγνείαν —— παραγίνονται εἰς τὸ δειπνητήριον & 7. τῷ δὲ ζηλεῦντι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἐκ εὐθὺς ἡ πάροδος, ἀλλ' ἐπ' ἐνιαυτὸν ἔξω μένοντι τὴν αὐτὴν ὑποτίθενται δίαιταν —— ἐπειδὰν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ πεῖραν ἐγκρατείας δῶ —— καθαρωτέρων τῶν πρὸς ἁγνείαν ὑδάτων μεταλαμβάνει. παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς συμβιώσεις ὀψέπω. *Joma* III. 2. 3. Nemo atrium ingreditur ſacro functurus officio, quin prius aquae ſe immerſerit —— exeunte aliquo extra murum atrii, ſi, ut commoraretur aliquandiu, egreſſus fuerat, reverſus debet ſe immergere. Conf. 2. *Reg*. V. 10-14. Iſtae igitur luſtrationes ſive purgationes toties erant iterandae, quoties nova labes contracta fuiſſet.

At hic agitur de uno ſolemni Baptiſmo, ſemel & in perpetuum adminiſtrando nec unquam poſtea repetendo. Hujus ritus veſtigia inveniuntur in Baptiſmo Proſelytorum. Nimirum magno conſenſu hodie a Judaeis traditur, ſi quis ex gentibus ad Religionem Judaicam acceſſiſſet, & ipſum cum uxore & liberis, etiam infantibus, fuiſſe baptizatum. Idem vero etiam veterum Judaeorum teſtimoniis eſt comprobandum. Nihil quidem reperitur apud

Philonem, aut Joſephum, aut in Targum Onkelos, aut in Miſna. Verum in *Thargum Jonathanis* in Pentateuchum ejus fit mentio, ubi de Proſelytis ſermo eſt, *Exod.* XII. 44. circumcides eum & baptizabis eum. *Peſachim Miſna* VIII. 8. Qui Proſelytus factus eſt veſpera Paſchatis; domus Sameae dicit: Baptizetur & edat Paſcha ſuum veſperi. *Semachoth Miſna* VII. ſi non vult fieri proſelyta: ſed ſi vult proſelyta fieri, baptizat eam, & libertatem illi donat, & ſtatim eſt licita. *Cethuboth Miſna* I. 2. *Jebamoth* f. 60. 2. & *Piccurim Hieroſ.* 1. nomine R. Simeonis f. Jochai, *Kidduſchin* f. 78. 1. mentio fit Proſelytarum, infra tertium aetatis annum ac diem primum in gremium Eccleſiae Judaicae receptarum. *Cetuboth* f. 11. 1. —— R. Chunna inquit: proſelytum parvulum baptizant ad ſententiam Senatus. unde hoc diſcimus? quia id ipſi prodeſt. In rebus autem homini profuturis non ſemper expectant ejus conſenſum. Nota eſt theſis Miſchnica: abſolvunt hominem etiam neſcium, ſed non condemnant niſi conſcium.—— Sermo in eo eſt de proſelyto, cujus filii filiaeque ſimul cum eo accedunt, qui in eo acquieſcunt, quod fecit pater: quod ſi adoleverint, poſſunt ex ſententia Rab Joſeph abſtergere. *Jebamoth Hieroſ.* f. 8. 4. R. Ezechia dicit: ecce invenit infantem expoſitum, & baptizat eum in nomine ſervi. *Berachoth Hieroſ.* f. 6. 3. In diebus R. Joſuae f. Levi conati ſunt quidam extirpare hanc immerſionem, feminarum Galilaearum gratia, eo quod illae prae frigore ſterileſcerent. *Sota* f. 12. 2. *Megilla* f. 13. 1. Quando *Exod.* II. 5. filia Pharaonis deſcendiſſe dicitur in flumen, ut lavaretur, R. Joannes inquit, deſcendiſſe eam, ut ſe ablueret ab idololatrico cultu domus patris ſui. *Philo* de vita Moſis T. II. p. 82, 47. λατροῖς καὶ περιῤῥαντηρίοις χρῆσθαι μέλλεσαν. *Cherituth* f. 9. 1. Rab inquit: quomodo patres veſtri non introierunt in foedus niſi per circumciſionem, baptiſmum & ſanguinis aſperſionem —— ſed baptiſmus unde probatur? ex *Exod.* XXIV. 6. non enim hoc eſt ſine baptiſmo. *Avoda Sara* f. 57. 1. R. Simi f. Chaja: qui ſibi comparat ſervos e gentibus, qui circumciſi ſed non baptizati ſunt, aut filios ancillarum, qui circumciſi ſed non baptizati ſunt, ſputum & veſtigium eorum in platea eſt immundum. & Rabba R. Nachmani, faciunt vinum immundum: contra ſi circumciſi & baptizati ſunt. R. Samuel dixit, dixiſſe R. Nachmanem: qui accipit ſervos a gentibus, etiamſi circumciſi & baptizati fuerint, faciunt vinum libaminis. de *Repudiis* . . . Jethro proſelytus factus eſt circumciſione & baptiſmo. . . . proſelyti non ingrediuntur in foedus niſi tribus hiſce, circumciſione, baptiſmo, & ſacrificio pacifico. *Kidduſchin* f. 62. 2. & *Jebamoth* f. 46. 2. Proſelytus tribus rebus opus habet. *Jebamoth* f. 46. 1. R. Chia f. Abba cum apud Gablam divertiſſet, vidit filias Iſraelitarum impraegnatas a proſelytis circumciſis quidem ſed non baptizatis —— Reverſus ad R. Johannem, qui ei dixit. egredere ac proclama, filios eorum eſſe ſpurios —— R. Jochanan (& *Avoda Sara* f. 59. 5.) nunquam enim in aeternum aliquis reputatur proſelytus, donec circumciſus etiam baptizetur: nam antequam baptizatus fuerit, aeſtimatur alienigena, f. 46. 2. de baptizato, qui non circumciſus eſt, nemo in hoc mundo litem movet, quo minus ſit legitimus, ſed diſputant de circumciſo, qui non fuit baptizatus. Pro eo R. Elieſer ad patres provocat: R. Joſua vero baptiſmum patrum etiam extitiſſe affirmat. Unde nam id habet? an *Exod.* XIX. 10. *& lavent veſtes ſuas.* Si enim baptiſmus neceſſarius eſt, ubi nulla lotio veſtium jubetur, quanto magis erit neceſſarius, ubi lotionis veſtium expreſſa fit mentio? —Sapientes dicunt: baptizatus, qui non circumciditur, & circumciſus, qui non baptizatur, neuter eſt proſelytus donec & circumcidatur & baptizetur. — R. Joſe: ſi quis venerit dicens: circumciſus ſum, at non baptizatus, curant eum baptizari. — R. Juda ait, baptiſmum eſſe principale. — R. Oshaja f. R. Chija accedenti proſelyto, qui circumciſus quidem, ſed non baptizatus erat, dixit: exſpecta hic usque in craſtinum, & baptizari te curabimus. f. 47. 2. non niſi poſt ſanatum circumciſionis dolorem baptizabantur, eo quod aquae vulneri eſſent noxiae. f. 71. 1. proſelytus, qui circumciſus eſt, ſed non baptizatus? Dixit R. Aſe: Traditur aperte, circumciſos fuiſſe & baptizatos & feciſſe Paſcha in munditie. 78. 1. Ethnica ſi proſelytiſſa facta ſit, cum jam eſt gravida, filius non opus habet baptiſmo. —— non baptizant proſelytum noctu. *Berachoth* f. 47. 2. Non indicunt benedictionem alienigenae. Textus eſt de proſelyto circumciſo ſed non baptizato. Dixit etiam R. Eſra, dixiſſe Johannem: in aeternum proſelytus non eſt, niſi ſit & circumciſus & baptizatus. Non baptizatus, eſt alienigena. *Bereſchith R.* XLIII. R. Jodan dixit: viros & mulieres reduxit, parvulos non reduxit: ſteterunt & proſelyti facti ſunt, & collegerunt turpitudines patrum ſuorum. XLVI. qui emit foetum ancillae gentilis, R. Jochanan dixit: circumcidat die octavo. *Ruth R.* 1. 4. Traditio nomine R. Meir: Non faciunt proſelytum neque baptizant Ammonitam, ſed Ammonitidem. *Tanchuma* f. 180. 1. duxerunt uxores Moabitides, quas nec baptizaverant nec proſelytas fecerant. *Mechilta* f. 15. 1. ad *Ex.* XII. 48. R. Nathan dixit: non dixit Textus, *circumcidetur ei*, niſi ut adducat ſervum baptizatum ante dominum ſuum, & exeat liber. Factum in Beluria, ut baptizarent partem ancillarum ante dominam, & partem poſt eam. Delata eſt res ad Sapientes, qui reſponderunt: baptizatas ante eam eſſe liberas, poſt eam ancillas; & ſervierunt ei nihilominus ad diem mortis ejus.

ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν] *Plut.* Numa p. 71. A. Ῥωμύλου μὴ βεληθέντος ἐξομολογήσασθαι — τὴν ἀφαίρεσιν τῆ ἀλλοτρίᾳ p. 76. F. τὸ δυσκαρτέρητον ἐξομολογεμένη τῆς κοινωνίας. Coriolan. p. 215. C. τοῦτο δ' ἀμέλει καὶ τὸν ἐπαμεινώνδαν φασιν ἐξομολογήσασθαι τὸ πάθος. Anton. 943. D. καλῶς ἴφη πεποίηκας, ὦ Τιμώνι, τὴν ἀληθειαν ἄνευ βασάνων ἐξομολογησάμενος. *Heliodor.* IX. 12. τὴν παλαι ἀκεσίαν ἐπιτιθεῖσιν αὐτὰς, καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἐξομολογεῖσθαι ἀνθῆς. *Lucianus* Hermot. 75. ἀνεῦσιν ἀνακρίσεων, ἀιδούμενοι ἐς δήσει τηλικούτες αὐτὸς ὄντας ἐξομολογήσασθαι ὅτι πράγματα παίδων ἔχοντες σὺ σανίσεων. confeſſio autem erroris, profeſſio eſt deſinendi *Hilar. in Pſalm.* CXXXV. 1. CXXXVII. 1. *Arrian.* Alex. VII. 29. ἀλλὰ μεταγνῶναί τε, ἐφ' οἷς ἐπλημμελήσατε, μόνω οἶδα τῶν παλαι βασιλέων ἀλεξάνδρῳ ὑπάρξαι ὑπὸ γενναιότητος. Οἱ δὲ πολλοὶ, εἰ καί τι ἔγνωσαν πλημμελήσαντες, οἱ δὲ τῷ παρηγορεῖν αὐτῷ, ὡς καλῶς δὴ πραχθέντος, ἐπικρύψαι οἴονται τὴν ἁμαρτίαν, κακῶς γιγνώσκοντες. Μόνη γὰρ ὁμοίως θεοῖς ἴασις ἁμαρτίας, ὁμολογῶν τε ἁμαρτόντα, καὶ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγινώσκοντα· ὡς τοῖς παθήσι τι ἔχοντι· ὃ παντὶ καλεπὰ τὰ παθήματα φανούμενα, εἰ ὁ θρέψας αὐτὸ ξυγχαροίη, ὅτι ἐ κακὰ ἔδρασεν. αὐτῷ τε τινὶς τὸ μέλ-

7 τίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ

7. ἐρχομένους] — 13.

μέλλον ταύτην ἐλπίδα ἀγαθὴν ὑπολειπομένην, μήποτε ἂν παραπλήσιον ἁμαρτεῖν, εἰ τοῖς πρόσθεν πλημμεληθεῖσιν ἀχθόμενος φαίνοιτο. A peccatore requiritur, ut publice fateatur se peccasse *Psal.* XXXII. 3. 4. 5. *Prov.* XXVIII. 13. *Act.* XIX. 18. *Jac.* V. 16. Magis tamen generalem quam particularem culpae confessionem factam esse credimus, tum quia longo peccandi habitu & consuetudine obstrictis ad singula enarranda memoria & tempus defecisset, tum quia circumstante diversi sexus, diversae aetatis, adde & hypocritarum, turba non consultum fuisset singularia facinora confiteri.

7. τῶν φαρισαίων καὶ Σαδδυκαίων] De istis Judaeorum sectis multa habent Josephus & Thalmudici. I. Origo earum videtur referenda ad tempora post Captivitatem Babylonicam, cum Judaea esset in potestate Regum Syriae & Ægypti, Alexandri M. successorum, tunc enim a Graecis Philosophia Platonica & Pythagorea imbutis multa de immortalitate animarum & de potentia spirituum audientes avide, ut se solarentur, arripuerunt. Sub Ptolemaeo primo Ægypti rege tribus ante Christum natum seculis vixit Antigonus Socho, successor Simonis Justi, praeses Synedrii Hierosolymitani. Is dicebat: Ne sitis tanquam servi, qui serviunt magistro ea conditione, ut recipiant mercedem. sed estote tanquam servi, qui serviunt magistro non ea conditione, ut accipiant mercedem, sitque timor coelorum super vos. *Aboth.* I. 3. addit R. Nathan. Per. 5. Erant hujus Antigoni discipuli duo, qui dictata ejus immutarunt, quorum discipuli immutantes pariter quae edocti erant suos instituerunt. Illi postea hoc modo docuerunt. Quid patribus nostris in mentem venit ut haec traderent? Num possibile est, operarium toto die laborare, & vesperi mercedem non accipere? Si vero patres nostri vitam futuram cognovissent & resurrectionem mortuorum, hoc sane modo non docuissent. Hi a lege se separabant, a quibus binae postea emanarunt sectae, Sadducaei a Sadoco dicti, & Baithusaei a Baithuso. Eodem tempore viri Synagogae magnae Pharisaeismi fundamenta jecerunt jubentes sepem facere legi. *Aboth* I. 1. qui vero sepem legi faciebant, hoc est qui religione quadam ducti plura observabant quam Lege aut praeceptum erat aut vetitum, vocabantur ἀσιδαῖοι חסידים 1. *Macc.* II. 42. Eo sensu sumitur *Sota* III. 4. ubi mentio fit sancti latui, & f. 212. quisnam est pius insipiens? si femina in flumine periclitetur, & dicat, non extraham eam, ne alioquin nuditatem ejus conspiciam. in *Gem.* vero *Hieros.* Qui videt puerum pereuntem in flumine, & dicit: cum exuero phylacteria mea, educam illum. Dum ille exuit phylacteria, alter exuit animam. In fine *Jobi* apud LXX. Interpretes mentio fit resurrectionis mortuorum. καὶ ἐτελεύτησεν Ἰὼβ πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν, γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι, μεθ' ὧν ὁ κύριος ἀνέστησεν quae & Aristeas apud *Euseb.* P. 9. citavit, & Theodotio in sua Versione servavit. Secundus vero *Maccabaeorum* liber clare ostendit, dogma de resurrectione mortuorum, deque praemiis ac poenis post hanc vitam, martyres ad alacritatem & constantiam incitasse VI. 26. & c. VII. toto de septem fratribus. 9. 11. 14. 23. 29. 36. *Jos.* A. XIII. 5. 9. κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον τρεῖς αἱρέσεις τῶν Ἰουδαίων ἦσαν — ὧν ἡ μὲν Φαρισαίων ἐλέγετο, ἡ δὲ Σαδδουκαίων, ἡ τρίτη δὲ ἐσσηνῶν. loquitur autem de temporibus Jonathanis Maccabaei. & XVIII. 1. 2. Ἰουδαίοις φιλοσοφίαι τρεῖς ἦσαν ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίας τῶν πατρίων sub Archelao rege.

II. Duo autem erant praecipua capita dissensus Pharisaeorum & Sadducaeorum; prius versabatur circa varios ritus & cerimonias a Pharisaeis institutas traditasque, a Sadducaeis vero repudiatas. *Jos.* A. XIII. 10. 6. νόμιμα πολλὰ τινα παρέδοσαν τῷ δήμῳ οἱ φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διαδοχῆς, ἅπερ ἐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα τὸ Σαδδυκαίων γένος ἐκβάλλει, λέγον ἐκεῖνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δ' ἐκ παραδόσεως τῶν πατέρων μὴ τηρεῖν. καὶ περὶ τούτων ζητήσεις αὐτοῖς καὶ διαφοραὶ συνέβαινε γενέσθαι μεγάλαι: posterius erat de immortalitate animarum; Pharisaeis statuentibus ψυχὴν πᾶσαν μὲν ἄφθαρτον, μεταβαίνειν δὲ εἰς ἕτερον σῶμα τὴν τῶν ἀγαθῶν μόνην, τὴν δὲ τῶν φαύλων ἀϊδίῳ τιμωρίᾳ κολάζεσθαι. Σαδδυκαῖοι δὲ — ψυχῆστε τὴν διαμονὴν, καὶ τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσι *Jos.* B. II. 8. 14. & A. XVIII. 1. 3. 4. Οἱ γὰρ φαρισαῖοι — ὧν τε ὁ λόγος κρίνας παρέδωκεν ἀγαθῶν, ἔσονται τῇ ἡγεμονίᾳ, περιμάχητον ἡγούμενοι τὴν φυλακὴν ὧν προαγορεύειν ἠθέλησε. τιμῆς γε τοῖς ἡλικίας προήκουσι παραχωροῦσιν, οὐδὲ ἐπ' ἀντιλέξει τῶν εἰσηγημένων ταῦτα θράσει ἐπαιρόμενοι — ἀθάνατον τε ἰσχὺν ταῖς ψυχαῖς πίστις αὐτοῖς εἶναι, καὶ ὑπὸ χθόνος δικαιώσεις τε καὶ τιμὰς, οἷς ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιτήδευσις ἐν τῷ βίῳ γέγονε, καὶ ταῖς μὲν εἱργμὸν ἀΐδιον προσίθεσθαι, ταῖς δὲ ῥᾳδίαν τὴν ἀναβίωσιν — Σαδδυκαίοις δὲ τὰς ψυχὰς ὁ λόγος συναφανίζει τοῖς σώμασι. φυλακῆς δὲ ἐδαμῶν τινῶν μέλει ποίησις ἢ τῶν νόμων. πρὸς γὰρ τὸν διδάσκαλον σοφίας, ἣν μετίασιν, ἀμφιλογεῖν ἀρετὴν ἀριθμοῦσιν. *Berachoth.* IX. 1. ad coronidem omnium orationum in templo dixerunt: *in seculum*; ortis vero Sadducaeis dicentibus non esse nisi unum seculum, institutum est ut diceretur: a seculo in seculum.

III. Sectae Pharisaeorum addicta fuit plebs & mulierculae: cum Sadducaeis vero faciebant principes, nobiles atque divites. Unde satis patet, non rei evidentia permotos ad hanc vel illam sectam se contulisse: sed prout cuique commodum erat. Mulierculae meticulosae & superstitiosae delectabantur ceremoniis; plebs etiam quidlibet potius sibi imponi patiebatur, quam ut legem Dei naturalem & moralem servaret; putabatque id praestando, quod non debebat, a praestatione debiti redimere se posse. Divites contra & nobiles, ut eo securius in hac vita voluptatibus indulgerent & dominatione abuterentur, omni futurarum poenarum metu, qui ipsis molestus fuisset, cupide semet exsolvisse videntur. *Jos.* A. XIII. 10. 5. 6. Pharisaei τοσοῦτον δὲ ἔχουσι τὴν ἰσχὺν παρὰ τῷ πλήθει, ὡς καὶ κατὰ βασιλέως τι λέγοντες καὶ κατὰ ἀρχιερέως, εὐθὺς πιστεύεσθαι. μαθητὴς δ' αὐτῶν ἦν καὶ Ὑρκανός — καὶ δὴ καλέσας αὐτοὺς ἐφ' ἑστίασιν καὶ φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος — postea vero ad Sadducaeos Rex Hyrcanus transiit — αὐτὸν ἐπιπαράξυνεν Ἰωνάθης, καὶ διέθηκεν ἔτως ὥστε τῇ Σαδδυκαίων αἱρεῖσθαι προσθέσθαι μοίρᾳ, τῶν φαρισαίων ἀποστάντα, καὶ τότε ὑπ' αὐτῶν κατα-

τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν

τὸ βάπτισμα] τῷ βαπτίσματι 53.
ὑπέδειξεν ὑμῖν] ὑμῶν ὑπέδειξε 80.
8. καρπὸὺς ἀξίους] καρπὸν ἄξιον CDEKLM. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. a prima manu 39. 40. a prima manu 41. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 68. 70. 72. 76. 80. 82. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 3. 11. 18. 19. 21. 22. 24. Editt. *Complut. Colin.* duae priores *Stephani*, *Plantin. Beng.* Verſio *Copta*, *Latina*, *Lutheri* Edd. Vett. *Belgica* vetus, Sy-

σαδδαῖτα νόμιμα τῷ δήμῳ καταλῦσαι καὶ τὸν φυλάττοντας αὐτὰ κολάσαι. μῖσος ἓν ἐντεῦθεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς υἱοῖς παρὰ τῷ πλήθει διεγένετο. —— τῶν μὲν Σαδδουκαίων τὸς εὐπόρους μόνον πειθόντων, τῶν δὲ Φαρισαίων τὸ πλῆθος σύμμαχον ἐχόντων. Adeo vero Phariſaei valuerunt gratia apud plebem, ut Alexander Hyrcani filius moriens Reginae conſilium daret, συνεβούλευεν αὐτῇ —— τοῖς Φαρισαίοις ἐξουσίαν τινα παρασχεῖν, τούτους γὰρ ἐπαινοῦντας αὐτὴν διὰ τῆς τιμῆς, εὖνουν κατασήσειν αὐτῇ τὸ ἔθνος, δύνασθαι δὲ πολὺ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τούτους ἔφασκε, βλάψαι τε μισοῦντας, καὶ φίλους διακειμένους ὠφελῆσαι —— μάλιστα γὰρ πιστεύεσθαι παρὰ τῷ πλήθει, περὶ ὧν ἂν καὶ φθονοῦντες τι χαλεπὸν λέγωσιν, αὐτὸν τε προσκροῦσαι τῷ ἔθνει διὰ τούτους ἔλεγεν ὑβρισθέντας παρ' αὐτοῦ. & 16. 1. 2. πάντα τοῖς Φαρισαίοις ἐπιτρέπει ποιεῖν, οἷς καὶ τὸ πλῆθος ἐκέλευσε πειθαρχεῖν, καὶ εἴτι δὲ καὶ τῶν νομίμων ὑρκανὸς ὁ πενθερὸς αὐτῆς κατέλυσεν, ἃ εἰσήνεγκαν οἱ Φαρισαῖοι κατὰ τὴν πατρῴαν παράδοσιν, ταῦτο πάλιν ἀποκατέστησε. τὸ μὲν ἓν ὄνομα τῆς βασιλείας εἶχεν αὐτὴ, τὴν δὲ δύναμιν οἱ Φαρισαῖοι. Hinc Ariſtobulus Alexandrae filius ἔδεισε, μὴ ἀποθανόσης ἐπὶ τοῖς Φαρισαίοις τὸ πᾶν γένος αὐτῆς ὑπάρξειεν. XVIII. 1. 3. 4. δι' αὐτὰ τοῖς τε δήμοις πιθανότατοι τυγχάνουσι, καὶ ὁπόσα θεῖα εὐχῶν τε καὶ ἱερῶν ποιήσεως ἐξηγήσει τῇ ἐκείνων τυγχάνουσι πρασσόμενα, εἰς τόσονδε ἀρετῆς αὐτοῖς αἱ πόλεις ἐμαρτύρησαν: at de Sadducaeis εἰς ὀλίγους τε ἄνδρας ἔτος ὁ λόγος ἀφίκετο, τοὺς μέντοι πρώτους τοῖς ἀξιώμασι —— προσχωροῦσι δ' ὧν οἷς ὁ Φαρισαῖος λέγει, διὰ τὸ μὴ ἄλλως ἀνεκτὸς γενίσθαι τοῖς πλήθεσιν. XVII. 3. 4. ἦν γὰρ μόριον τι Ἰουδαϊκῶν ἀνθρώπων ἐπ' ἀκριβείᾳ μέγα φρονοῦν τῷ πατρίου νόμου, οἷς χαίρειν τὸ θεῖον προστοιεμένων ὑπῆκτο ἡ γυναικωνῖτις, Φαρισαῖοι καλοῦνται, βασιλεῦσι δυνάμενοι μάλιστα ἀντιπράσσειν, προμηθεῖς, κἀκ τοῦ πρόπτου εἰς τὸ πολεμεῖν τε καὶ βλάπτειν ἐπηρμένοι. Παντὸς γὲν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βεβαιώσαντος δὶ ὅρκων ἢ μὴν εὐνοῆσαι καίσαρι καὶ τοῖς βασιλέως πράγμασι, οἵδε οἱ ἄνδρες ὀκ ὤμοσαν ὄντες ὑπὲρ ς. χιλίους, καὶ αὐτὸς βασιλέως ζημιώσαντος χρήμασιν, ἡ φερώρα γυνὴ τὴν ζημίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰσφέρει. Vit. 39. ἔδοξεν αὐτοῖς πέμπειν ἄνδρας κατὰ γένος μὲν διαφέροντας, τῇ παιδείᾳ δ' ὁμοίους· ἦσαν δ' αὐτῶν δημοτικοὶ μὲν δύο Ἰωνάθης καὶ ἀνανίας, Φαρισαῖοι τὴν αἵρεσιν. ὁ δὲ τρίτος Ιώζαρος ἱερατικοῦ γένους, Φαρισαῖος καὶ αὐτὸς. Σίμων δ' ἐξ ἀρχιερέων νεώτατος ἐκείνων. B. 1. 5. 2. παραφύεται δὲ αὐτῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν Φαρισαῖοι σύνταγμα τι Ἰουδαίων δοκῶν εὐσεβέστερον εἶναι τῶν ἄλλων, καὶ τὰς νόμους ἀκριβέστερον ἀφηγεῖσθαι. τούτοις περισσὸν δή τι προσεῖχεν ἡ ἀλέξανδρα, σεβομένη περὶ τὸ θεῖον. Οἱ δὲ τὴν ἁπλότητα τῆς ἀνθρώπε κατὰ μικρὸν ὑπιόντες ἤδη καὶ διοικηταὶ τῶν ὅλων ἐγίνοντο —— ἐκράτει δὲ τῶν μὲν ἄλλων αὐτὴ, Φαρισαῖοι δ' αὐτῆς 29. 2. Herodes Pherorae uxori objicit ὅτι Φαρισαίοις χορηγήσεις μισθὸς κατ' αὐτοῦ, & II. 8. 2. 14. τρία γὰρ παρὰ Ἰουδαίοις εἴδη φιλοσοφεῖται, καὶ τῶν μὲν αἱρετισταὶ Φαρισαῖοι, τῶν δὲ Σαδδουκαῖοι, τρίτον δὲ —— ἐσσηνοὶ —— δύο δὲ τῶν προτέρων Φαρισαῖοι μὲν οἱ δοκοῦντες μετὰ ἀκριβείας ἐξηγεῖσθαι τὰ νόμιμα, καὶ τὴν πρώτην ἐπάγοντες αἵρεσιν —— Σαδδουκαῖοι δὲ τὸ δεύτερον τάγμα.

Notamus autem Joſephum ſectae Phariſaeorum ſeſe addixiſſe, Vit. 2. περὶ ἐκκαίδεκα δὲ ἔτη γενόμενος ἐβουλήθην τῶν παρ' ἡμῖν αἱρέσεων ἐμπειρίαν λαβεῖν. τρεῖς δ' εἰσὶ αὗται. Φαρισαίων μὲν ἡ πρώτη. καὶ Σαδδουκαίων ἡ δευτέρα. Τρίτη δὲ ἡ ἐσσηνῶν —— ἐννεακαίδεκα δ' ἔτη ἠρξάμην τε πολιτεύεσθαι τῇ Φαρισαίων αἱρέσει κατακολουθῶν, ἣ παραπλήσιος ἐστι τῇ παρ' ἕλλησι Στωϊκῇ λεγομένῃ Conf. de B. III. 8. 5. Unde juſta oritur ſuſpicio, ubi Phariſaeorum humanitatem & clementiam laudat, Sadducaeorum vero aſperitatem atque ſaevitiam vituperat, Sadducaeis iniquiorem fuiſſe. B. II. 8. 14. Φαρισαῖοι μὲν φιλάλληλοί τε καὶ τὴν εἰς τὸ κοινὸν ὁμόνοιαν ἀσκοῦντες. Σαδδουκαίων δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους τὸ ἦθος ἀγριώτερον, ἅτε ἐπιμιξίαι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀπηνεῖς ὡς πρὸς ἀλλοτρίους. & A. XIII. 14. 6. ἄλλως τε καὶ φύσει πρὸς τὰς κολάσεις ἐπιεικῶς ἔχουσιν οἱ Φαρισαῖοι. Cum enim Sadducaei optimatibus, Phariſaei plebejis ſtuderent, conſequens erat, ut plebs a nobilitate contemneretur, nobilitas vero plebi eſſet exoſa; quae res non magis optimatibus quam plebi vitio vertenda erat. Porro fieri poterat, ut diſſenſus Sadducaeorum inter ſe juſtas haberet rationes: conſpiratio vero plebis ſeditioſa & tumultuoſa eſſet. Clementiam denique non alio exemplo probat, quam quod reis Majeſtatis parcendum eſſe ſuaſerunt, cui indulgentiae ceu Reipublicae noxiae ſeveritas neceſſaria recte à Sadducaeis praelata fuiſſe videtur. Caeterum non mitiſſimos fuiſſe Phariſaeos, inde etiam patet, quod Alexander rex moriens illos non alia via placari poſſe credidit, quam ſi regina cadaver ipſius Phariſaeis traderet, illisque poteſtatem faceret, illi, ſepulturae honore privato, illudendi, ſive aliam quamcunque injuriam ex iracundia inferendi XIII. 15. 5. & 16. 2. αὐτοὶ τούτων ἕνα σφάττουσι Διογένην, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλος ἐπ' ἄλλοις. & quid humani exſpectari poterat ab hominibus, qui, teſte Joſepho, ad Stoicos quam proxime accedebant?

Contra Sadducaeos frequenter diſputant Thalmudici. De ſanctitate vero & hypocriſi Phariſaeorum habent ſequentia. *Schabbath.* f. 13. 1. Non comedet immundus ex Phariſaeis cum immundo ex plebejis. *Chagiga* c. 2. §. 7. *Cholin* f. 38. 1. *Nidda.* f. 33. 2. Veſtes plebejorum ſunt calcatio Phariſaeis, veſtes Phariſaeorum calcatio edentibus Terumam, veſtes Phariſaeorum calcatio edentibus Terumam calcatio edentibus res ſacras, veſtes edentium ſacra ſunt calcatio reſpectu aquae luſtrationis. (Calcatio intelligitur veſtium, quae a polluto calcatae fuerunt, quarumque tactus ita alios polluit, ut merſatione opus habeant.) *Sota.* c. 3. §. 4. Mulier phariſaea, & plagae Phariſaeorum mundo exitium ferunt. Per plagas autem intelligunt additiones ad legem. in *Gemara* f. 22. 2. *Aboth. Nathan* 37. Tradunt magiſtri: ſeptem ſunt genera Phariſaeorum, Phariſaeus Sichemita, Phariſaeus allidens, Phariſaeus venae ſector, Phariſaeus piſtilli, Phariſaeus quaerens quid teneatur, & ſe id facturum, Phariſaeus ex amore, Phariſaeus ex metu. Phariſaeus Sichemita eſt, qui imitatur factum Sichemi. (qui circumciſus eſt non amore Dei, ſed ut Dina poti-

8 φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.
καρπὸν ἄξιον

9 Καὶ

ra posterior, *Æthiop. Arab.* Origenes in Jo. I. 25. εἴρηται ἐνικῶς καρπὸν ἄξιον, *Irenaeus* 3. 9. *Petrus Alex.* Can. 3. *Didym. Alex.* c. Manicheos, *Nyſſenus* de Chriſti Baptiſmo bis, *Chryſoſt.* in Gen. H. 31. in Lazar. H. 6. *Juvencus*, *Lucifer* 11. bis. *Pacianus* Epiſt. 3. *Adriani* Iſagoge extrema. *Beza* in Annotat. Edit. 1. & 2. H. *Grotius*, *Simonius*, *J. Millius* prol. 1373. Numero plurali habet Lucas.
τῆς —— D.

potiretur) Phariſaeus allidens qui pedes allidit, Phariſaeus venae ſector, ex mente R. Nachmanis f. Iſaac eſt qui ſanguine parietes conſpergit, Phariſaeus piſtilli, cenſente Rabba f. Silo eſt qui capite demiſſo incedit inſtar piſtilli. Phariſaeus quaerens quid teneatur, & ſe id facturum pollicens, hoc utique bonum eſt, ſed quidicit: ad quid porro teneor & faciam. Phariſaeus ex amore, Phariſaeus ex metu. Dixerunt Abai & Rabba ad Miſchnae autorem: non huc referendi erant Phariſaeus ex amore & Phariſaeus ex metu. —— Rex Jannai dixit uxori ſuae: Nec Phariſaeos, nec non Phariſaeos extimeſce, ſed illos fucatos qui ſimiles ſunt Phariſaeis: quorum opera cum ſint paria operibus Simri, poſcunt tamen mercedem, qualis obtigit Pineaſo. f. 22. 1. Mulier Phariſaea. Interpretatio. Tradunt Magiſtri: juvencula jugiter orans & vidua vagatrix —— ecce iſtae orbem devaſtant. Itane? atqui dixit R. Jochanan: didicimus metum peccati a juvencula, & mercedis impetrationem a vidua. Metum peccati a juvencula. Quippe audivit R. Jochanan juvenculam quandam in faciem procidentem orantemque: Arbiter univerſi, creaſti paradiſum, creaſti etiam gehennam, impios creaſti, creaſti itidem juſtos: Ita velis obſecro, ne in me homines impingant. Mercedis impetrationem a vidua. Vidua enim quaedam, in cujus vicinia erat Synagoga, quoque die tamen venit & preces in auditorio R. Jochananis peregit; quare is ad eam, Filia mea, inquit, annon Synagoga eſt in vicinia tua? Reſpondit illa, Magiſter, annon etiam itioni ſuum repoſitum eſt praemium? Supradicta in eam tantum quadrant, quae ſimilis eſt Jochani filiae Retibi. Joma f. 19. 20. quamvis nos Sadducaei ſumus, timemus tamen a Phariſaeis Nidda. f. 33. 2.

ἐρχομένης ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτῆ] venientes ut ab eo baptizarentur. Conf. Comm. 11. & 13. & Luc. III. 7. Licet enim plerique Phariſaeorum baptiſmum Joannis, quem *omnis* populus & tota Judaea ſuſcipiebat, non reciperent *Luc.* VII. 30. *Matth.* XXI. 25. nihil tamen impedit, quo minus ſtatuamus, ſaltem quosdam imo *multos* illum ſuſcepiſſe. Conf. *Jo.* VII. 48. XII. 42. inter initia praecipue praedicationis, antequam Sectae illi inviſus eſſet. *Xenoph.* Cyropaed. 1. p. 23. ἦλθον ἐπ' ἀργύριον. Oeconom. p. 651. ἐπὶ πῦρ ἐλθόντος σου καὶ μὴ ὄντος παρ' ἐμοῖ, εἰ ἄλλοσε ἡγησάιμην, ἐπόθεν σοι ἂν λαβεῖν. Cyrop. 6. p. 106. ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἥκοι p. 121. ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο. *Polyb.* X. 31. πάντας ἐπὶ παραπλήσιον ἕξειν. Matth. XXVI. 50.

γεννήματα ἐχιδνῶν] Inf. XII. 34. XXIII. 33. *Sophocles* Trachin. 1106. δεινῆς ἐχίδνης θρέμμα. *Philo* de Leg. ad Cajum T. II. p. 570, 24. τούτων ἦσαν οἱ πλείες ἀιγύπτιοι, πονηρὰ σπέρματα κροκοδείλων καὶ ἀσπίδων τῶν ἐγχωρίων ἀναμεμιαγμένοι τὸν ἴον ὁμοῦ καὶ θυμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς. *Donatus* in Ter. Euſnuch. V. 1. 9. quid ais venefica) aptum convicium —— in ancillas, venefica, lupa, *vipera* & ſacrilega. *Florus* IV. 12. Nihil illa caede per paludes perque ſilvas cruentius; nihil inſultatione barbarorum intolerantius, praecipue tamen in cauſſarum patronos: aliis oculos, aliis manus amputabant, unius os ſutum reciſa prius lingua, quam in manu tenens barbarus, tandem, inquit, vipera ſibilare deſiſte. Pallio pietatis & autoritatis tecti iſti Judaeorum doctores, lingua ſua animis ſimpliciorum falſa & ſuperſtitioſa dogmata inſtillando nocebant. *Demoſth.* Ariſtogit. 1. ὅταν συκοφάντην καὶ ἔχιν τὴν φύσιν ἄνθρωπον ἴδητε.

τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν] Vehemens oratio, Conf. Gal. III. 1. *Virgil.* Georg. IV. 445. Nam quis te, juvenum confidentiſſime, noſtras Juſſit adire domos? quidve hinc petis? inquit, at ille: Scis, Proteu, ſcis ipſe: neque eſt te fallere cuiquam, —— deum praecepta ſecuti Venimus huc, lapſis quaeſitum oracula rebus. q. d. Mirum eſt, vos etiam hic conſpici; quo monitore acceſſiſtis, vos qui aliorum Doctores eſtis? ſi veſtra ſponte, quis ſperaſſet, aut Sadducaeos Doctori ſevero, multa jejunia imperanti, in diſciplinam ſe tradituros? aut Phariſaeos ſanctitatis fama tam celebres praeconi reſipiſcentiae aures accommodaturos? Serione iſta agitis? Si me viam vobis monſtrantem ſequi vultis, opere ipſo oſtendite.

ὑπέδειξεν] monſtravit, docuit, monuit, indicavit. δεικνύειν dicitur is qui digitis rem monſtrat quam oculis ſubjicit: ὑποδεικνύειν vero qui rationes cauſſasque exponit, quibus aliquid faciendum ſuadet. *Polyb.* II. 22. παραυτίκα μὲν χρυσίῳ προτείναντες πλῆθος, εἰς τὸ μέλλον δὲ ὑποδεικνύοντες τὸ μέγεθος τῆς ῥωμαίων εὐδαιμονίας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαρξάντων αὐτοῖς ἀγαθῶν, ἐὰν κρατήσωσι. 33. τῶν χιλιάρχων ὑποδειξάντων, ὡς δεῖ ποιεῖσθαι τὸν ἀγῶνα. 49. ὑποδεικνῦναι τὴν αἰτωλῶν καὶ κλεομένης καινοπραγίαν, τί δύναται καὶ ποῖ τείνει. 61. ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐδήλωσε, βελόμενος ὑποδεικνῦναι τὴν κλεομένης μεγαλοψυχίαν. III. 6. βελόμενοι τὰς αἰτίας ὑποδεικνῦναι ἡμῖν, δι' ἃς ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις ὁ πόλεμος ἐνέστη. II. 67. ὑποδεικνύειν ἐπεβάλλετο τοῖς προεστῶσι τὸ συμβησόμενον. p. 533. ὑποδεικνύειν ἐλπίδα καθόδε. p. 1345. τὰ τῆς τύχης ἄδηλα πολλάκις ὑπεδείκνυσι. p. 1277. τὰ μὲν ὑποδείξας, τὰ δὲ ἐντειλάμενος. II. 50. ἀληθινῶς καὶ πραγματικῶς ὑποδεικνῦναι τὸν ἄρατον. p. 1112. τῷ δὲ βασιλέως συγκαταθεμένῳ τοῖς ὑποδεικνυμένοις.

φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς] Per iram venturam intelligo everſionem Reipubl. Judaicae, quae ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ vocatur *Luc.* XXI. 13. 1. *Maccab.* I. 64. ὀργὴ μεγάλη ἐπὶ Ἰσραὴλ σφόδρα. Sermo enim eſt de exitio inſtanti comm. 11. & 13, & quidem ad terrendos Sadducaeos, apud quos comminationes ſuppliciorum vitae alterius vanae & irritae fuiſſent; Joannis etiam perſonae, Judaei, & praeconis ad Judaeos miſſi, magis conveniebat, ut de calamitate univerſae nationi Judaicae imminente, cui in hac tantum vita locus eſſe poteſt, loqueretur potius, quam de judicio in quod omnes & ſinguli homines poſt reſurrectionem vocandi eſſent;

Καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι 9
δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἤδη δὲ καὶ ἡ 10
ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκ-
κό-

ἑαυτοῖς] + ὅτι 1. 11. *Colb.* ex emendatione. 45. 47. 48. 74. 89. 90. *Evang.* 11. *Didymus.*
γὰρ] δὲ Evang. 21.
Θεὸς] + καὶ 5. *Plorius* Epist. 77. *Theophylact. Beza* in Editt. 3. 4. 5. & in annotatt. Conjunctionem καὶ, inquit, magnam hoc loco vim habere, & non incommode a nobis expressam esse, nemo, ut opinor, dubitabit. Eam autem addidimus vetusti exemplaris quarti fidem secuti, & Theophylacti Romae excusi. *E. Schmidii.* Versio *Belg.* Apud nos vero autoritas unius codicis tanta non est, ut omnium consensui praeferri mereatur; & conjunctio καὶ ejusque magna vis hic locum habere vix potest, quia versu statim sequenti locum suum obtinet.
ab Ἀβραὰμ ad Ἀβραὰμ] — 64.
10. καὶ prius] — C D M 1. Versio *Copt. Syr. Vulgata, Bezae* Edit. 2, *Origenes* in Jo. I. 23. *Didymus*

sent: inprimis cum Sadducaeis persuasum esset, divinam providentiam singulos quidem homines non curare, sed integras tamen nationes regere, easque pro meritis vel poena afficere vel praemio.

8. Ποιήσατε καρπὸν] *Aristot.* de Plant. I. 4. τῶν φυτῶν τινα μὲν ποιεῖσι καρπὸν, τίνα δὲ ἀχί — καί τινα μὲν ποιοῦσιν ἔλαιον, τίνα δὲ ἀχί. καί τινα μὲν ποιοῦσι φύλλα, τίνα δὲ ἀ. & II. 10. δένδρα δὲ ὅσα γεννῶνται ἐν ὕδατι ὀξώδη ποιοῦσι καρπὸν γλυκύν.

καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας] Non folia, sed fructus, non speciem pietatis, fucatae atque simulatae. *Plut.* c. Colotem p. 1117. C. οὐ μέντοι τὸ θεράπευμα τοῦτο — ἴσχε καρπὸν ἄξιον, ὑ γὰρ ἀνηγορεύθη σοφὸς. *Scbol. Aristoph.* Nub. 242. ἐστι γὰρ ὡς ἀληθῶς πόσος ἵππος τρέφειν, δαπανηρὸν γὰρ καὶ ἔχον τὸν καρπὸν ἀξίνης τῷ ἀναλώματος. Periander ap. *Stob.* 5. 3. σεαυτὸν ἄξιον παρασκεύαζε τῶν γονέων. *Curtius* IV. 15. ut me & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno fortiter dimicet. *Demosth.* Philipp. IV. ἀνάξιον ὑμῶν, καὶ τῶν πεπραγμένων τοῖς προγόνοις. & pro Coron. ἀνάξιον τῆς τῶν προγόνων δόξης. *Plut.* mulier. virtut. p. 256. C. μωρὰ μὲν ἴσως καὶ γυναικεῖα, θανάτῳ δὲ οὐκ ἄξια. *Act.* XXVI. 20. *Luc.* XXIII. 15. *Act.* XXV. 11. 25. *Polyb.* III. 44. ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ τῶν προγεγονότων ἔργων ἀξίους & 116. ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ τῆς Ῥώμης ἄξιοι γενόμενοι *Etymol.* M. ἄξιος — ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σαθμῶν, τῶν ἴσην ῥοπὴν ἐχόντων. *Jos.* B. 11. 10. 4. περιχυθέντες οἱ στρατιῶται ἀναιρεῖν αὐτὸν ἤπείλων. εἰ μὴ βέλοιτο ζῆν ἀξίως. *Plut.* Timoleon p. 245. C. ὡς ἀναξίως ἔφη, ὦ Διονύσιε, ζῆς.

9. μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς] *Chrysipp.* apud *Galen.* de Dogmat. Hippocr. & Plat. III. distinguit ἐν ἑαυτῷ λέγειν, ἢ φωνὴν διεξιέναι item τὸ λέγειν, καὶ τὸ ἐν ἑαυτῷ λέγειν. lib. 1. *Enoch.* ex Cedreno καὶ μὴ δόξητε ἔτι ζῆσαι ἐπὶ πλείονα ἔτη. ὑ γὰρ ἔσιν ἐπ' αὐτοῖς πᾶσα ὁδὸς ἐκφεύξεως ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τὴν ὀργὴν, ἣν ὠργίσθη ἡμῖν ὁ βασιλεὺς πάντων τῶν αἰώνων. μὴνομίσητε, ὅτι ἐκφεύξησθε ταῦτα. Nolite ita existimare, ut dicatis apud vos. Ne animum inducite sic apud vosmet cogitare. *Esther.* IV. 13. אל תרמי בנפשך *Thalmud Hieros.* סבר מימר Ne quaeso haec opinio vobis sedeat, posse vos contra omnem metum animum vestrum firmare dicendo &c.

πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ] Haec erat perpetua Judaeorum gloriatio *Jo.* VIII. 33. 39. 53. *Act.* XIII. 26. *Rom.* IX. 5. *Luc.* XIII. 16. I 73. *Matth.* XXII. 32. *Jac.* II. 21. 23. *Philo* de Execrat. T. 2. p. 436, 5. B. τρισὶ χρησόμενοι παρακλήτοις τῶν πρὸς τὸν πατέρα καταλλαγῶν — δευτέρῳ δὲ τῇ τῶν ἀρχηγετῶν τῷ ἔθνους ὁσιότητι, ὅτι ταῖς ἀφθονίαις σωμάτων ψυχαῖς ἄπλαστον καὶ γυμνὴν ἐπιδεικνυμέναις πρὸς τὸν ἔρχοντα θεραπείαν, τὰς ὑπὲρ υἱῶν καὶ θυγατέρων ἱκετείας ἐκ ἀτελεῖς εἰώθασι ποιεῖσθαι, γέρας αὐτοῖς παρέχοντος τῷ πατρὸς τὸ ἐπήκοον ἐν ἰυχαῖς. *Jos.* A. III. 5. 3. ἄβραμος ὁ ἡμέτερος πρόγονος. IV. 11. λέγοντες τὸν θεὸν — κοινῇ κηδόμενον αὐτῶν τῷ ἔθνες διὰ τὸς προγόνες, ὧν ἐπετρόπευσε, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν πρότερον τε παρασχεῖν τὴν ἐλευθερίαν. καὶ νῦν — ἀεὶ παρέσεσθαι σύμμαχον. ὅλως τε συμφέρειν αὐτοῖς αὐτοκράτορσιν εἶναι, καὶ μὴ — Μωσῆν τύραννον ἀνέχεσθαι — ὡς ἐχ' ἁπάντων ἐκ τῆς Ἀβράμου γενεᾶς ὄντων. B. V. 9. 4. ἄβραμος ὁ προπάτωρ ἡμέτερος. *Maccab.* 13. θανόντας ἡμᾶς ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ὑποδέξονται εἰς τὰς κόλπους αὐτῶν. & 15. τῆς θεοσεβοῦς ἀβραὰμ καρτερίας ἡ θυγάτηρ ἐμνήσθη. 16. ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀβραὰμ 17. ἐστήρισαι ἐν ὁράνῳ, σὺν αὐτοῖς. ἦν γὰρ ἡ παιδοποιία σε ἀπὸ ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς — ὧ τῶν ἀβραμιαίων σπερμάτων ἀπόγονοι παῖδες Ἰσραηλῖται. 18. οἱ δὲ ἀβραμιαῖοι παῖδες — εἰς πατέρων χορὸν συναγελάζονται. *Bava kama* f. 91. 1. Dixit R. Akiba, etiam pauperes Israelitae sunt ut nobiles, qui exciderunt facultatibus suis, quia sunt filii Abrahami Isaaci & Jacobi. *Bava Mezia* c. VII. 1. Contigit aliquando ut R. Jochanan f. Matthiae dixerit filio suo, exito & conducito nobis operarios; ivit ille & contraxit cum illis de alimonia. Quando venit ad patrem suum, dixit ei: Mi fili, etsi illis instruas mensam Salomonis in tempore ejus, non satisfacies debito tuo, quia sunt filii Abrahami Isaaci & Jacobi. *Beres.* R. XLVIII. 7. dixit R. Levi, tempore futuro Abraham sedet juxta portas gehennae & non permittit ullum circumcisum Israelitam descendere eo: iis autem qui peccaverunt ultra modum quid facit? restituit illis praeputium — & descendunt in gehennam. XIX. 16. dixit R. Chanina: etiam naves in mari magno dispersae — servantur merito Abrahami. 19. pluviae propter meritum tuum, rores propter meritum tuum. XI. 2. Pater noster Abrahamus. Et antea saepius. *Megilla* f. 31. Col. 2. Dixit Abraham coram Deo S. B. Domine mundi, forte Israel, quod absit, peccabit coram te, & tu facies illis ut generationi diluvii & sicut generationi divisionis, Dixit ei: non. Dixit: Domine mundi qua re sciam? Dixit ei: sume tibi vitulam triennem. *Medrasch Tillim* VI. 1. Dixit R. Meir. Dilecta est circumcisio, juravit enim S. B. Abrahamo, nullum circumcisum descensurum in Gehennam S. D. eo die feriit Deus foedus cum Abrahamo *Gen.* XV. 18. R. *Asaria Mippano* c. 15. libri Asara Maamaroth. Ignis gehennae ne peccatoribus quidem Israelis ita dominatur, ut eos consumat, sed descendunt ut terreantur & paululum ustulentur propter malas actiones suas, postea eo descendit Abraham, qui omnia praecepta servavit ac descendit in ignem Chaldaeorum, ut sanctificaret nomen Dei; & propter meritum suum adducit eos inde, ut stabiliat promissionem inter sectiones factam. Capitula *R. Elieser* c. 29. Die expiationis circumcisus est Abraham, & singulis annis aspicit S. B. Sanguinem foederis Abra-

ha-

κόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα

Alex. c. Manich. *Basilius* de Baptismo II. 6. Nec est otiosa conjunctio, *Erasmo* judice, indicat enim cum epitasi, proximum instare periculum. *Herod.* IX. 94. ἤδη δὲ καὶ τόδε ἤκουσα, quin etiam illud audivi. *Arrian.* Alex. IV. 14. 3. ἤδη δέ τινες καὶ τάδε ἀνέγραψαν. & VI. 28. 1. *Plut.* Paedagog. 7. ἤδη δέ τινες καὶ τῶν νεανικωτέρων ἅπτονται κακῶν. *Herodot.* I. 68. ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

βάλλεται] + καὶ καίεται *Evang.* 22. ex *Joann.* XV. 6.

11. μὲν] + οὖν 12. 70. Editio *Colin.*

βαπτίζω ὑμᾶς] ὑμᾶς βαπτίζω 1. *Justin.* c. Tryphon. *Origenes* in Jo. 1. 26. *Basilius* de Sp. S. 15. *Cyrillus* in Jo. p. 356. *Chrysostomus*, *Cyprianus* Tr. 14.

hami patris noſtri, & expiat omnia delicta noſtra S. D. Levit. XVI. 30.

ἐκ τῶν λίθων] adagendum nil ineptius eſt lapide, aut vita ſenſuque magis deſtitutum, *Euſeb.* O. de laud. Conſtant. p. 614. A. ὅσα λίθων θαυμάζεται γένη, λίθος ἀληθῶς ὑπάρχειν ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστον ὕλην. hinc frequens oppoſitio hominis & lapidis. *Lucianus* D. Mer. 12. τὸ δὲ μὴ ἐπικλασθῆναι δακρύσας, λίθος οὐκ ἄνθρωπός ἐστι. *Terent.* Hecyr. II. 1. 17. tu, inquam, mulier, quae me lapidem non hominem putas. De homine ſtupido. Heaut. V. 1. 4. quid ſtas, lapis? *Arrian* in Epictet. 3. 22. ὡς αὐτὸν ἀναίσθητον εἶναι δοκεῖν τοῖς πολλοῖς καὶ λίθον. *Plaut.* Mil. II. 2. 81. neque habet plus ſapientiae quam lapis. Merc. III. 4. 47. lapidi maximo mando. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 165, 39. ὁ δὲ προσάττει καταλευσθῆσαν προσήκουσαν οἶμαι δίκην ὑπολαβὼν τὴν διὰ λίθων κατ' ἀνδρὸς λιθίνην καὶ ἀπόκρουτον ψυχὴν ἔχοντος. *Plato* Alcibiad. I. citatus Ariſtidi. τῷ δὲ Περικλεῖ ὕει λίθῳ ἐγενήθη. Res ergo omnem admirationem ſuperans erat, ut ex lapidibus naſcerentur homines auditu atque loquela inſtructi, *Luc.* XXI. 40. lapides clamabunt. *Arrian.* in *Epictet.* III. 23. Διώνος ἀδέποτε ἤκουσαν τοσοῦτοι. πόθεν αὐτὸ; καὶ κομψῶς αἰσθάνονται λόγων. τὸ καλὸν κύριε, καὶ λίθον κινῆσαι δύναται. *Horat.* A. P. 394. Dictus & Amphion, Thebanae conditor urbis, Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere quo vellet. *Anthol.* I. 2. 9. φοῖβον ἀνηναμίνη ποτε δάφνη νῦν ἀνέτειλε καίσαρος ἐκ βωμοῦ κλῶνα μελαμπέταλον, ῥίζαν δ' ἐκ ἀπὸ γῆς μητρὸς βάλεν ἀλλ' ἀπὸ πέτρης. καίσαρι μὴ τίκτειν ἐδὲ λίθος δύναται. *Heſiod.* Theogon 35. ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα περὶ δρῦν ἢ περὶ πέτρην; *Il.* X. 126. ἐ μέν πως νῦν ἐσιν ἀπὸ δρυὸς ἐδ' ἀπὸ πέτρης. *Euſtath.* ὅτι δηλαδὴ νομάδα βίον —— εἶλκον οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὠρειόμην, καὶ δρυῶν καὶ λίθων κοιλότησιν ἐπίστευον τὰ νεογνὰ, ἐκτιθέμενοι διὰ πενίαν τὰ φίλτατα. ὅθεν καὶ φήμη διεσπάρη ἐκ τῶν εὑρισκόντων τὰ ἔκθετα βρέφη, ὡς ἄρα ἐκ δρυῶν καὶ λίθων καὶ μελιῶν γενῶνται ἄνθρωποι. —— αὐτὸς ὁ Ποιητὴς ἐν ὀδυσσείᾳ. (T. 163.) περὶ ὀδυσσέως εἰπὼν· ὃ γὰρ ἀπὸ δρυὸς ἔσσι παλαιφάτης, ὃδ' ἀπὸ πέτρης —— βέλεται νοεῖν, ὅτι δεῖ σε εἰπεῖν τὸ σὸν γένος. ὃ γὰρ πάντως ἀγενεαλόγητος εἶ, ὡς μήτε πατρὸς προαχθεὶς, μήτε μητρὸς ἐκφὺς, κατὰ τὰς πάλαι λεγομένας ἐκ δρυὸς καὶ πέτρας εἶναι. ὃς εἴ τις εἴρετο, τίνων κατάγονται, ἐκ ἂν εἶχον τὸ γένος εἰπεῖν. & in l. Od. ὅτι τοίνυν οἱ τοιοῦτοι ἐκ εἶχον γονεῖς ἀνθρώπους λέγειν —— ἐξέπεσε παροιμία ἐκεῖθεν ἐπὶ τῶν ἀγενεαλογήτων. *Ovid.* Metam. I. 399. de Deucalione & Pyrrha —— lapides ſua poſt veſtigia mittunt. Saxa (quis hoc credat, niſi ſit pro teſte vetuſtas?) Ponere duritiem coepere, ſuumque rigorem; Mollirique mora, mollitaque ducere formam. Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis contigit, ut quaedam ſic non manifeſta videri Forma poteſt hominis, ſed uti de marmore coepto. Non exacta ſatis, rudibusque ſimillima ſignis, Quae tamen ex illis aliquo pars humida ſucco. Et terrena fuit, verſa eſt in corporis uſum. Quod ſolidum eſt, flectique nequit, mutatur in oſſa: Quod modo vena fuit, ſub eodem nomine manſit, Inque brevi ſpatio, ſuperorum munere, ſaxa Miſſa viri manibus faciem traxere virilem & de femineo reparata eſt femina jactu. *Pindar.* Olymp. IX. 65. ἀιολοβρότα Διὸς αἶσα Πύρρα Δευκαλίων τε Παρνάσσου καταβάντε δόμου ἔθεντο πρῶτον ἄτερ δ' ἔυνας ὑμοδαμίων κτίσασθαν λίθινον γόνον· λαοὶ δ' ὠνομάσθεν. σχολ. Δευκαλίων τε καὶ Πύρρα, χωρὶς κοίτης καὶ μίξεως, ὅμοιον καὶ ἴσον γένος δήμου ἐποίησαντο ἐκ λίθων βολῆς. οἱ γὰρ πεμπόμενοι εἰς τὰ ὄπισθεν λίθοι παρ' αὐτῶν, ἄνθρωποι ἐγένοντο. Διὰ τοῦτο καὶ λαοὶ οἱ ὄχλοι ἀπὸ τῆ λάας —— καὶ ὁ μὲν ἐπίχαρμος ἀπὸ τῶν λίθων λαοὺς τοὺς ὄχλους φησὶν ὠνομάσθαι —— κατηκολούθησε τοῖς μυθογράφοις εἰρηκόσι, λαοὺς τοὺς ἀνθρώπους προσωνομάσθαι διὰ τὸ ἐκ λίθων γενέσθαι· ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοὶ, λαοὶ δ' ἐκαλέοντο.

τούτων] in hac ripa jacentibus, quos Jordanes vel advexerat vel nudaverat. Conf. *Joſ.* IV. 3.

ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραὰμ] *Geneſ.* XXXVIII. 8. ἀνάστησον σπέρμα τῷ ἀδελφῷ σε. *Matth.* XXII. 24. Filii Abrahami illi intelliguntur, qui mores ipſius imitantur. *Jo.* VIII. 39. 40. *Rom.* IV. 16. IX. 7. *Gal.* IV. 2. Judaei quidem veteres, Philo, Joſephus aliique itidem a genuinis Abrahami filiis requirebant ut exemplum illius ſibi proponerent: cum tamen docent, ipſam Abrahami pietatem poſteris ipſius imputari, factum eſt, quod ſemper fieri ſolet, ut Judaei de parentum ſanctitate ſpem impunitatis & ſuperbiam conciperent, ſeque, propter vicariam ab Abrahamo praeſtitam operam, legibus ſolutos exiſtimarent.

10. δένδρον] Solent homines boni malive, arboribus bonis aut malis comparari. *Pſal.* 1. *Dan.* IV. 11. *Matth.* VII. 17 —— 20. *Jo.* XV. 1. —— 7. *Rom.* XI. 17. *Luc.* XIII. 6. —— 9. *Philo* de Agricult. T. 1. p. 302, 43. ad *Deut.* XX. 20. τὰ ἀφροσύνης δένδρα, καὶ ἀκολασίας τε καὶ δειλίας, πάντ' ἐκκόψω. ἐκτεμῶ δὲ καὶ τὰ ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας, ὀργῆς τε καὶ θυμοῦ, καὶ τῶν παραπλησίων παθῶν, κᾶν ἄχρις ἐρανῦ μηκύνῃ τὰ φυτά· ἐπικαύσω καὶ τὰς ῥίζας αὐτῶν, ἐφιεῖσα ἄχρι τῶν ὑσάτων τῆς γῆς φλογὸς ῥιπὴν, ὡς μηδὲν μέρος, ἀλλὰ μηδ' ἴχνος ἢ σκιὰν ὑπολειφθῆναι τὸ παράπαν. ἀνελῶ μὲν δὴ ταῦτα. *Polyb.* X. 27. ἐκκοπὰς δένδρων ἐπεποίηντο.

11. οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς] *Herodot.* VIII. 36. ὁ δὲ θεός σφας ἐκ εἴα κινέειν, φὰς, αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι τῶν ἑωυτῷ προκατῆσθαι. *Plaut.* Mil. IV. 4. 4. quid agis, noſter Architecte? egone architectus —— qui *non ſum dignus*, ut figam palum in parietem. *Dionyſ.* Hal. A. 11. 65. ἐχ' ἱκανὸς ἐσόμενος, ἐάν τινα τῶν θυπόλων εὕρῃ διεφθαρμένην, κατὰ τὰς πατρίας τιμωρήσασθαι νόμους, διὰ τὴν ἐπὶ ταῖς οἰκείαις συμφοραῖς ἀνάμνησιν. *Dio* Chryſ. 1. p. 10. A. Phaethon ἰσχυροῦ καὶ θείᾳ παρὰ μοῖραν ἐπιβὰς ἅρματος, ἐχ' ἱκανὸς ἂν ἡνίοχος. p. 17. C. κακεῖνος [ὁ Ζεὺς] ἐπέτρεψεν αὐτῷ [τῷ Ἡρακλεῖ] βασιλεύειν τῶ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους, ὡς ὄντι ἱκανῷ, &c VII. p. 117. D. Menelaus ἐδύνατο δέξασθαι τὸν πλησιώτα-

ματα βαϛάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύ- 12
ον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς
τὴν

καὶ πυρὶ] — E. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 15. 23. 24 27. 34. 35. 37. 40. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 59. 60. 62. 64. 68. 73. 74. 76. ex emendatione. 80. 83. 84. 87. 89. 90. 106. *Evang.* 2. 3. 11. 18. 19. 22. 24. Editio *Complut.* *Theophylactus*, *Euthymius*. Jo. *Millius* Prol. 690. 1098. 1177. καὶ πυρὶ inquit, quod adjectum videmus in caeteris Editt. irrepſit ex margine. Verba certe tam inſignia, modo locum habuiſſent in Apoſtolici interpretis Autographo, vix ac ne vix fieri poteſt, ut praetermitterent librarii. Noſtra vero ſententia ſtudio praetermiſerunt, quia nec intelligebant ipſi, nec plebem intellecturam judicabant, ſi ei praelegerentur.

12. διακαθαριεῖ] ἀνακαθαριεῖ 27.

τον ἐκ τῆς ἀσίας ξένον, ἄλλος δὲ οὐδεὶς ἱκανὸς ἦν ἐν τῇ Σπάρτῃ, τὸν Πριάμῳ τῷ βασιλέως υἱὸν ὑποδέξασθαι. *Ariſtaenet.* II. 19. ἱκανὸς δὲ, καὶ ἀπὸ μόνης τῆς κάλλους γνώσκεσθαι. infr. VIII. 8. 2. *Cor.* III. 5. 1. *Cor.* XV. 9.

τὰ ὑποδήματα βαϛάσαι] ſervile miniſterium. *Plato* Sympoſ. p. 1200. E. ὑπολύετε παῖδες ἀλκιβιάδῃ, ἵνα ἐκ τρίτων κατακίηται. *Ariſtoph.* Veſp. 398. ἀλλὰ θεωρὸς κἀιτοι ἐστιν ἀνὴρ Εὐφημίου οὐδὲν ἐλάττων, τὸν σπόγγον ἔχων ἐκ τῆς λεκάνης, τ' ἀμβαδὶ ἡμῶν περικωπεῖ. schol. ὅτι εὐφήμιος τῶν πάνυ διαβαλλομένων ἐπὶ κολακείᾳ ἔσιν, ᾧ παρείκασε τὸν θεωρὸν, διὰ κολακείαν τὰ ὑποδήματα τῶν δικαϛῶν ἀποψῶντα καὶ ἀλείφοντα. *Ariſtid.* S. Sermon. 1. p. 276. Περιπατέντος δ' ἐμοῦ, ἀποπίπτει τὸ διάβαθρον τῷ ἑτέρῳ ποδὸς, καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνελόμενος προσφέρει, κἀγὼ τῆς μὲν τιμῆς ἕνεκα ἠσθην, βελόμενος δὲ αὐτὸν οἷον ἀμείβεσθαι καὶ δεξιᾶσθαι κύψας λαμβάνω. *Terent.* Heautont. I. 1. 72. domum revortor —— accurrent ſervi, ſoccos detrahent: video alios feſtinare, lectos ſternere, coenam apparare. *Plaut.* Trinumm. II. 1. veſtiſpici, unctor, flabelliferae, *Sandaligerulae*, cantatrices. *Tibullus.* 1. 6. 30. Vinclaque de niveo detrahet ipſe pede. *Ennius* Annal. VIII. famulus infimus. *Sueton.* Vitell. 2. Claudium, uxoribus libertiſque addictum, ne qua non arte demereretur, pro maximo munere a Meſſallina petiit, ut ſibi pedes praeberet excalceandos: detractumque ſoccum dextrum inter togam tunicasque *geſtavit* aſſidue, nonnunquam oſculabundus. *Diog. L.* Diogene VI. 44. πρὸς τὸν ὑπὸ τῆ οἰκέτου ὑποδούμενον. *Joſ.* A. VI. 13. 8. de Abigaële ἡ δὲ ἀναξίαν μὲν εἶναι καὶ ποδῶν ἅψασθαι τῶν ἐκείνῃ πρὸς τὸς παρόντας ἔλεγεν. *Cic.* ad Herenn: IV. 14. Si voles divitias cum virtute comparare, vix ſatis idoneae tibi videbuntur divitiae, quae virtutis pediſſequae ſint. *Lucian.* Herod. 5. ὁ δέ τις μάλα δεξικῶς ἀφαιρεῖ τὸ σανδάλιον ἐκ τῆς ποδὸς, ὡς κατακλίνοιτο ἤδη. *Kidduſchin* f. 22. 2. quomodo emitur ſervus? Solvit ementi calceum, portat poſt eum, quae ei neceſſaria ad balneum, exuit eum, lavat, ungit, fricat, induit. induit calceos ac a terra levat. . . . (*Cetuboth* f. 90. 1. Dixit R. Joſua f. Levi) omnia opera, quae ſervus praeſtat hero, etiam diſcipulus praeſtat praeceptori, praeter ſolutionem calcei ejus. *Pſalm.* LX. 10. *Mechilta* in Ex. XXI. 2. *Levit.* XXV. 39. non lavabit ipſi pedes, neque calceabit eum calceis. Sed diſcipulo vel filio uti licet.

βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ] Solet igni vis purgandi tribui, quo metalla & alia, quae aqua elui non poterant, purgantur. *Moſchus* Idyll. I. extr. Μήτι δίγης πλάνα ὕδωρ, τὰ γὰρ πυρὶ πάντα βίβαπται. *Pindar.* Pyth. Od. I. 41. πυρὸς ποταμὸς καὶ πηγαὶ. *Severus* Ætna 485. —— Atris nihil ignibus obſtat: nulla tenet fruſtra moles, ſimul omnia *purgant*, Nunc ſilvas rupeſque vorant. *Ovid.* Faſt. IV. 785. Omnia *purgat* edax ignis, vitiumque metalli excoquit. *Plut.* Probl. Rom. I. p. 263. E. τὸ πῦρ καθαίρει, καὶ τὸ ὕδωρ ἁγνίζει, δεῖ δὲ καὶ καθαρὰν καὶ ἁγνὴν διαμένειν τὴν γαμηθεῖσαν. Num. XXXI. 22. 23. 24. *Malach.* III. 2. *Apoc.* XX. 15. *Plut.* de malor. miſeria p. 499. C. τῶν δὲ ἐκεῖ σωφρόνων οὐδεὶς ζηλωτὸς οὐδὲ μακαρισὸς ἐστιν, ἂν μὴ ζῶν ἔτι, καὶ φρονῶν, καὶ ὑγιαίνων τῷ σώματος τὴν ψυχὴν πυρὶ διαιθμῃ, καὶ καθαρὸς ἐκβῇ τῆς σαρκὸς ἐκνιψάμενος τὸ θνητὸν. *Lucian.* Hermotim 7. οὗτοι δὲ διὰ φιλοσοφίας, ὥσπερ ὑπό τινος πυρὸς, ὅπαντα ταῦτα περιειρεθέντες, ἃ τοῖς ἄλλοις θαυμαστὰ εἶναι δοκεῖ, ἐκ ὀρθῶς δοξάζουσι. *Joſ.* B. VI. 2. 1. θεὸς αὐτὸς ἐπάγει μετὰ ῥωμαίων καθάρσιον αὐτῷ πῦρ, καὶ τὴν τοσούτων μιασμάτων γέμουσαν πόλιν ἀναιρήσει. IV. 5, 2. κατακρίνας ὁ θεὸς ὡς μεμιασμένης τῆς πόλεως ἀπώλειαν, καὶ πυρὶ βελόμενος ἐκκαθαρθῆναι τὰ ἅγια. Sicut autem ignis purgat & baptizat, ita etiam vento ventilanti paleas vis purgandi atque eluendi adſcribi poteſt. *Il.* 1. 499. ὡς δ' ἄνεμος ὄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἅλωὰς ἀνδρῶν λικμώντων, ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει ἐπειγομένων ἀνέμων καρπόντε καὶ ὄχνας. Æneid. VI. 740. —— aliae panduntur inanes ſuſpenſae ad *ventos*: aliis ſub gurgite vaſto Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni. *Servius* etiam in ſacris Liberi omnibus tres ſunt iſtae purgationes. Nam aut taeda purgantur & ſulphure, aut aqua abluuntur aut aëre ventilantur. *Sanhedrin* f. 39. 11. Dixit Sadducaeus: Deus veſter ſacerdos eſt. Cum vero Moſen ſepeliſſet quanam re ſe lavit? Reſpondit Aſhu: igne ſe lavit S. D. Eſ. XL. 12. Dominus cum igne veniet. Regeſſit Sadducaeus: audiſtine unquam de Baptiſmo ignis verba fieri? Reſpondit Athu ex mente Rabba: fundamentum baptiſmi ignis hic locus eſt. *Num.* XXXI. 23. *Jalkut Rub.* f. 3. 4. Angeli miniſterii deſcendunt in fluvios ignis & lavant ſe in igne 365. vicibus. *Servius* ad Georg. 1. 166. Myſtica vannus Jacchi] Myſtica autem Jacchi ideo ait, quod Liberi patris ſacra ad purgationem animae pertinebant: & ſic homines ejus Myſteriis purgabantur, ſicut vannis frumenta purgantur. & II. 389. omnis autem purgatio aut per aquam fit aut per ignem aut per aërem. Purgatio per ignem hic ſignificat omnes illas calamitates, quas Judaei paullo poſt experti ſunt, incendium templi & vicorum, & everſionem Reip. Purgationi vero per ventum reſpondet occulta illa & mirabilis Dei virtus, quae die Pentecoſtes & aliis etiam temporibus in baptizatos effuſa fuiſſe legitur, *Jo.* III. 8. VII. 38. 39. *Act.* I. 5. II. 4. X. 45. XI. 15. 16. XIX. 3. —— 6. *Luc.* XXIV. 49. Haec virtus ex alto Spiritus ſanctus vocatur, qui mentem a vitiis & ignorantia repurgat, uti aqua ſordes corporis eluit: Simul etiam bonos a malis diſtinguit, uti ventus paleas a frumento ſeparat *Eph.* IV. 30 *Apoc.* VII. 4. XVIII. 3. *Berachoth* f. 15. 1. Qui aquam non habet ad manus lavandas, abſtergat illas in terra, aut lapide; aut fragmento ligni. Dixit: recte; ubinam enim ſcribitur: lavo me aqua? ſed *lavo me innocentia*, ſcribitur *Pſalm.* XXVI. i. e. omni quod purificat.

13. ἔτο πλῶον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆ] eſt pleonaſmus ex Hebrais-

13 τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.
14 Ὁ

ἄλωνα] ἀλῶνα Editt. *Erasmi* & *Colinaei*. H. *Steph.* Thesauro p. 326. F. reperitur etiam scriptum ἀλὼν, ἀλῶνος; sed rectius ἄλων, ἄλωνος, ut in hoc loco — vetusta omnia exemplaria, quibus usus est ad editionem N. T. pater meus (erant autem plus minus XV.) habebant ἄλωνα, non ἀλῶνα, Lucae itidem cap. 3. quum tamen utrobique libri omnes (quos viderim) excusi ante patris mei editiones habeant ἀλῶνα circumflexa penult.

τὸν] + μὲν 7. 13. 60.

ἀποθήκην] + αὐτῦ E L. 7. 38. 52. 53. 58. 60. Versio *Syr.* utraque, *Æthiop. Saxon.* Codices *Latini. Irenaeus.*

αὐτῦ tertio loco.] — E. L. 7. 13. 27. 38. 47. 53. 56. 59. 60. Versio *Syr.* posterior, Codices *Latini. Justinus. Irenaeus* ap. Epiphan. Haer. 31. *Caesarius* Q. 186.

13. ἐπὶ] εἰς Edit. *Compl.*

τῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτῦ] ὑπ' αὐτῦ βαπτισθῆναι. 73.

braismo. VII. 24. VIII. 1. 5. *Marc.* VII. 21. *Jo.* I. 33. *Act.* XV. 17. *Psal.* I. 5.

πτύον] pala, *Glossar.* Steph. aliud: ventilabrum, sive vannus. *Hesych.* πτύον, θρίναξ, ξύλον, ἐν ᾧ διαχωρίζεται τὸν σῖτον ἀπὸ τῆς ἀχύρας. *Pollux* XI. 28. πτίον, ὡς οἱ ἀττικοὶ λέγουσιν, ἢ πτύον ὡς Ὅμηρος, ἔτω γὰρ λέγει, ὅταν φῇ· ὡς δ' ὅτ' ἀπὸ πλατέος πτυόφιν μεγάλην κατ' ἀλωὴν Θρώσκεσιν κύαμοι μελανόχροες ἢ ἐρέβινθοι Πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ καὶ λικμητῆρος ἐρωῇ. *Schol.* πτύον ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ ἠλοημένα γεννήματα ἀναβάλλουσι χωρίζοντες τοῦ ἀχύρου. & in *Il.* ε. 499. λικμᾶν ἐστι τὸ χωρίζειν ἀπὸ τῆ σιτε τὸ ἄχυρον τοῖς πτύοις. *Od.* λ. 127. ἀθηρηλοιγὸν ἔχειν ἀνὰ φαιδίμῳ ὤμῳ Schol. λέγει δὲ τὸ πτύον. *Eustath.* in Il. α. p. 102. 32. ἔοικε δὲ τὸ παρὰ τοῖς κυμαίοις τῦτο περιπώβελον δακτύλοις πτύῃ λικμητικοῦ, ἢ ὀδοῦσι τριαίνης, & 924. 50. πτύου δὲ, οὐ δι' οὗ γῆν ἀναρρίπτουσιν, ἀλλὰ λικμητικῆ ἀποβάλλοντος τὰ ἠλοημένα, τοῦ καὶ εἰς τύπον ἐσχηματισμένε χειρὸς δακτύλων. & in *Od.* λ. p. 422. ἰδὼν φέροντα σε ἐπὶ ὦμῳ τὸ ἔρετμον ἥτοι τὴν κώπην, εἶπα φέρειν σε ἀθηρηλοιγόν, ὅ ἐστι πτύον, λικμητήριον, τὸ τῶν ἀέρων ὀλοθρευτικόν. *Porphyr.* de Antro Nymph. ὡς πτύον εἶναι ἡγεῖσθαι τὴν κώπην, διὰ τῶν ἐναλίων ὀργάνων καὶ ἔργων παντελῆ ἀπειρίαν. *Theocrit.* VII. 59. αὔθις ἐγὼ πάξαιμι μέγα πτύον. σχολ. ὅταν δὲ λικμῶνται καὶ σωρεύωσι τὸν πυρὸν, κατὰ μέσον πηγνύουσι τὸ πτύον. *Aristoph.* pace 566. θρῄακος) τὰ πτύα. ἐργαλεῖον ᾧ ἀποχωρίζεσι τῶν σπερμάτων τὰ ἄχυρα ὑπὲρ τῆ ἀναπτῆναι, καὶ καθαρισθῆναι τὸν πυρὸν ἢ τὰς κρίθας, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιέτων γεννημάτων. *Alciphr.* III. 26. ἄρτι μοι τὴν ἄλω διακαθήραντι, καὶ τὸ πτύον ἀποτιθεμένῳ, ὁ δεσπότης ἐπέστη.

διακαθαιρεῖ] *Aristid.* Platon. I. 77. ἔστι μὲν ἐκεῖτι τῦτ' ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ Πλάτωνος, ὅμως δὲ ὑπὲρ τῆ πανταχῆ διακαθᾶραι τὸν λόγον, μηδὲ τῦτ' ἡμῖν ἀνεξέταστον ἀφεῖσθω. *Xenoph.* Oecon. 24. καθαρῶμεν τὸν σῖτον, λικμῶντες —— τὰ ἄχυρα. p. ἐπειδὰν δὲ κάθαρος τὸν σῖτον μέχρι τῆ ἡμίσεως τῆς ἄλω.

τὴν ἄλωνα] *Dionys. Hal.* . . . . . *Liban.* O. XXXI. p. 652. B. εἰ μὴ ἐπὶ τὰς ἄλως ἔλθοιεν ἄνεμος, ἀνδρῶν λικμώντων, ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει δι' αὐτῶν καρπόν τε καὶ ἄχνας. ex *Il.* ε. 500. Area est locus sub dio frumentis & caeteris leguminibus per boves exprimendis facta. *Schol.* M SS. in Il. ε. 90. ἄλω ἐν ᾗ ὁ σῖτος ἀλοᾶται. *Seneca* Q. N. I. 2. fere terendis frugibus loca destinata sunt rotunda. *Varro* l. I. 51. *Aream* esse oportet in agro sublimiori loco, quam perflare possit *ventus*. 52. e spica exteruntur grana. Iis tritis oportet e terra subjactari *vallis*, *aut ventilabris*, cum ventus spirat lenius: Ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur *acus*, evannatur *foras extra aream*, ac *frumentum*, quod est ponderosum, *purum* veniat ad corbem. *Cic.* Verr. III. 14. I. Imbri frumentum corrumpi in area patiebatur. *Horat.* I. Sat. I. 45. Millia frumenti tua triverit area centum.

συνάξει] συνάγειν proprie de hominibus, pecore, rebusque animatis dicitur: συγκομίζειν de frumento. *Deut.* XI. 14.

ἀποθήκην] *Horat.* I. Od. I. 9. Si proprio condidit *horreo*, quicquid de Libycis *verritur areis*.

ἄχυρον] *Esaj.* XVII. 13. *Eustath.* Il. ε. 499. ἐκ τύτων δὲ φαίνεται, ὅτι ἐχ' ἁπλῶς ἄχυρον, ἀλλὰ τὸ τῆ ἀχύρε λεπτότατον νῦν ἡ ἄχνη δηλοῖ. *Etymol.* M. ἡ παλάμη ἡ ἀλλοιωθεῖσα ἄχυρον λέγεται. *Xenoph.* in Oecon. ἦν δέ τις λικμᾷ ἐκ τῆ ἀπηνέμε ἀρχόμενος, δῆλον, ἔφην ἐγὼ, ὅτι εὐθὺς ἐν τῇ ἀχυροδόκῃ ἔσαι τὰ ἄχυρα. χαλεπὸν γὰρ, οἶμαι, καὶ τοῖς ὄμμασι καὶ ταῖς χερσὶ γίγνεται, ἀντίον ἀχύρων καὶ ἀθέρων θερίζειν —— ἢν μὲν βραχὺς ᾖ ὁ κάλαμος τῆ σίτε, ἔγωγ' ἔφην κάτωθεν ἂν τέμνοιμι, ἵνα ἐκανὰ τὰ ἄχυρα μᾶλλον γίγνηται. ἐὰν δὲ ὑψηλὸς ᾖ, νομίζω ὀρθῶς ἂν ποιεῖν μεσοτομῶν, ἵνα μήτε οἱ ἀλῶντες μοχθῶσι περιττὸν πόνον, μήτε οἱ λικμῶντες, ὧν ἥδιν προσδέονται. *Taanith* f. 6. 2. quousque comburimus stramen & paleam frugum anni VII. *Aristoph.* Acharn. 510. τὰς γὰρ μετοίκες ἄχυρα τῶν ἀσῶν λέγω.

ἀσβέστῳ] *Esaj.* I. 31. LXVI. 24. *Jerem.* XVII. 4. 27. Cum de eversione Hierosolymorum sermo sit, ut ad comm. 7. vidimus, πῦρ ἄσβεσον significat talem ignem, qui non prius extingui potest quam omnia consumpserit atque deleverit. *Il.* N. 169. 540. βοὴ ἄσβεσος. *Eusеb.* H. E. VI. 41. p. 239. A. μαιγόμενοι, τέλος ἀσβέστῳ πυρὶ —— κατεκάησαν p. p. πυρὶ ἀσβέστῳ καὶ ἔτοι διεχύθησαν, viva calce combusti sunt. *Il.* π. 123. αἶψα κατ' ἀσβέστη κέχυτο φλοξ. *Sch.* ἡ ταχέως κατασβεννυμένη, ἢ ἡ δυσκατάσβεσος. *Plut.* Numa p. 66. B. ἐπῖτοι τῆς Ἑλλάδος, ὅπε πῦρ ἄσβεσον ἐστι, ὡς Πυθοῖ καὶ ἀθήνησι —— ἐὰν δὲ ὑπὸ τύχης τινος ἐκλίπῃ, καθάπερ ἀθήνησι μὲν ἐπὶ τῆς ἀριστίωνος λέγεται τυραννίδος ἀποσβεσθῆναι τὸν ἱερὸν λύχνον; ἐν Δελφοῖς δὲ τῆ ναῆ καταπρηθέντος ὑπὸ τῶν Μήδων. *Augustin.* de Civit. D. XXI. 5. Asbeston Arcadiae lapidem propterea sic vocari, quod accensus semel jam non possit extingui. & 6. esse quoddam Veneris fanum, atque ibi candelabrum, & in eo lucernam sub divo sic ardentem, ut eam nulla tempestas, nullus ignis exstingueret, unde —— λύχνος ἄσβεσος i. e. lucerna inextinguibilis nominata est. *Anthol.* I. 19. 3. πῦρ μὲν δὴ ταχέως καὶ σβέννυται, ἡ δὲ γυνὴ πῦρ ἄσβεσον. *Philo* de temulent. T. I. p. 378, 15. τὸν μὲν γε βωμὸν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ ῥᾴδιον ἰδεῖν, ἔξω τε γὰρ ἔχει τὴν κατασκευὴν, καὶ ἀσβέστῳ πυρὶ ἀναλίσκεται ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν μόνον ἀλλὰ καὶ νύκτωρ περιλάμπεσθαι. *Ælian.* A. N. V. 3. καὶ τὸ ἔλαιον κατώλισθε, καὶ τῶν θυρῶν πῦρ κατέχυται, καὶ ἄσβεσον ἔστι —— κοιμίζεται δὲ καὶ ἀφανίζεται φορυτῷ καταχυθέντι, λέγει ὁ κνίδιος κτησίας ταῦτα. *Callimach.* H. in Dian. 117. φάσος δ' ἐνέηκαν ἀϋτμὴν ἀσβέστῳ τὸ ῥα πατρὸς ἀποσάζεσι κεραυνοί. *Achmet.* 122. ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὰ ὄρη αὐτῆ πυρὶ καίονται ἀσβέστῳ μετὰ ἀνέμε σφοδρῆ, ὑπὸ πολεμίε ἐχθρῆ ἐκθερίζεται ὁ λαὸς αὐτῆ. Solebant, postquam frumentum

Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτόν, λέγων· Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ 14
σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ 15
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτι- 16
σθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ

15. ἐστὶν ἡμῖν] ἡμῖν ἐστιν 80.
16. καὶ βαπτισθεὶς] βαπτισθεὶς δὲ C. a prima manu. Verſio *Syra*, *Copt. Saxon. Vulg. Arab.*
ἀνέβη εὐθὺς] εὐθὺς ἀνέβη D. 1. Editio *Colinaei*. Verſio *Latina*, *Syra*, *Coptica*. *Chryſoſt. Theophyl.*
καταβαῖνον ὡσεὶ] καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς D. & Cod. *Martian.* *Ad exprimendam forte Spiritus ſancti perſonalitatem*, ait *J. Millius*: noſtra vero ſententia, quia apud Latinos, ad quorum codices illa lectio relicta eſt, Spiritus eſt Generis maſculini.
περιστερὰν] + ἐκ τῶν οὐρανῶν Verſio *Syra* poſterior.
ἐπ'] εἰς D. a prima manu. πρὸς C. a prima manu. 38. 67. 71. 76. Evang. 19. 20.
17. οὗτός ἐστιν] πρὸς αὐτόν· σὺ εἶ D.
εὐδόκησα] ἠυδόκησα C. 73. *Orig.* c. Celſ. *Cyrill.* Catech 82. *Chryſoſt. Damaſcenus* S. Parall. *Maximus* Dial. 3.

in horreum comportatum eſſet, paleae ſub divo jacenti ignem immittere, quo citiſſime conſumebantur, cum rapidus incendia flatus ventilatret.

14. διεκώλυεν] *Pindar.* Nem. VII. 62. σχ. φασὶ, τῷ Νεοπτολέμῳ θύοντος, τὰς Δελφὰς ἁρπάζειν τὰ θύματα, ὡς ἔθος αὐτοῖς, τὸν δὲ Νεοπτόλεμον δυσανασχετῶς ἔχοντα διακωλύειν, αὐτὰς δὲ διαχρήσασθαι αὐτὸν ξίφη ἔχοντας.

σὺ ἔρχῃ πρὸς με] Menſus erat Jeſus iter quinquaginta mille paſſuum, ut honorem Joanni haberet. Conf. *Luc.* I. 43. *Jo.* I. 29. — 36.

15. ἀποκριθεὶς] Secundum Grammaticos non ſignificat reſpondens ſed disjunctus. *Phrynich.* p. 40. Ἀποκριθῆναι διττὸν ἁμάρτημα. ἔδει γὰρ λέγειν ἀποκρίνασθαι, καὶ εἰδέναι, ὅτι τὸ διαχωρισθῆναι σημαίνει· ὥσπερ ἓν καὶ τὸ ἐναντίον αὐτῷ τὸ συγκριθῆναι, εἰς ἓν καὶ ταυτὸν ἐλθεῖν. εἰδὼς ἐν τούτῳ, ἐπὶ μὲν τῷ ἀποδέναι τὴν ἐρώτησιν, ἀποκρίνασθαι λέγε, ἐπὶ δὲ τῷ διαχωρισθῆναι, ἀποκριθῆναι. *Thomas* M. ἀποκρίνασθαι τὸ ἀπολογήσασθαι· ἀποκριθῆναι δὲ τὸ χωρισθῆναι· ὁ γὰρ εἰρηται ὅλως παρὰ ῥήτορσι τοῦτο αὐτὶ τοῦ ἀπολογήσασθαι· ἀποκρίνω δὲ τὸ ἀποσκυβαλίζω. καὶ ἀποκρίνω τὸ χωρίζω. ἀριστείδης. ὧν ἀποκρίναι τὰς ἑταίρας ἐκ ἐστιν. *Ammon.* ἀποκριθῆναι καὶ ἀποκρίνασθαι διαφέρει· ἀποκριθῆναι μὲν γὰρ ἐστι τὸ ἀποχωρισθῆναι. ἀποκρίνασθαι δὲ τὸ ἐρωτηθέντα λόγον δοῦναι. Euſtath. Il. ε. 12.

δικαιοσύνην] Juſtitia hic non ſolum ſignificat illam partem officii, quod aliis hominibus debemus, ut ſuum cuique tribuamus, nec ſolum omnia quae lege juſſa ſunt, verum etiam quicquid laudabile & honeſtum judicatur. Implere juſtitiam, & implere legem, eſt facere ea quae vel lex praecipit, vel quae juſta & laudabilia habentur.

16. εὐθὺς] Grammaticis alio ſignificatu venit. *Ammon.* εὐθὺς ὁ καιρὸν —— Τὸ δὲ εὐθέως ἀντὶ τοῦ χρονικῶς ἐπιῤῥήματος. ὁ οὖν ἐναλλάσσων ἁμαρτάνει, καθὰ Μένανδρος ἐν Δυσκόλῳ. Τί φῃς ἰδὼν ἔνθεν γε πᾶς δ' ἐλευθερῶν ἀπῆλθες εὐθὺς ὡς ταχύ. Τίνες μέν τοι τῶν ἀρχαίων, φασὶ, καὶ τὸ εὐθὺς ἀντὶ χρονικῶς κεῖσθαι —— οἷον· γήμαντος αὐτὸν δ' εὐθὺς ἔσομ' ἐλεύθερος· καὶ· ὡς τοῦτ' εἶδεν, εὐθὺς ἦν ἄνω κάτω.

ἀνεῴχθησαν] *Galen.* de curat. ἀνεῴχθη σε ἡ θύρα. *Thomas* ἐστὶ δὲ τὸ μὲν ἤνοιγε καὶ ἠνεῴχθη, κοινῶς· τὸ δὲ ἀνέωγεν ἀττικὸν. *Etymol M.* ἀνεωγμένος —— ἀνέωγμαι —— ἀνέωγε μέσος παρακείμενος. ἀνοίγω, ἤνωγον, ἠνέωγον, συσολῇ τῷ η. εἰς α. ἀνέωγον, τὸ τρίτον ἀνέωγε —— ἠνέωκται ἡ θύρα.

ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ] Coelum ei apertum eſt, tria ſignificat: tonuit, nubes diſceſſerunt, & lumen effulſit. Il. ε. 749. ἀυτομάται δὲ πύλαι μῶκον οὐρανῦ. *Euſtath* ὅτι δὲ πύλαι οἷον τὰ οὐρανῦ τὰ νέφη, δηλοῖ ὁ Ποιητής —— ἃ ἔξω ἤχησαν καὶ ἠνοίχθησαν ἐξιούσαις τῇ Ἥρᾳ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ —— Σημειώσαι δὲ, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν οἱ μετ' Ὅμηρον λαβόντες μυκᾶσθαι φασὶ καὶ βροντᾶν —— οὐρανὸν, τὸν ὑπὲρ τὰ νέφη τόπον, ὃς ποτὲ μὲν κλείεται οἷα καὶ πύλαις τοῖς νέφεσι, ποτὲ δὲ ὡς οἷον ἀνοιγόμενος διεκφαίνεται. *Ennius* Annal. I. Quem ſuper ingens Porta tonat coeli i. e. ut *Liv.* I. 16. Subito coorta tempeſtas, cum magno fragore tonitribusque. *Aeneid.* VIII. 523. Ni ſignum coelo Cytherea dediſſet *aperto*, Namque improviſo vibratus ab aethere fulgor cum ſonitu venit —— iterum atque iterum fragor intonat ingens —— obſtupuere animis alii: ſed Troïus heros Agnovit ſonitum, & divae promiſſa parentis. *Quintil.* VII. 10. Coelo decurrit *aperto*. *Servius*. Sereno. *Horat.* Carm. IV. 14. Pleiadum choro ſcindente nubes. *Marc.* I. 10. *Act.* VII. 56. *Ex.* I. 1. *Juſtinus* c. Tryph. κατελθόντος τῷ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ, πῦρ ἀνήφθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ. Act. XXII. 6. 7. Codex *Martianaei*: & cum baptizaretur Jeſus; lumen magnum fulgebat de aqua, ita ut timerent omnes, qui congregati erant. *Juvencus*: haec memorans vitreas penetrabat fluminis undas, ſurgenti manifeſta Dei praeſentia claret. Evangelium *Ebionit.* ap. Epiphan. H. 30. καὶ εὐθὺς περιέλαμψεν τὸν τόπον φῶς μέγα.

περιστερὰν] Et ſpecie & volatu columbam referens. Illud Lucas vocat ſpeciem corpoream, quae non aëri aut igni, aut nubibus, ſed corporibus ἀντιτύποις quae manu tractantur atque ſentiuntur, tribui ſolet. Syrus vertit: ſpeciem corporis columbae. *Evang.* juxta Hebr. ap. Epiphan H. 30. & *Juſtinus* ἐπελθόντος ἐν εἴδει περιστερᾶς πνεύματος. Volatus autem columbae, deſcendentis praeſertim, habet aliquid ſingulare, nam —— aëre lapſa quieto Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas *Aeneid.* V. 513. *Eurip.* Bacch. 1088. ἦιξαν πελείας ὠκύτητι ἐχ' ἥσσονες, ποδῶν ἔχουσαι συντόνους δρομήμασιν. Columba vero ſpiritum S. repraeſentari veteres Judaei exiſtimarunt. *Cantic.* II. 12. vox turturis Chaldaeo interpreti eſt: vox Spiritus S. *Chagiga* c. 2. Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas יונה, ſicut columba quae incumbit pullis ſuis. Columba etiam manſuetudinis & ſinceritatis Symbolum habetur. Adde *Il.* η. 58. κάδδ' ἀῤ Ἀθηναίη τε καὶ ἀργυρότοξος Ἀπόλλων ἑζέσθην, ὄρνισιν ἐοικότες αἰγυπίοισιν *Euſtath.* p. 530. 16. σύνηθες δὲ τῷ ποιητῇ, ὄρνισιν ἐξομοιοῦν τοὺς παρ' αὐτῷ θεούς. —— καὶ ἐστι τοῦτο σεμνότερον τῶν περιπεζοίς αὐτοὺς εἰκάζεσθαι ζώοις, οἰκεῖα γὰρ τοῖς ἐρανίοις τὰ ὑψιπετῆ. Cumque Deus Magos apparitione ſtellae. c. II. Joſephum inſomnio I. monuiſſet, ſupererat ut etiam avis ſpecie uteretur ad Joannem Baptiſtam certiorem reddendum. *Aelian.* V. H. II. 31. Λέγουσι δὲ τῶν βαρβάρων οἱ προειρημένοι, καὶ διὰ ὀρνίθων, καὶ διὰ συμβόλων —— καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἀστέρων πολλὰ προδηλοῦσθαι.

17. φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν] *Theocrit.* XVII. 71. de Ptolemaeo Philadelpho —— ὁ δ' ὑψόθεν ἴκλαγε φωνᾷ ἐς τρὶς ὑπαὶ

17 καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

1. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διά-

Greg. Thaumat. S. in L. *Euſebius* in Pſ. LXXI. 8. *Luc.* III. 22. *Herodian* ἠυξάμην καὶ ἐυξάμην. ἠυδόκεν καὶ ἐυδόκεν. καὶ ὅσα ἀπὸ τῦ εὖ ἄρχεται. *Etymol.* M. ἐυφραίνω — τὰ ἀπὸ τῦ εὖ μορίᾳ καὶ τοῦ δυσ ἀρχόμενα ἄτρεπτον τηρεῖ τὴν ἀρχήν, ἔσωθεν δὲ ἀυξάνεται. Οἷον ἐυορκῶ, ἐυάρκεν. — ἐυχόμην. ἰστέον ὅτι παρ' ἡμῖν φυλάττεται, παρὰ δὲ Αἰολεῦσι τρέπεται — καὶ τὸ Ε. τῆς Ευ διφθόγγυ εἰς Η. τρέπεται, οἷον· ἔυχομαι ἠυχόμην. *Euſtath.* Il. β. p. 134. 52. ἰστέον δὲ ὅτι ἡ εὖ δίφθογγος πολλαχῶς ἀλλοιῦται — ἔτι δὲ ἀλλοιῦται καὶ διαλυομένη, εἶτα τρέπουσα τὸ ε. εἰς η. οἷον ἔυκομος &c . . . . τὸ δὲ εὔξαντο, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἰσι μὲν Ἀττικοῖς ἀναύξητα. κεκοίνωται δὲ πλέον ὅπερ τὰ μετ' αὐξήσεως κοινὰ. ἠυξάμην, ἤυρον, ἐυχόμην. *Matth.* XXVI. 60. Ro. IX. 3. *Phrynichus* ἠυξάμην καὶ ἐυξάμην, ἠυδόκεν καὶ ἐυδόκουν, καὶ ὅσα ἀπὸ τοῦ εὖ ἄρχονται. *Hort.* Adon. in ἀηδίζον. ἠυφράνθην λέγουσι καὶ ἠυχόμην. ἀλλ' ἐπεκράτησε κατὰ κοινὴν διάλεκτον ἡ εὖ δίφθογγος μὴ τρέπεσθαι.

1. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη] ἀνήχθη δὲ L.

ὑπαὶ νεφέων Διὸς ἄισιος ἀιετὸς ὄρνις, Ζηνὸς πε τόδε σῆμα Διὶ κρονίωνι μέλησι ἀιδοίου βασιλῆος, ὁ δ' ἔξοχος, ὄντε φιλασεῖ Γευόμενον τὰ πρῶτα. *Euripid.* Bacch. 1076, ἐκ δ' ἀιθέρος φωνὴν τινὰ Bacchas monuiſſe. *Diog. L.* de Epimenide I. 115. ῥαγῆναι φωνὴν ἐξ ἠρανῦ. *Plut.* Sulla p. 455. F. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ἐξ ἀνεφέλε καὶ διαείβρε τῦ περιέχοντος ἤχησε φωνὴ σάλπιγγος, ὀξὺν ἀποτείνασα καὶ θρηνώδη φωνὴν, ὥστε πάντας ἔκφρονας γενέσθαι, καὶ καταπτῆξαι τὸ μέγεθος. Τυῤῥηνῶν δὲ οἱ λόγιοι μεταβολὴν ἑτέρε γένες ἀπεφαίνοντο καὶ μετακόσμησιν ἀποσημαίνειν τὸ τέρας. *Livius* I. 31. 4. voce coeleſti ex Albano monte miſſa, nam id quoque traditur. *Matth.* XVII. 5. *Jo.* XII. 28. 26. 30. *Act.* X. 3. 4.

ὁ ἀγαπητὸς] Cum articulo, chariſſimus, dilectiſſimus. Ita proprie vocatur filius unicus. *Pollux* III. 19. καλοῖτο δ' ἂν υἱὸς ἀγαπητὸς ὁ μόνος ὢν πατρὶ ἢ μητρὶ, ὥσπερ καὶ ἀγαπητὴ θυγάτηρ καὶ μονογενὴς, καθ' Ἡσίοδον. *Heſych.* ἀγαπητὸν, μονογενῆ, κεχαρισμένον. *Marc.* XII. 6. *Il.* ζ. 400. παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχων Ἑκτορίδην ἀγαπητὸν. *Sch.* ἀγαπητὸς, μονογενὴς. & *Il.* ι. 477. καὶ με φίλησ' ὡσείτε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ μῦνον, τηλύγετον. Graeci interpretes vocem יחיד quae unicum ſignificat, ſolent vertere ἀγαπητὸν *Gen.* XXII. 2. 12. 16. *Jud.* XI. 34. *Jer.* VI. 26. *Amos.* VIII. 10. *Zach.* XII. 10. & ἀγαπωμένον *Prov.* IV. 3. *Joſ.* A. I. 13. I. Ἴσακον δὲ ὁ πατὴρ Ἄβραμος ὑπερηγάπα μονογενῆ ὄντα. *Plut.* π. πολυφιλ. p. 93. F. διὸ καὶ τῶν ζώων τὸ φιλότεκνον τοῖς μονοτόκοις ἰσχυρότερον ἐμφύεται· καὶ ὁμηρος ἀγαπητὸν υἱὸν ὀνομάζει μῦνον τηλύγετον τετέϛ μὴ ἔχσιν ἕτερον γονεῦσι, μήτε ἔξσι γεγεννημένον.

ἐν ᾧ ἐυδόκησα] Haec verba ex *Eſaj.* XLII. 1. leviter immutata & huc translata ſunt. ὁ παῖς με —— ὁ ἐκλεκτὸς με, προσεδέξατο αὐτὸν ἡ ψυχή με, ſive ut Theodotio poſtrema interpretatur εἰς ὃν ἠυδόκησεν ἡ ψυχή με. Phraſis autem ἐυδοκεῖν ἐν τινι eſt Hebraiſmus. 1. *Par.* XXVIII. 4. בי רצה ἐν ἐμοὶ ἠθέλησε. Quem probavi & elegi, qui mihi acceptus eſt. *Polyb.* XVII. 33. καὶ τότε μὲν ἐπὶ τότοις διέλυσαν τὸν σύλλογον, ἁδαμῶς ἐυδοκήσαντες ἀλλήλοις. II. 38. αὕτη [Reip. forma] τινας μὲν ἐθελοντὶ αἱρετὰς εὗρε Πελοποννησίων, πολλὰς δὲ πειθοῖ καὶ λόγῳ προσηγάγετο. τινὰς δὲ βιασαμένη σὺν καιρῷ παραχρῆμα πάλιν ἐυδοκεῖν ἐποίησεν αὐτῇ ἀναγκασθέντας. *Salmaſ.* Hellen. 119. ἐυδοκεῖ Hieronymus a LXX. Interpp. confictum tradit. Puto tamen eſſe verbum Macedonicum, nec a LXX. confictum, ſed ex illa dialecto ſumtum. Significat proprie in eo acquieſcere quod quis probavit. Inde ἐυδοκία pro decreto. *Diodor. S.* XVII. 47. τὸ μὲν ἓν πρῶτον ἔτος ἐυδοκήσας τῷ ξένῳ, παρ' ᾧ τὴν ἐπισαθμίαν ἐπεπόητο κεχαρισμένως, τοῦτον ἐπεβάλετο κύριον ἀναγορεῦσαι τῆς πόλεως. 1. *Macc.* X. 47.

1. ἀνήχθη] ἀνάγειν compoſitum eſt ex ἄνω & ἄγειν, & opponitur τῷ κατάγειν. Dicitur de navibus e portu ſolventibus & altum petentibus Luc. VIII. 22. & de mortuo ab inferis redeunte & ad ſuperas auras evadente *Heb.* XIII. 20. Hic de Jeſu a Jordane verſus regionem montanam aſcendente.

ἔρημον] Solitudo Judaeae, in qua Joannes praedicabat, erat campus, qui ab oriente Jordanem, ab occidente regionem montanam habebat. Jeſus ergo Joannem relinquens regionem montanam petiit, quae etiam ſolitudo vocatur. *Joſ.* XVI. 1. Solitudo quae a Jerichunte tendit per montana Bethelis. *Joſ.* B. IV. 8. 2. de Jerichunte ὑπέρκειται αὐτῆς καὶ ἄκαρπον ὄρος μήκιστον. κατὰ μὲν τὸ βόρειον κλίμα μέχρι τῆς Σκυθοπολιτῶν γῆς ἐκτείνεται. κατὰ δὲ τὸ μεσημβρινὸν μέχρι τῆς Σοδομιτῶν χώρας καὶ τῶν περάτων τῆς ἀσφαλτίτιδος. ἐστὶ δὲ ἀνάμαλον τε πᾶν καὶ ἀοίκητον διὰ τὴν ἀγονίαν. Cum vero *Marcus* addat, Chriſtum in ſolitudine fuiſſe cum feris beſtiis I. 13. *Joannes* vero XI. 54. doceat ipſum in oppido Ephrem prope ſolitudinem commorari conſueviſſe; non abſurde hic ſolitudinem poſſumus intelligere ſaltum Ephrem, ex quo urſi ab Eliſa in pueros immiſſi prodierunt 2. Reg. II. 24. Haec ergo ſolitudo erat vere locus deſertus & horridus, *Arrian* Epictet. III. 13. ἐρημία ἐϛι κατάϛασις τις ἀβοηθήτε —— θέλει γὰρ ὁ ἔρημος κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀβοήθητός τις εἶναι καὶ ἐκκείμενος τοῖς βλάπτειν βουλομένοις. Huc Chriſtus, ut muneri gerendo ſe praepararet, conceſſit. tantoque majorem gloriam inde eſt conſecutus, victo in ſolitudine diabolo, qui Protoplaſtas in paradiſo, ubi junctis viribus reſiſtere debuiſſent & facile potuiſſent, vicerat. Etiam populus Iſraeliticus in ſolitudine XL. annos exegerat, antequam in Cananaeam deduceretur; & Moſes & Elias in ſolitudine fuerunt. *Plut.* Numa p. 61. F. ὁ δὲ Νομᾶς, ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄϛει διατριβὰς, ἀγραυλεῖν τὰ πολλὰ καὶ πλανᾶσθαι μόνος ἤθελεν ἐν ἄλσεϛι θεῶν, καὶ λειμῶϛιν ἱεροῖς, καὶ τόποις ἐρήμοις ποιούμενος τὴν δίαιταν —— ὅτι μὲν ἓν ταῦτα πολλοῖς τῶν πάνυ παλαιῶν μύθων ἔοικεν, οἷς οἱ Φρύγες τε περὶ Ἄττεω, καὶ Βιθυνοὶ περὶ Ἡροδότε, καὶ περὶ Ἐνδυμίωνος Ἀρκάδες —— παραλαβόντες ἠγάπησαν, ἐκ ἀδηλόν ἐϛι.

ὑπὸ τῦ πνεύματος] a Spiritu ſancto; ut *Lucas* indicat IV. 1, 14. cujus virtute etiam miracula patravit inf. XII. 28. Conf. *Act.* VIII. 39. *Ex.* III. 14. 1. *Reg,* XVIII. 12. 2. *Reg.* II. 16. *Apoc.* XVII. 3.

διαβόλε] idem vocatur tentator comm. 3. Satanas ſive adverſarius comm. 12. accuſator *Apoc.* XII. 9. 10. ὁ πονηρὸς, 1. *Jo.* II. 14. princeps hujus mundi *Jo.* XII. 32. & malorum Angelorum *Matth.* XXV. 41. Judaeis veteribus idem Satan, Samael, Aſmodeus, & Angelus mortis appel-

διαβόλου. Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον 2
ἐπείνασε. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ 3
ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε· Γέγραπται· Οὐκ 4
ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόμα-
τος

2. καὶ νύκτας τεσσαράκοντα] — 1. 37. 38. quia non neceſſaria putabant. καὶ τεσσαράκοντα νύκτας D.
3. προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν] προσῆλθεν αὐτῷ ὁ πειράζων, καὶ εἶπεν αὐτῷ D. ex verſione Itala.
αὐτῷ] — 106.
αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν] ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ 1. Verſio *Lat. Syr Copt. Chryſ.*
4. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς D. Verſio *Sax.* ex Luca.
ζήσεται] + ὁ CDE. 73. ex Luca & Deut. VIII. 3.
ἐπὶ] ἐν CD. 13. 59. Graeci dicunt ἀπό τινος vel ἐν τινι ζῆν. Hebraei עַל. *Maximus Tyr.* XXXV. 2. κατὰ Μα-

pellatur. *Devarim* R. f. 247. 2. Angelus Samaël impius eſt caput omnium Satanarum. *Shabbath* f. 89. 1. *Schemoth* R. XLI. R. Joſua f. Levi dixit, quid eſt quod ſcriptum eſt Exod. XXXII. 1. ne legas *Boſcheſh* cum tardaret, ſed *Baſcheſch* venit hora ſexta. Cum Moſes in altum adſcenderet, dixit Iſraëli, poſt dies XL. hora ſexta redibo. Cum autem XL. illi dies elapſi eſſent, venit Satanas, & turbavit mundum, dixitque: ubi eſt Moſes magiſter veſter? mortuus eſt. *Gittin.* f. 68. 1. Aſchmodaeus eſt rex daemoniorum. *R. Moſe* f. Nachaman. Vocantur *Schedim* quia habitatio corum eſt in loco vaſtato, qualis eſt ſolitudo. *R. Bechai* in Pent. f. 180. 4. accuſator maximus, quem Iſraëlitae habent, in coelo eſt princeps ſolitudinis, ſerpens igneus volans. *R. Menachem* Recanati in Pentat. f. 141. 2. 3. praecepit S. B. ut mittamus die expiationis hircum in deſertum, principi dominanti in locis deſertis, & hoc ipſi competit, quia Dominus illorum eſt. *Maimon.* Mor Nevoh. III. 46. Scire te oportet, carnes deſiderii non fuiſſe prohibitas niſi in deſerto. Nam temporibus illis opinio invaluerat, Daemones in deſertis habitare, loqui, apparere: in urbibus vero & locis habitatis nequaquam conſpici. Tob. VIII. 3.

2. νηστεύσας — ἐπείνασε] Tanto major Jeſus fuit Adamo. Jeſus jejunio maceratus & fame atque inopia feſſus, vicit Diabolum: a quo Adamus, integer & omnibus affluens, victus erat, Conf. 1. *Sam.* XIV. 30.

νηστεύσας] Solebant etiam jejunio & precibus, hoc eſt precibus tam ardentibus, ut interim cibum ſumere negligerent, muneri ſacro gerendo ſeſe praeparare. Act. XIII. 3. XIV. 23.

Numerus quadragenarius ſacer eſt & ſolennis. Totidem dies aquae diluvii creverunt, puerperae filio in lucem edito impurae erant, exploratores in itinere exegerunt. *Num.* XIII. 26. Goliathus Iſraelitas provocavit 1. *Sam.* XVII. 6. Ninevitis datum eſt poenitentiae ſpatium, pollinctores cadaver compoſuerunt Gen. L. 3. & *Ezechiel* portavit iniquitatem Judae in viſione IV. 6. Et quod propius huc facit, Moſes etiam & Elias XL. dies jejunaſſe leguntur. *Diog. L.* VIII. 40. φησὶ δὲ Δικαίαρχος τὸν Πυθαγόραν ἀποθανεῖν καταφυγόντα εἰς τὸ ἐν Μεταποντίῳ ἱερὸν τῶν Μουσῶν, τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀσιτήσαντα. *Porphyr.* §. 57. ἐν δὲ τῇ περὶ Μεταποντίων [στάσει] καὶ Πυθαγόραν αὐτὸν λέγουσι τελευτῆσαι, καταφύγοντα ἐπὶ τὸ Μουσῶν ἱερὸν, σπάνει τῶν ἀναγκαίων, μ. ἡμέρας διαμείναντα. *Themiſt.* 23. 285. εἰς Μεταπόντιον, ἔνθα δὴ καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῷ τεμένει τῶν Μουσῶν, μ. ὡς φασιν ἡμέρας φεισάμενος σίτου.

3. υἱὸς] Non dixit ὁ υἱὸς, filius ille κατ' ἐξοχὴν proprius & unicus; etiam comm. 6. Nimirum ignoravit Diabolus, quis Jeſus eſſet; ſi enim ipſum cognoviſſet, ſine dubio de victoria deſperaſſet, neque ipſum fuiſſet adgreſſus. *Auguſtin.* de Civ. D. IX. 21. quando — aliquanto altius latuit, *dubitavit* de illo daemonum princeps, eumque tentavit, an Chriſtus eſſet, explorans. Quin etiam partum virginis Diabolo celatum fuiſſe *Ignatius* ſtatuit, citatus *Hieronymo* in Matth. I. 18. & in l. in omnibus tentationibus hoc agit Diabolus, ut intelligat, ſi filius Dei ſit, ſed Dominus ſic temperat, ut eum relinquat ambiguum. in *Matth.* VIII. 29. tam daemones quam diabolus ſuſpicari magis filium Dei, quam noſſe intelligendi ſunt. *Athan.* S. 2. a. *Apollin.* & Synod. in Trullo A. VIII. ὁ γὰρ πρὸς θεότητα ἥρατο ὁ διάβολος τὸν πόλεμον ἦν ἠγνόησεν, οὔτε γὰρ ἐτόλμα διὰ τοῦτο λέγειν εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς, ἀλλὰ πρὸς ἄνθρωπον, & *Neſtorius.* οὐ γὰρ ἂν ὡς πεινώσῃ προσῆλθε θεότητι, ὁ τὴν οἰκείαν μὴ πεινῆν ἐπισταμένος φύσιν.

ὁ πειράζων] 1. *Theſſ.* III. 5. 1. *Cor.* VII. 5. Chriſtus in omnibus tentatus eſt *Heb.* IV. 15. cumque ea, quae nos ad peccandum follicant, ad tria ſumma genera referri poſſint, voluptates, honores, & divitias, 1. *Jo.* II. 16. Chriſtus omnibus iſtis modis tentatus victoriam reportavit. *Theodor. Mopſueſt.* de Incarnat. l. XIII. cum non petiiſſet a Deo, ut fieret panis, demonſtravit, ſe vincere voluptates: cum vero non projecit ſe deorſum, gloriam neglexit ſuadens omnibus, non ſe haec curare: tertia tentatione cum viciſſet bona hujus mundi, demonſtravit, ſe pro pietate in Deum nullis bonis hujus mundi ſuperari.

λίθοι — ἄρτοι] Panes & lapides tanquam contraria opponuntur infra VII. 9. & *Prov.* XX. 17. *Phaedr.* III. 2. panthera & paſtores. alii onerant ſaxis, quidam contra Miſere panem, ut ſuſtineret ſpiritum. — Memini, qui me ſaxo petierint, Qui panem dederint. *Horat.* 1. Sat. 5. 91. — vaenit viliſſima rerum hic aqua: ſed panis longe pulcerrimus, ultro Callidus ut ſoleat humeris portare viator. Nam Canuſi lapidoſus. *Senec.* de Benefic. II. 7. beneficium ſuperbe datum ab homine duro ſimile eſt pani lapidoſo. *Plaut.* Aulul. II. 18. Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera. Si Deo tam carus es, qui fit, ut nihil tibi ſuppeditet, quo duram famem pellere poſſis; ut de lautis & conquiſitis epulis nihil dicam, cur non panem ſaltem largitur, cum non pauperrimi ſolum patresfamilias ſuum genium defraudent, ne filio panis deſit, verum etiam ſervorum viliſſimis heri demenſum praebere ſoleant? Fac ergo periculum, pete vel minimum iſtud, quo dolet natura negato.

4. *Sap.* XVI. 26. οὐχ' αἱ γνῶσις τῶν καρπῶν τρέφου-

σιν

5 τος Θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστη-
6 σιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,
βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ· Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται πε-
ρὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.
7 Ἔφη

σεδονίαν ἐξὸν μένειν, καὶ ζῆν ἐπὶ τοῖς Ἀμόντε ἀγαθοῖς, καὶ τῇ Περδίκκου εὐδαιμονίᾳ.
ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος] — D. *Druthmarus* ex Luca.
5. ἵστησιν] ἔστησεν C. D. 1. 4. Edit. *Eraſmi* 1. ex *Luca*.
6. βάλε] βάλλε 12. Edit. *Eraſmi*, *Bogard*.
σεαυτὸν] + ἐντεῦθεν. C. Verſio *Syra* in margine. ex *Luca*.
ἀροῦσιν] αἰροῦσιν D. imperite.
περὶ σοῦ] + τοῦ διαφυλάξαι σε cum aſteriſco Verſio *Syra* poſterior ex Pſalmo.

σιν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ῥῆμα σε τὸς σοὶ πιστεύοντας διατηρεῖ. Ut panes aut petam aut accipiam non opus eſt, Deus ipſe providebit: qui totam nationem Judaicam per annos XL. ſine pane in deſerto nutrivit, qui Moſen & Eliam, & me quoque per XL. dies ſine pane ſuſtentavit, illi mille ſuppetunt aliae viae, quibus pios & obedientes in vita ſervare & poſſit & velit. Vita hominis non pendet a pane ſed a voluntate & decreto Dei. *Eſther.* VII. 8. *Pſal.* LXXXIX. 35. *Jerem.* XLIV. 17. *Thren.* III. 28. Moſes dicto loco *Deut.* VIII. 3. exemplo Mannae datae nationi Judaicae ſapientiam, potentiam atque bonitatem Dei ob oculos ponit, eo conſilio, ut Deum non tentarent, comm. 2. Unde patet, quam apte hic a Chriſto ad teſtimonium vocetur.

5. τὴν ἁγίαν πόλιν] inf. V. 35. Ἱεροσόλυμα — πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Urbs ſancta XVII. 53. *Apoc.* XI. 2. XXI. 2. 10. *Eſaj.* XLVIII. 2. LII. 1. LXIV. 1. *Dan.* IX. 16. 24. *Nehem.* XI. 1. 1. *Esdr.* VIII. 78. *Sir.* XXXVI. 13. XLIX. 6. 1. *Macc.* X. 31. 2. *Macc.* III. 1. IX. 14. XV. 14. Siclorum inſcriptio eſt: Jeruſalem ſancta. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 524, 7. μητρόπολιν μὲν τὴν Ἱεροπόλιν ἡγούμενοι, καθ' ἣν ἵδρυται ὁ τοῦ ὑψίστου θεοῦ νεὼς ἅγιος. de legat. ad Caj. p. 579, 29. οἱ κατὰ τὴν Ἱεράπολιν p. 587, 10. D. περὶ δὲ τῆς Ἱεροπόλεως τὰ προσήκοντά μοι λακτέον. epiſtola Agrippae regis ad Cajum p. 588, 10. ἐν Ἱεροσολύμοις πρῶτον, αὐτοκράτορ, ἡγγίλη σου ἡ εὐκταία διαδοχὴ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἱεροπόλιος ἐπὶ τὰς παρ' ἑκάτερα ἠπείρους ἐχώρησεν ἡ φήμη τῆς προνομίας. p. 591, 44. ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἱεράπολιν Ἡρώδε βασιλείοις p. 596, 30. τὸν δὲ ἐν τῇ Ἱεροπόλει νεὼν. de Legg. Special. p. 308, 38. εἰς τὴν Ἱεροπόλιν ἰδὶ σὺν τῇ γυναικί. de Somniis T. 1. p. 691, 20. ex *Pſal.* XLV. εὐφραίνει τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ. Ποίαν πόλιν; ἡ γὰρ νῦν ὅσα ἱερὰ πόλις, ἐν ᾗ καὶ ἅγιος νεώς ἐστι. de Moſe p. 146, 27. ὀνομάσαντες ἱεροπόλιν τὸν τόπον. *Joſ.* A. IV. 4. 4. ὥστε αὐτὸς πανεικὶ σιτεῖσθαι ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει. &. 8. 5. ἱερὰ πόλις ἔσω μία τῆς χαναναίων γῆς ἐν τῷ καλλίστῳ — καὶ νεὼς ἓς ἐν ταύτῃ ἦσαν. & 12. συνελθόντος δὲ τοῦ πλήθους εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν. & 8. ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει. & 14. ἀναπεμπέτωσαν τὴν δίκην εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν. & 19. συναγαγὼν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν κομιζέτω.

πτερύγιον] *Euſtath.* in Il. ω. p. 1486. 21. ἰσέον, ὅτι ἐκ τῶ ζῴου καὶ μέρος τι τῶν ναῶν ὁ μόνον αἴτωμα ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ὄστοῦ καὶ πτερὸν, διὰ τὸ ἰσικέναι, φασὶν, πτέρυξιν αὐτᾶ. Schol. in Ariſtoph. Aves. 1110. διὰ τὰ ἐν τοῖς ναοῖς ἀετώματα — τὰς γὰρ τῶν ἱερῶν στέγας πτερὰ καὶ ἀετὰς καλοῦσιν, ὡς φησὶν ἴων ἐν ἀγαμέμνονι. *Galen.* l. III. in Hippocr. de Articulis. κατὰ τᾶτ' ἦν ὑψηλὸν ἐργασάμενος τὸ μέσον τῆς ὀροφῆς, κατὰ τὸ μῆκος ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ πρόσω τεταγμένον, ἅτως γὰρ ἐντεῦθεν ἐφ' ἑκατέραν τῶν πλαγίων τοίχων κατάγῃ τὴν ὀροφὴν ταπεινκμένην ὥσπερ τινας δὲ τὰς πτέρυγας καθειμένας. οὕτως γὰρ ἐοίκασιν εἰκάσαντες οἱ παλαιοὶ καλέσαι τᾶτο. τῆς οἰκίας τὸ μέρος. *Heſych.* Πτερὰ, πτέρυγες, ἢ οἰκοδομήματα ἱερῶν ἐκ λίθων. Pollux VII. 121. μέρη δὲ οἰκοδομημάτων τοῖχοι — δόμος, πτέρυγες, φάρση. *Ælianus* N. A. VII. 17. καὶ γήρᾳ γε παρειμένους αὐτοὺς [τοὺς κηρύλους] ἐπιθέμενοι αἱ ἀλκυόνες περιάγουσι ἐπ' αὐτῶν τῶν καλαμώνων μετεωροπτερύγων. *Rufus* de part. Corp. hum. 6. ῥινὸς διάφραγμα, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν ἐπὶ τὰ μῆλα νεύοντα ὀσώδη, ῥινὸς ῥάχις· τὸ δὲ πέρας τᾷ ὀσώδους ὑμένατος τὸ ἔνθεν καὶ ἔνθεν πτερύγια. ταῦτα δὲ καὶ κινεῖται ἐν ταῖς σφοδραῖς δυσπνοίαις καὶ ἄλλως βουληθέντων — πτερύγιον τὸ ἀνωτάτω πλατὺ ἐπικλίνει [τοῦ ὠτὸς] τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τῆς. . . . . [καρδίας] ὥσπερ πτερύγια κοῖλα καὶ μαλακὰ καὶ κινητὰ ἐν ᾧ πᾶσα σφύζει ἡ καρδία ὦτα καρδίας. & de Appell. Corp. hum. I. 4. ἄτα — τὰ δὲ ἐκπρεμῆ καὶ σαρκώδη λόβοι, τὰ δὲ χονδρώδη καὶ ἀνωτάτω πτερύγια. *Euſeb.* H. E. II. 23. ex Egeſippo. ςῆθι ἔν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ἵνα ἄνωθεν ἧς καταφανὴς, καὶ ᾖ εὐάκκεά σου τὰ ῥήματα πάντι τῷ λαῷ, διὰ γὰρ τὸ πάσχα συνεληλύθασε πᾶσαι αἱ φυλαὶ μετὰ καὶ τῶν ἐθνῶν· ἔστσαν ἓν οἱ προειρημένοι γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι τὸν Ἰάκωβον ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ — ἀλλὰ ἀναβάντες καταβάλωμεν αὐτὸν — ἀναβάντες ἓν κατέβαλον τὸν δίκαιον. *Joſ.* A. XV. 11. 3. παντὸς αὐτοῦ [τοῦ ἱεροῦ] καθότι καὶ τῆς βασιλικῆς ςοᾶς τὸ μὲν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ταπεινότατον, ὑψηλότατον δὲ τὸ μεσαίτατον, ὡς περίοπτον ἐκ πολλῶν σαδίων εἶναι τοῖς τὴν χώραν νεμομένοις, μᾶλλον δ' εἴ τινες κατ' ἐναντίον οἰκοῦντες ἢ προσίοντες τύχοιεν. Ὁ ναὸς ſive aedes ſacra alta erat Cubitos centum, ſi frontem excipias, quae CXX. Cubitos alta erat, teſte Joſepho ibid. *Middoth* c. IV. 6. & *Strabo* XIII. Templa μονόπτερα & δίπτερα. at multo major fuit altitudo porticus regiae *Joſ.* XV. 11. 5. τὸ δὲ τέταρτον αὐτοῦ [τοῦ ἱεροῦ] μέτωτον τὸ πρὸς μεσημβρίαν εἶχε μὲν καὶ αὐτὸ πύλας κατὰ μέσον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τὴν βασιλικὴν ςοὰν — δίκκυσαν ἀπὸ τῆς ἰώας φάραγγος ἐπὶ τὴν ἑσπέριον — ἔργον δ' ἦν ἀξιαφηγητότατον τῶν ὑφ' ἡλίῳ. μεγάλη γὰρ ὄντος τοῦ τῆς φάραγγος ἀναλήμματος καὶ ἐκ ἀνικτοῦ καθιδεῖν, εἴ τις ἄνωθεν εἰς τὸν βυθὸν εἰσκύπτοι, παμμέγεθες ὕψος ἐν αὐτῷ τὸ τῆς ςοᾶς ἀνέσκκεν, ὡς, εἴ τις ἀπ' ἄκρας τοῦ ταύτης τέγκος ἄμφω συντιθεὶς τὼ βάθη διοπεύοι, σπουδνιαῖον, ἐκ ἐξικκμένης τῆς ὄψεως εἰς ἀμέτρητον τὸν βυθόν. Columnarum hujus porticus mediarum altitudo erat pedum centum: Ipſius autem vallis ſubjectae profunditas quadringentorum cubitorum A. VIII. 3. 9. θαυμασὸν δὲ καὶ λόγκ ἄξιον παντὸς ἀπέφκνε μεῖζον, ὡς δὲ εἰπεῖν καὶ τῆς ὄψεως, τὸ τέτων ἔξωθεν ἱερὸν — μεγάλας γὰρ ἐγκώσας φάραγγας, ἃς διὰ βάθος ἄπορον ἐδὲ ἀπόνως νεύσαντας ἦν ἰδεῖν, καὶ ἀναβιβάσας εἰς τετρακοσίους πήχεις τὸ ὕψος, ἰσοπέδως τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρκς, ἐφ' ἧς ὁ ναὸς ᾠκοδόμητο, κατεσκεύασε. καὶ διὰ τοῦτο ὑπαιθρον ὂν τὸ ἔξωθεν ἱερὸν, ἶσον ὑπῆρχε τῷ ναῷ. Et in hoc porticus regiae tecto, quod itidem non planum ſed incli-

Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πάλιν γέγραπται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριόν τὸν Θεόν σου. 7
Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ταῦτα 8 9
πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 10
Ὕπαγε

7. πάλιν] distinctionem post πάλιν collocant E. 23. Edit. *Compl. Colin.* Verſio *Sax. Theophylact.* probanti N. *Knatchbullo.*

οὐκ ἐκπειράσεις] ἐ πειράσεις D.

8. παραλαμβάνει] λαμβάνει Colb. δείκνυσιν] ἐδείκνυσεν C. ὑδιξεν D. ex *Luca.*

τοῦ κόσμου] τῆς γῆς Verſio *Syra* poſter.

9. λέγει] εἶπεν CD. 13. 33. Verſ. *Lat.* ex *Luca.*

πάντα σοι] σοι πάντα C. 1. Editt. *Eraſmi, Colinaei. Bogardi. Orig.* in Matth. XVI. 23. XVII. 22. c. Celſ. Exhort. ad Martyr.

προσκυνήσῃς] προσκυνήσεις C. 53. 63. Evang. 18. 20. 22.

μοι] με 15. 72. vid. Cap. II. 2.

10 ὕπαγε] + ὀπίσω μου. CDLM. 2. 3. 5. 7. 8. 10. 11. 12. 15. 16. Colbert. & alius in ora. 33. 35. 37. 38. 40. 41. ex emendatione. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 50. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 82. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 104. 106. Evang. 1. 3. 14. 15. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 24. Editt. *Compl. Eraſmi* 1. *Colinaei, Steph.* 1. & 2, *Wechelii.* Verſio *Itala. Saxon, Syra* poſterior cum aſteriſco, *Æthiop. Lutheri. Juſtinus* c. Tryphonem, *Petrus Alex.* can. 1. *Athanas.* c. Arian. Diſp. 1. & 3. *Pſeudo-Athanaſ.* de Paſſ. D. *Chryſ.* Pſeudo-*Chryſ.* 1. e. *Neſtorius* T. VII. p. 301. *Damaſcenus* I. 14. 25. *Theophylactus. Maximus, Archelaus* in Diſp. cum Manete. *Auguſtinus.* Contra omnes hos Codices venit *Origenes* Hom. 1. in Matth. & in l. ὕπαγε Σατανᾶ, χωρὶς τῆς ὀπίσω μου προσθήκης, quem ſequuntur Pſeudo —

clinatum erat, Jeſum ſtetiſſe exiſtimamus.

ἐντελεῖται] *Moeris.* ἐντειλάμην παρ' ἐθνικοῖς εὖρον, πλὴν ἀντὶ τοῦ ν. τὸ π. ὁ γραφεὺς ἔγραψεν. Ἐπετείλατο γὰρ ἀίθλως Ὅμηρος λέγει. vid *Heſiod.* Scut. Herc. 96. *Thomas.* ἐνετειλάμην παρ' ἐθνικοῖς. ἐπετειλάμην δὲ. *Heſych.* ἐπιτεῖλαι, ἐντείλεσθαι. ἐπίτειλον, ἔντειλον, ἐπίταξον, προστάξον. *Herodot.* III. 14. ἐντειλάμενος, ὅσων ἐδεήθη ὁ Συλοσῶν, ταῦτα οἱ ποιέειν ἐπετελέα. *Ariſtot.* Oecon. II. p. 600. A. Ἀλεξάνδρῳ τοῦ βασιλέως ἐντειλαμένου αὐτῷ. & apud *Herodianum* ſaepius.

μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου] *Ariſtoph.* Veſpis 275. ἢ προσέκοψε τῷ σκότῳ τὸν δάκτυλον που. *Petron.* 138. evaſi tamen, omnibus digitis inter praecipitem decurſum cruentatis. & 132. qui offenderunt ſaepe digitos, quicquid doloris habent in pedes deferunt. *Apulejus* M. II. Vento repentino lumen quo nitebamur, extinguitur: ut vix improvidae noctis caligine liberati, digitis pedum detunſis ob lapides, hoſpitium defeſſi rediremus.

Hic locus eſt, ubi te monſtres. Quid in locis deſertis agas, nemo novit. Hic te videbunt cives urbis ſanctae, & populus Judaicus; quin etiam Levitae & ſummi Sacerdotes. Ede miraclum in aëre ut tibi credant.

7. Deum tentare vel explorare ſignificat, experimentum ab eo petere, quo ſuam ſcientiam vel ſapientiam vel bonitatem probet. Qui ita agit, diffidentia peccat, dubitans utrum Deus ſit optimus atque ſapientiſſimus, & utrum ſat magna bonitatis atque ſapientiae ſuae argumenta jam dederit: peccat etiam nimia confidentia, temere auſus Deo praeſcribere, quid facere debeat & quando. Ita tentarunt Judaei Deum in deſerto *Deut.* IV. 16. qui locus a Chriſto hic citatur. *Eſaj.* VII. 12. Achas noluit ſignum a Deo petere ne eum tentare videretur. *Act.* V. 9. Ananias & Saphira tentarunt ſpiritum Dei, de ejus ſcientia dubitando. XV. 10. qui ceremonias Judaicas gentibus imponebant, tentabant Deum, dubitantes de ejus voluntate, quam ſpiritus ſancti largitione clare manifeſtaverat. *Judith.* VIII. 12—16. cives Bethulienſes dicuntur πειράζειν, ἐξετάζειν, ἐρευνᾶν θεὸν, ἐνεχυράζειν τὰς βουλὰς αὐτοῦ diem illi ſtatuendo, cui jus ſummum competit: ſi enim nolit intra quinque dies auxilium ferre, ipſe habet poteſtatem, quos dies velit vos protegere. *Malath.* III. 15. impii dicuntur tentare Deum, ejus juſtitiam & veritatem vocando in dubium. *Herodotus* VI. 86. ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παρῃτέετο αὐτῷ ἰσχὺν τῶν ῥηθέντων· ἡ δὲ Πυθίη ἔφη, τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ ποιῆσαι ἶσον δύναται.

8. εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν] *Ovid.* Triſt. III. 7. 51. Dumque ſuis victrix omnem de montibus orbem Proſpiciet domitum Martia Roma. Faſt. I. 283. Dixit: & attollens oculos diverſa tuentes Aſpexit toto quicquid in orbe fuit. *Petron.* I. 24. Alta petit gradiens juga nobilis Appennini, unde omnes terras atque omnia litora poſſet Aſpicere, ac toto fluitantes orbe catervas. *Dio* Xiphilini p. 295. de Severo Imp. καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη εἰς περιωπήν ὑπό τινος, καὶ καθορᾷν ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν μὲν τὴν γῆν, καὶ πᾶσαν τὴν θάλασσαν —— ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ὀνειράτων ἐμάνθανεν. *Spartian.* Somniavit primo —— deinde ex altiſſimi montis vertice orbem terrarum Romamque deſpexit. Conf. *Apoc.* XXI. 10. *Deut.* XXXIV. 1—4. *Ovid.* Metam. II. 95. Quicquid habet dives, circumſpice, mundus, Eque tot ac tantis caeli, terraeque, mariſque Poſce bonis aliquid, nullam patiere repulſam.

τὴν δόξαν αὐτῶν] Gloria regnorum magnam partem conſiſtit in divitiis; hinc divitiae & gloria frequenter junguntur, & ipſe divitiae nomine gloriae veniunt, *Gen.* XXXI. 1. *Eſaj.* LXI. 6. 2. *Par.* XXXII. 27. Divitiae vero cum in theſauris ſint abditae, aut magnifica ſupellectile inter aedes monſtratae, ex monte quantumcunque alto oculis cerni non potuerunt: plagas ergo oſtendit, in quas Jeſus oculos circumduceret, conf. *Exod.* VIII. 5. gloriam vero Regnorum animo audientis exhibuit atque deſignavit. Aſpice Orientem, ibi eſt Regnum Perſarum, cui ſubjecti fuerunt majores tui, regnumque Arabiae auro thure atque myrrha dives; converte oculos ad meridiem, vides regnum Ægypti, ſub quo duram & longam ſervitutem paſſi ſunt Patriarcharum filii nepoteſque: ad Occidentem vides Tyrum, & inſulas, quibus mercatu-

Ὕπαγε +σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ
11 μόνῳ λατρεύσεις. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος· καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσῆλ-
θον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

12 Ἀκού-

+ὀπίσω μου

Ignatius ad Philippens. 12. ἐκ εἶπεν, ὕπαγε ὀπίσω μου, ἐ γὰρ ὑποσρίψαι οἷός τε, ἀλλ' ὕπαγε Σατανᾶ, ἐν οἷς ἐπελέξω, & *Victor* in Marci VIII. 33 ἄλλος δὲ φησὶν, τῷ μὲν Σατανᾷ πειράζοντι αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν οὐκ εἴρηται ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ἀλλὰ ὕπαγε Σατανᾶ — πρὸς μὲν τὸν Πέτρον εἶπεν, ὕπαγε ὀπισω μου, Σατανᾶ, πρὸς δὲ τὸν διάβολον, ὕπαγε Σατανᾶ, χωρὶς τῆς ὀπίσω μου προσθήκης, τὸ γὰρ ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀγαθόν ἐςιν. & *Hieron.* in l. non, ut plerique putant, eadem Satanas & Apoſtolus Petrus ſententia condemnantur. Petro enim dicitur: Vade retro me Satana, id eſt ſequere me, qui contrarius es voluntati meae; hic vero audit: Vade Satana, & non ei dicitur retro me, ut ſubaudiatur: Vade in ignem, qui praeparatus eſt tibi & angelis tuis. Et in Cap. XVI. 23. Diabolo dicitur: Vade. Petrus audit: Vade retro me, hoc eſt, ſequere ſententiam meam. Nobis iſta emendatio ex ingenio Origenis nata videtur, qui etiam verba ὀπίσω μου invitis Codicibus Luc. IV. 8. delevit; ratio vero quam affert, ſatis infirma eſt; qui enim & jus habet alteri imperandi, & vim illum coercendi, cur non jubere poterit, ut alter ipſum ſequatur? licet alter illi aut non obediat, aut vi coactus obediat & non ex animo? Tu mihi vis imperare, & poſtulas ut jus tuum accipiam: atqui mihi te aequum eſt parere. Ego vepremo illo, quem petis, honore afficere velim. Illene, cui, ut Dei negotia gereret, demandatum eſt, unquam in caſtra hoſtilia tranſiret, aut dona ab hoſte imo ejus imperium acciperet?

γὰρ] — 76.
κύριον τὸν Θεὸν] κυρίῳ τῷ Θεῷ 80.

catura tam quaeſtuoſa eſt, vides Romam caput mundi rerumque dominam; vides Syriam ad ſeptentrionem, cujus rex Antiochus olim templum profanavit, regionem occupavit, & tot tantaque mala Judaeis intulit: vides Galilaeam, cujus fertilitatem noſti, ubi hactenus in obſcuro vixiſti.

9. Haec omnia tibi dabo. Si filius Dei es, cura ut talis ab omnibus habearis, ſi regnum Judaeorum tibi deſtinatum eſt, adjice illi caetera regna. Arripe occaſionem qua nulla unquam fuit exoptatior.

ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι] Eum ſibi honorem exhiberi vult, quem Reges minores, ſive Satrapae, Regi Perſarum, qui Rex Regum ideo vocabatur, praeſtare ſolebant. Eo tempore Romani Imperatores non raro regiam dignitatem in aliquem conferebant, ea conditione ut regnum Imperatori acceptum referret, vel tributa ſolveret, vel auxiliares copias Romanis mitteret, vel ſaltem majeſtatem Imperatoris comiter coleret. Ea conditione poſtremi Regum Judae a Regibus Babyloniis, & Herodes ipſe ejusque filii Regna Tetrarchiasque beneficio Auguſti nacti erant. Ita Parthis rex datus eſt —— Jus imperiumque Phraates Caeſaris accepit *genibus minor*. *Horat.* Epiſt. I. 12. 27. Conf. Supra II. 2.

10. Aliud docebant ex Judaeis quidam ap. R. *Juda* in libro Chaſidin n. 236. fol. 25. 3. Si homo non audet ipſum exorcizare, oret deum, ne ab eo laedatur; & ſunt qui dicunt, procidat coram eo in terram, quia ſi ſe demittit, non laeditur ab eo. Meſſiam vero imperium habiturum in diabolum aſſerit R. *Naphthali* in libro Emek hammelech f. 17. c. 3. Eo tempore dominabitur Meſſias in ſuperiora & inferiora & in ſpiritus ac daemones, & vexabunt gentes ex mandato filii Davidis. Citatur hic a Chriſto *Deut.* VI. 13.

λατρεύσεις] milites, qui operam ſuam mercede collocabant, λατρεύειν dicuntur; iſto vero verbo Graeci, ubi de cultu Dei ſermo eſt, non utuntur, ne religio mercenaria & vilis videatur: LXX. tamen interpretes etiam de Deo ejusque cultu uſurpant.

ὕπαγε] Gloſſ. *Steph.* duc te. *Thomas*: τὸ ὑπάγω μὴ εἴπῃς ἀντὶ τοῦ ἀπέρχομαι, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὑπὸ ζυγὸν ἄγω. Ὅμηρος, ὕπαγε ζυγὸν ἀκέας ἵππους. Οἱ δὲ βοηθοῦντες τῇ λέξει φασὶν ὅτι ὑπάγειν λέγεται τὸ προάγειν. —— ἔτως ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις, ὑπάγεθ' ὑμεῖς τῆς ὁδοῦ. καὶ ἔυπολις ἐν Βάπταις· σὺ δ' ὕπαγε εἰς τὸμπροσθε. καὶ Θεκυδίδης παραινέσας ὑπῆγε τὸ στράτευμα. Conf. 2. *Reg.* IX. 18. 19. inf. Comm. 19. *Luc.* IX. 23. XIV. 27.

11. διηκόνουν] proprie dicitur de ſervis, qui cibum potumque miniſtrant. *Eurip.* Cyclop. 31. τῷδε δυσσεβεῖ κύκλωπι δείπνων ἀνοσίων διάκονος. *Xenoph.* Tyrann. τοὺς διακόνους πρῶτον κελεύσειν ἀπογεύεσθαι, μὴ καὶ ἐκ τούτου κακόν τι φάγωσιν ἢ πίωσιν. *Plut.* ἠσκημένων καὶ μεμαθημένων παίδων δαιτρεῦσαι, καὶ ὀπτῆσαι, καὶ οἰνοχοῆσαι, εἰ μὴ διάθεσις καὶ διάταξις ἦιν πρὸς τὸς διακονοῦντας. *Lucian.* de Merced. cond. 16. μειράκια ὡραῖα διακονέμενα 26. πολλάκις δὲ ἦν ἐπιλίποι ἄλλα τινος αἰφνιδίως ἐπιπαρόντος ἀράμενος ὁ διάκονος τὰ σοὶ παρακείμενα φέρων ἐκείνῳ παρατέθεικεν. & Aſin. 53. ὑμῖν παρεισήκεισαν οἰνοχόοι, τὸν οἶνον ἐν χρυσίῳ διακονέμενοι. & Chronoſol. 18. ἐπὰν δὲ τὸς οἰκέτας πλέσιος ἐυωχῇ, διακονέντων καὶ οἱ φίλοι σὺν αὐτῷ. ib. 17. μοῖραι κρεῶν κατ' ἴσον ἅπασιν, οἱ διάκονοι πρὸς χάριν μηδενὶ μηδὲν, ἀλλὰ μὴ βραδυνέτωσαν, μηδὲ παραπεμπέτωσαν, ἔστ' ἂν αὐτοῖς δοκῇ, ὁπόσα χρὴ ἀποφέρειν. μηδὲ τῷ μὲν μεγάλα τῷ δὲ κομιδῇ μικρὰ παρατιθέσθω, μηδὲ τῷ μὲν ὁ μπρὸς, τῷ δὲ ἡ γνάθος συὸς ἀλλ' ἰσότης. *Anacreon* Od. 4. ὁ δ' ἔρως χιτῶνα δήσας ὑπὲρ αὐχένος παπύρῳ Μέθυ μοι διηκονείτω. *Theophraſt.* Charact. XI. διακονοῦντες παῖδες. *Athen.* IV. p. 145. B. λελυμένος διακονεῖν. V. p. 195. E. διακόνους τὰς παραθέσεις φέροντας. ib. p. 192. B. δοῦλος ἀδεὴς ἦν ὁ διακονήσων, ἀλλ' οἱ νέοι τῶν ἐλευθέρων ᾠνοχόουν. X. p. 420. E. βοῶσι, κεκράγασι, βλασφημοῦσι, τὸν οἰνοχόον, τὸν διάκονον, τὸν μάγειρον. Philo de Vit. Contemp. T. 2. p. 482, 24. διακονοῦνται δὲ ἐχ ὑπ' ἀνδραπόδων. 30. ἐν δὴ τῷ ἱερῷ τούτῳ συμποσίῳ δοῦλος μὲν, ὡς ἔφην, ἀδεὴς, ἐλεύθεροι δὲ ὑπηρετοῦσι, τὰς διακονικὰς χρείας ἐπιτελοῦντες. *Cic.* Verr. III. 44. maximis poculis miniſtratur. Tuſc. I. 26. juventus pocula miniſtrans. *Plaut.* Sticho V. 4. 7. noſmet inter nos miniſtremus monotrophe. hoc convivium eſt pro opibus noſtris ſatis commodule. *Horat.* II. Serm. 8. 69. ut omnes praecincti recte pueri comtique miniſtrent. Inf. VIII. 15. XXV. 44. XXVII. 55. *Luc.* X. 40. XII. 37. XVII. 8. XXII. 27. *Act.* VI. 2. *Jo.* II. 9. 1. *Macc.* XI. 58. Pro pane ergo, quem Chriſtus

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 12
Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲτ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, 13
ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ. Ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ 14
προφήτου·

12. ὁ Ἰησοῦς] — D. 16. 33. 61. 83. Versio *Copt. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 12. XI. 54. *Euseb.* II. E. III. 34. p. 95. — *Augustin. J. Millio*, prol 1380. quem *J. A. Bengelius* sequitur, inutilium est ὁ Ἰησοῦς ob inchoatam hoc loco novam lectionem. Nobis aliter videtur, vid. I. 17. 23. VIII. 13. 14. 18.

13. Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ DK. 1. 2. 42. 48. quatuor Colb. 67. 72. Evang. 20. Editt. *Erasmi*, *Bogardi*. Versio *Syra*, *Copta*, *Latin. Saxon. Origenes*. *Euseb.* D. 9. *Cyrill.* in Elaj. p. 149. Νάζαρα 33. Ναζαρεθ C. vide supra II. 23. καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Versio *Syr. Copt. Latin. Saxon. Orig.* in Jo. II. 12. XI. 54. *Epiphan.* H. 51. *Homm.* Evang. *Hieros.*

παραθαλασσίαν] παραθαλάσσιον D. Colb. unus. ἐν] + τοῖς 106.

14. προφήτου] + τοῦ D.

sus recusavit, habuit cibum Angelorum, & honorem & magnificentiam multo majorem, quam Diabolus promiserat.

Si autem Christus XL. dies integros jejunavit, & jejunium allato ab Angelis cibo solutum est; tentatio, quae contigit post finitos jejunii dies *Luc.* IV. 2. & ante quam cibus afferretur, quamdiu duravit? & quomodo intra tam breve tempus in deserto primum, dein in templi tecto, tandem in monte altissimo Jesus versari potuit? Hunc nodum ita quidam expediunt, ut dicant, Christum rapidissime per aëra vectum illa spatia fuisse emensum. Alii pedestre iter confecisse statuunt, potuisse autem intra paucissimas horas ex deserto Hierololyma venire, ubi non templum solum verum etiam mons ille altus fuerit. Alii denique conjiciunt, totam istam tentationem in visione seu repraesentatione contigisse, sive illa visio a diabolo objecta fuerit, sive non. Tum quia illis non credibile sit, Christum ita a sua dignitate discessisse, ut diabolum tamdiu comitaretur, aut ut ab illo se per aërem rapi, & modo in fastigio templi, modo in cacumine montis poni pateretur, aut tandem ut medio die in culmine templi consisteret omnibus conspiciendus. Tum quia omnium consensu haec fuit praeparatio Christi ad munus quod paullo post exercere aggressus est: praeparationes autem sive exercitationes praevias ad virtutem & officium vix aliter quam meditatione fieri intelligimus. 1. *Tim.* IV. 7. Ita *Aeneid.* VI. 10. Incipit Aeneas heros; non ulla laborum, o virgo, nova mi facies inopinave surgit: Omnia praecepi, atque *animo* mecum ante peregi. Contra si historia rei inter vigilantes gestae narratur, & si haec fuit quasi prolusio atque praecursio praelii ac certaminis, quae fuit tandem ipsa pugna? qua alia nova machina constantiam & virtutem Christi diabolus adortus potuit? quid reliquum erat praeter honores, voluptates, & divitias, quibus ipsum sollicitaret? Conf. *Luc.* IV. 13. Postrema tamen haec sententia magna Interpretum, qui hodie vivunt, consipratione tanquam non falsa solum, verum impia & blasphema rejicitur. Ut sit falsa, tamen nobis certe blasphema non videtur. Qui aliter statuunt, dicant nobis utrum serio credant *Oecolampadium*, *Bucerum*, *Calvinum* aliosque, qui tentationem aut partem ejus in visione & somnio contigisse putarunt, aut scientes volentesque blasphemos fuisse, aut, quid esset blasphemia, neseivisse? quis veterum deliberationem Herculis a virtute & voluptate tentati non existimavit ad laudes ejus pertinere? quis non ut exemplum, quod omnes imitari debebant, proposuit? *Cic.* de Offic. I. 32. Haec igitur omnia, cum quaerimus, quid deceat, complecti animo & cogitatione debemus. In primis autem constituendum est, quos nos & quales esse velimus, & in quo genere vitae: quae deliberatio est omnium difficillima. — Namque Herculem Prodicium dicunt, ut est apud *Xenophontem* [lib. II. de dictis & factis memorab. Socratis] cum primum pubescceret, (quod tempus a natura ad deligendum, quam quisque viam sit ingressurus, datum est) exisse in solitudinem, atque ibi sedentem diu secum multumque dubitasse, cum duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utram ingredi melius esset. hoc Herculi, Jovis fatu edito, potuit fortasse contingere: nobis non item. *Xenoph.* l. c. σοὶ δ' ἂν ἄξιον, ὦ ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ περᾶσθαί τι, καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

12. παρεδόθη] nimirum εἰς φυλακήν. Joannem captum esse. *Athen.* V. p. 213. B. Q. Oppius παραδοθεὶς δέσμιος. *Cic.* ad Quint. fratrem I. 2. 4. hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit. in Catil. III. 6. censuerunt, ut P. Lentulus, cum se praetura abdicasset, tum in custodiam traderetur: itemque uti C. Cethegus, L. Statilius, Q. Gabinius, qui omnes praesentes erant, in custodiam traderentur. *Luc.* XXI. 12. *Act.* VIII. 3. XXII. 4.

Cum multi & ad tumultum spectantes de Joannis custodia ab auditoribus ejus spargerentur sermones, Jesus eis se immiscere noluit, ideoque secessit. *Joseph.* A. XVIII. 5. 2. τίσι δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐδόκει ἀλωλέναι τὸν Ἡρώδου στρατὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ μάλα δικαίως τιννυμένην κατὰ ποινὴν Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Βαπτιστοῦ. κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρώδης ἀγαθὸν ἄνδρα — καὶ τῶν ἄλλων συνεφορμώντων, καὶ γὰρ ἥδησαν ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας Ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσόνδε πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, μὴ ἐπὶ ἀποστάσει τινι φέροι, οὐδενὸς γὰρ ὁμοίως ἐπιμελὴς τῷ ἐκείνου περίεσσεσθαι, πολλοῦ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαμβάνων ἀναιρεῖ, ἢ μεταβολῆς γενομένης εἰς τὰ πράγματα ἐμπεσὼν μεταγνοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τῇ Ἡρώδου δέσμιος εἰς τὸν Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς. τὸ προειρημένον φρούριον, ταύτῃ κτίνυται. τοῖς δὲ Ἰουδαίοις δόξαν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ ἐκείνου τὸν ὅλεθρον ἐπὶ τῷ στρατεύματι γενέσθαι, τοῦ θεοῦ κακῶς Ἡρώδῃ βίλοντος. Conf. Infra XIV. 5. XXI. 26. Luc. XX. 6. Jo. IV. 1. 23. Si autem fecessit ut vitaret turbas in Judaea, eadem de causa vitandus erat etiam Herodes; fecessit ergo in Galilaeam non Herodis sed Philippi. Quamvis enim Herodes Galilaeae tetrarcha esset, quaedam tamen superioris Galilaeae urbes ad septentrionem lacus Tiberiadis hinc in ditione Philippi fuerunt. Jamnia v. gl. erat vicus Galilaeae superioris

15 προφήτου, λέγοντος· Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέ-
16 ραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε
φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.
17 Ἀπὸ

15. γῆ posterius] —— D. 71. Editt: *Erasmi.* Γαλιλαία] Γαλιλαίας D. a prima manu.
16. σκότει] σκοτείᾳ D.
εἶδε φῶς] φῶς εἶδον 1. Codices *Latini. Cyrill.* l. c. *Chrys.*
μέγα] μέγαν D.
καὶ τοῖς καθημένοις] οἱ καθήμενοι D. a prima manu.
καὶ σκίᾳ] σκιᾷ D. a prima manu. σκιᾶς Vers. *Vulg. Saxon.*
χώρᾳ] σκότει 37. 57. ex *Esaja* secundum Cod. Alex.
Νεφθαλείμ] Νεφθαλεὶν D.
Γαλιλαίαν 13.
εἶδον] εἶδον D.

oris *Joſ.* Vit. §. 38. B. II. 20. 6. Philippo autem ceſſerant μέρη τινα τοῦ Ζήνωνος εἶκον τὰ περὶ Ἰάμνιαν B. II. 6. 3. Bethſaida oppidum erat Galilaeae *Jo.* XII. 21. patria Petri, Andreae & Philippi, Galilaeorum *Jo.* I. 45. *Act.* II. 7. eadem vero erat in ditione Philippi *Joſ.* A. XVIII. 2. 1. qui κώμην δὲ Βηθσαϊδὰν, πρὸς λίμνῃ δὲ τῇ Γεννησαρίτιδι, πόλεως παρασχὼν ἀξίωμα πλήθει τε οἰκητόρων καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει, Ἰουλίᾳ θυγατρὶ τοῦ καίσαρος ὁμώνυμον ἐκάλεσεν. B. II. 9. 1. καὶ Φίλιππος μὲν πρὸς ταῖς Ἰορδάνου πηγαῖς ἐν Πανειάδι πόλιν κτίζει καισάρειαν, κἀν τῇ κάτω Γαυλανίτιδι Ἰουλιάδα. *Plinius* H. N. V. 15. Lacum, quem plures Geneſaram vocant —— amoenis circumſeptum oppidis; ab oriente Juliade & Hippo, a meridie Tarichea quo nomine aliqui & lacum appellant: ab occidente Tiberiade aquis calidis ſalubri. Nihil erat quod Chriſtus a Philippo metueret. Conf. ad c. II. 22. Non ſolent principes inquirere in eos qui neminem laedunt & aegrotos ſanant: Chriſtus venit, non ut Principem reprehenderet, ſed ut plebem doceret; quin etiam diſcipuli Johannis nemine impediente Doctorem vinctum in carcere viſitabant.

13. παραθαλασσίαν] *Appian.* de B. C. III. p. 901. προύπεμπεν ἀνὰ μέρος τὴν παραθαλάσσιον ὁδεύειν ἐπὶ ἀριμίνῳ. Hebraeis etiam lacus maria vocari ſolent. *Koheleth* R. VII. 27. R. Aſi Caeſarienſis interpretatus eſt locum de haereſi. Bonus hic eſt R. Eliezer: peccator Jacobus f. Capharneborae, alius bonus Eleaſar f. Damae: peccator Jacobus f. Caphararnae. Alius bonus Ananias f. fratris R. Joſuae: *peccator* hi ſunt *Capernaitae.* I. 8. Chanina f. fratris R. Joſuae ivit Capernaum & fecerunt ipſi Haeretici rem magicam, & impoſuerunt eum aſino die Sabbathi, ivit ad Joſuam avunculum ſuum & dedit ſuper ipſum oleum, & ſanatus eſt.

15. ὁδὸν θαλάσσης] i. e. κατὰ τὴν ὁδὸν vel παρὰ τὴν ὁδὸν, regio quam homines maritimo itinere adire ſolent. LXX. apud Eſaiam: οἱ τὴν παραλίαν κατοικοῦντες.

τῶν ἐθνῶν] 1. *Macc.* V. 15. ἄγγελοι παρεγένοντο ἐκ τῆς Γαλιλαίας —— λέγοντες ἐπισυνῆχθαι ἐπ' αὐτοὺς ἐκ Πτολεμαΐδος καὶ Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ πάσης Γαλιλαίας ἀλλοφύλων. *Symmachus* vertit ὄριον τῶν ἐθνῶν, quia vicina fuit gentibus inprimis ſuperior, *Euſeb.* δύο εἰσὶ Γαλιλαῖαι, ὧν ἡ μὲν Γαλιλαῖα ἐθνῶν εἴρηται ἐν ὁρίοις Τυρίων παρακειμένη, ἔνθα ἔδωκε Σολομὼν τῷ Χειράμ κε. πόλεις κλήρου Νεφθαλείμ. Δευτέρα δὲ ἐστιν ἀμφὶ τὴν τιβεριάδα, καὶ τὴν πρὸς αὐτῇ λίμνην κλήρου Ζαβουλών. —— καφαρναὴμ —— ἔστι κώμη ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τῶν ἐθνῶν, —— καὶ ἔστιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τῶν ἐθνῶν κάδης, κλήρου Νεφθαλείμ. *Horatius* Carm. 1. 2. 5. Terruit urbem: terruit gentes. *Hirtius* de B. Hiſp. 17. ſalutem a tua clementia depoſcimus petimusque, ut, qualem te gentibus praeſtitiſti, ſimilem in civium deditione praeſtes; & qualem, ait, gentibus me praeſtiti, ſimilem in civium deditione praeſtabo. *Peſikta* Sotarta f. 58. 2. R. Huna dixit nomine R. Levi: diſcimus exinde Iſraelitas congregandos eſſe in Galilaea ſuperiore, & Meſſiam f. Joſephi ab illis eſſe conſpiciendum in media Galilaea.

16. φῶς μέγα] *Eccha R.* 1. Hic vir vidit lucem magnam. *Euſtath.* in Il. ξ. p. 975. 2. ὅπερ φασὶ ποιῆσαι τὸν Σιμωνίδην ἐν ἐπιγράμματι ἔχοντι οὕτω· μέγ' ἀθηναίοισι φάος γένετ' ἠνίκ' ἄριστο Γείτων Ἱππαρχον κτεῖνε καὶ Ἁρμόδιον. *Æſchylus* Perſis 229. ἐμοῖς μὲν εἶπας δώμασι φάος μέγα καὶ λευκὸν ἦμαρ νυκτὸς ἐκ μελαγχίμου. Il. ζ. 6. φῶς ἑτάροισιν ἔθηκε. Schol. ὡς ὀνίνησι φῶς τοὺς σκότῳ κατεχομένους, οὕτω τοῖς νικωμένοις ἐπέλαμψεν ἡ Αἴαντος βοηθεία. φῶς, χαρὰ, σωτηρία. θ. 282. ο. 741. ἐπιφανείᾳ τῆς σωτηρίας. π. 95. ρ. 615. σ. 102. *Ariſtoph.* in Plut. 640. μέγα βρότοισι φάος ἀσκληπιών. Schol. μέγα φῶς ὄντα τοῖς ἀνθρώποις. *Lucian.* Nigrino 4. ὥσπερ ἐκ ζοφεροῦ τινος ἄέρος τοῦ πρόσθεν βίου εἰς αἰθρίαν τε καὶ μέγα φῶς ἀναβλέψας. Eſajas loquitur de periculo quod regnó Judae imminebat a Senaheribo, quod comparat cum illis calamitatibus, quibus regnum Iſraelis affecerat Tiglath Phileſer 2. *Reg.* XV. 29. 1. *Chron.* V. 26. Haec vero Matthaeus transfert ad tempora Meſſiae, quibus tenebrae ignorantiae, erroris & deſperationis per lucem Evangelii depulſae ſunt. Eoque rectius, quia Judaei & Meſſiam vocabant lucem, & loca, in quibus lucis fit mentio, ad Meſſiam trahere ſolebant. *Bereſchith* R. 1. 8. Dixit R. Abba Sarongaeus: & lux cum eo manet Dan. II. 22. hic eſt rex Meſſias S. D. *Eſaj.* LX. 1. Surge illuminare, quia venit lumen tuum: & gloria Domini ſuper te eſt orta. &c. *Jalkut Simeoni* in Eſaj. f. 56. c. 3. *Peſikta* R. f. 62. 1. Quid ſignificant verba *Pſ.* XXXVI. 10. in luce tua videbimus lucem? ſignificant lucem Meſſiae S. D. viditque Deus lucem illam eſſe bonam, quo docemur S. B. ad aetatem Meſſiae & opera ejus reſpexiſſe, antequam mundus crearetur, lucemque illam Meſſiae & aetati ejus ſub throno gloriae condidiſſe. Tunc dixit ſatanas coram S. B. Domine mundi: lux quam ſub throno gloriae tuae condidiſti cujus eſt? Reſpondit illi, illius qui te repreſſurus, & pudore ſuffuſurus eſt? Regeſſit ſatanas: oſtende mihi eum. Reſpondit Deus: veni & vide eum. Poſtquam autem ſatanas eum vidit, contremuit cecidituque in faciem ſuam dixitque: revera hic eſt Meſſias qui me omnesque gentes in gehennam conjecturus eſt. R. *Salomo* in *Pſ.* XLIII. 3. mitte lucem & veritatem tuam. Regem Meſſiam, qui comparatur luci S. D. *Pſ.* CXXXII. 17. aptavi lucernam Meſſiae meo: & Eliam, qui fuit ve-

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία 17
τῶν οὐρανῶν. Περιπατῶν δὲ — ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, 18
εἶδε δύο ἀδελφοὺς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
βαλ-

— ὁ Ἰησοῦς

17. ἀπὸ] καὶ ἀπὸ 2. *Eraſmi* Edit. 1. *Bogardi*.
18. περιπατῶν] παράγων D. *Euſeb.* D. 9.
ὁ Ἰησοῦς] — CDM. 1. 3. 9. 10. 11. 13. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 49. 51. 54. 55. 57. 58. 59. 61. 62. 66. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 104. 106. Edit. *Compl. Colin. Steph.* 1. & 2. *Bengelii*. Verſio *Copt. Lat.* in MSS. *Arab. Syr.* utraque *Æthiop. Belgica Vetus. Euſeb.* D. 9. *Cyrill.* in Eſaj. I. 49. *Chryſoſt. Theophyl.* additum, ut recte judicant Eraſmus & Millius prol. 1246. ab iis, qui ab hoc commate Lectionem Eccleſiaſticam incipiebant: non addituris, ſi comma praecedens etiam legiſſent.
παρὰ] περὶ 42. 44. 45. 46. 57. Edit. *Colin.*
λεγόμενον] ἐπικαλούμενον E. 45. *Auguſtin.* καλούμενον in marg. *Vulgata*. ita *Lucas*. 12. 27. 68. 70. 74. Edit. *Colin.* Verſio *Syra* poſterior
ἁλιεῖς] ἁλεεῖς C. & comm. ſequenti.
τότε] + γὰρ D.
δὲ] — 2.

rax Propheta. R. *Bechai* in *Gen.* I. 3. reſpicit tempora Meſſiae S. D. *Eſaj.* LX. 1. R. Moſes Alſcec. *Tanchuma* in Gen. VI. 29. Talmud cujus doctrina difficillima eſt, comparatur tenebris. S. D. Populus &c. *Eſaj.* IX. 1. Qui in Thalmude diligenter ſtudent, vident lucem magnam. Deus enim oculos illorum illuminat, & oſtendit illis — quae expreſſe & particulatim in lege ſcripta non exprimuntur. *Plato* de Rep. VI. ἐὰν μὴ παραγένηται γένος τρίτον — οἶσθα ὅτι ἥτε ὄψις ἀδὴν ὄψεται, τά τε χρώματά ἐσιν ἀόρατα. Τινὸς δὴ λέγεις, ἔφη, τότε; ὁ δὴ σὺ καλεῖς, ἦν δ' ἐγὼ, φῶς. — Τίνα ἂν ἔχεις αἰτιάσασθαι τῶν ἐν ὁρατῷ θεῶν τέτου κύριον, οὗ ἡμῖν τὸ φῶς ὄψιν τε ποιεῖ ὁρᾶν ὅτι κάλλιστα, καὶ τὰ ὁρώμενα ὁρᾶσθαι; ὅπερ καὶ σὺ, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι, τὸν ἥλιον δηλονότι ἐρωτᾷς — τοῦτον τοίνυν φάναι με λέγειν τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονον, ὃν τ' ἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτῷ, ὅτι περ αὐτὸ ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ πρόσττε νοῦν καὶ τὰ νοήμενα, τέτο τοῦτον ἐν τῷ ὁρατῷ πρὸς τε ὄψιν καὶ τὰ ὁρώμενα. *Il.* π. 39. φόως Δαναοῖσι γένωμαι. *Eurip.* Electr. 449. Achiles. ἐλλάδι φῶς. *Æneid.* II. 281. O Lux Dardaniae, ſpes o fidiſſima gentis. *Horat.* IV. Carm. 5. Lucem redde tuae, dux bone, patriae. Schol. Lucem plus dixit quam ſalutem, ſiquidem lux pro ſalute poni conſuevit, ut o Lux Dardaniae. *Cic.* ad famil. XIV. 5. Si tu & Tullia, lux noſtra, valetis. O Lux Trojae germane Hector *Ennius* ap. Macrob. Saturn. VI. 2. *Bereſchith* Ketanna in Gen. I. fiat lux. S. D. *Pſalm.* XCVI. Lux orta eſt juſto. Dixit R. Abba: haec lux eſt regis Meſſiae S. D. *Pſ.* XXXVI. 10. Hoc eſt lumen Meſſiae quia vidit S. B. Meſſiam & generationem ejus, ſervavitque eum ſub throno gloriae ſuae. *Midras Tillim* XXXVI. 10. Dixit R. Jochanan: Accidit cuidam, ut cum nocte lucernam accenderet, illa extingueretur: cumque iterum iterumque accendiſſet dixit: quousque laborabo ambulans? exſpectabo donec ſol oriatur. Sic Iſrael cum in Ægypto ſervi facti eſſent, ſteterunt Moſes & Aaron, & liberarunt eos. Rurſus in ſervitutem redacti ſunt temporibus Siſerae, & liberavit eos Barac & Debora. A Madianitis vero Gideon. Et ſic Samgar. Sic per ſingulos Judices a ſervitute liberati ſunt. Iterum ſervi facti in Babylonia, liberati ſunt per Ananiam, Miſaelem & Azariam. Denique per Edom reducti ſunt in ſervitutem. Dixerunt ergo, ecce laſſati ſumus in ſervitutem alternis redacti & in libertatem aſſerti. Non jam ultra quaerimus, ut illuceſcat nobis caro & ſanguis ſed S. B. ipſe S. D. *Pſal.* CXVII. Deus Dominus illuxit nobis — & Eſaj. XLV. Iſrael ſalvabitur a Deo Salvatione aeterna. Schol. R. Salomonis. ſcil. per regem Meſſiam. *Eccha R.* I. 16. R. Bibi συνήγορος dixit: Lux eſt nomen Meſſiae S. D. Dan. II. 22. Vid. etiam *Luc.* I. 78. 79. *Apoc.* XXI. 23.

ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου] ἐν ᾅδου, qui diu jam quaſi mortui ſine ſpe in vitam redeundi jacuerant. *Job* III. 5. X. 21. 22. XII. 22. XVI. 16. XXIV. 17. XXVIII. 3. XXXIV. 22. XXXVIII. 17. *Amos.* V. 8. *Jerem.* II. 6. XIII. 16. *Pſ.* CVII. 10. 14. XXIII. 4.

17. ἀπὸ τότε] Diſplicet hoc Grammaticis. *Thomas.* ἐξ ἐκείνε, ἐκ ἐκ τότε, ἐδ' ἀπὸ τότε. *Phrynich.* p. 14. ἐκ τότε κατὰ μηδένα τρόπον εἰπῆς ἀλλ' ἐξ ἐκείνε. Herodian 206. ἀπὸ τότε, καὶ ἔκτοτε μὴ λέγε, ἀλλ' ἐξ ἐκείνε, καὶ καθόλου δὲ τοῖς χρονικοῖς ἐπιῤῥήμασιν ὁ συντάττων τὰς προθέσεις. *Lucian.* Soloeciſt. 7. τῷ δὲ λέγοντι ἐκ τότε καλὸν, ἔφη, τὸ εἰπεῖν ἐκ πέρυσι . . . ὁ γὰρ πλάτων εἰς ποτε λέγει. Sentimus quid objiciant, ſi oculos conjiciamus in opus Imperf. ubi ἀπὸ τότε vertitur: ex tunc: neque tamen offendimur altera voce: exinde. Uſus autem Graecorum contra Grammaticos facit. *Plato* de legg. X. ὦ παῖ, νέος εἶ, πρόσθεν δὲ σὲ ὁ χρόνος ποιήσει πολλὰ, ὧν νῦν δοξάζεις, μεταβαλόντα ἐπὶ τἀναντία τίθεσθαι, περίμενον δὴ εἰς τότε κρινῆς περὶ τῶν μεγίστων γίγνεσθαι. *Ariſtot.* H. A. ἔκτοτε ἀποθνήσκει. *Socrates Rhodius* ap. *Athen.* IV. p. 148. D. ἔκτοτε ἐκέλευσεν ἑαυτὸν Διόνυσον ἀνακηρύττεσθαι & XII. p. 538. F. ἔκτοτε οἱ πρότερον καλούμενοι Διονυσοκόλακες ἀλεξανδροκόλακες ἐκλήθησαν. *Appian.* de B. C. V. p. 1177. τὰ ἔργα καὶ τὴν πολιτείαν ἑαυτῆς ἀπ' ἀρχῆς ἐς τότε καταλέγων. *Anthol.* II. 10. 12. ἐξ ὅτε γὰρ καὶ τῆτον ὄνον χαλεπὸς χρόνος ἔσχε. *Apollon.* Biblioth. I. 9. 22. αἳ μὲν ἔν Συμπληγάδες ἔκ τοτε ἔσησαν. *Achill.* Tat. VII. καὶ ὁ μὲν δὴ τὸ ἔργον δράσας οἴχεται, κἀκ τότε γέγονεν ἀφανὴς. *Jamblich.* V. Pythag. 25. ἰσορεῖται δὲ ἔτος τῶν ἐμπεδοκλέες γνωρίμων ὁ δοκιμώτατος ἔκ τοτε γενέσθαι. *Simplic.* in Epict. 166. καὶ ἀπὸ τότε μέχρι καὶ νῦν πράγματα ἔχειν. *Appian.* de B. C. I. p. 690. τόσην δὲ ἀρχὴν πρῶτον ἀνδρῶν καὶ μόνον ἐς τότε Σύλλαν ἀποθέσθαι. *Euſtath.* in Il. α. 32. l. 39. καὶ τὸ ἔθος, φασὶ, παραμεῖναν ἐκ τότε γέγονε κοινὸν τοῖς ἕλλησι. Il. 765. 48. ἔκτοτε φθίνοντος τοῦ ἤματος. O. 601. ἐκ γὰρ δὴ τότε ἤγουν ἔκτοτε Od. T. 693. 7. ἤδη γὰρ οἱ ἐικοσὸν ἔτος ἔσιν ἔκ τοτε. φ. 747. 4. ἐδὲ τραπέζῃ γνώτην ἀλλήλω. τελεία γὰρ ἔκτοτε ἡ ξενία διὰ τὸν κοινὸν ἀγνίτιν ἅλα καὶ τὸ ὁμοτράπεζον. X. 786. 26 ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται τ. ι. γίνονται, ὡς ἔκτοτε μειζόνων γινομένων τῶν ἡμερῶν. *Joſ.* A. IX. 1. 4. καὶ Ἰωσάφατος μὲν ἔκτοτε μετὰ λαμπρᾶς δόξης — διῆγε. & X. 10. 2. ἔκτοτε μετὰ ἀδείας ὁ ἀσχάνης ἀ μὲν ἀπὸ τῦ δείνα καθ'

19 βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· (ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς·) Καὶ λέγει αὐ-
20 τοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν-
21 τες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελ-
φοὺς,

19. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C. Versio *Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.* ex *Marco.*
ὑμᾶς] + γενέσθαι DK. 33. 38. Versio *Vulg. Saxon. Syr.* ex *Marco.*
20. εὐθέως] — K. 5. 6. 38. 53. 59. 80. *Chrysost. Basil. Seleuc.* H. 29. *Opus Imperf. Marci* est, si credimus *J. Millio* prol. 673. Si autem consensui codicum credimus, & consideramus & hic & comm. 22. singularem habere vim, etiam Matthaei est, qua alacritatem eorum, & Christi auctoritatem indicare voluit.
εὐθέως ἀφέντες] ἀφέντες εὐθέως 2. Editt. *Erasmi.*
δίκτυα] + αὐτῶν 42. 63. 72. Colb.
αὐτῷ] αὐτὸν 80.
21. ἐκεῖθεν] + ὀλίγον Versio *Syra* posterior.

καθ' ἡμέραν συνέθως ἔπεμψε τοῖς παισὶν ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς ἐλάμβανεν. *Lucian.* Asin. 45. κἄκ τοῦτο ἐξ ἐμοῦ πρῶτος ἦλθεν εἰς ἀνθρώπους ὁ λόγος ὅτος· ἐξ ὅνε παρακύψεως.

μετανοεῖτε] *Schir R.* VI. 5. Hic est rex Messias qui deducet omnes venientes in mundum in poenitentia coram Deo S. B.

18. δύο ἀδελφούς] Christus vocat duos fratres, & mox aliud par fratrum, Simonis socios *Luc.* V. 10. tollendae scilicet ambitionis & contentionis caussa; utque inter ipsos tanto major animorum consensus atque concordia esset, absque quo doctrina nec disseminari nec radices agere potuisset, *Jo.* XVII. 11. *Ps.* CXXXIII. 1. Haec videtur fuisse ratio, cur omnes Sacerdotes ex una Aaronis familia & omnes Levitae ex una eademque tribu fuerint ordinati. *Cic.* Epist. III. 10. amplissimi sacerdotii collegium, in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus.

Σίμωνα] Hebraeis שמעון Συμεὼν vocabatur 2. *Pet.* I. 1. Graecis & Hellenistis Σίμων סימון Latinis Simo. In libris sacris mentio fit Symeonis patriarchae, & Symeonis qui Christum puerum ulnis suis excepit: Simonis Cananitae, Simonis Pharisaei & Magi. *Bereschith R.* I. 8. R. Juda f. Simon. 15. R. Simon II. 4. III. 5. 9. VIII. 5. &c. alibi Simonis primi & secundi Pontificum, Simonis Maccabaei, Simonis tyranni apud Josephum, Simonis Justi. Simonis Atheniensis Socratis discipuli, & Simonis Magnesii Musici. *Ter.* Andr. *Eustath.* Σίμων ducit a Σιμωνίδης κατὰ τὸ ἐλλεῖπον. *Hippocr.* Epidem. VI. τὰ πλατέα ἐξανθήματα οἷα Σίμων εἶχε χειμῶνος. *Demosth.* C. Aristocratem. Σίμων — κηδεστὴς ἀμαθόκου.

Πέτρον] Chaldaice כיפא. *Bereschith R.* XCII. 2. R. Jose f. Petri פטרום & XCIV. 5.

Ἀνδρέαν] Nomen Graecum *Athen.* VII. p. 312. D. E. ἀνδρέας ἐν τῷ περὶ Δακετῶν — ἐν τῷ περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων. & XV. p. 675. C. ὡς φησὶν Ἀνδρέας. Andreas Satellitum Ptolemaei praefectus *Jos.* A. XII. 2. *Thalm. Hieros.* Migd. 4. Andreas f. Chinnae Ex quo dominatio successorum Alexandri Judaeam occupavit, multa vocabula Graeca in linguam eorum irrepsere: unde factum ut reges, tetrarchae, pontifices & plurimi de plebe nomina etiam haberent Graeca.

ἀμφίβληστρον] *Etym. Hesych.* ἀμφίβληστρον δίκτυον. λαβεῖν ἀμφίβληστρον καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι *Herodot.* I. 141. & II. 95. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφίβληστρον κέκτηται, τῷ τῆς ἡμέρης μὲν ἰχθῦς ἀγρεύει Pollux X. 132. Μένανδρος δὲ ἔφη ἐν ἁλιεῖ ἀμφιβλήστρῳ περιβάλλεται. *Hesiod.* asp. 215. εἶχε δὲ χερσὶν ἰχθύσιν ἀμφίβληστρον. Athen. X. p. 450. C. ἰχθύσιν ἀμφίβληστρον ἀνὴρ πολλοῖς ἐπιβάλλων. *Hes.* ἀμφιβολεῖς, ἁλιεῖς *Esaj.* XIX. 8. Habac. I. 17.

Ἁλιεῖς] i. e. pauperes *Lucian.* D. Mort. 27. 9. βασιλεὺς ἦθα; ΠΤΩΧΟΣ. ἐδάμως. Δ. ἀλλὰ Σατράπης. Π. ἀδὲ τοῦτο. Δ. ἆρ' ἂν ἔπλουτες; —— Π. ἀδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ —— βίον —— ἄπορον ἀπὸ ποταμοῦ καὶ ὁρμιᾶς ἔχων, εἰς ὑπερβολὴν πτωχὸς ὤν. *Ovid.* Metam. III. 582. Nomen mihi, dixit, Acoetes: Patria Maeonia est: humili de plebe parentes. Non mihi, quae duri colerent, pater, arva juvenci Lanigerosque greges, non ulla armenta reliquit. Pauper & ipse fuit: linoque solebat & hamo Decipere, & calamo, salientes ducere pisces. Ars illi sua census erat, cum traderet artem, Accipe, quas habeo, studii successor & haeres, Dixit, opes: moriensque mihi nihil ille reliquit Praeter aquas. unum hoc possum appellare paternum. Nota piscatorum paupertas, & proverbio dictus ἁλιέων βίος. *Moeris:* ἁλιεὺς ἀττικῶς. ὁρμιευτὴς, Ἑλληνικῶς. *Hesych.* ἁλιεῦσι, θαλαττεργοῖς ἢ ἰχθηρεύταις Tales elegit Christus, tum ut vigilias, & aestum solis & frigus nocturnum & molestias itinerum, & famem eo facilius ferrent, tum praecipue ut manifestum fieret, Doctrinam Christi a Deo traditam esse, suaque se evidentia commendare. Si nobiles, divites, eruditi fuissent Apostoli, potuisset suspicio locum habere, assensum plebis aut vi extortum, aut pecunia emtum, aut artibus oratoriis captatum fuisse. 1. Cor. I. 18——31.

δεῦτε] Il. χ. 450. δεῦτε δύω μοι ἕπεσθον *Od.* θ. 307. δεῦθ' ἵνα ἔργα γελασὰ καὶ ἐκ ἐπιευκτὰ ἰδησθε. *Hes.* ἐργ. 2. Δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείσαι. *Plut.* Coriol. p. 230. A. δεῦτε πρὸς Μάρκιον ἰοῦσαι, μεθ' ἡμῶν, συνάψασθε τῆς ἱκετηρίας.

ἁλιεῖς ἀνθρώπων] *Diog.* L. Menedem. II. 125. ἀνῆλθεν εἰς ἀκαδημίαν πρὸς Πλάτωνα, καὶ θηραθεὶς κατέλιπε τὴν στρατιάν. *Plato* de Legg. VII. ὦ φίλοι, εἶθ' ὑμᾶς μήτε τις ἐπιθυμία μήτ' ἔρως τῆς περὶ τὴν θάλατταν θήρας ποτε λάβοι, μήτε ἀγκιστρείας, μήτ' ὅλως τῆς τῶν ἐνύδρων ζώων μήτε ἐγρηγορόσι μήτε εὕδουσι κυρτὸς ἁρπὴν θήραν διαπονημένοις. Μηδ' αὖ ἄγρας ἀνθρώπων κατὰ θάλατταν λησείας τε μέρος ἐπελθὸν [f. ἔρως ἐπελθὼν] ὑμῶν θηρεύσαι ὠμοὺς καὶ ἀνόμους ἀποστελοῖ. in Sophista vero Sophistam cum piscatore comparat. Vid Jerem. XVI. 14. 15. 16. Ezech. XLVII. Neque tamen existimandum est, illos temere & sine judicio, vel repentino quodam impetu animi incitatos hoc fecisse: Andreas, cum discipulus Joannis antea fuisset, *Jo.* I. 41. a Magistro suo praeparatus & ad Jesum deductus est; multa de Jesu fama percepérant, Christum ipsum viderant atque audiverant, & miraculosa piscatione, quae vocationem istam proxime praecesserat, ita confirmati erant, ut sine ulla dubitatione crederent Jesum esse Doctorem a Deo missum, & Messiam. *Luc.* V. 1——11. E-

φοὺς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγω-

23. ὅλην τὴν Γαλιλαιαν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ C. Verſio *Copt. Syr.* ὁ Ιησοῦς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν D. 1. Verſio *Vulg. Euſeb.* D. 9. *Theophyl.*
ὁ Ἰησοῦς] — Evang. 20. Verſio *Syr.* probante J. Millio prol. 1246.
24. ἀπῆλθεν] ἐξῆλθεν C. 1. 33. 78. Evang. 10. 17. Verſio *Syra* poſterior in margine. ex *Marco.*
ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ] αὐτοῦ ἡ ἀκοὴ D.

piciet. 12. ἵνα δὲ ὁ κυβερνήτης καλίσῃ, τρέχει ἐπὶ τὸ πλοῖον ἁφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος.

ἁλιεῖς] Thomas. ἁρμηνίας, ἁφίας, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀττικοὶ —— τὸ δὲ συνηρημένως ταῦτα λέγεσι ἐκ ἐστιν ἐκείνων Joſephus tamen, Diod. Siculus, Polybius, Diogenes L. Plut. contrahunt ἁρμηνεῖς, βασιλεῖς.

20. ἠκολούθησαν] ἀκόλουθος proprie ſignificat ſervum pediſſequum.

21. Ἰάκωβον τὸν τῦ Ζεβεδαίε καὶ Ἰωάννην] Nomen Jacobi & Joannis familiare fuit Judaeis: etiam Zabdiel. *Nehem.* IX. 14. Ζαβδία dictus *Eſrae* X. 20. & Ζαβδαῖος 1. *Eſr.* IX. 21. alius Ζαβαδίας *Eſr.* VIII. 8. & Ζαβαδία 1. *Par.* VIII. 15. 17. Ζαβδιὴλ 1. *Par.* XXVII. 2. Ζαβὰδ 6. Ζαβαδίας 7. *Bereſchith. R.* זברי XIX. 15. Zebedaeus f. Levi. *Hieroſ. Maaſar Schens* f. 55. 2. Jacob f. Zebedaei.

πλοίῳ] *Joſ.* B. II. 21. τὰ δὲ ἐπὶ τῆς λίμνης σκάφη πάντα συναθροίσας, σ. δὲ καὶ λ. εὑρέθη, καὶ ναῦται δ. οὐ πλείους ἦσαν ἐν ἑκάστῳ.

καταρτίζοντας τὰ δίκτυα] Sarcientes retia. Dicitur etiam de iis qui membra luxata in artus reponunt, *Galen.* καταρτισμὸς, ἡ μεταγωγὴ ὀστῶν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν τόπου εἰς τὸν κατὰ φύσιν. *Paul. Ægineta.* . . ἐπὶ δὲ τῆς ἄρτι γινομένης κυφώσεως ἀπὸ στόματος, μόνος ὁ τῦ Ἱπποκράτους ἀρέσκει καταρτισμὸς. *Plut.* Cat. Min. p. 791. E. ὑμέτερον, εἶπεν, ἔργον οἰδέντα μαλάξαι καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. Qui naves reficiunt. *Polyb.* I. p. 41. τὰς αἰχμαλώτους ναῦς καταρτίσαντες ἀπήγοντο. & III. p. 341. κατηρτικὼς ἐν τῇ παραχειμασίᾳ τὰς ὑπὸ τ' ἀδελφῇ καταλειφθείσας λ. ναῦς. V. 101. καταρτίσας ιβ. ναῦς. 2. τῶν Μακεδόνων ἤδη ταῖς εἰρεσίαις κατηρτισμένων. *Herodot.* V. 28. ἡ Μίλητος —— νοσοῦσα ἐς τὰ μάλιστα σάσι μέχρι οὗ μὲν οἱ Πάριοι κατηρτίσαντο. τότε γὰρ καταρτισῆρας ἐκ πάντων τῶν ἑλλήνων εἵλοντο οἱ Μιλήσιοι. κατήλλαξαν δὲ σφέας ὧδε Πάριοι. *Plut.* Marcell. p. 303. B. φάσιν εὖρον τῆς βελῆς τὸν δῆμον Ἀννιβίζοντα μεταχειρίσασθαι καὶ καταρτίσαι μὴ δυναμένης. *Herodot.* V. 106. νῦν ὦν ὡς τάχος μοι ἄφες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην ἵνα τοι κεῖνά τε πάντα καταρτίσω ἐς τοὺτῶν.

23. διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς] Synagoga *Philoni* σεμνεῖον vocatur de Vit. Contempl. T. II. p. 476, 23. τὸ δὲ κοινὸν τῦτο σεμνεῖον, εἰς ὃ ταῖς ἑβδόμαις συνέρχονται, διπλᾶς ἕδρας περίβολος, ὁ μὲν εἰς ἀνδρῶνα, ὁ δὲ εἰς γυναικωνῖτιν ἀποκριθεὶς. Auguſto Imp. σαββατεῖον, *Joſ.* A. XVI. 6. 2. ἐὰν δέ τις φωραθῇ κλέπτων τὰς ἱερὰς βίβλους αὐτῶν, ἢ τὰ ἱερὰ χρήματα ἔκ τε σαββατείου, ἔκ τε ἀνδρῶνος, εἶναι αὐτὸν ἱερόσυλον. In V. T. nulla fit Synagogarum mentio: unde colligitur, poſt reditum demum ex Babylonica captivitate aedificari coepiſſe. Magno autem fuerunt numero tum in Palaeſtina, tum alibi. Antiochiae Judaei habuerunt Synagogam *Joſ.* B. VII. 3. 2. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν [Antiochum Epiphanem intelligit] τὴν βασιλείαν παραλαβόντες, τῶν ἀναθημάτων ὅσα χαλκᾶ πεποίηντο πάντα τοῖς ἐν ἀντιοχείᾳ Ἰουδαίοις ἀπέδοσαν, εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν ἀναθέντες. *Berachoth* 8. dicunt, Tiberiade XII. Synagogas fuiſſe, Hieroſolymis vero CCCCLX. vel CCCCLXXX. vel CCCXCIV. *Hieroſ. Chetub.* f. 35. 3. *Babyl.* f. 105. 1. *Megilla* f. 73. 4. inter quas Alexandrinorum & Tarſenſium Synagoga. Docent porro, Synagogas ubique extruendas & extructas fuiſſe: dein diſtinguunt 1. Urbes jam munitas inde a tempore Joſuae. כרכין המוקפין חומה quarum prima erat dignitas. 2. Oppida עירות גדלות, *Megilla* I. 3. quaenam eſt urbs magna? in qua fuerint decem בטלנין; ſi ſint pauciores, vicus eſt. 3. Villas כפרים Vox illa בטלנין & Judaeis & Chriſtianis eruditis crucem fixit, omnia autem plana erunt, ſi levi tranſpoſitione legamus ברבטין i. e. βελευτὰς, qui Latinis Decuriones vocantur ut *Marc.* XV. 43. *Sanhedrin* I. 6. Quot incolas urbis eſſe oportet, ut Synedrio [parvo XXIII. Virorum] digna ſit? CXX. R. Nehemias dixit: CCXXX. ut numero decurionum reſpondeat. *Gemara.* f. 17. 1. V. *Lighf.* in Act. I. *Megilla.* III. 1. Incolae oppidi, ſi Synagogam vendiderint &c. *Gemara* ad l. f. 26. 1. Dixit R. Samuel f. Nachmani, R. Jonathan dixiſſe: Non tradiderunt niſi de Synagoga villarum, at Synagogam urbium, quandoquidem ad illam ex univerſo terrarum orbe frequentant, non poſſunt vendere, quoniam publica eſt. IV. 3. non conveniunt ad benedicendum in nomine Dei pauciores quam X. Conveniebant autem in Synagogis ad Legem legendam ter ſingulis hebdomadibus, die ſecundo, quinto & ſeptimo, praeter tempora feſtorum & jejuniorum ſolennium: quolibet autem die mane, & veſperi ad preces. Recitant autem XVIII. preces, legunt poſtea *Deut.* VI. 4——9. & XI. 13——20. cui Sectionem majorem tum ex Lege tum e Prophetis addunt. Sequitur interpretatio eorum, quae lecta erant, & exhortatio ad plebem. Notandum autem, Lectionis, interpretationis aut admonitionis officio non ſemper certos & ad id conſtitutos homines fuiſſe functos. *Megilla.* IV. 6. Minorennis legit in lege & interpretatur. — Coecus dividit Audi, & interpretatur, & II. 4. Omnes legitimi ſunt ad legendum Megillam, excepto ſurdo, ſtulto ac minorenne. R. Juda minorennem dicit eſſe legitimum. *Gemara* in l. f. 23. Tradiderunt Magiſtri: quilibet aſcendere poteſt, ad numerum ſeptenarium, etiam femina, aut minorennis. Veruntamen dixerunt ſapientes: mulier ne legat in lege, propter honorem Eccleſiae. Hinc intelligimus, Chriſtum & Paulum jure communi & poteſtate, a Praefectis Synagogae cuilibet, quem idoneum judicabant, promiſcue concedi ſolita, uſos fuiſſe, cum in Synagogis & legerent & praedicarent *Luc.* IV. 16. 21. *Actor.* XIII. 14. 15. 16. Qui mos apud Chriſtianos & hodie in Eccleſia Graeca obtinet, & olim obtinuit. Conſtitut.

Clem.

γωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν
24 νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν
Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ
βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς·
καὶ

ποικίλαις νόσοις] comma his vocibus postponunt 16. 34. 35. 36. 38. 39. 72. Evang. 2. 15. Versio *Sax.* & *Syr.*
καὶ βασάνοις] —— E a prima manu. 2. 27.
καὶ δαιμονιζομένους] — M. 12. 61. Theophyl.
δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους] σεληνιαζομένους καὶ δαιμονιζομένους 80.
συνεχομένους] —— Evang. 17.
καὶ σεληνιαζομένους] — 30.

Clem. VIII. 32. ὁ διδάσκων, εἰ καὶ λαϊκὸς ἦ, ἔμπειρος δὲ τῆ λόγε καὶ τὸν τρόπον σεμνὸς, διδασκέτω. *Euseb.* H. E. VI. 19. de *Origene.* ἐν καισαρείᾳ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, ἔνθα καὶ διαλέγεσθαι, τάχιστε θείας ἑρμηνεύειν γραφὰς ἐπὶ τῆ κοινῆ τῆς ἐκκλησίας οἱ τῆδε ἐπίσκοποι, καίτοι τῆς τῆ πρεσβυτερίε χειροτονίας ἐδέπω τετυχηκότα, αὐτὸν ἠξίεν. ὅ καὶ αὐτὸ γένοιτ' ἂν ἔκδηλον, ἀφ' ὧν περὶ τότε Δημητρίῳ γράφοντες ἀλέξανδρος ὁ Ιεροσολύμων ἐπίσκοπος, καὶ θεόκτιστος ὁ καισαρίας, ὧδε πως ἀπολογῶνται. Προσέθηκε δὲ τοῖς γράμμασιν, ὅτι τοῦτο ἐδέποτε ἠκέσθη, οὐδὲ νῦν γεγένηται, τὸ παρόντων ἐπισκόπων λαϊκὰς ὁμιλεῖν, οὐκ οἶδ' ὅπως προφανῶς οὐκ ἀληθῆ λέγων. ὅπε γὰρ εὑρίσκονται οἱ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ὠφελεῖν τὰς ἀδελφοὺς, καὶ παρακαλῶνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, ὥσπερ ἐν Λαράνδοις ἔυελπις ὑπὸ Νέωνος, καὶ ἐν Ἰκονίῳ Παυλῖνος ὑπὸ κέλσε, καὶ ἐν Συνάδοις Θεόδωρος ὑπὸ ἀττικῆ τῶν μακάρων ἀδελφῶν. εἰκὸς δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦτο γενέσθαι. Conf. 1. *Cor.* XIV. 29.

διδάσκων] V. 2. VII. 28. 29. &c. Potuisset Christus tanquam Legislator & Dominus imperare subditis, & jubere: maluit autem docere, & suadere. *Galen.* de rat. medend. 2. καὶ μὴν ἐκεῖνοι μὲν, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, πείθειν γῶν καὶ διδάσκειν τὲς ἀκροάτας, ἃ βιάζεσθαι καὶ προσάττειν ἐπιχειρῶσι· ἔτοι δ' ἄν, ὡς τύραννοι, κελεύσει μὴ ζητεῖν τῆς ἐνεργείας τὴν αἰτίαν. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν καὶ Διονύσιον, καὶ Φάλαριν, καὶ τὲς ἄλλες τυράννες διὰ τῆτο μισῶμεν, ὅτι κελεύσει καὶ προσάττεσιν, ἃ πείθσει καὶ διδάσκεσι, ὡς Σόλων καὶ Δράκων, καὶ Λυκῆργος —— Πάντα ἔν ὡς τύραννοι προσάττεσθε, χρῆσθαι δ' ἀποδείξεσιν οὐδ' αὐτοὶ βέλεσθε —— ἅπαντας πάλιν τὲς νῦν εἰρημένες μοι φιλοσόφες τε καὶ ἰατρὲς, ἃ προσάττοντας μὰ Δι' ὡς ἔτοι, δίκην τυράννων, ἀλλ' ἀποδεικνύοντας παρέξοντσι.

διδάσκων —— καὶ κηρύσσων] junguntur 1. *Tim.* II. 7. 2. *Tim.* I. 11.

τὸ εὐαγγελιον] *Lucian* Asino 26, ἐυαγγέλιον αὐτοῖς ἐμοῦ διοικησαμένου. *Appianus* B. C. IV. 968. τὸ Ἀντωνίῳ εὐαγγέλιον διαφέροντες de morte Ciceronis.

μαλακίαν] *Theoph.* Char. 13. μαλακιζόμενον —— τὸν κακῶς ἔχοντα. *Hesych.* μαλακία νόσος. *Lucian* D. Deor. IX. 1. ἀλλὰ μαλακῶς ἔχει αὐτὸς & 2. μαλακῶς ἀπὸ τῶν ὠδίνων ἔχει. *Eustath.* in Od. θ. p. 305. 30. εἰ καὶ κατ' ἄλλον λόγον μαλακῶς ἔχειν λέγεται καὶ ὁ νοσεῖν ἐναρξάμενος *Plin.* H. N. XXVIII. 7. in malacia stomachi. XXIII. 6. gravidarum malaciae. *Arrian.* Exp. Al. M. VII. 12. μαλακῶς τὸ σῶμα ἔχοντα *Deut.* XXVIII. 61.

24. ἀκοὴ] *Æneid.* IV. 173. it fama per urbes. *Caesar* de B. G. VII. 42. ut levem auditionem habent pro re comperta. De alio Jesu legimus *Jos.* VI. 27. καὶ ἦν κύριος μετὰ Ἰησῦ, καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτῆ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν IX. 9. 1. *Reg.* X. 1. infr. XIV. 1. *Esth.* IX. 4. *Suid.* ἀκοὴ ἔστι καὶ ἡ φήμη, *Hesych.* ἀκοὴ φήμη. *Corn. Nep.* Annib. 9. exisse famam. *Eurip.* Phoeniss. 826. βάρβαρον ὡς ἀκοὰν ἐδάκην. *Schol.* ἀκοὴ λέγεται ἐνταῦθα τὸ ἀκκόμενον.

τὲς κακῶς ἔχοντας] *Galen.* de Compos. Medic. per. gen. 1. ἔτως ἔσχε κακῶς, ὡς κινδυνεῦσαι μὲν ἀποσαπῆναι τὸ δηχθὲν μόριον ὅλον. *Arrian.* Exp. Al. VII. 14. ὅτι κακῶς ἔχει & VI. 10. καίπερ κακῶς ἔχων. *Theophrast.* Charact. XIII. ἐυτρεπίσαι τὸν κακῶς ἔχοντα. *Ælian.* H. A. II. 34. ὠδυνᾶτο καὶ ἑαυτῷ κακῶς εἶχε.

βασάνοις] *Ammon.* βάσανος ἥτε δοκιμασία, καὶ ἡ τῶν πληγῶν & Δήμιος μὲν γάρ ἐσιν ὁ ἀναιρῶν τὲς καταδίκες, δημόκοινος δὲ ὁ βασανίζων *Dio Chrys.* XXX. p. 302. C. ἐν δὲ ταῖς νόσοις ἐνίοτε παρατείνεσι, καὶ πάνυ πολὺν χρόνον. Τοιαῖσδε μὲν δὴ, καὶ τοσαῖς δὲ βασάνοις ξυνεχομένες τὲς ἀνθρώπες —— μένειν *Suidas.* τὸ βασανίζειν οὐ τὸ αἰκίζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι καὶ μαστιγῶν σημαίνει παρὰ τοῖς ἀττικοῖς, ἀλλὰ τὸ χωρὶς πληγῶν ἀνακρίνειν καὶ ἐλέγχειν τ' ἀληθὲς διὰ λόγων. *Aristoph.* Ran. 628. 642. *Demosth.* in Pantaenet. *Lysias,* Antiphon de caede Herodis. *Etymol.* βάσανος —— ἀπὸ τῆς βασάνε τῆς χρυσοχοϊκῆς λίθου, ἐφ' ᾗ δοκιμάζεται ὁ χρυσὸς, καὶ τε ὄβρυζος κἀντε κίβδηλος ἦ. Βασανίζειν οὐ τὸ αἰκίζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ἀλλὰ τὸ ἀνακρίνειν, καὶ δοκιμάζειν, καὶ ἐλέγχειν τ' ἀληθὲς διὰ λόγων —— οὕτω πάντες κέχρηνται οἱ ἀξιολόγοι. ἐκ τοῦ ῥητορικοῦ. *Thomas.* τὸ βασανίζειν ἐπὶ δοκιμασίας λαμβάνεται, καὶ τῆς διὰ λόγε καὶ τῆς διὰ τιμωρητικῶν ὀργάνων. μὴ λέγε ἔν, βεβασάνισαι ὑπὸ νόσε, ἀλλ' ἐξήτασαι. *Lucian.* Soloec. 6. ἑτέρε δὲ εἰπόντος βασανίζεσθαι, ἐπὶ τῷ ἔφη ἤ τι βελομένε τῆ βασανίζοντος. *Plut.* Demetr. p. 896. C. οὕτω δὲ ἡμᾶς βασανίσας δίκην ὑφέξει. Cruciatus, tormina; ubi vero de sideratis qui dolore carent dicitur inf. VIII. 6. intelligitur misera corporis constitutio.

νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένες] *Artemid.* III. 47. περὶ ψώρας καὶ λέπρας —— εἰ τῶν οἰκείων τινα ἴδοι τοιῆτο συνεχόμενον πάθει *Plat.* Gorgia p. 327. A. 343. B. εἰ μέν τις μεγάλοις καὶ ἀνιάτοις νοσήμασι κατὰ τὸ σῶμα συνεχόμενος. de Legg. IV. νοσήματι ξυνεχομένην [ψυχὴν] & IX. τέτων δὴ τις ἂν ἴσως πράξειε τί μανείς, ἢ ὑγρᾷ ὑπερμέτρῳ ξυνεχόμενος. *Sextus Empir.* a. Eth. 152. ἢ γὰρ μικρός τις ὁ πόνος ἔσιν, καθάπερ ὁ καθ' ἑκάσην ἡμέραν ἐγγινόμενος ἡμῖν λιμὸς ἢ δίψος ἢ ψύχος ἢ θάλπος, ἤτι τῶν παραπλησίων. ἢ τἐναντίον σφοδρότατος καὶ ἀκρότατος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνηκέστοις συνεχομένων βασάνοις, δι' ὧν πολλάκις οἱ ἰατροὶ ἀναδύνες πορίζουσι δυνάμεις, πρὸς τὸ βραχεῖαν τινα ἀναστροφὴν εἰς βοήθειαν. ἢ μίσος. *Themist.* XXI. p. 245. καταγελῶ τῶν ταύτῃ νόσῳ συνεχομένων. *Isocr.* συνέχεσθαι κακοῖς *Plato.* συνείχοντο δεσμοῖς *Herodot.* VI. 12. τῇ παρέσῃ [δουλιῇ] συνέχεσθαι. *Plut.* τὸ βαρβαρικὸν, ᾧ συνείχοντο αἱ πολεῖσαι γυναῖκες. *Arrian.* Exp. Al. VI. 24. δίψει ἀπαύςῳ συνεχόμενοι *Luc.* IV. 38. *Act.* XXVIII. 8.

Cum hodie de daemoniacis & lunaticis multum disputetur, visum est in eam rem paullo accuratius inquirere. Tota res autem ad duas quaestiones commode reduci potest, quarum altera ad Medicinam, ad Grammaticam altera spectat, prior est, quinam homines intelligantur, posterior quaenam ejus appellationis sit ratio. Existimo igitur per daemoniacos & lunaticos intelligi homines certo quodam morbo sive vitio corporis labo-

ran-

rantes. Non equidem ignoro, ab aliis ſtatui, meras fuiſſe praeſtigias & faſcinationem diaboli, qui vel hanc vel illam corporis partem obſidendo impedierit, quominus munere ſuo aut fungi aut recte fungi poſſet, integra tamen & illaeſa manente illa parte; haec *J. Gerhardi* ſententia eſt, qui Harm. Evang. T. 1. p. 596. Probo itaque, inquit, illorum ſententiam qui exiſtimant, organa viſus, & diſpoſitionem linguae, ut & organa auditus, ſine omni naturali vitio, integra, ſana & illaeſa in hoc homine fuiſſe. Et daemonium illud ideo vocari mutum, quod ſua obſeſſione effeciſſet illum miſerum hominem mutum ſurdum & coecum, cum quidem in organis horum ſenſuum nihil vel eſſet vel appareret vitii. Quo minus tamen in hanc ſententiam concedam, obſtant ſequentia 1. Daemoniaci diſerte muti, ſurdi & coeci vocantur *Matth.* XII. 22. *Marc.* IX. 25. *Luc.* XI. 14. neque cauſſa ulla idonea afferri poteſt, cur non ſimpliciter vere mutos, ſurdos & coecos intelligamus, h. e. quorum organis aliquod vitium inhaeſerit; alii vero daemoniaci ita deſcribuntur *Matth.* VIII. XVII. & parell. ut manifeſta maniae aut epilepſiae ſigna atque Symptomata in illis nemo non agnoſcere poſſit. 2. Dicuntur a Chriſto ſanati fuiſſe *Matth.* XV. 28. XVII. 16. *Luc.* IX. 42. VIII. 2. qui autem vere ſanatur, illum prius vere in morbo fuiſſe neceſſe eſt. Alius daemoniacus dicitur poſt curationem ſanae mentis fuiſſe *Marc.* V. 15. *Luc.* VIII. 35. Unde jure colligitur, prius illum inſania, quae morbus eſt, laboraſſe. 3. Daemoniaci ſolent aegrotis jungi, iisque annumerari, non h. l. ſolum, verum etiam *Luc.* XIII. 32. *Jo.* X. 20. 21. *Matth.* VIII. 16. X. 1. 8. *Marc.* I. 34. III. 15. VI. 13. XVI. 17. 18. *Luc.* IV. 40. 41. IX. 1. VII. 21. VIII. 2. *Act.* VIII. 7. junguntur autem, quae ſunt de genere eodem, ita ut phraſis altera per alteram ſit interpretanda. 4. *Matth.* XI. 5. *Luc.* VII. 22. ubi plura aegrorum a Chriſto curatorum genera recenſentur, nulla fit daemoniacorum mentio, qui nullo modo videntur praetermitti debuiſſe, ſi alterius plane generis fuiſſent. 5. *Fl. Joſephus* & Medicorum libri, *Gittin.* f. 67. 2. teſtantur daemoniacis medicamenta ex radicibus, lapidibus, herbis compoſita data profuiſſe; intelligimus autem medicamento vitium corporis corrigi tollique: at quomodo in ſpiritum agant, aut ad praeſtigias pellendas utiliter adhiberi poſſint, nemo intelliget. 6. Sententia, quam impugnamus, auget potentiam diaboli, potentiam vero Chriſti minuit; multo enim majus eſt & mirabilius, facere ut qui revera coecus non ſit, caecus eſſe omnibus videatur, quam revera hominem excaecare: contra veram caecitatem aut ſurditatem ſanare, majus eſt, quam eam, quae nonniſi opinionе caeciras aut ſurditas erat, curare. 7. *Bechoroth.* VII. 5. *Epilepticus*, in quem inciderit ſpiritus melancholiae. 1. *Sam.* XVI. 14. —— 23. & interpretes. *Tobiae* III. 8. VI. 17. VIII. 3. *Joſ.* A. VI. 8. 2. τὸν Σάουλον δὲ περιήρχετο πάθη τινὰ καὶ δαιμόνια πνιγμὸς αὐτῷ καὶ σφυγάλας ἐπιφέροντα, ὡς τοὺς ἰατροὺς ἄλλην μὲν αὐτῷ θεραπείαν μὴ ἐπινοεῖν· εἰ δέ τις ἐξεύροι δυνάμενος καὶ ψάλλειν ἐπὶ κινύρᾳ, τοῦτον ἐκέλευσαν ζητήσαντας, ὁπότ' ἂν αὐτῷ προσίοι τὰ δαιμόνια καὶ ταράττοι, ποιεῖν ὑπὲρ κεφαλῆς ᾄδοντα ψάλλειν καὶ τὰς ὕμνους ἐπιλέγειν —— ἐλθόντος δὲ ἥσθη, ἐξήδετο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν δαιμόνων ταραχὴν, ὁπότε αὐτῷ ταῦτα προσέλθοι, μόνος ἰατρὸς ἦν λέγων τε τὰς ὕμνους, καὶ ψάλλων ἐν τῇ κινύρᾳ, καὶ ποιῶν ἑαυτοῦ γίνεσθαι τὸν Σάουλον. *Polyb.* Exc. XXXI. de Antiocho. ἐξέλιπε τὸν βίον δαιμονήσας, ὡς ἔνιοι φασὶν, ſine dubio mortuus eſt ex morbo, non ex faſcinatione. *Plut.* Theſ. p. 6. C. ὅτε Μίνως πολλὰ κακὰ πολεμῶν ἐργάζετο τὴς ἀνθρώπους, καὶ τὸ δαιμόνιον ἔφθειρε τὴν χώραν, ἀφορία τε γὰρ καὶ νόσος ἐπέσκηψε πολλὴ, καὶ ἀνέδυσαν οἱ ποταμοὶ, καὶ τοῦ θεοῦ προσάξαντος ἱλασαμένοις τὸν Μίνω καὶ διαλλαγεῖσι —— τῶν κακῶν ἔσεσθαι παύλαν. *Joſ.* A. VI. 11. 2. τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τῶν δαιμονίων ἐγκαθιζομένων τὰ μὲν ἐξέβαλεν, εἰρήνην δὲ ἀπ' αὐτῶν τῇ ψυχῇ σε παρέσχεν VIII. 2. 5. de Salomone. παρέσχε δ' αὐτῷ μαθεῖν ὁ θεὸς καὶ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων τέχνην εἰς ὠφέλειαν καὶ θεραπείαν τοῖς ἀνθρώποις. ἐπῳδάς τε συνταξάμενος, αἷς παρηγορεῖται τὰ νοσήματα, καὶ τρόπους ἐξορκώσεων κατέλειπεν, οἷς ἐνδέμενα τὰ δαιμόνια ὡς μηκέτ' ἐπανελθεῖν ἐκδιώκουσι καὶ ἔστι μέχρι νῦν παρ' ἡμῖν θεραπεία πλεῖστον ἰσχύει. Ἱστόρησα γάρ τινα ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανῷ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτῷ, καὶ χιλιάρχων, καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τὸν ὑπὸ τῶν δαιμονίων λαμβανομένους ἀπολύοντα τρόπον. Ὁ δὲ τῆς θεραπείας τρόπος τοιοῦτος ἦν. Προσφέρων ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονιζομένου τὸν δακτύλιον, ἔχοντα ὑπὸ τῇ σφραγίδι ῥίζαν, ἐξ ὧν ὑπέδειξε σολομών, ἔπειτα ἐξέλκων ὀσφραινομένου διὰ τῶν μυκτήρων τὸ δαιμόνιον. καὶ πεσόντος εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου μηκέτ' εἰς αὐτὸν ἐπανελθεῖν ὥρκου, σολομῶνός τε μεμνημένος καὶ τὰς ἐπῳδὰς, ἃς συνέθηκεν ἐκεῖνος, ἐπιλέγων. Βουλόμενος δὲ πεῖσαι καὶ παρασῆσαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁ ἐλέαζαρος, ὅτι ταύτην ἔχει ἰσχὺν, ἐτίθει μικρὸν ἔμπροσθεν ἤτοι ποτήριον πλῆρες ὕδατος ἢ ποδονιπτῆρα· καὶ τῷ δαιμονίῳ προσέταττεν ἐξιόντι τὸν ἄνθρωπον ταῦτ' ἀπατρέψαι, καὶ παρασχεῖν ἐπιγνῶναι τοῖς ὁρῶσιν, ὅτι καταλέλοιπε τὸν ἄνθρωπον. γινομένης δὲ τούτου σαφοῦς ἡ σολομῶνος καθίστατο σύνεσις καὶ σοφία. de B. VII. 6. 3. de Machaerunte τῆς φάραγγος δὲ τῆς κατὰ τὸν ἄρκτον περιεχούσης τὴν πόλιν Βαάρας ὀνομάζεται τις τόπος, φύσει τε ῥίζαν ὁμωνύμως λεγομένην αὐτῷ —— ἔστι δὲ —— διὰ μίαν ἰσχὺν περισπούδαστος. τὰ γὰρ καλούμενα δαιμόνια, ταῦτα δὲ πονηρῶν ἐστιν ἀνθρώπων πνεύματα, τοῖς ζῶσιν ἐνδυόμενα καὶ κτείνοντα τοὺς βοηθείας μὴ τυγχάνοντας, αὕτη ταχέως ἐξελαύνει, κἂν προσενεχθῇ μόνον τοῖς νοσοῦσι. *Tertullian.* Apol. 22. corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos caſus acerbos. *Auguſtin.* de Gen. ad lit. XII. 17. forte revera phreneticus erat, ſed propter iſta daemonium pati PUTABATUR. *Martin. Bucerus* in Matth. IX. Hic locus eſſet de Daemonum natura virtute & operibus diſſerendi, ſi ſcripturae fuſius atque luculentius de his tradidiſſent. Cum autem ſcriptura nihil non luculentiſſime & fuſiſſime doceat, quod nos ut Deo gratos ita ſalvos reddere poſſit —— neceſſe eſt exploratiorem de Daemonibus cognitionem ad noſtram ſalutem gloriamque Dei in nobis illuſtrandam nihil referre —— Primum igitur monendi videmur, ne de his aut ſimilibus locis curioſius perveſtigemus, quando inde non apparet, quo meliores reddamur. Etenim ſic mihi videtur res habere —— Exiſtimo ergo, quicquid menti aut corpori accidit adverſi, id eſſe immiſſionem per angelos malos, & miniſterio immitti daemonum vel ſatanae. In vulgaribus autem morbis ac malis vulgaria item habere nomina: ea autem quae inſolentiora ſunt, & hominis naturam videntur excedere, ut inſaniae morbi atraeque bilis agitationes, Daemonibus fere attribui, & daemonia vocari. —— Lunaticum ſiquidem morbum daemonium appellatum in Matthaeo legimus infra XVII. Nam patrem lunatici ita dixiſſe domino narrant: Domine, miſerere filii mei, quia lunaticus eſt, & mox memorat expulſum a puero daemonium. Quo ſatis ſignificatur, morbi ejus daemonem fuiſſe auctorem, *vere* tamen fuiſſe juxta & lunaticum & daemoniacum. —— Morbi igitur, quorum cauſae proximae patent, ab illis fere,

aut

aut etiam locis, quae afficiunt, aut certe aliunde nomina accipiunt: quorum autem cauſae proximae non ita patent, & habent effectus paulo violentiores, ut Melancholiae maniaeve ſpecies, ii ſemper fere daemonibus adſcribuntur, & laborantes illis Daemoniaci vocantur. Ii vero morbi, qui ad hos proxime accedunt, ut ſacer comitialiſve, ſideralis aut lunaticus morbus, nunc a daemonibus nunc ab accidentibus vel cauſis appellationem accipiunt. vid. *Hammond.* in Matth. XVII. 15. Jo. VII. 20.

8. Si caecitas daemoniaci tantum ab impedimento externo a daemone objecto fuiſſet orta, potuiſſet idem daemon impedimento amoto caecis viſum pro lubitu reſtituere. Hoc autem facere non potuit Jo. X. 21. *Num daemonium poteſt oculos coecorum aperire?*

Secundo loco quaeritur quaenam fuerit ratio, cur homines, certo quodam morbo laborantes, daemoniaci & lunatici appellarentur. De lunaticis quidem non magna eſt diſceptatio, ſatis enim convenit inter eruditos, ex vulgi opinione hoc nomen fuiſſe ſortitos. *Chemnitius* in l. Videtur tamen, inquit, non incommodum eſſe, ſi ita diſtinguantur vocabula, ut daemoniaci ſint, qui a diabolo correpti exagitantur, Lunatici vero ſint, qui mente moti furore corripiuntur, cujus cauſa ſit non obſeſſio Diaboli, ſed perturbatio humorum in cerebro, qui pro ratione Lunae PUTANTUR plus vel minus moveri". At de Daemoniacis plurimi contendunt, hoc nomen illis ideo fuiſſe impoſitum, quod Diabolus ejus morbi vel mali, quo afficiebantur, cauſſa eſſet vel proxima vel remota. Sententiam eorum, qui diabolum cauſſam remotam morbi illius ſtatuunt, ita exponit *Gerhardus* l. c. Illud quidam ita interpretantur, quia in principio creationis natura humana a Deo non eſt ita formata, ut eſſet caeca, muta, ſurda, ſed per peccatum hae & aliae depravationes a Diabolo in naturam humanam juſto Dei judicio invectae ſunt: ideo evangeliſtas ita loqui, ut oſtendant eſſe morſus diaboli„. Et mortem quidem morbosque ex peccato Adami & deceptione diaboli in genus humanum profluxiſſe nemo negat: id vero nondum explicat, cur certi quidam morbi potius quam alii omnes ad diabolum referantur. Alii ergo diabolum morborum, quibus Daemoniaci laborabant, cauſſam proximam fecerunt, dixeruntque illum corporibus humanis unum aut plures angelos malos immiſiſſe, qui anima quaſi ſede deturbata & vinculis conſtricta, tum motus omnes & ſingulos linguae, manuum pedumque, qui voluntarii eſſe ſolent, imperaverint, aut cohibuerint, tum etiam alios motus nervorum convulſione civerint. Haec vero ſententia multis magnisque difficultatibus premitur. 1. quia nec probatur, nec probari poteſt. Scriptura daemoniorum numero multitudinis facit mentionem, de diabolo, qui unus eſt, in daemoniacorum hiſtoria ne verbum quidem. Neque usquam dicitur, diabolum corpora daemoniacorum in poteſtate habere, & *poſſidere*, quod juniorum Interpretum vocabulum eſt. Denique non ſatis videntur ſibi conſtare, dum contendunt diabolum non poſſe dici ejici aut expelli niſi prius corpora hominum poſſediſſet atque habitaſſet, alibi vero Judam proditorem, in quem diabolus intraſſe legitur, a Diabolo poſſeſſum fuiſſe, cum indignatione rejiciunt. *Calvinus* in *Jo.* XIII. 27. Nimis vero inſulſe delirant, qui diabolum fingunt eſſentialiter, ut loquuntur, Judam intraſſe. & in *Luc.* XXII. 3. porro quaerere, an ſubſtantialiter ſatanas in Judam intraverit, frivola ſpeculatio eſt. Preces Judaeorum initio hebdomadis apud *Buxtorf.* Synagog p. 343. Ego adjuro te Poſeach, princeps oblivionis, ut auferas a me cor obeſum & ſtolidum, illudque abjicias in montes altos in nomine ſancto Ariman, Anſaſiel & Paſhiel. 2. Dixi hanc ſententiam probari non poſſe: unde enim probaretur? an ex confeſſione ipſorum daemoniacorum? *Matth.* VIII. iſtud vero ipſum medici inter ſigna inſaniae ponunt, *P. Ægineta* III. 14. de melancholia & inſania. Τινὲς δὲ καὶ δοκοῦσιν ὑπὸ τῶν μειζόνων ἐφορᾶσθαι [ἐφορμᾶσθαι] δυνάμεων· καὶ προλέγειν τὰ ἐσόμενα, καθάπερ ἐνθεάζοντες, οὓς καὶ ἐνθεαστικοὺς ὀνομάζουσιν. *Sext. Empiric.* Ὑποτ. I. 14. οἱ μὲν φρενιτίζοντες καὶ θεοφορούμενοι δαιμόνων ἀκούειν δοκοῦσιν, ἡμεῖς δὲ οὐ. teſtimonium certe hominis ὁ σωφρονοῦντος non eſt magni ponderis. An attentus ſpectator ex circumſtantiis & ſignis id potuit conjicere? Nec hoc dici poteſt, cum idem effectus ex cauſſis diverſiſimis oriatur; poteſt quis v. gr. caecus fieri intemperantia, vulnere accepto, aëris inclementia, poteſt etiam luminibus orbari a Deo aut a malo genio; & qui excaecatur a diabolo, non magis aut minus caecus eſt, neque aut facilius aut difficilius ſanabitur eo, cujus caecitas a cauſſis naturalibus orta eſt: quomodo ergo vel curioſiſſimus ſpectator veram ſed latentem mali cauſſam ita indagabit, ut caecitatem a diabolo ortam ab omni alia, citra periculum erroris, certo dignoſcat? Si hodie tales homines videremus, illos ſimpliciter mutos, ſurdos, caecos, epilepticos, furioſos vocaremus, neque de diabolo omnino cogitaremus. An Chriſtus e coelo deſcendit, ut nobis hoc arcanum diceret? Atqui nihil noſtra intererat hoc ſcire, quod nec ad ſalutem aeternam, neque ad hujus vitae felicitatem quicquam faceret. Qui autem haec temere & ſine probatione credit, quo jure condemnabit furem aut latronem habentem excuſationem, ſe neque ſciente neque volente factum eſſe quicquam, ſed diabolum callidis artibus corpus ſuum in vaſiſſe, atque membrorum miniſterio abuſum fuiſſe? quod ſummam confuſionem pareret, omnemque teſtimoniorum certitudinem ipſamque ſenſuum evidentiam eluderet.

3. non immerito etiam quaeritur ab illis, qui diabolo haec adſcribunt, qui factum ut eo praecipue tempore, quo Chriſtus apparuit, Diabolus tantam in hominum corpora haberet poteſtatem, quantam nec hodie exercet, nec ab eo tempore ullibi exercuiſſe fide dignis teſtibus demonſtratur? Quod enim quidam reſpondent, Dei permiſſu id tunc contigiſſe, ut Chriſtus eo ampliorem ſanandi haberet occaſionem atque materiam; vix ſerio & conſiderate dictum videtur. Novimus quidem Agyrtas ſolere veneni poculum bibere, aut gladio ſe vulnerare, ut theriacae ſuae praeſtantiam, efficaciam atque uſum in ſanando, praeſenti documento probent: Si vero aliis poculum propinare aut alium gladio vulnerare vellent, jure omnes detrectarent, & tum malo tum remedio carere mallent. Neutrum autem horum ſapiens & bonus medicus unquam faciet. *Seneca* de Benef. VI. 26. nequitia eſt, ut extrahas, mergere, evertere, ut ſuſcites: ut emittas, includere. Non vulneres me malo quam ſanes.

4. Totum iſtud de malo angelo imo de malorum angelorum collegio ſedem animae in corpore humano occupante ejusque munere fungente, tam eſt a veriſimilitudine alienum, ut periculum ſit, ne, qui haec valde urgent, & ſeſe aliis deridendos praebeant, & totam doctrinam Chriſti ſuſpectam

reddant. Hoc, ni fallor, voluit *Beza*, quando ad *Lucae* VIII. 31. Videndum eſt, inquit, ut in iſtis ſobrie ſapiamus ex Dei verbo, ne pro Dei veritate *aniles fabulas* ſubſtituamus, quales multas Gregorius ille in ſuis Dialogis commemoravit. *Lucian.* Philopſeud. 16. Πάντες ἴσασι τὸν σύριον, τὸν ἐκ τῆς Παλαισύρης, τὸν ἐπὶ τέτων σοφιςὴν, ὅσας παραλαβὼν καταπίπτοντας πρὸς τὴν σελήνην, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ διαστρέφοντας, καὶ ἀφρῷ πιμπλαμένες τὸ σόμα, ὅμως ἀνίστησι καὶ ἀποπέμπει ἀρτίως ἐπὶ μισθῷ μεγάλῳ ἀπαλλάξας τῶν δεινῶν. Ἐπειδὰν γὰρ ἐπισῇ κειμένοις, καὶ ἔρηται, ὅθεν εἰσεληλύθασιν εἰς τὸ σῶμα, ὁ μὲν νοσῶν αὐτὸς σιωπᾷ, ὁ δαίμων δὲ ἀποκρίνεται ἑλληνίζων ἢ βαρβαρίζων ἢ ὅθεν ἂν αὐτὸς ᾖ, ὅπως τε καὶ ὅθεν ἐπῆλθεν εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ ὅρκες ἐπάγων. εἰ δὲ μὴ πειςθείη, καὶ ἀπειλῶν ἐξελαύνει τὸν δαίμονα. Ἐγὼ γῶν καὶ εἶδον ἐξιόντα μέλανα καὶ καπνώδη τὴν χροιάν. Veteres quidem qui ex doctrina metempſychoſeos unam animam duo corpora alternis vicibus animare, & modo Caſtorem modo Pollucem agere credebant, etiam δαιμόνια animas humanas eſſe exiſtimarunt; Locum Joſephi de B. ſupra vidimus: idem ſtatuit *Juſtin. M.* Apol. II. οἱ ψυχαῖς ἀποθανόντων λαμβανόμενοι καὶ ῥιπτέμενοι ἄνθρωποι, ἃς δαιμονολήπτες καὶ μαινομένες καλῶμεν. *Eurip.* Alceſt 1140. δαιμόνων τῷ κυρίῳ. σχολ. τῷ τῶν νεκρῶν κυρίῳ. φασι γὰρ τὰς νεκρὰς δαίμονας. Hodie vero exploſa animarum in alia corpora migratione ſupponunt, quod multo eſt incredibilius, nimirum Spiritus malos cum corporibus humanis ita apte conjungi, ut pro lubitu linguae, manibus &c. non ſecus ac anima humana imperare poſſint.

5. qui haec diabolo ejusque miniſtris malis ſpiritibus adſcribunt, de potentia ejus magnifice quidem ſentiunt, at de calliditate ejus non cogitaſſe videntur: videbantur convulſiones membrorum, audiebantur ſermones inepti, quales furioſorum eſſe ſolent; quis dolus latens aut quod conſilium callidum in his deprehendi poſſit, fateor me ignorare. Porro cum dicunt, diabolum homini perpetuum cuſtodem ex ſatellitibus appoſuiſſe, qui oculos illius comprimeret, contineretque ne videre poſſent, imo cum ſtatuunt, illum toti legioni militum ſuorum hominem unum cuſtodiendum tradidiſſe, adeoque eadem catena & hominem & legionem ſuam conſtrinxiſſe, quae hoc unum ageret, quid ſtultius facere poterat? annon unus cuſtos poterat ſufficere? imo annon poterat momento citius vel cerebrum vel oculum hominis laedere, unde, etiam abeunte malo ſpiritu, & morbus & morbi ſymptomata omnia naſcerentur? annon interim ſatellites ſuos ad alia negotia, ad regni ſui fines ampliandos & tuendos, utiliter adhibere poterat? Quid ergo hic deſident, —— ceu caetera nusquam Bella forent, nulli tota morerentur in urbe? 6. Maximum vero momentum ad rem affert, quod medici magno conſenſu & una quaſi voce non ſolum daemoniacos aegrotis annumerant, illisque remedia praeſcribunt, verum etiam diſerte dicunt morbum non a ſpiritu quodam aut daemone fuiſſe immiſſum, & hanc appellationem non rei veritati, verum opinioni vulgi originem debere. Princeps Medicorum *Hippocrates* περὶ τῆς ἱερῆς νόσε prolixe de eo diſſerit. Ἐμοὶ δὲ δοκέεσιν οἱ πρῶτοι τῦτο τὸ νόσημα ἀφιερώσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι, οἷοι καὶ νῦν εἰσι μάγοι καὶ ἀγύρται, καὶ ἀλάζονες, ὁκόσοι δὴ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβεῖς εἶναι, καὶ σοφόν τι εἰδέναι. οὗτοι τοίνυν παραμυθεόμενοι καὶ προβαλλόμενοι τὸ θεῖον τῆς ἀμηχανίης τὸ μὴ ἰσχύειν ὅτι προσφέρεντες ὠφελήσεσιν, ὡς μὴ κατάδηλοι ἔωσιν οὐδὲν ἐπισάμενοι, ἱερὸν ἐνόμισαν τοῦτο τὸ πάθος εἶναι, καὶ λόγες ἐπιλέξαντες ἐπιτηδείες τὴν ἰῆσιν κατεςήσαντο ἐς τὸ ἀσφαλὲς σφισιν ἐωυτοῖσιν, καθαρμοὺς προσφέροντες καὶ ἐπαοιδὰς, λούτρων τε ἀπέχεσθαι κελεύοντες, καὶ ἐδεσμάτων πολλῶν καὶ ἀνεπιτηδείων ἀνθρώποισι νοσέεσιν ἐσθέειν. —— Ταῦτα δὲ πάντα τοῦ θεὸς ἕνεκεν προσιθέασι, ὡς πλέον τε εἰδότες, καὶ ἄλλας προφάσεις προλέγοντες, ὅκως, εἰ μὲν ὑγιὴς γένοιτο, αὐτῶν ἡ δόξα εἴη καὶ ἡ δεξιότης· εἰ δὲ ἀποθάνοι, ἐν ἀσφαλεῖ καθίσαιντο αὐτῶν αἱ ἀπολογίαι, καὶ ἔχοιεν πρόφασιν, ὡς οὐκ αἴτιοι εἰσὶν αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ θεοὶ, οὔτε γὰρ φαγεῖν ἔτε πιεῖν ἔδοσαν φάρμακον οὐδέν. *Galen.* de praenot. 1. ἐν δὲ τῷ περὶ ἱερῆς νόσε καὶ πλείω γέγραπται πρὸς ἔλεγχον τῶν ὁιομένων ὑπὸ θεῶν γίνεσθαι τὰ νοσήματα. μήτ' ἐμὲ ὁιόμενθα τὴν ἐπιληψίαν θεῖον εἶναι νόσημα. *Aret. Cappad.* de Morb. Chron. I. 4. περὶ ἐπιληψίης —— ἀλλὰ καὶ ἄδοξος ἡ συμφορὴ. ΔΟΚΕΕΙ γὰρ τοῖσι ἐς τὴν σελήνην ἀλιτροῖσι ἀφίκνεσθαι ἡ νῦσος, τῦνεκεν ἱερὴν ΚΙΚΛΗΣΚΟΥΣΙ τὴν πάθην, ἄταρ καὶ δι' ἄλλας προφάσιας, ἢ μύγεθος τῦ κακοῦ, ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα, ἢ ἰῆσιος ὐκ ἀνθρωπίης ἀλλὰ θείης. ἢ δαίμονος δόξης εἰς τὸν ἄνθρωπον εἰσόδε, ἢ ξυμπάντων ὁμοῦ, τήνδε ἐκίκλησκον ἱερὴν. *Alex. Trallian* I. 15. de morbo comitiali. Ἐκάλεσαν δὲ αὐτὸ τῦτό τινες καὶ ἱερὰν νόσον, διὰ τὸ ἱερὸν καὶ τίμιον εἶναι τὸν ἐγκέφαλον· ἄλλοι δὲ ἡρακλείαν νόσον, διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ δυσμετάβετον τῆς νόσε. καὶ ἄλλοι ἄλλως ὠόμασαν, ἀλλ' οὐ δεῖ γράφειν ἅπαντα, ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον ὅσα ἁρμόττει ταῦτα γὰρ μᾶλλον εἰδέναι δεῖ καὶ σπεδάζειν. & Σεληνιακὸς ὢν ἔπεσε. *Aurelian.* de Morb. Chron. I. 4. Epilepſia —— appellatur etiam paſſio —— Sacra, ſive quod divinitus putetur immiſſa &c. & 3. de incubo, eſt autem ſupradicta paſſio epilepſiae tentatio. Nam quod neque Deus, neque ſemideus neque Cupido ſit, pleniſſime Soranus explicavit. Iſta igitur *paſſione poſſeſſos* &c. *Philoſtorgius* VIII. 10. Θεάσασθαι δὲ τὸν Ποσειδάνιον ἐν ἰατρικῇ διαπρέποντα. λέγειν δ' αὐτὸν ὅμως ὐκ ὀρθῶς, οὐχὶ δαιμονίων ἐπιθέσει τὰς ἀνθρώπες ἐκβακχεύεσθαι, ὑγρῶν δέ τινων κακοχυμίαν τὸ πάθος ἐργάζεσθαι. μηδὲ γὰρ εἶναι τὸ παράπαν ἰσχὺν δαιμόνων ἀνθρώπων φύσιν ἐπηρεάζεσαν. *Actuar.* I. 35 de melancholicis affectibus. —— Τὸ δὲ τῶν ἐνθεασικῶν μελαγχολίας ἂν τις θείη εἶδος· οἶδε γὰρ δοκοῦσι ὑπὸ μείζονός τινος ἐφορᾶσθαι δυνάμεως, καὶ προλέγειν οἷον πειρῶνται τὰ ἐσόμενα, καθάπερ εἴ τινες ἐνθεάζοντες. *Dio Chryſ.* XXIII. p. 278. C. ὅπως δὲ χρὴ δαιμόνιόν τι πονηρὸν ἡγεῖσθαι καὶ ἄδικον καὶ ἀνόητον, οὐκ ἔχω εἰπεῖν —— ἀλλ' ἐγὼ νῦν οὐ κατὰ τὴν ἐμαυτῦ δόξαν διείλεγμαι τὰ πολλὰ —— ἀλλὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. & XXV. περὶ τῦ δαίμονος —— τὸ κρατοῦν ἑκάσῳ. *Serenus Sammonicus* c. 57. de Comitiali morbo. Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt, quod fieri nobis ſuffragia juſta recuſat, ſaepe etenim membris atro languore caducis Conſilium populi labes horrenda diremit. Ipſe Deus memorat dubiae per tempora *Lunae* conceptum, talis quem ſaepe ruina profudit. Prodeſt cum veteri Baccho fel vulturis ampli &c. *Plin.* H. N. II. 5. inferis quoque in genera *deſcriptis*, morbisque, & multis etiam peſtibus, dum eſſe placatas trepido metu cupimus. Ideoque etiam publice Febris fanum in palatio dicatum eſt. *Apulej.* de Virtut. Herbar. 10. de Artemiſia. Fugat & daemonia in domo poſita. & 19. 6. Si infans contriſtatus fuerit, herba Ariſtolochia ſuffumigabis infantem: hilarem facit, & convaleſcit infans fugato daemonio. *Ariſtot.* de Mirab. Auſcult. Extrem. ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γεννᾶσθαι λίθον φασὶ κυάμῳ παρόμοιον, ὃν ἂν κύνες ἴδωσιν ἐχ' ὑλακτῦσι, συντελεῖ δὲ καὶ τοῖς δαίμοσι τινι γινομένοις κατόχοις [Thraſyll. & Plut. ποιεῖ δὲ ἄριστα πρὸς τὰς δαιμονιζομένας] ἅμα γὰρ τῷ προσιθῆναι ταῖς ῥισὶν ἀπέρχεται

[Thra-

[Thra. ἐξέρχεται] τὸ δαιμόνιον & ex eo Thraſyllus Ægyptiacus ap. *Stobaeum* XCVIII. & *Plut.* de fluviis p. 3. *Strabo* V. p. 346. A. Φερωνία πόλις ἐστὶν, ὁμώνυμος ἐπιχωρίᾳ τινὶ δαίμονι τιμωμένῃ σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων, ἧς τέμενος ἐστὶν ἐν τῷ τόπῳ θαυμασὴν ἱεροποιΐαν ἔχον, γυμνοῖς γὰρ ποσὶν διεξίασιν ἀνθρακιὰν καὶ σποδίαν μεγάλην οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς δαίμονος ταύτης ἀπαθεῖς. *Dionyſ. Halic.* de Demoſth. 22. τῶν τὰ κορυβαντικὰ τελουμένων, εἴτε ὀσμαῖς ἐκείνοιγε εἴτε ἤχοις εἴτε τῶν δαιμόνων πνεύματι αὐτῷ κινούμενοι, τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἐκεῖνοι λαμβάνουσι φαντασίας. *Martian. Capella* in nuptiis Philol. Xenocrates Organicis modulis lymphaticos liberabat, Thaleatem Cretenſem compertum eſt citharae ſuavitate morbos ac peſtilentiam fugaſſe. Nos phreneticos legimus ab Asclepiade vel fidicularum vel tibiarum cantu adhibito ſanatos. L. XXI. 1. 43. D. Si adeo nullius ſit pretii, ut ne expediat quidem tale mancipium domino habere, velut ſi furioſum aut lunaticum ſit. *Dioſcorides* 1013. τὴν ῥάμνον, ἣν τις ἄρῃ ἐν λειψοσελήνῳ, καὶ βασάξῃ, ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα, καὶ πρὸς ἀνθρώπους φαύλους —— καὶ πρὸς πόνον κεφαλῆς, καὶ δαίμονας, καὶ ἐκπομπὰς & 1020. τὴν βάφθαλμον σελήνης αὐξανούσης λαμβάνειν δεῖ, ποιεῖ δὲ πρὸς φόβους καὶ δαίμονας, καὶ βασκοσύνας καὶ φάρμακα κακὰ ταῦτα προσῤῥέφουσα. & 1015. 1021. *Plotin.* Ennead. II. 9. 14. ὑποσησάμενος τὰς νόσους δαίμονας, καὶ ταῦτα ἐξαιρεῖν λόγῳ φάσκοντες δύνασθαι καὶ ἀπαγγέλλοντες, σεμνότεροι μὲν ἂν εἶναι δόξειεν παρὰ τοῖς πολλοῖς, οἱ τὰς παρὰ τοῖς Μάγοις δυνάμεις θαυμάζουσι, τὸς μέντοι εὖ φρονοῦντας ἐκ ἂν πείθοιεν, ὡς ἐχ' αἱ νόσοι τὰς αἰτίας ἔχουσιν, ἢ καμάτοις, ἢ πλησμοναῖς ἢ ἐνδείαις, ἢ σήψεσι, καὶ ὅλως μεταβολαῖς ἢ ἔξωθεν τὴν ἀρχὴν ἢ ἔνδοθεν λαβούσαις. Δηλῶσι δὲ καὶ αἱ θεραπεῖαι αὐτῶν, γαστὸς γὰρ ῥυείσης, καὶ φαρμάκοις δοθέντος διεχώρησε κάτω εἰς τὸ ἔξω τὸ νόσημα, καὶ αἵματος ἀῤῥημένου. καὶ ἔνδεια δὲ ἰάσατο, ἢ πεινήσαντος τοῦ δαιμονίου καὶ τῶ φαρμάκῳ ποιήσαντος τήκεσθαι, ὥστε δὲ ἀῤῥώς ἐξελθόντος ἢ μένοντος, πῶς ἔνδον ὄντος ὁ νοσεῖ ἔτι; εἰ δὲ ἐξελήλυθε, διατί; τί γὰρ αὐτὸ πέπονθεν, ἢ ὅτι ἐτρέφετο ὑπὸ τῆς νόσου; ἦν ἄρα ἡ νόσος ἑτέρα ὅσα τῶ δαίμονος. ἔπειτα, εἰ οὐδενὸς ὄντος αἰτίᾳ εἴσεισι, διὰ τί οὐκ ἀεὶ νοσεῖ; εἰ δὲ γενομένου αἰτίᾳ, τί δεῖ τῶ δαίμονος πρὸς τὸ νοσεῖν; τὸ γὰρ αἴτιον τὸν πυρετὸν ἄυταρκες ἐστὶν ἐργάσασθαι. γελοῖον δὲ ἅμα τὸ αἴτιον γενέσθαι, καὶ εὐθέως ὥσπερ παρυποσῆναι τῷ αἰτίῳ τὸ δαιμόνιον αἴτιον ὄν. Fatetur *Origenes* Medicos a ſua ſententia recedere. in Matth. XVII. 15. Ἰατροὶ μὲν ἓν φυσιολογεῖτωσαν, ὅτε μήτε ἀκάθαρτον πνεῦμα εἶναι νομίζοντες κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ σωματικὸν σύμπτωμα —— ἡμεῖς δὲ &c. & *Pſellus* de Operat. Daemon. ἀλλ', ὦ Μάρκε, εἶπον, ἕτερ' ἄττα πείθουσιν ἡμᾶς φρονεῖν ἰατρῶν παῖδες, οὐ δαιμόνων ἔκγονα τὰ πάθη ταῦτα λέγοντες εἶναι. Nec tamen facile nobis perſuadebunt, ut de morbi natura potius credamus Origeni Philoſopho Platonico, quam omnibus medicis: aut ut putemus *Lucam* Evangeliſtam, qui Medicus fuit *Col.* IV. 14., non cum medicis conſenſiſſe, licet cum vulgo fuerit locutus. Uti enim *Joannes* I. Ep. IV. 1. πνεύματα vocat, non eos qui ſpiritu afflabantur, ſed qui afflari dicebantur: ita & hic daemonia poſſunt vocari ex opinione & ſermone vulgi. 1. *Chron.* X. 13. 2. *Chron.* XXXIII. 6.

7. Ultimo loco obſervamus, Judaeorum Chriſtianorumque doctiſſimos ita paſſim de Daemoniacis fuiſſe locutos, ut nullam Diaboli in illis ἐνέργειαν agnoſcerent; quod hodie tamen paulo tectius atque cautius, ne ſuperſtitioſiores aut potentiores offendantur, fieri ſolet. *Bava Mezia* f. 107. 2. Tradunt Magiſtri: tredecim res dicuntur de jentaculo matutino, liberat a calore & frigore, ab incommodis, a daemonibus מן המזיקין. *Maimonides* in Sabbat. II. 5. Spiritum malum vocant omnes ſpecies morborum, qui vocantur Melancholia. Nam eſt ſpecies ex morbis dictis, quae facit, ut aegrotus fugiat, & abalienetur a natura humana in meliori ſtatu conſtituta, quando videt lumen, aut quando in converſationem hominum incidit: contra delectetur ipſe, & acquieſcat anima ipſius, in tenebris & in ſolitudine, tempore paroxyſmi. Et haec res deprehenditur multum in viris egregiis. & in Erubin. III. 4. Spiritum malignum vocant omne damnum, quod non venit a manu hominis, ſed alia, quaecunque illi fuerit cauſa. in Gittin. VII. 1. quem cepit Cardiacus. *Bartenora:* animus perturbatur ob malum ſpiritum, qui praedominatur in eo, qui bibit vinum novum At *Maimon.* eſt infirmitas, quae procedit ex receſſu cerebri, unde perturbatur mens. *Sanhedrin* f. 65. 2. *Deut.* XVIII. 11. Hic eſt qui jejunium ſibi indicit, abitque & pernoctat in monumento, ut deſcendat ſuper eum Spiritus immundus. Cum R. Akiba ad hunc locum perveniſſet, flevit: quid? qui jejunium ſibi indicit ut deſcendat ſuper eum Spiritus immundus, quanto magis qui jejunium ſibi indicit ut deſcendat ſuper eum Spiritus purus? *Pirke Eliezer* 13. cuinam haec res eſt ſimilis? Homini in quo eſt ſpiritus malus, & opera quae facit omnia ex ejus ſententia facit, & omnia verba quae loquitur ex ejus ſententia loquitur, annon ipſe non facit niſi ex ſententia Spiritus mali qui eſt in eo? ita ſerpens omnia opera quae fecit & omnia verba quae locutus eſt, non dixit nec fecit niſi ex ſententia Samaelis. R. *Salomo* in *Exod.* XXIX 24. agitatio cohibebat ſpiritus malos. in *Lev.* XXIII. 11. agitatio antrorſum & retrorſum ad cohibendos malignos Spiritus, ſurſum vero ac deorſum ad umbras prohibendas. *Cyrill.* Glaphyr. p. 381. ad *Jo.* VIII. 48. δαιμονιῶντας ἐκάλουν τὸς εἰδωλολάτρας. *Theodoret.* in *Pſ.* XCI. 6. δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς τέθεικε δόξαν. *Caeſarius* Quaeſt. CXII. εἰ μηδὲν ἐκ τῶν ἄστρων ἐνεργεῖται ἢ ἀδικεῖται οἱ ἄνθρωποι, πῶς τὸ Εὐαγγέλιον σεληνιαζομένες λέγει τοὺς ἐπιληπτικὸς ἀῤῥῆντας καὶ ῥησσομένες; ἀποκρ. Σεληνιαζομένες φησὶ κατὰ τὴν πρόχειρον τῶν πολλῶν ὑπόνοιαν, μὴ χωρόντων ἀκοῦσαι τὸ ὑψηλότερον. *Agobardus* Epiſt. ad Bartholomaeum. Ita ut caderent quidam more Epilepticorum, vel eorum, quos Daemoniacos vulgus putat vel nominat. *Gariopontus* l. 1. 6. ap. Cangium in Gloſſario. Epilepſiae genera duo ſunt, unum eſt, in quo ſubito cadunt neſcientes, & contractionem manuum pedumque patiuntur, & cervicis tremorem. Aliud in quo ſpumant & ſtertunt, nec contrahuntur membra, cum ceciderint, quos vulgus daemoniacos dicit & c. 7. qui cum tremore totius corporis tenentur, a Daemoniis teneri dicuntur. *Can. Apoſt.* LXXIX. ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ κληρικὸς μὴ γενέσθω. Balſamon: ὁ δαιμονιζόμενος ἐξέρχεται λογισμῷ καὶ διαθέσεως. Paulo poſt ipſum vocat μαινόμενον, & diſtinguit μανίαν ἐκ διαλείμματος aut διηνεκῶς. Παύλε Διατάξεις MS. Voſſ. εἴ τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ. Εἰ δὲ θάνατος κατεπείγει, προσδεχέσθω. *Theophylact.* in l. σεληνιαζομένες δὲ λέγει τὸς δαιμονῶντας. *Hieron.* in Gal. III. 1. Quod autem ſequitur: quis vos faſcinavit, digne Paulo, qui, etſi imperitus eſt ſermone, non tamen ſcientia, debemus exponere: non quo ſcierit, eſſe faſcinum, qui vulgo putatur

καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γα- 25
λιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.
1 Ἰδὼν

καὶ παραλυτικὸς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸς] — 64.
25. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ Evang. 9. 10. 17.
ἐθεράπευσεν αὐτὸς] πάντας ἐθεράπευσεν D.
καὶ Ἰουδαίας] — Colb. a prima manu.

nocere, ſed uſus ſermone ſit trivii, & ut in caeteris ita & in hoc quoque loco verbum quotidianae ſermocinationis aſſumſerit. — Dicitur faſcinus proprie infantibus nocere & aetati parvulae, & his qui necdum firmo veſtigio figant gradum. Unde & quidam e gentilibus: Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Hoc utrum verum nec ne ſit, Deus viderit. — Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumtum putamus exemplum. — Quod ſi aliquis contradicit, exponat quomodo de communi opinione ſit ſumtum, vallis Titanorum in Regum libris, Syrenae & onocentauri in Eſaja: Arcturus, & Plejades in Job, & caetera his ſimilia, quae utique vocabula gentilium fabularum & cauſas & origines habent. *Caſtalio* δαιμονιζομένους vertit *furioſos*. *Mabillon.* ad Gregor. Turonenſ. incurſum daemonii meridiani eſſe ſubitam quandam & apertam mali violenti incurſionem, qua quis ſenſuum mentiſque facultate privatur. Sic dictum quod a daemone imprimi *crederetur*. *Euſtath.* in Il. α. 65. 48. τῇ δ' αὐτῇ ἀρτεμισίδι, ταυτὸν δ' εἰπεῖν ἑκάτῃ, καὶ μανίδα θύεσθαι φασὶν, διὰ τὸ δοκεῖν μανιῶν αἰτίαν εἶναι τισιν, ὡς οἷον ἐπεῖν τοῖς σεληνιαζομένοις. *Joſ. Medus* de Daemoniacis Diſſert. VI. in *Jo.* X. 20. C. *Vitringa* in Apoc. XVIII. 2. eſtque illa popularis opinio, antiquis jam populis recepta, in vaſtis deſertisque locis habitare daemones. *Matth.* XII. 43. — a qua populari ſententia, ut ſaepe alias fit, deſumi potuit locutio, qua id ſolummodo intendit Spiritus S., ut plenariam & praeciſam doceat vaſtationem illis eſſe inferendam locis. H. *Hammond.* in *Pſal.* LVIII. 4. Habemus hic apertum teſtimonium de conſuetudine incantandi ſerpentes — qui aurem obturare dicuntur. Potuit autem Pſaltes hoc exemplo uti, ſive exacte id verum ſit ſive non, ut rei vulgo creditae compararet obſtinationem hominis impii. *L. Bos* in Jo. VII. 20. κακοδαιμονᾷν eſt apud Ariſtophan. in Pluto Act. II. Scen. 4. ubi Blepſidemum ter ſeparatis vicibus infectatur Chremiſtus dicens: οὐχ' ὑγιαίνειν μοι δοκεῖς. μελαγχολᾷς. κακοδαιμονᾷς. Ex quo loco cernere licet, tria illa inſaniam innuere, at poſtremum hoc κακοδαιμονᾷν graviſſimam inſaniae ſpeciem, extremam ſc. dementiam, furorem vehementiſſimum, cujus auctor *credebatur* eſſe κακοδαίμων. Idem Comicus paullo poſt conjungit μανίαν & κακοδαιμονίαν Act. II. Sc. V. Τίς ἂν οὐχ' ἡγοῖτ' εἶναι μανίαν, κακοδαιμονίαν δ' ἔτι μᾶλλον; Similiter Iſocrates jungit Orat. Areop. p. 305. μηδ' ἀγαπᾶν, εἰ κακοδαιμονηστάντων καὶ μανέντων ἀνθρώπων νομιμώτεροι γεγόναμεν. Habet tamen δαιμονίζεσθαι Plut. Symp. Q. VII. 5. in fine. ὥσπερ γὰρ οἱ μάγοι τὰς δαιμονιζομένους κελεύσαι τὰ ἐφέσια γράμματα πρὸς αὐτὰς καταλέγειν καὶ ὀνομάζειν. Cel. *J. Alberti* ad Matth. XI. 18. Optime Caſtellio: & eum dicunt eſſe furioſum. Id ſaepe notant phraſes δαιμονίου, δαιμονίζεσθαι, δαιμονᾷν, & κακοδαιμονᾷν vid. Cl. *Bos.* ad Jo. VII. 20. *Sophocl.* Ajac. vers. 244. Κακὰ δεινάζων ῥήματ', ἃ Δαίμων κἀδεὶς ἀνδρῶν ἐδίδαξεν Schol. δαίμονα δὴ φησὶ τὴν μανίαν. Jo. X. 30. haec duo junguntur δαιμόνιον ἔχει & μαίνεται. Benjamin & Jacobus *Daillon* fratres V. D. M. exiſtimarunt, daemoniacos, de quibus in Evangeliis ſermo eſt, nonniſi aegrotos fuiſſe, H. *Morus* Opp. Theol. p. 134. Furioſi, lunatici, epileptici, omnesque omnino homines extraordinaria aliqua Melancholiae intemperie laborantes, cenſebantur a Judaeis & vocabantur Daemoniaci, populo aeque prono exiſtente ad adſcribendum naturales morbos Diabolo, quam Medici ſunt ad adſcribendum intemperies vexationesque diabolicas naturae. *M. Borrhaus* in 1. *Reg.* XXVIII. Quod de Samuele evocato mentio hic fit, ſacra narratio indicat, id accipiendum eſſe de opinione Sauli & maleficae, qui putarint Samuelem evocatum, a daemone ludificati: non de ſententia Dei, qui indicet vere Samuelem ex inferis revocatum. *F. Battierius* & *T. Gernlerus* in Annot. Germanicis. 1. *Sam.* XVI. 14. 23. XVII. 55. XXVIII. 12. *Matth.* XI. 18. *Jo.* VII. 20. *H. Zanchius* in Epiſt. ad Coloſſ. I. 16. Crediderim Apoſtolos per conceſſionem potius has voces, quibus Hebraei varios gradus inter Angelos ſignificabant, poſuiſſe, quam quod certo noverint, rem ita ſe habere. *Infantius & Beauſobre* Annott. in N. T. Gallic. Matth. XII. 45. XI. 18. IV. 24. Act. XVI. 16. fatentur, inter ſanatos a Chriſto daemoniacos etiam fuiſſe, quorum morbus cauſſas naturales habuerit, licet Judaei ex praejudicata opinione ad Diabolum autorem retulerint. *Calvin.* in Pſalm. XXIV. 2. Non diſputat philoſophice David de terrae ſitu, ubi dicit, ſuper maria fundatam, ſed populariter loquens ad rudium captum ſe accommodat. *Hieron.* in l. non vere lunaticos, ſed qui putabantur lunatici ob daemonum fallaciam, qui, obſervantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in creatorem blaſphemiae redundarent. Denique noſtram de Daemoniacis ſententiam video probari Cl. Viro *Richardo Mead* libello nuperrime edito, cui titulum facit *Medica Sacra, de morbis inſignioribus, qui in bibliis memorantur*. Capite IX. & in Praefat.

παραλυτικὸς] *Aretaeus. Capp.* de Morb Chron I. 7. ἀποπληξίη, παραπληγίη, πάρεσις, παράλυσις, ἅπαντα τῷ γένει ταυτά. ἡ γὰρ κινήσιος ἡ ἀφῆς ἢ ἀμφοῖν ἐστὶ ἔκλειψις, κότε δὲ γνώμης, κότε δὲ τῆς ἄλλης αἰσθήσιος. ἀλλ' ἀποπληξίη μὲν ὅλης τῆς σκήνεος καὶ τῆς αἰσθήσιος τε καὶ γνώμης καὶ κινήσιος ἐστι παράλυσις — παραπληγίη δὲ πάρεσις μὲν ἀφῆς καὶ κινήσιος, ἀλλὰ μέρεος, ἢ χειρὸς ἢ σκέλεος. παράλυσις δὲ ὡς ἐπίπαν, κινήσιος μέντον, ἐνεργείης τε πάρεσις. *Plaut* . . . fideratus eſt, moveri non poteſt. *Scribonius Largus.* Facit ad tremulos & fideratione tentatos utralibet, una enim ex contractione, altera cum remiſſione nervorum conſpicicitur; παράλυσιν hoc utrumque vitium vocant.

25. ὄχλοι] ὄχλος — ὁ συνεγραμμένος λαὸς *Etym.* M. Δεκαπόλεως] *Joſ.* Vit. 65. σὺ δὲ καὶ πάντες τιβεριεῖς — τὰς ἐν τῇ Συρίᾳ Δέκα πόλεις ἐπολεμεῖτε. σὺ γῆν τὰς κώμας αὐτῶν ἐνέπρησας. — καί τινα τρόπον ἐν Πτολεμαΐδι Ουεσπασιανῷ κατεβόησαν οἱ τῶν δέκα πόλεων ἔνοικοι. B. III. 9. 7. εἰς Σκυθόπολιν. ἡ δὲ ἐστι μεγίστη τῆς Δεκαπόλεως, καὶ γείτων τῆς τιβεριάδος. *Euſeb.* Δεκάπολις ἐν εὐαγγελίοις. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπὶ Παραίᾳ κειμένη ἀμφὶ τὸν Ἵππον καὶ Πέλλαν καὶ Γαδάραν. *Epiph.* Adv. Haer. I. ἐν τῇ Δεκαπόλει, περὶ τὰ τῆς Πέλλης μέρη. *Plin.* H. N. XV. 4. de olivis.

1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐ-
2 τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέ-
3 γων· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν.

1. δὲ] + Ιησοῦς 28. 30. Verſio *Syr. Vulg. Chryſ.* eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae.
2. ἐδίδασκεν] ἐδίδαξεν D.
3. τῷ] — D. a prima manu.

vis. Decapoli Syriae perquam parvae, nec cappari majores, carne tamen commendantur. & V. 16. Jungitur ei [Judaeae] latere Syriae Decapolitana regio, a numero oppidorum, in quo non omnes eadem obſervant: plurimi tamen Damascum ex epoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem, Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia: Scythopolin — Gadara Hieromiace praefluente, & jam dictum Hippon, Dion, Pellam aquis divitem, Galaſam, Canatham. Intercurſant cinguntque has urbes Tetrarchiae, regionum inſtar ſingulae, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Caeſarea, Abila, Arca, Ampeloëſſa, Gabe.

1. ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος] τὸ ὄρος ſignificat certum & notum montem, Taborem intelligo. Lucas addit, eo Jeſum conceſſiſſe ut oraret VI. 12. vid. etiam *Matth* XVII. 1. Ita Moſes montem Sinai conſcendit, primo ſolus, dein comitatus Senioribus *Exod.* XIX. 3. XXIV. 1. unde Lex à Deo promulgata eſt. Quin & benedictiones & maledictiones ex montibus Ebal & Garizin pronunciatae leguntur *Deut.* XXVII. 12. 13. &c. *Philo* de Decalogo T. 2. p. 180, 13. B. inquirit in cauſſam, cur Lex non in urbe ſed in deſerto promulgata ſit, & reſpondet ὅτι ἀεὶ πολλαὶ τῶν πόλεων ἀμυθήτων κακῶν εἰσι μεσαὶ, καὶ τῶν πρὸς τὸ θεῖον ἀνοσιουργημάτων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἀδικημάτων — εἰς δὲ πρῶτον ἀπιδὼν ἔξω πόλεως ἐθελήθη νομοθετεῖν. addit p. 183, 9. C. αἱ δ' εἰσὶν ἐν στοχασμοῖς εἰκόσιν αἰτίαι λεγόμεναι περὶ τῶν διαπορηθέντος. τὰς γὰρ ἀληθεῖς θεὸς οἶδε μόνος.

καθίσαντος] *Thomas.* καθίζω ἐγὼ καὶ καθίζομαι, καὶ καθίζω ἕτερον. τὸ δὲ καθίζω ἐ μόνον ἀντὶ τῶ ἕτερον ποιῶ καθίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτόν. *Lucian.* Soloec. 11. τὸ δὲ καθίζω τῷ καθίζομαι ἆρα σοι δοκεῖ μικρῷ τινὶ διαφέρειν, εἴπερ τὸ μὲν ἕτερον δρῶμεν τὸ καθίζειν λέγω, τὸ δὲ μόνους ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ καθέζεσθαι.

προσῆλθον] propius acceſſerunt diſcipuli, quam turba.

2. ἀνοίξας τὸ στόμα] ore aperto loqui, eſt clara voce & cum fiducia loqui: opponitur ei qui clam muſſitat, aut murmurat, & in aurem alterius aliquid inſuſurrat. *Ezech.* XXI. 22. διανοίξαι στόμα ἐν βοῇ, ὑψῶσαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς. *Matth.* XIII. 35. *Act.* X. 34. 2. *Cor.* VI. 11. *Eph.* VI. 19. *Bereſchith* R. VIII. 7. Cum Moſes veniſſet ad ſectionem hanc, ubi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem noſtram & ad ſimilitudinem noſtram, dixit: Domine mundi cur tu das פתחון פה apertionem oris haereticis? & 8. Quaeſiverunt Epicurei ex R. Samlai: Quot dii creaverunt mundum? — Reſpondit: crearunt Dii non ſcriptum ſed creavit Deus. In quocunque loco reperis apertionem oris Epicureis datam, reperis reſponſionem ad latus. *Lucian.* Philopſeud. 33. ἐκεῖνα μὲν ἓν ἤκουσα ἐ κατὰ τὸ κοινὸν τοῖς πολλοῖς ἄσημόν τινα φωνὴν, ἀλλά μοι καὶ ἔχρησεν ὁ Μέμνων αὐτὸς ἀνοίξας τὸ στόμα ἐν ἔπεσιν ἑπτά. *Ariſtoph.* Aves 1716. ἀλλὰ χρὴ θεᾶς Μούσης ἀνοίγειν ἱερὸν εὐφήμου στόμα. *Aeſchyl.* Prometh. Vinct. 612 — ἁπλῷ λόγῳ ὥσπερ δίκαιον πρὸς φίλους οἴγειν στόμα. *Aeneid.* II. 246. Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris Ora Dei juſſu.

3. μακάριοι] *Thomas:* ὅλβιος, ὁ μακάριος. Aliter autem vult uſus, quem penes arbitrium eſt & jus & norma loquendi.

μακάριοι — τῷ πνεύματι] Chriſtus quo attentiores reddat Auditores, doctrinam ſuam proponit per enunciata quaedam παράδοξα, quae prima quidem ſpecie falſa videntur, conſiderantibus autem veriſſima eſſe agnoſcuntur. Poſſumus autem genus humanum in tres claſſes dividere, in vulgus, perſpicaciores, & diſcipulos Chriſti. Vulgus temere ex primo aſpectu, & praeconceptis pravis opinionibus judicans, felicitatem in praeſenti voluptate & miſeriam in praeſenti dolore collocat, idque unice ſectatur quod ſenſibus gratum, id fugit quod moleſtum eſt. Prudentiores vero & perſpicaciores, levem & brevem moleſtiam in lucro ponunt, ſi illam ferendo aut magnum malum imminens vitari, aut magnum aliquod bonum acquiri poteſt: contra lucrum aliquod praeſens negligunt, aut voluptatem oblatam averſantur, ſi praevident ex illo lucro ingens damnum & ex illa voluptate magnum dolorem poſtea enaſciturum. Haec eſt Epicuri regula, quam tamen ultra anguſtos hujus vitae limites non extendit. Diſcipuli tandem Chriſti omnia ad aeternam vitae alterius felicitatem referunt, & prout quaeque res ad eam vel ducit vel ab ea abducit, ad ſuam vel felicitatem vel miſeriam pertinere arbitranur. Haec eſt ſapientia ſpiritualis & coeleſtis, quae philoſophiam hujus ſeculi tanto intervallo poſt ſe relinquit, quanto ipſa haec philoſophia vulgi imperitiae & temeritati praeſtat. Aliter judicat ſpiritus Dei, aliter ſpiritus hominis, ſive, ut ſcriptura loquitur, caro: qui carni ſunt miſeri, ſpiritui ſunt beati; ſpiritui, inquam, Dei, qui ſpiritus veritatis eſt, qui omnia intime cognoſcit, & praeſentia quae videntur, & futura quae non videntur. vid. 1. *Petr.* IV. 14. *Apoc.* XIV. 13. Jungo igitur μακάριοι τῷ πνεύματι Beati ſunt ſpiritui; quae phraſis ſimilis illi *Virg.* Ecl. III. 103. eris mihi magnus Apollo. *Horat.* Ep. I. 16. 66. Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam 56. Damnum eſt non facinus mihi pacto lenius iſto. Epiſt. II. 2. 89 Grachus ut hic illi, foret huic ut Mutius ille. *Ennius* Annal. XII. Hoſtem qui feriet mihi erit Carthaginienſis. *Cic.* Paradox. V. 2. An ille mihi liber, cui mulier imperat? — ego vero iſtum non modo ſervum, ſed nequiſſimum ſervum appellandum puto *Marc.* XI. 17. *Luc.* XX. 38. *Act.* XX. 22. 1. *Cor.* II. 14. *Jon.* III. 1. *Eſai.* XXVIII. 2. *Ruth.* II. 10. 1. *Sam.* XV. 13. *Jud.* XVII. 2. *Judith.* XIII. 18. 2. *Cor.* X. 4. *Act.* VII. 20. Pauperes ſpiritu vero, ut vulgo verba conſtituunt, nusquam leguntur; & ſi vim verborum & analogiam ſequimur, vituperandi potius quam laudandi ſunt, cum *Barnabas* Ep. §. 19. in laude ponat ἔσῃ ἁπλοῦς τῇ καρδίᾳ καὶ πλούσιος τῷ πνεύματι, *Philo* vero de Moſe T.

ρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Μακάριοι οἱ 5 πρα-

4. Comma quintum quarto praeponit D. Verſio *Latina*, *Clemens Strom.* IV. p. 356. *Origenes* in *Matth.* XXI. 3. *Euſebius*, in cujus Canone comma 4. eſt κεφάλαιον κη, comma 5. vero κϛ. *Gregor. Nyſſ.* Hom. 2. & 3. *Juvencus*, *Ambroſius* in *Luc.* VI. 10. *Chromatius* de VIII. Beatitudd. *Hieronymus* in l. & in *Eſaj.* LXI. 1.

5. αὐτοὶ] — 33. vid. comm. 9.

2. p. 107, 15. πενίαν ψυχικὴν contemnat. Conf. *Act.* VI. 3. 5. *Apophth. Moſis* 8. τί θέλετε εἶπω ὑμῖν, σωματικὸν ἢ πνευματικόν; λέγουσιν αὐτῷ πνευματικόν. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· ἀγαπήσατε τὴν θλῖψιν ὑπὲρ τὴν ἀναπαυσιν καὶ τὴν ἀτιμίαν πλέον τῆς δόξης καὶ τὸ διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.

πτωχοὶ] πτωχὸς eſt mendicus, omnium rerum inops. πένης cui quidem nihil ſupereſt, ſed tamen ſuppetit, unde vivat. *Ariſtoph.* Plut. 552. Πτωχῷ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα. τῷ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον, καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα, περιγίγνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν. *Euſtath.* in Od. σ. p. 651. 1. ὅτι παρὰ τοῖς μεθ' Ὅμηρον πτωχὸς μὲν ὁ δι' ἔνδειαν τροφῶν ἐπαιτῶν, ἀκολούθως Ὁμήρῳ, καὶ ἕτως τὴν γαστέρα βόσκων, πένης δὲ ὁ χερσὶ πονούμενος καὶ ἕτω ζῶν. & in Il. β. p. 22. *Ammonius* πένης καὶ πτωχὸς διαφέρει. Πένης μὲν γὰρ ὁ ἀπὸ τῆ ἐργάζεσθαι καὶ πονεῖν περιζόμενος τὸν βίον· Πτωχὸς δὲ ὁ ἐπαίτης, ὁ τῆ ἔχειν ἐκπεπτωκὼς, ἢ ἀπὸ τῆ πτάσσειν πτωχὸν ἀνηρον δαιτῶν ἀπολυμαντῆρα· καὶ ἱστμολογῶν φησὶν, ἀλλὰ πτώσσων κατὰ δῆμον βέλιται αἰτίζων βόσκειν ἣν γαστέρ' ἄναλτον.

μακάριοι οἱ πτωχοὶ] Vulgo divites ſoli beati vocantur. *Sext. Empir.* a. Rhet. 53. βαλανεῖον μὲν γὰρ ἀνδρῶν κατὰ τὴν συνήθειαν ἔρηται, ὁ δὲ πλούσιος μακάριος, καὶ ὁ θάνατος κακὸν τῶν δοξασῶν. *Dio Chryſ.* XIX. p. 261. A. οἱ πτωχοὶ καὶ τὰς μητρίας εὐπόρους μακαρίζουσι διὰ τὴν αὐτῶν ἀπορίαν. *Dionyſ. Hal.* Exc. p. 714. μακάριον τοῦτο ὑπῆρχεν, εἶναι τὸς πλουσιωτάτους, ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ὑμῶν δοκεῖ. *Horat.* S. II. 8. 1. Ut Naſidieni juvit te coena beati. Epiſt. I. 6. 47. Si res ſola poteſt facere & ſervare beatum, Hoc primus repetas opus, hoc poſtremus omittas. *Ariſtot.* Rhet. ad Alex. 36. τοὺς γὰρ ἰσχυροὺς καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ τοὺς πλουσίους οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν προσήκει. Vit. Homer. p. 353. οἱ δὲ ἐκ τοῦ Περικάτε —— ἐπαινετὸν μὲν γὰρ εἶναι καὶ θαυμαστὸν τὸ ἐν ἀλγηδόσι καὶ νόσῳ καὶ ἀπορίᾳ καὶ συμφοραῖς ἀβλαβὲς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ, τῆς ψυχῆς ἀντεχούσης τοῖς κακοῖς, οὐ μέντοι αἱρετὸν, οὐδὲ μακάριον. *Lucian.* Nigrino. 23. οὐ γὰρ οὕτω τοῦ πλουτεῖν ἐρῶσιν, ὡς τοῦ διὰ τὸ πλουτεῖν εὐδαιμονίζεσθαι. *Varro* de L. L. 4. Beatus eſt, qui multa bona poſſidet. *Juvenal.* XIV. 119. animi felicis credit Avaros, qui mirantur opes, qui nulla exempla beati pauperis eſſe putant. III. 152. Nil habet infelix paupertas durius in ſe, quam quod ridiculos homines facit. *Themiſt.* XXVI. p. 320. ἅνα τῶν μακάρων τε καὶ πλουσίων δοκούντων. *Tibull.* I. 23. Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri Cuſtodes. *Cic.* de N. D. III. 33. Duodequadriginta Dionyſius tyrannus annos fuit opulentiſſimae & beatiſſimae civitatis. Ut Judaei in hoc cum vulgo ſentirent, ſuadebat ipſa religio, non Sadducaeis ſolum, verum etiam Phariſaeis, qui cum donaria templi & multitudinem ſacrificiorum mirarentur, putabant eos Deo eſſe gratiſſimos, qui majores hoſtias & plura dona offerrent. *Hippocrat.* de aëre, aquis &c. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν. τοὺς δὲ πένητας ἧσσον διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔτι δὲ ἐπιμιμφομένους, ὅτι οὐ διδόασιν χρήματα αὐτοῖσι. Huc accedit, quod ſe honoribus & divitiis a Meſſia cumulatum iri ſperabant.

Philoſophi tamen & prudentiores auſi ſunt hanc vulgi opinionem in dubium vocare. *Silius* I. 610. Concilium vocat auguſtum caſtaque beatos Pupertate patres. *Horat.* Carm. IV. 9. Non, poſſidendentem multa vocaveris Recte beatum: rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus ſapienter uti Duramque callet pauperiem pati, Pejusque letho flagitium timet. Non ille pro caris amicis Aut patria timidus perire. Serm. II. 8. 18. divitias miſeras. 6. 74. Divitiis homines an ſint virtute beati. Epiſt. I. 17. 9. Nam neque divitibus contingunt gaudia ſolis. *Iſocr.* in Panegyr. ap. Dion. Hal. Graeci veteres τὴν εὐδαιμονίαν οὐ πρὸς ἀργύριον ἔκρινον. *Dio Chryſ.* LXXI. p. 629. B. ὡς πάντας ἀθλίους ὄντας τοὺς ἀπαιδεύτους, ἀρξαμένους ἀπὸ τῶν πλουσίων δὴ καὶ μακαρίων δοκούντων. Plato Epiſt. VII. ὁ δὲ τοὺς πλουσίους εὐδαίμονας ὀνομάζων λόγος αὐτός τε ἄθλιος, γυναικῶν καὶ παίδων ἂν λόγος ἄξιος, τοὺς πειθομένους τε ἀπεργάζεται τοιούτους. *Liban.* Moral. p. 940. A. ὁ δὲ, ὦ εὐδαίμονες οἱ ἄνδρες, ἐβόησε —— ἐγὼ δὲ οὐκ, ἔφην, οἷς ἔστι πλοῦτος, τούτους πάντως δεῖν καὶ μακαρίζειν νομίζειν. *Cic.* ad Attic. I. 14. prima concio Pompeji qualis fuiſſet, ſcripſi ad te antea, non injucunda miſeris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non gravis. & 19. tu autem beatos homines, hos piſcinarios dico amicos tuos non obſcure nobis invidere. *Juvenal.* I. 66 qui ſe laetum atque beatum exiguis tabulis & gemma fecerat uda: *Aurel. Vict.* in Hadriano. Ipſe, uti beatis locupletibus mos, Palatia extruere, curare epulas, ſigna, tabulas pictas. *Macrob.* Saturn. I. 11. Δεῦλος ἐπίκτητος γινόμην, καὶ σώματι πηρὸς, καὶ πενίην ἄκρος καὶ φίλος ἀθανάτοις. Bonae mentis ſoror paupertas. *Euripid.* Phaëthon. 7. δεινόν γε τοῖς πλουτοῦσι τοῦτο δ' ἀμφυτον Σκαιοῖσιν εἶναι. Archel. 52. Πλουτεῖς; ὁ πλοῦτος δ' ἀμαθία διπλόν θ' ἅμα. Alexandr. 35. ἄδικον θ' ὁ πλοῦτος, πολλὰ δ' ἐκ ὀρθῶς ποιεῖ. Phoeniſ. 600. διπλόν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακὸν. Polyid. 11. ἐν τῷ γὰρ ὄλβῳ φαυλότης ἔνεστί τις, Πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε διὰ τὸ δυσχεὶς *Euphorian.* κακὸν τὸ παίδευμ' ἐστὶν εἰς εὐανδρίαν Ὁ πλοῦτος ἀνθρώποισιν, ἆιτ' ἄγαν τρυφᾶι. *Antiphanes.* Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμῶς καθάπερ ἰατρὸς κακὸς, τυφλὸς, βλέποντας παραλαβὼν, πάντας ποιεῖ. *Menander.* ἀεὶ νομίζουσ' οἱ πένητες τῶν θεῶν. *Cicero* Tuſc. Diſp. V. de vita beata ex mente Philoſophorum multis agit 10. *Videamus, qui dicendi ſint beati. equidem hos exiſtimo, qui ſint in bonis, nullo adjecto malo. Neque ulla alia huic verbo, cum beatum dicimus ſubjecta notio eſt, niſi, ſecretis malis omnibus, cumulata bonorum complexio. Hanc aſſequi virtus, ſi quicquam praeter ipſam boni eſt, non poteſt. aderit enim malorum, ſi mala illa ducimus, turba quaedam, paupertas, ignobilitas, humilitas, ſolitudo, amiſſio ſuorum, graves dolores corporis, perdita valitudo, debilitas, caecitas, interitus patriae, exilium, ſervitus.* Teſtimoniis de miſeria divitum & pauperum felicitate addimus rationes: dives aut malis artibus locupletatus eſt quarum conſcientia angitur, aut avarus eſt & ſemper metuit, aut ignaviae ſe tradit, culturamque & corporis & animi negligit, aut pro-

prodigalitati, aut, ſibi omnia licere putans, alios contemnit, judices pecunia corrumpit, tyrannidem affectat, ſibique celerem perniciem conciliat: paupertas contra ingenium acuit, artes invenit, induſtriam requirit, &, cum ſe legibus exſolvere non poſſit, juſtitia & innocentia ſe tuetur, *Sirac.* XX. 21. ἔστι κωλυόμενος ἁμαρτάνειν ἀπὸ ἐνδείας. & XXXIV. 8. 9.

Haec jam Chriſtus transfert ad diſcipulos ſuos, quos allocutus eſt, teſte *Luca* VI. 19. Vos qui omnia reliquiſtis, ut me ſequeremini: IV. 20. 22. XIX. 27. 28. *Heb.* X. 34. 1. *Cor.* IV. 11. 2 *Cor.* VI. 10. *Rom.* VIII. 35. *Tob.* IV. 22. Hos beatos vocat, non quatenus tunc temporis pauperes erant, quod ſine dubio valde moleſtum eſt; ſed propter certam ſpem futurae felicitatis, quam animo praecipiebant, *Ro.* VIII. 24. *Heb.* XI. 1. quia ipſorum eſt regnum coelorum, ipſi cum Chriſto regnabunt, & divitias regalibus majores acquirent, 2. *Tim.* II. 12. *Apoc.* III. 21. I. 6. *Ariſtoph.* in Avib. 478. ὡς πρεσβυτάτων αὐτῶν ὄντων ὀρθῶς ἐσθ' ἡ βασιλεία. Eadem phraſis reperitur infra comm. 10. VI. 13. XIX. 14. Elegans eſt oppoſitio inter mendicitatem in hac vita, & regnum in altera. 1. *Cor.* IV. 8. junguntur ἐπλουτίσατε & ἐβασιλεύσατε.

4. οἱ πενθοῦντες] *Etymol.* M. πένθος κυρίως ἐπὶ τῶν κατοιχομένων. Qui lugent mortuos parentes, fratres, liberos, familiares, magnam calamitatem damnumque irreparabile ſe accepiſſe, & ſe deſtitutos, ſe infelices imo infeliciſſimos eſſe, &, quandiu vivant, fore clamant, in Tragoediis & Inſcriptionibus ſepulcralibus. 1. *Reg.* XIII. 30. *Jer.* XXXIV. 5. *Thren.* V. 16. Obſervarunt tamen prudentiores, non tam deſperatam eſſe ſalutem lugentium, quam ipſi putant: vitam humanam perpetua laetorum & triſtium viciſſitudine tranſigi, feliciores autem eſſe, quorum luctus definat in gaudium, illis, quorum gaudium definit in dolorem. *Eſ.* XXII. 12. 13. *Eccleſ.* III. 4. *Pſ.* CXXVI. 5. *Job.* VIII. 7. *Jo.* XVI. 20. 21. 22. *Prov.* XIV. 13. *Luc.* VI. 21. 25. Dolorem leviorem fieri tempore, & conſolationibus amicorum. Quin etiam obſervarunt, & gaudia ſaepe doloris eſſe principia, & morte illorum, qui lugentur, viam ad majorem lugentis felicitatem non raro aperiri. Ut de luculenta & magna haereditate nil dicam, aliquis matre orbatus conſilium cepit ducendi uxorem, cum qua multo felicius vixit quam antea *Gen.* XXIV. 67. voluptatibus immerſus morte amici excitatus eſt, ut in ſe deſcenderet, & mores emendaret; quem indulgentia parentum ſegnem feciſſet, illis orbatus ſeveriori diſciplina a tutoribus coercetur; qui liberorum ſuperſtitum praetextu pecuniae corradendae ſe totum dediſſet, morte illorum docetur pecunia recte uti, *Titus* Boſtr. c. Manich. p. 120. παίδων στέρησις ἐσωφρόνισε τὸν διὰ παῖδας πλεονεκτῆντα. qui patrem aut fratrem pro Republica mortem oppetentes luget, & ſe ſolatur aeterna quam acquiſiverunt gloria, & eorum exemplo ad ſtudium virtutis incitatur. Hujus autem dicti παραδόξου veritas multo certius eluceſcit ex doctrina Chriſti: poteſt propter hanc doctrinam oriri calamitas & vexatio, poteſt fieri ut vel frater vel amicus pro ea mortem oppetat, quae res ut materiam luctui praebet, ita ſuperſtites conſtantia roborat, cujus praemium eſt aeterna felicitas vitae alterius. *Heb.* XII. 2. 3. 4. XIII. 7. *Luc.* XVI. 25. 2. *Theſſ.* I. 6. 7. 1. *Pet.* I. 6-9. 2. *Cor.* IV. 17. 18. 1. *Theſſ.* IV. 13-18. *Apoc.* XXI. 4.

5. οἱ πραεῖς] mites & manſueti opponuntur iracundis ac ferocibus. *Ariſtot.* Nicomach. IV. 11. πραότης δ' ἐστὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργάς — ὁ γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. *Plut.* de virtut. Moral. p. 445. A. πραότητα φασὶν εἶναι μεσότητα ἀναλγησίας καὶ ὠμότητος. *Iſocrat.* ad Nicocl. πρᾶος φαίνε, τῷ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτημάτων. *Liv.* XXI. 20. Ne illi quidem ipſi ſatis mitem gentem fore, adeo ferocia atque indomita ingenia eſſe. *Juſtin.* H. VII. 6. Nec moderatus tantum, verum etiam mitis adverſus victos. *Juvenal.* S XIII. 184. Mite Thaletis ingenium XIV. 15. Mitem animum & mores modicis erroribus aequos. *Cic.* Catilin. IV. 5. homo mitiſſimus atque leniſſimus. *Plato* de Rep. II. ἐναντία γὰρ πῶ θυμοειδεῖ ἡ πραεῖα φύσις. *Ariſtot.* Magn. Moral. I. 23. ἔστιν ἓν ἡ πραότης ἀνὰ μέσον ὀργιλότητος καὶ ἀοργησίας — ὥστε γὰρ παντὶ δεῖ ὀργίζεθαι ὅτ' ἐπὶ πᾶσιν ὥστε πάντως καὶ ἀεί, ὃδ' αὖ πάλιν ὥτως ἔχειν δεῖ, ὥστε μηθενὶ μηδέποτε, καὶ γὰρ ὅτος ψεκτὸς, ἀνάλγητός γε ὤν. *Eph.* IV. 2. 2. *Cor.* X. 1. *Gal.* VI. 1. *Col.* III. 12. 1. *Tim.* VI. 11. 2. *Tim.* II. 25. *Tit.* III. 2. 2. *Macc.* XV. 12.

μακάριοι οἱ πραεῖς] Aliter plane judicat vulgus. *Tacit.* V. Agric. 15. *Nihil profici patientia, niſi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur.* Ignavi eſſe, de jure ſuo aliquid remittere, aut injuriam illatam non ulciſci. Veterem injuriam ferendo invitari novam. Lenitate & indulgentia patrum familias perdi filios, ſervos corrumpi: ſeveritate vero in officio contineri. Cum vulgo faciebant etiam Stoici; quorum dogma erat, ſapientem non ignoſcere. Ita etiam ſentiebant Galilaei, auditores Jeſu. *Joſ.* B. III. 3. 2. πρὸς πᾶσαν ἀεὶ πολέμου πεῖραν ἀντέσχον. μάχιμοι τε γὰρ ἐκ νηπίων καὶ πολλοὶ πάντοτε Γαλιλαῖοι καὶ ὅτε δειλία ποτε τὸς ἄνδρας ὅτε λειψανδρία τὴν χώραν κατέσχε. Inſita genti ferocia non aequalium ſolum aut minorum, verum etiam majorum dominorumque injurias acriter populſabant; ejus rei documentum dederant ipſorum parentes, qui poſt exilium Archelai, Juda Galilaeo duce, ſeditionem moverant *Act.* V. 36. multo vero illuſtrius dedit ipſorum progenies illa defectione, quae genti exitialis fuit *Joſ.* B. II. 18. 1. ὅλον τὸ ἔθνος ἐξαγριῶται. tanto omnium conſenſu, ut Fl. Joſephus exercitum LX mille peditum haberet, 20. 8. utque Jotapatenſes mutuis vulneribus concidere quam Romanam ſervitutem pati mallent, περφραγμένας ἀπογνῶσει τὰς ἀκοὰς ἔχοντες, ὡς ἂν πάλαι καθοσιώσαντες ἑαυτὲς τῷ θανάτῳ παροξύνονται. B III. 8. 6, 7. Contra prudentiores judicant, ferociam cum animi tranquillitate non conſiſtere, iram praecipitem habere exitus funeſtos, veterem injuriam ulciſcendo provocari novam, facilitate nihil eſſe homini melius neque clementia *Ter.* Adel. V. 4. 7. *Prov.* XXII. 24. 25. XV. 1. XXV. 8. 15. vide etiam infra comm. 38--48. *Jud.* VIII. 1. 1. *Sam.* I. 17. XXIV. 12. 18. 1. *Reg.* XIX. 11. 12. 13. *Sir.* X. 14. XXVIII. 2. Chriſtus addit: mites acquiſituros terram, verbis ex *Pſalm.* XXXVII. 11. petitis, at myſtice intellectis, cum enim omnis felicitas, Chriſti diſcipulis promiſſa, in coelis demum exſpectanda ſit, ſequitur etiam hic per terram coelum eſſe intelligendum; ita Judaei interpretantur *Sanhedrin* f. 90. 1. Omnis Iſraëlita partem habet in futuro ſeculo S. D. *Eſai.* LX. 21. *& populus tuus omnes juſti ſunt, in ſeculum poſſi-*

πραεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶν- 6
τες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐ- 7
τοὶ

6. τὴν δικαιοσύνην] τῆς δικαιοσύνης vel διὰ δικαιοσύνην *T. Mangey*, Philon. T. 2. p. 641.

poſſidebunt terram αὐτοὶ ipſi acquirent, non qui illos vexant & injuria afficiunt, eoque pacto ſe multum lucrari arbitrantur.

κληρονομήσουσι τὴν γῆν] ἐκληρονόμησε τῆς οὐσίας, ἀττικῶς. ἐκληρονόμησε τὴν οὐσίαν ἑλληνικῶς *Moeris*. κληρονομεῖν τόνδε οὐχ ὅτως ἡ ἀρχαῖα χρῆσις, ἀλλὰ κληρονομεῖν τοῦδε. *Phrynichus*. p. 52. & *Thomas* κληρονομῶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον μὲν γενικῇ συντάσσεται, ἅπαξ δὲ καὶ αἰτιατικῇ. ἀριστείδης ἐν Λευκτρικῶν Ε., πῶς ἀλλοτρίων σε κακῶν ἄξιον κληρονομῆσαι; Λυκιανὸς ἐν τοῖς Νεκρικοῖς πῶς κληρονόμησαιμι τῆς βακτηρίας αὐτῆ; Ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς. Κληρονομεῖν ἀποθανόντος ἐμοῦ τὰ κτήματα. ὅτε κεκληρονόμηκας τῶν φίλων τὰ κηδεστῶν χρημάτων πλείονων ex Demoſth. pro Corona circa finem. *Suidas* κληρονομῶ ὅτε σημαίνει τὸ μετέχω καὶ λαμβάνω γενικῇ, —— αἰτιατικῇ δὲ —— ἀντὶ τοῦ ἐυρεῖν καὶ οἰκῆσαι.

6. πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην] Fames & ſitis tralatione uſitata vehementem quandam appetitionem ſignificat. Æneid. III. 53. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? *Plut.* de Ira Cohib. p. 460. B. χρῆται τιμωρίᾳ ὁ μὴ πεινῶν μηδὲ διψῶν αὐτῆς. *Lucian.* Amor. I. διψῶντι τοιαύτης ἀνέσεως. Ælian. V. H. XIV. 22. τὴν μοναρχίαν καταλῦσαι διψῶν. *Suid.* in λίχνος, τὰ τῆς φερεφάτης ὄργια ἐδίψησε θεάσασθαι. *Pindar.* od. IX. 1678. ἀοιδᾶν δίψαν. *Ariſtaenet.* II. 10. διψῶντα τοῦ κάλλους. *Florus* III. 21. inexplebilis honorum Marii fames. *Horat.* Epiſt. I. 18. 23. Quem tenet argenti ſitis importuna famesque. *Cic.* ad Quint. fr. III. 5. nec honores ſitio, nec deſidero gloriam. V. 6. ardentius ſitire voluptates. *Philoſtrat.* λόγων τε κρατῆρες ἵσαντο, καὶ ἠρύοντο αὐτῶν οἱ διψῶντες. *Cic.* de Or. 3. paulum ſitiens iſtarum artium, de quibus loquor, guſtavi. *Gellius* XII. 2. hominem avarum & avidum, & pecuniae ſitientem. *Athen.* X. p. 433. E. τῆς δὲ δίψης ἁδὲν ἐσι πολυποθητότερον, διόπερ καὶ τὸ ἄργος πολυδίψιον ὁ ποιητὴς ἔφη πολυπόθητον, διὰ τὸν χρόνον. τὸ δίψος γὰρ πᾶσιν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἐμποιεῖ τῆ περὶ τῆς ἀπολαύσεως. Διὸ καὶ ὁ Σοφοκλῆς φησὶν Διψῶντι γάρ τοι πάντα προσφέρων σοφὰ, Οὐκ ἂν πλέον τέρψειας μὴ πιεῖν διδὺς —— καὶ Ξενοφῶν δὲ ἐν τῷ Γ. τῆς παιδείας ποιεῖ τὸν κῦρον τάδε λέγοντα· ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίσασθαι. Πλάτων δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ L. VIII. ὅταν οἶμαι δημοκρατευμένη πόλις ἐλευθερίας διψήσασα —— *Artemidor.* I. 68. τὸ μὲν γὰρ διψᾶν ἁδὲν ἄλλο ἔσιν ἢ ἐπιθυμεῖν. τὸ δὲ πίνειν παύλαν τῆς ἐπιθυμίας ἔχει, ὅπερ ἐσὶν ἐπιτυχεῖν. *Achmet.* 78. ἁδέν τις ἰδὴ ὅτι πεινῶν ἐνεπλήσθη χορτάσας ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῶν· ὁ ἐὰν ἑρευνᾷ καὶ μεριμνᾷ ποθούμενος, ἐυρήσει αὐτό. *Philo* de Profugis T. 1. p. 566, 21. τίς ἂν ὁ ἄρτος, εἰπὲ. τοῦτό φησι, τὸ ῥῆμα, ὁ συνέταξε κύριος, ἡ θεία σύνταξις αὕτη τὴν ὁρατικὴν ψυχὴν φωτίζει τε ὁμοῦ καὶ γλυκαίνει, φέγγος μὲν τὸ ἀληθείας ἀπαστράπτουσα, πειθοῖ δὲ ἀρετῆ γλυκείᾳ τὰς διψῶντας καὶ πεινῶντας καλοκαγαθίαις ἐφηδύνουσα. & T. 2. p. 338, 21. de caritate. εἰδὼς τὰς τῶν χαρίτων αὐτοῦ ἀενάους πηγὰς μὲν ὄσας, ἃ πᾶσι δ' ἀνειμένας, ἀλλὰ μόνοι ἱκέται. ἱκέται δ' εἰσὶν οἱ καλοκαγαθίας ἐρῶντες, οἷς ἀρύεσθαι θέμις ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων πηγῶν διψῶσι σοφίας. *Juvenal.* X. 14. tanto major famae ſitis eſt, quam Virtutis. *Cic.* in Parad. I. neque enim unquam expletur, nec ſatiatur cupiditatis ſitis. pro Planc. 5. ſitientem me virtutis tuae deſeruiſti. Att. II. 14. fac venias ad ſitientes aures. Tuſc. IV. 17. ſitienter quid expetere. *Ariſtot.* de coelo II. 12. φιλοσοφίας διψῆν. *Xenoph.* in ſympos. αἰσθάνομαι δὲ καὶ τυράννους τινας, οἳ ὅτως ἂν πεινῶσι χρημάτων. *Pſal.* XLII. 2. LXII. 2. *Eſai.* XLI. 17. LV. 1. *Amos.* VIII 11. *Jo.* VII. 37. *Apoc.* VII. 16. XXI. 6. XXII. 17. *Luc.* I. 53. *Jo.* IV. 10. VI. 56. *Prov.* IV. 17.

τὴν δικαιοσύνην] Juſtitia eſt doctrina Chriſti, comm. 10. δικαιοσύνη Θεῦ VI. 33. via ſalutis, quam Deus monſtravit, XXI. 32. ὁδὸς δικαιοσύνης. & 2. *Pet.* II. 20. 21. & in Epiſtola ad Romanos paſſim. Dan. IX. 24. Hanc juſtitiam ſitit, qui cupit Deo placere, qui ſerio & ſincere viam quaerit, ut illam ingrediatur, quem neque metus & periculum, neque labor ac moleſtia ulla, ab ea quaerenda abſterret. Qui vehementer aliquid cupit, qui eſurit aut ſitit, ſibi ad felicitatem aliquid deeſſe fatetur, & eatenus miſer eſt, unde Epicurei idem cum vulgo ſentientes ſapientem reſponſare cupidinibus, & ipſam virtutem non ultra quam ſatis eſt quaerere jubent. Prudentiores vero uti cupiditates rerum vel noxiarum vel non neceſſariarum, unde laboris plus haurire mali eſt, quam ex re decerpere fructus, ſtultas judicant: ita ab iis qui verum rebus ponunt pretium, ut maximum bonum conſequantur, omnem operam cum ratione impendi exiſtimant. Majus autem bonum in hac vita homini obtingere non poteſt, quam cognitio viae quae ad ſalutem aeternam ducit. Qui hanc juſtitiam eſuriunt, ſaturabuntur, vid. infra VII. 7—11. *Sirac.* XXVII. 8. *Pſal.* XVII. 15. inf. VIII. 11.

χορτασθήσονται] Grammatici putant nonniſi de de jumentis dici poſſe, quia χόρτος, unde derivatur, gramen ſignificat. Dicitur tamen etiam de hominibus. *Stephanus* χορτασῶ, πόλις ἀιγυπτία —— ἱσορεῖσι γὰρ κλεοπάτραν εἰς πόλεμον μὴ ἔχειν σιτία, τοῖς δ' οἰκεῖσι τὸν τόπον τοσαύτην παρασχέσθαι τροφὴν ἀφθονίαν, ὥστε χορτάσαι τὴν στρατιὰν, καὶ ὄνομα τῇ πόλει παρ' αὐτῆ ἐντεῦθεν τεθῆναι. *Nicander* ap. Athenae. XV. 14. ἀπενεγκάτω μοι τὴν τράπεζαν, ἱκανῶς κεχόρτασμαι γὰρ. *Arrian.* Epict. I. 9. ὅτε χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλαίοντες περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε. III. 22. διὰ χρόνου χορτασθῆναι. *Plut.* Sympoſ. I. 1. p. 616. B. κατακλιθέντα χορτάζειν. *Athen.* III. p. 99. E. πόθεν δέ σοι —— καὶ κεχορτασμένοι εἰπεῖν ἐπῆλθε, δεῦρο τῷ κορεσθῆναι χρήσασθαι. χορτασθῆναι ἔιρηται —— παρὰ μὲν κρατίνῳ ἐν Ὀδυσεῦσιν οὕτως Ἧσθε πανημέριοι χορταζόμενοι γάλα λευκὸν —— Eupolis in Dolone. ἐγὼ κεχόρτασμαι μὲν, ἄνδρες, ὃ κακῶς, ἀλλ' εἰμὶ πλήρης. —— Sophilus in Phylarcho χορτασθήσομαι. & II. p. 67. E. ex Eubulo Hercules βόλβοις τ' ἐμαυτὸν χορτάσων ἐλήλυθα.

7. Miſericordiae & humanitatis ſenſum exuunt non avari ſolum, invidi & injuſti, verum etiam vulgus, quod inſita levitate dicam an feritate, certamina gladiatorum, quaeſtiones & ſupplicia reorum avide & cum voluptate ſpectare ſolet, & cujus judicio ſententia in reos lata ſemper juſto eſt mitior.

8 τοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

Ma-

mitior. His accedunt Stoici, qui docebant: Succurrere esse sapientis, misereri non esse: & misericordiam vitium vocabant animi. *Senec.* de Clement. II. 4. 5. Nec illud negari potest, alterius vicem dolere, ejusque calamitatem suam existimare, cum molestia tristitia & aegritudine quadam conjunctum esse. Recte tamen prudentiores observarunt, sensum misericordiae homini esse naturalem; ut enim duarum chordarum aequalium altera pulsata altera quasi sponte sua eundem edit sonum, ita homines a sapientissimo Creatore formatos esse, ut alter alterius casum luctumque doleret, nihilque humani a se alienum putaret. Illos porro rebus suis optime consulere, qui inconstantiae rerum humanarum perpetuo memores aliorum casibus non insultant, sed illos potius miserantur atque pro virili sublevant. *Ovid.* Metam. XIII. 70. Aspiciunt oculis superi mortalia justis. En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit, sic linquendus erat. legem sibi dixerat ipse. Trist. V. 8. 11. Vidi ego, navifragum qui rescrat, aequore mergi: & nunquam, dixi, justior unda fuit. Vilia qui quondam miseris alimenta negarat, Nunc mendicato pascitur ipse cibo. *Publius Syrus.* Bona comparat praesidia misericordia. item: Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat. *Kobeleth* R. VII. 3. fac misericordiam, ut faciant tibi; mutuum da ut mutuum dent tibi; plange ut plangant te; sepeli ut sepeliant te, fac benigne, ut faciant tibi benigne, & *Cetuboth* f. 71. 1. *Tob.* IV. 7-10. *Gen.* XLII. 21. *Judic.* I. 7. *Psal.* XLI. 1. XXXVII. 25. 26. *Prov.* XIV. 21. XVII. 5. XIX. 17. *Dan.* IV. 24. *Jos.* II. 12. 2. *Sam.* X. 2. *Matth.* VI. 4. XVIII. 23. XXV. 31-46. *Act.* X. 4. 2. *Tim.* I. 16. 17. 18. *Jac.* II. 13. *Demosth.* c. Midiam. ἐγὼ μέτριος πρὸς ἅπαντας εἰμι ἐλεήμων, εὖ ποιῶν πολλὰς, ἅπασι προσήκει τῷ τοιούτῳ ταῦτα εἰσφέρειν, ἐάν πε καιρὸς ἡ χρεία παρασῇ. ἕτερος ἕτοσί τις βίαιος, ὀδένα ὅτ' ἐλεῶν, ὅθ' ὅλως ἠγρίωνος ἄνθρωπον. τούτῳ τὰς αὐτὰς φορὰς παρ' ἑκάσου δίκαιον ὑπάρχειν. *Schabbath* f. 151. 2. qui misericordiam exhibet creaturis, illi misericordiam exhibent de coelo: quicunque vero non exhibet misericordiam creaturis, non miserentur ejus de coelo. *Dinarchus* Aristogit. περὶ Ἀριστογείτονος μέλλοντες φέρειν τὴν ψῆφον ἐλεεῖτε, ὃς τὸν αὐτῶ πατέρα κάκῶς διατιθέμενον ὑπὸ λιμῶ οὐκ ἠλέησεν; *Bava Mezia*: . . . Cum die quadam ancilla R. Juda aedes verreret, incidit in pullitiem mustelarum eamque everrebat. Ait illi: tu vero parce. S. D. *Ps.* CXLV. 9. Misericordia ejus super omnia opera ejus. & edita est vox: misericordi misericordia exhibebitur. *Bereschith R.* XXXIII. 4. Pleni estote misericordia alter erga alterum, & Deus S. B. plenus erit misericordia erga vos. R. Thanchuma.

8 καρδίᾳ] Cor mentem significat, unde νενεχῶς *cordate. Sext. Empir.* a. Logic. I. p. 313. εἰ δὲ καὶ τόπον ὁ νῆς, ἐν ᾧ ἔστι, συγκαταλαμβάνει ἑαυτῷ, ἐχρῆν μὴ διαφωνεῖσθαι τοῦτον παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τῶν μὲν τὴν κεφαλὴν λεγόντων εἶναι, τῶν δὲ θώρακα, καὶ ἐπ' ἀϊδὸς τῶν μὲν ἐγκέφαλον, τῶν δὲ μήνιγγα, τίνων δὲ καρδίαν, ἄλλων δὲ ἥπατος πύλας. *Philo* de Sacrif. Cain. & Abel T. I. p. 190, 15. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐν ταῖς τῶν θυσιῶν διατάξεσι τρία προσεταγμένα ἀναφέρειν —— ὠδαμῶς δὲ ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν; ἅπερ εἰκὸς ἦν πρὸ τῶν ἄλλων καθαγνίζεσθαι, εἴγε καὶ κατὰ τὸν νομοθέτην ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *Tertullian.* c. 15. de anima. Quod & Ægyptii renunciaverunt, & qui divinarum commemoratores videbantur, ut & ille versus Orphei vel Empedoclis αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιον ἐστὶ νόημα, etiam Protagoras, etiam Apollodorus, etiam Chrysippus haec sapiunt. *Lucret.* III. 14. Sed caput esse quasi & dominari in corpore toto, Consilium quod nos animum mentemque vocamus. Idque situm media regione in pectoris haeret.

οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ.] Requirebant quidem vulgo puras manus, puram linguam, puros oculos, at de corde puro parum erant solliciti, putantes cogitationum poenam neminem pati; & ea, quae non videantur, perinde se habere ac si non essent: ita sentiunt omnes hypocritae, quales erant imprimis Pharisaei *Matth.* XXIII. 25-28. Sapientiores vero etiam animi innocentiam exigebant, *Seneca* de Ira I. 3. Injuriam, qui facturus est, jam fecit. Sic latro est, etiam antequam manus inquinet: quia ad occidendum jam armatus est, & habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur & aperitur opere nequitia, non incipit. Epist. XI. o felicem illum, qui non adspectus tantum, sed etiam cogitatus emendat! Hippolyt. 595. magna pars sceleris mei olim peracta est. Excerpt. Controvers. VI. 8. Incesta est etiam sine stupro, quae cupit stuprum. *Juvenal.* XIII. 209. Nam Scelus intra Se tacitum qui cogitat ullum, Facti crimen habet. *Cic.* de offic. I. 4. cavet —— ne quid libidinose aut faciat, aut cogitet. *Tacit.* H. I. 77. qui deliberant, desciverunt. *Cato Dist.* Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt, Hic tibi praecipue sit pura mente colendus. *Democrates*: ἀγαθὸν οὐ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ τὸ μηδὲ ἐθέλειν. *Aelian.* V. H. XIV. 28. οὐ γὰρ μόνον ὁ ἀδικήσας κακὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοήσας ἀδικῆσαι. *Valer. Max.* VII. 2. Mirifice etiam Thales, nam interrogatus, an facta hominum Deos fallerent? nec cogitata, inquit. Ut non solum manus, sed & mentes puras habere vellemus, cum secretis cogitationibus nostris numen adesse credidissemus. *Diog. L.* Thales. 36. ἠρώτησε τις αὐτὸν, εἰ λήθοι θεὸς ἄνθρωπος ἀδικῶν, ἀλλὰ δὲ διανοούμενος, ἔφη. *Bemidbar R.* VIII. Cogitarant facere, & non fecerunt: ut discas, qua hora homo cogitat peccatum, jam esse praevaricatorem coram Deo. *Diodorus* S. Exc. p. 555. Πυθαγόρας προσήγγελλε πρὸς τὰς θεὰς προσιέναι τὰς θύοντας —— μὴ μόνον τὸ σῶμα καθαρὸν παρεχομένας πάσης ἀδίκου πράξεως ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἁγνεύουσαν. *Menander* ap. Clem. Alex. Θεῷ δὲ θύε δὶα τέλους δίκαιος ὤν, Μὴ λαμπρὸς ὢν ταῖς χλαμύσιν, ὡς τῇ καρδίᾳ. *Euripid.* Orest. 1604. ἁγνὸς γὰρ εἰμι χεῖρας .Ο. ἀλλ' ἃ τὰς φρένας & Hippolyt. 316. ἁγνὰς μὲν, ὦ παῖ, χεῖρας αἵματος φέρων .Φ. χεῖρες μὲν ἁγναί, φρὴν δ' ἔχει μιάσματα. *Athenae.* XII. p. 530. D. διὸ καὶ ἀριστοτέλης Ξενοκράτην τὸν Χαλκηδόνιον σκώπτων, ὅτι οὐρῶν οὐ προσῆγε τὴν χεῖρα τῷ αἰδοίῳ, ἔλεγεν χεῖρες μὲν ἁγναί, φρὴν δ' ἔχει μιάσματα. *Ovid.* Amor. III. 4, 5. Ut jam servaris bene corpus, adultera mens est, Nec custodiri, ni velit, ulla potest. Nec mentem servare potes, licet omnia claudas, Omnibus exclusis intus adulter erit. *Chal-*

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. Μακάριοι οἱ δεδιωγ- 9. 10
μένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοί ἐστε 11
ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν,
ψευ-

9. αὐτοὶ] — C. D. 13. Verſio *Vulg. Syr. Chromatius.*

10. τινες τῶν μετατιθέντων τὰ εὐαγγέλια, Μακάριοι, φησὶν, οἱ δεδιωγμένοι ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι αὐτοὶ ἔσονται τέλειοι· καὶ μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκα ἐμοῦ ὅτι ἕξουσι τόπον ὅπου οὐ διωχθήσονται. Clem *Strom.* IV. p. 582.

ἐστιν] ἔσαι D.

11. ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι] διώξωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν D. *Auguſtin. Chromat.*

πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ] καθ' ὑμῶν πᾶν πονηρὸν ἕνεκεν δικαιοσύνης. D. *Ambroſius* de Offic. I. 16. *Chromatius*..

la . . . . qui animum attendit ad mulierem conſilio [malo] eſt ſicut is qui rem cum ea habet. *Theo* Progymn. V. Πίτλακος ὁ Μιτυληναῖος ἐρωτηθεὶς, εἰ λανθάνει τις τοὺς θεοὺς φαῦλόν τι ποιῶν; εἶπεν, οὐδὲ διανοούμενος. *Anthol.* I. 38. 1. ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας, Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος. *Porphyr.* de Abſtinent. I. 31. τὸ μὲν γὰρ μὴ φαγεῖν, φέρε, ἢ μὴ λαβεῖν δεδόμενα χρήματα, τῶν φανερῶν ἦν καὶ ἐπικείμενον. τὸ δὲ μηδὲ ἐπιθυμεῖν, τῶν ἀφανεστέρων, ὥστε μετὰ τῶν ἔργων ἀποσατέον καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας καὶ τοῦ πάθους. Τί γαρ καὶ ὄφελος, τῶν ἔργων ἀφισάμενον ταῖς αἰτίαις, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι; *Pſal.* XXIV. 3. 4. LXXIII. 1. 1. *Tim.* I. 5. 2. *Tim.* II. 22. 1. *Pet.* I. 22. *Bava Mezia* f. 44. 1. *Kidduſchin* f. 42. 2. Dicit domus Sammeae: reus aliquis fit tam cogitatione quam facto. probant Ex. XXII. 9. f. 40. 1. dixit R. Aſa — cogitationem malam non reputat Deus S. B. pro opere. 5. D. *Pſal.* LXVI. 18.

Θεὸν ὄψονται] Ut externa immundicies excludebat templo: ita interna excludit coelo. 1. *Jo.* III. 2. 3. *Æneid.* II. 604. — namque omnem, quae nunc obducta tuenti Mortales hebetat viſus tibi, & humida circum caligat, nubem eripiam. *Servius.* Dicitur nebula orta de terris obeſſe noſtris obtutibus. Unde aquila, quia ſupra nebulam eſt, plus videt. Eſt enim theologica ratio, quia ignorantes uſum venerium videre dicuntur & numina. *Callim.* Hymn. in Apollin. 9. Ὡ Πόλλων οὐ παντὶ φαείνεται· ἄλλ' ὅτις ἐσθλός. *Eurip.* Bacchis 501. καὶ πῶς ἔσιν; ὁ γὰρ φανερὸς ὀμμασιν γέμοῖς. Β. Παρ' ἐμοῦ, σὺ δ' ἀσεβὴς αὐτὸς ὢν ἐκ εἰσορᾶς. *Joſeph.* c. Apion. I. 26. ex Manethone τὸν ἀμένωφιν -- βασιλέα -- ἐπιθυμῆσαι Θεῶν γενέσθαι θεατὴν, ὥσπερ Ωρος εἷς τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότων —— Ἐιπεῖν ἐν αὐτῷ τοῦτον —— ὅτι δυνήσεται Θεὸς ἰδεῖν, εἰ καθαρὰν ἀπό τε λεπρῶν καὶ τῶν ἄλλων μιαρῶν ἀνθρώπων τὴν χώραν ἅπασαν ποιήσειεν. Deum in hac vita ab homine mortali videri non poſſe, videri autem ab Angelis tradit Scriptura *Exod.* XXXIII. 17-23. XIX. 21. *Jud.* VI 22. 23. XIII. 22. *Matth.* XVIII. 10. *Dio* LVIII. p. 454. de L. Vitellio καὶ ποτε τοῦ Γαΐου συγγενέσθαι τε τῇ σελήνῃ λέγοντος, καὶ ἐρωτήσαντος αὐτὸν εἰ ὁρᾷ τὴν θεὸν συοῦσαν αὐτῷ, κάτω τε ὡς τεθηπὼς ἔβλεπεν ὑποτρέμων, καὶ σμικρόν τι φθεγξάμενος, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλοις ὁρᾶν ἔξεσι. *Jo.* I. 18. VI. 46. *Sir.* XLIII. 31. Videbunt Deum, qui mentis illorum latentes cogitationes, quas nemo homo inſpicere poteſt, vidit: purae enim menti praemium eximium proponitur, quod particeps futura ſit divinae naturae 2 *Pet.* I. 4.

9. οἱ εἰρηνοποιοὶ] Pacem facere & pacificare non ii ſolum dicuntur, qui aliis diſſidentibus medios ſe interponunt, verum etiam qui placabiles ſunt, & inimicitias facile deponunt. *Iſocr.* de Pace. φημὶ δ' ἔν χρῆναι ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην μὴ μᾶλλον πρὸς χίες καὶ Ροδίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους. *Jac.* III. 18. IV. 1. 2. 1. *Pet.* III. 11. *Coloſſ.* I. 20. *Eſai.* XXVII. 5. 1. *Macc.* VI. 49. 58. *Eph.* II. 15. *Pollux* I. 41. βασιλεὺς εἰρηνικὸς, εἰρηνοποιὸς & 152. περὶ συμμάχων εἰρηνοποιῶν καὶ πολεμοποιῶν. His opponuntur qui bellum ſerunt animosque aliorum inflammant, & qui inimicitias immortales gerunt. Tales fuerunt magni imperatores, qui populis domitis, libertate patriae aſſerta, multos triumphos egerunt; quos vulgus ſtupet miraturque. Sapientiores tamen pacem praetulerunt, *Silius* XI. 594 —— pax optima rerum, quas homini noviſſe datum eſt, pax una triumphis Innumeris potior, pax cuſtodire ſalutem, & cives aequare potens. *Cic.* Attic. VII. 14. ad pacem hortari non deſino, quae vel injuſta utilior eſt, quam juſtiſſimum bellum. *Æneid.* XI. 362. nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται] Deus vocatur Deus pacis *Rom.* XV. 33. XVI. 20. 1. *Cor.* XIV. 33. 2. *Cor.* XIII. 11. *Phil.* IV. 9. 1. *Theſſ.* V. 23. 2. *Theſſ.* III. 16. *Heb.* XIII. 20. Pacifici ergo imitantur Deum eique ſimillimi ſunt. *Jo.* VIII. 39. infra 45. *Sir.* IV. 10. *Philo* de ſacrificant. T. 2. p. 260, 2. B. ὁ νόμος λέγων, ὅτι οἱ τὸ ἀρεστὸν τῇ φύσει θρῶντες καὶ τὸ καλὸν, υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, φησὶ γὰρ, υἱοὶ ἐστὲ κυρίῳ τῷ θεῷ ὑμῶν (*Deut.* XIII. 18. XIV. 1.) δηλόνοτι προνοίας καὶ κηδεμονίας ἀξιωθησόμενοι τῆς ὡς ἐκ πατρός, ἡ δ' ἐπιμέλεια τοσοῦτον ἰδίοις τοῖς ἀπ' ἀνθρώπων, ὅσον περ οἶμαι καὶ ὁ ἐπιβελευόμενος διαφέρει. & de Confuſ. Ling. T. 1. p. 426, 36. τὸν ἕνα ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἡγούνσαν. Οἱ δὲ ἐπισήμῃ κεχρημένοι, τῷ ἑνὸς υἱοὶ θεοῦ προσαγορεύονται δεόντως, *Hierocles* . . τῷ ἤδη προειργάσθαι τὰ παιδὸς ἄξια τὸν θεὸν πατέρα καλῶν. Si autem filii, & haeredes *Ro.* VIII. 17. Hic ergo titulus, quo vocabuntur, & dignitatem & felicitatem ſummam promittit.

10. οἱ δεδιωγμένοι] qui vexantur, exagitantur, infeſtantur. Proprie dicitur de feris, quas venatores perſequuntur; aut de hoſte vel reo fugiente. *Thucyd.* I. 137. Themiſtocles φάρμι, inquit, διωκόμενος ὑπὸ τῶν ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. *Cornel. Nepos*, vertit: exagitatus a cuncta Graecia 9. 4. infr. X. 23. 1. *Tim.* III. 11, 12. 1. *Pet.* III. 13.

ἕνεκεν] *Thomas* ἕνεκα καὶ ἕινεκα. Πλάτων, Δημοσθένης, καὶ οἱ ἄλλοι· θουκυδίδης δὲ ἀεὶ εἵνεκα.

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν] Eadem phraſis reperitur ſupra comm. 3. ſed diverſo paululum ſenſu; ibi mendicitati opponuntur divitiae regales: hic exilio opponitur imperium, & quidem perpetuum maximumque. 2. *Theſſ.* I. 4. 5. 2. *Tim.* II. 12. 1. *Pet.* III. 14. Qui vos nunc exagitant, regnant atque dominantur, vos autem incertis ſedibus vagamini, 1. *Cor* IV. 11. at olim non ita erit.

11. ἐστὲ] convertitur jam oratio ad diſcipulos: quamvis etiam, quae praeceſſerunt, eos praecipue ſpecta-

12 ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν
13 τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. Ὑμεῖς ἐστε
τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει
ἔτι,

πονηρὸν] — 58. 61.
12. τοῖς οὐρανοῖς] τῷ οὐρανῷ D.
πρὸ ὑμῶν] + ὑπαρχόντων D. a prima manu, ὑπάρχοντας ex emendatione.
οὕτω — ad ὑμῶν] — 74. a prima manu.
12. τοὺς posterius] — 80.
13. ἅλας prius.] ἅλα D.
μωρανθῇ] μαρανθῇ 47. 56. 58.
ἁλισθήσεται] ἀρτυθήσεται. 58. Evang. 10. è *Luca*.

ſpectabant, teſte *Luca*.

ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διωξώσι] Tertiis perſonis verborum Graeci & Latini ſaepe ita utuntur, ut non exprimant nomen quod addendum erat. *Cic.* de Offic. I. 7. Maximam autem partem ad injuriam faciendam aggrediuntur, ut adipiſcantur ea, quae concupiverunt. & II. 11. maximeque admirantur eum qui pecunia non movetur. *Plaut.* Curcul. IV. 2. 17. Culpant eum, conſpuitur, vituperatur. *Salluſt.* Catilin. 60. maximo clamore, infeſtis ſignis, concurrunt, pila emittunt, gladiis res geritur. *Antonin. Liberal.* 34. τὸ δὲ βρέφος ὠνόμασαν Ἄδωνιν. Supra II. 23. infra comm. 15. VII. 16. IX. 17. *Thucyd.* VII. 69. ὅπερ πάσχουσιν ἐν τοῖς μεγάλοις ἀγῶσιν.

πονηρὸν ῥῆμα] *Pſ.* LXIV. 5.

ὀνειδίσωσιν] 1. *Pet.* IV. 14. 15. 16. *Æſchines* π. Παραπρεσβ. τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος ἐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. *Plat.* Apol. ὀνειδίζων ἵνα ἕκαστον *Plut.* Symp. 11. ἀσθένειαν σώματος ὀνειδίζεις. *Herodian.* III. 8. 12. ἅδρα ὀνειδίζων πεμφθέντα ἐκείνῳ.

ψευδόμενοι] Sunt enim quae vere objici exprobrarique poſſunt. Pudet haec opprobria nobis et dici potuiſſe & non potuiſſe refelli.

12. ἀγαλλιᾶσθε] vox Eccleſiaſticis Scriptoribus potius quam profanis nota. 1. *Pet.* I. 6. 8.

ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς] *Gen.* XV. 1. inf. 44. VI. 1. Mercedem vocat, quia alloquitur dominus ſervos, laborantes ἕνεκεν ἐμοῦ. Merces multa dabitur, pro magnitudine laboris. Merces tamen non excludit gratiam. *Nonnus* Dionyſ. XLI. χάριν δέ μοι ἄξιον ἔργων μισθὸν ἐῦ θαλάμοιο νοήμονι νεῦσε καρήνῳ. *Peah* Hieroſol. 8. R. Lazarus Parnas fuit. Is cum aliquando domum ſuam ingrederetur, quaerebat ex Domeſticis, quid egerint pauperes? Cui hi, venit, inquiunt, coetus quidam, ederunt, biberunt, denique pro te vota ferunt. Tum ille: non erit bona Merces. Cum rurſum alio tempore domum rediret, eodem modo, quodnam fuit, inquit, inſtitutum illorum? Cui domeſtici: venit alius quidam coetus, ederunt, biberunt, tibique maledixerunt. Tunc inquit ille, mihi bona merces erit exſpectanda.

τοὺς προφήτας] quos beatos praedicatis *Jac.* V. 10. 11. 2. *Reg.* II. 23. inf. XXIII. 21. *Act.* VII. 52. *Nehem.* IX. 26. *Heb.* XI. 26. 1. *Theſſ.* II. 14.

13. τὸ ἅλας] *Thomas*: οἱ ἅλες καὶ τὰς ἅλας δεῖ λέγειν, ἐ τὸ ἅλας. Contra *Theocrit.* Idyl. II. 21. πάσσ' ἅλα. *Il.* I. 204. πάσσε δ' ἅλὸς θείοιο. Dioſcor. V. 102. μίζον ἁλὸς ὀρυκτῆ λίτραν α. *Herodot.* II. 62. ἁλὸς καὶ ἐλαίῳ.

τὸ ἅλας τῆς γῆς] ut comm. ſeq. τὸ φῶς τῶ κόσμω. Vos id praeſtare debetis hominibus, quod ſal praeſtat cibis. Alii ex vobis diſcere debent, vos aliis exemplo eſſe debetis. *Livius*, apud H. Grotium, Graeciam ſal gentium vocat. Salis praecipua vis eſt adverſus putredinem. *Varro* de R. R. II. 4. Suillo pecori animam datam eſſe proinde ac ſalem, quae ſervaret carnem. Cleanthes apud *Clement. Alex.* Stromat. VII. τὰς ὗς ἀντ' ἁλῶν ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ σαπῇ τὰ κρέα. *Terent.* Eunuch. III. 1. 14. T. eſt iſtuc datum profecto mihi, ut ſint grata, quae facio, omnia. — G. labore alieno magno partam gloriam verbis ſaepe in ſe transfert qui habet ſalem, qui in te eſt. *Donatus:* ſal neutraliter, condimentum eſt. maſculinum, ſapientia. *Catul.* LXXXVII. 4. Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis. *Cic.* de Orator. I. 34. Libandus eſt etiam ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepos: quo tanquam ſale perſpergatur omnis oratio. *Quintil.* Inſt. VI. 3. ſalſum igitur erit quod non erit inſulſum: velut quoddam ſimplex orationis condimentum, quod ſentitur latente judicio velut palato, excitatque & a taedio defendit orationem. *Plin.* H. N. XXXI. 41. Vita humanior ſine ſale non quit degere, adeoque neceſſarium elementum eſt, ut tranſierit intellectus ad voluptates animi quoque. Namque ita ſales appellantur, omnisque vitae lepos, & ſumma hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo conſtat. *Evanthius* de Traegoed. & Comoed. novam comoediam reperere poëtae, quae argumento communi magis & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret: & minus amaritudinis ſpectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret: concinna argumento, conſuetudine congrua, utilis ſententiis, grata ſalibus, apta metro. *Lucret.* IV. 1154. Parvula pumilio eſt, χαρίτων μία, tota merum ſal. *Plut.* Sympoſ. V. 10. p. 685. A. κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῶν ἄλλων ὄψων ὄψον εἶναι καὶ ἡδύσμα. Διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτὰς, ὅτι τῆς τροφῆς τὸ ἀναγκαῖον ἡδὺ ποιοῦσιν. & περὶ ἀδολεσχ. p. 514 E. ἐ γὰρ ὡς βάρος τι δεῖ πιέζοντα ἀποθέσθαι τὸν λόγον —— ἀλλ' ἢ δι' αὐτὰς ἄνθρωποι δεόμενοι τινος λαλοῦσι, ἢ τὰς ἀκούοντας ὠφελοῦντες, ἢ χάριν τινὰ παρασκευάζοντες ἀλλήλοις, ὥσπερ ἅλσι τοῖς λόγοις ἐφηδύνουσι τὴν διατριβὴν καὶ τὴν πρᾶξιν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες. Εἰ δὲ μήτε τῷ λέγοντι χρήσιμον, ὅτε ἀναγκαῖον τοῖς ἀκούουσι τὸ λεγόμενον, ἡδονήτε καὶ χάρις ἐ πρόσεστι, διατί λέγεται; τὸ γὰρ μάτην καὶ διακενῶς ἐχ' ἥτλον ἐν τοῖς λόγοις ἢ τοῖς ἔργοις ἐστὶν. *Eph.* IV. 29. *Col.* IV. 6.

μωρανθῇ] *Martial.* X. 37. & fatuam ſumma coenare pelorida menſa. XIII. 10. Ut ſapiant fatuae fabrorum prandia betae, O quam ſaepe petet vina piperque coquus! & XI. 32. Hinc piſtor fatuas facit placentas. *Dioſcor.* δ. ῥίζαι γευσαμένῳ μωραί. *Servius* in Georg. III. 395. Ipſum lac non ſit fatuum, ſed habeat ſalis occultum ſaporem. *Marcus* IX. 50. habet, ἄναλον γένηται. *Nonnius Marcellus*

ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κει- 14
μένη· Οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ 15
τὴν

ἔτι] — D. Verſio *Syr.*
16. ἡμῶν ſecundo loco] — Verſio *Syra* poſterior.

βληθῆναι ἔξω καὶ] βληθὲν ἔξω. 1.
ἄργα — Verſio *Syra* poſterior.

I. 141. Inſulſum proprie fatuum, quaſi ſine ſale.

ἐν τίνι ἁλισθήσεται] ſcil. ſal. Marcus: ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; quo ſalietur ipſum ſal? Huic proverbio ſimilia ſunt illa *Galen.* de Different. pulſuum II. καὶ δίκαιον ἤδη τὸ τῆς παροιμίας εἰπεῖν, ἰδιωτικὸν μὲν, ἱκανῶς δ' ἐοικὸς τοῖς παρ' ἡμῖν· ὅταν γὰρ, φησὶ, τὸ ὕδωρ πονήσῃ, τί ἐπιῤῥοφήσομεν; εἰ γὰρ ἀρχιγένης ἁμαρτάνει τοιαῦτα, πρός τινα πορεύσωμεν; τὶς ἡμῖν ἐπανορθώσει τὰ τέτων σφάλματα; *Diog. L.* Diogene. VI. 47. πρὸς τὸ ῥυπαρὸν βαλανεῖον, οἱ ἐνθάδε, ἔφη, λεόμενοι πῶς λέονται; *ad Herennium* IV. 6. Iſti cum non modo dominos ſe fontium, ſed ſe ipſos fontes dicant, & omnium rigare debeant ingenia, non putant fore ridiculum, ſi, cum id polliceantur aliis, areſcant ipſi ſiccitate. *Philo* de Therapeut T. 2. p. 477, 8. ὄψον ἅλες, ὃς οἱ ἀβροδίαιτοι παραρτύουσιν ὑσσώπῳ & 483, 9. προσόψημα δὲ ἅλες, οἷς ἐστὶν ὅτε καὶ ὕσσωπος ἡδύσμα παραρτύεται διὰ τὸς τρυφῶντας.

βληθῆναι ἔξω] *Plut.* de his qui ſero a numine puniuntur. p. 553. Β. Πομπηΐος Μάγνος ἐν Ρώμῃ Στράβωνος ἦν υἱὸς, ὃ τὸν νεκρὸν Ρωμαίων δῆμος ὑπὸ μίσους ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησε. *Philo* de Profugis T. 1. p. 555, 20. ἡ ἀσέβεια —— πρὸς τὴν ἐν Θεῷ ζωὴν ἄψυχον, καὶ νεκρὸν, καὶ κοπρίων, ὡς ἔφη τις, ἐκβλητότερον, *Strabo* XVI. p. 1131. A. ἴσα κοπρίᾳ ἡγῆνται τὰ νεκρὰ σώματα, καθάπερ Ἡράκλειτος φησὶ Νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. *Luc.* XIV. 35. 2. *Reg.* XIII. 7. *Nidda* f. 83. vulgo dicitur: educ ſalem, & carnem projice canibus.

14. τὸ φῶς τῦ κόσμυ] *Jer.* XIII. 7. 10. Solem proprie ſignificat *Jo.* XI. 9. 10. Inepte igitur Perſius --- laudat Brutum, laudatque cohortem: ſolem Aſiae Brutum appellat, ſtellasque ſalubres Appellat comites *Horat.* Serm. I. 7. 24. Transfertur autem ad homines praeclaros. *Democharis* de Rege Demetrio: ὅμοιος ὥσπερεί ὁι φίλοι μὲν ἀστέρες, Ἥλιος δ' ἐκεῖνος. de Chriſto *Jo.* I. 19. III. 19. VIII. 12. XII. 46. de diſcipulis Chriſti *Phil.* II. 15. *Koheleth R.* I. 5. *Samuel R.* VIII. *Bereſchith. R.* LVIII. 2. Sol oritur & occidit *Eccleſ.* I. 5. Deus efficit, ut priusquam occidat ſol juſti hujus, oriatur Sol juſti alterius. Quo die mortuus eſt R. Akiba, natus eſt Rabbenu Sanctus & dixerunt de eo: Oritur ſol & occidit ſol. &c. antequam mergeret Deus S. B. ſolem Sarae, oriri fecit ſolem Rebeccae. Hieroſ. *Schabbath.* 2. Adam primus fuit lux mundi. *Juhaſin.* R. Meir lux mundi fuit diſcipulus lucis mundi, qui eſt R. Akiba, & diſcipulum habuit lumen mundi, nempe Rabbenu Hakkadoſch. *Bereſchith R.* LIX. 8. Jeruſalem eſt lux mundi S. D. & ambulabunt gentes ad lucem tuam *Eſaj.* LX. 3. A ſale autem tranſit ad ſolem, quia utriusque maxima eſt utilitas. *Plin.* H. N. XXXI. 45. Nihil eſſe corporibus utilius ſale & ſole. *Senec.* de Clement. I. 8. Tibi non magis quam ſoli latere contigit, multa contra te lux eſt, omnium in iſtam converſi oculi ſunt. *Aboth R.* Nathan. c. 25. Cum R. Jochanan f. Saccai morti proximus eſſet, alta voce ploravit. Dixerunt ipſi diſcipuli ejus: Rabbi, columna excelſa, lux mundi, mallee fortis, quid fles? *Berachoth* f. 28. lux *Iſraelis.*

πόλις —— ἐπάνω ὄρους κειμένη] Qualis erat Hieroſolyma, aliaeque urbes plurimae. *Dionyſ. Hal.* I. 12. ᾤκισε πόλεις μικρὰς καὶ συνεχεῖς ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν, ὥσπερ ἦν τοῖς παλαιοῖς τρόπος οἰκήσεως συνήθης. Hinc mater Deorum capite turrito fingitur. *Phurnutus* §. 6. περὶ τῆς Ρέας. —— πυργωτὸν δὲ περίκειται στέφανον —— διὰ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὀρῶν τίθεσθαι τὰς πόλεις ὀχυρότητος ἕνεκεν. *Lucret.* II. 606. magna Deum mater —— terra —— Muralique caput ſummum cinxere corona, eximiis munita locis quod ſuſtinet urbes. *Manilius* II. 772. Ac velut in nudis cum ſurgunt montibus urbes. *Cic.* Catilin. IV. 6. videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium.

ἐ δύναται —— κρυβῆναι] *Cic.* ad Q. Fratrem I. 1. §. 2. Quid autem reperiri tam eximium aut tam expetendum poteſt, quam iſtam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque eſſe abditam, ſed in luce Aſiae, in oculis clariſſimae provinciae, atque in auribus omnium gentium ac nationum eſſe poſitam?

15. καίσι λύχνον] *Xenophon* Hell. VI. ὁ μὲν λύχνος ἐκάετο. *Artemid.* II. 9. λύχνος δὲ καιόμενος ἐν οἰκίᾳ λαμπρὸς, ἀγαθὸν, πρόσκτησιν γὰρ σημαίνει καὶ εὐπορίαν πᾶσι. *Athen.* XV. p. 700. D. Διονύσιόν φησι τὸν νεώτερον Σικελίας τύραννον ταραντίνοις ἐς τὸ πρυτανεῖον ἀναθεῖναι λυχνεῖον, δυνάμενον καίειν τεσσάρας λύχνες, ὅσες ὁ τῶν ἡμερῶν ἐσιν ἀριθμὸς εἰς τὸν ἐνιαυτόν.

ὑπὸ τὸν μόδιον] *Thomas* τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν —— πρὸς γενικὴν ἐπιφέρεσιν Ἀττικοὶ· Ἕλληνες δὲ πρὸς αἰτιατικὴν —— ὡσαύτως καὶ τὴν ὑπὸ. Πλάτων ἐν τῇ τῦ Σωκράτες ἀπολογίᾳ· τά τε μετέωρα φροντιςὴς, καὶ τὰ ὑπὸ γῆς πάντα ἀνεζητηκώς. καὶ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· ζητῶν τάτε ὑπὸ γῆς καὶ τὰ ἐπεράνια. Πλύταρχος· πᾶς γὰρ ὁ ὑπὸ γῆς —— χρυσὸς. *Dinarchus* in Demoſth. χίλιοι μόδιοι. Modius eſt medimni ſexta pars. *Cic.* in Verr. III. 49. tritici medimnum XC. i. e. tritici modium DXL. millia. *Corn. N.* Attic. 2. 6. ita ut ſingulis ſex modii tritici darentur, qui modus menſurae medimnus Athenis appellatur. σχ. *Ariſtoph.* Nub, 543. ὁ γὰρ μέδιμνος χοίνικας ἔχει μη. & Veſp. 438. εἰς τὴν χοίνικα δ. μεγάλοι ἄρτοι γίνονται, μικροὶ δὲ η. modius igitur octo choenices continebat. *Diog.* L. Pythagora VIII. 18. ὁ γὰρ χοῖνιξ ἡμερήσιος τροφή. vid. Apoc. VI. 6. *Syrus* modium vocat *Satum*, Hebraeorum more. *Jebam.* I. in fine & *Menachoth* VII. 1. Sex cabi conſtituunt ſatum, tria ſata Epham, decem Ephae corum in aridis, quae menſura fuit maxima. *Epiphan.* de ponder. 21. ἔιληπται τοίνυν ὁ κορος ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς διαλέκτε, ὃς καλεῖται χορ. εἰσὶ δὲ μόδιοι λ. χὸρ δὲ λέγεται βεὸς, βεγισθέντες δὲ οἱ λ. μόδιοι ποιῦσι φορτίον καμήλε —— γόμορ ι. μόδιοι. λέθεκ δὲ κατὰ τὴν ἑβραίων φωνὴν κέκληται, ὃ ἐσιν ἔπαρμα, ἀπὸ τῦ δύνασθαι τῷ νεανίᾳ ἐπαρθῆναι τὲς ι. μοδίες, καὶ ἐπιτεθῆναι τῷ ὄνῳ. poſtea tamen docet, modium, qui eſt octo choenicum, continere XXII. Sextarios, ſatum vero XXVII. cum dimidio; pro Modio tritici aeſtimatione larga & liberali ſolvebatur denarius *Cic.* in Verr. III. 81. 88. *Fulgentius* Mythol. III. 6. de Pſyche & Cupidine Apulejus in libris Meta-

mor-

16 τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον κατα-

17. Hunc locum *Marcion* ita corrupte legit, τί δοκεῖτε, ὅτι ἦλθον πληρῶσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας; οὐκ ἦλθον πληρῶσαι ἀλλὰ καταλῦσαι. *Isidor.* I. 371. & *Dial.* c. *Marcionit.* p. 63.

morphoseon hanc fabulam planissime designavit --- novaculam sub pulvinar abscondit, lucernamque modio contegit. Cumque altum soporem maritus extenderet, illa ferro armata, lucernaque modii custodio eruta. *Apulejus* Met. V. lucernamque concinnem completam oleo, claro lumine praenicantem subde aliquo claudentis aululae tegmine.

λυχνίαν] *Phrynichus.* p. 139. λυχνίαν, ἀντὶ τέτε λυχνίον λέγε, ὡς ἡ κωμῳδία. *Eustath.* in Od. σ. p. 641. 44. λαμπτῆρας λέγει, ὃς νῦν οἱ ἀγροτικοὶ λυχνίας φασὶν, ἐφ' ὧν δᾴδες καιόμεναι κατὰ δορτὸν ἀνάπτονται. in Od. T. 681. 22. ὅτι δὲ λύχνῳ σύσοιχόν τι λυχνοῦχος, ὁ φανὸς, καὶ τὸ λυχνίον, ὅπερ ἐστὶ λυχνία —— δηλοῦσιν οἱ παλαιοὶ. *Thomas* λυχνίον δὲ φασὶ τὴν λυχνίαν. Pollux. X. 115. καὶ λυχνίον μὲν, ἐφ' ᾧ ἐντίθεται ὁ λύχνος, ἡ καλεμένη λυχνία. Ammonius. λυχνίον λύχνε διαφέρει. λυχνίον μὲν γὰρ ἐστιν ἡ λυχνία. *Pollux.* VI. 103. λύχνοι δὲ καὶ λυχνία. ἕτω δὲ ἐκαλοῦντο αἱ λυχνίαι. *Hesych.* λυχνίον, ἡ λυχνία. *Athen.* XV. p. 700. C. Φερεκράτης δ' ἐν κραπατάλλοις τὴν νῦν λυχνίαν καλεμένην λύχνειον κέκληκεν, τιθέασιν] *Etymol.* ἀφίασι —— τοῦτα δὲ τὰ τρίτα πρόσωπα τῶν εἰς μι. πληθυντικῶν, οἱ Ἰάνες προσόδῳ τῷ α. καὶ συσολῇ τῆς παραληγέσης προφέρεσιν, ἀφίασι, τιθίασι, διδόασι, ζευγνύασι.

16. *Jo.* XV. 8. 1. *Pet.* II. 12. 1. *Tim.* IV. 15. *Phil.* IV. 5. *Nehem.* V. 19. *Clemens* Alex. *Strom.* VII. p. 537. λέγεσι δὲ ἐν ταῖς Παραδόσεσι, Ματθίαν τὸν ἀπόστολον παρ' ἕκαστα εἰρηκέναι, ὅτι ἐὰν ἐκλεκτῷ γείτων ἁμαρτήσῃ, ἥμαρτεν ὁ ἐκλεκτός. εἰ γὰρ ἄτως ἑαυτὸν ἦγεν, ὡς ὁ λόγος ὑπαγορεύει, κατηξέσθη ἂν αὐτῷ τὸν βίον καὶ ὁ γείτων, εἰς τὸ μὴ ἁμαρτεῖν. *Bammidbar R.* XV. p. 217. 2. Dixerunt Israelitae ad Deum S. B. Domine mundi, tu praecipis nobis, ut lucem tibi accendamus, & tu tamen es lux totius mundi & lux apud te habitat S. D. *Daniel.* II. 22. Respondit Deus S. B. Id non ideo fit, quod ego luce opus habeam, sed ut vos me illustretis, quemadmodum ego vos illustravi, dum vobiscum ivi in conspectu populorum, ut illi deinde dicant: Ecce quomodo Israelitae illustrant eum, qui ipsos illustrat coram toto terrarum orbe!

δοξάσωσι] collaudent, celebrent. *Polyb.* VI. p. 690. τὰς τῶν ἐπ' ἀρετῇ δεδοξασμένων ἀνδρῶν εἰκόνας ἰδεῖν. LXX Interpretibus hoc sensu usurpatur. *Diodorus* S. XII. 78. ἐπαγγειλαμένε δὲ αὐτῷ διὰ τῶν καλῶν ἔργων διορθώσασθαι τὴν ἁμαρτίαν. 79. μέγα τι κατεργασάμενος. *Mechilta* f. 27. 2. Simeon f. Elieser dixit: Quando Israelitae faciunt voluntatem Dei, tunc nomen ejus in mundo glorificatur S. D. *Jos.* V. 1. & factum est, cum audirent omnes reges Ammonitarum &c. & sic Rachab dixit ad legatos II. 10. Audivimus, quod Deus exsiccavit mare. &c. Quoniam Dominus est Deus in coelis. Quando vero Israelitae non faciunt voluntatem ejus, tunc quoque nomen illius in mundo profanatur S. D. *Ezech.* XXXVI. 20. Et venit ad nationes, ad quas illi venerunt, & nomen sanctitatis meae profanarunt.

τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς] Apud *Homerum* quando homines orant, dicunt Ζεῦ πάτερ, dii deaeque vero Ζεῦ πάτερ ἡμέτερε. Il. θ. 31. ζεῦ πάτερ ἡμέτερε, κρονίδη, ὑπατε κρειόντων. Od. α. 45. 81. ω. 472. *Targ. Hieros. Gen.* XX. 33. orate coram patre vestro coelesti. *Exod.* I. 19. orarunt coram patre suo coelesti *Num.* XX. 21. jussi erant a patre suo coelesti. XXI. 9. XXIII. 13. quam bona merces statuta est vobis apud patrem vestrum coelestem. in seculo futuro! *Deut.* XXXII. 6. annon ipse est pater vester coelestis? *Jonath. Deut.* XXVIII. 32. 1 *Chron.* IV. 18. Heber, qui conjunxit Israelem patri ipsorum coelesti. *Schemoth R.* XXI. Sustulerunt oculos suos ad patrem suum coelestem *Hieros. Maaseroth* f. 50. 3. Patri vestro qui est in coelis non dedistis, sed mihi Sacerdoti. *Esther.* I. 1. quando obvenirent tribulationes filiis Israel, orarent coram patre suo coelesti. V. 14. fiduciam habuerunt in patre suo coelesti VI. 1. confugerunt ad patrem suum coelestem —— eadem nocte adscendit recordatio Abrahami Isaaci & Jacobi coram patre ipsorum coelesti. *Celaim* IX. 9. Pater ejus qui est in coelis. Gem. *Sota.* I. 24. Simson ad exemplum patris sui coelestis judicavit. *Bereschith. R.* LXXI. 4. Simeon] audiens vocem patris sui coelestis. שבשמים & 5. R. Joden dixit: Levi hic conjunget filios patri suo coelesti. & XXXIX. 8. *Sota* IX. 15. cui ergo nobis innitendum est? patri nostro coelesti. ter. *Berachoth.* f. 32. b. A die quo excisum est templum, Judaei ferreo muro a patre suo coelesti separantur. *Ros Hassana* III. 8. bis. Patri tuo coelesti. *Esaj.* LXIII. 16. LXIV. 8. Mal. II. 10. infra VI. 9. *Joma* VIII. 9. Dicit R. Akiba: Beati vos Israel, coram quo vos mundatis! quis vos mundat? Pater vester qui est in coelis, *Theodoret.* Haeret. Fab. V. 28. ταύτην δὲ τὴν προσευχὴν οὐ τοὺς ἀμυήτους, ἀλλὰ τὲς μυσαγωγημένες διδάσκομεν: οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀμυήτων λέγειν τολμᾷ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μήπω δεξάμενος τῆς υἱοθεσίας τὸ χάρισμα. ὁ δὲ τῆς τῷ βαπτισμοῦ μετεσχηκὼς δωρεᾶς πατέρα καλεῖ τὸν θεὸν, ὡς εἰς τὲς υἱὲς τελέσας τῆς χάριτος.

17. καταλῦσαι τὸν νόμον] Legem abrogare, tollere, solvere. *Heliod.* V. 15. καταλύεις τὸν νόμον τὸν ληστικὸν. *Polyb.* III. 8. p. 228. καταλύσαντες τὲς νόμες. Isocr. in Evag. λύσαντες δὲ τὸν νόμον τῦτον. *Appian.* B. C. I. p. 616. ἐβόων, ὡς λῦσαι τὸν Γράκχε νόμον ὅλως διεγνωκώς. *Isocr.* Panegyr. μὴ παροραῖν —— πάτριον νόμον καταλυόμενον. Æschin. in Timarch. οἱ δὲ νόμον καταλύονται. *Philost.* V. Apollon. 40. νόμες μὴ καταλύεσθαι. *Porphyr.* de Abstin. II. 55. κατέλυσε δὲ ἐν Ἠλίᾳ πόλει τῆς αἰγύπτε τὸν τῆς ἀνθροποκτονίας νόμον ἄμωσις. *Herodot.* I. 29. ἵνα μὴ δή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι, τῶν ἔθετο —— ὁρκίοις γὰρ κατέιχοντο μεγάλοις ι. ἔτεα χρῆσθαι νόμοις, τὲς ἂν σφι Σόλων θῆται. *Thucyd.* VIII. 76. τὲς πατρίες νόμες καταλύσαντας. *Curtius* X. 2. Graeci haud ausi imperium aspernari, quanquam solvendarum legum id principium esse censebant. *Cic. Philipp.* I. 9. Haec utrum tandem lex est, an legum omnium dissolutio?

καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρα- 18
νὸς

18. ἀμὴν] + ἀμὴν 6.
γὰρ] — 6. 30. 56. 66. 76.

tio? *Justin.* III. 3. 12. ne solutos se Spartani religione jurisjurandi in dissolvendis legibus arbitrarentur. *Demosth.* Olynth. III. λύειν νόμον ter. adv. Leptin ii. μὴ λύσετε τὸν νόμον. adv. Timocrat. τὰς μὲν τῶ Σόλωνος νόμως, οὓς οἱ πρόγονοι ἔθεντο, λύσειν αὐτοί. *Plut.* Solon. p. 82. D. λύσαντες τὸν νόμον. Anthol. I. 5, 2. καὶ κρατερᾶς Σπάρτας πάτρια θεσμὰ λύεις. III. 5. 31. — τὸν παραβάντα νόμως. *Philo* de Legg. Special. T. 2. p. 330, 2. ὑπομένειν γὰρ ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα μηδεμίαν ἔχοντα κοινωνίαν, ἀλλὰ τοῖς εἰδέσιν ἀπηρτημένα, καταλυόντων νόμως ἔστιν ἃ βεβαιούντων. *Jos.* A. XVI. 2. 4. εἰ δὲ τις αὐτὰς ἔροιτο δύο τέτων θάτερον ἑλέσθαι ἂν ἀφαιρεθῆναι, τὸ ζῆν, ἢ τὰ πάτρια ἔθη, τὰς πομπὰς, τὰς θυσίας, τὰς ἑορτὰς, ἃ τοῖς νομιζομένοις προσάγεσι θεοῖς, εὖ οἶδ' ὅτι πάντα μᾶλλον αἱρήσονται παθεῖν, ἢ καταλῦσαι τι τῶν πατρίων. XI. 5. 3. κατηγορέντων ὡς τινες τὸ πλῆθως καὶ τῶν ἱερέων καὶ Λευιτῶν παραβεβήκασι τὴν πολιτείαν καὶ λελύκασι τὰς πατρώας νόμως, ἀλλοεθνεῖς ἠγμένοι γυναῖκας. *Philostrat.* 92. καὶ γὰρ μοι δοκεῖς σοφίζεσθαι τὸν νόμον δι' ἐμὲ, εἰ γάρ καὶ λῦσαι αὐτὸν ἠδυνάμην. *Polyaen.* I. 20. Σόλων τὸν θάνατον ὁ φοβηθεὶς λύει τὸν νόμον. *Herodot.* VI. 106. ἀδύνατα σφι ἦν παραυτίκα ποιέειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον. *Jo.* VII. 23.

πληρῶσαι] *Herodot.* IV. 117. ἐ δύναμαι τὸν νόμων ἐκπλῆσαι. *Ovid. Amor.* III. 1. 30. Implebit leges spiritus ille meas. *Heliodor.* X. 17. p. 484. πεπλήρωται ἡμῶν τὸ νόμιμον. *Herodian* III. 11. πληρῶσαι ἐντολὰς *Ro.* XIII. 8. *Gal.* V. 14. VI. 2. Quid sit implere Prophetas, vid. supra I. 22. *Libanius* O. XXIV. p. 569. B. τίνος οὖν ἕνεκα, πολλοῖς λόγοις ἔχων πληροῦν τὸν νόμον οὐκ ἐβιάθην; *Ro.* II. 31. X. 4. *Gal.* III. 24. *Act.* VI. 14. XXV. 8. Quaeritur autem quo sensu Lex a Christo & Paulo non abrogata & dissoluta, sed stabilita & impleta dicatur, cum tamen certum sit Legum Mosaicarum majorem partem, forensem scilicet & Ceremonialem, Christi discipulos non amplius obligare; quod Paulus prolixe docet. Respondeo Legem dissolvi ab illo proprie, qui autoritate legislatoris spreta legem tollit, non vero ab eo, quem ipse legislator ejusque interpretes prophetae praedixerunt venturum & Leges mutaturum esse. *Gal.* II. 19. 21. Deinde ille etiam legem dissolvit, qui bonis legibus sublatis aut nullas aut malas fert: non ille qui meliores & temporibus aptiores sancit. Ita docent Auctor libri *Cosri* I. 83. Non habuerunt nisi pauca quaedam praecepta inde ab Adamo & Noacho, quae Moses non abrogavit sed adauxit. לא בטלם משה אבל הוסיף עליהם. & *Aristoteles* Rhet. ad Alex. 3. τὸ προσιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐ καταλύειν ἐστὶν, ἀλλ' ἄυξειν τὰ καθεστῶτα. Perfecit legem Christus tum addendo promissa vitae alterius, tum ea auferendo, quae obstabant, quo minus gentes cum Judaeis in unam societatem coalescere possent. De his autem tunc nondum erat locus distincte agendi. citatur hic locus in *Schabbath* f. 116. 2. *Eph.* II. 15.

τὸν νόμον ἢ τὰς προφήτας] inf. VII. 12. XI. 13. XXII. 40. *Luc.* XXIV. 44. *Jo.* I. 45. *Act.* XIII. 15. XXIV. 14. XXVIII. 23. *Ro.* III. 21. *Ros Hassana* IV. 5. 6. Incipit in lege & finit cum prophetis. *Jos.* Maccab. 18. ὁ πατὴρ —— ὃς ἐδίδαξε σκεῦ ἡμᾶς, ἔτι ὢν σὺν ἡμῖν, τὸν νόμον καὶ τὰς προφήτας.

18. ἀμὴν] vocem Hebraicam retinent Versio *Syra*, *Copta*, *Latina*. *Symmachus*. Judaei hanc vocem solent adjicere precibus, pro clausula. vid. infra VI. 11. *Hieron.* in *Matth.* VI. 11. Quod Aquila interpretatur fideliter, nos *vere* possumus dicere. & in *Gal.* I. 5. Amen LXX. transtulerunt γένοιτο id est fiat: Aquila πεπισωμένως vere sive fideliter. Quod etiam in Evangelio a Salvatore semper assumitur, sua per Amen verba firmante *Jerem.* XXVIII. 6. Septuaginta vertunt ἀληθῶς. Quod apud *Matthaeum* XVI. 28. XXIV. 4. & *Marcum* XII. 43. est ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Lucas vertit: ἀληθῶς λέγω ὑμῖν. IX. 27. XII. 44. XXI. 3.

ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ ἠρανὸς καὶ ἡ γῆ] Locutio proverbialis. *Dio* Severo εἰπόντας θᾶσσον ἂν τὸν ἠρανὸν συμπεσεῖν, ἢ πλαυτιανόν τι ὑπὸ Σεβήρου παθεῖν. *Silius* XVII. 607. Tum secum Poenus: coelum licet omne soluta in caput hoc compage ruat, terraeve dehiscant, non ullo Cannas abolebis, Jupiter, aevo. *Cic.* Tusc. Q. 1. 23. Ita fit, ut motus principium ex eo sit, quod ipsum a se movetur; id autem nec nasci potest nec mori, vel concidat omne caelum. *Terent.* Heaut. IV. 4. Quid si nunc caelum ruat? *Dionys. Hal.* VI. 95. Ἦν δὲ τὰ γραφέντα τοιάδε ἐν ταῖς συνθήκαις· Ρωμαίοις καὶ ταῖς λατείνων πόλεσιν ἁπάσαις εἰρήνη πρὸς ἀλλήλας ἔστω, μέχρις ἂν ἠρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν τάσιν ἔχωσι. *Aristid.* in Serapid. p. 52. ὥστε ἐκ μὲν θεῶν οἷόν ἐστι ἔρχεται, ἐ πρότερόν γε ἢ ἄστραγε ἐξ ἠρανῦ, καὶ αὐτὸς ἠρανὸς ἐξέλθοι ποτ' ἂν τῆς αὐτῦ χώρας. *Theognid.* 867. ἐν μοι ἔπιτα πάσοι μέγας ἠρανὸς εὐρὺς ὑπερθε χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων. Ἐι μὴ ἐγὼ τοῖσιν μὲν ἐπαρκέσω, οἵ μι φιλεῦσι, τοῖς δ' ἐχθροῖς ἀνίη καὶ μέγα πῆμ' ἔσομαι. *Psal.* CXIX. 46. *Bereschith R.* X. 1. omni rei sunt sui termini, coelo & terrae sunt termini, una re excepta cui non sunt termini, & haec est lex S. D. *Job.* XI. 9. *Luc.* XVI. 17. infra XXIV. 35. *Esaj.* LIV. 10. *Psal.* LXXII. 7. *Jerem.* XXXIII. 20. 21. *Ps.* LXXXIX. 37. *Job* XIV. 12.

παρέλθῃ] *Aristaenet.* II. 1. γυναικὸς τὲ αὖ πάλιν ἐς τὸ εἶδος παρέλθῃ, καὶ τὸ κάλλος παραδράμῃ, τὶς ἔτι καταλείπεται εὐφροσύνη; *Dan.* VI. 12. VII. 14. *Theognis* 979. αἶψα γὰρ, ὥσε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη. *Theocrit.* XVII. 8. Μὴ καυχῶ, τάχα γὰρ σε παρέρχεται, ὡς ὄναρ, ἥβη Od. θ. 230. οἷοισιν ἐλίδοικα πόσιν μήτις μὲ παρέλθῃ φαίηκων.

ἰῶτα ἓν] *Irenae.* II. 4. Jesus [ישו] autem secundum propriam Hebraeorum linguam literarum est duarum & dimidiae. *Bereschith R.* XCVII. 1. & *Schir R.* V. 11. Dixit R. Josua f. Carcha *jod* quod abstulit Deus S. B. a Sarai divisum est, dimidium ejus Sarae & dimidium Abrahamo. [י quod decem significat dividitur in duo ה] Dixit R. Simeon f. Jochai, *jod* quod S. B. abstulit Sarai volavit ante solium Dei S. B. dixitque coram eo: Domine mundorum, quia ego minima sum litterarum אני קטנה שבאותיות eduxisti me ex Sara justa. Respondit ei S. B. hactenus fuisti in nomine feminae & in fine literarum: nunc ego pono te in nomine maris & initio literarum S. D.

& vo-

νὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα
19 γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ
διδάξῃ

νόμου] + καὶ τῶν Προφητῶν 13. 61. Irenae. IV. 67.
πάντα γένηται] γένηται πάντα. D.
ἄν] — 106.
19. οὖν] — 2. Edit. *Eraſmi* 1.

& vocavit Moſe Hoſeam filium Nun Joſuam *Num.* XIII. 17. *Sanhedrin* f. 107. 1. Si litera *Jod*, inquit Deus, quam excepi e nomine Sarai, ſtetit, & ad me clamavit quam plurimos annos usquedum oriretur Joſua, cujus nomini eam addidi, quanto magis clamaret tota ſectio qua peccatum tuum in S. Codice deſcribitur, ſi auferretur? & f. 20. 3. Hieroſ. Liber Deuteronomii veniens proſtravit ſe coram Deo dixitque: o domine univerſi, in me ſcripſiſti legem tuam: jam vero teſtamentum vacillans in aliqua parte, vacillat in toto: ecce Salomo conatur a me extirpare *Jod* (in *Deut.* XVII. 7.) Reſpondit Deus S. B. Salomo & mille ei ſimiles peribunt, aſt vocula de te non peribit. *Vajikra*: & dixit R. Chonna nomine R. Achae, litera jod, quam abſtulit Deus a nomine Sarai matris noſtrae, ex dimidia parte data eſt Sarae, & ex parte dimidia, Abrahamo. Traditio R. Hoſchajae f. Korcha. Litera jod veniens proſtravit ſe coram Deo dixitque: o domine aeterne, eradicaſti me e nomine ſanctae iſtius feminae. Reſpondit Deus S. B. Hucusque fuiſti in nomine feminae, idque in fine; hinc porro eris in nomine viri idque in initio. S. D. & vocavit Moſes nomen Hoſeae Joſuam. *Deut.* XIII. *Schir Haſchirim R.* V. 11. R. Alexander f. Hederin & R. Alexander Keruba dixit: licet omnes homines in toto terrarum orbe congregentur, ut aboleant jod quae minima eſt literarum in lege, praeſtare illud non poterunt. *Vajikra* R. XIX. Dixit R. Alexander: — Si omnes nationes congregentur ad evellendum unicum verbum legis, nihil agere poterunt; unde hoc diſcis? ex Salomone qui quaeſivit evellere literam unam e lege, aſcendit κατήγωρ ejus & accuſavit eum. R. Joſua f. Levi dixit: jod *Deut.* XVII. 7. accuſavit eum R. Simeon dixit Deuteronomium aſcendit & adoravit Deum S. B. dixitque coram eo: Domine mundi, evulſit me Salomo fecitque me falſum, quia omnis διαθήκη, cujus duo aut tria verba delentur, revera totum deſtruitur Ecce vero Salomo rex evellere quaeſivit jod ex me S. D. *Deut.* XVII. 7. *Jalkut Rubeni.* f. 167. 2. 3. & *Schemoth R.* VI. Thanchuma p. 681. Dixit Deus S. B. Salomon & mille [centum] ſimiles illi peribunt de mundo, & apicula una de litera jod non peribit. *Schemoth R.* VI. Nulla litera aboletur a lege in aeternum. Babyl. *Taanith* f. 21. 2. mentio fit urbeculae, quae ob parvitatem vocabatur jod. *Kidduſch.* f. 16. 2. ex jod civitatem video hic i. e. ex re minima factam rem maximam. *Menachoth.* f. 29. 2. Cur creatus eſt mundus futurus cum litera jod? quia juſti in eo pauci ſunt. *Midrash Thehillim* CXIV. 1. Quaenam eſt res τοῦ jod? parva eſt ſtatura ejus: ita etiam impii in ſeculo futuro S. D. *Eſaj.* II. 11.

κεραία] minimae literae minimus apex. σχ. in *Nicandri* ἀλεξιφαρμ. κεραία λέγεται τὸ ἄκρον καὶ ἴσχατον. Gloſſa. apex κεραία, γράμματος ἄκρον. *Heſych.* κεραία, ἀρχὴ γράμματα [l. γράμματος] & κάρφος, κεραία ξύλα λεπτη. *Plut.* non poſſe ſuaviter vivi ſec. Epicur. p. 1100. A. Δημοκράτει τῷ τὰ δόγματα ῥήμασιν αὐτοῖς ὑφαιρεμένῳ ζυγομαχεῖν περὶ συλλαβῶν καὶ κεραιῶν. Numa p. 69. ancile κύκλος οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀποδίδωσιν ὡς πέλτη τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδῆς, ἧς αἱ κεραίαι καμπὰς ἔχουσι, καὶ συντιτρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. *Orig.* in *Pſal.* XXXIII. τῶν στοιχείων παρ' Ἑβραίοις λέγω δὲ τῶ χαφ καὶ τῶ βηθ, πολλὴν ὁμοιότητα σωζόντων, ὡς κατὰ μηδὲν ἀλλήλων διαλλάττειν ἢ βραχείᾳ κεραίᾳ μόνῃ. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 536, 27. κατὰ συλλαβὴν, μᾶλλον δὲ καὶ κεραίαν ἑκάστην ἀργυρολογῶν ὁ γραμματοκύφων. *Dionyſ. Hal.* de Dinarcho in orat Demoſth. laudat magnificentiam dictionis, vim judicandi καὶ τὸ διὰ πάσης κεραίας δῆκον, πικρὸν καὶ νευρῶδες. *Dio Chryſ.* XXXI. p. 337. A. εἰ δέ τις ἐλθὼν οὖ τὰ δημόσια ὑμῖν γράμματα ἐστιν, κεραίαν νόμου τινὸς ἢ ψηφίσματος μίαν μόνην συλλαβὴν ἐξαλείψειεν, ὅτως ἔξετε, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀπὸ τῆς ἅρματός τι καθέλοι. *Sextus Empir.* a. Phyſ. 54. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς καρκίνου φαίνεται ἡ τῷ κέντρῳ ἐνηρεισμένη κεραία, κατὰ τὸν αὐτὸν φερομένη τόπον, καὶ ἡ ἔξωθεν περιαγομένη τε κυκλογραφοῦσα ἀπ' ἄλλης ἐπ' ἄλλον μετιοῦσα τόπον. *Hieroſ. Schabb.* f. 10. 4. Si fuerit Daleth & ille in Reſch formaverit, aut Reſch in Daleth, reus eſt. *Vajikra R.* XIX. Si quis Daleth in *Deut.* VI. 4. אחר mutaret in Reſch, is concutiet totum mundum. Si quis *Exod.* XXXIV. 14. אחר Reſch mutaret in Dageſch. — Si *Levit.* XXII. 32. תחללו Cheth mutaret in He. — Si *Pſ.* CL. ult. תהלל He mutaret in Cheth. — Si *Jerem.* V. 12. ביהוה Beth mutaret in Caph. — Si quis *Hoſ.* V. 7. Beth mutaret in Caph. — Si quis 1. *Sam.* II. 2. ביהוה Caph mutaret in Beth, deſtrueret totum mundum. Eadem repetuntur in *Schir Haſſchirim R.* V. 11. *Samuel R.* V. & *Tanchum.* f. I. 1. *Hieron.* in *Zachar.* XII. 10. Hebraicae literae ך & ד hoc eſt d. & r. ſimiles ſunt & parvo tantum apice diſtinguuntur. *Plut.* Q. Plat. p. 1011. D. ὅρα δὲ μὴ κόμμασιν καὶ θραύσμασιν ὀνόματων ἐοίκασιν ὥσπερ γραμμάτων σπαράγμασι καὶ κεραίαις οἱ σπεύδοντες γράφειν. *Kidduſchim* f. 39. 2. ſimilis eſt illi qui ſtabilivit legem totam, & non detraxit literam unam ex ea.

ἕως ἂν πάντα γένηται] infra XXIV. 6. 34. omnia implebuntur, quae in V. T. de Meſſia praedicta ſunt. *Jo.* I. 46. V. 46. *Luc.* XXIV. 25. 26. 27. *Act.* VII. 52. XVIII. 28. XXVI. 22. XXVIII. 23.

19. μίαν τῶν ἐντολῶν τύτων τῶν ἐλαχίστων] vel unum ex minimis horum mandatorum; ut infra XXV. 40. ἑνὶ τύτων τῶν ἀδελφῶν μυ τῶν ἐλαχίστων, vel minimo horum meorum fratrum.

ἐλαχίστων] Celebris eſt apud Judaeos diſtinctio inter praecepta magna & parva. *Targum Hieroſ. Num.* XIII. 1. praeceptum parvum, quod facit homo accipit pro eo mercedem multam. *Buxt.* Synag. p. 164. Magnum eſt praeceptum de Zizith. & p. 315. Manus pedesque mundiſſime habeto, nam certe hoc praeceptum parvum non eſt: Germanice. dein Hând und fûſs ſolln ſeyn gar rein/ Dan dis gebott iſt gewiſs nicht klein. *Ariſteas* §. 26. ὁ

θεὸς

διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 20

21 Ἠκού-

ἔτι] — D. a prima manu.
τῶν] secundum — D. a prima manu.
οὐρανῶν] — D. 12. 15.
οὕτως] οὕτω D.
τῶν οὐρανῶν] τοῦ οὐρανοῦ bis M.
εὖτος] οὕτως sequente commate, 44. Versio *Goth. Cyprian. Augustin.* probante *J. Marklando.*
20.] — D.
ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν] ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη. E. 2. 3. 74. 80. 86. 89. 90. 106. Edit. *Erasmi, Bogardi,* & *Bengelii. Constitut* II. 35. *Clem.* Strom. VI. p. 825. *Basil.* de Bapt. I. & II. 5, 8. *Macar.* H. 13. *Isidor.* I. 79. IV. 204. 216. *Maxim.* Ascet. 381. *Antioch.* 72. *Nicetas.*
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι] — *Erasmi* 2. Edit. 1. ὅτι] — Edit. *Erasmi.*
21. ἐρρέθη] ἐρρήθη DE. 44. 72. Evang. 9. 10. 12. 13. 17. Edit. *Colinaei* ut *Rom.* IX. 12.
22. εἰκῇ] — E. 48. Versio *Saxon. Æthiop. Arab. Vulg. Luther.* σχολ. 21. τινὲς δὲ φασὶν, ὅτι μάτην τοῦτο ὑπό τινων προσετέθη τὸ εἰκῇ, διὸ ἀναγκαῖον ἐστὶν μηδὲ ὅλως ὀργίζεσθαι. *Hieron.* in l. In quibusdam Codicibus additur sine causa. Caeterum in veris definita sententia est; & ira penitus tollitur, dicente scriptura: qui irascitur fratri suo. Si enim jubemur verberanti alteram praebere maxillam, & inimicos nostros amare, & orare pro persequentibus; omnis irae occasio tollitur. Radendum est ergo sine causa, quia ira viri justitiam Dei non

θεὸς κεκόσμηται ἐντολὴν μεγίστην, περὶ τῆς τῶν γονέων τιμῆς· ἑπομένως δὲ τὴν τῶν φίλων ἐγκρίνει διάθεσιν προσωνομάσας ἴσον τῇ ψυχῇ τὸν φίλον. inf. XXII. 36. *Eph.* VI. 1. 2. *Macc.* XV. 18. *Cic.* ad Attic. V. 4. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo mandato. *Bava Bathra* f. 8. 2. Redemtio captivorum est praeceptum magnum. *Aboth Nathan* II. Fuge peccatum parvum, ne te perducat ad peccatum magnum: Persequere praeceptum leve, nam te adducet ad praeceptum magnum. *Jalkut Ruben.* f. 11. 2. Procreatio sobolis est praeceptum magnum. *Debarim R.* VI. ad *Deut.* XXII. 6. Quando invenies nidum avium &c. Hoc ipsum est quod scriptura dicit *Prov.* V. 6. Viam vitae non librabis, pulchrae enim sunt semitae ejus, quod tu non intelligis. Quidnam sibi volunt haec verba: Viam vitae non librabis? Dixit R. Aba Bar Cahana: Dixit deus S. B. non librabis praecepta legis S. D. *Jes.* XL. 11. & statera librat montes. Ne dicas, quia praeceptum hoc magnum est, taciam illud, nam merces ejus est magna; & quia praeceptum hoc leve est, non observabo illud. Quid vero fecit Deus S. B.? Non revelavit hominibus, quaenam cujusvis praecepti merces futura esset, idque ideo, ut homines omnia praecepta integre observarent S. D. pulchrae sunt semitae ejus, quod tu non intelligis. Ut simili quodam rem illustremus, rex fuit, qui operarios conduxit, eosque in hortum suum introduxit simpliciter, & mercedem pro cultura horti eis non aperuit, ne unum, cujus exigua merces erat, omitterent, aliud vero, cujus magna merces erat, colerent. Vespere autem singulos vocavit, uni dicens: sub quanam arbore tu laborasti? Respondit: sub hac. Rex dixit: piper fuit; merces ipsius est aureus unus. Alterum vocat dicens: sub quanam arbore tu laborasti? Respondit, sub illa. Rex dixit: Merces ejus est aureus dimidius, nam cappharis alba fuit. Tertium interrogavit. sub quanam arbore tu laborasti? Respondit: sub illa. Rex dixit: ficus fuit; merces ipsius sunt ducenti Zuzim. Dixerunt autem operarii: nonne potuisses nobis dicere, cujus arboris merces magna esset, ut sub ea laboraremus? Rex vero respondit: Si id vobis aperuissem, quomodo totus hortus meus cultus fuisset? Sic quoque Deus mercedem praeceptorum suorum non aperuit, exceptis duobus, quorum alterum gravium gravissimum, alterum levium levissimum est. Honorare patrem & matrem maximum est praeceptum, & merces ejus vita longaeva: matrem vero avium in nido invento dimittere est praeceptum levissimum, & merces ejus itidem est vita longaeva. & *Medras Schemuel* VII. R. Simeon f. Jochai.

Usitatior tamen apud ipsos est distinctio in praecepta gravia & levia, vid. infra XXIII. 23. quibus etiam accensent instituta Pharisaeorum, ut patet ex Codice *Edajoth.* Manifestum autem est, Christum hic non commendare praecepta, quae Pharisaeis tunc levia aut parva vocabantur: multum enim abfuit, ut illis discipulos suos adstringere vellet. Sed intelligit praecepta, quae erant juris perpetui, de quibus in antecedentibus & consequentibus sermo est, τῶν ἐντολῶν, in quorum numero erant, quae non magnum habere momentum hominibus vel prava institutione vel vitio corruptis videri poterant. *Jac.* II. 10. *Bemidbar R.* X. Dixerunt sapientes: longe esto a peccato levi, ne te inducat in grave.

ἐλάχιστος κληθήσεται] Gracchus apud A. *Gell.* XV. 12. omnium nationum postremissimum nequissimumque existimatote. Contemnetur, nullo loco habebitur. *Sap.* VI. 6. 2. *Macc.* VIII. 35. ταπεινωθεὶς ὑπὸ τῶν κατ' αὐτὸν νομιζομένων ἐλαχίστων εἶναι. Minimi aestimantur Judaei a Nicanore, qui eos ut vilissima mancipia venditurus venerat. inf. XIX. 30. *Chrysost.* ἐλάχιστος τῶν ἐν ἀπερρίμμενος, ἔσχατος. *Demosthenes* c. Midiam. ἐλάττονος ἄξιος ἐστὶ τὰ μικροτάτου ἐν ὑμῖν vilior erit homine apud vos abjectissimo. *Livius* V. 17. Ingens inde haberi captivus vates coeptus. *Plut.* Pelopid. 294. B. ὁ ἁρπαξέρξης ἔχαιρεν· καὶ τὸν Πελοπίδαν ἔτι μᾶλλον ἐθαύμαζε τῇ δόξῃ, καὶ μέγαν ἐποιεῖ ταῖς τιμαῖς.

20. πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων] Pharisaei possunt spectari aut quales erant, aut quales videbantur. Plerique ex illorum numero erant mortalium pessimi, progenies viperarum, hypocritae, sceleti; ita depinguntur *Matth.* XXIII. Pauciores vero aut erant, aut populo saltem videbantur inculpati justitia in lege sita, & ex secta religionis Judaicae exactissima viventes. *Act.* XXVI. 5. *Phil.* III. 6. *Luc.* XVIII. 11. 12. 18.

19;

21 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται
22 τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνο-

operatur. & in *Epheſ.* IV. 31. Fruſtra eſt additum ſine cauſſa; quia nec cum cauſa nobis iraſci conceditur. & c. Pelag. II. Licet in pleriſque Codicibus antiquis ſine cauſſa additum non ſit, ut ſcilicet ne cum cauſa quidem debeamus iraſci. Hieronymum exſcripſit *Auguſtinus* Retractat. I. 19. Codices Graeci non habent ſine cauſa, ſicut hic poſitum eſt, quamvis idem ipſe ſit ſenſus. Quod autem Graecos intellexit, in eo erravit, cum Hieronymus de Latinis loquatur. *Caſſianus* de Inſtit. Coenob. VIII. 20. Superfluum eſt ſine cauſa, & adjectum ab his, qui amputandam iram pro juſtis cauſis minime putaverunt; cum utique nullus, quamlibet abſque ratione commotus, ſine cauſa dicat ſe iraſci. Quamobrem apparet ab eis adjectum, qui propoſitum non intellexerunt ſcripturae, volentis fomitem iracundiae omnibus modis amputare, nullamque indignationis occaſionem penitus reſervare; ne, dum jubemur iraſci cum cauſa, etiam ſine cauſa iraſcendi nobis praebeatur occaſio. In ſententiam Hieronymi etiam conceſſerunt *Eraſmus*, *J. A. Bengelius* & *J. Millius*, cui, ſerio, ut ait, perpendenti non occurrit ratio, cur omitteretur vox εἰκῇ; cum tamen rationem ab Hieronymo allatam ante oculos haberet. At haec ipſa ratio levior eſt; non enim magis Legiſlator jubere poteſt, ut omnem iram amputemus, quam ut naturam exuamus; quid porro dicet de Ira, quae Deo toties tribuitur, & Chriſto *Marc.* III. 5. Paulus certe *Eph.* IV. 26. non vetat iraſci, ſed ita nos vult iraſci, ut ne peccemus. Conf. *Jonae* IV. 4. Sola igitur Hieronymi autoritas, ut contra conſenſum Graecorum Latinorumque Patrum & verſionum mutare quicquam conaremur, nos inducere non potuit.

19. 20. 21. Chriſtus ſine dubio non exigit a diſcipulis ut juſtitia ipſorum peſſimos ſuperet, nec enim bonitas eſt peſſimis eſſe meliorem *Senec.* Epiſt. 79. & exiguum quiddam eſt ad legem bonum eſſe. *Martialis* XII. 36. Non es crede mihi, bonus quid ergo? Ut verum loquar, optimus malorum. — Nulla eſt gloria praeterire aſellos; ſed ut ſuperent eos, qui optimi habebantur juſtiſſimique, quia non ſolum nihil admittebant, quod ſecundum leges a Judice Hebraeo puniri poterat, verum etiam liberaliter & religioſe multa faciebant aut a multis abſtinebant, quae lege nec jubebantur nec vetabantur. Quid ergo, quaeris, iſtis defuit ad veram juſtitiam atque ſanctitatem? Hoc primo, quod praecepta quibus poenae nullae diſerte erant appoſitae, in levibus numerabant, quae vel victimis quotidianis aut annuo jejunii die expiari poſſent, qualia erant peccata cogitationum, aut ſi quis ira aut cupiditate ſubita incenderetur. Deinde quod iis, quae lex permittebat, ne majoribus malis occaſio daretur, uterentur abuterenturque non ſecus ac ſi imperata fuiſſent, quod exemplo legum de divortiis & talione mox illuſtretur.

21. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις] Saepe audiviſtis, cum Lex Moſis & Prophetarum ſcripta praelegerentur, quid olim majoribus veſtris in deſerto praeceptum aut vetitum fuerit. οἱ ἀρχαῖοι non ſunt Interpretes, ſed qui primi Legis latae promulgationem audiverunt, ut *Ro.* IX. 12. *Gal.* III. 16. Vocantur ἀρχαῖοι i. e. homines ſimplices & rudes, quorum ingenio accommodari debebat lex ferenda, ut in faece Romuli, non ut in Platonis Politia. *Lucian.* Phalar. 1. κἀγὼ μὲν ὁ ἀρχαῖος περὶ ταῦτα εἶχον· οἱ δὲ ἤδη συνίσαντο ἐπ' ἐμέ. *Max. Tyr.* XXIV. 8. de Homero. τὰ μὲν ἄλλα ἐυήθως καὶ πάνυ ἀρχαίως ἐκδιδάσκειν. *Lucian.* Nigrino 3. ἀρχαῖον σχ. ἀνόητον. Suidas ἀρχαῖον, ἔυηθες, ληρῶδες. ἀδενὸς λόγου ἄξιον. *Ariſtot.* de Rep. VII. 11. περὶ δὲ τειχῶν οἱ μὴ φάσκοντες δεῖν ἔχειν τὰς τῆς ἀρετῆς ἀντιποιουμένας πόλεις, λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνουσιν. *Cic.* pro Roſcio 9. homines antiqui, qui ex ſua natura caeteros fingerent, crediderunt. & ad Attic. IX. 13. vide quam ſim antiquorum hominum. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. VI. πάλιν εἰς τοσοῦτον ἥκουσι γνώσεως τοῖς ἰατροῖς, ὡς ἀρχαῖος ὄντως εἶναι δόξειεν ἄν, ὁ μὴ γινώσκων αὐτάς. *Plato* Hippia p. 257. D. ἡγέμενον ἀρχαῖον εἶναι τὸν ὀδυσσέα, καὶ αὐτοῦ αὐτῷ τύτῳ τῷ τεχνάζειν τε καὶ ψεύδεσθαι περιέσεσθαι. Opponuntur autem leges veteres novis in illarum locum ſucceſſuris. 1. *Cor.* V. 7. *Heb.* VIII. 13. & Moſes, quem ante mille quingentos annos legem tuliſſe fama & auditione acceperant, Chriſto quem & docentem & doctrinam miraculis firmantem conſpicerent. *Jo.* V. 37. *Joſ.* A. XI. 6. 12. τοῦτο δὲ οὐκ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, οὐδ' ἀκοῇ γνωρίμων ἡμῖν, ἕτως ἰδεῖν ἔσχον, ἀλλ' ἐκ τῶν παρὰ τὰς ἡμετέρας ὄψεις τετολμημένων.

ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει] *Ariſtot.* de mirabil. auſcult. τιμῶσι τοὺς πελαργὸς, καὶ κτείνειν οὐ νόμος. καὶ ἐάν τις κτείνῃ, ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γίνεται, ὥσπερ καὶ ὁ ἀνδροφόνος. *Plato* de Legg. XI. πολλοῖς ἔνοχος ἔσῃ νόμοις ὁ τοῦτο δράσας.

τῇ κρίσει] κρίσις quando diſtinguitur a Synedrio, eſt conſeſſus minor XXIII. judicum, qui in ſingulis urbibus conſtituti erant, ut judicarent homicidas, aliosque. *Sanhedrin* I. 6. Solebant autem in homicidam gladio animadvertere, quia lex dixit, ſanguinem ejus effundendum eſſe.

22. τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ] *Philo* de Caritate T. 2. p. 388, 40. ἀπαγορεύει τοίνυν ἀδελφῷ δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φῦντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν ἐκ τοῦ ἢ ὁμόφυλος ἢ. *Gen.* XXVI. 31. *Joel* II. 8. alteri cuivis.

εἰκῇ] *Heſych.* εἰκῇ ὡς ἔτυχεν, ἀκαίρως, μάτην. *Cebes* πλανῶνται εἰκῇ. *Iſocrat.* Panathen. ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ καὶ φορτικῶς καὶ χυδην, ὅτι ἂν ἐπέλθῃ, λέγουσιν. *Xenoph.* Cyr. Inſt. V. μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα. *Polyb.* I. 52. ὡς εἰκῇ καὶ ἀλογίστως τοῖς πράγμασι κεχρημένους. *Iſocrat.* ad Nicocl. μηδεμίαν συνουσίαν εἰκῇ προσδέχου μηδ' ἀλογίστως. *Lucianus* D. Mer. 4. μοί ποτε χαλεπαίνοντα εἰκῇ. *Seneca* de Ira II. 4. Tertius motus eſt jam impotens, qui non, ſi oportet, ulciſci vult, ſed utique, qui rationem evicit. Iracundus eſt *Ariſtoteli*, qui iraſcitur οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς ὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ. Triplici delicto triplex a Chriſto conſtituitur ſupplicium. Primum eſt eorum, qui temere, ſine ratione aut modo iraſcuntur, iramque oculis & vultu produnt, ita tamen ut in verba aut facta non erumpant, qualis fuit ira Caini *Gen.* IV. 5. 6. Hoc peccatum Deo judice tam atrox eſt, quam eſt homicidium judicibus XXIII. 1. *Jo.* III. 15. *Ariſtot.* ὁ θυμὸς πάθος φόνων αἴτιος. *Cic.* Philipp. VIII. 16. Omnino iraſci amicis non temere ſoleo, ne ſi merentur quidem. *Jamblich.* V.

ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέ- 23

ῥακὰ] ῥαχὲ D. ῥακκὲ 13. 106. ἔσται] ἐσι M.
εἴπῃ] + τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ LM. 1. 13. 78. Versio *Copt. Arab.*
23. κακεῖ] καὶ ἐκεῖ D. 1. 3. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 87. 89. Editt. *Complut. Erasmi, Colinaei, Bogardi, Bengelii. Chrysostomus.*

Pythag. 33. μήτε πάθος ἐγείρηται μηδὲν εἰκῆ, καὶ φαύλως καὶ ἡμαρτημένως, οἷον ἐπιθυμία ἢ ὀργή.

ὃς δ' ἂν εἴπῃ] Qui irae impotenti & temerariae non moderatur, sed etiam ad maledicta prorumpit. *Aristot.* τὴν κακολογίαν ἡ ὀργὴ φαίνεται ἀπογεννῶσα, ὥσε ἡ μνημη ἐκ ἀργίας.

Opus Imperf. Raca vulgare verbum est apud Judaeos, quod non ex ira neque ex odio, sed ex aliquo motu vano dicebant, magis fiduciae causa quam iracundiae. *Augustin* de S. Domini in monte. Unum autem hic verbum obscure positum est, quia nec Graecum nec Latinum est Racha — probabilius est ergo, quod audivi a quodam Hebraeo, cum id interrogassem; dixit enim esse vocem non significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem, & in *Jo.* H. LI. Vox autem obsecrantis est Osanna, sicut nonnulli dicunt, qui Hebraeam linguam noverunt, magis affectum indicans, quam rem aliquam significans: sicut sunt in Latina lingua, quas interjectiones vocant; velut cum dolentes dicimus heu, vel cum delectamur vah! dicimus, vel cum admiramur, O rem magnam, tunc enim O! nihil significat nisi mirantis affectum. Quod ideo credendum est ita esse, quia nec Graecus nec Latinus hoc interpretari potuit, sicut illud: qui dicit fratri suo Racha. *Berachoth* f. 22. 2. Nos docuimus in quadam Barjetha: accidit ut quidam mulieri persuaderet peccantem transgressionem. Illa dicit ei: raka, habesne quadraginta seas, in quibus te baptizare possis? & statim discessit ab ea. *Babyl. Berac* f. 32. 2. Religiosum quendam in via orantem salutavit Dux quidam. Exspectanti usque dum orationem finiisset, dixit Raka; scriptum est in lege vestra. *Bava Kama* f. 942. *Tanchum* f. 5. 2. voluit quidam redire ad poenitentiam. Dixit ei uxor: Raka, si statutum est tibi poenitentiam agere, ipsum quo te accingis cingulum non erit tuum. id. f. 18. 4. Dixit Ethnicus Israelitae: paratum tibi apud me est esculentum exquisitissimum. Qualenam illud, inquit alter? cui ille, caro suilla. Raka, inquit Judaeus, de bestiis etiam mundis apud vos non comedendum. *Midras Tillin* CXXXVII. 3. Nupta est regis filia sordido cuidam nebuloni: imperat ille, ut sibi adstet ut servula, & sit a poculis. Cui illa: Raka, ego sum filia Regis, & LXXXVII. Quidam e discipulis R. Jochananis ludibrio habuit doctrinam magistri: at rediens tandem ad frugi, Doce tu, inquit, o magister, nam dignus es, qui doceas, id enim quod docuisti expertus sum & vidi. Cui ille, Raka, non credidisses, nisi vidisses. T. *Derech Arez.* R. Josua f. Levi cum quendam hospitio excepisset, post coenam deduxit eum cubitum in domus superiorem partem, & scalas amovit. Media nocte homo ille surgens furatus est vasa; cum autem descendere vellet, cecidit & fregit cervicem. Mane invenit eum R. Josua, dixitque: Rica, sic faciunt homines tui similes. Cui ille: nesciebam ablatas esse scalas. Rursum Josua, Rica. *Hieron.* in l. Raka dicitur κενὸς i. e. inanis aut vacuus, quem nos possumus vulgari injuria absque cerebro appellare. *Theophyl.* τίνες δὲ τὸ ῥακὰ Συριστὶ κατάπτυστον φασὶ σημαίνειν. *Chrys.* τὸ δὲ ῥακὰ τοῦτο οὐ μεγάλης ἐστὶν ὕβρεως ῥῆμα, ἀλλὰ μᾶλλον καταφρονήσεως καὶ ὀλιγωρίας τινὸς τῶ λέγοντος. καθάπερ γὰρ ἡμεῖς ἢ οἰκέταις ἢ τισι τῶν καταδεεστέρων ἐπιτάττοντες λέγομεν ἄπελθε σὺ, ἢ εἰπὲ τῷδε σὺ, οὕτω καὶ οἱ τῶν Σύρων κεχρημένοι γλώττῃ ῥακὰ λέγεσιν, ἀντὶ τοῦ σὺ τοῦτο τιθέντες. *Bereschith R.* XXXI. *Amos* VIII. oderunt in porta reprehendentem. quia dixit illis Noachus: Rakae, vos relinquitis eum cujus vox confringit cedros, & adoratis lignum aridum. *Koheleth R.* IX. 14. Noe dixit eis: Vae vobis, Rakae, an postridie postquam diluvium venit, agetis poenitentiam?

ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ] *Hieros. Bava Kama* f. 5. 2. absolutus מדיני judicio hominum, at reus judicio coeli חייב בדיני. Mors per Synedrium, & mors per manum coeli.

τῷ συνεδρίῳ] vocatur etiam γερουσία *Act.* V. 21. & πρεσβυτέριον *Luc.* XXII. 66. Judaeis סנהדרין Synedrium magnum LXX. virorum, penes quos esset causarum majorum cognitio *Num.* XI. 16. *Deut.* XVII. 8. Utrumque concilium minus majusque restituit Josaphatus Rex. 2. *Paral.* XIX. 5--11. *Eezch.* VIII. 11. & *Esras. Pirke Aboth* I. 1. 2. *Sanhedrin* I. 6. *Jos.* A. IX. 1. 1. ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. κατέστησε δὲ καὶ ἐν τούτοις κριτὰς ἐκ τῶν ἱερέων καὶ ἐκ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν τὰ πρῶτα τῇ πλήθει φερομένων, παραινέσας ἐπιμελεῖς καὶ δικαίας ποιεῖσθαι πάσας τὰς κρίσεις. ἂν δὲ περὶ μειζόνων διαφορὰν ἔχοντες τῶν ὁμοφύλων τινες ἐκ τῶν ἄλλων πέμψωσι πρὸς αὐτὸς πόλεων &c. Opponitur autem poena a Synedrio infligenda, poenae a Judicio irrogatae, tanquam gravior leviori; & quia causae, quae ad Synedrium deferri solebant, graviores erant, & quia severiores erant sententiae a Synedrio Hierosolymitano latae: ita poena lapidationis, quam irrogabat Synedrium, gravior erat poena homicidarum, qui, uti dixi, gladio plectebantur. *Jos.* A. XX. 9. 1. ὁ δὲ νεώτερος Ἄνανος ὢν τὴν ἀρχιερωσύνην ἔφαμεν παρειληφέναι, θρασὺς ἦν τὸν τρόπον καὶ τολμητὴς διαφερόντως. αἵρεσιν δὲ μετῆκε τὴν Σαδδουκαίων, οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς ἤδη δεδηλώκαμεν, ἅτε δὴ ἐν τοιούτοις ὢν ὁ Ἄνανος, καθίζει συνέδριον κριτῶν, καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου χριστοῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος, παρέδωκε λευσθησομένους. *Deut.* XVII. 5. 1. *Reg.* XXI. 10.

μωρὲ] atrocius est convitium, quam Raca. Similia fere reperiuntur *Kidduschin* f. 28. 2. Qui vocaverit proximum suum servum, excommunicandus erat; qui vocaret proximum Mamzerem, verberandus erat plagis XL. Qui vocaverit proximum suum improbum, descendit cum eo in vitam ejus.

ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς] *Sota.* l. 14. — מי שנתחייב סקילה - שריפה - הריגה - חנק reus qui lapidationem, ustionem, gladium, laqueum promeruit. *Bereschith* R. XLII. 4. Si ego occido

Φέρης τῷ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει
24 τι κατὰ σοῦ· Ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε,
πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.
25 Ἴσθι

24. ὕπαγε, πρῶτον] ὕπαγε πρῶτον, Editt. *Eraſmi.* Verſio *Saxon.*
διαλλάγηθι] καταλλάγηθι D.
ἐλθὼν] προσελθὼν 62. ſaepe παρέλκει.
πρόσφερε] προσφέρεις D. abſurde ad Verſionem *Latinam.*

do ipſum, etiam ego poenam mortis regi debebo אתחייב מיתה למלך. *Maimonid* de Poenit. quaenam ſunt leviores, quaenam graviores transgreſſiones? Graviores ſunt, propter quas rei fiunt mortis judicialis vel excidii *Pſ.* CXXXIX. 19. *Targum* גברין דחייבין דין דקטל. *Erubim* II. מחיבי דינא דגיהנם R. *Salomo* in *Pſ.* VI. 11. מחייבן לגיהנם. Dixit R. Jochanan: tempore futuro judicabit Deus S. B. improbos populorum hujus mundi ac condemnabit ad Gehennam. Omnes poenae criminum atrociorum aut infligebantur a Deo aut ab hominibus. Graves quidem a Judicio XXIII. virorum, graviores a Synedrio, at omnium graviſſimae a Deo per כרת exciſionem, vel corporis vel animae vel utriusque, de qua hic ſermo eſt & infra 29. 30. X. 28. Per Gehennam Judaei tunc intelligebant poenas quas Deus poſt hanc vitam impiis irrogaturus eſſet. *Targum Hieroſ.* in *Gen.* III. 24. bis mille ante creationem mundi annis creavit legem, & fundavit gehennam & paradiſum; fundavit paradiſum juſtis, qui edent, & oblectabunt ſe fructibus arborum, quoniam ſervarunt praecepta: fundavit gehennam impiis, ſimilem ancipiti gladio, ſecanti ex utroque latere; in medio ejus fundavit ſcintillas & carbones comburentes impios. & in XV. 15. Gehenna, quae parata eſt improbis in futuro ſeculo tanquam fornax; quam circumdant ſcintillae & flamma ignis, in cujus medium improbi cadent. & *Targum Jonathan*: Ecce vidit Abram gehennam evomentem fumum & carbones ignitos & aſcendentem ſcintillas ad judicandum improbos in illa. *Eſaj.* XXXIII. 14. impii judicandi ſunt, ut tradantur incendio ſempiterno in gehenna. 17. videbis deſcendentes in terram gehennae. LIII. 9. tradet impios in gehennam. LXV. 5. Ultio eorum erit in gehenna, ubi ignis ardet omni die. LXVI. 24. & erunt impii judicati in gehenna. *Jerem.* XVII. 13. & impii, qui transgrediuntur verbum tuum, cadent in gehennam. *Nahum* I. 8. inimicos ſuos tradet gehennae. *Pſal.* XXXVII. 20. & in fumo gehennae conſumentur. *Eccleſ.* VIII. 10. qui iverunt ut comburantur in gehenna. IX. 15. a judicio gehennae. X. 11. igne gehennae comburentur. *Cant.* VIII. 6. Similis eſt favillis ignis gehennae, quem creavit Deus die ſecundo creationis mundi. *Job* XXVIII. 5. Terra ex qua provenit alimentum, & infra quam eſt gehenna, cujus nivis frigus convertitur, ut fiat ſicut ignis. *Bereſchith R.* VI. 10. R. Jannai & R. Simeon, hi duo dixerunt: non eſt gehenna, niſi die quo comburet impios, quomodo probas? Ecce dies domini ardens ut furnus. *Malach.* III. Rabbini dixerunt: eſt gehenna. S. D. dictum Domini cui lux in Sion. *Eſaj.* XXXI. 9. R. Juda f. Elcai dixit, non eſt dies aut gehenna niſi ignis, qui egreditur ex corpore impiorum, & accendit eos. Unde probas, quia dictum eſt: Concipietis ſtramen, parietis ſtipulam, ſpiritus veſter ignis conſumet vos (*Eſaj* XXXIII. 10.) IV. 8. & XI. 10. die ſecundo creavit gehennam & angelos. XXI. 14. Ante paradiſum creata eſt gehenna; gehenna die ſecundo, paradiſus die tertio. Haec eſt acies gladii vertentis ſe, inflammat eos die futuro converſa, quia ipſa convertet ſe ſuper hominem & inflammabit eum a capite ad pedes & a pedibus ad caput, dicet homo, quis liberabit filium meum ab igne ardente? Iracundus qui ad maledicta etiam leviora prorumpit, Deo judice tam nocens eſt, quam veſtro judicio is eſt, qui a Synedrio condemnatur; qui vero gravioribus convitiis indulget, Deo judice tam nocens eſt, quam is quem vos Deo relinquendum & aeterni ignis ſupplicio dignum exiſtimatis. Omnia haec de ira temeraria, ejusque effectis ſunt intelligenda: Eſt enim & ira juſta ex optimis graviſſimisque cauſis concepta, ex dolore laeſi numinis, ex injuria aliis illata, ex officio caſtigandi alios, qua accenſi Chriſtus, Jacobus & Paulus, ut eo gravius peccantes admonerent atque ex veterno excitarent, merito vanos, ſtultos, inſenſatos appellarunt *Jac.* II. 20. *Matth.* XXIII. 17. 19. *Luc.* XXIV. 25. *Gal.* III. 1. 3.

23. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σε] Quicquid Dei placandi cauſſa aris inferebatur, donum appellabant. infr. VIII. 4. XXIII. 18.

θυσιαστήριον] *Philo* de V. Moſis T. 2. 151, 13. τοὺς δ' ἐν ὑπαίθρῳ βωμοὺς εἰώθε καλεῖν θυσιαστήριον, ὡσανεὶ τηρητικὸν καὶ φυλακτικὸν ὄντα θυσιῶν.

μνησθῇς] *Peſach.* III. 7. Si quis ſe confert ad mactandum Paſcha ſuum, ad circumcidendum filium ſuum, & ad comedendum prandium ſponſaliorum in domo ſoceri ſui; ac ipſi in mentem venerit, quod fermentum habet in domo ſua, ſi poterit redire & removere, & redire ad praeceptum ſuum, redeat & removeat: ſin minus, deſtruat illud in corde ſuo.

ἔχει τι κατὰ σοῦ] *Koheleth* IV. 13. *Schir R.* I. 4. יש לי עלו. *Apoc.* II. 4. 14. 20. *Marc.* XI. 25. quod *Col.* III. 13. dicitur ἔχειν μομφήν πρός τινα. & *Act.* XXV. 27. αἰτίαν κατά τινος. Habet, quod de te queratur, a te offenſus eſt.

24. διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σε] Schol. *Thucyd.* I. 120. διαλλαγῆναι ἐστι τὸ δι' αὐτῆς τῆς ἐχθρᾶς παρακληθῆναι καὶ φιλιωθῆναι αὐτῷ. At non is tantum reconciliatur & cum eo in gratiam redit, qui veniam dat, verum etiam is, qui veniam petit. *Joſ.* B. I. 2. 1. πρός τε τὸν ἀντίοχον παῖδα διαλλαγὰς ἐποιήσατο A. XVI. 13. ὡς ἀρχέλαος ὁ καππαδόκων βασιλεὺς ἀλέξανδρον τῷ πατρὶ διήλλαξεν. *Thucyd.* II. 95. εἰ ἀθηναίοις διαλλάξειεν ἑαυτὸν —— τῷ πολέμῳ πιεζόμενον. *Iſocrat.* ad Philipp. διαλλάξας τὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας. *Demoſth.* c. Neaer. Σάτυρος χαβρίᾳ —— μαρτυροῦσι διαλλάξαι διαιτητὰς γνόμενοι —— Στέφανον καὶ Φρύνιονα.

Ἴθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ· μήποτέ 25
σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς Φυ-
λακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν 26
ἔσχατον κοδράντην.

27 Ἠκού-

25. ἕως] — D. quia in Verſione *Latina* unam vocem *dum* reperit.
ὅτου] οὗ 13. 54. 56.
ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ] μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ D. 1. Verſ. *Lat.* MSS. *Chromatius*, *Opus Imperf.* ἐν τῇ ὁδῷ 28.
παραδῷ] παραδώσει bis D. a παραδῷ ad παραδῷ] — 58.
ἀντίδικος] + σου 62. 68. Verſio *Syr. Æthiop.* σε παραδῷ poſterius] — 13. Verſio *Armena.*
βληθήσῃ] βληθῇς L.
26. ἂν] οὗ L. 10. 11. 56. 58. 74. 89. 90. Colb. Evang. 12. *Theophylact. Dorotheus* 3.
ἀποδῷς] ἀποδώσις L. κοδράντην] κοδράτον 1. a prima manu.
27. τοῖς ἀρχαίοις] — DK. 1. 2. a prima manu 3. 4. 5. 6. 8. 9. 12. 22. 23. 24. 27. 28. 30. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 63. 64. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76.

Bava Kama IX. 12. Qui affert rapinam ſuam antequam afferat ſacrificium pro rapina, ſatisfacit: at ſi offerat ſacrificium ſuum, antequam afferat rapinam ſuam, non ſatisfacit. *Ros Hoſſana* f. . . Rem tibi exemplo declarabo: nimirum haec ita ſe habent, uti cum homo ſocio minam argenti mutuo dat, eique ſolutionis terminum in regis praeſentia figit, jurante altero per vitam regis: Interim adventante tempore cum ſolutionem praeſtare non poteſt debitor, adit regem deprecaturus. Reſpondet rex: quod adverſus me deliquiſti, id tibi remiſſum eſto: ſed abi, & ſocium tuum placatum redde. Eadem & apud Deum obtinent. *Plaut.* Pſeudol. I. 3. 31. Si ſacruficem ſummo Jovi Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci Si lucri quid detur, potius rem divinam deferam. *Valer. Max.* III. 3. Veteſto Macedoniae more regi Alexandro nobiliſſimi pueri praeſto erant ſacrificanti. E quibus unus thuribulo arrepto ante ipſum adſtitit, in cujus brachio carbo ardens delapſus eſt, quo etſi ita urebatur ut adusti corporis ejus odor ad circumſtantium nares perveniret, tamen & dolorem ſilentio preſſit, & brachium immobile tenuit, ne ſacrificium Alexandri — concuſſo thuribulo impediret.

25. εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ] *Xenoph.* Παιδ. VIII. ῥᾴδιον ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις. *Polyb.* XV. 31. ἔργον ποιοῦντες ἐκ ἐχθρῶν ἀλλ' εὐνοϊκῶν. *Soſiades.* φίλοις εὐνόει, ἐχθρὸς ἀμύνε. *Jamblich.* V. Pythag. 33. ὕστω θαυμαστὴν φιλίαν παρέδωκε τοῖς χρωμένοις, ὥστε ἔτι καὶ νῦν τὰς πολλὰς λέγειν ἐπὶ τῶν σφοδρότερον εὐνοούντων ἑαυτοῖς, ὅτι τῶν Πυθαγορείων εἰσί. *Pauſan.* Phoc. 17. ἀνάγκη μᾶλλον ἢ ὑπὸ εὐνοίας. *Herodian.* VIII. 8. 11. ᾔδει γὰρ τὸς Γερμανὸς τῷ Μαξίμῳ εὐνοοῦντας. *Sophocl.* Ajace 698. μελεῖν μὲν ἡμῶν, εὐνοεῖν δ' ὑμῶν. *Ariſtot.* Nicomach. VII. 2. τὸς δὲ βουλομένους ὕτω τ' ἀγαθὰ εὔνους λέγουσι, ἂν μὴ τὸ αὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται, εὔνοιαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι. IX. 5. ἡ δ' εὔνοια καὶ ἐκ προσπαίσε, οἷον καὶ περὶ τὸς ἀγωνιστὰς συμβαίνει. εὔνοι γὰρ αὐτοῖς γίνονται, καὶ συνθέλουσιν, συμπράξαιεν δὲ ἂν θὲν —— ἔοικε δὲ ἀρχὴ φιλίας εἶναι —— βούλονται γὰρ μόνον τ' ἀγαθὰ οἷς εἰσὶν εὔνοι, συμπράξαιεν δ' ἂν θὲν ἂν δύ' ἐχληθεῖεν ὑπὲρ αὐτῶν.

ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ] *Herodot.* IX. 14. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἔοντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη. *Thucyd.* II. 12. ὁρῶντες ἤδη σφᾶς ἐν ὁδῷ ὄντας & 13. ἔτι δὲ τῶν Πελοποννησίων —— ἐν ὁδῷ ὄντων. *Sanhedrin* f. 95. 1. dicitur proverbio: dum in via es, obſequere aduerſario tuo.

μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ] *Ariſtides* T. 2. p. 52. ὁ μὲν γὰρ ἐλέγχει τὰ ἀδικήματα ὁ ῥήτωρ, καὶ παραδίδωσι τῇ δικαστῇ· ὁ δ' ἀκούσας καὶ μαθὼν, παραδίδωσιν αὐτοῖς ὑπηρέταις, καὶ μέσος ἐσθ' ὁ δικασὴς διακόνε καὶ ῥήτορος. *Diodor. S.* XVII. 109. ἐτόλμησεν αὐτὸς καταβὰς ἀπὸ τῆ βήματος τὰς αἰτίας τῆς ταραχῆς ταῖς ἰδίαις χερσὶ παραδῦναι τοῖς ὑπηρέταις πρὸς τὴν τιμωρίαν. *Appian.* de B. C. I. p. 651. ὁ δὲ Μάριος διέφυγεν, ἔρημος ὑπηρέτου τε καὶ θεράποντος. Publicus miniſter, apparitor, lictor, viator. *Jo.* XVIII. 3.

ἕως ὅτου] *Herodot.* μέχρι ὅτου πληθούσης τῆς ἀγορᾶς.

εἰς φυλακὴν βληθήσῃ] *Anthol.* II. 37. 1. Εἰς φυλακὴν βληθεὶς ποτὲ Μάρκος ὁ ἀργὸς. *Act.* VIII. 3. *Apoc.* II. 10.

26. ἀποδῷς] *Euſtath.* in Il. α. p. 42. 42. ἰστέον δὲ, ὅτι δῦναι μὲν ἐπὶ ἁπλῶς ἐκνεσίου δόσεως, ὅθεν καὶ τὸ δῶρον ἀποδῦναι δὲ ἐπὶ τῶν χρεωσικῶς διδομένων, ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης οἶδε —— ἐπιδιδόναι δὲ ἐστὶ τὸ ἐπίκεινα τῶν προϋπαρχόντων δῦναι. p. 46. 38. καὶ Δημοσθένης ἔν λέγει περὶ Φιλίππε, ὡς εἰ μὲν ἀποδίδωσι τὸν δεῖνα τόπον, ὡς ἡμέτερον ληψόμεθα, εἰ δὲ δίδωσιν, ὡς χαριζόμενος ἐκουσίως οἱονεῖόν τι, ὃ ληψόμεθα. *Thucyd.* IV. 65. ἀποδῦναι ἀργύριον τακτὸν. inf. XVIII. 28. 30. dare aliquid tanquam debitum.

κοδράντην] Quadrans eſt quarta pars aſſis. *Phaedrus* IV. 19. qui dum quadrantes aggregas patrimonio, Caelum fatigas ſordido perjurio. *Senec.* Epiſt. 86. Olim & pauca erant balnea, & nullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria? *Horat.* S. II. 3. 93. quoad vixit, credidit ingens Pauperiem vitium, & cavit nil acrius, ut ſi Forte minus locuples uno quadrante periret, ipſe videretur ſibi nequior. S. I. 3. 137. dum tu quadrante lavatum rex ibis, neque te quiſquam ſtipator, Ineptum praeter Criſpinum, ſectabitur. *Juvenal.* VI. 447. quadrante lavari. *Cic.* pro Caelio 36. Niſi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. *Plut.* Cicero p. 875. C. Κλωδίαν δὲ Μετέλλος ὁ κέλερ εἶχεν, ἣν κουαδραντίαν ἐκάλεν, ὅτι τῶν ἐρασῶν τις αὐτῇ χαλκὺς ἐμβαλὼν εἰς βαλαντίον ὡς ἀργύριον ἀσέπεμψε. Τὸ δὲ λεπτότατον τῷ χαλκῷ νομίσματος κουαδράντην ἐκάλεν. Joſ. ap. *Suidam* χαλκιδῆτις πόρνη ἀπὸ τῆς εὐτελείας τοῦ διδομένου νομίσματος. *Ariſtot.* de Rep. VII. 1. ἀπορήσειαν δὲ μηδένες, ἂν ἐπιδυμήσῃ τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν τῶν ἐσχάτων, ἕνεκα δὲ τεταρτημορίε διαφθείροντα τὸς φιλτάτους φίλες. *Plaut.* Poen. I. 2. 51. diobolare ſcortum. *Hieroſ. & Babyl. Kidduſchin* Duo ſemiſſes, aſſarium, duo quadrantes ſemiſſem. Pruta erat octava pars aſſarii Italici. *Petron.* 43. Ab

aſſe

27 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη — τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
28 ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ

78. 83. 84. 86. 87. 90. ex emendatione 106. Evang. 7. 17. Edit. *Complut. Colinaei*, *Bengelii*. Verſio *Syr.* prior (poſterior habet cum aſteriſco) *Copt. Goth. Æthiop. Arab. Origenes* in *Jo.* VIII. 42. *Cyrill.* in *Zachar.* p. 728. *Euthymius Theophyl. Juvencus*, *Hilarius*, probante *J. Millio* prol. 673. 1055. Quod Vulgata ex comm. 21. addidit, Eraſmus invitis Codicibus ſuis temere in ſuam Editionem transtulit.

28. αὐτῆς] αὐτὴν DEKM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 27. 33. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 67. 71. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 90. 106. Edit. *Complut. Stephani* 1. *Origenes*, *Conſtitut. Apoſt.* 1. *Theophylus Antioch.* ut *Exod.* XX. 17.

βλέπων] ἐμβλέψας K. *Theod.* Monach. ἐμβλέπων 34. in margine 59. 106. *Theodoret.* in *Pſ.* IX. *Damaſcenus. Thalaſſius*, *Theophyl.* βλέψας 61.

aſſe crevit, & paratus fuit quadrantem de ſtercore mordicus tollere. *Ambroſius in Luc.* XII. 59. Quadrantem autem in balneis dari ſolere reminiſcimur. *Juvenal* VII. 8. Si Pieria quadrans tibi nullus in arca oſtendatur. *Kidduſchin* f. 8. 1. qui deſponſat mina, & numerat, & alterutra pars vult reſilire, etiam cum numeratur *ultimus denarius*, facultas eſt in manu ejus.

28. Aſpicere minus eſt quam tangere 1. *Cor.* VII. 1. *Plin.* Ep. V. 6. cryptoporticus in edito poſita, quae non aſpicere vineas ſed tangere videtur. Confer comma 8. *Cic.* de *Orator.* I. 43. Auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, noſtra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere Critias ap *Sext. Empir.* a. Phyſicos I. 54. Τηνικαῦτα μοι δοκεῖ πυκνός τις ἄλλος καὶ σοφὸς γνώμων ἀνὴρ Γεγονέναι ὃς ἤνιττοῖτιν ἐξεύρων ὅπως εἰή τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι κἀν λάθρα Πράσσωσιν, ἢ λέγωσιν, ἢ φρονῶσί τι, ἐντεῦθεν ἔν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο. — Ἐὰν δὲ σὺν σιγῇ τι βελεύῃ κακὸν, Τοῦτ' οὐχὶ λήσει τοὺς θεούς. *Plut.* de Curioſitate p. 521. A. Τὸ τῷ Ξενοκράτει ἔχωμεν πρόχειρον, ὃς ἔφη, μηδὲν διαφέρειν, ἢ τὰς πόδας, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν τιθέναι. — ὁ δὲ κῦρος ἐκ βελέτο τὴν Πάνθειαν ἰδεῖν — ὁμοίως δὲ καὶ Ἀλέξανδρος εἰς ὄψιν ἦλθε τῆς Δαρείου γυναικὸς εὐπρεπεστάτης εἶναι λεγομένης — Ἡμεῖς δὲ τοῖς φορείοις τῶν γυναικῶν ὑποβάλλοντες τὰ ὄμματα, καὶ τῶν θυρίδων ἐκκρεμαννύντες ἐδὲν ἁμαρτάνειν δοκοῦμεν, ὅταν ὀλισθήσαν καὶ ῥεύσῃν εἰς ἅπαντα τὴν πολυπραγμοσύνην ποιῶντες. *Valer. M.* IV. 3. Pericles Athenienſium princeps, cum Tragoediarum ſcriptorem Sophoclem in praetura collegam haberet, atque is publico officio una diſtrictus praetereuntis ingenui pueri formam impenſioribus verbis laudaſſet, intemperantiam ejus increpans dixit: Praetori non ſolum manus a pecuniae lucro, ſed etiam oculos a libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere. *Silius* XII. 567. Nunc lentus celſis adſtans in collibus intrat urbem oculis, diſcitque locos, cauſſasque locorum, Ac legeret viſu cuncta, & penetraret in omnes ſpectando partes. *Quintil.* V. 11. ex Ciceronе de Invent. I. 31. Dic mihi, quaeſo, Xenophontis uxor, ſi vicina tua melius habeat aurum, quam tu habes, utrum illius an tuum malis? Illius, inquit. Quid ſi veſtem & caeterum ornatum muliebrem pretii majoris habeat, quam tu habes, an illius malis? Illius vero, reſpondit. Age, inquit, ſi virum illa meliorem habeat, quam tu habes, virumne tuum an illius malis? Hic mulier erubuit merito; male enim reſponderat, ſe malle alienum aurum quam ſuum: nam eſt id improbum. de Socrate. *Frontinus* II. 6. 11. Alexandrum quoque Macedonem traditum eſt, eximiae pulchritudinis virgini captivae, cum finitimae gentis principi eſſet deſponſata, ſumma abſtinentia ita peperciſſe, ut illam ne aſpexerit quidem. Quamox ad ſponſum remiſſa univerſae gentis per hoc beneficium animos conciliavit ſibi. *Plut.* Pericle p. 156. D. οὐ μόνον, ἔφη τὰς χεῖρας δεῖ καθαρὸν ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. *Ovid.* Metam. V. 395. Pene ſimul viſa eſt, dilectaque, raptaque Diti. uſque adeo properatur Amor. VI. 478. Spectat eam Theſeus, praecontrectatque videndo Oſculaque & collo circumdata brachia cernens omnia pro ſtimulis facibusque ciboque furoris accipit. *Ælian* V. H. XIV. 42. Ξενοκράτης ὁ Πλάτωνος ἑταῖρος ἔλεγεν, μηδὲν διαφέρειν ἢ τὰς πόδας ἢ τὰς ὀφθαλμὰς εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν τιθέναι. ἐν ταυτῷ γὰρ ἁμαρτάνειν τόντε εἰς ἃ μὴ δεῖ χωρία βλέποντα, καὶ εἰς οὓς μὴ δεῖ τόπους παριόντα. *Antonin* Liberal. I. ταύτην ἰδὼν — ἐπεθύμησεν αὐτῆς. *Liban.* D. XXXIII. καὶ βαδίζειν διὰ τῶν σεσωπῶν ἔξεστι, καὶ βαδίζοντας ἀποβλέπειν. ἀλλ' ἔαν πολλάκις διὰ ταυτὰ βαδίζῃς, ἐκ ἀγάσης ἀνάγκης, καὶ βλεπῃς ἄνω πολλάκις γυναῖκα νέαν καὶ καλὴν οὐδέν σοι προσηκουσαν περισκοπῶν, ποιεῖς μὲν ἃ μὴ κεκώλυται νόμῳ, ποιῶν δὲ ἐφ' ὅτῳ ταῦτα ποιεῖς, δεικνύεις. *Propert.* II. 12. Qui videt, is peccat, qui te non viderit ergo non cupiet: facti crimina lumen habet. *Menander* ap. *Clem.* Strom. V. p. 441. *Euſeb.* P. XIII. 13. *Juſtin.* de Monarchia. Δεῖ γὰρ τὸν ἄνδρα χρήσιμον πεφυκέναι, μὴ παρθένες φθείροντα καὶ μοιχώμενον, κλέπτοντα καὶ σφάζοντα χρημάτων χάριν, τ' ἀλλότρια βλέποντα κἀπιθυμοῦντα Ἤτοι γυναικος, πολυτελοῦς ἢ δώματος, ἢ κτήσεως, παιδόστε, παιδίσκης θ' ἁπλῶς Ἵππων βοῶν τὸ σύνολον, ἢ κτημῶν τι δὴ Μηδὲ βελόνης ἐνάμμι ἐπιθυμήσης, Πάμφιλε. *Lyſias.* . . . ἐπεθύμησα τῶ μειρακίου. *Athenae.* . . . ἐπιθυμεῖν κόρης. *Ariſtoph.* Eccleſ. 60. ἢν μειράκ' ἰδὼν ἐπιθυμήσῃ. *Plut.* de genio Socrat. p. 594. C. περὶ τῆς γυναικὸς, ἧς ἐπιθυμῶν ἐτύγχανεν. *Ter. Eunuch.* III. 5. Virgo, quid ego ejus tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, Antipho, cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem? In hac commotus ſum A. ain tu? C. primam dices ſcio, ſi videris. Quid multa verba? amare coepi. *Auguſtin* de S. Domini. Sane conſiderandum eſt, quod non dixit: omnis qui concupierit mulierem; ſed qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, i. e. hoc fine & animo adtenderit, ut eam concupiſcat; quod jam non eſt titillari delectatione carnis ſed plene conſentire libidini, ita ut non refrenetur illicitus appetitus, ſed, ſi facultas data fuerit, ſatietur. *Ovid.* Faſt. III. 21. Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupita. *Hieroſ. Challa* f. 58. 3. Calcaneum mulieris aſpiciens eſt ac ſi uterum aſpiceret, uterum autem aſpiciens eſt ac ſi cum ea coiret. Et tamen in more fuit Rabban Gamalieli feminas intueri. *Schabbath* 64. 2. *Berachoth.* 24. 1. Intuens vel in minimum digitum feminae eſt ac ſi intuetur in locum pudendum. f. 20. 1. & tamen ſoliti ſunt R. Gidal &

καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ 29
βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον 30
αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ

29. σε ὁ δεξιὸς] ὁ δεξιός σου D.
βληθῇ] βληθήσῃ L. βληθῆναι 74. 89. 92. & comm. 30.
30 ἡ δεξιά σου χεὶρ] ἡ χεὶρ σου ἡ δ. ἰα. 13. 106.
βάλε comm. 29. & 30.] βαλε Edit. *Erasmi Bogardi.*
βληθῇ] ἀπέλθῃ D. 33. Verſ. *Vulg. Copt.* ex *Marco.*
βληθῇ εἰς γέενναν] εἰς γέενναν ἀπέλθῃ 1.
31. δὲ] — 10. 42. 46. 48. 58. 59. 63. 64. 66. 67. 72. 83. 86. *Evang.* 14. Verſio *Syra.*
a συμφέρει ad συμφέρει] — D. 25. 32. 40.
εἰς comm. 29. 30.] + τὴν *Evang.* 13.

R. Jochanan ad locum immerſionis ſedere, ubi lavabantur feminae; cumque a quibusdam monerentur de periculo laſciviae, reſpondit R. Jochanan: ego ſum ex ſemine Joſephi, in quem dominari non potuit pravus affectus. *Aboda Sara* f. 20. 1. 2. *Deut.* XXIII. 10. carebis omni re mala. Quibus verbis ſignificatur non debere hominem aſpicere mulierem pulcram, ne quidem innuptam: non uxorem alicujus, ne quidem deformem. vid. 2. *Pet.* II. 14. *Plut.* Sympos. III. 6. p. 654 D. ὄψις γὰρ ἡμῶν ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματος ἁπτομένων καὶ τὸν Πλάτωνα παιδιωδοῦντα, καὶ σφόδρα ταῖς ἐγγὺς φαντασίαις εἰς τὴν ψυχὴν ἐγείρουσα πρὸς τὰ εἴδωλα τῆς ἡδονῆς καινὴν ἀεὶ καὶ πρόσφατον ἐπιθυμίαν. *Plato* . . ἄρχει τῶ ἔρωτος ὅρασις. . . . . ἐπιθυμία διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρχεται. *Plato* de Legg. VII. ἐπίσκοποι ἔσωσαν τούτοις, ἃς εἰλόμεθα, γυναῖκες —— συλλεχθῆναι διαγγελλόντων ἀλλήλαις, εἴ τις τινὰ ὁρᾷ πρὸς ἄλλ' ἄττα βλέποντα ἄνδρα ἢ γυναῖκα τῶν παιδοποιουμένων, ἢ πρὸς τὰ τεταγμένα ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς γάμοις θυσιῶν τε καὶ ἱερῶν γενομένων. *Berachoth* f. 61. 1. tradiderunt Rabbini: ſi quis numeret pecuniam mulieri de manu ſua in manum ejus, eum in finem ut eam aſpiciat, ſi vel etiam lex & bona opera ſint in manu ejus inſtar Moſis, qui legem accepit e monte Sinai, tamen non liberabitur a judicio gehennae. *Silius* VI. 184. prodentia ſenſum lumina. *Cic.* de Leg. I. 10 & oculi nimis arguti quemadmodum animo affecti ſimus, loquuntur. *Propert.* II. 10. 12. oculi ſunt in amore duces. *Quintil.* pater: tu alienam matronam aliter, quam leges permittunt, adſpexiſti. Per γυναῖκα autem intelligitur uxor alterius. 2. *Sam* XI. 2. 3. 4. *Job* XXXI. 1. 7. *Prov.* VI. 27. *Sir.* IX. 7. 8. XXVI. 9. *Suſan.* 8. 9. 32. *Chryſoſt.* τοῦτ' ἔστιν, ὁ ποιούμενος ἔργον τῶ τὰ λαμπρὰ σώματα περιεργάζεσθαι, καὶ τὰς εὐμόρφους ὄψεις θηρᾶν καὶ ἐσθῆτα τῇ θέᾳ τὴν ψυχὴν, καὶ προσηλῶν τὰ ὄμματα τοῖς καλοῖς προσώποις.

29 ὁ δεξιὸς] *Ariſtot.* de Animal. inceſſu c. 4. φύσει βέλτιον τὸ δεξιὸν τῶ ἀριστερῶ. *Artemidor.* I. 44. ἔστι δὲ παλαιὰ διαίρεσις ἀληθὴς ἥδε. καὶ σημαίνει μὲν ἡ δεξιὰ χεὶρ υἱὸν, πατέρα, φίλον, καὶ ἄλλον ὅτι ἐν τῇ συνηθείᾳ καταχρώμενοι λέγομεν, ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐστιν τῶ ἰδόντος. 1. *Sam.* XI. 2. *Zachar.* XI. 17. infra VI. 3. *Plut.* de Lib Educat. p. 5. A. τῇ μὲν δεξιᾷ συνεθίζειν τὰ παιδία δέχεσθαι τὰς τροφὰς, κἂν προτείνειε τὴν ἀριστερὰν, ἐπιτιμᾶν.

σκανδαλίζει] Scandalum proprie eſt muſcipula vel pars ejus. *Heſych.* σκανδαλοθρίσας, καὶ σκάνδαλον τὸ ἐν ταῖς μυάγραις. *Pollux.* VII. 114. ἐργάζοιτο δ' ἂν ὁ τέκτων καὶ μυάγρας, ὧν τὸ ἑστάμενον τε καὶ σχαζόμενον παττάλιον. τὸ δὲ τῇ σπαρτίνῃ προσηρτημένον σκανδάληθρον καλεῖται & X. 156. εἶδος μυάγρας, τὸ μέντοι ἑστάμενον ταῖς μυάγραις παττάλιον, σκανδάληθρον καλῶσι, ὡς ὁ ἐν ταῖς μείζοσι πάγαις πάτταλος, ῥόπτρον *Ariſtoph.* Achar. 687. κἄτ' ἀνελκύσας ἐρωτᾷ σκανδάληθρ' ἵστας ἐπῶν ἄνδρα τιτῶνα. σχολ. καὶ ἡ μὲν λέξις πεποίηται παρὰ τὰ πίτυρα τῶν πανίδων, ἀπὸ τῶ σκάζοντα συμπίπτειν καὶ κρατεῖν τὸ ἁμπεσὸν *Etymol.* & *Suidas. Judith.* V. 1. Tranſfertur deinde haec vox a Graecis V. T. Interpretibus ad deſignandum omne id, quod exitii cauſſam praebet, id inprimis quo quis ad delinquendum incitatur. *Hieron.* c. Pelag. II. niſi fallor etiam σκῶλον & σκάνδαλον apud Graecos ex offenſione & ruina nomen accepit. & in *Matth* XV. 12. quia crebro teritur in Eccleſiaſticis ſcripturis ſcandalum, breviter dicamus, quid ſignificet. Σκῶλον & σκάνδαλον nos offendiculum vel ruinam vel impactionem poſſumus dicere. Quando ergo legimus, quicunque de minimis iſtis ſcandalizaverit quempiam, hoc intelligimus: qui dicto factove occaſionem ruinae cuiquam dederit.

ἔξελε] *Heliod.* II. 84. τὸν ὀφθαλμὸν ἐξεῖλε τὸν δεξιὸν *Plut.* de Iſ. & Oſir. p. 373. E. ἐξελὼν —— τὸν ὀφθαλμὸν. *Lucian.* Caucaſ. 20. γύπας ἂν ἐπέσησι, σεῦ τὰ ἕγκατα ἐξαιρήσοντας. *Heſych.* Mileſ. π. σοφῶν· Ὅμηρος ἱστορεῖται γενέσθαι τυφλὸς, ὡς μὴ ἡτιθεὶς ἐπιθυμίας, ἡ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρχεται. *Philoſtratus* p. 513. Ἰσαῖος δὲ ὁ σοφιστὴς ὁ ἀσσύριος τὸν μὲν ἐν μειρακίῳ χρόνον ἡδοναῖς ἐδιδόκει, γαστρός τε γὰρ καὶ φιλοποσίας ἥττητο, καὶ λεπτὰ ἠμπίσχετο, καὶ θαμὰ ἤρα, καὶ ἀπαρακαλύπτως ἐκώμαζεν· εἰς δὲ ἄνδρας ἦκον, ἔτω τι μετέβαλε, ὡς ἕτερον ἐξ ἑτέρου νομισθῆναι —— καὶ τὸ ἱρᾶν μετέθηκεν, ὥσπερ τὰς προτέρας ὀφθαλμὰς ἀποβαλών. *Maxim. Tyrius* XIII. 7. ὥσπερ γὰρ τὰ ἐρυσιβῆ τῶν ἐλκῶν τοῖς σώμασιν ἐμπεσόντα πρόσω νέμεται, καὶ τῶ ὑγιαίνοντος τι καὶ πρόσπολλυσι, καὶ πρὸς τὰς λάτεις ἀγριαίνει, ἕως ἂν ἡ τέχνη τὴν κρηπίδα καὶ τὴν ἕδραν τῶ νοσήματος ἐκτέμῃ· ὡς δὲ καὶ ὅταν ὑπελὸς καὶ διαβεβρωμένη καὶ σαθρὰ ἔσα ἡ ψυχὴ ἐπινέμεται, πρόσω τε καὶ πλησίον ἀεὶ καταλαμβάνει, ἐκτμητέον δὲ αὐτῆς καὶ ἀφαιρετέον τὰς ὁλκάμους, ὡς λησῶ χεῖρας, ὡς ἀκολάστω ὀφθαλμῶ, ὡς λίχνω γαστέρα. *Philo* de Legg. ſpecial. T. 2. p. 328, 46. εἶθ' ὧν ἡ ὄψις ἐπίληπτος, ἃ πολλῷ μᾶλλον ὑπαίτιοι χεῖρες; ὀφθαλμοὶ μὲν γὰρ, καὶ ἃ μὴ βουλόμεθα πολλάκις ὁρᾶν ἐπιλαθιεριάζοντες, ὑποβιάζονται. χεῖρες δ' ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων τεταγμέναι τάξει μερῶν πειθαρχῆσαι τοῖς ἡμετέροις ἐπιτάγμασιν ὑπηρετῆσι —— (*Deut.* XXV. 12.) ἑτέραν δ' [αἰτίαν] ἤκουσα θεσπισίων ἀνδρῶν, τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τοῖς νόμοις ὑπολαμβανόντων εἶναι σύμβολα φανερὰ ἀφανῶν, καὶ ῥητὰ ἀῤῥήτων. Ἦν δὲ τοιάδε —— εἰκότως ἂν τὴν ἐφαψαμένην χεῖρα τῶν διδύμων ἀποκόπτειν δίκαιοι συμβολικῶς, οὐχ ὅπως ἀναιρήσῃ τὸ σῶμα τέρμονον ἀναγκαιοτάτω μέρος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πάντας τῆς ψυχῆς ἀθεμίτους ἐκτέμνειν λογισμούς. *Seneca* Ep. 51. Projice quaecunque cor tuum laniant, quae ſi aliter extrahi nequirent, cor ipſum cum illis evellendum erat. *Ovid.* ex Ponto IV. 14. 17. Ergo ego ceſſibo nun-

31 καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Ἐρρέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ
32 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον· Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· καὶ

ὅτι] — D. 1. 33. Edit. *Eraſmi*, *Bogardi*.

32. ὅτι] — D.

ὃς ἂν ἀπολύσῃ] πᾶς ὁ ἀπολύων] L K M. 1. 4. 5. 6. 7. 13. 14. 16. 37. *Colb.* quatuor. 45. 53. 61. 63. 72. 78. 91. *Evang.* 8. 9. 10. 12. 14. *e Luca.*

μοιχᾶσθαι] μοιχευθῆναι. D. 1. 13. 33. *Origenes*, *Chryſoſt.* *Theodoret* ut *Jo.* VIII. 5. *Levit.* XX. 10. ubi adulteratae tribuitur verbum paſſivum. *Thomas*: μοιχᾶται ὁ ἀνὴρ, μοιχεύεται ἡ γυνὴ.

nunquam per carmina laedi, Plectar & incauto ſemper ab ingenio? Ergo ego, ne ſcribam, digitos incidere cunctor, Telaque adhuc demens, quae nocuere, ſequor? & de Remed. Amoris: dura aliquis praecepta vocet mea: dura fatemur Eſſe: ſed ut valeas, multa dolenda feres — Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes; Arida nec ſitiens ora lavabis aqua. Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis? *Plut.* καὶ τὸν πόδα καὶ τὴν χεῖρα ὁ γυνήσας ἐποίησεν· ἀλλ' ὅταν σαπῇ, μισθὸν δίδωσι τῷ ἀποκόπτοντι. *Tertullian.* Apologet. §. 46. Democritus excaecando ſemet ipſum, quod mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet, & doleret, ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur: at Chriſtianus ſalvis oculis feminam videt, animo adverſus libidinem coecus eſt. Averte oculum a vultu illecebroſo: arce manum ab impudicis contrectationibus. *Philo* deter. potiori inſid. T. I. p. 241, 19. Διόπερ εἰλίσθαι ἂν μὲν δοκῶσιν οἱ μὴ τελείως ἀπαίδευτοι, πεπηρῶσθαι μᾶλλον ἢ τὰ μὴ προσήκοντ' ὁρᾶν, κεκωφῶσθαι μᾶλλον ἢ βλαβερῶν ἀκούειν λόγων, καὶ ἐκτετμῆσθαι γλῶτταν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν τῶν ἀῤῥήτων ἐκλαλῆσαι. *Tibull.* I. 7. 80. Non ego te pulſare velim; ſed venerit iſte ſi furor, optarim non habuiſſe manus. *Plut.* de Adul. & Amic. diſcr. p. 65. E. παρεκκελευσάμεθα, καὶ νῦν παρακελευόμεθα, τὸ φίλαυτον ἐκκόπτειν ἑαυτῶν, καὶ τὴν ὄψιν. βάλε ἀπὸ σεῦ] projice; quo rei contemtus indicatur. συμφέρει γάρ σοι] *Targ. Hieroſ.* in *Gen.* XXXVIII. 26. Melius eſt mihi pudefieri in hoc mundo, & non pudefieri in mundo futuro: melius eſt mihi, ut comburar in hoc mundo igne extinguibili quam ut comburar in mundo futuro igne conſumente. *Nidda* c. II. 1. omnis manus quae ſaepe inquirit — in viris exſcindenda eſt. f. 13. *Gemara:* quaeſitum eſt: num his verbis voluimus tradere amputationem quae a judice ſit perficienda, an tantum ſint verba execrationis — praeſtat ut findatur venter ejus quam ut deſcendat in puteum corruptionis. *Jo.* XI. 50.

31. Ἀποστάσιον] Vox profanis Scriptoribus inuſitata. Ex formula libelli mulier repudiata ſuae poteſtatis erat, licebatque illi cuivis viro nubere.

32. παρεκτὸς λόγου πορνείας] Pheroras ap. *Joſ.* A. XVI. 7. 3. τὴν μὲν ἄνθρωπον, ἤδη καὶ παῖδα ἐξ αὐτῆς ἔχων ἀποπέμπεται — συνεπομνύμενος, ὡς οὐδὲν ἔτι κοινώνημα πρὸς τὴν ἀποπεμφθεῖσαν ἕξει. & ipſe *Joſephus* Vit. 76. τὴν γυναῖκα, μὴ αἱρεσκόμενος αὐτῆς τοῖς ἤθεσιν ἀπεπεμψάμην, τριῶν παίδων γενομένην μητέρα, ὧν οἱ μὲν δύο ἐτελεύτησαν, εἷς δέ, ὃν Ὑρκανὸν προσηγόρευσα, πατρίσιον. *Hyrcanus* natus erat anno quarto Veſpaſiani, Juſtus vero ex uxore, quam priore repudiata duxerat, natus eſt anno Veſpaſiani ſeptimo §. 1. & §. 75. οὐεσπασιανῷ κελεύσαντος ἄγαγον μέν τινα παρθένον — ἃ παρέμεινεν δ' αὐτῇ μοι πολὺν χρόνον, ἀλλὰ — μετὰ οὐεσπασιανῷ πορευθέντος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπηλλάγη. γυναῖκα δ' ἑτέραν ἤγαγον κατὰ τὴν ἀλεξάνδρειαν. *Gittin.* IX. 10. & *Bemidbar R. S.* IX. ad *Num.* V. 30. R. Elieſer dixit: ex officio: R. Joſua dixit, pro arbitrio. Dixit R. Elieſer f. R. Joſe coram R. Joſe. Eſt R. Eliezeris ut domus Sameae & R. Joſuae ut domus Hillelis. Domus Sameae dixit, non repudiet homo uxorem niſi invenerit in ea impudicitiam rei. Si invenit in ea res foedas, non poterit eam repudiare, quia non invenit in ea impudicitiam: neque poterit eam retinere, quia invenit in ea res turpes, propterea dicit: ex officio. Domus Hillelis dixit, etiamſi combuſſerit decoctum ejus, ideo dixit: pro arbitrio. vult zelotypus eſſe? Zelotypus erit. vult expellere? expellet. & *Sota* f. 4. 1. Schola Sameae dicit: nemo repudiabit uxorem ſuam, niſi in ea repertum fuerit quid inhoneſti *Deut.* XXIV. 1. ערבת דבר. Schola Hillelis dicit; etiam ſi combuſſerit decoctum ejus S. D. *Deut.* XXIV. 1. R. Akiba dicit, etiam ſi illa pulchriorem inveniat aliam S. D. ſi non invenerit gratiam in oculis ejus. IV. 7. ſi quis repudiaverit uxorem ſuam propter malam famam, non reducet eam: ſi propter votum, non reducet eam. *Jebamoth* f. 63. 2. Dixit Rabba: uxor mala res eſt, ad quam expellendam quis vi praecepti tenetur. S. D. *Prov.* XXII. 10. expelle irriſorem, & ceſſabit lis & ignominia. *Gittin.* f. 90. a. uxor foras capite aperto prodiens, aut nens in publico, aut veſtes habens ab utroque latere diſciſſas, aut ſe cum viris balneo lavans; imo vel lavans in loco, ubi viri lavare ſolent: praecipitur ex lege uxorem ejusmodi repudiare, S. D. quoniam invenerit in ea turpitudinem &c, & dimittat eam e domo ſua. *Joſ.* A. IV. 8. 23. Γυναικὸς τῆς συνοικούσης βκλόμενος διαζευχθῆναι, καθ' ἃς δηποτοῦν αἰτίας, πολλαὶ δ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις τοιαῦται γένοιντο, γράμμασι μὲν περὶ τοῦ μηδέποτε συνελθεῖν ἰσχυριζέσθω, λάβοι δ' ἂν ἔτως ἐξουσίαν συνοικεῖν ἑτέρᾳ, πρότερον γὰρ οὐκ ἐφιτέον. *Philo* de legg. ſpecial. T. 2. p. 304, 30. ἐὰν δὲ, φησὶν, ἀνδρὸς ἀπαλλαγεῖσα γυνὴ, καθ' ἣν ἂν τύχῃ πρόφασιν, ἑτέρῳ γημαμένη πάλιν χηρεύσῃ ζώντος ἢ καὶ τετελευτηκότος τοῦ δευτέρου, μὴ ἐπανίτω πρὸς ἄνδρα τὸν πρότερον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐνσπόνδως μᾶλλον ἢ τῷδε γενέσθω, θεσμοὺς παραβᾶσα τοὺς ἀρχαίους, ὧν ἐξελάθετο, φίλτρα καινὰ πρὸ τῶν παλαιῶν ἑλομένη. Πρὸς δὲ συμβάσεις εἰ τις ἐθέλοι χωρεῖν ἀνὴρ τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ, μαλακίας καὶ ἀνανδρίας ἐκφερέσθω δόξαν, ὡς ἐκτετιμημένος τῆς ψυχῆς τὸ βιωφελέστατον καὶ μισοπόνηρον πάθος, ὑφ' ᾧ καὶ τὰ οἴκων καὶ πόλεων πράγματα κατορθοῦται, καὶ δύο τὰ μέγιστα τῶν ἀδικημάτων ἐυφυῶς ἀπομαξάμενος μοιχείαν τε καὶ προαγωγείαν, αἳ γὰρ αὖθις καταλλαγαὶ μηνύματα εἰσὶ τῆ ἑκατέρων θανάτε [f. ἀνιάτε] *R. Elia Karaeus* p. 99. Nequaquam repudianda eſt uxor pro ſolo mariti beneplacito, ſed propter rem turpem tantum S. D. *Deut.* XXIV. 1. quod hunc in modum exponunt traditionarii, etiam ſi nihil aliud eſſet, quam quod adurendo corruperit ejus edulium, aut invenerit aliam iſta pulcriorem, ex dicto Akibae. Itaque notionem vo-

καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ 33
Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ 34
οὐρανῷ,

ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ] ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας 80.

καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται] — D. *Augustin.* de Adulter. Conjug. X. quamvis illud ultimum, & qui dimissam duxerit, moechatur, nonnulli *Codices Graeci* & *Latini* non habeant; quia explicatus hic sensus putari poterat in eo, quod superius dictum est: facit eam moechari: quomodo enim dimissa fit moecha, nisi fiat, qui eam duxerit, moechus?

voculae: *quoniam*, eo significatu accipiunt, ac si notaret: *aut*; ut sensus legis sit: si non invenerit gratiam in oculis ejus, aut si deprehenderit in ea rem foedam. Quod simplex & literalis scripturae sensus refellit. Vera quippe interpretatio istius commatis haec est: Quum acceperit vir sibi uxorem, & non invenerit gratiam in oculis ejus ea de caussa, quod repererit in illa rem foedam; neutiquam, si displicuerit absque caussa. *Sirac.* XXV. 26. *Malach.* II. 16. *Hieros. Kidduschin.* f. 58. 3. Dicit Dominus Israelis: si odio habes, dimitte illam. Per totum caput, inquit R. Chananiah nomine R. Pinehas, vocatur Dominus exercituum: at hic Deus Israelis; ut innoteseceret, Deum nomen suum repudiis non subscripsisse, nisi solum inter Israelitas; quasi dicat: Israelitis concessi uxorum dimissiones, non concessi gentibus. Dicit R. Chajia Rabba, Nationibus mundi non conceduntur repudia. *Bereschith R.* XVIII. 9. R. Abhu nomine R. Johanan: filii Noe non habent repudia. R. J. nomine R. Simon & R. Chanin. nomine R. Jochanan: non habent repudia, aut utrique repudiant se invicem: dixit R. Jochanan: mulier repudiat eum & dat illi dotem דופרין. *Gittin.* f. 90. 1. Rab Papa dixit: si inveniat in ea nec adulterium nec rem quid tum? Respondit Rabba: Cum revelaverit Deus misericors de vitiante virginem, non licere ei dimittere eam per totam vitam. *Deut.* XXII. 29. illinc de re proposita edoceris, non licere dimittere uxorem, si non invenerit in ea turpitudinem. f. 90. 2. — in *Mal.* II. 16. R. Jochanan dixit. Repudium est res odiosa. ib. & *Sanhedrin* f. 22. 1. R. Eliezer dixit: cum repudiatur prima uxor, vel ipsum altare fundit lacrymas. *Ben Sira* sent. 3. Os quod forte tibi obtigit, rode. Commentar. Quoniam ita fata ordinarunt, etiamsi uxor ei fuerit molestior, quam Jezabel fuit Achabo, aut uxor Corae, quae perdiderunt maritos suos. Et si non repudiaverit eam, bene agit; quia propter eam non deducunt eum in judicium. Sic enim legimus: quatuor sunt hominum genera: quae non deducuntur in judicium; scilicet, qui extrema laborant paupertate, qui patiuntur colicam passionem, qui Magistratu funguntur, & cui est uxor mala quam non repudiat. Ni enim repudiaverit, non bene facit. *Sanhedrin* f. 22. a. Veni ac vide, quam gravia sint divortia. Etenim Davidi permissum est, ut cum innupta cohabitaret: sed ut aliquam uxorum repudiaret, ei permissum non est. Rectissime autem Christus nimiam hanc divortiorum licentiam refrenavit, quae non sanioribus solum Judaeorum displicuit, verum etiam apud Romanos infamis fuit. *Plut.* p. 39. A. in laudibus Romuli ponit, αἰδοῦς δὲ καὶ φιλίας καὶ βεβαιότητος, ἣν ἐργάσατο περὶ τὸς γάμους, ὁ χρόνος ἐστὶ μάρτυς. ἐν γὰρ ἔτεσι τριάκοντα καὶ διακοσίοις οὔτε ἀνὴρ ἐτόλμησε γυναικὸς, ὅτε γυνὴ κοινωνίαν ἀνδρὸς ἐγκαταλιπεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἕλλησιν οἱ σφόδρα περιτοὶ τὸν πρῶτον ἔχουσιν εἰπεῖν πατροκτόνον ἢ μητροφόνον, οὕτω Ρωμαῖοι πάντες ἴσασιν, ὅτι καρβίλιος Σπόριος ἀπέπεμψε γυναῖκα πρῶτος, ἀπαιδίαν αἰτιασάμενος & *Numa* p. 77. B. καὶ τῆς τε ἄλλης εὐπειθείας καὶ πραότητος αὐτῶν μέγα τεκμήριον ἡ μνήμη τῶν χειρόνων. ὡς γὰρ παρ' ἡμῖν οἱ Ἱστορικοὶ γράφουσι τὸς πρώτους ἢ φόνον ἐμφύλιον ἐργασαμένους, ἢ πολεμήσαντας ἀδελφοῖς, ἢ πατρὸς αὐτόχειρας ἢ μητρὸς γενομένους, ἕως Ρωμαῖοι μνημονεύουσιν, ὅτι πρῶτος μὲν ἀπεπέμψατο γυναῖκα Σπόριος καρβίλιος, μετὰ τὴν Ρώμης κτίσιν ἔτεσι σλ. ἕδδὸς τοιοῦτου γεγονότος· πρώτη δὲ γυνὴ Πιναρία Θαλάια τύραννα διενέχθη πρὸς ἑκυραν αὐτῆς, ταρκυνίῳ Σουπέρβῳ βασιλεύοντος. *Sueton.* August. 34. Divortiis modum imposuit. *Valer. Max.* II. 1. 4. & 9. 2. L. Antonium Censores senatu moverunt quod quam virginem in matrimonium duxerat, repudiasset nullo amico in consilium adhibito. At hoc crimen [uxorem ita repudiandi] nescio an superiori [eorum qui nuptias aversantur] majus. Illo namque conjugalia sacra spreta tantum, hoc etiam injuriose tractata sunt. Optimo ergo judicio Censores illum curia indignum existimaverunt. *Quintil.* Declam. CCCXLVII. Nupsit, alio marito. Quid est hoc aliud quam improbius adulterium? Meae igitur nuptiae manserunt, illae non fuere legitimae". Nec quisquam est scriptorum, qui non graviter reprehendat M. Tullium Ciceronem, quod levibus de caussis Terentiam dimiserit. Qui uxorem nulla de causa repudiat, gravem ipsi uxori infert injuriam eam expellendo quae velut supplex ad illius tutelam confugerat: at multo graviorem communibus liberis, quibus sine dubio longe melius prospici poterat, utroque parente curam illorum gerente, quam si pater matre expulsa novercam & ex alia tori socia liberos superinduxisset. Cumque matrimonium sobolis caussa ineatur, quicquid liberorum educationi nocet, cum ipsa matrimonii natura pugnare est existimandum. Unde consequitur, istam divortiorum libertatem Lege veteri non approbatam fuisse, ita ut id, quod fiebat, recte fieret, sed tantum dissimulatam ut fieret impune: ne duriori tractationi aut etiam veneficiis daretur occasio. *Hieron.* in l. non diffidium concedens, sed auferens homicidium. Multo enim melius est, licet lugubrem evenire discordiam, quam per odium sanguinem fundi.

μοιχᾶται] Hoc manifestum est ex iis quae dicta sunt: si enim matrimonium perpetuam cohabitationem requirit, & vinculo nonnisi morte solvendo obligat: posterior maritus, cum uxore prioris rem habens, jure adulter vocabitur. Et mulier vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. *Rom.* VII. 3.

33. οὐκ ἐπιορκήσεις] *Etymol. M.* ἐπιορκεῖν. ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ κεῖται. καὶ δηλοῖ τὸ ὑπεράνω τῶν

35 οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· Μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν
ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως·
36 Μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν
ποιῆ-

33. πάλιν] πλὴν 9, τῷ] — 1. *Theophyl.* 106.
36. τρίχα] τρίχαν E. 9.
μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι] ποιεῖν τρίχα μίαν λευκὴν ἢ μέλαιναν D. ποιῆσαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν. 1. Edit. *Eraſmi* 1. Verſio *Copt.*
ἢ μέλαιναν ποιῆσαι] ποιῆσαι μέλαιναν. L. Verſio *Perſ. Chryſoſt.*

τῶν ὅρκων γίνεσθαι, καὶ ὑπερβαίνειν αὐτούς. Agitur autem de jurejurando promiſſorio, quod violatur, ſive quis animo fallendi juraverit, ſive ſervandi animo, quem poſtea mutaverit. Jungitur votis, quae continent promiſſionem de futuro *Num.* XXX. 3. ſicut autem οἱ O. frequentiſſime habent ἀποδιδόναι ἐυχὴν, ita hic ἀποδώσεις τὸς ὅρκους, quod alias dicitur φυλάξεις, τηρήσεις. *Demoſth.* de falſ. legat. p. 243. εἰ μὲν γὰρ προσδέξαιτο φωκέας συμμάχους καὶ μεθ' ἡμῶν τὸς ὅρκους αὐτοῖς ἀποδοίη, τὸς πρὸς θετταλοὺς καὶ θηβαίους ὅρκους παραβαίνειν, εὐθὺς ἀναγκαῖον ἦν. *Od.* μ. 304. τελεύτησάν τε τὸν ὅρκον *Didym.* τὸ ἀποδοῦναι τὸν ἔνορκον λόγον.

34. μὴ ὀμόσαι ὅλως] vide infra ad comma 37.

ὀμόσαι — ἐν τῷ οὐρανῷ] LXX ὀμνύειν ἔν τινι, Graeci κατά τινος vel τινα. *Areth.* in Apoc. X. 6. τὸ δὲ ἐν τῷ ζῶντι εἰς τὸς αἰῶνας δοκεῖ μὲν ἀνέλλησον εἶναι, ὀμνύειν γὰρ λέγεται κατὰ τινός, οὐκ ἐν τινι. *Orpheus:* οὐρανὸν ὁρκίζω σε θεῦ μεγάλε σοφὸν ἔργον. *Il.* ο. 36. Ἴσω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς ἰυρὺς ὑπερθεν. Apollon. Rhod 699. ἀλλ' ὄμοσον γαῖαντε καὶ οὐρανὸν. *Eurip.* Med. 746. Ὄμνυ πίδον γῆς, πατέρα δὲ ἥλιον. *Æneid.* XII. 176. Eſto nunc ſol teſtis, & haec mihi Terra precanti. Suſpiciens coelum, tenditque ad ſidera dextram: Haec eadem, Ænea, terram, mare, ſidera juro IX. 429. coelum hoc & conſcia ſidera teſtor. *Horat.* 2. Carm. VIII. ulla ſi juris tibi pejerati Poena, Barine, nocuiſſet unquam: Dente ſi nigro fieres, vel uno turpior ungui, Crederem. Sed tu, ſimul obligaſti Perfidum votis caput, enitescis pulchrior multo. Expedit matris cineres opertos Fallere, & toto taciturna noctis ſigna cum coelo, gelidaque Divos Morte carentes. *Ariſtophanes Plut.* 129. νὴ τὸν οὐρανὸν. ὁ γράψας ἔτω, νὴ τὸν οὐρανὸν, ὑπερφάνους κρατῆρες, ἀργύρεοι κάδοι, καὶ μέζονες ἐμοῦ. *Orig.* c. Celſ. VI. p. 288. φησὶν ὁ κέλσος —— ἀνχεῖν τὸν ὑπερφάνιον θεὸν, ὑπεφαναβαίνοντας τὸν Ἰεδαίων οὐρανὸν· ἐν τούτοις δὲ ὁ διασαφεῖ, πότερον καὶ τὸν Ἰεδαίων θεὸν ὑπεραναβαίνουσι, ἢ μόνον, ὃν ὀμνύουσιν, οὐρανὸν. *Ariſtoph.* Plut. 129. 267. 366. 403. 1044. Equit. 702. νὴ τὸν οὐρανὸν. *Medras Koheleth* 18. Per coelum, in memoriam hoc revocaſti mihi. *Berachoth* f. 25. 2. Per coelum, res ita ſe habet. & *Nazir* f. 66. *Schir R.* I. 7. R. Eleaſer dixit: adjuravit eos per coelum & terram. *Schemoth R.* XLII. Dixit rex: per coelum. *Taanith* f. 18. 1. dixerunt: per coelum.

θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ] *Eſaj.* LXVI. 1. infra XXIII. 22. *Theocrit.* VII. 93. ἐσθλὰ τὰ πᾶ καὶ Ζανὸς ἐπὶ θρόνον ἄγαγε φάμα.

35. ἐν τῇ γῇ] *Ariſtoph.* Pace 187. μὰ τὴν γῆν. *Silius* VIII. 105. Tellurem hanc juro —— juro caput, Anna, tibique germanaeque tuae dilectum inviſus Juli. X. 386. Juro Hoc caput. *Catullus* 77. 40. Adjuro teque tuumque caput. *Theocrit.* IV. 17. ἃ δᾶν. σχολ. μὰ τὴν γῆν. *Ariſtoph.* Avib. 194. Μὰ γῆν, μὰ παγίδας, μὰ νεφέλας, μὰ δίκτυα. σχολ. οὕτω δὲ τὰ προσυχόντα ὄμνυσι, μὰ κρήνας, μὰ γῆν, μὰ ποταμὸς: *Eurip.* Hippol. Coron. 1025. καὶ πίδον χθονὸς ὄμνυμι.

ὑποπόδιον ἐστι τῶν ποδῶν αὐτῦ] *Athenaeus* V. p. 192. E. ὁ γὰρ θρόνος αὐτὸ μόνον ἐλευθερίος ἐστι καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ. 2. *Paral.* IX. 18. *Pauſanias.* . . . *Proclus* in Timaeo ex Orpheo: —— πυμάτη δὲ βάσις χθόνος ἔνδοθε ῥίζαι. Macrobius ex Oraculo Γαῖα δὲ σῆ πόδες εἰσί. *Orpheus* ap. Clem. Alex . . . αὐτὸς γὰρ χάλκειον ἐς οὐρανὸν ἐσήρικται, χρυσίῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίη δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε. *Thren.* II. 1.

εἰς Ἱεροσόλυμα] *Valer.* M. IV. 4. per Romuli caſam, perque veteris Capitolii humilia tecta, & aeternos Veſtae focos, fictilibus etiamnum vaſis contentos juro. Toſaph. ad *Nedarim* I. Dicit R. Juda: qui dicit per Hieroſolymam, nihil dicit, niſi intento animo voverit Hieroſolymam verſus.

πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως] Βασιλεὺς μέγας erat titulus Regis Perſarum. *Eſaj.* XXXVI. 4. 13. *Plut.* Themiſtocle p. 126. A. τὸ μάντευμα τῦ Δωδωναίου Διὸς, ὡς κελευσθεὶς πρὸς τὸν ὠμόνυμον τῷ θεῷ βαδίζειν, συμφρονήσειε πρὸς ἐκεῖνον [Perſarum Regem] ἀναπέμπεσθαι, μεγάλως γὰρ ἀμφοτέρως εἶναί τε καὶ λεγεσθαι βασιλεάς. *Philo* O. M. p. 16, 26. τὸν μέγαν βασιλέα, p. 21, 30. ὕπαρχον τῦ α. καὶ μεγάλε βασιλέως. V. Moſ. p. 105, 23. τῶν ὑπάρχων τις τῦ μεγάλε βασιλέως. Deo tribuitur *Pſ.* XLVII. 3. XLVIII. 2. 3. XCV. 3. *Tob.* XIII. 9. *Sirac.* XXXVI. 13. *Malach.* I. 14. *Dan.* II. 45. *Bereſchith* R. XXXIII. 3. rex magnus hic eſt S. B. *Eccleſ.* IX. 14.

36. ἐν τῇ κεφαλῇ σε] *Ovid.* Triſt. V. 4. 45. Per caput ipſe ſuum ſolitus jurare, tuumque, Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo. *Æneid.* IX. 300. per caput hoc juro, per quod pater ante ſolebat. *Sanhedrin* II. 2. jura mihi per vitam capitis tui. Solebant etiam jurare per caput alterius, per vitam Regis, per coronam regis, per templum, per altare, per cultum Dei, per legem, per Moſem, per vitam Rabbinorum. *Berachoth* I. 1. & dixit illi: per vitam tuam & per vitam capitis tui. *Athenae.* II. p. 66. c. ὅτι δὲ ἱερὸν ἐνόμιζον τὴν κεφαλὴν, δῆλον ἐκ τῦ καὶ κατ' αὐτῆς ὀμνύειν. *Silius* X. 438. Perque caput, nullo levius mihi numine, patris magnanimi juro. *Il.* β. 259. Μηκέτ' ἔπειτ' ὀδυσῆι κάρη ἄμοισιν ἐπείη, Μηδ' ἔτι τηλεμάχοιο πατὴρ κεκλημένος εἴην, εἰ μὴ ἐγὼ &c, *Cic.* ad fam. VIII. 1. Te ſubroſtrani, quod illorum capiti ſit! diſſiparant periiſſe. *Plaut.* Poenul. III. 3. Capiti veſtro iſtuc quidem. *Tibull.* I. 2. 11. Et mala, ſi qua tibi dixit dementia noſtra, Ignoſcas, capiti ſint precor iſta meo. Virgil. *Æn.* VIII. 483. Di capiti ipſius generique reſervent. *Senec.* de Benefic. 3. 4. quicquid mali dixi, mihi & capiti. *Ovid.* H. Cydippe Acontio XX. 127. Inque caput noſtrum dominae perjuria quaeſo Eveniant, poena tuta ſit illa mea. *Eurip.* Helen. 841. ἀλλ' ἀγνὸν ὅρκον σὸν καρὰ κατώμοσα. *Juvenal.* VI. 16. Graecis nondum jurare paratis per Caput alterius. *Hymn.* in Mercur. 274.

ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, Ναὶ ναὶ, Οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, 37
ἐκ

37. ἔστω] ἔσται 61. 68. τούτων] τέτ. 1.
περισσὸν] περισσότερον 52. *Clem. Alex.* Paedag. II. 10. *Nyssen. Ephrem.* p. 327. ex interpretamento.

πατρὸς κεφαλὴν μέγαν ὅρκον ὀμῶμαι. *Cic.* pro domo ſua 57. Meque ac meum *caput* ea conditione devovi, ut ſi & eo ipſo tempore & ante, & in conſulatu meo, commodis meis omnibus, emolumentis, praemiis praetermiſſis, cura, cogitatione, vigiliis omnibus, nihil niſi de ſalute meorum civium laboraſſem, tum mihi reſpublica aliquando reſtituta liceret frui: ſin autem mea conſilia patriae non profuiſſent, ut perpetuum dolorem avulſus a meis ſuſtinerem. *Sirac.* XVII. 19. L. XII. *t.* 3. D. *Ulpianus:* caeterum ſi ego detuli, ut per Deum jurares, tu per *caput* tuum juraſti, 33. qui per ſalutem ſuam jurat, per Deum jurare videtur; reſpectu enim divini numinis ita jurat.

λευκὴν ἢ μέλαιναν] Pleni ſunt medicorum libri remediis, quae colorem nigrum capillis inducerent. *Pollux.* II. 35. ἐψήσασθαι δὲ τὴν κόμην, τὸ καταχρώσαι ἔλεγον —— ἔλεγον δὲ καὶ ξανθίζεσθαι τὴν κόμην καὶ μελαίνεσθαι. καὶ μέλασμα, τὸ τῆς κόμης βάμμα. Herodem. M. deſcribit *Joſ.* A. XVI. 8. 1. τῷ γὴρᾳ παρακάλυμμα τῷ χρόνῳ ποιέμενον, μελαίνοντα τὰς τρίχας, καὶ κλίπτοντα τὸν ἔλεγχον τῆς ἡλικίας. *Galen.* de Compoſit. Medicam. per partes Corp. 1. σύνθεσις ἐλαίῳ πρὸς ῥίεσας τρίχας, ἡ δ' αὐτὴ καὶ μελαίνει —— περὶ βαμμάτων —— ἐπεὶ, ἐκ οἷδ' ὅπως, ἤδη δόγμα κοινὸν γέγονε, τὰς γυναῖκας γηρῶσας μελαίνειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ὡς αἰσχρὸν ὂν ἔχειν πολιὰς, καὶ τοῦτο αὐτοῖς τοῖς ἄρρεσι δοκεῖ, καὶ φασὶν ἐπαχθὲς εἶναι γραῦν γυναῖκα πολιὰν ἔχειν τὴν κεφαλὴν. *Palaephat.* 44. περὶ Μηδείας φασὶν, ὡς ἀφέψεσα τὰς πρεσβυτέρας νέας ἐποίει. Ἐγένετο δὲ τοιοῦτον, Μηδεια πρώτη τοιοῦτον ἄνθος εὗρε δυνάμενον καὶ λευκὰς ποιῆσαι τὰς τρίχας καὶ μέλαινας. τὰς ἓν χαίροντας ἐκ τῆς πολιὰς ἔχειν μέλαινας τρίχας ἐποίει φαίνεσθαι. *Ovid.* Metam. VII. 289. —— Barba comaeque Canitie poſita nigrum rapuere colorem, Pulſa fugit macies, abeunt palloreque ſitusque, adjectoque cavae ſupplentur corpore rugae Membraque luxuriant. *Aelian.* H. A. 1. 48. προσακέω δὲ καὶ ὰα κοράκος μελαίνειν τριχὰς. *Martial.* III. 43. Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis, Tam ſubito corvus, qui modo cygnus eras. Non omnes falles, ſcit te Proſerpina canum, Perſonam capiti detrahet illa tuo. *Propert.* III. 3. Atque ubi jam venerem gravis interceperit aetas, ſparſerit & nigras alba ſenecta comas. *Tibull.* III. 5. & nondum cani nigros laeſere capillos. *Ovid.* Triſt. IV. 8. 1. Jam mea Cygneas imitantur tempora plumas, Inficit & nigras alba ſenecta comas. *Theophr.* Char. 2. πολιῶν ἔσχηκας τὸν πώγωνα μιᾶς· καίτοι, ἔιτις καὶ ἄλλος, ἔχεις πρὸς τὰ ἔτη μέλαιναν τὴν τρίχα. *Auſon.* 16. Epigr. Canus rogabat Laidis noctem Myron, Tulit repulſam protinus, Cauſamque ſenſit, & caput fuligine Fucavit atra candidum. *Seren. Sammonic.* 8. 5. Quos pudet aetatis longae, quos ſancta ſenectus offendit, cupiunt properos abſcondere canos. Licet autem quis fucato capillo ſimpliciores fallere poſſit, non poteſt tamen annis ſuis alios quos vult adjicere, nedum juventam ſibi reducere, quod & iſto proverbio, & altero infra VI. 27. dicitur. Senſus eſt, vitam noſtram eſſe in poteſtate Dei ſolius.

Obſervandum autem veteres, qui religione quadam ducti a pronuntiando nomine Dei in jurejurando abſtinebant, exiſtimaſſe, levius eſſe jusjurandum, quod alia formula conciperetur, neque Deum ipſum tam prope ſpectare: quae mera fuit ſuperſtitio a Chriſto hic reprehenſa, cum in omni jurejurando Deus, Coeli, terrae, vitae noſtrae aliorumque dominus, tanquam teſtis & vindex invocetur. *Euſtath.* in Il. α. 234. ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον. Εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρίσκει ὁ εἰς τὸ σκῆπτρον ὅρκος, διὰ τὸ ἀφελές τε καὶ ἐυτελὲς, ἐνθυμείσθω τὸ· Ἴστω σίδηρος, ὅρκιον τε μοι ξίφος. Ἔτι δὲ καὶ τὰς ὀμνύοντας τὴν πλάτανον ἢ τὸν χῆνα, ἢ τὰ τοιαῦτα —— θεὸν γὰρ ὀκνεῖ, φασὶν, ἐπομόσασθαι, διὸ δὴ τὸ τῷ ὅρκῳ δυσέκβατον. & in Od. T. p. 705. 27. Ραδάμανθος δὲ, φασὶν, ὑπὲρ τῷ μὴ θεὸν ὀνομάζειν ἐπὶ πᾶσιν, ἐκέλευσε, φασὶν, κατὰ χθονὸς, καὶ κυνὸς, καὶ κριῦ ὀμνύναι. ὤμνυε δὲ, φασὶ, χῆνα καὶ Σωκράτης, ἄλλος δὲ τις κράμβην. *Philo* de Legg. ſpecial. T. 2. p. 270, 10. ὁ τῷ σπουδαίῳ λόγος ὅρκος ἔστω βέβαιος, ἀκλινὴς, ἀψευδέστατος, ἐρηρεισμένος ἀληθείᾳ. καὶ εἰ ὀμνύναι μέντοι βιάζοιντο ἀὶ χρείαι, πατρὸς ἢ μητρὸς ζώντων μὲν ὑγιείαν καὶ εὐγηρίαν, τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην ὅρκον ποιητέον. & καὶ μὴ ῥᾳδίως ἐπιχειρῶσιν ὀνομάζειν θεὸν. ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ τὸν, ὁπότε βιασθεῖν ὀμνῦναι, τῷ μέλλειν καὶ βραδύνειν καὶ ἀποκνεῖν ἐμποιοῦντα δέος οὐ μόνον τοῖς ὁρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς προκαλεμένοις εἰς τὸν ὅρκον. Ἐιώθασι γὰρ ἀναφθεγξάμενοι τοσοῦτον μόνον, νὴ τὸν, ἢ μὰ τὸν, μηδὲν παραλαβόντες, ἐμφάσει τῆς ἀποκοπῆς τρανῶν ὅρκον οὐ γεύομενοι. ἀλλὰ καὶ παραλαβέτω τις, εἰ βέλοιτο, μὴ μὲν τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον εὐθὺς αἴτιον, ἀλλὰ γῆν, ἥλιον, ἀστέρας, ὁρανὸν, τὸν σύμπαντα κόσμον. —— Τοσαύτη δὲ τίνες εὐχερείᾳ, καὶ ῥᾳθυμίᾳ χρῶνται, ὡς τὰ ὐ γενέσει πάνθ' ὑπερβάντες ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν τῷ λόγῳ τολμῆσαι —— ἰὼν δέ τις ἐκβιασθεὶς ὀμόσῃ περὶ παντὸς ἀτινοσῦν, ὃ μὴ νόμος ἀπειρήκει, παντὶ σθένει καὶ μηχανῇ πάσῃ τὸν ὅρκον βεβαιότω. *Schebuoth* IV. 13. Si quis dicat: Adjuro vos, praecipio vobis, interdico vobis, tum ecce ii qui hoc modo adjurantur, obligantur. Si autem dicat: adjuro vos per coelum & terram ecce non obligantur; ſi dicat adjuro vos per Adonai, per Jah, per Schaddai, per epitheton Dei quo appellatur gratioſus, miſericors, longanimis, multus benignitate &c. ecce illi obligantur. *Sanhedrin* II. 2. ſi quis alteri teneatur juramentum praeſtare, isque ei ſic dixerit: vove mihi per vitam capitis tui, R. Meir cenſet, eum poſſe retractare: ſapientes negant. *Schebuoth* f. 35. 2. R. Aba dixit, annon ſi per coelum & terram, etiam adjurat per eum, cujus eſt coelum & terra?

37. ὁ λόγος ὑμῶν] *Philo* de Decal. T. 2. p. 194, 41. κάλλιστον δὴ καὶ βιωφελέστατον καὶ ἁρμόττον λογικῇ φύσει τὸ ἀνώμοτον, ἅτως ἀληθεύειν ἐφ' ἑκάστῳ διειδαγμένη, ὡς τοὺς λόγους ὅρκους εἶναι νομίζεσθαι. Δεύτερος δὲ φασὶ πλοῦς τὸ ἐυορκεῖν, ἤδη γὰρ ὄγε ὀμνὺς εἰς ἀπιστίαν ὑποτείθαι. μελλητὴς ἓν ἔγω καὶ βραδὺς, εἴπως ἐνδέχοιτο ταῖς ὑπερθέσεσιν ἀπώσασθαι τὸν ὅρκον. Ἐι δέ τις ἀνάγκη βιάζοιτο &c. & εἰσὶ δὲ οἱ μηδὲ κερδαίνειν μέλλοντες ὅθεν πονηρῶ κατακόρως καὶ ἀνεξετάστως ὀμνύουσιν ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν, ἐθνος ἀμφισβητημένῳ τὸ παράπαν, τὰ μὲν αὐτῶν ἐν τῷ λόγῳ προσαναπληροῦντες ὅρκοις. *Jamblich.* V. *Pythag.* 9. προσήκειν δὲ τοῖς σωεδρίοις μηδενὶ καταχρήσασθαι τῶν θείων εἰς ὅρκον, ἀλλὰ τοιούτοις προχειρίζεσθαι λόγοις, ὥστε καὶ χωρὶς ὅρκων εἶναι πιστούς. & 28. περὶ δὲ τοὺς ὅρκους ἐυλαβῶς ἅτω διέκειντο πάντες οἱ Πυθαγόρειοι —— ὥστε ὑπὸ νόμου τινὰς αὐ-

τῶν

ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

πονηρ̃] διαβόλε 54.

Ἠκού-

τῶν ἀναγκαζόμενος ὀμόσαι, καίτοι εὐορκεῖν μέλλων, ὅμως ὑπὲρ τῆ διαφυλάξασθαι τὸ δόγμα, ὑπέμεινεν ἀντὶ τῆ ὀμόσαι τρία μᾶλλον τάλαντα καταβέσθαι, ὅσπερ ἐτετίμητο τὸ τοιῦτον τῷ δικαζομένῳ. p. p. καὶ Σύλλος εἷς τῶν ἐν κρώτωνι Πυθαγορείων ὑπὲρ τῆ μὴ ὀμόσαι χρήματα ἀπέτισε, καίτοι εὐορκῆσαι μέλλων. in libro *Maaſe* germanice edito CXXVII. Pius quidam ſenex moriturus tribus filiis ſuis praecepit, ne unquam in litem irent, quia poſſent litis cauſſa ad jusjurandum cogi: ſe autem per totam vitam non juraſſe. Ideo Elias propheta ipſis apparuit; & uni, prout optabat, divitias, alteri ſapientiam in lege, tertio uxorem bonam conciliavit. & CCXX. Qui vocatus in judicium cauſſa cecidit, quod jurare nollet, poſtea Deo benedicente magnas divitias acquiſivit. *Libanius* O. XXVIII. p. 618. B. δεῖ δὴ ἐδὲν ὅρκε πρὸς ἡμᾶς, ἢ μὴν φυλάξειν ὑμᾶς τὸ δίκαιον, ἐν γὰρ δὴ τῷ τὰ δίκαια αἰδεῖσθαι, καὶ φυλάττειν, ἅπαντα βεβιώκατε τὸν χρόνον, καὶ γίγνοιτ' ἂν ἡμῖν ἀφ' ὅρκων ὁ τρόπος. Euſeb. ap. *Stobaeum* 275. οἱ πόλλοι τοῖς ἀνθρώποις τὸ ἐνόρκως εἶναι αὐτὲς παραινέσι, ἐγὼ δὲ καὶ τὸ κατ' ἀρχὴν μηδ' ἐυπετῶς ὀμνῦναι ὅσιον ἀποφαίνομαι. L. XII. 1. 13. D. προπετῶς μὴ ὄμνυε id eſt temere ne jurato. *Plut.* Cap. Rom. 44. Διατί τῷ ἱερεῖ τὲ Διὸς ἐκ ἔξεσιν ὀμόσαι; ὅτι περὶ μικρῶν ἀπιστεῖσθαι τὸν τὰ θεῖα καὶ μέγιστα πεπιστευμένον, ἐκ εἰκός ἐστιν. *Servius* ad Æneid. IX. 300. per caput hoc juro, per quod pater ante ſolebat —— Alii volunt, ideo dictum *ante*, quia Pontificibus per liberos jurare non licebat, ſed per Deos tantummodo; ut ſit, antequam Pontifex eſſet Æneas. *Epictet.* 44. ὅρκες παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόντ', εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων. *Menander* ὅρκον δὲ φεῦγε, κἂν δικαίως ὀμνύῃς. *Sophocl.* Oedip. Colon. 642. Oed. οὔτοι σ' ὑφ' ὅρκε γ' ὡς κακὸν πισώσομαι; Theſ. ἐκῶν πέρα γὰν ἐδὲν ἢ λόγω φέροις.

Bava Mezia f. 36. 1. R. Imi dixit: propter omne jusjurandum, quo judices adjurant, non fiunt rei nomine jurisjurandi temerarii. S. D. *Lev.* V. 4. ſi juraverit, ſcilicet ſponte ſua. *Vajikra R.* 11. dixit R. Simon: Non deferunt jusjurandum ei qui currit poſt illud. *Bammidbar R.* XXII. Hiſtoria Jannaei Regis, cui bis mille urbes fuerunt, & ſingulae vaſtatae ſunt propter jusjurandum verum ſed vanum; ita ut diceret quis ſocio, jurejurando adhibito: ibo edamque hoc & illud in loco illo, & bibam hoc & illud in loco illo; iverunt & ſervarunt jusjurandum ſuum & vaſtati ſunt. ſi ita ſe res habet cum jurejurando quod ſervatur, quanto magis cum perjurio? & *Thanchuma* p. 136. 1. & 242. 1. *Diog. L.* Pythagora VIII. 22. Μηδὲ ὀμνῦναι θεὺς, ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον εἶναι. *Quintil.* IX. 2. In totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro parum convenit. Choerilus ap. *Stobae.* ὅρκον δ' ὅτ' ἄδικον χρεὼν ἔμμεναι, ὅτε δίκαιον. *Nicolaus Damaſc.* ap. *Stob.* 425. Φρύγες ὅρκοις ὰ χρῶνται, ὅτ' ὀμνύντες ὅτε ἄλλως ἐξορκῶντες. *Soſiadae* ap. Stob. 3. ὅρκῳ μὴ χρῶ. *Baſilius* H. ad juvenes de gentilium libris. τὸ δὲ τῆ κλεινίε, τῆ Πυθαγόρε γναρίμων ἑνὸς, χαλεπὸν πιστεῦσαι ἀπὸ ταὐτομάτε συμβῆναι τοῖς ἡμετέροις, ἀλλ' ἐχὶ μιμησαμένοις σπεδῇ. τί δὲ ἦν ὁ ἐποίησεν ἐκεῖνος; ἔξον δ' ὅρκε τριῶν ταλάντων ζημίαν ἀποφυγεῖν, ὁ δὲ ἀπέτισε μᾶλλον ἢ ὤμοσε, καὶ ταῦτα εὐορκεῖν μέλλων, ἀκέσας, ἐμοὶ δοκεῖν, τῆ προσάγματος, τὸν ὅρκον ἡμῶν ἀπαγορεύοντος. *Cic.* pro Balbo 5. Athenis ajunt, cum quidam apud eos, qui ſancte graviterque vixiſſet, & Teſtimonium publice dixiſſet, &, ut mos Graecorum eſt, jurandi cauſſa ad aras accederet, una voce omnes judices, ne is juraret, reclamaſſe. Cum Graeci homines ſpectati viri noluerint religione videri potius quam veritate fidem eſſe conſtrictam. *Valer. M.* II. 10. Xenocratem vocat. *Iſocrat.* Paraenes. ἕνεκα χρημάτων μηδένα θεὸν ὀμόσῃς, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλῃς. δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτος ἔχειν. *Joſeph.* A. XV. 10. 4. τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ὅρκοις ἠξίε πρὸς τὴν πίσιν ὑπάγεσθαι, καὶ συνηνάγκασεν αὐτῷ ἐνώμοτον τὴν εὔνοιαν ἢ μὴν διαφυλάξειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁμολογεῖν, οἱ μὲν ἓν πολλοὶ κατὰ θεραπείαν καὶ δέος εἶκον οἷς ἠξίε --- συνέπειθε δὲ καὶ τὲς περὶ πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον καὶ Σαμέαν καὶ τῶν ἐκείνοις συνδιατριβόντων τὲς πλείες ὀμνύειν, οἱ δ' ὅτε συνεχώρησαν, εὐθ' ὁμοίως τοῖς ἀρνησαμένοις ἐκολάσθησαν, ἐντροπῆς διὰ τὸν Πολλίωνα τυγχάνοντες. ἀφείθησαν δὲ ταύτης τῆς ἀνάγκης καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ἐσσηνοὶ καλέμενοι. B. II. 8. 6. καὶ πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκε· τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιῄσαται, χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνοντες. ἤδη γὰρ ἤδη κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπισέμενον δίχα θεῦ. & 7. πρὶν δὲ τῆς κοινῆς ἅψασθαι τροφῆς ὅρκες αὐτοῖς ὄμνυσι φρικώδεις. πρὸς τέτοις ὀμνύουσι μηδενὶ μεταδῶναι τῶν δογμάτων ἑτέρε ἢ ὡς αὐτὸς μετέλαβεν. τούτοις μὲν ὅρκοις τὲς προσιόντας ἐξασφαλίζονται. *Plato* ὅρκος περὶ παντὸς ἀπέσω. *Hierocles* in Aurea Carmina. Σέβε ὅρκον. Μελέτη δὲ ἀρίση τῆ τηρεῖν τὸ περὶ αὐτὸν σέβας, τὸ μὴ πυκνῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε χρῆσθαι τῷ ὅρκῳ, μηδὲ ἐπὶ τοῖς παρατυχῆσι, μηδ' εἰς ἀναπλήρωσιν λόγε, μηδὲ εἰς πίσωσιν διηγήματος —— τὸ δὲ Σέβε ὅρκον, οὐ μόνον εὐορκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέχεσθαι ὅρκε παρεγγυᾶ, οὕτω γὰρ ἂν τηρήσαιμεν τὸ ἀεὶ εὐορκεῖν, εἰ μὴ καταχρησόμεθα τοῖς ὅρκοις· καὶ γὰρ ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆ ὀμνύειν ῥαδίως ἂν μεταπέσοι τις εἰς ἐπιορκίαν. φειδοῖ δὲ τήρησις ἕπεται· ἡ γὰρ ἐκ ὀμεῖται, ἢ ὅταν ὀμνυσιν εὐορκήσει. καὶ οὔτε ἂν ὑπὸ συνηθείας προδράμῃ ἡ γλῶσσα, ἔτε ὑπὸ παθῶν ἀκρατείας ἡ διάνοια σφαλείη. τὴν μὲν γὰρ ὁ τρόπος ὀρθώσει χρησὸς ὤν, τὴν δὲ τὸ ἔθος τῆς ἐποχῆς τῆ ὀμνύναι. —— Σέβου ὅρκον τῆ μὴ προχείρως αὐτῷ καταχρῆσθαι, ἵν' ἐθισθῇς εὐορκεῖν ἐκ τῆ μὴ ἐθισθῆναι ὀμνύναι. *Xenoph.* Sympoſ. . . ὑδενὸς γὰρ ὁρκίζοντος, ἀεὶ ὀμνύοντες, καλὸν μέ φατε εἶναι. *Od.* σ. 55. 58. ἀλλ' ἄγε νῦν μοι πάντες ὀμόσσατε καρτερὸν ὅρκον —— ὡς ἔφατ', οἱ δ' ἅμα πάντες ἀπώμνυον ὡς ἐκέλευεν. *Plut.* praec. polit. p. 801. B. ὁ δὲ Ρωμαίων δῆμος, ὑπισχνεμένε δὴ κάρβωνος, καὶ προσιθέντος ὅρκον δή τινα καὶ ἀραν, ἀντώμοσεν ὁμῆ, μὴ πισεύειν. *Valer. M.* IX. 13. Brutus —— a Furio, quem ad eum occidendum Antonius miſerat, comprehenſus non ſolum cervicem gladio ſubtraxit, verum etiam conſtantius eam praebere admonitus ipſis his verbis juravit: Ita vivam, dabo —— o jurandi ſtolidam fidem! *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 166, 30. ἔτι νῦν συγγράμμης ἀξιάσθωσαν, οἱ κατ' ἐπισυρμὸν γλώττης ἀκαιρεύόμενοι, καὶ λόγων ἀναπλήρωμα ποιούμενοι τὸ ἀγιώτατον καὶ θεῖον ὄνομα; *Auguſtinus* de mendacio XV. Scriptum eſt etiam: ego autem dico vobis, non jurare omnino. Juravit autem ipſe Apoſtolus in Epiſtolis ſuis, & ſic oſtendit, quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt: dico vobis, non jurare omnino. Ne ſcilicet jurando ad facilitatem jurandi veniatur, & ex facilitate ad conſuetudinem, atque ita ex conſuetudine in perjurium decidatur. Et ideo non invenitur juraſſe niſi ſcribens, ubi conſideratio cautior non habet linguam praecipitem. —— Intelligendum eſt illud, quod poſitum eſt, omnino, ad hoc poſitum, ut, quantum in

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. 38
Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν 39
δε-

38. καὶ] — *Hilar. Hieron. Claudius* presbyter.

39. δεξιὰν] — D. Verſio *Arab. Dial. c. Marcionitas*, *Opus Imperf. Fauſtus* ap. Aug. XIX. 1. c. Adimantum, 8. Ipſe *Auguſtinus*: dexteram ſic in exemplaribus Graecis, quibus major fides adhibenda eſt, invenitur. Nam multa Latina maxillam tantum habent, non etiam dexteram. Haec correctio nata videtur ex obſervatione *Origenis* de Princip. IV. 1. ἀλλὰ καὶ δεξιὰ σιαγὼν τυπτισθαι λεγομένη, ἀπιθανωτατα ἐστὶν, πασιτὸς τῦ τύπτοντος, εἰ μὴ ἄρα παρὰ φύσιν τυγχάνοι, τῇ δεξιᾷ χειρὶ τύπτοντος τὴν ἀριστερὰν σιαγόνα; quam repetit *Auguſtin.* Epiſt. IV. Magis ſiniſtra percutitur, quod in eam potius partem quam in dextram facilior ferendi ictus eſt.

te eſt, non affectes, non ames, non quaſi pro bono cum aliqua delectatione appetas juramentum. c. Fauſtum XIX. 23. Apoſtolus in ſermonibus, quos habuiſſe narratur, nunquam juravit, ne jurandi conſuetudine aliquando vel neſcius in perjurium laberetur. In ſcripturis autem, ubi eſt conſideratio major atque propenſior, pluribus locis juraſſe invenitur, ne quisquam putaret, etiam verum jurando peccari, ſed potius intelligeret, humanae facilitatis corda non jurando tutius a perjurio conſervari. de Verbis Apoſtoli 28. Falſa juratio exitioſa eſt, vera juratio periculoſa eſt, nulla juratio ſecura eſt — iſtam ergo conſuetudinem quotidianam, crebram, ſine cauſa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante, jurandi avertite a vobis. & T. IX. 35. & oculi noſtri lumina dicuntur, & unusquisque ita jurat tangens oculos ſuos, per lumina ſua; ſic vivant lumina mea, uſitata juratio eſt. *Hieron.* in Tit. I. 7. Accuſationis occaſio eſt, adjuratum per Regem frequentius non bibiſſe. *Dionyſ. Alex.* ap. Euſeb. P. XIV. 27. de Epicuro. κατ' ἐκεῖνον, τὸν μονὸν πρὸς ἡμᾶς, ὁρκους τε καὶ ὁρκισμοὺς μυρίους τοῖς ἑαυτῦ βιβλίοις ἐγγράφει, ὁμνὺς τε συνεχῶς μὰ Δία καὶ μὴ Δία, ἐξορκῶν τε τὰς ἐντυγχάνοντας, καὶ πρὸς ἃς διαλέγοιτο, πρὸς τῶν θεῶν. Οὔ τι πω δηδιὼς αὐτὸς, ἢ δηδιττόμενος ἐκεῖνος τὴν ἐτιορκίαν, κωὺ δὴ τῦτο, καὶ ψευδὴς, καὶ ἀρχὴν, καὶ ἄσημον ἐτιφθεγγόμενος, τοῖς λόγοις αὐτῦ παρ' ἄρτημα, εἴον εἰ χρήματοιτο, καὶ πτύοι, τότε πρόσωπον σρέφοι, καὶ τὴν χεῖρα κνοίη. Τοιαύτη γὰρ ἀδιανόητος ἦν ἡ παρ' αὐτῷ καὶ ματαῖα ὑπόκρισις ἡ τῶν θεῶν ἀνομασία. *Plin.* Ep. X. 97. de Chriſtianis narrat: quod eſſent ſoliti ſe ſacramento non in ſcelus aliquid obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati negarent. *Sirac.* XXIII. 9. &c. vid. infra XXVI. 63. *Heb.* VI. 16. Cum igitur Eſſenios aliosque, qui de jurejurando eadem praeceperunt, quae Chriſtus, tamen juraſſe conſtet, manifeſtum eſt, haec verba non ita interpretanda eſſe, acſi omne jusjurandum ſimpliciter vetuerit; adeoque diſtinguendum jusjurandum voluntarium & imperatum, jusjurandum in convictu quotidiano & in judicio, denique jusjurandum ob rem levem aut gravem.

ναὶ ναὶ, ὃ ἐ] *Cebes.* πότερον καὶ ἂι δέξαι; ναὶ. *Ariſtoph.* Nub. 1470. ἀλλ' ἐν ἀδικήσασιν τοῖς δικασταῖς; ναὶ ναὶ· *Anthol.* . . . ναὶ ναὶ φίλος. *Bava Kama* f. 93. R. Jochanan dixit: eſt ita, quod eſt ſicut non, & eſt non, quod erat ſicut ita. *Ruth. R.* III. 18. Dixit R. Huna nomine R. Samuel f. Iſaac. Juſtorum הֵן [ναὶ] eſt הֵן: & non ipſorum eſt non. *Mechilta* f. 42. 2. Deus dicit ad Iſraelitas: Dicite non, quod non eſt: ועל הֵן הֵן & eſt, eſt. *Gittin* VII. 1. inquirunt ter. & ſi ad non reſponderit non; ad ita, ita, tum ſcribunt libellum repudii: *Schebuoth* f. 36. 1. Dixit R. Eliezer per vocem לֹא intelligitur jusjurandum, per vocem itidem הֵן. Extra controverſiam eſt voce לֹא ſignificari jusjurandum. S. D. *Gen.* IX. 15. Et *non* erit amplius aqua in diluvium. coll. *Eſai.* LIV. 9. quia aqua Noachi iſtud eſt de qua juravit — Dixit Rabba: cum demum jurare, qui bis dixit non non, & qui bis dixit, ita, ita. *Medraſch Tehillim* VIII. 3. infantes & lactantes cum lex daretur, ſponſores fuerunt pro patribus, & ad ſingula praecepta Decalogi reſponderunt, ad affirmativum ita, ad negativum non. ad non non, & ad ita ita. *Bava Mezia* f. 48. 2. R. Joſe f. R. Judae quaerivit: cur Hin juſtitiae dictum fuerit. *Levit.* XIX. 36, cum jam comprehenderetur ſub Epha juſtitiae? Ideo, ut ſignificaret הֵן eſſe vocalem affirmantis, quia debeat eſſe juſtitia, ſi quis eam eloquatur. Hoc eſt, cum dicis etiam vel non, praeſta verba tua & juſtifica ea. Dixit Abai: hoc ipſum eſt, quod nemo debet loqui aliud ore, & aliud corde, *Jac.* V. 12. 2. *Cor.* I. 20. 2. *Reg.* X. 5.

τὸ δὲ περισσὸν τῦτον] *Ælian.* V. H. XIV. 32. τὰ γὰρ περιττὰ τῦτον. *Eccleſ.* XII. 12.

ἐκ τῦ πονηρῦ] A diabolo inf. VI. 13. XIII. 19. 38. *Jo.* XVII. 5. *Eph.* VI. 16. 2. *Theſſ.* III. 3. 1. *Jo.* II. 13. 14. III. 12. V. 18. *Jo.* VIII. 44. 1. *Jo.* III. 8.

38. ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμῦ] *Exod.* XXI. 24. 27. *Deut.* XIX. 21. *Levit.* XXIV. 20. Eſt Lex Talionis. in XII. tabulis: ſi membrum rupit, talio eſto. *Ariſtot.* εἰκὸς παθεῖν τὸν κ' ὄρυξε, δίκη κ' ὠθεῖν γίνοιτο. *Juvenal.* XVI. 10. nec audeat excuſſos Praetori oſtendere dentes — Atque oculos medico nil promittente relictos.

39. μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ] Quod *Jac.* IV. 7. & 1. *Pet.* V. 9. dicitur, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ licet in ſpeciem cum his pugnare videtur, eundem tamen habet ſenſum: reſiſtimus enim patiendo & provocantem non ulciſcendo *Ro.* XII. 17. 21. quo pacto etiam vincitur. *Eph.* VI. 13.

τῷ πονηρῷ] homini, ei qui injuriam fecit. *Exod.* II. 13.

ῥαπίσει] *Phrynich.* p. 72. τὸ ῥάπισμα ἐκ ἐν χρήσει. χρῶ ἂν τῷ κρείττονι. τὸ γὰρ τὴν γνάθον πλατιᾷ τῇ χειρὶ πλῆξαι, ἐπὶ κόρρης πατάξαι ἀθηναῖοι λέγουσιν. *Thomas*: ἐπὶ κόρρης πατάξαι λέγουσιν ἀθηναῖοι, τὸ τὴν γνάθον πλατιᾷ πλῆξαι γνοί. ὃ μάλιστα ἔοικεν. Πλάτταν, τὸ δὲ χεῖρων ἐγὼ, ἂν ὁ δῶνα ἐπὶ κόρρης ἀδίκως πατάξῃ μοι. καὶ λιβάνιος ἐν τῇ πρὸς Ὀδυσσέως ἀπολογίᾳ ἀχιλλέως· κἂν ἐπὶ κόρρης πατάξαι τις, μὴ χαλεπαίνειν. κἂν ὁ αὐτὸς ἀλλαχῦ ῥαπισμὸν λέγει, ἀδοκίμως. *Harpocration.* ἐπὶ κόρρης, Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίᾳ. ἄλλοι μὲν ἄλλως . . . . . ἐπὶ κόρρης λέγουσιν, τὸ ἐπὶ τῆς γνάθου, ὃ λέγομεν ἐν τῷ βίῳ ῥάπισμα. ex Hyperide. . . . . γραφόντων ἐπὶ κόρρης, γραφόντων ὕστερον. —— Ἀντιγένης —— μόνον ἐρράπισθη τὴν γνάθον, ἐγὼ δὲ —— κονδύλοις ἔλαβον. *Suidas* ἐπὶ κόρρης. ἐπὶ γνα-

40 δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι,

At parum videntur iſti Critici attendiſſe, cum, qui ſubito excandeſcit, ſolere via breviſſima, hoc eſt, non vola manus explicitae, ſed dorſo ſive parte oppoſita & exteriore alapam infligere. Hebr. לאחר ידו.

σε] — 1. *Colb.* 34. 35. 38. 39. 40. ex emendat. 41. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 55. 56. 58. 70. 83. 86. *Evang.* 8. 9. 10. 12. 14. 15. 24. Edit. *Colinaei*, *Conſtit.* VII. 2. *Chryſ. Cyrill.* de Ador. p. 281. *Baſil.* Eth. 45. *Maximus* I. 62. *Antiochus. Damaſcenus Chryſocephalus.* ex *Luca*, & quia poterat abeſſe, praecedente σε.

σε σιαγόνα] σιαγόνα σου D.

40. τῷ θέλοντί] ὁ θέλων D. ex verſione *Itala.*

στρέψον] τρέψον in uno Codice Stephani, teſte *Beza.*

γνάθε. τίνες δὲ καὶ ῥάπισμα λέγεσιν τὸ ἐπὶ τῆς γνάθε λαμβάνειν τυπτόμενον. *Etymol.* ἐπὶ κόρρης τύπτοντες ἐπιγνάθε —— τίνες δὲ καὶ ῥάπισμα λέγεσι τὸ ἐπὶ τῆς γνάθε ἀπτόμενον καὶ τῇ κροτάφῳ. βέλτιον δὲ ἐπὶ τῆς γνάθε ἐκλαμβάνεσθαι, ὃ κατ' ἔθος λέγεται ῥάπισμα. ἔτω γὰρ ἐχρῶντο καὶ οἱ ῥήτορες. *Lucian.* D. Mer. 8. ἐκ οἷδ' ὅπως ῥαπίσματα λαμβάνειν βέλει μοι. *Achilles Tat.* V. καὶ ῥαπίζει μοι κατὰ κόρρης παλιγγενῆ θυμῷ γέμουσαν —— ὁ δὲ ἔτι μᾶλλον ὀργισθείς, ὅτι καὶ φωνὴν ἀφῆκα, ῥαπίζει πάλιν. *Ariſtaenet.* I. 4. ἠμειδίασεν ἐπιτιμητικὸν ὁ Ἱππίας, καὶ τὴν δεξιὰν ἐπιτείνας οἷος ἦν ἐπιῤῥαπίζειν μοι κατὰ κόρρης, καὶ διεμέμφετο λέγων, ἀφυὴς εἶ. *Plato* Gorgia. τὸν δὲ τοιοῦτον, εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι ἔξεστι, ἐπὶ κόρρης τύπτοντα μὴ διδόναι δίκην —— καί σε ἴσως τυπτήσει τις ἐπὶ κόρρης ἀτίμως, καὶ πάντως προπλακεὶς. *Longin.* S. 20. ex Demoſth. c. Midiam. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὧν ὁ παθὼν ἕνια ἐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτο ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης, ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀῴδεις ὄντας τῷ προπλακίζεσθαι, ἀδεὶς ταῦτα ἀπαγγέλλων δύναιτο τὸ δεινὸν παρεσῆσαι. *Liban.* D. 3. p. 238. D. ἐδὲ ὁ Πήλεως ἐπέτελλεν ὦ παῖ, μικρὰ φρόνει, ταπεινὸς γίνε —— προσκύνει τὲς ὑβρίζοντας, κἂν ἐπὶ κόρρης σε πατάξῃ τις, μὴ χαλέπαινε, κἂν ἀποστρῇ γέρας, σίωπα. 2. *Cor.* XI. 20. *Bava Kama* VIII. 6. Impingens ſocio colaphum ei ſiclum pendit. R. Juda nomine R. Joſes Galilaei minam ſtatuit. Si ei alapam impegit, ducentas drachmas ipſi pendit; ſi id fecit inverſa manu, quadringentas drachmas ſolvit. totidem, ſi excreans eum conſpuit, aut pallium detrahit, aut caput denudat: omnia pro ipſius dignitate. R. Akiba ſtatuit. Iſraelitarum pauperrimos conſiderari ac ſi eſſent nobiles, qui bonis ſuis exciditſent, quia ſunt Abrahami, Iſaaci & Jacobi poſteri.

σιαγόνα] *Athenaeus* III. p. 94. E. πλάτων δ'ἐν τιμαίῳ γράφει καὶ τὰς σιαγόνας ἄκρας αὐτοῖς συνέδησεν ὑπὸ τὴν φύσιν τῇ προσάκει καὶ Ξενοφῶν ἐν τῷ περὶ ἱππικῆς· σιαγόνα μακρὰν συνεσαλμένην. οἱ δὲ συαγόνα διὰ τῆ υ γοιχείῳ ἐκφέροντες.

τὴν ἄλλην] *Etymol.* ἄλλος ἀσύναρθρον ἐστὶν ἢ σύναρθρον. πότε μὲν ἀσύναρθρον, ἡνίκα τῇ κατηγορεμένῃ πλήθυς ὅλον ἐστὶν ἐμπεριληπτικὸν. ἢν δὲ διαίρεσιν μερικὴν ποιῆται, ἔξει καὶ τὸ ἄρθρον παραλαμβανόμενον.

στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην] Haec & ſequentia illis dici ſolent, quibus conſilium datur, ut majori cedant, & fortiori ne reſiſtant. *Juvenal.* III. 289. Miſerae cognoſce prooemia rixae. Si rixa eſt, ubi tu pulſas, ego vapulo tantum, ſtat contra, ſtarique jubet, parere neceſſe eſt: Nam quid agas, cum te furioſus cogat, & idem fortior? *Tacit.* H. III. 31. Circumſtiterant victores, & primo ingerebant probra, intentabant ictus: Mox ut praeberi ora contumeliis, & poſita omni ferocia victi cuncta patiebantur. 85. Vitellium infeſtis mucronibus coactum modo erigere os & offerre contumeliis. *Terent.* Adelph. II. 36. omnes dentes labefecit mihi, praeterea colaphis tuber eſt totum caput. 2. 5. Ego vapulando, ille verberando usque ambo defeſſi ſumus. Tua culpa. Quid agerem? adoleſcenti morem geſtum oportuit. Qui potui melius? quin hodie usque os praebui. *Plaut.* Aſinar. II. 2. pugno malam ſi tibi pereuſſero —— caveto ne ſuccenſeas —— patitor tu idem, cum Ego te referiam. dico, ut uſus fieri. *Joſ.* B. II. 16. ὀυδὲν δὲ ἧττω τὰς πληγὰς, ὡς τὸ φέρειν ἀναφέλλει, καὶ τὸ τῶν ἀδικεμένων ἰσχύιον τοῖς ἀδικοῦσι γίνεται διατροπὴ. *Ariſtot.* Eudem. II. 5. opponimus ὀργὴν πραότητι, καὶ τὸν ὀργίλον τῷ πράῳ. καίτοι ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἐπὶ τῶ ἧττον εἶναι, καὶ τῷ καταλλακτικὸν εἶναι, καὶ ἐκ ὀργίζεσθαι ῥᾳπιζόμενον. ἀλλ' ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι, ἐπ' ἐκεῖνο δὲ πάντες ῥέπουσι μᾶλλον, διὸ καὶ ὁ κολακικὸς ὁ θυμός. *Liv.* IV. 35. Petiſſe viros domi militiaeque ſpectatos: primis annis ſuggillatos, repulſos riſui patribus fuiſſe. Deſiſſe poſtremo praebere ad contumeliam os. *Baſil.* de leg. Gentil. libr. ἔτυπτε τις —— Σωκράτην, εἰς αὐτὸ τὸ πρόσωπον ἐμπισὼν ἀφειδῶς· ὁ δὲ ἐκ ἀντῆρεν ἀλλὰ παρεῖχε τῷ παροινοῦντι τῆς ὀργῆς ἐμφορεῖσθαι. *Cic.* ad Att. I. 18. Auli autem filius, o dii immortales! quam ignavus ac fine animo miles! quam dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad male audiendum quotidie praebeat? *Sanhedrin* f. 58. 2. Dixit R. Chanina: Cuthaeus qui percutit Iſraelitam, reus eſt mortis. S. D. *Exod.* II. 12. item dixit: ſi quis palma infligat alapam maxillae Iſraelitae, perinde eſt ac ſi eam alapam infligeret maxillae divinae providentiae. S. D. *Prov.* XX. 25. *Cic.* in Verrem V. 54. Sex lictores circumſtant valentiſſimi, & ad pulſandos verberandosque homines exercitatiſſimi, caedunt acerrime virgis, denique proximus lictor —— converſo bacillo oculos miſero tundere vehementiſſime coepit. itaque illi cum ſanguis os oculosque compleſſet, concidit. ob quam cauſam, dii Immortales! tametſi injuriam facio communi cauſſae & juri civitatis, quaſi enim poſſit eſſe ulla cauſa, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidat. *Senec.* de Ira. II. 34. cum pare contendere anceps eſt, cum ſuperiore furioſum. Percuſſit te? recede: referiendo enim occaſionem ſaepius feriendi dabis. *Thren.* III. 30. *Prov.* XX. 22. XXIV. 29.

40. σοὶ κριθῆναι] Tecum litigare. *Eurip.* Medea. 609. ὡς ὲ κρινέμοι τῶνδε σοὶ τὰ πλείονα. *Anthol.* II. 30. δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο καὶ πολὺ μᾶλλον ἦν ὁ κριτὴς τούτων τῶν δύο κωφότερος. *Job* IX. 3. XIII. 19. *Eſaj.* L. 8. *Joel* II. 1. 2. *Oſe.* II. 2. *Eccleſiaſt.* VI. 10.

χιτῶνα] *Demoſth.* c. Mid. ὥστε με, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, φοβηθέντα τὸν ὑμέτερον θόρυβον θοιμάτιον προέσθαι, καὶ μικρᾷ γυμνὸν ἐν τῷ χιτωνίσκῳ γενέσθαι, φεύγοντα

ναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λάβειν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Καὶ ὅστις σε 41
ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ 42
τὸν

ἄφες] ἀφήσεις D.
ἱμάτιον] + σου 33. 90. *Evang.* 4. 9. Verſio *Syr. Æthiop. Arab.*
41. ἀγγαρεύσει] ἀγγαρεύει D. αὐτῷ] + ἔτι ἄλλα D.

ἐκεῖνον. *Plut.* Nupt. p. 139. D. ὁ γὰρ ἄνθρωπος τῷ μὲν ἀνέμῳ βιαζομένῳ τὸ ἱμάτιον ἀφελέσθαι — μᾶλλον ἔσφιγγε καὶ συνεῖχε τὴν περιβολήν. τῷ δὲ ἡλίῳ μετὰ τὸ πνεῦμα θερμῷ γενομένῳ θαλπόμενος, εἶτα καυματιζόμενος, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ ἱματίῳ συναπεδύσατο. *Diog. L.* VI. 6. Antiſth. Διογένει χιτῶνα αἰτοῦντι πτύξαι προσέταξε θοιμάτιον. *Pauſan.* Corinth. II. χιτὼν γὰρ οἱ λευκὸς ἐρεὸς καὶ ἱμάτιον ἐπιβέβληται & Eliac. extrem. ὁ δὲ ἑρμῆς — χιτῶνα τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκὼς. Achaic. 22. νεανίσκος — χιτῶνα ἐνδεδυκὼς, καὶ χλαμύδα ἐπὶ τῷ χιτῶνι φοινικῆν. *Ælian.* V. H. I. 16. ἐνδύντα τὸν χιτῶνα, καὶ τὸ ἱμάτιον περιβαλλόμενον. *Diodor.* IV. 38. Hercules χιτῶνα & ἱμάτιον a Dejanira cum petiiſſet, accepit χιτῶνα veneno Neſſi infectum. *Liban.* O. XXVIII. p. 621. B. γυμνέσθω τῆς χλαμύδος, καὶ ἢν ἐκείνη χαμαὶ, καὶ τὸ πρῶτα χιτῶνος, καὶ ἢν ὁ χιτὼν χαμαὶ, καὶ τὸ τρίτα λίνε, καὶ ἢν ἕτος μετ' ἐκεῖνον. *Gloſſar.* Interula χιτωνίσκος *Maximus* Q. 4. τὸ μὲν ἐντὸς ἐπὶ τῷ σώματος καλοῦσι χιτωνίσκον, τὴν δὲ ἔξω περιβολὴν προσαγορεύουσιν ἱμάτιον. *Theophraſt.* H. Plant. III. 13. καὶ ὅταν ὁ ἔξω χιτὼν περιαιρεθῇ μόνον, ὁ ὑπολειπὴς ἐπιμελαίνεται — καὶ πάλιν ὑποφύεται τῷ δευτέρῳ ἔτι χιτὼν ἄλλος ἀντ' ἐκείνε. *Mich.* II. 8. *Ariſtoph.* Av. 947. Σὺ μέντοι σπολάδα καὶ χιτῶν' ἔχεις, ἀπόδυθι καὶ δὸς τῷ ποιητῇ τῷ σοφῷ. ἔχε τὴν σπολάδα, πάντως δὲ μοι ῥιγῶν δοκεῖς — Πο. ἀκλὴς δ' ἔβα σπολὰς ἄνευ χιτῶνος ξύνει, ὃ λέγω. Πει. ξυνίημι γ' ὅτι βάλει τὸν χιτωνίσκον λαβεῖν. *Euſtath.* Il. β. p. 128. 43. ὑπόκειται ὁ χιτὼν, ἐπίκειται δὲ ὁ φᾶρος. *Dio Chryſ.* VII. p. 111. C. ἐνέδυσάν με τὸν χιτῶνα, καὶ περίβαλον τὸ ἱμάτιον.

ἄφες] *Cic.* de Offic. II. 18. Conveniunt autem cum in dando munificum eſſe, tum in exigendo non acerbum, in omnique re contrahenda, vendendo, emendo, conducendo, locando, vicinitati & confiniis aequum & facilem, multa multis de jure ſuo cedentem, a litibus vero, quantum liceat, & neſcio an paullo plus etiam, quam liceat, abhorrentem. Eſt enim non modo liberale, paullum non nunquam de jure ſuo decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. *Auguſtin.* de verbis Apoſtoli 24. Redime tempus h. e. quando aliquis tibi infert litem, perde aliquid, ut Deo vaces, non litibus — perde nummos, ut emas tibi quietem — Proverbium notum eſt Punicum, quod quidem Latine vobis dicam, quoniam Punice non omnes noſtis, Punicum enim proverbium eſt antiquum: Nummum quaerit peſtilentia; duos illi da, ut ducat ſe. *Ulpianus:* non improbat Praetor factum ejus, qui tanti habuit re carere, ne propter eam ſaepius litigaret: Haec enim verecunda cogitatio, ejus qui lites exſecratur, non eſt vituperanda. *Iſocrat.* π. ἀντιδόσεως. Ἠπισάμην αὐτὸς μὲν εἰς τὰς ἄλλας μηδὲν ἐξαμαρτάνειν, ἀδικήμενος δὲ μὴ μετὰ δικαστηρίε ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας, ἀλλ' ἐν τοῖς φίλοις τῶν ἐκείνων διαλύεσθαι περὶ τῶν ἀμφισβητεμένων. 1. *Cor.* VI. 6. 7.

τὸ ἱμάτιον] *Thomas.* θοιμάτιον κάλλιον, ἢ τὸ ἱμάτιον, διαλελυμένον.

41. Hic manifeſte loquitur Chriſtus de vi quae infertur a poteſtate publica, aut magiſtratibus inferioribus. Angarus Perſis ſignificat curſorem publicum. *Herodot.* VIII. 98. Ταῦτα δὲ ἅμα Ξέρξης ἐποίεε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσαν σφὶ συμφορήν. Τετέων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ὐδὲν ὅτι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν ἐὸν. ὧτω τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τῆτο. λέγεσι γὰρ ὡς ὅσων ἂν ἡμερέων ἡ πᾶσα ὁδὸς, τοσῆτοι ἵπποι τε καὶ ἀνὴρ διεσταλμένος κατὰ ἡμερήσιον ὁδὸν ἑκάστην. ἵππος τε καὶ ἀνὴρ τεταγμένος, τὸν οὔτε νιφετὸς, ἐκ ὄμβρος ἐ κάυμα, οὐ νὺξ ἐέργει μὴ οὐ καταύσαι τὸν προκείμενον ἑωυτῷ δρόμον τὴν ταχίστην — τῆτο τὸ δρόμημα τῶν ἵππων καλέεσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. *Nicol. Damaſc.* Excerpt. καὶ ἅμα πέμπει τινα τῶν πιστοτάτων ἄγγαρον, ὅτω γὰρ ἐκάλεσε τὲς βασιλέως ἀγγέλες. p p. ἐσιῶν τὸν ἄγγαρον. *Euſtath.* in Od. τ. 680, 43. παρὰ τῷ αὐτῷ δὲ Ποιητῇ de Æſchylo loquitur, ἐν Ἀγαμέμνονι, καὶ οἱ ἄγγαροι κεῖνται, λέξις φανερῶς Περσικὴ, φρυκτὸς φρυκτὸν δεῦρ' ἀπ' ἀγγάρε πυρὸς ἔπεμπε — κυρίως δὲ κατὰ αἴλιον Διονύσιον ἄγγαροι οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, οἱ δ' αὐτοὶ φησι καὶ ἀσάνδαι περσικῶς. Τίθεται δὲ φασὶν ἡ λέξις καὶ ἐπὶ φορτηγῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ ἀναισθήτων καὶ ἀνδραποδωδῶν. ὅθεν καὶ ἀγγαροφέρειν τὰ φορτία φέρειν, ἄλλως τε, καὶ ἐκ διαδοχῆς. καὶ ἀγγαρεύεσθαι τὸ εἰς φορτηγίαν καὶ τοιαύτην τινα ὑπηρεσίαν ἄγεσθαι. *Etymol.* ἄγγαροι — οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἀσάνδαι. λέγεται δὲ καὶ ἀγγαροφορεῖν κατὰ διαδοχὴν, ὅτως ὁρίων. ἀγγαρεύω, τὸ ἐργάτας ἐγείρω. ἀγγάρους λέγουσι — καὶ τὲς ἐπὶ τῷ καθοδηγεῖν παραλαμβανομένες ἄκοντας, καὶ τὸ εἰς βασιλείας ἀπάγειν τι χρείας ἀγγαρεύειν λέγεται. καὶ ἀγγαρεία δελεία, καὶ ἀγγάριος δῆλος ἢ ἄγγελος. *Artemid.* V. 16. ἔδοξέ τις ναύκληρος ἐν μακάρων νήσοις εἶναι, καὶ ἀπὸ τῶν Ἡρώων κατέχεσθαι, ἔπειτα ἐλθόντα τὸν ἀγαμέμνονα ἀπολῦσαι αὐτόν. ἀγκαρεία περιπεσὼν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ αὐτοκράτορος κατεσχέθη, ἔπειτα ἐντυχὼν τῷ βασιλεῖ ἀφείθη τῆς ἀγκαρείας. *Heſych.* ἄγγαρος, ἐργάτης, ὑπηρέτης, ἀχθοφόρος. ἡ λέξις Περσικὴ, σημαίνει δὲ καὶ τὲς ἐκ διαδοχῆς βασιλικοὺς γραμματοφόρους. ἀγγαρεύεται. ἐγγυᾶται, ὑπὸ ἀγγαρευτῶν κατέχεται. *Menander* Σικυωνίᾳ. ὁ πλέων κατήχθη — ἐὰν ἔχῃ τι μαλακὸν ἀγγαρεύεται. *Joſ.* A. XIII. II. 3. κελεύω δὲ μηδὲ ἀγγαρεύεσθαι τὰ Ἰουδαίων ὑποζύγια. L. viae 14. D. *de veteran.* angariari naves. L. XLIX. 18. 4. D. Sed & naves eorum [veteranorum] angariari poſſe Ælio Firmo & Antonino Claro veteranis reſcriptum L. L. 41. 8. D. curſus vehicularis ſollicitudo item angariarum praebitio perſonae munus eſt. — quaedam ex his muneribus poſſeſſionibus ſive patrimoniis indicuntur, veluti agminales equi, vel mulae & angariae atque veredi. *Arrian.* Epictet. III. 26. ὅπου τὸ σῶμα ἔτως ἔχειν σὲ δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον, ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἄν δίδοται. ἂν δ' ἀγγάρεια ᾖ καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε· εἰ δὲ μή, πληγὰς λαβὼν ὐδὲν ἧσσον ἀπολεῖς καὶ τὸ ὀνάριον. *Gloſſ. Iſidori* angario, cogo. *Bava Kama* f. 38. b. Bello peti prohibentur Moabitae, at illos angariare permittitur: at Ammonitas nulla prorſus moleſtia afficere, adeoque nec angariare licuit. *Gem. Sota* I. 25. Optime Raba: quam ob cauſam punitus eſt Rex Aſa? quia angariavit diſcipulos ſapientum. 1. *Reg.* XV. 22. *Nedarim* f. 32. 1. quare punitus eſt Abrahamus pater noſter

&

τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, μὴ ἀποστραφῇς.
43 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.

42. δίδε] δὸς D.
τὸν θέλοντα] τῷ θέλοντι D. 38. Evang. 12. ad Latinam Versionem.
ἀπὸ σοῦ] — D.
43. πλησίον] φίλον 80.
ἀποστραφῇς] ἀποστρέψῃς. 61.

& afflicti sunt filii ejus in Ægypto CX. annis? quia angariavit discipulos sapientum S. D. *Gen.* XIV. 14. *Joma* f. 35. 2. Fertur de R. Eliezar f. Harsum quod legavit ei pater ejus mille urbes —— at ille profectus est, ut disceret legem. Quodam die occurrunt ei servi ejus atque eum angariant. *Bava Mezia* VI. 3. Asinus conductus si angariatus fuerit. *Sanhedrin* f. 101. 2. David pater tuus rupit rupturas in muro, ut ascenderent Israelitae ad festum magnum: tu vero obsepivisti eas ad faciendum angariam filiae Pharaonis. ib. distinguit Gemara in angariam ordinariam & extraordinariam. inf. XXVII. 32. Si quis miles, aut publicanus, aut minister principis, praetextu autoritatis publicae te compellaverit, ut onus ipsi portes mille passus.

ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο] *Bava Kama* f. 92. 2. Dixit Raba ad Raba f. Meri: unde probatur illud dictum quod dicitur Rabbinis: si socius tuus te vocet asinum, etiam sellam super te admove? cui ille respondit *Genes.* XVI. 8.

39. 40. 41. Qui hic omnem sui ipsius defensionem vetitam esse putant, non videntur considerasse, illa saltem quae verbis fit ipsum Christum fuisse usum, adeoque certissime licitam esse *Jo.* XVIII. 23. porro cum Christus in mundum venerit, ut servaret homines, & doctrinam generi humano saluberrimam proponeret, nullo modo credi potest, talem eum doctrinam proposuisse, quae injustis impunitatem concederet, justos vero illorum contumeliis exponeret, eosque deterioris conditionis redderet, quam Christo non veniente fuissent. Multo contra credibilius est Christum hominibus omnia jura naturalia & civilia reliquisse integra. Existimo igitur hanc doctrinam illa praecipue tempora spectasse, ut Judaeorum ad seditionem propensio & ferocitas insita retunderetur. Quo pertinebat praeceptum, ne statim contumelia quadam lacessiti id facerent, quod ira dictitaret, sed illam defervescere finerent, quod etiam *Jacobus* docet I. 19. 20. *Act.* XXIII. 2—5. Praeceptum vero de litibus vitandis & de angariis jubet injurias publicanorum & militum patienter ferre, ne graviora mala sibi accerserent; eodem tendebant orationes Agrippae Regis & Fl. Josephi ad Judaeos tumultuantes. Quam tempestiva & necessaria ista praecepta tunc fuerint, res ipsa docuit, vid. supra comm. 5.

42. ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι] *Plut.* Solon. p. 87. A. ἐδανείσαντο συχνὸν ἀργύριον παρὰ τῶν πλουσίων. *Aristoph.* Nub. 1309. τὰ χρήματ' ἃ δανείσατο. *Xenoph.* . . ἀργύριον δανείζεσθαι. *Theoph.* Char. II. παρὰ τῶν συμπρεσβευτῶν δανείζεσθαι.

ἀποστραφῇς] *Galen.* . . ἕτως γὰρ ἂν ἀπεσταλμένος εἴη τὸν ἥλιον. οἱ ἀποστραφέντες τὸ μελίκρατον. *Eurip.* Orest. 718. ὦ κάκιστε τιμωρεῖν φίλοις, φεύγεις ἀποστραφεὶς μι. *Aelian.* V. H. XII. 1. Προσιόντα μὴ ἀποστραφῆναι, καὶ ἀπτόμενον μὴ δυσχεραίνειν. *Eurip.* Helen. 77. τί δ' ὦ ταλαίπωρ' ὅστις ὢν μ' ἀπεστράφης. *Artemid.* I. 81. αὐτὸς ἀποστραφήσεται αὐτὸν ὁ πατήρ. *Hesychius* ἀποστρέφεται, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον. *Xenophon* paed. V. ὁ κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ —— τί ἦν ἔφη ὦ κῦρος —— οὐκ ἀποστρέψῃ με, ὥσπερ ἄρτι; οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. 2. *Tim.* I. 15. *Tob.* IV. 7. *Galenus* IV. in Hippocr Epid VI. καὶ τὰ μὴ μεγάλως βλάπτοντα δοτέον ἐστιν ἐνίοτε τοῖς ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν σφόδρα, καὶ μέλλεσι μισεῖν τε τὸν ἰατρὸν ἐκ τοῦ μὴ λαβεῖν, ἀποστρέφεσθαί τε καὶ μηδὲν αὐτῷ προστάττοντι πείθεσθαι. *Plut.* Caes. p. 730. D. Θεόδοτον μὲν ἀπεστράφη τὴν Πομπηΐου κεφαλὴν φέροντα. Stipem a te aut mutuum petenti da simplici animo, nec suspicionibus indulge aut anxie inquire, utrum aut ille sua culpa ad mendicitatem fuerit redactus, aut iste vel ob paupertatem vel alium casum forte mutuum nunquam sit redditurus: diu enim deliberando tempus beneficii praestandi periret, & sic nec mutuo nec stipe alterius inopia unquam sublevaretur.

43. Judaei per proximos nonnisi Judaeos intelligebant, omnes vero Idololatras in hostium numero habebant. *Tacit.* H. V. 4. 5. Moses, quo sibi in posterum firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus indidit. Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promtu, sed adversus omnes alios hostile odium -- Transgressi in morem eorum idem usurpant. Nec quicquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, vilia habere. *Juvenal.* XIV. 103. Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti, Quaesitum ad fontem solos deducere verpos. *Megillath Esther* f. 16. 1. Haman dixit Mardochaeo: ascende & equita. Respondente Mardochaeo: non possum absque scabello conscendere equum, quia emaciatae sunt vires meae a diebus jejunii acti. Quare Haman pronum se abjiciebat in terram, ut insistens corpori ejus Mardochaeus equum conscenderet. Quum ascendebat, calcibus Hamanum petebat. Quare Haman ad illum, nonne, inquit, scribitur *Prov.* XXIV. 17. Cum cadit hostis tuus, non laetaberis? cui Mardochaeus regessit: Haec verba spectant Israelitas tantum, sed de vestratibus scribitur *Deut.* XXXIII. 29. Et tu super excelsa eorum calcabis. Quod Judaei Germanice ita verterunt: *Haman* sprach: stehet doch —— wan dein feind falt/ solt du dich nicht freuen. *Mardochai* sprach: Das darfstu mich nicht zu zeigen. Dan das ist auf ein Juden geredt woren/ Darum lass dein bitten/ es ist doch verloren. *Esth.* III. 8. 1. *Thess.* II. 15, *Jos.* A. XI. 6. 5. Hamanus κατηγόρει λέγων, ἔθνος εἶναί τι πονηρὸν, —— ἄμικτον, ἀσύμφυλον, ἔτι θρησκείαν τὴν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις ἔχον, ἔτι νόμοις χρώμενον ὁμοίοις. ἐχθρὸν δὲ καὶ τοῖς ἔθεσι καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῷ σῷ λαῷ, καὶ ἅπασιν ἀνθρώποις. *Diod. S.* ap. Photium Cod. CXLIV. Judaeos πολεμίους ὑπολαμβάνειν πάντας. *Levit.* XIX. 18. extat quidem, diliges proximum tuum, at ibidem dicitur

בן עם

σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατ- 44
αρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ
τῶν

τοῖς μισοῦσιν

44. ἐυλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς] — 1. 11. 22. Versio *Copt. Vulg. Origenes* in *Jo.* VIII. 41. 42. 47. & c. Celſ. p. 401. *Theoph. Antiochen. Euſeb.* Demonſtr. I. 6. *Athenag.* §. 11. *Chryſoſt. Juvencus, Lucifer, Tertullian.* Apolog. 31. *Cyprian* T. 79. 212. 226. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμεῖν D. a prima manu.

καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς] — apud eosdem, (ſi Vulgatam excipias,) & in 58.

τοὺς μισοῦντας] τοῖς μισοῦσιν DEKLM. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 84. 89. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 24.

בן עם i. e. popularis. Alterum quidem: odio habebis hoſtem tuum, totidem verbis non legitur, at vero cum lex vetaret miſereri ſeptem populorum Cananaeae *Deut.* VII. 2. & juberet memoriam Amelecitarum delere *Deut.* XXV. 19. cumque hoſtes Dei odio habendos eſſe, & a piis habitos fuiſſe doceret 2. *Par.* XIX. 2. *Pſ.* XXV. 5. C. 4. CXVIII. 112. CXXXVIII. 20. 21. *Sirac.* XXV. 3. (quod in N. T. nusquam dictum reperitur) ſi non verba ipſa, verborum ſaltem ſenſum expreſſiſſe dubitari vix poteſt, Herc. Fur 585. *Eurip.* πρὸς σοῦ μὲν, ὦ πᾶσι, τοῖς φίλοις εἶναι φίλον, τὰς δ' ἐχθρὰς μισεῖν. *Medraſch Tehillim* f. 26. 4. Dixit R. Iſaac: noli gentilibus benevolentiam aut miſericordiam exhibere. *Peſachim* f. 113. 2. R. Nachman f. Juda dicit: praecipi etiam ut odio malum proſequamur *Prov.* VIII. 13. *Aboth Nathan* c. XVI. odio habe Epicureos qui alios in errorem impellunt *Pſ.* CXXXIX. 21. *Taanith* f. 7. 2. R. Nachman f. Iſaaci dixit: Licet odio proſequi impudentes S. D. & impudens odio habebitur. *Eccleſ.* VIII. 1.

44. Per gradus ſcandit oratio ab affectu ad verba, a verbis ad res. Servate animum amicum & benevolum etiam erga eos qui animum hoſtilem inimicitias vobiſcum gerendo prodiderunt: nolite convitia convitiis rependere, ſed laudate virtutem & in hoſte. *Joſ.* B. VI. 5. 3. ὅτε δὲ τινὶ τῶν τυπτόντων αὐτὸν ὀσημέραι κατηρᾶτο, ὅτε τὰς τροφὰς μεταδιδόντας ἐυλόγει. *Cic.* pro Sextio. 5. 2. cui benedixit unquam bono? *Agell* VI. 11. eum indigniſſimum eſſe cui a viris bonis benediceretur. *Ovid.* Triſt. V. 9. 9. Nec tibi ceſſaret doctus bene dicere lector. Hic tibi ſervato vate manebat honor. *Salluſt.* Catilin. 3. Pulchrum eſt benefacere re publicae: etiam bene dicere haud abſurdum eſt. *Terent.* Adelph. V. 4. 11. omnes bene dicunt, amant. Phormion. prol. 20. benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene: Quod ab illo allatum eſt, id ſibi relatum putet. *Plut.* de propria Laude p. 547. C. ἔνιοι δὲ κακοήθως, οἷον τι δέλεαρ, μικρόν τι ἐυλογίας ὑποβάλλοντες ἐκκαλοῦνται τὴν περιαυτολογίαν. *Philo* T. 2. p. 165, 2. καταρασάμενος δὲ ὑπερβολὴν κακῶν, οὐ οὐδ' ὑπὸ πάντων, ἀλλὰ μόνον ὑπ' ἀρίστων εὐλογεῖσθαι θέμις. *Liban.* O. 18. B. τῶν μὲν ἐυλογίας, τῶν δὲ κατηγορίας τετυχηκότων. *Iſocr.* Euſir. τὰς μὲν ἐυλογεῖν τινας βουλομένους -- τοὺς δὲ κατηγοροῦντας p. p. ἐπαινοῦντες p. p. εὐλογουμένους. Panath. ἃς δὲ ἐπιτιμᾶς, ἐυλογεῖς αὐτούς. *Rom.* XII. 14. *Jac.* III. 10. 1. *Cor.* IV. 12. *Apollodor.* Bibl. III. ἀπόλλων δὲ τὸν ἀπαγγείλαντα κόρακα καταρᾶται. *Athenaeus* VIII. p. 338. A. οὐδὲν ἔφη, πλεῖον καταράσομαι τῷ κλέψαντι, ἢ κ. τ. λ. Si odium, quo vos proſequitur, non recens ſit ſed inveteratum, ne tum quidem malum pro malo reddite, ſed beneficia in illum conferte. Imo ſi tam crudele ſit ejus odium, ut vos omnibus modis infeſtet atque exagitet, & vix aliter quam ſanguine veſtro placari poſſe videatur, ne tum quidem in tantas redacti anguſtias Deum ultorem invocate, ſed orate ut Deus illi mentem meliorem & tempus ad poenitentiam largiatur. *Joma* f. 23. 1. qui injuriam patiuntur & non faciunt, qui audiunt contumeliam, nec reſpondent, idque faciunt ex amore Dei gaudentes in caſtigationibus, de his ſcriptura dicit *Jud.* V. 31. & *Maſſecheth Derech arez rabba, Schabbath* f. 88, 2. *Gittin* f. 36, 2.

Ariſtot. Rhet. II. 2. ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν, ἐπὶ γὰρ ἐπηρεασμὸς ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, ἐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. *Lucian.* pro Lapſ. inter ſalut. 1. χαλεπὸν ἰδεῖν, ἄνθρωπον ὄντα δαίμονος τινος ἐπήρειαν διαφυγεῖν. *Philemon.* 44. τὸ πλουτεῖν δυσφορὰς πολλὰς ἔχει, φθόνον τ' ἐπήρειαν τέ καὶ μίσος πολύ. *Demoſth.* a. Mid. καὶ βοηθήσουσιν οἱ λέγοντες ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐχ' ὅτῳ τούτῳ χαρίζεσθαι μὰ τοὺς θεοὺς βούλομαι, ὡς ἐπηρεάζειν ἐμοὶ διὰ τὴν ἔχθραν. ἐπηρεάζων μοι συνεχῶς. *Ulp.* ἐκεῖν ἐκ προνοίας καὶ δι' ὀργὴν πεποίηκε. τῷ ἐπηρεαζομένῳ μοι καὶ ὑβριζομένῳ. pro Cor. ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει, καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν, καὶ προσκλακισμὸν ὁμοῦ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. c. Boeotum ἐπηρέαζεν ὁ πατὴρ αὐτῷ, πειθόμενος ὑπ' ἐμοῦ. — ὕβρει καὶ ἐπηρείᾳ τινι τοῦτο ἐτέθη σοι. — ἐμοὶ χαριζόμενος — τούτους ἠτίμαζεν. *Pauſan.* Att. 9. παντάπασιν ἐξ φανερὸς ἐπήρειαν συνθεὶς, ἄνδρα Μακεδόνα θήκας νεκρῶν ἀνελεῖν. Eliac. II. 6. ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλανοδίκαι τῷ θεαγένει τάλαντον μὲν — ζημίαν, τάλαντον δὲ βλάβης τῆς ἐς ἔυθυμον, ὅτι ἐπηρείᾳ τῇ ἐς ἐκεῖνον ἐδόκει σφισιν ἐπανιλέσθαι τὸ ἀγώνισμα τῆς συγμῆς. *Iſaeus* de Nicoſtrati ſucceſſione. ἐξ μὲν ἓν ἅπαντα ταῦτα ἐπήρεια καὶ παρασκευὴ. *Liban.* D. X. p. 372. D. πολλῆς γὰρ ἐπηρείας, κωλύειν ὅτι τὸν μὲν λαβόντα ἐυφραίνει, βλάπτει δὲ τῶν ἄλλων μηδένα. *Galen.* de uſu Part. V. ἐχ' ὡς ἐπηρεάζων τις ἀλλ' ἀληθεύων ἐνεκάλει τῇ φύσει. *Dio* p. 46. ἡ αἰσχύνη τοῖς ἀδίκως ἐκβάλλουσιν τινα, ἀλλ' οὐ τῷ κατ' ἐπήρειαν ἐξελασθέντι. & p. 408. ἐδεῖς ἐθ' ὑβρίσθη ποτε, ὑπ' ἐπηρεάσθη. *Ariſtot.* Polit. III. 16. οἱ ἐν πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλὰ πρὸς ἐπήρειαν καὶ χάριν εἰώθασι πράττειν. *Diod. S.* XIX. 7. παρῆν ὁρᾶν πᾶσαν τὴν πόλιν πεπληρωμένην ὕβρεως, καὶ φόνων, καὶ παντοίων ἀνομημάτων, οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὰς προϋπαρχούσας ἔχθρας ἐδημοῦσας ἐπηρείας ἀπείχοντο. *Thucyd.* I. 26. τούς τε φεύγοντας ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτὸς. *Joſ.* A. XVI. 2. 3. τὰς ἐπηρείας ἔλεγον, ἃς ἐπηρεάζοντο, μήτε νόμοις οἰκείοις ἐώμενοι χρῆσθαι, δίκας τε ἀναγκαζόμενοι διδόναι κατ' ἐπήρειαν τῶν εὐθυνόντων ἐν ἱεραῖς ἡμέραις. &c. VIII. 2. ὅλος ἐγένετο τῆς ἐπηρείας καὶ θεοῦ, τὰ μὲν εἰς ὕβριν ῥηθέντα χαλεπῶς, τὰ δ' εἰς ὑπόνοιαν οὐκ ἀκινδύνως ἐκλαβών. XV. 2. 5. οὐκ ἤνεγκεν ἀλεξάνδρα τὴν ἐπήρειαν — καὶ χαλεπῶς ἔφερε τὴν ἀτιμίαν τοῦ παιδὸς. *Plut.* Fab. p. 185. B. μηδενὸς ἐρεθίζοντος τὸν ἀνίβαν αὐτὸν ἐπηράσειν ἑαυτῷ.

Pol-

45 τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς. Ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ βρέχει ἐπὶ

Edit. *Comp. Plant. Geneu. Colinaei. Bengelii, Antiochus* 52. *Photius* Amphiloch. Q. 115. *Caesarius* Q. 188. *Theophylactus, Chrysocephalus.* Cur *Erasmus* & *Stephanus* istam codicum lectionem non sequerentur, causſa nulla fuit.

ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ] — apud eosdem (excepta Vulg. & 58.) Versio *Æthiop.* Tres istos versus ex Luca huc traductos esse nullus dubitavit *J. Millius*; nobis consensus Codicum aliud suadet. Omissa autem sunt ab iis qui putabant, beneficentiam in amore, & benedictionem in precibus intelligi posse. Multo tamen majorem habet emphasin, si praeceptum in speciem durum quater & distincte per partes inculcari existimamus.

45. ὑμῶν] ἡμῶν 44.

ἐν] + τοῖς 13. 72. 80. Edit. *Complut.*

Pollux VIII. 31. συκοφαντία, ἐπήρεια, ψευδολογία, ψευδομαρτυρία. *Apophth. Sap.* δι' ὕβριν καὶ περιφρόνησιν ἐπηρεάζων.

Themist. VII. 95. ὧ δὴ ἐποίει καὶ Σωκράτης, τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦντα λόγον κατορθῶν, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς ποιεῖν — τοὺς φίλους μὲν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς μὴ κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ φίλους μεταγράφειν. *Helladius* ap. *Phot.* Cod. CCLXXIX. φιλανθρωπίας τε καὶ συμπαθείας παράδειγμα τὸν Δημοσθένην φησὶν — αἰτίαν λαβόντα καὶ φεύγειν μέλλοντα συνέσχον μὲν οἱ ἀθηναῖοι — ἕκαστος δ' ὑπὸ μάλης ἔχων τι εἰς ἐφόδιον ἐπεδίδα, ὁ μὲν ἀργύριον, ὁ δὲ χρυσίον, καὶ πρέπεμπον αὐτὸν ἐυμενῶς, καὶ θαρρεῖν ἐκέλευον, καὶ φέρειν τὴν συμφορὰν γενναίως. Ὁ δὲ ἀναστενάξας ὡς, ἔφη, φέρειν δυνήσομαι τοιαύτην ἀπολιμπάνων πόλιν, ἐν ᾗ τοιοῦτοι τυγχάνεσιν οἱ ἐχθροὶ, οἵους οὐκ ἄν τις ἀλλαχόθι φίλους εὑρήσει; *Plut.* Nuptial. p. 153. E. & π. ἀοργησίας. τὸ τοῦ φιλίππου· λέγεται γὰρ ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν φίλων παροξυνόμενος ἐπὶ τοὺς ἕλληνας ὡς εὖ πάσχοντας, καὶ κακῶς αὐτὸν λέγοντας, εἰπεῖν, τί οὖν; ἂν καὶ κακῶς ποιῶμεν αὐτούς; *Arrian.* Epict. III. 22. p. 315. τοῦτο λίαν κομψὸν τῷ κυνικῷ παραπέπλεκται· διαίρεσθαι δεῖ αὐτὸν ὡς ὄνον καὶ διαιρόμενον φιλεῖν αὐτοὺς τοὺς διαίροντας, ὡς πατέρα πάντων, ὡς ἀδελφόν. I. 25. ὕβριν σοί πεποίηκα. καλῶς σοι γένοιτο. ταῦτα ἐμελέτα Σωκράτης. 1. *Sam.* XII. 23. *Ro.* XII. 17. 20. 21. 1. *Cor.* IV. 13. 1. *Pet.* III. 9. *Act.* VII. 60.

45. *M. Antonin.* VII. 70. οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες ἐδυσχεραίνουσιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δήσει αὐτοὺς πάντας ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φάυλων ἀνέχεσθαι, προσέτι δὲ καὶ κήδονται αὐτῶν παντοίως. Σὺ δὲ ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων, ἀπαυδᾷς, καὶ ταῦτα εἷς ὢν τῶν φάυλων; & VIII. 43 οἱονεί τις πηγὴ διαυγεῖ καὶ γλυκεῖα βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ δὲ οὐ παύεται πότιμον ἀναβλύουσα, κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ κἂν κοπρίαν. *Keland.* de Relig. Mochammed. ex Epigramm. Perfico: Similes estote arboribus, quae umbram & fructus suos unicuique advenienti praebent, etiam illis qui saxis & fustibus eas petunt. *Seneca* de Benefic. IV. 26. Si Deos, inquit, imitaris, da & ingratis beneficia. Nam & sceleratis Sol oritur, & piratis patent maria. VII. 31. ad illa itaque cogitationes tuas flecte: non est mihi relata gratia, quid faciam? quod Dii, omnium rerum optimi autores, qui beneficia dare ignorantibus incipiunt, ingratis perseverant. &c. &c. *Themist.* VI. 78. ὁρᾶτε, ὡς ὁ κεραυνὸς ὀλιγάκις καὶ ἐπ' ὀλίγους, τὸ φῶς δὲ πανταχοῦ, καὶ ἐφ' ἅπαντας. *Aristid.* de Concord. Rhod. p. 568. καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, πάντα κοινὰ, ὥσπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Philo* de Spec. Legg. T. 2. p. 347, 39. Ὁ γὰρ ἔφη τις ἐκ ἀπὸ σκοποῦ τῶν προτέρων, ἀληθές ἐστιν, ὅτι παραπλήσιον ἐδὲν ἄνθρωποι θεῷ δρῶσιν, ἢ χαριζόμενοι, Τί δ' αὖ εἰη κρείττων ἀγαθὸν, ἢ μιμεῖσθαι θεὸν, γεννητοῖς τὸν ἀΐδιον; *Ovid.* Trist. II. 39. Tu quoque, cum patriae rector dicare Paterque, utere more Dei nomen habentis idem. Idque facis, nec te quisquam moderatior alter Imperii poterat frena tenere sui. *Plin.* Panegyr. Sol & dies non oritur uni & alteri, sed omnibus in commune. *Hieroc.* Μιμούμενος ἐν τοῖς τῆς φιλίας μύθοις τὸν θεὸν, ὃς μισεῖ μὲν μηδένα ἀνθρώπων, τὸν δὲ ἀγαθὸν διαφερόντως ἀσπάζεται. *Jos.* A. VI. 14. 4. de ventriloqua. Δίκαιον δὲ ἀποδέξασθαι τῆς φιλοτιμίας τὴν γυναῖκα, ὅτι — ἐκ ἐμνησικάκησε — οὐδ' ἀπεγράφη δὲ ὡς ξένον, — ἀλλὰ συνεπάθησε τε καὶ παρεμυθήσατο — καὶ τὸ μόνον αὐτῇ παρὸν, ὡς ἐν πενίᾳ, τῦτο παρέσχεν ἑκλεκῶς καὶ φιλοφρόνως, οὐδ' ὑπὲρ εὐεργεσίας ἀμοιβῆς τινος γεγενημένης, οὔτε χάριν μέλλουσαν ὀφλισκάνειν — φύσει τῶν ἀνθρώπων ἢ παρὸς τοὺς ἀγαθόν τι παρισχημένες φιλοτιμουμένων, ἢ παρ' ὧν ἄν τι δύνωνται λαβεῖν ὄφελος τούτους προθεραπεύοντων. καλὸν οὖν ἐστι μιμεῖσθαι τὴν γυναῖκα, καὶ ποιεῖν εὖ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ γενομένους, καὶ μηδὲν ὑπολαμβάνειν ἄμεινον, μηδὲ μᾶλλον τι προσήκειν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τούτων, μηδ' ἐφ' ᾧ τὸν θεὸν εὐμενῆ καὶ χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. *Taanith.* f. 7. 1. Dixit R. Abhu: major est dies pluviarum quam resurrectio mortuorum, quia resurrectio mortuorum est justorum, pluviae vero tam justorum quam injustorum. *Bereschith R.* XIII. 17. ex *Hieros. Berachoth.* 9. audivit vocem R. Judae Magdaleni benedicentem: millies millenas & myriadas benedictionum & laudum debemus ad laudandum nomen tuum pro singulis guttis, quas nobis demittis, quia tu retribuis retributionem bonam peccatoribus. Dixit ei: ita benedicebat R. Simon. *Deut.* XIII. 18. XIV. 1. *Proclus Platon.* Theol. 17. θεοὶ δὲ ἀεὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ προτείνουσι, ὥσπερ ἥλιος ἀνίσχων τὸ φῶς.

βρέχει] *Phrynichus* p. 126. βρέχειν ἐπὶ τῷ ὕειν, ἐν τινὶ κωμῳδίᾳ ἀρχαίᾳ προτιθεμένη τηλεκλείδη τῷ κωμικῷ ἐστὶν ἔτως εἰρημένον· ὅπερ, εἰ καὶ γνήσιον ἦν τὸ δρᾶμα τῷ ἅπαξ εἰρῆσθαι ἐφυλαξάμεθ' ἂν· ὁπότε δὲ καὶ νόθον ἐστὶ, παντελῶς ἀποδοκιμασέον τέκνομα. *Thomas.* βρέχει, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν ἐπὶ ὑετοῦ, ἀλλὰ ὕει. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις, ἀλλὰ τίς ὕει, καὶ ὑεσθαι παθητικῶς ἀριστείδης ἐν τῷ αἰγυπτίῳ, πάντες γὰρ ὕονται. καὶ οὐκ εἰκάσαι γε ἡμᾶς, ὅτι ὕονται. τὸ βρέχω μέντοι ἐπὶ τῶν ἀπαλυνομένων ἀπὸ ὕδατος φασι. Σημείωσαι δὲ ὡς ἐπὶ παθητικοῦ παρακειμένου, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ πάντων χρόνων χώραν ἔχει τὸ βρέχω, καὶ ἐπὶ ὑετῷ λαμβάνεσθαι, ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· πρὶν ἂν τουτὶ πτύξομαι, μὴ καταβρεχθῶ, καὶ ἀριστείδης ἐν τῷ αὐτῷ, ὅτε γὰρ καὶ ἡ γῆ ψιλὴ βρεχθεῖσα. *Jac.* V. 17. *Homer. Il.* μ. 25. Ὑε δ' ἄρα Ζεὺς. *Xenoph.* de venat. ὅταν νίφῃ ὁ θεὸς. *Theophrast.* Ch. III. εἰ ποίησειε ὁ Ζεὺς ὕδωρ. *Athen.* VIII. ὕσαντα τὸν θεὸν. *Pausan.* Attic. 24. & Corinth. 15. ὕσαντος τοῦ θεοῦ. *Sext. Empir.* a. Grammat. V. 5. 101. θεσπεσίων νεφέων εἰ θεὸς ὕει ὕδωρ. *Herodot.* III. 117. ὕει σφί ὁ θεὸς & apud Josephum frequentissime ὕοντος τοῦ θεοῦ. ἤρξα-

ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τί- 46
να

46 ἀγαπήσητε,] ἀγαπᾶτε 57. 59. 60. 61.
ἔχετε] ἕξετε D. 13. Verſio *Vulgata* 1.

το δ' ὕειν παραχρῆμα ὁ θεὸς νίφοντος τοῦ θεοῦ. *Taanith* f. 23. 2. Cum aliquando tellus pluviarum inopia laboraret, Rabbini pueros e ſchola ad Chone miſerunt dicentes: Pater, pater, da nobis pluviam. is vero praeſentibus ipſis oravit: Domine totius mundi, fac propter illos, qui differentiam nondum ſciunt inter patrem qui pluviam dare poteſt, & inter eum qui non poteſt. Ab omni enim tempore vapores in aërem adſcendentes, & nubes pendulae, & pluvia decidens tantae hominibus admirationi fuerunt, ut merito ſapientiſſimi opificis artem in eo agnoſcerent.

46. μισθὸν ἔχετε] nimirum apud Patrem veſtrum coeleſtem inf. VI. 1.

Gloſſar. Portitor, τελώνης, portorium τέλος. *Pollux* IX. 29. τελωνία, δεκαλωνία. τελῶναι, δεκαλῶναι. *Aſcon.* ap. *Cic.* in Caecil. 10. Mancipes ſunt publicanorum principes, Romani homines, qui quaeſtus ſui cauſſa ſi decumas redimunt, decumani appellantur; ſi portum aut paſcua, portitores aut pecuarii, quorum ratio ſcriptura dicitur. Hi omnes exigenda a ſociis ſuo periculo exigunt, & Reipublicae repraeſentant, providentes etiam in illa redemtione commodis ſuis. *Plin.* Paneg. 37. publicani viceſimam haereditatum exigunt. *Cic.* ad Q. Fratr. I. 1. publicanis ſatisfacias, praeſertim publicis male redemtis. *Sueton.* Jul. 20. publicanos remiſſionem petentes tertia mercedum parte relevavit, ac ne in locatione novorum vectigalium immoderatius licerentur, propalam monuit. *Cic.* ad Attic. I. 17. Aſiam qui de cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in ſenatu ſe cupiditate prolapſos nimium magno conduxiſſe. *Liv.* XXXIX. 44. Vectigalia ſummis pretiis ultro tributa infimis locaverunt, quas locationes cum ſenatus, precibus & lacrimis publicanorum victus, induci & de integro locari juſſiſſet. XLIII. 16. Quum equeſtrem ordinem offendiſſent, flammam invidiae adjecere edicto, quo edixerunt: ne quis eorum qui Cenſoribus -- publica vectigalia aut ultro tributa conduxiſſet, ad haſtam ſuam accederet. *Cic* pro Planco 9. Adjungam, ſi vis, id quod tu etiam huic obeſſe putas, patrem publicanum: qui ordo quanto adjumento ſit in honore quis neſcit? flos enim equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum Reipublicae, publicanorum ordine continetur. *Dio.* p. 38. τοὺς ἱππέας —— πᾶσαί τε γὰρ τελωνίαι δι' αὐτῶν ἐγένοντο. *Jul. Caeſ.* B. G. I. 18. [Dumnorigem] complures annos portoria reliquaque omnia Æduorum vectigalia parvo pretio redemta habere. *Sabbath* f. 78. 2. Publicanus magnus & publicanus parvus. Curſores publicanorum. XXXIX. 4. 1. D, Sive igitur liberi ſint ſive ſervi alieni, qui publicanis in eo vectigali miniſtrant, hoc edicto continebuntur. 12. & ſi homo liber ſerviat, hoc edictum locum habet —— quantae audaciae quantae temeritatis ſint publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat. *Joſ.* A. XII. 4. 1. τὰς ἰδίας ἕκαστοι τῶν ἐπισήμων ὠνοῦντο πατρίδας φορολογεῖν, καὶ συναθροίζοντες τὸ προσεταγμένον τοῖς βασιλεῦσιν ἐτέλουν. & 3. ἔτυχε δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πάντας ἀναβαίνειν τοὺς ἐκ τῶν πόλεων τῶν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πρώτους καὶ ἄρχοντας, ἐπὶ τὴν τῶν τελῶν ὠνήν. κατ' ἔτος δὲ ταῦτα τοῖς δυνατοῖς τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπίτρασκει ὁ βασιλεύς. 4. ἐνεάσης δὲ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλε τὰ τέλη πιπράσκεσθαι τῶν πόλεων, ἠγόραζον οἱ τοῖς ἀξιώμασιν ἐν ταῖς πατρίσι διαφέροντες. In provinciis vero Romanis, quae externam ſervitutem oderant, inviſi & infames erant & publicani & multo magis eorum miniſtri & ſocii, exactionum coactores, quos *Auguſtinus* C. D. VII. 4. minutularios vectigalium conductores vocat, qui acerbe & cupide vectigalia exigere ſolebant, unde perpetuum inter mercatores & exactores bellum. *Macrob.* Saturn. I. 14. Nonnunquam vero per gratiam ſacerdotum, qui publicanis vel proferri vel imminui conſulto anni dies volebant, modo auctio modo retractio dierum proveniebat. *Quintil.* Decl. CCCXLI. Quod quis per publicanos improfeſſum transtulerit, commiſſum ſit. CCCLIX. Praeter inſtrumenta itineris omnes res quadrageſimam publicano debeant; publicano ſcrutari liceat; quod quis profeſſus non fuerit, perdat. CCCXL. Mango novitium puerum per publicanos trajecit praetextatum. *Suet.* de Rhetor. 1. Venalitii cum Brunduſii gregem venalium e navi educerent, formoſo & pretioſo puero, quod portitores verebantur, bullam & praetextam longam impoſuere. *Plaut.* Trinummo III. 3. 64. Si obſignatas non feret, dici hoc poteſt, apud portitorem eas reſignatas atque inſpectas eſſe. 4. 4. Curre in Piraeum —— videbis jam navem —— jubeto Sangarionem, quae imperavi, curare ut eferantur —— Solutum 'ſt portitori jam portorium. *Plut.* de Curioſ. p. 518. E. τοὺς τελώνας βαρυνόμεθα καὶ δυσχεραίνομεν, οὐχ' ὅταν τὰ ἐμφανῆ τῶν εἰσαγομένων ἐκλέγωσιν, ἀλλ' ὅταν τὰ κεκρυμμένα ζητοῦντες ἐν ἀλλοτρίοις σκεύεσι καὶ φορτίοις ἀναρρίπτωσι. *Xeno* apud *Dicaearchum* πάντες τελῶναι πάντες εἰσὶν ἄπραγες. *Horat.* Vita: Patre, ut ipſe tradit, libertino & exactionum coactore. *Sueton.* Veſp. 1. coactiones argentarias factitavit. Hujus filius Sabinus —— publicum quadrageſimae in Aſia egit. Manebantque imagines a civitatibus ei poſitae ſub hoc titulo καλῶς τελωνήσαντι. *Cic.* pro Rabirio 11. ut noſtri facere coactores ſolent. *Valer. Max.* VI. 9. T. Aufidius cum Aſiatici publici exiguam admodum particulam habuiſſet, poſtea totam Aſiam proconſulari imperio obtinuit, nec indignati ſunt ejus parere faſcibus, quem aliena tribunalia adulantem viderant. ib. P. Rupilius non publicanum in Sicilia egit, ſed operas publicanis dedit —— quem enim diurnas capturas exigentem animadverterant, eundem jura dantem, claſſesque & exercitus regentem viderunt. *Liv.* XXV. 3. Publicanus erat —— qui multis annis parem fraude avaritiaque neminem in civitate habuit —— Hi quia publicum periculum erat a vi tempeſtatis in iis, quae portarentur ad exercitus, & ementiti erant falſa naufragia. XXXII. 7. Portoria venalium Capuae Puteolisque —— locarunt. XLV. 18. Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque praediorum ruſticorum tolli placebat: nam neque ſine publicano exerceri poſſe, & ubi publicanus eſt, ibi aut jus publicum vanum, aut li-

47 να μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε

τελῶναι] ἐθνικοὶ 33. 34. in margine. 59. Verſio *Copt. Vulg. Goth.*
τὸ αὐτὸ] οὕτως D. 42. 45. 46. 68. τοῦτο 1. Evang. 15.

libertatem ſociis nullam eſſe. *Juſtin.* XXXVIII. 7. Adeo illis odium Romanorum incuſſit rapacitas proconſulum, ſectio publicanorum, calumniae litium. *Plut.* Lucullo. p. 496. B. τὴν ἀσίκην ὅλην ὑποτροπὴ τῶν ἔμπροσθεν νοσημάτων εἶχεν, ἀφόρητα πάσχουσαν ὑπὸ Ρωμαϊκῶν δανειστῶν καὶ τελωνῶν, ἃς ὕστερον μὲν ὥσπερ ἁρπυίας τὴν τροφὴν ἁρπάζοντας αὐτῶν ὁ Λούκουλλος ἐξέλασε, τότε δὲ μετριωτέρους ἐπειρᾶτο νουθετῶν ποιεῖν. *Tacit.* Annal. XIII. 50. Eodem anno crebris populo flagitationibus, immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, an cuncta vectigalia omitti juberet -- temperandas plane publicanorum cupiditates -- manet tamen abditio quadrageſimae quinquageſimaeque, & quae alia exactionibus illicitis nomina publicani invenerant. *Cic.* ad Q. Fratr. I. 1. 11. Graecis acerbiſſimum eſt, quod ſunt vectigales — Quare nomen publicani neque ii debent horrere — neque aſpernari. in Verrem 2. 3. Sic porro noſtros homines diligunt, ut his ſolis neque publicanus neque negociator odio ſit. *Aſcon.* odioſiſſima haec ſunt Romanorum hominum per provincias nomina. *Tacit.* German. 29. Batavi — Manet honos, & antiquae ſocietatis inſigne, nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit, exemti oneribus & collationibus. *Jul. Capitolin.* M. Anton. Philoſ. Dedit praeterea curatoribus regionum ac viarum poteſtatem, ut vel punirent, vel ad praefectum urbi puniendos remitterent eos, qui ultra vectigalia quidquam ab aliquo exegiſſent. *Diog. L.* Bion IV. 26. ὁ πατὴρ παρατελωνησάμενός τι πανοίκιος ἐπράθη μεθ' ὑμῶν. *Suidas*, Ἰάμβλιχος. Ἔδωκεν τὸν ὅρμον ὁ τελώνης τῷ ἐμπόρῳ· ἤδη καὶ θήσουσι λύκοι ἄρνας ἐκ τῶν τομάτων, καὶ λέοντες ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἀπολύσουσι νεβροὺς ταῖς μητράσιν, ὁπότε καὶ τελώνης ἀφῆκεν ἄγραν τοιαύτην — διεβέβλητο δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ τὸ τοῦ τελάνου ὄνομα. *Plut.* de vitando aere alieno p. 829. C. τὸ τελωνεῖν ὄνειδος ἡγοῦνται. Menander ap. Stob. ἐπιχειρεῖ πάντ' ἀπερυθριακότως Ἕκασος αὐτῶν, πρὸς δὲ πάντ' ἐστὶ θρασύς, ψεύδετ', ἐπιορκεῖ, μαρτυρεῖ, δικαρραφεῖ, κλέπτει, τελωνεῖ, ῥαδιουργεῖ. *Stob.* S. 2. 44. Διόκριτος ἐρωτηθείς, ποῖα τῶν θηρίων ἐστὶ χαλεπώτατα; εἶπεν, ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες, ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν τελῶναι καὶ συκοφάνται. *Lucian.* Necyomant. 11. Μοιχοὶ καὶ πορνοβοσκοί, καὶ τελῶναι, καὶ κόλακες, καὶ συκοφάνται, καὶ τοιοῦτος ὅμιλος τῶν πάντα κυκώντων ἐν τῷ βίῳ. & Pſeudologiſta. 30. εἴ τις ἀναισχύντως αἰτεῖ, μᾶλλον δὲ προσαιτεῖ, καὶ λωποδυτεῖ, καὶ τελωνεῖ. *Theoph.* Char. VI. Δεινὸς δὲ καὶ πανδοχεῦσαι, καὶ πορνοβοσκῆσαι, καὶ τελωνῆσαι, καὶ μηδεμίαν αἰσχρὰν ἐργασίαν ἀποδοκιμάσαι, ἀλλὰ κηρύττειν, μαγειρεύειν, κυβεύειν. *Philoſtrat.* p. 345. κἀπὶ τῶν τραπεζῶν ἤδη διαλέγεται, κάπηλος, ὑποκάπηλος, τελώνης, ὀβολοστάτης, πάντα γινόμενος τὰ πωλούμενά τε καὶ πωλοῦντα. *Ariſtoph.* Equit. 748. παῖε, παῖε τὸν πανοῦργον — καὶ τελώνην, καὶ φάραγγα καὶ χαρύβδιν ἁρπαγῆς. σχολ. διεβέβλητο τὸ τοῦ τελωνοῦ ὄνομα, ὡς καὶ τῷ κλέωνος ὄντος τελώνου, καὶ ὑπὲρ τὸ τέλος τελωνοῦντος. *Hermog.* de Invent. I. 2. ἂν ἔχωμεν ἢ μάγον ἢ τελώνην ἢ πορνοβοσκὸν — λέγωμεν οὕτως· ἄξιον μὲν ἦν τὸν πορνοβοσκὸν καὶ διὰ τὸν ἄλλον βίον μισεῖσθαι, πονηρὸν ὄντα καὶ δὴ καὶ τιμωρίας ἄξιον. *Dio Chryſ.* IV. p. 75. B. καπήλους, καὶ τελώνας, καὶ πορνοβοσκούς. XIV. p. 232. D. οἶει σοὶ ἐξεῖναι, ὅσα μὴ ἀπείρηται μὲν ὑπὸ τῶν νόμων, αἰσχρὰ δὲ ἄλλως δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἄτοπα, λέγω δὲ οἷον τελωνεῖν ἢ πορνοβοσκεῖν, ἢ ἄλλα ὅμοια πράττειν, οὐ μὰ Διά, φαίην ἄν, οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἐξεῖναι τοῖς ἐλευθέροις, καὶ γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἐπίκειται ζημία τὸ μισεῖσθαι ἢ δυσχεραίνεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. *Pollux* IX. 32. καὶ κακίζων μὲν τελώνην εἴποις ἂν βαρὺς, φορτικὸς, ἄγχων, ληστεύων, λῃζόμενος, παρεκλέγων, θαλάττης ἀγριώτερος, χειμῶνος βιαιότερος, καταδύων τοὺς καταχθέντας, ἀπάνθρωπος, ἔπαχθὴς, ἄπληστος, ἄμετρος, αἰσχροκερδὴς, βίαιος, ἀποπνίγων, πιέζων, λωποδυτῶν, ἀπούων, ἁρπάζων, ἀφαιρούμενος, παρεισπράττων, ἰταμὸς, ἀναίσχυντος, ἀπηνθρωπακὼς, δυσχερὴς, ἀνήμερος, ἄγριος, ἄξενος, θυριώδης, ἔρημα, πέτρα, πρόβολος, ναυάγιον, θηρίον ἄμικτον. & VI. 128. βίος ἐφ' ὧν ἄν τις ἐνειδισθείη, πορνοβοσκὸς, κάπηλος — τελώνης, δεκατώνης, — ἐλλιμενισὴς — πανδοκεὺς, βυρσοδέψης, σκυτοδέψης. *Artemidor.* I. 24. χάλκειον δὲ ἢ σιδήρειον ἢ λίθινον μίτωπον δοκεῖν ἔχειν, τελώναις καὶ καπήλοις, καὶ τοῖς μετ' ἀναιδείας ζῶσιν μόνοις συμφέρει· τοῖς δὲ λοιποῖς μῖσος ἐργάζεται. IV. 44. Ἔδοξέ τις τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐπὶ πορνείᾳ καθημένην ἐν ἱματίοις πορφυροῖς ὁρᾶν — τελώνης ὁ ἰδὼν ἐγένετο, ἦν γὰρ αὐτῷ ἡ ἐργασία ἄχρωμος. & 59. ἄκανθαι δὲ καὶ σκόλοπες, καὶ παλιοῦροι, καὶ βάτος — τελώναις, καὶ καπήλοις, καὶ λησταῖς, καὶ ζυγοκρέσαις καὶ παραλογισταῖς ἀνθρώποις ἐπιτηδειότερα τῶν ἄλλων γίνεται, διὰ τὸ βίᾳ τὰ ἀλλότρια, τῶν ἄλλων καὶ μὴ βελομένων, ἀποσπᾶν. *Tertullian.* de pudicit. I. 9. publicani — ex officio peccatores. *Chryſoſt.* T. VIII. p. 67. & apud Suidam. τελώνης χεῖρον οὐδὲν· οὗτος γὰρ ἔσχατος ὅρος τῆς κακίας ἐστὶν — πεπαρρησιασμένη γάρ ἐστι βία, ἀνεπιτίμητος ἁρπαγὴ, ἀναίσχυντος πλεονεξίας τρόπος, πραγματεία λόγον οὐκ ἔχουσα, ἀναιδὴς ἐμπορία. *Maximus Epiſcopus.* inter Serm. Aug. de Verbis Domini 19. Illud autem addunt ſceleribus ſuis, ut, quos indefenſos viderint, ipſos potius perſequantur, & putant, ſe neceſſitates decepiſſe publicas, niſi domos deceperint orphanorum: ita quorum pater ante biduum forſitan fuerit amicus, collega, vel frater, interveniente morte ejusdem liberi habeantur tanquam ignoti, viles & miſeri. *Baſil. Seleuc.* H. 34. τελωνίαν μετιὼν, ἐξουσίαν πλεονεξίας, ἁρπαγὴν ἀδυσώπητον, ληστείαν ὅπλοις τοῖς νόμοις χρωμένην, βίαν λοχῶσαν τὸν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης καταίροντα, τελωνία γὰρ πρὸς ἄμφω τὰ στοιχεῖα — τελωνία, ἧς γεωργία τῶν ἄλλων τὰ διάκρυα, ἧς θησαυρὸς τῶν ἄλλων αἱ συμφοραί. *Jo. Sariſber.* de Nugis Curial. VI. 1. Ait enim beatus Laurrentius Mediolanenſis epiſcopus. Quid eſt publicanus? Praedo ſine pudore, medicus exterminii. Nonne immanior eſt furibus publicanus? Fur namque vel timens furatur: hic autem delinquit confidenter. Fur laqueos legis timet, hic, quicquid fecerit, legem putat, lex furem deterret ab illicitis, hic ad iniquum malitiae ſuae compendium legem trahit. Quis eo iniquior, qui verbis juſtitiae juſtitiam damnat, & armis innocentiae ſpoliat, vulnerat, occidit innocentes? Lege utique legem perimit, & dum alios urget ad legem, exlex eſt. Nam ſicut praetor etiam cum inique decernit, jus dicit, habito tamen reſpectu non ad id quod facit, ſed ad id quod facere debet: ſic & publicanus, etiam cum delinquit,

ἀδελφοὺς· ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕ-

τω

φίλους

47. ἀδελφοὺς] φίλους EKLM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 21. 12. 14. 15. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 68. 70. 72. 76. 78. 80. 82. 83. 84. 86. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. 24. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Syra* poſterior. *Baſil.* Reg. br. 124. *Theophyl. Lucifer, Juvencus. Eraſmus* tamen, qui teſtatur plerosque Graecos Codices habere φίλους, & *Stephanus* qui φίλους ἐν πᾶσι reperit, hanc lectionem neſcio qua de cauſſa ſecuti non ſunt.

τελῶναι] ἐθνικοὶ D. 1. 5. 28. 44. Verſio *Vulg. Sax. Copt. Syra* poſterior, *Æthiop. Arab. Conſtitut.* VII. 2. *Chromatius, Chryſ.* in l. & H. 22. *Cyprian* T. 1. p. 212. *Lucifer. Baſil.* Reg. brev. 124.

οὕτω] τὸ αὐτὸ DM. 1. 5. 10. 13. 28. 38. 39. 44. 57. 59 60. Evang. 3. 15. 24. Verſio *Copt. Vulg. Syr. Æthiop. Chryſ. Cyprian. Lucif. Chromat. Conſtit.* totum comma — 64.

48. ὥσπερ] ὡς L. *Origenes* ap. Theodoret. in *Gen.* XX. & c. Celſ. p. 180. 319. + κ᾽ Evang. 15.

ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] ἐν οὐρανοῖς D. a prima manu, ὁ οὐράνιος ex emendat. E a prima manu L. 1. 4. 8. 33. 53. 54. 63. 86. Verſio *Vulg. Syra* poſterior Pſeudo — *Ignatius* ad Philippenſ. *Origenes* ll. cc. *Cyrillus* Cat. 50. *Baſil.* c. Eunom. I. extr. *Chryſ. Nyſſenus, Theodoret. Juſtinus, Cyprianus* — 51. ἐν τοῖς οὐρανοῖς Colb. duo.

jus videtur implere, habita tamen officii non malitiae ratione. *Bava Kama* X. 1. pecunias non permutant ex arca publicanorum, nec inde eleemoſynam accipiunt. *Sanhedrin* f 29. hi homines ſunt prophani ac illegitimi, paſtores ovium ac publicani. f. 25. 2. publicani ad teſtimonium dicendum non admittuntur. Dixit R. Juda, ſi quis ſimpliciter eſt publicanus, legitimus eſt ad teſtimonium dicendum. Pater R. Zirae egit publicanum per XIII. annos; quum venturus erat princeps loci illius, cujus vectigal fluvii erat. *Becboroth* f. 31. 1. Tradunt Rabbini. Initio dixerunt: ſi Doctor fit exactor, depellunt eum a Doctoratu ſuo. f. 39. 1. Non eſt familia in qua eſt publicanus, quin omnes ſint publicani: & non eſt familia, in qua eſt latro, quin omnes ſint latrones. *Nedarim* III. 4. Si quis voverit homicidis, raptoribus, publicanis, etiam cum juramento, non tenetur. Schola Hillelis. *Bava Kama.* f. 94. 2. Difficilis eſt admodum poenitentia publicanorum. *Targum* in Judic. V. 11. In loco ubi fuerunt opprimentes eos & tollentes quod in manibus eorum, domus habitationis latronum & locus confeſſus publicanorum ſuper ciſternas domuum irrigationis maris.

47. ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν] *Heſiod.* Oper. I. 351. τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι καὶ δόμεν ὄσκεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν, ὄσκεν μὴ δῷ. μισοῦντα μίσει, καὶ φιλοῦνθ᾽ ὑπερφίλει. *Senec.* de Clement I. 9. Interpellavit tandem illum Livia uxor, & admittis, inquit, muliebre conſilium? Fac quod medici ſolent, ubi uſitata remedia non procedunt, tentant contraria. Severitate nihil adhuc profeciſti, -- nunc tenta quoque, quomodo tibi cedat clementia. Ignoſce L. Cinnae. -- amiciſſimum, fideliſſimumque habuit. *Quintil.* Declam IX. Ignoſce, pater, ſi penitus animo meo hic inſedit affectus: amare miſericordiam miſer coepi. At inimicus, inquit, meus eſt. Nam quis nos tanto opere laudaret, pater, ſi hoc amico praeſtaremus? Haec eſt celebranda virtus, vincere iram, & inter ſimultates quoque meminiſſe hominis. *Plinius* Epiſt. IX. 30. Volo enim, qui ſit vere liberalis, tribuere patriae, propinquis, affinibus, amicis, ſed amicis dico pauperibus: non ut iſti, qui iis potiſſimum donant, qui donare maxime poſſunt. Hos ego viſcatis hamatisque muneribus non ſua promere dico, ſed aliena corripere. Sunt ingenio ſimili, qui, quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis avaritia petunt. Nihil neceſſe eſt ut ſubtiliter τοὺς ἀγαπῶντας & τοὺς φίλους diſtinguamus, ſed diſcrimen eſt inter ἀγαπᾶν & ἀσπάζεσθαι, illo indicatur animi affectus *Luc.* VI. 32. 33. & ſupra comm. 44. hoc vero externa ejus teſtificatio per oſculum *Ro.* XVI. 16. proprie autem dicitur, ἀσπάζεσθαι φίλον 3. *Jo.* 15. Hoc facit, qui prior ſalutat, & alterum honore praevenit: poſſumus ergo per τοὺς ἀγαπῶντας eos etiam intelligere, a quibus beneficia accepimus, per φίλους autem eos, a quibus beneficia ſperamus. Altera autem *Lectio* ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς & dubiam habet ſignificationem, & ſive fratres uterinos, ſive cognatos, ſive Judaeum quemvis intelligas, falſa eſt, nam cum ab omni tempore fratrum quoque gratia rara fuerit, quis credat publicanos omnibus Judaeis, aut ſaltem omnibus cognatis ſuis, ſeſe comes atque amicos ſemper praeſtitiſſe? *Trebellius* Claud. 2. Amavit parentes, quid mirum? amavit & fratres. Jam poteſt dignum eſſe miraculo. Amavit propinquos. Res noſtris temporibus comparanda miraculo. *Joma* f. 22. 2. Quid eſt: non ulciſceris? & quid eſt: non ſervabis? *Levit.* XIX. 18. Si quis alteri dicat, commoda mihi falcem tuam, ille reſpondeat, non commodabo tibi: Poſtridie autem ille qui rogabatur pridie, roget hunc & dicat: quaeſo commoda mihi ſecurim tuam, hic autem reſpondeat: non commodabo tibi, quia heri etiam mihi falcem tuam noluiſti commodare, haec eſt ultio. Non ſervat autem hoc modo: ſi quis dicat alteri: quaeſo commoda mihi ſecurim tuam, ille autem reſpondeat, non commodabo tibi ſecurim meam: poſtridie deinde hic qui rogabatur veniat ad eum, qui petierat, eique dicat, quaeſo commoda mihi induſium tuum; hic autem dicat: en habeas tibi, nolo ego eſſe tui ſimilis, ut ſervem ultionem in animo meo, quod pridie petitam ſecurim mihi commodare nolueris. Talis ſi ſervaret ultionem in animo ſuo, peccaret contra hoc interdictum.

μόνον] *Plato* μόνον ἐλθέτω.

48. τέλειοι] *Jac.* I. 4. explicatur per ea quae adduntur ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Qui nonniſi amicos amat, ille non perfecte ſed ex parte tantum bonus eſt; cum deberet diligere omnes. Quod ſi faciat, nihil ipſi deeſt. *Iſocrat.* Panathen. τούτους φημὶ καὶ φρονίμους εἶναι, καὶ τελείους ἀνδρας, καὶ πάσας ἔχειν τὰς ἀρετάς. Veſtra benevolentia benevolentiam vulgi

&

48 τω ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.

1 Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεα-

1. προσέχετε] καὶ προσέχετε. 59. + δὲ L. 1. 11. 33. 37. Edit. *Erasmi.* 1. Versio *Copt. Syra.* ἐλεημοσύνην] δικαιοσύνην D. 1. schol. 41. ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις τὴν δικαιοσύνην φησί. Editio *Bezae* 5. & in versione Ed. 3. 4. 5. Versio *Vulg. Hieronymus* c. Pelag. II. Cavete ne justitiam, hoc est, eleemosynam vestram faciatis. Interpres *Origenis* in *Exod.* H. 2. in *Ps.* XXXVI. H. 1. in *Rom.* III. 21. *Isidorus* III. 34. *Juvencus*, *Fulgentius* Ep. 2. *Augustin.* Approbantibus II. *Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio* aliisque; licet de significatione vocis justitiae non idem sentiant, aliis ea quicquid recte fit, praecipue vero preces & jejunia, de quibus in sequentibus sermo est, complectentibus, aliis contendentibus, voces justitiae & eleemosynae ex usu Hebraeorum hic esse synonymas. Utro modo interpreteris, non video, quomodo hic locum tenere possit. Si priori modo, desidero loca, in quibus jejunium & preces vocentur justitia: qui juste vivit dicitur δικαιοσύνην ποιεῖν, non vero ποιεῖν τὴν δικαιοσύνην αὐτός. Si posteriori, non facile persuadebunt, Matthaeum, ubi de eadem re agit, eodem eam verbo ter appellasse, semel autem alio, quod non poterat non obscuritatem parere; neque auctoritas Latinorum apud aequos judices major esse debet quam Graecorum testimonium.

& publicanorum tanto intervallo post se debet relinquere, quanto intervallo vir adultus post se relinquit puerum vel infantem. *Polyb.* I. 8. ἄρατος γὰρ ἦν τὰ μὲν ἄλλα τέλειος ἀνὴρ εἰς τὸν πραγματικὸν τρόπον. *Plut.* Sympos. V. 7. οὐ παισὶ μόνον ἀλλὰ καὶ τελείοις. *Diog.* L. Heraclitus. IX. 5. Νέος ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι· τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *Lucian.* Cynic. 12. δέονται πλείονων οἱ μὲν παῖδες τῶν τελείων, αἱ δὲ γυναῖκες τῶν ἀνδρῶν, οἱ δὲ νοσοῦντες τῶν ὑγιαινόντων. *Xenoph.* Cyr. Παιδ. I. ad annum XVI. vel XVII. παῖδες, τέλειοι usque ad L., post γεραίτεροι. *Dio Chrys.* XXXIII. p. 404. B. καὶ τοῖς πάνυ σμικροῖς παισὶ, καὶ τῶν τελείων, ὅσοι δοκοῦσιν αἰδεῖσθαι. LI. p. 547. C. ὥσπερ εἴ τις ἰατρὸς τοῖς μὲν παισὶν ἢ τοῖς μειρακίοις χρείαν εἶναι θεραπείας νομίζοι, τοῖς δὲ τελείοις μή. *Artemidor.* III. 27. εἰ μὲν εἶεν ἔτι νήπιοι καὶ βραχεῖς· —— εἰ δὲ ἤδη τέλειοι. *Ephes.* IV. 13. 14. *Heb.* V. 13. 14.

τέλειος] *Anthol. MS.* ἀναθημ. XCIII. Ἡοῖ ἐπ' εὐκταίῃ τάδε ῥίζομεν ἱρὰ τελείῳ Ζηνὶ καὶ ὠδίνων μειλίχῳ Ἀρτεμίδι. *Æschyl.* Eumenid. 26. τέλειον ὕψιστον Δίαν. Agam. 982. Ζεῦ Ζεῦ τέλειε, τὰς ἐμὰς εὐχὰς τέλει. *Jos.* A. Proem. 4 ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης ἀκραιφνῆ τὴν ἀρετὴν ἔχοντα τὸν θεὸν ἀποφήνας, ὠήθη δεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνης πειρᾶσθαι μεταλαμβάνειν. *Plato* τέλος τῶν ἀγαθῶν τὸ ὁμοιωθῆναι θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσιν δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. *Hierocl.* τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς —— μιμούμενος καὶ ἐν τοῖς τῆς φιλίας μέτροις τὸν θεὸν, ὃς μισεῖ μὲν οὐδένα ἀνθρώπων, τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἀγαθὸν κοινῷ τῷ γένει προτείνων. *Max. Tyr.* VI. 2. Πῶς οὖν γένοιντ' ἂν ὅμοιοι ἄνθρωποι Διΐ; μιμούμενοι αὐτοῦ τὸ σωτικὸν καὶ φιλητικὸν, καὶ πατρικὸν δή τοῦτο. Videtur autem Matthaeus vocem τέλειοι hic studio adhibuisse, ut τελώναις opponeret. *Cic.* pro Marcello 3. Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, adversarium nobilitate, ingenio, virtute praestantem, non modo extollere jacentem sed etiam amplificare ejus pristinam dignitatem: haec qui faciat, non ego eum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico. *Plut.* de sera Num. vind. p. 550. E. οὐ γάρ ἐστιν ὅτι μεῖζον ἄνθρωπος ἀπολαύειν θεῶ πέφυκεν, ἢ τὸ μιμήσει καὶ διώξει τῶν ἐν ἐκείνῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν εἰς ἀρετὴν καθίσασθαι, διὸ καὶ τοῖς πονηροῖς ἐν χρόνῳ καὶ σχολαίως τὴν δίκην ἐπιτίθησιν —— ἡμῶν τὸ παρὰ τὰς τιμωρίας θηριῶδες καὶ λάβρον ἀφαιρῶν, καὶ διδάσκων, μὴ σὺν ὀργῇ, μηδ' ὅτε μάλιστα φλέγεται καὶ σφαδάζει πηδῶν ὁ θυμὸς τῶν φρενῶν ἀνωτέρω, καθάπερ δίψαν ἢ πεῖναν ἀποτίμπλαντας, ἐπιπηδᾶν τοῖς λελυπηκόσιν, ἀλλὰ μιμεμένης τὴν ἐκείνου πραότητα καὶ τὴν μέλλησιν ἐν τάξει —— ἄπτεσθαι τῆς δίκης. *Philo* de Sacrif. Cain. & Abel. T. 1. p. 175. 8. οἱ δ' ἅτε τῷ μόνῳ σοφῷ γεγονότες μαθηταὶ, —— πρώτη δὲ τῶν εἰσαγομένων ἀρετὴ, τὸ διδάσκαλον τέλειον, ὡς ἔνιοι τέλειον ἀτελεῖς, μιμεῖσθαι γλίχεσθαι. p. 176. 3. δέοντος ἓν μιμήμενοι τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν οἱ ὑπήκοοι παῖδες ἀμελλητὶ μετὰ πάσης σπουδῆς τὰ καλὰ δρῶσιν.

1. προσέχετε] *Terent.* Hecyr. II. 2. 25. attendi: *Donatus:* vides num desit animum, ut sit attendi animum, non enim plenum est, sed nudum. Adverti enim oculos aut animum subauditur. ad Eunuch. prol. 44. Nos ἐλλειπτικῶς dicimus, quod veteres animum advertite. ad Andr. I. 129. Manifestum est & advertite & attendite non esse plenum, nisi addideris animum. *Thomas* προσέχω σοι τὸν νοῦν, κάλλιον ἢ προσίχω σοι μόνον. ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ, πρόσεχε τὸν νοῦν, ἵνα πείθῃ. *Luc.* XII. 1. προσέχετε ἑαυτοῖς. *Act.* V. 35. XX. 28. *Plut.* Pelopid. p. 282. F. ἀπῆει προσέχων ἑαυτῷ, καὶ ῥυθμίζων σχήματι προσώπου καὶ τόνῳ φωνῆς ἀνομοιότατος οἷς ἔπραξε φανῆναι. *Aristoph.* Pluto 113. πρόσεχε τὸν νοῦν, ἵνα πύθῃ. *Ælian.* V. H. XIV. 43. πάνυ σφόδρα προσέχοντα τὴν διάνοιαν. *Artemidor.* I. 2. θέασαι τοῦτο καὶ προσέχε. *Antiph.* διὸ δεῖ, ὦ ἄνδρες, προσέχειν τὸν νοῦν τούτῳ τῷ ἀγῶνι. *Demosth.* προσέχειν δὲ δεῖ τὸν νοῦν τῷ γράμματι. Dum alii id unice curant ut spectentur a populo: tu introspice ipse in mentem tuam, & considera, quid tibi sit agendum ut Deo placeas. Eleganti oppositione τὸ προσέχειν & τὸ θεαθῆναι.

ἐλεημοσύνην] *Callimach.* in Delum 152. Σώζεο μὴ σύγ' ἑμεῖο πάθῃς κακὸν εἵνεκα, τῆς δὲ ἀντ' ἐλεημοσύνης. χάριτος δέ τοι ἔσσετ' ἀμοιβὴ. *Diog. L.* Aristot. V. 17. πονηρῷ ἀνθρώπῳ ἐλεημοσύνην ἔδωκεν. *Julian.* Orat. 7. —— τῷ φορολογεῖν —— ἣν λέγουσιν, ἐκ οἶδ' ὅπως, ἐλεημοσύνην. Glossae vet. ἐλεημοσύνη. misericordia, stips. Ποιεῖν ἐλεημοσύνην est benigne facere. *Gen.* XLVII. 29. *Ps.* CII. 6. apud scriptores autem Ecclesiasticos plerumque liberalitatem erga pauperes denotat i. e. mendicis stipem dare. *Tob.* XII. 9. 10. *Sirac.* VII. 11. XXXV. 2. *Act.* IX. 36. X. 2. XXIV. 17. Praeceperat Christus, etiam mendicis, a quibus beneficia neque accepimus neque exspectamus, benefaciendum esse V. 46. 47. 48. Cum hoc praecepto cohaeret, quae jam sequitur, admonitio, quomodo illis benefaciendum sit.

θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑ- 2 πο-

τοῖς] — D. 1. Edit. *Erasmi* 1.
2. ἀμὴν] + ἀμὴν. 13. + γὰρ Colb.

πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς] per oſtentationem. A θέκομαι venit Theatrum, in quo edebantur Ludi Scenici, populo ſpectante e mole hemicycli forma in altum educta multis gradibus, in quibus ſederet diſtincta. Hinc verſari in theatro, in loco quam maxime conſpicuo & ante omnium oculos.

μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν] Ratio eſt manifeſta. Nam qui benigne facit tantum ut ſpectetur, nonniſi ſpectante populo faciet: nullis ergo teſtibus praeſentibus nil dabit: ergo cum non faciat, quod imperatum eſt, nec perfecte benignus ſit, qualem Deus requirit, non poteſt mercedem obedientibus promiſſam ſperare. Porro qui benigne facit, tantum ut ſpectetur, id non facit propter Deum, aut propterea quia Deus juſſit; ſi enim eo animo faceret ut Deo placeret, faceret etiam nemine ſpectante. Quod autem non fit propter Deum, id Deo non placet, nec mercedem ab ipſo habebit. Conf. *Matth.* XXV. 40. Adde quod qui multos teſtes requirit, quoties mendico ſtipem eſt daturus, illi potius paupertatem exprobrare, & contumeliam facere, quam beneficium dare videtur. Denique qui laudem captat, ea faciet quae Deus vetuit, & negliget quae juſſit, quoties ea vulgo laudantur, quae Deus non probat, aut ea vituperantur, quae praecepit. *Demoſth.* c. Phormion. δανείζονται μὲν μετ' ὀλίγων μαρτύρων, ὅταν δ' ἀποδιδόασι, πολλὰς παρίστανται μάρτυρας, ἵνα ἐπιεικεῖς δοκῶσιν εἶναι περὶ τὰ συμβόλαια. *Diogenes L.* IV 37. ἐνεργετῆσαι πρόχειρος ἦν, καὶ λαθεῖν τὴν χάριν ἀτυφότατος. *Arrian.* in Epict. IV. 8. καλῶς ἐυφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπειρώμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι τοῦτο ὠφέλιμον. Πρῶτον μὲν γὰρ ἥδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι ἐ διὰ τὰς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν. ἥσθιον ἐμαυτῷ καλῶς; κατεσαλιώνουν εἶχον τὸ βλέμμα, τὸν περίπατον· πάντα ἐμαυτῷ καὶ τῷ θεῷ. *Philo* de Cherubin. T. 1. p. 161, 16. πράσσει, φησὶν, ὁ πραθήσεται ἡ γῆ. (*Levit.* XXV. 23.) — εὑρήσεις τοίνυν σκοπῶν ἅπαντας καὶ τὰς λεγομένας χαρίζεσθαι, πιπράσκοντας μᾶλλον ἢ δωρουμένας. καὶ δεῖ οἰόμεθα λαμβάνειν χάριτας, πρὸς ἀλήθειαν ἀνειμένης. οἱ μὲν γὰρ διδόντες ἀμοιβὴν, ἔπαινον ἢ τιμὴν θηρώμενοι, ζητοῦντες χάριτος ἀντίδοσιν, εὐπρεπεῖ δωρεᾶς ὀνόματι κυρίως πράσιν ἐργάζονται. *Philemon.* εἶναι δίκαιος κἀ δοκεῖν εἶναι θέλει. *Æſchylus* ſept. c. Theb. 544. — Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει. *Plato* de Rep. τὸν δίκαιον ἄνδρα ἁπλῆν καὶ γενναῖον, κατ' αἰσχυλον, ἐ δοκεῖν ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα — ἀφαιρετέον τὸ δοκεῖν, εἰ γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι, ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ δοκοῦντι τοιοῦτῳ εἶναι· ἄδηλον ἔν, εἴτε τῇ δικαίᾳ εἴτε τῶν δωρεῶν τε καὶ τιμῶν ἕνεκα τοιοῦτος εἴη. γυμνωτέος δὲ πάντων πλὴν δικαιοσύνης. *Hierocles* Πᾶν γὰρ ὁ ἀμείνονα τὴν ψυχὴν ποιεῖ, τοῦτο ὄντως ἀρετὴ καὶ φιλοσοφίας νόμος. Τὰ δὲ μόνον πρὸς ἀνθρωπίνην εὐσχημοσύνην τείνοντα, δηλοπρεπῆ ἐστὶ σοφίσματα καὶ σκιαγραφία τῶν καλῶν, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον θηρωμένη, καὶ τῷ δοκεῖν μόνον αὐτὸν εἶναι ἀγαθὸν τὴν πᾶσαν ποιεμένη φροντίδα. *Plin.* Epiſt. III. 20. Quoto cuique eadem honeſtatis cura ſecreto, quae palam? multi famam, conſcientiam pauci verentur. *Vellej. Paterc.* 35. de Catone. Homo virtuti ſimillimus per omnia, ingenio Diis quam hominibus propior; qui nunquam recte fecit, ut facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat. *Arrian. Epictet.* III. 12. ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ — ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἔξω νευεκώς ἐστι, καὶ ἄλλό τι θηρωμένης, καὶ θεατὰς ζητοῦντος, τὰς ἐρῶντας, ὡς μεγάλης ἀνθρώπης. διὰ τοῦτο καλῶς ὁ ἀπολλώνιος ἔλεγεν, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, δίψῶν ποτε καύματος ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾶς, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Senec.* Epiſt. CXIII. Nihil ad rem pertinet, quam multi aequitatem tuam noverint. Qui virtutem ſuam publicari vult, non virtuti ſtudet. Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercules ſaepe juſtus eſſe debebis cum infamia. *Cic.* de Offic. I. 3. Videre etiam licet, quosdam non tam natura liberales, quam quadam gloria ductos, ut benefici videantur, facere multa, quae proficiſci ab oſtentatione magis quam a voluntate videntur. *Epictet.* LXX. ὅταν ἐυτελῶς ἡρμοσμένος ἦς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Μηδ', ἂν ὕδωρ πίῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαι πότε πρὸς πόνον θέλεις, σεαυτῷ καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μη τὰς ἀλοιφὰς περιλαμβανε, ἀλλὰ δίψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπίσπασαι ψυχρᾶ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Simplicius.* κατὰ σαυτὸν ποίει τοῦτο, καὶ μὴ φάνου τοῖς ἔξω, μηδὲ θέλε ὁρᾶσθαι ὑπὸ πολλῶν — ὁ γὰρ ἐπιδεικτικῶς τοῦτο ποιῶν — τὰ ἀγαθὰ τῆς λιτότητος καὶ καρτερίας ἀπώλεσε, τέλος αὐτῶν τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ποιούμενος. *Orechoth Hajim R.* Eliezer M. Fili, eſto monitus, ut honores pauperem, & des illi in occulto & non ἐν παῤῥησίᾳ. Et ciba atque pota illum domi tuae, & abſconde oculum tuum ne aſpicias eum, quia eſurit anima ejus & abominatur cibum. *Theophr.* Cha. 22. ἡ δὲ μικροφιλοτιμία δόξειεν εἶναι ὄρεξις τιμῆς ἀνελεύθερος. ὁ δὲ μικροφιλότιμος τοιοῦτός τις, οἷος σπεύδασαι ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς παρ' αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνῆσαι — καὶ βῶν θύσας τὸ προμετωπίδιον ἀπαντικρὺ τῆς εἰσόδου προσπατταλεῦσαι σέμμασι μεγάλοις περιδήσας, ὅπως οἱ εἰσιόντες ἴδωσιν, ὅτι βῶν ἔθυσε. καὶ πομπεύσας δὲ μετὰ τῶν ἱππέων, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ἀποδοῦναι τῷ παιδὶ ἀπενεγκεῖν οἰκάδε, ἀναβαλόμενος δὲ θοιμάτιον εἰς τὴν ἀγορὰν περιπατεῖν. *Cic.* Tuſcul. II. 26. Mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quae ſine venditatione & ſine populo teſte fiunt, non quo fugiendus ſit, omnia enim benefacta in luce ſe collocari volunt, ſed tamen nullum theatrum virtuti conſcientia majus eſt. *Valer. Max.* VI. 2. Socrates — expedita & compendiaria via eos ad gloriam pervenire dicebat, qui id agerent, ut, quales videri vellent, tales etiam eſſent. *Bava bathra* f. 9. 2. Dixit R. Eleaſar: qui erogat eleemoſynam in occulto, major eſt Moſe Doctore noſtro, quia de Moſe ſcribitur *Deut.* IX. 19. timui propter iram & excandeſcentiam: de erogante eleemoſynam: donum in occulto ſupprimet iram *Prov.* XXI. 14. & f. 10. 1. utra eleemoſyna liberat a morte ſubitanea? *Prov.* X. 1. ſi quis det & neſciat cui, & ſi quis accipiat, & neſciat a quo. Mar Ukba projiciebat pauperi, qui ad portas ipſius erat, quotidie quatuor drachmas in canalem oſtii: ecce pauper neſciebat, a quo eleemoſynam accipiebat. & 2. omnis eleemoſyna & miſericordia, quam faciunt Ethnici, peccatum eſt illis. Quandoquidem illi non faciunt, niſi ut per ea gloriam conſequantur S. D. *Esrae* VI. 10. ut offe-

ποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν
3 ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημο-

ὑμῶν] + ὅτι 61. 74. Evang. 22. *Theophyl.*

offerant Deo ſacrificia & orent pro ſalute regis & liberorum ipſius. *Chetub.* f. 66. 2. Nicodemus f. Gorion annon fecit eleemoſynam? Traditio eſt de eo, quod cum prodibat a domo ſua in ſcholam, veſtes melotae ſubſtratae fuerint pedibus ejus, ut ille inambularet, venerintque pauperes, & eas complicatas poſt ipſum acceperint pro eleemoſyna. *Si vis*, dicam, ideo eum nihil his eleemoſynis meritum eſſe, quia eas erogabat in ſui honorem: aut, ſi malis, dicam, non eo modo, quo decebat, eas erogaſſe. *Moed Katon* f. 116. 1. *Chagiga* f. 5. 1. & *Koheleth R.* XII. 14. Rabbi Jochanan flevit, cum veniret ad locum *Eccleſ.* XII. 14. Omnia opera Deus producet in judicio, etiam omnia abſcondita — Quid ſibi volunt haec verba: ſive malum ſit ſive bonum? Reſponderunt diſcipuli ex ſchola Jannaei, indigitari his verbis eum, qui eleemoſynam בפרהסיא publice in conſpectu hominum erogat. Nam R. Jannaeus vidit aliquem virum, qui drachmam dabat pauperi, idque publice. Dixitque ipſi: Melius fuiſſet, ſi nihil dediſſes, quam quod dediſti, eumque publice ignominia affeciſti. *Beza* f. 16. 7. Dixit R. Chamma f. R. Chanina: Qui donum dat proximo ſuo, non opus eſt, ut id ipſi indicet S. D. *Exod.* XXXIV. 29. Et Moſes non noverat, cutem faciei ſuae ſplendeſcere. *Schekalim* V. 6. Duo conclavia erant in templo, quorum unum vocabatur conclave occultorum — in quod homines pii occulte aliquid projiciebant, ex quo deinde pauperes filii bonorum occulte occulte alebantur. *Pea & Schekalim Hieroſ.* 8. R. Chanina f. Papa eleemoſynas diſtribuebat nocte: cui occurrit magiſter ſpirituum dixitque: Non ita nos docuit Rabbi, non tranſpones fines proximi tui. *Deut.* XIX. 14. ſed ille regeſſit, Annon hoc quoque ſcriptum eſt: Donum in occulto obtegit iram? *Prov.* XXI. 17. *Moed Katon* f. 116. 1. R. Chaja autem hoc Cant. VII. 13. nova etiam vetera, dilecte mi, abſcondi tibi: refert ad eleemoſynam & liberalitatem, eam eſſe exercendam in abſcondito.

2. σαλπίσῃς] Uſus tubarum erat ad populum convocandum. Qui vero putant, hypocritas ſtipem daturos tuba ceciniſſe, coguntur a propria ſynagogarum, de quibus mox ſermo eſt, ſignificatione recedere, & id affirmant, quod nullo ex antiquitate teſte probatur. Praeſtat ergo improprie accipere; quo ſenſu reperitur apud *Achillem Tatium* VIII. p. 507. μοιχεύεταί τις, ἀλλὰ πρὸς μίαν ἡμέραν, ἂν δὲ καὶ δεύτερον γένηται τὸ ἀδίκημα, κλέπτει τὸ ἔργον, καὶ πάντας ἀποκρύπτεται. ἄυτη δὲ ἐχ' ὑπὸ σάλπιγγι μόνον, ἀλλὰ καὶ κήρυκι μοιχεύεται. Alias dicitur κηρύσσειν ἔμπροσθεν τινός. *Gen.* XLI. 43. *Eſth.* VI. 9.

οἱ ὑποκριταὶ] *Serm. de Tempore* 59. Nomen autem hypocritae translatum eſt a ſpecie eorum, qui ſpectaculis tecta facie incedunt, diſtinguentes vultum caeruleo niveoque colore, & caeteris pigmentis, habentes ſimulacra oris lintea, gypſata, & vario colore diſtincta, nonnunquam colla & manus creta perungentes. *Euſtath.* in *Il.* ν. p. 564. 8. ὑποκριτης παρὰ τοῖς ὑστερογενέσι ῥήτορσιν ὁ μὴ ἐκ ψυχῆς λέγων ἢ πράττων, μηδὲ ἅπερ φρονεῖ, ὁποίως πρώτως μάλιστα οἱ τῆς θυμέλης, οἱ σκηνικοί. *Senec.* Hippolyt. 915. Ubi vultus ille & ficta majeſtas viri, Atque habitus horrens, priſca & antiqua appetens, Morumque ſenium triſte & aſpectu grave. O vita fallax! abditos ſenſus geris, Animisque pulcram turpibus faciem induis, Pudor impudentem celat, audacem quies, pietas nefandum, vera fallaces probant, ſimulantque molles dura. *Cic.* de offic. I. 13. Totius autem injuſtitiae nulla capitalior eſt, quam eorum, qui cum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni eſſe videantur. *Hieron.* in *Matth.* XXIII. 14. 15. 16. praedam de ſubjecta ſibi plebe appetunt. Scribae & Phariſaei totum luſtrantes orbem propter negotiationes vel diverſa lucra a diſcipulis captanda, quaſi per imaginem ſanctitatis, ſtudium habebant de gentibus facere proſelytum. — ut arguantur cuncta pro lucro facere, & non pro timore Dei — Totum autem faciebant non ob Dei amorem, ſed ob divitiarum cupiditatem. Hypocrita ergo eſt, qui pius & religioſus haberi vult, cum non ſit, ut alios decipiat circumveniatque.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς] In ſynagogis Judaeorum ciſtae ſunt poſitae pro colligenda ſtipe. Ibidem vero pauperibus etiam diſtributam fuiſſe docet *Maimon.* de anno ſeptimo V. 7. neque vero denegatur eleemoſyna pauperibus in ſynagoga.

ἐν ταῖς ῥύμαις] *Strabo* XII. p. 249. A. ἐστι δὲ καὶ τετράπυλος ἐν πεδίῳ κείμενος, ἐῤῥυμοτομημένος πρὸς ὀρθὰς γωνίας. XIV. p. 956. B. ἐστι δ' ἡ ῥυμοτομία διάφορος. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1424. 44. ὡς ἐπὶ πολὺ συνηθὲς ἐλλειπτικῶς λέγεται κατὰ σύρησιν τοῦ ὁδὸς ἡ ῥύμη, ἡ τόπος. *Phrynich.* p. 180. Ῥύμη, καὶ τοῦτο μὲν ἀθηναῖοι ἐπὶ τῆς ὁρμῆς ἐτίθεσαν· οἱ δὲ νῦν ἀμαθεῖς ἐπὶ τῆ συνηθεῖ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τοῦτο Μακεδονικὸν εἶναι. ἀλλὰ συνηθὲς καλεῖν χρὴ. ῥύμην δὲ τὴν ὁρμήν. *Pollux.* IX. 38. τάχα δ' ἂν εὕροις καὶ ῥύμην εἰρημένην καὶ πλατεῖαι, ὡς οἱ νῦν λέγουσι. Φιλήμονος μὲν ἐν Παιηγύρει εἰπόντος, τὴν πλατεῖαν σοι μόνον ταύτην πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς· Φιλιππίδη δὲ ἐν Φιλιυριπίδῃ. Πόσην ὑφ' ὁδὸν ὡς εἶναι παιδάριον ῥύμην τρίτην, ὁ γὰρ συνηθὲς ὄντος ἐν ἀθήνησιν ἦν. καὶ λακιάδης· ὀρθῶς γε τὴν ῥύμην ἀδοιπορήκαμεν. *Heſych.* ῥυμοτομεῖται, εἰς ὀρθὸν κόπτεται. *Etymol.* M. λαῦρα, ἡ πλατεῖα ῥύμη. λαύρας, τὰς ὁδὸς, ἢ τὰ ἄμφοδα, ἢ τὰς πλατείας ῥύμας. & in ὁδὸς. λαύρην δὲ φιλόξενος τὴν ῥύμην φησίν. *Dicaearch.* de Thebis. ἡ δὲ πόλις ξηρὰ πᾶσα, ἐκ ἕνυδρος, κακῶς ἐῤῥυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα. *Heſych.* ῥύμη ὁ συνωπὸς. *Suid.* in λαῦρα . . *Gloſſar. Steph* vicus ἄμφοδος, ῥύμη, κώμη. *Corinthus* Dialect. Ionic. pro λαύρας dicunt ῥύμας i. e. τὰς ἀμφόδας. *Polybius.* VI. p. 663. τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ [τῇ στρατοπεδίᾳ] καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας, πόλει παραπλησίαν ἔχει τὴν διάθεσιν. *Diodor.* Sic. XVII. 52. ῥυμοτομήσαι φιλοτίμως τὴν πόλιν. ἐυσοχίᾳ τῆς ῥυμοτομίας ποιήσας διαπνεῖσθαι τὴν πόλιν τοῖς ἐτησίοις ἀνέμοις — διαμετρήσας τὸν τόπον, καὶ ῥυμοτομήσας ἐυσόχως. *Joſ.* B. III. 5. 2. ῥυμοτομοῦσι δὲ ἐυδιαθέτως ἴσω τὸ στρατόπεδον. *Lexic. Herodoti* λαῦρας, ῥύμας, ἀμφόδια. *Æl. Tact.* 3. ῥύμης ἑκάστης ἀποδεῖξαι ῥυμάρχην — τὰς ἐγγυτάτας ῥύμας τῆς ἀγορᾶς.

ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν] *Plut.* Solon. p. 90. F. ἐκεῖνο δὲ ἤδη σφοδρότερον, τὸ μηδὲ τοῖς ἐξ ἑταίρας γενομένοις ἐπάναγκες εἶναι τοὺς πατέρας τρέφειν — ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παροῶν τὸ καλὸν, ὁ τέκνων ἕνεκα δῆλός ἐστιν ἀλλ' ἡδονῆς ἀγε-

μοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου· Ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημο- 4
σύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει
σοι ἐν τῷ φανερῷ. Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦ- 5
σιν

3. γνώτω] ἐπιγνώτω. 61. Evang 20.
4. ἦ σε ἡ ἐλεημοσύνη] ἡ ἐλεημοσύνη σε ἦ D.
αὐτὸς] — 1. 5. 7. 33. 56. 57. 58. 60. 66. Colb. Evang. 3. 5. 7. 9. 12. 13. Verſio *Goth. Lat. Copt. Æthiop. Arab. Cypr. Tr.* 77. *Chryſ.* in l. & H. 22. *Conſtitut.* III. 14. *Clem.* H. 55. *Theophylactus*, probante *Bengelio* ut com. 18. *Millio* prol. 872.
ἐν τῷ φανερῷ] — B teſte Luca Brugenſi D. 1. 22. 23. 68. Verſio *Copt. Vulg. Clemen.* Hom. 55. *Origenes*, *Chromatius*, *Juvencus*, *Hieronymus*, *Auguſtin.* de ſermone Domini in monte: Multa Latina exemplaria hic habent palam. Sed quia in Graecis, quae priora ſunt, non invenimus palam, non putavimus hic aliquid differendum eſſe. Haec lectio, niſi fallor, ut multae aliae, ingenio Origenis debetur, cui non videbatur conſentaneum, ut illi, qui oſtentationem vitare & ſecreto largiri jubetur, publicum praemium, quod oſtentatores incitare ſolet, promitteretur. At debebat diſtinguere gloriam, quae a Deo eſt, & gloriam, quae eſt ab hominibus.

ἀγόμενος γυναῖκα, τότε μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν αὐτῷ πρὸς τὴν γενομένης ὐκ ἀπολέλοιπεν, οἷς αὐτὸ τὸ γενέσθαι πεποίηκεν ὄνειδος. *Callimach.* Epigr. 54. Ἡ γρυῒς μασθῶν ὡς ἀπέχει χάριτας. & 58. τὸ χρέος ὡς ἀπέχεις, ἀσκλήπιε, τὸ πρὸ γυναικὸς Δημοδίκης ἀκέσων ὄφελεν. *Euſtath.* Hysmen. 4. ἀπέχει τὸν καρτὸν τῶν πόνων, θερίζει τὰς ἀμοιβὰς τῶν καμάτων. *Joſ.* B. I. 30. 6. ἐγὼ μὲν ἀπέχω τῆς ἀσεβείας τὸ ἐπιτίμιον. *Orig.* in *Pſal.* IV. 5. τῶ τελείῳ ἀπέχοντος τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐν ὀδυνῇ ἐλλείποντος, καὶ διὰ τοῦτο ὀδὴν ἐλπίζοντος. *Ariſtid.* Leuctr. I. p. 417. αὐτῷ τῷ μέτρῳ τὴν ἐυεργεσίαν ἀπέχεσι. *Achmet.* 187. εἰ δὲ ἴδῃ, ὅτι ὑδροχοεῖ, καὶ ἐλάμβανε μισθὸν, ἀπέχει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. *Horat.* Epiſt. 1. 16. habes pretium. *Senec.* de Benefic. II. 11. Qui dedit, taceat: narret, qui accepit. Dicetur enim, quod illi jactanti beneficium ſuum, Num negabis te recepiſſe? & cum reſpondiſſet: quando? ſaepe quidem, inquit, & multis locis, i. e. quoties & ubicunque narraſti. *Ovid.* Faſt. III. 389. Merces mihi gloria detur. *Silius* IX. 194. Mihi magna ſatis ſat vero ſuperque Bellandi merces ſit gloria. *Thomas.* ἀπέχω τὴν χάριν, κάλλιον ἢ λαμβάνω. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ. ἀπέχω τὴν χάριν, κάρνας ἱκέτης μοι γέγονα. *Luc.* VI. 24. *Philem.* 15. *Luc.* XVI. 25. *Phil.* IV. 18. *Koheleth* R. IX. 7. Abba Techanna miſericors ille veſpera ſabbathi verſus urbem ſuam tenebris obortis profectus eſt, faſciculum humeris impoſitum geſtans. Invenit autem hominem aeſtu (vel ulcere) laborantem, qui in compitis jacebat, ipſique dicebat: Rabbi, exhibe mihi hanc miſericordiam, meque ad urbem perfer. Ille ſecum ita conſultavit: ſi ego faſciculum meum relinquo, unde me ac domum meam alere potero? ſi vero aegrum illum relinquo, contra animam pecco. Quid ergo fecit? concupiſcentia bona ſubjugavit concupiſcentiam malam, ita ut eum ad urbem perferret. Poſtea rediit & faſciculum ſuum petiit, & cum ſole oriente in urbem venit. Omnes vero mirati ſunt & dixerunt: Num hic eſt Abba Techanna miſericos ille, & non timet in corde ſuo violare ſabbatum? Ea ipſa hora Deus oriri fecit ſolem. S. D. *Malach.* III. 20. & orietur ſuper vos, qui nomen meum timetis, ſol juſtitiae. Eo ipſo tempore territus eſt, ſecum cogitans, annon jam recepiſſet mercedem ſuam. Sed audita eſt vox coeleſtis quae dixit: Abi & pane tuo cum laetitia veſcere. & *Bereſchith R.* XLIV. 5. dices: quia accepi mercedem meam in hoc ſeculo, non erit mihi quicquam in futuro. Reſpondit ipſi S. B. Ne timeas, ego clypeus tuus: & quicquid feci tecum in hoc mundo, feci tecum gratuito, ſed merces tua parata eſt in futuro, merces tua valde magna eſt, eadem in *Targum Hieroſ.* & *Jonath.* in *Gen.* XVI. Cogitavit Abraham juſtus in corde ſuo & dixit: vae mihi nunc, ne, quia accepi mercedem praeceptorum in hoc mundo, non ſit mihi pars in mundo futuro — propter ea fuit verbum prophetiae a Deo ſuper Abrahamum juſtum dicens: Ne timeas Abraham — verbum meum expandit clypeum tibi in hoc mundo, & ſcutum ſuper te quotidie ſeculo futuro, etſi tradidi hoſtes tuos ante te in hoc mundo, mercedem operum tuorum bonorum parabunt tibi coram me ſeculo futuro. *Erachin* f. 16. 2. Traditur a domo R. Iſmaelis: quemcunque praeterierint dies XL. ſine caſtigationibus, ille recepit ſeculum ſuum. *Bammidbar* R. X. Dixit R. Chanan, vinum non creatum eſt, niſi ut detur impiis merces ipſorum in hoc mundo, nam peribunt in mundo futuro. *Jalkut Ruben.* f. 53. 3. Cum Jacobus Rachelem duceret, omnes incolae loci illius in honorem ipſius apparuerunt. Dixit Deus S. B. Vos in honorem ſervi mei Jacob adfuiſtis, ego vobis mercedem dabo in hoc mundo, nihil enim habebitis in mundo futuro. *Targ. Hieroſ.* in *Gen.* XL. 12. princeps pincernarum, non perdes mercedem tuam quia ſomniaſti ſomnium bonum. & principi piſtorum: accipies poenam tuam. *Schemoth* R. LII. Dixit illis R. Simeon f. Jochai: ſi aurum quaeritis, en aurum tollite, verum ſcitote, quicunque nunc tollet, eum tollere partem ſuam ſeculi futuri; non enim eſt merces legis niſi ſeculum futurum.

3. ἡ ἀριστερὰ] Siniſtrum erat mali ominis: ſolebant autem iſti, boni ominis cauſſa, bonum nomen dare veteres, hinc ab ἄριστος ἀριστερὰ, ita & εὐώνυμος. *Euſtath.* Od. α. p. 30. 27. λαιὰ μέντοι χειρὶ ὐκ ἐξῆν ἅπτεσθαι ἀλλήλων τὼς φιλεμένως, διότι ἐν κακῇ μοίρᾳ οἱ παλαιοὶ ἐτίθεντο τὰ μὴ δεξιὰ. Ὅθεν καὶ τὰ φαῦλα συμπτώματα λαιὰ καὶ ἐπαριστερὰ ἔλεγον. — ἄλλως τε ὅμως εὐφημώτερον κατακιρνῶντες τὴν φαυλότητα τῷ πράγματος χρηστότητι κλήσεως ἀριστερὰ ἐκάλεν τὰ λαιὰ ἐκ τοῦ ἀρίστου παρονομάζοντες αὐτὰ, ὡσαύτως καὶ εὐώνυμα, διὰ τὸ ἀγαθοῦ ὀνόματος τυχεῖν. *Thomas.* σκαιὸς, ὐκ ἐπαριστερὸς. Σκαιὰ χεὶρ καὶ λαιὰ. τὸ δὲ ἀριστερὰ κοινότερον. *Sext. Emp.* a. *Phyſic.* I. 344. 346. ὃν τρόπον δεξιᾶ μὴ ὄντος, ὐδὲ ἀριστερόν ἐστι — ὅτε γὰρ ἡ δεξιὰ χεὶρ τὴν ἀριστερὰν συμπληροῖ ὅτε ἡ ἀριστερὰ τὴν δεξιάν.

Proprie actio dextrae tribuitur, cujus longe frequentior ſolet eſſe uſus quam ſiniſtrae. Qui rem aliquam ſummo ſtudio & contentione maxima aggreditur, proverbio illam utraque manu amplecti dicitur. *Heſiod.* Theog. 552. χερσὶ δ' ὀγ' ἀμφοτέ-

σιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐ-
6 τῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου,

Illi ſtudendum eſt, non huic. *Jo.* V. 44. *Rom.* II. 7. *Matth.* XXV. 31. 34. *Luc.* XIV. 14. 1. *Cor.* IV. 8. III. 13. 2. *Cor.* V. 10. 1. *Pet.* V. 4. Auguſtinus iterum per Graecos codices Verſionem Hieronymi, qui Origenem ſequi ſolet, intellexiſſe videtur. Itaque, cur lectio *Eraſmo* Bengelioque placeret, cauſſa non erat.

5. καὶ] σὺ δὲ D.

προσευχῇ ἐκ ἔσῃ] προσεύχεσθε, ἐκ ἔσεσθε 1. Verſio *Copta*, *Latina*, *Syra* poſterior in marg. *Æthiop. Origenes*, *Chryſoſtomus*.

ὥσπερ] ὡς D.

ἑστῶτες] —— Colb.

ἂν] —— D K. 42.

φιλῆσιν] + εἶναι D. ad Verſionem *Latinam*.

προσεύχεσθαι] καὶ προσευχόμενοι D.

ὅτι] —— D. 1. 13. 28. 68. *Orig.* de Orat. *Chryſoſtomus*.

6. ταμιεῖον] ταμιεῖον D E. 55. 61. 83. Evang. 5. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Origenes* de Orat. 20.

τέρψιν ἀνείλετο λευκὸν ἀλείφαρ. *Ariſtid.* Panathenaic. p. 136. ἀμφοῖν χεροῖν ἀπέσησαν. ἀντλεῖν ἀμφοτέραις. Ambabus manibus largiens i. e. affatim & prodige aut etiam perbenigne. *Ter.* Andr. I. 1. 154. quem ego credo, manibus pedibusque obnixe omnia facturum. & IV. 53. Conari manibus, pedibus, noctesque & dies, Capitis periclum adire, dum proſim tibi. *Martial.* I. 16. Haec utraque manu complexuque aſſere toto: ſaepe fluunt imo ſic quoque lapſa ſinu. *Sanhedrin* f. 107. 2. Siniſtra ſemper repellat, dextra vero accipiat; neque imitandus eſt Eliſa, qui miniſtrum ſuum ambabus manibus repulit. Hic vero oſtentationem & ſimulationem ſtudii ſignificat; Cum quis utraque manu zonam ſolvit, eam dein laeva tenet, & dextra nummum diu quaerit: *Diodor.* S. III. 4. ἡ μὲν δεξιὰ τὰς δακτύλους ἐκτεταμένους ἔχουσα σημαίνει βίᾳ πορισμὸν, ἡ δ' εὐώνυμος συνηγμένη τήρησιν καὶ φυλακὴν χρημάτων. *Plut.* Lucull. p. 503. F. ἀπεώσατο τὸν ἄνθρωπον ἀμφοτέραις ταῖς χερσίν.

4. *Bereſchith* R. LXXXV. 13. Dixit R. Jeremia nomine R. Iſaac: Dixit S. B. Vos teſtimonium fertis de iis quae palam fiunt, ego de iis teſtor, quae occulto fiunt. שבסתר & שבגלוי *Sota* f. 3. 1. Traditio eſt, R. Meir dixiſſe: Homo peccatum committit in abſcondito: ſed Deus S. B. palam illud praedicat. *Mechilta* f. 12. 2. Illae adulterium commiſerunt in abſcondito, & Deus in apricum protulit. Hinc conclude a minori ad majus: ſi Deus poenas, quas parcius immittere ſolet pro rebus in occulto factis, palam oſtendit, quanto magis remunerationes, quas majore menſura exhibere ſolet? R. Jochanan f. Bruka dixit: Quicunque profanat nomen Dei occulto, de eo poena ſumetur palam. *Aboth* IV. 4. *Mechilta* f. 40. 1. Tu clamas ad me in occulto, ego vero exaudiam te in propatulo. R. *Salomo* in *Pſal.* LXXX. 6. invocaſti me in abſcondito, inter me & te: ego autem reſpondi tibi ſono tonitrui i. e. manifeſte.

5. φιλῆσιν] *Heſych.* φιλεῖ, εἴωθε. *Herodot.* VIII. 128. οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Thuc.* II. 65. ὅπερ φιλεῖ ὄμιλος ποιεῖν. VIII. 1. ὅπερ φιλεῖ δῆμος ποιεῖν. *Sophocl.* Ajac. Flag. 1014. τοῖς θανοῦσι τοι φιλοῦσι πάντες κειμένοις ἐπεγγελᾶν. *Horat.* Carm. III. 16. Aurum per medios ire ſatellites & perrumpere amat ſaxa. & II. 3. qua pinus ingens albaque populus Umbram hoſpitalem conſociare amant ramis. *Plut.* de lib. ed. p. 1. D. φίλοινοι γὰρ καὶ μεθυσικοὶ γίνεσθαι φιλῆσιν.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς] *R. Jona libro Timoris:* Ne inter orandum in ſynagoga ſit aequo prolixior, ne forte id deputetur ipſi inani gloriae. *Hieroſ. Berachoth* f. 2. 1. recitant phylacteria in ſynagoga, cum ad hoc non teneantur.

ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν] Γωνία alias ſignificat angulum internum ſive ſeceſſum *Act.* XXVI. 26. hic vero externum, i. e. compitum aut trivium, ubi ſtans a plurimis ſpectari poterat. *Prov.* VII. 12. 8. 2. *Paral.* XXVIII. 24.

ἑστῶτες προσεύχεσθαι] *Marc.* XI. 25. *Luc.* XVIII. 11. *Dan.* IX. 20. *Berachoth.* III. 5. Stabat in oratione. f. 26. 2. Abraham mane ſurgebat e loco ubi ſteterat. *Gen.* XIX. 27. Stare autem nihil aliud eſt quam precari. *Taanith* II. 1. Quisnam ritus jejuniorum? arcam produxerunt in plateas urbis —— 2. ſtant in oratione & ſeniorem aliquem idoneum ſtatuunt ante arcam, qui illis orat XXIV. orationes. *Jonath. f. Uziel Num.* X. 35. 36. donec Moſes ſtaret in oratione. *Targum Eſther* IV. 1. Mardochai qui ſtabat & orabat coram Domino mundi pro populo. V. 1. ſtabat] ſtabat & orabat ipſe, ſtans in oratione ſua. *Bereſchith* R. LXXVIII. 11. Statio aliud non eſt quam oratio S. D. & ſtetit Pinehas & oravit. *Pſal.* CVI. 30. *Martial.* XII. 77. Multis dum precibus Jovem ſalutat ſtans ſummos reſupinus usque in ungues. *Berachoth* f. 22. 2. ſtantes ad orandum. *Targum Onkelos Gen.* XIX. 27. ubi ſtabat, vertit: ubi incumbebat precibus.

φανῶσιν] *Origenes* de orat. §. 20. ἐπιμελῶς δὲ ἀκουτέον τῷ φανῶσιν, ἐπεὶ ὑδὲν φαινόμενον καλὸν ἔστιν, οἱονεὶ δοκήσει ὄν, καὶ ἐκ ἀληθῶς, καὶ τὴν φαντασίαν πλανῶν, ἀλλ' ἐκ ἀκριβῶς καὶ ἀληθῶς ἐκτυπῶν. *Horat.* Epiſt. I. 16. Cum pateris ſapiens emendatusque vocari, Reſpondesne tuo, dic ſodes, nomine? nempe Vir bonus & prudens dici delector ego, ac tu —— ſed videt hunc omnis domus, & vicinia tota, Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora. --- Sum bonus ac frugi —— Vir bonus, omne forum quem ſpectat & omne tribunal. Quando cunque Deos vel porco vel bove placat, Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo, labra movet, metuens audiri: Pulcra Laverna, Da mihi fallere, da juſtum ſanctumque videri; Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.

6. ταμιεῖον] penetrale, locus aedium abditior & ſecretior. *Luc.* XII. 3.

θύραν] *Euſtath.* in Il. μ. 852. 13. πύλαι μὲν κατὰ συνήθειαν ὁμηρικὴν αὐτὸς ὁ τῆς εἰσόδου τόπος. Σανίδες δὲ αἱ θύραι. *Arrian.* in Epictet. I. 14. ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνος εἰμὶ. οὐδὲ εἶ, ἀλλ' ὁ θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἔνδον ἐστὶ, καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς εἰς

σου, προσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, 7 ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ

τῷ ἐν] ἐν D. 1. Edit. *Colinaei*, σοι] — 38. τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ] — 59.

7 βαττολογήσητε] βατολογήσητε E. 73. 83. βατωλογήσητε 63. βλαττολογήσηται D. a prima manu, βατταλογήσηται a correctore. βαττολογεῖτε 59.

τὸ βλέπειν τι ποιεῖτε; *Esaj.* XXVI. 20. 2. *Reg.* IV. 4. 33. *Jo.* XX. 19.

προσευξαι τῷ πατρὶ] *Moeris.* προσευξαι τὸν θεὸν ἀττικῶς. προσευξαι τῷ θεῷ, ἑλληνικῶς.

7. Βαττολογεῖν est centies idem dicere. *Simplic.* in Epictet. p. 212. ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια τῶν ἐπικτήτου τρεπτέον, μὴ ἐμαυτὸν λάθω προθέμενος μὲν τὰ τῶν ἐπικτήτου σαφηνίσαι, περὶ καθηκόντων δὲ βαττολογῶν νῦν. A quodam Batto, sive rege Libyco balbutiente, sive pastore verboso. *Eustath.* Od. ω. p. 833. 43. Βάττος, βασιλεὺς, Λίβυς, ὃ καὶ τὰ Πινδαρικὰ ὡς περιωνύμως μέμνηται, ὡς δοκεῖ παροιμίαν δῶναι τὸ βαττολογεῖν. *Heraclid.* de Politiis. Βάττος ᾤκησε κυρήνην, ὃς ἐκαλεῖτο πρότερον ἀρίστελης, τῆς δὲ Πυθίας Βάττον αὐτὸν ἐπώσης ὄνομα τοῦτο ἔσχηκε, ἔτος ἦλθε εἰς Δελφοὺς περὶ τῆς φωνῆς πευσάμενος, ἣν γὰρ ἰσχνόφωνος. *Herodot.* IV. 155. ἐξεγένετο οἱ παῖς ἰσχνόφωνος καὶ τραυλὸς, τῷ ὄνομα ἐτέθη βάττος —— ἐπείτε γὰρ ἡνδρώθη ἔτος, ἦλθε ἐς Δελφοὺς περὶ φωνῆς. ἐπερωτέοντι δὲ αὐτῷ χρᾷ ἡ Πυθίη τάδε· βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. *Schol. Callimach.* in Apoll. 65. λέγεται, ὅτι ἔτος ὁ Βάττος ἄφωνος ἦν —— ἦλθεν εἰς τὴν Λιβύην καὶ λέοντα ἀιφνιδίως θεασάμενος τῇ τοῦ φόβου ἀνάγκῃ βιασθεὶς φθέγγεσθαι, διέῤῥηξε τὴν φλέβα, ἥτις τὴν ἐκείνου φωνὴν ἐπεῖχε, καὶ ἔτως φωνήεις ἐγένετο καὶ τὴν κυρήνην ἔκτισε & in vers. 76. καὶ γὰρ ὁ δοθεὶς αὐτῷ χρησμὸς τοῦτο παρεμφαίνει. Βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. *Plut.* de Pyth. p. 405. C. τὸν Βάττον —— ὅτι τραυλὸς μὲν ἦν καὶ ἰσχνόφωνος. *Glossar. Steph.* Garrulus φλύαρος, βαττολάλος. *Etymol.* Βατταρίζειν εἴρηται τὸ μώλις λαλεῖν, ἀπὸ τοῦ Βάττου τοῦ θηρίου, τοῦ εἰς τὴν κυρήνην τὴν ἀπὸ τῆς θήρας ἀποικίαν ἀναγαγόντος, ἰσχνοφώνου ὄντος, ὡς γὰρ βαρβαρίζειν οὕτω βατταρίζειν κατὰ μίμησιν φωνῆς, ὡς τὸ ποππύζειν, ὃ καὶ πιθανώτερον. καὶ γὰρ ὁ Βάττος πρὸς τὸ ἐπέχεσθαι τὴν φωνὴν ὠθούμενος τραυλίζων, καὶ τὸν τοιοῦτον ἦχον προσφερόμενος. Ἡ δὲ βαττολογία σημαίνει τὴν πολυλογίαν, ἀπὸ Βάττου τινὸς ἑλληνος, μακρὰς καὶ πολυμύθους ἐχούσας ποιήσαντος εἰς τὰ εἴδωλα, ταυτολογίαν ἔχοντας. Ὁ Βάττος ἔτος τῆς κατὰ κυρήνην ἀποικίας ἡγήσατο μογιλάλος τις ὢν, ἀπὸ τούτου καὶ τοὺς μὴ εὐθυτόμους μηδὲ τραχῇ κεχρημένους τῇ γλώττῃ, ἀλλ' ἐπισεσυρμένως φθεγγομένους, καὶ παρασημαίνοντας, βατταρίζειν φασι. idem in Schol. *Luciani* Jup. Trag. 27. *Dio Chrys.* XI p. 158. B. ὅθεν οὐδὲ τῇ φωνῇ μέγα λέγουσιν ψευδόμενοι —— οἱ δὲ τινες αὐτῶν βατταρίζουσι καὶ ἀσαφῶς λέγουσι. Schol. τὸ ἐπισεσυρμένως φωνεῖν ἢ συγκεχυμένως, ὃ καὶ βερβερίζειν οἱ ἰδιῶται φασι. *Themist.* Orat. 1. βατταρίζειν. *Hesych.* βατολογία, ἀργολογία, ἀκαιρολογία —— βατταρίζειν, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ κατὰ μίμησιν τῆς φωνῆς ποιεῖσθαι, ὡς τὸ ποππύζειν. λέγουσι δέ τινες ἀπὸ βάττου τοῦ ἰσχνοφώνου ποιεῖσθαι, ᾧ καὶ ἡ Πυθία εἶπεν, βάττ' ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. ἐσὶ δὲ φθέγγεσθαι, ποππύζειν, τραυλίζειν. Βατταρισμοῖς, φλυαρίαις. *Justin.* XII. 7. 1. Cui nomen Batto propter linguae obligationem fuit. *Symmachus* I. 70. Natura rerum est, ut qui balbutiunt, plus loquantur. *Suidas* βάττος, ὄνομα κύριον. βαττολογία, ἡ πολυλογία, ἀπὸ βάττου τινὸς, μακρὰς καὶ πολυσίχους ὕμνους ποιήσαντος ταυτολογίας ἔχοντας. *Ovid.* Metam. II. 688. Battum vicinia tota vocabat -- Tutus eas, lapis iste prius tua furta loquatur. Et lapidem ostendit —— sub illis montibus, inquit, erunt, & erant sub montibus illis. Risit Atlantiades, & Me mihi, perfide prodis? Me mihi prodis? ait. Schol. *Pindari.* οἱ δὲ, ὅτι ἰσχνόφωνος ἦν, καὶ περὶ τῆς φωνῆς πυνθανόμενος, ἡ Πυθία Βάττον προσηγόρευσεν, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐπέχεσθαι τὴν γλῶτταν βατταρίζειν φαμὲν. σχολ. Cod. 34. Βάττος ἦν Λίβυς τὸ γένος κυρηναῖος ἀπόλους ἢ ποιμὴν ὕθλος καὶ σώμυλος, παρ' ὃ τὸ βαττολογεῖν καὶ ὑθλεῖν. Cod. D. vertit: non vana loquimini.

οἱ ἐθνικοὶ] Judaei suam nationem vocant עם λαὸν, alias vero omnes ἔθνη גויים. Unde οἱ ἐθνικοὶ h. l. & ὁ ἐθνικὸς *Matth.* XVIII. 17. Conf. *Gal.* II. 14. vid. supra IV. 15.

πολυλογίᾳ] *Democratis* sentent. Ἀληθόμυθον χρὴ εἶναι οὐ πολύλογον. *Maximus Tyr.* XXXIII. 8. τὸ τῶν σοφιστῶν γένος —— πολύλογον. *Galen.* de differ. puls. III. ὅταν ἕν ἄνθρωπει μηδὲ λογικὴν θεωρίαν ἠκριβωκότες, μήτε ἑρμηνεύειν ἱκανοὶ, τολμῶσι ἅπτεσθαι πολὺ μειζόνων ἢ καθ' ἑαυτὸς πραγμάτων, αὐτοί τε πολυλογῶσι, καὶ τοὺς ἐξελέγχοντας ἀναγκάζουσι, κἂν ὅτι μάλισα βραχυλογίαν ἀσκῶσι, εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἐμπίπτειν μακρολογίαν. & IV. βουλομένῳ δὲ μοι τὴν ἐκ ἀναγκαίαν τέυτην πολυλογίαν ἐν ἑνὶ καταπαύσαι γράμματι. in *Hippocr.* de rat. Victus salubris. εἰ ἔτως ἐγέγραπτο πάντα τοῖς δογματικοῖς ἰατροῖς, οὐκ ἂν εἶχον ἀφορμὴν πολυλογίας εἰς ἐξηγηταὶ. in *Hipp.* Aphorism. 7. οἱ λόγοι πάντες οἱ ἀσαφεῖς ἀφορμὰς πολυλογίας παρέχεσι τοῖς σοφισαῖς. *Plut.* de Curiosit. p. 519. c. τῇ μὲν ἓν πολυμαθείᾳ τὴν πολυλογίαν ἕπεσθαι συμβαίνει. *Aristot.* Polit. IV. 10. περὶ μὲν ἓν τυραννίδος ἦν ἡμῖν λοιπὸν εἰπεῖν, ἐχ' ὡς ἐνέσης πολυλογίας περὶ αὐτὴν, αλλ' ὅπως λάβῃ τῆς μεθόδε τὸ μέρος. *Galen.* de Differ. puls. 3. ἐδὲν ἔτω πολυλογίας ἐσι ποιητικὸν, ὡς ἐπιτολμῶν ἀνὴρ, οἷς ἀγνοεῖ. in *Hippocr.* de Praedict. I. ἐκ πολλῶν ὑπενοήσαιεν τι ἂν τις ἐκ εἶναι τὸ Ἱπποκράτες σύγγραμμα τὸ βιβλίον τοῦτο, πολυλογεῖ γὰρ ἐμπειρικῶς ὁ αὐτὸ συνθεὶς, μὴ δυνάμενος εἰς τὸ καθόλε λογικῶς ἀναγαγεῖν τὰ θεωρήματα. *Simplic.* in Epictet. p. 263. εἰ γὰρ τὸ περιφαντάζεσθαι τὰ πράγματα, περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ μὴ κατακρατεῖν αὐτῶν τῆς ἕσιας, πολυλογίαν ποιεῖ τὸ διαβαίνειν ἐυθυβόλως εἰς αὐτὰ τὴν νόησιν, καὶ τὸ συνηρημένον τῆς ἕσιας αὐτῶν καὶ κυριώτατον ὁρᾶν, καθ' ὃ ὑφέσηκεν ἕκασον, καὶ τὸν λόγον τὸν παρ' αὐτῶν εἰς τὰ κυριώτατα συνημμένον προφαίνει. *Plut.* de lib. Educat. p. 6. C. χωρὶς δὲ τῶν ἄλλων πλημμεληματων, οἱ ἂν ἐκ τῦ παραχρῆμα λέγωσιν, εἰς ἀμετρίαν δεινὴν ἐμπίπτουσι καὶ πολυλογίαν. σκέψις δ' ἔκ ἐᾷ τῆς ἐκυσμένης συμμετρίας τὸν λόγον ἐμπίπτειν. *Cyrilli Lex.* πολυλογία, multiloquium, verbositas. *Thomas* φλύαρος —— ὁ φλυαρῶν. φλύαρος δὲ καὶ πολύλογος, καὶ πολυλογεῖν κοινὰ. *Athenaeus* XIV. p. 633. E. ἐγὼ δὲ ἔχων ἔτι πολλὰ λέγειν περὶ Μεσικῆς —— καταπαύσω τὸ πολυλογεῖν. *Trebell. Poll.* Claudio. Auguste Claudi, dii te servent, dictum sexagies. *Gallican.* in Avidio Cassio. Antonine pie, Dii te servent. Antonine clemens, dii te servent. Antonine clemens, Dii te servent. *Act.* XIX. 34. 1. *Reg.* XVIII. 27. *Prov.* X. 20. *Job* XII. 2.

Terent.

8 Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ
9 ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· ΠΑΤΕΡ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς
10 οὐρανοῖς. ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά
σου,

8. ὑμῶν] ἡμῶν 3. + ὁ οὐράνιος Versio *Syr.* posterior.
αἰτῆσαι αὐτὸν] ἀνοίξαι τὸ στόμα D.
10. ἐλθέτω] ἐλθάτω D. vid infra X. 13.

Terent. Heautont. V. 1. Ohe, jam desine deos, uxor, gratulando obtundere, Tuam esse inventam gratam; nisi illos tuo ex ingenio judicas Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies. *Propert.* II. 16. Quidve mea de fraude Deos, insana, fatigas? Quid quereris? *Valer. Flaccus.* IV. 69. Ipsum etiam gemitu moestaque fatigat Voce Jovem. *Statius* Theb. II. 244. Certant laetitia, superosque in vota fatigant Inachidae, *Horat.* Carm. I. 2. 26. Quem vocet divum populus ruentis Imperi rebus? prece qua fatigent Virgines sanctae minus audientem Carmina Vestam? *Statius* Theb. IX. 722. Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras Invidiam, surdasque fores, & limina lassat. *Tacit.* H. I. 29. Ignarus interim Galba, & sacris intentus, fatigabat alieni jam imperii Deos. *Berachoth Hier.* 4. quicunque multus est in oratione, vacillat —— quicunque multus est in oratione, affligitur, —— qui prolixus est in orationibus multis pervenit ad observationem coeli. *Berachoth* f. 32. 2. 55 1. Dixit R. Juda: tria longiores reddunt dies & annos hominis. Primo si quis prolixus sit in precibus —— si quis autem prolixus sit in precibus suis, id est praestantissimum. Dixit R. Chaia f. Abbae, dixisse R. Johannem, quicunque prolixus est in precibus suis, & dicit in corde suo, se ideo exauditum iri, & petitionem suam consecuturum esse, quia oret cum intentione, tandem venit in potestatem doloris cordis, quia petitio ejus non fit. Nam dicitur *Prov.* XII. 12. precatio protracta est dolor cordis. ib. f. 61. 1. Dixit R. Chuna, dixisse Rab nomine R. Meiri: semper sint verba hominis pauca coram Deo S. B. quia dicitur *Eccles.* V. 1. *Josephus Albo:* In precatione quae placeat, tria requiruntur, brevitas, consensus oris cum corde, & modestia. *Ikkarim* IV. 23. Elia Caraeus; ne quis inanem sermonem in precibus suis multiplicet, apud Trigland. *Sirac.* VII. 5. *Demophilus* in sentent. Pythagor. γλωσσαλγὸς ἄνθρωπος, —— εὐχόμενος —— τὸ θεῖον μιαίνει. *Luc.* XVIII. 5. *Samuel R.* II. dixit R. Aba f. R. Papi & R. Josua Sacanienfis nomine R. Levi *Prov.* XIV. 23. ecce quia multiplicavit orationem, amputati sunt —— dies Samuelis.

8. Prius egerat Christus de iis, qui orant ut alios decipiant, jam de iis qui orantes semet ipsos fallunt, qui in orationibus verbosi sunt & eadem repetunt, nec ea reverentia, qua debebant, ad colloquium cum Deo accedunt, sed temere atque inconsiderate multa effutiunt, lingua mentem praecurrente; porro ita agunt ac si dubitarent vel de scientia Dei, quasi opus sit idem centies dicere, ut intelligat, aut ne obliviscatur, vel de ipsius sapientia, ac si flumine Verborum posset abripi, & moveri ad dandum quod alias non dedisset, vel de ipsius bonitate, qui importunis sollicitationibus expugnandus esset. *Xenoph.* Memorab. Socrat. I. εὔχετο πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. Poeta ap. Plat. Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις Ἄμμι δίδου· τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν. *Heliodor.* IV. p. 188. ἀλλ' ἦν ἄρα καὶ νῦν πάντως ὀξύτερον τὸ θεῖον, καὶ τοῖς κατὰ βέλησιν αὐτῷ δρωμένοις ἐπίκηρον γίγνεται καὶ ἄκλητον, εὐμενείᾳ πολλάκις φθάνων τὴν αἴτησιν. *Julian.* Orat. 11. φθάνουσιν οἱ θεοὶ τὰς εὐχάς. *Juvenal.* X. 7. Evertere domos totas optantibus ipsis Di faciles —— Si consilium vis, Permittes ipsis expendere numinibus, quid conveniat nobis, rebusque sit utile nostris: Nam pro jucundis aptissima quaeque dabunt di. Carior est illis homo, quam sibi, nos animorum Impulsu, & caeca magnaque cupidine ducti Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor —— Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

9. Tota haec oratio ex formulis Hebraeorum concinnata est tam apte, ut omnia contineat, quae a Deo peti possunt cum agnitione Majestatis divinae, & subjectionis nostrae. *Berachoth Hieros.* 2. R. Aba, nomine R. Chaia f. Levi. Tres benedictiones primae & tres postremae continent laudem Dei, mediae necessitatem creaturarum.

ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σε] Haec verba, ut & quae commate sequenti habentur, non tam petentium sunt quam adorantium, & Dei majestatem agnoscentium colentiumque. *Berachoth* f. 40. 2 & 12. 1. Dixit Rab, Omnis benedictio in qua non fit mentio nominis Dei, non est benedictio. Sed ex sententia R. Jochanan: Omnis benedictio, in qua non fit mentio regni, non est benedictio. In Epilogo pro ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σε habemus σὲ ἐστιν ἡ δόξα. Utrumque ergo est δοξολογία. *Exod.* XXIX. 43. *Deut.* XXXII. 51. *Esaj.* VIII. 13. XXIX. 23. *Ezech.* XXXVIII. 23. *Esaj.* V. 16. VI. 3. *Sir.* XXXVI. 4. *Luc.* I. 49. *Apoc.* XV. 4. *Koheleth* R. II. 15. Cur tradidi animam meam ad sanctificationem nominis Dei S. B. & admonui & dixi: non est Deus sicut ille in supernis & infernis? *Ruth* R. I. 2. Abrahamus sanctificavit nomen ejus in fornace ignis. & *Esther* R. I. 1. *Thanchuma* p. 117. 1. Abrahamus tradidit animam suam ad conburendum propter sanctificationem nominis tui —— Isaacus praebuit collum suum ad mactandum propter sanctificationem nominis tui. f. 78. 2. Abraham sanctificavit nomen meum in mundo hoc. *Sota* qui sanctificavit nomen Dei secreto, promeruit, ut adderetur illi litera una e nomine Dei S. B. Judas vero qui nomen Dei publice sanctificavit, meruit ut toto nomine Dei insigniretur. De Josepho *Gen.* XXXIX. 11. de Juda *Hos.* XII. 1. *In precibus Judaeorum*, quae sanctissima apud illos est precationum formula, Kaddisch dicta & in initio & fine actuum quorumque sacrorum recitanda, cui etiam magnam efficaciam tribuunt: magnificetur & sanctificetur nomen ejus

σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμε- 11

ὡς] — D. a prima manu.
τῆς] — 1. *Clem.* Strom. IV. p. 593. & p. 364. *Origenes* de Orat. §. 15. quia ἐρανῷ articulo caret.

magnum in mundo, quem ſecundum beneplacitum ſuum creavit, & regnare faciat regnum ſuum. Efloreſcat redemtio ejus, & praeſto adſit Meſſias, & populum ſuum liberet. item: ſanctifica nomen tuum apud eos qui nomen tuum ſanctificant, & ſanctifica nomen tuum in mundo tuo. & *Cholin* f. 142. 1. q. d. Te Deum laudamus, te celebramus, tuam majeſtatem colimus, tu ſolus aeternus, tu ſolus immenſus, tu ſolus tibi ſufficis, nihil tibi eſt ſimile aut ſecundum, tu ſupra omnia emines, tuas laudes depraedicamus, tu omni laude noſtra major es, tuas virtutes imbecilla mens noſtra ne cogitatione quidem ſatis aſſequitur.

10. ἐλθέτω] *Thomas.* τὸ δὲ ἴθι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἐπὶ παραχρημένου, ἀντὶ τοῦ ἐλθὲ. εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐπὶ ἐνεστῶτος, ἀντὶ τοῦ ἔρχου.

ἐλθέτω ἡ βασιλεία σε] Solebant Judaei in precibus ſuis jungere ſanctificationem nominis Dei & adventum regni ejus, ut modo vidimus. *Sanhedrin* f. 28. 2. *Medraſch Thehillim* XVI. 7. R. Jehuda & R. Seira ambo dixerunt: Quaecunque preces nihil habent de regno Dei, nomen precum non merentur. *Cosri* III. 19. Regna ſuper nos, tu ſolus. *Beracboth* f. 21. 1. in benedictionibus cibi non eſt regnum Dei. Judaei ante recitationem Pentateuchi ita orant: Exhilara nos Domine Deus noſter per Eliam prophetam ſervum tuum, & per regnum domus David Meſſiae tui, cito veniat, & reveletur filiis noſtris, ſuper ſolium ejus ne ſedeat extraneus, neque poſſideant amplius alieni gloriam ejus. *Marc.* IX. 1. XI. 10. *Luc.* XVII. 20. XXII. 18. q. d. Volumus ut in nos regnes, tibi ſervire vera eſt libertas, jugum tuum ſuave eſt & onus tuum eſt leve; ſi regis electio in noſtra eſſet poteſtate, quis te regno dignior? quis ſapientior, potentior, juſtior, melior? leges tuae ſunt omnium, quae ferri poterant, optimae. Tu non metis, ubi non ſeminaſti, neque colligis ubi non ſparſiſti. Te rege gloriamur, tibi ſacramentum dicimus, in tuam tutelam nos tradimus, a te ſolo obedientiae noſtrae ſperamus praemium ampliſſimum. Haec autem eximia ratione ſpectant ad regnum, quod Deus pater adminiſtrat per filium ſuum: cumque omnis δοξολογία & gratiarum actio tacitam petitionem includat, eandem felicitatem etiam aliis apprecamur, ut illis contingat Doctrina Chriſti illuſtrari, ejusque legibus emendari, ſitque adeo unus grex ſub paſtore uno. In epilogo: σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία.

γενηθήτω τὸ θέλημά σε] His verbis in Epilogo reſpondent σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις. Cum dicimus: adveniat regnum tuum, promittimus obedientiam activam; cum vero addimus: fiat voluntas tua, promittimus etiam obedientiam paſſivam, ut in Scholis loquuntur. Voluntas Dei opponitur voluntati hominum; volunt homines eſſe divites, honorati, vivi, ſani recteque valentes, nullis injuriis obnoxii. At Deo ſaepe aliter videtur, qui nos vult cum morbis, cum paupertate, cum humilitate & moleſtiis conflictari; quo caſu voluntatem noſtram divinae accommodare, imperio ejus nos ſubjicere, nosque totos illi permittere debemus. 1. *Sam.* III. 18. 2. *Sam.* XV. 26. 1. *Macc.* III. 60. *Matth.* XXVI. 42. *Act.* XXI. 14. 2. *Sam.* XVI. 10. *Rom.* IX. 19. *Pſal.* CXIII. 11. CXXXV. 6. *Berachoth* f. 29. 2. Quaenam eſt oratio brevis? R. Eliezer dicit: Voluntatem tuam fac in coelis ſupra, & dato quietem ſpiritus timentibus te infra. *Bereſchith* R. LXI. Dixit Abrahamus: ego ſum caro & ſanguis, ego hodie hic, & cras in ſepulcro, jam feci meum, porro quod Deus S. B. voluerit fieri in mundo ſuo, faciet. *Epictet.* 13. μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις· ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὖ ποιήσεις. 79. ἓν ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γνώσθω. *Jamblich.* V. Pythag. 28. ὅσα βέλει, παρὰ τῶν θεῶν γίνοιτό σοι, ὦ ϝαμαρίδα, καὶ ὃς, εὐφήμει, ἔφη, ἀλλὰ βελομην μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γίνηται. ἐπισημονικὸν γὰρ τοῦτο ἡγεῖτο, καὶ ἔυγνωμον τὸ μὴ ἀντιτείνειν, καὶ προσαγανακτεῖν τῇ θείᾳ προνοίᾳ. *Eccleſ. Smyrnens.* de martyrio Polycarpi. ἐξῆλθον διωγμῶται καὶ ἱππεῖς μετὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς ὅπλων ὡς ἐπὶ λῃστὴν τρέχοντες, καὶ ὀψὲ τῆς ὥρας συνεπελθόντες ἐκεῖνον μὲν εὗρον ἐν τίνι δωματίῳ κατακείμενον ὑπερῴῳ, κακεῖθεν ἠδύνατο εἰς ἕτερον χωρίον ἀπελθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐβούλητο εἰπὼν· τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. *Cleanthes:* ἄγε δὴ μὲ, ὦ Ζεῦ, καὶ σύγ' ἡ πεπρωμένη, ὅστις ποθ' ὑμῶν εἶμι διατεταγμένος. Ὡς ἕψομαι γ' ἀόκνως· ἢν δέ γε μὴ θέλω κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι. *Anthol.* Epigr. I. 13. 9. Palladae: εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρε· εἰ δ' ἀγαναχτῇς καὶ σαυτὸν λυπῇς, καὶ τὸ φερόν σε φέρει. *Aur. Carm.* 17. Ὅσσα τε δαιμονίησι τύχαις βροτοὶ ἄλγε' ἔχουσιν, Ἧν ἂν μοῖραν ἔχῃς, πρᾶος φέρε, μηδ' ἀγανάκτει. *Tertullian.* In hoc dicto ad ſufferentiam nos ipſos admonemus. *Arrian. Epict.* II. 17. μηδὲν ἄλλο θέλει, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει. τῶν ὁρμῶν καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ θεῷ χάρισαι, ἐκεῖνῳ παράδος, ἑπόμενος κυβερνάτω. *Senec.* Ep. 74. placeat homini, quicquid Deo placuit. *Beza:* Quod tu decernis ut fiat.

ὡς ἐν ἐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς] Deeſt particula ἔστω. *Luc.* VI. 31. *Jo.* XX. 21. *Act.* VII. 51. ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. *Plutarch.* de Ira cohib. p. 460. A. ὡς γὰρ δι' ὀμίχλης τὰ σώματα, καὶ δι' ὀργῆς τὰ πράγματα μείζονα φαίνεται *Herodot.* VII. 128. ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίεε πάντα. VIII. 64. ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίευν τάυτα.

ὡς ἐν ἐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς] Non potuerunt ordinem in coelis non agnoſcere etiam illi, qui dubitarunt, utrum providentia curaret terram & res hominum. *Ariſtot.* de Part. Animal. 1. 1. τὸ γῆν τεταγμένον καὶ ὡρισμένον πολὺ μᾶλλον φαίνεται ἐν τοῖς ἐρανοῖς, ἢ περὶ ἡμᾶς· τὸ δὲ ἄλλοτε ἄλλως, καὶ ὡς ἔτυχε, περὶ τὰ θνητὰ μᾶλλον. *Arrianus* Epictet. I. 12. περὶ θεῶν οἱ μὲν τινες λέγοντες — καὶ εἶναι καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ ἐρανιῶν, τῶν δ' ἐπὶ γῆς μηδενός. *Cic.* Acad. Quaeſt. 1. 7. Deum — omnium rerum quae ſunt ei ſubjectae, quaſi prudentiam quandam, procurantem coeleſtia maxime, deinde in terris ea, quae pertinent ad homines. de Nat. Deor. II. 2. Primum docent eſſe Deos — ne egere quidem videtur oratione prima pars. quid enim poterit eſſe tam apertum tamque perſpicuum, cum coelum ſuſpeximus, coeleſtiaque contemplati ſumus, quam eſſe aliquod numen praeſtantiſſimae mentis, quo haec regantur? & 5. quartam cauſſam eam-

12 μερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις

11. ἀφίεμεν] ἀφίομεν DE. ἀφήκαμεν 1. *Orig.* de Orat. Nyſſenus de Orat. 5. & c. Uſurarios bis. Pſeudo — Athanas. Q. 76. ad *Antioch.*

eamque vel maximam, aequabilitatem motus, converſionem coeli, ſolis, Lunae, ſiderumque omnium diſtinctam utilitatem, pulchritudinem, ordinem, quarum rerum aſpectus ipſe indicat, non eſſe ea fortuita. *Diodor. Sic.* II. 30. τὴν τῶν ὅλων τάξιν τε καὶ διακόσμησιν θειᾳ τινι προνοίᾳ γεγονέναι, καὶ νῦν ἔκασα τῶν ἐν ἑρανῷ γενομένων οὐχ ὡς ἔτυχεν ἀεὶ αὐτομάτως, ἀλλ' ὡρισμένη τινι καὶ βεβαίως κεκυρωμένη κρίσει συντελεῖσθαι. *Claudian.* in Rufin. 1. ſaepe mihi dubiam traxit ſententia mentem, Curarent ſuperi terras, an nullus ineſſet Rector & incerto fluerent mortalia caſu. Nam cum diſpoſiti quaeſiſſem foedera mundi, Praeſcriptosque maris fines, annique meatus, Et lucis noctisque vices: tunc omnia rebar Conſilio firmata Dei, qui lege moveri Sidera, qui fruges diverſo tempore naſci, Qui variam Phoeben alieno juſſerit igne Compleri, ſolemque ſuo: porrexerit undis Litora, tellurem medio libraverit axe. Sed cum res hominum tanta caligine volvi Adſpicerem, laetosque diu florere nocentes, vexarique pios: rurſus labefacta cadebat Religio, cauſſaeque viam non ſponte ſequebar Alterius, vacuo quae currere ſemina motu Affirmat, magnumque novas per inane figuras Fortuna non arte regi. *Lucan.* II. 267. ſicut coeleſtia ſemper Inconcuſſa ſuo volvuntur ſidera lapſu. *Philo* de Joſeph. T. 2. p. 61, 50. σελήνη μὲν γὰρ καὶ ἥλιος καὶ ὁ σύμπας ἑρανὸς σαφεῖς καὶ ἀριδήλους ἔχει τοὺς τρανότητας, ἅτε πάντων τῶν κατ' αὐτὸν ὁμοίων μενόντων, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας αὐτῆς μεστρωμένοις κανόσι, ἐν τάξεσιν ἐναρμονίοις καὶ συμφωνίαις ταῖς ἀρίσαις· τὰ δ' ἐπίγεια πολλῆς ἀταξίας γέμοντα καὶ ταραχῆς, ἀσύμφωνα καὶ ἀνάρμοσα. *Dan.* IV. 35. *Eſaj.* XLV. 18. *Eccha R.* IV. 19. Tarquinius — occidit eos, dixitque uxoribus eorum: obedite legionibus meis; ſin minus, faciam vobis ut feci viris. reſponderunt: fac in inferioribus quod feciſti in ſuperioribus. *Sanhedrin* f. 38. 2. dixit turba angelorum: Domine totius mundi — totus mundus tuus eſt, quicquid volueris facere in mundo tuo fac. *Jalkut Ruben* f. 9. 2. Raphael dixit: Domine mundi, quis dixit tibi, quid facere debeas? Fac juxta voluntatem tuam in mundo tuo, quia ſic tibi placet *Sota* f. 39, 1. Domine mundi, fac nobis, quod decrevitſi ſuper nos.

11. τὸν ἐπιόσιον] *Orig.* de Orat 16. πρῶτον δὲ τοῦτ' ἰσέον, ὅτι ἡ λεξις ἡ ἐπιόσιον παρ' οὐδενὶ τῶν ἑλλήνων ἔτε τῶν σοφῶν ὠνόμασαι, ἔτε ἐν τῇ τῶν ἰδιωτῶν συνηθείᾳ τέτριπται, ἀλλ' ἔοικε πεπλάσθαι ὑπὸ τῶν ἐυαγγελιςῶν. *Ambroſ.* p. 380. Latinus hunc panem, quotidianum dixit, quem Graeci dicunt advenientem. Quia Graeci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν advenientem diem. *Athanaſ.* de aſſumta carne humana: χριστὸς ἐδίδαξεν ἡμᾶς —— αἰτεῖν τὸν ἐπιόσιον ἄρτον τοῦτ' ἐσι τὸν μέλλοντα. ex eo *Damaſcen.* de Orth. Fid. IV. 14. *Schol.* Cod. 41. τὸν μέλλοντα, τὸν ἐπιόντα. *Pollux.* 1. 65. 66. φαίης δ' ἂν τῇ ἐπιόσῃ ἡμέρᾳ —— ἐπὶ δὲ τῆς παρούσης ἡμέρας τήμερον καὶ σήμερον, καὶ ἡ ἐνεσῶσα, καὶ ἡ ἐνεσηκυῖα, ἡ δὲ ἐπιοῦσα ἡμέρα καλεῖται αὔριον, καὶ ὑσεραία, καὶ προσιοῦσα —— φιλοτιμώτερον δὲ προστιθέναι τὴν εἰς πρόθεσιν ταῖς ἐπιόσαις ἡμέραις, εἰς ἄυριον καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιοῦσαν, καὶ εἰς ἡμέραν γ. καὶ εἰς ἡμέραν δ. *Ariſtoph.* Eccleſiaz. 105. νὴ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν. *Act.* VII. 26. XVI. 11. XX. 15. XXI. 18. XXIII. 11. 1. *Par.* XX. 1. *Deut.* XXXII. 29. *Prov.* XXVII. 1. Secundum rationes ergo Grammaticas ἄρτος ἐπιόσιος ſignificabit panem ſeu cibaria quae in tempus futurum erunt neceſſaria. Opponitur τῷ παρόντι ei quod jam habemus in manibus. q. d. Gratias tibi agimus, quia hactenus alimenta nobis praebuiſti. Tantum vero abeſt, ut haec oratio pugnet cum praecepto de abjicienda ſollicitudine comm. 34. ut potius hoc ex illo fluat: futuros enim caſus, qui in noſtra poteſtate non ſunt, Deo debemus permittere, & in illius voluntate ſecuri acquieſcere.

σήμερον] *Thomas.* τήμερον, ἀττικῶς. ὃ σήμερον.

σήμερον] Hoc ita intellexerunt Veteres Chriſtiani, ut inde colligerent, precatione Dominica quotidie utendum eſſe. *Cyprian.* Tr. p. 71. 72. 163. In prece quotidiana. *Auguſtin.* de Nat & Grat. 35. Hoc ſpiritale quotidianum incenſum. de Nupt. & Concupiſcent. I. 33. In ipſa quoque Dominica oratione, quae quotidiana eſt noſtra mundatio. c. duas Epiſt. Pelagianor. I. 14. pacto illo quotidianae orationis mundantur. & III. 6. quotidie univerſa in oratione ad Deum clamat Eccleſia: dimitte nobis debita noſtra. 7. ad orationem, in qua quotidie veraciter dicunt ſancti filii promiſſionis. IV. 10. Orationi dominicae contradicunt, in qua omnia membra Chriſti, dimitte nobis debita noſtra, veraci corde & quotidianis vocibus clamant. *Lucas* habet τὸ καθ' ἡμέραν i. e. quotidie. de verbis Domini 15. *Theodoriti* Ep. 145. *Iſidor.* Orig. VI. extrem. *Conſtitut.* VII. 24. τρὶς τῆς ἡμέρας ἕτω προσεύχεθε. *Chromatius* in Orat. dominicam: quotidiana oratione. *Chryſ.* in *Matth.* H. 45. καθ' ἑκάσην ἔυχονται τὴν ἡμέραν τὴν ῥῆσιν ἐκείνην τὴν ἁγίαν λέγοντες· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σε. *Clem.* Homil. 42. Oratio vobis quotidie dicenda eſt, cum baptizati fueritis. In Eccleſia enim ad altare Dei quotidie dicitur iſta Oratio Dominica, & audiant iſtam fideles. *Auguſtin.* c. Julian. 2. quotidie dicamus: dimitte. V. 3. quotidie dicimus, ne nos inferas in tentationem. & de Perſever. 22. De gratia & corrept. 6. quotidie a fidelibus poſcitur. Operis perf. c. *Julian.* II. 71. quotidie dicimus: dimitte. de Symbolo 1. 5. Si levia peccata ipſorum eſſent, haec quotidiana Oratio delendo ſufficeret. de Civ. D. XX. 22. in oratione Dominica quotidianam poſtulationem: Dimitte. Supplem. T. 1. S. 18. quotidie peto indulgentiam pro peccatis, adjutorium pro periculis. De Diverſis 12. Dedit Dominus noſter poſt illud lavacrum regenerationis alia quotidiana remedia. Quotidiana noſtra mundatio Dominica oratio. quotidie petimus, quotidie divinas aures orando pulſamus, quotidie nos proſternimus & dicimus: Dimitte.

12. ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα] *Lucian.* Saturn. 5. καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἀφίημι σοι τὰ χρέα. *Diog. L.* V. 73. Lycon καὶ εἴτι μοι ὀφείλει, ἀφίημι αὐτῷ. *Ælian.* V. H. XIV. 24. αὐτοί γε τὰ ἑαυτῶν ἀφῆκαν χρέα. 1. *Macc.* X. 28—33. XIII. 39. *Herodot.* VI. 30. ἀφῆκε αὐτῷ τὴν αἰτίην. *Lyſias* pro Polyſtrato ἀφιέντας τὰς τῶν πατέρων ἁμαρτίας.

τὰ ὀφειλήματα] *Herodian.* ὄφλημα καὶ ὀφείλημα

ταις ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ 13
πονηροῦ· — ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.
Ἐὰν

13. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν] ἀμὴν Editio Complut — D. 1. 17. Scholium Codicum 37. 40. 41. 77. τὸ δὲ ὅτι σὸ κ. τ. λ. ἐν τισιν οὐ κεῖται μέχρι τοῦ ἀμήν. Schol. Cod. 36. in *Luc.* XI. τῆς εὐχομένης ὑπεροχῆς ἔχεται τοῦ μὴ χρῄζειν λέγειν τὸ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, οὗτος μὲν γὰρ [i. e. Lucas] μέχρι τότε τὴν προσευχὴν ἴσησιν, ὁ δὲ γε Ματθαῖος εὑρίσκεται προσενεγκὼν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. In margine Evang. 2. Oratio Dominica & lingua Graeca vetere & hodie vulgato idiomate adſcripta eſt, utrobique omiſſa Doxologia. Verſio *Copt.* & *Latina. Arab. Irenaeus* l. 1. c. 1. Salvatorem, inquit, — & Paulum — ſed & nos ipſos denique in gratiarum actionibus dicentes aeonas aeonum. Ubi diſtinguit verba Chriſti & Apoſtoli h. e. verba ſcripturae, a precatione Eccleſiae, qua haec eadem Doxologia denotari videtur. *Origenes*, *Nyſſenus*, *Cyrillus* Catech. p. 244. *Maximus*, qui totam Orationem Dominicam ex profeſſo explicant, hujus tamen appendicis nullam faciunt mentionem. *Caeſarius* Dial. 1. Q. 29. citat non ut Scripturae ſed Liturgiae partem. τῷ δὲ ἀγγέλῳ ἐπόμενοι καὶ ἡμεῖς οἷον ἐνισχύομεν ἐπινικίως τὸν χριστὸν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας τῶν μυστηρίων τελετῆς βοῶντες, ὅτι σὸ ἐστι τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. ἰδὲ τὸ ἐνικὸν τῆς θείας φύσεως τὸ πατρὸς καὶ τὸ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. & Dial. III. 116. τὴν παρὰ τῶν ἱερέων ἀκούομεν τῷ θεῷ εὐχαριστίαν ἀναφερόντων — ὅτε φασι, τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. *Germanus* Cp. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Editio *Complutenſis* unicam vocem ἀμὴν retinet, in margine autem ſequentia notat: In exemplaribus Graecorum poſt haec verba orationis dominicae, videlicet: ſed libera nos a malo, ſtatim ſequitur, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας — Sed advertendum, quod in miſſa Graecorum, poſtquam chorus dicit illa verba orationis. ſed libera nos a malo, Sacerdos reſpondet iſta verba ſupra dicta, ſcilicet: quoniam tuum eſt regnum &c. Et dicunt Graeci, quod ſolus Sacerdos poteſt pronunciare illa verba, non alius. Et ſic magis credibile videtur, quod iſta verba non ſunt de integritate orationis dominicae, ſed quod vitio aliquorum ſcriptorum fuerunt hic inſerta Nam videntes, quod publice dicerentur in Miſſa, crediderunt eſſe de Textu. Verſio Tigurina Leonis Judae δοξολογίαν uncis incluſit. in Germanica vero editione anni 1528. plane omiſit, *Euthymius* Maſſalianos, Manichaeorum ſectatores, accuſat, quod contemnant δοξολογίαν a Patribus additam, τὴν σαυρωτικὴν σημείωσιν ἀποβάλλονται, καὶ τὸ παρὰ τῶν θείων φωστήρων καὶ τῆς ἐκκλησίας καθηγητῶν προσῃδὲν ἀκροτελεύτιον ἐπιφώνημα — τὸ ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνέχονται. Hac δοξολογίᾳ Eccleſia Latina nunquam uſa eſt, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Juvencus*, *Chromatius*, *Ambroſius*, *Auguſtinus*, & de diverſis 9. & ſupplem. T. 1. p. 403. *Hieronymus* adv. Peleg. l. 3. extr. *Sedulius* Scotus Oper. Paſch. l. 2. Hinc viri docti & in Critica ſacra verſati non modo dubitarunt, an Doxologia iſta ſit pars Evangelii, ſed eam ut ſpuriam repudiarunt, *Eraſmus*, eumque ſecuti *Pellicanus*, *Bullingerus*, *Bucerus*, *Camerarius*, *Soultetus*, *Grotius*, *Hammondus* in Catech. *Waltonus*, *Millius*, *Grabius*, *Bengelius*. Quae cauſſa fuiſſe videtur, cur Lutherus in Catechismo utroque, & Baſilienſes per annos quadraginta in precibus publicis δοξολογίας nullam mentionem fecerint. Doxologia tamen haec reperitur in omnibus Codicibus Graecis, praeter tres quos citavimus ad Latinam verſionem interpolatos, in *Conſtit. Apoſt.* III. 18. VII. 24. ſed poſteriore loco mutila: ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία εἰς αἰῶνας ἀμὴν eam habent *Chryſoſt.* in l. & H. 22. Tom. II. H. 21. in Rom. & Tom. V. H. 30. & H. 110. *Chryſ.* adſcripta ita finit. T. VI. 55. *Iſidorus* IV. 24. *Theophylactus*, *Euthymius*. Verſio *Syra* & *Gothica*. *Opus Imperfectum*. Extat in Evang. 5. *Nyſſenus* immutatam quidem formulam affert, ſed ad illam ut videtur comparatam. χάριτι χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. *Pſeudo Ambroſ.* de Sacramentis VI. 5. libera nos a malo. quae ſequuntur, audi quid dicat Sacerdos: Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, in quo tibi eſt, cum quo tibi eſt honor, laus, gloria, magnificentia, poteſtas, cum Spiritu S. a ſeculis & nunc & ſemper & in omnia Secula ſeculorum. Amen. Δοξολογίας iſti ſimiles apud Chriſtianos veteres in more fuiſſe, teſtatur *Epiſtola Clementis* qui quinquies c. 32. 38. 43. 45. 50. habet cui gloria in ſecula Amen. c. 20. cui gloria & majeſtas in ſecula ſeculorum Amen. cui gloria, & majeſtas, & poten-

διαφέρει. Ὄφλημα γὰρ τὸ ἐκ καταδίκης λέγεται. ὀφείλημα δὲ, ὃ ἐδανείσατο τις. *Thomas* ὄφλημα τὸ ἐκ καταδίκης κυρίως. ὀφειλημα τὸ ἐκ δανεὶς, καὶ τὸ ἁπλῶς χρέως -- αἰσχύνη, ὃς ὠφείλησεν ἐκείνῳ πλείας ἢ λ. μνᾶς. *Lucas* habet τὰς ἁμαρτίας, *Matthaeus* comm. 14. τὰ παραπτώματα. *Targum* חובא habet pro Hebraeo חטאה *Gen.* XX. 9. *Pſal.* XXV. 18.

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν] *Sir.* XXVIII. 2. 3. inf. XVIII. 21. 22. *Sepher lekach Tof*: Hoc etiam quisque apud ſe meditetur, quemadmodum nos omni die peccata noſtra cumulamus coram Deo S. B. qui tamen peccata noſtra nobis clementer remittit: Si vero nos filii ipſius ſumus S. D. filii eſtis Domino Deo veſtro *Deut.* XIV. 1. noſtri omnino officii eſt, delicta quoque proximo remittere ad exemplum clementiae, quam Deus in nos exercet. Haec explicantur comm. 14. 15.

τοῖς ὀφειλέταις] *Luc.* XIII. 2. 4. *Targum.* pro רשע & חטאים habet חיבא & חיבין *Gen.* XVIII. 25. *Num.* XXXI. 8. *Pſal.* I. 1. & ſaepe alibi. Et Graeci dicunt — ὀφείλειν δίκην, & Latini: poenas debere, ſupplicium luere. lib. 1. *Enoch.* καὶ ἔσομαι ἐγὼ μόνος ὀφειλέτης ἀμαρτίας μεγάλης.

13. μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν] *Cyprianus* & *Tertullianus* vertunt: ne nos patiaris induci in tentationem. *Auguſtin.* in l. Multi autem precando ita dicunt: ne nos patiaris induci in tentationem, exponendo videlicet, quomodo dictum ſit, inducas. & de pecc. meritis II. 4. de perſever. 6. Sic orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus, & hoc ſic poſuit beatus Cyprianus: ne patiaris nos induci in tentationem. In Evangelio tamen Graeco nusquam inveni niſi: ne nos inferas in tentationem. *Orig.* in *Pſal.* XVII. 29. εἰς πειρασμὸν οὐκ εἰσέρχεται ὁ τῷ μὴ πειρασθῆναι, ἀλλὰ τῷ μὴ ἁλῶναι ταῖς παγίσι τοῦ πειρασμοῦ. In precibus Judaeorum *Beracoth* f. 60. 2. אל תביאני לידי הטא ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון adſueſce nos praeceptis, non transgreſſioni: ne facias nos intrare in manus peccati, & in manus tentationis & in manus contemtus. h. e. in poteſtatem ejus ac dominium, ne conjicias nos in anguſtias, unde pedem referre non poſſimus. ne permitte, ut ſuccumbamus oneri. infra XXVI. 41. 1. *Cor.* X. 13. *Jalkut Rubeni* f. 139.

2.

14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πα-
15 τὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐ-

tia & honor nunc & in ſecula Amen. cap. ult. cui gloria honor, poteſtas, majeſtas, & thronus aeternus a ſeculo in ſeculum Amen. *Luciani* Philopatris. 27. *τὴν ἐυχὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀρξάμενος, καὶ τὴν πολυώνυμον ὠδὴν εἰς τέλος ἐπιθεὶς*, quod de *δοξολογίᾳ*, ſed filii Spiritusque S. nomine forte addito, intelligo, *Chryſ.* in Coloſſ. H. 45. *οἶδα ἐγὼ τινα ἅγιον ὕτως ἐυχόμενον — εἶτα ἐπιθεὶς τὴν ἐυχὴν τῶν πιστῶν ἐνταῦθα ἐπαύετο. Auguſtin.* Ep. 59. Totam petitionem fere omnis Eccleſia Dominica oratione concludit. *Rom.* XI. 36. XVI. 27. *Gal.* I. 5. *Phil.* IV. 20. *Eph.* III. 21. 1. *Tim.* I. 17. 2. *Tim.* IV. 18. *Heb* XIII. 21. 1. *Pet.* IV. 11. V. 11. 2. *Pet.* III. 18. *Jud.* 25. *Apoc.* I. 6. VII. 12. Talis formula reperitur 1. *Chron.* XXIX. 11. In precibus Judaeorum: quia tuum eſt regnum, & in ſecula ſeculorum regnabis glorioſe. *Hieroſ. Berachoth* f. 13. 3. Traditio eſt, non reponſum fuiſſe Amen in domo Sanctuarii. Quid ergo dixerunt? Benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. *Joma* f. 39. 1. & 42. 2. Reſpondit populus: Benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. Et f. 66. 1. Sacerdotes populusque in atrio ſtantes dixerunt: Benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. *Peſachin* f. 56. 1. R. Juda dicit — poſt recitatam hanc pericopen: Audi Iſrael &c. non dixerunt, benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum — Incepit Jacobus pater noſter dicere: benedictum ſit nomen gloriae regni ejus in ſecula ſeculorum. Dixerunt Rabbini: Quid faciemus? an dicemus hanc doxologiam: Moſes non dixit, at Jacobus dixit. Inſtitutum eſt igitur ut dicerent tacite. *Bammidbar* R. XVIII. f. 234. 4. Deus cujus eſt majeſtas & potentia & regnum. *Targum Jerem.* X. 7. quis non timebit a facie tua, rex omnium populorum? quia tuum eſt regnum. *Targum Hieroſ. Geneſ.* XXXV. 9. Deus mundi, ſit nomen ejus magnum benedictum in ſecula ſeculorum, ipſe eſt rex regum in hoc mundo, & ejus eſt corona regni etiam in ſeculo futuro, & ipſius eſt illud in ſecula ſeculorum & XLIX. 1. XV. 3. ſit nomen tuum laudatum in ſecula ſeculorum. *Berachoth Hieroſ.* I. Filius Capparae dixit: tua eſt magnitudo & poteſtas, principatus ſuper omne caput, & divitiae & gloria coram te. Inde tamen non ſequitur, a Chriſto potius quam ab Eccleſia profectam fuiſſe. Et ſane ſi haec *δοξολογία* non pars eſt, ſed appendix vel Antiphona orationis dominicae, cui in Eccleſia a Sacerdote ſolo & ſemper addi ſolebat, omnia plana ſunt; & facile intelligimus, cur librarii illam Matthaeo adjecerint: Sin autem ab ipſo Domino fuit praeſcripta, qui factum, ut, ipſo verba praeeunte, nec omnes diſcipuli, nec Lucas Evangeliſta, nec patres Graeci, nec tota Eccleſia Latina ſequerentur? Porro ſi quis rem ipſam propius conſideraverit, deprehendet utique, *δοξολογίαν* loco minus commodo hic inferi; apparet enim, tum comma 14. hoc modo nimis longe removeri a praecedenti c. 12. cujus tamen explicandi gratia adjectum eſt, tum etiam *δοξολογίαν*, & ea quae praecedunt, non inter ſe cohaerere. Quod enim *Theophylactus* poſt *Chryſoſtomum* haec verba connectit cum proximis: *libera nos a malo, quia &c. θαρσύνει ἡμᾶς ἐνταῦθα. Εἰ γὰρ βασιλεύς ἐστι καὶ δυνατὸς ὁ πατὴρ καὶ ἔνδοξος, πάντως καὶ ἡμεῖς νικήσομεν τὸν πονηρὸν*, nemini opinor ſe facile probabit. Neque felicius rem expediunt, quibus videtur haec clauſula non obſcure reſpicere tres priores orationis dominicae petitiones, aut vota: *Sanctificetur nomen tuum*; *Adveniat regnum tuum*; *Fiat voluntas tua*. Praeterquam enim quod, ſi haec fuiſſet mens ejus, qui *δοξολογίαν* addidit, ordine verborum non immutato dixiſſet potius: *tua eſt gloria & regnum & potentia*, ita ut gloria Sanctificationi, regnum regno, & potentia voluntati omnipotenti, eodem ordine ſervato reſponderet; parum etiam veriſimile eſt, in tam brevi & conciſa oratione, magiſtrum optimum voluiſſe *ταυτολογεῖν*, poſtquam commate 7. adeo expreſſis verbis *πολυλογίαν* damnaſſet: quid enim ſenſu differunt *σῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα*, & *ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου*;

ἀϊώνας] + *τῶν ἀιώνων* 38. Verſio *Syra* prior.

ἀμὴν] — *Corrector. Bibl. r.* Graeci & Antiqui non habent Amen: ſed *Hieronymus* exponit. Verſio *Syr.*

14. *γὰρ*] — D. a prima manu L. 51. 59. Eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae.

καὶ ὑμῖν] *ὑμῖν καὶ* D.

οὐράνιος] + *τὰ παραπτώματα ὑμῶν* L. 13. Verſio *Copt.* & *Vulg.* *ἐν ἐρανοῖς* 60.

15. *τὰ παραπτώματα αὐτῶν*] — D. 1. *Colb.* Verſio *Syra*, *Vulgata*, *Arab.*

2. Venit tempus ad inducendum eum in manus tentationis. *Sanhedrin* f. 107. 1. Dixit R. Juda dixiſſe Rabum: ne unquam homo ſe ipſum inducat in manus tentationis. Nam ecce David rex Iſraelis ſe ipſum induxit in poteſtatem tentationis, & lapſus eſt.

ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ] *In precibus Judaeorum*, quarum modo memini, ſequitur: & dominetur in me figmentum bonum, & non dominetur in me figmentum malum, & libera nos a Satana. Et in aliis precibus: Libera nos & eripe nos ab adverſario malo, & ab occurſu malo. Diabolus eſt tentator ſupra IV. 1. 3. 1. *Cor.* VII. 5. Deus liberator. 2. *Pet.* II. 9. *Apoc.* III. 10. *Jo.* XVII. 15. 2. *Theſſ.* III. 3. *Sir.* XXXVI. 1. *Berachoth* f. 16. 2. R. Juda ſic precari ſolebat: ſit beneplacitum tuum, ut liberes nos ab impudentibus & impudentia, ab homine malo, & ab occurſu malo, ab affectu malo, a ſocio malo, a vicino malo, a Satana deſtructore, a judicio duro, & ab adverſario duro. *Auguſtin.* de pecc. meritis II. 2. h. e. ne tentatione vincamur, vel cum fallit & praeoccupat neſcientes, vel cum premit atque urget infirmos.

ἀμὴν] *Berachoth* VIII. 8. *Hieroſ.* 3. Si benedicit lugens, non reſpondent poſt ipſum Amen: & ſi alii benedicunt, ipſe non reſpondet Amen poſt ipſos. Excepto die ſabbati. Reſpondent Amen poſt Iſraelitam, non poſt Cuthaeum, niſi tota audita benedictione *Debarim* R. VII. *Midraſch Tehillim* LXXXIX. 53. Dixit R. Juda f. Sima: vox Amen tres habet notiones, jurisjurandi, acceptationis & fiduciae, prior probatur *Num.* IV. 19. ſecunda *Deut.* XXVII. 15. tertia 1. *Reg.* I. 36. in *libro Muſar*. Quicunque dicit Amen omnibus viribus ſuis, ei aperiuntur portae Paradiſi — Major eſt, qui reſpondet Amen, quam qui orat.

14. *Hieronymus* in *Eph.* II. 1. & quia debita, quae Graece *παραπτώματα* nuncupantur, juxta ejusdem linguae etymologiam proprie verbum eſt ſcripturarum, licet delicta *πλημμελείας* rectius transferantur.

15 Uti Vitia non emendata non condonari certum eſt, ita etiam vitia emendata non condonari, niſi

οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι. Ὅπως 16 17

ὑμῶν prius] + ὁ οὐράνιος M. 10. 54. Edit. *Complut.*
16. ὥσπερ] ὡς D. 1.
17. ἄλειψαι] ἄλειψον D.
ἄλειψαί σε τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι] νίψαι τὸ πρόσωπόν σε, καὶ ἄλειψαι σε τὴν κεφαλὴν. Versio Syra prior.
18. ὅπως] ἵνα D.
τῷ κρυπτῷ] κρυφίᾳ D. a prima manu. τῷ κρυφαίῳ ab Emendatore & 1. & Colb. unus.
τῷ κρυπτῷ] κρυφαίῳ D. τῷ κρυφαίῳ 1. Colb. unus.
ἐν τῷ φανερῷ] — BDGKLM. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 22. 23. 24. 25. 33. 34. 35. 37.
ὅτι] — D. 1. 5. 7. vide supra comm. 5.
ἀφήσει] + ὑμῖν D.
τῷ secundo loco] — Editio *Colinaei*.

nisi accedat indulgentia erga alios, Christus docuit.

16. Eleemosynae & precibus jungitur jejunium, ut *Tob.* XII. 8.

σκυθρωποὶ] *Demosth.* c. Conon. οἱ μεθ' ἡμέραν μὲν ἐσκυθρωπάκασι, καὶ τρίβωνας ἔχουσι —— ἐπειδὰν δὲ μεθ' ἁλλήλων γένωνται, κακῶν καὶ αἰσχρῶν οὐδὲν ἐλλείπουσι. *Thomas* βαρὺς τὴν ὀφρῦν κάλλιον ἢ σκυθρωπὸς. *Aristoph.* Lysistr. 7. Μὴ σκυθρώπαζ', ὦ τέκνον, Οὐ γὰρ πρέπει σοι τοξοτοεῖν τὰς ὀφρῦς. *Galen.* de plenitud. δύσθυμοι καὶ σκυθρωποὶ καὶ φοβεροὶ. *Isocr.* ad Demonic. Ἔθιζε σεαυτὸν μὴ σκυθρωπὸν εἶναι, ἀλλὰ σύννεω δ' ἐκείνου μὲν γὰρ αὐθάδης, διὰ δὲ τοῦτο φρόνιμος εἶναι δόξεις. *Lucian.* Hermotim. 18. χρὴ ἀπὸ σχημάτων καὶ βαδισμάτων καὶ κρᾶσις διαγινώσκειν τὰς ἀρίστας, ὃς δ' ἂν μὴ ἔχῃ ταῦτα, μηδὲ σκυθρωπὸς ᾖ καὶ φροντιστικὸς τὸ πρόσωπον, ἀποδοκιμασέος καὶ ἀποβλητέος. *Aristot.* de Physiogomm. 4. ἐπειδὴ γὰρ ἔστι ψυχῆς τὸ ἀνιᾶσθαί τι καὶ εὐφραίνεσθαι, καταφανὲς ὅτι οἱ ἀνιώμενοι σκυθρωπότεροι εἰσὶν, καὶ οἱ εὐφραινόμενοι ἱλαροί. *Plut.* Phocion p. 746. B. λακωνισὶς πώγωνα τε καθείμενος ὑπερφυῆ μεγέθει, καὶ τρίβωνα φορῶν ἀεὶ, καὶ σκυθρωπάζων. *Xenoph.* I. 23. ἀναιδὴς καὶ σκυθρωπὸς ἂν σιγῇ δόξειεν. Cyr. VI. μὴ θαύμαζε, εἰ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων. *Hermog.* de form. Orat. II. 4. Ξενοφῶν λέγων, τὰς κακὰς ἐπισκυθρωπάζειν καὶ πάλιν μειδιᾶν. *Xen.* . . . Ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν. *Herodian.* IV. 3. 16. σκυθρωποῖς προσώποις εἰς γῆν ἔνευσαν. *Aristaen.* I. 22. φθέγγεται ταπεινόν τε καὶ σκυθρωπὸν καὶ τεχνικῶς ἀθυμίᾳ & 17. μὴ σκυθρώπαζε καλήγει οὖσα, μηδὲ τὰς ὀφρῦς ἄναγε. *Aristoph. Plut.* 756. ὀφρῦς συνῆγον, ἐσκυθρώπαζον θ' ἅμα. *Eurip.* Phoeniss. 1342. σκυθρωπὸν ὄμμα. *Theophr.* Char. XIV. σκυθρωπάσας καὶ δακρύσας. *Eurip.* Oreſt. 1319. κἀγὼ σκυθρωπὸς ὀμμάτων ἔξω κόρας. *Theodoret.* in Levit. Q. 32. die Expiationis οἱ Ἰουδαῖοι οὐ σκυθρωπάζουσιν, ἀλλὰ γελῶσι, καὶ παίζουσι, καὶ χορεύουσι, καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ πράγμασι κέχρηνται. *Demosth.* c. Stephan. I. Οὐ τοίνυν ἔθ' ἃ πέπλασθαι καὶ βαδίζει οὗτος παρὰ τὰς τοίχους ἐσκυθρωπακὼς, σωφροσύνης εἰκότως ἂν τις ἡγήσαιτο εἶναι σημεῖα —— τοῖς δὲ πεπλασμένοις καὶ σκυθρωποῖς. *Lucae* XXIV. 17. *Gen.* XL. 7. *Dan.* I. 10.

ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα] *Eustath.* in Od. ζ. p. 261. 10. τὸ σῶμα λιτροῖς τε τηλεπόμενον κάλλιον γίνεται, καὶ ἱματίων λαμπρῶν περιβέσει, εἰς τὸ κάλλιον ἐξαλλάττεται, ὥσπερ αὖ πάλιν ἀνυκμοῦν πινάροτης καὶ κακὰ σπεῖρα τὸ λαμπρὸν εἶδος ἀφανίζουσι. *Liban.* O. XIX. p. 490. D. τὸν ἀχιλλέα —— εἰς παρθένε δόξαν αὐτὸν κατασῆσαι τοῖς σχήμασιν ἀφανίσαντα τὴν φύσιν. *Ælian.* H. A. I. 41. καὶ προβάλλονται, πᾶν ὅτι δύνανται, τὸ σῶμα ἀφανίζοντες. *Etymol.* M. ἀφανίσαι, οἱ πάλαι οὐχὶ τὸ μολύναι ὡς νῦν, ἀλλὰ τὸ τελέως ἀφανῆ ποιῆσαι. *Plat.* Philebo. p. 405. F. αἰσχυνόμεθα, καὶ ἀφανίζοντες κρύπτομεν. *Hesych.* μὴ κοῖτε, μὴ ἀφάνιζε, μὴ μίαινε. *Long.* Pastor. II. κρύπτεται καὶ ἀφανίζεται. *Hesych.* ἀφανίσαι, σκεπάσαι. *Moschopulus* ἀφανίζεται τὸ κρυπτόμενον καὶ μὴ φαινόμενον. *Ovid.* de. A. A. II. 584. Non vultus texisse suos: *Ælian.* H. A. II. 7. τὰ μὲν ὑπὸ τοῖς ἰλεοῖς καὶ τῇ ψάμμῳ ἀφανίζεσθαι τὴν ταχίστην καὶ ἑαυτὰ ἀποκρύπτεσθαι. *Esaj.* LVIII. 5. *Luc.* XXIV. 31. 2. *Sam.* XV. 30. XIX. 4. 1. *Reg.* XX. 38. 41. *Esth.* VI. 12. *Antiphanes* ap. Stob. Πόνηρα δ' ὥσπερ ζωγράφοι τὰ χρώματα Πρώτιστον ἀφανίζουσιν ἐκ τῆς σώματος. *Nicostratus* ap. *Stobaeum* fuco ac pigmentis ἀφανίζεσθαι τὰς ὄψεις. *Sota* 12. 1. Quare vocatur nomen ejus Aſchur? 1. *Paral.* IV. 5. quia nigra fuit facies ejus prae jejuniis. *Chrys.* ἀφανίζουσι τ. ε. διαφθείρουσιν. ſcil. cinere.

ἀφανίζουσι —— ὅπως φανῶσι] Eleganter dicitur. Tegunt faciem ut appareant: deformant vultum, ut omnium oculos in ſe convertant. vide ſupra V. 48. ἀντίθεσιν inter τελώνην & τέλειον. *Taanith* III. 8. Accidit cum quidam a R. Choni Maaglenſi efflagitarent, precaretur Deum pro pluviarum impetratione —— circulum duxit, conſtititque in eo, dicens confidenter: Domine mundi, filii tui oculos in me convertunt, quod ego quaſi domeſticus tuus ſum. Juro in nomine tuo magno, me hinc non prius diſceſſurum, quam miſericordiam filiis tuis praeſtiteris. *Aristoph. Ran.* 1095. πρῶτον μὲν τὸν βασιλεύοντας φάσκ' ἀμπισχών, ἵν' ἐλεινοὶ τοῖς ἀνθρώποις φαίνωντ' εἶναι. *Seneca* Epiſt. V.

17. ἄλειψαί σε τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σε νίψαι] *Ruth* III. 3. 2. *Sam.* XII. 20. XIV. 2. 2. *Reg.* IV. 2. *Esth.* II. 12. *Psal.* XXII. 5. CIV. 15. CXXXIII. 2. *Judith* X. 3. XVI. 8. *Dan.* X. 3. *Jo.* XIII. 10. *Eccleſ.* IX. 8. *Od.* σ. 171. χρῶτ' ἀπονιψαμένη, καὶ ἐπιχρίσασα παρειάς. *Il.* κ. 577. τὼ δὲ λοεσσαμένω καὶ ἀλειψαμένω λιτ' ἐλαίῳ δείπνῳ ἐφιζανέτην. *Il.* ξ. 171. ἀπὸ χροὸς ἱμερόεντος Λύματα πάντα κάθηρεν, ἀλείψατο δὲ λιτ' ἐλαίῳ *Il.* π. 229. ἔπειτα δὲ νίψ' ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι, νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας. Ubi notandus vocis mediae proprius & primigenius uſus, ἔνιψε lavit poculum, ἐνίψατο lavit manus ſibi ipſe ſuas. *Libanius* de vita ſua p. 30. D. ἦκεον —— τῷ μὲν ἀραβίῳ λελειμένῳ τε καὶ ἐπ' ἄριστον ἰόντι δύο τινὲ μισθωτὼ, βορβόρῳ κρύψαι τὸ πρόσωπον. *Herodot.* III. 124. ἰδόσης τῆς γυναικὸς ὄψιν ἰυπρὴν τοιήνδε. ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῇ ἠέρι μετέωρον ὄντα λοῦσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. *Schol. Horat.* S. II. 7. 34. oleum petit, ut lotus & unctus abeat coenatum. *Catullus* X. 11. Reſpondi id quod erat: nihil nec ipſis Nec praetoribus eſſe nec cohorti, Cur quisquam caput unctius re-

18 Ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι —— ἐν τῷ φανερῷ.
19 Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
20 ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου

39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 57. 58. 59. 60. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 73. 74. 78. 80. 82. 83. 84. 86. 87. 90. 91. Evang. 1. 2. 3. 7. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 22. 24. Edit. *Complut. Colinaei. Bengelii* Verſio *Vulg. Goth Copt. Syr.* utraque, *Armen. Arab. Perſ. Euthym. Theophyl.* Ed. *Chryſocephalus. H. Grotius, L. de Dieu, J. Millius, C. M. Pfaffius*; ex ſuperioribus locis com. 4. 6. repetitum eſt.

19. θησαυρίζετε] θησαυρισεται D. θησαυρίζητε Editio *Colinaei, Bogardi.*
ὑμῖν] —— 47. *Theophylactus.* ὑμεῖς Edit. *Colinaei.*
ἀφανίζει] ἀφανίζουσιν D. a prima manu.

20. θησαυρους] + οὐς D. a prima manu.

referret. *Horat.* Carm. II. 7. 7. Coronatus nitentes malabathro Syrio capillos, *Martial.* VIII. 77. 3. Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo ſplendeat. V. 64. 3. Pingueſcat nimio madidus mihi crinis amomo. *Plaut.* Caſin. II. 3. 19. Unde hic, amabo, ungenta olent? S. Oh! perii, manifeſte miſer Teneor. Ceſſo caput pallio detergere. Pſeudolo I. 82. Amicos tot habes tam probe oleo onuſtos: Num quoiquam eſt hodie tua tuorum opera conſervorum nitidiuſculum caput? *Horat.* Carm. I. 25. puer quis ex aula capillis Ad cyathum ſtatuetur unctis? *Ovid.* Her. XXI. 161. Saepe coronatis ſtillant unguenta capillis. Projicit ipſe ſuas deducta fronte coronas, ſpiſſaque de nitidis tergit amoma comis. H. XV. 75. Veſte tegor vili, nullum eſt in crinibus aurum. Non Arabum noſter rore capillus olet. *Lucianus* de Merc. Cond. 28. τῷ μὲν γὰρ λιμῷ ξυνόντα καὶ διψῶντα μύρῳ χρίεσθαι —— ἡρέμα καὶ γελοῖον.

18. ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων] Tempore jejunii ſolennioris vetitum erat lavari & ungi. *Taanith* I. 6. Synedrium tria alia eccleſiae praecipit celebranda jejunia, ita ut vetitum ſit balnea adire, unguentis ſe oblinere. IV. 8. Hebdomade, in quam inciderit nonus dies menſis Ab, prohibitum eſt ſe tondere & lavare. *Bereſchith* R. LXXXIV. 20. Et luxit eum pater ejus. Hic eſt Iſaacus. R. Levi & R. Simon dixerunt, domi ſuae fleviſſe: quando vero in publicum prodiret, laviſſe, unxiſſe, ediſſe ac bibiſſe. Cur autem id non fecit palam? Reſpondit Deus S. B. Quamvis ipſe rem non manifeſtavit, ego tamen manifeſtabo eam. *R. Bechai* ap. Capellum: Dixerunt nonnulli, hominem religioſum eſſe hilari & renidenti facie, cum corde luctum premit: at videri laeto hilarique corde, cum anima ejus humilis eſt intus & abjecta. *Joma* VIII. 1. die expiationis prohibitum eſt, edere, bibere, lavare, ungere ſe. At rex & ſponſa lavant facies ſuas. f. 77, 3. Traditio Rabbinorum: Prohibitum eſt lavare partem corporis aeque ac totum corpus —— prohibitum eſt etiam ungere partem corporis aeque ac totum corpus.

19. θησαυρίζετε] *Pollux* III. 115. 116. περὶ φειδωλῆς —— ταμιευτικὸς, θησαυροποιὸς, θησαυρισικὸς, θησαυρισὴς, φρουρὰ χρημάτων, ἄγρυπνος εἰς τὴν φυλακὴν —— τὰ δὲ ῥήματα φείδεσθαι, ταμιεύειν, θησαυροποιεῖν, φυλάττειν. *Plat* de Rep. VIII. αὐχμηρός γε τις ὢν καὶ ἀπὸ παντὸς περιουσίαν ποιήμενος θησαυροποιὸς ἀνὴρ ἐς δὴ καὶ ἐπαινεῖ τὸ πλῆθος. μειράκιον, ἐμοὶ καταναοεῖν δοκεῖς, ὅτι ὑπὸ τῆς ἰδίας ἕκαστα κακίας σήπεται.

σὴς καὶ βρῶσις] *Jac.* V. 2. *Menander.* καὶ πάντα τὰ λυμαινόμενα ἔνεστιν ἔνδοθεν, οἷον ὁ μὲν ἰὸς τὸν σίδηρον, ὁ δὲ σὴς ἐν σκυτῇ, τὸ δ' ἱμάτιον οἱ σῆτες, ἡ δὲ θρὺψ ξύλον. *Horat.* S. II. 3. 119. Age ſi & ſtramentis incubet, unde Octoginta annos natus, cui ſtragula veſtis, Blattarum & tinearum epulae, putreſcat in arca, Nimirum inſanus paucis habeatur. *Theophraſt.* H. P. I. 16. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰς σῆτας ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. *Etymol.* Σήπω παρὰ τὸ σὴς, σητὸς, ὁ σημαίνει τὸν σκώληκα. σὴς ὁ σκώληξ. *Cyrill.* Lex. βρῶσις ἢ σῆψις, tinea, rubigo. Theophraſt. Charact. XI. καὶ τὸ ὅλον δὲ τῶν μικρολόγων καὶ τὰς ἀργυροθήκας ἐσιν ἰδεῖν ἐυρωτιώσας, καὶ κλεῖς ἰωμένας. *Ovid.* Amor. I. 8. 51. Æra nitent uſu, veſtis bona quaerit haberi, Caneſcunt turpi tecta relicta ſitu. *Seneca* de Benef. III. 3. Quae in uſu ſunt, & manum quotidie tactumque patiuntur, numquam periculum ſitus adeunt: illa quae ad oculos non revocantur, ſed extra converſationem, ut ſupervacua, jacuerunt, ſordes ipſa colligunt vetuſtate. *Od.* β. 337. θαλαμὸν κατεβήσατο πατρὸς εὐρὺν, ὅθι νητὸς χρυσὸς καὶ χαλκὸς ἔκειτο, ἐσθὴς τ' ἐν κήλοισιν, ἄλις τ' εὐώδεες ἔλαιον. *Od.* ε. 38. ψ. 741. 136. χαλκόντε χρυσόντε, ἄλις ἐσθῆτα τε δόντες. *Hymn.* in *Mercur.* 178. Εἶμι γὰρ εἰς Πύθωνα, μέγαν δόμον, ἀντιτορήσων ἔνθεν ἄλις τρίποδας περικαλλέας, ἠδὲ λέβητας Πορθήσω, καὶ χρυσὸν, ἄλις δ' ἄιθωνα σίδηρον, καὶ πολλὴν ἐσθῆτα. *Eſrae* II. 69. *Nehem.* VII. 70. *Job* XXVII. 16 *Act.* XX. 33.

κλέπται διορύσσουσι] *Ariſtoph. Plut.* 565. κλέπτειν καὶ τὰς τοίχους διορύττειν. *Thucyd.* II. 3. διορύσσοντες τὰς κοινοὺς τοίχους. unde frequens convitium τοιχώρυχε. Conf. 1. *Tim.* VI. 9. 10. 17. *Heb.* XIII. 5.

20. Theſaurus in coelo, eſt felicitas vitae alterius. 1. *Pet.* I. 4. Ille acquiritur benignitate & liberalitate. Qui theſaurum in terra colligere, & dives fieri vult, ſua bona cupide ſervat, & bona aliorum vel vi vel fraude rapit: qui theſaurum in coelo reperire optat, non tantum nemini quicquam injuſte aufert, verum etiam pro ratione facultatum ſuarum pauperis inopiam ſublevat. *Matth.* XIX. 21. *Luc.* XII. 21. 33. 34 1. *Tim.* VI. 17. 18. 19. *Sirac.* XXIX. 11——17. *Tob.* IV. 7——12. XII. 9. *Prov.* XIX. 17. *Jalkut Rubeni* f. 165. 3. Si quis eleemoſynam dat nomine Dei, Deus S. B. illam ſerit in paradiſo, ita ut magnum proventum per has pecunias acquirere poſſit. ibi vero creſcunt ſingulis annis & augentur in theſaurum, & fructum ex illo percipiunt in ſeculo futuro.

Bava Bathra f. 11. 1. Monobazus rex theſauros ſuos & patrum ſuorum tempore famis erogavit, ad quem fratres & cognati venientes dixerunt: Patres tui theſauris majorum ſemper aliquid addiderunt, tu vero omnia dilapidas. Reſpondit: patres mei col-

ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος 21
τοῦ

οὐδὲ] καὶ 1. Verſio *Copt.* & *Latin.* MSS.

21. ὑμῶν] σου 1. Verſio *Copt Latina. Saxon. Æthiop. Baſilius, Macarius* H. II. *J. Millius.* §. 385. putat ὑμῶν eſſe *Lucae*, σου vero *Matthaei*: at noſtro judicio teſtibus parum firmis nititur.

legerunt theſauros terrae, ego autem coelo S. D. *Pſal.* LXXXV. 12. eleemoſyna de coelo deſpiciet, — in loco, in quam manus dominari poteſt: ego vero in loco ad quem nulla manus pertingit S. D. *Pſal.* LXXXIX. 15. Juſtitia & judicium ſunt habitatio throni tui — ejusmodi res, quae nullum ipſis fructum attulerunt: ego autem, quae mihi fructum afferunt S. D. *Eſaj.* III. 10. Dicite juſto, quod bonus ſit & quod fructum operum ſuorum comeſturi ſint — pecunias: ego vero theſauros animarum. S. D. *Prov.* XI. 30. Fructus juſti eſt arbor vitae, & qui accipit animas, ſapiens eſt. — pro aliis: ego vero pro me ipſo S. D. *Deut.* XXIV. 13. & tibi erit eleemoſyna. — huic mundo: ego vero pro mundo futuro S. D. *Eſaj.* LVIII. 8. & praecedat te eleemoſyna tua, & gloria Domini colliget te. eadem hiſtoria narratur *Hieroſ. Pea.* I. f. 15. 2. ultimo loco citatur *Prov.* XI. 4. Juſtitia liberabit a morte. *Martial.* V. 42. amicis quod datur non perire. Callidus effracta numos fur auferet arca, proſternet patrios impia flamma lares: — Extra fortunam eſt, quicquid donatur amicis. Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes. *Menander* Dyſcolo. Περὶ χρημάτων λαλεῖς ἀβεβαίῳ πράγματος. Εἰ μὲν γὰρ οἶσθα ταῦτα παραμεῖνάτά σοι Εἰς πάντα τὸν χρόνον, φύλαττε μηδενὶ ἄλλῳ μεταδιδοὺς· αὐτὸς ὢν δὲ κύριος. Εἰ μηδ' ἑαυτοῦ, τῆς τύχης δὲ πάντ' ἔχεις, τί ἂν φθονοίης, ὦ πάτερ, τούτων τινί; αὐτὴ γὰρ ἄλλῳ τυχὸν ἀναξίῳ τινὶ Παρελομένη σε πάντα προσθήσει πάλιν. Διόπερ ἐγώ σε φημὶ δεῖν, ὅσον χρόνον εἶ κύριος, χρῆσθαι σε γενναίως, πάτερ, αὐτὸν ἐπικερῆν πᾶσιν, εὐπόρως ποιεῖν ὡς ἂν δύνῃ πλείστους διὰ σαυτοῦ. *Seneca* de vita beata 20. Nihil magis poſſidere me credam, quam bene donata. *Xenoph.* de Cyri inſtitut. I. VIII. ὁρᾷς, ὦ κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροὶ, ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα φθονεῖσθάι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους, τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶ, τούτους μοι νομίζω θησαυρὸς, καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἑπεστάμην — ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλείονων· ἐπεὶδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἐν ἰδῳ πρωτὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξαρκεῖσθαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους, εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρπῶμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν, ἃ οὔτε κατασήπεται, ἅτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται. *Julian* Caeſ. p. 313. ὅγε μὴν Σύρος ἀλέξανδρος ἐν ἰσχάτοις πᾶς καθῆσο, τὴν αὐτοῦ συμφορὰν ποτνιώμενος· καὶ ὁ Σειληνὸς ἐπισκώπτων αὐτὸν ἐπεῖπεν, ὦ μῶρε καὶ μέγα νήπιε, τηλικοῦτος ὢν ἐκ αὐτὸς ἦρχες τῶν σεαυτῦ, τὰ χρήματα διδὺς τῇ μητρὶ, καὶ ἐκ ἐπείσθης, ὅσῳ κρεῖττον ἀναλίσκειν ἦν αὐτὰ τοῖς φίλοις, ἢ θησαυρίζειν. Hyperechines in Monum. Cotelerii. θησαυρός ἐστι μοναχοῦ ἡ ἐκάστου ἀκτημοσύνη. *Agapetus* 38. ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον τῆς ἐυποιίας τὸν πλῆτον ἡμῶν θησαυρίσωμεν. *Iſocrat.* ad Demonic. τοὺς ἀγαθοὺς ἓυ πόιει, καλὸς γὰρ θησαυρὸς ἀνδρὶ σπευδαίῳ χάρις ὀφειλομένη. *Liban.* Epiſt. 728. τοὺς ποιητὰς εὖ ποίει· καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ ποιητῇ χάρις ὀφειλομένη. *Philoſtrat.* de Herode Sophiſta p. 547. ἐθησαύριζε τὸν πλεῖστον ἐν ταῖς τῶν μετεχόντων αὐτῷ γνώμαις — ἐκάλει δὲ τὸν μὲν ἀσύμβολον πλεῖστον καὶ φειδοῖ κεκολασμένον νεκρὸν πλεῖστον. *Phalar.* Ep. XII. ἐκτεθησαυρίκαμεν τῷ πλήτῳ ὅσα παρίσχεν ὁ θεὸς εἰς μεταβολὰς τῆς τύχης, οὐκ ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τὰς βελτίονας τῶν φίλων τὰς ῥᾳδίας λαμβάνειν. *Ælianus* V. H. I. 22. οἱ μύρμηκες δικαῖς εἰσι φιλόπονοι πρὸς τὸ θησαυρίσαι, καὶ ἑαυτοῖς ἀποταμιεύσασθαι τὰς πόρας.

21. ἐκεῖ ἔσαι καὶ ἡ καρδία ὑμῶν] *Cic.* Attic. XII. 12. igitur animus in hortis: quos tamen inſpiciam cum venero. *Plaut. Ciſtellar.* . . . ubi ſum, ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus. *Perſa* IV. 6. 27. nam animus in navi eſt meus. Menaechm. IV. 1. 15. litium Pleni rapaces viri fraudulenti. Qui aut foenore aut perjuriis habent rem partam: mens eſt in querelis. *Terent.* Eunuch. IV. 7. 46. Jamdudum animus eſt in patinis. *Horat.* Carm. II. 55. Circa virentes eſt animus tuae Campos juvencae. *Galen.* conſilium Epileptico datum. καὶ μὲν δὴ καὶ μεθ' ὑμῶν ὑπὲρ τούτων ἤδη διέσκεπται. ὥστε τὸ μὲν σῶμα παρὸν ἔχεις ἀθρήσοι τοῦ Διονυσίου, τὴν ψυχὴν δὲ καὶ τὴν γνώμην ἅμ' ἐκείνῳ καὶ τὴν ἐμὴν. *Symmachus* VII. 23. Requirunt me, credo, oculi tui, mens adeſſe non dubitet. Mecum enim diligentia tui peregrinatur, totumque animi affectione circumfero.

22. λύχνος] Uti oculus hominis hic vocatur lucerna: ita ipſe ſol eſt oculus. *Ovid.* Metam. IV. 226. Ille ego ſum dixit qui longum metior annum: omnia qui video, per quem videt omnia tellus: Mundi oculus.

ὁ λύχνος τοῦ σώματος ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς] Comparat Chriſtus animum corpori, & judicium oculis, ſimilitudine etiam apud Philoſophos uſitata. *Ariſtot.* Topic. I. 14. ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν ψυχῇ. *Ariſtides.* καὶ γὰρ οὖν ἔχει τι παραπλήσιον ὁ νοῦς τῇ ὄψει· ὡς γὰρ ἐκείνη διεφθαρμένη μὲν οὐδὲν οὐδὲ τῶν πλησιαίτατα ὁρᾷ, ὑγιὴς δὲ οὖσα μέχρις οὐρανοῦ τε καὶ ἀστέρων ἐξικνεῖται· ταὐτὸ δὴ τοῦτο ἡ μὲν τοῦ φρονίμου διάνοια καὶ πάντας ἀνθρώπους ἱκανὴ γίνεται διοικεῖν· ἡ δὲ τοῦ ἄφρονος οὐδὲ ἓν σῶμα τὸ ἐκείνου δύναται φυλάττειν, οὐδὲ ἕνα οἶκον. *Plut.* Q. Rom. p. 281. B. ἔοικε γὰρ ὁ λαμπτὴρ τῷ περιέχοντι τὴν ψυχὴν σώματι· φῶς γάρ ἐστιν ἡ ἐντὸς ψυχή. *Jamblich* de V. Pythag. c. XXXII. νοῦς γὰρ, κατ' αὐτοὺς, πανθ' ὁρᾷ, καὶ πάντ' ἀκούει τ' ἄλλα δὲ καὶ κωφὰ καὶ τυφλὰ. dictum Epicharmi. & in Symbolis Pythag. ὁ κατὰ φρόνησιν νῆς φωτὶ ἔοικε τῆς ψυχῆς, καὶ ἀόριστον οὖσαν αὐτὴν ὁρίζει τε ὥσπερ ἐκ σκότους εἰς φῶς. *Proclus* ad Plat. de Republ. τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς, ᾧ δὴ νοεῖ. *Galenus.* ὥσπερ ὀφθαλμὸς τῷ σώματι, τοιοῦτος ἐν τῇ ψυχῇ νοῦς. *M. Antonin.* I. XII. Ἢ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς, μέχρι σβεσθῇ, φαίνει, καὶ τὴν αὐγὴν ἐκ ἀποβάλλει. ἡ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη προαποσβήσεται. *Ovid.* Metam. XV. 64. Et quae natura negavit Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit. *Philo* de Mundi Conditura T. 1. p. 12, 2. ὅπερ γὰρ νοῦς ἐν ψυχῇ, τοῦτο ὀφθαλμὸς ἐν σώματι. p. 15, 10. ἐπὶ δὲ πᾶσιν τὸν ἄνθρωπον, ᾧ νῦν ἐξαίρετον ἐδωρεῖτο, ψυχῆς τινὰ ψυχὴν, καθάπερ κόρην ἐν ὀφθαλμῷ. *Hierocles.* ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμῷ

22 τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά
23 σου φωτεινὸν ἔσται. Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτει-
νὸν

ἔσαι] ἐστιν Verſio *Vulg. Goth. Saxon.*
ὑμῶν] + τότε εἶπεν ὁ κύριος 64. eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae.
22. οὖν] — 61. Evang. 19. 24. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio.* prol. 1380.

ῥᾳ̣θ̣ῳ̣ λημῶντι καὶ ὁ κεκαθαρμένῳ τὰ σφόδρα φωτεινὰ ἰδεῖν οὐχ οἷόντε· ἕτως καὶ τῇ ψυχῇ μὴ ἀρετὴν κεκτημένῃ τὸ τῆς ἀληθείας ἐνοπτρίζεσθαι κάλλος.

ἁπλοῦς] Simplex opponitur duplici, fallaci, verſuto, curioſo. *Etymol.* ἁπλαῖ. ὑποδήματος εἶδος Λακωνικὸν, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ τῦ ἁπλῶς καὶ οὐ τετεχνημένως γεγενῆσθαι· ἁπλοὶ δὲ οἱ Λάκωνες, καὶ οὐ περίεργοι κατὰ τὰς κατασκευάς. *Ariſtoph. Plut.* 1159. οὐ γὰρ δόλου τῦν ἔργον, ἀλλ' ἁπλῶν τρόπων. *Plat.* Hippia ad *Il.* I. 308. ἐν τούτοις δηλοῖ τοῖς ἔπεσι τὸν τρόπον ἑκατέρε τῦ ἀνδρὸς, ὡς ὁ μὲν ἀχιλλεὺς ἁπλῆ ἀληθής τε καὶ ἁπλᾶς, ὁ δὲ ὀδυσσεὺς πολύτροπος τε καὶ ψευδής. *Max. Tyr.* X. 2. ἐξεποικίλθη δὲ ἡ ἰατρικὴ καὶ μετέβαλεν ἐκ τῆς πρόσθεν ἁπλότητος εἰς παντοδαπὸν σχῆμα. *Plato* de Rep. II. ἄνδρα ἁπλῆν καὶ γενναῖον, οὐ δοκεῖν ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα. *Polyb.* Excerpt. 31. πρὸς μὲν τοὺς ἀλλοτρίους τὴν ἐκ τῶν Νόμων ἀκρίβειαν τηρεῖν, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ φίλοις ἁπλῶς χρῆσθαι καὶ γενναίως κατὰ δύναμιν. Frequenter autem pro benignitate & liberalitate ſumitur: nam ille demum vere benignus eſt, qui ſimpliciter benigne facit, ut faciat, h. e. ut alterius inopiam ſublevet, & praecepto Dei obediat: qui vero benigne facit, ut videatur & laudetur ab hominibus, duplex eſt. *Horat* Epiſt. II. 2. 193. Scire volam, quantum ſimplex hilarisque nepoti Diſcrepet, & quantum diſcordet parcus avaro. *Himerius.* εἰ δὲ ἁπλῶς διδόντος λαβεῖν οὐκ ἔυλογον, πῶς οὐ πλέον ὄφλει, μηδὲ προῖκα τὴν δωρεὰν, ἀλλ' ἐπ' ἀντιδόσει τοσαύτῃ, ἣ καὶ αὐτὸς δῆλος ἐστι, ἃ δίδωσιν, ὁμολογῶν ἀνταλλάξασθαι. *Tacit.* H. 3. 86. inerat tamen ſimplicitas & liberalitas. *Joſ.* A. VII. 13. 4. εἶπεν ἀνήσασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἅλω — ὁ δὲ καὶ τὴν ἅλω, εἶπε, καὶ τὰ ἄροτρα, καὶ τοὺς βόας εἰς ὁλοκαύτωσιν χαρίζεσθαι — ὁ δὲ βασιλεὺς ἀγαπᾷν μὲν αὐτὸν τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς μεγαλοψυχίας ἔλεγε. *Appian.* in Parthic. p. 282. M. Antonii ἁπλότης, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον. *Rom.* XII. 8. 2. *Cor.* VIII. 2. IX. 11. 13. *Jac.* I. 5. III. 2. Uti qui oculum acrem & acutum habet, oculum ſimplicem & ſui coloris, non ictericum aut rubedine ſuffuſum, illo bene videt, & pedibus viam monſtrat, & manibus lucet ad opus faciendum, & totum corpus juvat; contra qui vitio oculi laborat, damnum ſentit non in oculo ſolum, ſed in toto corpore, & pedes caputque offendit, & negotiis ineptus eſt: ita etiam qui animo eſt benigno & liberali, abſtinebit ab omni injuria, faciet officium erga Deum hominesque, & ſerena mente perſpiciet, quid agendum ſit; contra qui habet ingenium ſordidum & avarum, coecutiet tanquam in tenebris, circumveniet alios, bona eorum vi rapiet, atque unice lucro intentus omnem numinis reverentiam exuet. *Epicharmus.* καθαρὸν ἂν τὸν νῦν ἔχῃς, ἅπαν τὸ σῶμα καθαρὸς εἶ. ap. Clem. Strom. VII. p. 844. *Luc.* XI. 41.

23. ὁ ὀφθαλμός σε πονηρὸς] Oculus malus ſignificat animum avarum & invidum. *Matth.* XX. 15. *Marc.* VII. 22. 1. *Jo.* II. 8—11. 16. *Deut.* XV. 9. XXVIII. 54. 56. *Prov.* XXII. 9. XXIII. 6. XXVIII. 22. *Sir.* XIV. 7. 8. 9. 10. XXXIV. 13—17. XXXI. 13. XXXV. 7. *Trumoth* IV. 3. Haec eſt menſura Trumae oculus bonus dat unam ex XL. medius unam ex L. malus unam ex LX. *Hier. Bava Bathra* f. 14. 4. Qui dat donum, det oculo pulcro, & qui quicquam dedicat, dedicet oculo pulchro. *Aboth* V. 12. Quatuor ſunt genera eorum, qui dant eleemoſynam. Eſt qui dare vult, ſed non vult ut dent alii: hic eſt oculo malo in re alterius. Eſt qui vult ut dent alii, ſed ipſe non dat: hic eſt oculo malo in re propria. Eſt qui & ipſe dat & alios dare patitur: hic eſt benignus. Eſt qui nec ipſe dat nec alios dare patitur: hic eſt malus. *Targum Jonathan. Exod.* XXXIII. 8. factum eſt ut ſtarent omnes improbi populi — & reſpicerent poſt Moſen oculo malo. *Bereſ. R.* XLV. 8. Sarae oculus malus i. e. invidia erga Hagarem tribuitur. LIX. 9. ex *Prov.* XXVIII. 22. hic eſt Ephron, qui miſit oculum malum in bona juſti. LXXVI. 5. Oculus malus in pecunia hominis. LXXXIV. 10. reſponderunt ipſi oculo malo, in *Gen.* XXXVII. 8. *Sir Haſirim R.* II. 6. Cum filii Iſrael proficiſcerentur in deſerto, nubes gloriae circumdabant eos, quatuor a quatuor ventis mundi, ne dominaretur in ipſos oculus malus, & una ſupra eos, ne dominaretur eis aeſtus & ſol. *Jonathan. Geneſ.* XLII. 5. *Num.* XXXVII. 55. erunt reſpicientes vos oculo malo, & affligent vos. *Bava Mezia* f. 7. Dixerunt ei nonne dubitabat de oculo maligno? dicebat: ipſe ego de ſemine Joſephi deſcendo, non dominatur in ſemen ejusmodi oculus malus. *Aboth* II. 9. Jochanan dixit ad diſcipulos ſuos: exite, & videte, quaenam ſit via bona, cui adhaerere debet homo. Reſpondit ei Ribbi Eliezer. Oculus bonus — R. Eleazar: cor bonum. quaenam eſt via a qua ſe alienat homo? — Oculus malus — cor malum. *Schol.* qui ſua ſorte contentus eſt, & non quaerit res ſuperfluas, & proximo non invidet, quando ſuperior eſt ipſo: oculus malus contrarium notat, ſollicitum eſſe de augmento ſortis & §. II. *Aboth* V. 19. In quocunque tria iſta inveniuntur, is eſt ex diſcipulis Abrahami patris noſtri; & in quocunque alia tria inveniuntur, is eſt ex diſcipulis Bileami impii. Nempe oculus bonus, ſpiritus demiſſus, & anima humilis: is, inquam, eſt ex diſcipulis Abrahami patris noſtri. Oculus malus, ſpiritus elatus, & anima ampla, iſtiusmodi, inquam, eſt ex diſcipulis Bileami impii. *Schemoth R.* XXXI. f. 133, 4. Dives, cujus oculus malus eſt, cum divitiis ſuis aboletur ex hoc mundo S. D. *Eccleſ.* V. 12. & pereunt divitiae re mala; quia oculus ejus malus eſt erga exactores eleemoſynae. *Jalkut Rubeni* f. 67, 3. ad *Gen.* XLII. 1. Dixit Jacob ad filios: Rogo vos, ut vos humilietis: nihil enim gravius eſt oculo malo. Tabulae priores, quae cum tonitru datae ſunt, & Hieroſolyma vaſtata ſunt propter oculum malum. *Tanchuma* f. 87, 1. Dixit Deus S. B. ad Bileamum: Tu es impius, oculus tuus adfligit ſe, ad benedicendum Iſraelitis; propterea non concedam ut benedictio Iſraelitarum per te ab-

νὲν ἔσται· εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύνα- 24
ται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ ~μαμμωνᾷ.

Διὰ

~μαμωνᾷ

24. ἑδὶς] + εἰκῆ L. & alius *Stephani*; ex *Luca*.

μαμμωνᾷ] μαμωνᾷ KL. 1. 2. 3. 34. 35. 38. 44. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 66. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 4. 5. 18. 19. 20. 22. 24. Edit. *Compl. Eraſmi* 1. & 2. *Bengelii*, *Clemens* paſſim, *Origenes* c. Celſum p. 381. 415. *Chryſoſt. Baſilius. Heſychius. Suidas. Epiphan* H. 66. *Theophylactus. Chryſoceph.* Recte, cum & Chaldaeis ממונא ſcribatur & *Lucae* XVI. 9. 13.

ſolvatur. Veniat ergo Moſes, cujus oculi pulchri ſunt ad benedicendum Iſraelitis, is ipſis benedicet. *Aboth R. Nathan* c. XXXIX. Dantur homines, qui diſcunt, ut alios doceant, hi ſunt oculo bono: dantur qui diſcunt, alios vero docere nolunt, hi ſunt oculo malo. *Siphra* in *Levit.* XXV. 25. mea eſt terra: ne ſit oculus tuus malus in ea. *Sota* f. 38. 2. Dixit R. Joſua f. Levi: Non dant poculum benedictionis ad benedicendum niſi ei, qui habet oculum bonum. *Prov.* XXII. 9. Unde conſtat etiam volucres coeli cognoſcere habentes anguſtos oculos? Q. D *Prov.* I. 17. Porro idem ait: quisquis utilitatem capit ab oculo anguſto, violat interdictum legis S. D. *Prov.* XXIII. 6. ne veſcitor pane maligni oculi. Autor quoque eſt R. Joſua f. Levi: Caſum junicis decollandae non eſſe niſi propter oculum anguſtum, Q. D. *Deut.* XXI. 7. oculi noſtri non viderunt — i. e. non venit ad nos [occiſus ille] & dimiſimus ſine cibo, nec viſus eſt a nobis, & relictus incomitatus. *Bava Mezia* f. 84, 1. *Beracheth* f. 20, 2. R. Jochanan ſolebat ire ad balneum, & dicebat quando filiae Iſrael adſcendunt e merſione, me reſpiciunt, & accipiunt prolem tam pulcram ac ego ſum. Kabbini dixerunt: non timet Dominus oculum malum? dicit eis: veni e ſemine Joſephi cui malus oculus nocere non poteſt, (*Sota* f. 36, 2. *Bava Rathra* f. 118, 2.) S. D. *Gen.* XLIX. 22. non oportet hic legere ſcaturigo, ſed adſcendentes oculi. R. Joſe f. Chanina dixit, de hoc ut augeantur. *Gen.* XLVIII. 6. quomodo piſces ſunt in mari, mare tegit eos, ita ut nullus malus oculus in eos dominari poſſit: ſic eſt etiam ſemen Joſephi, nullus oculus poteſt ei dominari. Aut, ſi vis, poſſum dicere; oculus qui non vellet cibari de eo, quod non ſuum eſt, in eum nihil poteſt oculus malus. *R. Salomo* in *Pſ.* XII. extrem. Oculus ipſorum malus eſt, quia ego exaltatus ſum. & in *Eſther* IX. 10. bona eorum non abſtulerunt, ne regis oculus fieret malus, quod tantas divitias nacti eſſent. *Kidduſchin* Chirurgi oculus malus eſt בכמונו ſi quicquam numorum erogare debet, *Schemoth R.* XXXI. Oculus malus, hic eſt Cain, cujus oculus malus fuit in fratre. *Schir R.* IV. 1. Dixit R. Levi: ſponſae, cujus oculi ſunt turpes, totum corpus explorandum eſt: cujus autem oculi pulchri ſunt, totum corpus non eſt explorandum. *Taanith* f. 24, 1. *Pindar. Nem.* IV. 64. *Φθονερὰ δ' ἄλλος ἀνὴρ βλέπει. Tacit.* H. II. 20. inſita mortalibus natura, recentem aliorum felicitatem aegris oculis aſpicere.

ὅλον τὸ σῶμα] Supra V. 29. 30. *Jac.* III. 3. *Polyb.* I. 14. *ὥσπερ ζῴων τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὅλον. Eurip.* Hecub. 1049. *ὄψει νῦν αὐτίκ' ἐντὰ δωμάτων πάρος τυφλὸν τυφλῷ σκήπτρα παραφορᾷ ποδὶ. Phoeniſſ.* 841. *θύγατερ ὡς τυφλῷ ποδὶ ὀφθαλμὸς εἶ σὺ.* 1610. *τίς ἡγεμών μοι ποδὸς ὁμαρτήσει τυφλοῦ;*

σκότος] *Act.* XXVI. 18. *Rom.* I. 21. *Eph.* IV. 18. V. 8. *Col.* I. 13. 1. *Tim.* VI. 9.

τὸ σκότος] *Thomas. ὁ σκότος, καὶ τὸ σκότος. Ἡ δὲ σκοτία οὐκ ἐν χρήσει. Εὐριπίδης ἐν φοινίσσαις, σκότον δι-κορκὸς. Euſtath.* in od. α. 32. p. 19, 39. *ἴχει δὲ τε κίονας αὐτὸς μακρὰς, δῆλον δὲ ὅτι ἀττικῶς ταῦτα πάντα, ἐπεὶ καὶ ἀττικαῖς λέξεσιν ὁ αὐτὸς Διονύσιος ἐπιξέρχεται. ἄλλως γὰρ καὶ ἡ θὶς λέγεται καὶ ἡ λιμὼς, καὶ τὸ σκότος καὶ ἕτερα τῶν τῆ Διονυσίᾳ ἑτέρας &c λ.* p. 452, 50. *γίνεται μὲν σκότιος ἐκ τῆ σκότος, πλὴν οὐκ ἐκ τῆ ἑδιτέρου, ἀλλὰ τοῦ ἀττικωτέρα ἀρσενικοῦ.* T. p. 703, 1. *τὸν δὲ ῥηθέντα σκότον οἱ μὲν ὅμηρον καὶ σκότος φασὶν —— καὶ διφορεῖται μὲν παρ' αὐτοῖς, τὰ πλεῖω δὲ κατὰ γένος ἀρσενικὸν προάγεται, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ· ἑδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν συνεργάτην. Eurip.* Hec. 1. *σχ. γράφεται καὶ τὸ σκότος ἑδιτέρως, καὶ ὁ σκότος. καὶ τῷ μὲν ἑυδιτέρῳ χρῶνται οἱ κοινοὶ, τῷ δὲ ἀρσενικῷ οἱ ἀττικοὶ.*

24. δυσὶ] *Etymol. ἰσέον, ὅτι ἐπὶ τῶν ἀριστερῶν, ὅσοι μὲν ἐν μιᾷ φωνῇ τὰ τρία γένη δηλοῦσιν, οὐ κλίνονται, τὰ γὰρ ἄρθρα μόνα διαλαμβάνει —— εἰ ἄρα ἔν τε δύο ἐν μιᾷ φωνῇ τὰ τρία γένη δηλοῖ, οἱ δύο γὰρ, καὶ αἱ δύο, καὶ τὰ δύο, δῆλον ὅτι ἐκ ὤφειλε κλίνεσθαι τοῖς δυσίν. ἰσὶ δὲ εἰπεῖν ὅτι πολλάκις αἱ διάλεκτοι κλίνουσι ταῦτα — καὶ αὐτὸ δὲ τὸ δύο εὕρηται κλινόμενον καὶ παρὰ τὸ δύο δυσὶν ἀντιφέρισθαι, ὡς παρὰ Θεοκρίτῳ —— τῇ ἓν χρήσει ἑπακολυθῶν κλίνεται τὸ δυσὶ. Plotin.* Ennead. V. 6. 4. *ἐν τοῖς δυσὶν ὄντος ἑνὸς καὶ ἄλλε.* & VI. 1. 7. *δύσιν.* 3. 18. *τὰ ε. τῶν γ. διαφέρει δυσὶν, καὶ ὑπερέχει δυσὶ. Euſtathius* centies *δυσὶν ἰνοΐαις, δυσὶ διφθόγγοις, ἐν δυσὶν ἴπποις, ἐν δυσὶ λάμβδα. ἐν δυσὶ ῥᾶ, ἐν δυσὶν ἦτα* &c. idem tamen in *Il.* K. p. 721, 15. *λέγεσι δὲ καὶ ἐν ῥητορικῷ εἴρηται λεξικῷ τῶν δύο καὶ τοῖς δύο, τὸ δὲ δυσὶ βάρβαρον φησὶ καὶ κατὰ χρῆσιν ἀττικὴν καὶ κατὰ λόγον γραμματικὸν. Phrynich.* p. 88. *Δυσὶ μὴ λέγε ἀλλὰ δυοῖν —— ἐπὶ γὰρ μόνης γενικῆς λέγεται, ἐχὶ δὲ δοτικῆς. Thomas. δυοῖν, ἀ δυσὶν, ὅσα γὰρ μὴ συνεμφαίνει γένος, ἑδὲ πτῶσιν δέχεται —— τὸ δυσὶν, εἴρηται μόνοι καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς ῥήτορσι. Θουκυδίδης. ἐτεσιτισάμενος δυσὶν ἡμέραις. καὶ ἀριστείδης ἐν τῷ περὶ ῥητορικῆς α. ἀλλ' ἐπίδωκε δυσὶν ἢ τρισὶν ἀντειπεῖν. κρεῖττον μέντοι δυοῖν. γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ δύο ἐ μόνον ἐπὶ οὐσίας καὶ αἰτιατικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γενικῆς καὶ δοτικῆς τίθεται. Θουκυδίδης· διελθόντων δυο ἐτῶν. καὶ Λιβάνιος δύο λιμοῖσι τὲς εἰς αὐτὸ καταφεύγοντας ἐδέξατο. Iſocrat.* Vita. *Λυσίᾳ ἔτεσι νεώτερος δυσί, Πλάτωνος δὲ ἑπτὰ. Philo* de *Moſe* T. II. p. 117, 46. *δυσὶ νίοις. Phalarid.* Ep. 70. *τὸν δυσὶ κινδύνοις ἀναιρεθέντα. Steph.* V. *ἀγκυρα* & *Μαδηνοὶ δυσὶν. Plut.* Caeſar p. 707. F. *τὸν ἡγεμόνα κορνήλιον πείσας δυσὶ ταλάντοις. Diodor.* 34. *οἷς δυσὶν ὁ Σύλλιος προσαναπαυόμενος. Plotin.* Enn. V. 340. *τοῖνυν τὸ νοῆν, ὅταν νοῆ, ἐν δυσὶν εἶναι. Ariſtot.* Eth. V. 1. *τρία ἐστὶν εἴδη κακίας, ἀκρασία, θηριότης· τὰ δὲ ἐναντία τοῖς δυσὶ δῆλα.*

ἑδὲὶς δύνασαι δυσὶ κυρίοις δουλεύειν] *Dio Chryſ.* LXX. p. 608.

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ

25. καί τι] ἤ τι 61. 62.

καί τι πίητε] —— 1. 22. Versio *Lat. Sax. Æthiop. Hieronymus*: in nonnullis additum est: neque quid bibatis. *Erasmus*, *J. Millius*. prol. 385. 1360. *Bengelius*. Cum tamen iidem lectionem Commatis 31. retinuerint non videntur causſam habuisse, cur istam sollicitarent, eoque minus quod leguntur *Exod.* XV. 24.

πλεῖον] πλείων 3. 74. 83. 90. Evang. 2. 3. 24.

p. 608. B. πᾶσα μὲν ἔν ἐστι δουλεία χαλεπὴ, τοὺς δὲ ἀπὸ τύχης ἐν οἰκίᾳ τῇ αὐτῇ δεδεμένους, ἐν ᾗ δύο ἢ τρεῖς δεσπόται, καὶ ταῦτα ταῖς τε ἡλικίαις καὶ ταῖς φύσεσι διάφοροι, λέγω δὲ πρεσβύτης ἀνελεύθερος, καὶ τέτταρα παῖδες νεανίσκοι, πίνειν καὶ σπαθᾶν θέλοντες, τίς ἂν τῶν ἄλλων οἰκετῶν ὁμολογήσειεν ἀβλιώτερος, ὅταν τοσούτοις δεῖ θεραπεύειν, καὶ τούτων ἕκαστον ἄλλο τί βλόμενον καὶ προσάσσοντα; *Terent.* Andr. I. 3. 4. Nec quid agam, certum 'st: Pamphilumne adjutem, an auscultem seni. Si illum relinquo, ejus vitae timeo: sin opitulor, hujus minas. Adelph. IV. 2. 16. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest. scire equidem volo, quot mihi sint domini: quae haec est miseria? Phormio I. 1. 26. Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.

ἀνθέξεται] *Diodor.* l. XXIV. Exc. p. 565. Ἀμίλκας —— ἀντεχόμενος μὲν τῆς δόξης, καταφρονῶν δὲ τῶν κινδύνων. *Liban.* D. II. p. 212. A. ἅπασι μὲν ἀνθρώποις, ὦ τρῶες, εἰρήνη μὲν καλὸν, Πόλεμος δὲ δυσυχὲς· καὶ τῆς μὲν ἀνθεκτέον, τὸν δὲ φευκτέον. *Xenoph.* Cyr. Paed. II. οἱ δὲ ἀγαθοὶ τὲς κακὲς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότεροι τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. *Polyb.* p. 1227. ὀλυμπίχῳ δὲ φάσκοντος δεῖν ἀντέχεσθαι ῥωμαίων. IV. 1. ἔκρινεν αὖθις ἀντέχεσθαι τῶν περὶ ἄρατον. p. 388. ἀεὶ γάρ ποτε τῆς τῶν Ηλείων ἀντείχοντο φιλίας αἰτωλοί. V. 100. αὐτὸς δὲ τῆς μὲν διαλύσεως ὀλιγώρει· τῷ δὲ πράττειν τῶν ἐξῆς ἀντείχετο. p. 613. τὸν μὲν πρὸς αἰτωλὲς ᾤετο δεῖν τὴν ταχίστην ἀπορρῖψαι πόλεμον, ἀντέχεσθαι δὲ τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων ἠξίει. *Plato* Epist. VI. p. 1276. C. κορίσκῳ δὲ καὶ ἑρμείᾳ πάλιν ἑρμεῖα ἀντέχεσθαι συμβουλεύω, καὶ πειρᾶσθαι ταῖς ἀνθέξεσιν ἀλλήλων εἰς μίαν ἀφίκεσθαι φιλίας συμπλοκήν. *Malela* p. 121. ἡ ἐκάβη περιλαβέσα αὐτὴν κατεφίλει, καὶ πλείω πάντων αὐτῆς ἀντείχετο. *Isocrat.* ἀντέχεσθαι τῆς εἰρήνης. *Athen.* VI. extr. καὶ γὰρ ἀντείχοντο τῶν ἐκ τῆς ςοᾶς δογμάτων. *M. Anton.* III. 6. ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ τοῦτο ἀντέχου. *Thucyd.* I. 13. τῆς θαλάσσης μᾶλλον ἀντείχοντο. *Schol.* προσεῖχον αὐτῇ. *Jos.* B. IV. 5. 2. κατακρίνας ὁ θεὸς ὡς μεμιασμένης τῆς πόλεως ἀπώλειαν, καὶ πυρὶ βεβλόμενος ἐκκαθαρθῆναι τὰ ἅγια, τὲς ἀντεχομένες αὐτῶν καὶ φιλοσοργοῦντας περιέκοψεν. V. 10. 3. ἐτύπτοντο δὲ γέροντες ἀντεχόμενοι τῶν σιτίων. Vit. 61. τιβεριεῦσι μὲν ἔν ἀντέχεσθαι μᾶλλον ἐδόκει τῶν πραγμάτων. *Prov.* III. 18. πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς. *Joseph.* Macc. πᾶσι τοῖς ποιοῦσι τὸ θέλημα αὐτοῦ. aut herum minorem propter aetatis & morum simulitudinem amabit, exosus senem morosum: aut considerans vel senem esse prudentiorem vel plura ab eo tum speranda tum metuenda esse, ei obediet, contenta levitate juvenili heri minoris. 1. *Tim.* IV. 12.

μαμωνᾷ] Divitiae, lucrum, in *Targum* saepissime, facultates, pecunia. Judicia mamonae i. e. pecuniarum a tribus Judicibus, judicia capitalia a XXIII. exercebantur. *Hieron.* in *Ps.* LXXXIII. Mamona in Lingua Hebraica divitiae nuncupantur. *Augustin.* in Quaest. Evang. 34. Mammona divitiae interpretantur. & de S. Domini in monte l. 2. Mammona apud Hebraeos divitiae appellari dicuntur. Congruit & Punicum nomen: nam lucrum Punice mammon dicitur. Sal mammonae est beneficentia. *Kidduſch.* f. 70, 1. qui ducit uxorem propter mammon i. e. divitias. *Esrae* VII. 26.

οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ] *Persius* V. 154. En quid agis? duplici in diversum scinderis hamo. Hunccine an hunc sequeris? subeas alternus oportet Ancipiti obsequio dominos, alternus oberres. *Euripid.* Hecub. 864. ἐκ ἐσὶν ἀνδρῶν ὅσις ἐς' ἐλεύθερος. Ἡ χρημάτων γὰρ δοῦλος ἐσὶν ἡ τύχης. *Aristot.* Rhet. II. 21. *Liban.* O. XXXI. p. 647, 648. *Valer Max.* IX. 4. procul dubio hic non possedit divitias, sed a divitiis possessus est: titulo rex insulae, animo pecuniae miserabile mancipium. *Liban.* O. XIX. p. 487. B. δοῦλος χρημάτων. *Plut.* Pelop. p. 279. A. ὥρμησε τῶν δεομένων τοῖς ἀξίοις βοηθεῖν, ἵνα κύριος ἀληθῶς φαίνοιτο χρημάτων γενόμενος, ἀλλὰ μὴ δοῦλος. *Plato* de Rep. VIII. οὐκοῦν δῆλον ἤδη τοῦτο ἐν πόλει, ὅτι πλεῖστον τιμῶν καὶ σωφροσύνην ἄμα ἱκανῶς κτᾶσθαι ἐν τοῖς πολίταις ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη ἢ τοῦ ἑτέρου ἀμελεῖν ἢ τοῦ ἑτέρου. *Horat.* Epist I. 10. 47. Imperat, aut servit collecta pecunia cuique, tortum digna sequi potius quam ducere funem. *Senec.* de Vita Beata 26. Divitiae enim apud sapientem virum in servitio sunt, apud stultum in imperio. *Pausan.* Lacon. 23. ἀνθρώπῳ γὰρ ἀφορῶντι ἐς κέρδος τὰ θεῖα ὕστερα λημμάτων. *Demophili* Sentent. Φιλοχρήματον καὶ φιλόθεον τὸν αὐτὸν ἀδύνατον εἶναι. ὁ γὰρ —— φιλοχρήματος ἐξ ἀνάγκης ἄδικος κ. τ. λ.

25. τί φάγητε] *Senec.* ad Marciam 22. Cogita animi mille labes —— aut in popinam ventremque praecoquis summa illis curarum fuit, quid essent, quid biberent. *Arrian.* Epict. I. 9. Διατί μὴ εἶπη τίς αὐτὸν κόσμιον; διατί μὴ υἱὸν τῷ θεῷ; διατί δὲ φοβηθήσεταί τι τῶν γενομένων ἐν ἀνθρώποις; ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸν καίσαρα ἡ συγγένεια, ἢ ἄλλον τινα τῶν μέγα δυναμένων ἐν ῥώμῃ, ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτως καὶ δεδοικότας μηδ' ὁτιῶν· τὸ δὲ τὸν θεὸν ποιητὴν ἔχειν, καὶ κηδεμόνα, οὐκέτι ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων. καὶ, πόθεν φάγω, φησι, μηδὲν ἔχων; καὶ πῶς οἱ δοῦλοι, πῶς οἱ δραπέται, τίν. πεποιθότες ἐκεῖνοι ἀπαλλάττονται τῶν δεσποτῶν; τοῖς ἀγροῖς, ἢ τοῖς οἰκέταις, ἢ τοῖς ἀργυρώμασιν; οὐδενὶ ἀλλ' ἑαυτοῖς, καὶ ὅμως οὐκ ἐπιλείπουσιν αὐτοὺς τροφαί. τὸν δὲ φιλόσοφον ἡμῶν δήσει ἄλλος δαρθέντα καὶ ἐπαναπαυόμενον ἀποδημεῖν, καὶ μὴ ἐπιμελεῖσθαι αὐτὸν ἑαυτοῦ; καὶ τῶν θηρίων τῶν ἀλόγων εἶναι χείρονα καὶ δειλότερον, ὃν ἕκαστον αὐτὸ αὑτῷ ἀρκέμενον οὔτε τροφῆς ἀπορεῖ τῆς οἰκείας, ὅτε διεξαγωγῆς καταλλήλε καὶ κατὰ φύσιν. —— ὑμᾶς ἔρχεσθαι λέγοντας, Ἐπίκτητε, οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες —— ὅτι χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλαίοντες περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε· ὠδράποδον, ἂν σχῇς, ἔξεις· ἂν μὴ σχῇς, ἐξελεύσῃ. *Sota* 428. Defeceruntque viri fideles. Quinam sunt illi viri fideles? Nempe R. Isaaco explicante sunt viri in Deum S. B. credentes. Traditio est R. Elizerem cognomento magnum dixisse: Quicunque adhuc buccellam in canistro residuam habet, dicitque: quid cras co-

τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμ-

25. οὐδὲ] οὔτε primum 45.
οὐχ' ὑμεῖς μᾶλλον] οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς 28.
27. μεριμνῶν] — 59.

ὑμῶν] ἡμῶν 3.
probante *J. Millio* prol. 1373.

meſturus ſum, eſt ex numero parvorum fide. *Origenes* ap. Corder. ἃ λέγουσιν οἱ πλέονες ἐσπέρας, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλώμεθα, ταῦτα κωλύει ὁ κύριος. & *Clemens* Paedag. II. p. 231. *Trebell.* Gallieno: requirebat ecquid habemus in prandio? ecquae voluptates paratae ſunt? & qualis cras erit coena?

τὸ σῶμα τῆς ἐνδύματος] *Ariſtides* T. II. p. 30. ὥσπερ ἂν εἴ τις τὰ ὑποδήματα κρείττω τῶν ποδῶν, τὴν δὲ ἐσθῆτα τοῦ σώματος κρίνοι τιμιωτέραν. καὶ ὡς ἔοικε τὰ μὲν χρήματα τῶν ποριζόντων αὐτὰ καὶ χρωμένων ἀτιμότερα ἡγούμεθα. *M. Antonin* . . pater: οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπιστήσῃ. οὐ περὶ τῶν ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας.

Qui vitam corpusque, quae pluris ſunt, dedit, ab eo victum & veſtitum, quae minoris ſunt, & illorum cauſa dantur, non ſperare, eſt abſurdum.

26. πετεινὰ] *Thomas.* πτηνὸν λέγε, τὸ δὲ πετηνὸν ἀδόκιμον.
πετεινὰ τοῦ ἀέρος] *Pſ.* CIV. 12. Megill. *Eſther.* VIII. 15.

πετεινὰ] *Kidduſchin* IV. 14. R. Simeon f. Eleazaris dixit: vidiſti unquam animal aut avem, quibus erat opificium? & ſuſtentat ſe ſine opera; attamen non creata ſunt niſi ad inſerviendum mihi: ſed ego creatus ſum ad inſerviendum Creatori meo, nonne aequum eſt, ut me ſuſtentare poſſim ſine labore? ſed male peregi opera mea, & dilapidavi alimentum meum. *Cic.* de N. D. II. 62. Quid de vitibus olivetisque dicam? quarum uberrimi laetiſſimique fructus nihil omnino ad beſtias pertinent; neque enim ſerendi, neque colendi, neque tempeſtive demetendi, percipiendique fructus, neque condendi ac reponendi ulla pecudum ſcientia eſt, earumque omnium rerum hominum eſt uſus & cura. *Odyſſ.* I. 106. κυκλώπων δ' εἰς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων Ικόμεθ' οἳ ῥα θέοισι πεποιθότες ἀθανάτοισιν οὔτε φυτεύουσι χερσὶν φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν· ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται Πυροί, καὶ κριθαί, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν Οἶνον ἐριστάφυλον, καὶ σφὶν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτὰ] *Deut.* XXII. 6. *Job* XXXVIII. 41. XXXIX. 26-29 *Pſal.* CIV. 27. 28. CXLVII. 9. *Luc.* XII. 24. *Arrian. Epict.* I. 3. εἴ τις τῷ δόγματι τούτῳ συμπαθῆσαι κατ' ἀξίαν δύναιτο, ὅτι γεγόναμεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πάντες προηγουμένως, καὶ ὁ θεὸς πατὴρ ἐστι τῶν τ' ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν, οἶμαι ὅτι οὐδὲν ἀγεννὲς οὐδὲ ταπεινὸν ἐνθυμηθήσεται περὶ ἑαυτοῦ. ἀλλ' ἂν μὲν καίσαρ εἰσποιήσηταί σε, οὐδὲις σου τὴν ὀφρῦν βασάσει· ἂν δὲ γνῶς, ὅτι τοῦ Διὸς υἱὸς εἶ, οὐκ ἐπαρθήσῃ;

μᾶλλον] παρέλκει ut *Marc.* VII. 36. 2. *Cor.* VII. 13. *Heb.* XI 25.

διαφέρετε] *Thucyd.* I. 84. πολὺ διαφέρει ἄνθρωπος ἀνθρώπου. *Ariſtot.* Polit. VII. τοσοῦτον διαφέροντες οἱ ἄτιμοι τῶν ἄλλων, ὅσον τὰς ὥρας ἡγούμεθα τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν. *Xen.* Cyr. Παιδ. τοσοῦτον δήπουγε τῶν ἄλλων βασιλέων. *Iſocrat.* in Helen. ᾧ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ δόξῃ πολὺ διήνεγκε. ib. ὡς ἦν τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων. *Joſ.* c. Apion. I. 22. πυθαγόρας —— σοφίᾳ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειληφμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων. & II. 21. ὅσοι —— σωφροσύνῃ τῶν ἄλλων διέφερον.

27. ἡλικίαν] Vulgo interpretantur ſtaturam; at male. Nam ſermo eſt de re, quam homines deſiderant, & cujus poſſeſſione ſeſe feliciores fore putant: atqui, ſi quis poſſet cubitum addere ſtaturae ſuae, curas & moleſtias non minueret ſed augeret, cum ipſi alia veſtis, alius lectus, alia domus etiam quaerenda eſſet. Porro loquitur Chriſtus de cubito, tanquam de re minima, πῆχυν ἕνα vel unicum cubitum, quod *Lucae* XII. 26. diſerte dicitur τὸ ἐλάχιστον: ſi vero ſtaturae noſtrae cubitus adderetur, magna & inſignis eſſet additio; cum corporis humani longitudo trium aut ſummum quatuor cubitorum eſſe ſoleat, *Ariſtoph.* Veſp. 552. ἄνδρες μεγάλοι καὶ τετραπήχεις. & Ranis. 1046. γυναῖκες καὶ τετραπήχεις. *Stobaeus* S. 330. κἂν μυρίων πηχῶν γῆς κύριος ὑπάρχῃς, θανὼν γενήσῃ τριῶν ἢ τεσσάρων. *Megillath Eſth.* IX. 14. ſtatura filiorum Hamanis erat trium cubitorum. Denique, Matthaeus comm. 25. diviſerat curas in curam vitae ſuſtentandae per alimenta, & in curam veſtitus. De poſteriori agit comm. 28. ergo comm. 27. de priori. Atqui ad vitam nihil facit augmentum ſtaturae, facit autem cubitus aetati additus. Ἡλικία ergo hic ſignificat aetatem, vel tempus vitae. Mimnermus ap. *Stobaeum* πηχύϊον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης τερπόμεθα. *Anthol.* II. 47. 19. Γηράλεον μὲ γυναῖκες ἀποσκώπτουσι λέγουσαι εἰς τὸ κάτοπτρον ὁρᾶν λεῖψανον ἡλικίης. ἀλλ' ἐγὼ, εἰ λευκὰς φορέω τριχὰς ἤτοι μέλαινας, Οὐκ ἀλέγω. *Pſal.* XXXIX. 6. totius vitae longitudinem palmae comparat. Hic videtur ſimilitudo petita eſſe a ſtadio, quod erat trecentorum cubitorum: ἡλικία eſt curſus vitae. Vixi &, quem dederat curſum fortuna peregi. *Horat.* Carm. IV. 7. Quis ſcit an adjiciant hodiernae craſtina ſummae tempora Di ſuperi? *Senec.* Oedip. 981. Non ſollicitae poſſunt curae Mutare rati ſtamina fuſi. *Plut.* Pericl. p. 167. A. πολλαῖς ἔμπροσθεν ἡλικίαις τὸ περὶ Σάμον πολέμου.

28. καταμάθετε] *Xenoph.* καταμαθὼν αὐτὸν ὅτι θύοντα θεοῖς. *Epictet.* 36. τὴν σαυτοῦ φύσιν κατάμαθε. *Arrian.* Exp. Alex. V. 11. ταύτην καταμαθὼν τὴν νῆσον. Conſiderate lilia. *Job.* XXXV. 5. *Sir.* IX. 25.

τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ] Sponte nata, non ab hortulano culta: Duo praecipue in liliis animadvertuntur, & candor inſignis, & breve aevum. *Ovid.* Faſt. IV. 442. Liliaque alba legit. *Metam* V. 392. Candida lilia carpis. *Georg.* IV. 130. albaque circum lilia. *Æn.* VI. 708. Candida circum lilia. XII. 68. miſta rubent ubi lilia multa alba roſa. *Nemeſian.* Ecl. II. Te ſine vae miſero mihi lilia nigra videntur: At, tu ſi venias, & candida lilia fient. *Tibull.* III. 4. 33. Ut quum contexunt amaranthis alba puellae Lilia. *Petron.* 127. albaque de viridi

ριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει·
29 Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού-
30 των. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
Θεὸς

28. αὐξάνει, ἐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει] αὐξάνουσιν, οὐ κοπιῶσιν, οὐδὲ νήθουσιν 1. Colb. *Chryſoſt. Athanaſ.* c. *Arian.* 3.
29. ὅτι] 2.
Σολομὼν] Σολομῶν 72.
οὐδὲ] + ὁ 61. Edit. *Complut. Plant. Geneu.*

viridi riſerunt lilia campo. *Propert.* I. 20. Et circumriguo ſurgebant lilia prato Candida. II. 2. Lilia non domina ſunt magis alba mea & IV. 4. ſaepe tulit blandis argentea lilia Nymphis. *Anthol.* I. 91. 2. εἶμι ῥόδων γενέτης, καὶ ἐγὼ κρίνα λευκὰ κομίζω. III. 6. 56. βάλλεθ' ὑπὲρ τύμβε πολιὰ κρίνα. VII. 15. 2. κρίνον —— λευκοχρόον. *Calpurn.* VI. Candida qui melius cubat inter lilia. *Theocrit* XI. 56. κρίνα λευκὰ. XXIII. 30. Λευκὸν τὸ κρίνον ἔστι, μαραίνεται ἄνθινα πίπτη. *Valer. Flacc.* VI. 492. Lilia per vernos lucent velut alba colores, praecipue quis vita brevis, totusque parumper Floret honor. *Horat.* Carm. I. 36. neu deſint epulis roſae neu vivax apium neu breve lilium. Schol. quod cito defloreſcat. & in *Carm.* II. 15. brevem dominum, ut breve lilium, i. e. parvi temporis. *Athenae.* XII. p. 513. F. κληθῆναι δὲ τὰ Σῶσα φησὶν ἀριστόβουλος καὶ χάρης διὰ τὴν ὡραιότητα τῆ τόπε. Σοῦσον γὰρ εἶναι τῇ ἑλλήνων φωνῇ τὸ κρίνον. XV. p. 677. F. Παγκράτης —— εἴρηκεν —— λευκὸν κρίνον. *Auguſtin.* de C. D. X. 14. De providentia certe Plotinus Platonicus diſputat, eamque a ſummo Deo, cujus eſt inintelligibilis atque ineffabilis pulchritudo, usque ad haec terrena & ima pertingere, floſculorum atque florum pulcritudine comprobat, quae omnia quaſi abjecta & velociſſime pereuntia decentiſſimos formarum ſuarum numeros habere non poſſe confirmat, niſi inde formentur, ubi forma intelligibilis ſimul & incommutabilis ſimul omnia habens perſeverat.

αὐξάνει] αὐξάνειν apud Atticos proprie ſignificationem augendi habet: hic pro creſcere ſumitur neutraliter. *Thomas.* τὸ μὲν ἄυξειν ἐπὶ ἐνεργητικῆ, οἷον, αὔξει ὁ ἥλιος καὶ ἡ ὑγρότης τὰ φυτὰ. Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ τῆ στεφάνε· τὰς ἐνδοξίας τῆς πατρίδος διαπεύσειν, ταῦτα αὔξειν. καὶ αὔξει, ἀντὶ τῆ αὔξεται. Αριστίδης ἐν τῷ εἰς Ρώμην, ἀλλὰ καὶ εἰκότως ἠὔξησεν ἡ ἀρχὴ. αὐξάνει δὲ ἐπὶ παθητικῆς σημασίας ὁ αὐτὸς Δημοσθένης ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· ἐπεί γε οἷς ἡ πατρὶς ηὐξάνετο. καὶ αὐξάνει τὰ φυτὰ, οἷον αὔξησιν δέχεται. καὶ αὐξάνομαι, ἐπὶ τῆ αὐτῆ σημαινομένε. Schol. *Sophocl.* τραχιν. 117. αὔξει, ἀντὶ τῆ αὔξεται. *Lucian.* Pſeudoſoph. 4. οὐδὲ αὐξάνοντα παιδία σολοικισμὸν ποιήσει τῷ μηδὲν εἰδότι. *Joſ.* A. IV. 4. 1. τὴν μέντοι σάσιν οὐδ' ὕστως συνέβη παύσασθαι, πολλῷ δὲ μᾶλλον αὔξειν καὶ φύεσθαι. Cum lilio creſcit etiam veſtis ejus: ita R. Salomo in *Deut.* VIII. 4. putat, cum pueri Judaeorum in deſerto creſcerent, ſimul veſtes cum illis creviſſe, ad inſtar domus cochleae.

ἐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει] Illud virorum eſt, qui agrum colunt: hoc mulierum domiſedarum. *Anthol.* II. 32. 17. ἡ δ' ἀράχνη νήθεσ' αὐτὸν ἀπεκρέμασε. *Pollux.* VII. 32. νήθουσιν ἢ νῶσιν, οἱ ἀττικοὶ γὰρ τὸ νήθειν νεῖν λέγουσιν.

29. *Diog.* L. Solon. I. 51. κοσμήσας ἑαυτὸν ὁ κρεῖσσας παντοδαπῶς, καὶ καθίσας εἰς τὸν θρόνον, ἤρετο αὐτὸν, εἴ τι θέαμα κάλλιον τεθέαται; ὁ δὲ ἀλεκτρυόνας εἶπε, φασιανὸς, καὶ ταὼς, φυσικῶ γὰρ ἄνθει κεκόσμηνται καὶ μυρίῳ καλλίονι. *Lucian.* Nigrin. 13. τὴν δὲ ἐσθῆτα τὴν ποικίλην, καὶ τὰς πορφυρίδας ἐκείνας ἀπέδυσαν αὐτὸν, ἀσείως πάνυ τὸ ἀνθηρὸν ἐπισκάπτοντες τῶν χρωμάτων, ἔαρ ἤδη λέγοντες, καὶ πόθεν ὁ ταὼς ἦτος; *Plut.* Alex. p. 694. B. οἱ τῆν περσικὴν ζώνην καὶ διάλευκον αὐτῆ χιτῶνα προσκυνήσουσιν. *Sirac.* L. 8. *Cantic.* III. 11. 1. *Reg.* X. 25. Talis erat veſtis Agrippae Regis *Joſ.* A. XIX. 8. 2. στολὴν ἐνδυσάμενος ἐξ' ἀργύρε πεποιημένην θαῦμα, ὡς θαυμάσιον ὑφὴν εἶναι. *Claudian.* de Raptu Proſerp. II. 90. Omnis in herbas Turget humus, mediaque patent convexa ſereno, Sanguineo ſplendore roſas, vaccinia nigro Induit, & dulci violas ferrugine pingit; Parthica quae tantis variantur cingula gemmis Regales junctura ſinus? quae vellera tantum Ditibus Aſſyrii ſpumis fuſcantur aëni? Non tales volucer pandit Junonius alas.

περιεβάλετο] *Plut.* Public. p. 99. D. τὰ ἱμάτια περιβάλλοντες αὐτῶν τοῖς τραχήλοις. *Herodian.* VIII. 5. 7. χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσιν.

30. χόρτον] χόρτος foenum eſt: hic vero & de herba adhuc virenti dicitur, & infra XIII. 26. XIV. 19. *Marc.* IV. 28. VI. 39. *Jo.* VI. 10. *Jac.* I. 10. 1. *Pet.* I. 24. *Apoc.* VIII. 7. IX. 4. *Gloſſar. Steph.* pabulatio, χορτολογία. Serticulum, θρέπανον χορτοκοπικὸν. Hebraei omnia e terra naſcentia dividunt in עֵשֶׂב & עֵשֶׂב. Illud Helleniſtae ξύλον, iſtud χόρτον vocant, ſub quo herbas, frumentum, & flores comprehendunt *Plut.* Q. N p. 25. c. χόρτος ὑόμενος, κόπτεται γὰρ ὑ ξηρὸς ἀλλὰ χλωρὸς.

σήμερον ὄντα] *Anthol. MS.* 131. & VII. 113. εἰ κάλλει καυχᾶ, γίνωσχ' ὅτι καὶ ῥόδον ἀνθεῖ· ἀλλὰ μαρανθὲν ἄφνω σὺν κοπρίοις ἐρίφη. *Plin.* H. N. XXI. 1. Flores vero odoresque in diem gignit [natura:] magna, ut palam eſt, admonitione hominum, quae ſpectatiſſime floreant, celerrime marceſcere. *Plaut.* Pſeud. I. 1. Quaſi ſolſtitialis herba pauliſper fui, Repente exortus ſum, repentino occidi. *Auſon.* de Alethio. 7. oſtentatus raptusque ſimul, ſolſtitialis velut herba ſolet. *Pſ.* XC. 5. 6. 1. *Pet.* I. 24 *Anthol.* I. 90. 7. τὸ ῥόδον ἀκμάζει βαιὸν χρόνον, ἣν δὲ παρέλθῃ, ζητῶν ἐυρήσεις οὐ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.

κλίβανον] *Thomas.* κρίβανος, ἀττικοὶ, ἐχὶ κλίβανος διὰ τῆ λ. διὰ τὸ τὴν πρώτην ἀνθρώπων τροφὴν δοκεῖν κριθὰς εἶναι, ἀπὸ τῆ κριθὴ, κριθάριον, καὶ τοῦ βαῦνος, τὸ πῦρ. *Democrates* ap. Galen. de Compoſ. Medic. per. *Gen.* VI. ἐν κριβάνοις & de *Antidot.* I. at de facult. cib. I. κλιβάνῳ, quater. *Etymol.* κρίβανος σημαίνει τὴν κάμινον, ἔνθα ἄπτεν τὰς ἄρτας, παρὰ τὸ κρῖ, καὶ τὸ βαῦνος ἡ κάμινος. Οἱ δὲ Δωριεῖς κλίβανον λέγουσι. *Joann. Grammat.* Dial. Attic. ρ. pro λ. utuntur: nam pro κλίβανον κρίβανον dicunt. *Dioſcorid.* I. σωμάσας τὸν λύχνον καινῷ ἀγγείῳ κεραμέων κλιβανοειδεῖ, ἄνωθεν μὲν περιφερεῖ καὶ στενῷ, κάτωθεν δὲ τρῆμα ἔχοντι, καθάπερ οἱ κλίβανοι. *Plin.* XX. 39. Coquitur pluribus modis: in olla quae conjiciatur in clibanum aut furnum. *Colum.* XII. 15. Oblita vaſa clibano vel furno torrefaciunt. Et V. 10. Sed ſcrobis clibano ſimilis fiat, cujus imum ſummo patentius eſt. *Plin.* XXXII. 26. ſub aereo teſto. *Phrynichus.*

Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες. Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἁπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔ-

31 32 33 34

31. περιβαλώμεθα] περιβαλλώμεθα 73. 90. περιβαλλόμεθα 31. & φάγομεν.
32. πάντα γὰρ ταῦτα] ταῦτα γὰρ πάντα 57.
ἐπιζητεῖ] ἐπιζητοῦσιν 1. 13. ὑμῶν] ἡμῶν 9.
ὁ οὐράνιος] — Versio *Copt.* & *Vulg.* *J. Millio* infertum videtur ex Comm. 26, prol. 386.
33. δὲ] — 61. πρῶτον] πρότερον 27.
34. εἰς] — 73. *Pollux.* I. 66. Φιλοτιμότερον δὲ προσιθέναι τὴν εἰς πρόθεσιν ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις, οἷον, εἰς αὔριον, καὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, καὶ εἰς ἡμέραν τρίτην. *Plut.* Apophth. p. 191. C. ἐκκλίνοντε τοὺς νόμους ἀπὸ τῆς αὔριον κυρίους εἶναι. *Athenae.* IV. p. 148. A. καὶ εἰς αὔριον παρεκάλει συνδειπνῆσαι πάλιν ἥκοντα μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν ἡγεμόνων.
ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς] — 13. ἡ γὰρ αὔριον τὰ ἑαυτῆς μεριμνήσει 44.
τὰ] — G L. 2. 3. 34. 36. 39. 40. 106. Evang. 2. Editio *Erasmi* 1. *Colinaei.* *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1192.

p. 76. κλίβανος οὐκ ἐρεῖς ἀλλὰ κρίβανος διὰ τοῦ ρ. διὰ τὸ δοκεῖν τὴν πρώτην τῶν ανθρώπων τροφὴν εἶναι κριθάς. *Hieronymus* in Thren. V. 10. Clibanus eſt coquendis panibus aenei vaſculi diducta rotunditas, quae ſub urentibus flammis ardet intrinſecus. *Euſtath.* in *Il.* α. p. 100. 10. κριβάνῳ, ὃν καὶ κλίβανον διὰ τοῦ λ. φασὶν, ὁμοίως τῷ κεφαλαργίᾳ κεφαλαλγία. *Athaeneus* III p. 110. c. ἀττικοὶ μὲν διὰ τοῦ ρ. στοιχείου λέγεσι καὶ κρίβανον καὶ κριβανίτην· Πρόδοτος δὲ ἐν τῇ β. τῶν ἱστοριῶν ἔφη κλιβάνῳ διαφανεῖ καὶ ὁ Σώφρων δὲ ἔφη —— κλιβανίτας. LXX. habent κλίβανος. & Philo. *Plinius* H. N. XVIII. 27. panes a coquendi ratione appellati, ut furnacei, vel artopticii, aut in clibanis cocti.

εἰς κλίβανον βαλλόμενον] Lilia creſcunt inter ſpinas *Cantic.* II. 2. Cum ſpinis ergo aliquando evellebantur & in clibanum conjiciebantur. *Ulpianus* L. XXXII. 55. D. Lignorum appellatione in quibusdam regionibus, ut in Ægypto, ubi arundine pro ligno utuntur, & arundines & papyrum comburitur, & herbulae quaedam vel ſpinae vel vepres continebuntur. de anno *Septimo* IX. 7. A quo tempore ad uſus adhibere licet, & cremare ſtramen & ſtipulam anni ſeptimi?

ὀλιγόπιστοι] *Sota* f. 42. 2. 2. *Reg.* II. 2. pueri parvuli. Dixit R. Eleaſar, quia fuerunt ex parvulis fide. *Berachoth* f. 24. 2. Qui voce alta precatur, numerandus eſt inter קטני אמונה. *Peſachim* f. 118. 2. *Erachim* f. 15. 1. *Exod.* XIV. 11. Dixit R. Chuna: Iſraelitae in deſerto fuerunt ὀλιγόπιστοι. *Jalkut Rubeni* f. 88. 1. Mirandum eſt quomodo in illa generatione potuerint eſſe ὀλιγόπιστοι. *Thanchuma* p. 83. 2. qui creavit diem, creavit alimentum ejus; ideo dicebat R. Eleaſar Modienſis, qui habet quid hodie edat -- & dicit quid cras edam, hic eſt ὀλιγόπιστος מחוסר אמנה & *Mechilta* in *Exod.* XVI. 4. & 20. non audierunt Moſen. Hi ſunt. מחוסרי אמנה שבישראל. & 27.

32. τὰ ἔθνη] Mirum non eſt, Gentes curam victus vehementer anxiſſe, cum aut mundum providentia non regi, aut Deos hominum ſimiles aliquando dormire, aut peregre abeſſe, aut omnibus ſimul negotiis vacare non poſſe, adeoque ſe ſibi relictos eſſe putarent.

ἐπιζητεῖ] Sine fine quaerunt, ut *Rom.* XI. 7. Contra commate ſequenti dicit ζητεῖτε.

ὁ πατὴρ ὑμῶν] *Anthol* I. 89. 2. Εἰ τὸ μέλλειν δύναταί τι, μεριμνα, καὶ μελέτω σοι· εἰ δὲ μέλλει περὶ σῷ δαίμονι, σοί τι μέλει; *Arrian.* Epictet. III. 26.

χρήζετε] *Etymol.* χρήζω, ἀντὶ τοῦ σημαίνει τὸ δέομαι, ἔχει τὸ ι. προσγεγραμμένον, ἀπὸ γὰρ τοῦ χρέος γίνεται χρείζω, καὶ τροπῇ τοῦ ε. εἰς η. χρήζω. χρήζοντο καὶ αὐτοί. καὶ κατὰ συναίρεσιν χρῄζω —— ὅτε δὲ σημαίνει τὸ χρησιμοῦμαι, ἐστιν ἄνευ τοῦ ι.

33. ζητεῖτε] 1. *Pet.* I. 10.

δικαιοσύνην αὐτοῦ] Juſtitia Dei eſt Lex a Deo per Chriſtum promulgata, ad cujus praeſcriptum viventibus venia peccatorum ante admiſſorum & felicitas aeterna promiſſa eſt *Rom.* X. 3. III. 21. 22. 1. *Macc.* II. 29.

προστεθήσεται] felicitas coeleſtis eſt principale, bona hujus vitae ſunt acceſſorium. Adjicientur tanquam epimetrum, corollarium, auctarium, mantiſſa, ſuperpondium. 1. *Reg.* III. 11. *Kidduſchim.* R. Nechorai dixit: ego intermitto cuncta opificia Mundi, & doceo filios meos legem ſolam, de cujus mercede homo edit in hoc ſeculo, & cornu ejus creſcit in futurum. Non ſic ulla opificia cetera; quando quis aegrotat vel conſeneſcit, vel captivus detinetur, nequit labori ſuo vacare, ſicque contabeſcit fame: at legis ſtudium etiam in extremo bene ſperare jubet, ſolaturque in juventa & ſenecta. *Suet.* Claud. 6. adjicere ad numerum. Caeſ. 38. adjicere epulum ad viſcerationem. *Lucian.* de Lapſ. inter ſalut. 11. ἓν τοῦτο ἠύχετο ὑγιαίνειν, ὡς ἓς' ἂν τοῦτ' ἔχῃ, ῥᾳδίως αὐτῷ τῶν ἄλλων προσγενησομένων.

34. *Arrian.* Epictet. II. 19. Τί ἐμοὶ καὶ σοί, ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. καὶ καλῶς λέγεις, ἀρκεῖ γὰρ σοι τὰ σὰ κακά, ἡ ἀγύνεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία. *Horat.* Carm. II. 16. Laetus in praeſens animus, quod ultra eſt, oderit curare, & amara lento Temperat riſu. Nihil eſt ab omni Parte beatum. & III. 29. Prudens futuri temporis exitum Caliginoſa nocte premit Deus; Ridetque, ſi mortalis ultra Fas trepidat. quod adeſt, memento componere aequus: caetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio aequore cum pace delabentis Etruſcum In mare, nunc lapides adeſos, ſtirpesque raptas, & pecus, & domos Volventis una, non ſine montium Clamore vicinaeque ſilvae: Cum fera diluvies quietos Irritat amnes. ille ſui potens Lactusque degit, cui licet in diem Dixiſſe, vixi: cras vel atra Nube polum, Pater, occupato, vel ſole puro. &c I. 11. Tu ne quaeſieris (ſcire nefas) quem mihi, quem tibi finem Di dederint, Leuconoe; neu Babylonios Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati! Seu plures hiemes, ſeu tribuit

αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

1. 2. 3. Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ~ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-

~μετρηθήσεται

τὰ ἑαυτῆς] ἑαυτῇ 12. 27. 59. 70. Editio *Colinaei*. Verſio *Vulg*. *Syra*. probante *J. Millio* prol. 1192.
ἀρκετὸν] + γὰρ 61. Evang. 8. Codd. *Latini* MSS.
ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς] — G. 14.
1. κρίνετε] κρίνητε Editio *Bogardi*.
κριθῆτε] + μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. L. ex *Luca*.
2. ἀντιμετρηθήσεται] μετρηθήσεται G K L M. 1. 3. 10. 12. 14. 16. 27. 34. 35. ex emendatione. 36. 37. 39. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 63. 64. 66. 67. 70. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 87. 89. 90. 91. 106. *Evang*. 3. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 16. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Verſ. Latin*. MSS. *Syra* utraque, *Æthiop*. *Arab*. *Clemens* Rom. *Theodoretus*, *Theophylactus* *Maximi Acta* p. 30. *Dialog. c. Marcionit* 48. *Chryſoceph*. ἀντιμετρηθήσεται eſt Lucae; etiam *Millio* judice, prol. 1192.

buit Jupiter ultimam, — ſapias — & ſpatio brevi ſpem longam reſeces. dum loquimur, fugerit invida aetas: carpe diem, quam minime credula poſtero. Epiſt. I. 11. Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam, Grata ſume manu, Carm. II. 11. neu trepides in uſum Poſcentis aevi pauca. — quid aeternis minorem Conſiliis animum fatigas? Carm. I. 9. Permitte divis caetera. — Quid ſit futurum cras, fuge quaerere; Quem Fors dierum cunque dabit, lucro adpone. Philetaerus ap. *Athen*. VII. p. 280. D. ὡς αὔριον δὲ φρονίζειν — περίεργόν ἐσι. *Anacreon*. XV. 1. ἔ μοι μέλει Γύγαο τῦ Σαρδέων ἄνακτος, ἀθ' ἁιρέει με χρυσὸς, οὐδὲ φθονῶ τυραννοις. ἐμοὶ μέλει μύροισι καταβρέχειν ὑπήνην, ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι κατασίφειν κάρηνα. Τὸ σήμερον μέλει μοι, τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν; *Seneca*. Quo quisque eſt ſapientior, eo magis praeſentibus acquieſcit: ſtulti vita ingrata eſt, ſemper in futurum fertur. & *Epiſt*. XII. In ſomnum ituri laeti hilaresque dicamus: Vixi, & quem dederat curſum fortuna, peregi. Craſtinum ſi adjecerit Deus, laeti recipiamus. Ille beatiſſimus eſt, & ſecurus ſui poſſeſſor, qui craſtinum ſine ſollicitudine exſpectat. Quisquis dixit, Vixi, quotidie ad lucrum ſurgit. *Jebamoth* f. 63. 2. ex *Ben Syra* c. 44. Ne te cruciet צרת aerumna diei craſtinae, quia neſcis quid paritura ſit dies. Forte cras non eſt, & invenitur ſe affligens ob mundum, qui ad ipſum nihil attinet. *Sanhedrin* f. 100. 2. Liber Muſar: ne ſis ſollicitus de venturo, prius quam eveniat: ſatis enim vexationis in hora ſua. *Berachoth* f. 9. 2. — & *Schemoth* R. 11. דיה לצרה בשעתו. Dixit Deus S. B. ego fui vobiſcum in ſervitute hac, & ero vobiſcum in ſervitute regnorum. Dixit Moſes: Domine mundi, ſufficit vexatio horâ ſuâ. Sufficit afflictio in hora ſua. *Sota*. ap. *Wagenſeil* p. 1080. Nulla dies eſt ſine plaga. *Ælian*. V. H. XIV. 6. Πάνυ σφόδρα ἐρρωμένως ἐφκει λέγειν ὁ ἀρίσιππος παρηγγυῶν, μήτε τοῖς παριλθοῦσιν ἐπικάμνειν μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν. Εὐθυμίας γὰρ δεῖγμα τὸ τοιῦτο, καὶ ἴλεω διανοίας ἀπόδειξις. Προσίτατται δὲ ἐφ' ἡμέραν τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ αὖ πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαςος ἢ πράττει τι ἢ ἐνοεῖ. Μόνον γὰρ ἔφασκεν ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μὴ δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι, τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔσαι. *M. Antonin*. III. οἱ ἀνόητοι καὶ παρόντα τὰ χρησὰ παροῤῥῶσι καὶ ἀμελῶσιν, ὑπὲρ τῦ συντετάσθαι πρὸς τὸ μέλλον. ἀεὶ ταῖς φροντίσι. *Senec*. Ep. XXIV. Quid enim neceſſe eſt mala arceſſere, & ſatis cito patienda, cum venerint, praeſumere, ac praeſens tempus futuri metu perdere? *Euſtath*. in Od. φ. p. 749. 52. ἔτι ἰσέον καὶ ὅτι, εἰ καὶ τῷ ἀντινόῳ μεμπτὸν δοκεῖ τὸ ἐφημέρια φρονεῖν, ἀλλ' ἡ τραγωδία ἴσχει τινα νοῆντα, ὡς καὶ τὸ τοιῦτον ἐσιν οὗ ἀγαθὸν δοκεῖ, τὸ ζῶντι δηλαδὴ καθ' ἡμέραν μέτρια εἶναι πρόσγε τὸ ἀρκεῖν. intellexerunt quidem Philoſophi, ut animi tranquillitas acquiratur, abjiciendam eſſe iſtam ſollicitudinem: at Chriſtus, qui doctrinam coeleſtem proponit, ſemper animos hominum erigit ad conſiderationem divini numinis, ejusque ſapientiſſimae atque optimae Providentiae, quae ſola animum viri boni tranquillum ſecurumque reddere poteſt. *Exod*. XVI. 19. 20. 1. *Cor*. XV. 33. *Jac*. IV. 14.

ἀρκετὸν] Solent Graeci adjectivum neutrum ſubſtantivo maſculino aut foeminino jungere. *Xenoph*. de re equeſtri ἀπρονόητον γὰρ ἡ ὀργὴ. *Iſocrat*. ad Demon. τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ μὲν ἄριςον. *Ariſtot*. de Mor. VII. 3. ἡ Φρόνησις ἰσχυρόταται. *Virg*. Ecl. III. 80. Triſte lupus ſtabulis, intellige πρᾶγμα. *Baſilius* ἐυρέτις κακῶν ἀσέβεια, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν. id. τιμιώτερον ἀρετὴ ἢ πλῆτος. *Athanaſ*. σπάνιον ἡ τὰ ἀγαθὰ κτῆσις καὶ πρόσαντες. *Chryſoſt*. ἀδέσποτον ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκάσιον, καὶ ἀνάγκης πάσης ἐλεύθερον. *Il*. 6. 204. ἔκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. *Anthol*. IV. 18. 10. ἀρκετὸν οὖν αἴθεσθαι κραδίην.

κακία] Graecis nunquam κακία aerumnas ſignificat, ſed κακότης: neque hic neceſſe eſt de aerumna potius quam de malitia aut vitio intelligere, eodem ſenſu quo ἡμέραι πονηραὶ dicuntur, propter homines malos, quibus pii vexantur. *Eccleſ*. XII. 1. *Heſiod*. Dies III. 60. ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

1. Agit hic Chriſtus de judiciis quae ſevere & rigide exercentur, quomodo & *Jacobus* II. 13. τὸ ἔλεος opponit τῇ κρίσει; & apud Judaeos celebris eſt diſtinctio inter מדת הדין & מדת הרחמים menſuram juſtitiae & menſuram miſericordiae. Solet autem Chriſtus hoc & alia prudentum dicta, ex iis quae in hujus vitae curſu obſervarunt petita, transferre ad doctrinam coeleſtem; & quod illi primum dixerunt de judiciis aliorum hominum, idem de judicio ipſius Dei poſt hanc vitam exercendo vult intelligi.

2. *Longinus* prol. in Hephaeſt. Enchir. λέγεται δὲ μέτρον καὶ αὐτὸ τὸ μέτρον καὶ τὸ μετρούμενον, ὡς ὅταν εἴπωμεν τὸν μέδιμνον μέτρον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ μετρηθὲν μέτρον.

Thucyd. III. 40. ἔλεός τε γὰρ πρὸς τὺς ὁμοίους δίκαιος

ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; 4. Ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου· Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς

4. ἐκβάλω] ἐκβαλλῶ Edit. *Eraſmi.*
à σου ad σου] —— 13.

ἀντιδιδόσθαι, καὶ μὴ πρὸς τὰς ἐτ' ἀντοικτιῶντας. *Pauſan.* Corinth. 18 ὁ Θυέσης —— μοιχεύσας τῆ ἀδελφῆ τὴν γυναῖκα. Ἀτρέα δὲ ἐκ ἐπέσχεν ὁ λογισμὸς, μετρῆσαι τὴν ἴσην. *Ovid.* Heroid. V. 76. Quodque prior nobis intulit ipſa, ferat. *Horat.* Serm. I. 3. 67. Quam temere in noſmet legem ſancimus iniquam! *Schol.* quia eadem ab aliis patimur —— nam & illi eandem de nobis legem ſtatuent. *Seneca* Ep. XCIV. Ab alio exſpectes, alteri quod feceris. *Cic.* ad Q. Fratrem I. 1. 7. Qui in magiſtratibus injurioſe decreverant, eodem ipſis privatis erat jure parendum. In *l.* 1. *ff. quod quisque juris.* Et quis aſpernabitur, idem jus ſibi dici, quod ipſe aliis dixerit? *Sota.* I. 7. Menſura, qua homo metitur, metiuntur illi. De adulterio ſuſpecta ornarat ſe ad faciendum probrum: Deus igitur illam dedecorat. Illa nudum corpus peccato proſtituerat; Deus eam denudat. Femore peccandi initium fecerat, deinde ventre: ideo femore primum poenam luit, deinde ventre, nec omne reliquum corpus evadit: 8. Simſon perſequebatur oculorum delicias: quare Philiſtaei oculos ei eruerunt. Abſalon caeſarie efferebatur: caeſarie igitur pependit. 9. Eadem ratio in rebus bonis apparet. Miriam per horam unicam ad Moſen ſollicite attendit; Eam igitur Iſraelitae per ſeptiduum praeſtolati ſunt in deſerto. Joſephus Patrem ſepelivit: ipſe a Moſe ſepultus eſt. & in Gemara §. 15. *Bereſchith* R. IX. 13 R. Chona nomine R. Joſe: ab initio creationis mundi vidit Deus, quod, qua menſura homo metitur, metientur illi, ideo dixerunt ſapientes: & ecce bonum valde מאד, haec eſt menſura מדה bona. *Targum Eſaj.* XXVII. 8. Modio, quo menſus fueris, metientur tibi. Menſura pro menſura. *Sabbath* . . *Targum Hieroſ. Geneſ.* XXXVIII. 25. 26. & *Schemoth* XXV. Qua menſura homo metitur, metientur ei. מכילא. *Schemoth* R. III. Ægyptii ſuffocati ſunt in mari, ut retribueret ipſis Deus menſura, qua menſi erant S. D. *Exod.* I. 16. in flumine. *Bemidbar* R. IX. R. Meir dixit, qua menſura metiuntur, metientur illis, ut in *Sota.* & *Sanhedrin* f. 100. 1. *Jonathan* in l. *Geneſ.* & *Hieroſ. Levit.* XXVI. 4. *Mechilta* in *Exod.* XVII. 14. & ante f. 12. 2. *Megill. Eſth.* f. 12. 1. *Eſaj.* XXXIII. 1. LXV. 7. *Luc.* VI. 37. ſupra V. 7.

3. τὸ κάρφος] *Heſych.* κάρφος, χόρτος, κεραία ξύλου λεπτή. *Suidas.* κάρφη, ὁ ξηρὸς καὶ κέφος χόρτος. Διφθέρας εἶχον σκεπάσματα, ἃ ἐνέπλησαν χόρτε κέφε, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων τὰς διφθέρας, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ. λέγεται δὲ θηλικῶς. ἀρριανὸς [l. V.] καὶ αἱ διφθέραι τῆς κάρφης ἐμπιπλάμεναι —— λέγεται δὲ καὶ ἑδετέρως τὸ κάρφος. *Harpocrat.* in διεσκαριφησάμεθα. Το κάρφος καὶ φρύγανον, ἔσι δὲ τὰ τοιαῦτα ἐυδιάλυτα καὶ ἐυφυσητά. *Ælian.* A. N. IV. 33. κάρφος πλατὺ καὶ σερεὸν ἐνδακὼν ἑαυτὸν ἐπισρέφει —— ὁ δὲ [ὄφις] αὐτοῦ λαβέσθαι ἀδυνατεῖ, τὸ πλάτος τῆ κάρφος οὐκ ἔχων περιχάνειν. XVII. 21. τὸν κινάμωμον ὄρνιν ἀκέων εἶναι καὶ μύνοι κομίζειν κάρφη φυτοῦ τῆ ἐπωνύμε ἐκ τῶν τῆς γῆς τελμάτων, καὶ καλιὰς ὑποπλέκειν —— καὶ κατωλισθαίνει τὰ κάρφη, καὶ μύνοι τὸ ᾠδόμενον ὅπου κινάμωμον ταῦτά ἐσιν. *Clem. Alex.* Strom. II. τὸ σέχιον ἐπισπᾶται κάρφη, καὶ τὸ ἤλεκτρον τὰς ἀχυρμιάς ἀνακινεῖ. *Eurip.* Ion. 172. τίς ὀδ' ὀρνίθων καινὸς προσέβα —— ἐναιάς καρφηρὰς θήσων τέκνοις; *Ælian.* A. N. I. 45. ὡς εἰς καλιὰν τὰς νοσσιὰς ἐντίθησιν, οὐ δηθὲν καρφῶν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν πλοκῆς καὶ οἰκοδομίας ᾐδεν. & III. 24. ἀπαλά τε ὄντα τὰ νεόσσια, καὶ τῶν πτιλῶν γυμνὰ, οἷδε καλῶς ἐπὶ ψιλῶν καρφῶν, εἰ ἀναπαύοιτο, ὅτι κολασθήσεται ἀλγοῦντα. *Alciphr.* I. 22. ὁ μὲν τις κάρφος λαβὼν ἐξεκάθαιρε τὰ ἐνιζάνοντα τῶν βρωμάτων τοῖς ὀδοῦσιν ἰώδη. *Pollux.* I. 27. λαβόντες γὰρ μᾶλον ὡραῖον, κάρφη μὲν ὑπέθεσαν αὐτῷ τέσσαρα, δῆθεν τὰς πόδας, δύο δ' ἐπέθεσαν ἅμα, τὰ δ' ἦν τὰ κέρατα. *Plut.* de ſera Num. Vindicta. p. 550. B. ῥωμαῖοι δὲ ὃς ἂν εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρῶνται, κάρφος αὐτῶν λεπτὸν ἐπιβάλλεσι τοῖς σώμασι. & de anim, terreſt. & aquat. p. 966. D. τὰς δὲ χελιδόνας πρὸ τῆς τεκνοποιίας παρασκευὰς ὁρῶμεν, ὡς εὖ τὰ σερεὰ κάρφη προϋποβάλλονται, δίκην θεμελίων, εἶτα περιπλάτλεσι τὰ κυφότερα. *Diog.* L. Menedem. II. 127. λαβὼν δὲ κάρφος διέγραφε εἰς τέφραφος —— σχῆμα. *Ariſtot.* H. A. IX. 7. ἡ τῆς χελιδόνος σκηνοπηγία. τῇ γὰρ περὶ τὸν πηλὸν ἀχυράσει τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν, συγκαταπλέκει γὰρ τοῖς κάρφεσι πηλόν. *Lucian.* Hermotim. 33. κάρφη τινα συνθέσαντες —— ἀνέκραγον —— ὥστε μίγα ποιήσαντες, εἰ διεξελήλυθεν αὐτοῖς τὸ βέλος διὰ τῶν φρυγάνων. de Aſtrolog. 29. κάρφεα δονέεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῇ δρομῷ. Schol. ξηρὸς καὶ κύφος χόρτος. *Baſil.* in Hexaem. VIII. πρὸς τὸ τῆς χελιδόνος ἐυμήχανον ἀποβλέπων, ἐκείνη γὰρ τὴν καλιὰν πηγνυμένη τὰ μὲν κάρφη τῷ σόματι διακομίζει. *Anthol.* I. 55. 6. ἤδη καὶ φιλότεκνος ὑπὸ τραυλοῖσι χελιδὼν χείλεσι καρφίτην πηλοδομεῖ θάλαμον. & 11. κάρφεσι κολλητὸν πηξαμένη θάλαμον. & 91. 2. ἀσάχνας δὲ καρφαλέας κείρει γειοπόνος δρεπάνῃ. *Athen.* l. V. p. 187. c. ex Platone ἐν δὲ ταῖς ὑποθήκαις τῇ κάρφες, ἵνα τὴν ῥῖνα κινήσας σταρῇ, σαρήμι. XIII. p. 604. c. ὁ δὲ πάλιν τῇ παιδὸς τῇ λόγε εἴχετο, ἔιρητο γὰρ μιν ἀπὸ τῆς κύλικος κάρφος τῷ μικρῷ δακτύλῳ ἀφαιρέοντα, εἰ καθορᾷ τὸ κάρφος; φάντος δὲ καθορᾶν, ἀπὸ τοίνυ φύσησον αὐτό, ἵνα μὴ πλύνοιτο ὁ δάκτυλος. *Dioſcor.* V. 85. ἔμπλεως καρφῶν καὶ τριχῶν καὶ γῆς. *Ariſtoph.* Avib. 643. εἰσέλθετ' εἰς νεοττίαν γέ τὴν ἐμὴν καὶ τἀμὰ κάρφη καὶ τὰ παρόντα φρύγανα. Schol. τὸ δὲ κάρφος καὶ φρύγανα ἐκ παραλλήλου. *Euſtath.* in Od. ι. p. 229. 19. ἀπὸ τῆ κάρφες, ὃ ἐσι ξηρὸν ξυλίφιον. *Herodot.* III. 111. ὄρνιθας δὲ μεγάλας λέγεσι φορέειν, ταῦτα τὰ κάρφεα, ἃ ἡμεῖς ἀπὸ φοινίκων μαθόντες κινέομεν καλέυμεν. *Apollon.* III. 291. ὡς δὲ γυνὴ μαλερῷ πυρὶ κάρφεα κήατο δαλῷ χερσῆτις. *Athen.* XII. p. 529. c. ἐπισέγασε γὰρ τὸ οἴκημα δοκοῖς μεγάλοις καὶ πολλαῖς. *Tzetzes* in Lycophron. 659. μεθυσθέντος δὲ αὐτῆ [τοῦ κύκλωπος] ὁ Ὀδυσσεὺς σὺν τοῖς φίλοις ἐν δοκῷ πεπυρωμένῃ αὐτὸν τυφλοῖ. *Galen.* de praenot. I. phreneticos καρφολογεῖν. de loc. affect. IV. προκινδύνευε καὶ καρφολογεῖν laborantes febri ardenti. *Bemidbar* R. VII. Aut trabs aut lutum intravit in oculos ejus, eumque excoecavit. Eleganter ergo opponitur *trabi feſtuca*, nidis hirundinum id praeſtans, quod trabes habitationibus hominum.

κατανοεῖς] *Plato*. ἐσι δ' ὅμως οὐδὲν ἧτλον κατανοῆσαι δυνατὸν.

4. *Democratis* ſentent. κρεῖσσον τὸ ἰκιτὴν ἐλέγχειν ἁμαρ-

5 κὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτὰ, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ

5. ἔκβαλε] ἐκβαλλε Editt. *Erasmi.*
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου] ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκὸν C.

ἁμαρτήματα, ἢ τὰ ὀθνεῖα. *Isocr.* ad Demonic. μάλιστα δ' ἂν εὐδοκιμοίης, εἰ φαίνοιο ταῦτα μὴ πράττων, ἃ τοῖς ἄλλοις, ἂν πράττωσιν, ἐπιτιμοίης —— τῇ δὲ ὀργῇ ἂν παραπλησίως ἔχῃς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὥσπερ ἂν πρὸς σαυτὸν ἁμαρτάνοντα καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν ἀξιώσειας. *Theognid.* 429. Νήπιος, ὅς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῆσι, τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπισκέπεται. *Menander.* ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοὶ, αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες ἐ γινώσκομεν. —— Οὐθεὶς ἐφ' αὑτὸ τὰ κακὰ συνοφᾷ, Πάμφιλε, σαφῶς, ἑτέρῳ δ' ἀσχημονοῦντος ὄψεται. *Demosthenes* a. Aristogit. 1. τὸν κατηγορήσοντα τῶν ἄλλων, καὶ πάντας κρινοῦντα, αὐτὸν ἀνεξέλεγκτον ὑπάρχειν δεῖ. *Xenophon.* τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; *Seneca* Non potest autoritatem habere sententia, ubi, qui damnandus est, damnat. de *Ira* I. 14. Neque enim aequus judex aliam de sua, aliam de aliena causa sententiam fert. *Plut.* de Curiosit. p. 515. D. Τίτ' ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκαινότατε, κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις &c. *Phaedrus* IV. 9. suus cuique attributus est error: sed non videmus manticae, quod est in tergo. & *Catullus* XXII. 20. *Diog. L.* Thales. I. 36. πῶς ἂν ἄριστα καὶ δικαιότατα βιώσαιμεν; εἰ μὴ, ἃ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ μὴ δρῶμεν. *Ter.* Andr. prol. 22. desinant maledicere, malefacta ne noscant sua. *Cic.* in Q. Caecil. 9. Nihil est enim, quod minus ferendum sit, quam rationem ab altero vitae reposcere eum, qui non possit suae reddere. 11. idne alteri crimini dabis, quod eodem tempore in eadem provincia tu ipse feceris? Audebis ita accusare alterum, ut, quo minus tute condemnere, recusare non possis? Tusc. III. 31. Avari avaros, gloriae cupidi glorioſos reprehendunt: est enim proprium stultitiae, aliorum vitia cernere, oblivisci suorum. de Offic. I. 41. Fit enim, nescio quomodo, ut magis in aliis cernamus, quam in nosmet ipsis, si quid delinquitur. in Verrem III. 1. Legem enim sibi ipsi dicunt innocentiae, continentiae, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitae reposcunt. —— Nam qui sibi hoc sumsit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse ab religione officii declinarit? 2. —— ita postulatur ab omnibus, ut ab iis se abstineant maxime vitiis, in quibus alterum reprehenderint. Furem aliquem aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis avaritiae suspicio. Maleficum quempiam adduxeris aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior aut inhumanior fuisse videare. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. omnia postremo, quae vindicaris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim non modo accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur. *Senec.* de Vita Beata c. XXVII. Vobis autem vacat aliena scrutari mala, & sententias ferre de quoquam? quare hic philosophus laxius habitat, quare hic lautius coenat? Papulas observatis alienas, obsiti plurimis ulceribus. Hoc tale est, quale si quis pulcherrimorum corporum naevos aut verrucas derideat, quem foeda scabies depascitur. —— Quin potius mala vestra circumspicitis, quae vos ab omni parte confodiunt, alia grassantia extrinsecus, alia in viscera ipsis ardentia: Non eo loco res humanae sunt, etiamsi statum vestrum parum nostis, ut vobis tantum otii superfit, ut in probra meliorum agitare linguam vacet. *Treb. Poll.* in Valeriano: Ille de omnibus judicet, qui est omnibus melior. Ille de Senatu judicet, qui nullum habet crimen. Ille de vita nostra sententiam ferat, cui nihil potest objici. *Senec.* Agamem. 270. Nobis maligni judices, aequi sibi, Id esse regni maximum pignus putant, si, quicquid aliis non licet, solis licet. & de Ira. II. 28. Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt. III. 26. Quicquid in alio reprehenditur, id unusquisque in suo sinu inveniet. *Lucret.* IV. 1153. atque alios alii irrident---- Nec sua respiciunt miseri mala maxima saepe. Soicrates ap. *Stob.* ἀγαθοὶ δὲ τὸ κακὸν ἐσμεν ὑφ' ἑτέρων ἰδεῖν, αὐτοὶ δ' ὅταν ποιῶμεν, ἐ γινώσκομεν. *Arrian. Epict.* II. 16. ἀλλ' ἐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ ἐ δύνασαι καθάιρειν τὰ ἀλλότρια κακὰ, ἀλλ' ἐδὲ θησεὺς, ἵνα τὴν ἀτλικὴν καθάρῃς. τὰ σαυτῆ καθάρισον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε ἀντὶ Προκρύστε καὶ Σκύρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *Horat.* Sat. I. 3. 21. Maenius absentem Novium cum carperet, Heus tu, quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis verba putas? Egomet mi ignosco, Maenius inquit. Stultus & improbus hic amor est, dignusque notari. Cum tua perviděas oculis male lippus inunctis, Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, Quantum aquila aut serpens Epidaurius? at tibi contra Evenit, inquirant vitia ut tua rursus & illi —— Denique te ipsum Excute, num qua tibi vitiorum inseverit olim Natura, aut etiam consuetudo mala. Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum, Postulat, ignoscat verrucis illius. Æquum est Peccatis veniam poscentem reddere rursus. *Senec.* Agam. 267. Det ille veniam facile, cui venia est opus. *Bava Bathra* f. 10. 2. Scriptum est in diebus, cum judicarent Judices ipsos *Ruth* I. 1. Cum diceret quis: ejice festucam ex oculo tuo. Respondit illi: Ejice trabem ex oculo tuo. *Erachin* f. 16, 2. Dixit R. Tarphon: Miror ego, an sit hac aetate, qui recipiat correctionem. Quin si dicat quis: ejice festucam ex oculo tuo, responsurus sit: Ejice trabem ex oculo tuo. *Sanhedrin* f. 18. 1. & *Bava Mezia* f. 107. 2. *Bava Bathra* f. 60. 2. *Sanhedrin* f. 18. 1. 19. 1. Dixit Resch Lakisch: orna te ipsum, & deinde orna alios. *Bava Mezia* f. 59. 2. R. Nathan dixit, Maculam, quae in te est, ne exprobres alteri. & Mechilta in *Exod.* XXII. 21. *Cato.* Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. *Plin.* Epist. VIII. 22 Nostine hos, qui omnium libidinum servi sic aliorum vitiis irascuntur, quasi invideant, & gravissime puniunt, quos maxime imitantur? quum eos etiam, qui non indigent clementia ullius, nihil magis quam lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatis-

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοί- 6
ρων· μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.
Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. 7
Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. 8
Ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει 9
αὐ-

6. δῶτε] δότε 1. 3. 73. ut *Rom.* XII. 9. + ἔν 73.
τὸ ἅγιον] τὰ ἅγια 5. 38. 48. 51. 53. 71. Evang. 7. *Chryſoſtomus*, *Suidas*. quia hoc dictum ſolebant ad ſymbola S. Coenae transferre.
βάλητε] βάλετε Editt. *Eraſmi*. βάλητε 15. —— 13.
ἐν] —— 1. 33.
9. ἢ] —— 3. Colb. ἥ τις] τινα δὲ 61. ex *Luca*.
ἔστιν] —— 2. 28. 46. 52. 53. 57. 60. 61. 68. 72. 73. Verſio *Syra* utraque. ex *Luca*. probante *J. Millio* prol. 1443.
αὐτῦ] F 61. ex *Luca*. ἐπιδώσει] ἀποδώσει 61. a prima manu.
10. καὶ] ἢ καὶ C. 1. 13. 38. a prima manu. 44. 60. 61. 66. 72. 90. Edit. *Complut. Colinaei*. Verſio *Copt. Arab. Latin. Cyprian.* Ep. III. ex *Luca*.
9. 10. αἰτήσῃ] αἰτήσει C.
ἐκεῖ] —— C. 1. 38. a prima manu. 13. Verſio *Copt.* & *Lat. Cyprian.* ex *Luca*.

ſimum exiſtimo, qui caeteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet, ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. *Perſius* IV. 18. Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere! nemo: ſed praecedenti ſpectatur mantica tergo. 47. Tecum habita. & noris, quam ſit tibi curta ſupellex *Ter.* Heaut. V. 1. 49. Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare, Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier? *Petron.* 57. in alio pediculum vides: in te ricium non vides? *Ovidius* F. VI. 647. Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur, cum judex, alios quod monet, ipſe facit. R. *Salomo* in *Zephan.* II. 1.

6. τὸ ἅγιον] *Hagg.* II. 13. *Themura* VI. 5. *Bechoroth* f. 15. 1. *Deut.* XII. 15. *Maaſer Scheni Hier.* 2. *Peſachim* f. 29. 1, 2. *Schebuos* f. 11. 2. Omnes ſanctitates diſcerptas redimere non licet: quia ſanctitates non redimuntur ut canibus projiciantur in cibum. *Iſocrat.* ad Demonic. τοὺς κακοὺς εὖ ποιῶν ὁμοια ποίει τοῖς τὰς ἀλλοτρίας κύνας σιτίζουσι, ἐκεῖναί τε τὰς διδόντας ὥσπερ τὰς τυχόντας ὑλακτοῦσιν, οἵτε κακοὶ τὰς ὠφελοῦντας, ὥσπερ τὰς βλάπτοντας, ἀδικοῦσι. *Diog.* L. Bias. 1. 86. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ ἀσεβοῦς ἀνθρώπε, τί ποτε ἐστιν εὐσέβεια; ἐσίγα. Τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς σιγῆς πυθομένου, Σιωπῶ, ἔφη, ὅτι περὶ τῶν οὐδὲν σοὶ προσηκόντων πυνθάνη. Ut carnes ſanctae non ſolent projici canibus, ſed a ſacrificante & ſacerdotibus comeduntur: ita nec doctrina Chriſti iis tradenda eſt, qui vitiis & praejudiciis occoecati illam rejiciunt ridentque. *Phil.* III. 2. *Exod.* XXII. 31. *Prov.* IX. 7.

μαργαρίτας] infra XIII. 45. Vox eſt Indica. *Berachoth* f. 17. 1. Margarita erat in ore Abai: ſemper homo ſit providus in timore. Dei. *Chagiga* f. 3. 1. R. Joſua: margarita bona eſt in manibus veſtris.

τῶν χοίρων] Solent porci canibus jungi, animal immundum immundo. *Horat.* Epiſt. I. 2. 25. Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus. & II. 2. 75. Hac rabioſa fugit canis, hac lutulenta ruit ſus. *Priapej.* 84. Canisque ſaeva, ſusque ligneo tibi Lutoſus adfricabit luteum latus. 2. *Pet.* II. 22. *Eſaj.* LXVI. 3. Porci vocabantur Epicurei, gulae mancipia. *Horat.* Epiſt. I. 4. 16. Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes, cum ridere voles Epicuri de grege porcum. *Cic.* in Piſon. 16. Confer nunc, Epicure noſter, ex hara producte, non ex ſchola. Fabula de ſociis Vlyſſis a Circe in porcos & canes transformatis apud Graecos erat notiſſima. *Prov.* XI. 22. IX. 7. 8. inf. X. 11. *Act.* XIII. 46.

μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν] *Plaut.* Trucul. II. 2. 13. Jam hercle ego hic te, mulier, quaſi ſus catulos pedibus proteram.

καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς] *Euſtath.* in Il. λ. p. 785. 48. ἐκ τῶ φεύγειν στραφέντες, ὁ δὴ καὶ σῦς ἐν τῷ φεύγειν διωκόμενος ποιεῖ. *Il.* μ. 146. ἀγροτέροισι συοῖσιν ἐοικότες —— Δόχμῳ δ' ἀΐσσοντε. *Achill. Tatius* I. 2. ἐξαίφνης δὲ σῦς τῆς ὕλης προπηδῶν καὶ τὸ μειράκιον ἐδίωκε, καὶ ὁ σῦς ἐπίστρεφε τὸν γένυν, καὶ ἀντιπρόσωπος ἐχώρει δρόμῳ. *Ovid.* Heroid. IV. 154. obliquo dente timendus aper. Metam. VIII. 344. & obliquo latrantes diſſipat ictu. *Horat.* Carm. III. 22. Verris obliquum meditantis ictum. *Pollux.* V. 79. εἴποις δ' ἂν περὶ συὸς —— λεχρίοις παρέβλεψε τοῖς ὄμμασι —— κόπτων τοῖς ὀδοῦσιν —— ἀναῤῥηγνὺς 80. εἰ δὲ πλαγίως τοῖς ὀδοῦσι θήγοι. & 15. εἴποις δ' ἂν ἔλαφον θεῖν, λαγῶον φεύγειν, σῦν καὶ καπρὸν συῤῥήγνυσθαι, λέοντα ἐφορμᾶν, πάρδαλιν παθεῖν. *Miſhar Happeninim.* c. 1. Ne projicite margaritas porcis, neque tradite ſapientiam ei, qui non novit dignitatem ejus. Nam eſt pretioſior gemmis, & qui non quaerit eam, pejor eſt porco, qui foedat & volutat ſe in ſterquilinio: ſic qui non novit ſapientiam, profanat gloriam ejus. *Diogenian.* ὗν ὀρύει, in avidum rixarum proverbio dicitur.

7. ζητεῖτε] *Arrian.* III. 22. ζήτει, καὶ εὑρήσεις. Alexis comicus ap. *Athen.* ἅπαντα τὰ ζητούμενα ἐξευρίσκεται. *Philemon.* καταψευδομένῳ. Πάντ' ἐστιν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον φεύγῃ τις, ὃς πρόσεστι τοῖς ζητουμένοις. *Clem. Alex.* Strom. IV. init. p. 565. ὥσπερ φασὶ καὶ δούλῳ τινὶ χρωμένῳ ποτε, τί ἂν ποιῶν τὸν δεσπότην ἀρέσαιτο, ἀνειπεῖν τὴν Πυθίαν· Ἐυρήσεις, ἐὰν ζητήσῃς. *Berachoth* f. 32. 2. Dixit R. Chuma f. Chanina: ſi vides hominem, qui orat, & non exauditur, is preces repetat S. D. *Pſalm.* XXVIII. 14. *Prov.* VIII. 17.

κρούετε] *Phrynich.* p. 74. κρούσας μὲν τὴν θύραν. ἴσως τε παραβιβάσαι ἡ χρῆσις, ἄμεινον δὲ τὸ κόπτειν τὴν θύραν. *Moeris*, κόπτει τὴν θύραν ἔξωθεν, ψοφεῖ δὲ ὁ ἔνδοθεν, ἀττικῶς. κροτεῖ δὲ ἑλληνικῶς. *Thomas*: κόπτει τὴν θύραν ἔξωθεν —— ἀριστοφάνης ἐν νεφέλαις, τίς ἐσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν; *Athenae.* XIV. p. 614. c. Ξενοφῶν ἐν τῷ συμποσίῳ —— λέγει. φίλιππος ὁ γελωτοποιὸς κρέσας τὴν θύραν, εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι, ὅστις τε εἴη. *Plato* Protag. p. 217. A. ἴστι βαθεῖος ὄρθρος Ἱπποκράτης —— τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα ἔκρουε, καὶ, ἐπειδὴ ἀναῤ-

10 αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄν-
11 τες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
12 ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα
ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ
οἱ

αἰτήσῃ] — 61. ex *Luca*. μὴ] + ἀντὶ ἰχθύος 61. a prima manu.
αὐτῷ] + ἢ κρεὰ ἐὰν αἰτήσῃ αὐτὸν, ἐπιδώσει σκόρπιον 61. a prima manu. + καὶ ἐὰν ὠὸν αἰτήσῃ μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκόρπιον 74. ex emendatione.
11. δόματα ἀγαθὰ] ἀγαθὰ δόματα 1. Verſio *Vulgata*. ἀγαθὰ L. Codices *Latini*.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐράνιος 13. 91.
12. ἂν] — L. 73. Verſio *Syra* prior. ἂν] — Colb.
οὕτω] ἕτως L. 40. 45. 46. 51. 52. 57. 58. 63. 65. 71. 80. 90. Evang. 4. 7. 16. 18. 19. 24. Editio *Complut*. Verſio *Syra* poſterior. *Euthymius*.
οἱ ἄνθρωποι] + bona. MSS. *Latin. Cyprian.* de orat. D. *Auguſtinus*: In exemplaribus Graecis ſic invenimus — ſed ad manifeſtationem ſententiae puto a Latinis additum, bona. & de Civ. Dei XIV. 8. propter translatum eſt, non legitur bona.

ἀνέωξε τις, εὐθὺς ἔξω ἦει & p. 220. A. ἐπειδὰν γᾶν ἐκρέσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας — καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρέσομεν. *Ariſtid.* Art. Rhetor. II. 13. 18. τὸ δὲ κρέσας τὴν θύραν παραπεφύλακται μὲν, ὅτι ὁ κόψας μόνον ἀλλὰ καὶ κρέσας λέγεται. ἔνιοι δὲ οὐχ' οὕτως οἴονται· ὅτι δὲ ἑλληνικόν ἐστι, δεῖν διαφέρεσθαι. *Baſilius* H. 2. in Pſalmos θυροκρεσῶν.

9. *Prov.* XX. 17. *Horatius* I. S. V. 88. venit viliſſima rerum hic aqua, ſed panis longe pulcherrimus — nam Canuſi lapidoſus. *Seneca* de Benef. 117. Fabius verrucoſus beneficium ab homine duro aſpere datum panem lapidoſum vocabat, quem eſurienti accipere neceſſarium ſit, eſſe acerbum. *Michael Apoſtolius Prov.* 346. ἂν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδε. ἐπὶ τῶν δεινὰ μὲν λαμβανόντων, ἀγαθὰ δὲ αἰτούντων. *Zenobius*. vid. ſupra. IV. 3. *Ariſtoph.* Pac. 119. ἄχθομαι ὑμῖν, Ἡνίκ' ἂν αἰτίζητ' ἄρτον, πᾶσαν μὲ καλεῖσαι, ἥδομαι δ' ἀργυρᾷ μηδὲ ψακὰς ἦν πάνυ πάμπαν.

10. ὄφιν] Pro piſce piſcator aliquando natricem capit.

11. *Berachoth* f. 5. 1. R. Simeon f. Jochai dixit: tria dona bona מתנות טובות dedit S. B. hominibus. *Aboth*. c. XIII. dictum Schammai: ſi quis recipit proximum vultu ſereno, ſi vel nihil quicquam ei dederit, imputat ei ſcriptura, ac ſi ei omnia bona dona dediſſet. *Jamblich.* de Myſter. I. 13. ἀπεσφήσαμεν ἑαυτὸς τῆς τῶν θεῶν ἀγαθῆς δόσεως. *Prov.* IV. 1. *Jac.* I. 17.

πονηροὶ] *Jamblich.* de Vit. Pythag. 18. τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; Ἰατρική. τί κάλλιστον; ἁρμονία. τί κράτιστον; γνώμη. τί ἄριστον; εὐδαιμονία. τί δὲ ἀληθέστατον λέγεται; ὅτι πονηροὶ αἱ ἄνθρωποι. διὸ καὶ ποιητὴν Ἱπποδάμαντα φασὶν ἐπαινέσαι αὐτὸν τὸν Σαλαμίνιον, ὃς ἐποίησεν· ὦ θεῖοι, πόθεν ἐστὲ, πόθεν τοιοῦδ' ἐγένεσθε; ἄνθρωποι, πόθεν ἐστὲ; πόθεν κακοὶ ὧδε γένεσθε; *Bereſchith R.* XXXIII. 4. Temporibus R. Tanchuma neceſſe erat ut Judaei jejunium indicerent. Venerunt ergo ad ipſum, & dixerunt: Rabbi, indic quaeſo jejunium. Indixit jejunium die primo, ſecundo, tertio; ſed pluviae non deſcenderunt. Aſcendit ſuggeſtum, & concionem habuit, poſtea dixit ipſis: Filii mei, pleni eſtote miſericordia alter erga alterum, & Deus S. B. quoque erga vos miſericordia plenus erit. Quum autem illi pauperibus eleemoſynas erogarent, viderunt virum quendam, qui uxori, quam repudiaverat, pecunias dedit. Venerunt ad Rabbinum dixeruntque: Rabbi, non eſt quod nos hic ultra morari poſſumus, nam magnum hic piaculum admiſſum eſt. Reſpondit illis, quid vidiſtis? Dixerunt: Vidimus virum N. qui uxori repudiatae pecuniam dedit. Miſit Rabbinos, ambosque in mediam ſynagogam venire juſſit. Dixit viro: Quaenam haec eſt? Reſpondit: eſt mulier, quam repudiavi. Subjecit Rabbinus: Cur vero dediſti ipſi pecuniam? Reſpondit: vidi quod miſere viveret, adeoque miſericordia erga illam impletus fui. Ea ipſa hora R. Tanchuma faciem ſuam verſus coelum ſuſtulit dicens: Domine omnium mundorum, en quid hic factum ſit. Quum mulier illa non haberet alimenta, vidit illam vir hic in afflictione conſtitutam, & miſericordia erga illam impletus eſt. Tu vero ille es, de quo ſcriptum eſt: Miſericors & benignus es; & nos ſumus filii dilectorum tuorum Abrahami, Iſaaci & Jacobi; quanto magis igitur tu miſericordia erga nos impleri debes? ſtatim deſcenderunt pluviae, & mundus refocillatus eſt. idem narratur in *Vajikra R.* XXXIV. Vide quid hic factum eſt. Ille caro & ſanguis, crudelis אכזרי, & non ſunt ipſi alimenta, & tamen miſericordia erga illam repletus eſt, & dedit illi: nos qui ſumus filii filiorum tuorum, filii Abrahami Iſaaci & Jacobi, & alimentum noſtrum apud te eſt, quanto magis miſericordia impleberis erga nos?

οἴδατε] In omnibus linguis ſcire ponitur pro ſolere. Οἴδατε μισεῖν.

δώσει ἀγαθὰ] *Ariſtoph.* Eccleſiaz. 776. καὶ γὰρ οἱ θεοὶ — ὅταν γὰρ εὐχώμεθα διδόναι τ' ἀγαθὰ. *Theſmophor.* 357. ταῖς δ' ἄλλαισιν ἡμῖν τὰς θεὰς εὔχεσθε πᾶσαις πολλὰ δοῦναι τ' ἀγαθὰ. *Liban.* O. XII. p. 395. B. ποῖον γὰρ ἀδίκημα, παρ' ὃ καὶ αὐτὸς αἰτεῖς τὰ ἀγαθὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τοῦτον τινα ἄνθρωπον βοηθὸν αὐτῷ γενέσθαι βέλεσθαι; *Steph.* Δωδώνη. ἀπολλόδωρος δὲ ἐν α. περὶ θεῶν τὸν Δωδωναῖον ἕτως ἐτυμολογεῖ. καθάπερ οἱ τὸν Δία δωδωναῖον μὲν καλοῦντες, ὅτι δίδωσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ.

12. *Od.* ε. 188. ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω, καὶ φράσσομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοὶ περ αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε μοι χρειὼ τόσον ἵκοι. *Herodot.* I. 142. ἐγὼ δὲ, τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν ἐ ποιήσω. & VII. 136. αὐτὸς δὲ τὰ ἐκείνοισι ἐπιπλήσσει, ταῦτα ἐ ποιήσειν. Epiſt. *Philipi* Maced. πῶς οὐ δεινὸν, εἰ ἐφ' οἷς παθόντες ἔτως ἐμισήσατε τοὺς δράσαντας νῦν αὐτὸς φαίνεσθαι ποιοῦντας. *Inſcriptio*. Apuſulena Geria vixi ann. XXII. Quod quisque veſtrum optaverit mihi, illi ſemper eveniat vivo & mortuo. *Diog. L.* Ariſtoteles V.

οἱ προφῆται. Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχω- 13
ρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς.
Ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰ- 14
σὶν

~τί

13. ἡ ὁδὸς] —— 73.
εἰσερχόμενοι] ἐρχόμενοι L. 7. 9. 13. 68. Evang. 9. εἰσπορευόμενοι 1.
14. ὅτι] τί CEKLM. 1. a prima manu 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. tres Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44 a prima manu 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 59. 60. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 87. 91. Evang. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. Editio Complut. Plant. Genev. Verſio Vulg. Goth. Copt. Syra utraque, Arab. Ephrem. T. 2. p. 175. Chryſoſtom. Photius: διὸ καὶ ὁ σωτὴρ τεθαύμακε λέγων· Τί. Theophylact. Θαυμαστικόν ἐστι τὸ τί, θαυμάζει γάρ, βαῦαί, πόσον ἐστὶ στεν. Pallad. Hiſt. Lauſiac 43. Cyprian. T. 1. p. 64. Juvencus, H. Grotius. Eraſmus tamen atque Stephanus invitis omnibus, quos habebant, Codicibus ediderunt ὅτι, & Beza annot Ed. 3. & 4: Ego tamen, quia in codicibus im-

21. ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τοῖς φίλοις προσφεροίμεθα; ἔφη, ὡς ἂν εὐχαίμεθα αὐτὸς ἡμῖν προσφέρεσθαι. *Iſocrat.* ad Demonic. τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἵους ἂν εὔχαιο περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σαυτοῦ παῖδας. in Æginet. καὶ τοιούτους μοι γενέσθαι δικαστὰς, οἵων περ ἂν αὐτοὶ τυχεῖν ἀξιώσητε. ad Nicocl. ἴστως ὁμίλει τῶν πόλεων πρὸς τὰς ἥττους, ὥσπερ ἂν τὰς κρείττους πρὸς σεαυτὸν ἀξιώσειας. Symmachio. Ἃ πάσχοντες ὑφ' ἑτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε. Mecaenas ap. *Dion. Caſſ.* LII. p. 333. πολλὰ γὰρ καὶ παραλείπω, διὰ τὸ μὴ οἷόν τε εἶναι πάντα αὐτὰ καθάπαξ συλλαβόντα εἰπεῖν. Ἐν δ' οὖν ἐν κεφαλαίῳ καὶ κατὰ τῶν ἐρημένων καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν φράσω. ἂν γὰρ, ὅσα ἂν ἕτερον τινα ἄρξαντα σοι ποιεῖν ἐθελήσῃς, ταῦτα αὐτὸς αὐτεπάγγελτος κατορθώσεις, κἂν τι ἁμαρτήσῃ, καὶ πάντα κατορθώσεις. *Simplic.* in Epictet. XXXVII. p. 203. καὶ ἡ μὲν ἐκλογὴ τῶν φίλων τοιαύτη. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν καὶ ἡ φυλακὴ ἐπὶ λόγῳ τὸ ὀρθὸν ἔχει. Διὰ τοῦτο τοῖς φίλοις ἡμῶν ἕτω δεῖ κεχρῆσθαι, ὡς ἡμῶν ἐκείνοις χρῆσθαι βουλόμεθα. *Lyſias* Apol. Δημοκαταλ. οὐδὲ, ἃ πάσχοντες ἄδικα ἐνομίζετε πάσχειν, ὅταν ἑτέρους ποιῆτε, δίκαια ἡγεῖσθε, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν κατιλθόντες περὶ αὐτῶν γνώμην ἔχετε, ἥπερ φεύγοντες περὶ ἡμῶν αὐτῶν εἴχετε. *Hierocles* ap. Stobae. S. LXXXII. παντὶ χρήσῃ ἐκ τε τοῦ σαυτὸν μὲν ἐκεῖνον, ἐκεῖνον δὲ σαυτὸν ὑποθέσθαι. *Philo* ap. Euſeb. P. VIII. 7. ἅ τις παθὼν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτὸν, *Liban.* O. XXI. p. 229. B. δεινὸν εἶναι νομίζων, εἰ ταῖς μὲν παρ' ἑτέρων βλαβαῖς χαλεπανοῦμεν, αὐτοὶ δὲ εἰς ἑτέρους τοῦτο ποιεῖν ἀξιώσομεν. *Seneca* de Benefic. II. 1. Supereſt, quemadmodum dandum ſit beneficium? cujus rei expeditiſſimam videor monſtraturus viam: Si demus, quomodo vellemus accipere. Epiſt. XCIV. Quis autem negaverit, feriri quibusdam praeceptis efficaciter etiam imperitiſſimos? velut his breviſſimis vocibus, ſed multum habentibus ponderis: Nihil nimis, avarus nullo ſatiatur lucro; Ab altero exſpectes, alteri quod feceris. Haec cum ictu quodam audimus, nec ulli licet dubitare, aut interrogare: Quare? adeo etiam ſine ratione ipſa veritas ducit. *Ovid.* de Pont. III. 1. 71. Quodque ego praeſtarem, ſi te magis ipſe valerem, id mihi, cum valeas fortius ipſa, refer. *Lactant.* Epit. §. 3. Transfer in alterius perſonam, quod in te ſentis, & in tuam, quod de altero judicas: & intelliges, tam te injuſte facere, ſi alteri noceas, quam alterum, ſi tibi. *Hilarius* in Coloſſ. III. 21. Debent enim recordari patres, quia fuerunt & ipſi filii. conſiderare autem filii, quia futuri ſunt patres, ut, aequo librato conſilio utriusque partis, & filii ſubjecti ſint, & patres modeſti. *Salvianus* l. III. p. 43. Hujus ſententiae partem tam bene novimus, ut nunquam praetereamus, partem ſic praetermittimus, quaſi penitus neſciamus. Nam quid ab aliis praeſtari nobis velimus, optime novimus: quid autem ipſi aliis debeamus praeſtare, neſcimus. Atque utinam neſciremus! minor eſſet ignorantiae reatus. *Auſon.* Ephemer. Ne faciam cuiquam, quae tempore eodem Nolim facta mihi. *Schabbath.* f. 31. 1. Semper homo manſuetus ſit ut Hillel; nec praeceps & iracundus, ut Sammaeus. Hiſtoria eſt de gentili quodam, qui venit ad Sammaeum dixitque: Fac me proſelytum ea conditione, ut legem totam doceas me, dum ſto in uno pede. Abegit eum decempeta, quam manu tenebat. Venit ad Hillelem, is proſelytum eum fecit, dicens: Quod exoſum tibi eſt, alteri ne facias. Haec tota lex eſt זו היא כל התורה מלה reliqua ſunt explicatio ejus. Abi perfectus. *Targum Jonathan Levit.* XIX. 18. *Spartian.* in Al. Severo 51. Clamabatque ſaepius, quod a quibusdam ſive Judaeis ſive Chriſtianis audierat & tenebat: idque per praeconem, cum aliquem emendaret, dici judebat: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quam ſententiam usque adeo dilexit, ut & in palatio & in publicis operibus praeſcribi juberet. *Aboth Nathan.* XV. Quemadmodum homo ſe ipſum honorari vult, ſic aliis eundem honorem exhibeat. Et quemadmodum non vult, ut apud alios male audiat, ſic ipſe quoque caveat, ne male de iis loquatur. XVI. Quemadmodum nemo vult, ut alii de uxore & liberis ſuis male loquantur, ſic idem quoque caveat, ne aliorum uxores liberosque calumnietur. *Tob.* IV. 16. infra. XXII. 40. *Rom.* XIII. 8.

13. *Euſtathius* in *Il.* X. p. 1353. 50. οἱ πλείους γράφουσι λίγοντες, θύρας μὲν ἐπὶ οἴκῳ, πύλας δὲ ἐπὶ πόλεως λέγεσθαι.

14. ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα] *Stephanus.* Ἔυτρησις, κάμπη —— κεῖται δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν, τὴν ἐκ Θισπιῶν εἰς Πλαταιὰς ἀπάγουσαν. *Galen.* de Ven. Sect. a. Eraſiſtratum: τοῦτο μόνον διασάμενος, εἰ, ἐφ' ᾧ βάλεται, ἄγει αὐτὸν ἡ ὁδός. *Athen.* XII. p. 519. D. τῶν εἰς τὰς ἀγρὰς φερουσῶν ὁδῶν. *Philo.* de Vit. Moſ. T. 2. p. 164, 3. ᾗ τὴν πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγουσαν ἀνατέμνει ὁδόν. *Thucyd.* IV. 24. ἐχώρουν ἀθρόοι τὴν εἰς Θήβας φέρουσαν ὁδόν. *Virgil.* Ecl. IX. 1. Quo te, Moeri, pedes, quo te via ducit? *Valer. Flacc.* IV. IV. 438. & via juſſos qua ferat. *Æn.* VI. 295. Hinc. via tartarei quae fert Acherontis ad umbras. *Pauſan.* ἑτέρα δ' ὁδὸς ἐξ Ἐλευσῖνος πρὸς Μέγαρα ἄγει. *Æn.* I. 401. Perge modo, & qua te ducit via, dirige greſſus. *Livius* VII. 30. Stare omnem multitudinem ad portas, viam hinc ferentem proſpectantes.

Philo de Agricult. T. 1. p. 316, 24. τρίβος ἐστὶν ἡ

15 σὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται
16 πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σαφυλὴν, ἢ ἀπὸ τρι-

βό-

pressis legimus ὅτι, nihil mutandum putavi. & 5. ego receptam lectionem sum secutus, quam etiam sinceriorem esse arbitror. *Etymol.* τὶς, τὸ δ' οὐδέτερον, τί σημαίνει ἐρωτηματικὸν, δηλοῖ δὲ καὶ ἐπίρρημα ἐπιτατικὸν ἀντὶ τοῦ λίαν ὡς τὸ· κύριε, τί ἐπλησθύνθησαν οἱ θλίβοντές μι. δηλοῖ δὲ καὶ θαυμαστικὸν ἐπίρρημα, ὡς ἐν τῷ· τί ἄρα αἰτιᾶται; καὶ τί καλὴ ἡ πληγή.

ἢ primum] — L.

15. δὲ prius] — 10. 15. 38. *Colb.* Versio *Syr. Æthiop. Arab.*

ἐνδύμασι] ἐκδύμασι *J. Pricaeus.*

ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες] — 59.

16. μήτι] μή τινες 13.

σαφυλὴν] σαφυλὰς 1. Versio *Latina.*

τετριμμένη πρός τε ἀνθρώπων καὶ ὑποζυγίων ἱππήλατος καὶ ἁμαξήλατος ὁδός. ταύτην φασὶν ἡδονῇ ἐμφερεστάτην εἶναι — αἱ δὲ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὁδοὶ, κἂν εἰ μὴ ἄβατοι, ἀλλά τοι πάντως ἄτριπτοι· ὀλίγος γὰρ ἀριθμὸς ἐστι τῶν αὐτὰς βαδιζόντων. *Lucianus* Rhet. Praec. 7. ὁρᾷς δύο τινες ὁδὸς· μᾶλλον δὲ ἡ μὲν ἀτραπός ἐστι σεσὴ καὶ ἀκανθώδης, καὶ τραχεῖα —— ἡ ἑτέρα δὲ πλατεῖα καὶ ἀνθηρά. *Cic.* in Verrem. III. 94. Id providete, ne avaritiae, quae antehac occultis itineribus atque anguſtis uti ſolebat, auctoritate veſtra viam patefaciatis illuſtrem atque latam. *Cebet.* Tab. καὶ θύραν τινα μικρὰν, καὶ ὁδόν τινα πρὸ τῆς πύλης, ἥτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται, ἀλλὰ πάνυ ὀλίγοι πορεύονται, ὥσπερ δι' ἀνοδίας τινος καὶ τραχείας καὶ πετρώδους εἶναι δοκούσης. *Maxim. Tyr.* XXXIX. 3. Πολλαὶ γὰρ παρατριβαὶ καὶ ἀπατηλαὶ, ὧν αἱ μὲν πλείους ἐπὶ κρημνὸς καὶ βάραθρα ἄγουσιν —— μία δέ που τὶς σεσὴ καὶ ὄρθιος καὶ τραχεῖα, καὶ οὐ πολλοῖς πάνυ εὐδύσιμος. vid. ſupra in V. 18. ex c. *Menachoth.* & *Succa* f. 45, 2. Dixit R. Jeremias ex ore R. Simeonis f. Jochai: vidi filios coenaculi, qui numero admodum pauci ſunt. *Sir.* XXI. 10.

Photius ap. Corder. οὔτε σεσὴ, ἔτε τεθλιμμένη ἐστὶν ἡ νῦν γενομένη πύλη, ἀλλὰ φύσει μὲν πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος, νόμῳ δὲ ἡμετέρῳ καὶ προαιρέσει καὶ σεσή ἐστι καὶ τεθλιμμένη, ὡς φησιν ὁ κύριος —— σεσὴ ἐνταῦθα λέγεται ἡ πύλη, οὐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς, ὡς εἴρηται πρότερον, καὶ πρὸς ἡμᾶς δὲ πονηροὺς ὄντας καὶ οὐκ ἀγαθὰς, κἀντεῦθεν δῆλον ὅτι πλατεῖα ἐστιν ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος καὶ εἰσιτητὴ τοῖς ἀγαθοῖς. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ τεθαύμακε λέγων· τί σεσὴ κ. τ. λ. ὡσανεὶ ἔλεγεν, οὐ τεθλιμμένη ἐστιν οὐδὲ σεσὴ, ἀλλ' ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες τεθλιμμένην καὶ σεσὴν πεποιήκατε, διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φασὶν· ὁ ζυγός μου ἐλαφρός. Non ergo haec verba continent praedictionem, quae ſit futura Eccleſiae conditio per omnia ſecula. Non enim ſemper habet θλῖψιν, ſed etiam ἄνεσιν. *Act.* IX. 31. Nec ſemper fuere pauci *Act.* XVIII. 10. XXI. 20. 1. *Tim.* III. 16. *Apoc.* V. 11. VII. 4. 9. XI. 15. XIX. 6. Doctrina Chriſti eſt catholica, & viae ejus ſunt pulcrae, planae, & rectae. *Prov.* III. 17. *Pſal.* CXLIII. 10. *Eſaj.* XXXV. 8.

15. Pſeudoprophetae ſunt, qui dicunt ſe a Deo miſſos eſſe, & mentiuntur ut autoritatem ſibi concilient, & quaeſtum faciant.

προβάτων] *Heſych* οἷς, πρόβατον; *Moeris* οἷς, μονοσυλλάβως, ἀττικῶς. πρόβατον, ἑλληνικῶς. *Thomas*, οἷς τὸ πρόβατον. ἀριστείδης ἐν β. τῶν ἱερῶν, εὑρίσκει τετοκυῖαν οἶν ἀυτονυχὶ. καὶ οἷς μονοσυλλάβως ἐπὶ ζηλικοῦ.

ἐνδύμασι προβάτων] Veſtis paſtorum. *Theocrit.* III. 25. βαῖταν σχολ. τὴν μηλωτὴν ἢ τὴν διφθέραν. & VII. 14. αἰπόλῳ ἔξοχ' ἐοικὼς. Ἐκ μὲν γὰρ λασίοιο δασύτριχος ἴσχε τράγοιο κνακὸν δέρμ' ὤμοισι.

λύκοι ἅρπαγες] ἐπίθετον proprium luporum. *Lycophron* 1309. ἔπεμψαν ἅρπαγας λύκους. *Oppian.* de Venat. III. 293. ἀλλὰ λύκων τελέθει πολιότριχα πέντε γένεθλα —— τὸν μέροπες κίρκον τε καὶ ἅρπαγα κικλήσκουσι Πολλῷ σὺν ῥοιζῳ δὲ μάλ' ὄρθιος ἴσιν ἐπ' ἄγρην Πρώτῃ ὀφ' ἁμιλίκῃ. ῥέα γάρ τ' ἐπιδεύετ' ἐδωδῆς Λάθρη τ' ἐμπελάει μάλα τ' ἄρεμος, εἰσοκεν αἶγα ἐγχρίμψῃ. *Vellej. Paterc.* II. 27. Raptores Italicae libertatis lupi. *Macrob.* Saturn. I. 20. Dextera parte caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis: pars vero laeva cervicis rapacis lupi capite finitur. *Horat.* Carm. IV. 4. Cervi luporum praeda rapacium. *Ovid.* Triſt. I. 5. Utque rapax ſtimulante fame cupidusque cruoris Incuſtoditum captat ovile lupus. *Æneid.* II. 355. Lupi ceu raptores. *Horat Epod.* XVI. 20. Agros atque lares patrios habitandaque fana Apris reliquit, & rapacibus lupis. *Seneca* Oedip. 149. Non cervi metuunt lupos rapaces.

Maxim. Tyrius XII. 7. καμβύσης δ' ἦν, καὶ αὖθις Ξέρξης, ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν λύκοι κείροντες τὴν ἀγέλην. *Horat.* S. II. 1. 64. Quid cum eſt Lucilius auſus Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora Cederet, introrſum turpis. & Epiſt. I. 16. 46. Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota, Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora. *Act.* XX. 29. 30. ſupra III. 4.

16. ἀπὸ τῶν καρπῶν] *Plut.* Phocio p. 75. 2. A. οἱ λόγοι σε εἶπεν, ὦ μειράκιον, ἐοίκασι κυπαρίττοις, μεγάλοι γὰρ ἔντες καὶ ὑψηλοὶ καρπὸς οὐ φέρουσιν. Solent ficus uvis jungi *Num.* XIII. 14. 1. *Reg.* IV. 25. *Luc.* XIII. 6.

Galen. de Curat. ὁ γεωργὸς οὐκ ἂν ποτε δυνήσαιτο ποιῆσαι τὸν βότρυν ἐκφέρειν βότρυν. *Theognis* 537. οὔτε γὰρ ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος. *Max. Tyrius* XVI. 4. ἀδύνατον φῦναί τι ἄνευ σπέρματος· ἄνθρωπον μὲν ἐξ ἀνθρώπου, βοῦν δὲ ἐκ βοὸς, ἐξ ἐλαίας ἐλαίαν, καὶ ἐξ ἀμπέλου ἄμπελον. *Virgil.* Ecl. IV. 29. Incultisque rubens pendebit ſentibus uva. *Seneca* de Ira II. 10. nemo naturae ſanus iraſcitur, quid enim, ſi mirari velit, non in ſilveſtribus dumis poma pendere? quid ſi miretur, ſpineta ſentesque non utili aliqua fruge compleri? *Jac.* III. 12. *Athen.* XIV. p. 653. B. βότρυς δὲ ὅτι μὲν κοινὸν, δῆλον. σαφυλὴς δὲ μέμνηται, καίτοι δοκοῦντος τοῦ ὀνόματος ἀσιαγενοῦς εἶναι, κράτης ἐν δ. ἀττικῆς διαλέκτου ἐν τοῖς ὑμνοις τοῖς ἀρχαίοις, φάσκων ἀντὶ βότρυος τὴν σαφυλὴν κεῖσθαι, διὰ τούτων· ἀυτῆσι σαφυλῆφι μελαίνησιν κομοῶντες. ὅτι δὲ καὶ παρ' ὁμήρῳ ἐστὶ, παντὶ δῆλον. Πλάτων. δὲ ἐν η. νόμων καὶ βότρυς καὶ σαφυλὰς ὀνομάζει. *Ammon.* Conſuetudo pronunciat σαφυλὴ: rationes Grammaticae requirunt σαφυλη.

ἐπιγνώσεσθε] Γινώσκειν eſt noviſſe. ἐπιγινώσκειν liquido cognoſcere, accurate aliquid ſcire poſtea. 2. *Tim.* III. 9. Arbor fert folia, flores, multa promittit: nec

βόλων σῦκα; Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρπὸς καλὸς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον 17
καρποὺς πονηρὸς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δέν- 18
δρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπ- 19
τεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐ- 20
τούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα- 21
νῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν 22
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνό-
ματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ 23
τότε

17. καρπὸς καλοὺς] καρποὺς πολλοὺς 80. καρποὺς ἀγαθοὺς 54. 56. καρπὸν καλὸν 61.
2 ποιεῖ ad ποιεῖ] — 59.
18. οὐδὲ] + πάλιν L.
19. πᾶν] + οὖν L. 7. 13. 15. 58. 59. 63. 83. 84. 86. Evang. 14. ut ſupra III. 10.
20. ἀπὸ] ἐκ C. αὐτῶν] — 60.
21. + οὗτος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν Verſio *Anglo Sax.* prob. *J. A. Bengelio.*
22. κύριε] — 57.
προεφητεύσαμεν] ἐπροφητεύσαμεν C. 13. Editio *Complut.* in V. T. paſſim. vid. inf. X. 13.
τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν] — E. a prima manu. 64. Theodoret.
δαιμόνια] + πολλὰ 58. Evang. 12. πολλὰς] — 60.
23. τότε] — 61. ὠδέποτε] οὐδέπω K.
ἀποχωρεῖτε] ἀναχωρεῖτε 13.
ἐμοῦ] + πάντες L. 7. 13. 56. 58. 67. Evang. 7. 12. 19. Editio *Genev.* A. 1620. *Cyprian.* ex *Luca* XIII. 27.

nec tamen ſemper poteſt fallere. Ita falſus doctor. *Lyſias* ὀλίγον χρόνον δύναιτ' ἂν τις πλάσασθαι τὸν τρόπον τὸν ἑαυτοῦ. P. *Syrus*: Cito ad naturam ficta reciderint ſua. *Cic.* de Amicit. 25. Secerni blandus amicus a vero, & internoſci tam poteſt adhibita diligentia, quam omnia fucata & ſimulata a ſinceris atque veris. *Jer.* XXIII. 21. 22. *Chryſoſtomus* in *Act.* III. 10. καλῶς εἶπεν ἐπιγίνωσκον· ὡς καὶ ἀγνοέμενον λοιτὸν — ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει κεχρήμεθα ἐπὶ τῶν μόλις γνωριζομένων.

18. σαπρὸν] *Judas* 12. vocat δένδρα ἀποθανόντα. *Phrynichus* p. 166. σαπρὰν οἱ πολλοὶ ἀντὶ τοῦ αἰσχρὰν. Θέων φησὶν ὁ γραμματικὸς εὑρηκέναι παρὰ Φερεκράτῃ ληρῶν. ἅπαντα γὰρ, ἃ φέρει, μαρτύρια ἐπὶ τὸ παλαιὸν καὶ σεσηπότος εὕρηται κίμωνα. *Athenae.* VIII. p. 348. A. ἐδεῖς κακὸς μέγας ἰχθὺς — μέγας οὐδεὶς σαπρὸς ἰχθύς. & VI. p. 225. E. καὶ νεκρὲς πωλοῦσι τοὺς ἰχθῦς καὶ σεσηπότας — οὐκ ἔστιν οὐδὲν θηρίον τῶν ἰχθύων ἀτυχέστερον — σήποντ' ἔωλοι κείμενοι δι' ἡμέρας ἢ τρεῖς. F. opponuntur ἰχθύες πρόσφατοι καὶ σαπροί. p. 230. E. σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων τοὺς ἰχθυοπώλους μὴ ῥαίνειν τοὺς ἰχθύας σαπροὺς. ex eo *Euſtath.* in *Od.* ι. p. 362, 25. *Galen.* de facult. med. ſimpl. 11. ὀζει γὰρ ἰχθύων σαπρῶν. *Thomas.* σαπρὸς οἷνός ἐστιν, ὁ πρὸς τῷ τέλει ὑλώδης. σαπρὰ δὲ τρυξ ἡ σεσιπημένη. ἀριστάδης ἐν τῷ κατ' ἐξαρχουμένων. ὀδ' ἀντ' οἴνου τρύγα, καὶ ταύτην σαπρὰν. *Arrian. Epict.* III. 16. ἀλλ' ἀνάγκη ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ὑμᾶς περιαγισθαι. διατί ὦν ἐκεῖνοι ὑμῶν ἰσχυρότεροι; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν τὰ σαπρὰ ταῦτα ἀπὸ δοκιμάτων λαλοῦσιν, ὑμεῖς δὲ τὰ κομψὰ ἀπὸ τῶν χειλέων. IV. 4. τὸ ὄξος σαπρὸν δριμὺ γάρ. τὸ μέλι σαπρὸν, ἀνατρέπει γὰρ μὲ τὴν ἕξιν. & 5. τίνα ἔχει τὸν χαρακτῆρα τὸ τριβωνάριον τοῦτο; τραϊανὲ φέρει. Νέρωνος, ῥίψον ἔξω, ἀδόκιμον ἐστι, σαπρὸν. & 11. ὁ ὗς, καὶ σαπρὰ χηνίδια, καὶ σκώληκες, καὶ ἀράχναι. III. 22. p. 316. ὅπου δ' ἂν ᾖ σαπρὰ δόγματα. *Galen* in Hippocrat. de fracturis II. τῶν μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχαίης τρώματος σεσάπρησαι ἕνια τῶν ὀστῶν. τὸ σεσάπρησαι κατὰ τοῦ σαπροῦ γέγονεν, εἴρηται. *Suidas.* σαπρὸν, ὃ τὸ μοχθηρὸν καὶ φαῦλον, ἀλλὰ τὸ παλαιὸν. Schol. *Ariſtoph.* Pac. 553. κυρίως μὲν σαπρὸν οἱ παλαιοὶ ἔλεγον τὸ σεσηπὸς διὰ τὸν χρόνον· χρῶνται δὲ αὐτῷ καὶ ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ παλαιοῦ *Dioſcorid* I. 113. ὃ ἀπὸ τῶν παλαιῶν ξύλων καὶ τρέμων σαπρία συνισαμένη ὥσπερ ἄλευρον, *Ovid.* de Pont. I. 1. 69. Eſtur ut occulta vitiata putredine navis. *Lucan.* IX. 434. nulla putris radice tenetur. *Athenaeus* VII. p. 287. F. πωλοῦσι τὸ μέλι σαπρότερον τῶν βεμβράδων. *Servius* in Georg. II. 453. putres arbores.

22. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ] *Bereſchith R.* XLIV. *Gen.* 18. *in illa die.* R. Juda, & Rabbi Jochanan f. Sacai, & R. Akiba, primus dixit: Hoc ſeculum revelavit ipſi, non vero ſeculum futurum. Et alius dixit, & ſeculum hoc & ſeculum futurum revelavit ipſi. R. Barachia dixit: R. Eleaſar & R. Joſe filius Chanina; unus dixit uſque ad hunc diem revelavit ei; & alter dixit, usque ad *diem illum* revelavit ei. XXXIV. 13. in *Gen.* VIII. 22. omnes dies terrae. R. Joda nomine R. Samuel, quid cogitarunt filii Noachi, foedus ipſorum ictum perſtiturum in aeternum? ſed omni tempore, quo coeli & terra ſtabunt, foedus eorum ſtabit; donec veniat *illa dies*, de qua ſcriptum eſt: Coelum ſicut fumus diſſolvetur, & terra ſicut veſtimentum abolebitur. 2. *Tim.* IV. 8.

κύριε κύριε] *Cetuboth* f. 103, 2. Joſaphatus Rex Judae, quoties vidit diſcipulum ſapientis, ſurrexit de ſolio ſuo, complexusque & oſculatus eſt eum, vocavitque eum, pater mi, pater mi, Rabbi, Rabbi. *Domine mi*, *Domine mi*, & *Maccoth* f. 24, 1. *Derech Arez.* Dixit R. Joſua Simeoni f. Antipatri: Pax ſuper te, Rabbi. reſpondit: Pax ſuper te Doctor mi, Domine mi.

τῷ σῷ ὀνόματι] *Marc.* IX. 38. *Act.* XIX. 13.

δυνάμεις] miracula.

23. οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς] Nunquam vos pro meis habui. Eodem loco mihi eſtis, acſi nunquam vos noviſſem. *Plaut.* Moſtellar V. 1. Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacem & malum. Tr. quisdum? Th. qui negat noviſſe vos. Milit. Numquid aliud me vis? Pe. ne me noveris. Amphitryo. IV. 5. 13. Quem omnes mortales ignorant & ludificant, ut lubet. Aſinar. I. 2. 18. Eadem nunc, cum eſt melius, me, cujus opera eſt, ignoras, mala. *Ter.* Phorm. II. 3. 10. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur

τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζό-
24 μενοι τὴν ἀνομίαν. Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς,
ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν.
25 Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπε-
26 σον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ,
27 ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον. Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον

οἱ

24. οὖν] — K.

ὁμοιώσω αὐτὸν] ὁμοιωθήσεται 1. 5. 13. 33. 40. 68. Versio *Vulg.* (at *August. Cypr. Hilar. Lucif. Opus Imperfect.* ὁμοιόω αὐτὸν) *Syra, Æthiop. Arab. Cyrill.* in *Esaj.* p. 77. ex com. 26.

τὴν οἰκίαν αὐτοῦ] ἑαυτοῦ τὴν οἰκίαν C. 1. & comm. 26.

25. προσέπεσον] προσέπεσαν CE. 1. 2. 3. 14. 36, 38. 40. 73. Evang. 7. 17. Editt. *Erasmi, Colinaei. Bogardi.* Versio *Syra* posterior in marg. *Chrysost. Cyrill.* l. c. *Damascenus* s. 1. προσέῤῥηξαν 91. Variae Lectiones *Bogardi.*

τεθεμελίωτο] ἐτεθεμελίωτο 27. *Marc.* XV. 7. *Heb.* VII. 14. *Act.* XIV. 8. *Marc.* XIV. 44.

26. τούτους] — 56. 58. Evang. 2.

ἄμμον] ψάμμον 41. *Chrysost.* in l. (at in *Gen.* VI. ἄμμον.) *Theophylact. Hesych.* ψάμμος, ἡ παραθαλάσσιος γῆ, ἄμμος. *Moeris* ψάμμος, ἀττικῶς· ἄμμος ἑλληνικῶς. *Thomas.* καὶ ψάμμος καὶ ἄμμος ἀριστίδης ἐν τῷ αἰγυπτίῳ· ὑπερβαλόντι καταράκτας ψάμμος ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐφ' τῇ Νείλῳ. καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ· καὶ αἱ περὶ τὰς εἰσβολὰς τὰς ἐξ ἀραβίων εἰς αἴγυπτον. καὶ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ· ἄμμοι δ' ἐκεῖναι καὶ γῆς χάσματα. καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πάλιν· ἀφ' τῆς ἄμμου διεξῆλθε. καὶ Πλάτων ἐν φαίδωνι· σηραγγες δὲ καὶ ἄμμος καὶ πηλὸς ἀμηχανον. *Etymol.* ψαμαθὸς ὁ παραθαλάσσιος ἄμμος, παρὰ τὸ ψαύειν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. ψάμμος, καὶ ἀποβολῇ ἀμμος. Ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς παρὰ τὸ ἄμμος λεγει ψάμμος.

tur parens. *Plaut.* Captiv. II. 3. 74. Ne tu me ignores, cum extemplo è meo conſpectu abſceſſeris. *Eurip.* Hecub. 255. Μηδὲ γινάσκοισθέ μοι, οἳ τὸς φίλους βλάπτοντες ἀ φροντίζετε. *Plaut.* Mil. glor. II. 5. 42. Neque vos qui homines ſitis, novi neque ſcio. *Lucian* Timon. 5. οὐκέτι γνωρίζομαι πρὸς αὐτῶν. 49. Ἐπειδὴν πράγμ' ἴλαχε τῇ ἱρεχθηίδι φυλῇ διανέμειν τὸ θεωρικὸν, κἀγὼ προσῆλθον αἰτῶν τὸ γιγνόμενον, ὐκ ἄφη γνωρίζειν πολίτην ὄντα μου. *Ovid.* de Ponto IV. 3. 9. nec me vis noſſe videri. Quique ſit, audito nomine, Naſo, rogas. *Plaut.* Menechmo. II. 2. 48. Quid tibi mecum eſt rei? ego te non novi. 28. Non ſcis quis ego ſim, qui tibi ſaepiſſime cyathiſſo, apud nos quando potas? *Senec.* Ep. XII. Quis eſt ille decrepitus, & merito ad oſtium remotus? —— At ille, non cognoſcis me, inquit, ego ſum Felicio, cui ſolebas ſigillaria afferre, ego ſum Philoſiti villici filius, deliciolum tuum. *Sabbath* f. 23. Dixit ei R. Achai: & quis eſt Mari? non novi eum. *Eruvin* f. 53, 1. in *Ex.* I. 8. Quid eſt, qui non noverat Joſephum? quia fuit ſimilis illi, qui non noverat Joſephum omnino. 1. *Jo.* III. 1. *Gen.* XLII. 7. 1. *Reg.* XXV. 11. *Sic.* XIII. 23. inf. XXV. 12. *Pſal.* CI. 4. *Job* VIII. 18. XXI. 14.

Herodianus. τὸ οὐδέποτε ἐπὶ μέλλοντος· οὐδέποτε ποιήσω. τὸ οὐδὲ πώποτε δὲ μετὰ παραλελυθότος· οὐδὲ πώποτε εἶδον ἢ ἐποίησαν. *Thomas.* τὸ οὐδέποτε ἐπὶ τῶν τριῶν χρόνων. τὸ δ' οὐδὲ πώποτε ἐπὶ παρῳχημένου μόνου· οἷον οὐδὲ πώποτε ἐποίησα. Λουκιανὸς ἐν τοῖς ἑναλίοις· ἃ πώποτε πομπὴν ἐγὼ μεγαλοπρεπεστέραν εἶδον ἐν τῇ θαλάσσῃ. *Jo.* VI. 35.

ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν] *Psal.* V. 6. VI. 19. CI. 4.

24. πᾶς ἕν ὅστις] *Plato* πᾶν ὅτι περ ἂν μέλλῃ ὡσίως εἶναι.

26. ὁ ἀκούων] qui dicent *Luc.* XIII. 26. in plateis noſtris docuiſti.

27. *Schemoth R.* XLVI. Nolo cujusquam pater aut creator videri, niſi ejus qui facit voluntatem meam. *Aboth* I. 17. Sermo non eſt fundamentum, ſed opus. III. 9. R. Chanina f. Doſithei dixit: cujuscunque opera plura ſunt quam ejus ſapientia, illius ſapientia ſtabilis eſt: cujus vero ſapientia major eſt operibus ejus, illius ſapientia non eſt ſtabilis. 17. & *Aboth Nathan* 22. R. Eleaſar f. Aſariae dixit. Cujuscunque ſapientia excedit opera ejus, cui ſimilis eſt? Arbori cujus rami multi ſunt, radices vero paucae, in quam cum ventus irruit, evellit eam radicitus & ſubvertit. S. D. *Jerem.* XVII. 6. erit quaſi myrica in deſerto, & non videbit, cum venerit bonum, & manebit in ſiccitatibus. Caeterum cujuscunque opera excedunt ſapientiam ejus, cui ſimilis eſt? Arbori, cujus rami pauci ſunt, radices vero multae, in quam etiamſi omnes venti, qui in mundo ſunt, irruant, non tamen moveant eam loco ſuo. S. D. *Pſal.* I. Erit enim ſicut arbor &c. *Aboth Nath.* c. XXIV. Eliſa f. Abuja dicit: ſi quis opera bona habet, multumque in lege didicit, ſimilis eſt homini, qui domum ita extruit, ut inferius ſaxa ponat, iis vero poſtea lateres imponat. Licet poſtmodum aquae multae veniant, & ad latus ipſorum conſiſtant, tamen illa loco movere non poſſunt. Homo vero, qui non habet bona opera, multumque legi operam dedit, ſimilis eſt ei, qui inferius lateres collocat, iis vero ſaxa imponit: ſi aquae ſenſim tantum adveniant, ſtatim illam evertunt. Porro talis homo ſimilis eſt caementario, qui calcem lateribus illinit; etiamſi pluviae deſcendant, illam tamen amovere non poſſunt: qui vero non habet bona opera, & multum legi ſtudet, is ſimilis eſt calci, quae tantum temere lateribus affunditur; quamvis exiguae pluviae deſcendant, ſtatim liqueſcit, & decidit. *Aboth* IV. 5. R. Iſmael f. R. Jochanan dixit: qui diſcit ut doceat, ſuppeditant ei ut diſcat & doceat: qui vero diſcit, ut faciat, ſuppeditant ei ut diſcat & doceat, ut cuſtodiat & faciat. *Schemoth R.* XL. *Tanchuma* f. 272, 2. *Vajikra R.* XXXV. 4. & *Berachoth Jeruſ.* 1. Traditio eſt R. Chijae, qui diſcit legem, ut faciat: non qui diſcit, ut non faciat: Qui vero diſcit, & non facit, melius eſſet, ſi non eſſet creatus. Dixit R. Jochanan: qui diſcit & non facit, praeſtaret ei, ſi reverſa fuiſſet ſecundina ejus in faciem

οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν 29
ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

1 Καὶ

27. προσέκοψαν] προσέπεσον 63. 71. προσέῤῥηξαν CM. 1. *Chryſoſt.* in Gen. *Baſil.* de *Bapt.* II. 6. ex *Luca*. προσέκρεσαν 13.
μεγάλη] + σφόδρα 13.
28. συνετέλεσεν] ἐτέλεσεν C. 1. 2. 68. 73. Evang. 5. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, *Origenes* in *Matth.* XIX. 1. *Chryſ.*
ὁ Ἰησοῦς] + πάντας 91.
ἐξεπλήσσοντο] + πάντες 1. *Orig.* l. c.
29. γραμματεῖς] + αὐτῶν K. 1. 13. 33. Verſio *Syra* & *Latina*. *Æthiop.* *Arab.* *Euſeb.* D. 1. 7. & IX. 11.
γραμματεῖς] + καὶ οἱ φαρισαῖοι C. Verſ. *Vulg.* *Syr.* *Armen.* *Euſeb.* Dem. 1. 7.
1. καταβάντι δὲ αὐτῷ] καταβάντος δὲ αὐτοῦ C. 1. 13. 33. & comm. 5. ne bis in eodem commate eſſet αὐτῷ.
ὄχλοι πολλοὶ] ὄχλος πολὺς 33. Evang. 20.
2. ἐλθὼν] προσελθὼν E. 1. 51. 61. 66. 74. 89. 90. 91. Evang. 7. 20. Verſio *Syra* poſterior. *Æthiop.* *Cyrilli*

ejus, & non exiiſſet in aërem mundi. *Debarim R.* VII. Dixit R. Simeon f. Chelpatha. Quicunque didicit verba legis, & non facit, illius culpa longe gravior eſt, quam ejus, qui plane nihil didicit. Ut ſimili rem illuſtrem: Rex quidam in hortum ſuum duos hortulanos introduxit; alter eorum plantavit arbores, ſed eas poſtea exſcidit: alter prorſus nihil plantavit, & nihil exſcidit; cuinam horum Rex iraſcitur, nonne illi, qui plantavit & exſcidit? *Tanchuma* f. 79, 4. & 84, 4. R. Jochanan dixit: quicunque obſervat legem, idem eſt ac ſi eam tuliſſet. *Kidduſchim* f. 40, 2. Cum aliquando R. Tarphon & ſeniores Lyddae in coenaculo domus Nitſa ſediſſent, quaeſtio haec inter eos exorta eſt: Num ſcientia majus quid eſt, an praxis? R. Tarphon dixit, praxin eſſe majorem: R. Akiba vero doctrinae primas dedit. Cui omnes reliqui conſenſerunt dicentes: Eruditio praeferenda eſt, quia ducit ad praxin. *Sanhedrin* f. 99, 1. R Joſua f. Korcha dixit: Quicunque legem didicit, verum ad ejus praeſcriptum vitam non componit, ſimilis eſt homini, qui ſerit, at non metit. R. Joſua dixit: quicunque legem didicit, eamque oblivioni tradit, ſimilis eſt mulieri, quae infantem parit, paullo poſt vero ſepelit. *Tanchuma* f. 82, 1. Tempore futuro veniet regnum. Dicet ipſis S. B. cui rei vos operam dediſtis? Reſpondebunt: multos vicos aedificavimus, & multa balnea extruximus. Omnia vero iſta non alia de cauſſa fecimus, quam ut Iſraelitae legi operam darent. Sed reſpondebit S. B. Quaecunque feciſtis, veſtri commodi cauſſa feciſtis. Vicos aedificaſtis, ut ſcorta in illis collocaretis; balnea ad voluptatem veſtram aedificaſtis. Succedit regnum Perſicum; quibus dicet Deus: cuinam rei vos operam dediſtis? Reſpondebunt: multas urbes ſubegimus, multos pontes extruximus: omnia ideo, ut Iſraelitae legi operam dare poſſent. Sed reſpondebit Deus: Omnia haec veſtri cauſſa feciſtis; urbes ſubegiſtis ut ſubditis onera imponeretis; pontes extruxiſtis, ut vectigalia inde perciperetis. *Berachoth* f. 7, 2. R. Jochanan nomine R. Simon f. Jochai dixit; legem facere melius eſt, quam eam diſcere. S. D. Hic eſt Eliſa f. Saphat, qui Eliae manibus aquam affudit 2. *Reg.* III. 11. non dicitur: qui diſcebat, ſed affundebat. Hoc docet, facere melius eſſe quam diſcere. *Aboth* V. 14. Quatuor ſunt ſcholam ingredientium genera: qui intrat nec facit, & hic mercedem tantum acceſſus accipit: qui intrat, & facit, iſte pius eſt. *Maimon.* porta Moſis p. 98. Hanc ſententiam non ſolum notam fecerunt Prophetae, verum etiam e ſectis antiquis docti, iique qui neque viderunt unquam Prophetas, neque ſapientiam eorum audiverunt, idem docuere, ſcilicet non eſſe quempiam hominem perfectum, niſi qui ſcientiam & opera ſimul conjunxerit; & quam praeclarum eſt dictum Philoſophi illius excellentis: conſilium Dei in nobis eſſe, ut intelligentes ſimus & boni. Si quis enim ſcientia & intelligentia praeditus cupiditates ſectetur, non eſt ille revera eruditus, cum ſcientiae initium in hoc conſiſtat, ut non capiat quis e voluptatibus corporis niſi quo ſuſtentetur corpus. Quae autem huc ſpectant, fuſius in explicatione Tractatus Aboth explicabimus. Atque hoc modo invenimus, Prophetam redarguiſſe eum, qui, cum ſcientiam ſibi attribuerit, legem interim violaret, animique ſui cupiditatibus indulgeret, hoc dicto, *Jerem.* VIII. 8. 9. Quare & per totam legem praeceptum invenies: & diſcetis ea; & deinde: & facietis ea. inf. XXIII. 3. *Jac.* I. 22--25. *Rom.* II. 13. 17.

ποταμοὶ — ἄνεμοι] *Dan.* VII. 2. *Eſaj.* XXXII. 2. *Sap.* IV. 4. *Job.* I. 19. *Pſal.* XLVI. 4. 5.

ἡ πτῶσις — μεγάλη] *Severi Ætna* 373. Saepe premit fauces magnis extructa ruinis Congeries, clauditque vias. *Diodorus* S. XVIII. 70. μεγάλου δὲ τοῦ πτώματος καὶ παραδόξε γενομένε, οἱ κατὰ τὴν πόλιν — κατεπλάγησαν. *Philo* de migrat. Abrah. T. I. p. 440, 41. καὶ ὀλισθὼν πολλάκις μίγα πτῶμα ἔπεσεν, ὡς μηκέτι ἀναστῆναι δύνασθαι. *Petron.* 121. Tuque ingenti ſatiare ruina Pallida Tiſiphone. *Ovid.* de Ponto I. 9. 13. Tum domus ingenti ſubito mea lapſa ruina Concidit, in domini procubuitque caput. *Fl. Vopiſcus* in Caro. Ruina ingens vel naufragii modo, vel incendii. *Æneid.* VIII. 196. Hanc adſpice rupem, Disjectae procul ut moles deſertaque montis Stat domus, & ſcopuli ingentem traxere ruinam. *Q. Curtius* III. 11. Tum vero ſimilis ruinae ſtrages erat. *Propert.* II. 10. Si qua venit ſero, magna ruina venit. *Manilius* IV. 9. Materiem ſtruimus magnae per vota ruinae. *Statius* Theb. III. 43. Signa dabat magnae longe manifeſta ruinae & 640. Vidi ingentis portenta ruinae & VI. 879. Oppreſſumque ingentis mole ruinae Condidit. X. 863. Et ingenti ſubit occurrente ruina. *Silius* IV. 623. Concidit & clauſit magna vada preſſa ruina. VIII. 246. ingentique ruina feſtinans aperire locum. X. 34. Trunca atque aegra metu ceu magna eliſa ruina corpora, Damnum irreparabile.

28. ἐγέ-

1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. Καὶ ἰδοὺ
2 λεπρὸς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.
3 Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ
4 εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλ-
λὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς

Act. V. *Damascen.* i. 1. 1. *Theophyl.* vocis praecedentis ultima Syllaba repetita.

προσεκύνει] προσεκύνησεν 9. 13. 38. 49. 56. 61. 64. Evang. 4. Codices *Latini.*

αὐτῷ] αὐτὸν 15. 33.

3. ὁ Ἰησοῦς] — 1. Versio *Itala*, *Gothica*, *Copta*. *Æthiop.* *Arab.* probante *J. Millio* prol. 1400.

ἐκαθαρίσθη] ἐκαθερίσθη E. + ἀπ' 57.

4. τῷ ἱερεῖ] τοῖς ἱερεῦσι Versio *Syra* utraque, sed posterior habet editam in margine.

δῶρον] + σου Colb.

Μωσῆς] Μωϋσῆς 13. 15. 72. Versio *Copt.* *Vulg.* *Saxon.* LXX. Interpretes, & *Joseph.* A. II. 9. 6. τὸ γὰρ ὕδωρ μῶ οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι, ὑσῆς δὲ τοὺς ἐξ ὕδατος σωθέντας. Cum tamen Hebraica pronunciatio efferat Μωσῆς, & non *Philo* solum, verum etiam multi iique vetustissimi ת O. Codices ita scribant, vixque ullus reperiatur Codex N. T. qui hanc vocem, quoties occurrit, constanter eodem tenore exhibeat, nihil muto.

28. ἐγένετο] posset omitti non laesa oratione: additur autem propter antiquum usum. *Augustinus* locut. in *Gen.* IV. 8. XII. 14. XIV. 2. XLI. 13. Locutio est frequens: nam etsi non haberet & *factum est*, posset integer sensus esse: & cum essent in campo.

ὅτε συνετέλεσεν τοὺς λόγους] οἱ O. 2. *Reg.* XI. 19.

ἐξεπλήσσοντο] *Plato* de Rep. I. ἐγὼ ἀκούσας ἐξεπλάγην, καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβήμην. *Eustath.* in *Il.* γ. —— κατεπλάγη φίλον ἦτορ, ἄλλως γὰρ πλαγῆναι φασὶν ἐπὶ σώματος· καταπλαγῆναι δὲ ἐπὶ ψυχῆς. ὥσπερ καὶ ἐκπλαγῆναι, οἷον, ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσα, παρ' Εὐριπίδῃ. inf. XIII. 54. *Act.* XIII. 12. *Eunapius* Ædes. εἰς τόσον δὲ προήει θαύματος ὁ πατὴρ, ὥστε ἐκ ἐθαύμαζεν ἀλλὰ κατεπλήττετο. *Thucyd.* IV. 36. τὸν μὲν τῷ ἀδοκήτῳ ἐξέπληξε. *Longin.* I. ὁ γὰρ εἰς πειθὼ τὸν ἀκροωμένον ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ, πάντῃ δέ γε σὺν ἐκπλήξει τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ πρὸς χάριν ἀεὶ κρατεῖ τὸ θαυμάσιον. *Ælian.* V. H. XII. 41. ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ παραδόξῳ θέᾳ.

29. ἐξουσίαν] *Plin.* Epist. I. 22. Jam quanta sermonibus ejus fides! quanta auctoritas! *Philostrat.* I. 13. οἶδα, δοκεῖ μοι, χρὴ εἰδέναι. 17. Δέξαι βραχεῖαι καὶ ἀδαμάντινοι, κύρια τὰ ὀνόματα καὶ προσπεφυκότα τοῖς πράγμασι καὶ τὰ λεγόμενα ἠχὼ εἶχεν, ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστεύομεν. *Jamblich* V. Pythag. 217. ἐξουσιαστικῶς ἐπεχείρει λέγειν. inf. XXI. 23. *Jo.* VII. 40. 46. *Luc.* IV. 15. Ut doctor extraordinarius a Deo missus. *Demosth.* *Philipp.* III. καὶ πολλὰς ἂν τοὺς οἰκέτας ἴδοι παρ' ἡμῖν μετὰ πλείονος ἐξουσίας ὅτι βέλονται λέγοντας, ἢ πολίτας ἐν ἰσίαις τῶν ἄλλων πόλεων. Judaeorum doctores super ceremoniis superstitionis suae varias variorum opiniones nullo fundamento nixas proponebant: Christi vero doctrina sua se utilitate atque evidentia commendabat. *Jo.* XVII. 2. *Apoc.* XII. 10. supra c. 22.

2. ἐὰν θέλῃς, δύνασαι] Modeste rogat. *Callimach.* in Delum 226. ἀλλὰ φίλη, δύνασαι γάρ, ἀμύνειν πότνια δήλοις ὠμητέροις. *Horat.* S. II. 6. 39. Dixeris, experiar: si vis, potes, addit, & instat. *Arrian.* Epict. III. 10. τί κολακεύεις τὸν ἰατρὸν; τί λέγεις, κύριε, ἐὰν θέλῃς, καλῶς ἔχω. *Aristid.* T. II. p. 417. εἶναι γὰρ ἂν πάντα ἐπ' ἐμοὶ τὸ καὶ ὑπ' ἐμοὶ καὶ τοῦτο ἁμαλῶς ὑπὸ πάντων λέγεσθαι τὸ· εἰ ἐβούλετο, κἂν βεληθῇ ποτε. τῆτ' ἐστὶ τὸ ἔγκλημα. *Horat.* Epod. XVII. 45. Et tu, potes nam, solve me dementia. *Appian.* de B. C. III. p. 871. εἰ μέντοι καὶ τῶν γεγονότων μεταθέσθαι θέλεις, δύνασαι γὰρ, εἰ θέλεις. εἰ δὲ μὴ. *Sap.* XII. 18. Qui ita rogat, plus impetrat, quam si apertius & inverecundius flagitasset.

λεπρὸς] Leprosi multi erant in Judaea & olim *Luc.* IV. 27. & tunc XVII. 2. 2. *Reg.* VII. 3. Misera autem eorum erat conditio, quia ab urbibus & consortio humano erant excluſi. *Bemidbar* VII. *Levit.* XIII. XIV. *Herodotus* I. 138. ὃς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπραν ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι. φασὶ δὲ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἁμαρτόντά τι ταῦτ' ἔχειν.

3. ἥψατο] Potuisset sanare sine tactu, ut alios sine oleo aut sputo *Jo.* IX. 6. *Marc.* VI. 13. uti sanavit servum Centurionis comm. 13. Tetigit tamen & hunc leprosum, & socrum Petri comm. 15. Ut medicorum mos est, qui carpum aegroti manu sua contingunt, ut pulsum arteriarum explorent. Et hoc erat signum boni ominis, quod leproso fidem faciebat, medicum ipsius sanationem velle & cupere, imo sanationem certo secuturam: nisi enim sanationis fuisset certus, non ipsum tetigisset, quod sine pollutione & magna Judaeorum offensione fieri non potuisset. Opera autem virtute divina patrata semper exemta fuerunt a praeceptis ritualibus. Et ipse Elisaeus, qui Naamanem non tetigit, 1. *Reg.* V. 9. 10. mortuum tamen tetigit toto corpore V. 34. 35. quod etiam Elias fecit. 1. *Reg.* XVII. 19. 21. 24. *Solon.* Πολλάκις δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίνεται ἄλγος, κ̓ἔτις λύσαιτ' ἂν ἤπια φάρμακα δῶς. Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαις τε ἀψάμενος χειροῖν αἶψα τίθησ' ὑγιῆ. *Seneca* de Benef. VI. 16. medico, si nihil amplius quam manum tangit.

θέλω, καθαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη] Docuerat Christus cum auctoritate VII. 29. quam statim factis prodigiosis firmat. Confer Comm. 27. Sacerdotes post longam explorationem pronunciabant, utrum quis a lepra purgatus esset: at Christus verbo eam sanabat. Non poterat Matthaeus magis propriis verbis rem gestam narrare. Haec est illa μεγαλαφροσύνη, quam in Mose miratus est *Longinus* S. IX. Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης ἐχ' ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θείου δύναμιν κατὰ τὴν ἀξίαν ἐχώρησε, καλῶς ἐφθέγξατο, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων, εἶπεν ὁ θεὸς, φησιν. τί; γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο. γενέσθω γῆ, καὶ ἐγένετο.

4. ὅρα μηδενὶ εἴπῃς] Jussit ipsum abjecta omni mo-

εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκα- 5
τόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν, Καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6
παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω 7
αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη· Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέ- 8
γην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρω- 9
πός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι,
αὐτῷ καὶ
λόγῳ

5. εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησῦ] εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ C. 1. 13. 33. *Origenes* in *Jo.* II. 12. vide supra comm. 1. εἰσελθόντι δὲ] μετὰ ταῦτα εἰσελθόντι *Goth.* & quidam MSS. Codices *Latini.*

τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ F K L M. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 72. 73. 74. 83. 84. 87. 89. 90. 91. Editio *Complut. Colin. Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Syra* posterior, *Armen. Arab. Æthiop. Chrysostomus, Damascenus, Theophylactus.* τῷ Ἰησοῦ positum est propter initium Lectionis Ecclesiasticae, *Millius.* prol. 1178. 1192. 1155.

καπερναὲμ] καφαρναὲμ. Versio *Vulg. Goth. Sax. Copt.* Evangelium *Nazaraeorum, Origenes* l. c. *Epiphan.* Haeres. LI.

ἑκατοντάρχῳ] χιλιάρχῳ Versio *Syra* posterior in margine. ἑκατοντάρχης 27. 71. & comm. 7.

8. ἔφη] εἶπε 33.

λόγον] λόγῳ C F K L M. 1. 3. 4. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. Colb. tres 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 66. 67. 98. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 81. 82. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 3. 4. 8. 11. 12. 15. 16. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut.*, duae priores *Stephani, Bengelii, Haultini, Blavii* A. 1633. Versio *Syra* utraque, *Copt. Vulg. Castalionis. Origenes* in *Jo.* IV. 54. *Chrysostomus* saepe. *Asterius* in *Jo.* IX. ap. Photium. *Basil. Seleuc.* H. in l. & H. XL. *Basilius* ad Chilon.

ra festinare Hierosolymam, ne, si tempus narrando tereret, rumor prius ad aures Sacerdotis perveniret, isque laudibus Jesu invidens immundum pronunciaret, qui mundus erat, quo facto magna pars beneficii in leprosum collati periisset. Deinde etiam ne nimius fieret populi ad Christum videndum concursus, indeque vel turbae orirentur, vel malevolis obtrectandi occasio praeberetur; conf. comm. 18. IX. 30. XII. 16. *Jo.* VI. 15. *Marc.* I. 45.

σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ] Sacerdotibus ea provincia demandata erat, ut judicarent de lepra. *Lev.* XIII. 1.

τὸ δῶρον] duos passerculos. *Lev.* XIV. 4--7.

εἰς μαρτύριον αὐτοῖς] Ut sacerdoti testanti omnes Judaei crederent, leprosum mundatum & in communionem recipiendum esse. Idem vero testimonium probabat, Jesum non venisse ut legem solveret V. 17. & esse legatum a Deo missum cum potestate patrandi miracula: cui si non crederent Judaei, inexcusabiles essent, X. 18. *Marc.* VI. 11. XIII. 9. *Jac.* V. 3. *Heb.* II. 4. Miracula in die judicii testabuntur contra eos, qui non crediderunt, eosque condemnabunt. *Thomas.* μαρτύριον, κρεῖττον ἢ μαρτυρία. Θεκνὸ, μετὰ ἀειμνήστε μαρτυρίᾳ.

5. ἑκατόνταρχος] Qui Herodi Tetrarchae militabat *Marc.* VI. 21. Non autem Judaeus erat, a quibus distinguitur comm. 10. Ut enim Judaei militabant in exercitu Alexandri Magni, & Ptolemaeorum, ita potuit gentilis militare sub duce Judaeo: plurimi ex subditis Herodis erant gentiles in Galilaea gentium, & Scythopoli, quibus non minus fidebat quam Judaeis. *Jos.* Vit. 22. *Galen.* de Vir. Medic. simpl. IV. ὃν ἑκατόνταρχός τις ἐκ τῆς πρὸς Αἴγυπτον βαρβάρε χώρας ἐκόμισεν. Lucas distinctius narrat, per amicos Centurionis Christum rogatum fuisse VII. 3. 6. 10. quod autem quis facit per alium, ipse fecisse censetur.

παρακαλῶν] *Thomas* παρακαλῶ, τὸ προτρέπω, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. καὶ παράκλησις, ἡ προτροπὴ. ἄπαξ δὲ καὶ τὸ δέομαι. *Jos.* A. XIII. 5. 8. θυσίας τῷ θεῷ προσφέροντες, καὶ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας τε καὶ νίκης αὐτὸν παρακαλοῦμεν. *Hermogenes* de Method. 3. ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ, ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἰρηται. & περὶ τῶν κατὰ λέξιν ἁμαρτημάτων. τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἢ κελεῦσαι ἴσον ἢ προτρέπεσθαι. τὸ δὲ ἐρωτᾶν συνθήσεσθαι. *Polybius* Leg. 25. ὧν μετ' ἀξιώσεως καὶ παρακλήσεως ποιησαμένων τοὺς λόγους 93. ὥστε καὶ φαιὰ βάλλειν ἱμάτια, καὶ κατὰ τὰς παρακλήσεις μηκέτι παρακαλεῖν μηδ' ἀξιοῦν τοὺς φίλους, ἀλλὰ δεῖσθαι μετὰ δακρύων. *Dionysius Hal.* VII. 54. ὁ δὲ πλείων λόγος ἐγίνετο αὐτῷ πρὸς τὸν Μάρκιον, παράκλησιν ἔχων νεθετήσει μεμιγμένην καὶ δέησιν ἀνάγκῃ.

6. ὁ παῖς μου] *Aristoph.* Vesp. 1288. Τί δ' ἐστιν, ὦ παῖ, παῖδα γάρ, ἂν ᾖ γέρων, καλεῖν δίκαιον, ὅστις ἂν πλησιάσῃ λάβῃ. *Theon.* Progymn. IV. ὁμώνυμα μέν ἐστιν, ὧν φωνὴ μὲν καὶ ὄνομα τὸ αὐτὸ, ἕτερον δὲ τὸ σημαινόμενον ἀπὸ τῆς φωνῆς, οἷον παῖς, σημαίνει γὰρ καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸν καθ' ἡλικίαν παῖδα, καὶ τὸν δοῦλον. *Horat.* Epist. 7. 52. Demetri puer hic non laevus jussa Philippi accipiebat & S. 1. 10. 92. I puer, atque meo citus hoc subscribe libello. *Propert.* III. 22. I puer, & citus hoc aliqua propone columna. *Pollux* III. 8. καλοῦνται παῖδες οἱ δοῦλοι παρὰ τοῖς ἀτλικοῖς· κἂν ὦσι πρεσβύτεροι. *Moeris.* παῖδα τὸν δοῦλον, κἂν ᾖ γέρων, ἀτλικῶς. *Virg. Ecl.* III. Claudite jam rivos, pueri. *Paulus* 1. C. I. Pueri D. de Verb. Signif. pueri appellatio tres significationes habet: Unam cum omnes servos pueros appellamus: alteram cum puerum contrario nomine puellae diceremus: tertiam, cum aetatem puerilem demonstramus. *Plaut.* Curculio I. 1. 9. tute tibi puer es lautus, luces cereum Mostel. I. 3. 149. Cedo aquam manibus puer, appone hic mensulam. *Ter.* Phorm. V. 6. 23. puer ad me accurrit Mida --- ait esse vetitum intro ad heram accedere. Andr. I. 1. 57. heus puer. II. 2. 31. etiam puerum inde absens conveni Chremis, olera ac pisciculos minutos ferre obolo in arenam seni. *Cic.* Philipp. II. 18. Nemo unquam puer emtus libidinis causa tam fuit in domini potestate quam tu in Curionis. ad Attic. III. 7. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alii pueri post diem tertium ejus diei alias litteras attulerunt. 1. *Sam.* XXI. 2. 5. 1. *Reg.* XX. 15. *Esther* II. 2. & sexcenties. Dura molliter efferebant.

βέβληται] infra comm. 14. IX. 2. *Apoc.* II. 22.

δεινῶς] *Plato* Protagor. p. 237. B. τὸ γὰρ δεινὸν, κακόν ἐστιν. Οὐδεὶς γὰρ λέγει ἐκάστοτε δεινὸν πλοῦτον, οὐδὲ δεινὴν εἰρήνην, οὐδὲ δεινὴν ὑγιείαν, ἀλλὰ δεινὸν νόσον, καὶ δεινὸν πολέμου, καὶ δεινὴν πενίαν, ὡς τοῦ δεινοῦ κακοῦ ὄντος.

Co-

καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο,
10 καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν Ἀμὴν λέγω
11 ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνα-
τολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ
12 ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· Οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ
13 ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ
ἑκα-

Juvencus. Probante etiam *J. Millio* prol. 1229. 1246. ut *Lucae* VII. 7. *Pſal.* CVII. 20. *Sap.* XVI. 12. inf. comm. 16. *Ter.* Andr. I. 1. Quin tu uno verbo dic, quid eſt, quod me velis. *Donatus.* ἀξιώματι, una ſententia. Phormio I. 4. 20. atque id, ſi potes, verbo expedi. Donatus: deeſt uno. *Maimon.* de Anno VII. c. 8. Licet juvare gentiles verbis ſolum, verum non licet manu eos juvare. *Bereſchith R.* III. 2. & *Pſal.* XXXVII. non labore & moleſtia creavit Deus S. B. mundum, ſed *verbo* ברבר & XXVII.

ὁ παῖς μου] —— 1. *Origenes* l. c.

9. ὑπὸ ἐξουσίαν] Haec verba ſublato commate ſequentibus jungunt 72. Editio *Colinaei.* Verſio *Gothica*, & quidam ap. *Chryſoſtomum.* Male.

10. εἶπε] + τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ 59.

ἀμὴν] + ἀμὴν 13. 49.

οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ] παρ' οὐδενὶ 1. Colbertinus unus. *Ambroſius* in *Luc* VII. 9. & *Marcio.*

11. δὲ] —— 44.

πολλοὶ] —— 64. Verſio *Copta.*

ἀπὸ] —— 1.

πορεύθητι] πορεύε. 34. 39.

ἀκολουθοῦσιν] + αὐτῷ C. 13. 28. Verſio *Copta.*

ὑμῖν] + ὅτι 54. 80.

οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ] παρ' οὐδενὶ 1. Colbertinus unus. Verſio *Syra* poſterior in margine. Codex MS. *San Germ. Ambroſius* in *Luc* VII. 9. & *Marcio.*

εὗρον] ηὗρον G. 2. a prima manu.

ὅτι] —— 1. ut conciliarent cum dicto c. VII. 14.

12. ὁ prius] —— Edit. *Complut.*

Conon. Narrat. 23. Ἀλέξανδρος ὑπὲρ τροίας μάχῃ τρωθεὶς ὑπὸ φιλοκτήτου καὶ δεινῶς ἔχων. *Liban.* D. XVI. p. 462. B. δεινῶς ἐτηρέμην. *Hippocr.* de Vet. Medic. δεινῶς ἔχειν. *Euſtath.* in Od. ι. p. 240. 52. ἰατρῷ ἀπιόντι ἐς τινα δεινῶς ἀῤῥωστοῦντα.

8. οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς] *Cic.* pro Q. Roſcio 16. Non fuit cauſa, cur tantum laborem caperes, & ad me venires; per nuntium hoc quod erat tam leve transigere potuiſti.

μου ὑπὸ τὴν στέγην] *Gen.* XIX. 8. *Ammonius.* ὀροφὴ καὶ τέγος διαφέρει· Ὀροφὴ μὲν γάρ ἐστιν ἡ στέγη. τέγος δὲ τὸ δῶμα. Pronomen praeponitur *Luc.* VII. 44. *Jo.* IX. 15. *Batrachom.* 174. σε κατὰ νηὸν. *Diogenes* L. Chryſipp. VII. 187. εἴτι λαλεῖς, τοῦτο σοῦ διὰ τοῦ στόματος διέρχεται. *Thucyd.* II. 21. ἐσβαλὼν τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα. 25. σχόντες τῆς Ηλείας ὡς Φειὰν ἐδῄουν τὴν γῆν.

9. *Dionyſ. Halic.* A. II. 12. ἦν γὰρ καὶ τέτταρα ἡγεμὼν ὁ διαφανέστατος, ᾧ τρεῖς ὑπετάγησαν ἑκατονταρχαι, καὶ αὖθις ὑπ' ἐκείνους ἕτεροι τὰς ὑποδεεστέρας ἔχοντες ἀρχάς. *Simplic.* in 211. στρατηγὸς δὲ πεσόντος, κἂν νικῶντες τύχωσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται. *Xenoph.* Cyri Paed. I. διαπέμπεται πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας. & III. εἴ τινας ἄγαιντο [οἱ ταξιάρχοι] τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ. *Polyb.* V. 65. Σωκράτης δὲ ὁ Βοιώτιος πελτασὰς ὑφ' ἑαυτὸν εἶχε διςχιλίους.

Arrian. Epict. I. 25. καταλαγεὶς ἀγαμέμνονι λέγει μοι, πορεύε πρὸς τὸν ἀχιλλέα, καὶ ἀπόσπασον τὴν βρισηίδα. πορεύομαι. Ἔρχε, ἔρχομαι. III. 26. πορεύομαι, ὅταν θέλω, ἔρχομαι, ὅταν θέλω. Et ego, qui te multo inferior, & poteſtati atque imperio Tribuni, Ducis, Tetrarchae ſubditus ſum, non propriis manibus & per me ipſum omnia, quae volo, neceſſe habeo efficere, ſed centum militibus verbo, quid fieri velim, edico, illis citra exceptionem, ut diſciplina militaris requirit, parentibus. vel ſervo meo negotia domeſtica mando, de illius obedientia ſecurus: quanto magis igitur credi par eſt, tibi, qui te potentia longe majori praeditum eſſe ſanatione leproſi modo demonſtraſti, adſtare ſatellites inconſpicuos Angelos Dei, ad juſſa tua capeſſenda ſemper paratos?

10. τοσαύτην πίστιν εὗρον] Mentio fit fidei magnae & parvae ſupra VI. 30. inf. XV. 28. *Luc.* XVIII. 8. Judaei putabant, praeſentia Chriſti & contactu aegroti opus eſſe, ut ſanari poſſet: at Centurio de potentia Chriſti magnificentius ſentiebat.

11. ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν] *Xen.* μικρὸν πρὸ ἡλίου δυσμῶν. *Ariſtot.* περὶ δυσμὰς ἡλίου καὶ ἀνατολάς.

ἀνακλιθήσονται] *Athen.* X. p. 439. C. κατὰ γὰρ εἰσόδους ἐφισάμενος τὰς μὲν εἰσῆγεν, τὰς δὲ ἀνέκλινεν. *Ariſtoph.* Pythagoriſta, ἔφη τε καταβὰς εἰς ᾅδαιταν τῶν κάτω Ἰδεῖν ἑκάστους, διαφέρειν δὲ παμπολὺ τὰς Πυθαγορικὰς τῶν νεκρῶν, μόνοισι γὰρ τούτοισι τὸν Πλούτωνα συσσιτεῖν ἔφη. *Ariſtoph.* Avib. 122. ἐγκατακλιθῆναι· Schol. ἔτως ἀττικῶς, ὡς ἐν Νεφέλαις· ἀλλ' ἐγκατακλίνῃ δεῦρι. Τὸ δὲ ἄλλο κοινὸν τοῦτ' ἐστιν ἐγκατακλιθῆναι. *Euſtath.* in Od. T. p. 706. 51. Μακεδονικὸν ἔν ἔθος ἱστόρηται, γέρας εἶναι τῷ ἔξω λίνων ὧν κεντήσαντι μὴ καθῆσθαι ἐν δείπνοις, ἀλλὰ κατακλίνεσθαι. Coeleſte gaudium convivii ſpecie deſcribitur. Non autem clare loquitur Chriſtus de vocatione gentium, quod poſtea demum manifeſtatum eſt: Intelligebant auditores de Proſelytis in Judaeorum ſectam transgreſſuris & circumcidendis.

12. υἱοὶ] *Thomas:* υἱεῖς, υἱέων, υἱέας, καὶ υἱεῖς, κρεῖττον γὰρ ταῦτα τοῦ υἱοί, καὶ υἱῶν, καὶ υἱοῖς καὶ υἱεῖς.

υἱοὶ τῆς βασιλείας] *de Sabbato* XIV. 4. R. Simeon dicit: Omnes Iſraelitae ſunt filii regum. *Esrae* II. 1. *Baruch.* V. 10. inf. XIII. 38. XVII. 25. *Rom.* IX. 4. *Act.* III. 25. quibus felicitas regni prae caeteris deſtinabatur.

τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον] Manet in imagine convivii: coenaculum crebris luminibus per noctem collucebat. expulſus coenaculo atque domo in tenebris verſatur, quoque longius removetur, eo craſſiores tenebrae ipſi offunduntur. inf. XXII. 13. XXV. 30. *Apoc.* XXII. 15. 2. *Pet.* I. 17. *Quintilian.* D. VIII. in carceribus, & in illa profunda nocte tenebrarum. *Cic.* Catilin. 5. Non dubitat P. Lentulum aeternis tenebris vinculisque mandare. *Livius* VI. 14. Eum pati vinctum in carcere, in tenebris obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam. *Silius* II. 332. Vidi ego cum geminas artis poſt terga catenis ſuccinctus palmas vulgo traheretur ovante Carceris in tenebras. *Sophocles* Electr. 384. Μέλλεσι γάρ σε —— ἐνταῦθα πέμψειν, ἔνθα μήποθ' ἡλίου φέγγος προσόψει, ζῶσα δ' ἐν κατηρεφεῖ στέγῃ χθονὸς τῆς δ' ἐκτὸς ὑμνήσεις κακά. *Targum* in 1. *Sam.* II. 9. impii in gehenna in tenebris judicabuntur. & *Pſal.* LXXXVIII. 13. in tenebris gehennae. *Auguſtinus* H. XL. Sed forte tales tenebras putet eſ-

~ ἑκατοντάρχῳ ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοί· Καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην 14
καὶ πυρέσσουσαν. Καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠ- 15
γέρθη, καὶ διηκόνει ~ αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολ- 16
λούς· καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Αὐτὸς τὰς ἀσθε- 17
νείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

Ἰδὼν

~ ἑκατοντάρχῃ ~ αὐτῷ

13. ἑκατοντάρχῳ] ἑκατοντάρχῃ C K L M. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. Colb. 27. 34. 36. 37. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 51. 53. 60. 63. 64. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 84. 87. 89. 90. 106. Evang. 3. 4. 5. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Erasmi* 1., *Colinaei*, *Bengelii*, *Damascenus*.

σοι] — 57. 64.

αὐτοῦ] — 1. Colbert. unus Versio *Copta* & *Latina*.

ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ] ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. C. 33. 61. 68. Evang. 15. Codd. *Lat.* MSS. *Basilius* ad Chil. & *Basil. Selenc.* H. inf. probante *J. Millio* prol. 873. ut IX. 22. & alibi. + καὶ ὑποστρέψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εὗρε τὸν παῖδα [αὐτοῦ 89. 90.] ὑγιαίνοντα CEM. 1. 5. 9. 12. 16. 22. 33. 51. 58. (sed in his duobus Codd. deest ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ) 54. 61. 62. 66. 70. 74. 78. 89. 91. Edit. *Colinaei*. *Juvencus*. Versio *Æthiop.* *Syra* altera. M *San Germ.* *Latin. Castalionis*, ex *Luc.* VII. 10. in Cod. E. haec verba jacent inter finem Ἀναγνώσεως & initium alterius.

14. ἐλθὼν] εἰσελθὼν 27. 71. Editio *Complut.* ἐξελθὼν. 74.

ὁ Ἰησοῦς] — 61. *Theophylactus*.

15. αὐτῆς καὶ] + εὐθέως 13. & Codd. MSS. *Latin*.

αὐτοῖς] αὐτῷ C E F G K. 3. 4. 6. 8. 9. 10. Colb. duo 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 62. 66. 67. 68. 71. 72. 73. 76. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 106. Evang. 24. Editio *Complut.* *Stephani*

se homo, quales patiuntur in carceribus inclusi. *Tertullianus* ad martyras. Vos benedicti de carcere in custodiarium si forte translatos exitimetis. Habet tenebras —— habet vincula —— triste illic exspirat —— judex exspectatur.

ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων] *Galen.* Gloss. Hippocr. βρυγμὸς, ὁ ἀπὸ τῶν ὀδόντων συγκρουόμενος ψόφος, καὶ βρύχειν, τὸ ἄτω ψοφεῖν. *Etymol.* & *Suidas* βρυγμὸς, τρισμὸς ὀδόντων ἢ μυλῶν ἀκόνησις, βρυγμὸς νόσος, ἀπὸ τῶ τοῖς ὀδοῦσι πίζοντα ψόφον ἀποτελεῖν, ὡς ἐν ῥίγει συμβαίνει. καὶ βρύκωσα δάκνουσα. Καὶ Ἱπποκράτης τὸ βρύκειν τὰς ὀδόντας ἐπὶ τῆς συντρίσεως τίθεικε. *Jambl.* V. Pythag. 31. βασάνους δὲ ἐπιφέρειν τῇ τιμυχῇ προσάπτοντος, ἡ γυναῖα δὲ συμβρύξασα ἐπὶ τῆς γλώσσης τὰς ὀδόντας, καὶ ἀποκόψασα αὐτην προσέπτυσε τῷ τυράννῳ. & καταβρύχω de leone. *Psal.* CXII. 10. *Juvenal.* V. 157. Ergo omnia fiunt. Si nescis, ut per lacrimas effundere bilem Cogaris, pressoque diu stridere molari. *Il.* ν. 392. κεῖτο τανυσθεὶς βεβρυχὼς, κόνιος δεδραγμένος αἱματοέσσης. Schol. βρυχώμενος, στόμενος, συντρίβων τοὺς ὀδόντας, ἢ δάκνων· μεμίμηται δὲ τὸ γνώμενον πάθος περὶ τοὺς βιοθανατοῦντας, ἐώθασι γὰρ τοὺς ὀδόντας βρύχειν. *Anthol.* III. 5. 30. εἶπεν ὀδόντα ὀξὺν ἐπιβρύχουσ', οἷα Λάκαινα γυνὰ, Ἔρρε κακὸν σκυλάκευμα, κακὰ μοῖρις, ἔρρε ποτ' ἄδαν. IV. 6. 38. εἰς καλυδώνιον κάπρον. χάλκιος, ἀλλ' ἄθρησον, ὅσον θράσος ἤνυσε κάπρε· ὁ πλάσας ἤμπνουν θῆρα ποιησάμενος· χαῖτας ἀυχενίης περιφρίκτε θηκτὸν ὀδόντα βρύχοντα, γλήναις φρικτὸν ἰόντα σίλας. ἀφρῷ χείλεα πάντα διδυμόεντα. Οὐκ ἔτι θάμβος, εἰ λογάδα στρατίην ὤλεσεν ἡμιθέων.

13. Sanat absens. *Plotin.* Ennead. IV. 9. 3. καὶ ἐπῳδαὶ καὶ ὅλως μαγεῖαι συνάγουσι, καὶ συμπαθεῖς πόρρωθεν ποιοῦσι. & comm. 30.

14. πυρίσσουσαν] *Nedarim* 41. 1. Dixit R. Chija Bar Abba: majus miraculum est, quod fit infirmo, quam quod factum est Ananiae, Mizaëli, & Azariae. Quia horum ignis a quolibet plebejo & a qualibet re poterat extingui: sed ignem febrilem infirmi, cum sit e coelo, quis poterit extinguere?

15. ἠγέρθη] *Ammonius*: ἠγέρθη μὲν λεκτέον ἀπὸ ὕπνου· ἀνέστη δὲ ἀπὸ κλίνης.

16. ὀψίας] *Marc.* XI. 11. ὀψίας ἤδη ὥσης τῆς ὥρας. *Thucyd.* VIII. 26. περὶ δείλην ἤδη ὀψίαν. *Hesych.* ὀψίας ἑσπέρας. inf. XIV. 15. 23.

17. τὰς νόσους ἐβάστασεν] *Ovidius* de Pont. I. 3. 23. Tollere nodosam nescit medicina podagram. *Galen.* de Compos. Medic. per genera II. ψώρας τε θεραπεύει, καὶ ὑπώπια βασάζει. *Schabbat.* f. 139. 1. *Sanhedrin* f. 98. 1. Quaerente R. Josua f. Levi ex Elia: quando venturus esset Messias? respondit: Abi & ipse Messiam interroga. Pergente illo quaerere, ubinam ille habitaret? respondit Elias, ad portam urbis Romae. Cum iterum quaereret, quonam signo ibi agnosci posset? respondit: sedere inter pauperes bajulantes morborum. *Sanhedrin* f. 98. 2. Rabbini dicunt: Nomen ejus est, leprosus e domo Rabbi, S. D. certe infirmitates nostras ille tulit —— Rav dicit: si Messias sit in vivis, Rabbenu Hakkadosch ille est. *Jalkut Chadasch.* f. 154. 4. & *Sohar* in *Exod.* f. 85. Animae justorum vident afflictos ob sanctificationem nominis Dei, indicantque Messiae, qui statim intrat palatium paradisi, quod leprosorum palatium dicitur, & in se suscipit omnes dolores plagasque Israelitarum. —— Cum Israelitae essent in patria, solebant sacrificiis morbos tollere: nunc autem eos tollit Messias S. D. propter delicta nostra vulneratus est. *Ruth.* R. II. 14. Loquitur de rege Messia. Accede, quia tu es proximus Regno. Ede panem regni. Intinge in acetum, significat plagas S. D. propter delicta nostra vulneratus est. *Targum Jonathan* in Esaj de Messia interpretatur. *Jalkut Simonis* in *Esaj.* f. 53 3. Ecce servus meus prospere aget: significat Messiam. *Samuel R.* XIX. R. Chona nomine R. Aha castigationes in tres partes divisae sunt —— una regi Messiae S. S. *Esaj.* LIII. 5. *Jalkut Rubeni* f. 14. 1. Elias dicit Messiae f. David: porta castigationes, quia castigat te propter peccata Israelis S. D. *Esaj.* LIII. 5. & f. 29. 4. in horto Edenis est palatium, quod vocatur morborum, quando igitur Messias revelabitur in illo palatio, convocat omnes morbosos, omnes dolentes; omnes castigati venient, & imponunt ipsi.

Nisi

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. Καὶ
19 προσελθὼν εἷς Γραμματεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀ-
20 πέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
21 οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Ἕτε-
ρος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ
22 θάψαι τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νε-
23 κροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐ-
τῷ

prima & secunda, *Bengelii*. Versio *Syra* prior in MS. *Colon.* & posterior, *Gothica*, *Saxon.* *Armena*. Codd. *Lat.* *Origenes* in *Jo.* IV. 54. *Theophylactus*, *Chrysostomus*, *Euthymius*. Recte, ait *Millius*, cum hic unius Domini mentio fiat: editum αὐτοῖς e Marco aut Luca translatum est. *Luc.* VIII. 3.

17. ἔλαβε] ἀνέλαβε K. 42. 67. Editio *Complut.* ut *Symmachus Esaj.* LIII.

18. ὁ] — Editt. *Erasmi.*

πολλοὺς ὄχλους] πολὺν ὄχλον 12. Edit. *Colinaei.* ὄχλους Versio *Copt.* πολλοὺς Colb. & 106.

ἐκέλευσεν] + τοὺς μαθητὰς Versio *Gothic.* MSS. Codices *Latini.* Versio *Copta*, *Syra* altera. *Hilarius.* Ex interpretamento.

20. καὶ prius] — 10. 58. 62. 71. 83. 86. Versio *Syra*, Codd. MSS. *Latini.*

κλίνῃ] κλίναι 2. 45. 86. Evang. 15. *Origenes* in *Matth.* XXI. 17. *Chrysost.* in l. at H. 37. ut Ed.

21. αὐτοῦ] — 35. 56. 58. 62. 66. 83.. μοι] μοι 9.

πρῶτον] — 5. *Beza* in annott. vetustum quoddam exemplar hoc vocabulum πρῶτον non habet, & videtur expungi posse. καὶ] — 44.

22. Ἰησοῦς] — 33. εἶπεν] λέγει C. 1. 33. Versio *Vulgata.*

23. τὸ] — C. 1. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ Colb.

Nisi autem sublevaret praevaricationes Israelis, & in se susciperet, nemo homo posset portare castigationes. S. D. *Esaj.* LIII. 4. 1. *Pet.* II. 24. refertur ad remissionem peccatorum: hic vero ad sanationem morborum. Quia ejusdem potentiae & bonitatis est, utrumque praestare; &, quia peccatis remissis & morbi, qui fructus sunt peccatorum, pelluntur. *Psal.* CIII. 3. *Barnabas* §. 5.

19. εἷς] *Ter.* Andria I. 1. 91. Forte *unam* aspicio adolescentulam. *Donatus:* ex consuetudine dicit *unam*; ut dicimus, unus est adolescens. Tolle unam, & fiet, ut sensui nihil desit: unum ergo τῷ ἰδιωτισμῷ dixit, vel unam pro quandam. *Plin.* H. N. XXXV. 36. Aberat ipse — sed tabulam anus *una* custodiebat.

γραμματεὺς] Ego quidem Doctor creatus sum populi, verum libenter me in disciplinam tuam trado. Hactenus piscatores, publicani, vilis plebecula te secuta est, annon honoratiore apud te loco erit vir doctus, annon illi destinabis palatium? & dignitatem vel praesidis in Synedrio, vel aliam majorem, cum regnum inieris?

ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ] *Aristot.* ὅπου ἂν τύχῃ τῆ σώματος. *Plat.* Euthyphro. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἱρατῶντα τῷ ἱρωτωμένῳ ἀκολυθεῖν, ὅπη ἂν ἐκεῖνος ὑπάγῃ.

20. φωλεοὺς] *Ammon.* φωλεὸς ἐπὶ τῶν ἑρπετῶν τάσσεται. *Plut.* T. Graccho p. 828. C. ὁ γὰρ τιβέριος — λόγῳ καὶ φαυλότητι κοσμῆσαι δυναμένῳ πράγματα, δεινὸς ἦν καὶ ἄμαχος, ὅποτε — λέγοι περὶ τῶν πενήτων, ὡς τὰ μὲν θηρία τὰ τὴν Ἰταλίαν νεμόμενα καὶ φωλεὸν ἔχει, καὶ κοιταῖον ἐστὶν αὐτῶν ἑκάστῳ, καὶ καταδύσεις· τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἀέρος καὶ φωτὸς, ἄλλα δὲ οὐδενὸς μέτεστιν, ἄλλ᾽ ἄοικοι καὶ ἀνίδρυτοι μετὰ τέκνων πλανῶνται καὶ γυναικῶν. & de superstitione p. 169. E. ἄρκτων φωλεοῖς καὶ χειμὰς δρακόντων, ἢ μυχοῖς κητῶν. de orac. def. p. 418. φωλεάδης τῆ δράκοντος χειμὰ. in Erot. p. 771. B. ἐν φωλεῷ λέαινα καταδύσασα. *Hesych.* φωλεὸς, σπήλαιον οὗ τὰ θηρία κοιμᾶται. *Plut.* de solert animal. p. 972. A. εἶτα καταδὺς εἰς τὸν φωλεὸν — τὸ δὲ κοιταῖον ὀπὰς ἔχει δύο. p. 974. B. ἡ δὲ ἄρκτος, ὅταν ἐκ τοῦ φωλεοῦ παρέλθῃ. Arat. p. 1039. C. ὥσπερ ἑρπετὸν ἐκ φωλεῶ κατερχόμενον. *Theocrit.* I. 115. φωλάδες ἄρκτοι. *Plut.* Lucull. p. 496. E. ἐκ ἔφη δειλότερος εἶναι τῶν κυνηγῶν, ὥστε τὰ θηρία παρελθὼν ἐπὶ κενοὺς αὐτῶν τῆς φωλεοὺς βαδίζειν. *Lex. MS. Psalm.* καλιὰν, φωλεὸν ὀρνέων.

κατασκηνώσεις] inf. XIII. 32. *Marc.* IV. 32. *Luc.* XIII. 19.

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] Ita Christus appellatur non modo a se ipso, verum etiam a Stephano *Act.* VII. 56. Conf. *Apoc.* I. 13. XIV. 14. & *Targum Psal.* LXXX. 18. pro Hebraeo בן אדם habet מלכא משיחא. Origo autem appellationis petenda est ex visione *Danielis* VII. 13. Nec domum nec culcitram, vel lectum, nec monumentum proprium habuit, cui post mortem inferretur. Haec appellatio indicat & humilitatem, qualis fuerit inter homines *Philip.* II. 7. *Psal.* XLIX. 3. & majestatem, quae ipsi a Deo destinata erat & praedicta.

21. *Philostr.* V. Apollonii p. 14. ἐπεὶ δὲ τεθνεῶτα τὸν πατέρα ἤκουσεν, ἔδραμεν εἰς τὰ τύφρα, κἀκεῖνον μὲν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἔθαψεν πρὸς τῷ τῆς μητρὸς σήματι. Elias, cujus magna alias fuit severitas, tamen Elisae permisit, ut parentibus superstitibus valediceret 1. *Reg.* XIX. 20. id ergo a tua lenitate spero me impetraturum, ut patri mortuo ultimum pietatis officium praestem, & funus ejus deducam. *Megilla* f. 3. 2. quando concurrunt studium legis & mortuus ex praecepto sepeliendus, cura mortui praecedit. Traditio enim est, in deducendo funere studium legis cessare oportere. 29. 1. Quomodo vero hoc valet? Quando non adsunt comites funeris sufficientes: si vero numerus est sufficiens, non cessant a Lege.

22. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς] Est sententia paradoxa. Vulgo dicitur τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα τιμὰς διδόντα χθόνιον ἐυσεβεῖν θεὸν. *Eurip.* Phoeniss. 1319. Ubi duo negotia ex officio gerenda concurrunt in idem tempus, id relinquendum est quod vel minus urget, vel minus habet utilitatis atque virtutis. Si Christum, lacum trajecturum, deseruisset discipulus, ipsum sequi jussus, officio suo defuisset, patremque Domino cariorem habuisset, inf. X. 47. Potuit autem Christus optimo jure discipulo imperare, ne patrem sepeliret, quod in V. T. summo Sacerdoti & Nasiraeis

Lex

τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ 24
πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. Καὶ προσελθόντες οἱ μα- 25
θηταὶ — αὐτοῦ ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες· Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει 26
αὐτοῖς· Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θα-
λάσ-

24. καλύπτεσθαι] κατακαλύπτισθαι. 59. κυμάτων] + ἦν γὰρ καὶ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς 59.
25. προσελθόντες] + αὐτῷ C. Codices *Lat.* + δὲ 90.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] — Verſio *Copta. Saxon.* Codd. MSS. *Latini. Hieronymus.* probante *J. Millio* prol. 387. οἱ μαθηταὶ CEFLK. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 54. 56. 57. 58. 66. 68. 71. 73. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 91. 106. Evang. 2. 7. 24. Edit. *Eraſmi, Colinaei, Bengelii.* Verſio *Ital. Theophylactus.* prob. *Millio* prol. 1380. ἡμᾶς] — C. 1.
26. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Vulg. Goth. Syr.*
27. καὶ prius] — C. 34. 85. Verſio *Syra, Copt. Vulgat.*
ὑπακούσουσιν αὐτῷ] αὐτῷ ὑπακούουσιν 1. *Chryſoſtomus.*
28. καὶ ἐλθόντι αὐτῷ] καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ C. 1. 13. Colb. unus. ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ 59.
Γεργεσηνῶν] Γερασηνῶν D. Verſio *Vulg.* & *Saxon. Syra* poſterior in margine. *Nyſſenus* in Cant. H. VI. *Juvencus, Prudentius Apotheoſi, Hieronymus* de locis Hebr. Gergaſi civitas trans Jordanen — & haec eſſe nunc dicitur Geraſa, urbs inſignis Arabiae. Quidam autem ipſam eſſe Gadaram exiſtimant. Sed & Evangelium meminit Geraſenorum. Ubi tria iſta nomina aperte confundit. *Epiphan.* H. 66. Γαδαρηνῶν ἢ Γεργεσαίων [ἢ Γερασηνῶν] ὡς ἀντίγραφα τινα ἔχει, τῶν γὰρ τριῶν κλήρων ὁ τόπος ἀνὰ μέσον ἦν. Γαδαρηνῶν C. [at in margine, ubi notatur initium Lectionis Eccleſiaſticae, habet Γεργεσηνῶν] M. 59. Evang. 5. 18. 19. 20. Verſio *Syra* utraque, edita vero in margine, *Perſ Chryſoſtomus, Epiphanius* H. 30. 7. *Origenes* primus omnium ſui temporis Codicum fidem in dubium vocavit, aliamque lectionem propoſuit: verba ejus haec ſunt, Οὐ καταφρονητέον τῆς περὶ τὰ ὀνόματα ἀκριβείας τῷ ἀπαραλείπτως βουλομένῳ συνιέναι τὰ ἅγια γράμματα. Τὸ μέντοιγε ἡμαρτῆσθαι ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἀντιγράφοις τὰ περὶ τῶν ὀνομάτων πολλαχοῦ καὶ ἀπὸ τέτων ἄν τις πιστεύη. ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἡ περὶ τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων κατακρημνιζομένους καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ συμπνιγομένης χοίρας οἰκονομία ἀναγέγραπται γεγονέναι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Γερασηνῶν. Γέρασα δὲ τῆς ἀραβίας ἐστὶν πόλις, ἥτε θάλασσαν ἥτε λίμνην πλησίον ἔχουσα. καὶ οὐκ ἂν ἔτως προφανὲς ψεῦδος καὶ ἐυελέγκλον οἱ

Lex praeceperat *Levit.* XXI. 11. *Num.* VI. 17. ut intelligeret, majorem ſanctitatem jam requiri, quam olim ab illis, qui habebantur ſanctiſſimi, exigebatur. Si qui vero audita doctrina Chriſti ſe in diſciplinam ejus tradere nolebat, poterat vocari mortuus, quia non magis aures habebat ad Chriſtum audiendum, aut pedes ad ipſum ſequendum, quam mortuus; licet interim aliis officiis, v. gr. ſepeliendo patre defungi poſſet. *Act.* XIV. 46. *Philo* T. 2. p. 230, 15. de Monarchia. ἀμίαντος ἀεὶ διατελείτω [ὁ ἀρχιερεὺς] μὴ προσαπτόμενος νεκροῦ σώματος, ὅπως τὰς ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἱυχὰς καὶ θυσίας ἕτοιμος ὢν ἐν καιροῖς τοῖς προσήκουσιν ἀκωλύτως ἐπιτελῇ. καὶ γὰρ ἄλλως προσκεκληρωμένος θεῷ, καὶ τῆς ἱερᾶς τάξεως γενόμενος ταξίαρχος ὀφείλει πάντων ἀλλοτριοῦσθαι τῶν ἐν γενέσει, μὴ γονέων, μὴ τέκνων, μὴ ἀδελφῶν ἐυνοίας οὕτως ἠτιμωμένος, ὡς ἢ παρελθεῖν ἢ ὑπερθέσθαι τι τῶν ὁσίων, ὃ πραχθῆναι πάντως αὐτίκα ἄμεινον. *Servius* in Æneid. XI. 2. Conſuetudo Romana fuit, ut polluti funere minime ſacrificarent. Si tamen contingeret, ut uno eodemque tempore funeſtaretur & cogeretur operam dare ſacrificiis, elaborabat, ut ante ſacra compleret, quam funus agnoſceret. Unde etiam Horatius Pulvillus in Capitolii dedicatione, cum ab inimicis ei filius nunciaretur extinctus, ut quidam putant, falſo, ut alii, pro vero, ait: Cadaver ſit, nec voluit funus agnoſcere, donec templa dedicaret. Secundum quem ritum etiam Æneas inducitur ante operam dare ſacrificiis, & ſic ad Sociorum & Pallantis ſepulturam reverti. *Tacit.* A. 1. 62. Neque imperatorem, auguratu & vetuſtiſſimis ceremoniis praeditum, attrectare feralia debuiſſe. *Euripid.* Iphig. in Taur. 380. τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα, Ἥτις, βροτῶν μὲν ἂν τις ἅψεται φόνου, ἢ καὶ λοχείας, ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν, βωμῶν ἀπείργει.

ἑαυτῶν] *Euſtath.* in Od. δ. p. 146. 2. Τὸ δὲ λέγειν ἑαυτοὺς σόλοικον. καὶ ὅρα ὅτι λελήθασιν σολοικίζοντες, ὡς ἀθηναῖος βούλεται, οἱ λέγοντες ἑαυτοῖς καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑαυτῶν. αἴτιον δ', ὅτι ἐν ἐνικοῖς μὲν τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ ἑαυτῷ, καὶ ἑαυτὸν, ἐκ δύο ἕκασον ὁμοιοπτώτων γενικῶν σύγκεινται, οἷον, ἕο ἀυτοῦ, ἕοι ἀυτῷ, ἕε ἀυτὸν. συναιρεθέντα δὲ ποιοῦσι τὸ ἑαυτοῦ, ἑαυτῷ, ἑαυτόν. Ἐπὶ δέ γε πληθυντικῶν πτώσεων, τοῦ αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτοὺς, οὐκ ἔχει χώραν συνθέσεως ἡ ἀντωνυμία τὸ ἕ, ἀλλ' ὁ προσθέμενος αὐτὴν, ἀνομοιόπτωτον ἔσαν τοῖς τοιούτοις, οὐ ποιεῖ καθ' ἕλληνας. ὥσπερ οὐδὲ ὁ τολμήσας εἰπεῖν ἐμαυτοὺς, ἢ σαυτοὺς, ἢ τι τοιοῦτον. Διὸ κάλλιον ἐν τοῖς τοιούτοις ἀρκεῖσθαι τῇ τῆς ἀρχούσης δασείᾳ, καὶ ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῖς, καὶ ἑαυτῶν, δασύνειν τὸ ἄλφα πρὸς διασολὴν τῶν κατ' ἄλλην εὔνοιαν ψιλεμένων. Ὁ δὴ ποιοῦσιν ἀξιολόγως οἱ γράφοντες τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ καθ' αὐτῶν, καὶ καθ' αὐτὰ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Πλὴν ἐπειδὴ, πολλῶν καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίων ἀνδρῶν χρωμένων καὶ ταῖς εἰρημέναις συνθέτοις πληθυντικαῖς ἀντωνυμίαις, οὐκ ἐστι σολοικίαν καλαλέγειν ἁπάντων, ῥᾴδιον, ὅτι οὐκ ἀναμφιλέκτως σύνθεσις ἀλλωνυμιῶν δύο προήγαγε τὸ ἑαυτῶν, ἑαυτοῖς, ἑαυτοὺς, ἀλλ' ὡς ἁπλαῖ λογίζονται μεῖα πάθους πλεονασμοῦ. Δοκεῖ γὰρ δασυνθέντων, ὡς ἐρρήθη, τοῦ αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτὸς προκαθεσθῆναι πλεονάσαν τὸ ε.

24. σεισμὸς] *Aen.* I. 135. quos ego. Sed motos praeſtat componere fluctus.

αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε] *Jon.* 1. 5. *Juſtin.* XI. 13. Repente ante praelium confectum curis Alexandrum ſomnus arripuit. Cum ad pugnam ſolus rex deeſſet, a Parmenione aegre excitatus, quaerentibus ſomni cauſas omnibus inter pericula, cujus etiam in otio ſemper parcior fuerat: Magno ſe aeſtu liberatum ait, ſomnumque ſibi a repentina ſecuritate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere. *Sueton.* Aug. 6. Sub horam pugnae tam arcto repente ſomno devinctus, ut ad dandum ſignum ab amicis excitaretur.

25. ἤγειραν] *Æn.* IV. 460. Nate dea, potes hoc ſub caſu ducere ſomnos? Nec, quae circumſtant te, deinde pericula cernis?

ἀπολλύμεθα] *Ter.* Adelphi III. 2. 26. Actum eſt, perimus. *Ovid.* de A. A. III. 607. Callida profiliat, dicatque ancilla, perimus. *Herodian.* I. 13. 3. ἡμεῖς δὲ, τὸ σὸν γένος, ὅσον οὐδέπω ἀπολλύμεθα.

26. ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῇ θαλάσσῃ] *Photius* Amphil. MS. 118. οἶδα δὲ ἐπιτιμίαν παράγε μάλιστα τοῖς ἔξω σοφοῖς τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιφάνειαν ὀνομαζομένην καὶ τὸ περίδοξον. vid. *Gellii* XIX. 1. *Ariſtot.* Polit.

27 λάσση καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες· Ποταπός
28 ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ
εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν ~ Γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν
~ Γαδαρηνῶν

Εὐαγγελισαὶ εἰρήκεισαν, ἄνδρες ἐπιμελῶς γινώσκοντες τὰ περὶ τὴν Ἰουδαίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐν ὀλίγοις εὑρομεν· εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, καὶ πρὸς τοῦτο λεκτέον. Γάδαρα γὰρ πόλις μὲν ἐστιν τῆς Ἰδουμαίας, περὶ ἣν τὰ διαβόητα θερμὰ τυγχάνει, λιμνη δὲ κρημνοῖς παρακειμένη οὐδεμιᾶς ἐστὶν ἐν αὐλῇ, ἡ θάλασσα. Ἀλλὰ Γέργεσα, ἀφ' ἧς οἱ Γεργεσηνοὶ, πόλις ἀρχαία περὶ τὴν νῦν καλουμένην Τιβεριάδα λίμνην (alii πόλιν) περὶ ἣν κρημνὸς παρακείμενος τῇ λίμνῃ, ἀφ' οὗ δεικνῦσι τοὺς χοίρους ὑπὸ τῶν δαιμόνων καθαβεβλῆσθαι. — καὶ ταῦτα Ὠριγένης φησὶν ἐν τῷ ἕκτῳ τόμῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου ἐξηγητικῶν. Emendatio ista Origenis statim plerosque Codices invasit, ita ut *Victor* Antiochenus in Marcum V. 1. verba Origenis exscribens jam ad Codices provocaret: οὔτε Γαδαρηνῶν, οὔτε Γερασηνῶν, inquit, τὰ ἀκριβῆ ἔχει τῶν ἀντιγράφων, ἀλλὰ Γεργεσηνῶν, quod & Epiphanius fecerat, sequente Athanasio in Synopsi & Theophylacto: τὰ ἀκριβέστερα τῶν ἀντιγράφων εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν ἔχει, cum Versione *Copta*, *Cyrillo* in *Esaj.* p. 105. *Hesych.* Q. 8.

Editores nostri, si omnino volebant conjecturam Origenis adoptare, debebant post Matthaeum etiam Marcum & Lucam corrigere, non vero apud istos relicto γαδαρηνῶν nomine hic γεργεσηνῶν substituere, sicque speciem contradictionis praebere. Revera autem nulla necessitas nos cogit lectionem ante Origenis tempora receptam rejicere: licet enim Gadara non immineat lacui Tiberiadis, hoc tamen non impedit, quo minus tota regio metropoli late circumjacens χώρα γαδαρηνὴ appellaretur. Accedit, quod γεργεσα locus ignobilis, & ipsi *Josepho*, qui loca ad lacum Tiberiadis sita frequentavit, ignotus fuit A. 1. 6. 2. τῶν δ' ἄλλων ἑπτὰ, Εὐαίε, γετλαίου, ἰεβουσαίου, ἀμορραίου, γεργεσαίου, ἰευδαίου, Σευαίου, Σαμαραίου, πλὴν τῶν ὀνομάτων ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐσθ' ἕχομεν· ἑβραῖοι γὰρ αὐτῶν ἀνεστήσαν τὰς πόλεις, unde non fit verosimile, eos aut tot mille porcos, aut regionem ab urbe denominatam habuisse. Contra Gadara metropolis fuit Peraeae B. IV. 8. 3. regio Gadarena terminavit Galilaeam a plaga Orientali II. 3. 1. a Tiberiade intervallo LX. stadiorum remota, de V. 65. & 9. Justus vicos Gadarenorum & Hipponensium incendit, qui siti erant in confiniis Tiberiadis & agri Scythopolitani: quae omnia docent, lacui Tiberiadis fuisse vicinam. *Megilla* f. 6. 1. dixit Rabba: Chemma sunt Thermae Gadarae, Rekath est Tiberias, Cinnereth est Genesar. Vide etiam H. *Relandi* Palaestinam in v. *Gadara* & *Gerasa* p. 774. & 806.

lit. VIII. καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ τοῦτο Σωκράτει. *Isocrat.* . . . . τοῖς δ' ἐνταῦθα ψηφισθεῖσιν —— πάλιν ἐπιτιμῶμεν. Panathen. νῦν δ' ἀκριβέστερον ἥδειν, τῶν ἐπιπλήττειν μοι τολμησάντων, ὅτι πολλοὶ τούτοις ἐπιτιμήσουσι. *Thucyd.* IV. 27. ἐπιτιμῶν. *Schol.* ἐγκαλῶν, ἐπιμεμφόμενος, ὀνειδίζων. *Eustath.* in Od. χ. p. 774. 7. τὸν ἐπιτίμιον, ὅδε ἐστιν ὁ ἐπιζήμιος καὶ ἐπίπληκτος. ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἐπιπλήξειν, ἐπιτιμήσειν φασιν. καὶ ἐπιτίμησον τῷ δίκῃ, ἀντὶ τοῦ ἐπίπληξον. & κ. p. 1645. ἀνεμοκοίτα per incantamenta Corinthi. *Nonnus* Dionys. XX. extr. ὡς εἰπὼν κεχόλωτο, καὶ ἠπείλησε θαλάσσῃ, καὶ πολιῷ Νήρῃ, καὶ ἤθελε πόντον ἰμάσσειν· Ζεὺς δὲ πατὴρ ἰάχησεν ἀναιμακέτῳ Λυκούργῳ. ἀφραίνει, Λυκοῦργε, μάτην ἀνέμοισιν ἐρίζων. *Dio* XLI. p. 113. ὡς μέντοι ἀπὸ τῆς γῆς ἐγένοντο, καὶ ὅ τε ἄνεμος ἰσχυρῶς κατέσπερχε καὶ ὁ κλύδων δεινῶς σφᾶς ἐξετάραττεν —— ἐξέφηνεν ἑαυτὸν, καθάπερ ἐκ τούτου καὶ τὸν χειμῶνα παύσων, καὶ ἔφη, θάρσει, καίσαρα γὰρ ἄγεις. τοιοῦτον μὲν δὴ φρόνημα, καὶ τοιαύτην ἐλπίδα —— εἶχεν, ὥστε καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα πίστιν τῆς σωτηρίας ἐχέγγυον ποιεῖσθαι. *Plut.* Caes. p. 726. C. πρὸς δὲ τὴν πλημμύραν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ἀντίβασιν τοῦ κλύδωνος ἀγριαίνων ὁ ποταμὸς, καὶ τραχὺς ἅμα καὶ κτύπῳ μεγάλῳ καὶ σκληραῖς ἀνακοπτόμενος δίναις, ἄπορος ἦν βιασθῆναι τῷ κυβερνήτῃ —— αἰσθόμενος δὲ ὁ καῖσαρ ἀναδείκνυσιν ἑαυτὸν, καὶ τοῦ κυβερνήτου λαβόμενος τῆς χειρὸς ἐκπεπληγμένου πρὸς τὴν ὄψιν, Ἴθι, ἔφη, τόλμα καὶ δέδιθι μηδὲν. Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν καίσαρος τύχην συμπλέουσαν. A. at milites: ἆρα δὲ χειμῶνος καὶ πνεύματος ἐν θαλάττῃ καιρὸν οὐδὲ θεῷ βιάζεσθαι δυνατόν. *Jamblich* V. Pythag. 28. ἀλεξάνεμος μὲν οὖν τὸ ἐπώνυμον ἐμπεδοκλέης. *Calpurnius*: Aspicis, ut virides audito Caesare silvae conticeant? memini quamvis urgente procella sic nemus immotis subito requiescere ramis; Et dixi: Deus hinc, certe Deus, expulit euros. Audiverant aegrotos sanasse, quod etiam medici faciunt: at nunc vident etiam vento imperare, quod omnium hominum vires longe superat. Miraculo Mosis tempore patrato Ægyptii aquis mersi sunt: a Christo discipuli in aquis servantur. *Psal.* CVI. 9.

27. ποταπός ἐστιν οὗτος] 2. *Macc.* IX. 8. ὁ δ' ἄρτι δοκῶν τοῖς τῆς θαλάσσης κύμασιν ἐπιτάσσειν, διὰ τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀλαζονείαν de Antiocho. *Cic.* pro L. Manilia 16. non sum praedicaturus, Quirites, quantas ille res domi militiaeque, terra marique, quantaque felicitate gesserit: ut ejus semper voluntatibus non modo cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obedierint; sed etiam venti tempestatesque obsecundarint. *Claudian.* de III. Cos. Honorii 98. O nimium dilecte Deo, cui militat aether, Et conjurati veniunt ad classica venti! *Bava Mezia* f. 59. 2. R. G. . . navi vehebatur, institit ei turbo ad mergendum eum. dixit, videtur mihi hoc non fieri nisi propter R. Eleazarem f. Hyrcani. Stetit ille super pedes dixitque, Domine mundi, manifestum & notum tibi est, me non fecisse honoris mei gratia, neque honoris domus paternae gratia, sed honoris tui gratia, ne multiplicarentur Sectae in Israele. *Quievit mare a turbine. Euripides* Med. 29. ὡς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος κλύδων, ἀκοὰς ναθετηρμένη φίλων. *Apulejus* Met. V. Jamjam deam spirat mulier, quae voces ancillas habet, & ventis ipsis imperat.

ποταπὸς] *Phrynich.* p. 16. Ποταπὸς διὰ τοῦ τ. μὴ εἴπῃς, ἀδόκιμον γάρ· διὰ δὲ τοῦ δ. λέγων, ἐπὶ γένους ἥσεις· ποδαπός ἐστι; ἠθαῖος ἢ ἀθηναῖος. ἐστὶ γαρ οἷον ἐκ τίνος δαπέδου. τὸ ποταπὸς δὲ ἐστι, ποταπὸς τὸν τρόπον φρόνιμος; φρόνιμος, ἐπιεικὴς· χρὴ δ' ἔτως ἐρωτᾶν, ποῖός τις σοὶ δοκεῖ εἶναι; *Lucian.* parasit. 22. ποταπὸς δὲ οὗτος ὁ φίλος; *Thomas* περὶ δὲ τρόπε ἐρωτᾶν ἔτως ἐρεῖς· ποταπὸς τὸν τρόπον Σωκράτης; ἐπιεικὴς —— κάλλιον δ' ἂν εἴη τὸ ἔτως ἐρωτᾶν, ὁποῖός σοί τις δοκεῖ εἶναι, ἢ ποταπὸς. *Hermog.* de Invent. σκοπητέον τὸ πρᾶγμα, ποταπόν ἐστι, καὶ ποταπὸν ὑπείληπται, χρηστὸν ἢ φαῦλον. *Julian.* in Misopog. ἐ συνῆκα. ποταπὸν τῆς πόλεως τὸ ἦθος. *H. Steph.* Thes. 1873. B. Suspecta autem haec scriptura esset, nisi in variis locis inveniretur.

28. ὑπήντησαν] *Herodian.* II. 11. 11. ὑπήντων δὲ θαρροῦντες & 5. 8. καὶ δὴ τῷ δωματίῳ προελθὼν ὑπαντώμενος αὐτοῖς.

ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι] *Ammonius.* μνημεῖα καὶ μνήματα διαφέρει. Μνημεῖα μὲν γὰρ ἔλεγον τὰ μνημόσυνα· Μνήματα δὲ τὰς τάφρες, μνήμη γὰρ γίνεται νεκρῷ, μνεῖα δὲ τῷ

τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. Καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν, λέγοντες· Τί ἡμῖν καί σοι, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε 29 πρὸ

29. Ἰησοῦ] C a prima manu. L. 1. 11. 33. 34. 39. 49. 53. 61. 73. 83. a prima manu 84. 85. Evang. 16. Verſio *Copt.* Codd. MSS. *Latin. Origenes* in *Matth.* XV. 22. *Cyprianus.*

30. μακρὰν] Verſio *Vulg.* non longe. Repugnante quidem, ait Beza, fide omnium Graecorum Codicum, quos nobis videre contigit, ſed tamen rectius, ni fallor, quam ſi negationem non addas. Ita Edit. 1. Cauſſam demum expoſuit Editione 2. quum teſtentur alii Evangeliſtae gregem porcorum ibi in montibus fuiſſe, non procul, ut exiſtimo, diſſitis. Sine dubio montes iſti non tam longe abfuerunt, ut extra conſpectum omnino eſſent, nec tamen inde ſequitur, Matthaeum ſcripſiſſe non procul. Qui in ſtadio currebant, non procul alter ab altero aberant, verum ideo Virgilius non eſt corrigendus, qui *Aeneid.* V. 318. ſcribit: Primus abit, longeque ante

τῶ ζῶντος. *Pollux* IX. 14. *Μνήματα, πολύανδρια, τάφοι. Παρὰ δὲ Θεοκρίτῳ μόνῳ τῷ κεκριμένῳ μνημεῖα ἄν τις εἰρημένα εὕροι τὰ μνήματα.* *Euſtath.* in Il. ζ. p. 491. 27. *Μνῆμα, διὰ τοῦ μνήμων ἀνακινεῖν τοῦ ποτὲ ζῶντος —— Μνημεῖον τῶν μιθ' Ὅμηρον ἐστιν. Μνημεῖον* locus in quo plura cadavera ingeri poſſunt: *τάφος* ſepulcrum, in quo modo unum cadaver collocatur. *Demoſth.* c. Steph. 1. *ἢ τὸ μνῆμα ᾠκοδόμησε —— οὐκ ἠσθάνετο, ὅτι οὐχὶ τοῦ τάφου μνημεῖόν ἐστι τὸ οἰκοδόμημα.* *Socrates* H. E. IV. 13. *ἀθανάσιος δὲ τὴν ἐκ τῆς πλήθους ἄλογον ὁρμὴν ὑφορώμενος, διδοκιμάς τε μὴ τῶν γενησομένων ἀτόπων αὐτὸς τὴν αἰτίαν λάβῃ, τέσσαρας ὅλας μῆνας ἐν μνημείῳ πατρῴῳ ἀπέκρυπτεν ἑαυτὸν.* *Diog. L.* Democritus IX. 38. *ἐρημάζων ἐνίοτε καὶ τοῖς τάφοις ἐνδιατρίβων.* *Lucian.* Vitar. Auctio. 9. *τὴν πατρῴαν οἰκίαν ἀπολιπὼν, ἢ τάφον οἰκήσεις, ἢ πυργίον ἔρημον ἢ καὶ πίθον.* & Philopſeud. 32. *Δημόκριτον, ὃς ὥτως ἄρα ἐπέπεισο, μηδὲν οἷόν τε εἶναι συσῆναι τοῦτον, ὡς γε ἐπειδὴ καθεῖρξας ἑαυτὸν εἰς μνῆμα ἔξω πυλῶν ἐνταῦθα διετέλεις γράφων καὶ συντάττων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, καί τινες τῶν νεανίσκων ἱρεσχολεῖν βιλόμενοι αὐτὸν κ. τ. λ.* *Lucan.* VI. 510. Eriſichtho maga Theſſala: Illi namque nefas urbis ſubmittere tecto Aut laribus ferale caput, deſertaque buſta Incolit, & tumulos expulſis obtinet umbris. *Silius* IX. 98. Quodque dabat fors in ſubitis nec opina, ſepulcro Aetoli condet membra occultata Thoantis Inde — proſiliens tumulo. *Appianus* de B. C. narrat multos ex proſcriptis a Triumviratu in monumentis latitaſſe. *Berachoth* f. 18. 2. Abiit iſte, & pernoctavit inter ſepulchreta, & audivit duos ſpiritus femineos colloquentes. *Chagiga* f. 32. *Nidda* f. 17. 1. qui pernoctat in monumento, ut deſcendat ſuper eum ſpiritus immundus. *Eruvin* f. 55. 2. Sepulcrum in quo eſt domus habitationis, & ſepulcrum in quo non eſt domus habitationis. *Eſaj.* LXV. 4. De Melancholia *Aëtius* III. 8. 9. *Γίγνονται δὲ οἱ πολλοὶ τῶν μελαγχολικῶν διιλοὶ —— τινες καὶ διείμονες ἀπὸ γοητείων τῶν ἐχθρῶν ἐπηχθαι αὐτοῖς ὑπολαμβάνουσιν —— δοκεῖ δὲ ἄλλοις —— ἀλλ' ὁ μὲν δίδωκε τὴν φιλτάτης, ὁ δὲ ὅλως ἀνθρώπης· καὶ ὁ μὲν δίδωκεν εἰς φῶς εἶναι —— οἱ πλείους μέντοι ἐν σκοτεινοῖς τόποις χαίρουσι διατρίβειν, καὶ ἐν μνήμασι, καὶ ἐρήμοις.* *Rufus* ib. *Πάντων μὲν ἓν τῶν παρειμένων ἑκάστῳ συμπτωμάτων τὰς αἰτίας εἰπεῖν ἀδύνατον, ἀπορίαν γὰρ πολλὴν ἔχει τὰ πλεῖστα, οἷον διατί τὰ μὲν φεύγουσιν ὡς δεινὰ, μὴ ὄντα δεινὰ, τὰ δὲ διώκουσιν ὡς χρηστὰ, μὴ ὄντα χρηστὰ;* *Origines* περὶ ἀρχῶν III. 3. Humana anima recipere poteſt diverſas energias ſpirituum, & malorum quidem duplici ſpecie, vel tunc, cum penitus ex integro eorum poſſederint mentem, ita ut nihil omnino eos, quos obſederint, intelligere vel ſentire permittant, ſicut exemplo ſunt hic, quos vulgo energumenos vocant, quos amentes & inſanos videmus, quales illi erant, qui in Evangelio a Salvatore curati eſſe referuntur. Malos daemones i. e. animas mortuorum circa ſepulcra errare, veteres opinabantur. *Plat.* Phaedo. p. 61. D. E. *ἡ τοιαύτη ψυχὴ βαρύνεταί τε καὶ ἕλκεται πάλιν εἰς τὸν ὁρατὸν τόπον, φόβῳ τῷ ἀειδοῦς τε καὶ ἅδου, ὥσπερ λέγεται, περὶ τὰ μνήματά τε καὶ τοὺς τάφους καλινδουμένη, περὶ ἃ δὴ καὶ ὤφθη ἄττα ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα, οἷα παρέχονται αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εἴδωλα, αἱ μὴ καθαρῶς ἀπολυθεῖσαι, ἀλλὰ τοῦ ὁρατοῦ μετέχουσαι. διὸ καὶ ὁρῶνται —— καὶ ἔστε γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων.* *Tibull.* I. 6. 15. Hanc volitent animae circum ſua buſta querentes ſemper, & e tectis ſtrix violenta canat. *Lactantius* II. 2. Vulgus exiſtimat, mortuorum animas circa tumulos & corporum ſuorum reliquias oberrare.

χαλεποὶ] *Theocrit.* VIII. 14. *χαλεπὸς τ' ὁ πατήρ μευ χ' ἁ μάτηρ.* *Ariſtot.* Nicomach. IV. 11. *χαλεπὰς δὲ λέγομεν τὰς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ πλείω χρόνον, καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας ἢ κολάσεως.* *Theocrit.* XII. 145. *πῶς δ' ἐπὶ νύμφαις ἀλλοτρίαις χαλεποί.* *Heſych.* χαλεπὸς σκληρὸς. *Od.* T. 201. *χαλεπός δὲ τις ὥρορε δαίμων.* *Ariſtot.* H. A. VI. 18. *οἱ ὗες οἱ ἄγριοι περὶ τὴν ὀχείαν χαλεπώτατοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦνται μάχας θαυμασίως.* *Xen.* Expedit. Cyr. V. *κύνας χαλεποὺς* *Ariſtot.* Rhet. II. *Ἰδιρία λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπὸν.* *Heſiod.* Εργ. 11. 175. *Μεὶς γὰρ χαλεπώτατος ἔτος χειμέριος, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις.* *Plut.* Camill. p. 130. B. *Θέρος πνεύμασι νοτίοις χαλεπὸν.* de ira cohib. p. 456. A. *Γαίῳ οὖν Γράκχῳ καὶ τὸν τρόπον ὄντι χαλεπῷ, καὶ περιπαθέστερον λέγοντι.*

ὥστε μὴ ἰσχύειν τινα παρελθεῖν] *Diodor.* S. XIV. 71. *τινὲς δ' εἰς μανίαν καὶ λήθην ἁπάντων ἔπιπτον, οἱ περιπορευόμενοι τὴν παρεμβολὴν ἐξισῶτες τοῦ φρονεῖν ἔτυπτον τοὺς ἀπαντῶντας.* *Galen.* in Hippocr. de Praedict. III. *ἑτοίμων ὄντων εἰς τὸ κακεργεῖν τοὺς πίλας τῶν μελαγχολικῶς παρακρουόντων.* *Plut.* Quaeſt. Gr. p. 297. B. *χαλεποῖς χρώμενοι προσοίκοις.* *Caelius Aurelian.* Morb. Chron. I. 3. quomodo intelligatur phrenitis — ut in furore exiliens difficile teneatur, atque omnibus iracundus ſit, & exclamet, vel ſeſe percutiat, aut ſuam veſtem atque propinquantium ſcindat, aut metu ſe abſcondendum exiſtimet. 5. de Mania: furens alius ſe paſſerem exiſtimavit, alius gallum gallinaceum, alius fictile, alius laterem, alius deum, alius oratorem, alias tragoedum vel comoedum. *Alex. Trallian.* I. 13. de phrenitide. —— neque reſponſionem manifeſtam dare poſſunt —— Ego ſane magna adeo phrenitide correptum curavi, & niſi multi fortesque famuli eum continuiſſent, & vinculis undiquaque conſtrinxiſſent, neutiquam ne in fronte quidem venam ſecare potuiſſem: adeo ferociter agitabatur, omniaque faciebat, quae inſanientes ſolent: atque ſi gladium habuiſſet, non paucos, qui ei aderant, jugulaſſet. *P. Aegineta* III. 14. de Melancholia & inſania, & his qui numine afflati putantur: putant aliqui, ſe animalia bruta eſſe, & illorum voces imitantur: aliqui vero vaſa teſtacea ſe eſſe putant, & ne frangantur, timent, & quidam ex ipſis cupiunt mortem,

30 πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.

omnia corpora Niſus Emicat, & ventis & fulminis ocyor alis, Proximus huic, longo ſed proximus intervallo, inſequitur Salius, ſpatio poſt deinde relicto Tertius Euryalus, Euryalumque Helymus ſequitur, quo deinde ſub ipſo Ecce volat, calcemque terit jam calce. Diores. Tantum autem abeſt, ut lectio Graecorum Codicum, quae & veterum Latinorum fuit, ut ex Latinis Codicis D. & verſione Gothica apparet, & omnium reliquarum verſionum, quicquam abſurdi habeat, ut potius altera longe ſit aptior, utique cum pluris interſit ad gloriam Domini, ſi miraculum edidit in loco ab ipſius corpore longius diſtante, quam in loco propinquiore.

πολλῶν βοσκομένη] βοσκομένη πολλῶν 80. multorum paſcentium Codd. *Latt.* & D.

tem, quidam vero rurſus timent, ne moriantur. — Quidam vero etiam putant, ſe ab aliquibus majoribus poteſtatibus impeti, & futura praedicere, velut numine afflati, quos etiam privatim numine afflatos nominant. — Prae omnibus vero vinciantur in lecto, ut ne mali quidpiam faciant ſibi ipſis, & iis qui ad ipſos accedunt. *Caſſii* Problem. 61. Cur phrenetici & furioſi in paroxyſmis robuſtiores ſunt, viresque habent auctas? *Actuarius* I. 16. — de Melancholia, ejus quoque generis fuerit quae λυκανθρωπία, ceu homines lupinam quandam naturam induerint, appellatur: qui hac detinentur, nocte intempeſta hac illacque circumcurſitant, atque in monumentis ſolitudinibusque oberrant, luporum in morem: verum interdiu revertuntur, & ad ſeſe redeunt, ac domi reſident. His pedes cruraque cruenta ſunt, quod in lapides & ſpinas impingant. Nolim dicere, quid aliis uſu veniat, quorum hi mortem perpetuo expaveſcunt, illi contra expetunt. *Hieroſ. Trumoth* 1. f. 40. 2. R. Joſe n. R. Haec ſunt ſigna inſani שוטה: Exit nocte, & pernoctat in ſepulcro, & veſtes ſuas lacerat, &, quicquid ei datur, peſſundat. Dixit R. Chuna: ille ſolum, in quo ſunt haec omnia? In quo non ſunt omnia eum qui exit nocte, chondriacum voco; qui dormit in monumentis, ligatum a daemonibus, qui veſtes lacerat, melancholicum, qui peſſundat, quicquid ei datur, Cardiacum. R. Jochanan dixit: etiam in quo eſt vel unum iſtorum. Aliquando furit, aliquando eſt ſanus. *Chagiga* I. 1. f. 13. 2. Stultus. Quisnam eſt ſtultus? Qui nocte egreditur ſolus, & pernoctat in ſepulcretis, & veſtes ſuas lacerat. R. Chunna addit: requiri ut haec omnia ſimul faciat. R. Jochanan regeſſit, ſufficere ſi quis unum ex illis faciat. — qui pernoctat in ſepulcris dicitur, ut ſuper ipſum deſcendat ſpiritus immundus; qui noctu egreditur ſolus, dicitur lycanthropus; qui vero lacerat veſtes, dicitur vir cogitationum. *Joma* f. 83. 2. canis furioſus. Samuel dixit: Spiritus malus deſcendit ſuper ipſum.

29. τί ἡμῖν καὶ σοί] inf. XXVII. 19. *Marc.* I. 24. V. 7. *Luc.* IV. 34. VIII. 28. *Jo.* II. 4.. 2. *Sam.* XVI. 10. 2. *Paral.* XXXV. 21. 2. *Reg.* XVI. 10. 1. *Reg.* XVII. 18. *Joſ.* XXII. 24. *Joel* III. 4. *Anacreon.* 2. τί γαρ μάχαισι κἀμοὶ — τί πλεῖαδεσσι κἀμοὶ, *Achilles Tatius* VI. τί ἐμοὶ καὶ θερσάνδρῳ κοινόν; *Demoſth.* c. Aphob. τί νόμῳ καὶ βασάνῳ. *Ariſtoph.* Equit. 1019. τί γὰρ ἐς' ἐρεχθεῖ καὶ κολοιοῖς καὶ κυσὶ; Syneſius. δήμῳ γὰρ δὴ καὶ φιλοσοφίᾳ τί πρὸς ἀλλήλας; *Nonni* Dionyſ. X. τί γὰρ ἀιθέρι καὶ Διονύσῳ; XIX. τί δάκρυσι καὶ Διονύσῳ; XLVII. τί πάλλαδι καὶ κυθερείῃ; — τί Περσεῖ καὶ Διονύσῳ; *Arrian.* Epictet. I. 1. τίς ἄνεμος πνεῖ; βορέας. Τί ἡμῖν καὶ αὐτῷ; II. 2. Τί μοι καὶ αὐτῷ, εἰ ὁ δύναται μοι βοηθῆσαι; καὶ πάλιν; τί μοι καὶ αὐτῷ, εἰ θέλει με ἐν τοιούτοις εἶναι, ἐν οἷς εἰμι. & 19. τί ἡμῖν καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις 20. τί δὲ σοὶ μέλει, πῶς οἱ ἄλλοι ὑπολήψονται περὶ τούτων, πότερον ὑγιῶς, ἢ ἐχ' ὑγιῶς; τί γὰρ σοὶ καὶ ἡμῖν; *Anacreon* τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς. *Anthol.* I. 80. 1. ἀδὴν ἐμοὶ χ' ὑμῖν. *Demoſth.* pro Corona διομνύμενος μηδὲν εἶναι σοὶ καὶ φιλίππῳ πρᾶγμα. *Anacreon.* 24. μίσθες ἔν με φρονοῦντα δεινὰ, οὐδέν ἐσι σοὶ τε καμοί.

29. Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ] Haec ex illis audiverant, a quibus fama de Chriſto longe lateque ſparſa erat.

πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς] non quod aliquando tempeſtivum eſſet torqueri, ſed ita loquuntur maniaci; recordabantur, quomodo vi & vinculis conſtricti, modo medicamentum ingratum & purgans bibere, modo venae ſectionem pati, & ad praeſcriptum medici vivere fuerint coacti, quibus ſimilia metuebant. *Euripides* Oreſt. 265. σχ. ἴδιον δὲ τῶν μαινομένων τὸ τοὺς κηδομένους ἀποστυγεῖσθαι, καὶ δοκεῖν βλάπτεσθαι μᾶλλον παρ' αὐτῶν. *Lucianus* abdicat. 6. πολλὰ μὲν ἦν καὶ ἄλλα ἡμῖν ἐς σημεῖα τῶν ἀνιάτως μεμηνότων· ἦν δὲ ἐκεῖνο καινὸν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ταύτης παρεφύλαξα. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ἄλλους ἡμερωτέρα καὶ πραΐα, ἂν δέ τινα ἰατρὸν ἴδῃ, καὶ τοῦτ' ἀκόσῃ μόνον, κατ' ἐκεῖνο μάλιστα παροξύνεται, ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦτο τῆς πονήρας καὶ ἀνηκέστως ἔχειν ἐστὶ τεκμήριον. *Philoſtrat.* V. Apollon. IV. 25. Δακρύσαι ἐώκει τὸ φάσμα, καὶ ἐδεῖτο, μὴ βασανίζειν αὐτὸ, μηδὲ ἀναγκάζειν ὁμολογεῖν ὅ τι εἴη. *Caelius Aurelian.* de Mania I. 5. Titus — memorat flagellandos — idem jubet aegrotantes vinculis conſtringi & ſiti affici, alii flagellis ajunt coercendos.

30. μακρὰν] ſcil. ὁδὸν *Iſocrat.* ad Demonact. τοὺς φίλους μακρὰν ἀπόντας ἀγαπῶσι. *Arrian.* Exped. Alex. IV. 3. 6. ὁ μακρὰν τῆς σκηνῆς τῆς αὐτοῦ. IV. 4. 19. οὐ μακρὰν τῆς πόλεως τὰ ὄρη ἦν V. 3. 25. καὶ λιμὴν ὁ μακρὰν τοῦ τείχους ἦν. Ind. I. 3. καὶ ἄλλη πόλις ὁ μακρὰν τοῦ Ἰνδοῦ, Exped. Alex. I. 1. 5. ἔτω μακρὰν ἀπὸ τῆς οἰκείας στελλόμενον. *Marc.* XII. 34. *Æn.* III. 13. Terra procul vaſtis colitur Mavortia Campis. Servius. procul eſt quaſi porro ab oculis, unde poteſt & ſatis longe ſignificare, & non valde, ut V. 124. Eſt procul in pelago ſaxum, quod ſatis longe fuiſſe intelligi non poteſt, ne voluptas pereat ſpectaculi, quamquam & hic ſimilis poſſit eſſe ſignificatio: brevis eſt enim Helleſponti tranſitus. V. 124. eſt procul in pelago ſaxum. *Servius.* Modo haud nimis longe, ut & ſupra III. 13. diximus ſic in Bucolicis de nimia vicinitate ait Ecl. V. 16. ſerta procul tantum capiti delapſa jacebant.

ἀγέλη χοίρων] *Od.* ν. 407. ὄφεις τόνγε σύεσσι πεφρήμενον· οἱ δὲ νέμονται Πὰρ Κόρακος πέτρῃ, ἐπί τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ. Judaeis quidem non licebat porcos alere, at Gadarae plurimi erant Gentiles. *Joſ.* A. XVII. 11. 4. Γάδαρα καὶ ἵππος ἑλληνίδες εἰσὶ πόλεις, ἃς ἀπορρήξας αὐτοῦ διοικήσεως Συρίας προσθήκην ποιεῖται. & B. II. 18. 1. Judaei ſeditioſi τάς τε κώμας τῶν Σύρων καὶ τὰς προσεχεῖς ἐπόρθων πόλεις — ἔπειτα Γαδάροις καὶ ἵππῳ καὶ τῇ Γαυλανίτιδι προσπεσόντες, τὰς μὲν κατασρεψάμενοι, τὰς δὲ ὑποπρήσαντες, ἐχώρων ἐπὶ Κέδασαν τῶν τυρίων. *Bereſchith R.* LXIII. 12. Diocletianus rex paſcebat ſues prope Tiberiadem. *Il.* λ. 677. Πεντήκοντα βοῶν ἀγέλας, τόσα πώεα οἰῶν, τόσσα συῶν συβόσια. *Euſtath.* κυριολεκτεῖ. — εἰ δὲ τις ἀγέλην εἴπῃ προβάτων, ἢ πωῦ βοῶν.

μένη. Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες· Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον 31
ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόν- 32
τες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ ἰδοὺ, ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες 33
ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζο-
μένων. Καὶ ἰδοὺ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, 34
πα-

31. ἐκβάλλεις] ἐκβάλῃς 89. 90.
ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν] ἀπόστειλον ἡμᾶς 1. Colb. unus, Verſio *Copt. Vulg. Saxon. Æthiop. Arab. Cyrillus Act.* V. probante *J. Millio* prol. 919. Nos lectionem, in qua Codices Graeci, Verſio *Syra* & *Gothica*, cum MSS. Codd. *Lat.* conſentiunt, non temere rejiciendam exiſtimamus. Praecipue cum & Marcus & Lucas permiſſionis mentionem faciant, caute ſine dubio, ne, ſi juſſionem vocaſſent, obtrectationibus & calumniis malevolorum Dominum expoſuiſſent.
ab χοίρων ad χοίρων prius comm. 32.] —— 40. 64. a prima manu.
32. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C. Verſio *Syra*.
τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων] τοὺς χοίρους C a prima manu D. 1. 33. 59. Evang. 21. Verſio *Syra*, *Copt. Vulgata. Cyrillus*, probante *J. Millio* prol. 919.
πᾶσα ἡ ἀγέλη] ἡ ἀγέλη πᾶσα C. a prima manu. ἡ ἀγέλη 12. Editio *Colinaei*.
τῶν χοίρων] —— C a prima manu DM. 1. 13. 33. 91. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Æthiop.*
33. ἀπελθόντες] ἀπῆλθον καὶ 80. πάντα] ἅπαντα Edit. *Colinaei*.
καὶ τὰ] κατὰ 64. 73. ex Emendatione. 34. συνάντησιν] ὑπάντησιν 1. 33.
ὅπως μεταβῇ] μεταβῆναι 1. *Origenes* in *Jo.* II. 13. *Cyrill.* in *Eſaj.* p. 105.
ἀπὸ] ἐκ 30.
1. ἐμβὰς] + ὁ Ἰησοῦς F. 2. 6. 13. 27. 47. 54. Evang. 16. 17. Editio *Eraſmi* prima. Verſio *Æthiop.*

βοῶν, ἢ ἄλλην τινα ποιήσῃ ἐπάλλαξιν, ὁ κυριολεκτεῖ. *Heſiod.* Scut. 168. Ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλευῶν ἔσαν ἠδὲ λεόντων.

31. οἱ δὲ δαίμονες] *Galen.* in Hippocr. de praedict. III. τὸ μὲν τῆς ἀληθοῦς συνθέσεως ἐν ἑπάσῃ ῥήσει γινόμενον, ἀπὸ τῶν παθῶν μεταβαίνοντος αὐτῇ εἰς τοὺς πάσχοντας, ἢ ἀπ' ἐκείνων ἐπὶ τὰ πάθη, παραλειπτέον ἡμῖν ἐστι, ὅταν, ὅσον ἐπὶ τούτων, μηδεμίαν ἀσάφειαν ὁ λόγος ἴσχῃ. *Actuarius* lib. I. de Affect. Spir. Animal. cap. 2. p. 12. ὥστε μάλιστα ἄν τις θαυμάσειε τῶν μέχρις ἀλόγων τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βιασαμένων νοερὸν, τίσι τρόποις ἢ συλλογισμοῖς πεπεισμένοι τοῦτ' ἔφασαν. ὅπου γε μηδὲ τὰ πονηρότατα τῶν πνευμάτων οἰκείως ἔχειν νομίζεται ἐπὶ ἀλόγων χωρεῖν σώματα, καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀνθρώπων ὀσημέραι χωροῦντα. Cum putarent, ſe immundos eſſe ſpiritus, non potuerunt aptius domicilium ſibi eligere poſt ſepulcra quam porcos. *Jalkut Rubeni* f. 10. 2. anima Idololatrarum, quae venit a ſpiritu immundo, vocatur porcus.

32. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων] i. e. μανίαν, ut lepra Naemanis in Gehaſi 2. *Reg.* V. 27. Mirantur quidam, qui factum, ut hoſtes Chriſti hinc anſam non caperent Chriſto obtrectandi eumque accuſandi. At Gentiles porcorum Domini id non poterant facere, quia putabant damnum a Daemonibus illatum fuiſſe, quorum ſaevitiam homo Judaeus aut coercere non poſſet, aut ſaltem coercere non teneretur. Judaei tantum aberat ut hoc Chriſto vitio verterent, ut potius rem gratiſſimam feciſſe judicarent: Ridebantur ipſi & Lex ipſorum a Gentilibus. *Juvenal.* XIV. 98. Nec diſtare putant humana carne ſuillam. VI. 159. Et vetus indulget ſenibus clementia porcis. *Philo* legat. ad Cajum T. 2. p. 598, 44. Caligula Judaeos Alexandrinos interrogabat: Διατί τῶν χοιρείων κρεῶν ἀπέχεσθε; *Anaxandrides* Comicus. Οὐκ ἐσθίεις ὕει, ἐγὼ δέ γ' ἥδομαι. *Plato* Comicus. Τῶν γὰρ τετραπόδων ἐδὲν ἀποκτείνειν ἔδει Ἡμᾶς τὸ λοιπὸν πλὴν ὑῶν. τὰ γὰρ κρέα Ἥδιστ' ἔχουσι, κ' ἐδὲν ἀφ' ὗς γίνεται Πλὴν ὑστριχες ἡμῖν καὶ πηλός τε καὶ βοαί. *Plut.* Sympos. III. 5. p. 669. E. ὁ καλλίστρατος ἔφη, Πῶς ἡμῖν δοκεῖ λελέχθαι τὸ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸ δικαιότατον κρέας οὐκ ἐσθίουσιν; ὑπερφυᾶς ἔφη ὁ Πολυκράτης, ἐγὼ δὲ καὶ προσδιαπορῶ, πότερον οἱ ἄνδρες τιμῇ τινι τῶν ὑῶν ἢ μυσαττόμενοι τὸ ζῶον ἀπέχονται τῆς βρώσεως αὐτοῦ. *Tacitus* H. V. 4. *Sue abſtinent, memoria cladis, quod ipſos ſcabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium.* Chriſtiani, quibus perſuaſum eſt Chriſtum eſſe dominum omnium, facile intelligunt, eum jus habere dandi & auferendi quae vult, creduntque, illi ſemper factorum cauſſas ſapientiſſimas, licet nobis ſaepe incognitas, conſtare. At quomodo ſatisfaciemus illis, qui neque Gentiles, neque Judaei neque Chriſtiani ſunt? Obſervamus ergo primo, Gadarenos morte porcorum non magnum damnum feciſſe, tum quia ut ex comm. 34. colligitur, totus grex non unius domini ſed multorum fuit, quorum ſingulis jactura unius porci aut duorum levis erat, tum quia inter Judaeos viventibus, quibus caro ſuilla vetita eſt, porci neceſſario vili pretio venibant εὐωνότεροι τῶν ἀποκεκηρυγμένων ὀνίων, ut *Pollux* loquitur VI. 127. forte etiam quia in uſum Gentilium, qui a ſuffocato non abſtinebant, porcos recens ſuffocatos mactare, ſalire, & fumoſas pernas vendere poterant. Obſervamus ſecundo, omnia, quae Chriſtus prodigioſe fecit, ſimpliciter hominibus utilia & benefica fuiſſe, ſine ullo vel minimo adjuncto damno: cur autem hoc unum factum a regula exceptum ſit, ejus aliam rationem non reperio, quam quod voluit Chriſtus eos, quorum torpor monitis & beneficiis diſpelli non poterat, iſto modo excitare, ut conſiderarent, quis ipſe eſſet, & quam digna Doctrina ejus, quae reciperetur. Conſilio ſine dubio ſapientiſſimo, & ipſis Gadarenis, niſi ipſi ſibi defuiſſent, ſalutari. Conf. 2. *Sam.* XIV. 29-33.

κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν] *Paus.* Boeot. 25. τούτοις παραφρονῆσαι τε συνέπεσε παραυτίκα, καὶ ἀπώλοντο εἰς θάλασσαν τε ἀπὸ τῶν κρημνῶν ἑαυτὰς ῥίπτοντες. *Theocrit.* V. 16. κατὰ θῆνας τὰς πέτρας, ἄνθρωπε, μανεὶς εἰς κράθιν ἁλοίμαν. *Schol.* εἰς μανίαν ἐμπεσὼν εἰς κράθιν τὸν ποταμὸν ἀπῆξαιμι --- εἰώθασι γὰρ ἐκ στοίας τινὸς ἢ μανίας καταπρημνίζειν ἑαυτούς. *Pauſan.* Attic. 18. τὰς δὲ δύο, ἀνοίξαι γὰρ σφᾶς τὴν κιβωτὸν, μαίεσθαί τε, ὡς εἶδον τὸν ἰριχθόνιον, καὶ κατὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα ἦν μά-

παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

1.2. Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδοὺ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐ-
3 τῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ· Θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδοὺ,
4 τινὲς τῶν Γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐν-
5 θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, Ἱνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν

τὸ] — L. 1. 10. 12. 13. 38. 78. 106. Editio *Colinaei*. *Origenes* in *Jo.* II. 13.
πλοῖον] + ὁ Ἰησοῦς C. 90.
2. προσέφερον] προσφέρουσιν C.
τέκνον] — Verſio *Armena*.
ἰδίαν] Ἰεδαίαν F.
θάρσει] — 45.

ἀφέωνται] ἀφίονται D. & comm. 5. *Euſtath. Od.* X. p. 782. 53. ἀφέωμεν ἢ εἰδέωμεν ἀντὶ τοῦ ἀφῶμεν ἢ εἰδῶμεν p. 1077. 8. ἐν τῷ ἀφέωνται πλεονάζει τὸ ι. Hort. Adon p. 26. ἀφεῦνται, ἀφίονται. *Suidas*. ἀφεῦνται, πρεῖνται, ἠμέληνται. *Etymol.* ἀφέωκα — ἢ ὁ παθητικὸς παρακείμενῶ κατὰ τὸ τρίτον ἀφέωνται. ἔτως Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ περὶ παθῶν. τὸ δὲ θέμα ἧμι, ὁ παρακείμενῶ ἀφῆκα. ἢ ἀττικῶς ἀφέωκα. οἱ γὰρ ἀττικοὶ ἡνίκα πλεονάζουσι τὸ ε. κατὰ τὸν παρακείμενον, τοτε τὸ ἐπαγόμενον φωνῆεν τρέπουσιν εἰς ω. ὁ παθητικὸς ἀφέωμαι, ἢ τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν ἀφέωνται. Irregulare eſt, ut ἧφις *Marc.* I. 34. II. 16.
σοὶ] — 59. σου C. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 14. 38. 64.
σου] — CD. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 14. 38. 64. Evang. 22. Editio *Stephani* 3. *Chryſoſtomus*.
4. ἰδὼν] εἰδὼς M. 1. 10. 15. 35. 40. 42. 49. 51. 53. 56. 58. 60. 63. 64. 66. 67. 71. 72. (at in margine γράφεται καὶ ἰδὼν) 74. 83. 89. 91. Verſio *Syra* utraque, *Arab. Goth. Chryſoſtomus*. probante *Bengelio* in *Gnom.*
τὰς ἐνθυμήσεις] τοὺς διαλογισμοὺς 1. Colbert. unus. 59. ex *Luca*.
εἶπεν] + αὐτοῖς D. 42. 61. Verſio *Syra*.
ὑμεῖς] — CD. 1. Colb. *Chryſoſtomus*.
5. γαρ] — KM. 42. 63. 91. Verſio *Goth*.

μάλιστα ἀπότομον, αὐτὰς ῥῖψαι. *Apollod.* Bibl. III. 13. Διὶ ὀργὴν Ἀθηνᾶς ἐμμανεῖς γενόμεναι κατὰ τῆς ἀκροπόλεως αὐτὰς ἔῤῥιψαν. *Longus* paſtoral. I. p. 31. ἐπαίδευσα τὰς βᾶς ἥκῳ σύριγγος ἀκολουθεῖν, καὶ διώκειν τὸ μέλος αὐτῆς, κἂν νέμωνται μοι μακρὰν — p. 32. χλόη λαβοῦσα τὴν σύριγγα, καὶ ἐνθεῖσα τοῖς χείλεσιν ἐσύριζε μέγιστον, ὡς ἐδύνατο. καὶ ἂι βοὲς ἀκούσασι, καὶ τὸ μέλος γνωρίζεσι, καὶ ὁρμῇ μιᾷ μυκησάμεναι πηδῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν.

33. Ita dicitur χοιροβοσκὸς una voce.

34. πᾶσα ἡ πόλις] *Thucyd.* VII. 77. ἄνδρες γὰρ πόλις καὶ ἡ τείχη. *Demoſth.* pro Cor. ὁ τὴν πόλιν ἑξαπατῶν. *Cic.* Acad. IV. 45. nec haec urbs nec in ea civitas. *Lucianus* Pſeudom. 13. συνεδραμήκει γὰρ σχεδὸν ἅπασα ἡ πόλις ἅμα γυναιξὶ καὶ παιδίοις. *Apulej.* III. Statim Civitas omnis in populum effuſa mira denſitate nos inſequitur.

Herodian. I. 17. 8. κατὰ δέ τινα δαίμονα συνήντηται τῇ Μαρκίᾳ τὸ παιδίον.

1. *Strabo* VIII. διαπερᾶν εἰς αἴγυπτον. *Achilles Tatius* III. πλοῖα τὴν θάλασσαν διαπερῶντα.

Civitas noſtra dicitur, ubi domicilium habemus. Erat Capernaum. ſupra IV. 13. *Marc.* II. 1.

2. τὴν πίστιν αὐτῶν] Tanta erat ipſorum fiducia, ut omnes vias tentarent, nullum laborem fugerent, lectum portarent, tectum detegerent, & paralyticum demitterent. Licet autem ad ſalutem aeternam virtus aut fides alterius nihil faciat, poteſt tamen in hac vita etiam alteri prodeſſe. Cum plebs circumfuſa paralytico locum non daret, & ipſe poſtea lectum ſuis humeris tolleret, videtur non dives aut honoratus fuiſſe; quo magis laudandi ſunt, qui lectum portarunt & gratuitam miſero operam praeſtiterunt. Non judicant verbis opus eſſe, ubi res ipſa loqueretur.

θάρσει] *Thucyd.* III. 25. ἐθάρσει *Schol.* ἐλάμβανον θάῤῥος. *Thomas*. θαῤῥῶ ἀττικοὶ, οὐ θαρσῶ, καὶ θάῤῥος, οὐ θάρσος. *Moeris* θάῤῥος ἀττικῶς. θάρσος, ἑλληνικῶς. *Ammon.* θράσος, ἡ ἄλογος ὁρμὴ· θάρσος δὲ ἔλλογος ὁρμή.

Paralyticus ſibi conſcius, ſe ſua culpa atque intemperantia morbum contraxiſſe, & graviora commeritum fuiſſe, inter ſpem metumque dubius pendebat: quare Chriſtus eum erigit, veniam peccatorum ipſi faciendo: unde colligere poterat, eum, qui quod majus eſt dediſſet, non negaturum quod minus erat, & qui Morbi cauſſam ſuſtuliſſet, etiam morbum ipſum ſublaturum eſſe. *Nedarim* f. 41. 1. Dixit R. Chija f. Abba: Nullus aegrotus a morbo ſuo ſanatur, donec ipſi omnia peccata remiſſa ſunt.

3. εἶπον ἐν ἑαυτοῖς] *Berachoth* f. 22. 1. *Cogitat in corde ſuo: & non profert extra os ſuum.* Intra ſe cogitabant.

βλασφημεῖ] *Gloſſar.* βλασφημέω, defamo. Maledicere vel homini *Tit.* III. 2. vel Deo. *Menander.* ὁ λοιδορῶν τὸν πατέρα δυσφήμῳ λόγῳ τὴν εἰς τὸ θεῖον ἐκμελετᾷ βλασφημίαν. Opponitur etiam τῷ εὐφημεῖν, & ſignificat mala & inominata verba proferre. Cogitabant neminem peccata poſſe remittere niſi Deum, & qui nomine Dei loqueretur, & a Deo miſſus eſſet. 2. *Sam.* XII. 13. Tum vero Jeſum a Deo miſſum non eſſe ſumunt, & hinc colligunt, eum, qui ſibi poteſtatem, a Deo qui ſolus eam concedere poteſt non acceptam, arrogaret, ſe ipſum Deum facere, adeoque blaſphemum eſſe.

4. ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν] *Marc.* II. 6. *Jo.* II. 25. *Sanhedr.* f. 93. b. ex *Eſaj.* XI. 3. probant contra Barchochebam, Meſſiae cogitationes hominum cognitas eſſe. Quod cum non poſſet, interfecerunt eum.

ἱνατί] *Ariſtoph.* Nub. 190. ἱνατί προσέθηκεν. Pace 408. ἱνατί τᾶτα ἐρᾶσον. Eccleſiaz 1479. πόρνας κατέπαυσα. βέλημα ἱνατί quamobrem. *Martialis* III. 37. ut quid enim, Baetice, σαπροφαγεῖς; *Joſ.* B. VI. 24. ἱνατί σώσητε τοιοῦτον; *Luc.* XIII. 7. &c.

ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ] cogitatis, me a Deo miſſum non eſſe. 1. *Cor.* XIII. 5. *Zach.* VII. 10.

5. Si quis peccatum commiſiſſet, poterat ſacrificio oblato expiari per Sacerdotem. *Levit.* IV. V. Sacerdos tamen miracula patrare non poterat; ſi quis igitur verbo morbos pelleret, eo ipſo documentum dabat, ſe a Deo miſſum, adeoque fide dignum eſſe.

ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν· Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ- 6
τίας· (τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ) Ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, 7.8
καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ παράγων ὁ 9
Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον· καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνα- 10
κει-

~σου

εὐκοπώτερον εἰπεῖν] + τῷ παραλύτικῷ 38.

εὐκοπώτερον] εὐκολώτερον 61. in margine. Editt. *Eraſmi. Pollux* IX. extr. εὐπετῶς, καὶ τὸ παρ' ἀριστοφάνῃ εὐκόπως.

σοι] σε CDFKL. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 27. 35. 36. 38. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 68. 70. 71. 72. 73. 80. 81. Graeci habent dictionem, quae ſignificat *tua* & *tui*. 83. 91. 106 Evang. 2. 16. 19. 20. 22. Editio *Complut. Colin. Bengel. Conſtitut.* II. 20. *Chryſoſtomus. J. Mill.* prol. 1178. Recte.

ἁμαρτίαι] + σε. 2. 41. 61. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Vulg.* ſed 81. *Hieronymus*, *Origenes*, *Rabanus* non habent tua.

ἔγειραι] ἔγειρε CDK. 1. 42. 53. 62. 66. 68. 72. 91. Evang. 5. 18. 19. 20. 21. Editt. *Eraſmi*, *Colinaei*. vid. *Eph.* V. 14.

6. ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει D.

τότε] — M.

ἐγερθεὶς] ἔγειρε καὶ D.

τὴν κλίνην] τὸν κράββαττον 61. *Chryſoſtomus.* ex *Marco.*

8. ἐθαύμασαν] ἐφοβήθησαν D. 1. 33. 59, Verſio *Copt. Latin. Syra.* (at *Gothica:* ἐφοβήθησαν θαυμάσαντες) *Æthiop. J. Millius* prol. 1192. *J. A. Bengelius.* Longe tamen aptior eſt, quam plerique Codices exhibent, Lectio, & cum Marco & Luca conſentit. vid. comm. 33. XV. 31. *Hilarius*: Opus iſtud conſequi admiratio, non metus debuit.

9. ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν] ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς D. Verſio *Vulgata.*

ἐκεῖθεν] — 10. Evang. 5.

καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον] ἐπὶ τὸ τελώνιον καθήμενον C.

τελώνιον] τελωνεῖον 3. 9. 73.

λεγόμενον] ὀνόματι Verſio *Vulg. Syr. Euſeb.* D. III. 5.

ἠκολούθησεν] ἠκολούθει D. 1.

10. αὐτοῦ ἀνακειμένου] ἀνακειμένου αὐτοῦ C. *Euſ.* l. c. αὐτῶν ἀνακειμένων Verſio *Syra* ex *Marco.*

καὶ ἰδοὺ] ἰδοὺ D. Verſio *Vulg.* πολλοὶ] — 39.

τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ] ἁμαρτωλοὶ καὶ τελῶναι C. Verſio *Copt. Æthiop. Cyrillus* in Eſaj. p. 105. *Hieronymus Damaſo:* vide comma 11.

11. καὶ ἰδόντες] ἰδόντες δὲ D. εἶπον] ἔλεγον C. 1. *Cyrillus* l. c. ex *Marco.*

μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν] ὁ διδάσκαλος ὑμῶν μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἐσθίει; D.

ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν] ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ἐσθίει C. 1.

7. *Livius* II. 36. Ingens vis morbi adorta eſt debilitate ſubita —— lectica defertur —— ecce aliud miraculum, qui captus omnibus membris delatus in curiam eſſet, eum functum officio pedibus ſuis domum rediiſſe, traditum memoriae eſt. *Galen.* de Compoſ. Medic. per part. Corp. X. Damocratis εἰς βαλανεῖον εἰσάγων αὐτοὺς —— καὶν ὦσι πολλῶν χερσὶν εἰσκεκομισμένοι, ἰδίοις ἕκαστος ἐξελεύσεται ποσίν. *Lucian.* Philopſeud. 11. Μίδας αὐτὸς ἀράμενος τὸν σκίμποδα ἐφ' ᾧ ἐκεκόμιστο ἄχετο εἰς τὸν ἀγρὸν ἀπιών.

8. δόντα ἐξουσίαν] *Diod.* S. XIII. 59. καὶ τοῖς ἐκπεφευγόσι Σελευκεντίοις ἔδωκεν ἐξουσίαν τὴν πόλιν οἰκεῖν, καὶ τὴν χώραν γεωργεῖν, τελοῦντας φόρον τοῖς καρχηδονίοις.

τοῖς ἀνθρώποις] i. e. Jeſu.

9. εἶδεν ἄνθρωπον] ipſe Matthaeus de ſe ſcribit, uti Joannes in Evangelio, & Thucydides, & Herodotus.

ἐπὶ τὸ τελώνιον] *Ariſtoph.* Plut. 69. ἀναβεὶς γὰρ ἐπὶ κρηνοῦν τιν' αὐτόν. Sch. οὕτω τὴν ἀιτιατικὴν ἀντὶ γενικῆς — ἀττικοὶ λέγουσιν. inf. XIII. 2. XIX. 28. *Marc.* IV. 5.

10. τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ] *Targum Gen.* XIII. 13. mali in divitiis ſuis: peccatores in corporibus ſuis. *Bereſchith R.* XLI. 10. πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ, mali erga ſe invicem, peccatores propter impudicitiam בגלוי ערוות. Alibi tamen gentiles ita vocantur *Gal.* II. 15. vid. infra XVIII. 17.

συνανέκειντο] *Phrynich.* p. 92. ἀνάκειται καὶ τοῦτο ἄλλο μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαίνει, ἀντ' ἄλλου δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν τίθεται. ἀνάκειται μὲν γὰρ ἀνδριὰς καὶ ἀνάθημα, καλῶς ἐρεῖς· ἀνάκειται δ' ἐπὶ κλίνης, οὐκ ἔτι, ἀλλὰ κεῖται. *Thomas*: ἀνακείμενος ὁ ἀναπεπτωκὼς καὶ ῥαθυμῶν. καὶ ἀνακείμενος, οἷον ἀνακείμενος ἀνδρίας. Θεκυδίδης. τὰ δὲ τῶν ἀνακειμένων ἐν τοῖς ἀττικοῖς ἱεροῖς. *Euſtath.* in Od. α. p. 37. 49. διὸ οἱ ἐπὶ κατακειμένων λέγοντες τὸ ἀνακεῖσθαι διεσύροντο. ὡς δηλοῖ Δίφιλος ἐν τῷ· ἐγὼ δ' ἔως μέν τινος ἀνεκείμην. πρὸς ὃν δυσχεραίνων ὁ ἀκέων ἔφη, ἀνάκεισο, ὡς εἴπερ εἶπεν, ἔσο ἄψυχος ἀνδρίας. Πάλιν δέ τινος εἰπόντος, δειπνῶν ἀεὶ ἀνακειμενος παρ' αὐτὸν, ἐπιφέρει ὁ ἀκέσας, πότερον ἀνδριάντα εἰσία; *Athen.* 1. p. 23. C. ἀνακεῖσθαι δὲ φαμὲν ἐπὶ ἀνδριάντος· ὅθεν τοὺς κατακειμένων χρωμένους διέσυρον. Δίφιλος· ἐγὼ δ' ἕως μέν τινος ἀνεκείμην. πρὸς ὃν δυσχεραίνων ὁ ἑταῖρος φησι. ἀνάκεισο. Φιλιππίδης. καὶ δειπνῶν ἀεὶ ἀνακείμενος παρ' αὐτὸν, καὶ ἐπάγει, πότερον ἀνδριάντα εἰσία; κατακεῖσθαι δὲ λεγέται —— ἐξ οὗ δὲ εὑρεῖν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνοίας ταύτης σπανίως τὸ ἀνακεῖσθαι. Σάτυρος παρὰ Σοφοκλεῖ τοῦτό φησιν· Ἐπικαιόμενος τῷ ἡρακλεῖ ἀνακειμένῳ μέσον εἰς τὸν αὐχένα εἰσαλοίμην. ἀριστοτέλης ἐν τυρρηνῶν νομίμοις· Οἱ δὲ τυρρηνοὶ δειπνοῦσιν μετὰ τῶν γυναικῶν ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ —— ἄλλοις. μετὰ ταῦτ' ἀναπεσεῖν ἐκέλευον αὐτὴν παρ' ἐμέ. *Ammonius.* ἀνακεῖσθαι καὶ κατακεῖσθαι διαφέρει. ἀνάκειται μὲν γὰρ ὁ ἀνδριὰς καὶ ἡ εἰκὼν τῷδε κατὰ τιμὴν· κατάκειται δὲ ὁ εὐαχέμενος. *Suidas* ἀνακεῖσθαι ἐπὶ ἀνδριάντων, κατακεῖσθαι δὲ —— ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἀνακεῖσθαι πολλάκις ἀντὶ τοῦ κατακεῖσθαι. *Alex. Aphrodis.* ἐξάρχης ἐν τῷ ἐσθίειν ἐπὶ τὸν θώρακα ἀνακείμεθα, *Athenaeus* IV. p. 137. B. Μάτρωνα τῶν δ' ἐγὼ ἐδένος ἦσθον ἁπλῶς, μισὸς δ' ἀνεκείμην.

Berachoth f. 43. 2. diſcipulus ſapientis —— non accumbat cum ſocietate populorum terrae.

12. *Ovid.* de Ponto III. 4. 7. Firma valent per ſe, nullumque Machaona quaerunt: Ad medicam dubius confugit aeger opem: Non opus eſt magnis placido lectore poëtis, Quamlibet invitum difficilemque tenent. *Diog. L.* Antiſthenes VI. 6. ἐπιδιζόμενος ποτε ἐπὶ τῷ πονηροῖς συγγινέσθαι, καὶ οἱ ἰατροὶ,

κειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο
11 τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐ-
12 τοῦ· Διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
13 Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν· Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δι-
14 καίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάν-
νου, λέγοντες· Διατί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ
15 νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ'
ὅσον

ἐσθίει] + καὶ πίνει M. 10. 12. 15. Colb. 35. 42. 60. 61. 63. 70. 73. 74. 91. Editio *Colinaei*. *Theophylactus*. ex *Marco*.

12. Ἰησοῦς ἀκούσας] ἀποκριθεὶς Latin. audiens D.

Ἰησοῦς] — Verſio *Æthiop*. *J. Millius* prol. 1192.

αὐτοῖς] — C a prima manu D. Verſio *Vulg*. *Æthiop*. *Hieronymus Damaſo*.

13. τί ἐστιν] — 11.

ἔλεον] ἔλεος C a prima manu, D. 1. 33. Editt. *Eraſmi*, *Clemens* III. H. 56. *Cyrillus* Lex. ἔλεος τὸ miſericordia. ἑλεὸς ὁ fluvius. etiam apud *Hoſeam* VI. 1. *Euſtathius* in *Il*. γ. p. 328, 26. τὸ διῳρισμένον δὲ ὁ ἔλεος καὶ τὸ ἔλεος. *Lucae* quoque, *Paulo*, *Petro*, *Jacobo* & *Judae* ἔλεος eſt generis neutrius. *Etymol*. ἔλαιον ὁ καρπὸς, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐλέους λέγω σοῦ ε ψιλοῦ παρὰ τὸ τῷ ἑλῶ τῷ λαμβάνω, τὸ γὰρ ἔλεος πάντες λαμβάνομεν. ἐχει δὲ καὶ ἀρσενικῶς ὁ ἔλεος.

ἦλθον] ἐλήλυθα F. καλέσαι δικαίους] δικαίους καλέσαι C.

εἰς μετάνοιαν] — D. 1. a prima manu 3. 9. 22. 33. 36. 41. & in Scholio. 63. 72. 73. 84. 87. Verſio *Syra* utraque, (ſed poſterior habet in margine) *Vulg*. *Goth*. *Saxon*. *Æthiop*. *Baſilius*, *Eth*. 52. *Hieronymus*, *Auguſtinus* de Conſ. Ev. II. 27. Probante *J. Millio*, & *J. A. Bengelio*. Habet autem Verſio *Copta*, *Euſeb*. H. E. p. 633. 634. *Chryſoſt*. *Barnabas* 5. in Graeco; & longe major pars Codicum. *Lucas* etiam habet, & ad ſenſum requiritur haec additio. *Oratio Manaſſis*: Tu Domine Deus juſtorum non impoſuiſti poenitentiam juſtis, Abrahamo, Iſaaco & Jacobo, qui non peccaverunt contra te: ſed impoſuiſti poenitentiam mihi, qui ſum peccator. Cum Chriſtus eſſet praeco poenitentiae, illis praecipue, quibus poenitentia maxime erant neceſſaria, ut praedicaret, neceſſe erat.

14. πολλὰ] 27. 71.

15. ὁ Ἰησοῦς] — 34. a prima manu. μὴ] + τι D.

νυμφῶνος] νυμφίε. D. *Colb*. Verſio *Vulg*. *Goth*. *Saxon*. *Æthiop*. *Sanhedrin* f. 10. *vidi filios coenaculi exiguo numero*. *Succa* f. 25, 2. Dixit R. Aba f. Zebedaei, dixiſſe Rabum: ſponſus & paranymphus & omnes *filii thalami* בני חופא liberi ſunt —— Rabbini dixerunt: Sponſum, paranymphum, & omnes filii thalami liberi ſunt ab oratione & phylacteriis. 1. *Macc*. IV. 2. υἱοὶ τῆ ἄκρας. Filii ſponſi inepte dicuntur.

πενθεῖν] νηστεύειν D. 61. a prima manu. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine, quidam Codd. MS. *Latinè*. ex *Marco* & *Luca*.

τροὶ, φησι, μετὰ τῶν νοσούντων εἰσὶν, ἀλλ' ὰ πυρέττουσι. *Pauſanias* ap *Plut*. Prov. Lac. p. 230. F. οὐδ' ἰατροὶ, ἔφη, παρὰ τοῖς ὑγιαίνουσιν, ὅτω δὲ οἱ νοσοῦντες διατρίβειν εἰώθασι. *Stobaeus* S. XI. de Diogene ἀδὲ γὰρ ἰατρὸς, εἶπεν, ὑγείας ἂν ποιητικὸς ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι διατριβὴν ποιῆται. de eodem *Dio Chryſoſt*. VIII. p. 131. B. δεῖ οὖν τὸν φρόνιμον ἄνδρα, ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ἰατρὸν, ὅτε πολλοὶ νοσοῦσιν, ἐκεῖσε ἰέναι βοηθήσοντα, οὕτως ὅπου πλεῖστοι εἰσὶν ἀφρονέστεροι, ἐκεῖ μάλιστα ἀποδημεῖν ἐξελέγχοντα καὶ κολάζοντα τὴν ἄνοιαν αὐτῶν. *Artemid*. II. 62. οἱ νοσοῦντες δέονται τῆς ἑτοιμασίας τῶν κλιναρίων, οὐχ' οἱ ὑγιαίνοντες. III. 39. ὁ τῷ ὑγιαίνοντι λέγει τις, ἀνάρῥωσον, ἀλλ', ὡς εἰκὸς, τῷ κάμνοντι. *Plato* de Rep. I. μὴ κάμνοσι γε μὴν ἰατρὸς ἄχρηστος. *Quintil*. de Clar. Orator. 41. Supervacuus —— inter ſanos medicus. *Senec*. Epiſt. 47. Quidam coenent tecum quia digni ſunt, quidam ut ſint: ſi quid enim illis ex ſordida converſatione ſervile eſt, honeſtiorum convictus excutiet. *Plut*. philoſ. eſſe cum Princip. p. 776. C. ἐπὶ τῷ πᾶσι διαλέγεσθαι τοῖς βουλομένοις, ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κακῶς ἀκοῦν, ὤφελον, εἶπεν, καὶ τὰ θηρία λόγων συνίναι κινητικῶν πρὸς ἀρετήν.

13. πορευθέντες δὲ μάθετε] *Æn*. IX. 634. I, verbis virtutem illude ſuperbis. *Tanchuma* f. 42, 3. Ito, & idiſcito de Abimelecho צא ולמד *va't'en aprendre*. *Jalkut Simeoni* p. 2. f. 13, 2. abi & diſce exemplo Abrahami, Rahelis, Rebeccae, Hannae. *Mechilta* f. 24, 1. abi & diſce. *Bamidbar* R. VIII. f. 197, 1. abi & diſce a Joſua Magiſtro tuo.

μάθετε] *Euſtath*. in *Od*. ν. p. 722, 31. καὶ τὸ μανθάνειν μέσως ἔχει παρὰ τοῖς μεθ' ὅμηρον, ὡς δηλοῖ τὸ· μανθάνει γράμματα παρὰ τοῖς Σοφισταῖς. *Plato*. Euthydemo. πότερον ἐμάνθανον τῶν παίδων τὰ ἀποσωματιζόμενα, εἰ σοφοὶ ἢ οἱ ἀμαθεῖς;

ἔλεον θέλω καὶ ὐ θυσίαν] *Frontin*. II. 13. 5. Dejecit ſe in alveum, eumque non annis ſed vulneribus oneratus transnavit. *Cic*. pro Sextio 15. eaque non ſilentio conſulum diſſimularentur: ſed & voce & ſententia comprobarentur. *Saluſt*. Jug. 13. non enim regnum ſed fugam, exilium, egeſtatem, & has omnes quae me premunt, aerumnas cum animo ſimul amiſiſti. *Florus* II. 2. nec cum hominibus ſed cum monſtris. Sacrificia etiam imperata erant: ſed in comparatione duorum officiorum beneficentia primas tenet, obſervatio vero rituum ſecundas. Malo beneficentiam quam ſacrificium. *Succa*. f. 49, 2. Dixit R. Eleaſar: Longe major eſt eſt, eleemoſynam qui erogat, quam ſi offerat omnes oblationes. S. D. *Prov*. XXI. 3. Facere eleemoſynam & judicium probatur Deo plusquam ſacrificium. Dixit R. Eleaſar: pluris facienda eſt liberalitas quam eleemoſyna. inf. XII. 7. *Marc*. XIV. 33.

14. Norant, cur ipſi & Phariſaeorum diſcipuli jejunare ſolerent, quia nimirum crebra jejunia a Magiſtris commendata erant *Luc*. XVIII. 12. ſed quaerunt, cur diſcipuli Chriſti nulla ſibi jejunia indicerent?

15. Jejunium & luctus ſive triſtitia junguntur. 1. *Sam*. I. 7. 2. *Sam*. XII. 16–22. *Pſ*. XLII. 4. Non quod jejunium eſſet cauſſa luctus, ut jejunio ſe ad triſtitiam componerent, quae mera fuiſſet ſimulatio: ſed jejunium luctus eſt ſignum ſive conſequens. Qui invitatus ad coenam nuptialem veſte

atra-

ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμ- 16
φίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱμα- 16
τίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνε- 16
ται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ 17
ὁ οἶνος

ὅσον] + χρόνον 10. 47. 56. 58. 61. ex emendatione 78. Evang. 2. in margine. ℣. 8. 9. 12. 13. 14. 17. ex *Marco*. δὲ] + αἱ D. a prima manu. 59. 61.

ἀπαρθῇ] ἀρθῇ D. 1. 71. Evang. 14.

νηστεύσουσιν] νηστεύουσιν D. a prima manu. Sed Verſio *Latina*: jejunabunt. + ἐν ἐκείναις τ' ἡμέραις D. Verſio *Saxon*. Codd. *Lat*. MSS. *Syra* poſterior in margine. ex *Marco* & *Luca*.

16. ῥάκους] ῥάκκους D. 70 Evang. 19

ἀγνάφου] ἀγνάφους C. ἀκνάφου in variis Lectionibus Editionis *Bogardi*. Schol. *Ariſtoph. Plut.* 166. ἀτλικὸν μὲν ἀφ' οὗ κ. κοινὸν δὲ ἀφ' οὗ γ. κνάφος, ἐστὶ δὲ ἀκανθώδες τι, ᾧ ξύουσι τὰ ἱμάτια. Οἱ παλαιοὶ μὲν ἀτλικοὶ διὰ τοῦ κ· οἱ δὲ νεώτεροι διὰ τοῦ γ. παρὰ τὴν γνάψιν. *Lucian*. Judic. Vocal 4. ὅτε το γ. τῷ κ. διηγωνίζετο πολλάκις, ἐν τῷ κναφείῳ ὑπὲρ γναφαλῶν. *Euſtath*. in *Od*. υ. 523, 41 κνάφος φυτὸν ἀκανθῶδες, οὗ τὰ ἄθικτα φάσιν ἱμάτια ἐπισύροντες κατεργάζονται. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ γνάπτω. Ὅθεν καὶ ὁ κναφεὺς καὶ γναφεὺς ὁ αὐτὸς. *Etymol*. κναφεὺς παρὰ τὸ κνάπλω, ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ κύω, ξύω. ξύκστι μὲν γαρ τὴν τῶ ἀκνάπλων ἱματίων κροκίδα. ὅτω φιλόξενος ἐν τῇ περὶ μονοσυλλάβων ῥημάτων. Ἐαν δὲ διὰ τοῦ γ. γναφεὺς ἀπὸ τοῦ κνάπτω, ὑπερθέσει τοῦ ν. καὶ τρόπῳ τοῦ κ. εἰς γ. *Thomas*. ἄγναπτον οὐκ ἄκναφον. ὡσπερ καὶ κναφεὺς. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις. ἦν οἱ κναφεῖς ἐπὶ τοῖς ἱματίοις τοῖς πινάροις. καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ· τί ἂν οἴει πάσχειν αὐτὰ λακτι-ζόμενα καὶ νιτρούμενα, καὶ πάντα τρόπον κναπτόμενα; idem πλυνεὺς, οἱ ὕστερον λέγουσιν ἀδοκίμως, οἱ δὲ ἀτλικοὶ κναφεὺς. *Moeris*: πλυνεὺς κατὰ τὴν πρώτην ἀτθίδα, κναφεὺς κατὰ τὴν δευτέραν ἀτθίδα. & σίσυρα —— τραχὺ καὶ ἄγναπτον ἱμάτιον. *Achmet*. 158. πάντα τὰ πηκτότερα καὶ νέα καὶ ἀκναφα τῶν ἱματίων. *Auguſtin*. Epiſt. 109. Indumenta veſtra laventur, ſive a vobis, ſive a fullonibus. *Ælian*. V. H. V. 5. Ἐπαμινώνδας ἕνα εἶχε τρίβωνα, καὶ αὐτὸν ῥυπῶντα. εἴποτε δὲ αὐ-τὸν ἔδωκεν εἰς γναφεῖον, αὐτὸς ὑπέμενεν οἴκοι δι' ἀπορίαν ἑτέρου. *Plut*. περιελόμενος ἱμάτιον. & de ſuperſtit. p. 169. C. σαββάτων ὄντων ἐν ἀγνάπτοις καθεζόμενοι. *Pollux*. VII. 48. ἄγναπτον καὶ τραχὺ μὴ ἄγροικον ἱμάτιον. *Galen*. de Facult. med. ſimplic. X. οἱ γναφεῖς τὰ ῥυπαρὰ τῶν ἀμφιεσμάτων ἐκκαθαίροντες καὶ ἀπορρύπτοντες ἡμῖν αὐτῷ [τῷ ἄρῳ ἀνθρωπείῳ.] *Salmas*. Exerc. Plin. p. 277. Tria ſunt fullonis propria in poliendis veſtimentis, primum τὸ πλύνειν, lavare, tergere nitro, creta, cimolia, & ſimilibus: *Martial*. X. 11. & lotam ut multum terque quaterque togam. 2. denſare. 3. pectere. *Themiſtius* XXI. p. 253. οἷαι τῶν προσαιτούντων αἱ ἐφεδρίδες συμπεφορῆνται ἐκ ῥα-κίων νεκρῶν τε ἅμα καὶ τετριμμένων. *Corinthus* Dial. Att. pro γναφεῖον κναφεῖον dicunt. *Moeris*. ἄκναπτον, ἀτλικῶς. ἄ-γναπτον, ἑλληνικῶς —— κρᾶσις διὰ τοῦ κ Ἀτλικῶς· γρᾶσις διὰ τοῦ γ. ἑλληνικῶς. *Varro* in ταφῇ Μενίππε —— quod cum pejus formidemt, quam fullo ululam. *Plinius* H. N. XXXV. 57. Cum Lex Metella extet fullonibus dicta —— Ergo ordo hic eſt: primum abluitur veſtis Sarda, dein ſulfure ſuffitur, mox desquamatur cimolia.

atrata veniret, ab omni cibo abſtineret, & in fletus, ſingultus, & lacrymas erumperet, intempeſtive & abſurde id facere ab omnibus judicaretur. At ſi ſponſus ipſe ſubita morte vel ipſo nuptiarum die vel paulo poſt extingueretur, juſta luctus foret cauſſa, & tanto juſtior, quo minus mors ejus exſpectabatur. 1. *Macc*. I. 27. IX. 37——41. *Antholog*. III. 12. 6. θρῆνος δ' εἰς ὑμέναιον ἐκάμασεν. & 23, 21. αἰ αἰ τᾶτο κάκιστον. ὅταν κλαίωσι θανόντα Νυμ-φίον, ἢ νύμφην, ἡνίκα δ' ἀμφοτέρους. Ἔυπολιν ὡς ἀγαθήν σε Γλυκέριον, ὧν Ὑμέναιον ἔσβεσεν ἐν πρώτῃ νυκτὶ πεσὼν θάλαμος. *Ariſtoph*. in Avib. 161. ὑμεῖς μὲν ἄρα ζῆτε νυμφίων βίον. *Schol*. ὅτι οἱ γαμοῦντες ἡδυπαθοῦσι πρὸς τὰς τῶν γάμων ἡμέρας. Chriſtus ſemet ipſum vocat ſponſum, ſimilitudine uſus, quam diſcipuli Joannis a magiſtro audierant. *Jo*. III. 29. *Apoc*. XXI. 2.

Obiter obſervamus, jejunia veterum fuiſſe abſtinentiam ab omni cibo: & antiquiſſimis temporibus exiſtimatum fuiſſe, Apoſtolos totum illud tempus quadraginta horarum, quo Chriſtus in ſepulcro jacuit, jejunio tranſegiſſe, quem morem Eccleſia diu retinuit, donec quadraginta horae in totidem dies, & abſtinentia ab omni cibo in abſtinentiam a carnibus mutaretur. *Nidda* f. 20, 1. *Sabbath* f. 114, 1. Dixit R. Jannaeus filiis ſuis: Filii, non ſepelite me in vaſis albis, neque in nigris. non in albis, ne forte condemner, & ſim ut ſponſus inter lugentes: nec in nigris, ne forte abſolvar, & ſim ut lugens inter ſponſos. *Cic*. in Vatinium 12. Cedo, quis unquam coenarit atratus? —— cum ipſe epuli dominus Q. Anius albatus eſſet.

ἐλεύσονται] *Pollux* V. 155. τὸ δὲ ἐλεύσομαι ὁμη-ρος μὲν εἶπεν, (*Il*. ζ. 365.) ᾠδεῖς δὲ τῶν καταλογάδην δοκίμων. *Luc*. XVII. 22. XIX. 43. XXI. 6. XXIII. 39. *Il*. δ. 164. ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν ποτ' ὀλώῃ Ἴλιος ἱρή.

16. ἐπιβάλλει] *Pollux*. VII. 208. περιβολὴ, ὑπο-βολὴ, ἐπιβολὴ, ἱματουργική. *Budaeus*. ἐπίβλημα eſt ἡ προσθήκη, καὶ τὸ προσερράμμενον ἐπίῤῥαμμα.

αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα] *Philo* de Creat. principis. T. 2. p. 370, 29. C. τὸ μὴ συνυφαίνειν τὰς ἑτεροει-δεῖς ὑσίας, ἱρία καὶ λινᾶ. καὶ γὰρ ἐπὶ τέτων οὐ μόνον ἡ διαφορότης ἀκοινώνητον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικράτεια θατέρου ῥή-ξιν ἀπεργασόμενον [l. ἀπεργασόμενον] μᾶλλον ἢ ἕνωσιν, ὅταν δέῃ χρῆσθαι. Qui rem familiarem prudenter adminiſtrat, veſti detritae & lacerae aſſuit pannum ſimillimum: qui vero novum aſſueret, videretur aut munditiae parum ſtudioſus, aut pauperratem lacerna mendici prodere, aut ſaltem ſi filo tenui uteretur, rumperetur a panno novo mollique, aut ſi craſſiori filo uteretur, laceraret veſtimentum vetus, adeoque pannus novus cum veſtimento veteri parum cohaereret.

17. οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς] *Il*. γ. 247. φέρον —— οἶνον εὐφρονα καρπὸν ἀρᾶρης ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ. *Euſtath*. ἵνα μὴ λανθάνῃ τὸν ἀκέοντα, ὡς ἐκ προθάτε μὲν ὄκ ἂν ἀσκὸς εὔχρηστος γένηται, ἐξ αἰγὸς δὲ —— οἱ δὲ ὕστερον καὶ βόειον ἀσκὸν καινοπραγήσαντες εἰς οἶνα ἀγγεῖον εἰς ἑτεροίας καιρὰς ἐξεῦρον αὐτόν. ἄλλα καιροῦ καὶ οἱ νενασμένοι οἶνοι ἀμφορέες. οἱ δὲ Βίκοι ὧδε αὐτοὶ γνωσοὶ τῷ ποιητῇ, καθά-περ ὧδε αἱ πυτίναι. *Apulejus*. adveniunt illi vinarios utres ferentes. *Galen*. in Epidem. 1. διὰ τὸ τῶ πνεύ-ματος πλῆθος. ὃ καὶ τοὺς ἀσκούς τε καὶ τὰς πίθους ῥήγνυ-σιν ἀθροιζόμενον ἐν τῷ γλεύκει ζέοντι. & de bona habitudine. ὁμοίον τι τῇ ζέσει πάσχον τὸ αἷμα τῶν χιτώνας αὐτῶν ἀναῤῥήγνυσιν, ὥσπερ ὁ γλευκίνης οἶνος τοὺς πίθους. *Od*. ι. 265. ἐν δὲ οἱ ἀσκὸν ἔθηκε Διὸς μέλανος οἰνοιο τὸν ἕτερον, ἕτερον δ' ὕδατος μέγαν. *Od*. ι. 96. αἰγειον ἀσκὸν ἔχων μέλανος οἰνοιο. *Herodot*. II. 69. οἶνους κατασκευα-σά-

ὁ οἶν῾ος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ~ἀμφότερα συντηροῦνται. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων + ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν,

~ἀμφότεροι + εἷς

17. —] Verſio *Syr.* poſterior.
ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ] ῥήσσει ὁ οἶν῾ος ὁ νέ῾ος τοὺς ἀσκοὺς D. ex *Marco*.
ἐκχεῖται] ἀπόλλυται D.
ἀπολοῦνται] — D. ἀπόλλυνται 1. 13. 35. 56. 58. 61. 62. 78 Evang. 8. 10. 14.
ab ἀπολοῦνται ad συντηροῦνται] — 57. 64. ἀλλὰ βάλλουσιν] βάλλουσιν δὲ D.
βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς] οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς βάλλουσι καινοὺς C.
ἀμφότερα] ἀμφότεροι CDEFGKL. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 4. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei, Haultini.* duae priores *Stephani, Plantini, Wechelii, Bengelii.* Probante *J. Millio* prol. 1229. *Eraſmus* vero, neſcio quas rationes Grammaticas ſecutus, contra ſuos codices edidit ἀμφότερα, quod etiam *Stephanus* poſtea adoptavit.
συντηροῦνται] τηροῦνται a prima manu D. Lat. Servantur.
18. ταῦτα] + δὲ L. 12. 61. Editio *Colinaei.*
λαλοῦντ῾ος] λέγοντ῾ος 12. 13. 16. 61. Editio *Colinaei.*
ἄρχων] + εἷς 4. 6. 9. 15. 34. 36. 37. 40. 41. χολ. πολλῶν ὄντων τ῀ ἀρχισυναγωγῶν οἱ μὲ λοιποὶ κατὰ τοῦ σωτῆρ῾ος ἦσαν, σπάνι῾ος σέ τις ἦν καὶ εἷς οὗτ῾ος. 45. 47. 52. 53. 54. 72. 84. Editio *Complut.* Verſio *Vulg. Goth. Syra*, utraque, *Æthiop. Arab.* + τις FGL. 2. 7. 10. 12. 13. 27. Colb. 35. 38. 48. 58. 61. 62. 70. 71. 76. 80. 83. 86. 90. vid. ſupra VIII. 19.
ἐλθὼν] εἰσελθὼν CD. ſed *Latin.* unus princeps EK. 1. 9. 11. 16. 33. 38. 39. 41. 44. 57. 59. 61. 63. 64. 70. 74. 80. 87. 90. 106. *Chryſoſt. Baſil.* Eth. προσῆλθεν F. προσελθὼν GL. 2. 7. 12. 13. 27. 48. Evang. 2. 8. 13. 14. 19. 21. 22. 24. Editio *Colinaei. Theophylactus.* + τῷ Ἰησοῦ GL. 2. 7. 12. 13. Colb. 61. 62. 76. Evang. 2. 8. 13. 14. 19. 21. 22. 24.
λέγων] + κύριε M. 59. Verſio *Vulg.*
ὅτι] — DM. 1. 16. 57. 61. Verſio *Vulg. Baſilius.* probante *J. Millio* prol. 1386.
αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ F.

σάμενον, καὶ ἀσκοὺς πλήσαντα οἴνῳ, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὤμων. III. 9. ἀσκὸς καμήλων πλήσας ὕδατος ἐπέσαξε ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμήλων. *Eurip.* Cyclops 527. μισῶ τὸν ἀσκὸν, τὸ δὲ ποτὸν φιλῶ τόδε. *Polyaenus* p. 377. προσέταξε δὴ ῥάψαι μυρίας ἀσκὰς καὶ πλήσας τούτους ὕδατος. *Anthol.* I. 59, 7. οἶνος τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ, Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν ἀδὴν ἂν τέκοις. Ταῦτ' ἔλεγεν, Διόνυσε, καὶ ἔπινεν οὐχ' ἑνὸς ἀσκῷ κρατῆνος, ἀλλὰ πάντος ἀδδοῦς πίθου. *Philoſtrat.* p. 49. καὶ ὕδωρ δὲ οἶμαι χρὴ ἐπισιτίσασθαι, καὶ ἀπάγειν αὐτὸ ἐν ἀσκοῖς, ὥσπερ τὸν οἶνον. *Apulei.* l. IX. Promittit ei de praediis ſuis ſe daturum & frumenti, & olivi aliquid, & amplius duos vini cados. Nec moratus dominus meus ſacculo & utribus vacuis ſecum apportatis nudae ſpinae meae reſidens. *Ælian.* V. H. XIV. 5. ἐν ἀσκοῖς αἰγείοις ὕδωρ κομίζουσι. *Pollux* X. 71. ἐκ δὲ τῶν οἰνοφόρων ἀγγείων ἀσκὸς καὶ ἀσκίδιον, ὡς ἂν ἀχαρνεῦσιν ἀριστοφάνης εἶπε. *Iſidorus* pilaca, vas vinarium ex corio. *Etymol.* in Δαμασκὸς. καὶ τὰ οἰνόδοχα δὲ δέρματα ἀσκὲς καλεῖσι. *Eratoſth.* in Cataſt. 40. τίνες δὲ ἀσκὸν φασὶν αὐτὸ εἶναι οἶνε. *Arrian.* de Alex. M. XXXIII. 6. 3. Digeſt. Vino legato utres non debebuntur. *Curtius.* IV. 7. 13. aquam utribus cameli devexerant. *Seneca* Ep. 83. muſto dolia ipſa rumpuntur. *Joſ.* IX. 4. 1. *Sam.* X. 3. XVI. 20. *Job* XIII. 28. XXXII. 19. *Jerem.* XIII. 12. Dum muſtum fervet, utrem, niſi novus ſit & firma habeat latera, rumpit. *Eſther R.* I. 8. Cuthaeis, qui non bibunt vinum utrium, affert vinum lagenarum. *Avoda Sara* f. 30, 1. Vinum Tilaeum auſterum, quod rumpit utres.

βάλλουσιν οἶνον] *Anacreon.* 36. βάλλ' οἶνον, ὦ παῖ. *Arrian. Epict.* IV. 13. οἶνον ἵνα βάλω εἰς τὸν ἐμὸν πίθον. Si diſcipulos cum diſcipulis & magiſtrum cum magiſtro conferamus, facile conſtabit ratio, cur Joannes jejunia diſcipulis ſuis mandaverit, Chriſtus vero nulla imperaverit, Illud conveniebat ſeveritati Joannis, hoc comitati & lenitati Domini inf. XI. 18. 19. porro diſcipuli Joannis prius fuerant diſcipuli Phariſaeorum, qui crebris jejuniis aſſueti illa facilius ferre poterant, vel publicani, quos jejuniis & ſeveriore diſciplina intemperantiam prioris vitae emendare aequum erat: diſcipuli autem Chriſti erant piſcatores, homines ſimplices ſed honeſti, gravi labore victum quaerere ſoliti, qui jejunia non ſine ſumma moleſtia ſervare potuiſſent, inprimis cum adhuc novi necdum firmati eſſent.

18. ἄρχων] *Lucae* VIII. 42. ἄρχων τῆς συναγωγῆς. *Marcus* V. 32. ἀρχισυνάγωγον appellat. *Peſachim* f. 49, 2. 1. Diſcipulus ſapientis. 2. primores. 3. archiſynagogus. 4. collector eleemoſynae. 5. docens pueros. Hebraeis Caput Conventus ראשה כנסת item רב & חבר העיר dicitur, cujus erat ſcripturam poſt ſacerdotes & Levitas populo praelegere, facienda in Synagogis praecipere, & munera tam in ordiendis precibus, quam in ſcripturarum lectione diſtribuere. Junguntur illi ιφεὺς & ſeptem boni civitatis, ſive ſeniores, פרנסין dicti. Illi ſtipendium etiam perſolvebatur. Quae omnia *J. Rhenferdius* ex Codice Theodoſiano, Epiphanio & ſcriptis Judaeorum diligenter eruit.

ἄρτι] *Pollux* I. 7. extremo. ἄρτι, ὅ ἐστι πρὸ μικροῦ. *Moeris:* ἄρτι οἱ μὲν ἀττικοὶ τὸ πρὸ ὀλίγου, οἱ δὲ ἕλληνες περὶ τὸ νῦν λέγουσι. *Heſychius.* ἄρτι, πρὸ μικροῦ, ἢ τότε, ἢ εὐθὺς, ἢ νῦν. *Sophocl.* ἔνδον γὰρ ἀνὴρ ἄρτι τυγχάνει. *Philoſtrat.* ἄρτι περὶ τὸν καιρὸν τῶν ῥημάτων. Jam mortua eſt. id ex conjectura dicit de ea, quam moribundam reliquerat. *Schol. Ariſtoph.* Nub. 1148. ἄρτι ἀντὶ τοῦ νῦν, ἀρτίως δὲ πρὸ ὀλίγου. *Suidas.* ἄρτι, τὸ μέρος τοῦ παρεληλυθότος συνάπτων τῷ νῦν. ἐναντίως ἔχον τὸ αὐτίκα, τοῦτο γὰρ κατὰ τὸ μέλλον συνάπτει τῷ νῦν. *Anthol.* II. 48. 3. III. 23. 1. ἄρτι θανόντα. 12. 3. ἄρτι τεκοῦσα, ἄρτι δὲ καὶ νύμφη.

ἐπίθες τὴν χεῖρα] inf. XIX, 13. 15. *Jac.* V. 14.

θὼν, ἐπίθες τὴν χεῖρά σε ἐπ' αὐτὴν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν 19
αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. (Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα 20
ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ· Ἐὰν μόνον 21
ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε· 22
Θάρσει θύγατερ· ἡ πίστις σε σέσωκέ σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.) Καὶ 23
ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θο-
ρυβούμενον, Λέγει αὐτοῖς· Ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. 24
Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐ-
τῆς· καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26

Καὶ

19. ἠκολούθησεν] ἠκολούθει CD. 33. 41. Versio *Vulgata*.
αὐτῷ] αὐτὸς 3.
20. ἔτη] + ἔχουσα ἐν τῇ ἀσθενείᾳ L. ex *Joann.* V. 5.
21. ἑαυτῇ] + ὅτι 54.
μόνον ἅψωμαι] ἅψωμαι μόνον. D. Versio *Vulg.* αὐτοῦ] — 106.
22. Ἰησοῦς] — D.
ἐπιστραφεὶς] ἔστη στραφεὶς a prima manu. *Latine*: conversus stetit D. 33. 61. στραφεὶς 13.
αὐτὴν] αὐτῇ 89. 90. θύγατερ] θυγάτηρ D.
σε] + ὕπαγε εἰς εἰρήνην 54. ex *Marco*.
24. λέγει αὐτοῖς] ἔλεγεν D. 1. 33. Versio *Vulgata*, *Chrysostomus*, probante *J. Millio*. prol. 1192.
αὐτοῦ] αὐτὸν D. a prima manu. + εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν 61. ex *Luca*.
25. δὲ] — Colbert. unus. εἰσελθὼν] ἐλθὼν veniens D.
τῆς χειρὸς] τὴν χεῖρα D.
26. αὕτη] αὐτῆς D. 86. αὐτῆς C. 1. ad versionem *Latinam*. ex IV. 24.
27. ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ] τῷ Ἰησοῦ ἐκεῖθεν 106. αὐτῷ] — D. τῷ Ἰησοῦ 59.
καὶ prius] — 64.

Gen. XLVIII. *Act.* passim.

20. αἱμορροοῦσα] Turpi morbo laborabat, eosque, quos tetigisset, polluebat ex jure Judaico.

ὄπισθεν] *Moeris*: κάτοπιν, ἀττικῶς. ὄπισθεν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* κάτοπιν, ὑ κατόπισθεν. Πλάτων ἐν γοβρίᾳ κάτοπιν ἑορτῆς ἥκομεν. *Hesychius*: κάτοπιν, ὕστερον, ὄπισθεν.

κρασπέδου] *Etymol.* κράσπεδον, τὸ κρεμάμενον, ἤτοι κεχαλασμένον εἰς τὸ πέδον. παρὰ τὸ ἄκρον καὶ τὸ πέδον, ἡ γῆ. —— οἱονεί τὸ ἔξω ὂν καὶ τῇ γῇ πλησιάζον. *Aristoph.* Vesp. 474. καὶ ξυνὼν Βρασίδᾳ καὶ Φορῶν κράσπεδα ςεμμάτων. *Schol.* ἀντὶ τοῦ λακωνίζων, ὅτι Λακωνίζοντες ταῦτα ἐπετήδευον, ὥςε μακρὰ τὰ κράσπεδα φορεῖν, ὅ ἐςι τοὺς κροσσούς. *Hesych.* τὰ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἱματίου κεκλωσμένα ῥάμματα. καὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ. *Lex. Proverb.* MS. κράσπεδα, οἱ κροσσοὶ τῆς ποδιᾶς.

21. *Arrian.* de Alex. M. VI. p. 402. οἱ δὲ ἐπέλαζον, ἄλλοθεν ἄλλος, οἱ μὲν χειρῶν, οἱ δὲ γονάτων, οἱ δὲ ἐσθῆτος αὐτοῦ ἁπτόμενοι. *Plut.* Sulla. p. 474. C. αὕτη, περὶ τὸν Σύλλαν ἐξόπισθεν παραπορευομένη, τότε χεῖρα πρὸς αὐτὸν ἀπερείσασα, καὶ κροκίδα τοῦ ἱματίου σπάσασα, παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς χώραν. ἐμβλέψαντος δὲ τοῦ Σύλλα, καὶ θαυμάσαντος, οὐδὲν, ἔφη, δεινὸν, αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ βέλομαι τῆς σῆς κἀγὼ μικρὸν εὐτυχίας παραλαβεῖν. *Athen.* V. p. 212. F. πλήρης δ' ἦν καὶ ὁ κεραμικὸς ἀσῶν καὶ ξένων, καὶ αὐτόκλητος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὄχλων συνδρομὴ. ὁ δὲ μόλις προῆλθε φορυφορέμενος ὑπὸ τῶν εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ δήμῳ θελόντων, ἑκάςε σπεύδοντος κἂν προσάψασθαι τῆς ἐσθῆτος.

23. αὐλητὰς] Symphoniacos Lat. D. tibicines *Vulg.* *Lactantius* in Statii Theb. VI. 121. Jubet religio, ut majoribus mortuis tuba, minoribus tibia caneretur. *Servius* ad Æneid. V. 138. Sciendum majoris aetatis funera ad tubam solere perferri. Persius: hinc tuba candelae. Minoris vero ad tibias, ut Statius de Archemoro: Tibia enim teneros solitum deducere manes. Apulejus de Asino: Jam feralium nuptiarum miserrimae virginis Choragium struitur. Jam taedae lumen atrae fuliginis cinerem arcessunt, & sonus tibiae zygiae mutatur in querulum Lydiae modum. *Ovid.* Fast. VI. 660. Cantabat moestis tibia funeribus. Trist. V. 1. 48. Tibia funeribus convenit ista meis. *Pollux* IV. 75. λέγεται δὲ καὶ φρύγας εὑρεῖν αὐλὸν θρηνητικὸν, ᾧ κεχρῆσθαι τὸς κάρας παρ' ἐκείνων λαβόντας, θρηνῶδες γὰρ τὸ αὔλημα τὸ καρικὸν. —— παράτρητοι θρήνοις ἁρμοττον, ὀξὺ καὶ γοώδες πνέοντες. *Sext. Empir.* a. Music. XVIII. καὶ λυπεμένων παρηγόρημα, ὅθεν καὶ τοῖς πενθοῦσιν αὐλοὶ μελῳδοῦσιν, οἱ τὴν λύπην αὐτῶν ἐκκουφίζοντες. *Dio Cass.* LVI. p. 403. ὁ δὲ δὴ τιβέριος, καὶ ὁ Δρῦσος ὁ υἱὸς αὐτοῦ φαίδιαν τὸν ἀγοραῖον τρόπον τεποιημένην εἶχον [ςολὴν] —— τῷ δ' αὐλητῇ ἐκ ἐχρήσαντο. *Lucian.* de Luctu 10. Τί μοι ὁ κωκυτὸς ὑμῶν ὀνίνησι, καὶ ἡ πρὸς τὸν αὐλὸν αὕτη ςρυτυπία; *Petron.* 129. licet ad tubicines mittas. *Dio Chrysost.* XXXII. p. 379. A. ἕτερος δ' αὖ τρόπος αὐλῆ τε καὶ ᾠδῆς ἐν πένθεσιν, ἰωμένων, οἶμαι, τὸ σκληρὸν καὶ ἄτεγκτον τοῦ πάθους, θηλυτέραν τε τὴν λύπην ἐργαζομένων, δι' ᾠδῆς λανθανούσης μετὰ γόων. XLIX. p. 539. D. ἔφη δέ τις τῶν ὀλίγῳ πρότερον φιλοσόφων ὑ φαῦλος, τὸν Ἰσμηνὸν τοῦτο μάλιςα ἀγανακτεῖν, τὸ καλεῖσθαι αὐλητὰς τοὺς τυμβαύλους, ὑ πάντα λῶς οἷον ὃν ἐμοὶ δοκεῖ. ὑ γὰρ βλάπτουσιν οὐδὲν οἱ τυμβαύλαι τοὺς νικῶς οὐδὲ ἐνοχλοῦσι. *Eustath.* in *Il.* ω. 722. βαρβαρικὸν δὲ καὶ οἱ τῶν θρήνων ἔξαρχοι ἀοιδοὶ, ἦσαν γὰρ καὶ ᾠδαὶ θρηνητήριοι, ὁποῖα ὕστερον καὶ τὰ μέλη καρικά. καὶ οἱ ἑλληνικοὶ δὲ ἔλεγοι, ὅ ἐςι θρῆνοι, οἱ μετ' αὐλῆ φασὶν ᾄδοντο. πένθιμος γὰρ ἦν τὸ πρῶτον, φασι, ὁ αὐλὸς. *Seneca* de Claudio. Erat omnium formosissimum Claudii funus, Tibicinum, Cornicinum, omnisque generis senatorum tanta turba, tantus conventus, ut etiam Claudius audire posset. *Plut.* de Musica p. 1136. C. ὄλυμπον —— ἐπὶ τῷ Πύθωνι ἐπικήδειον αὐλῆσαι λυδιςὶ. Hinc ad Judaeos mos transiit, *Chethuboth.* IV. 4. Pater —— tenetur filiam sepelire. R. Jehuda dicit, etiam pauperimus in Israele non diminuet de duabus tibiis, & una lamentatrice. *Jos.* B. III. 9, 5. οἱ μὲν ξένοι, οἱ δὲ συγγενεῖς, οἱ δὲ φίλοι, οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἐθρήνουν, τὸν Ἰώσηπον δὲ πάντες. ὡς ἐπὶ τριακοσὶν μὲν ἡμέραν μὴ διαλιπεῖν τὰς ὀλοφύρσεις ἐν τῇ πόλει,

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες, καὶ λέ-
28 γοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυ-
φλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐ-
29 τῷ, Ναὶ Κύριε. Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων· Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
30 γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
31 λέγων· Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐ-
32 κείνῃ. Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμε-
νον.

ἡμᾶς] + κύριε 12. 13. 59. 61. Editio *Colinaei*.
υἱὲ] υἱὸς 10. 11. 15. Colbertini tres 34. 35. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 51. 53. 55. 56. 58. 60. 62. 63. 64. 66. 68. 72. 74. 83. 84. 89. 90. Evang. 2. 16. 17. 19. *Damascus* I. 1. 1. probante *J. Millio* prol. 1421.
28. ἐλθόντι δὲ] καὶ ἔρχεται D. + αὐτῷ 44.
δὲ] + αὐτῷ 51. 57. 59. 61. Colb. tres. Evang. 21. Editio *Colinaei*, *Theophylactus*.
οἰκίαν] + καὶ D. οἱ] + δύο D. Codices *Latini*.
ὁ Ἰησοῦς] — 10. 35. 55. 56. 58. 62. 66. probante *J. Millio*, prol. 1377.
τοῦτο ποιῆσαι] ποιῆσαι τοῦτο C.
29. τῶν ὀφθαλμῶν] τῶν ὀμμάτων D.
λεγων] καὶ εἶπεν D. 1.
30. ἀνεῴχθησαν] ἠνοίχθησαν C. a prima manu. ἠνεῴχθησαν D.
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν D. αὐτῶν] + ὡσεὶ χρῆμα 5. Versio *Syra*.
ἐνεβριμήσατο] ἐνεβριμήθη 1. Colb. unus. αὐτοῖς] — 34. a prima manu.
ὁ] — D. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58.
31. διεφήμισαν] ἐφήμισαν 57. *Theophylactus* semel. διεφήμησαν 3. Editt. *Erasmi*.
32. ἄνθρωπον] — 27. κωφὸν] + καὶ 72.

λει, πλείσους δὲ μισθῶσθαι τὰς αὐλητὰς, οἱ θρήνων ἐξῆρχον αὐτοῖς. *Schabbath* XXIII. 4. Ethnicus si tibias חלילין adduxerit in Sabbato: Israelitae illis non plangunt, nisi ex loco propinquo venerint. *Bava Mezia* VI. 1. Si quis asinarium conduxerit, aut aurigam ad adducendum thalamum nuptialem, aut tibias pro sponsa aut pro mortuo.

24. οὐ γὰρ ἀπέθανε] Non mortua est, ut vos putatis. Putabant autem, eam ita mortuam esse, ut in perpetuum nulla spes vitae supereset. Id quod in morte amici luctuosissimum videtur, non est momentum, quo vivere desinit, sed consideratio longi illius temporis, quo mortuus jacebit nunquam ad nos rediturus. Si enim quis statim atque spiritum efflavit, aut post horam unam vel duas, illum iterum reduceret, vix diceremus illum fuisse mortuum, sed vel deliquium animi fuisse passum vel dormiisse.

τὸ κοράσιον] *Phrynichus* p. 24. κόριον, ἢ κορίδιον, ἢ κορίσκη λέγουσιν. τὸ δὲ κοράσιον παράλογον. *Thomas*. κόριον, καὶ κορίδιον, ἢ κορίσκη καὶ κόρη, οὐ κοράσιον. *Pollux* II. 17. παιδίσκη, κόριον, κόρη, κορίσκιον. τὸ δὲ κοράσιον εὐτελὲς. *Plut.* π. φιλοπλουτ. p. 528. A. τὰ τῆ πλούτου φαλαρὰ ταῦτα καὶ περιδέραια, καὶ θεάματα κορασιώδη. & . . . μὴ διάκενοι μηδὲ ἀγενεῖς καὶ κορασιώδεις, ἀλλ' ἐμβριθεῖς ἔσεσθαι, καὶ βέβαιοι, καὶ μεγαλοπρεπεῖς. *Arrian. Epictet.* II. 1. οὐδένα ἔχεις κύριον, ἐκ ἀργύριον, ἢ κοράσιον. τι; κρίττων εἶ τοῦ διὰ κοράσιον κλαίοντος, III. 2. ἐὰν ἰδῃς κοράσιον καλὸν, ἀντέχεις τῇ φαντασίᾳ. 5. εἴ τις ὑμῶν ἠράσθη κορασίῳ κομψῷ. 22. μὴ κοράσιον σοι φαίνεσθαι καλὸν. IV. 10. τί ἔν ἐκ ἐγκαλεῖς σεαυτῷ, ἀλλὰ κλαίων κάθησαι ὡς τὰ κοράσια; (Etiam κορασίδιον. I. 1. III. 4.) *Marc.* VI. 22. 28. In libro *Ruthae Estheris* & *Susannae* frequenter reperitur. *Plut.* Symp. III. p. 645. D. ὅλως γὰρ εἶναι τὰς ἀνθίνους [στεφάνους] κορασιώδεις, καὶ παιζούσαις μᾶλλον ἐπιτηδείας παρθένοις καὶ γυναιξὶν, ἢ συνουσίαις φιλοσόφων. *Lucianus* Asin. 6. σφόδρα γὰρ ἦν ἱταμὸν καὶ χαρίτων μεστὸν τὸ κοράσιον. 36. ὦ κοράσια, δᾶλον ὑμῶν ἐσόμενα καλὸν.

25. ἠγέρθη] *Apollod.* Bibl. III. 10. Chiron Apollinis F. ἃ μόνοι ἐκάλυε τινας ἀποθνήσκειν, ἀλλ' ἀνήγειρε καὶ τὰς ἀποθανόντας. *Hygin.* Poetic. Astron. 14. Æsculapius enim cum esset inter homines, & tantum medicina caeteris praestaret, ut non satis ei videretur hominum dolores levare, nisi etiam mortuos revocaret ad vitam, novissime fertur Hippolytum, qui iniquitate novercae & inscientia patris erat interfectus, sanasse, ita ut Eratosthenes dicit. Nonnulli Glaucum Minois filium ejus opera revixisse dixerunt. Theseum, Acestin, Timonem Lydum & Timosthenem Atheniensem in vitam revocavit Hercules; Semelen matrem & Ariadnen uxorem Bacchus; Hippolytum, & Castorem aliosque multos Æsculapius; Euridicen Orpheus: Glaucum Minois filium Polyidus vates.

26. *Luc.* VII. 17. *Jo.* XXI. 23.

27. *Callimachus* Pallad. Laud. 89. ἀλλ' ἐκ ἀέλιον πάλιν ὄψεαι, ὦ ἐμὲ δείλαν. *Sophocles* Oedip. Tyr. 1367. κρίσσων γὰρ ἥσθα μηκέτ' ὢν, ἢ ζῶν τυφλὸς.

30. ἀνεῴχθησαν] *Ps.* CXLVI. 7. 8. *Luc.* 1. 64. *Vajikra R.* XVII. Res gesta narratur de duobus viris, qui ascendebant Tiberiadem, unus erat coecus, alter פתיח apertus. Et deridebat apertus coecum. Consederunt, ut reficerent se in via, & herbam lectam comederunt. Apertus excoecatus est, & coecus apertus est. Nec abierunt inde, donec is, qui fuerat coecus, derideret eum, qui fuerat apertus. inf. XX. 33. *Marc.* VII. 34. *Jo.* IX. saepe. *Esaj.* XXXV. 5. *Bereschith R.* LIII. 12. An multi surdi aperti sunt? an multi coeci aperti sunt?

ἐνεβριμήσατο] *Gloss.* ἐπιβριμῶμαι, infrendo. *Aristoph.* Equit 851. εἰ σὺ βριμήσαιο. *Schol.* βριμᾶσθαι τὸ ὀργίζεσθαι καὶ ἀπειλεῖν. *Etymol.* ἐμβριμώμενοι, μετὰ αὐθηρότητος ἐπιτιμῶντες. *Xenoph.* Paed. IV. ἐνταῦθα δὲ ἐβριμᾶτο τῷ τε κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τὸ καταλιτόντας αὐτὸν οἴχεσθαι· *Hesych.* ἐμβριμώμενος, μετ' ἀπειλῆς ἐτελλόμενος. *Suidas.* ἐνεβριμήσατο, μετ' ὀργῆς ἐλάλησεν, μετ' αὐθηρότητος ἐπετίμησεν.

31. *Anthol.* I. 4. 7. εἰς τυφλὸν ἀναβάντα εἰς τὸ ἐν ἐλευσῖνι ἱερὸν —— οἶδα δ' ἐκείνῃ νυκτὶ καὶ ὀφθαλμῶν νύκτα καθηράμενος. ἀσκίπων δ' εἰς ἄσυ κατέσιχον, ὄργια Δηῶς κηρύσσων γλώσσης ὄμματι τραυτέρῳ.

νον. Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέ- 33
γοντες· — Ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· Ἐν τῷ 34
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας 35
καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς
βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς 36
ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ~ ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβα-
τα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ 37
δὲ

~ ἐσκυλμένοι

33. ὅτι] — CDEGKL. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. Colbertinus. 33. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 63. 64. 68. 71. 72. 73. 74. 80. 86 90. 106. Evang. 2. 5 11. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Edit. *Complut. Eraſmi* 1. *Plant. Colin. Stephani* duae priores, *Bengel Genev.* Verſio *Syra* utraque, *Vulg. Goth Chryſoſtomus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio*. prol. 1192. Poſtea *Eraſmus* & *Stephanus* contra ſuos Codices addiderunt ὅτι.

ἐφάνη οὕτως] οὕτως ἐφάνη D.

τῷ] — D, a prima manu.

34.] — D.

35. πάσας] — 57. 68. Colb. probante *J. Millio* prol. 1466.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν] — 30.

ἐν τῷ λαῷ] — C a prima manu. D. 1. a prima manu. 3. 9. *Colb.* 33. 34. 36. 39. 46. 52. 57. 63. 64. 68. 72. 73. 84. 106. Evang. 2. 11. 16. 17. Editio *Complut. Bengelii* Verſio *Syra* utraque, *Æthiop Arab. Copt. Vulg Goth Chryſoſtomus. Theophylactus* MS. Verba ἐν τῷ λαῷ ex c. IV. 22. in Lectione Eccleſiaſtica adjecta ſunt, judice *Millio* prol 1192. Vel potius omiſſa, quia non videbantur eſſe neceſſaria. + καὶ πολλοὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ L. 13. Codd. quidam MSS. *Latini*.

36 τοὺς ὄχλους] + ὁ Ἰησοῦς 91. Verſio *Syr.* poſterior cum aſteriſco. τὸν ὄχλον Evang. 7. πολὺν ὄχλον Evang. 2. 12. 17. περὶ αὐτῶν] ἐπ' αὐτοὺς Evang. 2. 7. 12. 15. 17.

ἐκλελυμένοι] ἐσκυλμένοι CDEFGK. 1. 2. 4. 5. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 33. 34. ex emendatione. 35. ex emend. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 70. 71. 72. 73 74. 76. 80 83. 84 86. 88. 89. 90. 91. 106. Evang 2. 7. 15. 17. 19. Editio *Complut. Genev. Colinaei*, *Bengelii Plant.* Verſio *Vulg. Gothic. Syra* utraque, *Æthiop. Arab.* Patres *Synodi Hieroſ.* ap. *Athanaſ. Apol.* II. *Conſtitut.* 4. *Baſilius Eth.* 70. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus* Ed. *Heſychius*. Probantibus *Eraſmo*, *J. Camerario*, *J. Boiſio*, *A. Sculteto*, *H. Grotio*, *J. Suicero*, *A. Moro*, *J. Millio* prol. 1192. *E. Schmidio*.

33. ἐδέποτε ἔτως ἐφάνη ἐν τῷ Ἰσραὴλ] *Judic.* XIX. 30. *Seneca* de Morte Claudii. Stupebant omnes novitate rei attoniti; negabant, hoc unquam factum.

34. De ſenſu loci vide infra XII. 24.

35. τὰς κώμας] κώμη, caſtellum, municipium.

36. ἐσπλαγχνίσθη] *Euſtath. Il.* α. p. 101, 44. σπλάγχνα, τέτ' ἐστὶν, τὰ ἐντοσθίδια, σπλῆνα, καρδίαν, ἦπαρ. intelligitur cor omnium viſcerum nobiliſſimum, ſedes affectuum, unde etiam miſericordiae nomen, *Ariſtoph.* Ran. 868. μὴ πρὸς ὀργὴν σπλάγχνα θερμαίνης. *Sophocl* Ajac. 472. ἄσπλαγχνος. *Schol.* ἀκάρδιος καὶ θηλὺς. *Plut.* a. Colot. p. 1127. A. σιδηρᾶν σπλάγχνον. *Chryſippus* ap. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. III. τὰς ἀσπλάγχνους — τῶν μὲν ἀσπλάγχνων τάχα λαμβανομένων, κατὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἔνδον συναλγοῦν — & *Galen.* ib. ἀσπλάγχνους δὲ ἀποκαλῶν τοὺς μὴ ἐλεοῦντας μηδένα, μήτε φιλοῦντας, μήθ' ὅλως φροντίζοντας ἢ ἐπαινοῦντων, ἢ ψεγόντων, ἢ ἀδικούντων, ἢ ὠφελοῦντων, ἀλλ' ὥσπερ λίθους ἀναισθήτους ὑπάρχοντας. οὓς γὰρ ἂν εἰς ἀναισθησίαν παντελῆ σκῶψαι βουληθῶσιν, ἀσπλάγχνους ὀνομάζουσιν.

ἐσκυλμένοι] *Lucian.* Lexiphanes. 21. ἐδίπτω ἐμῶν μοχλὸς — τὸ σκύλλεσθαι. *Gloſſ. Steph.* fatigat. σκύλλει, καταπονεῖ. jacit, σκύλλει, ῥιπτάζει. jactatus, σκυλλόμενος, ῥιπτασθείς. vexat, σκύλλει, χειμάζει. *Cyrill* ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. *Æſchyl.* Perſa 538. Γναμπτόμενοι δ' ἀλὶ δεινὰ, φεῦ, Σκύλλονται πρὸς ἀναύδων, ἠὲ, παίδων τᾶς ἀμιάντου, ὰά, πυθεῖ δ' ἀνδρὰ δόμος ερημοῦται. *Artemidor.* II. 3. 1. ἀσυνομεῖν καὶ παιδονομεῖν, ἢ γυναικονομεῖν φροντίδας καὶ σκυλμοὺς ὑποτίθησι τῷ ἰδόντι — συμφημάτων δὲ ἡ οἰκίας ἄρχειν, καὶ ἐπιτροπεύειν, πᾶσι σκυλμοὺς καὶ ἀηδίας βιωτικὰς περιτίθησι, πολλάκις δὲ καὶ ζημίαν. & 32. πολλάκις δὲ καὶ πρισβύταις θάνατον προηγόρευε, τοῖς δὲ λοιποῖς σκυλμούς τε καὶ ἀηδίας καὶ κινήσεις πραγμάτων καὶ ἀποδημίας. 3. *Macc.* IV. 6. ἐσπαραγμέναι σκυλμοῖς ἀλλοιοθήσει. *Cic.* ad Attic. IV. 13. Ego — abfuiſſe me in altercationibus, quas in ſenatu factas audio, fero non moleſte. — Sed mehercule velim res iſtas & praeſentem ſtatum reipublicae, & quo animo conſules ferant hunc σκυλμὸν, reſcribas ad me, quantum potes & vales. *Herodian.* IV. 13. 8. ἀφιεῖναι δὲ τῆς πόλεως πολὺ, ὡς ὀδοιπορίας χρῆζειν, σὺν ὀπαδοῦσιν ὧν ὀλίγοις, ἵνα δὴ μὴ πάντα τὸν στρατὸν σκύλῃ, τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο. & VII. 3. 8. ἐκέλευσε τε ἄπρεπ ὑπηρεσίας μόνας ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας ἀγεσθαι νύκτωρ καὶ μιθ' ἡμέραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν, ἢ δύσεως, εἰ τύχοι, ἀπό τε μεσημβρίας εἰς Παίονας, ἔνθα διέτριβε. Σκύλας δὲ καὶ ὑβρίσας. *Apophthegm. Ammonathe* in Mon. Coteler. ὁ χρεία τῷ σκυλμῷ τούτῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἡσυχάσατε. *Dio Chryſoſt.* III. p. 48. B. ἡ ψυχὴ ὑπὸ ἐκείνου [τοῦ σώματος] πᾶσας μὲν φροντίδας φροντίζει, πάσας δὲ ἐπινοίας σκύλλει. *Anthologia MS.* ἐρωτικὰ. LXVI. Μελιάγρε εἰς Ζαναφίλαν. οἶδ' ὅτι μοι κενὸς ὅρκος, ἐπεί σε γε τὴν Φιλάσωτον Μηνὶς μυρόπνοος ἀρτιβρεχὴς πλόκαμος. Μηνὶς δ' ἀγρυπνον μὲν ἐδὼ βεβαρημένον ὄμμα καὶ σφιγκτὸς στεφάνων ἀμφικόμαισι μίτος. Ἔσκυλται δ' ἀκόλαστα πεφυρμένος ἄρτι κίκινος, Πάντα γ' ὑπ' ἀκρήτῳ γυῖα σαλευτὰ φέρων. XCV. σκύλμα κόμης. CII. ἔσκυλται δὲ κόμη. *Heſych.* Σκύλλει, ἐνοχλεῖ. Verſio *Lat.* D. fatigati. *Vulg.* vexati. *Frontin.* I. 4. 5. quum in Piſidiam exercitum duceret, & anguſtias quasdam Piſidiae occuparent, ſimulata vexatione trajiciendi inſtituit reducere. *Livius* IV. 31. Cum ingenti vexatione jumentorum. *Columell.* I. 3. vexationem viae non reformidet. *Curtius* IV. 21. multa cum vexatione proceſſit, & IX. 10 Omnium rerum ſola fertilis regio eſt, in qua ſtativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. *Symmach* VI. 15. Caeterum filiam meam vexari itinere, ſicut antea ſcripſeram, non oportet.

ἐρρίμ-

38 δὲ ἐργάται ὀλίγοι. Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

1 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶ-
2 σαν μαλακίαν. Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶτος, Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάν-
3 νης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Φίλιππος, καὶ Βαρθολομαῖος· Θωμᾶς, καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης· Ἰά-

ὡσεὶ] ὡς DF. 42. 59. 60. 66. 72. 83. 84. 86. Evang. 4. 19. Colb. *Chryſoſtomus.*

38. ἐκβάλῃ] ἐκβάλλῃ 28. 29. 46. 47. 49. 63. Editt. duae priores *Stephani*, & Editio *Bengelii.*

τοῦ κυρίου] τὸν κύριον D. a prima manu. ad verſionem *Latinam* formatum.

1. προσκαλεσάμενος] + ὁ ἰησοῦς L. 28. Evang. 4. δώδεκα] — Evang. 1.

ἐξουσίαν] + κατὰ EFL. 2. 5. 12. 16. 36. ex emendatione. 40. 47. 51. 56. 58. 61. 68. 70. 71. 74. 86. 90. Evang. 7. ex emendatione 12. 14. 15. 19. Editt. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, duae priores *Stephani*, *Wechelii.* Verſio *Syra* utraque. *Cyrillus*, Act. Eph. V. *Theophylactus* Ed. *Theophanes.* Etiam ſine praepoſitione recte dicitur. *Jo* XVII. 2. *Rom.* IX. 21. *Polyb.* II. 5. αὐτῶν ὑπάρχειν — τὴν ἐξουσίαν τῶν σωζομένων & p. 1416. παραλαβὼν τὴν τῶν χρημάτων ἐξουσίαν. ἐκβάλλειν] ἐκβαλεῖν D.

μαλακίαν] + ἐν τῷ λαῷ L. Evang. 19. ex c. IV. 23.

2. δὲ] — D. at in *Lat.* Verſione haber: autem.

ἐστιν] εἰσιν L. 3. 47. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 73. 83. Edit. *Complut.* *Theophylactus* Editus.

λεγομενος] καλούμενος 28. ὁ] — ante τῷ D. a prima manu. 90.

πρῶτος] *Beza* in notis Edit. 1. Hoc vocabulum, inquit, ſuſpicor ab aliquo fuiſſe additum, qui Petri primatum vellet ſtabilire, nihil enim ſequitur, quod cohaereat. Iſtam tamen ſuſpicionem tum in Editionibus ſequentibus tum ad *Marc.* III. 16. depoſuit. Non habita fuit ratio aetatis aut vocationis, imo nec eodem ordine a reliquis Evangeliſtis recenſentur, Judas tamen Iſcariotes ubique ultimum, Petrus vero ubique primum, Joannes & cum fratre Jacobo tertium & quartum vel quartum quintumque locum tenent; quia major erat horum dignitas *Gal.* II. 9. *Act.* XV. 7. 13. inf. XVII. 1. XXVI. 37. primi autem erant inter pares. Cum autem bini iter facerent, Petro ſocius datus eſt frater Andreas *Marc.* VI. 7. In alio Apoſtolorum pari Matthaeus ſe ipſum Thomae poſtpoſuit, cui a Luca & Marco anteponitur.

3. θωμᾶς καὶ ματθαῖος ὁ τελώνης] — M.

ἐρριμμένοι] D. projecti. Vulg. jacentes. *Lucian.* Icaromenipp. 4. τὲς τε γὰρ ἀστέρας εἶδον, ὡς ἔτυχεν, τῷ ἀέρι διερριμμένες. *Polyb.* V. 48. καταλαβὼν ἐρριμμένους καὶ μεθύοντας πάντας.

ὡς πρόβατα] *Num.* XXVII. 17. *Jerem.* XXIII. 1-4. 1. *Reg.* XXII. 17. *Jerem.* L. 6. Fatigati erant & temere projecti, tanquam deſerti, nemine curam eorum ſuſcipiente. Haec imago repraeſentabat, quales eſſent etiam illorum doctores, qui ipſos multis ceremoniis fatigabant, & ſectarum ſtudio aut in partes trahebant, aut omnino incertos reddebant.

37. θερισμὸς] *Pollux* VII. 150. τὸ πρᾶγμα οὐ μόνον θέρος ἀλλὰ καὶ θερισμὸς αἰσχίνης εἶπεν ὁ σωκρατικὸς. *Jo.* IV. 35.

ἐργάται] proprie agricolae. עבורה Hebraeis eſt agricultura ſive opus ruſticum. *Ovid.* Faſt. III. 779. cum priſci colerent ſtudioſius agros, Et faceret patrio rure ſenator opus. *Varro* I. 1. Ager dictus eſt, in quam terram quid agebant. *Senec.* Epiſt. 86. Abluebat corpus laboribus ruſticis feſſum, exercebat enim opere ſe, terramque, ut mos fuit priſcis, ipſe ſubigebat. *Thucyd.* II. 72. ἐργαζόμενος. Schol. τὴν γῆν δηλονότι. III. 50. αὐτοὶ ἐργάζοιντο τὴν γῆν. *Heſychius* ἐργάται οἱ παρ' ἡμῖν ἐργασικοὶ, παρὰ ἀττικοῖς. τὲς ἡμῖν ἐργάτας ἐκεῖνοι μισθωτὲς. ita *Marcus* & *Joannes.*

38. ἐκβάλῃ] vid. *Marc.* I. 43. IX. 18. *Jac.* II. 25. *Ariſtoph.* Veſp. 271. τί χρῆμ' ἄρ' — πέπονθεν; ὡς ἐφαίνεται δεῦρο — ἀλλά μοι δοκεῖ πάντας ἐνθάδε, ἄνδρες, ἅδοντας αὐτὸν ἐκβαλεῖν — ἢν τι πως ἀκύσας τοῦ μὲν μέλιτος ὑφ' ἡδονῆς ἐξέρπύσῃ θύραζε. *Cic.* ad Famill. XIV. 6. Pollicem, ſi adhuc non eſt profectus, quamprimum fac extrudas. ad Attic. V. 1. Pomtimium extrudas. & 4. De Pomtimio recte ſcribis, eſt enim ita, ut ſi ante Cal. Jun Brundiſii futurus ſit, minus urgendi fuerint M. Annius & Tullius. ad Brutum 14. ſtatim extruſi tabellarios, litterasque ad Ciceronem. *Philipp.* X. 5. qui tanquam extruderetur a Senatu in Macedoniam, & non contra prohiberetur proficiſci, ita cucurrit. *Apollonius* I. 242. Ζεῦ ἄνα, τίς Πελίαο νόος; πότι τόσσον ὁμίλου Ἡρώων γάιης πανάχαιίδος ἔκτοθι βάλλει. *Sch.* ἀντὶ τοῦ ἀποστέλλει. Feſtinationem iſta vox ſignificat, quo etiam pertinebat praeceptum, ne ad iter diu ſe praepararent inf. X. 11. 12. & ne quenquam in via ſalutarent *Luc.* X. 4. *Jo.* X. 4.

Idra R. 2. dies pauci ſunt, & creditor urget, praeco clamat quotidie, & meſſores agri pauci ſunt. *Pirke Aboth* II. 15. R. Tarpon dixit: Dies brevis eſt, & opus multum, & operarii pigri, merces multa, & pater familias urget.

1. ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν] Prophetae V. T. patrabant quidem miracula, at hanc poteſtatem aliis dare non poterant: quod Chriſtus fecit Prophetarum Dominus, & nunc cum in terris ageret, & poſtquam in coelum abiiſſet.

πνευμάτων ἀκαθάρτων] *Zach.* XIII. 2. *Apoc.* XVI. 13. 14.

ἐκβάλλειν] *Libanius* Ep. 380. τὴν νόσον ἀπήλασας, πιστεύω γὰρ οὖν αὐτὴν ἐκβεβλῆσθαι σῆτε χαρτερίᾳ καὶ Μαρκέλλῃ σοφίᾳ, καὶ θεῶν βοηθείᾳ.

2. δώδεκα] Exprimit Chriſtus Reipublicae Judaicae imaginem, qualis erat, cum maxime floreret 1. *Reg.* IV. 7. inf. XIX. 28. Conf. *Num.* XIII. 3-17.

ἀποστόλων] Marcus interpretatur III. 14. *Procopius* in Eſaj. XVIII. 2. μέχρι δὲ νῦν ἀποστόλους καλοῦσι τοὺς ἐν κύκλῳ παρὰ τῶν ἀρχόντων περιφέροντας γράμματα. Codex Theodos. frequenter.

3. φίλιππος] vid. ſupra IV. 18. eodem nomine fuit & Tetrarcha, & unus ex diaconis *Act.* VI. 5. *Bereſchith R.* LXXI. 12. R. פליפי filius Nehoraei. *Joſ.* B. III. 7. 21. ἀδελφοὶ δύο Νετίρας καὶ φίλιππος, ἀπὸ Ρεμῶς κώμης Γαλιλαίοι καὶ αὐτοί.

βαρθολομαῖος] i. e. filius Tholemaei. *Joſ.* A. XIV. 8. 1. Θολομαῖος ὁ Σοέμου Λίβανον ὄρος οἰκῶν

Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος· Σίμων ὁ Καναίτης, 4
καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ 5
Ἰη-

λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος] Θαδδαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος 13.
ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος] — D.
λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς] — Verſio *Vulg. Saxon. Copt. Auguſtinus* de C. E. 2. Probante *J. Millio* prol. 386. tum quia putabat Λεββαῖον eundem eſſe, qui Λευὶς dicitur, tum quia teſte *Origene* c. Celſ. 1. Levis (qui Millio Lebbaeus eſt) Apoſtolus non fuit, niſi ſecundum quosdam Marci Codices. At neque rationes Orthographicae patiuntur eundem eſſe Λευὶν & Λεββαῖον, neque Origenes reſpexit nomina, quae in Catalogo Apoſtolorum reperiuntur, (quae *H. Grotii* opinio fuit in c. IX. 9.) ſed locum *Marci* II. 14. ubi is, quem editi Codices Marci & reliqui Evangeliſtae Levin filium Alphaei vocant, in Codice D. & 13. aliisque, Jacobus, Alphaei filius, qui certiſſime Apoſtolus fuit, appellatur.
4. καναναίτης] καναναῖος CL. 1. Colb. unus in margine. Evang. 18. χαναναῖος chananaeus D. Verſio *Vulg.* & *Copt. Hieron.* de nom. Hebrae. *Beza:* Exiſtimant autem nonnulli potius legendum καννίτης vel καναῖος: & recte

XX. 1. 1. Θολομαῖος ὁ ἀρχιλῃστὴς. 2. *Sam.* XIII. 37. *Vajkra* R. VI. f. 156. 2. בר תלמין. *Jalkut Rubeni* f. 162. 1. בר טלמיה. *Megilla* f. 9. Tolomaeus ſcribitur, qui Graecis eſt Ptolemaeus Ægypti Rex. Proprio nomine videtur vocatus fuiſſe Nathanael *Jo.* XXI. 2.

ἀλφαίς] *Juchaſin* p. 92. חילפא והוא אילפא & חילפא בר בריה דר אבהו. quod pro vario pronunciandi modo etiam ſcribitur Cleopas, *Luc.* XXIV. 18. *Marc.* XV. 40. *Jo.* XIX. 25.

ὁ ἐπικληθεὶς] *Xenoph.* de f. & d. Socrat. 1 διαλεγομένῳ πρὸς ἀριστόδημον, τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον. *Lucian.* in Macrob. 15. ὁ μνήμων ἐπικληθεὶς. de Cal. 16. Πτολεμαίῳ τῷ Διονύσῳ ἐπικληθέντι. *Appian.* B. Parth. p. 217. κράσσος ὁ Μάρκος ἐπίκλην. *Act.* I. 23. XII. 15. X. 32. *Plut.* Æmilius p. 262. E. ὁ Νασικᾶς ἐπικαλούμενος Σκιπίων. *Thomas.* ἐπικαλοῦμαι καὶ τὸ ἐπονομάζομαι ὡς παρ' Αισχίνῃ ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου, Ἀριστείδης ὁ τὴν ἀνόμοιον ἔχων ἐπωνυμίαν τιμάρχῳ τότωι δίκαιος ἐπικαλούμενος.

Θαδδαῖος] *Maſſech. Derech Arez:* R. Joſe filius Thaddaei. *Hieroſ. Kilain* f. 27. 2. & *Schab.* 5. 4. Eleaſar f. Thaddaei תדאי. Marcus & Lucas eundem Judam vocant, quam vocem Matthaeus leviter inflexit, ut a Juda Iſcariote diſtingueret.

4. Σίμων] *Diogenes L.* II. 132. Σίμων ἀθηναῖος σκυτοτόμος· γεγονε δὲ καὶ ἄλλος Σίμων ῥητορικὰς τέχνας γεγραφὼς, καὶ ἕτερος ἰατρὸς κατὰ Σέλευκον καὶ Νικάνορα· καὶ τις ἀνδριαντοποιὸς. *Xenophon* de re Eq. Σίμων περὶ ἱππικῆς.

Zelotae erant privati, qui non expectata judicis ſententia delinquentes ulciſcebantur, exemplo, ut prae ſe ferebant, Pinehaſi. Hi poſtremis Reip. Judaicae temporibus fuerunt ſeditioſiſſimi pariter atque flagitioſiſſimi. *Joſ.* B. IV. 3. 9. οἵτε δοκιμώτατοι τῶν ἀρχιερέων -- τὸν δῆμον -- ἐπήγειραν τοῖς Ζηλωταῖς. τοῦτο γὰρ αὐτοὺς ἐκάλεσαν, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἀλλ' ἐχὶ ζηλώσαντες τὰ κάκιστα τῶν ἔργων καὶ ὑπερβαλλόμενοι. & paſſim. Zelotae Phariſaeis addicti & honorati erant; at non idem Domini de illis judicium, qui Simonem ob priorem vitam non inter primos Apoſtolorum ſed penultimum poſuit.

παραδοὺς] Prodere eſt προδοῦναι. παραδοῦναι tradere. Frequenter de his dicitur qui traduntur in cuſtodiam vel ad ſupplicium *Dionyſ. Hal.* VII. 69. δῆλον ἐπὶ τιμωρίᾳ θανάτῳ παραδώς & 37. παράδοσις ἐπὶ θανάτῳ *Ælian.* XIII. 37. οἱ δὲ τοὺς ἐπιβουλεύοντας παρέδοσαν αὐτῷ κολάσαι. XIV. 18. ἀλεῖν μύλῃ παραδοθέντα.

5. παραγγείλας] *Demoſthenes.* ἐπειδὴ ὁ στρατηγὸς παρήγγειλεν ἀνάγεσθαι. *Xenophon* καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα.

De Samaritanis multa reperiuntur apud Fl. *Joſephum*, & in ſcriptis Judaeorum veterum, quae cum iis, quae ipſi ad *Joſeph. Scaligerum* A°. 1590. perſcripſerunt, ſunt comparanda, quibus mirifice conſentit epiſtola inedita G. *Poſtelli* ad *A. Maſium* ſcripta Conſtantinopoli in Pera d. 10. Junii 1550. Ita autem ſcribit: Jeroſolymis diſcedentes primo ad inſigne illud Samaritanorum fanum in Sichem venimus, ubi nobis copia של תורה eſt exhibita in priſco illo Phoenicum nunc Samaritano charactere, ex quo inverſo natae ſunt & Graecae & Latinae literae. Quanta vero difficultate etiam ipſe Legatus [Regius apud Turcarum principem Gabriel Aramontius] obtinuerit conſpectum voluminis, vix credas. Nil quidem Sacrorum praeter Chomaſs habent, ſed varios habent Interpretes in lingua Arabica, quorum copiam mihi Damaſci fecerunt ejusdem generis homines, in ſummum adducti ſtuporem, quod ego peregrinus homo tam familiariter in eorum charactere percurrerem, exponeremque Legem, ut ab eorum interpretum ſenſu non recederem. In virtute & Legis obſervatione ſummum bonum ponunt, & de Meſſia mihi nil ſperare videntur. Vix ad LX nunc ſuperſunt ejus gentis in univerſo, quod ſciam, familiae in Napoloza ſeu Sichem & Damaſco, integerrimo cultu homines, & qui nil plane de priſca Idololatria amplius habeant. Hactenus *Poſtellus.* Samaria inter Judaeam & Galilaeam ſita eſt media: tribubus Ephraimi & Manaſſis Joſephi filiorum aſſignata. Cum Eſarhaddon Rex Aſſyriorum abductis decem tribubus Coloniam Cuthaeorum in Samariam, quae regni Iſraelitici ſedes fuerat, deduxiſſet, cultui idolorum etiam cultum unius Dei, quem a Judaeis didicerunt, adjunxerunt 2. *Reg.* XVII. 24-41. *Esrae* IV. 2. 3. 10. donec Manaſſe, filius Jojadae Judaeorum pontificis, quia Saneballati Samariae praefidis filiam uxorem duxerat, a Nehemia pulſus *Nehem.* XIII. 18. ad ſocerum confugeret, ipſique & Samaritanis perſuaderet, ut omni cultu idololatrico relicto legem Moſis ſolam ſequerentur, ita tamen ut a Judaeis ſeparati templum Hieroſolymitano ſimile in monte Garizin prope Samariam urbem exſtruerent. Ab eo tempore capitale fuit odium inter Judaeos & Samaritanos. *Joſ.* XI. 8. 7. εἰσὶν γὰρ οἱ Σαμαρεῖς τοιοῦτοι τὴν φύσιν, ὡς ἤδη πω καὶ πρότερον δεδηλώκαμεν, ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς ὄντας τοὺς Ἰουδαίους ἀρνεῖσθαι συγγενεῖς εἶναι· ὅταν δέ τι περὶ αὐτοὺς λαμπρὸν ἴδωσιν ἐκ τύχης, ἐξαίφνης ἐπιποθῶσιν αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ, προσήκειν αὐτοῖς λέγοντες, καὶ ἐκ τῶν Ἰωσήπου γενεαλογοῦντες αὐτοὺς ἐκγόνων Εφραίμου καὶ Μανασσῆ. 6. ἀξιούντων δ' ἀφιέναι τὸν φόρον αὐτοῖς τῶ ἑβδομαδικῶ ἔτους, ἐδὲ γὰρ αὐτὸς σπείρειν ἐν αὐτῷ IX. 14. 3. οἱ κατὰ μὲν τὴν ἑβραίων γλῶτταν χυθαῖοι, κατὰ δὲ τὴν ἑλλήνων Σαμαρεῖται. & XI. 8. 7. εἴ δέ τις αἰτίαν ἔσχε παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις κοινοφαγίας, ἢ τῆς ἐν τοῖς Σαββάτοις παρανομίας, ἢ τινος ἄλλου τοιούτου ἁμαρτήμα-

Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων· Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν

eos ſentire vel illud declarat, quod Lucas ζηλωτὴν vocat. Hac tamen emendatione opus non eſt. Nam cognomen erat Chaldaeum קנאן *Canan* cum *Aleph*, quod *Lucas* reddidit *Zelotem* VI. 15. & *Act.* I. 13.

ὁ ſecundum] — F. 72. 80. 90. Edit. *Complut. Eraſmi*, *Stephani* tertia, *Bengelii*.

Ἰσκαριώτης] Σκαριώτης D. Verſio *Syra*, *Armen.* & Codd. MSS. *Latini*, *Saxon. Prudentius*. Hilarius in *Rom.* VIII. 30. IX. 13. Secundinus Manichaeus ap. Auguſt. ἰσκαριὼθ C.

ὁ] ὃς L. Evang. 7. 17. *Origenes* in *Matth.* XX. 17.

καὶ posterius] — F 61.

παραδὺς] παραδιδὲς F. 28. 56. 58. 61. Evang. 4. 5. τοὺς δώδεκα] — 27. 40. Evang. 1.

παρέδωκεν L. Evang. 7. 17. *Origenes*.

+ μαθητὰς 64.

ἀπέστειλεν] ἀποστείλας F.

αὐτοῖς] + καὶ D.

καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε] — 59. 64. ſed in utriusque margine adjectum eſt.

Σαμαρειτῶν] Σαμαριτανῶν D. a prima manu.

λέγων] — 80.

ματος, παρὰ τοὺς Σικιμίτας ἔφευγε, λέγων ἀδίκως ἐγκεκλῆσθαι. XII. 1. Στάσεις μέντοι τοῖς ἐκγόνοις αὐτῶν πρὸς τοὺς Σαμαρείτας τὴν πάτριον ἀγωγὴν τῶν ἐθῶν ἀποσώζειν προαιρεμένοις ἐγίνοντο, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἐπολέμων. τῶν μὲν Ἱεροσολυμιτῶν τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερὸν ἅγιον εἶναι λεγόντων, καὶ τὰς θυσίας ἐκεῖ πέμπειν ἀξιούντων· τῶν δὲ Σαμαρειτῶν εἰς τὸ Γαριζεὶν ὄρος κελευόντων. Tempore Antiochi vi coacti defecerunt ad Idololatriam, aſſenſique ſunt προσαγορευθῆναι τὸ ἀνώνυμον ἱερὸν Διὸς ἑλληνίου. c. 5. 5. Pilato praeſide οὐκ ἀπήλλακτο θορύβου καὶ τὸ Σαμαρέων ἔθνος, συσπέρει γὰρ αὐτοὺς ἀνὴρ ἐν ὀλίγῳ τὸ ψεῦδος τιθέμενος, καὶ ἐφ' ἡδονῇ τῆς πλήθυος τεχνάζων τὰ πάντα, κελεύων ἐπὶ τὸ Γαριζεὶν ὄρος αὐτῷ συνελθεῖν, ὃ ἁγιώτατον τε αὐτοῖς ὁρῶν ὑπείληπται, ἰσχυρίζετο τε παραγενομένοις δείξειν τὰ ἱερὰ σκεύη τῇδε κατορωρυγμένα, Μωϋσέως [l. Ὠζέως] τῇδε αὐτῶν ποιησαμένης κατάθεσιν. οἱ δὲ ἐν ὅπλοις τε ἦσαν πιθανὸν ἡγούμενοι τὸν λόγον. XVIII. 4. 1. & 2. 2. κωπωνίᾳ δὲ τὴν Ἰουδαίαν διέποντος, ὃν ἔφην κυρηνίῳ συνεκπεμφθῆναι, τάδε πράσσεται. τῶν ἀζύμων τῆς ἑορτῆς ἀγομένης, ἣν πάσχα καλοῦμεν, ἐκ μέσης νυκτὸς ἐν ἔθει τοῖς ἱερεῦσιν ἦν ἀνοιγνύναι τοῦ ἱεροῦ τοὺς πυλῶνας, καὶ τότε ἓν, ἐπεὶ τὸ πρῶτον γίνεται ἡ ἄνοιξις αὐτῶν, ἄνδρες Σαμαρεῖται κρύφα εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθόντες διάῤῥιψιν ἀνθρωπείων ὀστῶν ἐν ταῖς στοαῖς ποιοῦνται, δι' ὃ καὶ πάντας τοῦ ἱεροῦ εἴρξαντο μὴ πρότερον ἐπὶ τοιούτοις νομίζοντες. τότε ἄλλα διὰ φυλακῆς μεῖζονος ἦγον τὸ ἱερὸν XX. 6. 1. Γινέται δὲ καὶ Σαμαρείταις πρὸς Ἰουδαίους ἔχθρα δι' αἰτίαν τοιαύτην. ἔθος ἦν τοῖς Γαλιλαίοις ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν παραγινομένοις ὁδεύειν διὰ τῆς Σαμαρέων χώρας. καὶ τότε κατ' ὁδὸν αὐτοῖς κώμης γναίας λεγομένης, τῆς ἐν μεθορίῳ κειμένης Σαμαρείας τε καὶ τοῦ μεγάλου πεδίου, τινὲς συνάψαντες μάχην πολλοὺς αὐτῶν ἀναιροῦσιν. B. 1. 2. 6. *Antiochus* M. καὶ Σίκιμα καὶ Γαριζὶν αὐτὸς αἱρεῖ, πρὸς οἷς τὸ χεθαίων γένος, οἳ περιῴκουν τὸ εἰκασθὲν τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ναῷ. *Hieroſol. Peſachim* f. 27. 2. Cuthaei feſtum Azymorum una cum Iſraelitis celebrantes fide digni ſunt, quod ad abolitionem fermenti attinet: ſi una cum Iſraelitis feſtum Azymorum non celebrant, haud ſunt fide digni quod ad abolitionem fermenti attinet. Dixit R. Gamaliel: & *Berachoth* f. 47. 2. *Kidduſchin* f. 61. *Gittin* f. 10. 1. *Cholin* f. 4. 1. Cuthaei in omni cultu ſuo ipſis Judaeis ſunt accuratiores. *Hier. Aboda Zara*. f. 44. 4. Cum R. Iſmael f. Joſe adiret Neapolin, acceſſerunt ad eum Cuthaei, quibus ille, video, inquit, vos non adorare montem iſtum, ſed idola S. D. Et abſcondit Jacob Idola ſub luco, qui erat juxta Sichem *Gen.* XXXV. 4. Terra Samaritanorum munda eſt, & fontes mundi, & manſiones mundae, & ſemitae mundae. — R. Jacob f. Acha nomine R. Lazar dicit: cibi Cuthaeorum liciti ſunt, quibus non immiſcetur eorum vinum & acetum — R. Simeon f. Lazar venit in urbem quandam Samaritanorum, acceſſit ad eum ſcriba Samarita, a quo cum potum poſtularet, & ille dediſſet, haeſitavit poſtea. Cuthaei Caeſarienſes interrogarunt R. Abhu: Patres veſtri commercium habuerunt cum noſtris, quare vos non pariter nobiſcum? *Berachoth Hieroſ.* 6. R. Simeon f. Gamalielis, Samaritanus eſt ut Iſraelita omni reſpectu. *Demai Hieroſ.* 3. *Jebamoth* f. 44. 2. 45. 1. omnes fatentur de ſervo & Cuthaeo qui init Iſraelitidem, filium eſſe ſpurium, alii dicunt eſſe legitimum. *Hier. Schekalim* 1. 8. Rabbi dixit: Cuthaeus eſt ſicut Ethnicus: R. Gamaliel dixit, ad omnia. *Bava Kama* f. 38. 2. Tradunt Rabbini noſtri: Si bos Iſraelitae bovem Samaritani percuſſerit, Iſraelita liber eſt: verum ſi bos Samaritani bovem Iſraelitae percuſſerit, & quidem integer, reſtituat dimidium damni: ſi vero corruptus ſit, damnum integrum praeſtabit. R. Meir dicit: — Si bos Samaritani percuſſerit bovem Iſraelitae, damnum praeſtat integrum — Dixit R. Meir, Samaritani ſunt proſelyti veritatis. *Mechilta* in *Exod.* XXII. 35. proximi ſui. Ut excludatur bos Samaritani, peregrini & proſelyti portae. *Schabbath* f. 145. 2. Dixit R. Chaja f. Aba R. Aſi — cur Cuthaei ſunt inquinati? quia edunt abominabilia & reptilia. *Debarim* R. II. in *Deut.* VI. 4. Factum R. Simeonis f. Eleazari qui in urbem auſtralem profectus, intravit Synagogam, rogavitque ſcribam, dicens: per vitam tuam, eſtne hic vinum venale? Reſpondit: Rabbi, haec urbs eſt Samaritanorum, qui non faciunt vinum purum, uti patres noſtri illud fecerunt. Dixit: ſi tibi eſt reſiduum, ego accipiam a te. Dixit: Tu vero ſi es dominus animae tuae, non guſtabis illud. Dixit ei R. Simeon f. Eleaſar: Ego ſum dominus animae meae S. D. *Prov.* XXIV. 21. *Sozomenus*, Gazae educatus H. E. VII. 18. καὶ Σαμαρεῖται, οἳ τοῦ Μωσέως νόμῳ τὰ μάλιστα ζηλωταὶ τυγχάνουσι. Solos libros Moſis agnoſcunt, reliquos rejiciunt una cum inſtitutis Phariſaeorum, Angelos negant, praemia & poenas poſt hanc vitam credunt. *Pirke Aboth* c. 38. anathema dictum eſt Cuthaeis a Zorobabele & Joſua. *Cholin* f. 13. 1. Panis idololatricus eſt panis Samaritani: vinum ejus eſt vinum libaminum. *Seviith* VIII. 10. Panis Samaritani eſt ut caro porcina. *Bereſchith* R. LXI. 6. Judaeis non permittunt Samaritani templum ingredi. LXIV. 8. de templo reaedificando. LXX. 7. quaerit Samaritanus, cur una ex duodecim tribubus ſanctificata ſit, cum Jacob Decimas promiſiſſet? LXXIX. 6. Cuthaeus cum Judaeo. XCIV. Diſputat Judaeus cum Samaritano gloriante, ſe eſſe ex tribu Joſeph. *Hieronym.* in *Eſaj.* XXXVI. 2. Rabſacen — Judaei — arbitrantur fuiſſe Samariten, & idcirco Hebraicum ſciſſe ſermonem, & tam audacter & impie dominum blaſphemare. *Syrac.* L. 25. 26. Duas gentes odit anima mea, & tertia non eſt gens. Qui ſedent in monte Samariae Philiſtaei,

&

μαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου 6
Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες· Ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 7
Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, — νεκροὺς ἐγείρετε·, δαιμόνια ἐκβάλλετε· 8
δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς 9
τὰς

6. πορεύεσθε δὲ] ὑπάγετε D. πορεύεσθε Evang. 1. 8. θεραπεύετε] θεραπεύσατε D.
λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε] νεκροὺς ἐγείρετε [ἐγείρατε D] λεπροὺς καθαρίζετε [καθαρίσατε D] CD. 1. 32. Versio *Copt. Lat. Arab.* Editio *Erasmi* 1.
νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε] δαιμόνια ἐκβάλλετε, νεκροὺς ἐγείρετε Versio *Syra* posterior.
νεκροὺς ἐγείρετε] —— EKLM. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 16. 27. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 63. 64. 66. 67. 68. 71. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 103. 104. Evang. 3. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Plant.* praefixo obelo. Versio *Armena, Æthiop. Basilius, Theophyl. Euthym. Hieronymus, Ambros.* in *Luc.* IX. Probante *H. Grotio* & *J. Millio.* Si Christus tunc Apostolis potestatem mortuos excitandi fecisset, non neglexisset Matthaeus ejus rei mentionem facere comm. 1. ubi locus erat proprius. *Luc.* IX. 6. 10. X. 19. 20. ex XI. 5. + καὶ 1. 6.
δαιμόνια ἐκβάλλετε] καὶ δαιμόνια ἐκβάλετε D.
μηδὲ] μήτε bis D.
10. μὴ] μήτε D.
ῥάβδον] ῥάβδους CEFGKLM. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 13. 14. Colbert. duo 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.
9. μηδὲ prius] μὴ 37.
τὰς ζώνας] τὴν ζώνην Evang. 15.
μηδὲ] μήτε D.

& populus ſtultus, qui habitat in Sicimis; qui μωρὸς vocatur, quia dicebant Sichem eſſe More, *Deut.* XI. 30. *Hieroſ. Sota* f. 21. 3. Dixit R. Elieſer f. R. Simeonis: dixi ego ſcribis Samaritanorum, vos falſificaſtis legem veſtram, absque ullo prorſus vobis accreſcente commodo. Nam in lege veſtra ſcripſiſtis, juxta querceta More, quae eſt Sichem. *Sota.* III. 7. Traditur: qui ſcripturam & Miſchnam tantum didicit, nec magiſtris ſerviit, eum R. Eleaſar habebat pro plebejo, R. Samuel pro bardo, R. Janai pro Samaritano, R. Acha pro Mago. *Jevamoth* f. 47. 1. R. Nachman f. Iſaaci ad ejusmodi hominem ſic dicit: ad verba tua quod attinet, Samaritanus es, cujus teſtimonium apud nos non valet.

μὴ εἰσέλθητε] *Theodorus* Mopſueſt. οἱ Σαμαρεῖται πόλεις κατῴκουν ἐν μέσῳ τῆς Ἰουδαίας, δι' ὧν ἀναγκαῖον ἦν τοὺς ἀποστόλους πορεύεσθαι, διὸ καὶ ἐκώλυεν αὐτοὺς, μὴ εἰσέλθητε. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνῶν οὐκ εἶπεν· μὴ εἰσέλθητε, ἀλλὰ μὴ ἀπέλθητε.

6. πρόβατα] Supra IX. 36. inf. XV. 24. *Act.* XIII. 46. VIII. 5. 14. 25.

8. *Koheleth* R. X. 5. Filius R. Joſuae f. Levi. Fuit ipſi deglutitio, ivit & accerſivit unum ex filiis Pandirae, ut extraheret id quod deglutierat. Dixit ipſi: quid dixiſti ſuper eum? dixit ipſi: verſum illum poſt illum. Dixit: melius fuiſſet ei ſepelire eum. Nonne dixiſti ſuper eum hunc verſum?

δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε] *Bechoroth* IV. 6. Si quis accipiat mercedem ad judicandum, judicia ejus ſunt vana & irrita. Si ad teſtimonium dicendum, teſtimonia ejus ſunt inania. Si ad aſpergendum aqua luſtrali, ad ſanctificandum miſcendo cinerem expiationis peccati aqua viva in vaſe, aqua ejus eſt ut aqua lacunae; & cinis ejus eſt ut cinis combuſtionis. f. 29. 1. Unde probatur, non licere accipere mercedem propter demonſtrationem ſententiae legis, & doctrinam legis, quam docebit? Reſpondit R. Juda, dixiſſe Rabum S. D. *Deut.* IV. 5. Ecce docui vos &c. ſcilicet ſicut ego gratis, ita & vos gratis. Traditio etiam ita habet: ſicut praecepit mihi Dominus Deus meus. Sicut ego gratis, ita & vos gratis. Unde autem probatur, ſi non invenerit, ut gratis diſcat, debere data mercede diſcere? Q. D. *Prov.* XXIII. 23. Veritatem eme. Unde autem probatur, non licere dicere: ſicut ego eam didici data mercede, ita eam etiam docebo accepta mercede? Q. S. veritatem eme, non autem vendes. *Nedarim* IV. 3. Quis tradidit, non licere pro Midras capere mercedem? Scriptum eſt: Praecepit mihi Dominus in illa die dicendo *Deut.* IV. 5. & 14. Videte, docui vos ſtatuta & judicia, ſicut praecepit mihi Dominus. Quod ego feci gratis, vos ſimiliter gratis facere oportet. Mikra itaque ſimiliter gratis docenda eſt. *Mich.* III. 11. Sacerdotes arguuntur, quod docerent pretio. *Derech Arez Suta:* Fac legem tuam gratis, neque accipe mercedem pro ea, quia Deus dedit eam gratis. & non accipiunt mercedem pro verbis legis, & ſi accipis mercedem pro verbis legis, inveniris vaſtans totum mundum *Dan.* V. 17. 2. *Reg.* V. 26. Qui medicinam faciunt, multum temporis & pecuniae inpenderunt, ut artem illam addiſcerent, at diſpar erat Apoſtolorum ratio, quibus poteſtas miraculis ſanandi conceſſa fuit. *Act.* VIII. 20. XX. 33. 34. 1. *Cor.* IX. alias in ſuſpicionem veniſſent, turpis lucri quaeſiti 1. *Tim.* VI. 5. 2. *Theſſ.* III. 8. 10.

9. κτήσησθε] κτᾶσθαι non ſignificat poſſidere vel habere, ſed acquirere, comparare. *Ovid.* A. A. II. 13. Nec minor eſt virtus, quam quaerere, parta tueri. *Plato* Theaetet. p. 143. F. οὐ τοίνυν μοι ταυτὸν φαίνεται τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν. οἷον εἴ τι ἰμάτιον πριάμενος τις καὶ ἐγκρατὴς ὢν μὴ φοροῖ, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτὸ, κεκτῆσθαι δέ γε φαίμεν. & . . καὶ τιμὴν αὐτῷ καὶ γένει ἀείζωον κτώμενος. *Isocrat.* ad Phil. τὴν γῆν εὔνοιαν κτήσῃ τὴν παρὰ τῶν ἑλλήνων. idem κτᾶσθαι & διασώζειν opponit. *Demoſth.* Olynth. 1. πολλάκις δοκεῖ τὸ φυλάξαι τ' ἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον εἶναι & 2. πολὺ γὰρ ῥᾷον ἔχοντας φυλάττειν, ἢ κτήσασθαι πάντα πίφυκε. *Galen.* Exhort. ad Artes, Ariſtippus ἔφη, ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ ναυαγήσαντι συνεκκολυμβήσει. *Solonis* Γνῶμαι 41. εἰ δέ τις ἀχρήμων, πενίης δὲ μὴν ἔργα βιᾶται, κτήσασθαι πάντως χρήματα πολλὰ δοκεῖ. *Ariſtid.* in Romam p. 204. Ἀλέξανδρος δ' αὖ, ὁ τὴν μεγάλην ἀρχὴν μέχρι τῆς ἡμετέρας κτησάμενος, καὶ καταδραμὼν τὴν γῆν, ὡς ἀληθῶς δὴ τῷ κτησαμένῳ βασιλείαν μᾶλλον ἔοικεν ἢ βασιλεύσαντι. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰδιώτης συγκτήσαιτο μὲν γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, πρὶν δὲ λαβεῖν ἀπ' αὐτῆς τοὺς καρποὺς τελευτήσειεν, ὡς δὴ κακεῖνῳ μοι δοκεῖ συμβῆναι. *Liban.* Epiſt. 893. οὐχ' ἵνα κτήσηται σε τὴν φιλίαν ὁ χρηστὸς εὐθύμιος, ἔδωκα τὴν ἐπιστολὴν, ἔχει γάρ. *Dio Chryſ.* XXXVIII. p. 473. A. οἱ δὲ γῆν κτώμενοι, μὴ ἔχοντες· οἱ δὲ θάλατταν περιποιούμενοι.

χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον] *Act.* III. 6. XX. 33.

ζώνας] *Lampridius* Alexandr. miles non timet niſi veſtitus, calceatus & ſatur, & habens aliquid in zona.

10 τὰς ζώνας ὑμῶν. Μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μη-
11 δὲ ~ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώ-
12 μην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. Εἰσ-
13 ερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω

~ ῥάβδους

ἡ

42. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 56. 58. 60. 62. 63. 64. 67. 68. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86 87. 89. 90 Evang. 2. 7. 14. 15. 17. Edit. *Complut.* & duae priores *Stephani. Plant. Wechelii.* Verſio *Syra* poſterior, vetus *Belgica* in margine, *Anglicana. Theophylactus.* Probante *Beza* in notis Edit. 1. & 2. & *H. Grotius.*

ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ D.

τῆς τροφῆς] τοῦ μισθοῦ KM. 12. Colbert. 42. 53. 54. 55. 72. 91. Editio *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior in margine. ex Luca.

ἐστιν] — CL. 1. 57. Codd. *Latini* MSS. *Theophylact.*

11. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε] ἡ πόλις, εἰς ἣν ἂν εἰσέλθητε [εἰσέρχησθε 28.] εἰς αὐτὴν D. 28. ἢ κώμην] — 1.

κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ Editio *Eraſmi.*

12. αὐτὴν] + λεγόντες εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. D L. 1. 4. 7. 11. 12. 15. 23. Colbert. alius. 40. 46. 51. 52. 53. 59. 70 74. 76 78. 89. 90. Evang. 4. 7. 9. 10. 12. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei. Plant.* Verſio *Armena. Vulg Sax. Æthiop. Theophylactus ed.* ex *Luca.*

13. καὶ] — D. ἢ] ἦν C. Evang. 7. bis.

ἐλθέτω] ἔσαι D. εἰσελθέτω 5. 37. 40. 57. 68. Colb. unus. 87. Evang. 14. Edit. *Complut. Plant. Theophylactus.* ἐλθάτω C.

οἰκία] + ἐκείνη M. 91. Evang. 7.

ἀξία prius] — L.

zona. *Plut. Demetrio* p. 913. E. Σωσηγένης ἐπῆλθεν ἑταῖρος αὐτοῦ χρυσοῦς υ. ὑπεζωσμένος. Sympoſ. IV. 665. B. ζώνην χαλκοῦς ἔχουσαν ὑπεζωσμένης. *Ælian.* V. H. ap. *Suid.* τὴν ζώνην τοῦ χρυσίου, ἣν ἐπήγετο ὁ ξένος, ὁ παν-δοκεὺς ἐθεάσατο. *Apulej.* Miles. VIII. pretioſiſſimis monilium & auro monetali zonis refertis incincta. *A. Gellius* XV. 12. Cum Roma profectus ſum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli. *Sueton.* Vitell. 16. zona ſe aureorum plena circumdedit. *Livius* XXXIII. 29. Negotiandi ferme cauſa argentum in zonis habentes. *Ael. Spartian.* Peſcennius Niger — juſſit, ne in zonis Milites ad bellum aureos vel argenteos nummos deportarent. *Horat* Epiſt. II. 2. 40. Ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit, inquit. *Juven.* XIV. 297. Mercator lucri cupidus in naufragio — fluctuque premetur obrutus, & zonam laeva morſuque tenebit. *Phaedr* IV. 21. Hi zonas, illi res pretioſas colligunt. *Berachoth* IX. 5. Ne ingrediatur quis montem Templi cum baculo ſuo, neque cum calceis ſuis, nec cum *zona* (אפונדא Germ. *band, binde*, faſcia. Perſica vox) nec pulvere in pedibus ſuis. Gemara: nec cum baculo in manu, nec cum calceis in pedibus, nec cum nummo ligato in linteo ſuo, nec cum zona a tergo pendente. *Schab.* 92. 1. inter zonam & induſium. *Plaut.* Truculent. V. 62. ubi eſt, quod tu das? ſolve zonas. *Pollux.* II. 166. τὴν ζώνην, ἣν Ρωμαῖοι φασκίαν καλοῦσι.

10. πήραν] Manticam. *Odyſſ.* ρ. 411. οἵδ' ἄλλοι πάντες δίδοσαν, πλῆσαν δ' ἄρα πήρην Σίτου καὶ κρειῶν. *Plut.* de profect. in Virtute. p. 79. E. Διογένης δὲ τὸν πίνοντα ταῖς χερσὶ θεασάμενος ἐξέβαλε τῆς πήρας τὸ ποτήριον. *Ammonius.* πήρα, δέρμα τι ἀρτοφόρον, ὃ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρουσιν οἱ ποιμένες. *Athenae.* X. 422. C. ἐν πήρᾳ φέροις ἄρτους. *Martial.* III. 53. 2. Cum baculo peraque ſenex. *Judith.* X. 5. XIII. 10. 17. Hebraeis תרמילא. *Od.* ρ. 197. Ἥρα καὶ ἀμφ' ὤμοισιν ἀείκελα βάλλετο πήρην. *Euſtath.* ἡ γὰρ Φορεῖται ἄλλως ἡ πήρα. *Plut.* in Q. Graec. p. 294. A. καταλαβὼν ῥάκια καὶ πήραν προσαίτης ὤν. *Apulej.* I. manticam meam humero exuo, caſeum cum pane propere ei porrigo.

δύο χιτῶνας] Ita ſolebant iter facientes *Joſ.* A. XVII. 5. 7. τῶν φίλων τις τῶν τοῦ Ἡρώδου θεώμενος ὑπερῤῥαμμένον τοῦ δόλε τὸν ἐντὸς χιτῶνα, ἐνεδεδύκει γὰρ δύο, ἔκασεν ἐντὸς τῆς ἐπιπτυχῆς κρύπτεσθαι τὰ γράμματα. καὶ ὃν δὲ ἔτως. Varro ap. Nonn. 1. poſteaquam duas tunicas habere coeperunt, inſtituerunt vocare ſubuculam & induſium. interula & ſuperaria tunica.

ὑποδήματα] Vulgo aut nudis pedibus incedebant, aut calceati, ſed non tanquam ad iter. *Theocrit.* Id. IV. 56. Εἰς ὄρος οὐχ' ἕρπεις, μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο, Βάττε, Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι. *Bava Bathra.* f. 58. 1. Sandalia aeſtate: מנעלים calcei hieme. *Origenes* de Princip. IV. 1. εἰς ἀπειρανθολογίαν οἱ τῶν Ἰουδαίων διδάσκαλοι ἐληλύθασι, φάσκοντες βάσαγμα μὲν εἶναι τὸ τοιόνδε ὑπόδημα, ὃ μὴν καὶ τὸ τοιόνδε, καὶ τὸ ἥλως ἔχων σανδάλιον, ὃ μὴν καὶ τὸ ἀνήλωτον. *Joſ.* B. VI. 1. 8. τὰ γὰρ ὑποδήματα πεπαρμένα πυκνοῖς καὶ ὀξέσιν ἥλοις ἔχων, ὥσπερ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστος, καὶ κατὰ λιθοστρώτου τρέχων, ὑπολισθαίνει. *Theocrit.* Id. XXIV. 36. ἄνσα, μηδὲ πόδεσσι τεοῖς ὑπὸ σάνδαλα θείης.

ῥάβδους] Cum bini proficiſcerentur, poterat una pera duobus ſufficere videri, ſed non unus baculus. Singulis viatoribus ſinguli baculi neceſſarii judicabantur. *Lucas* etiam habet ῥάβδους in plurali numero. *Ros* Haſſana. I. 9. Si iter erat periculoſum, accipiebant in manibus ſuis baculos & arma; ſi longinquum erat, accipiebant ſecum viaticum. *Ezechiel Trag.* 121. τί δ' ἐν χεροῖν σὺ τοῦτ' ἔχεις; λέξον ταχύ. Μ. Ῥάβδον τετραπόδων καὶ βροτῶν κολαστήριον. Chriſtus, ut Marcus interpretatur, unum baculum duobus concedit.

τροφῆς] *Ariſtot.* Oecon. I. 5. δέλῳ δὲ μισθὸς τροφή. Eubulus ap. *Athenae* VI. p. 247. A. ἐθέλει δ' ἄνευ μισθοῦ παρ' αὐτοῖς καταμένειν ἐπισίτιος. Victus.

Dominus extrudit diſcipulos, vultque ut abjecta omni mora currant; nec ea, quae vulgo iter ſuſcipientibus neceſſaria exiſtimantur, ſibi comparent, & ſtudioſe atque anxie conquirant. 1. *Sam.* XXI. 8.

11. ἄξιος] honeſtus, ſincerus, docilis; bonae exiſtimationis. *Luc.* VII 4. *Act.* XIII. 46. *Liban.* O. XVII. 1. p. 465. B. Icarius πανταχοῦ καλούμενος ἦκον, οὐκ ἐξετάζων, τίς αὐτόν ἐστιν ὁ καλῶν, ἀλλὰ πᾶς ἄξιος ἦν.

ἐξέλθητε] Manete in eadem domo apud eundem hoſpitem, donec urbe illa aut vico exeatis. *Luc.* X. 7. *Erachin* f. 16. 2. Unde probatur, non mutandum eſſe hoſpitium? ex lege S. D. *Gen.* XIII. 3. & ivit Abraham itineribus ſuis usque ad locum, ubi fuerat tentorium ipſius a principio. *Lucianus* Aſino 4. τί ἔν ἐχὶ παρ' ἐμοὶ καταλύεις, ὦ τέκνον; ἀλλὰ σοὶ μὲν, ἔφη, πολλὴ χάρις· ἀιδέσθαι δὲ οὐδὲν ἀνδρὶ φίλῳ ἐγκαλῶν, ἔπειτα φεύγων τὴν ἐκείνου οἰκίαν. Uti omni avaritiae ita & omni deſultoriae levitatis aut captatae

ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.
Καὶ ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας 14
ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ 16
ὄφεις,

ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία ἡ] εἰ δὲ μήγε D. a prima manu.
ἐὰν] εἰ posterius. 37. 53. 68.
14. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ] ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν L. & quidam *Latini* Codd. MSS. ex *Marco*.
μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν] — 60.
ἐξερχόμενοι] + ἔξω D. 33. Evang. 7. 9. 10. 12. 15. 18. 19. + ἐκ L. 64. Evang. 8.
τῆς οἰκίας] — D.
ἢ] — DL.
πόλεως] + ἢ τῆς κώμης 61. 13.
ἐκείνης] — D. 12. 70. 71. Editio *Colinaei*. Verſio *Vulg.*
ἐκτινάξατε] τινάξατε 56. 58.
κονιορτὸν] + ἐκ C. 27. 33. 38. 41. Verſio *Syra* & *Vulg.* + τὸν Evang. 13. 14.
ὑμῶν] + ἐπ' αὐτῇ 12. Editio *Colinaei*. ex *Act.* XIII. 51.
15. ἀμὴν] + ἀμὴν 1. Colbert. unus. + γὰρ L. 12. 59. 63. 72. γῇ] — L.
γομόρρων] γομόρρας DLM. 1. 4. 7. 14. 15. 27. 38. 66. 71. 86. 91. Evang. 18. 19. Codd. MSS. *Latini*.

lautioris coenae ſuſpicione carere eos oportebat.

13. ἡ εἰρήνη] Pacis nomine Hebraei, quicquid expeti atque optari poteſt, intelligunt.

ἐπιστραφήτω] Votum quod optato eventu caret, vel admonitio, cui locus non datur, dicitur reverti ad proferentem, ita ut alter non tantum nullam utilitatem inde percipiat, non ſecus ac ſi nunquam prolata fuiſſet, verum etiam maximum damnum merito & ſua ipſius culpa patiatur, conf. comm. 15. *Eſai.* LV. 11. *Pſal.* XXXV. 13. Cum autem Chriſtus optantis verbo utatur, videtur porro intelligendum eſſe, felicitatem optatam non illos, quibus optata erat, ſed optantes ipſos conſecuturos. *Pſal.* VII. 17. *Prov.* XXV. 2. *Ariſtoph.* Acharn. 833. χαῖρε πολλάγε. Με. ἀλλὰ μὲν οὐκ ἐπιχώριον. Δι. πολυπραγμοσύνης νῦν ἐς κεφαλὴν τρέποιτ' ἐμοί. *Schol.* ὅτι προπετῶς ἐφθεγξάμην τὸ χαίρειν —— ὁ δὲ λόγος· ἀλλὰ τὸ χαίρειν ἔλθοι εἰς τὴν κεφαλήν μου —— ἔτω δὲ λέγουσιν οἱ ἀττικοὶ, εἰ κατηγόρει τινὸς, εἰς κεφαλὴν τρέποιτο τοῦτο, ἐπὶ κακῶν λέγοντες —— φησὶν δὲ ὁ ἀτθικὸς, —— ὅτι πολυπράγμων εἰμι, εἰπών σοι μὴ βλομένῳ τὸ χαίρειν. γένοιτο τοῦτο εἰς τὴν ἐμὴν κεφαλὴν τραπῆναι. ἀσείας δὲ πάνυ.

14. κονιορτὸν] *Berachoth* f. 57. 2. Mar f. Rabbina cum deſcendiſſet Babelem, abſtulit pulverem in ſudario & projecit foras, ut ſtabiliret quod dicitur *Exod.* XIV. 23. *Gittin* f. 8. 1. Pulvis Syriae polluit non ſecus ac terrae quae eſt extra Judaeam. *Oholoth* II. 3. Haec polluunt tactu & geſtatione: omnis gentium terrae pulvis polluit contactu & geſtatu. *Tohoroth* VI. 5. Propter ſex dubia comburunt oblationem primam —— ob dubium pulveris e terra gentium allati. *Bartenora*: omnis enim pulvis, qui venit e terra gentium, a nobis habetur pro putredine mortis. Contra terrae Iſraeliticae peculiarem tribuebant ſanctitatem 2. *Reg.* V. 17. *Sapient.* XII. 3. 2. *Macc.* I. 7. *Philo* in legat. ad Cajum T. 2. p. 576, 18. E. ἀσκαλωνίταις ἀσύμβατός τις καὶ ἀκατάλλακτος δυσμένεια πρὸς τοὺς τῆς ἱερᾶς χώρας οἰκήτορας Ἰουδαίους ἐστιν ἔθνη ὁμόροις & p. 594. 24. ἃ μόνον τοῖς τὴν ἱερὰν χώραν κατοικοῦσιν. de ſomniis T. 1. 669, 4. ἃ παντὶ ἀλλὰ τῷ ἐξ ἱερᾶς γῆς. *Celim.* I. 6. Terra Iſraelitica ſanctior eſt reliquis terris. *Hieroſ. Schabbath* f. 3. 4. Joeſes f. Joezer & Joſi f. Jochanan decreverunt pulverem terrae Gentium, licet inferretur in terram Iſraeliticam, nihilominus immundum manere. *Bereſchith* R. XCVI. 7. Quamobrem quaerunt & amant omnes patres ſepeliri in terra Iſraelitica? Si vos non audit, ſit vobis ut Ethnicus inf. XVIII. 16. cujus contactus polluit, & cujus pulvis polluit: miſſum eum facite, eumque fugite. pulveris excuſſio declarat, Apoſtolos iſtis hominibus valere juſſis ſignificaſſe, ut res ſuas ſibi haberent. *Act.* XVIII. 6. XIII. 51. *Levit.* XIV. 45.

15. ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως] infr. XI. 24. & comm. 23. Qui calamitates videbit, quas Judaei contumaces ob rejectum Evangelium accipient, judicabit graviora illos paſſos eſſe, quam incolae Sodomorum: & levia eſſe horum ſupplicia, ſi cum illis comparentur. *Apoc.* XIV. 7. XVIII. 10. *Joſ.* B. 1. prooem. 4. τὰ γῶν πάντων ἀπ' αἰῶνος ἀτυχήματα πρὸς τὰ Ἰουδαίων ἡτιᾶσθαι μοι δοκεῖ κατὰ σύγκρισιν. V. 13. 6. οὐκ ἂν ὑποστειλαίμην εἰπεῖν, ἃ μοι κελεύει τὸ πάθος, οἶμαι Ρωμαίων βραδυνόντων ἐπὶ τοὺς ἁλιτηριάς, ἢ καταποθῆναι ἂν ὑπὸ χάσματος, ἢ κατακλυσθῆναι τὴν πόλιν, ἢ τοὺς τῆς Σοδομηνῆς μεταλαβεῖν κεραυνούς. πολὺ γὰρ τῶν ταῦτα παθόντων ἤνεγκε γενεὰν ἀθεωτέραν.
Rom. XVI. 19. *Eſth.* XVI. 4.

16. ἐν μέσῳ λύκων] ſi unum lupum videt grex totus ovium, terretur: quanto magis ſi paucae oves in plurimos lupos incidunt? *Syrac.* XIII. 9. *Il.* X. 263. ἠδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσι. *Plat.* in Phaedro. ὡς λύκοι ἄρνα φιλῶσ', ὡς παῖδα φιλῶσιν ἐρᾶσαι. *Horat.* Epod. IV. 1. Lupis & agnis quanta ſortito obtigit, Tecum mihi diſcordia eſt. & XII. o ego non felix, quem tu fugis, ut fugit acres Agna lupos. Od. 18. Inter audaces lupus errat agnos. *Theocrit.* Cyclops XI. 24. φεύγεις δ' ὥσπερ ὄις πολιὸν λύκον ἀβρήσασα. *Ovid.* de A. A. I. 117. Ut fugiunt aquilas timidiſſima turba columbae, utque fugit viſos agna novella lupos. *Triſt.* 1. 5. 9. Utque rapax ſtimulante fame, cupidusque cruoris, incuſtoditum captat ovile lupus. *Ter.* Eunuch. V. 1. 16. Ovem lupo commiſiſti. *Claudian.* praef. l. 2. de R. Proſerp. ſecurum blandi leporem fovere moloſſi, vicinumque lupo praebuit agna latus. *Tanchuma* f. 16. 2. *Eſther* R. XI. 2. Adrianus dixit ad R. Jehudam: magna eſt illa ovis, quae inter ſeptuaginta lupos firma conſiſtit. Reſpondit ille: magnus eſt ille paſtor, qui eam eripit ac cuſtodit, lupos vero frangit ante faciem Domini. *Herodot.* IV. 149. τοιγαρῦν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὅις ἐν λύκοισι. *Eſaj.* II. 6. LXV. 25.

ἀκέραιοι] *Dioſcorid* V. 129. ἀκέραιον ἐλαίῳ συναπέ-

τω

17 ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι
18 γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. Καὶ ἐπὶ
ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.
19 Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑ-
μῖν

Chryſoſtomus in l. & H. 32. & 36. ut 2. *Petr.* II. 6. γῇ γομόρρας C.

16. ἐγὼ] — 61. ὡς οἱ ὄφεις] ὡσεὶ ὄφις 59.

ἀκέραιοι] ἁπλούστατοι. D.

17. δὲ] — D. ὑμᾶς prius] — C. a prima manu.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς D.

18. ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε] ἡγεμόνων σταθήσεσθε D. ex *Marco*.

δὲ] — L. 34. 39. 59. 90. *Origenes* ad Martyr.

19. παραδιδῶσιν] παραδώσουσιν DGL. 2. 14. 36. 84. 86. Evang. 7. 9. 12. 13. 15. παραδώσουσιν 12. 47. 59. 61. 67. 70. 91. Editio *Colinaei*, *Origenes*, *Chryſoſtomus*. παραδῶσιν E. a prima manu. 1. παραδιδωσιν F. Editt. *Eraſmi*, *Bogardi*. λαλήσητε] λαλήσετε 44.

a λαλήσητε ad λαλήσετε] — DL. 11. 40. 59. Evang. 9. Verſio *Armena*. *Origenes*, *Cyrillus* c. Neſtor. p. 102. *Theophylactus*.

λαλήσετε] λαλήσητε E. 1. 3. 36. 73. 90. Editt. *Eraſmi*. *Geneu*. *Exod.* IV. 11.

καὶ μόνον· τὸ δεδολωμένον δὲ ἐκ μέρους καὶ ὕδατος. *Auguſtin.* de C. D. XVI. 24. Sive a negotioſis converſationibus hominum ſe removeant, ſicut turtur, ſive inter illos degant, ſicut columba, utraque tamen avis eſt ſimplex & innoxia. *Herenn.* IV. 36. Nimium, Quirites, animis eſte ſimplicibus & manſuetis. *Etymol. M.* ἀκέραιος —— ὁ μὴ κεκράμενος κακοῖς, ἀλλ' ἁπλᾶς καὶ ἀποίκιλος. *Joſ.* A. I. 2. 2. ἀκέραιον αὐτοῖς ὄντα τὸν βίον —— εἰς πανουργίαν περιαγαγών. *Dioſcorid.* VII. 77. πᾶς ἀμιγὴς οἶνος καὶ ἀκέραιος. *Arrian.* Epictet. III. 23. μεγαλοφυὴς καὶ ἁπλᾶς καὶ ἀκέραιος. *Euripid.* Oreſt. 922. ἀκέραιος. Schol. ἁπλᾶς. Columba ſimplicitatis, ſerpens calliditatis & prudentiae Symbolum. Suidas. ἡμίνη πελειὰς. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1459. 14. καὶ ὅτι παροιμία ἐπὶ τῶν ἁπλουστάτων, τὸ ἡμένη πελειὰς, διὰ τὸ εὔηθες τοῦ ζώου. *Cic.* de N. D. II. 50. Jam illa cernimus, ut contra metum & vim ſuis ſe armis quaeque defendat —— cornibus tauri, apri dentibus, morſu leones, aliae fuga, aliae occultatione tutantur. *Lucian.* Timon. 29. ὥσπερ ἐγχέλεις ἢ οἱ ὄφεις διὰ τῶν δακτύλων δραπετεύεις, οὐκ οἶδα ὅπως. *Silius* V. 282. Territa pennas Colligit accipitrem cernens in nube columba. *Ælian.* A. III. 33. ἡ λίβυσσα δὲ ὥσπις ἀκέω τὸν πρὸς τὸ φύσημα αὐτῆς ἀντιβλέψαντα, ὅταν προσθῇ τὸν τράχηλον, τυφλοῖ τὴν ὄψιν. & 45. πρὸς δὲ τοὺς ἱέρακας οἷα πταλαμῶνται [αἱ περισταὶ] ἀκούσαι ἄξιον, ὅταν μὲν αὐτὰς διώκῃ ὁ μετάρσιος τε καὶ εἰς ὕψος πεφυκὼς πέτεσθαι, αἱ δὲ ὑπολισθαίνουσι τὴν πτῆσιν, καὶ κατωτέρω ἑαυτὰς καθέλκυσι, καὶ τὸ πτερὸν δὲ πειρῶνται πιέζειν. ὅταν δὲ ὁ κατωτέρω λαχὼν ἐκ τῆς φύσεως τὴν πτῆσιν, αἴδε αἴρονται τε καὶ μετεωροποροῦσι, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πετόμεναι θαρροῦσι ἀνωτέρω αἴξαι μὴ δυνάμενον. *Bereſchith R.* XX. 8. Serpens fugiſſet ad parietem, & evaſiſſet in foramen. *Sabbath* f. 49. 1. Eliſa filii alarum nomen eſt conſecutus. Sed cur columbae alas potius quam corvi vel gruis vel alterius avis nominavit? Filii Iſrael columbae comparantur S. D. *Pſal.* LXVIII. 14. Sicut alae columbae tectae argento. Quemadmodum enim, quicquid virium eſt in columba, id in alis ejus ſitum eſt, & hoc ſe praeſidio, non roſtro, non pedibus, non alio quovis membro contra caeteras aves tutatur, ita etiam filiorum Iſraelis alae ſunt praecepta Dei, quae illos ab omni injuria tutos praeſtant, ita ut nullae gentes illis nocere poſſint. *Schir R.* II. 14. Dixit R. Juda f. R. Simon: Deus S. B. dixit Iſraelitis: erga me ſunt integri ſicut columbae, ſed erga gentes aſtuti ſunt ſicut ſerpentes. Suadet Chriſtus, ut fuga aut latebris ſibi conſulant: inſtante periculo procul aufugere, & in tuta ſe recipere, ſimpliciſſimum eſt & columbinum; ipſi periculo autem ſe ſubducere more Serpentis, atque variis artibus adhibitis elabi, prudentis eſt: vid. *Act.* XIV. 19. 20. XXIII. 6. XXV. 11. 2 *Cor.* XI. 32. 33. Ne ſint ſtupidi & attoniti, ut oves, ſed tela praeviſa cavere diſcant. *Martial.* X. 47. prudens ſimplicitas.

17. ἀνθρώπων] Et haec pericula vobis non a feris beſtiis, a lupo aut accipitre imminebunt, ſed ab hominibus, veſtrae nationis, quorum felicitatem promovere ſtudebitis. *Ovid.* Triſt. V. 745. Sive homines [ſpecto,] vix ſunt homines hoc nomine digni, quamque lupi ſaevae plus feritatis habent.

μαστιγώσουσιν] inf. XXIII. 34. *Act.* XXII. 19. 1. *Cor.* XI. 24. *Euſeb.* HE. V. 16. p. 181. C. ἐδέ γε τὶς αὐτῶν κρατηθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀνεσταυρώθη; οὐ γὰρ ἦν· ἐδὲ μὴν ἐδέ ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων τῶν γυναικῶν τις ἐμαστιγώθη ποτε ἢ ἐλιθοβολήθη, ἐδαμόσε ἐδαμῶς. *Epiphan.* c. Haer. Ebionit. I. 10. p. 135. de Joſepho Apoſtolo tp. Conſtantini τὸν δὲ ἄνδρα ἁρπάζουσιν σύροντες χαμαὶ, καὶ βοῶντες, καὶ αἰκίας ἐπιφέροντες οὐ τὰς τυχούσας, ἀπάγουσι μὲν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ μαστίζουσι τοῦτον. *Uriel a Coſta* p. 349. Intravi Synagogam, quae hominibus & mulieribus plena erat, convenerant enim ad ſpectaculum. Peracta lectione —— acceſſit ad me praeſes, ſuſurrans mihi in aurem, ut diverterem ad angulum quendam Synagogae. —— Nudavi corpus ad cincturam usque —— Acceſſit janitor, & manus meas ad columnam quadam faſcia colligavit. His ita peractis acceſſit praecentor, & accepta chorda percuſſit latera mea triginta & novem percuſſionibus. —— Inter percutiendum Pſalmus decantabatur. Conf. *Buxtorf.* Synagog. c. XXV. p. 512. 522. de מלקות.

18. ἐπὶ ἡγεμόνας —— ἀχθήσεσθε] *Polyb.* V. 28. προστάξας ἄγειν αὐτὸν ἐπὶ τὰς ἀρχάς.

ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς] *Act.* IV. 26. 27. 1. *Pet.* II. 13. *Pſ.* CXIX. 46. *Act.* XII. 1. 4. XXV. 23.

ἡγεμόνας] Praeſides Provinciarum, Proconſules, procuratores. *Iſocrat.* Panegyr. μᾶλλον ἐπιθυμοῦντες ἡγεμόνες ἢ δεσπόται προσαγορεύεσθαι.

βασιλεῖς] *Thomas* ἑρμηνέας, βασιλέας, ἱερέας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀττικοί· τὸ δὲ συνηρημένως ταῦτα λέγειν οὐκ ἔστιν ἑκείνων.

19. μεριμνήσητε] *Demoſth.* c. Midiam. οὐκ ἂν ἀρνηθείην καὶ μεμελετηκέναι γε, ὡς ἐνῆν μάλιστα ἐμοί. —— ἐχ ὁ ἐσκεμμένος οὐδ' ὁ μεριμνήσας τὰ δίκαια λέγειν. *Themiſt.* XXVI. p. 312. εἰ δὲ —— ἀνὴρ φιλόσοφος λόγου τινὰ

μῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα 20
τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, 21
καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος 22
σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀ- 23

μὴν

ὥρᾳ] ἡμέρᾳ C. Versio *Copt.*
20. ὑμῶν] — D. sed in Versione *Lat.* habet, vestri. *Origenes.* ἡμῶν 76.
21. τέκνον] τέκνα 49. 64. ἐπαναστήσονται] ἀναστήσονται 59.
22. πάντων] + τῶν ἐθνῶν Colbert. unus. 23. διώκωσιν] διώκουσιν D. 13.
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ] ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. 5. 59. Evang. 15. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Petrus Alex.*
ἄλλην] ἑτέραν 1. 13. 33. + ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἄλλῃ διώκουσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. D. + κἂν ἐκ ταύτης ἐκδιάξωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν. I. ἑτέραν κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην 1. 13. 22. 23. Versio *Itala*, *Saxon. Armena*, *Origenes* in *Matth.* XIV. 13. & *Jo.* II. 54. & c. Cels. *Theodoret.* Epist. 3. *Athanas.* Apolog. de fuga & Epist. ad Orthodoxos. *Hilarius*, *Ambrosius* de fuga seculi c. IV. *Juvencus.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
γὰρ] — D. 57. 64. 91. Evang. 9. Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1193.
ὑμῖν] + ὅτι C.
τελέσητε] πληρώσητε 5. ἂν] οὗ 12. 61. Editio. *Colin.*
24. διδάσκαλον] + αὐτοῦ F. 38. 44. 50. 90. 91. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 18. 19. Versio *Syra* utraque.
αὐτοῦ] — 50. 62. 64.
25. ὁ primo loco] — Editio *Genev.* ab αὐτοῦ ad αὐτοῦ] — 57.
ὁ δοῦλος] τῷ δούλῳ L. 74. ex emendatione.
Βεελζεβὰλ] Βεελζεβεὺβ Editio *Complut. Genev.* Versio *Syra*, *Æthiop. Arab. Vulgata*, *Lutheri*, *Anglica. Hieron.* de nom. Hebraicis: In fine ergo b. litera legenda est, non l: musca enim zebub vocatur. Probantibus *T. Beza*, *H. Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio.* Beelzebub quidem legitur 2. *Reg.* I. quae vox Deum muscarum significat, qui nimirum sacrificiis placatus muscas Accaronitarum regionem infestantes abegerit. *Eustath.* in Il. α. ὅτι δὲ καὶ μικρῶν τινων ἕνεκεν μεγάλας ἤθελον χάριτας ὄφλειν οἱ παλαιοὶ τοῖς ἐκδικηταῖς, καὶ ὅτι ἐξ ἐκείνων αὐτὸς παρωνόμαζον, δηλοῦσιν αἱ ἱστορίαι. — Ἀπόλλων Σμινεύς — Ἡρακλῆς Ἰποκτόνος ἐρυθιβιος. *Pausan.* Arcad. & Eliac. 1. Jupiter Μυιαγρος & ἀπόμυιος. Cum vero omnes Graeci Codices N. T, & Versio Italica, Gothica, & Coptica Beelzebul legant, variatio ista non aberrationi Scribarum aut Casui tribui potest: accedo igitur sententiae Viro-

διαλεχθείη, φροντίσας, καὶ μεριμνήσας, καὶ πολλὰς νύκτας ἀϋπνους, πολλὰς δὲ ἐπιπόνους ἡμέρας καταμελετήσας.

πῶς ἤ τι] *Valer.* Flacc. VII. 433. Nec quibus incipiat demens videt, ordine nec quo, Quove tenus. *Od.* γ. 26. Μέντορ, πῶς δ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἀρ' προσπτύξομαι αὐτῷ; οὔτε τί πω μύθοισι πεπείρημαι πυκινοῖσιν —— τηλέμαχ', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἔνι φρεσὶ σῇσι νοήσεις, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. citat. *Ciceroni* ad Attic. IX. 15. Omnia nobis imparatis agenda, sed tamen ἄλλα &c. *Diogenes L.* Plato. III. 94. τὸ ὀρθῶς λέγειν διαιρεῖται εἰς δ'. ἓν μὲν τὸ δεῖ λέγειν. ἓν δὲ ὅσα δεῖ λέγειν· γ. πρὸς ἃς δεῖ λέγειν, δ'. δὲ πηνίκα λέγειν δεῖ· ἃ μὲν οὖν δεῖ λέγειν, ἃ μέλλει συμφέρειν τῷ λέγοντι καὶ τῷ ἀκούοντι· τὸ δὲ ὅσα δεῖ λέγειν, μὴ πλείω μηδὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν. *Eph.* VI. 20.

20. Quaeritur, quomodo hoc promisso satisfactum sit inf. XXVI. 56. 70. *Act.* VII. XXIII. 5. Respondet *Origenes* in *Jud.* XI. 29. 30. Εἰ πνεῦμα κυρίε ἐπ' αὐτὸν, πῶς ἔυχεται, ἃ μὴ προσήκει; ἐνῆν γὰρ καὶ κῦνα ἀπαντῆσαι ἐπανίοντι τῷ Ἰεφθαὲ. ἆρ' ἓν ἐσφάλη τὸ πνεῦμα; ἐδαμῶς. ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα βοηθεῖν παραγέγονεν, ἐχ ὑποβάλλειν τὴν ἄτοπον εὐχήν. αὐτὸς δὲ σφάλλεται ἀπερισκέπτως εὐχόμενος. Solet hoc promissum etiam trahi ad ipsam scriptionem Evangeliorum; at ipsi Scriptores aliter de ea loquuntur *Luc.* I. 3. 2. *Sam.* XXIII. 2. *Exod.* IV. 12.

21. παραδώσει] *Sota* IX. 15. Paullo ante adventum Messiae —— filius irritabit patrem, nata insurget adversus matrem, nurusque contra socrum, denique suos quisque domesticos inimicos habebit. Scilicet seculo isti canina facies erit, nec verebitur filius parentem. Cui ergo confidendum? Patri nostro coelesti. *Sanhedrin* f. 97. 1. R. Nehorai dicit: Ætate ista, qua Messias venit, juvenes pudefacient vultum senum, & senes stabunt contra juvenes, & filia contra matrem, nurus contra socrum, & homines aetatis istius caninam faciem habebunt, nec filius patrem reverebitur. *Chetuboth* Derech Arez Sutra f. 10. *Schir R.* II. 13. *Michae* VII. 6. infra comm. 35. 36.

θανατώσουσιν] Capitis damno absentem *Plutarch.* Themist. p. 124. B. ὃν κρίνας ἐθανάτωσε. *Xenoph.* ἀναβ. II. ἐκ τούτε καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν Σπάρτῃ τιλῶν, ὡς ἀπειθῶν, ἤδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς κῦρον. 2. *Paral.* XXXII. 11. *Polybius* Leg. 46. ἐπὶ καθόδῳ τῶν φυγάδων καὶ τεθανατωμένων mortis damnati. bis.

ἐπαναστήσονται] *Thucyd.* III. 39. τί ἄλλο οὗτοι ἢ ἐπεβάλευσαν τε καὶ ἐπανέστησαν μᾶλλον ἢ ἀτέστησαν, ἀτόσασις μὲν γε τῶν βίαιον τι πασχόντων ἐστιν, ἐζήτησαν τε μετὰ τῶν πολεμιωτάτων ἡμῶν ἑαυτὲς διαφθεῖραι. *Schol.* ἀπόστασις ἐστιν, ὅταν τινες κακῶς πάσχοντες ἀποστῶσιν· ἐπανάστασις δὲ, ὅταν τινες, τιμώμενοι καὶ μὴ ἀδικούμενοι, σασιάσωσι καὶ ἐχθρεύσωσι τοῖς μηδὲν ἀδικήσασι. V. 23. ἡ δὲ ἡμετέρα ἐπανέστηται. I. 115. πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ ἐπανέστησαν, καὶ ἐκράτησαν τῶν πλείσων. IV. 56. τῶν εἰλώτων τὴν ἐπανάστασιν. VIII. 21. ἡ ἐν Σάμῳ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ δήμε τοῖς δυνατοῖς. *Plut.* Public. p. 111. B. ἐπανίσῃ ταρκυνίῳ. *Galen.* ad Thrasybul. οἷον ἔμπληκτός τις οἰκέτης ἐπανέσταται δεσπότῃ χρησῷ. *Eunap.* de Legat. p. 220. ἡ τῶν Σκυθῶν ἄπιστος καὶ παράλογος ἐπανάστασις. *Herodot.* saepe. III. 63. ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη πρόφασις ὁ ἐπανεστεὼς, —— οἱ Μάγοι εἰσὶ οἱ ἐπανεστεῶτες. *Dio Xiph.* de M. Anton. p. 263. ἀπόστασις, μᾶλλον δὲ ἐπανάστασις. Appian. in Mithridat. p. 358. Σφαγὰς ἀσεβεῖς, ἢ δημεύσεις ἀβέλες, ἢ δέλων ἐπαναστάσεις, ἢ ὅσα ἄλλα βαρβαρικὰ. *Dion.* Hal. A. III. 8. οἵγε οὐ μόνον ἐβούλευσαν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπανάστασιν. Appian. de B. C. II. p. 750. τοῖς ἄρχουσιν ἐπανίστασθε, καὶ προστάτειν ἀξιῶτε, παρ' ὧν δεῖ προστάγματα λαμβάνειν. & IV. p. 596. ἐπανάστασις γὰρ δὴ πάντων. ὅσα τέως ὑπουλα ἦν, ἀθρόα τε ἐγένετο καὶ ἀθέμιτος μεταβολὴ, βουλευτῶν ἀνδρῶν ὑπάτων, καὶ στρατηγῶν —— εἰς πόδας ἰδίου θεράποντος ῥιπτουμένων, σὺν ὀλοφύρσεσι καὶ Σωτῆρα καὶ κύριον τὸν οἰκέτην τιθεμένων. *Plato* de Rep. IV. ἐπανάστασιν μέρες τινος τῷ ὅλῳ τῆς ψυχῆς, ἵν' ἀρχὴ ἐν αὐτῇ, οὐ προσῆκον, ἀλλὰ τοιούτου ὄντος φύσει,

οἷς

μὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ
24 ἀνθρώπου. Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
25 Ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ· καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐ-
τοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ~ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐ-
τοῦ;

~ ἐπεκάλεσαν

rum Hebraice doctiſſimorum *J. Druſii*, *J. Seldeni* & *J. Lightfooti*, docentium, Hebraeis in more fuiſſe poſitum, ut rerum, quas deſpicatui habebant, ipſum etiam nomen levi mutatione in aliud, quod rem foedam & contemptibilem ſignificabat, inflecterent. Hujus paronomaſiae veſtigium extat 2.*Reg.* XXIII. 13. Ubi mons olivarum vocatur mons corruptionis, המשח mutando in המשחית. Barchochebam in Barchosbam. i. e. Filium ſtellae in filium mendacii. Sichem, in Sychar: i. e. habitationem Samaritanorum in locum ebriorum. More in *μωρὸν* Sir. L. *Hieroſ. Avoda Zara.* f. 43. 3. & Bab. f. 46. 1. R. Akiba dicit: polluit Ididololatria ſicut polluit femina menſtrua patiens — R. Lazarus dicit: id quod vocant faciem Dei, vocent faciem canis; quod vocant fontem כום calicis, vocent fontem קוץ taedii. Quod vocant fortunam גרייה vocent גלייא foetorem. Oppidum quod dictum eſt Bethel dictum eſt poſtea Bethaven. & *Schabb.* II. 4. Acceſſit, quod putarent, ſe vel pronunciato vero alicujus idoli nomine pollui. Denique notandum, Judaeos, ut contemtum ſignificarent, Idola pro זבח vocaſſe זבול ſtercus. *Hier. Berachoth* f. 12. 2. Etiam illis, qui manus ſuas extendunt ad ſtercus, ſpes eſt. Illos, qui manus expanderunt ad ſtercus, adducere in Eccleſiam non potes — Qui videt eos ſtercorantes idolo, dicat: ſacrificans diis alienis anathema ſit. *Schir* R. initio. R. Juda dicit: cum Joſeph ad Dominam intraret, erat dies ſtulteſcendi & ſtercorandi 1.*Reg.* XV. 12. 2.*Reg.* XVII. 12. adde literam β nunquam à graecis in fine dictionis poni.

ἐκάλεσαν] καλέσειν D. ἐπεκαλέσαντο 59. ἀπεκάλεσαν 12. 35. ex emendatione, 36. 37. 45. 47. 53. 54. 55. 56. 58. 62. 69. 80. 83. 90. Evang. 2. 14. Editio *Complut. Plant. Theodoretus* prol. in Dan. & Joel. II. 26. *Theophylactus* ed. *Chryſoſtomus* in Hebr. H. 28. ἐπεκάλεσαν CEFGKM. 3. 9. 10. 16. 27. 28. 30. 32. 35. a prima manu. 42. 50. 51. 52. 57. 63. 64. 67. 68. 84. 87. 106 Evang. 13. Editio *Colinaei*, *Euſebius*, *Athanaſ.* de pecc. in Sp. S. *Cyrill.* de adorat. p. 596. & in Eſaj. 709. *Theophylactus* MS. Quae ſi vera non eſt Lectio, cauſſa reddi non poteſt, qui factum ut tot Codices invaſerit, cum plerumque ſcribatur ἐπικαλεῖσθαι, in activo vero rarius occurrat, *Num.* XXI. 3. *Jud.* VI. 32. 3.*Reg.* VII. 20. XIII. 2. XVI. 24.

πόσῳ | πόσον 59.

οἰκιακὸς] οἰκειακὸς D. 1. 45. 48. 51. 52. 54. 55. 57. 58. 63. 66. 83. 86. 90. 106. *Chryſoſtomus*, *Theodoretus.* & comm. 36.

οὔτε πρέπειν αὐτῷ δουλεύειν τῷ τοῦ ἀρχικοῦ γένους ὄντι. *Ariſtoph.* Av. 1583. ὄρνιθές τινες ἐπανιστάμενοι τοῖς δημοτικοῖσιν ὀρνέοις Schol. ἐπανάστασιν ποιησάμενοι, ὡς ἀγρίων ὀρνίθων ἐπιτεθειμένων τυραννίδι. Ἀπόστασις ergo eſt, cum quis jugum grave excutit, ut aequo jure vivat: ἐπανάστασις cum ſervi imperium affectant, & dominos ſibi ſubjicere volunt. *Diodorus* S. Ecl. XXXVI. p. 529. πρὸ τῆς —— τῶν δούλων ἐπαναστάσεως ἐγίνοντο κατὰ τὴν Ἰταλίαν πλείες ἀποστάσεις.

γονεῖς] de utroque parente. *Heſiod.* Oper. & D. 233. τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν. *Ariſtoph.* Nub. 990. καὶ μὴ περὶ τοὺς σαυτοῦ γονέας κακοεργεῖν. *Plut.* de frat. caritate. p. 488. D. υἱᾷ δὲ ἂν τις παραινέσειε θεραπεύειν γονεῖς & 480. D. χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν —— ὄντες, χαλεπώτατοι τοῖς γονεῦσιν αὐτοῖς εἰσιν. ὁ γὰρ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ —— οὐ δύναται μὴ τὸν γεννήσαντα μέμφεσθαι καὶ τὴν τεκοῦσαν.

22. τέλος] inf. XXIV. 6. 14. Qui animo conſtanti atque obfirmato durabit, ſervabitur: hoſtes enim aut animum hoſtilem deponent, aut ipſi a Romanis debellati nocere amplius non poterunt. *Luc.* XXI. 27. 28.

23. τελέσητε] *Thucyd.* II. 97. ὁδῷ δὲ τὰ ξυντομώτατα ἐξ ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὐζωνος ἐνδεκαταῖος τελεῖ. IV. 78. ἐς Φάρσαλον ἐτέλεσε. *Lucian.* Toxar. 52. τριταῖος ἐτέλεσεν ἐκ Μαχλύων ἐς Σκύθας.

ἔλθῃ] Intelligitur adventus Chriſti ad evertendam Remp. Judaicam. *Ezech.* XLII. 3.

24. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον] Aliter habet Graecorum adagium: πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων. Multa ſunt proverbia, quae ſibi pugnare videntur, quia de alia atque alia re agunt, & abſolute quidem concepta non tamen ſunt abſolutae veritatis, ſed ex circumſtantia dicuntur. vid. infra XII. 30. *Marc.* IX 40. Diſcipulus, dum eſt diſcipulus, magiſtrum ſibi ſemper praeponit, & bene ſecum agi putat, ſi eodem cibo, quo magiſter paſcatur: neque ſperat, ſe domo, qua magiſter excluſus eſt, receptum iri. Si herum & magiſtrum contemſerunt, multo magis contemnent ejus diſcipulos & ſervos inf. XXI. 37.

ὑπὲρ] *Thomas* τὸν ὑπὲρ πρόθεσιν, τὴν ἐπάνω σχέσιν δηλοῦσαν, πρὸς γενικὴν ἐπιφέρουσιν ἀττικοί· Ἕλληνες δὲ πρὸς αἰτιατικήν. ἀριστείδης ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ. τῷ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρι —— Πλούταρχος· πᾶς γὰρ ὁ ὑπὸ γῆς τε καὶ ὑπὲρ γῆν χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀνταξίως κατὰ Πλάτωνα.

25. ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ] *Buxtorf.* Flor. 350. ſufficit diſcipulo ut ſit ſicut praeceptor ſuus.

ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ] *Arrian.* Epict. II. 23. Δύναται τὸ διακονῆν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνε, ᾧ διακονεῖ; ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγέ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαρισέ; ἢ οἱ ὑπηρέται τῷ βασιλέως; *Schemoth R.* XLII. Age deſcendamus. Deſcendam & videbo Gen. XI. etiam tu, i deſcende: ſufficit ſervo ut ſit ſimilis domino ſuo. *Berachoth* f. 58. 2. Ex quo die deſolata eſt domus Sanctuarii, decretum eſt ſuper domos juſtorum, eas etiam deſolandas eſſe S. D. Eſaj. V. 9. Dixit R. Joannes: Deus eas redacturus eſt ad tranquillam habitationem S. D. Pſ. CXXV. 1. ut montem Zionem, ita & domus juſtorum. Viſo autem, ad haec verba mentem R. Chaſda f. Anilaei non quieſcere a dolore, dixit ei: ſufficit ſervo, ſi ſit ſicut dominus ejus. Idem in *Bava Kama* f. 75. 2. *Tanchuma* 30. 1. 16. 1. *Jalkut Ruben.* f. 128. 1. *Medraſch Tehillim* XXVII. 4. *Siphra in Levit.* XXV. 23. *Bereſchith R.* XLIX. 2. Arcanum Dei eſt inter timentes eum: Dixit S. B. Abrahamo: ſufficit ſervo, ſi ſit ſicut Dominus ejus. *Bemidbar R.* IX. Simile de Sacerdote, qui introivit in monumentum, ſervus autem ejus exſpectavit foras. Nonne ſufficeret ipſi, ſi eſſet, ſicut Dominus ejus?

οἰκοδεσπότην] *Pollux* X. 21. ἀλλὰ μὴν τὸ κοινότατον τοῦδε καὶ μᾶλλον τεθρυλλημένον, τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τὴν οἰ-

τοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε- 26
ται, καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φω- 27
τί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. Καὶ μὴ ~φοβηθῆτε ἀπὸ 28
τῶν

~φοβεῖσθε

26. φοβηθῆτε] φοβεῖσθε K.

27. εἰς] πρὸς M. 28. 30. 59. 91. Evang. 13. *Basilius*, Eth. 70. ex *Luca*.
ἀκούετε] ἠκούσατε *Bodlej.* unus in Polyglottis. 1. Colb. *Basilius*. ἀκούεται L.
κηρύξατε] κηρύσσετε D. κηρυχθήσεται L. δωμάτων] + ὑμῶν 1.

28. φοβηθῆτε] φοβεῖσθε CEFKLM. 2. 3. Colb. tres 9. 10. 11. 12. 16. 27. 34. 35. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 46. 49. 51. 54. 55. 56. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 71. 73. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 14. 19. Editio *Complut.* *Bengelii*, *Plant.* *Euseb.* P. XIII. 10. *Theodoretus* in Dial quinquies. *Justinus*, *Ephrem* p. 24. *Cyrillus* Act. Eph. 82. probante *J. Millio*, prol. 1098. φοβῆσθε 74.
ἀποκτεινόντων] ἀπεκτεινόντων CD. 1. 3. 9. 37. 60. 72. 106. Evang. 2. ἀπεκτενόντων EFGL. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 16. Colbertini duo. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 41. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 58. 66. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 91. Evang. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Edit. *Erasmi* prima, & *Bengelii*, *Complut.* *Cyrillus* A. 182. *Origenes* ad martyr. *Chrysostomus* in l. & *Gen.* H. 27. 32. *Theodoretus* ll. cc. *Theophylactus*. *Millius* Prol. 1171: ἀποκτενόντων Verbum poeticum aut potius nullum, sed quod jam absque omni veterum seu exemplarium seu scriptorum auctoritate in editt. & hic & alias passim obtinuit, & 1098.
ἀποκτεῖναι] σφάξαι D. a prima manu. φοβήσητε] φοβεῖσθε C,
δὲ] —— L. 1. 61. Evang. 9. *Isidorus* III. 295. *Damascenus* X. 5.

οἰκοδέσποιναν, οὐκ ἀποδέχομαι μὲν τὄνομα, ὡς δὲ —— ἔχεις εἰδέναι, μηνύω σοι, ὅτι καὶ ταῦτα ἄμφω εὗρον ἐν θεωνοῦς τῆς Πυθαγόρα γυναικὸς ἐπιστολῆ πρὸς τιμαρέτην γραφείσῃ. ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἐστὶ καὶ ἀλέξιδος ἐν ταραντινοῖς. *Phrynichus* p. 162. οἰκίας δεσπότης λεκτέον, ἐχ, ὡς ἄλεξις, οἰκοδεσπότης. *Thomas* οἰκίας δεσπότης ἐρεῖς, ἐχ, ὡς ἄλεξις, οἰκοδεσπότης. *Sextus Empir.* a. Physic. I. 122. εἰ μὴν ὑπερφέρει καὶ κρεῖττόν ἐστι τοῦ οἰκοδεσπότου ὁ τοῖχος. *Plut.* de placit. Philosoph. V. 18. p. 908. B. τὰ δὲ ἀσύνδετα ζῴδια ἐστὶν, ἃν τῶν οἰκοδεσποτούντων ἀσίρων τυγχάνει. & probl. Rom. 30. p. 271. D. ὅτε σὺ κύριος καὶ οἰκοδεσπότης, καὶ ἐγὼ κυρία καὶ οἰκοδέσποινα. *Eustath.* ad Il. α. p. 162. δέδονται τόποι τινες τοῖς πλανήταις, ὃς οἴκους αὐτῶν καλοῦσιν οἱ ποιηταί, ἐν οἷς αὐτοὺς ὄντας καὶ οἰκοδεσποτοῦν λέγουσι. Philo. *Lucian.* de Astrol. 20. ὁπόσοι γὰρ δὴ ἀνθρώποισι ἐν τῇ γενεῇ ταύτῃ οἰκοδεσποτέουσιν.

26. οὐδὲν γαρ κλ.] *Sophocles* Ajax Flag. 655. ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ' ἄδηλα & ap. *A. Gell.* XII. 11. Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν· ὡς ὁ πάνθ' ὁρῶν καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀνακτύσσει χρόνος. *Menander* ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. Haec opponuntur doctrinae Judaeorum, qui clam Idololatriam permittebant, si quis aliter vitam servare non posset. *Hier. Schabath* quid erat ipsi dicendum? & vivat in eis *Levit.* XVIII. 5. non vero, & moriatur in eis: R. Israel: ista verba secreto & non publice, quia traditio est. R. Ismael dicebat: unde probatur, si dicant homini: cole idola, & non interficieris, ipsum colere debere, ut non interficiatur? quia Scriptura dicit: & vivet in eis; non vero, & morietur in eis. Namquid etiam publice? Scriptura dicit: & ne polluatis nomen sanctitatis meae Levit. XXII. 32. *Sanhedrin* f. 47. 1. Quod proverbium de tempore dictum est, Christus de judicio Dei hic intelligit. Vid. 1. *Cor.* III. 13. IV. 5. 1. *Tim.* V. 25. 2. *Tim.* III. 8. 9. Quantumcumque enim conantur lumen veritatis extinguere, & vos opprimere, nihil efficient, constantia vestra omnia vincet, veritasque clarissimis radiis suis tenebras, quibus nunc circumfusa est, dispellet. *Targum* Eccles. XII. 13. 14. quicquid honeste & verecunde fit in hoc mundo, revelabitur & manifestabitur omnibus hominibus —— in judicio illo magno.

27. τῇ σκοτίᾳ] *Thomas.* ὁ σκότος καὶ τὸ σκότος. τὸ δὲ σκοτία ὑπ ἐν χρήσει. *Moeris.* σκότος ἀττικῶς, σκοτία ἑλληνικῶς. *Euripid.* Jon. 1520. τὰ δ' ἄλλα πρός σε βέλομαι μόνην φράσαι δοῦρ' ἔλθ', ἐς ὃς γὰρ τὰς λόγους εἰπεῖν θέλω, καὶ περικαλύψαι τοῖσι πράγμασι σκότον. *Cic.* post. Redit. 3. Nam conjugis miserae squalor & luctus, atque optimae filiae moeror assiduus, filiique parvi desiderium mei lacrymaeque pueriles —— magnam partem tenebris ac tectis continebantur. *Liban.* D. XXXIII. p. 745. A. de Fama. ἡ μηδὲ τὰ λίαν ἐν σκότει πραττόμενα λανθάνειν ἐᾷ, πάντα εἰς φῶς ἄγουσα. *Athen.* XI. p. 506. C. ἃ δὲ περὶ ἀλκιβιάδου εἴρηκεν ἐν τῷ συμποσίῳ, οὐδ' εἰς φῶς λέγεσθαι ἐστὶν ἄξιον. *Sextus Empir.* a. Gramm. I. 311. τὸ ὑπὸ τοῦ καλλιμάχου εἰς Διόδωρον τὸν κρόνον συγγραφὲν. Ηνί κέ κε κόρακες τεγέων ἐπὶ κοῖα συνῆπται κρώζεσι —— ὅτι γὰρ διαλεκτικώτατος ἦν ὁ κρόνος, καὶ ἐδίδασκε, πῶς κριτέον ἐστὶ τὸ ὑγιὲς συνημμένον, ὥστε διὰ τοῦτο ἐπικρατοῦ ἤδη τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν δωμάτων κόρακας ἐκ πολλῆς τῆς κατηχήσεως κράζειν τὴν κατ' αὐτὸν τοῦ συνημμένου κρίσιν, εἴποι ἂν ὁ γραμματικὸς, καὶ μέχρι τότε συνήσει τὸ καὶ παιδίοις γνώριμον. *Sophocles* Philoctet. 574. ἀλλὰ τόνδε μοι πρῶτον φράσον, Τίς ἐστιν; ἢν λέγῃς δὲ, μὴ φώνει μέγα —— Φ. τί φησιν. ὦ παῖ; τί με κατὰ σκότον πότε Διεμπολᾶ λόγοισι πρὸς σ' ὁ ναυβάτης; Ν. Οὐκ οἶδ' ἔπω, τί φησι, δεῖ δ' αὐτὸν λέγειν Εἰς φῶς, ὃ λέξει πρὸς σε κἀμὲ τἀξ δὲ τε. *Berachoth* f. 22. 1. Nachum vir Gamsu insusurravit לחשה R. Akibae, Akiba vero filio Asai: sed Asai filius exivit & tradidit discipulis suis in platea. *Lucian.* Necyom. 21. ὁ δὲ δή με ἀπαγαγὼν, καὶ πολὺ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας ἠρέμα προσκύψας πρὸς τὸ ἓς φησιν. de calum. non temere cred. 2. συνεστώμενον θιοδότᾳ καὶ παρ' ὅλον τὸ δεῖπνον πρὸς τὸ ἓς αὐτῷ κοινολογούμενον. Gall. 25. Διὸν πρὸς ἓς τισι τῶν Συρακουσίων κοινολογούμενος. *Martialis* I. 96. pauca verba Materne dicas in aurem, sic ut audiat solus & ego. *Diogenes L.* Zeno. IX. 26. εἶπὸν, ἔχειν τινὰ ἰδίᾳ αὐτῷ πρὸς τὸ ἓς. Hinc est quod in *Evangeliis*, postquam Christus praedicasset, additur: *qui habet aures*, in *Apocalypsi* autem, quae mysteria & arcana vaticinia continet: *qui habet aurem.*

τῶν δωμάτων] *Hieron.* in Dan. VI. 10. ad vocem ὑπερῶον. Δώματα, quae Latinis dicuntur moeniana vel tecta, sive solaria, & ἀνώγαια i. e. coenacula. ad Suniam & Fretelam in *Ps.* CI. 7. ἐπὶ δώματος, quod antiqui codices Latinorum interpretati sunt in aedificio. Δῶμα in Orientalibus provinciis ipsum dicitur, quod apud Latinos tectum, in

Pa-

τῶν ~ ἀποκτεινόντων· τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε
29 δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. Οὐχὶ δύο στρου-
θία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πα-
τρὸς

~ ἀποκτενόντων

δυνάμενον] + ἀποκτεῖναι F.

ψυχην κ] | την ψυχην κ τὸ EFKM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 27. 44. 49. 57. 64. 71, 73. 74. 78. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Theophylactus* praef.

ἐν γεέννῃ] εἰς γέενναν D. Verſio *Latina* & *Syra*.

29. στρθία] + τοῦ D. a prima manu.

ἀσσαριϐ] ἀσσαρίῳ 44. a prima manu. 59. Evang. 13. ἀσσαρίων 14. a prima manu.

πωλεῖται] πωλοῦνται D.

τὴν γῆν] τ̄ γῆς Evang. 4.

ἐπὶ τὴν γῆν] *Clem.* H. *Origenes* & *Chryſoſtomus* interpretantur εἰς τὴν παγίδα. Unde *J. A. Bengelius* conjicit, primitus fuiſſe ſcriptum ἐπὶ την πάγην, & priore rari verbi ſyllaba mature omiſſa remaniſiſſe γῆν. quod ipſum alibi acciderit. At nec raritas verbi, quod in N. T. & apud LXX non reperitur, hanc lectionem commendat; neque avis capta dici poteſt cadere ἐπὶ την πάγην, quae nondum capta eſſet, ſi ſuper decipulam vel laqueum caderet. Denique cum in praecedentibus ſermo de periculo vitae ſit, magis conſentaneum eſt intelligere aviculam ictu ab aucupe trajectam & mortuam in terram cadentem: quam quae viva capitur, & ab hominibus curata diutius vivit, quam ſi ſibi fuiſſet relicta. *Job* XL. 24. *Anthol.* III. 24. 1. εἰς κίοσαν. νῦν εἰς γᾶν ἀγλώσσῳ ἀναύδητόν τε πεσοῦσα κεῖμαι.

ἄνευ] + τοῦ θελήματος Verſio *Copt. Goth. Tertullianus* & quidam MSS. Codd. *Latini*. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.

Palaeſtina enim & Ægypto, vel ubi ſcripti ſunt divini libri, vel interpretati ſunt, non habent in tectis culmina ſed δώματα, quae Romae vel ſolaria vel moeniana vocant, i. e. plana tecta, quae transverſis trabibus ſuſtentantur. *Lucian.* Ver. Hiſt. II. 46 αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ στέγος, ἐϐόων τε καὶ τὰς ἑταίρας συνεκάλει. *Joſ.* B. II. 21. 5. φθάσαντος εἰς τὸ δωμάτιον παρελθεῖν ἀπειλοῦντες ἐφεστήκεισαν. ἐπὶ τούτοις πάλιν Ἰώσηπος ἀπάτῃ δευτέρᾳ χρῆται, ἀναϐὰς γὰρ ἐπὶ τὸ τέγος, καὶ τῇ δεξιᾷ κατασείλας τὸν θόρυϐον αὐτῶν, ἀγνοεῖν ἔφη, τίνων ἀξιῶσι τυχεῖν, ἐ γὰρ κατακεῖσθαι διὰ τὴν τῆς ϐοῆς σύγχυσιν. *Euſtath.* in *Od.* κ. extr. πίπλει δὲ καταντικρὺ τεγεος ὁ Ελπήνωρ ἐν ὑπαίθρῳ ἄνω κείμενος, διὰ τὸ τὰ δώματα μὴ κεραμωτὰ, ἀλλ' ὁποῖα καὶ νῦν ὡς εἰκὸς μυριαχῇ, ὧν ταῖς δοκοῖς γῆ ἐπαμᾶται, ὡς ἐντεῦθεν τὴν στέγην χρήσιμον εἶναι καὶ πρὸς τὸ ἐγκοιμᾶσθαι. *Prov.* I. 21. *Plut.* C. Gracch. p. 836. B. τῶ δὲ πεδίῳ μὴ δεχαμένου τὸ πλῆθος, ἀπὸ τῶν τεγῶν καὶ κεράμων τὰς φωνὰς συνήχουν.

28. Alias ψυχὴν ἀπολέσαι eſt occidere, vitam eripere inf. 39. XVI. 25. *Luc.* VI. 9. hic vero mors corporis a ſupplicio animae in gehenna aperte diſtinguitur. *Dionyſ. Hal.* VIII. 62. εἰ μὲν ὧν ἅμα τοῖς σώμασι διαλυομένοις καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, ὅτι δήποτ' ἐστὶν ἐκεῖνο, συνδιαλύεται, καὶ ἁδαμῆ ἔθεν ἔσιν ἔτι, ἔκ οἶδ' ὅπως μακαρίως ὑπολάϐω τὸς μηθὲν ἀπολαύσαντας τῆς ἀρετῆς ἀγαθὸν, δι' αὐτὴν δὲ ταύτην ἀπολομένης. *Hierocles* p. 54. Εἰ γὰρ προτείνειαν θάνατον μὴ πειθομένοις, ἢ βίᾳ ἀλλοτρίωσιν, ἐδὲν ἐκφοβεῖσθαι δεῖ τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' εὖ εἰδέναι, τί τὸ ταῦτα πεισόμενον, καὶ ὅτι, ᾧ ἐγέννησαν, ἀπειλοῦσι μόνῳ, τὸ δὲ ἁπαθὲς τούτων ἐλεύθερον προσήκει τηρεῖν καὶ μόνῳ θεῷ ὑπεικέναι. *Platon.* Crito. Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι δύνανται, ϐλάψαι δὲ ἐ. Citat. Epicteto 79. & *Arrian. Epict.* II. 2. & I. 9. οἱ τύραννοι δοκοῦντες ἔχειν τινα ἐφ' ἡμῖν ἐξουσίαν διὰ τὸ σωμάτιον. III. 13. τί οὖν; ἂν τις ἐπελθὼν μόνῳ ἀποσφάξῃ με; μωρὲ, σέ γ', ἀλλὰ τὸ σωμάτιον. *Plato* de Rep. X. p. 758. D. μή ποτε φῶμεν, ὑπὸ πυρετῶ, μήτ' αὖ ὑπὸ σφαγῆς, μήτ' εἴ τις ὅτι σμικρότατα ὅλων τὸ σῶμα κατατέμοι, ἕνεκα τούτων μηδὲν μᾶλλον ποτε ψυχὴν ἀπόλλυσθαι. *Themiſtius* Or. XII. τὸ μὲν σῶμα ἄξεις καὶ ἀποκτενεῖς, ψυχὴ δὲ οἰχήσεται. *Arrian Epict.* I. 25. τὸ τελευταῖον χιτωνάριον τῆτ' ἐσι τὸ σωμάτιον, τάτε ἀνωτέρω ἁδεὶ ἁδὲν εἰς ἐμὲ ἔξεσιν. *Hierocles.* ὡς οἴοντε ἀθανάτῳ ἀσίᾳ θανάτῳ μοίρας μεταλαχεῖν, οὐ τῇ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐκϐάσει, ἀλλὰ τῇ τῆ εὖ εἶναι ἀποπλάσει. *Ovid.* Metam. XV. 151. Trepidosque, obitumque timentes ſic exhortari, ſeriemque evolvere fati: O genus attonitum gelidae formidine mortis, quid ſtyga, quid tenebras, quid nomina vana timetis? corpora ſive rogus flamma, ſeu tabe vetuſtas Abſtulerit, mala poſſe parti non ulla putetis; morte carent animae, ſemperque priore relicta ſede novis domibus vivunt. *Sap.* XVI. 13. *Joſ.* de Maccab. 13. Μὴ φοϐηθῶμεν τὸν δοκοῦντα ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα. μέγας γὰρ ψυχῆς κίνδυνος ἐν ἀιωνίῳ ϐασανισμῷ κείμενος τοῖς παραϐαίνουσι τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ. 2. *Macc.* VI. 26. VII. 9. 29. *Philo* Allegor. Leg. T. I. p. 64, 47. διτλός ἐσι θάνατος, ὁ μὲν ἀνθρώπε, ὁ δὲ ψυχῆς ἴδιος. ὁ μὲν ἓν ἀνθρώπε χωρισμὸς ἐσι ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ὁ δὲ ψυχῆς θάνατος ἀρετῆς μὲν φθορὰ ἐσιν, κακίας δὲ ἀνάληψις. παρ' ὃ καὶ φησὶν ἐκ ἀποθανεῖν αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ θανάτῳ ἀποθανεῖν, δηλῶν οὐ τὸν κοινὸν ἀλλὰ τὸν ἀίδιον καὶ κατ' ἐξοχὴν θάνατον, ὃς ἐσι ψυχῆς ἐντυμϐευομένης πάθεσι καὶ κακίαις ἀπάσαις. & de praemiis & poenis T. 2. p. 419, 25. ἄνθρωποι μὲν γὰρ πέρας τιμωριῶν εἶναι νομίζεσι θάνατον· ἐν δὲ τῷ θείῳ δικασηρίῳ μόγις ἐσιν ἔτος ἀρχή. *Berachoth* f. 28. & *Aboth Nathan* XXIV. Cum Rabban Jochanan f. Saccai morti proximus eſſet, alta voce lacrymatus eſt. Dixerunt ipſi diſcipuli ejus: Rabbi, columna excelſa, lux mundi, mallee fortis, quid fles? Reſpondit: Si rex terenus mihi eſſet adeundus, qui mihi iraſceretur, ira ejus nonniſi temporaria eſſet; ſi me ligaret, non durarent iſta vincula niſi in hoc mundo, ſi denique interficeret me, mors mea non eſſet niſi in hoc ſeculo; praeterea ipſum verbis vel muneribus placare poſſem. Atqui ego vado ad Regem omnium Regum Deum S. B. qui ſi mihi iraſcitur, ira ejus durat in ſeculo hoc & futuro. *R. Jechiel* Diſp. cum Nicolao Pariſiis habita ſeculo XIII. Edit. Wagenſeil p. 8. Ecce corpus noſtrum in poteſtate veſtra eſt, ſed non anima noſtra. *Jac.* IV. 12. *Bemidbar R.* XXI. R. Simeon: qui facit ut quis peccet, pejor eſt occidente ipſum, quia qui occidit, occidit in hoc ſeculo, & ei pars eſt in ſeculo futuro: at qui facit ut peccet, occidit & in hoc ſeculo & in futuro.

29. στρουθία] *Galen.* de Uſu Part. VI. τὴν αὐτὴν γὰρ ἀκριϐῶς ἔχει κατασκευὴν καρδίας ἵππος ὁ μέγιστος τῷ ἐλαχίστῳ στρεθῷ. & de facult. aliment. 3. τῶν μικρῶν στρεθίων, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ οἱ πυργῖται καλούμενοι. *Athen.* XIV. p. 654. B. περισέρια εἰσάγων καὶ στρεθία. XIII. p. 571. F. τοῖσι στρεθίοις χαυνᾶσ' ὁμοίως. avicellus στρεθίον.

τρὸς ὑμῶν; Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. Μὴ οὖν φο- 30.31
βεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπρο- 32
σθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐ-
ρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμ- 33
προσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν 34
γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ 35
τοῦ

ὑμῶν] + τῶν ἐν οὐρανοῖς 31. 47. 51. 56. 58. 59. 74. 90. *Cyrillus* de Ador. p. 112. 204. 455. Glaph. 23. Verſio *Copt*, Codd. MS. *Latini*, *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Athanaſ.* c. *Arian.* 31.

30. ὑμῶν δὲ] ἀλλὰ D. *Clemens* paed. III. 3. κεφαλῆς] + ὑμῶν DL. Verſio *Syr. Clemens.* ἠριθμημέναι εἰσὶν] ἠρίθμηνται Evang. 4.

31. φοβεῖσθε] φοβεῖσθε DL. 1. *Origenes*, *Cyrillus* de ador. p. 204. φοβεῖσθε αὐτὸς M. 13. πολλῶν] πολλῷ 83. Editio *Compl.* probante *J. Marklando.*

32. ἐν αὐτῷ] —— D a prima manu. αὐτὸν L. τοῦ ἐν] + τοῖς C. 72. a prima manu. *Chryſoſtomus.*

33. ἀρνήσηται & ἀρνήσομαι] ἀπαρνήσηται & ἀπαρνήσομαι 1. *Origenes.*

Σίον *Gloſſar. Steph.* I. *Amos* III. 5. *Manilius* V. 387. Quorum omnis parvo conſiſtit paſſere cenſus.

ἀσσαρίε] *Plut.* Cato p. 338. F. ἔ τις ε δεῖται, κἂν ἀσσαρίε πιπράσκηται, πολλῶ νομίζειν. p. 355. D. περὶ ἀσσαρίε θρυλλεῖν καὶ γράφειν. *Senec.* Epiſt. 94. quod non opus eſt, aſſe carum eſt. *Athenaeus* XV. p 701. B. ἐμοὶ δὲ, παῖ δωρόδειπνε, ἀσσαρίε καυδήλας πρίω. *Polyb.* II. 15. ἡμιασσαρίε, τέτο δ' ἐσι τέταρτον μέρος ὀβολῦ. *Plut.* Camill. p. 135. B. ὦφλε τὴν δίκην ἐρήμην τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσαν, ὃ γίνεται, πρὸς ἀργυρίε λόγον, χίλιαι δραχμαὶ καὶ πεντακόσιαι. ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ δικάχαλκον ἔτως ἐκαλεῖτο δηνάριον. *Dionyſ.* Hal. IX. 27. δισχιλίων ἀριθμὸς ἀσσαρίων, ὥσε τὸ πᾶν ὅφλημα ταλάντων ις. εἰς ὀλκὴν χαλκῆ γενέσθαι. In aeneis Chiorum numis ἀσσάριον & ἀσσάρια τρία ſubinde occurrunt. *Catull.* V. 2. Rumoresque ſenum ſeveriorum Omnes unius aeſtimemus aſſis. in Vibennios: Fili, non potes aſſe venditare. in quendam: Non aſſis facis, o lutum, lupanar. *Suet.* Aug. 91. Stipem quotannis die certa emendicabat a populo, cavam manum aſſes porrigentibus praebens. *Juvenal.* Sat. X. 116. Quisquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam. *Horat.* S. I. 1. 43. Quod ſi comminuas, vilem redigatur ad aſſem. & 2. S. II. 99. as laquei pretium. *Cic.* pro Quintio. 5. Aſſem ſeſe negat daturum, niſi prius de rebus rationibusque ſocietatis omnibus decidiſſet. & pro Roſcio. 16. —— LLS. CCCIↃↃↃ dediſſe, qui aſſem nullum dedit. Gloſſar. St. aſſarium ἀσσάριον, μονομάχιον νόμιμον. *Heſych.* ἀσσάριον, καὶ λεπτὸν, ἓν εἰσι, ἦγον ἑξακισχιλιοσὸν ταλάντου, ὃ ἐσι ἓν ἡμίσυ νουμμίε. τὰ δὲ δύο λεπτὰ κεκαδράντης εἷς, ἦγον νομία γ. *Schol.* Cod. 34. ἀσσάριον ἐσιν ἀγκίας τὸ τετάρτον. ἄλλως. τὸ αὐτὸ ἐσιν ἀσσάριον καὶ λεπτὸν, νοεῖται δὲ ἑξακισχιλιοσὸν ταλάντε, ὅπερ γίνεται ἓν ἡμισυ νόμισμα, τῆ ταλάντε ρκε. λίτρας ταθμίζοντος. *Cholin* XII. 5. Non capiet matrem pro filiis, ne quidem ad leproſum purificandum. Sed cum de praecepto levi, quod vix aſſarii eſt, dicat lex: ut tibi bene ſit & dies tui prolongentur, quanto magis id dixerit de gravioribus praeceptis quae ſunt in lege? *Kidduſchin* 12. 1. Sex Meae, i. e. oboli, argenti faciunt denarium, mea una facit dupondium, dupondium duo aſſaria; aſſarium duo ſemiſſes, ſemiſſis duos quadrantes, quadrans duas Perutas. Aſſarii graves XXIV. faciunt denarium, viles XXXII. *Bava Mezia* f. 414, 2. aſſarius eſt pars viceſima quarta denarii argentei, qui eſt pars viceſima quinta denarii aurei. & f. 45, 2. *Pea* f. 10, 1. Quando pauper exit ad colligendum, & non affert pro quatuor aſſariis. *Dionyſ. Hal.* IX. ἦν δὲ ἀσσάριον χάλκεον νόμισμα, βάρος λιτριαῖον. X. ἦν δὲ τὸ τίμημα τῆς δίκης ἀργυρικὸν ἀσσάρια μύρια. *Maaſer Scheni Hier.* 4. R. Chaia: duo aſſaria ſunt dupondium.

πεισεῖται] *Euſtath.* in *Il.* α. p. 17. 50. κοινὴ μὲν διάλεκτος βαρύνει τὰς ἐνεργητικὰς πρώτας μέλλοντας, περισπᾷ δὲ μόνας τὰς τῆς πίπτης τῶν βαρυτόνων —— Δωριεῖς δὲ καὶ ἕτερος —— πιρισπῶσι μέλλοντας, πεισῶ γὰρ φασὶν καὶ κλαυσῶ, καὶ ἰσῶ, ἐξ ὧν καὶ τὸ πεισεῖται, καὶ κλαυσεῖται, καὶ ἰσεῖται.

ἄνευ τῆ πατρὸς ὑμῶν] *Od.* ε. 530. ἔτοι ἄνευ θεῖ ἵπτατο δεξιὸς ὄρνις. *Lucian.* Conviv. 20. ἐκ ἄνευ θεῖ τινος ἡμῶν ἐπιπαρών. pro Lapſu 15. πῶς ἂν αὐτὸ ἵπαθον ἄνευ θεῖ; *Æn.* II. 777. Non haec ſine numine divom eveniunt. Servius. Sine autoritate, ſine voluntate. Cleanthes ap. *Stob.* Ecl. Phyſ. ἐκ ἔ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σε δίχα, δαίμων. *Thuc.* II. 70. ἀθηναῖοι δὲ τὰς τε ςρατηγὰς ἐπητιάσαντο, ὅτι ἄνευ αὐτῶν ξυνέβησαν. *Sch.* τῆς γνώμης δηλονότι. & VIII. 5. καὶ ταῦτα ἄνευ τῆς Λακεδαιμονίων πόλεως ἐπράσσετο. *Appian.* B. C. V. p. 1154. πειθόμενος ἐκ ἄνευ θεῖ δὶς ἔτω θήρας πλαῖσαι τὰς πολεμίας. *Pauſan.* IV. 29. VII. 8. X. 14. *Diodor.* S. I. 90. ἐκ ἄνευ δαιμονίε τινος προνοίας νομίζοντες αὐτὰς τετυχέναι τῆς τῶν ὅλων ἐξεσίας.

Bereſchith R. LXXIX. 6. R. Simeon f. Jochaï & R. Elieſer f. ejus abſcondiderunt ſe in ſpeluncam per annos XIII. eo tempore, quo Judaei ad apoſtaſiam cogebantur. Ibi comederunt ſiliquas ſiccatas, donec corpus eorum rubiginoſum fieret, Poſt annos XIII. exiverunt, & ad oſtium ſpeluncae confederunt. Ibi aucupem quemdam obſervarunt: quoties ergo vox coelitus demiſſa clamabat דיבום avis evadebat. Quoties vero vocem coeleſtem audiret dicentem: Specula, capta eſt avis. Quo facto R. dixit: Avis una ſine coelo non capitur, quanto minus ergo tot & tot animae hominum? eadem in *Midraſch Koheleth* X. 8. *Midraſch Eſther* I. 9. *Midraſch Thehillim* XVII. 14. *Ælian.* H. A. I. 31. ἴδιον δὲ ἄρα τῶν ζώων καὶ ἐκεῖνο ἀγαθὸν, πρόνοιαν αὐτῶν καὶ οἱ θεοὶ ποιῶνται, καὶ ἔτι αὐτῶν καταφρονῶσιν, ὀλὴ μὴν ὀλιγώρως ἔχουσιν.

30. αἱ τρίχες] 1. *Sam.* XIV. 45. 2. *Sam.* XIV. 11. 1. *Reg.* I. 52. *Act.* XXVII. 34. *Dan.* III. 27. *Senec.* Epiſt. XIX. & legem barbae & canorum nondum natus infans habet. *Ariſtoph.* Ran. 627. ἐθέλω τεθνηκέναι ἢ κλέψα τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχὸς. *Liban.* D. XXXVII. p. 807. D. ὁ δὲ, εἰ μὴ καὶ τὰς τρίχας ἐξαριθμήσειε τῶν πεσόντων, ἐκ εἶναι, ὅπερ ἦν, ἡγεῖτο. *Suidas* in ἄξιος τριχὸς. Monui, vobis imminere periculum vitae, ſi conſtanter adhaerebitis doctri-

nae

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς
36 πενθερᾶς αὐτῆς. Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα
37 ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ
38 ἔστι μου ἄξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
39 ἔστι μου ἄξιος. Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυ-
χὴν

αὐτὸν κἀγὼ] κἀγὼ αὐτὸν D. 1. 44. 73. 86. *Cyrillus* in Jo. p. 263. 965. Act. Eph. V. *Theodoretus* D. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.

34. μὴ] + οὖν Bodl. unus in Polyglott.
ἐπὶ τὴν γῆν] — 13. ἐπὶ τῆς γῆς 3.
ab εἰρήνην ad εἰρήνην] — 2. a prima manu 64. + ἐπὶ τὴν γῆν 44.
35. γὰρ] — 30.
36. οἰκιακοὶ] οἰκειακοὶ 1. 72. 90. 106. Editio *Complut.*
37. ab ἄξιός ad ἄξιός] — D. Versio *Syra* posterior.
38. οὐ] + μὴ 56. 58. 61. ὅτι] + ἐγὼ 80.
βαλεῖν] βάλλειν K. 74.
ἄνθρωπον] υἱὸν D. 42. [οὗ] — D.
39. ὃς ὁ] ὁ δὲ D.

nae meae: nolite tamen existimare, Deum vitam vestram projecturum permissurumque, ut sanguis vester temere fundatur: ut omnium, quae creavit, curam gerit, ita praecipue vos, quorum opera alios ad agnitionem veritatis vult perducere, proteget atque tuebitur in hac ipsa vita, ut ne minimum quidem vobis accidat, quod non in utilitatem atque salutem vestram sit cessurum. *Pesicta* f. 18. 4. Nonne omnes capillos omnis creaturae ego numero?

33. Hellenistae dicunt ὁμολογεῖν ἔν τινι pro ὁμολογεῖν τινα. Opponuntur autem ὁμολογεῖν & ἀρνεῖσθαι. *Polyb.* IV. 20. καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναι τι μὴ γινώσκειν, οὐδὲν αἰσχρὸν ἡγῶνται, τὴν γε μὴν ὠδὴν ὅτ' ἀρνηθῆναι δύνανται, διὰ τὸ κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν, ὅθ' ὁμολογοῦντας ἀποτρίβεσθαι, διὰ τὸ τῶν αἰσχρῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο. *Chagiga* f. 13. 1. Dixit R. Sira: Si R. Jochanan abnegabit יִבְּר R. Eleazarem discipulum suum, non abnegaturus est R. Jannai praeceptorem suum. *Avoda Sara* f. 46, 2. *Pesachim f.* 69. 1. R. Eleasar dixit: ne abnega me tempore judicii. *Plut.* de diff. Odii & invidiae p. 537. D. ὅτι μισεῖν μὲν πολλὰς ὁμολογοῦσιν ἤδη, φθονεῖν δὲ οὐδεὶ λέγεσι. *Dionys.* Hal. VIII. 34. φίλης ἀπαρέμφατα, ὅταν ἀδικήσωσι. *Alciphron* III. 40. Τὸν ἀγρὸν καὶ ἡμᾶς, ἐκ εἰδὼς τοὺς γονεῖς, ἀλλ' ἀρνέμενος φύσει λέγων γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ τὴν τῶν στοιχείων σύγκρασιν αἰτίαν εἶναι γενέσεως, ἐχὶ τοὺς πατέρας. *Jo.* I. 20. IX. 22. XII. 42. *Phil.* II. 11. *Rom.* X. 9. 10. 1. *Tim.* VI. 13.

34. βαλεῖν] proprie dicitur de jactu sementis in terram *Psal.* CXXV. 7. *Anthol.* II. 6. ὅτε σπόρον ἔμβαλε γαίῃ. *Xenoph.* Oecon. c. 23. ἐμβαλὼν τὸ σπέρμα τῇ γῇ. & per translationem *Cic.* antequam exiret in exil. 1. Serere beneficium, ut metere possis fructum *Liv.* XXI. 10. bella ex bellis seruntur. II. 1. Serere certamina III. 40. Serere civiles discordias. *Plaut.* Poen. III. 2. 10. lites serunt. *Cic.* de Offic. II. 8. Nec vero unquam bellorum civilium semen & causa deerit. *Philipp.* II. 22. hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti. Μάχαιρα hic significat dissidium, quo etiam fratrum animi ab invicem alienantur. Et intelligitur non propositum & consilium Christi: sed eventus, cui doctrina ipsius occasionem praebuit. *Dio* XLV. p. 188. ἔτος ὁ τὸ σπέρμα τῶν κακῶν τῶν μετὰ ταῦτα ἐκφύντων ἐμβαλών.

37. μου ἄξιος] *Nonni Dionys.* XVIII. Μάρναο μοι, Διόνυσε, καὶ ἄξια ῥίζε τοκῆος, Δεῖξον, ὅτι κρονίδαο φέρεις γένος. *Isocrat.* de Jugo. ἀναξίως δ' αὐτῶν καὶ τῶν προγόνων πράττοντες. *Thucyd.* I. 86. ψηφίζεσθε ὦν, ὦ λακεδαιμόνιοι, ἀξίως τῆς Σπάρτης τὸν πόλεμον. Schol. in *Theocrit.* Id. 1. 87. ἐκ ἀξίως τῆς ἑαυτῆ τάξεως διετέθης. *Isocr.* Archidamo σκεπτέον δ' ὅπως ἀξίως ἡμῶν αὐτῶν πολεμήσομεν. *Demosth.* Olynth. II. ἐξεληλυθότων ὑμῶν ἀξίως τῆς πόλεως. III. πράττειν ἀξίως ἡμῶν αὐτῶν. *Plat.* Apolog. πράττων ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ.

Hierocles. καλὸν μὲν τῷ θεῷ πείθεσθαι, καλὸν δὲ καὶ τοῖς γονεῦσιν —— εἰ δὲ πρὸς ἄλλο μὲν ὁ θεῖος νόμος, πρὸς ἄλλο δὲ οἱ γονεῖς φέροιεν, μαχομένης τῆς αἱρέσεως, τοῖς ἀμείνοσιν ἕπεσθαι δεῖ, πρὸς ταῦτα μόνον ἀπειθοῦντας γονεῦσι, πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ τοῖς θείοις νόμοις οὐ πείθονται. 2. *Macc.* VII. 20. 25. 28. 29.

38. λαμβάνει τὸν σταυρὸν] Ne atrocissimum quidem atque ignominiosissimum supplicium pro Christo defugiendum est. *Cic.* de Divinat. I. 26. Servus per circum, cum virgis caederetur, furcam ferens ductus est. *Plut.* de Sera Num. Vindicta p. 554. A. τῷ μὲν σώματι τῶν κολαζομένων ἕκαστος κακούργων ἐκφέρει τὸν αὐτῷ σταυρὸν. *Artemid.* II. 61. βαστάζειν τινα τῶν δαιμόνων τῶν χθονίων, ἢ αὐτὸν τὸν Πλούτωνα, ἢ τὸν κέρβερον, ἢ ἄλλον τινα τῶν ἐν ᾅδου, κακέργῳ μὲν ἰδόντι σταυρὸν αὐτῷ σημαίνει, ἔοικε γὰρ καὶ ὁ σταυρὸς θανάτῳ, καὶ ὁ μέλλων αὐτῷ προσηλοῦσθαι, πρότερον αὐτὸν βαστάζει.

ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου] *Aristoph. Plut.* 13. ὅστις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπῳ τυφλῷ. 757. οἱ δ' ἠκολούθουν κατόπιν ἐσεφανωμένοι. 1210. δεῖ γὰρ κατόπιν τούτων ἅδοντας ἕπεσθαι. *Lucian.* Necyom. 11. εἰπόμην δ' ἐγὼ κατόπιν ἐχόμενος αὐτοῦ. *Herodian.* IV. 1. 6. εἵποντο δ' ὀπίσθιοι αὐτοῖς οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες.

39. ἀπολέσει] *Thomas.* ἐπόμενος ἓν ἀτλικοῖς μηδὲ ἐλάσω εἴπῃς ἢ ἐξελάσω, ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐλῶ καὶ ἐξελῶ, ὡς εἴρηται. ὥσπερ καὶ ὀλῶ ἀντὶ τοῦ ὀλέσω, ὡς ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἐν Πλούτῳ· ἀπὸ σ' ὀλῶ κακὸν κακῶς, καὶ καλῶ ἀντὶ τοῦ καλέσω.

ἀπολέσει αὐτὴν] *Deut.* XXII. 26. *Eurip.* Herc. fur. 452. τίς ταλαίνης τῆς ἐμῆς ψυχῆς φονεύς. *Plaut.* Cistell. IV. 2. 44. ne suam vitam interimeret. *Sanhedrin* Rex Jannaeus vocatus est in jus, eique objectum: servus tuus occidit animam. *Herodot.* I. 112. ὅτε γὰρ τιθνεὸς βασιληίης ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιέων ἐκ ἀπολέσει τὴν ψυχήν. *Jos.* A. VI. 13. 9. αὐτὸς δ' ἐ πάυεται πολλάκις ὑπ' αὐτῆ σωζόμενος, ὡδὲ τὴν ψυχὴν φανερῶς ἀπολλυμένην λαμβάνων. *Il.* χ. 225. ψυχῆς ἄκιστος ὀλέθρος. *Od.* I. 65. Schol. ἀρχαῖον ἦθος τῶν ἐπὶ ξένης ἀπολλυμένων τὰς ψυχὰς ἀνακαλεῖν τρίτον τὸν περιλειφθέντας, ἐπὰν ἐπίασιν οἰκάδε. *Anthol.* III. 22. 10. ναῦν ἅμα καὶ ψυχὴν εἶδεν ἀπολλυμένην. *Il.* ν. 763. χερσὶν ὑπ' ἀργείων κέατο, ψυχὴν ὀλέσαντες. *Eustath.* ὡς οἷα κτῆμα, ὅ ἐστι θανόντες. *Eurip.* Hecub. 21. ἐπεὶ δὲ τροίᾳ θ' ἕκτορος τ' ἀπώ-

χὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ 40
δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή- 41
του, μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δι-
καίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς 42
ὄνο-

εὑρήσει] οὕτω σώσει 33. ex *Marco*. 40.] —— 22.
41. λήψεται ad λήψεται] — D.
42. τῶν μικρῶν] μικρῶν Colb. τῶν ἐλαχίστων BD.
ποτήριον] + ὕδατος D. Verſio *Goth. Copt.* μόνον] — D. 6. 53. 59. probante *J. Millio*. prol. 1193.

ἀπώλετο ψυχὴ. cit. *Thomas*, & *Euſtath.* in *Il.* v. 939, 43. *Tertull.* Scorpiac. 11. Ipſi denique praeſides cum hortantur negationi, Serva animam tuam, dicunt, & noli animam tuam perdere.

Dionyſ. Hal. A. VI. 9. ᾧ δ' ἂν ἡ κακὴ καὶ θηριώδης διάνοια φυγῆς ἀσχήμονος ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖ, τοῦτο τὸν φευγόμενον ἄγχω παρασήσω θάνατον. *Cic.* Tuſc. Q. II. 23. Ut enim fit in praelio, ut ignavus miles ac timidus, ſimul ac viderit hoſtem, abjecto ſcuto fugiat, quantum poſſit, ob eamque cauſam pereat nonnunquam etiam integro corpore, cum ei, qui ſteterit, nihil tale evenerit: ſic qui doloris ſpeciem ferre non poſſunt, abjiciunt ſe, atque ita afflicti & exanimati jacent, qui autem reſtiterunt, diſcedunt ſaepiſſime ſuperiores. Sunt enim quaedam animi ſimilitudines cum corpore; ut onera contentis corporibus facilius feruntur, remiſſis opprimunt: ſimillime animus intentione ſua depellit preſſum omnem ponderum, remiſſione autem ſic urgetur, ut ſe nequeat extollere. *Curtius* IV. 14. effugit mortem, quisquis contemſerit: timidiſſimum quemque conſequitur. *Lesbonactis* exhortator p. 172. *Iſocrat.* Archidam. extr. ἐὰν μὲν γὰρ ἐθέλοιμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, οὐ μόνον εὐδοκιμήσομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ἀσφαλῶς ἡμῶν ἕξεσαι ζῶν. Εἰ δὲ φοβηθησόμεθα τοὺς κινδύνους, εἰς πολλὰς ταραχὰς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτούς. *Procopius* Goth. p. 604. τοὺς γὰρ εἰς ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἐλθόντας τοῦτο ἂν διασώσασθαι δύναται μόνον, τὸ μὴ τῆς σωτηρίας ἐφίασθαι· τῷ φιλοψύχῳ διαφθαρῆσθαι ἐκ τοῦ ἐπιτελεῖσθαι ἕτεσθαι πέφυκε. *Arrian.* Epict. IV. 1. τοῦτο ἐκ ἐστι σῶσαι αἰσχρῶς, ἀλλ' ἀποθνήσκων σώζεται, οὐ φεύγων. *Frontinus* IV. 1. 16. Clearchus dux Lacedaemoniorum exercitui dicebat, Imperatorem potius quam hoſtem metui debere; ſignificans eos, qui in praeliis dubiam mortem timuiſſent, manere ſupplicium. *Philo* de Leg. ad Cai. T. 2. p. 574. 12. ζωὴ γάρ τις ἐστὶν ὁ ὑπὲρ φυλακῆς νόμων εὐκλεέστατος θάνατος. *Tamid* 4. Quaeſivit Alexander Macedo a ſenioribus Auſtri: quid faciet homo & vivet? Reſponderunt ei: occidat ſe ipſum; quid faciet homo & morietur? Reſponderunt: vivificet ſe ipſum. *Aboth* 13. qui celebre reddit nomen ſuum, perdit nomen ſuum. *Xenophon Cyr.* Exped. III. ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμίοις, ἴσμεν κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπιπολὺ ἀποθνήσκοντας· ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καὶ, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. *Eſaj.* XXIV. 18.

Proverbium eſt militare: experientia enim conſtitit, ignavos milites exitium atque periculum, quod turpi fuga vitare volebant, ſibi conciliaſſe, fortes autem ſtrenue agendo & pericula intrepide adeundo ſaluti ſuae optime conſuluiſſe. Iſtud proverbium philoſophi de ſtudio virtutis dixerunt, ut ſignificarent, eum, qui virtuti conſtanter ſtudeat, paucioribus moleſtiis obnoxium fore, quam ſi, ut illis ſe eximeret, virtutem deſeruiſſet. *Horat.* S. II. 3. 13. invidiam placare paras virtute relicta? Contemnere miſer. *Juſtinus* XX. 3. Dum mori honeſte quaerunt, feliciter vicerunt: nec alia cauſſa victoriae fuit, quam quod deſperaverunt. Idem dici poteſt de diſcipulis Chriſti, ſive reſpiciamus hanc ipſam vitam, ſive alteram poſt hanc. Qui conſtanter perſeverabant, ſaepe in maximis periculis praeter omnem hominum exſpectationem evaſerunt, Petrus ex carcere, Paulus e naufragio &c. & tempore belli Judaici mature Pellam divinitus moniti conceſſerunt, ſeque periculo ſubduxerunt: contra Judas, cum, ut vitae commodis frueretur, a Chriſto defeciſſet, mortem maturavit, & qui ad Judaeos redierunt, communi gentis calamitati impliciti ſunt, imo cum, ut fidem facerent, & reliquis promtiores viderentur, arma contra Romanos inter primos ſuſciperent, & in medias acies ruerent, ante alios etiam perierunt, vitamque eo ipſo, quo ſe illam inventuros putabant, perdiderunt. Si vero alteram vitam reſpiciamus (quam Chriſtus ſemper & praecipue reſpexit ut quae demum vera vita eſt) dicti hujus veritas longe clarius elucebit; qui a Chriſto deficit, vitam hanc brevem, quam eo pacto ſervare ſtudet, aut non inveniet, aut non diu ſervabit: certiſſime vero vitae alterius jacturam faciet, ſeque in aeternam miſeriam praecipitabit: contra qui conſtans eſt, vitam quidem hanc periculo exponet, neque tamen ſtatim amittet; & ſi amiſerit, cum multo foenore a manu Dei iterum recipiet.

40. Injuria legato facta, ipſi Principi facta eſſe judicatur. 1. *Sam.* VIII. 7. *Exech.* III. 7. *Joſ.* A. VIII. 8. 3. βαλόντες αὐτὸν λίθοις ἀπέκτειναν. τοῦτ' ἰδὼν Ροβόαμος, καὶ νομίσας αὐτὸν βεβλῆσθαι τοῖς λίθοις, οἷς τὸν ὑπηρέτην ἀπέκτειναν αὐτοῦ τὸ πλῆθος. *Schir Haſchirim* R. f. 12, 3. & *Mechilta* f. 38, 2. Si quis recipit viros doctos, idem eſt ac ſi reciperet Schechinam. *Tanchuma* f. 36, 4. *Exod.* XXXIII. 7. Non ibi legitur: quicunque quaerebat Moſen, ſed, quicunque quaerebat Dominum: unde concludimus, quicunque recipit presbyterum, idem eſſe ac ſi reciperet Schechinam. *Jalkut Rubeni* f. 136, 1. ad *Num.* XII. 11. dixit Aaron ad Moſen: Domine mi, Annon Aaron major erat Moſe? cur ergo ipſum Dominum vocat, & pro Magiſtro habet? Diſcimus hinc, qui honorem exhibet Doctori ſuo, idem eſſe ac ſi Deo ipſi honorem exhiberet. f. 140, 1. Qui rixatur cum viro docto, idem eſt ac ſi id faceret contra eum qui dixit & factus eſt mundus. f. 144, 3. ad *Num.* XXI. 5. & locutus eſt populus contra Deum & Moſen. Si contra Deum, ſatis dictum erat, neque opus eſt addere

Mo-

ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέ-
2 βη ἐκεῖθεν, τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας

ἐν

μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ] — E a prima manu.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει 1. 9. 14. 53. 59. 60. 71. Evang. 19. 20. 21. 22. Edit. *Erasmi* 1.
ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν] ἀπόληται ὁ μισθὸς D. Hodierna lectio Marci esse videtur *Millio* prol. 387. Nobis etiam Matthaei.
1. ἐτέλεσεν] συνετέλεσεν M. 47. 54. 55. 62. Evang. 3. 16. ut VII. 28.
ὁ Ἰησοῦς] — 74. 89. δώδεκα] — 1. 22. 28.

Mosen. Sed notandum est, qui loquitur contra pastorem fidelem, idem esse ac si contra Deum ipsum loqueretur. *Thanchuma* f. 68, 2. R. Chasda dixit: si quis se opponit Doctori suo, idem est ac si se Schechinae opponeret S. D. *Num.* XXVI. 9. R. Chamma f. Chanina dixit: Si quis rixam excitat contra doctorem &c. S. D. *Num.* XX. 13. R. Chanina f. Papa: Si quis tumultum excitat contra Doctorem &c. S. D. *Ex.* XVI. 8. R. Athu si quis siniſtre sentit de Doctore suo &c. S. D. *Num.* XXI. 6. *Aboth.* IV. 12. honora Collegam tuum, uti Doctorem tuum, Doctorem vero ut Deum. *Schemoth R.* XXXII. ad *Ex.* XXIII. 22. loquetur, non scriptum est, sed loquar; si accipitis ab illo perinde est ac si me accepissetis. *Gal.* IV. 14. 1. *Thess.* II. 13.

41. προφήτην — καὶ — δίκαιον] Junguntur infra XIII. 17. XXIII. 29. *Act.* VII. 52. Justi eximio quodam modo vocabantur Abel, Noachus, Abrahamus, Lotus.

εἰς ὄνομα] nomine Prophetae, i. e. ut Prophetam, quia Propheta est. *Sanhedrin. Berachoth* f. 17, 1. Qui operam dat legi in nomen ejus לשמה eo nomine, quia lex est, disponit pacem in familia supera & infera. *Pesachim* f. 13, 2. Oves pentecostales mactant nomine ipsarum, & sanguinem spargunt nomine ipsarum; eo nomine, ut sint agni non quotidiani sed pentecostales. & V. 2. Pascha quod non mactaverit nomine suo, & exceperit sanguinem & conspersérit non nomine suo; aut quod mactaverit nomine suo, at non exceperit sanguinem nomine suo; aut non mactaverit nomine suo, & sanguinem excepit nomine suo, profanum est. Quid sibi vult nomine suo & non nomine suo? Nomine Paschatis, & nomine sacrificii pacifici. Quid sibi vult: non nomine suo & nomine suo? nomine sacrificii pacifici & nomine Paschatis. *Sevachim.* Sacrificia, quae non offeruntur nomine sacrificiorum, quae offeruntur nomine pacificorum, nomine paschalium, nomine sacrificii communis. *Ovid.* Met. III. 281. Multi *Nomine* Divorum Thalamos iniere pudicos. Vid. XVIII. 5.

Proverbium est Judaeorum. Lotus quidem & Abrahamus hospitio exceperant Angelos, sed non nomine Angelorum i. e. non putantes esse Angelos *Heb.* XIII. 2. Vidua vero Eliam excepit, nomine Prophetae 1. *Reg.* XVII. & Laban Jacobum nomine justi *Gen.* XXIX. 30. & mercedem a Deo acceperunt.

42. τῶν μικρῶν] *Bereschith R.* XLII. 4. Si non sunt parvuli קטנים, non sunt discipuli; si non sunt discipuli, non sunt sapientes; si non sunt sapientes, non sunt seniores: si non sunt seniores, non sunt prophetae: si non sunt prophetae, non est Deus S. B. inf. XI. 9. 11. opponuntur prophetis.

ψυχροῦ] *Plin.* Epist. III. 5. frigida lavare. *Plaut.* Cist. I. 1 37. Frigidam suffundere. *Senec.* Ep. 77 Calida subinde affusa. *Apulej.* Met. IV. Calida tumultuario lavacro praeparata. *Juvenal.* V. 63. Quando vocatus adest calidae gelidaeque minister. *Martial.* I. 11. Jam defecisset portantes calda ministros. *Epictet.* 35. μὴ ψυχρὸν πίνειν. *Athen.* III. p. 133. F. οἴδασιν ἀρχαῖοι καὶ τὴν τοῦ πάνυ ψυχρᾶ πόσιν. ψυχροποσία. ψυχροπότης. *Plin.* Ep. VI. 16. Semel atque iterum frigidam poposcit. *Sueton.* Claud. 40. Inter causas suffragationis suae posuit, quod pater ejus frigidam aegro sibi tempestive dedisset. *Tacit.* de Mor. Germanor. 22. lavantur saepius calida. *Martialis* XIV. 103. Frigida non desit, non desit Calda petenti. *Horatius* S. II. 7. 90. Perfundit gelida. Schol. supple aqua. *Plut.* de Garrul. p. 511. C. Ἡράκλειτος — λαβὼν ψυχρᾶ κύλικα. *Plinius* H. N. XXIII. 4. cum pari calidae mensura.

οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ] *Od.* ω. 195. τῷ οἱ κλέος ἄφθιτον ὀλῶνται Ἠς ἀρετῆς. *Liban*, O. II. p. 93. κἂν μὴ σύμπας ἀπόληται [ὁ μισθὸς] p. 94. μιᾷ μὲν ἂν αἰτίᾳ ταύτην τὸν μισθὸν — συνέβη τοῖς ἀνθρώποις τούτοις ἀπωλολέναι. *Strabo* III. p. 250. A. ἐν δὲ τῇ Λιγυστικῇ, φησὶν ὁ Ποσειδώνιος, διηγήσασθαι τὸν ξένον ἑαυτῷ, χαρμόλεων Μασσαλιώτην ἄνδρα, ὅτι μισθώσαιτο ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας ἐπὶ σκαφτὸν, ἀδίνασα δὲ μία τῶν γυναικῶν ἀπέλθοι ἀπὸ τοῦ ἔργου πλησίον, τεκοῦσα δὲ ἐπανέλθοι παραυτίκα, ὅπως μὴ ἀπολέσειε τὸν μισθόν. *Philo* ap. *Damascen.* παραλλ. I. α. 15. οὐκ ἐστὶ παρὰ θεῷ οὐδὲ πονηρὸν ὄντα ἀπολέσαι τὸν ἀγαθὸν μισθὸν περὶ ἑνὸς ἀγαθοῦ, μετὰ πλειόνων κακῶν πεπραγμένου, οὔτε πάλιν ἀγαθὸν ὄντα ἀπολέσαι τὴν κόλασιν, καὶ μὴ λαβεῖν αὐτὴν, εἰ μετὰ πλειόνων ἀγαθῶν ἔν τινι γένηται πονηρεύων, ἀνάγκη γὰρ ζυγῷ καὶ σταθμῷ πάντα ἀποδιδόναι τὸν θεόν. *Jos.* A. XX. 11. 5. θεὸς — ἐπιδεικνὺς ὅτι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀποβλέπουσιν, καὶ μόνῳ πεπιστευκόσιν ὁ καιρὸς οὐκ ἀπόλλυται ὁ τῆς εὐσεβείας. *Liban.* D. XII. p. 389. A. τῷ δὲ ὁ μισθὸς ἀπώλλυτο. inf. XXV. 34. *Jos.* A. I. 10, 3. ἐπαινέσας δὲ αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν ὁ θεὸς, ἀλλ' οὐκ ἀπολεῖς, φησὶ, μισθὸς, ὃς ἄξιον ἐστὶν σὲ ἐπὶ τοιαύταις εὐπραγίαις κομίζεσθαι. A. XVIII. 6. 6. narrat, quomodo Agrippas Thaumastum qui sitienti aquam porrexerat, libertate donaverit, & procuratorem constituerit. *Bemidbar R.* XXI. ipse non perdet mercedem suam. *Thanchuma* p. 239, 2.

1. αὐτῶν] i. e. Galilaeorum. Solent Hebraei pronomen relativum ponere, ubi nullum nomen antecessit, quod tamen facile intelligitur. inf. 21. XII. 9. *Luc.* IV. 15. V. 17. *Act.* V. 41.

2. τὰ χριστοῦ] Opera, qualia Messiam editurum Judaei exspectabant. 2. *Tim.* IV. 5.

πέμψας — εἶπεν] *Xenophon* Hist. Graec. III. πέμψας πρὸς Δερκυλλίδαν εἶπεν, ὅτι ἐς λόγους βάλοιτο

ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Εἶπεν 3
αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 4
αὐτοῖς· Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. Τυφλοὶ ἀναβλέ- 5
πουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ
ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν 6
ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξ- 7
ήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξήλ- 8
θετε

2. τοῦ χριστοῦ] τοῦ Ἰησοῦ D. 54. 61. 74. 89. 90. Evang. 9. 12. 24. Versio *Æthiop.* αὐτοῦ Versio *Syra* posterior in margine.

δύο] Δ|ω CD. Versio *Goth. Syr.* utraque, at in posteriori edita est in Margine. *Armen.* Probante *J. Millio* prol. 387. 388; qui putat non posse scribi πέμψας δύο τῶν μαθητῶν, sed δύο μαθητὰς; in quo ipsum falli ex *Luc.* XIX. 29. apertum est. Quaerit porro: quis ista δύο τῶν μαθητῶν, quae expressiora sunt, & cum textu Lucae conveniunt, mutarit in Δ|ω τῶν μαθητῶν ex industria? Respondeo: interpres Italus, cujus industriae vel temeritati potius & negligentiae fexcentas ejusmodi variationes, contradicentibus omnibus Graecorum Codicibus, debemus.

3. εἶπεν] εἰπεῖν Versio *Syra* posterior in margine.

ἐρχόμενος] ἐργαζόμενος D. a prima manu.

4. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D.

Ἰωάννῃ] Ἰωάννην E.

ἀκούετε καὶ βλέπετε] βλέπετε καὶ ἀκούετε 44. 80.

5. καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι] — D. Probante *J. Millio* prol. 388.

ἀκούουσι] + καὶ D. 1. 28. Versio *Syr. Goth. Chrysostomus, Basilius Seleuc.* H. 33.

καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται] — 13.

6. ἐὰν] ἂν D. 1.

ἀυτῷ ἀφικέσθαι. Cyropaed. VI. πέμπει πρὸς τὸν κῦρον εἰπὼν, ὃς ἦν.

3. ὁ ἐρχόμενος] Messias, cujus adventum per Prophetas praedictum nunc instare credimus. *Jo.* VI. 14. *Heb.* X. 37. Joannes antequam in carcerem conjiceretur, Jesum agnoverat, & discipulos suos docuerat, ipsum esse Messiam: quae in carcere de Christo audit, magis ipsum confirmabant. Ipse tamen carceris squalor scrupulum illi injecit, ut cogitaret, cur me patitur immerentem in isto squalore & periculo tamdiu versari? sperabam hunc esse, qui populum & me liberaturus esset; facit autem, quod veri studiosum facere par erat, mittit ad ipsum Christum, qui scrupulum eximeret. *Marc.* IX. 24.

προσδοκῶμεν] praesens conjunctivi ut *Jo.* VI. 28.

4. Ἰωάννῃ] Si discipuli tantum Joannis dubitabant, non vero ipse Joannes, quid opus erat illi haec renunciare? an ut discipulos confirmatiores redderet? atqui nihil poterat addi ad evidentiam argumenti, quod suis oculis auribusque perceperant. At si Joanni ipsi scrupulum haesisse intelligimus, omnia plana sunt.

ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε] *Phil.* IV. 9. *Diogenes L.* Periandr. I. 100. καί σοι ἀναγγελεῖ, εἴ ἐπίροιο, ὅτι μὲν ἀκούσειεν ἢ ἴδοι. *Stobaeus* S. XXXI. de Zenone. τῶν δὲ πρέσβεων ζητούντων, τί ἀπαγγείλωσι περὶ αὐτῦ πρὸς αὐτίγονον; τῦτ' αὐτὸ, ἔφη, ὃ βλέπετε.

5. *Aristophanes* Equit. 640. ὦ βελὴ, λόγυς ἀγαθὺς φέρων εὐαγγελίσασθαι πρῶτον ὑμῖν βέλομαι. *Antiphon.* τῇ πατρίδι μεγάλας εὐτυχίας εὐαγγελιζόμενον. *Jos.* A. XX. 7. 2. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ μεγάλοις, οἷς πὰρ ἐλπίδα εὐτυχήκει καταπεπλευκὼς, πρώτῃ μὲν, ὡς εἰκὸς, τῇ γυναικὶ περὶ τέτων εὐηγγελίζετο. *Vajikra R.* S. XXVII. & *Debarim R.* X. *Bereschith R.* LXXV. 1. R. Barachia, nomine R. Judae f. Simonis. Dixit R. Acha nomine R. Eliesер f. Chelpatha: Quaecunque Deus facturus est & renovaturus tempore futuro, ea jam anticipavit per manus Prophetarum & justorum hoc tempore. — Ego coecos curabo tempore futuro, antea idem feci. 2. *Reg.* VI. 17. *Bereschith R.* LXXIV. 1. terra, in qua mortui victuri sunt primum, in diebus Messiae. *Pausan.* Corinth. 26. ἐπιθυμῆσαι τὸν παῖδα ἀνελέσθαι, καὶ ὡς ἡγῦς ἐγένετο, ἁρπαγὴν εἶδεν ἐκλάψψσαν ἀπὸ τῦ παιδὸς νομίσαντα δὲ εἶναι θεῖόν τι, ὥσπερ ἦν, ἀποτραπέσθαι. Ὁ δὲ αὐτίκα ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν ἠγγέλλετο, τά τε ἄλλα ὁπόσα βέλοιτο ἐυρίσκειν ἐπὶ τοῖς κάμνυσι, καὶ ὅτι ἀνίσησι τεθνεῶτας. *Julian.* p. 191. Ὁ δὲ Ἰησῦς, ἀναπείσας τὸ χείριστον τῶν παρ' ὑμῖν, ὀλίγυς πρὸς τοῖς τ. ἑαυτοῖς ὀνομάζεται, ἐργασάμενος παρ' ὃν ἔζη χρόνον ᾠδὴν ἀκοῆς ἄξιον, εἰ μή τις οἴεται τὰς κυλλὰς καὶ τυφλὰς ἰάσασθαι, καὶ δαιμονῶντας ἐφορκίζειν ἐν Βηθσαϊδᾷ καὶ Βηθανίᾳ ταῖς κώμαις τῶν μαγίσων ἔργων εἶναι.

6. Et hoc Joanni debebant renunciare, ut animus ejus persanaretur, & ad patientiam componeretur.

7. τί] *Philo* Leg. Alleg. T. I. p. 69, 39. τὸ τί πολλάκις τίθεμεν ἀντὶ τῦ· διὰ τί; οἷον τί λέλεσαι; τί περιπατεῖς; τί διαλέγη; ἀντὶ τῦ διὰ τί;

κάλαμον] 1. *Macc.* IX. 45. *Jos.* A. XIII. 1. 3. ὁ δὲ Βακχίδης, γνὺς τὸν Ἰωνάθην ἐν τοῖς ἕλεσι τοῦ Ἰορδάνε κατεστρατοπεδευμένον. 5. Σίμων μὲν ἦν καὶ Ἰωνάθης, εἰς τὰ ἕλη τοῦ ποταμοῦ ὑποσρέψαντες, αὐτόθι κατέμενον. *Lucian.* Hermotim. 68. ἐοικὼς —— καλάμῳ ἐπ' ὄχθῃ παραποταμίᾳ πεφυκότι, καὶ πρὸς πᾶν τὸ πνέον καμπτομένῳ, κἂν μικρὰ τις αὖρα διαφυσήσασα διασαλεύσῃ αὐτὸν. *Apophth.* Arsen. 25. in Monum. Coteler. παρέβαλε πότε ὁ ἀββᾶς ἀρσένιος εἰς τόπον καὶ ἦσαν ἐκεῖ καλάμοι, καὶ ἐκινήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνέμυ. Καὶ λέγει ὁ γέρων τοῖς ἀδελφοῖς· τί ἐσιν ὁ σεισμὸς ὑτος; καὶ λέγυσιν· κάλαμοι εἰσὶν. Λέγει ἓν αὐτοῖς ὁ γέρων, φύσει ἐὰν κάθηται τις ἐν ἡσυχίᾳ, ἀκύσῃ δὲ φωνὴν σρυθίε, οὐκ ἔχει ἡ καρδία τὴν αὐτὴν ἡσυχίαν, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς, ἔχοντες τὸν σεισμὸν τῶν καλάμων τέτων; *Horatius* Epist. I. 1. 14. Nullius addictus jurare in verba magistri, Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes, Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor. 1. *Reg.* XIV. 15. quid erat causae, cur iter tam molestum susciperetis? loci sane amoenitas vos non pellexit. erat enim Joannes in deserto loco & palustri, atque arundinibus obsito. Haec imago etiam vulgi insitam levitatem atque inconstantiam repraesentabat, *Eph.* IV. 14. *Sanhed.* f. 82. 2. Inter calamos & salices Schevilnai quid quaerit meretrix?

8. ἀλλὰ] Eleganter usurpatur haec particula etiam commate sequenti, ut interrogationi interrogatio alia jungatur. *Xenoph.* Exped. Cyri V. ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἐκ τίνος ἐπλήγης, πότερον ἥττων τις σὲ, καὶ ἐπεὶ οὐκ ἐδίδους, ἔπαιον; ἀλλ' ἄκτων. ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος; ἀλλὰ μεθύων παρώνησα. *Memorab.* III. εἰπέ μοι, ἔφη,

θετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες,
9 ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ, λέγω ὑ-
10 μῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστι, περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ, ἐγὼ
ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
11 προσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ
12 βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ
τῶν

7. ὁ] — D.
εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι] ἰδεῖν 11.
8. τί] — 73.
ἐν μαλακοῖς ἱματίοις] μαλακοῖς D. a prima manu. probante *Millio*.
βασιλέων] βασιλείων E. 3. 12. Colb. unus 35. 36. 39. 40. a prima manu. 73. 80. 83. 86. Evang. 13. 14. 15. 17. Edit. *Complut* probante *Bengelio*. βασιλεῶν FG. 2. a prima manu. 16. 38. 72. 87. Evang. 1. 9. 10. 12. 24. Οἴκῳ βασιλέως saepe legitur, οἴκος βασιλείων non item. *Esth.* IV. 2.
9. ἐξήλθετε] ἐξεληλύθατε F.
ὃς] ϗ Versio *Syr.* posterior.
ἐγήγερται] ἐγείρεται Evang. 20. ἐγείγερται Editt. *Erasmi*.
γεννητοῖς] τοῖς γεννητοῖς τῶν D. a prima manu.
12. δὲ] D. a prima manu. Lat. autem.
ἐξήλθετε] ἐξήλθατε CDL. Evang. 3. & comm. 8. 9.
ἐξήλθετε] ἐξεληλύθατε F. & 9. comm.
10. γὰρ] — D. Versio *Saxonica*.
11. ἀμὴν] + ἀμὴν. 60.
αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν αὐτοῦ C.

ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἐσί σοι ἀγρός; οὐκ ἐμοίγ' ἔφη. ἆλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα; οὐδὲ οἰκία, ἔφη. ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι τινες. *Demosth.* π. Στεφάν. Τί γὰρ καὶ βουλόμενοι μετεπέμπεσθ' ἂν αὐτοὺς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ; ἐπὶ τὴν εἰρήνην; ἀλλ' ὑπῆρχεν ἅπασιν. ἀλλ' ἐπὶ τὸν πόλεμον; ἀλλ' αὐτοὶ περὶ εἰρήνης ἐβουλεύεσθε. Olynth. I. τίς αὐτὸν ἔτι κωλύσει δεῦρο βαδίζειν; θηβαῖοι; μὴ λίαν μικρὸν εἰπεῖν ᾖ, καὶ συνεσβαλοῦσιν ἕτοιμοι. ἀλλὰ φωκεῖς; *Arrian. Epict.* II. 22. μήτι ἂν περὶ τὰ καλὰ ἐσπουδάκασιν ἄνθρωποι; μηδαμῶς, ἀλλὰ μήτι περὶ τὰ μηδὲν πρὸς αὐτοὺς; οὐδὲ περὶ ταῦτα.

ἐν μαλακοῖς ἱματίοις] *Ovid.* A. A. II. 297. in Tyriis. *Suet.* Calig. 52. in crepidis — in caliga speculatoria. *Plut.* Cic. p. 883. ἐν τοῖς περιπορφύροις καθέζεσθαι. *Artemidor.* IV 44. γυνὴ καθημένη ἐν ἱματίοις πορφυροῖς. II. 3. ἐκφέρειν ἐν λευκοῖς ἀποθανόντας. *Xenophon.* Cyrop. V. ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐσηκυία. *Plut.* Conf. ad Apoll. p. 114. E. ἐν τοῖς πενθίμοις. Lycurg. p. 56. B. ἐν φοινικίδι τέντες τὸ σῶμα περιέστελλον. *Æn.* VII 166. Nuntius ingentes ignota in veste reportat Adveniſſe viros. *Tibullus* I. 9. 70. Heu miſerum! in laxa quid juvat eſſe toga? *T. Hemſterhuis* in Ariſtoph. Plut. p. 479. per ingenium linguae praepoſitionem omittere non licet.

μαλακοῖς ἱματίοις] *Philoſtr.* 187. ἰδὼν δὲ ἄνδρας λείους τὰ σκέλη, λιπαροὺς τοὺς κόμας, καὶ μηδὲ γενείοις χρωμένους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσθῆτα μαλακοὺς. *Apollon.* p. 404. μαλακὰς χλανίδας ἠμφιεσμένους. *Il.* β. 42. μαλακὸν δ' ἔδυνε χιτῶνα Agamemnon rex. σχ. ἁπαλὸν, τρυφερὸν. & Od. α. 437. *Il.* ω. 796. Πορφυρέοις πέπλοισι καλύψαντες μαλάκοισιν. *Diog.* Lyco. V. 67. ἦν δὲ καὶ καθαρώτατος τὴν στολὴν, ὡς ἀνυπερβλήτῳ χρῆσθαι μαλακότητι ἱματίων. Heraclid. V. 86. ἔτος ἐσθῆτι τε μαλακῇ ἐχρῆτο, καὶ ὑπέρογκος ἦν τὸ σῶμα. *Lucian.* Timon. 38. ἀντὶ μαλακῆς χλαμύδος ταύτην τὴν διφθέραν ἢ — πενίαν περιτίθεικεν. Fugitivi. 20. ἀγροὺς καὶ ἐσθῆτας τῶν μαλακῶν ἐπρίαντο, καὶ παῖδας κομήτας, καὶ συνοικίας ὅλας. Epiſt. Saturn. 26. ἐσθῆσι μαλακαῖς χρῆσθαι. 29. τῶν ἱματίων — τὸ μαλακὸν ἐθαυμάζετε. Cynic. 1. τριβώνιον φέρειν, ὃ μέντοι καὶ τοῦτο λεπτὸν, οὐδὲ μαλακὸν, οὐδὲ ἀνθηρὸν. Saturn. 1. ἐσθῆτας ἐυανθεῖς καὶ μαλακὰς, καὶ ἄργυρον καὶ ἐλέφαντα καὶ τἆλλα ὁπόσα τίμια. *Baſilius* in Hexaem. H. 8. τὰ νήματα λέγω, ἃ πέμπουσιν ὑμῖν οἱ Σῆρες πρὸς τὴν τῶν μαλακῶν ἐνδυμάτων κατασκευήν. *Diodor.* S. IV. 4. κατὰ δὲ τὰς ἐν εἰρήνῃ πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς, ἐσθῆσιν ἀνθεινοῖς καὶ κατὰ τὴν μαλακότητα τρυφεραῖς χρῆσθαι. & l. XIII. 82. καὶ τὰς ἀγωγὰς ὡδὸς ἐκ παίδων ἐποιοῦντο τρυφερὰς, τὴν τ' ἐσθῆτα μαλακὴν φορῶντες καθ' ὑπερβολὴν, καὶ χρυσοφορῶντες. *Plaut.* Bach. I. 1. 38. eme mi vir lanam, unde tibi pallium malacum & calidum conficiatur, tunicaeque hibernae bonae. *Artemid.* I. 80. σκευὴν ἔχουσα ἱματίων πολυτελῶν καὶ μαλακῶν, καὶ ὄρμων χρυσέων. & II. 3. μαλακὴ δὲ ἐσθὴτι καὶ πολυτελεῖ χρῆσθαι πλουσίοις μὲν ἀγαθὸν καὶ πένησιν, οἷς μὲν γὰρ ἡ παροῦσα διαμενεῖ τρυφὴ. *Athen.* XII. p. 553. A. παρθενικὰ τρυφερὰ χλανίδια μαλακὰ. *Ovid.* Met. XV. 118. mollia velamina. *Apulej.* veſtis textu tenuis, tactu mollis. *Lucian.* in Muſ. encom. 1. τοσοῦτον ἁπαλώτερα ἔχουσα τὰ πτερὰ, ὅσον τῆς ἑλληνικῆς ἐσθῆτος ἡ Ἰνδικὴ λεπτοτέρα καὶ μαλακωτέρα. *Dio Chryſ.* LXV. p. 612. A. ἐὰν ἐσθῆτα μαλακωτέραν λάβῃς, ἁλαζὼν καὶ τρυφερός. & IV. p. 75. D. λιτρῶν καὶ χρίσεων, ἐσθήτων τε μαλακῶν. *Ariſtoph.* Acharn. 1023. λευκὸν ἀμπέχει. *Schol.* οἱ γὰρ φυλάσσοι λευκὰ ἐφόρων; *Plut.* Lycurg. 56. F. ἐν δὲ ἄργει λευκὰ φορῶσιν ἐν τοῖς πένθεσι. Q. Rom. p. 270. D. λευκὰ φορῶσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια. — ἀμφιεννύσι λευκοῖς. *Lucian.* de Saltat. 2. ἄνθρωπον ἑρῶν ἐσθῆσι μαλακαῖς — ἐναβρυνόμενον. *Demoſth.* in Æſchin. μαλακοὶ χιτωνίσκοι. *Heſych.* μαλακὸν ἱματίον — πολυτελὲς ἢ ἁπαλόν.

φορῆντες] *Sophocl.* Electr. 270. ἐσθήματα φορῆντ' ἐκείνῳ ταὐτά.

Non certe exiviſtis, ut videretis regiam magnifice extructam, aut regem ſuperbe veſtitum; haec poteratis videre Hieroſolymis in aula principis: in deſerto vero vix caſam conſpexiſtis inter arundines, & hominem hirſutum, pelle veſtitum, vilique zona cinctum, & victu aeque vili utentem.

10. *Schemoth* R. XXXII. extr. ita etiam tempore futuro, qua hora revelabitur liberatio ventura Israeli S. D. Mal. III. 1. *Bemidbar* R. XVI. tempore futuro ego mittam vobis angelum meum S. D. Mal. III. 1. *Debarim* R. IV.

11. ἐγήγερται] Hoc proprie de Prophetis dicitur *Luc.* VII. 16. *Jo.* VII. 52.

ἐν γεννητοῖς γυναικῶν] *Herodot.* VII. 141. 142. ὦ θεία Σαλαμὶς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν. *Job.* XIV. 1. XV. 14. XXV. 4.

ὁ δὲ μικρότερος] *Strabo* VI. p. 403. A. κρατωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος ὢν τῶν ἄλλων ἑλλήνων. Major eſt dignitas comitis Chriſti, quam praecurſoris. Quanto Joannes praeſtat Prophetis: tanto diſcipuli Chriſti omnes & ſinguli anteſtabunt Joanni. Prophetarum tempore nox fuit; tempore Joannis aurora ſeſe oſtendit, diſcipuli Chriſti clariſſimis ſolis radiis colluſtrantur.

τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφή- 13
τευσαν. Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων 14.15
ὦτα

τοῦ βαπτιστοῦ] — 28.
καὶ] οἱ D. Lat. qui cogunt, al. qui vim faciunt. 13. γὰρ] δὲ 27. Ἰωάννης] Ἰάννης C.
προεφήτευσαν] ἐπροφήτευσαν GD. 1. 13. προεφήτευον 63. 15. ἀκούειν] — D.
16. παιδαρίοις] παιδίοις CDEGKL. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 27. Colbertinus 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 21. 22. Editio *Complut. Colin.* duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Genev. Plant. Clemens* paedagog. 1. 5. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*.
ἐν ἀγοραῖς καθημένοις] καθημένοις ἐν τῇ ἀγορᾷ D. καθημένοις ἐν ἀγοραῖς C. 106. Verſio *Latina*, *Chryſoſt. Theophyl.* ἐν ἀγορᾷ καθημένοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς 1.

12. βιασταὶ] *Euſtathius* de Iſmeniae & Iſmenes amor. V. p. 153. μοιχὸς, ἀκόλαστος, βιαστὴς, δεύτερος Πάρις. *Aretaeus Capp.* lib. II. de Cauſ. Morb. Duit. c. 12. p. 67. ἢν ὑπὸ ἀνάγκης κρέσσον γένηται, βιαστὴν μέζονα τίκτει τὴν ξυμφορήν. *Targum* Eſaj. XXI. 2. cogentes cogentur, & diripientes diripientur. *Demoſth.* ὅπως μὴ βιασθῆτε ἁμαρτεῖν. *Il.* O. 727. & Π. 102. αἶας δ' ἐκέτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσσι. *Thucyd.* I. 77. ἀδικήμενοι δὲ, ὡς ἔοικεν, οἱ ἄνθρωποι ὀργίζονται μᾶλλον ἢ βιαζόμενοι. *Plut.* Otho. p. 1075. τοὺς πολλὰ βεβίασθαι παρὰ γνώμην ὑπ' αὐτοῦ δοκοῦντας. *Lucian.* Necyom. 20. ἁρπάζοντες καὶ βιαζόμενοι Hermotim. 22. ἁρπαζόντων καὶ βιαζομένων καὶ πλεονεκτούντων. *Arrian.* Epict. IV. 7. ἀποκλεισμὸς ἐμοὶ μὴ γίνεται, ἀλλὰ τοῖς βιαζομένοις. διὰ τί ἕν ἐ βιάζομαι; οἶδα γὰρ, ὅτι ἔσω ἀγαθὸν οὐδὲν διαδίδοται τοῖς εἰσελθοῦσιν. *Joſ.* A. XVII. 9. 6. οἵδε εἰσὶν οἱ βιαζόμενοι καὶ μὴ θέλοντας τοὺς ἀμυνομένους ἐφ' ὅπλα χωρεῖν. *Herodianus* II. 2. 9. τοὺς στρατιώτας —— ἁρπαγαῖς τε καὶ βίαις ἐγγεγυμνασμένους. *Xenoph.* Cyropaed. III. extr. δείσας, μὴ βιάσαιντο εἴσω. *Polyb.* p. 104. τῶν δὲ θηρίων βιασαμένων εἰς τὴν παρεμβολήν. *Appian.* Exp. Alex. VI. 9. 4. βιάσασθαι ἐπειρῶντο εἰς τὴν ἄκραν. I. 8. 5. χάρακος εἴσω παρελθεῖν βιαζόμενος. Syr. 187. τὸν δὲ Ἡλιόδωρον εὐμένης καὶ Ἄτταλος ἐς τὴν ἀρχὴν βιαζόμενον ἐκβάλλουσι. Parthic. p. 218. ἐβιάσαντο εἰς τὴν ἀρχὴν B. C. 1. p. 695. βιασάμενος εἰς τὴν ἀρχὴν ῥιψοκινδύνως. *Plut.* Apophtheg. p. 203. C. ἐπεὶ δὲ πεμφθεὶς εἰς Σικελίαν ὑπὸ Σύλλα στρατηγὸς, ἐπυθάνετο τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἐκτρεπομένους βιάζεσθαι καὶ ἁρπάζειν. *Baſilius Seleuc.* H. XVI. ὁ λησὴς τὸν μὲν τρόπον μετέβαλεν. ἔμενε γὰρ μέχρι τέλους τὸν ἐρανὸν βιαζόμενος, ἕως ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται. βιασταὶ *Lucae* VII. 29. vocantur τελῶναι. Intelligo igitur publicanos & milites *Luc.* III. 12. 13. 14. qui concuſſionibus & rapina prius vixerant: jam ſibi ipſis vim faciebant, & omni animi contentione id agebant, ut prioris vitae maculas eluerent, veraque poenitentia emendarent, *Rom.* VI. 19. feriis Baptiſtae admonitionibus locum concedentes. Rapiunt id, quod proprie videbatur competere Sacerdotibus, Levitis, Doctoribus. *Luc.* VII. 30.

13. *Act.* III. 18. X. 43. *Sanhedrin* f. 99. 1. R. Jochanan dixit: Omnes Prophetae non prophetarunt, niſi usque ad dies Meſſiae: de diebus autem ſeculi futuri oculus non vidit. ib. & *Sabbath* 63. 1. *Berach.* f. 34. 2. Dixit R. Chija f. Aba omnes prophetae non prophetarunt niſi de diebus Meſſiae &c. *Bereſchith* R. LXXXI. 3. Omnes Prophetae prophetarunt de Hieruſalem ſola. Prophetare & videre opponuntur, inf. XIII. 16. 17. Omnes Prophetae obſcure atque aenigmatice vaticinati ſunt de iis, quae Joannes ex parte vidit: vos autem plane perſpicitis. 1. *Pet.* I. 10. II. 12. 2. *Pet.* I. 19. 20. 21.

14. εἰ θέλετε δέξασθαι] *Sophocles* Oedip. Tyr. 224. εἰ θέλῃς ἔτι κλύων δέχεσθαι, ἀλκὴν λάβοις ἂν καὶ νακυφίστιν κακῶν. *Euripid.* Melanip. 25. ἀλλ' ἡ Δίκη Ἐνταῦθα πᾶσιν ἐγγύς, εἰ βέλεσθ' ὁρᾶν. Jer. IX. 19.

Ἠλίας] *Trypho* Juſtino M. πάντες ἡμεῖς τὸν χριστὸν ἄνθρωπον προσδοκῶμεν γενέσθαι, καὶ τὸν Ἠλίαν χρίσαι αὐτὸν ἐλθόντα. *Chiſſuk Emuna* c. 39. fuit res nota in gente Judaica, non adfuturum Meſſiam niſi poſt adventum Eliae Prophetae. *Sota* IX. 15. Spiritus S. adducit reſurrectionem mortuorum. Reſurrectio mortuorum adducit adventum Eliae, cujus memoria Sacra eſto. *Debarim R.* III. extr. tempore futuro adducam vobis Eliam prophetam —— S. D. *Mal.* IV. 5. 6. & IV. extr. & III. 1. & Zach. IX. 9. *Vajikra R.* XXXIV. R. Cohen & R. Joſua f. R. Simonis nomine R. Levi dixerunt. Olim cum quis faceret praeceptum, propheta ſcripſit illud: nunc ſi quis facit praeceptum quis ſcribit? Elias & rex Meſſias, & Deus S. B. obſignat. S. D. Mal. III. 16. *Thanchuma* p. 57. 2. ad Gen. XLIX. 19. quando Goel veniet in calce, ipſe ſuccidet calcem S. D. Mal. III. 5. ex tribu Gad. *Aboth* N. 43. Nec facturi ſunt Judaei inſignem poenitentiam, priusquam Elias adventet, cujus memoria Sacra eſt S. D. Malach. IV. *Schabbath* f. 118. 2. Dixit R. Simon f. Paſſi nomine R. Levi f. Kaphrae: Quisquis tria convivia ſabbato quoque inſtituenda ſedulo celebrat, eripietur a tribus calamitatibus, ſcilicet ab anguſtiis Meſſiae, a judicio inferni, & a bello Gog & Magog. Ab anguſtiis Meſſiae, S. D. Exod. XVI. 25. Ecce dies, & Mal. IV. ecce mitto vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies. *Erubin* f. 43. a. Meſſias non venit Sabbato —— ait enim Scriptura: ecce ego mitto vobis Eliam prophetam, antequam &c. cum vero is heri non adventarit, nec Meſſias hodie veniet. Nam pro certo habemus Eliam, cum adfuturus eſt, Synedrium magnum aditurum. Dicet, forte heri Synedrium adiit? Reſp. Certum eſt Judaeis, non adventurum Eliam pridie Sabbati aut diei feſti propter occupationes. *Targum Jonathan* Exod. VI. 18. Pinehas ipſe eſt Elias, ſacerdos magnus, qui mittendus eſt ad captivitatem Iſrael in fine dierum. *Bereſchith R.* XCIX. 12. Gad ſuccidet Calcaneum illi, qui venturus eſt in calce: ecce ego mitto vobis Prophetam, qui ipſe eſt de tribu Gad, propterea dictum eſt: & ipſe ſuccidet calcaneum. *R. Tanchum* in Mal. IV. citat. Arabice *Pocok.* in porta Moſis p. 219. Eſt hoc ſine dubio promiſſum de Propheta in Iſraele manifeſtando paulo ante tempus manifeſtationis Meſſiae, quem quidam e doctis putant, ipſum Eliam Thisbitem futurum, quae ſententia in plerisque ſcriptis Homileticis reperitur: at alii cenſent, Prophetam magnum fore, parilis cum ipſo gradus, eodemque loco conſtitutum

16 ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ ~ παιδαρίοις ἐν
17 ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, Καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν
18 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. Ἦλθε γὰρ Ἰωάννης

μήτε

~ παιδίοις

ἀγοραῖς] ἀγορᾷ CD. 1. 6. 8. 10. 12. 35. 36. 37. 38. 47. 48. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 66. 80. 83. 86. Evang. 13. 14. Edit. *Complut. Colin. Plant. Genev.* Verſio *Latina*, *Goth. Syra. Euthymius*, *Theophylactus*.

καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν καὶ λέγουσιν] ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑτέροις λέγουσιν CD. 1. Evang. 18. 19. Verſio *Vulgata*, *Copt. Chryſoſtomus* MS. ᾧ] ἃ C. Verſio *Syra* poſterior in margine

ἑταίροις] ἑτέροις CDEFL. 1. 3. 16. 72. 106. 38. Bodlej. duo 61. 62. Evang. 9. 12. 17. Schol. Cod. 41. ἀμφότεροι μέμφονται τοῖς ἑτέροις μὴ συμφωνοῦσιν αὐτοῖς.

17. ὑμῖν poſterius] — CD. 1. Verſio *Copt.* & *Latina*. *Clemens*.

18. γὰρ] + πρὸς ὑμᾶς L. 7. 13. 106. Evang. 2. in ora. 9. 10. 12. Verſio *Syra* poſterior.

tum quoad cognitionem Dei & nominis ejus celebrationem, ideoque Eliam appellari, ut vult magnus ille Doctor Maimonides; atque hac ratione forſan erit Meſſia ben Joſeph ex ipſius ſententia. *Jonathan* Exod. XL. 10. propter coronam ſacerdotii Eliae ſummi Pontificis, qui mittendus eſt in fine captivitatis. *Bava Mezia* II. 8. III. 4. 5. Edioth. VIII. 7. *Bava Kama* IX. 8. donec venerit Elias. Tecte ſignificatur quanta ſit dignitas Meſſiae ipſius, qui & prophetas, & Joannem, & diſcipulos, maximo intervallo poſt ſe relinqueret. *Bava Mezia* f. 3. 1. *Bava Bathra* f. 121. 2. Dixerunt Rabbini noſtri: VII. mundum univerſum volvunt, Mathuſalem vidit Adamum — Sem — Jacobus — Amram — Achias Silonita — Elias, qui adhuc vivit. *Succa* f. 52. 2. VIII. ſunt principes: Adam, Jeſſe, Saul, Samuel, Amos, Zephanja, Zedekia, Meſſias & Elias. *preces Judaeorum*. Et Deus in multitudine miſericordiarum ſuarum reſpiciet Iſraelem, & in bonitate ſua mittet nobis Meſſiam noſtrum & Eliam Prophetam in curſu cum eo, ut ſtabiliat prophetiam.

15. *Liban.* Epiſt. 499. οἱ παῖδες σοὶ φύσεως τε ἀγαθῆς καὶ προθυμίας ἀμείνονες. ἤδη δέ τι καὶ ἐλῴγμα ἐξήνεγκαν νέων ἐχόντων ὦτα. *Arrian.* Epictet. III. 23. Sophiſtae inter recitandum ſubinde in hanc prorumpebant vocem: ὅτι τούτοις οὐ πολλοὶ δύνανται παρακολουθεῖν. *Ælian.* A. H. VIII. 17. ὅτῳ σχολὴ μανθάνειν, ἔτος ὑπέχων τὰ ὦτα ἀκκίτα. *Phocylid.* 84. ἐ χωρεῖ μεγάλην ἀκοὴν ἀδίδακτος ἀκάκη. οὐ γὰρ δὴ τοίουσιν οἱ μηδέποτ' ἐσθλὰ μαθόντες. *Plut.* A. Colot. p. 1113. C. ταῦτα τὰ ἔπη μέγα βοῶντος ἐπὶ τοῖς ὦτα ἔχουσιν. *Praef. Koheleth R.* ad Eſaj. V. 9. in auribus. R. Levi dixit: ſicut qui clamat in aures ſocii ſui, non in unam ſed in utramque. *Philo* de Abrah. T. 2. 19. 44. τοῖς ἀκοὰς ἔχουσιν ἐν τῇ ψυχῇ φιλοπίζῃ τάδε. de Charit. p. 400, 27. βοᾷν καὶ κεκραγὼς τοῖς ὦτα ἔχουσιν ἐν ψυχῇ.

16. παιδίοις] *Arrian.* Epictet. II. 16. θέλεις σε ἓν καὶ ἡμεῖς τοῖς παιδίοις ἡμιῶμεν; οὐ μὴ τὸν Δία. & III. 15. ὅρα ὅτι ὡς τὰ παιδία ἀναιρεφήσῃ, ἃ νῦν μὲν ἀθλητὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ, ὅταν ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ — ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ μηδὲν, ἀλλ', ὡς ὁ πίθηκος, πᾶν ὃ ἐὰν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἀεί σοι ἄλλο ἐξ ἄλλης ἀρέσκει. & *Epict.* XXXV. ὡς τὰ παιδία ἀναιρεφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητάς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ.

ἐν ταῖς ἀγοραῖς] *Plaut.* Pſeudol. III. 2. 11. Sed cur ſedebas in foro, ſi eras coquus? inf. XX. 3. 6. *Joſ.* B. V. 12. 3. παῖδες δὲ καὶ νεανίαι διοιδοῦντες ὥσπερ εἴδωλα κατὰ τὰς ἀγορὰς ἀνειλοῦντο καὶ κατέπιπτον.

προσφωνοῦσι] Cum accuſativo Graecis ſignificat compellare: ubi vero cum Dativo jungitur, ſignificat dicare, nuncupare librum alicui.

17. *Sanhedrin* f. 103. 1. Prov. XXIX. 9. Dixit Deus S. B. Iratus fui Achaſo, & tradidi eum in manum regum Damaſci: at ille ſacrificavit, & incenſum adolevit Diis Damaſci, qui ipſum percuſſerant. Luſi cum Amazia, & dedi Reges Edom in manus ejus: at ille adduxit Deos illorum, ſeque illis incurvavit. Ait R. Papa: Hoc eſt, quod dicunt vulgo, plorant ei, qui neſcit; arrident ei, qui neſcit: vae ei qui bonum a malo diſcernere neſcit. *Theophraſt.* Char. 16. περὶ αὐθαδείας· ἡ δὲ αὐθάδεια ἔστι ἀπήνεια ὁμιλίας ἐν λόγοις. οἷος ἐρωτηθείς, ὁ δεῦρο πῶς ἔστι; εἶπεν· πράγματα μοι μὴ πάρεχε. καὶ προσαγορευθεὶς μὴ ἀντιπροσειπεῖν — καὶ ὅτε ᾄσαι ἔτε ῥῆσιν εἰπεῖν, ὅτε ἀρχήσασθαι ἂν ἐθελῆσαι.

ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε] *Herodot.* VI. 129. ὡς δὲ ἡ κυρίη ἐγένετο τῶν ἡμερέων, τῆς τε κατακλίσεως τοῦ γάμου, ᾠδάκεε αὐτοὺς — ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο — εἶχον ἔριν ἄμφι τε μουσικῇ — ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι οἱ ἐμμελέως. πειθομένῳ δὲ τοῦ αὐλητοῦ ὠρχήσατο. *Ariſtot.* de Rep. VIII. 6. οὐκ ἔστι ὁ αὐλὸς ἠθικὸν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικὸν — καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὴν αὔλησιν — φασὶ γὰρ δὴ τὴν Ἀθηνᾶν εὑρεῖν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλούς. 7. Σωκράτης ἀποδεκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλὸν — πᾶσα γὰρ βακχεία, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνησις μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς. *Æſop.* F. CXXX. ὃ κάκιστα ζῶα, ὅτε ἤλυον, οὐκ ἀρχεῖσθε, ὅτε δὲ πέπαυμαι, τοῦτο ποιεῖτε. *Phaedrus* V. 7. 13. Lepidum genus Deſiderari coepit, cujus ſtatibus ſolebat excitari ſaltantis vigor. *Plaut.* Stich. V. 5. 16. Siquidem mihi Saltandum eſt, tum vos date, bibat, Tibicini. *Propert.* III. 10. Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis. *Horat.* Epiſt. I. 14. meretrix tibicina, cujus Ad ſtrepitum ſalias. *Pollux.* IV. 75. αὐλεῖ δὲ μάλιστα τὸν γαμήλιον. *Xenoph.* Symp. εἰ ὀρχεῖτο πρὸς τὸν αὐλόν. *Plaut.* Caſina IV. 3. 1. Age tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foris Suavi cantu concelebra hanc plateam hymenaeo. *Terent.* Adelph. V. 17. 7. Verum hoc mihi mora eſt Tibicina, & hymenaeum qui canat — miſſa haec face, hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas. Rhetor. *ad Herenn.* IV. Omnis ſanctitas nuptiarum uno ſigno tibiarum intelligitur, *Claudian.* in Epithalam. Dicant pervigiles carmina tibiae. *Ovid.* Hero. XII. 139. Tibiaque effundit ſocialia carmina vobis: At mihi funerea flebiliora tuba. 1. *Macc.* IX. 39. 41. *Eccleſ.* III. 4.

ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ἐκόψασθε] *Senec.* Epiſt. 13. Pacuvius, qui Syriam uſu ſuam fecit, cum vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur a coena, ut inter plauſus exoletorum hoc ad Symphoniam caneretur βεβίωται, βε-

βίω-

μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων· καὶ λέγουσι· Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐ- 19
σθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν· Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος
καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν 20
τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαί σοι 21
Χοραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδάν· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενό-
μεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν· Τύρῳ καὶ 22
Σι-

~ Βηθσαϊδά

a πίνων ad πίνων comm. 19] — 59.
δαιμόνιον ἔχει] πνεῦμα ἔχει 2.
ἀπὸ] + πάντων 13.
20. ἤρξατο] + ὁ Ἰησοῦς CKL. Colb. 1. 4. 5. 10. 11. 13. 15. 35. 46. 51. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 72. 78. 90. Evang. 3. 15. 17. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop.* Codd. *Lat.* MSS. *Chryſoſt. Hieronymus* in Thren. IV. 6.
ἐγένοντο] γεγόνεισαν D.
21. χοραζίν] χοραζαΐν D. Chorazain Verſio *Vulg.* χοραζζη L. χωραζιν, χωραζειν, χωραζην. 56. 58. 59. 61. 62. 78. 83. 86. 91. Edit. *Complut.* & *Ald. Genev.* χώρα Ζιν *Orig.* in Exod. & c. Celſum.
Βηθσαϊδαν] Βεθσαιδὰ D. a prima manu. Βηθσαϊδὰ C K L. 1. 3. 5. 7. 9. 10. 11. 14. 32. Colb. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 65. 68. 73. 80. 83. 84. 87. 90. 92. 106. Evang. 2. 4. 8. 9. 10. 13. 14. 18. Edit. *Complut, Plant.* Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Origenes, Baſilius* Eth. 1. *Victor* in Marc. VIII. 22. *Chryſoſt. Theophylact.* probante *J. Millio.*
ἐγένοντο] ἐγεγόνεισαν D. ἐγενήθησαν Evang. 4.
λέγουσιν] + ὅτι 2. 27. 71. Edit. *Eraſmi.*
19. οἰνοπότης] οἰνοπώτης 1.
αὐτῆς] + πάντων Evang. 15.
αὐτὸ] — D.
οὐαὶ σοὶ poſterius] καὶ D. probante *J. Millio.* prol. 394.

βίωται, nullo non die ſe extulit. *Cic.* ad Attic. XII. 2. Homini non recta ſed voluptuaria quaerenti nonne βιβίωται; & XIV. 21. Sed mihi quidem βεβίωται; viderint juvenes. *Lucian.* VIII. 734. Non pretioſa petit cumulato ture ſepulcra Pompejus, fortuna, tuus; non pinguis ad aſtra Ut ferat e membris Eoos fumus odores; ut Romana ſuum geſtet per colla parentem, praeferat ut veteres feralis pompa triumphos; Ut reſonent cantu triſti fora. *Il.* ω. 720. παρὰ δ' εἶσαν ἀοιδὰς θρήνων ἐξάρχους, οἵτι γοήσαιντο ἀοιδήν, Οἵ μιν ἀρ' ἐθρήνεον, ἐπὶ δὲ στεναχοντο γυναῖκες. *Lucian.* de Sacrif. 15. πιθήσει τὸ ἱερεῖον, καὶ κόπτονται, περιστάντες ἤδη πεφονευμένον. *Plut.* Solon. p. 90. C. ἀμυχὰς κοπτομένων ἀφίλων. *Anthol.* II. 40. 7. μηκέτι, μηκέτι, Μάρκε, τὸ παιδίον, ἀλλ' ἐμὲ κόπτε —— εἰς ἐμὲ νῦν ἐλέγχε ποιεῖ πάλιν, εἰς ἐμὲ θρήνους. ὅτ' αὐτὸν ἔσω νεκρὸν ἐκοπτόμεθα. *Xiphilin.* de Pertinacis funere. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πρὸ τῆς κλίνης προήεσαν, καὶ τινες ἐκόπτοντο, ἑτέρων πένθιμόν τι ὑπαυλούντων. *Thomas* in πενθεῖν ἐπὶ τοῦ λυπεῖσθαι καὶ μελανειμονεῖν· θρηνεῖν δὲ ἐπὶ τοῦ κλαίειν. *Dio* Chryſ. XXIII. p. 276. D. ex Eurip. Creſphont. τὸν φύτα θρηνεῖς, εἰς ὅσ' ἔρχεται κακὰ· τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον χαίροντας καὶ συνηδομένους οἴεται δεῖν ἐκπέμπειν.

19. φάγος] *Baſilius* Ep. 391. τὸν δὲ φάγον παροξυτονοῦμεν ἡμεῖς.
οἰνοπότης] vinarius *Auguſtin.* c. Fauſt. XVI. 31. *Deut.* XXI. 20. *Pſal.* LXIX. 13. *Amos.* VI. 6. *Prov.* XXXI. 4. inf. XXIV. 49. *Pollux* VI. 32. οἰνοπότης, καὶ οἰνοπότις γυνή, ὡς ἀνακρέων, καὶ οἰνοποτᾶν, ὥσπερ ὅμηρος εἰρηκε οἰνοποτάζων. II. ι. 341. *Euſtathius.* σημείωσαι δὲ, ὅτι ἐπὶ ἐγκρατευτῶν ἀνδρῶν ῥηθήσεται τὸ· οὐ γὰρ σῖτον ἔδοσ', οὐ πίνος' αἴθοπα οἶνον.
ἐδικαιώθη] Juſta pronunciata eſt atque abſoluta ſapientia divina. Eſaj. XLV. 26. ἀπὸ κυρίε δικαιωθήσονται. *Luc.* VII. 29. a cultoribus ſuis.
21. *Horat.* I. Carm. XIII. 3. *Schol. vae* dolentis eſt.
χοραζίν *Hier.* in Eſaj. IX. 1. in litore maris Geneſareth. & de l. H. in ſecundo lapide a Capharnaum. *Menachoth* f. 85. 1. כרזים commendatur a tritico.
βηθσαϊδά] i. e. *Julias Joſ.* B. III. 10. 7. ὁ Ἰορδάνης μετὰ πόλιν Ἰουλιάδα διεκτέμνει τὴν Γεννήσαρ μίσην. III. 3. 5. ἥτε Γαμαλιτικὴ καὶ Γαυλανῖτις, Βαταναία τε καὶ τραχωνῖτις, αἳ καὶ τῆς ἀγρίππα βασιλείας εἰσὶ μοῖραι. ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Λιβάνου ὄρους καὶ τῶν Ἰορδάνε πηγῶν ἡ χώρα, μέχρι τῆς τιβεριάδος λίμνης εὐρύνεται. ἀπὸ δὲ κώμης καλουμένης ἀρφᾶς, μέχρις Ἰουλιάδος ἐκτείνεται τὸ μῆκος, οἰκοῦσι δὲ αὐτὴν μιγάδες Ἰδουμαῖοί τε καὶ Σύροι. Vit. 11. ἡ παρὰ βασιλέως δύναμις ἦκεν ἱππική τε καὶ πεζική, καὶ Σύλλας ἐπ' αὐτῆς ἡγεμών. ἔτος ἦν βαλλόμενος στρατόπεδον Ἰουλιάδος ἀπέχον σταδίους πέντε —— 12. ταῦτα δ' ὡς ἐγὼ πυθόμην, πέμπω δισχιλίους ὁπλίτας —— οἱ δὴ καὶ χάρακα θέντες ἀπὸ σταδίου τῆς Ἰουλιάδος πλησίον τοῦ Ἰορδάνε ποταμοῦ —— ἐκομίσθην εἰς κώμην κεφαρνώμην λεγομένην —— μεταπεμψάμενος ἔν ἰατρὸν καὶ θεραπευθεὶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην αὐτῷ κατέμεινα πυρίξας, δόξαν τι τοῖς ἰατροῖς τῆς νυκτὸς εἰς ταριχίας μετεκομίσθην. —— Regii autem milites εἰς Ἰουλιάδα φοβηθέντες ἀνεχώρησαν. B. IV. 8. 2. ἀντίκειται δὲ τούτῳ τὸ περὶ τὸν Ἰορδάνην ὄρος, ἀρχόμενον ἀπὸ Ἰουλιάδος καὶ τῶν βορείων κλιμάτων, παρατείνον δὲ εἰς μεσημβρίαν ἕως Σομώρων, ἥπερ ὁρίζει τὴν Πέτραν τῆς ἀραβίας —— λίμνας τε ἔχει τήν τε ἀσφαλτῖτιν καὶ τὴν τιβεριέων.

πάλαι] *Plato* Apol. εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ πολιτικὰ, πάλαι ἂν ἀπολώλειν. *Euſtath.* in Il. η. p. 677. 23. τὸ ὅτι νέον γε διασαφητικὸν ἐστὶ τοῦ πάλαι, ἵνα μὴ ἁπλῶς νοῆται κατὰ τὴν ὑστεροτάτην συνήθειαν. ἴσμεν γὰρ ὅτι ἡ ἀτθὶς πάλαι οἶδε λέγειν οὐ μόνον τὸ ἀφ' ἱκανοῦ χρόνε, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ ὥρας ἢ καὶ συγμῆς. *Lucianus* Philopat. 28. πίπτωκεν ὀφρὺς ἡ πάλαι βωμοῦ περσῶν. 2. *Pet.* I. 9.
ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ] Conjunguntur *Eſaj.* LVIII. 5. *Jerem.* VI. 26. *Dan.* IX. 3. *Judith.* IV. 11. *Eſth.* IV. 1. 3. *Jon.* III. 6. 1. *Macc.* III. 48. *Taanith* f. 16. 1. cur induunt ſaccos? dixit R. Chaja f. Abae, quaſi diceret: ecce reputati ſumus ut beſtiae. Sch. quia ſunt ex pilis caprarum. *Joel.* I. 8. *Phrynichus* p. 108. σάκκος, Δωριεῖς διὰ τῶν δύο κκ. ἀτ̃τικοὶ δὲ δι' ἑνός. *Moeris.* σάκος, ἀτ̃τικῶς, σάκκος ἑλληνικῶς διὰ δύο κ. *Thomas* σάκος ἀτ̃τικοὶ δι' ἑνὸς κ. ἕλληνες δὲ διὰ δύο. σάκος αἴγειον ἀντὶ τοῦ, τεῦχος αἴγειον. *Etymol.* M. σάκκος —— τέσσαρα εἰσὶν εἰς κος ὀνόματα γραφέντα διὰ δύο κκ. σάκκος, λάκκος, μάκκος, κόκκος. *Euſtathius* in Il. ι. p. 447. 29. οἱ μὲν δὴ παλαιοὶ καὶ τὸν σάκκον φασὶ καὶ δι' ἑνὸς γραφέσθαι κ. *Suidas* σάκκος καὶ σάκκιον —— σάκος ἀρσενικῶς δι' ἑνὸς κ. σάκκος ἔχων. *Ariſtophanes* Lyſiſtr. Schol. Ariſtoph. Acharn. 822. σάκος οὖν δι' ἑνὸς κ. ἀνωτέρω δὲ διὰ δύο. 745. *Joſ.* A. XIX. 8. 2. ἡ πληθὺς δὲ αὐτίκα σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐπὶ σάκκου κα-

23 Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ Καπερναοὺμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
24 γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων ἀν-
25 εκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶ-
πεν· Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας
26 ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. Ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι
οὕ-

σποδῷ] + καθήμεναι 1. 7. 11. 35. 2 prima manu 51. 74. 76. 89. 90. 106. Evang. 2. 3. 4. 9. 12 17. 18. 19. Verſio *Syra* poſterior. *Baſilius* Eth. 1. ex *Luca*. + καθήμενοι C.

22. ὑμῖν] σοι Verſio *Goth*. 23. καπερναὲμ] καφαρναὲμ D. *Irenaeus*.

ἡ ἕως τοῦ ἑρανῦ ὑψωθεῖσα] μὴ ἕως ἑρανῦ ὑψωθήσῃ; ἢ DL. excepto μὴ. μὴ ἕως τοῦ ἑρανῦ ὑψωθήσῃ BC. 1. 42. Verſio *Copt*. & *Vulg*. *Æthiop*. *Iren*. l. IV. 36. *Hieronymus* duplicis lectionis mentionem facit, & hanc praefert in l. & in *Thren*. IV. 6. probante *J. Millio*. τοῦ] — Editio *Colinaei*.

ὑψωθεῖσα] ὑψώθης E F G. 3. 9. 13. 27. 28. 32. 34. 35. 36. 40. 44. 2 prima manu. 48. 55. 62. 64. 66. 67. 71. 72. 78. 83. 84. in ora. Evang. 8. 14. *Chryſ*. H. 34. in *Joann*.

καταβιβασθήσῃ] καταβήσῃ D. probante *H. Hammondo*.

ἐγένοντο] ἐγενήθησαν D. 1. Evang. 2. 4. 9. 10. 12. 18. 19. *Caeſarius* Q. 126.

ἔμειναν] ἔμενον M. ἔμεινεν C. 1. τῆς] — D. a prima manu.

24. ὑμῖν] σοι Verſio *Syra*.

σοὶ] ὑμῖν D. Codd. *Latt*. MSS. *Irenaeus* σε Evang. 3. σι Evang. 2. ἐν σοί. 106.

25. ἀπέκρυψας] ἔκρυψας D. 12. συνετῶν] δυνατῶν 1. a prima manu.

καθεσθεῖσα τῷ πατρίῳ νόμῳ τὸν θεὸν ἱκέτευεν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, οἰμωγῆς δὲ πάντα ἦν ἀνάπλεα καὶ θρήνων. B. II. 12. 5. οἱ ἄρχοντες —— σάκκους ἀμπεχόμενοι, καὶ τέφραν τῶν κεφαλῶν καταχέαντες. *Eurip*. Supplic. 826. ἀμφὶ δὲ σποδὸν κάρα κεχύμεθα. *Menand*. Diſidaem. ap. Porphyr. de A. A. IV. 15. παράδειγμα τοὺς Σύρας λάβε —— σακκίον ἔλαβον, εἰς θ' ὁδὸν Ἐκάθισαν αὐτὸι ἐπὶ κόπρε, καὶ τὴν θεὸν ἐξιλάσαντο τῷ ταπεινῶσαι σφόδρα. *Apulej*. IX. Mira triſtitie deformis apparuit, flebili centunculo ſemiamicta, nudis & intectis pedibus —— & diſcerptae comae ſemicanae, ſordentes inſperſu cineris. *Il*. σ. 22. ὣς φάτο· τὸν δ' ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα, ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἐλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν χεύατο κὰκ κεφαλῆς, χαρίεν δ' ἤσχυνε πρόσωπον, Νεκταρέῳ δὲ χιτῶνι μέλαν' ἀμφίζανε τέφρη. *Pſal*. LXIX. 11. ἐθέμην τὸ ἔνδυμα μου σάκκον. Apollinar. πάπλον ἐμὸν χαρίεντα θέμην ἅτε πένθιμον ἷμα. *Joſ*. A. XX. 6. 1. οἱ δὲ πρῶτοι —— τῶν ἱεροσολυμιτῶν —— ὡς εἶδον εἰς οἷον κακῶν μέγεθος ἥκουσι, μετενδυσάμενοι σάκκους, καὶ σποδὸν τὰς κεφαλὰς ἀναπλήσαντες. *Jalkut Rubeni* f. 55. 4. Quod ad induitionem ſacci attinet, ſcito, ei qui ſacco induitur ad orandum, & rogandum a Deo S. B. neceſſaria, aboleri & extingui omnia decreta mala. Et hoc proprium eſt induitioni ſacci, quod preces ipſius non revertuntur inanes. *Plut*. de Superſtit. p. 168. D. ἔξω κάθηται σακκίον ἔχων ἢ περιεζωσμένος ῥάκεσι ῥυπαροῖς· πολλάκις δὲ γυμνὸς ἐν πηλῷ καλινδούμενος. *Diod*. S. 1. 91. ὅταν γάρ τις ἀποθάνῃ παρ' αὐτοῖς, οἱ μὲν συγγενεῖς καὶ φίλοι πάντες καταπασάμενοι πηλῷ τὰς κεφαλὰς περιέρχονται τὴν πόλιν θρηνοῦντες. *Lucian*. de Luctu. 13. καὶ ἔσθ' ὃς καταῤῥήγυται, καὶ κόνις ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πάσσεται.

μετενόησαν] Non loquitur de ſcientia Dei, multo minus de bonitate Dei ſermo eſt, quaſi id, quod unice Tyrios ad bonam frugem perducere poterat, neglexiſſet. Sed de judicio hominum conjecturis & experientia nixo: cum Galilaei omnia miracula omnesque admonitiones ſpernerent, deſperata erat ipſorum ſalus: peſſimis pejores erant & inſanabiliores. *Ezech*. III. 5. 6. 7. XVI. 51. 52. 47. 48. *Pollux* VI. 138. ὃς τοῖς πονηροῖς ἀρετῆς δόξαν ἐκ τῆς καθ' αὐτὸν ὑπερβολῆς προσίθησιν, δι' ὃν τοὺς λῃστὰς ὡς νομίμως ἐνδοκιμεῖν συμβέβηκε, δι' ὃν οἱ λῃσταὶ φιλανθρωπίας δόξαν λαμβάνουσιν.

22. πλὴν] infra XVIII. 7. *Ariſtot*. Eth. IV. περὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. ὁμοίως δὲ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας καὶ γνωρίμους, καὶ συνήθεις καὶ ἀσυνήθεις τοῦτο ποιήσει. πλὴν καὶ ἐν ἑκάστοις, ὡς ἁρμόζει. οὐ γὰρ ὁμοίως προσήκει συνήθων καὶ ξενείων φροντίζειν. *Herodian*. III. 4. 1. πολλὴν στρατιὰν ἀθροίσας, πλὴν ἄπειρον μάχης καὶ πόνων.

ἀνεκτότερον] *Demoſth*. π. Στεφάν. Οὐκ ἦν ταῦτα, ὡς ἔοικε, τοῖς ἀθηναίοις πάτρια, ἀλλ' ἀνεκτὰ. Piſid. ap. *Suidam*. Οὐκ ἦν ἀνεκτὴ τοῖς παροίκοις ἡ βλάβη.

ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως] ſupra X. 15. Cum commate ſequenti ſermo ſit de calamitate, quam civitas patietur, manifeſtum eſt agi de ſupplicio in hac vita ſumendo. *Cic*. Act. Verr. 1. 2. cum ego diem in Sicilia inquirendi perexiguam poſtulaſſem, invenit iſte, qui ſibi in Achajam biduo breviorem diem poſtularet. Aſconius: petiit autem Tullius C & X. dies.

23. *Plut*. de Herodot. p. 865. F. ἔδοξε —— τὴν δὲ θηβαίων ὑπερέχειν τε πασῶν καὶ μετέωρον ἀρθῆναι πρὸς τὸν οὐρανὸν, εἶτα ἐξαίφνης ἀφανῆ γενέσθαι. Coelum & inferi opponuntur *Job*. XI. 8. *Pſ*. CVII. 26. *Eſaj*. XIV. 13——16. *Eph*. IV. 9. 10. *Il*. θ. 16. τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσσον ἐρανὸς ἐς' ἀπὸ γαίης. *Ovid*. Triſt. I. 2. 19. Me miſerum, quanti montes volvuntur aquarum! Jamjam tacturos ſidera ſumma putes. Quantae diducto ſubſidunt aequore valles! Jamjam tacturas tartara nigra putes. *Ariſtaenet*. I. 11. καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐδόκει τῇ κεφαλῇ ψαύειν τοῦ ἑρανοῦ. *Herod*. III. 30. ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασιλίῳ ἱζόμενος Σμέρδις τῇ κεφαλῇ τοῦ ἑρανοῦ ψαύσει. *Petron*. 132. ut me in coelo poſitum ad inferos traheres. *Cic*. ad Attic. II. 21. quia deciderat ex aſtris, lapſus potius, quam progreſſus videbatur. Philipp. II. 42. Collegam quidem de coelo detraxiſti. *Pollux*. IX. 40. τὴν δὲ ἐν ὄρει [πόλιν] ὑψηλὴν —— μικροῦ ὑπερνέφελον, ταῖς κορυφαῖς ἀμιλλωμένην τῷ αἰθέρι, ὀλίγου ψαύσασαν τῶν νεφελῶν, ἐγγυτάτω τῶν νέφων. Horat. Od. I. 1. ſublimi feriam ſidera vertice. *Senec*. Thyeſt. V. 185. 4. Æqualis aſtris gradior & cunctos ſuper Altum ſuperbo vertice attingens polum —— Dimitto ſuperos, ſummam votorum attigi. *Anthol*. I. 80. 15. εἰς τύχην. τὰς δ' ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς ἀίδην κατάγει. *Job*. XX. 6. Capernaumi incolae & ſibi ipſis & aliis felicisſimi videbantur.

ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον] *Æſchin*. in Dimarch. εἰς τὴν νῦν ἃ διέλιπον.

24. Σοδόμων] *Sanhedrim* f. 107. 2. Viri Sodomorum non habent partem in futuro ſeculo.

25. ἐξομολογοῦμαι] intellige χάριν.

ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν] *Ariſtot*. Eudem. II. 1.

οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ 27
οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ
ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες 28
καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μά- 29
θετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς
ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. 30

ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθη- 1
ταὶ

26. ἐγένετο εὐδοκία] εὐδοκια ἐγένετο. 1. 27. ᾧ] ὃ 3.
28. πεφορτισμένοι] + ἐγὼ D. ad *Latin.* Verſionem.
29. πρᾶός] πραὺς CD. a prima manu. *Clem.* Protrept. p. 93. *Athanaſ.* c. Arian. IV. MS. *Baſilius* in Pſal. XXXIII. *Origenes* in Jer. H. 2. χρηστὸς] χρηστὸν D. ad *Latin.* Verſ.
1. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο 32. 62. τοῖς] — D.
τίλλειν στάχυας] τοὺς στάχυας τίλλειν D. τίλλειν τοὺς στάχυας Evang. 15. 17.
2. ἰδόντες] + αὐτὸς DL. 13. Verſio *Syra.* Codd. quid. *Latini* MSS.

ἐπαινῶμεν γὰρ οὐ μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνετοὺς καὶ σοφούς. *Bava Bathra* f. 12. 2. R. Jochanan dixit: Ab eo tempore quo templum vaſtatum eſt, ſapientia ablata eſt a Prophetis, & data eſt ſtultis & infantibus. *Sir.* III. 19.

νηπίοις] *Galen.* II. in Hippocr. Epidem. II. ὀνομάζουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νήπια παιδία, τὰ μετὰ τὴν ἀποκύησιν οὐ πολλῷ χρόνῳ. & l. 1. in Epidem. VI. νήπια τὰ νεογνὰ μέχρι τῶν ε. ἢ ς. ἐτῶν, ὡς νῦν οἱ πλείστοι λέγουσιν. *Plut.* de Fortun. Alexandri p. 337. D. ὃν οὐδὲν νηπίῳ διαφέροντα, μόνον δὲ σπαργανώσας τῇ πορφύρᾳ Μιλεσίᾳ. *Lucian.* Halcyon. 5. τὰ νήπια παντελῶς βρέφη τὰ πεμπταῖα ἐκ γενετῆς. *Plut.* Sympoſ. III. 10. p. 638. E. διὸ τὰ μὲν νήπια παντάπασιν αἱ τιτθαὶ δεικνῦναι πρὸς τὴν σελήνην φυλάττονται.

A tam triſti ſpectaculo imminentis urbium excidii oculos Chriſtus avertit, erigitque ad Deum, qui mirabili ſua ſapientia effecerat, ut doctrina a civibus Chriſti, a ſacerdotibus & doctis, qui primi illam recipere debuiſſent, rejecta praeter omnem exſpectationem pauperes & indoctos aſſeclas reperiret.

ἀπεκάλυψας] *Iſocrat.* de Pace. ἀποκεκαλυμμένως ὁρμηθῆναι λέγειν. *Plato* Gorg. p. 311. D. ἀλλ' ἐγὼ σοι πειράσομαι, ὦ Σώκρατες, σαφῶς ἀποκαλύψαι τὴν τῆς ῥητορικῆς δύναμιν ἅπασαν. 314. C. καὶ πρὸς Διὸς ὥσπερ ἄρτι ἔλεγες, ἀποκαλύψας τὴν ῥητορικὴν εἰπὲ, τίς ποτ' ἡ δύναμις.

26. εὐδοκία] *Eph.* I. 5. 11. *Coloſſ.* I 19. 20.

27. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου] *Gen.* XXIV. 36. *Luc.* XV. 31. *Hebr.* I. 2. *Chryſ.* ἵνα μὴ δύο θεοὺς ἀγεννήτους νομίσῃς, ταύτην τὴν λέξιν τίθησι.

Licet Doctores illi Judaici humilitatem meam ſpernant: vos tamen rectius ſentitis; creditis enim me ſolum arcanorum Dei eſſe conſcium, & ab eo miſſum eſſe, ut viam ſalutis monſtrarem, *Act.* IV. 20. *Jo.* VI. 68, eos, qui a me recedunt, recedere a luce, & nec Deum patrem, quem ſe noſſe adeo gloriantur, cognoſcere. 1. *Jo.* II. 23. *Jo.* VIII. 19. XIV. 9. 10. 11.

28. κοπιῶντες] *Galen.* de Comp. Med. per. Gen. VII. κόπους δ' ὀνομάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἐκ τῶν πολλῶν ἢ σφοδρῶν κινήσεων γιγνομένας διαθέσεις τοῖς σώμασιν, ἤτοι γ' ὀλοις ἢ κατὰ τὰ μᾶλλον πονήσαντα μόρια, λυπηρὰι δ' εἰσὶν αἱ διαθέσεις αὗται, μάλιστα μὲν τοῖς κινουμένοις, ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἡσυχάζουσιν, ὅσαι σφοδρότεραι. *Theophraſt.* de laſſitud. καὶ ἁπλῶς ὥσπερ πόνος, αὐτῷ καὶ κόπος. διὸ καὶ ἀεὶ βαρύνεται ὁ κοπιῶν. —— δ' ὧν ἡ κίνησις καὶ ὁ πόνος; ἐκ τούτοις καὶ ὁ κόπος. *Joſ.* B. VI. 2. 6. αὐτόπτορι δ' ἔστ' εἰκὸν ἐστ' ἐκπίων. 3. 4. καὶ τὸ μὲν εὑρεῖν τι σιτίᾳ ἄλλοις ἐκοπία, πανταχόθεν δ' ἄπορον ἦν ἤδη καὶ τὸ εὑρεῖν. III. 10. 2. Ἰουδαῖοι δὲ —— οὐ κοπιῶσιν ἡτιάμενοι. *Cic.* de Fin. B. & M. I. 1. ſi delectamur —— ſin laboramus. *Jo.* IV. 6. Intelliguntur autem qui onere Ceremoniarum a Rabbinis & Sapientibus impoſitarum opprimebantur, *Act.* XV. 10. inf. XXIII. 4. κοπιᾶν & ἀναπαύειν opponuntur *Thren.* V. 5. Chriſtus & parte oneris levat, & exemplo, promiſſis, miraculis, Spiritu S. vires auget.

29. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς] *Demoſth.* c. Epiſt. Philipp. ἐκεῖνον, μεῖζον φορτίον ἢ καθ' αὐτὸν ἀράμενον. *Berachoth* f. 10. 2. Suſcipit in ſe jugum regni coelorum. Jalkut Simeoni p. 2. f. 43. 1. Eſajas jugum Regni coelorum lubens laetusque in ſe ſuſcepit S. D. Eſaj. VI. 8. *Jalkut Ruben.* f. 1761. 4. Cum Iſraelitae omnes ſtarent ad montem Sinai, omnes habuerunt cor unum, ad ſuſcipiendum jugum regni coelorum. *Sanhedrin* f. 94. 2. Ne faciatis ſicut antiqui, qui facile ſibi reddiderunt jugum legis, verum poſteriores grave ſibi reddiderunt jugum legis. *Aboth* III. 5. R. Nechoni f. Kana dixit: quicunque in ſe recipit jugum legis, ab eo auferunt jugum regni & jugum conſuetudinis. Qui vero a ſe abjicit jugum legis, ei imponunt jugum regni & jugum conſuetudinis. *Tanchuma* f. 87. 2. Dixit Moſes ad Deum S. B. Domine totius mundi, tu duo juga filiis tuis impoſuiſti, jugum legis & jugum Regnorum. Reſpondit Deus: Quicunque legi operam dat, a jugo regnorum erit immunis. *Berachoth* f. 13. 1. Homo prius in ſe ſuſcipiat regnum coelorum, deinde etiam jugum praecepti. *Targum* Cant. I. 10. Quam pulcra eſt cervix eorum ad portandum jugum praeceptorum meorum; & erit ſuper illis ſicut jugum in collo bovis, qui arat agrum, ſeque pariter ac dominum ſuum nutrit. *Ruth.* III. 11. Notum eſt omnibus, qui ſedent ad portam Synedrii magni in populo meo, te eſſe mulierem juſtam, & habere vires portandi jugum praeceptorum Domini. Thren. III. 1. Bonum eſt viro, ut adſuefaciat ſe ad portandum jugum praeceptorum in juventute ſua. *Schemoth* R. XXX. 2. Quia X. tribus noluerunt ſuſcipere jugum Dei, venit Sanherib, eosque in captivitatem abduxit. *Midraſch Miſchle* XXX. 1. Agur dicitur Maſſa, quia in ſe ſuſcepit jugum Dei S. B. *Kiddufchin.* f. 59. 4. Quaeſiverunt diſcipuli Joannis f. Zaccai: Quare ſervus per aurem terebrandus potius quam per aliam corporis partem? Reſpondit: cum audiret haec verba e monte Sinai: Non erit tibi Deus alius coram me, rupit ille

2 ται αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόν-
3 τες, εἶπον αὐτῷ· Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν — αὐτὸς, καὶ οἱ μετ'
4 αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,
5 οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; Ἢ οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι,
καὶ

εἶπεν] εἶπαν C.

3. ὁ δὲ] καὶ 56. + Ἰησοῦς 28. 34. 54. 64. 80. Evang. 2. 3. 17. Codd. *Latin.* MSS.

αὐτὸς] — CDFGKM. 1. 2. 3. 4. 5 9. 10. 12. 14. 15. 19. 27. 32. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 48. 49. 54. 60. 61. 62. 65. 67. 72. 73. 78. 84. 87. 91. 106. Evang. 8. Edit. *Erasmi* 1. *Colinaei.* Versio *Latin. Syr.* utraque, at in posteriori edita in margine, *Æthiop. Arab. Copt.* Antiochus 31. prob. *Millio* prol. 1193. & *J. A. Bengelio.*

4. πῶς] ὅπως 34.

προθεσεως] προσθέσεως D.

ἐξὸν ἦν] ἦν ἔξον D. ἔξεστιν. C. 2. *Antiochus* 31.

5. ὅτι] + ἐν CD. *Cyrillus* Act. Eph. V.

θεῦ] + ἐπὶ ἀβιαθὰρ ἀρχιέρεως 61. ex *Marco.*

ὃς] ὃ *Lat.* quod. D. 13.

αὐτῷ] αὐτὸν 59. εἰ μὴ] ἀλλ' ἢ 1. ἀλλὰ Colb. unus.

le a se jugum regni coelorum, & suscepit jugum carnis & sanguinis.

τὸν ζυγὸν] Æl. *Dionys.* ap. *Eustath.* Od. α. p. 19. 32. Αἴλιος δὲ Διονύσιος παρασημειώμενος τινὰ, ὅπως κατὰ γένη προφέρονται, λέγει ἕτως ὁ λιμὸς, ὁ σκότος — ἑκάτερα δὲ τὸ νῶτον, τὸ ζυγὸν. vid. in VI. 23. *Avoda Sara* f. 5. 2. Traditio domus Eliae: semper homo applicet se studio verborum legis, ut bos jugo & asinus oneri.

μάθετε ἀπ' ἐμοῦ] *Galen.* animi mores temper. corporis sequi: ἡκέτωσαν πρός με μαθησόμενοι, τίνα μὲν ἐσθίειν αὐτὸς χρὴ, τίνα δὲ πίνειν. Tradite vos in meam disciplinam: habebitis Doctorem mitem atque benignum: non severum morosumque, sicut Pharisaei.

καὶ εὑρήσετε] *Jer.* VI. 16. *Vajikra R.* XXIII. videt rosam rubram, decerpsit & odoratus est, & requievit in ea anima ejus. *Schir R.* II. 2. 30.

30. *Jos.* A. VIII. 8. 1. εἴτε ἄρχοντες τῶ λαῶ καὶ ἱεροβοάμους παρεκάλεν λέγοντες ἀνεῖναι τί τῆς ὕλιας αὐτοῖς, καὶ γενέσθαι χρησότερον τῶ πατρὸς. βαρὺν γὰρ ὑπ' ἐκείνε ζυγὸν αὐτὸς ὑπενεγκεῖν. *Lucian.* de Merced. Cond. 13. ᾔδειν ἂν ἦν μέγα κακὸν, ὑποκύψαντα φέρειν τὸν ζυγὸν ἐλαφρόν τε καὶ εὔφορον, καὶ τὸ μέγιστον ἐπίχρυσον ὄντα. *Diog. L.* Solon. I. 63. εὖ γὰρ θῆκε νόμως αὐτοῖς ἄχθεα κεφάλατα.

τὸ φορτίον] *Thomas.* ἀγώγιμα κάλλιον ἢ φορτία. ἐισὶ δὲ καὶ ἀγώγιμα ἃ μόνον τὰ φορτία, ἀλλὰ ἁπλῶς τὰ κομιζόμενα.

1. ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ] inf. XIV. 1. Ita connectunt novam narrationem praecedenti. Moses a Deut. I. ad X. quaterdecies hac formula utitur. Et ita omnes Lectiones ecclesiasticae incipiunt.

τοῖς σάββασι] Sono plurali significationem habet singularem. inf. XXVIII. 1. *Act.* XIII. 14. *Horat.* Sat. II. 9. Sunt hodie tricesima sabbata.

διὰ τῶν σπορίμων] *Dioscorid.* III. 128. γενᾶται καὶ εἰς χώρας σπορίμως.

τίλλειν] *Diodor.* Sic. V. 21. τοὺς παλαιοὺς στάχυς καθ' ἡμέραν τίλλειν. Glossae τιλμὸς ὀσπρίων.

2. οὐκ ἔξεστιν] Licebat Sabbato iter facere *Act.* I. 12. neque aliter Synagoga adiri poterat: Licebat etiam vellere spicas ex alieno agro *Deut.* XXIII. 25. At quaestio erat, utrum illas liceret vellere aut fricare Sabbato? Moses quidem interdixerat Sabbato opus servile facere. Quid autem opus servile esset aut non esset, juris erat controversi, Doctoribus inter se dissidentibus. Jure quidem Pontificio Romano multa diebus festis permittebantur. *Virgil.* Georg. I. 268. Quippe etiam festis quaedam exercere diebus Fas & jura sinunt: rivos deducere nulla Religio vetuit, segeti praetendere saepem, Insidias avibus moliri, incendere vepres, Balantumque gregem fluvio mersare salubri. Judaei *Schabbat* VII. 2. inter opera servilia numerant, metere, triturare, ventilare, purificare, molere, pinsere. *Maimon.* autem docet, his etiam comprehendi vulsionem spicae. c. 8. de Sabbato; Metens Sabbato vel tantillum, reus est. Et vellere spicas est species messionis. Et quicunque aliquid decerpit e germinatione sua, tam reus est quam metens. *Adajoth* II. 6. Tria dixit R. Ismael, at ei non concessit R. Akiba: allium, omphax, & spicae, quas confregerit, dum adhuc dies erat. Nam R. Ismael dicit: perficiat postquam advesperarit. R. Akiba dicit: ne perficiat. Maimon. quando scil. spicas confregerit die veneris circa vesperam — & Sabbatum intraverit, dum illa confregerat. Decisio est secundum R. Ismael. *Philo* de Vit. Mos. II. p. 137. τίς γὰρ τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἑβδόμην οὐκ ἐκτετίμηκεν, — φθάνει γὰρ ἡ ἐκεχειρία — καὶ πρὸς δένδρων καὶ φυτῶν ἅπασαν ἰδέαν· οὐ γὰρ ἔργος ἔ κλάδον ἀλλ' οὐδὲ πέταλον ἐφεῖται τεμεῖν, ἢ καρπὸν ὄντιναῦν δρέψασθαι, πάντων διαφειμένων κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ ὥσπερ ἐλευθερίαν ἀγόντων, κοινῷ κηρύγματι, μηδενὸς ἐπιψαύοντος. *Augustin.* c. Faust. VI. 4. Judaei sabbato suo non solum in agro fructum suum non decerpunt, sed nec in domo concidunt aut coquunt. Nec anno sabbatico ullum fructum sponte nascentem decerpere licuit Levit. XXV. 2. *Cosri* III. 25. Sabbato — permissum — mensam, cibos, prandium instruere pro Viatoribus, atque adeo laborare, & defatigari, quantum quis potest, in gratiam viatorum seu hospitum. *Beza* f. 13. 2. qui fricat spicas tritici, sufflat super manum & edit, si autem sufflavit, & in sinum recondidit, reus est. R. Eleasar dixit: & sic Sabbato.

3. οἱ μετ' αὐτοῦ] David quidem solus accessit ad Sacerdotem 2. *Sam.* XXI. 1. petiit autem panes etiam pro comitibus, qui alibi substiterant, comm. 2. & 4.

Intellexerant discipuli, quae modo ex ore magistri audierant, molesto rituum onere se liberandos esse: & recte intellixisse docet & haec & quae sequitur comm. 10. historia. Quod nec Davidi vitio versum, nec ab Abimelecho Sacerdote reprehensum est, id etiam aliis, praesertim filio Davidis, ejusque comitibus licet.

4. ἄρτους τῆς προθέσεως] *Heb.* IX. 2. *Exod.* XXV. 30. *Levit.* XXIV. 6. 9. Tabernaculum intranti mensa panum propositionis erat ad dextram ad latus septentrionale, lychnuchus ad sinistram ad latus meridionale.

5. βεβηλοῦσι] *Macrob.* Sat. I. 16. Affirmabatur

καὶ ἀναίτιοί εἰσι; Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ ~ μείζων ἐστὶν ὧδε· Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί 6.7
ἐστιν· Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. Κύριος γάρ ἐ- 8
στι — καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συ- 9
ναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, 10
λέ-

~ μείζον

6. δὲ] γὰρ D.
μείζων] μεῖζον D. sed *Latine:* Major. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 16. 35. 36. 37. ex emend. 41. 44. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 68. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 88. 90. 91. Evang. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 15. 24. Edit. *Complut. Chryſoſt. Theophylactus.* ſupra XI. 9. infra comm. 41. 42. Probante *J. Millio* prol. 1099. *L. Bos.* & *J. Caſaubono*, *J. Alberti.* πλεῖον 42. 65. Evang. 18.
7. ἔλεον] ἔλεος CD. 1. 33. Editt. *Eraſmi, Bogardi.*
κατεδικάσατε] κατεκρίνατε 106. 8. γὰρ] — 57.
καὶ] — C a prima manu. DELM. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. Colb. unus 34. 35. 39. 40. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 83. 84. 86. 87. 90. 106. Edit. 1. *Complut. Plant. Genev. Bengelii* Verſio *Syra*, *Copt.* Codd. *Latini* MSS. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1113.
καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου 1. 80.
9. ἐκεῖθεν] + ὁ Ἰησοῦς EG. 90. MSS. *Lat.* Verſio *Saxon. Syr. Arab. Æthiop.*

eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egiſſet, porco piaculum dare debere: prudentem expiare non poſſe Scaevola pontifex affirmabat. Sed Umbro negat eum pollui, qui opus vel ad Deos pertinens ſacrorumve cauſa feciſſet, vel aliquid ad urgentes vitae utilitates reſpiciens actitaſſet. Scaevola denique conſultus, quid feriis agi liceret, reſpondit, quod praetermiſſum noceret. Si bos in ſpecum decidiſſet, eumque paterfamilias adhibitis operis liberaſſet, non eſt viſus ferias polluiſſe; nec ille qui trabem tecti fractam fulciendo ab imminenti vindicavit ruina. Unde & Maro omnium diſciplinarum peritus ſciens lavari ovem aut lanae purgandae aut ſcabiei curandae gratia, pronunciavit tunc ovem per ferias licere merſari, ſi hoc remedii cauſa fieret: Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri. *Bereſchith R.* XXXIV. 17. R. Simeon f. Eleaſer dixit: propter infantem, qui unum tantum diem natus eſt, profanant ſabbatum. *Bemidbar R.* XIX. *Bereſchith R.* VII. Non profanant ſabbatum niſi propter filium mulieris Iſraeliticae circumcidendum. *Avoda Sara* f. 27. 2. In omni plaga, propter quam profanatur ſabbatum, non licet medicinam petere ab Ethnicis. *Tanchuma* f. 76. 1. quem milites vel latrones perſequuntur, profanet ſabbatum, ut eripiat animam ſuam. *Ros. Haſſana* f. 22. 2. ſtante templo profanabant ſabbatum propter omnes res, quae ad praeparationem ſacrificii pertinebant. Sacerdotes die ſabbati animalia mactant, excoriant, lavant, portant: nec tamen violati ſabbati rei fiunt. *Schabbat.* I. 4. propter indicationem novilunii licito profanatur מחללין ſabbatum, & 5, 9. XVIII. 3. XIX. 2. 1. *Macc.* II. 34. 41. *Lex. MS. Pſalm.* βεβηλῶνται, μιαίνονται. βεβηλῶσιν, μιανῶσιν.

ἀναίτιοι] *Il.* ν. 775. Ἕκτορ, ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι & λ. 653. Δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. *Od.* ω. 135. οὐκ ἂν μὲν γὼν τέκνον ἀναίτιον αἰτιόωο. *Xenoph.* Paed. 1. ἀναίτιος ἔστω παρὰ τοῖς σαυτῆ στρατιώταις. *Euſtath.* in Od. α. p. 63. 21. ἰσέον δὲ, ὅτι αἴτιον ἀεὶ παρ' ὁμήρῳ τὸ τὴν αἰτίαν τοῦ γνωμένης ἔχειν. οἱ δὲ μεθ' ὅμηρον καὶ ἐπὶ τῶν ὑπευθύναν τὴν λέξιν τιθέασιν, ὡς δηλοῖ ὁ γράψας τὸ αἴτιος ὁ γράψας αἰτία καλλιμάχῃ, ἤγουν ὑπεύθυνος καὶ κολάσεως ἄξιος. *Herodot.* VI. 8. οὕτω οἵτε ἡμῖν αἴτιοι ἔξεσι δῆλοι ξυγὸν, οἵτε ἀναίτιοι. *Tralliani* Bruto τὸ μέντοι ἀναπέμπειν πρός σε —— τοὺς ἀναιτίους ἀνθρώπους —— ἔδοκον. *Luc.* XXIII. 4.

6. τοῦ ἱεροῦ μείζων] Dominus templi *Mal.* III. 1. *Luc.* II. 49.

7. vid. ſupra IX. 13. Praeſtat omnia in meliorem partem interpretari: debebatis factum diſcipulorum excuſare neceſſitate, quae legem non habet, prout excuſare ſoletis factum Davidis. Cum autem duo idem fecerint, neque tamen apud vos idem de utrisque ſit judicium, manifeſtum eſt vos malevolentia & ſtudio partium actos ita judicare, & naturalem aequitatem, quae Lex eſt omnibus ritibus potior, violare. inf. XXIII. 23. *Jac.* II. 13. *Syrac.* VI. 2. 5.

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] Intelligo ipſum Jeſum, qui octoginta octo vicibus in N. T. hoc nomine deſignatur; ille & dominus templi eſt & dominus ſabbati: ille novit verum ſenſum legis a patre ſuo latae, ſcitque ſabbatum eſſe propter hominem, non hominem propter ſabbatum, ut eſt apud Marcum.

10. τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν] 1. Reg. XIII. 4. 6.
εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύσαι] *Berachoth* f. 38. 1. *Joma* f. 49. 1. Praeparare medicinam ſabbato quis permiſit? Reſpondet Abai: omne quod alias edere & bibere ſolent, illud ſabbato medicinae loco adhiberi poteſt. *Debarim R.* X. Licetne hominem, qui auribus laborat, ſabbato ſanare? Reſp. ita docent Rabbini noſtri: omne periculum vitae removet Sabbatum. —— Et ſic quoque dolores aurium, ſi cum periculo vitae conjuncti ſunt, Sabbato curari poſſunt. *Tanchuma* f. 27. 4. R. Elieſer concludit a minori ad majus: ſi enim circumciſio, quae ad unum tantum membrum hominis ſpectat, Sabbatum pellit: quanto magis periculum vitae, quod ad totum hominem ſpectat, pellit Sabbatum? adeoque Sabbato eum ſanare licet. *Jalkut Rubeni* f. 123. 2. Conſervatio vitae Sabbatum pellit; idque ex hac ratione. Nam vita noſtra eſt inſtar maris, & lex inſtar feminae. Jam vero feminam mari ſubditam eſſe notum eſt, adeoque Lex obligata eſt, ut faciat, quae vitae Iſraelitarum conſervandae conducant S. D. Ezech. XX. 11. quae faciet homo, & vivet in eis. *Joma* f. 83. 1. Qui collo aeger eſt, ei ſabbato medicinam ingerunt, quia vita periclitatur, nam omne vitae periculum ſabbatum pellit. Quod ſi in quem aliquid inciderit, ſive periculum ſit ſive minus, ſive ad vitam ſive ad mortem, ſive gentilis ſit ſive Iſraelita, ruinae removentur, ſi adhuc vivus ſit: ſin autem mortuus

11 λέγοντες· Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς
12 σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προ-
13 βάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον τὴν
χεῖ-

αὐτῶν] τῶν Ἰουδαίων. 71. Evang. 13. 14.
ἦν τὴν] — C. Verſio *Copt.* 90. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. Editio *Colinaei* Verſio *Syra* utraque, *Arab.* Codd. *Latin.*
τὴν χεῖρα ἔχων] ἔχων τὴν χεῖρα 106.
θεραπεύειν] θεραπεῦσαι D. 106.
11. ἔσται] L. 61. ἐστιν D. 38. 59. 91. Verſio *Syra.* *Victor.* Antioch.
ἐξ ὑμῶν] ἐν ὑμῖν D. ἄνθρωπος] — L. 47. ἕξει] ἔχει D. Verſio *Vulg.* ἔχῃ] — D.
ἐμπέσῃ] πέσῃ Bodlej. unus. in Edit. *Oxon.* Evang. 9. 15.
τοῦτο] D.
κρατήσει] κρατεῖ D. τοῖς σάββασιν] — Colb. unus.
12. πόσῳ] πόσον 56. 58. πῶς L. ἐγερεῖ] ἐγείρει CD. ἐξεγερεῖ 76.
ἄνθρωπος] + τοῦ D. a prima manu. ἕν] + μᾶλλον 33. δὲ Verſio *Syr.*
13. ἀνθρώπῳ] + τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα 8. 41. 44. 64. 66. in margine. Editio *Complut. Plant.* cum obelo. *Geneu.* ex *Marco.* καλῶς ποιεῖν] καλοποιεῖν. 61. 64.
+ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα 106.

tuus ſit, non removentur. ib. f. 84. 1. Qui angina laborat, illi ſabbato vena ſecatur. *Chetuboth* f. 6. 2. *Edajoth* f. 5. 2. Qui puſtulam Sabbato vellicat, ſi facit ut ipſi aperturam faciat, peccat: ſi vero ſaniei eliciendae cauſa facit, licitum eſt. Porro ſi quis Sabbato ſerpentem ideo perſequitur, ne ipſi noceat, licitum eſt: ſi vero id medicinae cauſa faciat, peccat. *Schabbath* XIV. 4. Qui dentibus laborat, non abſorbebit acetum: Intingere vero poteſt pro conſuetudine ſua, & ſi ſanatur, ſanetur. Qui laborat lumbis, non unget ſe oleo & aceto: Filii regum quidem ungere ſe oleo roſarum ſuper plagis ſuis poſſunt, quia in profeſto ſic facere ſolent. R. Simeon dicit: omnes Iſraelitae ſunt filii regum, XVIII. 3. Non obſtetricantur beſtiae foetum enitenti die feſto, ſed auxiliantur ei: Mulieri autem obſtetricantur Sabbato, & accerſunt obſtetricem e loco uno in alium, profanantque ejus cauſa Sabbatum, & ligant umbilicum, R. Joſe inquit, etiam ſecant. *Maimon.* de Sabbato II. 1. Violetur Sabbatum in vitae periculo, haud ſecus ac reliqua praecepta omnia. Propterea aegroto periculoſe decumbenti omnia praeſtant neceſſario, ad praeſcriptum Medici. ſi dubium ſit, utrum neceſſe habeat, ut ejus cauſa profanetur Sabbatum, an non: item quando Medicorum unus judicat, ejus cauſa Sabbatum violandum eſſe, alter neutiquam; violant nihilominus Sabbatum, quia dubium vitae pellit Sabbatum. & 5. Si vulnus eſt in concavo corporis, a labiis atque interius, ſive in ore ſive in inteſtinis, ſeu in jecore, aut liene vel locis reliquis, talis eſt in numero aegrotorum periculoſe decumbentium: nec opus eſt aeſtimare, an gravis ſit Morbus ejus. Propterea violant ejus cauſſa Sabbatum e veſtigio. Etiam vulnus ſuper manum aut pedem eſt inſtar vulneris in inteſtinis, & propter illa violant Sabbatum. Atque ita omnis morbus, cui periculum ineſſe pronunciant Medici, ut in cute carnis ſit exteriore, violant propter eum Sabbatum, ad ipſorum declarationem. *Hieroſ.* 1. *Joma* f. 84. 2. periculum vitae pellit Sabbatum, at non faciunt hoc gentili, neque Cuthaeo, ſed magnatibus Iſraelis, neque opus habet accipiendi facultatem a domo judicii.

εἰ ἔξεστι] *Xenophon* Cyrop. IV. ἐπηρώτα εἰ ἔλαβε. *Propertius* II. 22. Volui, *ſi* ſola quieſceret illa, viſere. *Horatius* 1. *Epiſt.* VI. 41. Chlamydes Lucullus (ut ajunt) *ſi* poſſet centum ſcenae praebere rogatus. *Act.* I. 6.

11. βόθυνον] *Thomas*: βόθρος ὁ βόθυνος, ἀφὲ λάκκος. ταῦτα γὰρ οὐκ ἴσασιν ἀττικοί. *Etymol M.* βόθυνος, ὥσπερ παρὰ τὸ θρασὺς γίνεται θράσυνος, ἕτω καὶ παρὰ τὸ βαθὺς βάθυνος, καὶ βόθυνος ὁ λάκκος. *Xenoph.* ποδιαίας βοθύνας & βοθύνας βαθύτερας τριημιποδίας. *Gloſſar. Steph.* fovea βόθυνος. *Galen.* de potent. natur. III. κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν ἔχοντος τινὰ τρήματα τοῦ μέσου διαφράγματος αὐτῶν, ἃ μέχρι μὲν πλείστα δυνατὸν ἰδεῖν, οἷον βοθύνας τινὰς ἐξ εὐρυτάτου τόματος ἀεὶ καὶ μᾶλλον εἰς στενότερας προϊόντας —— ἐ γὰρ δὴ εἰκῆ γε καὶ ὡς ἔτυχεν οἱ εἰς σφᾶς ἕτω τελευτῶντες ἐγίνοντο βόθυνοι. Anatom. VII. τὰς οἷον βοθύνας. de uſu Part. VI. οἱ τοίνυν ἐν τῇ καρδίᾳ φαινόμενοι βόθυνοι.

Quid jus Romanum ſtatuerit ſupra ad Comm. 4. vidimus: magna autem hic fuit juris Judaici Subtilitas. *Beza* III. 4. Primogenitis ſi ceciderit in foveam, R. Juda dicit, deſcendat ſapiens & videbit, utrum in ea ſit macula: ſi in ea ſit macula, יעלה educet eam & mactabit: ſin minus, non mactabit. *Schabbath* f. 128, 2. Dixit R. Judas docuiſſe Rabum, cujus beſtia in foveam aquae inciderit, pulvinos adducat atque cervicalia, & eidem ſubſternat. Quae ſi aſcenderit, bene ſe habet. Atqui huic alia contrariatur Miſchna, qua docentur, jumento in foveam incidenti alimentum praeberi in loco ſuo, ne moriatur. Alimentum quidem conceditur, de pulvillis vero ac cervicali nil habetur. Reſp. nullam eſſe contrarietatem; hoc faciendum, ſi pabulo ſervari poteſt; illud, ſi ſolo pabulo ſervari non poteſt. *David de Pomis* Apologia Medici Ebraei p. 41. Multi vero ex ſuperſtitioſis ac mulierculae cavent operationibus peccare verentes. *Schabbath* XXIV. 3. Non ſaginant camelum neque infigunt cibum gutturi: ſed manu guſtandum offerunt. &c. *Beza* f. 767. 1. Si beſtia atque ejus foetus incidat in foveam die feſto, R. Lazarus dicit: Priorem educat eo fine, ut occidat, & occidat; alteri autem pabulum miniſtret, ne ibi moriatur. R. Joſua dicit: educat priorem ut occidat, quamvis non occidat: & alteram etiam, quamvis in animo non ſit illam occidere. *Sabbath* f. 117, 2. 124, 1. Domus Sammaei dicit, non educunt parvam —— Domus Hillelis permittit.

12. ὥστε] *H. Steph.* Theſ. IV. p. 826. C. Indicativo quoque jungitur particula ὥστε, quae conſtructio Attica eſſe cenſetur: ejus certe exempla paſſim apud ſcriptores Atticos extant. *ita ut.*

χεῖρά σε, καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβού- 14
λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνε- 15
χώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας. 16
Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 17
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἰδοὺ, ὁ παῖς μου, ὃν ἡρέτισα· ὁ ἀγαπητός 18
μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνε-
σιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν 19
φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει· ἕ- 20
ως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι. 21

Τότε

τὴν χεῖρά σε] σε τὴν χεῖρα 1.
ἐξέτεινε] + τὴν χεῖρα αὐτῆ Verſio *Syra* utraque; ſed in poſteriori cum aſteriſco. *Æthiop.*
ἀποκατεστάθη] ἀπεκατεστάθη EFG. 2. 3. 9. 11. 13. 27. 33. 44. 59. 62. 64. 84. 87. 90. Edit. *Compluti.* & *Eraſmi.* 2. 3. 4. 5. ἀποκατάσθη Editio *Eraſmi* 1. ἀποκατέστη 1. 72. + ἡ χεὶρ αὐτῆ 38. 54. 59.
14. οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες] ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτῆ CD. 1. Verſio *Syra*, *Copt. Latin. Euſ.* D. IX. 15. καὶ ἐξελθ. οἱ &c. D. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβού-
λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ Editio *Eraſmi*, *Colinaei.*
ἔλαβον] ἐποίησαν L. Evang. 2. 12. 13. 14. 18. 19. Verſio *Vulg. Copt.*
ἀπολέσωσιν] ἀποκτείνωσιν Colb. unus 15. πάντας] ἅπαντας 56. 58. 59. 62.
πάντας καὶ ἐπετίμησεν] Πάντας δὲ οὓς ἐθεράπευσεν, ἐπέπληξεν D. 1. ſed ἐπέπλησσεν. Codd. MSS. *Latini.*
16. αὐτοῖς] αὐτοὺς 2. μὴ] — 59.
αὐτὸν] — 61. 17. ὅπως] ἵνα CD. 1. *Origenes* in Jo. I. 1. Euſ. D. IX. 15.
διὰ] ὑπὸ C. 18. παῖς μου] + εἰς D. παῖς 74.
μου ſecundo loco] — 12. εἰς ὃν] ἐν ᾧ D. 1. *Dial. c. Marcion.* p. 35.
τοῖς ἔθνεσιν] — 32. ἀπαγγελεῖ] ἀπαγγέλλει adnuntiabit D.
19. ἀκούσει] ἀκούει D. ſed Lat. audiet. ἐν ταῖς πλατείαις] — Colb. unus.
20. κατεάξει] κατάξεις Confringes D a prima manu.
σβέσει] μὴ ζβέσει D. ἐκβάλῃ] ἐκβάλλῃ 59. 62.
κρίσιν] + αὐτοῦ 57.

Hieronymus Algaſiae. Quod autem de aſſumto Teſtimonio in Evangelio minus eſt: ſplendebit & non quaſſa-

Schabbath f. 12, 1. Nemo conſolatur aegrotos, aut inviſit lugentes die Sabbati, ex decreto Scholae Sammaeanae, ſed Hilleliana illud licitum perhibet. *Schabbath* XVI. 1. Omnes ſcripturas ſanctas eripiunt die Sabbati ex incendio, ſive in illis legant ſive non legant, & quacunque lingua ſcripti ſint. Quod vobis licere exiſtimatis, ut veſtram ipſi utilitatem promoveatis, & damnum avertatis: cur non mihi licet alteri praeſtare non ad quaeſtum meum, ſed ex ſimplici benevolentia? ſi vobis id licet facere cum labore moleſto, cur non & mihi, verbo prolato?

13. ἀποκατεστάθη] *Galenus* in Hippocr. de Fract. III. κατασῆσαι συνήθως λέγουσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνες, ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὴν οἰκείαν χώραν ἀγαγεῖν· ἀπὸ τού-
του δέ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης πεποιηκέναι καὶ νῦν τὸ τῆς κλασάσεως ὄνομα —— ὡς ταυτὸν σημαίνειν δι' αὐτῆ τῇ καθιδρύσει, ἥτις ἐνδείκνυται τὸ κατὰ χώραν ἱδρύσαί τι. *Polyb.* II. 28. πάλιν ἀποκατέσησε τὰς οἰκείας δυνά-
μεις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν. IV. 25. p. 410. πάντας τούτους ἀποκατασήσουσιν εἰς τὰ πάτρια πολιτεύματα. IV. p. 407. ἕως ἐκ τῆ γεγονότος κινήματος εἰς τὴν ἀπο-
κατάσασιν ἔλθῃ τὰ κατὰ τὴν πόλιν. p. 383. ὁ γὰρ βα-
σιλεὺς ἀντίγονος —— ὀρχομενὸν —— κατὰ κράτος ἑλὼν ἐκ ἀπεκατέσησε τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ σφετερισάμενος κατεῖχε. *Herodian* II. 6. 15. 17. τὰς τῆ κομμόδε εἰκόνας ἀπο-
κατασήσαντες, ἃς ἡ Σύγκλητος καθεῖλε. *Diodor.* S. 1. 25. καὶ πολλοὺς μὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν δυσκολίαν τῆ νοσήματος ἀπελπισθέντας ὑπὸ ταύτης σώζεσθαι, συχνοὺς δὲ παντελῶς πηρωθέντας τὰς ὁράσεις ἢ τινα τῶν ἄλλων με-
ρῶν τῆ σώματος, ὅταν πρὸς ταύτην τὴν θεὸν καταφεύγω-
σιν, εἰς τὴν προϋπάρξασαν ἀποκαθίσασθαι τάξιν. *Tacitus* H. IV. 81. Per eos menſes, quibus Veſpaſianus Alexandriae ſtatos aeſtivis flatibus dies & certa maris operiebatur, multa miracula evenere, quis caeleſtis favor & quaedam in Veſpaſianum inclinatio numinum oſtenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, remedium caecitatis expoſcens gemitu, monitu Serapidis Dei, quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit, precaturque principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Alius manum aeger, eodem deo auctore, ut pede ac veſtigio Caeſaris calcaretur, orabat. Veſpaſianus primo irridere, aſpernari: atque illis inſtantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obſecratione ipſorum, & vocibus adulantium in ſpem induci, poſtremo aeſtimari a medicis jubet, an talis caecitas ac debilitas ope humana ſuperabiles forent. Medici varie diſſerere: huic non exeſam vim luminis & redituram, ſi pellerentur obſtantia: illi elapſos in pravum artus, ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari. Id fortaſſe cordi deis, & divino miniſterio principem electum, denique patrati remedii gloriam penes Caeſarem, irriti ludibrium penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cuncta fortunae ſuae patere ratus, nec quicquam ultra incredibile, laeto ipſe vultu, erecta, quae adſtabat, multitudine juſſa exequitur. Statim converſa ad uſum manus, ac caeco reluxit dies. Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memorant, poſtquam nullum mendacio pretium.

14. ἀπολέσωσιν] *Maimon. Schabb.* VII. Opera per quae reus fit homo lapidationis, atque exciſionis, ſi ex praeſumtione ea faciat. *Jo.* V. 16. X. 32.

18. Haec verba *Eſaj.* XLII. 1. de Meſſia intelligit *Targum.* Sup. III. 17. *Jo.* III. 34. 35.

ἡρέτισα] *Hippocr.* ἠρεμίην ἐκ αἱρετίζοντας. *Heſych.* αἱρετίζεσθαι, αἱρεῖσθαι, ἀρέσκεσθαι. *Suid.* αἱ-
ρετιῖ. *Lex. MS. Pſalm.* ἠρετίσατο —— ἐξελέξατο, ἐπεθύμησεν.

κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ] *Mich.* IV. 2. *Zach.* VIII.

21——23.

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥ-
23 στε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλε-
24 γον· Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαβίδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, εἶπον· Οὗτος οὐκ
25 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ
Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς,
26 ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ
σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐ-

bitur, donec ponat ſuper terram judicium; videtur mihi accidiſſe primi ſcriptoris errore, qui legens ſuperiorem ſententiam a verbo judicii eſſe finitam, putavit inferioris ſententiae ultimum verbum eſſe judicium, & pauca verba, quae in medio h. e. inter judicium & judicium fuerant, praetermiſit. probante *J. Druſio* & *J. A. Bengelio* in Gnom.

21.] — 73.

ἐν] — CEFGKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 15. 16. Colbert duo 27. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. Evang. 24. Editio *Complut.* *Bengelii*, *Plant.* *Origenes* in *Jo.* I. 1. *Chryſoſtomus*, *Baſilius Eth.* 41. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1373. in Hebraeo Eſaiae eſt להורתו.

ἐλπιοῦσιν] ἐλπίζουσιν D a prima manu. Lat. ſperabunt.

22. προσηνέχθη] προσήχθη Evang. 14.

τυφλὸν καὶ κωφὸν] — Verſio *Vulg.* κωφὸν καὶ τυφλὸν L. 1. Verſio *Syr.* *Juvencus.* κωφὸν D. Verſ. *Copt.* καὶ quarto loco] — D. 1. duo Colbert. Editio *Eraſmi* 1.

23. καὶ ἔλεγον] λέγοντες 78.

μήτι] + ὅτι D a prima manu.

ἐστιν] + ὁ χριστὸς 35. 37. 47. 56. 58. 83. Evang. 2. 12. 18. 19. Editio *Complut.* *Plant.*

24. τῶν] — E.

Βεελζεβοὺλ] Βεελζεβοὺλ L. Verſio *Copt.* ſemper.

25. εἰδὼς] ἰδὼν D. 33. 86.

ὁ Ἰησοῦς] — D. Verſio *Copt.*

καθ' ἑαυτῆς] ἐφ' ἑαυτὴν D. bis 28. 32. 106. priori loco. 73. 74. 89. 90. Evang. 4. 5. 12. 18. 19. *Athanaſ.* καθ' ἑαυτὴν 3. 14. 30. 33. 37. 51. Colb. unus.

ἐρημοῦται] οὐ σταθήσεται Colb. unus.

ἢ] — 1. a prima manu.

οὐ σταθήσεται] ἐρημοῦται Colb. unus.

26. καὶ εἰ] εἰ δὲ καὶ D.

ἐμερίσθη] μεριεσθήσεται 27.

πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεια αὐτοῦ] — 25.

21—23. *Targum:* judicium meum gentibus revelabit. Jus Dei, juſtitiam Dei & aequitatem, qua utitur erga omnes homines. Haec innotuerunt per Chriſtum etiam gentibus. *Marc.* III. 18.

20. κατεάξει] *Artemid.* II. 24. Ζυγὸν δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις, ἀγαθὸν, δήλοις δὲ ἐμπόδιον τῆς ἐλευθερίας γίνεται. ὅθεν κατασσόμενον μᾶλλον τούτοις ἢ ὑγιὲς ὂν συμφέρει, & 44. μήτε συντριβόμενα ἰδεῖν μήτε κατασσόμενα τὰ ἀγάλματα. *Ariſtaenet* I. 7. τόν τε θηρατικὸν κατέαξε κάλαμον, καὶ τὰς ἰχθῦς προσέρριψε τῇ θαλάσσῃ. *Moeris.* κατέαξε τῆς κεφαλῆς, ἀττικῶς. καέαξε τὴν κεφαλὴν, ἑλληνικῶς. *Xenoph.* Hell. III. πάντες ξυνέτριψαν τὰ δόρατα. *Plut.* de primo frigido. p. 953. C. κατάγνυσθαι καὶ συντρίβεσθαι. *Eſ.* LXI. 1.

τυφόμενον] *Schol. Origenis* in Cod. 39. 41. Λύος τυφόμενος οἱ κατεπαιρόμενοι τῆς ἀληθείας. *Herodot.* τυφεῖν καπνόν. *Ariſtoph.* Veſp. 475. ἀλλὰ καὶ σὺ τῦφε πολλῷ τῷ καπνῷ. *Suid.* καπνῷ τύφειν δίκην σφηκῶν. *Heſych.* τύφεται καπνίζεται, καίεται, φλέγεται. *Plut.* Solon. p. 79. A. τυφομένην ἀεθῆ πυρὸς ἔτι ζῶσαν φλόγα, τὴν ἐρωτικὴν μνήμην. & Sylla p. 454. B. ὁ συμμαχικὸς πόλεμος πάλαι τυφόμενος, ἐπὶ τὴν πόλιν ἀναλάμψας. *Philo* de Migrat. Abrah. p. 455, 17. σπινθὴρ γὰρ καὶ ὁ βραχύτατος ἐντυφόμενος, ὅταν καταπνευσθεὶς ζωπυρηθῇ, μεγάλην ἐξάπτει πυρὰν. 2. *Sam.* XXI. 17. *Ex.* XXXIV. 16.

ἐκβάλῃ εἰς νῖκος] *Job* XXIII. 7. XXXVI. 7. *Habac.* I. 4. *Amos* VIII. 7. *Thren.* V. 20. Oſtendet judicium Dei verum & juſtum eſſe. *Jo.* VIII. 16. apud Graecos hac ſignificatione non venit.

22. Ex morbo non vero a nativitate videtur fuiſſe ſurdus.

λαλεῖν καὶ βλέπειν] Chiaſmus eſt pro βλέπειν καὶ λαλεῖν, ut *Philem* 5.

24. ἄρχοντι τῶν δαιμονίων] Ut Hierarchiam bonorum Angelorum ſtatuebant, ita etiam malis Principem tribuebant non incantatores ſolum atque Exorciſtae, verum etiam Philoſophi, *Porphyrius* cit. *Theodoreto* S. de Angelis: Βέλονται γὰρ εἶναι θεοὶ, καὶ ἡ προεσῶσα αὐτῶν δύναμις δοκεῖ θεὸς εἶναι μέγιστος. & τοὺς δὲ πονηροὺς δαίμονας οὐκ εἰκῆ ὑπὸ τὸν Σάραπιν ὑποπίπτουσιν. . . ὅτοι εἰσὶν, ὧν ἄρχει ὁ Σάραπις. Asmodaeus rex Daemonum *Targum.* Eccleſiaſt. I. 12. *Gittin* f. 68, 1. *Midraſch Haunaalim* f. 18, 4. *Devarim R.* XI. f. 245, 2. Angelus Samael, improbus ille, caput omnium Diabolorum eſt. *Epheſ.* II. 2. *Vajikra R.* V. f. 149. 4. Daemon princeps ſpirituum. Proverbium fuiſſe videtur. *Euſeb.* c. Hierocl. p. 451. δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει, ἄλλῳ ἄλλον, ἢ φασι, δαίμονι. Vi potentioris daemonis expellit infirmiorem: quo facto homini non beneficium praeſtat, ſed ipſum in poteſtatem hoſtis ſaevioris atque malignioris tradit.

25. Proverbium. *Ariſtid.* de Concord. Rhodior. p. 559. Μὴ νομίζετε, ἑτέρως μὲν μίαν οἰκίαν καλῶς οἰκῆσαι, ἑτέρως δ' ἂν πόλιν τὴν πᾶσαν, ἀλλ' εἰ μία τῶν καθ' ἕνα ἐστὶν οἰκιῶν σωτηρία, τὸ ταὐτὰ φρονεῖν, πολὺ μᾶλλον τὰς πόλεις ὅτῳ δεῖ ἔχειν. *Xenoph.* de F. & D. Socr. IV. ἄνευ δὲ ὁμονοίας ὅτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθείη, ὅτε οἶκος καλῶς οἰκηθείη. *Cic.* Laelius 7. Quae enim domus tam ſtabilis, quae tam firma civitas eſt, quae non odiis atque diſſidiis funditus poſſit everti? & de fin. B. & *Mal.* I. 18. Neque enim civitas in ſeditione beata eſſe poteſt, nec in diſcordia dominorum domus. *Sophocl.* Antigon. 687. ἀναρχίας γὰρ μεῖζον οὐκ ἔστιν κακὸν, αὕτη πόλεις τ' ὀλλυσιν ἥ δ' ἀνασάτους οἴκους τίθησιν. *Derech Arez Sutra* 9. omnis domus, in qua eſt diſſenſio, tandem deſtruetur.

26. πῶς οὖν σταθήσεται] *Bereſchith R.* XII. 15. Si ego mundum creo per proprietatem juſtitiae, quomodo mundus poterit ſtare? איך העולם יכול לעמד. Ipſi exiſtimatis Daemonas invitos & dolentes expelli: eosdem vero ſapere, & callidis artibus regnum principis ſui extendere. Quae jam foret inſania, ſi ipſe princeps ſuos milites, quos in praeſidiis collocaſſet, quia negotium mandatum fideliter

αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφη-

27. καὶ εἰ] εἰ δὲ D. 1. 33. Ev. 12. 18. 19. Verſ. *Copt.*
ἐκβάλλουσι] ἐκβαλοῦσι L. 5. 12. 38. 51. 61. 74. 90. Evang. 12. *Cyrillus Act. Eph.* V.
ὑμῶν ἔσονται κριταὶ] κριταὶ ἔσονται ὑμῶν D. κριταὶ ὑμῶν ἔσονται 1. Codices *Latini. Chryſoſtomus. Cyrillus* Act. Eph. V.
28. ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ] ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ CDE. 1. 2. 12. 44. 84. 86. 106. Edit. *Colin.* Verſio *Syra, Copta.* Codd. *Latin.* MSS. *Athanaſius, Theophylactus. Victorinus.* probante *J. A. Bengelio.*
ἐγὼ] — 3. 36. 37. 39. 54. 60. 80. 29. τις] — L.
διαρπάσει] διαρπάσῃ DG. 3. 12. 13. 15. 35. 36. 37. 38. ex emend. 40. 42. Colb. unus. 45. 46. 49. 50. 51. 55. 58. 65. 66. 70. 72. 80. 83. 84. 86. 90. 106. Evang. 2. 4. 14. 15. 19. Edit. *Eraſmi, Colinaei. Chryſoſt.* διαρπάσαι] ἁρπάσαι 1. δήσῃ] δήσας Evang. 2.
30. ὁ primum] + ἡ Evang. 4. σκορπίζει] + μοί Verſio *Syra* poſterior in margine.

deliter geſſerunt, torqueret, nonne ſuum ipſe regnum everteret?

27. *Demoſth* c. Ariſtogit. 1. ταῦτα λαβὼν τὰ φάρμακα καὶ τὰς ἐπῳδὰς —— μαγγανεύει καὶ φενακίζει, καὶ τὸς ἐπιλήπτους φησιν ἰᾶσθαι. *Irenaeus* II. 6. 2. Judaei usque nunc daemonas effugant. *Joma* f. 84, 1. reperitur exorciſmus, quo ſanetur, quem ſerpens momordit. *Bava Bathra* VIII. f. 134, 1. Saccaides non vacavit a ſtudio legis & Miſchnae & Talmudis, et a converſatione cum daemonibus ad adjurandum illos & faciendum amuletum pro ſanitate. *Tanchuma* f. 70, 1. R. Jochanan f. Sacai —— dixit proſelyto cuidam: Num aliquando a ſpiritu maligno obſeſſus fuiſti? Ille negavit. Rabbinus pergit: Vidiſtine vero hominem, a ſpiritu maligno obſeſſum? Adfirmante illo Rabbinus ait: Quid vero facitis illi? Proſelytus reſpondit: Radices ſumunt, & ſuffumigant ipſum, aquam vero ipſi infundunt, & ſpiritus aufugit. *Act.* XIX. 13. & ſupra in IV. 24. ex Joſepho. Filii Sacerdotum veſtrorum, qui aliquando variis exorciſmis morbos pellere aggrediuntur, apud vos honorati ſunt, & ex arte ſua quaeſtum faciunt: cur illos laudibus effertis, & me, qui non paria tantum ſed majora, non ſemel ſed ſaepiſſime & ſemper optato ſucceſſu, non pro numerata pecunia ſed gratis facio, convitiis proſcinditis? Haec res manifeſtum facit, vos non ſtudio veritatis ſed partium agi; & id plebi perſuaſum cupere, quod ipſimet non creditis. Creditiſne Daemonium vel idolum eſſe aliquid in mundo? habere poteſtatem etiam in Judaeos? & poteſtate ſua uſurum in commodum Judaeorum, ut ſurdi audiant, caecique videant? *Lucian.* Tragopodagra 171. ἄλλος ἐπαοιδαῖς ἐπιθέτων ἐμπαίζεται, Ἰουδαῖος ἕτερον μωρὸν ἐξάδει λαβών.

28. ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς] 1. *Theſſ.* II. 16. *Il.* I. 502. φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ' αἶαν βλάπτουσ' ἀνθρώπους.

29. Si daemonem invitum expello, quod fatemini omnes; expello ipſum invito daemoniorum principe, cujus mandata ille executus erat: ergo debetis agnoſcere potentiam, quae mihi adeſt, majorem eſſe potentia daemoniorum principis h. e. divinam; eam vero Deus mihi non fuiſſet largitus, niſi me Legatum ſuum ad vos miſſum ab omnibus haberi vellet.

30. σκορπίζει] *Phrynich* p. 94. Σκορπίζεται, ἐκαταῖος μὲν τοῦτο λέγει Ἰώνων· οἱ δὲ ἀττικοὶ σκεδάννυται φασίν.

Vide ſupra X. 24. ubi notavimus eſſe proverbia proverbiis in ſpeciem contraria. ita *Prov.* XXVI. 4. 5. Reſpondeas ſtulto &: ne reſpondeas ſtulto. *Servius* ad Æneid. II. 397. etiam victis redit in praecordia virtus. Atqui ait Horatius: Nec vera virtus cum ſemel excidit, Curat reponi deterioribus, ſed ſententiae non ſemper generales ſunt, ſed interdum pro negotiorum qualitate formantur. Confer *Luc.* IX. 50. *Sueton.* Caeſ. 75. Denuntiante Pompejo, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reipublicae defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis ſuorum ſibi numero futuros pronunciavit. Nero. 2. de mediis ac neutram partem ſequentibus ſolus cenſuit, hoſtium numero habendos. *Cic.* pro Ligar. II. Valeat tua vox illa, quae vicit. Te enim dicere audiebamus: nos omnes adverſarios putare, qui non nobiſcum eſſent; te omnes, qui contra te non eſſent, tuos. *Plut.* Solon. p. 89. A. τῶν δ' ἄλλων αὐτῷ νόμων ἴδιος μὲν μάλιστα καὶ παράδοξος, ὁ κελεύων ἄτιμον εἶναι, τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μεριδὸς γενόμενον. & de Sera Num. vindicta. p. 550. C. παραλογώτατον δὲ τὸ τῷ Σόλωνος, ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει πόλεως μηδετέρᾳ μεριδὶ προσθέμενον —— Βέλτιον δὲ, ὡς ἔοικε, μὴ ἀπαθῶς μηδ' ἀναισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ κοινὸν, ἐν ἀσφαλεῖ θέμενον τὰ οἰκεῖα, καὶ τῷ μὴ συναλγεῖν μηδὲ συννοσεῖν τῇ πατρίδι καλλωπιζόμενον. & de Rep. gerend. p. 823. F. Θαυμάσει, τί παθὼν ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ ἔγραψεν, ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει πόλεως μηδετέροις προσθέμενον. Noſtis proverbium, qui exorto bello civili viribus ſuis ipſe diffidit, in lucro ponit, ſi qui ſpectatores ſedent, & neutri partium accedunt, cum ſentiat ſe non poſſe invitos in partes ſuas trahere, metuatque, ne ſi vires ſuas hoſtibus jungant, ipſe opprimatur: qui vero ferocior audaciorque eſt, fiducia virium etiam illos terrere ſolet, qui medii eſſe maluiſſent. Putatis autem principem daemoniorum eſſe ferociſſimum audaciſſimumque, ille ergo etiam medios & neutras partes ſecutos hoſtium numero habebit, nedum eos qui aperte ab ipſo diſſident, ejus praeſidia expellunt, & bellum ipſi inferunt, quod cum ego facio, me ab illius partibus ſtare abſurdiſſime ſuſpicamini.

ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ] *Ariſtoph.* Av. 1671. ἀλλ' ἢ μεθ' ἡμῶν ἦς, κατασήσω σ' ἐγὼ τύραννον. *Thucyd* VII. 57. καὶ μετ' ἀλλήλων ἐάντες. *Schol.* συμμαχήσαντες ἀλλήλοις.

31. ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία] Qui opus ipſomet ſpectante ſancti ſpiritus virtute patratum, a ſpiritu malo factum fuiſſe malitioſe dicit, *Marc.*

III.

βλασφημία ἀφεθήσε⟩ τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματ⟩ βλασφημία οὐκ ἀφεθήσε⟩
32 τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπ8, ἀφεθήσεται αὐτῷ·
ὃς δ' ἂν εἴπῃ χ̄ῡ τοῦ πνεύματ⟩ τοῦ ἁγί8, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν ~τούτῳ τῷ·
33 αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, ϗ τὸν καρπὸν αὐτοῦ

κα-

~τῷ νῦν

31. ὑμῖν] + ὅτι 28. ἀφεθήσεται] + ὑμῖν 1. *Athanaſius.*
δὲ] + κατὰ Verſio *Syra* utraque.
τοῖς ἀνθρώποις poſterius] — 1. 22. 50. 59. 60. Verſio *Vulg. Sax. Armena Copt.* αὐτοῖς 80.
32. ἂν] ἐὰν EFG. 83. 84. Evang. 24. Editio *Complut. Plant. Geneu. Eraſmi, Colinaei, Bengelii. Origenes* in Jo. I. 13.
εἴπῃ] + λόγον Evang. 20. τοῦ ἁγίου] — 23. ἁγίου D a prima manu.
τούτῳ τῷ] τῷ νῦν EFGL. 2. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. Colb. unus. 34. 35. in margine. 36. 38. 39. 40. 46. 47. 48. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 71. 72. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. Evang. 3. 5. 20. 22. 24. Edit. *Compl.* duae priores *Stephani, Bengelii, Cyrillus.* in Ador. p. 214. *Baſilius* Eth. 35. Epiſt. 72. *Epiphanius* H. 51. *Athanaſius* diſp. C. Arium, teſtimon. V. 17. ter. ad Serap. MS. Q. 71. ad Antioch. *Photius* Ep. 27. bis. *Theophyl. Nilus* de Purgatorio *Tit.* II. 12. 2. *Tim.* IV. 20.
33. a καλὸν ad καλὸν] — 59.

III. 30. *Heb.* X. 29. Qui poenituerit, omnium peccatorum etiam graviſſimorum veniam nunc conſequi poteſt *Act.* XIII. 38. 39. excepta blaſphemia ſpiritus; qui enim tot tantiſque miraculis, quae nonniſi divina virtute patrari poſſunt, obtrectat, ille eſt inemendabilis, qua enim alia ratione ad ſaniorem mentem reducetur? qui ad ipſum ſolis lumen caecutit & oculos ſponte claudit, ille multo minus videbit in tenebris aut ad fulgorem lunae aut ad lucem candelae? qui ultimum remedium reſpuit, illius morbus eſt immedicabilis.

32. εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ] *Joſ.* A. XV. 3. 9. ἡ δὲ Σαλώμη καὶ κατ' ἀνδρὸς Ἰωσήπ8 λόγον εἶπεν, ἐν διαβολῇ ποιῆσα, καὶ τῇ Μαριάμμῃ συγγενόμενον διατελεῖν.

Obvia eſt in ſcriptis Judaeorum diſtinctio inter עולם הזה & עולם הבא ſeculum hoc & futurum, hoc eſt, inter tempus laboris, & tempus praemii, quod incipit a reſurrectione mortuorum. *Aboth* V. R. Jacob dicere ſolebat: ſeculum hoc ſimile eſt veſtibulo, reſpectu ſeculi futuri. Itaque para te in veſtibulo, ut poſſis ingredi in triclinium. *Berachoth* f. 17, 1. Frequens erat in ore Rabbi apophthegma: Non eſt huic ſeculo futurum ſimile. In futuro enim ſeculo non eſt cibus nec potus, nec conjugium neque mercatura, neque odium, neque invidia, neque denique ira, ſed juſti ſedebunt, ac coronas ſuas capitibus geſtabunt, & fruentur ſplendore majeſtatis divinae. *Midraſch Coheleth* c. II. 1. R. Hiskia, dicit; Omnis lex, quam diſcis in hoc ſeculo, vanitas eſt ſi comparetur cum lege ſeculi futuri. *Preces Jud.* non eſt, qui tecum comparari queat, Domine Deus noſter, in hoc ſeculo: neque praeter te Rex noſter eſt in vita ſeculi futuri. &: in manu tua, ne pudefiamus in hoc ſeculo, neque erubeſcamus in ſeculo futuro. *Keduſchin* f. 40, 1. Traditur has eſſe res, quas homo facit, & quarum fructibus in hoc mundo veſcitur, ſors autem capitalis illi manet in ſeculo futuro. *Jalkut Simoni* P. 1. f. 32, 4. Jacobus Eſavo: Mi frater, inquit, duo nobis ſunt ſecula, hoc & futurum. in hoc ſeculo edimus, bibimus, mercaturam facimus, uxorem ducimus, liberos generamus: ſed in ſeculo futuro nihil horum locum habebit. *Sanhedrin* f. 110, 2. Tradunt Rabbini: non erit decem tribubus portio in futuro ſeculo S. D. *Deut.* XXIX. 28. evulſit eos Dominus e terra eorum in hoc ſeculo, & ejecit eos in terram alienam [i. e. in gehennam] in futuro ſeculo. *Midraſch Tehillim* f. 45, 4. Quamvis gentes mundi quiete vixerint in hoc ſeculo, non ita erit in futuro ſeculo. *Jalkut Schimoni* P. 2. f. 176, 4. ad Cant. 1. 16. Tu pulchra es —— tam in hoc ſeculo quam in futuro. *Bereſchith R.* XXVI. 3. Dixit R. Chanina: nulli morientur ſeculo futuro, niſi ſoli Noachidae; R. Joſua f. Levi autem dixit: neque Iſraelitae neque nationes mundi morientur S. D. *Eſaj.* XXV. 8. I. 14. cur creatus eſt mundus cum ב? ut ſcias duos eſſe mundos, mundum hunc & mundum futurum. VI. R. Levi nomine R. Jofe f. Elai —— Eſavo pars eſt in hoc ſeculo, non vero in futuro: Jacobo autem pars eſt & in hoc & in futuro. *Jelammedenu* addit: atque illum, qui bono operam dederit in hoc mundo, bono etiam fruiturum in futuro. Id vero Sadducaei negant. *Porphyr.* de Abſtin. IV. 10. ἐγὼ γὰρ τὰς ψυχὰς, ἃς οἱ γονεῖς μοι παρέδειξαν, ἐυσεβῶν διετέλων, ὅσον χρόνον ἐν τῷ ἐκείνῳ αἰῶνι τὸν βίον εἶχον. Cod. *Haſidim* p. 224. Hiſtoria de quodam aegroto, ad quem acceſſit Medicus, ut ei mederetur, dixitque: Si aquam biberis, eris in periculo; ſi item certum quendam cibum ederis, eris itidem in ipſius vitae diſcrimine. Nihilominus aeger ille dixit filio ſuo: da mihi aquam & cibum illum interdictum; ſin minus, non condonabo tibi neque in hoc neque in futuro ſeculo. *Targum Ruth* II. 15. Retribuat tibi Dominus retributionem bonam pro opere hoc tuo bono in hoc ſeculo, & ſit praemium tuum perfectum in ſeculo futuro *Heb.* VI. 5. *Eph.* I. 21.

Peccata quaedam puniuntur nonniſi in hoc ſeculo, quaedam nonniſi in futuro: peccatum, quod nec remittitur in hoc neque in futuro ſeculo, punitur in utroque. Qui Chriſto non credit, vel quia opera ejus non vidit, vel quia ipſius humilitate offenditur, vel quia autoritate Doctorum ab eo alienatur, adhuc eſt ſanabilis, & poteſt miraculis aut ſecuta gloria errorem ſuum agnoſcere: qui vero contemtui calumniam adjungit, & ſciens volens miracula, quae ſuis oculis videt, ad immundum ſpiritum refert, ille eſt inſanabilis.

Hieron. Marcellae. Si —— Novatianus affirmat, non poſſe peccare in Spiritum ſanctum niſi eum, qui Chriſtianus ſit, & poſtea negaverit; manifeſtum eſt, Judaeos, qui eo tempore blaſphemabant, peccato blaſphemiae non teneri —— Unde de toto ipſius ſcripturae ordine convincendus eſt, non his irremiſſibilem eſſe dictam blaſphemiam, qui tormentis compulſi, & variis eviſcerati cruciatibus dominum abnegaſſent, ſed his, qui cum in virtutibus videant opera Dei, calumnientur & clamitent, Daemonis eſſe virtutem, & omnia ſigna, quae facta ſunt, non ad divinam magnificentiam, ſed ad Diabolum pertinere.

33. *Julian.* ap. Auguſtin. Oper. Perf. V. 21. Aut

καλὸν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. Γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ — τῆς καρδίας· ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ

34 35 36 37 38 39

34. ἀγαθὰ] ἀγαθὸν Evang 4.
35. ὁ prius] — D a prima manu.
τῆς καρδίας] — CDEFK. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 23. 25. 27. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 67. 68. 70. 71. 78. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 4. 5. 18. 19. 24. Edit. *Complut. Genev. Bengelii, Colin.* Verſio *Syr.* utraque, *Copt. Latin. Arab. Nazianz.* de fil. 2. *Chryſoſt.* MS. *Theophylactus, Cyprian.* Epiſt. I. 25. *Nyſſen.* probante *J. Millio* prol. 730.
+ αὐτοῦ L. 1. Colb. unus.
τὰ] — DEG. 2. 3. Colb. duo, 12. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 57. 58. 59. 61. 62. 72. 73. 83. 90. 106. Evang. 2. 24. Editio *Complut. Theophyl.* τὰ habet emphaſin, intellige *illa* bona, de quibus dictum commate praecedenti 34.
τὰ ἀγαθὰ] τὰ ἀγαθὸν 16. *Nazianzenus* l. c.
θησαυροῦ] + τῆς καρδίας αὐτῆς L.
ἐκβάλλει] + τὰ L. 13. 84. 86. Edit. *Complut. Genev.*
36. δὲ] — 1.
ἀργὸν] πονηρὸν 12. 47. 48. 54. 55. 63. 81. Evang. 5. 21. 22. Editio *Colin.* ex *Deut.* XVII. 1. — 23. 32. Codex *Stephani.*
ἐὰν λαλήσωσιν] λαλῆσιν D. ἐὰν λαλήσουσιν C.
περὶ] ὑπὲρ Edit. *Complut. Genev.*
37. γὰρ] ἢ D. ſed Verſio *Lat.* &.

opera mea vituperate, quae bona eſſe infirmitates pulſae & reſtitutae ſanitates loquuntur, ut improbum me operum meorum teſtimonio comprobetis: aut, ſi haec tanta beneficia non audetis arguere, reddite bonae arbori, mihi videlicet, teſtimonium fructuum meorum, & amate beneficum, qui beneficia praedicatis. *Athenaeus* I. p. 25. A. τῶν δένδρων τὰ μὲν καρποφόρα καλὰ προσαγορέυει. ἔνθα δένδρεα καλὰ πεφύκει.

34. *Menander* ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγων γνωρίζεται. *Ariſtides.* . . . οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτος καὶ ὁ λόγος. *Quintilian.* XI. 1. Profert enim mores plerumque oratio, & animi ſecreta detegit. Nec ſine cauſa Graeci prodiderunt, ut vivat, quemque etiam dicere. *Act.* V. 3.

35. ἐκ τῆς ἀγαθῆς θησαυροῦ] *Heſiod.* ἔργ. II. 337. Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος φειδωλῆς. *Iſocrat.* καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρὰ ἀνδρὶ σπεδαίῳ χάρις ὀφειλομένη. *Job.* VIII. 10. *Rom.* II. 4.

ἐκβάλλει] *Herodot.* VI. 69. ἔγνω δὲ καὶ αὐτὸς ἐρίσας ὑστέρῳ μετὰ πολλὸν χρόνον, ὡς ἀνείη τὸ ἔπος ἐκβάλλοι τοῦτο.

36. ῥῆμα ἀργὸν] *Sophocl.* Elect. 609. Κήρυσσε μ' ἐς ἅπαντας εἴτε χρὴ κακὴν, εἴτε σωφρονοῦν, εἴτ' ἀναιδείας πλέαν. *Schol.* φλυαρίας. *Eccleſ.* V. 2. *Targum.* in multitudine verborum otioſorum בְּטָלִין. *Bereſchith R.* XCI. 13. ipſe locutus eſt nobis verba veritatis, & nos reſpondemus ei verba otii: — nunquam Jacobus pater noſter dixit verbum otii, niſi hoc. Dixit S. B. ego occupatus ſum, ut filium ejus regem Ægypti efficiam, & ipſe dicit: quid me afficitis injuria? *Gen.* XLIII. 5. *Schemoth R.* XXI. Verba vana Mal. II. 16. & VII. *Prov.* XIV. 33. accipit mercedem etiam vanorum verborum. *Maaſe* 240. Quidam diu mortuus a foſſoribus effoſſus repertus eſt vivus ſine vermibus; quaeſivit ex eo R. Nachman: unde hoc? Reſpondit vir ille: quia per totam vitam aures non praebui verbis otioſis. Pythag. ap. *Stobae.* S. 34. αἰρετώτερόν σοι ἔσω λίθον εἰκῆ βάλλειν, ἢ λόγον ἀργόν. *Antonin. Lib.* II. ἄχρι μὲν ἦν θεὸς ἐτίμων, εὐδαίμονες ἦσαν, ἐπεὶ δὲ λόγον ἀχρεῖον ἀπέῤῥιψαν, ὅτι πλέον ἀλλήλας Ἥρας καὶ Διὸς φιλοῦσιν. *Joſ.* A. XV. 7. 4. μὴ κινθέντος δὲ ἐπὶ τὸ φίλτρον, τὸν λόγον ἀργὸν ἐῶν, οὐδένα γὰρ αὐτῷ κίνδυνον φέρειν. Ne exiſtimetis calumniam Phariſaeorum leve eſſe peccatum, nam & ex ſermone alicujus animus ejus cognoſcitur, & ea a Deo puniuntur, quae vulgo multo leviora aeſtimantur, & ajudice civili non puniuntur. *Prov.* XVII. 28. XVIII. 21. XXX. 8. 1. *Tim.* I. 6. *Judae* 15. *Eph.* V. 6. Verba temere effutita, licet nec calumnia nec injuria proprie vocentur, tamen a Deo juſte puniuntur. Qui enim inconſiderate verba non meditata loquitur, nullis limitibus & repagulis coercetur, omnibusque malis latam portam aperit.

37. Coram tribunalibus humanis auditur reus, & confeſſione ejus nititur ſententia judicis. *Jo.* VII. 51. *Ro.* III. 4. *Suſann.* 55, 59.

38. σημεῖον] de coelo inf. XVI. 1. *Marc.* VIII. 11. *Luc.* XI. 16. 29. 1. *Cor.* I. 22. Moſes dedit manna de coelo, Joſua ſtitit ſolem, Samuel tonitru & grandinem excitavit, Elias ignem & pluviam demiſit, Eſajas Achaſo optionem dedit petendi ſignum de coelo: circa prodigia, quae ſuper terram fiunt, impoſturae locus eſt, ad coeleſtia vero nullius hominis ars pertingit. Si Meſſias es, oſtende, te Prophetis illis non minorem habere poteſtatem. Dicebant hoc tentantes ipſum, non ut confirmatiores redderentur, ſed ut occaſionem reperirent illi obtrectandi. Si edidiſſet, dixiſſent facinatione oculorum ea videri quae non ſunt, nimiam diſtantiam impedire, quo minus diſtincte res videri poſſit &c.

39. γενεὰ πονηρὰ] *Targum Gen.* VI. 3. *Eccleſ.* I. 4. III. 16. VI. 8. *Pſal.* XII. 8.

μοιχαλὶς] *Eſaj.* LVII. 3. *Jo.* VIII. 41. Majores eorum, quoties a Deo recedentes Idololatriae ſeſe dediderunt, adulterium committere a Prophetis dicuntur: illis ſimiles eſſe illorum poſteros Chriſtus affirmat.

ἐπιζητεῖ] *Diod.* XVII. 101. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν ἐπὶ τ' ἀνδρὸς τελευτῇ, καὶ πολλάκις ἐπιζήτησε τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, καὶ παρόντι μὴ χρησάμενος ἀπόντα ἐπεπόθησε. Supra VI. 32.

40. ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς] *Pſal.* XLVI. 3. *Deut.* IV. 11. *Ez.* XXVIII. 2. *Ex.* XV. 8. *Prov.* XXX.

δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ
40 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ
τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ
41 τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γε-
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ,
42 πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ
κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος· καὶ
ἰδοὺ,

καταδικασθήσῃ] κατακριθήσῃ] GL. 5. 33. 53. 84. Evang. 5. 24. *Chryſoſtomus*, *Baſilius*, *Euthymius*, *Damascenus* 1. a. 15.

38. ἀπεκρίθησαν] + αὐτῷ CDLM. 106. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior *Æthiop. Arab. Chryſoſtomus.*
τινες] + αὐτῶν Colb.
θέλομεν] θέλωμεν Edit. *Complut.*
ἐπιζητεῖ] ζητεῖ L.
αὐτῇ] σοὶ D a prima manu, ſed Verſio Latina: ei.
40. ὥσπερ] ὡσπερεὶ D a prima manu.
ἰωνᾶς] + ὁ προφήτης Evang. 4. 8.
ἔσται] + καὶ DFL. 10. 27. 37. 59. 80. 90. Evang. 13. 15. *Cyrillus* in Jo. p. 141. 519. de Ador. 72, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*.
ὧδε] — 64.
σοφίαν] + τοῦ D a prima manu.
Σολομῶντος] Σολομῶν bis DEGM. 1. 2. 10. 11. 12. 13. 15. 36. 38. 76. 80. 82. 89. 90. 106. Evang. 2. 13. 14. 15. Edit. *Colinaei Eraſmi* 1. *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Syra* poſterior. σολόμωνος 72.
ἦν] — D. ſed Lat. erat. ἐγένετο Evang. 17.
41. ἐν τῇ κρίσει] —— 56.
42. ἐκ] ἀπὸ 13.

19. *Jon.* II. 4. *Ez.* XXVII. 4. 25. 26. *Jerem.* XXVI. 5.

τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας] Chriſtus duas tantum noctes & unum diem in ſepulcro latuit, ſolet autem dies quo ſepultus eſt, & dies quo reſurrexit connumerari. Eodem modo quo transfiguratio Chriſti, Matthaeo XVII. 1. poſt ſex dies, *Lucae* IX. 28. poſt octo dies contigiſſe narratur. *Porphyr.* Q. Homer. 14. καὶ γὰρ ὁ λογίσας ἡμέρας ἐπιδημήσας, καὶ τῆς τρίτης ἔωθεν ἐξιὼν, τῇ τρίτῃ ἀποδημεῖν λέγεται, καίτοι μίαν τὴν μέσην ὅλην ἐτέλεσεν. Vid. 2. *Chron.* X. 5. 12. *Eſth.* IV. 16. V. 1. 4. *Bereſchith R.* XCI. 9. & poſuit eos in carcerem tres dies. In aeternum Deus S. B. non concedit requiem juſtis in afflictione per triduum, & ſic docet nos in Joſeph, in Jona, in Mardochai & David, & ſic ipſe dixit: vivificabit nos Hoſeae VI. 2. & dixit ad eos Joſeph die tertio. & LVI. 1. *Geneſ.* XXIV. 1. S. D. *Hoſ.* VI. 2. de die III. tribuum *Gen.* XLII. 8. de die III. promulgationis legis *Exod.* XIX. 16. de die III. exploratorum *Joſ.* II. 16. de die III. *Jonae* I. 17. de die III. aſcendentium ex captivitate *Eſr.* VIII. 15. de die III. vivificationis mortuorum *Hoſ.* VI. 2. de die III. *Eſtherae* V. 1.

Petebant ſignum de Coelo: promittitur autem ſignum ab inferis, nimirum reſurrectio, quae omnium miraculorum maximum atque efficaciſſimum fuit. *Æn. Gazaeus* de Immortal. Animae. καὶ Ἡρακλῆς ᾄδεται διαῤῥαγίσης αὐτῷ τῆς νεὼς, ἐφ' ἧς ἔπλει, ὑπὸ κήτους καταποθῆναι καὶ διασώζεσθαι. Pancrates Arcas ap. *Athen.* VII. p. 283. B. καὶ μετ' ὀλὺ δίκας ἐκτίσαι τῆς ἀσεβείας. κῆτος γὰρ ἐπελθὸν τῇ νηῒ τὸν ἐπωπέα ἐν ὄψει τῶ παιδὸς κατάπιεν. *Lycophr.* Caſſandr. 33. τριστέρνε λέοντος, ὃν ποτε γνάθοις τρίτωνος ἐμάλαψε κάρχαρος κύων. *Sext. Empir.* a Gramm. I. 11. *Auguſtinus* de C. D. I. 14. Haec quoque illi, cum quibus agimus, malunt irridere, quam credere: qui tamen in ſuis literis credunt Arionem Methymnaeum, nobiliſſimum citharistam, cum eſſet ejectus de navi, exceptum delphini dorſo, & ad terras pervectum.

41. ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει] Stabunt tanquam actores vel teſtes, & reos peragent Judaeos. *Mar.* XIV. 57. *Pſ.* I. 5. XXXV. 5. *Act.* VI. 13. *Eſaj.* LIV. 17. Illi in cultu idololatrico omnes vixerant; audita praedicatione hoſpitis, nullis conſpectis miraculis, intra breve XL. dierum ſpatium poenituerunt: vos Judaei, lectione Prophetarum ad Meſſiam recipiendum praeparati, habentes multa exempla plebejorum hominum, conceſſo XL. inſuper annorum ſpatio, doctrinam miraculis confirmatam admittere non vultis: quid tantam ſocordiam excuſare poterit? *Echa R.* praef. p. 41, 2. Unum prophetam miſi Niniven, & redierunt ad poenitentiam: hi vero Iſraelitae ſunt Hieroſolymis, quot prophetas ad eos miſi? S. D. 2. *Reg.* XVII. 13.

Aboth Nathani 6. R. Akiba reos peraget omnes pauperes in judicio. ſi enim dicit illis, cur non didiciſtis? & reſponderint, quia pauperes fuimus; dicent illis, annon R. Akiba pauperior fuit?

42. βασίλισσα] *Phrynich.* p. 96. Βασίλισσα, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν, ἀλλὰ βασίλεια ἢ βασιλὶς. & 112. Βασίλισσαν, ἀλκαῖον φασὶ τὸν κωμωδοποιὸν καὶ ἀριστέλην ἐν τοῖς ὁμήρου ἀπορήμασιν εἰρηκέναι· σὺ δὲ βασιλικὸς ἐπιστολεὺς ἐπιφανεὶς ἀνάλογον τῇ σῇ παρασκευῇ γενικώτατον ἡμῖν ἐκόμισας μάρτυρα, τὸν συγγράψαντα τὸν κατὰ Νεαίρας. ὃς διὰ τε τ' ἄλλα ὑποπλεύθη μὴ εἶναι Δημοσθένης, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀδοκίμων ὀνομάτων· τοῖς πλείοσιν ἂν πειθόμενος βασίλειαν ἢ βασιλίδα λέγεμεν. ἕτω γὰρ ἂν διακρίνειν δόξαιμεν τότε καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν. *Moeris.* βασίλειαν, ἀττικῶς· βασίλισσαν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* Βασίλεια, γυνὴ, Αἰσχύλος ἐν Πέρσαις βασίλεια γυνὴ καὶ βασιλὶς —— βασίλισσα δὲ γυνὴ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν. *Euſtath.* in *Od.* α. p. 67. 27. ἰστέον δὲ, ὅτι τὸ βασιλέως τὸ θηλυκὸν οὐ μόνον βασίλεια, ὡς ἱερεὺς ἱέρεια, ἀλλὰ καὶ βασίλισσα κατὰ ἄϊλιον Διονύσιον, ἀττικῶς βασίλισναν δὲ φησὶ Μένανδρος λέγει. & δ. p. 194, 15. τὸ δὲ βασίλεια, ὅτι καὶ βασιλισσα παρὰ τοῖς ὕστερον λέγεται καὶ βασίλινα προγέγραπται. *Oppianus* Piſc. I. 391. βασίλειαν. *Sch.* δέσποιναν. ὥσπερ ἐκ τοῦ ἱερεὺς ἱέρεια, ἕτως καὶ ἐκ τοῦ βασιλεὺς βασίλεια. τὸ δὲ βασίλισσα τῶν νεωτέρων ἐστὶν. *Athen.* IV. p. 151. A. Δύιλλος δ' ὁ ἀθηναῖος φασὶν ἐν τῇ θ τῶν ἱστοριῶν, ὡς κάσσανδρος —— θάψας τὸν βασίλεια καὶ τὴν βασίλισσαν. *Diod.* S. XX. 41. βασίλισσαν λαμίαν. exc. VI. p. 558. καὶ γενήσεσθαι βασίλισσαν ἰδιωτικῆς ἰσίας ἐξηλλαγμένην ἡγεμονίαν. & XXVI.

ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀν- 43
θρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. Τότε λέγει· 44
Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὸν, εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρω-
μένον, καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύ- 45
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀν-
θρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. Ἔτι δὲ 46
αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦν-

43. δὲ] — L. 59.

44. ἐπιστρέψω] ὑποστρέψω 1. 11. 13. 27. 34. 59. 71. 74. 80. 84. 86. 90. Edit. *Complut.* *Dorotheus* 12. οἶκον] τόπον Colb. unus. ἐπιστρέψω εἰς τὸ οἶκον μου] εἰς τὸ οἶκον μου ἐπιστρέψω D.

ἐλθὸν] ἐλθὼν DF. 3. 56. 58. 64. 73. 90. 106. Editio *Erasmi.*

εὑρίσκει] + τὸν οἶκον D.

σχολάζοντα] + καὶ C. 16. 49. 51. 54. 86. Evang. 13. 18. Edit. *Colinaei*, *Bogardi*, Verſio *Syr.* *Chryſoſtomus*, *Dorotheus*, *Theophylactus*.

45. τότε] καὶ τότε 3. 73. Evang. 12.

καὶ ultimo loco] — 106.

παραλαμβάνει] λαμβάνει 3. 9. 14. 38. 61. 73. Evang. 15.

ἑαυτοῦ] αὐτῷ D.

εἰσελθόντα] ἐλθόντα 66. εἰσελθὸν E. εἰσελθὼν L.

ἔσχατα] + αὐτῷ C.

46. ἔτι δὲ αὐτῷ λαλοῦντος] λαλοῦντος δὲ αὐτοῦ DL. Verſio *Syra.* λαλοῦντος δὲ Ἰησοῦ 2. 13. Codd. *Lat.* MSS. ἔτι δὲ λαλοῦντος Ἰησοῦ Evang. 8.

δὲ] — 56. 58. 61. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1492.

p. 577. ἄτταλος ἐπεπλάκη τῇ βασιλίσσῃ προχειρότερον. *Herodian.* I. 7. 6. φαυσῖνα βασίλισσα. & VI. 1. 20. καὶ βασίλισσα εἶναι θέλουσα μόνη. *Lucian.* Judic. Voc. 8. βασίλιττα. *Demoſth.* in Neaer. ὁ βασιλεὺς —— καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ —— βασίλισσα ἔσα. *Inſcript.* ap. Spon. Σαβῖναν βασίλισσαν. in monumento Adulitano apud Coſmam Indicopleuſten Βασιλίσσης ἀρσινόης —— καὶ βασιλίσσης Βερενίκης. in numo *Patini* in Suet. p. 409. Βασιλίσσης Βερενίκης [vidi tamen numum cum inſciptione βασιλειας] *Arrian.* in Indicis 8. ex Megaſthene καὶ εἶναι γὰρ τοῖς μαργαρίτησι βασιλέα ἢ βασίλισσαν, ὡς τισι μελίσσησι. & Exped. Alex. IV. 15. τὴν Σκυθῶν βασίλισσαν. & 20. βασίλισσαι. & VII. 13. bis. & Epict. III. 22. Βασίλισσα τῶν μελισσῶν. *Plut.* in Apophth. p. 180. A. τῆς τῶν κάρων βασιλίσσης. *Stephan.* Ἔφεσος —— ἐκλήθη δὲ ἀπὸ μιᾶς τῶν ἀμαζόνων, ἣν καὶ βασίλισσαν καὶ πρόσπολον Ἀρτέμιδος εἶναι φησὶν. *Schol. Theocrit.* Id. XIII. 25. φησὶ καλλίμαχος, τῆς βασιλίσσης τῶν ἀμαζόνων ἦσαν θυγατέρες. *Diogenes* L. Diog. VI. 1. 63. τὰς ἑταίρας ἔφη, βασιλέων εἶναι βασιλίσσας. Ariſtipp. II. 80. τὴν δὲ βασίλισσαν. *Plut.* Lucull. p. 503. A. διάδημα πέμψας αὐτὴν βασιλισσαν ἀνηγόρευσεν. Philem. ap Athen. Βασίλισσ' ἐσῃ Βαβυλῶνος, ἂν ἔτω τύχῃ. *Galen.* de Theriac. ad Piſon. Cleopatra ἐλομένη μᾶλλον, ἔτι βασίλισσα ἔσα, ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι, τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν κειμένην καὶ κρατῆσαν τὸ διάδημα, ὡς ἔοικεν, ἵνα καὶ μέχρι τότε τοῖς ὁρῶσι βασίλισσα ἔσα βλέπηται. *Polyb.* V. p. 541. βασίλισσαν ἀποδείξαι τὴν Λαοδίκην. *Strabo* XVII. p. 1146. B. τριῶν δ' αὐτῷ θυγατέρων ἐσῶν, ὧν μία γνησία ἡ πρεσβυτάτη, ταύτην ἀνέδειξεν βασίλισσαν. *Joſephus* A. VIII. 6. 6. ἡ τῆς ἀιθιοπίας βασίλισσα.

νότε] *Claudian.* in Eutrop. 1. Sumeret illicitos etenim ſi femina faſces, eſſet turpe minus', Medis, levibusque Sabaeis Imperat hic ſexus, reginarumque ſub armis Barbariae pars magna jacet. *Plin.* H. N. VI. 32. Gallus —— retulit: Sabaeos ditiſſimos, ſilvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceraeque proventu. *Agatharchides* ap. Photium. τὸ τῶν Σαβαίων γένος μέγιστον τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν, καὶ παντοίας κύριον εὐδαιμονίας. Diodor. S. 11. . . Strabo XVI. p. 1124.

ἐκ τῶν πράτων τῆς γῆς] *Od.* δ. 564. ἄλλα σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης ἀθανάτοι πέμψουσιν. *Eurip.* Medea 540. εἰ δὲ γῆς ἐπ' ἰσχάτοις ὁρισθῆς ἄκρεις, ἐκ ἂν ἦν λόγος σέθεν. *Æſchyl.* Prometh. Vinct. 417. Σκύθης ὁμιλος, οἱ γᾶς ἔσχατον πόρον ἀμφὶ Μαιῶτιν ἔχουσι λίμνην. *Themiſt.* XIII. p. 165. τὸ κάλλος ἕνεκα ἐκ περάτων εἰς πείρατα γῆς ἐπορεύθη. Alcaeus ap. *Hephaeſt.* ἦλθες ἐκ περάτων γᾶς. *Liban.* O. IV. p. 173. ἆρ' ἦν μοι καιρὸν ἔχει κατὰ τὸν Λέσβιον ἀλκαῖον ποιήσασθαι τὴν ἀρχὴν, ἦλθες ἐκ περάτων γῆς. *Onoſandr.* praef. ἐπὶ πέρατα γῆς ἐκτεῖναι τὴς ἀρχὴν. Orpheus. τέρταρα δ' εὐρώεντα, καὶ ἔσχατα πείρατα γαίης. & ap. *Macrob.* Sat. I. 18. ἐυθὺς, ὁτ' ἐκ περάτων γαίης φαίθων ἀνορύσσω. *Liv.* XXI. 43. ab oceano terminisque ultimis terrarum huc perveniſtis. *Thucyd.* I. 69. τόν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν ἐκ περάτων γῆς πρότερον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντα. *Alcaeus* ὄρνιθες τινες οἴδε· ἑκεινῶ γὰρ ἀπὸ περάτων ἦλθον. *Dio Chryſ.* III. p. 53. D. διὰ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν μόλις ὁρᾶν ἐστὶ τὰ ἐμπόδων, διὰ τε τῶν φίλων καὶ τὰ ἐπὶ γῆς πείρασι διάσασθαι. & XXXII. p. 373. D. τί ἂν οἴεσθε τούτους ἐπὶ γῆς πέρατα ἐλθόντας λέγειν; & LXII. p. 587. B. πολλῶν οἰκέντων ἐπὶ πείρασι γῆς, ὧν οὐδὲ ἐώρακε τοὺς πλείους, οὐδ' ἂν ἴδοι ποτὲ, οὐδὲ τῆς φωνῆς ξυνήσει. *Themiſt.* IX. 125. καὶ οὐ μεταπέμπειν ἀναγκαῖον ἐκ περάτων γῆς τοὺς διδάσκοντας. *Liv.* V. 33. Bellum ab oceano, tetrarumque ultimis oris exiviſſe. *Juſtin.* XII. 5. 8. in ultimis terris in colonias diſtributurus. *Joſ.* B. V. 1. 3. πολλοὶ σπεύσαντες ἀπὸ γῆς περάτων περὶ τὸν διώρυμον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χῶρον ἅγιον. *Geneſ.* VIII. 9. *Rom.* X. 18.

πλεῖον Σολομῶνος] Moſes *Haddarſan* in *Gen.* XXXII. Cum magnificatus eſſet Salomon in regno ſuo, dixerunt: forſitan hic eſt rex Meſſias, & ſtatim venerunt ad eum S. D. 1. *Reg.* X.

Mulier delicata fama Salomonis excitata eſt, ut moleſtum iter relicto throno ſuo ſuſciperet, & illi pretioſa munera afferret: ego ad vos ultro veni, in urbibus veſtris praedicavi, munera nulla poſtulavi, viam ad aeternam felicitatem monſtravi, & miraculis confirmavi; nec tamen vultis mihi monenti locum dare.

43. δι' ἀνύδρων τόπων] *Arrian.* Indic. 32. ἐρήμων τε τῇ γῇ καὶ ἀνύδρῳ καὶ φλογώδει. —— χώρην πᾶσαν ἐρήμην τε εἶναι, καὶ ὕδατος ἀπορίᾳ ἔχεσθαι. 43. ἄνυδρον καὶ ἐρήμην χώρην. *Eſaj.* XIII. 21. *Joel* II. 20.

44. σχολάζοντα] *Thomas.* σχολὴν ἄγω, καὶ εὖ σχολὴν ἔχω, οὐ σχολάζω. Schol. *Pindar.* Nem. V. 17.

ἄμοιρος

47 τοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπε δέ τις αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σε ἔξω
48 ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ· Τίς ἐστιν
49 ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μα-
50 θητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μή-
τηρ ἐστίν.

Εἰ

τοῖς ὄχλοις] — 60.
αὐτῷ λαλῆσαι] λαλῆσαι αὐτῷ D. 80.
47. σου posterius] — 80.
ἑστήκασι] — 56. 58. ἑστήκαισαν D. ex emendatione.
ἔξω ἑστήκασι ζητοῦντες σοι λαλῆσαι] ζητοῦσι λαλῆσαι σοὶ ἔξω ἑστηκότες 60.
σοι λαλῆσαι] λαλῆσαι σοι D. σε ἰδεῖν 7. Evang. 18. 19. σε Verſio *Vulg. Copt.* prob. *J. Millio* prol. 388. *J. A. Bengelio.*
καὶ] ἢ D. Codices *Latini.* Verſio *Copt. Photius* Epiſt. 132. ſupra X. 37.
οἱ] — 44. 48. εἰπόντι] λέγοντι D. 33. Evang. 4. 12. 18.
αὐτοῦ] — D. Colb. unus 53. 60. Verſio *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1403. 49. τὴν χεῖρα] τὰς χεῖρας 28.
50. ἂν ποιήσῃ] ποιεῖ D. ἂν ποιῇ C. ἂν ποιήσει Editio *Complut.*
αὐτός] οὗτος L. 16. 56. 58. 59. 61. Codices teſte Eraſmo. Verſio *Syra* poſterior in margine.
μου ſecundo loco] + καὶ 7. 16. 38. 50. 61. 80. Evang. 8. 9. 10. 12. 18. 19. Codices *Latini*, *Origenes* in Matth. XIV. 22. *Theophylactus.*

ὅμοιον —— ταῖς ἀῤῥαις, αἵτινες ἐξ ἀμοιβῆς καρποφορῶσιν, ποτε μὲν — ποτε δὲ ἀναπαυσάμεναι καὶ σχολάσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἀνέλαβον. *Plut.* Gracch. p. 840. B. τὰ θεωρητήρια καθεῖλε, καὶ τῷ δήμῳ σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον.

σεσαρωμένον] *Phrynichus* p. 28. κόρημα χρὴ λέγειν, ἀλλ' οὐ σάρον· καὶ κορεῖν καὶ παρακορεῖν, οὐχὶ σαρεῖν. & 44. Σάρωσιν ἐπειδάν ἀκούσῃς τινὸς λέγοντος, κέλευσον παρακόρησιν λέγειν. ὅτι οὐδὲ σάρον λέγουσιν, ἀλλὰ κόρημα καὶ κάλλυντρον. *Moeris.* σαίρειν, ἀττικῶς· σαρεῖν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* κόρημα χρὴ λέγειν, οὐχὶ σάρον οὐδὲ σάροτρον, καὶ κορεῖν καὶ παρακορεῖν, καὶ ἐκκορεῖν, ἀλλὰ μὴ σαρεῖν. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ ὀδυσσεὺς ἔπειθε τὸν πολύφημον, καὶ ἐκκορήσειάς τε καὶ ἐκπλυνεῖς καὶ ἐνθυμήσεως τὸ δαιμόνιον. *Euſtath.* in Od. υ. p. 727. 50. τὸ δὲ κορήσατε δῶμα, ἀντὶ τῦ σαρώσατε, καλλύνατε, ὅθεν καὶ κόρημα τὸ σάρον. *Heſych.* σαίρει, κοσμεῖ, καλλύνει. σαίρειν, κοσμεῖν. *Lucian.* D. D. XXIV. 1. σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ. *Pollux.* X. 29. εἰ δὲ καὶ σαίρειν φήσεις τὸν θυρωρὸν, τί κωλύει κακεῖνο [τὸ κόρημα] καλεῖν; VI. 94. σάρον γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐν τῇ ἅλῳ ἐκάλεν σάρον. ἡ χρῆσις γὰρ ἀπὸ τῆς ἅλω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἄγει τάνομα. *Eurip.* Androm. 166. Σαίρων τε δῶμα τερὸν ἐκ χρυσηλάτων τεύχεων περισπείρασαν ἀχελώου δρόσον.

45. παραλαμβάνει] *Matth.* XVII. 1. *Marc.* IX. 2. *Luc.* IX. 28. inf. XVIII. 16. XXVI. 57.

πονηρότερα ἑαυτῦ] *Xenoph.* Cyropaed. V. αὐτὸς πονηρὸς ὢν τοῖς πονηροτέροις ἑαυτῦ συμμαχοις χρήσεται.

καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τῦ ἀνθρώπε ἐκείνε χείρονα τῶν πρώτων] 2. *Pet.* II. 20. 21. *Levit.* XXVI. 14—— 28. *Tacitus* A. VI. 32. ceſſerunt prima poſtremis, & bona juventae ſenectus flagitioſa obliteravit. *Plut.* Sylla p. 469. E. ὡς ἀλωπέκι καὶ λέοντι πολεμῶν, ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλωπέκος ἀνιῶτο μᾶλλον. *Rom.* VII. 17. 18. 20. *Dio Chryſ.* O. V. p. 85. D. τῶν πολλῶν μὲν εἵπε τις ἐπεχείρησε καθᾶραι τὴν αὐτῦ ψυχὴν, ὥσπερ ἄβατον καὶ μεσόν τινα θηρίων χαλεπῶν τόπον, ἐξελὼν δὲ καὶ ἀπολέσας τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν γένος, εἶτ' ἐλπίσας ἀπαλλάχθαι καὶ διαπεφευγέναι, οὐκ ἰσχυρῶς ἀποδράσας, ὀλίγον ὕστερον ὑπὸ τῶν λειπομένων ἐπιθυμιῶν ἀπολέσθαι καὶ διαφθαρῆναι. Hodie diceremus, ſi febris expulſa eſt, & ſanatus valetudinem non curat diligenter, redit idem morbus, & recidiva febris multo eſt periculoſior & inſanabilior: eodem modo ſeſe res habet cum homine, cui peccata condonata ſunt *Jo.* V. 14. & cum natione Judaica, quam Chriſtus ad meliorem frugem perducturus erat, ejusque rei gratia multa miracula patraverat, aegrotosque ſanaverat: cum vero omnibus iſtis beneficiis ſe non permoveri paterentur, longe pejori loco erant, quam ſi Chriſtum nunquam audiviſſent, ejusque miracula nunquam vidiſſent. *Dan.* III. 19. Obſervandum autem totam hanc diſputationem eſſe argumentum, quod vocant ad hominem, hoc eſt, Chriſtum non ex ſua ſed Judaeorum ſententia loqui de Beelzebule, de ſpiritu modo inhabitante deſertum, modo hominem, de ſeptem aliis ſpiritibus in ſocietatem adſcitis, de exorcismo Judaeorum ejusque efficacia; ita interpretatur *J. Lightfoot* & *H. Hammondus* in l. & *H. Zanchius* in *Coloſſ.* vid. in *Matth.* IV. 24.

46. εἱστήκεισαν] habet terminationem plusquam perfecti, ſed ſignificationem praeſentis. *Thucyd.* IV. 78. ὕποπλον καθεστήκει. V. 10. οὕπερ νῦν τρόπαιον ἕστηκε. *Theocrit.* Id. XXV. 101. εἱστήκει παρὰ βυσσὶν ἀνήρ. Schol. *Callimach.* H. in Apollin. 15. ἀπὸ τῦ ἵστημι παρακείμενον ἕστηκα, ἀπὸ τούτε ποιοῦσιν οἱ Συρακούσιοι ἐνεστῶτα ἑστήκω, οὗ ὁ μέλλων ἑστήξω, καὶ τὸ ἀπαρέμφατον ἑστήξειν.

ἔξω] prae turba non poterant ad Jeſum accedere. *Luc.* VIII. 19. Cum autem non mater ſolum verum etiam fratres veniſſent, & omnino cum ipſo colloqui expeterent, videntur de re magna & negotio urgente agere cum eo cupiiſſe, nimirum audita Phariſaeorum calumnia, videntur Jeſum de periculo monere, eique, ut ſe propere ſubduceret, ſuadere voluiſſe.

ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι] *Iſocr.* in Evag. ζητεῖ λαθεῖν. *Ariſtoph. Plut.* 370. ζητεῖς μεταλαβεῖν. *Plut.* in Public. p. 99. D. ἐζήτουν ἀφελέσθαι τὰς ἐπισολάς.

50. *Il.* ζ. p. 429. Ἕκτορ ἀτὰρ σὺ μοι ἔσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ, Ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δὲ μοι θαλερὸς παράκοιτις. & 450. ἀλλ' οὐ μοι τρώων τόσσον μέλει ἀλγος ὀπίσσω, ὅσ' αὐτῆς ἐκάβης, ὅτε Πριάμοιο ἄνακτος οὔτε κασιγνήτων —— ὅσσον σεῦ. Hector & Andromache, Conf. infra XIX. 5. *Propert.* I. 11. 23. Tu mihi ſola domus, tu Cynthia ſola parentes, omnia tu noſtrae tempora laetitiae. *Eurip.* Oreſt. 731. φίλταθ' ἡλίκων ἐμοὶ —— καὶ φίλων καὶ συγγενείας. πάντα γὰρ τάδ' εἶ σύ μοι. *Valer Flacc.* III. 327. Tu mihi qui conjux pariter fraterque parensque Solus. *Nonni*

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων· Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲ ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ

1 2 3 4 5

1. δὲ] — 16. 61.
ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας] ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ D. ἀπὸ] — 1.
2. τὸ] — C. 1. Colb. unus. ἐμβάντα καθῆσθαι] ἐμβῆναι 30.
καθῆσθαι] καθίσαι 46. 52. 54. 59. 64. Evang. εἱστήκει] ἑστήκει D a prima manu.
3. ἐλάλησεν] ἐλάλει 61. πολλὰ] — L. 56. 58. 87.
πολλὰ ἐν παραβολαῖς] ἐν παραβολαῖς πολλὰ C. *Origenes* in Matth. XIV. 22.
ἰδοὺ] — 34. a prima manu.
τοῦ σπείρειν] σπείραι D. τοῦ σπεῖραι 1. 33. 35. 37. 40. 45. 54. 56. 58. 61. 62. 64. 66. 71. 74. ex emendatione 80. 91. 106. Evang. 12. 13. 14. 18. 19. Edit. *Complut. Theophyl.*
a σπείρειν ad σπείρειν Comm. 4.] — C. *Origenes* in *Matth.* XXI. 19.
σπείρειν] + τὸν σπόρον αὐτοῦ 71. + σπόρον αὐτοῦ 34. a prima manu. Verſio *Saxon.*
4. αὐτὸν] — 50. 53. 64. Edit. *Compl.*

Dionyſ. XIX. Ἥλθες μοι, φίλε Βάκχε, φίλον φάος, οὐκέτ' ἀνίη οὐ πόσις, οὐ πατέρος στυγέω μόρον — ἀμφότερον γὰρ Βάκχον ἔχω γενετῆρα καὶ υἱέα καὶ παρακοίτην. Chriſtus opponit patrem in coelis matri quae in terra erat, ſimulque indicat, ſe peculiari modo Dei filium eſſe. *Ovid.* Heroid. III. 52. Tot tamen amiſſis te compenſavimus unum, Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras. Conf. *Luc.* XI. 27. 28.

1. ἐκάθητο] *Thomas.* κάθησο κάλλιον ἢ κάθου. καὶ καθήμενος ἢ καθεζόμενος, καὶ καθῆσο ἢ ἐκάθητο. ἀριστείδης· δικασὴς αὐτὸς τῷ Περικλεῖ καθῆσο. καὶ κάθηντο ἢ ἐκάθητο ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ· κάθηντο ἐκπεπληγμένοι.

3. ἐν παραβολαῖς] *Ammon.* παραβολὴ καὶ παράδειγμα διαφέρει. παραβολὴ μὲν γάρ ἐστιν, ἡ οἷα τε γενέσθαι ἐπὶ παραδείγματος. οἷον· ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν. Παράδειγμα δὲ γεγονότος πράγματος ἀντιπαράθεσις· οἷος καὶ κένταυρον ἀπώλεσεν. *Euſtath.* in Il. β. p. 133. extr. ἔστιν ἓν παραβολὴ, νόημα πισέμενον ἐκ τῶν καθ' ἑκάστην γινομένων τὰ λεγόμενα. ἢ λόγος διδάσκων καὶ πισέμενος τὸ ὑποκείμενον ἐκ τῶν εἰωθότων ἀεὶ γενέσθαι. λέγεται δὲ παραβολὴ, διότι τοῖς λεγομένοις παραβάλλει τοῦτ' ἐστὶ συγκρίνει καὶ παρατίθησι πρᾶγμά τι γνώριμον, ὅπερ ὀφείλει πάντως γνωριμώτερον εἶναι τοῦ δι' ὃ παρείληπται. κακία γὰρ παραβολῆς τὸ ἄγνωστον καὶ ἀσύνθες, ἐξ ὧν καὶ τοῦ χοιρίλου κακίζονται παραβολαὶ, διότι οὐδὲ διδασκαλικὴ ἡ τοιαύτη ἐστὶ παραβολή. *Seneca* Ep. 59. Illi qui ſimpliciter & demonſtrandae rei cauſa eloquebantur, parabolis referti ſunt; quas exiſtimo neceſſarias, non ex eadem cauſa, qua Poëtis, ſed ut imbecillitatis noſtrae adminicula ſint, & ut diſcentem & audientem in rem praeſentem adducant. *Maimonid.* port. Moſ. p. 84. Non poteſt doceri vulgus niſi per aenigmata & parabolas, ut ita communis ſit iſta docendi ratio mulieribus etiam puerisque & parvulis, quo, cum perfecti evaſerint intellectus ipſorum, parabolarum iſtarum ſenſus dignoſcunt, atque hoc indicat Salomo *Prov.* I. 6. atque ob has cauſas aenigmatice locuti ſunt ſapientes, quibus pax, de rebus Theologicis. *Hieron.* in Matth. XVIII. 23. Familiare eſt Syris, & maxime Palaeſtinis ad omnem ſermonem ſuum parabolas jungere: ut, quod per ſimplex praeceptum teneri ab auditoribus non poteſt, per ſimilitudinem exemplaque teneatur.

κατέφαγεν] *Hermog.* de form. Orat. I. 7. ex Demoſthen. ἰσθίων κατίφαγε. *Il.* β. 714. κατήσθιε. *Euſtath.* τὸ δὲ κατήσθιε τὸν μετὰ σφοδρότητος ὁλοτελῆ δηλοῖ ἀφανισμὸν τῶν νεοτίλων, καὶ διαφέρει τοῦ ἁπλῶς ἐσθίειν, ὡς καὶ καταφαγεῖν τοῦ ἁπλῶς φαγεῖν. & in Od. I. p. 358. 50. ἔκπιε, τοῦτ' ἔστι τὸ πᾶν ἐξέπιε. καθ' ὁμοιότητά τινα τοῦ φαγεῖν ἁπλῶς καὶ τοῦ καταφαγεῖν, ὃ ἐστι πάντα φαγεῖν. *Athen.* X. 412. F. ὁ Μίλων ταῦρον κατέφαγεν. *Ariſtoph.* Acharnens. 78. οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους, τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πιεῖν. Schol. ἐμφατικῶς ἡ κατὰ, ὥσπερ καὶ τὸ ἐμφαγεῖν. in Pace 6. ὁ κατέφαγε Schol. ἄλλο δὲ φαγεῖν, καὶ ἄλλο καταφαγεῖν, φαγεῖν μὲν γὰρ τὸ τάξει, καταφαγεῖν δὲ ἀθρόως. τὸ ἓν ἀδηφάγον τοῦ ζῴου δεικνὺς λέγει. *Luc.* XV. 30.

5. *Ovid.* Metam. V. 482. — primis ſegetes moriuntur in herbis, & modo ſol nimius, nimius modo corripit imber, Sideraque, ventique nocent, avidaeque volucres Semina jacta legunt, lolium tribulique fatigant Triticeas meſſes, & inexpugnabile Gramen. *Georg.* I. 73. Illic officiant laetis ne frugibus herbae: Heic ſterilem exiguas ne deſerat humor arenam.

βάθος] *Euripid.* Andromach. 636. Πολλάκις δὴ τοι ξηρὰν βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορὰ, Νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες. *Theophr.* de C. Plant. III. 25. Ἐν Συρίᾳ κατὰ βάθος ἀρώσας ἐξήρανε, ὑπὸ γὰρ τοῦ θέρους διακαιομένη ἐπὶ πλεῖον ὑπότερος ἔσα δέκαις, καὶ μικροῖς ἀρότροις οἱ Σύροι χρῶνται. *Job.* VIII. 11. 12. 17. *Jac.* I. 11.

6. ῥίζαν] *Joſ.* B. IV. 8. 3. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων αὐτῷ καρπῶν ἕνεκεν οὐκ ἂν ῥᾳδίως τί παραβληθείη κλῖμα τῆς οἰκουμένης. ἔτω τὸ καταβληθὲν πολύχουν ἀναδίδωσιν. αἴτιον δέ μοι δοκεῖ τὸ θερμὸν τῶν ἀέρων καὶ τὸ τῶν ὑδάτων εὔγονον, τῶν μὲν προκαλουμένων τὰ φυόμενα καὶ διαχεόντων, τῆς δὲ ἰκμάδος ῥιζώσης ἕκαστον ἰσχυρῶς καὶ χορηγώσης τὴν ἐν θέρει δύναμιν.

7. *Joſ.* B. I. 27. 6. τὰς υἱεῖς —— προσέταξεν ἀποπνῖξαι. *Theoph.* de Cauſ. Plant. II. 25. ὁ θερμὸς καὶ ὁ δόλιχος, πάντα δὲ ταῦτα βλάπτει τὰ δένδρα καταπνίγοντα καὶ ἐπισκιάζοντα καὶ τὴν τροφὴν ἀφαιρούμενα. *Xenoph.* Oecon. 23. τί γαρ, ἔφη, ἂν ὕλη πνίγῃ συνεξορμῶσα τῷ σίτῳ, καὶ διαρπάζουσα τοῦ σίτου τὴν τροφὴν, ὥσπερ οἱ κηφῆνες διαρπάζουσιν ἄχρηστοι ὄντες τῶν μελισσῶν, ἃ ἂν ἐκεῖναι ἐργασάμεναι τροφὴν καταβῶνται; ἐκκόπτειν ἂν νὴ διὰ τροφὴν ἔφη δεῖ τὴν ὕλην ἐγώ. *Calpurn.* Prǒfocata malignum Meſſis habet lolium. *Virg.* Ecl. V. 39. Carduus & ſpinis ſurgit paliurus acutis. *Prov.* XXIV. 31.

8. ὃ μὲν ρ. ὃ δὲ ξ. ὃ δὲ λ.] *Thomas:* ἃ μὲν, ἃ δὲ, μὴ

6 τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥί-
7 ζαν, ἐξηράνθη. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπ-
8 έπνιξαν αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν
9 ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ προσ-
10 ελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ· Διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀπο-
11 κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκεί-

ἦλθε] ἦλθον DL. 44. 46. Evang. 15. ἐλθόντα Evang. 3. 12.
πετεινὰ] + τῆ ἐρανῆ EKM. 4. 7. 13. 15. 42. 50. 57. 60. 61. 63. 72. 80. 90. 91. 106. Evang. 12. 13. 15. 17. Verſio *Vulg. Syra* poſterior, *Æthiop.* ex *Marco.*
6. ἡλίε δὲ] τοῦ δὲ ἡλιέ D. ἡλίε 61. ἀνατείλαντος] + εὐθέως L.
ἐκαυματίσθη] ἐκαυματίσθησαν D. ῥίζαν] βάθος ῥίζης 13. ἐξηράνθη] ἐξηράνθησαν D.
7. ἐπὶ] εἰς D. 13. ἀπέπνιξαν] ἔπνιξαν D.
8. ἔπεσεν] ἔπεσαν C. 2. Editio *Eraſmi* 1. ἐδίδε] ἐδίδου D. ὃ] ὁ Editio *Colin.* bis.
10. προσελθόντες] + αὐτῷ C. Verſio *Copt.* μαθηταὶ] + αὐτοῦ C. 27. 46. 51. 52. 71. 90. Verſio *Syra* utraque, poſterior cum aſteriſco.
αὐτῷ] — C. Verſio *Copt.* αὐτοῖς] — C. Verſio *Copt.*
11. ὅτι] — M. 91. δέδοται] + τοῦ Colb. unus.
τῶν ἐρανῶν] — 1. 9. *Euſebius* D. IX. 16. τοῦ θεοῦ 23. 24. 32.

εἶπης. ἀλλὰ τίνα μὲν, τίνα δὲ. Εἰ καὶ Λεκιανὸς λέγει, ἐκ οἶδα εἴτε παίζων εἴτε σπεδάζων. Λέγει γὰρ ἐν τῷ ῥητόρων διδάσκαλος. 15. ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ἃ μὲν προϊόντι ἐπιδικνὺς κατὰ τὴν ὁδὸν, ἃ δὲ καὶ παραινῶν. καὶ πάλιν ἐν Τίμωνι, διδοὺς ἅπασι τοῖς θεωμένοις, ᾧ μὲν ε. δραχμὰς, ᾧ δὲ ἡμιτάλαντον. Ὁ δὲ αὐτὸς ὅτος ἐξελέγχει τοῦτο, ἐν τῷ ψευδοσοφιστῇ αὐτοῦ. *Rhet.* praec. 15. ἃ μὲν —— ἃ δὲ. ἃ μὲν οἶσθ' ἃ δὲ οὐκ οἶσθα. *Polyb.* I. ὃς μὲν ἐξέβαλον τῶν πολιτῶν, ὃς δὲ ἀπέσφαξαν. Plut. *Appian. Ælian. Herodian.* VIII. 1. 8. ἃ μὲν ἐκφορήσαντες, ἃ δὲ καταπρήσαντες. V. 7. 11. οὓς μὲν ἀπέκτεινε, οὓς δὲ ἐφυγάδευεν. III. 8. 12. ὧν μὲν ἐπιστολὰς προκαθίζων, οἷς δὲ δῶρα ἐπεδίζων. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 7. 147. τὸ φύσει κινῆν, ὁμοίως πάντας κινεῖ, καὶ ἐχ' ὃς μὲν ὄντως; ὃς δὲ ἐναντίως. a. Geom. 31. ἡ δὲ τόπον ἐκ τόπε μετάρχεται; ἤτοι ὃν μὲν ἀπολείπων, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνων μετάρχεται. ἢ ἃ μὲν ἐχόμενον τόπε, εἰς ὃν δὲ ἐκτεινόμενον. ἀλλ' ἐς ὃν μὲν ἀπολείπων, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνων, οὐκ ἔστι γραμμή. a. Aſtrolog. 38. ἐὰν τοῦ αὐτοῦ ζωδίε ὃς μέντοι ἄστρ τὰς πρώτας ἐπέχῃ μοίρας, ὃς δὲ τὰς τελευταίας, ὃς δὲ τὰς ἐν μέσῳ. *Dionyſ. Hal.* epiſt. ad Pompej. 2. ὅτι παρ' ᾧ μὲν ἐκπίπτει ποτὲ τὸ ὕψος τῆς λέξεως εἰς τὸ καινὸν καὶ ἀηθὲς, παρ' ᾧ δὲ οὐδ' ποτε. *Arrian.* in Indic. c. 24. οἱ μὲν αὐτῶν φεύγοντες ἀπεθνήσκεσαν, οἱ δὲ ἁλίσκονται, ἐπὶ δὲ οἱ παὶ διέφυγον ἐς τὰ ὄρια. *Dionyſ. Hal.* A. V. 14. ὃς μὲν ὑπὸ φίλων παρασκευασθέντας, ὃς δὲ μισθοφόρες. *Philem.* fragm. II. ἐν οἷς ἔχομεν, τοῖς γε μηδὲν χρώμεθα, ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητοῦμεν, ὃς διὰ τύχην, ὧν δὲ δι' αὐτὸς ἐσήμειθ' ἑστηκέναι. *Matth.* XXI. 35. *Luc.* XXIII. 33. & *Dionyſ.* A. II. 51. ὃς μὲν ἀπέκτειναν, ὃς δὲ ἐτραυμάτισαν. IX. 14. ὃς μὲν ἀποκτίνυσι, ὃς δὲ εἰς φυγὴν τρέπεται.

Varro I. 44. Quare obſervabis, quantum in ea regione conſuetudo eſt ſerendi, ut tantum facias, quantum valet regio ac genus terrae, ut ex eodem ſemine alicubi cum decimo redeat, alicubi cum quinto decimo, ut in Hetruria & locis aliquot in Italia. In Sybaritano dicunt etiam cum centeſimo redire ſolitum. *Ammianus.* XXII. Et ſi inciderit moderatius, aliquoties jactae ſementes in loco pinguis ceſpitis cum augmento quaſi Septuageſimo renaſcuntur. *Solinus* 27. in agro Byzaceno, qui patet paſſuum CC. vel amplius M. glebis ita praepinguibus, ut jacta ibi ſemina cum incremento centeſimae frugis renaſcantur. *Plin.* H. N. V. 3. Byzacium ita appellatur regio CC L. M. P. per circuitum fertilitatis eximiae, cum centeſima fruge agricolis foenus reddente terra XVII. 2. in Byzaico Africae illum centena quinquagena fruge fertilem campum. XVIII. 21. Tritico nihil eſt fertilius, hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alebat hominem, ut pote cum e modio, ſi ſit aptum ſolum, quale in Byzacio Africae campo CL. modii reddantur. Miſit ex eo loco D. Auguſto procurator ejus ex uno grano, vix credibile dictu, XL. paucis minus germina —— Miſit & Neroni ſimiliter CCCLX. ſtipulas ex uno grano. cum centeſimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt —— & inprimis Ægyptus. *Silius* IX. 204. Seu ſunt Byzacia cordi Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis. *Herodot.* I. 193. τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρει ἐτι, ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδιδοῦ. ἐπειὰν δὲ ἄριστα αὐτὴ ἑωυτῆς ἐνείκῃ, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. IV. 193. μέχρι μὲν δὴ τῆς τέτων τῶν Σκυθέων χώρης ἐστὶ ἡ καταλειχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγεως, τὸ δ' ἀπὸ τέτε λιθώδης ἐστὶ καὶ τρηχείη. & 198. ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν ἐνεσπερίται νέμονται, ἐπ' ἑκατοσὺ γὰρ, ἐπειὰν αὐτὴ ἑωυτῆς ἄρίση ἐνίκη, ἐκφέρει. ἡ δὲ ἐν τῇ κίνυπι ἐπὶ τριηκόσια. *Ariſtid.* ap. Phot. CCXLVII. κατὰ γῆν ἐκείνες τοὺς χρόνους —— φῦναι τινα αὐτοῖς ἄνδρα ὁμοιον θεμιστοκλεῖ, καὶ μετὰ τῆς ἄλλης φορᾶς καὶ τῦτ' ἐνεγκεῖν τὴν γῆν ἀγαθὸν, ἐκᾶν ἐλάττω γ' ἂν ὀνασθαι μοι δοκᾶσιν, ἢ εἰ πάντα εἰς ρ. καὶ ἔτι πλείω τῆς χώρας αὐτῆς ἐξενηγκέσης. *Pollux* I. 227. περὶ γῆς ἀγαθῆς. εὔφορος, βαθεῖα, βαθύγειος, πίων, εὔκαρπος —— ἐπὶ δὲ τῆς ἐναντίας —— πετρώδης, ἄκαρπος. *Schol. Pindari* Neme. VI. 17. τῇ γῇ, ἥτις ἐξ ἀμοιβῆς σπειρομένη ἀναπαύεται, καὶ δίδωσι καρπὸς πολλὸς. *Strabo* XV. p. 1063. C. πολύσιτος δ' ἄγαν ἐστὶ, ὥστε ἑκατονταέχειν δί ὁμαλῆ καὶ κριθὴν καὶ πυρὸν ἐκτρέφειν. ἔστι δ' ὅτε καὶ διακοσιεντάχειν. *Theophraſt.* H. Pl. VIII. 7. γίνεται δὲ μὴ καλῶς ἐργασαμένοις πεντηκονταέχοα, τοῖς δὲ ἐπιμελῶς ἑκατονταέχοα. *Chetuboth* f. 112. 1. Sic tradunt Magiſtri: olim cum Judaea coeleſti indulgentia frueretur, ager, cujus ſeminatio granorum ſatum exigebat, reddidit coros L. (cororum V. myriadas) at in Zoaniticis agris, cum maxime florerent, granorum ſatum reddidit coros LXX. ſic enim teſtis eſt R. Meir, vidiſſe ſe in convalle Bethſunen Satum ſerentes referre coros LXX. *Geneſ.* XXVI. 12.

11. ὑμῖν δέδοται γνῶναι] *Lucan.* I. 452. Solis noſſe Deos & coeli numina vobis Aut ſolis neſci-

ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ 12
οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, 13
ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσι, οὐδὲ συνιοῦσι. Καὶ ἀναπλη- 14
ροῦ-

οὐ δέδοται] ἐν παραβολαῖς 7. 9. Colb. unus. Evang. 12. 18. 19.
12. ὅστις] ὃς Bodlej. unus.
13. αὐτοῖς λαλῶ κ. λ.] λαλεῖ αὐτοῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούσωσιν καὶ μὴ συνῶσιν, μήποτε ἐπιστρέψωσιν D. αὐτοῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούσωσι καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι 1. 13. Evang. 12. *Eusebius*, *Cyrillus*. αὐτοῖς λαλῶ] λαλῶ αὐτοῖς 1. *Chrysostomus*.
αὐτοῖς] — L. *Cyrillus* Catech. 59. συνιοῦσι] συνίουσι Editio *Erasmi*.
14. ἀναπληροῦται] τότε πληρωθήσεται D. Evang. 4. 12. καὶ τότε πληροῦται 1. τότε ἐπληρώθη *Eusebius*, πληρωθήσεται 30. 59. 70. καὶ τότε πληρωθήσεται Evang. 12. 13.

re datum. *Lesches* in parva Iliade — ἦντε οἱ αὐτῷ ἀρισῆες παναχαιῶν δῶκαν ἔχειν. Tzetzes in Lycophr. 1263. *Anthol. MS.* ἄδηλον. Οὐχὶ μάταν θνάτοισι φάτις τοιάδε βοᾶται, ὡς ἑ πάντα θεοὶ πᾶσι δέδωκαν ἔχειν. *Xenoph.* H. Graec. VII. ἀπὸ τῶν θεῶν δέδοται ὑμῖν εὐτυχεῖν. *Phil.* I. 29. *Act.* IV. 29. *Apoc.* XIII. 4. 7. 15. *Jo.* IV. 7.

γνῶναι τὰ μυστήρια] *Galen.* de Compos. Med. per Part. X. τοῦτο ἀπὸ ῥητικῆς ὡς μυστήριον ἐλάβομεν. *Athen.* III. p. 40. D. Dionysius Siculus τὰς τῶν μυῶν διεκδύσεις μυστήρια ἐκάλει, ὅτι τὰς μῦς τηρεῖ. *Schol.* in Aves. *Aristoph.* 1073. Diagoras διὰ τὸ ἀσεβὲς αὐτοῦ, ἐπεὶ τὰ μυστήρια πᾶσι διηγεῖτο κοινοποιῶν αὐτά. *Arrian. Epict.* III. 21. μέγα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, μυστικόν ἐστι, ἀχ' ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τῷ τυχόντι διδόμενον. *Jamblich.* Vit. Pythag. 17. καλεπώτερον τῶν ἄλλων ἐγκρατευμάτων τοῦτο τὸ γλώσσης κρατεῖν, καθὰ καὶ ὑπὸ τῶν τὰ μυστήρια νομοθετησάντων ἐμφαίνεται ἡμῖν. & 32. τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων ἀπόρρητα ἐν ἑαυτοῖς διεφύλαττον ἅπαντες ἀεὶ μετὰ ἀκριβοῦς ἐχεμυθίας πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἀνένεφορα διατηροῦντες, καὶ ἀγράφως ἐν μνήμῃ τοῖς διαδόχοις ὥσπερ μυστήρια θεῶν παραδιδόντες. *Polyaen.* p. 88. ἀλκιβιάδης ἀπὸ Σικελίας ἀναχθεὶς περὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τῶν ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων. *Corn. Nep.* Alcib. 3. Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur; quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem sed ad conjurationem pertinere existimabatur. Constantin. ap. *Euseb.* HE. p. 597. ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐξέλαμψε παρουσία, καὶ τὸ τῆς ἁγιωτάτης θρησκείας ἐπεκράτησε μυστήριον. *Antonin.* Lib. X. ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐβάκχευον — παρῆνεσεν αὐταῖς, μὴ ἐκλείπειν τελετὰς ἢ μυστήρια τῷ θεῷ. *Theophr.* Char. III. Δάμιππος μυστηρίοις μεγίσην δᾷδα ἔσησι. βενδρομιῶνος μὲν ἐστὶ τὰ μυστήρια, Πυανεψιῶνος δὲ ἀπατούρια, Ποσειδεῶνος δὲ τὰ κατ' ἀγρὰς Διονύσια. *Arnobius* l. IV. Usu farreo, coemtione, genialis lectuli Sacramenta conducunt *Philostrat.* p. 116. εἶδες ἂν, ὥσπερ ἐν μυστηρίοις, σιωπῆς μεστὰ πάντα. *Senec.* Herc. Fur. 300. Tibi frugum potens Secreta reddam Sacra, tibi muta fide Longas Eleusin tacita jactabit faces. & 845. Tuba secretam Cererem frequentat, Et citi tectis properant relictis Attici noctem celebrare mystae, Tanta per campos agitur silentes Turba. *Herodian.* VIII. 7. 8. καὶ νῦν φυλάσσοντες τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον, ὃς ἐστι τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς σεμνὸν μυστήριον. *Tertullian.* Apolog. 7. Cum vel ex forma omnibus mysteriis Silentii fides debeatur. Schol. *Aristoph.* Ran. 459. Μυστήριον δὲ ἐκλήθη παρὰ τὸ τοὺς ἀκούοντας μύειν τὸ στόμα, καὶ μηδενὶ ταῦτα ἐξηγεῖσθαι, μύειν δὲ ἐστι κλεῖν τὸ στόμα. 2. *Macc.* XIII. 21. προσήγγειλε τὰ μυστήρια τοῖς πολεμίοις. *Cic.* de Orat. 3. 17. Tanquam mysterium tacitum aliquid tenere. Cum doctrina Christiana sit Catholica, nulla habet mysteria, hoc est dogmata vel praecepta, quae non omnibus inculcari debeant: vocantur tamen mysteria, vel respectu illorum hominum, qui ante tempora patefacti Evangelii vixerunt, vel respectu illorum, qui tum quidem vivebant, sed suis vitiis atque praejudicatis opinionibus aures obturabant, quo minus doctrinam audire atque intelligere possent. *Tanchuma* f. 73. Deus mysteria sua non concredit nisi justis S. D. *Ps.* XXV. 14. *Theodoretus* in Rom. XI. 25. Μυστήριον ἐστὶ τὸ μὴ πᾶσι γνώριμον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς θεωρουμένοις.

12. ἔχει] *Martialis* V. 81. Dantur opes nulli nunc, nisi divitibus. *Ter.* Phorm. I. 1. 7. Quam inique comparatum est, ii qui minus habent Ut semper aliquid addant divitioribus *Juvenal.* III. 208. Nil habuit Codrus, quis enim negat? Et tamen illud Perdidit infelix totum nil. Ultimus autem Ærumnae cumulus, quod nudum & frusta rogantem Nemo cibo, nemo hospitio tectoque juvabit. *Demosth.* c. Steph. 1. ἔχοντα καὶ πλουτοῦντα. *Ovidius* Met. I. 131. Amor sceleratus habendi. *Sofiades* ἔχων χαρίζε. si dives sis, beneficia lubens conferto. *Eurip.* Danae 95. ap. Stob. ἐν τοῖς ἔχουσιν ἡδυπαθὴς πέφυχ' ὅδε. *Palaephat.* 49. μίτριος ἦν, καὶ παρὰ τῶν ἐχόντων μόνον ἐδέχετο. *Isocrat.* Areopag. ἀπήλλαξε γὰρ τοὺς μὲν πένητας τῶν ἀπορίων ταῖς εὐεργεσίαις, καὶ ταῖς παρὰ τῶν ἐχόντων ὠφελείαις & de Pace. ἐ γὰρ τοῦτο σκοπεῖσιν, ἐξ ὅτου τρόπου τοῖς δεομένοις τὸν βίον ἐκπορίσουσιν, ἀλλ' ὅπως καὶ τοὺς ἔχειν τι δοκοῦντας τοῖς ἀπόροις ἐξισώσουσι. *Dio Xiph.* in Nerone p. 149. καὶ αἱ οὐσίαι τῶν ἐχόντων τι ἐπολυπραγμονοῦντο — καὶ ἄλλως εἰ καὶ μηδὲν μέγα ἐκέκτητο — διέφθειρε. Petron. 77. Credite, assem habes, assem valeas: habes, habeberis. *Horat.* S. 1. 1. 62. tanti, quantum habeas, sis. *Æschin.* Dial. II. 10. σκοπεῖν ὁπόθεν πλούσιοι ἔσονται, ὡς ἂν μέν τι ἔχῃς, ἄξιος πᾶς εἶ, ἐὰν δὲ μή, οὐδενός. *Eurip.* Alcest. 57. κἂν γραῦς ὄληται, πλουσίως ταφήσεται Θ. πρὸς τῶν ἐχόντων, φοῖβε, τὸν νόμον τίθης. Supplic. 238. τρεῖς γὰρ πολιτῶν μερίδες, οἱ μὲν ὄλβιοι — Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες καὶ σπανίζοντες βίᾳ — εἰς τοὺς ἔχοντας κέντρ' ἀφιᾶσι κακά. *Helena* 439. Ἐλπὶς δ' ἔκ τε πλουσίων δόμων λαβεῖν τινα ὐταῖς, Ἐκ δὲ μὴ 'χόντων βίον, οὐδ' εἰ θέλοιεν ὠφελεῖν ἔχοιεν ἄν. Polydicus ap. *Stob.* XLI. ὅταν οἱ δυνάμενοι τοῖς μὴ ἔχουσι καὶ προτιμᾶν τολμῶσι καὶ ὑπερέχειν καὶ χαρίζεσθαι. *Plut.* de Paradox. Stoicor. p. 1058. D. ἅλφιτα αἰτεῖται πολλάκις δανειζόμενος, καὶ μεταιτᾶν παρὰ τῶν οὐδὲν ἐχόντων. *Cic.* ad famil. Ep. VII. 29. nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere. *Aristoph.* Equit 1292. φασὶ γὰρ αὐτὸν ἐρριπτόμενον τὰ τῶν ἐχόντων ἀνέρων. & Plut. 596. τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας — τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων *Sibyll. Orac.* II. οὐδεὶς γὰρ πλουτῶν καὶ ἔχων ἄλλῳ μεταδώσει *Virg.* Georg. II. 499. neque ille Aut doluit miserens inopem, aut invidit habenti. *Eustath.* in

Il.

ροῦται — ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου, ἡ λέγουσα· Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
15 συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήπο-

ἐπ'] CFGKL. 2. 4. 7. 8. 9. 10. 13. 14. 15. 27. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 62. 63. 64. 66. 71. 72. 76. 78. 82. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 4. 8. 10. 12. 13. 14. 15. Edit. *Complut. Bengel. Genev.* Verſio *Syra* poſterior. *Baſilius*, *Chryſoſt. Theophylactus.* probante *Millio* prol. 1179. ἐν 3. *Eraſmus* contra fidem codicum addidit ἐπ', vid. pag. 44.

προφητεία] + τοῦ D. ἡ poſterius] — D. ἡσαΐε] — 15.

λέγουσα] + πορεύθητι, καὶ εἶπε τῷ λαῷ τούτῳ D. Codd. *Latt.* MSS. *Euſebius.*

ἀκούσετε — βλέψετε] ἀκούσητε — βλέψητε EFG. 2. 5. 11. 38. 48. 86. 87. 91. Evang. 4. ἀκούετε 73. 90. a prima manu.

ἴδητε] in Hebraeo *Eſajae* VI. 9. eſt תִּרְאוּ, quod verbum reſpondet Graeco εἰδῆτε. Verſio *Syr.*

Il. ρ. 1124. 41. πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἐλλείψεις. Σοφοκλῆς (Ajac. 157.) ἔν ἐν τῷ πρὸς τὸν ἔχοντ' ὁ φθόνος ἕρπει, παρῆκε τὸ ἀγαθὸν ὡς φανερόν. πάντως γὰρ ὁ ἔχων ἀγαθόν τι φθονεῖται. *Xenoph.* Cyr. Paed. VII. οἱ ἔχοντες. *Philo* de Joſeph. T. 2. p. 61, 44. ὀλίγα κέκτησαι· μὴ φθόνει τοῖς ἔχουσι.

Koheleth R. I. 7. Matrona rogavit R. Joſe f. Chalaphtha, dixitque: quid eſt quod dicitur Dan. II. 21. Non debebat Scriptura ita dicere, ſed dedit Sapientiam non Sapientibus, & intelligentiam non intelligentibus. Dixit ei parabolam: ſi duo homines ad te veniant, mutuo a te accepturi pecuniam, dives & pauper, utri eorum mutuum dabis, diviti an pauperi? Reſpondit: diviti. Cur, inquit? Quia ſi perdit dives pecuniam meam, habet unde ſolvat: ſi vero pauper perdit pecuniam meam, unde mihi ſolvet? Dixit: non audiverunt aures tuae, quod exiit ex ore tuo? Si dediſſet Deus S. B. ſapientiam inſipientibus, ſediſſent & locuti fuiſſent de ea in latrinis, theatris & lavacris: ſed dedit Deus S. B. Sapientiam ſapientibus, & illi ſedent, & de ea loquuntur in Synagogis & auditoriis.

καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτῆ] *Bereſchith R.* XX. 11. Proverbium מה שבידו ניטל ממנו.

13. *Plut.* de lib. educat p. 13. E. καλὸν δὲ ἔνια τῶν ἁμαρτημάτων μηδὲ εἰδέναι δοκεῖν, ἀλλὰ τὸ τῆ ὑγρὸς ἀμβλυῶττον καὶ δύσκωφον ἐπὶ τὰ γιγνόμενα μεταφέρειν, ὡς ἔνια τῶν πραττομένων ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν, καὶ μὴ ἀκούειν ἀκούοντας. *Demoſth.* Or. 1. c. Ariſtogit. οἱ πρεσβύτεροι ὅταν ὁρῶσι παιδιὰν πλείω τῆς μετρίας, ἅτ' ταῦθ' ὁρῶσιν, ὡς μὴ δοκεῖν ἑωρακέναι. — Οἱ μὲν ἕτως ὁρῶντες τὰ τῶν ἠτυχηκότων ἔργα, ὡς τὸ τῆς παροιμίας ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν, καὶ ἀκούοντας μὴ ἀκούειν. *Æſchyl.* Prometh. 446. οἱ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην, κλύοντες οὐκ ἤκλυον. Schol. διότι νῶν καὶ φρόνησιν οὐκ εἶχον. Incerti. ὁ γραμμάτων ἄπειρος ὁ βλέπει βλέπων. *Sophocles* ap. Stob. ἀλλ' οἱ κακῶς πράσσοντες ὁ κωφοὶ μόνον, ἀλλ' ἐδ' ὁρῶντες ἐισορῶσι τ' ἀμφανῆ. *Ariſtides* T. 2. p. 183. φάσκοντας τοῦ καλῶ καὶ τοῦ δικαίω φροντίζειν, καὶ πυρὶ καὶ σιδήρω καὶ πᾶσι πράγμασιν ἀνταγωνίζεσθαι, καὶ μήτ' ἀκούοντων ἀκούειν τὰ δεινὰ, μηδ' ὁρῶντας ὁρᾶν, ἀλλὰ πάντων ὥσπερεὶ φλυαρίαν καταγνόντας, παρ' αὐτὸν τὸν θάνατον ἐσκηνῆσθαι. Heraclitus ap. *Clem.* Strom. V. & *Euſeb.* P. III. 13. & *Theodoret.* Therap. 3. ἀξύνετοι ἀκούοντες κώφοισι ἐοίκασι, φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ παρεοντας ἀπιέναι. *Plato* Theaeteto. τῶν βαρβάρων πρὶν μαθεῖν τὴν φωνὴν, πότερον ἃ φήσομεν ἀκούειν, ὅταν φθέγγονται ἢ ἀκούειν τε καὶ ἐπίστασθαι, ὃ λέγουσι; καὶ αὖ γράμματα μὴ ἐπιστάμενοι βλέποντες εἰς αὐτὰ, πότερον οὐχ' ὁρᾶν, ἢ ἐπίστασθαι, εἴπερ ὁρῶμεν, διϊσχυρούμεθα; *Ariſtid.* T. 2. p. 391. Δίδοικα μὲν ἔν, μὴ παρὰ κωφὸν λέγω, καί τινα τρόπον ἐξορχεῖμαι, δεικνὺς ἀμυήτω τὰ ἱερὰ, ὅμως δὲ ὥσπερ ἐν μύθῳ τις ἀπόῤῥητος λόγος, τοῖς μὲν ἀκούειν δυνατοῖς ἐιρήσεται, σοὶ δὲ ἥδιν μᾶλλον. *Themiſt.* XXVI. 719. de Ariſtotele. οἱ μὲν δικαιοῦσι — τὸ δὲ αὖ μυστικόν τε καὶ ἐν ᾧ τὰ τέλεια ἱερὰ, τοῦτο δ' ἐμηχανήσατο, ὅπως καὶ ἔχοντες μὴ ἔχωσιν οἱ ἀμύητοι. *Aurea Carm.* 54. Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους ἀυθαίρετα πήματ' ἔχοντας Τλήμονας, οἵτ', ἀγαθῶν πέλας ὄντων, ἐδ' ἰσορῶσιν, οὔτε κλύουσ', λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνίσασι. *Polyb.* p. 1400. ὃ μὴν ἀλλὰ διότι γε συμβαίνει διὰ τὴν ἀπειρίαν καὶ κακοχρισίαν πολλοὺς ἐνίοτε, καθάπερ εἰς τόπον παρόντας τρόπον τινα μὴ παρεῖναι, καὶ βλέποντας μὴ βλέπειν, ἐκ τῶν ἐιρημένων γε νῦν καὶ τῶν Τιμαίῳ συμβεβηκότων γίγονε φανερὸν. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 533, 12. προσποιούμενος ὅτε ἑώρα, μὴ ὁρᾶν, καὶ ὧν ἤκουε μὴ ἀκούειν. & Allegor. Leg. T. 1. p. 78, 45. ὁρῶντες ἐσμὲν ὅτε ἐχ' ὁρῶμεν, καὶ ἀκούοντες ἐκ ἀκούομεν, ἐπειδὰν ὁ νοῦς μικρὸν ὅσον ἑτέρω νοητῷ προσανέχῃ παρενδυμένος. *Jamblich.* de Pythag. 246. αὐτὸν δὲ συνεπικρύπτεσθαι πολὺ τῶν λεγομένων, ὅτως οἱ μὲν καθαρῶς παιδευόμενοι σαφῶς αὐτῶν μεταλαμβάνωσιν, οἱ δὲ, ὥσπερ ὅμηρος φησὶ τὸν τάνταλον, λυπῶνται παρόντων αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀκεσμάτων μηδὲν ἀπολαύοντες *Philem.* ap Stob. ὅταν δ' ὁ νοῦς ἢ μὴ καθεσηκώς τινι, οὐκ ἐς' ἀκούειν ἐδὲν αὐτῷ οὐδ' ὁρᾶν. *Plato* Ep. 2. φραστέον δὴ σοι δ' αἰνιγμῶν, ἵν' ἄν τι ἡ δέλτος ᾖ πάντε ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνὼς μὴ γνῷ. *Bereſchith R.* XCI. 6. Ex quo Joſephus furto ablatus eſt, receſſit Spiritus Sanctus a Jacobo, & videns non videbat, & audiens non audiebat. *Deut.* XXIX. 4.

14. ἀναπληροῦται] iterum accidit, quod tempore Eſajae. *Plat.* in Sympoſ. ἀλλ' εἶτι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον, ὦ ἀριστόφανες, ἀναπλήρωσαι. Ab ipſis iterum impletur. Ipſi implent *Act.* VII. 23.

15. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία] *Apulejus* I. Tu vero craſſis auribus, & obſtinato corde reſpuis, quae forſitan vera perhibentur. *Ariſtoph.* Nub. 840. γνώσει δὲ σαυτὸν, ὡς ἀμαθὴς εἶ καὶ παχύς. *Plut.* Conviv. p. 150. E. aſinus παχύτατος καὶ ἀμυσσώτατος. *Heſych.* παχύνεοι. παχὺν νῶν ἔχοντες, ἀνόητοι. *Columell.* XI. 2. Pingui Minerva. Pingui nil mihi cum populo. *Perſius* S. III. 32. Sed ſtupet hic vitio, & fibris increvit opimum pingue. *Horat.* S. II. 6. 14. Pingue pecus domino facias, & caetera, praeter Ingenium. *Ovid.* Metam. XI. 148. de Mida: Pingue ſed ingenium manſit: nocituraque ut ante Rurſus erant domino ſtolidae praecordia mentis. *Lucian.* Pſeudomant. 6. τοὺς παχεῖς τῶν ἀνθρώπων 17. παχέσι καὶ ἀπαιδεύτοις ἀνθρώποις. *Ælian.* V. H. XIII. 15. παχὺς τὴν διάνοιαν. Herodian. II. 9. ἄνθρωποι τὰς διανοίας παχεῖς.

ἐκάμμυσαν] *Jo. Grammat.* Dial. Jonic. Syncope fit, quum mediae literae in nominibus conciduntur, ut κάππισον, κατάπισον, κακκείοντες pro κατακείοντες. *Corinthus*: Æoles utuntur Syncope, κάπισον pro κατάπισον. *Salmaſ.* Exerc. p. 620. Æoles κάμμορον pro κατάμορον, καδδῦσαι pro καταδῦσαι, κακκεῖσθαι pro κατακεῖσθαι, κακχείται pro καταχείται, κάκχαρτος pro κατάχαρτος, Καμμίξας pro κατα-

ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνιῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι· καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· Οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκού-

15. ὠσὶν prius] + αὐτῶν C. ἀκέωσιν] — C.
συνιῶσι] συνῶσι DEF. 1. 72. 89. 90. Editio *Complut. Plant. Genev. Steph.* 1. & 3. *Bezae.* 2. 3. *Beng.*, *E. Schmidii*; ἐπιστρέψωσιν] ἐπιστρέψουσιν 2. a prima manu 9. 73. 87.
ἰάσωμαι] ἰάσομαι CD. 2. a prima manu 3. 9. 72. 73. 86. 87. Edit. *Complut. Genev.*
16. οἱ] — D. τὰ] D. ὑμῶν posterius] — Colb. unus.
ἀκούει] ἀκούουσιν CDM. 1. 13. 28. 39. 40. Colbert. 46. 54. 56. 58. 91. Evang. 12. 15. 18. *Cyrillus* de Ador. p. 225. Glaph. p. 129. in Esaj. p. 443. *Damascenus* pro Imag. II. 20. III. 12. *Constitut.* l. 1. 21.
17. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν] — Evang. 4. γὰρ] — 90. καὶ prius] — 59.
ἰδεῖν ἃ] + ὑμεῖς 61. Editio *Colinaei*, *Origenes* in *Jo.* I. 19. IV. 36.
εἶδον] ἠθυμήθησαν ἰδεῖν D. ἀκούετε] ἠκούσατε 61.
18. παραβολὴν] + ταύτην 28. σπείροντος] σπείραντος Evang. 4.
19. τῆς βασιλείας] — 47. in Polyglottis. μὴ] — 3. συνιέντος] συνιόντος DF.
ἁρπάζει] εἵρει 7. Colb. unus. Evang. 12. 18. ἐσπαρμένον] σπειρόμενον D.
αὐτοῦ] αὐτῶν D. — 36. 20. εὐθὺς] εὐθέως E. *Origenes* Exhort ad Martyr.
21. δὲ prius] — F. ἢ] καὶ 6. Edit. *Vulg.* εὐθὺς] εὐθέως D. 56. 58. 59. 62.
22. σπαρεὶς] σπειρόμενος D. τούτου] — D.
πλούτου] + καὶ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι πορευόμεναι L. in margine. ex *Marco*.
λόγον] + τοῦτον 5.
23. τὴν γῆν τὴν καλὴν] τὴν καλὴν γῆν C. 1. *Origenes* Exh. ad Martyr.

μιξας. *Phrynich.* p. 150. καμμύει. τοσαύτη κακοδαιμονία περί τινας ἐστι τῆς βαρβαρίας, ὡς ἐπειδὴ ἄλεξις κέχρηται τῷ καμμύειν ἠμελημένως ἑσχάτως, αἱρεῖσθαι καὶ αὐτὰς ἔτω λέγειν. δέον ὡς οἱ ἄριστοι τῶν ἀρχαίων, καταμύειν. *Phavorinus* καμμύω ἀ καταμύω κατὰ τροπήν. *Philo* de Somniis T. 1. p. 645, 31. καμμύσαντες τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα. *Thomas.* βύων ἐπ' ὦτων, καμμύειν ἐπὶ ὀφθαλμῶν —— μύειν δὲ ἐπὶ πασῶν τῶν αἰσθήσεων. *Athen.* X. p. 446. A. ὅλην καμμύσας ἴκπιν. *Antiphanes*. *Xenoph.* Cyr. VIII. κἂν μύων βάλῃς, ἐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ —— ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῷ βάλῃ. & de venatione, lepus ὅταν μὲν ἐγρηγορῇ, καταμύει τὰ βλέφαρα, ὅταν δὲ καθεύδῃ, τὰ βλέφαρα ἀναπέπταται. *Hesychius* ἀσκαρδαμύκτοις, ἀκαμμύστοις.

16. *Tanchuma* p. 188. 2. beatae aures quae audiverunt: tantopere dilexit eos &c. *Chagiga* f. 14. R. Jose facerdos dixit —— Beati vos, beati qui vos pepererunt, beati oculi mei, qui hoc viderunt.

17. *Targum Hier.* in Num. XXIV. 3. & 15. Quod tectum fuit omnibus Prophetis, mihi revelatum eſt. *Mechilta* in Exod. XV. 2. R. Elieſer dixit: unde diſcis, ancillam in mari vidiſſe quod nec Ezechiel vidit nec reliqui prophetae? de his dicitur Of. XII. 11. & ſcriptum eſt Ezech. I. 1. *Jo.* VIII. 56. *Hebr.* XI. 13. 1. *Pet.* I. 10. 11.

19. ἀτός ἐστιν] *Plaut.* Mercat. II. 1. 29. Niſi capram illam ſuſpicor jam me inveniſſe, quae ſit, aut quid voluerit. & 44. *Haec illa eſt* capra. Rudent. III. 4. 66. Cum conjecturam egomet mecum facio: *haec illa eſt* ſimia, quae has hirundines ex nido vult eripere ingratiis. *Apulej.* de Dogm. Plat. *Hic ille erat*, amici, inquit, de Academia Cupidinis Cygnus *Diog. L.* Plat. III. 5. τὸν δὲ τέττον εἰπεῖν εἶναι τὸν ὄρνιν.

Tales erant plurimi qui ad Chriſtum veniebant non ut doctrinam ejus perciperent atque in animos demitterent, ſed ut novi aliquid vel viderent vel audirent, *Jo.* VI. 26. XVIII. 38. *Luc.* XXIII. 8. *Act.* XVII. 21. 2. *Cor.* IV. 4. *Jac.* I. 22, 23, 24.

21. πρόσκαιρος] *Joſ.* V. 2. 2. τοῖς μὲν ἔν Ἰουδαίοις πλεονεκτήσασι κατὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν ἐπήγειρε τὰς διανοίας ἄσκεπτος ἐλπὶς καὶ πολὺ θάρσος αὐτοῖς εἰς τὸ μέλλον πρόσκαιρος ῥοπὴ προυξένει. *Euripides* Phoeniſſ. 561. ὁ δ' ὄλβος ἐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος. *Sch.* ὁ δὲ πλοῦτος οὐ μόνιμος, ἀλλὰ πρόσκαιρος. *Senec.* Ep. IX. Qui ſe ſpectat, & propter hoc ad amicitiam venit, male cogitat, quemadmodum coepit, ſic deſinet. Paravit amicum adverſus vincula laturum opem, cum primum crepuerit catena, diſcedet. Hae ſunt amicitiae, quas populus Temporarias appellat. Qui cauſſa utilitatis aſſumtus eſt, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit. Hac re florentes amicorum turba circumſedet, circa everſos ingens ſolitudo eſt, & inde amici fugiunt, unde probantur. Hac re iſta tot nefaria exempla ſunt, aliorum metu relinquentium, aliorum metu prodentium. Neceſſe eſt initia inter ſe & exitus congruant. Qui amicus eſſe coepit, quia expedit, placebit ei aliquod pretium contra amicitiam. *Dio* LVI. p. 406. ἐκεῖνοι μικράν τινα ἰσχὺν καὶ ταύτην πρόσκαιρον ἔχοντες. *Joſ.* B. VI. 1. 4. τὸ τεῖχος —— ταχέως, διὰ τὸ πρόσκαιρον εἶναι, λύειν ὑπελάμβανον. Herodian. I. 1. 6. ὧν οἱ μὲν ἐπιμηκέστερον ἔσχον τὴν ἀρχὴν, οἱ δὲ πρόσκαιρον τὴν δυναστείαν. Pauſan. Arcad. 33. ἔτω μὲν τὰ ἀνθρώπινα πρόσκαιρα καὶ ἀβεβαίως ἔχει ἐυτυχία. *Corn. Nep.* Attic. II. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque callidam neque temporariam fuiſſe. id ex ipſis rebus & temporibus judicari poteſt, quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit. 2 *Curtius* IV. 5. 11. Ut ſunt Graecorum *temporaria* ingenia. *Ariſtides* Sicula II. T. 1. p. 376. Ὅπερ γὰρ ἐδὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν εὖ φρονοῦντων ἐστὶ, τὸ μείζω τῶν

ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν
23 λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν
λόγον ἀκούων, καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ
24 δὲ τριάκοντα. Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία
25 τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· Ἐν δὲ τῷ καθ-
εύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σί-
26 του καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη
27 καὶ τὰ ζιζάνια. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ· Κύριε, οὐχὶ
28 καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει — τὰ ζιζάνια; Ὁ δὲ ἔφη
αὐτοῖς· Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· Θέλεις οὖν ἀπελ-
θόν-

τὸν λόγον ἀκούων] ἀκούειν τὸν λόγον D.

ὃς] τότε D.

τριάκοντα] + ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω 6. 7. 15. 76. 90. 91. Evang. 2. 8. 12. 13. 14. 15. 18. 19. in ora, + ταῦτα λεγῶν ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω 47. 54.

24. σπείροντι] σπείραντι 4. 10. 12. 33. 42. 58. 66. 83. 106. Edit. *Complut.* & *Colin.* Verſio *Vulg. Syr.* probante *T. Beza.*

25. ἔσπειρε] ἐπέσπειρε 1. Verſio *Vulg. Irenaeus* IV. 40. V. 10. *Nyſſenus* de anima p. 640. *Nazianzenus* 45. *Fulgentius* Ep. 3.

ἀνὰ μέσον] *H. Steph.* Theſ. T. 2. p. 890. F. in quibusdam N. T. locis, in quibus hoc vocabulum habetur, ex veteribus exemplaribus manu ſcriptis, quae pater meus in conſilium adhibuit, dum illud ederet, alia conjunctim alia disjunctim ſcripta habebant.

27. οἰκοδεσπότου] + ἐκείνου D.

σῷ] — K. 10. 37. 38. 40. 46. 49. 53. 56. 57. 58. 59. 63. 66. 72. Evang. 2. 12. 15. *Epiphanius*, *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1077.

τὰ] — CDEFGK. 1. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. Colbert. 59. 61. 62. 64. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 13. 14. Edit. *Complut. Colin. Bengelii*, Verſio *Syra* poſterior habet in margine. *Chryſoſt.*

οὐχί] οὐ 56. 58. Edit. *Eraſmi* 1.

28. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ] λέγουσιν αὐτῷ οἱ δοῦλοι D. οἱ δὲ δοῦλοι αὐτῷ λέγουσιν G.

ὤν] D. Verſio *Vulg. Syra.* probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 1193.

ἀγρῷ αὐτοῦ] ἰδίῳ ἀγρῷ D.

συνιὼν] συνιεὶς D. *Origenes* l. c.

δὴ] — D. 56. 58.

26. καὶ] — D.

ἔσπειρας] ἔσπειρες CDEF. 2. 3. 33. 44. 73. 106.

πόθεν] πῶς 61. ἔν] — 36. 59. Verſio *Syr.*

τῶν ἐλαττόνων ἀποδιδόσθαι, ἤπερ λόγῳ γε χάρις πρόσκαιρος οὐκ ἀντάξιον τῆς εἰς ὕστερον ἀσφαλείας τῶν ὅλων. *Appian.* B. C. V. p. 1107. ὅτε συνίσασθε αὐτὴν, ὁμολογοῦντες εἶναι παράνομον, ὡς ἀναγκαίαν καὶ πρόσκαιρον ἐτίθεσθε. *Plotin.* Ennead. IV. 8. 8. τὰς προσκαίρους ἡδονὰς. Ariſten. II. 18. εἰς γε τὰ τοιαῦτα πρόσκαιρον ἡμῶν ἐστὶν ἡ τέχνη. *Symmachus* VII. 131. Cogito enim, non quid *temporali* cauſae, ſed quid perenni amicitiae debeatur. *Joſ.* A. II. 4. 1. Joſeph τὴν ἀρετὴν, ἥτις ἦν περὶ αὐτὸν, οὐδ' ὑπὸ τῆς μεταβολῆς ἐγκατέλιπεν, ἀλλὰ δι-έδειξε τὸ φρόνημα κρατεῖν τῶν ἐν τῷ βίῳ δυσκόλων δυνάμενον, οἷς ἂν παρῇ γνησίως, καὶ μὴ πρὸς τὰς εὐπραγίας τὰς κατὰ καιρὸν μόνον ἡρμοσμένον. *Digeſt.* I. 7. 34. ſi tibi filius in adoptionem hac lege ſit datus, ut poſt triennium puta eundem mihi in adoptionem des, an actio ulla ſit, Et Labeo putat nullam eſſe actionem, nec enim moribus noſtris convenit filium *temporalem* habere. *Plinius* Ep. V. 13. Quorum *temporaria* gravitas, vel potius gravitatis imitatio ridebatur. VIII. 14. *temporaria* ſimulatione concordiae.

διωγμοῦ] *Thomas* in φεύγω. Τὸ δὲ διωγμὸς ἀδόκιμον.

22. τὰς ἀκανθάς] Βίος ἀκανθώδης i. e. vita aſpera. *Suidas* conjungit hoc Atticis proverbiis, quibus mollem ac delicatam vitam declaramus, veluti contrarium. *Artemidor.* III. 33. ἄκανθαι καὶ σκόλοπες φροντίδας σημαίνουσι. *Philo* Allegor. Leg. T. 1. p. 136, 28. E. τί φύεται καὶ βλαστάνει ἐν ἄφρονος ψυχῇ πλὴν τὰ κατῆντα καὶ τιτρώσκοντα αὐτὴν πάθη, ἃ διὰ συμβόλων ἀκάνθας κέκληκεν· *Horat.* Ep. I. 14. 4. Cernemus ſpinas animo ne ego fortius ac tu Evellas agro? *Catullus* LXV. 72. Spinoſas Erycina ferens in pectore curas.

ἡ ἀπάτη] *Moeris* ἀπάτη ἡ πλάνη, παρ' ἀτ̃τικοῖς. ἀπάτη δὲ ἡ τέρψις, παρ' ἕλλησιν. Voluptas Cod. Lat. MS.

συμπνίγει] *Suid.* πνιγεὺς, ὁ φέρνος, ὁ κρίβανος, ὅπου οἱ ἄνθρακες συμπνίγονται.

ἄκαρπος] *Thomas* ἄκαρπα δένδρα, ὧν ὁ καρπὸς ἐστι χρήσιμος ἀνθρώποις εἰς τροφήν· ἄκαρπα τὸ ἐναντίον, ὧν τοῖς καρποῖς οὐ χρῶνται οἱ ἄνθρωποι. ἄκαρπον δὲ τὸ μὴ ποιοῦν καρπὸν, παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν εἴρηται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἄ-καρπον ἐστὶ, λέγουσιν οὐκ ἔρρωται πρὸς καρπούς, καὶ οὐκ ἐ-πιτηδείως ἔχει πρὸς καρπὸς.

Iſti quidem in eo diſſimiles ſunt prioribus, quod & doctrinam ſatis intelligunt, & ab ea non ſubito & omnino deficiunt, non tamen in minori verſantur periculo, quia a priori ſtudio paullatim remittentes ipſi non ſentiunt, res ſuas in deterius labi, quo fit, ut tandem ſecuri dormiant, & ſic communi cum reliquis exitio involvantur.

25. ζιζάνια] *Suidas.* ἡ ἐν τῷ σίτῳ αἶρα. τὸ ἄνευ σπορᾶς συμφύομενον τῷ σίτῳ. τὸ βλάπτον τὸν σίτον *Etymol.* lolium ζιζάνιον ἡ αἶρα *Gloſſar.* 1. *Steph.* alibi non memini me legere *H. Steph.* in Append. Theſauri ſui L. 27. IX. 2. D. *ad L. Aquil.* Celſus quaerit, ſi lolium aut avenam in ſegetem alienam injeceris, quo eam tu inquinares. Hebraei vocant זונין quam dicunt eſſe vocem Arabicam, & ſignificare triticum adulterinum ſeu viciam. *Bereſchith R.* XXVIII. 8. R. Lulianus f. Tiberii nomine R. Iſaaci dixit, etiam terra adulterata eſt, ſerebant in ea triticum, & ipſa produxit zizania; iſta zizania ſeculo diluvii multiplicata fuerunt. *Cilaim* I. 1. triticum & zizania non habentur pro heterogeneis inter ſe. *Bemidbar* R. IV. Simile de rege, qui habebat horrea multa, immunda omnia & plena zizaniis, & non accurate iniit numerum. *Gem. Hieroſ.* dixit R. Aba f. Zebedaei, ſunt loca, in quibus ſinunt creſcere zizania pro columbis.

26. ἐβλάστησεν] *Theophr.* H. P. III. 6. ἡ δὲ βλάστησις — ἀπάντων κατὰ τὴν ὡρινὴν ὥραν — αἱ δὲ ἀνθήσεις ἐπακολουθοῦσι — μᾶλλον δὲ — ἡ καρτῶν τελειώσεις. τρεῖς ἀφίναι βλαστὰς.

28. ἐχθρὸς ἄνθρωπος] inf. XVIII. 23. XX. 1.

θέλεις — συλλέξωμεν] *Luc.* IX. 54.

θόντες συλλέξωμεν αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη· Οὔ· μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκρι- 29
ζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· 30
καὶ ἐν — τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ
δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας, πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς
τὴν ἀποθήκην μου. Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι- 31
λεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·

Ὃ

συλλεξωμεν] συλλέξομεν 3. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 91. Editio *Complut.*
29. ὁ δὲ ἔφη] λέγει αὐτοῖς D. ὁ δὲ φησιν C. + αὐτοῖς Versio *Syr.*
αὐτοῖς τὸν σῖτόν] καὶ τὸν σῖτον σὺν αὐτοῖς D.
αὐτοῖς] + καὶ 61. Versio *Vulg. Syr.* utraque, sed posterior cum asteriſco.
30. ἄφετε] + ἔν L. 1. Colb. unus. 51. 61. 90. Versio *Syra* posterior cum obelo.
συναυξάνεσθαι ἀμφότερα] ἀμφότερα συναυξάνεσθαι D.
συναυξάνεσθαι] αὐξάνεσθαι L 1. 2. Edit. *Eraſmi* 1. συναύξασθαι Colb.
μέχρι] ἕως D. ἄχρι L. *Chryſoſtomus.*
τῷ] — DGM. 1. 2. 9. 10. 13. 15. 28. 30. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 49. 51. 57. 63. 66. 71. 78. 80. 83. 84. 90. Evang. 2. 12. 13. 14. 15. Edit. *Colin. Eraſmi*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Complut. Geneu.* Verſio *Syr. Epiphanius.* probante *J. Millio* prol. 790.
θερισταῖς] + μου 106. Verſio *Syra* posterior. & Codices *Latini.*
εἰς δέσμας] — 30. εἰς δεσμὰς 90. Edit. *Colin. Stephani*, *Eraſmi. Plant. Geneu.*
εἰς] — DL. 1. δέσμας] δεσμὰς. 44. 61. κατακαῦσαι] καῦσαι Colb. unus 12.
αὐτὰ] — D. bis. posterius 86. συναγάγετε] συνλέγετε D. συνάγετε 1. Editio *Eraſmi* 1.
μου] — 64. Verſio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1461
31. παρέθηκεν] ἐλάλησεν D. 1. 13. ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς L. a prima manu.
ὁμοία ἐστὶ] ὡμοιώθη L. 61. 32. τῶν prius] D. a prima manu.
σπερμάτων] λαχάνων Bodlej. unus in Edit. *Oxon.* αὐξηθῇ] αὐξήσῃ D.
μεῖζον] + πάντων K. 4. 5. 10. 15. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 45. 46. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 60. 61. 66. 68. Colb. unus 72. 80. 83. 84. 90. Evang. 2. 12. 14. 15. 18. 19. Edit. *Complut. Plant. Geneu.* Verſio *Vulg.*

29. ἅμα αὐτοῖς] *Ammonius.* κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. *Aratus* ἅμ' ἠελίῳ. *Cic.* pariter cum ſole. ita & *Homerus. Il.* σ. 136. Od. ψ. 362. D. Paulus addit σὺν, 1 *Theſſ.* IV. 17. V. 10.

30. δέσμας] *Euſtath.* in Od. σ. p. 665. 7. δέσμα ἔφη ὁ ποιητὴς, οὐ μὴν δὲ καὶ ὁ δεσμὸς εἰρηται παρ' αὐτῷ Od. θ. p. 311. δεσμοὶ καὶ δεσμὰ, περὶ ὧν οἱ ἀττικοὶ φασι δέσμα, οὐχὶ δέσμης. *Moeris.* δεσμὰ οὐδετέρως ἀττικοί. δεσμοὶ ἀρρενικῶς ἑλληνικῶς. *Gloſſar. Steph.* 2. δέσμαι, mannae. *Thomas.* δέσμα, πέδαι, δεσμεῖν τὰς δέσμας τῶν ταχύων, δέσμον ἑδετέρως, ἀττικοί. & δεσμὰ κάλλιον ἢ δεσμοί. ἐπὶ δὲ τῶν ἐνικῶν τὰ τοῦ ἀρσενικοῦ μόνα ἐν χρήσει. ὁ δεσμὸς γὰρ τοῦ δεσμοῦ, καὶ ὅσα μέχρι τῶν πληθυντικῶν.

31. σινάπεως] *Etymol.* σίνηπι τὸ νῆπυ — παρὰ τὸ σίνεσθαι τὰς ἅπας, ὡς ὁ ἰατρικὸς λόγος μαρτυρεῖ. Phrynich. p. 126. Σίναπι οὐ λεκτέον. νάπυ δὲ, ὅτι ἀττικὸν καὶ δόκιμον. *Thomas*, νάπυ, οὐ σίνηπι. *Euſtath.* in Il. π. p. 1078. 48. νάπυ, ἀττικὴ λέξις, τὸ μέντοι Σίναπι οὐδεὶς τῶν ἀττικῶν ἔφη, ὡς ἐν τοῖς τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ κεῖται. ὃ μὴν οὐδὲ τὸ σίναπι. *Athenae.* IX. p. 366. E. Σίνηπι δ' ὠνόμασεν Νίκανδρος ὁ κολοφώνιος ἐν μὲν θηριακοῖς ὕστερ. Ἡ μὴν καὶ σικύη χαλκήρατα ἤδε σίνηπι. ἐν δὲ τοῖς Γεωργικοῖς [11] Σπέρματα δ' ἐνδάκνοντα σινήπιος. καὶ πάλιν. καρδαμον, ἄρινοντε, μελάμφυλλόν τε σίνηπι. Κράτης δ' ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀττικῆς λέξεως ἀριστοφάνην παρισᾶ λέγοντα, καὶ βλέπε σίναπι, καὶ τὰ πρόσωπ' ἀνέσπασε, κατὰ φησὶ Σέλευκος ἐν τοῖς περὶ ἑλληνισμοῦ. ἔστι δ' ὁ σίχος ἐξ ἰπτίων καὶ ἔχει ὕστερ. κἄβλεψε νάπυ. οὐδεὶς δ' ἀττικῶν σίναπι ἔφη, ἔχει δὲ ἑκάτερον λόγον. νάπυ μὲν γὰρ, οἷον νάφυ, ὅτι ἐσίεται φύσεως, ἀφυὲς γὰρ καὶ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ἡ ἀφύη. Σίναπι δὲ, ὅτι σίνεται τοὺς ἅπας ἐν τῇ ὀδμῇ. ὡς καὶ τὸ κράμβυον, ὅτι τὰς κόρας μύομεν. Ξέναρχος δὲ ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν Σκύθαις ἔφη· Τουτὶ τὸ κακὸν οὐκ ἔστ' ἔτι κακόν, τὸ θυγάτριον δ' ἐμοῦ Σεσινάπται διὰ τῆς ξένης. *Moeris*, νάπυ, ἀττικῶς. σίνηπι, ἑλληνικῶς. *Heſych.* νάπυ, τὸ σίνηπι. *Dioſcor.* II. 184. σίνηπι ἢ νάπυ. *Plin.* H. N. XIX. 54. Athenienſes napy appellaverunt. *Ariſtoph. Schol.* Eq. 628. ἀφ' ἧς σπέρματος τὸ νῦν θερόμενον σίνηπι γίνεται, νάπυ γὰρ τὸ σίνηπι λέγεται. *Aretaeus*, σίναπι. *Galenus* de temper. med. Simpl. I. νάπυος & ſaepe alibi. ſed VII. ἔλαιον σινάπινον. de Comp. med. per Part. II. σινάπιζε τὴν κεφαλὴν, ὡς ἔθος. V. σίνηπι λεῖον. Crito. VIII. σιναπισμοῖς IX. Διοδώρου συνήπτου. Columella. Saepe laceſſenti fletum factura Sinapis. *Lucian.* Aſino 47. ἰχθῦς νάπυϊ ἐπικεχυμένους. *Galen.* de Compoſ. Med. per Gen. III. σινάπινον ἔλαιον & VI. σινήπεως. de loc. Affect. III. Archigenis ἐν τῷ καλουμένῳ παρ' αὐτῷ σιναπισμῷ & de Medic. facile parabil. II. σίνηπι τρίψας, καὶ μίξας μίλι — σιλίνῃ σινήπεως.

32. *Hieroſ. Pea.* 7. f. 20. 2. Dixit R. Joſeph: Fuit olim in Sichin caulis Sinapis, qui tres habuit ramos. Avulſus fuit unus ex illis, & tegebant ex eo tugurium figulorum, inventique ſunt in eo tres cabi ſeminis Sinapis. (in *Chetuboth* f. 111. 2: novem cabi dicuntur fuiſſe collecti, & pro Sinapi, quod ſequitur, legit braſſicam) Dixit R. Simeon f. Chalaphta: Caulem Sinapis habui in horto meo, in quem adſcendi, ſicut aſcendere quis ſolet in ſummitatem ficus. *Maimon.* frequenter: Qui comedit animalculum immundum, licet minus fuerit quam granum Sinapis, vapulat. *Berachoth* f. 31. 1. Si viderint guttam ſanguinis, vel inſtar grani Sinapis. *More Nevoch.* I. 56. Similitudo eſt inter granum Sinapis & ſphaeram ſtellarum fixarum, in tribus ſcilicet dimenſionibus, quamvis illud ſit extreme parvum, haec vero extremae magnitudinis. de Juramentis IV. 1. Qui jurat, ſe hodie non comeſturum quicquam, & comedit minus quam velut olivam, liber eſt; quia non eſt comeſtio minor quam velut oliva: Verum qui comederit veluti dimidium menſurae illius de morticinis vel cibis illicitis, & aliis id genus, ſi dixerit jurato, ſe non comeſturum de re illa, & comederit, quamvis, id quod comedit, fuit inſtar grani Sinapis, aut illo etiam minus, reus eſt. infra XVII. 20. *Dan.* IV. 7. 8. 9. *Nidda* V. 2 polluunt in quantulacunque copia, etiam inſtar ſinapis, & minori. *Philo* quod mundus ſit incorruptib. T. 2. p. 506,

45.

32 Ὁ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων
ἐστὶ καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς
33 κλάδοις αὐτοῦ. Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς
35 οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἀνοίξω

ἐν

~ ἔκρυψεν

Syra utraque, *Æthiop. Arab. Euthymius.* μείζω Evang. 15.
τῶν posterius] — 34. Evang. 2. 12. 14. 15. λαχάνων] σπερμάτων 14. καὶ] — M.
ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ ἑρανοῦ] τὰ πετεινὰ τοῦ ἑρανῦ ἐλθεῖν 1.
ἐλθεῖν] κατελθεῖν Edit. *Complut. Plant. Geneu.* — M.
33. ἐλάλησεν αὐτοῖς] — D. παρέθηκεν αὐτοῖς C.
αὐτοῖς] + ὁ Ιησῦς 59. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. + λέγων CL. 91. Verſio *Bezae* & annot.
ἐνέκρυψεν] ἔκρυψεν GL. 1 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15. Colbert. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 70. 71. 74. 83. 89. 90. Evang. 2. 8. 13. 14. 15. Edit. *Eraſmi* 1. *Colinaei*, *Cyrillus* in Jo. p. 365, & ador. p. 614. *Macarius* H. 24. *Caeſarius* Q. 179. *Theophylact.*
34. ἐκ] ἐδεῖν 47. 50. 106. Evang. 4. 18. ἐλάλει] ἐλάλησεν 28. 61.
35. διὰ] + Ησαΐου 1. 13. *Catena* Gr. in Pſalm. τοῖς δὲ Προφήτου, ἀλλ' ἢ τοῦ παρόντος ἀσάφ; ὃ δὴ τίνες μὴ νοήσαντες τῷ Ἡσαΐου προσέθηκαν. *Euſeb.* in Pſal. διὰ ποῖς δὲ προφήτῃ ταῦτα εἰρηται, ἢ διὰ τοῦ προκειμένου ἀσάφ; ὃ μὴ συνιέντες τινες προσέθηκαν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου. ἐν δὲ γε τοῖς ἀκριβέσιν ἀντιγράφοις ἀνευ τῆς προσθήκης τῆς διὰ Ησαΐου ἁπλῶς οὕτως εἰρηται. *Hieronymus* in l. Legi in nonnullis Codicibus, & ſtudioſus lector forte reperiet id ipſum — Scriptum per *Jeſajam* Prophetam. Quod, quia minime inveniebatur in Jeſaja, arbitror poſtea a prudentibus viris eſſe ſublatum. Sed mihi videtur in principio ita dictum: quod ſcriptum eſt per *Aſaph* dicentem — & primum ſcriptorem non intellexiſſe Aſaph, & putaſſe ſcriptoris vitium, atque emendaſſe nomen Eſajae, cujus vocabulum manifeſtius erat. & in Pſ. LXXVII. in Aſaph — ſic invenitur in omnibus veteribus codicibus: ſed homines ignorantes tulerunt illud. Denique multa exemplaria usque hodie ita habent — per Eſajam — Denique & impius ille *Porphyrius* proponit adverſum nos hoc ipſum & dicit: Evangeliſta veſter Mat-

45. ἔτι τοίνυν ὅσα λαμβάνει τὴν γένεσιν ἐκ σπέρματος, μικρότατα τὸν ὄγκον ἐστὶ τοῦ πεπαικότος, καὶ ἐν τόπῳ μείζονι θεωρεῖται, δένδρα γῆν οὐρανομηκη πολλάκις ἀναβλαστάνει ἐκ βραχυτάτης κέγχρου. & de praem. & poenis p. 410, 3. Σπόρων — ὧν ὁ ποιητὴς ἐν ἀρετάσιν χώρῳ κατέσπειρε λογικῇ ψυχῇ. *Senec.* Epiſt. 38. Seminis modo ſpargenda ſunt, quod, quamvis ſit exiguum, cum occupavit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur: Idem facit oratio, non late patet, ſi aſpicias; in opere creſcit. Pauca ſunt, quae dicuntur: ſed, ſi illa animus bene exceperit convaleſcunt, & exurgunt. Eadem eſt, inquam, praeceptorum conditio, quae ſeminum. *Plut.* de Lib. Educat. p. 2. B. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῆς γεωργίας πρῶτον μὲν ἀγαθὴν ὑπάρξαι δεῖ τὴν γῆν; εἶτα δὲ φυτεργὸν ἐπιστήμονα, εἶτα τὰ σπέρματα σπεδαῖα, τὸν αὐτὸν τρόπον γῇ μὲν ἔοικεν ἡ φύσις, γεωργῷ δὲ ὁ παῖς ὁ νέος, σπέρματι δὲ αἱ τῶν λόγων ὑποθῆκαι, καὶ τὰ παραγγέλματα & de Metr. Reſp. Pythiae p. 394. E. βραδέως — ἀδεύομεν — σπείροντες λόγες, καὶ θεριζοντες ἤθη. *Cic.* Cato. Maj. 15. Quid ego vitium ſatus, ortus, incrementa commemorem? Satiari delectatione non poſſum, ut meae ſenectutis requietem oblectamentumque noſcatis. Omitto enim vim ipſam omnium, quae generantur ex terra, quae ex fici tantulo grano, aut ex acino vinaceo, aut ex ceterarum frugum minutiſſimis ſeminibus tantos truncos ramosque procreat, malleoli, plantae, ſarmenta, viviradices, propagines, nonne ea efficiunt, ut quemvis cum admiratione delectent? *Seneca* Troad. 541. Quae tenera caeſo virga de trunco ſtetit, Par ipſa matri tempore exiguo ſubit, Umbrasque terris reddit & coelo nemus. *Ovid.* Remed. Am. 85. (quae praebet latas arbor ſpatiantibus umbras, Quo poſita eſt primum tempore, virga fuit. A. A. II. 342. Sub qua nunc recubas arbore virga fuit. *Ariſtot.* Nicom. X. 10. ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μήποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ, ἀλλὰ δεῖ προδιειργάσθαι τοῖς ἤθεσι τὴν τοῦ ἀκροατοῦ ψυχὴν πρὸς τὸ καλῶς χαίρειν καὶ μισεῖν· ὥσπερ γῆν τὴν θρέψασαν τὸ σπέρμα. οὐ γὰρ ἂν ἀκούσειε λόγε ἀποτρέποντος, οὐδ' ἂν συνείη κατὰ πάθος ζῶν. Timon. ap. *Sext. Empir.* a Eth. 172. πτωχὸς μὲν φρένας εἶμι, νόε δὲ μοι οὐκ ἔνι κόκκος.

33. ζύμῃ] *Thomas.* φύραμα, οὐ ζύμη. καὶ φυραθέντα ἄλευρα, οὐκ ἐζυμωμένα.

σάτου τρια] *Targum* Exod. XVI. 36. Ruth. II. 17. *Jebam.* in fine. Sex cabi conſtituunt ſatum, tria ſata unam Ephan, decem Ephae eorum in aridis, quae menſura fuit maxima. & *Menachoth* VII. 1. Tantum ſolebat ſimul miſceri. *Gen.* XVIII. 6. *Jud.* VI. 19. I. *Sam.* I. 24. *Joſ.* A. IX. 2, ἰσχύει δὲ τὸ σάτον μόδιον καὶ ἥμισυ Ἰταλικὸν. & *Hieron.* in l. CLIV. ova. *Bava Bathra* f. 9. 1. Cetuboth f. 64. 2. *Pea* VIII. 7. Non erogant in pauperem minus quam panem dupondii [ficli] ubi IV. ſata veneunt IV. ſiclis. *Sabbath* f. 119. 1. *Erubbin* VIII. 2. & f. 83. 1. 144. ova faciunt Satum deſerti, Hieroſolymis 173, Sephori 207.

Od. δ. 488. ὡς ὅτε τις δαλὸν σποδιῇ ἐνέκρυψε μελαίνῃ.

Plin. H. N. XVIII. 11. Piſtores Romae non fuere ad Perſicum usque bellum, annis ab V. C. ſuper DLXXX. ipſi panem faciebant. Quirites, mulierumque id opus erat, ſicut etiam nunc in plurimis gentium. *Ulpian.* l. 12. §. 5. D de Inſtruct. & mulieres, quae panem coquant. *Ter.* Adelph. V. 3. 59. Modo facito, ut illam ſerves. D. Ego iſtuc videro, atque ibi Favillae plena, fumi, ac pollinis Coquendo ſit faxo, & molendo. *Thucyd.* II. 78. γυναῖκες δὲ ι. καὶ ρ. σιτοποιοί. 1. Sam. VIII. 13.

Ut paululum fermenti totam maſſam fermentat 1. *Cor.* V. 6. *Gal.* V. 9. ut ex parvo ſemine ſinapis ingens arbor creſcit: ita doctrina Evangelii ex parvis initiis maximum incrementum capiet, ſeque longe lateque diffundet. *Act.* VI. 7. XXI. 20. *Apoc.* XI. 15. *Eſaj.* LX. 22. *Dan.* II. 34. 35. *Malach.* I. 11. *Eſaj.* II. 2. 3.

34. *Jo.* I. 2.

35. ἐρεύ-

ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Τότε ἀ- 36
φεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ, λέγοντες· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ· Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, 37
εἶπεν αὐτοῖς· Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· Ὁ δὲ ἀγρὸς, 38
ἔστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια,
εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ, ἔστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερι- 39
σμὸς, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ, ἄγγελοί εἰσιν. Ὥσπερ οὖν συλλέγε- 40
ται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ ~ κατακαίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

~ καίεται

thaeus tam imperitus fuit ut diceret — per Eſajam — error fuit ſcriptorum, ut pro Aſaph Eſajam ſcriberent. Scimus enim, quia prima Eccleſia de imperitis congregata fuit gentibus. Ergo cum legerent in Evangelio — in Aſaph, ille qui primus ſcribebat Evangelium coepit dicere: quis eſt iſte Aſaph propheta? Non erat notus in populo, & hoc fecit, ut dum errorem emendaret, faceret errorem.

ἐρεύξομαι] φθέγξομαι 2. a prima manu. ex *Pſal.* LXXVIII. 2. κόσμου] — 1.
κεκρυμμένα] ἀποκεκρυμμένα 3. 9. 73. Edit. *Eraſmi* 2. 3. 4. 5.
36. ὁ Ἰησοῦς] — D. 1. Verſio *Vulg. Copt. Origenes.* Evang. 13. 15. probante *J. Millio* prol. 1193.
οἰκίαν] + αὐτοῦ 1. Evang. 13. 14. *Origenes Chryſoſt* αὐτοῦ] — Edit. *Eraſmi* 1.
ζιζανίων] + καὶ Verſio *Syr. Sax. Æthiop.* Codices quidam MSS. *Latini.*
Φράσον] διασάφησον *Origenes* in Jo. IV. 36. 37. δὲ] + Ἰησοῦς 91.
αὐτοῖς] — D. Verſio *Copta*, Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1193.
σπέρμα] σπόρον 47. 38. οἱ prius] — 3. 73.
39. σπείρας] σπάρων L. 2. Editio *Eraſmi* 1. *Chryſoſtomus.*
αὐτὰ] — Colb. unus. τοῦ] — D. αἰῶνος] + τούτου 57. Evang. 8.
40. συλλέγεται] συλλέγονται D. συνάγεται Evang. 15.
κατακαίεται] κατακαίονται D. καίεται CEGKLM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10, 11. 13. 14. 15. Colb. tres.

35. ἐρεύξομαι] *Phrynich.* p. 20. Ἐρεύγεσθαι ὁ ποιητὴς ὁ δ' ἐρεύγετο οἰνοβαρεῖων. ἀλλ' ὁ πολιτικὸς ἐρυγγάνειν λεγέτω. *Thomas.* ἐρυγγάνει λέγουσιν Ἀττικοὶ, ὅταν τὶς ἀπόσιτος ἢ ἐρεύγεται δὲ μετὰ τὴν τροφήν. *Philo* de Ebriet. T. 1. p. 373, 40. ὑπ' ἀμετρίας ἐρευγόμενος.

ἀπὸ καταβολῆς κόσμου] *Polyb.* I. 36. τὰ μὲν ἐσκυάζοι σκάφη, τὰ δ' ἐκ καταβολῆς ἐναυπήγει. XIII. 4. καταβολὴν ἐποιεῖτο, καὶ θημέλιον ὑπεβάλλετο πολυχρονίᾳ καὶ βαρείᾳ τυραννίδος. *Themiſt.* in VI. Phyſic. Ὅταν τὰ θεμέλια καταβάλλειτο, ἐγίνετο οἰκία. *Heb.* VI. 1. *Jo.* XVII. 5. 24. alibi ἀπ' αἰῶνος i. e. a mundo condito ad hunc usque diem. *Ro.* XVI. 25. 26. *Plut.* aq. & ign. Comp. p. 956. ἐξ ἀρχῆς καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ καταβολῇ τῶν ἀνθρώπων.

36. Φράσον] *Etymol.* Φράζω —— τῶν γὰρ νοηθέντων ἔκδοσιν καὶ δεῖξιν διὰ τοῦ φράζειν ποιέμεθα —— παρὰ δὲ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ σημαίνει τὸ λέγω. Οἷον σε τὸ φρόνημα, εὐφράτιε, φράσον. *Heſychius* Φράσαντας, εἰπόντας, δείξαντας, λέξαντας. Φράσον, εἰπὲ, λέξον, ἑρμήνευσον.

38. οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας] Ut filii regni ſunt juſti comm. 43. ita filii mali ſunt omnes, qui faciunt iniquitatem comm. 41. Si, ut quidam putant, hic ſermo eſſet de orthodoxis & heterodoxis, & ſi nemo ſalutem poſſet ſperare, niſi qui ab omni errore immunis eſſet, omnibus neceſſario foret deſperandum.

39. θερισμὸς] *Bava Mezia* f. 83. 2. R. Elieſer f. R. Simeon prehendit fures. Miſit ad eum R. Joſua f. Corcha dicens: Acetum, fili vini, quousque tu tradis populum Dei noſtri ad occiſionem? Reſpondit ille: Ego eradico ſentes e vinea. Cui alter: Veniat ipſe dominus vineae, atque ipſe eradicet. *Plut.* περὶ δυσωπ. p. 529. C. ἂν τίνθαι τῶν βριφῶν ἐκτρίβουσαι —— τὸν ῥύπον, ἐλκῶσι ἐνίοτε τὴν σάρκα. *Gellius* XVII. 5. utriusque [hellebori] hanc vim eſſe, ut humores noxios, in quibus cauſae morborum ſunt, extrahat; eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipſa, in quibus cauſa vivendi eſt, exinaniantur. XIX. 12. ſenſus illos, motusque animi, qui, cum immoderatiores ſunt, vitia fiunt, innexos implicatosque eſſe vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus: ac propterea, ſi omnino omnes eos imperitius convellamus, periculum eſſe, ne eis adhaerentes bonas quoque & utiles animi indoles amittamus.

Non hic proprie praecipitur, quid vel magiſtratus vel diſcipuli Chriſti facere debeant: nam illius certe officium eſt facinoroſos punire, cum ſcelera aliter coërceri non poſſint: & iſti malos debent vitare; ut jam de poena Ananiae Sapphirae & Elymae inflicta nil dicam. Sermo eſt de Dei & Chriſti patientia, qui plerumque ſapientiſſimo conſilio malos diu tolerat, tum ut illis ſpatium poenitentiae concedat 1. *Pet.* III. 9. tum quia in hac vita puniri non poſſunt, quin etiam innocentes illis permixti communi calamitati involvantur, tum quia vult bonorum patientiam & virtutem per malos exercere 1. *Cor.* XI. 19. Haec ipſa tamen Dei lenitas hominibus imitanda proponitur, ſupra V. 45. *Ro.* XV. 1.

42. εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς] *Dan.* III. 6.

43. *Plut.* Cic. p. 861. D. δὲ εὐφυΐαν ἐκλάμψας καὶ λαβὼν ὄνομα καὶ δόξαν. *Plat.* de Rep. IV. παρ' ἄλλα σκοπεῖντες καὶ τρίβοντες, ὥσπερ ἂν ἐκ πυρείων ἐκλάμψαι ποιήσαιμεν τὴν δικαιοσύνην.

ὡς ὁ ἥλιος] *Dan.* XII. 3. *Sap.* III. 7. 4. *Esdr.* VII. 55. 1. *Cor.* XV. 41.

44. εὑρὼν] *Rom.* X. 20. *Jerem.* XLI. 8. *Sir.* XL. 18. *Prov.* II. 4. III. 13. 14. 15.

Solebant & avari, & qui invaſionem hoſtilem metuebant, aurum ſuum in terra defodere. *Horat.* S. II. 6. O ſi urnam argenti fors quae mihi monſtret, ut illi, Theſauro invento qui mercenarius agrum Illum ipſum mercatus aravit, dives amico Hercule. *Perſius* II. 10. O ſi ſub raſtro crepet argenti mihi Seria! dextro Hercule. *Æneid.* I. 368. Veteres tellure recludit Theſauros. *Ariſtot.* Metaph. V. 30. συμβεβηκὸς —— οἷονεί τις ὀρύττων φυτῷ βόθρον εὗρε θησαυρόν. *Horat.* S. I. 1. 40. Quid juvat argenti te immenſum pondus & auri Furtim de-

41 του. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς
42 βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· Καὶ βαλοῦ-
σιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
43 Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔ-
44 χων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ-
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ
45 πάντα ὅσα ἔχει, πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
46 λεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· Ὃς εὑρὼν ἕνα πολύ-

τι-

33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 4. 8. 12. 13. 14. 15. 18. 19. Edit. *Complut. Bengelii*, *Plant. Geneu. Chryſoſtomus*, *Damaſcenus* α. 15. probante *J. Millio* prol. 1099.

τούτου] — D. 1. 5. 36. Editio *Complut. Plant. Geneu.* Verſio *Vulg. Cyrill.* c. Julian. X. *Irenaeus* IV. 77. *Lucifer* 2. probante *J. Millio* prol. 1099. & *J. A. Bengelio.*

41. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] — 24.

ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ] — 24.

43. ἐκλάμψουσιν] λάμψουσιν D. *Origenes. Cyrillus* c. Julian. p. 329.

τοῦ πατρὸς αὐτῶν] τῶν οὐρανῶν 12. 59. Evang. 13. 15. Verſio *Armena. Chryſoſtomus* in Gen. 14. MS.

ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω] — 15. 30.

ἀκουέτω] — F.

44. πάλιν] — D. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1193.

τῷ] — D. 80. 83. Evang. 13. 14. 15. *Chryſoſtomus.* probante *J. A. Bengelio*,

ἄνθρωπος] τις D.

εὑρὼν] λαβὼν 60.

πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ] πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει D. 1. 61. Verſio *Copt. Syr. Latina.*

τῆς] — Colb. unus. *Chryſoſt.* πάντα] — 38. 61.

45. ἀνθρώπῳ] — 50. 59. *Chryſoſtomus.*

46. ὃς εὑρὼν] εὑρὼν δὲ DL. 1. 12. 33. Verſio *Vulg. Syra. Arab. Cyprianus*; *Cyrillus* Alex. c. Neſtor. 32. de Adorat. p. 102. probante *J. Millio* prol. 920.

ἕνα] — D. Verſio *Copta. Cyprianus.*

defoſſa timidum deponere terra? Epod. 1. 32. Haud paravero, quod aut, avarus ut Chremes, terra premam, Diſcinctus aut perdam ut nepos. *Plaut.* Aulular. Aulam repertam auri plenam domi Euclio Vi ſumma ſervat. Auri theſaurum clam omnes in medio foco defodit V. 1. Di immortales, quantis me donatis gaudiis! Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo, quis me eſt divitior? Quis me Athenis nunc magis quisquam eſt homo, cui Di ſint propitii? Argum. Senex avarus vix ſibi credens Euclio Domi ſuae defoſſam avitis cum opibus Aulam invenit, rurſumque penitus conditam exſanguis, amens ſervat. *Calpurn.* Ecl. IV. Jam neque damnatos metuit jactare ligones Foſſor, & invento, ſi fors dedit, utitur auro: Nec timet, ut nuper, dum jugera verſat aratro, ne ſonet offenſo contraria vomere maſſa. *Joſ.* B. VII. 5. 2. χρυσίον καὶ ἄργυρον, καὶ τὰ τῆς ἄλλης τιμιώτατα κατασκευῆς, ἅπερ οἱ κεκτημένοι πρὸς τὰς ἀδήλους τοῦ πολέμου τύχας κατὰ γῆς ἀποτιθησαυρίσεσαν. *Juſtin.* XVIII. 4. Huic magnae ſed diſſimulatae opes erant: aurumque metu regis non tectis ſed terrae crediderat. *Lucian.* Timon. 40. 41. σκάπτε — καὶ μὴ κάμῃς ἐν τῷ βάθει τὸν θησαυρὸν εἰς τοὐμφανὲς προκαλεμένη. *Cic.* de Senect. 7. Nec vero quenquam ſervum audivi oblitum, quo loco theſaurum obruiſſet. ad famil. IX. 18. ollam denariorum implere. *Seneca* Ep. 87. in eadem urna & aurum eſt & vipera. *Liban.* D. X. p. 36. A. νόμος τὸν εὑρόντα θησαυρὸν χιλίας τῇ πόλει διδόναι δραχμάς. & p. 372. C. ὡς δεῖσαι ὀργυιαὶ πολλαὶ τὸ ὀρωρυγμένον, ἐνδείκνυται τί μόλις ἀγγεῖον μικρὸν κεραμοῦν μεσὸν χρυσίᾳ τὸ φαινόμενον πειδόμενος. Epiſt. 357. ἆρ' ἤσθησαι ὅτῳ ποτε, γῆν μὲν ὀρύττων ἐπ' ἄλλῳ, τῷ χρυσῷ δὲ ἐντυχὼν, ὡς νῦν σε μὲν ἄρχοντα Ἰοβιανὸς ὁρᾷ, σὺ δὲ τοῦτο διδεγμένος; *Jamblich.* Vit. Pythag. 29. τὰ τῆς ἀληθείας ἐνέκρυπτε ζώπυρα, — βραχυλογίᾳ τινὶ ἀποθησαυρίζων ἀπερίβλεπτον καὶ παμπλήθη θεωρίας ἔκτασιν. *Ariſtoph.* Av. 603. τὰς θησαυρὰς δ' αὐτοῖς δίδωσ'; ὧς οἱ πρότεροι κατέθεντο τῶν ἀργυρίων — Ζη. κτῶμαι σμυρνίνη καὶ τὰς ὑδρίας ἀνορύττω. Schol. ἐν ὑδρίαις γὰρ ἔκειντο οἱ θησαυροί. *Spartianus* Hadriano. De theſauris ita cavit, ut ſi quis in ſuo reperiſſet, ipſe potiretur: ſi quis in alieno, domino daret: ſi quis in publico, cum fiſco aequaliter partiretur. *Lampridius* Alex. Severo: Theſauros repertos iis, qui repererant, donavit. *Philoſtr.* II. 39. Theſaurus repertus addicitur emtori agri, non venditori. *Bava Mezia* I. 5. Res inventa ad ipſum pertinet — Res a ſervo vel ſerva Iſraelitis inventa, ad illos pertinet. & II. 4. Si quis fructus emerit a proximo, & in illis invenerit nummos, ecce ipſius ſunt. I. 4. Qui prehendit rem inventam, acquiſivit — Si viderit aliquos currentes ad rem inventam, aut poſt capreolum fractum, aut poſt columbas implumes, dixeritque: acquirat mihi ager meus, acquiſivit ei ager. f. 28. 2. ex quo multiplicati ſunt oppreſſores, ſtatuerunt ut [rem inventam non amplius proclamarent] ſed notam facerent vicinis & notis; hoc ſufficit. Quid eſt? ex quo multiplicati ſunt oppreſſores? qui dixerunt, rem perditam regis eſſe, ſi inveniatur. R. Emi invenit urnam denariorum, vidit illum quidam trementem, dixit ei; abi, accipe tibi, non enim Perſae ſumus, qui dicunt rem perditam eſſe regis. Agrum ergo, quem prius conduxerat, emit, ut pleno jure theſaurum poſſideret, omnemque litium occaſionem praecideret. L. V. 1. 1. 67. D. *Scaevola.* A tutore pupilli domum mercatus, ad ejus refectionem fabrum induxit, is pecuniam invenit, quaeritur, ad quem pertineat? Reſpondi, ſi non theſauri fuerint, ſed pecunia forte perdita vel per errorem ab eo, ad quem pertinebat, non ablata: nihilominus ejus eam eſſe, cujus fuerat. XLI. 1. 31. D. Theſaurus eſt vetus quaedam depoſitio pecuniae, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat: ſic enim fit ejus, qui invenerit, quod non alterius ſit. 63. dimidium inventori ſemper placet relinqui. 23. Neratius & Proculus — ſi theſaurum in fundo meo poſitum ſciam, continuo me poſſidere.

45. ἐμπόρῳ] *Heſych.* ἔμπορος· πραγματευτὴς, καὶ ὁ ἐπ' ἀλλοτρίας νεὼς πλεων μισθῷ, ὁ ἐπιβάτης. ἢ ἔμπορος ἐιλήλαθας Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης. Od. α. 299. *Euſtath.* in Od. β. p. 98. 50. ἐμπόρου λεγομένης τοῦ μεταβαλλίως, καὶ

ἐπὶ

τιμιον μαργαρίτην, ἀπελθὼν, πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. Πάλιν 47
ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τ̃ οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς
γένους συναγαγούσῃ· Ἣν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ καθί- 48
σαντες, συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν 49
τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέ-
σου τ̃ δικαίων· Καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν καμίνον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ 50
ὁ βρυγμὸς τ̃ ὀδόντων. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ· 51
Ναὶ Κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν 52
τ̃ οὐρανῶν, ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
καινὰ καὶ παλαιά. Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετ- 53
ἦρεν

πέπρακε] ἐπώλησεν D. πέπραχε 36. πάντα] — D. 32.
ὅσα] ἃ D. 47. ἐστὶν] — 61.
συναγαγούσῃ] συναγούσῃ F. Colb. unns. συναγαγοῦσα ἦν 39.
48. ἣν ὅτε] ὅτε δὲ D. ὅτε 39.
ἀναβιβάσαντες] ἀνεβίβασαν αὐτὴν D. + αὐτὴν 106. Evang. 12.
ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ] καὶ ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν CL. 1. Verſio *Latin. Saxon. Origenes. Cyrillus* in Jo. p. 328. in Eſaj. p. 341.
καλὰ] κάλλιστα D. εἰς] + τὰ D.
ἀγγεῖα] ἄγγη 1. Editio *Eraſmi* 1. *Origenes*, *Cyrillus* ll. cc. *Iſidorus* I. 205.
σαπρὰ] σαθρὰ 1. ἔβαλον] ἔβαλαν D.
49. αἰῶνος] κόσμου D.
50. βαλοῦσιν] βάλλουσιν D a prima manu, ſed *Latin.* mittent. 13.
αὐτοὺς] — 59.
51 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς] — D. Verſio *Vulg. Copt. Origenes. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. Vulgata, inquit, haec non legit, neque ſunt neceſſaria. probante *J. Millio* prol. 389.
κύριε] — D. 1. 13. Verſio *Vulg. Copt. Origenes.*
52. ὁ δὲ εἶπεν] λέγει D. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν C. Verſio *Syra* poſterior in margine.
εἰς τὴν βασιλείαν] ἐν τῇ βασιλείᾳ CD. 42. Variae lectiones *Bogardi.* Verſio *Vulg. Chryſoſt.* V. 56. *Irenaeus* IV. 21. probante *J. Millio* prol. 873. τῇ βασιλείᾳ K. 1. 13. 15. 64. 72. Verſio *Syra*, *Æthiop. Arab. Origenes*, *Athanaſius* refut. *Meletii*, *Cyrillus* decies, *Procopius* in Levit. & in Eſaj. VIII. 16. probante *J. A. Ben-*

ὡς εἰπεῖν πραγματευτῇ καὶ μάλιστα τοῦ διὰ θαλάσσης πειρῶντος. *Porphyr.* Q. Hom. I. τὸ μὲν ἓν ἔμπορος οὐ κατὰ τὴν συνήθειαν τέτακται παρ' Ὁμήρῳ. *Plat.* de Rep. II. δεῖ τῇ πόλει καὶ ἄλλων διακόνων πε τῶν τε εἰσαξόντων καὶ ἐξαξόντων ἕκασα. ὅτοι δὲ εἰσὶν ἔμποροι. ib. ἐμπόρους —— τοὺς πλάνητας ἐπὶ τὰς πόλεις. *Iſocrat.* ad Demon. τοὺς ἐμπόρους τοσαῦτα πιλάγη διαπεραν. *Horat.* Ep. I. 1. 45. Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

46. πολύτιμον] *Ammon.* πολύτιμος ἐστὶ ὁ πολλῆς τιμῆς ἠγορασμένος ἄνθρωπος.

Bereſchith R. XI. 5. Abiit igitur, & ſcidit piſcem, & obvenit ipſi margarita pulchra, ex qua ſe aluit per totam vitam ſuam. *Schabbat* f. 119. 1. Abiit itaque, & facultates bonaque ſua divendit, pecuniaque ex venditione corraſa gemmas & uniones coëmit —— Cum Joſephus piſcem —— domum detuliſſet & diſſecuiſſet, inventa eſt ſpira unionibus contexta, quam dives ille perdiderat —— Sic inſperata auctus laetitia repente dives factus eſt: ſpira enim illa integri regni pretium aequare credebatur. *Peſachim* f. 49. 1. 2. Tradiderunt Rabbini noſtri: perpetuo vendat homo quicquid habet, & ducat filiam diſcipuli ſapientum. *Ælian.* N. A. X. 13. δοκῶσι δὲ ἅρα τοῖς τέτων καπήλοις καὶ τοῖς ἀνημένοις οἱ ἄγαν λευκοὶ καὶ οἱ μεγάλοι κάλλιστοι καὶ τιμαλφέστατοι, ὥστε ἐκείνοις κρίνειν αὐτὸς, καὶ πλέστοις γε ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο οὐ μὰ Δία ὀλίγοι, οἷς ἐστιν ἐνταῦθα ὁ βιοτός. *Simplic.* in Epict. 114. τίς γαρ ἂν οὐ χρύσεα χαλκείοις ἀντιμαλλάξαιτο κατὰ τὸν Ὁμήρε Διομήδη; τίς δὲ οὐκ ἂν νῷν ἔχων τὰ μέγιστα τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ πρίαιτο, τὰ ἐκτὸς προείμενος; *Plinius* H. N. IX. 15. Principium culmenque omnium rerum pretii margaritae tenent.

Qui theſaurum reperit, illi obtingit felicitas, quam non ſperaverat nec quaeſiverat: mercator autem margaritas emens id invenit, quod moleſto itinere & ſtudioſe quaeſiverat. Ita erant, qui Meſſiam avide exſpectabant, erant alii, qui de eo non cogitaverant.

47. σαγήνῃ] *Gloſſar.* σαγήνη tragum. *Heſych.* σαγήνη, πλέγμα τί ἐκ καλάμων. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 95, 23. καθάπερ βόλον ἰχθύων πάντας ἐν κύκλῳ σαγηνεύσας ἐπισπᾶται. *Plut.* Symp. VIII. καίτοι βόλον ἰχθύων πρίασθαι ποτε φασὶ Πυθαγόραν, εἶτα ἀφεῖναι κελεῦσαι τὴν σαγήνην. *Ulpian.* everriculum, quod Graece σαγήνη dicitur, ducere.

48. ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν] *Herodot.* III. 75. ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον.

Polyaen. p. 403. πῶρ ἐν ἀγγείοις ἔχοντας. 645. ἀγγεῖα πληρώσας. *Joſ.* A. VIII. 13. 2. ἀλεύρου ἐκεῖνο τὸ ἄγγος. B. III. 7. 28. ζέον ἔλαιον —— καὶ τὰ ἀγγεῖα βρασσόμενα τῇ θέρμῃ. alii ſunt angeli qui ſelectum faciunt; alii apoſtoli, qui piſcantur & capiunt: ita alii ſunt piſcatores, alii cives, qui jactu retis emto voluptatis cauſa conſident & ſeligunt piſces.

49. ἀφοριοῦσιν] *Gloſſar.* ἀφοριζω abjungo.

51. συνήκατε] *Ariſtoph.* Av. 946. Ξύνες, ὃ λέγω; ξυνίημι.

52. γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν] Hi ſunt Apoſtoli, qui poſtquam ſe in diſciplinam Chriſto tradidiſſent, ab ipſo in numerum Doctorum adſciti ſunt; vocantur etiam γραμματεῖς infra XXIII. 34. & opponuntur Doctoribus Judaicis, quorum ſuperbia tanta erat, ut ad Chriſtum venire & ab eo diſcere nollent.

καινὰ καὶ παλαιὰ] Prudens pater familias e penu ſua depromit vinum vel vetus vel novum, convivisque apponit modo cibos pridianos & ſemeſos, modo carnes recens coctas. Cant. VII. 13. nova etiam vetera. *Erubin.* XXI. 2. Haec ſunt verba legis, illa verba ſcribarum. Ita vos plebi modo ex Libris V. T. doctrinam ſalutis proferre, modo ea

quae

54 ἦρεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ
αὐτῶν· ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν· Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη, καὶ αἱ δυνά-
55 μεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ, καὶ
56 οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωσῆς, καὶ Σίμων, καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐ-
57 τοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ ἐσκανδαλί-
ζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ
58 πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ· Καὶ εἶπε τοῖς
παι-

gelio & D. Heinſio. Neutra lectio nobis placet, non haec, quia licet dicatur de Joſepho, ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ infra XXVII. 57. non aeque poteſt dici, Regnum coelorum Doctoris locum obtinere, ſed & Doctor & diſcipulus ſunt in regno coelorum: non illa, quia etiam *Luc* IX. 62. habemus εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 2. *Sam.* XXII. 35.

ἐκβάλλει] προφέρει 1. ἀνθρώπῳ] — 56. 58.
53. μετῆρεν] μετῆρκεν 61. μετέβη *Theophylactus* MS. a prima manu. αὐτοῦ] — 61.
54. ἐλθὼν] ἦλθεν L.
τῇ συναγωγῇ] ταῖς συναγωγαῖς 64. Verſio *Syra. Vulg. Armen.*
ἐκπλήττεσθαι] ἐκπλήσσεσθαι CDEFG. 1. 12. 72. Editio *Complut. Genev. Plant. Baſilius* Eth. 61.
τούτῳ] + πᾶσα D. — 59. καὶ αἱ δύναμεις] — 1.
55. Μαριὰμ] Μαρία C. Verſio *Latina, Chryſoſtomus, Hieronymus* c. Helvid.
καὶ Ἰωσῆς] — 12.
Ἰωσῆς] Ἰωάννης DEFGKM. 2. 3. 12. 23. 27. 29. 87. Ἰωσὴφ BC. 1. Verſio *Copt.* & *Latina, Origenes* in l. & in Jo. I. 21. *Hieronymus* c. Helvid. Ἰωσῆ 24. 33. 34. ex emendatione 36. 39. 57. 63. Ev. 2.
καὶ poſtremum] — 61. tertio loco — 16. 56. τούτῳ] — 80.
ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα DEFG. 3. Evang. 12. Verſio *Vulg. Origenes* in Jo. IV. 44. ταῦτα L.
57. αὐτῷ prius] — D. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῷ] — L.
58. τὴν ἀπιστίαν] τὰς ἀπιστίας D.
1. ἐκείνῳ] + δὲ D. Verſio *Syr. Copt.* ἀκοὴν] + χριστοῦ Verſio *Syra* poſterior.

quae a me primum didiciſtis, proponere debetis. 1. *Jo.* II. 7. 8.

54. πατρίδα] *Il.* β. 140. εἰς πατρίδα γαῖαν. *Euſtath.* πατρίδα δὲ μόνον ἀπὸ ἐλλιπῶς ἔχει, ὥσπερ καὶ τὸ πατρὶς, καθὰ μυριάκις φαίνεται, πατρίς τε γὰρ γῆ δηλαδὴ, ἢ ἐκ πατέρων, καὶ ὁ πατρίδα διείπων γῆν συνεισάγει. & *d.* p. 351. 18. ὅτε δὲ γε πατρὶς μόνον λέγεται, ἐλλιπτικῶς καλεῖται, λείπει γὰρ τὸ αἶα, ἢ γῆ, ἢ χώρα ἢ τι τοιοῦτον. *Ammonius* p. 115. πολίτης καὶ πατριώτης διαφέρει· Πολίτης μὲν γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐλεύθερος ἐλευθέρᾳ· Πατριώτης δὲ ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας, δοῦλος δούλῳ. ἡ γὰρ πατρὶς καὶ ἐπὶ τῆς χώρας τάττεται ὡς τὸ [*Il.* β. 453.] τοῖσι —— δ' ἄφαρ πόλεμος γλυκίων γένετ' ἠὲ νέεσθαι ἐν νηυσὶ γλαφυρῇσι φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν. οὐ γὰρ πάντες ἐκ μιᾶς ἦσαν πατρίδος [l. πόλεως] ἀλλ' ἐκ μιᾶς χώρας.

55. τοῦ τέκτονος] *Xenoph.* Paed. V. χαλκέας τε καὶ τέκτονας, καὶ σκυτοτόμους. Hell. IV. μετὰ λιθολόγων καὶ τεκτόνων. *Plut.* Pericl. p. 159. B. τέκτονες, πλάσαι, χαλκοτύποι, λιθουργοὶ, βαφεῖς, χρυσοῦ μαλακτῆρες, ἐλέφαντος ζωγράφοι, ποικιλταὶ, τορευταὶ.

ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς] filii Mariae inf. XXVII. 56. quae erat Cleophae uxor, & matris Domini ſoror *Jo.* XIX. 28. erant ergo conſobrini Domini, qui hic fratres vocantur, & ſupra XII. 46. ita *Ovid.* Heroid. VIII. 27. Quid quod avus nobis idem Pelopeius Atreus? Et ſi non eſſes vir mihi, frater eras. & XIV. 123. Si qua piae, Lynceu, tibi cura ſororis.

56. πρὸς ἡμᾶς εἰσιν] *Jo.* I. 1. ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν.

57. *Plut.* de exilio. p. 604. D. τῶν φρονιμωτάτων καὶ σοφωτάτων ὀλίγοις ἐν εὑροις ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι κεκηδευμένοις. *Dio Chryſ.* XLVII. p. 524. B. πᾶσι τοῖς φιλοσόφοις ἔδοξε χαλεπὸς ἐν τῇ πατρίδι ὁ βίος. *Plin.* H. N. XXXV. 36. de Protogene. Sordebat ille ſuis, ut plerumque domeſtica. *Pindar.* Nem. VII. 89. ξένος εἰμι, σκοτεινὸν ἀπέχων φθόνον. *Schol.* τοῦτο δὲ λέγει, παρ' ὃ εἰώθασιν οἱ πολῖται ἀεὶ φθονεῖν τοῖς κατά τι προέχουσι. *Cic.* de Fin. I. Nec eſt inſolens rerum domeſticarum faſtidium. *Senec.* de Benefic. III. 3. Vile habetur, quod domi eſt. *Jerem.* XI. 21. *Plinius* Ep. VIII. 20. ad quae noſcenda iter ingredi, transmittere mare ſolemus, ea ſub oculis poſita negligimus, ſeu quia ita natura comparatum eſt, ut proximorum incurioſi longinqua ſectemur, ſeu quod omnium rerum cupido langueſcit, cum facilis occaſio eſt. *Euripid.* Herc. fur. 186. οὐ γάρ ἐσθ' ὅπου ἐσθλόν τι δράσας μάρτυρ' ἂν λάβοις πάτραν. *Apollon.* Epiſt. τί θαυμαστὸν, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰσόθεον ἡγούμενον, ὑπὸ τῶν καὶ θεὸν, μόνη μέχρι νῦν ἡ πατρὶς ἀγνοεῖ; inf. XXIII. 29. 31. 37.

1. ὁ τετράρχης] Tetrarchia primum denotavit quaternorum ſimul in una eademque provincia vel gente principatum. *Strabo* XII. p. 850. C. de Galatis. τριῶν δ' ὄντων ἐθνῶν ὁμογλώττων, καὶ κατ' ἄλλο οὐδὲν ἐξηλλαγμένων, ἕκαστα διελόντες εἰς δ. μερίδας, τετραρχίαν ἑκάστην ἐκάλεσαν, τετράρχην ἔχουσαν ἴδιον —— ἡ δὲ τῶν ιβ. τετραρχῶν βουλὴ ἄνδρες ἦσαν τ. —— τὰ μὲν οὖν φρονικὰ ἡ βουλὴ ἔκρινε, τὰ δὲ ἄλλα οἱ τετράρχαι καὶ οἱ δικασταί. πάλαι μὲν οὖν ἦν τοιαύτη τις διάταξις, καθ' ἡμᾶς δὲ εἰς γ. εἶτ' εἰς β. ἡγεμονίας, εἶτα εἰς ἕνα ἦκεν ἡ δυναστεία —— νῦν δ' ἔχουσι Ρωμαῖοι. *Plin.* H. N. V. 16. Intercurſant cinguntque has urbes Tetrachiae regnorum inſtar ſingulae, Trachonitis, Paneas, Abile. & 19. Syria habet Tetrarchias in regna deſcriptas XVII. *Horat.* S. I. 3. Modo Reges atque Tetrarchas, omnia magna loquens. *Joſ.* A. XV. 10. 3. τῷ μὲν ἀδελφῷ Φερώρᾳ παρὰ καίσαρος ἠτήσατο τετραρχίαν, αὐτὸς ἀπονείμας ἐκ τῆς βασιλείας πρόσοδον ρ. ταλάντων. XVII.

παισὶν αὐτοῦ. Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ 2
διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην, 3
ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελ-
φοῦ

2. αὐτοῦ] + μήτι D.
Βαπτιστής] + ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα D. 5. Versio *Saxon.* Codd. *Latt.* MSS.
αὐτὸς] οὗτος C. 1. 61. *Chrysostomus.* ἐνεργοῦσιν] ἐναργοῦσιν D a prima manu.
ἐν] — 9. 53. 71. 73. 3. Ἡρώδης] + τότε 13.
καὶ ἔθετο] — D. καὶ ἔθηκεν 49. καὶ ἀπέθετο 1. 33. *Origenes.*
ἐν φυλακῇ] ἐν τῇ φυλακῇ D. 1. *Origenes.* εἰς φυλακὴν 2. Colb. unus. 44. Editt. *Erasmi.*

8. 1. τὰς δὲ διαθήκας αὖθις μετέγραφε —— ἀντίπαν μὲν, ᾧ τὴν βασιλείαν καταλελοίπει, τετράρχην καθιστὰς Γαλιλαίας τε καὶ Περαίας, ἀρχελάῳ δὲ τὴν βασιλείαν χαριζόμενος, τήν τε Γαυλανῖτιν καὶ τραχωνῖτιν καὶ Βαταναίαν καὶ Παναιάδα Φιλίππᾳ —— τετραρχίαν εἶναι. II. 4. καῖσαρ δὲ —— ἀρχέλαον βασιλέα μὲν οὐκ ἀποφαίνεται, τῆς δὲ ἡμίσεως τῆς χώρας, ἥπερ Ἡρώδῃ ὑπετέλει, ἐθνάρχην καθίσταται τιμήσειν ἀξιώματι βασιλείας ὑπισχνούμενος, εἴπερ τὴν εἰς αὐτὸν ἀρετὴν προσφέροιτο. XVIII. 7. 1. Cum Agrippa a Cajo rex conſtitutus eſſet Ἡρωδιὰς ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀγρίππου συνοικοῦσα Ἡρώδῃ, τετράρχῃ δὲ ὄντος ἤν Γαλιλαίας καὶ Περαίας, φθόνῳ τ' ἀδελφοῦ τὴν ἐξουσίαν ἐδέχετο, ὁρῶσα ἐν πολὺ μείζονι ἐξουσίᾳ γεγενημένον ἀνδρὸς τοῦ αὐτῆς —— ἀλλ' ἤ καὶ πρότερόν γε, Ἡρώδῃ, μηδὲν ἐλάττω σε τὸ ἐν ἐλάσσοσι τιμᾷ πατρὸς, ὃς γίγονας, εἶναι, νῦν γὰν ὀρέχθηται συγγενὲς ἀξιώματος.

2. τοῖς παισὶν αὐτοῦ] 1. *Macc.* I. 7. 9.

Herodes, ut pater ipſius divitesque tantum non omnes, Sadducaeus erat, quod etiam colligitur ex Marci VIII. 15. & *Matth.* XVI. 6. Nunc autem, conſcientiae ſtimulis perfoſſus atque anxius, dubitat, annon verum eſſet, quod vulgo putabatur, Joannem a mortuis rediiſſe? Vix alii ſunt magis creduli atque ſuperſtitioſi, quam illi qui ea, quae Deus revelavit, credere nolunt, fabulis de portentis Theſſalicis fidem habent, & omni doctrinae vento agitantur.

ἀπὸ τῶν νεκρῶν.] Marcus & Lucas ἐκ νεκρῶν, quia prior phraſis habebat ambiguitatem, ac ſi mortui Joannem excitaſſent.

ἐνεργῦσιν] *Origenes* c. Celſ. Ἡ μὲν νὺξ γίνεται πρὸς ἀνάπαυσιν, ἡ δὲ ἡμέρα πρὸς τὸ ὀρᾶν τε καὶ ἐνεργεῖν. *Artemid.* I. 2. ὀρᾶν ἢ πάσχειν p. p. ἐνεργεῖν ἢ πάσχειν. *Gal.* II. 8. *Eph.* II. 2.

3. ἔθετο ἐν φυλακῇ] *Plat.* [illegible] εἰς φυλακὴν ἀποδέσθαι.

φιλίππου] Quem tres Evangeliſtae, Matthaeus, Marcus & Lucas, Philippum vocant, is *Joſepho* eſt Herodes A. XVII. 1. 2. τὴν δὲ ἑτέραν τῶν ἀριστοβούλῳ θυγατέρων Ἡρώδῃ παιδὶ τῷ αὐτοῦ, γίνεται δὲ τῷ βασιλεῖ ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς. & 3. ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀρχιερέως, ἐξ ἧς καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ παῖς ἐγεγόνει. & XVIII. 5. 1. Ἡρώδης ὁ τετράρχης γαμεῖ τὴν ἀρίτου θυγατέρα, καὶ συνῆν χρόνον ἤδη πολὺν. στελλόμενος δ' ἐπὶ Ῥώμην κατάγεται ἐν Ἡρώδου ἀδελφοῦ ὄντος οὐκ ὁμομητρίου, ἐκ γὰρ τῆς Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς Ἡρώδης ἐγεγόνει, ἐρασθεὶς δὲ Ἡρωδιάδος τῆς τούτου γυναικὸς, θυγάτηρ δὲ ἦν ἀριστοβούλου, καὶ ἀδελφὸς αὐτῶν, ἀγρίππου δὲ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου, τολμᾷ λόγων ἅπτεσθαι περὶ γάμων, καὶ δεξαμένης συνθῆκαι γίνονται μετοικίσασθαι πρὸς αὐτὸν, ὁπότε ἀπὸ Ῥώμης παραγένοιτο. XVII. 3. 2. διαθήκην ἐν ᾗ μετ' αὐτὸν ἀντίπατρον ἀπεδείκνυε βασιλέα, φθάσαντος δὲ τελευτᾶν Ἡρώδου, τὸν ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς υἱὸν αὐτῷ γεγεννημένον. B. I. 28. 2. τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς ὁ ἐμὸς Ἡρώδης λήψεται πρὸς μητρὸς ὢν ἀρχιερέως πάππου. 4. Ἡρώδης δὲ ἐκ Μαριάμμης τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς. Facile autem intelligimus, uti ex narratione Joſephi Herodes duos filios habuit, quibus nomen erat Antipae vel Antipatri, & duos Herodes, quorum alter cognomen Antipae habuit: ita etiam Herodem alterum cognominatum fuiſſe Philippum, quod Tetrarchae quoque nomen fuit.

4. αὐτῷ] Dixit ipſi Herodi: non in deſerto ad populum de hac re ſermones habuit, quae res ad ſeditionem ſpectaſſet, & ſubditos in principem concitaſſet. Neque exiſtimandum eſt, Johannem nulla data occaſione & temere ita in Herodem fuiſſe invectum: cum facile praevideret, & Herodem haec nullo cum fructu auditurum, ſibi vero certum exitium inde imminere; quin potius ab ipſo Herode accerſitum, & rogatum fuiſſe, ut invidiam, quam inceſtae nuptiae principi apud populum creaverant, placaret, factumque excuſaret: reſpondiſſe autem quod Prophetam & virum bonum decebat. quod & Elias fecit 1. *Reg.* XVIII. 17. 18. & *Papinianus* Caracallae, poſtquam Getam fratrem occidiſſet, mandanti ut & in ſenatu & apud populum facinus dilueret, reſpondit: Non tam facile parricidium excuſari poſſe quam fieri, teſte Æ. *Spartiano.*

ἔχειν αὐτὴν] *Ariſtot.* τὰ μετὰ τὰς κατηγορίας. XV. 9. Λέγεται καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχειν, καὶ ἡ γυνὴ ἄνδρα. ἔοικε δὲ ἀλλοτριώτατος ὁ νῦν ῥηθεὶς τρόπος. ἐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ ἔχειν σημαίνομεν ἢ ὅτι συνοικεῖ. *Euſtath.* in *Il.* ω. p. 113. ἔχει δὲ ἔμφασιν καὶ τὸ ἔχειν· ὡς περὶ γυναικὸς καὶ ἐ δόλης· ἔχεται γὰρ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. *Xenoph.* Cyropaed. I. κυαξάρης ἔπεμψε πρὸς καμβύσην, τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα. Hiſt. Graec. VI. 1. χίλων ὁ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἀρχιδάμου ἔχων. Orat. de Ageſil. εἰ συμβαίη γεραιᾷ νέαν ἔχειν. *Hom.* H. in Herculem. 8. καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην. *Lucian.* Dial. mort. Diog. & Herc. XVI. ὁ Ἡρακλῆς ἐν ἐρανῷ τοῖς θεοῖς σύνεσι, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην παρὰ τοῖς θεοῖς. *Heyſch.* ἔχετο, ἐγαμεῖτο. ἔχειν, ἐγεγαμήκει. *Sueton.* Aug. 63. Nam tum Agrippa alteram Marcellarum habebat. *Heliodor.* I. 16. τήνδε σοι τὴν παρθένον ἐγὼ παραδίδωμι, σὺ δὲ ἔχων ἐχ ἕξεις.

οὐκ ἔξεσί σοι] Herodias marito viventi, & invito, poſtquam ex illo filiam Salomen ſuſceperat, abducta eſt, quod & adulterium erat, & raptus, & inceſtus, contra legem *Levit.* XVIII. 16. Multae porro erant circumſtantiae, delictum aggravantes. Injuria affecit fratrem, & jus hoſpitalitatis violavit. Uxorem Aretae Arabum regis filiam expulit, ſicque bello, quo multa Judaeorum millia caeſa ſunt, occaſionem praebuit; id fecit princeps, qui legum cuſtos eſſe aliisque exemplum praebere debebat; non ignarus Cananaeos propterea regione exutos & deletos fuiſſe. *Joſ.* A. XVIII. 5. 4. Ἡρωδιὰς δὲ —— γήμασα Ἡρώδην, Ἡρώδῃ τῷ μεγάλῳ παιδὶ ὃς γίγονεν ἐκ Μαριάμμης τῆς τοῦ Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως, καὶ αὐτοῖς Σαλώμη γίνεται, μεθ' ἧς τὰς γονὰς Ἡρωδιὰς ἐπὶ συγχύσει φρονήσασα τῶν πατρίων Ἡρώδῃ γαμεῖται τοῦ ἀνδρὸς τῷ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ διαστᾶσα ζῶντος.

4. ὃ Φῶ αὐτῷ. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀπο-
κτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ
Ἡρῴδου,

Φιλίππου] — D. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 394. *J. A. Bengelio* in Gnom.
4. αὐτῷ] — 28. Ἰωάννης] + ὅτι M. 91.
5. ἐφοβήθη] ἐφοβεῖτο 5. 6. 10. 35. 36. 37. 40. 49. 54. 56. 58. 65. 66. 80. 83. 86. Evang. 12. 14. 17. probante *T. Beza* in *Verſ.* & not. Edit. 1. & 2. vide ſupra II. 22.
6. γενεσίων δὲ ἀγομένων] Γενεσίοις δ γενομένοις DL. γενεσίοις δὲ ἀγομένοις 1. Colb. unus. 59. Edit. *Eraſmi.* ἀγομένων] γενομένων CK. Evang. 15. 17. Verſio *Copt. Syr.* utraque, ſed poſterior habet editam in marg. *Lat.*

τος. & de Archelao rege A. XVII. 13. 1. καὶ τοῦ πατρὸς παράβασιν ποιησάμενος, Γλαφύραν μὲν τὴν ἀρχελάου θυγατέρα, ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ γαμετὴν γενομένην, ἐξ ἧ καὶ τέκνα ἦν αὐτῇ, ἀπώμοτον ὂν Ἰουδαίοις γαμετὰς ἀδελφῶν ἄγεσθαι, γαμεῖ. & 4. ἐτόλμησας σαυτῇ παρακαταλῦναι νυμφίον, ἀπρεπῶς καὶ ἀναισχύντως ἐπιειμένη σὺ ἶκα τῷ ἐμῷ, καὶ γάμῳ συντιθεμένη πρὸς ἀρχέλαον ἄνδρα μὲν σαυτῆς, ἀδελφὸν δ' ἡμέτερον.

5. θέλων] *Sap.* II. 12—20.

εἶχον] *Iſocr.* in Panath. 6. τίνας ἂν ἔχω πεπαιδευμένους, ἐπειδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιτήμας, καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδοκιμάζω.

6. γενεσίων] *Thomas:* γενέθλια δόκιμον, οὐ γενέσια. καὶ γενεθλιακοὶ λόγοι, ἀ γενεσιακοί. *Phrynichus* p. 38. γενέσια, οὐκ ὀρθῶς τίθεται ἐπὶ τῆς γενεθλίου ἡμέρας. Γενέσια γὰρ ἀθήνησιν ἑορτή. λέγειν ἔν δεῖ τὰς γενεθλίους ἡμέρας, ἢ τὰ γενέθλια. *Heſych.* Γενέθλια, τὰ ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ δῶρα καὶ ἐυοχία. Γενέσια, ἑορτὴ πένθιμος Ἀθηναίοις, οἱ δὲ τὰ νεκύσια, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ γῇ θύουσι. *Ammonius.* γενέθλια καὶ γενέσια διαφέρει. ὅτι μὲν γὰρ γενέθλια τάσσεται ἐπὶ τῶν ζώντων, καὶ, ἐν ᾗ ἕκαστος ἐγεννήθη, αὐτὴ καλεῖται γενέθλιος ἡμέρα. Γενέσια δὲ ἐπὶ τῶν τεθνηκότων, ἐν ᾗ ἕκαστος ἡμέρᾳ τετελεύτηκε. ὁ δ' ἂν λέγων ἐπὶ τῶν ζώντων γενέσια, ἀκυρολογεῖ. *Euſtath.* in Od. σ. p. 651, 44. τὸ δὲ ἐκ γενετῆς, δῆλον ὡς ἐκ τοῦ γενέσθαι μέλλοντος ἀχρήσου γενόμενον. ὅμως —— καὶ ἡ γένεσις καὶ τὸ γενέσιον, καὶ τὸ σύστοιχον αὐτοῖς γενέθλιον. *Etymol.* M. γενέσια, ἡ δι' ἐνιαυτοῦ μνήμη. *Dio Cocc.* Exc. 746. καὶ μῖσος πρὸς τὸν τετελευτηκότα ἀδελφὸν ἐπεδείκνυτο, καταλύσας τὴν τῶν γενεσίων αὐτοῦ τιμήν. *Avoda Sara* I. 3. Γενέσια Regni, & dies nativitatis, & dies mortis. *Gemara* f. 10, 1. Quid ſunt γενέσια? Reſpondit R. Judas: per hunc intelligi diem, quo conſtituunt ſeu creant regem. f. 8, 2. dies quo rex factus eſt. *Dio* LVIII. de Druſilla: καὶ ἐν τοῖς γενεσίοις αὐτῆς ἑορτὴ. *Philo* de O. M. T. 1. p. 21. 35. ἣν κυρίως ἄξιον καὶ μόνην πάνδημον ὀνομάζειν, καὶ τοῦ κόσμου γενέθλιον. *Acta Perpetuae Mart.* Natale Getae Caeſaris; in notis explicatur de natali imperii. *Senec.* Epiſt. 102. Dies iſte, quem tanquam extremum reformidas, aeterni natalis eſt. *Donatus* in Phormion. I. 1. Cum adjectione temporis cujuslibet natalis dies melius dicitur, ut natalis locus, & natale aſtrum: ſed Virgilius ſerviens perſonae ruſticae Meus eſt natalis, Jola, inquit, nec addidit, dies. *Plato* Alcibiad. 1. p. 441. B. ὅταν δὲ γένηται ὁ παῖς ὁ πρεσβύτερος, ὅπερ ἡ ἀρχὴ, πρῶτον μὲν ἑορτάζονται πάντες οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὧν ἂν ἄρχῃ, εἶτα εἰς τὸν ἄλλον χρόνον ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ βασιλέως γενέθλια πᾶσα θύει καὶ ἑορτάζει ἡ ἀσία. *Ambroſius* in Luc. XVIII. 20. Pulchre mihi hodie legitur legis exordium, quando mei natalis eſt ſacerdotii: quotquot annis enim quaſi de integro videtur incipere ſacerdotium, quando temporum renovatur aetate. & de Fide Reſurrectionis. Nos quoque ipſi natales dies defunctorum obliviſcimur, & eum, quo obierint, diem celebri ſolennitate renovamus. *Auguſtin.* de Ord. l. 11. In quadam diſputatione, quam die natali meo cum convivis habui. c. Parmen. III. 6. Temporalia ſupplicia ſchismatis ſui conferre audent paſſionibus martyrum, ut eis poenarum ſuarum natalitia celebrentur magno conventu. *Pollux.* 102. γενέσια, νεκύσια. *Plaut.* Captivi 1. 2. 71. Quia mihi natalis eſt dies Propterea te vocari ad coenam volo. *Ovidius* 405. A.A. 1. Sive dies aderit natalis, ſive Calendae. *Joſ.* A. XV. 11. 6. συνεκπεπτώκει γὰρ τῇ προθεσμίᾳ τῇ περὶ τὸν ναὸν ἔργου, καὶ τὴν ἡμέραν τῷ βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐξ ἔτους ἑώρταζεν, εἰς ταὐτὸν ἐλθεῖν. *Schemoth R.* XV. Simile regi, cui cum natus eſſet filius, celebravit diem feſtum: & in captivitatem abductus eſt filius hic, & fecit ibi tempus longum. Poſtea liberatus eſt, & fecit ei rex diem γενεσίων. *Spartian.* Hadrian. Quinto Iduum Auguſti die Legatus Suriae literas adoptionis accepit, quando & natalem adoptionis celebrari juſſit. Tertio Iduum earundem, quando & natalem imperii inſtituit celebrandum, exceſſus ei Trajani nunciatus eſt. *Virgil.* Eclog. III. 76. Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Jola, cum faciam vitula pro frugibus. *Servius.* Amicam communem cauſa natalis diei, in cujus tantum ſacrificio licebat voluptatibus operam dare, nam in aliis ſacrificiis erat caſtitatis obſervatio. *Plut.* Sympoſ. VIII. 1. τὸν μὲν ἄτταλον ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις τὸν βασιλέα τελευτῆσαι συνεφωνεῖτο, Πομπηΐου δὲ Μάγνου οἱ μὲν ἐν τοῖς γενεθλίοις ἔφασαν, οἱ δὲ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῶν γενεθλίων ἀποθανεῖν. *Horat.* Carm. IV. 11. Jure ſolennis mihi, ſanctiorque Pene natali proprio. *Serm.* II. 2. Natales aliosve dierum albatus celebret. *Cic.* ad Att. III. 20. Incumbe, ut facis, diemque natalem reditus mei cura ut in tuis aedibus amoeniſſimis agam tecum. poſt Red. in Senatu 11. quid denique illo die, quem P. Lentulus mihi fratrique meo liberiſque noſtris natalem conſtituit. IV. 1. alterius vitae quoddam initium ordimur. VI. 6. παλιγγενεσία. o Nonae illae Decembres, quae me conſule fuiſtis! quem ego diem vere natalem —— hujus urbis, aut certe ſalutarem appellare poſſum. pro Flacco 40. *Dio* LVIII. de Cajo. διὰ τὸ τὰ γενέθλια αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶναι, ἣν γὰρ ἡ τελευταία τοῦ ἀυγούστου. *Herodot.* IV. 26. θυσίας μεγάλας ἐπετείους ἐπιτελέσαντες, παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιεῖ, κατάπερ οἱ ἕλληνες τὰ γενέσια.

ἀγομένων] *Plut.* Sympoſ. VIII. 1. τὴν Σωκράτους ἀγαγόντες γενέθλιον. *Aelian.* A. N. XI. 2. τὴν μεγίστην ἑορτὴν ἄγουσιν μιᾶς ἡμέρας σεμνήν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ. *Luc.* XXIV. 21. *Arrian.* de Exped. I. 10. μυστηρίων τῶν μεγάλων ἀγομένων.

ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ] ſupra XI. 16. *Lucian.* de Saltat. 16. παίδων χοροὶ συνελθόντες ὑπ' αὐλῷ καὶ κιθάρᾳ οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπῃρχοῦτο δὲ οἱ ἄριστοι. *Liban.* o. XIX. p. 501. ἦν δὲ οἶμαι κάλλιον ἑῶντα τὴν ὄρχησιν ἐπανορθοῦν τὰ περὶ τὸν χορὸν, ἢ ταῖς κατὰ τῶν χορευτῶν αἰτίαις τὴν ὄρχησιν ἀναιρεῖν. *Euſtath.* in *Il.* γ. p. 288. 32. Σοφοκλῆς περιάδεται —— καὶ κιθαρίζειν ἄκρος, οὕτω δὲ καὶ ὀρχεῖσθαι καὶ

Ἡρῴδᾳ, ἀρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ· καὶ ἤρεσε τῷ Ἡρῴδῃ. Ὅθεν μεθ' ὅρκου 7
ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃ. Ἡ δὲ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, 8
φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τοὺς ὅρ- 9

κους

τῆς Ἡρωδιάδος] αὐτοῦ Ἡρωδιὰς D. absurde, & contra Verſ. *Lat. Herodiadis.*
7. ὡμολόγησεν] ὤμοσεν 13. Verſio *Syr.*
αἰτήσηται] αἰτήσῃ 49.
ἐπὶ πίνακι] — D.
αὐτῇ δοῦναι] δοῦναι αὐτῇ 1. 72. Colb. unus.
8. δός μοι φησὶν] εἶπεν, δός μοι D.
τὴν] — D a prima manu,

χορεύειν. π. p. 1103. 11. καὶ ἐν χοροῖς δὲ τὸ τῆς ὀρχήσεως γίνος εὐσχήμων ἦν καὶ μεγαλοπρεπὲς. *Il.* σ. 590. ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλε —— ἔνθα μὲν ἠίθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεσιβοίαι ὀρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπὸν χεῖρας ἔχοντες. ω. p. 1488. 42. ἀντιόχῳ γοῦν βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ πρὸς ὅπλα τινες ὠρχοῦντο ἐν τῷ δείπνῳ, ἀλλὰ τὰ ἐς χορὸς ὀρχούμενοι. *Plotin.* Enn. V. 9. 11. τῶν δὲ τεχνῶν ὅσαι μιμητικαὶ, γραφικὴ μὲν καὶ ἀνδριαντοποιία, ὄρχησίς τε καὶ χειρονομία. *Athen.* II. ὁ χορὸς ὠρχεῖτ'. *Etymol. M.* ὀρχήσαι —— τρία γὰρ εἴδη ὀρχήσεως, πυρίχη, σίκιννις, ἥτις ἔστιν ἱερατική, καὶ ὁ κορδακισμὸς, αἰσχρός τις ὢν καὶ μᾶλλον κωμικοῖς ἁρμόδιος. *Ariſtaenet* I. 26. πρὸς ὀρχηστρίδα —— τίς οὐ τεθαύμακεν ὀρχημένην; τίς ἰδὼν οὐκ ἀράσθη Πολύμνιαν —— ὀνομάσω ῥήτορα, προσείτω ζωγράφον, καὶ πράγματα γράφεις, καὶ λόγος παντοδαπὸς ὑποφαίνεις —— ἀντὶ χρωμάτων καὶ γλώττης χειρὶ πολυσχήμῳ καὶ ποικίλοις ἤθεσι κεχρημένη. —— ὁ δὲ δῆμος —— διηγεῖται καθ' ἕκαστον ἄλλος ἄλλῳ κινήματα πολυτρόπου σιγῆς, καὶ πᾶς θεατὴς ὑφ' ἡδονῆς χειρονόμος εἶναι πειρᾶται. *Vellej. Paterc.* II. 83. [Plancus] quum coeruleatus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens genibus innixus Glaucum ſaltaſſet in convivio. *Achill. Tat.* III. ἱκετεύειν με χρὴ τοῖς νεύμασιν καὶ τὴν δέησιν δηλοῦν ταῖς χειρονομίαις. ὧν τῶν ἀτυχημάτων, τὸν Θρῆνον ὀρχήσομαι. *Juvenal* VI. 63. Chironomon Leden molli ſaltante Bathyllo. & V. 121. Structorem interea, ne qua indignatio deſit, ſaltantem videas & chironomonta volanti Cultello. *Caſſiodor.* IV. 51. His ſunt additae Orchiſtarum loquaciſſimae manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita. *Anthol.* IV. 25. 4. θῆλυς ἐν ὀρχηθμοῖς κρατεῖ φύσις· εἴξατε κἄρες. *Inſcript.* Antipoli in Theatro biduo ſaltavit, & placuit. Turpe autem erat & ſaltare, & virginem ad viros, qui largius biberant, in coenaculum venire; verum caſta refert caſtae genitricis filia mores Laſcivae, nunquam filia caſta fuit. *Horat.* Od. III. 6. 21. Motus doceri gaudet Jonicos Matura virgo, & fingitur artubus jam nunc: & inceſtos amores De tenero meditatur ungui. *Terent.* Eunuch. IV. 1. Heus, inquit, puer Pamphilam accerſe, ut delectet hic nos. Illa exclamat, minime gentium in convivium illam. *Corn. Nep.* Epamin. 1. Scimus enim noſtris moribus ſaltare etiam in vitiis poni. *Salluſtius* Cat. 25. 2. Saltaſſe elegantius, quam neceſſe eſſet probae. *Plut.* Symp. IX. 15. p. 747. B. ὠρχήσατο πιθανῶς τὴν πυρρίχην —— ἡ γὰρ ὄρχησις ἔκτε κινήσιων, καὶ σχέσιων συνέστηκε. *Cic.* in Verrem I. 26. Poſtquam ſatis calere res Rubio viſa eſt, quaeſo, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro vocari jubes? Homo, qui & ſumma gravitate, & jam id aetatis & parens eſſet, obſtupuit hominis improbi dicto. Inſtare Rubrius. Tum ille, ut aliquid reſponderet, negavit moris eſſe Graecorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Hic tum alius ex alia parte, enimvero ferendum hoc non eſt, vocetur mulier. pro Murena 6. Nemo enim fere ſaltat ſobrius, niſi forte inſanit, neque in ſolitudine, neque in convivio moderato atque honeſto. Tempeſtivi convivii, amoeni loci, multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio.

ἤρεσε τῷ Ἡρῴδῃ] *Moeris.* ἤρεσε μοι, ἀττικῶς. ἤρεσε μοι ἑλληνικῶς καὶ κοινῶν.

7. *Plut.* Arat. p. 1034. C. ἐκείνοις μὲν ξ. τάλαντα δῶσειν καλοῤῥάσας ὠμολόγησεν. & de vitioſo pud. p. 1034. C. Ηρακλέα δὲ τὸν ἀλεξάνδρῳ γενόμενον ἐκ Βαρσίνης, ὠμολόγησε μὲν κασάνδρῳ Πολυσπέρχων ἀναιρήσειν ἐπὶ ταλάντοις ρ. εἶτ' ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλει.

Arrian. Alex. II. 14. ἐλθὼν δὲ πρός με τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ εἴ ἄλλο τι θέλεις, αἴτει καὶ λάμβανε. ὅτι γὰρ ἂν πίθῃς ἐμοὶ, ἔσαισοι. *Ariſtaenet* I. 15. ἰφη —— εἶθ' ἁβρῦσα λέξειας, ὦ καλη, τί ἂν σοὶ χαρίσατα γένοιτο παρ' ἐμοῦ, καὶ διπλασίαν ἡδέως τὴν αἴτησιν ἀποπληρώσω. *Aelian.* V. H. IX. 20. ὀμνὺς, καὶ νεανιευόμενος σὺν ὅρκῳ μὴ ἀτυχήσειν αἰτήσας. *Ovid.* Met. II. 44. Quoque minus dubites, quodvis pete munus, & illud Me tribuente feres: promiſſis teſtis adeſto Dis juranda palus. & III. 228. Rogat illa Jovem ſine nomine munus, Cui Deus, elige, ait, nullam patiere repulſam: Quoque magis credas, ſtygii quoque conſcia ſunto Numina torrentis. *Diod.* S. XVI. 55. Philippus Macedo Satyro hiſtrioni διεβεβαιώσατο πᾶν ὅτι ἂν αἰτήσῃ χαρίσεσθαι. Syrus Rex quidam Muſonio: ἀντὶ τούτων, ἔφη, αἴτησον ὅτι βούλει με. *Eſther.* V. 3.

8. προβιβασθεῖσα] *Xenoph.* ἀπομνημ. α. εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλόντι καὶ ἀγαθὸν κτῆμα ἐστὶν, ἐπισκῳψώμεθα, εἴ τι προυβίβαζε λέγων εἰς ταύτην τοιάδε. *Aeſchin.* σῷ λόγῳ προβιβάζων ὑμᾶς. *Georg. Pachym.* Hiſt. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἅπαξ τοιῶδε σκοπῷ γενόμενος, οὐκ οἶδα εἰ θέλων ἢ προσβιβαζόμενος. *Xenoph.* Memorab. I. Πάντας τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντας τε τοῖς μανθάνουσιν, ἅπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἃ διδάσκουσι, καὶ τῷ λόγῳ προβιβάζοντας. *Deut.* VI. 7. Latin. D. docta. Vulg. praemonita.

ἐπὶ πίνακι] 1. *Reg.* X. 6. 7. *Etymol.* πίναξ, ἡ σανὶς —— καταχρησικῶς δὲ καὶ τὸ σκεῦος λέγεται, ὡς τὸ κριῶν πίνακας παρέθηκεν, ἐνταῦθα γὰρ καὶ τὰ σκεύη λέγει, ἐπειδὴ πάλαι ἐπὶ σανίδων ἴσως τὰ κρέα ἐτίθεσαν ὀπτῶντες ἢ κατακόπτοντες. *Euſtath.* in *Il.* γ. p. 319, 37. ὁ πίναξ ἐπὶ βιβλίς —— παλαιὰς χρήσεως. πάλαι γὰρ ποτε πίναξιν ἤτοι σανίσιν, καὶ ταύταις ἐκ πυξοῦ μάλιστα, —— τὰ γράμματα ἐνεκόλαπτον. & in *Il.* ζ. p. 490. 6. πίναξ —— σκεῦος δεξιὸν εἰς τὸ πίνειν κατὰ ἀτρεκὴς ὄνομα εἴποι ἂν ὁ κύλιξ σοφὸς, ἤγουν κατὰ ἐτυμολογίαν, ἀφ' οὗ καὶ κρεῶν πίνακες πρὸς ὁμοιότητα, ἔχον δὴ καὶ δι' αὐτῶν πίνειν. & in Od. α. p. 35, 16. πίνακες δὲ νῦν μὲν τὰ ἐπὶ τραπέζης ξύλινα σκεύη —— λέγονται —— οἱ δὲ ὕστερον καὶ τρυβλία ἑτεροῖα τε καὶ ὀξύβαφα. *Athen.* IV. p. 128. D. ἐν χαλκῷ πίνακι —— ἄρτος ἑκάστῳ ἐδόθη. & p. 129. B. ἔπειτ' ἐσφέριται πλῆτος ἀντὶ δείπνου πίνακ ἀργυροῦς. & VI. p. 228. B. Οὐλπιανὸς —— ἔφη, εἰ ὁ πίναξ ἑλληνικὸν ὄνομα; ὁμήρου γὰρ εἰπόντος ἐν ὀδυσσείᾳ π. Τοῖσι δ' αὖ πίνακας κρίων παρέθηκε συβώτης, ἀριστοφάνης ὁ βυζάντιος ἀντιφον φασὶν εἶναι τὸ ἐπὶ πωάκων παρατιθέναι τὰ ὄψα, ἀγγεῖα ὅτι ἐν ἄλλοις εἴρηκε ὁ ποιητὴς δαιτρὸς δὲ κρεῶν πι-

να-

10 κυς ὴ τὺς συναναϰειμένυς, ἐϰέλευσε δοθῆναι. Καὶ πέμψας ἀπεϰεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν
11 τῇ Φυλαϰῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ ϰεφαλὴ αὐτῦ ἐπὶ πίναϰι, ϰ ἐδόθη τῷ ϰορασίῳ ϰ ἤνεγϰε τῇ μητρὶ

9. ἐλυπήθη] λυπηθεὶς D. 1. 13.
ϰ posterius] + αϕ᾽ D. 60.
10. τὸν] — 1.
ἤνεγϰε] + αὐτὴν 50. 59. 60. 61. 91. Evang. 15. 17.
δὲ] — DL. a prima manu. 1. 13.
δοθῆναι] + αὐτῇ 1. 13. Edit. *Eraſmi. Bogardi.* Verſ. *Syr.*
11. ἐπὶ] + τῷ D. — ϖ̃ τῷ 1.

νακας παρέθηκεν ἀείρας. *Od.* α. —— πρὸς ὃν ἀμειλιχιάνως ἀπεϰρίνατο, πίναϰα μὲν ἔχεις τὸ σϰεῦος ὠνομασμένον ϰαὶ παρὰ Μεταγένει τῷ ϰωμιϰῷ ἐν Θηριπέρσαις. p. 229. F. ἀριστοφάνης ἐν Πλάτῃ —— τοὺς δὲ πιναϰίσϰους τοὺς σαπροὺς τοὺς ἰχθυηροὺς ἀργυροῦς πάρεσθ᾽ ὁρᾷν. p. 230. E. ϰαὶ Σώπατρος δὲ ὁ παρῳδὸς ἐν ἀρέσϰῃ Σατρῶν σιλουρον ἀργυροῦς πίναϰ᾽ ἔχων. *Pollux* VII. 163. πίναϰες ϰεραμέιοι, τρυβλία, ϰύτραι. & 167. ὄρνεις —— προυτίθεισαν ἐπὶ πινάϰων ϰεραμέων. & X. 82. ϰοῖλοι πίναϰες, πίναϰες ἐϰπίταλοι ἢ ὑπῖοι ἢ ϰυϰλοτερεῖς ϰαὶ που ϰαὶ πινάϰισϰοι τινες ἰχθυηροί. *Heſych.* ὡς εἴτις μανθάνων ϰεραμέυειν, πρὶν μαθεῖν πίναϰας, ἢ ἄλλο τι τῶν μιϰρῶν πλάττειν, πίθῳ ἐπιχειρεῖ. *Plin.* praef. H. N. de titulis librorum Graecis: ἐξϰειρίδιον, πιναϰίδιον. *A. Gellius.* XXII. titulos. Muſarum Sylvarum alius πιναϰίδιον. *Etymol.* ὁ δὲ χοιροβόσϰος λέγει πίναϰας ἐν οἷς αἱ ἀναγραϕαὶ ἦσαν τῶν δραμάτων. ὁ οὖν ϰαλλίμαχος ὁ γράμματιϰὸς ἐποίει πίναϰας, ἐν οἷς ἦσαν αἱ ἀναγραϕαὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων, οἷς ἐντυχὼν ὁ γραμματιϰὸς ἐποιήσατο τὰς ὑποθέσεις τῶν δραμάτων —— Πινάϰιον λέγεται ϰαὶ ἡ γραϕὴ, ὡς παρὰ τῷ Δημοσθένει· μιϰρὸν πινάϰιον ταῦτα ἐπισχεῖν . . . πιναλέους τοὺς πίναϰας προϕέρων —— ὀσραϰίνων πινάϰων.

9. ἐλυπήθη] Non erat vera & ſalutaris triſtitia, qualem Paulus commendat 2. Cor. VII. 10. Qui non veritus erat, innocentem in carcerem conjicere, adulterium & inceſtum committere, bellum injuſtum ſuſcipere, cur non etiam captivum occideret? at metuebat, & jure metuebat populum, qui praelii adverſus Arabas commiſſi infelicem exitum ad ultionem Joannis occiſi paullo poſt retulit. Convivae autem, qui ipſum a tanto facinore dehortari debuiſſent, videntur potius, ut Herodiadi gratum facerent, ipſum incitaſſe, & religionem juramenti, quod numquam nequitiae vinculum eſt, obtendiſſe. *Ovid.* ubi ſupra Poenituit juraſſe patrem —— temeraria dixit, vox mea facta tua eſt, utinam promiſſa liceret Non dare, &: ingemuit, neque enim non haec optaſſe, nec illum Non juraſſe poteſt. *Polyaen.* p. 473. αὐτὸς μὲν ἐϰβαλεῖν τὺς συνοιϰοῦντας Σιϰελοὺς μὴ δύναϖθαι διὰ τὺς ὅρϰυς, ἐϰείνοις δὲ νυϰτὸς ἀνεῖξειν τὰς πύλας. *Nedarim* II. 2. Si quis juraverit, ſe tabernaculum non ingreſſurum, liber tamen eſt: quia non jurant ut transgrediantur praecepta.

10. ἀπεϰεφάλισε] *Arrian.* Epict. I. 1. Λατεραν̃ός τις ἐν τῇ Ῥώμῃ ϰελευσθεὶς ὑπὸ τῦ Νέρωνος ἀποϰεϕαλισθῆναι. p. p. εἰς φυλαϰὴν σε βαλῶ, τὸ σωμάτιον ἀποϰεϕαλίσω σε. III. 26. ϰαὶ εἰς φυλαϰὴν βάλλειν ϰαὶ ἀποϰεϕαλίζειν. p. p. ἢ δεσμευόμενος ἢ ἀποϰεϕαλιζόμενος. *Artemidor.* I. 37. οὐ γάρ τις πρὸ ϰαταγνώσεως ἀποϰεϕαλίζεται. *Plut.* de Is. & Oſir. p. 358. E. τὸν ἴσιδος ἀποϰεϕαλισμὸν.

11. *Philo.* in Flaccum T. 2. p. 529, 4. ἐῶ λέγειν, ὅτι, εἰ ϰαὶ μυρίαι ἦσαν ἡμαρτηϰότες, ὤϕειλε τὸν ϰαιρὸν αἰδεσθεὶς τὰς τιμωρίας ὑπερθέσθαι. τοῖς γὰρ ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων —— ἔθος ἔστιν μηδένα ϰολάζειν τῶν ϰαταϰρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιϕανεῖς γενέθλιοι ϰαὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιϕανῶν Σεβαστῶν διεξέλθωσιν. Ὁ δ᾽ ἐν αὐταῖς παρηνόμει, ϰαὶ ἐτιμωρεῖτο τὺς μηδὲν ἀδιϰοῦντας. *Suet.* Tiber. 61. Nullus a poena hominem ceſſavit dies, ne religioſus quidem ac ſacer: animadverſum in quosdam ineunte novo anno. *Diog. L.* Anaxarch. IX. 58. εἶχεν ἐχθρὸν Νιϰοϰρέοντα τὸν ϰύπριον τύραννον, ϰαί ποτε ἐν συμποσίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐρωτήσαντος αὐτὸν· τί ἄρα δοϰεῖ τὸ δεῖπνον; εἶπε, ϕασὶν, ὦ βασιλεῦ, πάντα πολυτελῶς, ἓν δὲ λοιπὸν ϰεϕαλὴν Σατράπου τινὸς παρατεθεῖσθαι, ἀπορρίψαντος πρὸς τὸν Νιϰοϰρέοντα. *Dio Xiphil.* in Auguſto p. 37. Antonius proſcriptorum τὰς ϰεϕαλὰς, εἰ ϰαὶ σιτέμενος ἐτύγχανεν, ἐπεσϰόπει, ϰαὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀνοσιωτάτης αὐτῶν ὄψεως ἐνεπίμπλατο —— Ἡ δὲ Φουλουία ἐς τε τὰς χεῖρας αὐτὴν [caput Ciceronis] πρὶν ἐδέξατο, ϰαὶ ἐμπιϰραναμένη οἷ ϰαὶ ἐμπτύσασα, τήνδε γλώσσαν ἐξείλϰυσε, ϰαὶ ταῖς βελόναις, αἷς ἐς τὴν ϰεϕαλὴν ἔχρητο, ϰατεϰέντησε πολλὰ ἄρα ϰαὶ μιαρὰ ἐπισϰώψασα. *Senec.* Octavia 437. Perage imperata, mitte qui Plauti mihi Sullaeque caeſi referat abſciſſum caput. *Polyaen.* p. 619. narrat, caput Craſſi caeſi ad Parthorum regem epulantem allatum fuiſſe. *Florus* III. 21. 14. Aliquanto ſaevius, quam aut in Punica aut in Cimbrica urbe ſaevitur: Octavii Conſulis caput pro Roſtris exponitur: Antonii conſularis in Marii ipſius menſis. *Eurip.* Electr. 856. ἔρχεται δὲ σοὶ ϰάρα γ᾽ ἐπιδέξων ἐχὶ Γόργωνος φέρων, ἀλλ᾽ ὃν συγεῖς αἴγισθον. *Valer. M.* IX. 2. C. Marius —— caput M. Antonii abſciſſum laetis manibus inter epulas per ſummam animi ac verborum inſolentiam aliquandiu tenuit, clariſſimique & civis & oratoris ſanguine contaminari menſae ſacra paſſus. ib. Ptolemaeus Phyſcon —— inter praecipua crudelitatis indicia referendus. Quid enim hoc facto truculentius? filium ſuum, nomine Menephitem, quem ex Cleopatra eadem ſorore & uxore ſuſtulerat, liberalis formae optimaeque ſpei juvenem in conſpectu ſuo occidi juſſit: protinusque caput ejus & pedes praeciſos & manus in ciſta chlamyde opertos pro munere natalitio matri miſit. & 5. Tetrum facto pariter & dicto M. Antonii convivium. Nam cum ad eum triumvirum Caeſetii Rufi ſenatoris caput allatum eſſet, averſantibus id caeteris, propius admoveri juſſit, ac diu diligenterque conſideravit. Cunctis deinde exſpectantibus, quidnam eſſet dicturus, Hunc ego, inquit, notum non habui. *Claudian.* . . dapibus crudelis in ipſis emicat ad nutum ſtricto mucrone miniſter. *Eſther R.* I. 19. ego afferam caput ejus in diſco. & 21. *Euſeb.* de Martyr. Palaeſtinae p. 320. D. τέλος τῆς ἀρχιϰῆς εἰϰοσαετηρίδος ἐπισάσης ϰατὰ νομιζομένην δωρεὰν τῶν ἐν τοῖς δεσμοῖς πανταχῆ πάντων ἐλευθερίας ἀναϰηρυχθείσης, μόνος ὑπὸ πέντε ϰυντήματα ἅμϕω τῷ πόδε διαταθεὶς, ἐν αὐτῷ ϰείμενος τῷ ξύλῳ, βρόχῳ περιβληθεὶς, ὡς ϰαὶ ἐπεπόθει, μαρτυρίῳ ϰατεϰοσμήθη. *Livius* XXXIX. 43. Placentiae famoſam mulierem, cujus amore deperiret, in convivium arceſſitam ſcribit. Ibi jactantem ſeſe ſcorta inter caetera retuliſſe, quam acriter quaeſtiones exercuiſſet, & quam multos capitis damnatos in vinculis haberet, quos ſecuri percuſſurus eſſet. Tum illam infra eum accubantem negaſſe, unquam vidiſſe quenquam ſecuri ferientem, & pervelle id videre. Hic indulgentem amatorem unum

μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτῆ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς, εἶδε πολὺν ὄχλον· καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. Ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα

~ αὐτοῖς

12. σῶμα] πτῶμα CDL. 1. 13. Colb. tres. 12. 38. 72. Verſio *Syra*, *Copta*. *Arab.* + αὐτοῦ DL. 12. 38. 56. 58. 59. 80. 86. Evang. 13. Editio *Colinaei*. Verſio *Syra*. Codices *Latini*. totum comma 12.] — 2. a prima manu.

ἐλθόντες] ἀπελθόντες 64. ἐξελθόντες Editio *Complut.* καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ] — Edit. *Eraſmi* 1.

13. καὶ ἀκούσας] ἀκούσας δὲ DL. 1. 61. Evang. 8. 12. 15. 17. 18. Verſio *Syra* & *Copt. Arab. Origenes* in l. & XV. 21. + οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Verſio *Syra* poſterior in margine.

πεζῇ] πεζοὶ L. Verſio *Syra* poſterior in margine. ἀπὸ] + πασῶν 67.

14. ὁ Ἰησοῦς] — DL. 1. 61. Verſio *Vulg.* & *Copta*. probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1194.

πολὺν ὄχλον] ὄχλον πολὺν D. ἐσπλαγχνίσθη] ἐσπλαγχνίσθη 3. 73.

ἐπ' αὐτοὺς] περὶ αὐτῶν D. ἐπ' αὐτοῖς CEFLM. 1. 9. 10. 11. 14. 15. 36. 44. Colb. quatuor 46. 49. 50. 51. 54. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 71. 72. 78. 89. 90. Evang. 9. 16. Editio *Complutenſis*, *Colinaei*, *Plant. Bengelii*, *Eraſmi*, *Bogardi*, *Stephani* prima & ſecunda. Tertia vero errore typothetae expreſſit αὐτοῦς: quod *Beza* alio errore correxit in αὐτοὺς. *Origenes* in l. & in comm. 22. vid. *Marc.* VI. 34. *Luc.* VII. 13.

τοὺς ἀῤῥώστους] τὰς ἀῤῥωστίας 3. 9. τὰς ἀῤῥωστίας D. 15. αὐτῷ] — 32.

15 ἤδη παρῆλθεν] παρῆλθεν ἤδη 1. *Origenes* in l. & XXV. 32.

ἀπόλυσον] + ἵν 1. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. *Origenes*.

ex illis miſeris attrahi juſſum ſecuri percuſſiſſe. Facinus — ſaevum atque atrox, inter pocula atque epulas, ubi libare diis dapes, ubi bene precari mos eſſet, ad ſpectaculum ſcorti procacis in ſinu conſulis recubantis mactatam humanam victimam eſſe, & cruore menſam reſperſam. Cato ap. *Cic.* de Senect. 13. Invitus quidem feci, ut fortiſſimi viri T. Flaminini fratrem L. Flamininum e Senatu ejicerem, VII. annis poſtquam Conſul fuiſſet, ſed notandam putavi libidinem. Ille enim, cum eſſet Conſul, in Gallia exoratus in convivio a ſcorto eſt, ut ſecuri feriret aliquem eorum, qui in vinculis eſſent damnati rei capitalis. Hic Tito fratre ſuo Cenſore, qui proximus ante me fuerat, elapſus eſt: mihi vero & Flacco neutiquam probari potuit tam flagitioſa & perdita libido, quae cum probro privato conjungeret imperii dedecus. Eandem hiſtoriam aliter narrat *Plut.* in Cat. Maj. p. 345. F. & Flamin. p. 379. C. & *Hieronymus* in l. Legimus in Romana hiſtoria, Flamininum ducem Romanorum, quod accumbenti juxta meretriculae, quae nunquam ſe vidiſſe diceret hominem decollatum, aſſenſus ſit, ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, a Cenſoribus pulſum curia, quod epulas ſanguine miſcuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias praeſtiterit, ut libido & homicidium pariter miſcerentur. Quanto ſceleratior Herodes, & Herodias, & puella &c. *Silius* XI. 51. Quin etiam exhilarare viris convivia caede Mos olim, & miſcere epulis ſpectacula dira certatum ferro. *Libanius* Leg. ad Julian. φρονεῖ δ' ὁ μὲν βάρβαρος μέγα, λυτρῶν καὶ ἀγριαίνων, καὶ ἀπὸ τῶν θηρίων μιμούμενος, καὶ σφάττων ἐν δείπνῳ τὸν ὁμόφυλον. *Cenſorinus* de die nat. 2. id moris inſtitutique majores noſtri tenuere, ut ipſo die natali munus annale Genio ſolverent, manum a caede ac ſanguine abſtinerent, ne die, qua ipſi lucem accepiſſent, aliis demerent. *Dio Xiph.* Caracall. ἀγῶνα μονομαχίας — ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις ἐποίησεν· οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῶν φόνων ἀπεῖχετο. *Xenophon* H. Gr. IV. τὸ πάντων ἀνοσιώτατον ἐβουλεύσαντο, οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, κἂν νόμῳ τις καταγνωσθῇ, ἐκ ἀποκτινύουσιν ἐν ἑορτῇ· ἐκεῖνοι δ' εὐκλεῶν τὴν τελευταίαν προείλοντο.

13. εἰς ἔρημον τόπον] infra XXIV. 26. Ubi Judaei Meſſiam miracula patraturum exſpectabant ex *Eſaj.* XXXV.

κατ' ἰδίαν] *Gal.* II. 2. inf. 23. *Plut.* Lycurg. p. 55. B. κατ' ἰδίαν ζῆν.

πεζῇ] Non navibus ſed itinere pedeſtri ſequebantur; aegrotos enim, quorum comm. ſequenti fit mentio, pedibus incedere potuiſſe non eſt veroſimile. *Act.* XX. 13. *Galen.* de Curat. καὶ τὰς οἰκέτας ἀπὸ κεγχρεῶν εἰς ἄθηνας ἐκπέμψας κατὰ πλῆν αὐτῆ, αὐτὸς δὲ ἐν ὀχήματι μισθωσάμενος πεζῇ διὰ Μεγάρων πορεύεσθαι. *Plato* Polit. πόλιν ἐκ πόλεως ἀλλάττοντες κατὰ θάλασσαν καὶ πεζῇ. *Herod.* VII. 58. τὸ πρόσω ἐπορεύετο, σὺν δὲ οἱ ὁ πεζὸς στρατός, ὁ δὲ ναυτικὸς κ. λ. 84. ἐν τῷ πεζῷ — ἐπέρευε δὲ ταῦτα τὰ ἔθνεα. *Iſocrat.* Panathen. τριήρεις μὲν ασ. τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς φ. μυριάδες. *Liban.* Epiſt. 934. καὶ πεζεύων καὶ πλέων, καὶ σιωπῶν καὶ λέγων. & 966. κακῶς δὲ ἐπέζευε, κακῶς δὲ διέπλευσε — τῆ αὐτῆ δαίμονος καὶ τὸ ζεῦγος καὶ τὸ ἀναβῆναι, καὶ τὸ πτῶμα, καὶ τὸ περὶ τὸν πόδα. *Euſtath.* in Il. ε. p. 409. 1. τὸν πεζὸν ἀντιδιαστέλλων τῷ ἱππότῃ φησὶν, ὡς λίπον τοὺς ἵππους δηλαδὴ, ἄταρ πεζοὶ εἰς Ἴλιον ἦλθον. 204. καὶ ἀλλαχοῦ. ζ. 810. πεζοὶ δ' ἱππῆες τε. Ὅτε μέντοι εἶπε τὸν ἀχιλλέα νησὶ μὲν τόσας πόλεις ἑλεῖν, πεζὸν δὲ τόσας, τότε τῷ πλέοντι ἀντιδιαστέλλει τὸν πεζόν. *Od.* γ. 374. ἀλλ' ἴθι νῦν σὺν νηΐ τε σῇ καὶ σοῖς ἑτάροισιν, εἰ ἐθέλεις πεζὸς, παρά τοι δίφρος τε καὶ ἵπποι.

14. *Ariſtot.* H. A. VIII. σημεῖον δὲ τῆς ἀῤῥωστίας. Iſocrat. ad Demon. καὶ γὰρ τῆς ὑγιείας πλείστην ἐπιμέλειαν ἔχομεν, ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας ἀπομνησθῶμεν. *Plut.* an ſeni Reſp. Ger. p. 791. E. καὶ τὰ πολλὰ κλινοπετεῖς δι' ἀῤῥωστίαν ὄντας.

15. ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν] *Iſocr.* Archid. χρόνος παρελθὼν *Ariſtot.* ἡμερῶν καὶ νυκτῶν παρελθουσῶν. Theocritus Id. 28. 8. σε παρέρχεται, ὡς ὕναρ, ἥβη. Sappho ap. Hephaeſtion. Δέδυκε μὲν ἀ Σελάνα, καὶ Πληϊάδες, μέσαι Νύκτες, παρὰ δ' ἔρχεθ' ὤρα, ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω. *Lyſias* de Evandr. πάλαι ἤδη ὁ χρόνος παρελήλυθε. *Polyb.* p. 1040. ἤδη δὲ τῆς ὥρας συγκλείσης, ὁ μὲν τούτων λόγος ἐκωλύθη διὰ τὸν καιρὸν & p. p διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν. *Ariſtophan.* Acharn. 392. ὥρα γὰρ ἤδη καρτερὸν ψυχὴν λαβεῖν. *Plat.* Apol. Socrat. ἀλλὰ

16 ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
17 Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Οὐκ ἔχομεν
18 ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. Ὁ δὲ εἶπε· Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς
19 ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, — καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανον, εὐλόγησε· καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς
20 ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κο-
φίνους

τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον 56. 58.

εἰς τὰς κώμας] — 59. 62. ἐν ταῖς κώμαις Colb. unus. εἰς τὰς κύκλῳ κώμας C. 61. Versio *Syr.* posterior in margine.

βρώματα] φαγεῖν Colb. unus.

16. Ἰησοῦς] — D. Versio *Syr. Copt.* prob. *J. Millio* prol. 1194.

εἶπεν αὐτοῖς] φησὶν F.

αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν] ὑμεῖς φαγεῖν αὐτοῖς D. ὑμεῖς αὐτοῖς φαγεῖν Editio *Colinaei*

17. αὐτῷ] — 59. 18. εἶπεν] + αὐτοῖς 106. ὧδε] — D. 1. Versio *Copt.*

19. τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον D. τοῖς ὄχλοις 39. ἀνακλιθῆναι] ἀναπεσεῖν 40.

τοὺς χόρτους] τὸν χόρτον D. 16. 61. τοῦ χόρτου C. 1. 106. Versio *Syra*, posterior in margine, *Copt. Latin. Origenes* in l. & comm. 22.

καὶ post χόρτους,] — DEFKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 15. Colb. quatuor 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 49. 50. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 71. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 106. Evang. 2. 5. 9. 16. 19. 20. 21. 24. Editio *Compl. Colinaei*, *Stephani* prima & secunda. *Wechelii*, *Plant. Genev. Bengelii*. Versio *Vulg. Syra* posterior. *Origenes*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1373.

λαβὼν] ἔλαβεν D.

εὐλόγησε] ἠυλόγησεν D. *Chrysostomus*. μαθηταῖς] + αὐτῶ 44. 61. Versio *Syra*. *Chrysostomus*.

20. τὸ περισσεῦον τῶν] τῶν περισσευόντων Evang. 21.

λὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, *Cic.* sed tempus est jam hinc abire.

ἀπόλυσον] *Polyb.* V. p. 531. ἠξίουν μετὰ δεήσεως, μόνον αὐτὸν ἀπολῦσαι μετὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν. 2. *Sam.* XVIII. 29.

19. ἐπὶ τοὺς χόρτους] *Ovidius* F. III. 525. Annae festum — plebs venit ac virides passim disjecta per herbas potat, & accumbit cum pare quisque sua. *Athenaeus* XI. p. 459. A. κατακλίνας ἐν τῇ πόᾳ κατακλάσας παρέβηκε τῶν θυθέντων. *Anthol.* II. 52. 1. Lucilli ἂν δὲ παραπάζῃς ἄρτους καὶ κλάσματ' ἀναιδῶς. *Il.* ω. 640. αὐλὴς ἐν χόρτοισι. *Eustath.* περὶ ἧς κεῖται τι καὶ ἐν ταῖς λιταῖς, οἱ μὲν φασὶν ἐν τοῖς περιχωρήμασι τῆς αὐλῆς, ἔνθα χόρτοι τὰ πολλὰ φύονται, εἴπερ εὐρεῖα ἡ αὐλή. οἱ δὲ περιφρασικῶς ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ, ὡς ἀπὸ ἀρχαίας ἕδρας ἀγροτικῆς, οἱ τὰς αὐλὰς περιορίζοντες χόρτοις περιέγραφον, ἀφιέντες αὐτομάτως φύεσθαι αὐτάς. Valer. Flacc. VIII. 255. Gramineis ast inde toris discumbitur. *Aeneid.* VIII. 176. Gramineoque viros locat ipse sedili. cit. Macrob. Saturn. III. 6. *Lucret.* II. 29. Attamen inter se prostrati gramine molli Propter aquae rivum sub ramis arboris altae Non magnis opibus jucunde corpora curant: Praesertim cum tempestas arridet, & anni Tempora conspergunt viridantes floribus herbas. *Æn.* I. 214. Tum victu revocant vires, fusique per herbam Implentur veteris Bacchi pinguisque ferinae. *Tibullus* II. 5. 95. Tunc operata Deo pubes procumbet in herba — aut sibi quisque dapes, & festas extruet alte cespitibus mensas cespitibusque torum.

εὐλόγησε] *Schol.* Cod. 34. Ἡμᾶς παιδεύων, μὴ πρότερον ἅπτεσθαι τραπέζης, ἕως ἂν εὐχαριστήσωμεν τῷ τὴν τροφὴν ἡμῖν παρέχοντι. inf. XV. 36. XXVI. 26. *Ro.* XIV. 6. 1. *Cor.* X. 30. 1. *Tim.* IV. 3. *Berachoth* VI. 6. Si consederint ad comedendum, unusquisque benedicit pro se; si accubuerint, unus benedicit pro omnibus. Illato ad eos vino inter edendum singuli benedicunt pro se: post cibum unus benedicit pro omnibus. f. 35. 1. Quicunque rem aliquam in hoc mundo sine gratiarum actione sumit, is eam Deo suffuratus est.

κλάσας] *Juvenal.* V. 67. Ecce alius quanto porrexit murmure panem vix fractum. *Plautus* Poenulo III. 5. 19. panem frangito. *Xenophon* Exped. Cyri VII. ἀνελόμενος τοὺς παρακειμένους αὐτῷ ἄρτους δάκλα κατὰ μικρὸν, καὶ ἐρίπτει, οἷς αὐτῷ ἐδόκει. *Diodorus* XVII. 41. κατὰ γὰρ τὰς τροφὰς παρὰ Μακεδόσιν οἱ διακλώμενοι τῶν ἄρτων αἱματοειδῆ τὴν πρόσοψιν ἔσχον. *Q. Curtius* IV. 2. apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt.

20. τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ιβ. κοφίνους] *Cic.* Topic. V. Quoniam avidum hominem ad has discendi epulas recepi, sic accipiam, ut reliquiarum sit potius aliquid, quam te hinc patiar non satiatum discedere. *Anthol.* II. 31. 2. Καὶ τράγεις, ὅσα πέντε λύκοι, Γάμε, καὶ τὰ περισσὰ, ἃ τὰ σὰ, τῶν δὲ πέριξ, πάντα δίδως ὀπίσω. Πλὴν μετὰ τῆ κοφίνῳ τῆ πρὸς ποδὸς αὔριον ἔρχου, πρίσματα, καὶ σπόγγον, καὶ σαρὸν εὐθὺς ἔχων. *Pollux* X. 91. ἄλλος δ' εἰσὶ φορεῖ πλεκτῷ κανίσκῳ ἄρτων περίλοιπα θρύμματα. ἀριστοφάνης ἐν Γηρυτάδῃ. *Valer.* Fl. I. 254. Exta ministri Rapta simul veribus, Cereremque dedere canistris. *Glossar.* κόφινος, qualus. *Juvenal.* VI. 542. Cophino foenoque relicto Arcanam Judaea tremens mendicat in aurem. & III. 14. Judaeis, quorum cophinus foenumque supellex. *Psal.* LXXX. 6. 2. *Reg.* X. 7. *Aristoph.* Av. 1310. καὶ τοὺς κοφίνους ἅπαντας ἐμπίπλη πτερῶν. *Pollux* X. 29. τὰ ἀγγεῖα τὰ ὑποδεχόμενα τὴν ὀπώραν. κόφινος. *Theodoret.* HE. III. 15. de Judaeis Hierosolyma restauraturis φασὶ δὲ αὐτὸς καὶ σκαπάνας ἐξ ὕλης ἀργυρᾶς καὶ ἄμμας καὶ κοφινίδας κατασκευάσαι. *Seneca* de Vit. Beat. 25. Nihilo miserior ero, si lassa cervix mea in manipulo foeni quiescat. *Suidas.* κόφινος, ἀγγεῖον πλεκτὸν. *Isidor.* Orig. XX. 9. Cophinus, vas ex virgultis. *Juvenal.* Scholiast. vas pulmentariis servandis. *Xenoph.* de Socrat. III. κόφινος κοπροφόρος. *Gen.* XL. 16. Aquila: τρεῖς κοφίνους de pistore.

Theophrast. αὔξησις τῷ σίτῳ, καὶ γὰρ ἕτος ἀεὶ τῇ προόσει τῇ ὑπαρχούσῃ αὐξάνεται, κἂν κολόβωθῇ τὰ φύλλα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐπιβοσκομένοις. *Joma* f. 39. 1. Tempore Simeonis justi ignis altaris ardebat totum diem, cum tamen nonnisi duo titiones mane altari imponerentur: post ejus mortem autem ita languebat, ut cogerentur per totum diem ligna sufficere. Tempore Simeonis justi benedictio erat

super

φίνας πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ 21
παιδίων. Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 22
προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄ- 23
χλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. Ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν
ἐκεῖ.

21. ὡσεὶ] ὡς D. 1. Edit. *Eraſm.* 1. & 2. Verſio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1246.
γυναικῶν καὶ παιδίων] παιδίων [παίδων 1.] καὶ γυναικῶν D. 1. Verſio *Copt.* Codices MSS. *Latin. Origenes*; vid. infra XV. 38. *Gen.* XXXI. 17. XXXVI. 6. *Herodot.* V. 98. ἀναλαβόντες παῖδας τε καὶ γυναῖκας. *Dinarchus* in Philocl. ᾔρα τολμήσας λαβεῖν κατὰ πάντων ἡμῶν, καὶ τῆς χώρας, καὶ παίδων καὶ γυναικῶν. *Plut.* Luc. p. 512. A. μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν. B. καὶ παῖδες αὐτοῦ καὶ γυνὴ συναπώλοντο.
22. εὐθέως] — C. a prima manu.
ὁ Ἰησοῦς] — C a prima manu DLM. 1. 3. 14. 33. 34. 39. 49. 61. 78. 84. 93. 106. Verſio *Copt. Syra* utraque, *Æthiop. Arab.* Codd. *Lat.* MSS. *Origenes*, probantibus *J. Millio* prol. 813. & *J. A. Bengelio.*
αὐτοῦ] — C a prima manu DL. 1. 3. 27. 28. 29. 32. 33. 34. 36. 39. 44. 49. 51. 53. 61. 65. 71. 73. 74. 84. 87. 89. Evang. 2. 5. 20. 21. 24. Verſio *Vulg. Origenes*, *Chryſoſtomus Euthym.* probante *Millio* prol. 1380. & *Bengelio.*
τὸ prius] — 1. Evang. 2. *Origenes*, ἰδὼν τὰ τοῦ ὀλίγης παραλλαγῆς τὸ Μάρκου, ὡρισμένον πλοῖον ἐμφαίνοντος διὰ τοῦ ἄρθρου προσθήκης. *Euſebius* D. III. 2. In *illam* naviculam, quae ſola praeſto erat *Jo.* VI. 22.
προάγειν] προσάγειν Codices *Stephani.* αὐτὸν] — D. 37. 49. οὗ] ἂν 89. 90.
τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον F. a prima manu. 23. μόνος] — F.

ſuper duos panes pentecoſtales, & ſuper XII. panes propoſitionis, ut ſinguli ſacerdotes, qui pro rata parte acciperent quantitatem olivae, ad ſatietatem comederent, imo ut adhuc reliquiae ſuperarent. *Solinus* XXX. Locus apud eos [Æthiopes] eſt Ἡλίου τράπεζα, opiparis epulis ſemper refertus, quibus indiſcretim omnes veſcuntur: nam & divinitus eas augeri ferunt. *Pompon. Mela* III. 9. Eſt locus apparatis epulis ſemper refertus, & quibuslibet veſci volentibus licet, ἡλίου τράπεζαν appellant, & quae paſſim appoſita ſunt, affirmant innaſci ſubinde divinitus. *Schekalim Hier.* VI. *Cherituth* f. 5. 2. *Vajikra R.* X. Dixit R. Juda f. Elai: Oleum unctionis, quod fecit Moſes in deſerto, fuit opus miraculorum, quae in illo facta ſunt ab initio ad finem usque. Ab initio non erant niſi XII. logi, S. D. Exod. XXX. 31. לג i. e. 12. Si lignis eo humectandis non ſufficiebat, quantum combuſſit ignis? quantum ligna abſorpſerunt, quantum pelvis abſorpſit? ex eo uncti ſunt Aaron cum filiis toto ſeptiduo impletionis, eo unctum eſt altare aureum, omniaque vaſa ejus, eo unctum eſt altare aeneum & omnia vaſa ejus, & menſa cum omnibus vaſis ſuis, & candelabrum cum omnibus vaſis ſuis, & labrum cum pede. Eo uncti ſunt Pontifices maximi & reges. *Bereſchith* XI. R. Elieſer dixit — Aliquando accendi lumen nocte Sabbati, & veni & reperi illud in exitu Sabbati accenſum, & nihil quicquam erat imminutum. *Schabbath* f. 21, 2. Cum Graeci intrarent in templum, polluerunt omne oleum, quod erat in templo, cum vero Regnum Aſmonaeorum praevaluiſſet, eosque viciſſet, quaeſiverunt & non invenerunt niſi lenticulam unicam olei, quae erat relicta ſub ſigillo pontificis maximi, & non erat in ea niſi quod accenderetur in unum diem; factum autem eſt in eo miraculum, & accenderunt ex illo octiduum integrum. *Horajoth* f. 11. 2. *Hier. Schekalim* f. 10. Annon miracula plurima contigerunt oleo unctionis a principio ad finem ejus? initio non plus erat quam XII. logi, & tamen unctum fuit tabernaculum & vaſa ejus, Aaron cum filiis, totis VII. diebus impletionis ſuae, item Pontifices ſucceſſores & reges — R. Juda dicit: quantum defluens abſumtum eſt? quantum radices abſorpſerunt? quantum Calor diſſipavit? *Ovidius* Metam. VIII. 679. Interea quoties hauſtum cratera repleri Sponte ſua per ſeque vident ſuccreſcere vina, Attoniti novitate pavent. 2. *Reg.* IV. 41—44. δώδεκα] pro numero Apoſtolorum ſupra X. 1-5. *Schol.* Cod. 41. ἵνα ἕκαστος τῶν μαθητῶν βασάζων ἐν τῇ ὄγκῳ πλείονα λάβῃ τῆ θαύματος αἴσθησιν.

πλήρεις] *Thomas.* πλέω καὶ κατάπλεων δοκιμώτερον ἢ πλήρες.

21. Chriſtus Herodi fuit diſſimillimus. Herodes tribunos & τοὺς ἐν τέλει ad convivium vocatos laute excipit, & mox, juramento temerario & caede innocentis, & Deum offendit, & hominibus ſe inviſum reddit: Chriſtus epulum frugale apponit pueris, mulieribus & pauperibus, aegrotos ſanat, Deum & coram populo & ſolus adorat, eique agit gratias.

23. ὄρος] *Tacitus* A. XIII. 57. religione inſita, eos maxime locos propinquare coelo, precesque mortalium a Diis nusquam propius audiri.

ὀψίας] Comm. 15. intellige de ſero diei: hic vero de nocte provecta ex comm. 25.

25. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς] *Theodor. Mopſueſt.* Λέγει τὴν τριωρίαν, τὴν μετὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς νυκτὸς. Solebant veteres dies ſingulos & noctes ſingulas in XII. partes aequales dividere; ita ut aeſtate hora diurna multo eſſet longior nocturna, hieme contra brevior. Ad has horas indicandas inventa ſunt horologia, quorum primum Romae conſpectum fuit Anno V. C. CCCCLXI. Conſule Papyrio. Galeni aetate tam artificioſa conficiebantur, ut eadem clepſydra per totum annum horas quantumcunque mutabiles accurate ſatis oſtenderet. *Manil.* III. 244. Quum ſpatium non ſit tantum brumalibus horis, ſi modo biſſenae ſervantur luce ſub omni, Quem numerum debet ratio, ſed reſpuit uſus. Communior autem erat diviſio tum dierum tum noctium in quatuor partes, quarum ſingulae trium horarum erant. *Hephaeſtion Thebaeus* 1. κατὰ τοὺς διδύμους ἡλίου ἐκλείποντος ἐν τῇ πρώτῃ τριώρῳ — περὶ δὲ τὸ τελευταῖον τρίωρον γενομένης. Quarta pars noctis verbo militari vocabatur vigilia. *Vegetius* III. 8. Et quia impoſſibile videbatur, per totam noctem vigilantes ſingulos permanere, ideo in IV. partes ad Clepſydram ſunt diviſae vigiliae, ut non amplius quam tribus horis neceſſe ſit vigilare. *Cenſorinus* de die natali 10. Alii diem quadripertito, ſed & noctem ſimiliter dividebant, id ſimilitudo teſtatur militaris, ubi dicitur vigilia prima, item ſecunda, & tertia, & quarta. *Euripid.* Rheſ. 5. οἱ τετράμοιρον νυκτὸς φρυρὰν πάσης στρατιᾶς Πόλεως τροίας προκάθηνται. *Varro* de L. Lat. V. Hoc idem Coſconius in actionibus ſcribit, Praetorem accenſum

24 ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τ θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τ κυμάτων· ἦν γὰρ
25 ἐναντίος ὁ ἄνεμος. Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τ νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,
26 περιπατῶν ἐπὶ τ θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περι-

πα-

24. ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν] ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης D. ἤδη σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχε 13. Versio *Syra.* ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίους ὡσεὶ εἴκοσι πέντε Versio *Copt.* ex *Joanne.*

τῆς θαλάσσης] τὴν θάλασσαν Editio *Bogardi*, *Erasmi.*

βασανιζόμενον] βαπτιζόμενον 70. ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος] — 23.

25. ἀπῆλθε] ἦλθε 1. 61. 74. Versio *Syr.* prior, at posterior in margine. *Copt. Origenes*, *Eusebius* D. III. 2. *Basilius* Eth. 8. *Chrysostomus.*

ὁ Ἰησοῦς] — C a prima manu D. 1. 3. 9. 11. 33. 34. 39. 46. 49. 57. 73. 74. a prima manu. 84. 106. Evang. 5. Editio *Colinaei*, Versio *Vulgata*, *Copta*, *Æthiop.* *Arab.* *Chrysostomus*, *Basilius* Eth. 8. probante *Millio* prol. 1425. *Bengelio*, qui ter hoc capite nomen Ἰησοῦς expunxit. vid. Prol. p. 163.

τῆς θαλάσσης] τὴν θάλασσαν 1. *Origenes.*

26. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ] οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν D. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 61. οἱ μαθηταὶ] — 1. Versio *Vulgata.*

τὴν θάλασσαν] τῆς θαλάσσης C D. 1. 12. 33. 54. 61. 65. 84. *Eusebius* D. III. 2. & IX. 12. *Chrysostomus* *Theophylactus* ut comm. praec.

sum solitum tum esse jubere, ubi ei videbatur horam esse tertiam, inclamare, horam esse tertiam, itemque meridiem, & horam nonam. *Agatharchides* ap. Photium 250. ἀπὸ γὰρ Μαιμακτηριῶνος —— ἑβδὸς ἀεὶ τῶν ἑπτὰ φαίνεται μέχρι φυλακῆς πρώτης, ἐν δὲ Ποσειδῶνι μέχρι δευτέρας. *Æneae* Poliorcet. 18. εἰ μὲν γὰρ πρώτην φυλάσσοιεν, ἕνα λίθον ἐτίθει πρὸς τὸν συγκείμενον τόπον, εἰ δὲ δευτέραν, δύο, εἰ δὲ τρίτην, τρεῖς, εἰ δὲ τετάρτην, τέσσαρας. *Arrian.* ὡς ἓν περιῆκεν εἰς ἀντίπατρον ἡ νυκτερινὴ φυλακή. & l. V. p. 361. ἄμφι δευτέραν φυλακήν p. 362. ἄμφι τετάρτην φυλακήν. *Jos.* A. V. 6. 5. καὶ κατὰ τετάρτην μάλιστα φυλακὴν προσῆγε τὴν αὐτῷ στρατιάν. Gedeon. B. V. 12. 2. τὴν μὲν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς περιῶν αὐτὸς ἀποσκέπτιτο, τὴν δευτέραν δὲ ἐπέτρεψεν ἀλεξάνδρῳ, τὴν τρίτην δὲ ἔλαχον οἱ τῶν τεσσαράκοντα ἡγεμόνες. διεκληρῶντο δ' οἱ φύλακες τὰς ὕπνους. *Polaen.* p. 211. ἀσέληνον νύκτα φυλάξας —— προσιλθὼν τῷ τείχει περὶ δευτέραν φυλακὴν ἀνεκάλεσε τοὺς φύλακας. & 301. περὶ δευτέραν φυλακὴν παρήγγειλε, τὰ μὲν ὑποζύγια καταλιπεῖν, αὐτὸς δὲ ἀναχωρεῖν. *Sueton.* Calig. 54. Saltabat autem nonnunquam etiam noctu: & quondam tres Consulares secunda vigilia in palatium accitos, multaque & extrema metuentes —— *Tacit.* A. II. 13. Tertia ferme vigilia adsultatum est castris. *Heliodor.* l. 8. σιγῆς δὲ τὸ ἔλος κατασχούσης, καὶ νυκτὸς εἰς πρώτην φυλακὴν προελθούσης. *Augustin.* Q. s. Numeros 8. Quas φυλακὰς Graeci dicunt, has nostri interpretes alii custodias, alii excubias interpretati sunt: sed mirum, nisi vigiliae melius dicantur, quae solent in castris ternarum horarum observationem habere *Liv.* VII. 35. Ubi secundae vigiliae buccina datum signum esset —— Signo secundae vigiliae conveniistis, quod tempus mortales somno altissimo premit. & saepe. *Frontinus* I. 1. 7. Secunda deinde vigilia praeter ipsa castra hostium agmen eduxit. *Propert.* IV. 4. Et jam quarta canit venturam buccina lucem. *Achill. Tatius* II. περὶ πρώτας νυκτὸς φυλακάς. *Pomp. Mela* I. 6. Quae in altum abit adeo edita, ut ex summo vertice a quarta vigilia ortum solis ostentet. *Pollux* I. 70 περὶ πρώτας φυλακὰς, καὶ δευτέρας, καὶ τρίτας. *Silius* VII. 154. Haec secum, mediam somni cum buccina noctem Divideret, jamque excubias sortitus iniquas Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete. *Seneca* Thyeste 798. Nondum in noctem vergente die Tertia misit buccina signum. *Florus* III. 10. Britanniam transit mira celeritate; quippe quum tertia vigilia Morino solvisset a portu, minus quam media die insulam ingressus est. IV. 2. Cato in nocte paululum quievit: tum circa primam vigiliam. *Xenoph.* Exped. Cyri. IV. ἠνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακήν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς, ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον. *Targum Hieros.* in Deut. XXXII. 4. & Avoda Sara f. 3. 2. Dixit Moses —— Vidi Deum quadripartientem diem: tres horas occupatur in lege, tres in judicio, tres ludere cum Leviathane vel in alimento mundi, tres in conjungendo marem & feminam. *Berachoth* f. 3. 2. Tradunt Rabbini nostri, quatuor vigilias habere noctem. *Echa R.* II. 18. *Hieros. Berachoth* 1. R. dixit: Quatuor vigiliae fuerunt noctu, & totidem interdiu. *Herodot.* IX. 50. μετακινέεσθαι τε ἐδόκεε τότε, ἐπεὰν τῆς νυκτὸς ᾖ δευτέρη φυλακή. *Anthol.* II. 13. 24. ἐν τρισὶ γὰρ θερινῇς ὥραις μόλις ἀισθάνετ' αὐτῷ. *Martialis* XII. 1, 4. Hora nec aestiva est. *Plautus* Pseudol. V. 21. Credo equidem posse te, scelus, Massici montis uberrimos quatuor fructus ebibere in hora. Ps. hiberna addito. *Ovid.* M. IV. 199. Spectandique mora brumales porrigis horas.

περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης] *Horapollo* Hieroglyph. I. 58. ἀδύνατον γενέσθαι σημαίνοντες, πόδας ἀνθρώπε ἐν ὕδατι περιπατοῦντος ἐζωγράφουν. *Artemid.* III. 16. ἐπὶ θαλάσσης δοκεῖν περιπατεῖν, ἀποδημῆσαι βουλομένῳ ἀγαθὸν, μάλιστα δὲ, εἰ πλεῖν μέλλοι, πολλὴν γὰρ ἀσφάλειαν προσημαίνει τὸ ὕδωρ. & IV. 37. εἴ τις δόξειε πλεῖν, εἶτα τοῦ πλοίου ἐξελθὼν ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατεῖν. *Achmet.* 198. εἰ δὲ ἴδοι τις, ὅτι περιεπάτει ἐπάνω τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, θάρσος καὶ ἐξουσίαν καὶ οἰκειότητα ἕξει παρὰ τοῦ βασιλέως. *Il.* υ. 228. Equae Erichthonii ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῶεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον. *Æneid.* VII. 810. Camilla —— Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti Ferret iter, celeres nec tingeret aequore plantas. *Lucianus* V. H. II. 4. ἐθαυμάζομεν δ' αὐτοὺς οὐ βαπτιζομένους, ἀλλ' ὑπερέχοντας τῶν κυμάτων, καὶ ἀδεῶς ὁδοιπορῶντας. Philopseud. 13. εἶδες τὸν ὑπερβόρειον ἄνδρα πετομένου ἢ ἐπὶ τοῦ ὕδατος βεβηκότα; τὰ μὲν γὰρ σμικρὰ ταῦτα τί χρὴ λέγειν; ὅσα ἐπεδείκνυτο —— νεκρὸς ἑώλους ἀναkαλῶν. *Dio Chrys.* III. p. 41. B. τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀνθρώπων ἐκεῖνος ἐστιν ἰσχυρότατος, καὶ μηδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν ἥττονα ἔχων δύναμιν, ὥγε ἔνεστι καὶ τὰ ἀδύνατα δοκοῦντα ποιῆσαι δυνατὰ. εἰ βούλοιτο μὲν ποιῆσαι πεζεύεσθαι θάλατταν —— ἢ οὐκ ἀκήκοας, ὅτι Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς —— διὰ τῆς θαλάττης τὸν πεζὸν στρατὸν ἄγων ἤλαυνεν ἐφ' ἅρματος; ὥσπερ οἶμαι τὸν Ποσειδῶνα φησὶν Ὅμηρος. *Jos.* A. XIX. 1. 1. Cajus ἐξεθειάζῃ τε ἑαυτὸν, καὶ τὰς τιμὰς ἐκίτει ἀνθρωπίνως ἠξίει γενέσθαι παρὰ τῶν ὑπηκόων αὐτῷ, εἴς τε τὸ Διὸς Φοιτῶν τὸ ἱερὸν —— ἀδελφὸν ἐτόλμησε παρσαγορεύειν τὸν Δία. καὶ τ' ἄλλα ἔ-

πατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, Ὅτι φάντασμά ἐστι· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Θαρσεῖτε· ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. 27
Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρόν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι, ἔκραξε λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδί- 28 29 30 31

27. εὐθέως] εὐθὺς D.
ὁ Ἰησοῦς] — D. Colb. unus 56. 58. 68. Verſio *Copta*.
Θαρσεῖτε] Θαῤῥεῖτε D.
28. αὐτῷ] — 35. 46. 56. 57. 58. 62. 64. 83. 106. Evang. 20. 24. *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1077.
ὁ] — D. & comm. ſequenti, & 31.
αὐτῷ ὁ πέτρος εἶπε] ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Editio *Colinaei*. + αὐτῷ. 74. ex emendatione.
πρός σε ἐλθεῖν] ἐλθεῖν πρός σε CD. 1. 72. in margine. 106. Verſio *Copt. Syr.* quidam Codd. MSS. *Lat. Origenes, Euſebius*.
29. δὲ] + Ἰησοῦς 61. Verſio *Syra*.
30. ἔκραξε] ἐκραύγασεν 63.
31. εὐθέως δὲ] καὶ εὐθέως 10. 35. 37. 40. 56. 58. 84. 86. Editio *Complut*. Verſio *Syr*.
ὁ Ἰησοῦς] — E ὁ κύριος ἡμῶν Verſio *Syr*.
ἐδίσασας] ἐδειλίασας *Theophylactus*.
32. ἐμβάντων] ἀναβάντων D. 13. 33. *Origenes, Cyrill*. Hieroſ. 42. ex *Marco*.
33. ἐλθόντες] — C. 22. 36. 37. 40. 61. 68. Verſio *Copta*. *Origenes*. probante *Millio* prol. 1466.
προσεκύνησαν αὐτῷ] προσεκύνουν αὐτὸν 59.
δὲ] — 59.
μοι] μοι C.
μοι] — 1.
λέγει] εἶπεν Edit. *Eraſmi*.
Θεοῦ υἱὸς εἶ] υἱὸς Θεοῦ εἶ σὺ D.

πράσσε μανίας ἐδὴν ἀπολελειμμένος, ἐπεὶ καὶ ἀπὸ Δικαιαρχίας τῆς πόλεως ἐν καμπανίᾳ κειμένης εἰς Μισηνὸν, ἑτέραν πόλιν ἐπιθαλάσσιον, καὶ τὴν διάβασιν δεινὸν ἡγέμονος τριήρει πρατοῦν, καὶ ἄλλως ἐπιβάλλειν ἡγέμονος αὐτῷ διαπόντιον ὄντι τῆς θαλάσσης ταυτὰ καὶ ὁποῖα καὶ παρὰ γῆς ἀπαίτειν, ἀπ' ἄκρων ἐπ' ἄκρα σαδίας λ. μέτρον τῆς θαλάσσης ζεύξας, καὶ εἶσω τὸν κόλπον ἀπολαβὼν πᾶντα, ἠλαύνειν ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ τὸ ἅρμα. Θεῷ γὰρ ἔντι τοιαύτας ποιεῖσθαι καλῶς ἔχειν τὰς ὁδούς. *Apollon*. Rhod. I. 4. κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν εἰδμοσύνῃ, οὐδὲ θοὰς βάπτεν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκροις ἴχνεσι τεγγόμενος διερὴ περφύρητε κιλεύθῳ. *Apollodor*. Bibl. I. 4. de Orione, ἐδωρήσατο δὲ αὐτῷ Ποσειδῶν διαβαίνειν τὴν θάλασσαν. & *Nicandr. Schol*. Ἡσίοδος φησιν —— δοθῆναι αὐτῷ δωρεὰν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κυμάτων πορεύεσθαι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. *Higin*. F. 14. Euphemus Neptuni & Europes Tityi filius Taenarius. Hic ſuper aquas ſicco pede cucurriſſe dicitur. ex Apollon. Rhod. I. 182. & Poët. Aſtron. 34. Orion. Hunc Heſiodus Neptuni filium dicit, ex Euryale Minois filia natum. Conceſſum autem ei, ut ſupra fluctus curreret ut in terra. *Jamblich*. Vit. Pythag. 19. narrat, Abarin mirum telum Pythagorae tradidiſſe, ἐποχέμενος γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ ἄβατα διέβαινεν, οἷον ποταμοὺς καὶ λίμνας. & 28. ὅτι ἄρα οἱ τῷ ἐν ὑπερβορείοις ἀπόλλωνος δωρηθέντι αὐτῷ ἐποχέμενος ποταμούς τε καὶ πελάγη καὶ τὰ ἄβατα διέβαινεν. *Senec*. Herc. Fur. 324. Et puppe fixa maria ſuperavit pedes. 2. *Reg*. VI. 6. *Heb*. XI. 29.

26. φάντασμα] *Polyaen*. p. 582. νυκτὶ πανσελήνῳ ἐπικαταβάντες τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο· οἱ δὲ ὥσπερ φάσμα ξένον καὶ ἀλλόκοτον φοβηθέντες. *Sext. Empir*. a. Log. I. 256. ὅτε Μενέλαος συνεάρα, ὅτι ἀπολέλοιπεν ἐν τῇ νηὶ Φυλακτομένην τὴν ἑλένην, καὶ ἐκ ἀπίθανον μὲν ἦεν μὴ εἶναι τὴν ἐπὶ τῆς φάρυ ἐυρεθεῖσαν. φάντασμα δέ τι καὶ δαιμόνιον. *Dioſcorid*. 695. περὶ ἀσίρος ἀθλικῆς —— γίνεται δὲ μέσον πετρῶν καὶ τόκων τραχέων, ταύτης οἱ ἀσίρες ἐν νυκτὶ λάμπουσιν, οἱ γὰρ μὴ εἰδότες, ὅταν αὐτὴν ἴδωσι, νομίζουσι φάντασμα εἶναι. *Thomas*. φάσματα λέγεται τὰ ἐν ὕπνῳ φαινόμενα, καὶ ὅσα φαντάζουσι τὰ δαιμόνια νύκταρ ἢ μεθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἐρημίαις, ἀπὸ τῶ ἀέρος λαμβάνοντα μορφὰς, οἵας ἂν ἐθέλωσι. λέγε ὧν φάσματα, ὡς ἀθληκοί, καὶ μὴ φαντάσματα. *Ariſtot*. de Mundo. τῶν ἐν ἀέρι φαντασμάτων τὰ μὲν ἔστι κατ' ἔμφασιν, τὰ δὲ καθ' ὑπόστασιν. *Athen*. νύκτιφον φάντασμα. *Plin*. Ep. VII. 27. Igitur perquam velim ſcire, eſſe aliquid phantaſmata, & habere propriam figuram, numenque aliquid putes: an inanem & variam ex metu noſtra imaginem accipere? *Eurip*. Hecub. 54. φάντασμα δειμοῦσ' ἐμὸν. Schol. τῦτ' ἔστι τὸ ἴναρ, ὃ εἶδε περὶ ἐμῦ. *Diog. L*. Zeno. VII. 50. φάντασμα μὲν γάρ ἐστι δόκησις διανοίας, οἷα γίνεται κατὰ τὰς ὄψεις. & *Suidas*. *Niceph. Gregoras* in Syneſium de Inſomniis p. 405. φάντασμα ἔστιν, ὅταν μήτε τελέως καθεύδοντος τοῦ ἀνθρώπου, μήτε τελέως ἐγρηγορότος, ἀλλ' ὡς ἐν μεταιχμίῳ τούτων διακειμένης, ἀλλοκότως τῇ τε φύσει καὶ τῇ ποικιλίᾳ καὶ τῷ μεγέθει μορφὰς νομίζῃ βλέπειν, ἢ ἀθρόας ἢ κατ' ὀλίγας ἄλλας ἄλλως περιφερομένας, καὶ ἢ θόρυβον ἢ χαρὰν προσάγουσας —— Ὅραμα δὲ, ὅταν μέλλει τις πάρα προσδοκίαν τῇ ὑγιαίᾳ ὁρᾶν, φθάσας ἴδῃ καθεύδων τοῦτ' αὐτὸ κατὰ τὸν ὁμοιον καὶ ἀπαράλλακτον τρόπον. Ὄνειρος δὲ, ὅταν ἀνιγματωδῶς καὶ σκιωδῶς ἄλλα ἀπ' ἄλλων ὁρῶμεν. *Megilla* f. 3. 1. & *Sanhedr*. Nequaquam amicus, qui noctu obviam venit, ſalutandus eſt, ob metum, ne forte daemon hanc perſonam induerit. *Luc*. XXIV. 37.

27. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε] *Il*. ω. 171. Θάρσει, Δαρδανίδη Πριαμὲ, φρεσὶ, μηδέ τι τάρβει. *Ariſtoph*. Plut. 1092. Θάῤῥει, μὴ φοβῦ. *Herodot*. I. 9. Θάρσει, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῦ.

30. ἄνεμον ἰσχυρὸν] *Galen*. de Differ. Pulſ. III. ὅταν γὰρ καὶ ἄνεμος ἰσχυρὸς ἐχ ἡμᾶς μόνον ἀνατρέπειν τε καὶ καταβάλλειν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ὕδατα μέγιστα καὶ πλοῖα.

σῶσον] *Æneid*. VI. 370. Da dextram miſero, & tecum me tolle per undas.

31. εἰς τί] inf. XXVI. 8.

32. ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος] *Ariſtot*. probl. 23. διατί, ὅταν ἡ λίμνη ἢ κοπάσῃ ἢ ξηρὰ γένηται, ἀποκάεται ὁ σῖτος ἐν τῷ πεδίῳ μᾶλλον. *Ælian*. ap. *Suidam* in σκληροί. οἱ ἄνεμοι οἱ σκληροί τε καὶ ἐχθροὶ παραχρῆμα ἐκόπασαν. τὸ δὲ κῦμα ἐταράθη. *Longin*. S. 43. ἡ μικρότης τῶν ὀνομάτων, παρὰ γῶν τῷ Ἡροδότῳ —— ὁ ἄνεμος ἐκοπίασε, ἄσεμνον γὰρ τὸ κοπιάσαι καὶ ἰδιωτικὸν: at apud *Herodot*. VII. 191. legitur ἐκόπασε, ἢ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. *Longi* paſtoral. 1. πῶς δῆ νόμιμον κοπάσαντος τὸ κύματος. *Ovid*. Metam. VII. 202. Medea: Ven-

32 ἐδίψασας; Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Οἱ δὲ ἐν τῷ
33 πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ. Καὶ διαπερά-
34 σαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ. Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκεί-
35 νου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς
36 κακῶς ἔχοντας. Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱμα-
τίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

1 ΤΟτε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέ-
γον-

34. διατεράσαντες] ἀπάραντες 2.
τὴν γῆν] — 12.
Γεννησαρέτ] Γεννήσαρ D. a prima manu. (γεννηράρατ ex emendatione: at Lat. Gennasar.) Versio *Vulg. Syr. Arab.* Γεννησαρίθ EF 1. 2. 4. 42. 48. 50. 91. Evang. 2. 21. 24. (K L. 70. 106. uno *r*) Editio *Erasmi* 1. Versio *Copt. Goth. Sax. Lutheri, Tigurina, Polani, Belgica* vetus, *Castalion. Syra* posterior, & edita in margine Γεννησαρηθ 61. Γενησαρὶτ 51. 62. 83. Γεννηζαρὶθ Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi.* Γεννηζαρὶτ Editio *Colinaei.*

36. ἵνα] + κἂν 1. 13. 54. 55. 56. Evang. 4. 18. 19. Editio *Complut. Genev.* Versio *Syr. Origenes.*
ἅψωνται] ἅψοιτο 1. *Erasmi* Edit. 2. 3. 4. 5.
ὅσοι] + ἂν C.
διεσώθησαν] ἐσώθησαν. 34. 39. 46. 52. 61. 80. *Chrysostomus.*

1. προσέρχονται] προῆρχονται D a prima manu. *Lat.* accedunt.
τῷ Ἰησοῦ] πρὸς αὐτὸν D. Versio *Vulg. Æthiop. Arab.* αὐτῷ 1.
οἱ] — D 1. 36. *Origenes.* ex *Marco.*
ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι] Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων 1. Versio *Syra.*
γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι] Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς D. 1. Versio *Copt. Origenes.* ex *Marco.*

Ventos abigoque vocoque *Lex. MS. Psalm* ἐκόπασεν, ἐπάυσατο, ἐπίσχετο. *Gen.* VIII. 8. *Num.* XI. 32.

33. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ] *Diodor. S.* III. 70. διὰ δὲ τὸ παράδοξον τῆς σωτηρίας προσκυνεῖν αὐτὸς, ὡς θεὸν. *Achill. Tat.* III. πανταδαπὸς ἐγινόμην, καὶ διηπόρουν, ὅτι ποσῶ μᾶλλον τὸν Μυίλαον ἀντάξιον· τὸ δ' ἓν κοινότατον προσπεσὼν κατησπαζόμην, καὶ προσεκύνουν ὡς θεόν. Distinguuntur nautae, qui in navi erant, a discipulis: nautae forte fuerunt Ethnici, quales Lystrenses *Act.* XIV. 11. 12. Nam ipsos Apostolos naturam Christi divinitatem tunc agnovisse nullo indicio constat. Philostratus p. 60. ὃν σὺ μόνον οὐχὶ προσκυνεῖς ὑπὸ θαύματος.

34. Γεννησαρέτ] Judaeis גניסר *Midrasch Thehillin* XCII. VII Maria creavi, ex omnibus non elegi nisi Mare Cinnereth, & possessio ejus est Tribus Naphthali S. D. Deut. XXXIII. 2. *Bereschith* IV. 4. Hic Jordanes transit per mare Tiberiadis, & eo non augetur. *Koheleth* R. f. 107. 1. & *Ruth* R. f. 80. 4. Vallis Genesar. *Biccurim Hieros.* 1. *Targum:* mare Genesar. Num. XXXIV. 11. Deut. XXXIII. 23. Jos. XI. 2. XII. 3. 1. Reg. XV. 20. Ezech. XXXIX. 11. *Megilla* f. 6. 1. Cinnereth ea est Genesar, 2. quia dulces sunt fructus ejus ut dulcis sonus citharae. *Pesachim* f. 8. 2. Quamobrem non sunt fructus Genesar in Hierusalem? Ne adscendentes ad festa dicerent, se non adscendere, nisi ad comedendos fructus terrae Genesar. *Bava Kama* f. 81. 2. & Hieros. *Bava Bathra* f. 15. 1. habet mare Tiberiadis ad austrum, tribus Naphthali 1. Macc. XI. 67. τὸ ὕδωρ Γιννησαρ. *Bereschith R.* XCVIII. 22. Dixit R. Berachia, omnis portus maris Tiberiadis vocatur Cinnereth. & cur vocatur Genesar? Rabbini dixerunt: Horti regum.

35. περίχωρον] *Plut.* πάντα τὰ περίχωρα τῆς Γερμανίας.

36. *Luc.* VII. 3. & in *Actis, in vivis servabantur. Isocrat.* ad Nicocl. διὰ γὰρ τούτων καὶ κτᾶσθαι καὶ διασῴζειν τὰς τυραννίδας μάλιστα ἄν τις δύναιτο. *Xenoph.* Paed. IV. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον, καὶ τὸ ἀρχὴν διαπράξαι, πολὺ δ' ἔτι μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι.

1. ἀπὸ Ἱεροσολύμων] praecipui, auctoritate atque eruditione eminentes *Jo.* I. 19. 24. *Echa* R. I. 1. f. 60. 4. Tanti Sapientes erant Hierosolymitani: & propter magnum delictum suum captivi erant —— pater familias cogitabat, illos magnos esse sapientes, quia Hierosolyma essent oriundi. Multa audivi de sapientibus Hierosolymitanis, nunc ipse video. Quocunque quis ex filiis Hierosolymorum peregre iret, sedes ipsi ponebatur, ut sapientia ejus audiretur. *Aboth* VI. 9. R. Jose f. Kisma dixit: aliquando cum deambularem, occurrit mihi quidam homo, quem, cum me salutaret, resalutavi. Tum ille, Ribbi, inquit, unde tu? respondi: ex urbe magna sapientum & Scribarum.

2. *Sota.* f. 4. 2. Dixit nomine R. Ase: quicunque panem edit illotis manibus, est instar concumbentis cum scorto —— R. Eliazar inquit: quicunque vilipendit lotionem manuum, eradicabitur ex hoc seculo. R. Asha dicit: quisquis buccellam edit, antequam manus sint exsiccatae, perinde habetur, acsi panem stercoreum devoraret. *Berachoth* 19. 4. & Avoda Sara f. 11. a. & Edajoth 5. Eleazar f. Hozan insuper habuit lotionem manuum, cum igitur diem obiisset, misere Archontes qui saxum feretro ejus imponerent, volentes docere, cujuscunque diris devoti & ante anathematis solutionem mortui feretrum lapidibus obrui. *Schabbat* f. 62. b. Dixit R. Asha —— tria sunt, quae hominem ad paupertatem redigunt —— si quis lotionem manuum vilipendat. *Keduschim* f. 105. Abluendae sunt manus ad cibum communem, tum ne Terumam quis manibus pollutis comedat, tum ob mandatum, quod sapientum verbis auscultare jubet. *Erubin* f. 21. 2. *Midrasch Mischle* IX. 2. R. Akiba in carcerem conjectus est, & R. Josua Garsites ministrabat illi: Cui afferebant quotidie aquae mensuram ad lotionem & potum. Semel autem factum est, ut custos carceris illum inveniret. Dixit illi: hodie aquae tibi multae datae sunt, num ad perfodiendum carcerem eis opus habes? & dimidiam illius partem effudit, dimidiamque illi reliquit. Enarravit R. Akibae, quid accidisset. Dixit nihilominus R. Josuae: Cedo aquam manibus. R. Josua respondit: Magister mi, ne quidem ad bibendum satis aquae

γοντες· Διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τ πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ 2
νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· 3
Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;
Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· Τίμα τὸν πατέρα — σου· καὶ τὴν μητέρα· καὶ· Ὁ 4
κα-

2. νίπτονται] νίπτωσι 61. Evang. 15. ἄρτον] — 27. αὐτῶν] — 1. *Cyrill.* Glaph. p. 213. & in Eſaj. 413. ἐσθίωσιν] ἐσθίωσιν 9. 3. αὐτοῖς] — D. 61.

4. ἐνετείλατο λέγων] εἶπεν D. 1. Verſio *Syra*, *Copt. Latina. Æthiop. Arab. Ptolemaeus* Florae ap. *Epiphan.* H. XXXIII. *Origenes*, *Cyrillus* quinquies, *Irenaeus* IV. 22. *Hieronymus* Algaſiae Q. 10. probante *Millio* prol. 389. σου] — DEFG. 1. 30. Colb. 35. 36. 37. 39. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56 57. 58. 60. 62. 64. 66. 67. 70. 73. 74. 80. 83. 84. 89. 90. 106. Evang. 2. 5. 7. 12. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Stephani* prima & ſecunda. *Plant. Genev.* Verſio *Latina*, *Syra* poſterior habet praefixo obelo. *Irenaeus*, *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Hieronymus*, *Theophylactus*. τὴν μητέρα] + σου Evang. 13. Verſio *Syr. Origenes*, *Theophylactus*.

adeſt. Akiba vero: Quid faciam? qui illotis manibus comedit, morte luendum facinus perpetrat: praeſtat me mori, quam majorum meorum inſtituta transgredi. *Colin* f. 106. 1. aquae priores edere faciunt porcinam, poſteriores occidunt animam. Hoſpes quidam Judaeus fuit, qui Judaeos & Chriſtianos indiſcriminatim hoſpitio excipiebat. Judaeos illo divertentes hoc peculiariter ſigno agnoſcebat, quod manus perpetuo ante cibum lavarent. Puram itaque & licitam & legitimam carnem, qualis in lege praecipitur, illis apponebat, Chriſtianis vero ſuillam. Factum eſt autem, ut aliquando Judaeum hoſpitio exciperet, qui menſae illotis manibus accubuit. Hoſpes, Chriſtianum eſſe ratus, ſuillam illi appoſuit. Judaeus id non agnoſcens latrantem ſtomachum avide replevit. Cum hoſpes ſymbolam paullo carius aeſtimaret, conqueſtus eſt Judaeus, an tam cara eſſet bubula? reſpondit hoſpes, praeſtantiſſimam ſuillam aſſatam comediſti, quae reliquis carnibus longe carior eſt. Tum Judaeus pavore externatus pene concidit, quod tam horrendum admiſiſſet peccatum. Quapropter ſeveram illum agere poenitentiam, magnamque ſubire ac ſuſtinere poenam oportuit. eadem hiſtoria narratur *Bammidbar R.* S. XX. praemittitur: Traditio eſt, quicunque comedit, & manus non lavat, num reus eſt? Reſpondent Rabbini: lotionem manuum ante cibum in cujusvis arbitrio poſitam eſſe: poſt cibum vero ſumtum neceſſario obſervari debere. ex *Hieroſ. Berachoth* 8. & *Hier. Challa* 2. *Chagiga* II. 5. נוטלין Lavant manus ad communem cibum, ad decimas & ad Trumam: at ad ſanctum מטבלין tingunt & ad ſacrificium pro peccato. *Cholin* f. 106. 1. Lotio manuum ad communem cibum eſt propter cohaeſionem Trumae: imo etiam propter praeceptum ſapientum. Quale praeceptum? Avai dixit, illud, quo jubemur obtemperare verbis ſapientum. Rabba dixit: Imo propter id quod R. Elieſer f. Erech dixit, qui docuit, ex eo quod ſcriptum eſt Levit. XV. 11. collegiſſe ac decreviſſe ſapientes, lotionem manuum eſſe ex lege. *Aruch.* Phariſaeus eſt, qui ſe ſeparat ab omni immunditie, a cibo polluto, & a populo terrae, qui non adeo accuratam in cibo ſumendo adhibet diligentiam.

Senec. Ep. 86. Nam, ut ajunt, qui priſcos Mores urbis tradiderunt, brachia & crura quotidie abluebant, quae ſcilicet ſordes opere collegerant, caeterum toti nundinis lavabantur.

παραβαίνουσι] *Demoſth.* c. Leptinem νόμον παραβαίνειν. in Mid. καὶ εἰ μὲν παραβὰς τὸς νόμους ἔλαβέ τι ὑ. δραχμὰς. *Authol.* III. 5. 31. τὸν παραβάντα νόμους Δαμάτριον ἔκτανε μάτηρ. *Arrian. Epict.* III. 5. παραβαίνειν θεῶν τὰς ἐντολὰς. Herod. 1. 65. παραβαίνειν τὸν νόμον. *Demoſth.* Olynth. III. *Thucyd.* III. *Lyſias* I.

τὴν παράδοσιν τῶν πρισβυτέρων] *Joſepho* vocantur παραδόσεις τῶν πατέρων, ἐκ πατέρων διαδοχῆς. vid. ſupra in III. 7. *Gal.* I. 14.

3. *Sevachim* f. 101. 1. Et ſapientes fecerunt robur verbis ſuis, plus quam verbis Legis. *Bava Mezia* C. VII. Quare vaſtatum eſt forum Bithine tribus ante Hieruſalem annis? quia verba ſua verbis Legis praeponebant.

4. ἐνετείλατο] *Thomas.* ἐνετειλάμην παρ' ἀδελ. ἐπετειλάμην δὲ καὶ ἐπίτειλα. *Herodot.* III. 36. ἐνετείλατο τοῖς θεράπουσι. *Moeris.* ἐνετειλάμην παρ' οὐδενὶ εὗρον, πλὴν ἀντὶ τοῦ ν. τὸ π. ὁ γραφεὺς ἔγραψεν· ἐπετείλατο γὰρ ἀεὶ λέγεις Ὅμηρος λέγει.

κακολογῶν] *Thomas.* εὖ λέγει, καὶ κακῶς λέγει, κρεῖττον ἡ εὐλογεῖ καὶ κακολογεῖ —— καὶ πάλιν εὐλογία καὶ κακολογία, ἐκ ἑλληνικά. *Plut.* Apophth. 176. A. ἱκανὸν μὲν ἀπέλυσεν, ὡς φύσει παροινήσαντα, καὶ διὰ μέθην κακολογήσαντα. Iſocrates εὐλογεῖν ſaepius.

Cum ex miraculo panum debuiſſent agnoſcere, ipſum eſſe Meſſiam, ad futilem objectionem convertuntur, & vitio ipſi vertunt, quod diſcipuli ejus, antequam panes comedendos acciperent, manus non laviſſent. Merito ergo Chriſtus illos cum indignatione repellit, monuitque, ut ſua prius vitia emendarent, neque praeceptum primum atque maximum de honorandis parentibus tollerent. *Eph.* VI. 1. 2. 3. In τιμῇ comprehenditur etiam praeſtatio alimentorum 1. *Tim.* V. 3. 17. 18. *Act.* XXVIII. 10. *Sir.* XXXVIII. 1.

5. δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς] Id omne, quo tibi commodare poſſem, donum, i. e. ut res Deo devota & ſacra, eſto. *Levit.* V. 15. *Nedarim.* I. 2. ſi quis dixerit Konam, haec ſunt cognomina τῆς Corban. quicunque dixerit: Corban, holocauſtum —— eſto, quodcunque comedero tecum, obligatus eſt. Si dixerit: Corban, vel, ut Corban, quodcunque comedero tecum, tenetur. II. 5. & III. 2. id omne, quo uxori meae commodare poſſim, ſit Conam. III. 11. Si quis dixerit, Conam, quocunque mihi commodare poſſint filii Noachi: tunc liciti ipſi ſunt Iſraelitae, prohibitae vero gentes. Conam, quocunque commodare mihi poſſent filii Abrahae: prohibiti ſunt Iſraelitae, liciti gentiles. Quocunque mihi commodare poſſunt filii Iſrael, emat caro & vendat vili: quocumque commodare poſſem filiis Iſraelis, emat vili & vendat caro: quocunque vel mihi illi vel illis ego commodare poſſem, poteſt commodare gentibus. Conam, quo mihi commodare poſſent praeputiati, liberi ſunt praeputiati Iſraelis, prohibiti circumciſi gentilium. V. 6. Si quis voto excluſus eſt a commodo percipiendo, nec habuerit quid comedat: det ille, qui excluſ-

5 κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ὃς ἂν εἴπῃ
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέ-
6 ρα αὐτοῦ, ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πα-
ρά-

5. ὃς] + δ' D. ἢ] καὶ 9. 72. Evang. 14. ὃ ἐὰν] ὃ δ' ἂν D. a prima manu. ὃ ἂν 1. καὶ] — CD 1. 36. 41. & Schol. utriusque, 61. Verſio *Copt.* *Origenes*, *Cyrill.* de Ador. p. 573. in Eſaj. 26. 483. μὴ] — 59.
τιμήσῃ] τιμήσει CD. 1. 3. 9. 73. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ] — D. αὐτῷ prius] 1. Colb. unus. 61. *Origenes*, *Chryſoſtomus*.
αὐτῷ posterius] — 33. 35. 37. 40. 49. 53. 55. 56 58. 59. 61. 62. 83. Evang. 14. Editio *Colin.* *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Hieronymus*. probante *J. Millio* prol. 1377.
6. τὴν ἐντολὴν] τὸν νόμον C. 13. *Ptolemaeus*. τὸν λόγον D. Verſio *Syr.* prior, at posterior in margine, *Aethiop.* *Arab.* *Copt.* *Irenaeus*, *Origenes*, *Euſeb.* in Eſaj. XXII. 9. ex *Marco*.

cluſit, alicui tertio nomine doni, & voto ſuo ſolutus erit. Hiſtoria de filio in Bethhoron, qui patrem ſuum voto excluſerat a commodo ab ipſo percipiendo, poſtea deſponſavit filium ſuum, dixitque ſocio ſuo; atrium & prandium tibi a me donantur, ea conditione, ut veniat pater meus, & comedat nobiſcum in prandio. VIII. 7. Si quis dixerit ſocio ſuo: Conam ſit, id quo tu mihi commodare poſſes, niſi veneris, & acceperis Corum unum tritici & duos cados vini pro filiis tuis: tunc poteſt, qui excluſus eſt, votum excludentis ſolvere, ne quidem interrogato ore ſapientis. Conam שאתה נהנה לי quo tibi commodare poſſem, unde tu utilitatem ex me percipere poſſes, niſi, &c. *Nedarim* f. 47. 1. dixit Rabba: Veni, audi, qui dicit filio ſuo, id omne, quo tibi commodare poſſum, ſit Conas; moritur, haeres ejus eſt. Si dixerit & in vita & in morte mea, ſi moritur filius non eſt haeres ejus —— Si quis expulerit uxorem ſuam, dixeritque: Conam, quocunque uxori meae commodare poſſem in aeternum, licet mulieri commodare, quia aliud non in animo habuit quam matrimonium. IX. 1. R. Eliefer dicit: aperiunt illi januam (ut poſſit a voto reſilire) ab honore patris & matris ejus, ſed ſapientes prohibent —— Interim confeſſi ſunt R. Elieſeri, quod in re, quae verſatur inter ipſum & parentes ejus, aperiant illi januam propter honorem patris ſui & matris ſuae. 2. Ulterius R. Elieſer dicit: aperiunt ei januam, propter id quod poſtea accidit: ſapientes vero prohibent. Quomodo? ſi quis dixerit: Conam, quocumque mihi commodare poſſet vir N., ille autem fiat Scriba —— & dicat ille: ſi ſciviſſem, futurum Scribam, non voviſſem. 1. Si quis dixerit: Conam, quo mihi ullus veſtrum commodare poſſet. XI. 3. Si quae mulier voverit; Konam quod nullum commodum perceptura ſim ex creatura, tum irritum reddi nequit: poteſt autem commodum percipere ex ſpicilegio, manipulo oblivione relicto, atque ex angulo agri. Conam ſit, quod Sacerdotibus & Levitis commodare poſſem, ſumunt ab invita. Conam, quo his vel illis Sacerdotibus vel Levitis commodare poſſem: accipient alii. 11. Si qua mulier dixerit: Conam ſit, quo pater meus aut tuus mihi commodare poſſet: ſi quicquam fecero ad mandatum tuum. Conam, quo tu mihi commodare poſſes, ſi quicquam fecero ad mandatum patris mei aut tui: poterit maritus irritum reddere. Nazir. H. 1. הרי הן עלי כקרבן ecce haec ſunt ſuper me ſicut donum i. e. prohibita. *Bava Kama* IX. 10. Qui filio ſuo dixerit: Conas, ſi tu ex me utilitatem perceperis. אי אתה נהנה כשלי *Schevuoth* III. 4. Si quis dixerit: Conas, quo uxori commodare poſſem, ſi hodie comedero. *Vajikra R.* XVII. Sobna, quia utilitatem accepit ex ſanctis, percuſſus eſt lepra. *Schemoth R.* XXIV. Ez. XXXVI. 37. ut pecus ſanctitatum. Quid ſancta? omnis qui tangit ea, reus eſt, ita Iſrael S. D. Jerem. II. 3. *Nedarim* f. 10. 1. Levit. I. 2. Lex dicit Korban Domino. Sapientes finxerunt vocem Konam. Cur ita ſtatuerunt Rabbini noſtri? ne quis proferat nomen Domini otioſe. *Philo* de Legg. Special. T. 2. p. 273, 7. εἰσὶν δ' οἱ τὴν φύσιν ἄμικτοι καὶ ἀκοινώνητοι δι' ὑπερβολὴν μισανθρωπίας γεγονότες, ἢ καὶ ὑπ' ἀρχῆς οἷα χαλεπῆς δεσποίνης ἐκβιασθέντες ὅρκῳ τὴν ἀγριότητα φυσιοῦνται τῶν ἠθῶν, οἵτινες οὐ φασὶν ὁμοτράπεζον ἢ ὁμορόφιον ἔχειν τὸν ἀδῆ να ἢ τὸν ἀδῆνα, ἢ πάλιν τῷ ἀδῆι οὐ παρέξειν ὠφέλειάν τινα, ἢ παρ' ἐκείνῳ τι λήψεσθαι, μέχρι τελευτῆς. & ap. *Euſeb.* P. VIII. 7. τῶν ἑαυτῶν κτήματων ἵνα ἕκαστον κύριον εἶναι, μὴ θεὸν γε ἐπιφημίσαντα αὐτοῖς, μήτ' ὠς θεῷ ταῦτα ἀνιέντι. Εἰ δὲ λόγῳ μόνον ὑποσχίσθαι προσπίσει, ψαύσαι, καὶ θίγειν αὐτῶν ἐκ ἐστι, ἀλλ' εὐθὺς ἀπάντων ἀποκεκλεῖσθαι —— Μεταγινώσκοντι δὲ ἢ ἐπανορθωμένῳ τὰ λελεγμένα, καὶ τὴν ψυχὴν προσαφαιρεῖσθαι —— Ἐὰν ἐπιφημίσῃ τροφὴν γυναικὸς ἀνὴρ ἰδίαν εἶναι, τροφῆς ἀπέχειν. ἐὰν πατὴρ υἱῷ, ἐὰν ἄρχων τῷ ὑπηκόῳ, ταὐτόν. Καὶ ἐκλυσις δὲ ἐπιφημισθέντων ἡ μὲν τελειοτάτη καὶ μεγίστη τῷ ἱερεῖ ἀποφήσαντος. *Dionyſ. Hal.* I. 65. τοῦ δὲ βασιλέως τῶν Τυρρηνῶν τάτε ἄλλα, ὡς διδεδλωμένοις, ἀφῆρηται ἐπιτάσσοντες καὶ τὸ εἶδος, ὅσον ἂν ἡ Λατινῶν γῆ φέροι, τυρρηνοῖς ἀπάγειν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐκ ἀνασχετὸν ἡγησάμενοι τὸ πρᾶγμα, τῆς μὲν ἀμπέλου τὸν καρπὸν ἱερὸν ἐψηφίσαντο τοῦ Διὸς εἶναι, γνώμην ἀγορεύσαντος τῆ ἀσκαλής. *Joſ.* c. Apion. I. 22. δηλοῖ δὲ ὁ Θέοφραστος ἐν τοῖς περὶ νόμων. λέγει γὰρ ὅτι κωλύουσιν οἱ τυρίων νόμοι ξενικὺς ὅρκους ὀμνύειν, ἐν οἷς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν καλούμενον ὅρκον κορβᾶν καταριθμεῖ. παρ' ἑβδαὶ δ' ἂν ἔτος εὑρεθείη πλὴν μόνοις Ἰουδαίοις, δηλοῖ δ', ὡς ἂν εἴποι τις ἐκ τῆς ἑβραίων μεθερμηνευόμενος διαλέκτου, δῶρον θεῷ. A. IV. 4 4. καὶ οἱ κορβᾶν αὐτοὺς ἀνομάσαντας τῷ θεῷ, δῶρον δὲ τοῦτο σημαίνει καθ' ἑλλήνων γλῶτταν, βελομένους ἀφίσθαι τῆς λειτουργίας, τοῖς ἱερεῦσι καταβάλλειν ἀργύριον, γυναῖκα μὲν λ. σίκλους, ἄνδρα δὲ ν. ὅσοι δ' ἂν ἐκδίσεβα τῶν ὁρισμένων ἔχωσι χρημάτων, τοῖς ἱερεῦσιν ἐξεῖναι περὶ τούτων, ὡς βόλονται, δοκιμάσαι.

ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς] *Artemid.* IV. 35. ὧν τις ἔχει χρείαν, τούτους χρὴ δοκεῖν εὐεργετεῖν, ἢ μηδαμῶς γε βλάπτειν, ἐπεὶ οὐ χρήσεται τῇ ἐξ αὐτῶν ὠφελείᾳ. *Thucyd.* VIII. 96. ἐξ ἧς πλεῖω —— ὠφελοῦντο. *Arrian. Epict.* II. 21. ἐδεὶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς σχολῆς. *Dio Xiphil.* p. 335. οὐ μὴν ὠφελήθη τι ἐκ τούτου. *Arrian.* Exped. Alex. I. 19. τὴν ἐκ τῶν Περσῶν ὠφέλειαν. II. 22. ὡς δὲ οὐδημία ἔτι τοῖς τυρίοις ἐκ τῶν νεῶν ὠφέλεια ἦν. VII. 17. ἃι ἐκ τῶν χρημάτων ὠφέλειαι. *Æſchyl.* Prometh. Vinct. 221. τοιαδ' ἐξ ἐμοῦ ὁ τῶν θεῶν τύραννος ὠφελήμενος.

6. ἠκυρώσατε] *Marc.* II. 13. 2. *Cor.* II. 8. *Gal.* III. 15. *Æſchin.* c. Timarch. ἐὰν μὲν γὰρ κολάζητε τοὺς ἀδικοῦντας, ἔσονται ὑμῶν οἱ νόμοι καλοὶ καὶ κύριοι. *Appian.* de B. C. 1. p. 648. ἐκύρα τὸν νόμον. *Thucyd.*

ράδοσιν ὑμῶν. Ὑποκριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων· Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀκούετε καὶ συνίετε. Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ· Οἶδας, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν; Ὁ

7 8 9 10 11 12

7. προεφήτευσε] ἐπροφήτευσε CDL.
περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας] Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν 72. περὶ ὑμῶν Versio *Syra* posterior.
8. ἐγγίζει μοι] — DL 33. Versio *Syr. Copt. Vulg. Æthiop. Armen. Ptolemaeus*, *Clemens* Strom. II. p. 461. *Origenes*, in Jo. I. 23. *Basilius* de Bapt. II. 8. *Juvencus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, *Cyrillus* in Esaj. p. 413. ὁ λαὸς οὗτος ἐγγίζει μοι. 1.
τῷ στόματι αὐτῶν καὶ] — modo citati omnes. probantibus *Erasmo*, *Drusio*, *Millio* prol. 302. *Bengelio*.
ἀπέχει] ἔστιν D. *Origenes*.
9. διδασκαλίας] διδασκαλίαν 2. + καὶ 48. Versio *Vulg.* ex *Esaja*.
10. ἀκούσατε Bodl. unus *Chrys.* + μου Bodl. unus.
11. οὐ] + πᾶν D. κοινοῖ] κοινωνεῖ D. 2 prima manu. bis. & comm. 18. 20.
ab ἄνθρωπον ad ἄνθρωπον] — 73. ἐκπορευόμενον] ἐξερχόμενον 56. 58.
στόματος] + αὐτῦ 74. 90. τοῦτο] ἐκεῖνο D. — Colb. unus.
τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον] — 1. *Origenes*. προσελθόντες] + αὐτῷ 64.
12. αὐτοῦ] D 13. 61. εἶπον] λέγουσιν D. 1. 13. 33. 61.
Φαρισαῖοι] + οἱ Edit. *Complut.* τὸν λόγον] — K. 61. probante *J. Millio* prol. 1499.
13. ἀποκριθεὶς] — 54. + αὐτοῖς 37. εἶπεν] + αὐτοῖς 11. 60. Colb. unus. Versio *Syra*.
ὁ prius] — Edit. *Erasmi*.
ὁ οὐράνιος] — 21. ὁ ἐπουράνιος 45. ὁ ἐν οὐρανοῖς Evang. 7. 15. 17.
14. αὐτοὺς] τοὺς τυφλοὺς D.
ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν] τυφλοὶ εἰσιν ὁδαγοὶ D. τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν L. 1. 61. Versio *Syr. Vulg*.

cyd. VIII. 69. ἡ ἐκκλησία κυρώσασα ταῦτα διελύθη. & VI. 103. τούς τε λόγους —— ἐποιοῦντο συμβατικοὺς, καὶ κύρωσις μὲν ὁμοία ἐγίγνετο. Schol. βεβαίωσις τῆς φιλιώσεως. *Thomas.* κυρόω, κυρῶ, τὸ βεβαιῶ. *Appian.* κυρωθείσης δὲ τῆς γνώμης. & de B. Mithridat. p. 307. μηδὲ τὴν σφετέραν περὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρίσιν ὑπερίδειν ἀκυρωμένην. *Dionys. Hal.* A. II. εἰρήνην γεγενημένην —— ἀκυρῶν & VI. τί πάλιν κωλύσει ἑτέροις ἀκυρωθῆναι ταῦτα ψηφίσματα;

7. περὶ ὑμῶν] Quae Esajas de Judaeis sui temporis dixit, ea ipsorum posteris, qui temporibus Christi vixerunt, mire conveniunt, illisque jure aptari possunt. *Esther R.* I. 3. Tradunt nomine R. Nathanis: X partes hypocriseos sunt in mundo, IX Hierosolymis, & una in mundo universo S. D. Jerem. XXIII. 15.

8. ἀπέχει] *Thomas.* διέχει δοκιμώτερον ἢ ἀπέχει· οἷον. I. σαθὲς διέχει. καὶ θουκυδίδης· διεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. *Luc.* XXIV. 13.

Plut. Cat. maj. p. 343. C. τὰ ῥήματα τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπὸ χειλέων, τοῖς δὲ Ρωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεσθαι. *Themistius* O. XX. τῇ μὲν γλώττῃ φιλοσοφῶν, τῇ δὲ καρδίᾳ ἀδαμῶς. *Theognid.* 87. μὴ μ' ἔπεσιν μὲν τέρπε, νόον δ' ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ, εἰ μοι φιλεῖς, καί σοι πιστὸς ἔπεστι νόος. 2. *Tim.* III. 5. *Jer.* XII. 2.

11. κοινοῖ] *Joj.* A. XI. 8. 7. εἰ δέ τις αἰτίαν ἴσχει παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις κοινοφαγίας —— ἢ τινος ἄλλου τοιούτου ἁμαρτήματος. Non autem ista appellatio ex Stylo Helleniſtico, ſed ex re ipſa ortum videtur habuiſſe. Cibi communes omnibus quidem gentibus liciti, ſolis autem Judaeis vetiti ſunt. Joſ. Macc. 7. Οὐκ ἰμείωνας τοὺς ἱερεῖς ὄντας, οὐδὲ τὴν θεοσεβειαν χωρησασαν γαστέρα ἐκοινώνας μιαφοφαγίας.

Corn. Nepos Timoleon. 4. Nihil enim unquam neque inſolens neque glorioſum ex ore ejus exiit. *Plat.* Timaeo. τὴν δὲ δὴ τῶν σώματος ἡμῶν δύναμιν ἐδέσει καὶ γλώττῃ καὶ χείλεσιν, ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἀρίστων, διεκόσμησαν οἱ διακοσμοῦντες, ᾗ νῦν διατέτακται, τὴν μὲν εἴσοδον τῶν ἀναγκαίων μηχανωμένοι χάριν, τὴν δὲ ἔξοδον τῶν ἀρίστων. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ πᾶν ὅσον εἰσέρχεται, τροφὴν διδὸν τῷ σώματι· τὸ δὲ λόγων πᾶσαν ἔξω ῥέον καὶ ὑπηρετοῦν φρονήσει, κάλλιστον καὶ ἄριστον πάντων καμάτων. *Philo* de M. Opif. T. 1. p. 29. D. σώματι, δι' ὃ γίνεται θνητῶν μὲν, ὡς ἔφη Πλάτων, εἴσοδος, ἔξοδος δὲ ἀφθάρτων· ἐπεισέρχεται μὲν γὰρ αὐτῷ σιτία καὶ ποτὰ, φθαρτὰ σώματος φθαρταὶ τροφαὶ· λόγοι δ' ἐξίασιν ἀθανάτου ψυχῆς ἀθάνατοι νόμοι, δι' ὧν ὁ λογικὸς βίος κυβερνᾶται.

12. οἶδας] *Thomas.* οἶσθα, κάλλιον ἢ οἶδας. *Moeris.* οἶσθα, ἀττικῶς· οἶδας, ἑλληνικῶς. *Deut.* IX. 2. *Hesych.* οἶσθας. οἶδας, γινώσκεις. οἶσθα, οἶδας, ἑκατέρως, ἀττικῶς.

13. *Odyss.* σ. 358. καὶ δένδρια μακρὰ φυτεύων. *Athen.* V. p. 207. E. ἐν οἷς κῆποι παντοῖοι θαυμασίως ἦσαν περιβάλλοντες ταῖς φυτείαις διὰ κιρκιδῶν. *Joſ.* Maccab. 3. ὁ γὰρ ἐκριζωτὴς τῶν παθῶν ὁ λογισμός ἐστιν, ἀλλ' αὐταγωνιστής. *Salomonis Pſalter.* XIV. 3. ἡ φυτεία αὐτῶν ἐρριζωμένη εἰς τὸν αἰῶνα, οὐκ ἐκτιλήσονται πάσας τὰς ἡμέρας, ὅτι ἡ μερὶς καὶ ἡ κληρονομία τῷ θεῷ ἐστὶν ὁ Ἰσραήλ. ὀχ ἔτως οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ παράνομοι. *Pſal.* I. ſupra XIII. 29. 38. *Eſaj.* LXI.

14. βόθυνον] *Moeris.* βόθρος, ἀττικὸν· βόθυνος, κοινόν. *Horat.* Epiſt. I. 17. 4. Ut ſi coecus iter monſtrare velit. *Sextus Empir.* a. Mathem. I. 31. ὅτε δὲ ὁ ἄστοχος τὸν ἄστοχον διδάσκειν δύναται, ὡς ὁδὸν ὁ τυφλὸς τὸν τυφλὸν ὁδηγεῖν. a. Ethic. 235. a. Logic. I. 55. Hypoth. Pyrrh. III. 29. ὁδὸν τυφλὸν ὁδηγεῖν δύναται τυφλός. *Plato.* de Rep. VIII. ὁ γὰρ οἶμαι παιδιᾶς ὁ τοιοῦτος προσίσχνεν. οὐ δοκῶ, ἔφη, οὐ γὰρ ἂν τυφλὸν ἡγεμόνα τοῦ βίου ἐκτήσατο. *Philo* de fortitud. T. 2. p. 376, 43. εἰ δέ τινες τὸν τῆς φύσεως πλοῦτον παρ' ὁδὸν θέμενοι, τὸν τῶν κενῶν δοξῶν διώκουσι, τυφλῷ πρὸ βλέποντος σκηπτόμενοι, καὶ ἡγεμόνι τῆς ὁδοῦ χρώμενοι πεπηρωμένῳ, πίπτειν εἰς ἀνάγκης ὀφείλουσιν. *Phocyl.* 22. ἄστοχον εἰς οἶκον δέξαι, καὶ τυφλὸν ὁδήγει. *Liban.* de vita ſua p. 4. A. ἦν κίνδυνος, ἡγεμόσι τυφλοῖς ἑπόμενον εἰς βάραθρον ἀμαθίας πεσεῖν, τοῖς μὲν χαίρειν εἶπον. *Xenoph.* Memorab. I. ἧττον ἂν ἐπαίσθη παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῶν, ἢ εἴτις αὐτὸν ἔπεισθεν, ὁδὸν λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν,

13 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε· Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζω-
14 θήσεται. Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι
15 εἰς βόθυνον πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν
16 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; Οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν
17 τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται;
18 Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν
19 ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορ-
20 νεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρω-

πον.

Origenes in l. & in Ro. II. 19. *Cyprianus* T. E. 83. *Cyrill.* ſepties, *Baſilius* ſaepe, *Gildas.*

τυφλοὶ] — K. ἐὰν ὁδηγῇ] ὁδηγῶν σφαλήσεται καὶ 13.

ὁδηγῇ] ὁδαγῇ D.

εἰς βάθυνον πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται εἰς βόθρον D. *Cyrill.* de XII. Cap. p. 145. πεσοῦνται εἰς βόθρον 1. πεσοῦνται εἰς τὸν βόθυνον 13.

πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται 10. 50. 51. 55. 56. 58. 62. 64. 66. 83. Edit. *Complut.*

15. ὁ] Σίμων Verſio *Syra.* αὐτῷ] + κύριε Verſio *Syra.*

σαύτην] — 1. Verſio *Copta. Origenes.*

16. Ἰησοῦς] — D. 33. Verſio *Vulg. Syr. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio.* prol. 1194.

εἶπεν] + αὐτοῖς 39. Verſio *Syr.* prior, at poſterior cum aſteriſco. *Arab.* + αὐτῷ 80.

ἀκμὴν] ἀκμὴ D. 17. οὔπω] οὐ D. probante *J. Millio* prol. 389.

τὴν] — 3. 18. ἐξέρχεται] ἐξέρχονται FM. Editio *Colinaei.*

ab ἐξέρχεται ad ἐξέρχονται] — 61. κἀκεῖνα] ἐκεῖνα D. 12. 27. 32. 91.

19. καρδίας] γράφεται καὶ, κοιλίας 74. in margine. Διαλογισμοὶ] λογισμοὶ 63. 71.

φόνοι] φθόνοι 1. 30. Edit. *Eraſmi* 1. & in margine. Ed. 3. 4. 5. probante *Pricaeo.*

φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι] πορνεῖαι, μοιχεῖαι, φόνοι L. πορνεῖαι, φόνοι E. μοιχεῖαι, φόνοι, πορνεῖαι Verſio *Syra.* φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φθόνοι 12. Edit. *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior.

πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι] — 59.

βλασφημίαι] βλασφημία D a prima manu. ſed in Verſione: blaſphemiae.

20. ab ἄνθρωπον ad ἄνθρωπον] — 61.

ὀδὸν, ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος. *Dio* O. LXII. p. 589. B. ἔτε γὰρ ἄφρων βασιλεὺς ἔσαι ποτὲ, οὐ μᾶλλον ἢ τυφλὸς ἡγεμὼν ὁδοῦ γένοιτ' ἄν.

16. ἀκμὴν] *Iſocrat.* ad Demonic. οὐ μὴν ἀκμὴν φιλοσοφεῖς. *Suidas* ex Hyperide & Sophocle. ὅσσος ἐν ἡρώεσσι πάρ' ἦν χολος, ἕ μέρος ἀκμὴν Ἐχθρὸν ἐν ἀψύχοις πάζεται ἀκρεμόσιν. *Phrynich.* p. 48. ἀκμὴν, ἀντὶ τοῦ ἔτι Ξενοφῶντα λέγουσιν ἅπαξ αὐτῷ κεχρῆσθαι. σὺ δὲ φυλάττου χρῆσθαι, λέγε δ' ἔτι. *Moeris.* ἀκμὴν ἑδεῖς τῶν ἀττικῶν ἀντὶ τοῦ ἔτι, εἰ μὴ μόνον Ξενοφῶν ἐν τῇ ἀναβάσει δ'. ἑλληνικῶς δὲ χρῶνται. *Thomas.* ἔτι, οὐκ ἀκμὴν, ἀ καὶ Ξενοφῶν ἅπαξ ἐχρήσατο. *Sext. Empir.* a. Gram. mat. I. 3. 69. τοῦ γὰρ πλείω ὁρισθέντος ἀριθμοῦ, ὁ ἑνὶ ἐλάσσων πλείω ἀκμὴν ἐστιν. a. Aſtrol. 84. τὸ τούτοις ἤδη δοκεῖν ἀνατεταλκέναι, τοῦτ' ἄλλοις ἀκμὴν ὑπόγειον ὑπάρχειν. a. Logic. II. 257. εἰ —— ἡ περὶ τούτου διαφωνία μέχρι τοῦ νῦν ἀνεπίκριτος ἐστιν, ἄδηλον εἶναι ῥητέον ἀκμὴν τὸ σημεῖον. a. Eth. 213. οὐδὲν ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ φρόνησις ἀκμὴν ἐν παραχαῖς ὄντα. *Phalaris* Epiſt. 137. τέσσαρα μόλις τάλαντα —— διελύσασθε, δ. δὲ ἀκμὴν κατέχετε. *Theocrit.* Id. IV. 60. ἀκμὰν γ' ὦ δειλαῖε. *Polyb.* VI. p. 687. παρὰ τοῖς μὲν καρχηδονίοις τὴν δύναμιν ὁ δῆμος ἔτι μετειλήφει, παρὰ δὲ ῥωμαίοις ἀκμὴν εἶχεν ἡ Σύγκλητος, & XVI. p. 1009. καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ δίκαιον κέρας τῆ φιλίππου τοιαύτην εἶχε τὴν διάθεσιν. ὥστε ἀκμὴν ἄκριτα μένειν τὰ ὅλα. I. p. 17. ἀκμὴν ἀκέραια μὲν ἐθισμοῖς. p. 88. ἀκμὴν ἕτοιμοι πολεμεῖν ἦσαν. *adhuc, etiam nunc* I. 2. τὸ πολὺ μέρος ἀκμὴν ἀπέλιπον τῆς οἰκουμένης ἀλλότριον. *Æſchines* Ep. 2. ὅσγε τὴν σύμπασαν ἐλπίδα ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς ἀκμὴν ἔχει.

17. χωρεῖ] *Galen* de Dogm. Hippoc. & Plat. II. περὶ διαχωρήματος —— καὶ γὰρ καὶ τοῦτο διὰ μὲν τῆς ἕδρας ἐκπέμπεται —— πρός τινα τῶν Στωϊκῶν ἐγεγόνει μοί ποτε ἀμφισβήτησις ὑπὲρ τοῦ χωρεῖ ῥήματος, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Ζήνων ἐν τῷ λόγῳ γράψας ὧδε· φαυὴ διὰ φάρυγγος χωρεῖ. τὸ γὰρ χωρεῖ τοῦτο ἐγὼ μὲν ἰδίαν ἀκούειν ἐν ἴσῳ τῷ ἐξέρχεται ἢ ἐκπέμπεται. ὁ δὲ τούτων μὲν μηδέτερον, ἔφη, σημαίνεται πρὸς αὐτοῦ, καὶ τρίτον ἄλλο παρὰ ταῦτα λέγειν ἐκ εἶχεν —— ἡ γαστὴρ αὐτοῖς ἄκρα τὰ χολώδη διαχωρεῖ. *Lucian.* Lexiph. 21. ἄμεινον δὲ, εἰ καὶ κάτω διαχωρήσειν ἂν ἔνια. *Xenoph.* de Exped. Cyri IV. τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν γραπτῶν —— καὶ ἡμῶν καὶ κατω διεχώρει αὐτοῖς.

ἀφεδρῶνα] *Suidas.* ἀπόπατον, καὶ κοπρῶνα λέγουσιν. ὁ δ' ἀφεδρὼν καὶ λυτρὼν, βάρβαρα. *Achmet* 83. ἐὰν τις ἴδῃ, ὅτι τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἐξῆλθον διὰ τοῦ ἀφεδρῶνος, καὶ ἐκρεμάσθησαν —— ἐὰν τις ἴδῃ, ὅτι ἐξῆλθεν ὕπαρ ἐκ τοῦ ἀφεδρῶνος αὐτοῦ. *Gloſſar.* forica, ἀφεδρὼν. *Cyrill.* lex. culina. *Gloſſar Steph.* conclavis & culina, ἀφεδρὼν, ἀπόβατος. *Philoxeni* Gloſſ. cloacae ἀφεδρῶνες. *Cyrill.* ἀφεδρὼν, latrina.

19. διαλογισμοὶ] *Arrian Epict.* I. 9. ὅπως μὴ ταπεινοὺς μηδ' ἀγεννεῖς τινας διαλογισμοὺς διαλογιεῖσθε αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν. *Demoſth.* in Oenot. 1. εἰ διαλογίζοιτο ὀρθῶς ἕκασα. *Dionyſ. Hal.* III. ἐὰν ὁρῶ, κατὰ γνώμην, ἃ διαλογίζομαι, χωροῦντα μοι.

διαλογισμοὶ πονηροὶ] *Plut.* Pompej. p. 657. F. ἀπῆγεν καθ' ἡσυχίαν, ἐν διαλογισμοῖς ὢν, οἵους εἰκὸς λαμβάνειν ἄνθρωπον. *Sirac.* XXVII. 6. *Pſal.* LVI. 6 *Luc.* XXII. 38. *Eſther R.* III. 9. ivit, ut conſilium a Bileamo peteret. Dixit, ſcio te eſſe conſiliarium, & dominum cogitationum malarum. Dixit Bileamus: ito & fac bellum cum ipſis.

20. Objecerunt Phariſaei, cibum, qui illotis manibus tangeretur, pollui, quo facto etiam os edentis & ipſe edens pollueretur. Reſpondit Chriſtus: non hominem ſive animum hominis cibo aut ore pollui, ſed os pollui animo impuro: Phariſaeos igitur, qui animum impurum haberent, vere pollutos & inquinatos eſſe, illisque exprobari poſſe immunditiem animi, quae ſola vera ſit immundities. Appoſite hic citatur locus Eſajae, ut vera immundities animi Phariſaeorum & falſa immundities diſcipulorum opponantur. infra XXIII. 25—28.

πων τὸ δὲ ἀνθρώπου χειρὶ φαγεῖν, οὐ κοινὸν τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰη- 21
σοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν 22
ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν, αὐτῷ λέγουσα· Ἐλέησόν με, Κύριε, υἱὲ Δα-
βίδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσ- 23
ελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει
ὄπισθεν ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ 24
ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ, λέγουσα· Κύριε, βο- 25
ήθει μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ 26
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. Ἡ δὲ εἶπε· Ναὶ Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψι- 27
χίων

προσπίπτουσι

21. ἐκεῖθεν] — 34. 39. 46. 61.
22. γυνὴ] + τις Edit. Complut. Genev.
ἐκραύγασεν] ἔκραζεν D. 1. Edit. Erasmi. Bogardi. Origenes.
αὐτῷ] αὐτὸν D. — C. 1. 9. Versio Syra. Copta. Origenes.
κύριε] — 73
ὁ] — Edit. Colinael.
23. λέγων] λέγῳ 13.
αὐτὴν] — Bentlej. unus.
αὐτὸν] τοῦτον τὸν γυναῖκα Versio Copt.
24. ἀπεστάλην] ἀπέσταλκα 56. 58.
25. ἐλθοῦσα] ἀπελθοῦσα 3. 9. 43. 44 προσελθοῦσα 11. 56. 58. 60. 71. Colb. unus.
προσεκύνει] προσεκύνησε C. L. E. 2. 3. 34. 35. 39. 42. 43. 41. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 60. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 73. 74. a prima manu. &c. 83. 84. 86. 91. Colb. unus. 106. Evang. 5. 14. Edit. Erasmi, Bogardi, Versio Syra. Theophylactus, Chrys. in Genes. 38.
26. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν] εἶπεν αὐτῇ Ἰησοῦς Versio Syra. + αὐτῇ 61.
ἔστι καλὸν] ἔξεστι D. Origenes, Laurentius Epist. Mediolan. Homil. ap. Mabillon. Basilius Seleuc. in l. Hilar. & Tertull. profanitibus & Milto prol. 395 & J. A. Bengelio.
βαλεῖν] δοῦναι &c. 57. Chrysostomus.
ἐσθίει] ἐσθίουσι D. 27. δὲ] + καὶ 4. Versio Vulg.
ψιχίων] ψιχῶν D.

35—38. *Tit.* I. 15. 1. *Cor.* VIII. 8. *Rom.* XIV. *Col* II. 16. 17. 21. 22. *Heb.* IX. 9. 10. XIII. 9.

Peccata autem omnia in tres claſſes diſtribuuntur, prout vel cogitatione, vel factis, vel verbis committuntur.

Haec hiſtoria, cum praecedenti comparata, indicat fide purificari corda non aqua *Act.* XV. 9. & Judaeis cum ceremoniis rejectis vocandas eſſe Gentes.

21. *Strabo* XVI. p. 1098. D. ἔλεγε δὲ τὰς Σιδόνας ἡ τύχη τῶν πολέμων τῶν περὶ Σιδόνα

22. χαναναία] *Num.* XIII. 30. *Judic.* I. 31. 32.

23. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον] inf. XXII. 46. 1 *Reg.* XVIII. 21. 2. *Reg.* XVIII. 36. *Eſaj.* XLI. 28. 1. *Macc.* XV. 25.

ἠρώτων] Θωμαὶ ἠρώτα, τὸ ἀπόκρυφον ζητῶ τινος. *Herſmg.* de Method. III. ἵνα εἴπῃ τις, ἠρώτα καὶ παρεκάλει, ἀντὶ τοῦ δέησιν, ἀκόμπως εἰρῆσθαι. item capite περὶ τῶν κατὰ λέξιν ἀριστερῶς. τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἐστὶ παραίνειν ἐπὶ τὸ βέλτιον· τὸ δὲ ἐρωτᾶν καὶ δεῖσθαι. *Xenoph.* II. Graec. II. ὁ γὰρ ἔφη κύριος, ὧν ἐρωτῶ ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τῶν ἐμῶν. *Demoſth.* c. Calipp. εἶτα ἐκ τοῦ, ἵνα, ἵνα ἴσην, ὦ Πανταίνε, ἢ νὴ ἐρωτῶ —— ἵνα σοι, ἵνα, ἐμοὶ τὸ τοῦ ποιῆσαι, καὶ σοὶ τοῦ μηδὲν βλαπτεσθαι.

24. *Gal.* IV. 5. *Rom.* XV. 8.

26. *Il.* p. 19. ὁ μὲν καλὸν ἐνίκησεν ὑλακτέων ὀλίγα. *Od.* ο. 324. οὐ γὰρ πάντα ἀνεμπλεῖ, καθ' Ὅμηρον Ἕλληνας ἐπιφράζειν. *Euſtath.* Ἰακώβου ἔξιον. *Thucyd.* III. 94. καλὸν ἐστὶ, φησὶν, ἀνθρώπους ἐχθροὺς ὄντας ἀποκτεῖναι. *Euſtath.* Iphig. in Aulid. 666. ἀλλ' ἦν καλὸν μοι σοῦ τ' ἄμεινον ἄρχειν 715 ὁ ποιητὴς ἀγνοεῖ ὅτι ἐρωτικὸν ἐστὶ τὸ μὴ ἐθέλειν τινὰ ἐπὶ τὸ μὴ ἐθέλοντα τινα.

τοῖς κυναρίοις] *Thomas*, κυνάριον, οὐ κυνάριον, εἰ καὶ Θεοκρίτου ὁ κεραυνὸς ἄλλῃ τοῦτο φησίν. Λουκιανὸς ἐν τῇ Δεῖπνῳ ἀναφωνεῖ· τὸ ἐμπαθὲς ἐκεῖνο καὶ, ἄφρ' ἔχετε, κυνάριον. *Phrynich.* p. 76. κυνάριον λέγε Θεοκρινοῦς δὲ ὁ κεραυνὸς ἐπὶ τοῦ κυνάριου φησι. *Plato* in Euthydemo p. 297 E. ἔοι σοι κύων; —— ἴσθι ἂν οὖτοι κυνίδιά; —— ἆρα σοὶ πατὴρ γίγνεται ὁ κύων, καὶ σὺ κυναρίων ἀδελφός. *Athen.* XII. 518 F. p. 519 B. ἡ Σωβαριτικὴ γραῦς τοῖς Μελιταίοις κυνιδίοις. *Xenoph.* Paed. VIII. ἐν ποίᾳ βύλῃ κύων ἄρθη φιλήσασα προσέλκυσέ σε δάκνειν, ὡς τὰ κυνάρια. *Arrian.* Epictet. II. 22. κυνάρια πάντες ἴδοι, καὶ αἰκάνοντα, καὶ παραιζόντα ἄλλους. *Ariſtot.* de Gen. Animal. 6. ἐν δὲ ταῖς οἰκονομικαῖς τῆς γενομένης τροφῆς ἡ μὲν βελτίων τέτακται τοῖς ἱλαιδόροις, ἡ δὲ χείρων, καὶ τὸ περίλειμμα τοιούτοις οἰκέταις, τὰ δὲ χείρω καὶ τοῖς συνθρεμμένοις δίδωσι ζώοις. *Galen.* de Semine II. & Ariſtot. & Plut. Sympoſ. V 1. p. 673 E. κυνίδιον. *Ter.* Eunuch. IV. 7. 33. Am vero Canis. Donatus: hoc verbo impudentibus inimicis convicium fieri ſolet, nam militare dictum eſt in hoſtem, Canis. Et apud Homerum pro gravi contumelia in adverſarium dicitur, velut in illo loco, Τίπτέ μ' ἀρύομαι Μυκλάν, σοί τε, κυνάπα. *Job.* XXX. 1. 2. *Reg.* VIII. 13. Solebant autem Judaei gentes per contumeliam appellare canes. *Joſ.* A. VI. 9. 4. locum 1 *Sam.* XVII. 43. ita παραφράζει καὶ προσύπτιον, ὡς οὐχ ὅπως πρὸς ἄνθρωπον ὄπλα κινήσεται, τοῦτ' ἔχωρεμίλλοι μάχεσθαι, ἐς δὲ κύνας ἀπελαύνεται καὶ φυλασσόμενα. μὴ καὶ αὐτὸν ἀντὶ ἀνθρώπου κύνα εἶναι δοκεῖ; ὁ δ' οὐχὶ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ χείρω κυνὸς αὐτὸν νομίζειν ἀπεκρίνατο. —— καρτομήσω μὲν γὰρ σὲ σήμερον, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα τοῖς ὀμοφύλοις κυσὶ παραβαλῶ. *Megilla Exod.* XII. 16. convocatio ſancta eſt vobis: vobis, non Canibus; vobis, non extraneis. *Jalkut Simoni* in Pſ. IV. 8. f. 91, 1. Epicuraei canibus comparantur S. D. *Eſaj.* LVI. 11. *Medraſch. Tillim* IV. 8. Gentes mundi comparantur canibus S. D. *Eſaj.* LVI. 11. *Schemoth R.* IX. impii comparantur canibus. *Pirke Eliezer* 29. qui comedit cum idololatra, ſimilis eſt comedenti cum cane, nam ut canis eſt incircumciſus, ita & idololatra.

Chriſtus autem, ut ſequentia docent, loquitur

28 χίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τ τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτῇ· Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυ-
29 γάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τ ὥρας ἐκείνης. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θά-
30 λασσαν τ Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ
ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέ-
ρους πολλούς· καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς·
31 ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χω-
32 λοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ
Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε· Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄ-
χλον,

αὐτῶν] + καὶ ζῆ Versio *Syra*.
ὦ] — D.
ἀρ] + ὁ Ἰησοῦς 13.
χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς] κωφοὺς, τυφλοὺς, χωλοὺς 1. *Origenes*. Versio *Vulg*. χωλοὺς, κωφοὺς, τυφλοὺς C. 72. Versio *Sax*. at haecpro mutos habet multos. κωφοὺς, χωλοὺς, τυφλοὺς L. 61. Versio *Syra* posterior.
κωφοὺς] — D. Evang. 7. 13. 17. probante *J. Millio* prol. 1278.
κωφοὺς, κυλλοὺς] κυλλοὺς, κωφοὺς Evang. 12. *Chryſoſt*. καὶ ἑτέρους πολλοὺς] — L. 71. *Chryſoſtomus*.
παρὰ τὰς] — C a prima manu. ὑπὸ τοὺς D.
τοῦ Ἰησοῦ] αὐτοῦ DL. 13. 33. 56. 58. Versio *Vulg*. *Copt*. *Arab*. *Chryſoſtomus*. probante *J. Millio* prol. 1381.
αὐτὰς] + πάντας D.
31. τὰς ὄχλους] τὸν ὄχλον CD. 1. 13. 33. 53. Codices *Latini*. 67. *Origenes*.
κωφὰς] + ἀκούοντας, ἀλάλους *Steph*. unus teſte *Beza*. 91. Evang. 12. 15. 17. 18. 19.
λαλοῦντας] ἀκούοντας 59. Verſio *Syra* poſterior in marg. + καὶ CD. 1. Verſio *Syra*, *Copta*.
κυλλὰς ὑγιεῖς] — 1. Verſio *Copt*. *Vulg*. *Æthiop*. *Arab*. *Sax*. *Origenes*. *Hieron*. probante *J. Millio* prol. 389.
+ καὶ CD. 1. 106. Verſio *Syra*. καὶ ante τυφλὰς] — Editt. *Eraſmi*. + τὰς D.
βλέποντας poſterius] + καὶ κωφὰς ἀκούοντας Verſio *Copt*. *Arab*. ἀναβλέποντας 106.
ἐδόξασαν] ἐδόξαζον L. 1. 5. 33. 35. a prima manu 36. 39. 40. 51. 83. 84. 91. Evang. 14. Edit. *Complut*. *Origenes*. *Theophylactus* a prima manu. Verſio *Vulg*. θεὸν] + Σ Editio *Complut*.
Ἰσραήλ] + τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις Verſio *Æthiop*. ex IX. 8.
32. εἶπεν] + αὐτοῖς CK. 73. 91. Verſio *Syr*. *Copt*. λέγει C.
ὄχλον] + τοῦτον DE. ex emendatione 34. 39. Verſio *Syra*.

tur ex ſententia Judaeorum, & vocem κυνὸς in molliorem κυναρίε mutat. *Catena* in Marci VII. 26. κυναρίαν δὲ τοὺς ἐθνικοὺς ὀνομάζει ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἰουδαίοις τοῦτο λέγων. *Plut*. Arato p. 1029. B. κυναρίων μικρῶν μὲν, ἐκτόπως δὲ μαχίμων. *Vajikra R.* XXXIII. nomen tuum eſt Nebucadnezar. Tu & canis aequiparantur a nobis. *Bemidbar* XV. *Schir* II. 14. *Midraſch Thehillim* XXVIII. 1. & IX. 12. *Maſſechet Bava Mezia* IX. f. 114, 2. Sepulcra gentilium non reddunt Judaeum immundum S. D. *Ez*. XXXIV. 31. i. e. vos Judaei dicti eſtis homines, reliquae gentes hujus mundi non veniunt nomine hominis, ſed beſtiae.

27. *Eurip*. Cretenſ. fragm. ap. *Athen*. III. 97. A. νόμος δὲ λείψαν' ἐκβάλλειν κυσὶ. *Philoſtrat* Vit. Apollon I. 19. πλησίον τοῖς κυσὶ πράτλειν, τοῖς σιτουμένοις τὰ ἐκπίπτοντα τῆς δαιτός.

ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων] Haec verba reſpiciunt ad c. XIV. 20. 1. *Cor*. IX. 7. 13. XI. 28. *Jo*. VI. 50. 51. *Heb*. XIII. 10. *Apoc*. II. 17. *H. Steph*. Theſ. 1909. A. Legitur & cum praepoſitione ἐκ praefixa genitivo: ſed dubito, an apud veteres Scriptores hujus conſtructionis exempla extent. *Moeris*. ἔπιον οἶνος, ἐκ οἴνου, ἀττικῶς —— ἔφαγον κρέατος ἐ κρέας, ἀττικῶς. *Thomas*. ἔπιον οἴνου, καὶ ἔφαγον σίτε, ἀττικῶς. ἐκ οἴνου, οὐδὲ σῖτου. 1. *Cor*. XI. 28.

Bava Bathra f. II. 2. Cum aliquando magna eſſet annonae caritas, R. Juda S. aperuit cellas penuarias, dixitque: Periti S. Literarum, Miſchnae, Talmudis, Conſtitutionum ingrediamini, vulgus vero indoctum procul abeſto. Cum vi ingreſſus eſſet Jonathan Amramides, dixiſſetque: da mihi cibum; Rabbi quaerit: num ſcripturam didiciſſet, num miſchnam? negante Jonathane, reſpondit: quomodo te cibare poſſum? excipit: ciba me ut canem; ut corvum. Victus igitur precibus cibavit eum.

30. κυλλοὺς] D. Sideratos. *Feſtus*. Cyllenius Mercurius dictus, quod omnem rem ſermo ſine manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent κυλλοὶ vocantur. *Servius* in Æn. VIII. 138. Mercurium inſequerentur, quem cum illi in monte dormientem inveniſſent, manus ei amputaverunt, unde & ipſe Cyllenius & mons dicuntur. Namque Graece κυλλοὺς aliqua mutilatos parte corporis dicunt, unde etiam Hermas vocamus quosdam ſtimulos in modum ſignorum ſine manibus. *Ariſtoph*. Equit. 1081. τὴν τότε χεῖρ' ἐποίησε κυλλήν· —— ἔμβαλε κυλλῇ. *Schol*. τοῦτ' ἔστι πεπηρωμένος. κυλλοὺς δὲ ἀττικοὶ καλοῦσιν ἐπὶ ποδῶν καὶ χειρῶν ὁμοίως. *Pollux* IV. 188. Εὐπολις δὲ, καὶ τὸν τὴν χεῖρα πεπηρωμένον χωλὸν εἴρηκεν. ὅτε χωλὸς ἐστι τὴν ἑτέραν χεῖρα εὖ σφόδρα. Οὐ τὸ ἐναντίον ἀριστοφάνης ἐπὶ ποδὸς κυλλόν. Τί δεῦρο πόδα σὺ κυλλὸν ἀνὴ κύκλον κυκλεῖς; *Euſtath*. in *Il*. β. p. 156, 35. ἐπὶ πλέον γάρ πως τὸ χωλὸν τῇ κυλλῇ· κυλλὸς μὲν γὰρ ὁ τὰ καίρια βλαβεὶς ἐκ γενετῆς· χωλὸς δὲ κοινῶς καὶ ὁ ὕστερον ἐκ πληγῆς ἢ ἄλλως πως ἐξ ἀρτίωσεως παθὼν κυλλωμα. *Galen*. in Hippocr. de Articulis III. τὸ κυλλὸν ὀνομάζουσί τινες μὲν ἅπασαν διαστροφὴν φασὶν δηλᾶν, γενικόν τι σημαινόμενον ὑποθέντες αὐτῷ· τίνες δὲ τὴν τοιαύτην μόνην διαστροφὴν δηλᾶσθαι φασὶν, ἐν ᾗ πρὸς τὴν ἔσω χώραν ἡ ῥοπὴ γίνεται τῆ κώλε. *Hippocr*. de Artic. κυλλὸν ἐστι τὸ ὃς καὶ μεῖον τῦ ἑτέρου. *Galen*. κατὰ Ἰατρεῖ. γ. τὰ μὲν ἔξω ῥέποντα βλαῖσα, τὰ δὲ ἔσω βεῶα καὶ κυλλά. *Il*. σ. 371. Vulcanus κυλλοποδίων. *Ælian*. frag. ap. *Suidam*. voce βελυτός de gallo. ἐῳὸς ἐπὶ θατέρᾳ τῶν ποδῶν πρέτινα τὸν λελωβημένον καὶ κυλλόν.

32. οὐκ ἔχουσι τι φάγωσι] *Pareus*: non quod toto triduo jejunaverint, ſed quod tertio die viatico deficiente fame premi coeperint. *Beza*: nihil illos ci-

χλον, ὅτι ἤδη ~ ἡμέρας· τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. Καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ μαθηταὶ 33 34 35 36

~ ἡμέραι

ἤδη] ἰδὲ Versio *Syra*. — 106.
ἡμέρας] ἡμέραι CDFGHL. 1. 2. 11. 16. Colb. duo. 34. ex emendatione 36. 37. 38. 39. 40. 44. 48. 51. 52. 53. 60. 65. 66. 72. 80. 84. 87. 91. Evang. 3. 4. 5. 16. 18. 19. 24. Editio *Colinaei*. *Basil*. Eth. 70. Marci VIII. 2. probante *J. Millio* prol. 1468.
τρεῖς] + εἰσιν καὶ D.
33. πόθεν] + ἐν BD. 1.
ἐρημίᾳ] ἐρήμῳ τόπῳ C. ἐρήμῳ 60
ἄρτοι τοσοῦτοι] ἄρτ⊙ τοσοῦτ⊙ Bodlej. unus. τοσοῦτοι ἄρτοι 44.
ὄχλον τοσοῦτον] τοσαύτας 14. 34. ὁ Ἰησοῦς] — 61. Versio *Saxon*.
οἱ δ] καὶ 106.
εἶπον] + αὐτῷ D. 106. Edit. *Complut*. Versio *Syra* utraque, in posterior edita est in ora.
35. ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις] παραγγείλας τῷ ὄχλῳ D. 1. 13. 33. *Origenes* ex *Marco*.
τοῖς ὄχλοις] τοὺς ὄχλους C. 15. τὴν γῆν] τῆς γῆς Colb. unus.
36. καὶ λαβὼν] ἔλαβε D. 1. 13. Colb. unus. ἑπτὰ] — 24. 36.
καὶ τοὺς ἰχθύας] — L. + καὶ D. 1. 33. 72. Versio *Copta*, *Syr*. Edit. *Erasmi* 1.
εὐχαριστήσας ἔκλασε] εὐχαρίστησεν C a prima manu, ut videtur.
ἔδωκε] ἐδίδε D. 1. 13. 33. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 873.
αὐτῶ] — D. 1. 33. 65, Evang. 5. Codd. MS. *Latini*. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 873. 1426.
τῷ ὄχλῳ] τοῖς ὄχλοις KLM. 1. 12. 13. 59. 80. 91. Evang. 18. 19.
37. ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων] τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἦραν D. 1. Versio *Vulg*.
περισσεῦον] περισσεῦσαν 76. σπυρίδας] σφυρίδας D.

cibi tot diebus sumsisse, ne verisimile quidem est.

νήστεις] *Moeris*. νήστις, ἀττικῶς· νήστεις [lege νήστεις] ἑλληνικῶς. *Hesych*. νήστις, ἄσιτος, νηστεύων. *Anthol*. II. 40. 10. Ποιητὴς πανάριστος ἀληθῶς ἔστιν ἐκεῖνος, Ὅστις διεγείρει τοὺς ἀκροασαμένους. Ἦν δ' ἀναγνώσκῃ, καὶ νήστιας οἰκάδε πέμπει.

ἐκλυθῶσιν] 1. *Macc*. III. 18. ἐκλελύμεθα ἀσιτοῦντες σήμερον. & IX. 7. συνδρίῳ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐξελύθη. *Polyaen*. p. 573. πλῆθος ἐλλεβόρῳ κατέμιξαν τῷ ὕδατι. κιρραῖοι πιόντες διαφθείρονται τὰς γαστέρας, καὶ πάντες ἐκλυθέντες ἔκειντο. *Theocrit*. Id. X. 7. τῷ ἐκλελύσθαι opponit διϊζόντα καὶ μὴ ἀποκάμνοντα. *Eustath*. Hysmen. 4. εἶπεν ἰδὼν ἀσθμαίνειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ οἷον ἐκλελύσθαι τῷ καύματι. *Plut*. Conviv. VII. sapient. p. 161. B. διὰ τάφος καὶ ῥοῖζον ἐφαίνετο τῆς φορᾶς ἐκλελυμένος καὶ κεκωφηκώς. *Aristot*. in problem. IV. 6. διατί ἐκλύονται μάλιστα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ἄνθρωπος; *Galen*. ad Glauc. ἐκλύσασθαι. λιποθυμεῖν. in Hipp. de Praedict. III. τίνες δὲ ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος [ἤκουσαν φᾶναι ἐκλύεσθαι] ἵνα φήσωμεν αὐτὸ κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ναρκᾶδες, κατὰ δὲ τὴν προαιρετικὴν κίνησιν ἔκλυτον γεγονέναι. *Gal*. VI. 9. *Heb*. XII. 3. 5. 1. *Reg*. XIX. 7.

33. *Exod*. XVI. 3. *Ps*. LXXVIII. 19. 20.

34. ἰχθύδια] *Plut*. κωφῶδες ἰχθύδιον. *Athen*. VIII. p. 359. D. ἐπιξαπάτα με, τὰς μὲν ἰχθῦς μοι κάλει ἰχθύδιον. . . . τὰ ἐπισιόντα ἰχθύδια. *Cic*. N. D. II. 98. parvi pisciculi.

35. ἀναπεσεῖν] *Phrynich* p. 92. Ἀναπεσεῖν, οὐ καλῶς ἐπὶ τοῦ ἀνακλιθῆναι τάττεται. ἐὰν δ' ἐπὶ τῆ τὴν ψυχὴν ἀθυμῆσαι, καλῶς· οἷον, ἀνέπεσεν ἄνθρωπος, ἀντὶ τοῦ, τὴν ψυχὴν ἠθύμησεν. *Thomas*. ἀναπεσεῖν, βέλτιον ἐπὶ τοῦ ἀθημονῆσαι καὶ ἀθυμῆσαι, ἢ ἐπὶ τῶ ἀνακλιθῆναι. *Athen* I. p. 23. B. τὸ ἀναπίπτειν κυρίως ἐπὶ ψυχὴν ἔστιν, οἷον, ἀθυμεῖν, ὀλιγωρεῖν —— κρατῖνος δὲ ἐπὶ ἑρετῶν χρᾶται τῇ λέξει ῥοθιάζει κ' ἀνάπιπτε —— εὐριπίδης Κύκλωπι, ἀνέπεσε φάρυγγος αἰθέρ' ἐξεὶς βαρύν. ex Alexi. μετὰ ταῦτ' ἀναπεσεῖν ἐκέλευον αὐτὴν παρ' ἐμέ. *Synes*. Ep. 114. τί δὲ καὶ καλὸν, ἐπὶ τὴν ψάμμον τὴν αἰγιαλίτιν ἀναπεσεῖν; *Xenoph*. in Oecon. οἱ ἐμπλέοντες ἐν τάξει μὲν κάθηνται, ἐν τάξει δὲ πρωνεύουσιν, ἵν τάξει δ' ἀναπίπτουσιν. de re equestri. χρὴ γὰρ ὁρμῶντος μὲν ἱξαίφνης ἵππου προσίουσιν, ἐν μικρῷ δὲ ἀναλαμβανομένῳ ἀναπίπτειν. resupinari. *Lucian*. de Asino 23. αὐτοὶ δὲ ἀναπεσόντες ἐδείπνουν. *Tob*. II. 1. *Judith*. XII. 16. & alibi in N. T. decies.

36. εὐχαριστήσας] *Phrynich*. p. 8. εὐχαριστῶ ἐδὶς τῶν δοκίμων εἶπεν, ἀλλὰ χάριν εἰδέναι. *Polybius* leg. 95. εὐχαριστήσοντα περὶ τῶν εἰς αὐτὸν γεγονότων ἐυεργετημάτων. *Diodorus S*. XX. 34. δακρύων καὶ τοῖς ὄχλοις εὐχαριστῶν. *Thomas*. χάριν οἶδά σοι, καὶ χάριν ἔχω σοι, καὶ χάριν ὁμολογῶ· εὐχαριστῶ δὲ οὐδὶς τῶν δοκίμων εἴρηκεν. *Pollux*. V. 141. εὐχαριστῶ ἐπὶ τῷ διδόναι χάριν, οὐκ ἐπὶ τῷ εἰδέναι. Monum. Ptolemaei Everg. ap. *Cosmam* Indicopleusten. δ' ἂν ἔχω τὸν μέγιστον θεὸν μου ἄρην εὐχαριστίαν. *Glossar St*. 1. εὐχαριστῶ, gratias agit. *Phalarid*. Ep. 119. εὐχαριστῆσαι δὲ τοῦ παρόντος ἡήκα αἰτεῖσθε —— δίδωμαι γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. *Demosth*. pro Corona εὐχαριστία pro grato animo. *Jos*. A. XIV. 10. 7. εὐχαριστήσαντος τὸ τοῦ δήμου καὶ τῆς συγκλήτου αὐτοῖς. XX. 1. 2. πρίσβεις εὐχαριστοῦντες ἐφ' ᾗ πεποίημαι τοῦ ἔθνους ὑμῶν κηδεμονίᾳ. *Diodorus S*. XVI. 11. περὶ μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν εὐχαριστέντων τοῖς θεοῖς· περὶ δὲ τῶν μελλόντων εὐχὰς ἀγαθὰς ποιεμένων. *Arrianus Epictet*. I. 4. οὐκ εὐχαριστήσομεν τῷ θεῷ; *Athenaeus* V. p. 213. E. εὐχαρίστησέ τι τοῖς ἀθηναίοις. *Polyb*. in Legg. III. p. 1092. ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς Ἄτταλον τὸν βασιλέα, τοὺς ἅμα μὲν εὐχαριστήσοντας ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. p. 1104. ἔπεμψαν δὲ καὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν φίλιππον τὴν εὐχαριστήσουσαν ἐπὶ τῇ τῶν νεανίσκων ἐπανόδῳ. p. 1109. διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς μικροῦ διέφθειραν τὸν τίτον εὐχαριστοῦντες. p. 1215. τοὺς εὐχαριστήσοντας τῷ βασιλεῖ περὶ —— τῶ νομίσματος. *Luciani* κατάπλους 28. *Schol*. χάριν ἴσομαι ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσω· τὸ γὰρ εὐχαριστῶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ λέγεται.

37. σπυρίδας] *Herodot*. V. 16. κατῆκε σχοινίῳ σπυρίδα κενὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ ἀ πολλόν τινα χρόνον ἐπισχὼν ἀνασπᾶ πλήρεα ἰχθύων. *Anthol*. VI. 3. 1. χωρμοῖην καὶ τὰς ἰχθυδόκους σπυρίδας. 2. ἀναθήματα ἁπὸ ἁλιέων. —— καὶ δισσὰς σχοινοτενεῖς σπυρίδας. & 8. ζεῦγος δ' ἁμπλικίδων

37 θηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν
38 κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες,
39 χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ~ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ
ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά.

1 ΚΑὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σή-
2 μειον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ὀψίας γενομέ-
νης

~ἀνέβη

38. ἦσαν] + ὡς 1. 13. Verſio *Syra* poſterior, *Æthiop.* + ἀσεὶ 106.
γυναικῶν καὶ παιδίων] παιδίων καὶ γυναικῶν D. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop.* παιδῶν καὶ γυναικῶν 1. vid. ſupra XIV. 21. παιδίων] παιδῶν 56. 58.
39. ἐνέβη] ἐμβαίνει D. ἀνέβη CEFGHKL. 9. 11. 12. 30. 36. 41. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 59. 61. 65. 71. 87. 91. Evang. 5. 16. 18. Edit. *Complut. Eraſmi, Colinaei*, duae priores *Stephani, Bengelii.* Verſio *Syra* utraque, *Copt. Vulg. Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 1373.
εἰς] ἐπὶ 2. τὸ] — 1.
ὅρια] ὄρη 50. 71. *Theophylactus* MS.
Μαγδαλά] Μαγδαλὰν CM. 69. 106. Verſio *Copta.* τὰ Μαγδαλὰν Evang. 2. μαγδαλᾶ 72. τὰ Μαγαδὰ D. probante *Grotio.* Μαγδαλὰμ Evang. 21. Μαγιδὰν Verſio *Vulg. Hieron.* Μαγόδου Verſio *Syra.*
1. οἱ] — 1. 72. *Origenes.*
Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι] Σαδδουκαῖοι καὶ Φαρισαῖοι *Origenes.* Φαρισαῖοι καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι Editio *Colinaei.*
ἐπηρώτησαν αὐτὸν] αὐτὸν ἐπηρώτησαν D. ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων 1. *Origenes.*
ἐκ ℈ ἐρανὲ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς] ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς ἐκ ℈ ἐρανὲ 59.
ἐπιδεῖξαι] ὑποδεῖξαι Edit. *Complut. Plant. Geneu.* δεῖξαι 51. Edit. *Eraſmi. Bogardi. Chryſoſtomus.*
2. αὐτοῖς] — D.
ab ὀψίας ad finem comm. ſequentis] — 2. a prima manu. 13. 34. 39. at in Scholiis additis explicantur, 44. a prima manu. 84. 87. *Hieron.* Hoc in plerisque Codicibus non habetur. Verſio *Copta.* in Codice E aſteriſcis notantur omnia.

κείων σπυρίδων. *Athen.* VIII. p. 365. A. οἴδασι δὲ οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὰ νῦν καλούμενα ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνα. ἰμφανίζει δὲ Φερεκράτης περὶ τούτων ἐν ἐπιλήσμονι ἢ θαλάσσῃ οὕτως· Συσκευασάμενος δεῖπνον ἐν τῇ σπυρίδι ἐβάδιζεν ὡς πρὸς ἀφίλην. τοῦτο δὲ σαφῶς δηλοῖ τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον, ὅταν τις αὐτὸς αὐτῷ σκευάσας δεῖπνον, καὶ συνθεὶς εἰς σπυρίδα πρός τινα δειπνήσων ᾖῃ. X. p. 422. C. Δίφιλος ἐν Παρασίτῳ —— εἰς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φακήν. *Horat.* S. II. 6. 104. Multaque de magna ſupereſſent fercula coena, Quae procul exſtructis inerant heſterna caniſtris. *Arrian. Epictet.* IV. 10. κιρκήσια δοῦναι, καὶ σπυρίσι δειπνῆσαι. *Ammonius* φερνίον, τὸ ἁλιευτικὸν σπυρίδιον. *Arcadius* Grammaticus. φερνίον, ἡ σπυρὶς τῶν ἰχθύων. *Alciphr.* III. 56. καὶ ἀποφέρει μερίδας τῶν ἀρίστων· ἐκὲν τὰς σπυρίδας καθ' ἡμέραν ἐξογκῶν σὺ μεγίθει λειψάνων —— πίπαυσο. *Pollux* VI. 94. περὶ τῶν καθαιρόντων τὸ συμπόσιον. Συναθροιζέτω δὲ —— εἰς κόφινον ἢ σπυρίδα ἢ σπυρίχνιον, ἢ φερνίον, ἐκαλεῖτο δὲ οὕτω ἡ ἰχθυηρὰ σπυρὶς. X. 92. σπυρίδα δὲ ὀψαναιδόκον πλεκτὴν σχοῖνον ἐν ἀμφιαράῳ ἀριστοφάνης ἔφη, ἐν δὲ ἀχαρνεῦσι σπυρίδιον. 29. περὶ τῶν τοῦ γεωργοῦ σκευῶν —— τὰ ἀγγεῖα τὰ ὑποδεχόμενα τὴν σπορὰν —— κόφινος. & 30. περὶ τῶν τῆ ἁλίας σκευῶν, σπυρὶς, σπυρίδιον, σπυρίχνιον. *Ariſtoph.* Pace. 1005. καὶ κωπαΐδων ἐλθεῖν σπυρίδας. *Schol.* κωπαὶς λίμνη βοιωτίας ἐν ᾗ μεγάλαι ἐγχέλεις γίνονται. Theophraſt. H. *Pl.* II. 8. palmae humiles διὸ καὶ πλέκεσιν ἐξ αὐτῆ τάς τε σπυρίδας καὶ τοὺς φορμοὺς. πολλοὶ δὲ καὶ ἐν τῇ κρήτῃ γίνονται, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν Σικελίᾳ. *Liban.* O. XXIII. p. 565. A. ἂν οἱ οἰκέται ταλαρὺς καὶ σπυρίδας πλέκοντες ἐκεῖσε βαδίζουσιν ἰχθῦς ἔχοντες —— καὶ τὰ ἀπὸ τῶν δένδρων. *Euſtath.* Il. p. 1604. ἰώρακας πώποτε κεκευμένων σπυρίδα πεπόνων. *Act.* IX. 25.

39. *Hieroſ. Erubbin* f. 23. 4. Licuit Gadarenſibus, permittente R. Juda Naſi, deſcendere in Chammatham Sabbato, atque eam perambulare usque ad vicum extimum, usque ad pontem. Magdalenſes, permittente R. Juda Naſi, aſcenderunt in Chammatham, & perrexerunt per totam Chammatham, proceſſeruntque usque ad vicum extimum, usque ad pontem. *Hieroſ. Maaſaroth* f. 30. 3. Si homini ſint duae areae, una in Magdala, altera Tiberiade, fructus amovere licet ab iſta, comedendos in illa. 3. R. Jochanan n. R. Simeonis f. Jochai: erant illi duo atria, unum Magdalae, alterum Tiberiade. Hieroſ. *Sheviith.* 9. f. 38. 4. Ob macella quaedam in plateis Tiberienſibus coactus eſt R. Simeon f. Jochai locum iſtum purificare. Et quicunque juxta Magdalam iter faceret, audire poterat vocem ſcribae, dicentis, ecce f. Jochai purificat Tiberiada. *Taanith* f. 20. 1. vocatur Magdala Gadarae. R. Judan Magdalenus, R. Iſaac Magdalenus.

1. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] *Jo.* VI. 30. 31. 1. *Cor.* I. 22. *Bavia Mezia* f. 59. 1. Eradicata fuit ceratiorum arbor —— rivus retrorſum fluxit, —— collapſi ſunt parietes —— At illi hoc nullum praebebat argumentum. Pergit R. Elieſer: Si traditio penes me eſt, e coelo teſtimonium edatur. Tum perſonuit Eccho coeleſtis: Quid vobis cum R. Elieſere, nam ubivis ſecundum illum obtinet traditio? *Schabbath* f. 139. 1. Quaerentibus diſcipulis a praeceptore ſuo R. Joſe f. Kiſma, quandonam venit filius Davidis? Reſpondit eis: vehementer metuo, ne forte a me petatis ſignum. Eis negantibus ſe petituros ab eo ſignum, Reſpondit —— Quibus auditis poſtulabant diſcipuli illi ab iſto magiſtro ſuo, ut ederet ipſis ſignum. Quibus cum ille reſpondiſſet: nonne promiſeratis mihi, vos nullum a me ſignum petituros eſſe? illis autem inſtantibus, ut nihilominus aliquod ſignum ederet, reſpondit eis: ſi ita ſe res habet, & omnino ſignum a me edi urgetis, en habete hoc ſignum, & convertentur aquae ſpeluncae Paneas in ſanguinem. Quo dicto ſtatim converſa eſt aqua illa in ſanguinem.

νης λέγετε, Ἐυδία· πυῤῥάζει γὰ ὁ οὐρανός· Καὶ πρωΐ, Σήμερον χειμών· πυῤῥάζει γὰ 3
συγνάζων ὁ ἀρανός Ὑποκριταὶ, τὸ μὲ πρόσωπον τῦ ἀρανῦ γινώσκετε Δ.ακρίνειν, τὰ δὲ
σημεῖα τ χρόνων ὐ δύναδε; Γενεὰ πονηρὰ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζήτει· καὶ σημεῖον ὐ δοθήσε) 4
αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε. Καὶ 5
ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 6
εἶπεν αὐτοῖς· Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τ ζύμης τῶ Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.
Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες· Ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰη- 7
σοῦς,

πυῤῥάζει] πυράζει CEF. 86. Evang. 24. Editio *Colinaei*.
γὰ] — M.
ab ἀρανὸς ad ἀρανὸς] — F. 57.
πρωΐ] πρωΐας E. 74. 89. 90. Bodlej. quatuor. Evang. 2. 12. 13.
a πυῤῥάζει ad πυῤῥάζει] 80.
ἀρανὸς] ἀὴρ D. + καὶ C.
ὑποκριταὶ] — CDL. 1. 11. 22. 23. 33. 76. Verſio *Vulg. Sax. Armen. Syra* poſterior, *Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1194.
τ καιρῶν] τ καιρῦ Verſio *Syr.*
δύναδε] συνίετε 4. 5. 8. 15. 16. 29. 32. 36. 37. 38. 45. 48. 54. 57. 61. 64. 65. 68. 74. ex emendatione 78. Evang. 13. ex emend. in nonnullis teſte *Eraſmo*. Verſio *Æthiop. Arab. Theophylact.* MS. δοκιμάζετε L. + δοκιμάζειν GM. 33. 49. 91. Verſio *Syra*. + γνῶναι 51. 60. 74. 80. 89. 90. Evang. 2. 12. 18. 19. Verſio *Vulg.* + καὶ ἀκριβῶς εἶπεν αὐτοῖς 25. 32. Verſio *Æthiop.*
ἐπιζητεῖ] ζητεῖ σημεῖον D.
προφήτου] — DL. Codices *Latini*.
οἱ μαθηταὶ] — D.
αὐτοῦ] — CD.
ἐπελάθοντο] + οἱ μαθηταὶ D.
6. Ἰησοῦς] — Verſio *Syra. Vulg. Sax.*
ὁρᾶτε καὶ] — 80.
καὶ Σαδδουκαίων] — 61. 68.
7. οἱ δὲ] τότε D. 4. *Lucifer*.
λέγοντες] — C.
8. αὐτοῖς] — DKLM. 1. 36. Colb. duo 33. 38. 42. 57. 68. 91. Verſio *Vulg. Æthiop. Origenes, Theophylactus.*

2. ἐυδία] *Plut.* de Lib. Educ. p. 8. G. ἐν ἐυδίᾳ τὰ πρὸς χειμῶνα προσήκει παρασκευάζειν. *Xenoph.* Hellen. II. Θεοὶ — τῶν φανερῶς ἡμῖν ξυμμαχόντων, καὶ γὰρ ἐν ἐυδίᾳ χειμῶνας ποιοῦσιν, ὅταν ἡμῖν ξυμφέρῃ. Alex. Myndius ap. *Athen.* IX. p. 394. E. τὴν φάσσαν — τῦ χειμῶνος μὴ φθάνειν γενομένης. *Sext. Empir.* a. Log. II. 203. χειμώνων ἢ ἐυδίας. *Theophr.* de ſign. pluviar. Θαλαττία γλαυξ ἄδουσα χειμῶνος μὲν ἐυδίαν σημαίνει, ἐυδίας δὲ χειμῶνα. — ἐὰν ἀκτῖνες ἀθρόαι ἀνισχωσιν, ἀνέντος ἠλίᾳ, σημεῖον ὕδατος· καὶ ὅταν ἀνίσχοντος τῦ ἠλίᾳ αἱ αὔραι οἷον ἐκλείποντος χρῶμα ἰσχωσιν, ὕδατος σημεῖον. *Plin* H. N. XVIII, 78. Si circa occidentem rubescunt nubes, ſerenitatem futurae diei ſpondent. — concavus oriens pluvias praedicit: idem ventos, cum ante exorientem eum nubes rubeſcunt, quod ſi & nigrae rubentibus intervenerint, & pluvias — cum oriente radii non illuſtres eminebunt — pluviam portendent — Si nubes ſolem circumcludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempeſtas erit — Quod ſi in exortu fiet, ita ut rubeſcant nubes, maxima oſtendetur tempeſtas. *Artemid.* I. 75. μόνοις δὲ τοῖς ὑπαιθρίοις ἐργαζομένοις τὰ μὲν λευκὰ [σῦκα] ἐυδίαν, τὰ δὲ μέλανα χειμῶνα καὶ ὄμβρον σημαίνει. & II. 8. μετὰ γὰρ τὰς μεγάλας χειμῶνας ταχέως ἐυδία γίνεται. & 65. ὁ ἀὴρ ἀεὶ τρέπεται ἐπὶ τὸ ἐναντίον, ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἐυδίαν καὶ ἀπὸ ἐυδίας εἰς χειμῶνα. Et occidui rubuere cubilia Phoebi *Stat. Theb.* V. 477. *Lactantius.* Phyſici ſerenitatem futuram dicunt, ſi ſole occidente nubes rubeſcant. *Antipho* Apologia. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ δυσυχοῦντες, ὁπόταν μὲν ὑπὸ χειμώνος πονῶσιν, ἐυδίας γινομένης παύονται πόνων. *Euſtath* in Il. γ. p. 314, 30. ζεὺς καὶ ὁ ἀὴρ διδήλωται, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐυδία, ὅ ἐσιν ἡ εὐαερία. *Aratus* 837. εἴ τι πυ ἢ καὶ ἐρευθὲς ἐπιτρέχει, οἷα τε πολλὰ Ἐλικομένων νεφέων ἐρυθαίνεται ἄλλοθεν ἄλλα, Ἢ ὑπου μέλανες καὶ σεὶ τὰ μὲν ὕδατος ἔσα Σήματα μέλλοντος, τὰ δ' ἐρυθέα πάντ' ἀνέμοιο. κ' γε μὲν ἀμφοτέρως ἄμυδις κεχρωσμένος εἴῃ, καὶ κεν ὕδωρ φορέοι, καὶ ὑπνώμιος ταύοιτο. 858. εἰ δ' ὁ μὲν ἀνίφελος βάπτοι ῥόον ἐσπερίοιο ταίδι κατερχομένῃ νεφέλας καὶ οἰχομένοιο Πλησίον ἐσήκασιν ἐρεύθεις, οὐ σε μάλα χρὴ αὔριον ὐδ' ἐπὶ νυκτὶ περιτρομέειν ὑέτοιο. *Georg.* I. 441. Ille ubi naſcentem maculis variaverit ortum conditus in nubem, medioque refugerit orbe, ſuſpecti tibi ſint imbres. *Ariſtot.* probl. 26. 8. διατί αἱ μὲν καθαραὶ δύσεις ἐυδιῶν σημεῖον, αἱ δὲ τεταραγμέναι χειμερινόν;

3. πρωΐ] *Heſychius* ἀπλικώτερον τὸ ὑφὲν σημαίνει δὲ τὸ ἐν ὥρᾳ καὶ πρὸ τῦ δέοντος καιρῦ, ἢ πρὸ τῆς καθηκούσης ὥρας, ὡς ὀψὲ ἐπὶ τῦ καθυστερῶντος τῆς προσηκούσης ὥρας.

συγνάζων] *Ariſtoph.* Nub. 582. τὰς ὀφρῦς συνάγομεν. *Schol.* συννέφειαν ἐποιήσαμεν, καὶ ἐχαλεπήναμεν, ἢ ἐσυγνάσαμεν. *Marc.* X. 22.

ὑποκριταὶ] quia animo ſubdolo & fallaci πειράζοντες ſignum petierant.

προσώπον τῦ οὐρανῦ] *Æneid.* V. 848. Mene ſalis placidi vultum, fluctusque quietos ignorare jubes? 768. Quibus aſpera quondam viſa maris facies. *Ovid.* Metam. I. 6. Unus erat toto naturae vultus in orbe. *Manilius* I. 206. Haec eſt naturae facies. IV. 915. atque ideo faciem coeli non invidet orbi ipſe Deus. *Plinius* H. N. VI. 21. alia illius coeli facies. *Gellius* XIII. 28. Non ſolum autem in hominum corporibus, ſed etiam in rerum cujusquemodi aliarum facies dicitur, nam montis & Coeli & maris facies, ſi tempeſtive dicatur, probe dicitur. *Luc.* XII. 56. *Jerem.* X. 2. Cum utile eſſet ſcire tempeſtatem venturam, ad multa ſigna attenderunt, ad cantum avium, ad motus quadrupedum *Aelian.* H. N. VII. 7. & 8.

τὸν δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε] *Anthol. MS.* I. 181. καιρὸν γνῶθι, σοφῶν τῶν ἐπτὰ τις εἶπε, φίλιππε, πάντα γὰρ ἀκμάζοντ' ἐσὶν ἐρατεινά. καὶ σικυὸς πρῶτος πε ἐν ἀνθρώποισιν ὀραθεὶς τίμιος, εἶτα συῶν βρῶμα πεπαινόμενος. Schol. ad *Theocrit.* VII. 1. καιρὸς δέ ἐσι χρό-

νος

8 σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλά-
9 βετε; Οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ
10 πόσους κοφίνους ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας
11 σπυρίδας ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν, προσέχειν ἀπὸ τῆ ζύ-
12 μης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων; Τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆ ζύ-
13 μης τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆ διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆ Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· Τίνα
14 με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον· Οἱ μὲν, Ἰωάννην τὸν

probante *J. Millio* prol. 1194. 1386.

ἐλάβετε] ἔχετε BD. 13. Versio *Vulg. Lucifer.* ex *Marco.*

9. μνημονεύετε] + ὅτε D.

ab χιλίων ad χιλίων] — 11.

11. ἄρτε] ἄρτων CKLM. 1. 5. 13. 15. 36. 37. 40. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 72. 80. Versio *Æthiop.*

εἶπον ὑμῖν] ὑμῖν εἶπον C. ὑμῖν] — D. *Lucifer.*

προσέχειν] προσέχετε D. Versio *Vulg. Æthiop. Erasmi.* Edit. 1. 2. 3. *Bogardi.* probante *J. Millio* prol. 390.

προσέχετε δὲ CL. 1. Versio *Syra, Copta. Origenes, Lucifer.* + προσέχετε δὲ 4. 5. 6. 15. 24. 30. 36. 37. 40. 53. 68. + ἀλλὰ 3. *Theophylactus.*

τῶν] — D.

εἶπεν] + αὐτοῖς Bodlej. unus 74.

τῆ ζύμης] — 1. *Origenes.*

Ἀ ἄρτου] — DL. τῶν ἄρτων 1. Versio *Copt. Vulg. Æthiop. Origenes.*

comma 12] — 59. Ἀ ἄρτου, ἀλλὰ] τῶν Φαρισαίων 33.

καὶ Σαδδυκαίων] — 13.

13 ἐλθὼν] ἐξελθὼν G. 61. 68. 106. Versio *Syra* posterior, & Edita in margine. *Chrysostomus.* ex *Marco.*

δὲ] — E. 2. αὐτοῦ] — D.

μοι] — Versio *Vulg. Copt. Sax.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1194.

με λέγουσιν] λέγουσίν μοι C. *Origenes.*

λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι] οἱ ἄνθρωποι λέγουσιν εἶναι D. λέγουσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι 1.

τὸν] — D. 14. οἱ μὲν] — D.

νες δέων. *Thomas.* ὁ μὲν καιρὸς δηλοῖ ποιότητα χρόνε, εἰ πόλεμος ἦν ἢ εἰρήνη· χρόνος δὲ ποσότητα, ὡς τὸ πρὸ ι. χρόνων. *Caesarius* Q. 97. ἕτερος μὲν χρόνος, ἕτερος δὲ καιρός. τὸ μὲν γὰρ μῆκος ὑπάρχει σημαντικὸν, τὸ δὲ ἐυκαιρίας. Οὐ γὰρ φαμὲν, χρόνος ἐπέση ἀμητῶ ἢ τρυγητῶ, ἀλλὰ καιρὸς· οὐδὲ χρόνος γῆμαι τὴν νέαν, ἀλλὰ καιρός. *Olympiodor.* in Eccleſiaſt. III. 1. χρόνος μέν ἐσι τὸ διάσημα, καθ' ὃ πράττεταί τι· καιρὸς δὲ ὁ ἐπιτήδειος τῆς ἐργασίας χρόνος. *Ammonius.* ὁ μὲν καιρὸς δηλοῖ ποιότητα χρόνε· χρόνος δὲ ποσότητα· οἷον πρὸ ι. χρόνων, ἢ μετὰ ι. ἔτη.

Plut. de tuenda Sanit. p. 129. A. ἄτοπον γάρ ἐσι κοράκων μὲν λαρυγξισμοῖς, καὶ κλωσμοῖς ἀλεκτορίδων, καὶ συσὶν ἐπὶ φορυτῷ μαργαινόσαις, ὡς ἔφη Δημόκριτος, ἐπιμελῶς προσέχειν, σημεῖα ποιεμένες πνευμάτων καὶ ὄμβρων· τὰ δὲ τῶ σώματος κινήματα καὶ προπαθείας μὴ προλαμβάνειν μηδὲ προφυλάττειν, μηδὲ ἔχειν σημεῖα χειμῶνος ἐν ἑαυτῷ γινησομένε καὶ μέλλοντος. *Diogenes L.* Thalet. I. 74. σὺ γὰρ, ὦ θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐ δυνάμενος ἰδεῖν, τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανῦ ὅλει γνώσεσθαι; *Dio* XLI. p. 104. μηθ' ἱκανοὶ διακρίναι, πότερος αὐτῶν ἀδικεῖ, εἶναι ἔφασαν. *Caesar* B. C. 135. neque ſui Judicii, neque ſuarum eſſe virium, diſcernere, utra pars juſtiorem habeat cauſſam.

13. καισαρείας τῆς φιλίππε] *Hieron.* in l. Caeſarea Philippi, quae nunc Paneas dicitur — & eſt in provincia Phoenices, & in *Jerem.* IV. 15. Dan enim urbs eſt juxta montem Libanum, & urbem, quae nunc dicitur Paneas. *Joſ.* A. XVIII. 3. 1. φιλιππος δὲ Πανιάδα τὴν πρὸς ταῖς πηγαῖς τῦ Ἰορδάνου κατασκευάσας, ὀνομάζει καισάρειαν. XX. 9. 4. κατὰ τῦτον δὲ τὸν καιρὸν ὁ βασιλεὺς ἀγρίππας μείζονα τὴν φιλίππε καλεμένην καισάρειαν κατασκεύασας, εἰς τὴν τῦ Νέρωνος τιμὴν Νερωνιάδα προσηγόρευσε. B. III. 9. 7. Οὐεσπασιανὸς δὲ — ἄρας ἀπὸ τῆς παράλε καισαρείας, εἰς τὴν φιλίππε καλεμένην καταβαίνει καίσαρειαν. VII. 2. 1. Τίτος δ' ἀπὸ τῆς ἐπὶ θαλάττη καισαρείας ἀναζεύξας εἰς τὴν φιλίππε καλεμένην καισάρειαν ἦκεν. I. 21. 3. παρὰ τὰς Ἰορδάνε πηγὰς, καλεῖται δὲ Πάνιον ὁ τόπος· ἔνθα κορυφὴ μὲν τις ὄρες εἰς ἄπειρον ὕψος ἀνατείνεται. παρὰ δὲ τὴν ὑπάρειον λαγόνα συνηρφὲς ἄντρον ὑπανοίγει. *Abulfeda*: ſita eſt Paneas ad radicem montis nivis. *Hieron.* in Onomaſt. ſcribit, Hebraeum, quo praelegente ſcripturas didicerit, affirmare, montem Aermon Paneadi imminere — de quo nunc aeſtivae nives Tyrum ob delicias feruntur. *Gen.* XIV. 14. pro Dane in verſione Samaritica legitur Paneas. *Targum* 1. Chron. XXI. 2, Numerate Iſraelem a Berſabe usque ad Pamias. *Aboth Eliezer* 27. & perſecutus eſt eos Abraham Danem usque, quae Paneas eſt. *Joſ.* B. IV. 1. 1. Lacus Semechonitis διατείνει αὐτῆς τὰ ἕλη μέχρι Δάφνης [lege Δάνης cum Relando] χωρὶς τάτε ἄλλα τρυφερὰ, καὶ πηγὰς ἔχοντος, αἳ τρέφσαι τὸν μικρὸν καλέμενον Ἰορδάνην ὑπὸ τὸν τῆς χρυσῆς βοὸς ναὸν προσπίπτουσι τῷ μεγάλῳ. A. VIII. 8. 4. ἐν Δάνῃ, ἥδ' ἐσι πρὸς ταῖς πηγαῖς τὸ μικρὸν Ἰορδάνε, τίθησι [δάμαλιν.] B. III. 10. 7. δοκεῖ μὲν Ἰορδάνης πηγὴ τὸ πάνιον, φέρεται δὲ ὑπὸ γῆς εἰς τῦτο κρυπτῶς ἐκ τῆς καλεμένης φιάλης, ἡ δὲ ἐσιν ἀνίσων εἰς τὴν τραχωνῖτιν ἀπὸ σαδὼν χ. καισαρείας, τῆς ὁδὸς κατὰ δεξιὸν μέρος ἐκ ἄποθεν. *Targ.* Cant. V. 4. Et duxit ſecum vitulum fuſilem, quem poſuit Jeroboamus impius in Leſchem Dan, quae vocata fuit Pameas. *Bava Bathra* f. 74. 2. Jordanes egreditur ex antro Pamias. *Bechoroth* f. 55. 1. Principium Jordanis eſt ex ſpelunca Pamias. M. Aurelii nummus. καισαρείας σεβασῆς καὶ ἱερᾶς καὶ ἀσύλε ὑπὸ Πανεῷ. *Succa* f. 27. 2. R. Elieſer qui fuit in Galilaea ſuperiori in tabernaculo Jochananis f. Elai Caeſareae.

τίνα με λέγουσιν εἶναι] *Herodot.* III. 34. λέγεται γὰρ ὑπ' αὐτῦ αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα τε μάλισα — Πρηξάσπη, ποῖον μέ τινα νομίζυσι πέρσαι εἶναι ἄνδρα; τίνας τι λόγυς περὶ ἐμεῦ ποιεῦνται; *Ariſtoph.* Plut. 426. οἴεσθε δ' εἶναί τίνα με;

οἱ ἄνθρωποι] i. e. plebs, non doctores Phariſaei & Sadducaei.

τὸν Βαπτιστὴν· ἄλλοι δὲ, Ἠλίαν· ἕτεροι δὲ, Ἰερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. Λέγει 15
αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος, εἶπε· Σὺ εἶ 16
ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· Μα- 17
κάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ
μου,

Ἰερεμίαν] Ἱερεμίαν DE. 72.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C. 6. 33. 61. Verſio *Vulg.*
τοῦ ζῶντος] τῷ σώζοντος D. & Lat. Salvatoris, a prima manu.
17. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D. 1. 13. 33. Verſio *Copta*, *Vulg. Euſ.* D. III. 5.
αὐτῷ] — D.
15. λέγει] + δὲ K 1.
16. εἶπεν] + αὐτῷ D.
Ἰωνᾶ] *Hieron.* in l. Alii — volunt Scriptorum vitio depravatum, ut pro Bar Johanna h. e. filius Johannis Bar Jona ſcriptum ſit, una detracta ſyllaba. *Bereſchith* R. LXXV. R. Simeon bar Jona.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐρανίῳ 13. 45. *Dionyſ.* Alex. ap. Euſ. H. E. p. 274. ἐπουρανίῳ *Euſeb.* Eccl. Theol. I. 18.
18. δὲ] — L. Colb. tres. Verſio *Syra*, *Copt. Vulg. Euſebius*, *Cyprianus.*
ὅτι] — Colb. unus. *Photius* c. Manich. II. 6.
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ] ταύτην τὴν πέτραν D. *Cyprianus.* τῇ πέτρᾳ ταύτῃ E.
μου τὴν ἐκκλησίαν] τὴν ἐκκλησίαν μου D.
αὐτῆς] σε *Thomas. Patriarch.* Hieroſ. ap. Abucaram. in te *Caſſian.* de Incarnat. III. 14. *Epiphan.* H. XXX. πύλαι ᾅδου, μὴ κατισχύσαι τῆς πέτρας. & LXXIV. *Origenes* in l. τίνος δὲ αὐτῆς; ἆρα τῆς πέτρας — ἢ τῆς ἐκκλη-

14. ἕτεροι] *Ariſtoph.* Pace. 11. σχ. οἱ ἀττικοὶ καὶ ἐπὶ πολλῶν λέγουσιν ἑτέρας, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ δευτέρας μόνης. ἐπὶ τρίτης δὲ ἑτέρας εἶπεν. *Etymol.* ἕκαστος — εἷς ἐκ δύο ὡς ἕτερος — εἷς ἐκ πολλῶν, ὡς ἄλλος. *Demoſth.* c. Ariſtocrat. τρίτον δ' ἕτερον δικαστήριον πρὸς τούτοις. *Ulpian.* Σημειωτέον ἕτερον ἐπὶ τῶν τρίτε λεχθὲν· οὐ καλῶς δὲ εἶπεν, ἐπὶ γὰρ δύο μόνα λεκτέον ἕτερον, ἐπὶ δὲ τριῶν ἄλλο. οὐκοῦν σπανίως εἴρηκε τοῦτο, καὶ ὃ χρὴ κακόζηλον ὂν μιμεῖσθαι. *Il.* γ. 103. οἵστε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν· διὰ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον. *Euſtath.* ὅρα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν δύο ἀρνῶν λόγῳ ἐκ ἠλλαξε τὸ ἕτερος, οἷα ἐπὶ δύο τινων εἰώθει λέγεσθαι, διὸ εἰπὼν ἑτέρον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, ἐπὶ τῆ τρίτῃ τὸ ἄλλος ἔθηκε, εἰς ὃ γράφει ὁ παλαιὸς ὅτω· τὸ ἄλλον ἐπὶ τρίτε εἶπεν· ἐπὶ δὲ δυοῖν τὸ ἕτερον τὸ ἑτέρῳ ἀντιδιεσταλμένον ἑλληνικῶς. *Thucyd.* VII. 41. duae naves interierunt, καὶ ἡ ἑτέρα ἐάλω. *Ammonius.* ἄλλος καὶ ἕτερος διαφέρει, ἕτερος μὲν γὰρ ἐπὶ δυοῖν, ἄλλος δὲ ἐπὶ πλειόνων. &. ἕτερος καὶ ἄλλος διαφέρει. ἕτερος μὲν ἐπὶ δυοῖν τάσσεται, ὡς Ὅμηρος [*Il.* β. 217] φολκὸς ἦεν, χωλὸς δ' ἕτερον ποδὸς· τὸ δὲ ἄλλος ἐπὶ πολλῶν, ὡς ὁ αὐτὸς ὅμηρος [*Il.* γ. 104] Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν. *Thomas.* ἕτερος ἐπὶ δυοῖν, ἄλλος ἐπὶ πολλῶν. *Plaut.* Captiv. argument. Captus fuit in pugna Hegionis filius, alium quadrimum fugiens ſervus vendidit. *Servius* ad Æn. XI. 76. Harum unam juveni — indicit. Artigraphi hoc tantum vetant dicere, ne de duobus alium dicamus, quod de multis proprie dicitur. *Luc.* XIV. 19. 20. *Euſtath.* ad Odyſſ. η. 123. τῆς δ' ἑτέρου μὲν θειλόπεδον, ἑτέρας δ' ἄρα τε τρυγόωσι, ἄλλας δὲ τραπέουσι — ἑτέραι δ' ὑποπερκάζουσι. ἐν τρισὶ τόποις κεῖται τὸ ἕτερον, εἰωθὸς ἐπὶ δύο λέγεσθαι, καὶ δηλῶν τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν. γράφοντες οἱ παλαιοὶ περὶ τῶ ἑτέρος καὶ ἄλλος, λέγεσθαι φασὶ τὸ ἕτερος καὶ ἐπὶ πολλῶν. Δημοσθένης γοῦν — ἔτω δὲ καὶ τὸ ἄλλος ὑ μόνον ἐπὶ πολλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δύο, καὶ ὅλως ἀδιαφόρως ἀττικοὶ χρῶνται ἀμφοῖν, ὥστε καὶ ἐκ παραλλήλε λέγουσιν ἀμφότερα. Καὶ οὕτω μέν τινες, ἕτεροι δὲ καὶ ἔτω φήσιν. ἕτερον καὶ ἄλλο ἀδιαφόρως. Πλάτων ἓν ἐν πολιτείαις φησιν, ἄλλη μὲν ἡ ἀπωθεῖσα χεὶρ, ἑτέρη δὲ ἡ προσαγομένη. καὶ ἔτω μὲν αὐτοὶ, ἀφανίζοντες τὴν περὶ τῶ ἕτερος παλαιὰν παρατήρησιν, ἥτις ἐπὶ δύο τίθεσθαι τὸ ἕτερον παραδιδοῦσα τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο λέγει δηλῶν.

Ἰερεμίαν] *Jo.* I. 21. 2. *Macc.* XV. 13—16. II. 1—12. 1. *Macc.* IV. 46. XIV. 41. *Echa* R. f. 289. 4. Dixit Deus *Jeremiae:* abi & voca Abrahamum, Iſaacum, Jacobum, & Moſen ex ſepulcris, ut plorent vaſtationem templi. *Marc.* VI. 15. *Jo.* I. 25. VI. 14. VII. 40. 41. *Mechilta* f. 20. 1. in Exod. XVI. 33. repones eam pro generationibus veſtris. R. Joſua dixit, hos intelligi de Patribus tantum. R. Eleaſar Hammodai, de generationibus & ſeculis futuris. R. Elieſer, de diebus Meſſiae & Jeremiae prophetae. Nam ea hora, qua Jeremias ad Iſraelitas dixit: Quare non datis operam legi? reſponderunt ei: unde tunc vivemus & alemur? Produxit itaque eis urnulam Mannae & dixit Jerem. II. 31. i. e. videte id, quo patres veſtri, qui operam dederunt legi, cibati fuerint: pariter vos quoque eodem pane cibabit Deus, ſi legi dederitis operam. *Abarbanel* in Hagg. I. 8. Arcam abſcondidit Joſias aut Jeremias. *Joſephus Gorionides* I. 17. Arca autem non aderat, quia abſtulerat eam Jeremias propheta, una cum omnibus Cortinis, quas fecerat Moſes Servus Domini in deſerto, & poſuit eas in monte Nebo, ubi invenit ſpeluncam, in cujus concavitate poſuit eas. Cumque ſequerentur ſacerdotes, qui fuerunt in diebus illis, prophetam, ut adverterent locum, reſpiciens Jeremias poſt ſe & videns eos, iratus juravit dicens: Nemo hominum ſciet locum, donec venero ego & Elias propheta famulus domini, tunc reſtituemus Arcam in locum ſuum, intra ſanctum ſanctorum ſubter alas Cherubim.

17. μακάριος] ut ſupra XIII. 16. *Luc.* X. 23. *Apoc.* I. 3.

σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] *Sir.* XIV. 18. XVII. 31. *Gal.* I. 6. 1. *Cor.* XV. 50. 2. *Paral.* XXXII. 8. *Eph.* VI. 12. In Scriptis Judaeorum frequentiſſime Rex carnis & ſanguinis & Deus S. B. opponuntur, qua phraſi indicant, hominem etiam potentiſſimum, & prudentiſſimos habentem conſiliarios, ſi Deo comparetur, nihil eſſe. Si Doctores Judaicos & Sacerdotes, ſi nobiles & principes, eosque qui maximam autoritatem habent, audires, aliter longe de me judicares.

18. πέτρος] *Plato* in Cratylo. τοῖς οἰκείοις ἡμεῖς μετατιθέμεθα [τὰ ὀνόματα] *Gen.* XLI. 45. *Dan.* I. 7.

πύλαι ᾅδου] *Æneid.* VI. 126. facilis deſcenſus Averni Noctes atque dies patet atri janua Ditis: Sed revocare gradum ſuperasque evadere ad auras, hoc opus hic labor eſt. *Theognis* 707. κυανέας τε πύλας παραμείψεται, αἴτε θανόντων ψυχὰς ἴεργουσιν, καίπερ ἀναινομένας. *Eurip.* Hecuba 1. Ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότε πύλας Λιτὰν, ἵν' ᾅδης χωρὶς ἕστηκε θεῶν. *Il.* ε. 646. ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ δμηθέντα πύλας ἀΐ-

δαο

18 μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
19 Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τότε

σίας; ἀμφίβολος γὰρ ἡ φράσις. de Petro autem intelligit in Esaj. H. 7. in Ezech. H. 12. in Matth. H. 1. &. 3 & 35. c. Celsum l. VI. περὶ ἀρχῶν γ. β. & *Hieronymus* in l. Cumque hic de Petro proprie sermo sit, simplicius est, ut intelligatur de Petro potius quam de Ecclesia dici, portas inferorum ei non praevalituras. *Hieronymus:* Secundum metaphoram petrae recte dicitur ei: Ædificabo ecclesiam meam super te. ut *Ephes.* II. 20. *Apoc.* XXI. 14. 1. *Pet.* II. 5.

19. καὶ primum] — D. 1. Versio *Syr. Copt. Origenes.*

δώσω σοι] σοι δώσω D. Versio *Vulg. Syr.* ✝ δὲ Versio *Syr.* posterior in ora.

κλεῖς] κλεῖδας L. *Origenes* in l. & XVIII. 18. *Moeris.* κλεῖν, ἀττικῶς· κλεῖδα ἑλληνικῶς. Thomas: κλεῖν, οὐ κλεῖδα. Λιβάνιος ἐν τῇ δυσκολος ὥλισθε μελέτη. κατεάγη τὴν κλεῖν. *Athen.* XIII. p 572. F. ἀνελομένην τὰς κλεῖς. *Plut.* de aud. p. 43. C. ὁ τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δὲ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρώμενος. & π. φιλοπλουτ. p. 526. E. ὅταν δὲ ἀποθανόντων τὰς κλεῖς ἀφαλάβωσι καὶ τὰς σφραγίδας.

ὃ ἐὰν] ὃ ἂν bis D. ὅσα ἂν 1. Edit. *Erasmi* 1. *Origenes*, *Eusebius*, *Chrysostomus.*

δεδεμένον] δεδεμένα 1. *Erasmi* Edit. 1. *Origenes*, *Eusebius*, *Chrysostomus.* ✝ καὶ 61. Versio *Vulg.*

ab ἐρανοῖς ad ἐραιοῖς] — 59. λελυμένον] λελυμένα 1.

δαο περήσειν. θ. 13. ἥ μιν ἐλὼν ῥίψω εἰς τάρταρον ἠερόεντα τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονὸς ἐστι βέρεθρον, ἔνθα σιδηρειαι τε πύλαι, καὶ χάλκεος οὐδός, τόσσον ἔνερθ' αἴδεω, ὅσσον ἀρανὸς ἐς' ἀπὸ γαίης. *Ovid.* Metam. I. 661. Nec finire licet tantos mihi morte dolores, sed nocet esse Deum, praeclusaque janua leti. Praemia sed manes reclusaque janua leto. *Propert.* IV. 11. 1. Define, Paulle, meum lacrymis urgere sepulcrum, Panditur ad nullas janua nigra preces, Te licet orantem furvae Deus audiat aulae, Nempe tuas lacrimas littora surda bibent. Quum semel infernas intrarunt funera leges, Non exorato stant adamante viae. *Achilles Tat.* V. p. 297. οἱ δὲ ἐφείλκυσάν με ἐξ αὐτῶν τῶν τῆ θανάτῳ πυλῶν. VI. p. 389. ὃν ὕτω φιλᾶσιν οἱ θεοὶ, ὥστε αὐτὸν καὶ ἐκ μίσων τῶν τῆ θανάτῳ πυλῶν ἀναγαγεῖν. 3. *Macc.* V. 51. ἤδη πρὸς πυλαις ᾅδου καθεσῶτας. VI. 6. οἱ πρὶν ἐπονειδίστοι καὶ πλησίον τῆ ᾅδου, μᾶλλον δὲ ἐπ' αὐτῷ βεβηκότες. *Psal.* IX. 14. CVII. 18. *Esaj.* XXXVIII. 10. *Sap.* XVI. 13. *Comicus* χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα, κ' ἄιδου πύλας. *Theognis* 427. φύντα δ' ὅπως ἄκιστα πύλας ἄιδαο περῆσαι. *Plut.* de Superstit. p. 167. A. ᾅδου τινες ἀνοίγονται πύλαι βαθεῖαι. *Lucian.* Menippo 6. magos ἀνοίγειν τῆ ᾅδου τὰς πύλας. *Themistius* O. XIX. —— ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸν ἥλιον ἐκ τῶν πυλῶν τῆ ἀχέροντος —— εἴδωλον ἀνθρώπου ἐκ τῶν τῆ ᾅδου προθύρων εἰς τὸ ζῆν ἐπανιόντας. *Theocrit.* Idyll. II. 159. Sch. τὴν τῆ ᾅδου κρύσει πύλην, τῦτ' ἐστιν ἀποθανεῖται. *Eurip.* Hippol. 56. οὐ γὰρ οἶδ' ἀνεωγμένας πύλας ᾅδου. Schol. ἐκ ἐπίσταται, ὅτι ἕτοιμος αὐτῷ ὁ θάνατος. 1447. Ὅλωλα, καὶ δὴ νερτέρων ὁρῶ πύλας. *Petron.* Sat. 62. ecce autem miles fortis, tanquam Orcus. *Apulej.* VII. Ipsaque morte, quam formidant alii, fortiorem. *Od.* λ. 276. ἡ δ' ἔβη εἰς ἄιδαο πυλάρταο κρατέροιο. *Eustath.* πυλάρτης δὲ, ὡς καὶ ἀλλαχῆ ἐρρέθη, ᾅδης, ὁ τὰς πύλας ἀραρυίας ἔχων, διὰ τὸ ἐκεῖθεν δυσεξίτητον. *Il.* θ. 367. εἴτε μιν εἰς ἄιδαο πυλάρταο περήσειν. *Od.* ξ. 156. ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος, ὁμῶς αἴδαο πύλῃσι Γίνεται, ὃς κεν ἐγὼν ἀπατήλια βάζει. & *Il.* I. 312. *Aristides* S. Sacr. III. p. 310. πολλὸς δ' ἐκ θανάτοιο ἐρύσατο δερκομένοιο ἀσφαδέεσσι πύλῃσιν ἐπ' αὐτῇσιν βεβαῶτας ἀίδεω. *Aboth* 24. & *Chagiga* XV. 1. Etiam janitor gehennae resistere tibi non potuit, cum eo venires ad educendum Acharem.

ἐ κατισχύσουσιν] *Luc.* XXIII. 23. κατισχύειν significat praevalere adversus aliquem, ex vi praepositionis κατὰ. *Dionys. H.* VI. 87. τοῖς δὲ ἀδικημένοις ἢ κατισχυομένοις τῶν δημοτῶν βοηθήσουσιν. 65. φυλάττειν αὐτὸς ὅσος, καὶ μὴ κατισχύειν μηδετέραν τῶν σάσεων. VII. 30. καὶ βοηθείας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων πενήτων ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν κτήσασθε ἀποδεικνῦναι. 41. νόμον ἐκυρώσατε —— ἐξεῖναι τοῖς κατισχυομένοις ὑπὸ τῶν πατρικίων δημόταις προκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐπὶ τὸν δῆμον —— τοῦτον δὴ προσφερόμενος τὸν νόμον, ὑπὲρ ὧν ἅπαντες ἀδικεῖσθαι καὶ κατισχύεσθαι λέγομεν ὑπὸ Γαΐου Μαρκίου. 49. πρόφασιν μὲν ποιούμενος, τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν, ἵνα δὴ τοῖς ἀδικουμένοις καὶ κατισχυομένοις τῶν πενήτων ἐπικουρία τις ὑπάρχῃ καὶ καταφυγή. 52. νόμος —— ἐγράφη ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν κατισχυομένων δημοτικῶν —— ἐπικουρίας ἕνεκα τῶν κατισχυομένων. IX. 46. ἀρχὰς ἀποδεικνῦναι, τιμωρὸς μὲν ἐσομένας σφίσιν αὐτοῖς, τοῖς δὲ κατισχύειν βουλομένοις ἀντιπάλους. X. 4. τοῖς δὲ ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις τῶν πενήτων βοηθεῖν. 19. τὸς διὰ τὴν πενίαν ἢ δυσγένειαν ἢ ἄλλην τινα ταπεινότητα ὑπὸ τῶν κρειττόνων κατισχυομένους. XI. 4.

Dio Chrys. LXXVII. p. 651. D. ὅταν χειμὼν ἰσχυρὸς ᾖ, καὶ μὴ κατισχύῃ τοῖς πηδαλίοις ἑκατέρᾳ διὰ γῆρας ἢ διὰ βίαν τῆς θαλάσσης. XIII. p. 220. A. πάντων τούτων κατίσχυεν ὁ τῆς πατρίδος πόθος τε καὶ ἔρως. XLVIII. p. 135. A. καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῶν χαλεπῶν ἵππων γιγνόμενόν ἐστι, ὅταν ὁ χαλινὸς μὴ κατισχύῃ, ψίλλιον αὐτοῖς ἔξωθεν ἐπιβάλλεται. μὴ γὰρ δὴ καὶ τῆς γνώμης ἡμῶν ὁ δαίμων κατισχύσειε. *Jos.* A. XVI. 3. 1. κατίσχυε δ' ἡ τῆς Σαλώμης ἐπιμέλεια.

Praedicit Petro, eum in discrimen vitae venturum, nec tamen eo absterritum iri, quo minus constanter in doctrina magistri perseveraret, mortemque adeo ipsam hostium terribilissimum vinceret atque triumpharet, *Rom.* VIII. 35—39. *Act.* XII. 3 — 19. *Cant.* VIII. 6.

19. τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας] *Esaj.* XXII. 22. *Apoc.* V. 5. inf. XVIII. 18. *Artemid.* III. 54. κλεὶς ὄναρ ὁρωμένη —— τοῖς πιστεύειν θέλουσι καὶ δέπειν τὰ ἀλλότρια πίστεως ἐστι σημαντική.

ὃ ἐὰν δήσῃς —— καὶ ὁ ἐὰν λύσῃς] *Jos.* B. I. 5. 2. ἤδη καὶ διοικηταὶ τῶν ὅλων ἐγίνοντο, διώκειν τε καὶ κατάγειν, ὃς ἐθέλοιεν, λύειν τε καὶ δεῖν. καθόλε δ' ἅι μὲν ἀπολαύσεις τῆς βασιλείας ἐκείνων ἦσαν. *Hieros. Jom Tob* f. 60. 1. R. Jochanan dixit Tiberiensibus: quare hunc seniorem ad me adduxistis? quodcunque ego solvo, ille ligat: quodcunque ego ligo, ille solvit. ib. nec liges, nec solvas. & 63. 3. *Megilla* f. 26. 2. Hic ligat, at ille solvit. *Hieros. Orla* f. 61. 2. R. Chaja dixit: quodcunque alibi tibi ligavi, solvo tibi hic. *Schabb.* 16. 4. & *Avoda Sara* f. 7. 1. Quaesivit a Sapiente uno, & ille ligavit: Ne quaerat ab alio, ne forte solvat. *Demai* VI. 11. os quod ligat, est os quod solvit. *Tosaphta in Jebamoth* 1. Quamvis e Schammaeanis & Hillelianis hi ligarent

Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ 20
Χριστός, Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐ- 21
τὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τ πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος 22
αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων· Ἵλεώς σοι Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦ-
το.

20. διεστείλατο] ἐπετίμησεν D. *Origenes.* ὁ μὲν Ματθαῖος πεποίηκε κατά τινα τῶν ἀντιγράφων τὸ τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς, ἴσως μέντοι, ὅτι τινα τῶν ἀντιγράφων — ἔχει ἐπετίμησεν. διετείλατο 36. 56. 58. 61. ex emendatione. Versio *Syra.*

αὐτοῦ] — CD. αὐτὸς] οὗτος D.

Ἰησοῦς] — L. 1. 6. 8. 10. 14. 35. 37. 40. 42. 50. 53. 56. 58. 60. 61. 62. 64. 66. 71. 72. 74. ex emendatione. 80. 83. 85. a prima manu. 86. Evang. 15. Versio *Armen. Syr. Arab.* Codd. *Latt.* MSS. *Origenes, Chrysost. Theophylact.* ed. *Euthymius.* probantibus *Erasmo, T. Beza, H. Grotio, J. Millio.* prol. 674. *Bengelio.* Praefero tamen consensum antiquorum Codicum & versionis Latinae, nec non Basilii Epist. 141. vel ob hoc ipsum, quod sensus prima fronte videatur esse impeditus; si scripsisset, ut nemini diceret, se esse illum Jesum, de quo fama exierat, ipsum esse Messiam, ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστὸς, omnia, puto, plana forent: atqui perinde est, utro modo scribatur. vid. supra I. 16. XII. 23. XIV. 33. Licet enim Jesus in Galilaea notus esset, poterat tamen & circa Caesaream Philippi, & postea in locis, per quae Hierosolyma proficiscentes transituri erant, de facie ignotus esse.

rent, & illi solverent. ib. IV. Sapiens qui judicat judicium, pronunciat mundum aut immundum, ligat ac solvit. *Berac.* f. 23. 1. Rabbena solvit: Rav Ada ligat. *Pesachim* IV. 5. Schola Schammaeana ligat, Hilleliana solvit. VI. 2. Dies festus hoc docere potest, in quo solverunt nomine operis: & ligarunt nomine Sabbati. *Hieros. Schabb.* f. 4. 1. Schola Schammaeana illud ligat, Hilleliana solvit. Et ib. & f. 16. 12. *Jom Tob* f. 61. 1. *Truma* V. 4. *Sanhedr.* f. 100. 1. nunquam solverunt nobis corvum, nec ligarunt columbam. *Hieros. Avoda Sara* f. 39. 2. Dixit R. Afhu, quaesivit a me R. Gamaliel f. Rabbi: quid si eatur in forum? & ego illud ei ligavi. *Tanchuma* f. I. 3. Dicit R. Jochanan: necessario solverunt salutationem Sabbato. f. 74. 3. Sapientes solverunt omnia olea. *Schabb.* I. 5. Schola Schammaeana dicit: non macerant atramentum vespere Sabbati: At Hilleliana solvit. *Hieros. Schabb.* f. 3. 1. R. Meir solvit mixtionem vini & olei, ad ungendum aegrotum Sabbato. *Targum Esther* 2. III. 8. Quo die Judaei volunt emere a nobis, dies solutus est: quo die autem nos Persae volumus emere ab illis, dies prohibitus est. *Bereschith R.* LV. 3. Tibine permissum & mihi vetitum est? לך שרי ולי אסיר. *Bemidbar R.* XIV. 4. & XV. in Eccles. XII. 11. Viri collectionum, per hos intelliguntur discipuli sapientum, alii res mundas, alii immundas pronunciant, alii ligant, alii solvunt: alii rem pollutam, alii licitam pronunciant.

ἐν τοῖς οὐρανοῖς] *Bereschith R.* LXXV. 8. Beati justi, qui benedicuntur in coelis, & benedicuntur in terra Es. LXV. 16. ut scias, omnes benedictiones, quibus benedixit Isaac Jacobo, Deum pariter ipsi benedixisse superne. *Berachoth* I. 4. R. Chanina senior nomine R. qui fecit peccatum, cujus illum pudet, ei peccata omnia remittuntur — Unde autem habemus, illi in coelo remissum esse? *Sanhedrin* f. 105. 1. & decernas sermonem Hiob XII. 18. i. e. decrevisti inferius, Deus O. M. autem ratum habuit sermonem tuum superius. *Targ. Cant.* VIII. 17. Quo tempore sedebis, ut absolvas aut condemnes, ego consentiam omnibus, quae facis. *Ruth.* III. 17. donec sciamus, quomodo decretum sit e coelo. *Sanhedrin* f. 103. 2. Job. XXXVIII. 15. quare litera ע vocis רשעים suspensa est? quum homo fit רש pauper infra, fit etiam pauper supra. h. e. quando improbus exosus fit in hoc mundo inferiori probis, exosus fit quoque in mundo superiori Deo. *Jo.* XX. 23.

Hieronymus in l. Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes aliquid sibi de Pharisaeorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur.

20. διεστείλατο] *Polyb.* III. p. 247. ὑπέρ τε Σικελίας τἀναντία διαξέλλονται ῥητῶς. & ex *Suida. φιλοτιμώτερον* ἐξηγάμεθα τὰ κατὰ τὸν Σκιπίωνα, καὶ πᾶν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῷ μετὰ διαρολῆς ἐξαγγέλλομεν. distincte, accurate. *Athen.* VI. p. 263. D. Μαριανδυνοὶ Ἡρακλεώτας ὑποτάγησαν — προσδιαστειλάμενοι μηδενὸς αὐτῶν ἅψεσθαι πρᾶσιν. & XII. p. 521. A. προσδιαστειλάμην τῷ πορθμεῖ, ἵνα παρὰ τὴν γῆν πλεύσῃ. Lex. MS Psalm. διέστειλαν, παρήγγειλεν.

21. πολλὰ παθεῖν] *Od.* κ. 465. ἐπεὶ μάλα πολλὰ πέπαθον. ι. 223. ἤδη γάρ μάλα πολλ' ἔπαθον, καὶ πολλ' ἐμόγησα. *Marc.* V. 26. *Horat.* A. P. 412. Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit fecitque puer.

22. ἵλεως σοι] *Jo. Grammat.* quaecunque in ος desinentia habent α in penultima, ea per ω & ε efferunt, ut ἵλεως pro ἵλαος. Misereatur tibi D. absit a te Versio Vulg. 1. *Macc.* II. 21. ἵλεως ἡμῖν καταλιπεῖν νόμον, Vulg. propitius sit nobis Deus. 1. *Sam.* XX. 20. μηδαμῶς σοι. *Symmachus* ἵλεως σοι & XXII. 15. μηδαμῶς *Symmachus* ἵλεως. *Aelian.* N. A. XIV. 28. ἐμοὶ δὲ ἐκ θεῶν ἵλεως ἔσω, καὶ τάχα παρ' ἐμοῦ ἵλεως πρὸς αὐτὸς εὔξομαι. & XV. 11. ἡ μὲν δὴ θεὸς ἵλεως ἔσω, μύθους δὲ ἐῶ καὶ μυθολογίαν ἄλλοις. *Aristaenet.* II. 13. ἔτως ἵλεως εἴη μοι ἡ ἀφροδίτη. *Plato* de Legg. θεὸν δὲ πρὸς τὴν τῆς πόλεως κατασκευὴν ἐπικαλεσώμεθα, ὁ δ' ἀκούσεταί τε, καὶ ὑπακούσας ἵλεως εὐμενής τε ἡμῖν ἔλθοι. *Augustin.* locutt. de Genes. XLIII. 23. In hisce verbis, quibus dictum est, propitius vobis, duo verba sunt, quae subaudiuntur, & *sit* & *Deus.* Plenum est enim: propitius sit vobis Deus, quod omnino in Graecis usitatissimum est. *Gen.* XLIII. 23. 2. *Reg.* XXIII. 17. 1. *Paral.* XI. 19. *Philostr.* Vit. Apollon. I. 7. Ζεὺς ἵλεως. *Sallust.* de Deo & Mundo 4. τοσαῦτα περὶ μύθων εἰπεῖσθαι ἡμῖν, αὐτοί τε οἱ θεοὶ καὶ τῶν γραψάντων τὰς μύθους αἱ ψυχαὶ ἵλεω γένοιντο. 17. αὐτὸν ἡμῖν εὐχόμεθα ἵλεων τὸν κόσμον γενέσθαι. *Lucian.* Amor. 30. σὺ δὲ ἵλεως ἀφροδίτη γενοῦ. *Alciphron.* II. 3. Δήμητερ ἵλεως γενοῦ. *Aelian.* N. A. XI. 4. Δάματερ — ἵλαος εἴης. *Esth.* VI. 1. *Jos.* XXII. 29. XXIV. 16. *Gen.* XLIV. 7. 17. 1. *Sam.*

23 το. Ὁ δὲ στραφεὶς, εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ·
24 ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐ-
25 τοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·
26 ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρω-
πος,

Ἰησοῦς ὁ χριστὸς] ὁ χριστὸς Ἰησοῦς D.
21. ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα] εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν D. 1. *Origenes*, *Irenaeus* III. 20.
εἰς] + τὰ 64. ἀπὸ] ὑπὸ D.
γραμματέων] + τοῦ λαοῦ 1. 13. *Origenes*.
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας D. Verſio *Copt. Arab.* ex *Marco*.
ἐγερθῆναι] ἀναστῆναι D. 54. 56. 58. 61. in ora. 106. Verſio *Copta*. ex *Marco*.
22. ἐπιτιμᾶν αὐτῷ] αὐτῷ ἐπιτιμᾶν D. 1. αὐτῷ] αὐτὸν 64.
λέγων] καὶ λέγειν DF. σοι τοῦτο] τοῦτο σοι D.
23. στραφεὶς] ἐπιστραφεὶς DKL. 13. 15. 40. 42. 46. 53. 63. 67. 68. 72. 91. Colb. unus. ex *Marco*.
μου εἶ] εἶ ἐμοὶ D. Marcellus ap. *Euſeb.* I. 2. εἶ μου C. Verſio *Vulg.*
τὰ τῶν ἀνθρώπων] τοῦ ἀνθρώπου D. 24. ὁ Ἰησοῦς] —— Colb. unus.
ἐλθεῖν] ἀκολουθεῖν 48. 60. ſupra X. 38. ἀράτω .... καὶ] ἄρας 1. 25. ἂν] ἐὰν C.
ψυχὴν αὐτοῦ loco poſteriore] ἑαυτοῦ ψυχὴν. 76. εὑρήσει] ἕτερα σώσει 1. 33. *Origenes*. exh. ad Mart. & Dial. c. Marc.
26 ὠφελεῖται] ὠφεληθήσεται L. 1. 13. 61. *Origenes* Exh. ad Martyr. & in l. & Jo. VIII. 21. *Cyrillus* ſaepius. Editio *Eraſmi*. ὠφελήσει Evang. 2.

1. *Sam.* XIV. 47. *Job.* XXXIV. 17. *Targ. Hieroſ. Gen.* XLIX. 22. *Num.* XXXI. 50. חם לך. *Lucian.* pro Imag. 12. καὶ παρηνεῖτο τὰς θεὰς ἵλεως εἶναι αὐτῇ. *Philo* apud *Euſeb.* praep. VIII. 3. ἵλεως ἡμῶν ὁ θεὸς καὶ αὐτὴς τῆς περὶ τούτων ἐννοίας γένοιτο.

23. Σατανᾶ] Deut. XIII. 6. 8. 2. Sam. XIX. 22. 1. Reg. XI. 14. 1. 1. Tim. V. 15.

Φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ] *Plut.* Alcib. p. 206. B. τῶν ἀλκιβιάδῃ φίλων προθύμως συλλαμβανομένων τοῖς τὰ δήμῳ φρονοῦσι. Cim. p. 468. A. Περικλέους —— τὰ τῶν πολλῶν φρονοῦντος. Pompej. p. 621. E. ὅσοι τὰ κάρβωνος ἐφρόνουν. *Herodian.* II. 12. 4. δεδιότες τὴν δύναμιν τοῦ Σευήρου, τὰ ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο. XIV. 14. πᾶσαν τὴν ἤπειρον —— τὰ Νίγρου φρονοῦσαν. VIII. 6. 14. ὅτι ὁ στρατὸς τὰ Ρωμαίων φρονεῖ. *Diodorus* S. XX. 90. καί τισι τῶν δοξάντων τὰ Ρωμαίων πεφρονηκέναι. *Dio* Xiphil. LVIII. ὁ γὰρ συνάρχων αὐτῷ τὰ τοῦ Σηϊανοῦ ἐφρόνει. *Herodot.* VII. 102. ἣν οἱ ἄλλοι ἕλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέουσι. *Demoſth.* ὑπὲρ τῶν συμμοριῶν. ὅτι Θηβαίων τὰ ἐκείνῳ φρονούντων, ἀνάγκη τοὺς τούτων ἐχθροὺς τὰ τῶν ἑλλήνων φρονεῖν. Eurip. Fragment. 251. Πλέτῳ χλιδῶσα θνητά δη, γύναι, φρονεῖς. *Vellej. Pat.* II. 60. Sprevit itaque coeleſtis animus humana conſilia, & cum periculo potius ſumma, quam tuto humilia propoſuit ſequi. *Rom.* VIII. 5. 1. *Macc.* X. 20. *Joſ.* A. XIV. 5. 4. τῆς ἀλεξάνδρας δὲ μητρὸς πρὸς αὐτὸν ἐλθούσης, ἡ ἐφρόνει τὰ Ρωμαίων. XV. 6. 2. Ἱκανὸν δέχεσθαι, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας, ἢ καὶ Ἰουδαίων ὅσοι τὰ ἐκείνου φρονοῦσι. *Polyb.* p. 1447. φρονοῦντες τὰ Πέρσεως. p. 1481. τὰ Ρωμαίων φρονεῖ. Non ſectaris partes Dei. Suidas. τῶν τἀναντία τοῖς Ρωμαίοις φρονούντων. *Plut.* Brut. p. 995. F. τοὺς ἀπολλωνιάτας ἤσθετο τὰ Βρούτου φρονοῦντας. *Diodorus* XIV. 88. τοὺς τὰ Διονυσίου φρονοῦντας. *Athenaeus* V. p. 214. 2. B. τὰ Ρωμαίων φρονεῖν προσεποιεῖτο.

24. ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν] Id Lucae XIV. 26. eſt μισεῖν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. *Act.* XX. 24. *Anthol. MS.* Δαμὼ καὶ Μάθυμνα, τὸν ἐν τριετηρίσιν Ἥρας Εὔφρονα Λυσσάταν ὡς ἐπύθοντο νέκυν· Ζωὰν ἀρησάντω, ταυπλέκτων δ' ἀπὸ μίτραν χερσὶν διραγχεις ἐκρυμώσαντο βρόχους. Talis opponitur τῷ φιλοψύχῳ, τῷ φιλοῦντι τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. *Tanchuma* p. 234. 1. Caro & ſanguis acquirit amicos: Reperit alios meliores, abnegat priores כפר בראשונים.

25. τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι] *Lyſias* pro Callia. Ἀνδοκίδης δὲ ἔχει τὰ μύηντρα παρ' ὑμῶν, σώσας τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, ἑτέρων διὰ ταῦτα ἀποθνόντων. *Achill.* Tat. V. δός μοι τι ἐπὶ τούτου τὸν ὑπερήφανον, σώσεις γὰρ μου τὴν ψυχὴν, διαῤῥύσασαν ἤδη.

Confer ſupra X. 38. *Plut.* Publicola p. 109. A. φεύγοντας αὐθὶς ἔκτεινον οἱ Ρωμαῖοι, τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς ἀλεθριωτάτης γενομένης. σώζεσθαι γὰρ οἰόμενοι τὸς ἑτέρους οἱ ἕτεροι, τῷ μάχεσθαι καὶ μένειν ἀ προσεῖχον. & Themiſtocle p. 126. F. ut & ap. *Stobae.* S. 38. ἀπολώμεθα ἂν, εἰ μὴ ἀπολώμεθα. *Polybius* III. 63. Τὸς —— διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιθυμίαν οἰομένους φεύγειν, ἢ κατ' ἄλλον τινα τρόπον ἐλομένους τὸ ζῆν, πάντας κακῶς καὶ πάσης ἀτυχίας μετασχεῖν. *Cic.* ad Famil. XIV. 4. Utinam minus vitae cupidi fuiſſemus! certe nihil aut non multum in vita mali vidiſſemus. ad *Herennium* I. 11. Sit Lex, quae jubeat eos, qui propter tempeſtatem navim reliquerint, omnia perdere: eorum navim ceteraque eſſe, ſi navis conſervata ſit, qui manſerint in navi. III. 6. Eum tute vivere, qui honeſte vivat, non qui in praeſentia incolumis ſit; etenim qui turpiter vivat, incolumem in perpetuum eſſe non poſſe. *Quintilian.* Decl. 377. Tum vero in aeſtimatione periculorum & vulnerum, Quid hic, inquam, nemo vincere poteſt, niſi mori voluerit? *Xenoph.* Exped. Cyri. III. ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι ὁπόσοι μὲν μαχεύσει ζῆν ἐκ πάντος τρόπου ἐν τοῖς πολέμοις, ἴστε κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ πολὺ ἀποθνήσκοντα· Ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πω εἰς τὸ ὑγιὲς ἀφικνουμένους, καὶ, εἴως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. *Syneſ.* Epiſt. 112. & ap. Suid. οἶδα τὴν πρὸς Λεωνίδαν ἐπιστολὴν τῶν τελῶν· Μαχέσθω, ὡς τεθνηξόμενοι, καὶ οὐ τεθνήξονται. *Lycurgus* in Leocratem. Οἶμαι θεῶν τινα αὐτὸν ἐπ' αὐτὴν ἀγαγεῖν τὴν τιμωρίαν, ἵν' ἐπειδὰν τὸν εὐκλεᾶ κίνδυνον ἔφυγε, τῷ ἀκλεῖ καὶ ἀδόξῳ θανάτῳ τύχῃ. p. exemplum affert filii qui, ut patrem eriperet, ſemet ipſum periculo vitae expoſuit, & ſervatus eſt: iis, qui fugerant, igne abſumtis & perditis —— νόμον γὰρ ἔθεντο περὶ ἁπάντων, τῶν μὴ θελόντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδυνεύειν, διαῤῥήδην λέγοντα ἀποθνήσκειν, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν καταξάντες, εἰς ὃ μάλιστα φοβέμενοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν ὑπεύθυνον κινδύνῳ ἐποίησαν —— τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει, εἰδὼς ὑποκειμένην αὐτῷ τιμωρίαν; ἀδεμίαν γὰρ ἄλλην ζημίαν εἶναι τῆς δειλίας ἢ θάνατον. Lesbonactis protrepticus. Εἰ μὲν τις ὑμῶν φιλοψυχῶν παρασκευάσαι ἀναχωρεῖν ἢ φεύγειν, ἵνα σωθῇ;

πῷ, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρω-
πῷ ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ 27
δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶ-
ξιν αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ~ τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θα- 28
νά-

~ ὧδε ἑστῶτες

τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ] καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Colb. unus.
27. τῶν] + ἁγίων D. Verſio *Syra*. ex *Marco* & *Luca*. ἀγγέλων αὐτοῦ] ἀγγέλων τῶν ἁγίων C.
τὴν πρᾶξιν] τὰ ἔργα 1. 3. 9. 12. 59. 73. Colb. tres. Editio *Colinaei*. ex *Rom.* II. 6.
28. ἀμὴν] + γὰρ K. 12. 50. 70. Evang. 2. + δὲ L ex emendatione 1. 51. 59. 89. 90.
τῶν] — EFGH. 2. 3. 74. 76. 83. 85. 89. Editio *Eraſmi*. Verſio *Syra* utraque, & edita in ora poſterioris. *Theophylactus*.
ἑστηκότων] ἑστώτων CDL. 1. 12. 13. 16. 38. 39. 45. 57. 61. 65. 70. Evang. 14. 19. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Origenes* in Jo. VIII. 51. *Ephrem*, *Epiphanius* H. 69. *Chryſoſt.* T. VII. 339. ἑστῶτες EFGH 2. 3. 9. 11. 14. 27. 34. 35. 44. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 62. 63. 64. 66. 71. 73. 74. 78. 83.

ὰκ ὀρθῶς γινώσκει τὸ φιλοψυχεῖν, ὅτι ἔστι. ἐν γὰρ τῷ μένειν καὶ ἐμοὶ χαρὰ, ἢ μόνον τὴν ἐκυτὸ, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν εἴκοσι μυόντων ψυχὰς σώσει.

26. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ] *Demoſth.* de Legat. falſ. τῶν τοιούτων ὁ νόμος θάνατον τὴν ζημίαν εἶναι κελεύει. *Polyaen.* p. 459. θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. *Herodot.* VII. 39. Τῷ δὲ ἐνὸς, τῷ περιέχει μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεαι. *Agathias* III. τί δὲ κερδανοῦμεν ἅπαντας τὴν Περσίδα προσλαμβάνοντες, τὰς δὲ ψυχὰς ἐζημιωμένοι; Κέρδος & ζημία opponuntur. *Iſocrat.* Nicocle. Μὴ τὸ μὲν λαβεῖν κέρδος εἶναι νομίζετε, τὸ δὲ ἀναλῶσαι ζημίαν. *Xenophon.* Paed. 11. μήτ' ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων. *Polyaen.* p. 565. τὸ ἥμισυ κερδάνας, ἀδίκως τῶν πολιτῶν ἐζημίωσε. *Philipp.* III. 7. 8. *Joſ.* A. IV. 8. 29. τὴν ἐκ τῆς ἑτέρᾳ ζημίας ἀφέλειαν.

Sententia eſt proverbialis, quam Chriſtus a vita temporali ad alteram & aeternam transfert. *Il.* I. 401. Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν Ἴλιον ἐυκτῖσθαι ἰῷ ναιόμενον πτολιέθρον —— Οὐδ' ὅσα λάϊνος ἕρδει, ἄφθιτος, ἐντὸς ἐοργε θυὼς ἑκατηβόλοιο Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ. Λητοῖ μὲν γάρ τε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, κτητοί τε τρίποδες τε καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα· Ἀψορρος δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λητὸς οὔτ' ἐλετὸς, ἐπεὶ ἁρπὴν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. *Dionyſ.* Περιηγησις. Οὐδὲ ὧδε ἐκείνοις πατρίοις —— εἷς τε πολλοὶ ψυχῆς ἀκ ἀλίγοντες, ὅ' ἄσπετον ὄλβον ἴλωνται. *Priſcianus*. Iſta petat, majora cupit qui prendere Gaza Mercator, lucrique vagus cadit inſcius aevi, Venales animae. *Euripid.* Supplices 775. Τοῦτο γὰρ μόνον βροτοῖς οὐκ ἔστι τ' ἀπάλαμο' ἀναλωθὲν λαβεῖν ψυχὴν βροτείων χρημάτων δ' ἔστ' πόροι. *Pluto* Alcibiad. 2. p. 453. D. ἀλλὰ μέντοιγε αὐτοῦ τῆς σῆς ψυχῆς ἀδ' ἂν τὴν πάντων ἁλλήλων χάριν τι καὶ τυραννίδα βουληθεῖεν σοι γενέσθαι. Οὐκ οἶμαι ἔγωγε. πῶς γὰρ ἄν; μηδὲν γε τι μᾶλλον αὐτοῦ χρῆσθαι. *Æſchylus* in Perſis. 844. ὡς τοῖς θανοῦσι πλοῦτος οὐδὲν ὠφελεῖ. *Anacreon* Od. XXIII. ὁ πλοῦτος ἔγγε χρυσῷ τὸ ζῆν παρῆγε θνητοῖς, Ἐκαρτέρει φυλάσσων, ὅ' ἂν θανεῖν ἐτόλμη, Λάθη τι καὶ παρελθῇ. Εἰ δ' ὐδὲ τὸ περισσὸν Τὸ ζῆν ἔνεστι θνητοῖς —— Θανεῖν γὰρ οἱ πένητες, τί χρυσὸς ὠφελεῖ μοι; *Valerius Fl.* VI. 562. Dat Calais Briſanta neci, ſemperque propinquas Ripea venali comitantem ſanguine pugnas. Centum lecta boum bellator corpora, centum Pactus equos, his ille animam lucemque rependit Crudelis: tandem dulces jam caſſus in auras Reſpicit ac coelum nulla reparabile gaza. *Maimonid.* Halacha Rozach 6. Monere ſolebant Synedria, ne impunitatis pretium acciperetur ab homicida, etiamſi daret, quicquid ſuum eſſet in mundo. *Job* II. 4. *Pollux* III. 113. Περὶ φιλαργυρίας. Τὸν ψυχὴν ἂν ἀντηλλάξας τῷ χρυσίῳ.

28. οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου] Hebraei θάνατοι θανατῶν. *Luc.* II. 26. & θανάτῳ γεύεσθαι dicunt pro mori. Interpres Syrus *Heb.* XI. 5. mortem non guſtavit. *Jo.* VIII. 51. 52. 53. *Heb.* II. 9. *Pſalm.* LXXXIX. 48. *Targum Hieroſ. Deut.* XXXII. 1. Dixit: ego teſtor in mundo hoc verbum, quod non guſtabit mortem. Teſtor coelum & terram, quae non guſtabunt mortem in hoc mundo, ſed finis eorum conſummatur in mundo futuro. *Bereſchith R.* IX. 6. & 7. ter. & XXI. 5. bis. Conveniens fuiſſet, ut Adam primus non guſtaret mortem. *Jalkut Chadaſh* f. 69. 2. XIII. fuerunt, qui non guſtarunt guſtum mortis: Enoch, Elieſer ſervus Abrahami, Mathuſala, Hiram rex Tyri, Ebedmelech Æthiops, filia Pharaonis, Serah filia Aſer, tres filii Korach, Elias, Meſſias. & R. Joſua f. Levi. *Sohar* in Geneſin Paraſcha vajiſchlach f. 387. Nemo eſt, qui nocte in cubili ſuo dormit, qui non guſtet guſtum mortis, anima ex eo exeunte. & in שכחת לקט f. 1. Niſi Adamus peccaſſet, non guſtaſſet guſtum mortis. *Vajikra R.* S. XVIII. quamvis omnes guſtent mortem, ſinguli tamen juſti habebunt mundum proprium. *Kobeleth* R. XII. 5. omnes guſtant guſtum mortis.

Intelligo adventum Chriſti ad excidium Hierorosolymorum, qui imaginem quandam judicii ultimi, de quo commate praecedenti ſermo eſt, gerebat. Conf. Jo. XXI. 23.

1. μεθ' ἡμέρας ἕξ] *Luc.* IX. 28. habet ὡσὶ ἡμέραι ὀκτὼ; ita ſolent numerare a ſabbato ad ſabbatum, comprehenſo die primo & ultimo *Jo.* XX. 26. *Neganim* III. 8. 111. hebdomadibus, quae ſunt XIX. dies. vide ſupra p. 229.

ὄρος] *Strabo* VII. 456. D. de Zamolxi: καταρχὰς μὲν ἱερὰ κατασκευάσαι τῷ μάλιστα τιμωμένῳ παρ' αὐτοῖς θεῷ, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ θεὸν προσαγορευθῆναι, καὶ καταλαβόντα ἀντρώδη τι χωρίον ἄβατον τοῖς ἄλλοις ἐντεῦθεν διαιτᾶσθαι, σπανίως ἐπιγιγνόμενον τοῖς ἐκτὸς, πλὴν τῷ βασιλέως καὶ τῶν θεραπόντων. Συμπράξαι δὲ τὸν βασιλέα, ὁρμῶντα τὸν ἀνδράτα προσέχοντας, ἑαυτῷ πολὺ πλέον ἢ πρότερον, ὡς ἐνθουσιῶντι τὰ προσαγόμενα συμβαλεῖν θεῷ. τοῦτο δὲ τὸ ἔθος διάτινων, ἄχρι καὶ νῦν ἡμῶν —— καὶ τὸ ὄρος ἐπωνύμως ἴσον, καὶ προσαγορεύουσιν ἴσασι. Ὅπερ δ' αὐτῷ παραπλήσιον & X. 726. C. τὰς ἀμφισβασίας τῶν παρὰ τὸ θεῖον σπουδαζόντων καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν —— ἑκάστοις μοθοῦσι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καθ' ὃν καὶ ἡμῖν παρέχειν τὰς θεάς. *Od.* τ. 179. *Schol.* φασὶ δέ τινες, ὡς τοῦ τῶν βασιλέων γένους εὐ ῥᾳδίως πιθανοὶ οἱ ὑποτεταγμένοι· ἀνιόντα δὲ αὐτὸν [τὸν Μίνωα] ὡς τὸν ἴδιον δῆθεν ἑταιρείας συνθῆναι νόμους, καὶ φοιτᾶν ἀκούειν τοῦ Διὸς ἐν σπηλαίῳ. vid. ſupra XIV. 23.

κατ' ἰδίαν] *Gal.* II. 2. *Dionyſ. Hal.* X. 65. οὐ γὰρ

νάτε, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τ῀ ἀνθρώπ῀ ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτ῀.

1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ π῀αλαμβάνει ὁ Ἰησ῀ς τὸν Πέτρον, κ῍ Ἰάκωβον, κ῍ Ἰωάν-
2 νην τὸν ἀδελφὸν αὐτ῀· κ῍ ἀναφέρει αὐτ῀ς εἰς ὄρ῀ ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώ-
θη ἔμπροσθεν αὐτῶν, κ῍ ἔλαμψε τὸ π῀όσωπον αὐτ῀ ὡς ὁ ἥλι῀· τὰ δὲ ἱμάτια αὐτ῀ ἐγέ-

84. 85. 87. 89. 106. Evang. 2. 4. 12. 15. 17. *Theophyl.* probante *Bengelio.* ἐσηκότες 76. Evang. 13. γεύσωνται] γεύσονται H. 1. 3. 9. 48. 52. 53. 58. 59. 61. 73. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi* 1. *E. Schmidii. Theodoretus.*

βασιλείᾳ] δόξῃ 38. Verſio *Copta*, *Syra* poſterior, *Æthiop. Origenes* H. 3. *Theodoretus*, Epiphan. H. 69. 77. *Damaſcenus. Antipater* Boſtr. c. Origenem 15. *Ephrem.* ex comm. 27.

αὐτ῀] τῶν ἁγίων 59. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Verſio *Copt. Saxon. Syra* poſterior in ora, *Æthiop.*

1. καὶ] + ἐγένετο D.

ἀναφέρει] ἀνάγει D.

2. μετεμορφώθη — καὶ] μεταμορφωθεὶς ὁ Ἰησ῀ς D.

Ἰάκωβον καὶ] τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν D. a prima manu.

κατ' ἰδίαν] λίαν D.

ὁ] — 73.

γὰρ μόνον, ἃ μετὰ τῶν ἄλλων ἔπραττεν, χρηστότητος ἔφερεν αὐτῷ δόκησιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἃ κατ' ἰδίαν ἐπιτηδεύων διετέλει.

2. Supra XIII. 43. *Habac.* III. 4. *Act.* II. 3. *Il. K.* 547. ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο. *Od.* π. 181. ἀλλοῖός μοι, ξεῖνε, φάνης νέον ἠὲ πάροιθεν, ἄλλα δὲ εἵματ' ἔχεις, καὶ τοι χρὼς ἐκ τ' ὀμοιος, Ἦ μάλα τις θεὸς ἔσσι, τοὶ ἐρανὸν ἐυρὺν ἔχουσι. *Euſtath.* in Il. ε. p. 388. 13. ὡς πολλάκις καὶ τοιούτων γινομένων, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶ μεγάλω ἀλεξάνδρω συνέπεσε. Κινδυνεύων γὰρ ἐκεῖσε πω ἐν Ἰνδίᾳ, ἐτιτάξατο τοῖς ὅπλοις κατὰ τὴν ἰσορίαν· οἱ δὲ βάρβαροι σίλας τι καὶ φάσμα πρὸ τῶ σώματος ἔδοξαν φέρεσθαι — Ἡ δέγε ἱσορία πολλὰ σώματα προβολῆσαι διδάσκει — καὶ Βάλιμερ ὁ Θιοδωρίχου πατὴρ, ὁ κατακρατήσας Ἰταλίας, φασὶν, ἀπάσης, τῶ οἰκίω σώματος σπινθῆρας ἀπέπαλλε. καί τις δὲ σοφὸς παλαιὸς φησὶ παρ' ἑαυτῶ, ὅτι ἐνδυομένοτε καὶ ἐκδυομένω αὐτῶ σπινθῆρες ἀπεπήδων ἐξαίσιοι, ἐσὶν ὅτε καὶ κτυπῶντες, ἐνίοτε δὲ καὶ φλόγες ὅλαι κατέλαμπον, φασὶν, τὸ ἱμάτιον μὴ καίεσαι, καὶ τὸ τέρας ἐκῶς ἀγνοῶ λέγει εἰς ὃ τελευτήσειαν. *Bereſchith R.* XX. 29. & fecit eis Deus veſtes pelliceas & veſtivit eos. In libro Legis R. Meir invenerunt ſcriptum: veſtes lucis, hae veſtes Adami primi. *Jalkut Simeoni* P II. f. 10 3. Facies juſtorum futuro tempore ſimiles erunt Soli & Lunae Cant. VI. 10. Jud. V. 31. coelo & ſtellis Dan. XII. 3. fulguri Nachum II. 5. Liliis Pſal. XLV. 1. & candelabro templi Zachar. IV. 3. *Pocok.* p. 213. ex Nachmanide: Fulgida facta fuit facies Moſis inſtar Solis, Joſuae inſtar Lunae; quod idem affirmarunt veteres de Adamo, Phineaſi inſtar lampadis, ut & de R. Eliezere magno. *Pirke Elieſer* 2. inter docendum radios ex facie ipſius, ut olim e Moſis facie, prodiiſſe, adeo ut non dignoſceret quis, utrum dies eſſet ac nox. Talem expectabant Judaei Meſſiae apparitionem. *Nizzachon* vetus p. 40. ad Exod. XXXIV. 33. Ecce Moſes magiſter noſter felicis memoriae, qui homo merus erat, quia Deus de facie ad faciem cum eo locutus eſt, vultum tam lucentem retulit, ut Judaei vererentur accedere: Quanto igitur magis de ipſa divinitate hoc tenere oportet, atque Jeſu faciem ab uno orbis cardine ad alterum fulgorem diffundere conveniebat? At non praeditus fuit ullo ſplendore, ſed reliquis mortalibus fuit ſimillimus. Quapropter conſtat, non eſſe in eum credendum & p. 200. adde quod Moſis beatae memoriae faciem Iſraelitae intueri non poterant, niſi operimentis velaretur, quia ad Creatorem ſuum acceſſerat. Quanto igitur magis iſtius, qui ſe ipſum Deum vocat, ſimilis debebat eſſe conditio? *Dionyſ. Halic.* A. IV. 2. Μιχθέντος δέ τινος αὐτῇ θεῶν ἢ δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν μῖξιν ἀφανισθέντος, εἴτε Ἥφαιτε, καθάπερ ἔιονται, εἴτε τῶ κατ' οἰκίαν Ἥρωος, ἐγκύμονα γενέσθαι καὶ τεκεῖν τὸν Γύλλιον ἐν καθήκουσι καιροῖς. Τῶτο τὸ μύθευμα, ἃ πάνυ πιτὸν εἶναι δοκῶ, ἑτέρα τις ἐπιφάνεια γενομένη περὶ τὸν ἄνδρα, θαυμασὴ καὶ παράδοξος, ἦλον ἀπεικάσασθαι ποιεῖ. καθημένῃ γάρ ποτε αὐτῇ καὶ κατεσχεθέντος ἐφ' ὕπνῳ, πῦρ ἀνέλαμψεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῇ καὶ —— διέμενεν ἡ φλὸξ ὅλην αὐτοῦ καταλάμπουσα τὴν κεφαλὴν, ἕως ἡ μήτηρ προσθραμοῦσα διανίσησιν αὐτὸν, καὶ ἡ φλὸξ ἅμα τῷ ὕπνῳ διασκεδασθεῖσα ἠφανίσθη. *Philo* de Legat ad Caj. T. 2. 559, 16. Καὶ τὲς ἡμιθέες ὑπερβὰς ἐπανῆει καὶ ἐπαπειδύετο τοῖς τῶν μειζόνων καὶ ἀμφιβαλῶν εἶναι δοκέντων σεβασμίοις, ἑρμῆ καὶ ἀπόλλωνος, καὶ Ἄρεως —— εἰς ἀπόλλωνα μετεμορφῶτο καὶ μετισκευάζετο, σεφάνοις μὲν ἀκτινοειδέσι τὴν κεφαλὴν ἀναδήμενος &c. *Ovid.* Metam. II. 40. de Sole. Genitor circum caput omne micantes Depoſuit radios. *Plut.* de fortun. Rom. p. 323. C. Τίκτεται δ' ἐν Σέριος, καὶ βρέφος ὄντος ἡ κεφαλὴ σέλας ἀστραπῆ παραπλήσιον ἀπήρψεν —— σημεῖον δὲ χρηστὸν ἐπὶ τὴν ἀπροσδόκητον ἡγεμονίαν, ἧς ἔτυχε μετὰ τὴν Ταρκυνίε τελευτήν. Et in Marcello. p. 301. C. πανοπλίᾳ ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ, καὶ βαφαῖς πᾶσι καὶ ποικίλμασιν ὥσπερ ἀστραπὴ διαφέρων σίλβουσα. *Dio Xiph.* in Nerone p. 147. C. Σημεῖα δ' αὐτῷ τῆς αὐταρχίας τάδε ἐγένετο. ἀκτῖνες γὰρ τικτόμενον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἕω οὐδεμιᾶς τῆ ἡλίου φανερᾶς προσβολῆς περιέσχον, καί τις ἀστρόλογος ἐκ τέτων —— περὶ αὐτῆ ἐμαντεύσατο, ὅτι βασιλεύσει. *Florus* I. 1. Julius Proculus fidem fecit, viſum a ſe Romulum affirmans auguſtiore forma, quam fuiſſet; mandare praeterea, ut ſe pro numine acciperent, Quirinum in coelo vocari. *Anthol.* I. 38. II. 12. IV. 12. 126. μυριόμορφον vocat Bacchum, Apollinem, Iſidemque. *Solinus* IX. Alexander —— forma ſupra hominem auguſtiore. *Appianus* p. 547. de Hannibale: Ὁ δὲ, ὡς ἐν βαρβάροις τε καὶ τεθηπόσιν αὐτὸν, καὶ δι' ἄμφω δυναμένοις ἀπατᾶσθαι, τὴν ἐσῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασσε, συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις, καὶ αὐτὸν οἱ κίλται περιῖόντα τὰ ἔθνη πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, θαυμάζοντες ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν. Caput radiatum & corona radiata in *nummis* ſunt infignia imperii & Majeſtatis. Conf. *Philipp* II. 6. *Marc.* XVI. 12. inf. XXVIII. 3. 2 *Macc.* XI. 8. *Virgil.* Ecl. V. 56. Candidus inſuetum miratur limen Olympi. *Servius* i. e Deus. Unde etiam contra, nigros mortuos dicimus. Significat benignos & bonos, ſicut contra malos nigros dicimus.

3. Μωσῆς καὶ Ἠλίας] *Debarim R.* III. Dixit Deus S. B. Moſi, per vitam tuam, quemadmodum vitam tuam poſuiſti pro Iſraelitis in hoc mundo: ita tem-

ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ 3
συλλαλοῦντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧ- 4
δε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν
Ἠλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδοὺ, φωνὴ 5
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀ-
κούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφό- 6
δρα. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν· Ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε. 7
Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. Καὶ κατα- 8
βαινόντων αὐτῶν ~ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἴπητε 9
τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μα- 10
θηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;

Ὁ

~ ἐκ

ἐγένετο] ἐγένοντο. L. 3. 9. 11. 13. 44. 46. 47. 48. 52. 53. 54. 59. 61. 67. 68. 70. 85. Evang. 19. 20. 24. Editio *Colinaei*.
τὸ φῶς] χιὼν D. Verſio *Vulg. Æthiop. Dionyſ. Alex.* Suſpicatur autem Cl. Medicus J. S. *Bernardus* requiri vocem σελήνης, quae per characterem C. ſcripta facile propter ultimam literam praecedentis vocis φῶς excidere potuit.
3. ὤφθησαν] ὤφθη D. Codices *Latini*. αὐτοῖς] αὐτῷ Verſio *Copta*.
Μωσῆς] Μωϋσῆς D. 12. 13. 15. 72. 78. Editio *Colinaei*.
μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες] συλλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ 1. *Cyrillus* in Eſaj. p. 133. *Chryſoſtomus*, *Ephrem*.
4. ἀποκριθεὶς] ἀπεκρίθη 64.
ὁ] — G. εἰ] — 1.
ποιήσωμεν] ποιήσομεν 1. 34. Verſio *Syra*. ποιήσω C.
Μωσῇ] μωϋσεῖ D. 72. μωϋσῇ 13. μωσεῖ 1. 74. 80. 89. 90. *Theophylactus*.
μίαν Ἠλίᾳ] Ἠλίᾳ μίαν D 1. 2. 61. 84. 85. 86. Editio *Eraſmi*. *Colinaei*, Verſio *Vulg. Ephrem*.
5. φωτεινὴ] φωτὸς 5. 13. 36. *Ephrem*. ἐπεσκίασεν] ἐπισκίαζει D. a prima manu.
εὐδόκησα] ἠυδόκησα CDG Evang. 1. *Origenes*, *Damaſcenus*.
αὐτοῦ ἀκούετε] ἀκούετε αὐτοῦ D. 1. *Origenes*.
6. καὶ ἀκούσαντες] ἀκούσαντες δὲ D. μαθηταὶ] + αὐτοῦ 106. Verſio *Syra* poſterior,
ἔπεσον] ἔπεσαν CD. 7. καὶ primum] — Bodl. unus. in Edit. *Oxon*.
προσελθὼν] προσῆλθεν D. Ἰησοῦς] + καὶ D.
ἥψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν] καὶ ἁψάμενος αὐτῶν εἶπεν 13.
ἐγέρθητε] ἐγείρεσθε D. 8. αὐτῶν] + οὐκέτι C.
μόνον] + μεθ' ἑαυτῶν C. μεθ' ἑαυτῶν 33. ex *Marco*.
9. καταβαινόντων αὐτῶν] καταβαίνοντες D.
ἀπὸ] ἐκ CDEFHKLM. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 15. 27. 29. 30. 34. Colb. duo 35. ex Emendatione. 38. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 84. ex emendat. 85. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 15. 19. 20. 24. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Stephani* 1. 2. *Bengelii*. *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1424.
ὁ Ἰησοῦς] — Editio *Eraſmi* 1. ἀναστῇ] ἐγερθῇ D.
10. αὐτοῦ] — L. 1. Verſio *Copta*, *Vulg*. *Origenes*. οἱ γραμματεῖς λέγουσιν] ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς 33.
11. Ἰησοῦς] — DL. 1. 33. Evang. 13. 15. Verſio *Copt. Vulg. Arab*. Editio *Colinaei*.

pore futuro, quando Eliam prophetam ad ipſos mittam, vos duo eodem tempore venietis. S. D. Nahum I. 3. Turbo eſt Moſes Ex. II. 3. procella Elias 2. Reg. II. 11. Malach. IV. 5. 6. Solent jungi promulgator Legis & reſtitutor, *Peſach*. f. 154. 1. Et Moſi & Eliae Deus apparuit in eadem caverna petrae 1. Reg. XIX. 9. quae fuit una ex decem rebus creatis ſtatim poſt fundationem mundi. *Midras Tillim* XXI. Traditio eſt magiſtrorum noſtrorum: nemo equitat in equo, Regis carnis & ſanguinis, & nullus porro ſedet ſuper thronum ejus, nec quisquam utitur ſceptro ejus: Moſes autem magiſter noſter uſus eſt ſceptro Dei S. B. Sicut ſcriptum eſt: & accepit Moſes virgam Dei. Elias quoque equo ejus vectus eſt. Et quis eſt equus Dei S. B? Ventus nimirum & turbo S. D. — Corona regis carnis & ſanguinis nullus utitur: Deus S. B. autem dedit eam Regi Meſſiae S. D. Pones capiti ejus coronam auri & gemmarum. regis carnis & ſanguinis purpuram nemo induit, de Meſſia autem ſcriptum eſt: gloriam & decorem impoſuiſti ei Pſ. XXI. 6. non vocant vicarium ſuum nomine ſuo — at rex Meſſias vocatur: Dominus juſtitia noſtra.

5. νεφέλη φωτεινὴ] *Dio Chryſ*. O. IV. p. 80. D. ἐκεῖνον [Ἰξίονα] φασὶν ἐπιθυμήσαντα τῶν Ἥρας μακαρίων γάμων νεφέλῃ τινὶ συγγενόμενον σκοτεινῇ καὶ ἀχλυώδει. *Æneid*. II. 590. & pura per noctem in luce refulſit. *Servius*, in luce, in nimbo, qui cum numinibus ſemper eſt. & V. 839. aëra dimovit tenebroſum, & diſpulit umbras. Servius: Nam ſemper Deos ambit nimbus. *Ex*. I. 4. 28. Nox erat.
αὐτοῦ ἀκούετε] *Diodorus* S. XVIII. 56. προστιτάχαμεν δὲ καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν Πολυσπέρχοντι πραγματεύεσθαι, ὑμεῖς ἦν, καθάπερ ὑμῖν καὶ πρότερον ἐγράψαμεν, ἀκούητε τούτου. 1. *Macc*. II. 65. ſupra II. 9.
6. *Euripid*. Bacchae 604. Βάρβαροι γυναῖκες ἕτως ἐκπεπληγμέναι φόβῳ πρὸς ποίᾳ πεπτώκασθ' ἥσθεσθ' ὡς ἔοικε Βακχίᾳ Διατινάξαντος δῶμα Πενθεως, ἀλλ' ἐξανίστατε σῶμα, καὶ θαρσεῖτε σάρκας, ἐξαμείψασαι τρόμον. *Dan*. VIII. 17.
9. ὅραμα] *Euſtath*. in Od. T. p. 712. ὅραμα δὲ ὁ ῥηθεὶς ὄνειρος, οἷα ἔτως ἀπεκρίνας, ὡς ἐθεάθη —— ἰσέον δὲ, ὅτι τε τὰς τοιάτας ὀνείρας ἀληθεῖς ἔντας, καὶ αὐτόχρημα ἔτως ἐκβάντας, καθὰ ὥραθησαν ἐν ὕπνοις, ὁράματα καλῶμεν, θεωρηματικὰς ἐκάλεν οἱ παλαιοί. *Luc*. IX. 37. *Act*. IX. 10. 12. *Ovidius* M. VII. 649. Qualesque in imagine ſomni Viſus eam vidiſſe viros, ex ordine tales aſpicio agnoscoque. *Apulejus* XI. de paſto-

pho-

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκατα-
12 στήσει πάντα. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθε· καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν· ἀλλ' ἐποίη-
σαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν.
13 Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. Καὶ ἐλθόντων
14 αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος, γονυπετῶν αὐτὸν, Καὶ λέ-
15 γων· Κύριε, ἐλέησον μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται, καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ
16 πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς
17 σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν Ὦ γενεὰ ἄπι-
στος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν
18 ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ἐθεραπεύθη ὁ
19 παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον·
20 Διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν·
ἀμὴν

~ αὐτὸν

εἶπεν αὐτοῖς] αὐτοῖς εἶπεν 1. Editio *Colinaei*, *Theophylact.* αὐτοῖς] — D. 33. Verſio *Copta.*
πρῶτον καὶ] DL. 1. 33. Verſio *Copt. Vulg. Arab.* probante *Millio* prol. 395.
ἀποκαλαστήσει] ἀποκαλαστῆσαι D. Verſio *Syra.* ἀποκαθίστησι. L.
πάντα] + ὡς γέγραπται Verſio *Syra* poſterior cum afteriſco.
12. ὅτι] + καὶ Colb. unus. 54. Ἠλίας] — 57.
οὐκ] — 59. ἐπέγνωσαν αὐτόν] ἐπίστευσαν αὐτῷ 38. Colb. unus.
ἐν] — DF. 2. a prima manu 12. 38. 59. 60. 61. 62. 78. 86. 91. 106. Evang. 13. 15. Edit. *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine. *Juſtinus* c. Tryphon.
αὐτῷ] + πάλιν Editio *Colinaei.*
ὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν] D. haec habet in fine commatis 13.
13. μαθηταὶ] + αὐτοῦ Colb. unus.
14. ἐλθόντων] ἐλθὼν D. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 390.
αὐτῶν] — D. 1. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ FH. 27. 78. 86. Evang. 24. Edit. *Eraſmi* 1.
ἄνθρωπος] + τις FH. 2. 6. 7. 27. 54. 61. 71. Edit. *Eraſmi. Bogardi.*
αὐτῷ] αὐτὸν CFGHKL. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 15. Colb. unus 29. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 70. 71. 72. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 5. 12. 13. 14. 15. 18. 21. 22. 24. Edit. *Complut. Bengelii*, *Geneu. Suidas* γονυπετῆσαι, αἰτιατικῇ προσκυνῆσαι, *Theophylactus*, *Origenes* vid. *Marc.* I. 40. X. 17. ἔμπροσθεν αὐτοῦ D.
15. πάσχει] ἔχει L. *Origenes* ſemel. πολλάκις poſterius] ἐκεῖθι D. 1. Verſio *Itala. Origenes.*
16. προσήνεγκα] προσήνεγκαν 12. 13. 38. 59. Editio *Colinaei.* αὐτὸν θεραπεῦσαι] θεραπεῦσαι αὐτὸν D.
17. εἶπεν] + αὐτῷ Bodlej. ἄπιστος] ἄπιστε *Theophylactus.*
ἔσομαι μεθ' ὑμῶν] μεθ' ὑμῶν ἔσομαι CD. 1. Evang. 12. *Orig.*
Φέρετε] Φέρε Verſio *Syra.*
18. ἐθεραπεύθη] ἰάθη 10. 35. 40. 54. 55. 56. 58. 62. 19. ἐκβαλεῖν] θεραπεῦσαι Verſio *Syra.*
αὐτὸ] αὐτὸν 76. 20. Ἰησοῦς] — D. 33. Verſio *Sax.* Cod. *Lat. Æthiop. Arab.*
εἶπεν] λέγει D. 1. 13. 33. 61. Codices *Latini.*
ἀπιστίαν] ὀλιγοπιστίαν K. 1. 13. 22. 32. Verſio *Copt. Æthiop. Arab. Origenes* in Matth. XIII. 58.

phoris unum conſpexi ſtatim, praeter indicium pedis caetero etiam habitu atque ſtatu nocturnae imagini congruentem. *Macrobius* ſomn. Scip. I. 3. aut enim eſt ὄνειρος — aut eſt ὅραμα, quod viſio recte appellatur — Viſio eſt autem, cum quis id videt, quod eodem modo, quo apparuerat, eveniet. *Suetonius* Aug. 94. ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie ampliorem cum — radiata corona. 91. ex nocturno viſu.

15. κακῶς πάσχει] *Od. π.* 274. σὸν δὲ φίλον κῆρ τετλάτω ἐν στήθεσσι, κακῶς πάσχοντος ἰμείο. *Thucyd.* κακῶς πεπονθὼς ὑπ' αὐτῶν. *Ariſtoph.* Plut. 901. οἰμ' ὡς ἄχθομαι ὅτι χρηστὸς ὢν καὶ Φιλόπολις πάσχω κακῶς. *Polyb.* III. 90. διετήρουν τὴν πίστιν, καίπερ ἔνιοι πάσχουσι κακῶς. X. 36. καὶ κακῶς πάσχοντες.

πίπτει εἰς τὸ ὕδωρ] *Aretaeus* Cappadox de morbo Epilepſiae c. 5. κατέπεσον γῆν τινες — ῥεύμασι ποταμῶν ἀτυχέες ἐνιδόντες. vid. *Marc.* IX. 18. *Coelius* Aurelian. de morb. Chron. I. 4. de epilepſia. Alii — publicis in locis cadendo foedantur adjunctis etiam externis periculis, loci cauſa praecipites dati, aut in flumina vel mare cadentes.

16. ἠδυνήθησαν] *Thomas* ἐβουλόμην, καὶ ἐβελήθην, πλεοναχῶς οἱ δοκιμώτατοι λέγουσι· ἠβουλόμην δὲ καὶ ἠβελήθην ἄπαξ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠδυνάμην καὶ ἠδυνήθην νοῶ. Conf. 2. Jo. 12.

17. διεστραμμένη] *Theophraſtus* de arboribus. *Ariſtot.* Polit. VIII. ὥσπερ δ' ὅσπερ αὐτῶν αἱ ψυχαὶ διεστραμμέναι τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. & διατί τῶν ζώων ἄνθρωπος ἢ μόνος ἢ μάλιστα διεστραμμένος; — ὅσοι δὲ μηθ' ὁμοίως κειμένων τῶν σφαιρῶν, ἢ ὁμοίως μὲν κειμένων, οὐκ ἐπὶ ταυτῷ δὲ σημείῳ, ἅπτονται διεστραμμένοι εἰσίν. & VII. πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφεσθαι τὰ μέλη χρῶντες καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις τισὶ μηχανικοῖς, ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιούτων ἀσραβῆ. *Demoſth.* Pro Corona τοὺς πολλοὺς ἀνάλωτε λόγους — ὡς διαστρέψων τ' ἀληθῆ. *Deut.* XXXII. 20. ἔως πότε] *Xenoph.* paed. 5. ἕως ὅτε ἀσυάγης ἡμᾶς ἀπέσφηλε. ita dicunt Graeci ἕως ἄρτι, ἕως σήμερον, ἕως πότε, ἕως ἔσω, ἕως ἄνω, ἕως νῦν. *Apoc.* VI. 10.

20. *Plut.* περὶ ἀοργησίας. p. 455. D. ὁ δὲ Ξέρξης καὶ τῇ θαλάττῃ σίγματα καὶ πληγὰς ἐνέβαλε, καὶ πρὸς τὸ ὄρος ἐξέπεμπε ἐπιστολάς. ἄθω, δαιμόνιε βρανομήκη, μὴ ποιεῖν ἡμῖν ἔργοις λίθος μεγάλας καὶ δυσκατεργάσας, εἰ δὲ μὴ, τεμὼν ῥίψω σεαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. *Juſtin.* II. 10. 23. Xerxes — fiducia virium veluti naturae ipſius dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium aequabat, & quaedam maria pontibus ſternebat, quaedam ad navigationis com-

ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος 21
οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γα- 22
λιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
ἀνθρώπων· Καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ ἐλυπήθησαν 23
σφόδρα. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνον- 24
τες

γὰρ] — 2. 53. 54. 55. 59. Evang. 21. 22. *Erasmi* Edit. 1. Codd. *Latini* MSS. probante *J. Millio* prol. 1446.
ὑμῖν] + ὅτι C. *Origenes* in Jerem. XIII. 16.
μεταβήθι] μετάβα 1. 13. *Orig.* in l. & in Jerem. l. c. *Cyrill.* Catech. 44.
ἐντεῦθεν] ἔνθεν D. 1. *Origenes.*
21.] — 33. Verſio *Copt.* & *Itala* a Martianaeo edita. probante *J. Millio.*
δὲ] — 61.
ἐκπορεύεται] ἐξέρχεται 12. 15. 36. 40. 53. 68. 91. Colb. unus. Editio *Colinaei.*
προσευχῇ καὶ νηστείᾳ] νηστείᾳ καὶ προσευχῇ Verſio *Syra. Arab.* προσευχεῖ νηστείᾳ apud *A. A. Sykes.*
22. ἀναστρεφομένων] συστρεφομένων 1. στρεφομένων *Origenes.*
ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν δὲ ἀναστρεφομένων D. ἀνθρώπων] + ἁμαρτωλῶν 38. 47. 53. 59. 61.
23. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας D.
ἐγερθήσεται] ἀναστήσεται 13. 30. 38. 40. 53. 59. 91. 106. Evang. 2. *Origenes* ſemel.
καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα] — K. 46. 61. probante *J. Millio* prol. 1499.
24. ἐλθόντων δὲ] καὶ ἐλθόντων D. 33. 80.

modum per compendium ducebat. *Lucian.* Vota 45. ἄνδρα —— ὄρη ὅλα κινεῖν ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ δυνάμενον. *Livius* IX. 3. num montes moliri ſede ſua paramus? *Horat.* Epodon 16. 29. In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus. *Bava Bathra* f. 3. 2. R. Samuel dixit: regnum eradicat montes. *Erachin* f. 6. 1. Huic monti excelſo, unde modo deſcendi, comm. 1. 9. *Catullus* coma Berenices ex Callimacho 43. Ille quoque everſus mons eſt, quem maximum in oris Progenies Thiae clara ſupervehitur. Quum Medi peperere novum mare, quumque juventus Per medium claſſi barbara navit Athon. 1. *Cor.* XIII. 2 *Job.* IX. 5. XXVIII. 9. *Apoc.* VIII. 8.

ἔχητε πίστιν] *Anthol.* IV. 5. 2. εἰ δ' ὑπάτης κορυφῆς ὑπάτην χάριν εἰκότι κεύθοις, οὐδ' ἐπὶ τῷ λοιπῷ κάλλιϊ πίστιν ἔχεις.

τοῦτο τὸ γένος] *Ariſtot.* H. A. VIII. ἐκδύουσι δὲ οἱ ἔχεις τὸ γῆρας, οὐχ ὥσπερ τινες φασὶ μὴ ἐκδύεσθαι μόνον τοῦτο τὸ γένος. *Plat.* Epiſt. 3. τὸ τῶν φιλοσοφούντων γένος. *Diodorus S.* XIX. 84. de elephantis. τὸ γὰρ γένος τοῦτο κατὰ μὲν τὰς ὀμαλὰς καὶ μαλακὰς τόπους ἀνυπόστατον παρίχεται κατὰ σῶμα τὴν ῥώμην.

22. ἀναστρεφομένων] *Polyb.* III. 33. καθ' ἃς καιρὰς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνεστρέφετο. *Xenoph.* Hell. VI. ἀναστρεφομένης ἐν τῷ φανερῷ. *Plut.* Fab. p. 179. F. ὥσπερ ἰδιώτης ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνεστρέφετο. *Joſ.* V. 5. ἀνέστραπται Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Alia Verſio. ἐνδιέτριψεν.

24. *Rhemnius Fannius.* Sexaginta minas, ſeu vis ſex millia drachmas, quod ſummum doctis perhibetur pondus Athenis, nam nihil his obolare minus, majusve talento. Talentum argenti Atticum continebat LX. minas, mina C. drachmas, drachma VI. obolos, obolus VIII. chalcos, duo autem chalci faciunt quadrantem. *Livius* XXXIV. 50. Polybius ſcribit, centum talentis eam rem Achaeis ſtetiſſe: quum quingenos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, ſtatuiſſent. Mille enim ducentos ea ratione Achaja habuit. *Pollux* IX. 53. ἠδύνατο δὲ τὸ τῶν ἀργυρίων τάλαντον ξ μνᾶς ἀττικὰς. 59. ἡ ἀττικὴ μνᾶ ἔχει δραχμὰς ρ. ὡς ἀκριβέστατα ἐστιν ἐν τοῖς ἐμπόλιδος κόλαξι. Δεῖπνον θεὶς ρ. δραχμὰς ἰδὼ· εἶτα ἐπιφέρει, οἷον θὲς ἑτέρας μνᾶς· δῆλον· ὅτι καὶ τὰς ἑτέρας ρ. δραχμὰς μνᾶς εἴρηκε. ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ἑξ. 65. ὁ μέντοι ὀβολὸς η. χαλκοὺς εἶχε, καὶ οἱ μὲν β. χαλκοῖ τεταρτημόριον. 86. τὸ μὲν ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς ἀττικὰς —— ξ. μνᾶς, ἡ μνᾶ δὲ, ὡς παρ' Ἀθηναίοις ρ. εἶχε δραχμὰς ἀττικὰς. *Schol. ad Il.* I. 122. τάλαντον, τὸν ς. χιλίας νῦν παρ' ἀττικοῖς σατῆρας ſive δραχμὰς ut habet Lyſias ap. *Dionyſ.* Hal. 27. *Euſtath.* παρ' ἄλλοις δὲ τάλαντον αἱ ρκδ. δραχμαὶ —— ἐν δὲ τοῖς τοῦ Ἀθηναίου φαίνεται, ὅτι τὸ τάλαντον ἦν, ὅτε χιλιάδες ἦν κεφαλαίων ς. Ἰσορῶν γὰρ ὡς ρ. μνᾶς ὁ μέγας ἀλέξανδρος εἰς δεῖπνον ἀνήλισκε, λέγει, καὶ ὅτι τὰ υ. τάλαντα γίνεται Ἰταλικᾶ νομίσματος μυριάδες σμ. καὶ ἦν ταῦτα βασιλικὸν ἀνάλωμα εἰς δεῖπνον. *Galen.* de Compoſ. Medic. per. gen. V. διαπεφώνηται δὲ τοῖς περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων γράψασιν, ὁπόσος ἐστὶ ὁ τῆς μνᾶς σταθμὸς. ἐπίων μὲν ις. λεγόντων ἀγκιῶν εἶναι τὴν μνᾶν, ἐπίων δὲ κ. —— ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν, εἰσὶν οἱ φασὶν ρ. εἶναι δραχμῶν, ἔνιοι δὲ πλείονων. *Lucian.* Jupit. Tragoed. in Schol. ἡ μνᾶ ἓξ δραχμὰς ἔχει, ἡ δὲ ἀττικὴ μνᾶ εἶχε δραχμὰς ρ. —— ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ς. *Andocides* de myſteriis ait, XM drachmas efficere C. minas. Lyſias drachmas centum efficere minam, drachmas autem ſex mille talentum. Iſaeus de Agniae hereditate, uſuram menſtruam de C. drachmis eſſe IX. obolos, & 4000. drachmas per annum efficere 720. drachmas, unde patet ſex obolis drachmam conſtare. *Eſther* III. 9. X M. talenta auri faciunt 60000000 Suſas ſive denarios, ſiclos 30000000. Ergo talentum facit ſiclos III. M. *Cetuboth* X. 4. CL denarii faciunt VI. denarios aureos. Ergo denarius aureus facit XXV. argenteos. *Demoſth.* pro Phormione. π. μὲν ἐτῶν, ἃ Φορμίων εἶχε τὴν τράπεζαν, π. μνᾶς τῆς ἐναυτοῦ ἑκάστῳ —— καὶ ταῦτα ἐστι ι. τάλαντα καὶ μ. μναῖ. *Philip.* I. Singulis equitibus drachma per diem tributa, in ducentos milites erogantur per menſem VI. M. drachmarum, & per annum XII. talenta. Item XX. minis in navem per menſem, & in X. naves CC. minis erogatis, ſumtus annuus ex ipſius calculo erit 2400. minarum, quas dicit efficere XL. talenta. item ſingulis militibus X. drachmas per menſem, CXX. per annum, ergo II. M. militibus 240000. drachmas i. e. XL. talenta. *Mechilta* in *Ex.* XXIII. 1. dicit illi: vir N. debet mihi CC. denarios, & habeo unicum teſtem; veni & adjunge te illi, & accipe tu minam & ego minam.

Siclus ſacer Hebraeorum erat quatuor drachmarum ſeu denariorum. Praeceptum autem erat, ut ſinguli Iſraelitae penderent dimidium ſiclum in uſus

25 τες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει· Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη, ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐ-
26 τῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Ἔφη
27 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν ἆρον· καὶ

καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Verſio *Copta*, *Vulg. Syr. Arab. Origenes*, *Juvencus*.
δίδραχμα] δίδραγμα DEGHL. 1. 2. 3. 9. 11. 59. 61. *Baſil.* Ethic. 33. *Athanaſ.* Synops.
τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπεν] καὶ εἶπαν τῷ Πέτρῳ D. + αὐτῷ 56. 58. Verſio *Vulg. Syr.*
ὁ] — 90. τὰ] — D. 25. λέγει] καὶ λιγει 61. 68.
ὅτε εἰσῆλθεν] εἰσελθόντι D. εἰσελθόντος *Cyrill.* Act. V. ἐλθόντα 1. ὅτε εἰσῆλθον Colb. unus. 56. 74. Evang. 21.
αὐτὸν] — 12. 70. αὐτῷ 56. 58. λαμβάνουσι] + τὰ 1. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
ἢ] καὶ Bodl. unus.
26. λέγει αὐτῷ] εἶπε δὲ Colb. unus *Cyrill.* A. 5. εἰπόντος δὲ 1. Verſio *Copta*.
ὁ Πέτρος] — D. 1. Verſio *Copta*, *Latina*, *Saxon.* *Armena.* *Æthiop.* *Cyrill.* in Jo. p. 189. & in Eſaj. 661. *Chryſoſt.* probante *J. Millio* prol. 1403.
ἀλλοτρίων] + εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων C. Verſio *Æthiop.* *Origenes.* + εἰπόντος δὲ ἀπὸ ἀλλοτρίων L. 73. ex emendatione.
οἱ] — 106. à λέγει ad Ἰησοῦς] — 59.
σκανδαλίσωμεν] σκανδαλίζωμεν L. 27. δὲ] — 59. γὰρ Verſio *Syr.* poſterior.
ἀναβάντα] ἀναβαίνοντα E. ex emendatione G. 9. 12. 29. 44. 45. 49. 53. 57. 61, 64. 65. 68. 70. 71. 80. 84. 86. 89. 90. Evang. 3. 5. 24. Editio *Compl. Colinaei*. βάλε] βάλλε Edit. *Eraſmi*. καὶ poſt ἆρον] — L.

uſus Tabernaculi *Ex.* XXX. 13--16. *Joſ.* A. III. 8. 2. προσέταξεν εἰσφέρειν σίκλῳ τὸ ἥμισυ καθ' ἕκαστον. ὁ δὲ Σίκλος νόμισμα ἑβραῖον ὢν, ἀττικὰς δέχεται δραχμὰς τέσσαρας. Idem tributum in uſus templi exegit Joaſus. 2. *Chron.* XXIV. 6. Inſecutis temporibus ſolebant omnes per orbem terrarum diſperſi Judaei iſtud didrachmum conferre. *Joſ.* A. XVIII. 9. 1. Νίσιβις —— ὅθεν Ἰουδαῖοι τῇ φύσει τῶν χωρίων πεπισυκότες τό τε δίδραχμον τῷ θεῷ καταβάλλειν, ὃ ἑκάστοις πάτριον. ταύτην παρέθετο —— ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ ἱεροσολύμων ἀνεπέμπετο, ἡ καιρὸς. Quam pecuniam poſtea Veſpaſianus fiſco addixit templo deſtructo. *Joſ.* B. VII. 6. 6. φόρον δὲ τοῖς ὅπου δήποτ' ὦσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε δύο δραχμὰς ἕκαστον κελεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ καπιτώλιον φέρειν, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν ἱεροσολύμοις νεὼν συνετέλουν. *Dion.* l. LXVI. Xiphilini καὶ ἀπ' ἐκείνου δίδραχμον ἐτάχθη τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθη περισίλλοντας τῷ καπιτωλίῳ Διὶ κατ' ἔτος ἀποφέρειν. *Sueton* Domitian. 12. Praeter caeteros Judaicus fiſcus acerbiſſime actus eſt: ad quem deferebantur, qui velut profeſſi Judaicam intra urbem viverent vitam, vel diſſimulata origine impoſita genti tributa non pependiſſent. De hac re & in *numiſmate Nervae* ſic habetur: Calumnia fiſci Judaici ſublata. De didrachmorum penſitatione agit Tractatus Talmud. *Schekalim.* Debebant ſolvi ante primum diem menſis Niſan, vel in ipſo templo, ciſtis duabus, quae a forma ſua tubae vocabantur, poſitis, in quas ſtipes injiceretur, vel in provinciis. Die decimo quinto Adar in provincia menſae collocantur; & die XXV. ſedent in ſanctuario. I. 3. *Philo* de Monarch. II. T. 2. p. 224, 25. προσόδους δ' ἔχει τὸ ἱερὸν, οὐ μόνον ἀποτομὰς γῆς, ἀλλὰ καὶ πολὺ μείζους ἐτήσιας, αἳ ἀδιαλείπτῳ χρόνῳ φθαρήσονται, ἐφ' ὅσον γὰρ τὸ ἀνθρώπων γένος διαμενεῖ, ἀεὶ καὶ αἱ πρόσοδοι τῷ ἱερῷ φυλαχθήσονται συνδιαιωνίζουσαι παντὶ τῷ κόσμῳ. Προσίτακται γὰρ ἕκαστον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀπαρχὴν εἰσφέρειν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀρξάμενον, αἱ δ' εἰσφοραὶ λύτρα προσονομάζονται —— σχεδὸν γῆν ἀνὰ πᾶσαν πόλιν ταμεῖον τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐστιν, εἰς ἃ παραγενομένους ἔθος ἀπάρχεσθαι, καὶ χρόνοις ὡρισμένοις ἱεροπομποὶ τῶν χρημάτων εἰσιν ἀρισθὲν ἐπικριθέντες. Ex hac pecunia emebatur ſacrificium quotidianum, vacca rufa, ſuffitus, ſal, lignum, panes propoſitionis &c.

25. τέλη] *Rom.* XIII. 7. τέλος τό διδόμενον τοῖς βασιλεῦσιν, ἤγουν τὸ δημόσιον. *Thomas.* φόρος κυρίως τὸ ὑπὲρ ἰδίας εἰσφερόμενον γῆς· τέλος δὲ ἡ ὑπὲρ τῆς ἐμπορίας συντέλεια. *Strabo* II. p. 176. B. τὴν Βρεττανίαν ἔχειν δυνάμενοι Ρωμαῖοι κατεφρόνησαν —— πλέον γὰρ ἐκ τῶν τελῶν δοκεῖ προσφέρεσθαι τοῦ, ἢ ὁ φόρος δύναται συντελεῖν, ἀφαιρεμένης τῆς εἰς τὸ στρατιωτικὸν δαπάνης τὸ φερῆσον καὶ φορολογῆσον τὴν νῆσον. & IV. 307. A. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φορᾶς ἐπιβαλλομένων. *Schol. Il.* κ. 66. τὴν ἐκ τῶν ἐπισαγομένων ὠνίων φοιτῶσαν ταῖς πόλεσι πρόσοδον. 1. *Macc.* X. 31. XI. 55. vectigalia. Ulpian. in Demoſth. c. Timocr. κυρίως τέλη ἐπὶ τῶν λιμένων λέγεται· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προσόδων τῆς χώρας.

κῆνσον] *Suidas.* φορολόγος ἀπαιτητὴς δημοσίων, φόρος γὰρ ἡ εἰσφορὰ τῶν χρημάτων. φορολόγος ὁ τὰς εἰσφορὰς συλλέγων, ἕς πράκτορας ἔθος καλεῖν τοῖς πολλοῖς. φόρος παρ' Ἀθηναίοις ἡ τῶν χρημάτων φορά. *Dio Chryſ.* LXXIX. p. 664. D. ὧν μὲν τοῖς ὅπλοις κρατήσαντες τινὲς ἀναγκάσωσιν αὐτοῖς ἀργύριον ὑποτελεῖν τοὺς ἡττημένους, τοῦτο ὀνομάζεται φόρος. *Polyaenus* p. 623. Δαρεῖος πρῶτος φόρους ἔταξε τοῖς ἔθνεσιν. p. 757. Φόρους τελεῖν. *Joſ.* A. VII. 5. 3. φόρους αὐτοῖς τελεῖν ὁρίσας. 4. φόρους ὑπέρ τε τῆς χώρας καὶ τῆς ἑκάστου κεφαλῆς παρ' αὐτῶν ἐδέχετο. B. II. 16. 4. ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην κεφαλὴν εἰσφορᾶς —— καίσαρι διδώκατε τὸν φόρον —— τελίσατε τὴν εἰσφοράν. Cenſus nomine vocantur onera quaevis aut perſonarum aut capitum, ut ex titulo Digeſtorum de cenſibus apparet. Verſio *Syra* כסף רישא quomodo etiam φόρον reddit *Rom.* XIII. 7.

ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι] 2. *Chron.* XII. 8.

ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων] *Juſtinus* I. 10. 14. Cyri regis filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus, ut non tam in extraneum collatum, quam in familiam Cyri reverſum videretur. *Succa* f. 30. 1. Dixit R. Joannes nomine R. Simeoni f. Jochai quid eſt quod ſcribitur *Eſaj.* LXI. 8. Simile hoc eſt regi carnis & ſanguinis, qui tranſiens per domum telonii ſervis ſuis dixit: Date telonium publicanis. Dicentibus autem eis: qui ſic? cum totum illud telonium tuum ſit? reſpondit eis, meo exemplo diſcant viatores, ſibi non abſtinendum eſſe a dando telonio. *Joſ.* A. VII. 15. 9. ἀvid ἀξιῶ τοὺς ἰμαυτῷ παῖδας μὴ σασιάζειν πρὸς ἀλλήλους Σολομῶνος τὴν βασιλείαν παρειληφότος —— ὃ δίκαιον γὰρ θεῷ θέλοντος ἀδ' ἀλλοτρίῳ κρατῆντι δουλεύειν, χαίρειν δ' ἐπ' ἀδελφῷ ταυτης τυχόντι τῆς τιμῆς ἀξιοῦσιν, ὡς κοινωνοῦντας αὐτῆς.

27. ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν] *de Nazaraeis* V. 1. Denarius aureus, qui aſcendit in manum meam pri-

καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες· Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, Καὶ εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς 1 2 3

εὑρήσεις] + ἐκεῖ D.
ἐκεῖνον λαβὼν] — Edit. *Erasmi* 1.
αὐτοῖς] 106.
1. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ 1. Evang. 24. *Origenes*: καλὰ μέν τινα τῶν ἀντιγράφων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, καλὰ δὲ ἄλλα, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. *Hilarius*. Codex Corbejenſis.
ἐστιν] — *Theophylactus*.
2. ὁ Ἰησοῦς] — FL. 1. 61. Verſio *Æthiop. Arab. Chryſoſtomus*. probante *J. Millio* prol. 1381.
παιδίον] + ἐν D.
τὰ παιδία] τὸ παιδίον τοῦτο Verſio *Copta*.
ταπεινώσῃ] ταπεινώσει DGHK. 1. 27. 29. 60. 70. 72. 76. 83. 84. 86. 90. 91. Ev. 4. 24. Ed. *Compl. Bengelii*.
τοῦτο] — 56. 58.
3. στραφῆτε] ἐπιστραφῆτε 49.
4. ὅστις] ᾧ ὅστις 13.
5. ἐὰν] ἂν D.
παιδίον τοιοῦτον ἐν] ἓν παιδίον τοιοῦτον D. 1. Verſio *Vulg. Origenes. Lucifer*.

primus. Dolium vini, quod adſcendit in manum meam primum h. e. quod veniet in poteſtatem meam. *Bereſchith R.* V. 8. Piſcis aſcendens ex Acco, aſcendenti ex Zidon, & adſcendenti ex Apamia ſapore ſimilis eſt: & XI. 5. quid retribuit ei Deus S. B.? Ivit, & fidit piſcem, & comparavit ſibi margaritam pulcram, ex qua ditatus fuit omnibus diebus ſuis. *Herodot.* III. 42. τὸν δὲ ἰχθῦν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὑρίσκουσι ἐν τῇ γαστρὶ αὐτοῦ ἐκέουσαν τὴν Πολυκράτους σφραγῖδα. *Strabo* XIV. p. 945. B. ῥίψαντος εἰς τὴν θάλασσαν ἐπίτηδες τὸν δακτύλιον λίθῳ καὶ γλύμματος πολυτελοῦς, ἀνήνεγκε μικρὸν ὕστερον τῶν ἁλιέων τις τὸν καταπίοντα ἰχθῦν αὐτὸν, ἀνατμηθέντος δ' εὑρέθη ὁ δακτύλιος. Ex ipſa indictione coll. *Num.* I. 2. 44. &c. ut & ex loco citato Chronicorum patet, Sacerdotes & Levitas didrachmum non penſitaſſe, ſed ab aliis Iſraelitis exegiſſe. Ex Thalmudicis etiam a Doctoribus quibusdam ſacerdotes liberi pronunciantur, *Schekalim* I. 4. Dixit R. Juda: aſſeruit filius Bucri in Jafne, ſacerdotem, qui ſiclum pendit, non peccare. Reſpondet ipſi Jochanan f. Saccai: imo omnis ſacerdos, qui ſiclum non pendit, peccat. Multo potiore igitur jure Chriſtus, filius Dei adeoque templi dominus, a ſolutione didrachmi liber erat.

στατῆρα] 1. *Sam.* IX. 8. τέταρτον σίκλου. Verſio Latina reddit: quarta pars ſtateris. *Heſych.* στατὴρ τετράγραμμος lege τετράδραχμον.

1. Cohaerent haec cum praecedentibus duobus capitibus: poſtquam enim Chriſtus Petro Claves regni coelorum tradidiſſet, eumque cum Jacobo & Joanne, relictis reliquis Apoſtolis, in montem ſecreto abduxiſſet, & tres iſti ſupra Collegas ſeſe extuliſſe, & novem reliqui ipſis invidiſſe videntur.

Quis noſtrum ſub rege Meſſia locum honoratiſſimum tenebit? quis erit imperator, quis conſiliarius, quis procurator? XX. 21. An is qui primus in doctrinam tuam ſe tradidit? an qui tibi ſanguine eſt conjunctior? an qui te frequenter hoſpitio excepit? an aetate provectior? Cum vero Matthaeus de hac diſcipulorum lite pluribus agat, quam reliqui Evangeliſtae, videtur indicare, ſe collegarum quaeſtione petitum, atque ob prioris vitae infamiam contemtum, reſponſione vero Domini vindicatum atque ſuſtentatum fuiſſe.

4. Solebat Chriſtus, populorum orientalium more, per imagines corporeas viſui ſubjectas doctrinam ſuam repraeſentare. Vult hic, ut ſtaturam pueruli iſtius ſtaturae virorum circumſtantium comparent, diſcantque non aliqs prae ſe contemnere & puerorum loco habere, ſed illos tanquam viros ſibi pueris anteponere; Eum qui modeſtiſſimus fuerit, apud Chriſtum fore honoratiſſimum: qui vero animos elatos atque ſuperbos geſſerit, eum nullo plane loco futurum, nedum ut inter praecipuos ſit numerandus. Aliam ergo mentem illos debere induere, ut ambitione omni abjecta mutati & veluti renati modeſtiae unice ſtudeant. *Num.* XIII. 33. 1. *Sam.* XV. 17. 2. *Sam.* VI. 22. *Pſal.* CXXXI. 1. 2. *Sir.* III. 19. ſupra XI. 24. infra XIX. 14. 1. *Cor.* XV. 8. 9. *Eph.* IV. 14. 1. *Pet.* II. 1. 2. *Sota* f. 10. 1. alia expoſitio. Michtam *Pſal.* LVI. 1. Sicut David in humili ſtatu ſuo ſe pro parvo habuerat coram eo, qui ipſo major erat: ita etiam talem ſe gerebat in ſublimi ſtatu ſuo. *Liban.* progymn. p. 31. D. Λαβὼν τοίνυν ἐδυσωπεῖς, ἅπερ ἐβάλετο, τὸν ἀϊανται, τοῦτο δὲ ἐστιν ἐν ἀγῶνι λόγων, παῖδα ἀντικρὺς ἀπέφηνε. *Sota Gen.* IX. 4. 2. *Reg.* II. 23. In conſtitutione exotica traditur, pueros fuiſſe, & ſe ipſos contemtos reddidiſſe, quaſi eſſent parvuli. *Bava Mezia* f. 66. 1. cum dixit: puer parvus laceravit illas literas, quia totus mundus juxta me in judicio pueri ſunt. f. 85. 2. Quicunque ſe ipſum parvum facit propter verba Legis, ille magnus fit in mundo futuro. Et quicunque ſe ſervum facit propter ſtudium legis in hoc mundo, iile liber erit in mundo futuro. *Buxtorf.* flor. p. 118. Perpetuo aſſuefaciet ſe homo ad humilitatem: itaque ſunto verba tua omnia placida cum quibusvis; caput tuum eſto depreſſum, oculi deorſum, cor ſurſum, & quemvis hominem ducito te majorem. *Plat.* Alcibiad I. p. 441. F. εἰ δ' αὖ ἐθελήσεις εἰς σωφροσύνην καὶ κοσμιότητα ἀποβλέψαι, καὶ εὐχέρειαν, καὶ εὐκολίαν καὶ μεγαλοφροσύνην καὶ εὐταξίαν, καὶ ἀνδρίαν, καὶ καρτερίαν, καὶ φιλοπονίαν, καὶ φιλονεικίαν, καὶ φιλοτιμίας τὰς Λακεδαιμονίων, παῖδα ἂν ἡγήσαιο σεαυτὸν πᾶσι τοῖς τοιούτοις. *Lucian.* Hippia 3. ἔτι δὲ καὶ ἀστρονομίαν, ἐν ᾗ παῖδας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀπέφηνεν. Demoſth. encom. 33. οἱ δ' ἀττικοὶ ῥήτορες παιδία παραβάλλειν τῷ τότε κρότῳ καὶ τόνῳ. Hermotim. 13. ὄψει ἐν βραχεῖ, ὅσον διοίσεις τῶν ἄλλων· παῖδας οὔ ἴσθι οἴηση ἅπαντας, ὡς πρὸς σὲ τοσοῦτον ὑπερφρονήσεις αὐτοῦ. & Pſeudomant 4. εἰ δὲ κατὰ τοῦτον ἐγεγένητο, παῖς ἂν, οὖ οἶδα, ὅτι πρὸς αὐτὸν εἶναι ἔδοξε. & de morte Peregrini 11. ἐν βραχεῖ παῖδας αὐτοὺς ἀπέφηνε. *Ariſtides* Panathenaic. p. 171. καὶ Λακεδαιμόνιοι, οἱ τῶν ἑλλήνων προέχοντες —— παῖδες τῇ πόλει παραβαλεῖν εἰσι. & in Romam p. 221. εἰς τε τακτικὸν λόγον παῖδας ἅπαντας

ἀπ-

4 ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει
5 ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὃς
6 ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ~ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θα-

~εἰς

τοιοῦτον] τοιοῦτο GL. 1. 44. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. *Origenes*, *Thomas*: γράφῃ δὲ καὶ ταυτὸν καὶ ταυτὸ, ἐπαγομένη τι συμφώνη καὶ ἐπαγομένη φωνήεντος: οἷον ταυτόν τι ποιεῖς καὶ ταυτό τι ποιεῖς. καὶ ταυτὸν ἐποίησε καὶ ταυτὸ ἐποίησε· ὡσαύτως καὶ τοιοῦτον τι λέγε, καὶ τοιοῦτο τι, καὶ τοιοῦτον ἐστί.

ἐν] — 2. 59. 86. 106. Edit. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, duae priores *Stephani*. Verſio *Syra*, *Copt. Arab. Chryſoſt.* ἐπὶ] ἐν 78.

6. μύλος ὀνικὸς] λίθος μυλικὸς L. Verſio *Copt. Arab. Juvencus.* e *Marco*.

ἐπὶ] περὶ L. 53. 63. 66. *Cyrill.* de Adorat. p. 250. in Oſe. p. 82. *Baſil.* Reg. brev. 64. *Baſil. Seleuc.* H. 27. e *Marco* & *Luca*. εἰς EFK. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Colb. unus. 27. 28. 30. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 70. 73. 74. 80. 83 84. 89. 90. 106. Evang. 2. 4. 8. 10. 18. Editio *Colinaei*, Verſio *Ital. Syra* utraque. *Origenes*, *Chryſoſtomus*. probante *J. Millio* prol. 1377. *Ariſtoph.* Avib. 436. ταύτην κρεμάσατον εἰς τὸν ἰπνόν. *Luc.* XV. 22.

ἀνθρώπους ἀπεφήνατε. *Philo* de Noë reſpiſc. I. p. 394, 1. παιδίον νεανίας ὢν ἤδη, καλεῖται ὁ σοφισὴς ἀντεξεταζόμενος σοφῷ —— ὃν γὰρ ἔχει λόγον κομιδῇ νήπιον παιδίον πρὸς ἄνδρα τέλειον, τοῦτον καὶ σοφισὴς πρὸς σοφὸν. *Suidas* in Γρηγόριος· ὡς παῖδα παρ' αὐτοῖς κριθῆναι τὸν ἀθανάσιον. *Plut.* Dio p. 960. D. ὥστε τοὺς ἄλλους ἅπαντας τῇ μὲν φρονήσει παῖδας ἀποδεῖξαι. Gracch. p. 853. B. ἀπέδειξε τοὺς ἄλλους ῥήτορας παίδων μηδὲν διαφέροντας. Conf. *Rom.* XII. 10. *Philipp.* II. 3. 1. *Pet.* V. 5.

5. Si quis ei honorem habet, qui apud me honoratus eſt, ipſe etiam a me honorabitur. Si quis vel infimum diſcipulorum meorum hoſpitio excipit, quia diſcipulum meum eſſe novit, idem praemium accipiet, acſi me ipſum excepiſſet.

6. μύλος ὀνικὸς] *Thomas*. μύλη, οὐ μύλος. *Moeris*. μύλη ἀττικῶς, μύλος ἑλληνικῶς. *Euſtath.* in Od. ν. p. 724, 42. τῆς μύλης, ἣ καὶ μύλων, καὶ μύλος δὲ παρὰ τοῖς ὕστερον λέγεται. & in Il. λ. p. 807, 3. ὄνος γὰρ τῷ μύλου, τὸ κινούμενον. *Moeris*. μύλος, ἡ τράπεζα τῷ μύλᾳ. ὄνος τὸ ἄνω μύλα. *Pollux*. ὄνος ὁ ἀλετῶν, καὶ ἡ τράπεζα μύλη. *Heſych.* ὄνος, ὁ ἀνώτερος λίθος τῷ μύλᾳ. & in μύλη· ἔτω λίγεται καὶ ὁ κάτω τῆς μύλης λίθος. *Plut.* de ſera num. vindicta p. 549. D. Τί χρήσιμον ἔνεστι τοῖς ὑπὲ δὴ τούτοις ἀλεῖν λεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν. . . . ὑπὲ θεῶν ἀλέεσι μύλοι, ἀλέεσι δὲ λεπτὰ. *Dioſcor.* II. 122. ἄμυλον ἀπόμασαι, διὰ τὸ χωρὶς μύλης κατασκευάζεσθαι. *Plut.* de non foener. p. 830. D. ἀπὸ τῷ μύλου καὶ τῆς μάκτρας. *Apollon. Dyſc.* MS. μύλη, μύλος. *Galen.* de rat. med. 14. τὸν μυλίτην. ὀνομάζουσι δὲ ἔτως, ἐξ ὧν τὰς μύλας, ἐφ' ὧν ἀλῶσι, κατασκευάζουσι. & de Curat. ad Glaucon. II. τῷ μυλίτῃ χρησέον. ὀνομάζουσι δὲ ἔτως ἐκεῖνον τὸν λίθον, ἐξ' οὗ τὰς μύλας κατασκευάζουσιν, ἐφ' ὧν ἀλήθουσι τὸν σῖτον. Leg. 18. §. 3. D. de Inſtrumento legato. catillus eſt lapis ſuperior, meta inferior. Schol. *Theocrit.* IV. 58. ἀπὸ τῶν ἀλέντων, καὶ τῇ κάπῃ τὰς μύλας ἀθούσιν. *Helladius* in Chreſtomathia ap. Photium Bibl. 1589. *Lucian.* Aſino 42. εἰσάγει με εἰς τὸν μύλωνα, καὶ ὁρῶ πολὺ πλῆθος ἵππων ὁμοδούλων κτηνῶν, καὶ μύλαι πολλαὶ ἦσαν, καὶ πᾶσαι τέτοις ἐτρέφοντο. *Apulej.* M. VII. Uxor ejus avara nequiſſimaque mulier molae machinariae ſub jugum me dedit, frondoſoque baculo ſubinde caſtigans panem ſibi ſuisque de meo parabat corio. Nec tantum ſui cibi gratia me fatigare contenta, vicinorum etiam frumenta mercenariis diſcurſibus meis conterebat. & IX. die ſequenti molae, quae maxima videbatur, matutinus adſtituor: & illico velata facie propellor ad incurva ſpatia flexuoſi canalis, ut in orbe termini circumfluentis reciproco greſſu mea recalcans veſtigia vagarer errore certo *Ovid.* Faſt. VI. 318. Et quae pumiceas verſat aſella molas. de Medic. faciei 58. Lenta jube ſcabra frangat aſella mola. de A. A. III. 290. ut rudit ad ſcabram turpis aſella molam. *Lucian.* Aſino 28. τῇ μύλῃ μὲ ὑπεζεύγνυεν, ὥστε ἀλεῖν αὐτῇ καὶ πυρὸς καὶ κριθὰς ὅλας. *Anthol.* I. 33. 21. de Aſino. Οὐχ ἅλις, ὅττι μύλοιο περίδρομον ἄχθος ἀράρης Σπειρηδὸν σκοτόεις κυκλοδίωκτος ἔχω. Aſinaria, ſive jumentaria, mola opponitur manuariae & truſatili, ut intelligatur mola major & gravior. *Kidduſchin* f. 29. 2. R. Jochanan dixit, etiamſi mola alicujus collo alligata ſit, tamen in lege occupetur. *Moed Katon* f. 10. 2. aſinus molae.

καταποντισθῇ] *Polyb.* II. 60. ἀλλ' ὅμως τοιοῦτος ὢν ἐδεὺς ἔτυχε δεινῆς πλὴν τῆς καταποντισθῆναι. *Plut.* de Stoic. contrad. p. 1039. D. τῷ Πλάτωνος —— λέγοντος, ὅτι τῷ μηδὲν μαθόντι μηδ' ἐπισαμένῳ ζῆν λυσιτελεῖ μὴ ζῆν· Ε. τῷ ἀντισθένει —— τὸ δεῖν κτᾶσθαι νέᾳ ἢ βροχὸν —— πότε δὲ τὸν θεόγνιν ἐπανορθώμενος ἐκ ἔδει, φησὶν, εἰπεῖν χρὴ πενίην φεύγοντα, μᾶλλον δὲ χρὴ κακὴν φεύγοντα καὶ εἰς βαθυκήτεα πόντον ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν, κύρτε, κατ' ἠλιβάτων. *Athen.* X. p. 443. A. ἐνδήσας σάκκῳ καταποντίσαι τινὶ προστάξας. *Diod. Sic.* XVI. 35. ὁ δὲ φίλιππος τὸν μὲν ὀνομάρχον ἐκρέμασε, τὸς δ' ἄλλους ὡς ἱεροσύλους κατεπόντισε. *Plut.* de Orac. Pyth. p. 403. C. ἀπέκτεινε, καὶ τὸ σῶμα κατεπόντισεν ἐμβαλὼν εἰς φορμόν. *Diod. Sic.* XIV. 112. αὐτῷ τὸν υἱὸν Διονύσιος κατεπόντισε. *Athen.* XIV. p. 621. A. Πάτροκλος ὢν τῷ Πτολεμαίῳ στρατηγὸς ἐν καύνῳ τῇ νήσῳ λαβὼν αὐτὸν, καὶ εἰς μολιβδίνην κεραμίδα ἐμβαλὼν, καὶ ἀναγαγὼν εἰς τὸ πέλαγος κατεπόντισε. *Curtius* X. 4. mergi in amnem, ſicut vincti erant, juſſit. *Sueton.* Aug. 68. Paedogogum miniſtrosque Caji filii per occaſionem valetudinis mortisque ejus ſuperbe avareque in provincia graſſatos oneratis gravi pondere cervicibus praecipitavit in flumen. *Plut.* de Virtut. mulier p. 257. D. τὴν μὲν καλβίαν ζῶσαν καλέκαυσαν, τὸν δὲ Λέανδρον ἐνράψαντες εἰς βύρσαν κατεπόντισαν. *Ariſtophanes* Equit. 1360. ἄρας μετέωρον εἰς τὸ βάραθρον ἐμβαλῶ ἐκ τοῦ λάρυγγος ἐκκρεμάσας ὑπέρβολον. *Schol.* ὅταν γὰρ κατεπόντων τινὰς, βάρος ἀπὸ τῶν τραχήλων ἐκρέμων· ἀντὶ δὲ τῆς εἰπεῖν λίθον, ὑπέρβολον εἶπεν. & Suidas in V. ὑπέρβολον. *Philo* ap. *Euſ.* P. VIII. p. 392. νόμῳ κειμένῳ τὸν ἱερόσυλον κατακρημνίζεσθαι ἢ καταποντεῖσθαι ἢ καταπίμπρασθαι. *Plut.* parall. p. 312. C. ὁ δὲ παρέδωκε τὴν κόρην καταποντίσαι. *Philo* de Legg. Spec.

θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός

7 8 9 10

θαλάσσης] + ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων 61. a prima manu. Versio *Copta*.
7. ἐστιν] — L. 1. 33. 50. 53. 60. 63. 91. Editio *Erasmi*. + τοῦ 70. 72. Editio *Colinaei*, *Bogardi*.
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα] τὰ σκάνδαλα ἐλθεῖν 106. πλὴν] + ἀλλ' 76. + δὲ D a prima manu.
ἐκείνῳ] — DFL. 1. 54. 64. Editio *Erasmi*. Versio *Syra*, *Copta*. Codices *Latini* MSS.
τὸ σκάνδαλον] τὰ σκάνδαλα 13. 66. 71. ἔρχεται] ἔρχονται 66.
8. σκανδαλίζει] σκανδαλίζῃ F. αὐτὰ] αὐτὸν DL. 1. 13. Edit. *Erasmi*.
βάλε] βάλλε Editio *Erasmi*, *Bogardi*. καλόν] + γὰρ Versio *Syra*.
χεῖρας ἢ δύο πόδας] πόδας ἢ δύο χεῖρας D. βληθῆναι] ἐμβληθῆναι Bodlej.
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον] εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς 1. — Versio *Syra* posterior.
9. καὶ εἰ] τὸ αὐτὸ εἰ καὶ D. ὁ] — 1. Editio *Erasmi*, *Theophylactus*.
σοῦ] + ὁ δέξιός Versio *Copta*. σκανδαλίζει] σκανδαλίζῃ 9. 11.
ἔχοντα] ἔχειν καὶ L. 13. τοῦ πυρὸς] — D. Versio *Arab*.
10. τῶν μικρῶν τούτων] τούτων τῶν μικρῶν τῶν πιστευσάντων εἰς ἐμὲ D. Versio *Saxonica*, *Copta*. Codices *Latini* MSS. *Hilarius*.
λέγω γὰρ usque ad finem commatis] — Versio *Saxon*.
ἐν οὐρανοῖς prius] — 1. 86. Versionis *Syrae* & *Latinae* Codices quidam. *Origenes* in l. & c. Celsum ter. *Basil.* c. Eunom. 3. *Theodoret.* ἀτρεπ. 21. *Chrysostomus*. ἐν τοῖς οὐρανοῖς H.
μου] — H. τοῦ ἐν οὐρανοῖς] — 25. 60.
11.] — L a prima manu 1. a prima manu. 13. Codices *Latini*. *Origenes*, *Hieronymus*.
ἀνθρώπῳ] + ζητῆσαι καὶ L. ex emendatione 14. 51. 54. 56. 58. 61. 63. 66. 73. 74. 90. 106. Evang. *f.*

T. 2. p. 318, 36. E. οἱ δ' εἰς ποταμὸν καὶ θαλάσσης βυθὸν ἀφίκηλες, ὅταν ἀπαιωρήσωσιν ἄχθος, ἵνα θᾶττον ἡ ὀλκὴ τῷ βάρει καθαφέρηται.

ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης] *Aristonymus* ap. *Stob.* S. XCV. πλῷ ἔοικε τῷ παρὰ γῆν ὁ τῶν πενήτων βίος· ὁ δὲ τῶν πλουσίων τῷ διὰ πελάγους, τοῖς μὲν γὰρ ῥᾴδιον ἐστι καὶ πεῖσμα βαλεῖν, καὶ προσχεῖν καὶ νεωλκῆσαι, τοῖς δ' ἀ. *Apoc.* XVIII. 21. *Athenae.* VII. p. 315. A. χαίρει δὲ πρόσγειος μᾶλλον ὢν ἡ πελάγιος. *Strabo* I. p. 82. B. εἰπών τε τὰς ἀρχαιοτάτας πλεῖν καὶ κατὰ λῃστείαν ἢ ἐμπορίαν, μὴ πελαγίζειν δὲ, ἀλλὰ παρὰ γῆν. & II. p. 164. A. οὐδὲ τὴν παραλίαν ἰμμιστροῦντι, οὔτε τὴν διὰ μέσου τοῦ πελάγους. *Od.* γ. 179. πελάγος μέγα μετρήσαντες. *Plut.* de gen. Socrat. 593. E. πελαγίους ὕδη, καὶ πρόσω τῆς γῆς φερομένους. *Hesych.* πέλαγος. πλάτος θαλάσσης. *Arrian.* Exped. Alex. I. 20. εἴ πη ἐκκαλέσαιντο ἐς τὸ πέλαγος τοὺς Μακεδόνας. Indic. 43. ἀλλὰ γὰρ ἔτις παρέπλωσε ταύτῃ ἐδαμῶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ τινές γε πελάγῳ κομιζόμενοι. & Epictet. II. 16. ἐγὼ, ὅτε πλέω, κατανύψας ἐς τὸν βυθὸν, ἢ τὸ πέλαγος περιβλεψάμενος, καὶ μὴ ἰδὼν γῆν, ἐξίσαμαι. Exped. Alex. II. 20. ὁ δὴ ἐς τὸ πέλαγος αὐτῷ ἀνεῖχε. *Polyb.* p. 1409. ἀποχωρεῖν πρὸς τὸ πέλαγος. & VI. 42. διαφυγόντες τὰ μίγιστα πελάγη. *Aristot.* H. A. 1. 1. καὶ τῶν θαλαττίων τὰ μὲν πελάγια, τὰ δὲ αἰγιαλώδη. & VIII. 19. ὅσα μὲν εἶσι φύσει πελάγια ἢ αἰγιαλώδη. *Act.* XXVII. 5. *Luc.* XVII. 2. in maris aequor. auf dem weiten meer.

7. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων] *Bereschith R.* X. 11. אוי לעולם מדינו Vae mundo a judicio ejus! *Sohar* Genes. f. 33. col. 132. Vae mundo quod stupidi sunt corde. 37. c. 146. Vae mundo, quod oculos habent, & non vident. *Sohar* Exod. f. 15. c. 60. Si capita populorum justa sunt, bene populo: sin vero mala sint, vae mundo, vae populo.

8. αἰώνιον] *Ovidius* V. Tr. 2. 15. aeterna consumtus tabe periisset. de P. 1. 2. 126. clausit & aeterna civica bella fera. II. 2. 50. principis aeterni quam tibi praestat amor. 10, 13. tu canis, aeterno quicquid praestabat Homero. A. A. III. 414. Ilias aeternum si latuisset opus. *Panegyricus Theodos.* 22. aeternis ardoribus inaccessas, aut continua hieme separatas. *Cic.* pro Fontej. 17. perspicite, ne ille *ignis aeternus* nocturnis Fontejae laboribus vigiliisque servatus, sacerdotis vestrae lacrymis extinctus esse dicatur. *Jos.* Macc. 12. τιμωρεῖται σε ἡ δίκη πυκνοτέρῳ καὶ αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ βασάνοις, αἳ εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα ἐκ ἀνήσουσί σε. 9. σὺ δὲ καρτερήσεις ὑπὸ τῆς θείας δίκης αἰώνιον βάσανον.

9. καλόν σοι ἐστὶν — ἢ] *Targ. Hier.* Gen. XXXVIII. 26. טב לי Melius est mihi. *Senar. Graec.* καλὸν τὸ νήφειν, ἢ τὸ πολλὰ κραιπαλῶν. *Plaut.* Rudent. IV. 4. 70. tacita bona est mulier semper quam loquens. *Plato* Polit. I. τὸν τοῦ ἀδίκου βίον φάσις ὡς εἴη κρείττω ἢ τὸν τοῦ δικαίου.

μονόφθαλμον] *Phrynich.* p. 52. μονόφθαλμον οὐ ῥητέον, ἑτερόφθαλμον δέ. κρατῶσι γὰρ μονομμάτου εἶπε τὸν κύκλωπα. *Thomas.* ἑτερόφθαλμος, ὁ τὸν ἕνα πεπωθεὶς ὀφθαλμὸν, οὐ μονόφθαλμος. μονόφθαλμος γὰρ ὁ ἕνα ὀφθαλμὸν ἔχων φυσικῶς, οἷον μυθεύονται τὸν κύκλωπα. Ammonius. ἑτερόφθαλμος —— ὁ κατὰ περίπωσιν πεπωθεὶς τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. Μονόφθαλμος δὲ ὁ μόνον ὀφθαλμὸν ἔχων, ὡς ὁ κύκλωψ. *Pollux.* II. 62. ἑτερόφθαλμος. Τὸ δὲ μονόφθαλμος παρὰ Ἡροδότῳ ἐπὶ τῶν ἐκ φύσεως ἕνα ἐχόντων ὀφθαλμὸν, οἷον κυκλώπων καὶ ἀριμασπῶν. *Lucian.* V. H. I. 3. μονοφθάλμους ἀνθρώπους. *Hesychius.* ἑτερόφθαλμος, μονόφθαλμος. *Apollodor.* Bibl. II. περιτυγχάνουσιν ὀξύλῳ τῷ ἀνδραίμονος, ἐφ' ἵππου καθημένῳ, μονοφθάλμῳ, τὸν γὰρ ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐκέκοπτο τόξῳ. *Lucianus* D. Mar. I. 1. καὶ τὸ πάντων ἀμορφότατον μονόφθαλμος. *Herodotus* III. 116. Arimaspos vocat ἄνδρας μονοφθάλμους.

Nemo se supra alios efferat, vel quia est doctior, vel quia plura patravit miracula, vel quia Evangelium pluribus in locis praedicavit. Omnes istae cogi-

11 τρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.
12 Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν·
13 οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα, ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς, ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν
γένηται εὑρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννε-
14 νηκονταεννέα, τοῖς μὴ πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς
15 ὑμῶν, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς
σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀ-
16 κούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ
δύο·

18. 19. Versio *Syra* posterior, *Æthiop. Arab.* e *Luca*.

12. τί] + δὲ D. ἀνθρώπῳ] — Bodl. unus. ἀφεὶς] ἀφήσει D.
ἐννενήκοντα] ενενηκοντα DE. 1. 3. 4. 5. 47. 48. 49. 50. 52. 57. 58 60. 61. 62. 65. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 91. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 13. 14. 15. 18. 19. 20. 22. 24. Edit. *Complut.* & commate sequenti.
ἐπὶ τὰ ὄρη] praecedentibus jungit Edit. *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Cenev. Begardi*, Versio *Syra*, *Latina*, *Æthiop. Arab. Hieronymus*. quod videtur simplicius, probante *H. Grotio*.
ὄρη] + καὶ DL. 13. Versio *Copta*. εὑρεῖν] + καὶ 70.
πορευθεὶς] πορεύομενος D. ζητεῖ] ζητησει H.
13. ἀμὴν] + γὰρ 70. αὐτῷ] αὐτὸ 53. 71. Evang. 1.
14. ὑμῶν] ἡμῶν D a prima manu. 59. με H. 13. 61. Evang. 4. 5. Versio *Copt. Syra* posterior, & edita in ora. *Origenes*. οὐ] + τοῖς D. 80. Editio *Colinaei*.
εἷς] ἓν DL. 2. 33. Evang. 19. Edit. *Erasmi*.
15. ἁμαρτήσῃ] ἁμάρτῃ 11. 33. 35. 37 a prima manu. 40. 47. 55. 56. 57. 58. 60. 62. 64. 65. 74. ex emendatione. 76. ex emendatione 78. 83. Ev. 3. Edit. *Complut. Colinaei*, *Origenes*, *Chrysost. Damascenus*. VI. 6.
εἰς σε] — 1. *Origenes*.
καὶ prius] — D. 1. 10. 13. 33. 35. 36. 37. 40. 50. 53. 56. 60. 62. 66. 91. Evang 4. 15. 19. Versio *Syr. Chrysost. Origenes*, *Cyrillus* de Ador. p. 104. *Basilius* Reg. br. 347. 177. 232. 293. *Damascenus*. probante *J. Millio* prol. 873. & *J. A. Bengelio*. ὑπάγε] — 36.
16. σὲ] σεαυτοῦ K. 13. 42. 68. 69. 106. Evang. 4. ἔτι] — 56. 58.

cogitationes ex animo ejiciendae sunt, ut modestia locum habeat, sine qua nec pax haberi nec doctrina mea propagari potest.

10. Nolite eos contemnere, quibus angeli, & quidem insigniores inter Angelos, inserviunt. 1. *Reg.* X. 8. 2. *Reg.* XIV. 11. XXV. 19. *Esther.* I. 4. *Luc.* I. 19. *Apoc.* I. 4. IV. 5. VIII. 2. *Heb.* I. 14. Michael missus est ad custodiendum cadaver Mosis, Gabriel ad Mariam virginem pauperem, alius ad Manoam agricolam, ad Gideonem triturantem, ad Mosen exulem, plures ad Lazarum pauperem & contemtum in sinum Abrahae deportandum. Isti angeli eorum, quos a vobis despici vident, querelas ad Deum deferent, & vindictam exposcent.

11. Ipse ego omnium angelorum hominumque Dominus de coelo descendi, & gravissimas molestias subii, non ut bene de me meritos & honore dignos juvarem, sed peccatores & perditos. *Ro.* XIV. 15.

12. *Peah* IV. 2. Si dixerint XCIX. Sparge, & unus: divide, huic auscultant. *Hieros. Schabb.* f. 14. 3. Si moriantur XCIX. ab oculo malo, unus autem manu coeli — Si moriantur XCIX frigore, unus autem a manu Dei. *Maximus Tyr.* XXV. 2. ποιμὴν ἀνὴρ καὶ μάγειρος ἐᾴδιζον ἄμφω κοινὴν ὁδὸν, ἰδόντες δὲ ἐκ ποίμνης ἄρνα ἐντραφῆ πλανώμενον, ἀπολειφθὲν τῶν συνόμων, ὥσαντο ἐπ' αὐτὸν ἄμφω. *Exod.* III. 1. *Genes.* VIII. 3. 1. *Sam.* XVII. 28. XXXI. 8. 1. *Reg.* XXII. 17. *Pausanias* p. 170. 171. de Endymione. *Bereschith R.* LXXXVI. 5. *Gen.* XXXIX. & erat Deus cum Joseph. Ecce cum reliquis tribubus non fuit. Dixit R. Juda, ut jumenta. Fuerunt enim XII. jumenta onusta vino. Divertit unum ex illis in diversorium gentilis; reliquit XI. & ivit post illud. Dixerunt illi: cur relinquis XI. & abis post unicum? Respondit eis: illa sunt in via publica, & non sum sollicitus de eis, ne fiat vinum libaminis: Sic isti majores natu sint, & sub potestate patris sui; hic vero minor est & in potestate sui ipsius. Virgil. Ecl. II. 21. Mille meae Siculis errant in montibus agnae. *Theocrit.* Id. III. 46. ἐν οὔρεσι μᾶλα νομεύει. & VIII. 2. Μᾶλα νέμων ὡς φαντὶ, κατ' ὤρεα μακρὰ Μενάλκας. *Il.* ω. *Od.* 614. λ. 573. ἐν οὔρεσιν οἰοπόλοισι & ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσιν. *Eustath.* in Il. ν. Οἰοπόλος χῶρος καταῦθα ὁ ἔρημος, ἐν ᾧ οἶος τις, ὅ ἐστι μόνος, πολεῖ, καὶ ἔνθα οἴων πῶϊα παλῶσι βοσκόμενα. *Arrianus* Exp. Al. VII. 9. νέμοντες ἀνὰ τὰ ὄρη πρόβατα ὀλίγα.

14. Ipse Deus O. M. vult omnes, etiam minimos, salvos fieri, eumque in finem & angelos & filium angelis majorem misit in mundum.

15. ἁμαρτήσῃ] *Thomas.* ἡμάρτον δέκιμον καὶ ἁμαρτῶν, ἡμάρτησα δὲ ἀδόκιμον, καὶ ἁμαρτήσας. εἰ καὶ ἀριστείδης ἅπαξ εἶπεν ἐν τῷ ὑπερ ρητορικῆς α. ἁμαρτησασθαι. ἁμαρτήσῃ εἰς σε] Andocides de myster. εἰς τὴν πόλιν ἐδὲν ἡμαρτον. *Isocrat.* π. ἀντιδόσ. εἰς ἡμᾶς ἐξημαρτεν. *Thucyd.* . . . ἁμαρτάνει πολλὰ εἰς ἡμᾶς. *Isocr.* ad Demonic. δικαίως δ' ἂν τὰς τοίστις ὑπολάβοιμεν μὴ μόνον εἰς ἑαυτὰς ἁμαρτάνειν. *Cic.* ad Attic. III. 15. in me enim ipsum peccavi vehementius. *Aristid.* Panathen. p. 179. τοῖς ἁμαρτοῦσι καὶ εἰς αὐτὴν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐλυσιτέλησεν ἀεὶ δῆπου' ἡ πόλις. *Artemid.* II. 34. ἡμαρτηκέναι τι εἰς αὐτὰς ἐκείνας τὰς θεὰς —— ἡμαρτηκότα εἰς τοῦτον τὸν θεὸν. *Gen.* XLII. 22. 1. *Sam.* XIX. 4. 1. *Reg.* VIII. 31. *M. Antoninus* VII. 26. ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σὲ. *Lysias* saepe.

ἐκέρδησας] 1. *Cor.* IX. 19——22. 1. *Pet.* III. 1.

16. 1. *Tim.* V. 19. *Heb.* X. 28. *Xenophon* H. Graec. VI. καὶ γὰρ δὴ ἀκ ἐπ' ὀλίγων μοι δεκᾶσι μαρτύρων νῦν ἂν εὖ παθεῖν ἀφ' ὑμῶν. *Lucianus* de Gymnas. 11. εἰ μὴ ἐπ' ὀλίγων ταῦτα πάσχουσιν, ἀλλ' ἐν τοσούτοις θεαταῖς καὶ μάρτυσι —— κἂν ἐπ' ὀλίγων τῶν μαρτύρων τοῦτο πάθῃ τις. Revivisc. 27. τὰ σεμνότατα διασύρων ἐπὶ τοσούτων μαρτύρων. pro lapsu 1. ἐπὶ τοσούτων μαρτύρων.

δύο· ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐ- 17
τῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς
καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐ- 18
ρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν +λέγω ὑ- 19
μῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν
αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ γάρ εἰσι 20
δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Τότε προσελθὼν 21
αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε· Κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω
αὐ-

+ἀμὴν

μαρτύρων] — D.
μαρτύρων ἢ τριῶν] ἢ τριῶν μαρτύρων 1. Versio *Syr.* *Origenes*, *Cyrillus*, *Lucifer.*
σταθῇ] σταθήσεται M. 33. 48. 66. 67. *Origenes.*
εἶπε] εἰπὸν L. *Origenes.*
σοὶ] + λοιπὸν 1. 59. *Origenes*, *Basil.* Ep. 246.
καὶ postremo] + ὡς D. Versio *Syr.*
18. ἀμὴν] + ἀμὴν M. Evang. 2. 10. 16. + δὲ 89. 106. + γὰρ 61. 74. ex emendatione. Versio *Syr.* posterior in margine.
δεδεμένα] δεδεμένον 106.
λελυμένα] λελυμένον 106.
17. αὐτῶν] — 57. αὐτοῦ 61.
παρακούσῃ] + καὶ Versio *Syr.*
ὥσπερ] ὡς *Origenes.*
ὅσα] ὃ 106.
ἐὰν] ἂν D. bis.
τῷ οὐρανῷ] τοῖς οὐρανοῖς bis DLM.
19. πάλιν] + ἀμὴν EGHK. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. Colb. duo. 27. 29. 32. 33. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 59. 53. 54. 56. 57. 58. 60. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 10. 15. 16. 17. 18. 19. Editio *Complut.* *Plant.* *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Wechelii.* Codices quidam Versionis *Latinae.* Versio *Arab.* *Basilius* Eth. 1. + δὲ ἀμὴν 61. 69. ἀμὴν 59. 62. + δὲ Versio *Syra* posterior.
ὅτι] — 56. 58. 61.
ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν] δύο ἐὰν συμφωνήσωσιν ἐξ ὑμῶν DL. 72. in ora. *Origenes* c. Celf.
παντὸς] + Ε D a prima manu.
οὗ] ὃ 59. in ora. 61.

17. *Etymol M.* κυνικοὶ φιλόσοφοι, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κυνῶν, ὅτι ἀναιδέστατοι ὑπῆρχον, ὥσπερ καὶ οἱ κύνες, ὅτοι γὰρ ἤλεγχόν τινα δημοσίᾳ, οὐ κατ' ἰδίαν. *Jos.* Vita 49. εἰ πρὸς Ἰωάννην κρινόμενος, ὑπὲρ τῆς παρασῆσαι τὸν ἐμαυτῆς βίον, δύο τινας ἢ τρεῖς μάρτυρας καλοὺς κἀγαθοὺς ἤγαγον, δῆλον ὡς ἀνάγκην εἶχεν, προσεξετάσαντες καὶ τὸν τούτων βίους, ἀπαλλάξαι με τῶν ἐγκλημάτων. *Sota* I. 2. qua ratione fit interdictum? coram duobus teſtibus. Schol. non decet maritum, ut ſtatim coram teſtibus profiliat, & Zelotypiae interdictum edat; verum prius remotis arbitris amanter modeſteque mulierem corripiat. *Miſchar Happeninim:* Dicit ſapiens: ſi injuriam tibi fecerit proximus tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum: quod ſi audiverit te, jam lucratus es: Si vero non audiverit te, dicas ei coram uno aut duobus, qui id audiant: ſi ne ſic quidem audiverit, vilis eſto in oculis tuis.

Uſque ad comma decimum quartum Chriſtus eos monuerat, qui alios contemnebant; a commate vero 15. incipit eos docere, qui contemnebantur. *Sir.* XIX. 13. 17. 18. 2. *Theſ.* III. 6. 14. *Ro.* XVI. 17. *Jac.* V. 20. *Deut.* XIX. 15.

18. Si quis vero ſententiam de ſe veſtram, quam ex regulis traditis tuleritis, ſpreverit, maximo ſuo damno id faciet. Cum enim in gratiam vobiscum redire recuſat, reus erit apud Deum: contra ſi vos placaverit & ſibi reconciliaverit, etiam a Deo peccati ſui in vos commiſſi veniam impetrabit.

19. γενήσεται αὐτοῖς] *Jo.* XV. 7. *Æſchines* in Timarch. τὰ μέτρια παρὰ ἐπιτρόπων ἐγίνετο τῷ ἀριγνώτῳ. *Æſchin.* Socrat. Dial. II. 20. εἴρεται ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν, ἃ εὐχόμεθα, γενέσθαι ἂν καὶ ἅμα. *Ariſtid.* in Æſculap. p. 39. ἐμοὶ γὰρ πολλὰ καὶ παντοῖα παρὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας γεγίνηται. *Menand.* εὔξαι, τί βέλτι, πάντα σοι γενήσεται. *Philemon Ala.* λέγει πρὸς τοῦθ' ὁ βέλει, πάντα σοι γενήσεται. *Euripid.* Herc. fur. 603. μένοντι δ' αὐτῷ πάντα σοι γενήσεται. *Jamblich* V. Pythag. 28. καί τις ἤδη ἐπιβάντι τοῦ πλοίου εἶπεν, ὅσα βέλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτο σοι, ὦ θυμαρίδα. *Arrian.* Epict. II. 21. ἐκεῖνο γὰρ βλέπετε μᾶλλον; εἰ ἀφ' ὃ ἤρχεσθε, τοῦτο ὑμῖν γέγεται. *Ammonius.* Ἴσαι τῷ γενήσεται διαφέρει. Ἴσαι μὲν γὰρ τὰ καὶ τῶν ὄντα, γενήσεσαι δὲ τὰ γενέσεως τυγχάνοντα· οἷον, νέος πρεσβύτης ἔσαι. τῷ δ' ἀτέκνῳ παῖδες γενήσονται. *Lucianus.* Tyrannic. 3. ἐγὼ μὲν ἔν καὶ περισσότερόν τι ἐπὶ τούτοις ἤμην γενήσεσθαί μοι παρ' ὑμῶν.

20. *Act.* XV. 25. 28. *Berachoth* f. 6. 1. Rabbin f. Raf Adae ex ore R. Iſaaci docuit. Unde conſtat Deum S. B. eſſe in Synagoga? Reponſio. Ex eo, quod dicitur *Pſ.* LXXXII. 1. Unde conſtat decem precantibus Divinam majeſtatem adeſſe? Ex eodem loco — Porro unde conſtat divinam Majeſtatem adeſſe duobus ſedentibus atque ſtudio legis vacantibus? Ex Malach. III. 16. *Pirke Aboth* III. 2. duo qui aſſident menſae & colloquia habent de lege, divinitas quieſcit ſuper eos S. D. *Mal.* III. 16. & 6. Decem qui ſedent & diſcunt in lege, divinitas quieſcit inter eos S. D. *Pſal.* LXXXII. 1. Quid ſi autem tantum quinque fuerint? S. D. & faſciculum ſuum ſuper terram fundavit? *Amos* IX. 6. Si tantum tres *Pſ.* LXXXII. 1. Si tantum duo? *Malach.* III. 16. & Avoth. *Nathan* 8. *Sanhedrin* c. IV. *Gem.* Vos dicitis, in omni loco, ubi ſunt decem, habitat divina majeſtas. *Midras Tillim* in *Pſal.* XC. Cur Deus vocatur locus? quia, ubicunque ſtant juſti, invenitur cum illis. S. D. *Exod.* XX. 21. *Mechilta* in *Ex.* XXIV. 1. R. Eleaſar f. Jacobi — Unde eſt quod dixerunt, ubi X. filii hominis conveniunt in Synagogam, divina majeſtas cum illis eſt? S. D. *Pſ.* LXXXII. 1. Unde ubi vel tres adſunt vel duo Mal. III. vel unus. *Ex.* XX. 24.

Ea erit efficacia precum, ejus qui injuriam accepit & placatus eſt, pro eo qui injuriam fecerat. *Jac.* V. 16. 1. *Cor.* XIV. 29. *Joſ.* c. Appion. II. 32. ἔρ' ὃν καὶ παρ' ἡμῶν ὁ λέγω τοσοῦτος, ἀλλὰ δύο ἢ τριῶν ἴσως τοὺς προδήτας γνωμένους τῶν νόμων.

21. *Joma* f. 86. 2. R. Joſe f. Judae dixit: Homini

22 αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως
23 ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ,
24 ὃς ἠθέλησε συναραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσ-
25 ηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων· Μὴ ἐχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέ-
λευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάν-
26 τα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Κύριε,
27 μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δού-
28 λου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖ-
νος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· καὶ κρατήσας αὐ-
τὸν

αἰτήσονται] αἰτήσονται 59.
αὐτοῖς] ὑμῖν 56. 58.
οὕ γάρ εἰσι] ἐκ εἰσιν γὰρ D a prima manu.
21. αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε] πέτρος εἶπεν αὐτῷ D. Versio *Copta*, *Latina*. *Origenes*, *Lucifer*.
ἁμαρτήσει] ἁμάρτη 41.
αὐτῷ posterius] —— 59.
24. προσηνέχθη] προσήχθη D. *Origenes*.
αὐτου] — 3.
αὐτοῦ secundo] —— D. Codices *Latini*.
26. οὖν] δὲ D. 106. Versio *Vulg. Syr.* posterior, & edita in ora.
δοῦλος] + ἐκεῖνος DL. 5. 33. 106. Versio *Vulg. Syra*, *Æthiop. Arab.* σύνδουλος 13.
προσεκύνει] προσεκύνησεν 59.
κύριε] —— D 15. Versio *Vulg. Lucifer*.
ἐπ'] ἐν G.
ἐμοι] ἐμοὶ D. & comm. 29.
σοι] —— D.
27. ἐκεῖνος] — 1.
τὸ δάνειον] πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν 1. Versio *Copta*, Codices *Latini*. *Arab*. *Origenes*.
28. ἑκατὸν δηνάρια] δηνάρια ρ. D.
γενήσεται] δοθήσεται 33.
20. οὗ] ὅπου 59. in ora 69. 90.
ἐκεῖ εἰμι] παρ' οἷς ἐκ εἰμι D.
μου] — L.
22. ἑπτὰ] ἑπτάκις D a prima manu.
25. αὐτοῦ] αὐτῷ Edit. *Complut*.
ὁ κύριος αὐτοῦ] —— 1. *Origenes* H. 7. *Chrysostomus*.
αὐτοῦ tertium] — 1. εἶχε] ἔχει 1. 56. 58.

mini in alterum peccanti, semel remittunt, secundo remittunt: tertio remittunt, quarto non remittunt S. D. *Amos* II. 1. *Job* XXXIII. 29.

ποσάκις] *Plato* Epist. VII.

23. λόγον] Lat. rationes conferre. *Galen.* de praenot. καί τινος ἄλλου τῶν πλησίον παῖς οἰκόνομος ἐμοίοις κάμνων ἐγνώσθη μοι. λυπέμενος γὰρ ἐν τῷ μέλλειν ἀποδιδόναι λογισμὸς, ὧν διάκηται, ἐν οἷς ἡτίατο λεῖπον οὐκ ὀλίγον ἀργύριον, ὑπὸ τῆς φροντίδος ἠχρύπνει τε καὶ λυπέμενος ἐτήκετο. Προιὼν δὲ αὐτὸ τῷ δεσπότῃ, μηδὲν εἶναι σωματικὸν πάθημα τῷ πρισβύτῃ, σκέψασθαι συνεβούλευσάμην, ὅτι φοβοῖτο μέλλοντος αὐτὸ τὸς λόγος, ὧν ἐνεχειρισεν, ἀπαιτεῖν, καὶ διὰ τοῦτο λυποῖτο, γνώσκων οὐκ ὀλίγον ἐν αὐτοῖς εὑρήσεσθαι λεῖπον. Ἐπειδὴ καλῶς ἐφῆκε τοχάζεσθαι, τοῦτο συνεβούλευσα, βεβαίας ἕνεκεν διαγνώσεως εἰπεῖν αὐτῷ, ὅσον ἔχει παρακείμενον ἀργύριον αἰτῆσαι τοῦτο, μήπως ἐξ ἀιφνιδίε τελευτήσαντος ἀπόληται, μετασάσης εἰς ἄλλον οἰκέτην τῆς διοικήσεως, οὗ μήπω πεῖραν ἔχει, παρὰ γὰρ ἐκείνε μὴ χρήζειν ἀπαιτήσεως λογισμῶν. ὡς δὲ ὁ δεσπότης αὐτῷ ταῦτα διελέχθη, πεισθεὶς οὐκ ἐξετασθήσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο γενόμενος ἄλυπος, ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν τὴν κατὰ φύσιν ἔξιν τὸ σώματος ἀνεκτήσατο.

24. μυρίων] *Ter.* Phorm. IV. 3. 63. Sexcentas proinde potius scribito jam mihi dicas. *Donatus:* Perspicere hinc licet consuetudinem utriusque sermonis, nam Apollodorus μυρίας dixit pro multis. Et ut apud Graecos μύρια, ita apud nos sexcenta dicere pro multis usitatum est. *Cicero:* de Divin II. 14. sexcenta possum decreta proferre. *Plato.* de Legg. 11. p. 789. F. τὰ πάτρια —— σποπῶν δ' εὑρήσεις αὐτόθι τὸ μυριοσὸν ἔτος γεγραμμένα ἢ τετυπωμένα, ἀχ ὡς ἕπος εἰπεῖν μυριοσὸν, ἀλλ' ὅτως. & 790. F. τούτων δὴ τοιούτων καὶ ἑτέρων ἀγωνισῶν μυρίων ἐλθόντων, ἔχομεν εἰπεῖν, τις ἂν νικᾷ δικαίως. *Eutropius* IV. 2. Antiochus M. rex Syriae senatui Romano coactus est persolvere X. M. talentorum.

25. πραθῆναι] 2. Reg. IV. 1. Exod. XXII. 3. *Diodorus S.* Ecl. XXXVI. p. 530. μὴ ἔχων ἀποδῶναι, πάλιν ἔταξε λ. ἡμερῶν προθεσμίαν.

26. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ] *Artemid.* IV. 12. ἅσα μακρὰ ἐσιν, οἷον κυπάρισσοι καὶ πίτυες, καὶ κάμακες, καὶ ἄνδρες ἐπιμήκεις, καὶ ὅσα ὅμοια, πάντα μακροθυμεῖν κελεύει, καὶ μὴ κοσπεδᾶν· τὰ δὲ κολοβὰ καὶ βραχέα, σπεύδειν ἐγκελεύεται. *Anthol.* II. 17. 3. ἀντίσπασεν ἐμοί τις ὄνον μακρόθυμον ἕδωκε τῶν βασαζομένων ὅρμον ὀδοιπορίης. Ὑδὼρ τῆς βραδυτῆτος, ὄνον, πόνων, ὄκνον, ὄνειρον, τῶν ἀναπαμπτόντων ὑσατίων πρότερον. *Plut.* de Genio Socr. p. 593. F. αὐτὸς ἐξαμιλλᾶσθαι καὶ μακροθυμεῖν, δι' οἰκείας πειρωμένης ἀρετῆς σώζεσθαι καὶ τυγχάνειν λιμένος. *Luc.* XVIII. 7.

28. συνδούλων] *Thomas.* ὁμόδουλος ἀττικῶς, ὁ σύνδουλος. *Moeris* ὁμόδουλος, ἀττικῶς. σύνδουλος, ἑλληνικῶς. *Aristoph.* Pace 744. ὁ σύνδουλος σκώψας αὐτοῦ τὰς πληγὰς. Theopompus ap. *Athen.* XI. p. 471. A. παρὰ τὸν νέον ξύνδουλον.

δηνάρια] *Seneca* de beneficiis II. 17. Ab Antigono Cynicus petiit talentum, respondit, plus esse, quam quod Cynicus petere debeat: repulsus petit denarium; respondit, minus esse, quam quod regem deceret dare.

κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν] propria est verbi ratio in creditoribus, qui debitores segnes obtorto collo corripiunt, adque solvendum aes alienum acerbe cogunt. *Lucian.* Dial. Mort. 22. καὶ μὴν ἄγξω σε, ἢ τὸν Πλάτωνα, ἂν μὴ ἀποδῷς. *Pollux* III. 116. περὶ φειδωλᾶ. ἄγχων τὸς χρησὰς, ἀποπνίγων τὸς ὀφείλοντας. *Livius* IV. 53. Hoc decreto Consul armatus, cum paucis, appellantibus Tribunum, collum torsisset, metu caeteri sacramento dixere. *Plaut.* Poenul. III. 5. 45. Priusquam hinc obtorto collo ad praetorem trahor. *Apulej.* IX. Ecce nobis repente de tergo manipulus armati supercurrit equitis —— Philebum ceterosque ejus comites involant avide, colloque constricto & sacrilegos compellantes interdum pugnis obverberant. *Cic.* in Verr. IV. 10. quem obtorta gula de convivio in vincula atque in tenebras abripi jussit. pro Cluentio 21. Nec quidquam propius est factum, quam ut illum persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, ut reliqua posset perorare. *Thomas:* ἄγχει, κάλλιον ἢ πνίγει. *Ari-*

τὸν ἔπνιγε, λέγων· Ἀπόδος μοι, ~ ὅ τι ὀφείλεις. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτῷ εἰς 29
τοὺς πόδας αὐτῷ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ — πάντα
ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν· ~ ἀλλ' ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ 30
ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα· 31
καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος 32
αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά
σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· Οὐκ ἔδει καὶ σε ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγὼ σε 33
ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀ- 34

πο-

~ εἰ ~ ἀλλὰ

ὀφείλεις] + μοι Versio *Syra* utraque, posterior cum obelo.
μοι] — DL. 1. Versio *Vulgata. Origenes, Damasc.* a. 11.
ὅτι] εἴ τι CDEFGHKLM. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. unus Colb. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 47. 48. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 78. 83. 86. 89 90. 91. Evang. 3. 4. 5. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Stephani* prima. *Geneu. Plant. Bengel. Origenes, Chryſoſtomus* in l. & T. V. 32. & in Geneſ. H. 27. *Theophylactus, Theophanes, Euthymius, Damaſcenus.* 11. probante *H. Grotio* & *Millio.* prol. 1050. *Philem.* 18. *Luc.* XIX. 8. *Eraſmus* ex Verſione Latina & formula Latinorum εἴ τι mutavit in ὅτι. *Quintil.* VI. 3. redde quod debes. *Petron.* 57. nemo mihi in foro dixit: redde quod debes. *Senec.* Epiſt. 18. Primum, inquis, redde quod debes. Delegabo tibi Epicurum, ab illo fiat numeratio. Et de benefic. II. 14. Aequiſſima vox eſt, jus gentium prae ſe ferens: redde quod debes. & VII. 21. Ille tibi vivit, tu illi redde, quod debes. & 22. quod debes, quaere cui reddas. *Diogenes L.* Lycon. V. 73. ἴ τι μοι ὀφείλει, ἀφίημι αὐτῷ. *L.* XV. 1. 7. *D.* Sed & ſi quid ei conſervus debet, erit peculii.
29. εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν] — 64. a prima manu.
εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ] — C. a prima manu DL. 1. 28. 33. 65. 71. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Copta, Latina, Lucifer.*
ἐμοὶ] ἐμὲ CD. κἀγὼ] κἀγὼ D.
πάντα ἀποδώσω σοι] ἀποδώσω σοι πάντα K.
πάντα] — DEFHM 2. 3. 5. 8. 9. 11. 12. 34. 35. 36. 38. 39. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 66. 67. 70. 71. 74. 78. 80. 83. 87. 89. 90. Evang. 5. 12. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Edit. *Complut. Colinaei, Stephani* duae priores, *Bengelii, Wechelii.* Verſio *Syra* poſterior, & edita in ora. *Arab.* Codices *Latini. Damaſcenus, Theophylactus, Luciſer. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1421.
ἀποδώσω σοι] σοί ἀποδώσω C. 32. 73. *Chryſoſtomus* σοι] — 68.
30. ἤθελεν] ἠθέλησεν D. 49. 59. 68. *Damaſcenus.*
ἀλλ'] ἀλλὰ C. Edit. *Complut. Geneu. Eraſmi, Bogardi, Colinaei, Bengelii,* duae priores *Stephani,* tertia vero errore typographi ἀλλὰ ἀπιελθὼν; ex quo *Beza* fecit ἀλλ' ἀπελθὼν.
αὐτὸν] — 44. εἰς] + τὴν 80. 89. 90. οὗ] — CL. ἂν *Damaſcenus.*
ἀποδῷ] + τᾶν C. Codices *Latini. Chryſoſtomus* in Gen. H. 27. *Damaſcenus.*
31. δὲ] δὴ D. — 61.
γενόμενα prius] γινόμενα DL. 4. 7. 38. 66. Evang. 15. *Chryſoſt.* in Geneſ. l. c. *Euthymius,* probante *J. Millio* prol. 1077. διεσάφησαν] ἐσάφησαν 69.
αὐτῶν] ἑαυτῶν. EK. 3. 34. 35. 37. 39. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 73. 74. 80. 83. 89. 90. Evang. 12. 15. 16. 17. 24. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei, Bengelii, Bogardi.*
πάντα] ἅπαντα 1. 32. τότε προσκαλεσάμενος] προσκαλεσάμενος δὲ 72.
αὐτὸν] — 56. 58. *Theophylactus.* αὐτῷ] — D. Colb.
33. ἔδει] + οὖν D. Verſio *Armena.* κἀγὼ] κἀγὼ D.

Ariſtophanes Equit. 772. χρήματα πλεῖν' ἀπίδειξα ἐν τῇ κοινῇ, τοὺς μὲν σφριβλᾶν, τοὺς δ' ἄγχειν, τοὺς δὲ μεταιτᾶν. *Schol.* δηλοῖ διὰ τούτων τῶν ὀνομάτων τὸ βίαιον τῆς ἀπαιτήσεως. *Lucianus* Sympoſ 32. οὐδὲ ἄγχω τὰς μαθητάς, ἢν μὴ κατὰ καιρὸν ἀποδῶσι τοὺς μισθούς. *Hermot.* 9. ἐπεὶ τὸν μισθὸν μὴ ἀπιδίδοὺ κατὰ καιρὸν, ἀπήγαγε παρὰ τὸν ἄρχοντα ἴναγχος, περιθεὶς γε αὐτοῦ θοιμάτιον περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ἐβόα καὶ ὠργίζετο. A. Victor de Vir. Illuſtr. 66. Conſuli legibus agrariis reſiſtenti ita collum in comitio obtorſit, ut multus ſanguis effluereet e naribus. *Florus* III. 17. 8. Apprehenſum faucibus viator non ante dimiſit, quam ſanguis in ora & oculos redundaret.
31. διεσάφησαν] *Theophr.* διασαφητέον. *Æliamus* N. A. I. 8. καὶ γᾶν εἶς, ὁρᾶν τὰ γενόμενα. *Polyb.* III. 87. ἐξαπέστειλε —— τὰς διασαφήσοντας εἰς τὴν καρχηδόνα περὶ τῶν γεγονότων.
32. δοῦλε πονηρὲ] *Joſ* A. II. 4. 5. πονηρὸν δοῦλον κρίνειν μιαίνει τὴν σὴν ἐθελήσαντα κόλασιν —— ὡς ὅσα καὶ μήτριος ἐδόκει πρότερον, διὰ τὸν ἐκ σοῦ φόβον ἠρέμει, καὶ ἀχὶ φύσει ἦν. & XVI. 9. 4. κατηγόρει Σύλλαιον, ὅτι πονηρὸν δοῦλον, ὀβόδαν τε φαρμάκοις διαφθεῖραι, καὶ ζῶντος ἔτι κρατεῖν αὐτὸν, τὰς τε τῶν ἀράβων μοιχεύοντα. *Herodian.* I. 136. εἰ μὴ τὴν ταχίστην πρὸς τὸν θάνατον ἐκδώσεις πονηρὸν οἰκέτην. *Eurip.* Medea. 54. χρηστοῖσι δ' ἄλλοις ξύμφορα τὰ δεσποτῶν κακῶς πεπτωκότα. *Plautus* Caſina. II. 3. 50. Ut enim frugi ſervo detur potius quam ſervo improbo. *Bereſchith R.* 14. עבדא כישא.
ὀφειλὴν] *Etymol.* ὀφειλὴ σημαίνει τὸ χρέος —— σπανίως δὲ εὕρηται ἐν χρήσει. Εὑρίσκεται δὲ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τοῖς περὶ πόρων.
ἐπεὶ] *Etymol.* ἐπεὶ —— ἀντὶ τοῦ ἐπειδὴ —— ἐνίκα δὲ αἰτιολογικῶς παραλαμβάνεται, σύνδεσμος ἐστὶ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι. *Plut.* ἐπεὶ δὲ ἄφθη πλησίον ὁ στόλος. *Athen* XII. p. 548. D. ἐπεί τις αὐτὸν ἠρέτο —— εἶπεν.
33. *Lucian.* Dial. Mar. II. 2. Οὐκ ἔδει ἢν ἐλεῆσαι γείτονας ὄντας τὰς Φρύγας; Θα. τὸν Ἥφαιστον δὲ οὐκ ἔδει ἐλεῆσαι Θέτιδος υἱὸν ὄντα τὸν ἀχιλλέα; *Sir.* XXVIII. *Ben Sira.* & non miſertus eſt illius, ſicut ille ejus miſertus erat.
34. τοῖς βασανισταῖς] ſupra IV. 24. *Herodian.* βασανιστὴς μὲν ὁ ἐπὶ τῆς βασάνου, δημόκοινος δὲ ὁ σφριβλᾶν καὶ βασανίζων. Δήμιος δὲ ὁ ἀπάγων τὴν ἐπὶ θανάτῳ. *Thomas.* δημόκοινος καὶ βασανιστὴς ὁ σφριβλᾶν καὶ βασανίζων —— ἤτοι δὲ βασανιστὴν λέγουσι τὸν ἐπὶ τῆς βασάνου, ἢ τὸν τὰ περὶ τὴν βάσανον ἐνεργοῦντα. *Heſychius.* Δημόκοινος, δημό-

35 ποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

1 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλι-
2 λαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ
3 ὄχλοι πολλοί· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, πειρά-
ζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κα-
4 τὰ πᾶσαν αἰτίαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ'
5 ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; Καὶ εἶπεν· Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· καὶ ἔσονται
οἱ

34. τοῖς] — 69. πᾶν] — D 36. 64.
αὐτῷ] — D 34. a prima manu 47. 48. 49. 53. 54. 60. Evang. 5. 15. 18. 19. 21. Verſio *Vulg.*
35. οὕτω] οὕτως εὖν 59.
ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράν.ος ποιήσει ὑμῖν] ὑμῖν ποιήσει ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος D. μου] ὑμῶν 5.
ἐπουράνιος] οὐράνιος DKL 15. 37. 40. 47. 56. 57. 58. 61. 63. 68. 91. *Origenes* in l. de Orat. 17. *Damaſcenus.*
αὐτοῦ] — 56. 58.
τὰ παραπτώματα αὐτῶν] — DL 1. 25. a prima manu. Verſio *Copta*, *Latina*, *Saxon. Æthiop. Arab. Lucifer*, *Origenes* de Orat. probante *J. Millio* prol. 1194. & *Bengelio.*
1. ἐτέλεσεν] ἐλάλησεν D. Codices *Latini. Hilarius.* συνετέλεσεν 36. *Theophylactus.*
2. ἐκεῖ] — 51. 54. 3. οἱ] — 1. 72.
λέγοντες] λέγουσιν D. a prima manu.
αὐτῷ poſterius.] — CKL. 1. 36. 37. 42. 60. 63. 72. Colb. unus. Evang. 24. Verſio *Copta*, *Syra*, *Latina. Nazianzenus* in l. *Chryſoſtomus*, probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 874. τῷ Ἰησοῦ 91.
ἀνθρώπῳ] — L. αἰτίαν] ἁμαρτίαν 12. 36. Colb. unus. Verſio *Copta.*
4. αὐτοῖς] — DL. Verſio *Copta*, Codices *Lat. Origenes.* ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς] ἀπ' ἀρχῆς ὁ ποιήσας 69.
ποιήσας] κτίσας 1. Colb. unus. Verſio *Copta. Origenes* in l. & π. ἀρχῶν γ. 5. *Titus* Boſtrenſis, c. Manichaeos III. *Athanaſ.* de Incarnat. & c. Arianos III. *Methodius* ap. Epiphan. H. 64. Scil. τὰ πάντα.
ἄρσεν] ἄῤῥεν 2. 3. 73. Edit. *Eraſmi. Origenes* ſemel. *Thomas.* οὐ λέγουσιν οἱ κυρίως ἀττικοὶ ἄρσενα ἀλλ' ἄῤῥενα. *Galen.* de Compoſ. Medic. per partes Corp. IV. τὸ καλούμενον ἀῤῥενικὸν μὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἑλλήνων, ἀρσενικὸν δὲ ὑπὸ τῶν νῦν. & de Compoſ. Medicam. per Gen. III. τὸ καλούμενον δὲ ὑπὸ μὲν τῶν ἰατρῶν ἀρσενικὸν, ὑπὸ δὲ τῶν ἀττικίζειν τὰ πάντα βελομένων ἀῤῥενικὸν. *Moeris* ἄῤῥενα ἀττικῶς, ἄρσενα ἑλληνικῶς. *Il.* μ. 451. πόκον ἄρσενα οἷος. *Euſtath.* p. 877. 28. ἰστέον δὲ, ὡς οἱ μὲν Ὁμηρον οὐ θέλουσιν ἄρσενα γράφειν, διὰ τοῦ σ. ἀλλὰ διὰ τοῦ ρ. ἄῤῥενα λέγοντες, ὅτι τὸ σ. ὑποτεταγμένον τῷ ρ. οἱ ἀττικοὶ ρ. ποιοῦσιν, οἷον ἄρσεν, ἄῤῥεν. Οὕτω δὲ καὶ θαῤῥεῖν —— αἰλιανὸς δὲ Διονύσιον λέγει, καὶ ὅτι ἀῤῥενικὸν, οὐχὶ ἀρσενικὸν τὸ τὴν γραφέαν ὠνομακέναι ἀττικοῖς φάρμακον. ὁ μὲν τοι Στράβων ἀρσενικὸν ὀνομάζει αὐτὸ. & in Od. I. p. 352. 8. Ἴσεον ὡς Ὁμήρῳ ἄρσενα λέγοντες —— οἱ ἀττικοὶ ἄλλως ὕστερον φράζουσιν, ἄῤῥενα γὰρ ἐκεῖνοι —— φασὶν. κατὰ καὶ —— θαῤῥεῖν τὸ θαρσεῖν, τὸ γὰρ σ. ὡς καὶ ἐν Ἰλιάδι ἐῤῥύθη, ὑποτεταγμένον τῷ ρ. οἱ ἀττικοὶ ῥῶ ποιοῦσι. Joann. Grammaticus. Attici pro θαρσαλέως, ἄρσενα, θαῤῥαλέως, ἄῤῥενα dicunt. Et *Corinthus.*
5. ἕνεκεν τούτου] ἐν τούτῳ 55. τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα] τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα 69.
πατέρα] + αὐτοῦ GE. 1. 10. 11. 13. 35. 38. 40. 53. 54. 56. 58. 62. 66. 83. 86. 91. 106. Evang. 5. Editio *Complut.* Verſio *Copta*, *Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Conſtitut.* VI. 14. *Titus* Boſtrenſis *Damaſcenus* π. 10.
μητέρα] + αὐτοῦ E 66. Colb. unus. Evang 5. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Athanaſius*, *Chryſoſtomus*, *Theophilus* ad Autolyc.
προσκολληθήσεται] κολληθήσεται DFGH. 11. 13. 46. 48. 49. 60. 69. 87. 89. Evang. 4. 18. 19. 24. *Eraſmi* Edit. 1. *Chryſoſtomus*, *Epiphanius.*
τῇ γυναικὶ] πρὸς τὴν γυναῖκα. 10. 35. 40. 55. 56. 58. 62. 66. *Chryſoſtomus*, *Damaſcenus.*

μόσιος, βασανιστὴς. Βασανιστὴς, ὁ δημόκοινος. πολλάκις δὲ ὁ διαιτητὴς, καὶ παρὰ τῶν ἀνδραπόδων τὴν ἀλήθειαν συνθανόμενος.

35. ὁ ἐπουράνιος] *Ariſtoph.* Argum. in Pacem. ἡ δὲ σκηνὴ τοῦ δράματος ἐκ μέρους μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ μέρους δὲ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ. *Plato* Apolog. Socrat. περιεργάζεται ζητῶν τάτε ὑπὸ γῆς καὶ τὰ ἐπουράνια. *Apollonii* Lex. Homer. MS. in Od. ρ. ἐπὶ ἀντὶ τῆς ἐν. Οὐκ ἂν ἤγαγε θεοῖσιν ἐπουρανίοισι μαχοίμην. *Euſtath.* in Il. γ. p 281. 20. φασὶν ἔν οἱ παλαιοὶ οὐρανὸν ἐνταῦθα λέγεσθαι τὸν ὑπὸ τὰ νέφη τόπον, ὥσε τῷ λόγῳ τούτῳ τὰς τοῦ ὄρους Ὀλύμπου κορυφὰς, καὶ ἄλλων τινῶν, μὴ νεφελωμένας οὐ μόνον ἐπουρανίους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ὑπερουρανίους, ὡς πρὸς τὸν τοιοῦτον οὐρανὸν. & in Od. ρ. p. 279. 19. ἡ γὰρ ἐπὶ πρόθεσις κατὰ τὰς παλαιὰς ὡτὲ μὲν δηλοῖ τὴν παρὰ πρόθεσιν, λαμβάνεται δὲ ποτε καὶ ἀντὶ τῆς πρὸς —— καὶ ἀντὶ τῆς ἐν, ὡς ἐν τῷ ἐπουράνιος, ὁ ἐν οὐρανῷ.

1. μετῆρεν] *Theophraſt.* de cauſſis Plant. 1. τὸ γενήσασαν ἐν τῷ ξηρῷ τὴν φύσιν μεταίρειν εἰς τὸ ὑγρόν. *Demoſth.* τὸ ψήφισμα ἐπεχείρησαν κινεῖν καὶ μεταίρειν. *Pſal.* LXXIX. 9. D. & *Hilarius:* transtulit ſe, Vulg. migravit.

πέραν τοῦ Ἰορδάνου] Cum Chriſtus nollet via breviore per Samariam Hieroſolyma petere, trajecto Jordane per Peraeam iter fecit. *Marc.* X. 1.

4. *Pollux* VIII. 83. Δημοσθένης δὲ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ κατ' ἀρχὰς. inf. 8. 2. *Pet.* III. 4. 1. *Jo.* I. 1.

5. προσκολληθήσεται] *Plaut.* Menaechm. II. 3. 63. Morem hunc meretrices habent, Ad portum mittunt ſervulos, ancillulas, ſi qua peregrina navis in portum advenit, Rogant, cujatis ſit, quod ei nomen ſiet, Poſt illae ex templo ſe applicant, agglutinant. *Plato* de Legg. V. p. 839. E. Τὸ ὁμοιοῦσθαι τοῖς κακοῖς ἀνδράσι, ὁμοιόμενον δὲ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς φεύγειν ἄνδρας καὶ λόγους, καὶ ἀποσχίζεσθαι, τοῖς δὲ προσκολλᾶσθαι, διώκοντα κατὰ τὰς ξυνουσίας.

εἰς σάρκα μίαν] *Æneid.* I. 73. Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo. *Juſtin.* II. 6. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem, quem, ut omnis antiquitas fabuloſa eſt, biformem tradidere, quia primus marem feminae matrimonio junxit. *Euſtath.* in Il σ. p. 1213. 8. Γάμους γὰρ καὶ ὑμεναίους ἐν ἀθήναις πρῶτον ἀχθῆναι ὑπὸ κέκροπος, ὅθεν καὶ διφυῆ τὸν κέκροπα λέγεσθαι ὁ χάραξ φησὶ, διότι

τὸ

οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Λέγουσιν αὐτῷ· Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, —— εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦχοι,

6 7 8 9 10 11 12

6. οὐκ ἔτι] οὐκ 59.
ὃ] ὃς 61.
συνέζευξεν] ἔζευξεν 73. Editio *Colinaei*.
χωριζέτω] ἀποχωριζέτω D.
Μωσῆς] ὁ Μωϋσῆς D.
ἐνετείλατο] ἔγραψε 28.
8. λέγει] καὶ λέγει D. a prima manu: Verſio *Latina* non habet: &.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς M.
οὐ γέγονεν] οὐκ ἐγένετο D. 64. *Chryſoſtomus*.
ἂν] ἐὰν C.
+ εἰς ἓν D. Codices *Latini*, *Auguſtinus*.
7. λέγουσιν] ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον 57.
Μωϋσῆς M. 11. 15. 72. & commate ſequenti.
αὐτὴν] — DL 1. Colb. unus. Verſio *Vulg. Æth. Arab. Origen.*
Μωσῆς] Μωϋσῆς poſt ὑμῶν D.
9. ὅτι] — D. Codices *Latini*, *Auguſtinus*.
εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ] παρεκτὸς λόγου πορνείας D. 1. 13. 25. a prima manu 33. 69. Verſio *Copta*, Codices *Latini*, *Auguſtinus* de Adult. Conjug. 11. niſi ob fornicationem, vel hoc, quod magis in Graecis legitur, praeter cauſam fornicationis. *Chryſoſtomus*.
καὶ] —— CEFHK 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 27. 29. 32. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 1. 3. 4. 5. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Geneu.* duae priores *Stephani*, *Wechelii*, *Bengelii*. Verſio *Syra* poſterior. *Damaſcenus*, *Theophylactus* probante *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1230. 1373.
πορνείᾳ] πορνείαν 76. Evang. 16.
καὶ γαμήσῃ ἄλλην] —— 1. *Origenes*.
a μοιχᾶται ad μοιχᾶται] —— DL 2. a prima manu 46. 51. 52. 84. 89. Evang. 21. 22. Codices *Latini*.
μοιχᾶται] ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι C. 1. Codices *Latini*, *Origenes*. *Clem. Alex.* Strom. 11. extrem. μοιχᾶται, τοῦτ' ἐστιν, ἀναγκάζει μοιχευθῆναι. ex V. 32.
γαμήσας] γαμῶν C. 1. 15. 29. 61. 72.
10. ἀνθρώπου] ἀνδρὸς D.
γυναικὸς] + αὐτῆ 12. 42. 63. 72. Editio *Colinaei*.
11. δὲ] + Ἰησοῦς K. 15. 40. 42. 53. 56. 58. 63. 72. at Edita in margine.
τὸν] —— 1. Colb. unus. *Origenes*.
χωροῦσι] χωρήσουσι 59.
δέδοται] δίδοται 61.
12. μητρὸς] + αὐτῶν Editio *Colinaei*. Verſio *Syr.*
ἐγεννήθησαν] ἐγενήθησαν Editio *Complut. Eraſmi*.
εὐνοχίσθησαν] ἠνευχίσθησαν D. ὑπὸ] παρὰ Bodlej. unus.
12. *Origenes*. ὁ Μαρκίων —— τὸς τόπους τούτους ἠθέτησεν, ὡς οὐχ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένους.
13. προσηνέχθη] προσηνέχθησαν DL. 33. 67. 73. Edit. *Complut. Geneu.*
τὰς χεῖρας ἐπιθῇ] ἐπιθῇ τὰς χεῖρας D.
+ ἐπ' 70. Editio *Colinaei*. μαθηταὶ] + αὐτῷ 59.
14. εἶπεν] + αὐτοῖς CDL Verſio *Copt. Syra* utraque, poſterior cum aſteriſco. *Vulg. Chryſoſtomus*.

τὸ νομίμως ἐκ δύο φύεσθαι δι' αὐτὸν ἐπίγνων οἱ ἄνθρωποι τῇ τοῦ γάμου ἐυρέσει. *Antipater*. de Nupt. ἀεὶ μὲν γὰρ ἄλλαι φιλίαι καὶ φιλοσοργίαι εἰσίασι ταῖς τῶν ὁσπρίων κατὰ τὰς παραθέσεις μίξεσιν· Αἱ δ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ταῖς δι' ὅλων κράσεσιν, ὡς οἶνος ὕδατι. Οὐ γὰρ μόνον τῆς ὑσίας καὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν σωμάτων οὗτοι μόνοι κοινωνοῦσι. *Muſon*. de Conjug. Philoſoph. ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κοινωνίαν ἄλλην οὐκ ἂν ἐυροι τις οὔτ' ἀναγκαιοτέραν οὔτε προσφιλεστέραν —— τίσι δὲ νενόμισαι κοινὰ εἶναι πάντα, καὶ σώματα καὶ ψυχὰς, καὶ χρήματα, πλὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικός. *Menander* οἰκεῖον οὕτως οὐδὲν ἐστιν, ὦ Λάχης, ἐὰν σκοπῇ τις, ὡς ἀνήρ τε καὶ γυνή. *Hierocles* de Nuptiis. πρώτη καὶ στοιχειωδεστάτη τῶν κοινωνιῶν ἡ κατὰ τὸν γάμον.

Ipſa matrimonii natura includit perpetuum vitae conſortium & amicitiam arctiſſimam. Si enim, qui uxorem ducit, patrem matremque, cum quibus a nativitate usque ad illud tempus convixerat, relinquit, non levitate animi & impetu libidinis id facere debet, ſed re mature conſiderata, ut prius bonum pro majore & durabiliore permutet. Si matrimonii vinculum omnibus aliis eſt arctius, non ſane debet eſſe temporarium. Adde quod educatio prolis ſocietatem individuam requirat.

6. *Liban.* D. p. 206. D. ἀλέξανδρος διέσπασεν, ἃ συνῆπτο θεσμῷ καλλίονι. & 208. D. ὃδὲ διεσπᾶτο γάμος, οὐδὲ, ἐφ' ἃ θεοὶ γαμήλιοι παρεκλήθησαν, ταῦτα κατὰ πολλὴν ὕβριν ἀνηρεῖτο. *Apollod.* Bibl. I. ἁρπάσᾳ ἡ ἀλκινόη γυνὴ φθάσασα Μήδειαν Ἰάσονι συνέζευξε. & III. κάπρῳ καὶ λέοντι συζεῦξαι τὰς θυγατέρας. *Herodian.* III. 10. οὐ πάνυ τι ἡδόμενος τῷ γάμῳ, ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ προαιρέσει συνεζευγμένος. *Joſ.* A. I. 19. 10. τὰς θυγατέρας τὰς ἐμὰς συνέζευξα.

7. Si matrimonii vinculum eſt perpetuum, cur Moſes repudium permiſit, & cur repudiatam reduci vetuit? 1. *Macc.* I. 46. *Polyaenus* p. 642. ἄλλην ἐπισολὴν —— ὑπαλλάξας τὰ βιβλία —— δίδωσιν.

8. σκληροκαρδίαν] *Ariſtot.* de Part. Animal. III. 4. αἱ δὲ διαφοραὶ τῆς καρδίας κατὰ μέγεθός τε καὶ μικρότητα, καὶ σκληρότητα καὶ μαλακότητα τείνουσι πη καὶ πρὸς τὰ ἤθη. Τὰ μὲν γὰρ ἀναισθητὰ σκληραν ἔχει τὴν καρδίαν καὶ πυκνὴν, τὰ δὲ ἀισθητικὰ μαλακωτέραν. *Euſtath.* in Od. ψ. 103. Σοὶ δ' ἀεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ σιδήρου. τοῦτο δὴ τὸ παροιμιῶδες ἐπὶ τῶν σκληροκαρδίων —— ὅτι δὲ καὶ θρασύτητος λάλημα ἐστιν ὁ σίδηρος, δηλοῖ ἀριστοτέλης ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ρητορικῇ, φάσκων γυναῖκα θράσσαν τὴν σιδήρω τὸ οἰκεῖον φορεῖν ὄνομα. Σημειώσαι δὲ καὶ ὅτι αἰσχύλος ἐκ τῶν Ὁμηρικῶς εἰρημένων μίξας ἔφη ἐπὶ σκληρᾶ καὶ ἀτέγκτῳ ἤθους τὸ σιδηρόφρων τε κἀκ πέτρας εἰργασμένος, ὃς δηλαδὴ οὐ συνασχάλλειν ἤθελεν ἀνισκολοπισμένῳ τῷ Προμηθεῖ. δηλοῖ γὰρ, ὡς τὸ μὲν σιδηρόφρων πρὸς τὸ σιδήρειον ἦτορ ἀφορᾷ· τὸ δὲ κἀκ πέτρας πρὸς τὴν στερεωτέραν λίθῳ καρδίαν.

9. ἄλλην] i. e. ἀλλοτρίαν ab alio itidem viro repudiatam. *Sir.* XXIII. 22. 23. vel ab illo divertentem, ut Herodias & Salome.

11. χω-

χοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυ-
13 τοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπ-
14 ετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ �ελ-
15 θεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας,
16 ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν
17 ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς,
18 εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός· εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ·
Ποίας;

καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ] — 61. *Chrysostomus.* καὶ] — 1. Editio *Erasmi.* 1. Versio *Copta.*
κωλύετε] κωλύσητε D. 13. ἐλθεῖν] ἔρχεσθαι 28.
15. αὐτοῖς τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ 74. 90. τὰς χεῖρας αὐτοῖς 69.
16. εἷς προσελθὼν εἶπεν] νεανίσκος τις προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων. 51. Evang. 8. 9. 15. 19. 20. 21. 22.
εἷς] τις 37. 53. 54. + τις 35. 40. 47. 55. 56. 58. 62. 63. 66. νεανίσκος τις 74. 89. 90.
εἶπεν αὐτῷ] αὐτῷ εἶπεν 69. εἶπεν] λέγει D.
ἀγαθὲ] — D 1. Evang. 5. *Origenes*, *Hilarius*, Codices *Latini.*
ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον] ποιήσω ἀγαθὸν, ἵνα ζωὴν αἰώνιον ἔχω 74. 89. 90. ἀγαθὸν ποιήσας ζωὴν αἰωνίου ἔχω L. ἔχω] χῶ D. κληρονομήσω Versio *Syra* posterior in margine.
17. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς E 53. 76.
λέγεις ἀγαθὸν, οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεὸς] ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ, εἷς ἐστιν ἀγαθὸς BDL 1. 22. Versio *Copta*, *Armena*, *Vulg. Syra* posterior in ora, *Æthiop. Origenes*, *Eusebius* praep. XI. 21. *Antiochus* H. 1. *Dionysius* Areop. π. θείων ὀνομάτων 6. *Juvencus*, *Novatian.* de Trin. 30. *Augustinus* c. Adimant. 13, de Trinit. 1. 13. & consensu Evang. 11. 63. probantibus *Erasmo*, *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 391, *J. A. Bengelio.* Nihil autem nos cogit Codicem Origenis, quem Latini secuti sunt, praeferre omnibus Graecis, cum horum lectio multo videatur esse simplicior. Juvenis iste animo fluctuans ad Christum accessit, eumque titulo boni Doctoris honoravit. Excipit Christus, si vere fateris me, qui certe ab hominibus missus non sum, verum esse Doctorem, adeoque a Deo missum verum Prophetam, qui fit, ut non obfirmatiore animo paratus sis verbis meis auscultare ut Dei verbis? Fatetur autem H. Grotius, utriusque Lectionis sensum eodem recidere. Mutavit forte aliquis lectionem editam, quod putabat, convenientius esse ad ipsam quaestionem quam ad titulum respondere.
ὁ θεὸς] *Justin.* c. Tryph. εἷς ἐστιν ἀγαθὸς ὁ πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς *Clem.* Strom. V. εἷς ἀγαθὸς ὁ πατὴρ. paed. I. 8. οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ ὁ πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. + ὁ πατὴρ *Orig.* in Jo. I. 1. & 3. π. ἀρχῶν α. 2. & δ. 5. Marcionitae ib. ad Martyr. de Orat. 51. *Clement.* H. XVIII. 1. 3. *Hieron.* Algasiae Q. 7. Ptolemaeus ap. *Epiphan.* H. 33. ἵνα μόνον εἶναι ἀγαθὸν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεφήνατο. & H. 34. ex *Irenaeo* I. 20. 2. Marcosiani εἷς ἐστιν ἀγαθὸς ὁ πατὴρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Non quod ita in Matthaeo legerent, sed quod ita interpretarentur. *Ambros.* de fide. II. circumspectione coelesti non dixit, nemo bonus nisi unus pater, sed nemo bonus nisi unus Deus. *Chrysostomus.* & *Dial. de Trin.* οὐκ ἔιρηται οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ πατὴρ, ἀλλ' εἰ μὴ εἷς ὁ θεὸς.
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν] εἰς τὴν ζωὴν ἐλθεῖν D. Evang. 19. εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν C. *Origenes.*
τήρησον] τήρει D. ἐντολὰς] + μου 30.
18. λέγει αὐτῷ· ποίας;] ποιας φησὶν L ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, ποίας; 1. 3. 73.

11. χωροῦσιν] *Ælianus* V. H. III. 9. τοσοῦτον ἀνδρεῖος, ὅσον αὐτῷ ἡ ψυχὴ χωρεῖ. *Phocylides.* 84. Οὐ χωρεῖ μεγάλην διδαχὴν ἀδίδακτος ἀκοὴν, οὐ γὰρ δὴ νοέουσ' οἱ μηδέποτ' ἐσθλὰ μαθόντες. *Plut.* Cato. Utic. p. 751. A. εἰ κάτωνες οὐκ εἰσὶν, οὐδὲ τὸ κάτωνος φρόνημα χωροῦσιν, οἰκτείρειν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν. *Amos.* VII. 10.

12. εὐνοῦχοι] *Thomas.* σπάδων οὐκ ἐρεῖς, ἀλλ' εὐνοῦχος. *Moeris.* σπάδων, κοινὸν· εὐνοῦχος, ἑλληνικόν. *Hesychius.* σπάδων, ὁ εὐνοῦχος. *Jos.* B. I. 24. 7. τρεῖς ἦσαν εὐνοῦχοι τῷ βασιλεῖ τιμιώτατοι, καὶ δῆλον ἐξ ὧν ἐλειτέργουν· τῷ μὲν γὰρ οἰνοχοεῖν προσετέτακτο, τῷ δὲ δεῖπνον προσφέρειν, ὁ δὲ αὐτὸν κατεκοίμιζε καὶ συγκατεκλίνετο. *Juvenalis* XII. 35. Qui se Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno testiculi, citatus *Servio* in Georg. I. 58. de Gonorrhoea II. 1. Eunuchus hominis & Eunuchus solis. *Maimon.* i. e. ab utero matris suae. item de Leviratu VIII. 4. *Eusebius* H. E. VII. 31. Dorotheo τὴν φύσιν δὲ ἄλλως εὐνοῦχος, ἔτω πεφυκὼς ἐξ αὐτῆς γενέσεως. *Augustinus* c. Adversarium Legis & Prophetarum I. 24. Legunt apud Ciceronem tale aliquid, unde sibi videntur docte Christi verba culpare homines perditi potius quam periti. Ille namque, cum doceret in translatione verborum obscoenitatem esse vitandam: nolo, inquit, dici, morte Africani castratam esse rempublicam. *Esaj.* XXXIX. 7. & *Jos.* A. X. 2. 2. καὶ τοὺς ἐκγόνους εὐνουχισθησομένους, καὶ ἀπολέσαντας τὸ ἄνδρας εἶναι, τῷ Βαβυλωνίῳ δουλεύσοντας βασιλεῖ.

13. ἐπετίμησαν] Confabulatio de matrimonio & jucunda erat & seria, quaestiones curiosas Magistro proponere in animo habebant: ideo aegre ferunt, se intempestive, ut putabant, interpellari.

14. τοιούτων] qui animi affectione tales sunt, quales sunt pueruli ratione staturae. Iterum inculcat modestiam, quam si habuissent, puerulos istos non contemsissent prae se. *Marc.* X. 15. *Luc.* XVIII. 17.

16. *Berachoth* R. Eliezer aegrotans a discipulis interrogatus, Rabbi, doce nos viam ad vitam aeternam; respondit: Quotiescunque preces fundere vultis, animo diligenter perpendite, coram quo stetis, & vobis ad vitam aeternam patebit aditus. *Augustin.* adscr. de Incarnat Verbi. I. 15. Non debet velut blasphemiae aliquod genus putari, quod dictum est: quia nemo bonus nisi unus Deus, ut propterea putetur vel Christus vel Spiritus Sanctus negari, quod bonus sit. Sed ut superius diximus, principalis bonitas in Deo patre sentienda est, ex quo vel filius natus vel Spiritus Sanctus procedens sine dubio bonitatis naturam in se fert, quae in eo fonte, de quo vel natus est filius vel procedens est Spiritus Sanctus.

τήρησον τὰς ἐντολὰς] *Diod.* S. XI. 11. τηρεῖν τοὺς τῆς πόλεως νόμους τὸν τῆς σοφῆς νόμον ἐτήρησε. *Achilles* Tat. VIII. p. 517. τὸν νόμον τετηρήκαμεν. *Polyb.* I. 8. τηρεῖν τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια.

Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· Τό· Οὐ φονεύσεις· Οὐ μοιχεύσεις· Οὐ κλέψεις· Οὐ ψευδομαρτυρήσεις· Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα· καὶ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σε 19
ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου· τί 20
ἔτι ὑστερῶ; Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σε τὰ 21
ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι.

Ἀ-

εἶπε] + αὐτῷ H. Verſio *Copta*, *Syra*.

οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις] οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις *Origenes*. *Irenaeus*. IV. 26.

οὐ μοιχεύσεις] — 61. οὐ κλέψεις] — Verſio *Armena*.

19. σου prius] — DEFKL. 1. 3. 11. 27. 29. 36. 39. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 52. 54. 55. 57. 59. 62. 63. 65. 71. 73. 74. 83. 84, 90. Evang. 18. 19. 21. 24. Editio *Eraſmi*, *Bengelii*. *Origenes*, *Irenaeus*. *Ambroſius* de Offic. 11. probante *J. Millio* prol. 1377. vid. ſupra XV. 4.

μητέρα] + σε 63. Evang. 20. 22. Editio *Complut.* Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulgata*, *Æthiop.* *Arab.*

καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν] Suſpicatur *Origenes*, haec a librario fuiſſe adjecta, tum quia apud reliquos Evangeliſtas non reperiuntur, tum quia ſi Chriſtus dilectionis mentionem feciſſet, quae omnia officia erga alios complectitur, nec diſtincte homicidium, adulterium, furtum, falſum teſtimonium vetuiſſet; nec ei aliquid deeſſe dixiſſet. Neutra ratio mihi firma videtur, prioris levitas manifeſta eſt, poſteriori reſpondetur diſtinctione, nimirum hic per dilectionem non omnia erga alios officia intelligi, ſed ea tantum, quae ad jam diſtincte enumerata addenda ſunt, quaeque praecepto Decalogi decimo jubentur. Hinc Marcus pro iſtis verbis habet μὴ ἀποστερήσῃς X. 19. *Vajikra R.* XXIV. R. Levi dixit: Decalogus in hoc continetur, — praecepto non concupiſces, hic reſpondet: & diliges proximum tuum ut te ipſum Levit. XIX. 18. *Bemidbar* IX. adulter peccat contra praeceptum X. deſiderat enim omnia bona mariti uxoris adulterae, qua mortua maritus cogitat, hunc eſſe filium ſuum, ſcribitque eum teſtamento haeredem omnium bonorum ſuorum, nec novit, eum non eſſe filium ſuum. Ita invenis adulterum concupiſcere omnia quae ſunt ſocii ſui. *Mechilta* in Ex. XV. qui concupiſcit, tandem generabit filium, qui maledicet patri & matri ſuae, & honorabit eum, qui non eſt pater ejus.

σεαυτὸν] ἑαυτὸν 3. 9. 36. 46. 50. 51. 53. 57. 59. 66. 69. 73. 74. 86. 90. Evang. 5. 8. 15. 18. 19. 22.

20. πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα 1. 61. 69. Verſio *Syra*, *Origenes*, *Chryſoſtomus*.

ἐφυλαξάμην] ἐφύλαξα DL. 1. Colb. unus. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.

ἐκ νεοτητός μου] — 1. 22. Verſio *Saxonica*, Codices *Latini*, *Cyprianus* Tr. p. 59. *Origenes* H. 8. *Hieronymus*, *Rabanus*, *Juvencus*, *Auguſtinus*. probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 395. μου] — D.

21. ἔφη] λέγει 69. δὸς] + τοῖς D. Editio *Colinaei*.

ἐν οὐρανῷ] ἐν οὐρανοῖς D. 38. 51. 74. 84. 86. 89. 90. *Chryſoſtomus*. *Catechet.* 73. *Iſidorus* I. 420.

22. δὲ] — D. a prima manu. λόγον] + τοῦτον Evang. 51. Verſio *Syr.*

23. δυσκόλως πλούσιος] πλούσιος δυσκόλως D. 1. 65. Edit. *Eraſmi*, *Colinaei*. Verſio *Vulg.* *Origenes*.

18. ψευδομαρτυρήσεις] *Pollux* VII. 153. ἃ δ' οὐκ ἐστιν ὁμόσασιν εἰπεῖν ἀλλὰ μετοχαῖς —— τὰ ψεύδη μαρτυρῶν· οἱ μὲν γὰρ ψευδομάρτυρες εἰρηται παρὰ κριτίᾳ, καὶ ὁ ψευδομάρτυς, οὐκ οἶδα δὲ, εἰ πᾶς καὶ τὸ ψευδομαρτυρεῖν αὐτὸς λέγει. Καὶ Δημοσθένης [c. Midiam] καταψευδομαρτυρῆσαι.

20. ὁ νεανίσκος] Omnem aetatem & ſtatum Chriſtus docet: Locutus erat de divortiis, de matrimonio, de pueris, jam de adoleſcente.

πάντα] *Schabbath* f. 55. 1. ad Ezech. IX. 6. Noli legere ſanctuario meo, ſed Sanctificatis meis, qui ſunt filii hominis, qui ſervarunt totam legem ab Aleph usque ad Tau. ib. 2. nonne Moſes & Aaron, qui totam legem ſervarunt, mortui ſunt? *Joma* f. 28. 2. Abraham integram legem ſervavit S. D. Gen. XXVI. 5. *Chagiga* f. 4. 2. Samuel excitatus Moſi dicit: nullum verbum eſt in Lege a te ſcripta, quod non ſervaverim. *Chetuboth* Rabbi Chanina Angelo mortis: affer, inquit, librum legis, & vide, num aliquid in eo ſcriptum ſit, quod non ſervaverim. *Luc.* I. 6. 1. *Reg.* XVIII. 12.

ἐφυλαξάμην] Argum. in *Ariſtoph.* Eccleſiaz. τὸν τῆς παρανομίας νόμον φυλάττειν καὶ πληροῦν ἀναγκάζεται. *Plat.* Politic. ἵνα τε τοὺς νόμους ἀκριβῆ φύλασσον ἴων τε μὴ. & de Legg. 1. p. 565. φυλάττειν παρίδωκε τοὺς νόμους. *Plut.* Solon p. 96. C. ἐφύλαττε τοὺς πλείστους νόμους τοῦ Σόλωνος. *Ælian.* A. N. XI. 14. καὶ μνήμης ἀγαθόν ἐστι τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ ἐντολὰς φυλάξαι οἶδε. & V. H. I. 31. νόμους ὑπ' αὐτῶν φυλαττόμενος. II. 31. ὀργιῶν φυλάττειν νόμον. VIII. 10. Σόλων τοὺς νόμους τοὺς ἔτι νῦν φυλαττομένους ἔγραψεν ἀθηναίοις. *Iſocrat.* Nicocl. νόμους βασιλικοὺς διεφυλάττειν. *Antoninus* I. πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πράσσων, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάττειν. *Contil. Nic.* 13. νόμους φυλαχθῆσεται. *Ariſtot.* Polit. III. Regi opus eſſe potentia, ἢ φυλάξει τοὺς νόμους. *Demoſth.* in Midiam. χρὴ δὲ, ὅταν μὲν τίθεσθαι τοὺς νόμους, ὑποῖοί τινες εἰσὶ σκοπεῖν, ἐπειδὰν δὲ θῆσθε, φυλάττειν καὶ χρῆσθαι. *Columella* de Re Ruſt. XII. 3. Quod etiam in bene moratis Civitatibus ſemper eſt obſervatum, quarum primoribus atque optimatibus non ſatis juſtum eſt, bonas leges habere, niſi Cuſtodes earum diligentiſſimos cives creaſſent, quos Graece νομοφύλακας appellant. Horum erat officium, qui legibus parerent, laudibus proſequi: eos autem, qui non parerent, poena multare. *Horat.* Epiſt. I. 16. 41. Vir bonus eſt quis? Qui conſulta patrum, qui leges, juraque ſervat. *Ovid.* de Ponto I. 1. 22. Nihil impedit, ortos Exule ſervatis legibus urbe frui. *Cic.* ad famil. Ep. II. 17. Sed id vix mihi videris per legem Juliam facere poſſe, quam Bibulus certa quadam ratione non ſervat, tibi magnopere ſervandam cenſeo. *Livius* XXXVII. 54. 22. mores & leges —— ſervarunt.

τί ἔτι ὑστερῶ] *Thuc.* III. 31. τῆς Μιτυλήνης ὑστερήσει. *Iſocrat.* ὑστερεῖν τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων. *Athen.* XIV. p. 613. B. νῦν γε πρότερον γε τοῦ πόνου τὴν ἡδονὴν προλαμβάνοντες ὑστεροῦμεν τ' ἀγαθοῦ. *Demoſth.* ὑστερῶ πολλῶν. *Alciphr.* οἶδας γὰρ, οἷον ἐστὶν, ἁρπασθῆναι τοιούτου καὶ βραχὺν ὑστερῆσαι χρόνον. *Sota* f. 22. 2. Septem ſunt genera Phariſaeorum —— Phariſaeus dicens: quid debeo facere, & faciam? Hoc bonum eſt. Sed qui dicit: quid praeterea debeo, & faciam? Commate ſequenti ὑστεροῦντι opponitur τέλειος. Τί intelligitur adverbialiter.

21. δεῦρο] age, addito aliquo verbo Imperativi modi. *Il.* γ. 18. δεῦρ' ἴθι, huc ades. *Ariſtoph.* Equit. 1386. δεῦρ' ἴθ' ἁνὴρ σπουδῇ ταχύ. *Lucian.* in Vit. Auct.

22 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολ-
23 λά. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλού-
24 σιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι
κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
25 Θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες·
26 Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Παρὰ ἀνθρώποις
τοῦ-

εἰσελθεῖν

24. πάλιν δὲ] καὶ πάλιν 30. 32. Editio *Eraſmi*. Verſio *Vulg.*
δὲ] — L 1. 36. 38. 60. Verſio *Copta*. ὑμῖν] + ὅτι M. εὐκοπώτερον] εὐκολώτερον 61.
κάμηλον] κάμιλον 59. 61. *Ariſtoph.* Veſp. ſchol. 1130. κάμιλον δὲ τὸ παχὺ χοινίον διὰ τοῦ ι. Hinc χάλιον Codicis 41. κάμηλον δὲ ὦδε οὐ τὸ ζῶον λέγει, ἀλλὰ τὸ παχὺ χοινίον, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται, ἀρίγανος. Κάμηλον οἱ μὲν τὸ χοινίον τῆς μαχαίρης, οἱ δὲ τὸ ζῶον, τὸ πρῶτον δὲ τοῦ δευτέρου βιβαιότερον κατ' ἀισθησιν. Cameli tamen ſignificationem retinendam eſſe ſuadet & hyperbolicus Orientalium ſtylus, & proverbia inulta, *Lucian.* adv. indoctum 23. Θᾶττον ἂν τύντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας. *Alcoranus* in Surata Alharab. 7. Non ingredientur paradiſum, donec tranſeat Camelus foramen acus. *Maimonides* Porta Moſis p. 89. Semel detectus arguerunt, eorum qui ipſos anteceſſerant reſpectu; quo ſpectat illud ipſorum dictum: Cor priorum inſtar oſtii porticus, at poſteriorum ne quidem quantum foramen acus ſartoriae. *Berachoth* f. 55. 2. & *Baba Mezia* f. 38. 2 Forte ex urbe Pumbedita eſt, qui traducunt elephantem per foramen acus. *Ennius* ap. Varr. L. L. Citius locuſta peperierit Lucam bovem. *Baba Bathra* II 14. Si arbor inclinet in locum publicum, facietdet menſuram, ubi Camelus tranſire poteſt, cum eo qui ipſi inſidet. R. Juda dicit: ubi camelus lino aut farmentorum faſciculo oneratus incedere poteſt. *Schir R.* V. 2. Dixit R. Joſes, Deum S. B. Iſraëli dixiſſe: Filii mei, aperite mihi aperturam unam poenitentiae, ut foramen acus: & ego vobis aperiam aperturas miſericordiae, per quas intrabunt quadrigae & currus. Adde, quod εἰσελθεῖν de inceſſu vel ingreſſu animalis facillime intelligitur, de fune aut rudente non item. vid. VII. 13. *Jebamoth* f. 45. 1. R. Simi n. Raf dixit: Hoc eſt quod communi proverbio dicunt: Camelus in Media ſaltat in cabo. *Jerem.* XVII. 25. *Eſaj.* LX. 6. 1. *Paral.* XXVIII. 30.
τρυπήματος] τρυμαλιᾶς CKM. 42. 46. 52. 54. 72. 80. *Origenes* c. Celſum.
διελθεῖν] εἰσελθεῖν CEFHKLM. 1. 2. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 27. 32. 33. 34. 35. a prima manu. 39. 40. 42. 46. 48. 50. 51. 52. 56. 57. 58. 60. 61. 63. 66. 69. 71. 72. 74. 78. 80. 84. 86. 90. 91. 106. Evang. 8. 15. 16. 17. 21. Editio *Eraſmi* 1. *Colinaei*. Verſio *Syra* utraque, *Copta*, *Aethiop.* *Arab.* *Origenes* in l. & c. Cell. *Chryſoſtom.*
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ D.
εἰσελθεῖν] — L 1. 61. Codices *Latini*. *Origenes* c. Celſum, *Chryſoſtomus*.
τοῦ θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 1. Verſio *Vulg.* *Arab.* *Chryſoſt.* *Hieronymus.* probante *J. Millio* prol. 874.
25. αὐτοῦ] — C. a prima manu. DKL Colb. 33. 42. 66. 69. 72. Verſio *Copta*, *Latina*, *Syra* utraque.
ἐξεπλήσσοντο] + καὶ ἐφοβήθησαν D.
σφόδρα] - Bodl. unus. Verſio *Syra* poſterior cum alteriſco.
λέγοντες] + καὶ 33.
26. εἶπεν] λέγει 72. K.

Auct. 15. δεῦρ' ἐλθὲ σύ. Nonnunquam abſolute ponitur omiſſo imperativo *Ariſtoph.* Pace 1329. δεῦρ' ὦ γύναι εἰς ἀγρόν Muſacus. 248. δεῦρο μοι εἰς φιλότητα. *Plat.* Apol. καὶ μοι δεῦρο εἶπε. *Jo.* XI. 43.

1. *Cor.* XIII. 3. *Bemidbar* R. 11. Si congregarentur omnes populi mundi dicerentque: Vendemus omnia bona noſtra, & faciemus legem & praecepta. *Avoda Sara* f. 64. 1. Venerunt ad Rabba f. Abu, dixit illis: ite, vendite omnia quae habetis, & porro oportet, ut fiatis proſelyti.

Joſ. A. XIII. 10. 5. λέγων ἤξατο πρὸς αὐτὸν, ὡς ἴσασι μὲν αὐτὸν βουλόμενον εἶναι δίκαιον, καὶ πάντα ποιοῦντα, ἐξ ὧν ἀρίσκειαν ἂν τῷ θεῷ —— ἐξίσ γε μὴν, εἰ βλέπουσιν αὐτὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς δικαίας ἐκτρεπόμενον, εἰς αὐτὴν ἐπανορθῶν. Τῶν δὲ μαρτυρησάντων αὐτῷ πᾶσαν ἀρετὴν ὁ μὲν ἥσθη τοῖς ἐπαινοῦσιν· Εἴς δέ τις τῶν κατακειμένων ἰλιάζαρος ὄνομα —— ἐπεί, φησιν, ἠξιώσατε γνῶναι τὴν ἀληθειαν, εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος, τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπόθου.

Origenis Philoſophum. ἦθος δὲ τοῦτο ἦν παρ' αὐτῷ, ἐπαιδεύειν προσήει τοὺς μαθητευσόμενος, ἐπιτρέπειν τὰ ὑπάρχοντα, καὶ τὸ ἀργύριον κατατίθεναι ἐσφραγισμένον παρὰ τῷ Πυθαγόρᾳ. *Vajikra R.* XXXVII. Vir quidam duos habebat filios, quorum alter eleemoſynas erogabat, alter vero non. Omnis intentio prioris erat, ut daret eleemoſynas; quare domum, & omnia quaecunque poſſidebat, vendidit, ut eleemoſynas erogaret. Quodam tempore uxor ejus decem ipſi ſiclos dedit, ut filiis ſuis aliquid in foro emeret. Obviam ipſi venerunt collectores eleemoſynarum, dixeruntque: Ecce is venit qui libenter eleemoſynas erogat; ipſumque ſic allocuti ſunt: Da portionem tuam ad eleemoſynas: nos enim iis veſtem virgini cuidam orphanae comparabimus. Sumſit decem ſiclos, illisque dedit —— tandem bonorum fratris haeres factus eſt.

22. κτήματα] *Herodianus* II. 6. 5. εἰς τὰ πορφυρᾶ τῆς πόλεως κτήματα ἀποδίδρασκον. (*Act.* V. 1. 8.) & I. 11. 12. ὁ δὲ κόμμοδος —— τὰ πλεῖστα ἐν προαστείοις καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων. praecipue fundi, bona immobilia.

23. δυσκόλως] *Ariſtot.* Polit. III. 7. ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεταί τινα δυσκολίαν. opponitur εὐκολία.

24. τρυπήματος] *Moeris.* ὀπὴ, ἀττικῶς. τρύπημα, ἑλληνικῶς.

ῥαφίδος] *Thomas.* βελόνη καὶ βελονοπώλης, ἀρχαῖοι· ἡ δὲ ῥαφὶς ἀδόκιμον. *Phrynichus* p. 32. βελόνη καὶ βελονοπώλης ἀρχαῖοι· ἡ δὲ ῥαφὶς τί ἐστιν οὐκ ἂν τις γνοίη. *Pollux* VII. 42. ῥάπτει, συῤῥάψαι, βελόνη, βελονίδης· ῥαφὶς, ῥαφίδος. & X. 136. προσδεῖ καὶ ῥαφίδος, ἣν ἀρχαῖοι ἐν Πλάτωνι ὠνόμασε· ῥαφίδι ἢ λίνον λαβὼν τόδε ῥῆμα συῤῥάψον· καὶ βελόνης δὲ τὄνομα ἐν ὑποθήκαις τεχνιάρχοις· ἐγὼ δέ γε οἶδα σε βελόναισι τρισὶ. *Epiphanius* . . παῖδα γάρ κομιδῇ νήπιον κατὰ ἑορτήν τινα δι' ὅλου τοῦ σώματος κατακεντοῦντες ῥαφίσι χαλκαῖς, τὸ αἷμα αὐτοῦ προσπορίζονται ἑαυτοῖς. *Bereſchith R.* I. 4. Dixit R. Tanchuma: Pſal. XXXVI. 10. Uter iſte, ſi erit in ipſo foramen ſicut cuſpis acus, omnis ſpiritus exibit ex eo: homo vero factus eſt plenus concavitatum & foraminum, nec tamen ſpiritus ejus exit ex eo.

26. *Lini* fragm. ap. Jamblich. Vit. Pythag. c. 28. ῥάδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 106, 35. ἐν ἀπόροις πόροι εὐ-

τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά ἐστι. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, 27
εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;
Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ 28
παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ
ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆ- 29
κεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,
ἢ

ἐστι ultimum] — HL. 1. 3. 16. 29. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 68. 69. 72. 73. 83. 84. 106. Colb. quinque. Evang. 11. Editio *Complut.* Verſio *Syra*, *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1377.

αὐτῷ] + κύριε M. 7. 51. 54. Evang. 2. 5. 24.

ἄρα] ρ 56. 58.

αὐτοῖς] αὐτῷ D. 53. Evang. 2. 4.

27. τότε] — C.

ἠκολουθήσαμεν] ἠκολουθήκαμεν D. a prima manu.

28. Ἰησοῦς] — 37. Colb.

ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ] Haec verba praecedenti ἀκολουθήσαντες ſublato commate intermedio jungit Editio *Eraſmi*, *Geneu. Complut. Stephani* prima & tertia. Ad ſequens vero καθισισθε refert Edit. *Colinaei*, *Stephani* ſecunda, & Codices 4. 5. 6. 8. 9. 51. 72. 83. 86. Verſio *Syra*. Idque rectius; quia vox παλιγγενεσίας cum articulo ἐμφατικῶς ſummam felicitatem, ad quam nondum ſe perveniſſe exiſtimabant Apoſtoli, & felicitatem in totum genus humanum, aut magnam ejus partem, redundantem ſignificat.

καὶ ὑμεῖς] καὶ αὐτοὶ D. *Origenes*.

τὰς] — D a prima manu.

θρόνους] θρόνων 64. Editio *Complut. Plant. Geneu.*

δώδεκα] δέκα δύο. D.

29. ὃς] + τις CDEL Colb. 1. 42. 61. 68. 69. 73. 106. *Origenes* in l. & ad Martyr. exhort. *Cyrillus* de Adorat. 21. *Baſilius* ad Letoium, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*. + ἂν 56. 58.

οἰκίας ἢ] οἰκίαν ἢ B 8. Colb. 28 29. 35. 37. 42. 56. 58. 60. 64. 66. 69. 71. 72. 86. Editio *Complut.* Verſio *Vulg.* ἢ οἰκίας & ponit poſt ἀγροὺς CL a prima manu. 1. Verſio *Copt. Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*

πορεῖν ἴδιον θεῖν· τὰ ἀδύνατα παντὶ γιγητῷ μόνῳ δυνατὰ καὶ κατὰ χειρός. de Opif. Mundi T. 1. p. 11, 23. πάντα γὰρ θεῷ δυνατά. *Epicharmus*. ἀδυνατεῖ δ' ἀδὲν θεῷ. *Callimachus* εἰ θεὸν οἶσθα, Ἴσθ' ὅτι καὶ ῥίξαι δαίμονι πᾶν δυνατόν. *Sophocles* Ajac. Flag. 86. γένοιτο μέν τ' ἂν πᾶν θεῷ τιχωμένῳ. *Chalcidius* ad Timaeum. Solius Dei hanc eſſe virtutem ac potentiam aſſerere, ut quod natura efficere nequeat, Deus facile poſſit, ut qui ſit omni virtute potentior atque praeſtantior, & a quo natura ipſa vires mutuetur. *Ovid.* A. A. 1. 562. facile eſt omnia poſſe Deo. *Geneſ.* XVIII. 14. *Job.* XLII. 1. *Jerem.* XXXII. 17. *Phil.* IV. 13.

27. ἀφήκαμεν πάντα] *Lucianus* Scytha 7. Σκύθης δὲ ἐστι τῶν παρ' ἡμῶν ὑπατριδῶν, καὶ ὅμως τάχιστα πάντα ἀφεὶς, ἧκε σὺν ἡμῖν ὑμῶν. τί ἄρα ἔσται ἡμῖν] ſup. XVI. 22. *Xenoph.* Exped. Cyr. 11. λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται I. ἐσήκουσαν δὲ παρ' αὐτὸν οὔτε στρατηγοὶ, καὶ τῶν ἄλλων ἑλλήνων τινες, ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σφίσιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν; *Plato* Gorgia. p. 311. D. τί ἡμῖν, ὦ Γοργία, ἔσται, ἐὰν σοὶ συνῶμεν; περὶ τινων τῇ πόλει συμβουλεύειν οἷοιτε ἐσόμεθα; & Conviv. p. 1195. τί ἐσται ἐκείνῳ, ᾧ ἂν γένηται τὰ καλὰ —— τ' ἀγαθά; εὐδαίμων ἔσται; *Ariſtoph.* Nub. 430. ἀλλ' ἔσται σοι τοῦτο παρ' ἡμῶν. Hermogenes Meth. II. 2. οὕτω γὰρ λέγων οὐχ ὑποκλυθήσῃ, καὶ ὃ βέλει, σοι ἔσται. *Alcidamas* c. Palamedem. ὅσα συνίθου τηλίκῳ πάντα σοι ἔσαι. *Marc.* XI. 26. *Demoſth.* de falſ. Legg. πάνθ' ὅσα ἐβέλισθε, ὑμῖν ἔσεσθαι. *Athenaeus* I. p. 14. F. πάντα σοι ἔσαι παρ' ἡμῶν. *Aeneas* Tact. 10. ἃ ἑκάστῳ τῶτων ἔσαι.

28. Ingens illa orbis in melius converſio, quae acceſſione gentium ad fidem Chriſti contigit, παλιγγενεσία vocatur *Tit.* III. 5. Et acceſſio ſperata Judaeorum ζωὴ ἐκ νεκρῶν *Rom.* XI. 15. *Philo* de vita Moſis l. II. T. 2. p. 144, 31. Noachus cum familia οἱ μόνοι αὐτοὶ καὶ γένη σωτηρίας ἔτυχον, τοὺς μυγίσας ἐκφυγόντες κινδύνους —— ἀλλὰ καὶ παλιγγενεσίας ἐγένοντο ἡγεμόνες, καὶ δευτέρας ἀρχηγέται περιόδου. & de Cherubim T. 1. p. 139, 40. ἡ ψυχὴ, ποῖ δὲ χωρήσει —— μετὰ τὸν θάνατον; ἀλλ' οὐκ ἐσόμεθα, οἱ [μετὰ] σωμάτων σύγκριτοι ποιοὶ, ἀλλ' εἰς παλιγγενεσίαν ὁρμήσομεν οἱ μετὰ ἀσωμάτων σύγκριτοι. *Joſ.* A. XI. 3. 9. Judaei in Babylonia ἐφ' ἡμέρας ἐπτὰ δύηγαγον ἐναχθόμενοι, καὶ τὴν ὠφέλησιν καὶ παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος ἑορτάζοντες. & c. Apion. II. 30. τοῖς τὺς νόμους διαφυλάξασι, κἂν εἰ δέοι θνήσκειν ὑπὲρ αὐτῶν, προθύμως ἀποθανεῖσιν, ἔδωκεν ὁ θεὸς γενέσθαι τε πάλιν καὶ βίον ἀμείνω λαβεῖν ἐκ περιτροπῆς. *Galenus* de Theriaca ad Pamphylian. ἤδη γῆν —— καὶ ἐπὶ καρδιακῶν ἐν ἰσχάτοις ὄντων ἐπιδοθεῖσα παλιγγενεσίαν ὥσπερ τοῖς λαβοῦσιν ἐπεδωρήσατο. *Longus* paſtoral. III. τὴν εἰρήνης [l. ἀρωῆς] ἄρας ἀνέμων ἐκ θανάτου παλιγγενεσίαν. *Inſcriptio* Vetus. Taurobolio Criobolioque in aeternum renatus. *Plautus* Captivi IV. 2. 111. Dii immortales! iterum natus videor, ſi vera autumas. *Manilius* V. 304. Pariter juvenem ſomnoque & morte levavit Tunc iterum natum & fato per ſomnia raptum. *Apulejus* Metam. XI. Tranſactis vitae temporibus jam in ipſo finitae lucis limine conſtitutos, quis tamen tuto poſſint magna Religionis committi ſilentia, numen Deae ſolet eligere, & ſua providentia quodammodo renatos ad novae reponere rurſus ſalutis curricula. *Cic.* ad Attic. VI. 6. Amicorum literae me ad triumphum vocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν noſtram non negligendam. *Firmicus* Matth. V. 3. Sic ante oculos mortis pericula habebunt, ut tunc ſe putent iterum renatos, cum ad conſpectum magnorum virorum venientes eorum fuerint protectione liberati. *M. Antoninus* XI. 1. τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων. *Euſeb.* P. XV. 19. ὅπως δοξάζωσιν οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς παλιγγενεσίας τῶν ὅλων, *Auguſtinus* C. D. XXII. 28. M. Varro —— in libris quos conſcripſit de gente populi Romani, cujus putavi verba ipſa ponenda: Genethliaci quidam ſcripſerunt, inquit, eſſe in renaſcendis hominibus, quam appellant παλιγγενεσίαν Graeci, hanc ſcripſerunt confici in annis numero CCCCXL, ut idem corpus & eadem anima, quae fuerunt conjuncta in homine aliquando, eadem rurſus redeant in conjunctione. *Lucian.* Muſcae Encom. 7. ἀποθανοῦσα γὰρ μυῖα τι-

ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κλη-
30 ρονομήσει. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ ἔσχατοι, πρῶτοι.

1 Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα
2 πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. ~ Συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐρ-
3 γατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· Καὶ ἐξελθὼν
4 περὶ — τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· Κἀκείνοις εἶπεν·

Ὑπ-

~ καὶ συμφωνήσας

ἢ πατέρα ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα] ἢ γονεῖς 1. *Origenes* in l. & Exhort. ad Martyr. qui ſtudio vitetur lectionem, quam invenerat, immutaſſe. ἢ μητέρα D. ἕνεκεν] ἕνεκα D.

ἑκατονταπλασίονα] ἑκατονταπλάσιον D. a prima manu. πολλαπλασίονα L. *Origenes*, *Cyrillus*.

30. δὲ] — 56. 58. πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι] ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ πρῶτοι ἔσχατοι L. *Æthiop.*

καὶ] + οἱ C. 13. 44. 69. Evang. 20. Edit. *Complut.*

Hoc comma male in editis ſeparatur a ſequente parabola, cum qua jungitur per γὰρ XX. 1. vide etiam comm. 16.

1. ἐξῆλθεν] ἦλθεν 3. 59. αὐτοῦ] — Colb. unus.

2. συμφωνήσας δὲ] καὶ συμφωνήσας EFGHKM. 2. 3. 9. 11. 12. 14. 15. Colb. unus. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 54. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. Evang. 1. 2. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Colinaei, Plant.* Verſio *Æthiop. Arab. Antiochus* 28. *Chryſoſtom.*

3. ἐξελθὼν] διεξελθὼν D.

τὴν] — DEFGHKLM. 1. 3. 9. 10. 11. 13. 27. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 41. 44. 45. 51. 59. 61. 62. 63. 69. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. Evang. 1. 2. 4. 5. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Cyrillus* Glaphyr. p. 268. *Theophylactus*, *Origenes*. ut comm. 5.

τρίτην ὥραν] ὥραν τρίτην D. εἶδεν] εὗρεν D. Codices *Latini*.

ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ] ἐν τῇ ἀγορᾷ ἑστῶτας 69.

4. κἀκείνοις] καὶ ἐκείνοις FGH. 1. 3. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 106. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Theophyl.*

τέφρας ἐπιχυθείσης ἀνίσασιν, καὶ παλιγγενεσία τις αὐτῇ καὶ βίος ἄλλος ἐξ ὑπαρχῆς γίγνεται.

29. *Plut.* Pericle p. 162. B. τὴν οἰκίαν ἐξέλιπε, καὶ τὴν χώραν ἀφῆκεν ἀργὴν καὶ μηλόβοτον, ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ μεγαλοφροσύνης Anaxagoras. *Lucian.* Peregrin. 15. ἀφεῖναι ἔφη τὴν οὐσίαν, ἢν ὁ μακαρίτης πατὴρ αὐτῷ κατέλιπε. *Philoſtrat.* Vit. Apollon. VI. 16. Τὰ μὲν πατρῷα τοῖς βουλομένοις ἀφῆκα, γυμνὸς δὲ γυμνοῖς ἐπεφοίτησα τούτοις. *Philo* de Abele & Caino. T. 1. p. 188, 37. φυγάδας οἱ Λευῖται προσδέχονται, καὶ αὐτοὶ δυνάμει φυγάδες ὄντες· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι τῶν πατρίδων ἐλαύνονται, ἕτω καὶ οὗτοι καταλελοίπασι τέκνα, γονεῖς, ἀδελφὰς, τὰ οἰκειότατα καὶ φίλτατα, ἵνα ἀντὶ θνητῆς τὸν ἀθάνατον κλῆρον εὕρωνται. & de Profugis 559, 14. καὶ γὰρ Λευῖται τρόπον τινὰ φυγάδες εἰσὶν, ἕνεκα ἀρετῆς διὰ γονεῖς καὶ τέκνα καὶ ἀδελφὰς, καὶ πᾶσαν τὴν θνητὴν συγγένειαν ἀπολελοιπότες. de Therapeutis T. 2. p. 473. 17. εἶτα διὰ τὸν τῆς ἀθανάτου καὶ μακαρίας ζωῆς ἵμερον τετελευτηκέναι νομίζοντες ἤδη τὸν θνητὸν βίον, ἀπολείπουσι τὰς ἀσίας υἱοῖς ἢ θυγατράσιν, εἴτε καὶ ἄλλοις συγγενέσιν, ἐκουσίῳ γνώμῃ προσκληρονομέμενοι, οἷς δὲ μὴ συγγενεῖς εἰσὶν, ἑταίροις καὶ φίλοις. & 474, 16. B. ὅταν ἓν ἐκπέσωσι τῶν ἀσιῶν, ὑπ' ἀδυνάτου ἔτι διελκυζόμενοι, φεύγουσιν ἀμεταστρεπτὶ καταλιπόντες ἀδελφὰς, τέκνα, γυναῖκας, γονεῖς, πολυανθρώπους συγγενείας, φιλικὰς ἑταιρείας, τὰς πατρίδας, ἐν αἷς ἐγενήθησαν, καὶ ἐτράφησαν. *Demoſth.* c. Epiſt. Philippi. οἱ δ' ἐδὲν δέονται, καταλιπόντες οἶκοι τέκνα, γονεῖς, γυναῖκας, φθείρεσθαι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν κινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτῶν.

ἑκατονταπλασίονα] *Galen.* de Dogmat. Hippocr. & Plat. IX. καθάπερ ἐπὶ τῆς ἀμάξης ὁ Ἡσίοδος εἶπεν —— ἑκατὸν δὲ τε δέραθ' ἁμάξης· εἴτε γὰρ ὄντως ἑκατὸν, εἴτε ἀντὶ τοῦ πολλὰ τοσαῦτα εἶπε, ὥσπερ Ὅμηρος τοὺς ἑκατὸν θυσανοὺς παγχρύσους ἠρίθμητο· καὶ διὰ τοῦτο οἱ γραμματικοὶ φασὶν ἀντὶ τοῦ πολλὰ ἑκατὸν εἰρηκέναι.

Eventus praedictionem confirmavit, pro una domo multa repererunt per totum orbem terrarum hoſpitia; pro fratribus & ſororibus paucis innumerabilem diſcipulorum Chriſti multitudinem; pro filiis omnes, quotquot ipſi ad fidem Chriſti converterant, pro agris omnia Chriſtianorum bona, quae erant communia. *Act.* II. 45. IV. 34. 35. *Gal.* IV. 15. pro hac denique vita vitam aeternam.

30. *Bava Bathra* f. 10. 3. *Peſachin* f. 50. 1. Joſeph f. R. Joſuae aegrotans in extaſin raptus eſt. Quaerenti ex eo patri; quid vidiſſet, reſpondit: Mundum inverſum: ſuperiores inferius, & inferiores ſuperius. Quo audito dicebat ei pater, ſeculum electum vidiſti. *Ter.* Eunuch. II. 2. 17. *Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt: nec ſunt.* Quod ſaepiſſime in vita obſervatur, etiam inter Apoſtolos locum habebit, non illi apud me primi erunt, qui ſe primos eſſe exiſtimant, vel quia primi vocati ſunt, vel quia mihi conjunctiores ſanguine, vel aetate collegis ſeniores ſunt: ſed illi primi erunt, qui, licet hac in parte aliis inferiores, doctrinam praedicando plures labores & moleſtias ſuſtinuerint, & majori alacritate & ſtudio rem geſſerint.

1. XXI. 28. una voce dicitur ἀμπελουργεῖν. *Heſych.* εἰναρίζειν, φυλλολογεῖν, τὴν ἄμπελον ἐργάζεσθαι. *Demoſth.* c. Polyclem. μισθώσασθαι ναύτας.

2. *Bereſchith* R. LXI. 6. Ægyptii coram Alexandro M. dixerunt contra Judaeos: ſexcenta millia exiverunt a nobis onuſta vaſis auri & argenti, reddant nobis aurum argentumque noſtrum. Dixit illis Gebia f. Coſus: Dominé, ſexcenta hominum millia opus fecerunt apud vos CCX. annis, pro iſto argento atque auro, quod abſtulerunt pro mercede ſua דינר ליום denarium in diem. *Tacitus* Annal. I. 17. Enim vero militiam ipſam gravem, infructuoſam; denis in diem aſſibus animam & corpus aeſtimari —— ut ſingulos denarios mererent. *Tob.* V. 14. εἰπόν μοι, τίνα σοι ἔσομαι μισθὸν διδόναι; δραχμὴν τῆς ἡμέρας. *Bava Bathra* f. 86. 2. Qui conducit operarium, ut faciat cum ipſo in area denario in diem. *Avoda Sara* f. 62. 1. Traditio. qui dicit operario: en tibi denarium, collige mihi olus hodie. bis.

3. Diem dividit in IV. quadrantes; ut ſupra no-

Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα· καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. 5
Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. Περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην 6
ὥραν ἐξελθών, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην
τὴν ἡμέραν ἀργοί; Λέγουσιν αὐτῷ· Ὅτι οὐδείς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. Λέγει αὐτοῖς· Ὑπά- 7
γετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. Ὀψίας δὲ γενομένης, 8
λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· Κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ
ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων, ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες 9
οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν 10
ὅτι

ἀμπελῶνα] + μου 13. 15. 33. 42. 68. 69. 70. 71. Evang. 4. Editio *Colinaei*. Codices *Latini*.
5. πάλιν] + δὲ CDL. 51. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. *Cyrillus* l. c.
περὶ] + τὴν 106.
ἑνάτην] ἑκάτην CE 1. 3. 69. 73. 83. 84. 86. *Eraſmi*. Edit. 1 *Complut*. *Bengelii*, *Emſtob*. II. 8. 295. p. 169 & 8. 598. 13. ἕνατον — οἱ μὲν λογιοι δ' ἑνὸς ν. γράφουσιν, ὡς ἀπὸ τῶν πεντ — οἱ δὲ χορδὴ βάζοντες ἀκολασταίνουσι, καὶ ἐν τῷ ἕνατον. *Etymol*. M. ἐκ τοῦ ἑνέα διὰ δύο ν. ἕνατον δι' ἑνὸς ν.
ἐποίησεν ad ἐξελθὼν] — 57.
ἐξελθὼν] ἐξῆλθεν καὶ D.
ἀργοὺς] — C. a prima manu DL. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Origenes*. *Cyrillus*. l. c. probante *J. Mille* prol. 1194.
τί] διατί 59.
ἀμπελῶνα] + μου CD. 4. 12. 15. 27. 29 42. 59. 70. 71. Colb. unus. Editio *Colinaei*. Verſio *Aethiop*. Codices *Latini*.
καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε] — *DL*. 1. Verſio *Vulg*. *Syrus*. *Origenes*. *Cyrillus*. probantibus *Eraſmo*, *H. Grotio*, *J. A. Bengelio*.
8. μισθὸν] + αὐτῶν. Verſio *Copta*, *Syra*, *Sax*. Cod. *Lat*.
ἔλαβον] + καὶ αὐτοὶ 13.
πλείονα] πλεῖον D. πλεῖον C. a prima manu L. 1. 69. Evang. 4. Editio *Eraſmi*. *Origenes*.
καὶ ἔλαβον] ἔλαβεν δὲ καὶ D. Verſio *Vulg*. καὶ ἐλάβοντο L.

ſtem XIV. 25. *Liban*. Epiſt. 1084. καὶ ταῦτα ἐν τετάρτῃ μέρει τετίλεσαι σοι τῆς ὡρίας ἀπὸ πληθυσμὸς ἀγορᾶς εἰς μεσημβρίαν καθιρὰν. *Plinius* Ep. I. 3. ubi hora balinei nunciata eſt, eſt autem hieme nona, aeſtate octava.

ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργὸς] *Ælian*. V. H. IX. 25. Πεισίστρατος, ὅτε τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς ἐγένετο, μετετίμησε τοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἀποσχολάζοντας, καὶ ἐπυνθάνετο, τί δήποτε ἕκαστος τὸ αἴτιον τῆς ἀλύσεως αὐτὸν καὶ ἐπίλεγεν, ὅ μοι σοι τέθνηκεν ζεῦγος, παρ' ἐμοῦ λαβὼν ἄπιθι, καὶ ἐργάζου. *Catullus* X. Varus me meus ad ſuos amores Viſum duxerat e foro otioſum. *Pollux* VII. 133. δύο γὰρ ἦσαν τῶν κολωνῶν —— ὁ δ' ἦν ἐν ἀγορᾷ παρὰ τὸ ἡρῶον τὸ Ἀκάκιον, ὃ συνῆσαν οἱ μισθαρνοῦντες, ὥστε καὶ τῶν ἐνθένδε ἐστὶν ἐμπρόσθιον· Ὀψ' ἦλθες, ἀλλ' ἐς τὸν κολωνὸν ἴσθι. *Berachoth* 2. f. 17. 2. Ecce quot otioſi ſtant in foro!

5. ὡσαύτως] σχ. in *Sophocl*. Ajac. 1198. τὸ ὡσαύτως λέγεται παρὰ τοῖς κοινοῖς, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. *Heſych*. ὡσαύτως, ὁμοίως, ταὐτῶς. *Moeris* ὡσαύτως, ἀντὶ τοῦ παραπλησίως, καὶ κατὰ ταυτά. Πλάτων Ἱππίᾳ β. *Thomas* ὡσαύτως, καὶ παραπλησίως, καὶ κατὰ ταυτά.

8. *Xenophon*. ὁ ἐπὶ τοῖς ἀγροῖς ἐπίτροπος. *Cic*. pro Caecin. 20. procurator dicitur omnium rerum ejus — quaſi quidam pene dominus, hoc eſt alieni juris vicarius.

9. ἀνὰ] *Luc*. IX. 3. X. 1. *Jo*. II. 6. *Apoc*. IV. 8. XXI. 21. Verbum in compoſitionibus medicamentorum uſitatum. *Dioſcor*. II. 91. ἀσπάλαθος τὸ καὶ ξυλοβάλσαμον ἀνὰ ὀλκὴν μίαν, μίζεις δὲ καὶ κυπαιρώμυς καὶ καρδαμώμυς καὶ νάρδου ἀνὰ ὑγιᾶ μίαν. *Dio* LV. καὶ τισι τῶν ἱππαγησάντων τοῖς λαχοῦσιν ἐπὶ τρία ἔτη διοικεῖν προσέταξε, ῥαβδούχους τὸ ἀνὰ δύο. *Ariſtot*. H. A. VII. 4. μία δὲ τις ἐν τετράρσι τόκοις ἔτικεν ἴκοσιν, ἀνὰ πέντε γὰρ ἔτικε. *Xiphilin*. in Auguſt. ὥστε καὶ δωρεὰν τοῖς Ῥωμαίοις ἀνὰ ι. καὶ κ. δραχμὰς τελιυτῶν καταλιπεῖν.

11. *Phrynichus* p. 158. Γογγυσμὸς καὶ γογγύζειν ταῦτα ἀδόκιμα μὲν ἂν ἴσι, Ἰακὰ δὲ· φωκυλίδου γὰρ οἶδα κεχρημένον αὐτῷ τὸν Μιλήσιον, ἄνδρα παλαιὸν σοφόν· Καὶ τοῦτ' φωκυλίδειν· χρή τοι τὸν ἑταῖρον ἑταίρῳ φρονεῖζειν ἅσσ' ἂν παρεγγυᾷσι πολῖται· ἀλλὰ τοῦτο μὲν Ἴωσι ἀφοῦσθω· ἑωυτοῖς δὲ τοιοῦτοισιν καὶ τοιοῦτος λέγωμεν, ὅ τι καὶ τὸν τῷ ο. τοιθορυσμὸν καὶ τοιθορύζειν. *Suidas*. γογγύζειν, τοιθορύζειν, λάθρα λαλεῖν καὶ ἑαυτῷ. *Pollux*. V. 89. καὶ μόνως γογγύζειν. *Heſychius*. γογγύζειν, ὑποψιθυρίζειν, τοιθορύζειν· Τοιθορύζειν, ἀσαφῶς λαλεῖν, γογγύζειν, ψιθυρίζειν. *Thomas*. τοιθορύζειν καὶ τοιθορυσμοὺς ἀντὶ τοῦ, οὐ σὺν τῷ ο. τοιθορύζειν, καὶ τοιθορυσμός. Ἐστὶ δὲ τοιθορύζειν, τὸ κοινῷ καὶ κατ' ἰδιωτισμὸν ἀσαφῆ γογγυσμὸν τινὰ λέγειν.

12. μίαν ὥραν ἐποίησας] *Tanchuma* f. 34. 3. poterat rex diviſe, non feciſti cum illo nifi per duas horas, tolle juxta id quod feciſti. Ex libro Muſar: ſub qua arbore feciſti? *Semes*. Epiſt. 67. Quamvis autem pauciſſimos una fecerimus dies, tamen multi nobis ſermones fuerunt. Inſcriptio vetus: Vixit annos XIIII. Cum marito fecit menſes V. Schol. *Euripid* Hippolyt. 37. ἐναυτὸν σοῦσα ἔξω τῆς πατρῴδος. *Baſilius* ad Aſcetas. Ἐσσαῖος τρεῖς ἡμέρας σωφρονεῖ ἐπὶ τῆς πόλεως. *Suidas*. in Ερμαμῶνις· καὶ πολίτευσε μετὰ γυναικὸν αὐτῶν ἐνιαυτοὺς τεσσαράκοντα. πάλιν ἀντιτιθῶσι. Concil. Nic. Can. 2. τρία ἔτη ποιήσαντα ἐν ἀκρωμένοις. *Tob*. X. 7. *Jac*. IV. 13. *Act*. XV. 33. XX. 3. Non dicunt ἐνιαύσαντο ſed ἐποίησαν, contemtim de ipſorum opera praeſtita loquentes.

ἑαυτοῦ αὐτὸς ἐποίησας] *Dionyſ*. *Hal*. Exc. p. 713. τί παθὼν ἂν κατηγόρησε τῆς τύχης, ὅτι ἐκ' ἴσης ἐμοὶ πεποίηκε τοῖς βασιλεῦσι, οἷς ὁ τολὺς θησαυρίζεται χρόνος; καύσασα] *Athen*. III. p. 73. B. μελλόντων εἰφῶν πάνυ ἡδέως, καὶ καύσασα ὅπως ψυκτικώτατον.

13. ἑταῖρε] *Hippocrat*. Epiſt ad Damogetum. τὸ δὲ σὺ χρὴ ἀεὶ ἀγαθὸν, ἑταῖρε. *Galen*. de rat. medendi III. diſputans contra eos, quos ſtultos appellaverat, καὶ μοι, ὦ ἑταῖρε, ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἀδῶν οὐ φυλάττεσθαι τῶν οἰκείων οὐσιῶν αἱ ἐπιγνῶσι. *Plut*. de Def. Orac. ὦ ἑταῖρε. *Ammonius*. ἑταῖρος καὶ φίλος διαφέρουσι. Ὁ μὲν γὰρ φίλος, καὶ ἑταῖρος· ὁ δ' ἑταῖρος οὐ πάντως φίλος, οἷα καὶ ἐπὶ τῶ ἀνόμου φεύγοντος ἅμιλλος —— πλησίον ἐσθλὸν ἑταῖρον. καὶ ἄλλως φίλοι μὲν κοινῶς λέγονται πάντες, οἱ τὰ τῆς φιλίας δίκαια πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντες· ἑταῖροι δὲ ἰδίως οἱ καὶ τῇ ἡλικίᾳ παραπλησίως ἔχοντες, καὶ

11 ὅτι πλείονα λήψονται καὶ ἔλαβον κὰ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ
12 τοῦ οἰκοδεσπότου, Λέγοντες Ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν
13 αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. Ὁ δὲ ἀπο-
14 κριθεὶς, εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; Ἆρον
15 τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε· θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοι. Ἢ οὐκ ἔξεστί μοι
ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ~ ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
16 Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι, ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ,
17 ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μα-

~ εἰ

δὲ] + καὶ 67. Versio *Vulg.*
11. ἐγόγγυζον] ἐγόγγυσαν D. διεγόγγυσαν 61.
12. ὅτι] — D. 1. Versio *Vulg. Syra Chrysostomus.*
ἐποίησαν] ἐπόνησαν P. *Junius*, & ex eo *Hammondus.*
καύσωνα] interrogandi notam apponit 8. 9. 44. 53. 54. 55. 58. 71. 83. 84.
13. εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν] ἑνὶ αὐτῶν εἶπεν D.
συνεφώνησάς μοι] συνεφώνησά σοι L. Versio *Copta. Origenes, Antiochus.*
14. δὲ] + καὶ 51. Versio *Vulg.*
15. ἢ prius] — DL.
ποιῆσαι ὃ θέλω] ὃ θέλω ποιῆσαι D. 69.
ἐν τοῖς ἐμοῖς] — Versio *Vulg. Sax. Armen.* probante *J. Millio* prol. 397.
ἢ posterius] εἰ H. 1. 4. 5. 6. 7. 56. 58. 59. 60. 61. a prima manu. 69. 78. 80. 82. 83. 84. 90. Evang. 4. 24. Bodlejani omnes in Edit. Oxon. Editio *Complut. Plant. Genev. Erasmi, Colinaei, Stephani, Bengelii, Bogardi.* Versio *Vulg.*
αὐτοὶ] + τὸ C. ut videtur.
διεγόγγυζον 12. 106. Editio *Colinaei.*
οἱ] — C.
ἡμῖν αὐτοὺς] αὐτοὺς ἡμῖν 69.
εἶπεν αὐτοῖς 61. a prima manu. Evang. 15.
τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ] τῷ ἐσχάτῳ τούτῳ D.
ἔξεστι] ἐστι D a prima manu: at in Versione, licet.
16. οἱ] — bis L. *Origenes.*
πολλοὶ ad κλητοὶ] — L. 36. Versio *Copta.*
17. καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς] μέλλων δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀναβαίνειν 1. Versio *Syra. Origenes* in l. & comm. 25.
ὁ Ἰησοῦς] — Bodl. unus in Edit. Oxon.

καὶ ἐν συνηθείᾳ καὶ ἐν συνεργίᾳ πολὺν χρόνον γεγονότες. inf. XXII. 12. XXVI. 50.

δηναρίου] *Act.* V. 8. VII. 16. *Apoc.* VI. 6. 1. *Cor.* VI. 20.

14. τῷ ἐσχάτῳ] Cum & judicium Dei, quod parabola ista repraesentat, ad leges justitiae exactum iri scriptura ubique testetur, & paterfamilias non semel hic promittat, pro ratione operae praestitae se mercedem praebiturum, consentaneum est ut intelligamus, postremos tantum unius horae spatio, quantum priores toto die laborasse. Ita intelligit *Hieronymus* c. Jovinian. l. II. Undecima, gentium populus: cui primo redditur merces, quia in crucifixum credenes dominum difficultate fidei magnitudinem meruit praemiorum. *Beraehoth* 2 *Schir R.* VI. 2. & *Koheleth* V. 11. R. Sira dixit de R. Bun f. R. Chaja. Erat rex quidam, qui operarios conduxit; unus vero illorum prae caeteris in opere faciendo erat diligens: Vespera facta operarii veniebant, ut mercedem suam acciperent: & una cum illis hic, qui diligentiam suam praecipue probaverat, & tantum quidem accepit, quantum caeteri. Tum vero hi coeperunt murmurare ac dicere: Nos tota die laboravimus, hic vero ne duabus quidem integris horis laboravit, & nihilominus plenam mercedem accepit. Quibus respondit Dominus: hic duabus horis plus praestitit, quam vos tota die praestitistis. *Plinius* Panegyr. Trajan. 25. congiarium — qua benignitate divisum est? — aequatique sunt caeteris illi etiam, quibus non erat promissum. *Jos.* A. XX. 8. 7. ὁ δῆμος — διὰ τὸν ἐκ Ῥωμαίων φόβον — ἀναλῶν τὸς θησαυρὸς βιαλόμενος, καὶ γὰρ, εἴ μίας τις ὥρας τῆς ἡμέρας εἰργάσατο, τὸν μισθὸν ὑπὲρ ταύτης εὐθέως ἐλάμβανεν. Isti nimirum accipiebant pro labore unius horae nonnisi duodecimam partem mercedis diurnae: at hic paterfamilias liberalius agit cum mercenariis, promittitque mercedem non tempori, sed labori congruam.

15. ἢ οὐκ] annon? *Il.* O. 506. Ἦ οὐκ ὀτρύνετος ἀκήετε λαὸν ἅπαντα Ἕκτορος; ε. 349. Ἦ οὐχ ἅλις, ὅττι γυναῖκας ἀνάλκιδας ἐπεροπεύεις; Ψ. 670. ἦ οὐχ ἅλις ὅττι μάχης ἐπιδεύομαι. *Plut.* Parall. ἦ οὐχ ὁρᾷς, ὅσον ἔμοιγε προσάπτεις. *Plat.* de Rep. II. ἦ οὐ καπήλους καλεῖν τοὺς, κλ. ἦ οὐ δοκεῖ σοι;

Ter. Eunuch. III. 2. 13. Quaeso hercle, ut liceat, pace quod fiat tua, Dare huic, quae volumus. *Plato* de Legg. II. 969. E. δεινόν γε, ὦ θεοί, φησὶν, εἰ τὰ ἐμὰ ἐμοὶ μηδαμῶς ἐξέσαι τε δοῦναι τε ὅτῳ θέλω καὶ μὴ. *Luc.* XV. 31.

16. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ] *M. Apostol.* XVI. 46. πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. In parabola vocabantur omnes ad accipiendam mercedem comm. 8. at inter eos pauci, atque ii qui postremo venerant, singularem diligentiam patri familias probaverant. *Suidas.* κλητὸς, ὁ κεκλημένος καὶ μὴ αὐθαίρετος ἥκων. χρωμένοις Λακεδαιμονίοις περὶ πολέμου, καὶ κλητὸς, φησὶν ὁ θεὸς, καὶ ἄκλητος ἥξειν. κλητοὶ & ἐκλεκτοὶ junguntur 2. *Pet.* I. 16. *Apoc.* XVII. 14. ἐκλεκτοὶ sunt qui aliis praestant, in militia praecipue. 2. *Sam.* VI. 1. XXI. 6. *Psal.* LXXXIX. 3. CVI. 13. *Eccles.* XLVII. 25. XLIX. 15. 1. *Macc.* IX. 15. XVI. 26. *Sixti* sentent. Fidelis homo electus homo est, electus homo homo Dei est, Homo Dei est qui Deo dignus est, Deo dignus est qui nihil indigne agit. *Augustin.* Retract. II. 10. Secundinus quidam non ex eis, quos Manichaei Electos, sed ex eis, quos Auditores vocant. *Ignat.* Epist. ad Philadelph. 11. ἀγαθόποδι ἀνδρὶ ἐκλεκτῷ. *Carm. Sibyll.* ἐκλεκτὸν πάρος πατρὶ θεῷ καὶ τίμιον εἶναι. *Basil.* Constitut. 23. ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· εἰ δὲ τὰ τῶν ἐλαχίστων οἰκειοῦται, πολλῷ μᾶλλον τὰ τῶν ἐκλεκτῶν οἰκείωσεται. *Hilar.* in *Psal.* LXIV. 4. Itaque non res indiscreti judicii electio est, sed ex meriti delectu facta discretio est: beatus ergo, quem elegit Deus; beatus ob id, quia electione sit dignus. *Clemens Alex.* quis dives salve-

μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ 18
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν
θανάτῳ· Καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ στα- 19
ρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου 20
μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα, καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; 21
Λέγει αὐτῷ· Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐω-
νυμων +, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖ- 22
σθε·

+ σου

μαθητὰς] — DL. 1. Versio *Copta*, *Armena*. *Æthiop*. *Origenes* in l. & Jo. VIII. 22. + αὐτοῦ 34. 39. 73. 74. a prima manu. Versio *Syr*.
ἐν τῇ ὁδῷ καὶ] καὶ ἐν τῇ ὁδῷ L. 1. 61. 69. Versio *Copta*, *Armena*. *Origenes* ll. cc.
ἐν τῇ ὁδῷ] — Versio *Vulg*. probante *J. Millio* prol. 397.
18. 2b αὐτὸν ad αὐτὸν 19.] — 59. 19. ἐμπαῖξαι] ἐνπαῖξαι DE.
σταυρῶσαι] + αὐτὸν Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.
τῇ] — Bodl. unus in Edit. Oxon. ἀναστήσεται] ἐγερθήσεται 50. *Origenes*.
20. παρ'] ἀπ' D.
21. θέλεις] + ἢ δὲ M. 12. 61. 67. Editio *Colinaei*, *Bogardi*. + καὶ Versio *Syra* posterior.
οὗτοι] — C. 56. 58. Versio *Copta*. *Basilius Seleuc*. *Isidor*. I. 137.
δύο] — H.
εὐωνύμων] + σου CEFGHKL. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 23. 27. 29. 32. 33. 34. 35. 36 37. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 4. 6. 13. 14. 15. 17. 19. Editio *Compl. Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Syra* utraque, *Æthiop*. *Copta*, *Arab*. Codices *Latini*, *Opus imperfectum*, *Basil. Seleuc*. *Isidor*. *Theophylactus*.
σου ultimum] — 57. 22. εἶπεν] + αὐτοῖς Bodlej. unus in Ed. Ex.
αἰτεῖσθε] αἰτεῖτε D. ποιεῖν τὸ ποτήριον] τὸ ποτήριον ποιεῖν D.
μέλλω πίνειν] πίνω 5. 6. 12. 24. 32. 36. 37. 40. 51. 91. Versio *Copta*.
καὶ] ἢ CFGHKM. 3. 5. 6. 9. 11. 12. 13. 23. 24. 32. 34. ex emendatione 35. 36. 37. 39. 40. 44. 60. 62. 69. 72. 73. 74. 80. 82. 83. 84. 90. Evang. 2. 4. 15. 17. 20. Editio *Complut*. *Bengelii*. Versio *Syra* utraque. Codices *Latini*, *Theophylactus*, *Opus Imperfectum*.
καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι] — DL. 1. 22. Versio *Vulg*. *Saxon*. *Copt*. *Æthiop*. *Origenes*,

vetur. Ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ ἐκλεκτὸς, ὁ ἐξαίρετος, ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ οὗ μόνου καὶ ἑαυτοῦ τὸν φόρον ὁ σωτὴρ ἐντελεῖ —— τινες, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἐκλεκτότεροι. *Cic.* pro Quintio 2. Non eo dico —— quo non in his, quos tibi advocasti, viris electissimis civitatis, spem summam habere P. Quintius debeat.

In hac parabola pater familias est Deus, dispensator Christus, vinea natio Judaica *Es.* V. 1. *Ps.* LXXIX. 9. 15. operarii Apostoli, murmurantes, illi ex Apostolis qui tum supra alios sese efferebant quod primi vocati essent; postremi, qui post alios vocati erant, praecipue Paulus, qui solus plus quam omnes laboravit. 1. *Cor.* XV. 10. Evangelium gratis praedicavit. 1. *Cor.* IX. 1. 6. 18. 20. plurimasque regiones adivit *Ro.* XV. 19. 2. *Cor.* XI. 23. 24. XII. 11. 12. Intellexerunt autem Apostoli, de se dictam esse parabolam, hinc est quod *Marc.* X. 22. addit, illos hoc audito pavisse ac formidasse; ac ne sic quidem superbia & ambitio animis eorum evelli potuit, quod petitio filiorum Zebedaei docet.

17. ἀναβαίνω] *Etymol.* M. ἀνὰ πρόθεσις ἐν τῇ συνθέσει σημαίνει τὴν ἄνω σχέσιν, ὡς ἄνοδος, ἀναδρομὴ· καὶ τὴν εἰς τοὐπίσω ἀνάκαμψιν, ὡς τὸ ἀνάβασις, ἀνατρέχω. *Pesachim* VIII. 3. qui primus ex vobis adscenderit Hierosolyma. *Jos.* A. XII. 7. 6. ἀναβῆναι δεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα. B. II. 3. 1. ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα. A. XIII. 6. 4. διὰ τῆς Ἰδουμαίας ἀναβαίνειν διεγνώκει τὸ λοιπὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. B. II. 12. 6. ἀπὸ Λυδδῶν ἀνέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα. *Luc.* X. 30. 31. *Ps.* CXXII. 4.

18. Ita & Paulus. *Act.* XX. 22——24.

21. *Seneca* ad Helv. 14. Viderint illae matres, quae potentiam liberorum muliebri impotentia exercent, quae, quia feminis honores non licet gerere, per illos ambitiosae sunt. 1. *Reg.* I. 15. 16. 17. *Jos.* A. VI. 11. 9. τῇ δ' ἐχομένῃ, πεμπτὶα δ' ἦν —— ὁ βασιλεὺς ἦκεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον καὶ παρακαθεσθέντων αὐτῷ, τῶν μὲν παιδὸς Ἰωνάθης ἐκ δεξιῶν, ἀδελφὴ δὲ τῆς ἀρχιστρατηγοῦ ἐκ τῶν ἑτέρων. *Lucian.* Dial. Mort. XVIII. 1. ἀπόβλεψον ὡς ἐπὶ τὰ δεξιὰ. scilicet μέρη. *Dio* Coc. exc. 630. ὅτι τῷ Μετέλλῳ ἤχθετο ὁ Μάριος —— ὅτι ἐγγὺς αὐτοῦ οὐ καθέζετο, ὅπερ ὡς πλήθει τοῖς τὰ βασιλεῦσι καὶ τοῖς δυνάσαις παρὰ τῶν ὑπάτων ἐδίδοτο. *Diod.* Sic. I. 47. τὸν μὲν ἐκ δεξιῶν τὸν δὲ ἐξ εὐωνύμων θυγατρὸς καὶ μητρὸς [ἀνδριάντα.] *Sallustius* Jugurth. 65. 2. Cui Metellus petenti, more regum uti sellam juxta poneret --- negaverat. *Sueton.* Nero 13. Perductum inde in theatrum Tiridatem, ac rursus supplicantem juxta se latere dextro collocavit. B. *Erubbin* f. 59. 2. dixit R. Juda, Aaronem ad dextram Mosis sedisse. *Thosiphta ad Sanhedr.* 8. & 1. quando sedebat Rabban Gamaliel in Synedrio in Jafne, patrem sedisse ad dextram ejus, & presbyteros reliquos ab ejus sinistra. —— princeps sedebat in medio, presbyteri ad dextram & sinistram. *Joma* f. 37. 1. Traditio. Tres ambulant in via, princeps in medio, major ad dextram ejus, minor ad sinistram. *Jalkut* p. 102. b. Et fuit anno tertio a nativitate Mosis, Pharao sedebat in throno suo, & regina a dextris ejus, & filia a sinistra, & puerum Mosen gestabat in sinu suo, & omnes optimates regni sedebant apud eum; & sedebant ad mensam .... Dixit R. Acha f. Chaninae [al. Joden f. Chiae] *Midrasch Thehillim* XVIII. 36. futurum est ut Deus S. B. faciat regem Messiam sedere ad dexteram suam S. D. *Ps.* CX. & Abrahamum ad sinistram suam. *Ps.* XVI. *Callimach.* in Apoll. 29. τὸν χορὸν, ἀπόλλων, ὅτι οἱ κατὰ θυμὸν ἀείδει, τιμήσει, δύναται γάρ, ἐπὶ Διὸς δεξιὸς ἧσαι. *Aristides* in Minervam. p. 10.

Πῶ-

θε. Δύναθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ
23 βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ· Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριόν μου πιεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πα-
24 τρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰη-
25 σοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν· Οἴδατε, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυ-
26 ριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν ἀλλ'

Epiphanius, Juvencus. probante *H. Grotio, J. Millio* prol. 674. *J. A. Bengelio.*

αὐτῷ] — D.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς D. 13. 69. Codices *Latini.*
βάπτισμα] + μου 44.
καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε] — iidem qui ſupra. & 33. 42. 46. 52. 54. 59. a prima manu 71.
μου tertio] — CDKL. 1. 37. 42. 57. 59. 69. 73. Evang. 15. Editio *Eraſmi* 2. Verſio *Vulg. Sax. Origenes, Chryſoſtomus, Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio, J. Millio* prol. 1493.
καὶ ἐξ] ἢ ἐξ L. 1. *Baſilius Seleuc.*
ἐμὸν] + τοῦτο CD. 5. 12. 33. 61. 70. 72. 106. Editio *Colinaei.* ante οὐκ ἔστιν Evang. 15. 17.
ἀλλ' οἷς] ἀλλοις D. *Juvencus, Auguſtinus, Hilarius.* ut Gen. XV. 4.
μου] + ἐν τοῖς οὐρανοῖς Verſio *Copta.*
24. καὶ ἀκούσαντες] ἀκούσαντες δὲ L. 69. Verſio *Syra, Copta, Origenes.*
25. Ἰησοῦς] — 27.
εἶπεν] + αὐτοῖς D. Verſio *Syr.*
οἴδατε] οἶδα 42. 59.
μεγάλοι] + αὐτῶν 90. Verſio *Syra, Copta.*
26. δὲ] — DEGHKL. 1. 2. 3. 15. 40. 42. 44. 45. 48. 53. 59. 63. 65. 69. 71. 72. 73. 84. Evang. 2. Editio *Eraſmi, Bengelii.* Verſio *Syra, Vulg. Theophylactus.*
ἔσται] ἐστιν D.
ἐν ὑμῖν primo] ὑμῖν 10. 13. 83. Evang. 15.

Πίνδαρος δ' αὖ φησὶ, δεξιὰν κατὰ χεῖρα τὸν πατρὸς αὐτὴν καθεζομένην τὰς ἐντολὰς τοῖς θεοῖς ἀποδέχεσθαι. ἀγγέλου μὲν γὰρ ἐστι μείζων ἥδε, τῶν ἀγγέλων ἄλλοις ἄλλα ἐπιτάττει, πρώτη παρὰ τοῦ πατρὸς παραλαμβάνουσα, ἀντ' ἐξηγητοῦ τίνος ἅσα τοῖς θεοῖς καὶ εἰσαγωγέως, ὅταν καὶ τέκτου δέῃ —— σχεδὸν γὰρ δύναμιν τοῦ θεοῦ εἶναι λέγων τις αὐτὴν ἐκ τούτων, οὐκ ἂν ἁμάρτῃ. *Horat.* Od. I. 12. Proximos illi tamen occupavit Pallas honores. *Act.* VII. 55. inf. XXII. 44. 1. *Reg.* II. 19. *Pſalm.* XLV. 10. 1. *Macc.* X. 62—65. *Joſ.* A. XIII. 4. 2. καὶ συγκαθεσθῆναι ποιήσας αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος. *Pauſanias* Arcad. 30. καθεζομένῃ δὲ τῷ Διὶ ἐν θρόνῳ παρεστήκασι τῇ μὲν ἡ Μεγάλη πόλις, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρτεμίδος σωτείρας ἄγαλμα. Phoc. 5. Διὸς δὲ ἄγαλμα καὶ ἀθηνᾶς καὶ Ἥρας, τὸ μὲν ἐν θρόνῳ τοῦ Διὸς, ἑκατέρωθεν δὲ ἡ μὲν κατὰ δεξιὰ, ἡ δὲ ἀριστερᾷ παρεστῶσα ἀθηνᾶ πεποίηται.

23. *Lucian.* Saturn. 2. οὐ κατ' ἐμὲ τοῦτο ἥτησας, οὐ γὰρ ἐμὸν διανέμειν τὰ τοιαῦτα. 4. ἄ μοι δυνατὰ δοῦναι. *Libanius* Ep. 1154. δίττην αἰτῶ χάριν —— ἑτέραν δὲ, μᾶλλον δοῦναι. *Virgil.* Ecl. III. 108. Non noſtrum inter vos tantas componere lites. *Horatius* c. III. 29. 57. non eſt meum, ſi mugiat Africis malus procellis, ad miſeras preces decurrere.

πίεσθε] *Thomas.* πίομαι οὐ πιοῦμαι. *Phrynichus* p. 12. πιεῖμαι σὺν τῷ υ. λέγων οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖς. πίομαι γὰρ ἔστι τὸ ἀρχαῖον, καὶ πιόμενος ἄνευ τοῦ υ. Δίων δὲ ὁ φιλόσοφος σὺν τῷ υ. λέγων ἁμαρτάνει. *Moeris.* πίομαι, πίῃ, ἀττικῶς· πιοῦμαι, πίε, ἑλληνικῶς. *Anthol.* II. 47. 4. πίομαι, ᾧ Ληναῖε. *Euſtath.* Il. ν. p. 918. 47. τὸ δὲ πιόμενα, ὤφειλε μὲν εἶναι πιούμενα, ἤγουν πιεῖν μέλλοντα, μετὰ καὶ συζυγίας τῆς ἀρχούσης· ἔπαθε δὲ καὶ αὐτοῦ χρόνου ἐναλλαγὴν, ἀναχθὲν εἰς ἐνεστῶτα καθὰ καὶ τὸ Ἴεμεν.

Plato Convivio. πάνυ χαλεπῶς ἔχω ὑπὸ τοῦ χθὲς πότου. —— τοῦτο μέντοι εὖ λέγεις, ὦ Παυσανία, τὸ παντὶ τρόπῳ παρασκευάσασθαι ῥαστώνην τινα τῆς πόσεως. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς εἰμι τῶν χθὲς βεβαπτισμένων. ὑμεῖς αἱ δυνατώτατοι πίνειν νῦν ἀπειρήκατε. Cono narrat. 50. οἶνῳ δὲ πολλῷ ἀλέξανδρον βαπτίσασα. *Joſ.* A. X. 9. 4. θεασάμενος δὲ ἅτως αὐτὸν ἔχοντα, καὶ βεβαπτισμένον εἰς ἀναισθησίαν καὶ ὕπνον ὑπὸ τῆς μέθης. Bibere poculum ſignificat res adverſas, bibendo autem mergi graviſſimas perpeſſiones indicat: infra XXVI. 39. 42. *Apoc.* XIV. 10. XVI. 19. XVIII. 6. *Pſal.* LXXV. 9. *Eſaj.* LI. 17. *Jerem.* XXV. 15. *Tibull.* I. 6. 14. Triſtia cum multo pocula felle bibit. *Plautus* Aulul. II. 3. 12. Nam ecaſtor malum moerorem metuo ne miſtum bibam. Caſina V. 2. 52. ut ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet? Rudent III. 6. 46. Sic ago, ſemel bibo. *Lucianus* Bacch. 7. ὁ Σειληνὸς —— καρηβαρῆντι καὶ βεβαπτισμένῳ ἔοικεν. *Philo.* de V. Contempl. T. 2. p. 478, 25. ἐπειδὰν ἀκροθάρακες γένωνται, πλὴν τελέως βαπτισθῆναι. *Achilles Tat.* II. p. 131. ἐν τῷ αὐτῷ φαρμάκῳ καταβαπτίσας ὁ Σάτυρος. *Senec.* Epiſt. LXXXIII. Coſſum fecit urbis praefectum, virum gravem, moderatum, ſed merſum vino & madentem. *Plut.* de vitios. pud. p. 535. D. οἱ τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπίνειν ἀναγκαζόμενοι, μόλις, καὶ στένοντες, καὶ τὰ πρόσωπα διαστρέφοντες ἐκτελοῦσι τὸ προσταττόμενον. *Eſther* I. 8. *Lucianus* Cronoſol. 18. μηδὲ ἐπάναγκες ἐστι πιεῖν, ἢν τις μὴ δύνηται.

24. ἠγανάκτησαν] *Plato* Epiſt. 7. πολλὰ περὶ τῶν τότε πεπραγμένων ἠγανάκτει. *Apollod.* B. I. περὶ Τιτάνων ἀγανακτῆσα. Polyaenus p. 559. μὴ ἂν ἀγανακτεῖτε, εἰ πρὸς τὰς Λάκωνας ἐχρησάμην Λακωνικῷ στρατηγήματι. *Plato* Euthyphr. ἀγανακτεῖ ὅ τε πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι οἰκεῖοι.

25. Et reges gentium, & quos illi provinciis praeficiunt, ſolent ſuperbe & impotenter in ſubditos dominari, eosque ad ſuam libidinem vexare atque premere, acſi populus propter imperantem, non vero imperans propter populum eſſet: ipſi tamen reges & praefecti, qui videntur imperare, ſubjecti ſunt iis, qui apud ipſos ſunt gratioſi, libertis aut praeceptoribus aut ducibus. ita interpretatur *Marcus.* Maluit autem Chriſtus de Regibus gentium quam de Regibus Judaeis loqui, ne calumniandi anſam praeberet.

ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν 27
εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. Ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλ- 28
λὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καὶ ἐκπορευομένων αὐ- 29
τῶν ἀπὸ Ἰεριχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ 30
τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε,
υἱὸς Δαβίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον, 31
λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε, υἱὸς Δαβίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ 32
εἶπε· Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλ- 33
ἔστω μοί.

ἐὰν] ἂν D. & comm. 27.
ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι] μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν C. ἐν ὑμῖν γενέσθαι μέγας 106. ὑμῶν μέγας γενέσθ L.
ἔστω] ἔσται CDK. 3. 4. 8. 9. 11. 12. 15. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 47. 48. 50. 51. 53. 54. 56. 58. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 74. 78. 83. 84. 86. 91. 106. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei*, Verſio *Copta*, *Syra*, Codices *Latini*, *Æthiop. Origenes* H. 12. *Theophyl.* probante *H. Grotio.*
27. ἐὰν θέλῃ] θέλει 72. εἶναι] — L. γενέσθαι 56. 58.
ἔστω] ἔσται DKLM. 1. 10. 15. 29. 35. 40. 42. 46. 47. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 62. 66. 69. 71. 78. 83. 86. 106. Ev. 4. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Edit. *Complut.* Verſ. *Syra*, *Vulg. Copt. Æthiop. Origenes* H. 12 *Theophylactus.*
ὑμῶν] πάντων M. 28. ὥσπερ] + γὰρ 30. καὶ ὥσπερ 70.
πολλῶν] + ὑμεῖς δὲ ζητεῖτε σὺ μικροῦ αὐξῆσαι, καὶ σὺ μείζονος ἐλαττον εἶναι. εἰσερχόμενοι δὲ, καὶ κληθέντες δειπνῆσαι, μὴ ἀνακλίνεσθαι εἰς τοὺς ἐξέχοντας τόπους, μήποτε ἐνδοξότερός σου ἐπέλθῃ, καὶ προσελθὼν ὁ δειπνοκλήτωρ εἴπῃ σοι, ἔτι κάτω χώρει· καὶ καταισχυνθήσῃ. ἐὰν δὲ ἀναπεσῇς εἰς τὸν ἥττονα τόπον, καὶ ἐπέλθῃ σου ἥττων, ἐρεῖ σοι ὁ δειπνοκλήτωρ· σύναγε ἔτι ἄνω, καὶ ἴσως σοι τοῦτο χρήσιμον. D. & Lat. Vos autem quaeritis de minimo creſcere, & de magno minui. Introeuntes, autem & rogati cenare ne diſcubueritis in eminentibus locis, ne forte dignior te ſuperveniat. & accedens cenae invitator dicat tibi, adhuc deorſum accede. & confundaris. Si autem diſcubueris in minimum locum & ſuperveniat minor te, dicit tibi invitator cene: collige adhuc ſuperius, & erit tibi hoc utile. Alii autem Codices Latini ita habent: Vos autem quaeritis de puſillo creſcere, & de majore minores eſſe. Intrantes autem & rogati ad coenam nolite diſcumbere in locis eminentioribus, ne forte clarior te ſuperveniat, & accedens qui ad cenam vocavit te dicat tibi: adhuc deorſum accede & confundaris. Si autem in loco inferiori diſcubueris, & ſupervenerit humilior te dicet tibi, qui te ad coenam vocavit, accede adhuc ſuſum, & erit tibi hoc utilius. Verſio *Saxon. Hilarius*, *Juvencus*, *Leo Papa* Ep. 18. & 79. *Codex* Regius 3935. Colbert. 4051. & 1895. Jeſuitarum in Collegio Ludovici Magni, duo Bodlejani.
29. καὶ] — 90.
ἐκπορευομένων αὐτῶν] ἐκπορευομένου αὐτοῦ FH. 2. 7. 53. 54. 74. 89. 90. Evang. 6. 20. 21. Verſio *Copta*, *Arab. Baſilius Seleuc.* H. 35. ἐκπορευομένου δ' Ἰησοῦ G. Verſio *Syra*. eſt initium lectionis Eccleſiaſticae.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθησαν D. 106. Evang. 6. *Baſil. Seleuc.*
ὄχλος πολὺς] ὄχλοι πολλοὶ D. 106. *Baſil. Seleuc.* 30. παρὰ] κατὰ 36.
ἀκούσαντες] ἤκουσαν D. παράγει] + καὶ D.
ἔκραξαν] ἔκραζον 36. λέγοντες] + κύριε L. Verſio *Copta.*
κύριε] — D. Ἰησοῦ L. 69. Verſio *Copta*, *Armen.*

26. *Kidduſchin* f. 32. 2. R. Elieſer R. Joſua & R. Zadock diſcumbebant in coenaculo R. Gamalielis, qui ſtabat, illisque potum praebebat. Porrigebat autem poculum R. Elieſeri, quod ille recuſabat accipere dicens: quid, Joſua, nobisne ſedentibus filius Rabban Gamalielis ſtabit, potumque nobis infundet? Cui ille reſpondit: invenimus majorem, qui miniſtri officio functus eſt. Abraham maximae ſuae aetatis virorum exiſtimationis erat, & tamen de eo ſcribitur *Gen.* XVIII. 8. Et ipſe ſtabat apud eos. Dices forte: id factum eſſe, quia videbantur ei angeli miniſterii eſſe. Verum nego, tales ei viſos eſſe, ſed ajo eum habuiſſe illos pro mercatoribus Arabibus.

27. *Gen.* IX. 25. 3. *Jo.* 9. *Plut.* Lucull. p. 515. A. Π. Κλώδιος ἀνὴρ ὑβριστὴς, καὶ μισὸς ἁλιγωρίας πάσης καὶ θρασύτητος —— οὐχ ὅσης αὐτὸν ἠξίε τιμῆς ἐτύγχανεν, ἠξίε δὲ πρῶτος εἶναι. *Thucydides* II. 65. ἴσοι αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους ὄντες, καὶ ὀργόμενοι τῷ πρῶτος ἕκαστος γίγνεσθαι.

28. *Eurip.* Heraclid. 552. τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ δίδωμ' ἑκοῦσα τοῖς δ', ἀναγκασθεῖσα δ' ἐ. *Phoeniſſ.* 1004. εἶμι καὶ σώσω πόλιν, ψυχὴν δὲ δώσω τῆς δ' ὑπερδανεῖν χθονός. *Act.* XV. 26.

Λύτρον] proprie eſt pecunia quae datur pro captivo ab hoſtibus redimendo. *Demoſth.* c. Nicoſtratum οἶσθα δ', ἔφη, ὅτι καὶ οἱ νόμοι κελεύουσι τοῦ λυσαμένου ἐκ τῶν πολεμίων εἶναι τὸν λυθέντα, ἐὰν μὴ ἀποδιδῷ λύτρα. *Joſ.* A. XII. 2. 3. ὅσοι τῶν συστρατευσαμένων τῷ ἐμῷ πατρὶ —— σώματα λαβόντες αἰχμάλωτα διεκόμισαν εἰς τε τὰς πόλεις ἡμῶν καὶ τὴν χώραν, καὶ ταῦτα ἀπημπόλησαν —— τούτους ἀπολυέτωσαν οἱ παρ' αὐτοῖς ἔχοντες, ὑπὲρ ἑκάστου σώματος λαμβάνοντες δραχμὰς ρκ. οἱ μὲν ἐρατιῶται μετὰ καὶ τῶν ὀψωνίων, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. Latius vero accipitur, ubi neque de pecunia, neque de captivis, neque de hoſtibus, quibus ſolvatur, ſermo eſt. *Ovid.* de A. A. II. 171. Nec puto, nec ſenſi, tunicam laniaſſe; ſed ipſa Dixerat, & pretio eſt illa redemta meo. *Senec.* Epiſt. 76. Si res exegerit, ut pro patria moriaris, & ſalutem omnium civium tua redimas. *Caeſar* de B. G. 1. 44. quorum omnium gratiam atque amicitiam ejus morte redimere poſſet. *Plaut.* Aſinar. I. 1. 57. Neque puduit eum —— beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi. *Cic.* Verrina V. 9. Haec vero, quae vel vita redimi recte poſſunt, pecunia aſtimare non queo. 2. *Cor.* XII. 14. *Joſ.* de Maccabaeis 6. σὺ οἶσθα, θεὲ, ὅτι, παρὸν μοι σώζεσθαι, βασάνοις καυσικαῖς ἀποθνήσκω διὰ τὸν νόμον. τοιγαρῆν ἵλεως γενοῦ τῷ ἔθνει σου, ἀρκεσθεὶς τῇ ἡμετέρᾳ ὑπὲρ αὐτῶν δίκῃ, καθάρσιον αὐτῶν ποίησαι τὸ ἐμὸν αἷμα, καὶ ἀντὶ ψυχῶν αὐτῶν λάβε τὴν ἐμὴν ψυχήν. *Lex. Ms. Pſalm.* λυτρουμένου, ἐξ αἰχμαλωσίας ῥυομένου. *Lucianus* D. D. IV. 2. ὑπισχνοῦμαι σοὶ καὶ ἄλλον παρ' αὐτοῦ κριὸν τυθήσεσθαι λύτρα ὑπὲρ ἐμοῦ.

29. Chriſtus per Peraeam iter fecerat, XIX. 1. jam trajecto Jordane per Jerichuntem pergit Hieroſolyma.

34 μοί. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

1 ΚΑὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐ-
2 λαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς· Πορεύθητε εἰς τὴν κώ-
μην,

υἱὸς] υἱὲ CDF. 1. 2. 33. 69. 80. 91. Ed. *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi*. *Origenes* ſemel, *Damaſcenus* I. 1. *Theophyl.*

31. ἔκραζον] ἔκραξαν D. 3. 9. 33. 66. Edit. *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*. ἐκραύγαζον 69.

ἐλέησον ἡμᾶς κύριε] κύριε ἐλέησον ἡμᾶς DL. 69. Verſio *Copta*, *Vulg.*

υἱες] υἱὲ CDL. 37. 80. Edit. *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi*, *Theophylactus*.

Δαβὶδ ad Δαβὶδ] — 2. 11. *Origenes*.

32. καὶ εἶπε] λέγων 61. a prima manu. θέλετε] + ἵνα 106.

33. ἀνοιχθῶσιν] ἀνοιγῶσιν DL. 13. 50. 51. 69. *Chryſoſtomus*.

ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν D. ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ Editio *Colinaei*.

34. ὁ Ἰησοῦς] ὁ κύριος 74. a prima manu. — Verſio *Syr.*

ὀφθαλμῶν] ὀμμάτων D. 13. 69.

αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] — DL. 1. 60. 71. 73. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop. Arab. Origenes*, *Baſilius Seleuc.* probante *J. Millio* prol. 1407.

1. ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον] ἤγγισεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθεν E. Evang. 6. 21. Editio *Eraſmi*. 1. Verſio *Syr. Saxon*, *Æthiop. Origenes*.

Βηθφαγὴ] Βηθφαγὶ D. a prima manu. Βηθφαγὴν 34. *Origenes* in Matth. XX. 29. Βηθσφαγὲν 2. 39. 61. *Theophylactus*. Βηθσφαγῆ FK. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 35. 37. 41. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 58. 59. 62. 66. 69. 70. 71. 73. 74. 83. 84. 86. 90. Colb. unus. Evang. 3. 4. 7. 9. 11. 12. 13. 14. 19. 20. 21. 24. a prima manu. Editio *Complut. Plant. Wechelii*, *Juſtinus* c. Tryphon. *Euthymius*. *Origenes* tamen, cui Βηθφαγὴ eſt οἶκος σταγόνων ἤτοι σύκων φάραγγος, σ. abſuiſſe docet. + καὶ Βηθανίαν 13. 69. 73.

ὁ] — DE. 3. 44. *Origenes* in Jo. II. 14. Editio *Eraſmi*.

μαθητὰς] + αὐτοῦ 37. 54. 59. Verſio *Syra*. Codices *Latini*. τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 33. 69. *Chryſoſtomus*. ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 61.

2. πορεύθητε] πορεύεσθε D. 33. 61. 69. *Origenes*, *Chryſoſtomus*. πορευθέντες Evang. 6.

τὴν κώμην] — 59.

lyma. *Joſ.* A. IV. 6. Ἱεριχοῦντος ἀντικρὺς πόλις δ' ἐστὶν ἰουδαίων αὕτη, φοίνικάς τε φέρειν ἀγαθὴ, καὶ βάλσαμον νεμομένη. V. 1. 4. οἱ δὲ ν. προελθόντες σάδια βάλλονται στρατόπεδον ἀπὸ ι. σαδίων τῆς Ἱεριχοῦντος. & de B. IV. 8. 3. φέρει δὲ καὶ ὀποβάλσαμον, ὃ δὴ τιμιώτατον τῶν τῇδε καρπῶν, κύπρον τε καὶ μυροβάλσαμον, ὡς ἂν ἄν ἁμαρτεῖν τινα εἰπόντα, θεῖον εἶναι τὸ χωρίον, ἐν ᾧ δαψιλῆ τὰ σπανιώτατα καὶ κάλλιστα γενναται. — ἐστὶ δὲ καὶ τὸ περιέχον ἔτως εὔκρατον, ὡς λινᾶν ἀμφιέννυσθαι τὰς ἐπιχωρίας, νιφομένης τῆς ἄλλης Ἰουδαίας, ἀπέχει δὲ Ἱεροσολύμων μὲν σαδίας ρν. τῆς δὲ Ἰεριχόντος ξ. Habuit Hippodromum, Amphitheatrum & Regiam, in qua Herodes M. mortuus eſt B. I. 33 6. 8. *Hier. Taanith* f. 67. 4. Traditio eſt, XXIV. mille viros ſtationis fuiſſe Hieroſolymis, & dimidiam ſtationem Hierichunte.

34. *Plato* Charmide. ἀνέβλεψέ τε μοι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀμήχανον τι οἷον, καὶ ἀνήγετο ὡς ἐρωτήσων.

1. *Menachoth* f. 78. 2. *Peſachim* f. 63. 2. Qui ſacrificium Euchariſticum intra mactat, & panis ejus eſt extra murum, panis ſanctus non eſt. Quid eſt extra murum? R. Jochanan dixit: extra murum *Bethphage*. & *Sanhedrin* f. 14. 2. Si invenerit Synedrium conſidens in Bethphage. *Peſachim* f. 91. 1. Si ſit intra moenia Bethphage, mactent pro eo. Quia fieri poteſt, ut ad eum perveniat, & comedat. *Menachoth* XI. 2. & f. 58. 1. 63. 1. R. Simeon dicit: ſemper ſolebant dicere, duo panes facierum in atrio templi legitimi ſunt, & in Bethphage. *Sota* f. 45, 1. Invenit Synedrium conſidens in Bethphage. *Bava Mezia* f. 90. 1. Triturat intra muros Bethphage. Judaeis Bethphage eſt locus extimus Hieroſolymorum, ejusdem cum ipſis juris. *Gem. Sota* 9. invenerunt ſenem rebellem in Bethphage ter. *Gloſſa*: quicquid eſt in ambitu exteriore Hieroſolymorum, vocatur Bethphage. Et mihi videtur ſignificare cingulum urbis h. e. murum. Duo poſtrema verba *Bochartus* perperam vertit *pulli aſinini*. pro עיר חומה legens עיר חמור.

Schevuoth f. 16. 1. Dixit Aba Saul: duae foſſae fuerunt in monte oliveti, inferior & ſuperior, inferior ſancta erat in omnibus illis, non vero ſuperior. in inferiori populus terrae congregabatur & edebat ibi ſancta levia, ſed non decimas ſecundas; ſapientes vero ibi edebant utrumque. Superior, cujus ſanctitas non erat perfecta, populus terrae ibi congregabatur & edebat ſancta levia, non vero decimas ſecundas, ſapientes autem neutrum.

Thomas. ἐλάα. καὶ ἐπὶ τῦ καρποῦ καὶ ἐπὶ τοῦ δένδρου κεῖται ἡ ἐλαία, ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις· ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαῶν. Θουκυδίδης ἐν ζ. κύκλῳ μὲν τειχίον περιῆν, ἐλάας δὲ ἐκ εἶχε ὀλίγας· καὶ ἀριστείδης. τῶν ἐλαῶν εἵνεκα τῆς συλλογῆς. *Targum* Ezech. XI. 23. Et elevata eſt gloria Dei de medio civitatis, & reſedit ſuper montem Oliveti, qui eſt ad orientem Civitatis מטור זיתי. *Echa R.* praef. profecta eſt majeſtas Divina — ab urbe in montem Oliveti S. D. *Ez.* XI. 23. Dixit R. Jonathan, eam ſediſſe tres annos cum dimidio ſuper montem oliveti, & cogitaſſe, Iſraelem poenitentiam facturum, ſed non feciſſe. *Joſ.* A. XX. 8. 6. πρὸς ὄρος τὸ προσαγορευόμενον ἐλαιῶν — ὃ καὶ τῆς πόλεως ἀντικρὺς κείμενον ἀπέχει σάδια πέντε. B. V. 2. 3. προσετέτακτο δὲ αὐτοῖς, ἓξ ἀπέχοντας τῶν Ἱεροσολύμων σαδίους στρατοπεδεύσασθαι κατὰ τὸ ἐλαιῶν καλούμενον ὄρος, ὃ τῇ πόλει πρὸς ἀνατολὴν ἀντίκειται, μίσῃ φάραγγι βαθείᾳ διειργόμενον, ἣ κεδρὼν ὠνόμασαι. & 12. 2. ἔνθα διὰ τοῦ κεδρῶνος ἐπὶ τὸ ἐλαιῶν ὄρος, εἶτα ἀνακάμπτων κατὰ μεσημβρίαν περιλαμβάνει τὸ ὄρος.

2. ἀπέναντι] *Æneid.* l. 12. Urbs antiqua fuit; Tyrii tenuere coloni, Carthago Italiam contra Tyrrhenaque longe oſtia. *Suet.* Aug. 44. Solis virginibus veſtalibus locum in Theatro ſeparatim, & contra praetoris tribunal dedit.

μην, τὴν ἀπέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι; ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρείαν 3
ἔχει· εὐθέως δὲ ~ ἀποστελεῖ αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 4
διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών· Ἰδοὺ, ὁ βασιλεύς σου ἔρ- 5
χεταί σοι πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. Πορευθέντες δὲ 6
οἱ μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ 7
τὸν

~ ἀποστέλλει

ἀπέναντι] κατέναντι CDL. 13. 33. 69. Editio *Complut.* *Origenes* in Jo. semel. *Euseb.* D. 81.
εὐθέως] εὐθὺς L. — 64. Versio *Copta*, *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1407.
καὶ primo loco] — Evang. 6.
δεδεμένην καὶ πῶλον] καὶ πῶλον δεδεμένην 76.
3. τι] + ποιεῖτε D. *Origenes* in Jo. II. 14.
χρείαν ἔχει] ἔχει χρείαν D. a prima manu.
δεδεμένην] δεδεμένον Edit. *Complut.* errore typographi.
ἀγάγετε] ἄγετε C. 56. 58.
αὐτῶν] αὐτοῦ 73.
εὐθέως δὲ] καὶ εὐθέως D. 33. 55. Evang. 22.
ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει CEFKL. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 56. 58. 60. 61. a prima manu. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Evang. 1. 2. 3. 6. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 24. ex emendatione. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Codices *Latini*. Versio *Syra*. *Theophylactus*, *Chrysostomus*. D. in Versione Latina: dimittit. probante *J. Millio* prol. 1180. 1378. ἀπέστειλεν Evang. 7.
4. ὅλον] C D L. a prima manu. Versio *Copta*, *Æthiop.* *Arab.* Codices *Latini*. *Origenes* in Jo. II. 14. *Hieron.* probante *Millio* prol. 391. & *Bengelio*.
διὰ] ὑπὸ 13, 69. + ζαχαρίου 42. *Chrysostomus*. + ἡσαΐου Versio *Copta*.
5. πραΰς] πρᾷος Edit. *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
καὶ prius] D. 61. 69. Versio *Vulg.* probante *Millio* prol. 1380.
καὶ] + ἐπὶ L. 1. Versio *Syra* utraque.
υἱὸν ὑποζυγίου] νέον 1. ex *Zacharia*.
ὑποζυγίου] ὑποζυγιον D. a prima manu, Subjugalem *Latin.*
δίον] — L. Versio *Armena*. *Origenes* in l & Jo. II. 14.
6. καὶ ποιήσαντες] ἐποίησαν D. 61. Versio *Vulg.*

5. τῇ θυγατρὶ Σιὼν] *Thren.* I. 6.
πραΰς] *Pindarus* Pyth. III. 124. Ὃς Συρακόσσοισι νέμει βασιλεύς πραΰς ἀστοῖς, οὐ φθονέων ἀγαθοῖς, ξείνοις δὲ θαυμαστὸς πατήρ.
ἐπιβεβηκὼς] *Thomas*. ἀναβαίνω ἵππον, οὐκ ἐπιβαίνω. ἀχιλλεὺς ὁ ῥήτωρ ἐν Λευκίππῃ τούτοις ἐσκευακόσι ἀναβαίνω τὸν ἵππον. ἐπιβαίνω δὲ πλοῖς. vid. *Act.* XXI. 2. 6.

Magno consensu Judaei dictum Zachariae de Messia interpretantur. *R. Salomo*: Non potest hoc exponi nisi de rege Messia. Quia dictum est hic: & dominium ejus a mari usque ad mare. Et non invenimus talem dominatorem in domo secunda fuisse. *R. Saadias Gaon* in *Dan.* VII. 13. Annon scriptum est de Messia, humilis & equitans super asinum? *Berachoth* f. 56. Bar Hadia interpres somniorum erat — Dixerunt illi: vidimus pullum asini stantem ad cervical nostrum, & rudentem. Dixit: eris rex, & stabit Amora juxta te. *Shabbath* f. 139 *Sanhedrin* f. 98. 1. Dixit R. Alexander: R. Josua f. Levi duobus inter se collatis locis tanquam contrariis visis objecit: scribitur *Dan.* VII. 13. & ecce cum nubibus coeli velut filius hominis venit. Et scribitur *Zach.* IX. 9. pauper & insidens asino. Verum haec duo loca ita inter se conciliari possunt: nempe, si justitia sua mereantur Israelitae, Messias veniet cum nubibus coeli: si autem non mereantur, veniet pauper, & vehetur asino. Dixit Sapor rex Persiae ad Samuelem: vos dicitis, Messiam asino vectum adventurum esse, mittam ei equum variegatum, quem habeo. *Sanhedrin* f. 98. 1. & f. 99. 1. R. Hillel dixit, Israelitas nullum habere, quem exspectent, Messiam, quia jam penitus absumserint eum vivente Hiskia. Quo audito dixit R. Joseph: Condona ipsi, Domine, Hiskias quando vixit? in domo prima. At ecce Zacharias vaticinabatur de templo secundo & dixit. &c. *Pirke R. Eliezer* c 31. de asino Abrahami. Hic quoque asinus erit, cui insidebit filius Davidis S. D. Zach. *Coheleth R.* I. 9. R. Barachias dixit nomine R. Isaaci: qualis fuit primus redemtor, talis erit ultimus. Qualis fuit primus? S. D. *Exod.* IV. 20. talis erit redemtor ultimus S. D. Zach. & *Samuel R.* XIV. Dixit R. Levi: qualis &c. secundus. *Bereschith R.* LVI. 2. donec veniat is, de quo scriptum est: pauper & equitans super asinum. & LXXV. 7. in *Gen.* XXXII. 5. habeo asinos. Rabbini dixerunt: hic est rex Messias noster S. D. Zach. & XCVIII. 14. XCIX. 10. *Jalkut* Ruben. f. 79. 3. in *Exod.* IV. 20. Mansuetus & insidens asino. Hic est filius asinae quae intra sextiduum crepusculo creata est, quem Abrahamus ligavit, cum Isaacum ligaret, quo vectus est Moses, cum Ægyptum peteret; in quo filius Davidis equitabit. *Debarim R.* IV. ext. locus Zach. IX. 9. additur dictis Mal. III. 1. IV. 5. 6. *Schir R.* I. 4. tempore futuro dicent Zach. IX. 9. *D. Kimchi* & *Abarbanel.* f. 1. 6. asinus est Messiae f. Davidis S. D. *Zach.* IX. & f. 38. 1. Conf. 1 *Sam.* VIII. 16. IX. 20. *Jud.* V. 10. X. 4. XII. 14. Christus, qui pedibus iter fecerat, potuisset adhuc spatium, minus itinere sabbatico, emetiri, sed propter significationem mysticam asina vehi voluit.

8. *Claudian.* de Nupt. Honor. & Mariae. Sidoniasque solo praesternite vestes. 2. *Reg.* IX. 13. *Plut.* Cato. Utic. p. 764. C. προεπέμφθη οὐκ ἐυχαῖς, ἃ κοινόν ἐστι, καὶ ἐπαίνοις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑποστιβόντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν, ἢ βαδίζοι, καὶ καταφιλόντων τὰς χεῖρας, ἃ τῶν αὐτοκρατόρων ὀλίγοις μόλις ἐποίουν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. *Ovid.* Trist. IV. 2. 50. Undique jactato flore tegente vias. de Ponto II. 1, 36. Saxaque roratis erubuisse rosis. *Claudian.* Panegyr. 2. de Stilicone. Spectabunt cupidae matres, spargentur & omni flore viae. *Tacit.* H. II. 70. Pars viae, quam Cremonenses lauro rosisque constraverant, extructis altaribus, caesisque victimis regium in morem, quae laeta in praesens. *Herodian.* I. 7. 4. Διαφηφόροι τε καὶ πάντα ἐπιφρόμενοι ἄνδη τότε ἀκμάζοντα, ὡς ἕκαστος οἷός τε ἦν, πόρρω τῆς πόλεως ὑπήντων —— 11. τοιοῦτον δὴ τὸν βασι-

λεως

τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ~ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐ-
8 τῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπ-
9 τον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ
ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
10 νος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυ-
~ ἐπεκάθισεν
μα,

καθὼς] ὡς 72. *Phrynichus* p. 188. καθὼς. Γάϊός τις ἀριθέσιος γραμματικὸς ἔφασκε, δόκιμον εἶναι τὸ νόμα· κεχρῆσθαι γὰρ αὐτῷ φύλαρχον· ὦ τοῦ μαρτύρος, ὃς ἐοικὲ τοῦ ἐπαγομένου· ὃς οὐδὲ θεκυδίδε ἤκουσε λίγοντος, καθὸ δεῖ εἰς Σικελίαν πλεῖν, ἀλλ' οὐ καθώς, καὶ τὸ καθὰ δόκιμον. *Thomas.* καθότι, καὶ καθά· Τό δὲ καθὼς ὡς δὴ τοῖς δοκίμοις οὐκ ἐστι. *Moeris.* καθότι, ἀττικῶς· καθὼς δὲ, ἕλληνες. *Hesychius.* καθὼς, ἄσπερ, καθάπερ. *Moschopulus.* τῷ καθὰ οἱ ἀττικοὶ χρῶνται, τῷ δὲ καθὼς οὐδέποτε, ἀλλ' ἡ τῶν ἀλεξανδρέων διάλεκτος, καθ' ἣν ἡ θεία γραφὴ γέγραπται.

προσέταξεν] συνέταξεν CD. 7. ἤγαγον] καὶ ἤγαγον D. Versio *Vulg.*

καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν] — 57.

ἐπάνω αὐτῶν] ἐπ' αὐτὸν D. Codices *Latini.* ἐπ' αὐτῶν L. 69. *Orig.* in Jo. II. 14. ἐπὶ τὸν πῶλον Versio *Syra.* αὐτῶν secundo] — D.

ἐπεκάθισαν] ἐκάθητο D. ἐκάθισεν Evang. 6. ἐκάθισεν K. 4. 12. 15. 42. 50. 56. 58. 67. 70. 71. 72. Evang. 6. 11. ex emendatione. 20. Editio *Colinaei*, *Theophylactus*, *Euthymius*. ἐτάθισεν Edit. *Eraſmi* 1. ἐκάθισαν 16. 57. 61. ἐπεκάθισεν C. 34. 35. 36. 37. 40. 41. 80. 88. 90. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Edit. *Complut.* *Eraſmi* 2. *Stephani*, *Bengelii*. Verſio *Syra Æthiop.* *Arab.* *Origenes* in l. & in Jo. II. 14. *Juſtin.* c. Tryphon. ἐπεκάθησαν Edit. *Eraſmi* 4. 5.

αὐτῶν] αὐτῷ D. Verſio *Vulg.* *Syr.* *Armen.* αὐτῆς Edit. *Eraſmi* 1. 3. 4. 5.

καὶ ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν] — E 1. 2. 39. 106.

8. ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ] ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν D. τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ 106.

ἔστρωννυον] ἔστρωσαν D. ἐν posterius] — E. 2. 9. οἱ ſecundo] — 1.

προάγοντες] + αὐτὸν CD. 1. 69. *Origenes* in l. & Jo. II. 14. *Euſeb.* D. IX. 18.

ἔκραζον] ἔκραξαν DL *Origenes* in Jo. II. 14. ab ὡσαννὰ ad ὡσαννὰ] — 10.

ὡσαννὰ] ὁσαννὰ D. bis a prima manu. & comm. 15. ὡς ἀνὰ L. 2. ὡς ἀννὰ E 1. 74. 90. Editio *Eraſmi*, *Bogardi.*

λύα οἱ Ρωμαῖοι ἐυφημίαις τε παντοδαπαῖς, καὶ στεφάνων καὶ ἄνθεων βολαῖς ὑπεδέχοντο· ὡς δ' εἰς τὴν Ρώμην εἰσήλασε, εἰς τε τοῦ Διὸς τὸ τέμενος, καὶ τὰς ἄλλας νεὼς ἀνελθὼν. & IV. 1. 5. ὡς δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν Ρώμην, ὅ τε δῆμος αὐτὸς σαφηνοφορῶν ὑπεδέξατο —— ἐπιτελέσαντος δὲ τὰς νομισμένας ἱερουργίας ἐπὶ ταῖς βασιλικαῖς εἰσόδοις. & 8. 19. ἄνθεων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλέα, ὡς δὲ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ πρῶτον εἰς τὸν ναὸν ἀνελθὼν πολλὰς ἑκατόμβας καθέδυσε. *Herodot.* VII. 54. ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀείραντος τὸν ἥλιον, ἐθέλοντες ἐσβῆναι ἀνίσχοντα, θυμιήματα τε παντοῖα ἐπὶ τῶν γεφυρίων καταγίζοντες καὶ μυρσύνης στορέσαντες τὴν ὁδὸν. *Aeſchyl.* Agamemn. 904. Δμωαί, τί μέλλετ', ὧν ἐπέσταλται τέλος, πέδον κελεύθου φοινύναι πετάσμασιν; *Euſtath.* de Hysmenia 1. ἦκω κῆρυξ, καὶ δέχομαι —— οὐχ ὡς κῆρυξ, ἀλλ' ὡς θεὸς· σύντρεχει τὸ πλῆθος, κοσμοῦσι τὰς ἀγοιὰς, μυρρίναις τὴν ὁδὸν μοι καταπάτησιν. *Targum Eſther* X. 15. Et cum exiret Mardochaeus porta regis, plateae erant myrtis ſtratae, & atria purpura, extenſa erat umbra funibus byſſinis. *Sueton.* Nero. 25. ſparſo per vias identidem croco. *Ælian.* V. H. IX. 9. de Demetrio Poliorcete. Μύροις τε ἐῤῥαίνετο καὶ αὐτὸ τὸ δάπεδον, καὶ καθ' ἑκάστην ἔτους ὥραν τὰ ἐνακμάζοντα τῶν ἀνθῶν ταῦτα ὑπεστρείρετο αὐτῷ, ἵνα κατ' αὐτῶν βαδίζῃ. *Lampridius* Heliogab. Stravit & triclinia de roſa, & lectos & porticus; & ſic per ea deambulavit, idque omni florum genere, liliis, violis, hyacinthis, & narciſſis. Eratoſthenes ex Schol. *Euripid.* Hecub. 574. πάλαι χωρὶς ἄθλων ἀγωνιζομένων ἀνθρώπων τῷ νικήσαντι καθάπερ ἔραννον εἰσφέροντες ἐῤῥίπτον, τῶν θεατῶν ὅπως ἕκαστος ἠυπόρει. —— οἱ μὲν ἐγγὺς καθήμενοι στεφάνες ἐπετίθεσαν, οἱ δὲ ἀνωτέρω, τῦτο ὅπερ ἦν λοιπὸν ἔβαλλον ἄνθεσι καὶ φύλλοις. *Joſ.* A. XI. 8. 5. de Alexandri M. adventu. συθόμενος δὲ αὐτὸν οὐ πόῤῥω τῆς πόλεως ἔνια πρόεισι μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους —— πειάμενοι τὴν ὑπάντησιν εἰς τόπον τινα —— τότε γὰρ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ναὸν ἐντεῦθεν συνέβαινεν ἀφορᾶσθαι --- τῶν δὲ Ἰεδαίων πάντων ὁμοῦ καὶ μιᾷ φωνῇ τὸν ἀλέξανδρον ἀσπασαμένων, καὶ κυκλωσαμένων αὐτὸν —— καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ἱερὸν θύει μὲν τῷ θεῷ. *Eccha R.* I. 16. Hiſtoria Mariae f. Boëthi, deſponſatae Joſuae f. Gamlae, quem conſtituit rex ut eſſet Pontifex Maximus, & intravit aliquando ut videret, dixitque: ibo & videbo illum legentem die Expiationis in ſanctuario; & eduxerunt illi *tapetes* ab oſtio domus ejus ad portam ſanctuarii, ne nuda ſuper terram incederet. *Cetuboth* f. 66. 2. De Nicodemo f. Gorionis narratur, quoties in ſcholam iret, veſtes laneas ipſi ſubſtraviſſe. *Plut.* Pompej. p. 649. E. τὰς δὲ ἁπαντῶντας παντοχόθεν ὁδοὺς ἐχώρει τόπος --- πολλοὶ δὲ στεφανηφορῆντες ὑπὸ λαμπάδων ἐδέχοντο καὶ παρέπεμπον ἀνθοβολήμενοι, ὥστε τὴν κομιδὴν αὐτῷ καὶ πορείαν θέαμα κάλλιστον εἶναι καὶ λαμπρότατον. p. 650. E. λαμπρὸς ὑπὸ χαρᾶς εἰς τὸν δῆμον ἐξήλατο, κρότῳ καὶ βολαῖς στεφάνων καὶ ἀνθῶν δεξάμενος αὐτόν. *Caeſ.* p. 722. E. οἱ δὲ καὶ στεφάνες ἐπ' αὐτὸν ὥσπερ ἀθλητὴν ἀνθοβολῆντες ἐφίεσαν.

9. Feſtum tabernaculorum celebrabatur menſe Septembri paullo poſt initia anni civilis, tunc geſtabant manibus & motitabant faſciculum ex ramis palmarum, myrtorum, ſalicum & citri. *Joſ.* A. XIII. 13. 6. νόμε ἔστος παρὰ τοῖς Ἰεδαίοις ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ ἔχειν ἕκαστον θύρσες, ἐκ φοινίκων. & III. 10. 4. φέροντες ἐν ταῖς χερσὶν εἰρεσιώνην μυρσίνης καὶ ἰτέας σὺν κράδῃ φοίνικος πεποιημένην. Tunc etiam recitabant *Pſal.* CXVIII. 24. 25. & in ſingulis precibus, quibus hodienum utuntur, ſalutis mentionem faciunt; unde & faſciculo, & precibus illis, & ipſi feſto nomen Hoſanna à ſalute impoſuerunt. Iisdem ritibus celebrarunt etiam Encaenia 2. *Macc.* X. 6. 7. 1. *Macc.* XIII. 51. *Apoc.* VII. 9. & Paſcha. Cumque feſtum ſumma laetitia peragerent, eodem modo laetitiam ob adventum Meſſiae, cujus tempora omnibus feſtis repraeſentari credebant, jam exprimunt. *Vajikra R.* XXX. Dixit R. Abin: in Hallel eſt aliquid, quod reſpicit tempus praeteritum, eſt quod reſpicit futurum: eſt quod reſpicit generationes has, eſt quod reſpicit dies Meſſiae S. D. Pſ. CXVIII.

9. ἐν τοῖς ὑψίστοις] *Luc.* II. 14. *Pſal.* XLIII. 4. CXLVIII. 1. *Targum.* omnes virtutes angelorum in coelis excelſis.

μα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Γέγραπται· Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ 11 12 13 14

11. οἱ δὲ ὄχλοι] πολλοὶ δὲ 1. Colb. unus. Codices *Latini. Origenes.*
ὄχλοι ἔλεγον] πολλοὶ εἶπον D. Ἰησοῦς] — 73.
Ἰησοῦς ὁ Προφήτης] ὁ Προφήτης Ἰησοῦς D. *Origenes* in Io. II. 14.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ CDEK. 1. 36. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 67. 72. 73. 91. Evang. 1. 3. 20. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulg. Euſebius.*
12. ὁ] — E 3. Colb. unus. 44. 106. Evang. 6. *Orig.* in Jo. II. 14. τὸ] Bodlej. unus.
τοῦ Θεοῦ] — L. 33. 73. Verſio *Copta*, *Saxon. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 14. *Chryſoſtomus*, *Hilarius.* probante *Millio* prol. 391. & *Bengelio* quia, ut ait, in tota Hiſtoria Evangelica templum Hieroſolymitanum nusquam dicatur τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ; at ipſa vox ἱερὸν jam habet reſpectum ad Deum, & *Luc.* XXI. 4. dona in templo oblata vocantur δῶρα τοῦ Θεοῦ, & II. 49. Chriſtus, dum in templo eſſet, dicebat ſe eſſe ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ, conf. infra XXIII. 21. & comm. 13. ſequens. πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας] ἀγοράζοντας καὶ πωλοῦντας Verſio *Syra.*
κολλυβιστῶν] κολυβιστῶν Editio *Erasmi* & *Colinaei.* 13. ὁ] — D.
κληθήσεται] ἐστιν Verſio *Saxonica.* αὐτὸν ἐποιήσατε] ἐποιήσατε αὐτὸν 106. Evang. 6.

10. *Horat.* Carm. IV. 2. 49. Tuque dum procedis, io triumphe, Non ſemel dicemus, io triumphe, Civitas omnis.

12. τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν] *Joſ.* A. XII. 2. 3. ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. *Demoſth.* c. Aphobum. τετρακοσίας δὲ καὶ δισχιλίας ἐπὶ τῇ τραπέζῃ τῇ Πασιῶνος, ἑξακοσίας δὲ ἐπὶ τῇ Πυλάδου. & c. Apaturium. ἐμοὶ μὲν οὐκ ἔτυχε παρὸν ἀργύριον, χρώμενος δὲ Ἡρακλείδῃ τῷ τραπεζίτῃ ἔπεισα αὐτὸν δανεῖσαι τὰ χρήματα, λαβόντα με ἐγγυητήν. de falſa Legat. τὸ χρυσίον καταλλαττόμενος φανερῶς ἐπὶ ταῖς τραπέζαις. *Schol.* c. Timocratem πολλῶν χρημάτων ἀνεχθέντων ἐκεῖσε, ἔδοξε τοῖς ταμίαις, ὥστε λάθρα τῆς πόλεως δανεῖσαι ταῦτα τοῖς τραπεζίταις, ἵν' αὐτοὶ κερδανῶσιν ἐκ τούτων, ὡς δὲ τοῦτο ἐποίησαν, ἔτυχεν ὕστερον ἀνατραπῆναι τὰς τραπέζας. & ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔθηκεν ζ. μνᾶς. *Menander.* ἀλλ' ἐπὶ τράπεζαν μὲν φέρειν τὴν προῖκ', ἵνα, εἰ τ' ἀργύριον καλὸν ἐστι, δοκιμασθῇ ἴδῃ. *Plat.* in Apol. Socrat. ἐν ἀγορᾷ καὶ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν. *Plut.* δὶ ἀγορᾶς καὶ τραπέζης ἐποιεῖτο τὸ συμβόλαιον. *Iſocrates* τὰ μὲν γὰρ συμβόλαια πρὸς τοὺς ἐπὶ ταῖς τραπέζαις ἄνευ μαρτύρων γίνεται. *Pollux.* τράπεζα, λογιστήρια. *Athen.* VI. 226. E. ἰχθυοπώλας —— μετάγει τοὺς τραπεζίτας ἔθνος τοῦτο γὰρ ἀδὲν ἐστιν ἐξωλέστερον. *Plut.* de non ſoen. p. 832. A. ἀπὸ τῆς ἰδίας δανεῖσαι τραπέζης.

Gloſſarium. Nummularius κολλυβιστὴς, τραπεζίτης. *Cic.* in Piſon. 36. Stipendium militibus —— menſis palam propoſitis, eſſe numeratum. *Polyaen.* p. 555. κλέψαντες βασιλικὸν χρυσίον ἦκον εἰς Συκιῶνα πρὸς ἰσιστιον τραπεζίτην, ᾧ καὶ Ἄρατος διὰ τὴν τοῦ νομίσματος ἐργασίαν ἐχρῆτο. Παρὰ γὰρ τούτῳ τὸ χρυσίον κατήλλαττον. *Suidas* ἀργυραμοιβὸς, ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργυρίου ἀλλασσόμενος, ὁ τραπεζίτης, ὁ ἀργυροπράτης. *Ariſtoph.* Pace 1199. Οὐδὲ κολλύβου. σχολ. εἴδος ἐυτελοῦς νομίσματος, ἀντὶ τοῦ οὐδὲ ὀβολοῦ. *Philoſtrat.* p. 549. ἐπεὶ προσήεσαν μὲν ταῖς τραπέζαις ὑπὲρ τῶν ὠμολογημένων, ἐπανεγινώσκετο δὲ αὐτοῖς ξυμβόλαια πατέρων τε καὶ πάππων, ὡς ὀφειλόντων τοῖς Ἡρώδου γονεῦσι, ἀντιλογισμοῖς τε ὑπήγοντο. *Suet.* Galb. 9. numulario, non ex fide verſanti pecunias, manus amputavit, menſaeque ejus affixit. *Livius* VII. 21. Quinque viris creatis, quos menſarios ab diſpenſatione pecuniae appellarant —— aerarium menſis cum aere in foro poſitis. *Apulejus* l. X. ne forte aliquis iſtorum, quos offers, numorum nequam vel adulter reperiatur, in hoc ipſo ſacculo conditos eos annulo tuo praenota, donec altera die numulario praeſente comprobentur. *Sueton.* Aug. 4. Caſſius quidem Parmenſis quadam epiſtola non tantum ut piſtoris ſed etiam ut nummularii nepotem ſic taxat Auguſtum: Materna tibi farina, ſiquidem ex crudiſſimo Ariciae piſtrino hanc fingit manibus collybo decoloratis Nerulonenſis menſarius. *Ulpian.* ad Edict. praetoris. *l.* II. 13. 4. *ff.* Argentariae menſae exercitores, rationum, quae ad ſe pertinent, edant adjecto die & conſule. *l.* XIV. 3. 19. *ff. de inſtitoria.* Dominus, qui ſervum inſtitorem apud menſam pecuniis accipiendis habuit. *l.* II. 14. 47. *ff. de pactis.* Ex ratione menſae, quam mecum habuiſti in hunc diem, ex contractibus pluribus remanſerunt apud me ad menſam meam CCCLXXXVI. & uſurae, quae competierint. *l.* XIV. 3. 20. *de Inſtitoria.* Habes penes menſam patroni mei denarios mille. *Aurelius Victor* in Juliano. Cujus procuratores cum provincias calumniis agitarent, adeo ut unus ex iis diceretur locupletiſſimum quemque ita convenire: quae habes ad menſam? alter, unde habes? tertius, pone quod habes. *Gloſſar.* Aſpraturas, κόλλυβον. *Heſychius.* κόλλυβος, ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κιχαραγμένος βῦς. *Pollux.* λεπτὸν τί νομισμάτιον. *Callimachus* βῦν κολλύβῳ πιπράσκοντες. ἀργυρίᾳ ἀλλαγὴ. *Cic.* in Verr. III. 78. Deductiones fieri ſolebant —— pro ſpectatione & Collybo —— Collybus eſſe qui poteſt, quum utuntur omnes uno genere numorum? *Phrynichus* p. 192. κολλυβιστὴς ἐπὶ τῶν ἀργυραμοιβῶν, πάλιν ἡμᾶς μολύνων οὐδὲν ἀναπαύεται ὁ Μένανδρος· Ὁ μὲν γὰρ κόλλυβος δόκιμον, τὸ δὲ κολλυβιστὴς ἀδόκιμον. *Pollux.* τραπεζίτης, ἀργυρογνώμων, ἀργυραμοιβὸς, δοκιμαστής. *Heſychius.* κολλυβιστὴς, κερματιστὴς, δανειστής. *Suidas.* καταλλάκτης. *Thomas.* κολλυβιστὴς, ἐπὶ τοῦ ἀργυραμοιβῶν φησὶν ὁ Μένανδρος, ἀδοκίμως· τὸ μὲν γὰρ κόλλυβος, ὅπερ ἐστιν εἶδος νομίσματος, δόκιμον· τὸ δὲ κολλυβιστὴς παρασεσημασμένον. & ἀργυραμοιβὸς, οὐ κολλυβιστὴς· δηλοῖ δὲ τὸν ἰδιωτικῶς λεγόμενον καταλλάκτην, ὃν καὶ ἀργυρογνώμονα λέγουσιν, ὅτι τὸν τὸ ἀργύριον συνιέντα, καὶ δοκιμάζοντα· Λιβάνιος ἐν τῇ μελέτῃ περὶ τῆς λάλης γυναικὸς· τὰς ἀργυρογνώμονας συκοφαντεῖσθαι λέγουσιν. *Moeris.* ἀργυραμοιβοὶ, ἀττικῶς· κολλυβισταὶ, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* ἀργυραμοιβοὶ, κολλυβισταὶ, τραπεζῖται. *Schekalim* I. 6. Hi autem ſunt, qui tenentur dare Collybum, Levitae, Iſraelitae, proſelyti, ſervi manumiſſi: at Sacerdotes, mulieres, ſervi, & minorennes exemti ſunt.

Si

15 λοὶ ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυ-
μάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννὰ τῷ
16 υἱῷ Δαβίδ, ἠγανάκτησαν. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
λέγει αὐτοῖς· Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, Ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατ-
ηρτί-

ἐποιήσατε] ποιεῖτε 1. *Origenes.* ποιεῖτε *Origenes* in Jo. II. 14. *Eusebius* D. VIII. 2.
λῃστῶν] λῃσῶν Edit. *Erasmi* 1.
14. τυφλοὶ καὶ χωλοὶ] χωλοὶ καὶ τυφλοὶ GF. 3. 45. 57. 59. 61. 62. 64. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. Colb. tres. 106. Evang. 6. Editio *Complut.* Versio *Syra* posterior. *Chrysostomus*, *Theophylactus.* probante *Bengelio.*
ἐν τῷ ἱερῷ] — 13. 69.
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς] οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 69.
ἐποιησεν] + ὁ Ἰησοῦς 73.
ἐν τῷ ἱερῷ] — 15.
αὐτῷ] + ἐκ F 12. 15. 27. 32. 37. 53. 78. 86. 91. Colb. unus. Evang. 24.
ὁ δὲ Ἰησοῦς] καὶ 60.
ἀνέγνωτε] + ἐν ταῖς γραφαῖς Evang. 13. Versio *Copta.*
15. δὲ] — Editio *Erasmi.*
θαυμάσια] θαύματα 56. 58.
παῖδας] + τοὺς DL.
16. εἶπον] εἶπαν DL.
λέγει] εἶπεν K. 60. Versio *Vulg.*
ὅτι] — D 44. 45. 47. *Chrysostomus.* prob. *J. Millio* prol. 874.

Si quis per ſacerdotem, mulierem, ſervum, minorennem permutaverit, liber eſt: ſi vero ipſe permutaverit, aut per ſocium ſuum, tenetur dare collybum unum. R. Meir dixerat, duos collybos. Qui affert ſiclum, & accipit duos dimidios, tenetur dare duos Collybos. 7. quantus autem eſt Collybus? Secundum R. Meir eſt obolus argenteus, ſecundum ſapientes vero eſt dimidia pars ejus, i. e. quadrageſima octava ſicli. & *Gemara.* Habebant nummularii coram ſe XIII. arcas, quarum quaelibet tubae inſtar erat, in tertiam conjiciebatur pretium pro oblatione duorum turturum ſive duorum pullorum columbae, in decimam tertiam pecunia ſponte offerentium, ut inde compararentur pecora in holocauſta. Evenit cum quis ad numularium veniebat, ut ſiclum integrum binis dimidiis commutaret, ei inſuper in augmentum daret Collybum i. e. dimidium obolum. *Maimonides* de Vaſis Sanctuarii VII. 9. Inter praefectos templi erat praefectus ſuper nidos, cum quo paciſcebantur, ut ad oblationes compararent aves has vel illas pro ſiclo. Et iſte praefectus dabat aves iis, quorum erat offerre, & cum quaeſtoribus eas aeſtimabat, &, poſtquam de pretio convenerat, eas intra triduum dabat. Et ſi quae avis profana erat, aut profana fiebat, antequam offerretur, aliam pro illa dabat. *Cherituth* I. 7. venibant aliquando columbae Hieroſolymis denariis aureis.

κατέσρεψεν] *Anthol.* II. 6. 6. Πάντες, ἔφη, νικᾶτε, μόνον, μή τις σε παρέλθῃ, καὶ σε καταστρέψῃ, καὶ σε παρατροχάσῃ.

13. σπήλαιον λῃστῶν] *Joſ.* A. XIV. 15. 5. narrat, quomodo Herodes M. Speluncas latronum expugnaverit. ἐπὶ τὰς ἐν τοῖς σπηλαίοις λῃστὰς ἐπειγόμενος — ὧν δὲ ἐν ὄρεσι σπήλαια τελέως ἐξερρωγότα, καὶ κατὰ τὸ μεσαίτατον ἀποκρήμνες ἔχοντα τὰς παρόδους, καὶ πέτραις ἐξαίφνης ἐμπεριεχόμενα, ἐν δὴ τούτοις μετὰ πάντων τῶν οἰκείων ἐφώλευον.

Eadem hiſtoria narratur *Jo.* II. 14. &c. unde diſcimus, primo Chriſti Paſchate rem fuiſſe geſtam, a reliquis autem Evangeliſtis, qui omnia, quae Hieroſolymis contigerunt, junctim narrarunt, in finem conjectam eſſe. Chriſtus hic ſe geſſit pro domino templi & filio Dei, egitque pro auctoritate, omnibus circumſpectis *Marc.* XI. 11, ut qui in ſua domo verſaretur. Zelus autem iſte non potuit non probari piis in populo omnibus, cum non ignorarent, menſarios turpi lucro deditos, ob eamque cauſſam infames fuiſſe; uſuram vero a Judaeis ſumere fuiſſe vetitum *Exod.* XXII. 25. *Levit.* XXV. 26. 27. *Deut.* XXIX. 19. nedum a pauperibus, quales erant qui columbas offerebant, *Levit.* XII. 8. conf. *Nehem.* XIII. 25. *Deut.* XXXII. 30. *Hieronymus* in l. Accidebat plerumque, ut, qui de longe venerant, non haberent victimas. Excogitaverunt igitur ſacerdotes, quomodo praedam de populo facerent, & omnia animalia, quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant. — Latro enim eſt, & templum Dei in latronum convertit ſpecum, qui lucra de religione ſectatur, cultusque ejus non tam cultus Dei quam negociationis occaſio eſt. *Joſ.* B. V. 9. 4. οὐ τὰ κρυπτὰ μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἠδοξήκατε, κλοπὰς λέγω καὶ ἐνέδρας καὶ μοιχείας, ἀφανεῖς δ' ἐρίζετε καὶ φόνοις, καὶ ξένας καινοποιεῖτε κακίας· ὧδε ἐκδοχεῖον δὲ πάντων τὸ ἱερὸν γέγονε; *Jerem.* VII. 11.

15. *Moeris* θαυμάσιον. ἀττικῶς· θαυμαστὸν, ἑλληνικῶς. *Heſychius* θαυμάσιος, θαυμαστὸς, & comm. 42.

16. θηλαζόντων] θηλάζων hic pro eo cui lac praebetur, alibi pro ea quae lac praebet. inf. XXIV. 19. *Thomas:* θηλάζει τὸ θῆλυ μεταβατικῶς, ἀ ἔτεκε· καὶ θηλάζεσι τὰ τεχθέντα ἀμεταβάτως. *Ælian.* H. A. X. 8. ὁ δελφὶς ὁ θῆλυς μαζὸς ἔχει κατὰ τὰς γυναῖκας, καὶ θηλάζει τὰ βρέφη πάνυ ἀφθόνῳ καὶ πολλῷ τῷ γάλακτι. XIV. 18. οὐ γὰρ ἔτι θηλάζει ἡ μήτηρ αὐτὸν. V. H. XIII. ἐσθῆσα τῷ βρέφει ἐθήλασεν αὐτὸ. *Theocrit.* Id. III. 15. λειόνας μασδὸν ἐθήλαζε. *Lucian.* Zeux. 4. τὸ δὲ ἕτερον ἐκ τῆς ἵππου θηλάζει ἐς τὸν πωλικὸν τρόπον. Soloeciſt. 4. ὅταν τι τῶν παιδίων γένῃ τῶν τὰς τίτθας θηλαζόντων. *Lyſias* ἐπειδὴ δὲ παιδίον ἐγένετο ἡμῖν, ἡ μήτηρ αὐτὸ ἐθήλαζεν. *Galen.* οἱ παλαιοὶ δὲ τὴν γυναῖκα θηλάζεσαν ἐφίσων τοῖς ἐν τῇ φθόῃ κάμνουσιν. *Lucretius* V. 883. Ubera mammarum in ſomnis lactantia quaerit. *Pollux.* II. 163. τίτθαι, αἱ θηλάζεσαι, θηλάζειν δὲ καλεῖται, τὸ μασὸν ἐπισχεῖν, θηλάζεσθαι δὲ τὸ ἕλκειν. III. 50. θηλάζειν, θηλάζεσθαι. *Ariſtot.* H. A. VI. 23. ἐὰν μὴ τύχῃ τεθηλακὼς ὁ ὄνος τὴν ἵππον. & de Delphin. Γάλα ῥεῖ, καὶ θηλάζεται ὑπὸ τῶν τέκνων. *Plut.* Romulo p. 20. D. pro fugere accepit, κληθῆναι δὲ καὶ τότε ἀπὸ τῆς θηλῆς ἱστοροῦσι Ῥώμυλον καὶ Ῥῶμον, ὅτι θηλάζοντες ἄφθησαν τὸ θηρίον. *Philo* de migrat. Abr. T. 2. p. 57. 50. ὅτι θηλάζει παιδίον Σάῤῥα, οὐχὶ πρὸς Σάῤῥας θηλάζεται· τὸ γὰρ αὐτοδίδακτον τρέφεται μὲν ὑπ' ἀδενὸς, τροφὴν δ' ἕξιν ἄλλων. Nutricem Latini lactantem, infantem lactentem appellant, licet ſint, qui confundant.

Plut. de Iſide & Oſiride p. 356. E. τὰ παιδάρια μαντικὴν δύναμιν ἔχειν οἴεσθαι τὰς ἀιγυπτίους, καὶ μάλισα ταῖς τῶν ὀτιτεύεσθαι παιζόντων ἐν ἱεροῖς, καὶ φθεγγομένων ὅ, τι ἂν τύχωσιν. *Ælian.* H. A. II. 19. μάντις τε ἦν ἄρα ἀγαθὸς ὁ ἄπις, οὐ καθίζων μὰ δία κόρας ἢ πρεσβυτίδας γυναῖκας ἐπὶ τινων τριπόδων, οὐδὲ μὴν πόματος ἱερᾶ ἐμπιπλὰς — παῖδες δὲ ἀθύροντες ἔξω, καὶ

πρὸς

ηρτίσω αἶνον; Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν· καὶ ηὐλί- 17
σθη ἐκεῖ. Πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε. Καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς 18
ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ· Μη- 19
κέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. Καὶ ἰδόν- 20
τες οἱ μαθηταὶ, ἐθαύμασαν, λέγοντες· Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; Ἀποκρι- 21
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε· Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς

17. καταλιπὼν] καταλύπων DK. ἔξω τῆς πόλεως] — 28. + ἕως D.
εἰς Βηθανίαν] — 71.
εἶναι] + & docebat eos de regno Dei. Verſio *Saxonica*. Correctorium Bibliorum: Eccleſia addit, quod Graeci, Hieronymus, Rabanus, Antiqui & Gloſſati non habent.
18. πρωΐας] πρωΐ D. *Photius* Lex MS. πρωΐαν οὐ λέγουσι κατ' ἐμὲ, ἀλλ' οὐ συντάξει, ὀλίγην πρωΐαν — καὶ ὀλίγην ὀψίαν. *Thomas*. πρωΐ καὶ ὀψέ. οὐ πρωΐας καὶ ὀψίας· Πλάτων ἐν φαίδωνι ἀνεγίγετο γὰρ οὐ πρωΐ. *Moeris*. πρωΐ, οὐ πρωΐας καὶ ὀψὲ, οὐκ ὀψίας. vid. VIII. 16.
ἐπανάγων] παράγων D & Lat: tranſiens. Codices *Latini*. *Hilarius*. + ὁ Ἰησοῦς M.
19. μίαν] — 12. 61. Editio *Colinaei*. Verſio *Copta*. *Chryſoſtomus*.
αὐτὴν] αὐτῆς L. ἐν αὐτῇ] ἐπ' αὐτὴν 66. Evang. 22.
μόνον] μόνα 59. 61. γένηται] γένοιτο *Origenes*, quater.

χρὸς ἀλλήλας σκιρτῶντες, ἐπίτηδες γινόμενοι σὺν τῷ ῥυθμῷ αὐτὰ ἕκαστα προλέγουσιν, ὡς ὦναι κατὰ Σάγραν τὰ λιχθέντα. *Succa* III. Parvulus, quamprimum agitare faſciculum novit, tenetur ad geſtandum faſciculum.

αἶνον] *Cyrill.* Lex. αἶνος, ὁ ἔπαινος, conlaudatio, laus. *Il.* Ψ. 795. ἀντίλοχ', ἦ μάντοι μάντις ἀρήσεται αἶνος. *Euſtath.* σημειωσαι, ὅτι ἄινον οἱ παλαιοὶ τὸν ἀπόκρυφον λόγον καὶ ἐσχηματισμένον λέγοντες, καὶ ὡς εἶον ἑτέρων ἀμεινὸν διὰ τὸ βάθος, ὡς τὸ· νῦν αἶνον βασιλεῦσιν ἰρίον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὅθεν καὶ τὸ αἰνίζομαι ἐπὶ αἰνίγματος, ὡς ἂν ἔχοιεν τὸν τοιοῦτον νοῦν συμβιβάζειν καὶ ἐπὶ τῆ ἐνταῦθα χειμένῃ αἶνε· νῦν γὰρ φανερῶς αἶνος ὁ ἔπαινος. *Od.* φ. 110. τί μοι χρὴ μητέρος αἶνον; *Athen.* XV. p. 669. A. ἱερισίη γλώσσης ἀποπίμπλωμεν ὡς μάγαν αἶνον. Ulyſſes πόλυκινος. *Nazianzen.* Verſ. 143. ἔπαινος ἐσσι, εὖ τι τῶν ἐμῶν φράσαι, αἶνος δ' ἔπαινος ἐς θεὸν σιβάσμιος. *Lex MS. Pſalm.* αἶνον, ἔπαινον, ὕμνον, δόξαν.

17. *Bethania*] *Jo.* II. 8. *Hieronymus* de loc. Heb. Villula in ſecundo ab Ælia milliario in latere montis oliveti. *Origenes* in Joann. ὡς πόρρω Ἰορδάνης ποταμὸς ἀπὸ σαδὼν πλατεῖ λόγῳ ρτ. In Talmudicis occurrit בית חנן & בית חינו *Mezia* f. 88. 1. Quare vaſtatae ſunt Tabernae Beth Heno triennio ante excidium Hieroſolymae? & *Hieroſ. Pea* 1. *Berachoth* f. 16. 1. Quas J. Lightfoot in Oliveto collocat ex Hieroſ. *Taanith.* f. 69. 2. Duae cedri erant in monte oliveto: ſub una earum erant quatuor tabernae, ubi vendebantur omnia ad purificationes neceſſaria. Ex altera earum produxerunt XL Seas columbarum unoquoque menſe, unde ſuppetebat feminis purificandis. *Cholin* f. 53. 1. Dilaceravit vulpes ovem ad lavatorium Beth Hene. *Peſachim* f. 53. 1. Groſſi Beth Hene non memorantur niſi quoad decimas. Sicut eſt traditio: Ficus Bethhene & Dactyli Tubni tenentur ad decimationem.

Cum ad feſtum maximus eſſet hominum concurſus, Chriſtus, qui Hieroſolymis ipſis hoſpitium non videtur reperiſſe, noctem in monte oliveti ſub dio egit.

17. ηὐλίσθη] 2. *Reg.* XII. 16. *Luc.* II. 8. XXI. 37. *Thucyd.* ſaepe τὴν νύκτα ηὐλίζετο. & ἀναυλιζόμενοι *Schol.* σρατοπεδεύοντες. *Xenoph.* Cyr. Paed. IV. ἦν αὔριον ἰὸς πρωΐ, τῇ ἑτέρᾳ ἀναύλιζοιο παρ' ἡμῖν. *Appian.* in Mithridat. p. 397. ἑσπέρας ἐν ὕλαις ηὐλίσατο πυκναῖς. *Dio* p. 79. νυκτοπορῶν γὰρ, ἅπασι τοῖς ἡμέραις ἐν ἀφανεσάτοις χωρίοις ηὐλίζετο. *Xenoph.* Hell. 1. πράσιον δὲ σίσαντες αὐτῇ ηὐλίζοντο. *Polyaen.* p. 348. π. σαδὼ προελθὼν ηὐλίσατο πυκαζόμενος ὕλῃ δασυτάτῃ. *Ariſtot.* H. A. IX. 32. ἐτιχει γὰρ ἐν ζώνῃ ἀπάντων κολὺν τοτον, διοτερ οὐκ ἐᾶ τὰς ἄλλας πλησίον αὐτῆ αὐλισθῆναι. *Athenaeus* IV. p. 189. E. αὐλὴ —— διὰ τὸ μεγάλας ἔχειν τὰς πρὸ τῶν οἰκων ὑπαιθρίους τότας· ἢ τῷ παραυλιζεσθαι καὶ παρακοιμᾶσθαι τὰς δορυφόρους τοῖς βασιλεῦσι. *Joſ.* B. I. 8. 6. ἔνθα δὴ τὴν πρώτην ἐσπέραν ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἱππικοῖς ἐναυλισάμενος. 15. 2. Βυτιδίος —— ἔγγιστα ἱπροσολύμων αὐλισάμενος. 19. 3. τὸ δὲ σρατιωτικὸν ὕπαιθρον ἀβλαβὲς, ὕπαιθρον γὰρ ἀυλίζιτο. *Dionyſius Hal.* A. 1. 57. αὐλισάμενος δὲ διὰ νυκτὸς αὐτόθι [ἐπὶ λόφῳ τινες] γνώμην ἐποιοῦτο ἀρχομένης ἕω συμφέρεσθαι τοῖς πολεμίοις. II. 6. ἐναυλίζονται μὲν γὰρ οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνισάμενοι ποιοῦνται τὰς ἐυχὰς ὑπαίθριοι. 37. τοὺς δὲ λόφους —— ἀσσοσαφρίων, καὶ χαρακώμασι καρτεροῖς περιλαμβάνων, ἐν οἷς τὰ ποίμνια καὶ τὰς γεωργὰς ἀυλίζεσθαι τὰς νύκτας ἐπέταξε. IV. 41. φυλακὴν κατεσήσατο περὶ ἑαυτὸν ἀνθρώπων θρασυτάτων —— οἱ νυκτὸς περὶ τὴν βασίλειαν ἀυλίζομενοι ἀυλὴν. VII. 10. ἄξιον ἐπὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὴν ἐπῶσαν ἤμιλλον ἀυλίζεσθαι νύκτα οἱ φυγάδες. VIII. 19. ἀυλίζεσθαί τε οὐκ ἔᾶ τὴν δύναμιν ἐν ταῖς πόλεσιν —— ἀλλὰ παρὰ τοῖς τείχεσι κατεσρατοπέδευον. IX. 20. ἀνέβαμον ἐπὶ λόφον —— ἐν ᾧ τὴν ἐπῶσαν νύκτα ἄποροι τῶν ἀναγκαίων ηὐλίσαντο. 26. οἱ μὲν ὕπατοι πρὸ τῶν νικρῶν καταστρατοπεδευσάμενοι τὴν ἐπῶσαν νύκτα ηὐλίσαντο.

18. ἐπανάγων] *Plotin.* VII. 9. 3. πόρρω δεῖ γενίσθαι τὸν περὶ τὰ πρῶτα εἰς τὰ ἔσχατα τῶν πάντων πεσόντα, ἀλλ' ἐμπαλιν εἰς τὰ πρῶτα ἐπαναγαγεῖν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἀισθητῶν ἰσχάτων ὄντων. *Galen.* in Hippoc. de Artic. 1. τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἔχοντα πρόκυπται μὲν εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἐπανάγειν· ἀναγκαῖον δὲ ἐσι τῷ μέλλοντι εἰς τὴν ἀρχαῖαν ἐπανέρχεσθαι κατάσασιν, ὅθεν ἐξέσρεπτο, τὴν αὐξην ὅλην ἀνάπαλιν ἰλθεῖν. de diebus Criticis. 3. ἀλλ' ἐπανάγειν χρὴ τὸν λόγον ἐπὶ τὸ προκείμενον ἀεί. *Demoſth.* pro Coron. ἐπανάγειν. *Ulpian.* κυρίως εἶπε τὸ ἐπανάγειν, εἰς τὸν αὐτὸν τοπον πάλιν κατιέναι αὐτὸν τῇ ὁδῷ, ὑφ' ἣν σιβάσαι πρότερον. *Polyb.* I. p. 29. ἐν ᾧ δὲ καιρῷ τῶν καρχηδονίων κατὰ τὸν πορθμὸν ἐπαναχθέντων αὐτοῖς. *Herodot.* 2. *Macc.* XII. 4. *Ælianus* N. H. I. 5. ἀλὺς ἀγκίσρῳ μόνος τῶν ἰχθύων εἰς τὸ ἴμπαλιν ἑαυτὸν οὐκ ἐπανάγει. *Luc.* V. 4.

20. Solebat Chriſtus per ſigna & ſymbola doctrinam ſuam adumbrare. Hic ficum arborem in Judaea viliſſimam, & quidem nulli propriam ſed in via publica ſtantem, arborem quae neque fructus ferebat neque promittebat, elegit, in qua demonſtraret, tantam ſuam eſſe potentiam ad puniendos nocentes, quantam demonſtraverat in benefi-

cüs

22 εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύ-
23 οντες, λήψεσθε. Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιε-
ρεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς
24 σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἐρωτήσω ὑ-
μᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν εἴπητε μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
25 ποιῶ. Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογί-
ζοντο

20. ἡ συκῆ] — Verſio *Latina.* probante *Eraſmo.*
21. ποιήσητε] ποιήσητε 73. Evang. 13. 17.
κἂν] κὴ ἐὰν Evang. 17. Editio *Eraſmi, Bogardi.*
αἰτήσητε] αἴτητε D. a prima manu. *Lat.* petieritis.
23. ἐλθόντι αὐτῷ] ἐλθόντ῾ αὐτοῦ CDL. 1. 13. 69. *Origenes* in l. & in XXII. 23. εἰσελθόντι αὐτῷ K. ἐλθόντες 14. ἐλθόντι 39. ἐλθόντι τῷ Ἰησοῦ Verſio *Syr.*
προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι] κὴ διδάσκοντι προσῆλθον αὐτῷ. Evang. 2.
τοῦ λαοῦ] — Evang. 20.
24. ἀποκριθεὶς δὲ] κὴ ἀποκριθεὶς 39.
ἐρωτήσω] ἐπερωτήσω D. 49. 51. 59. 74. 89. 90. Evang. 6.
ὃν] — D. a prima manu.
πόθεν] ὅθεν D.
20. 21. 22.] — 57.
κἂν τῷ ὄρει τούτῳ] κὴ τῷ ὄρει τούτῳ ἐὰν D. 59. 69. Evang. 5.
22. ἂν] — D. ἐὰν CK. 3. 73. 89. Editio *Complut.*
αἰτήσησθε L.
λέγοντες] + εἶπε ἡμῖν 67. κὴ τις] ἤ τις C.
a ποιῶ ad ποιῶ comm. 27] — 106.
λόγον ἕνα] ἕνα λόγον DF 62. 74. 106.
25. βάπτισμα] + τὸ C. *Origenes* in Jo. I. 25. + τῦ 1.
ἐρανῦ] ἐρανῦ ἦν 59.

ciis conferendis; & ſimul praefiguraret imminens Judaorum contumacium exitium, quod tempore fructuum nullos tuliſſent, uti clarius indicatur a comm. 33 ad 41. conf. *Ez.* XXII. 30. *Erubin* f. 51. Dixit R. Chaja f. Abbae, dixiſſe R. Joannem: quid eſt, quod ſcribitur *Prov.* XXVII. 18. Servans ficum comedet fructum ejus, quare comparantur verba legis cum ficu? Scilicet quod ſicut homo in ficu arbore, omni tempore, quo eam attingit, invenit ficus: ita etiam in verbis legis omni tempore, quo homo meditatur, invenit in eis ſaporem ſapientiae. conf. *Ez.* XXVIII. 4. & *Marci* XI. 13. Ipſi Judaei allegorice interpretantur ritus feſti tabernaculorum: Mala citrea ſignificare juſtos & pios, qui legem habent & obſervant; Myrtum, eos qui legem non habent, & tamen bona opera praeſtant; palmam, qui legem habent, ſed non obſervant; ſalicem qui nec legem habent, nec bona opera faciunt. *Buxt.* Synag. p. 457.

23. Ita Judas Eſſenus ſub Ariſtobulo Hyrcani filio in templo docebat & vaticinabatur. *Joſ.* A. XIII. 11. 2. Μάλιστα δ' ἂν τις θαυμάσειε καὶ Ἰούδαν τινα, ἐσσηνὸν μὲν τὸ γένος, ἀθέτοτε δὲ ἐν οἷς προεῖπε διαψευσάμενον τ' ἀληθὲς. Οὗτος γὰρ, ἰδὼν τὸν ἀντίγονον παριόντα τὸ ἱερὸν, ἀνεβόησεν ἐν τοῖς ἑταίροις αὐτῦ καὶ γναρίμοις, οἱ διδασκαλίας ἕνεκα τῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα παρέμενον κ. λ. Et Jeſus Anani ſeptennio ante templi excidium B. VI. 5. 3. τὸ δὲ τούτων φοβερώτερον· Ἰησοῦς γάρ τις υἱὸς ἀνάνου τῶν ἰδιωτῶν ἀγροῖκος, πρὸ γ. ἐτῶν τοῦ πολέμου, τοῦ μάλιστα τῆς πόλεως εἰρηνευομένης καὶ εὐθηνούσης, ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἐν ᾗ σκηνοποιεῖσθαι πάντας ἔθος τῷ θεῷ, κατὰ τὸ ἱερὸν ἐξαπίνης ἀναβοᾶν ἤρξατο· φωνὴ ἀπ' ἀνατολῆς, φωνὴ ἀπὸ δύσεως, φωνὴ ἀπὸ τῶν δ. ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ ναὸν, φωνὴ ἐπὶ νυμφίους καὶ νύμφας, φωνὴ ἐπὶ τὸν λαὸν πάντα —— τῶν δὲ ἐπισήμων τινες δημοτῶν, ἀγανακτήσαντες πρὸς τὸ κακόφημον, συλλαμβάνουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ πολλαῖς αἰκίζονται πληγαῖς. conf. *Act.* IV. 7.

24. *Galen.* a. Julian. λόγους γὰρ εἴωθεν ὁ ἀνὴρ ὅτος πιθανωτάτους ἐρωτᾶν, οὐκ ἀκόμψως πεπανυργημένους, ὅπερ ἦν ἔργον οἶμαι σοφιστῦ. de Dogm. Hippocr. & Plat. V. ἐσχυρῶν λόγων ὑπὸ Πλάτωνος ἐρωτηθέντων εἰς ἀπόδειξιν τοῦ τῶν ἡμῶν ζηλωθέντος δόγματος. de Arteriis. εἶτα ἐπερωτῶμεν λόγον, ὃ τὰ λήμματα καὶ πρὸς αὐτῶν ἐκείνων ὁμολογῦνται —— ἐρωτάσθω τοίνυν ὁ λόγος· εἰ κ. λ. ἀλλὰ μὴν κ. λ. οὐκ ἄρα —— τί κωλύει τοιούτους ἐρωτᾶσθαι λόγους; & de Semine II. ἐρωτήσομεν αὐτὸς λόγον, ἐξ ὧν αὐτοὶ τίθενται, πειρώμενον. de Dogm. Hippoc. & Plat. II. τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον λόγον Διογένης οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐρωτᾶ λέξιν, ἀλλ' ὧδι. *Diog. L.* Stilpo. II. 116. τοιοῦτον τινα λόγον ἐρωτῆσαι. *Sextus Empir.* a. Logic. II. 215. ὁ δὲ ἀρνησίδημος ἐν τῷ δ. τῶν Πυῤῥωνείων λόγων εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς σχέσεως δυνάμεως, λόγον ἐρωτᾶ πρὸς τὸν --- λόγον δὲ ἐρωτᾶ. *Simplicius* in Epictet. p. 238. ῥητέον ἔν καὶ περὶ τούτων κοινότερον καὶ καθολικώτερον, ἐκ διαιρέσεως ἐρωτῶντα τὸν λόγον. *Sext. Empir.* a. Logic. II. 227. οἱ μὲν λόγοι τοιοῦτοί τινες εἰσιν· Τρόπος δὲ αὐτῶν καὶ ὡσπερεὶ σχήματα, ἐν οἷς ἐρώτηται οἱ ὅτως ἔχοντες. & 292. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τέλει συνερωτηθεὶς αὐτοῖς λόγος. 295. ἵνα μὴ νῦν εἰς τὰ κατὰ λεπτὸν συμβαίνωμεν τοῖς ἐναντίοις, πάρεσιν ἕτερον συνερωτᾶν λόγον, ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον. a. Phyſic. I. 133. Ζήνων δὲ καὶ τοιοῦτον ἐρώτα λόγον. & II. 110. ἐρώτηκε δὲ ὁ Διόδωρος τὸν ἐπικιίμενον λόγον κατὰ τῆς κινήσεως. & ſaepe. Pyrrhon. Hypoth. III. 13. καὶ τοιοῦτον συνερωτῶσι λόγον —— τοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον. *Galen.* de Dogm. Hippoc. & Plat. II. ὅταν μὲν ἐχρῆν ἐρωτᾶσθαι τοὺς λόγους ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος, εἰ μηδὲν τῶν λημμάτων ἤμελλε μήτε παραλείφθήσεσθαι μήτε ἐκ περιττῆς παραληφθήσεσθαι. a. Lycum. αἰσχρὸν γαρ Ἱπποκράτην διελέγχειν ἐπιχειροῦντα, καὶ λόγους ἐρωτᾶντα πειρατικοὺς, ὡς νομίζει, μηδὲ τὰ πρῶτα φαίνεσθαι μεμαθηκότα τῶν ἐν ταῖς φιλοσόφοις διατριβαῖς. *Cic.* de Fato: Sic enim interrogant: ſi fatum tibi eſt ex hoc morbo convaleſcere, ſive Medicum adhibueris ſive non, convaleſces.

25. Joannes, an verus Propheta fuit a Deo miſſus, an ipſe finxit & mentitus eſt, ſe a Deo miſſum eſſe? *Act.* V. 38. 39. 1 *Sam.* XXVI. 19. *Rom.* II. 29. Coelum apud Thalmudicos frequenter ſignificat Deum, & ſolent opponere coelum hominibus. *Joma.* f. 7. 4. 2. afflictio per coelum & afflictio per hominem. f. 22. 2. illud per manus hominis, hoc per manus coelorum. *Schabbath* f. 15. 1. 2. quicunque miſericordiam exhibet hominibus, illi miſericordia exhibebitur e coelo. *Succoth* f. 9. 1. qui moritur per manus hominis, & per manus Dei. *Bava Kama* f. 22. 2. immunis eſt a judiciis hominis, ſed reus judicio coelorum. *Debarim R.* III. extr. Tabulae primae fuerunt opus coelorum, ſecundae opus hominis. *Claudianus* B. Getic. quis jam poſt talia ſegnis ambigat, aut coelo nolit parere vocanti? *Nedarim* f. 8. 2. Malach IV. 2. hi ſunt homines metuentes proferre nomen coelorum otioſe. *Negaim* XI. 3. Colorata per manus coe-

ζοντο παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες· Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν· Διατί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων· φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες 26
γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην, ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ, εἶπον· Οὐκ οἴδα- 27
μεν. Ἔφη αὐτοῖς κ αὐτός· Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί 28
δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἀνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, κ προσελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε· Τέκνον,
ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Οὐ θέλω· 29
ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. Καὶ προσελθὼν τῷ ~ δευτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ 30
δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἐγὼ κύριε· κ οὐκ ἀπῆλθε. Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα 31
τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ· Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οἱ τελῶναι κ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἦλθε γὰρ 32
πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, κ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι κ αἱ
πόρ-

~ ἑτέρῳ

παρ' ἑαυτοῖς] ἐν ἑαυτοῖς L. 12. 33. 61. Editio *Colinaei*, *Cyrill. Glaphyr.* p. 232. πρὸς ἑαυτοὺς 67.

ἔν] — DL. 9. 36. 37. 51. 52. 66. 70. 91. Evang. 13. 17. 19. 20. Editio *Aldi*. Verſio *Copta*, *Syra*, *Origenes* l. c. probante *J. Millio* prol. 1246. 1438.

ὄχλον] λαὸν Colb. unus.

ἔχουσι] εἶχον 1. 67. Colb. unus. Codices *Latini*. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. *Ald.* Verſio *Syr. Cyrillus.*

ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην] ὡς προφήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην C. *Cyrillus.* ὡς] — 69.

27. τῷ Ἰησοῦ] — Verſio *Saxon. Syr.* εἶπαν D. λέγω ὑμῖν] ὑμῖν λέγω. 69. *Orig.* ter.

28. τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ] — Bodlej. unus. δὲ] — 38. 69. *Chryſoſtomus.*

ἄνθρωπος] + τις CM. 1. 6. 7. 10. 11. 12. 33. 35. 37. 46. 51. 55. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 66. 69. 70. 73. 78. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 13. 15. 17. 18. 19. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei*. Verſio *Vulg. Syra. Origenes* in comm. 45. *Cyrillus Glaph.*. p. 103.

τέκνα δύο] δύο τέκνα 44. κ] — L. Verſio *Copta. Origenes.*

ἐν τῷ ἀμπελῶνι] εἰς τὸν ἀμπελῶνα D. *Chryſoſtomus*, *Athanaſ.* adſc. c. Arium.

μοι] — DKL. 1. 13. 33. 37. 42. 67. 71. 73. 106. Evang. 6. 17. 18. 19. 24. Verſio *Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Chryſoſtomus.* prob. *J. Millio* prol. 1194.

29. οὐ θέλω, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε] ἐγὼ κύριε κ οὐκ ἀπῆλθεν (ex comm. ſequenti) 13. 69. Reſponſiones iſtas permutant Verſio *Copta*, *Arab.* Codices *Latini*. *Iſidor.* IV. 85. *Damaſcen.* H. in ficum, *Pſeudo-Athanaſ.* & *Schol.* apud Corderium.

μεταμεληθεὶς] — 27. ἀπῆλθεν] + εἰς τὸν ἀμπελῶνα D. Codices *Latini.*

30. κ προσελθὼν] προσελθὼν δὲ D. 33. 69. *Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 920. κ Evang. 15.

δευτέρῳ] ἑτέρῳ DEFHK. in tribus Stephani, teſte Beza in notis Editionis primae, 9. 13. 34. 35. 39. 40. 41. 42. 49. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 90. Evang. 6. 12. 17. 21. 24. Verſio *Syra*, *Latina*, *Æthiop. Origenes*, *Cyrillus*, *Damaſcenus. Pſeudo-Athanaſ.* de parabolis Serm. 3. probante *H. Hammondo*, *J. Millio.* prol. 920. *J. A. Bengelio.*

κύριε] + ὑπάγω D. ὑπάγω 13. Verſio *Vulg.* ὑπάγω, κύριε 61, 69. nonnemo conjicit pro ἐγὼ legendum eſſe ἄγω ap. *Wolfium.* 31. ἐκ τῶ δύο ἐποίησε] ἐποίησεν ἐκ τῶ δύο 59.

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς] τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς ἐποίησεν D. + αὐτοῦ Colb. 12. Editio *Colinaei*. Verſio *Syr.*

αὐτῷ] — L. 13. Verſio *Copta*, *Saxonica*. Codices *Latini.*

πρῶτος] ἕκατος D. 13. 69. Verſio *Copta*, *Armena*, *Saxonica*, *Arab.* Codices *Latini*, *Hilarius*, *Auguſtinus*,

li & per manus hominum. *Sanhedrin* XI. 1. Hi ex Iſraëlitis vitae aeternae exſortes erunt: qui negat, in vitam revocandos eſſe mortuos, legem eſſe e coelo. *Maimonides* Porta Moſis p. 175. Manaſſe dixit, legem non eſſe e coelo. *Targum* Ruth. I. 1. Decem fames graves decretae ſunt e coelo, ut eſſent in mundo. *Nedarim* X. 6. mulier quam acquiſivit ſibi ipſe: & mulier quam acquiſivere illi e coelo. *Eccleſ.* VIII. 15. quod Deus ipſi dat. *Targum*, quod ipſi datum eſt e coelo. 1. *Macc.* III. 18.

27. οὐκ οἴδαμεν] *Donatus* ad Ter. Eunuch. V. 5. 11. Neſcio. Perturbatur; nec negare potuit, nec conſentire volebat, & ideo quaſi defenſionis loco dixit: neſcio.

Metu populi non audebant negare Joannem Prophetam eſſe: nec volebant id fateri, quia tum etiam Chriſto credere debuiſſent, cui Joannes teſtimonium dederat *Act.* XIX. 4. *Jo.* I. 27. 36. V. 33. Cum ergo undique ſe conſtrictos ſentirent, fatentur ignorantiam ſuam. Ex quo Chriſtus recte conficit, eos non idoneos eſſe in hac cauſſa judices, adeoque ſe non teneri illorum autoritatem revereri, & ad quaeſtionem ipſorum reſpondere.

30. *Ex.* XXIV. 3. 7. *Sir.* III. 7. *Joſ.* XXIV. 21. 24.

31. *Bava Kama* f. 94. 1. publicanorum & exactorum poenitentia eſt difficilis. ut Rachab *Joſ.* VI. 22.

33. ληνὸν] *Philoſtratus* p. 267. ἀμφορέας ἀνιγνπτίους δ. οἰνοχοήσας εἰς ληνὸν, ἀφ' ἧς ἔπινε τὰ ἐν τῇ κώμῃ πρόβατα. *Anthol.* II. 47. 28. αὐτὰρ ἐμοὶ κρητὴρ μὲν ἔοι δίπας, ἀγχὶ δὲ ληνός. Bacchus Lenaeus. *Pollux* VII. 151. ᾧ ἐμπατοῦντάι ληνός. *Ariſtophanes* Eccl. 154. ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ἑλλήνων ὀρύγματα ὑπὸ τὴν γῆν ποιοῦντες ἐυρύχωρα καὶ τρογγύλα τετράγωνα, καὶ ταῦτα κοιλοῦντες οἶνον ὑποδέχοντο καὶ ἔλαιον εἰς αὐτὰ, καὶ ταῦτα λάκκας ἐκάλεν. L. IX. 2. 27. D. Si tectori locaveris laccum vino plenum curandum, & ille eum pertudit, ut vinum ſit effuſum.

ᾠκοδόμησε πύργον] *Ariſtoph.* Pace 748. ἐποίησε τείχην μεγάλην, κ πύργως οἰκοδομῆσαι ἔπεσι μεγάλοις. *Livius* XXXIII. 48. de Hannibale: ad ſuam turrim pervenit. quod *Juſtinus* XXXI. 2. 3. rus ſuburbanum vocat. *Tibullus* I. 8. 19. Utque maris vaſtum proſpectet turribus aequor. *Æn.* II. 460. Turrim in praecipiti ſtantem, ſummisque ſub aſtra eductam tectis, unde omnis Troya videri & Danaum ſolitae naves & Achaïca Caſtra. *Cic.* Tuſc. V. 20. concionari ex turri alta ſolebat. *Feſtus Avien.* 1085. caput altis turribus effert Laodice. 1093. aç ſubit auras Turribus in coelum nitentibus. *Gen.* XI. 4.

ἐξέ-

ωόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐ-
33 τῷ. Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· Ἄνθρωπος τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμ-
πελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον·
34 καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέ-
35 στειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λα-
βόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθο-
36 βόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς
ὡσαύτως. Ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων· Ἐντραπήσονται
38 τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονό-
39 μος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ λα-
40 βόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος
τοῦ

Damascenus, *Pseudo-Athanasius* c. *Arium*, *Juvencus* in MSS. Olli collaudant responsum posterioris. *Victorinus*, *Hippolytus* in Genes. XLIX. 22. τίς ἄλλος ἐστὶν, καθὼς δείκνυται ἡμῖν διὰ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δὲ τὸν ποιήσαντα τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς εἶπεν, ὁ ἔσχατος; *Hieronymus*. Sciendum est, inquit, in veris exemplaribus non haberi novissimum sed primum —— Si autem novissimum voluerimus legere &c. Nimirum recordatus aliquis, ultimos fore primos, quod dicitur supra com. 16, putavit publicanos rectius ultimos vocari; quam emendationem quidam eo usque extenderunt, ut etiam responsiones migrarent. *Irenaeus* IV. 36.

εἰς τὴν βασιλείαν] ἐν τῇ βασιλείᾳ 56. 58. ὁ Ἰησοῦς] —— Colb. τοῦ θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 13.

32. πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης] Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς C. *Origenes*, *Chrysostomus*. + ὁ βαπτιστὴς 21.

ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης] —— 28. *Rom.* XI. 11. 2. *Pet.* II. 21.

οὐ] —— D. 13. οὐδὲ 1. 60. 61. 69. Versio *Vulg.* *Copta*, *Syra* utraque.

μετεμελήθητε] μετεβλήθητε 3. τοῦ πιστεύσαι αὐτῷ] —— 32.

αὐτῷ] ἐν αὐτῷ *Origenes* bis. εἰς αὐτὸν 73. ab αὐτῷ ad αὐτῷ] —— 106.

33. τίς] —— C. a prima manu DKL. 1. Colb. duo 3. 9. 32. 33. 34. 36. 38. 39. 42. 44. 49. 57. 63. 71. 72. 84. 87. 91. Versio *Vulg.* *Copta*, *Syra* posterior. *Origenes* inl. & c. 45. *Theophylactus*, *Lucif.* probante *J. Millio* pr. 674.

ὅστις] ὃς 67. Editio *Colinaei*. περιέθηκε] περιέθηκαν Colb.

ἐν αὐτῷ ληνὸν] ὑπολήνιον 36. ἐν αὐτῷ] ἑαυτῷ. 37. 59. αὐτῷ 69.

34. καρπῶν] + αὐτῶν 59. καρπὸς αὐτῆ] καρπὸς τῆ ἀμπελῶνος αὐτῆ Versio *Syra*.

35. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τὸς δούλως αὐτῆ] —— 69. αὐτοῦ] —— 61.

ἔδειραν] ἔδειραν 10. 47. 49. 51. 54. 55. 57. 61. 74. 82. 83. 88. 90. 91. Evang. 6. 21. 22. probante *J. Millio*.

ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν] ἐλιθοβόλησαν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν Versio *Syra*, *Æthiop.* *Irenaeus*. IV. 70. *Lucif.*

36. πάλιν] + ἓν D. + δὲ 36. Colb. unus. καὶ πάλιν 34. 39.

αὐτοῖς] —— 69. 37. δὲ] —— 40. 59. *Irenaeus*. + πάντων 28.

πρὸς αὐτοὺς] —— 28. 57. εἰς αὐτοὺς 56. 58. αὐτοῖς D. Evang. 20. *Irenaeus*.

λέγων] + ἴσως 61. Versio *Syra*, Codices *Latini*. *Irenaeus*, *Chrysostomus*. ex *Luca*. 38. ἐστιν] —— 63.

κατάσχωμεν] σχῶμεν DL 1. *Origenes*, *Cyrillus* in Esaj. p. 660. 693. κατασχῶμεν Edit. *Erasmi*, *Ald.* *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. & 2. τὴν κληρονομίαν αὐτῆ] αὐτῆ τὴν κληρονομίαν 1. Gen. XXXVII. 20.

39 αὐτὸν ἐξέβαλον] ἐξέβαλον αὐτὸν. Edit. *Complut.* *Genev.* αὐτὸν 99.

ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν] ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλαν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος D. Versio *Sax.* *Lucifer.* Thomas. ἀπέκτονα, κάλλιον ἢ ἀπέκτεινα. ἀπέκτανον δὲ ἀδόκιμον πάντη.

ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς] *Plato* de Legg. VIII. γεωργίαι δὲ ἐκδεδομέναι δῆλοις, ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀποτελῶσιν ἱκανὴν ἀνθρώποις ζῶσι κοσμίως. *Cant.* VIII. 11. *Psal.* LXXX. 9—12. *Esaj.* V. 1. *Herodian.* I. 6. 8. ἐμισθοῦντο παρ' οὐκ ἐκδόντος.

Hilarius. In colonis principum sacerdotum & Pharisaeorum est species: quibus in plebem potestas est permissa doctrinae. Agricola est nomen generale, continet aratores, vinitores, arboratores. *Cic.* Tusc. I. 14. arbores seret diligens agricola.

Vineae sepem circumdedit, ne bestiae vastarent: & turrim extruxit, unde tanquam e specula fures viderentur a custodibus. *Il.* σ. 564. πυρί δ' ἔρκος ἔλασσε—μία δ' οἵη ἀταρπιτὸς ἦεν ἐπ' αὐτήν. *Psal.* XXII. 4. *Mich.* VII. 4. *Eustathius* in Il. υ. p. 892. 4. οἱ τῶν γηδίων φραγμοὶ 11. φραγμὸς ὁ πύκνωσιν ξύλων ἔχων, τῶν μὲν ὀρθῶν, τῶν δὲ ἐγκαρσίων ἐρεισόντων πρὸς ἄλληλα. *Plut.* Pericl. p. 156. F. τῶν τε χωρίων τὰς φραγμὰς ἀφαιρῶν, ὅπως ὀπωρίζωσιν οἱ βελόμενοι. *Paulus Ægineta* σύμπας οὖν ὁ τῶν ὀδόντων σίχος φραγμὸς. *Lucian.* Pseudolog. 27. κληθεὶς —— φραγμὸς, ἐς τὰς ἀκάνθας τῆ πώγωνος εἶμαι. *Kilaim.* IV. 3. quid est Maceria? X. pedes alta. *Appianus* B. C. 1. p. 639. ἐδίωξαν μίχρι θριγγοῖς ἀμπέλων ἐμπεσεῖν αὐτὰς.

35. ἐλιθοβόλησαν] *Petron.* 93. Saltem nobis parce, qui te nunquam lapidavimus. *Pindar.* Pyth. III. 86. χαλκῷ μέλη τετρώμενοι Ἢ χέρμασι τηλεβόλοις. Quos manibus pulsare & cominus vulnerare non poterant, eos lapidibus petierunt fugientes. 1. *Reg.* XII. 18. *Luc.* XXII. 41. *Lucianus* Timon. 58. αὐτὸς δὴ ὅτι πλείστους λίθους ξυμφορήσας, ἐπιχαλάζῳ πόρρωθεν αὐτούς.

36. *Diodor.* S. exc. LXXXIV. p. 605. ὁ δὲ σύγκλητος ἔπεμψε πρέσβεις, λύσειν τὴν πολιορκίαν· Οὐ προσέχοντος δὲ Ἰογόρθα πάλιν ἑτέρους ἔπεμψεν ἀξίωμα μεῖζον ἔχοντας, ὁμοίως δὲ καὶ τούτων ἀπράκτως ἐπανελθόντων.

37. ἐντραπήσονται] *Plut.* Instit. Lacon. p. 23. 7. C. καὶ τοὺς νέους δὲ ἔδει οὐ μόνον τοὺς ἰδίους αἰδεῖσθαι πατέρας, καὶ ὑπηκόους αὐτοῖς εἶναι, ἀλλὰ πάντας τοὺς πρεσβυτέρους ἐντρέπεσθαι, καὶ ὁδῶν ὑποχωρῆντας, καὶ καθέδρας ὑπεξισαμένους . . . ἐντρεπομένων πολλῶν τὸ ἀξίωμα γυναικὸς παῤῥησιαζομένης. in Homero. πείθει τὸ πλῆθος, καὶ τὴν αἰτίαν —— εἰς ὀλίγους τῆ μηδενὸς ἀξίως ἀναφέρων, τοὺς πολλοὺς ἐντρέπει. *Pausan.* Achaic. 21. ὡς δὲ τῆ κορίσκη δείσεις τε ποιηθέντα πάσας, καὶ δώρων ὑποσχέσεις πάντοθεν, οὐκ ἐνετρέπετο ἡ γνώμη τῆς παρθένου. *Diog. L.* Socrat. II. 29. ἐνέτρεψε δὲ καὶ Λαμπρόκλεα τὸν υἱὸν τῆ μητρὶ ἀγριαίνοντα. *Diodorus S.* XIX. 11. οἱ Μακεδόνες ἐν-

τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ· Κακοὺς κακῶς 41
ἀπολέσει αὐτούς· καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν
αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε 42
ἐν ταῖς γραφαῖς· Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν
γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο 43
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι
τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' 44
ἂν

41. λέγουσιν αὐτῷ] — 69.
ἐκδώσεται] ἐκδώσει Evang. 5. ἐκδώσεται Edit. *Eraſmi, Colinaei, Stephani, Bezae* 2.
γεωργοῖς] — Verſio *Syra*. αὐτῷ] — 69. τοῖς] Bodl. unus.
42. ὁ Ἰησοῦς] — 37. οὖν] — L.
ἡμῶν] ὑμῶν D a prima manu. 45. 51. 58. 66. 69. Colb. unus. 43. ὅτι] — 56. 58. 64. Evang. 18.
44.] — 33. *Origenes*. καὶ] — Colb. unus.
45. Φαρισαῖοι] γραμματεῖς 5. 23. 54. 46. ἐφοβήθησαν] ἐφοβοῦντο 57.
τοὺς ὄχλους] τὸν ὄχλον C. Verſio *Syr*.
ἐπειδὴ] ἐπεὶ DL. 1. *Origenes*. ὅτι Colb. unus. Evang. 2. *Chryſoſtomus*. ὡς] εἰς L 1. *Origenes*.

τραπέντες τὸ τῆς ὀλυμπιάδος ἀξίωμα.

41. *Ariſtoph.* Plut. 65. εἰ μὴ φράσεις γάρ, ἀπὸ σ' ὀλῶ κακὸν κακῶς. 418. ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἐξολῶ κακὸς κακῶς. 880. τὸς συκοφάντας ἐξολεῖ κακὸς κακῶς. *Plut.* Amator. p. 760. D. ἀπόλοιο τοιγὰρ κακὸς κακῶς. *Liban.* O. XIX. p. 487. C. κακὸς κακῶς ἀπόλοιτο. & D. XXXVI. p. 795. C. ἀλλὰ κακὸς κακῶς ἀπόλοιο μετὰ τῶν καλῶν διδασκάλων. *Demoſth.* pro Cor. κακὸν κακῶς σε μάλιστα οἱ θεοί, ἔπειτα δὲ ἅτοι πάντες ἀπολέσειαν, πονηρὸν ὄντα πολίτην, καὶ προδότην καὶ τριταγωνιστήν. c. Zenothemin. κακὸς κακῶς ἀπώλοιτο. & c. Midiam. εἶτα θαυμάζεις, εἰ κακὸς κακῶς ἀπολῇ. *Cebet.* Tab. ἀπόλλυται κακὸς κακῶς. *Od.* I. 534. ὄψὲ κακῶς ἔλθοι ὀλέσας ἀπὸ πάντας ἑταίρους. *Polyb.* Legat. 1. ἔφη συλλυπεῖσθαι τοῖς Ρωμαίοις, ὅτι κακοὶ κακῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν μάχαις ἀπολώλασιν ὑπὸ καρχηδονίων. *Sophocles* Philoct. 1364. ἵνα κακῶς αὐτὸς ἀπόλλυσθαι κακὸς. *Lucian.* Icaromenipp. 33. κακοὶ κακῶς ἀπολοῦνται. *Athenaeus* IV. p. 150. C. ὁ ἔχος, κακὸν κακῶς σε, ἔφη, ὦ ἀνιγόπτια, ἀπωλέσειαν οἱ θεοί. *Euripid.* Medea 805. κακῶς κακὴν θανεῖν σφ' ἀνάγκη. 1386. κατθανὴ κακὸς κακῶς. Troad. 1055. ἐλθοῦσα δ' ἄργος, ὥσπερ ἀξία, κακῶς κακὴ θανεῖται. Cyclop. 267. κακῶς ἅτοι κακοὶ οἱ παῖδες ἀπόλοιντ', ὃς μάλιστ' ἐγὼ φιλῶ. *Joſ.* A. VII. 11. 8. βέλεσθ', εἰπέσα, κακοὶ κακῶς μετὰ τέκνων ἀπολέσθαι καὶ γυναικῶν; & XI. 5. 4. καὶ ἅτοι κακοὶ κακῶς ἀπώλοντο. *Diogenes L.* Ariſtipp. II. 76. κακοὶ κακῶς δ' ἀπόλοιντο. *Apulej.* IX. At te, inquit, nequiſſimum & perjurum caput, dominus iſte tuus, & cuncta coeli numina, quae dejerando temere devotaſti, peſſimum peſſime perdant. *Artemid.* II. 16. διὸ τοὺς ἐχθροὺς πρὸς τὸ μηδὲν ἰσχῦσαι, καὶ κακοὺς κακῶς ἀπολέσθαι. *Il.* φ. 459. ὥσκεν τρῶες ὑπερφίαλοι ἀπόλωνται πρόχυν κακῶς σὺν παισὶ καὶ αἰδοίαις ἀλόχοισι. *Alciphr.* III. 10. κακὸς κακῶς ἀπόλοιτο. & 28. κακὸς κακῶς ἀπόλοιο τοιοῦτος ὤν. & 48. κακὸς κακῶς ἀπόλοιτο. *Liban.* Epiſt. 568. ἀπολεῖται κακὸς κακῶς. *Iſocrat.* panegyr. κακῶς ἀπώλοντο. *Lucian.* Dial. Mort. Plut. & Merc. V. 2. κακοὶ κακῶς ἀποθανόντες. & D. D. 1. 1. τὸν κάκιστα ὀρνέων ἀπολέμενον. *Demoſth.* ὑπὸ τούτων τῶν κάκιστα ἀπολωλυμένων ἀνθρώπων. *Ariſtoph.* ὦ κάκιστ' ἀπολωλυμένη, τί λοιδορεῖς *Dio.* LIII. p. 339. οἱ ἀποσφάξαντες αὐτὸν κακοὶ κακῶς ἀπώλοντο. *Demoſth.* de Haloneſo. προσήκει αὐτὸς ὑφ' ὑμῶν κακὸς κακῶς ἀπολωλέναι. *Sophocl.* Ajac. 1409. κακὸς κακῶς φθείρεσθαι. *Plut.* Cicero p. 873. E. κακὸς τοίνυν ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευσάμενος. & Brut. p. 999. D. ἀπώλλυντο κακοὶ κακῶς. & *Anson.* p. 949. A. *Anthol.* III. 7. 8. κακοὶ δὲ κακῶς ἀπόλοισθε.

Dionyſ. Hal. VIII. 6. τί κωλύσει, ταύτην κακὴν κακῶς ἀπολέσθαι τὴν πόλιν;

Herodot. VI. 9. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι — ὡς ἐσωθέντες τῇ μάχῃ ἀνδραποδιεῦνται — καὶ ὡς τὴν χώρην ἄλλοις παραδώσομεν.

42. λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν] *Petronius* 134. Hunc adoleſcentem, quem vides, malo aſtro natus eſt. *Æneid.* I. 573. Urbem, quam ſtatuo, veſtra eſt. *Salluſt.* B. Jugurth. 40. M. Scaurum, quem legatum Beſtiae ſupra commemoravimus — effecerat, uti ipſe in eo numero crearetur. *Ter.* Eunuch. IV. 3. 11. Eunuchum, quem dediſti nobis, quas turbas dedit? *Plaut.* Amphitruo. IV. 1. 1. Naucratem, quem convenire volui, in navi non erat. 1. *Cor.* X. 16. *Act.* X. 36. *Negaim* XIII. 2. האבן שבזוגת *Eſaj.* VIII. 14. XXVIII. 16. *Zach.* III. 9.

αὕτη] Scil. ἡ γωνία *Jerem.* LI. 26. angulus enim tum Hebraeis tum Graecis eſt generis feminini; praeterea eſt *in oculis* omnium: caput vero anguli, ſive lapis fundamenti, in terra abſconditus non conſpicitur.

Eſther R. III. 6. Iſraël comparatur lapidibus S. D. Pſ. CXVIII. & gentes mundi teſtae. Eſ. XXX. 14. Petra cadit ſuper ollam, vae ollae, olla ſuper petram, vae ollae! Utroque modo, vae ollae! *R. Salomo* ad Michae V. 1. Meſſias filius David, de quo ſcriptum eſt: Lapis quem reprobarunt &c. *Abarbanel* ad Zachar. IV. 10. Lapis ſtanni innuit regem Meſſiam, in quo complebitur illud: Lapis &c. *Sanhedrin* 4. Juda & Hiskia — ſedebant in convivio coram R. Juda ſancto, & nihil dicebant. Dixit ipſis: facite ut praevaleat vinum pueris; ſic enim fiet ut proloquantur aliquid. Poſtquam eos exhilaraverit, coeperunt dicere; Filius Davidis non veniet donec S. D. Eſ. VIII. 4. ingreſſum eſt vinum, egreſſum eſt ſecretum. 1. *Pet.* II. 7. *Schemoth R.* XXIII. ne dicas filiae Hieroſolymorum ſed aedificatrices Hieroſolymorum, hoc eſt ſynedrium magnum Iſraëlis. *Cant.* I. 5.

43. *Schir R.* II. 7. Auferetur regnum a te, & dabitur genti alii. *Eſther R.* 1. 2. fuit regnum in Iſraële, poſtquam vero peccarunt, ablatum eſt regnum ab illis, & datum eſt gentibus Mundi.

44. *Heſiod.* Aſpid. 140. ὃτ' ἔρρηξε βαλών, ὃτ' ἔθλασε. *Paulus Ægineta.* τῆς ῥινὸς τὸ μὲν κάτω μέρος, χονδρῶδες ὄν, οὐ κατάγνυται, ἀλλὰ θλᾶται. — σαρκὸς θλασθείσης ὑπό τινος βαρέος ἐμπεσόντος.

Il. ε. 500. ὡς δ' ἄνεμος ἔχνας φορέει ἰερὰς κατ' ἀλωὰς ἀν-

45 ἀν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς
46 αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν
τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

1 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων· Ὡμοιώθη ἡ
2 βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ· Καὶ ἀπέ-
3 στειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους· καὶ οὐκ ἤθελον ἐλ-
4 θεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἰδοὺ, τὸ
ἄριστον

1. εἶπεν αὐτοῖς] — E. εἶπεν Verſio *Syr.* αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς] ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς D. 1. 69. *Orig.* ἐν παραβολαῖς] — 12. ἐν παραβολῇ 50. ἐν ταῖς παραβολαῖς 44.
λέγων] — 68. Evang. 20. Verſio *Syr. Chryſoſtom.* 2. ἐποίησε] ποιῶν 1. *Origenes.*
3. καὶ prius] — 1. *Origenes* in l. & comm. 30.
τοὺς δούλους] *Hieronymus* in l. Servum ſuum. Haud dubium quin Moſen, per quem legem invitatis dedit. Si autem ſervos legerimus, ut pleraque habent exemplaria, ad Prophetas referendum eſt. & ad comm. 4. Servi, qui ſecundo miſſi ſunt, melius eſt ut Prophetae intelligantur quam Apoſtoli; ita tamen, ſi ſupra ſervum ſcriptum fuerit. Sin autem ſervos ibidem legas, hic ſecundi ſervi Apoſtoli intelligendi ſunt.
τοὺς ſecundo loco] — Editio *Bogardi.* 4. ἀπέστειλεν] αὖτος ἐλλει L.

ἀνδρῶν λικμώντων σχ. τὰ ἄχυρα ἀπὸ τοῦ σίτου διαχωρίζοντων. *Heſychius* λικμητὰς, διασκορπιστάς.

Qui ſuper lapidem magnum cadit, contunditur quidem, ſed ſanari poteſt: at ſuper quem lapis magnus cadit, ille conteritur quaſi in pulverem, inſtar paleae in ventos ſpargendum: cadebant ſuper lapidem, ſenſu myſtico, qui humilitate Chriſti offendebantur, per glorioſam reſuſcitationem ſanandi: lapis cadit ſuper eos, qui omnibus illis miraculis ſanari ſe non patiuntur, adeoque communi Judaicae gentis excidio involventur. *Auguſtinus* de Verbis Domini 40. Cum autem venerit de alto judicare vivos & mortuos, vae Judaeis, quia, cum jaceret humiliter Chriſtus, offenderunt in eum. *Eſaj.* XLI. 15. 16.

1. In prandio haec parabola dicta eſt die ſabbati Luc. XV. 1. 15.

1. *Sam.* XXV. 26. *Bereſchith* R. LXII. 3. Dixit R. Eleaſar Simile de convivio, quod fecit rex, & vocavit viatores, & oſtendit illis quid edere & bibere debeant — ita S. B. oſtendit juſtis, dum adhuc ſunt in hoc mundo, donum mercedis, quid illis daturus ſit in futuro. 1. *Macc.* X. 58. *Il. σ.* 491. Γάμοι τ' ἦσαν ἑλωπίναι τε, Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὑπολαμπομενάων Ἡγίνεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει, κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἰδύνεον, ἐν δ' ἄρα τοῖσι αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον. *Pollux* III. 38. τὸ μὲν ἔργον ἁμῶ καὶ ἡ ἑορτὴ γάμος. & 44. Ὅμηρος μέντοι οὐ τὸ ἔργον μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἑσίασιν γάμον καλεῖ· εἰλαπίνη δὲ γάμος, ἐπὴ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστὶν. *Od. α.* 226. *Thomas.* γάμους ποιεῖν, ἀτλικοὶ, οὐ γάμων. *Cic.* Ep. ad Q. Fratrem II. 3. eo die apud Pomponium in ejus nuptiis eram caenaturus. 1. *Macc.* IX. 37. 39. *Arrian.* Exp. Alex. VII. 4. 6. ὁ δὲ καὶ γάμους ἐποίησεν ἐν Σούσοις ἑαυτῷ τε καὶ τῶν ἑταίρων. — οἱ γάμοι δὲ ἐποιήθησαν νόμῳ τῷ Περσικῷ. *Menander. Athenaeus* 1. p. 9. B. Μενέλαος τὸν τῶν παίδων γάμους ποιῶν. *Longus, Achilles Tatius.* 1. p. 13. παρεσκεύαζεν ὁ πατὴρ ποιῆσαι τοὺς γάμους. *Prov.* IX. 1—6.

3. καλέσαι] proprie dicitur vocare ad coenam vel prandium. *Anthol.* I. 79. 1. ἐκλήθην παρὰ σεῦ τοῦ ῥήτορος, εἰ δ' ἀπελείφθην, τῶν τιμὴν ἀπέχω, καὶ πλέον εἶμι φίλος. Οὐδὲ γὰρ ἡ ψυχὴ τὸ φάγειν κρίνασα γέγηθεν, ἀλλὰ μόνον τιμῆς αἰσθομένη τρέφεται. *Plaut.* Menaechm. III. 1. 11. qui eſum neque vocantur neque vocant. & Aſinar. IV. 1. 23. vocet convivam neminem ibla; tu voces. & Curcul. II. 3. 71. Vocat ad coenam *Cic.* pro Muraena. 34. de tenuioribus amicis: non dicere pro nobis; non ſpondere; non vocare domum ſuam poſſunt. Epiſt. IX. 20. tantum habemus, ut Verrium tuum & Camillum, qua mundicia homines, qua elegantia! vocare ſaepius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hirtio coenam dedi ſine pavone. *Suet.* Calig. 39. Compererat provincialem locupletem ducenta H. S. numeraſſe vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur, nec tulerat moleſte, tam magno aeſtimari honorem coenae ſuae. *Theophraſt.* Charact. XII. κεκλημένος εἰς γάμους.

καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν] 2. *Paral.* XXX. 10. *Joſ.* A. IX. 13. 2. Διαπέμψας δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν χώραν, ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς ἱεροσόλυμα τὴν τῶν ἀζύμων ἑορ. τὴν ἄγοντα —— ἐξαπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας —— οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, παρακουσάντων τῶν πρέσβεων —— οὐ μόνον οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις ὡς ἀνοήτους διεχλεύασαν, καὶ τοὺς προφήτας ὁμοίως ταῦτα παραινέντας, καὶ προλέγοντας, ἃ πεισονται μὴ μεταβάλλοντες πρὸς τὴν εὐσέβειαν τοῦ θεοῦ, διέτριβον. Καὶ τελευταῖον συλλαβόντες αὐτοὺς ἀπέκτειναν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἤρκεσε παρανομοῦσιν, ἀλλὰ καὶ χεῖρα τῶν προφητῶν ἀπενοοῦντο, καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἢ τοῖς πολεμίοις αὐτοὺς ἀμυνόμενος τῆς ἀσεβείας ὁ θεὸς ἐποίησε ὑποχειρίους.

4. πάλιν] Ceſſantibus convivis ſervos mittebant, qui monerent, eſſe tempus veniendi. *Echa R.* IV. 2. quaenam fuit gloria Hieroſolymitanorum? Nemo eorum venit ad convivium niſi bis vocatus. *Ter.* Heaut. I. 1. 117. Monere oportet me hunc vicinum Phaniam ad coenam ut veniat: ibo, viſam ſi domi eſt. Nihil fuit opus monitore. *Sueton.* Claud. 39. Multos ex iis, quos capite damnaverat, poſtero ſtatim die ad convivium admoneri juſſit, & quaſi morarentur, ut ſomniculoſos per nuncium increpuit.

ἄριστον] *Libanius* O. XVII. p. 459. A. τὸ φεύγειν σε πολλάκις τὰς βαρείας τραπέζας ἐπαινῶ —— ὅταν τὸ μὲν ἄριστον ᾖ παρελθὸν. & XVIII. p. 461. C. μικρόν τι —— ὅσον αὐτοῖς εἰς ἄριστον ἀρκέσαι. *Vajikra R.* XIII. Dixit R. Berechias nomine R. Iſaac: ἄριστον praeparaturus eſt Deus S. B. fervis juſtis, in futuro tempore. *Medraſch Pſal.* XVIII. quoniam magnum ἄριστον paratum eſt vobis in ſeculo futuro. *Echa R.* I. 1. Veſpere fecit ipſis ἄριστον.

ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον· ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· Οἱ δὲ λοιποὶ, κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ~ Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς + ὠργίσθη· καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξελθόντες οἱ 5 6 7 8 9 10

~ καὶ ἀκούσας + ἐκεῖνος

μοι prius] — 1. *Origenes.*
ἡτοίμασα] ἡτοίμακα C. a prima manu DL. 1. 33. ἑτοίμασαι 57. 61. 80. *Euthymius.*
σιτιστὰ] σιτευτὰ 54. 58. 61. + μοι 60.
5. οἱ] οἱ D. bis. Codices *Latin. Irenaeus* IV. 36. *Lucifer.* ὃς CL 1. 69. Evang. 15. Colb. unus. Editio *Erasmi* 1. 2. *Ald. Origenes.* εἰς τὴν] ἐπὶ τὴν CD. 13. 33. 69. *Origenes.*
αὐτοῦ] αὐτῶν D. 6. δὲ] — Evang. 15.
7. ἀκούσας δὲ] καὶ ἀκούσας. CFGM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 49. 50. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 67. 68. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 106. Colb. quatuor. Evang. 2. 5. 6. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Colinaei.* Versio *Syra* posterior. *Damascenus* β. 1. ἀκούσας] — L. 1. Versio *Copta.* δὲ ὁ] ὁ δὲ L. 1. Versio *Copta.*
ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς] ἐκεῖνος ὁ βασιλεὺς ἀκούσας D. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας 69. ὁ] — Edit. *Erasmi.* 1. 2.
βασιλεὺς] + ἐκεῖνος CEFMK. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 27. 44. Colbert. duo. 49. 50. 51. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 70. 71. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 5. 6. 15. 16. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut.* (at *Colinaei* ὁ ἐκεῖνος βασιλεὺς.) *Damascenus, Theophylactus, Lucifer.*
τὰ] — G. τὰ στρατεύματα] τὸ στράτευμα D. 1. *Origenes.* τὰ στρατόπεδα 50.
ἀπώλεσε] ἀπῆλε 1. Colb. unus. *Origenes.* 8. ἕτοιμος] — 59. 9. πορεύεσθε] πορευθῆτε 44. 56. 58. 91.
ἂν] ἐὰν C. 1. 46. 50. 51. 54. 57. 63. 64. 67. 73. Evang. 5. 13. 15. 18. 19. Edit. *Complut. Erasmi, Ald. Origen.*
εἰς] ἐπὶ 57. Evang. 5. 10. ἐκεῖνοι] αὐτοῦ D. 49. Versio *Vulg. Irenaeus.*
ὅσους] ὃς D. 36. 91. Versio *Vulg. Origenes.* + ἂν Evang. 13. εὕρον] εὗραν D.
γάμος] νυμφὼν L. + τῶν D. 13. 61. 69. 11. οὐκ] μὴ C ex emendatione, D. 49.
12. ἑταῖρε] σχολ. Cod. 41. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν τισι κεῖται ἑταῖρε, ῥητέον ὅτι ἐν τῇ καινῇ οἱ φαῦλοι ἑταῖροι ἀκούουσιν, ὡς

σιτιστὰ] *Thomas:* Σιτευτὸς μέντοι, οὐ σιτιστὸς, οἷον, σιτευτὸς ὄρνις. *Luc.* XV. 23. *Jerem.* XLVI. 21. 1. *Reg.* IV. 23. *Joſ.* A. VIII. 2. 4. σιτιστοὺς δὲ βόας δέκα, καὶ νομάδας βόας εἴκοσι, καὶ σιτιστοὺς ἄρνας ἑκατόν. *Gloſſarium.* paſcales σιτιστοὶ. *Polyaen.* p. 356. χῆνες σιτευτοὶ υ. *Od.* β. 300. σχ. σιτευτοὺς κοίρους. *Athen.* IX. p. 384. ἔφη τις οἱ χῆνες σιτευτοὶ· καὶ ὁ Οὐλπιανὸς, ὁ δὲ σιτευτὸς χὴν παρὰ τίνι; —— Θεόπομπος —— χῆνας καὶ μόσχους σιτευτοὺς —— καὶ ἐπιγένης χῆνα —— σιτευτὸν —— καὶ ἀρχέστρατος σιτευτοῦ χηνός. & XIV. p. 657. B. χηνῶν δὲ σιτευτῶν καὶ μόσχων θεόπομπος. p. 656. E. Σιτιστῶν δὲ ὀρνίθων μνημονεύει Μάκρων ἐν ταῖς παρωδίαις ὕστερον —— σιτευτὰς δ' ὄρνιθας ἐπ' ἀργυρείοις τραπέζαις· Δελφάκων τε σιτευτῶν ὁ φλυακογράφος Σώπατρος ἐν Βάκχιδος γάμῳ. *Galen.* de facult. aliment. ἡ τῶν σιτευτῶν ἀλεκτορίδων γαστήρ. *Plut.* Amator. p. 750. C. ἐδὴ σιτευτὰι καὶ μάγειροι φιλοφρονῆσι σιαίνοντες ὑπὸ σκότῳ μόσχης καὶ ὄρνιθας. *Apulej.* X. 1. Offerebant mihi carnes laſere infectas, altilia pipere inſperſa, piſces exotico jure perfuſos. & Apol. 1. pro ſe ipſo. Qui piſces quaerit, magus eſt? Equidem non magis arbitror, quam ſi lepores quaererem, vel apros, vel altilia. *Macrob.* Saturn. III. 13. *Martial.* Xenior. 59. Gallina altilis. *Vdrro* de R. R. II. 1. 20. Boves altiles, ad ſacrificia publica ſaginati, dicunrur opimi. *Petron.* 40. non ille Carpus acceſſit, qui altilia laceraverat. *Senec.* Epiſt. 46. Alius pretioſas aves ſcindit, pectus & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum in fruſta excutit. Infelix, qui huic uni rei vivit, ut altilia decenter ſecet. *Plinius* H. N. X. 71. Gallinas ſaginare Deliaci coepere: —— Lege C. Fannii Conſulis —— ne quid volucre poneretur praeter unam Gallinam, quae non eſſet altilis.

τεθυμένα] *Thomas.* Θύειν ἐπὶ τῶν σφαττομένων ἱερείων· σφάττειν δὲ ἐπὶ τῶν τυχόντος ζώων. *Ammonius.* Θύεσθαι ἐστὶν ἐπὶ τιμῇ θεῶν· σφάττεσθαι δὲ, ὅτι ἄν τινα ἕν αἰτίαν φονεύσασθαι.

πάντα ἕτοιμα] *Philo* de O. M. T. 1. p. 18. 19. οἱ ἐσιάτορες οὐ πρότερον ἐπὶ δεῖπνον καλοῦσι, ἢ τὰ πρὸς ἐυωχίαν πάντα ἑυτρετίσαι. *Act.* X. 13. *Luc.* XV. 23. 27. *Jo.* X. 10.

5. Ne iterum ingratum nuncium audirent.

7. *Bereſchith R.* LI. 2. Simile duarum urbium, quae rebellarunt a Rege, juſſit ut una comburerentur igne proprio, & altera igne ex theſauro Regis. *Tanchuma* f. 86. 3. Scitote Regem vobis iratum eſſe, & miſſurum legiones ſuas contra urbem, ut illam vaſtet. *Herodian.* VI. 5. 1. ὅτε ἀντίπαλα καὶ ἰσόρροπα ὠήθη εἶναι τὰ αὐτῷ στρατεύματα τῷ πλήθει τῶν βαρβάρων.

φονεῖς] *Thomas:* Φονεὺς, ἀττικοὶ· ἀνδροφόνος, ἕλληνες· ἄλλως φονεὺς, ἕλληνες· ἀνδροφόνος, ἀττικοί.

9. διεξόδους] *Gloſſar.* compitus, ἀγυιὰ, διέξοδος, τριοδία. *Ezech.* XLVIII. 30. *Dionyſ. Hal.* V. 47. διὰ ἀπείρων τῶν διεξόδων.

11. εἰσελθὼν] *Luc.* XIV. 10. *Ariſtaen.* Ep. I. 5. πάντων εἰς ταυτὸν ἀθροιζομένων —— ὁ χρυσοῦς ἑσιάτωρ εἰσήει. *Petron.* 33. Amici, nondum mihi ſuave erat in triclinium venire. *Sueton.* Aug. 74. Convivia nonnunquam & ſerius inibat, & maturius relinquebat, cum convivae & coenare inciperent, priusquam ille adeſſet, & permanerent digreſſo eo.

ἔνδυμα γάμου] *Euſtath.* In Od. ζ. 28. p. 244. 35. ἔθος γὰρ, φασιν, ἦν τοὺς νύμφους τοῖς τοῦ νυμφίου ἑσθῆτας ἐν τῷ τῆς γάμου καιρῷ χαρίζεσθαι. *Petron.* 21. coenatoria repetimus, & in proximam cellam ducti ſumus, in qua tres lecti ſtrati erant, & reliquus lautitiarum apparatus ſplendidiſſime expoſitus. Juſſi ergo diſcubuimus. & 56. coenatoria & forenſia. *Gloſſar.* toga triclinaris. *Martial.* X. 87. Coenatoria mittit advocato. *Petron.* 30. Veſtimenta mea accubitoria perdidit, quae mihi natali meo cliens quidam donaverat. & 31. nam jam omnes diſcubue-

οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδὸς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ
11 ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους,
12 εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἑταῖρε, πῶς εἰσ-
13 ἦλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφιμώθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν, καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ
14 ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλί-
15 γοι δὲ ἐκλεκτοί. Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι, συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγι-
16 δεύσωσιν ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέ-
γον-

ὁ Ἰούδας καὶ ὁ ἀγαναχτῶν ἐπὶ τῇ τοῦ δηναρίου δόσει.

13. εἶπεν ὁ βασιλεὺς] ὁ βασιλεὺς εἶπε 69.

δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν, καὶ ἐκβάλετε] ἄρατε αὐτὸν ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ βάλετε αὐτὸν D. *Irenaeus.* πόδας καὶ χεῖρας] χεῖρας καὶ πόδας M. 10. 14. 15. 72. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Colb. unus. Edit. *Complut.* Verſio *Vulg. Æthiop. Arab. Syr.* utraque, *Copt. Belgica. Od.* χ. 173. Σφῶϊ δ' ἀποῤῥίψαντε πόδας καὶ χεῖρας ὑπερθεν ἐς θάλαμον βαλέειν. Plato Euthyphron. p. 3. C. ὁ μὲν πατὴρ συνδήσας τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καταβαλὼν εἰς τάφρον τινα. de Republ. X. Erus Armenius narrat, quae apud inferos vidiſſet. ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες ἄγριοι καὶ διάπυροι ἰδεῖν παρεστῶτες καὶ καλαμαυθάνοντες τὸ φθέγμα, τοὺς μὲν ἰδίᾳ λαβόντες ἦγον, τὸν δὲ ἀρδαῖον καὶ ἄλλα συμπροδήσαντες χεῖρας τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες εἷλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες. *Ter.* Andr. V. 2. 24. tamen cura aſſervandum vinctum, atque audin? quadrupedem conſtringito. *Donatus:* an quadrupedem deeſt cum pedibus & manibus? *Act.* XXI. 11.

ἄρατε αὐτὸν, καὶ] — L 1. 69. Editio *Eraſmi*, *Bogardi.* Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulg.* *Auguſtinus.* probante *J. Millio* prol. 1195.

ἐκβάλετε] ἐμβάλετε 45. 63. Evang. 6. ἐμβάλητε 39. βάλητε H. 10. 36. 38. 54. 57. 59. 61. 68. 71. 86. Editio *Colinaei.* ἐκβάλητε 90. Editio *Eraſmi*, *Bogardi.* + αὐτὸν 1. Verſio *Copta.*

14] — 33.

εἰσὶν] + οἱ Editio *Colinaei* L. 1. *Origenes.* + ὁ Editio *Eraſmi* 1. vitio Typothetae.

δὲ] + οἱ L. 1. 15. ἔλαβον] ἐποίησαν 106. Evang. 4. 5.

+ κατ' αὐτοῦ 1. Verſio *Copta*, *Origenes* in l. & comm. 33. + κατὰ τοῦ Ἰησοῦ C. in ora M. 61. Evang. 9. 12. 13. 15. 17. eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae. ἐν λόγῳ] — Evang. 4. 19. Verſio *Copta.*

16. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν D. μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν] — 14.

buerant praeter unum Trimalchionem. Pomponius *Digeſt.* L. 34. 2. 33. Scire ſe ait quendam ſenatorem muliebribus coenatoriis uti ſolitum, i. e. Stolis tricliniaribus. *Ariſtoph.* Avib. 1692. γαμικὴν χλανίδα. Apoc. XIX. 7. 8. Eph. IV. 1. Judic. XIV. 12. veſtis ſunt virtutes ſive ambulatio digna vocatione. *Optat.* Milevit. V. Amice: hoc eſt dicere, cognoſce te, cum aliquando renunciaveras diabolo, & ad me converſus fueras, & dederam tibi veſtem nuptialem, ut quid ſic veniſti non habens veſtem nuptialem? hoc eſt dicere: quare non habes quod tibi dedi? nemo enim poteſt iraſci non habenti rem, quae data non ſit.

Koheleth R. IX. 8. R. Judae principis comparatio. Cui haec res ſimilis eſt? Regi qui fecit epulum, & vocavit hoſpites, dixitque eis: ite, lavamini, & albate & ungite, & lavate veſtimenta veſtra, & praeparate vos ad epulum. Et non fixit eis tempus, quando futurum eſſet epulum. Et fuerunt prudentes [ab hora nona] ambulantes ad oſtium palatii regis, dicebantque: num deeſt quicquam palatio Regis? Stulti ex illis non curarunt neque ſolliciti fuerunt de verbo regis. Dixerunt, Finis noſter eſt, ut conveniamus ad epulum regis, eſtne epulum in quo non ſit labor, & ſocietas illius cum illo? Et ivit caementarius ad calcem, figulus ad lutum ſuum, faber ad carbonem ſuum, balnearius ad balneum ſuum. Statim dixit rex: venite ſinguli cito ad epulum. Illi venerunt in gloria ſua, hi *in turpitudine* ſua. Laetatus eſt rex de prudentibus, qui ſtabilierunt verbum regis, & honorarunt palatium regis. Et indignatus eſt ſtultis qui non ſtabilierunt verbum regis, ſed dedecore affecerunt palatium ejus. Dixit rex iis qui ſe paraverunt ad epulum, venite & edite epulum regis: illi autem qui ſe non praepararunt ad epulum, non edent epulum regis, ſed ite & dimittite eos. Rurſus dixit rex: ſed illi accumbant & edant bibantque, iſti vero ſtent ſuper pedes ſuos verberati, & videant, & diſcrucientur: ita tempore futuro erit. S. D. Eſaj. LXV. *Midraſch Miſchle* XVI. 11. Parabola de rege qui fecit convivium, & vocavit omnes, & non fixit illis tempus. Qui animadverterunt regis verbum, abierunt, curarunt & unxerunt ſe, poliverunt veſtimenta ſua, & praepararunt ſe ad convivium: qui autem non animadverterunt verbum regis, abierunt, & operam dederunt negotiis ſuis; cum igitur adpropinquaſſet tempus convivii, dixit rex: introëant omnes ſimul. Illi intrant in ornatu ſuo, & illi in turpitudine ſua. Dixit rex illis, qui venerunt & praepararunt ſe ad convivium: edent de convivio meo: at qui ſe ad convivium non praepararunt, non edent de convivio meo. Num abierunt & excuſati ſunt? Dixit rex: Non. Sed illi edent, bibent & laetabuntur: illi vero ſtabunt ſuper pedes ſuos, vapulabunt, videbunt, & cruciabuntur.

12. ἐφιμώθη] *Etymol.* φιμοῖ, ἄγχει, ἐπισομίζει. *Lucian.* Vit. Auct. 22. καὶ σιωπᾶν ποιεῖ, φιμὸν αὐτοῖς περιτιθεὶς. & de morte Peregrini. 15. οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐπεφίμωντο. *Ter.* Andr. I. 5. 21. Obſtupui. Cenſen ullum me verbum potuiſſe proloqui? aut ullam cauſam ineptam ſaltem, falſam, iniquam. Obmutui. *Sextus Empir.* 2. Log. II. 275. οἱ δὲ Δογματικοὶ πρὸς ἕκαστον μὲν τῶν ἔτως ἐπιχειρημένων ἐφίμωνται.

15. παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ] *Cic.* Acad. IV. 29. nec diutius captioſe interroganti reſpondeo — quid enim ad illum, qui te captare vult, utrum tacentem irretiat te, an loquentem? & 15. fallacibus & captioſis interrogationibus circumſcripti atque decepti quidam, cum eas diſſolvere non poſſunt, deſciſcunt a veritate.

16. ἐν

γόντες· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ

λέγοντες] λέγοντας L. 27.
οὐ prius] — 1.
ἐν ἀληθείᾳ] — 64. ἐπ' ἀληθείας D.
εἰς] — Editio *Eraſmi* 1.

16. ἐν ἀληθείᾳ] *Philo* de O. M. p. 32. 44. ἐν ἀληθείᾳ — καλὸς ἦν. 2. *Cor.* VII. 14. *Jo.* I. 2. & 3. *Jo.* 1. *Thomas.* μέλει μοι τοῦδε, καὶ μέλει μοι τόδε φαυλον. *Lucian.* de paraſito 3. ἐδὲν ἢ μικρόν μοι μέλει. *Joſ.* A. XII. 4. 2. μέλειν γὰρ ἐδὲν αὐτῷ περὶ τούτων. *Act.* XVIII. 17. *Lucian.* Dial. Charont. Menipp. & *Mercur.* XXII. 3. ἀγνοεῖς ὁποῖον ἄνδρα διεπόρθμευσας. ἐλεύθερον ἀκριβῶς, καὶ ἐδενὸς αὐτῷ μέλει. ὗτος ἐστιν ὁ Μένιππος. Crates ap. *Stobaeum* p. 524. Οὐκ οἶσθα, τῆρα δύναμιν ἡλίκην ἔχει, θέρμων τε χοΐνιξ, καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν —— μηδενὸς φροντίζειν, ἀλλ' εἶναι ἀθώπευτον καὶ ἀκολάκευτον. *Dio Chryſ.* XXXII. p. 370. D. οἷς μόνον δεῖ παραβάλλειν τὸν πολὺν ὄχλον —— καὶ θέαν ἔπτων, ὡς τῶνγε ἄλλων ἐδενὸς αὐτοῖς μέλει. *Lucian.* Vit. Auct. 14. ἐδὲν γάρ μοι μέλει ὑμέων. neminem curas.

Demoſth. περὶ τῶν ἐν χερσονήσῳ. Εἰδεὶ μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς λέγοντας ἅπαντας ἐν ὑμῖν μήτε πρὸς ἔχθραν ποιεῖσθαι λόγον μηδένα, μήτε πρὸς χάριν· ἀλλ' ὃ βέλτιστον ἕκαστος ἡγεῖτο, τοῦτο ἀποφαίνεσθαι. *Liban.* O. XVIII. p. 463. A. ἔλεγον εἰσκαλεῖν ἀντίοχον εἰς τὴν αὐλὴν, ἄνδρα, ὃ φρονεῖν, λέγοντα, κολακεύοντα ἡδέως, λέγειν ἐπισάμενον. *Phocylides.* 8. ἀδίκως μὴ κρῖνε πρόσωπον. *Symmachus* I. 19. perſonarum ſpectare gratiam. *Euſtath.* in *Il.* α. p. 84. 19. πολλὰ τῶν προσώπων σιωπῶντα εἰσαγεῖν. *Lucian.* de Calum. 6. τριῶν δ' ὄντων προσώπων, καθάπερ ἐν ταῖς κωμῳδίαις, τοῦ διαβάλλοντος, καὶ τοῦ διαβαλλομένου, καὶ τοῦ πρὸς ὃν ἡ διαβολὴ γίνεται. Hebraismus, nullius hominis, qualicunque ſit dignitate aut vitae ſorte, reſpectum habes.

17. *Cic.* pro Marcell. 10. *erat certamen inter clariſſimos duces, multi dubitabant quid optimum eſſet: multi, quid ſibi expediret: multi, quid deceret: nonnulli etiam, quid liceret.* Non quaerunt de Jure Caeſaris in Judaeam: ſatis enim inter Judaeos conſtabat id nullum eſſe. Centeſimus viceſimus tunc agebatur annus, ex quo Pompejus M. per ſpeciem amicitiae, ſe inter Ariſtobulum & Hircanum de regno contendentes gerens medium, Judaeam Romanis ſubjecerat. *Joſ.* A. XIV. 4. 4. τὰ μὲν ἱεροσόλυμα ὑποτελῆ φόρῳ Ρωμαίοις ἐποίησεν. & 5. τήν τε γὰρ ἐλευθερίαν ἀπεβάλομεν· Καὶ ὑπήκοοι Ῥωμαίων κατέστημεν —— καὶ βασιλεία ἡ πρότερον τοῖς κατὰ γένος ἀρχιερεῦσι διδομένη τιμὴ δημοτικῶν ἀνδρῶν ἐγένετο. Poſtea Romani Judaeis invitis praefecerunt Herodem & filios, cenſum denique egerunt, Judaeaque in formam provinciae redacta Praeſides conſtituerunt homines avaros & injuſtos. Dolebat Judaeis videre theatra ab Herode extructa, aquilas erectas, theſaurum Dei a Pilato direptum, Antoniam templo imminentem praeſidio Romanorum militum munitam, Pontifices pro arbitrio praeſidis creatos & remotos; & pejora indies non ſine ratione metuebant. Unde tandem injuriarum impatientes quaerere coeperunt: an cum officio, quod ſibi ipſis, quod civibus, patriae & poſteris, imo quod Deo ipſi debeant, conſiſtere poſſit obedientia Romanis praeſtita? annon imitandi ſint majores, qui imperium Pharaonis & poſtea Regum Syriae detrectarunt, Deo felicem largiente ſucceſſum? ideone Deus & amorem libertatis illorum animis indidiſſet, & Judaeos imperata circumciſione & lege lata & promiſſionibus ſancita populum ſuum feciſſet, ut turpiter & miſere extraneis, incircumciſis, idololatris & tyrannis ſervirent? vid. 1. *Macc.* II. 24——68. III. 59. *Deut.* XVII. 24. Ita docebat Judas Galilaeus. *Joſ.* XVIII. 1. 1. Ἰούδας δὲ Γαυλανίτης ἀνὴρ, —— Σαδδοῦκον Φαρισαῖον προσλαμβανόμενος ἡπείγετο ἐπὶ ἀποσάσει, τήν τε ἀποτίμησιν ἐδὲν ἄλλο ἢ ἄντικρυς δουλείαν ἐπιφέρειν λέγοντες, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπ' ἀντιλήψει παρακαλοῦντες τὸ ἔθνος. 6. τῇ δὲ τετάρτῃ τῶν φιλοσοφιῶν ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἡγεμὼν κατέστη, τὰ μὲν λοιπὰ πάντα γνώμῃ τῶν Φαρισαίων ὁμολογοῦσι, δυσκίνητος δὲ τοῦ ἐλευθέρου ἔρως ἐστὶν αὐτοῖς, μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν Θεὸν ὑπειληφόσι. Θανάτων τε ἰδίας ὑπομένειν παραλλαγμένας ἐν ὀλίγῳ τίθενται, καὶ συγγενῶν τιμωρίας καὶ φίλων, ὑπὲρ τοῦ μηδένα ἄνθρωπον προσαγορεύειν δεσπότην. B. II. 17. 8. Μανάϊμος τις, υἱὸς Ἰούδα τοῦ καλουμένου Γαλιλαίου, ὃς ἦν σοφιστὴς δεινότατος, καὶ ἐπὶ κυρηνίου πότε Ἰουδαίους ἀνεδίδασκε, ὅτι Ρωμαίοις ὑπετάσσοντο μετὰ τὸν Θεὸν.

Aliis contra, qui pacem ſuadebant, Rebellio non tam injuſta quam inutilis & intempeſtiva videbatur. *Joſ.* B. II. 16. 4. τό γε νῦν ἐλευθερίας ἐπιθυμοῦν ἄωρον, δεον ὑπὲρ τοῦ μηδὲ ἀποβαλεῖν αὐτὴν ἀγωνίζεσθαι πρότερον. ἡ γὰρ πεῖρα τῆς δουλείας χαλεπὴ, καὶ περὶ τοῦ μηδὲ ἄρξασθαι ταύτης ὁ ἀγὼν δίκαιος· ὁ δ' ἅπαξ χειρωθεὶς, ἔπειτα ἀφισάμενος, αὐθάδης δοῦλος ἐστι, ἢ φιλελεύθερος. τότε γὰρ ἦν ἐχρῆν πάντα ὑπὲρ τοῦ μὴ δέξασθαι Ῥωμαίους ποιεῖν, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐπέβαινε τῆς χώρας ὁ Πομπήιος. ita Agrippa rex, & Joſephus B. V. 9. 3. καὶ γὰρ δὴ καὶ πολεμεῖν ὑπὲρ ἐλευθερίας καλὸν, χρῆναι τὸ πρῶτον· τὸ δ' ἅπαξ ὑποπεσόντας, καὶ μακροῖς ἐξάντας χρόνοις, ἔπειτα ἀποσείεσθαι τὸν ζυγὸν, δυσθανατώντων, οὐ φιλελευθέρων εἶναι. δεῖ μέντοι καὶ δεσπότας ἀδοξεῖν ταπεινοτέρους, οὐχ' οἷς ὑπὸ χεῖρα τὰ πάντα.

Vicit tandem ſententia eorum, qui defectionem agitabant, tanta animorum conſpiratione, ut tota natio ad arma concurreret, omnesque communi exitio involverentur. Haec ſententia jam illo tempore altas egerat radices, cum fiducia inſtantis Meſſiae adventus in ſpem novarum rerum erigerentur non mali tantum per ſpeciem pietatis erga Deum & patriam, ſed etiam boni atque ſimplices, & inter eos diſcipuli Chriſti, ipſum regem creare cupientes *Jo.* VI. 15. *Act.* I. 6. *Luc.* XXIV. 21. quod nonniſi excuſſo Romanorum jugo effici poſſe putabant. Denique ea fuit ſuperbia gentis, ut nomen ſervitutis ferre non poſſent *Jo.* VIII. 33. *Joſ.* B. III. 8. 4. φιλοζωεῖς, Ἰώσηπε, καὶ φῶς ὑπομένεις ὁρᾶν δοῦλος;

Exiſtimabant autem Phariſaei, ſe ita callide laqueos Chriſto tetendiſſe, ut, quocunque ſe verteret, illos effugere non poſſet. Si pro Romanis diſerte pronunciaſſet, civium ſuorum & diſcipulorum animos a ſe alienaſſet: adhuc putatis, hunc eſſe Meſſiam regem & liberatorem Judaeorum, qui vos ſervituti Romanorum addicit? hunc veracem eſſe & perſonam hominum non ſpectare, qui in ſolitudine, in campis & vicis & apud plebem, in publicanorum exactiones, & principum vitia invehitur, in urbe vero, ubi libertas & veritas ipſi periculum crearet, dominis adulatur? Si vero contra Romanos pronunciaſſet, imo ſi vel verbum dixiſſet, quod eo ſpectare poterat videri, ipſum tanquam ſeditionis auctorem poteſtati praeſidis tradi-

17 καὶ ὰ μέλει σοι περὶ ἀδενός· ὰ γὰ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί
18 σοι δοκεῖ, ἔξεστι δῶναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶ-
πε·

ἀνθρώπων] ἀνθρώπε 1. 27. *Chryſoſtomus.*
17. εἰπὲ ἂν ἡμῖν] — D. Codices *Latini.*
εἰπὲ] εἰπὸν L.
εἰς] — Editio *Eraſmi* 1. *Ald.*
οὖν] — 106.
ἔξεστιν] + ἡμῖν 1.

didiſſent. *Luc.* XX. 20. XXIII. 2. Nunquam enim ſeverius judicia majeſtatis exercita ſunt quam ſub Tiberio. *Tacit.* A. III. 38. addito majeſtatis crimine quod tum omnium acuſationum complementum erat. 66. de Sejano. Ne quis neceſſariorum juvaret periclitantem, majeſtatis crimina ſubdebantur, vinclum & neceſſitas ſilendi. IV. 21. Piſonem Q. Granius ſecreti ſermonis incuſavit adverſum majeſtatem habiti. *Sueton.* Tib. 58. ſub idem tempus, conſulente praetore, an judicia majeſtatis cogi juberet, exercendas eſſe leges reſpondit, & atrociſſime exercuit. Statuae quidam Auguſti caput demſerat, ut alterius imponeret. Acta res in ſenatu. Et, quia ambigebatur, per tormenta quaeſita eſt. Damnato reo, paullatim hoc genus calumniae eo proceſſit, ut haec quoque capitalia eſſent: circa Auguſti ſimulacrum ſervum cecidiſſe, veſtimenta mutaſſe, nummo vel annulo effigiem impreſſam latrinae aut lupanari intuliſſe: dictum ullum factumve ejus exiſtimatione aliqua laeſiſſe. *Seneca* de Benefic. III. 26. Sub Tiberio Caeſare fuit accuſandi frequens & paene publica rabies, quae omni civili bello gravius togatam civitatem confecit. Excipiebatur ebriorum ſermo, ſimplicitas jocantium, nihil erat tutum: omnis ſaeviendi placebat occaſio. Nec jam reorum exſpectabatur eventus, cum eſſet unus. Coenabat Paulus praetorius in convivio quodam, imaginem Tiberii Caeſaris habens, Ectypa & eminente gemma. Rem ineptiſſimam fecero, ſi nunc verba quaeſiero, quemadmodum dicam illum matellam ſumſiſſe. Quod factum ſimul & Maro, ex notis illius temporis veſtigatoribus, notavit. At ſervus ejus, cui nectebantur inſidiae, ei ebrio annulum detraxit, & cum Maro convivas teſtaretur, admotam eſſe imaginem obſcoenis, & jam ſubſcriptionem componeret, oſtendit in manu ſua ſervus annulum. *Philoſtratus* p. 18. de Statuis, Τιβερίῳ γε ὄντες, ἐφ' ᾧ λέγεται τις ἀσεβῆσαι δόξαι, τυπτήσας τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον φέροντα δραχμὴν ἀργυρᾶν, νενομισμένην εἰς Τιβέριον. *Joannes Sarisberienſis* de Nugis Curialium III. 10. Si enim cenſum dandum eſſe cenſuerit, peculiarem populum Dei, ſemen liberum, praeclaram haereditatem Domini, decimis & primitiis & legalibus cerimoniis tantum obnoxiam, ſubjiciet ſervituti: ſi vero tributa neganda reſponderet his, qui pro ſalute & quiete omnium militabant, quaſi ſeditionis autor & reus imperatoriae majeſtatis a publicanis juſte poterit comprehendi.

Mentio etiam fit *Herodianorum*, comm. 16. cujus vocis terminatio *Latina* eſt. *Stephanus* in ἀτρία. συνήθης γὰρ Ἰταλῶν ὁ τύπος διὰ τῦ ανος. & in ὠσία. τὸ ἐθνικὸν Ὡσιανὸς, συνήθης γὰρ ὁ τύπος τοῖς Ἰταλοῖς. *S. A. Victor* Epit. 54. Diocletianus, donec imperium ſumeret, Diocles appellatus, ubi orbis Romani potentiam cepit, Grajum nomen in Romanum morem convertit. *Arrian* Epict. I. 19. εἶτα ἐκεῖνος κατά τινα δαίμονα ἀγοραθεὶς ὑπό τινος τῶν καισαριανῶν, τῦ καίσαρος σκυτεὺς ἐγένετο. III. 26. τοῦ καίσαρος ἄν τις σε ἀναγκάσῃ. IV. 13. καισαριανοῦ φιλοφροσύνη. *Seneca* Controv. 17. Vocetur, inquit, ille Ciceronianus, ille cliens, amicus. *Vellej. Paterc.* II. 51. 52. Pompejani. *Corn. Nep.* Attic. 7. 1. Incidit Caeſarianum civile bellum. *Cicero* in Verr. V. 59. pro lege Manilia 9. agraria II. 30. Sertorianus. *Corn.* Nepot. Attic. 2. Cinnanus. *Frontinus* IV. 21. in ſumma belli praeſtarent Caſſiani Brutianos. apud C. *Tacitum* Galbianorum, Othonianorum, Vitellianorum, Flavianorum frequens mentio. *Lactant.* de Mort. Perſecutor. 44. Maxentianus proteretur. *Tertullian.* ad Scapul. XI. Circa majeſtatem Imperatoris infamamur; tamen nunquam Albiniani, nec Nigriani, vel Caſſiani inveniri potuerunt Chriſtiani. *Auguſtin.* de C. D. III. 28. partium Marianarum — Syllanus quisque. c. Donatiſtas paſſim. Optatus Gildonianus. c. Petilian. II. 83. Bello Firmiano — tempora Gildoniana. Herodiani ergo ex vi vocis erant, qui ſtabant a partibus Herodis. Herodes autem neque Caeſaris dominationi neque Judaeorum libertati favebat; ſive ergo cum illo ſive cum his feciſſet Chriſtus, aeque Herodianos offendiſſet. Nam Herodes ipſe ſibi quaerebat imperium ſummum & ἀνυπεύθυνον: nonniſi partem regni & quidem precario & beneficio Romanorum tenere, quod jure naturali & haereditario totum ipſius eſſet, durum & iniquum ipſi videbatur; in omnem bellorum eventum tantum armorum in armamentariis repoſitorum ſibi comparaverat, quantum ſatis eſſet LXX. virorum millibus inſtruendis. Ob eam rem cum poſtea in ſuſpicionem veniſſet conſpirationis cum Sejano contra Tiberium, & foederis cum Artabano Parthorum Rege contra Cajum initi, a Cajo, inſtigante Agrippa Herodis nepote, Tetrarchia exutus atque exilio perpetuo, in quo Lugduni Galliarum diem tandem obiit, damnatus fuiſſe apud *Joſephum* A. XVIII. 7. 12. legitur.

Quid autem Chriſtus reſpondit? an pro libertate, an pro ſubjectione? an juſtos libertatis & ſubjectionis limites diſtinxit? Neutrum feciſſe puto. Cum enim, ut Lucas teſtatur XX. 27. ipſi Phariſaei, reſponſionem ejus mirati, tacuerint, nullumque ejus verbum apud populum carpere potuerint; manifeſto indicio eſt, nihil eum de re, quae in quaeſtione verſabatur, dixiſſe. Porro cum ſciamus ex *Luc.* XII. 13. 14. ipſum munus arbitri & diviſoris haereditatis oblatum ſuſcipere recuſaſſe, non credibile eſt, illum jam litem ſimilem, imo multo difficiliorem, ſuam facere voluiſſe. Inprimis ſi conſideremus, Chriſtum, cujus regnum de hoc mundo non eſt, veniſſe ut homines ad felicitatem coeleſtem perduceret, non ut per Evangelium Politias aboleret, aut pacta inter populos & reges interpretaretur, quod ne quidem neceſſarium erat, ſiquidem jura regum & populorum, & termini imperii & obſequii, ex natura hominis, ſocietatis, & pactorum mutuorum, ſatis intelligi poſſunt, & ab illis etiam intelliguntur, qui de Chriſto nihil audiverunt, ut nulla nova revelatione hic opus ſit. Uti Apoſtoli hominum libertatem aut ſervitutem, eorumque conditionem in hac vita eo loco reliquerunt, quo invenerant, ita & Chriſtum ſimiliter feciſſe exiſtimamus. 1. *Cor.* VII. 20. 21.

18. πονηρίαν] *Ariſtid.* Leuctr. I. p. 46. ὑπερβε-

με· Τί με πειράζετε ὑποκρισαί; Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τῆς κήνσε· Οἱ δὲ προσήνεγκαν 19
αὐτῷ δηνάριον. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Λέγουσιν αὐτῷ· 20
Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς· Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ 21
Θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσ- 22
ῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, 23
Λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν· Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμ- 24
βρεύ-

19. ἐπιδείξατε] ὑποδείξατε 71.
αὐτη] —— 2.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς DL. 13. 69. Versio *Syra*, *Vulg. Copta*, *Armena*.
21. τότε] —— Versio *Syra* utraque.
καίσαρος] + τῷ D. Colb. unus.
ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον 27.
23. αὐτῷ] + οἱ 69.
οἱ] —— D. 1. 2. 3. 9. 12. 36. 44. 71. 73. 86. 106. Evang. 18. Versio *Syra*. *Origenes*, *Theophylactus*.
24. Μωσῆς] Μωϋσῆς DM. 15. 69. 72.
τέκνα] + ἵνα D. Versio *Vulg.* + ἐ 69.
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ] —— D. 33.
ἀναστήσει] ἐξαναστήσει FG. 56. 58. 90.

20. ἐ] —— 69. ὁ δὲ C.
οὖν] —— D. 44. *Theophylactus*.
22.] —— 2. a prima manu.
ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D. 59. 61. 70. 91.
εἶπεν] + ἵνα 61.
αὐτοῦ prius] —— Bodl. unus. *Chryſoſtomus*.
τὴν γυναῖκα] τῇ γυναικὶ 72.
25. δὲ] —— D. οὖν 73.

βλήκατε πάντας ἀνθρώπους πονηρίᾳ καὶ κακίᾳ. *Lucian.* Dial. Mort. Alex. & Hannib. XII. 6. ἐκράτησεν —— οὐκ ἰσχύϊ ἀλλὰ πονηρίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ. *Cic.* de N. D. II. 30. eſt enim malitia verſuta & fallax nocendi ratio. de offic. II. 3. Qui parum perſpiciunt, hi ſaepe, verſutos homines & callidos admirantes, malitiam ſapientiam judicant. III. 13. Non aperti, non ſimplicis, non ingenui, non juſti, non viri boni: verſuti potius, obſcuri, fallacis, malitioſi, callidi, veteratoris, vafri. & Tuſc. Diſp. IV. 15. Virtutis contraria eſt vitioſitas, ſic enim malo quam malitiam appellare, quam Graeci κακίαν appellant. Nam malitia certi cujusdam vitii nomen eſt, vitioſitas omnium. de Finib. III. 12. Quas Graeci κακίας appellant, vitia malo quam malitias nominare. *Plaut.* Verſute malus. *Ter.* Andr. IV. 3. 8. Nunc opus eſt tua mihi ad hanc rem exprompta malitia atque aſtutia.

21. καίσαρος] *Avoda Sara* f. 6. Haereticus quidam miſit denarium Caeſareanum R. Judae principi, die feſti gentilium; ſedebat Reſch Lakiſch coram eo, dixit quid faciam? accipiam eam? abiit & faſſus eſt, non accipiam, —— dixit ei Reſch Lakiſch: accipe & projice coram eo in puteum.

ἀπόδοτε] *Rom.* XIII. 7. 1. *Pet.* II. 17. *Philo* de O. M. T. 3. p. 21, 1. τὸν ἐτήσιον ἀποδιδόναι φόρον τῷ βασιλεῖ. *Dio* LII. p. 328. Conſilium Maecenatis. Μήτε νομίσματα ἢ καὶ σάθμα ἢ μέτρα ἴδια τις αὐτῶν ἐχέτω, ἀλλὰ τοῖς ἡμετέροις καὶ ἐκεῖνοι πάντες χρήσθωσαν. 1. *Macc.* XV. 6. *Maimon.* in Gezelah c. 5. Ubicunque numiſma alicujus regis obtinet, illic incolae regem iſtum pro Domino agnoſcunt. *Hieroſ. Sanhedr.* f. 20. 2. Dixit Abigael Davidi: Quid ego mali feci, aut filii mei, aut pecora mea? Reſpondit ille: Maritus tuus Regnum Davidis vilipendit. Ergo, inquit illa, tu rex es? Cui ille: Nonne Samuel me unxit in regem? Illa: Atqui moneta domini noſtri Saulis adhuc obtinet.

Videtur ergo reſpondiſſe Chriſtus, pecuniam Caeſari reddendam eſſe, quoquo modo ſe res haberet, ſive dominus Judaeorum eſſet, ſive non eſſet.

24. 1. *Macc.* X. 54. 56. *Joſ.* A. XIV. 12. 1. ἐγεγάμβρευτο δὲ ἤδη τῷ ὑρκανοῦ γένει —— μέλλων ἄγεσθαι τὴν —— ὑρκανοῦ θυγατριδῆν. *Deut.* XXV. 5. *Thucyd.* V. 16. Διὸς υἱοῦ —— τὸ σπέρμα. *Schol.* σπέρμα λέγει τὸν ἀπόγονον.

25. *Tob.* VI. 15.

28. *Artemid.* II. 67. Νεκροὶ ἀναβιοῦντες ταραχὰς σημαίνει καὶ βλάβας, καθ' ὑπόθεσιν γὰρ ἐπινοῆσαι χρὴ, εἰ ἔσαι ταραχὴ τῶν νεκρῶν ἀναβιωσάντων, ὡς εἰκὸς γὰρ καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀπαιτήσουσιν, ὅθεν καὶ βλάβαι καὶ φιλονεικίαι γίγνονται. Similiter potuiſſent quaerere: ſi omnes ſimul in vitam redeunt, uter erit rex, uter dominus aedium, agrorum, vinearum, unde cibum, potum, veſtem accipient omnes?

29. Cum Phariſaei quaererent de libertate & imperio Romano, h. e. de re ad hanc vitam ſpectante, Chriſtus ſe rei tanquam ad ſe non pertinenti, immiſcere noluit: nunc vero cum Sadducaei de vita aeterna & de immortalitate quaeſtionem movent, Chriſtus, qui e ſinu patris venerat, ut vitam & immortalitatem per evangelium in lucem produceret, ſibi non tacendum eſſe exiſtimavit.

30. Quidam Judaei hanc quaeſtionem ſolvere non potuerunt. *Sohar* Geneſ. f. 24. c. 96. Mulier illa, quae duobus nupſit in hoc mundo, priori reſtituitur in mundo futuro. *Maimonides* ſtatuit: homines poſt reſurrectionem cibo & potu uſuros, & liberorum generationi operam daturos eſſe; quia ſapiens architectus nihil fruſtra faciat, neceſſe eſſe ut membra corporis non ſint otioſa, ſed miniſteriis ſuis defungantur. S. D. *Eſaj.* LXVI. 11. *Saadia*: Quaeritur, an poſt reſurrectionem homines cibo & potu ſint uſuri, & uxores ducturi? Ita ſtatuo: ſicut filius viduae Sareptanae, quem Creator per Eliam reſuſcitavit, & filius Sunamitidis, quem Deus per Eliſam excitavit a mortuis, ederunt & biberunt, & ſine dubio uxores duxerunt. ap. *Eiſenmenger.* T. II. p. 943. Veteres vero rectius: *Berachoth* f. 17. 1. Raſ illa verba frequenter in ore habuit: In mundo futuro non edent, neque bibent, neque generabunt liberos, non exercebunt commercia: non eſt ibi invidia, neque odium, neque rixa; ſed juſti ſedebunt coronis cincti, & delectabunt ſe ſplendore majeſtatis divinae S. D. *Ex.* XXIV. 11. *Pirke R. Elieſer* in Jalkut Simeoni P. I. f. 34. 4. Dixit Jacobus ad Eſavum. Duo ſunt mundi ante nos, hic & futurus. In hoc mundo homines edunt & bibunt, commercium exercent, uxores ducunt, ac liberos gignunt: ſed in mundo futuro omnia iſta non occurrunt. Sume ergo tibi mundum hunc, & ego ſumam mihi mundum futurum S. D. Vende mihi hodie primogenituram tuam,

βρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτῦ τὴν γυναῖκα αὐτῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτῦ.
25 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος, γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων
26 σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτῦ. Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ
27 ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. Ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀνα-
28 στάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
29 σῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεῦ.
30 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τῦ Θεῦ
ἐν

γαμήσας] γήμας L. 1. 60. 91. Colb. *Origenes.* αὐτῦ] — L. 15. 54. 58.
26. ὁμοίως] + δὲ 54. 73. Evang. 6. 15. Editio *Bogardi.*
27. δὲ] — 14. καὶ] — L. 1. 2. 72. Editio *Eraſmi* 1. *Ald.*
28. οὖν ἀναστάσει] ἀναστάσει οὖν D. 1. 69. *Theophylactus.*
τῶν ἑπτὰ ἔσται] ἔσαι τῶν ἑπτὰ D. ἔσαι] + ἡ 1. Edit. *Eraſmi* 1.
αὐτὴν] + γυναῖκα G. 28. 32. Verſio *Syra* poſterior, *Æthiop.*
29. αὐτοῖς] — 11. 32. 50. 53. 57. 73. 87. 91. Colb. probante *J. Millio* prol. 1445.
30. ἢ τῇ] τῇ οὖν 44.
ἐκγαμίζονται] γαμίζονται DL. 1. 36. Colb. Editio *Eraſmi* 1. (ſed in fine Annotationum correxit.) *Ald. Origenes, Athanaſ.* c. Arium. 3. *Iſidorus* IV. 146. *Theodoretus* Dial. II. ἐγγαμίσκονται 69. γαμοῦνται 13.
τοῦ Θεοῦ] — D. Θεοῦ 69.
ὡς ἄγγελοι θεῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι] εἰσιν ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ ἐρανῷ 1. *Origenes* in l. & c. Celſ.

am, quo adhuc erant in utero matris. Statim ergo Eſavus negavit reſurrectionem mortuorumS.D. ecce ego vado & morior. Illa ipſa hora Eſavus loco portionis ſuae ſumſit hunc mundum, Jacobus vero futurum. *ib.* P. 11. f. 13. 1. ex Peſikta Rabbathi. Dixit R. Juda f. R. Simon, Hannan dixiſſe ad Deum: Domine totius mundi, datur exercitus inferius & exercitus ſuperius. Superius non comedunt neque bibunt, non gignunt nec pariunt liberos, neque moriuntur, ſed vivunt in aeternum: In inferiori autem exercitu edunt & bibunt, gignunt & pariunt, moriuntur & non vivunt. Jalkut Rubeni f. 134. 1. ex *Maſſecheth Derech Erez.* Supra non ſedent, neque edunt, neque bibunt, neque liberos generant. *Aboth R. Nathan* c. 36. Sex ſunt in homine, ex quibus tria cum beſtiis, tria cum Angelis miniſterii communia habet. Priora tria ſunt, edere & bibere, genus propagare, & excrementa ejicere: Poſteriora, quod ratione praeditus eſt, ſtatura erecta incedit, & ſermone Hebraico loquitur. *Bemidbar R.* XXI. R. Iſaac dixit: ſcriptum eſt *Num.* XXVIII. 2. Oblatio mea panis meus. Num vero Deus edit & bibit? Conſidera angelos, unde illi aluntur? Reſpondet R. Juda, dixiſſe R. Iſaacum: ex ſplendore majeſtatis divinae S. D. *Prov.* XVI. 14. — Quod ſi vero quis dicat, in coelo nos edere & bibere, diſcat exemplo Moſis *Exod.* XXIV. 16. Si apud Deum nos ederemus & biberemus, certe Moſes idem feciſſet. *Bereſchith R.* XIV. 3. V. 11. & formavit. Duae ſunt formae, ex inferioribus & ex ſuperioribus. R. Joſua f. Nehemiae nomine R. Chaninae f. Iſaaci & Rabbini noſtri nomine R. Elieſer, creavit in eo quatuor creaturas ex ſupernis & quatuor ex infernis, edit & bibit ut beſtiae, fructificat & multiplicat ut beſtiae, ejicit ſtercus ut beſtiae, & moritur ut beſtiae. De ſupernis: ſtat, ut angeli miniſterii, loquitur, intelligit & videt ut Angeli miniſterii — R. Taphri dixit nomine R. Acha: ſuperiora creata ſunt ad imaginem & ſimilitudinem, & non fructificant neque multiplicant: inferiora fructificant & multiplicant. *Plotin.* Enn. III. 5. 2. λέγομεν δὴ τὴν ἀφροδίτην — οὐρανίαν — ἀμήτορα καὶ ἐπέκεινα γάμων, ὅτι μηδὲ ἐν οὐρανῷ γάμοι.

Neque fore neque fieri poſſe, ut mortui in vitam redeant, multi ex gentibus cum Sadducaeis ſtatuerunt. *Palaephat.* 41. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, μηδένα ἀποθανόντα δύνασθαι ἀναβιῶναι. *Dionyſ.* Areop. περὶ θείων ὀνομάτων c. πρᾶγμα τῇ παλαιότητι μὲν ἴσως παρὰ φύσιν δοκῦν. *Lucret.* III. 942. Nec quisquam expergitus exſtat, Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſecuta. *Catullus* I. 3. Qui nunc it per iter tenebricoſum Illuc unde negant redire quenquam. *Æſchyl.* Eumenid. 650. ἀνδρὸς δ' ἐπειδὰν αἷμ' ἀνασπάσῃ κόνις, ἅπαξ θανόντος ἔστις ἐς' ἀνάστασις. *Plin.* XXIX. 1. II. 5. nec Deum quidem poſſe omnia. Nam nec ſibi poteſt mortem conſciſcere — nec mortales aeternitate donare, aut revocare defunctos. VII. 56. *Euripid.* Herc. fur. 296. ἦξειν νομίζεις παῖδα σὸν γαίας ὑπὸ; καὶ τίς θανόντων ἦλθεν ἐξ ᾅδου πάλιν; *Seneca* Hippolyt. 219. non unquam amplius convexa tetigit ſupera, qui merſus ſemel Adiit ſilentem nocte perpetua domum.

Alii tamen ab iſtis diſſentiebant, vid. ſupra IX. 25. *Plato* de Rep. X. ἀλλ' ὅ μέντοι σοι ἀλκίνοε γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς Ἤρος τῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλε, ὃς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας — κομισθεὶς δὲ οἰκάδε, μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω. ἀναβιοὺς δ' ἔλεγεν, ἃ ἔκεῖ ἴδοι. & Convivio. Ἡ Πελίου θυγάτηρ Ἄλκηστις — ἑθελήσασα μόνη ὑπὲρ τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς ἀποθανεῖν — καὶ τῦτ' ἐργασαμένη τὸ ἔργον, ὕτω καλὸν ἔδοξεν ἐργάσασθαι ἀ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ θεοῖς, ὥσε πολλῶν πολλὰ καὶ καλὰ εἰργασμένων, εὐαριθμήτοις δή τισιν ἔδοσαν τῦτο γέρας οἱ θεοὶ, ἐξ ᾅδε ἀνιέναι πάλιν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνης ἀνεῖσαν. *Apollod.* Biblioth. III. 3. de Æſculapio. εὗρον δέ τινας λεγομένους ἀναστῆναι ὑπ' αὐτοῦ καπανέα, καὶ Λυκοῦργον, ὡς Στησίχορος φησιν ἐν ἰριφύλῃ. *Sextus Empir.* a Grammat. I. 261. Στησίχορος μὲν ἐν ἰριφύλῃ εἰπὼν, ὅτι τινας τῶν ἐπὶ θήβαις πεσόντων ἀνέστα. *Lucian.* Gall. de Pythagora 18. θεὸν ἥδομαι. Μ. Ἤκουσα ταῦτα, καὶ ὡς δόξειας ἀναβεβιωκέναι ἀποθανών. *Lactant.* VII. 23. Non igitur renaſcentur, quod fieri non poteſt, ſed reſurgent, & a Deo corporibus induentur, & prioris vitae factorumque omnium memores erunt, & in bonis coeleſtibus collocatae ac fruentes jucunditate innumerabilium copiarum praeſenti Deo gratias agent, quod malum omne deleverit, quod eos ad regnum vitamque perpetuam ſuſcitarit. Qua de Anaſtaſi philoſophi quoque dicere aliquid conati ſunt — quod ſi non modo pro-

ἐν οὐρανῷ εἰσι. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ 31
Θεοῦ, λέγοντος· Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; 32
οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἐξεπλήσσον- 33
το

ἐν] + τῷ 36.
31. ὑμῖν] — 71. 106. Versio *Syra* posterior. *Irenaeus.* ἡμῖν 11. 64.
ἀπὸ] ἀπὸ Editio *Erasmi*, *Aldi*.
ἐστιν] + δὲ 69.
ἐν οὐρανῷ εἰσι] εἰσιν ἐν οὐρανῷ 44. εἰσιν ἐν τῷ οὐρανῷ 69.
33. καὶ ὁ Θεὸς] — 69.
ὁ Θεὸς quarto loco] — D. 33. 67. Evang. 17. 22. Versio *Vulg. Syra*, *Copta*, *Origenes* de O. 53. *Euseb.* in Psal. LIV. 15. *Clemens* III. H. 55. *Damascenus* de F. O. 100. *Chrysostomus*, probante *J. Millio* prol. 874.
Θεὸς] — L. 1.
33. διδαχῇ] διδασκαλίᾳ M.
34. ἐπὶ τὸ αὐτὸ] ἐπ' αὐτὸν D. Codices *Latini*, probante *Beza* annot. Ed. 5.

phetae sed etiam vates & poëtae Anastasin mortuorum futuram esse consentiunt.

Judaei variis argumentis ex V. T. petitis solent adstruere mortuorum resurrectionem & immortalitatem animae. *Menasse f. Israel* de Resurr. Mort. I. 10. 6. Cum Mosi primum appareret Dominus, dixisse legitur: Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, Deus Jacobi. Atqui Deus non est Deus mortuorum, qui non sunt, sed vivorum, qui existunt. Itaque Patriarchas etiamnum respectu animae vivere ex eo recte infertur. *Abenesra* in *Levit.* II. 2. 4. 5. Doctores: ero Deus vester — sensus est: Custodite mandata mea, quia illa vita sunt facientibus in duobus mundis. *Thanchuma* extr. *Midras* in *Jalkut Simeoni* P. 1. f. 27. 2. ad 1. *Reg.* II. 1. & appropinquarunt dies Davidis ad moriendum. Num quaeso dies moriuntur? Dixit R. Samuel f. Nachmani: quando justi moriuntur, dies quidem ipsorum desinunt, sed ipsi manent superstites. S. D. *Psal.* CXLIX. 5. 6. Unde discis, justos etiam in morte sua laudare Dominum? ex *Eccles.* IX. 5. Sed justi etiam in morte sua dicuntur viventes S. D. 2. *Sam.* XXIII, 20. Benaja f. Jojada f. viri viventis. Num vero Benaja solus filius viri viventis, omnes autem alii homines filii mortuorum fuerunt? Fuit filius talis viri, qui etiam in morte sua dictus est vivus. *Bereschith R.* LXXIV. 1. *Gen.* XXXI. 3. Revertere in terram patrum tuorum. Scriptum est *Psal.* CXLII. 6. Tu es portio mea in terra viventium. — terra cujus mortui vivent initio dierum Messiae. *Schemoth R.* XLIV. ad *Ex.* XXXII. 13. Memento Abrahami, Isaaci & Jacobi. Dixit Moses: Domine mundi, num mortui illi vivunt? Respondit Deus: num tu factus es haereticus? — Quaesivit Moses: num mortui vivunt? respondit Deus: utique. Moses regessit: Si ergo vivunt, memento Abrahami, Isaaci & Jacobi. *Debarim R.* III. Moses dixit: Domine mundi, num quaeso mortui vivunt? Respondit Deus: Mose, num & tu erras? Nonne ego sic tibi dixi: Ego mortificabo & vivificabo. *Coheleth R.* V. 10. Samaritanus quidam interrogavit R. Meir: num mortui vivunt? respondit, eos vivere IX. 5. Viventes sciunt, se morituros esse. Intelliguntur justi, qui etiam in morte viventes dicuntur — probatur ex *Num.* XXXII. 11. in terram, quam juravi Abrahamo, Isaaco & Jacobo. Non dicitur patribus, sed Abrahamo, Isaaco & Jacobo. Quasi Deus ad Mosen diceret: abi, & dic ipsis, me jusjurandum, quod ipsis promisi, servasse. *Tanchuma* f. 36. 3. Mortui nostri non sunt mortui S. D. *Psal.* CXLIX. 5. *Taanith* f. 5. 2. Dixit R. Jochanan: Jacobus pater noster non est mortuus — probabo ex *Jerem.* XXX. 10. Unde sic colligas, Jacobus hoc loco jungitur posteris suis: jam vero posteri vivunt; ergo & Jacobus vivit. *Hieros. Berach.* f. 8. 4. Justi etiam in morte dicuntur vivi — probatur ex *Num.* XXXII. ut supra. *Babyl. Berachoth* f. 18. 1. 2. *Sam.* XXIII. 20. ut supra. *Jos.* Macc. 16. οἱ δὲ τὸν Θεὸν ἀποθνήσκοντες ζῶσι τῷ Θεῷ, ὥσπερ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντες οἱ πατριάρχαι. *Sanhedrin* f. 92. 1. Dixit Rabba; unde probatur resurrectio mortuorum ex lege? *Deut.* XXXIII. 6. Vivat Ruben, in hoc seculo: nec moriatur, in futuro. Rabina dixit, etiam ex *Dan.* XII. 2. R. Asche ex 13. & *Berachoth* f. 15. 2. Rabbi Tobai n. R. Josuae dicit *Prov.* XXX. 15. quam similitudinem habet sepulcrum ad matricem? Hanc; sicut matrix recipit & reddit: ita & sepulcrum; illa clam accipit & multis vocibus reddit; ergo multo magis consentaneum est, ut sepulcrum, quod multis vocibus mortuum accipit, illum multis vocibus reddat. & hoc respondetur dicentibus, non extare in scriptura, mortuos iterum victuros. *Avoda Sara* f. 18. 1. Tradunt, non esse partem in seculo futuro dicenti, legem non esse de coelo, & resurrectionem mortuorum non probari ex lege. *Mechilta* in *Ex.* XV. 1. f. 26. 2. tunc cecinit Moses, non ita scriptum est, sed tunc canet Moses. Discimus resurrectionem mortuorum. *Sanhedr.* f. 90. 2. Dicuntur interrogasse Sadducaei Rabban Gamalielem, unde probaret Deum resuscitare mortuos: Respondit, ex Lege, prophetis, & Hagiographis & non receperunt ab illo. Ex lege *Deut.* XXXI. 6. Regesserunt: forte & surgens, ad sequentia referri debet. Ex Prophetis *Esaj.* XXVI. 19. Reponebant Sadducaei: forte id pertinet ad mortuos, quos Ezechiel vidit vivificatos: non vero ad resurrectionem seculi futuri. Ex Hagiographis *Cant.* VII. 10. Reponebant Sadducaei: forte labia motitabantur in mundo. — Et non receperunt, usque dum citaret illis *Deut.* XI. 21. Non dicitur vobis, sed illis. Hinc constat de resurrectione mortuorum ex lege. Aliqui autem dixerunt, citasse *Deut.* IV. 4. Clarum erat, tunc omnes in vivis fuisse. Non ergo haec erat mens verborum; sed etiam eo die, quo omnes mortui essent, illos victuros. Scilicet sicut hodie vos omnes superstites vivitis: ita in seculo futuro omnes resurrecturi & victuri estis. — Dixit R. Joannes, unde probatur resurrectio mortuorum ex Lege? Ex *Num.* XVIII. 28. Quid? num Aaron in perpetuum superstes manet? annon ipse non est ingressus in terram Israel? Non hoc ita accipiendum est; sed docere voluit, fore aliquando, ut ipse resurgat. Hinc ergo probatur resurrectio mortuorum, — Traditio est: R. Simai dixit: unde probatur resurrectio mortuorum ex Lege? *Exod.* VI. 4. Non dicitur vobis, sed illis. Quare hinc consequitur, illos resurrectu-

34 το ὀπὶ τῇ διδαχῇ αὐτῦ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκύσαντες ὅτι ἐφίμωσε τὺς Σαδδυκαίυς,
35 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό· Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς, πειράζων αὐτὸν, καὶ
36 λέγων· Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ~ εἶπεν αὐτῷ·

~ ἔφη

Ἀ-

35. νομικὸς] + τις FG. Editio *Eraſmi*, *Aldi*.
καὶ λέγων] — L. 33. Verſio *Vulg. Syra*, *Copta*.
37. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ] ἔφη αὐτῷ Ἰησοῦς D.
εἶπεν] ἔφη DEFGKLM. 1. 9. 10. 11. 12. Colb. duo 27. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 5. 6. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. Editio *Complut. Bengelii*, *Baſilius* Eth. 3. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1426.
— 1. & Verſio *Armena*.
36. μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ] ἐν τῷ νόμῳ μεγάλη D.
Ἰησοῦς] — Verſ. *Copta*.
κύριε 36.

ἔφη

cturos eſſe. Quaeſiverunt Romani ex R. Joſua f. Chaninae: unde probatur, Deum in vitam revocaturum mortuos? *Deut.* XXXI. 16. — Fertur quoque, dixiſſe R. Joannes nomine R. Simeonis f. Jochai: unde probatur Deum, reſuſcitaturum mortuos? — quia dicitur: occumbens cum patribus tuis & ſurgens. Traditio. R. Elieſer f. R. Joſe dixit: in hac re corruptionis accuſavi libros Sadducaeorum, quod dicerent, non eſſe reſurrectionem mortuorum ex Lege. Dixi illis: corrupiſtis legem veſtram — quia dicitis, non eſſe reſurrectionem ex Lege. Ecce dicit *Num.* XV. 31. excidendo excidetur, in hoc ſeculo: iniquitas ejus in ipſa, in ſeculo futuro. Dixit R. Pappa ad Abai: dici etiam illis potuiſſet: ambo iſta poſſe conficiex geminatione verbi excidendo excidetur — Secundum Tannaeos enim excidendo intelligitur in hoc ſeculo; excidetur, in futuro, ut ſentit R. Akiba. Cui dixit R. Iſmael: annon iterum dictum eſt comm. 30. excidetur? an ergo tria ſecula ſunt? ſed locuta eſt lex more humano. Quaeſivit Cleopatra Regina ex R. Meir: ſcio, mortuos eſſe revicturos S. D. *Pſ.* LXXII. 16. Dixit Apoſtata ad R. Gamalielem: Vos dicitis, mortuos revicturos eſſe, atqui in pulverem redacti ſunt, pulvis autem num reviviſcet? f. 91. 1. Petiit filia Caeſaris a Rabban Gamaliele, ut ſibi concederet poteſtatem reſpondendi. Quae proinde reſpondebat: duo ſunt figuli in urbe noſtra, unus fingit vaſa ex aqua, alter ex luto, uter eorum praeſtantior? Reſpondit Caeſar: is, qui fingit ex aqua. Regerebat ei filia: ſi ita res ſe habeat, Deus qui ex aqua (ex ſemine) format hominem, nonne multo magis ex luto efformet? — Dixit quidam Sadducaeus R. Immi, Dicitis mortuos eſſe reſurrecturos, atqui in pulverem redacti ſunt, pulvis autem num reviviſcet? Reſpondit, rem tibi per parabolam explicabo. Similis eſt Regi mortali, qui dixit ſervis ſuis: ite, & aedificate mihi palatia magna in loco, ubi nec aqua nec pulvis eſt. Qui profecti palatia exſtruxerunt, quae interjecto tempore collapſa ſunt. Quare ad eos dixit: aedificate illud iterum, in loco ubi eſt pulvis & aqua. Reſpondentibus, ſe id efficere non poſſe, ſuccenſuit dicens: in loco, ubi nec pulvis nec aqua erat, potuiſtis aedificare: nunc in loco, ubi eſt pulvis & aqua, nonne multo magis aedificare poſſitis? — Dixit aliquis Sadducaeus ad Gabiha f. Peſiſae: Vae vobis ſcelerati, quia dicitis, mortuos reſurrecturos eſſe: ecce viventes moriuntur, quomodo ergo, qui jam mortui ſunt, reviviſcerent? Cui ille reſpondit: Vae vobis ſcelerati, quia dicitis, mortuos non revicturos eſſe. Nam qui nunquam in rerum natura extiterunt, vivunt; quomodo ergo de his, qui jam ſemel in rerum natura extiterunt, non multo magis veroſimile ſit, eos iterum exiſtere poſſe poſt mortem ſuam? f. 91. 2. Traditio, dixit R. Meir: unde probatur reſurrectio mortuorum ex lege? Exod. XV. 1. Non dicit cecinit, ſed canet, ut inde conſtet ex Lege, futuram aliquando mortuorum reſurrectionem. Cui affine eſt quod legimus *Joſ.* VIII. 30. Non dicitur aedificavit, ſed aedificabit — Dixit R. Joſua f. Levi; unde probatur reſurrectio mortuorum ex Lege? Pſal. LXXXIV. 5. Non dicitur laudaverunt te, ſed laudabunt. Quare hinc probatur Reſurrectio mortuorum ex Lege — Dixit R. Chaja f. Abbae, dixiſſe R. Joannem: Unde probatur reſurrectio mortuorum ex Lege? Eſaj. LII. 8. Non dicitur cecinerunt, ſed canent. *Peſachim* f. 68. 1. Tradiderunt Rabbini: Ego occidam & vivificabo Deut. XXXII. 39. ne quis putet, forte mortem eſſe in uno & vitam in altero, uti in mundo, uno moriente, naſcitur alter, additum eſt: percuſſi, & ego ſanabo. Sicut vulnus & ſanatio ſunt in uno eodemque, ita etiam mors & vita. Hinc habemus refutationem eorum, qui dicunt, reſurrectionem mortuorum ex lege probari non poſſe. & *Sanhedrin* f. 91. 2.

31. *Schemoth R.* XLIV. Quare dicit Moſes: recordare Abrahami, Iſaaci & Jacobi. *Ex.* XXXII. 13. Dicit R. Abin, dixiſſe Deum Moſi: ego requiro a te decem homines, ſicut requiſivi a Sodoma. Da mihi decem juſtos in populo, & eum non perdam. Tum Moſes: ecce ego, Aaron, Eleazar, Ithamar, Pinechas, Caleb, Joſua. At Deus: ſunt tantum VII. ubi tres alii? Cum haereret Moſes, dixit: Domine mundi, num mortui vivunt? reſpondit Deus: imo. Tum Moſes: ſi mortui vivunt, tum recordare Abrahami, Iſaaci & Jacobi.

νομικὸς] *Gloſſar.* νομικὸς, jure conſultus. Juriſperitus νομικώτατος, νομομαθὴς. *Strabo* XII. p. 813. C. χρῶνται δὲ οἱ Μαζακηνοὶ τοῖς χαράνδα νόμοις, αἱρέμενοι καὶ νομοφύλακα, ὃς ἐστιν αὐτοῖς ἐξηγητὴς τῶν νόμων, καθάπερ οἱ παρὰ Ρωμαίοις νομικοὶ. *Arrian. Epict.* II. 13. ἀλλ' οὐδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πώποτε, τὸν ἐρῶντα αὐτῷ καὶ ἐξηγησάμενον τὰ νόμιμα· Ἀλλὰ διαθήκην μὲν οὐ γράφει, μὴ εἰδὼς, πῶς δεῖ γράφειν, ἢ παραλαβὼν τὸν εἰδότα· ἐδ' ἐγγύην ἄλλος σφραγίζεται, ἢ ἀσφάλειαν γράφει· ὁρίζει δὲ χρῆται δίκα νομικῆ. *Anthol.* II. 22. 9. Θάρσει, τὸν νομικὸν δὲ κάλει, καὶ χρήματα σαυτῇ Εὖ διαθεὶς βιότα λῆγε μεμιμνοτόκα. *Joſ.* B. II. 21. 7. Τέσσαρας τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἔσειλαν, τόν τε τῶ νομικῆ Ἰωάζαρον, καὶ Ἀνανίαν Σαδδυκὶ καὶ Σίμωνα καὶ Ἰούδην Ἰωνάθε, πάντας εἰπεῖν δυνατωτάτυς. & Vit. 39. ἔδοξεν αὐτοῖς πέμπειν ἄνδρας κατὰ γένος μὲν διαφέροντας, τῇ παιδείᾳ δ' ὁμοίυς· ἦσαν δ' αὐτῶν οἱ μὲν δημοτικοὶ δύο, Ἰωνάθης καὶ Ἀνανίας, Φαρισαῖοι τὴν αἵρεσιν· ὁ δὲ τρίτος Ἰωάζαρος ἱερατικῆ γένυς, Φαρισαῖος καὶ αὐτὸς. *Galen.* de Curat. γεωμέτρας, ἀστρονόμυς, ἀρχιτέκτονας, νομικὺς, ῥήτορας, γραμματικὺς. & de libris ſuis. κἂν ἰατροὶ τυγχάνωσιν ὄντες, ἢ φιλόσοφοι, ἢ γεωμετρικοὶ, καὶ μουσικοὶ, καὶ νομικοὶ. *Plut.*

Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου· Αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή· Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, Λέγων· Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίνος υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δα-

37 38 39 40 41.42

τῇ primum] EFG. 2. 3. 12. 44. 69. 73. 80. 84. Evang. 24. Edit. *Eraſmi*, *Bogardi*. — Secundo EFG. 2. 3. 12. 36. 39. 44. Bodlejani omnes in Edit. *Oxon.* 73. 80. 90. Edit. *Eraſmi*. *Bogardi*, *Theoph.* probante *Bengelio*. — tertio 2. a prima manu 12. Edit. *Eraſmi*, *Bogardi*.

ἐν ſecundo] — 2. *Theophylactus*. ψυχῇ σου] + καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι 68. 69. Verſio *Syr. Æthiop.*

διανοίᾳ] ἰσχύι 13.

38. πρώτη καὶ μεγάλη] ἡ μεγάλη καὶ ἡ πρώτη. L. ἡ μεγάλη καὶ πρώτη 1. 13. 69. Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulg. Æthiop.* *Origenes* H. 23. πρώτη 27. μεγάλη καὶ πρώτη D. *Theophraſtus* de C. P. III. 25. ὡς δὴ κοινῇ καὶ καθ' ὅλα φασιν, μάγιστον μὲν καὶ πρῶτον, εἰ τὴν σπορευτὴν χώραν ἐργάσαι καλῶς.

39. αὐτῇ] ταύτῃ D. 16. Evang. 12. 13. 14. 15. 17. Verſio *Vulg. Copt.* ταύτης *Chryſoſtomus*. αὐτη G. 2. 35. 40. at in ora habet: γράφεται καὶ αὐτῇ. 48. 53. 55. 56. 58. 60. 65. 66. 72. 90. 106. Evang. 6. 4. 21. 22. 24. Editio *Complut.* *Baſilius* Eth. 3.

σεαυτὸν] ἑαυτὸν 1. 3. 9. 10. 45. 49. 51. 53. 59. 62. 73. 74. 83. 86. 87. 91. Evang. 5. 19. 21. 22. Editio *Eraſmi* 1. *Ald.* *Baſilius*. ut Rom. XIII. 9. quod eſt elegantius, *Caſaubono* judice.

40. ταύταις] + δὲ 54. 57. 58. ὅλος] — 54. Verſio *Syra*, *Copta*. prob. *J. Millio* prol. 1251.

Quaeſt. Rom. p. 271. E. ὥσπερ οἱ Νομικοὶ Γάϊον, Σηῖον, καὶ Λύκιον τίτιον, καὶ οἱ φιλόσοφοι Δίωνα καὶ Θέωνα προσλαμβάνουσι.

37. *Joſ.* Maccab. 13. ἑαυτὸς τῷ θεῷ ἀφιερώσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας. *Philo* de Decal. T. 2. p. 191, 18. ἀλλὰ καὶ διανοίᾳ καὶ λόγῳ καὶ πάσῃ δυνάμει τῇ τῶ ἀγωνήτῃ καὶ ἀιδίῳ καὶ τῶν ὅλων ἀιτίᾳ θεραπείᾳ σφόδρ' ἰσχύσας καὶ ἐρρωμένως ἐναποδυόμενα. *Galenus* de locis affect. III. πᾶσι τοῖς ἰατροῖς, ὅσοι γε μὴ διὰ φιλίαν αἱρέσεως, ἄλλο μὲν ἐν τῇ ψυχῇ φρονοῦσιν, ἄλλο δὲ λέγουσιν, ὁμολογήσεται. *Theophraſtus* Char. 17. καὶ ὑπὸ τῆς ἑταίρας καταφιλούμενος εἶπεῖν, θαυμάζω, εἰ σὺ καὶ ἀπὸ ψυχῆς μοι φιλεῖς. *Ariſtoph.* Nub. 56. ἄλλ' εἶπερ ἐκ τῆς καρδίας μ' ὄντως φιλεῖς. *Theocritus* Id. VIII. 35. βόσκοιτ' ἐκ ψυχᾶς τὰς ἀμνίδας. *Schol.* ἦγεν ἐξ ὅλης τῆς προθυμίας· ἐκ ψυχῆς ποιεῖ τις τόδε, ἦγεν ἐκὼν, καὶ ἀφ' ἑαυτῦ κινούμενος· ἐκ δὲ ψυχῆς δὴ ποιεῖ, ἦγεν ἄκων καὶ σὺν βίᾳ τινι, καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτῦ κινούμενος. *Senec.* Epiſt. XCVI. Non pareo Deo, ſed aſſentior: ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor. *M. Antoninus* III. 4. & ſaepe ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. IV. 20. θεοῖς ἐπιτιτροφῶς τὰ πάντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. *Xenoph.* Expedit. Cyri VII. ὅτι σοὶ ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν. Oeconom. ἀσπάσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς. *Dio Xiphil.* p. 65. οἱ μὲν ἐκ παρασκευῆς, οἱ δὲ ἐκ φόβου, οἱ δὲ ἐκ ψυχῆς. *Anthol.* II. 47, 2. ἡδεῖς τὴν ἰδίην συνεχῶς, χαρίδημε, γυναῖκα ἀινεῖν ἐκ ψυχῆς τερπόμενος δύναται. *Catullus* LXI. 69. toto ex te pectore, Theſeu, Toto animo, tota pendebat perdita mente. *Plautus* Captiv. II. 3. 27. Ut adhuc locorum feci, faciam ſedulo. Ut potiſſimum, quod in rem recte conducat tuam, Id petam, id perſequarque, corde & animo, atque viribus. *Herodot.* VIII. 97. ὁρίοντες δέ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, ὧν ἠπίσιατο, ὡς ἐκ παντὸς νόου παρισκεύασε μίνειν πολιορκήσιν. *Epictetus* c. XXXV. Νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονόμαχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ἅπαν δὲ τῇ ψυχῇ ὠδίν. *Cicero* Ep. Famil. XVI. 8. Te videre tota cogitatione cupio. & Philippic. X. 11. Omnis voluntas M. Bruti, omnis cogitatio, tota mens auctoritatem Senatus, libertatem P. R. intuetur. 1. *Reg.* XIV. 8. 2. *Reg.* XXIII. 3 2. *Paral.* XV. 12. *Eccleſiaſt.* XLVII. 10. *Ter.* Andria IV. 4. 55. Paululum intereſſe cenſes, ex animo omnia, ut fert natura, facias, an de induſtria? *Arrian.* II. 23. & III. 26. δυνάμενον εἰπεῖν τέτας τὰς εἴκας ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἄγε δὴ μ', ὦ ζεῦς, καὶ σύ' ἡ πεπρωμένη. *Cic.* pro Cluentio 67. Ab illo tempore nullum locum praetermiſit, in quo non inſtruxerit inſidias aliquas, ac dies omnes ac noctes tota mente mater de pernicie filii cogitaret. *Philo* de Abrahamo p. 377. οὐ τὸ μέντοι μέρος ἀπέκλινε πρὸς τὸν παῖδα, ἀλλ' ὅλῃ τῇ ψυχῇ δι' ὅλων ὁσιότητι προσεκλήρωσεν, ὀλίγα φροντίσας συγγενικῆς αἵματος. *Theocrit.* Id. XVII. 130. ἐκ θυμοῦ ἐργοῖσα κασίγνητόν τε πόσιν τε. *Plut.* de Virtut. p. 446. A. ὥσπερ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς συνεπινεύων ταῖς ἡδοναῖς. His opponuntur ἀψυχοι *Jac.* I. 8. IV. 8. 1. *Chron.* XII. 33.

40. *Plut.* ad Apollon. p. 116. C. Γνῶθι σεαυτὸν, καὶ τὸ Μηδὲν ἄγαν· ἐκ τέτων γὰρ ἤρτηται τὰ λοιπὰ πάντα. *Sextus* Empir. a. Logic. I. 158. οὗ χωρὶς κριτηρίου —— ἀφ' οὗ καὶ ἡ εὐδαιμονία, τέτ' ἐστὶ τὸ τῦ βίᾳ τέλος, ἠρτημένην ἔχει τὴν πίσιν. *Geneſ.* XLIV. 30. *Judith.* VIII. 24. *Arachin* V. 2. 3. Caput, Stomachus, res a qua vita hominis pendet. *Bereſchith R.* XXIV. in Levit. XIX. 18. Diliges proximum ut te ipſum. Dixit R. Akiba: Haec eſt ſumma magna in Lege. חזה כלל גדול & *Schabbath* f. 31. 1. *Bereſchith R.* XXVI. 8. *Eunapius* in Maxim. ἐξεκρίματο τῦ ἀνδρὸς. Horat. Ep. I. 1. 105. de te pendentis, te ſuſpicientis amici. *Jamblich.* protrept. ad Symb. 24. Τὸ γὰρ κυριώτατον ῥίζωμα τῶν Πυθαγορικῶν δογμάτων τέτό ἐστιν, ἐξ οὗ τὰ πάντα σχεδὸν ἤρτηται, καὶ ὑφ' οὗ μέχρι τέλους κρατύνεται. & de V. Pythag. 29. πάντα —— ἐκεῖθεν ἐξηρτῆσθαι δοκεῖ. *Plato* de Legg. X. ἐκ γὰρ δὴ τῦ τοιέτε πάντα ἠρτημένα τάτε εἰρημένα κακὰ γίγονε, καὶ ἔσι καὶ ἔσαι. *Maccoth* f. 23. 2. explicat R. Simlai, DCXIII. praecepta data fuerunt Moſi --- Dixit R. Camaenuna: quinam eſt locus ſcripturae, qui huic dicto ſuffragatur? Deut. XXXIII. 4. תורה ſunt DCXI. ego ſum Dominus Deus tuus: & non erit tibi coram me; duo iſta praecepta, quae ex ore Dei audivimus, conſtituunt numerum DCXIII. praeceptorum. David ad undecim reduxit, Pſal. XV. Eſajas XXXIII. 15. ad ſex; Micha VI. 8. ad tria; Eſajas LVI. 1. ad duo, Amos V. 4. & Habacuc II. 4. ad unum. *Thanchuma* p. 264. 1. & *Medraſch Thehillim* XVII. *Berachoth* f. 61. 1. Interpretatus eſt f. Caparae: haec eſt ſectio, a qua totum corpus legis pendet. *Philo* de Septenar. p. 282, 22. Ἔσι δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κατὰ μέρος ἀμυθήτων λόγων καὶ δογμάτων δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια, τό τε πρὸς θεὸν δι' εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος, καὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπες διὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης· ὧν ἑκάτερον

43 Δαβὶδ. Λέγει αὐτοῖς· Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων· Εἶ-
44 πεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο-
45 πόδιον τῶν ποδῶν σου. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; Καὶ
46 οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπε-
ρωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε

καὶ οἱ Προφῆται κρίμαλλαι] κρίμαλλαι καὶ οἱ Προφῆται DL. Verſio *Vulg. Syra.*

42. λέγων.] — Verſio *Copt.*

43. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς L. 1. 33. Colb. Verſio *Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Origenes* H. 23. Dialog. c. Marcion. p. 127.

πνεύματι.] + ἁγίῳ 61. Evang. 13. 20.

κύριον αὐτὸν καλεῖ] καλεῖ αὐτὸν κύριον D. κίριον καλεῖ αὐτὸν 69.

καλεῖ] λαλεῖ 12.

44. ὁ] — D.

ὑποπόδιον] ὑποκάτω DGL. 2. 3. 9. 34. 39. 63. 67. 69. 84. Evang. 5. Verſio *Syra.*

45. Δαβὶδ] + ἐν πνεύματι DM. 4. 6. 12. 13. Colb. 32. 40. 42. 45. 53. 68. 69. 71. 91. Evang. 17. Editio *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. *Arab. Copta, Saxon. Dial.* c. *Marc.*

καλεῖ αὐτὸν κύριον] κύριον αὐτὸν καλεῖ Editio *Eraſmi, Colinaei.*

46. ἐδύνατο] ἠδύνατο 1. 90. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Colinaei, Bogardi. Moeris.* ἠδύνω, ἐπίσω, ἀττικῶς· ἐδύνασο, ἐπίσασο, ἑλληνικῶς &c. ἤμελλον, ἠβουλόμην, ἠδυνάμην, ἠξάμην, ἀλλὰ τοῦ η. ἀλλὰ δὲ τοῦ ε. ἑλληνικῶς.

αὐτῷ ἀποκριθῆναι] ἀποκριθῆναι αὐτῷ D. 45. 62. 69. 73. 83. 86. Codices *Latini.* αὐτῷ] — Colb.

ἡμέρας] ἄρας D. 1. a prima manu. 70. 76. Verſio *Æthipp. Origenes* H.

ἐπερωτῆσαι] ἐπερωτᾶν Editio *Complut.*

τερον εἰς πολυσχιδεῖς ἰδέας καὶ πάσας ἐπαινετὰς τέμνεται.

41. Hiob. XI. 23.

43. Δαβὶδ ἐν πνεύματι] *Vajikra R.* V. Vidit David in Spiritu ſancto. *Erachin* f. 15. 2. R. Acha f. Chanina dixit: maledicus non poteſt curari, jam enim ſuccidit eum David in Spiritu S. D. Pſal. XII. 4. *Sota* IX. 6. *Spiritus ſanctus* pronunciat. *Bereſchith R.* XLV. 8. Sic dixit Eliſa propheta in Spiritu ſancto. LXXV. 8. hoc eſt quod dictum eſt in ſpiritu ſancto per manus Salomonis regis Israëlis, Prov. X. 6. de quo dixit Salomo ſententiam iſtam? non dixit niſi de Jacobo & Eſavo. LXXX. 7. & ſpiritus ſanctus dixit: polluerunt Dinam ſororem ipſorum Gen. XXXIV. 13. LXXXIV. 11. & ſpiritus ſanctus dixit: cuſtodi haec verba, Gen. XXXVII. 11. LXXXV. 3. R. Chona dixit: ne dicerent, verba poëtarum fuiſſe, ſed ut ſcivent omnes, dixiſſe eos in Spiritu ſancto. Rabbini dixerunt: ad connectendum librum totum, quem dixerunt in ſpiritu ſancto. XCII. 9. Spiritus ſanctus clamat: pax multa diligentibus legem tuam. Pſ. CXIX. 165. XCIII. 7. hoc eſt quod dictum eſt in ſpiritu ſancto per manum Salomonis Eccleſ. VII. 19. *Schir R.* 1. Canticum novum dixit Salomo rex Iſraëlis in ſpiritu ſancto Eccleſ. VIII. 14. & vidi in ſpiritu ſancto. *Sota* IX. 6. Seniores dicebant, ſacerdotes ajebant — ſpiritus ſanctus pronunciabat, quotiescunque haec obſervabitis, auferetur a vobis reatus ſanguinis. *Gemar. Hieroſ.* tria dicta de re eadem ſaepe afferuntur diſſimilis argumenti & diſſimilium auctorum. Gen. XXXVIII. 35. Thamar dixit — Judas dixit — Spiritus ſanctus ſubjecit: neque amplius deinde cognovit eam. Judic. V. 28. mater Siſarae — nurus ejus — Spiritus ſanctus dixit: Sic pereant omnes inimici tui, Domine. *Joma* f. 28. 2. ſciſcitatur Jeremias: comedentne mulieres fructum ſuum? Reſpondit ei ſpiritus ſanctus, idque eventurum dixit, ſi interficiatur in templo Dei ſacerdos & propheta.

44. *Saadias Gaon* in Dan. VII 13. Hic eſt Meſſias, juſtitia noſtra, S. D. Dixit Dominus Domino meo. infra XXVI. 64. *Iſaac Benarama* ad Geneſ. XLVII. *Bereſchith R.* LXXXV. 10. Baculus, Rex Meſſias S. D. Pſal. CX. 3. *Midrasch Tillin* in Pſal. II. res Meſſiae filii Davidis narrantur in Hagiographis Pſ. CX. 1. in Pſal. XVIII. 35. R. Joden nomine R. Chema dicit, tempore futuro, Deus S. B. collocabit Regem Meſſiam ad dextram ſuam S. D. Pſal. CX. &c. (ut infra *Sanhedr.*) & in Pſ. CX. 1. & ita dicet Meſſiae S. D. Eſ. XVI. 5. Dixit S. B. ille ſedet, & ego faciam bellum. Ideo & ſedet ſuper eo in veritate. *Berachoth* V. Pſal. XC. 3. explicatur per Mich. V. 7. *Bemidbar R.* XVIII. f. baculus Aaronis fuit in manu omnium & ſingulorum regum, donec vaſtaretur domus ſanctuarii, tunc occultatus eſt; & eadem virga erit in manu regis Meſſiae, cito in diebus noſtris. S. D. Pſ. CX. 2. *Sanhedrin* f. 108. 2. Deus S. B. collocabit Regem Meſſiam ad dextram ſuam S. D. Pſ. CX. 2. & Abrahamum ad ſiniſtram ſuam. Et facies ejus palleſcebat, & dicebat: Filius filii mei ſedet ad dextram, & ego ad ſiniſtram. Et Deus S. B. placavit ipſum dicens: Filius filii tui ad dextram tuam, at ego ad dextram tuam.

κάθου] *Thomas:* κάθησο κάλλιον ἢ κάθου. *Moeris:* κάθησο, ἀττικῶς, κάθου, κοινῶς.

ὑποπόδιον] *Petron.* 115. Agnovique terribilem paullo ante & implacabilem Lycam pedibus meis pene ſubjectum. *Ariſtaenet.* I. 22. ἐγώ σοι μόνῃ τὴν ὑπερήφανον ὑπέταξα ποσὶν. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 246. τὸ ὑφ' ἡμῶν καλούμενον ὑποπόδιον, ἀθηναῖοι καὶ κῶοι χελιδῶνα καλοῦσιν. *Æneid.* X. 731. Tum ſuper abjectum poſito pede, nixus & haſta. *Il.* ξ. 240. Δῶρά τε σοὶ δώσω, καλὸν θρόνον, ἄφθιτον αἰεί χρύσεον, Ἥφαιστος δὲ κ' ἐμὸς πάϊς ἀμφιγυήεις Τεύξει ἀσκήσας, ὑπὸ δὲ θρῆνυν ποσὶν ἧσει. Schol. ὑποπόδιον. *Athenaeus* V. 4. p. 192. E. πολλαχοῦ γοῦν ὁ Ὅμηρος φησὶν ἐξείης ἔζοντο κατὰ κλισμούς τε θρόνους τε. Ὁ γὰρ θρόνος αὐτὸ μόνον ἐλευθέριος ἐστι καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ, ὅπερ θρῆνυν καλοῦντες ἐντεῦθεν αὐτὸν ὠνόμασαν θρόνον τὸ θρόνασθαι χάριν, ὅπερ ἐπὶ τὸ καθέζεσθαι τάττουσιν. *Lucian.* de Conſcrib. Hiſt. 27. de Iove τῷ ὑποποδίῳ δὲ τὸ τε εὐθυεργὲς καὶ τὸ εὔξεσον θαυμάζοι. *Targum Jonath.* Ex. XXIV. 10. & aptavit illum pro ὑποποδίῳ domini mundi. *Bereſchith* R. I. 21. Domus Samaei dixit, primo creatum eſſe coelum, deinde terram. Simile regi, qui fecit ſibi thronum, quo facto fecit ὑποπόδιον ſibi. & XVII. 10. ὑποπόδιον ſubjecit ei, ne doleret ſedens.

45. *Quintil.* III. 7. Eſt varia laus hominum — Illa quoque interim ex eo, quod ante ipſum fuit, tem-

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Λέγων· Ἐπὶ τῆς 1
Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· Πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν 2
ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γάρ, καὶ 3
οὐ ποιοῦσι. Δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤ- 4
μους

1. ὁ Ἰησοῦς] — 11.
ὁ Ἰησοῦς ἐλαλήσε] ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς D. 69.
2. Μωσέως καθέδρας] καθέδρας Μωϋσέως D. 69.
Μωϋσέως Θρόνε Versio *Syra* posterior in margine.
Μωσέως] Μωϋσέως 72. Versio *Copt. Vulg. Chrysost.*
γραμματεῖς] ἀρχιερεῖς 68.
3. ἄν] — Evang. 5. 21. 22. probante *J. Millio* prol. 1426.
ἄν] ἐὰν E. 1. 3. 72. 73. 74. 89. Evang. 5. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Complut. Ephren.* p. 185.
ὑμῖν] — D. Versio *Vulg. Copt. Saxon. Arab. Æthiop. Irenaeus* IV. 26.
τηρεῖν] — DL 1. Versio *Vulg. Copt. Armen. Origenes* H. 24. *Euseb.* in Psal. LXVIII. probante *J. Millio* prol. 1403.
τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε] ποιήσατε καὶ τηρεῖτε L. ποιεῖτε καὶ τηρεῖτε D. 1. Versio *Copta. Eusebius.*
καὶ ποιεῖτε] — 57. a prima manu.
a ποιεῖτε ad ποιεῖτε] — 56. 58.
4. γὰρ] δὲ LM. 1. 3. 9. 14. 42. 61. 70. 71. 72. 91. 106. Versio *Copta*, Codices *Latini. Theophylactus.* — D. ex emendatione. 86. Versio *Sax.* probante *Bengelio.*

tempore trahentur, quae responsis vel auguriis futuram claritatem promiserint: ut eum, qui ex Thetide natus esset, majorem patre suo futurum ceciniſſe dicuntur oracula.

3. *Livius* VII. 32. Facta mea, non dicta vos milites, inquit, sequi volo, nec disciplinam modo; sed exemplum etiam a me petere. *Targum Hieros.* Num. XXIII. 19. Verbum Dei viventis non est sicut verbum filiorum hominis, neque facta Dei sicut ipsorum facta. Homines dicunt, sed non faciunt; decernunt, sed non exequuntur; & mutantur & negant verba sua: sed Deus dicit & facit, decernit & exequitur, & decreta ejus sunt stabilia in aeternum. *Chagiga* f. 15. 2. Memineris doctrinae ejus, & non memineris operum ejus. *Bereschith* XXXIV. 20. R. Eleasar f. Asaria: pulcra sunt verba, quae exeunt ex ore facientis ea: filius Usai pulcre concionatur, sed non pulcre observat. *Sota.* f. 21. 2. R. Sereka auctore R. Huma illum improbum astutum esse ajebat, qui sibi ipsi praecepta allevaret, aliis vero aggravaret.

4. δυσμεύουσι] *Moeris.* δῆσιν, ἀττικῶς· δυσμεύουσιν, ἑλληνικῶς. *Hesych.* δῶν, δυσμεύων.

ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους] *Statius* Silv. V. 1. 84. ille subactis Molem immensam humeris, & vix tractabile pondus imposuit. *Moeris.* ἀναθεῖναι τὸ φορτίον ἀττικῶς· ἐπιθεῖναι ἑλληνικῶς. *Herodian.* IV. 7. 12. ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. *Thomas.* ἀναθεῖναι τὸν φόρτον, οὐκ ἐπιθεῖναι. *Theophrast.* Char. II. βδελυροῦ τῷ ἀκολούθῳ ἐπιθεῖναι μείζον φορτίον, ἢ δύναται φέρειν. *Berachoth* f. 22. 1. Accidit ut R. Juda —— cum suis discipulis ambularet in littore fluminis, descendit & lavit —— dixit illis: etsi aliis levia imponam, mihi tamen gravia impono. *Plut.* Anton. p. 922. E. φορτίον ἀβάστακτον. *Xenoph.* Paed. III. μὴ αὐτοῖς ἐπιθῇς ζύγα. *Act.* XV. 10. 28.

δακτύλῳ] *Aristides* Serm. Sacr. III. p. 317. ἦν ἄν, οἷα εἰκός, ἀκρίβεια πολλὴ καὶ πρόνοια, μηδ' ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ προσαψάμενον λαβεῖν. *Ter.* Eunuch. IV. 8. 2. Si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur. *Cic.* pro Coelio 12. Qui primoribus labris gustassent genus hoc vitae, & extremis, ut dicitur, digitis attigissent. *Ælian.* V. H. XII. 1. ἄκρα τῇ χειρὶ μόνον τοῦ κύρβεως προσαψαμένη ἐξεβόησε. *Lucian.* de Conscrib. Histor. 4. ἄκρῳ γε τῷ δακτύλῳ τοῦ πηλοῦ προσαψάμενος. & Demonax 4. τὰς ἐν φιλοσοφίᾳ προαιρέσεις οὐκ ἐπ' ὀλίγον, οὐδὲ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος. *Cic.* Tusc. Disp. V. 19. Laelius, si digito quem attigisset, poenas dedisset, ut Cinna Collegae sui Cos. Cn. Octavii praecidi caput jussit. Cato ap. Agell. X. 23. In adulterio uxorem tuam si prendisses, impune necares: illa te, si adulterares, digito non auderet attingere. *Cic.* de Finib. III. 17. Chrysippus ne digitum quidem ejus caussa porrigendum dicebat. pro Caecina 25. Quid agat, quomodo aggrediatur judicem, qua denique digitum proferat, non habet. *Ter.* Eunuch. II. 2. 53. Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus, Nae tu istas faxo calcibus saepe insultabis frustra. *Pollux* VI. 95. οἱ δὲ οἰνοχόοι τὰς φιάλας ἐπὶ τῶν δακτύλων ἄκρων ἐχέτωσαν, προσφέροντες τοῖς συμπόταις εὐλαβῶς. *Philo* quod Deus sit immutabilis T. 1. p. 297, 33 Οὐδὲν οὖν αὐτῶν προσαψώμεθα· εἰ γὰρ ἄκρῳ δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου δὴ τοῦτο, μόνον ψαύσομεν, γέρας καὶ τιμὴν σοι παρίξομεν. *Apulej.* IX. Carcerem, & perpetua vincla, mortem denique violentam & famem comminatus, si quisquam hominum vel in transitu digitotenus eam contigisset. *Jos.* A. XI. 6. 9. σὺν δυσὶ θεραπαίναις, ὧν ἡ μὲν ἐπερειδομένη αὐτὴν κέφως ἔφερεν, ἡ δὲ ἑπομένη τὸ βαθὺ τῶν ἐνδύματος, καὶ μέχρι τῆς γῆς κεχυμένον ἀπήωρει τοῖς δακτύλοις. *Aristoph.* Lysistrat. 365. ἅπτε μόνον Στρατύλλιδος τῷ δακτύλῳ προσελθὼν Αν. τί δ' ἢν σποδῶ τοῖς κονδύλοις; τί μ' ἐργάσῃ τὸ δεινόν; *Simplic.* in Epictet. p. 122. διδομένων δὲ μὴ ὅλον σεαυτὸν περιχαρῶς καὶ λαιμάργως ἐκτείνης πρὸς αὐτὰ, ἀλλὰ κοσμίως καὶ τεταγμένως, ἄκρῳ δακτύλῳ, τὸ λεγόμενον, αὐτῶν μεταλάμβανε. *Luc.* XVI. 24. *Plaut.* Pers. V. 2. 15. Ne sis me uno digito attigeris, ne te ad terram scelus affligam. Rud. III. 4. 15. Agedum ergo, tange utramvis digitulo minimo modo. *Agellius* XIX. 9. Si digito attigero, incendam silvam simul omnem. *Aboth Nathan* 2. non tetigit me ne quidem digito suo minimo.

5. τὰ φυλακτήρια] *Glossar.* amuleta, φυλακτήρια. *Dioscor.* V. de lapide selenite. Καὶ ἀντὶ φυλακτηρίου περιάμματι αὐτῷ αἱ γυναῖκες χρῶνται. ib. de jaspide. πάντες εἶναι λέγονται φυλακτήρια περιαπτά. *Deut.* XXII. 13. *Horapoll.* I. 24. φυλακτήρια δὲ γράφειν βαλόμενοι δύο κεφαλὰς ἀνθρώπων ζωγραφοῦσι, τὴν μὲν τοῦ ἄρσενος ἔσω βλέπουσαν, τὴν δὲ θηλυκὴν ἔξω· οὕτω γὰρ φασὶν εὐδεῖν τῶν δαιμονίων ἐφέψεται· ἐπειδὴ καὶ χωρὶς γραμμάτων ταῖς δυσὶ κεφαλαῖς ἑαυτὲς φυλακτηριάζουσι. *Schol. Hoeschel.* ἀλεξητήριον ἀντιφάρμακον, περιαπτόν. *Plut.* Demosth. p. 860. A. πολὺν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φορεῖν τὸν ἀπόδεσμον ἐκεῖνον ὁ Δημοσθένης ὡς φυλακτήριον. *Gittin* f. 58. 1. XL. modii nodorum Phylacteriorum inventi sunt in capitibus interfectorum Bittheris. *Eccha R.* II. 2. CCC. capsae nodorum Phylacteriorum repertae sunt in Bith-

5 μους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔρ-
γα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια
6 αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. Φιλοῦσι τε τὴν πρωτοκλισίαν
7 ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, Καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
8 ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ῥαββί, ῥαββί. Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε

καὶ δυσβάσακτα] — L. 1. Verſio *Syra*, *Copta*, *Arab.* Codices *Latini*, *Irenaeus.* probante *J. Millio* prol. 391.
τῷ δὲ] αὐτοὶ δὲ τῷ DL. Verſio *Syra*, *Copta*, *Irenaeus.* κινῆσαι] προσψαύειν Verſio *Syra*, *Æthiop.* ex *Luca.*
5. δὲ primo] γρ 56. 58. πλατύνουσι δὲ] πλατύνοντες 72.
δὲ ſecundo] γρ DL. 1. 11. 13. 14. 33. 59. 69. 80. Evang. 5. 9. 12. 15. 17. 19. 24 Verſio *Syra*, *Latina*, *Copta*. *Chryſoſtomus*, *Damaſcenus i.* 1. 18. probante *Bengelio.*
αὐτῶν] ἑαυτῶν 1. Editio *Eraſmi.*
τῶν ἱματίων αὐτῶν] — D. 1. Colb. Verſio *Vulg.* probante *Millio* prol. 391.
6. τε] δὲ DL. 1. 36. 69. 73. Evang. 15. Verſio *Copta*, *Vulg. Theophylactus.*
τὴν πρωτοκλισίαν] τὰς πρωτοκλισίας L. 1. Editio *Eraſmi*, *Ald. Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr. Copt. Baſil.* Eth. 70. τὴν πρωτοκλησίαν G. 37. 38. 39. τὰς πρωτοκαθεδρίας] πρωτοκαθεδρίαν 64.
7. ῥαββί] — L. 1. 86. Colb. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* Editio *Eraſmi*, *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 1195.

Bitthere, & ſingulae continebant tria ſata. *Hieronymus* in Ezech. XXIV. 17. Ajunt Hebraei, huc usque Babylonios magiſtros, legis praecepta ſervantes, Decalogum ſcriptum in membranulis circumdare capiti ſuo, & haec eſſe, quae jubeantur ante oculos & in fronte pendere, ut ſemper videant, quae praecepta ſunt. *Joſ.* A. IV. 8. 13. ὅσα τε τὴν ἰσχὺν ἀποσημαίνειν δύναται τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸς εὔνοιαν, φέρειν ἐγγεγραμμένα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ βραχίονος, ὡς περίβλεπτον πανταχόθεν τὸ περὶ αὐτὸς πρόθυμον τοῦ θεοῦ. Sunt autem phylacteria vel manuum vel capitis. Illa brachio ſiniſtro in ſuperiori ejus parte alligantur, & non conſpiciuntur: Haec vero, de quibus etiam Chriſtus loquitur, ita palam geri debent, ut ab omnibus conſpiciantur. membranae inſcribunt quatuor Scripturae loca *Ex.* XIII. 1—11. 11—17. *Deut.* VI. 4—10. XI. 13—22. Per haec Phylacteria etiam artificioſe complicata exprimunt tres literas שדי quibus Dei potentia indicatur. Haec quomodo conficiantur prolixe deſcribunt *Buxtorf.* Synagog. Jud. IX. p. 170—185. & *Wagenſeil* Sota p. 397—416. Mulieres, ſervi & ancillae a geſtatione phylacteriorum ſunt immunes. Karaei illa ignorant: Phariſaeis vero in ſummo ſunt pretio. *Targum Onkelos* & Jonathanis vocant תפלין Exod. XIII. 9 Deut. VI. 8. *Menachoth* f. 35. 2. Alligatio phylacteriorum eſt traditio Moſis e monte Sinai & ap. Buxt. p. 181. unicum praeceptum de Thephillin aequivalere omnibus; eum qui geſtat Thephillin haberi, acſi tota lex eſſet in ore ejus; qui diligenter hoc praeceptum obſervet, longaeva vita eſſe fruiturum. *Hieronymus* in L. Haec Phariſaei male interpretantes, ſcribebant in membranis Decalogum Moſi, complicantes ea & ligantes in fronte — quod usque hodie Indi & Perſae & Babylonii faciunt, & qui hoc habuerit, quaſi religioſus in populis judicatur — Pittaciola illa decalogi phylacteria vocabant: quod quicunque habuiſſet ea, quaſi ob cuſtodiam & monimentum [i. munimentum] ſui haberet; non intelligentibus Phariſaeis, quod haec in corde portanda ſint, non in corpore.

6. *Cic.* Cato Maj. 14. is ſermo, qui more majorum *a ſummo* adhibetur in poculis. *Plaut.* Perſa. V. 1. 18. age puere, *a ſummo* ſeptenis cyathis committe hos ludos. Aſinaria V. 2. 40. Da, puere, *ab ſummo*, age tu interibi ab infimo da ſuavium. *Ariſtoph.* Equit. 572. Νῦν δ' ἐὰν μὴ προεδρίαν φέρωσι, καὶ τὰ σιτία, Οὐ μαχεῖσθαι φασιν. *Schol.* τιμῆς καὶ ἄτος τρόπος. Ἐξῆν δὲ τοῖς τιμῆς ταύτης τυχεῖσιν, καὶ ἐν βουλευτηρίῳ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν θεάτροις, καὶ ἐν ἄλλῳ παντὶ συλλόγῳ, τὰς προλαμβάνοντας, εἴτινες ἦσαν, ἐξεγειράντας αὐτὸς εἰς τὸν ἐκείνων τόπον καθίσαι. *Porphyr.* de Abſtin. II. 61. ἐοικέναι γὰρ δὴ τὰς τιμὰς ταῖς ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν προεδρίαις, ἐπανασάσσειν τε καὶ κακλίσεισιν [κατακλίσεισιν.] *Euſtath.* in Il. η. p. 557. 22. Φησι γὰρ καὶ Ἡρόδοτος, γέρα εἶναι τοῖς βασιλεῦσιν ἐν Σπάρτῃ — πρώτας ἴζειν ἐπὶ τῷ δείπνῳ, καὶ διπλάσια νέμειν αὐτοῖς τὰ πάντα. *Cethuboth* f. 69. 1. quis ſedet in epulis loco praecipuo ברישא? *Feſtus*: itaque in conviviis ſolus rex ſupra omnes accubat. Epictet. 31. προτιμήθη σε τις ἐν ἑστιάσει, ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν; *Lucian.* Catapl. 13. καὶ μὴν ἐν τῇ προεδρίᾳ καθέζεσθαί μοι δεῖ. *Plut.* Sympoſ. I. 2. p. 615. D. ξένος τις ὥσπερ ὑπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, ἐσθῆτι τε περιττῇ καὶ ἀκολεθίᾳ παίδων ὑποσολοικότερος ἦκεν ἄχρι τῶν θυρῶν τοῦ ἀνδρῶνος, καὶ κύκλῳ ταῖς ὄψεσιν ἐπελθὼν τὰς κατακειμένας, ὃν ἤθελεν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ὤχετο ἀπιών, καὶ πολλῶν μεταθέντων ἑκ, ἕφη, τὸν ἄξιον ἑαυτῷ ὁρᾶν τόπον λειπόμενον. p. 616. D. τὴν κενὴν δόξαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν θεάτρων εἰς τὰ συμπόσια μετάγοντα. p. 617. F. τίς δ' ἂν φείσαιτο φιλοσόφῳ γένεσιν, καὶ πλοῦτῳ καὶ ἀρχαῖς, ὥσπερ θέαν ἐν συμποσίῳ κατανείμοντος, ἢ προεδρίας ψηφισμάτων ἀμφικτυονικῶν διδόντος, ὅπως μηδὲ ἐν οἴνῳ τὸν τύφον ἀποφύγωμεν; p. 619. B. περὶ τῶν τόπων ἐνέπεσε ζήτησις, ἄλλος γὰρ ἄλλοις ἔντιμος, Πέρσαις μὲν ὁ μεσαίτατος, ἐφ' ᾧ κατακλίνεται ὁ βασιλεύς, ἕλλησι δὲ ὁ πρῶτος. *Luc.* XIV. 7. *Jac.* II. 2. 3. *Joſ.* A. XV. 2. 4. Herodes Hyrcanum ἀπάσῃ τιμῇ διαδεξάμενος αὐτὸν, ἔν τε τοῖς συλλόγοις τὸν πρῶτον ἵνεμε τόπον, καὶ παρὰ τὰς ἑστιάσεις προκατακλίνων ἑξῆπάτα, πατέρα καλῶν.

7. τὰς ἀσπασμὸς] *Berachoth* f 27. 1. perhibent de R. Joanne f. Zachai, quod nunquam eum anteverterit ullus homo ſalutatione, ne quidem alienigena in foro. *Joſ.* A. XII. 4. 3. ὁ δὲ πτολεμαῖος πρῶτος τε αὐτὸν ἠσπάσατο. *Plut.* praec. Polit. p. 817. B. πρότερος ἀσπασάμενος, καὶ λαβὼν ἐν περιπάτῳ μέσον. *Martialis* III. 95. Nunquam dicis ave, ſed reddis, Naevole, ſemper: quod prior & corvus dicere ſaepe ſolet. Cur hoc exſpectes a me, rogo, Naevole dicas: Nam puto nec melior, Naevole, nec prior es. V. 66. Saepe ſalutatus nunquam prior ipſe ſalutas.

ῥαββὶ ῥαββί] Solebat in ſalutationibus vox Rabbi bis exprimi *Marc.* XIV. 45. ſupra VII. 22. *Maccoth* f. 24. 1. Cum Joſaphatus videret diſcipulum ſapientum, ſurrexit e ſolio, eumque amplexus atque oſculatus eſt, vocavitque: O Pater,

θῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς, ὁ Χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς, ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν 9
τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ Χριστός. 10
Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· 11
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. Οὐαὶ δὲ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο- 12
χρι-

8. ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς] ὑμῶν ἐστι διδάσκαλος Evang. 9. 12. 13. 15.
καθηγητὴς] διδάσκαλος Stephani unus, 6. 10. 11. 29. 35. 37. 40. 41. 48. 49. 53. 56. 58. 61. 62. 64. 66. 68. 73. 83. Colb. Evang. 8. 12. 13. 17. 24. Verſio *Syra*, *Copta*. *Origenes*, in Jerem. II. 18. *Chryſoſtomus*. probantibus T. *Beza*, *F. Druſio*, *H. Grotio*, *J. Seldeno*, *L. de Dieu*, *F. Millio* prol. 874. *J. A. Bengelio*.
δὲ] οὖν 51. ὁ prius] — Editio *Colinaei*.
ὁ χριστὸς] — DE ex emendatione L. 1. unus Stephani, teſte Beza. 38. 42. 63. 71. Verſio *Copta*, *Syra* prior, ſed poſterior habet cum Aſteriſco. *Vulg*. *Æthiop*. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Baſilius* Eth. 70. probante *J. Millio* l. c. & *J. A. Bengelio*.
πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοὶ ἐστε] Haec transferunt in finem commatis ſequentis 6. 11. 15. 37. 40. Colb. 48. 53. 55. 58. 60. 62. 67. 73. 78. Evang. 8. 11. 13. 15. 17. (ὑμεῖς δὲ πάντες) 24. probante *T. Beza*.
9. μὴ καλέσητε ὑμῶν] ὑμῶν μὴ καλέσητε 106. καλέσητε] ἐπικαλέσητε 48.
ὑμῶν prius] ὑμῖν D. Verſio *Vulg*. *Syr*. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. probante *J. Druſio*, *J. A. Bengelio* — in uno Stephani, teſte Beza. 32.
ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐρανίοις L. 13. 69. *Baſilius* c. Eunom. II. *Cyrillus* de Ador. p. 324.
τοῖς] — D. 1. πατὴρ ὑμῶν] πατὴρ ὑμῶν 12. 10. μηδὲ] καὶ μὴ 36. Colb.
εἷς γάρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς] ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν εἷς ἐστιν DG. Verſio *Vulg*. ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστιν εἷς L. ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν 1. εἷς γὰρ ἐστὶ ὁ καθηγητὴς ὑμῶν *Baſilius* Eth. 70. *Theophylactus*. εἷς γάρ ἐστιν καθηγητὴς ὑμῶν. Editio *Colinaei*. εἷς γάρ ἐστιν ὁ καθηγητὴς ὑμῶν 69.
ὑμῶν ἐστιν] ἐστιν ὑμῶν 44. ὑμῶν] — 72. K. ὁ prius] — 73.
ὁ χριστὸς] — 64. 11. δὲ] — D. Verſio *Vulg*. ὑμῶν] ἐν ὑμῖν. 61.
ἔσται] ἔσῳ G. 34. 35. 39. 41. unus Stephani. 51. 55. 62. 63. 66. 68. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 6. 14.

pater; Rabbi, Rabbi; Domine, Domine. *Hieroſ. Moed Katon* f. 81. 1. R. Akiba dixit R. Eleazaro: Rabbi Rabbi. *Taanith* f. 20. 2. Cum accederet ad urbem ſuam, prodierunt ei in occurſum cives & dixerunt: Rabbi, Rabbi; domine, domine. Dicit iis R. Eliezer: cuinam vos dicitis Rabbi, Rabbi? Reſpondent: Ei qui te ſequitur.

R. Nathan in Aruch obſervat, ante Hillelem neminem Rabbinum fuiſſe vocatum: *Maimonides* nec Hillelem ipſum ſed Simeonem ejus filium.

8. καθηγητὴς] *Gloſſar.* Doctor, διδάσκαλος καὶ καθηγητὴς. *Etymol.* διδάσκαλος, οὐ καθηγητὴς, λικτέον. *Plut.* Alex. p. 667. B. φεύγων τὸ παιδαγωγίας ὄνομα, καλὸν ἔργον ἐχθρὸς καὶ λαμπρὸν. ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων διά τι τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν οἰκειότητα τροφεὺς ἀλεξάνδρου καὶ καθηγητὴς καλέμενος. & de Daemon. Socrat. p. 589. E. μυρίων διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν ἡγεμόνα. *Strabo* XIV. p. 991. C. de Athenodoro καίσαρος καθηγήσατο. p. 992. C. Νέσωρ ὁ Μαρκέλλε καθηγησάμενος. *Euſtath.* in Od. ψ. 805. 52. εἶτα ἐκεῖνο μᾶλλον αὐτὸς καθηγητῇ χρῆσθαι θέλων, τῷ ἐπὶ πεῖρας καὶ γυμνασίᾳ ἐρωτήσαντι, φησὶ, ἡμεῖς δὲ ἅμα ἐψόμεθα. *Sextus Empir.* a Phyſ. I. 360. ἀρχέλαος ὁ ἀθηναῖος Σωκράτους δὲ καθηγητής. *Pollux.* III. 95. ὁδοῦ δὲ ἡγεμὼν, ἀγωγὸς — ὑφηγητὴς, ἐξηγητὴς, προηγητικὸς, προηγεμὼν, καὶ καθηγητὴς παρὰ κέβητι καὶ τοῖς Τραγῳδοῖς. λέγοις δ' ἂν ὁδὸν δεῖξαι, ὁδὸν ἡγήσασθαι, προηγήσασθαι, ὑφηγήσασθαι, καθηγήσασθαι. *Plut.* de fort. Alex. p. 327. E. πλείονας παρὰ ἀριστοτέλης τοῦ καθηγητοῦ ἢ παρὰ φιλίππε τοῦ πατρὸς ἀφορμὰς ἔχων.

9. *Aboth.* IV. 8. Ne ſis judex unicus; non eſt enim judex unicus, niſi unus. Jac. IV. 12.

12. *Pollux* I. 213. de equo. ἐγκαθίζειν τε καὶ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὥστε εὐπετῶς ἀναβαίνειν τὸν ἱππέα. *Diogenes* L. Chilo I. 69. φασὶ δ' αὐτὸν καὶ ἀεισώπε πυθέσθαι, ὁ Ζεὺς τί ἐν ποιῶν; τὸν δὲ φάναι, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινῶν, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψῶν. *Erubim* f. 13. 2. & *Derech arez* Sutra 9. Qui ſe ipſum humiliat, Deus S. B. exaltat eum: & qui ſe ipſum exaltat coram ſociis, eum Deus S. B. humiliat. *Aboth Nathan* c. 11. Quicunque ſe ipſum exaltat propter verba legis, tandem ſunt, qui humilient eum, & quicunque ſe ipſum humiliat propter verba legis, tandem ſunt qui exaltent eum. Ezech. XXI. 26. Phariſaei & Scribae, qui ſe ſupra alios extulerant, bello Judaico ut viliſſima mancipia venditi aut trucidati ſunt. *Sota* omnis homo, in quo eſt tumor ſpiritus, in fine diminuitur. *Lue.* I. 52.

13. 3. *Jo.* 10. *Exech.* XXXIV. 18. 19.

14. *Berachoth* f. 32. 2. religioſi antiqui morati ſunt per ſpacium horae ante preces, totidem poſt preces, & precati ſunt per ſpatium horae. Ergo IX horas quotidie precibus immorando inſumſerunt.

Ammonius οἶκος μὲν λέγεται ἡ πᾶσα οὐσία, οἰκία δὲ ἡ ὑπὸ ἑνὸς ἢ ὑπὸ β. κατοικημένη. *Ælianus* V. H. IV. 2. οἰκίαν ἀυξῆσαι καὶ πλοῦτον. XIV. 32. τὸν υἱὸν ἀπέλιπε μιλτιάδου τῆς οἰκίας.

κατεσθίετε τὰς οἰκίας] *Od.* μ. 15. 30. α. 250. & π. 127. Τοι δὲ φειδόμενοι ἔδοντες οἶκον ἰμὸν. β. 237. κατέδουσι βιαίως οἶκον ἀδυσσῆος. δ. 318. Ἐσθίεται μοι οἶκος, ἄλωλε δὲ πίονα ἔργα. π. 431. τοῦ νῦν οἶκον ἄτιμον ἔδεις. *Liban.* D. X. p. 362. A. ὁ πάντα ἐγὼ ζημιώμενος — οὐ τὸν οἶκον ἐσθίετε. *Juvenal.* Sat. I. 137. Nam de tot pulcris & latis orbibus & tam Antiquis una comedunt patrimonia menſa. *Plut.* de Aud. Poët. p. 22. D. οἶκον ποτε μὲν τὴν οἰκίαν καλοῦσι — ποτε δὲ τὴν οὐσίαν, ἐσθίεται μοι οἶκος. *Xenophon* Oecon. III. τοὺς οἴκους κατατρίβειν. *Horat.* Epiſt. I. 15. 40. Non hercule miror, Ajebat, ſi qui comedunt bona. *Athenaeus* VI. p. 254. C. καλῶς ὁ Διογένης ἔλεγε· πολὺ κρεῖττον εἶναι εἰς κόρακας ἀπιέναι ἢ εἰς κόλακας, οἱ ζῶντας ἔτι τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν κατεσθίουσι. & X. p. 418. 10. *Mneſimachus* ὀπτὴν κατεσθίουσι πόλιν ἀχαϊκὴν. *Menander* γῆν καταφαγοῦς. *Catullus*. devorant patrimonia. *Ariſtoph.* Equit. 350. τί δαὶ σὺ πίνων τὴν πόλιν πεποίηκας. *Heraclit.* Incredib. Narrat. 8. ἑταίρας καταφαγέσας τὴν τῆ φίνεως οἰκίαν.

χηρῶν] *Sota Hieroſ.* f. 20. 1. Inter plagas, quae a Phariſaeis proveniunt, haec quoque eſt: Eſt qui conſultat cum orphanis, ut alimenta viduae eripiat.

Vi-

13 κριταὶ, ὅτι ~ κλείετε τὴν βασιλείαν τ̃ οὐρανῶν ἔμπροσθεν τ̃ ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ
14 εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς κ̀ Φαρι-
σαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ~ κατεσθίετε τὰς οἰκίας τ̃ χηρῶν, κ̀ προφάσει μακρὰ προσευχό-
15 μενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς κ̀ Φαρισαῖοι
ὑποκριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν κ̀ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον· καὶ
ὅταν

~ κατεσθίετε &c. & κλείετε &c. permutantur

15. Editio *E. Schmidii.* Verſio *Æthiop. Arab. Chryſoſtomus.* — 59.
12. δὲ] ἔν 1. γὰρ Verſio *Syr.* ὑψώσει] ὑψώσῃ Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* ταπεινώσει] ταπεινώσῃ Editio *Eraſmi, Colinaei, Genev. Bogardi.* 13. δὲ] — 4. Verſio *Syra* utraque. κλείετε usque ad finem commatis] κατεσθίετε &c. ad finem comm. 14. &
14. κατεσθίετε usque ad finem commatis] κλείετε &c. ad finem comm. 13. EFGH. 2. Colb. quinque, teſte Simonio. 16. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 76. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. Evang. 2. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Stephani.* Verſio *Syra* utraque, *Copta, Æthiop. Arab. Origenes* H. 25. *Chryſoſtomus, Maximus* Aſcet. p. 385. *Damaſcenus, Theophylactus. Opus Imperfectum. J. Millius* autem videtur Codices modo cum editione Stephani, modo cum Bezae contuliſſe, unde quae hic habet pleraque perperam citantur. *Eraſmus* ordinem invertit, non Codices Graecos ſed Verſionem Vulgatam ſecutus
τῶν οὐρανῶν] τοῦ θεοῦ 5. 6. 36. 37. 53. 59. 61. ὑμεῖς] αὐτοὶ 58. οὐδὲ] κ̀ 12.
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε] κ̀ τοὺς εἰσερχομένους κωλύετε 28. εἰσελθεῖν] — 87. 106.
14] — DL. 1. 28. Verſio *Saxon.* Codices *Latini. Correctorium Sorbonae:* Secundum correctionem Pariſienſem vacat iſte verſus usque: in judicium. *Correctorium Baſilienſe:* Graeci, *Hieronymus*, & *Antiqui* non habent iſtum verſum, ſed eſt *Marci* XII. & *Lucae* XX. tantummodo. *Albertus Magnus* non eſſe de veritate literae, ſed de Marco & Luca interpoſitum docet. *Hieronymus* & *Druthmarus* non exponunt. *Origenes* in Jo. VIII. 47. commate ſequens 15. vocat δεύτερον ταλανισμὸν. probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 392.
καὶ ſecundo.] — 27. 59. Verſio *Syra* prior: Sed poſterior habet cum aſteriſco.
μακρὰ] μακρᾷ 86. Evang. 24. prob. *J. A. Bengelio* in Gnom.
προσευχόμενοι] + κ̀ 61. 15. ποιῆσαι] ἵνα ποιήσητε D. τοῦ ποιῆσαι 69.

Viduae cujusdam opes R. Sabbatai depraedatus eſt —— R. Eleaſar dixit ad eam, plaga Phariſaeorum tetigit te. *Jamblich.* V. Pythag. 11. συνιδόντα, ὅτι τῆς εὐσεβείας οἰκειότατον ἐστι τὸ γένος τῶν γυναικῶν.

προφάσει] *Thucyd.* VI. 8. προφάσει εὐπρεπεῖ. *Plut.* Apophth. Lacon. ἀλήθεια & πρόφασις opponuntur. *Philip.* I. 18. *Il.* T. 302. ἐπίτε τινάχοντο γυναῖκες Πάτροκλον προφάσιν, σφῶν δ' ἑαυτῶν κήδε' ἑκάστη. I. *Theſſ.* II. 5. ſub obtentu. *Ariſtot.* Polit. V. ὅσα προφάσεως χάριν ἐν ταῖς πολιτείαις σοφίζονται πρὸς τὸν δῆμον. *Thuc.* III. 85. ἔπεμψαν τῆς οἰκειότητος προφάσει. *Galen.* in *Hippocr.* de Fracturis 2. πρόφασις —— ψευδὴς αἰτία. *Demoſth.* σκήψεις καὶ προφάσεις.

μακρὰ προσευχόμενοι] *Joſ.* A. VI. 11. 10. καὶ περιπλακέντες ἀλλήλοις μακρά τε ἠσπάζοντο καὶ δεδακρυμένα. *Il.* γ. 22. μακρὰ βιβῶντα. *Schol.* μεγάλως. & 81. μακρὸν ἄϋσεν. *Il.* σ. 580. μακρὰ μεμυκώς. Ariſtophanes. *Plut.* 612. μακρὰ κλαίειν.

λήψεσθε —— κρίμα] *Ro.* XIII. 2. *Jac.* III. 1. etiam in hac vita, cum ipſorum aulae incenderentur, eorumque ſupplicationes & apud Deum & apud Romanos eſſent irritae.

περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν] *Ariſtides* Eleuſin. p. 257. Δήμητρα δ' ἐπέρχεσθαι γῆν πᾶσαν καὶ θάλατταν ζητοῦσαν τὴν θυγατέρα. *Athen.* VII p. 278. D. Ἀρχέστρατος ὑπὸ φιληδονίας γῆν πᾶσαν καὶ θάλασσαν περιῆλθεν ἀκριβῶς, ἐμοὶ δοκεῖ τὰ πρὸς γαστέρα ἐπιμελῶς ἐξετάσαι βεληθείς, καὶ ὥσπερ οἱ τὰς περιηγήσεις καὶ τοὺς περίπλους ποιησάμενοι μετ' ἀκριβείας. *Horat.* Epiſt. I. 1. 45. Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare, pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes. *Salluſt.* Catilin. 13. 3. Veſcendi cauſſa terra marique omnia exquirere. *Senec.* Epiſt. 89. Quorum profunda & inſatiabilis gula hinc maria ſcrutatur, hinc terras. *Lucan.* IV. 373. Et quaeſitorum terra pelagoque ciborum Ambitioſa fames. *Plaut.* Poenul. prol. 104. Sed pater illarum Poenus poſtquam eas perdidit, marique terraque usquequaque quaeritat. *Arrian.* Epict. III. 26. διὰ γῆς καὶ θαλάττης φέρονται, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀφορμὴν πρὸς τὸ διατρέφεσθαι φιλοτεχνοῦντες. *Philo* de Decal. T. 2. p. 200, 22. οἱ τῶν πελαργῶν παῖδες γῆν καὶ θάλατταν ἐπιπετόμενοι, πανταχόθεν ἐκπορίζουσι τοῖς γονεῦσι τὰ ἐπιτήδεια. 1. *Maccab.* VIII. 32.

τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν] *Heb.* XI. 29. *Gen.* I. 9. 10. *Jon.* I. 9. *Sir.* XXXVII. 3. *Thucyd.* VIII. 61. παρεπέμφθη πεζῇ ἐφ' ἑλλήσποντον. *Schol.* ἤγετο διὰ ξηρᾶς. *Galen.* de Complex. 2. γῆ μὲν γάρ, ὡς γῆ, ξηρὰ λέγεται. Æſop. de cerva τὸν μὲν ὑγιᾶ τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὴν ξηρὰν διὰ τοὺς κυνηγετοῦντας ἔχουσα, τὸν δὲ λοιπὸν πρὸς θάλατταν. *Moſchopul.* ad Heſiod. ἔργα. ὁδεύειν ἐπὶ ξηρᾶς, πλεῖν καὶ ἑλλισθαι ἐπὶ θαλάσσης· πορεύεσθαι ἐπ' ἀμφοτέρων. ἀφ' ὧν ὀνόματα, ὁδὸς ἐπὶ ξηρᾶς, πλοῦς καὶ στόλος ἐπὶ θαλάττης. *Ariſtot.* de Mundo 3. καὶ τὸ μὲν ἄνω θεῶν ἀπέδειξεν οἰκητήριον, τὸ κάτω δὲ ἐφημέρων ζώων· αὐτοῦ γε μὴν τούτου τὸ μὲν ὑγρόν ἐστιν, ὃ καλεῖν ποταμοὺς καὶ νάματα καὶ θάλασσας εἰθίσμεθα· τὸ δὲ ξηρὸν, ὃ γῆν τε καὶ ἠπείρους καὶ νήσους ὀνομάζομεν. & Hiſt. Anim. IX. 37. εἰς δὲ τὸ ξηρὸν ἐξέρχεται. & de Mirabil. p. 878. ἐν Ἰνδοῖς —— ἰχθύδια φασι γίνεσθαι, ἃ ἐν τῷ ξηρᾷ πλανᾶται, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ποταμὸν. *Arrian.* p. 580. καταλαμβάνει αὐτοὺς ἀνάπτωτις ἔτω δὴ καρτερὴ, ὥστε τριῆς τῶν νεῶν ἐποκειλάσαι ἐν τῷ ξηρῷ ἰσχύθησαν. Ξηρὰ vel ξηρὸν ſubintelligitur γῆ vel πέδον. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 174, 10. τοῦ ἔθνους ἀκινδύνως πεζεύοντος διὰ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀτραποῦ καὶ λιθάδους ἐδάφους. *Athen.* XIII. p. 598. B. Δαρδάνην δὲ θανοῦσαν ὑπὸ ξηρὴν θῆτο γαῖαν. III. p. 106. A. κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδές ἐν ξηρῷ πέδῳ. *Ælian.* H. A. V. 27. Θεόφραστος δὲ ὁ θαυμασιώτατος λέγει, ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ γῇ τοὺς ἰχθύας ἀνιόντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ, εἶτα μέντοι ἐν τῷ ξηρῷ νομὰς ποιεῖσθαι πολλάκις.

ἕνα] i. e. *vel unum.*

προσήλυτον] Omni ſtudio in id incumbebant Judaei, ut quocunque modo multos e gentibus ad Judaismum pertraherent: quod multis imperatorum conſtitutionibus vetitum eſt. *Eſther* VIII. 17. πολλοὶ τῶν ἐθνῶν περιετέμνοντο καὶ Ἰουδαΐζον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. *Joſ.* A. XIII. 9. 1. Ὑρκανὸς —— ἅπαντας τοὺς Ἰδουμαίους ὑποχειρίους ποιησάμενος, ἐπέτρεψε αὐ-

ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. Οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, 16
οἱ λέγοντες· Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ,
ὀφείλει. Μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν 17
χρυσόν; Καί· Ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώ- 18
ρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον; τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυ- 19
σια-

16. οἱ] — D a prima manu. Editio *Bogardi*.
17. ἁγιάζων] ἁγιάσας D.
18. ἐὰν] ἂν CD. 72. Evang. 2. 9. 10. 12.
19. μωροὶ καὶ] — DL. 1. Verſio *Vulgata*, *Saxon.* probante *J. Millio* prol. 395.
τί] τίς FH 2. *Theophylactus.* μεῖζον] μείζων D. μειζων FH. 2. ἐστι μεῖζον 69. +ἐστι 33. Verſio *Vulg.*
20. ὀμόσας] ὀμνύων 6. 11. 36. 40. 53. 57. 59. 73. 91. Colb. duo 106. Evang. 9. 12. 13. 19. *Origenes* H. 25. *Theophylactus.* & comm. 21.
ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ] εἰς τὸ θυσιαστήριον Colb. ἐν τῷ δώρῳ Verſio *Syra* poſterior.

αὐτοῖς μένειν ἐν τῇ χώρᾳ, εἰ περιτέμνειν τε τὰ αἰδοῖα, καὶ τοῖς Ἰουδαίων νομίμοις χρῆσθαι θέλοιεν· οἱ δὲ πόθῳ τῆς πατρίδος γῆς καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίου δίαιταν ὑπέμειναν τὴν αὐτὴν Ἰουδαίοις ποιήσασθαι· κἀκεῖνος αὐτοῖς χρόνος ὑπῆρχεν, ὥστε εἶναι τὸ λοιπὸν Ἰουδαίους. & de Ariſtobulo filio ejus 11. 3. πολλὰ εὐεργετήσας τὴν πατρίδα, πολεμήσας Ἰτουραίοις, καὶ πολλὴν αὐτῶν τῆς χώρας τῇ Ἰουδαίᾳ προσκτησάμενος, ἀναγκάσας τε τὲς ἐνοικοῦντας, εἰ βούλονται μένειν ἐν τῇ χώρᾳ, περιτέμνεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς Ἰουδαίων νόμους ζῆν —— ὡς μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ Στράβων ἐκ τοῦ τιμαγένους ὀνόματος λέγων ὅτως· ἐπικτὴς τε ἐγένετο ὅτος ὁ ἀνὴρ, καὶ πολλὰ τοῖς Ἰουδαίοις χρήσιμος, χώραν τε γὰρ αὐτοῖς προσεκτήσατο, καὶ τὸ μέρος τοῦ τῶν Ἰτουραίων ἔθνους οἰκειώσατο δεσμῷ συνάψας τῶν αἰδοίων περιτομῇ. Vit. 23. κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀφικνοῦνται πρός με δύο μνηγισᾶνες τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως, ἐκ τῆς τῶν τραχωνιτῶν χώρας —— τούτους περιτέμνεσθαι τῶν Ἰουδαίων ἀναγκαζόντων, εἰ θέλουσιν εἶναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ εἰάσαι βιάσθαι, φάσκων, δεῖν ἑκάστου ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν τὸν θεὸν εὐσεβεῖν, ἀλλὰ μὴ μετὰ βίας. *Livius* IV. 30. Publicus jam pudor ad primores Civitatis pervenit, cernentes in omnibus vicis facellisque peregrina atque inſolita piacula pacis Deum expoſcendae. Datum inde negotium aedilibus, ne qui niſi Romani Dii, neu quo alio more quam patrio colerentur. *Cic.* de Leg. Agrar. c. Rullum 4. In illa lege, qua peregrini Roma ejiciuntur, Glaucippus excipitur, non enim hac exceptione unus afficitur beneficio, ſed unus privatur injuria. *Dio.* l. XXXVII. p. 19. πάντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντες, πλὴν τῶν τὴν γῆν Ἰταλίαν οἰκούντων, ἐξέπεσον, γαῖς τισι Παπίᾳ τιμάρχῃ γνώμῃ, ἐπειδὴν ἐπεπόλαζον, καὶ οὐκ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι σφισὶν εἶναι συνοικεῖν. *Horatius* S. 1. 9. 67. Certe neſcio quod ſecreto velle loqui te Ajebas mecum. Memini bene, ſed meliore Tempore dicam, hodie triceſima ſabbata. Vin' tu curtis Judaeis oppedere? nulla mihi unquam relligio eſt. At mi, ſum paullo infirmior, unus multorum; ignoſces, alias loquar. & 4. 142. Ac veluti te Judaei cogemus in hanc concedere turbam. *Dio.* XXXVII. p. 21. φέρε δὲ [ἡ ἐπίκλησις τῶν Ἰουδαίων] καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅσοι τὰ νόμιμα αὐτῶν, καίπερ ἀλλοεθνεῖς ὄντες, ζηλοῦσι, καὶ ἐστι καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ γένος τοῦτο, κολασθὲν μὲν πολλάκις, ἀυξηθὲν δὲ ἐπὶ πλεῖον, ὥστε καὶ ἐς παῤῥησίαν τῆς νομίσεως ἐκπεσεῖν. & LII. p. 332. Conſilium Maecenatis, τὸ μὲν θεῖον πάντη πάντας αὐτός τε σέβε κατὰ τὰ πάτρια, καὶ τοὺς ἄλλους τιμᾶν ἀνάγκαζε· τοὺς δὲ δὴ ξενίζοντας τι περὶ αὐτὸ καὶ μίσει καὶ πόλαζε, μὴ μόνον τῶν θείων ἕνεκα, ἃ καταφρονοῦσιν ὑπ' ἄλλων ἂν τινος προτιμήσειεν, ἀλλ' ὅτι καινὰ τοιαῦτα δημόσια οἱ τοιοῦτοι εἰσπορίζοντες πολλοὺς ἀναπείθουσι ἀλλοτριονομεῖν, κἀκ τούτου καὶ συνωμοσίαι καὶ συσσίτια ἑταιρικά τε γίγνεται, ἅπερ ἥκιστα Μοναρχίᾳ συμφέρει. *Seneca* Epiſt. 108. In Tiberii Caeſaris principatum juventae tempus inciderat, alienigenarum ſacra movebantur, ſed inter argumenta ſuperſtitionis ponebatur quorundam animalium abſtinentia. *Joſ.* A. XV. 10. 13. Λευκιος δὲ Λίντλος ὕπατος εἶπεν Πολίτας Ῥωμαίων Ἰουδαίους, ἱερὰ Ἰουδαϊκὰ ἔχοντας καὶ ποιοῦντας ἐν ἐφέσῳ, πρὸ τοῦ βήματος δεισιδαιμονίας ἕνεκα τρατιὰς ἀτέλυτα. & XVIII. 3. 4. καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἕτερόν τι δεινὸν ἐθορύβει τοὺς Ἰουδαίους —— ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἰουδαίοις κατα τοῦτον τὸν χρόνον συντυχόντων —— ἦν ἀνὴρ Ἰουδαῖος, φυγὰς μὲν τῆς αὐτοῦ —— πονηρὸς δὲ εἰς τὰ πάντα, καὶ δὴ τότε ἐν τῇ Ῥώμῃ διαιτάμενος προσεποιεῖτο μὲν ἐξηγεῖσθαι σοφίαν νόμων τῶν Μωϋσέως, προσποιησάμενος τε τρεῖς ἄνδρας εἰς τὰ πάντα ὁμοιοτρόπους, τούτοις ἐπιφοιτήσασαν φιλθίαν, τῶν ἐν ἀξιώματι γυναικῶν καὶ νομίμοις προσελπλυθυῖαν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς, πεῖσαι πορφύραν καὶ χρυσίον εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερὸν διαπέμψασθαι, καὶ λαβόντες ἐπὶ χρείας τοῖς οἰκείοις ἀναλώμασιν αὐτὰ ποιεῖσθαι —— καὶ ὁ τιβέριος —— κελεύει πᾶν τὸ Ἰουδαϊκὸν τῆς Ῥώμης ἀπελαθῆναι· οἱ δὲ ὕπατοι τετρακισχιλίους ἀνθρώπους ἐξ αὐτῶν τρατολογήσαντες ἔπεμψαν εἰς Σαρδὼ τὴν νῆσον, πλείους δὲ ἐκόλασαν μὴ θέλοντας τρατεύεσθαι, διὰ φυλακὴν τῶν πατρίων νόμων, καὶ οἱ μὲν διὰ κακίαν τισσάρων ἀνδρῶν ἠλαύνοντο τῆς πόλεως. *Sueton.* Tib. 36. Externas cerimonias, Ægyptios Judaicosque ritus compeſcuit: coactis qui ſuperſtitione ea tenebantur, religioſas veſtes cum omni inſtrumento comburere. Judaeorum juventutem per ſpeciem ſacramenti in provincias gravioris coeli diſtribuit: reliquos gentis ejusdem vel ſimilia ſectantes urbe ſubmovit, ſub poena perpetuae ſervitutis, niſi obtemperaſſent. *Tacit.* A. II. 85. Actum & de ſacris Ægyptiis Judaicisque pellendis; factumque patrum conſultum ut IV. M. libertini generis ea ſuperſtitione infecta, quis idonea aetas, in inſulam Sardiniam veherentur coërcendis illic latrociniis: & ſi ob gravitatem coeli interiſſent, vile damnum: ceteri cederent Italia, niſi certam ante diem profanos ritus exuiſſent. *Philo* Leg. ad Caj. T. 2. p. 569, 27. τῶν ἐν Ἰταλίᾳ παρακινηθέντων ἰσίκα Σαβάσιος ἐσκευώρει τὴν ἐπίθεσιν, ἔγνω γὰρ ἐυθὺς μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ὅτι τὰ κατηγορηθέντα τῶν ἀκηκόει τὴν Ῥώμην Ἰουδαίων ψευδῆ ἦσαν διαβολαὶ, πλάσματα Σεϊανῆ τὸ ἔθνος ἀναιρῆσαι θέλοντος. & 565, 12. τὴν ἐκ Γαΐᾳ τίνι οὐ δεδοικότες, ὃν ἐφ' ᾧτε ἐπίσκοπον μίσος ἄλλοτε ἔχοντα πρὸς Ἰουδαίους. *Tacit.* A. XI. 15. Retulit deinde ad Senatum [Claudius] quia externae ſuperſtitiones valeſcant. *Dio* p. 459. Τὲς τε Ἰουδαίους πλείσους ὄντας οὐδὲν, ὥστε χαλεπῶς ἂν ἄνευ ταραχῆς ὑπὸ ταῦ ὄχλου σῴων τῆς πόλεως ἐφορᾶσθαι, ἐκ ἐξήλασε μὲν, τῷ δὲ δὴ πατρίῳ νόμῳ βίῳ χρωμένους ἐάλασε μὴ συπεραίζεσθαι. *Sueton.* Claud. 25. Judaeos, impulſore Chreſto aſſidue tumultuantes, Roma expulit. & Domitian. 12. Praeter cae-

te-

20 σιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; Ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ
21 ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ ~ κατοι-
22 κοῦντι αὐτόν. Καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ κα-
23 θημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ἀποδεκατοῦ-

~ κατοικήσαντι

cv secundo] ἐπ' Evang. 6.
cv tertio] ἐπὶ Evang. 6.
21. κατοικοῦντι] κατοικήσαντι CDEFGKLM. 2. 3. 7. 9. 10. 11. 12. 14. 15. Colb. duo 35. 36. a prima manu 38. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 56. 58. 59. 62. 63. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 89. 106. Evang. 2. 3. 4. 6. 12. 13. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii.* Verſio *Syr. Damaſcenus* pro Imag. II. 21. & O. 11. probante *J. Millio* prol. 1180. 1373.
αὐτὸν] ϲν αὐτῷ G. 39. 49. 68. 80. Evang. 15. 22. Editio *Colinaei.*
22. τοῦ θεοῦ] αὐτοῦ 56. 58.

teros Judaicus fiſcus acerbiſſime actus eſt: ad quem deferebantur, qui velut profeſſi Judaicam intra urbem viverent vitam, vel diſſimulata origine impoſita genti tributa non pependiſſent. Interfuiſſe me adoleſcentulum memini, cum a procuratore frequentiſſimoque conſilio inſpiceretur nonagenarius ſenex, an circumſectus eſſet. *Dio Xiph.* p. 68. de Nerva τύς τε κρινομένους ἐπ' ἀσεβείᾳ ἀφῆκε, καὶ τὰς φεύγοντας κατήγαγε —— ἐπ' ἀσεβείας, ὅτι Ἰουδαϊκὸν βίον κατασιτῆσθαί τινα συνεχώρησε. *Spartianus.* Severus Imperator —— Judaeos fieri ſub gravi poena vetuit, idem etiam de Chriſtianis ſanxit. *Lampridius.* Judaeis privilegia reſervavit, Chriſtianos eſſe paſſus eſt Alex. Sever. *Rutilius* Itiner. I. 395. Atque utinam nunquam Judaea ſubacta fuiſſet Pompeji bellis, imperioque Titi, Latius exciſae peſtis contagia ſerpunt, victoresque ſuos natio victa premit. *Plut.* Cic. p. 864. C. ὡς ἦν ἀτελευθερικὸς ἅπαντας ἄνοχος τῷ Ἰουδαΐζειν, ὄνομα καικίλιος ἐβάλετο παρασάμενος τὰς Σικελιώτας κατηγορεῖν τῶ Βέρρε, τί Ἰουδαίῳ πρὸς χοῖρον, ἔφη ὁ Κικέρων. *Spartianus* Hadriano. Moverunt ea tempeſtate & Judaei bellum, quod vetabantur mutilare genitalia. & Antonio Caracalla: Cum colluſorem ſuum puerum ob Judaicam religionem gravius verberatum audiſſet —— *Julius Paul.* V. 22. Cives Romani, qui ſe Judaico ritu vel ſervos ſuos circumcidi patiuntur, bonis ademtis in inſulam perpetuo relegantur. Medici capite puniuntur. Judaei ſi alienae nationis comparatos ſervos circumciderint, aut deportantur, aut capite puniuntur. *Tacit. H.* V. 5. Peſſimus quisque, ſpretis religionibus patriis, tributa & ſtipes illuc congerebant. Unde auctae Judaeorum res. Transgreſſi in morem eorum idem uſurpant, nec quidquam prius imbuuntur, quam contemnere deos, exuere patriam: parentes, liberos, fratres vilia habere. *Joſ.* B. II. 20. 2. καὶ τότε Δαμασκηνοὶ —— τὸς παρ' ἑαυτοῖς Ἰουδαίους ἀνελεῖν ἐσπούδασαν —— ἐδεδοίκεσαν δὲ τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ἁπάσας πλὴν ὀλίγων ὑπηγμένας τῇ Ἰουδαϊκῇ θρησκείᾳ. Cum enim mares ritu circumciſionis moleſto a Judaica religione abſterrerentur, mulieres meticuloſae inſita ſuperſtitione ad eam facilius pelliciebantur. *Ter.* Heaut. IV. 1. 37. Ut ſtultae & miſere omnes ſumus religioſae. *Plut.* Nuptial. p. 140. C. Ἰδίας οὐ δεῖ κτᾶσθαι φίλας τὴν γυναῖκα, κοινοῖς δὲ χρῆσθαι τοῖς τῦ ἀνδρός. Οἱ δὲ θεοὶ φίλοι πρῶτοι καὶ μίγισοι· διὸ καὶ θεὺς, ὃς ὁ ἀνὴρ νομίζει, σέβεσθαι τῇ γαμετῇ καὶ γινώσκειν μόνης προσήκει, περίεργος δὲ θρησκείας, καὶ ξένοις δεισιδαιμονίαις ἀποκεκλῆσθαι τὴν αὐλειον. *Auguſtin.* de C. D. VI. 10. Varro —— de illis ſane Judaeis cum loqueretur, ait: Cum interim usque eo ſceleratiſſimae gentis conſuetudo convaluit, ut per omnes jam terras recepta ſit, victi victoribus leges dederunt. *Joſ.* A. XX. 2. quomodo Izates, Monobazus & Helena, ad ſacra Judaica tranſierint, & inter ſeditioſos fortiſſime depugnaverint B. II. 19. 2. VI. 6. 4. L. XLVIII. 8. 11. D. Circumcidere Judaeis filios ſuos tantum Reſcripto Divi Pii permittitur: in non ejusdem religionis qui hoc fecerit, caſtrantis poena irrogatur.

υἱὸν γεέννης διπλότερον] *Joma* f. 72. 2. Dixit Rabba ad Rabbinos: quaeſo vos, ne haeredes fiatis duarum gehennarum. Schol. dum ſummo labore & moleſtia ſtudetis in lege, nec tamen eam impletis; haeredes fietis gehennae in morte veſtra, & voluptate non fuiſtis uſi in hac vita. *Berachoth. Peſachim* f. 10. 1. Canta ſterilis quae non parit. Haec eſt Eccleſia Judaica, comparata mulieri ſterili, quia non parit gehennae filios veſtri ſimiles. 1. *Sam.* XX. 31. 2. *Sam.* XII. 5. *Deut.* XXV. 2. *Juſtinus* c. Tryph. εἰ δὲ προσήλυτοι οὐ μόνον οὐ πιστεύουσιν, ἀλλὰ διπλότερον ὑμῶν βλασφημοῦσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτῦ. *Horatius* de A. P. 300. Tribus Anticyris caput inſanabile. *Act.* XIII. 50.

16. *Chetuboth* II. 9. in Miſna ſaepiſſime occurrit formula: per habitaculum hoc המעון הזה. *Kerithuth* f. 81. & 25. 1. *Ketuboth* f. 27. 2. *Bava Bathra* f. 166. 1.

Joſ. A. V. 11. 2. Δεήσαντες δὲ περὶ τῶν ὅλων οἱ ἱβραῖοι πέμπουσιν ὡς τὴν γερουσίαν καὶ τὸν ἀρχιερέα, τὴν κιβωτὸν τῷ θεῷ κελεύοντες κομίζειν, ἵνα παρέσης αὐτῆς παρατασσόμενοι κρατῶσι τῶν πολεμίων· ἀγνοοῦντες ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ καταψηφισάμενος αὐτῶν τὴν συμφορὰν τῆς κιβωτῦ, δι' ὃν καὶ ταύτην ἐν τιμῇ συνέβαινε εἶναι. *Ovid.* de Rem. Amor. 783. Nam ſibi quod nunquam tactam Briſeida jurat Per ſceptrum, ſceptrum non putat eſſe Deos. *Zoſimus* V. p. 369. Jovius: εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν θεὸν τετυχήκει δεδομένος ὅρκος, ἦν ἂν ὡς εἰκὸς παριδεῖν, ἐνδιδόντας τῇ τῦ θεῦ φλανθρωπίᾳ τὴν ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ συγγνώμην· ἐπεὶ δὲ κατὰ τῆς τῦ βασιλέως ὁμωμόκεσαν κεφαλῆς, οὐκ εἶναι θεμιτὸν αὐτοῖς εἰς τὸν τοσῦτον ὅρκον ἐξαμαρτεῖν. Τοσῦτον ἐφύλαττεν [l. ἐφύλαττεν] ὁ νῦς τῶν τότε τὴν πολιτείαν οἰκονομούντων, θεῦ προνοίας ἐσπημένων.

17. τυφλοὶ] *Lucian.* Vit. Auct. 18. τυφλὸς γὰρ εἶ τῆς ψυχῆς τὸν ὀφθαλμόν. *Suidas* τυφλὸς τὰ τ' ὦτα, τότε νοῦν, τὰ τ' ὄμματα.

ὁ ναὸς] *Heſychius.* νεὼς, ναὸς, ἀττικῶς. *Moeris.* νεὼς, τὴν εὐθεῖαν ἑνικῶς καὶ ὀξυτόνως, ἀττικῶς. ναὸς, ἑλληνικῶς.

18. *Koheleth R.* IX. 2. R. dixit, adjurarunt eum per altare. *Eſther R.* I. 9. R. Joſephus f. Chania: adjurarunt eum per cornua altaris interioris. *Eccha* II. 10. qua re ipſum adjurarunt? Reſpondit R. Joſe f. Chaninae, per altare interius.

19. *Sebachim* IX. 1. & 7. altare ſanctificat, quicquid eſt conveniens ſibi.

23. *Dioſcor.* III. 461. περὶ ἀνήθ. 462. περὶ κυμί-

τοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. 24 Οὐαὶ

23. ἄνηθον] ἄνθον L. ἄνιθον Evang. 2.
βαρύτερα] βαρέα 1. *Chryſoſtomus.* νόμου] + καὶ 69.
τὸν ἔλεον] τὸ ἔλεος DL 33. *Cyrill.* in Eſaj. p. 26. 62. 324. 750. in Zach. 758. *Epiphan.* H. 42. *Chryſoſtomus* MS.
ταῦτα] + δὲ CKM. 33. 42. 63. 71. 72. 86. 91. Evang. 21. 22. 24. Verſio *Syra* utraque, Codices *Latini*, *Origenes* H. 25. *Antonius* 59. 24. οἱ] — D. a prima manu.
διϋλίζοντες] διϋλίζονται G. τὴν δὲ] καὶ τὸν Colb. unus. τὸν] τὸν Editio *Curcellaei.*
25. ἔξωθεν] ἔξω D. *Clemens* Paed. III. p. 282.
παροψίδος] + βοτάνης M. 4. 12. 42. 61. 70. 72. Editio *Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
ἐξ] — CD. 16. 37. 56. 68. 91. Evang. 3. 15. 21. 24.
ἐξ ἁρπαγῆς] ἐξαρπαγῆς 3. 6. 7. 8. 12. 34. ex emend. 53. 59. 66. 73. 82. Evang. 17. 18. probante *T. Beza*

νυ. *Pollux.* VII. 66. ἄλεξις ἐν Λέσβῳ —— ἄνηθον, νᾶπυ, —— κορίαννον αὖον, ῥᾶφυ, κύμινον, κάπαρι, ὀρίγανον. *Apulejus* de virtutibus Herbarum c. 120. de Mentha. ἡδύοσμος Graecis —— naſcitur in hortis —— c. 121. de Anetho. Thomas μίνθη ἐχ ἡδύοσμος. *Demai* II. 1. Res iſtae decimantur dubiae omni loco —— cuminum. *Dioſcor.* III. 41. ἡδύοσμος, οἱ δὲ μίνθη, γνήσιμον βοτάνιον. *Plinius* H. N. XIX. 47. Menthae nomen apud Graecos ſuavitas odoris mutavit. *Avoda Sara* f. 7, 2. Nahum Medus dixit: anethum decimatur, quando eſt olus, ſemen & culmus. Reſponderunt Rabbini: ſupprimendum eſſe dictum hoc, & non divulgandum. Atqui R. Elieſer ſententiam ejus ſequitur, qui dixit: anethum decimari, ſive fuerit ſemen, ſive olus, ſive culmi? Reſpondetur, ibi ſermonem eſſe de hortis. *Maaſeroth* IV. 5. R. Eliezer dicit, anethi ſemen, flores, olus decimari: ſapientes dicunt, ſemen & olus non decimari.

τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου] *Jalkut Rubeni*, f. 154. 3. Cur ſub initium Deuteronomii haec leguntur: Haec ſunt verba Moſis, quae dixit ad totum Israëlem? Reſp. Statim ſub initium docuit eos praecepta levia & gravia. *Jevamoth* f. 47, 1. Et docent ipſum partem praeceptorum levium & partem praeceptorum gravium. *Sanhedrin* f. 106. 2. ad Eſaj. XXIII. 18. ubi ſcriba, ubi expendens? qui expendit omnia gravia & levia, quae in lege ſunt. *Aboth* II. 1. Rabbi dixit —— aeque cautus eſto in ſervando levi aliquo praecepto, atque in gravi. & IV. 2. F. Uſai dixit: Curre ad praeceptum leve tanquam ad grave. *Tanchuma* f. 78. 4. Benedictum ſit nomen Dei S. B. qui legem dedit Iſraëlitis DCXIII. praecepta continentem, in quibus quaedam ſunt levia, quaedam vero gravia. Cur vero quaedam praecepta dicuntur levia? Quia homines de illis non magnopere ſunt ſolliciti, ſed illa ſub calcaneum projiciunt, dicentes eſſe facilia. Propterea David timuit diem judicii dixitque: Domine mundi, non timeo a praeceptis gravibus quae in lege ſunt, nam illa ſunt gravia: ſed timeo a praeceptis levioribus, an forte putaverim perinde eſſe, ſive ea fecerim ſive minus, quia levia ſunt. Tu vero dixiſti: obſerva praecepta levia, ut gravia S. D. Pſal. XLIX. 6. *Schevuoth* f. 39. 1. Dixit Mar: ſcito, totum mundum contremuiſſe quo tempore Deus S. B. praeceptum illud promulgavit: non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Quaenam eſt ratio? quia praeceptum grave eſt. Quid vero intelligis per praeceptum grave? Reliqua omnia levia ſunt tum affirmativa tum negativa, excepto illo de non profanando nomine Dei. Praecepta enim gravia ſunt, quibus poena excisionis & mors a Synedrio decreta imponitur, inter quae etiam hoc praeceptum eſt. *Taanith* f. 11. 1. Quemadmodum membra hominis vindicantur ab impiis in mundo futuro etiam propter peccatum leve: eodem modo vindicantur a juſtis propter peccatum leve, quod committunt. Porro quemadmodum merces retribuitur juſtis etiam peccati levis ab illis commiſſi: ita merces retribuitur impiis in mundo futuro etiam praecepti levis ab illis ſervati. *Tanchuma* f. 73. 2. Deus Iſraëlitas monet, ne vel contra leviſſima praecepta peccent Deut. XXXII. 46. Non enim verbum vanum eſt prae vobis. Quin etiam praeceptum, quod tibi vile & leve videtur, vitam & prolongationem dierum ſecum affert S. D. ib. comm. 47. Cum videret Bileamus, Iſraëlitas etiam praecepta levia obſervare; dixit: Quis poterit illis male dicere, qui praecepta Dei S. B. obſervant? ib. f. 78. 2. Domine, Adam dignus erat morte, nam praeceptum leve erat, quod praecepiſti ipſi, & tamen illud fuit transgreſſus, propterea morte dignus fuit. *Nedarim* f. 31. 2. Magna res eſt circumciſio, quippe quae pellit ſabbatum, quod tamen ad praecepta gravia pertinet. *Avoda Sara* f. 3. 1. Quare praeceptum de extruendo tabernaculo vocatur leve? Quia in eo non eſt penuria loculi. *Cholin* XII. 5. Deut. XXII. 16. Praeceptum hoc leve eſt, quod vix aſſario aeſtimes, & tamen Lex addit: ut bene tibi ſit, & vitam tuam prolonges. Hinc conclude, quanto majores promiſſiones habeant praecepta gravia legis. *Tanchuma* f. 83. 2. Non datur praeceptum levius illo, quod eſt de miſſione avis. *Jalkut Simoni* P. I. f. 61. 2. Si feſto die, qui levior eſt, cavere tibi debes ab opere —— quanto magis ſabbato, quod gravius eſt. *Edajoth* IV. 1. & V. 1. 2. 3. 4. Hae res ad praecepta leviora pertinent ex ſententia Sammaeanorum, ad gravia vero ex ſententia Hillelianorum. *Erubin* f. 6. 2. & *Ros Haſchana* f. 14. 2. Qui vult facere levia praecepta Sammaeanorum & Hillelianorum, impius eſt: Qui vero gravia utrorumque praecepta obſervat, de eo ſcriptura dicit: ſtultus in tenebris ambulat *Eccleſ.* II. 14. Sed ita inſtituendum eſt: Si Sammaeanos ſequeris, obſervanda tibi ſunt & levia & gravia eorum praecepta: & ſic quoque de Hillelianis. *Debarim* R. VI. Deus mercedem praeceptorum ſuorum non aperuit, exceptis duobus, quorum alterum eſt gravium graviſſimum, alterum vero levium leviſſimum *Ex.* XX. 12. *Deut.* XXII. 6. *Hieroſ. Pea* 1. *Eruvin* f. 21. 2. vetera & nova Cant. VII. 13. haec ſunt praecepta gravia, illa vero praecepta levia.

τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον] *Eccleſ.* VI. 6. Judicium & eleemoſynam non fecit. Targum, Mich. VI. 7.

Ec-

25 Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ πο-
26 τηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ~ ἀκρασίας. Φαρισαῖε τυ-
φλὲ,

~ ἀδικίας

& *J. Millio* prol. 1445.

ἀκρασίας] ἀδικίας CEFGHK. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 16. Colb. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 73. 74. 80. 82. 83. 84. 86. 90. 91. 103. 104. Evang. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut.* Verſio *Syra*, *Æthiop.* *Arab.* Opus *Imperf.* *Chryſoſtomus* MS. *Baſilius* Eth. MS. *Theophylactus.* probante *Eraſmo* in annott. πλεονεξίας M. ἀκαθαρσίας 66. 71. Verſio *Vulg.* *Clemens.* Cauſa non erat, cur a plerisque omnibus Codicibus Graecis hic recederetur, praeterquam enim quod φρόσις γέμουσιν ἐξ ἀκρασίας nonnihil offendat, non videtur intemperantiae cum avaritia & auſteritate crebrisque jejuniis Phariſaeorum convenire. Praeterea ἀδικία atrocius eſt crimen, quam ἀκρασία, adeoque magis ad rem facit. vid *Plut.* de Virt. p. 445. DE. 446. + ℭ ἀδικίας Verſio *Syra* poſterior cum obelo.

Eccleſ. VII. 19.

24. τὸν κώνωπα] *Schol. Ariſtoph.* Plut. 537. κώνωπας δὲ λέγει τὰς ἰμπίδας. *Anthol.* MS. ἀμφὶ σι βαίη κώνωψ ὀξηρῷ τιτρώμενος κεράμῳ. *Plut.* Symposſ. IV. p. 663. D. τί ἂν ἔχοι —— τὸν ἀνθοσμίαν ἀπασάμενοι τυτωνὶ καὶ ἡμιείδη, ἀγριώτερον πίνομεν ἐκ πίθε, κωνώπων χορῷ περιαδόμενοι; *Ariſtot.* H. A. V. 19. οἱ δὲ κώνωπες ἐκ σκωλήκων, οἱ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξον ἰλύος. & IV. 8. ὁ δὲ κώνωψ πρὸς ἀδὴν γλυκὺ προσέρχει, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὀξέα. *Plut.* c. Stoic. p. 1073. A. χαίρουσιν λάμπῃ καὶ ὀξει, τὸν δὲ πότιμον καὶ χρηστὸν οἶνον ἀποπειρώμενοι φεύγουσι. *Galen.* de Dignot. pulſ. II. ἀλλὰ καὶ μύρμηξ καὶ κώνωψ καὶ κίγχρος, καὶ εἴ τι τούτων μικρότερον εἴη ζῷον ἢ σπέρμα. *Anatolius* Geopon. VI. torcular abſtergendum jubet, quia alias τὸν κώνωπα ποιῇ. *Anthol.* VII. 8. ἀξυβόαι κώνωπες, ἀναιδίες ἄϊματος ἀνδρῶν Σίφνης. Horat. Epod. IX. 16. Conopeum. *Euſtath.* in Od. φ. p. 766. 12. ἰστέον δὲ, ὅτι θηρίδια οἱ ἴπες κέρασιν ἐμφυόμενα, καὶ κατεσθίοντα παραπλήσια φασι κώνωψι. *Herodot.* II. 95. οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἔχ οἷοί τε ἐπὶ πλέω πέτεσθαι —— οἱ δὲ κώνωπες, ἢν μὴ ἐς ἰματίῳ ἐνελιξάμενος ἐνδῇ ἢ συρδόνι, διὰ τέτων δάκνουσι.

διϋλίζοντες] *Amos* VI. 6. *Galen.* de Compoſ. Med. per gen. II. εἶτα ἄφρας ἀπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ διϋλίσας εἰς ἕτερον ἀγγεῖον ἐᾷ ψυγῆναι. *Dioſcor.* III. 9. V. 82. ὑλίζεσθαι δὲ ὀθονίῳ. *Schabbat* f. 139. 2. qui vinum in ſudariis percolant. *Colin* f. 67. 1. culices puſillos, quos percolant. —— Dixit R. Chasda: ſunt acceſſio vini Levit XI. 41. *Gittin.* f. 90. 1. *Bemidbar* R. IX. Tradiderunt nomine R. Meir: Quemadmodum varii ſunt hominum mores, circa ea quae deglutiunt, ita etiam circa Uxores. Eſt qui, ubi muſca in poculum ſuum inciderit, eam effundit, nec bibit; Ad hunc modum fecit R. Papus f. Judae, qui obſeratis in uxorem oſtiis ſemper exibat. Eſt qui, ubi muſca in poculum ſuum inciderit, eam effundit & bibit: ad hunc modum is facit, cujus uxor cum fratribus ac propinquis ſuis pro lubitu ſermocinari ſolet, id eo libenter permittente. Eſt demum, qui, ubi muſca in patinam ſuam inciderit, eam diligenter emungit, ac deglutit: Ad hunc modum facit improbus, cui non diſplicet uxor ſua foras capite aperto prodiens, aut nens in publico, aut veſtes habens ab utroque latere diſciſſas, aut ſe cum viris balneo lavans, imo vel lavans in loco, ubi viri lavare ſolent. Conf. *Buxtorf.* Synagog. p. 607.

καταπίνοντες] *Gloſſar.* devorat, καταπίνει, devorator, καταπότης. *Philo* quis haeres T. 1. p. 478. 41. A. δὸ' ἐν τῷ καταπίνειν τὰ πύϊα [ἰσι]. *Galen.* de potent. III. ἐξαίσιον τινα πεισθήσῃ τὴν ἀλλοίωσιν γίγνεσθαι τῶν εἰς τὴν γαστέρα καταποθέντων σιτίων. —— καταπίνειν τὰ σιτία. de uſu Part. VII. frequenter, & de loc. affect. VI. τὰ γὰρ φύλλα καὶ τὰς μαλακοὺς ἀκρεμόνας ἀποφαγὸν κατέπιε τὸ ἐρίφειον. *Ariſtot.* Rhetor. III. 4. ταῖς τίτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι τῷ σιέλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι. *Plut.* in Praec. San. p. 131. A. ἄκανθαν ἰτύγχανεν ἰχθύος καταπεπωκώς.

Phalar. Ep. 86. κώνωπος ἐλέφας ἵνδος ἐκ ἀλεγίζει. *Hieroſ. Schabbat* f. 107. C. Qui pediculum Sabbato necat, tam reus eſt, quam qui camelum Sabbato necaret. *Liban.* Epiſt. 1597, τὸ δὲ ἐμὸν τοιῦτον, οἷον κώνωψ ἐλίφαντι παραβαλλόμενος. *Berachoth* f. 63. 1. Omittit annos, ſed exacte numerat menſes.

25. τῆς παροψίδος] *Phrynichus* p. 72. πάροψις, τὸ ὄψον, ἐχὶ δὲ τὸ ἀγγεῖον, τοῦτο δὲ τρυβλίον ἢ λεκάριον καλοῦσι. *Xenoph.* Paed. I. προσάγειν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βράματα. *Pollux.* VI. 56. παροψίδα, ἴσι δὲ καὶ τοῦτο ζωμοῦ εἶδός τι, ἢ ὡς τινες μάζης, ἢ τις παρενθήκη ὄψου, ὃ οἱ νῦν ἂν εἴποιεν παροψημάτιον. & X. 87. τὰς δὲ παροψίδας ἡ μὲν πολὺς χρῆσις ἐλίσχει τούνομα ἐπὶ μάζης ἢ ζωμοῦ τινος, ἢ ἐδέσματος ἰτιλεῦς, ὃ ἐσι παροψήσασθαι τιθὶν· ἐ μὴν ἀλλὰ κάπὶ τὸ ἀγλεῖον ἐλκτέον τὴν κλῆσιν, οὐ γὰρ ἄχθομαι τὰ συνήθη τῶν ὀνομάτων, κἂν παρά τινι τῶν ἧτλον κεκριμένων εὕρω, παραγων εἰς χρῆσιν; ἐπεὶ δ' ἂν ἔχω τὴν πρὸς τὸν εἰπόντα ἀπορροφὴν· τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ Μεταγένους Φιλοδύτῃ, ὡς ἂν πολλαῖσι παρόψισι καὶ καιναῖς εὐωχήσω τὸ θέατρον, οἶδ' ὅτι ἐσω ἀμφίβολον. ἐν δὲ τῇ ἀντιφάνες Βοιωτίᾳ σκαφίσματα ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐσω ἐρημένον· καλέσας τε παρατίθησιν ἐν παροψίσι βόλβας. *Athenaeus* IX. p. 367. B. σὺ δ' ἡμῖν ἀποκρίνεσθαι δίκαιος εἶ, παρὰ τίνι ἐπὶ τῷ ἀγγείῳ ἡ παρόψις κεῖται; —— ἐπὶ τῷ σκεύῃ ἂν εἰρηκεν ἀντιφάνης —— καὶ ἄλεξις ἐν Ἠσίονῃ, ὡς δὲ τὴν τράπεζαν ἀνθρώπες δύο φέροντας εἶσω ποικίλων παροψίδων κόσμῳ βρύουσαι —— καὶ ὁ τὰς εἰς Μάγνητα ἀναφερόμενα ποίησας καὶ ταῦτα μέν μοι τῶν κακῶν παροψίδες. ἀχαιὸς δ' αἴθωνι Σατυρικῷ κεκερματισθω δ' ἄλλα μοι παροψίδων κάτιφθα καὶ κισηρὰ παραφλογίσματα —— ὁ Δίδυμος ἐπὶ τοῦ ἀγγείου. *Plut.* de occult. viv. p. 1229. B. τὰς μὲν γὰρ περὶ φιλοξένων τῷ ἐρυξιδος καὶ Γλάθωνα τὸν Σικελιώτην ἐπτοημένους περὶ τὰ ὄψα, λέγουσιν ἀναπομύττεσθαι ταῖς παροψίσιν, ὅπως τὰς συνεσθιοντας διαρέψαντες αὐτοὶ μόνοι τῶν παρακειμένων ἐμφορηθῶσιν. *Arrian.* Epict. II. 20. ἠνεγκε ἄν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. *Heſych.* & *Suidas.* παροψίς, ὀξυβάφιον, ἐμβάφιον, ὀψοβάφιον. *Suet.* Galb. 12. Ordinario diſpenſatori paropſidem leguminis pro ſedulitate ac diligentia porrexiſſe. *Juvenal* III. 142. quam magna multaque paropſide coenant. *Martial.* II. 16. Cui portat gaudens ancilla paropſide rubra. *Petron.* 34. caeterum inter tumultum, quum forte parapſis excidiſſet, & puer jacentem ſuſtuliſſet. & 50. fecerunt catilla & parapſides. *Artemid.* I. 76. ποτήρια μὲν —— σημαίνει τὸν βίον, πίνακες δὲ καὶ παραψίδες αὐτὴν τοῦ βίου διαγωγήν. *Gloſſae.* parapſis acetabulum majus, aliqui & cati-

φλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ
ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι παρο- 27
μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀ-
στέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις 28
δί-

26. ἐντὸς] ἔσωθεν K. 42. 71. 72.
καὶ τοῦ παροψίδος] — D. 1. Evang. 21 *Clem.* Paed. *Irenaeus.* probante *J. Millio* prol. 628. & *J. A. Bengelio.*
+ ⁘ ⁘ πίνακος Verſio *Syra* poſterior.
ἐκτὸς] ἔξωθεν D. *Clemens Clem.* H. II. 29. Paed. III. p. 282.
αὐτῶν] —— 53. Evang. 2. Verſio *Vulg. Clemens* Al. *Irenaeus*, *Chryſoſtomus.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1195. αὐτοῦ DE a prima manu 1. 9. 38. 69. 106. Evang. 9. 12. 18. 19. 22.
27. παρομοιάζετε] ὁμοιάζετε 1. Editio *Eraſmi* 1.
κεκονιαμένοις] κεκονιασμένοις 69. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* vid. *Act.* XXIII. 3.
οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι] ἔξωθεν ὁ τάφος φαίνεται ὡραῖος D. *Irenaeus* IV. 34. *Clemens* Al. Paed. III. 9. *Julianus.* ἔξωθεν μὲν] μὲν ἔξωθεν 69.

catinum appellant. *Moeris.* παροψίδα, τὴν ποίαν μάζαν, ἀττικῶς· Παροψίδα, τὸ σκεῦος, ἑλληνικῶς. *Thomas.* παροψίδα, τὴν ποίαν μάζαν καὶ τὸ ὄψον, ἀττικοὶ· ἐπὶ δὲ κύλικος ἢ τρυβλίου μὴ λέγε, ὡς τινες. *Etymol.* παρόψις, τὰ μέγα τρυβλίον. *Euſtath.* in Il. λ. p. 814, 16. Δῆλον δὲ, ὅτι ἀπὸ τοῦ ὄψου καὶ παροψὶς τὸ τρυβλίον λέγεται. Παρὰ μέντοι Πλάτωνι ποικίλον ὄψον ἡ παροψὶς. ὥστε καὶ σκεῦος ἡ παροψὶς καὶ ποῖον ὄψον. *Heſychius* παραψίδες, καὶ παροψίδες, τὰ μέγαλα τρυβλία.

26. ἐκτὸς] *Thomas.* τὸ δὲ ἐκτὸς ἐπὶ κινήσεως ἀεί. ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις· ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν. Σοφοκλῆς· σὺ δ' ἐκτὸς ἧξας πρός με. εἴρηται δὲ καὶ ἅπαξ περὶ στάσεως παρὰ Πλάτωνι· οἷον, καὶ ὅσα ἐκτὸς ἔστι.

Plut. περὶ εὐθυμίας p. 467. A. Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς οὖσαν ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα καὶ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα, καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χωμένοις συμφέρηται. ad princip. indoct. p. 780. A. ὁδ' ὅτιοῦν τῶν κολοσσικῶν διαφέροντες ἀνδρίαντων, οἱ τὴν ἔξωθεν ἡρωϊκὴν καὶ θεοπρεπῆ μορφὴν ἔχοντες, ἐντὸς εἰσι γῆς μεσοὶ καὶ λίθου καὶ μολίβδου. *Ter.* Eunuch. V. 4. 12. Quae dum *foris* ſunt, nihil videtur mundius, Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans: Quae, cum amatore ſuo cum coenant, ligurriunt; Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam, Quam inhoneſtae *ſolae* ſint *domi*, atque avidae cibi, Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent, Noſſe omnia haec ſalus eſt adoleſcentulis. *Plut.* Sympoſ. VI. p. 693. D. Τί δὲ τῶν ἐκπωμάτων ἔκαεον ἐκτέτριπται καὶ διέσμηκται πανταχόθεν, ὥστε λάμπειν καὶ περισίλβειν; ἢ τὸ ἔκπωμα ἔδει μὴ ῥύπτε μηδὲ μοχθηρίας ὀσφρὸς εἶναι, τὸ δὲ ἐξ αὐτῆ πινόμενον ὑρῶτος ἢ κηλίδων ἀναπλῆσθαι; *Philo* de Cherubin. T. I. p. 156, 21. τὰ μὲν σώματα λυτροῖς καὶ καθαρσίοις ἀποῤῥύπτονται, τὰ δὲ ψυχῆς πάθη ἐκνίψασθαι, οἷς καταῤῥυπαίνεται ὁ βίος, ὅτε βούλονται ὅτε ἐπτηδεύσει. καὶ λευχειμονοῦντες μὲν εἰς τὰ ἱερὰ βαδίζειν σπεύδουσιν, ἀκηλιδώτως ἐσθῆτας ἀμπεχόμενοι, διάνοιαν δὲ κεκηλιδωμένην ἄχρι τῶν ἀδύτων εἰσάγοντες οὐκ αἰδοῦνται. —— ἱερουργεῖν τολμῶσιν νομίζοντες τὸν τῷ θεοῦ ὀφθαλμὸν τὰ ἐκτὸς μόνα ὁρᾶν, ἡλίου συνεργοῦντος, ἀλλ' ἐχὶ πρὸ τῶν ἐμφανῶν τὰ ἀφανῆ καταθεῖσθαι. de Profug. p. 568, 41. καθαρσίοις καὶ λυτροῖς τὰ ἐκτὸς φαιδρυνομένη, τὰ δὲ ἐντὸς ῥυπῶντα. *Chagiga* f. 22. 2. Tradunt. Vaſis, quorum exterius pollutum eſt, in liquoribus, exteriora polluta ſunt: interius vero, labrum, anſa, & manubria pura ſunt. Si autem pollutum eſt interius ejus, totum pollutum eſt. *Maimonides* More Nevoch. III. 33. Mundities veſtimentorum, lotio corporis, Abſterſio item ſudoris & ſordium eſt quidem etiam de legis intentione; verum poſterior eſt purificatione operum & cordis ab opinionibus pravis, & moribus inhoneſtis. Exiſtimare enim, mundities externam ablutionis corporis & veſtimentorum ſufficere homini, licet per reliqua omnis generis voluptatibus indulgeat, ſumma eſt inſania. Hinc ait *Eſajas* XXVI. 2. Qui ſanctificant ſe, & qui mundant ſe in hortis, poſt unum in medio, comedentes carnem ſuillam, abominationem &c. quibus verbis ſignificat, quod ſe in locis publicis mundant & ſanctificant, poſtea vero intra privatos parietes & in aedibus ſuis omnis generis peccatis ſe contaminant, cibos prohibitos, ut carnem ſuillam, abominationes atque mures comedunt. Quod ait: poſt unum in medio; forte denotat coitum prohibitum. Colligimus autem inde, externa ipſorum fuiſſe munda, interiora vero cupiditatibus & concupiſcentiis referta: id quod nequaquam cum lege convenit. Principalis enim ſcopus legis eſt, concupiſcentias primo minuere, deinde mundare exteriora, poſtquam interna & abſcondita mundata ſunt. De iſtiusmodi hominibus, qui corporis & veſtimentorum munditiei nimium ſunt dediti, interea autem intus pravis moribus praediti, impuriſque actionibus addicti, inquit Salomon *Prov.* XXX. 12. eſt generatio, quae munda eſt in oculis ſuis, & a ſorde ſua non eſt abluta.

27. τάφοις] Sepulcra ſolebant ſignare calce, tum ut ornamento eſſet, tum ne quis imprudens locum calcaret atque pollueretur. vid. infra comm. 29. *Caſalius* de prof. Ritibus Ægypt. & Rom. c. 26. Hic Romae in mea vinea ad viam Appiam reperitur ſubterraneum conditorium ſive hypogaeum dealbatum & cruſtatum ſatis eleganter, & in hoc plurimae cavitates —— et in unaquaque praedictarum extant duae vel tres ollae fictiles, muro affixae, repletae cineribus & oſſibus ſemiuſtis. *Num.* XIX. 16. *Schekalim* I. 1. primo Februarii quot annis ſignant ſepulcra. Schol. addit: calce. *Maaſer Scheni* V. 1. Loca ſepulcrorum ſignant calce, quam aqua maceratam affundunt. *Moed Katon* f. 5. 2. Non ſignabant ſepulcra manifeſta, cum illa omnibus nota ſint: ſed dubia, veluti in quo deperditum fuerat ſepulcrum. *Bava Bathra* f. 58. 1. R. Bana ſolebat ſignare calce monumenta veterum Doctorum. *Bava Mezia* f. 84. 2. Riſch Lakiſch ſignabat ſpeluncam Rabbinorum noſtrorum. *Schol. R. Salomonis:* ne Sacerdotes impingerent, ſuper ipſis incedentes. *Schekal. & Maaſar Scheni* l. c. Nonne ſepulcra ſignant ante menſem Adar? Imo. At ſupponitur, periiſſe colorem. Quam ob cauſam ſignant? Ut par ſit haec res cauſae leproſi. Clamat ille: immundus; atque hic pariter

29 δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ
30 μνημεῖα τῶν δικαίων· Καὶ λέγετε· Εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ
31 ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι
ἦμεθα ἦμεθα υἱοί

Φαίνονται] + τοῖς ἀνθρώποις F.
28. δὲ] — 69.
ὑποκρίσεως & ἀνομίας] ἀνομίας & ὑποκρίσεως Versio *Syra*, *Æthiop* *Arab.* *Irenaeus*.
29. τὰ μνημεῖα] τοὺς τάφους 80. haec transponit.
30. λέγετε] + ὅτι 26. 37. 53. 91. Colb. unus. Editio *Complut.* Codices *Latini*.
ἦμεν utroque loco] ἤμεθα CDEFGHL. 2. 3. 9. 13. 16. Colb. unus. 27. 33. 34. 38. priori loco. 39. 41. 44. 46. 50. 52. 54. 59. 61. 63. 69. 76. 80. posteriori loco. 82. 84. 87. Evang. 6. 7. 13. 15. 16. 20. 21. 22. Editio *Complut.* (priori loco, probante *J. A. Bengelio*,) *Erasmi*, *Aldi*, duae priores *Stephani*, *Bogardi*. *Origenes* l. c. *Cyrill.* in Malach. p. 857. *Etymol.* ἤμην, ἀπαγορεύει. *Phrynich.* p. 60. ἤμην, εἰ & εὑρίσκεται τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἦρεῖς, ἀλλ' ἦν ἐγώ. *Cornu Amaltheae.* *Moeris.* ἦν ἀντὶ ἤμην, Ἀττικῶς· ἤμην, Ἑλληνικῶς. *Jo.* XI. 15. XVI. 4. 1. *Cor.* XIII. 11. *Gal.* I. 10. *Act.* X. 30. XI. 5. 17.
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν] — 2.
γέμουσιν] γέμει *Irenaeus*, *Clemens* Al. *Julianus*.
μεστοί ἐστε] ἐστε μεστοὶ CD. 69.
μνημεῖα] μνήματα 60. *Origenes*. ad African.
κοινωνοὶ αὐτῶν] αὐτῶν κοινωνοὶ D. 1. 69.
31. ἑαυτοῖς] αὐτοῖς 1. — 69.

rirer immunditia ad te clamat, ne appropinques. R. Illa nomine R. Samuelis f. Nachman adducit *Ezech.* XXXIX. 15. *Moed Katon* f. 5. 1. R. Simon f. Passi: unde signatura sepulcrorum probatur ex Lege? ex *Ez.* XXXIX. 15.

κεκονιαμένοις] *Suidas* κονιῶντες, λευκαίνοντες. κονιάται, οἱ τὰς τοίχους καταχρίοντες. *Demosth.* Olynth. III. τὰς ἐπάλξεις, ἃς κονιῶσι. c. Aristocr. ἃ κονιῶσι καὶ κατασκευάζουσι. *Eustath.* in Il. γ. p. 289, 40. κονίη — ἐξ ἧς — καὶ ῥῆμα γίνεται συζυγίας β. κονιῶ, κονιάσω, ἐξ οὗ καὶ τοῖχος κεκονιαμένος. *Aristot.* H. A. VIII. 2. ἐπὶ πλαταμώνων, ἢ κονιῶνται τὰς ἐγχελειῶνας. *Aristid.* in Romam. p. 219. τάδε [τὰ τείχη] οὐκ ἀσφάλτῳ, οὐδὲ πλίνθῳ ὀπτῇ δέδεται, οὐδὲ κόνει γιλπνὰ ἴσηκεν. *Galen.* de Usu Part. X. οἶμαι δὲ σε μηδ', ὅτι Διονύσιος ὁ τῆς Σικελίας τύραννος οἶκον ὑπὲρ τὸ δεσμωτηρίῳ κατεσκευάσατο, τὰ τε ἄλλα φαινότατον καὶ πάνυ λαμπρότατον τιτάνῳ κεχρισμένον, ἀκηκοέναι. *Plin.* H. N. XXXVI. 55. Tectorium —— ter arenato & bis marmorato inductum. *Juvenal.* VI. 470. Sed quae mutatis inducitur atque fovetur Tot medicaminibus. 466. Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit. *Aristot.* de Gen. Anim. I. 19. ὅταν ἀποπίσῃ τὸ ἐναλειφθὲν τῷ κονιάματος εὐθύς. & de Coloribus 1. μέλανα δὲ καὶ ταῦτα γίνεται, ὅ' ὅσων ῥεῖ ὕδωρ, ὅταν βρυαθέντων πρῶτον ἀναξηρανθῇ τὸ ὑγρὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἐν τοῖς τοίχοις κονιάματα. *Theocrit.* Id. I. 30. σχ. κονία, ἡ ἄσβεσος, ἀφ' ἧ κονίαω, τὸ ἀσβέσω χρίω, καὶ κεκονιαμένος τοῖχος, ὁ ἀσβέσῳ κεχρισμένος. *Dio Chrys.* XLVIII. p. 535. A. εἰ λαβὼν οἰκίαν οἰκοδόμος, ὁρῶν πίπτουσαν, ὁ δὲ τούτων ἀμελῶν, κονιῶν δὲ καὶ χρίων οἴοιτο τι ποιεῖν.

ὡραῖοι] *Suidas* ὡραῖος, εὔμορφος. *Hesychius.* ὡραῖος, ἀκμάζων τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ὄψει. *Herodian.* V. 3. 14. τὴν ὄψιν — ὡραιότατος. & V. 6. 25. τὸ φύσει πρόσωπον ὡραῖον. *Hermog.* F. O. II. 5. ὡραῖος λόγος.

γέμουσιν] *Plut.* Pompej. p. 657. F. γέμοντες ἀνοήτε θράσους. *Isocr.* . . πολλῶν ἁμαρτημάτων γέμοντες. *Aristoph. Plut.* 812. αἳ δὲ λήκυθοι μύρῳ γέμουσιν. *Sophocl. Philoctet.* 872. δυσοσμίας γέμων. *Plut.* P. Æmilius p. 271. F. ὅσης ἀπειθείας γέμοντι καὶ κακίας στρατεύματι. *Isocrat.* Areopag. πλείστων γέμοντες ἐπιθυμιῶν.

28. μεστοὶ ὑποκρίσεως] *Isocrat.* ad Philipp. πολλῆς ἀνοίας μεστοί. & Panathen. τοσαύτης ἀμαθίας εἶναι καὶ φθόνε μεστὸν. ib. ὀργῆς καὶ θυμοῦ καὶ φθόνε καὶ φιλοτιμίας μεστὸς & πλείστης ὠμότητος μεστῶν. *Demosth.* μεστὸς ἁμαρτημάτων. *Philostratus.* 72. σαθράπης σωφροσύνης μεστός. apud *Stobaeum* XXII. Diogenes, & *Demophili* Similitudines: τῆς ἀλαζονείας, καθάπερ τῶν κεχρυσωμένων ὅπλων, ἔχ ὅμοια ἐστὶν τὰ ἐντὸς τοῖς ἐκτός. *Sota* f. 22. 2. Alexander Rex moriens uxorem monet ut caveat sibi ab hominibus pictis, Pharisaeos simulantibus, quorum opera sunt sicut opera Zimri, & tamen expectant mercedem Pineasi. *Joma.* f. 72. 2. Discipulus sapientis, qui non idem intra & extra, non est discipulus sapientis. *Seneca* de prov. Div. 6. Isti, quos pro felicibus aspicitis, si non, qua occurrunt, sed qua latent, videritis, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida ac sincera felicitas, crusta est & quidem tenuis —— Cum aliquid inciderit, quod disturbet ac detegat, tunc apparet, quantum altae ac verae foeditatis alienus splendor absconderit.

29. οἰκοδομεῖτε τὰς τάφους] *Eustath.* in *Il.* α. p. 12. 5. ᾠκοδόμησε πόλιν, ἤγου πόλιν καὶ οἶκος ἔδειμε. τὸ μέντοι ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον πάνυ καινῶς εἴρηται. *Æn.* II. 15. equum divina Palladis arte aedificant.

κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα] *Xenoph.* Hell. VI. ἐκόσμησαν δὲ τοῦτο τὸ μνῆμα οἱ Θηβαῖοι πρὸ τῆς μάχης. & de Socrat. 2. ἐάν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμῇ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις. *Ælian.* V. H. XII. 7. ὅτι ἀλέξανδρος τὸν ἀχιλλέως τάφον ἐστεφάνωσε, καὶ Ἡφαιστίων τὸν τοῦ Πατρόκλε. *Aristid.* Alexandr. p. 85. ἀνθ' ὧν δικαίως τόν τε τάφον κοσμεῖτε, καὶ ὡς ἀρχηγέτην καὶ οἰκιστὴν τιμᾶτε τοῖς πᾶσι τὸν ἄνδρα. *Diodor.* XI. 33. καὶ ὁ τῶν ἀθηναίων δῆμος ἐκόσμησε τοὺς τάφους τῶν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τελευτησάντων. *Eurip.* Troad. 1147. ὅταν σὺ κοσμήσῃς νεκὺν. & Helena 1430. ὃς κοσμεῖ τάφον. *Liban.* progymn. p. 186. A. θάπτοντες, ἔπειτα κοσμοῦντες τοὺς τάφους, ἐναυτῶν πληρωμένων. 1. *Macc.* XIII. 27—30. *Demosth.* O. Funebr. κεσμῆσαι τὸν τάφον. *Athenaeus* XIII. p. 595. B. τῶν μὲν ἐν κιλικίᾳ τελευτησάντων —— ἐδεὶς —— κεκόσμηκε τὸν τάφον.

31. μαρτυρεῖτε] *Hermogenes* Method. 37. οὐ γὰρ δὴ οἶδεν αὐτὸν, ἵνα αὐτῷ ταῦτα μαρτυρῇ. *Aristid* T. II. p. 18. αὐτός τε μαρτυρῶν ἡμῖν, ὥσπερ ὑπὸ κήρυκος ἀνὴρ φαίνεται. *Isaeus* ap. *Dion.* H. 17. ὥστε τούτῳ μαρτυρεῖν τὰ ψευδῆ —— οὐκ ἄν ποτε ἐμαρτύρει περὶ τούτε τὰ ψεύδη, ἐκ ἂν τούτῳ οὐδὲν προσήκων τῇ τούτε μητρὶ ἠθέλησεν ἂν —— μαρτυρῆσαι ψευδῆ μαρτυρίαν. *Jos.* A. XIV. 10. 2. αὐτῷ πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν. *Dionys. Hal.* A. III. 67. ἐπιλέξας ἄνδρας ρ, ἐκ πάντων τῶν δημοτικῶν, οἷς ἀρετὴν τὰ πολεμικὴν ἢ πολιτικὴν φρόνησιν ἅπαντες ἐμαρτύρουν. *Galen.* de Compos. Med. per parces Corp. V. σαφῶς οἶδα καὶ μαρτυρῶ τοῖς λέγουσιν ἀλγεῖν αὐτοὺς τοὺς ὀδόντας ποτε.

υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πα- 32
τέρων ὑμῶν. Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; 33
Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμματεῖς· 34
καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑ-

32. πληρώσατε] ἐπληρώσατε D H. 61. 80. 88. Evang. 9. 22. ἀναπληρώσατε 59. πληρώσετε 60.
33. πῶς] ποῦ unus Stephani, teste *Beza*. φύγητε] δυνήσεσθε φυγεῖν Verſio *Syra* poſterior.
ἀπὸ] — F.
γέεννης] + μισθούσης Evang. 22. μισθούσης Verſio *Syra* poſterior.
34. ἰδοὺ] — E a prima manu. 56. 57. 58. Verſ. *Saxonica*. ἐγὼ] — D. *Origenes*.
ἀποστέλλω] ἀποστελῶ D. 41. 46. 47. 49. 52. 54. 71. 84. Evang. 21. 22. *Chryſoſtomus*.

Lesbonactis προτρεπτικὸς. καὶ ἀναμνήσετε πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὑμεῖς ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἐστε παῖδες, οἳ ποτε ἀποβάντας τὰς βαρβάρους τῆς ἡμετέρας εἰς Μαραθῶνα νικήσαντες. Vox filiorum alio ſignificatu ſumitur a Phariſaeis, alio a Chriſto. Illi intelligebant, ſe ab illis naturali generatione eſſe ortos, Chriſtus illis exprobrat ſimilitudinem morum, & jure, ut eventus comprobavit. 2. *Reg.* VI. 32.

32. *Origenes*, *Chryſoſtomus* & *Theophylactus*. οὐ προσάττων τοῦ ποιῆσαι λέγει τὸ πληρώσατε, ἀλλὰ σύμβολόν τι αἰνίττεται. 1. *Reg.* XXII. 22. *Jo.* XIII. 27. *Apoc.* XXII. 11. Dido *Æn.* IV. 381. I, ſequere Italiam ventis. Servius: ſatis artificioſa prohibitio, quae fit per conceſſionem. *Ælian.* V. H. VI. 14. τί ἂν ἐ δρᾶτε τοῦτο, εἶπεν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀρμόσατε; *Silius* II. 256. Perge, ac primordia tanta Accumula paribus factis. *Tacit.* H. I. 41. Extremam ejus [Galbae] vocem, ut cuique odium aut admiratio fuit, varie prodidere — Plures, obtuliſſe ultro percuſſoribus jugulum, agerent, ferirent, ſi ita e Republica videretur. *Ter.* Adelph. V. 3. 27. conſerva, quaere, parce, fac plurimum illis relinquas: gloriam tu iſtam obtine. Donatus: hoc ſic pronunciandum, ut appareat, hanc ipſam voluptatem Micioni diſplicere. *Targ. Gen.* XV. 16. *Erachin* f. 15. 1. *Sota* I. 6. Dixit R. Hammenuna. Deus non ſumit ultionem de homine, donec impleta fuerit menſura ejus. S. D. *Job.* XX. 22. *Herodot.* V. 168. ἐνταῦθα δὴ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολίτας, ὅσα γὰρ κύψελος ἀπέλιπε κτείνων τε καὶ διώκων, Περίανδρος σφέα ἀπετέλεσε. 1. *Theſſ.* II. 16.

33. κρίσεως τῆς γεέννης] *Schir R.* III. 8. R. Joſua dixit: timentes a judicio gehennae. *Bemidbar* R. X. ut liberentur a judicio gehennae — time a judicio gehennae. *Schemoth* R. XXX. dixit Deus S. B. cuſtodite judicium in hoc mundo, & ego eripiam vos e judicio gehennae. XXXI. Deus S. B. eripit eum e judicio gehennae. *Bereſchith* R. X. 11. Ea hora gehenna adſcendit improbis. Vae mundo a judiciis ejus. *Koheleth* R. IX. 15. ut libereris a judicio gehennae: *Targum. Pſ.* XLIII. 16. Deus redimet animam meam a judicio gehennae. & *Eccleſ.* IX. 15. & liberavit corpus a judicio gehennae. *Sota* 1. ter: non liberabitur a judicio gehennae. *Schabbath* f. 118. 1. Quisquis tria convivia Sabbato quoque inſtituenda ſedulo celebrat, liberatur a tribus calamitatibus, ſcilicet ab anguſtiis Meſſiae, a judicio gehennae, & a bello Gogi & Magogi. *Ruth* R. II. 9. effugies judicium gehennae, & erit pars tua cum Sara, Rebecca, Rahele & Lea. *Schir R* VIII. 10. ut eripiat filios ſuos a judicio gehennae. *Berachoth* f. 61. 1. non immunis erit a judicio gehennae. Gittin f. 71. Traditio domus R. Iſmaelis: quicunque detondet a facultatibus ſuis, & ex illis facit eleemoſynam, liberatur a judicio gehennae. *Nedarim* f. 40. 1. dixit Rab: quicunque viſitat aegrotum, evadit e judicio gehennae S. D. *Pſ.* XLI. 1. *Bava Bathra* f. 10. 1. quaeſivit Turnus Rufus impius R. Akibam, ſi deus veſter amat pauperes, cur non ipſe eos alit? Reſpondit ei: ut nos eriperemur per illos a judicio gehennae. *Pirke Elieſer* 19. propter Sabbatum liberatus eſt Adamus a Judicio gehennae — quicunque confitetur transgreſſiones ſuas, easque relinquit, liberatur a judicio gehennae — veritatem & bonitatem fecit Deus S. B. mecum, & liberavit me a judicio gehennae. 34. & omnes angeli & Seraphini non liberabunt malos a judicio gehennae. in *Medraſch Miſchle* ſaepiſſime.

35. ἦλθῃ ἐφ' ὑμᾶς] *Plato* de Rep. I. ὥσπερ θηρίον ἦκεν ἐφ' ἡμᾶς. *Xenoph.* ἥξειν μέλλοντα τὰ ἐγκλήματα ἐφ' ἡμᾶς.

ἐκχυνόμενον] *Lucianus* Pſeudolog. 29. ἐῶ τὰ ἀρχαῖα — τὸ ἐκχύνειν, καὶ ὅσα ἄλλα καλὰ τοῖς σοῖς λόγοις ἐπαθεῖ. *Schol.* τὸ δέ τοι ἐκχύνειν καὶ ἀδιόρθωτον. ἐπεὶ χέω μὲν ἐπίσαται ἡ ἑλληνικὴ χρῆσις, χύνω δὲ οὐδέπω ἐγκέκριται τῇ ἑλλάδι γλώσσῃ.

Ζαχαρίου] Hiſtoria narratur 2. *Paral.* XXIV. 19—25. Abelis hiſtoria extat initio Geneſeos, qui liber primus eſt Bibliorum Hebraicorum: Zachariae vero hiſtoria occurrit in poſteriori Paralipomenorum, qui Hagiographorum h. e. tertiae Bibliorum partis eſt ultimus. Fatentur Judaei ſe Zachariae occiſi graviſſimas dediſſe poenas. *Hieroſ. Taanith.* f. 69. 1. 2. *Sanhedrin* f. 90. 2. *Gittin* f. 57. 2. *Koheleth R.* III. 16. X. 4. *Echa R.* praef. bis & II. 2. IV. 13. R. Jochanan dixit, LXXX. M. ſacerdotes occiſi ſunt ob ſanguinem Zachariae. R. Judan interrogavit R. Acham: ubinam interfecerunt Zachariam? an in atrio mulierum, an in atrio Iſraëlis? reſpondit ille: nec in atrio mulierum nec in atrio Iſraëlis, ſed in atrio ſacerdotum. Et ſanguini ejus non factum eſt, quod fieri ſolet ſanguini arietis aut hirci, hic enim tegitur pulvere: at ille non fuit tectus. *Levit.* XVII. 13. *Ez.* XXIV. 7. cur? comm. 8. Septem facinora patrarunt uno die, interfecerunt ſacerdotem, Prophetam, & judicem, ſanguinem inſontis fuderunt; polluerunt atrium, diem Sabbati, & diem expiationis. Cum ergo illuc aſcenderet Nebuſaradan, vidit ſanguinem ebullientem, quaeſivitque, quid hoc ſibi vellet? Reſponderunt, ſanguinem eſſe ex victimis mandatis effuſum. Juſſit afferri vitulos & agnos, ut experiretur, utrum talis eſſet ipſorum ſanguis. Cum autem deprehenderet, horum animalium ſanguinem terra abſorberi, hunc vero non abſorberi, comminatus eſt, ſe carnes eorum ſtrigilibus ferreis laceraturum, niſi verum ipſi dixiſſent. Dicebant ergo, fuiſſe ſacerdotem & Prophetam, qui Iſraëli omnia, quae nunc paterentur, mala praedixerit, ab illis vero occiſus ſit. Dixit Nebuſaradan: ego placabo ipſum adductosque ſuper iſto loco, ubi ſanguis

35 ὑμῶν, ὃν ἐφονεύσατε ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζα-
36 χαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἀμὴν λέ-
γω

πρὸς ὑμᾶς] — D.
ἐξ] — 106.
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν] — D. *Lucifer.*
καὶ tertio loco] 1. 69. 72. Versio *Syra* utraque sed posterior habet in marg. cum obelo. *Origenes.*
35. ὅπως] + ἂν C a prima manu 33. 61. 69. 73. Editio *Colinaei. Theophylactus.*
ἦλθε] ἐπέλθῃ L. 56. 58. ἦλθοι 80. πᾶν] — 69.
ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον CD. 1. Editio *Erasmi, Genev.* υἱοῦ Βαραχίου] — Evang. 6. 13.
ἐφονεύσατε] ἐφόνευσαν 6. 37. 36. ἀμὴν] + γὰρ 106.

guis ebulliebat, Rabbinos interfecit; cum nondum sisteretur sanguis, discipulos Scholae super eo interfecit, postea etiam juvenes sacerdotales, sed ille non sistebatur, donec interfeciſſet super eo XCIV. myriadas. Eo sanguine nondum sistente, propius accedens dicebat: Zacharia, Zacharia, optimos eorum interfeci; vin' ut omnes interficiam? eo dicto statim sanguis stitit.

υἱοῦ Βαραχίου] Cur vero Zachariae huic, qui Jojadae filius dicitur in libris Chronicorum, hic tribuitur nomen Zachariae filii Barachiae filii Iddo prophetae, qui tribus post ea seculis sub Dario vixit? Hanc Quaestionem etiam movet *Hieronymus*: Quaerimus, inquit, quare Barachiae dicatur filius, & non Jojadae? — In Evangelio, quo utuntur *Nazaraei*, pro filio Barachiae filium Jojadae reperimus scriptum. Eodem etiam nomine venit in *Targum* Thren. II. 20. Interfeciſtis Zachariam filium Iddo, summum sacerdotem & prophetam fidelem, in domo sanctuarii, die expiationis. Causſa forte fuit, quod consulto abstinerent a pronunciatione vocis, quae esset composita ex nomine Dei τετραγραμμάτῳ; quae videtur ratio fuisse, cur & Matthaeus in Genealogia nomen Jojakimi omitteret. Sic etiam pro Juda Apostolo maluerunt Thaddaeum dicere; & pro Jojakimo Eliakimum, 2. *Reg.* XXIII. 34. 2. *Paral.* XXXVI. 4. *Judith.* IV. 5. 11. XV. 9.

ὃν ἐφονεύσατε] *Dio Chryſ.* XXXVII. p. 455. A. ἀρίωνος μέν τε τύπον ἐκ ἐποίησασθε, ὅταν δὲ ὑμᾶς λέγω, τοὺς προγόνους λέγω τοὺς ὑμετέρους. *Dio* XLV. p. 200. ἡμεῖς, οἱ τοὺς ταρκυνίους ἐξελάσαντες, οἱ τὸν Βροῦτον ἀγαπήσαντες κλ.

μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου] Altare etiam nocentibus, nisi atrociſſime deliquiſſent, asylum & tutela erat. *Exod.* XXI. 14. 1. *Reg.* I. 51. II. 28. 29. 30. *Seneca* Troad. 45. ipsas ad aras majus admiſſum Scelus. *Juſtin.* XVII. 3. Pyrrhus, cum in templum Dodonaei Jovis ad consulendum venisset, ibi Lanassam neptem Herculis rapuit — brevique post tempore Delphis, insidiis Orestis filii Agamemnonis, inter altaria Dei interiit. XX. 2. 4. Cum primum Urbem Sirim cepiſſent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes Minervae simulacrum sacerdotemque Deae velatum ornamentis, inter ipsa altaria trucidaverunt. Ob haec cum peste & seditionibus vexarentur. *Æn.* III. 331. Scelerum furiis agitatus Orestes Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras. *Eurip.* Troad. 562. σφαγαὶ δ' ἀμφὶ βωμοῖσι φρυγῶν. *Senec.* Herc. Fur. 503. Complectere aras, nullus eripiet Deus te mihi. *Polyaen.* p. 475. οἱ δὲ ἐπὶ τὰς βωμὰς ἱκέται καταφυγόντες ἠξίουν μὴ διάκεισθαι. & p. 500. βωμῷ προσέφυγεν ἱκετηρίας λαβών. *Thucyd.* I. 126. καθεζομένους τινας καὶ ἐπὶ τῶν σεμνῶν θεῶν ἐν τοῖς βωμοῖς —— διεχρήσαντο. *Ant. Lib.* 18. θύοντος αὐτῇ, παρὰν ὁ παῖς Βοτρυς ἐδαίσατο τὸ ἐγκέφαλον τῆ ἄρνος, πρὶν ἐπὶ τὸν βωμὸν καταθῦσαι. μαθὼν δὲ τὸ γεγονὸς εὐμηλος προσέκρουσε κατ' ὀργὴν πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτῆ τὸν δαλὸν ἀφελὼν ἐκ τῆ βωμῆ. *Corn. N.* IV. 4. 4. Argilius eo confugit: in ara consedit. *Tibull.* IV. 12. 23. Sed Veneris sanctae confidam vinctus ad aras: Haec notat injustos, supplicibusque favet. *Thucyd.* IV. 98. τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς. *Joſ.* A. XI. 7. 1. Ἰησοῦς ἐν τῷ ναῷ διενεχθεὶς τῷ Ἰωάννῃ παρώξυνε τὸν ἀδελφὸν, ὥστε αὐτὸν ἀνελεῖν διὰ τὴν ὀργήν. τηλικοῦτον δὲ ἀσέβημα δρᾶσαι κατ' ἀδελφοῦ τὸν Ἰωάννην ἱεράμενον δεινὸν ἦν, καὶ τὸ δεινότερον, ὡς μήτε παρ' ἕλλησι μήτε παρὰ βαρβάροις ὠμὸν ἔτω καὶ ἀσεβὲς πρᾶγμα γεγονέναι. τὸ μέντοι θεῖον οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἐδουλώθη, καὶ ὁ ναὸς ἐμιάνθη ὑπὸ Περσῶν. *Ovid.* Met. VII. 603. ante ipsam, quo mors foret invidiosior, aram.

τοῦ θυσιαστηρίου] Ara erat sub dio in atrio sacerdotum, ad occidentem habebat aedem templi. *Joſ.* B. V. 5. 6. πρὸ αὐτοῦ [τοῦ ναοῦ] δ' ὁ βωμὸς ις. μὲν ὕψος ἦν πηχῶν, εὖρος δὲ καὶ μῆκος ἐκτεῖνον ἴσον ἀνὰ ν. πήχεις —— περιέσεφε δὲ τὸν τε ναὸν καὶ τὸν βωμὸν εὔλιθόν τι καὶ χαρίεν γείσιον, ὅσον πηχυαῖον ὕψος, ὃ διεῖργεν ἐξωτέρω τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν ἱερέων. A. VIII. 4. 1. τὸ δὲ θυσιαστήριον τὸ χάλκεον ἵστησι πρὸ τοῦ ναοῦ ἀντικρὺ τῆς θύρας, ὡς ἀνοιχθείσης αὐτὸ κατὰ πρόσωπον εἶναι, καὶ βλέπεσθαι τὰς ἱερουργίας καὶ τὴν τῶν θυσιῶν πολυτέλειαν. A. XV. 11. 5. ὅπερ τοῖς ἱερεῦσιν εἰσελθεῖν ἔξὸν ἦν μόνοις, ὁ ναὸς ἐν τούτῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ βωμὸς ἦν, ἐφ' οὗ τὰς θυσίας ὁλοκαυτώμων τῷ θεῷ. *Luc.* XIII. 1. *Polybius* IV. 35. ἀπέσφαξαν αὐτοὺς· καίτοι πᾶσι τοῖς καταφυγοῦσι τὴν ἀσφάλειαν παρεσκεύαζε τὸ ἱερὸν, κἂν θανάτου τις ἦν κατακεκριμένος. τότε δὲ —— εἰς τοῦτ' ἦλθε καταφρονήσεως, ὥστε περὶ τὸν βωμὸν καὶ τὴν τράπεζαν τῆς θεᾶ κατασφαγῆναι —— ἅπαντας. *Philo* de Temulent T. I. p. 378, 12. τὴν ἓν σκηνὴν καὶ τὸν βωμὸν ἐννοήσωμεν ἰδέας, τὴν μὲν ἀρετῆς ἀσωμάτου, τὸν δὲ αἰσθητῆς εἰκόνος εἶναι σύμβολον. τὸν μὲν γε βωμὸν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ ῥᾴδιον ἰδεῖν. ἔξω τε γὰρ ἔχει τὴν κατασκευὴν, καὶ ἀσβέστῳ πυρὶ ἀναλίσκεται, ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν μόνον ἀλλὰ καὶ νύκτωρ περιλάμπεσθαι· ἡ δὲ σκηνὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα ἀθέατα, ἐχὶ τῷ μόνον ἐσωτάτω καὶ ἐν ἀδύτοις ἱδρύσθαι —— & de V. Mosis III. T. 2. p. 149, 42. ὁ μὲν ἓν βωμὸς ἵδρυτο ἐν ὑπαίθρῳ τῶν εἰσόδων τῆς σκηνῆς ἀντικρὺ, ἀφέσεως τοσοῦτον ὅσον ἱκανὸν ἦν λειτουργοῖς εἶναι διάκριμα πρὸς τὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτελουμένας θυσίας. p. 151, 13. τὸν δ' ἐν ὑπαίθρῳ βωμὸν εἴωθε καλεῖν θυσιαστήριον, ὡσανεὶ τηρητικὸν καὶ φυλακτικὸν ὄντα θυσιῶν. & 157, 19. τὰ ἐν ὑπαίθρῳ πρῶτα, τότε βωμὸν καὶ τὸν λυτῆρα κατέχρι, ἐπιῤῥαίνων ἑπτάκις, ἔπειτα τὴν σκηνὴν. *Middoth* V. 1. inter aedem & altare fuerunt XI. cubiti, pro ambulacro sacerdotum. 1. *Macc.* VII. 38.

γω ὑμῖν, + ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ 37
ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, πο-
σάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία
ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρη- 38
+ ὅτι μ.

ὑμῶν] + ὅτι CEFGM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. Colb. quatuor. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 64. 63. 67. 68. 69. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut*, *Colinaei*. *Bengelii*, *Geneu.* Verſio *Syra* utraque. *Origenes* l. c. *Chryſoſtomus*, & in XXIV. 6. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1188.

ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα EFG. 1. 3. 44. 74. 83. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Irenaeus* V. 14.

37. ἀποκτείνουσα] ἀποκτέννουσα C. *Theodoret.* in Michae praef. MS. ἀποκτέννουσα GK 12. 47. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 66. 69. 71. 73. 74. 90. Evang. 18. 19. 21. 22. Editio *Complut. Bengel. Theophylactus.*

πρὸς] παρ' Evang. 22. ἐπ' 72. αὐτὴν] σε D. 27. 86. ἐπισυναγαγεῖν] συναγαγεῖν *Chryſoſt.*

ἐπισυνάγει ὄρνις] ὄρνις ἐπισυνάγει D 1. 69. Verſio *Latina*, *Copta. Origenes*, *Theodoretus*, *Cyrillus*, *Baſilius.*

38. ὑμῶν] —— 5. 6. 10. 14. 32. 36. 37. 38. 46. 56. 58. Colb. unus. 80. 86. Evang. 6. 13. 22. Verſio

36. Haec verba continent praedictionem eorum, quae Judaei in templo commiſſuri atque paſſuri eſſent. *Luc.* XIII. 1. *Jo.* VIII. 59. X. 23. 31. *Joſ.* B. IV. 3. 12. Ὁ δὲ βληθεὶς τῶν Ζηλωτῶν εἰς τὸ ἱερὸν ἐνῆκε, καθαγιάσων τὸ θεῖον ἔδαφος, καὶ μόνον ἐν τοῖς εἰκοσι τὸ ἐκείνων αἷμα μιᾶναι τὰ ἅγια. & 5. 1. ἐπεκλύσθη δὲ τὸ ἔξωθεν ἱερὸν πᾶν αἵματι, καὶ νεκρὸς ὀκτακισχιλίας καὶ τετρακοσίας ἡ ἡμέρα κατελάμβανεν. & 4. καὶ δή τινα τῶν ἐπιφανεστάτων ἀποκτεῖναι προεθέμενοι Ζαχαρίαν υἱὸν Βαρέχε —— δύο δὲ τῶν τολμηροτάτων προσπεσόντες ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ διαφθείρουσι τὸν Ζαχαρίαν. 6. 3. ἦν γὰρ δή τις παλαιὸς λόγος ἀνδρῶν, ὕθα τότε τὴν πόλιν ἁλώσεσθαι καὶ καταφλεγήσεσθαι τὰ ἅγια νόμῳ πολέμου, σάσις ἐὰν καταστήσῃ, καὶ χεῖρες οἰκεῖαι προμιάνωσι τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος. & V. 1. 3. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν ὀργάνων βέλη, μέχρι τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ νεὼ διὰ τὴν βίαν ὑπερφερόμενα, τοῖς τε ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἱερυργοῦσιν ἐνέπιπτε, καὶ πολλοὶ στεύσαντες ἀπὸ γῆς περάτων περὶ τὸν διώνυμον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χῶρον ἅγιον, πρὸ τῶν θυμάτων ἔπεσον αὐτοὶ, καὶ τὸν ἅλλησι πᾶσι καὶ βαρβάροις σεβάσμιον βωμὸν κατέσπασαν ἰδίῳ φόνῳ, νεκροῖς δὲ ἐπιχωρίοις ἀλλόφυλοι, καὶ ἱερεῦσι βεβηλοι συνεφύροντο, καὶ παντοδαπῶν αἷμα στωμύλων ἐν τοῖς θείοις περιβόλοις ἐλιμνάζετο. Τί τηλικοῦτον, ὦ τλημονεστάτη πόλις πέπονθας ὑπὸ Ρωμαίων, οἳ σε τὰ ἐμφύλια μύσῃ περικαθαίροντες εἰσῆλθον; Θεοῦ μὲν γὰρ ἔτε ἦς ἔτι χῶρος, ἔτι μένειν ἐδύνασο, τάφος οἰκείων γενομένη σωμάτων, καὶ πολέμου τῶν ναῶν ἐμφυλίῳ παίσασα πολυάνδριον. 3. 1. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου πρὸς τῷ βωμῷ καταπτήσσοντες καὶ περὶ τὸν ναὸν συνειλέμενοι κατεκατεῖντο ξύλοις τε ἀνέδην παιόμενοι καὶ σιδήρῳ. 9. 4. χερσὶν ἐμφυλίοις ὁ θεῖος μεμίανται χῶρος. VI. 2. 1. τῶν ὑματέρων δὲ στωμύλων οὐχ' ἡ πόλις καὶ τὸ ἱερὸν δὲ πᾶν πεπλήρωται; 4. τί ἂν νῦν ἁλιτήριοι καὶ νεκρὲς ἐν αὐτῷ [τῷ γυσιῳ] καταπατεῖτε; τί δὲ τὸν νεὸν αἵματι ξένῳ καὶ ἐγχωρίῳ φύρετε; 4. 6. καὶ περὶ μὲν τὸν βωμὸν πλῆθος ἐσωρεύετο νεκρῶν, κατὰ δὲ τῶν τοῦ βωμοῦ βάθρων αἷμα ἔῤῥει πολὺ, καὶ τὰ τῶν ἄνω φονευομένων σώματα κατωλίσθανε. 5. 1. τὸν μὲν γε τοῦ ἱεροῦ λάφυρον ἐκ ῥιζῶν ἂν τις ἔδαξε βράττεσθαι, πάντοθεν τοῦ πυρὸς καταγέμοντα· ἀκψιλέστερον δὲ τὸ αἷμα τοῦ πυρὸς εἶναι, καὶ τῶν φονευόντων πλείας τοὺς φονευομένους· οὐδαμοῦ γὰρ ἡ γῆ διεφαίνετο ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ σαφεῖς ἐπεμβαίνοντες οἱ στρατιῶται σωμάτων ἐπὶ τοὺς διαφεύγοντας ἔθεον.

Quaeritur autem, quo ſenſu poſteri poſſint dici poenas dare delictorum a majoribus ſuis commiſſorum? reſpondetur, jure hoc aggravare reum, ſi, longam ſeriem nocentium punitorum videns, ne ſic quidem paſſus eſt ſe a ſimili delicto abſterreri; quod animum inemendabilem prodit, atque ſeveriori ſupplicio dignum eſt.

37. ἐπισυναγαγεῖν] *Polyb.* V. p. 608. χρυσόγονον μὲν ἐξαπίσιλι κατὰ σπυδὴν, ἐπισυνάξοντα τὰς ἄνω Μακιδόνας. p. 606. ἐπισυνάγοντες τὰς Δυμαίας καὶ τὰς Πατραίας, σὺν δὲ τούτοις ἔχοντες τοὺς μισθοφόρους. & I. p. 105. δόντες ο. μὲν ἐλέφαντας, καὶ τὰς ἐπισυναγμένας τῶν μισθοφόρων. *Galen.* in Hippocr. de Ptiſana. ἐπιδικνυσθαι λέγεται βιβλίον, ἐπὶ τῷ πρετέρῳ γεγραμμένῳ τὸ δεύτερον γραφὲν, ὅταν τὴν ὑπόθεσιν ἔχον τὴν αὐτὴν, καὶ τὰς πλείστας τῶν ῥήσεων τὰς αὐτὰς, τινα μὲν ἀφῃρημένα τῶν ἐκ τοῦ πρετέρου συγγράμματος ἔχει, τίνα δὲ προσκείμενα, τινα δὲ ὑπαλλαγμένα. Volebat Chriſtus, ad diſcipulos, quos jam habebat, etiam Hieroſolymitanos cives omnes aggregare.

ὃν τρόπον] Pro καθ' ὃν τρόπον *Luc.* XIII. 34. *Act.* I. 11. VII. 28. XV. 11. XXVII. 25. 2. *Tim.* III. 8.

ὄρνις] *Athen.* IX. p. 373. A. ὄρνιθας καὶ ὀρνίθια τῶν μόνον ἡ συνήθεια καλεῖ τὰς θηλείας —— ἀλεκτρύονας δὲ καὶ ἀλεκτορίδας τοὺς ἄῤῥενας· τῶν ἀρχαίων δὲ τὸ ὄρνις καὶ ἀρσενικῶς καὶ θηλικῶς λεγόντων ἐπ' ἄλλων ὀρνέων, οὐ περὶ τούτε τοῦ ἰδικοῦ, περὶ ἃ φησιν ἡ συνήθεια ὄρνιθας ὠνόμασθαι —— Μένανδρος δ' ἐν ἐπικλήρῳ πρώτῃ σαφῶς τὸ ἐπὶ τῆς συνηθείας φησιν, ἀμφιζίζων ὅτως· ἀλεκτρυὼν τις ἐκεκράγει μέγα· οὐ σοβήσει' ἔξω, φησὶ, τὰς ὄρνιθας ἀφ' ἡμῶν; καὶ πάλιν αὖτη πού· ἐξεσόβησε τὰς ὄρνις μόλις. *Galen.* de facult. Aliment. III. ὄρνιθας ὀνομαζόντων τῶν παλαιῶν ἅπαντα τὰ πτηνὰ ζῶα καὶ δίπουα, τοῖς νῦν ἅλλησιν ἔθος ἤδη γέγονε τὰς ὑπ' ἐκείνων ἀλεκτορίδας καλεμένας μόνας οὕτω προσαγορεύειν.

τὰ νοσσία] *Phrynichus* p. 88. Νοσσὸς, νοσσίον, ἀμφοῖν λείπει τὸ ε, διὰ τοῦτο ἀδόκιμα. Λέγε δὲ νεοττὸς, νεοττίον, ὥα ἀρχαῖος φαίνῃ. *Thomas* Νεοττὸς, νεοττίον, καὶ νεοττία ἀττικῶς. οὐ νεοσσὸς, οὐδὲ νεοσσίον καὶ νεοσσία. *Euſtath.* in Il. α. p. 228. νασσάδας ὄρνις παρὰ τοὺς νεοσσοὺς, κατὰ συγκοπὴν ἀν τοῦ νεοσσάδας. *Euſtath. Iſmen.* 94. θρηνῆσαι —— οἷον τρυγὼν ἐπὶ νεοττιᾶς ὀλυμώνοις. *Plato* de Legg. VI. νεοττῶν γένησιν καὶ τροφὴν. *Dio Chryſ.* XXXI. p. 338, A. ὁ δὲ τοι Ἀπόλλων οὐκ εἶα θήκεθαι ἐκ τοῦ περιβόλε τὰς νεοττιᾶς ἀναιρεῖσθαι τὸν κυμαῖον. XL. p. 497. D. ὀρνιθες ἐγγὺς ἀλλήλων ποιησάμενοι νεοττιάς. *Ælian.* A. N. VII. 47. τὰ δὲ τρόσφορα ὀρνίθια νεοσσὰς καὶ ὀρταλίχας καλῶσιν. *Ariſtot.* H. A. IX. 29. κατεσθίων τὰ τῆς ὄρνιθος νεόττια. *Euripid.* Herc. fur. 71. οἱ δ' Ἡράκλειοι παῖδες, ἃς ὑπαστέρας Σώζω, νεοσσὰς ὄρνις ὡς ὑφειμένη. *Sext. Empir.* a. Phyſ. II. 340. τὸ ὠὸν κατὰ δύναμιν μὲν ἐστι νεοσσὸς —— ἀλλὰ λέγεται —— νεοσσόν.

ὑπὸ τὰς πτέρυγας] *Eurip.* Heraclid. 10. σ' ἀκεύκτοις ἔχων ὑπὸ πτεροῖς Σώζω τάδ'. *Plut.* de Philoſtorg. p. 494. E. τὰς δὲ ἀλεκτορίδας ἐν τοῖς ὄρνισι καθ' ἡμέραν ἔχομεν, ὃν τρόπον τὰ νεοττιὰ περιέπουσι, τοῖς μὲν ἐνδοῦναι χαλῶσαι τὰς πτέρυγας, τὰ δ' ἐπιβαίνοντα τῶν νόσων καὶ προσίρχονται παντοχόθεν ἀναδεχόμεναι, μετὰ τοῦ γεγο-

θὸς

39 μ℔. Λέγω γὰρ ὑμῖν· Οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
2 ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ βλέπετε πάν-

Copta. Clemens Alex. *Chryſoſtomus.*

ἔρημος] — L. *Cyrillus* iaepius, *Baſilius Seleuc.* a. Judaeos bis. ex *Luca.* 39. γὰρ] δὲ 51.

ὑμῶν] + ὅτι D. 1. 12. Colb. unus. 36. 40. 51. 53. 59. 60. 69. 74. 90. 196. Evang. 22. Editio *Colinaei.* Verſio *Copta.* κυρίου] θεοῦ D.

1. ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ] ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο. DL. 1. 12. 13. 69. 70. 106. Editio *Colinaei.* Verſio *Vulg. Syr Copt.* probante T. *Beza* in Verſione & annotationibus, & *J. A. Bengelio* in Gnom.

προσῆλθον] + αὐτῷ. 3. 10 35. 38. 49. 56. 58. 62. 66. 74. ex emendatione. *Chryſoſtomus, Theophylactus.*

2. Ἰησοῦς] ἀποκριθεὶς DL. 1. 13. 33. 69. Verſio *Vulg. Copt.* Editio 1. *Eraſmi, Aldi, Chryſoſt.* probante *J. Millio* prol. 874. — H. 2. Verſio *Syra.*

οὐ prius] — DL. 5. 6. 7. 14. 24. 32. 36. 37. 40. 53. 78. ex emendatione. Evang. 17. 18. 19. Editio *E. Schmidii.* Verſio *Copta, Vulg. Æthiop. Arab. Theophylactus.* probante *J. Caſaubono, J. Millio* prol. 1068.

τας ἢ καὶ προσφιλὴς ἐπιφθέγγεσθαι. Κύνας δὲ καὶ ὀρέοντας, ἂν περὶ αὐτῶν φοβηθῶσι, φεύγουσιν, ἂν δὲ περὶ τῶν τέκνων, ἀμύνονται καὶ διαμάχονται παρὰ δύναμιν. *Anthol.* I. 87. 1. Χειμερίαις νιφάδεσσι παλυνομένα τιθὰς ὄρνις τέκνοις ἀναίαις ἀμφέχει πτέρυγας. Μέσφα μιν ἀράνιος κρύος ἄλεσε. ἢ γὰρ ἔμιμνεν ἀίθερος ἀρανίων ἀντίπαλος νεφέων· Πρόκνη καὶ μήδεια κατ' ἄϊδος ἀιδέσθητε Μητέρες ὀρνίθων ἔργα διδασκόμεναι. *Vajikra R.* XXV. f. 168. 4. Gallina, quando pulli ipſius teneri ſunt, congregat illas, & ponit ſub alis ſuis, ipſos calefacit, & pro ipſis humum pedibus effodit — Sic cum Iſraëlitae XL annis eſſent in deſerto, Man deſcendit, fons adſcendit, coturnices ad ipſos venerunt, nubes gloriae divinae circumdedit eos, & columna nubis profecta eſt ante ipſos. *Pſal.* XVII. 8. *Deut.* XXXII. 11.

38. ἔρημος] *Lyſias* Areop. ἅπαις μὲν ὢν καὶ μόνος, ἐρήμῳ δὲ τῷ οἴκῳ γενομένου ὁ ἄρχων ἐπιμελεῖσθω τῶν ἀφανῶν, καὶ τῶν ἐπικλήρων, καὶ τῶν οἰκων —— τῶν ἐξερημουμένων. Iſaeus de haered. Philoct. ἔδοξεν αὐτῷ διαβεῖσθαι τὰ αὐτοῦ, μὴ ἔρημον καταλίπῃ τὸν οἶκον ἴδιοι παῖδοι. *Iſocrates* Æginet. ὃς οὔτ' ἔρημον τὸν οἶκον κατέλιπε.

39. ἀπ' ἄρτι] *Galen.* Gloſſar. Hippocr. ἀπαρτίως, ἀπηρτισμένως καὶ ἀκριβῶς· Διοσκορίδης δὲ ἔφη, ὅτι καὶ παῶν τὸ ἐναντίον δηλοῖ, ὡς ἐν τῷ περὶ διαίτης ἐξίων, ἐν οἷς φησι, καὶ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπ' ἄρτι ἐν τοῖς τέτοισι καιροῖς μεταβάλλεσι εἰς τὰ ῥοφήματα. Ἐμοὶ δὲ καὶ ταύτη δοκεῖ τὸ ἀπηρτισμένον τε καὶ ἀκριβῶς δηλοῦν, ὅτι δὲ καὶ οἱ ἀττικοὶ τὸν αὐτὸν τρόπον χρῶνται τῷ ὀνόματι, μύρια παραδείγματα διὰ τῶν σμικρῶν ὑπομνημάτων ἔχεις. & in Hippocr. Aphoriſ. I. ἄπειρ γὰρ ἀρτίως ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔφη, τοῦτ' ἐν ἐκείνῃ τῇ βιβλίῳ μεταβαλὼν ἀπαρτὶ ὠνόμασεν· ἔστι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τέχνημα τὸ ἀπαρτὶ κατὰ τοῦτο τοῦ σημαινομένου τοῦ ἀπηρτισμένως, καὶ ὁλοκλήρως, καὶ ἀνελλιπῶς. *Ariſtoph. Plut.* 388. ἀλλὰ τοὺς χρηστοὺς μόνος ἤγαγε, καὶ τὰς δεξιὰς, καὶ σώφρονας ἀπαρτὶ πλουτῆσαι ποιήσω. *Schol.* ἀπαρτὶ, ἀπηρτισμένως. ἐπιῤῥῆμα δέ ἐστι ὡς ἀμοιγητί, παρὰ τὸ ἀπηρτισμένον καὶ πλῆρες· κέχρηται αὐτῷ Ἡρόδοτος λέγων· ἀπὸ τούτου εἰσὶ σάδια δύο ἀπαρτί· καὶ Φερεκράτης ἐν κραπατάλοις· φράσον μοι ἀπαρτὶ ὅπως προλαβεῖν. Συνωνυμεῖ δὲ ἡ λέξις ἐσθ' ὅτε γὰρ καὶ χρόνικον ἐπιῤῥῆμα δηλοῖ, ὡς καὶ καλλίμαχος.

ὁ ἐρχόμενος] Loquitur Chriſtus de adventu ad ſupplicium de contumacibus Judaeis excidio Hieroſolymorum ſumendum, etiam infra XXIV. 3. 30. 34. 44. 46. 50. Solebant autem Judaei feſto Tabernaculorum, ut & Paſchatis die primo haec verba ex *Pſal.* CXVIII. canere, ut vidimus ſupra XXI. 9 Illo tempore Ceſtius expeditionem Hieroſolymitanam ſuſcepit. *Joſ.* B. II. 19. 1. Κέστιος εἰς Λύδδα προελθὼν καὶ μηδεμίαν ἀνθρώπων τὴν πόλιν καταλαμβάνει· διὰ γὰρ τὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτὴν ἀναβεβήκει πᾶν τὸ πλῆθος εἰς Ἱεροσόλυμα —— & 2. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι κατιδόντες ἤδη πλησιάζοντα τῇ μητροπόλει τὸν πόλεμον, ἀφέμενοι τῆς ἑορτῆς, ἐχώρουν ἐπὶ τὰ ὅπλα —— μηδὲ τῆς ἀργῆς ἑβδομάδος ἔννοιαν λαβόντες —— ἦν γὰρ δὴ τὸ μάλιστα παρ' αὐτοῖς θρησκευόμενον σάββατον. *Jo.* XIX. 37. Obſidio vero Titi incidit in feſtum Paſchatis. *Joſ.* B. VI. 9. 3. ἀπὸ γὰρ τῆς χώρας ὅλης ἐπὶ τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν συνελήλυθότες ἐξακίνης τῷ πολέμῳ περιεσχέθησαν.

1. τὰς οἰκοδομὰς] *Phrynichus* p. 186. οἰκοδομὴ οὐ λέγεται· ἀντ' αὐτοῦ δὲ οἰκοδόμημα. *Thomas.* οἰκοδομὴ οὐ λέγεσιν ἀττικοὶ, ἀλλ' οἰκοδόμημα καὶ οἰκοδομία. *in Geopon.* πρὸς οἰκοδομὴν ξύλα τέμνειν. *Philo* de Monarch. T. II. p. 223, 29. D. τούτῳ τοῦ ἱφῶ ὁ μὲν ἐξωτάτω περίβολος καὶ μήκει καὶ πλάτει μέγιστος ὢν τετράσι σταδίοις εἰς πολυτέλειαν ἠσκημένος ὠχύρωτο —— τελειότατον ἔργον —— κατὰ δὲ τὸ μεσαίτατον αὐτὸς ὁ νεὼς, πάντες λόγῳ κρίνουσιν, ὡς ἐκ τῶν περιφανομένων ἐξεστι τεκμήρασθαι —— τὰ μὲν ἔξω ἐν οἰκοδομαῖς ὑπερβολὰς ἔχοντα περίβλεπτα ἐστι καὶ θαυμάζεσθαι πρὸς τῶν ὁράντων, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιφοιτώντων ξένων· οἱ συγκρίνοντες τὰς εἰκαν δημοσίων κατασκευὰς ἐμπλήττονται τὸ τε κάλλος ὁμοῦ καὶ τὸν πολυτέλειαν. *Joſ.* B. V. 9. 4. λάβετε ἤδη κατεμπεπομένης αἰδοῦς πατρίδος, καὶ θεάσασθε τὸ κάλλος, ἧς προδίδοτε, εἶσω ἴτε, εἴσω ἱερῶν, ὅσων ἔθνῶν θῶρα. *Succa* f. 51. 2. Tradiderunt Rabbini: Qui non vidit domum ſanctam, nullam unquam vidit ſtructuram ornatam: hoc eſt aedificium Herodis. *Bava Bathra* f. 4. 1. & Succa ib. Qui non vidit ſtructuram Herodis, non vidit ſtructuram pulcram. Quonam extruxit Sanctuarium illud? Reſpondit Raba, lapidibus marmoris viridis & albi. Sunt qui dicunt, lapidibus marmoris, ſpeciem ſtibii referentis, & marmoris viridis & albi; ſeries lapidum ingrediebatur, & ſeries exibat, ut polirentur & coaptarentur. Cogitabat aedificium illud obducere auro, at Rabbini dicebant: omitte illud, quia ita ſatis pulcrum eſt, nam apparet, ut fluctus maris. *Joſ.* A. XV. 11. 3. ὑψηλότατον δὲ τὸ μεσαίτατον, ὡς περίττον ἐν πολλῶν σταδίων εἶναι τοῖς τὴν χώραν νεμομένοις, μᾶλλον δ' οἳ τινες κατ' ἐναντίον οἰκοῦντες ἢ προσίοντες τύχοιεν. *B.* V. 5. 6. Τὸ δ' ἔξωθεν αὐτῆ πρόσωπον οὐδὲν ἔστε εἰς ψυχῆς ἔστε εἰς ὀμμάτων ἔκπληξιν ἀπέλιπε, πλαξὶ γὰρ χρυσοῦ εἰβαραῖς κεκαλυμμένος πάντοθεν, ἐπὶ τὰς πρώτας ἀνατολὰς πυρωδεστάτην ἀπέπαλλεν αὐγὴν, καὶ τῶν βιαζομένων ἰδεῖν τὰς ὄψεις ὥσπερ ἡλιακαῖς ἀκτῖσιν ἀπέστρεφεν· Τοῖς γε μὴν ἀφικνουμένοις ξένοις πόῤῥωθεν ὄρει χιόνος πλήρει κατεφαίνετο, καὶ γὰρ, καθ' ἃ μὴ κεχρύσωτο, λευκότατος ἦν κατὰ κο-

πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ — μὴ κατα-
λυθήσεται. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' 3
ἰδίαν, λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ
τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Βλέπετε μή τις 4
ὑμᾶς

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα CH 1. 44. 69. 84. 86. 90. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Vulg. Syra, Copt. Chryſoſtomus, Theophylactus.*

μὴ ſecundo] — CDEGHL. 12. 14. Colb. duo 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 50. 51. 54. 55. 56. 58. 59. 62. 64. 69. 70. 73. 74. 80. 83. 84. 87. 90. 91. 106. Evang. 3. 5. 6. 9. 10. 15. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut. Colin. Bengelii, Plant. Genev. Chryſoſtomus, Macarius, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1378.

λίθον] λίθος 12.

3. ἐλαιῶν] + *κατέναντι τοῦ ἱεροῦ* C. ex *Marco.*

μαθηταὶ] + *αὐτοῦ* C. 73. 80. Evang. 5. 20. Verſio *Coptica*, *Syr. Origenes* H. 27.

εἰπὲ] εἰπὸν L. 1.

τὸ] — Bodlej. unus.

τῆς] poſterius] — CL. 1. Editio *Eraſmi* 1. *Cyrill.* Catech. 106.

παρουσίας] παρουσίας σου D.

καταλυθήσεται] καταλυθῇ Evang. 21.

αὐτῷ] — 56. 58. Evang. 5. Verſio *Syra.*

αἰῶνος] + *τούτου* 59. Verſio *Coptica.*

κορυφὴν δὲ χρυσέας ὀβολὸς ἀνεῖχε τεθηγμένους, ὡς μή τινι προσ-
καθεζομένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων· τῶν δ' ἐν αὐτῷ λίθων ἔνιοι
μῆκος μὲ. πηχῶν ἦσαν, ὕψος δὲ ϛ. εὖρος δὲ ϛ. *Lucas* XXI.
5. refert, eos non tantum ſtructuram, quae oculis patebat, monſtraſſe, verum etiam theſauri & donariorum templi mentionem feciſſe, jactantes ea, quae conſpicerentur, minimam eſſe partem eorum, quae non conſpicerentur.

2. λίθος ἐπὶ λίθον] *Eurip.* Helen. 106. ἦδη γὰρ ἥπται, καὶ κατείργασαι πυρὶ; Τ. ὡς δ' οὐκ ἔχνος γε τείχεων εἶναι σαφὲς. *Taanith* IV. 7. Nono die menſis Ab arata eſt Urbs. Schol. *Maimon.* Turnus Rufus impius aratro templum fodit, ut impleretur, quod dictum eſt Jerem. XXVI. 18. *Joſ.* B. VII. 1. 1. κελεύει καῖσαρ ἤδη τὴν πόλιν ἅπασαν καὶ τὸν νεὼν κατα-
σκάπτειν — τὸν δ' ἄλλον ἅπαντα τῆς πόλεως περίβολον ἔτος ἐξωμάλισαν οἱ κατασκάπτοντες, ὡς μηδὲ πώποτ' οἰ-
κηθῆναι πίστιν ἂν ἔτι παρασχεῖν τοῖς προσελθοῦσι, τοῦτο μὲν ἓν τέλος, ἐκ τῆς τῶν νεωτερισάντων ἀνοίας, Ἱεροσολύμοις ἐ-
γένετο, λαμπρᾷ τε πόλει καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀλιγω-
θείσῃ. 5. 5. in triumpho θαῦμα ἐν τοῖς μάλιστα παρεῖ-
χεν ἡ τῶν φερομένων πραγμάτων κατασκευή. — ἦν γὰρ ὁρᾶν χώραν μὲν εὐδαίμονα δεδημένην — τείχη δ' ὑπερβάλ-
λοντα μεγέθει μηχαναῖς ἁρπτόμενα — πῦρ τε ἐνιέμενον ἱε-
ροῖς, καὶ κατασκαφὰς οἴκων ἐπὶ τοῖς δεσπόταις. &c. 2. Τερέντιος Ῥῆφος, ἔτος γὰρ ἄρχων τῆς στρατιᾶς κατελέλειπτο. 2. *Sam.* XVII. 13. 2 *Reg.* III. 25. *Thren.* IV. 11. 12.

καταλυθήσεται] *Catull.* LXV. 367. Urbis Dardaniae Neptunia ſolvere vincla.

3. *Jul. Capitolin.* in M. Anton. Philoſopho. Vano cuidam, qui diripiendae urbis occaſionem cum quibusdam conſciis requirens, de caprifici arbore in Campo Martio concionabundus, ignem de coelo lapſurum, finemque Mundi affore dicebat.

Putabant diſcipuli cum Judaeis, παλιγγενεσίαν Mundi glorioſo Meſſiae adventui ſucceſſuram eſſe. *Sanhedrin* f. 97. 2. Elias dixit R. Judae fratri Raf Salla pii, mundum non minus quam LXXXV. Jubilaeos duraturum, & tempore ultimi Jubilaei venturum filium Davidis. R. Chenan f. Tachalifa dixit R. Joſepho: inveni librum, in quo ſcriptum erat: Poſt annos 4291. a creatione, bella draconis & Gogi atque Magogi ceſſabunt, & poſtea erunt dies Meſſiae, & S. B. non renovabit mundum ſuum niſi poſt VII. M. annos. & f. 92. Traditio Scholae Eliae: Juſti quos Deus S. B. e mortuis ſuſcitabit, non redibunt iterum ad pulverem ſuum. — Si quaeras: quid facient annis iſtis, quibus S. B. renovaturus eſt mundum ſuum? Reſp. Deum alas illis daturum. *Rosch Haſchana* f. 31. 1. dixit R. Catina: Sex mille annos mundus: & mille vaſtatur. *Midras Tillin* f. 42. 1. Meſſias reſuſcitabit dormientes in pulvere. Mundus autem vaſtabitur per millennium.

4. *Moſchus* Idyl. I. 25. φυλάσσεο, μή σε πλανήσῃ.

5. *Lucian.* Reviviſc. 15. γόητας ἄνδρας ἐπὶ τῷ ἡ-
μετέρῳ ὀνόματι πολλὰ καὶ μιαρὰ πράττοντας Act. V. 36. 37. VIII. 9. 10. XXI. 38. *Joſ.* B. II. 13. 4. Συ-
νέζη δὲ — σίφος ἕτερον πονηρῶν, χειρὶ μὲν καθαρώ-
τερον, ταῖς γνώμαις δὲ ἀσεβέστερον, ὥστε οὐδὲν ἧττον τῶν σφαγέων τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ἐλυμήνατο. Πλά-
νοι γὰρ ἄνθρωποι καὶ ἀπατεῶνες, προσχήματι θειασμῶν πεπιερισμὸς καὶ μεταβολὰς πραγματευόμενοι, δαιμονᾶν τὸ πλῆθος ἀνέπειθον, καὶ προῆγον εἰς τὴν ἐρημίαν, ὡς ἐκεῖ τοῦ θεοῦ δείξοντος αὐτοῖς σημεῖα ἐλευθερίας. ἐπὶ τούτοις ὁ φῆλιξ, ἐδόκει γὰρ ἀποστάσεως εἶναι καταβολή, πέμψας ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ὁπλίτας, πολὺ πλῆθος διέφθειρε. 5. Μείζονι δὲ τού-
της πληγῇ Ἰουδαίους ἐκάκωσε αἰγύπτιος ψευδοπροφήτης· πα-
ραγενόμενος γὰρ εἰς τὴν χώραν ἄνθρωπος γόης καὶ προφήτου πίστιν ἐπιθεὶς ἑαυτῷ, περὶ τρισμυρίους μὲν ἀθροίζει τῶν ἠπα-
τημένων· περιαγαγὼν δὲ αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐρημίας εἰς τὸ ἐλαι-
ῶν καλούμενον ὄρος, ἐκεῖθεν οἷός τε ἦν εἰς Ἱεροσόλυμα παρελθεῖν βιάζεσθαι, καὶ κρατήσας τῆς τε Ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ δήμου τυραννεῖν, χρώμενος τοῖς συνεισπεσοῦσι δορυφόροις. φθά-
νει δὲ αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν ὁ φῆλιξ — ὥστε — τὸν μὲν αἰ-
γύπτιον φυγεῖν μετ' ὀλίγων, διαφθαρῆναι δὲ καὶ ζωγρηθῆναι πλείστους τῶν σὺν αὐτῷ· τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος σκεδασθὲν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἕκαστον διαλαθεῖν. A. XX. 5. 1. φεύδε δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος γόης τις ἀνὴρ, ψευδᾶς ὀνόματι, πεί-
θει τὸν πλεῖστον ὄχλον ἀναλαβόντα τὰς κτησεις ἕπεσθαι πρὸς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν αὐτῷ· προφήτης γὰρ ἔλεγεν εἶναι καὶ προστάγματι τὸν ποταμὸν σχίσας δίοδον, ἔφη, παρέξειν αὐ-
τοῖς ῥᾳδίαν· καὶ ταῦτα λέγων πολλὰς ἡπάτησεν· οὐ μὴν εἶασεν αὐτὸς τῆς ἀφροσύνης ἔνασθαι φάδος, ἀλλ' ἐξέπεμψεν ἴλην ἱππέων ἐπ' αὐτὸς, ἥτις ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσοῦσα πολ-
λοὺς μὲν ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβε· αὐτόν τε τὸν Ἰου-
δᾶν ζωγρήσαντες ἀποτέμνουσι τὴν κεφαλὴν, καὶ κομίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. 8. 10. πέμπει δὲ φῆλιξ δύναμιν ἱππικήν τε καὶ πεζικὴν ἐπὶ τοὺς ἀπατηθέντας ὑπό τινος ἀνθρώπου γόητος, σωτηρίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλομένου καὶ παῦλαν κακῶν, εἰ βου-
ληθεῖεν ἕπεσθαι μέχρι τῆς ἐρημίας αὐτῷ· καὶ αὐτόν τε ἐκεῖ-
νον τὸν ἀπατήσαντα καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας διέφθειραν οἱ πεμφθέντες. & 1. λῃστηρίων ἡ χώρα πάλιν ἐνεπλήσθη καὶ γόητων ἀνθρώπων, οἳ τὸν ὄχλον ἠπάτων. & 6. οἱ δὲ γόη-
τες καὶ ἀπατεῶνες ἄνθρωποι τὸν ὄχλον ἔπειθον, αὐτοῖς εἰς τὴν ἐρημίαν ἕπεσθαι, δεῖξειν γὰρ ἔφασαν ἐναργῆ τέρατα καὶ σημεῖα, κατὰ τὴν τῶν ὅλων πρόνοιαν γινόμενα, καὶ πολλοὶ πεισθέντες τῆς ἀφροσύνης τιμωρίας ὑπέσχον· ἀναχθέντας γὰρ αὐτοὺς φῆλιξ ἐκόλασεν.

6. ἀκούειν πολέμους] Intelligo bellum Aſinaei & Alinaei

5 ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες· Ἐγώ εἰμι ὁ Χρι-
6 στός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων·
7 ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ

4. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ 33.
5. λέγοντες] + ὅτι C a prima manu. 56. 58. 106. Versio *Copta*.
6. μελλήσητε] μέλλετε D.
ὁρᾶτε] comma apponunt 52. 65. Evang. 3. probante *H. Stephano*, qui, alioqui, inquit, scribendum esse dicerem θροεῖσθαι. vid. supra XVIII. 10.
θροεῖσθε] θρόησθε *Beza* in Annot. Ed. 4. & 5.
γὰρ] + τὰ Editio *Erasmi*, *Colinaei*. + εὐθέως 67. + ταῦτα 57.
πάντα] — DL 1. 33. *Pseudo-Athan.* c. Arium. + ταῦτα 38. probante *H. Grotio*. ταῦτα Versio *Vulg. Copt. Æthiop. Cyprian. Orig.* H. 28.
ἔστι] — 33. 68. Colb. unus. ἔσται, 47. 54. Evang. 15. 20. Cod. quos citat *Erasmus*, probante *T. Beza*. οὔπω] οὐκ εὐθέως 48. 78. Colb. unus.
7. ἐγερθήσεται] ἐγερθήσονται L. ἐπὶ] ἐπ' prius. C. 1. 72.
λιμοὶ καὶ λοιμοὶ] λοιμοὶ καὶ λιμοὶ L. Versio *Vulg.* καὶ λοιμοὶ] — DE. a prima manu. 102. Evang. 13.

naei fratrum Judaeorum cum Parthis in Mesopotamia & Babylonia gestum, quo ter praelio dimicatum est, narrante *Josepho A* XVIII. 9. 1. γίνεται δὲ καὶ περὶ τὰς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ μάλιστα τὴν Βαβυλωνίαν οἰκοῦντας Ἰουδαίους συμφορὰ δεινὴ, καὶ ὑδεμιᾶς ἧς τινες ἐλάσσων, φόνος τε αὐτῶν πολὺς, καὶ ὁπόσος ἐχ' ἱστορημένος πρότερον. & *Apoc.* VI. 1. 2.

ἀκοὰς πολέμων] Bardanes & post eum Vologeses Izati Adiabenorum regi Judaeo bellum indicunt, irrito conatu *Jos.* A. XX. 3. 3. ὁ Πάρθος πόλεμον εὐθὺς πρὸς Ιζάτην κατήγγειλεν· οὐ μὴν ἔλαβεν οὐδὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ στρατείας ὅτου, τῇ θεῷ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ πάσας ὑποτεμόντος· μαθόντες γὰρ οἱ Πάρθοι τὴν διάνοιαν Ὀυαρδάνῃ —— αὐτὸν μὲν ἀναιροῦσι. & 4. 2. οἱ τῶν ἀδιαβηνῶν μεγιστᾶνες —— γράφουσιν Ὀυολογέσῃ ἀποκτεῖναι τὸν Ιζάτην —— μισεῖν γὰρ ἔλεγον τὸν ἑαυτῶν βασιλέα, καταλύσαντα μὲν τὰ πάτρια, ξένων δὲ ἐραστὴν ἐθῶν γενόμενον —— ταράσσεται δὲ τὴν ψυχὴν ἀχὶ μετρίως ὁ Ιζάτης, ὡς ἤκουσε ταῦτα —— ἔκρινεν ἐπιτρέψαι τῷ κηδεμόνι θεῷ τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς κίνδυνον, καὶ τοῦτον μέγιστον ἡγησάμενος ἔχειν σύμμαχον —— καὶ ὁ Ιζάτης ὕστερος κατὰ θεᾶ πρόνοιαν τὰς ἀπειλὰς τῶ Πάρθῳ διαφεύγει. Isti rumores suspendebant animos Judaeorum in Palaestina *B.* II. 16. εἰ μή τις ὑπὲρ εὐφράτην ἐκτείνει τὰς ἐλπίδας, καὶ τὸς ἐκ τῆς ἀδιαβηνῆς ὁμοφύλους οἴεται προσαμύνειν. & I. 1. 2. Ἰουδαῖοι μὲν ἅπαν τὸ ὑπὲρ εὐφράτην ὁμόφυλον ἡμῖν συνεπαρθήσεσθαι σφίσιν ἤλπισαν. *Apoc.* VI. 2.

θροεῖσθε] *Eustath.* in Il. δ. p. 377. 7. τὸ δὲ θρόος προϋπόκειται ῥῆμα τὸ θρέω, ἤγουν σὺν θορύβῳ βοῶ ἢ λαλῶ· οἷον· πάθεα θρεομένης καὶ· θρεομένη σαυτῇ κακὰ.

οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος] *Manilius* I. 912. Nec dum finis erat: restabant Actia bella. *Il.* β. 121. τέλος δ' ἔπω τι πίφανται. *Od.* ψ. 248. Ὦ γύναι, οὐ γὰρ πω πάντων ἐπὶ πειρατ' ἀέθλων Ἤλθομεν, ἀλλ' ἐτ' ὄπισθεν ἀμύτρητος πόνος ἔσται, Πολλὸς καὶ χαλεπὸς, τὸν ἐμὲ χρὴ πάντα τελέσσαι. *Eustath.* ἐπὶ τῶν πρὸς τοῖς φθάσασι κακοῖς καὶ ἄλλα παραδοκήσιμα ῥηθήσεται τὸ· ἔπω κ. τ. λ. *Herodot.* VII. 52. καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος τὸ μὴ ἄμμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καλαφαίνεσθαι. *Anthol.* IV. 9. 5. καὶ μοχθῶν οὔπω τόδε τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ κ. τ. λ.

7. ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν] Bella Romanorum & Parthorum, quorum illi Regnum occidentis, hi regnum orientis tenebant. *Tacitus* A. XII. 13. 14. 44. XIII. 6. 7. 8. 34. XIV. 23. XV. 1. 2. 25. *Suet.* Ner. 39. Metus tunc erat, Parthos iterum Syriam Palaestinamque invasuros. 17. & 25. Scribitur tetrarchis ac Regibus, praefectisque & procuratoribus, & qui praetorum finitimas provincias regebant, jussis Corbulonis obsequi. *Apoc.* VI. 3. 4. 2. *Paral.* XV. 5. 6.

καὶ λιμοὶ] Claudio imperante. *Act.* XI. 28. *Dio* LVIII. p. 461. λιμῶ ἰσχυρῷ γενομένῳ. Ao. Juliano 87. Romae, & Ao. 93. Hierosolymis *Jos.* A. XX. 2. 6. de Helenae adventu. γίνεται δὲ αὐτῆς ἡ ἄφιξις πάνυ συμφέρουσα τοῖς Ἱεροσολυμίταις· Λιμοῦ γὰρ αὐτῶν τὴν πόλιν καλὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον πιεζόντος, καὶ πολλῶν ὑπ' ἐνδείας ἀναλωμάτων φθειρομένων, ἡ βασίλισσα ἑλένη πέμπει τινας τῶν ἑαυτῆς, τοὺς μὲν εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν πολὺν σῖτον ὠνησομένους χρημάτων, τοὺς δὲ εἰς κύπρον ἰσχάδων φόρτον εἰσοντας· ὡς δὲ πάλιν ἦλθον ταχέως κομιζοῦσα, τοῖς ἀπορουμένοις διένειμε τροφὴν, καὶ μεγίστην αὐτῆς μνήμην τῆς εὐποιΐας ταύτης εἰς τὸ πᾶν ἡμῶν ἔθος καλαλέλειπε. συθόμενος δὲ καὶ ὁ παῖς ἀυλῆς Ἰζάτης τὰ περὶ τὸν λιμὸν, ἔπεμψε πολλὰ χρήματα τοῖς πρώτοις τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. & 5. 2. ἦλθε δὲ φάδῳ Τιβέριος ἀλέξανδρος διάδοχος —— ἐπὶ τούτοις δὴ καὶ τὸν μέγαν λιμὸν καλὰ τὴν Ἰουδαίαν συνέβη γενέσθαι, καθ' ὃν καὶ ἡ βασίλισσα ἑλένη πολλῶν χρημάτων ὠνησαμένη σῖτον ἀπὸ τῆς ἀιγύπτου διένειμε τοῖς ἀπορουμένοις. *Dio* Coccej. exc. p. 674. Τὸν γ' ἔν κλαυδίου ἐλάνθανεν, ὡς δ' ἔτος τε ἐς τὰ ὄψια πρὸς ἐπίσκεψιν σίτου ἀπέβη. *Bereschith* R. LXIV. 2. X. fames fuerunt in mundo. —— Nona quae circulatur & it per mundum. nummi Claudii: Ceres Augusta ann. 1. & ἐυθηνία Λ. ια. & ἐυθηνία λ. ιβ. spicae & papaver. εὐτοκία. Agrippina, & spicae arae impositae L. IB. *Tacitus* A. XII. 43. Multa eo anno [Juliano 96.] prodigia evenere. —— Frugum quoque egestas, & orta ex eo fames, in prodigium excipiebatur. Nec occulti tantum quaestus; sed jura reddentem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam fori partem vi urgebant, donec militum globo infensos perrupit. Quindecim dierum alimenta urbi, non amplius, superfuisse constitit, magnaque Deum benignitate, & modestia hiemis rebus extremis subventum. & X. 14. Nocturnae quietis species alteri objectas, tanquam vidisset Claudium spicea corona evinctum, spicis retro conversis: eaque imagine gravitatem annonae dixisse (Anno Juliano 91.) *Sueton.* Claud. 18. Arctiore autem annona, ob assiduas sterilitates, detentus quondam medio foro a turba, convitiisque ac simul fragminibus panis ita infestatus, ut aegre nec nisi postico evadere in palatium valuerit, nihil non excogitavit ad invehendos etiam tempore hiberno commeatus. *Jos.* A. III. 15. 3. τῆδε τῇ πολέμῳ μικρὸν ἔμπροσθεν, κλαυδίου Ρωμαίων ἄρχοντος, Ἰσμαήλῳ δὲ παρ' ἡμῖν ἀρχιερέως ὄντος, καὶ λιμοῦ τὴν χώραν ἡμῶν καλαλαβόντος, ὡς τεσσάρων δραχμῶν πωλεῖσθαι τὸν ἀσσαρῶνα, κομισθέντος ἀλεύρου καλὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων εἰς κόρους Ο. μοίδιμνοι δὲ ἔτοι Σικελοὶ μὲν εἰσιν λα. ἀτλικοὶ δὲ μα. ἐδεῖς ἐτόλμησε τῶν ἱερέων κρίμνον ἐν φαγεῖν, τοσαύτης ἀπορίας τὴν γῆν καλεχούσης, διδόντος τὸν νόμον. *Apoc.* VI. 5. 6. Assaron idem quod Omer,

κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, 8
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων + ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. 9
Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. 10
Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πλη- 11
θυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, 12

+ τῶν οὐ-

8. *πάντα δὲ ταῦτα*] ταῦτα δὲ πάντα 1. 6. 9. Versio *Vulg. Syr. Copt. Theodoretus* in Daniel II. 40. *Pseudo-Athanasius*, *Origenes* H. 28.

9. *θλῖψιν*] θλῖψις CL. 1. 11. 27. 68. Evang. 4. 5. 12. 14. 18. 19. 20. Codices *Latini*. Versio *Copta*, *Syra* posterior in marg.

ἀποκτενοῦσιν] ἀποκτιοῦσιν D.

πάντων] + τῶν L. 34. 35. 36. 37. 39. 89. 90. Evang. 6. 12. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bezae*, *Plantini*, *Genev.*, *Bengelii*, *Segarelli*. In Basilione *Stevensii* meticulus typothetarum errore est omissus.

ἐθνῶν] — C. 1. *Steph.* unus teste Beza. 16. 24. 27. 29. 32. 40. 76. 84. 106. Evang. 16. 17. 24. Versio *Syra* posterior cum obelo. *Chrysostomus*, *Pseudo-Athanasius*. prolante *T. Beza*.

10. *καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι*] — 29.

παραδώσουσι καὶ μισήσουσι] *μισήσουσι καὶ παραδώσουσι*. Versio *Syra*, *Æthiop.*

μισήσουσιν] μισοῦσι 3.

11. *ἐγερθήσονται*] ἐγερθήσονται D.

Omer, pars decima Ephae, Cori centesima.

καὶ λοιμοὶ] Proverbio dicitur: *μετὰ λιμὸν λοιμός*. *Curtius* IX. 10. Famem deinde pestilentia secuta est; quippe insalubrium ciborum novi succi, ad hoc itineris labor, & aegritudo animi vulgaverant morbos. *Hesiod.* Opera 240. *Τοῖσιν δ' ἀρούρη μὲν ἐπηετανὸν βίον ἀγίνει, Ἄνδρων δὲ θνητῶν καὶ λοιμὸν ἀποθλίβει.* *Stirpi* dii *luem*. *Sirac.* XXXIX. 29. *Apoc.* VI. 7. 8. *Tacit.* A. XVI. 13. Tot facinoribus foedum annum etiam dii tempestatibus & morbis insignivere. [Julian. 110.] Vastata Campania turbine ventorum, qui villas, arbusta, fruges passim disjecit, pertuliteque violentiam ad vicina urbi In qua omne mortalium genus vis pestilentiae depopulabatur, nulla coeli intemperie, quae occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur: non sexus, non aetas periculo vacua. Servitia perinde ac ingenua plebes raptim extingui, inter conjugum & liberorum lamenta, qui dum astident, dum defient, saepe eodem rogo crematbantur. Equitum Senatorumque interitus, quamvis promiscui, minus flebiles erant, tamquam communi mortalitate saevitiam principis praevenirent. *Suet.* Ner. 39. Accesserunt tantis ex principe malis probrisque quaedam & fortuita: pestilentia unius autumni, qua XXX. funerum M. in rationes Libitinae venerunt. *Philostorg.* XI. 7. *Βαρβαρικὰ γὰρ τὰ τῆς φθορᾶς πλῆθος ἠργάζετο μαχαῖραι, λιμὸς δὲ καὶ λοιμὸς, καὶ θηρίων ἀγρίων ἀγέλαι συνεστήκεσαν.* *Philo* de V. Mosis T. 2. p. 137, 3. *Λιμὸς ἢ λοιμὸς — ἢ τι ἄλλο θνητῶν κακόν.*

καὶ σεισμοὶ] *Tacit.* Ann. XIV. 27. Eodem anno [Juliano 105.] ex illustribus Asiae urbibus Laodicea tremore terrae prolapsa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. *Orosius:* in Asia tres urbes h. e. Laodicea, Hierapolis, Colossae terrae motu conciderunt. Et Syncellus. *Seneca* Nat. Quaest. VI. 1. & 30. Pompejos celebrem Campaniae urbem — defedisse terrae motu, vexatis, quaecunque adjacebant, regionibus audivimus, & quidem diebus hibernis — Nonis Febr. [A. Jul. 108.] Nam & Herculanensis oppidi pars ruit, dubieque stant, quae relicta sunt. *Tacit.* H. 1. 2. Hausitae aut obrutae urbes foecundissima Campaniae ora. *Herodot.* VI. 98. *Δῆλος ἐκινήθη — μοῦνα ἐμοῦ ἐπ' ἐμεῦ σεισθεῖσα, καὶ τοῦτο μὲν κακὸν τοῖσι Ἕλλησι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφρασε ὁ Θεός.* *Plinius* H. N. II. 86. Nec vero simplex malum: aut in ipso tantum motu periculum est, sed par aut majus ostento. Nunquam urbs Romana tremuit, ut non futuri eventus alicujus id praenuncium esset. *Mart.* XIII. 8.

κατὰ τόπους] Non ubique terrarum, & singulis locis: sed variis, diversis locis. *Athenaeus* XV. p. 688. D *γίνεται δὲ μόρα πάλλιστα κατὰ τόπους.* *Thucyd.* III. 30. *κατ' οἰκίας.* IV. 55. *κατὰ χώρας.* *Philo* de Opif. M. T. 1. p. 14, 11. *παντοῖα ὅσ' ἐχθύων γένη καὶ κητῶν κελεύσει συναχθῆναι κατὰ τόπους.* de *Joseph.* T. 2. p. 46, 11. *ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ — αἱ δὲ κατὰ τόπους αὖται πόλεις — πολιτείαις χρῶνται διαφόροις.* *Theophr.* H. Plant. IV. 11. *διαιρῶ δὲ χρὴ καὶ κατὰ τόπους, οἷον τὰ μὲν ἕλεια, τὰ δὲ λιμναῖα, τὰ δὲ ποτάμια μᾶλλον, καὶ κοινὰ πάντων τῶν τόπων.* *Sext Empir.* a. Grammat. I. 4. 92. *περὶ τόπων διαιροῦσι, καθάπερ ὀρῶν ἢ ποταμῶν.* Simplic. in Epictet. p. 281. *πότε δὲ περὶ πόλεως λέγοντες, ἢ τόπους παραφέροντες.* *Apollon.* mirabil. *ἀποδημῶ ἐπὶ πολλὰ ἴτη, καὶ κατὰ τόπους γνωμῶν περιλήψεις τὰ μάλιστα ἀποβήσεσθαι, οἷαι ὄμβρες μεγάλως, καὶ ἀνομβρίαι, ἔτι δὲ σεισμοὶ καὶ λοιμοί.* *Polyb.* III. 53. *κατὰ μέρη δὲ καὶ κατὰ τόπους παροχλήσαντος ἐπ' αὐτῶν.* *Plato* Critia. *Οἶδα γὰρ ἅπασαν γῆν ποτε κατὰ τοὺς τόπους διαλάγχασαν — ἴδιας δὲ κλῆρος τὰς φίλας λαγχάνοντες κατῴκιζον τὰς χώρας.* *Politic.* *αὐτῶν πρῶτα τῆς κυκλήσεως ἔχειν ἐπιμελούμενος ἕλης ὁ Θεὸς, ὡς ἐν κατὰ τόπους ταυτὸν τοῦτο ὑπὸ θεῶν ἀεὶ γίγνεται πάντα τὰ τοῦ κόσμου μέρη διαλαμβάνοντα.* *Dionys. H. de* Thucyd. 7. *ἐν ἅπασι γὰρ ἀφθόνοις, καὶ κοινῇ κατὰ τόπους καὶ κατὰ πόλεις ἰδίᾳ μοῖραι τοῖς ἐπιζῶσι καὶ τῶν τοιούτων ἀκουσμάτων.* *β.* 9. *τῶν περὶ αὐτοῦ γνωμῶν συγγραφέων ἢ κατὰ τόπους πεπιστευκότων τοῖς ἀναγραφαῖς, ἢ κατὰ χρόνους.* *Athenaeus* XIV. p. 621. F. *τὰ δὲ εἴδη τῶν διαλισῶν πολλαὶ κατὰ τόπους εἰσὶ προσηγορίαι.* *Philemon* Delphis. Solonem, inquit, *τῶν πριάμενος τὰς γυναῖκας κατὰ τόπους κοινὰς ἅπασι, καὶ κατασκευασμένας.* Hinc inde. Istud vero *κατὰ τόπους* non ad bella solum civilia, sed etiam ad famem & pestem referendum arbitror.

8. *Plut.* Themist. p. 113. C. *οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πόλεμοι ὅσοι τῶν πολίτων τὴν ἐν Μαραθῶνι τῶν βαρβάρων ἦτταν εἶναι, Θεμιστοκλῆς δὲ ἀρχὴν μείζονων ἀγώνων.* *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 102, 35. E. *ὅταν δ' ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ, τὰ παρόντα τιμώμενοι ἀρχὴν εἶναι μείζονων.* Hae calamitates, ut ut gravissimae, nihil sunt, si comparentur cum sequentibus: levis profusio pugnae atrocioris. *Euripides* Med. 60. *ἡ δεινὰ πάσχω, καὶ δέδοκται μεγάλως· ἀρτι γὰρ ἀρχὴ βλάπτει τι καὶ καὶ οὐδὲ πω μεσότητα προῆλθε, τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ πεπαῦσθαι τὸ κακόν.* — *τὸ γὰρ κακὸν ἡ μόνον ἡ λόγῳ, ἀλλ' ἤδη με-*

σά-

13 οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκου-
14 μένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέ-
15 λυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ (ὁ
16 ἀναγινώσκων νοείτω·) Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη· Ὁ ἐπὶ τοῦ δώ-

12. πληθυνθῆναι] πληθῦναι D. ἀνομίαν] ἁμαρτίαν 106.
14. τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον] τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο D. 56. 58. *Chrysostomus*.
τοῦτο] — 37. 40. 53. 73. Colb. unus. Evang. 5. *Pseudo-Athanasius*. probante *J. Millio* prol. 1445.
οὖν] — 1. ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ] ὅλῳ τῷ κόσμῳ 28. 46. *Chrysostomus*. *Pseudo-Athanasius*.
15. οὖν] δὲ Evang. 5. Versio *Syra*. *Chrysostomus*. διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου] ὑπὸ Δανιὴλ 106.
Δανιὴλ] Δανιήλου D. a prima manu. Lat. per Danielum.
ἑστὼς] ἑστὸς D. ex emendatione FL. 2. 36. 84. 87. Bodl. unus in Edit. *Oxon*. Evang. 13. 14. 15. Editio *Complut*. *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 2. 3. probante *J. Millio* prol. 1445. — 69.
16. ἐπὶ] εἰς D 1. 35. a prima manu. 41. Evang. 5. 6. 7. 10. 13. 14. 15. 17. *Chrysostomus*, *Irenaeus*. *Hippolytus* de Antichr. 61. *Athanas*. Apol. *Socrat*. H. E. III. 8. *Cyrill*. Catechef. 163. *Isidorus* I. 210. ex *Marco*.
17. ὁ] ᾧ ὁ 59. 61. 74. 90. Colb. unus. Evang. 14. Versio *Vulg*. *Syra*. + δὲ D. 33. Versio *Copta*.

σάζει, οἷον ἀκμάζει. *Livius* XXXIX. 6. vix tamen illa, quae tum conſpiciebantur, ſemina erant futurae luxuriae.

9. *Act*. XXVIII. 22. XII. 1. 2.

11. Promittebant auxilium Dei, ejusque fiducia bellum adverſus Romanos ſuſcipiebant. *Joſ*. B. II. 16. 4. λοιπὸν ἓν ἐπὶ τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ συμμαχίαν καταφευκτέον, —— ἐπαναιρῆνται δὲ ἕκαστοι πόλεμον ἢ θείᾳ πεποιθότες ἢ ἀνθρωπείᾳ βοηθείᾳ. —— 17. 8. Μανάϊμος τις υἱὸς Ἰούδα τοῦ καλουμένου Γαλιλαίου, ὃς ἦν σοφιστὴς δεινόταλος, καὶ ἐπὶ Κυρηνιοῦ ποτὲ Ἰουδαίους ἀνειδίσας, ὅτι Ρωμαίοις ὑπετάσσοντο μετὰ τὸν θεὸν, ἀνεχάρησεν εἰς Μασάδαν. 20. 3. γοητεύων ἐλεάζαρος ἐκπερῃλθε τὸν δῆμον, ὥστε αὐτῷ πειθαρχεῖν περὶ τῶν ὅλων.

12. ψυγήσεται] *Moeris*. ψυχῆναι ἀντὶ τοῦ ψυγῆναι ἑλληνικῶς. *Thomas*. ψυχθῆναι καὶ ψυχῆναι, οὐχὶ ψυγῆναι. *Galen*. de Complex. II. ὁμοίως ψυγήσῃ τε καὶ ῥιγήσεις. Anat. IV. ψυχθῆναι. de Semine I. ψυγέντες. de Uſu Part. VIII. τοῦ μὴ ψυγῆναι τὸν ἐγκέφαλον ἕνεκεν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ, καὶ ὡς εἰ ψυχείη, κακὸν ἔσχατον ἐσι τῷ κατεψυγότι —— ἐπὶ ταῖς μήνιγξι ψυγείσαις. & XI. τοῦτε μὴ ψυχθῆναι ποτε τὰ περὶ τὸν πνεύμονα. de Vir. Medic. Simplic. II. ψυγῆναι.

Cum videbunt, ſe ab illis, quos ſanctiſſimos & conjunctiſſimos habebant, prodi, nemini amplius fident, & ſibi ſolis conſulere ſtudebunt; ne beneficia ingratos collocantes, aut ſibi hoſtem ſtatim emant, aut ipſi tandem egeant.

14. τῇ οἰκουμένῃ] *Inſcr*. de Auguſto. Quo die primum imperium orbis terrarum auſpicatus eſt. *Pollux* initio. ἐκεῖνον ἡ σωτηρία τῆς οἰκουμένης ἀσχολεῖ. *Ariſtides* in Romam p. 213. πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, τοῦτο δ' εἰπὼν ἅπασαν εἰρηκα τὴν οἰκουμένην. *Joſ*. A. VIII. 13. 4. περιπέμψας κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοὺς ζητήσοντας τὸν προφήτην Ἠλίαν. *Greg*. πόθεν ἥλιος πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ φρυκτωρεῖ; *Herodian*. V. 2. 4. πᾶσά τε ἡ Ρωμαίων πόλις, καὶ σχεδὸν ἡ ὑπὸ Ρωμαίοις οἰκουμένη. *Dio Xiphil*. in J. Caeſ. ἄρχουσα τῆ τε καλλίσῃ τῆ τε πλείσῃ τῆς ἐμφανοῦς οἰκουμένης. in Hadr. ἐν πάσῃ, ὡς εἰπεῖν, τῇ οἰκουμένῃ. *Ovid*. Faſt. II. 683. Gentibus eſt aliis tellus data limite certo: Romanae ſpatium eſt urbis & orbis idem. *Æn*. I. 236. qui mare, qui terras omni ditione tenerent. *Catalect*. de Auguſto. Quantum ingens orbis, quantum Jovis alta poteſtas, tantus in orbe fui, mare trans pontumque ſubegi. Pompejus ſtatuae victoriae inſcripſit: ῥώμη παμβασίλεια. in *Cenotaph*. Caji: Auguſti P. P. P. M. Cuſtodis imperii Romani, totiusque orbis terrarum praeſidis. *Dionyſ. Hal*. I. ἁπάσης ἄρχειν τῆς γῆς καὶ κρατεῖν πάσης θαλάσσης, ἀναλολὰς, καὶ δύσεις ὅρος ποιησαμένους τῆς δυνάσείας. *Cic*. pro Leg. Manil. 19. effecit ut aliquando vere videremur omnibus gentibus ac nationibus terra marique imperare, 17. orbis terrae imperium. in Catilin. I. 4. qui de hujus urbis atque adeo orbis terrarum exitio cogitent. *Petron*. 119. Orbem jam totum victor Romanus habebat. *Florus* IV. 3. Romanae dominationis i. e. generis humani converſione. *Prooem*. 1. qui res Romanas legunt, generis humani fata diſcunt. *Polybius* III. p. 218. πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὴν Ρωμαίων δυνασείαν ἐγένετο. Hadriani *numus*: Reſtitutor orbis terrarum. *Antonin*. L. Rhod. de jactu: ἐγὼ μὲν τῷ κόσμῳ κύριος. *Tacit*. H. V. 25. Totius orbis ſervitium. Agric. 31. orbis terrarum famulatus. *Joſ*. B. III. 14. δισπότης οὐ μόνον ἐμοῦ σὺ, ἀλλὰ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ παντὸς ἀνθρωπίνε γένες. A. XV. 11. 1. οἱ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κρατοῦντες Ρωμαῖοι. *Luc*. II. 1. *Ro*. X. 18. *Col*. I. 6. 23.

τότε ἥξει τὸ τέλος] *Ezech*. VII. 2.

15. βδέλυγμα] *Heſych*. βδελύσσεσθαι. Κενοῦσθαι τὴν κοιλίαν. *Suidas*. *Ariſtoph*. Nub. 1131. ἐγὼ δ' ἣν ἐγὼ μάλισα πασῶν ἡμερῶν δέδοικα, καὶ φρίσσω, καὶ βδελύτομαι. *Strabo* XVI. p. 1105. A. ἦν δ' ὅμως ἐυπρέπειά τις περὶ τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν, οὐχ' ὡς τυραννεῖον βδελυτομέναν, ἀλλ' ὡς ἱερὸν σεμνυνόντων τε καὶ σεβομένων. *Rom*. II. 22. *Suidas* ἄγαλμα, καὶ ἔσιν ἄγαλμα, βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐν ἀντιοχείᾳ. Lex. MS. Pſalm. βδελύσσεται, ἀποσρέφεται. ἐβδελύχθησαν, ἐξουθενώθησαν, ἀπερρίφησαν.

Dan. XII. 11. IX. 27. XI. 31. 1. *Macc*. I. 57. conf. *Luc*. XXI. 20. Abominatio vaſtatrix erat exercitus Romanus cum ſignis & imaginibus, duce Ceſtio, in ſolo circa urbem caſtrametatus. *Joſ*. B. II. 19. 4. στρατοπεδευσάμενος δὲ ἐπὶ τῷ καλουμένῳ Σκοπῷ, διέχει δὲ ὅσος ζ. τῆς πόλεως σαδίους —— κέσιος δὲ παρελθὼν ἐμπίμπρησι τήν τε βεζεθὰν προσαγορευομένην, καὶ τὴν καινόπολιν, καὶ τὸ καλούμενον Δοκῶν ἀγοραῖον· ἔπειτα πρὸς τὴν ἄνω πόλιν ἐλθὼν, ἀντικρὺ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἐσρατοπεδεύετο. 5 πέντε μὲν ἓν ἡμέραις πάντοθεν ἐπιχειρᾶσι τοῖς Ρωμαίοις ἀμήχανος ἦν ἡ πρόσβολὴ, τῇ δὲ ἑπιούσῃ ἀναλαβὼν ὁ κέσιος τῶν τε ἐπιλέκτων συχνὺς καὶ τὺς τοξότας κατὰ τὸ προσάρκτιον ἐπιχειρεῖ κλίμακι τῷ ἱερῷ.

ὁ ἀναγινώσκων νοείτω] *Galen*. de tuenda Valetud. II. εἴτε γράφει τις αὐτῶν ῥητῶς, εἴτε τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἐπινοεῖν ἀπολείπει.

16. *Gen*. XIX. 17. *Jer*. IV. 29. 1. *Macc*. II. 28. IV. 5. IX. 15. *Florus* IV. 10. irent retro, peterentque montes. *Æn*. II. ult. ſublato montem genitore petivi. *Joſ*. B. II. 19. 6. Δεινὴ δὲ τὺς ταραχὰς ἔκπληξις κατέλαβεν, ἤδη δὲ πολλοὶ διεδίδρασκον ἀπὸ τῆς πόλεως, ὡς ἀλωσομένης αὐτίκα. & 20. 1. μετὰ δὲ τὴν κέσίε συμφορὰν πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν Ἰουδαίων, ὥσπερ βαπτιζομένης νεὼς ἀπενήχοντο τῆς πόλεως. Κοσόβαρος ἔν

δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· Καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ 17
ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς 18
θη-

~ τὰ

καταβαινέτω] καταβάτω D 57. Evang. 5. c *Marco.*

τί] τὰ E ex emendatione F H K L. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 16. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 82. 83. 84. 86. 90. 91. 106. Evang. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Editio *Complut.* Stephani 1. *Plant. Genes.* Versio Coptica, Syra utraque. *Athanas. Apol. de fuga. Chrysostomus, Theophylactus.* probante T. *Beza.* in notis Ed. 1. & *J. Mills* prol. 1246.

αὐτοῦ] — D. Irenaeus, Cyprianus.

ἐπιστρεψάτω] + πρὸς τὸ 80. + εἰς τὰ 76. *Chrysostomus.*

ὀπίσω] — 63. Versio *Vulg. Isidorus.*

τα ιματια] το ιματιον D K L. 1. 4. 42. 62. 63. 69. 71. 72. Evang. 14. Editio *Compl. Plant. Genes.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Hippolytus, Isidorus, Cyprianus,* T. 177. *Hilarius, Augustinus.* probantibus T. *Beza* in Annott.

18. καὶ] Versio *Syra* posterior habet cum obelo.

ab ἆραι comm. 17. ad ἆραι comm. 18] — 2.

καὶ Σαῦλος ἀδελφοὶ, οὐ φιλίππῳ τῷ Ἰακίμου, στρατοπεδάρχης δὲ ἦν ἔτος ἀμφότερα τῶ βασιλέως, ἐκαθάροντος ἐκ τῆς πόλεως, ὥχοντο πρὸς κέσιον. *Euseb.* H. E. III. 5. τῶ λαῶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας, κατά τινα χρησμὸν τοῖς αὐτόθι δεδομένον δι' ἀποκαλύψεως ἐκέλευτο πρὸ τῶ πολέμου, μεταναστῆναι τῆς πόλεως, καὶ τινα τῆς Περαίας πόλιν οἰκεῖν κεκλημένην, Πέλλαν· εἰς ἣν ὡσωμάζεται ἐν ᾗ τῶν εἰς χριστὸν πεπιστευκότων ἀπὸ τῆς ἱεροσαλήμ μετοικισμένων, ἐπεὶ πανταχῶς ἐκλελοιπότων ἁγίων ἀνδρῶν αὐτήν τε τὴν Ἰουδαίων βασιλικὴν μητρόπολιν καὶ σύμπασαν τὴν Ἰουδαίαν γῆν, ἡ ἐκ θεοῦ δίκη λοιπὸν αὐτοὺς —— μετῆγε. *Pausan.* Achaic. 15. Τότε δὲ αὐτῶ τε καὶ γυναῖκες ἐκλελοιπότες πᾶσα ἐλικία τὸν πόλεμον, ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν Βοιωτίαν, καὶ ἐς τῶν ὀρῶν τὰ ἄκρα ἀνέφευγον. & Phocic. 19. Οἵ τε τρῶες ἐς τῆς νυκτὸς τὰ ὑψηλὰ ἀναφύγοντες, καταλαβόντες δὲ ὄρη δύσβατα ὑπὸ σκοτεινῶν τε καὶ κρημνῶν κ.τ.λ. *Thucyd.* VIII. 41. τὸν τε πόλεμον ἐκπερᾶσαι, τῶν ἀνθρώπων ἐς τὰ ὄρη πεφευγότων. *Ammian. Marcell.* XXVII. 12. Cujus adventu territus Para — celsorum montium petivere receſſus. *Lucianus* Zeux. II. εἰ δὲ ζῶντες ἐλαμβάνοντο πλὴν πάνυ ὀλίγων, ὅσοι ἔφθασαν εἰς τὰ ὄρη ἀναφυγόντες.

17. Vide ſupra X. 27. Duplici autem modo hoc intelligi poteſt, vel dum milites domum tuam invadunt & ſpoliant, tu interim fuge ſupra tectum *Joſ.* A. XIV. 15. 12. συμβαλὼν κρατεῖ τῆ μάχῃ καὶ —— φύγοντα εἰς τὸν κάμπον ἐπέκειτο κτείνων, πεπληρωμένων δὲ τῶν οἰκιῶν ὁπλιτῶν, καὶ πολλῶν ἀναφυγόντων ἐπὶ τὰς στέγας κ.τ.λ. *Pesach.* f. 112. 2. *Berach.* f. 33. 1. R. Meir dicere ſolebat: dum caput bovis in caniſtro eſt, aſcende in tectum, & dejice ſcalas poſt te. *Juvenal.* X. 18. Rarus venit ad coenacula miles. *Eſ* XX. 1. *Joſ.* II. 6. Vel potius, ſi ſuper tecto ſpecularis vides exercitum hoſtilem urbi appropinquantem, noli tempus terere convaſando omnia, quae domi habes, aut ſarcinulam colligendo, ſed omni mora abjecta conjice te in pedes, & fuge; deſcende de tecto per viam breviſſimam, non per domum, ſed ex coenaculo per ſcalas in publicum projectas. *Ariſtot.* Oecon. II. Ἱππίας ὁ λέσβιος τὰ ὑπάρχοντα τῶν ὑπαίων εἰς τὰς δημοσίας ὁδὸς, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς ἐπέλκετο, ὥστε ὦ, ἐν ᾧ τὰ κτήματα. *Livius* XXXIX. 14. Coenaculum ſuper aedes datum eſt, ſcalis ferentibus in publicum obſeratis. *Nedarim* VII. 4. Si quis voverit, ſe non ingreſſurum eſſe domum, conceditur ipſi introire coenaculum, dicit R. Meir: ſed ſapientes dicunt, coenaculum comprehendi ſub domo. Si quis voverit ſe abſtenturum a coenaculo, conceſſa ipſi eſt domus. *Bava Mezia* X. 1. 2. 3. Domus & coenaculum duorum. Schol. ita ut domus ad unum, coenaculum vero ad alterum pertinent. Et ita interpretatur *Marcus* XIII. 15.

18. ἐν τῷ ἀγρῷ] *Heſiod.* Oper. II. 9. Γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βοωτεῖν, Γυμνὸν δ' ἀμᾶσθαι. *Georg.* I. 299. Nudus ara, ſere nudus. Auctor *de Viris Illuſtr.* Cincinnat. ad quem miſſi legati nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt —— *Livius* III. 27. i. e. tunica veſtitus, ſine toga & pallio.

Geneſ. XIX. 17. *Æn.* VI. 720. Iterumque in tarda reverti corpora.

19. *Jamblich.* V. Pythag. 31. ἔτα αὐτοῖς ἐστότησε Μυλλίας πρωτομάστος, καὶ Τιμύχα Λακεδαιμονία γυνὴ αὐτῶ, ἀπολειπομένοις τῆ πλάνης, ὅτι ἔγκυος ἦσα ἡ τιμύχα τὸν θεανὼ ὕδη μῆνα εἶχε, καὶ σχολαίως διὰ τῦτο ἐβάδιζε, τότως δὲ ζωρήσαντος ἄσμενοι πρὸς τὸ τέρμων ἤγαγον. *Luc.* XXIII. 19. *Joſ.* A. XIV. 13. 7. ὑδὸς ἂν ὕτω εἰρὸς τὴν φύσιν ἰυρίβη, ὃς τότε παρὼν τοῖς πραξομένοις οὐκ ἂν ἄκτιφν αὐτὰς τῆς τύχης γνώσεσθαι ἐπαγομένων πάντα τόπα, καὶ μετὰ δακρύων καὶ οἰμωγῆς ἀπολιπόντων τὴν πατρίδα καὶ φίλας ἐν δεσμοῖς, καὶ περὶ αὐτῶν οὐδὲν ἔτι χρηστὸν προσδοκώντων.

20. χειμῶνος] *Taanbuma* f. 52. 2. Clementiam magnam exhibuit Deus Iſraëli, nam decima menſis Tebet oportuerat eos migrare S. D. Ezech. XXIV. 2. Quid fecit Deus S. B. Si transmigrent jam, inquit, hyeme, morientur omnes: tempus ergo iis elongavit, atque eos abduxit aeſtate. *Eccha* R. I. 14. Vigilavit Deus S. B. quomodo immitteret mihi malum illud, dixitque: ſi illos captivos duco in ſolſtitio Tebet, ecce percutientur frigore & morientur: ſed ecce abducam illos in aequinoctio Thamus, ut, etiamſi dormiant in viis & plateis, nemo ex illis laedatur. *Bamidbar* R. III. Dixit R. Akiba: non eduxit eum ex Ægypto niſi menſe commodo ad exeundum, non menſe Thamus propter ardorem, nec in Tebet propter frigus; ſed in Niſan, qui juſtus eſt ad exeundum ad iter, nec frigore nec ardore gravi.

σαββάτῳ] *Ovid.* Remed. Amor. 219. invitos currere coge pedes. Nec pluvias opta, nec te peregrina morentur Sabbata. *Act.* I. 12. Judaei ſtatuerunt, non licere die Sabbati ultra bis mille cubitorum ſpatium ambulando emetiri. *Targum* Jonathan Exod. XVI. 29. ne exeat homo ad ambulandum e loco ſuo ultra duo millia cubitorum die ſeptimo. Ruth I. 16. Dixit Naëmi: praeceptum nobis eſt, cuſtodire Sabbatum, ne eamus niſi bis mille cubitos. *Sota* V. 3. bis mille cubiti, terminus Sabbaticus. *Erubin* IV. 3. erunt ei permiſſae die ſabbati bis mille ulnae verſus quamcunque plagam. & 5. Si quis obdormiverit in via —— ei ſunt permiſſae bis mille ulnae & 7. *Ros Haſſana* II. 5. Statuit R. Gamaliel, ut ambularent in omne ſpatium 2000. cubitos, & non illi tantum, verum etiam obſtetrix,

19 θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν
20 χειμῶνος, μηδὲ — ἐν σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς

Edit. 1. & *J. Millio* prol. 1099. Recte *Grotius*: penulam intelligi non dubito. Neque tamen mutem Graecam lectionem. Est enim haec vox earum in numero, quae plurali sono significationem habent interdum singularem ut *Jo.* XIII. 4. XIX. 23.

19. θηλαζ.] θηλαζομέναις D. ἐνθηλαζ. l.. vid. XXI. 16. *Origenes* H. 29. nutrientibus. Si autem, sicut in multis exemplaribus scriptum est: vae fugentibus. 20. δὲ] — 64. ἐν] — DL. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. Colb. unus. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 73. 74. 75. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 102. 106 Evang. 6. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 21. 22. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Codices *Latini. Eusebius* H. E. III. 7. *Theodoretus* in Dan. XI. 36. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1099. σαββάτῳ] σαββάτου DL. 5. 6. 12. 47. 53. 54. 70. 91. 21. τότε] — 61. Evang. 5. 17. Versio *Copta. Theodoretus* in Daniel. l. c. ἐ γένοντο] ἐκ ἐγένετο D. *Eusebius*, *Chrysostomus* ἀρχῆς] + τοῦ 1.

trix, & qui ad liberandum ab incendio venit, & ab exercitu & a ruina, illi enim ut incolae aestimantur, & concessum illis est ambulare cubitos bis mille per omne spatium. *Maimonides* de Sabbato XXVII. 1. Quicunque extra terminum urbis egreditur Sabbato, vapulat S. D. Exod. XVI. 29. Lex mensuram isti termino non posuit — Scribarum autem decreto constitutus est extra urbem egredientium terminus in totum 2000 cubitorum, ulterius progredi interdictum est. Argumentum petunt ex Jos. III. 4. & Num. XXXV. 5. *Thanchuma* p. 187. Versio *Syra* iter Sabbati dicto Actorum loco interpretatur esse septem stadiorum. *Origenes* de Principiis IV. 1. οἱ ἐκ περιτομῆς — παραδόσεις φέροντες, ὥσπερ καὶ περὶ τὸ σαββάτου, φάσκοντες τόπον ἐκεῖνον εἶναι δισχιλίους πήχεις. *Oecum.* & *Suidas* in Acta: τάχα ἑπτὰ σταδίους λέγει — ἀπέχει ἓν ὡς μίλιον ἕν, ὃ ποιεῖ σταδίους ἑπτὰ — ἡ τοῦ Σαββάτου ὁδός, ὡς φησὶν ὠριγένης ἐν τῷ ε. στρωματεῖ, δισχιλίων πηχῶν ὑπῆρχεν, καὶ μᾶλλον ἡ ἁγία σκηνή, καὶ κιβωτὸς — τοσοῦτο διάστημα προιλάμβανεν τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἀπὸ τοσούτου διαστήματος ἐσκήνει, ὃ διάστημα ἐξῆν τοῖς προσκυνοῦσι τὴν ἁγίαν σκηνὴν βαδίζειν ἐν σαββάτῳ. *Hieronymus* Algasiae Q. 10. Quantae traditiones Pharisaeorum sint, quas hodie vocant διυπερώσεις, & quam aniles fabulae, evolvere nequeo — Praeterea, quia jussum est, ut diebus sabbatorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de loco, in quo habitat; si quando eos juxta literam coeperimus artare, ut non jaceant, non ambulent, non stent, sed tantum sedeant, si velint praecepta servare: solent respondere & dicere: Rab Akiba & Simeon & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes [l. passus ex emendatione *Erasmi* & *Drusii*] ambulemus in Sabbato. Licet autem quidam necessitate urgente die sabbati longius iter permitterent, alii tamen religione ducti illa concessione uti noluerunt. *Bammidbar* R. S. XXIII. f. 231. 4. Si quem gentiles aut etiam latrones persequuntur, num illi licet profanare sabbatum? Rabbini nostri dixerunt, id licitum esse ad vitam suam servandam: & sic de Davide legimus, qui quum eum Saulus interficere vellet, aufugit & se subduxit. Rabbini nostri hanc quoque historiam narrant: magnates Zipporenses a Romanis mandata valde dura accepisse, iviisse ergo ad R. Eliesérem, f. Partae, ipsumque interrogasse, an fugiendum ipsis esset? Illum vero veritum ipsis dicere: fugite; respondisse ita significando, ut facile mentem ejus perciperent: Quid me interrogatis? Abite interrogate Jacobum *Hos.* XII. 3. Mosen *Exod.* II. 15. & Davidem 1. *Sam.* XIX. 12. Conf. 1. *Macc.* II. 34—41. *Jos.* A. XIV. 4. 2. εἰ δὲ μὴ πάτριον ἦν ἀργεῖν τὰς ἑβδομάδας ἡμέρας, ἐκ ἂν ἡύσθη τὸ χῶμα, κωλυόντων ἐκείνων· ἄρχοντας γὰρ μάχης καὶ τύπτοντας ἀμύνασθαι δίδωσιν ὁ νόμος, ἄλλο δέ τι δρᾶντας τὸς πολεμίους ἐκ ἐᾷ. Ὁ δὴ καὶ Ρωμαίοι συνιδόντες, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἃς δὴ σάββατα καλοῦμεν, οὐκ ἔβαλλον τοὺς Ἰουδαίους, ἔτ' εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπήντων, χῶν δὲ καὶ πύργους ἀνίσασιν, καὶ τὰ μηχανήματα προσῆγεν, ὥστε αὐτοῖς εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἐνεργὰ ταῦτα εἶναι. & *Dio* l. XXXVII. p. 21. εἶχε δὲ ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ὁμοίως ἡμύνοντο, οὐκ ἂν αὐτὸ ἐχειρώσαντο, νῦν δὲ τὰς τῶ κρόνῳ δὴ ὠνομασμένας ἡμέρας διαλείποντες, καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν ἐν αὐταῖς δρῶντες, παρέδωκαν τοῖς Ρωμαίοις καιρὸν ἐν τῷ διακένῳ τούτῳ τὸ τεῖχος διασεῖσαι· μαθόντες γὰρ τὴν ἐμποίησιν αὐτῶν ταύτην, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὐδὲν σπουδῇ ἔπραττον ταῖς δ' ἡμέραις ἐκείναις, ἐπότε ἐκ τῆς περιτροπῆς ἐπέλθοιεν, ἐντονώτατα οἱ προσέβαλον· καὶ ὅτως ἐάλωσάν τε ἐν τῇ τοῦ κρόνου ἡμέρᾳ μηδ' ἀμυνόμενοι — τὴν ἡμέραν τὴν τοῦ κρόνου καλουμένην ἀπέθεσαν, καὶ ἄλλα τε ἐν αὐτῇ ἰδιαίτατα οὐ ποιοῦσι, καὶ ἔργα οὐδενὸς σπουδαίου προσάπτονται. *Frontinus* Strat. II. 1. 17. D. Augustus Vespasianus Judaeos Saturni die, quo eis nefas est quicquam feriae rei agere, adortus superavit. *Jos.* c. Apion. I. 22. ὁ ἀγαθαρχίδης — γέγραφεν ὅτως· οἱ καλούμενοι Ἰουδαῖοι πόλιν οἰκοῦντες ὀχυρωτάτην πασῶν, ἣν καλεῖν Ἱεροσόλυμα συμβαίνει τοὺς ἐγχωρίους, ἀργεῖν εἰθισμένοι δὲ ἑβδόμους ἡμέρας, καὶ μηδὲ τὰ ὅπλα βαστάζειν, μήτε γεωργίας ἅπτεσθαι, μήτε ἄλλης ἐπιμελεῖσθαι λειτουργίας μηδεμιᾶς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐκτεταμένοις τὰς χεῖρας εὔχεσθαι μέχρι τῆς ἑσπέρας, εἰσιόντος εἰς τὴν πόλιν Πτολεμαίου τοῦ Λάγου μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀντὶ τοῦ φυλάττειν τὴν πόλιν διατηρήντων τὴν ἄνοιαν, ἡ μὲν πατρὶς εἰλήφει δεσπότην πικρὸν, ὁ δὲ νόμος ἐξηλέγχθη φαῦλον ἔχων ἐθισμόν. & A. XII. 1. XIII. 8. 4. ex Nic. Dam. ἐκβεντος ὁρκωτῆ τῷ Ἰουδαίᾳ διά τινα ἑορτὴν πάτριον, ἐν ᾗ τοῖς Ἰουδαίοις οὐκ ἦν νόμιμον ἐξοδεύειν. καὶ ταῦτα μὲν οὐ ψεύδεται λέγων· ἐνεστη γὰρ ἡ ν. ἡμέρα μετὰ τὰ σάββατον, οὐκ ἐστὶ δὲ ἡμῖν, ὅτε ἐν τοῖς — σάββασιν οὐδὲ ἐν τῇ ἑορτῇ ὁδεύειν. Esaj. LVIII. 13. *Bemidbar* R. II. ex Num. XXXV. 5. 2000. ulnae faciunt milliare. *Ruth.* R. III. 13. Hucusque est terminus sabbati. Dixerunt ei: unde nosti? Respondit: ex ungulis equi mei, qui jam ivit bis mille cubitos. *Kobeleth* R. VII. 8. *Mechilta* in Ex. XVI. 29. R. Josua: hi sunt bis mille cubiti.

21. ἕως τῶ νῦν] *Plat.* Timaeo. ξυνωμολογήσατ' ἂν — εἰς νῦν ἀποδώσειν μοι τὰ τῶν λόγων ξένια. *Plut.* de fac. in Orb. Lun. p. 928. F. ἐκ ἂν τις γεἰη τῷ νῦν διαμάχοιτο. *Jos.* de B. Prooem. τὸν Ἰουδαίων πρὸς Ρωμαίους πόλεμον συσάντα μέγιστον, οὐ μόνον τῶν καθ' ἡμᾶς, σχεδὸν δὲ καὶ ὧν ἀκοῇ παρειλήφαμεν ἢ πόλεων πρὸς πόλεις, ἢ ἐθνῶν ἔθνεσι συῤῥαγέντων — & I. 1. 4. πόλιν γὰρ δὴ τῶν ὑπὸ Ρωμαίοις πασῶν τὴν ἡμετέραν ἐπὶ πλεῖστον τε εὐδαιμονίας συνβὰν προελθεῖν, καὶ πρὸς ἰσχάτην συμφορῶν ἄυθις καται-

ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖ- 21
ναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖ- 22
ναι.

ἕως τοῦ νῦν] — 59. τοῦ] — D.
οὐδὲ οὐ] οὐδὲ D. 44. 72. Evang. 5. 16. 20. Verſio *Copta*. *Euſebius*, *Theodoretus*.
γένηται] γένοιτο D. a prima manu. Latin. fiet.

πεσεῖν τὰ γῆν πάντων ἀπ' αἰῶνος ἀτυχήματα πρὸς τὰ Ἰουδαίων ἠτιᾶσθαι μοι δοκεῖ κατὰ σύγκρισιν. & V. 10. 5. συνελόντι δ' εἰπεῖν, μήτε πόλιν ἄλλην τοιαῦτα πεπονθέναι, μήτε γενεὰν ἐξ αἰῶνος γεγονέναι κακίας γονιμωτέραν. 1. *Macc.* IX. 27. *Ex.* X. 14. XI. 6. *Apoc.* XVI. 18. *Dan.* XII. 1.

22. ἐκολοβώθησαν] *Ariſtot.* de generat. animal. IV. γίνονται δὲ μεταβολαὶ, καὶ πηρώσεις, καὶ περὶ τὰ ἐντὸς μόρια, τῷ μὴ ἔχειν ἴσια, ἢ κεκολοβωμένα ἔχειν, καὶ πλείω, καὶ μεθεστότα τὸς τόπες. *Malela* p. 237. ἐν δὲ τῷ λεγομένῳ ἐξτιλλίῳ τὸ αὐτὸ μηνὸς τὰς ἡμέρας ἐκολόβωσαν, ὡς δυσωνίσε γενομένε τῇ πόλει Ρώμῃ. *Lexicon MS* κολοβοῖ, ἐπικόπτει, ἀκρωτηριάζει.

Hilluk Caraeus ap. Trigland. Quare tam longum protenditur captivitas noſtra? —— annon regni aurei & argentei dies imminuti ſunt נתמעטו propter juſtitiam juſtorum —— at vero, ferrum cum luto, quod eſt regnum Edom, cur tam diu prolongatur? *Polybius* Exc. l. 31. p. 1481. τοιαύτης δὲ τῆς ἀνοίας καὶ τῆς ἀκρισίας συμβαινύσης περὶ πάντας, οἷαν οὐδ' ἂν ἐν βαρβάροις εὕροι τις ῥαδίως, δῆλον ὡς εἰκότως ἄν τις ἐπιζητήσειε, πῶς οὐκ ἄρδην ἀπώλοντο πάντες; ἐγὼ γὰρ ἂν εἴποιμι, διὸ δοκεῖ μοι καθάπερ ἂν εἰ τύχη τις ἀντερείσαι πανεργὸς καὶ τεχνικὴ πρὸς τὴν ἄνοιαν καὶ μανίαν τῶν ἡγεμόνων, ἥτις ἐξωθεμένη πάντη καὶ πάντως ὑπὸ τῆς ἀνοίας τῶν προεστώτων, βιαλομένη δὲ κατὰ πάντα τρόπον σώζειν τὰς ἀχαιὰς, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον ἦλθεν, ὥσπερ ἀγαθὸς παλαιστὴς. Τοῦτο δ' ἦν τὸ ταχέως σφῆλαι καὶ ῥαδίως ἠτῆσαι τοὺς ἕλληνας, ὅπερ ἐποίησε. Διὰ γὰρ τῆτο συνέβη, μήτε τὴν Ρωμαίων ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐκκαυθῆναι πορρωτέρω, μηδ' ἐλθεῖν τὰς ἐκ Λιβύης δυνάμεις, μήτε τὰς προεστῶτας ὄντας μὲν οἵας εἶπον, ἐπιλαβομένης δὲ προτερήματος, ἀποδείξασθαι τὴν αὐτῶν ἀσέβειαν εἰς τὰς ὁμοφύλες. Τί γὰρ εἰκὸς ἦν πράξαι τότες κατὰ τῶν ἰδίων, ἐπιλαβομένης ἀφορμῆς τινὸς ἢ προτερήματος, δῆλον ἐσιν ἐκ τῶν προειρημένων διὰ τὸ κατὰ λόγον. ἅπαντες δὲ τότε τὴν παροιμίαν ταύτην διὰ σόματος εἶχον ὡς, εἰ μὴ ταχέως ἀπωλόμεθα, ἐκ ἂν ἐσώθημεν.

Multa erant, quae Judaeorum expugnationi moram allatura videbantur, hinc rebellio trium Principum, & Veſpaſiani ex Judaea diſceſſus ad capeſſendum imperium, inde Judaicae gentis obſtinatio, odio Romanorum, proſpera cum Ceſtio pugna & ſpe auxilii tum divini tum Judaeorum tranſeuphratenſium aucta, Hieroſolyma urbs munitiſſima, omnibus ad tolerandam longam obſidionem neceſſariis inſtructa. Acceſſerunt conſilia ducum in exercitu Titi, ſuadentium, ut famem hoſtium operiretur. B. V. 12. 1. quae juncta non Judaeae ſolum internecionem, verum etiam toti terrarum Orbi ruinam minabantur. Aliter tamen, divina regente providentia, res cecidit. *Tacit.* H. V. 11. Ipſi Tito Roma & opes voluptatesque ante oculos: ac, ni ſtatim Hieroſolyma conciderent, morari videbantur. Obſidio autem omnium exſpectatione celerius finem habuit, dum tyranni Judaici mutuis vulneribus conciderent, frumenta amburerent, & loca munitiſſima amentes ſponte deſererent.

23. *Joſ.* B. VI. 5. 4. τὸ δὲ ἐπάρας αὐτὲς μάλισα πρὸς τὸν πόλεμον, ἦν χρησμὸς ἀμφίβολος ὁμοίως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐυρόμενος γράμμασιν, ὡς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς χώρας τις αὐτῶν ἄρξει τῆς οἰκεμένης· τῆτο οἱ μὲν ὡς οἰκεῖον ἐξέλαβον, καὶ πολλοὶ τῶν σοφῶν ἐπλανήθησαν περὶ τὴν κρίσιν· ἐδήλε δ' ἄρα περὶ τὴν Οὐεσπασιανῆ τὸ λόγιον ἡγεμονίαν, ἀποδειχθέντος ἐπὶ Ἰουδαίας αὐτοκράτορος. *Tacitus* H. V. 13. Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens, profectique Judaea rerum potirentur, quae ambages Veſpaſianum ac Titum praedixerant. Sed vulgus, more humanae cupiditatis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adverſis quidem ad vera mutabantur. *Sueton.* Veſpaſ. 4. Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judaea provecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum eventu poſtea praedictum patuit, Judaei ad ſe trahentes rebellarunt. Caeſoque praepoſito, legatum inſuper Syriae conſularem, ſuppetias ferentem, rapta aquila fugaverunt. *Joſ.* B. VI. 5. 2. τέτοις [VI. M.] αἴτιος τῆς ἀπωλείας ψευδοπροφήτης τις κατέση, κατ' ἐκείνην κηρύξας τὴν ἡμέραν τοῖς ἐπὶ τῆς πόλεως, ὡς ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβῆναι κελεύει, δεξομένης τὰ σημεῖα τῆς σωτηρίας. Πολλοὶ δ' ἦσαν ἐγκάθετοι παρὰ τῶν τυράννων τότε πρὸς τὸν δῆμον προφῆται, προσμένειν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ βοήθειαν καταγγέλλοντες, ὡς ἦτον αὐτομολοῦσιν, καὶ τοὺς ἐπάνω δεσμοὺς καὶ φυλακὴς γινομένης ἐλπὶς παρακρατούσ· πείθεται δὲ ταχέως ἄνθρωπος ἐν συμφοραῖς, ὅταν δὲ δὴ καὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν ἀπαλλαγὴν ὁ ἐξαπατῶν ὑπογράφῃ, τόθ' ὁ πάσχων ὅλος γίνεται τῆς ἐλπίδος. Τὸν γοῦν ἄθλιον δῆμον οἱ μὲν ἀπολιπόντες καὶ καλαψευδόμενοι τοῦ θεοῦ τηνικαῦτα παρέπεισθον.

24. σημεῖα μεγάλα] *Il.* β. 307. ἔνθ' ἐφάτη μέγα σῆμα. *Plut.* Pericl. p. 171. C. ἐκπλαγῆναι πάντας, ὡς πρὸς μέγα σημεῖον. *Æſchines* c. Cteſiph. ἦλικον δ' ἐσι τὸ ἀλαζόνευμα τῆτο, ἐγὼ πειράσομαι μεγάλῳ σημείῳ διδάξαι. ib. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, μέγα σημεῖον ὑμῖν τῆτ' ἐκ τῶν νόμων διδάξω. *Ariſtoph.* Nub. 368. Μεγάλοις δὲ σ' ἐγὼ σημείοις αὐτὸ διδάξω. *Herodot.* VI. 27. καὶ γὰρ χίοισι, πρὸ τέτων, σημήια μεγάλα ἐγένετο.

τέραλα] *Heſychius.* τέρα, τέρεα, σημεῖα. *Thomas.* τέρα καὶ τερῶν, ἀτλικοὶ ὡς κρέα κρεῶν· τέραλα δὲ καὶ τεράτων, ἁπλῶς ἕλληνες. *Moeris.* τέρα καὶ τερῶν ἀτλικὸν· τέραλα καὶ τεράτων, ἕλληνες. id. Τέρα ἀτλικῶς. τέραλα ἑλληνικῶς. *Etymol.* τέρας, τὸ σημεῖον —— διὰ γὰρ σημείων καὶ τεράτων ἔλεγον οἱ μάντεις τὰ μέλλοντα. Διαφέρει δὲ σημεῖα τέρας. τέρας λέγεται τὸ παρὰ φύσιν γινόμενον σημεῖον δὲ τὸ παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν γινόμενον. *Orpheus* Argonaut. 37. Σημείων τεράτων τε λύσεις, ἄστρων τε πορείας. *Polyb.* III. 10. σημείων δὲ καὶ τεράτων πᾶν μὲν ἱερὸν, πᾶσα δ' οἰκία ἦν πλήρης.

Joſ. A. VIII. 2. 5. Ἱσόρησά τινα ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανῆ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ χιλιάρχων, καὶ ἄλλε στρατιωτικῆ πλήθες, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμόνων λαμβανομένες ἀπολύοντα τέτων. *Tacitus* H. I. 10. Occulta lege fati & oſtentis ac reſponſis deſtinatum Veſpaſiano liberisque ejus imperium poſt fortunam credidimus, II. 78. caeteri ardentius circumſiſtere, hortari, reſponſa vatum & ſiderum motus referre. Nec erat intactus tali ſuperſtitione, ut qui mox rerum dominus Seleucum quendam mathematicum rectorem & praeſcium palam habuerit. Recurſabant animo vetera omina. cupreſ-

ſus

23 ναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριστὸς, ἢ ὧδε· Μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθή-
24 σονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥ-
στε

23. ὧδε posterius] ἐκεῖ D. Ev. 16. Verſio *Vulg. Copt. Theodoret. Origenes* H. 29. probante *Beza.* ἰδοὺ ἐκεῖ 61. *Athanaſius.* 24. ψευδόχριστοι καὶ] — 12. 72. Codices *Latini.*

ſus arbor in agris ejus conſpicua altitudine repente procideratᵣ ac poſtera die eodem veſtigio reſurgens procera & latior virebat, grande id proſperumque conſenſu haruſpicum: & ſumma claritudo juveni adhuc Veſpaſiano promiſſa — Sed primo triumphalia, & conſulatus & Judaicae victoriae decus impleſſe fidem ominis videbantur: ut haec adeptus eſt, portendi ſibi imperium credebat. Eſt Judaeam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem Deumque, nec ſimulacrum Deo aut templum, ſic tradidere majores, aram tantum & reverentiam. Illic ſacrificanti Veſpaſiano, cum ſpes occultas verſaret animo, Baſilides ſacerdos inſpectis identidem extis, Quicquid eſt, inquit Veſpaſiane, quod paras, ſeu domum extruere, ſeu prolatare agros, ſive ampliare ſervitia, datur tibi magna ſedes, ingentes termini, multum hominum. Has ambages & ſtatim exceperat fama, & tunc aperiebat. nec quicquam magis in ore vulgi; crebriores apud ipſum ſermones, quanto ſperantibus plura dicuntur. IV. 81. (vid. *ſupra* XII. 13.) & 82. Altior inde Veſpaſiano cupido adeundi ſacram ſedem, ut ſuper rebus imperii conſuleret. Arceri templo cunctos jubet, atque ingreſſus, intentusque numini, reſpexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine Baſilidem; quem procul Alexandria plurium dierum itinere, & aegro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur ſacerdotes, num illo die Baſilides templum intraſſet? percunctatur obvios, num in urbe viſus ſit? denique miſſis equitibus explorat, illo temporis momento octoginta millibus paſſuum abfuiſſe. Tunc divinam ſpeciem & vim reſponſi ex nomine Baſilidis interpretatus eſt. *Sueton.* Veſpaſ. 5. Poſt Neronem Galbamque, Othone atque Vitellio de principatu certantibus, in ſpem imperii venit, jam pridem ſibi per haec oſtenta conceptam. In ſuburbano Flaviorum quercus antiqua erat, Marti ſacra. Per tres Veſpaſiae partus ſingulos repente ramos a frutice dedit, haud dubia ſigna futuri cujusque fati. Primum exilem, & cito arefactum; ideoque puella nata non perennavit: ſecundum praevalidum ac prolixum, & qui magnam felicitatem portenderet: tertium vero inſtar arboris; quare patrem Sabinum ferunt, haruſpicio inſuper confirmatum, renunciaſſe matri, nepotem ei Caeſarem genitum: nec illam quidquam aliud quam cachinnaſſe, mirantem, quod adhuc ſe mentis compote deliraret jam filius ſuus. Mox cum aedilem eum C. Caeſar, ſuccenſens propter curam verrendis viis non adhibitam, luto juſſiſſet oppleri, congeſto per milites in praetextae ſinum, non defuerunt, qui interpretarentur, Quandoque proculcatam deſertamque Rempublicam civili aliqua perturbatione in tutelam ejus ac velut in gremium deventuram. Prandente eo quondam, canis extrarius ex trivio manum humanam intulit, menſaeque ſubjecit. Coenante rurſus, bos arator decuſſo jugo triclinium irrupit; ac fugatis miniſtris quaſi repente defeſſus procidit ad ipſos accumbentis pedes, cervicemque ſubmiſit. Arbor quoque cupreſſus in agro avito ſine ulla vi tempeſtatis evulſa radicitus atque proſtrata, ſequente die viridior ac firmior reſurrexit. At in Achaia ſomniavit, initium ſibi ſuisque felicitatis futurum, ſimul ac dens Neroni exemtus eſſet, evenitque, ut ſequenti die progreſſus in atrium medicus dentem ei oſtenderet tantum quod exemtum. Apud Judaeam Carmeli Dei oraculum conſulentem ita confirmavere ſortes, ut quicquid cogitaret, volveretque animo, quamlibet magnum, id eſſe proventurum pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis Joſephus, cum conjiceretur in vincula, conſtantiſſime aſſeveravit fore, ut ab eodem brevi ſolveretur, verum jam Imperatore. Nuntiabantur & ex urbe praeſagia, Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut thenſam Jovis O. M. e ſacrario in domum Veſpaſiani, & inde in circum deduceret. Ac non multo poſt, comitia ſecundi conſulatus ineunte Galba, ſtatua D. Julii ad orientem ſponte converſa: acieque Betriacenſi, priusquam committeretur, duas aquilas in conſpectu omnium conflixiſſe, victaque altera ſuperveniſſe tertiam a ſolis ortu, ac victricem abegiſſe — 7. Cum de firmitate imperii capturus auſpicium, aedem Serapidis ſubmotis omnibus ſolus intraſſet, ac propititato multum Deo tandem ſe convertiſſet, verbenas, coronasque & panificia, ut illic aſſolet, Baſilides libertus obtuliſſe illi viſus eſt: quem neque admiſſum a quoquam, & jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abeſſe conſtabat. Ac ſtatim advenere literae, fuſas apud Cremonam Vitellii copias, ipſum in Urbe interemtum nunciantes. Auctoritas & quaſi majeſtas quaedam, ut ſcilicet inopinato & adhuc novo Principi, deerat: haec quoque acceſſit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis demonſtratam a Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi inſpuiſſet: confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. Cum vix fides eſſet, rem ullo modo ſucceſſuram, ideoque ne experiri quidem auderet: extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeae in Arcadia, inſtinctu vaticinantium, effoſſa ſunt ſacrato loco vaſa operis antiqui, atque in iis aſſimilis Veſpaſiani imago. Talis tantaque cum fama in urbem reverſus. 25. Convenit inter omnes, tam certum eum de ſua ſuorumque genitura ſemper fuiſſe, ut poſt aſſiduas in ſe conjurationes auſus ſit affirmare ſenatui, aut filios ſibi ſucceſſuros, aut neminem. Dicitur etiam vidiſſe quondam per quietem ſtateram in media parte veſtibuli Palatinae domus poſitam examine aequo: cum in altera lance Claudius & Nero ſtarent, in altera ipſe ac filii. Nec res fefellit, quando totidem annis parique temporis ſpatio utrique imperaverunt. *Joſ.* B. III. 8. 9. Σὺ καῖσαρ, Οὐεσπασιανέ, καὶ αὐτοκράτωρ, σὺ καὶ παῖς ὁ σὸς ὅτος — δεσπότης μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐμοῦ σύ, καῖσαρ, ἀλλὰ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ παντὸς ἀνθρώπων γένους — ταῦτα εἰπόντος παραχρῆμα μὲν ἐισπασιανὸς ἀπιστεῖν ἐδόκει, καὶ τὸν Ἰώσηπον ὑπελάμβανε τοῦ-

σε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ἰδοὺ, προείρηκα ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπω- 25
σιν ὑμῖν· Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί· μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις· μὴ πιστεύσητε. 26
Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται 27
καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται 28
οἱ ἀετοί. Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ 29
σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυ-
νάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν- 30
θρώ-

πλανῆσαι] πλανηθῆναι D. Verſio *Vulg.* πλανᾶν 56. 58. πλανᾶσθαι L. 1. Colb. unus. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Origenes* c. Celſ. *Cyprianus* T. 178.

25. ὑμῖν] + πάντα 72. *Cyprianus.* ex *Marco.* 26. ταμείοις] ταμιείοις 59.

comma 27. & 28. poſt 36. tranſponit *W. Whiſton.* 27. ἡ prius] — 72.

ἐξέρχεται] ἐκβαίνει *Dial. c. Marcionitas.*

φαίνεται] φαίνει DG. 1.

ἕως δυσμῶν] εἰς δυσμὰς 54. *Theodoretus.* ἕως δυσμὰς 56. 58.

καὶ poſterius] — DFGHKL. 1. 3. 9. 34. 36. 37. 39. 45. 53. 57. 59. 61. 65. 67. 71. 72. 74. 84. 87. 102. Evang. 5. 21. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi.* Verſio *Copta*, *Syra.* Codices *Latini.* *Origenes* c. Celſ. & Dial. c. Marcion. *Theodoretus* in Pſal. XCVI. *Pſeudo-Athanaſius.* probante *J. Millio* prol. 1386.

παρουσία] ἔλευσις *Dial. c. Marcionitas.*

28. γὰρ] — DL. 1. 67. 102. Verſio *Vulg. Copta. Cyprianus* T. 178. δὲ Verſio *Syr.*

πτῶμα] σῶμα 76. a prima manu.

συναχθήσονται] + καὶ 56. 58. 72. 86. Evang. 14. 15. Verſio *Vulg.* *Chryſoſtomus*, *Ammonius* ap. Corderium *Theophylactus.*

29. φέγγος] φῶς 47. a prima manu. 56. 58. 61. ex emendatione.

ἀπὸ] ὑπὸ D. 54. — Verſio *Syra* poſterior, ſed habet in margine.

πεσοῦνται ἀπὸ τ οὐρανοῦ] τ οὐρανοῦ πεσοῦνται 106. αἱ] — Editio *Eraſmi* 1. 2.

ταῦτα περὶ σωτηρίας παναργεῖν· κατὰ μικρὸν δὲ εἰς πίστιν ὑπήγετο, τῷ θεῷ διεγείροντος αὐτὸν εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἤδη, καὶ τὰ σκῆπτρα δι' ἑτέρων σημείων προδεικνύντος. IV. 10. 7. Προχωρούσης δὲ πανταχῇ κατὰ νοῦν τῆς τύχης, καὶ τῶν πραγμάτων συνευκότων ἐκ πλείστου μέρους, ἤδη παρίστατο τῷ Ὀυεσπασιανῷ νοεῖν, ὡς οὐ δίχα δαιμονίας προνοίας ἅψαιτο τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ δικαία τις εἱμαρμένη περιάγει τὸ κρατεῖν τῶν ὅλων ἐπ' αὐτόν· ἀναμιμνήσκεται γὰρ τά τε ἄλλα σημεῖα, πολλὰ δὲ αὐτῷ ἐγεγόνει πανταχῇ, προφαίνοντα τὴν ἡγεμονίαν, καὶ τὰς τῆ Ἰωσήπῳ φωνὰς, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος Νέρωνος αὐτοκράτορα προσεῖπεν ἐθάρρησεν. *Apoc.* XIII. 13. 2. *Theſſ.* II. 9. 10. *Tacitus* Agric. 33. monſtratus fatis Veſpaſianus.

εἰ δυνατὸν] *Act.* XX. 16. XXVII. 39. *Ro.* XII. 18. Si omnino fieri non potuiſſet, ut electus a Chriſto abduceretur, nullus admonitionibus, quae ſequuntur, locus fuiſſet.

27. *Æneid.* XI. 16. Fulminis in morem. *Silius* VIII. 651. Axe ſuper medio Libyes a parte coruſcae in Latium venere faces, ruptusque fragore Horriſono polus & vultus patuere Tonantis. *Sextus Empir.* 2. Ethic. 154. ὁ δὲ ἀκρότατος, καὶ ἐς τὰ μάλιστα ταρακτικώτατος, ἀλλ' ὁ τοιγε πρὸς ἀπαρὶς ἀστραπῆς τρόπον διαιρατώσας ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. *Himerius.* τάχει —— πρὶν ἀγγελθῆναι παρῆν, πρὶν ἀκουσθῆναι φαινόμενος, κατὰ τοὺς σκηπτοὺς ἢ τὰς βροντὰς, αἳ πολλάκις φθάνουσι τῆς προσδοκίας, ἠγήσασθαι. *Appian.* praef. ἐπὶ δὲ ἀλεξάνδρῳ μεγέθει δὲ καὶ πλήθει καὶ εὐτυχίᾳ καὶ ταχυεργίᾳ διαλάμψασα ἡ ἀρχὴ, ὀλίγῳ δεῖν εἰς ἄπειρον καὶ ἀμίμητον διελθοῦσα, διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ χρόνου προσέοικεν ἀστραπῇ λαμπρᾷ. *Lucanus* X. 34. Fulmenque, quod omnes percuteret pariter populos. *Plut.* de Alex. fort. p. 343. E. τίνι ἂν τις εἰκάσειεν ἢ πυρὶ κεραυνίῳ ῥαγέντι, καὶ φερομένῳ μετὰ πνεύματος; Uti aſtra feruntur ab oriente in occidentem: ita incendium illud quo totus terrarum orbis arſit, in oriente ſeditione Judaeorum ortum, ſtatim Italiam in occidente per rebellionem trium principum vaſtavit, ſingulari & juſto Dei judicio.

28. πτῶμα] *Phrynichus* p. 164. Πτῶμα ἐπὶ νεκροῦ τιθέασιν οἱ νῦν· οἱ δ' ἀρχαῖοι οὐχ ὕτως, ἀλλὰ πτώματα νεκρῶν ἢ οἰκεῖων. *Thomas.* πτώματα νεκρῶν, καὶ πτώματα οἰκων, ἀρχαῖοι· οἱ δὲ ὕστερον πτῶμα ἤτοι νεκρὸν ἄνευ τινος προσθήκης. *Heſych.* πτώματα, αἱ συρρήσεις ἐν τοῖς μετάλλοις. *Suidas.* πτῶμα, σῶμα ἄνευ τῆς κεφαλῆς.

Lucian. Navig. 1. Ἥττον τὰς γύπας ἕωλος νεκρὸς διαλάθοι. *Seneca* ep. 46. Si vultur es, cadaver exſpecta. *Martial.* VI. 62. Cujus vulturis hoc erit cadaver? *Lucan.* VI. 550. Et quodcunque jacet nuda tellure cadaver, Ante feras volucresque ſedet Erichtho. *Ælian.* H. A. II. 46. Γὺψ νεκρῷ πολέμιος. ἐσθίει γοῦν ἐμπεσὼν, ὡς ἐχθρὸν, καὶ φυλάσσει τὸ τιθηνούμενον, καὶ μέντοι καὶ ταῖς ἐκδήμοις στρατιαῖς ἕπονται γύπες. *Job* XXXIX. 30. *Luc.* XVII. 37. *Ezech.* XXXIX. 16. 17. *Hab.* I. 8. Per cadaver intelligitur Hieroſolyma a Deo deſtinata excidio. 2. *Macc.* IX. 4. 14. Per aquilas, aquilae ſive ſigna militaria Romanorum intelliguntur.

29. Viſio prophetica malorum ingruentium. *Od.* υ. 356. ἠέλιος δὲ οὐρανῷ ἐξαπόλωλε. *Liban.* Legat. ad Julian. p. 169. ὥστε ἡμῖν τῶν κιμμερίων ἐκεῖνα τὸν χρόνου γεγονέναι βίον, ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ συνεχεῖ, τὸν δ' ἥλιον ἡμῶν ἐνομίζομεν ἂν ἀνισχεῖν. *Il.* ρ. 366. Οὐδέ κε φαίης Οὔτε ποτ' ἠέλιον σόον ἔμμεναι, οὔτε σελήνην, Ἠέρι γὰρ κατέχοντο μάχης ἐπὶ. *Schol.* εἶποι δ' ἄν τις, ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα ἥλιον καὶ σελήνην ἐκλείπειν ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀχλύος. *Succa* 29. 1. Si ſol fit ut ſanguis, bellum ingruit in mundum. Si vero ſacco ſimilis eſt, tela famis in mundum veniunt. Ut lumen eſt ſymbolum felicitatis & laetitiae: ita tenebrae & obſcuratio luminis calamitates & triſtitiam ſignificant. *Eſaj.* XIII. 10. XXIV. 23. LX. 20. *Ezech.* XXXII. 7. *Joel.* II. 10. 13. III. 15. *Job.* XXX. 28. *Jer.* IV. 23. XV. 9. *Amos.* VIII. 9. *Apoc.* VI. 12. 13. *Eccleſ.* XII. 2. Conf. *Joſ.* B. VI. 5. 3. *Artemidorus* II. 38. οὔτε δὲ καταπίπτοντες ἐπὶ γῆν οἱ ἀστέρες εἰσὶν ἀγαθοὶ, οὔτε ἀφανιζόμενοι· πολλῶν γὰρ ὄλεθρον μαντεύονται καὶ ἀξιολόγων μὲν ἀνθρώπων οἱ μεγάλοι, λιτῶν δὲ καὶ ἀσήμων οἱ λεπτοὶ καὶ ἀμαυροί. V. 23. ἔδοξέ τις τῷ οὐρανοῦ ἐπεσεῖν —— οὗτος ἦν οἰκέτης τινὸς, ἔπειτα ὁ δεσπότης αὐ-

ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
31 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης· καὶ ἐπισυνάξουσι
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν.
32 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπα-
33 λός, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε

30. ἐν τῷ οὐρανῷ] Ἐ ἐν οὐρανοῖς D.
τότε] — Evang. 6.
πᾶσαι] — 1. 47. 54. Evang. 18. probante *J. Millio* prol. 1421.
καὶ δόξης πολλῆς] πολλῆς Ϲ δόξης D. Verſio *Vulg. Cyprianus* T. 178.
31. ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει Evang. 13.
σάλπιγγος] + καὶ D. 5. 6. 36. 40. 57. 59. 61. Editio *Complut.* duae priores *Stephani.*
φωνῆς] — L. 1. 56. 57. 58. 106. Verſio *Syra* prior, poſterior vero habet cum aſteriſco, *Copta. Origenes* H. 30. *Cyprianus* T. 178. *Theodoretus* in Daniel VII. 25. *Cyrillus* Catech. p. 162. *Chryſoſtomus.*
ἐπισυνάξουσι] συνάξουσι 50. *Chryſoſtomus.*
αὐτῶν] + ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθε ἀναβλέποντες, Ϲ ἐπαίρετε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν D. Codices *Latini.*
μάθετε] μανθάνετε Colb. unus.
ἐκφύῃ] ἐκφυῇ F.G.H. 16. 34. 35. a prima manu. 36. 37. 38. 39. 72. 84. 85. 90. Evang. 6. 24. Editio *Eraſmi, Aldi, Bogardi, Colinaei*, duae priores *Stephani, Bengelii, Plantini. Theophylactus. Heſychius.* ἐκφῦναι, ἐκβλαστῆσαι, γεννηθῆναι. *Lucian.* Timon 29. μυρία τὰ ἄγκιστρα ἐκπεφυκότα ἐξ ἅπαντος Ϲ σώματος ἔχουσα. Paſſivo ſignificatu vertit *Syrus* & *Latinus.* ἐκφύῃ cum praecedenti γένηται aptius jungitur quam ἐκφυῇ.
ἀ γινώσκετε ad γινώσκετε] — 64.
33. οὕτω] οὕτως D. Editio *Complut.*
τῷ] — L. 102.
τότε κόψονται] κόψονται τότε D. 1. 69.
πᾶσαι] — 1. 47. 54. Evang. 18. probante *J. Millio* prol. 1421.
ἕως] + τῶν 1. 69.
32. Ϲ] — Editio *Genevenſis.*
γένηται ἁπαλὸς] — 72.
ἐγγὺς] + ἐστι D. 33. 74. 90.

αὐτοῦ ἀπέθανεν.

αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν] *Targum Pſal.* XCVI. 11. חילי דשמיא. ubi in Hebraeo eſt. שמים. Lucret. III. 287. Nec calor ac ventus ſeorſum, ſeorſumque poteſtas aëris. *Claudian.* de Probin. & Olybr. Conſ. 23. Haud ſecus ac tacitam Luna regente per Arcton Sidereae cedunt acies. *Plato.* Phaedro. p. 1222. B. ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος, τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων. *Themiſtius* XIII. 185. ἀμφότερον θεραπεύων ἐνάλιόν θεοῦ καὶ Μουσάων ἐρατὸν δῶρον ἐπισάμενος· παρεισήκασι δὲ συνθιασῶται κυδρώμενοι ἅπαντες μᾶλλον ταῖς Μούσαις ἢ ταῖς δυνάμεσι. exercitibus. *Jalkut Simeon* P. II. f. 105. 1. Cum David nondum egiſſet poenitentiam, nondum adſcriptus eſt τῇ στρατιᾷ ſupernae. 1. *Reg.* XXII. 19. *Philo* de Sacrif. Caini & Abel. T. 1. p. 164, 27. ἄγγελοι γὰρ στρατὸς εἰσι θεοῦ. *Pſal.* XXXIII. 6. *Eſaj.* XXXIV. 4. 2. *Reg.* XXI. 5. *Dan.* VIII. 10. *Luc.* II. 12. *Act.* VII. 42. 2. *Chron.* XXXIII. 3. 5. *Pſal.* CXLVIII. 2.

30. Pro ſigno in coelis, quod petierunt Judaei ſupra XVI. 1. datur jam fumus Hieroſolymorum incenſorum, qui interdiu ſolem, nocte vero lunam & ſtellas obſcurabat.

ἐπὶ τῶν νεφελῶν] *Saadias Gaon* in *Dan.* VII. 13. Ipſe eſt Meſſias juſtitia noſtra. Cum nubibus coeli. Hi ſunt Angeli exercituum coelorum, haec eſt ſumma magnificentia, quam dabit creator Meſſiae. Hoc autem judicium praefigurabat diem noviſſimum. *Targum Hieroſ. Exod.* XII. 30. Nox quarta, cum adimplebitur finis mundi, ut diſſolvatur, Funes impietatis & juga ferrea rumpentur, Moſes exibit ex medio deſerti, rex autem Meſſias Roma. Hic praeibit in nube, & ſermo Domini dux erit inter utrumque, & ipſi incedent ſimul. Illa eſt nox Paſchatis a Domino praeparata.

31. ἐπισυνάξουσι] *Num.* X. 2. &c. 2 *Theſſ.* II. 1. Non minus curae eſt Chriſto tueri diſcipulos, quam punire contumaces Judaeos. Chriſti diſcipuli, per totum orbem diſperſi, in tantis motibus ſervabuntur illaeſi, tanquam ſub alis providentiae abſconditi atque congregati.

ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων] *Plinius* H. N. II. 46. Veteres quatuor omnino ſervavere per totidem mundi partes. Ideo nec Homerus plures nominat, *A. Gellius* II. 2. Favorinus a quatuor coeli partibus, quos quaſi primos nominabimus. Dionyſius Uticenſis. ἀπὸ τῶν τεσσάρων κλιμάτων τέσσαρες αὐθεντικοὶ πνέουσιν ἄνεμοι. *Schebath* IX. 2. quatuor ſemina in quatuor ventos areolae, & unum in medio. *Celim* XV. 2. Si eam taenia cinxerit a quatuor ventis ejus. *Pea.* Ficus, quae ſunt in omni vento. *Schol.* ad quemcunque cardinem, ad omnem plagam & latera urbis. *Exod.* XXVII. 9. εἰς τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα. *Targum:* ad ventum qui eſt ad latus auſtri. 11. ad ventum ſeptentrionalem, ad ventum occidentalem, ad ventum Orientalem XXXVI. 23. 25. XXXVIII. 9. 11. 12. 13. *Ez.* XXXVII. 9. *Dan.* VII. 2. *Jerem.* XLIV. 35. XLIX. 36. *Zach.* II. 6. *Apoc.* VII. 1. 1. *Theſſ.* III. 13. 2. *Theſſ.* I. 7. *Judae* 14.

ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν] *Themiſtius* XIII. p. 179. τὸν αὐτοκράτορα —— λαμπρὰν εἰρήνην παρασχόντα ἐξ ἄκρας εἰς ἄκραν διὰ πάντων τῶν μεταξὺ τεταγμένων. *Etymol.* ἄκρον —— ἢ εἰς ἔσχατον πέρας ἄφιξις, ἔστιν ὅπου ἐν ἐσχατιᾷ ἐπέκεινα. *Xenophon* de Vectigal. ὅσοι δ' ἂν ἐν βουληθῶσιν ἀπ' ἐσχάτων τῆς ἑλλάδος ἐπ' ἔσχατα ἀφίκεσθαι. *Deut.* IV. 32. XIII. 7. XXVIII. 64. XXX. 4. *Jerem.* XII. 12. *Pſal.* XIX. 7. 1. *Mace.* I. 3. VIII. 4. *Her.* VII. 100. ἐξ ἐσχάτων ἐς ἔσχατα ἀπίκετο.

32. *Benoth Seba.* ab exortis foliis ad ficus CXXX. dies. *Gittin* f. 61. 2. Traditio. Qui vovit ſe abſtenturum a fructibus aeſtatis, non prohibetur niſi a ficubus. *Philo* de M. O. T. 1. p. 9. 9. βλαστοὶ καὶ πετάλων ἐκφύσεις.

33. *Jac.* V. 9. *Apoc.* III. 20. *Geneſ.* IV. 7. *Xenoph.* Exped. Cyr. VI. ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς ἑλλάδος ἦσμεν. III. ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν. *Ariſtoph.* Plut. 767. ὡς ἄνδρες ἐγγὺς εἰσιν ἤδη τῶν θυρῶν. *Demoſth.* Phil.

τε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ 34
παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύ- 35
σονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ —— τῆς ὥρας οὐ- 36
δεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὥσπερ δὲ αἱ ἡ- 37
μέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς 38
ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες,
ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν· Καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσ- 39
μὸς,

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα DG. 1. 69. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 102. Evang. 24. Verſio *Syra*, *Latina*. Editio *Complut*. *Bengelii*. *Origenes* H. 30. *Chryſoſtomus*. θύραις] θύρας Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*.

34. ἀμὴν] + δὲ L. 5. 36. 37. 57. 59. 65. Colb. unus. *Theophylactus*. + ἀμὴν Evang. 17.

ὑμῖν] + ὅτι DL. 1. 13. 69. Verſio *Vulg*. *Origenes* H.

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα D. 69. 86. Evang. 13. 14. 15. Codices *Latini*. Verſio *Syra*. *Chryſoſtomus*.

ταῦτα] — 32. 36. 53. 59. 72. Evang. 17. 24. *Baſilius* de Bapt. 1. *Chryſoſtomus* in Matth. H. LIV. *Pſeudo-Athanaſius*.

35. παρελεύσονται] παρελεύσεται DL Colb. unus. 33. 36. 38. 40. 56 58. 66. 73. Evang. 13. 16. 17. 24. *Cyrillus* ſaepe, *Heſychius*, *Chryſoſtomus*, *Irenaeus*. *Origenes* c. Celſ. MS. *Nyſſenus* in Cant. 12. de Virginit. 4. *Macarius* de Orat. 10. probante *J. Millio* prol. 874. *J. A. Bengelio*.

36. καὶ] ἢ 6. 32. Colb.

τῆς poſterius] — DFGKM. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 69. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 91. 102. 106. Evang. 4. 6. 12. 13. 14 15. 16. 17. 24. Editio *Complut*. *Bengelii*. Verſio *Syra* poſterior habet in ora. *Euſebius* in Titulo. *Cyrillus* in Zachar. p. 800. καὶ τῆς ὥρας] — L. 29. *Baſilius* Epiſt. MS. οἱ] — 90.

τῶν οὐρανῶν] ἐν τῷ οὐρανῷ 44. + οὐδὲ ὁ υἱὸς D. 13. 86. Verſio *Æthiop*. Codices *Latini*. *Origenes* H. 30. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Auguſtinus*, *Hilarius*, *Opus imperfectum*. *Ambroſius* de Fide V. 8. primum veteres non habent Codices Graeci, quod nec filius ſcit. Sed non mirum, ſi & hoc falſarunt, qui ſcripturas interpolavere divinas —— pone tamen, ab Evangeliſtis ſcriptum. *Hieronymus*: in quibusdam Latinis Codicibus additum eſt, Neque filius. Cum in Graecis & maxime Adamantii & Pierii exemplaribus hoc non habeatur adſcriptum, ſed, quia in nonnullis legitur, diſterendum videtur. *Eraſmus*: Atqui ex homiliis Origenis, quas ſcripſit in Matthaeum, apparet illum addidiſſe filium —— Ad eundem modum legit Auguſtinus in homiliis, quas edidit in Matthaeum, cumque hoc Hilarius —— legit & interpretatur eodem modo Chryſoſtomus. Denique & Hieronymus ipſe in progreſſu enarrationis ſequitur hanc lectionem. Et cum Marcus ἐπίλοιπον ſcripſerit Matthaei, conſentaneum eſt, illum non hoc addidiſſe de ſuo. Proinde ſuſpicor, hoc a nonnullis ſubtractum, ne Arrianis eſſet anſa confirmandi, filium eſſe patre minorem, qui nobiſcum aliquid ignoraret. Verum erat igitur ex Marco item eradendum, ubi plane legitur. Neque convenit hac via tollere occaſiones haereticorum, alioqui bona pars Evangeliorum foret eradenda, & in primis illud: pater major me eſt. Interpretatione medendum erat huic malo, non raſura, calamo non ſcalpello. Cui recte ſe opponens *H. Grotius*: Non multum, inquit, referat, an hic legatur id quod addunt quidam οὐδὲ ὁ υἱὸς, nec ne; cum apud Marcum nemo deleat. Mihi vero probabilius eſt, quibusdam Codicibus additum ex Marco, quam deletum in Matthaeo. Nulla enim delendi erat cauſa, cum in Marco relinqueretur; addita autem ſaepe videmus aliqua ex ſcriptorum inter ſe collatione. Neque me movet, quod Marcus Matthaei hiſtoriam contraxit: non enim ita ſe Matthaeo adſtrinxit, ut non alicubi mutaret verba, adderet etiam aliquid, Petro, ut credi par eſt, ſi quid ſupra caeteros meminerat, ſuggerente. Interpretes, qui filii hic faciunt mentionem, ad Marcum reſpexere: quod ex Origene apparet, qui de filio hic agit, cum tamen edita ab Origene

IV. ὑπέρειδε τῷ ἐπὶ ταῖς θύραις ἐγγὺς ἐτναι. *Act*. V. 9.

35. *Dan*. VI. 12. 15.

36. *Joſeph Albo* Ikkarim IV. 42. apud Pocok. port. Moſ. p. 114. inquit, vel ipſos etiam Angelos terminum redemtioni praeſtitutum ignorare, cum illum ipſis haud revelaverit Deus. *Deut*. XXXII. 34. 2. *Cor*. XII. 2.

38. τοῦ κατακλυσμοῦ] *Hygin*. Poët. Aſtronom. Hegeſianax autem Deucaliona dicit eſſe, quod eo regnante tanta vis aquae ſe de coelo profuderit, ut cataclysmus factus eſſe diceretur. & Fab. 153. Cataclysmus apud nos diluvium vel irrigationem dicimus; cum factum eſt, omne genus humanum periit praeter Deucalionem & Pyrrham. *Euripides* Iphig. in Taur. 1193. θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακὰ. *Thucydides* III. 89. ἡ θάλασσα ἐπελθοῦσα ἀπὸ τῆς τότε ἔξω γῆς καὶ κυματωθεῖσα ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος τι· καὶ τὸ μὲν κατέκλυσε, τὸ δ' ὑπόσχησε, καὶ θάλασσα νῦν ἐστι πρότερον ἔσα γῆ.

τρώγοντες] *Etymol*. τρώγω —— σημαίνει τὸ κατεργάσθαι τὰ βαλλόμενα, καὶ μὴ ἐᾶν ὑγιᾶ, ἅτινα ἂν τρώγῃ τις. *Euſtath*. in Od. ζ. p. 249, 45. ὠνοματοπεποιῆσθαι ἐπὶ ἀλόγων, τραχύτητα ἔχον καὶ ἑτερότητα πολλὴν πρὸς τὸ ἐσθίειν, ὅπερ ἐπὶ λογικῶν μάλιστα λέγεται.

τὴν κιβωτόν] *Plut*. Alex. p. 679. C. κιβωτίου δέ τινος αὐτῷ προσενεχθέντος, οὗ πολυτελέστερον ἐδὲν ἐφάνη τοῖς τὰ Δαρείου χρήματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς παραλαμβάνουσι — ἐν κιβωτίῳ φυρῶν τὴν Ἰλιάδα. *Athen*. III. p. 84 A. ὡς τι μέγα κειμήλιον ἀπετίθεντο ἐν ταῖς κιβωτοῖς μετὰ τῶν ἱματίων. *Dioſcorid*. III. 26. δοκεῖ δὲ καὶ περιπαττόμενον εἰς τὰς κιβωτὰς ἄβρωτα τηρεῖν τὰ ἱμάτια.

Plut. Lyſand. p. 439. A. εὐθὺς, ἅτε μηδὲν προσδοκῶντες, ἠγόραζον, ἐπλανῶντο περὶ τὴν χώραν, ἐκάθευδον ὑπὸ ταῖς σκηναῖς, ἡρισποιοῦντο.

40. *Matth*. IV. 5. 11. XXVII. 27. *Jo*. XVIII. 8. XIX. 16. 1. *Sam*. XI. 1. Unus capietur atque abducetur a militibus Romanis, alter vero praeter omnem exſpectationem evadet. *Polyb*. III. 24. ἐὰν δὲ καταχθέντος ἐπιλάβηται ὁ Ρωμαῖος, ἀφείσθω. *Joſ*. B. III. 4. 2. παρῆξυνε δὲ μᾶλλον τὸν πόλεμον ἐπὶ τὴν χώραν. καὶ οὔτε νύκτωρ ἔτε μεθ' ἡμέραν ὀργῆ τῆς ἐπιβολῆς οἱ Ρωμαῖοι διέλιπον δηοῦντες αὐτῶν τὰ πεδία, καὶ διαρπάζοντες τὰ ἐπὶ τῆς χώρας κτήματα, καὶ κτείνοντες μὲν ἀεὶ τὸ μάχιμον, ἀνδραποδιζόμενοι δὲ τοὺς ἀσθενεστέρους. πυρὶ δὲ ἡ Γαλιλαία καὶ αἵματι πεπλήρωτο πᾶσα, πάθους δὲ εἰδοὺς καὶ συμφορᾶς ἀπείρατος ἦν. μία γὰρ καταφυγὴ διωκομένοις εἰ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου τειχισθεῖσαι πόλεις ἦσαν. *Onoſander* 42. εἰ δὲ τὴν κατὰ κράτος ἀπεγνωκὼς ἐκπόρθησιν εἰς χρόνιον καταβαίνοι πολιορκίαν, οἰόμενος λιμῷ τὴν πόλιν αἱρήσειν, ἅτινα ἂν ἐπὶ τῆς χώρας καταλάβῃ σώματα, τέ-

των

40 μὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔ-
41 σονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι·
42 μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ
43 κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ
44 ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ
τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς
45 ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θερα-
πείας

exemplaria iſtas voces hoc loco non haberent, ut teſtatur Hieronymus. Ab hac lectione ſtant Syrus & Latinus, & codicum pars multo major.

μου] — DL. 1. 4. 5. 6. 27. 32. 36. 37. 38. 40. 42. 69. 71. 72. 102. Evang. 20. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armena. Chryſoſtomus*, *Baſilius* ap. Corderium & Epiſt. 391. *Ambroſius* de fide V. 8. *Pſeudo-Athanaſius*, *Damaſcenus*. *Origenes* H. 30. probante *J. Millio* prol. 874.

37. δὲ] γὰρ D. Codices *Latini*. Verſio *Syra* poſterior in ora.

αἱ] — 69.

καὶ] — L. 60. 102. Verſio *Syra*, *Copta*. Codices *Latini*. *Origenes* in Matth. XVII. 13.

38. ὥσπερ] ὡς 102.

ἡμέραις] + ταῖς Nῶε 47. 54.

ταῖς πρὸ] — L. Evang. 13. *Origenes* in Matth. XVII. 12.

τρώγοντες] + καὶ D.

ἧς] τῇ D. — 69.

39. ἕως] + οὗ 39. 61. ex emendatione. *Chryſoſtomus*.

ἅπαντας] πάντας D. 32. 53.

40. δύο ἔσονται] ἔσονται δύο 102.

καὶ ὁ εἷς] καὶ ἕτερος 41.

ἐν τοῖς ἡμέραις ταῖς] — Verſio *Syra*.

ταῖς ſecundo] ἐκείναις D. — 44.

ἐκγαμίζοντες] γαμίζοντες D. *Chryſoſtomus*.

ἡμέρας] + ἧς D. ex emendatione.

ἦλθεν] εἰσῆλθεν 44. Evang. 7,

καὶ ultimo] D. 102. Verſio *Syra*.

ὁ bis] — DL. 1. 36. 37. 102. Editio *Eraſmi* 1.

41.] — 59. τῷ] ἐπὶ *Origenes*.

μύλωνι] μύλῳ EFK. 2. a prima manu. 4. 5. 7. 27. 32. 36. 63. 67. 102. 106. Evang. 6. probante *J. Millio* prol. 1474.

ἀφίεται] + δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται D. 69. Codices *Latini*. Verſio *Æthiop. Sax. Origenes* H. 30. *Juvencus Hilarius*, *Rabanus*. *Correctorium Bibliorum*: Quod quidam addunt, Graeci, *Hieronymus*, & Antiqui non habent, ſed eſt in Luca. *Hieronymus*: in duobus —— & in duabus —— Synagogam intellige & Eccleſiam. in l. & in XXV. 1. *Victorinus* dicit, eſſe apud Lucam.

42. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ D. 13. 69. Verſio *Syra* poſterior, *Æthiop*.

ὑμῶν] — Bodlej. unus.

43. φυλακῇ] ὥρᾳ M. 13. 33. 69. Evang. 6. Verſio *Vulg.*

ἂν poſterius] — D. 76.

διορυγῆναι] διορυχθῆναι DL. 1. 67. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.

τὴν οἰκίαν] τὸ οἶκον L.

ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε] οὐ δοκεῖτε ὥρᾳ D. 102.

δοκεῖτε] γινώσκετε 1. Verſio *Copta*.

44. ὥρᾳ] + ᾗ L.

οἴδατε 56. 58. 61. in ora. Verſio *Vulg.*

45. ἄρα] γὰρ D.

καλίσησεν] κλασήσει M. Bodlej. unus.

αὐτοῦ] — DL. 1. 33. 102. *Irenaeus*.

θεραπείας] οἰκείας L. 33. 42. 63. οἰκίας 61. 69. 71. Evang. 12. Verſio *Syra* poſterior. *Æthiop. Chryſoſtomus*, *Baſilius* Eth. 70. *Ephrem*. p. 202.

των τὰ μὲν ἐῤῥωμένα καὶ ἀκμάζοντα ταῖς ἡλικίαις εἰς ἄμυναν πολέμου λαβὼν, ὅτι περ ἂν αὐτῷ δόξῃ, διαθέσθω· Γύναια δὲ καὶ παιδάρια, καὶ ἀσθενεῖς ἀνθρώπους, καὶ γεγηρακότας ἐκὼν εἰς τὴν πόλιν ἀποπεμπέτω. Ταῦτα γὰρ ἄχρηστα μὲν εἰς τὰς πράξεις τὰς παρεσκευασμένας, τοῖς δὲ ἔνδον τὰς τροφὰς συναναλώσει θᾶττον, καὶ πολεμίων μᾶλλον ἢ φίλων ἕξει τρόπον. *Jo.* X. 48. *Judith.* X. 19.

41. *Judith.* XVI. 21. *Exod.* XI. 5. *Job* XXXI. 10. *Eſaj.* XLVII. 2. *Od.* ν. 403. πεντήκοντα δὲ οἱ κατὰ δῶμα γυναῖκες, αἳ μὲν ἀλετρεύουσι μύλης ἐπὶ μύλοπα καρπόν. & υ. 105. γυνὴ —— ἀλετρὶς —— ἥνθ' ἄρα οἱ μύλαι εἶατο —— τῇσι δὲ δώδεκα πᾶσαι ἐπερῥώοντο γυναῖκες ἄλφιτα τευχέσαι καὶ ἀλείατα. *Anthol.* . . . ἀντικάτρᾳ εἰς μύλην, ἅτι τὸ παλαιὸν γυναῖκες ἠλέτρευον πρὶν ἢ τὴν ἐξ ὕδατος τέχνην φανῆναι· ἴστε χεῖρα μύλαιον ἀλετρίδες εὐδετε μακρὰ, κεἰν ὄρθρου προλέγει γῆρυς ἀλεκτρύονων. *Phrynichus* p. 58. ἀλεῖν ἐρεῖς, οὐκ ἀλήθειν· καὶ ἤλει, ἐκ ἤληθεν. ἀλοῦσα, οὐχὶ δὲ ἀλήθουσα. *Thomas.* ἀλεῖν οὐκ ἀλήθειν. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· ὥσπερεὶ κάχρυς γυναῖκ' ἀλέσαν. ἀλεῖς οὐκ ἀλήθεις. *Heſychius.* ἀλεῖ, ἀλήθει. *Diodor.* S. III. 13. πρὸς τὴν κόπην ἀλήθεσιν, ἐς σεμιδάλεως τρόπον τὸ δοθὲν μέτρον κατεργαζόμενοι. *Thucyd.* VI. 22. καὶ σιτοποιοὺς ἐκ τῶν μυλώνων πρὸς μέρος ἠναγκασμένους ἐμμίσθους. *Pollux* I. 80. σιτοποιικὸς οἶκος, ἵνα μὴ μύλωνα, ὡς ἔκ τινων, ὀνομάζωμεν. *Plut.* in Epicur. p. 1101. F. παχυσκελὴς ἀλετρὶς πρὸς μύλην κινουμένη. *Nidda* f. 60. 2. duae mulieres molentes molis manuariis.

42. *Euſtath.* in Od. ν. p. 714, 40. καὶ ὅμηρος μὲν τετρασυλλάβως οἶδεν ἐγρηγορῶ, οἱ δὲ ὕστερον καὶ γρηγορῶ τρισυλλάβως, ὅπερ ἐ φιλεῖται τοῖς ῥήτορσιν. Vigilate, nempe mente, intento animo eſtote, & corpore *Luc.* XXI. 36. 37. *Suet.* Tiber. 21. Unus homo nobis vigilando reſtituit rem. *Salluſt.* Catilin. 52. 29. Vigilando, agendo, bene conſulendo proſpera omnia cedunt.

Euſtath. . . . διὸ τὸ ποίᾳ ὥρᾳ ἤτοι πόσῃ ἀκυρολογεῖται.

43. ἤδει] *Moeris.* ἤδει, ἀττικῶς· ἤδει, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* ἤδεα, ἤδειν, ἠπιστάμην· ἤδεε, ἤδει, ἠπίστατο. Ἤδεε μαντοσύνας. Ἤδεες, ἤδεις.

45. θεραπείας] *Dionyſ. Hal.* A. I. 83. παρὼν ἄγων ὡπλισμένους, τῶν τε ἄλλων πελατῶν καὶ ἑταίρων, καὶ θεραπείας πισῆς χεῖρα οὐκ ὀλίγην. *Pollux.* III. 75. τὸ δὲ πλῆθος τῶν οἰκετῶν θεραπεία. *Cic.* pro Cael. 33. ſervitia ad caedem & inflammandam urbem incitavit. *Tacit.* A. XII. 17. poſtero miſere legatos, veniam liberis corporibus orantes; ſervitii X. M. offerebant. H. III. 64. nec defuturas vigilum cohortes, ſervitia ipſorum. *Quintil.* D. 18. non in nutrices, non in miniſteria ſepoſuit: ſuis aluit uberibus, ſuo foyit amplexu:

πείας αὐτῆ, τῆ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, 46
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῆ εὑρήσει ποιοῦντα ὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς 47
ὑπάρχουσιν αὐτῆ καταστήσει αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρ- 48
δίᾳ αὐτῆ· Χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν· Καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ~ ἐσθίειν 49
δὲ καὶ πίνειν· μὴ τοῦ μεθυόντων· Ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδο- 50
κᾷ,
~ ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ

αὐτοῦ] ἑαυτοῦ C. Ƒ] — D. 67. 68.
διδόναι] δοῦναι CDL. 1. 36. 40. 45. 46. 49. 51. 53. 59. 67. 68. 69. *Basilius*, *Chrysostomus*.
καιρῷ] + αὐτῶν Versio *Syra* utraque.
46. ποιοῦντα οὕτως] οὕτως ποιοῦντα CD. 1. 69. 102. Versio *Latina*.
47. τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ] αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν 72. 48. ἐκεῖνος] — 56. 58.
ὁ κύριός μου] μου ὁ κύριος CD. 102. *Origenes* ad African.
ἐλθεῖν] —— 33. Versio *Copta*, *Arab.* ἔρχεται 1.
49. συνδούλους] + αὐτοῦ CD. 1. 7. 11. 12. 33. 38. 50. 53. 61. 69. 78. 80. 90. Evang. 6. 12. 18. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Clemens* Hom. 3. 60. *Chrysostomus*, *Euthymius*. δούλους 32.
ἐσθίειν — πίνειν] ἐσθίῃ — πίνῃ CDEFGHLM. 1. 3. 7. 9. 11. 12. 13. 16. 27. 32. 33. 36. 37. 40. 44. 48. 50. 51. 57. 59. 67. 69. 73. 76. 78. 86. 87. 89. 90. 103. 104. Evang. 3. 6. 8. 9. 10. 12. 13. 18. 19. 20. 24. Editio *Colinaei*. Versio *Vulg. Copt. Syra* utraque, *Æthiop. Basilius* Eth. 70. *Clemens*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1374. 1438. & *H. Grotio*.

—— hoc proxima ministeria narrant, hoc exteri putant. *Thomas*. θεραπεία, καὶ ἡ δουλεία, καὶ τῶν θεραπόντων ἀθροίσμα. ἀριστείδης ἐν θ. τῶν ἱερῶν· θεραπεία δὲ οὐ παρῆν, διὰ τὸ προεκπέμψαι. *Herodot.* I. 199. θεραπηίη δέ σφι ἔπεται πολλὴ ὄπισθεν. & V. 10. διεφθάρησαν καὶ αὐτοί, καὶ ἡ θεράπηίη αὐτῶν, εἵπετο γὰρ δὴ σφι καὶ ὀχήματα καὶ θεράποντες. & VII. 55. τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπηίη. 84. πολλάκις τε καὶ θεραπηίην πολλὴν καὶ εὖ ἐσκευασμένην. 184. ἄνευ τε τῆς θεραπηίης τῆς ἑπομένης. 186. τὴν θεραπηίην τὴν ἑπομένην. *Nicolaus Damascen.* Exc. p. 466. τῶν τε ἄλλων θεραπόντων καὶ ἑταίρων καὶ θεραπείας πισῆς χεῖρα ἐκ ὀλίγην. *Thucyd.* V. 23. ἡ δὲ ἡ δουλεία ἐπανέστη. *Schol.* οἱ εἵλωτες —— ἤτοι τὸ πλῆθος τῶν δούλων. *Herodian.* VII. 1. 10. τήν τε θεραπείαν πᾶσαν, ἣ συγγεγόνει τῷ ἀλεξάνδρῳ. *Plut.* Pompej. p. 658. D. ὄχλον —— θεραπείας πολὺν. *Xenoph.* Paed. IV. Γωβρίας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ ἀσσύριος, πρεσβύτης μὲν ἤδη ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ. *Hirtius* de B. African. 85. qui a servitiis puerisque, qui in castris erant, lapidibus pilisque prohibiti terram attingere. 88. hortatur ut servitia manumitterent. *Sallustius* de B. Catilin. 24. 4. Credebat, posse servitia urbana sollicitare. 50. 1. opifices atque servitia —— sollicitabant. 56. 5. Servitia repudiabat. *Florus* III. 21. 11. Servitia, pro nefas! & ergastula armantur. *Livius* II. Servitia regum superborum, suae libertatis immemores alienam oppugnatum venire. *Plut.* Gracch. p. 826. C. δυσμωρίας ἔσωσε Ρωμαίων πολίτας ἄνευ θεραπείας. *Lucianus* de Domo 23. καὶ θεραπεία πᾶσα οἱ μὲν βοῶσι.

κατέσησεν —— ἐπὶ] *Cic.* Paradox. V. 2. In magna familia —— sunt alii lautiores, —— servi atrienses: —— qui tergunt, qui ungunt, qui verrunt, non honestissimum locum servitutis tenent, (sunt inferiore loco, ut mediastini.) *Appian.* de B. C. IV. p. 992. Μάρκος δὲ —— ὑπερήνατο εἶναι θεράπων, καὶ αὐτὸν ὠνήσατο Βαρβύλας, δεξιὸν δὲ ὁρῶν ἐπέστησε τοῖς ὁμοδούλοις, καὶ χρήματα διοικεῖν ἔδωκε. *Thomas.* καθίσαμαι, ἄρχω. ἤτοι γίνομαι —— Ἑκυδίδης ἐν τῇ δ' —— τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστᾶναι. *Genes.* XXXIX. 4. 6. *Judith.* VIII. 10. *Arrian.* Exp. III. p. 167. ἄριστον δὲ κατέσησεν ἐπὶ τῶν χρημάτων.

48. χρονίζει] Epicurus *Diogenes* L. X. 140. ὁ χρονίζει τὸ ἀληθὲς συνεχῶς, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον ἐλάχιστον χρόνον παρεστι. *Hippocr.* Demageto. ἡ δὲ ναῦς καὶ τὸν χρόνον τοῦτον, ὃν ἐπιστέλλω σοι, χρονίζει. *Galen.* Anat. V. καὶ τῇ α. δὲ ἡμέρᾳ ταῦτ' οἶδα πολλάκις ἀνατέμνων τοῖς ἑταίροις μόνα, χάριν τοῦ μὴ σαπῆναι χρονίζοντα. *Columella* I. 1. Servi —— dominorum distantia corrumpuntur.

49. *Lucian.* Timon. 23. τοὺς ὁμοδούλους μαστιγοῖ. *Plaut.* Mostel. I. 1. 19. Nunc dum tibi lubet, licetque, pota, perde rem —— Dies noctesque bibite, pergraecamini —— Haeccine mandavit tibi, cum peregre hinc iit senex? Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?

50. *Claudianus* de B. Get. Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis nuntius in luxum falso rumore resolvit, Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque Persultat variis effraena licentia tectis: Si reducem dominum fors improvisa revexit, Haerent attoniti, libertatemque perosus Conscia servilis praecordia concutit horror.

51. *Od.* σ. 337. Ἦ τάχα τηλεμάχῳ ἐρέω, κύον, οἷ' ἀγορεύεις, κεῖσ' ἐλθών, ἵνα σ' αὖθι διαμηλεῖσι τάμησιν. ὡς εἰπὼν ἐπέεσσι διαστοίησε γυναῖκα. *Arrian.* Epictet. III. 22. Οὐδὲ γὰρ ἐν οἰκίᾳ καλῶς οἰκεμένῃ παρελθόντες αὐτὸς ἑαυτῷ λέγει, ἐμὲ δεῖ οἰκόνομον εἶναι, εἰ δὲ μὴ ἐπισραφεὶς ὁ κύριος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν σοβαρῶς διατασσόμενον, ἐλκύσας ἔτεμεν. *Diodor.* Exc. XXXIV. p. 602. τὰς μὲν διεμέλιζε, τὰς δὲ ἀνεσαύρε, τὰς δὲ καὶ ζῶντας ἐνέπριζε. *Dio* Xiphil. sub Trajano. πολλοὺς δὲ καὶ μέσους ἀπὸ κορυφῆς διέπριον. *Sueton* Calig. 17. multos honesti ordinis —— aut ad bestias condemnavit —— aut medios serra dissecuit. *Livius* I. 28. 9. ut igitur paulo ante animum inter Fidenatem Romanamque rem ancipitem gessisti, ita jam corpus passim distrahendum dabis. *Jos.* B. V. 13. 4. τὸ δὲ τῶν ἀράβων πλῆθος καὶ οἱ Σύροι τὰς ἱκέτας ἀνατεμόντες, ἠρεύνων τὰς γαστέρας, καὶ τάχα τοῦ πάθους οὐδὲν ἧττον δοκεῖ συμβῆναι Ἰουδαίοις χαλεπώτερον· μιᾷ γὰρ ἀνεσχίσθησαν νυκτὶ πρὸς δισχιλίας. ap. *Clem. Alex.* Strom. IV. p. 585. κρατοῦς ἐξ ἄκρας Δεινὰς καθεὶς πρίονας εἰς ἄκρους πόδας. Poena hypocritis, quorum cor duplex erat, digna. *Nachmanides* ap. Pocok. Port. Mos. p. 169. In partes contrarias sursum vi naturae, deorsum vi consuetudinis animam raptatam ineffabili cruciatu torqueri, ac si revera in partes scinderetur, & majus hoc illi tormentum esse ullo, qui in hoc mundo est, cruciatu, omnibusque modis, quibus, quae unita sunt, separantur; gravius vel ignis adustione, vel glaciei gravissimo tormento, vel quam

51 καὶ, ᾗ ἐν ὥρᾳ ἢ ὃ γινώσκει· Καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτῶ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

1 Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς
2 λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνι-
μοι,

δὲ] τε C. 1. 35. 83. Evang. 14. 15. 16. Verſio *Syra*, *Copta*, *Baſilius*.
51. μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει] θήσει μετὰ τῶν ὑποκριτῶν D.
1. ὁμοιωθήσεται] ὡμοιώθη 41. 59. Evang. 5. 14. 18. 19. Verſio *syra* poſterior in ora. Codices *Latini*.
αὐτῶν] ἑαυτῶν D.
ab λαμπάδας αὐτῶν ad λαμπάδας ἑαυτῶν comm. 3.] — F. 3. 73. 74. 90.
ἀπάντησιν] ὑπάντησιν C. 1. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*, *Methodius* de Caſtit. ap. Photium.
νυμφίου] + καὶ τῆ νύμφης D. 1. 36. a prima manu. Verſio *Vulg. Syra* utraque, poſterior cum aſteriſco, & addit: Et ſponſae, in omnibus exemplaribus Alexandriae non invenitur neque agnoſcitur. *Armen. Saxon. Hilarius*, *Opus Imperf. Origenes* H. 32. in titulo. probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1278. male. Erant enim ſponſae comites, vel duces potius, cui ocurrebat ſponſus, ut eam domum ſuam deduceret.
2. ἦσαν ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν ἦσαν CDL. 1. 102. Verſio *Syra*, *Copt. Armen. Vulg. Origenes* H. 32. *Baſil.* Eth. 16.

quam ſi cultris gladiisque confodiatur, a ſerpentibus mordeatur, ſcorpiisve pungatur. 1. *Chron.* XX. 3. *Jerem.* XXXIV. 18. *Jud.* XIX. 29. 1. *Sam.* XV. 35. *Dan.* II. 5. III. 29. 2. *Sam.* XII. 31. *Valerius* Max. IX. 2. 4. Ext. Numulizinthis Diogiridis filiae Thraciae regis —— cui neque vivos homines medios ſecare —— nefas fuit. שים הלקנו עמהם in precibus Judaeorum. *Apoc.* XX. 6. XXI. 8. *Herodotus* II. 139. Sabacus Æthiops viſo nocturno monetur, ſacerdotes μέσους διαταμέειν. & VII. 39. τῶν Πυθίῃ παίδων —— τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμεῖν· διαταμόντας δὲ τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι, τὸ μὲν ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἐπ' ἀριστερά. *Plut.* Pyrrho. p. 399, B. πλὴν ῥώμη τε τῆς χειρὸς, καὶ βαφῆς ἀρετῇ τῷ σιδήρῳ μέχρι τῶν κάτω διαδραμοῦσαν, ὥστε ἐνὶ χρόνῳ περιπεσεῖν ἑκατέρωσε τὰ μέρη τοῦ σώματος διχοτομηθέντος. *Lucian.* Dial. Meretric. 12. τῷ ξίφει δὲ κατενεγκὼν διέτεμον τῶν λοχαγῶν τινος τὴν κεφαλὴν αὐτῷ κράνει, τοῦ ἀθλίου λοχαγοῦ ἐς δύο τὴν κεφαλὴν διῃρημένου. *Plaut.* Truculent. I. 7. 55. Modo jam ego te hic agnum faciam, & medium diſtruncabo. *Horat.* S. I. 1. 100. at hunc liberta ſecuri diviſit medium, fortiſſima Tyndaridarum. *Diodorus* S. Exc. p. 595. καί τινας μὲν χειροκοπήσας διεμέλιζε τὰ σώματα κατὰ ῥάχιν.

1. 1. *Macc.* IX. 37. 39. *Ammonius*. ὑπαντῆσαι μὲν γὰρ ἐπὶ ὁδὸν λέγεται· ἀπαντῆσαι δὲ τὸ περιτυχεῖν δίκῃ. οἷον· ἀπήντησε κατὰ τὴν δίκην, ἀντὶ τοῦ περιέτυχε.

Colim II. 8. Λαμπάς immunda eſt, & receptaculum lucernae. Schol. eſt vas teſtaceum ſimile calamo, cui imponunt fragmentum veſtis, & infundunt oleum. *Diodor. S.* XII. 84. πολλοὶ κληθέντες ἐπὶ τὸν γάμον συμπροέπεμψαν τὴν νύμφην. Περιττότατον δὲ φασὶ γενέσθαι τὸ περὶ τὸ φωτὸς κατασκευὴν —— καθ' ὃν καιρὸν ἤγετο ἡ νύμφη, προηγεμόνων πολλῶν τῶν τὰς δᾷδας φερόντων, ἡ μὲν πόλις ἔγημε φωτὸς. *Artemid.* III. 62. παννυχίδες δὲ, καὶ ἑορταὶ, καὶ μετ' ἀγερωχίας εὐφροσύναι, πρὸς γάμους καὶ κοινωνίας εἰσὶν ἀγαθαί. *Apoc.* XVIII. 23. *Plut.* probl. Rom. p. 263. F. διατί δὲ πλείονας οὐδὲ ἐλάττονας, ἀλλὰ πέντε λαμπάδας ἅπτουσιν ἐν τοῖς γάμοις, ἃς κηφίσωνας ὀνομάζουσιν; *Il.* σ. 491. γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὑπολαμπομενάων Ἡγίνεον ἀνὰ ἄστυ, πολὺς δ' ὑμέναιος ἀρῴξει, κέρτομοι τ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον, ἐν δ' ἄμα τοῖσι αὐλοὶ φόρμιγγες τε βοὴν ἔχον. *Heliodor.* II. 29. δᾷδες, αἳ τὸ γαμήλιον ἐκλάμψασαι φῶς. *Virg.* Ecl. 8. 29. Mopſe, novas incide faces, tibi ducitur uxor. *Cic.* pro Cluentio. 6. Non timuiſſe, ſi minus vim Deorum hominumque famam, at illam ipſam noctem, facesque illas nuptiales. *Seneca* Octavia 570. Hic mihi jugales praeferat taedas Deus, Jugetque noſtris igne Poppaeam toris. 594. praeferens dextra facem Thalamis ſceleſtis: nubat his flammis meo Poppaea nato. 260. quae nupta demens nupſit inceſta face. *Claudian.* de Nupt. Honor. & Mariae. Alii funalibus ordine ductis Plurima venturae ſuſpendunt lumina nocti. *Ambroſius* de viduis: vel cum accenſis funalibus mox ducitur, nonne pompae funebris exequias magis putat, quam thalamum praeparari? *Statius* Sylv. I. 231. fronde virent poſtes, & fervent compita flammis; apud eundem taedas jugales, faces jugales, taedas geniales, legitimas faces. *Juſtinus* XI. 1. facem nuptiis filiae accenſam. *Silius* VI. 447. Sanctae foedera taedae. *Ovid.* Her. VI. 45. At mihi nec Juno, nec Hymen, ſed triſtis Erinnys Praetulit infauſtas ſanguinolenta Faces. & XII. 137. Ut ſubito noſtras Hymen cantatus ad aures venit, & accenſo lampades igne micant. & XIV. 25. undique colluccent praecinctae lampades auro. *Valerius* Flacc. II. 344. faces timuiſſe jugales credita. *Catull.* de Nupt. Pelei & Thetidis, & *Cato* de re Ruſtica taedas jugales appellant. *Lucanus* II. 356. legitimaeque faces. *Livius* XXX. 13. illis nuptialibus facibus regiam conflagraſſe ſuam. *Plinius* H. N. XVI. 30. Spina nuptiarum facibus auſpicatiſſima, quoniam inde fecerint paſtores, qui rapuerunt Sabinas, ut auctor eſt Maſſurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiariſſimae. *Liban.* D. VIII. *Valer* Flacc. VIII. 277. Nec tibi digna, ſoror, deſum ad connubia frater, Primus & ecce fero quatioque hanc lampada veſtro conjugio. 243. ignem Pollux undamque jugalem praetulit. *Plaut.* Caſina I. 1. 30. primum omnium huic lucebis novae nuptae facem.

δέκα] Non conſtitit Synagoga niſi e decem minimum. Series lugentium mortuum minimum e decem conſtitit, ad *Berach.* f. 16. 2. *R. Salomo* ad *Chelin* II. 8. Mos eſt in terra Ismaëlitica, ut ſponſam ducant e domo patris ſui in domum ſponſi —— ferantque ante eam circiter decem baculos ligneos, in uniuscujusque ſummitate vaſculum inſtar ſcutellae habentes, in quo eſt ſegmentum panni cum oleo & pice. His accenſis facem ei praeferunt. *Plato* de Legg. VI. περὶ δὲ τῶν ἐσιάσεων φίλους μὲν χρὴ καὶ φίλας μὴ πλείους πέντε ἑκατέρων συγκαλεῖν. Συγγενῶν δὲ καὶ οἰκείων ὡς αὐτὸς τοσούτους ἄλλους ἑκατέρων.

2. φρόνιμοι] *Ariſtoph.* Lyſiſtrat. 548. ἀρετὴ φρόνιμος. *Schol.* ἀντὶ τοῦ φρονίμη.

μοι, καὶ πέντε μωραί. Αἵτινες μωραὶ, λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον 3
μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. Αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν 4
λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ ἐκάθευδον. 5
Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντη- 6
σιν αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας 7
αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν· ὅτι αἱ λαμ- 8
πάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι· Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ 9
ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπ- 10
ερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς
τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγου- 11
σαι·

φρόνιμοι, ὃ πέντε μωραὶ] μωραὶ, ὃ πέντε φρόνιμοι CDL. 1. 12. 102. Editio *Eraſmi*, *Ald. Colinaei*. Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulg. Armen. Æthiop. Arab. Origenes* H. 32.
καὶ] + αἱ E. 2. 12. 35. 37. 40. 74. a prima manu 90. Evang. 6. 13. 14. 15. Editio *Complut. Eraſmi. Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Bezae* 2. 3. 4. *Wechelii*, *Oxonienſis*, *Curcellaei*, *Bengelii*, *E. Schmidii*, *Baſilius* de Bapt. II. 8. *Theophylactus*. Verſio *Belgica*.
πέντε prius] αἱ πέντε 16. Evang. 12. 15. 17.
3. αἵτινες] αἱ οὖν D. εἶ γὰρ CL. 33. Verſio *Copta*. αἱ δὲ Verſio *Syra*, *Vulg.*
αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι] λαβοῦσαι δὲ αἱ μωραὶ 1.
ἑαυτῶν prius] αὐτῶν DFHKM. 9. 10. 11. 12. 27. 29. 56. 58. 59. 61. 62. 69. 78. 83. 86. 89. 91. 102. Evang. 24. Editio *Complut. Colinaei*, *Bengelii*. *Baſilius* Eth. 1. —— L. 44.
ἔλαιον] + ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν D. 4. αὐτῶν prius] — DL. 1. 102. Verſio *Syra*.
αὐτῶν poſterius] — C. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Saxon.*
ab αὐτῶν ad αὐτῶν] — E a prima manu. 5. χρονίζοντος] χρονίσαντος 44.
6. δὲ] + τῆς Evang. 6.
ἔρχεται] — C a prima manu. DL. 102. Verſio *Copta*, *Arab. Cyrill.* in Jo. p. 293. *Methodius*, *Ephrem.* p. 116. probante *J. Millio* prol. 1278. ἐξέρχεται 73. ἐξέρχεσθε] ἐγείρεσθε 1.
ἀπάντησιν αὐτοῦ] συνάντησιν αὐτῷ C. ἀπάντησιν 102.
7. ἐκεῖναι] — D. Verſio *Syr.* αὐτῶν] ἑαυτῶν A. 67.
8. εἶπον] εἶπαν CL. ἡμῖν] + ἔλαιον A.
σβέννυνται] ζέεννυνται A. 9. δὲ] — 106. λέγουσαι] + οὐ 61.
οὐκ] οὐ μὴ CDEFGH. 1. 4. 7. 8. 9. 33. 45. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 63. 64. 72. 73. 87. 89. Evang. 6. 15. 24. *Baſilius* de Bapt. II. 8. *Ephrem* p. 23.
ἀρκέσῃ] ἀρκέσει L. 5. 6. 12. 38. 57. 68. Evang. 3. 18. 19. 21. 22. Editio *Complut.*
πορεύεσθε] πορεύθητε 73.
δὲ poſterius] — ADGHK. 2. 27. 57. 61. a prima manu. 76. 87. 91. Evang. 22. *Origenes* H. 32. probante *Th. Beza*, *J. Millio* prol. 1195. *Bengelio*. 10. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν] ἕως ὑπάγουσιν D.
αἱ] — 44. 69. ἕτοιμοι] ἕτοιμαι A.

Schabbath. f. 153. 1. R. Eliezer dixit: Age poenitentiam pridie antequam moriaris. Interrogarunt ipſum diſcipuli: num homo horam mortis ſciret? Reſpondit: ideo hodie poenitentia ipſi agenda eſt, ne forte moriatur cras. S. D. *Eccleſ.* IX. 8. R. Jochanan f. Saccai propoſuit parabolam. Rex quidam parabat convivium, ad quod ſervos ſuos vocabat, certo tempore non conſtituto. Qui inter eos prudentes erant, ornarunt ſe, & ante portam palatii regis confederunt, cogitantes: quicquamne deeſt domui regis? Qui vero inter ipſos ſtulti erant, abierunt ad opus ſuum dicentes: Eſtne omnino convivium ſine labore? Repente Rex miniſtros ad coenam vocat, prudentes apparent ornati, fatui vero ſordidi. De prudentibus rex gaviſus eſt, fatuis vero valde ſuccenſuit, dixitque: illi qui ſe ornarunt, ſedebunt, comedent, bibent & gaudebunt: qui non ornarunt ſe, ſtabunt, & videbunt S. D. *Eſaj.* LXV. & in *Kohelet R.* IX. 8. ſupra C. XXII. 11. *Schabbat* f. 152. 2. Res ſimilis eſt regi mortali, qui ſervis ſuis diſtribuit veſtes regias. Si qui eorum erant prudentiores, complicatas eas recondebant in arca veſtiaria: ſtolidiores illis induti opus ſuum peragebant. Poſt aliquot dies, rege veſtes ſuas repetente, prudentiores reſtituebant, quales fuerant, nimirum adhuc candidas: Stolidiores autem, quales erant, inquinatas. Laetatus eſt rex conſpectis prudentibus, ſtolidis autem ſuccenſuit, dixitque prudentibus: ponantur veſtes in theſaurum, ipſi autem eant domum in pace: Stolidis autem dentur veſtes ad lotionem, ipſi autem conjiciantur in carcerem S. D. de corpore juſtorum *Eſaj.* LVII. 2. 1. *Sam.* XXV. 29. de corpore impiorum autem *Eſ.* XLVIII. 22. LVII. 21. 1. *Sam.* XXV. 29.

5. ἐνύσταξαν] *Etymol.* νυσάζω —— παρὰ τὸ ἐπινεύειν κάτω, διὰ τὴν ἐπιγενομένην ἐκ τῆς ὕπνου καταφορὰν, ἐπειδὴ ἐπινεύουσιν οἱ κοιμώμενοι τὴν κάραν. *Baſilius* in Prov. VI. 4. ὁ μὲν γὰρ ὕπνος βαρεῖα τις ἐστιν ἀναισθησία· ὁ δὲ νυσαγμὸς μίγμα ἐστιν ἐγρηγέρσεως καὶ ὕπνου. *M. Antonin.* VI. 2. πότερον ῥιγῶν ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς, καὶ πότερον νυσάζων ἢ ἱκανῶς ὑπνώσας ἔχων; *Ariſtoph.* Av. 639. οὐ μὲν, μὰ τὸν Δί', οὐχὶ νυσάζειν ἔτι ὥρα ἐστιν ἡμῖν, οὐδὲ μελλονικιᾶν, ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾶν.

6. μέσης νυκτὸς] *Il.* φ. 111. Od. η. 288. μέσον ἦμαρ. *Herodian.* VIII. 5. 23. ἡμέραν μέσην. *Act.* XXVI. 13. *Marc.* XIII. 35. *Valer. Max.* I. 5. At Caecilia Metelli, dum ſororis adultae aetatis virginis, more priſco, nocte concubia nuptialia petit. *Catullus* Epithalam. Veſper adeſt, juvenes, conſurgite, Veſper Olympo, Surgere jam tempus, jam pingues linquere menſas. Jam veniet virgo, jam ducitur Hymenaeus. *Servius* in Virgil. Eccl. VIII. Varro in Ætiis dicit, ſponſas faces praeire, quod antea nonniſi nocte ducebantur a ſponſis. *Sext. Pompejus* Feſtus l. XIV. patrimi & matrimi pueri tres adhibebantur in nuptiis, unus qui facem praeferret & ſpinas albas, quia noctu nubebant, duo

12 σαι· Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα
13 ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
14 ἔρχεται. Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς
15 τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν· ἑκάστῳ κατὰ τὴν
16 ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰρ-
17 γάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. Ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκερ-
18 δησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυ-
19 ψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δού-
20 λων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λα-
βὼν,

11. δὲ] — Evang. 2. 13. 14. 15. Codices *Latini*.
καὶ] — DH. Codices *Latini*, *Auguſtinus*.
ἀμὴν] + ἀμὴν Colb. unus. 44.
13. ὅτι] — Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*.
ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται] — AC. a prima manu. DL. 1. a prima manu. 4. 22. 42. 60. 71. 84. 102. Evang. 6. a prima manu. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab. Origenes* H. 32. *Athanaſius* c. Arian. 4. *Baſilius* de Bapt. *Chryſoſtomus*. probantibus *H. Grotio*, *H. Hammondo*, *J. Millio* prol. 875. & 1055. *J. A. Bengelio*.
14. γὰρ] — D.
ἀποδημῶν] — 76.
αὐτοῦ] αὐτῶν A. αὐτὰ 49.
δύναμιν] + αὐτοῦ D. Codices *Latini*.
εὐθέως πορευθεὶς δὲ] εὐθέως πορευθεὶς 1. Verſio *Armena*. Codices *Latini*.
16. ἐποίησεν] ἐκέρδησεν A. ex emendatione CDL. 1. 15. 29. 33. 69. Evang. 16. Verſio *Vulg. Syra* utraque *Æthiop. Copt. Arab. Origenes* H. 33. probante *H. Hammondo*.
τάλαντα poſterius] — L. 1. 33. 50. 102. Verſio *Syra*, *Copta*, *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1407.
17. ὡσαύτως] ὁμοίως D. + δὲ A. 61. 106. Codices *Latini*.
καὶ prius] — C a prima manu. L. Verſio *Syr.*
ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς] καὶ αὐτὸς ἐκέρδησεν D.
καὶ αὐτὸς] — C a prima manu L. 33. 59. 102. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Baſilius* Eth. 55.
18. ἓν] + τάλαντον A. Verſio *Æthiop. Arab.* Codices *Latini*,
ἀπελθὼν] — D. 5. 36. 59. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1374.
ἐν τῇ γῇ] τὴν γῆν C. Codices *Latini*.
ἀπέκρυψε] ἔκρυψε ACDL. 12. 37. 56. 61. Evang. 16. Editio *Colinaei*.
19. χρόνον πολὺν] πολὺν χρόνον CDG. 1. 69. 102. Verſio *Vulg. Origenes* in Matth. XVIII. 23. & H. 33.
πολὺν] πάλιν 3. 9.
μετ' αὐτῶν λόγον] λόγον μετ' αὐτῶν CD. 1. 89. 90. Editio *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Vulg.*
20. καὶ προσελθὼν] προσελθὼν δὲ A. καὶ ἐλθὼν Evang. 16.

duo qui nubentem tenebant. *Chryſoſtomus* in 1. Corinth. H. XII. διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκπομπεύσει, μετὰ λαμπάδων αὐτὴν προπέμποντες ἐν ἑσπέρᾳ βαθείᾳ —— καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον; ὅτι καὶ παρθένοι παραγίνονται τούτοις, πᾶσαν ἀποδύσαμεναι τὴν αἰδῶ, εἰς τὴν τῆς νυμφευομένης τιμὴν, μᾶλλον δὲ ὕβριν.

Thomas. κεκραγμὸς, ᾠδὲ κραυγασμὸς· ᾠδὲ κραυγὴ, ἀλλὰ βοή.

7. *Exod.* XXX. 8. *Plaut.* Capt. IV. 4. 12. dicam ut ſibi pecum aliud ornet.

8. *Petronius* 22. Jam & tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infuderat, & pueri deterſis pauliſper oculis redierant ad miniſterium.

9. *Thomas*. ἀπαρκεῖ καλλιόν, ἢ ἀρκεῖ. Σοφοκλῆς· ἀπαρκέντως ἐμοὶ. *Herodian* IV. 7. 10. σῖτον γὰρ ἁλήσας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, ὃ ἤρκει μόνῳ. *Demoſth* in Timocr. πότερον εἰσοισέος ἐστὶ νόμος καινὸς, ἢ δοκοῦσιν ἀρκεῖν οἱ κείμενοι;

14. ἀποδημῶν] *Thucyd.* I. 70. ἀποδημηταὶ πρὸς ἐνδημοτάτους. *Schol.* ὑπερόριοι τῆς οἰκείας πατρίδος, ἤγουν ἀποδημοῦσι τῆς οἰκείας πατρίδος, καὶ ἐπιδημοῦσι δήμοις ἀλλοτρίοις, πρὸς τὸ κτήσασθαι αὐτούς.

ἰδίους] quos maxime ad hoc idoneos judicabat. c. 15. & quos accuratius & majore fide quam menſarios negotium geſturos eſſe ſperabat; *Seine eigenen Knechte*.

15. *Jamblich.* V. Pythag. 19. πολλὰς οὖν Πυθαγόρας παιδείας ἀνεῦρε, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἑκάστῳ καὶ δύναμιν παρεδίδου τῆς σοφίας τὴν ἐπιβάλλουσαν μοῖραν. *Diodor.* XIV. 81. κατέβαινεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἅπαντα διωκηκὼς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

16. εἰργάσατο] *Herodot.* I. 24. ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω εἰς κόρινθον ἀπίκεσθαι. *Liban.* de Vita ſua p. 16. A. κρότῳ δὲ ἐπηρμένος, καὶ οἷς εἰργάσατο χρήμασι. & progymn. p. 185. ὁ μὲν εἰργάσατο χρήματα διατρίβων ἐπ' ἀγορᾶς. *Demoſth.* c. Dionyſodorum. καὶ δὶς ἢ τρὶς ὑπῆρχεν αὐτοῖς εἰργάσασθαι τῷ αὐτῷ ἀργυρίῳ. *Artemid.* I. 33. τοῖς χρεωσταῖς —— ἀπόδοσιν τῶν χρεῶν —— ἀποδώσει —— ἐργασάμενος καὶ πορίσας. *Plato* Hippia major. p. 1246. πλέον ἀργυρίου ἀπὸ σοφίας εἰργάσαι, ἢ ἄλλος δημιουργὸς ἅφ' ἥστινος τέχνης. B. ὅσον ἀργύριον εἰργασμαι ἐγὼ —— ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάνυ πλέον ἢ ρ. μνᾶς εἰργασάμην C. εἶμαι ἐμὲ πλεῖω χρήματα εἰργασθαι. D. ὃς ἂν πλεῖστον εἰργάσηται —— πλεῖον ἀργύριον εἰργάσω. p. 1245. F. χρήματα πολλὰ εἰργάσατο καὶ ἔλαβεν. *Ariſtoph.* Equit 835. πολλὰ χρήματα ἐργάζεσθαι. *Ælianus* N. A. X. 50. συλήσαντα αὐτὰ, καὶ ἐργασάμενον χρυσίον καὶ ἀργύριον, εἶτα μέντοι διανεῖμαι τῇ στρατίᾳ.

ἐποίησεν] *Plato* de Rep. IX. p. 734. F. ὅτε χρηματιστικὸς πρὸς τὸ κερδαίνειν τὴν τοῦ τιμᾶσθαι ἡδονὴν —— ἡδυὸς ἀξίαν φησὶν εἶναι, εἰ μή τις αὐτῶν ἀργύριον ποιεῖ. *Corn. Nep.* Cimon. I. 3. magnas pecunias ex metallis fecerat. *Cic.* de Divinat. I. 49. Mileſium Thalem, qui ut —— oſtenderet, etiam philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe, Verr. II. 6. quibusnam rebus maximam pecuniam facere poſſet. III. 90. cum iſta ratione innumerabilem pecuniam facere poſſet. *Ariſtot.* Oecom. II. ἀντιμένης Ῥόδιος —— ἐποίησε χρήματα ὧδε.

18. *Sophocl.* Ajac. 667. κρύψω τὸ δ' ἔγχος τοὐμὸν ἔχθιστον βελῶν Γαΐας ὀρύξας, ἔνθα μήτις ὄψεται.

20. *Quintilianus* D. 311. Servos cur manumiſerit, manifeſtum eſt; delectatus eſt officiis, referre voluit gra-

βὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων· Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ὅτι ὀλίγα ἦς πιστὸς, ὅτι πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπε· Κύριε, δύο τάλαντα μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ὅτι ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τῦ κυρίυ συ. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς, εἶπε· Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπυ οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· Καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν συ ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· Πονηρὲ δοῦλε καὶ

21 22 23 24 25 26

προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων] — 14.
παρέδωκας] δέδωκας 1. Codices *Latini*. Verſio *Syr.* prior, & poſterior in ora.
τάλαντα ſecundo loco] — Verſio *Syra*, *Æthiop.* tertio — L.
ἐκέρδησα] ἐπεκέρδησα D. Colb. Verſio *Vulg.*
ἐπ'] ἐν EG. 2. 12. 27. Colb. unus. 36. 37. 45. 59. 70. 76. 84. 102. Ev. 16. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
ἐπ' αὐτοῖς] — DL. 71. 102. Verſio *Vulg. Saxon. Copt. Origenes* H. 33.
21. δὲ] — CDEKL. 27. 33. 40. 51. 53. 61. 68. 86. 102. Evang. 9. 10. 12. 13. 16. 17. 18, 20. 24. Verſio *Vulg. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1442.
αὐτῷ] — 38.
εὖ] σὺγε A a prima manu. Verſio *Vulg. Irenaeus* IV. 24.
ἐπὶ] ἐπεὶ ἐπ' D. Codices *Lat. Irenaeus. Origenes* H.
δὲ] — 102.
λαβὼν] — ACL. 1. 42. 63. 68. 69. 102. Verſio *Syr.* utraque, probante *J. Millio* prol. 1341.
ἴδε] ἰδοὺ D.
ἐκέρδησα] ἐπεκέρδησα D. Codices *Latini*.
ἐπ' αὐτοῖς] — D. 33. 102. Verſio *Vulg. Copt.*
εὖ] σὺγε A prima manu, ut ſupra comm. 21.
24. καὶ prius] — D.
εἰληφὼς] λαβὼν 2. 59. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ἔγνων] — D. 46. Verſio *Vulg. Origenes* H. *Chryſoſtomus*, probante *J. Millio* prol. 1425.
σκληρὸς] αὐσηρὸς Editio *Eraſmi* 1.
ὅπου] ὅθεν 1.
25. ἀπελθὼν] ἀπῆλθον καὶ D.
26. πονηρὲ δοῦλε] δοῦλε πονηρὲ A. Verſio *Vulg. Syr. Origenes* H. 33. *Clem.* III. 69. *Chryſoſtomus*, *Damaſcenus* p. 6. probante *J. A. Bengelio*.
27. οὖν] — 36.
προσελθὼν] παρελθὼν 1.
ὁ] — 106.
τάλαντα poſterius] — Verſio *Syr.*
ἐπ'] ἐν L. 76.
23. ἔφη] + δὲ 56. 58. 64.
ἦς πιστὸς] πιστὸς ἦς 102.
ἓν] ἕνα D a prima manu, ut ſupra comm. 15.
εἶ ἄνθρωπος] ἄνθρωπος εἶ G.
ὅθεν] ὅπυ D. 56.
ἴδε] ἰδοὺ D. ut ſupra comm. 22.
ὀκληρὲ] + εἶ 57. 64. 86. Evang. 16.
οὖν σε] σε οὖν 102.

gratiam obſequio, alius aegrum curaverat, alius peregrinantem ſecutus erat — alius hoc ipſum foenus exercuerat.

ἴδε] *Thomas.* ἰδὲ ἀτλικοὶ λέγεσιν, ἐκ ἰδὲ. ἐυριπίδης ἐν ἐκάβῃ· ἰδὲ με κ' ἀνάεθρησον εἴ' ἔχω κακά.

21. εὖ] *Horat.* de A. P. 328. Eu! rem poteris ſervare tuam. Et 428. pulchre, bene, recte. *Ammonius.* εὖ τὸ ὀρθῶς σημαίνει, καλῶς δὲ τὸ χρήσιμον. *Plato* Euthydem. ἅμα ἀνεθορύβησαν τε καὶ ἐγέλασαν — καὶ πρὶν ἀναπνεῦσαι καλῶς τε καὶ εὖ.

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τῦ κυρίυ] *Horat.* Carm. IV. 11. 13. Ut tamen noris, quibus advoceris Gaudiis, Idus tibi ſunt agendae. & 12. 21. ad quae ſi properas gaudia tua velox merce veni. *Schemoth R.* XVIII. quicunque gaviſus fuerit mecum, veniet in gaudium filii mei — quicunque diligit filium meum, veniat & gaudeat cum filio meo.

Schemoth R. S. II. Deus nunquam res magnas largitur hominibus, niſi eos prius per res parvas exploraverit, poſtea vero eos rebus magnis adhibet. Ecce duos habemus viros magnos in hoc mundo, quos per res parvas prius exploravit, poſtquam autem eos fideles invenit, rebus quoque magnis adhibuit. Davidem exploravit per gregem, quem ille nonniſi in deſerto pavit, ut eum hoc modo a rapina immunem praeſtaret. Sic etiam Eliab ait ad Davidem 1. *Sam.* XVII. 28. Dixit ipſi Deus S. B. Tu fidelis inventus es circa gregem, veni & paſce gregem meum S. D. *Pſal.* LXXVIII. 71. Sic quoque de Moſe dicitur *Ex.* III. 1. Deus vero ſumſit illum, ut paſceret Iſraëlem S. D. *Pſal.* LXXVII. 21. *Xenoph.* Exped. Cyr. 1. εἰ δέ τινα ὁρᾷη δεινὸν ὄντα οἰκόνομον ἐκ τοῦ δικαίε, καὶ κατασκευάζοντα τε ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ πρόσοδος ποιοῦντα, ἐδένα ἂν πώποτε ἀφείλατο, ἀλλὰ καὶ πλείω προσεδίδε. Oeconom. 7. de Rege Perſarum, καὶ οὓς μὲν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικεμένην γε τὴν χώραν παρεχομένες, καὶ ἐργάζον ἴσαν τὴν γῆν καὶ πλήρη δένδρων τε, ὧν ἑκάση φέρει, καὶ καρπῶν, τέτοις μὲν χώραν τὴν ἄλλην προσίθησι.

24. σκληρὸς *Philo* de V. Moſis T. 2. p. 163, 12. τὸν αὐσηρὸν καὶ σκληροδίαιτον βίον. *Plut.* Symp. VII. 8. p. 712. B. τὰ σκληρότατα τῶν ἠθῶν, ὥσπερ ἐν πυρὶ τῷ οἴνῳ μαλάττεσι, καὶ κάμπτεσι πρὸς τὸ ἐπιεικέσατον. & ἀνὴρ σκληρὸς καὶ ἀπηνής. *Ariſtot.* Eth. IV. 8. ἄγριοι καὶ σκληροὶ δοκῶσιν εἶναι. & de A. Poët. τοιέτες ὄντας ἐπιεικεῖς ποιεῖν παράδειγμα σκληρότητος. *Athenaeus* II. p. 55. F. Ζήνων ὁ κιτιεὺς σκληρὸς ὢν καὶ πάνυ θυμωτικὸς πρὸς τὰς γναφίμυς, ἐπὶ πλεῖον τοῦ οἴνυ σπάσας, ἡδὺς ἐγίνετο καὶ μείλιχος. *Galen.* de Different. puls. III. f. αὐτίκα γε τοι Πλάτων αὐτὸς φησιν ἐν Σοφιςῇ σκληρὰς λέγεις καὶ ἀντιτύπυς ἀνθρώπυς, οὐ κατὰ τοῦ σώματος δήπυ φέρων ἑκάτερον τῶν ὀνομάτων, ὅτ' ἂν τὸ σκληρὸν, ὅτε τὸ ἀντίτυπον, ἀλλὰ κατὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ταύτης μάλισα, τῇ ἤθες καὶ τοῦ τρόπυ. — ἄνθρωπον μὲν σκληρὸν λέγεσι τὸν μονότροπον, καὶ δυσπειθῆ, καὶ πρὸς ἅπαν ἀντιτείνοντα.

διεσκόρπισας] *Euſtath.* Hysmen. 4. ἡ δ' ἄλλη ἑτέρα τὸν ἐν τύτῳ σῖτον ἐξῆγε, καὶ περὶ τὴν γῆν διεσκόρπιζεν — ὁ σκορπίζων τὸν σῖτον σπορεὺς ἔσι. *Ex.* V. 7. 8. *Jo.* IV. 33.

27. *Thucyd.* I. 27. οἱ τὸ ἀργύριον καταβάλλοντες.

ἐκομισάμην] *Demoſth.* δείξαι ἔσ' ἂν δὴ κομισά-

27 καὶ ὀκνηρὲ, ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα· 28 Ἔδει οὖν σε
βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις· καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. 29 Ἆ-
ρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. (Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐ-
30 τοῦ.) Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ~ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ
31 κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ
αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ.
32 Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἀφορίει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων,
33 ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. Καὶ στήσει, τὰ μὲν πρόβατα
ἐκ

~ ἐκβάλετε

βαλεῖν] καταβαλεῖν 57. Evang. 13. *Chryſoſtomus.*
ἐλθὼν ἐγὼ] ἐγὼ ἐλθὼν A. Codices *Latini. Cyrill.* in Eſaj. 25. *Chryſoſt.* in Gen. 41. ἐγὼ ἂν ἐλθὼν *Clem.* ἐλθὼν κἀγὼ 44. ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν] ἂν ἐγὼ ἐκομισάμην L.
28. δέκα] πέντε D. οὖν] — 106. Verſ. *Syra* poſterior habet cum aſteriſco.
29. παντὶ] — D. Evang. 18. 24. Verſio *Syra.*
περισσευθήσεται] περισσώσεται D. προσεθήσεται Verſio *Syr.*
ἀπὸ δὲ] δ' δὲ DL. 1. 33. 102. Editio *Eraſmi* 1. *Ald.* Verſio *Syr.* ἀπὸ δ' δὲ *Eraſmi* Edit. 2.
ἔχει] δοκεῖ ἔχειν E ex emendatione H L. 2. 5. 10. 12. 33. 35. 36. 38. 44. 51. 52. 57. 59. 61. 62. 66. 69. 70. 73. 76. 83. 84. Evang. 14. 16. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei.* Verſio *Vulg. Syra* poſterior. *Origenes* in Matth. XXI. 10. *Theophylactus.* ex *Luca.*
30. ἐκβάλετε] βάλετε ἔξω D. 51. ἐμβάλετε Evang. 14. ἐκβάλετε ACL. 1. 3. 34. 35. 36. 37. 40. 44. 45. 47. 48. 52. 53. 54. 55. 66. 73. 74. 83. 86. 89. 91. Evang. 2. 13. 15. 16. 21. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Theophylactus, Chryſoſtomus.* βάλετε 69.
κλαυθμὸς] κλαθμὸς E. ὁ poſterius] — 69.
ὀδόντων] + ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω F ex emendatione G. 35. 44. 46. 49. 54. 64. 69. 89. 90. 106. Evang. 5. 14. 18. 19.
31. ἅγιοι] — DL. 1. 42. 61. 72. 102. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Euſebius* Eccl. Theol. III. 17. *Cyprianus* T. 51. 59. *Origenes* H. *Maximus* Dial. III. *Cyrillus* Act. Epheſ. V. *Theophanes, Hilarius, Auguſtinus.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1050.
ἄγγελοι] + αὐτοῦ Editio *Colinaei.* Verſio *Syr.* τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ] — 56. 102.
32. συναχθήσεται] συναχθήσονται. DKL Colb. unus 10. 13. 15. 33. 36. 38. 39. 40. 42. 45. 48. 49. 51. 54. 59. 61. 64. 69. 72. 83. 84. 86. 90. 106. Evang. 1. 2. 6. 9. 15. 16. 18. 21. 22. 24. Editio *Complut. Genev. Theodoret.* de Cur. Gent. morb. II.
ἀφορεῖ] ἀφορίσει L. 1. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi. Theodoret.* l. c. *Cyrill.* Catech. 171.
ἀφορίζει] ἀφορεῖ 2. — 87. 33. μὲν] — D. probante *J. Millio* prol. 392.

σασθαι τὸ ἀργύριον. & c. Dionyſidor. ἀφειμένοις τῶν τόκων, καὶ κομισαμένοις τὸ δάνειον ἐν τῇ Ῥόδῳ. *Ariſtot.* Eth. IX. 2. ὁ μὲν γὰρ, οἰόμενος κομιεῖσθαι, ἐδάνεισεν.

30. τὸν ἀχρεῖον] *Gloſſar.* nequam, ἀχρεῖος. *Ariſtoph.* Nub. 655. ἀχρεῖός εἶ, καὶ σκαιὸς. *Plato* Alcibiad. σοὶ δ', ὦ ἀλκιβίαδη, Περικλῆς ἐπέστησε παιδαγωγὸν, τῶν οἰκετῶν τὸν ἀχρειόταλον ὑπὸ γήρως Ζώπυρον τὸν Θρᾷκα. *Arrian.* Epictet. I. 19. εἶχε τινα ἐπαφρόδιτος σκυτέα, ὃν, διὰ τὸ ἄχρηστον εἶναι, ἐπώλησεν. *Achilles Tatius* V. p. 321. τοιαῦτα ποτε κἂν τῶν ἀχρειοτάτων οἰκετῶν τεθέασαι παρ' ἡμῖν ἔτος ἡκιστ μένον; *Epictet.* Arrian. III. 24. τίς ἀνέξεταί σκυβερνήτης, ἐχὶ δ' ὡς σκεῦος ἄχρηστον ἐκβαλεῖ, ἐὰν ἄλλο ἢ ἐμπόδιον καὶ κακὸν παράδειγμα τῶν ἄλλων ναυτῶν; *Cic.* de Offic. II. 14. Seditioſum & inutilem civem. *Horat.* Carm. III. 24. vel nos in mare proximum gemmas, aurum & inutile ſummi materiem mali, mittamus. *Livius* III. 33. qui conſenſus privatis interdum inutilis eſſet. *Thomas.* χρεία καὶ χρήσιμος ἀσύλλογοι, ὁ χρεὼν δὲ ἦγεν ὁ χρήσιμος καὶ τὸ χρεῖον, φιλοσόφων καὶ ποιητῶν. *Eunapius* Ædeſ. p. 34. τῆς οἰκίας ὡς ἀχρεῖον ἀπήλαυνε. & p. 216. τὰ σώματα αὐτῶν, πρός τε μῆκος ἀχρεῖον ἐλαυνόμενα.

31. καθίσει] *Thomas.* καθεδεῖται, καὶ καθιεῖται, καλλιόν λέγε, ἢ καθίσει.

Hic jam Chriſtus ad alteram quaeſtionis c. XXIV. 3. propoſitae partem reſpondet, de conſummatione ſeculorum.

32. ἐρίφων] *Heſych.* ἐκμηλάδας αἶγας, τὰς μιτὰ τῶν προβάτων γενομένας. *Euſtath.* in Il. δ. p. 376. 52. τὰς αἶγας — καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἐρίφους. *Galen.* de fac. medicam. Simpl. II. τὸ τῶν ἐρίφων, [σέαρ ἀπολείπεται] τῇ τῶν αἰγῶν, ἀπολείπεται καὶ τὸ τῶν αἰγῶν τοῦ τῶν τράγων. *Virgil.* Ecl. VII. 2. Compulerantque greges Corydon & Thyrſis in unum, Thyrſis oves, Corydon diſtentas lacte capellas. *Pollux* I. 250. καλεῖται δὲ τῶν μὲν βοῶν τὰ νέα μόσχοι, τῶν δὲ προβάτων ἄρνες, τῶν δὲ αἰγῶν ἔριφοι· ὁ δὲ τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν τράγος, τῶν δὲ οἰῶν κριὸς — τῶν δὲ βοῶν ταῦρος. *Galen.* de Compoſ. Medic. per gen. VII. τὸ μὲν τῶν τράγων καὶ ταύρων ἰσχυρότερα, τὸ δὲ τῶν βοῶν καὶ τῶν αἰγῶν ἀσθενέστερα — τὸ δὲ τῶν ἐρίφων καὶ μόσχων ἔτι καὶ τέττων ἀσθενέστερα. *Euſtath.* in Od. 1. p. 349. 50. ἰσέον δὲ, ὅτι ἐν τῷ περὶ ὀνομασίας ἡλικιῶν γράφει ὁ γραμματικὸς ἀριστοφάνης τοιαῦτα — τῶν αἰγῶν οἱ μὲν τέλειοι τράγοι καὶ ἔξαλοι· ἡ δὲ ἐχομένη ἡλικία χίμαροι, τὰ δὲ νεώτατα ἔριφοι — τῶν δὲ προβάτων τὰ μὲν τέλεια οἷες καὶ κριοὶ, καὶ ἀρνειοὶ, τὰ δὲ νέα ἄρνες καὶ ἀμνοὶ. & p. 352. 13. φασι γᾶν οἱ παλαιοὶ ὅτι — γ. ἡλικίαι ἀρνὸς, ἀμνὸς, ἀμνὰς — καὶ ὅτι ἄμνη ἐναύσιον ἄρνα δηλοῖ. *Anthol.* I. 90. 6. ἓν θέρος ἐξ ἐρίφοιο τρηχὺν ἔθηκε τράγον. *Lucianus* Bacch. I. τοῖς ἄρτι γεννηθεῖσιν ἐρίφοις *Philo* de ſacerd. hon. T. 2. p. 283, 24. βοῶν μὲν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν — τὰ ἔκγονα μόσχος καὶ κριὸς καὶ χιμάρας. *Etymol.* ἔριφος, ὁ μικρὸς αἴξ, ἢ ἡ μικρὰ αἴξ. παρὰ τὸ φῶ φαίνω. Ὁ ἐν τῷ ἔαρι φαινόμενος ἐάριφος, καὶ ἔριφος κατὰ συγκοπὴν, ἦγεν ὁ πράϊμος. Ὁ γ' ἂν ἐν τῷ χειμῶνι τεχθεὶς χίμαιρος. *Artemidor.* IV. 57. παρὰ δὲ τὸ μέγεθος, ὡς ἐπὶ αἰγῶν καὶ ἐρίφων· αἶγας μὲν ὅτε λευκὰς ὅτε μέλανας εἶδεν ἀγαθὸν, πλὴν αἰπόλον· ἔριφοι δὲ πάντες ἀγαθοί.

33. *Plato* de Rep. X. p. 761. C. citatus Euſebio

ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· 34
Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· Ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐπο- 35
τίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· Γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με· ἠδένησα, καὶ 36
ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ 37
δίκαιοι, λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ
ἐποτίσαμεν; Πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνὸν, καὶ περιεβάλομεν; 38
Πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βα- 39
σιλεὺς, ἐρεῖ αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου 40
τῶν

αὐτοῦ] — A. Evang. 21. *Basilius Seleuc.* H. 25. probante *J. Millio* prol. 1447.
36. ἤλθετε] ἤλθατε ADFL. 2. Evang. 6.
38.] — 45. 49. 59. 61.
ἢ] καὶ D.
ἀσθενῆ] ἀσθενοῦντα D.
37. αὐτῷ] — 44. κύριε] — 61.
δὲ] — 64. 72. σε εἴδομεν] εἴδομεν σε D.
39. πότε δὲ] ἢ πότε D. δὲ] — 72.
ἤλθομεν] ἤλθαμεν D. 40. ἐρεῖ] — Versio *Copta.*
τούτων τῶν ἀδελφῶν μου] τῶν ἀδελφῶν μου τούτων Evang. 6.
τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων] τῶν ἐλαχίστων τῶν ἀδελφῶν μου 59. 41. οἱ] — L 102.
41. ἀιώνιον] ἐξώτερον 40. a prima manu. τὸ secundo] ὁ Editio *Erasmi* 1.
τὸ ἡτοιμασμένον] ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μου D. 1. Colb. Codices *Latini. Origenes* π. ἀρχῶν β. 5. in Ex. H. 8. in Num. H. 11. in Matth. H. 33. *Irenaeus* saepius, citato etiam Clemente R. III. 3. *Clemens* protr. 69. *Justinus* c. Tryphon. *Clemens* Hom. XIX. 2. *Cyprianus*, *Juvencus*, *Gaudentius*, *Paulinus*, *Tertullianus*, *Augustinus*,

P. XI. 35. Erus Armenius apud inferos se vidisse narravit Δικαιὰς —— καθῆσθαι, ὡς, ἐπειδὰν διαδικάσειαν, τὰς μὲν δικαίας κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τῆς ὁρατῆς, σημεῖα περιάψαντας τὰ τῶν δεδικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν· Τὰς δ' ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω, ἔχοντας καὶ τότες ἐν τῷ ὄπισθεν σημεῖα πάντων, ὧν ἔπραξαν. *Aeneid.* VI. 541. Dextera, quae Ditis magni sub moenia tendit, Hac iter Elysium nobis: at laeva malorum Exercet poenas, & ad impia tartara mittit. *Ros Hasschana* I. 2. Quatuor temporibus mundus judicatur; paschate de proventu; festo Septimanarum de arborum fructibus; principio anni omnes homines transeunt coram eo, ut oves S. D. Psal. XXXIII. 5. festo Tabernaculorum judicatur de aquis. *Schir R.* I. 6. Dextri & sinistri, in illis praeponderat justitia, in his culpa. *Bemidbar* R. XXII. Eccles. X. 2. dextra, hi sunt justi, qui operam dant legi, quae est ad dextram S. D. Deut. XXXIII. 2. ad sinistram, hi sunt impii, qui operam dant divitiis S. D. Prov. III. 16. *Thanchuma* p. 63. 2. & 97. 1. ad 1. *Reg.* XXII. 19. dextri perveniunt ad manum innocentiae: sinistri ad manum culpae. *Plut.* Apophth. p. 192. F. ἐκέλευσε τὸς μὲν ἐπὶ δεξιᾷ τῆ βήματος θεῖναι, τὸς δὲ ἐπ' ἀριστερᾷ. —— τὸς βελτίονας —— τὸς χείρονας.

34. *Statius* Theb. III. 242. Sic fata mihi nigraeque sororum juravere colus: manet haec ab origine mundi Fixa dies bello. *Bereschith* R. 1. 5. Sex res praecesserunt creationem mundi, Lex, solium gloriae, Patres, Israël, domus sanctitatis, nomen Messiae: etiam poenitentia. & XV. 4. Gen. II. 8. Ad orientem. Dixit R. Samuel f. Nachman: putas, ante creationem mundi; non ita, sed ante hominem primum; homo creatus est die sexto, paradisus tertio, S. D. Psal. LXXIV. 12. videte bonum opificem: praeparavit S. B. mercedem meam, antequam steti ad operandum. Pirke R. *Eliesер.* Septem res creatae sunt, antequam mundus crearetur, & hae sunt Lex, gehenna, paradisus, thronus gloriae, templum, poenitentia, & nomen Messiae. Lex S. D. Prov. VIII. 22. Gehenna Esaj. XXX. 33. Paradisus Gen. II. 8. & *Pesachim* f. 54. 1. *Nedarim* f. 39. 2. *Tanchuma* f. 61. 2. Templum superius, quod praeparatum est ante — quam mundus crearetur. *Schabbat* f. 88. 2. Lex, quae apud te servata fuit ante creationem mundi, DCCCCLXXIV. generationibus, ante quam mundus crearetur. *Jalkut Ruben* f. 41. 2. Paradisus inferior creatus est MCCCLXV. annis ante mundum inferiorem, in quo nos sumus. *Jalkut Simoni* f. 5. 4. Primo die creavit coelum ac terram, & lucem. Secundo infernum, & expansum cum angelis. Tertio Paradisum. Supra V, 22. *Targum* Ecclesiast. IX. 7.

35. *Jalkut Ruben* f. 42. 2. quicunque hospitalitatem libenter exercet, illius est paradisus. *Schevuoth* f. 35. 2. Excipere viatorem majus est, quam apparitionem divinae majestatis habere. *Bereschith* R. LVIII. 17. Dixit R. Jodan, quinquies scriptum est: filii Barsillai, pro ratione V. librorum legis, ut discas, quicunque edendum dat frustum justo, haberi acsi observasset V. libros Legis.

συνηγάγετε] *Justinus* XXXIII. 4. expositus fuerat, pater —— parvulum recolligit.

36. γυμνὸς, καὶ περιεβάλετε με] *Senec.* de Benef. V. 3. Qui male vestitum & pannosum vidit, nudum se vidisse dicit. *Liban.* O. XV. p. 434. D. τὸ γυμνὸς ἐν τοῖς χιτωνίσκοις —— εἰσῆχθαι. de Cimone Theopompus Philippicor. X. ap. *Athen.* XII. p. 533. B. πειεῖν δὲ καὶ τᾶτε πολλάκις, ὁπότε τῶν πολιτῶν τινα ἴδοι κακῶς ἠμφιεσμένον, κελεύειν αὐτὸν μεταμφιέννυσθαι τῶν νεανίσκων τινὰ τῶν συνακολυθέντων αὐτῷ. *Corn. Nep.* Cim. 9. saepe, cum aliquem offensum fortuna videret minus bene vestitum, suum ei amiculum dedit.

ἐπεσκέψασθε] *Herodian.* IV. 2. 7. ἰατρὸς —— ἐπισκεψάμενος τὸν νοσοῦντα. *Dio Xiphil.* Tiberio p. 102. & 112. νοσοῦντας τε ἐπεσκέπτετο. *Artemid.* III. 22. νοσοῦντα δὲ ἐπισκέψασθαι, εἰ μὲν γνώριμον, τὰ αὐτὰ τῷ νοσοῦντι σημαίνει, εἰ δὲ ἄγνωτα, αὐτῷ τῷ ἰδόντι. *Galenus* de Praenotione, ὀλίγον δ' ὕστερον ἐπισκεψάμενοι τὸν ἔνδημον ἤκουτο Σερίγιος τε καὶ ὁ Παῦλος καὶ Φλάβιος. Et l. IV. in Hippocr. Epidem. VI. πολλάκις γᾶν ἐπισκεπτομένῳ τοῦ κάμνοντος, καὶ θεραπεύοντος τοῦ ἰατροῦ, δῆλος τις ἐπεισελθὼν ἤγγειλεν ἀφῖχθαι τόνδε τινα ἄνθρωπον ἐπισκέψασθαι βελόμενον αὐτὸν, ἔς τε παραχρῆμα ποτε μὲν ἠσθεὶς ἐφάνη πρὸς τὴν ἀκοὴν ὁ νοσῶν, ἔστι δ' ὅτε μεγάλως ἀνιαθεὶς, ὡς ἐνοχλεῖσθαι μέλλων ὑπ' αὐτοῦ, μὴ φιλοῦντος αὐτὸν ἀληθῶς, ἀλλὰ προσποιουμένου. *Isocrates* Æginet. ἡ μηδ' ἐπισκέ-

41 τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ
οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
42 αὐτοῦ· Ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με·
43 Ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυ-
44 λακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται — αὐτῷ καὶ αὐτοὶ, λέγοντες·
Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν
45 φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων· Ἀμὴν λέγω ὑ-
46 μῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπε-
λεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

1 Καὶ

Hippolytus, *Rufinus*, *Leo*, *Salvianus*. probante *J. Millio* prol. 343. 369. & 392.

44. αὐτῷ καὶ αὐτοὶ] καὶ αὐτοὶ αὐτῷ 1.
αὐτῷ] — ADEFGKL 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 29. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 73. 74. 75. 80. 83. 84. 86. 90. 91. 102. 106. Evang. 1. 2. 5. 6. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 21. 24. Editio *Complut.* *Bengelii.* Verſio *Syra* utraque, *Æthiop.* *Arab.* *Copta.* Codices *Latini.* *Clem.* Conſtit. V. 1. *Theophylactus*, *Cyprianus.* probante *J. Millio* prol. 1099. 1180.
καὶ prius] — Verſio *Copta.*
45. ἀποκριθήσεται] + ὁ βασιλεὺς 69.
ἀμὴν] + γὰρ 51.
τῶν] + ἀδιλφῶν E a prima manu.
ξένον ἢ γυμνὸν] γυμνὸν ἢ ξένον 44. ἢ γυμνὸν] — 61.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 34 39. 40. 73. Colb.
τούτων] + τῶν ἀδιλφῶν μου 54. 60. 63. 72. in ora. Evang. 21.

πιστεύσασθαι πώποτ' αὐτὸν ἀξιώσασα, τοσοῦτον μὲν χρόνον ἀσθενήσαντα. *Ariſtides* S. S. I. p. 290. πυθόμενος γὰρ τῶν οἰκειοτάτων τινα τῶν ἐμῶν, καὶ μάλα τῶν χρησίμων, κάμνειν, ὤχετο ἀπιὼν, χειμῶνος ὥρᾳ, σαλεύς μ. ὡς ἐπισκεψόμενος τε καὶ βοηθήσων, ὅτι οἷός τε εἴη. *Schabbat* f. 127. 1. Sex ſunt res, quarum fructus homo comedit in hoc mundo, & ſors ipſum manet in mundo futuro. Sunt autem haec, hoſpitalitas erga peregrinos, viſitatio aegrotorum. *Jalkut Ruben* f. 37. 3. Ipſe Deus S. B. viſit ad aegrotos S. D. Gen. XVIII. 1. & p. 38. 2. Dixit Deus S. B. ad angelos miniſterii: age, viſamus ad aegrotum. *Nedarim* f. 33. 2. Quisquis ad aegrotum viſit, ſexageſimam doloris ejus aufert. 40. 1. quisquis ad aegrotum viſit, vitae illius cauſa eſt: & qui viſere negligit, mortis ejus cauſa eſt — quicunque viſit ad aegrotum, immunis erit a judicio gehennae: S. D. Pſal. XLI. 2. non autem eſt tenuis, niſi aeger S. D. Eſaj. XXXVIII. 12. & *Nedarim* 2. 4 *Sota* f. 14. 1. Dixit R. Chamma f. Chanina: Scriptura dicit Deut. XIII. 5. Dominum Deum veſtrum ſequimini. Nonne ſuperius IV. 24. dicitur: Dominus Deus veſter ignis comburens eſt? Verum imitari decet mores Dei. Ille veſtit nudos Gen. III. 21. ſic tu quoque nudos veſtire debes. Inviſit aegrotos S. D. Gen. XVIII. 1. Sic tu quoque ad aegrotos viſe: ſolatur lugentes, Gen. XXV. 11. ſic tu quoque lugentes ſolare. *Lucian.* Philoſopſeud. 6. νοσοῦντα ἐπισκεψόμενος. *Petron.* 101. forſitan Lycas officii cauſa viſere languentem deſiderabit. *Plut.* de Sanit. p. 129. C. τὰς φίλας ἐπισκεπτόμενοι ἀσθενοῦντας. *Sueton.* Tiber. 11. Forte quodam in diſponendo die mane praedixerat, quicquid aegrorum in civitate eſſet, viſitare ſe velle. *Jac.* I. 27. 1. *Tim.* V. 21.

38. *Thomas.* ἀποκρίνεται δὲ λέγουσι μᾶλλον, ἢ ἀποκριθήσεται. Μένανδρος καταφόρῳ· Ὁ δ' ἀποκρίνεται.

40. *Rom.* XI. 13. *Theophraſt.* L. IV. περὶ ὧν λεκτέον, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἱστορίας.

44. διηκονήσαμεν] *Euſtath.* in Od. α. p. 8. 9. οἱ δὲ γε ὕστερον ἀτλιτίζοντες οὐχ ἁπλῶς ἄυξειν τοὺς παρηχημένους οἰδασιν, ἀλλὰ καὶ ἀναδιπλοῦσι τὴν αὔξην ἐν πολλοῖς· ὡς δῆλον ἐκ τοῦ ἠνέωξε, καὶ ἠνώχλησεν — καὶ ἄλλων μυρίων, ὧν μνεία ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα γέγονεν. Τινες δὲ καὶ ἄλλως καινοπραγοῦσιν αὔξοντες ἐφ' οἷς οὐκ ἐχρῆν, οἷον ἐν τῷ ἤωελλε, καὶ ἠδύνατο, καὶ ἐν τῷ διηκόνησε· Τροπὴ γὰρ ἐν τούτοις τοῦ ε. εἰς η. ἐκ τοῦ ἤωελλεν, ἐδύνατο, διεκόνησε, ἤγκωσεν εἰς πλέον τὴν συνήθη αὔξησιν. 2. *Tim.* I. 18.

46. *Coheleth* R. I. 15. Quod perverſum eſt, nemo poteſt rectum facere. In hoc mundo, quae perverſa ſunt, poſſunt reparari, & quae deficiunt, poſſunt numerari: ſed futuro tempore quod perverſum eſt, non poteſt reparari, & quod tunc deficit, non poteſt numerari. Ex. c. in hoc mundo duo impii ſcelerum ſocii fuerunt, alter eorum in tempore, & dum viveret, reverſus eſt & poenitentiam egit, antequam moreretur: alter vero ante mortem poenitentiam non egit. Prior igitur dignus habitus eſt, ut ſtaret in parte catervae juſtorum: & alter ſtetit in parte catervae impiorum. Cum autem videret ſocium ſuum, dixit: Hei mihi! fortaſſe hic eſt acceptio perſonarum. Ego & hic, dum viveremus, ſocii eramus, ſimul furabamur, ſimul rapinam exercebamus, & omnia ſcelera ſimul patrabamus: cur ergo hic eſt in ſocietate juſtorum, ego contra in ſocietate injuſtorum? Reſponſum autem ipſi eſt: Stulte, tribus diebus poſt mortem tuam inquinatus jacuiſti, ita ut nemo te in loculum includeret S. D. Eſ. XIV. 11. Vidit autem ſocius tuus inquinationem tuam, & juravit, ſe a via malitiae ſuae reverſurum, & poenitentiam egit, ſicut juſtus, & haec poenitentia fecit, ut vitam, gloriam, & portionem cum juſtis conſequeretur. Sic quoque tu, ſi eo tempore, quo res integra erat, de poenitentia cogitaſſes, bene tibi eſſet. Ille vero dixit: ſinite me abire, ut poenitentiam agam. Sed reſponſum ipſi eſt: Stulte, annon ſcis, mundum hunc ſimilem eſſe ſabbato, illum vero, unde veniſti, veſperae ſabbati? Si quis nihil praeparet veſpera ſabbati, quid ſabbato comedet? Annon noſti, mundum, ex quo veniſti, terrae continenti ſimilem eſſe, hunc autem mari? Si homo in terra continente nihil praeparavit, quid in mari comedet? Annon noſti, mundum hunc deſerto, illum autem, unde veniſti, terrae habitatae eſſe ſimilem? Qui in terra culta nihil praeparavit, quid in deſerto comedet? Statim dentibus ſuis fremuit, carnemque propriam comedit S. D. & dixit: Concedite mihi, ut gloriam ſocii mei videam. Reſponſum autem ipſi eſt: Stultiſſime omnium, mandatum nobis a Deo eſt, ne impii inter juſtos, aut juſti

Καὶ ἐγένετο ὅτι ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς 1
αὐτοῦ· Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί- 2
δοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε συνήχθησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Πρεσ- 3
βύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα. Καὶ συνεβουλεύ- 4
σαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν ~ κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ· Μὴ ἐν τῇ ἑορ- 5
τῇ,

~ δόλῳ κρατήσωσι

1. 2.] — 40. a prima manu.
πάντας] — E 10. 30. 35. 38. 44. 46. 56. 58. 62. 66. 83. 84. 86. Evang. 12. 14. 16. 24. *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 1477.
3. καὶ οἱ γραμματεῖς] — ADL. 1. 4. 9. a prima manu. 36. 40. 53. 54. 59. 69. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop. Arab. Origenes* H. 35. probante *J. Millio* prol. 1195.
καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ] — 9. a prima manu.
καϊάφα] καϊφα D. 64. Verſio *Vulg.*
κρατήσωσι δόλῳ] δόλῳ κρατήσωσι, ADEFGH. 1. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 53. 54. 55. 57. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 72. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. Evang. 6. 18. 20. 24. Editio *Complut. Colinaei, Plant. Bengelii, Geneu.* Verſio *Vulg. Syr. Origenes* H. 35. *Chryſoſtomus, Theophylactus.*
δόλῳ] — Colb.
6. Βηθανίᾳ] Βιθανίᾳ Colb.
ἐτέλεσεν] ἔλιγεν 59. συνετέλεσεν M.
αὐτοῦ οἴδατε] — D.
αὐλὴν] ἀρχὴν 24.
4. συνεβουλεύσαντο] σωνεβυλεύοντο D.
καὶ ἀποκτείνωσι] — 36. 40. 61. καὶ ἀπολέσασιν 37. 53. 59.
λαοῦ] λεπρῶσε D. a prima manu.

ſti inter impios, neque mundi inter immundos, aut immundi inter mundos conſiſtant S. D. Pſal. CXVIII. 20. ſtatim ſcidit veſtimenta ſua, & evulſit capillos S. D. Pſ. CXII. 10. idem *Ruth* R. I. 17. *Eccl.* IX. 4. in hoc ſeculo, qui canis eſt, poteſt fieri leo, & qui leo eſt, poteſt fieri canis: ſed futuro tempore qui leo eſt, non poteſt fieri canis, & qui canis eſt, non poteſt fieri leo. *Tanchuma* f. 54. 2. ad Pſal. XXXVI. 7. Quomodo comparati ſunt illi montes? Reſp. non habent finem: ſic quoque retributio mercedis juſtorum tempore futuro non habebit finem. Judicia tua ſunt abyſſus magna. Quomodo comparata eſt illa abyſſus? Nemo poteſt illam perſcrutari: ſic quoque poenas impiorum tempore futuro nemo perſcrutari poteſt. *Clemens* R. Epiſt. II. 9. ὡς ἓν ἐσμὲν ἐπὶ γῆς, μετανοήσωμεν· πηλὸς γάρ ἐσμεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ τέχνιτου· ὃν τρόπον γὰρ ὁ κεραμεὺς, ἐὰν ποιῇ σκεῦος, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ διαστραφῇ, ἢ συντριβῇ, πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει· ἐὰν δὲ προθάσμη εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκέτι βοηθήσει αὐτῷ· οὕτως καὶ ἡμεῖς, ἕως ἐσμὲν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ, ἢ ἐπράξαμεν πονηρὰ, μετανοήσωμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἵνα σωθῶμεν ὑπὸ κυρίου, ἕως ἔχομεν καιρὸν μετανοίας, μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, οὐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ μετανοεῖν ἔτι. *Avoda Sara* f. 3. 1. Dixerunt gentes coram Deo: Domine mundi, da nobis denuo Legem, & faciemus eam. Dixit illis Deus S. B. ſtultiſſimi mortalium, qui non laboravit veſpere ſabbati, unde ſabbato edet? & *Midrasch Miſchle* V. 5. qui æſtate non congregavit, quid edet hieme? qui non in terra, quid habebit in mari?

3. τὴν αὐλὴν] *Etymol.* αὐλὴ, ὁ περιτετειχισμένος καὶ ὑπαίθριος τόπος. *Polyb.* V. 29. μέγα τι καὶ δυσχερὲς κίνημα περὶ τὴν αὐλὴν εἶναι. *Athenaeus* IV. p. 189. A. ἀρίσαρχος δὲ οὐ δέοντως γράφει· Ζηνὸς που τοιηδὲ γ' ὀλυμπίῃ ἔνδοθεν αὐλὴ —— B. ὁ γὰρ διαπνέομενος τόπος αὐλὴ λέγεται, καὶ διαυλωνίζειν φαμὲν τὸ δεχόμενον ἐξ ἑκατέρᾳ πνεῦμα χωρίον —— E. Νῦν δὲ τὰ βασίλεια λέγουσιν αὐλάς· ὥσπερ Μένανδρος, αὐλὰς θεραπεύειν καὶ Σατράπας· καὶ Δίφιλος, αὐλὰς θεραπεύειν ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, Ἡ φυγάδος, ἢ πειναῶντος, ἢ μασιγίε. *Od.* δ. 74. *Euſtath.* p. 150. Τὸ δὲ Ζηνὸς αὐλὴ ὡς ἐπὶ βασιλέως εἰρέθη, ὅθεν καὶ Αἰσχυλος λαβὼν ἔφη· ὅσοι τὴν Διὸς αὐλὴν εἰχνεῦσι· Σημειώσαι δὲ, ὅτι τῷ τῆς αὐλῆς ὀνόματι τὰ δώματα δηλοῦσι. —— *Gloſſar.* aula, οἶκος βασιλικὸς. *Seneca* Hippol. 981. Fraus ſublimi regnat in aula. *Curtius* VIII. 8. 21. Haud quaquam aulae & aſſentantium accommodatus ingenio.

Καϊάφα] *Joſ.* A. XVIII. 2. 2. καὶ Ἰώσηπος, ὁ καὶ Καϊάφας, διάδοχος ἦν αὐτῷ· καὶ Γράτος μὲν ταῦτα πράξας εἰς Ῥώμην ἐπανεχωρεῖ, ἔνδεκα ἔτη διατρίψας ἐν Ἰουδαίᾳ, Ποντιος δὲ Πιλάτος διάδοχος αὐτῷ ἦκεν. & 4. 3. ἐτέλλιος —— καὶ τὸν ἀρχιερέα Ἰώσηπον τὸν καὶ Καϊάφαν ἐπικαλέμενον ἀπαλλάξας τῆς ἱερωσύνης Ἰανάθῃ καθίστησι ἀνάνε τῷ ἀρχιερέως υἱόν.

5. *Sanhedrin* X. 4. Non occiditur neque a judicibus civitatis ſuae, neque a Synedrio, quod eſt Jafne; ſed ad ſummum Synedrium, quod Hieroſolymis eſt, deducitur, atque iſtic in cuſtodia aſſervatur usque ad feſtum, & in feſto interficitur S. D. Deut. XVII. 13. Verba R. Akibae. *Act.* XII. 4.

Cum natio Judaica eſſet in fermento, frequenter & quacunque de cauſa ſolebat tumultus fieri in feſto. *Joſ.* A. XVII. 9. 3. ἐγεσάσης δὲ κατὰ τόνδε καιρὸν ἑορτῆς —— πάσχα δὲ ἡ ἑορτὴ καλεῖται —— κάτεισι δὲ πλῆθος ἀναρίθμητος ἐκ τῆς χώρας, ἤδη δὲ καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας —— καὶ οἱ νεωτερισαὶ —— δείσας ἀρχέλαος μή τι δεινὸν βλασήσειεν αὐτῶν ἡ ἀπόνοια, πέμπει σπεῖραν τε ὁπλιτῶν χιλίαρχόν τε, τὴν ὁρμὴν σασιαζόντων κατασείλαι, πρὸ τῆ τὸν πάντα ὅμιλον τῆ μανιάδες αὐτῶν πλέω κατασῆναι. & 10. 2. ἐπισάσης δὲ τῆς Πεντηκοσῆς —— ἔτι κατὰ τὴν θρησκείαν μόνον πασῆσαν, ἀλλ' ὀργῇ φέροντες τὴν παροινίαν τῆς Σαβίνε ὕβρεως, μυριάδες συνηθροίσθησαν ἀνθρώπων καὶ πάνυ πολλαὶ Γαλιλαίων τε καὶ Ἰδουμαίων, Ἱεριχωντίων τε ἡ πλῆθυς, καὶ ὁπόσοι περάσαντες Ἰορδάνην ποταμὸν οἰκῆσιν, αὐτῶν τε Ἰουδαίων πλῆθος ἦν, ὁ πρὸς πάντας συνειλέχετο, καὶ πολὺ προθυμώτεροι τῶν ἄλλων ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῦ Σαβίνε ὡρμήκεσαν. XX. 5. 3. Τῆς Πάσχα προσαγορευομένης ἑορτῆς —— πολλῆ καὶ πανταχόθεν πλήθως συναχθέντος ἐπὶ τὴν ἑορτὴν, δείσας ὁ κέμανος, μή νεώτερόν τι παρὰ τούτων προσπέσῃ, κελεύει τῶν στρατιωτῶν μίαν τάξιν ἀναλαβέσαν τὰ ὅπλα ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ στοῶν ἑσάναι καταστελοῦντας τὸν νεωτερισμὸν, εἴ ἄρα τις γένοιτο, τοῦτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύσαντες ἐν ταῖς ἑορταῖς ἔπρατλον· —— παρήνει μέντοι παύσασθαι νεωτέρων ἐπιθυμοῦντας πραγμάτων, μηδὲ σάσεις ἐξάπτειν ἐν ἑορτῇ. B. V. 5. 8. Antonia εἶχε καταβάσεις, δι' ὧν κατιόντες οἱ φρουροὶ, καθῆσο γὰρ ἀεὶ ἐπ' αὐτῆς τάγμα Ρωμαίων, καὶ διϊσάμενοι περὶ τὰς στοὰς μετὰ τῶν ὅπλων ἐν ταῖς ἑορταῖς, τὸν δῆμον, ὡς μή τι νεωτερισθείη, παρεφύλαττον. I. 4. 3. ἐπανίσατὰι τὸ Ἰουδαϊκὸν ἐν τῇ ἑορτῇ· μάλισα γὰρ ἐν ταῖς ἐυοχίαις αὐτῶν σάσις ἅπτεται. *Aneas* poliorcet.

6 τῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ
7 Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου,
8 καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγα-
9 νάκτησαν, λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆ-
10 ναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί κόπους παρέ-
χετε

7. ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα] ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου D. 13. 69. 102. Versio *Vulg.*
βαρυτίμου] πολυτίμου ADLM. 5. 7. 37. 42. 46. 47. 50. 52. 53. 54. 71. 72 Evang 7. 16. 17. Versio *Vulg.*
τὴν κεφαλὴν] τ᾽ κεφαλῆς DM. 1. 69. 106. Ev. 2. 18. 20. ἀνακειμένου] + αὐτοῦ D. Codices *Latini. opus Imperfectum.*
8. αὐτοῦ] — D. 69. 102. Versio *Vulg. Copt.* αὐτῇ] + τοῦ μύρου 61. 63. 71. Versio *Armena.*
9. ἠδύνατο] ἐδύνατο 72. *Euſtath.* in Od. ε. p. 207. 26. Δῆλον δὲ, ὅτι οὐ μόνον ταπεινοῦνται μυριαχοῦ χρονικαὶ αὐξήσεις Ἰωνικαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκ βραχέων μακύνονται ἀττικῶς, ὡς ἐν τῷ ἠβουλόμην, ἠδυνάμην, ἠμελλον, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ δικόνον. *Joannes Grammat.* Dial. Attica η pro ε. uſurpat. Vertit enim ε. in η, ut quum dicitur ἠδυνάμην & ἠβουλόμην, & in ejusmodi verbis ἐδυνάμην, ἐβουλόμην, & ἤμελλον ε. in η mutant dicendo ἠδυνάμην & ἠβουλόμην & ἤμελλον, etiam *Corinthus.*
τὸ μύρον] — ADL 1. 42. a prima manu. 61. 72. 102. Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Copt. Armena, Æthiop. Arab. Origenes* II. 35. *Baſilius* Eth. 37. *Baſilius Seleuc.* II. 30. probante *J. Millio* prol. 1195. & *J. A. Bengelio.*
δοθῆναι] + τοῖς ADEGK. 10. 44. 45. 46. 48. 50. 57. 62. 63. 74. 83. 84. 89. 90. 91. 106. Evang. 6. 7. a prima manu 12. 19. 24. Editio *Complut. Bengelii, Geneu. Plant. Chryſoſtomus.* 10. ὁ] — D.
εἶπεν] λέγει 40. 53. 59. Verſio *Latina. Tertullian.* a. Hermog. αὐτοῖς] — 61. *Chryſoſtomus.*

cet. 22. περὶ γὰρ τὰς ἑορτὰς καὶ τότε καιρὸς μάλιστα οἱ βουλόμενοί τι νεωτερίζειν ἐγχειρῆσιν.

7. ἀλάβαστρον] *Thomas.* ἀλάβαστον λίχα τοῦ ρ. ἀττικοὶ, μετὰ τοῦ ρ. ἁπλῶς ἕλληνες, *Ariſtoph.* Acharn. 1052. ἐγχέται —— εἰς τὸν ἀλάβαστον κύαθον εἰρήνης ἔσω. Schol. ἐν βυκίῳ, εἰς τὴν μυροθήκην, ἐστὶ δὲ λήκυθος, ἢ ὦτα μὴ ἔχουσα, ἧς ἐκ ἐστι λαβέσθαι. & Lyſiſtr. 945. κάκιστ᾽ ἀπόλοιθ᾽ ὁ πρῶτον εὑρήσας μύρον. Μ. λάβε τόνδε τὸν ἀλάβαστρον. Schol. τὴν μυροθήκην. *Euſtath.* in Il. ν. p. 923. 10. τὸν τοῦ μύρου ἀλάβαστρον, ἢ κοινότερον ἑδετέρως τὸ ἀλάβαστρον. *Suidas.* ἀλάβαστρον, ἄγγος μύρου, μὴ ἔχον λαβὰς, λίθινος, ἢ λίθινος μυροθήκη. *Pollux* VI. 104. τὰ δὲ ἀγγεῖα τῶν μύρων, λήκυθον, μυρηὰ, καὶ ἀλάβαστρον. & VII. 177. μύρου ἀλάβαστρον, μυρίδα, μυρηὰ, λήκυθος, ἀλαβαστροθῆκαι, καὶ τὸν τὰς ἀλαβάστρους φέροντα αἰσχυλος εἴρηκεν ἀλαβαστροφόρον. *Harpocratio.* ἀλαβαστροθήκαι, αἱ θήκαι τῶν ἀλαβάστρων, ἃς ἐν τῇ συνηθείᾳ μυροθήκας καλοῦσι. Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Παραπρεσβείας· ἀλάβαστοι δὲ εἰσι λήκυθοι, ὧν ἐκ ἐστι λαβέσθαι διὰ τὴν λειότητα. *Demoſth.* l. c. ἴσμεν σὲ μὲν τὰς ἀλαβαστροθήκας γράφοντα, καὶ τὰ τύμπανα, τότε δὲ γραμματέας καὶ τὸς τυχόντας. *Ælian.* V. H. XII. 18. ἡ θεὸς ἔδωκεν ἀλάβαστρον αὐτῷ, καὶ εἶχεν αὕτη μύρον. *Theocrit.* XV. 114. Συρίῳ δὲ μύρῳ χρύσει᾽ ἀλάβαστρα. Schol. σκεύη μύρων δεκτικὰ. *Lucian.* Aſin. 51. μύρου ἐκ τινὸς ἀλαβάστρου προχεαμένη. Dial. Meretric. XIV. ἀλάβαστρον μύρου ἐκ φοινίκης. *Dionyſ. Hal.* VII. 9. καὶ ἦλθον αὐτὰς αὗται, κτένας εἰς τὰ βαλανεῖα φέρσαι, καὶ μύρων ἀλαβάστρους, καὶ κάτοπτρα. *Anthol. MS.* III. 97. Νάρδου ἀπὸ γλαύκης κλαιομένην ὐάλου. *Plut.* Alex. p. 676. A. ὡς δὲ εἶδε μὲν ὀλκεῖα, καὶ κρατῆρας, καὶ πύελας, καὶ ἀλαβάστρους, πάντα χρυσοῦ ἠσκημένα περιττῶς, ὠδώδει δὲ θεσπέσιον, οἷον ὑπὸ ἀρωμάτων καὶ μύρων ὁ οἶκος. *Cic.* Acad. II. Quibus etiam alabaſter plenus unguenti putere videatur, citante Nonnio p. 4011. *Petron.* 60. Circulus —— cujus per totum orbem coronae aureae cum alabaſtris unguenti pendebant. *Servius* in Æneid. III. 274. Donatus ab eo unguenti alabaſtro. *Martialis* II. 9. quod Coſmi redolent alabaſtra. *Theophraſtus* de odoribus. τὰς ἀλαβάστρους ζητοῦσι τοιάτῃ λίθῳ, ψυχρὸν γὰρ καὶ πυκνόν —— ὁ λίθος ὁ τοιοῦτος, καὶ ἄριστος τοῖς μύροις ὁ μάλιστα τοιοῦτος, ὥστε δὶ ἄμφω τηρῶσι καὶ τῷ ψυχρῷ καὶ τῷ πυκνῷ, μήτε διίεντες ἔξω τὴν ὀσμὴν, μήτ᾽ ὄλως ἐπιδεχόμενοι μηδέν. *Athen.* VI. p. 268. A. ἔπειτ᾽ ἀλάβαστρος εὐθέως ἥξει μύρῳ αὐτόματος. & XV. p. 686. C. περιενεγκόντων δὲ τῶν παίδων ἐν ἀλαβάστροις καὶ ἄλλοις χρυσοῖς σκεύεσι μύρα. p. 691. F. ἄλιξις· οὐ γὰρ ἐμυρίζετ᾽ ἐξ ἀλαβάστρου. *Plinius* H. N. XXXVI. 12. de Marmore Onychite: Hunc aliqui lapidem alabaſtritem vocant, quem cavant ad vaſa unguentaria, quoniam optime ſervare incorrupta dicitur. XIII. 3. unguenta optime ſervantur in alabaſtris. *Etymol.* ἀλάβαστρον καὶ ἀλάβαστρος, λήκυθος λιθίνη πρὸς μύρων ἀπόθεσιν. Λαμβάνει δὲ τὸ ρ. ἀλάβαστος ἔσα, ἔτως εἰς τὸ Διογένης ἐγκώμιον, σκεῦός τι ἐξ ὑέλου ἡ μυροθήκη. *Herodot.* III. 20. Cambyſes ἔπεμψε ἐς τὸς αἰθίοπας —— δῶρα φέροντας πορφύρεον τε εἶμα, καὶ χρύσεον στρεπτὸν περιαυχένιον καὶ μύρου ἀλάβαστρον. *Capitolinus* in Vero. Data & vaſa aurea cum unguentis ad ſpeciem alabaſtrorum. *Plaut.* Mercator. V. 2. 86. Tollo ampullam, atque hinc eo. *Plin.* H. N. IX. 56. faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura, in pleniorem orbem deſinentes.
βαρυτίμου] *Salluſt.* Hiſt. III. ap. Nonnium, cum grave pretium fructibus eſſet. *Sueton.* Aug. 41. frumentum ſaepe leviſſimo, interdum nullo pretio viritim admenſus eſt.
κατέχειν] *Ariſtoph.* Acharn. 1127. κατάχει σὺ τἄλαιον ἐν τῷ χαλκίῳ. *Plato* de Rep. III. μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέαντες.

Ungebantur & convivae & mortui; & ditiores quidem unguento ſeu nardo, reliqui oleo. *Plut.* μύρῳ δὲ χρωμένες εἶναι πρὸς ἄλειμμα καὶ λᾶτρον, ὅσες οὐδὲ ἐλαίῳ. *Anacreon* IV. Τί σε δεῖ λίθου μυρίζειν, τί δὲ γῇ χέειν μάταια; ἐμὲ μᾶλλον, ὡς ἔτι ζῶ, Μύρισον. *Pollux* VI. 104. περὶ μύρων. ἔτι δὲ καὶ μύρων ἐν τοῖς συμποσίοις ἐπιμνηστέον —— νάρδου Βαβυλωνιακὸν, ὡς ἄλιξις. *Anthol.* II. 47. 2. μὴ μύρα, μὴ σεφάνες λιθίναις σήλαισι χαρίζου, Μηδὲ τὸ πῦρ φλέξῃς, εἰς κενὸν ἡ δαπάνη. Ζῶντί μοι, εἶτι θέλεις, χάρισαι· τέφρην δὲ μεθύσκων Πηλὸν ποιήσεις, κ᾽ ἔχ᾽ ὁ Θανὼν πίσεα & 7. καὶ μυρίσωμεν αὐτὸς, πρὶν τύμβοις ταῦτα φέρειν ἑτέρες. *Pedo* Albinov. I. 136. Tene meae poterunt ungere, nate, manus? *Ennius.* Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit. *Nonni* Dionyſ. XVIII. extr. Οὐ πλόκαμοι προχυθέντες ἐπ᾽ ἀργυφέων στεφέων ὤμων ἀπλανέες Τυριόιο μύρῳ πέμπεσσιν ἀύτμήν. *Plut.* Nuptial. p. 142. A. ἐδὲν διαφέρει τῆς, ἵνα μὴ δοκῇ μυρίζεσθαι, μηδὲ ἀλειφέσης. *Cic.* in Verr. III. 25. In Apronii Convivio cum interea Apronius caput atque os ſuum unguento perfricaret. *Martial.* III. 12. 4. qui non coenat, & ungitur, Fabulle, Hic vere mihi mortuus videtur. *Artemidor.* III. 24. πονηρὰ τὰ μύρα, διὰ τὸ συνεισφέρεσθαι νεκρῷ.

9. πραθῆναι πολλοῦ] *Iſocrates* de Pace. πολλοὶ σύμπασαν ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν ὀλίγου πωλοῦσι. *Libanius* pro Templis. τῆς ψυχῆς ἐπρίατο τὸ κλέος. *Horat.* S. II. 2. 102. Ergo quod ſuperat, non eſt melius, quo inſumere poſſis? Cur eget indignus quisquam te divite?
10. τί] *Sextus Empir.* Hypoth. I. 19. τὸ δὲ τί ἀν-

χετε τῆ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς 11
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ 12
τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κη- 13
ρυχθῆ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, εἰς
μνημόσυνον αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, 14
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, Εἶπε· Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ 15
δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. 16
Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ· Ποῦ θέ- 17
λεις

γὰρ] — 1. 30. Codices *Latini*. Versio *Syr.*
πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς] τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε EFG. 3. 12. 22. 25. 69. 73. 80. 90. Evang. 6. Versio *Copta*. *Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Amphiloch.* πάντοτε τοὺς πτωχοὺς γὰρ Editio *Colinaei*.
12. με] — Editio *Erasmi* 1.
ὑμῖν] + ὅτι 12. 61. Editio *Colinaei*.
αὐτῆς] — 28.
Ἰούδας] + ὁ Editio *Erasmi*, *Bogardi*.
13. ἀμὴν] + γὰρ 49. 59. Evang. 14.
τοῦτο] — 69. μνημόσυνον] μαρτύριον 5.
14. πορευθεὶς] ἐπορεύθη D.
Ἰσκαριώτης] Σκαριώτης D. Versio *Sax. Syr.* Codices *Latini*.
15. εἶπεν] καὶ εἶπεν αὐτοῖς D. Versio *Vulg. Syr. Copt. Euseb.* D. X. 1. 3. 4.
κἀγὼ] κἀγὼ DEFH. 1. 74. 83. 86. 89. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Chrysostomus*.
ἀργύρια] στατῆρας D. Codices *Latini*. *Orig.* H. 35. *Euseb.* D. X. 3. 4. στατῆρας ἀργυρᾶ 1. ἀργυρᾶ A.
16. παραδῷ] + αὐτοῖς D. 69. Versio *Copt.* Codices *Latini*, *Origenes*, *Cyprianus*. *Euseb.* D. X. 1.
17. πρώτῃ] + ἡμέρᾳ 74. Versio *Vulg. Syr.* τῷ Ἰησοῦ λέγοντες] λέγοντες τῷ Ἰησοῦ 1.
αὐτῷ] — DKL 1. 33. 36. 40. 42. 53. 56. 58. 59. 69. 72. 102. 106. Versio *Vulg. Copta*. *Armen. Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 875. 1381.
θέλεις] + ἀπελθόντες 13.
σοῦ] — 13.

τὶ τῶ διὰ τί παραλαμβάνεται παρὰ Μενάνδρῳ· Τί γὰρ ἐγὼ, κατελιπόμην;
κόπτες παρέχετε] Graeci usitatius, πράγματα παρέχετε.

11. *Schabbath* f. 151. 2. Dixit Samuel: non differt hoc seculum a diebus Messiae, nisi servitute regnorum solum S. D. *Deut.* XV. 11. 24. 26. 57.

πάντοτε] *Thomas.* πάντοτε, ὡδεὶς τῶν ἀτλικῶν· ἑκάστοτε δὲ. *Moeris.* πάντοτε, ὡδεὶς τῶν ἀτλικῶν. *Phrynichus* p. 38. πάντοτε, μὴ λέγε· ἀλλ' ἑκάστοτε, καὶ διαπαντός. *Ulpianus* l. 5. S. 3. ff. de Offic. Proconf. Vetus proverbium: ἔστε πάντα, ἔστε πάντοτε, ἔστι παρὰ πάντων. *Galenus* semper habet ἑκάστοτε. *Gal.* IV. 13.

12. ἐνταφιάσαι] *Gloss.* libitinarius, pollinctor, ἐνταφιαστής. *Anthol.* II. 22. 14. Ἰητρὸς κρατέας, καὶ Δάμων ἐνταφιαστής. *Plut.* de Esu Carn. p. 995. C. ἡδύσμασι Συριακοῖς ἀραβικοῖς ὥσπερ ὄντας νεκροὺς ἐνταφιάζοντες. *Augustinus* in Genes. L. Non invenit lingua Latina, quemadmodum appellaret ἐνταφιαστὰς, non enim ipsi sepeliunt, i. e. terrae mandant corpora mortuorum, quod non est Graece ἐνεταφίασαν, sed ἔθαψαν. Illi ergo ἐνταφιασταὶ id agunt, quod exhibetur corporibus humandis, ut condiendo, vel siccando, vel involvendo & alligando, in quo opere maxime Ægyptiorum cura praecellit. *Eurip.* Helena 1419. ἓα δέ με αὐτὴν μολεῖσαν ἐντάφια, δέξαι νεκρῷ. *Polyb.* de virt. & Vit. p. 1475. καλὸν ἐντάφιον εἶναι τοῖς εὖ φρονοῦσι τὴν πατρίδα καὶ τὸ ταύτης πῦρ. *Heliodor.* I. καλὸν ἐντάφιον τὴν σωφροσύνην ἀπενεγκαμένη. ἐνταφιάσαι est corpus ad funus componere, & ornamentis sepulcralibus ornare.

13. *Cic.* pro Sylla. 15. Itaque dico locum in orbe terrarum esse nullum, quo in loco populi Romani nomen sit, quin eodem perscriptum hoc judicium pervenit.

Maimonides Hal. Efel. c. 14. Docendi autem sunt homines, ne sint dissipatores, neve perdant vasa & projiciant in perditionem לחבלה praestat enim ea dare pauperibus, quam sic inutiliter vermibus objicere: quicunque multiplicat vasa feralia, peccat contra legem de non perdendo, & C. ult. Si quis rex aut princeps moritur, licet concremare lectum ejus una cum utensilibus cunctis. Neque hoc fit aemulatione gentium aut perdendi tantum animo S. D. Jerem. XXXIV. 5. *Massechet Elilim.* p. 11. 1. Busta regia non sunt ex consuetudine Amoraeorum, de quibus praecipitur Levit. XVIII. 3. Sed totus mundus novit, hanc combustionem esse honorificam ei, ob cujus mortem instituitur.

15. *Ex.* XXI. 32. *Erach.* f. 14. 2. Si quis optimum vel pessimum servum interficit, dat XXX. siclos.

ἔστησαν] *Ammonius.* μετρεῖσθαι καὶ ἵστασθαι διαφέρει. Μετρεῖσθαι μὲν γὰρ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, μίστρῳ λαμβάνειν σῖτον, ἢ τί τοιοῦτον ἐν δάνει, ἵνα ἀποδῶ. Ἡσίοδος· εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος, εὖ δ' ἀποδοῦναι· αὐχὶ ἀργύριον ἢ χρυσίον. ἵστασθαι δὲ Ὅμηρος· Δεῦρο, μὴ τὸ χθιζὸν ὑποστῶσιν ἀχαιοὶ χρεῖος, οἷον τὸ γενόμενον αὐτοῖς ἐλάττωμα ἐν τῷ μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ χρεωλυτήσωσι, καὶ ἀντιστήσονται, ὥσπερ ὀφειλόμενον δάνος. *Xenoph.* Paed. VIII. τὰ δὲ ἀριθμοῦντες, καὶ μετροῦντες, καὶ ἱστάντες, πράγματα ἔχουσι. & Apomn. I. ἃ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας, ἢ μετρήσαντας, ἢ στήσαντας εἰδέναι.

16. εὐκαιρίαν] *Cic.* de Offic. I. 40. Tempus actionis opportunum Graece εὐκαιρία, Latine appellatur occasio. de finib. b. & m. III. 14. opportunitas, sic enim appellamus εὐκαιρίαν.

17. *Exod.* XII.

18. πρὸς τὸν δεῖνα] *Demosth.* π. Παραπρεσβ. ἔχουσιν ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα. in Leptin. Τὸ δεῖνι μεμφόμενος, ἢ τὸν δεῖνα ἀνάξιον εἶναι φάσκων. *Philipp.* I. τὸν δεῖνα ἀιτιάσασθαι καὶ τὸν δεῖνα. pro Coron. ὁ δεῖνα τῷ δεῖνα τὸν δεῖνα ἐισάγγελλε. *Dio* XXXVIII. p. 45. τὸν δεῖνα νοσεῖν ἢ τὸν δεῖνα ἀισχρὸν εἶναι. *Lucian.* ad Indoct. 3. ἢ ὡς διδάσκαλος σοι ὁ δεῖνα, ἢ σὺ τῷ δεῖνι ξυνεφαίτας. *Aquila* 1. Sam. XXI. 3. & 2. Reg. VI. 8. εἰς τὸν δεῖνα τόπον. *Origenes* in tit. Psalm. ἢ πρὸς τόνδε τινα τόπον ἀδέσποτον. Sch. *Lucian.* Vit. Auct. 19. τὸ δεῖνα εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ λέγειν, ἵνα ἀφελῶς τὸν λόγον προάγοντες ἐπὶ τῶν συγκρύπτειν τι βελομένων τῇ ἀοριστίᾳ τοῦ ὀνόματος.

Joma f. 12. 1. & *Megilla* f. 26. 1. Traditio est, non mercede conduci domos Hierosolymis, quia propriae non erant, R. Eleazar f. Zeda dixit: nec lectos, recepit ergo pater familias ab hospitibus coria sacrificiorum. Abai dixit; Hoc etiam in-

18 λεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς
τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ· Ὁ διδάσκαλος λέγει· Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός
19 σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς
20 ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὀψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα.
21 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
22 Καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· Μήτι ἐγώ εἰμι, Κύ-
23 ριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗ-
24 τός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ·
οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ,

61

ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν D. 1. 10. 33. 34. 35. 45. 47. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 66. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 3. 14. 19. 24. 18. δὲ] + Ἰησοῦς M. 13. 33. 69. Verſio *Vulg.* εἶπεν] + αὐτοῖς KM. 13. Colb. 69. Evang. 7. 14. 15. Verſio *Copt. Armen. Syr.* D. in Verſione *Latina.* τὴν πόλιν πρὸς] — 106. ὁ διδάσκαλος λέγει] — A. ποιῶ] ποιήσω D. 19. συνέταξεν] προσέταξεν M. a prima manu. 2. 7. 38. 40. 53. 61. καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα] — G. 20. ὀψίας] ὀψὲ Bodlej. unus in Edit. *Oxon.* δώδεκα] + μαθητῶν ALM 63. 71. Evang. 6. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Chryſ.* + μαθητῶν αὐτοῦ 106. 21. ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 29. ἀμὴν] + ἀμὴν 7. 22. αὐτῷ] — D. 33. 44. 69. 102. Verſio *Vulg. Copt. Origenes* H. *Euſebius* D. X. 3. + εἷς CDLM. 13. 61. 68. 69. Editio *Colinaei.* Verſio *Copta, Syra* poſterior in ora. αὐτῶν] — CL. 102. *Origenes* in Jo. XIII. 22. & H. 33. *Chryſoſtomus.* 23. δὲ] + Ἰησοῦς 13 69. ἐμβάψας] ἐμβαπτόμενος D. μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα] τὴν χεῖρα μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον D. μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ A. 102. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Origenes* c. Celſ. & H. 35. ἐν τῷ τρυβλίῳ] — 106. χεῖρα] + ἀπέναντι 76. ἐστὶν] αὐτὸς 76. Verſio *Syra* utraque, ſed poſterior habet editam in ora. 24. μὲν] + οὖν D. οὖ] + σκάνδαλα γίνονται καὶ 59. παραδίδοται] + ἀλλὰ τοῦτο D.

inde diſcas, moris fuiſſe, ut quis relinqueret vas fictile atque etiam corium ſacrificiorum ſuorum hoſpiti ſuo.

ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι] Hic Chriſtus non diſtinguit tempus ſuum, quo agnum Paſchalem eſſet comeſturus, a tempore Judaeorum. Non enim poterat ille agnus mactari, niſi in atrio templi, miniſterio Sacerdotum & Levitarum, atque unius diei XIV. Niſan veſpera. *Joſ.* B. VI. 9. ἄλλον ἐκ τῆς ἐπὶ κεσίᾳ συναριθμήσεως, ὃς τὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως διαδηλῶσαι Νέρωνι βελόμενος —— παρεκάλεσε τὰς ἀρχιερεῖς, εἴπως δυνατὸν εἴη τὴν πληθὺν ἐξαριθμήσασθαι. Οἱ δ' ἐνιαύσιος ἑορτῆς, Πάσχα καλεῖται, καθ' ἣν θύσει μὲν ἀπὸ ἑνάτης ὥρας μέχρι ἑνδεκάτης, ὥσπερ δὲ φρατρίαι περὶ ἑκάστην γίνεται θυσίαν, οὐκ ἔλασσον ἀνδρῶν δέκα, μόνον γὰρ οὐκ ἔξεστι διαίνυσθαι, πολλοὶ δὲ καὶ σὺν εἴκοσιν ἀθροίζονται. Τῶν μὲν ἓν θυμάτων κε. μυριάδας ἠρίθμησαν, πρὸς δὲ ἑξακισχίλιαι καὶ πεντήκοντα. *Peſachim* f. 64. 2. *Echa* R. I. 1. rex Agrippa quaeſivit ſcire, quanta turba numeraretur Hieroſolymis. Dixit pontifici maximo: ſepara mihi renem unum ex quovis agno paſchali, & ſeparaverunt ei DC. M. paria; & non eſt Paſcha, in quo non numerentur ultra X. R. Chila dixit: etiam XL. etiam L. f. Caparae: imo C. Sed Chriſtus allegorice per tempus ſuum hic intelligit tempus mortis ſuae, vid. *Jo.* VII. 6. XIII. 1. & inprimis *Lucae* XXII. 15.

ποιῶ τὸ πάσχα] *Xenoph.* Hiſt. Graec. VII. ἐπιόντος ὀλυμπιακοῦ ἔτους παρεσκευάζοντο ποιεῖν τὰ ὀλύμπια. *Heb.* XI. 28. *Ex.* XII. 48. *Num.* IX. 14. 16. *Deut.* XVI. 1. 2. 2. *Chron.* XXX. 1.

20. ἀνέκειτο] *Peſachim* X. 1. etiam pauper in Israële non comedat niſi inclinatus. f. 37. 2. R. Levi dicit: Mos ſervorum eſt, ut edant ſtantes: at nunc edant recumbentes, ut dignoſcatur exiiſſe eos e ſervitute in libertatem.

23. ἐν τῷ τρυβλίῳ] *Ariſtoph.* Equit. 647. τὰ τρυβλία. *Sch.* τὰ ὀξύβαφα. & 901. μισθοῦ τρυβλίον ῥοφῆσαι. Sch. ὀξύβαφον. ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν· ὥσπερ ἵνα ἢ ἄλλου τινὸς προσφαγίου μισθοῦ εἶπε. Avib. 360. ὀξύβαφον ἐντεῦθεν προσθοῦ λαβὼν ἢ τρυβλίον. Sch. ὅτι τὸ τρυβλίον μεῖζον τοῦ ὀξυβάφου. Eccleſiaz. 252. τὰ τρυβλία κακῶς κεραμεύει. Sch. εἶδος ὀξυβάφου. *Porphyr.* de Abſtin. IV. 17. καὶ οἱ ὑπηρέται ἑκάστῳ τρυβλίον δόντες, δύο γὰρ ἐκ ταὐτοῦ οὐκ ἐσθιάσιν, τρέφοντες αὐτὸς τῇ ὀρύζῃ. *Heſychius* & *Lexicon MS.* τρυβλίον, ὀξυβάφιον. & ἐμβάφιον ὀξυβάφιον. *Pollux* X. 92. τὰ δὲ τῶν ἐδυσμάτων ἀγγεῖα, ὀξίδας μὲν, εἰς ἃς καὶ τὸ ὄξος, ἐμβάφια δὲ καὶ τὰ λεκάρια καὶ λεκάνια καὶ τρυβλία καὶ ὀξυβαφοὶ, ἐν οἷς τὰ ἡδύσματα ἢ βρώματα. *Xen.* Paed. ὄψον, ὃ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι. *Athen.* IX. p. 367. B. φάγειμ' ἂν ῥῆμα τι εἰς ὄξος ἐμβαπτόμενον. III. p. 125. F. ἄλεξις —— ἐν ἀργυρῷ ποτηρίῳ —— ἀσειοτάτῳ τὴν ὄψιν, οὔτε τρυβλίῳ, οὔτε φιάλῃ, μετεῖχ' ἀμφοῖν τοῦν ῥυθμοῖν. *Lucian.* Timon. 54. ἀκριβῶς τὰ τρυβλία τῷ λιχανῷ ἀποσμήχων. *Ælian.* V. H. IX. 37. εἶτα προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἰατρὸς ῥόφημα σκευασθῆναι, γελάσας ὁ ἀναξαγόρας, τῷ μέντοι θεῷ ἡμῶν, εἶπεν, ἐν τρυβλίῳ ῥοφήματι αἱ ἐλπίδες κεῖνται. *Plaut.* Stich. V. 4. 9. olea in tryblio. *Lucian.* Gallo 14. ὁ τὸ τρυβλίον περιλείχων. *Pſal.* XLI. 10. *Plut.* Dem. p. 856. E. τοὺς ἐμπόρους ὁρῶμεν, ὅταν ἐν τρυβλίῳ δεῖγμα περιφέρωσιν, δι' ὀλίγων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας.

24. ὑπάγει] *Jo.* XIII. 1. 3. 33. VIII. 21. *Gen.* XV. 2. *Pſal.* XXXIX. 14. *Joſ.* XXIII. 14.

Sophocles ap. Stob. S. 119. τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον ἢ τὸ ζῆν κακῶς. ib. *Æſchyl.* Ixion. τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐσὶν μᾶλλον ἢ πεφυκέναι. *Anthol.* I. 13. 3. Ἦν ἄρα τοῦδε δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον· Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονιοισιν ἄριστον, Μήδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου. *Chagiga* II. 1. Quicunque conſiderat quatuor illas res, ei melius fuiſſet, ſi nunquam intraſſet in mundum —— Et quicunque non attendit ad honorem Creatoris ſui, ei melius fuiſſet, ſi nunquam veniſſet in mundum. *Berachoth* f. 17. 1. Pſal. III. 10. & omnis, qui non fecit propter hoc ipſum, illi eſſet melius, ut nunquam creatus eſſet. *Schemoth* R. XL. Quicunque ſcit legem, eamque non ſervat, melius ipſi eſſet, ſi non veniſſet in mundum. *Vajikra* R. XXXVI. Melius ipſi eſſet, ſi non creatus eſſet

εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπε· 25
Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰη- 26
σοῦς τὸν ἄρτον, καὶ ~ εὐλογήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· Λάβετε,
φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν 27
αὐτοῖς, λέγων· Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ 29
μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν
αὐ-

~ εὐχαριστήσας

25. δὲ] ὁ D. 90. εἶπεν] + αὐτῷ 61. ῥαββί, λέγει αὐτῷ] — Versio *Syra* posterior.
26. ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν] αὐτῶν δὲ ἐσθιόντων D. 69. Codices *Latini*.
λαβὼν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς λαβὼν D. Codices *Latini*. τὸν] — CD. 1. 89. 90. 102. *Theophylactus*.
εὐλογήσας] εὐχαριστήσας AEFHKLM. 1. 2. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 16. 22. 24. 25. 26. 27. 34. ex emendatione. 38. 39. 42. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 57. 60. 61. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 21. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Wechelii*, *Bogardi*. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* H. 35. *Chrysostomus*, *Titus* Bostrensis, *Petrus Antiochenus*, *Euthymius*, *Theophylactus*, *Basilius*. probante *J. Millio* — 44.
ἐδίδου] ἔδωκε 59. *Chrysostomus*. δὲς DL. 1. 13. 69. Versio *Copta*. — 61.
μαθηταῖς] + αὐτοῦ 37. 51. 59. 67. Versio *Vulg. Syr. Copt. Origenes* H.
καὶ ultimo] — D. 1. 13. 61. 69. 102. *Origenes* H. τοῦτο] — L.
27. τὸ] — 1. 102. Evang. 2. 17. καὶ secundo] — C. 1. 32. 59.
εὐχαριστήσας] εὐλογήσας 51. λέγων] + λάβετε Versio *Syra*.
28. γὰρ] — C ex emendatione 1. 56. 57. 58. 84. Evang. 9. 10. 12. 13. 16. 19. 21. 24. Versio *Syra*. Codices *Latini*. *Chrysostomus*. probante *J. Millio* prol. 1195. καινῆς] — 102.
περὶ] ὑπὲρ D. *Chrysostomus*. *Apollonii* Lex MS. περὶ — ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ, περὶ μὲν βελῆς Δαναῶν.

— melius ipsi fuisset — si in lucem hujus mundi non prodiisset. *Eccles.* VI. 3. *Ex.* X. 29.

25. σὺ εἶπας] est affirmantis & concedentis. *Eurip. Hippolyt.* 352. σῦ τάδ', οὐκ ἐμῦ κλύεις. fr. 379. σὺ δὲ λέγεις ταῦτα, ἐκ ἐγώ. *Hier. Bava Mezia* f. 85. 1. *Koheleth* R. VII. 12. IX. 10. Zipporenses quaerebant, numquid R. Judas mortuus esset? Filius Caphrae respondit: Vos dixistis. *Cetuboth* f. 104. 1. addit: & ego non credam? *Hier. Kilaim* f. 32. Dixerunt ipsi: num mortuus est Rabbi? Respondit ille: Vos dixistis. inf. comm. 64. XXVII. 11. Jo. XVIII. 37. *Marc.* XIV. 62. *Sophocles* Trachin. 886. οὐ δῆτ' ὡς θανῆσα, Τ. πάντ' ἀκήκοας. X. τέθνηκεν ἡ τάλαινα. Τ. δεύτερον κλύεις. *Plaut.* Merc. I. 2. 52. Scio, jam miserum dices. Tu dixti, ego taceo. *Xenoph.* Memorab. III. αὐτὸς, ἔφη, τᾶτο λέγεις, ὦ Σώκρατες.

26. *Beracheth* f. 39. b. Rabbat dixit: benedicit prius & postea scindit — Rabbini fecerunt ut Rabba — traditio est ut Rabba.

Post coenam paschalem peractam, Christus iterum panem poculumque acceptum distribuit, non sane ut famem sitimque discipulorum pelleret, sed ut ritum aliquem mysticum institueret: cum discipuli assequi non possent, quo id faceret consilio, non potuit non in animis ipsorum oriri cogitatio: quid hoc sibi vult? quid hoc significat? Non quaerebant, utrum panis, quem videbant, panis esset, vel utrum aliud corpus inconspicuum in interstitiis panis delitesceret: sed quid haec actio significaret? cujus rei esset repraesentatio, aut memoriale? *Act.* II. 12. 16. *Exod.* XII. 26. XIII. 8. 14. *Esther* IV. 5. *Jos.* IV. 21. *Marc.* I. 27. *Ter.* Phorm. I. 2. 43. Intervenit adolescens quidam lacrymans; nos mirarier: rogamus quid sit? *Donatus.* Quid lacrymet? *non, quid sit ipse, ut stulti putant.*

Schemoth R. XVIII. f. ea nocte fecit res magnas justis, sicut fecit Israëlitis in Ægypto. Ea liberavit Hiskiam, Hananiam & socios, Danielem ex fovea leonum, ea Messias & Elias celebrabuntur S. D. Es. XXI. 12. *Thanchuma* p. 75. 1. XV. die Nisan natus est Isaacus, eo liberati sunt ex Ægypto, & eodem liberabuntur ex servitute regnorum, *Rosch Haschana* f. 11. 1. mense Nisan liberati sunt, & mense Nisan liberabuntur. *Mechilta* 14.

27. *Ovidius* A. 4. 32. Quae tu reddideris, ego primus pocula sumam; Et, qua tu biberis, hac ego parte bibam. de A. A. I. 575. Fac primus rapias illius tacta labellis Pocula; quaque bibet parte puella, bibes. *Lucian.* D. Jovis & Junonis V. 2. πίνεις ἔνθα καὶ αὐτὸς ἔπιε. *Cic.* Verr. III. 9. cum alii ne conviviis quidem iisdem, quibus Apronius, hic iisdem etiam poculis uteretur. *Aristophanes* Equit. 1286. οὐ πόθ' ἓν ταὐτῷ μιθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίῳ. *Juvenalis* S. V. 127. quando propinat Varro tibi, sua mitque tuis contacta labellis Pocula.

ποτήριον] *Pesach* X. 7. *Berachoth* VII. 5. super vinum cui non immiscetur aqua, non benedicunt: ita R. Eliezer Berach. *Pesach* f. 117. 2. Poculum tertium est poculum benedictionis, cum benedicitur post cibum. Vinum purum infunditur, & fit commistio aquae in poculo. Quartum est, super quo perficit Haliel, additque benedictionem Cantici: laudent te, Domine, omnia opera tua; & benedictus sit qui creavit fructum vitis. Et postea quicquam non gustat illa nocte. f. 108. 2. in quatuor istis poculis (nempe in unoquoque) debet esse quartale vini, sive meri sive diluti, sive veteris sive novi. Dilutionem scribunt ita debere fieri, ut non plus aquae addatur quam quarta pars, ne gustus vini corrumpatur. f. 106. 1. poculum benedictionis. *Bava Bathra* f. 97. 2. Dixit R. Eliezer R. Chaninae Sapientes concedunt R. Eleazaro de poculo benedictionis, non benedici super illo, donec aquam infuderint. vid. *Cyprian.* Epist. 63. ad Caecil.

Jos. A. XIX. 1. 13. αἷμα τε ἦν — πολὺ — τὸ περὶ τὸν σαυρωθέντα ἐκκεχυμένον.

28. διαθήκης] *Hieronymus* in Gal. III. 15. Si quis diligenter Hebraea volumina, & caeteras editiones cum LXX. Interpretum translatione contulerit, inveniet, ubi *testamentum* scriptum est, non testamentum sonare sed *pactum*, quod Hebraeo sermo-

ne

30 αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλ-
31 θον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσε-
σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ· Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορ-
32 πισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν
33 Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Εἰ — καὶ πάντες σκανδαλισθήσον-
34 ται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοι,
35 ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Λέγει αὐτῷ

ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ACD. 1. *Chrysostomus*, *Theophylactus*. Editio *Erasmi*, *Stephani*, *Genev.*
29. ὅτι] — D. 1. 33. 69. 102. Editio *Erasmi*. Versio *Vulg. Syra. Cyrillus* in Jo. p. 1466.
τούτου] — 42. 61. *Chrysostomus*. τοῦ] — CL. Evang. 13. 14.
γενήματος] γενήματος AD. 1. 3. 73. 90. ἀμπέλου] + ταύτης 12. Editio *Colinaei*. *Clemens Alex. Iren.*
πίνω] πίω D. *Clem. Alex. Irenae. Chrysostomus*. πίνω Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
μεθ' ὑμῶν καινὸν] καινὸν μεθ' ὑμῶν C. 1. *Cyrillus* l. c. *Chrysostomus*, *Epiphanius* H. 45.
31. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58. *Chrysostomus*. ἐν ἐμοὶ] — 69.
διασκορπισθήσεται] διασκορπισθήσονται ACM. 13. 33. 47. 51. 52. 54. 58. 69. 74. 90. Evang. 3. 21. 24. Edit. *Erasmi*, *Aldi*
33. καὶ] — ACDEGHL. Colb. 1. 2. 3. 4. 11. 12. 14. 16. 29. 34. 37. 38. 39. 44. 48. 52. 53. 54. 57. 59. 63. 64. 69. 73. 74. 78. 80. 84. 86. 89. 90. 102. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 16. 17. 19. 24. Versio *Copt. Origenes* H. probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 1341.
ἐγὼ] + δὲ C ex emendatione. GHK. 3. 9. 12. 36. 39. 44. 51. 54. 59. 60. 63. 69. 74. 80. 84. 86. 89. 90. Evang. 2. 6. 15. 16. 17. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copta*, Codices *Latini*.
σκανδαλισθήσομαι] + ἐν σοὶ F. 34. ἀμὴν] + ἀμὴν 59. ἐν] — D.
ταύτῃ] αὐτῇ Evang. 2. a prima manu. ἀλέκτορα φωνῆσαι] ἀλεκτοροφωνίας L. 1.
τρὶς ἀπαρνήσῃ μι] ἀπαρνήσῃ με τρὶς A. Versio *Copta*. 35. ὁ] — D.

ne dicitur **ברית**. *Cic.* pro Sextio 10. Id autem foedus meo sanguine ictum sanciri posse dicebant. in Pisonem 12. Foedus, quod meo sanguine in pactione provinciarum iceras. *Hesychius* διαθήκη, συνωμοσία. *Aristophanes* Avib. 434. ἢν μή διαθῶνταί γ' οἱδὲ διαθήκην ἐμοὶ —— Διατίθεμ' ἐγωγε· κατώμοσον νῦν ταῦτα μοι. *Schol.* ὑπισχνοῦμαι, συντίθεμαι.

Facile quidem intelligimus, quomodo vinum rubrum possit significare sanguinem. *Eustath.* in Il. β. p. 234. 21. αἷμα δὲ σαφυλῆς τὸν οἶνον λέγειν ἐντεῦθεν ἤρτηται. *Achilles* Tatius II. p. 67. τὸ δὲ ποτὸν οἶνος ἦν. ὁ δὲ πιὼν ὑφ' ἡδονῆς βακχεύεται, καὶ λέγει πρὸς τὸν Θεόν· πόθεν, ὦ ξένε, σοὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ πορφυροῦν; πόθεν ἔτως εὗρες αἷμα γλυκύ; —— καὶ ὁ Διόνυσος ἔφη· τοῦτο ἐστιν ὀπώρας ὕδωρ, τοῦτο ἐστιν αἷμα βοτρύων. *Plut.* de Iside. p. 313. B. οὐκ ἔπιον οἶνον, οὐδὲ ἔσπενδον, ὡς φίλιον θεοῖς, ἀλλ' ὡς αἷμα τῶν πολεμησάντων ποτὲ τοῖς θεοῖς. *Plinius* H. N. XIV. 7. Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum M. scripsit —— Vinum poturus rex memento te bibere sanguinem terrae. *Hieros. Schabb.* III. 3. praeceptum est, ut vino rubro praestet hoc officium. *Statius* Theb. I. 329. Deserit & pingues Baccheo sanguine colles. *Genes.* XLIX. 14. *Deut.* XXXIV. 14. *Sirac.* XXXIX. 26. L. 15. 1. *Macc.* III. 31. VI. 34. At non tam facile est intelligere, quaenam similitudo intercedat inter corpus humanum & panem? responderi tamen potest, cadaver exangue, quale est hominis in cruce mortui, tam siccum esse quam est panis: deinde corpus Christi, si mystice consideretur ut Caro sacrificii, alere mentem, ut panis corpus alit. *Jo.* VI. 51. ubi Christus etiam a panis consideratione ad corpus suum transit.

29. οὐ μή] *Thomas.* γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ τῶν ἐνικῶν πρώτων προσώπων τῇ ὑποτακτικῇ ἀορίστῳ καὶ παρακειμένῳ, καὶ τῶν καθεξῆς χρόνων, οὐ χρώμεθα μόνῳ τῷ μὴ οἶον, μὴ τύψω, καὶ μὴ τυπῶ, καὶ μὴ τετύφω· ἀλλὰ μετὰ τῆς προσθέσεως τῆ οὐ. οἷα οὐ μὴ τυπῶ.

τῆ γεννήματος τῆς ἀμπέλου] *Phrynichus* p. 124. γεννήματα, πολλαχῆ ἀκέω τὴν λέξιν τιθεμένην ἐπὶ τῶν καρπῶν· ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα ἀρχαῖον καὶ δόκιμον ἔσαν, χρὴ δ' ἐν αὐτῇ τῇ γεννήματα καρπὸς λέγειν ξηρὸς ἢ ὑγρός. *Thomas.* γεννήματα ἐπὶ καρπῶν τινες τιθέασιν, ἀδοκίμως· σὺ δὲ καρπὸς λέγε. *Schol. Aristoph.* Pace 566. τὸν πυρὸν, ἢ τὰς κριθὰς, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων γεννημάτων. *Anacreon.* L. γόνον ἀμπέλου τὸν οἶνον. *Diodor.* S. V. 17. τῶν δὲ πρὸς τὴν τροφὴν γεννημάτων οἶνον μὲν ὁλοσχερῶς οὐκ ἔχουσιν. *Polyb.* I. 72. ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χώρας γεννημάτων. *Pind.* Nem. IX. 1031. ἀργυρέας σε δὲ νᾶμα —— τῷ φιάλαισι βιόταν ἀμπέλου παῖδ'. *Plaut.* Amphitr. I. 1. 274. eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.

καινὸν] *Horat.* Carm. I. 31. Quid dedicatum poscit Apollinem Vates? quid orat de patera *novum* Fundens liquorem? *Virgil.* Ecl. V. 71. Vina *novum* fundam calathis Ariusia nectar. *Servius.* quale nunquam habuerit. *Psal.* CXVI. 13. Calicem salutis accipiam & nomen domini invocabo. *Chald.* in mundo futuro.

31. *Simplic.* in Epictet. p. 211. στρατηγῷ πειθόντος —— οἱ στρατιῶται τοῖς φρονήμασιν εὐθὺς καταπίπτουσι, καὶ ὡς πρόβατα ποιμένος τεθνηότα λύκων ἐπερχομένων ἄλλος ἀλλαχῇ πρὸς φυγὴν διασπείρονται.

34. ἀλέκτορα] *Thomas.* τὸ δὲ ἀλέκτωρ οὐχ ἑλληνικὸν ὅλως. *Theocrit.* Id. VII. 123. ὁ δ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων. *Anthol.* VII. 162. ὄρθρος ἔβη, χρύσιλλα, φάλαι δ' ἠῶος ἀλέκτωρ κηρύσσων φθονερὴν ἠριγένειαν ἄγει. *Aristoph.* Nub. 849. ἀλεκτρύοιναν, τὸν δ' ἕτερον ἀλέκτορα. *Athen.* IX. 4. λέγεται δὲ καὶ ἀλεκτορὶς καὶ ἀλέκτωρ. Σιμωνίδης, ἡμερόφωνα ἀλέκτωρ, ἔφη. Κρατῖνος ὥραις· ὥσπερ ὁ Περσικὸς ὥραν πᾶσαν κατέχων ὀλόφωνος ἀλέκτωρ. εἴρηται δ' ἕτως, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῆς λέκτρου ἡμᾶς διεγείρει. *Etymol.* ἀλέκτωρ, τὸ ζῶον τὸ κατοικίδιον.

φωνῆσαι] De gallis Graeci etiam dicunt ᾄδειν, κεκραγέναι, φθέγγεσθαι. *Schol. Theocrit.* Id. II. 109. φωνοῦντα κυρίως ἐπὶ τῶν ὀρνέων λέγεται· καταχρηστικῶς δὲ ἐπὶ τῆς ἡσύχου καὶ ἀσήμου ὑλακτῆς τῶν κυνῶν. *Aristot.* H. A. IX. 49. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τῶν ὀρνίθων μεταβάλλουσι κατὰ τὰς χώρας καὶ τὴν φωνὴν, οἷον ὁ κότυφος ἀντὶ μέλανος ξανθὸς καὶ τὴν φωνὴν ἴσχει, ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει ᾄδει, τῷ δὲ χειμῶνος σταγεῖ. IV. 9. τὸ δὲ τῶν ὀρνίθων γένος ἀφίσι φωνὴν. *Artemidorus* II. 20. de Corvo: πολλάκις ἀλλάττει τὴν φωνὴν. *Pollux* V. 89. ὀρνέων φωναί. *Lucianus* Somn. 1. ἀλλά σε, ὦ κάκιστε ἀλεκτρυὼν, ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἐπίτριψειε —— οὕτως ὀξύφωνον ὄντα. *Æneas* Tact.

ὁ Πέτρος· Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. Ὁμοίως + καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον ~ Γεθσημανῆ· 36
καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· Καθίσατε αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ πα- 37
ραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱὸς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. Τότε 38
λέγει αὐτοῖς +· Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε
μετ'

+ δὲ ~ Γεθσημανεί + ὁ Ἰησοῦς

ἀπαρνήσομαι] ἀπαρνήσωμαι AG. 7. 9. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 42. 48. 49. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 66. 69. 73. 78. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 9. 12. 13. 24. Editio *Complut. Chryſoſtomus, Theophylactus.*

ὁμοίως] + δὲ AEFGHK. 1. 6. 7. 12. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei*, duae priores *Stephani, Genev.* Verſio *Copta, Chryſoſtomus, Theophylactus.*

36. ἔρχεται] εἰσέρχεται 59. μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς μετ' αὐτῶν D.

Γεθσημανῆ] Γεθσαμανεί D. 106. Γεθσημανεί ACEFGHKL. Golb. 1. 42. 48. 72. 87. Evang. 6. Editio *Colinaei.* Verſio *Vulg. Copta. Syra* poſterior *Æthiop. Arab. Euſebius, Hieronymus.* Nomen habuit praedium a *pecore pingui.* Solent autem Graeci interpretes Hebraicum Tzere per η vel ε, Chireck vero per ι vel ει exprimere.

τοῖς μαθηταῖς] αὐτοῖς 69. + αὐτοῦ ACD. 1. 12. 36. 37. 40. 59. 61. 64. Editio *Colinaei.* Verſ. *Vulg. Syr. Copta,*

αὐτοῦ] — C a prima manu. 61. ὧδε 33.

οὗ] — CK. 33. 44. 72. 73. Verſio *Syra. Theophylactus.* ἂν DL. 1. 42. 49. 69. 71. + ἂν A.

προσεύξωμαι] προσεύξομαι DH. 73. 74. 90. 106. Editio *Genevenſis, Colinaei, Bogardi.*

προσεύξωμαι ἐκεῖ] ἐκεῖ προσεύξομαι D. 69. 102. Verſio *Vulg.*

37. δύο] — 12.

38. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς C ex emendatione EFGHK. 2. 3. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 44. 46. 49. 50. 51. 54. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 73. 74. 76. 80. 83. 84. 85. 86. 90. 91. Colb. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bengelii*, Codices *Latini.* Verſio *Syra* poſterior. *Theophylactus.*

Tact. 23. *τῶν ἀλεκτρύονων τὰς φωνὰς —— αἱ τότων φωναὶ ἔρρθρ φθεγγόμεναι.*

Pollux I. 70. *περὶ πρώτας φυλακὰς καὶ δευτέρας καὶ τρίτας —— μεσούσης νυκτὸς —— περὶ ἀλεκτρύονων ᾠδάς, ἀλεκτρύονων ἀδόντων, περὶ τὸν ὄρθρον ὄρνιθα. Plat.* Sympoſ. extr. *ἐξέγρεσθαι δὲ πρὸ ἡμέρας ἤδη ἀλεκτρυόνων ἀδόντων. Macrob.* Saturn. I. 3. Primum tempus diei dicitur mediae noctis inclinatio, deinde gallicinium, inde conticinium, cum & galli conticeſcunt, & homines etiam tum quieſcunt, deinde diluculum, id eſt, cum incipit dignoſci dies. Inde mane, dum dies clarus. *Cenſorinus* c. 19. Sunt etiam plura nocti & diei tempora ſubnotata, propriisque diſcreta nominibus, quae apud veteres Poëtas paſſim ſcripta reperiuntur. Ea —— omnia ordine ſuo exponam. Incipio a nocte media, quod tempus principium & poſtremum eſt diei Romani. Tempus, quod huic proximum eſt, vocatur de media nocte. Sequitur gallicinium, cum galli incipiunt canere, deinde conticinium, cum conticuere, tunc ante lucem & ſic diluculum vocatur. Mane cum lux videtur ſolis. *Plin.* H. N. X. 24. Galli cum ſole eunt cubitum, quartaque caſtrenſi vigilia ad curas laboremque revocant. *Horat.* S. I. 1. 10. ſub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat. 3. *Macc.* V. 16. *Tobiae* VIII. 11. in verſione Latina: & factum eſt circa pullorum cantum, accerſiri juſſit Raguel ſervos ſuos. *Joma* f. 20. 1. Quotidie cineres ex altari auferunt ad galli cantum, aut proximo tempore. f. 21. 1. Traditio eſt ſecundum R. Schilam: ſi quis ante gallicinium domo ſolitarius exeat, ſanguis ejus eſt ſuper caput ejus. R. Joaſchia dixit: usque dum ſecunda vice canit. De quonam autem gallo dixerunt? De medio. *Tamid.* f. 26. 1. Quanam hora venit praefectus templi? Non ſemper tempus definitum exſpectat: nonnunquam venit tempore gallicinii, vel circa. *Schemoth* R. 1. Exibant exactores ad domos praefectorum ſummo mane, ut eos ad operas ſuas educerent ad galli cantum —— adſtabant ad horam galli cantus, *Tanchuma* Noach p. 7. 3. Eſt beſtia quae edit media nocte, eſt quae tempore gallicinii. *Theognid.* 862. *καὶ ὀρθρίη αὖθις ἔσειμι Ἄμος ἀλεκτρυόνων φθόγγος ἐγειρομένων. Apulejus* VIII. Noctis gallicinio venit quidam juvenis.

35. Κἂν] *Od.* ζ. 300. *καὶ ἂν πάϊς ἠγήσαιτο. Euſtath. ἀτλικὸς ἀνηρσυναλείψας κἂν παῖς ἐρεῖ, καθὰ καὶ Σοφοκλῆς, καὶ ἐὰν ἐξέπραξεν —— κἂν ἐξέπραξεν ἔφη.*

Ariſtoph. Plut. 216. *ἐγὼ γάρ, εὖ ἴσθι, κἂν δεῖ μ' ἀποθανεῖν, αὐτὸς διαπράξω ταῦτα.* & *Lyſiſtr.* 123. *Ποιήσομεν, κἂν ἀποθανεῖν ἡμᾶς δέῃ. Ariſtaenet.* II. 17. *ἀδὲ δειλὸς, κἂν δέοι τεθνᾶναι. Dio* XLV. p. 301. *πᾶς ὁ μέγας ἅτος καὶ φιλόπολις ῥήτωρ, ὁ πανταχῆ καὶ ἀεὶ θρυλλῶν καὶ λέγων· ἐγὼ μόνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνίζομαι —— ἐγὼ, κἂν ἀποθανεῖν ἐν τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν λόγοις δέῃ, καὶ μάλα ἡδέως τελευτήσω, ἀδ' ὅτιῶν τότων τότε εἰπεῖν ἐτόλμησε. Joſ.* A. VI. 6. 2. *τοῦ δ' ὁπλοφόρου προθύμως ἐφέπεσθαι φήσαντος, ὅποι ποτ' ἂν ἡγῆται, κἂν ἀποθανεῖν δέοι.*

36. *Thomas. ἄλλο κάθισον, καὶ ἄλλο κάθησο. Τὸ μὲν γὰρ κάθισον πρός τινα ἰσάμενον λέγεται, ἵνα καθίσῃ· τὸ δὲ κάθησο πρὸς καθημένον, ἵνα κάθηται, καὶ μὴ ἐξανασῇ, ὡς τὸ παρ' ὁμήρῳ· Ἧσο, ξεῖνε, σὺ μὲν καὶ ἄλλοθι δήομεν ἔδρην. Ammonius κάθησον τῷ κάθισον διαφέρει· κάθησον μὲν γὰρ ἐροῦμεν αὐτῷ τινι, περὶ ἑαυτῷ κελεύοντος· κάθισον δὲ περὶ ἑτέρου, κάθισον αὐτόν. Lucianus Sol.* II. *τὸ κάθισον τῷ κάθησο διαφέρειν φησὶ, Gen.* XXII. 5.

χωρίον] *Demoſth.* de Nicoſtrat. *ἔλεγεν, ὅτι τὸ χωρίον, τὸ ἐκ γειτόνων μοι τοῦτο ἀδεὶς ἐθέλοι ἅτε πρίασθαι, ἅτε τίθεσθαι & κ. ὀνήτορ. ἀποδείξω γὰρ αὐτὸν τὸν προῖκα ἐ δεδωκέναι, ἧς φησι μοι ἀποτιμήσασθαι τὸ χωρίον. Diogenes* L. IV. 48. Bion. *πρὸς τὸν τὰ χωρία κατεδηδόκοτα, τὸν μὲν ἀμφιάραον, ἔφη, ἡ γῆ κατέπιε, σὺ δὲ τὴν γῆν. Gloſſar.* fundus, *χωρίον, ἀγρὸς. Æſchines* c. Timarch. *οἰκίαν μὲν γὰρ ὄπισθεν τῆς πόλεως, ἰσχαλίδα δὲ Σφηττοῦ, ἀλωπεκῆσι δ' ἕτερον χωρίον. Lyſias. π. Σηκοῦ. ἦν μὲν καὶ τοῦτο Πεισάνδρῳ τὸ χωρίον —— ἀπολλόδωρος ἐγεώργει, Ἀντικλῆς πριάμενος ἐξεμίσθωσεν, ἐγὼ δ' ὠνούμην.*

αὐτῇ] *Etymol. αὐτὸς ὁ τόπος ὡς τὸ· σῆτ' αὐτῇ, καὶ λαὸν ἐρυκάκετε. Thuc.* VI. 41. *ἠυλίσαντο αὐτῇ.* VII. 40. *αὐτῇ ἄριστον ἐποιοῦντο.* 78. *αὐτῇ ἐστρατοπεδεύσαντο.*

39 μετ' ἐμοῦ. Καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ, προσευχόμενος, καὶ
λέγων· Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν
40 οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐ-
τοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ'
41 ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρό-
θυ-

39. προελθὼν] προσελθὼν ACDEFGHL. 1. 2. 3. 11. 12. 16. 34. 36. 37. a prima manu. 39. 44. 54. 56. 58. 59. 61. 65. 66. 69. 73, 74. 76. 80. 84. 85. 86. 87. 90. 106. Evang. 2. 6. 9. 10. 12 13. 14. 15. 16. 17. 24. *Theophylactus* MS.

μου] — 1. *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Irenaeus*. *Baſilius* apud Nicetam. probante *J. Millio* prol. 674.

ἐστι] — 73.

παρελθέτω] παρελθάτω ACDFL. *Chryſoſtomus* in Matth. XXI. 3. ap. Coteler.

σὺ] + ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ &c. 69. ex Luc. XXII. 43. 44.

40. καὶ primum] + ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς 12. 59. 61. 69. 78. ex *Luca*. Solent enim in lectione Eccleſiaſtica poſt comma 39. Matthaei inſerere ex Luca XXII. 43. 44. & partem 45. quae etiam Chryſtomus ad Matthaeum interpretatur. —— 74. a prima manu 90.

τοὺς μαθητὰς] αὐτοὺς D a prima manu. + αὐτοῦ D ex emendatione. Verſio *Vulg. Syr.* τῷ Πέτρῳ] αὐτοῖς FKM. 15. 27. 40. 60. 61. 68. 69. 73. Verſio *Syra* poſterior in margine. + Σιμων καθεύδεις 74. ex emendatione.

οὕτως] — 1. οὕτως; 3. 4. 7. 8. 9. 12. 35. 37. 48. 51. 55. 57. 73. 76. 82. 83. 84. 86. Evang. 3 *Euthymius*. *Marc.* VII. 18.

ἰσχύσατε] ἴσχυσας A. Codices *Latini*. Verſio *Syra* poſterior in margine.

μίαν ὥραν] — 37. γρηγορῆσαι] ἀγρυπνῆσαι 34. 49. 66. 74. Evang. 19.

41. μὲ] — 102.

IV. 30 Sch. τοπικὸν ἐπίρρημα. *Gen.* XXII. 5.

37. ἀδημονεῖν] *Etymol.* ἀδημονεῖν, ἀλύειν, καὶ ἀπορεῖν, ἀμηχανεῖν. *Heſych.* ἀκηδῶ, ἀγωνιῶ. *Suid.* λίαν λυπεῖσθαι, ἀπορῶ. *Gloſſar.* pertaedeo, ἀδημονῶ. *Demoſth.* de falſ. Legat. ἀδημονήσης δὲ τῆς ἀνθρώπου i. e. Harpocrat. ἀπορήσης. *Aelian.* V. H. XIII. 3. ἀπηλλάγη ἀδημονῶν. H. A. III. 21. ὁ δὲ λέων, οἷα ἀδημονῶν καὶ ἀλύων ὑπὸ τῆς ἄχνης, ὡς ἄνθρωπος. *Plut.* Anton. p. 939. E. Κλεοπάτραν περιέμενε, καὶ βραδυτῆτος ἀδημονῶν ἤλυε. & de educat. pueror. p. 5. τοῖς ἐκείνων ἀδικήμασιν ἀδημονοῦντες. & de Sanitate p. 129. C. καὶ δακρυρροεῖσι καὶ ἀδημονοῦσιν, ὅταν ἀτμοὶ πονηροὶ καὶ ἀναθυμιάσεις πικραὶ συνισάμεναι ταῖς τῆς ψυχῆς, ὡς φησι Πλάτων, ἀναχαιτίσι περιόδοις. *Xenoph.* Hiſt. Graec. IV. ἀδημονῆσαι τὰς ψυχὰς. *Hippocr.* de Virginit. ἀλύων καὶ ἀδημονέων ὁ θυμὸς.

38. περίλυπος] *Ariſtot.* Eth. IV. 3. καὶ ὅτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔσαι, ὅτ' ἀτυχῶν περίλυπος. *Apollodor.* III. 11. περίλυπος ἐπ' αὐτῇ γενομένη. *Plut.* non poſſe ſuaviter vivi ſec. Epic. p. 1101. E. ἡ ψυχὴ περίλυπος ἐστι καὶ ταπεινὴ καὶ δύσθυμος. *Plut.* de Lib. educ. & *Iſocrat.* ad Demonic. ὅτ' εὐτυχῶν ἔσῃ περιχαρὴς, ὅτε δυστυχῶν περίλυπος. *Pſ.* XLI. 6. 15. XLII. 5. *Plut.* Theſ. p. 9. 8. θησία περίλυπον γενόμενον. *Timol.* p. 230. B. παντάπασι περίλυπος γενομένης συνταραχθεὶς τὴν διάνοιαν ὥρμησε μὲν ὡς διαφθερῶν ἑαυτὸν, ἀπέχεσθαι τροφῆς. *Pollux* III. 97. ἡ δὲ περιχαρία τὸ ἀμέτρως χαίρειν δηλοῖ. & 98. ἡ γὰρ περιωδυνία ὑπερβολὴν ὀδύνης ἀμέτρως ἐμφανίζει.

ἕως θανάτου] *Anthol* II. 13. 1. καὶ σὺ γὰρ, ὡς Νάρκισσος, ἰδὼν τὸ πρόσωπον ἐναργὲς τεθνήξῃ, μισῶν σαυτὸν ἕως θανάτου. *Jonae* IV. 9. *Jud.* XVI. 16. *Sir.* XXXVII. 2.

39. προελθὼν --- πρόσωπον --- προσευχόμενος] *Servius* in Æn. II. 199. majus miſeris multoque. Frequentavit *m.* ut V. 866. Sale ſaxa ſonabant & III. 183. Caſus Caſſandra canebat: nam apud veteres a ſimilibus incipere vitioſum non erat. Aliter *Lucas* XXII. 41. V. 12. *Æn.* III. 183. *Servius*: Haec compoſitio jam vitioſa eſt, quae majoribus placuit ut ſupra 82. Anchiſen agnovit amicum.

Epictet. XXI. μίμησο, ὅτι ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι, περιφερόμενον γέγονέ τι κατά σε; ἔκτεινας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε. ἔπου ἥκει; μὴ ἐπίβαλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν. *Athen.* X. p. 434. D. ἐν τῷ συμποσίῳ τῷ ἀλεξάνδρου τῆς τῶ ἀκράτου κύλικος εἰς αὐτὸν ἐληθέσης. *Plaut.* Perſa V. 2. 42. Circumfer mulſum. Bibere da —— Do. di faciant, ut id bibatis, quod vos nunquam *tranſeat*. *Plut.* Symp. I. p. 623. F. δοκεῖ δὲ καὶ καλλισθένης ἐν διαβολῇ γενέσθαι πρὸς αὐτὸν —— ἐπεὶ καὶ κύλικα λεγομένην ἀλεξάνδρου μεγάλην ἐληθέσαν ἐπ' αὐτὸν ἀπεώσατο φήσας, οὐκ ἐθέλειν ἀλεξάνδρου πιὼν ἀσκληπιῶ δεῖσθαι.

40. *Bereſchith* R. XXI. Adam non potuit ſtare in mandato tuo vel unam horam. *Æn.* IV. 560. potes hoc ſub caſu ducere ſomnum? *Il.* β. 23. εὕδεις ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο; οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

41. πρόθυμον] *Euripid.* Med. 178. μήτοι τό γ' ἐμοὶ πρόθυμον φίλοισιν ἀπέσω. *Phoeniſſ.* 908. θέλεις ἀκοῦσαι δῆτα. καὶ σπουδὴν ἔχεις. κ. εἰς γὰρ τί μ' ἄλλο δεῖ πρόθυμίαν ἔχειν; *Polyaenus* p. 477. παντὶ θυμῷ. —— προθύμως. *Polyb.* p. 136. τὸν Λακεδαιμονίους διαβαίνειν τὸν ἰόρδανην προθυμουμένους. *Joſ.* A. XIII. 5. 8. περὶ ὧν ἂν δέησθε ἐπιστέλλοντες ὡς εἰς ἅπαντα προθυμησομένοις ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας προαιρέσεως. XV. 5. 3. βέλομαι δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ὡς δικαίως αὐτὸν ποιεῖμεν, ἐπιδεῖξαι —— μεγιστον γὰρ, εἰ μάθοιτε, τοῦτο προθυμίας αἴτιον γενέσθαι. 6. 2. ταῦτα δὲ Δοσιθέου προθύμως ὑπεργήσαντος. IV. 6. 2. προθυμίαν μὲν καὶ σπουδὴν τὴν ἰδίαν ἐμφανίζειν αὐτοῖς, εἰς ἃ δέονται τυχεῖν, τὸν δὲ θεὸν ἀντιλέγειν αὐτοῦ τῇ προαιρέσει δηλῶν. *Iſocr.* panegyr. περὶ ἧς τις, οὐχ ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν. *Xenoph.* Cyr. Exped. II. εἴπερ προθυμεῖται ὑμᾶς ἀπολέσαι. *Demoſth.* pro Cor. διαπαντὸς εὖνους εἰμι καὶ πρόθυμος εὖ ποιεῖν ὑμᾶς. *Heliodor.* IV. 21. εἶδες ἀν καὶ πρεσβύτα πρὸς τὸ γῆρας μάχην, καὶ ὥσπερ ἔλκεσαν τὸ σῶμα τὴν διάνοιαν, καὶ ὑπειδιζομένην τὴν ἀσθένειαν ὑπὸ τῆς προθυμίας. *Statius* VIII. 739. Odi artus fragilemque hunc corporis uſum deſertorem animi. *Lucian.* Tragopodagra 66. ψυχὴ μὲν ἔνι μοι καὶ προθυμία παρὰ —— Δίμοιρος δὲ νωθρὸν ἐχ' ὑπηρετεῖ πόθοις. *Æn.* VIII. 20. atque animum nunc huc celerem nunc dividit illuc. Servius: celerem autem ad corporis com-

θυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων· 42
Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ. ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐ- 43
τῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ 44
τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐ- 45
τοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ, ἤγγικεν ὁ παρα- 46
διδούς με. Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐ- 47
τοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λα-

42. προσηύξατο] + ὁ Ἰησοῦς 1. 69. λέγων] — 102.
οὐ] — 34. a prima manu. 56. 58. 69. Verſio *Armen.*
τοῦτο τὸ ποτήριον] τὸ ποτήριον τοῦτο D.
τὸ ποτήριον] — ACL. 1. 33. 42. 71. 72. 102. 106. *Origenes* H. 75. & c. Celſ. *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 875.
ἀπ' ἐμοῦ] — DL. 1. 53. 102. Verſio *Syra* utraque, *Armena*, *Vulg. Æthiop. Origenes.* probante *J. Millio* prol. 1403.
ἐὰν] ἵνα 56. 58.
43. εὑρίσκει] εὗρεν AK. 10. 15. 35. 37. Colb. duo. 40. 42. 53. 60. 63. 66. 69. 71. 83. 106. Ev. 13. 14. 24.
εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν] πάλιν εὗρεν αὐτοὺς CDL. 1. 6. 33. 56. 58. 62. 72. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, ſed poſterior in marg. *Copt.*
πάλιν] — 30. *Chryſoſtomus.*
αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν 89. 90.
βεβαρημένοι] + ἀπὸ ὕπνου 14. + ὕπνῳ Colb.
44. ἀπελθὼν πάλιν] πάλιν ἀπελθὼν CDL. 102. Verſio *Saxon. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1342.
44. πάλιν] — 1. 57. 69.
πάλιν προσηύξατο] προσηύξατο πάλιν A. 12. 14. 72. Editio *Colinaei.*
ἐκ τρίτου] — ADK. 1.
εἰπών] + πάλιν L. 42. 71. Verſio *Copta.*
45. αὐτοῦ] — AKL. 1. 42. 63. 69. 71. 102. Verſio *Arab.*
τὸ] — CL. 2. 102. *Athanaſius* de fuga ap. Socrat. H. E. III. 8. & de peccato in Spiritum S. in MS. Baſilienſi.
ἀναπαύεσθε] ἀναπαύεσθε; 44. 65. probante *H. Stephano* hic & *Marci* XIV. *Ariſtoph.* Veſp. 136. ὦ ξανθία Ϲ Σωσία καθεύδετε; Ξα. οἴμοι. Σω. τί ἐστι; Ξα. βδελυκλέων ἀνίσατα. Βδ. οὐ περιδραμεῖται σφῶν ταχέως δεῦρ' ἄτερος; *Schol.* ἀπειλητικῇ φωνῇ τοῦτο φησι.
ἰδοὺ] + γῆ E. Editio *Eraſmi* 1. — 1. ἤγγικε] + γῆ 1.
ὥρα] + μακ 1. καὶ ὁ υἱὸς] ὁ υἱοῦ L.
παραδίδοται] + εἰς τὸ σταυρωθῆναι 2. χεῖρας] + ἀνθρώπων 38. 46. 50. 52. 68.
46. ἄγωμεν] + ἐντεῦθεν G. 34. a prima manu. 59. 61. ex *Joanne.*

comparationem quod tardum eſt, ut Iterumque ad tarda reverti corpora VI. 720. *Rom.* VIII. 1. 2. 3.

42. πάλιν ἐκ δευτέρᾳ] *Jo.* IV. 54. XXI. 16. *Act.* X. 15.

43. βεβαρημένοι] *Thomas.* βαρύνειν, χρήσιμον· βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τῶ παρακεμένῳ οὐ βεβάρυγκα λέγεσιν, ἀλλὰ βεβάρηκα εἰς παθητικὴν σημασίαν. ἀριστείδης ἐν δ'. τῶν νόμων· οἱ δ' ἦκαν οἶνῳ βεβαρηκότες οἱ ναῦται. *Thucyd.* II. 16. ἐβαρύνοντο δὲ. *Schol.* καλῶς εἶπε ἐβαρύνοντο, οὐ δεῖ γὰρ λέγειν, ὅτι ἐβαρεῖτο, ἢ βαρεῖμαι, ἢ βαρέμενος, ἐδεῖ ἄλλην τινα κλίσιν ποιεῖσθαι τῶ βαρεῖμαι ῥήματος, ἀλλὰ βαρύνομαι, καὶ βαρυνόμενος, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως κλινόμενα. & *Suidas.* *Philo* de Temulent T. 1. p. 377, 37. τὸν τῶν ἀσώτων ζηλώσει βίον, καὶ βεβαρημένης τὰς ὀφθαλμοὺς ἀπ' οἴνου, καὶ τὴν κεφαλὴν παραβάλλων. *Porphyr.* de Abſtin. II. 45. Σώματος προσιόντος τῷ θεῷ, ἐκ ἐξ ἀλλοτρίων καὶ ὀθνείων χυμῶν καὶ παθῶν ψυχικῶν βεβαρημένου. *Lucian.* D. Mort. X. 4. βαρήσει γὰρ τὸ πορθμεῖον συναμπισόντα. Soloec. 7. βαρεῖν δέ τινες εἰπόντος, ἐκ ἐσιν, ἔφη, τὸ βαρύνειν, ἢ νενόμικας. *Anthol.* IV. 8. 12. Οὗτος ὁ νῦν ὕπνῳ βεβαρημένος, ἡδὲ κυπέλλῳ κιναύρας νήφων οἰνοβαρεῖς ἔλεσιν. III. 22. 17. βεβαρημένος ὕπνῳ.

Theocrit. Id. XXII. 204. καδδ' ἄρα οἱ βλεφάρων βαρὺς ἕδραμεν ὕπνος. *Ovid.* Metam. V. 658. Hoſpitio recipit ſomnoque gravatum aggreditur ferro. *Plat.* Sympos. βεβαρημένος ἕυδειν. *Valerius* Fl. II. 569. Tacitusque dolor dirumque volutat corde nefas clauſum ut thalamis ſomnoque gravatum Immolet. *Serenus* Sammonicus 1004. Denique nonnunquam ſomno ſic membra gravantur, ut conjungatur leto ſopor altus acerbo. *Curtius* III. 8. 9. alto & gravi ſomno ſopitum eſſe ſenſit. *Od.* β. 398. ἐπὶ σφισιν ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἴπτασθαι. *Schol.* Βάρος ὕπνου δηλοῖ ταχὺ τὰ βλέφαρα κλίνοντος. *Æn.* VI. 5. Tum me confectum curis ſomnoque gravatum Infelix habuit thalamus. *Livius* XXV. 24. gravatis omnibus vino ſomnoque.

44. ἐκ τρίτου] Comm. 39. 42. *Artemidorus* IV. 29. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ, ὅταν τι σπουδαῖον λέγωμεν, συνεχῶς λέγομεν. *Ariſtides* S. S. 1. p. 289. φανέντος δὲ τοῦ θεοῦ λαμβάνομαι τῆς κεφαλῆς ἀπαλλάξαι ταῦ χειρῶν, καὶ λαβόμενος ἐδόμην, σῶσαι μὲ τὸν Ζώσιμον, ἀνένευσε ὁ θεὸς. Πάλιν ἦν τὴν αὐτὴν λαβὴν λαβόμενος ἐδόμην ἐπινεῦσαι· αὖθις ἀνένευσε. τὸ τρίτον παραλαβὼν ἐπειρώμην πεῖσαι ἐπινεῦσαι· ὁ δὲ ἔτε ἀνένευσεν ἔτε ἀπένευσεν. 2. *Cor.* XII. 8. *Num.* XXII. 28. XXIV. 10. 1. *Sam.* III. 8. XX. 41. 1. *Reg.* XVIII. 35. *Prov.* XXII. 20. *Jerem.* VII. 4. XXII. 29. *Ezech.* XXI. 14. *Ovid.* Faſt. IV. 55. & 315. Ter caput irrorat, ter tendit ad aethera palmas. Terque manu permulſit eum, tria carmina dixit.

45. τὸ λοιπὸν] *Ariſtoph.* Plut. 780. Δείξω τὸ λοιπὸν πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι κ. τ. λ.

46. *Ælian.* H. A. III. 14. ἀναπαύονται νύκτωρ αἱ λοιπαὶ, καὶ καθεύδουσιν, αἱ τρεῖς δὲ ἢ τέσσαρες προφυλάττουσαι τῶν λοιπῶν. *Thomas.* διέπαυσε τίς τινα, καὶ διεπαύσατο αὐτὸς, καὶ ἔπαυσε, καὶ ἐπαύσατο, καὶ ἀνέπαυσε, καὶ ἀνεπαύσατο. Λιβάνιος ἐν μελέτῃ τῇ Διίσωσε τις —— μόλις —— τῶν ἐπὶ τῷ πατρὶ θρηνῶν ἀναπαύσαμενος.

47. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος] *Il.* κ. 535. 540. Ἵκανεν μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κλισίας κατὰ βάλλει Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἦλυθεν αὐτοί. *Euſtath.* ὅπερ χρήσιμον παρωδηθῆναι μὲν, ὅτε τις εὐθὺς ἀληθεύσει, ἐφ' οἷς εἶπε σοχασάμενος· ἀπαραπολήτως δὲ ῥηθῆναι ἐπὶ τῶν ἀναφανέντων ἅμα τῇ περὶ αὐτῶν μνήμῃ.

ξύ-

48 λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω, αὐ-
49 τός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· Χαῖρε ῥαββί· Καὶ
50 κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; Τότε προσελ-
51 θόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν
μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ πατάξας τὸν
52 δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπό-
στρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν
53 μαχαίρᾳ ~ ἀπολοῦνται. Ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα
μου,

~ ἀποθανοῦνται

ἤγγικεν] — 35. 47. 56. 58. 62. 66. 83. probante *J. Millio* prol. 1469.
47. καὶ ἔτι] ἔτι δὲ D.
Ἰούδας] + ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν Verſio *Syra*.
αὐτοῦ] τούτου 69.
ἂν] ἐὰν AEGH. 34. 35. 72. 73. 83. 84. 85. 86. 89. Evang. 6 probante *J. A. Bengelio*.
49. εἶπεν] + αὐτῷ C. Verſio *Copta*.
50. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ] εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς D. Verſio *Vulg.*
ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει] ἐφ' ὃ πάρει ἑταῖρε D.
ᾧ] ὃ ACDEFGHL. 3. 9. 10. 16. 34. 39. 42. 69. 71. 72. 84. 85. Evang. 2. 6. 15. 16. 17. 20. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Chryſoſt.* T. VII. p. 459. *Epiphani.* II. 38. probante *J. Caſaubono*.
προσελθόντες] — Verſio *Copta*.
51. πατάξας] ἐπάταξεν D. — κρατήσας 56. 58.
ὠτίον] + τὸ δεξιὸν 44. Verſ. *Copta*, *Arab.* ex *Joanne*.
σε] — 33. 42. 53. 61. 68. 72. Colb. duo. Verſio *Syra*. *Chryſoſtomus*.
σε τὴν μάχαιραν] τὴν μάχαιράν σε D. 1. 69. 102. Verſio *Vulg.* *Origenes* c. Celſum. *Cyrillus*. Glaphyr. p. 175. *Baſilius* Eth. 49. Reg. brev. 251.
λαβόντες] λαμβάνοντες 1. Editio *Eraſmi*. Verſio *Vulg.* μαχαίρᾳ] μαχαίρῃ AC. ex emendatione.
ἀπολοῦνται] ἀποθανοῦνται FHKLM. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 16. Colb. tres. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 67. 69. 73. 74. 78. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 21. 24. Editio *Complut.* *Colin.* duae priores *Stephani*, *Genev.* Verſio *Syra* utraque, *Æthiop.* *Cyrillus* in Jo. p. 1019. *Origenes* MS. l.c. *Baſilius* Can. 55. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Moſis Apophth.* 10. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
53. δοκεῖς] δοκεῖ σοι C a prima manu. 1. *Origenes* c. Celſ.
ἄρτι] — Verſio *Vulg.* *Syra*, *Copt.* *Cyrill.* *Chryſoſt.*

ξύλων] Deſignantur arma tumultuaria, fuſtes, ſudes. *Gloſſar.* fuſtes, ξύλα. *Lucian.* Demonact. 50. ξύλοις συντρίψειν. *Appian.* B. C. 1. p. 613. ῥάβδας καὶ ξύλα τὰ ἐν χερσὶ τῶν ὑπηρετῶν. & 626. in ſeditione τὰ προσυχόντα ξύλα ἁρπάσαντες. *Plut.* Lyc. p. 58. C. Ἕρμωα καὶ ξύλον ἔχων Herculis clava. *Joſ.* B. V. 3. 1. οἱ δὲ ἀπὸ τῆ δήμε πρὸς τῷ βωμῷ καταπήσσοντες, καὶ περὶ τὸν ναὸν συνειλέμενοι κατισπατῶντο, ξύλοις τε ἀνέδην παιόμενοι καὶ σιδήρε

48. φιλήσω] *Herodot.* 1. 134. τῷδε ἄν τις διαγνοίη εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ ἐντυγχάνοντες, ἀντὶ γὰρ τῆ προσαγορεύειν ἀλλήλες φιλεῦσι τοῖσι σόμασι. ἢν δὲ ἡ ἕτερος ὑποδείσιερος ἐλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται, ἢν δὲ πολλῷ ἡ ἕτερος ἀγενν έσιερος, προσπίπτων προσκυνέει τὸν ἕτερον. *Xenoph.* Paed. I. τὲς συγγενεῖς φιλῶντας τὸν κόρον τῷ σόματι. *Anthol.* II. 14. 1. πρὸς Διὸς εἰ με φιλεῖς, Πάμφιλε, μή με φίλει. *Dio* Chryſ. VII. p. 110. D. ἐγὼ δὲ —— χαῖρε, ἔφην, Σωτάδη, καὶ προσελθὼν ἐφίλησα αὐτὸν καὶ τὸν ἑταῖρον. ὁ δὲ δῆμος ἐγέλα σφόδρα, ὅτι ἐφίλησν αὐτὸς. Τότε ἔγνων, ὅτι ἐν ταῖς πόλεσιν ἁ —— φιλῆσιν ἀλλήλες. *Schol.* τὸ τῷ σόματι ἐπιτηδεῖως ἀσπάζισθαι Περσικὸν, ἐν δὲ τῇ ἑλλάδι ἀγροίκων, οἱ γὰρ ἀσικοὶ χεῖρας ἀνέβαλλον τὰς δεξιὰς, ἀφ' ἧ καὶ τὸ δεξιῶσθαι εἴρηται. ἀλλὰ καὶ παρὰ Πέρσαις ἐχ ὁ τυχὼν τῷ σόματι προίχοντα ἠσπάζετο, ἀλλ' ὁ κατ' ἀξίαν ἴσος, ὁ δὲ ἐλάττων προσεκύνει, ὁ δὲ πολὺ ἥττων ὑπεξίσατο τῆς ὁδῦ. *Philo* quis haeres T. 1. p. 478, 40. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀνακύπτειν ἐκ ἐσι τὸ κύπτειν, ὧδ' ἐν τῷ καταπίνειν τὸ πίνειν, ὧδ' ἐν μαρσίππῳ ὁ ἵππος, ἕτως οὐδ' ἐν τῷ καταφιλεῖν τὸ φιλεῖν· ἐπεὶ καὶ τῶν ἐχθρῶν μυρίες εἰκοντες τινες ταῖς τῆ βία χαλεπαῖς ἀνάγκαις δεξιῶνται.

49. χαῖρε Ραββι] infra XXVII. 29. *Lucilius* ap. Cicer. de Finib. I. 13. Graecum te Albuci, quam Romanum atque Sabinum —— Maluiſti dici —— Id quod maluiſti, te cum ad me accedi ſaluto χαῖρε, inquam, Τίτε, lictores turma omni cohorsque, χαῖρε Τίτε.

κατεφίλησεν] vehementer & arcte deoſculatus eſt. *Xen.* f. & d. Socratis II. ὡς τὲς μὲν καλοὺς φιλήσοντος μᾶ, τὲς δ' ἀγαθὲς καταφιλήσοντος.

50. ἐφ ᾧ πάρει] *Heſychius*. ἐπὶ ποίᾳ σκοπῷ πάρει, καὶ παρεγένονας ἐνταῦθα; *Sophocl.* Ajac. 1334. εἰ μὴ ξυνάψων, ἀλλὰ συλλύσων πάφες σχ. παρεγένε. *Euripid.* Bacchant. 454. ἐφ' ὅπιρ εἰς Θήβας πάρει. *Ariſtoph.* Lyſiſtr. 1103. ἐπὶ τί πάρεισθε δεῦρο. *Lucian.* Pſeudomant. 53. ἐφ' ὅτι ἦκε. *Achilles* Tat. VIII. ἐφ' ὃ παρῶν. *Demoſth.* de falſ. Legat. ἐφ' ᾧ —— ἥκομεν. *Herodot.* VII. 146. πυθόμενος, ἐπ' οἵσι ἦλθον. *Xenoph.* Paed. VII. ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι.

Anthol. I. 42. 2. Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις φύσις χαλεπώτερον εὗρεν ἀνθρώπε καθαρὲν ψευδομένε φιλίαν. Οὐ γὰρ ἴδ' ὡς ἐχθρὸν προφυλάσσομεθ', ἀλλ' ἀγαπῶντες ὡς φίλον, ἐν τύτῳ πλείονα βλάπτομεθα.

ἐπέβαλον τὰς χεῖρας] *Euſtath.* Od. I. p. 357. 1. ἑταίροις ἐπὶ χεῖρας ἴαλλε. δέδωκε δὲ ἀφορμὴν τοῖς ὕσερον λέγειν ἐπὶ βίας, τὸ χεῖρας ἐπέβαλε.

51. ὠτίον] *Thomas*. ἓς ἀττικὸν, ἐκ ὠτίον. *Phrynichus* p. 90. ὤτοις, μὴ λέγε, ὡς τινες τῶν γραμματικῶν· ἀλλ' ὠσὶ. *Moeris*. ἓς, ἀττικῶς· ὠτίον, ἑλληνικῶς. *Heſychius*. ἓς, ὠτίον. *Anthol.* II. 1. 14. ἔσχον δ' ἐν Πίσῃ μὲν ἓν ὠτίον, ἐν δὲ Πλαταιαῖς ἓν βλέφαρον.

52. ἀπόσρεψόν σε τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς] 1. *Chron.* XXI. 27.

ἐν μαχαίρᾳ] *Eurip.* ἐν βέλει πληγεὶς. ſupra VII. 6. XII. 24. *Luc.* X. 20. XXII. 20. *Apoc.* VI. 8.

μθ, καὶ ἀπέστησέ μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ 54
γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· Ὡς 55
ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με· καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐ-
καθεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν,
ἔφυγον. Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅ- 57
που οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ 58
μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,
ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδο- 59
μαρ-

μοί] + ἄρτι L. Verſio *Vulg. Syra*, *Copt. Cyrill.* in Jo. p. 1017. *Chryſoſtomus.* + δὴ 1. *Origenes* MS. l. c. *Baſilius* c. Eunom. III.
πλείους ἢ] πλείω D.
λεγεῶνας] λεγειῶνες D a prima manu. λεγεώνων ACK. 42. 72. λεγιώνων L.
ἀγγέλων] ἀγγέλως K. 42. 72. 54. πληρωθῶσιν] πληρωθήσονται D.
ἔτω δεῖ] ἔτως ἔδει C. 1. 82. 90. a prima manu. *Origenes* c. Celſ.
55. εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν D. ἐξήλθεσε] ἤλθεσε D. ἐξήλθατε ACEFL. Evang. 6.
με] ; cum interrogatione 4. 5. 6. 7. 8. 6. 12. 44. 51. 56. 59. 61. 62. 71. 83. 84. Verſio *Copta*.
πρὸς ὑμᾶς] — L. 102. Verſio *Copta*. *Cyrill.* in Jo. p. 1016. & c. Neſtor. 133.
πρὸς ὑμᾶς καθεζόμην] καθεζόμην πρὸς ὑμᾶς A.
καθεζόμην] καθημην D. καθιζόμην Editio *Eraſmi*, *Bogardi*.
καθεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμην 1. *Origenes* H. 35. *Chryſoſtomus*, *Cyrill.* ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμην διδάσκων 102. Verſio *Syra*.
διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων CD. 62. 63. Codices *Latini*. Verſio *Copta*. *Euſebius* D. X. 3. *Cyrillus* c. Neſtor. *Theophylactus*.
τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν, ἔφυγον] — 73.
πάντες] — Verſio *Copta*.
ἀπήγαγον] ἤγαγον D.
καϊάφαν] καΐφαν D. Verſio *Vulg. Cyril.* Catech. 139. *Juvencus*.
ὅπου] + πάντες Bodl. unus.
58. αὐτῷ] — 33. 61. Evang. 18.
ἀπὸ] — CFL. 1. 5. 6. 36. 37. 53. 57. 59. 65. Colb. 44.
ἔσω] — 57. ἔσω ἐκάθητο] ἐκάθητο ἔσω Verſio *Syr.*
59. καὶ οἱ πρεσβύτεροι] — DL. 69. 102. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Origenes* in Jo. XI. 40. *Cyrillus* in Jo. p. 855. probante *J. Millio* prol. 392. ψευδομαρτυρίαν] μαρτυρίαν Verſio *Syr.*
αὐτὸν θανατώσωσι] θανατώσωσιν (vel θανατώσωσιν) αὐτὸν AEFGHM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 44. 72. 73. 74. 78. 80. 83 84. 86. 89. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii*. D in Verſione *Latina*. *Origenes* l. c. & c. Celſ. *Theophylactus*.

Sir. III. 26. *Apoc.* XIII. 10.

53. πλείους ἢ] *Thomas.* πλεῖν ἢ μύριοι, ἀττικώτερον ἢ πλείους ἢ μύριοι. ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ· ἀποπατησόμενοι πλεῖν ἢ μύριοι.

λεγεῶνας ἀγγέλων] *Marc.* V. 9. 2. *Reg.* VI. 17. *Dan.* VII. 10. *Eſaj.* XXXVII. 36. *Pſ.* XXXIII. 18. *Targum* 1. *Chron.* XIV. 15. Cum audieris ſonitum Angelorum, venientium tibi in auxilium, egredieris ad praelium: egreſſus eſt enim Angelus, miſſus a conſpectu Domini, ut prospere agat occidendo caſtra Philiſtaeorum. Fecit ergo David, ſicut ei praeceperat Dominus. *Targum* 2. Eſther. Spiritus & diaboli & lemures, hi ſunt legiones.

Bereſhith R. XX. 15. Dixit R. Eleaſar f. Simeonis, facilius eſt homini educare legionem olivarum in Galilaea, quam puerulum unum in terra Iſraëlis. *Hirtius* B. H. 42. An me deleto non animum advertebatis decem legiones habere populum Romanum, quae non ſolum vobis obſiſtere, ſed etiam coelum diruere poſſent? *Targ. Hieroſ.* Num. XIII. 1. Fuerunt filii Iſraëlis LX. myriades, quae ſunt ſumma VI. legionum. XXV. 24. & aſcendent turbae multae in liburnicis ex provincia, & jungent ſibi legiones multas a Romanis.

Thomas. παρίσαται, ἁπλῶς ἀντὶ τῦ πλησίον ἵσαται. καὶ παρίσαται, ἀντὶ τοῦ ὡς δῆλος ἵσαται. 1. *Macc.* VI. 34. *Lucianus* D. *Mar.* VI. 2. σὺ δὲ δελφῦα τινά τῶν ἀκέων παράσηστον, ἐφιππάσομαι γὰρ ἐπ' αὐτὰ τάχιστα.

55. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε] *Herodot.* I. 36. πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον μὲν ἀδὴν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. *Luc.* XIV. 31.

συλλαβεῖν] *Lyſias* c. Agorat. συλλαβόντες ἄγουσιν ὡς ἀποκτενοῦντες —— εἴ τινα λῃστὴν ἢ κακοῦργον συλλάβοιεν. *Lucian.* D. Mort. XII. 32. ἐπάτει μοι, εἴτινες ὄντες συνειλήφατέ με ἐπὶ θανάτῳ. *Luc.* V. 9. *Artian.* Exped. Alex. III. 21. αὐτὸν μὲν συνειλημμένον ἄγεσθαι ἐφ' ἁρμαμάξαις. VI. 29. συλλαβὼν ἀπέκτεινε. *Indic.* VII. 2. ὅσις μὲν ἐκεῖνον κατ' ἐπιτυχίαν συλλάβοι de margarita capta.

Jo. VII. 26. 28. 32. XVIII. 20.

καθ' ἡμέραν] *Moeris.* ἑσπέραν, ἀττικῶς· καθ' ἡμέραν, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* ἑσπέραν, πάντοτε, καθ' ἡμέραν.

57. ἀπήγαγον] *Harpocratio* ex Demoſth. c. Androtion. ἀπάγεσθαι ἐπὶ τῶν κακούργων ἀπῄεσαν δὲ πρὸς τὸν ια. *Apocryph. Eſther* XII. 3.

58. *Joma* VI. 5. Stans procul, & videns facta ejus. *Luc.* XVIII. 13. *Pſal.* XXXVIII. 12.

ἀπὸ μακρόθεν] inf. XXVII. 51. *Luc.* XVI. 23. *Mar.* V. 6. *Act.* XIV. 17. *Heſiod.* Aſp. 7. ἀκὴ κρῆθεν. *Il.* ε. 548. προφυγὼν ἵππω θνητοῖσι τανύει Ζεὺς ἐξ οὐρανόθεν. υ. 199. Δεινόν τε βρυχᾶται, ὅτ' ἀπ' ἐρανόθεν σμαραγήσῃ. & 335. ἐσόμεθ' ἐξ ἀλόθεν, χαλκῷ ὄρσασα θύελλαν. ω. 492. ὄψεσθαι φίλον υἱὸν ἀπὸ Τροίηθεν ἰόντα. *Od.* I. 39. ὤ μοι Ζεὺς ἐφίκετο ἀπὸ Τροίηθεν ἰόντι. *Apollon.* Rhod. II. 995. ἢ μὴν ἄπ' ἐκ Διόθεν στυγερὴ πάλαι ἀργέτας Ἅλυβας. *Aratus* 863. ἀλλ' ὅτε μιν μέσον ἠελίοιο μαραίνωσιν ὁμοῖαι ἐξαπίνης ἀκτῖνες ἀπ' ἐρανόθεν τανύονται. *Orpheus.* ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὑδογενὴς διέταξεν ἐκ θεόθεν γνώμαισι λαβὼν κατὰ δίπλακα θεσμὸν, & de Lapide Achat. II. καί κε δι' ἐρανόθεν ταχυπλόκαμος Δημή-

τηρ

60 μαρτυρίαν χτ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως ~ αὐτὸν θανατώσωσι. Καὶ οὐχ εὗρον· καὶ πολλῶν
ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. Ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυ-
61 ρες, Εἶπον· Οὗτος ἔφη· Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκο-
62 δομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου
63 καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Ἐξ-
ορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ
64 Θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Σὺ εἶπας· πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
65 οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων· Ὅτι ἐβλασφήμησε· τί
ἔτι

~ θανατώσωσιν αὐτὸν

θανατώσωσι] θανατώσει ACDFGH. 9. 12. 14. 15. 73. 90. ἀπολέσωσι 53. 59. ἀνέλωσι 40.

60. καὶ οὐχ εὗρον] — 9. probante *L. Kuſtero* in praefat. εὗρον prius] εὕρισκον 6. ἦλθον bis E.

καὶ ſecundum] — C a prima manu L. 1. 51. 102. Evang. 23. a prima manu. Verſio *Copta*. *Origenes* c. Celſ. *Cyrillus*. οὐχ] οὐκ AD.

οὐχ εὗρον ſecundum] — C a prima manu. L a prima manu. 1. 51. 102. Evang. 23. a prima manu. Verſio *Copta*, *Syra*, *Vulg*. *Arab*. *Origenes*, *Cyrillus*.

καὶ πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων οὐχ εὗρον] τὸ ἑξῆς, καὶ πολλοὶ προσῆλθον ψευδομάρτυρες, καὶ οὐκ εὗρον τὸ ἑξῆς. D. & *Lat*. rei ſequentia.

πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων] πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων AL. 102. *Origenes*. προσελθόντων πολλῶν ψευδομαρτύρων 1. Verſio *Syra*.

ψευδομαρτύρων] μαρτύρων K. ab εὗρον ad εὗρον] — 36. 39. Bodlej. unus.

προσελθόντες] ἦλθον D. ἐλθόντων K. 38. 69. δύο] + τινες 61. Evang. 23.

ψευδομάρτυρες] — L. 1. 102. Verſio *Copt*. *Syra*. *Origenes* in Jo. XI. 49. & c. Celſ.

ψευδομάρτυρες εἶπον] μάρτυρες εἶπον A a prima manu.

61. εἶπον· οὗτος ἔφη] καὶ εἶπον· τοῦτον ἠκούσαμεν λέγοντα D a prima manu. & καὶ εἶπον τότε ἠκούσαμεν λέγοντος ex emendatione. Codices *Latini*.

οἰκοδομῆσαι αὐτὸν] αὐτὸν οἰκοδομῆσαι C. *Origenes* H.

αὐτὸν] — 1. 69. 102. *Origenes* in Jo. XI. & c. Celſum bis.

62. σου] σοι A a prima manu. 40. 63. Ἰησοῦς] — EF. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς οὖν D.

ἀποκριθεὶς] — L. 1. 69. 102. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Origenes* in Jo. XI.

ἐξορκίζω] ὁρκίζω DL. 68. 69. 71. 72. 73. Evang. 7. *Cyrillus* Act. 5. Epheſ.

Θεοῦ posterius] — Editio *Complut*. εἰ] — 56. 61. 64.

Θεοῦ] + καὶ ζῶντος C a prima manu. 5. 47. 54. 59. 61. Evang. 6. 23. Verſio *Copta*, *Syra* poſterior. *Æthiop*. *Arab*. *Chryſoſtomus*. 64. ὑμῖν] + ὅτι D. 46.

65. ὅτι] — C ex emendatione DL. 102. Verſio *Vulg*. *Origenes* in Jo. XI. & H. *Cyrillus* in Eſaj. p. 482.

τὴν μεσὸν ἴοι φερίκαρπον εἰς αὔλακα κόλπον ἔχουσα. *Vegetius* III. 17. Imperitorum vel ignavorum eſt vociferari de longe. *Od*. λ. 18. μ. 381. *Heſiod*. Scut. Herc. 384. *Il*. θ. 365. *Od*. μ. 381, ἀπ' ἠρανόθεν. *Il*. θ. 19. & 21. ἐξ ἠρανόθεν. *Euſtath*. περιττὴν ἔχει τὴν πρόθεσιν. & 304. ἐξ αἰσύμνης. *Euſtath*. περισσῶς δὲ κεῖται ἡ ἐξ πρόθεσις. *Liban*. D. IX. p. 351. B. θεῖον δέ τι φάντασμα ἐξ ἀκρανάθεν ἦκον ἐν ἡμῖν πλανᾶται. *Theocrit*. XXII. 91. ἐκ δ' ἐτέρωθεν. 11. ἐκ πρόραθεν. XXV. 180. ἐξ ἐλίκηθεν. *Jon*. IV. 5.

61. *Dio* Xiphil. in Tiberio p. 120. Μάρκος Σέξτος ἦν —— τοσοῦτον καὶ πλουτήσας καὶ δυνηθείς, ὡς ἐπειδὴ γάυται ὠργίσθη, διαιτῆσαί τε αὐτὸν ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ τῇ μὲν προτεραίᾳ τὴν ἴπαυλιν αὐτῷ πᾶσαν κατακόψαι, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπί τε τὸ μεῖζον, καὶ ἐπὶ τὸ λαμπρότερον αὐτὴν οἰκοδομῆσαι. *Act*. VII. 11. 13. *Jer*. XXVI. 11.

διὰ τριῶν ἡμερῶν] *Act*. XXIV. 17. *Deut*. IX. 1. XV. 1. *Gal*. II. 1. *Plut*. Cim. p. 483. E. δι' ἐτῶν —— υ. *Ælian*. V. H. XIII. 42. δι' ἐτῶν σλ. XIV. 7. διὰ ι. ἡμερῶν. *Philo* T. 2. p. 476, 43 48. διὰ γ. ἡμερῶν —— δι' ς. ἡμερῶν. de O. M. T. 1. p. 30, 25. δι' ἓξ ἡμερῶν κελεύσας ἄγειν τὴν ἑορτὴν ἑβδόμην. *Iſocrat*. Archidam. ταύτην δὲ διὰ τ. ἐτῶν κατοικίζεσι.

Non magis conficitur ex his verbis, Jeſum ſemet ipſum excitaſſe, quam ſemet ipſum occidiſſe. *Bemidbar* XIV. & *Cant*. IV. 16. Cum evigilabit rex Meſſias, datus in Septentrione, veniet & aedificabit domum ſanctuarii, quae data eſt in meridie S. D. *Eſ*. XLI. 25. XIV. Ter aedificata eſt domus ſanctuarii in portione Benjaminis. Semel tempore Salomonis. Semel tempore aſcenſionis captivitatis: & tertium tempore Meſſiae. *Maſſechet Sopherim* XXI. 2. tempore futuro aedificabitur ſanctuarium menſe Niſan.

62. ἀναστὰς] *Appian*. Pun. p. 74. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοσαῦτα εἶπον. Κηνσωρῖνος δ' ὑπαναστὰς ἀπέλεγεν ὧδε. & p. 75. καὶ ὁ κηνσωρῖνος, ἦν γὰρ εἷς τῶν ἱκανώτατος τοῦ συνάρχειν, ἀναστὰς καὶ τότε —— ἔλεξεν ὧδε.

63. ἐσιώπα] *Origenes* c. Celſ. L. VII. p. 369. ἡ παρὰ ταῖς μάσεσι καὶ ταῖς παλλαῖς αἰκίαις αὐτοῦ σιωπὴ παντὸς τοῦ ἐν ἕλλησιν ἐν περιστάσεσι τυγχάνοντος φθεγξαμένου μᾶλλον ἐνέδειξε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν.

Appian. de B. C. 1. p. 656. οἱ ἄρχοντες —— ἄμυναν κίνᾳ τὸν ὅρκον τὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὰς ὑφ' αὐτοῦ ἕκαστος ἐξώρκει. *Plut*. Apophth. p. 174. C. οἱ αἰγυπτίων βασιλῆς κατὰ νόμον ἑαυτῶν τὰς δικαστὰς ἐξώρκιζον, ὅτε καὶν βασιλεὺς τι προστάξῃ τῶν μὴ δικαίων, ἀ κρινοῦσι. *Demoſth*. pro Coron. καὶ οὐκ ἂν ὡρκίζομεν αὐτὸν. alibi οὐκ ἂν ὅρκους παρ' αὐτοῦ ἐλάβομεν. *Athenaeus* VIII. p. 362. C. ὁρκίζοντος δὲ ἅμοσε μήτ' αὐτὸς ἴχειν τὸν ἰχθῦν, μήτε ἄλλῳ συνιδόντι λαβόντι. *Thucyd*. V. 47. ὀμνύντων δὲ ἀθήνησι μὲν ἡ βουλὴ καὶ αἱ ἔνδημοι ἀρχαὶ, ἐξορκούντων δὲ οἱ Πρυτάνεις. *Prov*. XXIX. 24. *Cant*. II. 7. I. *Reg*. VIII. 31. XXII. 16.

Midraſch Thehillim II. Tu es filius meus. Hinc reſpondetur Haereticis dicentibus, illum habere filium. Reſponde illis: non dixit, tu es filius mihi, ſed tu es filius meus. Sicut ſervus, cui Dominus facit recreationem, eique dicit: ego diligo te ut filium meum.

65. διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ] *Ovidius* Hero. XV.

ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δο- 66
κεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον· Ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσω- 67
που αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν, Λέγοντες· Προφήτευσον ἡμῖν Χρι- 68
στέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ προσῆλθεν αὐ- 69
τῷ μία παιδίσκη, λέγουσα· Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. Ὁ δὲ ἠρνήσατο 70
ἔμ-

ἰδὲ] ἰδοὺ Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
αὐτοῦ posterius] — DL. 102. Verſio *Vulg. Copt.*
66. ἀποκριθέντες] ἀπεκρίθησαν πάντες καὶ D. Cod. *Latini*.
ἐρράπισαν] ἐράπισαν ACD 102. + αὐτὸν D. 50. Evang. 20.
67. οἱ] ἄλλοι D. Verſio *Syra* poſterior.
69. ἔξω ἐκάθητο] ἐκάθητο ἔξω D. 1. 102. Verſio *Vulg.* ἐκάθητο ἔξωθεν 13. Γαλιλαίου] Ναζωραίου C. Verſio *Syra*.
70. ἔμπροσθεν] ἐνώπιον 59. + αὐτῶν AC. a prima manu FHKM. 1. 2. 3. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 16. 27. 34. 35. 38. 39. 44. 49. 50. 51. 54. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 73. 78. 83. 84. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Edit. *Eraſmi* 1. *Aldi*. *Theophylactus*.
πάντων] — K. 71. 73. *Theophylactus*. ἁπάντων Edit. *Complut.* λέγων] + ὅτι 44.
τί] ὃ 1. Editio *Eraſmi*. 1. λέγεις] + οὐδὲ ἐπίσταμαι D.
71. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν] ἐξελθόντος δὲ αὐτοῦ D. Evang. 17.

122. eram lacero pectus aperta ſinu. VI. 27. protinus exilui, tunicisque a pectore ruptis. & XII. 153. abſciſſa planxi mea pectora veſte. Metam. VI. 398. ſumma veſtem laniaverat ora. Faſt. IV. 448. ipſa ſuos abſcideratque ſinus. *Moëd Katon* f. 26. 1. Unde probamus, veſtes lacerandas eſſe, cum nomen Dei profanatur? Ex 2. *Reg.* XVIII. 37. XIX. 1. Tradunt Rabbini, & eum qui blaſphemiam ipſe audivit, & eum qui ab alio relatam audivit, veſtes ſcindere oportere. 2. Pontifex Maximus lacerat ab imo. *Sanhedrin* VII. 5. Blaſphemus non tenetur, niſi expreſſo nomine. — interrogant natu maximum veſtium, dicendo: ediſſere quodcunque audiviſti expreſſe. Tum ille hoc refert. Judices autem ſtant erecti, veſtesque diſcerpunt, non reſarciendas. Dein ſecundus tertiusque dicit: ego idem quod ille audivi. *Gem.* f. 60. 1. Dixit R. Juda, dixiſſe R. Samuelem: ſi quis nomen Dei pronunciari audiat a gentili, non tenetur veſtes ſcindere. 1. *Macc.* XI. 71. *Joſ.* B. II. 15. 2. δείσαντες οἱ δυνατοὶ σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι τὰς ἐσθῆτας περιερρήξαντο. & 4. τοὺς δὲ ἀρχιερεῖς αὐτὰς ἦν ἰδεῖν καταμωμένους μὲν τῆς κεφαλῆς κόνιν, γυμνοὺς δὲ τὰ στέρνα τῶν ἐσθήτων περιερρηγμένων. *Act.* XIV. 14.

τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;] *Plat.* Polit. τί δεῖται μάρτυρος; αὐτὸς γὰρ ὁ Θρασύμαχος ὁμολογεῖ.

νῦν ἠκούσατε] *Etymol.* τὸ μὲν γὰρ νῦν συντάσσεται ἐπὶ τῶν τριῶν χρόνων, νῦν γράφω, νῦν γράψω, νῦν ἔγραψα.

67. ἐνέπτυσαν] *Petron.* 75. Si quid perperam feci, in faciem meam inſpue. *Thomas.* καταπτύω σε· ἐμπτύω σοι δὲ ὡδεὶς τῶν δοκίμων. *Phrynichus* p. 6. ἐμπτύει μοι μηδαμοῦ λέγε· ἀλλὰ καταπτύει μου, καὶ κατέπτυσα αὐτοῦ λέγε. *Ælian.* V. H. 1. 15. ὁ ἄρρην [τῶν πιθήκων] ἐμπτύει αὐτοῖς. *Plut.* Apophth. p. 189. A. κατεγνώσθη θάνατος τοῦ φωκίωνος ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ τῶν φίλων· Οἱ μὲν ἔν κλαίοντες ἤγοντο, τῷ δὲ φωκίωνι σιωπῇ βαδίζοντι τῶν ἐχθρῶν τις ἐνέπτυσεν ἀπαντήσας εἰς τὸ πρόσωπον. Ὁ δὲ πρὸς τὸς ἄρχοντας ἀποβλέψας, οὐ παύσει τις, εἶπε, τοῦτον ἀσχημονοῦντα; *Seneca* de Conſolat. ad Helviam. 13. Ducebatur Athenis ad ſupplicium Ariſtides, cui quisquis occurrerat, dejiciebat oculos, & ingemiſcebat, non tanquam in hominem juſtum, ſed tanquam in ipſam juſtitiam animadverteretur. Inventus eſt tamen, qui in faciem ejus inſpueret — At ille abſterſit faciem, & ſubridens ait comitanti ſe magiſtratui: Admone iſtum, ne poſtea tam improbe oſcitet. Hoc fuit contumeliae ipſi contumeliam facere. *Athen.* VIII. p. 345. C. ἐνέπτυσεν εἰς αὐτὴν. *Lucian.* D. M. 20. 2. τὸν Σαρδανάπαλον δὲ, ὦ ἄιακε, παταξαί μοι κατὰ κόρης ἐπίστρεψον. Α. μηδαμῶς. — Μ. ἐκεῖ προσπτύσομαί γε πάντως ἀνδρογύνῳ ὄντι. *Senec.* de Ira. III. 38. Diogeni Philoſopho Stoico de ira cum maxime diſſerenti adoleſcens protervus inſpuit. — Catoni cum cauſam agenti in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui ſaliva, inſpuiſſet Lentulus. Et de Conſtantia I. 2. Catonis ſacrum os purgamentis aſperſum per contumelias. *Sophocl.* Antig. 1246. πτύσας προσώπῳ. *Claudian.* in IV. Coſ. Honorii 404. Torquati deſpue mores. *Berachoth* f. 24. 3. Qui in precatione ſua exſpuit, eſt ac ſi exſpuiſſet in faciem regis. *Num.* XII. 14. *Eſaj.* L. 6. *Athen.* VI. p. 249. F. πλείστας δ' εἶχεν καὶ υἱὸς αὐτῷ Διονύσιος τὰς κόλακας, ἃς καὶ προσηγόρευεν οἱ πολλοὶ Διονυσοκόλακας — ἀποπτύοντος δὲ τῷ Διονυσίῳ πολλάκις παρεῖχον τὰ πρόσωπα καταπτύεσθαι, καὶ ἀπολείχοντες τὸν σιαλὸν αὐτῷ, μέλιτος ἔλεγον εἶναι γλυκύτερον. *Bava Kama* VIII. 6. qui excreans ſocium conſpuit, CCCC. Drachmas rependit.

ἐκολάφισαν] *Senec.* Epiſt. 13. Quod ego leve dixero, tu graviſſimum eſſe contendes, ſcio alios inter flagella ridere, alios gemere ſub colapho. *Thomas.* κονδυλίζω, καὶ κονδυλισμὸς, καὶ κόνδυλος — τὸ δὲ κολαφίζω, καὶ κολαφισμὸς, καὶ κόλαφος, ἀνατλικά. *Gloſſar.* depalmare, κολαφίζειν. *Euſtathius* Od. ρ. *Ter.* Adelph. II. 2. 36. Omnes dentes labefecit mihi, praeterea colaphis tuber eſt totum caput. 1. *Reg.* XXII. 24. *Bava Kama* f. 91. 1. colaphum impegit auri ejus, eumque ſurdum reddidit.

68. προφήτευσον] *Ariſtot.* Rhet. XVII. de Epimenide περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δὲ.

παιδίσκη] *Phrynichus* p. 102. Παιδίσκη τοῦτο ἐπὶ τῆς θεραπαίνης οἱ νῦν τιθέασιν· οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τῆς νεανίδος, οἷς ἀκολουθητέον. *Thomas.* παιδίσκη καὶ τὴν ἐλευθέραν, καὶ τὴν δούλην, ἀττικοί· ὡσαύτως καὶ παιδισκάριον. Λιβάνιος ἐν τῇ πρὸς τὸ λάλα μελέτῃ. τις ἄνευ παιδισκαρίων. ἐπὶ μόνης δὲ τῆς δούλης οἱ ἁπλῶς ἕλληνες χρῶνται τῇ παιδίσκῃ· ὡσαύτως παιδάριον, καὶ τὸ θυγάτριον ἀττικοί, μόνον δὲ τὸ ἄρρεν ἕλληνες. *Moeris.* παιδίσκην καὶ τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν δούλην ἀττικῶς· τὴν δούλην μόνην, ἑλληνικῶς. *Ammonius.* παιδίσκη καὶ θεράπαινα διαφέρει. Παιδίσκη μὲν γάρ ἐστι πᾶσα ἡ τὴν παιδικὴν ἔχουσα ἡλικίαν, ὡς καὶ παιδίσκος θε-

71 ἔμπροσθεν + πάντων, λέγων· Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυ-
λῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη καὶ λέγει ~ τοῖς ἐκεῖ· Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.
72 Καὶ πάλιν ἠρνήσατο μετὰ ὅρκου· Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελ-
73 θόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ Πέτρῳ· Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου
δῆλόν

+ αὐτῶν αὐτοῖς· ἐκεῖ καὶ

αὐτὸν prius] — L. 13. 37. 102. Evang. 7. — posterius 1.
τοῖς ἐκεῖ καὶ] αὐτοῖς· ἐκεῖ καὶ ACE a prima manu FL. 2. 3. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 15. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 62. 64. 66. 69. 71. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 88. 89. 90. 91. 103. 104. Evang. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Ald.* Versio *Goth. Syr. Origenes* H. *Chrysostomus*, probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 1099.
τοῖς] — *Theophylactus*,
72. καὶ] ὁ δὲ 73.
ὅρκου] + λέγων D. Codices *Latini* probante *T. Beza*.
73. δὲ] + πάλιν 1.
καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ] — L.
δῆλόν σε ποιεῖ] ὁμοιάζει D. probante *J. Millio* prol. 396.
ἄλλη] + παιδίσκη D. Versio *Vulg.*
καὶ σὺ] — D. 1.
Ναζωραίου] Ναζαρηνοῦ 1.
μετὰ] μετὰ AC. 72.
ὅτι] — D. 36. 40. Colb.
ἑστῶτες] ἑστηκότες Evang. 6.
καὶ] + Γαλιλαῖος εἶ, καὶ C. Versio *Syr.* poster. cum asterisco.

θεράπαινα δὲ ἡ δέλη — Παιδίσκη καὶ παῖς διαφέρει. Παιδίσκη μὲν γὰρ ἡ ἐλευθέρα παρ' ἀττικοῖς, παῖς δὲ ἡ δέλη. Μένανδρος ἐν Δακτυλίῳ, ἐπὶ τῇδε δ' αὖθ' ὕστως κακοδαίμων ἔφη, ὡς ἂν ἐκδοίη θυγατέρας ἄσμενος καὶ ταῦτα ν. παιδίσκας ἔχων. Clem. Alex. Οὐ μοι δοκεῖς ἀττικῆς ἐπαΐειν φωνῆς, παρ' ἧς ἐστιν ἐκμαθεῖν τὰς καλὰς καὶ ὡραίας, ἔτι δὲ καὶ ἐλευθέρας νεανίδας, παιδίσκας καλεμένας. *Pollux* III. 76. παιδίσκην δὲ τὴν θεραπαινίδα Λυσίας ὠνόμασεν. εἰ καὶ ἀμφιβολόν ἐστι τὄνομα, πότερον ἡλικίας ἢ τύχης, λέγει γὰρ ἐν τῷ κατὰ καλλιὰ ὕβρεως, καὶ ἐξελθοῦσα ἡ παιδίσκη τὴν θύραν ἀνοιγνυσι.

ἦσθα] *Moeris* ἦσθα, ἀττικῶς· ἦς, ἑλληνικῶς. *Ammonius*. ἦσθα παρωχημένον δηλοῖ χρόνον —— τὸ δὲ ἦς τὸν μέλλοντα. Ὅμηρος. Δηϊφόβ', ἦ μάν μοι τὸ πάρος πολὺ φίλτατος ἦσθα —— ὁ γὰρ λέγων πρός τινα, ἦς ποτε πλέσιος, ἀγνοήσει τὴν διαφορὰν, δέον φᾶναι ἦσθα. *Galen*. de Usu Part. VI. ἀνατομῆς μὲν γὰρ ἔμπειρος εἶπερ ἦσθα. *Aristoph*. Plut. 834. ἐκεῖ μετὰ ταῦτ' ἦσθ' ἄφλιος. *Plut*. Themist. p. 121. B. ἐμοῦ μὴ γενομένης σὺ οὐκ ἂν ἦσθα. *Plat*. Euthyphr. ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῷ ἦσθα. Crito. ἐχὶ ἡμίτερος ἦσθα καὶ ἔκγονος καὶ δῆλος. Alcibiad. 1. καί τοι σφόδρα γε ἦσθα. *Demosth*. pro Phorm. εἰ δ' ἦσθα ἐπιεικὴς —— τοῦτον ἀπράγμων ἦσθα τὸν χρόνον. adv. Stephan. σὺ δῆλος ἦσθα. *Isocrat*. ad Demonic. ἀδὲν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος. *Xenoph*. Cyropaed. 1. ὅτι βασιλεὺς ἦσθα. *Thomas*. ἦσθα, οὐκ ἀντὶ τοῦ ὑπάρχεις, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὑπῆρχες. Σοφοκλῆς· οὐκ ἂν ἦσθα λυπρὰ κλύειν. Καὶ ἁπλῶς ἅπαντες οἱ δοκιμώτατοι ἐπὶ παρωχημένῳ τοῦτο λέγεσι, ὥσε οἱ ἀντὶ ἐνεστῶτος χρώμενοι ἁμαρτάνουσιν. *Aristoph*. Plut. 970. καὶ σὺ συκοφάντρια ἐν ταῖς γυναιξὶν ἦσθα. *Hesychius*. ἦσθα, ἦς, ὑπῆρχες.

Tu es partium ipsius. 2. *Reg.* VI. 16. IX. 32.

70. οὐκ οἶδα, τί λέγεις] Jo. XVI. 18. *Sophocl*. Ajac. 270. πῶς τῆδ' ἔλεξις; οὐ κάτοιδ', ὅπως λέγεις.

71. τὸν πυλῶνα] *Oppian*. de Venat. III 419. πυλεῶνα διαπτάμενος θανατοιο. *Athen*. V. 205 B. τετράθυρος ἔφερεν εἰς αὐτὴν πυλὼν. *Lucian*. Hermot. 11. σινάκιον γάρ τι ἐκρέματο ὑπὲρ τῆ πυλῶνος μεγάλοις γράμμασι λέγον, τήμερον οὐ συμφιλοσοφεῖν —— ὅταν οἱ κόλακες τὲς πυλῶνας ἔωθεν ἐμπλήσωσι. *Anthol*. II. 13. 4. τοῖς δὲ πυλῶσι κόραξ. Hic vestibulum, ut *Act*. X. 17. *Marco* XIV. 16. προαύλιον.

73. λαλιὰ] *Pollux* V. 90. βοὴ, φώνημα, λαλιὰ, φθογγὴ, καὶ φθέγμα, καὶ κραυγὴ. *Sextus Empir*. 2. Logic. I. 178. τῶν μὲν περὶ αὐτὸν χρόας, μιγέθος, σχήματος, κινήσεως, λαλιᾶς, ἐσθῆτος, ὑποδέσεως.

Hieronymus. Non quod alterius sermonis esset Petrus aut gentis exterae. Omnes quippe Hebraei erant & qui arguebant, & qui arguebatur. Sed quod unaquaeque provincia & regio habeat proprietates suas, & vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Sic & Ephratae in Judicum libro [c. XII.] non possunt סִבֹּלֶת dicere. *Erubbin* f. 53. 1. Dixit R. Juda, dixisse Rabum: Filiis Judaeae, qui accurati fuerunt in lingua sua, confirmata est lex in manibus eorum, at filiis Galilaeae, qui non accurati fuerunt in lingua sua, non est confirmata Lex in manibus eorum. & 2. si quis interroget filios Judaeae, qui subtiliter accurati sunt circa linguam suam, vocem quae habet ע, num docebit pronunciandam esse ut א. v. gr. מאברין pro מעברין, אכווז pro עכווז? Sciunt illud. At filii Galilaeae, qui non subtiliter accurati sunt circa linguam suam, quid de illis traditum est? Galilaeum quendam dixisse Judaeo אמר cujus est? אמר cujus est? Judaeumque respondisse: Galilaee stulte, num loqueris de חמר asino ad equitandum, an de vino חמר ad bibendum, an de lana עמר ad vestiendum, an de agno אימר ad mactationem? Galilaea quaedam, cum vellet vicinae suae dicere: Veni, praebebo tibi lac comedendum; pro שלובתי cum ב dixit שלוכתי & pro תאי דאוכליך חלבא dixit תוכליך לבא devoret te leo. Mulier quaedam coram Judice volebat dicere: Domine *κύριε*, tabula mihi fuit, quam furati sunt: eaque tanta fuit, ut si te in eam collocarent, non attingerent pedes tui terram, Dixit autem: Domine *κοῖρε*, tignum mihi fuit, & te furati sunt: fuitque illud tam magnum, ut si te ex illo suspenderent, non attingerent pedes tui terram. Pro קירי dixit כירי, pro שבלא dixit הפלא & pro גנבוה dixit גנבוך. —— Judaeo interrogante de Hospitio, Galilaeus dividebat, pronunciabatque אש פי זה יחי, quod significat: Vir, os hoc vivit. *Hieros. Schabbat*. 9. 2. Non distinguunt doctores mystici inter ח & ע. & *Berachoth* f. 32. 1. Scholae R. Eleazar f. Jacobi א pronunciarunt ע, & א ע, e. gr. ביצים pro בצעים. *Hier. Avoda Sara* f. 39. 3. Rab dixit: עדיהן Samuel מאברים אידיהן, Rab Samuel מעברים יאותו. *Bereschith R.* XXVI. 16. R. Eleasar f. Simeonis dixit: in Galilaea serpentes חויא vocant איויא. *Megilla* f. 24. 2. Non deducunt ante arcam neque viros Scythopoleos neque viros Beth Haipha, neque viros Tabaunim, quia legunt א ע & א ע.

74. Si

δῆλόν σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο ~ καταναθεματίζειν, καὶ ὀμνύειν· Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω- 74.
πον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος — τοῦ Ἰη- 75.
σοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Καὶ ἐξελθὼν
ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

ΠΡωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ 1
λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. Καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ 2
παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ προδιδοὺς αὐτὸν, 3
ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ
τοῖς πρεσβυτέροις, Λέγων· Ἥμαρτον, προδοὺς αἷμα ἀθῶον. Οἱ δὲ εἶπον· Τί πρὸς 4
ἡμᾶς; σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν, ἀπήγ- 5
ξα-

~ καταθεματίζειν

74. καταναθεματίζειν] καταθεματίζειν ACDEFGHKLMN. Colb. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 103. 104. 106. Evang. 2. 3. 4. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Bengelii. Chryſ.* in Pſal. LXXVII. *Juſtinus* Q. 121. *Theophylactus. Irenaeus* c. H. 1. 13. 4. & 16. 3. probante *J. Millio* prol. 1100. & 1180. *Huetio* in *Orig.* T. 1. p. 111. fruſtra ergo hanc vocem repudiat *H. Stephanus* Theſ. T. III. p. 1483. *Apoc.* XXII. 3.

75. τοῦ posterius] — ACDF 3. 10. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 74. 106. Evang. 6. 9. 10. Editio *Complut. Plant. Eraſmi*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Bogardi. Theophylactus*, *Baſilius* Eth. 1.

αὐτῷ] — DL 33. 57. 61. 102. Verſio *Vulg.* ὅτι] — D 61. πρὶν] + ἢ A *Baſilius.*
ἀλέκτορα φωνῆσαι] ἀλεκτοροφωνίας 1. τρὶς ἀπαρνήσῃ με] ἀπαρνήσῃ με τρὶς 69. με] — 69.
1. ἔλαβον] ἐποίησαν D. τοῦ λαοῦ] — 10. 35. 62. 66. 83.
ὥστε θανατῶσαι αὐτὸν] ἵνα θανατώσωσιν αὐτὸν D. ὥστε αὐτὸν θανατῶσαι & in m. θανατώσωσιν 69. ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν. Edit. *Complut. Plant. Genev.*

2. αὐτὸν ἀπήγαγον] ἀπήγαγον αὐτὸν 13. Verſio *Vulg.* + αὐτὸν Verſio *Syra* utraque, ſed posterior cum obelo.
αὐτὸν posterius] — CL. Verſio *Vulg. Syra* posterior cum obelo. *Origenes* in Jo. XIII. 22.
Ποντίῳ] — L 102. Verſio *Syra*, *Copta*, *Arab. Orig.* l. c. 3. ἰδὼν] + ὁ 1. *Origenes* c. Celſ. II.
προδοὺς] παραδοὺς L 33. μεταμεληθεὶς] — 64.
ἀπέστρεψε] ἔστρεψε L. 102. *Origenes* c. Celſ. ἀπέῤῥιψε 56. 58.
τοῖς posterius] C. 60. 102. *Orig.* ll. cc. *Euſebius* D. X. 4. ἀρχιερεῦσι] + καὶ γραμματεῦσι 60.

4. ἀθῶον] δίκαιον DL. Verſio *Syr. Vulg. Origenes* c. Celſ. & H. 35. *Cyprianus*, *Lucifer* V.
ὄψει] ὄψῃ ADFGHLM 69. Colb. Evang. 6. 9. 13. 20. Editio *Eraſmi*. 1. *Aldi*. Verſio *Syra* Graece in margine. *Origenes* l. c. *Cyrill.* Catech. 127. *Joannes* Grammat. Dial. Attic. in verbis ſecundam perſonam paſſivam habentibus deſinentem in η, eam per ει diphthongum efferunt, βούλει enim dicunt pro βούλῃ. *Euſtath.* in Il ζ. p. 500. 30. τῶν ἰχόντων τὰ δεύτερα ἐν αὐτοῖς πρόσωπα εἰς ει διφθογγον λήγοντα ἀτλικῶς, εἰ καὶ ὕστερον ἀναλογώτερον διὰ τοῦ η. καὶ προσγεγραμμένου ι. γράφεται ἅπαντα τα τοιαῦτα, ὁμως ἐναπέμειναν τὸ ὄψομαι, βούλομαι· καὶ τὰ λοιπὰ δυο εἰς ἀνάμνησιν τῆ παλαίας γραφῆς ἔχοντα ἐν τοῖς δευτέροις αὐτῶν προσώποις την ει. διφθογγον· ὄψει, βούλει, οἴει, εἶ. *Schol. Ariſtoph.* Plut. 40. πεύσει) οἱ ἀτλικοὶ τα τῶ παθητικῶ χρόνων δεύτερα πρόσωπα ἀεὶ διὰ διφθόγγε γράφουσι, ὡς καὶ ἐντεῦθα, καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐυρήσεις. οὕτως γαρ, εἴπερ τις τῆ ἀτλικῆ διαλέκτῳ χρῆται. Ἡ δὲ κοινὴ διάλεκτος μονου τοῦ βούλει, καὶ ὄψει, καὶ οἴει τα ἐνεργητικὰ μη ἐν χρήσει εὑροῦσα, τῆ ἀτλικῆ ἑπομένη συνηθείᾳ ἀεὶ διὰ διφθογγου τα τρια ταῦτα ἐκφέρει. *Luc.* XXII. 42. VII. 4. *Jo.* XI. 40. *Plat.* Hipp. M. εἰ δὲ βούλει. *Arrian.* Epict. I. 29. ἄγαγέ μοι τ καίσαρα, καὶ ὄψει, πῶς ἐυσαθῶ. II. 5. τεύτο ὄψει ποιοῦντας καὶ τοὺς σφαιρίζοντας ἐμπείρους.

5. τὰ] + τριάκοντα Bodlej. unus. ἐν τῷ ναῷ] εἰς τ ναὸν 33. 99. *Orig.* c. Celſ. 1. MS. *Euſebius.*
6. κορβανᾶν] Corbam Codices *Latini*, *Hilarius.* κορβονᾶν EM 38. 44. 45. 46. 50. 51. 53. 84. 86. Evang. 12. 13. 14. 19. 20. 21. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi. Origenes* H. *Chryſoſtomus*, *Cyrill.* Catech. p.

74. Sibi male precatus eſt, diris ſe obligavit.

ὀμνύειν] *Moeris.* ὀμνῦναι, ἀτλικῶς· ὀμνύειν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* ὄμνυμι. ἐκ ὀμνύω. — ὀμεῖμαι, ἐκ ὀμόσω.

Bava Kama VII. 7. Non alunt gallos gallinaceos Hieroſolymis propter conſecrata. f. 82. 2. decem res dicuntur de Jeruſalem — Nono: gallinaceos in ea non alunt מגדלים *Aboth Nathan* 35. non alunt Hieroſolymis anſeres, nec gallos, nedum porcos. *Erubbin* f. 26. 1. *Nidda* f. 8. 1. Gallus ob interfectum puerum ex ſententia Synedrii Hieroſolymis lapidatus eſt. *Berachoth* f. 27. 1. *Joma* I. 8. nec inſtabat Galli cantus, quin atrium Iſraëlitis repletum eſſet. *Gem.* f. 20. 2. quid eſt cantus galli — R. Abia: clamavit vir. R. Sila dixit: clamavit gallus — Traditio eſt juxta R. Silam.

75. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε] *Ælian.* V. H. XII. 1. καὶ ἡνίκα το, ὥσπερ εἰκος, ἐπὶ τύτοις ἡ ἀσπασία, καὶ ἀπελθοῦσα ἔξω ἔκλαιε. *Sophocl.* Electr. 804. ἀλλ' εἶσιθ' εἴσω. Schol. παρισσὸν τὸ εἴσω· Τὸ γὰρ εἴσωθι τὸ εἴσω ἔλθε δηλοῖ. *Plin.* Epiſt. III. 16. Cum diu cohibitae lacrymae vincerent, erumperentque, *egrediebatur*, tum ſe dolori dabat. *Gen.* XLIII. 30. XLIV. 13.

ἔκλαυσε πικρῶς] *Od.* δ. 153. πικρὸν ὑπ' ὀφρύσι δάκρυον εἴβει. *Ariſtaenet.* I. 22. δεδακρυμένη πικρῶς. *Eſaj.* XXII. 4. *Anthol.* III. 23. Σοὶ γυίτης, σοὶ πικρὰ πόσις κατὰ δάκρυα λειβει.

2. *Plin.* Ep. VII. 4. Pontius.

4. *Heſychius.* ἀθῶος, ἀναίτιος. *Suid.* 1. *Macc.* I. 37.

5. ἀπήγξατο] *Euripid.* Helen. 306. ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι, κἀν τοῖσι δόλοις δυσπρεπὲς νομίζεται· Σφαγαὶ δ' ἔχουσιν ἐυγενές τι καὶ καλὸν. *Æn.* XII. 603. Et nodum informis leti trabe nectit ab alta. *Servius.* Sane ſciendum, quia cautum fuerat in pontificalibus libris, ut qui laqueo vitam finiſſet, inſepultus abjiceretur. Unde bene ait, informis leti, quaſi mortis infamiſſimae. Ergo cum nihil ſit hac morte deformius, poëtam pro reginae dignitate dixiſſe accipiamus. Caſſius autem Hemina ait, Tarquinium ſuperbum, cum cloacas populum facere coëgiſſet, & ob hanc injuriam multi ſe ſuſpendio

ne-

6 ξατο. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον· Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
7 κορβανᾶν· ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. Συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν
8 ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵμα-
9 τος, ἕως τῆς σήμερον. (Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος.
Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν
10 Ἰσραήλ· Καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος.)
11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμών, λέγων· Σὺ
12 εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι
13 αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλά-
14 τος· Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆ-
15 μα· ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα
τῷ

127. κορβωνᾶν L. 49. Evang. 6. 9. 22. κορβονᾶ 33. κορβανᾶ Editio *Erasmi* 1. κολβονᾶν Evang. 7.
7. ἐξ αὐτῶν] — Codices *Latini*. δὲ] τι G. 8] — 58.
ἐκεῖνος] + Acheldemach, hoc est. Codices *Latini*. + Haceldama hoc est. Versio *Vulg.* ex *Actis*.
9. Ἱρεμιου] Ἱρεμίου AC. a prima manu 72. — 33. Versio *Syra*. probante *J. A. Bengelio*. Ζαχαρίου
22. Versio *Syra* posterior in margine probante T. *Beza* in annott. Ed. 2. 3. 4. 5. *Origenes* H. 35. Suspicor aut errorem esse scripturae, & pro Zacharia positum Hieremiam, aut esse aliquam Hieremiae secretam scripturam. *Euseb.* D. X. 4. ἐπισκοπεῖν, ἐπεὶ μὴ ταῦτα φέρεται ἐν τῇ τοῦ ἱερεμίου προφητείᾳ, εἴτε χρὴ ὑποτοπεῖν περιῃρῆσθαι αὐτὰ ἐξ αὐτῆς κατά τινα ῥαδιουργίαν, ἢ καὶ σφάλμα γραφικὸν γεγονέναι τὸ ἀμελέστερον τὰ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἀντίγραφα πεποιημένων, σφαλέντος τινος, καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ Ζαχαρίου Ἱερεμίαν τεθέντος. *Augustinus* de Conf. Ev. III. 7. Primo noverit, non omnes Codices Evangeliorum habere, quod per Hieremiam dictum sit, sed tantummodo per Prophetam. Possemus ergo dicere, his potius codicibus esse credendum, qui Hieremiae nomen non habent. Dictum est enim hoc per Prophetam, sed Zachariam, unde putatur, Codices esse mendosos, qui habent nomen Hieremiae, quia vel Zachariae habere debuerunt vel nullius, sicut quidam, sed tantum per Prophetam dicentem, qui utique intelligitur Zacharias. Sed utatur ista defensione, cui placet, mihi autem cur non placeat, haec causa est, quia & plures codices habent Hieremiae nomen, &, qui diligentius in Graecis exemplaribus evangelium consideraverunt, in antiquioribus Graecis ita se perhibent invenisse; & nulla fuit causa, cui adderetur hoc nomen, ut mendositas fieret: cur autem de nonnullis codicibus tolleretur, fuit utique causa, ut hoc audax imperitia faceret, cum turbaretur quaestione, quod hoc testimonium apud Hieremiam non inveniretur. *Hieronymus* in l. Hoc testimonium in Hieremia non invenitur —— Legi nuper in quodam Hebraico volumine, quod Nazarenae sectae mihi Hebraeus obtulit, Hieremiae apocryphum, in quo haec ad verbum scripta reperi: Sed tamen mihi videtur magis de Zacharia sumtum testimonium. in Psal. LXXVII. Dicamus aliquid simile & de alio loco secundum Matthaeum, quando Judas retulit XXX. argenteos — in Jeremia propheta. Requisivimus in jeremia propheta, & hoc penitus invenire non potuimus: sed invenimus illud in Zacharia. Videtis ergo, quia & hic error fuit, sicut ibi. *Erasmus*. Caeterum etiamsi fuisset in nomine duntaxat memoriae lapsus, non opinor, quenquam adeo morosum esse oportere, ut ob eam causam totius scripturae S. labasceret autoritas. vid. supra in XIII. 35.
10. ἔδωκαν] ἔδωκα Evang. 24. Versio *Syra*. probante T. *Beza* in annotat. Edit. 4. & 5. ἔβαλον 69.
καθὰ] καθὼς Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. μοι] + ὁ 1. 106.
11 ἔστη] ἐστάθη C. 1. *Origenes* c. Cels. 1. ὁ secundo loco] — Editio *Erasmi* 1. 2.
ὁ δὲ secundo loco] τότε L 36. 61. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Evang. 9.
Ἰησοῦς posteriori loco] — 59. αὐτῷ] — Evang. 14. *Chrysostomus*.
12. τῶν posterius] — 10. 69. 74. 83. 86. 89. 90. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D.
13. ἀκούεις] +; Evang. 24. probante *Bengelio*. σοῦ καθ' ὅσα μαρτυροῦσιν σου D. σου κατηγοροῦσιν 1.
14. πρὸς οὐδὲ] — D. Codices *Latini*. οὐδὲν ἓν] οὐδὲν Evang. 21.
τὸν ἡγεμόνα] — Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1251. 15. δὲ] + τὸν D.

necarent, jussisse corpora eorum cruci affigi: Tunc primum turpe habitum est, mortem sibi consciscere. Et Varro ait: Suspendiosis, quibus justa fieri jus non sit, suspensis oscillis veluti per imitationem mortis parentari. Docet ergo Virgilius secundum Varronem & Cassium, quia se laqueo induerat, leto periisse informi. 2. *Sam.* XVII. 23. *Tob.* III. 10. *Dio Chrys.* LXIV. p. 592. D. τὸν αὐτὸν ἀποκτείναντα ἄταφον ῥίπτεσθαι· δύτιφος ἅτος Δημοκάσσης νόμος in Cypro. *Philo* de nom. mut. T. 1. p. 587, 44. ἐπ' ἀγχόνην ἦξεν, ἵν' ὁ μιαρὸς καὶ δυσκάθαρτος μηδὲ καθαρῷ θανάτῳ τελευτήσῃ. & de Mundo T. 2. p. 610, 38. σφαττομένοις ἢ ἐμπιπραμένοις, ἢ θάνατον οὐ καθαρὸν τὸν διὰ ἀγχόνης ὑπομένουσιν.

6. οὐκ ἔξεστι] argumento ducto ex *Deut.* XXIII. 18. *Sanhedrin* f. 112.

κορβανᾶν] *Jos.* B. II. 9. 4. τὸν ἱερὸν θησαυρὸν, καλεῖται δὲ κορβανᾶς, εἰς καταγωγὴν ὑδάτων ἐξενελίσκων.

τιμὴ] *Etymol.* τιμὴ —— ἐπὶ τῆς ὠνῆς. *Od.* χ. 57. Τιμὴν ἀμφὶς ἄγοντες εἰκοσάβοιον ἕκαστος. *Demosth.* in Tim. τιμὴν ἀπέδωκεν φιαλῶν. *Lucian.* Auct. Vitar. 19. τίς ἡ τιμὴ; δύο μναῖ. *Plato* Rep. II. τὴν τιμὴν ταύτην μισθὸν καλοῦντες. *Juvenal.* XIV. 161. Mox etiam fractis aetate ac Punica passis Praelia, vel Pyrrhum immanem, gladiosque Molossos, Tandem pro multis vix jugera bina dabantur vulneribus, merces ea sanguinis atque laboris; Nullis visa unquam meritis minor.

8. *Antoninus Liber.* Metam. 23. λέγεται δὲ ὁ τόπος παρ' ὀδυνόντων ἄχρι νῦν σκοπιὰ βάτης.

9. τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου] *Tacit.* H. IV. 32. Egregium pretium laboris cepit. *Thucyd.* I. 33. ὧν ὑμεῖς ἂν πρὸ πολλῶν χρημάτων καὶ χάριτος ἐτιμήσασθε δύναμιν ὑμῖν προσγενέσθαι. Sch. ἠγοράσατε.

10. συνέταξε] *Glossar.* condictio, συνταγὴ. condicit, συντάσσεται. *Plut.* an seni ger. Resp. p. 786. A. ἐπεὶ δὲ νοσοῦντι συνέταξε κίχλην ὁ ἰατρὸς. *Theophrast.* Char. 24. τῶν ὑφ' αὐτὸν τινι συντάξαι.

15. *Julianus l.* 3, 32. *ff.* de Legibus. Ipsae leges nullam aliam ex causa nos tenent, quam quod judicio populi

τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον Βαραββᾶν. 16
Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βα- 17
ραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; Ἤδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. 18
Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· 19
Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ 20
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν
δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο 21
ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· Τί οὖν ποιήσω 22
Ἰη-

ἵνα τῷ ὄχλῳ] τῷ ὄχλῳ ἵνα M. 69. 76. Evang. 6. Versio *Vulg.*
τῷ ὄχλῳ δέσμιον] δέσμιον τῷ ὄχλῳ D. Editio *Genevensis*, *Complut.*
16. εἶχον] εἶχε Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio.* ἐπίσημον] + τὸν D.
λεγόμενον] + Ἰησοῦν 1. a prima manu. Versio *Armena.*
Βαραββᾶν] + ὅστις διὰ φθόνον ἦν βεβλημένος εἰς φυλακὴν 13. ex *Luca.*
17. οὖν] δὲ D. 69. Versio *Syra.* αὐτῶν] — Evang. 14.
τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν] — E a prima manu. θέλετε] + τὸ δύο *Origenes* c. Celf. 2. + ἀπὸ τὸ δύο 73.
ἀπολύσω ὑμῖν] ὑμῖν ἀπολύσω D.
ὑμῖν] + τῶν δύο; Ἰησοῦν τὸν 1. a prima manu. Versio *Armena.* *Origenes* H. 27. & 35. In multis exemplaribus non continetur, quod Barabbas etiam Jesus dicebatur. & *Schol.* 41. παλαιοῖς δὲ πάνυ ἀντιγράφοις ἐντυχὼν, εὗρον καὶ αὐτὸν τὸν Βαραββᾶν Ἰησοῦν λεγόμενον, οὕτως γοῦν εἶχεν ἡ τοῦ πιλάτου πεῦσις ἐκεῖ· Τίνα θέλεῖτε τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν, Ἰησοῦν τὸν Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Βαραββᾶν] βαραββᾶν 86. Editio *Complut.*
19. σήμερον] — 44. 20. πρεσβύτεροι] + τοῦ F. ἔπεισαν] ἐποίησαν 2.

puli receptae sunt.

ἀπολύειν] *Pollux* VIII. 9. καταδικάσαι —— κολάσαι —— ἀφεῖναι, ἀπαλλάξαι, τὸ δὲ ἀπολῦσαι ἰδιωτικόν. & VII. 68. ἀπελύθη, ὡς ἀντιφῶν, ἀπέφυγεν. *Artemid.* IV. 35. ἔδοξε τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατακεκρίσθαι, καὶ παραιτησάμενος μόλις ἀπολελῦσθαι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σαυροῦ.

Nomen apud *Thalmudicos* usitatissimum. R. Samuel *bar Abba.* R. Nathan *bar Abba.* Abba *bar Abba.*

16. ἐπίσημον] *Lucian.* Nigrin. 24. ἐπισημότερον δὲ τῶν ἄλλων ἀπὸ τοῦ σχήματος ὄντα. *Plut.* Fab. p. 182. A. ὑπὸ γένους ἀσήμου, βίᾳ δὲ διὰ δημοκοπίαν καὶ προπίτειαν ἐπίσημος. *Modestinus* L. 16. D. de Appellat. & relat. Constitutiones, quae de recipiendis appellationibus loquuntur, ut nihil novi fiat, locum non habent in eorum persona, quos damnatos statim puniri publice interest, ut sunt insignes latrones vel seditionum concitatores, vel duces factionum. *Cic.* in Verr. III. quibus ipse insignes injurias fecerit. pro Rabirio 9. Hominem, omnibus insignem notis turpitudinis, P. Furium. & de Petit. Consul. 3. Qui nequaquam sunt tam genere insignes, quam vitiis nobiles. *Joseph.* A. V. 7. 1. οἱ διὰ πλῆθος ἀδικημάτων ἦσαν ἐπίσημοι. & B. II. 21. 1. παρανίσαται τις ἐπίβουλος ἀνὴρ, ἀπὸ Γισχάλων, υἱὸς Λευΐ, Ἰωάννης ὄνομα, πανουργότατος μὲν καὶ δολιώτατος τῶν ἐπισήμων, ἐν δὲ τοῖς πονηρεύμασιν ἁπάντων. *Apulej.* IX. latro inclytus. VII. famosus praedo.

18. *Xenoph.* de Socrat. III. φθόνον δὲ σκοπῶν ὅτι ἐστὶν; λύπην μέν τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν ὄντα, ὅτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις, ὅτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γινομένην, ἀλλὰ μόνος, ἔφη, φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. *Aristides* de Concord. Rhod. p. 565. φθόνον μὲν λέγω τῶν ἐλαττόνων τοῖς μείζοσι πλεονεξίαν δὲ εἰς τὰς ἡττὰς τῶν μειζόνων. *Onosander* 42. φθόνος μὲν ἔν ἐστιν ὀδύνη τῶν πρὸς τὰς πόλας ἀγαθῶν· ζῆλος δὲ μίμησις τῶν παρ' ἄλλοις καλῶν. Τοσοῦτον δέ τι διενήνοχεν ἀλλήλων, ὥστε τὸν μὲν φθονεῖν ἐχρῆν εἶναι τοῦ καὶ παρ' ἄλλῳ καλόν τι μὴ εἶναι, τὸ δὲ ζηλεῖν ἐπιθυμίαν τῆς τῶν ἴσων κτήσεως.

19. *Appianus* B. C. II. p. 814. ἡ γυνὴ καλπερνία ἐνυπνίων αἵματι πολλῷ κατάῤῥεομένου ἰδοῦσα, κατεκώλυε μὴ προελθεῖν. *Valer. Max.* I. 7. Audierat enim, D. Julii patris sui uxorem Calpurniam nocte, quam is in terris ultimam egit, in quiete vidisse multis eum confectum vulneribus in suo sinu jacentem, somniique atrocitate vehementer exterritam rogare non destitisse, ut proxima die a Curia se abstineret. At illum, ne muliebri somnio motus id feciisse existimaretur, senatum, in quo ei parricidarum manus illatae sunt, adire contendisse. *Tacit.* A. III. 33. Severus Caecina censuit, ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur. 34. paucorum haec adsensu audita, plures obturbabant —— Sic Caecinae sententia elusa. *Ulpian.* de Offic. Procoss. & Legat. L. 1. 16. 4. D. proficisci autem proconsulem melius quidem est sine uxore, sed & cum uxore potest.

Herodian. VI. 3. 4. ὁ δὲ ἀλέξανδρος ἀθροίσας τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας, συνελθεῖν τε πάντας κελεύσας εἰς τὸ σύνηθες πεδίον, ἐπὶ βήματος ἀνελθὼν ἔλεξε τοιάδε. *Tanchuma* p. 49. 2. Gen. XLIV. 14. & ivit Juda & fratres ejus domum Josephi. Cur domum Josephi? annon quotidie exivit ad judicandum super tribunali? verum illo die non exiverat.

20. ἔπεισαν τοὺς ὄχλους] *Pausan.* Boeot. III. Ἦραν —— πρὸς τὸν Δία ἀργισμένην εἰς ὕβρισιν φασὶν ἀναχωρῆσαι. Δία δὲ, ὡς οὐκ ἔπεισεν αὐτὴν. *Diodor.* S. XIII. 95. πολλὰ πρὸς τὴν τῆς ἐπιβουλῆς ὑπόθεσιν πεπλασολογήσας, ἔπεισε τοὺς ὄχλους δοῦναι φύλακας αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν. X. *Plut.* Caes. p. 707. F. τὸν ἡγεμόνα κορυλίων πείσας δυσὶ ταλάντοις ἀφεῖδη. *Polybius* II. p. 197. τὸ γὰρ τέλος ἱστορίας καὶ τραγῳδίας οὐ ταυτὸν, ἀλλὰ τἀναντίον· ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ διὰ τῶν πιθανωτάτων λόγων ἐκπλῆξαι καὶ ψυχαγωγῆσαι κατὰ τὸ παρὸν τοὺς ἀκούοντας· ἐνθάδε δὲ διὰ τῶν ἀληθινῶν ἔργων καὶ λόγων εἰς πάντα τὸν χρόνον διδάξαι καὶ πεῖσαι τοὺς φιλομαθοῦντας. *Heliodor.* X. 14. οὐ γὰρ πρὸς τὴν ἑτέραν ἀρίσκειαν βίᾳ με, τὸ δὲ αὐτὸ καλὸν κ' ἀγαθὸν ζηλῶντες ἑαυτοὺς πείθειν ἀγαπῶμεν. *Simplicius* in Epictet. 276. ἐὰν ἐκείνης πείσῃ, ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀναπέπαυται, ὡς μηδὲν ἁμαρτάνων, ἀρκέμενος τῷ πεῖσαι τὸν κριτὴν, ὃς ἑαυτῷ προβάλλεται· ἐὰν δὲ τῶν ἔξω καταφρονῶν, ἑαυτὸν κριτὴν ἀδέκαστος γένηται, ἐξελέγχεται τὸ ἁμάρτημα διὰ τῆς αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος μαρτυρίας. τὸ δὲ καὶ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ. inf. XXVIII. 14. *Act.* XII. 20. XIII. 43. XIV. 19. XVIII. 4. XIX. 26. XXVIII. 23. 2. *Cor.* V. 11. *Gal.* I. 10. 1. *Joh.* III. 19.

23. Τί γὰρ] *Dionys. Hal.* A. I. 86. τί γὰρ ἀξιοῖς

τὸν

23 Ἰησοῦν, τὸν λεγόμενον Χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες· Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν
24 ἔφη· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες· Σταυρωθήτω. Ἰδὼν
δὲ ὁ Πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπ-
ενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων· Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ
25 δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπε· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ'
26 ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν· τὸν δὲ Ἰησοῦν
27 φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλα-βόν-

21. εἶπον] εἶπαν D. + τὸν 1.
22. λέγει] + οὖν Editio *Complut.*
αὐτῷ] — A D K. 1. 33. 42. 69. 72. 102. Verſio *Copta, Syra, Vulg.*
23. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη] λέγει αὐτοῖς ὁ ἡγεμὼν DL. 1. 61. Verſio *Vulg. Copta.*
ἡγεμὼν] — 69. 102.
οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες· σταυρωθήτω] — 59.
ἔκραζον] ἔκραξεν D.
24. ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται] — 2.
χεῖρας] + αὐτοῦ 61. Verſio *Syr.*
ἀπὸ] ὑπὸ 19.
τοῦ δικαίου τούτου] τούτου τοῦ δικαίου A. Codices *Latini.*
τὰ τέκνα] τοὺς υἱοὺς Evang. 6.
παρέδωκεν] + αὐτοῖς DF. 1. Evang. 23. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Verſio *Vulg.* + αὐτὸν 57.
σταυρωθῇ] σταυρώσωσιν αὐτὸν D. Codices *Latini.*
ἀπὸ τῶν δύο] Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
ποιήσω] ποιήσωμεν D. 59.
σταυρωθήτω] + σταυρωθήτω 72. Colb.
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος Verſio *Syr.*
ἔφη] + αὐτοῖς 40.
περισσῶς] περισσότερον 1. Verſio *Vulg.*
λέγοντες] — K. 1. 42. 71. Evang. 7. 17. *Chryſoſtomus.* + ἐν τῷ λαῷ Evang. 14.
ἀπέναντι] καθέναντι D. εἶμι] + ἐγὼ D. Verſio *Vulg.*
τοῦ δικαίου] — D. 102. *Chryſoſt.* prob. *J. Millio* prol. 1278.
25. πᾶς] — 64.
26. φραγελλώσας] φλαγελλώσας D. 2 prima manu.

τὰ παλαιὰ γενόμενα μαθεῖν; τόσδε γὰρ δήπου τοὺς ἀνῆνε αὐτὸς ὁρᾷς. *Ariſtoph.* Plut. 1028. τί γὰρ ποιήσει; *Euripid.* Supplic. 123. τί γὰρ λέγουσι;

Tertull. Apol. Chriſtianos ad leones, Chriſtianos ad beſtias. *Lamprid.* Commodo Anton. Delatores ad leones. *Act.* XXI. 36. XXII. 22. L. IX. 47. 12. C. *de poenis:* Cumque a populo exclamatum eſt, iterum dixerunt: vanae voces populi non ſunt audiendae; nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine abſolvi, aut innocentem condemnari deſiderat. *Paullus* Sentent. V. tit. 22. autores ſeditionis & tumultus concitato populo, pro qualitate dignitatis aut in crucem tolluntur, aut beſtiis ſubjiciuntur.

24. *Sota* VIII. 6. Seniores urbis illius lavabant aqua manus ſuas, in loco ubi vitula decollata fuit, profitentes: manus noſtrae non effuderunt hunc ſanguinem. Schol. quemadmodum manus noſtrae mundae ſunt, ita & nos mundi ſumus ab illius caede. *Schol. Sophocl.* in Ajac. Maſtigoph. 663. ἔθος ἦν παλαιοῖς, ὅτε ἡ φόνου ἀνιρώτα ἢ ἄλλως σφαγὰς ἔποιεν, νίπτειν ἀπονίπτειν τὰς χεῖρας εἰς κάθαρσιν τοῦ μιάσματος. *Dion. Halic.* VII. *Deut.* XXI. 6. *Pſal.* XXVI. 6. *Act.* XX. 26. *Suſann.* 46.

θόρυβος] *Julian.* paneg. 1. τῷ δήμῳ θορυβήσαντος ὠχροὶ καὶ τρέμοντες. *Plut.* Caeſ. p. 711. B. θορύβοις πονηροῖς. & *Cicer.* p. 868. F. ἀρξάμενος λέγειν ἐθορυβεῖτο.

25. Solennis apud Athenienſes jurandi ritus. *Demoſth.* a. Ariſtocr. πρῶτον μὲν διξωμεῖται κατ' ἐξωλείας αὐτῷ, καὶ γένους, καὶ οἰκίας — ἀλλ' ἐὰν ἐξελεγχθῇ τὴν ἐπιορκίαν ἐπενεγκάμενος τοῖς ἑαυτῷ παισὶ, καὶ τῷ γένει. a. Conon. φασὶ γὰρ παρασησάμενον τὰς παῖδας αὐτὸν κατὰ τάτων ὀμεῖσθαι καὶ ἀρὰς τινας δεινὰς καὶ χαλεπὰς ἐπαράσασθαι. *Andocides* O. 1. καὶ ἐπεύχεσθαι ἐνορκοῦντι εἶναι μοι πολλὰ κ' ἀγαθὰ, ἐπιορκοῦντι δὲ ἐξώλη αὐτὸν εἶναι καὶ γένος. in *foedere Smyrnaeor.* & Magnetum. ἐνορκοῦντι μὲν μοι εὖ εἴη, ἐπιορκοῦντι δὲ ἐξώλειαν καὶ αὐτῷ καὶ γένει τῷ ἐξ ἐμοῦ. *Il. δ.* 161. *Ælian.* V. H. III. 43. Τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλος ἐχὶ χρονισὸν, ἀλλ' αὐτῶν κεφαλῆσι, καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσιν Εἰλεῖται, καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήματα βαίνει. *Gen.* XXVI. 13. *Levit.* XX. 9. 11. 12. 13. 16. XVII. 4. *Joſ.* II. 19. 2. *Sam.* I. 16. XIV. 9. Quod ſibi Judaei imprecati ſunt, etiam in caput eorum vertit, cum paullo poſt non fame ſolum & gladio vel civili vel Romano perirent, verum plurimi etiam cruci ſuffigerentur. *Joſ.* B. II. 14. 9. βαρυτέραν δὲ ἐποίει τὴν συμφορὰν τὸ καινὸν τῆς Ρωμαίων ὠμότητος· ὁ γὰρ μηδεὶς πρότερον, τότε φλώρος ἐτόλμησεν, ἄνδρας ἱππικοῦ τάγματος μαστιγῶσαι πρὸ τοῦ βήματος, καὶ σταυρῷ προσηλῶσαι· ὧν εἰ καὶ τὸ γένος Ἰουδαῖων, ἀλλὰ τὸ γοῦν ἀξίωμα Ρωμαϊκὸν ἦν. & V. 11. 1. μαστιγούμενοι δὴ καὶ προβασανιζόμενοι τοῦ θανάτου πᾶσαν αἰκίαν ἀνεσαυροῦντο τοῦ τείχους ἀντικρύ. Τίτος μὲν οὖν οἰκτρὸν τὸ πάθος κατεφαίνετο, πεντακοσιῶν ἑκάστης ἡμέρας, ἔστι δ' ὅτε καὶ πλειόνων, ἁλισκομένων —— προσῆλον δ' οἱ στρατιῶται διὰ ὀργὴν καὶ μῖσος ἄλλον ἄλλῳ σχήματι πρὸς κλεύνην, καὶ διὰ τὸ πλῆθος χώρα τε ἐνελείπετο τοῖς σταυροῖς, καὶ σταυροὶ τοῖς σώμασιν.

26. φραγελλώσας] *Etymol.* φραγγελῶ, ἐκ τοῦ φραγγέλιον, ὃ σημαίνει σειρὰν ἐκ σχοινίς πεπλεγμένην, ἢ κεκλῆται μάστιξ. *Ariſtoph.* Acharn. 724. Schol. ἱμάντας δὲ, λώρους, φραγγέλια, τὸ γὰρ παλαιὸν φραγγέλαις ἔτυπτον οἱ λογισαὶ τὰς τῆς ἀγορᾶς. *Heſychius* σκυτάλαι, τῶν ὄχεων φραγέλλια λῶροι. Caedebantur autem ſervi flagris vel quaeſtionis habendae vel ſupplicii cauſa. *Act.* XXII. 24. *Tacit.* H. IV. 27. de Herennio Gallo. Protractum e tentorio, ſcilla veſte, verberato corpore, quo pretio, quibus conſciis prodidiſſet exercitum, dicere jubent. *Macer* in L. XLVIII. 19. 10. in ſervorum D. de poenis. Ex quibus cauſis liber fuſtibus caeditur, ex his ſervus flagellis caedi —— jubetur. D. XLVII. 10. 9. ſed eſt: de injur. ſi atrocem injuriam ſervus fecerit —— praeſidi offerendus eſt, qui eum flagris rumpat. *ad Senatus Conſ. Silanian.* impuberes —— terreri tantum ſolent, & habena vel ferulis caedi D. XXIX. 5. 133. impuberi. *Ulpianus* in D. XLVIII. 2. 6. 9. levia de accuſat. & inſcription. Levia crimina audire & diſcutere de piano Proconſulem oportet, & vel liberare eos, quibus objiciuntur, vel fuſtibus caſtigare, vel flagellis ſervos verberare. *Philo* de Legg. Special. T. 2. p. 275, 15. δημοσίᾳ μάσιγι τυπτόντων ἀναφανδὸν ἐν κοινῷ· ὑσὶ δὲ καὶ πληγαὶ τοῖς μὴ δεδοκιμασμένοις οὐκ ἔλαττον δίκης θανάτου. *Ter.* Adelph. II. 1. 28. Usque ad necem operiere loris. S. Loris liber? Æ. hic erit. S. O hominem impurum! hiccine libertatem ajunt eſſe aequam omnibus? *Plaut.*

βόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐκδύ- 28
σαν-

28. ἐκδύσαντες] ἐνδύσαντες D. Codices *Latini*.
αὐτὸν] + ἱμάτιον πορφυροῦν καὶ D. Codices *Lat.* + τὰ ἱμάτια αὐτοῦ 33. Versio *Syra* posterior.

Bacchid. IV. 7. 1. Constringe tu illi, Artamo, actutum manus. 24. abducite hunc intro, atque adstringite ad columnam fortiter. *Martyrium Tarachi* περιελόντες αὐτῆ τὸ πάλλιον, καὶ περιζώσαντες τείνατε, καὶ νεύροις ὠμοῖς τύψατε —— δήσαντες αὐτὸν τείνατε, καὶ νεύροις ὠμοῖς σχίσατε τὸ νῶτον αὐτοῦ —— τείνατε αὐτὸν ἐν τοῖς πάλοις, καὶ νεύροις ὠμοῖς μαστίζετε. *Martyrium S. Simeon.* Magi loris crudis eum verberaverunt. *Artemidor.* II. 53. ἀεὶ δὲ ἀγαθὸν ξύλοις ἢ χειρὶ τύπτεσθαι, πονηρὸν δὲ ἱμᾶντι διὰ τοὺς μώλωπας, καὶ καλάμῳ διὰ τὸν ψόφον. *Dio* LIV. p. 357. Augustus τὲς Κυζικηνὲς, ὅτι Ῥωμαίους τινας ἐν σάσει μαστιγώσαντες ἀπέκτειναν, ἐδεδιώκατο. *Athen.* IV. p. 153. A. διὰ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν ῥάβδοις καὶ ἱμᾶσιν ἀτραγαλώτοις μαστιγοῦται, καὶ γενόμενος αἱμόφυρτος —— *Cic.* in Verr. V. 62. Repente hominem proripi, atque in foro medio nudari ac deligari, & virgas expediri jubet. Clamabat ille miser, se civem esse Romanum —— denique jubet undique hominem proripi, vehementissimeque verberari. Caedebatur virgis in medio foro Messanae civis Romanus, judices; cum interea nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri, inter dolorem crepitumque plagarum, audiebatur, nisi haec: Civis Romanus sum. Hac se commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modo hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur: sed cum imploraret saepius, usurparetque nomen civitatis: crux, crux, inquam, infelici & aerumnoso, qui nunquam istam potestatem viderat, comparabatur: O nomen dulce libertatis! o jus eximium nostrae civitatis! O lex Porcia, legesque Semproniae! o graviter desiderata & aliquando reddita plebi Romanae potestas! Huccine tandem omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani —— ab eo qui beneficio populi Romani fasces & secures haberet, deligatus in foro virgis caederetur? —— In crucem tu agere ausus es quemquam, qui se civem Romanum esse diceret? —— 66. Facinus est, vinciri civem Romanum: scelus verberari: prope parricidium, necari; quid dicam in crucem tollere? verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. 53. Virgis quam multis ceciderit, quid ego commemorem? 54. Num potes hoc negare, Verres, a foro Lilybaei maximo conventu C. Servilium civem Romanum —— ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram virgis & verberibus abjectum —— plagis confectum dico a lictoribus tuis civem Romanum ante oculos tuos concidisse —— Sex lictores eum circumsistunt valentissimi, & ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi: caedunt acerrime Virgis: denique proximus lictor Sestius, converso bacillo oculos misero tundere vehementissime coepit. Itaque illi cum sanguis os oculosque complesset, concidit: cum illi nihilominus jacenti latera tunderentur —— Sic ille affectus, illinc tum pro mortuo sublatus brevi postea est mortuus. & pro Rabirio 4. Porcia lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore submovit: hic misericors flagella retulit. *Horat.* S. I. 3. 119. Ne scutica dignum, horribili sectere flagello. Carm. V. 4. Sectus flagellis hic triumviralibus Praetoris ad fastidium.

Solebant autem servi prius flagellari, quam cruci suffigerentur. *Arnobius* l. VII. Servum pessime meritum per circi aream mediam transduxisse caesum virgis, & ex more multasse post patibuli poena —— crucis ad poenas per circi actus est medium virgis dilaceratus & flagris. *Lucian.* Revivíscent. 2. ἐμοὶ μὲν ἀνεσκολοπίσθαι δοκεῖ αὐτὸν, νὴ Δία, μαστιγωθέντα δὲ πρότερον. *Achmet.* 90. ἐὰν τις ἴδῃ, ὅτι ἐδάρη βυτεύροις, καὶ ὅτως ἐσαυρώθη, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δαρμοῦ λαοῦ ἐξεσιάσει, ὑψέμενος ἐπ' αὐτοῖς. *Petron.* I. 26. Ego adhuc servo nunquam succubui; nec hoc Dii sinant, ut amplexus meos in crucem mittam: viderint matronae, quae flagellorum vestigia osculantur. *Livius* XXXIII. 36. Conjuratio servorum —— multi occisi, multi capti, alios verberatos crucibus affixit, qui principes conjurationis erant. *Valerius M.* I. 7. Servum verberibus multatum sub furca ad supplicium egit. *Curtius* VII. 11. extr. verberibus affectos sub ipsis radicibus petrae crucibus jussit affigi. *Jos.* B. V. 11. 1. μαστιγέμενοι δὲ καὶ προβασανιζόμενοι τῷ θανάτῳ πᾶσαν αἰκίαν ἀνεσαυρώντο. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 527, 36. C. ἐμαστιγοῦντο, καὶ μετὰ πάσας τὰς αἰκίας, ὅσας ἐδύναντο χωρῆσαι τὰ σώματα, αὐτοῖς ἡ τελευταία καὶ ἔφεδρος τιμωρία σαυρὸς ἦν.

Apulej. X. Servus patibulo suffigitur. *Horat.* S. I. 3. 82. Servum —— qui —— ligurierit jus, In cruce suffigas. Epist. I. 16. 46 Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicit servus, Habes pretium, loris non ureris: ajo. non hominem occidi. Non pascis in cruce corvos. *Cic.* in Verr. I. 5. Credet iis equitibus populus Romanus, qui ad vos antea producti testes, ipsis inspectantibus ab isto civem Romanum —— sublatum esse in crucem dixerunt: & 3. agunt eum praecipitem poenae civium Romanorum, quos partim securi percussit, partim in vinculis necavit, partim implorantes jura libertatis & civitatis in crucem sustulit. & pro Rabirio 5. nomen ipsum crucis absit non modo a corpore Civis Romani, sed etiam a cogitatione, oculis, auribus. Harum enim omnium rerum non solum eventus, sed etiam conditio, exspectatio, mentio ipsa denique indigna civi Romano atque homine libero est. in Verr. V. 64. crudelissimi terrimique supplicii. ad Attic. VII. 11. ego hoc ipsum velle miserius esse duco, quam in crucem tolli. de finib. bon. & mal. V. 28. Dolere malum: in crucem, qui agitur, beatus esse non potest. *Senec.* Epist. CI. Inde illud Maecenatis turpissimum votum: quo & debilitatem non recusat, & deformitatem, & novissime acutam crucem, dummodo inter haec mala spiritus prorogetur. Debilem facito manu, Debilem pede, coxa: Tuber adstrue gibberum, Lubricos quate dentes. Vita dum superest, bene est. Hanc mihi vel acuta Si sedeam cruce, sustine. Quod miserrimum erat, si incidisset, optatur, & tanquam vita petitur supplicii mora. Contemtissimum putarem, si vivere vellet usque ad crucem. Tu vero, inquit, me debilites licet, dum spiritus in corpore fracto & inutili maneat: depraves licet, dum monstroso & distorto temporis aliquid accedat: suffigas licet, & acutam

fes-

29 σαντες αὐτὸν, ᾧ ἐθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. Καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,

περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην] ᾗ χλαμύδα [χλαμύδαν D] κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ D L. 102. & *Euſ.* D. X. 8. χλαμίδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ 69. αὐτῷ[— 59.

ſeſſuro crucem ſubdas, eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum differat id, quod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Eſt tanti habere animam, ut agam. Quid huic optes, niſi deos faciles? quid ſibi vult iſta carminis effeminati turpitudo? quid timoris dementiſſimi pactio? quid tam foeda vitae mendicatio? Huic putas unquam recitaſſe Virgilium: Usque adeone mori miſerum eſt? Optat ultima malorum, & quae pati graviſſimum eſt, extendi ac ſuſtineri cupit, qua mercede? ſcilicet vitae longioris. Quid autem hujus vivere eſt? Diu mori. Invenit aliquis, qui malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & toties per ſtillicidia amittere animam, quam ſemel exhalare? Invenitur, qui velit adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in foedum ſcapularum ac pectoris tuber eliſus, cui multae moriendi cauſae etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? *Suet.* Galba 9. Tutorem quod pupillum, cui ſubſtitutus heres erat, veneno necaſſet, cruce affecit: implorantique leges, & civem Romanum ſe teſtificanti, quaſi ſolatio & honore aliquo poenam levaturus, mutari, multoque praeter caeteras altiorem & dealbatam ſtatui crucem juſſit.

Prov. XVII. 15. Nec impune tulit Pilatus, *Joſ.* A. XVIII. 4. 2. Σαμαρέων ἡ βελὴ —— Πιλάτῳ κατηγόρων ἐπὶ τῇ σφαγῇ τῶν ἀπωλολότων —— καὶ Οὐιτέλλιος —— Πιλάτον ἐκέλευεν ἐπὶ Ρώμης ἀπίναι, πρὸς ἃ κατηγοροῦσι Ἰουδαῖοι, διδάξαντα τὸν αὐτοκράτορα. καὶ Πιλᾶτος δέκα ἔτεσι διατρίψας ἐπὶ Ἰουδαίας εἰς Ρώμην ἠπείγετο, ταῖς Οὐιτελλίου πειθόμενος ἐντολαῖς, οὐκ ἐν ἀντεπεῖν. *Euſeb.* H. E. II. 7. οὐκ ἀγνοεῖν δὲ ἄξιον, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τῷ Σωτῆρος Πιλάτον, κατὰ Γαΐου —— τοσαύταις περιπεσεῖν κατέχει λόγος συμφοραῖς, ὡς ἐξ ἀνάγκης φονευτὴν ἑαυτῷ καὶ τιμωρὸν αὐτόχειρα γενέσθαι, τῆς θείας ὡς ἔοικε δίκης οὐκ εἰς μακρὰν αὐτὸν ἐπελθούσης, ἱστοροῦσιν ἑλλήνων οἱ τὰς ὀλυμπιάδας, ἅμα τοῖς κατὰ χρόνους πεπραγμένοις, ἀναγράψαντες.

27. πραιτώριον] Tribunal erat extra praetorium *Jo.* XIX. 13. uti & Caeſareae *Joſ.* A. XVIII. 3. 1. παῆσαν εἰς καισάρειαν —— αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἦκε, τὸ δὲ ἐν τῷ σαδίῳ κατεσκεύασο, ὅπερ ἀπέκρυπτε τὸν ἐφεδρεύοντα στρατὸν. L. I. 40. 14. Cod. *de officio rectoris provinciarum:* Nulli judicum, qui provincias regunt, in civitatibus, in quibus ſacra palatia aut praetoria ſunt, liceat his relictis privatorum ſibi domos ad habitandum, velut praetoria, vindicare.

σπεῖραν] *Theophylactus* κεκωδία ξ ἐσι στρατιωτῶν, ἡ δὲ σπεῖρα σ. *Cic.* in Verr. IV. 43. ex domo atque cohorte praetoria. *Oecumenius* σπεῖρα δὲ ἐσι, ὃ καλεῖται νῦν νέμερον. *Act.* X. 1. *Polyb.* XI. 21. τρεῖς σπείρας, τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ Ρωμαίοις κοόρτις. *Plut.* Cim. p. 478. F. ἡγεμὼν σπείρας τινος ἐν χαιρωνείᾳ διαχειμαζούσης. *Appian.* Pun. p. 103. σπεῖραι δ. —— ἀποσχισθεῖσαι τῷ ῥεύματος ὑπὸ τῶν πολεμίων. B. C. 1. p. 697. τὴν σπεῖραν ὅλην κατέκαυεν. II. p. 807. σπεῖραι ὅσαι στρατηγίδες. *Dionyſ. Hal.* A. X. σπείρας ἐπαγόμενος ω. ἀνδρῶν.

28. κοκκίνην] *Marcus* & *Joannes* πορφύραν & πορφυρᾶν ἱμάτιον. Coccinae & purpurae vicinus eſt color, unde ſaepe confunduntur. L. XXXII. 70. 13. D. Purpurae autem appellatione omnis generis purpuram contineri puto: ſed coccum non continebitur, fucinum & ianthinum continebitur. *Plin.* H. N. IX. 64. Coccum rubens granum. *Theophr.* H. Pl. III. 16. κόκκον τινὰ φοινικᾶν. *Philoſtrat.* Ep. 27. ὑπὲρ τὸν Βαβυλώνιον κόκκον, καὶ τὴν τυρίαν πορφύραν. *Heſychius* φοινικᾶν, πυρρὸν, κόκκινον. *Donatus* in Ter. init. Laeto veſtitus candidus: aerumnoſo obſoletus: purpureus diviti: pauperi phoeniceus datur, militi chlamys purpurea induitur. *Ariſtoph.* Pac. 11. 73. φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ, Ἣν ἐκεῖνος φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικὸν. *Schol.* οἱ δὲ κόκκινα περιβλήματα. *Herodian.* I. 16. 7. ἀρχαῖτε ἐπώνυμοι τότε πρῶτον τὴν ἔνδοξον καὶ ἐναύσιον πορφύραν περιτίθενται. V. 3. 25. τὴν τε πορφύραν χλαμύδι περιβαλόντες, εἶχον ἔνδυ. VII. 5. 7. χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλεσι. *Pollux* VII. 46. χλαμὺς ἡ μὲν ὁλόλευκος —— ἡ δὲ —— παραπόρφυρος. *Appian.* B. C. V. p. 1176. Auguſtus ἔφη —— προσιθέναι —— λοχαγοῖς καὶ χιλιάρχοις περιπορφύρους ἐσθῆτας, καὶ βελευτικὴν ἐν ταῖς πατρίσι ἀξίωσιν —— ὑπεφώνησε χιλίαρχος ὀφίλλιος, στεφάνους μὲν καὶ πορφύραν εἶναι παισὶν ἀγύρματα, στρατῷ δὲ γέρας χωρία καὶ χρήματα. *Valer. Max.* I. 6. M. Craſſus —— ducturus erat a Carris adverſus Parthos exercitum, ei pullum traditum eſt paludamentum, cum in praelium exeuntibus album aut purpureum dari ſoleret. *Appian.* Parth. p. 282. ἐν τῇ στρατηγίδι φοινικίδι προελθὼν ἐδημηγόρησεν. *Senec.* Ep. 77. Nemo ex iſtis, quos purpuratos vides, felix eſt, non magis quam ex illis, quibus ſceptrum & chlamydem in ſcena fabulae aſſignant. *Lamprid.* Alex. Sever. Hoc ſolum imperatorium habens, quod lacernam coccineam accipiebat. *Plin.* H. N. XXII. 10. Coccum imperatoriis dicatum paludamentis. *Achilles Tat.* II. p. 87. ἦν γὰρ χρόνος, ὅτε τῆς πορφύρας ὁ κόκκος ἀνθρώποις ἀπόῤῥητον ἦν. *Vopiſcus* in Aureliano. Paragaudas veſtes ipſe primus militibus dedit: cum ante nonniſi rectas purpureas accepiſſent. *Artemid.* II. 3. χρὴ γὰρ τὸν ἔχοντα πορφύραν, πάντως διάδημα ἢ στέφανον ἔχειν, καὶ πολλὰς ἀκολούθους ἢ φυλακας. *Herodian.* III. 7. 13. τὸν δὲ Σευῆρον τῷ ἵππῳ ἐπεβίβασαν, καὶ τὴν χλαμύδα περιέθεσαν. *Etymol.* χλαμὺς δὲ τὸ περιφερὲς καὶ κυκλοειδὲς τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον σαγομάντιον· ὅπερ φορῶσιν οἱ κηροφόροι. *Gloſſar.* paludamentum. χλαμύδα τὸ μάντιον. *Apoc.* XVII. 4. 3. *Artemid.* IV. 38. δόξας χαλκᾶ ἱμάτια περικεῖσθαι, ὀρθῶς ἀπέβαινεν. ἦν γὰρ αὐτὸν τὰ περιέχοντα ἀκίνητα, οἷα τοῖς ἀγάλμασι περιτίθεται. Chlamys erat coccinea: toga purpurea.

29. *Dio* Chryſ. IV. p. 69. D. οὐκ ἐνενόησας τὴν τῶν Σακκῶν ἑορτὴν, ἣν Πέρσαι ἄγουσιν —— λαβόντες τῶν δεσμωτῶν ἕνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ, καθίζουσιν εἰς τὸν θρόνον τῆ βασιλέως, καὶ τὴν ἐσθῆτα διδόασιν αὐτῷ —— μετὰ δὲ ταῦτα ἀποδύσαντες καὶ μαστιγώσαντες ἐκρέμασαν. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 522, 26. ἦν τις μεμηνὼς, ὄνομα καραβᾶς —— ἄθυρμα νηπίων καὶ μειρακίων σχολαζόντων. Συνελάσαντες τὸν ἄθλιον ἄχρι τοῦ γυμνασίου, καὶ στήσαντες μετέωρον, ἵνα καθοράτο πρὸς πάντων, βύβλου μὲν εὐρύναντες ἀντὶ διαδήματος ἐπιτιθέασιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ· Χαμαιστρώτῳ δὲ τὸ ἄλλο σῶμα περιβάλλουσιν ἀντὶ χλαμύδος, ἀντὶ δὲ σκήπτρου βραχύ τι παπύρου τμῆμα τῆς ἐγχωρίου καθ' ὁδὸν ἐῤῥιμμένον ἰδόντες ἀνεδιδόασιν. Ἐπεὶ δὲ ὡς ἐν θεατρικοῖς μίμοις τὰ παράσημα τῆς βασιλείας ἀνειλήφει καὶ διεκοσμοῦντο εἰς βασιλέα, νεανίαι ῥάβδους ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντες ἀντὶ λογχοφόρων ἑκατέρωθεν εἱστήκεισαν, μιμούμενοι δορυφόρους. εἶθ'

θῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῦ· καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῦ. 30
Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμά- 31
τια

29. ἐπέθηκαν] ἔθηκαν K. 1. 42. 68. 69. 71. Evang. 23.
ἐπὶ την δεξιὰν] ἐν τῇ δεξιᾷ ADL. 1. 69. Verſio *Vulg. Syr.* prior & poſterior in margine. prob. *J. A. Bengelio.*
γονυπετήσαντες] γονυπετῆλες 69.
αὐτῷ] αὐτὸν 38. Evang. 9. 15. — 7.
ὁ βασιλεὺς] βασιλεῦ D. 1. 9. 15. 44. 72. 102.
εἰς poſterius] — 61. Evang. 7.
αὐτῷ] αὐτὸν 9.
αὐτὸν prius] αὐτῦ 69. αὐτῷ 9. 11. 61. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
αὐτὸν poſterius] — 69.
κυρηναῖον] + εἰς ἀπάντησιν αὐτῦ D. Verſio *Saxon.* Codices *Latini.* ὀνόματι Σίμωνα] — 2.
ἠγγάρευσαν] ἠγάρευσαν *D. Heinſius.*
Γολγοθᾶ] Γολγοθᾶν 15. 34. 40. 49. 52. 53. 80. Evang. 19. 23.
ὃς] ὁ DGHL. 1. 2. 3. 4. 9. 10. 11. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 47. 50. 51. 55. 56. 58. 59. 61. 64. 73. 74. 90. 91. 106. Evang. 2. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 23. 24. Colb. Editio *Complut. Eraſmi* 1.
τὴν κεφαλὴν] τ̀ κεφαλῆς L. 69. ab αὐτῦ ad αὐτῦ] -- 33. 69.
ἐνέπαιζον] ἐνέπαιξαν DL. 56. 58.
λέγοντες] λέγοντες A.
30. εἰς αὐτὸν] αὐτὸν 74. 106. αὐτῷ 33.
31. καὶ poſtremum] — D. a prima manu.
ab ἐξέδυσαν ad ἐνέδυσαν] — 59.
32. εὗρον] ἦῦρον FG.
33. καὶ ἐλθόντες] διεξελθόντες M.

ἄλλοι προσήεσαν, οἱ μὲν ὡς ἀσπασόμενοι, οἱ δὲ ὡς διασομοῦντες, οἱ δ' ὡς ἐντευξόμενοι περὶ κοινῶν πραγμάτων. Εἶτ' ἐκ περιεσῶτος ἐν κύκλῳ πλήθους ἐξήχει βοή τις ἄτοπος, Μάριν ἀποκαλέντων, ὅτως δὲ φασὶν τὸν κύριον ὀνομάζεσθαι παρὰ Σύροις. Ita Alexandrini, ut Agrippam regem Judaeorum irriderent.

Cic. de Divinat. I. 34. Multis ſignis Lacedaemoniis Leuctricae pugnae calamitas denunciabatur, namque & Lyſandri, qui Lacedaemoniorum clariſſimus fuit, ſtatuae, quae Delphis ſtabat, in capite corona ſubito extitit ex aſperis herbis & agreſtibus. *Plut.* Nuptial. p. 138. D. ἐν Βοιωτίᾳ τὴν νύμφην κατακαλύψαντες ἀσφαραγωνιᾷ στεφανῶσιν· ἐκείνη τε γὰρ ἥδιστον ἐκ τραχυτάτης ἀκάνθης καρπὸν ἀναδίδωσιν. & Symp. VIII. 4. p. 723. B. στέφανον τινα τῶν πλεκτῶν κομίζων. *Athen.* XV. p. 677. D. ἐκ τούτου δ' ὁ πλεκόμενος στέφανος κυρίως ἀντινόειος καλεῖται. p. 678. ἐκ μυρρίνης πλεκόμενοι στέφανοι. p. 780. bis. XI. p. 462. D. πλεκτὰς δ' ἀμφιτιθεὶς στεφάνους. & X. p. 438. E. πλεκτὸν στέφανον ῥόδων ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. *Pollux* VI. 106. τὰ δὲ ἐν τοῖς στεφάνοις ἄνθη, ῥόδα, ἴα, κρῖνα, —— ἀνεμῶναι, κρόκος, ὑάκινθος, νάρκισσος, καὶ τ' ἄλλα ὅσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τέρψιν, καὶ ῥῖσιν ἡδεῖαν ὄσφρησιν εἶχεν. *Plin.* H. N. XXI. 10. viliſſimam [coronam] ſpineolam. *Heſychius.* ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον, Νόμος ἦν Ἀθήνησιν, ἀμφιθαλῆ παῖδα ἀκάνθαις μετὰ δρυσὶν στεφάνων στεφέσθαι.

Omnia per ludibrium: pro paludamento coccineo imperatoris induitur vile ſagum militis; pro corona ex floribus pulcris & fragrantibus, flectunt coronam ſpineam; pro ſceptro illi dant fragilem calamum: eoque ipſum percutiunt, veſtes denique exuunt, ut oſtendant, talem eum Regem eſſe, quem ipſi pro lubitu poteſtate exuere poſſint.

χαῖρε ὁ βασιλεὺς] *Martialis* XIV. 73. 2. Hoc didici per me dicere: Caeſar ave. Corvus ap. *Macrobium* Sat. II. 4. Ave, Caeſar, victor, imperator. *Lampridius* in Alex. Severo. Salutabatur nomine, hoc eſt, ave Alexander.

31. ἀπήγαγον] *Galen.* de purgant. Medic. vi. ὁ δὲ τῆς ἕλκυσις ἡγεμὼν —— ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαχθῆναι τεθνηξόμενον. *Auguſtin.* de C. D. III. 28. Velut unus reus duci juberetur, ſic tota juſſa eſt civitas trucidari. *Origenes* c. Celſ. V. ἐς τὴν ἐπὶ θάνατον ἀπάγοντο. *Cic.* Catilin. I. 1. ad mortem te duci jampridem oportebat. *Plin.* Trajano, X. 97. Interrogavi ipſos, an eſſent Chriſtiani? confitentes iterum ac tertio interrogavi, ſupplicium minatus, perſeverantes duci juſſi. *Achillus Tatius* VIII. p. 487. τοῦ τοίνυν ὁ δήμιος; ἀπαγέτω τοῦτον λαβών. *Demoſth.* οἱ θεσμοθέται τὸς ἐπὶ φόνῳ φεύγοντας κύριοι θανάτῳ ζημιῶσαι εἰσιν, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐκκλησίας πέρυσι πάντες ἑωράτε ὑπ' ἐκείνων ἀπαχθέντα. π. Παραπρεσβ. ἐπειδὰν δὲ ὁμολογῶσιν, ἀπάγειν δήπου προσῆκε. *Eſther.* XII. 3. proprium verbum de his qui ad ſupplicium ducuntur *Suſann.* 45.

32. ἄνθρωπον κυρηναῖον] ſupra IX. 32. *Tacit.* H. 1. 69. homines Germanos. *Liv.* l. 32. homines priſci Latini. *Gellius* XVI. 4. hominibusque Hermundulis. *Caeſar* de B. G. hominibus Gallis. *Aſconius* in Divinat. homo Siculus. *Act.* XVI. 37. XXI. 39. XXII. 15. 16.

κυρηναῖον] *Joſ.* c. Apion. II. 4. Πτολεμαῖος ὁ Λάγυ —— κυρήνης ἐγκρατῶς ἄρχειν βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ πόλεων, εἰς αὐτὰς μέρος Ἰουδαίων ἔπεμψε κατοικῆσον. A. XIV. 7. 2. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ αὐτὸς ὁ Στράβων, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν διέβη Σύλλας πολεμήσων Μιθραδάτῃ, καὶ Λέκυλλον πέμψαι ἐπὶ τὴν ἐν Κυρήνῃ σάσιν τῶν ἐθνῶν ἡμῶν, ὧν ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται· λέγων ἅτως· τέσσαρες δ' ἦσαν ἐν τῇ πόλει τῶν κυρηναίων —— καὶ ἡ τετάρτη τῶν Ἰουδαίων· αὕτη δ' εἰς πᾶσαν πόλιν ἤδη παρελήλυθε, καὶ τόπος οὐκ ἔστι ῥᾳδίως εὑρεῖν τῆς οἰκουμένης, ὃς οὐ παραδέδεκται τοῦτο τὸ φῦλον, μηδ' ἐπικρατεῖται ὑπ' αὐτῶν. τήν τε Αἴγυπτον καὶ τὴν Κυρηναίαν, ἅτε τῶν αὐτῶν ἡγεμόνων τυχοῦσαν, τῶν τε ἄλλων συχνὰ ζηλῶσαι συνέβη, καὶ δὴ τὰ συντάγματα τῶν Ἰουδαίων θρέψαι διαφέροντας, καὶ συναυξῆσαι χρήσιμα τοῖς πατρίοις τῶν Ἰουδαίων νόμοις. —— εἰς δὲ τὴν κυρηναίαν μετέβη, διὰ τὸ καὶ ταύτην ὁμορον εἶναι τῇ τῶν Αἰγυπτίων ἀρχῇ, καθάπερ τὴν Ἰουδαίαν· μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης πρότερον. Στράβων δὴ οὖν ταῦτα λέγει. & XVI. 6. 1. τὸς δὲ κατὰ τὴν ἀσίαν Ἰουδαίους καὶ ὅσους ἡ πρὸς κυρήνην Λιβύη κατέσχεν, ἐκάκων αἱ πόλεις, τῶν μὲν πρότερον βασιλέων ἰσονομίαν αὐτοῖς παρεσχημένων, ἐν δὲ τῷ τότε δ' ἐπηρείας ἐχόντων τῶν ἑλλήνων αὐτὸς, ὡς καὶ χρημάτων ἱερῶν ἀφαίρεσιν ποιεῖσθαι καὶ καταβλάπτειν ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους. πάσχοντες δὲ κακῶς —— ἐπρεσβεύσαντο πρὸς καίσαρα καὶ περὶ τούτων· ὁ δ' αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἰσοτέλειαν ἔδωκε, γράψας τοῖς κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ὧν ὑπετάξαμεν τὰ ἀντίγραφα. 2. καῖσαρ Σεβαστὸς —— 5. Μάρκος ἀγρίππας κυρηναίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. Οἱ ἐν κυρήνῃ Ἰουδαῖοι, ὑπὲρ ὧν ἤδη ὁ Σεβαστὸς ἔπεμψεν πρὸς τὸν ἐν Λιβύῃ στρατηγὸν τότε ὄντα φλάβιον, καὶ πρὸς τὺς ἄλλους

τὺς

32 τια αὐτῦ· ϗ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ ϛαυρῶσαι. Ἐξερχόμενοι δὲ, εὗρον ἄνθρωπον Κυ-
33 ρηναῖον, ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν ϛαυρὸν αὐτῦ. Καὶ ἐλθόντες
34 εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅς ἐϛι λεγόμενος κρανίυ τόπος, Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν
35 ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· ϗ γευσάμενος, ὐκ ἤθελε πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν,

διε-

2. *Colinaei, Bengelii, Bogardi.*

λεγόμενος κρανίυ τόπος] κρανίυ τόπος λεγόμενος L. 1. 102. *Athanaſius* in L.

λεγόμενος] — D. 59. 65. a prima manu. 76. Evang. 7. 14. Verſio *Vulg. Copt.* λεγόμενον 10. 34. 35. 36. 47. 55. 56. 58. 62. 64. 80. Evang. 23. a prima manu. μιδερμωνευόμενον 4. 12. 50. 51. 61. 91. Colb. Evang. 2. 9. 10. 13. 14. 17. 20. 23. ex emendatione. Editio *Colinaei.* Verſio *Syra.* Γολγοθᾶ, judice *Beza*, perperam ſcriptum eſt in omnibus Codicibus pro γολγολθὰ altero λ. detracto. Qua tamen emendatione non opus eſt, cum ſciamus, eliſionem literae exemplo non carere, ita Babel pro Balbel, & קקלתא pro קלקלתא.

τόπος] + ϗ D. 34. πιεῖν prius] — L.

ὄξος] οἶνον DKL 1. 33. 69. 73. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Syra* poſterior in margine. *Æthiop. Athanaſius, Hilarius.* Et hanc lectionem, inquit *Beza* in annottatt. Editionis 3. 4. 5. veriſſimam arbitror, *auctore ipſo ſpiritu ſancto Marc.* XV. 23. Contra in annotationibus Edit. 1. & 2. ὄξος legendum eſſe contendit: Illa lectio, inquit, *melius quadrat* vaticinio Davidis. Vid. *Jo.* XIX. 29. Quid, putas, dixiſſet Beza, ſi talia in ſcriptis *Caſtalionis* deprehendiſſet?

ἤθελε] ἠθέλησε DL. 1. 33. 69. *Chryſoſtomus.*

τὰς τῆς ἐπαρχίας ἐπιμελουμένους, ἵνα ἀνεπικωλύτως ἀναπέμπηται τὰ ἱερὰ χρήματα εἰς ἱεροσόλυμα, ὡς ἔϛιν αὐτοῖς πάτριον, ἐνέτυχόν μοι νῦν, ὡς ὑπό τινων συκοφαντῶν ἐπηρεάζοιντο. *Inſcriptio Berenicenſis:* ἐπὶ Μ. Τίτιος — καὶ τοῖς ἐκ τῦ πολιτεύματος ἡμῶν Ἰουδαίοις καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν εὐχρήϛου προσασίαν ποιούμενος οὐ διαλείπει τῆς ἰδίας καλοκἀγαθίας ἄξια πράσσειν· ὧν χάριν ἔδοξε τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ πολιτεύματι τῶν ἐν Βερενίκῃ Ἰουδαίων ἐπαινέσαι τε αὐτὸν, καὶ ϛεφάνῳ ὀνομαϛὶ καθ' ἑκάϛην σύνοδον καὶ νεμηνίαν ϛεφάνῳ ἐλαίνῳ. *Act.* II. 10. VI. 9. XI. 20. XIII. 1. *Joſ.* B. VII. 11. 1. Ἥψατο δὲ καὶ τῶν περὶ κυρήνην πόλεων ἡ τῶν Σικαρίων ἀπόνοια, καθάπερ νόσος, διαπεσοῦσα γὰρ εἰς αὐτὴν Ἰωνάθης πονηρότατος ἄνθρωπος, καὶ τὴν τέχνην ὑφάντης, οὐκ ὀλίγους τῶν ἀπόρων ἀνέπεισε προσέχειν αὐτῷ, καὶ προήγαγεν εἰς τὴν ἔρημον, ϛημεῖα καὶ φάσματα δείξων ὑπισχνούμενος. — οἱ δὲ τοῖς ἀξιώμασι προὔχοντες τῶν Ἰουδαίων, τὴν ἔξοδον αὐτῷ καὶ τὴν παρασκευὴν τῷ τῆς πενταπόλεως Λιβύης ἡγεμόνι κατύλλῳ προσαγγέλλουϛι — ὁ μὲν γὰρ τοὺς πλουϛιωτάτους Ἰουδαίων ἔλεγε καταψευδόμενος διδασκάλους αὐτῷ τοῦ βουλεύματος γεγονέναι — ἅπαντας τοὺς ὑπὲρ ἰδίας χρημάτων διαφέροντας ὁμοῦ τρισχιλίους ἐφόνευσε ἄνδρας. *Xiphilin.* in Trajan. ἐν τούτῳ οἱ κατὰ κυρήνην Ἰουδαῖοι Ἀνδρέαν τινὰ προσησάμενοι σφῶν τύς τε Ρωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφθειρον — ὥϛε τὰς πάσας μυριάδας ἀπολέϛθαι. *Syneſius* epiſt. 4. κυρήνην — ἀπελίπομεν — ναυτῶν δὲ ὄντων ιβ. τῶν πάντων · — ὑπὲρ ἥμισυ μὲν καὶ ὁ κυβερνήτης ἦσαν Ἰουδαῖοι, γένος ἐκϛαφὲν καὶ εὐσεβεῖν ἀναπεπεισμένον, ἢν ὅτι πλείϛας ἄνδρας Ἕλληνας ἀπροϐαλεῖν ἄϊτιοι γένωνται. *Procop.* I. VI. 2. de Ædific. Juϛtiniani. *Artemidor.* IV. 26. ἐγένετο πόλεμος Ἰουδαϊκὸς ἐν κυρήνῃ, καὶ ἀρίϛευσε ἐν τῷ πολέμῳ ὁ ἰδὼν τὸν ὄνειρον. Autor ſecundi Maccabaeorum libri in unum volumen contraxit, quae Jaſon *Cyrenaeus* quinque libris ediderat II. 23. *Auguſtinus* de paſtoribus 17. Ubi ſit Cyrene, forte neſcis; Libya eſt, Pentapolis eſt, contigua eſt Africae, ad orientem magis pertinet, vel in diſtributione provinciarum Imperatorum cognoſce; Imperator Orientalis mittit judicem ad Cyrenen. *Stephanus,* κυρήνη πόλις Λιβύης. *Appianus* Mithrid. p. 420. C. ἔχουϛι δ' αὐτοῖς καὶ Λιβύη, ὅϛη μέχρι κυρήνης· κυρήνην γὰρ αὐτὴν Ἀπίων βαϛιλεὺς τῶ Λαγίδων γένος, νόθος ἐν διαθήκαις ἀπέλιπεν. *Pauſanias* Eliac. II. 19. Λιβύων ἐϛὶ τῶν ἐν κυρήνῃ θησαυρὸς, κεῖνται δὲ βαϛιλεῖς ἐν αὐτῷ Ρωμαῖοι. *Diodorus* III. 44. εἰκότως ἂν ἔφη διελθεῖν περὶ Λιβύων τῶν πλησίον ἀιγύπτῳ κατοικούντων, καὶ τῆς ὁμόρου χώρας· τὰ γὰρ περὶ κυρήνην καὶ τὰς Σύρτεις κ. τ. λ. *Diogenes L.* prooem. 18. κυρηναϊκῆς [αἱρέσεως] ἀρίϛιππος ὁ κυρηναῖος, & II. 65. *Act.* VI. 9.

34. ὄξος] *Vulcat. Gall.* Avidius Caſſius — praeter laridum ac bucellatum atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit. *Æl. Spartianus:* Peſcennius Niger — juſſit vinum in expeditione neminem bibere, ſed aceto univerſos eſſe contentos. *Plut.* Cato Maj. p. 336. F. ὕδωρ δ' ἔπινον ἀπὸ τῆς ϛρατιᾶς, πλὴν εἴποτε δίψησας περιφλιγῶς ὄξος ᾔτησεν, ἢ ἰσχύος ἐνδιδύσης ἐπιλάβοι μικρὸν οἰνάριον. *Theocrit* X. 13. ἐν πιθῷ ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐδ' ἁλιόξου. *Ulpian.* L. 33. t. 6. leg. 1. D. Vino legato acetum quoque continetur, quod paterfamilias vini numero habuit. l. XII. 38. 1. C. *de erogat. milit. annon.* Repetita conſuetudo monſtravit — vinum atque acetum milites noſtros ſolere percipere: uno die vinum, alio die acetum. *Macrob.* VII. 6. Acetum, vinum culpatum. *Plut.* Sympoſ. III. 5. p. 652. E. τὸ ὄξος οἴνου τινος ἐϛι φύϛις καὶ δύναμις. *Joſephoth* ad Avoda ſara f. 29. 2. Acetum non eſt aptum ad libationem. Hinc nonnulli conceſſerunt, ut acetum noſtrum tangatur ab ethnico, etiam R. Meſullam id licitum pronunciavit. At R. Tam indignatur ipſi, aſſeritque nos non eſſe ſatis peritos in determinanda natura aceti, quia quotidie talia circa illud fiunt, de quibus varie ſentitur, ſuntque qui acetum appellant, id quod alii vocant vinum.

μετὰ χολῆς μεμιγμένον] *Midras Ruth* II. 14. Loquitur de Rege Meſſia. Accede huc: appropinqua ad regnum, & comedes de pane: iſte eſt panis regni. Et tinges fruſtum tuum in aceto: hae ſunt paſſiones Meſſiae S. D. *Eſaj.* LIII. *Plaut.* Truculent. I. 2. 77. Corda in felle ſunt lita, atque acerbo aceto.

35. ϛαυρώσαντες] *Joſ.* A. XIX. 1. 6. διακονήμενα δορυφόροι καὶ δήμιοι καθεϛηκότες ἀντὶ ϛρατιωτῶν — μιαινόμενοι τὸ καθ' ἡμέραν αἵματι ϕαγῆς καὶ βασάνῳ τῆς ἐκείνων. *Sueton.* Calig. 32. Miles decollandi artifex quibuscumque e cuſtodia caput amputabat. *Tacit.* A. III. 14. Tribunus exactor mortis. *Tertullianus* ubi Chriſtiano militiam diſſuadet: Et vincula & crucem & ſupplicia adminiſtrabit, nec ſuarum ultor injuriarum. *Seneca* de Ira I. 17. Centurio ſupplicio praepoſitus, condere gladium ſpeculatorem jubet. *Julius Firmicus* VIII. 26. Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputent cervices.

dis-

διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον· — ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ — προφήτου· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβα- — λον κλῆρον. Καὶ καθήμενοι, ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς 36
αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην· ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ο 37
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί· 38
εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες 39
τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, Καὶ λέγοντες· Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδο- 40
μῶν,

35. βάλλοντες] βαλόντες AD. 1. 3. 37. 41. 51. 55. 59. 60. 62. 83. Ev. 4. 12. 24. Editio *Complut.* prob. *J. A. Bengelio* a κλῆρον ad κλῆρον] — ADEFGHKLM 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12 13. 16. 24. 26. 27. 29. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 81. *Hieronymus*, *Rabanus*, Graeci, & multi alii non habent: ſolus Joannes hoc habet. 83. 84. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 102. 103. 104. 106. Evang. 2. 3. 6. 7. 9 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 21. 22. 24. Editio *Complut. Plant.* cum obelo. Verſio *Copt.* Codices *Latini* plurimi. *Æthiop. Arab.* Verſio *Syra* poſterior in margine: Haec χρῆσις prophetae non reperitur in duobus exemplaribus Graecis, neque in priori Syra. *Chryſoſt. Origenes*, H. *Titus Boſtrenſis*, *Euthymius*, *Theophylactus*. *Auguſtinus* de Conſ. Ev. III. 12. & in Jo. Tr. 118. *Hilarius*, *Druthmarus*. probantibus *Eraſmo*, *T. Beza* in annotatt. Edit. 3. 4. 5. *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 1195. *D. Whitbyo*. vid. ſupra *Prolegom.* p. 85. ὑπὸ] ἀφ' 61. 69.

37. Ἰησοῦς] — 9. 30 34. 40. a prima manu. 46. 49. 52. 58. 59. 61. 67. 68. 72. Evang. 6. 7. 14. 16. 17. 20. Verſio *Copt. Arab. Euſebius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1477.

38. εὐωνύμων] + αὐτοῦ Evang. 6. 18. Verſio *Syra* 39. τὰς κεφαλὰς] τὴν κεφαλὴν D.

40. λέγοντες] + οὐὰ DM Evang. 7. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior. *Origenes* H. *Euſebius* D. X. 8. & in Pſal. XXI. ἐν] — L. οἰκοδομῶν] + αὐτὸν Verſio *Syra* utraque. τῇ prius] — 102. θεοῦ] + καὶ AD. Evang 7. 18. Codices *Latini*. Verſio *Syr. Cyrillus*. c. Neſtor. 119. καταβὰς] κατάβα Ev. 20.

41. δὲ] — AKL. 1. 69. 71. 72. 102. Evang. 7. Editio *Eraſmi*, *Aldi*. Verſio *Copta*, *Syr. Vulg.* *Origenes* H. καὶ] — AL 71. ἐμπαίζοντες] — 106. τῶν] — 106.

πρεσβυτέρων] φαρισαίων D 63. 64. Evang. 2. 7. 9. 12. Codices *Latini*.

πρεσβυτερων] + καὶ φαρισαίων EFKM 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 15. 16. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 80. 82. 83. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Colb. tres. 106. Evang. 2. 6. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21.

διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτῶ] *Artemid.* II. 58. ἐκ ξύλων καὶ ὕλων γέγονεν ὁ σαυρὸς — ὑψηλὸς ὁ σαυρὸς — γυμνοὶ γὰρ σαυροῦνται — ἀνδρὶ δὲ ἀγάμῳ γάμου προαγορεύει διὰ τὴν δέσιν. L. XLVIII. 20. 6. ff. *de bonis damnatorum* L. VI. Pannicularia ſunt ea, quae in cuſtodiam receptus ſecum attulit: Spolia, quibus indutus eſt, cum quis ad ſupplicium ducitur, ut & ipſa appellatio oſtendit: iſta neque ſpeculatores ultra ſibi vindicent, neque optiones ea deſiderent, quibus ſpoliatur, quo momento quis punitus eſt. *Caten.* in Marc. πρὸς ἐμπαιγμὸν τοῦτο ἐποίουν τῷ βασιλέως, ὄντα πενιχρὰ. *Plut.* Alex. p. 688. B. τὸν βαγώου ἔδωκεν οἶκον, ἐν ᾧ λέγεται τῶν περὶ Σύσων χιλίων ταλάντων ἐυρεθῆναι ἱματισμὸν. *Athen.* XII. πωλεῖ τὸν τύτων ἱματισμὸν.

βάλλοντες κλῆρον] *Æneid.* V. 49. dejectamque aerea ſortem accepit galea. *Statius* VI. 389. Sortitus Proteus verſarat ahena Caſſide. *Vopiſcus* in Probo: In urnam militares juſſit nomen ſuum mittere, ut aliquis eum [equum] ſorte ductus acciperet. *Cic.* in Verr. II. 51. ut, quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conjicerentur, cujus nomen exiſſet, ut is haberet id ſacerdotium.

36. ἐτήρουν] *Petronius*, miles qui cruces aſſervabat. *Ovidius* M. 1. 627. Caetera ſervabant, atque in ſtatione manebant. inf. comm. 54.

37. αἰτία] Cauſſa ſupplicii ſolebat indicari aut voce praeconis aut ſcripto. *Iſocrat.* de Permut. ὁρᾶ ὑμᾶς λίαν ταχέως ἀποδεχομένους τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολὰς, criminationes, accuſationes. αἰτία crimen, culpa. *Ælian.* V. H. III 14. ὡς ἐν ταυτῷ τὰς Βυζαντίους διπλῆν αἰτίαν φέρεσθαι καὶ οἰνοφλυγίας καὶ προαγωγίας. IX. 32. ὡς ἂν μὴ δοκοίην δι' αἰτίας ἄγειν πάντας. *Demoſth.* a. Pantaenet. αὐτὸς αὐτὸν οὗτος ἀφῆκεν τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἁπασῶν. *Iſocr.* ad Demon. σεαυτὸν αἰτίας αἰσχρᾶς ἀπολύων. Nicocl. ἔφυγον τὰς αἰτίας ταύτας. I. *Macc.* IX. 10. *Herodot.* V. 163. αἰτίας μεγάλας ἔχον. *Arrian.* p. 227. ὑπομείνας τὴν δίκην καὶ ἀπολογησάμενος καρτερῶς, ἀφίεται τῆς αἰτίας. *Euſebius* H. E. V. 1. περιαχθεὶς κύκλῳ τῷ ἀμφιθεάτρῳ, πίνακος αὐτὸν προάγοντος, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο ῥωμαϊστὶ οὗτός ἐστιν ἄθλιος ὁ χριστιανὸς. *Dio* LIV. τόν δὲ ἕτερον [δῆλον] διά τε τῆς ἀγορᾶς μέσης μετὰ γραμμάτων τὴν αἰτίαν τῆς θανατώσεως αὐτῷ δηλούντων διαγαγόντος, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνασαυρώσαντος. *Philoſtrat.* V. 18. λῃσαὶ τὴν αἰτίαν. *Sueton.* Domitian. 10. Patrem familias, quod Thracem mirmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum ſpectaculis in arenam canibus objecit, cum hoc titulo: impie locutus parmularius. & Calig. 32. Romae publico epulo ſervum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, ut manibus abſciſſis, atque ante pectus e collo pendentibus, praecedente titulo, qui cauſam poenae indicaret, per coetus epulantium circumduceretur.

38. λῃσαὶ] Crux erat poena latronum. *Petronius* 111. Cum interim Imperator provinciae latrones juſſit crucibus affigi. *Seneca.* — Latrocinium fecit aliquis. Quid ergo meruit? ut ſuſpendatur. *Firmicus* VI. 31. homicidam & latronem efficiet: iſtis facinoribus comprehenſus patibulo ſuffixus in crucem crudeliter erigitur. Solent autem latronibus accenſeri, & qui bello civili vincuntur, & integer exercitus, qui fines alterius ſine juſta cauſſa invaſiſſe a laeſo judicatur. *Joſ.* A. IX. 8. 7. λῃσῶν τινων ῥιψάντων εἰς τὸν ἑλισσαῖν τάφον — τὸν νεκρὸν. qui 2. *Reg.* XIII. 20. vocantur μονόζωνοι Μωὰβ. 2. *Sam.* III. 22. caeſis latronibus IV. 2. *Demoſth.* Olynth. 2. de Philippi militibus. λοιπὸς δὴ περὶ αὐτὸν εἶναι λῃστὰς καὶ κόλακας. *Schol.* λῃστὰς οἱονεί ἁρπαγάς τινας, στρατιώτας. *Tacit.* A. II. 64. immittere latronum globos, exſcindere caſtella, cauſas bello.

Cic.

41 μῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ
42 οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων +, ἔλεγον· Ἄλλους ἔ-
σωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ-
43 ροῦ, καὶ πιστεύσομεν + αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐ-
44 τόν. εἶπε γάρ· Ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ, οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ,
45 ὠνείδιζον ~ αὐτῷ. Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης.

\+ καὶ Φαρισαίων + ἐπ' ~ αὐτόν

24. Ed. *Complut. Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Genev. Plant.* Verſ. *Syra* utraque, *Arab. Belgica. Origenes* H. *Theophyl.* ἔλεγον] λέγοντες D Codices *Latini*.

42. σῶσαι] σῶσαι; 4. 5. 8. 9. 12. 38. 51. 59. 61. 62. 71. 83. 84. 86. probante *J. A. Bengelio*. εἰ] — DL 102. νῦν] — 40. σταυρὸ] + ἵνα ἴδωμεν Verſio *Goth. Syr.* πιστεύσομεν] πιστεύσωμεν A. Verſio *Vulg.* πιστεύσωμεν 11. 45. 53. 56. 58. 60. 69. 70. Evang. 18. 20. αὐτῷ] ἐπ' αὐτὸν L. 38. 42. 46. *Cyrillus* c. Neſtor. εἰς αὐτὸν 52. 86. Evang. 15. ἐπ' αὐτῷ EFGHMK 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. 16. 34. ex emendatione 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 82. 83. 84. 87. 90. 91. Colb. Evang. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Plant. Genev. Complut. Bengelii.* Verſio *Syra. Theophylactus.* ut *Rom.* IX. 33.

43. πέποιθεν] εἰ πέποιθεν D. 1. Codices *Latini*, *Euſebius* D. X. νῦν] — AEH. 2. 3. 9. 14. a prima manu 16. 34. a prima manu 40. 42. 49. 53. 57. 59. 64. 65. 69. 72. 73. 74. 80. 82. 86. Evang. 2. 6. 9. 13. 15. 17. 18. 24. probante *J. Millio* prol. 1342. ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτὸν] ῥυσάσθω, εἰ θέλει, αὐτὸν *Beza* in Annot. Edit. 4. 5.

44.] — Evang. 2. 13. 17. 18. & in uno Stephani teſte Beza i. c. 12. δ'] — 61. Verſio *Syr.* συσταυρωθέντες] σταυρωθέντες σὺν DL. συσταυρωθέντες E. Editio *Eraſmi*. αὐτῷ poſterius] αὐτὸν ADEHKLM. 1. 2. 3. 9. 11. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 6 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 22. 24. Editio *Complut. Colinaei*, *Eraſmi*, *Aldi*, duae priores *Stephani*, *Bogardi. Theophylactus*, *Antiochus* 51.

45. ἐπὶ πᾶσαν] ἐφ' ὅλην 12. *Chryſoſtomus*. ὥρας ἐνάτης] ἐνάτης ὥρας D. ἐνάτης] ἐνάτης ADEFKL 1. 2. 3. 36. 48. 51. 55. 57. 60. 65. 72. Evang. 2. 14. 18. 21. 22. Editio *Complut. Eraſmi*, *Aldi. Bengelii. Euſeb.* in Pſal. LXVIII. & comm. 46. iidem excepto D.

Cic. ad Brut. 5. Ne ſit, quo ſe latronum duces ex Mutinenſi fuga conferant. *Suidas.* λῃστικὸν σύστημα — κοσόβων τὸ λῃστικὸν τὴν ἑλλάδα ἐπέδραμεν. ὁ δὲ πάντων τῶν μίσων ἀνδρῶν ἀσθενέστατος ὢν λῃστικὸν ἐν τῇ ἀπωλίᾳ χ. ἀνδρῶν συνέστησε. *Bereſchith R.* XLVIII. 5. ἀρχιλῃστὴς, qui rebellavit a rege. *Joſ.* B. II. 4. 1. Ἰούδας υἱὸς ἐζεκίου τοῦ κατατρέχοντος ποτὲ τὴν χώραν ἀρχιλῃστοῦ. 2. Σίμων τις τῶν βασιλικῶν δούλων — περιὼν — μετ' ὧν ἤθροισε λῃστῶν. Et 12. 4. τῷ λῃστρικῷ δὲ αὐτῶν καὶ σφοδρῷ Δειναίῳ τις υἱὸς ἐλεάζαρος καὶ ἀλέξανδρος ἐξῆρχον. 13. 2. τῶν δὲ ἀνασαυράντων ὑπ' αὐτοῦ λῃστῶν — ἄπειρόν τι πλῆθος ἦν. 3. καθαρθεισης δὲ τῆς χώρας ἕτερον εἶδος λῃστῶν ἐνίσταται δολώδους ὑπεφύετο οἱ καλούμενοι σικάριοι. Cum autem iſti, praetextu ſpecioſo libertatis, & cultus Divini uterentur, fieri facile potuit, ut etiam homines non mali, & caetera honeſti, tanquam pro Deo & patria arma ſuſciperent. *Dio* O. XXXII. p. 376. C. ἐλοίμην γὰρ ἂν ἔγωγε λῃστεύων ἀποθανεῖν, ἢ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. — κἀκεῖνος μὲν ἀδικηθεὶς ἴσως ἐπὶ τοῦτο ἦλθεν, ὑπὲρ τοὺς νόμους ἀμυνασθαι προϊέμενος, καὶ τάχα τι καὶ γενναῖον ἐδύνατο πρᾶξαι, μὴ τοιοῦτος τυχὼν δαίμονος. *Luc.* XXIII. 19. *Sanhedrin* f. 35. 1. non judicant duos uno die, dixit R. Cheſed i. e. duobus mortis generibus, ſed uno genere mortis judicant. *Cetuboth* f. 51. 2. filius Nezer hic vocabat ſe Regem, illic vocabat ſe latronem.

39. Signum inſultationis. *Pſal.* XXII. 8. 2. *Reg.* XIX. 21. *Eſaj.* XXXVII. 22. *Thren.* II. 15. *Pſal.* CIX. 25. *Sirac.* XIII. 8. *Il.* ρ. 200. 442. κινεῖν κάρη. *Æn.* XII. 894. Ille caput quaſſans, non me tua fervida terrent dicta ferox. & VII. 292. Tunc quaſſans caput. *Ovidius* Met. 1. 179. Terrificam capitis concuſſit terque quaterque Caeſariem, cum qua terram, mare, ſidera movit. Talibus inde modis ora indignantia ſolvit.

παραπορευόμενοι] *Polyb.* VI. p. 674. παρὰ τὰ ὑποζύγια πλέγιοι παραπορεύονται — τὴν ἀσφάλειαν τούτοις παρασκευάζοντες. *Arrian.* Ind. III. 14. ἐς τὸ ἐπὶ θάτερα Ἠφαισίων αὐτῷ παρεπορεύετο σὺν ἄλλῃ στρατιῇ. *Deut.* II. 4. *Marc.* II. 23.

40. *Sap.* II. 13. 16. V. 5. *Ovid.* Faſt. II. 390. At ſi quis veſtrae Deus eſſet originis autor, in tam praecipiti tempore ferret opem.

42. καταβάτω] *Thomas.* κατάβα. οὐ κατάβηθι. ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις· κατάβα, παῖδες. 35. Schol. ὅτι κατάβα φησι, πρὸς τοὺς ἀξιοῦντας, ὅτι κατάβηθι λέγεται μόνως. & Veſp. 973. κατάβα, κατάβα, κατάβα. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1424. 17. τὸ ἔμβηθι ἔμβα λέγει ὁ κωμικὸς, κατὰ καὶ τὸ κατάβηθι κατάβα. & *Od.* ξ. 546. 15. εἴρηται δέ φησι καὶ τὸ ἀπόσηθι ἀπόσα· καθὰ δηλαδὴ καὶ τὸ κατάβηθι κατάβα παρὰ ἀριστοφάνει, ex Ariſtophane Grammatico.

43. *Pſal.* XXII. 9. XVIII. 20. XLI. 12. *Tob.* XIII. 6. Si amat eum, ſi ei favet.

44. ὠνείδιζον] *Ariſtot.* Rhet. III. 6. εἰς ὄγκον τῆς λέξεως συμβαλλέται· καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν. *Longinus* περὶ ὕψους. S. 23. ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον παρατηρήσεως ἄξια, ὅτι ἐσθ' ὅπως προσπίπτει τὰ πληθυντικὰ μεγαλορρημονέστερα, καὶ αὐτῷ δοξοκοπεῖται τῷ ὄγκῳ τὸ ἀριθμοῦ. *Joſuae* VII. 11. 2. *Paral.* XXIV. 25.

45 *Ovid.* Metam. II. 330. Nam pater obductos luctu miſerabilis aegro condiderat vultus: &, ſi modo credimus, unum iſſe Diem ſine ſole ferunt. & XV. 785. Phoebi quoque triſtis imago Lurida ſollicitis praebebat lumina terris — Faſt. II. 487. Unus erat, quem tu tolles in caerula coeli — Jupiter annuerat, nutu tremefactus uterque eſt polus — Sol fugit, & removent ſubeuntia numina coelum — rex patriis aſtra petebat equis. *Virgil.* Georg. I. 163. Sol tibi ſigna dabit. Solem quis dicere

της. Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· Ἠλὶ, Ἠλὶ, 46
~ λαμὰ σαβαχθανί; τοῦτ' ἔστι, Θεέ μου, Θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; Τινὲς 47
δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον· Ὅτι Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμὼν 48
εἷς

~ λιμὰ

46. ἀνεβόησεν] ἐβόησεν 69. ὁ Ἰησοῦς] — 2. ὁ] — D.
ἠλὶ] ἡλεὶ Edit. *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* ἀηλὶ L. eloi Verſio *Copta.*
λαμὰ] λιμὰ vel λειμὰ vel λειμᾶ vel λημᾶ AEFHK 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 84. 87. 89. 90. 91. 106. Colb. duo. Evang. 2. 3. 4. 6. 9. 10. 12. 16. 17. 18. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. Verſio *Gothica, Syra* poſterior. *Euſeb.* in Eſaj. XLIX. 8. *Theophylactus. Suidas, Epiphan.* H. 69. λειμὰ L. 33. Evang. 21. 22. Verſio *Saxon. Euſeb.* in Pſal. LXVIII. *Theodoretus* in Pſal. XXII. *Baſilius* Eth. 65. MSS. *Malela. Chryſoſt.* MS. *Procopius* in Eſaj. XLIX. 8. ut in *Targum.*
σαβαχθανί] σαβαχθανεί 1. 9. 11. 78. Evang. 19. Edit. *Eraſmi.* σαβαχθανῆ A. 76. 106. Zapdani Verſio *Saxon,* Zabtani *Auguſtin.* de Civ. D. III. 17. Zapthani Codices *Latini.* ζαφθανεί D. a prima manu. σαβακτανεί Colb.
Θεέ μου] — 106.
47. ἑστώτων] ἑστηκότων CL. ὅτι] — DL 61. a prima manu. Verſio *Vulg. Syra.* οὗτος] ἔτως 2.
48. δραμὼν] προσδραμὼν 59. τε] — D. 49.] — 59.
ἔλεγον] εἶπον D 69. ἄφες] ἄφετε 33. ex *Marco.*
σώσων] καὶ σώσει D. 1. Codices *Latini.* σῶσαι 47. 56. 58. 69. 70. Eraſmus in annott. Evang. 7. Verſio *Gothica, Syr.*
αὐτὸν] + ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην, ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα CL. 5. 48. 67. Verſio *Æthiop. Chryſoſtomus.* Scholion Codicis 72. ὅτι εἰς τὸ καθ' ἑσπέραν εὐαγγέλιον Διοδώρου, καὶ Τατιανῶ, καὶ ἄλλων διαφόρων ἁγίων πατέρων τοῦτο πρόσκειται — τοῦτο λέγει καὶ ὁ χρυσόστομος. ὅταν ἐν ὁ Ματθαῖος πρὸ τελευτῆς αὐτὸ σφαζόμε-

cere falſum audeat? — Ille etiam extincto miſeratus Caeſare Romam, Cum caput obſcura nitidum caligine texit, Impiaque aeternam timuerunt ſecula noctem. Tempore quanquam illo Tellus quoque & aequora ponti — ſigna dabant — inſolitis tremuerunt motibus Alpes — *Servius*, conſtat, occiſo Caeſare in ſenatu pridie Idus Martiarum, ſolis fuiſſe defectum ab hora ſexta usque ad noctem, quod quia multis protractum eſt horis, dicit in ſequentibus: aeternam &c. *Plinius* H. N. II. 30. Fiunt prodigioſi & longiores ſolis defectus, qualis occiſo Dictatore Caeſare, & Antoniano bello, totius pene anni pallore continuo. *Plut.* Romulo p. 34. E. ἄφνω δὲ θαυμαστὰ καὶ κρείττονα λόγῳ περὶ τὸν ἀέρα πάθη γενέσθαι, καὶ μεταβολὰς ἀπίστους, τὸ μὲν γὰρ ἡλίου τὸ φῶς ἐπιλιπεῖν. & Caeſ. p. 741. A. θαυμασιώτατον δὲ — τῶν θείων — τὸ περὶ τὸν ἥλιον ἀμαύρωμα τῆς αὐγῆς. Ὅλον γὰρ ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτὸν ὠχρὸς μὲν ὁ κύκλος καὶ μαρμαρυγὰς ἐκ ἔχων ἀνέτελλεν, ἀδρανὴς δὲ καὶ λιπτὸν ἀπ' αὐτοῦ κατήει τὸ θερμὸν. & Pelopid. p. 295. A. ὁ μὲν ἥλιος ἐξέλιπεν, καὶ σκότος ἦν ἡμέρας τὴν πόλιν ἔσχεν· μέγα γὰρ ἐδόκει, καὶ πρὸς ἄνδρα λαμπρὸν ἐξ οὐρανοῦ γεγονέναι σημεῖον. *Polyb.* ap. Suidam, τῆς σελήνης ἐκλιπούσης ἐπὶ Περσέως τοῦ Μακεδόνος, ἐκράτησεν ἡ φήμη παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι βασιλέως ἔκλειψιν σημαίνει. *Auguſtinus* de C. D. III. 15. Acciderat enim & ſolis defectio, quam certa ratione ſui curſus effectam imperita neſciens multitudo meritis Romuli tribuebat. Quaſi vero, ſi luctus ille ſolis fuiſſet, non magis ideo credi deberet occiſus, ipſumque ſcelus averſione etiam divini luminis vindicatum — & Cicero in libris de Rep. Scipionisque ſermone, Tantum eſt, inquit, conſecutus, ut, cum ſubito ſole obſcurato non comparuiſſet, Deorum in numero collocatus putaretur, quam opinionem nemo unquam mortalis aſſequi potuit ſine eximia virtutis gloria. *Cic.* de Nat. Deor. II. 15. Sole geminato quod, ut e patre audivi, Tuditano & Aquilio Coſſ. accidit, quo equidem anno P. Africanus ſol alter extinctus eſt: quibus exterriti homines, vim quandam eſſe coeleſtem & divinam ſuſpicati ſunt. & ſomn. Scipion. 7. Olim deficere ſol hominibus extinguique viſus eſt, cum Romuli animus haec ipſa in templa penetravit: citatus Macrobio de ſomn. Scip. II. 10. *Florus* I. 1. de Romulo. Oborta tempeſtas, ſolisque defectio, conſecrationis ſpeciem praebuere. *Joſ.* A. XIV. 12. 3. Μάρκος ἀντώνιος αὐτοκράτωρ ὑρκανῷ — τὰς αἰτίας τῶν εἰς ἀνθρώπους παρανομιῶν, καὶ τῶν εἰς θεὸς ἀνομημάτων, ἡμυνάμεθα, δι' ἃ καὶ τὸν ἥλιον ἀποστράφθαι δοκεῖμεν, ὃς καὶ αὐτὸς ἀηδῶς ἐπεῖδε τὸ ἐπὶ καίσαρι μῦσος. *Claudianus* de B. Gildoniano. Hoc facinus refugo damnavit ſole Mycenas, Avertitque diem ſceleri, ſed reddidit Atreus Crimen, & infandas excuſat conjuge menſas. *Valerius Max.* VIII. 11. Cum obſcurato repente ſole inuſitatis perfuſae tenebris Athenae ſollicitudine agerentur, interitum ſibi coeleſti denunciatione portendi credentes. *Philo* ap Euſeb. P. VIII. 14. θείαις γὰρ φύσεσιν ἥλιός καὶ σελήνης ἐπακολουθοῦσιν ἐκλείψεις, αἳ δὲ μηνύματα εἰσὶν ἢ βασιλέων τελευτῆς ἢ πόλεων φθορᾶς, ὃ καὶ Πίνδαρος ἠνίξατο γενομένης ἐκλείψεως. *Diog. L.* Carnead. IV. 64. τελευτῶντος δ' αὐτοῦ φασὶν ἔκλειψιν γενέσθαι σελήνης, συμπάθειαν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἀντιλαμπούσης τοῦ μεθ' ἥλιον καλλίστου τῶν ἄστρων. *Ariſtides* in Alexandr. p. 87. Ὁ δὲ φησιν ἀριστοφάνης, περὶ ἀισχύλου, σκότον εἶναι τεθνηκότος, τοῦτ' ἄξιον περὶ τούτου νῦν εἰπεῖν. *Diodor. S.* XV. 80. τοῦ δὲ Πελοπίδου μετὰ τῆς δυνάμεως ἐξιόντος, συνέβη τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν. πολλῶν δὲ τὸ γεγονὸς ὑποπτευσαμένων, τῶν μάντεών τινες ἀπεφήναντο, διὰ τὴν γενομένην ἔξοδον τῶν στρατιωτῶν ἐκλιπεῖν τὸν τῆς πόλεως ἥλιον, καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων προλεγόντων τὸν τοῦ Πελοπίδου θάνατον. *Dionyſ. Hal.* A. II. 56. de Romulo. ἔοικε δὲ οὐ μικρὰν ἀφορμὴν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ θνητὰ καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβιβάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἐπιφανῶν, τὸ συμβάντα ἐκ τοῦ θεοῦ περὶ σύγκρισιν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου καὶ διάκρισιν. ἔν τε γὰρ τῷ βιασμῷ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἴθ' ὑπ' ἀνθρώπων τινος εἴθ' ὑπὸ θεοῦ γενομένῳ, τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν φασὶν ὅλον, καὶ σκότος παντελῶς, ὥσπερ ἐν νυκτὶ, τὴν γῆν κατασχεῖν, ἔν τε τῇ τελευτῇ αὐτὸ τοῦτο συμβῆναι λέγουσι πάθος. *Valerius Fl.* VI. 21. At genitus Jove complerat ſua fata Colaxes. Jamque pater moeſto contriſtat ſidera vultu, Talibus aegra movens nequicquam pectora curis: Hei mihi, ſi durae natum ſubducere ſorti moliar! *Petronius* 122. Titan vultus caligine texit — Et lucem ſceleri ſubduxit. *Lucanus* I. 520. Ipſe caput medio Titan cum ferret Olympo, condidit ardentes atra caligine currus, Involvitque orbem tenebris, gentesque

εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν
49 αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον· Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰη-
50 σοῦς, πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ, τὸ καταπέτασμα
τοῦ

νεν ὑπὸ τῦ στρατιώτε τῇ λόγχῃ εἰς τὴν πλευρὰν ἐβλασεν, εἶθ ὕστερ νυχθεῖσα τελευτῆσαι, ὁ δὲ γε Ἰωάννης τῦτον ἔφη λόγχῃ νυχθῆναι μετὰ τὸ τελειωθῆναι, οὐ μάχης τὸ εἰρημένον, ἀμφότεροι γὰρ τὸ ἀληθὲς ἐμήνυσαν, ὁ μὲν γὰρ Ματθαῖος ὡς πλεισάκις τὸν λόγον ποιέμενος ταχέως τῆς ἀναγραφῆς, ἐπιμνηθεὶς καὶ τῆς σφαγῆς τῆς μετὰ τὸν θάνατον ἀναμιξ τὴν γραφὴν πεποίηται, ὁ δὲ Ἰωάννης τὴν τότε ἀκριβῆ γνῶσιν ἐμήνυσεν, μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν σφαγὴν ὑποδεξασθαι τὸ σῶμα. *Severus* IX. 26. ad Thomam Epiſc. Germaniciae ap. Aſſemann. T. II. p. 81. Nonnulli vero Evangelio Matthaei vim plane inferentes, id ibi obtruſere, quod contra Evangeliſtae mentem eſt, ut ſcilicet oſtenderent, Chriſti adhuc viventis latus a milite lancea prius percuſſum eſſe, quam ſpiritum redderet. Haec res ſummo ſtudio diſcuſſa eſt, quum mea tenuitas in Urbe regia eſſet, Macedonii ejusdem urbis quondam Archiepiſcopi cauſa. Producto igitur in medium Matthaei evangelio, quod egregie deſcriptum erat, & in regio palatio ſumma cum veneratione aſſervabatur, quodque imperante clarae memoriae Zenone in urbe Cypri inſulae una cum S. Barnaba repertum fuiſſe ferebant; eoque aperto deprehenſum eſt, hujusmodi hiſtoriae militis & lanceae additamentum in ipſo haudquaquam extare. *Lucas Brugenſis* V. L. Graec. caeterum videtur iſtud & in Latinis quibusdam exemplaribus Evangelii ſecundum Matthaeum lectum fuiſſe circa tempora Clementis V. Papae & Concilii Vienenſis. Hinc enim nata fuit opinio quorundam, Jeſu adhuc vivi latus lancea apertum fuiſſe: quam damnavit in concilio illo pontifex docens, Joannem tenuiſſe rectum rei geſtae ordinem, narrando Chriſto jam mortuo, quod unus militum lancea latus ejus aperuit. Lege Clementinam 1. & ejus gloſſam. Similia habet *Salmero*.

50. πάλιν] — FL 40. 56. 58. 59. Evang. 9. *Chryſoſtomus Cyrillus* Act. Eph. V.

πνεῦμα] + αὐτῦ Verſio *Syra* utraque, poſterior cum obelo.

que coëgit deſperare diem, qualem fugiente per ortus ſole Thyeſtae noctem duxere Mycenae. *Euripid.* Iphigenia in Taur. 193. ἀλλάξας Δ' ἐξέδρασ' ἱερὸν ὄμμ' αὐγὰς ἅλιος. *Senec.* Thyeſt. 879. O nos dura ſorte creatos, ſeu perdidimus ſolem miſeri, ſeu expulimus. Medea. 28. Spectat hoc noſtri ſator ſol generis & ſpectatur, & curru inſidens per ſolita puri ſpatia decurrit poli? & Hippolyt. 677. Tuque, ſidereum caput radiate, tantum ne nefas ſtirpis tuae ſpeculare? Julius Obſequens 128. *Servius* in Æn. I. 568. Thyeſtes cum fratris uxore concubuit, ob quam cauſam Atreus ei filios epulandos appoſuit, quae Sol abominatus, ne videndo pollueretur, radios ſuos ab ea civitate detorſit. *Dio Caſſius.* XV. p. 316. S. A. *Victor* de Vir. Illuſtr. 78. Caeſar --- cujus corpore pro roſtris poſito, ſol orbem ſuum celaſſe dicitur. *Echa R.* III. 28. Dixit R. Samuel f. Nachman: vocavit Deus S. B. angelos miniſterii, dixitque eis: Rex carnis & ſanguinis quando luget, quid facit? Dixerunt: ſuſpendit ſaccum ſuper oſtium ſuum. Ille dixit: ego quoque faciam ſic. S. D. Eſ. L. Induam coelos obſcuritate, & ſaccum ponam operimentum eorum. Iterum ait eis: Rex carnis & ſanguinis lugens quid agit? Dixerunt ei: extinguit luminaria, Dixitque eis: etiam ego ſic faciam S. D. Joël. III. *R. Bechai* Cod. Hakkema. Cum inſignis Rabbinus fato concederet, dixit quidam: dies iſte gravis eſt Iſraëli, ut cum ſol occidit ipſo meridie. *Succa* f. 29. 1. Dixerunt Doctores, quatuor de cauſis ſol deficit, prima, ob patrem domus judicii mortuum, cui exequiae non fiunt ut decet, quarta ob duos fratres, qui ſe mutuo interficiunt. Tradiderunt Rabbini, quo tempore Sol eclipſin patitur, ſignum malum eſt toti mundo —— ſi deficit meridie, ſignum malum eſt toti mundo. *Amos* VIII. 9. 10.

ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν] ſupra IX. 26. 31. *Luc.* IV. 25. Meminit hujus defectionis etiam *Phlegon Trallianus* l. XIII. olympiadum: Τῷ δ. ἔτει τῆς σβ. ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίε μεγίστη τῶν ἐγνωσμένων πρότερον, καὶ νὺξ ὥρα ς. τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐν οὐρανῷ φανῆναι. & *Thallus* ap. Africanum τῦτο τὸ σκότος ἔκλειψιν ἡλίε Θάλλος ἀποκαλεῖ ἐν Γ. τῶν ἱστοριῶν· Cum vero nomen loci non addiderint, & ex rationibus Aſtronomicis conſtet, non eodem tempore Romae & Hieroſolymis fuiſſe horam ſextam ſive meridiem, probabilius videtur, Phlegontem hoc ex relatu Chriſtianorum vel ex libris ſacris accepiſſe.

46. Syriace citat Chriſtus locum Pſalmi, *Targum* enim Jonathae pro Hebraeo עזבתני hic habet שבקתני. Putabant Judaei, qui adſtabant, Jeſum a Deo derelictum, adeoque Meſſiam & Dei filium non eſſe *Pſal.* XXXVII. 32. 33. LXXI. 11. 12. Rogat ergo Jeſus Patrem ſuum, ne diutius ipſum patiatur contumelia affici, ſed potius e manibus eorum eripiat, demonſtretque ſuſpicionem illorum iniquam fuiſſe. Ut Chriſtum ex ſua ipſius ſententia haec dixiſſe exiſtimemus, non permittit tum res ipſa, tum locus *Jo.* X. 17. *Megilla* f. 15. 2. Stetit Eſther in atrio palatii interiori. Dicit R. Levi, cum ad idoleum appropinquaret, receſſiſſe ab ea gloriam divinam, illam vero dixiſſe: Eli Eli &c. numquid tu judicas errorem ut proteriam, & coactionem ut voluntatem? *Midrasch Thehillim* XXII. 1. Dixit Eſther -- cur non facis mihi miracula? Deus mi, Deus mi, quare me dereliquiſti?

47. Per ludibrium Judaei haec dixerunt, apud quos multa narrabantur de apparitionibus Eliae, ad homines ex periculo mortis liberandos.

49. *Arrianus Epict.* III. 12. ἀλλὰ λέγειν, ἔκδεξαι ἄφες ἰδῶ τίς εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ.

50. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα] *Eurip.* Hecuba 571. ἐπεὶ δ' ἀφῆκε πνεῦμα. *Ælian.* H. A. II. 1. πεσὼν ἀφίησι τὴν ψυχὴν, ἐντεῦθεν ἂν οἱ λοιποὶ θάπτεσι μὲν τὸν νεκρὸν. VII. 29. τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν. *Herodot.* IV. 190. ὅτοι δὲ κατημένες θάπτεσι, φυλάσσοντες ἐπεὰν ἀπίῃ τὴν ψυχὴν.

Cetuboth f. 103. 2. mortuus quis eſt veſpera ſabbathi, ſignum bonum eſt ei. Gloſſa. quia ſtatim intrat in requiem. & *Aboth Nathan* 25.

51. τὸ καταπέτασμα] *Euſtath.* in Il. ε. p. 408. 3. καταπέτασμα καὶ παραπέτασμα Μηδικὸν, *Ariſtoph.* Ran. 969. ἂν τοῖς παραπετάσμασι Μηδικοῖς γράφεσιν. *Schol.* τοῖς περσικοῖς βήλοις ἢ βηλοθύροις. Duo autem erant in templo vela quorum interius ſancto ſanctorum, exterius ſancti foribus obtenſum erat. *Joma* f. 57. 1. *Schemoth. R.* L. Dixit R. Eleazar filius R. Jeſu: ego vidi velum illud Romae, & in eo erant aliquot guttae ſanguinis. Roganti reſponderunt: ex ſanguine juvenci & hirci diei expiationis. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 140. 30. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν

τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη· καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθη- 51
σαν· Καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν· καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη· 52
Καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ 53
ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, 54
ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες· Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς
ἦν

51. εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω] ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο. C. 102. Versio *Copta*.
δυο] + μερη D. Versio *Vulg.*
ἀπὸ] — L. *Origenes* in Jo. VIII. 21.
ἀπὸ ἄνωθεν] ἐπάνωθεν 69. c.
κάτω] κάτωθεν 46. 52. absurde.
52. μνημεῖα] μνήμαλα A.
ἀνεῴχθησαν] ἠνεώχθη C. a prima manu. *Orig.* c. Celf. ἀνεώχθη A. 42. 71. 72. Evang. 22. ἠνεῴχθησαν 1. 76. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Cyrillus* Act. V. *Theophylatius*. ἠνοιχθησαν 40. Evang. 7. 13. 17.
καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν] — 2. 36.
ἐγέρθη] ἠγερθησαν DGL. 1. 33. 69. *Origenes* l. c. & in Pſal. III. *Euſeb.* in Pſal. LXXVIII. *Eraſmi* Editio 1. & 2. *Bogardi*.
53. ἐκ τῶν μνημείων] — Verſio *Syr.*
ἐκ] ἀπὸ 44.
αὐτῆ] αὐτῶν 30. *Glycas* p. 220. ἐγὼ δίδοικα, μήποτε τὸ αὐτῆ, ἀντὶ τῆ αὐτῶν ὀφείλει ἀναγινώσκειν.
εἰσῆλθον] ἦλθον D.
ἐνεφανίσθησαν] ἐφάνησαν D. a prima manu. ἐνεφάνισαν ex emendatione.
54. ἑκατόνταρχος] ἑκατοντάρχης D. *Origenes* in Celſ.
τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν] — 106.
γενόμενα] γεινόμενα D.
θεοῦ υἱὸς] υἱὸς θεοῦ D. 102. Verſ. *Vulg.* Supra comm. 43.

τό τε καταπέτασμα καὶ τὸ λέγομενον κάλυμμα κατεσκευάζετο, τὸ μὲν εἴσω κατὰ τὰς δ. κίονας, ἵν' ἐπικρύπτηται τὸ ἄδυτον, τὸ δ' ἔξω κατὰ τὰς ε. ὡς μηδεὶς ἐξ ἀπόπτε δύναιτο τῶν μὴ ἱερωμένων καταθᾶσθαι τὰ ἅγια. Τὰς δὲ τῶν ὑφασμάτων ὕλας ἀριστίνδην ἐτέκμηνε —— τοῖς στοιχείοις ἰσαριθμῆς, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, καὶ πρὸς αὐτὰ λόγον ἐχούσας, γῆν καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ πῦρ. Ἡ μὲν γὰρ βύσσος ἐκ γῆς, ἐξ ὕδατος δ' ἡ πορφύρα, ὁ δ' ὑάκινθος ἀέρι ὁμοιοῦται —— τὸ δὲ κόκκινον πυρί. & p. 150, 29. ἐν δὲ τῷ μεθορίῳ τῶν δ. καὶ ε. κίονων, ὅπερ ἐστὶ κυρίως αἰτεῖν πρόπυλον εἰργόμενον δυσὶν ὑφάσμασι, τὸ μὲν ἔνδον ὂν καλεῖται καταπέτασμα, τὸ δ' ἐκτὸς προσαγορεύεται καλυμμα. *Joſ.* A. VIII. 3. 3. de januis ſancti ſanctorum in templo Salomonis. κατεπέτασε δὲ ταύτας ὕφεσιν ἐυανθεσάτοις ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου πεποικιλμένον, ἃ μὴν ἄλλα καὶ βύσσου λαμπροτάτης καὶ μαλακωτάτης. & de foribus ſancti κατεπέτασε δὲ καὶ ταύτας τὰς θύρας ὁμοίως τοῖς ἐνδοτέρω καταπετάσμασι. & B. V. 5. 4. πρὸ δὲ τούτων [τῶν θυρῶν] ἰσόμηκες καταπέτασμα, πέπλος ἦν Βαβυλώνιος, ποικίλτος ἐξ ὑακίνθου, καὶ βύσσου, κόκκου τε καὶ πορφύρας, θαυμασῶς μὲν εἰργασμένος, οὐκ ἀπεοικὼς δὲ τῆς ὕλης τὴν κρᾶσιν ἔχων, ἀλλ' ὥσπερ εἰκόνα τῶν ὅλων, ἐδόκει γὰρ αἰνίττεσθαι τῷ κόκκῳ μὲν τὸ πῦρ, τῇ βύσσῳ δὲ τὴν γῆν, τῇ δ' ὑακίνθῳ τὸν ἀέρα, καὶ τῇ πορφύρᾳ τὴν θάλασσαν, τῶν μὲν ἐκ τῆς χρόας ὁμοιουμένων, τῆς δὲ βύσσου καὶ τῆς πορφύρας διὰ τὴν γένεσιν, ἐπειδὴ τὴν μὲν ἀναδίδωσιν ἡ γῆ, τὴν δὲ ἡ θάλασσα· κατεγίγραπτο δὲ ὁ πέπλος πᾶσαν τὴν ὁράτου θεωρίαν, πλὴν τῶν ζωδίων. 5. τὸ δ' ἐνδοτάτω μέρος εἴκοσι μὲν ἦν πηχῶν, διείργετο δ' ὁμοίως καταπετάσματι πρὸς τὸ ἔξωθεν. A. XIV. 7. 1. ἐλεάζαρος —— ποιησυμένος τὴν τῶν καταπετασμάτων τῆ ναῶ φυλακην, ὄντων θαυμασίων τὸ κάλλος καὶ πολυτελῶν τὴν κατασκευὴν, ἐκ δὲ τῆς δοκῆ ταύτης ἐκπρεμαμένων —— ἡ δὲ δοκὸς αὕτη [χρυσῆ ἐκ μυῶν τ. πεποιημένη] ἦν ἐν ξυλίνῃ δοκῷ κειμένῃ, καὶ τοῦτο μὲν τὰς ἄλλας ἐλάνθανεν ἅπαντας, ὁ δὲ ἐλεάζαρος μόνος ἠπίστατο. B. VII. 5. 7. τὸν δὲ νόμον αὐτῶν καὶ τὰ πορφυρᾶ τῆ σηκοῦ κατατετάσματα προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποθεμένους φυλάττειν. VI. 8. 3. Ἰησᾶς —— παραδίδωσι καὶ τὰ καταπετάσματα, καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν ἀρχιερέων —— καὶ ὁ γαζοφύλαξ τῆ ἱερᾶ φυσίας ὄγομα, πορφύραν τε πολλὴν καὶ κόκκον, ἃ πρὸς χρείας ἀπέκειτο τῆ καταπετάσματος. *Ariſteas* τῆ τῶν καταπετάσματος ἡ διατύπωσις θυρῶσι κατὰ πᾶν ὁμοιοτάτη ὑπῆρχε, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τῆ πνεύματος ὑποδρομὴν ἀδιάλειπτον κίνησιν λαμβανέσης τῆς διὰ φῆς, διὰ τὸ ἀπ' ἐδάφους γινομένης τῆς ὑποδρομῆς, κατὰ τὴν κόλπωσιν μέχρι τῆς ἄνω διατάσεως. *Cholin* f. 90. 2. De tribus rebus ſapientes loquuntur hyperbolice —— de velo templi dividente inter ſanctum & ſanctum ſanctorum. *Schekalim* VIII. 5. *Tamid.* f. 29. 2. R. Simeon f. Gamalielis dixit nomine R. Simeonis f. Vicarii ſacerdotis. Veli craſſitudo eſt palmus, & contextus eſt ex LXXII. filis, quorum unumquodque habet XXIV. filamenta. In longitudine habet XL. cubitos, in latitudine vero XX & ex LXXXII. myriadibus confectum eſt. Duo quotannis conficiuntur. CCC. Sacerdotes ipſum lavant. *Joma* V. 1. In ſanctuario ibat, donec inter duo vela pervenerat, quae inter ſanctum & ſanctum ſanctorum dividebant, & cubito inter ſe diſtabant. R. Joſe dixit, unum duntaxat fuiſſe velum. Gem. Recte dicit R. Joſe & Rabbini, ille de tabernaculo, hi de templo ſecundo: in quo cum non eſſet θρίγκος, ut in primo, haeſitatum eſt de ejus loci ſanctitate, an ad interius templum referenda eſſet, an ad exterius: ideo duo vela confecerunt. *Plut.* Demetr. p. 894. C. citat verſum Philippidis: δι' ὃν ἀσεβῶν' ὁ πέπλος ἐῤῥάγη μίσος additque ἦν δέ τις ὑφαινομένη χλαμὺς αὐτῷ πολὺν χρόνον, ἔργον ὑπερφανον, εἰκασμα τῆ κόσμω καὶ τῶν κατ' ὀρανὸν φαινομένων. *Tacit.* H. V. 13. Evenerant prodigia —— Expaſſae repente delubri fores: & audita major humana vox, Excedere deos: ſimul ingens motus excedentium. *Joſ.* B. VI. 5. 3. ἡ δὲ ἀνατολικὴ πύλη τῆ ἐνδοτέρω [ἱερᾶ] χαλκῆ μὲν ἦσα καὶ σιβαρωτάτη, κλινομένη δὲ ὑπὸ δείλην μόλις ὑπ' ἀνδρῶν κ. καὶ μοχλοῖς ὠν ἐπερεισδομένη σιδηροδέτοις καπαπήγας δ' ἔχουσα βαθυτάτας, εἰς τὸν ἀδὸν ὄντα διηνεκῆς λίθω καθειμένους, ὤφθη κατὰ νυκτὸς ὥραν ἕκτην αὐτομάτως ἠνεῳγμένη —— τοῦτο τοῖς ἰδιώταις κάλλιστον ἐδόκει τέρας, ἀνοῖξαι γὰρ τὸν θεὸν αὐτοῖς τὴν τῶν ἀγαθῶν πύλην· Οἱ λόγιοι δὲ λυομένην αὐτομάτως τῆ ναῆ τὴν ἀσφάλειαν ἐνεδύκη, καὶ πολεμίοις δῶρον ἀνοίγεσθαι τὴν πύλην, δηλωτικὸν τ' ἐρημίας ἀπέφαινον ἐν ἑαυτοῖς τὸ σημεῖον —— κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν, ἣ πεντηκοστὴ καλεῖται, νύκταρ οἱ ἱερεῖς παρελθόντες εἰς τὸ ἔνδον ἱερὸν —— πρῶτον μὲν κινήσεως ἀντιλαβέσθαι ἔφασαν καὶ κτύπε, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ φωνῆς ἀθρόας, μεταβαίνουσαν ἐντεῦθεν. *Hieronymus* in l. In Evangelio, cujus ſaepe facimus mentionem, ſuperliminare templi infinitae magnitudinis fractum eſſe atque diviſum legimus. *Lex. V. T.* MS. καταπέτασμα, βῆλον, κατακάλυμμα.

εἰς δύο] *Lucian.* Lapith. 44. διεῖλε δὲ τῆ νυμφίῳ τὸ κράνιον εἰς δύο. Toxar. 54. εἰς δύο διεκόπη τὸ Σκυθικὸν ἅπαν. Dial. Meretric. XIII. εἰς δύο τὴν κεφαλὴν διῃρημένος D. Deor. VIII. Μέλε μοι τὴν κεφαλὴν εἰς δύο. *Demoſth.* Philipp. IV. εἰς δύο ταῦτα διῄρητο τὰ τῶν ἑλλήνων,

55 ἦν οὗτ⟨ος⟩. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι· αἵτινες ἠκολού-
56 θησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τ῀ Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ. Ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδα-
57 ληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τ῀ υἱῶν Ζεβεδαίου. Ὀψίας
δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπ⟨ος⟩ πλούσι⟨ος⟩ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσὴφ, ὃς καὶ
58 αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. Οὗτ⟨ος⟩ προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
Ἰη-

ἦν] ἐστιν C.
ἐκεῖ] — D. 56. 74. a prima manu. Evang. 13. 19. 62. 83. Evang 13. 14. 15. 17. 18. 19. quidam Graeci codices teste *Erasmo*. Versio *Syra* posterior in margine. *Hieronymus* c. Helvid
θεωροῦσαι] — *Millius* prol. 397.
Μαρία] Μαριὰμ bis C. Versio *Syra*. 1. priori loco.
ἡ τοῦ] — E. 29. 53. 71.
Ἰωσῆ] Ἰωσὴφ DL. 59. in ora. 69. ex emendatione. Editio *Aldi*. *Colinaei*. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine, *Aethiop. Origenes* H. 35. *Hieronymus* c. Helvid.
ἀριμαθαίας] ἀριμαθείας D. Codices *Latini*. ἀριμαθαίας 71. ἀριμαθίας Colb.
τὔνομα] τὸ ὄνομα D. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
58. προσῆλθεν] προσῆλθεν D. Versio *Vulg*.
55. δὲ] καὶ Editio *Colinaei*.
+ καὶ DFKL 7. 10. 15. 35. 40. 42. 54. 56. 58. *Erasmo*. Versio *Syra* posterior in margine.
ἀπὸ] — AK. 15. 68. Versio *Goth. Chrysostomus*.
τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ 80. 56. ἦν] καὶ C. + ἡ 90. Editio *Erasmi* 1.
ἡ prius] D. a prima manu.
ἐμαθήτευσε] ἐμαθητεύθη CD 1. Evang. 17.
Πιλάτῳ] + καὶ D. Versio *Vulg*.

νων, Λακεδαιμονίους καὶ ἡμᾶς. *Polybius* II. 16. σχίζεται εἰς δύο μέρη.

ἡ γῆ ἐσείσθη κ.τ.λ.] *Liban.* parentat. in Julian. 150. Εἰ μέν γε γῆ καλῶς ἤσθιστο τῷ πάθει, καὶ προσηκούσῃ κύρᾳ τὸν ἄνδρα ἐτίμησεν, ἀποσεισαμένη, καθάπερ ὕπνον ἀναβάτην, πόλεις τόσας καὶ τόσας, ἐν Παλαιστίνῃ πολλὰς. *Plin.* H. N. II. 82. Fiunt [terrae motus] solis lunaeque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. *Xiphilinus* Nerva p. 185. σεισμοὺς ἐξαίσιους ἐγένετο, ὥστε καὶ δόκησιν παρασχεῖν, ὅτι ἅπασα γῆ πᾶσα διαῤῥήγνυται, καὶ αἱ τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ ψυχαὶ πᾶσαι ἅμα ἐπ' αὐτὸν ἀναθορρύουσι. *Aristides* in Rhodum p. 544. ἀνερρίπτητο δὲ εἰκίαι, καὶ μνήματα ἀνερρήγνυντο, τύργοι δὲ τύργοις ἐνέπιπτον. *Ovid.* Metam. VII. 204. Vivaque saxa sua convulsaque robora terra & Silvas moveo: jubeoque tremiscere montes. Et mugire solum, manesque exire sepulcris. *Tibullus* I. 2. 45. Haec cantu finditque solum, manesque sepulcris elicit. *Ovid.* de Amor. I. 8. 17. Evocat antiquis proavos atavosque sepulcris. Remed. Amor. 253. Me duce non tumulo prodire jubebitur umbra, Non anus infami sanguine rumpet humum. Metam. VI. 699. Sollicito manes, totumque tremoribus orbem. *Seneca* Troadib. 171. Cum subito caeco terra mugitu fremens Concussa, totos traxit ex imo sinus, Movere silvae capita, & excelsum nemus Fragore vasto tonuit, & lucus sacer Idaea ruptis saxa ceciderunt jugis. *Psal.* CXIV. 7. 8.

Jos. A. XIV. 15. 5. μήτε κάτωθεν ἀνιέναι διὰ τὴν ὀξύτητα τ῀ ὄρους δυναμένων, μήτε ἄνωθεν καθίπτειν ἐπ' αὐτούς. 16. 12. τύτους μὲν οὖν πέτρας ἄνωθεν βάλλοντες. XV. 11. 5. εἴτις ἄνωθεν εἰς τὸν βυθὸν ἐσκύπτοι. *Thucyd.* VII. 44. ἐπειδὴ ἐς τὸ ὁμαλὸν οἱ σωζόμενοι ἄνωθεν κατέβαινον.

52. *Frontin.* III. 12. 23. Vigilem, quem dormientem viderat, cuspide transfixit: quod factum quibusdam tanquam saevum increpantibus: qualem inveni, inquit, talem reliqui. *Bereschith R.* VI. 3. כך רמך cum obdormivisset R. Abhu. 4. cum dormivisset unus ex illis. & XVII. 2. XCI. 11. cum dormivisset R. Simon, *Moed Katon.* obdormivit soror ejus. *Il.* λ. 241. ὡς ὁ μὲν αὖθι μετ' ὀλίγον κοιμήσατο χάλκειον ὕπνον. *Orpheus:* mors τὸν μακρὸν ζωοῖσι φέρει ἀιώνιον ὕπνον. *Bava Mez.* non dormit homo ante tempus suum. *Catull.* V. 6. Nox est perpetuo una dormienda. *Aen.* VII. 277. & consanguineus leti sopor. *Stob. S.* 115. *Aelianus* V. H. II. 35. ἤδη μοι ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ. *Anthol.* III. 1. 6. τὸν γλυκὺν ὕπνον κοιμᾶσθαι χάριν πέμψαν ἐπ' εὐσεβίῳ. & 10. Τῇδε Σάων ὁ Διώνος ἀκάματος ἱερὸν ὕπνον κοιμᾶται. Ὕπνος κεῖν μὴ λάχε τὰς ἀγελάς. *Xenoph.* Cyrop. VIII. ὕπνου ἡδὺν ἴσιν ἐγγύτερον τῷ ὠμοπλήκτῳ θανάτῳ. *Senec.* Herc. Fur. 1065. frater durae languide mortis 2. *Reg.* XIII. 21. *Jo.* XI. 13. 1. *Cor.* XV. 18. 1. *Thess.* IV. 13. *Inscriptio.* καὶ λέγε Ποικίλην εὕδειν, ἄνερ, οὐ θερμὸν γὰρ ὕπνον κεῖν τὰς ἀγελάδας ἀλλ' ὕπνον ἡδὺν ἔχειν.

53. *Petronius* 111. Miles qui cruces servabat, ne quis ad sepulturam corpora detraheret. *Plut.* Cleomen. p. 823. E. οἱ τὸ σῶμα τῷ κλεομένους ἀνεσταυρωμένου παραφυλάττοντες, εἶδον ἰυμηγίθη δράκοντα τῇ κεφαλῇ περιπλεγμένον, καὶ ἀποκρύπτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν ὁρᾶν ἐπίπτασθαι σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισιδαιμονία προσέπεσε τῷ βασιλεῖ καὶ φόβος —— ὡς ἀνδρὸς ἀνηρημένου θεοφιλοῦς καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ δὲ ἀλεξανδρεῖς καὶ προέπτατον —— ὕρως τὸν κλεομένην καὶ θεῶν παῖδα προσαγορεύοντες.

55. Ultimum hoc morituro officium praestabant mulieres, quod praeter Joannem discipulorum ausus erat nemo. Ita Socrati cicutam bibenti aderant in carcere amici. Et Agidi uxor materque. *Plut.* p. 804. B. τὴν ἀγησιστράτην —— ἐκέλευε δὲ κακείνην, εἰ βούλοιτο, πρὸς τὸν υἱὸν εἰσελθεῖν· ἐκείνης δὲ καὶ τὴν μητέρα μετ' αὐτῆς παρεῖναι διορμίνης, οὐδὲν ἔφη κωλύειν ὁ ἀμφιφάρης, καὶ δεξάμενος ἀμφοτέρας, καὶ πάλιν κλεῖσαι τὰς θύρας τῷ δεσμωτηρίῳ κελεύσας.

56. *Echa R.* III. 9. Scriba Magdalae ordinavit candelas unoquoque vespere sabbati, ascendit Hierosolyma, oravit, & rediit, & accendit eas, cum jam ingrederetur sabbatum. II. 2. & *Taanith* f. 69. 1. Tres civitates erant, quarum vectigal plaustris vectum est Hierosolyma, Nomina autem erant Cabul, Sichin, & Magdala —— Quare destructa est Magdala? propter adulteria. Magdala Zebaja.

57. *Eustath.* in Il. α. p. 34. 33. διὰ τὴ ἰατρικὴν εἶναι, οἷα κατὰ τὴν ποίησιν μαθητευθεὶς ἰατρῷ τῷ χείρωνι. *Plut.* X. Orator. p. 832. B. ἀντιφῶν μαθητεύσας τῷ πατρὶ. p. 837. de Isocrate C. ἐμαθήτευσε δ' αὐτῷ καὶ Θεόπομπος ὁ χῖος, καὶ Ἔφορος ὁ κυμαῖος. p. 840. F. μηδὲ μαθητεῦσαι τισὶ τὸν Αἰσχίνην. *Dio Chrysost.* O. VIII. p. 132. A. πολλῶν σοφιστῶν —— βοώντων καὶ λοιδορούντων ἀλλήλους, καὶ τῶν λεγομένων μαθητῶν ἄλλου ἄλλῳ μαχομένων.

Hieron. Et Lyddam versus in Diospolin —— Haud procul ab ea Arimathiam, viculum Joseph, qui Dominum sepelivit. Hodie Ramola vocatur, caput Palestinae. 1. *Macc.* X. 30. XI. 34. jungun-

Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰω- 59
σὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ. Καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ 60
ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλ-
θεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τά- 61
φου. Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φα- 62
ρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, Λέγοντες· Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ἔτι 63
ζῶν·

τότε] + ἓν 1.
τὸ σῶμα posterius] — L 1. 36. 37. 40.
59. λαβὼν] παραλαβὼν D.
αὐτὸ] — 57. + ἐν D 51. 54. 55. Versio *Vulg.*
καινῷ] κενῷ 1. 69. *Chrys.* T. VII. 275. ὁ Ἰωσὴφ εἰς κενὸν λάκκον ἐμβληθεὶς ἀνῆλθεν ἀτραυμάτιστος ὁ κύριος εἰς κενὸν μνημεῖον ταφεὶς ἀνέστη τριήμερος.
ἐλατόμησεν] ἣν λελατομημένον Versio *Syra* utraque, posterior in margine.
προσκυλίσας] προσεκύλισεν Evang. 6.
μέγαν] + ἐπὶ A. 59. ex emendatione.
61. Μαρία prius] Μαριὰμ C. 1. Versio *Syra.*
ἡ posterius] — AD. a prima manu. Codices *Latini.*
62. δὲ] — L.
63. κύριε] — 64.
ζῶν] + ὅτι D.
αὐτοῦ] — 102.
ἐκέλευσεν] ἐπέτρεψεν Versio *Gothica.*
+ τοῦ Ἰησοῦ Versio *Syra* posterior in margine.
τὸ σῶμα] — 59. ἐνετύλιξεν] ἐνείλησεν 69.
60. ἔθηκεν] ἔθετο 59. αὐτὸ] — L 69.
ἐν τῇ] ἐπὶ τῇ A.
μέγαν] μέγα 1. 69.
τῇ θύρᾳ] τὴν θύραν 59.
ἡ prius] — D.
ἀπέναντι] κατέναντι D.
Φαρισαῖοι] πρεσβύτεροι 59.
ἐκεῖνος ὁ πλάνος] ὁ πλάνος ἐκεῖνος 44. 69. 80.
64. τῆς] — D. 73. 106. τρίτης ἡμέρας] ἡμέρας τρίτης D.

νυκλὸς] — AC a prima manu. DEHKL a prima manu. 1. 2. 12. 16. 22. 25. 33. 34. 38. a prima manu 39. 42. 71. 80. 82. 87. 102. 106. Evang. 1. 6. 15. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bengelii*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Syra* posterior. *Arab. Origenes* H. 35. *Chrysostomus*, *Damascenus* H. in Sabbat. M. 31. probante *J.*

tur Lydda & Ramatha, duae praefecturae e Samaria Judaeae adjectae, per Demetrium patrem & filium.

58. *Plaut.* Mil. glorios. II. 4. 19. Scio crucem mihi futurum sepulcrum. *Quintilian.* Declam. VI. cruces succiduntur, percussos sepeliri carnifex non vetat. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 529, 17. ἤδη τινας οἶδα τῶν ἀνεσκολοπισμένων, μελλήσης ἐνίσασθαι τοιαύτης ἐπιχειρίας, καθαιρεθέντας, καὶ τοῖς συγγενέσιν, ἐπὶ τῷ ταφῆς ἀξιωθῆναι, καὶ τυχεῖν τῶν νενομισμένων, ἀποδοθέντας, ἔδει γὰρ καὶ νεκρὸς ἀπολαῦσαι τινὸς χρηστῆς γενεθλιακαῖς αὐτοκράτορος, καὶ ἅμα τὸ ἱεροπρεπὲς τῆς πανηγύρεως φυλαχθῆναι. *Tacit.* A. VI. 29. promtas ejusmodi mortes metus carnificis faciebat: & quia damnati publicatis bonis sepultura prohibebantur, eorum, qui de se statuebant, humabantur corpora. *Ulpianus* XLVIII 24. 1. ff. de Cadav. punit. Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorum neganda non sunt. Et id se observasse etiam D. Augustus lib. X. de vita sua scribit. Hodie autem eorum, in quos animadvertitur, corpora non aliter sepeliuntur, quam si fuerit petitum, & permissum: & nonnunquam non permittitur, maxime majestatis causa damnatorum. corpora animadversorum quibuslibet petentibus ad sepulturam danda sunt. Diocletianus & *Maximianus.* Obnoxios criminum, digno supplicio affectos, sepulturae tradi non vetamus. *Jos.* B. IV. 5. 2. προῆλθον δὲ ἐς τοσοῦτον ἀνεβείας, ὥστε καὶ ἀτάφους ῥίψαι, καίτοι τοσαύτην Ἰουδαίων περὶ τὰς ταφὰς πρόνοιαν ποιουμένων, ὥστε καὶ τοὺς ἐκ καταδίκης ἀνασταυρωμένους πρὸ δύντος ἡλίου καθελεῖν καὶ θάπτειν. & 6. 3. οἱ δὲ ἐς τοσοῦτον ὠμότητος ἐξώκειλαν, ὡς μηδὲ τοῖς ἔνδον ἀναιρουμένοις, μήτε τοῖς ἀνὰ τὰς ὁδοὺς μεταδοῦναι γῆς· ἀλλὰ, καθάπερ συνθήκας ποιησάμενοι τοῖς τῆς πατρίδος συγκαταλῦσαι καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, ἅμα τε τοῖς εἰς ἀνθρώπους ἀδικήμασι συμμιᾶναι καὶ τὸ θεῖον, ὑφ' ἡλίῳ τοὺς νεκροὺς μυδῶντας ἀπέλειπον· τοῖς δὲ θάπτουσι τινα τῶν προσηκόντων —— ἐπιτίμιον θάνατος ἦν, καὶ δεῖσθαι παραχρῆμα ταφῆς ἔδει τὸν ἑτέρῳ χαριζόμενον. *Tobias* I 20 —— II. 10. *Deut.* XXI. 23. *Jos.* X. 27.

59. *Aristoph.* Nub. 983. σὺ δὲ τοὺς νῦν ἐνδὺς ἐν ἱματίοισι διδάσκεις ἐντετυλίχθαι. *Pollux* VII. 72. σινδὼν, ἐσθὴς αἰγυπτία μὲν, περιβόλαιον δ' ἂν εἴη, τὸ νῦν δὲ κρωσσὸν καλούμενον. *Martial.* IV. 19. Tyria Sindone. *Herodot.* II. 86. λούσαντες τὸν νεκρὸν κατειλήσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι. VII. 181. οἱ μὲν Πέρσαι περὶ πλείστου ἐποιήσαντο σμύρνησι τε ἰώμενοι τὰ ἕλκεα καὶ σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατειλήσοντες. *Il.* σ. 352. ἐανῷ λίτι καλύψας ἐκ ποδὸς ἐς κεφαλὴν, καθύπερθε δὲ φάρει λευκῷ. *Lucian.* Timo 21. ὁ μὲν νεκρὸς —— πρόκειται ὑπὲρ τὰ γόνατα παλαιᾷ τῇ ὀθόνῃ σκεπόμενος. *Hieros. Teruma* C. 8. in fine. Cum R. Isai captus esset, & alii ipsum liberare vellent, dixit R. Jonathan: Involutus maneat mortuus in sindone suo.

60. ἐλατόμησεν] *Thomas.* λάτομος καὶ λιθουργὸς. καὶ λατομία καὶ λιθουργία. καὶ λατομῶ καὶ λίθον ξέω. καὶ λαξεύω. καὶ λίθων ἐργάτης, καὶ λιθολόγος. *Chetuboth* f. 112. 1. Haud uspiam in universa Judaea plures fuerunt petrae, quam circa Hebronem, quamobrem sepulcra ibi fiebant mortuorum. *Jos.* A. XII. 7. 6. καθελὼν δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καινὸν ἐκ λίθων συμμίκτων οἰκοδόμησεν, οὐ λελατομημένων ἐκ σιδήρου. *Agatharchides* p. 23. τὰ δ' ἀνειμένα τῇ πέτρᾳ σιδήρῳ λατομικῷ κερματίζονται —— τεχνίτης ὁ τὸν λίθον διαιρῶν —— τέμνουσι διὰ τῆς πέτρας ὑπονόμους πλείονας. *Origenes* c. Cels. II. p. 103. ἐν μνημείῳ καινῷ ὑφεσῶτι, οὐκ ἐκ λογάδων λίθων οἰκοδομηθέντι, καὶ τὴν ἕνωσιν οὐ φυσικὴν ἔχοντι, ἀλλ' ἐν μιᾷ καὶ δι' ὅλων ἠνωμένῃ πέτρᾳ λατομικῇ καὶ λαξευτῇ. *Esaj.* XXII. 16. LI. 1. articulus ἐν τῇ πέτρᾳ ostendit ex una rupe sive petra excisum & excavatum fuisse monumentum. *Deut.* VI. 11. *Nehem.* IX. 25. *Exod.* XXI. 33.

ἐν τῇ πέτρᾳ] *Flaccus Siculus:* Inspiciendum & illud, ne, quoniam sepulcra in extremis finibus facere soliti sunt & apponere, aliquando cippus pro termino errorem faciat: nam in locis saxuosis & in sterilibus etiam in mediis possessionibus faciunt. *Cic.* de Legg. II. 27. videamus Platonem —— De sepulcris autem dicit haec: vetat ex agro culto, eove qui coli possit, ullam partem fumi sepulcro, sed quae natura agri tantummodo efficere possit, ut mortuorum corpora sine detrimento vivorum recipiat, ea potissimum ut compleatur, quae autem terra fruges ferre, & ut mater in cibos suppeditare possit, eam ne quis nobis minuat, neve vivus

neve

64 ζῶν· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας· μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσι
65 τῷ λαῷ· Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Ἔφη
66 δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

1 Ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγ-

Millio prol. 1342.

εἴπωσι] ἐροῦσιν D.

νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν] κλέψωσιν αὐτὸν νυκτὸς 3.

λαῷ] + ὅτι 33. 35. 40. 56. 58. 62. 73. Evang. 14.

65. δὲ] — FHKL. Colb. duo. 33. 36. 37. 40. 46. 53. 54. 61. 67. 69. 71. 73. 102. 106. Evang. 1. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Syr.* prior, sed posterior habet cum asteriſco. *Copt. Goth. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1425.

κουστωδίαν] φύλακας D a prima manu.

ἀσφαλίσασθε] ἀσφαλίσατε 38.

66. ἠσφάλισαντο] ἠσφάλισαν D a prima manu.

λίθον] τάφον 59. αὐτὸν Versio *Copt.*

τῆς κουστωδίας] τῶ φυλάκων D. a prima manu.

Caſtalio: & lapidem, praeter adhibitam cuſtodiam, ſigillarunt. Editio etiam *Eraſmi* & duae priores *Stephani*. *Colinaei*, & *Bezae* poſt λίθον comma ponunt. Poſſunt etiam verba μετὰ τῆς κουστωδίας referri ad verbum πορευθέντες confer ſupra XXVI. 55. *Judic.* I. 3. Vel potius una cum cuſtodibus ſigillarunt, cuſtodibus praeſentibus & adjuvantibus.

1. δὲ] — HL. 33. 64.

σαββάτων] σαββάτῳ L. 2. Verſio *Syra.* σαββατῶν *A. Maſius* & *Joſ. Scaliger.*

ἦλθε] ἦλθον 12. 70. Editio *Colinaei.* Μαρία prius] Μαριὰμ C. Verſio *Syra.*

ἡ prius] — D a prima manu. ἡ poſterius] — 90.

neve mortuus.

Ariſtoph. Veſp. 201. καὶ τῇ δοκῇ προσθεὶς τὸν ὦλμον τὸν μέγαν ἀνύσας τι προσκύλισε.

αὐτῆς] 1. *Reg.* XIII. 30. 31.

62. μετὰ τὴν παρασκευὴν] *Joſ.* A. XVI. 62. ἐγγύας τε μὴ ὁμολογεῖν αὐτὸς ἐν σάββασιν, καὶ τῇ πρὸ ταύτης παρασκευῇ, ἀπὸ ὥρας ἐνάτης. D. vertit: poſt coenam puram. *Auguſtin.* in Jo. 120. Paraſceven, quam coenam puram Judaei Latine uſitatius apud nos vocant. & de Diverſis S. 79 paraſceve, quae dicitur coena pura, id eſt, ſexta feria. *Irenaeus* V. 24. *Dioſcorides* II. 328. οἱ δὲ Σύροι τὸν τῦτο ζωμὸν καὶ τῆς καλαμώδης σὺν μέλιτι φασὶ τὰς πυρετὰς θεραπεύειν, διδόμενον δευτέρᾳ, καὶ τετάρτῃ, καὶ παρασκευῇ· τῦτο ὡς μυσήριόν τι δέχε, ἔστι γὰρ ἀληθέστατον καὶ διὰ πεῖρα. *Bereſchith R.* XI. 9. prima hebdomadis, ſecunda, tertia, quarta, quinta, paraſceve ערובתא, Sabbatum. *Taanith* II. 10. Dixit R. Meir: ſi jejunium noni menſis Ab incidit in veſperam Sabbati בערב שבת non perficiunt. Gloſſ. circa ſolis occaſum edunt propter honorem Sabbati, ne ſabbatum inchoent famelici.

63. πλάνος] *Athenaeus* XIV. p. 615. E. ἐγένοντο τινὲς λόγοι καὶ περὶ τῶν καλεμένων πλάνων, καὶ ἐζητεῖτο, εἰ μνήμην τις καὶ περὶ τῦτων ἐγένετο παρὰ τοῖς παλαιοτέροις, περὶ γὰρ θαυματοποιῶν ἤδη προειρήκαμεν. F. Dionyſius Sinopenſis κηφισόδωρον φησὶ πλάνον τινὰ ἐν ἀθήναις γενέσθαι, τὴν σχολὴν εἰς τῦτο τὸ μέρος τῆς βίβ κεταχράμενον, τῦτον ἐντυχόντα πρὸς τὸ σίμον ἀνατρέχειν, ἢ συγκαθεῦδαι τῇ ἐπὶ τῇ βακτηρίᾳ. p. 616. A. *Theognetus*. ὁ Παντα-λέων μὲν αὐτὸς αὐτὸς τὺς ξένυς τὺς δ' ἀγνοῦντας αὐτὸν ἐ-πλάνα καὶ —— τὰ πλεῖστα τῶ γελάσαι χάριν ἰδίαν τιν' αὐ-τῷ θέμενος ἀδολεσχίαν. & Chryſippus. ὁ δὲ πλάνος Παν-ταλέων τελευτᾶν μέλλων, ἑκάτερον τῶν υἱῶν κατ' ἰδίαν ἐξη-πάτησε, φήσας μόνῳ αὐτῷ λέγειν, ὅπῃ κατορώρυχοι τὸ χρυ-σίον, ὥστε μάτην ὕστερον σκάπτοντας αἰδέσθαι ἐξηπατημέ-νυς. *Iſocrat.* Æginet. πλάνος δὲ γενόμενος, καὶ διαιτηθεὶς ἐν πολλαῖς πόλεσι. *Euſtath.* πλάνον τέχνη ἔχειν τὸ ἀποπλανᾶν τὺς θεωμένυς. *Auguſtin.* c. Academic. III. Ecce ex alio viae cornu lautus quidam & urbanus equo inſidens eminet, & propinquare occipit. Gratulatur iſte advenienti, & ſalutato indicat propoſitum, quaerit viam —— Ille autem caſu planus erat de iis, quos Sarmadacos vulgus vocat. Tenuit ſuum morem homo peſſimus etiam gratis. Hac perge, ait, nam ego inde venio. Decipit, atque abiit. *Horat.* Epiſt. I. 17. Nec ſemel irriſus triviis attollere curat Fracto crure planum, licet illi plurima manet lacryma, per ſanctum juratus dicat Oſirin, Credite, non ludo. *Petron.* 141. Unde plani viverent, niſi aut locellos aut ſonantes aere ſaccellos pro hamis in turbam mitterent? *Cic.* pro Cluent. 26. Hic ille planus improbiſſimus, quaeſtu judiciario paſtus, & qui eſſet totus ex fraude & mendacio factus. *Diodorus* XXXIV. p. 527. πικρῶς πρὸς αὐτὸν διαθέμενοι, πλάνον τε ἀπεκάλεν.

Joſ. A. I. 12. 2. ὧν εὐθὺς μετ' ὀγδόην ἡμέραν περιτέμνυ-σιν. *Ariſtoph.* Plut. 911. ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν. *Sch.* ἀντὶ τῦ ἐν ἡμέρᾳ. ἀττικὸν τὸ σχῆμα, μεθ' ἡμέραν γάρ φα-σιν, ἐκ ἐν ἡμέρᾳ. *Theophraſtus* H. P. IV. 3. de ſpina Ægypt. μετὰ τρίτον ἔτυς διαβεβλάστηκεν. *Plinius* N. XIII. 9. caeſa anno tertio reagit. *Lucianus* Catap. 27. τὰ μεθ' ἡμέραν. *Schol.* τὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ. Icaromenip. 21. οἱ μεθ' ἡμέραν σκυθρωποί.

64. πλάνη] *Thomas.* πλάνος κάλλιον ἢ πλάνη, ὡς ἄλ-λοι τε πολλοὶ καὶ ἰσοκράτης· τὺς φυγαδικὺς πλάνυς.

66. κυστωδίαν] *Caeſar* de B. G. VII. 78. Hos Cae-ſar diſpoſitis in vallo cuſtodiis recipi prohibebat. Lex MS. κυστωδία, τὸ τράτυμα, βάνδον.

σφραγίσαντες] *Dan.* VI. 17. *Drac.* 11. 14. *Polyaen* p. 763. τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι σφραγὶς βασιλικὴ εἰκὼν ἦν, ἀναλελυμένη τὰς τρίχας ἔχυσα Ροδογύνην. *Thucyd.* I. 129. Schol. ἡ σφραγὶς τῶν Περσῶν βασιλέως εἶχε κατὰ μέν τινας τὴν βασιλέως εἰκόνα, κατὰ δέ τινας τὴν κύρυ τῶ πρώτυ βα-σιλέως αὐτῶν, κατὰ δέ τινας τὸν Δαρεῖον ἵππον, δι' ὃν χρη-ματίσαντα ἐβασίλευσε. *Heſych.* Θριπόβρωτος. οἱ Λάκωνες σφραγῖσι καὶ ἐχρῶντο ξύλοις ὑπὸ σήτων λεπτρωτοῖς κατα-σημαινόμενοι ὅτι βέλτιστο. *Ariſtoph.* Theſmophoriaz. 434. νῦν δ' οὗτος αὐτὸς οἰκότριψ εὐριπίδης ἐδίδαξε θριπήδης ἔχειν σφραγίδια. *Diog. L.* Lacyde. IV. 59. τῦτον φασὶ καὶ περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνήκεναι. ἐπειδὰν γὰρ προέλοι τῦ ταμιείυ σφραγισάμενος πάλιν εἴσω τὸν δακτύλιον διὰ τῆς ὀπῆς ἔρριπτεν —— Μαθόντα δὴ τῦτο τὰ θεραπόν-τια ἀπεσφράγιζε, καὶ ὅσα ἐβέλετο ἐβάσωζε.

1. ὀψὲ δὲ σαββάτων] Συήρε ἀντιοχείας. —— ὲ γὰρ ἑνικῶς εἶπεν σαββάτε, ἀλλὰ πληθυντικῶς ὀψὲ σαββάτων· ἐκ

εἶπεν

δαληνὴ, ϗ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον· Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς ἐγένετο μέγας· 2
ἄγγελ῾ος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύ-
ρας, ϗ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, ϗ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ 3
λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, ϗ ἐγένοντο ὡσεὶ 4
νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελ῾ος, εἶπε ταῖς γυναιξί· Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι 5
Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπε· δεῦτε, ἴδε- 6
τε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύρι῾ος. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς 7
αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· ϗ ἰδοὺ, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ
αὐτὸν ὄψεσθε· Ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου 8
ϗ

2. μέγας] + ϗ L. ἄγγελ῾ος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ] — 59.
ἐξ] ἀπ' D.
οὐρανοῦ] + ϗ C. 33. Versio *Vulg. Chrysostomus. Origenes* c. Cels.
ἀπὸ τῆς θύρας] — D. 60. 84. Versio *Vulg. Sax. Dionysius Alexandr.* + τοῦ μνημείου EL. 1. 6. 7. 12. 22. 26. 28. 33. 34. a prima manu. 42. in ora. 51. 54. 56. 58. 73. 86. 89. 106. Evang. 6. 17. 24. Versio *Copt. Syra* posterior. *Æthiop. Chrysostomus. Eusebius* D. X. 8.
αὐτοῦ] τοῦ μνημείου 65. a prima manu. 3. ἰδέα] εἰδέα ACDE. 36. 38. Evang. 2. 6. 16. 17.
λευκὸν] — Versio *Vulg. Chrysostomus.*
ὡσεὶ] ὡς DK. 1. 34. 39. 42. 59. a prima manu. Evang. 2. in ora. γέγραπται ϗ ὡς. Editio *Erasmi* 1.
4. αὐτοῦ] — A. αὐτῶν Evang. 21. τηροῦντες] + αὐτὸν 29.
ἐγένοντο] ἐγενήθησαν DL. 33.
ὡσεὶ] ὡς AD. 1. Editio *Erasmi* 1. *Eusebius* apud Corderium in Jo. XX. 22. ὡς οἱ 69.
5 εἶ] — 59.
Ἰησοῦν] + τὸν Ναζαρηνὸν Versio *Syra* posterior cum asterisco, & in margine notat: in tribus exemplaribus Graecis, & in Syriaca priore non invenitur nomen Nazarenum.
6. γὰρ] — 33. 46. εἶπεν] + ὑμῖν 12.
ὁ κύρι῾ος] — 33. 102. Versio *Copta, Æthiop. Arab. Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 1493.
7. ἀπὸ τῶν νεκρῶν] — D. Versio *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1403.
ἰδοὺ prius] — D. Codices *Latini.* εἶπον] εἶπεν ex conjectura D. *Trillerus.*
8. ϗ prius] — 59. ἐξελθοῦσαι] ἀπελθοῦσαι L. 69.
ταχὺ] — 40.

εἶπεν ἓν ὀψὲ σαββάτων, ἵνα τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης δηλώσῃ, ἀλλ' ὀψὲ σαββάτων, ἵνα τὸ βράδιον τῆς ἑβδομάδος ἐμφήνῃ. Similia habent *Eusebius* ap. Corderium & G. *Nyssenus* de Resurrect. Christi II. *Hieronymus* Hedibiae Quaest IV. Mihique videtur, Evangelistam Matthaeum, qui Evangelium Hebraico sermone conscripsit, non tam vespere dixisse quam sero, & eum, qui interpretatus est, verbi ambiguitate deceptum, non sero interpretatum esse, sed vespere. Codex D. vertit: Sero autem sabbatorum. *Ammonius.* ἑσπέρα καὶ ὀψὲ διαφέρει. ἑσπέρα μὲν γὰρ ἐστὶ δυομένου τοῦ ἡλίου, ὀψὲ δὲ βραδέως, καὶ μεθ' ὧν τινας χρόνου. διὰ τοῦτο καὶ προσιθέασιν, ὀψὲ τῆς ἡμέρας. & ὀψὲ καὶ ἑσπέρα διαφέρει. Ἑσπέρα μὲν γάρ ἐστιν ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὥρα· ὀψὲ δὲ ἡ μετὰ πολὺ τῆς δύσεως, καὶ καθόλου μετὰ πολὺν χρόνον, ὡς Ὅμηρος, ὀψὲ δὲ δὴ μετέειπε. *Himerius.* ὀψὲ δὲ καὶ λίαν βραδέως ἄρτι τὸν τρόπον τὸν αἰσχύνου φυλάττεσθε. *Xenophon* Hell. II. τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν. *Plut.* Num. p. 6. A. Πυθαγόραν ὀψὲ γενέσθαι, καὶ τῶν Νεμᾶ χρόνων ὁμοῦ τι πέντε γενεαῖς ἀπολειπόμενον. *Philostratus* de Ludis Pythiis. εἶτα τὴν ἀξωνίαν παρέχειν τὴν γυμνὴν, ὀψὲ τέτων. & ὀψὲ τῶν Τρωϊκῶν, ὀψὲ τῶν βασιλέως χρόνων. *Demosth.* τῆς δ' ὥρας ἐγένετο ὀψὲ. *Marc.* XI. 11. *Thucyd.* IV. 93. ἤδη καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν.

τῆς ἐπιφωσκούσης] *Luc.* XXIII. 54. *Herodot.* III. 86. ἅμ' ἡμέρᾳ διαφωσκούσῃ. *Polyb.* XI. p. 878. ἄρτι τῆς ἡμέρας ἐπιφαινούσης. *Bereschith R.* VIII. 13. filius Caparae dixit: quartus dies illucescit quinto, & quintus dies illucescit sexto.

μιᾷν σαββάτων] *Bereschith R.* XI. 9. חד בשבתא תרי בשבתא, unus Sabbati i. e. prima hebdomadis dies. LXIII 12. בצפרא דחד בשבתא mane primi in Sabbato. *Targum* Esther II. 9. בחד בשבתא Babyl. *Maccoth.* f. 5. 1. *Schemoth R.* XV. יום אחד בשבת *Bava Kama* f. 37. 2.

2. ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ] *Tzetzes* in Lycophron. 51. τῷ δὲ [Ἡρακλεῖ] εἰκότος, ποῦ τέθαπται, καὶ μαθὼν ἐκάθισε ἐπὶ τοῦ μνήματος.

Philo de V. Mosis T. 2. p. 170, 29. ἐτάφη μηδενὸς παρόντος, δηλονότι χερσὶν ἀ θνηταῖς, ἀλλ' ἀθανάτοις δυνάμεσιν.

3. *Il.* κ. 437. ἵππους —— λευκοτέρους χιόνος. & 547. ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο. *Æn.* XII. 84. Qui candore nives anteirent. *Ælian.* H. A. IV. 36. λευκὴν δὲ κεφαλὴν —— λευκὴν δὲ, οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ χιόνος ἐπέκεινα, καὶ γάλακτος πολὺ λευκήν. *Eustath.* Ismenias 25. λεῦκον κατὰ χίονα λευκὸν. *Act.* I. 10. *Num.* XII. 10. *Psal.* LI. 9. *Thren.* IV. 7. *Esaj.* I. 18. *Martialis* II. 29 Et toga non tactas vincere jussa nives. *Marc.* IX. 3. *Æschines* c. Ctesiph. *Plut.* Consol. a. Apoll. p. 119. B ἑβδόμην δὲ ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτῷ τετελευτηκυίας, περὶν πυθῆσαι, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι, σεφανωσάμενος καὶ λευκὴν ἐσθῆτα ἀναλαβών. de X. Rhetor. p. 847. B. ἡνίκα δὲ φίλιππος ἐτεθνήκει, λαμπρὰν ἐσθῆτα προῄλθεν ἔχων, καί τοι τῆς θυγατρὸς αὐτῷ νεωστὶ τετελευτηκυίας. *Valerius* M. Depositis doloris insignibus candidam induere vestem. *Livius* XLV. 20. Quum primo in veste candida visi essent, quod gratulantes decebat: & si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum speciem praebere poterant.

ἰδέα] *Thomas.* ἰδέα, ἡ μορφὴ. σημειώσαι δὲ, ὡς ἀδεὶς τῶν δοκιμωτάτων ἰδέαν ἐπὶ ἀνθρώπῳ λέγει, ἀλλὰ εἶδος καὶ ὄψιν. Οἷον· ἀγαθὸς τὸ εἶδος· καὶ ἀγαθὸς τὴν ὄψιν. *Hesychius.* ἰδέα, μορφὴ, εἶδος. *Aristoph.* Plut. 509. παρέχω βελτίονας ἄνδρας, καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἰδέαν. & Nub. 288. ἀθανάταις ἰδέαις. Arrian. Indic. 6. τῶν τε ἀνθρώπων αἱ ἰδέαι ἀ πάντῃ ἀπάδουσιν αἱ ἀνδῶν τε καὶ ἀνθίσπων. *Demosth.* Leg. fals. *Diodor.* S. I. 12. ἰδέας ἀν-

9 καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ, ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων· Χαίρε-
10 τε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου,
11 ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, τινὲς τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ
12 γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια
13 ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις. Λέγοντες· Εἴπατε, Ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς
14 ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡ-

ἀπαγγεῖλαι] ἐπαγγεῖλαι Editio *Erasmi* 3. 4. ἀναγγεῖλαι Evang. 16.
αὐτοῦ] — Versio *Armen.*
ἃ μαθηταῖς αὐτοῦ ad μαθηταῖς αὐτοῦ comm. 9.] — D. 12. 33. 49. 59. 60. 69. Evang. 1. a prima manu 13. 15. 17. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Arab. Hieronymus, Augustinus.* probante *J. Millio* prol. 875. *J. A. Bengelio, E. Schmidio. Auctor ad Herennium* l. 9. Ne bis aut saepius idem dicamus, cavendum est: etiam, ne id quod semel supra diximus, deinceps dicamus, hoc modo: Athenis Megaram Vesperi advenit Simon; Ubi advenit Megaram, insidias fecit Virgini; Insidias postquam fecit, vim in loco attulit. Vide ad init. Evang Joannis.
9. ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ] — 14. καὶ prius] — 61. ἰδοὺ] — 53. 68. Editio *Colinaei.*
ὁ] — AEF. 2. 3. 34. 35. 36. 37. 39. 41. 44. 72. 73. 74. 83. 84. 102. 106. Evang. 6. 7. 13. 14. 16 17. 24. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei*, duae priores *Stephani, Bengelii, Theophylactus.*
ἀπήντησεν] ὑπήντησεν C. 1. 10. 42. 72. 73. 74. ex emendatione. *Origenes* c. Cels. *Cyrillus* in Esaj. p. 380.
αὐτοῦ τοὺς πόδας] τοὺς πόδας αὐτοῦ D.
ἀδελφοῖς] μαθηταῖς Codex unus *Stephani.*
κἀκεῖ] κἀκεῖ AEFH. 2. 34. 35. 39. 69. 72. 73. 74. 83. 89. Evang. 6. 14. Editio *Bengelii.*
ὄψονται] ὄψεσθε D. ὄψωνται 36. 65.
ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν D. *Origenes.*
γενόμενα] γεγενημένα 44.
ἀργύρια ἱκανὰ] ἀργύριον ἱκανὸν D. Versio *Vulg. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1278. *T. Beza* in annot. Ed. 1. 2.
13. αὐτοῦ] αὐτὸν Editio *Erasmi* 1.
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων] ἡμῶν κοιμωμένων οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν F.
ἐὰν] ἂν D a prima manu.
10. ἀπαγγείλατε] εἴπατε Evang. 6.
τὴν] — D.
11. τῶν] ἀπὸ Codex Bodlejanus.
ἅπαντα] πάντα A. *Origenes* in Jo. XI. 49.
12. τε] — D.
ἡμῶν] ὑμῶν Editio *Colinaei.*
14. καὶ ἐὰν] κἂν 1.
ἐπὶ] ὑπὸ D. 59. *Act.* XXV. 9.

ἀνθρώπων. *Isocrat.* Laud. Helen.

4. *Lucian.* Necyomanria 10. τὸν μὲν Ραδαμάνθυν κύριον τεθνεῶτα, μικρᾷ δεῖν, ὑπὸ τῆς δίκης. & Dial. Deor. 2. 1. ἐμὲ ἢν ἴδωσι, τεθνᾶναι ὑπὸ τῆς δίκης. *Demosth.* Philipp. 1. οἱ μὲν ἐχθροὶ καταγελῶσιν, οἱ δὲ σύμμαχοι τεθνᾶσι τῷ δέει.

6. ἔκειτο] *Thucyd.* II. 43. τὸν τάφον —— ἐν ᾧ κεῖνται. *Herodot.* II. 127. νῆσον —— ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι κεῖσθαι χέρσα.

ὁ κύριος] Emphatice dicitur *Act.* X. 36. 1. *Pet.* III. 22. *Eph.* I. 21.

8. *Jos.* XIX. 3. 1. ἀνεβάσαξε δὲ αὐτὸν, οὐ πάνυ βαίνειν τοῖς ποσὶ δυνάμενον, ὑπό τε φόβου καὶ χάρματος τῶν παρόντων. *Apulej.* pavore & gaudio permixtus *Æn.* I. 514. Simul percussus Achates laetitiaque metuque. & XI. 807. exterritus Arruns laetitia mixtoque metu. *Ter.* Andr. V. 4. 34. Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, Spe, gaudio, mirando hoc tanto tam repentino bono. *Claudian.* de Raptu Proserp. II. Mistoque metu perterrita gaudia fletu. *Achilles Tat.* II. p. 117. τρέμων τρόμον διπλῆν χαρᾶς ἅμα καὶ φόβου. *Psal.* II. 11. *Calpurn.* & mixtus subit inter gaudia terror.

9. αὐταῖς] Quod unus Collegarum dixit, Collegio adscribitur, *Matth.* XXVI. 8. XXVII. 44. coll. cum *Jo.* XII. 4. 5. 6. & *Luc.* XXIII. 39. 40. ita & hic Matthaeus, quae mulieribus visa & audita sunt, in unam narrationem contraxit, reliqui vero Evangelistae distinctius explicuerunt; unde colligimus, Angelum mulieribus, sed absente Maria Magdalena, Christum vero ipsum non nisi Mariae Magdalenae apparuisse, quorum illud hic a comm. 4. ad 8. hoc com. 9. 10. narratur.

10. *Dio* Xiphilin. in Cajo. p. 132. τοῖς γὰρ πλείοσι καὶ τῶν βελευτῶν, ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤφελον. *Plinius* paneg. Trajan. 24. Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet imperatori, quae prior, humanitas. *Mamert.* paneg. Juliano 21. Nullas ostiatim potentium aedes obito, nullius pedes, nullius genua complectitor. *Jos.* A. VI. 13. 8. πέμψας δ' αὐτῇ πρὸς τὴν γυναῖκα, συνοικήσουσαν καὶ γαμηθησομένην καλεῖ πρὸς αὐτόν· ἡ δὲ ἀναξίαν μὲν εἶναι, καὶ ποδῶν ἅψασθαι τῶν ἐκείνης πρὸς τὰς παρόντας ἔλεγεν. *Hier. Chetuboth* f. 62. 2. Cum veniret ad ipsum [R. Akibam uxor ejus] procidit ad pedes ejus, eosque deosculata est. vid. *Luc.* VII. 38. 2 *Reg.* IV. 27.

12. *Sextus Empir.* a Ethic. 19. 1. ἱκανοί πως εἰσιν ἡμῶν ἀγῶνες πρὸς τοὺς Δογματικούς. *Aristoph.* Nub. 754. ἀργυρίων δανείζεται. *Schol.* ἔστως ἡ γραφὴ ἀργυρίων παρὰ Φρυνίχῳ κεῖται· ὅτι οἱ κωμικοὶ πληθυντικῶς φασὶν, οἱ ῥήτορες ἑνικῶς. καὶ Σώφρων πληθυντικῶς· ἀργυρίων δεήσῃ. *Avib.* 601. *Lucian.* Parasit 12. ἀργύρια. *Thomas* in Aristoph. Nub. ἀργύριον ἱκανὸν ἀριστοφάνει δεδώκεισαν. *Exc.* ex Diodoro p. 554. ἐξεδήμησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς κυρήνην μετὰ χρημάτων ἱκανῶν. *Plato.* Hippia major. Σωκρ. ἆρ οὖν χρημάτων ἐνδείᾳ ἔφυγον τὴν σὴν ὁμιλίαν. Ἱππ. ἔ δῆτα, ἐπεὶ ἱκανὰ αὐτοῖς ἐστι. & Crito. p. 33. E. τὰ ἐμὰ χρήματα, ὡς ἐγ' ὤμαι ἱκανὰ —— καὶ κεκόμικεν ἀργύριον ἱκανόν. *Menander* apud *Stob.* S. XXII. ἂν συναγάγῃς τὰ τανταλου τάλαντα ἱκανὰ λεγόμενα. *Antiphon.* p. 115. ἱκανὸν μέρος τῶν ὄντων ἀποβέβληκε & ἱκανὰς λύπας καὶ φροντίδας ἐμβέβληκε. *Pollux.* III. 86. ἀργύρια δὲ κατὰ πλῆθος ἤκουσα λέγεσθαι ἀττικοί, εἴρηται δὲ πε. VII. 104. εἴρηται δὲ καὶ ἀργύρια ἐν ἀριστοφάνει νήσοις. IV. 89. οἱ ἀρχαῖοι ἀττικοὶ ἤκουσα ἐπὶ τῷ ἀργυρίῳ τῷ πληθυντικῷ ἐχρῶντο· ἐγὼ δ' εὗρον ἐν ταῖς νήσοις ἀριστοφάνους, εἰ μὴ ὑποπτεύεται τὸ δρᾶμα, ὡς ἀριστοφάνες ὂν γνήσιον, ἀλλ' ὅτι γε καὶ οἱ κόλακες ἐυπόλιδος, ἐν οἷς εἶπε· φορεῖσθαι, ἁρπάζουσιν ἐκ τῆς οἰκίας τὸ χρυσίον, τ' ἀργύρια δὲ περθεῖται. VII. 104. εἴρηται δὲ καὶ ἀργύρια ἐν ἀριστοφάνει νήσοις. *Diogenes* Ar-

ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. Οἱ δὲ, λαβόντες τὰ ἀργύρια, 15
ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς
σήμερον. Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτά- 16
ξατο

πεισομεν] πείσωμεν FGH. 2. 12. 46. 52. 69. 73. 90. Evang. 1. 2. 6. 7. 17. 20.
αὐτὸν] — 102.
15. ἐδιδάχθησαν] προσετάχθησαν H.
μέχρι] ἕως D.
σήμερον] + ἡμέρας DL. Versio *Vulg. Syra.*
17. αὐτῷ] — D. 102. Versio *Vulg.*
ποιησομεν] ποιήσωμεν iidem Codices, qui habent πείσωμεν.
διεφημίσθη] ἐφημίσθη 33. 60.
τ' σημερον] τὴν σήμερον ἡμέραν Evang. 7.
16. ὁ] — D.
αὐτὸν 27. 34. 38. 39. 40. ex emendatione. 54. 64. 68.

οἱ δὲ ἐδίσασαν] Mihi verosimile est, inquit *T. Beza* in annotatt. Editionis 5. potius scripsisse Evangelistam, οὐδὲ ἐδίσασαν id est, neque dubitarunt. Primum enim rarum est istud οἱ δὲ isto significatu. Deinde —— quinam verisimile fuerit, eos post XL. dierum tot apparitionibus & reprehensionibus, & familiari consuetudine confirmatam sui praesentiam veram, adhuc dubitare potuisse, quin is ipse esset, qui hoc tempus & hunc locum ipsis condixisset? —— Quod si adhuc eos comperisset Christus pristinam illam incredulitatem non penitus abjecisse, quis merito putarit Christum non fuisse gravius multo quam antea eos reprehensurum, nedum ut eo ipso momento eos designaret Apostolos? Neque tamen istae rationes Bezae nos movent, ut ab omnium Codicum Versionumque lectione recedamus. Primo enim illud οἱ δὲ, etiam non praecedente οἱ μὲν, scriptoribus Graecis est usitatum. *Lucian.* Timon. 4. οἱ δὲ ☾ αὐτῷ σοι τὰς χεῖρας ὀλυμπιάσιν ἐπισείοντες. *Schol.* ὁμοία ἡ σύνταξις αὕτη τῇ ὦ τῇ ἱερᾷ ☾ εὐαγγελίᾳ Ματθαῖε συγγραφῇ τῇ οἱ δὲ ἐδίσασαν. ἀντὶ τοῦ ☾ τινες τὸ οἱ δὲ κεῖται. *Xenoph.* Exped. Cyri. 1. ὥστε ἐκείνους ὑπεπλήχθαι, ☾ αὐτὸν τ Μένωνα, ☾ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα· οἱ δὲ ☾ ἔσασαν ἀπορέντες. p. ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τ

cesil. IV. 41. ἱκανὰ ἀργύρια ἀπέστειλεν ὁ ἀντίγονος. *Athenaeus* I. p. 7. A. ἱκανὰς μυριάδας καταναλώσας εἰς τὴν γαστέρα.

14. *Demosth.* c. Midiam Schol. ὁ δὲ πείσας εἰπὼν δωροδοκίαν ἠνίξατο. p. ἔπειθεν ἡμᾶς δίδὸς κέρματα. *Act.* XII. 20. *Lysias* in δωροδοκίᾳ. εἶχον γὰρ χρήματα πεῖσαι κυβερνήτην φαντίαν —— ὃς ἐδόκει τῶν ἑλλήνων ἄριστος εἶναι. *Thucyd.* II. 63. οἱ τοιοῦτοι ἑτέρας τε πείσαντες. 67. πορευόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, εἴπως πεῖσιν αὐτὸν χρήματά τε παρέχειν. *Plut.* Sympos. 1. p. 613. E. τὸ τοῦ Πεισιστράτου χρήσιμον. ἐκεῖνος γὰρ ἐν διαφορᾷ τινι πρὸς τοὺς υἱοὺς γενόμενος, ὡς ἤσθετο τοὺς ἐχθροὺς χαίροντας, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔφη, βούλεσθαι μὲν αὐτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπὶ δὲ δυσκόλως ἔχειν, αὐτὸν ἐκείνοις πείσεσθαι καὶ ἀκολουθήσειν.

Sophocl. Ajac. 1225. κεῖμαι δ' ἀμέριμνος ἅτης ἀὶ πυκιναῖς δρόσοις τεγγόμενος κάρας λυγρὰς.

15. *Appian.* de B C. III. p. 442. ἔλεγον οἱ λοχαγοὶ, ἃ ἐδιδάχθησαν. & V. p. 1084 ἀρτέμωνα τε καὶ τὰ γεγονότα διηγέμενον, ψεύδεσθαι διδαχθέντα ἔλεγον. *Herodot.* III. 134. διδαχθεῖσα ὑπὸ τῆ Δημοκήδεος ἡ ἄτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε.

17. προσεκύνησαν] Conf. comm. 9. & comm. 18. *Luc.* XXIV. 52. *Jo.* XX. 28. Nusquam legimus, Christum ante resurrectionem suam ab Apostolis adoratum fuisse: unde colligimus, majus quiddam & divinius eos de Christo nunc sensisse, quam antea.

18. *Philo* de Legat. ad Caj. T. 2. p. 550, 5. ἡ γὰρ υἱῆ παντελὴς ἐξουσία κατὰ τὰς τῶν Ρωμαίων νόμους ἀνάκειται πατρὶ. & p. 572, 16. ἦν δὲ σχεδὸν τοῦτο ἐπιτομή τις ἱκετείας μικροτέρας, ἣν ἐπεπόμφειμεν πρὸ ὀλίγου δὶ ἀγρίππα τῆ βασιλέως, ἐκ τύχης γὰρ ἐπεδήμησε τῇ πόλει, μέλλων εἰς Συρίαν κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ βασιλείαν ἀπαίρειν. *Dionys. Hal.* A. II. 26. ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων νομοθέτης ἅπασαν, ὡς εἰπεῖν, ἔδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' υἱοῦ, καὶ παρὰ πάντα τὸν τῆ βίς χρόνον. *Oppianus* de Venat. I. 3. αὐσονίς Ζηνὸς γλυκερὸν θάλος, ἀντανῖνε, τὸν μεγάλη μελέᾳ Φυτήϊαλο δόμνα Σεβήρᾳ -- τὸν ῥα πάλιν μεγάλησι συνασάμενος παλάμῃσι Δᾶκιν ἔχειν πᾶσαν τραφερὴν, πᾶσαν δὲ καὶ ὑγρὴν. *Porphyr.* V. Pythag. 8. ὥτω θαυμασθῆναι, ὡς ἐξουσίαν λαβεῖν θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ προσίεσθαι ταῖς τέτων ἐπιμελείαις, ὅπερ ἐπ' ἄλλε ξένε γεγονὸς οὐχ' εὑρίσκεται. *Liban.* D. XX. p. 513. C. Πολλὰ τέτε πράττοντος, ἐφ' οἷς ὑπὸ τῶν φίλων ἐκαλέμην ἐγὼ, παρ' ἐμοῦ γὰρ ἠγάντο δεδόσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἔλεγον ἂν πρὸς τέτον, ὦ παῖ.

Herodot. III. 142. Maeandrius. ἐμοὶ, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καί μοι παρέχει νῦν ὑμῶν ἄρχειν. *Plin.* Panegyr. Traj. Magnus, qui tantum praemium cepit: sed major, qui capienti dedit. *Xenoph.* ἐξουσίαν δίδωμι λέγειν. *Chronicon Paschale* p. 46. Πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. 1. *Cor.* XV. 27. *Phil.* II. 9. 2. *Pet.* I. 17. 2. *Paral.* XXXVI. 23. *Diodorus* S. XVII. 54. αὐτὸς μὲν Ἀλεξάνδρῳ ποιεῖτο τὸ προσαττόμενον, ἄλλων δὲ ἀρχὼν βασιλεύετω, συγχωρουμένης αὐτῷ τῆς ἐξουσίας διὰ τὴς ἀλεξάνδρου χρηστότητος. exc. p. 546. ἔλαβεν ἐξουσίαν πάλιν ὁ βούλοιτο τῶν οἰκοθεν ἐκλέξασθαι. *Joseph.* A. II. 9. 5. δόξασαν δὲ λέγειν ταῦ, κελεύει τῦτ' αὐτὴν ἐκπορίσαι —— ἡ δὲ τοιαύτης ἐξουσίας λαβομένη. *Schemoth R.* XII. grando, locusta & tenebrae per manum Mosis, haec in aëre, ut ita dominaretur Moses in terra & in coelo.

19. μαθητεύσατε —— βαπτίζοντες —— διδάσκοντες] Μαθητεύειν hic non significat docere, sed discipulum facere; quis enim unquam dixit, *docete docentes*, si versionem Vulgatam excipias? Convenit autem inter omnes, nisi quod dissentiunt *Socinus* & *Quakeri*: quotquot in numerum discipulorum Christi referri, eorumque catalogo adscribi possunt & debent, iis etiam Baptismum, quod publicum & solenne discipuli signum est, conferri & posse & debere. At non aeque convenit, quinam discipulorum nomine sint appellandi? an illi tantum qui jam didicerunt atque instituti sunt, an praeter eos & qui discunt atque instituuntur, & qui adhuc sunt instituendi? Quaeritur ergo: utrum una an duae an tres discipulorum classes recte constituantur, τῶν μαθόντων, τῶν μανθανόντων & τῶν μαθησομένων? prior sententia est tum *Michaelis Serveti*, qui libro de Christianismi restitutione mordicus & magna confidentia, sed solus, contendit, ante annum aetatis tricesimum neminem in numero discipulorum Christi haberi, aut legitime baptizari posse: tum multorum hodie, qui statuunt, nonnisi eos qui annos pubertatis excesserint, Christi discipulis adscribendos atque baptizandos esse; illos τελειοβαπτίστους, hos ἐφηβοβαπτίστους recte appellaveris. Media sententia fuit olim *Gregorii Nazianzeni*, & est hodie *Georgianorum* & *G. Whistoni*, qui pueros trium, vel octo, vel decem annorum, discipulos esse & baptizari posse judi-

ca-

17 ξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ. οἱ δὲ ἐδίστασαν. Καὶ
18 προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων. Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ
19 καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες — οὖν· μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
20 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· Διδάσκοντες αὐ-
τοὺς

ἁμαρταζόντων ἀπέκτεινον, οἱ δὲ ☪ αὐτῶν ἀπέθανον. Ælian. V. H. V. 17. ἐλέγετο δὲ ἀκριβῶς, οἱ δὲ μετριώτερον τοῦτο ἐξῆσαι. Quod addit verofimile non eſſe, Apoſtolorum aliquem poſt tot demonſtrationes adhuc dubitare potuiſſe, refellitur ipſa narratione ſcriptorum ſacrorum, qui ſe dubitaſſe & a Chriſto propterea non ſemel increpitos fuiſſe fatentur, *Marc.* XVI. 11. 14. *Luc.* XXIV. 11. 25. 37. 38. 41. *Jo.* XX. 8. 9. 25. 27. XXI. 4. Quod denique urget, ex recepta lectione conſequi, eo ipſo momento deſignatos fuiſſe Apoſtolos, quo dubitationem nondum penitus abjecerant, praeter rationem dicitur; licet enim Matthaeus, qui haec narrat, brevitati ſtudeat, & dubitationi ſtatim ſubjungat miſſionem, facile tamen ex *Act.* I. 4. & ex re ipſa intelligitur, omnes ipſis ſcrupulos prius exemtos, plenamque fidem factam fuiſſe.

18. οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς] οὐρανοῖς ☪ ἐπὶ τῆ γῆς D. ἐπὶ] + ℵ² 90. ex emendatione.
γῆς] + καὶ καθὼς ἀπέσταλκεν με ὁ πατήρ μου, κἀγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς. Verſio *Syra.* ex *Jo.* XX. 21.
19. πορευθέντες οὖν] πορευθεὶς νῦν D. Codices *Latini*, *Hilarius*, *Victorinus*, *Leo*, *Fauſtinus*.
οὖν] — AEFHKM. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 16. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 83. 84. 86. 89. 90. 106. Evang. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 24. Edit. *Complut.* *Bengelii.* *Origenes* c. Celſ. *Baſilius* de Baptiſm. 1. *Chryſoſtomus*, *Athanaſius*, *Theophylactus*. *Cyrillus* in Ejaj. p. 753. & 859. probante *J. Millio* prol. 1100.
βαπτίζοντες] βαπτίσαντες D. ℑ ſecundum] — D.

caverunt, excluſis minoribus; Hi ſunt παιδοβαπτισταὶ. Tertia eſt eorum qui nullam aetatem numero diſcipulorum Chriſti Baptiſmo idoneorum excludunt, quos νηπιοβαπτιστὰς nominare licet: & haec eſt, fuitque communis plerarumque Eccleſiarum ſententia, quae & mihi probatur. Nimirum diſcipulus alterius duplici modo aliquis fieri poteſt, vel cum ſe ipſe ſciens & volens ſuo judicio & ſua ſponte illi in diſciplinam tradit, quod nonniſi de Claſſe prima dici poteſt, vel quando a parentibus vel tutoribus, quorum in poteſtate eſt, traditur; hi ſunt diſcipuli ſecundae ac tertiae claſſis: qui vero primam lectionem audit, tam eſt diſcipulus, quam qui omnes ad ultimam usque audivit; imo qui magiſtro alicui commendatus eſt a patre, jam eſt diſcipulus, antequam primam lectionem audivit; & ſi pater idem eſt qui magiſter, uti patres ſunt magiſtri filiorum ſuorum, quam primum pater conſilium capit formandi mores filii ſui, quod non nimis mature capere poteſt, filius ſtatim diſcipulus patris jure cenſeri poteſt. Cumque experientia doceat, numerum diſcipulorum, qui non ſua ſed parentum voluntate vel in ludum literarium deducuntur, vel opificio cuicunque, vel mercaturae faciendae, vel artibus diſcendis admoventur, incomparabiliter majorem eſſe, uſus loquendi poſtulat, ut illis nomen diſcipulorum etiam convenire credamus. Nec exempla deſunt: Timotheus fuit *diſcipulus* Chriſti non tum demum, poſtquam ephebus factus eſt, ſed ἀπὸ βρέφους, 2. *Tim.* I. 5. 6. III. 14. 15. (vid. in l.) Puer apud *Eſaj.* VII. 15. 16. noverat reprobare malum & eligere bonum a prima pueritia. *Juſtinus* M. Apol. 1. καὶ πολλοί τινες καὶ πολλαὶ ἑξηκοντοῦται καὶ ἑβδομηκοντοῦται, οἱ ἐκ παίδων ἐμαθητεύθησαν τῷ χριστῷ, ἄφθοροι διαμένουσι. *Origenes* in Judic. H. 6 Si eat quis puer ad Scholas, a magiſtro quidem ſuſcipitur, & fit illius doctoris diſcipulus, ſed non ſtatim diſcendi ad ipſo praeceptore ſumit exordium, ſed cum ab eo prima tantum elementa ſuſceperit, traditur aliis erudiendus — ut cum ab illis, quantum in eis eſt, fuerit edoctus, & cum prima apud eos depoſuerit rudimenta, tum demum ipſius doctoris perfectiora praecepta ſuſcipiat. *Lucianus* Hermot. 82. καὶ αἱ τίτθαι τοιάδι λέγουσι περὶ τῶν παιδίων, ὡς ἀπιτέον αὐτοῖς εἰς διδασκάλε, καὶ γὰρ ἂν μηδέπω μαθεῖν ἀγαθόν τι δύνωνται, ἀλλ' ἓν φαῦλον ἤδη ποιήσουσιν ἐκεῖ μένοντες. *Cic.* de N. D. III. 3. Sic aggredior ad hanc diſputationem, *quaſi nihil unquam audierim* de diis immortalibus, *nihil cogitaverim*, *rudem me diſcipulum* & integrum *accipe*, & ea, quae requiro, doce. *Schabb.* f. 31, 1. Dixit Ethnicus ad Hillelem: proſelytum me fac, ut me doceas. *Horatius* S. I. 1. 25. ut *pueris* olim dant cruſtula blandi *Doctores*, *elementa velint ut diſcere prima.*

Fateor cum nomen μαθητοῦ in N. T. plusquam ducenties & quinquagies reperiatur, nunquam tamen vel pueris vel infantibus tribui, niſi forte 1. *Tim.* III. 14. 15. & *Act.* XV. 10. 1. Inde tamen non conſequitur, infantes & pueros non eſſe diſcipulos: non magis quam Apoſtolos ſolos eſſe diſcipulos, qui ut plurimum hoc nomine deſignantur, aut nec ephebos eſſe diſcipulos, quos hoc nomine in N. T. usquam appellari nulla certa ratione demonſtrari poteſt. Quoquo vero modo ſe res habeat in aliis locis, in inſtitutione ſaltem Baptiſmi interpretationem favorabilem & laxiorem verbi μαθητεύσατε odioſae & ſtrictiori praeferendam eſſe & ab Apoſtolis praelatam fuiſſe exiſtimo. Cum enim Apoſtoli non ignorarent, Judaeorum pueros & infantes, etiam Judaeos & foederatos & circumcidendos fuiſſe *Deut.* XXIX. 10. 11. 12., & Proſelytorum ex gentibus pueros quoque & infantes, non ſolum proſelytos appellari, & circumcidi, quod *Miſchna* docet, verum etiam baptizari, quod ex *Gemara* ad *Matth.* III. 6. prolixe probavi, non video, quomodo ipſis in mentem venire potuerit, ut pueros & infantes e catalogo diſcipulorum expungerent, aut a Baptiſmo arcerent, niſi diſertis verbis a Chriſto excepti & excluſi fuiſſent, quod non legimus. Cumque ipſis Apoſtolorum temporibus in tanta orbis converſione non potuerit non accidere, ut pater familias Judaeus, qui liberos & adultos & pueros & infantes recens natos haberet, ad Eccleſiam ſeſe adjungeret, quaeriritur, quid factum ſit aut fieri debuerit pueris ejus & infantibus? an infans recens natus, ut ſalutis aeternae fieret particeps, erat circumcidendus, & in pueritia tanquam diſcipulus Moſis non vero Chriſti educandus? Non putem. vid. *Eph.* VI. 4.

An

τοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

20 ἐγὼ] — 30. μεθ' ὑμῶν εἰμι] εἰμι μεθ' ὑμῶν D.

ἕως] — D. 1. 33 102. Versio *Vulg. Copt. Armen.* Exstat *Evangeliarium*, *Aldi*, *Begardi*, *Bengelii*, *Cyprianus*, *Chrysostomus*, *Theophylactus* editus. Versio *Lutheri*, *Belgica Vetus*, *Anglica*. probante *J. Millio*.

Sequitur *Joannes* in Codice D. Vindobonensi, Veronensi & in Codice Brixiano, qui Evangelia Latine exhibet, *Blanchinio* citatus, & Corbejensi, quem vidit *A. Calmetus*. tertio loco Lucas & ultimo Marcus. Stichometria codicis Claromontani. Constitut. Ap. II. 57. apud *Gregor. Nazianz.* & *Cyrillum* Act. V. *Druthmarus* in Matth. l. 1.

Τελεῖ εἴληφε τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον εἰς κεφαλαίους τξ. στίχοι βϙδ. ἐγράφη δὲ Ἰουδαϊκῇ διαλέκτῳ μετὰ χρόνον η. τῆς ἁ χριστοῦ ἀναλήψεως. ἀναγινώσκεται δὲ ἀπὸ τῆς Ν μεχρι Σεπτεμβρίου. 72. Cod. *Steph.* στίχοις βχ. 35. 41. 105. 107. Stichometria apud Cotelerium. Praef. Epist. Barnabae. 3Ϥ. K. Versio *Copt.* στίχοι ξϙ. *Nicephorus*. ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου ἐγράφη ἑβραΐδι διαλέκτῳ μετὰ ἔτη η. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου, ἔχει δὲ ῥήματα βφκϐ. στίχους δὲ βφϛ. 22. 25. 48. Versio *Syr.* in Cod. Florentino & apud *Salmasium* prol. in Solin. τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ μϛ χρόνους ὀκτὼ τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως 105. Voces 2006. Versio *Arab.*

An ille infans vel puer jam nec Moſis nec Chriſti diſcipulus erat, ſed inſtar tabulae raſae? Hoc modo factus fuiſſet deterioris conditionis, quam fuiſſet patre extra Eccleſiam manente, dum juribus & immunitatibus Judaicis, & omni auxilio, quod Judaeus a Judaeo ſperare poterat, privatus, nihil accepiſſet, quod hanc jacturam reſarciret. Omnia autem plana ſunt & expedita, ſi ſtatuamus, uti, qui parentibus civibus natus eſt, civis eſt, & uti vidua & orphanus hominis, alicui ſocietati aut corpori adſcripti, ad eandem ſocietatem ejusque curam pertinent, ita diſcipulorum Chriſti pueros & infantes etiam diſcipulos ejusdemque corporis ſive ſocietatis eſſe membra. Adde, qui pueros in diſcipulorum Chriſti numero habere nolunt, & a proprietate ſermonis manifeſto recedere, & non habere, ubi pedem figant, quin etiam iisdem argumentis urgeri poſſe, ut & ephebos, quorum nondum firmata aetas eſt, excludere cogantur. Si vero pueros admittunt, quaero quo anno? cum conſtet, & in prima pueritia pueros in ludo literario magiſtrorum vitia acutiſſime cernere, & juſtitiae atque aequalitatis hominum habere ſenſum clariſſimum, imo etiam antequam fari incipiant, & ab incunabilis, ſigna humanitatis & gratae mentis, & virtutum quaſi ſcintillulas in illis videri. Quemcunque autem pueritiae annum nobis conceſſerint, propius aberunt, puto, ab infantibus quam ab ephebis: & concedant etiam neceſſe eſt, quod alicui jure debetur, citra cujusquam injuriam anticipari quidem, ſed non procraſtinari poſſe. Imo ſi pueri debent baptizari, prudentia Antiſtitum eccleſiae, in qua omnia decenter & ordine fieri debent, requirebat, ut infantes potius & perſonae mutae baptizarentur, quam pueri, a quibus metuendum erat, ne inſita levitate animi res gravis ſeria & ſolennis aliquando in ludum converteretur. Nec opus erat, rem totidem verbis in libris ſacris ſcripto conſignari, uti nec aetas nec ſexus eorum, qui ad ſacram coenam admittendi ſunt, praeſcribitur: contra cauſa erat, cur id non fieret, ne nimirum homines ſuperſtitioſi in cortice haererent, & de minutis cerimoniarum atque rituum circumſtantiis, eo quod eſt principale neglecto, altercarentur.

Hilarius. In confeſſione & Autoris, & Unigeniti, & Doni. *Conſtitut. Clem.* III. 17. τοῦ πατρὸς ἡ μνήμη ὡς αἰτίου, καὶ υἱοῦ ὡς ἀποστολῆς, τῆς πνεύματος συμπαράληψις, ὡς μάρτυρος. VI. 14. δηλῶμεν ὑμῖν θεὸν παντοκράτορα ἕνα μόνον ὑπάρχειν, παρ' ὃν ἄλλος οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸν μόνον σέβειν καὶ προσκυνεῖν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἐν τῷ παναγίῳ πνεύματι. VII. 13. Baptiſmus datur in nomen τοῦ ἀποστείλαντος Πατρὸς, τοῦ ἐλθόντος χριστοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος παρακλήτου. *Canon. Apoſt.* XXXIII. δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι. Pleniorem interpretationem habemus in Symbolo, quod Apoſtolorum vocatur.

20. ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι] *Eſaj.* XLI. 10. *Act.* VII. 55. XVIII. 10. XXIII. 11. 1. *Cor.* V. 2. 2. *Reg.* V. 26. *Gen.* XXVIII. 15.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον] τὸ κατὰ Μάρκον ἅγιον εὐαγγέλιον 80. 89. Edit *Complut.* Μάρκου L. 1. 3. 73. Editio *Erasmi* & *Bengelii.* Εὐαγγέλιον κατὰ ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου 69.

Nihil vetat, quominus simpliciter cum *Victore* & *Theophylacto* hunc eundem Marcum intelligamus, quoties illius nomen in Actis & Epistolis reperimus. Nomen Judaicum ei erat Joanni, ad quod sibi alterum Romanum adscivit: uti inscriptio etiam Berenicensis inter ἄρχοντας Judaeorum mentionem facit Μάρκε λαιλίε. Matrem habuit Mariam *Act.* XII. 12. Consobrinum Barnabam. *Col.* IV. 10. A Petro videtur fuisse conversus 1. *Pet.* V. 13. Comes postea Pauli & Barnabae *Act.* XII. 25. XIII. 5. cum quibus in Cyprum navigavit, postea vero ituros in Pisidiam & Lycaoniam periculo territus destituit, Hierosolyma reversus. 13. Dein iterum cum Barnaba navigavit in Cyprum XV. 37——39. Postea videtur Petro adhaesisse, & cum eo Babylone fuisse 1. *Pet.* V. 13. Inde Romam venit, Paulumque captivum invisit *Col.* IV. 10. *Philem.* 23. inde ad Colossenses abiit, a quibus rogatu Pauli Romam rediit 2. *Tim.* IV. 11. ubi Evangelium conscripsisse, & Matthaeum quidem in compendium redegisse, nonnulla vero, quae a Petro audiverat, adjecisse dicitur. Tandem vero in Ægyptum concessisse, atque Alexandriae sanguine suo doctrinam Christi confirmasse, Historia Ecclesiastica testatur. *Papias* vel potius *Joannes* presbyter, apud *Eusebium* H. E. III. 39. Μάρκος μὲν ἑρμηνευτὴς πέτρε γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μέντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. οὔτε γὰρ ἤκουσε τοῦ κυρίου, οὔτε παρηκολούθησεν αὐτῷ, ὕστερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιούμενος λόγων. ὥστε οὐδὲν ἥμαρτε Μάρκος, οὕτως ἐνια γράψας, ὡς ἀπεμνημόνευσεν. ἑνὸς γὰρ ἐποιήσατο πρόνοιαν, τοῦ μηδὲν, ὧν ἤκουσε, παραλιπεῖν, ἢ ψεύσασθαί τι ἐν αὐτοῖς. & V. 8. *Irenaeus.* Μάρκος ὁ μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς Πέτρε καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρε κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκε. II. 14. ex *Clementis* Alex. ὑποτύπ. VI. Auditores Petri Μάρκον, ὃ τὸ Εὐαγγέλιον φέρεται, ἀκόλουθον ὄντα Πέτρῳ, λιπαρῆσαι, ὡς ἂν καὶ διὰ γραφῆς ὑπόμνημα τῆς διὰ λόγου παραδοθείσης αὐτοῖς καλαλείψοι διδασκαλίας —— Γνόντα δὲ τὸ πραχθὲν φησὶν τὸν ἀπόστολον —— ἡσθῆναι τῇ τῶν ἀνδρῶν προθυμίᾳ, κυρῶσαι τε τὴν γραφὴν εἰς ἔντευξιν ταῖς ἐκκλησίαις. *Tertullianus.* Licet &, Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. *Hieronymus* Hedibiae Q. XI. Paulus —— divinorum sensuum majestatem digno non poterat Graeci eloquii explicare Sermone. Habebat ergo Titum interpretem, & B. Petrus Marcum, cujus Evangelium, Petro narrante, & illo scribente compositum est. Denique & duae epistolae, quae feruntur Petri, stylo inter se & charactere discrepant, structuraque verborum. Ex quo intelligimus, pro diversitate rerum diversis eum usum interpretibus.

Observavit *J. Lightfoot*, Marcum ex idiotismo styli frequentissime adhibere voces εὐθὺς & εὐθέως. In primo Capite septies comm. 10. 12. 18. 20. 28. 31. 42. II. 2. 8. 12. &c. qua *Symmachus* 2. *Reg.* III. 22. expressit Hebraeorum הִנֵּה. Alii annotarunt, plerorumque versuum initium fieri a conjunctione καὶ. item καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. IV. 2. 9. 11. 13. 21. 24. 26. observante T. *Beza.* Habet vero plures voces Latinas aut rem militarem spectantes, ut λεγεὼν, σπεκλάτωρ, κεντυρίων, σύσσημον. In doctrina etiam de divortio manifeste ad jus Romanum respicit. Ratio est, quia Romae scripsit, *Philipp.* I. 13. IV. 22. ob eandem causam, voces Jordanis & Gehennae, Palaestinae habitatoribus, quibus Matthaeus scripserat, notissimas interpretatus est, addita illi voce ποταμῷ I. 5. huic τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον IX. 43. quod & *H. Grotio* observatum ad *Matth.* I. 30. & VII. 2. κοιναῖς χερσὶν addit τοῦτ' ἐστιν ἀνίπτοις. vide etiam I. 16. Genealogiam etiam Christi totam silentio praetermisit, quia discipulis Romae ex gentibus ad Christum conversis ad autoritatem Christo conciliandam satis erat, ut scirent, ipsum esse filium Dei unigenitum, qui titulus omnibus est augustior atque divinior: neque multum attinebat ipsis praeterea narrare, ipsum ex prosapia inter Judaeos honorata atque nobili prognatum fuisse.

Fa-

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις· Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται· καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ ἐκήρυσσε,

1. τοῦ posterius] — 102. 2. ὡς] καθὼς K. γέγραπται] προγέγραπται Versio *Syra* posterior. τοῖς προφήταις] Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ BD. 1. 33. 61. 63. Versio *Syra* utraque, sed posterior in margine. *Vulg. Goth. Copt. Armen.* τῷ Ἡσαΐα τῷ προφήτῃ L. 72. in ora. Colb. *Origenes* in Jo. I. 25. Prooem. in Jo. & To. VI. in Joann. C. Celsum. in Rom. I. 1. *Irenaeus* l. III. 11. c. Haereses, citatus *Victori*, (aliquoties tamen ut ed. est) *Serapion* c. Manich. c. II. *Titus* Bostrensis c. Manich. 3. *Athanasii Synopsis*, *Hieronymus* in Ezech. I. & in locum Jeremiae, & de optimo Gen. Interp. *Basilius* c. Eunom. II. 15. *Epiphanius* H. 51. *Hesychius* Dub. I. *Hieronymus* in Matth. III. 3. Cum enim testimonium de Malachia Esajaque contextum sit, quaerit Porphyrius, quomodo velut ab uno Esaja exemplum putemus assumtum? Cui Ecclesiastici viri plenissime responderunt. Nos autem nomen Esajae putamus additum scriptorum vitio, quod & in aliis locis probare possumus —— lege XIII. Psalmum, & hoc idem reperies. Hypothesis Marci in Codd. 80. 86. 89. λαβὼν τὸ μαρτύριον παρὰ Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ. Incertus autor Homiliae de principio Evangelii secundum Marcum inter opera Chrysostomi: Locum istum, inquit, impius ille Porphyrius in quartodecimo volumine disputat, & dicit: Evangelistae tam imperiti fuerunt homines non solum in secularibus sed etiam in scripturis divinis, ut testimonium, quod alibi scriptum est, de alio ponerent Propheta. Hoc ille objicit; nos ergo quid ei respondebimus? &c. *Augustinus* Supplem. Q. ex N. T. 57. *Victor*: τὸ μὲν οὖν φωνὴ βοῶντος κ. τ. λ. μετὰ τὴν παρὰ τῷ ἐζεκίᾳ ἱστορίαν ἀναγέγραπται, τὸ δὲ ἰδοὺ κ. τ. λ. ὑπὸ Μαλαχίᾳ εἴρηται. Ἐπιτεμὼν δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς ὡς ὑπὸ Ἡσαΐᾳ εἰρημένας τὰς δύο χρήσεις παρέθηκεν, τὴν δὲ ὁμοίαν ἐπιτομὴν πεποίηται καὶ ἐπὶ τὸ ἰδὲ καὶ τ. λ. παρασιωπήσας τὸ προσκείμενον ἔμπροσθέν σου, ὡς ὠριγένης ἐν ἕκτῳ τόμῳ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελιον ἐξηγητικῶν φησι, δύο προφητείας εἰς ἓν συναγαγὼν πεποίηκε καθὼς γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ. *Scholion* Cod. 41. τοῦτο δὲ τὸ προφητικὸν Μαλαχίᾳ ἐστιν οὐχ Ἡσαΐᾳ, σφάλμα δὲ ἐστι γραφέως. ἄλλως δὲ κ. τ. λ. *Schol.* Cod. 92. τοῦτο τὸ προφητικὸν ῥητὸν Μαλαχίᾳ ἐστιν οὐχ Ἡσαΐᾳ, γραφέως τοίνυν ἐστὶ σφάλμα, ὡς φησὶν εὐσεβὼς ὁ καισαρεὺς ἐν τῷ πρὸς Μαρῖνον περὶ τῆς διάκρισης ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περὶ τῆς ἀναστάσεως διαφωνίας. Codex Regius 1882. citante Simonio de Commentar. c. VI. p. 89. (cum Epistola ad Marinum Eusebii non sit sed *Severi*; vide Proleg p. 4.) Ita legendum judicant *Erasmus*, *Beza* in notis Ed. 3. 4. 5. (qui ab ἰδοὺ ad finem commatis, omnia delenda censet) *H. Grotius*, & *J. A. Bengelius*. *J. Millius* vero ἐν τῷ προφήτῃ. prol. 412. ex Matth. III. 3. ἐγὼ] — D. 28. Codices *Latini*. *Irenaeus*. ἔμπροσθέν σου] — DL. 36. 102. Colb. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini*. *Irenaeus* III. 10. *Origenes* prooem. in Jo. & I. 25. & T. VI. citante *Victore*. probante *Millio* prol. 400.

3. αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ ὑμῶν D. at in Versione: dei nostri. 34. in ora. Versio *Goth. Irenaeus*. ex *Esaja*.

4. Ἰωάννης] + ὁ L. βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ] ἐν τῇ ἐρήμῳ βαπτίζων D. Versio *Vulg. Syr.* καὶ] — 33. 73. 102.

5. ἐξεπορεύετο] ἐξεπορεύοντο ΕΓΗ 2. 3. 9. 42. 44. 49. 51. 59. 64. 71. 73. 74. 80. 84. 87. 89. 91. Evang. 24. Editio *Erasmi*, *Bogardi*, Codices *Latini*, & *Correctorium Bibliorum*. *Theophylactus*. οἱ] — D. καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες] πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο DL 28. 102. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Arab.* Origenes in Jo. I. 24. *Eusebius* D. IX. 6. probante *J. Millio*, & *T. Beza*. καὶ tertio loco] — 69. πάντες] — 69. ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ] ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ 102. Versio *Vulg.* τῷ] — D. ποταμῷ] — D. 6. ἦν δὲ] καὶ ἦν L 33. 69. Versio *Copt. Vulg.*

Facilius quidem ratio reddi potest, cur Marcus & quaedam Matthaeo dicta praeterierit, & quaedam Matthaeo indicta addiderit, quam cur ordinem Matthaei immutaverit. Hujus facti frigidam rationem vel excusationem ex Papia supra attulimus. At cum Marcus Matthaei evangelium ante oculos haberet, quod ex Harmonia manifestum est, cumque sciret a Matthaeo ordinem rerum gestarum non servatum fuisse, (vid. in *Matth.* XXI. 13.) potuit utique eadem libertate uti, qua Matthaeus usus est, eoque magis, quod varietatem lectori jucundam esse, servilem vero imitationem taedium parere non ignoraret.

1. ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου] *Hor.* I. 1.

5. *Ennius*. II. Et Tiberis flumen vomit in mare salsum. *Liv.* I. 7. 4. Tiberim fluvium. IV. 32. 8. Tiberi amne septus —— ad Rhodanum fluvium —— ad Eurotam amnem. *Curtius* III. 8. Pyramum amnem transire 12. —— in ripa Pyrami amnis.

7. κύψας] *Themist.* VI. 80. ποιεῖ κυττόντων ὑψηλότερον, οὐκ ἀνεχόντων.

λῦσαι] *Tibull.* I. 6. 30. Vinclaque de niveo detrahit ipse pede. *Lucianus* Herodot. 5. ὁ δέ τις μάλα δολικῶς ἀφαιρεῖ τὸ σανδάλιον ἐκ τοῦ ποδὸς, ὡς κατακλίνοιτο ἤδη.

ἱμάντα] *Suidas* ἱμὰς. σφαιρωτὴρ σανδαλιοῦ. ζανίχιον. οἷον τὸ λῶριον τοῦ ὑποδήματος. *Hesychius* ἱμὰς, λῶρος. *Plut.* Συμποσ. IV. 2. p. 665. B. στρατιώτης φυλάττοντος ἱερὸν ἐν Ῥώμῃ κεραυνὸν ἐγγὺς πεσόντα διακαῦσαι τῶν ὑποδημάτων τοὺς ἱμάντας.

9. *Lucianus* Asin. 1. ἄνδρα οἰκοῦντα ἐς τὰ ὕπατα. *Aelianus* V. H. VII. 8. Ἡφαιστίων εἰς ἐκβάταναι ἀπίθανε. *Sophocles* Ajac. 80. εἰς δόμους μίνιν. *Alciphron* III. 43. λεσάμενοι εἰς τὸ —— βαλανεῖον.

10. σχιζομένης] *Aristides* S. S. IV. p. 335. τὸν τοῦ Διὸς ἀστέρα —— σχίζειν γὰρ αὐτὸν μέσῃ τοῦ οὐρανοῦ μέσην τὴν μοῖραν, ἡνίκα ἐγιγνόμην. *Phlegon* p. 37. ἐσχίσθη ὁ οὐρανὸς. *Plinius* H. N. II. 43. fulgetra, his findi nubem. *Statius* Theb. X. 373. Sic ubi nocturnum *tonitru* malus aethera frangit Jupiter, *absiliunt nubes*, & *fulgure claro* astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis. Lactant. nam dissilientibus nu-

σε, λέγων· Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν
8 ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει
9 ὑμᾶς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Να-
10 ζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην. Καὶ εὐθέως ἀναβαί-
νων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ Πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν, κα-
11 ταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς,
12 ἐν ᾧ εὐδόκησα. Καὶ εὐθὺς τὸ Πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ
13 ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων·
14 καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς
τὴν

δὲ] + ὁ K. 1. 9. 11. Colb. 33. 44. 60. 61. 62. 64. 69. 78. 82. 83. 84. 86. 89. 92. 106. Evang. 1. 2. 16. 17. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bogardi*, duae priores *Stephani, Bengelii. Theophylactus.*
τρίχας καμηλε] δέρρην καμηλε D. καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ] — D.
7. ἐκήρυσσε λιγων] ἔλεγεν αὐτοῖς· ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι D.
ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου] δὲ ὀπίσω μου ὁ ἰσχυρότερός μου D. μου posterius] — 102.
κύψας] — D. 28. τῶν ὑποδημάτων] τοῦ ὑποδηματος L. 12. Verſio *Copt.*
8. ἐγὼ μὲν ἐβαπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι] — D.
μὲν] — L 33. 102. Verſio *Vulg. Syr. Origenes* in Jo. I. 26. probante *Millio* prol. 400.
ἐβάπτισα ὑμᾶς] ὑμᾶς ἐβάπτισα 69. ἐν prius] — 56. 58. αὐτὸς δὲ] καὶ αὐτὸς D.
βαπτίσει ὑμᾶς] ὑμᾶς βαπτίσει 69. βαπτισει] βαπτίζει. D. in Verſ. baptizavit i. e. baptizabit.
ὑμᾶς] — 106.
ἁγίῳ] + καὶ πυρὶ 47. 54. 56. 58. Codex quidam teſte Eraſmo. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. — Verſ. *Syr.* poſt.
9. ἐκείναις ταῖς ἡμέραις] ταῖς ἡμέραις ἐκείναις D. Verſio *Vulg.* ἐκείναις] — 11.
ἦλθεν] + ὁ D 11. 13. 62. 69. 74. 80. Evang. 24. Editio *Complut. Plant.* καὶ prius] — 102.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ DEK. 1. 2. 44. 48. 69. 72. 78. Ev. 20. Editio *Eraſmi, Ald.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* Ναζαρὰτ A.
ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην] εἰς την Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου D. a prima manu. 69. 102. ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπὸ Ἰωάννου 1. Verſio *Syra. Sax.* Codices *Latini.*
εἰς τὸν Ἰορδάνην] ἐν τῷ Ἰορδάνῃ Edit. *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* ut Matthaeus.
10. εὐθὺς] εὐθὺς L. — D. ἀπὸ] ἐκ DL. 13. 33. 69. Evang. 20.
σχιζομένους] ἠνοιγμένους D. Verſio *Vulg. Goth.* ex *Matthaeo.* πνεῦμα] + τὸ Θεὸ 61.
ὡσεὶ] ὡς DEFHKL 3. 9. 14. 31. 34. 38. 39. 44. 60. 72. 76. 78. 82. 91. 92. 102. Evang. 8. 12. 24.
καταβαῖνον] + καὶ μένον 33. 71. 86. 106. Verſio *Vulg.* ex *Joanne.* ἐπ'] εἰς D. 69.
11. ἐγένετο] — D. οὐρανῶν] + λέγουσα 64. Verſio *Armen.*
σοὶ] σοὶ DL. 1. 4. 5. Colb 28. 31. 36. 38. 67. 69. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, poſterior habet editam in margine. *Copt. Armen.* probantibus *H. Gretio* & *J. Millio* prol. 1196. *T. Beza.*
εὐδόκησα] εὐδόκησα D. ex emendatione EFG 2. 82.
12. εὐθὺς] εὐθέως AD 10. 12. 35. 56. 58. 59. 62. 63. 66. 83. Evang. 1. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei*, duae priores *Stephani, Genevenſis. Bogardi.*
πνεῦμα] + τὸ ἅγιον D. αὐτὸν ἐκβάλλει] ἐκβάλλει αὐτὸν D 69.
13. ἐκεῖ] — ADL 33. 102. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Arab. Origenes* in Jo. II. 12.
ἐν τῇ ἐρήμῳ] — K. 1. 4. 11. 28. 42. 50. 69. 72. probante *J. Millio* prol. 1500. + ἐπὶ 1. 69.
ἡμέρας τεσσαράκοντα] + καὶ νύκτας τεσσαράκοντα M. 13. 33. Verſio *Vulg. Copta. Syra* poſterior in margine *Æthiop. Arab. Origenes* l. c. τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας L. τεσσαράκοντα ἡμέρας 102.
+ καὶ D Verſio *Vulg.* οἱ] — A. 14. μετὰ δὲ] καὶ μετὰ D. Verſio *Armen.*
τὸν] — AF Colb. tres. 9. 11. 12. 44. 73. 87. 92. Editio *Eraſmi, Colinaei*, duae priores *Stephani. Euſeb. H. E.* ὁ Ἰησοῦς] — Colb. tres.
ὁ] — AF 3. 44. 72. 73. 74. 84. 89. 92. 106. Editio *Eraſmi, Colinaei. Euſebius* l. c.

nubibus coelum patet. *Silius* I. 535. Hic ſubitus *ſciſſo* denſa inter nubila coelo Erupit quatiens terram fragor: & ſuper ipſas Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas. & 135. ruptoque polo micat igneus aether. VII. 653. ruptusque fragore Horriſono polus & vultus patuere Tonantis. VI. 608. abrupto fregit coelo ſuper agmina nubem. XVII. 252. hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare fulmina *Cic.* de Divinat. I. 43. cum duo viſi ſoles eſſent, & cum tres lunae, & cum faces — & cum coelo fremitus auditus, & cum coelum diſceſſiſſe viſum eſſet, atque in eo animadverſi globi. II. 28. ita te nec terrae fremitus, nec coeli diſceſſus — nec faces viſae terrebunt. I. 44. diſceſſiſſe coelum. 48. ex Ennio: Exin candida ſe radiis dedit icta foras lux, Et ſimul ex alto longe pulcherrima praepes Laeva volavit avis: ſimul aureus exoritur ſol. — Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora Auſpicio regni ſtabilita ſcamna ſolumque. *Æneid.* IX. 20. Unde haec tam clara repente Tempeſtas? video medium diſcedere coelum. *Servius.* chaſma dicit factum, i. e. ſubitam aëris diſruptionem & quendam receſſum — In Auguralibus libris inter oſtenta etiam coelum diſciſſe dicitur. *Livius* XXII. 1. Faleriis coelum findi velut magno hiatu viſum, quaque patuerit, ingens lumen effulſiſſe. *Seneca* Q. N. I. 14. Sunt chaſmata, cum aliquando coeli ſpatium diſcedit, & flammam dehiſcens velut in abdito oſtentat. & VII. 20. aliquando lacuna retro cedentis aëris patuit, & vaſtum in concavo lumen. Exclamare poſſes, quid eſt hoc? *Æn.* I. 587. Vix ea fatus erat, quum circumfuſa repente ſcindit ſe nubes, & in aethera purgat apertum. *Horat.* I. Od. 34. 5. Dieſpiter igni coruſco nubila dividens plerumque per purum tonantes egit equos, volucremque currum. *Æneid.* III. 198. ingeminant abruptis nubibus ignes. *Lucret.* II. 214. Nunc hinc nunc illinc abruptis nubibus ignes concurſant.

13. *Æn.* III. 646. Quum vitam in ſilvis inter deſerta ferarum luſtra domosque traho. *Servius*: propter feras deſerta.

τὴν Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τ βασιλείας τ̃ Θεοῦ. Καὶ λέγων· Ὅτι πε- 15
πλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τ̃ Θεοῦ· μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ. Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τ Γαλιλαίας, εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀν- 16
δρέαν τ̃ ἀδελφὸν αὐτοῦ +, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· (ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς·)
Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώ- 17
πων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν 18
ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τ̃ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τ̃ ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ 19
πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα. Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τ̃ πατέρα 20
αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μ τ̃ μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. Καὶ εἰσπορεύον- 21
ται εἰς Καπερναούμ· καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκε.
Καὶ

+ τοῦ Σίμωνος

Γαλιλαίαν] + διδάσκων καὶ L.
τῆς βασιλείας] — L. 1. 28. 33. 69. Verſio *Copt. Armen. Syra* poſterior. *Origenes* l. c.
15. καὶ prius] — ADEFH 2. 9. 31. 38. 44. 45. 50. 63. 65. a prima manu 70. 91. 92. Verſio *Gothica*, Codices *Latini*. probante *J. A. Bengelio J. Millio* prol. 1342.
ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ] — 2. 3. 73. ὅτι] — 1.
πεπλήρωται ὁ καιρὸς] πεπλήρωνται οἱ καιροὶ D. πιστεύετε] πιστεύσατε 74. 89. 90. a prima manu.
16. περιπατῶν δὲ] καὶ παράγων DL 4. 28. 33. 69. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine. probante *J. Millio* prol. 1196. παρὰ] περὶ 2. Editio *Eraſmi* 1. εἶδε] + τὸν D. 69.
αὐτοῦ] τοῦ Σίμωνος ALM. 1. 2. Colb. duo 13. 31. 38. 40. 47. 53. 55. 68. 69. Verſio *Copt. Armen.* Σίμωνος 102. + τοῦ Σίμωνος EFHK 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 68. 70. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 7. 8. 9. 10. 10. Editio *Complut.* duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Plant. Genev.* Verſio *Goth. Ruſſ. Syra* poſterior. Haec verba Matthaeum interpretantur, ne Andreas Chriſti frater fuiſſe videretur. vid. infra III. 17 & *Matth.* X. 3.
βάλλοντας] ἀμφιβάλλοντας ADFGHL 2. a prima manu. 5. 13. 29. 33. 36. 42. 44. a prima manu. 50. 65. 69. 71. 72. a prima manu. 87. 91. 92. Colb. duo. βάλλοντας ἀμφίβληστρον] ἀμφίβληστρα βάλλοντας L 1.
ἀμφίβληστρον] ἀμφίβληστρα 5. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Verſio *Vulg. Syr. Theophylactus* editus. τὰ δίκτυα D. 13. 28. 69. ἐν τῇ θαλάσσῃ] εἰς τὴν θάλασσαν 13. 50. 57. 69. 106. Verſio *Vulg.*
ἁλιεῖς] ἁλιεῖς ACL. & comm. 17. 17. ὁ Ἰησοῦς] — 59. 73. *Theophylactus.*
γενέσθαι] — 1. 28. 48. 69. Verſio *Syra.* ut Matthaeus.
18. εὐθέως] εὐθὺς L. & comm. 20. 21. 29. 30. 42. 43. II. 8. IV. 5. τὰ δίκτυα αὐτῶν] πάντα D.
αὐτῶν] — CL. 28. 33. 69. 102. Verſio *Vulg.* 19. προβὰς] προσβὰς D. a prima manu.
ἐκεῖθεν] — DL. 1. 102. Verſio *Syra.* ὀλίγον] — 56. 57. 58. *Theophyl.* καταρτίζοντας] καθασκευάζοντας 28.
δίκτυα] + αὐτῶν CKM 4. 11. 12. 15. 27. 31. 38. 42. 50. 61. 91. Evang. 14. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. *Copt.* 20. ἀφέντες] εὐθὺς ἀφέντες 69.
ἐν τῷ πλοίῳ] — Verſio *Syra.* μισθωτῶν] μισθίων 1.
ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ] ἠκολούθησαν αὐτῷ. D. Verſio *Vulg.*
21. εἰσπορεύονται] εἰσεπορεύοντο D. probante T. *Beza* in Annot. Ed. 3. 4. 5. εἰσπορεύοντο 61. εἰσπορεύονται L 1. 37. 71. καπερναούμ] καφαρναούμ D. 69. Verſio *Vulg. Syr.*
εὐθέως] εὐθὺς 1. *Origenes* in Jo. II. 12.
τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε] ἐδίδασκεν ἐν τοῖς σάββασιν εἰς τὴν συναγωγὴν CL. Verſio *Syra. Copt.* τοῖς σάββασιν ἐδίδασκεν εἰς τὴν συναγωγὴν 69.
εἰσελθὼν] — CL. 69. Evang. 18. 19. Verſio *Syra*, *Copt. Origenes* in Jo. ἐλθὼν 49.

15. πεπλήρωται ὁ καιρὸς] *Luc.* XXI. 24. *Jo.* VII. 8. *Act.* VII. 23. 30. IX. 23. XXIV. 28. *Gal.* IV. 4. *Luc.* I. 23. 57. II. 6. 21. 22. *Eph.* I. 10. *Joſ.* A. VI. 4. I. τοῦτον ἐμύησεν, πέμψιν γὰρ αὐτὸς τινα τεανίσκον ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς κατὰ τήνδε τὴν ὥραν, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῷ δώματος καθεζόμενος ἐξεδέχετο τὸν καιρὸν γενέσθαι, πληρωθέντος δὲ αὐτῷ, καταβὰς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐπορεύετο. Συναντᾷ δὲ τῷ Σαοὺλ.

17. *Demoſthenes.* οἱ πεποικότες ταῦτα γενέσθαι.

20. *Cic.* pro Caecin. 20. Si tuus ſervus nullus fuerit, ſed omnes alieni & mercenarii. *Jo.* X. 5. *Plato* de Rep. II. μισθωτοὶ, οἱ δὴ πωλοῦντες τὴν τῆς ἰσχύος χρείαν. *Cic.* Offic. I. 42. illiberales autem & ſordidi quaeſtus mercenariorum, omniumque quorum operae, non quorum artes emuntur.

23. *Plut.* Ariſtid. p. 324. B. ἀριστείδης ἀνακραγὼν τέτοιόν ἐκέλευσε τὸν λόγον καταβαλεῖν. & Phoci. p. 757. F. ἐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἀνακραγόντων βάλλειν τὰς ὀλιγαρχικάς. reclamavit. *Demoſth.* c. Midiam. ἐάν τις ὑμῶν ἀδικούμενος ἀνακραγῇ, προσδραμοῦνται καὶ παρέσονται βοηθοῦντες.

ἢν ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ] Hebraiſmus. inf. V. 2. 2. *Cor.* XII. 3. *Apoc.* I. 10. XVII. 3. XXI. 10.

24. ἔα] *Plato* Protag. ἐπειδὴ γὰρ ἐφυσάμην τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, ἔα, ἔφη, σοφισταί τινες. Οὐ σχολὴ αὐτῷ. καὶ ἅμα ἀμφοῖν ταῖν χηροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως, ὡς οἷόν τ' ἦν, ἐπήραξε. Euthyd. εἶα, ὦ δ' ἐγὼ, ὦ Διονυσόδωρε, ἐνφήμει τε καὶ μὴ χαλεπῶς μοι παραδίδασκε. Charmid. σοὶ δὲ, ὦ βέλτιστε, οὐχ ἕτω δοκεῖ; εἶα, ὦ δ' ἐγὼ. μὴ γὰρ τὸ ἐμοὶ δοκῶν σκοπῶ, ἀλλ' ἃ σὺ λέγεις νῦν —— θαρρῶν τοίνυν, ὦ μακάριε, ἀποκρινόμενος τὸ ἐρωτώμενον, ὅτῳ σοι φαίνεται, ἔα χαίρειν, εἴτε κριτίας ἐστὶν εἴτε Σωκράτης ὁ ἐλεγχόμενος, ἀλλ' αὐτῷ παρέχων τὸν νῦν τῷ λόγῳ σκόπει, ὅπῃ ποτὲ ἐκβήσεται ἐλεγχόμενος. Lachet. καὶ ἡμεῖς ἂν ἐάσαντες χαίρειν, εἴτις τί ἐρεῖ. Cratylo θαῤῥῶν τοίνυν ἔα καὶ ὄνομα τὸ μὲν εὖ κεῖσθαι, τὸ δὲ μὴ —— ἔα καὶ τὸ μὴ προσήκον γράμμα ἐπιφέρειν. Gorgias. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἔα, ἐμοὶ δ' εἰπὲ —— ἔα με χρῆσθαι. Crit. ἔα τοίνυν, ὦ κρίτων. Phaedo. ἔα, ἔφη, χαίρειν αὐτὸν. *Æſchyl.* ἔα. Schol. ἐκπλήξεως. *Ariſtoph.* Nub. 1262. ἰὼ μοι μοι. ἔα, τίς ἀτοσὶ ποτ' ἔσθ' ὁ θρῳῶν; *Lucian.* Timon. 37. ἔα τὰ ὀργίλα ταῦτα καὶ μιαρακιώδη. *Heſychius.* ἔα, ἄφες. *Arrian.* Epictet. II. 24. ἔα, ἄνθρωπε, ὡς τί ἐλήλυθας; *Lucian.* Dial. Deor. XI. 1.

Ve-

22 Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ
23 οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρ-
24 τῳ, καὶ ἀνέκραξε, Λέγων· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς,
25 οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Φιμώθητι,
26 καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ
27 μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέ-
γοντας· Τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι
28 τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς
29 ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας. Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς
30 τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατ-
ἔκειτο

ἐδίδασκεν] + αὐτοὺς D. Verſio *Goth. Syra* poſterior cum aſteriſco. ἐδίδαξε 69.
22. ἐξεπλήσσοντο] + οἱ ὄχλοι 51. + πάντες 6. 36. 40. 53. *Theophylactus.*
αὐτοὺς] — 57. 73. καὶ poſterius] — D. a prima manu.
γραμματεῖς] + αὐτῶν CM. 12. 33. 61. 67. 76. 80. 106. Verſio *Syra* utraque.
23. καὶ prius] + εὐθὺς 1. Verſio *Copta. Origenes.* αὐτῶν] — DL 72. Verſ. *Copta.* τῶν Ἰουδαίων Ev. 8. 9. 10. 12.
ἀνέκραξε] ἐνέκραξεν D. ἀνέκραζε Edit. *Eraſmi* 1. 2. 3. *Aldi, Colinaei.* ἐκέκραξεν 2.
24. ἔα] — D. 102. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* Ναζαρηνέ] Ναζαρηνε 69. Verſio *Goth.*
ἀπολέσαι ἡμᾶς] ἡμᾶς ἀπολέσαι C. *Victor.*
οἶδα] οἶδαμεν L. Verſio *Copt. Armen. Origenes* l. c. *Cyrillus* de Ador. p. 185. *Baſilius* c. Eunom. 2. *Cyr. Hieroſ.*
25. ὁ Ἰησοῦς] — D. ἐξ] ἀπ' L. 9. 72. *Damaſcenus* l. 1.
αὐτοῦ] + τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον Verſio *Gothica.*
ἐξ αὐτοῦ καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκαθαρτον καὶ κράξαν] ἐκ τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα ἀκάθαρτον, καὶ ἐξῆλθεν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον σπαράξας αὐτὸν καὶ κράξας. D.
κράξαν] κράξας 56. 58. 89. φωνῆσαν L. 33. *Origenes.* 26. τὸ πνεῦμα] — 102.
27. ἐθαμβήθησαν] ἐθάμβησαν D. ἐξ] ἀπ' CDGM. 37. 49. Verſio *Vulg. Damaſcenus* l. c.
αὐτοὺς] ἑαυτοὺς ACDFM 1. 3. 7. 9. 11. 29. 31. 34. 35. 39. 42. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 92. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Colin. Ald. Bengelii, Theophylactus.* αὐτοὺς Editio *Plant.* πῶς] — 102.
λέγοντας] λέγοντες AC. 2. 31. 33. 56. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.*
τί ἐστι τοῦτο] — D. Evang. 19. τίς ἡ] — L. 1. 102. Verſio *Copt.*
ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη] ἡ καινὴ αὕτη διδαχὴ A. ἡ διδαχὴ ἐκείνη ἡ καινὴ αὕτη D. ἡ καινὴ διδαχὴ αὕτη 69.
ἡ secundo] — 1. 102. αὕτη] — L 102.
ὅτι κατ' ἐξουσίαν] ἡ ἐξουσία ὅτι D. ὅτι] — L 1. 102.
κατ' ἐξουσίαν] — 57. ἐπιτάσσει] ἐπιτάττει 2.
28. ἐξῆλθε δὲ] καὶ ἐξῆλθε CDLM. 33. Evang. 9. 10. 19. Verſio *Vulg.*
εὐθὺς] — 1. 28. 31. 33. 59. a prima manu. Verſio *Copt. Armen. Æthiop. Arab.* εὐθέως 56. 58.
+ πανταχοῦ C. 69. + πανταχῇ L. Verſio *Copt.*
29. καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον] ἐξελθὼν δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἦλθεν D.
εὐθέως] — Verſio *Syra.* εὐθὺς 1. 69.
ἐξελθόντες] ἐξελθὼν 1. 6. 37. 69. 80. Colb. Lectionaria. Codd *Latini.* Verſio *Arab. Euthymius, Theoph.* ἐλθόντες 73.
ἦλθον] ἦλθεν. iidem. Colb. ἦλθαν L. εἰσῆλθον F 74. 89. 90.
30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο] κατέκειτο δὲ ἡ πενθερὰ Σίμωνος D. Verſio *Vulg.*
πενθερά] + τοῦ M. 1. 10. 12. 61. 62. 69. Editio *Complut.* Σίμωνος] Πέτρου 31.

Venus Lunae. ἔα, ἐκεῖνος ὑβρισὴς ἐστιν. *Achill. Tat.* VI. p. 389. ἔα με, ἄνθρωπε, μετὰ τῆς ἐμαυτῆς συντριβεσθαι τύχης. *Plut.* ἔα μ', ἄνθρωπε διδόναι δίκην. & ἔα μ' ἀπολέσθαι, τοῦτο γὰρ μοι συμφέρει. *Suidas* ἔα, συγχώρει. *Schol. ad Callimach.* Hymn. 1. ἔα πάτερ. Τὸ ἔα ψιλούμενον τὸ συγχώρει δηλοῖ.

ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ] *Pſal.* CVI. 16.

26. *Ariſtoph.* Ran. 426. ἐν ταῖς ταφαῖσι —— σπαράττειν τὰς γνάθους. *Galen.* ad Glauc. 1. ἐμοὶ μὲν ἡ σπαράττειν τὸν σίμακον ἤτοι δακτύλων ἢ πτερῶν καθέσεσιν. *Lucian.* Jud. Vocal. 11. δεσμοῖς τισιν σφιβλᾶν καὶ σπαράττειν αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπιχειρεῖ. *Plut.* praecept. ſanit. p. 130. C. κραυγὰς μέντοι περιπαθεῖς καὶ σπαραγματώδεις ἐυλαβητέον inf. IX. 20. diſtorquere, convellere. *Meila* f. 52. 2. Illis euntibus egreſſus eſt illis obviam Benthamalion dixitque eis: placetne ut vobiſcum veniam? Flevit R. Simeon, &, ancillae, inquit, domus patris noſtri ter angelus apparuit, nobis autem ne ſemel quidem. Veniat ergo miraculum undecunque. Praeceſſit ergo Benthamalion, & invaſit filiam Caeſaris. Cumque illi veniſſent, dixerunt: Benthamalion, exi ab ea. Qui vocatus ſtatim exiit. *Aretaeus* Capp. de Epilepſia de Cur. 5. ἢν δὲ καὶ σπᾶται καὶ διαστρέφεται τὴν κάτω γνάθον, ἢ τῷ χεῖρε, καὶ τὰ σκέλη ῥίπτηται. 5. de morbo. δάκτυλοι γὰρ μεγάλοι χειρῶν ἢ ποδῶν συνέλκονται —— χεῖρες δὲ οἱ σπασμῷ συνέρχονται —— ἐσφαγμένοισι ταύροισι ἴκελος ἡ συμφορίη —— σῶμα ξηρὸν —— ἐν ἄυξῃ δὲ τῇ κακῇ —— ἀφωνίη, ἀναισθησίη καὶ εἰ μέγα ἐμβοᾷς —— σεσαγμὸς δὲ ἡ φωνὴ. σπαράσσειν τὰς κόμας & τὰς παρειὰς *Euripidi* dicitur, qui genas capillosque laniat. Chriſtus, qui vetuit ipſum loqui, permiſit tamen edere clamorem, doloris magnitudinem teſtaturum.

27. *Targ.* Eſaj. XII. 3. & recipitis doctrinam novam cum gaudio ab electis juſtorum.

Ariſtot. Polit. IV. ἀρχὰς δὲ λεκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βελεύεσθαι περί τινων, καὶ ἐπιταξαι· καὶ μάλιστα τοῦτο, τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστι. & metaphyſ. 1. οὐ γὰρ δεῖ ἐπιτάττεσθαι τὸν σοφὸν ἀλλ' ἐπιτάττειν. *Gloſſar.* indicit, ἐπιτάσσει.

κατ' ἐξουσίαν] pro poteſtate, pro imperio. i. e. tanquam poteſtatem & imperium habens.

κατέκειτο] *Ariſtoph.* Veſp. 284. διὰ τοῦτ' ὀδυνηθεὶς εἶτ' ἴσως κεῖται πυρέτιον. *Galenus* de rat. medendi II. τοῦτον δ' εἰ τύχῃ τὸν κατακείμενον ἄνθρωπον νοσεῖν. *Lucian.* Icarom. 31. εἴ τις τῶν ἰταίρων κατάκειται νοσῶν. *Hippocr.*

ἐκειτο πυρέασσα· καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐ- 31
τὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως· καὶ διηκόνει αὐτοῖς.
Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχον- 32
τας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθε- 33
ράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις· καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ 34
ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. Καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς, ἐξῆλθε· 35
καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ 36
μετ' αὐτοῦ. Καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ· Ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. Καὶ λέγει 37
αὐτοῖς· Ἀγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελή- 38
λυθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ 39
δαι-

εὐθέως] — Verſio *Syra*. εὐθὺς D. 33. 59. 69. 31. προσελθὼν] εἰσελθὼν 76.
ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς] ἐκτείνας τὴν χεῖρα κρατήσας ἤγειρεν αὐτὴν D.
κρατήσας] + αὐτὴν 12. αυτης] — L.
ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως] εὐθέως ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυτιρὸς D. Verſio *Vulg. Syr.*
εὐθέως, καὶ] καὶ εὐθέως 39. εὐθέως] — CL. 1. 102. Verſio *Copt. Armen.*
εὐθέως] + καὶ ἠγέρθη 61. + καὶ ὁ καύσων Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
32. ἔδυ] ἔδυσεν D. ἔφερον] ἐφέροσαν D. φέρουσι 56. + πάντες 69.
ἔχοντας] + νόσοις ποικίλαις D.
33. ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν] ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη D 102. Verſio *Vulg.* ἡ πόλις ἦν ὅλη ἐπισυνηγμένη C.
ἡ πόλις ὅλη ἦν συνηγμένη 69. ἐπισυνηγμένη] συνηγμένη 64. Editio *Complut.*
τὴν θύραν] τῇ θύρᾳ *Theophylactus.* + αὐτῇ D.
34. πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε] αὐτοὺς, καὶ τοὺς δαιμόνια ἔχοντας ἐξέβαλεν αὐτὰ ἀπ' αὐτῶν D.
ποικίλαις νόσοις] — L.
δαιμόνια πολλὰ] δαίμονας πολλοὺς 61.
λαλεῖν τὰ δαιμόνια] αὐτὰ λαλεῖν D. Verſio *Vulg.* τὰ δαιμόνια λαλεῖν 102.
αὐτὸν] + καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε. D. + χριστὸν εἶναι LM. 1. 6. 7. 28. 35. 37. 38. 47. 56. 58. 60. 62. 66. 70. 76. Evang. 7. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Edit. *Colinaei.* + τὸν χριστὸν εἶναι G. 69. 74. 83. 89. 90. Evang. 8. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco, *Æthiop.* + τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι C. *Cyrill.* de Adorat. p. 185. ex *Luca.* 35. πρωῒ] πρωΐας *Theophylactus.*
ἔννυχον] ἐννυχα CDL. 1. 7. 9. 33. Evang. 9. 10. 19. ἐνύχιον 59. ſcil. ὥραν.
λίαν] — 34. 39. Verſio *Goth.* ἀναστὰς] — D. καὶ ἀπῆλθεν] — 56. 102.
+ ὁ Ἰησοῦς CFG. Colb. 2. 4. 29. 41. 44. 60. 64. 73. 91. 92. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* εἰς] + τὸν D. τόπον] — 56.
κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ AD. προσηύχετο] προσηύξατο D.
36. κατεδίωξαν] κατεδίωξεν duo *Stephani* teſte Beza. 15. 40. 53. Verſio *Vulg.* οἱ] — 102.
ὁ] + τε K. 1. 11. 27. 50. 68. 69. 72. probante *J. Millio* prol. 1474. τότε D ex emendatione.
— L. 102. Editio *Eraſmi* 1. 37. εὑρόντες] ὅτε εὗρον D. Verſio *Vulg.* εὗρον L.
αὐτὸν] + καὶ L.
ζητοῦσι σε] σε ζητοῦσι AEFG 2. 3. 31. 44. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 84. 86. 89. 90. 92. 106. Editio *Complut.* Verſio *Goth. Theophylactus.* 38. ἄγωμεν] + ἀλλαχοῦ CL 33. Verſio *Copt.*
ἐχομένας κωμοπόλεις] ἐγγὺς κώμας καὶ εἰς τὰς πόλεις D. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Arab.* Erpenii.
κωμοπόλεις] πόλεις 69.
κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ ACFG. 1. 2. 3. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 92. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi. Bengelii. Theophylactus.* ἐκεῖ Edit. *Complut.*
ἐξελήλυθα] καὶ ἐξῆλθον C. ἐξῆλθον L 33. ἐξήλυθα 4. 14. 35. 40. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56.

pocr. Epidem. III. 7. χαιριώνας, ὃς κατέκειτο παρὰ Δημαινέτῳ, ἐκ πότε πῦρ ἔλαβε. —— παρθένον, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τῆς ἱερῆς ὁδοῦ, πυρετὸς καυσώδης ἔλαβε. *Demoſth.* in Conon. ἡνίκα ἀσθενῶν ἐγὼ κατεκείμην.

31. *Berachoth* f. 62. R. Chaja f. Abba aegrotabat, venit ad eum R. Jochanan dixitque: diligis caſtigationes? reſpondit, neque ipſas neque mercedem earum. Dixit illi: porrige mihi manum tuam, porrexit illi manum ſuam, & ſuſcitavit eum. R. Jochanan aegrotavit, venit R. Chanina dixitque, diligis &c. Cur autem R. Jochanan non excitavit ſe ipſum? dicunt: vinctus non permittitur exire ex carcere ſponte ſua.

32. ἔδυ] *Euſtath.* in Il. α. p. 88. 30. δύεσθαι μὲν καὶ καταδύεσθαι λέγεται, τὸ εἰς βάθος ὑγρὸν κατιέναι, ὡς καὶ ὁ ἥλιος δύνεται εἰς τὸν μυθικὸν ὠκεανὸν, καὶ ζῶα δυτικὰ παρ' ἀριστοτέλει τὰ καθ' ὕδατος δύμενα. & in Od. ζ. p. 385. 32. πρὸς δ' παίζων ἀπορητικῶς, φασὶ, Ματρέας ὁ ἀλεξανδρεὺς ἔλεγεν· διατί ὁ ἥλιος δύνει μὲν, οὐ κολυμβᾷ δὲ; & *Athen.* I. p. 19. E. & XII. p. 526. B. τινες αὐτῶν ἔτε ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον, ἔτε δυόμενον ἑωράκασι. *Æſchines* c. Timarch. ἀφ' ἡλίου ἀνιόντος μέχρι δύοντος. *Joel.* II. 10. *Tob.* II. 4. 7. *Lyſius.* ἡλίου δεδυκότος. *Beza:* dicuntur autem δύεσθαι quae aquam ſubeunt; ut appareat hoc dicendi genus profectum ex vulgi opinione, qui ſolem mergi putabat oceano.

Judaeos religio tenebat, quo minus ante exitum ſabbati aegrotos ſuos afferrent, conf. comm. 21. 29.

33. *Arrian.* Epict. III. 24. θέλεις με τὸν θεῖον θεραπεύειν; ἐπὶ θύρας —— αὐτῇ πορεύεσθαι —— τῇ ἐπὶ θύρας ἐλθεῖν ἄξιον τὸ πρᾶγμα ἔσω. *Horat.* Epiſt. I. 5. 31. Atria ſervantem poſtica falle clientem. *Ariſtoph.* Nub. 468. ὥστε σὲ πολλὰς ἐπὶ ταῖσι θύραις ἀεὶ καθῆσθαι βουλομένους ἀνακοινῶσθαί τε, καὶ εἰς λόγους ἐλθεῖν. inf. II. 2. *Plut.* Galb. p. 1056. C. ἃ δὲ ἡ σύγκλητος εἰς τιμὴν ἔπραττεν αὐτῇ καὶ δύναμιν, ἀνακαλέσα εὐεργέτην, καὶ συντρέχουσα καθ' ἡμέραν ἐπὶ θύρας. *Simplic.* in Epictet. p. 157. θεραπεία δὲ τούτων ἐστὶ τὸ φοιτᾶν ἐπὶ θύρας. *Lucian.* Necyom. 12. ἡνίκα πολλοὶ μὲν ἔωθεν ἐπὶ τῶν πυλώνων παρεισήκεισαν, τὴν προόδον αὐτῇ παρεμένοντες. *Dio Chryſ.* O. XLVII. p. 529. B. διομένων λέγειν καὶ συμβουλεύειν καὶ περὶ τὰς ἐμὰς θύρας ὄντων ἐξ ἑωθινοῦ. *Lucianus* D. Mort. IX. 2. ἔωθεν μὲν εὐθὺς ἐπὶ θύρας ἐφοίτων μάλα πολλοί.

34. ἤφιε

40 δαιμόνια ἐκβάλλων. Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπε-
41 τῶν αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ Ὅτι, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς
41 σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Θέλω, καθαρί-
42 σθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.
43 Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν· Καὶ λέγει αὐτῷ· Ὅρα μηδενὶ
44 μηδὲν εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρι-
45 σμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν
πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσ-
ελθεῖν· ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

1 Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν. καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι. Καὶ
εὐ-

58. 62. 69. 71. 74 78. 83. 89. 90. Evang. 5. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* prior & poſterior in margine, *Arab. Theophylactus.* probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1068. 1438.

39. ἦν] ἦλθεν L. Verſio *Copta.*
συ ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς ADKL 1. 42. 50. 69. 72. 86. 106.
Γαλιλαίαν] γῆν ἐκείνην Evang. 5.
καὶ γονυπετῶν αὐτὸν] — D. 102.
αὐτὸν tertio loco] — 1. 47. 54. 61. 71. Verſio *Vulg. Goth. Armen. Aldi, Colinaei.*
ὅτι] — D. 28. 69. 71. Verſio *Vulg. Syr.*
41. ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς] καὶ ὀργισθεὶς D.
χεῖρα] + αὐτοῦ DL. Verſio *Goth. Vulg. Syr. Copt.*
καὶ λέγει] λέγων 69.
εἰπόντος αὐτοῦ] — DL 69. 102. Verſio *Syr. Copt. Arab.* probante *J. Millio* prol. 401.
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα] ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ C. Verſio *Goth. Copt.*
ἐκαθαρίσθη] ἐκαθερίσθη CL. 1. 2.
εὐθέως] εὐθυς D — Verſio *Syra.*
44. μηδὲν] — ADL 33. 36. 47. 54. 61. 69. Evang. 19. Editio *Complut.* Verſio *Syra Vulg. Victor.* probante *J. Millio* prol. 1100. & 404. *Theophylactus*
ἱερεῖ] ἀρχιερεῖ 12. 69. Verſio *Vulg. Goth.* T. *Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. *Syrus* optime legit numero plurali facerdotibus.
ἃ] καθὼς C. ut videtur. Verſio *Syra.*
Μωσῆς] Μωϋσῆς D. 11. 15. 72. 74. 92.
45. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς Verſio *Goth.*
τὸν λόγον] — 61.
φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν] εἰς πόλιν φανερῶς εἰσελθεῖν C. Verſio *Copt.*
εἰσελθεῖν] εἰσιέναι 12. 70.
ἦν] — 102.
πανταχόθεν] πάντοθεν ACDKM 1. 10. 11. 15. 33. 50. 57. 68. 72.
1. πάλιν εἰσῆλθεν] εἰσελθὼν πάλιν DL. 13. 28. 33. Verſio *Copta.*
36. 38. 39. 40. 41. 44. 69. 72. 74. 76. 78. 80. 81. 82. 89. 90. Colb. Editio *Complut.* Verſio *Gothica, Syra* utraque, *Theophylactus.*
καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D.
καὶ posterius] — L Verſio *Copt.*
εἰς οἶκον] εἰ οἴκῳ L 33. 67. Verſio *Vulg.*

κηρύσσειν] διδάσκειν 56. 58.
πολλὰ] — 90.
40. παρακαλῶν] ἐρωτῶν D.
αὐτὸν ſecundo loco] — 69.
αὐτῷ 34. 39. Editio *Eraſmi,* αὐτῷ] — D. Verſ. *Armen.* Codices *Latini. Auguſtinus.*
κύριε CL. Verſio *Sax. Copt.*
καὶ σπλαγχνισθεὶς 102. + ἐπ' αὐτῷ Verſio *Syra* utraque.
αὐτοῦ] — 102.
αὐτῷ] — 1. Verſio *Syr.* Codices *Latini.* 42.] — 61.
αὐτοῦ] τοῦ Ἰησοῦ Verſio *Goth.*
ἀπῆλθεν ἡ λέπρα ἀπ' αὐτοῦ A.
43. εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν] ἐξέβαλεν αὐτὸν εὐθέως A.
σεαυτὸν δεῖξον] δεῖξον σεαυτὸν D. Verſio *Vulg.*
περὶ] ὑπὲρ 33.
ὧν ὁ Verſio *Copt. Armen.*
αὐτοῖς] αὐτῷ A. a prima manu, ut videtur.
πολλὰ] — D. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 410.
αὐτὸν] D. 90.
φανερῶς εἰσελθεῖν εἰς πόλιν D Verſio *Vulg.*
ἔξω] ἔξωθεν Edit. *Complut. Plant. Genev.*
ἐν] ἐπ' L 28.
πάλιν εἰσῆλθε ACE 1. 3. 14. 15. 34. 35. *utraque, Theophylactus.* εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πάλιν FG 2. 12. 37. 73. 92. Verſio *Syra.*
ἡμερῶν] + ὀκτὼ Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 413.
ὅτι] + ἐκεῖ 12. 61.
εἰς οἴκους 12.

34. ἤφιε] inf. II. 16. alibi non reperitur. *Lucianus* Tim. 13. ἠφίει. *H. Grotius* conjicit legendum ἤφιει.

36. κατεδίωξαν] Proprie ſignificat hoſtili animo aliquem perſequi.

38. τὰς ἐχομένας] *Arrian.* Exped. Al. II. 8. ἐχομένην δὲ τούτων τὴν κοίνε τάξιν —— πρώτη μὲν ἀμύντε τάξις ἦν, ἐχομένη δὲ ταύτης ἡ Μελεάγρε. *Hippocrat.* Aphoriſm. III. 18. οἱ παῖδες καὶ οἱ τετέων ἐχόμενοι τῆσιν ἡλικίῃσιν. *Diodor. Sic.* II. 49. ἡ ἐχομένη τῆς ἀνύδρε καὶ ἀρήμε χώρας ἀραβία. *Herodot.* IV. 176. τέτων ἐχόμενοι Γινδάνες εἰσι. 178. Λωτοφάγων τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάκλυες. *Joſ.* A. VI. 1. 1. πρὸς τὰς ἐχομένας ἀπολύσι πόλεις. *Galen.* in Hippocr. de Praenot. II. κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἢ καὶ τὴν ἐχομένην αὐτῇ νύκτα. *Herodot.* I. 93. λίμνη δὲ ἔχει τὸ σήματος μεγάλη. *Luc.* XIII. 33. *Thucyd.* I. 11. Schol. τριχῇ διεῖλε —— εἰς τὰ πρὸ τῶν τρωϊκῶν, εἰς αὐτὰ τὰ τρωϊκὰ, εἰς τὰ ἐχόμενα αὐτῶν. *Act.* XX. 15. XXI. 26. & LXX. *Lexic.* in Jobum. ἐχόμενοι, πλησίον, ἐγγυτάτω. in Pſalm. ἐχόμενα, ἐγγίζοντα.

κωμοπόλεις] *Thucyd.* I. 5. προσπίπτοντες πόλεσιν ἀτειχίστοις, καὶ κατὰ κώμας οἰκημέναις. *Strabo* XIII. p. 887. B. καὶ τὸ Ἴλιον, ὃ νῦν ἐστι, κωμόπολίς τις ἦν, ὅτε πρῶτον οἱ Ρωμαῖοι τῆς ἀσίας ἐπέβησαν, καὶ ἐξέβαλον ἀντίοχον τὸν μέγαν —— φησὶ γοῦν Δημήτριος —— ἔτως ὀλιγωρημένην ἰδεῖν τὴν κατοικίαν, ὥστε μηδὲ κεραμωτὰς ἔχειν τὰς στέγας. *Ptolemaeus* Δωγια, κωμοπόλις. *Iſidorus* Characenus in manſionib. Parthicis p. 3. εἶτα βασίλεια, ἀρτέμιδος ἱερὸν, Δαρείε κτίσμα, κωμοπόλις —— εἶτα ἄλλαι κωμοπόλις p. 4. παράκειται δὲ τῇ ἐφάλιγα κωμοπόλις Ναβαγάθ. Μέρραι ἀχύρωμα, κωμοπόλις. *J. Malela* p. 42. ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ ἔλαβε τεῖχος καὶ Γινδηρες καὶ το Λύταργον, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κωμοπόλεις τῆς Συρίας. Vicus magnus, muris carens. *Vlekken.*

45. πανταχόθεν] *Herodian.* I. 15. 8. τότε πανταχόθεν ζῶα ἠθροίζετο αὐτῷ. & 12. 1. ὅτε πολυανθρώπῳ τε οὔσῃ, καὶ τὰς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ. II. 7. 1. καλέσας τὰς τε πανταχόθεν τρατιώτας, εἰς ῥητὴν ἡμέραν, τῶν τε λοιπῶν πλήθος συνελθόντος. *Plat.* Theaet. τὸ δ' εἶναι πανταχόθεν ἐξαιρετέον. *Thuc.* I. 17. ὅτω πανταχόθεν ἡ ἑλλὰς ἐπὶ πολὺν χρόνον κατείχετο.

1. δι' ἡμερῶν] *Demaratus* ap. *Galen.* de Antidot.

εὐθέως συνήχθησαν πολλοί ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐ- 2
τοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσ- 3
σάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσενεγκεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην 4
ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.
Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ 5
ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν 6
ταῖς

2. εὐθέως] — L. 33. 102. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1403. & *J. A. Bengelio.*
συνήχθησαν] + ὄχλοι 1.
μηκέτι χωρεῖν] μὴ συγχωρεῖν 64. + αὐτοὺς Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
τὰ] — 28. καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον] — 64.
αὐτοῖς τὸν] πρὸς αὐτὸς D. 3. καὶ] + ἰδοὺ ἄνδρες 28.
ἔρχονται πρὸς αὐτὸν] πρὸς αὐτὸν ἔρχονται L. ἔρχονται] ἐξέρχονται. 11.
παραλυτικὸν φέροντες] φέροντες παραλυτικὸν CDGL 1. 69 Verſio *Vulg.*
τεσσάρων] + ἐπὶ κλίνης. 63. 72. in ora. Verſio *Copt. Æthiop.*
4. προσενεγκεῖν αὐτῷ] αὐτῷ προσενεγκεῖν 72. & in ora. *γρ.* αὐτὸν προσενέγκαι.
προσενεγκεῖν] προσενέγκαι L. 33. 63. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1196. ἐγγίσαι 36. 40.
αὐτῷ] — D. αὐτὸν 106.
ἀφ' τ ὄχλον] ἀπὸ τοῦ ὄχλου D. Verſio *Lat.* prae turba. + ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα Verſio *Syra.*
στέγην] + αὐτοῦ 28. ἦν] + ὁ Ἰησοῦς D. 38. Verſio *Goth. Syr. Armen. Æthiop.*
ἐξορυξαντες] — D. Verſio *Syra.*
κράββατον] κραβάττον ACDEFL 1. 65. 72. 73. Evang. 3. Editio *Eraſmi* 1. etiam comm. 9. 11. 12.
ἐφ' ᾧ] ὅπου ἦν D. ὅπου L. ἐφ' ὃ 17. ἐφ' ᾧ 69. κατέκειτο] κατακείμενος D.
5. ἰδὼν δὲ] καὶ ἰδὼν CL 13. 18. 33. 69. Verſio *Copta.* τέκνον] — 31.
σοι αἱ ἁμαρτίαι σου] σου αἱ ἁμαρτίαι DGL 1. 33. 69. 102. probante *J. Millio.*
6. γραμματέων] + καὶ Φαρισαίων Verſio *Syra.* αὐτῶν] + λέγοντες D. + ἔλεγον Verſio *Copt.*
7. τί] τίς Bodlej. unus in Edit. *Oxon.* ἐστι] — 12. 59. ἔτως] — 14. 61. Ver. *Syr.* & comm. 8.
βλασφημίας] βλασφημεῖ D. Verſio *Vulg.* βλασφημίαν 70. 86. Verſio *Syra.*

II. ἐπίπαλλε τὴν ἔμπλαστρον ἐπὶ χρόνον πολὺν, δι' ἡμερῶν τὸ τραῦμα πλατύτερον ποιῶν, ἑλκῶν δυναμένῳ φαρμάκῳ ἰσχαρωτικῷ. p. τήρει τὸ τραῦμα πλείονας χρόνους πλατὺ, ὥσπερ ὑπέδειξα ἐν συγγράμματι. & de Curat. ad Glaucon II. κἄπειτα δι' ἡμερῶν αὖθις. *Juſtin.* XLIV. 4. Cum eum exponi juſſiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet. & V. 10. Cum pax ſtatuta eſſet, interjectis diebus, repente tyranni — bellum inferunt. *Theophraſt.* H. Plant. IV. 4. ἄλλως τε καὶ δι' ἡμερῶν τινων πίνουσι, καὶ καθάπερ καὶ τὰ ἥμερα παρὰ τρίτην ἢ τετάρτην ποτίζεται τινα. *Bava Bathra* f. 1. *Thanchuma* p. 117. 1. לימים poſt dies aegrotavit ad mortem. Dicunt etiam Graeci διὰ χρόνου ex intervallo temporis. *Xenoph.* Cyropaed. 1. ὅταν ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου. & V. καλέσας ὁ κυαξάρης ἤξίε τὸν κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδειπνεῖν. *Plato* de Rep. I. καὶ μάλα πρεσβύτης μοι ἔδοξεν εἶναι, διὰ χρόνου γὰρ καὶ ἑωράκειν αὐτόν. *Lyſias* de Caed. Eratoſth. ἡ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπιέναι ἐκ ἤθελεν, ὡς ἂν ἀσμένη με ἑωρακοῦσα ἥκοντα δὴ διὰ χρόνου. *Thucyd.* II. 94. νῆες — διὰ χρόνου καθελκυσθεῖσαι. *Ariſtophanes* Pace 569. ὡς' ἔγωγ' ἤδη 'πιθυμῶ κ' αὐτὸς ἐλθεῖν εἰς ἀγρὸν, καὶ τριανῦν τῇ δικέλλῃ διὰ χρόνου τὸ γήδιον. & Lyſiſtrat. 903. σὺ δ' ἀλλὰ κατακλίθητι μετ' ἐμὲ διὰ χρόνου. *Ariſtides* S. S. I. p. 275. τινα τῶν ἐπιτηδείων ἐντυχόντα μοι περιβάλλειν καὶ φιλοφρονεῖσθαι, οἷα δὴ διὰ χρόνου ἑωρακότα. *Galen.* l. III. in III. Epidem. Hippocr. διὰ χρόνου, ὡς εἰ καὶ ἔτως εἰρήκει διὰ πάνυ πολλῶ χρονῶ, καὶ γὰρ σύνηθες ἐστιν, ἐνίοτε παραλιπεῖν τὸ πολλῶ, καὶ μόνῳ χρήσασθαι τῷ διὰ χρόνου. *Ariſtoph.* Plut. 1046. ἔοικε διὰ πολλῶ χρόνου σ' ἑωρακέναι. *Luc.* XVIII. 4. ἐπὶ χρόνον verſio *Vulg.* per multum tempus. Geneſ. XL. 4. ἦσαν δὲ ἡμέρας ἐν τῇ φυλακῇ. *Juſtin.* XX. 5. qui ante menſes Romam incenderant. *Quintilian.* Decl. CCCLXXXVIII. Quare deinde tam ſero, poſt annos conſilium initum eſt ejusmodi? *Libanius* Ep. 937. αὐτὸς μὲν διὰ χρόνου σοὶ γράφω, σὺ δ' ἡμῖν ἀδίκοτ' ὁ καὶ ἐμοὶ τὸ διὰ χρόνου πεποίηκε. ᾧ γὰρ βαρὺ τὸ ἐπισέλλειν, τούτῳ δήπου καὶ τὸ λαμβάνειν ἐπισολὰς. *Plut.* de ira cohib. p. 452. E. διὰ χρόνου. & 453. A. bis. D. XL. 3. L. XVII. §. 3. *de manum. Teſtamento.* ut ſi quis poſt annos, indiſtincte, liber eſſe juſſus, poſt biennium liber erit.

2. τὸν λόγον] cum articulo, ut intelligatur Verbum Dei κατ' ἐξοχήν. ut ἡ γραφὴ.

3. *Lucian.* Dial. Mort. VI. 2. τὸν ὑπεργήρων, ὀδόντες τρεῖς ἔτι λοιποὺς ἔχοντα, μόγις ὁρῶντα, οἰκέταις τετράσιν ἐπικεκυφότα, κορύζης μὲν τὴν ῥῖνα, λήμης δὲ τὼς ὀφθαλμὼς μεσὸν ὄντα, οὐδὲν ἔτι ἡδὺ εἰδότα, ἐμψυχόν τινα τάφον. *Porphyr.* de Abſtin. I. 53. καὶ ἀρθρῖτιν νόσον περί τε πόδας καὶ χεῖρας τοσαύτην οὖσαν, ὡς ὅλων ὀκτὼ ἐτῶν φέρεσθαι βασαζομένους, ἀποκρῖσαι τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἐπιβλέψει. *Plut.* Anton. p. 948. B. τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μιμετρημένους φορὰν μέλλεσιν αἴρεσθαι — ἀγγελῆναι. *Galen.* de rat. med. X. παρασκευασμένη σινδόνος θερμῆς ἐπ' εἰκείνῃ — μεταφέρεσθαι γυμνωθέντα· δ. δὲ ἔσωσαν οἱ κρατοῦντες αὐτὸν, εἷς καθ' ἑκάσου πῖρας.

4. Quomodo tectum conſcenderint, a Romanis, quibus Marcus ſcribebat, facile intelligebatur, utpote apud quos ſcalae coenaculorum in publicum erant projectae. *Maximus* D. 64. κατὰ μὲν τὴν ἱσορίαν πάντως ἀπεσεγάσθη ὁ οἶκος· ἐπειδὴ οἱ τῶν τόπων ἐκείνων αὐτόπται γεγόμενοι φασὶ, τὰς στέγας τῶν οἰκων ἀπὸ λίθου κισηροῦ εἶναι ἐλαφροτάτας, ὥσε τὸν ἀποστεγάσαι βουλόμενον ἐυκόλως καὶ συντόμως δύνασθαι τοῦτο ποιῆν. *Plut.* Cap. Rom. 5. p. 264. D. διατί τὸς τεθνᾶναι φημισθέντας ἐπὶ ξένης ψευδῶς, κἄν ἐπανέλθωσιν, οὐ δέχονται κατὰ θύραν, ἀλλὰ τῷ κεράμῳ προσβαίνοντες ἔσω καθίασιν αὐτὸς; — τὴν ὑπὲρ τὸ τέγος εἰς τὴν οἰκίαν καθίκησιν. *Thucyd.* IV. 48. κατὰ μὲν τὰς θύρας οὐδ' αὐτοὶ διενοῦντο βιάζεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος τῶ οἰκήματος, καὶ διελόντες τὴν ὀροφὴν, ἔβαλλον τῷ κεράμῳ, καὶ ἐτόξευον κάτω. *Cic.* Philipp. II. 18. Quoties cuſtodes poſuit, ne limen intrares, cum tamen tu, nocte ſocia, cogente mercede, per tegulas demitterere. *Feſtus* III. coenacula dicuntur, ad quae ſcalis adſcenditur.

Ju-

7 ταῖς καρδίαις αὐτῶν· Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρ-
8 τίας, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕ-
τως + διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρ-
9 δίαις ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ· Ἀφέωνταί ~ σοι αἱ ἁμαρ-
10 τίαι, ἢ εἰπεῖν· Ἔγειραι, καὶ ἆρόν σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε
ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας· (λέγει τῷ παραλυ-

+ αὐτοὶ ~ σου

ἀφιέναι] + τὰς D. a prima manu.
8. εὐθέως] — D 28. 33. 64. Verſio *Syr. Armen. Arab.* probante *J. Millio* prol. 1403. 1461.
τῷ πνεύματι αὐτοῦ] — 40.
ἔτως] + αὐτοὶ ACEFHK 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 27. 28. 31. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 90. 91. Evang. 3. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Plant.* Verſio *Syra* utraque. *Theophylact.* — 102.
διαλογίζονται] διαλογίζεται ὁ λαὸς Evang. 22.
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν] ἐν ἑαυτοῖς 73.
αὐτοῖς] — 102.
ἐν ἑαυτοῖς] ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν 73.
9. τῷ παραλυτικῷ] —— 33.
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· ἔγειραι, καὶ ἆρόν σού τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει] ἔγειρε, ἆρον τὸ κραβατίόν σε, καὶ ὕπαγε εἰς τὸ οἶκόν σε, ἢ εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι D.
σοι] σε EFGL 1. 2. 4. 7. 8. 10. 11. 13. 27. 31. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 90. 92. Evang. 14. 16. 18. 20. 22. 24. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1469.
ἁμαρτίαι] + σε 60. Verſio *Syra* utraque *Theophylactus.*
ἔγειραι] ἔγειρε ACDEF 1. 2. 11. 15. Editio *Eraſmi, Colinaei.* hic & alibi; comm. 11. *Matth.* IX. 5.
ἐγείρε KL 28. 33.
καὶ prius] — ACD 1. 33. 71. 72. Ev. 20. 21. Verſ. *Syr. Copt. Vulg.*
ab ἆρον ad ἆρον 11.] — 106.
σε τὸ κράββατον] τὸ κράββατόν σε AC. 69. Verſio *Vulg.*
περιπάτει] ὕπαγε L. + καὶ ὕπαγε εἰς τὸ οἶκόν σε Verſio *Armen.*
10. ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς] ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι CDGL 42. 53. 54. 56. 58. 61. 62. 68. 83. Evang. 5. 13. 14. 18. 20. Verſio *Syr.* ἀφιέναι Colb.

Juvenal. III. 119. Tabulata tibi jam tertia fumant. Tu neſcis. Nam, ſi gradibus trepidatur ab imis, Ultimus ardebit, quem tegula ſola tuetur A pluvia. *Sueton.* de Illuſtr. Grammatic. Namque jam perſenex pauperem ſe, & habitare ſub tegulis quodam ſcripto fatetur. *Martial.* I. 118. Et ſcalis habito tribus, ſed altis. *Clem.* Strom. 1. ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος ἀναβαθμὸς τῷ εἰς ὑπερῶον ἀνιόντι. *Strabo* IV. p. 303. B. ἔθος δὲ εἶναι κατ' ἐνιαυτὸν ἅπαξ τὸ ἱερὸν ἀποσεγάζεσθαι, καὶ σεγάζεσθαι πάλιν αὖθημερὸν πρὸ δύσεως. VIII. 542. C. Simulacrum Jovis καθήμενον ποιήσαντα, ἀπτόμενον δὲ σχεδὸν τῇ κορυφῇ τῆς ὀροφῆς, ὥσ' ἔμφασιν ποιεῖν, ἐὰν ὀρθὸς γένηται διαναστὰς, ἀποσεγάσειν τὸν νεών. *Moed. Katon.* f. 25. 1. Cum mortuus eſſet R. Huna, feretrum ejus per oſtium efferri non potuit; viſum eſt ergo illis per tectum illud demittere. *Bava Mezia* f. 88. 1. Deut XXVI. 12. comedent intra portas tuas. h. e. cum introitus eſt per portam, ad excipiendam viam tecti. f. 117. 1. num in domum intrat per portam an per tectum? *Erubhin* f. 84. 2. tectum vicinum viae publicae debet habere ſcalam fixam. L. LXIII. 17. 3. D. Si ſupra aedes, quas poſſideo, coenaculum ſit, in quo alius quaſi dominus moretur —— plane ſi coenaculum ex publico aditum habeat. vid in *Matth.* XXIV. 17.

4. τὸν κράββατον] *Moeris.* ἀσκάντης ἀττικῶς· κράββατος ἑλληνικῶς, Σκίμπους, ἀττικῶς. κράββατος, ἑλληνικῶς. *Thomas.* σκίμπους ῥητορικὸν, κράββατος, κοινὸν. *Heſychius* σκίμπους, κράββατον, ἀσκάντης, κράββατος, κλινίδιον εὐτελὲς. Etymol. M. Ἀσκάντης ἡ ὠτελὴς κλίνη. ὁ δὲ κράβατος οὐ παρ' [εὐδοκίμοις] *Phrynichus* p. 20. σκίμπους λέγε, ἀλλὰ μὴ κράββατος. *Sozomen.* H. E. I. 11. ἄξιον δὲ τάττε τῷ ἀνδρὸς θαυμάσαι τὸ ἐμβριθὲς, καὶ τὴν ἀκριβειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Λέγεται γὰρ χρόνῳ ὕστερον κατά τινα χρείαν εἰς ταυτὸ συνελθεῖν τὰς ἐπισκόπας τῆς κύπρε, εἶναι δὲ σὺν αὐτοῖς Σπυριδῶνα τῆτον, καὶ τριφύλλιον τῶν Λεδρῶν ἐπίσκοπον, ἄνδρα ἄλλως τε ἐλλόγιμον, καὶ διανόμων ἄσκησιν πολὺν χρόνον ἐν τῇ Βηρυτίων πόλει διατρι-ψαντα. Συνάξεως δὲ ἐπιτελουμένης, ἐπιτραπεὶς τριφύλλιος διδάξαι τὸ πλῆθος, ἐπεὶ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο παράγειν εἰς μέσον ἐδέησε τὸ· ἆρον τὸν κράββατον σε καὶ περιπάτει, σκίμποδα ἀντὶ τῆ κραββάτε, μεταβαλὼν τὸ ὄνομα, εἶπε. Καὶ ὁ Σπυρίδων ἀγανακτήσας, οὐ σύ γε, ἔφη, ἀμείνων τῆ κράββατον εἰρηκότος, ὅτι ταῖς αὐτῆ λέξεσιν ἐπαισχύνη κεχρῆσθαι. *Euſtath.* in Odyſſ. ψ. 810. 20. δηλοῖ ὁ γράψας ἔτως· ἀσκάντης ἀττικῶς, συνηθέστερον δὲ ὁ σπίμπους, ὁ δὲ κράββατος, φησι, παρ' ἑδενί. *Pollux* X. 35. ἐν δὲ τῇ κριτωνος Μεσσηνίᾳ καὶ τῷ Ρίνθωνος Τηλέφῳ καὶ κράββατον εἰρῆσθαι λέγουσιν. Ἐγὼ δὲ ἐκ ἐντετύχηκα τοῖς δράμασι. *Seneca* Epiſt. XVIII. Grabatus ille verus ſit & ſagum, & panis durus & ſordidus. & XX. magnificentior, mihi crede, ſermo tuus in grabato videbitur, & in panno —— grabatus aut pannus. *Cic.* de Divinat. II. 63. Utrum ſit probabilius, deosne immortales rerum omnium praeſtantia excellentes concurſare omnium mortalium, qui ubique ſunt, non modo lectos, verum etiam grabatos? *Catullus* X. 22. fractum qui veteris pedem grabatti in collo ſibi collocare poſſet. *Martial.* XII. 32. Ibat tripes grabatus, & bipes menſa. Auctor Moreti Simulo ruſtico pauperi grabatum: Membra locat ſenſim vili demiſſa grabatto. *Ariſtoph.* in Nub. Schol. 253. τὸν κράββατον σπίμποδα λέγουσιν ἀττικοὶ, ἰδίως δὲ λέγουσιν τὸ χαλὸν κραβάτιον. *Arrian. Epict.* I. 24. πῶς ἔν ἐμὲ αὐτὰ λέγομεν; ὡς τὸν κράββατον ἐν τῷ πανδοκείῳ, ἂν ἔν ὁ πανδοκεὺς ἀποβάνῃ, ἀπολίπῃ σοι τὰς κραββάτας; *Polybius* MS. de barbariſmo & ſoloeciſmo. βαρβαρίζουσι δὲ καὶ οἱ ἄλως ἐκφύλως ταῖς λέξεσι καὶ καθάλε ὑπαλλαγμέναις χράμενοι, καὶ λέγοντες —— κράββατον τὸν σκίμποδα, ἔτι δὲ τὰ ἑξῆς.

8. τῷ πνεύματι] tanquam filius Dei I. 1. & divinae originis, cujus erat tam peccata remittere, comm. 5. quam cogitationes hominum ſcire. 1. *Cor.* II. 10.

διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς] Hebraiſmus, ut *Matth.* III. 4. XXIV. 48.

λυτικῷ·) Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σε. 11
Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον, ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι 12
πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν Θεὸν, λέγοντας· Ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. Καὶ ἐξῆλθε πάλιν 13
παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.
Καὶ παράγων εἶδε Λευὶν τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον· καὶ λέγει αὐτῷ· 14
Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν 15
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 16
Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, 17
λέγει αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλ-
θον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάν- 18
νου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διατί οἱ μαθηταὶ
Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν 19
αὐ-

11. σοὶ λέγω] — 40. 46. 61.
καὶ prius] ACDL 13. 28. 48. 61. 71. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Copt.* Editio *Bengelii.*
καὶ posterius] — 28.
εὐθέως καὶ] καὶ εὐθὺς C. a prima manu.
κράββατον] + αὐτοῦ HL 31. 61. Verſio *Copt.*
οὐδέποτε οὕτως] ἕτως οὐδέποτε D.
πάλιν] — D Verſio *Copt.* Codices *Latini.*
14. καὶ παράγων] παράγων δὲ 13. 28. 29. 69.
12. ἠγέρθη εὐθέως] εὐθέως ἠγέρθη D. Edit. *Compl.* Verſio *Vulg.*
εὐθέως] + ὁ παραλυτικὸς 28.
πάντας] πάντες A. λέγοντας] καὶ λέγειν D.
εἴδομεν] εἴδαμεν CD. 13. ἐξῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦς 69.
παρὰ] ἐπὶ 69. ex emendatione. ὁ] — D.
+ ὁ Ἰησοῦς FGH 2. 12. 29. 33. 40. 49. 53. 57. 59. 69. 73. 76. 92. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi.*

Λευὶν] Λευὶ AK 42. 47. 54. 56. 58. 63. 64. 67. 72. 80. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 5. Editio *Eraſmi*, *Genevenſis*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Syr. Vulg. Goth. Theophylactus.* probante *J. Piſcatore* & *Beza* in Annott. Edit. 4. Ἰάκωβον D 13. 69. *Victor* Antioch. in Cod. 36. 40. 41. & Regio 1048. οὐκ τοῦ ἓν διαφωνίαν ἔχειν τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον σὺν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀποστόλων, ὡς ἓν τισιν ὠὴν κεῖται, καὶ παράγων εἶδε Ἰάκωβον — ἐν τισι δὲ Ματθαῖον τὸν τελώνην, ἐρεῖ τις, ὅτι δύο ἦσαν σὺν τῷ δώδεκα τελῶναι Ματθαῖος καὶ Ἰάκωβος τοῦ ἀλφαίε, ὅπερ οὐκ ἔστιν, εἷς γὰρ καὶ αὐτὸς ἦν. *Origenes* c. Celſ. 1. ἔγω δὲ καὶ Λίβης ὁ τελώνης ἀκολουθήσας τῷ Ἰησοῦ, ἀλλ' ὅτι γε τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἦν, εἰ μὴ κατὰ τινα τῶν ἀντίγραφων τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίε. *Scholium* cod. Reg. 1007. notante Cotelerio ad conſtitut, Apoſt. II. 63.

καθήμενον] — 59. 73.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθει 1.
ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν] κατακειμένων αὐτῶν D.
αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν Verſio *Goth.*
καὶ ἁμαρτωλοὶ] — Verſio *Armen. Sax. Syra* poſterior. probante *J. Millio.*
καὶ πολλοὶ] + οἱ D. Verſio *Vulg.*
καὶ ultimo] + εὐθέως 60.
15 ἐγένετο] γίνεται L. 33.
ἐν τῷ] — L. 69. 102.
καὶ ſecundo] — D 1. 28. Verſio *Copt. Vulg. Syra.*
+ ἐλθόντες AC.
ἠκολούθησαν] ἠκολούθει L Verſio *Copt. Vulg.*
16. καὶ] Verſio *Copta.*
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα] γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων, καὶ ἰδόντες, ὅτι ἐσθίει. L. γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, καὶ ἰδόντες ὅτι ἐσθίει Verſio *Æthiop.* καὶ οἱ Φαρισαίων 28. 33.
ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα] καὶ εἶδαν, ὅτι ἤσθιεν D.
ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν] μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίοντα A.
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν] ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν τελωνῶν D. bis. Codices *Lat.* Verſio *Æthiop.* + καὶ D. priori loco 68.
καὶ ἁμαρτωλῶν prius] — 69. τί ὅτι] — 31. διατί D. ὅτι 102.
καὶ ἁμαρτωλῶν] καὶ μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν Verſio *Syra* poſterior in margine. + ὁ διδάσκαλος ὑμῶν C. — Colb.
καὶ πίνει] — D. 102. probante *J. Millio* prol. 1279. + ὁ διδάσκαλος ὑμῶν L. 47. 54. 56. 58. 69. Evang. 16. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop. Arab.* 17. καὶ ἀκούσας] ἀκούσας δὲ Verſio *Syr. Theophylactus.*
αὐτοῖς] D 1. 28. οὐκ] ὁ δὲ CL 12. 45. Editio *Colinaei.* Verſio *Vulg. Copt.* καὶ οὐκ 57.
ἦλθον] ἐλήλυθα Evang. 13.
εἰς μετάνοιαν] — ADKL. Colb. duo 1. a prima manu. 28. 31. 34. 39. 42. 63. 72. 84. 92. 102. 103. 104. 106. a prima manu Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop.* in Catena. τοῦτο τὸ ῥητὸν ἕτερος προσανεπλήρωσεν εὐαγγελιστὴς εἰπὼν — εἰς μετάνοιαν. *Euthymius.* probantibus *H. Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio.*
18. καὶ οἱ posterius] + μαθηταὶ L. Verſio *Syra* poſterior in margine.
τῶν Φαρισαίων] Φαρισαῖοι ACDKM 13. 42. 61. 63. 67. 69. 72. 86. 106. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior, & edita in margine. probante *J. Millio* prol. 1342. & *J. A. Bengelio.*
καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων posterius] — A. probante *J. Millio* prol. 1342. οἱ ſecundo] — 3.

12. ἆρας] *Etymol.* δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ ι. ἔχει προσγεγραμμένον κατὰ παράδοσιν, γυμνάσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς, καὶ δείξομεν, ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἔχειν τὸ ι. Ἔστι γὰρ αἶρω, ἀρῶ, τοῦτο τῷ λόγῳ τῆς παραληγούσης γίνεται κατὰ τὸν πρῶτον ἀόριστον ἆρα, ὡς μιαίνω, μιανῶ, ἐμίανα, καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται ἡ μετοχὴ ἄρας, χωρὶς τοῦ ι. Λόγω δὲ ἀρχούσης ἐστὶν ἦρα ὁ πρῶτος ἀόριστος σὺν τῷ ι. ὥσπερ αἰτῶ, ἤτησα, καὶ αἰσχύνω, ἤσχυνα, καὶ ὀφείλει ἡ μετοχὴ ἐκφωνεῖν τὸ ι. τὰ γὰρ τοιαῦτα ἐν ταῖς μετοχαῖς ἐκφωνοῦσι τὸ ι, οἷον ἤτησα, αἰτήσας καὶ αἰσχύνας. Οὕτως οὖν καὶ ἦρα, αἴρας ὤφειλεν εἶναι, οὐκ ἄρας, ἆρα ἓν οὐκ ἐκφωνούμενον τὸ ι. οὐκ ἔχει αὐτὸ, ἀλλ' ἐπειδὴ φησὶν ὁ τεχνικὸς, ὅτι ἡ παράδοσις ἔχει τὸ ι. σχηματιστέον αὐτὸ ἕτως.
ἐναντίον πάντων] *Thucyd.* VI. 25. ἀλλ' ἐναντίον ἁπάντων ἤδη λέγειν.
14. τὸ τελώνιον] ubi portorium ſeu vectigal portus ſolvebatur, erat enim ad lacum, comm. 13.
15. κατακεῖσθαι] *Athenaeus* 1. p. 23. C. κατακεῖσθαι δὲ λέγεται καὶ κατακλίνεσθαι, ὡς ἐν Συμποσίοις Ξενοφῶν καὶ Πλάτων· ἄλλως· ὡς ἔστι κατακεῖσθαι πρὸ δεί-

πνου

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι,
20 νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν· Ἐλεύσον-
ται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς
21 ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή,
22 αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. Καὶ οὐδεὶς
βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ
ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.
23 Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο
24 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ·
25 Ἰδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐδέποτε
26 ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέ-
σεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι;
Καὶ

τοὶ μαθηταὶ] μαθηταί σου E a prima manu 28. 61. a νηστεύειν ad νηστεύειν] — D 1. 33. Versio *Syra*. 20. ἀπαρθῇ] ἀρθῇ C. 13. 28. 64. 69. ἐκείναις ταῖς ἡμέραις] ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ACDL, Colb. 1. 27. 28. 31. 33. 42. 50. 61. 68. 69. 72. Versio *Goth. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1196. *J. A. Bengelio* in Gnom. 21. καὶ prius] ACDGKLM 1. 5. 6. 7. 28. 33. 36. 37. 38. 40. 50. 53. 57. 61. 68. 69. 72. 86. 91. 102. 106. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1069. & *J. A. Bengelio.* ἐδὲις] + δὲ DG. 28. 86. 106. Versio *Syra* posterior in margine. ἀγνάφου] ἀκνάφου 37. & Codex Stephani citatus in Append. Thes. p. 255. B. 106. ἐπιῤῥάπτει] ἐπισυνράπτει D. ἱματίῳ παλαιῷ] ἱμάτιον παλαιὸν CDL 33. τὸ πλήρωμα αὐτοῦ] ἀπ' αὐτοῦ τὸ πλήρωμα AK. 11. 15. 31. 33. 38. 42. 50. 61. 69. 106. αὐτοῦ] — DL. 1. 69. 72. Versio *Goth. Vulg.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom. καινὸν] + καὶ D 68. 69. Versio *Vulg. Syr.* Editio *Bezae* 3. 4. 5. καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται] — L. μὴ] + γε C. ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται] οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται Versio *Syra*. ὁ νέος] — DL 69. Versio *Vulg. Syr. Armen. Copt.* probante *J. Millio* prol. 401. ἐκχεῖται] — D. ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον] — D. καινοὺς] — 72. a prima manu. 22. καὶ prius] — Versio *Goth.* ῥήσει] ῥήξει CDL 33. Versio *Vulg.* ἀπολοῦνται] — L. 102. ἀπόλλυνται 61. + καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται Versio *Sax.* βλητέον] —— 102. 23. παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι] πάλιν αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διαπορεύεσθαι D. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 410. τοῖς σάββασιν διαπορεύεσθαι αὐτὸν C. αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διαπορεύεσθαι 102. παραπορεύεσθαι αὐτὸν] αὐτὸν πορεύεσθαι 69. παραπορεύεσθαι] πορεύεσθαι 13. ἐν] — L 11. 29. 31. 61. 80. Evang. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. καὶ] + πάλιν 13. 69. ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο C. 69. Versio *Vulg.* οἱ μαθηταὶ ἤρξαντο D. ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες] τίλλειν D. ὁδοποιοῦντες τίλλειν Versio *Goth.* ὁδὸν ποιῶσιν] ὁδοποιεῖν G. 1. *Theophylactus.* ὁδοιποροῦντες 69. 24. καὶ οἱ] οἱ δὲ D. αὐτῷ] — D. ποιοῦσιν] + οἱ μαθηταί σου. DM. 1. 13. 28. 61. 69. Versio *Goth. Armen. Lutheri*, *Æthiop.* Codices *Latini*. ἐν] — ACDK 1. 11. 15. 31. 42. 56. 58. 61. 68. 69. 72. 102. Versio *Vulg. Syr. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1380 τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι] ὃ οὐκ ἔξεστι τοῖς σάββασιν A. + αὐτοῖς D. + ποιεῖν 61. 25. αὐτὸς ἔλεγεν] ἀποκριθεὶς εἶπεν D. λέγει CL. 13. 28. 33. 69. Versio *Vulg.* αὐτὸς prius] ὁ Ἰησοῦς Versio *Goth. Syr. Armen.* — 102. αὐτοῦ] + ὄντες D. ἀνέγνωτε] + ἐν ταῖς γραφαῖς 28. ἐπείνασε] + καὶ 44. 26. πῶς] — D. 102. ἐπὶ ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως] — D. non improbante *Beza* in annott. Edit. 3. 4. 5. & in *Act.* VII. 16. Edd. 1. 2. τοῦ prius] —— C. τοῦ posterius] — M 3. 9. 10. 11. 12. 14. 44. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 90. 102. Evang. 24. Editio *Colinaei*. probante *Bengelio*. τοῦ ἀρχιερέως] — M. προθέσεως] προσθέσεως D. ὃς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι] καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ ὄσιν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν, εἰμὴ τοῖς ἱερεῦσιν D. Versio *Armen.* μὴ] + μόνοις 69. ἱερεῦσι] + μόνοις 13. 33. 106. Evang. 21. 22. Versio *Goth.* Codices *Latini*. + μόνον 14. σὺν αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ D. 46. Evang. 17. 19.

πνε συμφορὰ, ἅτε γὰρ ὕπνος δήπεθεν ἐδὲν ἂν λάβοι. Οὐδ' ἂν λέγῃ τις, ἐδαμῶς μάθοιμεν ἄν, ὁ νῆς γαρ ἔστι τῆς τραπέζης πλησίον. Cur Marcus Matthaei ἀναπειμένῃ mutaverit, vide ad *Matth.* IX. 10. *Theophrast.* Char. 21. ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς παρ' αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνῆσαι. *Lucian.* Toxari 44 δειπνεῖν ἐν τοῖς ἄλλοις κατακείμενον. *Athen.* IV. p. 145. D. ἐπὶ κλίνης χρυσόποδος κατακείμενος. *Liban.* O. XVIII. καλὸν ἔστι καὶ σκυτοτόμῳ σοι καὶ χαλκέως ἐπὶ δεῖπνον καλοῦντος ὑπακούειν, καὶ ἐλθόντα κατακείμενον δειπνεῖν. *Lucianus* Gallo 11. εἶτα μηδενὸς ἀνεχομένης πλησίον κατακεῖσθαι αὐτῇ, ἐμὲ κατακλίνεσι. de Merced. Cond. 26. κατάκεισαι —— μόνον τῶν παραφερομένων τὰ ὀσᾶ —— περισσεύων.

αὐτῷ] i. e. Christo.

21. αἴρει] intellige τι.

22. ῥήσει] *Thomas* in ῥίπτεσθαι, οἱ μὲν [ἀττικοὶ] ῥήγνυμι, ἕλληνες δὲ ῥηγνύω, καὶ ῥήσσω.

23. *Herodot.* VII. 42. ἐποιέετο τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίας ὁ στρατὸς ἐπὶ ποταμὸν καΐκον.

26. ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως] Praesente & factum

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. Ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 27 28

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· Καὶ παρετήρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα· Ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων. Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου· καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη· Καὶ ἐξελθόντες 1 2 3 4 5 6

27.] — D. αὐτοῖς] + ὅτι 28.
ἐγένετο] + καὶ C. Versio *Vulg. Syra* prior, & posterior cum obelo. 28. ὥστε] λέγω δὲ ὑμῖν D.
1. τὴν prius] — 102. συναγωγὴν] + αὐτῶν Versio *Copt.*
ἦν ἐκεῖ] ἐκεῖ ἦν A. ἐξηραμμένην] ξηρὰν D.
2. παρετήρουν] παρετηροῦντο AC. 1. 67. ἐτήρουν 63.
εἰ] + ὦ CD. θεραπεύσει αὐτὸν] αὐτὸν θεραπεύσει 72.
αὐτὸν posterius] — D. Colb. Versio *Vulg. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1400.
κατηγορήσωσιν] καὶ κατηγορήσωσιν CD. αὐτοῦ] αὐτὸν D a prima manu.
3. τῷ ἀνθρώπῳ] — 61. + ὁ Ἰησοῦς 1.
ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα] ἔχοντι τὴν χεῖρα ἐξηραμένην D. Versio *Vulg.* τὴν ξηρὰν ἔχοντι χεῖρα C. τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηρὰν L. 102.
ἔγειραι] ἔγειρε ADEFHKLM. 1. 2. 15. 59. 63. 65. 66. 71. 72. 91. Evang. 2. 13. 21. 22. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. ἐγέρθητι 36. 40. 53. εἰς τὸ μέσον] καὶ στῆθι ἐν μέσῳ D.
4. λέγει αὐτοῖς] εἶπεν πρὸς αὐτοὺς D. + τί 1. 6. 53. 61. Colb. *Theophylactus.*
ἔξεστιν] + ἐν ADE. 69. 106. σάββασιν] + τι D.
ἀγαθοποιῆσαι] ἀγαθὸν ποιῆσαι D. σῶσαι] + μᾶλλον D.
ἀποκτεῖναι] ἀπολέσαι L. 1. duo Codices *Stephani* teste Beza. Colb. 36. 40. 50. 53. Versio *Vulg. Goth. Syr. Theophylactus.* probante *H. Grotio.*
ἐσιώπων] ἐσιώπησεν 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. ἐσιώπησαν L.
5. πωρώσει] νεκρώσει D. πωρώσει 70. καρδίας] διανοίας Versio *Syra* posterior in margine.
λέγει] ἔλεγεν L.
σου] — E. 1. 3. 12. 36. 45. 46. 50. 52. 67. 73. 87. 92. 102. Evang. 2. 13. 19. 20. probante *J. Millio* prol. 1442.
ἀπεκατεστάθη] ἀπεκαταστάθη AEFKL. 1. 3. 9. 44. 60. 71. 102. Evang. 13. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. ἀποκατέστη C.
αὐτοῦ] + εὐθέως D. Versio *Sax.*
ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη] — AC a prima manu. DK. 1. 63. 72. 102. 103. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque *Æthiop. Arab. Copt. Armen.* probantibus *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 1196. *J. A. Bengelio.*
ἡ posterius] — Editio *Erasmi* 1. 6. ⊙ ἐξελθόντες] ἐξελθόντες δὲ D. Versio *Vulg.*
εὐθέως] — DL. 12. εὐθὺς C. εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν] μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν εὐθὺς 106.

probante Abjathare, qui paulo post Patri suo, per Doegum occiso, in dignitate Pontificis maximi successit. vid. *Matth.* I. 6. Non dicit, ἐπ' ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ, quod significaret: sub pontificatu Abjatharis. ut *Luc.* III. 2. Achimelechum non commemorat, sed Abjatharem multo clariorem. *Sanhedr.* f. 16. 2. Achitophel, hoc est consiliarius. Benaja filius Jojadae, hoc est Synedrium. Abjathar, hoc est Urim & Thummim. *Ælianus* N. A. II. 42. καὶ στιτούμενος δὲ ἐπὶ μαρτύρων. *Galenus* Meth. Therap. XIII. ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων ἐπιδείξας. *Antiphon.* O. IV. 8. ὁ γὰρ ἐπὶ μαρτύρων ἀλλὰ κρυπτόμενα πράσσεται ταῦτα. *Diodorus* S. XVI. 93. κατηγόρησεν ἐπὶ τῆ βασιλέως. rege praesente. *Lucian.* Tyrann. 27. τοιαῦτα ἦν, ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράττετο. *Origenes* c. Cels. II. p. 95. Ἰησοῦ δὲ σταυρωθέντος ἐπὶ πάντων Ἰουδαίων, καὶ καθαιρεθέντος αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐν ὕψει τῆ δήμου αὐτῶν. 1. *Sam.* XXII. 20. 21. vid. in *Matth.* XVIII. 16.

27. *Joma* f. 85. 2. R. Jose f. Judae dixit Ex. XXXI. 14. Sabbata mea servate, forte per omnia. dissentit R. Jonatha f. Josephi, quia illud vobis sanctum est; illud traditum est in manum vestram non autem vos traditi estis in manum ejus. *Mechilta* in Ex. XXXI. 13. R. Simeon f. Manasiae dixit, ecce dixit: servate Sabbathum, quia sanctum vobis; vobis Sabbatum traditum est, & non vos traditis estis Sabbato.

28. *Eruvin* f. 43. 1. quo die filius David venit, licet Naziraeo bibere vinum Sabbatis, & diebus festis.

2. παρετήρουν] *Glossarium.* Consectatur, ἐξέρχεται πρὸς τὸ παρατηρεῖσθαι. *Dionys. Hal.* Exc. p. 709. Ποσειδωνιος πρέσβυς ἐσάλπι πρὸς τοὺς Ταραντίνους —— οὐχ ὅπως προσεῖχον αὐτῷ τὴν διάνοιαν —— ἀλλ' εἴ τι μὴ κατὰ τὸν ἀκριβέστατον τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου χαρακτῆρα ὑπ' αὐτοῦ λέγοιτο, παρατηροῦντες ἐγέλων. *Od.* κ. 494. Schol. ἐθεάσατο δύο δράκοντας ἐν τῷ κιθαιρῶνι μιγνυμένους, καὶ παρατηρήσας τὴν δράκαιναν ἀπέλιπε. *Dio* Cass. XXXVIII. p. 41. μηδένα τῶν ἀρχόντων —— τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γινόμενα παρατηρεῖν. & XLII. p. 125. κατάσκοποι καὶ κατήκοοι πάντ', ὅσα ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐλέγετο καὶ ἐγίγνετο, παρατηροῦντες πολλοὶ περιῆσαν. *Jos.* A. III. 5. 5. ὁ δὲ τέταρτος, παρατηρεῖν τὰς ἑβδομάδας ἀναπαυομένους ἀπὸ παντὸς ἔργου. B. I. 29. 1. συνεσίαι δ' ἦσαν αὐτῶν λάθρα —— τήν τε ὁμόνοιαν ἡ παρατήρησις ἐπέτεινε. 2. δεδοικὼς ἐπιτηρῆσαν τὴν Σαλώμην. *Polyb.* XVII. 3. ἐν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις ἐνεδρεύειν καὶ παρατηρεῖν, καὶ ποιεῖν τὰ τῶ πολεμοῦντος ἔργα. *Cic.* Orator. 62. Id agit, ut insidietur & observet. *Polybius* p. 1239. μάλισα δὲ παρατηρεῖν τὰς τῶν περὶ τὸν Μελέαγρον ἐντεύξεις. p. 1443. κατὰ δὲ τὸ παρὸν πάντα παρατηροῦν, καὶ πᾶν τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκδεχόμενον, καὶ τὰ μὲν ἀφαιρῶν, τὰ δὲ προσιθὲν, ἐλάμβανε πιθανότητας κατὰ τῶν ἀνθρώπων. p. 1418. ὁ Τληπόλεμος, προσ-

τες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐ-
7 τὸν ἀπολέσωσι. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασ-
σαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας,
8 Καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ οἱ περὶ Τύ-
9 ρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπε
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ
10 θλίβωσιν αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν· ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψων-
11 ται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέ-
12 πιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε, λέγοντα· Ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετί-
μα

ἐποίει] ποιοῦντες D. ἐποίησαν C. *Theophylactus.* ἐδίδει L. 13. 69.
7. ☪ ὁ] ὁ δὲ D. Versio *Vulg.* ☪ γνους ὁ 51.
ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν CD. 1. 69. Versio *Vulg. Syr.*
πρὸς] εἰς D. 36. 40. 53. 61. 92. *Theophylactus.* ωϛ 69.
πολὺ πλῆθος] πολὺς ὄχλος D. Versio *Vulg.*
ἠκολούθησαν] — D. ἠκολούθει 39. ἠκολούθησεν AKM. 1. 5. 10. 12. 34. 35. 36. 37. 42. 67. 83.
84. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii* Versio *Vulg. Theophylactus.*
αὐτῷ] — CDL. 59. 61. 62. 102. Versio *Copt.* ἀπὸ posterius] — D.
ἠκολούθησαν αὐτῷ ☪ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας] ☪ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας ἠκολούθησαν C.
καὶ ultimum] — 69. τῆς posterius] — Editio *Complut.*
Ἰδουμαίας] Ἰδουμαίας G.
τῆς Ἰδουμαίας ☪ ἀπὸ Ἱεροσολύμων] Ἱεροσολύμων ☪ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας 1.
8. ἀπὸ posterius] — D. ☪ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας] — G. 1.
καὶ tertio] + οἱ D. καὶ quinto] + οἱ περὶ D.
οἱ] — C. Σιδῶνα] + ☪ 1. 59.
ἀκούσαντες] ἀκούοντες 1. 69. Versio *Vulg.* ὅσα] ἃ CD. Versio *Copt.*
ἐποίει] ποιεῖ L. + ὁ Ἰησοῦς 28. ἦλθον] ἦλθαν D.
9. αὐτόν] + πολλοὶ D. + οἱ ὄχλοι 28. 69. 10. ἐθεράπευσεν] ἐθεράπευεν K. Versio *Vulg.*
ἐπιπίπτειν] + σὺ D. αὐτῷ] αὐτὸν 31. αὐτοῦ Edit. *Elzevir.* 1633.
ἅψωνται] ἅπτωνται K. + ☪ A. 28. Versio *Syr. Copt. Goth. Sax. Arab.*
11. τὰ bis] — D. 13. 69. ὅταν] + οὖν D.
αὐτὸν ἐθεώρει] ἐθεώρουν αὐτὸν 69. ἐθεώρει] ἐθεώρουν ACDGL. 28. 73.
προσέπιπτεν] προσέπιπτον ACDFGKL. 2. 15. 28. 36. 38. 40. 42. 49. 61. 63. 67. 69. 71. 72. 73. 86. 91. Evang. 18. 19. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.*
ἔκραζεν] ἔκραζον ACDFKL. 1. 2. 11. 13. 15. 28. 31. 33. 36. 38. 40. 42. 45. 49. 59. 61. 68. 69. 72. 73. Evang. 19. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.* κεκράυγαζε 58.
λέγοντα] λέγοντες DK. 61. 69. ὅτι] — D. Versio *Vulg. Syr.*
εἶ] + ὁ χριστὸς C. Versio *Syra* posterior cum asteriſco. ὁ] + ἅγιος 5. + θεὸς 69.

προσπιπτόντων αὐτῷ λόγων δυσμενικῶν ἐκ τῆς τῶν αὐλικῶν παρατηρήσεως καὶ κακοπραγμοσύνης, τὰς μὲν ἀρχὰς παρήκουσε καὶ κατεφρόνει τῶν λεγομένων.

4. *Joſ.* A. XI. 6. 10. σώσαντι μου τὴν ψυχήν. Demoſthenes de Corona. οὐκ ἐσάωσαν ψυχάς, ἀλλ' ἀεὶ δὴν κοινὸν ἔθεντο ῥάβδον. *Herodot.* VIII. 118. ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχήν. *Æn.* X. 525. Te, precor, hanc animam ſerves. *Juvenal.* VI. 653. Morte viri cupiant animam ſervare catellae. vid. in *Matth.* XVI. 25.

5. μετ' ὀργῆς] *Plat.* Apolog. ὀργισθεὶς αὐτοῖς τούτοις, ἔθετο μετ' ὀργῆς τὴν ψῆφον.

συλλυπούμενος] *Pollux* V. 129. συνάχθεσθαι, συναλγεῖν. τὸ γὰρ συλλυπᾶσθαι, ἐυτελές.

8. ἀπὸ Ἱεροσολύμων] I. 5. praecipue. *Jerem.* IV. 3. *Joel.* I. 1.

9. *Gloſſar.* praeſtulari, προσπαραμένειν. προσκαρτερεῖν. praeſto ſum, προσκαρτερέω, προσεδρεύω. *Polyb.* Leg. 47. διὸ καὶ παρεὶς τ' ἄλλα προσεκαρτέρει τῷ Τίτῳ, καὶ πάσας εἰς τοῦτον ἀπηρείσατο τὰς ἐλπίδας. *Athenaeus.* προσκαρτερῶν τοῖς λόγοις. *Themiſtius.* ἑνὸς αὐταῖς ἀναφωνοῦντος θηρίου, προσκαρτερῶσιν ἐκείνῳ, καὶ προσλιπαροῦσιν, ἄχρις ἂν ἕλωσιν. *Demoſth.* θεραπαίνας τὰς Νεαίρᾳ προσκαρτερούσας.

10. ἐπιπίπτειν] *Plut.* Craſſ. p. 547. A. τῷ καίσαρι —— χρήματα ἐκ ἔχοντι, τῶν δανειστῶν ἐπιπεσόντων. *Cic.* pro Plancio 7. equidem ſi quando, ut fit, jactor in turba, non illum accuſo, qui eſt in ſumma ſacra via, quum ego ad Fabium fornicem impellor, ſed eum qui in me ipſum incurrit atque in —— cidit. —— & ab eo, qui hos dimovit potius, quam ab iis, qui in te ipſum incubuerunt, te depulſum putas. *Lucian.* Toxar. 39. οἷα δὲ μὴ προειδομένοις τὴν ἔφοδον αὐτῶν, ἐπιπεσόντες. *Longus* III ἐπιπεσόμενος ἀφρεξήτοις ταῖς πύλαις. *Appianus* Pun. p. 91. περὶ δὲ τὰς πύλας ὀλίγοι μὲν αὐτῶν καὶ συνεπάτουν ἐπιπίπτοντες ἀθρόοι. *Herodian.* I. 8. 11. ἐπιπεσεῖν τῷ κωμῳδῷ καὶ φονεῦσαι. Germ. überfallen.

μάστιγας] *Il.* ν. 812. ἀλλὰ Διὸς μάστιγι κακῇ ἐδάμημεν ἀχαιοί.

11. *Appian.* Mithridat p. 353. παρεκάλει παραμένειν. ὁ Φαμένων δὲ πολεμῆσαι πολίταις, καταῤῥήξας τὸν χιτῶνισκον, ἐκάσοις προσέπιπτε. *Lucianus* Lexiph. 12. ταύτῃ προσπεσόντες —— ἱκέτευον. *Polyb.* X. 18. προσπεσόντος αὐτῷ καὶ δεομένης μετὰ δακρύων. *Heſychius.* προσκυνεῖ, προσπίπτει. *Plut.* Ageſil. p. 597. B. νοσοῦντι δὲ προσπεσὼν καὶ δακρύων, ἔπεισεν υἱὸν ἀποφῆναι πολλῶν ἐναντίον. *Herodian.* I. 16. προσπίπτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο. *Heliodor.* V. 25. προσπεσόντες ἀπέχεσθαι σφῶν ἱκέτευον. & VII. 7. προσέπιπτον ἄμφω τῷ πατρὶ, καὶ τοῖς γόνασι περιφῦντες —— διικνιβεῖτο τὸν ἀναγωγισμόν. inf. VII. 25. *Luc.* V. 8.

12. πολλὰ] *Xenoph.* Cyropaed. III. πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν κῦρον. *Demoſth.* πολλὰ χρήσιμος. *Ælian.* V. H. XII. 54. καλεπαίνοντα πολλά. *Arrian.* Exped. Alex. I. 5. πολλὰ βλαπτόμενοι.

μα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκα- 13
λεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' 14
αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, Καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκ- 15
βάλλειν τὰ δαιμόνια. Καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· Καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, 16
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βρον- 17
τῆς·) Καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκω- 18
βον τὸν τοῦ Ἁλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Καναναίτην, Καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώ- 19
την, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν· καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. Καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε 20
μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρα- 21
τῆ-

12. αὐτὸν φανερὸν] φανερὸν αὐτὸν AEFGH. 44. 46. 71. 83. 84. 106. Editio *Complut. Theophylact. Victor.*
ποιήσωσι] ποιῶσιν DKL. 13. 42. 69. 72. + ὅτι ἠθέλησαν, τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι C. + ὅτι ἠθέλησαν αὐτὸν Codd. *Latt.*
13. ἀναβαίνει] ἀνέβη 1. Evang 18. 19.
ὄρος] + ὁ Ἰησοῦς 13. 28. 69.
ἀπῆλθον] ἦλθον D. Verſio *Vulg. Syr.*
ἤθελεν] ἠθέλησεν 69.
14. ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ] — 59.
ἐποίησε] ἐξελέξατο Verſio *Syra.* ex *Luca.*
δώδεκα, ἵνα ὦσι] ἵνα ὦσι ιβ. D. Verſio *Vulg.*
δώδεκα] + ἃς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε 13. 28. 69. Verſio *Copta*, *Syra* poſterior in margine.
ἵνα poſterius] — 102.
κηρύσσειν] + τὸ εὐαγγέλιον D. Verſio *Sax.*
15 ἔχειν] ἔδωκεν αὐτοῖς D. Verſio *Vulg.*
ἐξουσίαν] + καὶ 80.
θεραπεύειν] + πάσας Verſio *Syra* poſterior.
θεραπεύειν τὰς νόσους C] — L. 102. Verſio *Copt.*
δαιμόνια] + πρῶτον Σίμωνα 13. 69. Editio *E. Schmidii.* probante *Beza*, & in Verſione exprimente.
16. ἐπέθηκεν] + αὐτοῖς ὀνόματα τῷ 33.
τῷ Σίμωνι ὄνομα] ὄνομα τῷ Σίμωνι C. 102. Verſ. *Copt.*
17. Ἰάκωβον τὸν] τὸν Ἰάκωβον D.
C secundo] + τὸν D.
τοῦ Ἰακώβου] αὐτοῦ D a prima manu. 28. 59. 61. 67. 69. αὐτοῦ Ἰακώβου AFG. 73. Ἰακώβου C. 1.
ἀδελφὸν] + τὸν 2.
ὀνόματα] ὄνομα D.
Βοανεργές] Βοανηργὲς CDL. Βοαηργὲς A. 42. 50. *Hieronymus* in Dan. I. non ut plerique putant Boanerges, ſed emendatius legitur *Benereem.* Quod in Verſione ſecutus eſt Lutherus. *Beza* putavit expungendum eſſe O. Cui recte *H. Broughtonus* reſpondit, Judaeos in hunc usque diem ſcheva per oa enuntiare, ut Noabhyim pro Nebhyim. Sic Boanerges.
18. C primum] — Verſio *Copt.* & tertium.
Ματθαῖον] + τὸν τελώνην 13. 50. 61. 69. Verſio *Armena*, *Syra* poſterior in margine.
Θαδδαῖον] Λεβδαῖον D. ex *Matthaeo.*
καναναίτην] καναναῖον DL. 33. Verſio *Vulg. Copt.* Editio *Eraſmi* 1.
19. Ἰούδαν] Ἰούδας D.
Ἰσκαριώτην] σκαριὼθ D. 33. Verſio *Sax.* Codices *Latini.* ἰσκαριὼθ C. ἰσκαιὼθ L. σκαριώτην Verſ. *Syr.*
παρέδωκεν αὐτὸν] ἐγένετο προδότης 76.
ἔρχονται] εἰσέρχονται D.
εἰς] + τὸν 11. Colb.
20. συνέρχεται] ἔρχεται M. ἔρχονται 46. 48. 54. 59. ἦλθε Lectionaria. συνέρχονται 106. Verſio *Syra* prior & poſterior, ſed editam in margine.
ὄχλος] ὁ ὄχλος AD. 67. ὄχλοι 46. 54. 106. Verſio *Syra* utraque. + πολὺς 1. 61.
ὥστε] ὡς E a prima manu. 2. Editio *Eraſmi* 1.
μὴ] μηκέτι 7. Evang. 2. 12. 18. 19.
αὐτοὺς] — D.
μήτε] μηδὲ AKL. 33. 61. 62. 83.
ἄρτον] ἄρτους D. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi.*
ἄρτος 44.
φαγεῖν] φάγειν 1.

Herodian. I. 16. 11. ἱκετεύσασα πολλὰ. *Æneid.* X. 41. multaque ſe incuſat. V. 869. multa gemens. *Cic.* Ep. ad Famil. VI. 7. cum ignoverit omnibus, qui multa Deos venerati ſunt contra ejus ſalutem. inf. V. 10. 23. 38. IX. 36. *Matth.* IX. 14. 1. *Cor.* XVI. 12. 19. *Apoc.* V. 4. *Polyb.* p. 340. πολλὰ ἐνετείλατο, μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδήν. p. 361. πολλὰ διαμαρτυρομένου καὶ κωλύοντος τοῦ Λευκίου. *Herodot.* I. 90. αἰνέσας δὲ πολλὰ. & III. 124. πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων. *Demoſth.* de falſ. Legat. πολλὰ παρεκελεύσατο. *Heliodor.* VII. p. 334. πολλὰ προτρέπεσθαι. p. 737. πολλὰ κωλύειν. *Georg.* IV. 301. & ſpiritus oris Multa reluctanti obruitur. *Polyb.* p. 340. πολλὰ χωρὶς ζόμενος ἐνετείλατο μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδήν. *Pindar.* Olymp. II. 15. καμόντες οἱ πολλὰ θυμῷ ἱερὸν ἴσχον οἶκημα.

14. ἐποίησεν ιβ. ἵνα ὦσιν] *Apoc.* III. 9. XIII. 15.
16. *Livius* XXXV. 142. Filiis Philippum atque Alexandrum nomina impoſuerat. *Pauſanias* Att. 17. καλεμένῳ Πτολεμαΐῳ. *Aboth Nathan* 14. quinque diſcipulos habuit Johannan f. Saccai, & ſingulis impoſuit nomina. 18. R. Juda princeps impertivit honorem ſapientibus, R. Tarphoni, R. Akibae, R. Eleaſari f. Aſariae, R. Jochanni f. Nuri & R. Joſe Galilaeo; Tarphonem vocavit cumulum lapidum. — Aſi f. Judae vocavit ſapientes nominibus.

17. *Ariſtoph.* Acharn. 530. ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης ὀλύμπιος Ἠράσθην, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν ἑλλάδα. ὅτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις. *Cic.* Orator. 29. qui ſi tenui genere uteretur, nunquam ab Ariſtophane poëta fulgere, tonare, permiſcere Graeciam dictus eſſet.

21. οἱ παρ' αὐτοῦ] Dicebant Judaei, ipſum inſanire: audiebant cognati. *Thucyd.* VII. 10. ἥκοντες ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ παρὰ τῆ Νικίᾳ. *Xenoph.* Paed. III. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει, τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς ἐπισέλλετε, ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. *Arrian.* Exped. Alex. II. 1. τὸς παρ' ἀλεξάνδρου ἥκοντας. *Lucian.* Dial. Deor. X. 1. πόθεν ἐξεπέμφθης ἀγγελῶν ταῦτά μοι; ἐκ Βοιωτίας —— παρὰ τῆ ἀμφιτρύωνος γυναικός. Atque ita Apoſtoli, quos Chriſtus miſerat comm. 14. hic eſſent intelligendi: quod non placet, cum ab illis diſtinguantur. Verſio *Vulgata* habet: Sui. *Syra:* cognati ejus. *Prov.* XXXI. 21. *Polyb.* XV. 4. τὸς μὲν ἔν παρ' αὐτῶν ὁ Βαίβιος παραχρῆμα πρὸς τὸν Πόπλιον ἐξέπεμψε, τὸς δὲ τῶν καρχηδονίων παρακατέσχε.

8.

22 τῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γάρ· Ὅτι ἐξέστη. Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων κατα-
βάντες, ἔλεγον· Ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καί, ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλ-
23 λει τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· Πῶς
24 δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται
25 σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οι-
26 κία ἐκείνη· Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλ-
27 λὰ τέλος ἔχει. Οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ, ἁρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρ-
28 πάσει. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
καὶ

οὐδεὶς δύναται

21. ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ] ὅτε ἤκουσαν περὶ αὐτοῦ οἱ γραμματεῖς & οἱ λοιποὶ D. Versio *Goth. Copt.* ex interpretamento. *Victor.* τίνες δὲ οἱ ἀκούσαντες, ἢ πόθεν ἐξῆλθον, ὃ σαφῶς διηγήσατο ὁ εὐαγγελιστὴς, νομίζω ἓν μέρει τῶ Φαρισαίων & γραμματέων λέγειν. Codex Colbert. Et cum audissent de eo Scribae & Pharisaei.

οἱ] — 31. παρ'] περὶ 61.

κρατῆσαι] & ἐκράτησαν 106.

ἐξέστη] ἐξέσαλαι αὐτοὺς D. & in Versione: quoniam exsentiat eos. ἐξέσαλαι 13. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. Codex Lovaniensis apud Cloppenburgium.

καταβάντες] καταβαίνοντες 61.

22. γραμματεῖς] + καὶ H. 12.

ὅτι posterius] — 61. Versio *Syr.*

ὅτι prius] — 61. Versio *Syr.*

αὐτοὺς] + ὁ Ἰησοῦς 31. Versio *Syr.*

23. καὶ] + αὐτὸς 60.

ἐκβάλλειν] ἐκβαλεῖν D. 61. 69.

αὐτοῖς] ὁ κύριος Ἰησοῦς D.

a σαθῆναι ad σαθῆναι c. 25.] — Colb.

24. δύναται σαθῆναι] σαθῆσαι 2.

δύναται] δυνήσεται L. Codices *Latini.*

25. ἑαυτὴν] ἑαυτῇ 61.

σαθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη] ἡ οἰκία ἐκείνη σαθῆναι C. Versio *Vulg. Syr.* ἡ οἰκία ἐκείνη ἑστάναι D. ἡ οἰκία ἐκείνη σῆναι KL. 11. 42. 60.

ab ἐκείνη ad ἐκείνη] — 46. 59. 69.

26. εἰ] ἐὰν D.

ἀνέστη ἐφ ἑαυτὸν, &] Σατανᾶς ἐκβάλλει D.

καὶ posterius] — Edit. *Genevensis.*

μεμέρισται] + ἐφ' ἑαυτὸν D. ἐμερίσθη L.

σαθῆναι] + ἡ βασιλεία αὐτοῦ D. σῆναι L.

27. οὐ δύναται οὐδεὶς] οὐδεὶς δὲ δύναται 90. ἀλλ' οὐδεὶς δύναται L. 1. 69. Versio *Syra* posterior in margine.

οὐδεὶς δύναται ADEFHK. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53, 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. Colb. duo: Evang. 2. 8. 12. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syra* utraque. *Theophylactus.* καὶ οὐδεὶς δύναται G.

τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν] εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν τὰ σκεύη C. εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, τὰ σκεύη L. τὴν οἰκίαν εἰσελθὼν τοῦ ἰσχυροῦ τὰ σκεύη 102.

εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ] — Colb.

αὐτοῦ prius] — L. Versio *Vulg.*

πρῶτον] πρότερον 9. 42. Versio *Vulg. Theophylactus.*

τὴν οἰκίαν posterius] τὰ σκεύη 12. 42. 61.

ἁρπάσαι] ἁρπάσει 69. Colb.

ἁρπάσει] ἁρπάζει D sed in Versione: diripiet. ἁρπάσῃ AEFGK. 3. 4. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 33. 35. 36. 37. 38. ex emendatione. 40. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 55. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 66. 72. 73. 76. 83. 84. 86. 87. 106. Evang. 2. Editio *Complut.* probante *Beza.*

28. ἀμὴν] + ἀμὴν 106. τὰ ἁμαρτήματα] — F. Colb. unus. Versio *Copta.*

τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων] τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα ACD. 1. 84. 86. Versio *Vulg.*

8. δεηθέντων τῶν παρὰ σοῦ πολιτῶν. VIII. 25. τῶν παρ' αὐτοῦ τινας ἡγεμόνων συναπέστειλε. 1. *Macc.* XI. 39. τρόφων δὲ ἦν τῶν παρὰ ἀλεξάνδρᾳ τὸ πρότερον. *Jos.* A. XIII. 5. 1. ἀλεξάνδρᾳ τις, στρατηγὸς. *Polyb.* IV. 11. οἱ τῶν αἰτωλῶν ἱππεῖς ἀπεχώρουν —— σπεύδοντες —— συνάψαι τοῖς παρ' αὐτῶν πεζοῖς. *Lucianus* Scytha 4. ἐκεῖθεν εἰμὶ παρ' ὑμῶν. Toxar. 51. παρ' ἡμῶν γὰρ ἦσαν τὴν Μάσσιραν ἠγάγετο ὁ Λευκάνωρ. nostri generis.

ἐξέστη] *Phavorinus:* ἐξέστηκε, μαίνεται. *Plut.* de fluviis p. 1155. B. ὁ δὲ τῶν φρονίμων λογισμῶν ἐκστὰς. *Demosth.* c. Midiam. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἑαυτῶν, ἀλλοτρίους ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. *Eurip.* γνώμης ἐξέστην. *Isocrates* ad Philipp. μὴ διὰ τὸ νῦν πράττειν ἐξέστηκα τῶν φρενῶν. *Aristot.* de Hippomane. ἡ ἵππος ἐξίσταται καὶ μαίνεται πρὸς τὴν ὀσμήν. *Dioscorid.* V. ἡ διάνοια ἐξίσταται. *Sophocles* Antig. 569. οὐδ' ὡς ἂν βλαστῇ, μένει νοῦς τοῖς κακῶς πράττουσιν ἀλλ' ἐξίσταται. *Lucian.* de Domo. 19. τὸ δὲ Γοργόνων κάλλος, ἅτε βιαιότατόν τε ὂν, καὶ τοῖς καιριωτάτοις τῆς ψυχῆς ὁμιλῶν, εὐθὺς ἐξίστη τοὺς ἰδόντας, καὶ ἀφώνους ἐποίει. *Athenaeus* I. p. 19. F. ἐθαυμάζετο δὲ Ξενοφῶν ὁ θαυματοποιὸς, ὃς μαθητὴν κατέλιπε κρατιστεύοντα τὸν Φλιάσιον, ὃς πῦρ τε αὐτόματον ἐποίει ἀναφύεσθαι, καὶ ἄλλα πολλὰ φάσματα ἐτεχνᾶτο, ἀφ' ὧν ἐξίστα τῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν. *Longin.* I. οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους, ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ. *Dio Chrys.* XVII. p. 253. A. εἴ τις ἐφ' ἑστίασιν κεκλημένος δέκα ἀνθρώπους ἢ ιε. τούτους αὐτὸν ἐμπλῆσαι δέοι, ὁ δὲ φ. ἢ χιλίοις ἑτοιμάζῃ τροφὴν, ἅ παντελῶς ἐξισάναι δόξει; *Cic.* pro Caecina. 15. vis, quae formidine animum perterritum loco saepe & certo de statu dimovet. Tusc. III. 5. Qui igitur exisse ex potestate dicuntur, idcirco dicuntur, quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi a natura tributum est. *Polyb.* I. 81. τέλος δ' ἀποθηριωθέντες ἐξέστησαν ἀνθρωπίνης φύσεως. XV. 27. ἔτως ἐξέστη τῶν φρενῶν. & p. 1468. πῶς ἐκ ἂν εἴποι τις εἶναι θυμοῦ ἔργα, καὶ ψυχῆς ἐξεστηκυίας τῶν λογισμῶν; *Xiphilin.* p. 234. ἀφ' οὗ καὶ ἐξεστηκέναι τινες αὐτὸν τῶν φρενῶν ὑπώπτευσαν, ἅ μέντοι καὶ ὄντως παραφρονεῖν ἐκ τότε ἐπιστεύετο. Opponitur τῷ σωφρονεῖν. 2. *Cor.* V. 13. *Jo.* VII. 5. X. 20. *Aristaenetus* I. 5. ἐξέστην, ὁμολογῶ. *Sophocles* Ajac. 82. οὐκ ἂν ἐξέστην ἰδεῖν. Alciphron. III. 2. μέμνημαι, καὶ ἀληθῶς ἐξέστης.

26. *Luc.* XXII. 37. *Libanius* D. XVI. p. 455. D. βοώντων μὲν ὑμῶν τῶν ἄλλων ῥητόρων τοῦτο ἐκεῖνο· ἄνθρωπος οἰχεται. τέλος ἔχει τὰ Δημοσθένους.

καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· Ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅ- 29
γιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον· 30
Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ ἔξω ἑστῶτες ἀπ- 31
έστειλαν πρὸς αὐτὸν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ 32
αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, 33
λέγων· Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς 34
περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει· Ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ 35
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ μου καὶ μήτηρ ἐστί.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος 1
πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄ- 2
χλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολ-
λὰ,

καὶ] + αἱ ACEGH. 1. 28. 31. 61. 67. 69. 86. Evang. 19. probante *J. A. Bengelio.*
ὅσας] ὅσα D. 69. ἂν] ἐὰν C.
29. δ' ἂν] ἂν δέ τις D. εἰς prius] — D.
εἰς τὸν αἰῶνα] — D. 1. Colb. *Athanas.* de pecc. in Spir. S.
ἔστιν] ἔσται D a prima manu. L. 33. 69. Verſio *Vulg.*
κρίσεως] ἁμαρτίας D. 69. *Athanas.* de pecc. in Sp. S. *Pſeudo-Athanaſ.* Diſp. c. Arium. probantibus *H. Grotio, J. Millio* prol. 401. *J. A. Bengelio.* ἁμαρτήματος L. 28. 33. Verſio *Vulg. Goth. Copt Cyprianus* aliquoties. κολάσεως 61. Verſio *Arab.* κρίματος αἰωνίου etiam fit mentio *Heb.* VI. 2. ἁμαρτήματος αἰωνίου nusquam.
30. ἔλεγον] + ὅτι 28. Editio *Eraſmi* 1. *Ald.* ἔχει] ἔχειν D. ἔχειν αὐτὸν C.
31. ἔρχονται οὖν] ℭ ἔρχεται D. 1. ℭ ἔρχονται C. 13. 28. 69, Verſio *Vulg. Syr. Copt.* Editio *Eraſmi, Colin,*
οὖν] — 102.
οἱ ἀδελφοὶ ℭ ἡ μήτηρ αὐτοῦ] ἡ μήτηρ αὐτοῦ ℭ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ CDL. 13. Evang. 2. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Goth.* ἡ μήτηρ ℭ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 1. ἡ μήτηρ αὐτοῦ ℭ οἱ ἀδελφοὶ Editio *Eraſmi, Ald. Colinaei. Beza:* Neque vero hujus rei mentionem feciſſem, niſi ſuſpicarer, veterem lectionem ſuperſtitione quorundam inverſam, qui magnam putarunt injuriam matri Domini fieri, niſi nomen ipſius caeteris praeponatur.
ἀδελφοὶ] + αὐτοῦ AGKM. 11. 15. 27. 42. 63. Evang. 18. 19.
καὶ posterius] — L.
ἔξω ἑστῶτες] ἑστηκότες ἔξω C a prima manu, ut videtur. ἑστηκότες ἔξω L.
ἑστῶτες] ἑστηκότες G. 1. Editio *Eraſmi, Ald. Bogardi.* ἑστηκότες 28.
ἀπέστειλαν] ἀπήγγειλαν 56. 58.
φωνοῦντες] ζητοῦντες A. καλοῦντες CL. 1. 13. 28. 69.
ad αὐτὸν ad αὐτὸν] — 57. 32. ὄχλος] + πολὺς Bodlej. unus in Edit. Ox.
ὄχλος περὶ αὐτὸν] περὶ αὐτὸν ὄχλος AC. 1. 69. 72. 106. Verſio *Vulg. Syr. Goth.* πρὸς τὸν ὄχλον D.
εἶπον δὲ] ℭ λέγουσιν CD. 13. 69. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* εἶπον δὲ αὐτῷ] εἰπόντων δὲ αὐτῶν 28.
ἀδελφοί σε] + ℭ αἱ ἀδελφαί σε ADEFGM. Colb. 6. 7. 8 9. 10. 34. 35. 39. 44. 46. 47. 48. 51. 52. 55. 56. 58. 60. 61. 64. 65. 71. 74. 83. 84. 90. 91. Editio *Complut.* duae priores *Stephani.* Verſio *Syra* poſterior in margine, *Gothica.* probante *J. Millio* prol. 1343. 33. καὶ] — 1. 13. 28.
ἀπεκριθη αὐτοῖς λέγων] ἀποκριθεὶς αὐτοῖς λέγει L. 61. Verſio *Vulg.*
λέγων] ℭ λέγει 1. 13. 28. 69. μοι prius] — 61.
ἦ] καὶ CL. 1. 3. 5. 9. 36. 40. 53. 56. 57. 58. 61. 67. 71. 74. 90. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr.* οἱ ἀδελφοί μου] ἀδελφοὶ D. οἱ ἀδελφοὶ 102.
34. καὶ prius] — 102. κύκλῳ] — 61. Verſio *Syr.*
κύκλῳ τοὺς] τοὺς κύκλῳ D. 1. 13. 69. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg.*
κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν] τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ CL. Verſio *Copt.*
περὶ αὐτὸν] — D. + μαθητὰς 13. 69. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei, Bogardi.*
λέγει] εἶπεν D. 13. 28. 69.
ἴδε] ἰδοὺ ADGK. 1. 13. 28. 31. 33. 36. 37. 38. 40. 42. 53. 56. 58. 61. 67. 72. 83. 91. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* probante *J. A. Bengelio.* 35. γὰρ] — Verſio *Copt.*
ποιήσῃ] ποιῇ 40. Θεοῦ] + ἐν τοῖς οὐρανοῖς Verſio *Copt.*
ἀδελφός μου] μου ἀδελφὸς D. Editio *Compl.*
μου posterius] — ADL. 1. 36. 40. 53. 69. Edit. *Complut.* Verſio *Goth.*
μήτηρ] + μου L. 10. 35. 44. 47. 48. 49. 50. 52. 55. 56. 57. 58. 59 61. 62. 64. 66. 73. 83. 86. Verſio *Syr.*
1. ℭ πάλιν] πάλιν δὲ 13. 69. Verſio *Syr.* πάλιν 28. + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Goth.*
πάλιν ἤρξατο] ἤρξατο πάλιν D. παρὰ] πρὸς D. ἐπὶ 38.
συνήχθη] συνήχθησαν A. 36. ex emendatione. 51. 74. 89. Evang. 8. 10. συνέρχεται 1. συνάγεται CL. 13. 69.
ὄχλος] ὁ λαὸς D. πολὺς] πλεῖος CL.
ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον] εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα C. *Theophylactus.* εἰς πλοῖον ἐνβάντα D. Verſio *Vulg.*
εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι] καθῆσθαι εἰς τὸ πλοῖον 69. τὸ] — M. 1. 72. 76. 106. Editio *Eraſmi* 1.

29. *Plat.* de Rep. II. εἰς θεὸς βλασφημεῖν. *Herodian.* VII. 8. 21. βλάσφημα πολλὰ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ σύγκλητον ἀπορρίψας. *Liban.* Epiſt. 445. τὴν βελὴν δὲ λίγων κακῶς, εἰς τὰς φίλας ἡμῶν βλασφημεῖς.

2. Infra XII. 38.

10. καταμόνας] *Luc.* IX. 18. 9. 1. *Macc.* XII. 36. Scil. χώρας. *Athen.* VIII. p. 365. C. καὶ νῦν ὑπὲρ τούτου συνάγουσι κατὰ μόνας. *Etymol.* καταμόνας, ἐπίρρημα τοπικὸν, οἱ δὲ λέγουσι μοναδικὸν. γίνεται δὲ ἐκ τῆς κατὰ προθέσεως, καὶ τοῦ μόνος, τοῦτο τὸ μὴ εἶναι μετὰ ἑτέρου. *Thucyd.* I. 32. αὐτοὶ καταμόνας ἀπεωσάμεθα κορυθίες. 37. ὅπως καταμόνας ἀδικῶσι. *Lucianus* Jov. Trag. 1. ὦ Ζεῦ, τί σύννους καὶ καταμόνας αὐτῷ λαλεῖς; *Galen.* de Curat. χωρισθέντας δὲ

διὰ-

3 λα, ϗ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· Ἀκούετε· Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
4 σπειραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲ ἔπεσε ⳋ παρὰ τὴν ὁδὸν, ϗ ἦλθε τὰ πετεινὰ
5 — τοῦ οὐρανοῦ, ϗ κατέφαγεν αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε
6 γῆν πολλήν· ϗ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος
7 ἐκαυματίσθη, ϗ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας·
8 ϗ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, ϗ συνέπνιξαν αὐτὸ, ϗ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς
τὴν γῆν τὴν καλήν· ϗ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα ϗ αὐξάνοντα· ϗ ἔφερεν, ἓν τριάκοντα, ϗ
9 ἓν ἑξήκοντα, ϗ ἓν ἑκατόν. Καὶ ἔλεγεν — αὐτοῖς· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
10 Ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν πα-
11 ραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.
12 ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· Ἵνα βλέποντες βλέπωσι, ϗ μὴ

ἐν τῇ θαλάσσῃ] πέραν τῆς θαλάσσης D. *T. Faber* Ep. II. p. 54. contendit has voces aut delendas aut pro iis ἐν τῇ πρύμνῃ legendum esse. perperam. *Prov.* XXIII. 35. *Propertius* I. 14. Tu licet abjectus Tiberina molliter unda Lesbia Mentoreo vina bibas opere i. e. in navi.

πρὸς τὴν θάλασσαν] πέραν τῆς θαλάσσης D. παρὰ τὴν θάλασσαν 1. ἐν τῇ θαλάσσῃ 59.

ἐπὶ τῆς γῆς] — D. Codices *Latini*. ἐπὶ τὴν γῆν 64. ἐπὶ τὴν αἰγιαλὸν Versio *Goth. Copt.*

ἦν] ἦσαν C. Evang. 12. εἰσήκει Versio *Syra* 2. πολλὰ] πολλαῖς D. λέγων 28.

3. ἀκούετε] ἀκούσατε C. 36. 40. 53. —— 11. 27. ex emendatione.

ἰδοὺ] — Bodlej. unus in Edit. Oxon.

ὁ σπείρων] — D. Versio *Copt.* + τὸν σπόρον αὐτοῦ F. 29. 71. Versio *Goth.* σπεῖραι 102.

4. ἐγένετο] — D. Versio *Vulg. Syr.* σπείρειν] σπεῖραι D.

ἦλθε] ἦλθαν D. ἦλθον HK. 33. Evang. 19.

τοῦ οὐρανοῦ] — ACEFHKL. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 27. 28. 31. 34. 35. 36. 37. 38 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 81. 83. 84. 88. 90. 91. 102. 106. Evang. 2. 8. 9. 10. 12. 14. 17. 18. 19. Editio *Complut.* *Bengelii*. Versio *Sax. Goth. Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Armen. Copt.* Codices *Latini*, *Beda.* probante *J. Millio* prol. 1100.

κατέφαγεν] κατέφαγαν D.

αὐτὸ] αὐτὰ 28, 33. 34. 39. αὐτὸν 38.

5. ἄλλο δὲ] ⳋ ἄλλα D. 33. Evang. 18. 19. ϗ ἄλλο CL. Evang. 12. ἄλλα δὲ 69.

ἔπεσεν] ἔπεσαν D.

τὸ πετρῶδες] τὰ πετρώδη D 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg.* ὅπου] ϗ ὅτι D. Cod. *Lat.*

εὐθέως] εὐθὺς CD. ἐξανέτειλε] ἐξεβλάστησε 1. 13. 28. 69. Versio *Copta.*

βάθος] βάρος 47. 56. 58. γῆς] τὴν γῆν D.

6. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος] ⳋ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος CDL. Versio *Vulg. Copt.*

ἐκαυματίσθη] ἐκαυματίσθησαν D. ἐξηράνθη] ἐξηράνθησαν D.

7. εἰς] ἐπὶ CD. Codices *Latini*. παρὰ 106.

συνέπνιξαν] ἀπέπνιξαν 3. 33. 36. 40. 53. 61. 68. Evang. 12. 19.

ἔδωκε] ἔδωκαν 33. 8. ἄλλο] ἄλλα CL. 33. Versio *Copt.*

εἰς] ἐπὶ 1. 36 40. 106. Versio *Syra.* ἐδίδου] ἐδίδουσαν C.

αὐξάνοντα] αὐξανόμενον ACDL. ἔφερεν] φέρει D. ἔφερον C.

ἓν] εἰς L. *Nazianes.* 46. ἐν E. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 48. 51. 52. 53. Variae lectiones Bogardi. 54. 55. 57. 60. 65. 69. 71. 76. 82. 83. 84. 86. 88. 89. 90. 91. 103. 104. Evang. 2. 8. 9 10. 12. 14. 18. 19. Versio *Syra* utraque, *Æthiop. Hieronymus* in Ezech. XL. 19. *Andreas* in Apoc. XI. 18. & XXII. 2. *Liturgia Marci* p. 263. *Theophylactus. Basilius* in Psalm XXIX. Ephrem. T. 1. p. 294. ter., & comm. 20.

9. αὐτῆς] — ACDEFGKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Colbertini duo. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91 92 106. Editio *Complut. Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Plant. Genev.* Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Theophylactus.*

ὁ ἔχων] ὃς ἔχει D.

ἀκουέτω] + ϗ ὁ συνιὼν συνιέτω D. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini.*

10. ὅτε δὲ] ϗ ὅτε CDL. Versio *Vulg. Copt.*

ἠρώτησαν] ἠρώτων AL. ἠρώτων C. ἐπηρώτων D. Codices *Latini.* ἐπηρώτησαν 13. 69.

οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ D. 13. 28. 69. Codices *Latini.*

τὴν παραβολὴν] τίς ἡ παραβολὴ αὕτη D 13. 28. 69. Codices *Lat.* τὰς παραβολὰς CL. Versio *Copt.* Codices *Latini.*

11. ἔλεγεν] λέγει D. Codices *Latini.* δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον] τὸ μυστήριον δέδοται 102.

γνῶναι] —— AKL. 11. 15. 27. 42. 63. 68. 72. Versio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1466.

τὸ μυστήριον] τὰ μυστήρια G. 1. 67. 106. τὰ] — D. 106.

τὰ πάντα] ταῦτα 52. γίνεται] λέγεται D. 64. Codices *Latini.*

12. βλέποντες] + μὴ EFGH. 2. 12.

διασκέπτεσθαι κατὰ μόνας ἑαυτοῖς ἐπιτιμῶντας. & de ratione medend. XIII. ἔδοξέ μοι κατὰ μόνας εἰπεῖν τῷ ἀτλάλῳ.

11. ὑμῖν δέδοται] Vobis obtigit.

τοῖς ἔξω] *Cic.* ad Attic. IV. 16. Aristoteles in iis, quos ἐξωτερικοὺς vocat. de finib. V. 5. duo genera librorum sunt, unum populariter scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellabant: alterum limatius; quod in commentariis reliquerunt. *A. Gell.* XX. 5. Huic disciplinae, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendae dabat in Lyceo matutinum, nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum ante ingenium, & eruditionis elementa, atque in discendo studium laboremque exploraſſet: Illas vero

ἔξω-

μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούσῃς ἀκούσωσι, καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος· καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἵτινες, ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν· Καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθέως σκανδαλίζονται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, — οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες· Καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούσαντες τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν ἐν

13 14 15 16 17 18 19 20

Ⓒ μὴ ἴδωσι] — 3. ἀκούσωσι Ⓒ] — 28.
συνιῶσι] συνῶσι D a prima manu. 1. ἀκέσωσι 106.
ἀφεθῇ] ἀφεθήσομαι D a prima manu. ἀφίσω ex emendatione; in Verſione: demittam. Codices *Latini*. ἀφεθήσεται AK. Colb. 11. 15. 42. 53. 68. 72. 86. probante *J. A. Bengelio*.
ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα] ἱάσωμαι αὐτοὺς 13.
τὰ ἁμαρτήματα] — CL. 1. Verſio *Copt. Armen.* τὰ παραπτώματα 36. 40. 53. 106. *Theophylactus*; + αὐτῶν Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. 13. πάσας] — 59.
15. ὁδὸν] + οἷς σπείρεται ὁ λόγος, Ⓒ D. ἀκέσωσιν] ἀκούσωσιν D a prima manu.
εὐθέως] εὐθὺς CDL. 69. — Verſio *Armena*.
αἴρει] ἀφαίρει D. ἄρει Editio *Eraſmi* 1. 3. 4. 5. ἄρει Edit. *Eraſmi* 2. ἁρπάζει C.
ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν] εἰς αὐτοὺς 1. 13. 28. 69. Verſio *Armen. Syra* poſterior in margine, *Copt.* ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν A. ἐν αὐτοῖς CL. Verſio *Copt.* 16. εἰσιν ὁμοίως] ὁμοίως εἰσιν C.
ὁμοίως] — D. 1. 28. 69. Verſio *Syra*. *Origenes* Exh. ad Martyr. Codices *Latini*.
σπειρόμενοι] + λόγοι M.
εὐθέως] — D. 1. 36. 40. 60. Verſio *Copt.* εὐθὺς CL. 13. Evang. 2. 13.
αὐτὸν] — 13. 28. 69. 17. ἑαυτοῖς] αὐτοῖς 60. 64.
a θλίψεως ad εὐθέως] — 1. ἢ] καὶ D. Verſio *Vulg.*
εὐθέως] εὐθὺς CL. Evang. 2. 12. 19. Editio *Complut. Genev.*
σκανδαλίζονται] σκανδαλισθήσονται D. 18. ἔτοι] ἄλλοι DL. Verſio *Vulg. Copt.*
ἔτοί εἰσιν prius] — GH. 1. 59. 61. 62. 64. Verſio *Syra* utraque.
ἔτοί εἰσιν poſterius] — AC ex emendatione. EKM. 3. 5. 6. 8. 10. 11. 12. 29. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 67. 68. 69. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 86. 88. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 12. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii*. Verſio *Copt. Goth. Arab. Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1343.
λόγον] + μου 1. ἀκούοντες] ἀκούσαντες CDL. 13. 69.
19. μέριμναι] + τοῦ βίου Ⓒ 60. αἰῶνος] βίου D. Codices *Latini*.
τούτου] — CDL. 1. 38. 102. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 410.
ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου] — M a prima manu. Ⓒ ἀπάται τοῦ κόσμου D. Codices *Latini*.
Ⓒ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι] — D. 1. 28. Verſio *Armena*. Ⓒ αἱ ἐπιθυμίαι 106.
εἰσπορευόμεναι] — Bodlej. unus in Edit. Ox. ἄκαρπος γίνεται] ἄκαρποι γίνονται D. Codices *Latini*.
20. ἔτοί] ἐκεῖνοι CL. Verſio *Copt.* σπαρέντες] — 1.
γῆν τὴν καλὴν] καλὴν γῆν C. καρποφοροῦσι] καρπὸν φέρουσι 67.
καὶ penult.] — 90. Verſio *Vulg.* ἓν ſecundum & tertium] — 102.

ἐξωτερικὰς auditiones eodem loco veſperi faciebat, easque vulgo juvenibus ſine delectu praebebat — librosque ſuos, earum rerum omnium commentarios, ſeorſim diviſit, ut alii ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos quum in vulgus ab eo edi rex Alexander cognoviſſet, literas ad eum miſit — non eum recte feciſſe, quod diſciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis invulgaſſet. *Ariſtot.* Eudemior. I. 8. καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν. & II. 1. & de Rep. III. 6. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διωριζόμεθα περὶ αὐτῶν πολλάκις. & 1. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικώτερας ἴσι σκέψεως. *Jamblich.* V. Pythag. c. XVII. μετὰ τὴν πεντατερῆ σιωπὴν ἐσωτερικοὶ λοιπὸν ἐγίνοντο, καὶ ἐντὸς συνδόνος ἐπήκουον τοῦ Πυθαγόρου, μετὰ τοῦ καὶ βλέπειν αὐτὸν, πρὸ τούτου δὲ ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ μηδέποτε αὐτῷ ἐνορῶντες, μετεῖχον τῶν λόγων διὰ ψιλῆς ἀκοῆς. & XVIII. extr. τὰς γὰρ εἴσω συνδόνας καὶ ἔξω, ἀκροωμένους τοῦ Πυθαγόρου, καὶ τὰς μετὰ τὸ [l. τοῦ] ὁρᾶν ἀκούοντας, ἢ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, καὶ τοὺς εἴσω καὶ ἔξω διωρισμένους, ἐκ ἄλλης ἢ τῆς εἰρημένης ὑπολαμβάνειν προσήκει. 1. *Theſſ.* IV. 11. 1. *Cor.* V. 12. 13. *Coloſſ.* IV. 5. 1. *Tim.* III. 7. *Bemidbar R.* XIV. quicunque legit verſum, qui non eſt ex XXIV. libris, eſt acſi legeret in libris extraneis — nec habet partem in mundo futuro.

20. παραδέχονται] *Act.* XVI. 21. XXII. 18. *Polybius* initio. ἴσως ἂν ἀναγκαῖον ἦν τὸ προτρέπεσθαι πάντας πρὸς τὴν αἵρεσιν καὶ παραδοχὴν τῶν τοιούτων ὑπομνημάτων.

21. ὑπὸ τὴν κλίνην] *Liban.* Epiſt. 608. τὰς μὲν ἐκ τῶν ὀρῶν κατήγαγες, τὰς δὲ ὑπὸ κλίναις κρυπτομένας ἔπεισας, ὡς ἐπὶ κέρδος τὸ λειτουργεῖν ἐκπηδᾶν. *Baſilius* H. Lazicis habita: εἰσὶν τὴν θύραν παταξῇ τις, ὁ χρεωστὴς ὑπὸ τὴν κλίνην. *Sueton.* Calig. 51. Ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere: ad vero majora proripere ſe e ſtrato, ſub lectumque condere ſolebat. *Plaut.* Caſina III. 5. 31. Infectatur omnes domi per aedes, nec quenquam prope ad ſe ſinit adire: ita omnes ſub arcis, ſub lectis latentes metu muſſitant. *Demoſth.* c. Androtion. ὁπόταν ἄνθρωπος — ὑποδύοιτο ὑπὸ κλίνην, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸ σῶμα ἀλῶναι εἰς τὸ δεσμωτήριον ἕλκεσθαι. *Lucianus* Toxari 28. ἦκον ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ ὠτιφίλα, καὶ τὰ φώρια ἐξέφερον ὑπὸ κλίνῃ τινὶ ἐν σκοτεινῷ κείμενα.

22. Steph. Theſ. T. IV. p. 16. A. φανερὸν, ſed hu-

21 ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν· Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Μήτι ὁ λύχνος ἔρχε-
22 ται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστί
23 τι κρυπτὸν ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. Εἴ
24 τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέ-
25 τρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν
26 ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ἔλεγεν· Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς,
27 Καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται, ὡς
28 οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶ-
29 τα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ
30 δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. Καὶ ἔλεγε· Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ;

21. ἔλεγεν] λέγει 1. αὐτοῖς] + ὅτι L. + ἰδετε 13. 69.
ὅ] — 13. 69.
ὁ λύχνος ἔρχε-] ἔρχε- ὁ λύχνος C. 1. Versio *Vulg. Syr.* ἅπτε-] ὁ λύχνος D.
ἔρχε-] καίεται 13. 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi.* τεθῇ] τιθεῖεθῇ G.
ἢ] + ἵνα 1. 69. κλίνην] + καὶ D. Versio *Copt.* + τεθῇ 69.
ἐπιτεθῇ] τεθῇ CDK. 14. 15. 27. 48. 49. 51. 53. 59. 68. 69. 71. 73. 74. 80. 84. 86. 89.
22. τι] — D 1. 10. 11. 12. 13. 36. 37. 40. 42. 49. 53. 59. 61. 62. 65. 66. 68. 69. 72. 80. 83. 86. 91. 102. Colb. Evang. 12. 19. Versio *Copta*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1445.
ὃ ἐὰν μὴ] ἀλλ' ἵνα D. Versio *Goth.* ἐὰν μὴ ACL. 33. 36. 40. ex emendatione. 42. 72. 102. ὃ οὐ μὴ 11. 63. 68. εἰ μὴ ἵνα 1. 13. 69. ἀλλ'] εἰ μη 1. Versio *Copt.*
εἰς φανερὸν ἔλθῃ] ἔλθῃ εἰς φανερὸν CD. Versio *Copt.* 23. εἴ τις ἔχει] ὁ ἔχων 57.
24. ἔλεγεν] λεγει 1. τί] τὰ D.
ἀκούετε] + ὃς ἔχει γὰρ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ 13. 69. Versio *Armena* & — comm. 25.
μετρηθήσεται] ἀντιμετρηθήσεται 6. 10. 35. 40. 46. 47. 52. 53. 55. 56. 58. 66. 67. 73. 83. 86. Versio *Vulg.*
καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούσι] — DG. ponitur ante οὐ ᾧ 69. ut & comma 25.
τοῖς ἀκούσι] — CL 102. Versio *Vulg. Copt. Arab.* probante *J. Millio* prol. 401. & *J. A. Bengelio.*
25. γὰρ ἂν ἔχῃ] ἔχει γὰρ 69. ἂν ἔχῃ] ἔχει CL. δοθήσεται] προστεθήσεται D.
26. ἔλεγεν] + αὐτοῖς 11. ἐὰν ἄνθρωπος] ἄνθρωπος ὅταν 1.
ἐὰν] — D. 28 Codices *Latini.* ὅταν 40. 53. + περ 69. ἂν C.
ἄνθρωπος] — 47. 63. 64. βάλῃ τὸν σπόρον] σπόρον βάλῃ D.
βάλῃ] βάλλῃ 60. βάλλει 69. τὸν] τὸ C. — 69. τῆς γῆς] τὴν γῆν 1.
27. καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται] καθεύδει καὶ ἐγείρεται EFG 33. 47. 50. 53. 54. 68. 69. 73. 92.
ἐγείρηται] ἐγερθῇ D. βλαστάνῃ] βλαστᾷ D. βλαστάνει 33. 47. 53. 54. 65. 68.
μηκύνηται] μηκύνεται D. 47. 53. 54. 65. 28. αὐτομάτη γὰρ] ὅτι αὐτομάτη D.
γὰρ] — ACL. 102. Versio *Copta*, *Syra* posterior. χόρτον] + καὶ 69. Versio *Syr.*
στάχυν] στάχυας D. εἶτα posterius] ἔπειτα 73.
πλήρη σῖτον] πλήρης ὁ σῖτος D. πλήρην σῖτον C. 29. ὅταν δὲ] καὶ ὅταν D. ὅταν γὰρ 71.
παραδῶ] παραδοῖ D. εὐθέως] τότε 1. εὐθὺς CL.
ἀποστέλλει] ἐξαποστέλλει 13. 69. τὸ] τὸν L. 30. τίνι] πῶς CL 7. 13. 28. 69. Ev. 12. 18. 19.
ὁμοιώσωμεν] ὁμοιώσω K. 28. 56. 69. *Theophylactus.* ὁμοιάσομεν 1. 3. 5. 34. 35. 48. 51. 53. 55. 65. 66. 74. 106. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr.* probante *T. Beza.*

hujus verbi rarus est apud veteres scriptores usus, si bene memini: At in N. T. scriptis frequenter occurrit.

ἐγένετο] subintellige τι ex praecedentibus.

27. καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται] *Psal.* III. 6.

νύκτα καὶ ἡμέραν] inf. V. 5. *Thomas.* νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀττικοὶ λέγουσιν, ἤγουν ἐπὶ τῆς νυκτὸς καὶ ἐπὶ ἡμέρας ἐλλειπτικῶς ἔξωθεν, ἢ νύκτα καὶ ἡμέραν, ἤγουν κατὰ τὴν νύκτα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν.

28. *Apollonius Rhod.* Arg. I. 1143. αὐτομάτη φύε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης. *Hesiod.* Ἐργ. I. 117. καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. & 103. morbi αὐτόματοι Φοιτῶσιν. *Athen.* XII. p. 524. B. ἐλαίαν ἱερὰν αὐτομάτην ἀναφῦναι. *Plato* Polit. p. 537. E. καρπὸς —— ἐχ ὑπὸ γεωργίας φυομένης, ἀλλ' αὐτομάτης ἀναδιδόσης τῆς γῆς. *Galen.* in Hipp. Aphorism. VI. κενώσεων, αὐτομάτων δὲ δηλονότι λεγομένων, οὐ τῶν χωρὶς αἰτίας, ἀλλὰ τῶν χωρὶς τῆς ἐξ ἡμῶν αἰτίας. ὅταν γὰρ δόντων ὑδραγωγὸν φάρμακον ἡ τοιαύτη κένωσις γίνεται, ἐκεῖ αὐτὴν ὀνομάζομεν αὐτόματον. *Arrian.* Exped. Alex. I. 8. 25. ἐν ᾗ ἄλσος πήγνυνται αὐτόματοι. VII. 4. 8. οἱ λειμῶνες, οἱ νάρδου αὐτόματοι ἐκφέρουσι. *Diod.* S. I. 8. τὰς αὐτομάτους ἀπὸ τῶν δένδρων καρπούς. *Herodot.* III. 100. ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γενόμενον IV. 74. ἡ κάνναβις καὶ αὐτομάτη καὶ σπειρομένη φύεται. *Simplic.* in Epict. p. 224. τὸ γὰρ σπέρμα φυτῶν καταβαλλόμενον ἐπὶ γῆν, τεγγόμενον ὕδατι ῥιζοῖ ἀφίησι καὶ βλαστὸς, εἶτα καλάμην ἡ κλάδος τρέφει, καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τῆς ἀποδόσεως τὸ καρπῷ καὶ πεπάνσεως. & p. 231. καὶ ἀπὸ πυρῶν καλάμη, καὶ ἄσαχυς, καὶ πάλιν πυρὸς. *Cic.* Cat. Maj. 15. Me quidem non fructus modo, sed etiam ipsius terrae vis ac natura delectat: quae cum gremio mollito ac subacto semen sparsum excepit, primum id occaecatum cohibet, ex quo occatio, quae hoc efficit, nominata est. deinde tepefactum vapore & compressu suo diffundit, & elicit hebescentem ex eo viriditatem: quae nixa fibris stirpium sensim adolescit, culmoque erecta geniculato vaginis jam quasi pubescens includitur, e quibus cum emerserit, fundit frugem spici ordine structam, & contra avium minorum morsus munitur vallo aristarum.

29. *Thomas.* δρεπάνη, οὐ δρέπανον. *Moeris.* δρεπάνη, ἀττικῶς· δρέπανον, ἑλληνικῶς.

παραδῷ] sub. ἑαυτὸν, fructus maturus tradit se metenti. *Georg.* I. 287. Multa adeo gelida melius se nocte dederunt. *Act.* XXVII. 15. Germ. sich ergeben.

30. *Hermog.* de Form. Orat. I. 11. εἰ μή τις τὰς ἰσο-

Θεοῦ; ἢ ἐν ποίᾳ ϖαραβολῇ ϖαραβάλωμεν αὐτήν; Ὡς ~ κόκκῳ σινάπεως, ὃς, ὅταν 31
σπαρῇ ἐπὶ τ γῆς, μικρότερ⟨ον⟩ πάντων τ σπερμάτων ἐστὶ τ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅταν 32
σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τ λαχάνων μείζων, ϗ ποιεῖ κλάδους μεγά-
λους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. Καὶ 33
τοιαύταις ϖαραβολαῖς ϖολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν.
Χωρὶς δὲ ϖαραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάν- 34
τα. Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης· Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. 35
Καὶ ἀφέντες τ ὄχλον ϖαραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· ϗ ἄλλα δὲ πλοι- 36
άρια ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαίλαψ ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλ- 37
λεν

~ κόκκ⟨ῳ⟩

ποίᾳ] τίνι L 1. 7. 13. 28. 63. 69. Ev. 12. 18. 19. Editio *Eraſmi*. 2. 3. 4. 5. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine.
ϖαραβολῇ ϖαραβάλωμεν αὐτήν] αὐτὴν ϖαραβολῇ θῶμεν L. 13. 28. 63. 72. in margine. *Origenes* in Matth. XIII. 34. Verſio *Syra* poſterior in margine. ϖαραβολῇ αὐτὴν θῶμεν, ϖαραβάλομεν αὐτὴν 69.
ϖαραβολῇ] ὁμοιώματι 1.
ϖαραβάλωμεν] ϖαραβαλῶμεν Edit. *Complut.* prob. *T. Beza*. ϖαραβαλῶμεν Edit. *Eraſmi*. 31. ὡς] ὁμοία ἐστὶν D.
κόκκῳ] κόκκον ACEFGHKLM 1. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 11. 28. 33. 34. 35. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 67. 68. 69. 71. 78. 80. 83. 84. 86. 88. 90. 91. 92. 106. Evang. 19. Edit. *Complut. Plant. Eraſmi, Colinaei, Bogardi, Bengelii*. Verſio *Vulg. Syr.* utraque. *Heſychius, Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1246. 1040.
ὃς ὅταν] ὃς ὅτι ἂν D. a prima manu. ὃς ϗ ὅταν 69. τῆς γῆς] τὴν γῆν, DL.
μικρότερ⟨ον⟩] μικρότερον D a prima manu. LM. 44. 69. καὶ μικρότερον 28. 31. 33. 68.
πάντων τ σπερμάτων ἐστὶ] ἐστὶ πάντων τ σπερμάτων D. τῶν] ἃ εἰσιν D.
ἐστὶ] — AL. τ ἐπὶ τῆς γῆς] — C. + ἐστιν A. τ ἐπὶ] — 90.
ἀ γῆς ad γῆς] — 69. 32. ϗ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει] — D.
σπαρῇ] αὐξηθῇ 12. 51. 74. 89. 90. Verſio *Syra* poſterior in margine. φύῃ 63. 64. 106.
πάντων τ λαχάνων μείζων] μείζων πάντων τῶν λαχάνων D. 1. 34. 39. Verſio *Syr.*
μείζων] μεῖζον ACL. 92. αὐτοῦ] + πάντα 40.
τοῦ οὐρανοῦ] — Verſio *Syr.* 33. ϖαραβολαῖς ϖολλαῖς] ϖολλαῖς ϖαραβολαῖς D. Verſ. *Vulg.*
ϖολλαῖς] — 1. 28. 33. 40. 53. 59. Verſio *Syr. Copt. Armen. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio* prol. 1404.
αὐτοῖς] — L. ἠδύναντο] ἐδύναντο ADE 2. 9. 44. 72. 90. Edit. *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bogardi.*
34. αὐτοῖς] + τὸν λόγον 7. 33. Evang. 18. 19. μαθηταῖς αὐτοῦ] ἰδίοις μαθηταῖς CL. αὐτοῦ] — Colb.
ἐπέλυε] ἔλυε 28. ἀπέλυε 59. Editio *Colinaei, Bogardi*. ἐπέλυσε 69.
πάντα] αὐτὰς D. 35. λέγει] ἔλεγεν 69. ὀψίας γενομένης] — 56. 58.
ὀψίας] + δὲ 59. 36. ἀφέντες] ἀφίεσιν D 28. 69.
τὸν ὄχλον] αὐτὸν A. + ϗ D 69.
ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ] τὰ ἄλλα τὰ ὄντα μετ' αὐτοῦ πλοῖα 1.

ἰσοδυναμούσας ἑτέραις λέξεσι, διὰ τὸ ἐκ παραλλήλε δύνασθαι τίθεσθαι, περιβολῆς ἰδίας λέγοι. οἷον ἐστὶ καὶ τὸ· Τί ἐρῶμεν, ἢ τί φήσομεν; ex Demoſth. de Corona. ἀλλ' οὐκ οἶμαι τοῦτο εἶναι περιβολῆς ἴδιον, δεινότητος δὲ μᾶλλον τῆς κατὰ μέθοδον. ταῖς γὰρ ἐπιμοναῖς, ἐφ' ὧν ἰσχύομεν πραγμάτων χρώμεθα. *Iſocr.* Evag. εἰ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὰς εὐαγόρε πράξεις παραβάλλοιμι. *Lucian* quom. Hiſt. conſcr. 20. ὡς ἔν ἐν, φασιν, ἐνὶ παραβαλεῖν *Eſ.* XL. 18.

ἀναβαίνει] *Theophraſt.* H. Plant. VIII. 3. ὁ δὲ δόλιχος, ἐὰν παρακαταπήξῃ τις ξύλῳ, μακρὰ ἀναβαίνει, καὶ γίνεται κάρπιμος. *Matth.* XIII. 7. *Virgil.* Ecl. V. 39. & ſpinis ſurgit paliurus acutis.

32. ὑπὸ τὴν σκιὰν] *Liv.* XXXII. 21. Metu enim videlicet compulſi in aliena terra, quia ſub umbra auxilii veſtri latere volunt, in ſocietatem veſtram contugiunt. XXXIV. 9. erant etiam eo tutiores, quod ſub umbra Romanae amicitiae latebant.

33. *Jo.* XVI. 11. 1. *Cor.* III. 2. *Heb.* V. 12. XII. 20. *Arrian.* Epict. I. 29. extr. καὶ γὰρ Σωκράτης συνεγίνωσκε τῷ ἐπὶ τῆς Φυλακῆς κλαίοντι, ὅτε ἔμελλε πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ λέγει, ὡς γενναίως ἡμᾶς ἀποδεδάκρυκε, μήτι ἦν ἐκείνῳ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο τὰς γυναῖκας ἀπελύσαμεν; ἀλλὰ τοῖς γνωρίμοις, τοῖς δυναμένοις αὐτὰ ἀκοῦσαι· ἐκείνῳ δὲ συμπεριφέρεται ὡς παιδίῳ. III. 1. σὺ γὰρ τοιοῦτος, οἷος ἀκοῦσαι τ' ἀληθῆ; *Jamblich.* V. Pythag. 37. διττὸν γὰρ ἦν αὐτοῖς τῆς διδασκαλίας τὸ σχῆμα. καὶ τῶν προσιόντων οἱ μὲν ἐκαλοῦντο μαθηματικοί, οἱ δ' ἀκουσματικοί. καὶ μαθηματικοὶ μὲν οἱ τὸν περιττότερον, καὶ πρὸς ἀκριβείαν διαπεπονημένον τῆς ἐπιστήμης λόγον ἐκμεμαθηκότες, ἀκουσματικοὶ δ' οἱ μόνας τὰς κεφαλαιώδεις ὑποθήκας τῶν γραμμάτων ἄνευ ἀκριβεστέρας διηγήσεως ἀκηκοότες. 1. *Cor.* XII. 11. 1. *Pet.* IV. 10.

34. ἐπέλυε] *Apoc.* V. 2. 2. *Petr.* I. 20. 3. *Eſdr.* IX. 46. *Dan.* V. 12. *Herodian.* IV. 12. 14. ἐπιλύεται ἐπιστολὰς. *Theon.* Progymn. 6. καὶ παλαιφάτῳ τῷ Περιπατητικῷ ἐστι ὅλον βιβλίον περὶ τῶν ἀπίστων ἐπιγραφόμενον, ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα ἐπιλύεται. *Athen.* X. p. 449. F. ἔυβυλος δ' ἐν σφιγγοκαρίωνι τοιούτους γρίφους προβάλλει αὐτὸς, καὶ ἐπιλύων αὐτούς. *Euſtath.* in Od. χ. p. 785. 9. γρῖφος, δύσκολον ζήτημα, ὃ ἐν συμποσίοις ἔλεγέ τις, προκειμένης φιάλης οἴνῳ γεμούσης, καὶ ὁ ἐπιλυσάμενος τὸ ἀπορηθὲν ἐξέπινεν, εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀπορήσας ἐνεφορεῖτο τῆς φιάλης. *Ephrem.* p. 161. τὴν ἐπίλυσιν τούτων μαθεῖν θέλω, ἐπεὶ οὐ νοῶ τί ἐστι ταῦτα. Oenomaus ap. *Euſeb.* P. V. 24. ἐπιλυσάμενος ἐκεῖνος τὸ αἴνιγμα. Heliodor. I. 18. ἀπό τινων ὀνειράτων πεπλανημένων τεταραγμένος —— καὶ τὴν ἐπίλυσιν διαπορῶν ἐπηγρύπνει τοῖς φροντίσμασι —— ἔλκει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ βέλησιν τὴν ἐπίλυσιν —— καὶ τὸ μὲν ὄναρ τοῦτον ἔφραζε τὸν τρόπον, ἕτως αὐτῷ τῆς ἐπιθυμίας ἐξηγουμένης. & IV. 9. πρὸς τὴν τῶν ἀγνοουμένων εὕρεσιν, καὶ τῶν χρησθέντων ἤδη τὴν ἐπίλυσιν. *Dial. c. Marcionitas* p. 38. εἰ δὲ λόγον ζητεύεις μὴ ἐπιλυόμενον, ἐχ ὁσίως φρονεῖς. *Philo* de Therapeut T. 2. p. 483, 21. ζητεῖ τις τὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν, ἢ ὑπ' ἄλλε προταθὲν ἐπιλύεται. *Joſ.* A. VIII. 6. 5. τῆς σοφίας αὐτῆ βελομένη λαβεῖν πεῖραν, αὐτη προτείνασα καὶ λῦσαι τὸ ἄπορον τῆς διανοίας ἐληθεῖσα —— καὶ τὰ προβαλλόμενα σοφίσματα ῥαδίως τῇ συνέσει καταλαμβανόμενος, θᾶττον ἢ προσεδόκα τις ἐπελύ-

38 λεν εἰς τὸ πλοῖον, ὅτε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι. Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ
προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οὐ
39 μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ·
40 Σιώπα, πεφίμωσο· Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. Καὶ εἶ-
41 πεν αὐτοῖς· Τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέ-
γαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα
ὑπακούουσιν αὐτῷ;

1 Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. Καὶ ἐξελθόντι
αὐτῷ

ἄλλαι δὲ πλοιάρια ἦν] ἄλλαι δὲ πλοῖαι πολλαὶ ἦσαν D. a prima manu. δὲ] δέκα 71. — L. Versio *Copt.* 102.
πλοιάρια] πλοῖα ACD. ex emendatione. M 1. 7. 13. 31. 33. 38. 67. 69. 72. 106. Versio *Vulg. Syra* utraque.
ἦν] — L. αὐτὸς] αὐτῶν 12. 61. Versio *Syra* prior, & posterior in margine. *Copt.*
37. γίνεται] ἐγένετο D. Versio *Vulg.* ἄνεμος μεγάλη] μεγάλη ἀνέμου D. 1. 69. 102. Versio *Vulg.*
μεγάλη] μεγάλα C. 44. Versio *Copt.* τὰ δὲ] καὶ τὰ CD. 13. 69. Versio *Vulg. Copt. Syr.*
ἐπέβαλλεν] ἐπέβαλλον 52. Evang. 2. 18. 19. ἔβαλεν D. ἐπέβαλεν 9. 10. 47. 53. 54. 55. 66. 71. 83.
86. 91. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bengelii*, *Bogardi*.
αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι] ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον CDL. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine.
αὐτὸ] — 102.
γεμίζεσθαι] βυθίζεσθαι 1. 7. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. καταποντίζεσθαι 11. 27. 68. ex *Matthaeo.*
38. ἦν αὐτὸς] αὐτὸς ἦν C. ἐπὶ τῇ] ἐν τῇ ACDL. 1. 53. 61. 69. Versio *Vulg. Syr.* utraque *Copt.*
πρύμνῃ] Θαλάσσῃ T. *Euber.* τὸ προσκεφάλαιον] προσκεφαλαίῳ D. 1.
διεγείρουσιν] διεγείραντες D. 28. 69. ἐγείρουσιν 44. a prima manu. 50. ἐγείραντες 13. 69.
καὶ ultimum] — D 69. 39. διεγερθεὶς] ἐγερθεὶς D. 13. 51. 69.
εἶπε τῇ θαλάσσῃ] τῇ θαλάσσῃ, καὶ εἶπε D. 1. σιώπα πεφίμωσο] σιωπᾶτε φίμωσο L.
πεφίμωσο] καὶ φιμώθητι D. Codices *Latini.* 40. δειλοί ἐστε οὕτω] οὕτως δειλοί ἐστε 1. 69. δειλοί ἐστε οὕτω 82.
οὕτω] — DL. 13. Versio *Vulg. Copt.* πῶς οὐκ] οὔπω DL. 1. 13. 69. Versio *Vulg. Copt.*
41. ἔστε ἐστὲ] ἐστὲ ἔτος D. 72. ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα] ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι D.
ὁ ἄνεμος] οἱ ἄνεμοι E 1. 31. 38. Evang. 9. Versio *Syra.* ὑπακούουσιν αὐτῷ] αὐτῷ ὑπακούουσιν C. 1. 69.
ὑπακούουσιν] ὑπακούει L. 1. 13. 28. 69. αὐτῷ] — D.
1. ἦλθον εἰς τὸ] ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς Evang. 2. 8. 10. 13. 14. 17.
ἦλθον] ἦλθεν CEL 13. 28. 31. 60. 69. Versio *Copt. Arab. Syr.* utraque, sed posterior habet editam in margine.
τῆς θαλάσσης] καὶ D. — 13. 69. Evang. 4. probante *J. Millio* prol. 411.
Γαδαρηνῶν] Γερασηνῶν D. Versio *Vulg. Nyssen.* in Cantic. H. 6. Γεργεσηνῶν L. 1. 28. 31. 33. 38. Evang.
9. 10. 12. 18. 19. Versio *Copt. Armen. Syra* posterior in margine *Æthiop. Arab. Origenes*, *Victor*, *Euthymius*,
H. 66. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 996.
2. ἐξελθόντι αὐτῷ] ἐξελθόντων αὐτῶν D. ἐξελθόντι αὐτῷ CL. 1. 7. 13. 33. 69. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.

ελύετο. *Diogenes* Aristipp. II. 70. ἄνιγμα τινὲς αὐτῷ προτείναντες καὶ εἰπόντες· λύσον, τί, ὦ μάταιε, ἔφη, λῦσαι θέλεις, ὃ καὶ δεδεμένον ἡμῖν πράγματα παρέχει; *Ovid.* Trist. IV. 7. 7. alicui fua chartae vincula dempfi. *Joſ.* A. XVII. 5. 7. ἐπισολὴ —— λυθεῖσα —— τάδε ἐδήλω. *Athenaeus* XV. p. 670. F. Πλάτων ἐν ζ. νόμων παρβλημά τι προβάλλει σφενδωτικὸν, ὅπερ ἄξιον ἐστὶν [illegible]

35. *Achilles Tatius* VIII. p. 535. διεγνώκαμεν ἐν τῇ τύρῃ παραχειμάσαντες διελθεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον. Act. XVIII. 27.

36. *Ut erat*, fine ullo ad iter apparatu. conf. c. 38.

37. λαίλαψ] *Thomas.* ἡ λαιλαψ, ἐχ ὁ λαίλαψ. ἀμεινόνως ἐν δ. τῶν ἱερῶν· λαίλαπι ἀγρίᾳ. Heſychius. λαίλαψ· ἄνεμος συσροφὴ μετὰ ὑετοῦ. *Etymol.* λαίλαψ, δηλοῖ δὲ τὴν σ[illegible] καὶ ἐπισταμένην λαμπρότητα τοῦ πνεύματος. *Ariſtot.* de Mundo. λαίλαψ, πνεῦμα βίαιον, καὶ εἰλούμενον κάτωθεν ἄνω. *Lucian.* in Alcyone. ἀειρίαν ἐξ ἐκ[illegible] τὸν ἀνεμώδη λαίλαπος καὶ ταραχῆς ὑπεστήσατο. *Il.* ρ. 57. ἔλαον ὁ ἐξαπίνης ἄνεμος σὺν λαίλαπι πολλῇ λάβρος τ' ἐξέσρεψε, καὶ ἐξετάνυσσ' ἐπὶ γαίῃ. *Galen.* in Hippocr. Epidem. II. ἄφνω λαιλαπώδης καὶ ἐπιφελὴς —— λαίλαπας δὲ τὰς ἀιφνιδίους καὶ σφοδρὰς ἀήμους οἱ ἕλληνες ὀνομάζουσι, καὶ μάλισθ' ὅταν ὑετὸς ἄφνω ἐν αὐτοῖς γίγνηται λαβρὸς. *Lexic. Jobi* MS. λαίλαψ, ἄσημος κυκλεμφὴς. Schol. in Il. δ. 228. λαιλαπας συσροφὰς ἀνέμων, καταφορὰν μετὰ ὄμβρου. 2. *Pet.* II. 17. *Lex. MS.* λαίλαψ, σκότος μετὰ συσροφῆς ἀνέμου.

μεγάλη] μέγας ζέφυρος. μέγας χειμὼν. *Jo.* VI. 18. *Apoc.* VI. 13. *Thucydides* II. 21. ἀνέμου κατ[illegible] μεγάλου.

38. ἐπὶ τῇ πρύμνῃ] *Od.* ν. 73. Καὶδ' ἄρ' Ὀδυσσῆϊ τόρεσαν ῥῆγός τε λίνον τε Νηὸς ἐπ' ἰκριόφιν γλαφυρῆς, ἵνα νήγρετον εὕδοι πρύμνης. *Euſtath.* διάτε τὸ ἐντιμότερον, ἐπεὶ καὶ ἀρχικὸν ἡ πρύμνα διὰ τὸν κυβερνήτην, καὶ διότι ἐδὲ ἔδει ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων κοίτην [illegible]

τὸ προσκεφάλαιον] *Galen.* I. 1. in Hippocr. Epidem. III. ἐπὶ προσκεφαλαίῳ καταβέμινός τις τὸν αὐχένα, παύεται τρέμων τὴν κεφαλὴν. *Plato* Polit. 1. καθῆσο δὲ ἐστεφανωμένος ἐπίτινος προσκεφαλαίῳ καὶ σιφρῷ. *Dio* LVIII. p. 422. Caligula ſenatoribus pulvillos ſubjici curavit προσκεφάλαια, μὴ ἐπὶ γυμνῶν σανίδων καθίζωνται. *Schol. ad Ariſtoph.* Equit. 781. δείκνυσι αὐτῷ προσκεφάλαιον, ὃ φησι τῷ δήμῳ παρασκευάσαι, ἵνα μὴ ἐπὶ ψιλῆς τῆς [illegible] καθίζωνται —— παύσασα καὶ διεγεί[illegible]ρε, ἵνα ἐπιθῇ τῷ καθισματι σε τὸ προσκεφάλαιον. *Heſychius.* ὑπηρέσια, τῶν καπηλατόντων, δέρματα τινα, ὡς προσκεφάλαια, ἐφ' ὧν καθίζονται. Ἐπιστίκρανον, πρόσκρανον, τὸ προσκεφάλαιον, καὶ τὸ δημάτιον ὑπηρέσιον, ἐφ' ᾧ καθίζονται οἱ ἱππόσωτες. *Ariſtoph.* Plut. 542. ἀντὶ δὲ πιοσκεφάλαιου λίθον ἐνμεγέθη πρὸς τῇ κεφαλῇ. *Pollux* VI. 9. προσκεφάλαια, ὡς Δημοσθένης καὶ λοιποὶ —— ποτίκρανον δὲ οἱ κωμικοὶ, τὸ προσκεφάλαιον, ἢ τὸ ὑπηρέσιον. & X. 40. ἐν δὲ ἀμφιαράῳ ἀριστοφάνης κνέφαλ[illegible] ἅμα καὶ πιοσκεφάλαιον τῶν λίθ[illegible], ὀνόματι ὁ καὶ σκυτίνων κα[illegible] ἐων γιγνομένων, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀνακειμένοις πεποίηται προσκεφάλαιον σκυτινοῦν, καὶ ἐρέας καὶ λίθου. —— οὐ μὴν φαῦλον τεθηρακέναι, ὅτι τὸ ναυτικὸν ὑπηρέσιον ἰδίως ἐν ταῖς ὥραις κατέλιπε πιοσκεφάλαιον εἶναι μὴ καλῶς νομιζόντων, ἀλλὰ ὑπηρέσιον μόνον. *Schol. Thucyd.* II.

αὐτῷ ἐκ τῶ πλοίω, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τ̃ μνημείων ἄνθρωπ῟ ἐν πνεύματι ἀ- 2
καθάρτῳ· Ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς ~ μνημείοις· καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο 3
αὐτὸν δῆσαι· Διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' 4
αὐτῶ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι· Καὶ 5
διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατα-
κόπτων ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τ̃ Ἰησῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐ- 6
τῷ. Καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησῦ υἱὲ τῦ Θεῦ τῦ ὑψίστυ; 7
ὁρκίζω σε τ̃ Θεὸν, μὴ με βασανίσῃς. (Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· Ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκά- 8
θαρτον ἐκ τῦ ἀνθρώπυ.) Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν· Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων· 9
Λεγεὼν ὄνομά μοι· ὅτι πολλοί ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτὸς 10
ἀπο-

~ μνήμασι

σὺθὺς] — Versio *Syra*. σὺθὺς CL. ἀπήντησεν] ὑπήντησεν DL. 1. 28. 40. 46. 54. 66. *Damascenus* 1. 1.
ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπ῟] ἄνθρωπ῟ ἐκ τῶν μνημείων D. Versio *Vulgi*.
3. τὴν κατοίκησιν εἶχεν] εἶχεν τὴν κατοίκησιν D.
κατοίκησιν] οἴκησιν 34. 35. 39. 54. 55. 56. 58. 60, 66. 68. 83. 84. 106.
μνημείοις] μνήμασι ACEFGKL. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 27. 28. 31. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. ex emendatione 71. 72. 80. 83. 84. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 17. Editio *Complut. Bengelii*. probante *J. Millio* prol. 1100.
οὔτε] οὐδὲ CDL 33.
ἁλύσεσιν] ἁλύσει C 33. + οὐκέτι CDL 28. 69. Versio *Vulgi*. οὐδεὶς] + ἔτι 1.
ἠδύνατο] ἰδύνατο ACDE 2. 3. 52. 53. 65. 72. 73. 74. 90. 92 Ev. 2. ἐτόλμα M. δῆσαι] δαωάσαι 28. 54.
4.] ὅτι πολλάκις αὐτὸν δεδεμένον πέδαις καὶ ἁλύσεσι, οὐ αἷς ἔδησαν, διεσπακέναι, καὶ τὰς πέδας συντετριφέναι, καὶ μηδένα αὐτὸν ἰσχύειν δαμάσαι D. Διὰ τὸ αὐτὸν πολλὰς πέδας καὶ ἁλύσεις, αἷς ἔδησαν αὐτὸν, διεστακέναι, καὶ συντετριφέναι, καὶ οὐδεὶς ἰσχύσεν αὐτὸν δαμάσαι 1. Colb. unus. πολλάκις] πολλαῖς 28. ἔδεδζ] ἔδησαν αὐτὸν 28.
διεσπᾶζ] διεσπακέναι 28. διασπᾶζ 40. ὑπ' αὐτῦ τὰς ἁλόσεις καὶ τὰς πέδας] — 28.
ὑπ'] ἀπ' 36. 40. 57. 91. in quodam Steph. teste Beza. — 106.
αὐτὸν ἴσχυε] ἴσχυεν αὐτὸν AC. 69. ἴσχυσεν αὐτὸν 106.
ἴσχυε] ἰσχυσε 1. 3. 9. 37. 44. 56. 58. 60. 61. 62. 91. Editio *Erasmi*, *Aldi*.
δαμάσαι] δῆσαι A. 5. καὶ διαπαντὸς νυκτὸς] νυκτὸς δὲ D.
νυκτὸς καὶ ἡμέρας] — 36. 40.
ὄρεσι, καὶ ἐν τοῖς μνήμασι] μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ACLM. 1. 10. 11. 12. 13. 37. 38. 47. 50. 55. 66. 67. 68. 69. 72. 83. 86. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii*. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.*
μνήμασι] μνημείοις D. 1. 69. κράζων] κραυγάζων 69.
6. ἰδὼν δὲ] καὶ ἰδὼν CL 1. 69. Versio *Copt.* Ἰησῦν] + ἐρχόμενον 60.
ἀπὸ] — AKM 11. 15. 38. 42. 45. 50. 60. 61. 63. 72. 106. Evang. 17. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1500.
προσέπεσεν] προσεκύνησεν F. αὐτῷ] αὐτὸν ACL. 76. Evang. 2. 19.
7. εἶπε] λέγει ACKLM. 11. 27. 31. 38. 42. 46. 50. 63. 68. 86. Evang. 9. 12. 17. 18. 19. Codices *Latini*. — 44.
ἐμοὶ] ἡμῖν Versio *Syra* posterior, & editam in margine 106. Ἰησῦ] — 1. 84. 86.
τῦ posterius] — 90. ὑψίστυ] ζῶντ῟ A. Versio *Syra* posterior in margine.
8. αὐτῷ] + ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Saxon*.
ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ] τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἔξελθε ἀπὸ A. 9. ἐπηρώτα] ἐπηράτησε A.
σοι ὄνομα] + ἐστιν D. ὄνομα σοι AC. 1. 69. 72. 106. *Damascen.* 1. 1.
ἀπεκρίθη λέγων] ἀπεκρίθη D. Evang. 2. ex emendatione. λέγει αὐτῷ ACKLM. 1. 11. 13. 15. 27. 28. 31. 38. 42. 50. 69. 86. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Damascenus*. probante *J. A. Bengelio*.
λεγεὼν ὄνομά μοι] ἐστι μοι ὄνομα λεγιὼν D. 69. λεγεὼν] λεγιὼν CDL. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
μοι] — 1. + ἐστιν A. 69. 10. παρεκάλει] παρεκάλεν A 1. 37. *Damascenus*.
μὴ] — 13. αὐτὸς ἀποστείλῃ] ἔξω τ̃ χώρας] ἔξω τ̃ χώρας αὐτὸς ἀποστείλῃ 1.
αὐτὸς ἀποστείλῃ] ἀποστείλῃ αὐτὸς A. 106. *Damascenus*. ἀποστείλῃ αὐτὸν K. 42. 63. Colb. Versio *Syra*. αὐτὸς] αὐτὰ C.

93. ὑπηρέσιον ἐστι τὸ κῶας, ᾧ ἐπικάθηνται οἱ ἐρέτ̃ντες. Suidas. ὑπωγκώνιον τῶν ἐρετῶν ἤτοι κωπηλατῶν ἐφ' ἕ καθίζουσιν ἐρέτ̃ντες, διὰ τὸ μὴ συντρίβεσθαι αὐτῶν τὰς πύγας. *Plut.* de Discrim. Adulat. & amici p. 63. D. ὐδὲ κατάκεισαι σὺ δεξιῶς, ἅμα δὲ διακινῶν τὸ προσκεφάλαιον αὐτῦ λαθὼν ὑπέβαλε τὸ κερμάτιον.

2. Marcus de uno tantum loquitur, quia duorum mentio facta parum ad potentiam addidisset, & quaestionibus dubiisque praebuisset occasionem, cum furiosi & coeci societatem inire non soleant. Conf. X. 46.

4. *Horat.* Epist. I. 16. 76. in manicis & Compedibus saevo te sub custode tenebo. *Herodot.* III. 23. ἐν πέδησι χρυσέησι δεδέσθαι. *Xenoph.* Cyropaed. IV. ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι. *Hesychius.* πέδαι, δεσμὰ, περισκελίδες. *Schol. paru.* in Il. ν. 36. πέδας, δεσμὸς, ἤτοι παρὰ τὸ πίπτειν εἰρῆται, ἢ παρὰ τὸ τὰς πόδας. *Polyaenus* p. 595. ἔλυσαν αὐτὰς φίλης ῥίνην ἐσπέμψαντος, ᾗ χρησάμενοι τὰ δεσμὰ διέσπασαν. *Celsus* III. 18. φρενίτις — eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit, ne vel sibi vel alteri noceant.

5. νυκτὸς καὶ ἡμέρας] *Luc.* XVIII. 29. *Michael Apostol.* 19, 27. οἱ τὴν καρχηδόνα κτίσαντες Φοίνικες ὅτε προσέπλευσαν τῇ Λιβύῃ, ἐδέήθησαν τῶν ἐγχωρίων δέξασθαι αὐτὰς νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ἐπιτυχόντες δὲ τότε, ὃν ἐβούλοντο ἀπαλλάσσεσθαι, ὡς συντιθέμενοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας μένειν.

Pausanias Lacon. . . κλειομένην δὲ ὕστερον τότων ἐτέλαβε τέλος μανέντα· ὡς γὰρ ἔλαβε τὸ ξίφος, ἐτίτρωσκε αὐτὸς αὐτὸν, καὶ διεξῄει τὸ σῶμα ἅπαν κόπτων τε καὶ λυμαινόμενος.

Justinus H. XIII. 6. 17. Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur: ferrumque ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium manus & membra sua ipsa caesura.

Luc. VIII. 29. *Aristoph.* Lysistrat. 788. φεύγων ὄρεσι γάμου ἀφῖκεν εἰς ἐρημίαν, κἂν τοῖς ὄρεσιν ἄκει. *Lucian.*

de

11 ἀποστείλῃ ἔξω τ̃ χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς ~ τὰ ὄρη ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη.
12 Καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες· Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,
13 ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· Καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ
14 κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, (ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι) καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ
15 ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός. Καὶ ἔρχονται πρὸς τ̃ Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τ̃ δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα, τ̃ ἐσχηκότα τ̃ λεγεῶνα· καὶ ἐφοβήθη-
16 σαν. Καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν
17 χοίρων. Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τ̃ ὁρίων αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντ῾ ~ τῷ ὄρει αὐτοῦ

11. δὲ] — Verſio *Syra* poſterior. πρὸς τὰ ὄρη] — A 1. Colb. unus. 72. *Damaſcenus.*
τὰ ὄρη] τῷ ὄρει ACDEFGHKLM 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. Colb. duo. 28. 31. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 4. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. Editio *Complut. Bengelii*, *Genev.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab. Theophylactus*, *Euthymius*. probantibus *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 1100.
μεγάλη] — DL 34. a prima manu 71. Verſio *Goth. Copt.* probante *J. Millio* prol. 401. πολλῶν 36. μεγάλων Evang. 17. μακρόθεν 60.
βοσκομένη] βοσκομένων ALD. in Lat. Verſ. paſcentium. + πρὸς τῷ ὄρει A. 69. 72. tranſponitur.
12. παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες λέγοντες] ῾Ωδεκαλέσαντες αὐτὸν εἶπον K 13. 69.
παρεκάλεσαν] παρεκάλει AD 11. 12. Colb. 40. 50. 60. 61. Verſio *Vulg. Damaſcenus.*
πάντες] — CDLM. 1. 4. 11. 27. 31. 38. 42. 63. 68. 102. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1466.
οἱ δαίμονες] — CL 1. 102. Verſio *Copt.* τὰ δαιμόνια D.
λέγοντες] λέγοντα L. εἰπόντα D. εἰσέλθωμεν] ἀπέλθωμεν D.
13. ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς] εὐθέως κύριο῾ Ἰησοῦς ἐπεμψεν αὐτὸς εἰς τοὺς χοίρους D.
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς] ἐπεμψεν αὐτὸς H. 59. 71. 73. εὐθέως] — CL 1. 28. 63. 102. Verſio *Syr. Copt. Æthiop.*
ὁ Ἰησοῦς] — CEL 1. 28. 102. Verſio *Syr. Copt.* τὰ ἀκάθαρτα] — A. a prima manu F 28.
εἰσῆλθον] εἰσῆλθεν 73. 106. ὥρμησε] + πᾶσα 51. 74. 90. ex *Matthæo.*
ἦσαν δὲ] — DL 1. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* ἦσαν γὰρ 58. a prima manu. Edit. *Complut. Genev.* probante *J. Millio.*
ὡς] ὡσεὶ 60. — Verſio *Copt.* τῇ θαλάσσῃ] τοῖς ὕδασιν Verſio *Syra.* ex *Matthæo.*
14. οἱ δὲ] καὶ οἱ ACLM. 1. 13. 28. 31. 33. 69. 86. 106. Evang. 9. 10. 12. 19. Verſio *Goth. Syr. Copt.*
τοὺς χοίρους] αὐτοὺς CDL 69. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop.*
ἀνήγγειλαν] ἀπήγγειλαν ACDKLM 1. 11. 15. Colb. 38. 40. ex emendat. 42. 50. 59. 61. 67. 73. 106. Ev. 9. 12. 17. 19.
ἐξῆλθον] ἦλθον AKLM 11. 15. 33. 50. 61. 68. 72. 86. 106. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Verſio *Goth. Copt.*
τί ἐστι] — H. Evang. 2. a prima manu. 15. θεωροῦσι] + αὐτὸν D. Verſio *Vulg.*
καθήμενον, καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα] ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα καὶ καθήμενον Verſio *Syra.*
καθήμενον] — 60.
καὶ ἱματισμένον] — 28. ἱματισμένον DL. 1. 13. 33. 34. 39. 57. 60. 69. Evang. 13. 17. Verſio *Copt.*
τ̃ ἐσχηκότα τ̃ λεγεῶνα] — D. 27. Verſio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 411. 1361.
λεγεῶνα] λεγιῶνα L.
16. καὶ διηγήσαντο] διηγήσαντο δὲ DEG. 2. 9. 10. 12. 14. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 46. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 71. 78. 83. 84. 90. 91. 92. Colb. Stephani aliquot teſte Beza. Evang. 2. 8. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plant. Genev.* διηγήσαντο F.
ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ] ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς 1. ἐγένετο] + αὐτῷ D. Verſio *Vulg.*
17. ἤρξαντο παρακαλεῖν] παρεκάλεσαν D. ἤρξαντο] ἤρξατο 72.
ἀπελθεῖν] ἵνα ἀπελθῃ D. Verſio *Vulg.* καὶ ἀπελθεῖν H.
18. ἐμβάντ῾ ~] ἐμβαίνοντ῾ ADKLM. 4. 7. 11. 15. 33. 42. 50. 63. 72. 86. Colb. Evang. 18. 19. Verſio *Vulg.*

de Sacerdot. Cybeles D. D. XII. ὁ δὲ ἀνὴς τὴν κόμην ἴεται μεμηνὼς διὰ τῶν ὁρῶν.

Arrian. Indic. 24. 9. τὰ δὲ ἄλλα τοῖς λίθοισι τοῖσιν ὀξέσιν ἔκοπτον, σίδηρος γὰρ αὐτοῖς οὐκ ἦν.

7. *Phrynich.* p. 158. ὥρκωσε, καὶ ὁρκώτης δ' ἐγὼ, οὕτω κρατῖνος φησι. μᾶλλον διὰ τοῦ ω. λέγε, ἢ διὰ τοῦ ι. ὥρκισεν. *Act.* XIX. 13. 1. *Theſſ.* V. 27.

τῷ ὑψίστῳ] *Gen.* XIV. 18. *Heb.* VII. 1. *Act.* VII. 48. *Philo* Byblius ex Sanchuniathone ἐλιοῦ καλέμενος ὕψιστος. *Philo* Leg. ad Caj. T. 2. p. 569, 8. προστάξας ἀνάγεσθαι θυσίας —— ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, ἀπαρχὴν τῷ ὑψίστῳ θεῷ. & 592, 27. διετάξατο γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν. in Decreto Auguſti *Joſ.* A. XVI. 6. 2. ἐπὶ ὁρκανοῦ ἀρχιερέως θεοῦ ὑψίστου. Unde ſeculo tertio ortum nomen Hypſiſtariorum. *Greg. Naz.* O. XIX. de patre ſuo. ἐκ δυοῖν τῶν ἐναντιωτάτοιν συγκεκραμένης, ἑλληνικῆς τε πλάνης, καὶ ἰουδαϊκῆς τιρατείας, ὧν ἀμφοτέρων τὰ μέρη φυγὼν, ἐκ μερῶν συνετέθη. Τῆς μὲν γὰρ τὰ εἴδωλα καὶ τὰς θυσίας ἀποπεμπόμενος, τιμῶσι τὸ ὕδωρ καὶ τὰ λύχνα, τῆς δὲ τὸ σάββατον αἰδέμενος καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα εἴ τινα μικρολογίαν, τὴν περιτομὴν ἀτιμάζουσιν. ὑψισάριοι τοῖς ταπεινοῖς ὄνομα, καὶ ὁ παντοκράτωρ δὴ μόνος αὐτοῖς σεβάσμιος.

9. *Plaut.* Captiv. III. 4. 15. Hic homo rabioſus habitus eſt in Aulide. 28. ſuum ipſe interdum ignorat nomen, neque ſcit, qui fiet. *Æn.* IV. 469. Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus, & ſolem geminum & duplices ſe oſtendere Thebas.

13. ὡς] circiter. ferme. *Herodot.* III. 25. ἀπέκρινε τῷ στρατῷ ὡς ε. μυριάδας. *Thucyd.* . . ὡς ν. & V. 55. τιμόντες τῆς ἐπιδαυρίας ὡς τὸ τρίτον μέρος. *Demoſthenes.* . . ὡς λ.

ἐπνίγοντο] *Plut.* de Exilio p. 599. B. καθάπερ ἀκόλυμβοι πνιγομένοις ἐπιχειρῆντες βοηθεῖν, περιπλεκόμενοι καὶ συγκαταδύνοντες.

14 *Palaephat.* 32. ἐθαύμαζον, τί ἂν εἴη τὸ γέγονος.

15. ἱματισμένον] Ex hoc ſolo loco laudatur in Lexicis.

αὐτῆ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτῆ. Ὁ δὲ Ἰησῆς 18
οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· Ὕπαγε εἰς τ οἰκόν σε πρὸς τὰς σὰς, καὶ ἀνάγ- 19
γειλον αὐτοις, ὅσα σοι ὁ Κύριος ~ ἐποίησε, καὶ ἠλέησέ σε. Καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο 20
κηρύσσειν ἐν τῆ Δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησῆς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον. Καὶ 21
διαπεράσαντος τῆ Ἰησῆ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πο-
λὺς ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺ, ἔρχεται εἷς τ ἀρχισυναγώγων, 22
ὀνόματι Ἰάειρος· καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τὰς πόδας αὐτῆ. Καὶ παρεκάλει αὐ- 23
τὸν πολλὰ, λέγων· Ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῆ τὰς
χεῖρας, ὅπως σωθῆ· καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτῆ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος 24
πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν. (Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, Καὶ 25
πολ-

~ πεποίηκε

παρεκάλει] ἤρξατο παρακαλεῖν D. Versio *Vulg.* δαιμονισθεὶς] ἰαθεὶς 54. Versio *Syra* posterior in margine.
ᾖ μετ' αὐτοῦ] μετ' αὐτοῦ ᾖ AC. 1. 68. 72. Evang. 18. 19. Versio *Goth. Syr.*
19. ὁ δὲ Ἰησοῦς] καὶ Ἰησῆς C. καὶ ὁ Ἰησῆς 69. καὶ AKLM 1 11. 33. 42. 50. 60. 61. 63. 68. 72. 102. 106. Evang. 9. 10. 12. 17. 18. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt.* probante *Bengelio.* & *J. Millio* prol. 1343.
οὐκ] — H. ἀλλὰ λέγει] καὶ εἶπεν D. ἀλλὰ εἶπεν *Theophylactus.*
ἀνάγγειλον] διάγγειλον D. 1. 28. 69. ἀπάγγειλον 50.
σοι ὁ κύριος] ὁ κύριός σοι C. κύριος] θεὸς D. Versio *Copta.*
ἐποίησε] πεποίηκεν ACEGHLM. 2. 3. 9. Colb. duo. 10. 11. 12. 13. 15. 33. 34. 35. 37. 39. 40. 42. 44. 48. 49. 51. 56. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 69. 72. 73. 74. 78. 83. 84. 86. 87. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 17. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bengelii. Severus, Theodor. Heracleot. Theophylactus.*
καὶ ultimum] + ὅτι D. Versio *Syra.* Editio *Bezae* 3. 4. 5. 20. ἐν] + ὅλη D. Δεκαπόλει] + καὶ Evang 8.
ὅσα] ἃ C. Versio *Copt.* Ἰησοῦς] κύριος 60.
21. σὺν τῷ πλοίῳ] — D. 1. 28. 47. 56. 58. Versio *Armen.* ἐν πλοίῳ 102.
πάλιν εἰς τὸ πέραν] εἰς τὸ πέραν, πάλιν D. Versio *Syra.* πάλιν] + ἦλθεν 69.
ἐπ' αὐτὸν] — 44. ἐπ'] πρὸς 28. 69. 90. καὶ ἦν] — D.
22. ἰδοὺ] — D 102. Versio *Syr. Vulg.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Millio* prol. 401.
εἷς] τις D 50. Versio *Vulg.* ὀνόματι Ἰάειρος καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει] καὶ προσέπεσεν D.
πίπτει] προσπίπτει 13. 69. Versio *Vulg.* πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ] αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας 1.
πρὸς] εἰς 55. Evang. 19. αὐτῆ] Ἰησοῦ Versio *Goth.*
23. καὶ παρεκάλει] παρεκαλεῖν D. καὶ παρεκαλεῖ AC. 71. πολλὰ] καὶ D. — 38.
ὅτι] — D 69. ἐσχάτως] + ἐσχάτως. C.
ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῆ τὰς χεῖρας] ἐλθὲ, ἅψαι αὐτῆς σὺ τῶν χειρῶν σε D ἐπιθῆς] ἐπιθήσῃ 71.
αὐτῆ τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας αὐτῆ C. 1. Versio *Vulg.* χεῖρα αὐτῆ 69.
αὐτῆ] αὐτῷ AK. 31. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei,* ἐπ' αὐτῆ 28. — 69.
τὰς χεῖρας] χεῖρα 69. Versio *Vulg. Copt.* *Bogardi.* ὅπως] ἵνα CL. 28. 69. Versio *Copt.*
ζήσεται] ζήσῃ CDL 13. 69. ζήσηται 54. Ev. 8. 24. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ] — 36.
ἀπῆλθε] ὑπῆγεν D. μετ'] ἐπ' Evang. 20. ἠκολούθει] ἠκολούθησεν CL 13. συνέθλιβον] συνέθλιβεν *Theophylactus.*
25. τις] — ACL 1. 33. 102. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1343.

19. Inter Judaeos vetuit nuntiari opera sua: Matth. VIII. 4. apud Gentes, porcos alentes, permisit.

22. *Jos.* B. II. 17. 9. ἐλεάζαρος ὁ υἱὸς Ἰαείρου.

23. τὸ θυγάτριον] *Suidas.* ὁ δὲ ἠγάσθη τὸ μειράκιον, ὥστε καὶ θυγάτριον ἔχων ἠγημένον καὶ αὐτὸ φιλοσόφως, αὐτῷ κατεγγυῆσαι. *Athenaeus* XIII. p. 581. C. εἰς νύκτ' ἀποδώσεις τῷ θυγατρίῳ μου δίπλᾶν.

ἐσχάτως ἔχει] *Phrynichus* p. 172. ἐσχάτως ἔχει ἐπὶ τῆ μοχθηρῶς ἔχει καὶ σφαλερῶς, τάττουσιν οἱ σύρφακες, ἡ δὲ τῆ ἐσχάτως χρῆσις, οἶσθα, ἐπὶ τῆ ἄκρᾳ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κεῖται, ἐσχάτως σοφὸς, ἐσχάτως φιλόσοφος. διαγραπτέον ἦν καὶ τοῦτο. *Thomas.* ἐσχάτως ἔχει, ἐπὶ τῆ μοχθηρῶς, οἱ σύρφακες· οἱ δὲ παλαιοὶ ἐπὶ τῆ ἄκρως τιθέασιν, ἐσχάτως φιλόσοφος. *Zosimus* I. 70. ἐσχάτως μαινιγῶσαι. Agatharchides Cnidius de mari rubro. ἐσχάτως διακείμενον. *Polyaenus* V. p. 456. Διονύσιος ἀῤῥωστεῖν προσποιησάμενος λόγον διέδωκεν, ὡς ἐσχάτως εἶη διακείμενος. *Lucian.* Abdicato 14. ὃν γὰρ, ὡς ἐν ἐσχάτοις ὄσαν τὴν γυναῖκα, καὶ παμπονήρως ἔχουσαν, ὀκ ἰώμενον μοῖσῆς. *Hippocrat.* Aphorism. I. 6. εἰς τὰ ἔσχατα νοσήματα ἀι ἐσχάται θεραπεῖαι κράτισαι. *Aristoph.* Acharn. 751. διαπίναμες. Schol. ἐσχάτως πεινῶμεν Exc. ex *Diodoro.* p. 554. ὅτι Πυθαγόρας πυθόμενος τὸν Φερεκύδην —— ἐν Δήλῳ νοσεῖν, καὶ τελέως ἐσχάτως ἔχειν. & l. XXIV. p. 566. ἐσχάτως γὰρ αὐτῆ διακειμένης. *Demosth.* c. Leptin. τὰ ἔσχατα πάσχειν p. θανάτῳ ζημιῆν. *Armidor.* III. 61. φυλάττεσθαι ὑπό τινος κατεχόμενον —— τοῖς ἐσχάτως ἔχουσι σωτηρίαν προσαγορεύει. II. 26. πρὸς ἐσχάτοις ὄντας. *Heliodorus* VIII. p. 395. ἐν ἐσχάτοις διάγειν. *Aristid.* S. S. I. p. 289. ἕτως σύμπαντος τὸ σώματος ἔχειν, ὡς ἐς ἔσχατον ἐλθεῖν. *Ælian.* V. H. II. 4. ἠπείλησε τὰ ἔσχατα δράσειν αὐτὸν μὴ ὑπακόσοντα. *Xenoph.* Cyropaed. II. τὰ ἔσχατα παθεῖν. & H. G. II. ὁμολογῶ τὰ πάντων ἐσχατώτατα παθὼν ἂν δικαίως ἀποθνήσκειν. *Petron.* 101. in ultimis esse. *Polybius* I. p. 33. ἐσχάτως αὐτῶν ἤδη διακειμένων. *Diodorus* S. XVIII. 48. ὁ δ' Ἀντίπατρος, ἐσχάτως ἤδη διακείμενος. Exc. XXI. 12. τὸν βασιλέα διακείμενον ἐσχάτως ἤδη. *Apulejus* Met. 1. ultime affectus.

24. συνέθλιβον] supra III. 19. 20. infra 31. *Ovid.* ex Ponto IV. 9, 21. Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem: Sed foret a populo tum mihi dulce premi. *Cic.* in Verrem Act I. 7. Hortensius Consul designatus domum reducebatur e campo, cum maxima frequentia a multitudine.

25. ἔσχε ἐν ῥύσει αἵματος] *Cic.* Tusc. III. 4. Qui autem in morbo sunt; sani non sunt, & omnium insipientium animi in morbo sunt.

26. *Lucianus* Phal. II. 13. καταδαπανῶντα παρ' αὐτῆ κρίνεσθαι. 2 *Macc.* II. 10.

Plinius H. N. XXIX. 5. Hinc illae circa aegros miserae sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. Hinc illa in-

26 πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, καὶ
27 μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα· Ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ,
28 ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγε γάρ· Ὅτι κἂν τῶν
29 ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς·
30 καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυ-
τῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε· Τίς μου ἥψατο
31 τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε,
32 καὶ λέγεις· Τίς μου ἥψατο; Καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ,
33 φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶ-
34 πεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· ὕπαγε

ἔτη δώδεκα] δώδεκα ἔτη C. 1. 69.
ὑπὸ] παρὰ 53. ἀπὸ Editio *Eraſmi*.
παρ'] — D. 1. 11. 28. 68. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Verſio *Syra* utraque, *Vulgata*.
ἑαυτῆς] αὐτῆς AFGM 9. 10. 14. 28. 33. 34. 35. 40. 45. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 83. 84. 90. 91. 102. Evang. 2. 13. 18. 24. *Theophylactus*. probante *J. A. Bengelio*.
εἰς] ἐπὶ D.
ἐλθοῦσα] — D. Sed verſio Lat. deterius habebat.
27. ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ] ὄπισθεν καὶ ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἐν τῷ ὄχλῳ D.
ἐν τῷ ὄχλῳ] — 1. Colb. εἰς τὸν ὄχλον 13. 28. 69. τῷ] — Editio *Eraſmi* 1.
ὄπισθεν] ὀπίσω 40. + καὶ D. a prima manu. Verſio *Vulg.* ἥψατο] + τοῦ κρασπέδου M. 1. 33.
28. ἔλεγε γὰρ] λέγουσα D. + ὅτι ἐὰν ἑαυτῇ DK. 1. 11. 12. 15. 27. 33. 42. 51. 53. 54. 60. 68. 72. Evang. 2. 13. 18. 19. ex *Matthaeo*.
ὅτι] — Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι] ἐὰν ἅψωμαι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ CL. τῶν ἱματίων αὐτοῦ] τοῦ ἱματίου ἑαυτοῦ D.
29. καὶ εὐθέως] εὐθέως δὲ A. εὐθέως] εὐθὺς CL.
πηγὴ] πλυνὴ 13. *Levit.* XII. 7. XX. 18. ἴαται] ἴαται 86. Editio *Complut*. *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
μάστιγος] + αὐτῆς 31. 38. Editio *Complut*. Verſio *Syr*. 30. εὐθὺς CL.
ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ] ἐπιγνοὺς καὶ ὁ Ἰησοῦς D. a prima manu. ὁ Ἰησοῦς] — 57.
ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν] δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ D.
ἔλεγε] εἶπεν D. ἐπιστραφεὶς] στραφεὶς 57.
μου ἥψατο τῶν ἱματίων] ἥψατο τῶν ἱματίων μου D.
31. καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν αὐτῷ D.
ἔλεγον] ἐλέγοσαν 28. 32.] — 57.
ποιήσασαν] πεποιηκυῖαν 1. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
33. καὶ τρέμουσα] — 59. + διὸ πεποίηκει λάθρα, quod fecerat occultum D. 50.
ἐπ'] ἐν F. — CDL. 3. 9. 102. Verſio *Syra*, *Copta*. αὐτῇ] αὐτὴν 60. 69.
προσέπεσεν αὐτῷ] προσεκύνησεν αὐτὸν C. εἶπεν αὐτῷ] + ἔμπροσθεν πάντων 69.
ἀλήθειαν] αἰτίαν 1. 13. 28. 69. + αὐτῆς ἔμπροσθεν πάντων 13. 28.
34. δὲ] + Ἰησοῦς CD. 1. 13. 69. Evang. 20. Verſio *Armena*, *Syra* poſterior.
αὐτῇ] — 40. αὐτῷ A. + θάρσει C. 67. 68. θύγατερ] θυγάτηρ D.

infelicis monumenti inſcriptio: Turba ſe medicorum periiſſe. *Xiphilin.* Hadrian. πολλοὶ ἰατροὶ βασιλέα ἀπώλεσαν. *Menander.* πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδος μ' ἀπώλεσε. Petronius 42. at plures medici illum perdiderunt. *Ovid.* Met. VIII. 523. Dira lues ira populis Junonis iniquae Incidit — Dum viſum mortale malum, tantaeque latebat cauſa nocens cladis, pugnatum eſt arte medendi. & Pont. I. 3. 17. non eſt in medico ſemper relevetur ut aeger, Interdum docta plus valet arte malum. *Celſ.* l. VII. praefat. *diu a Medicis vexatos.* Cum vel ſuperſtitioſis remediis mulierculae terrorem incuterent, amaras potiones praeſcriberent, non idem ſentirent, & naturae vires debilitarent.

33. πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν] *Jo.* XVI. 13. *Lucianus* Icarom. 5. ᾤμην γὰρ ἐκείνους πᾶσαν γε ἔχειν ἂν εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν. *Plut.* Q. Graec. p. 300. E. ἐξήγγειλε — πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Il.* ω. 407. ἄγε δή μοι πᾶσαν ἀλήθειαν καταλέξω, Od. λ. 506. πᾶσαν ἀληθείην μυθήσομαι, ὡς με κελεύεις. & ρ. 122. αὐτὰρ ἐγὼ τῷ πᾶσαν ἀλήθειαν κατέλεξα. *Herodot.* VIII. 82. ἀπιξέοντων δὲ τούτων, ἧκε τριήρης — ὑπὲρ δὴ ἔφερε τὴν ἀληθείην πᾶσαν. & IX. 88. γνοὺς ὅτι, εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθείην τῶν ἀγώνων εἰπεῖν, αὐτὸς κινδυνεύσει ἀπολέσθαι. *Plato* Apolog. Socrat. p. 16. D. πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ. p. 25. F. πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ εἶπα. & ante. ὑμεῖς δὲ μου ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Iſocrat.* π. ἀντιδόσ. περὶ μὲν τῆς ἐμῆς, εἴτε βούλεσθε καλεῖν δυνάμεως, εἴτε φιλοσοφίας, εἴτε διατριβῆς ἀκηκόατε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Diog. L.* Epimenid. I. 109. πᾶσαν ἔμαθε παρ' ἐκείνης τὴν ἀλήθειαν. *Xiphilin.* in M. Anton. p. 264. ἓν μόνον, ὦ συγκρατιῶται, δέδοικα, εἰρήσεται γὰρ πᾶσα πρὸς ὑμᾶς ἀλήθεια. *Diodor. S.* XIX. 2. ἐξέθηκε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Demoſth.* a. Phaenipp. ἀκούσεσθε πάσας τὰς ἀληθείας. *Plut.* de Fluv. p. 42. παρ' ἃ πᾶσαν πολυπραγμονήσασα τὴν ἀλήθειαν. *Jamblich.* V. Pythag. 28. τὸ λεγόμενον πᾶν ἀληθὲς. *Thucyd.* VI. 87. εἰρήκαμεν δ' ὑμῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Timocles* ap. *Athenae.* X. p. 430. F. καταίξω δ' ἴσον ἴσῳ ποτηρίοις μεγάλοις ὑπασαν τὴν ἀλήθειαν φράσαι. *Lycurgus* c. Leocratem βασανιζόμενος πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν περὶ πάντων τῶν ἀδικημάτων ἔμελλον φράσαι οἱ οἰκέται καὶ αἱ θεράπαιναι. *Achilles Tatius* V. πᾶσαν μαθοῦσα τὴν ἀλήθειαν. & VII. ἐγὼ δὲ πᾶσαν ὑμῖν ἐρῶ τὴν ἀλήθειαν. *Joſ.* B. VII. 2. πυθόμενος δὲ παρ' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. *Cic.* pro Cluentio 51. Cauſa perſpecta atque omni veritate cognita. *Herodot.* Vit. Homeri 23. ἀπηγέατο περὶ ὁμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Excerpt. *Diodor. Sic.* p. 548. παραγενηθέντων δὲ αὐτῶν εἰς Μεσσήνην, καὶ τῷ κυρίῳ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν εἰπόντων. p. 557. Zeno ἀνέκραγεν, ἄνετε, ἐρῶ γὰρ πᾶσαν ἀλήθειαν. *Sophocl.* Trachin. 90. ἐδὲν ἐλλείψω τὸ μὴ πᾶσαν συθέσθαι τὴν δ' ἀλήθειαν περὶ. *Demoſth.* c. Ariſtocrat. ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, πρὸς ὑμᾶς ἅπασαν ἐρῶ τὴν ἀλήθειαν. c. Steph. εἰρήσεται γὰρ ἅπασα πρὸς ὑμᾶς ἡ ἀλήθεια, ὦ ἄνδρες δικασταί. c. Boeot. πᾶσα γὰρ ἐρήσεται ἡ ἀλήθεια.

ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.) Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρ- 35
χονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες· Ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλ-
λεις τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς, εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρ- 36
χισυναγώγῳ· Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, 37
εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ 38
ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. Καὶ εἰσελ- 39
θὼν λέγει αὐτοῖς· Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύ-
δει. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ· Ὁ δὲ, ἐκβαλὼν ~ ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα 40
τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνα-
κείμενον. Καὶ κρατήσας τὴν χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ· Ταλιθὰ κοῦμι· ὃ ἐστι μεθερ- 41
μηνευόμενον· Τὸ κοράσιον (σοὶ λέγω) ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ περι-
πατεῖ· ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα· καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολ- 42 43
λὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

1 Καὶ

~ πάντας

ὕπαγε] πορεύου 42. 44.
35. ἔτι] — Evang. 18. 19.
36. εὐθέως] — DL. 1. 28. 40. Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio* prol. 402.
ἀκούσας] παρακούσας L.
37. οὐδένα] — M. a prima manu. οὐδ' ἕνα D.
αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ CL Versio *Copt.*
συνακολουθῆσαι] παρακολουθῆσαι 1. ἀκολουθῆσαι AK 11. 15. 42. 67. 72. probante *J. Millio* prol. 1465.
μὴ] + τὸν C.
Ἰακώβου] αὐτοῦ DG. 1. 36. 61. 106. Versio *Syra* posterior, & addit τοῦ Ἰακώβου cum asteriſco.
38. ἔρχεται] ἔρχονται ACDF 54. Evang. 17. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Syr. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1246.
θεωρεῖ] ἐθεώρει D. Sed in Verſione Lat. videt.
θόρυβον] + καὶ ACLM. 1. 28. 31. 36. 38. 40. 42. 61. 69. 72. Colb. 106. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque. prob. *Millio* prol. 1380.
κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας] κλαιόντων καὶ ἀλαλαζόντων D.
πολλὰ] — Verſio *Syra.*
T. *Beza* conjecerat pro ἀλαλάζοντας ſcriptum fuiſſe ὀλολύζοντας. Sed vide tu Jerem. IV. 8. XXV. 34. XLVII. 2. Etymol. ἀλάλη, ὁ θόρυβος, καὶ ἡ ἄναρθρος φωνή — ἐξ οὗ ἀλαλάζω, καὶ ἀλάλαγμα, καὶ ἀλαλητὸς, ὁ θόρυβος. — καὶ ἀλαλάζειν τὸ ἐν μάχαις λέγειν. *Liban.* D. XXXIX. p. 837. B. ἐπειδὰν δέ ποτε καὶ τὸ βρέφος ἐξέθορε, τοσοῦτον οἱ παρόντες ἀλόλυξαν. — ἀπεκάλει μακάριον. *Juvenal.* S. XIII. 134. Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris, 130. Et majore domus gemitu, majore tumultus Planguntur numi quam funera. *Caeſar* de B. G. V. 37. tum vero ſuo more, victoriam conclamant, atque ululatum tollunt. *Eurip.* Electr. 843. ἠσπαιρεν, ἠλάλαξε Bach. 1131. ἠλάλαζον ejulabant. *Plut.* de ſera Num. Vind. p. 564. B. φωνὰς εἶσαν ἀστόμους, οἷον ἀλαλαγμὸς, θρῆνος καὶ φόβος μεμιγμένας.
39. καὶ ſecundo] + τί D.
κλαίετε; τὸ παιδίον] κλαίετε τὸ παιδίον; E.
40. καὶ primum] οἱ δὲ C.
ὁ] αὐτὸς CDL. 33. Verſio *Vulg.*
ἅπαντας] πάντας ACK. 1. 3. 9. 10. 12. 14. 27. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.* τοὺς ὄχλους ἔξω D.
τοῦ παιδίου, καὶ τὴν μητέρα] καὶ τὴν μητέρα τοῦ παιδίου D Verſio *Vulg.*
εἰσπορεύεται] εἰσεπορεύετο D. 61. Verſio *Sax.* εἰσπορεύονται M. Codices *Latini.*
ὅπου] ὃ A.
ἀνακείμενον] — DL. 102. Verſio *Copt.* κατακείμενον 1. 3. 9. 28. 45. 69. *Theophylactus.* κατακεκλιμένον 69. κείμενον 31. 38. unus Stephani teſte Beza. καταβεβλημένον 57.
41. τῆς χειρὸς] τὴν χεῖρα D.
Ταλιθὰ] ῥαββὶ Ταβιτὰ D. Ταβιτὰ Ev. 2. ex emendatione. Codices *Latini.*
κοῦμι] κεμ CL 1. 61. 62. 84. 86. *Suidas* in Ἀββακὲμ. *Theophylactus. Euthymius.* σοὶ] σὺ 76.
ἔγειραι] ἔγειρε DGHK 1. 15. 33. 47. 53. 56. 58. 59. 63. 65. 71. 91. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* ἐγέρθητι 54.
42. εὐθέως] εὐθὺς L. — Verſio *Copt.*
δὲ] δὲ D. Verſio *Vulg.* + ὡσεὶ C. + ὡς 1. Colb. + θυγάτηρ Verſio *Syra* prior, & posterior cum obelo.
δώδεκα] δεκαδύο.
ἐξέστησαν] + πάντες D. + οἱ γονεῖς αὐτῆς 12. 51. 61. 76. + εὐθὺς L. Verſio *Copt.*
ἐκστάσει μεγάλῃ] ἔκστασιν μεγάλην. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* 43. πολλὰ] — D.

34. ὑπάγε εἰς εἰρήνην] 1. *Sam.* I. 17. XX. 42. XXIX. 7. 2. *Sam.* XV. 9. *Jac.* II. 16. *Judic.* XVIII. 6.

41. *Bereſchith* R. LXX. 13. תרתין טליתא duae puellae, Labanis filiae. *Targum Hieroſ.* Deut. XXII. 21. טליתא puellam iſtam. & *Targum.* 2. Eſther. II. 9.

43. *Hieroſ. Berach.* f. 9. 4. Ægrotavit filius R. Gamalielis. Miſit ergo is duos diſcipulos ſapientum ad R. Chaninam f. Duſa in urbem ſuam. Dicit ille iis: Exſpectate me, donec adſcendam in coenaculum. Aſcendit, deſcenditque iterum, & dixit: Certus ego ſum, filium R. Gamalielis a morbo ſanatum eſſe. Eadem hora ille puer petierat cibum.

2. διὰ τῶν χειρῶν] *Act.* V. 12. XIX. 11. Hebraismus.

4. *Ammonius* in ἀγχιστεὺς. Συγγενεῖς οἱ ὄντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, οἰκεῖοι δὲ οἱ κατ' ἐπιγαμίαν ἐπιμιχθέντες τῷ οἴκῳ.

6. *Ælianus* V. H. XII. 6. & XIV. 36. αὐτὸν θαυμάζομεν διὰ τὰ ἔργα.

7. δύο δύο] Hebraismus.

8. Non ſingulis baculum permiſit, ſed duobus unum,

1 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μα-
2 θηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· καὶ πολλοὶ
ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· Πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐ-
3 τῷ, — ὅτι καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰ-
4 σὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ἔλεγε δὲ αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς
5 συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ ἐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ
6 ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε. Καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν
7 αὐτῶν. Καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ
ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο· καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων.
8 Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον,
9 μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν· Ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ ~ ἐνδύσασθαι δύο χι-
τῶνας.

~ ἐνδύσησθε

υἱοῦ AD.

1. καὶ ἦλθεν] — 13. καπῆλθεν D. καὶ ἔρχεται C. δοθεῖσα] δεῖναι D. αὐτῷ] αὐτῷ 33. ἀκολουθοῦσιν] ἠκολούθησαν 106.

2. γενομένου σαββάτου] ἡμέρᾳ σαββάτων D. ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν] διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ CD. Versio *Syr.* πολλοὶ] οἱ πολλοὶ. 13. 69. ἀκούοντες] ἀκούσαντες FL 5. 6. 36. 38. 40. 61. 69. Evang. 2. ἐξεπλήσσοντο] + ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ D. 3. 9. 31. 106 Versio *Vulg. Lutheri*, *Syra* posterior. ταῦτα] + ἅπαντα C. πάντα 29. Versio *Vulg.* ὅτι] — AEFGHLM 1. 2. 9. 12. 13. Colb. duo 27. 28. 29. 31. 33. 34. 35. 38. 39. 44. 47. 50. 52. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 71. 80. 83. 84. 86. 89. 90. Editio *Complut. Plant. Genev. Erasmi. Bengelii.* Versio *Vulg. Theophylact.* ἵνα C a prima manu DK 4. 8. 11. 49. 54. 63. 68. 76. 91. 106. Evang. 13. 14. 18. 19. Versio *Copt.* probante *J. Millio.* δύναμεις] αἱ δυνάμεις 86. τοιαῦται] + αἱ L. Versio *Vulg.* τοσαῦται 106. γίνονται] γίνωνται D. 4. 8. γινόμεναι L.

3. οὐχ] οὐκ D. a prima manu. τέκτων ὁ υἱὸς] τὸ τέκτονος υἱὸς C 13. 33. 69. Codd. *Latini*, Versio *Æthiop. Arab. Beza*: fortasse mutavit aliquis existimans, hanc artem Christi majestati parum convenire. + τῆς C. ἀδελφὸς δὲ] καὶ ὁ ἀδελφὸς CDL Versio *Copt. Syra.* Ἰωσῆ] Ἰώσητος DL 13. 69 Versio *Copt. Sax.* probante *H. Grotio.* Ἰωσηφ Versio *Vulg. Æthiop.* *Correctorium Bibl.* Ἰωσηχ ita debet scribi, ut patet interpretatione, & in epistola Hieronymi contra Helvidium. καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς] — 61. καὶ οὐκ εἰσὶν] ἔχει καὶ D. Versio *Vulg.* οὐκ 36. αὐτοῦ] + πᾶσαι 6. ἡμᾶς] + εἰσὶ D. Versio *Vulg.* ὧδε] — M. a prima manu.

4. ἔλεγε δὲ] καὶ ἔλεγεν CDL 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.* ὅτι] — 13. 31. 69. Versio *Syr.* πατρίδι αὐτοῦ] ἑαυτοῦ πατρίδι 69. πατρίδι] ἰδίᾳ πατρίδι AL. συγγενέσιν] συγγενεῦσιν D. ex emendatione EFG. 1. 59. 61. + αὐτοῦ CKL 12. 29 45. 59. 61. 71. Versio *Vulg. Copt.*

5. ἠδύνατο] ἐδύνατο AC. 72. + ὧδε 59. ἐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι] ποιῆσαι ἐδεμίαν δύναμιν C. 1. Versio *Syr. Copt.* ἐδεμίαν ποιῆσαι δύναμιν D. *Origenes.* ὧδε μίαν δύναμιν ποιῆσαι Editio *Erasmi*, *Colinaei. Bogardi.* ὀλίγοις ἀρρώστοις] ὀλίγους ἀρρώστους 61. πολλοῖς ἀρρώστοις Versio *Copt.*

6. ἐθαύμαζε] ἐθαύμαζον 28. ἀπιστίαν] πίστιν D. sed Versio Lat. incredulitatem. περιῆγεν] + ὁ Ἰησοῦς 13. 69. κώμας κύκλῳ] κύκλῳ κώμας 13. 69. κώμας Versio *Syra.*

7. προσκαλεῖται] προσκαλεσάμενος D. 1. δώδεκα] + μαθητὰς D. + μαθητὰς αὐτοῦ 6. 13. Ev. 3. καὶ] secundo] — D. 1. ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο] ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ D. καὶ ἐδίδου] δοὺς D. τῶν] — bis C. 9. 13. 69. ἀκαθάρτων] + ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ Versio *Syra.*

8. παρήγγειλεν] παρήγγελλεν E 92. Evang. 2. παρήγγειλεν Editio *Complut.* αἴρωσιν] ἄρωσιν CL. 13. 69. εἰς ὁδὸν] εἰς τὴν ὁδὸν 28. 59. 61. ἐν τῇ ὁδῷ K. Vers. *Vulg.* μὴ] μήτε ter D. μόνον] μόνην 56. 58. πήραν, μὴ ἄρτον] ἄρτον, μὴ πήραν CL. ζώνην] + αὐτῶν Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.

9. ἐνδύσασθαι] ἐνδύσησθε ACDEF 1. 2. Colb. duo 34. 35. 36 37. 39. 40. 83. 86. 88. 89. 90. 92. Editio *Complut. Stephani*, *Bengelii.* Versio *Syra* utraque. *Goth. Copt.* prob. *J. Millio.* ἐνδεδύσθαι L. 7. Evang. 2. 18. 19. ἐνδύσασθε 59. 62. 65.

unum, *Matth.* X. 10. ita sandalia permisit, calceos vetuit.

8. χαλκὸν] *Pollux* IX. 92. ἡ τῶν πολλῶν καὶ ἰδιωτῶν χρῆσις τὸν χαλκὸν ἀργύριον λέγει, οἷον· οὐκ ἔχει χαλκὸν, καὶ ὀφείλω χαλκὸν ἐν Ἐπιχάρμῳ πέρσαις· χρυσὸν καὶ χαλκὸν ὀφείλων. sed. 65. ὁ μέντοι ὀβολὸς ὀκτὼ χαλκᾶς εἶχε, καὶ εἰ μὲν δύο χαλκοῦ τεταρτημόριον. *Anthol.* II. 50. 4. χαλκὸν ἔχων πῶς οὐδὲν ἔχεις, μάθε, πάντα δανείζεις· οὕτως οὐδὲν ἔχεις αὐτὸς, ἵν' ἄλλος ἔχῃ. *Plautus* Aul. III. 5. 52. Cedit miles, aes petit. *Ter.* Phorm. III. 2. 26. Ancillam aere emtam suo. hinc *aerarium. Æs alienum. Obaerati. L.* L. 16. 159. D. Etiam aureos nummos aes dicimus, inf. XII. 41. Aliter *Ovidius* F. 1. 221. Æra dabant olim; melius nunc omen in auro est. *Libanius* Epist. 1211. τέτες δὲ τὲς οὐ πολὺ τῶν χαλκῶν βελτίες. & *Matth.* X. 9.

9. *Hesychius.* σανδάλια, γυναικεῖα ὑποδήματα. *Pollux* X. 49. ὑποδήματα καίτοι καὶ σανδάλια τις εἴποι καὶ διάβαθρα —— ὅτι Θεόπομπος ὁ κωμικὸς ἐν Παμφίλῃ καὶ σανδάλια εἴρηκεν, ἀλλ' ἐπὶ γυναικός. Μένανδρος δὲ ἐν Μισε-

τῶνας. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε 10
ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, 11
ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελ- 12
θόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι· Καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον· καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ 13
πολλοὺς ἀῤῥώστους, καὶ ἐθεράπευον. Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, (φανερὸν γὰρ ἐγένε- 14
το τὸ ὄνομα αὐτοῦ) καὶ ἔλεγεν· Ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦ-
το ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅτι Ἠλίας ἐστίν· Ἄλλοι δὲ ἔλε- 15
γον· Ὅτι προφήτης ἐστὶν, —— ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης, εἶπεν· 16
Ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν· Αὐτὸς γὰρ 17

ο

10. ἔλεγεν] λέγει A.
εἰσέλθητε] εἰσέρχεσθαι Bodl. unus in Edit. Ox.
μένετε] μείνατε 50.
11. ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται] ὃς ἂν τόπον μὴ δέξηται L. 13. 28. 69. Verſio *Syra* poſterior in margine. ὃς ἂν μὴ δέξηται 1.
ἂν] ἐὰν ACD 72. 80. Evang. 2. 13. 14. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Theophylactus.*
δέξωνται] δέξονται Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* ὑμᾶς] — 3. 106.
ἀκούσωσιν] ἀκούσῃ τοὺς λόγους 1. ἀκούσει 13. 28. 69. εἰσακούσωσιν 68. + τοὺς λόγους 106. Verſio *Syra* poſterior.
ἐκτινάξατε τὸν χοῦν] τὸν κονιορτὸν ἐκτινάξατε 1.
χοῦν] χνοῦν Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* ἐκπορευόμενοι] ἐξερχόμενοι 11. 27. ex emendatione.
ἐκτινάξατε] + ἐκεῖ 71.
ὑμῶν λέγω ὑμῖν usque ad ἐκείνῃ] — CDL 28. Verſio *Vulg. Copt. Victor* Latinus & *Zacharias Chryſopolitanus. Matthaeo* tribuunt. probante *J. Millio* prol. 402. & *T. Beza.* τὸν ὑποκάτω] — D. Verſio *Vulg.* ὑποκάτω 36.
ἐκήρυσσον] ἐκήρυξαν CDL. Verſio *Syr.* 12. ἐξελθόντες] + οἱ μαθηταὶ 11. 15. 80.
13. ἐξέβαλλον] ἐξέβαλον CD. 54. 73. 85. 106. Editio *Complut. Eraſmi.* 2. 3. 4. 5. *Stephani* prima, *Bogardi.* μετανοήσωσι] μετανοῶσι DL.
ἤλειφον] ἀλείψαντες D. καὶ tertio loco] — D.
ἐθεράπευον] ἐθεραπεύοντο Evang. 14. + αὐτοὺς M. 13. 61. 69.
14. ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης] Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς DF Codices *Latini.* + περὶ Ἰησοῦ Verſio *Syra.* + τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ KM. 7. 13. Colb. 49. 69. 76. 78. 91. 106. Evang. 1. 2. 7. 12. 13. 14. 19. probante *Beza.*
ἔλεγεν] ἐλέγοσαν D. ἔλεγον 6. Codices *Latini, Auguſtinus* de Conſ. Ev. 11. 43. *Beda.* probante *H. Grotio* & *J. A. Bengelio* in Gnom.
βαπτίζων] βαπτιστὴς D. 5. 13. 33. 56. 57. 58. 65. 69. 70. Editio *Colinaei.* Verſio *Vulg.*
ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις] αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν 106.
ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη] ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν C. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν DL. 33. ἐκ νεκρῶν ἀνέστη AK. 27. ex emendatione 42. 63. 68. 72. *Theophylactus.* ἐκ] + τῶ 44.
15. Ἄλλοι] + δὲ ACDEL 1. 3. 13. 14. 27. 28. 31. 36. 38. 44. 45. 50. 57. 67. 69. 72. 73. 106. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior. *Theophylactus.*
Ἠλίας] + ὁ προφήτης Verſio *Syra* poſterior in margine. δὲ] — 33. 36. 38. 52. 53. 59. 71. Evang. 2. 19.
ἔλεγον poſterius] — G 1. 28. Verſio *Syra.*
ὅτι poſterius] + ὁ *Euthymius:* in quodam exemplari dictio propheta habet articulum. probante *D. Heinſio.*
προφήτης ἐστιν, ἢ ὡς] — D. ἐστιν poſterius] L 1.
ἢ] ACEGHKLM 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 103. 104. Evang. 1. 2. 7. 12. 13. 14. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut.* duae

γύνη καὶ σανδαλοθήκας. Lucian. de meretricis ornatu. de Domo 7. ὑπὸ χρυσῷ σανδάλῳ. *Galenus* de libris ſuis ἐν γὰρ τοι τῷ σανδαλαρίῳ, καθ' ὃ δὴ πλεῖστα τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοπωλείων ἐστιν. *Targum* Cant. VII. 1. quam pulcri ſunt pedes Iſraëlitarum aſcendentium ad apparendum coram Deo tribus vicibus in anno cum ſandaliis taxi! *Bereſchith* R. LXI. 3. R. Jochanan ſandalarius. *Schabbat* f. 60. 1. & Koheleth R. XII. 11. Non egrediatur vir ſabbato cum calceo ferrato. vid. *Matth.* X. 10. *Athen.* VI. p. 259. D. ex Hippia Erythraeo: ὑπεδέδεκτο δὲ καὶ πολυσχιδῆ σανδάλια τῷ θέρει, τῷ δὲ χειμῶνος ἐν γυναικείοις ὑποδήμασι διετέλων περιπατοῦντες. calceamentum, quod calcem tantum tegebat, non incluſis nec tectis digitis pedum, etſi ad mediam usque tibiam interdum adſcenderet. *Act.* XII. 8. *Herodotus* II. 91. *Joma* f. 78. 2. Vidi R. Joſua f. Levi exeuntem in ſandalio ſuberis die expiationis *Judith* X. 4. XVI. 16.

13. *Caelius Aurelianus* & *Galen.* de virib. Medicam. ſimplic. 11. multa ſuper aegrotorum unctione diſputant. *Hieroſ. Berach.* f. 3. 1. & Schabb. f. 14. 3. Dicit R. Simeon f. Eliezer: Permiſit R. Meir aegrotos ungere ſabbato: At cum ipſe aliquando aegrotaret, & nos eum ungere vellemus, non permiſit. inf. XVI. 13. *Jac.* V. 14. 15. *Theocr.* Idyll. XI. 7. φάρμακον —— ἔγχρισον. *Galen.* de rat. victus acutor. morb. III. *Scheviith* 8. qui capite dolet, aut quem invaſit ſcabies, ungat ſe oleo. Midras Cohel. f. 73. 1. Chanina f. fratris R. Joſua profectus eſt Capernaum: haeretici vero fecerunt per incantationem —— venit ad ipſum conſanguineus ejus R. Joſua, & unxit illum oleo, quo facto ſanatus eſt.

16. *Plautus* Poen. III. 3. 31. hunc chlamydatum quem vides, ei Mars iratus eſt. *Livius* IX. 2. quem ceperant exules montem, herbidus aquoſusque eſt. vid. in *Matth.* XXI. 42.

18. *Thucyd.* II. 22. Τρίτῳ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα, vid. in *Matth.* XIV. 4.

19. *Heſychius.* ἐνεῖχον, ἐχόλων, ὠργίζοντο. ἐνέχει, μνησικακεῖ, ἔγκειται, ἐνέχεσθαι, ἐγκαλεῖσθαι. *Vulg.* inſidiabatur. *Caſtalio:* imminebat. *Boiſius:* infenſa erat. *Luc.* XI. 53. *Gen.* XLIX. 23. ubi *Hieronymus* habet: iraſcebantur adverſus eum. Verſio *Vulgata:*

in-

ὁ Ἡρῴδης, Ἀπσειλας ἐκράτησε τ̃ Ἰωάννην, κ̀ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, διὰ Ἡ-
18 ρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππ τ̃ ἀδελφ̃ αὐτ̃, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. Ἔλεγε γὰρ
19 ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ· Ὅτι ὸκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τ̃ ἀδελφ̃ σ. Ἡ δὲ Ἡ-
20 ρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ, κ̀ ἤθελεν αὐτὸν Ἀποκτεῖναι· κ̀ ὸκ ἠδύνατο· Ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφο-
βεῖτο τ̀ Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον κ̀ ἅγιον· κ̀ συνετήρει αὐτόν· κ̀ ἀκούσας
21 αὐτ̃, πολλὰ ἐποίει, κ̀ ἡδέως αὐτ̃ ἤκουε. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴ-
δης τοῖς γενεσίοις αὐτ̃ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγισ̃σιν αὐτ̃, κ̀ τοῖς χιλιάρχοις, κ̀ τοῖς
22 πρώτοις τ̀ Γαλιλαίας, Καὶ εἰσελθούσης τ̀ θυγατρὸς αὐτῆς τ̀ Ἡρῳδιάδ, κ̀ ὀρχησα-
μένης, κ̀ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ κ̀ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ·
23 Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, κ̀ δώσω σοί. Καὶ ὤμοσεν αὐτῇ· Ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώ-
σω

priores *Stephani*, *Bengelii* Verſio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Æthiop Arab. Origenes* in Matth. XIV. 2. *Victor*, *Theophylactus*. probante *H. Grotio* & *J. Millio*. prol. 674.

16. ὁ Ἡρῴδης] — C. 72. 74. 78. 80. 90. εἶπεν] ἔλεγεν CL. ὅτι] — DL. 1. 28. 33. 67. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Syr.* Ἰωάννην, οὗτος ἐστι] οὗτός ἐστιν Ἰωάννης 1. οὗτός ἐστιν αὐτὸς] οὗτος D. a prima manu L. 69. 102. Verſio *Vulg. Syra* poſterior. αὐτὸς D. ex emendatione, 33. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine. *Origenes* in Jo. I. 21. probante *J. Millio* prol. 411. ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν] ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη D. 69. ἠγερθη L. 102. Verſio *Copt.* ἠγέρθη ἀπὸ τ̃ νεκρῶν C. 37.

17. αὐτὸς γὰρ ὁ] ὁ γὰρ L. Verſio *Copt* probante *Beza*. αὐτὸς δὲ ὁ A. αὐτὸς γὰρ D. 69. ἀπσείλας] — Verſio *Copt* κ̀ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ] ἐν φυλακῇ κ̀ ἔδησεν αὐτὸν A. ἔδησεν αὐτὸν] ἔβαλεν 28. 69. Verſio *Syr.* ἐν τῇ φυλακῇ] εἰς τὴν φυλακὴν. 28. 69. Verſio *Syr* Cod. *Lat.* τῇ] — ACFG 3. 44. 72. 73. 74. 83. 84. 85. 86. 90. 92. 102. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Φιλίππ] — 47. αὐτὴν ἐγάμησεν] ἐγάμησεν αὐτὴν D. Verſio *Vulg.*

18. ὁ] — D. ὅτι] — D 28. Verſio *Vulg.* σοι] σε D. — 34. Codices *Latini*. ἔχειν τὴν γυναῖκα] τὴν γυναῖκα ἔχειν 1. + Φιλίππ 68. 76.

19. ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ] — 33. ἤθελεν] ἐζητει C a prima manu. αὐτὸν ἀποκτεῖναι] ἀποκτεῖναι. αὐτὸν D. Verſio *Vulg.* ἀποκτεῖναι] ἀπολέσαι C. ut videtur. κ̀ prius] — E. a prima manu. οὐκ] οὐχ D. a prima manu. ἠδύνατο] ἐδύνατο A. 72.

20. δίκαιον] προφητην Verſio *Syra* poſterior in margine. κ̀ ἅγιον] — 1. + εἶναι D. ἀκούσας] ἀκούων 8. 28. 35. ex emendatione 37. 45. 46. 51. 56. 58. 62. 64. 66. 83. Ev. 24. Editio *Colinaei*. *D. Heinſius* πολλὰ] + ἃ 69. κ̀ ſecundum] — 102. ἐποίει] ἠπόρει L. Verſio *Copta*. ἤκουε] ἤκουσε 69. ὅτε] — D. 21. κ̀ γενομένης] + δὲ D. a prima manu. Ἡρῴδης] — 61. γενεσίοις] γενεχλίοις D. a prima manu. & γενεθλίοις ex emendatione. ἐποίει] ἐποίησεν D. 6. 69. Editio *Ald.* Verſio *Vulg.* μεγισ̃σιν] μεγισάσιν Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg.* αὐτοῦ poſterius] — D. 1. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Syra* poſterior in margine. Γαλιλαίας] πόλεως Verſio *Syra* poſterior in margine. 22. κ̀ εἰσελθούσης] εἰσελθούσης δὲ D. αὐτῆς] αὐτοῦ D. — 1. Colb. Verſio *Goth. Copt.* τ̀ poſterius] — DL. ℭ ἀρεσάσης] ἤρεσεν C. a prima manu. L. Verſio *Copt.* εἶπεν ὁ βασιλεὺς] ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν CL. εἶπεν] + δὲ A. 33. Verſio *Copt.* ὃ ἐὰν θέλῃς ℭ δώσω σοι] ℭ δώσω σοι, ὃ ἐὰν θέλῃς 11. 15. ἐὰν θελῃς] θέλεις D. 1. Verſio *Vulg.* ἃ δώσω σοι ad δῶσω σοι] — 1. 10. 59. 23. ὤμοσεν] ὡμολόγησεν F. αὐτῇ] + πολλὰ D. 28. αὐτην 2. ὅτι ὃ ἐὰν] εἴ τι ἂν D. με] — L 56. 58. 69. 106. Evang. 24. Editio *Complut*. Verſio *Vulg.* με αἰτήσῃς] αἰτήσῃς με A. Verſio *Goth.* αἰτήσῃς] ζητήσῃς 61.

inviderunt illi. *Samaritana* vero ἐμίσησαν αὐτὸν. *Euſtathius* II. ν.

20. τοῖς μεγισ̃σι] *Phrynichus* p. 84. Μεγισ̃νες. ἀντίοχος ὁ σοφιστὴς βιβλίον τὶ ὑπέγραφεν, ἀγορὰν ἐπιγραφόμενον. ἔνθα τ̀ ἔνομα ἔθηκεν, ἴσως Μενάνδρῳ ἀκολεθήσας, ἐ γὰρ δή τινι τῶν ἀρχαίων· ἡμεῖς δὲ οὐ μεγισ̃νας, ἐπόμενοι τοῖς ἀρχαίοις ἀνδράσιν, ἀλλὰ μέγα δυναμένους λέγομεν. *Thomas*. μεγισ̃νες ἀδόκιμον. σὺ δ̃ μέγα δυνάμενοι λέγε. *Etymol.* νεανίας, παρὰ τὸ νέος γίνεται νεὰν, ὡς μέγιστος μεγισὰν. *Suidas*. ὡς ἄλκιμος, ἀλκιμὰν. μεγισ̃νες, οἱ τ̃ βασιλέως περίβλεπτοι ὑπεξούσιοι. *Etymol.* V. ἐγκώμιον, ἤρχοντο γὰρ τῇ νυκτὶ, οἵτινες παρά τινος μεγισ̃νος ἐβλάβησαν. *Salmaſius* de Helleniſt. p. 110. Vox μεγισ̃νες de proceribus & magnatibus videtur ſumta a Macedonibus & in uſum apud Graecos introducta. Non enim habet analogiam nec terminationem Graecam. Nec exemplum ſuppetit vocabuli ſic Graece formati. Perſico prorſus modo & ſono terminatum eſt. *Heſychius*. μεγισ̃νες, οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες. *Alexander Aphrodiſ.* in Top. ὁ τιμῶς ὀρεγόμενος παρὰ βασιλέως, ἢ παρὰ μεγισάνων. *Sueton.* Calig. 5. Regum etiam regem & exercitatione venandi & convictu Megiſtanum abſtinuiſſe, quod apud Parthos juſtitii inſtar eſt. *Senec.* Epiſt. XXI. Omnes illos megiſtanas & Satrapas, & regem ipſum —— oblivio alta ſuppreſſit. *Tacitus* A. XV. 27. Megiſtanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit ſedibus. Frontinus II. 9. 5. Domitius Corbulo, cum Tigranocertam obſideret, & Armenii pertinaciter viderentur toleraturi obſidionem, in quemdam ex Megiſtanis, quos ceperat, animadvertit. *Curtius* V. 13. cognoſcit ex megiſtane Babylonio. Codices ſcripti. οἱ O. paſſim. *Apoc.* VI. 15. *Joſ.* A. XI. 3. 2. μεταπεμψάμενος τὺς μεγισάνας, καὶ σατράπας, καὶ τοπάρχας τῆς Περσίδος καὶ Μηδικῆς. XX. 2. 3. ἡ βασιλὶς ἑλένη μεταπέμπεται πάντας τὺς μεγισάνας καὶ τῆς βασιλείας σατράπας, καὶ τὺς τὰς δυνάμεις πεπιστευμένους. Vit. 23. κατὰ τύτον τὸν καιρὸν ἀφικνῦνται πρός με δύο μεγισ̃νες τῶν ὑπὸ τὴν ἐξυσίαν τ̃ βασιλέως ἐκ τῆς τῶν τραχωνιτῶν χώρας.

τοῖς πρώτοις] *Plut.* Sympoſ. II. οὐ τὺς τυχόντας ἀλλὰ τὺς πρώτυς ἄνδρας.

23. *Il.* I. 612. ἶσον ἐμοὶ βασίλευε, καὶ ἥμισυ μοίρεο τιμῆς. *Euſtath.* καὶ Ἰοβάτης φτω ἥμισυ πάσης βασιλίδος

σω σοὶ, ἕως ἡμίσους τ βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς· Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπε· Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα· Θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κο-

ἕως ἡμίσους] καὶ τὸ ἡμίσυ D.
ἡμίσους] ἡμισυ L. ἡμίσυ Colb. ἡμίσεως 36. *Theophylactus*. μου] + καὶ ὤμοσεν αὐτῇ 1.
Thomas. ἁμαρτάνουσιν οἱ τὰ ἡμίση λέγοντες, ⸗ οὐ τὰ ἡμίσεα. τὰ γὰρ τριγενῆ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τῶν οὐδετέρων διηρημένας ἔχουσι τὰς τοιαύτας πτώσεις. οἷον, οἱ γλυκεῖς, αἱ γλυκεῖαι, τὰ γλυκέα, οἱ ὀξεῖς, αἱ ὀξεῖαι, τὰ ὀξέα, οὕτως ἄρα ⸗ οἱ ἡμίσεις, αἱ ἡμίσειαι, τὰ ἡμίσεα. ⸗ ἐπὶ τοῦ ἑνικοῦ ἡμίσους λέγε, ὡς ὀξέος ⸗ γλυκέος, ἀλλὰ μὴ ἡμίσους. Δίων οὖν ἡμίσους λέγων ἁμαρτάνει. Θουκυδίδης ἐν τῇ η. τρίτον μέρος ἀνθ' ἡμίσους τῆς τροφῆς ἐδίδου. ἐπὶ δὲ τῶν αἰτιατικῆς τῶν πληθυντικῶν, ⸗ τοῦ ἀρσενικοῦ ⸗ τοῦ θηλυκοῦ, ⸗ συνηρημένως ⸗ ἀσυναιρέτως ἐκφέρουσιν. ὡς ὁ αὐτὸς, τοὺς πρέσβεις τους ἡμίσεις, ⸗ πάλιν τὰς ἡμίσειας τῶν νέων. καλλίον δὲ τὸ ἀσυναίρετον. *Herodianus* p. 198. ἁμαρτάνουσιν οἱ τὰ ἡμίση λέγοντες, ⸗ οὐ τὰ ἡμίσεα. τὰ γὰρ τριγενῆ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τῶν οὐδετέρων διαιρεῖται. οἱ γλυκεῖς, αἱ γλυκεῖαι, τὰ γλυκέα. οἱ ὀξεῖς, αἱ ὀξεῖαι, τὰ ὀξέα. οὕτως ἄρα ⸗ οἱ ἡμίσεις, αἱ ἡμίσειαι ⸗ τὰ ἡμίσεα. Καὶ τὸ ἑνικὸν οὖν μόνως τοῦ ἡμίσεος, ὡς ⸗ τὸ ὀξέος ⸗ γλυκέος, ἀλλ' οὐ τοῦ ἡμίσους. *Dionys.* Halic. A. IV. p. 722. *Athenaeus* XII. p. 534. F. ἔχων ἐξουσίαν ἅπαντα λαβεῖν, τὰ ἡμίση καταλιπεῖν, *Tobi.* VIII. 14. X. 10.
αἰτήσομαι] αἰτήσωμαι ACDG.
εὐθέως] — L. Versio *Copt. Armen.* εὐθὺς C.
θέλω, ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς] δὸς μοι D. θέλω, ἵνα ἐξ αὐτῆς δῷς μοι C. Versio *Syr. Vulg.* θέλω] — 60.
ἐξ αὐτῆς] — 5. Versio *Goth.* + τ ὥρας Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. ἑαυτῆς Editio *Erasmi, Colinaei, Stephani* secunda, *Bengelii*. ἐξαίφνης 66. ex emendat.
πίνακι] — 28. + ᾧδε D. βαπτιστοῦ] βαπτίζοντος L.
26. ὁ prius] — D. sed versio Lat. &c. βασιλεὺς] + ὡς ἤκουσεν D.
διὰ] + δὲ 14. Versio *Syra*. ⸗ posterius] + διὰ D.
συνανακειμένους] ἀνακειμένους L. 42. ἠθέλησεν] ἤθελεν 1.
αὐτὴν ἀθετῆσαι] ἀθετῆσαι αὐτὴν C. Versio *Copt.* ἀναθετῆσαι 69. 27. ⸗] ἀλλ' D. Versio *Syr. Vulg.*
εὐθέως] — Versio *Vulg.* prob. *J. Millio* prol. 413. εὐθὺς CL. ἀποστείλας] ἀπολύσας 1.
ὁ βασιλεὺς] D 1. 28. Colb. Versio *Vulg.* probante *Millio* prol. 411.
σπεκουλάτορα] σπεκολάτορα D. a prima manu. σπεκουλάτορα AEFL 1. 45. 47. 48. 49. 50. 51. 57. 73. 74. 84. 85. 90. 91. Evang. 1. 13. 19. 20. ἐπέταξεν] ἐκέλευσεν 2. Editio *Erasmi. Colinaei, Bogardi.*
ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν] ἀποκεφαλίσαι Versio *Copt.*
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ] αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν 72. αὐτοῦ] Ἰωάννου Versio *Syr.* + ἐπὶ πίνακι C. 1. 61. Versio *Vulg.*

τιμῆς τῷ Βελλεροφόντι ἐδόσατο. *Hygin.* F. 84. Myrtilo aurigae ejus persuasit, regnumque ei dimidium pollicetur, si se adjuvaret. Fide data Myrtilus currum junxit. *Esth.* V. 3. 1. *Reg.* XIII. 8.

25. μετὰ σπουδῆς] *Luc.* I. 39. *Xenoph.* Hell. V. μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο —— μετὰ σπουδῆς πολλῆς ποιησάμενος τὴν πορείαν. *Polyb.* I. 27. ὅτοι μὲν ὑπεχώρουν μετὰ σπουδῆς. *Plut.* Marcell. p. 306. A. οὐ μετὰ σπουδῆς, ἀλλὰ ῥᾳδίως τῇ χειρὶ σείων.

ἐξ αὐτῆς] *H. Stephanus: rarus est hujus adverbii* ἐξ αὐτῆς *usus. Act.* X. 33. XI. 11. XXIII. 30. *Philip.* II. 23. *Philo* de nom. mut. T. I. 599, 41. D. ἴσον γὰρ εἶναι τὸ ἑαυτῆς τῷ παραχρῆμα, εὐθὺς. & ὑπερβάτως, ἄνευ μελλήσεως. *Jos.* A. XV. 6. 5. ἢν δὲ κἀκείνοις ἐντολὴ, μαθόντας τί περὶ αὐτὸ δυσχερὲς, ἐξ αὐτῆς ἀμφοτέρας διαχειρίσασθαι. VII. 6. 2. Ἰάσβον τὸν ἀρχισράτηγον, ὃς αὐτῷ τῆς στρατιᾶς τὸ ἀκμαιότατον, ἐξ αὐτῆς ἔπεμψεν ἐπ' αὐτὸς. *Sententt. Hadriani.* πλοῦτος εἶναι δανειστὰς, οἵτινες ἀδίκους τόκους ἀπήτουν, ἐν οἷς τινας εἰς δηνάρια χίλια ἑαυτῆς ἡμερῶν ρ. καὶ παρεκτὸς ἑκατοστὰς λαβεῖν, καὶ τὰ αὐτὰ χρήματα πάλιν δανείζειν. Cyrilli Lex. ἐξ αὐτῆς, actutum, e vestigio, cum festinatione, propere. *Caten.* τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ἀντὶ τοῦ ταχέως κεῖται. *Polybius* p. 1444. ἑαυτῆς ἠνάγκασε μετελθεῖν εἰς γειτονα. Leg. 26. πάλιν ἑαυτῆς ἔπεμπε. 80. ἑαυτῆς βαδίσαντες πρὸς τὸν Γαΐον, 85. ἑαυτῆς κακεῖνον πέμπειν —— ἑαυτῆς ποιησάμενος τὴν ὁρμὴν. 92. λύειν ἑαυτῆς τὸν πόλεμον. 93. ἑαυτῆς ὥρμησαν. 114. ἑαυτῆς προσεκάλει τὸν Πολύβιον. 115. ἑαυτῆς παρετάξαντο. 117. πλεύσαντες ἑαυτῆς εἰς τὴν κυρήνην. 121. τούτους μὲν ἑαυτῆς ἔτι πρὸ τοῦ χειμῶνος ἀπέλυσαν ἡ σύγκλητος. 131. πάλιν ἑαυτῆς ἔπεμπον. 133. ἑαυτῆς ι. πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν. 135. πάντες ἑαυτῆς ἀπηλλάττοντο πάλιν. 136. ἑαυτῆς Γ. ἄλλους ἀπέστειλαν. 138. παρελθὼν ἑαυτῆς. 142. τότε γ' ἑαυτῆς ὥρμησαν —— ἑαυτῆς παρεδόθησαν. Leg. 63. ἑαυτῆς ἀθροισθέντες εἰς ἐκκλησίαν. XIV. 2. πρὸς μὲν τὸν ἀσθράβαν ἐξ αὐτῆς ἔπεμπε διασαφῶν τὰ γιγνόμενα. 3. τισὶς μὲν ἐβοήθει ἑαυτῆς. XV. 12. τινὰ μὲν, διαταραχθέντα τῶν θηρίων ἑαυτῆς ὥρμησι. 16. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐλεφάντων πλῆθος ἑαυτῆς παρεσκευάσατο, καὶ τότε προσεβάλλετο. 20. ἑαυτῆς ἀναίδην καὶ θηριωδῶς οὕτως. Leg. 42. ἑαυτῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἀχαρισθεῖσθαι. 44. p. 1190. πίμπειν ἐπέταττον —— ἐξ αὐτῆς εἰς Ῥώμην. 46. p. 1197. ἑαυτῆς τὸν Δημήτριον ἀποστέλλειν πάλιν. *Oppianus* Pisc. I. 782. ἑαυτῆς. Sch. παραυτίκα. *Suidas.* ἐξ αὐτῆς; παραυτίκα, εὐθέως, ἑαυτῆς οἱ προειρημένοι βιβλιοφόροι ἔπεμπον πρὸς τὸν Περσέα διασαφοῦντα τὸ γεγονὸς. καὶ αὖθις· ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς προῆγε, βάδην τῇ πορείᾳ χρώμενος.

26. ἀθετῆσαι] *Jos.* A. XV. 2. 6. πείθει γραψαμένην ἀμφοτέρων εἰκόνας ἀντωνίῳ διαπέμψασθαι, θεασαμένη γὰρ ὕδνος ἀθετήσειν, ὧν ἀξιοῖ. *Luc.* X. 16. *Jo.* XI. 48. 1. *Thess.* IV. 8. *Plut.* Coriolan. p. 232. C. μηδὲν ἀθετεῖν μήτ' ἀναίνεσθαι τῶν τοιούτων δυναμένους. *Polyb.* XV. 1. τὰς ἐξ ἀρχῆς γενομένας συνθήκας Ρωμαίοις καὶ καρχηδονίοις ἀθετήσαιεν αὐτοὶ —— ἀθετεῖν δὲ τολμῶσι τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας —— ἠθέτησαν ταῦτα καρχηδόνιοι παρασπονδήσαντες. III. 29. ὅτι τὰς πρὸς ἀσθρύβαν γενομένας ὁμολογίας ἐκ ἀθετητέον. *Lucianus* de V. Histor. II. 20. περὶ τῶν ἀθετουμένων τίχων. *Dionys.* Hal. Dinarch. 9. *Diodor.* S. XXI. p. 562. ἀθετῆσαι πίστιν. XXXII. p. 590. παρασπονδόντων καὶ τὴν δοθεῖσαν πίστιν ἀθετούντων.

27. *Glossarium.* σπεκουλάτωρ, ὁ δήμιος, καὶ ὁ ἀποκεφαλίζων. *Gloss. Vatic.* ἀποκεφαλισὶς. *Plut.* Galb. p. 1063. F. ἐν δὲ τούτοις Ἰτύριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τισσιρά-

29 κορασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ
30 αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν τῷ μνημείῳ. Καὶ συνά-
γονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν,
31 καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ
ἀναπαύεσθε ὀλίγον· Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί· καὶ οὐδὲ φαγεῖν
32 εὐκαίρουν. Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπ-
33 άγοντας — οἱ ὄχλοι· καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί· καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πό-

28. ὁ δὲ] καὶ CL. 1. 28. Verſio *Vulg.*
ἀπελθὼν] — Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 413.
Ⓒ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι] — 11.
Ⓒ ἔδωκεν αὐτὴν τῇ κορασίῳ] — Bodlej. unus in Ed. Ox.
αὐτὴν prius] — L. 1. Verſio *Syr. Theophylactus.*
29. Ⓒ ἀκούσαντες] ἀκούσαντες δὲ D. Verſio *Copt.*
ἦν] + τῷ D. Editio *Stephani, Geneu. Plant.*
αὐτῷ] — 61.
Ⓒ ὅσα prius] ὅσα CDEL Colb. 1. 33. 44. 56. 58. 71. 84. 87. 102. Evang. 12. 14. 24. Verſio *Vulg. Copt.*
31. εἶπεν] λέγει C. Verſio *Vulg.*
ὑμεῖς αὐτοὶ καθ' ἰδίαν] ὑπάγωμεν D.
εἰς] ἐπ' L.
ἀναπαύεσθε] ἀναπαύσασθε ACM. 2. in margine. 11. 36. 40. 53. 57. 69. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.*
ηὐκαίρουν] εὐκαίρως εἶχον D. Verſio *Vulg.* εὐκαίρουν AEF. 3. 73. 74. 83. 84. 85. 86. 87. 90. Editio *Complut.* εὐκαίρου L.
32. καὶ] + ἀναβάντες εἰς τὸ πλοῖον D. Verſio *Vulg.*
ἀπῆλθον] ἀπῆλθεν EFGH. 3. 13. 36. 40. 44. Colb. 59. 61. 69. 73. 76. 84. 85. 87. Ed. *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.*
εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ] ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13. τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 102. ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τὸ 69.
τῷ πλοίῳ] — D. Verſio *Vulg.* τὸ πλοῖον 2. ἐν πλοίῳ 80. τῷ πλοιαρίῳ 1. ἐν τῷ πλοίῳ L.
33. εἶδον] ἰδόντες 1. εἶδαν D.
οἱ ὄχλοι] — ADEGHKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Colb. unus. 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 84. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 103. 104. 106. Evang. 13. 14. 18. 19. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Ald. Stephani* duae priores. *Wechelii, Bengelii, Plant. Geneu.* Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1169.
Ⓒ ἐπέγνωσαν] ἔγνωσαν 1. Ⓒ ἔγνωσαν D.
αὐτὸν prius] — D. 1. 28. 49. 102. Verſio *Vulg.* αὐτοὺς AKLM. 4. 6. 10. 11. 27. 28. 34. 35. 37. 38. 39. 40. utramque lectionem habet 47. 49. 53. 56. 58. 60. 62. 63. 68. 83. 85. 102. 106. Evang. 13. 14. 18. 10. Verſio *Copta, Syra* utraque.
πεζῇ] πεζοὶ L. Stephani unus teſte *Beza.* 53.
πολλοὶ] — 13. 69.
πασῶν τῶν] πάντων D.

ράριος [τῶν σπεκυλατώρων,] ἕτω γὰρ καλεῖνται οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελέντες. *Tacit.* H. 1. 25. Barbium Proculum teſſerarium ſpeculatorum, & Veturium Optionem eorundem. *Caeſar* B. G. IV. 26. Speculatoria navigia. *Lucanus* VIII. 472. Jam rapido ſpeculator eques per litora curſu Hoſpitis adventu pavidam compleverat aulam. *Seneca* de Benefic. III. 25. Speculatoribus occurrit, nihil ſe deprecari, quo minus imperata peragerent, dixit, & deinde cervicem porrexit. & de Ira. I. 16. Centurio ſupplicio praepoſitus condere gladium ſpeculatorem jubet. *Julius Firmicus* VIII. 26. Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputant cervices. *Livius* XXXI. 24. Ni ſpeculator, hemerodromos vocant Graeci ingens curſu emetientes ſpatium, contemplatus regium agmen e ſpecula quadam, praegreſſus nocte media Athenas perveniſſet. & XL. 7. Ad has excipiendas voces ſpeculator ex convivis Perſei miſſus. *Sueton.* Calig. 44. Caligula — magnificas Romam literas miſit, monitis ſpeculatoribus, ut vehiculo ad forum usque & Curiam pertenderent. Claud. 35. Convivia nunquam inire auſus eſt, niſi ut ſpeculatores cum lanceis circumſtarent, militesque vice miniſtrorum fungerentur. Galba 18. deſcendentem ſpeculator impulſu turbae lancea prope vulneravit. *Tacit.* H. II. 33. Cum Othone praetoriarum cohortium & ſpeculatorum equitumque validam manum diſceſſiſſe. *Hirtius* de Bello Afric. 37. VI. Kl. febr. Circiter vigilia prima imperat, ſpeculatores apparitoresque omnes ut ſibi praeſto eſſent. de B. Hiſp. 1. 3. ſpeculator de legione ſecunda. *ff. de bonis damnatorum l. 6.* Neque ſpeculatores ultro ſibi vindicent, neque optiones ea deſiderent, quibus ſpoliatur, quo momento aliquis punitus eſt. *Inſcriptiones.* P. Ælio Muciano Spec. Leg. II. adjut. item: Schola ſpeculatorum Leg. I. & II. adjutricum, piarum, fidelium. *Gen.* XXXVII. 36. *Targum Jonathan & Hieroſ.* praefectus ſpeculatorum. *Bammidbar* R. XIX. f. 239. 2. Nemo hominum ſpeculatorem ſuum laudat. & XX. f. 241. 1. Rex mundanus mittit ſpeculatorem, ut aliquem occidat. *Varro* de Lat. Speculator, quem mittimus ante ut reſpiciat quae volumus. *Suidas.* σπεκουλάτωρος, τὸ δορυφόρου. *Echa R.* praef. ut occidat ſpeculator.

31. ηὐκαίρουν] *Etymol.* σχολὴν ἦν οἱ πολλοὶ ἀκύρως λέγουσιν εὐκαιρίαν. τὸ δὲ εὐκαιρεῖν βάρβαρον, ἀντὶ δὲ τῆς σχολὴν ἄγειν λέγουσιν ἀθηναῖοι σχολάζειν. Ἡ δὲ εὐκαιρία βάρβαρον μὲν ἐκ ἐστιν ὄνομα, τάττεται δὲ ἐκ ἐπὶ σχολῆς, ἀλλ' ἐπὶ καιρῷ τινος εὐφυίας καὶ ἀρετῆς. *Moeris.* εὐκαιρεῖν ἔθεις εἴρηκε τῶν παλαιῶν, ἕλληνες δὲ. *Thomas:* τὸ δὲ εὐκαιρεῖν πάνυ ἀδόκιμον. *Phrynichus* p. 50. εὐκαιρεῖν δ' λεκτέον, ἀλλ' εὖ σχολῆς ἔχειν. *Lucian.* Amores 33. τῆς ἀνάγκης ἀφεθέντες ηὐκαίρων τι τῶν κρειττόνων ἐπινοεῖν. *Plut.* Apophthegm. Lacon. p. 223. D. διὰ τοῦτο πάντας σὺ κακῶς λέγεις, ἵνα ἀπολογήμενοι μὴ εὐκαιρῶμεν περὶ τῆς σῆς κακίας λέγειν. *Chion.* Epiſt. 17. τί γὰρ κάλλιον, ἢ ἄνθρωπον ὄντα θνητῆς φύσεως, καὶ θεῷ κεκραμένον μοίρᾳ, μόνοις εὐκαιρεῖν τοῖς ἀθανάτοις ἑαυτῷ; *Philo* de Princ. Creatione T. 2. p. 363, 8. τῆς διανοίας ἐνευκαιρούσης ἑκάστῳ. de Legg. Special. p.

πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν 34
εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ
ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, 35
προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν· Ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη
ὥρα πολλή. Ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀ- 36
γοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· 37
Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν· Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων
δηναρίων ἄρτους, καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Πόσους ἄρτους ἔχετε; 38
ὑπά-

συνέδραμον] + ἐπ' ἦλθον 1.
προῆλθον] προσῆλθον 31. 71. 69. 106. προσῆλθεν 13.
ἐπ' συνῆλθον πρὸς αὐτὸν] — L. 1. 13. Verſio *Syra*, *Vulg*. *Copt*. probante *H. Grotio*.
συνῆλθον] ἦλθον Editio *Complut*. *Geneu*. *Plant*. συνέδραμον A. συνεπῆλθον 69.
πρὸς αὐτὸν] αὐτοῦ D. 28.
34. εἶδεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶδεν A. 12. 53. 57. 61. 67. 80. 92. 106. Evang. 18. Verſio *Syra*. εἶδεν L. 1. 33. 69. 102. Verſio *Copt*.
εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον ἐπ'] ἐπὶ εἶδεν πολὺν ὄχλον ὁ Ἰησοῦς D.
ἐσπλαγχνίσθη] ἐπλαγίσθη D a prima manu. Verſio *Lat*. condoluit ſuper eos. ἐυσπλαγχνίσθη 3.
αὐτοῖς] αὐτοὺς DF. Verſio *Vulg*. ἦσαν] + ἐσκυλμένοι ἐπ' ἐῤῥιμμένοι 28.
διδάσκειν αὐτοὺς] αὐτοὺς διδάσκειν A. 35. ἐπ' ἤδη] ἤδη δὲ D.
αὐτῷ] — 1. 36. 40. 93. Colb. duo.
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν αὐτῷ D. 11. 15. 42. 53. 67. 72. Verſio *Vulg*. *Theophylactus*. οἱ μαθηταὶ αὐτῷ λέγουσιν A. αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγουσιν 1. οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ Colb. αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ 69. + αὐτῷ *Theophylactus MS*. ὥρας πολλῆς] πολλῆς ὥρας 106.
αὐτοῦ] — L. ὅτι] — 36. 40. Verſio *Vulg*.
ὁ] — D. καὶ poſterius] — D. + ἡ 1.
ἀπελθόντες] ἀλθόντες 44. κύκλῳ] ἔγγιστα D.
ἀγροὺς ἐπ' κώμας] κώμας ἐπ' ἀγροὺς 1. καὶ] + εἰς τὰς D.
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους] καὶ ἀλύσωσι 1.
ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν, ἐκ ἔχουσιν] τί φαγῶ D. τί φάγωσιν L. 28. 102. Verſio *Vulg*. *Copt*. probante *J. Millio* prol. 402.
37. ὁ δὲ] ἐπ' D. Verſio *Vulg*.
ἀποκριθεὶς] — Verſio *Syra*. αὐτοῖς prius] — AL. 1. 33. + ὁ Ἰησοῦς D.
αὐτῷ] — 1. καὶ prius] — 73.
ἀγοράσωμεν] ἀγοράσωσιν 1. duo Stephani teſte Beza. 47. 48. 51. 74. 89. Codices *Latini*. *Euthymius*.
διακοσίων δηναρίων] δηναρίων διακοσίων AEFGH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 84. 85. 86. 89. 90. 92. 106. Editio *Complut*. *Bengelii*. Codices *Latini*. δῶμεν] δώσωμεν AD. 13. 69. δώσομεν 28. 65.
φαγεῖν] Stephani tertia in ora: ἰωαννικιακὸς ἐν τισιν ἀναγινώσκεται, ἔν τισι δὲ λειποψυχικὸς. + ἵνα ἴσως βραχύ τι λάβῃ 13. 69. ex Jo. VI. 7.
38. ὁ δὲ] ἐπ' D. Verſio *Vulg*.

316, 40. αἵ γὰρ ὑπερβάσεις τὰς μὲν ὑπαιτίους ἐνεκαιρίῳ τοῖς αὐτοῖς ἀδικήμασι παρομοίωσιν. in Flaccum p. 522, 3. ὄχλ. πλῆθος δ' ἐστὶν ἐπιτετηδευκὸς γλωσσαλγίαν, καὶ ἐνευκαιρίαν διαβολαῖς καὶ βλασφημίαις. 1. *Macc*. XI. 42.

Liban. Epiſt. 407. ὥστε ἐν ὀλίγαις ἡμέραις πεντήκοντα νέων ἦν ὁ χορὸς, ἀριθμῶ δὲ ἐκ ἦν, ἀλλ' ἴδοι τοσῶν εἰς ἑσπέραν. ἐθαυμάζετο δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ τῆς γαστρὸς κρατεῖν.

35. ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης] *Cic*. ad Attic. XIII. 9. Hodie mane Dolobella. Multus ſermo ad multum diem. *Caeſar* de B. G. I. 22. Prima luce Conſidius accurrit —— multo denique die per exploratores cognovit, montem a ſuis teneri. *Tacit*. H. V. 22. multa luce revecti hoſtes. *Georg*. IV. 180. ac feſſae multa referunt ſe nocte minores. *Dionyſ*. *Hal*. A. II. 54. ἐμάχοντο καὶ διέμενον ἄχρι πολλῆς ὥρας ἑκάτεροι ἀγωνιζόμενοι, ἕως νὺξ ἐπιλαβοῦσα διέκρινεν αὐτούς. *Plaut*. Pſeudo l. IV. 4. 59. Nam propere vides, jam die multum eſſe.

36. τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς] *Xenoph*. Expedit. Cyr. V. εἰ δὲ βάλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον ἐκλεξάμενοι, ἔστι ἂν βάλεσθε, κατασχεῖν. & VII. ὡς εἵλοντο μὲ πάντες οἱ κύκλῳ βασιλῆς προσάτην τῆ πολίῳ. Frontin. I. 5. 3. diſperſique in proximos agros, ad comparanda ea quae manſuris neceſſaria erant. *Plut*. Numa p. 73. B. τὰς κύκλῳ πόλεις & Philopoem. p. 360. C. *Demoſth*. κύκλῳ περιόμαι. Xen. paed. VII. τεθράμμεθα κύκλῳ μὲν τὴν πόλιν. *Plut*. de Orac. Pyth. p. 404. E. οἱ δῆοι τῶν ἄμπα κύκλῳ καταφερομένων σωμάτων κύκλῳ ὑπ' ἀνάγκης φερομένων. p. 401. C. ἀσκεραῖς καὶ δίκαπαις κύκλῳ περιεχομένοι τὸν ἄνω ἀέρα. *Æſchines* c. Cteſiph. κύκλῳ περιδινῶν ἑαυτὸν περὶ τοῦ βήματος. *Plato*. ἡ κύκλῳ περιφορά.

39. *Heſych*. συμπόσιον, τόπος ἐυχίας καὶ πόσεως. *Pollux* I. 79. τὸ δὲ συμπόσιον ἐκ τῆ ἔργου ὀνομασμένον καὶ συσσίτιον καλεῖται. λέγεται δὲ εἶδος τρίκλινος, πεντάκλινος, καὶ δεκάκλινος, καὶ ἁπλῶς, πρὸς τὸ μέτρον τοῦ μεγέθους, ὁ τῶν κλινῶν ἀριθμός. VI. 7. χρὴ λέγειν τὸ μὲν συμποτικὸν χαῖρον συμποσίοις καὶ ἑστιάσεσι καὶ συσσιτίοις, καὶ τρίκλινον εἶχον. *Cic*. de Senect. 13. Bene etiam majores accubitionem epularem amicorum, quia vitae conjunctionem haberet, convivium nominarunt: melius quam Graeci, qui hoc idem tum compotationem tum concoenationem vocant, ut quod in eo genere minimum eſt, id maxime probare videantur. *Exod*. VIII. 14. *Jo*. III. 14. 2. *Reg*. III. 16. *Jud*. V. 22. Verſio *Syra Heb*. IX. 10. *Act*. II. *Matth*. XX. 10. *Gen*. VII. 2. 9. XXXII. 16.

χλωρῷ addit Marcus, quia χόρτος proprie foenum ſeu herbam aridam ſignificat. *Apoc*. VIII. 7. *Eſ*. XV. 6. XXXVII. 23.

40. *Heſychius*. πρασιαὶ, αἱ ἐν τοῖς κάτοις τετράγωνοι λαχανιαὶ, οἷον πρασιαὶ, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ πλέον τῶν κάτων. *Dioſcor*. IV. 17. lagopus herba φύεται ἐν πρασιαῖς. *Etymol*. πρασιαὶ τετράγωνα τινα σχήματα ἐν τῇ γῇ, τὸ γεωργικὸν σχῆμα. *Galenus* de Uſu Part. IX. ἐκφύσει δέ τινες μὲν [ὀχετοὶ] ἐξ αὐτῆς τῆς ὑλικῆς χώρας, ἐσχισμένοι τε καὶ κατατετρημένοι τρόπον ὁμοιότατον τοῖς κατὰ τὰς

πρα-

39 ὑπάγετε καὶ ἴδετε· Καὶ γνόντες, λέγουσι Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς
40 ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. Καὶ ἀνέπεσον πρασι-
41 αὶ πρασιαὶ, ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς
δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδί-
42 δου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. Καὶ
43 ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ
44 ἀπὸ τῶν ἰχθύων. Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους, —— ὡσεὶ πενταχισχίλιοι ἄνδρες.
45 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέ-

αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς D.
καὶ prius] — DL. 1. 34. 39. 85. 102. Evang. 14. Versio *Syr. Copt.*
λέγουσιν] + αὐτῷ AD. 12. 13. 31. 38. 51. 61. 69. Evang. 13. Versio *Syra.* Codices *Latini.*
πέντε] + ἄρτους D. Versio *Syr. Copt. Sax.* 39. αὐτοῖς] ὁ Ἰησοῦς D.
ἀνακλῖναι] ἀνακλιθῆναι G. 1. 2. 13. 28. 31. 65. 69. 92. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* *Origenes* in Matth.
συμπόσια] — L. 61. Editio *Ald. Argentorat. Hagenoensis.*
συμπόσια συμπόσια] κατὰ τὴν συνποσίαν D. Versio *Vulg*: ſecundum contubernia.
χλωρῷ] — 106.
40. ἀνέπεσον] ἀνέπεσαν E. 1. 3. 29. 73. 92. Editio *Eraſmi, Colinaei.* + πάντες Versio *Copt.* + ἀνὰ 36.
πρασιαὶ] — L. 61. Editio *Ald. Argentorat. Hageno. Bogardi.* Versio *Copt.* πρασίαι Editio *Eraſmi, Colinaei. Bogardi.*
ἀνὰ] κατὰ bis D. — 10. 12.
41. τοὺς prius] — D. ἰχθύας prius] + καὶ 13. 44. τοὺς tertio loco] + πέντε D.
τοῖς μαθηταῖς] τοὺς μαθητὰς 1. αὐτοῦ] — 102.
παραθῶσιν] παρέθωσιν M. 42. 63. παραθῶσιν 61. αὐτοῖς] κατέναντι αὐτῶν D. Versio *Vulg.*
ἐμέρισεν] ἐμέρισαν Versio *Syra.* καὶ ἐμερισε 45. 47.
42. πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν] καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες 1. 43. ἦραν] + τὸ περισσεῦον F.
κλασμάτων] — 1. κοφίνους] κοφίνων 1. 13. 69.
πλήρεις] πληρώματα L. 1. 13. 69. τ] + δύο 13. 69.
44. τοὺς ἄρτους] — D. 1. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Vulg.*
τοὺς] + πέντε M.
ὡσεὶ] — ADEFGHKLM. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Colb. unus. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 84. 85. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 13. 14. 18. 19. Editio *Complut. Plant. Geneu. Eengelii.* Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Lutheri, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1181.
45. εὐθεως] εὐθὺς L. + ἐγερθεὶς D. εἰς τὸ πλοῖον] εἰς πλοῖον 1.
εἰς] πρὸς Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
προάγειν] προσάγειν D a prima manu. + αὐτὸν D. 1. 13. 32. 38. 40. 61, 66. 68. 69. Evang. 13. 18. Verſio *Vulg. Copt. Syr. Origenes.* + αὐτὸς 51.

πρασιὰς. *Theophraſt.* H. Plant. IV. 4. σπειρεται δὲ τὸ ἤρος εἰς πρασιὰς ἐξαιρεθὲν τὸ σπέρμα διειργασμένον ἐπιμελῶς. *Liban.* Deſcriptio Horti p. 717. τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν διηρῆτο πρὸς πρασιάς. Longus IV. ἦσαν καὶ ἀνθῶν πρασιαὶ, ὧν τὰ μὲν ἔφερεν ἡ γῆ, τὰ δὲ ἐποίει τέχνη ῥοδωνιὰ, καὶ ὑάκινθος, καὶ κρῖνα χειρὸς ἔργα, Ἰωνιὰς καὶ νάρκισσον καὶ ἀναγαλλίδας ἔφερεν ἡ γῆ. *Od.* ω. 244. Οὐδέ τι πάμπαν, οὐ φυτὸν, οὐ συκῆ, οὐκ ἄμπελος, οὐ μὴν ἐλαίη, οὐκ ὄγχνη, οὐ πρασιὴ, τοὶ ἄνευ κομιδῆς κατὰ κῆπον. *Euſtath.* p. 1574. πρασιὰ τόπος λαχανηφόρος. *Od.* η. 127. ἐνθάδε κοσμηταὶ πρασιαὶ παρὰ νειατον ὄρχον παντοίαι πεφύασιν. *Sch.* αἱ λαχανείαι, ἢ αἱ τῶν φυτειῶν τετράγωνοι σχίσεις, ὡς τά πλινθία. Inde pratum *Joſ. Scaligero* dictum. areolatim. *Plut.* de fort. Alex. p. 340. D. εὑρέθη δὲ πρασιαῖς ὕδωρ ἐπαντλῶν. *Athenaeus* III. p. 83. F. σπείρεται δὲ τοῦτο τοῦ ἤρος εἰς πρασιὰς —— τὸ σπέρμα —— εἶτ' ἄρδεται —— ὅταν δ' ἀδρὸν ᾖ, διαφυτεύεται πάλιν. *Sir.* XXIV. 41.

41. παραθῶσι] *Od.* ο. 505. ἡάδεν δὲ καὶ ὑμῖν ὀδοιπόρῳ παραθεῖμεν Δαῖτ' ἀγαθὴ κρειῶν τε καὶ οἴνου ἡδυπότοιο. *Il.* τ. 316. αὐτὸς δ' ἐν κλισίῃ λαρὸν παρὰ δεῖπνον ἔθηκας. *Ariſtoph.* Equit. 1202. ἐγὼ δ' ἀπτήσω γε. Δη. ἄπιθ'· οὐ γὰρ ἀλλὰ τῷ παρθέντος ἡ χάρις. *Lyſias* pro Callia πολλῶν γὰρ καὶ ἀγαθῶν αὐτῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης παρατιθεμένων. *Lucian.* D. D. XXIV. 1. παρατιθέναι χρὴ τὴν ἀμβροσίαν. & Merc. Cond. 26. ἀράμενος ὁ διάκονος τὰ σοὶ παρακείμενα φέρων ἐκείνῳ παρατέθεικεν. *Ariſtot.* Polit I. καθάπερ καὶ τὸν Μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι δι' ἀπλησίαν τῆς ψυχῆς ἀπολέσθαι λιμῷ, πάντων γενομένων τῶν παρατιθεμένων αὐτῷ χρυσῶν. *Xenoph.* ἐρᾳδίως ἂν ἔχοι διὰ πολλῶν ἐπιδεῖξαι, ὅτι καὶ τὸν ἡμῖν παρατιθέμενον δεῖπνον, ἢ τὸ ἑαυτοῖς. *Athen.* X. p. 439. C. ex Polybio. καὶ τὰς διακόνους δὲ τοὺς τὰς παραθέσεις φέροντας. *Od.* ζ. 248. παρ' δ' ἄρ' ἀδυσσῆϊ θέσσαν βρῶσιν τε πόσιν τε. *Euſtath.* ὅτι καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ ἐτιτραπέζιος λέξις πολλαχοῦ τὸ παραθέναι, οἷον κ. τ. λ. & θ. 69. παρ' δ' ἐτίθει κανοῦν, καλήν τε τράπεζαν. *Plat.* de Rep. II. ἀλλὰ καὶ τραγήματα πᾶ παραθήσομεν. *Xen.* in Hierone. ὥστε καὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐδωδῆς μειοῦσθαι τὸ παρατιθέμενον πολλὰ τῶν μετρίως διαιτωμένων. & μᾶλλον ἥδονται οἱ ταῖς πολυτελεστέραις παρασκευαῖς τρεφόμενοι τῶν τὰ εὐτελέστερα παραβεμένων. & Paed. VIII. ἄνευ πότου σίτου παραθέσθαι. *Thucyd.* I. 130. τράπεζαν μηδεμίαν παρετίθετο. *Plin.* H. N. XXXVI. 2. Extant cenſoriae leges, glandia in coenis gliresque apponi vetantes. *Cic.* ad Attic. VI. 1. Quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem? *Ter.* Phorm. II. 2. 28. Coena dubia apponitur. *Horat.* 2. S. VIII. 69. Ne male conditum jus apponatur. inf. VIII. 6. 7. 1. *Cor.* X. 27.

ἐμέρισε] *Thomas.* ἐνειμάμην κάλλιον ἢ ἐμέρισα, ἀριστείδης ἐν τῇ πρὸς τὸς βασιλέας ἐπιστολῇ· πρὸς δὲ τὸς στρατιώτας τὸς χιτῶνας ἐπέμετο.

44 Numerus convivarum facillime iniri potuit, dummodo ponamus ita fuiſſe ordinatos, ut frons contineret quinquaginta, altitudo vero centenos: duae autem quaevis centuriae facies ſibi obverterent; ſic XII. apoſtoli uno per ordines iſtos itu & uno reditu miniſtrarunt quater mille octingentis hominibus: & ſupererunt nonniſi duo ordines medii, quibus forte ipſe Chriſtus miniſtravit. Atque hoc modo res intra breviſſimum tempus ſine ulla confuſio-

πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, 46
ἀπῆλθεν εἰς τὸ προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσ- 47
σης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν· (ἦν 48
γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς·) καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς
περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δὲ, ἰδόντες αὐτὸν περι- 49
πατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. (Πάντες γὰρ αὐ- 50
τὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.) Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρ-
σεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον· καὶ ἐκόπασεν ὁ 51
ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ 52
τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη. Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν 53
γῆν

τὸ πέραν πρὸς] — 1. πρὸς] εἰς *Origenes*. ς πρὸς 9.
Βηθσαϊδὰν] Βηθσαϊδὰν A. Βησαϊδὰν D. Βηθσαϊδὰ & Βηθσαϊδᾶ 7. 28. 34. 39. 46. 52. 54. 78. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Copta*. Codices *Latini*. *Origenes* in Matth.
ἕως] + οὗ 40. 106.
ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ] αὐτὸς δὲ ἀπολύει D. ἕως αὐτοὺς ἀπολυῇ L. ἕως αὐτὸς ἀπολύει 1.
τὸν ὄχλον] τοὺς ὄχλους 40. 69. Versio *Syr.* 46. ἀπῆλθεν] ἀνῆλθεν 1.
47. ἦν] + πάλαι D. 1. ἐν μέσῳ] ἐμμέσῳ A.
μέσῳ τῆς θαλάσσης] μέσῃ τῇ θαλάσσῃ D. Versio *Vulg.* μόνος] + ἦν A. 67. Versio *Copt. Syra* posterior.
ς αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς] — 61. + ἦν 106. 48. εἶδεν] ἰδὼν DL. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Copt.*
ἐν τῷ ἐλαύνειν] ς ἐλαύνοντας D. ὁ ἄνεμος ἐναντίος] ἐναντίος ὁ ἄνεμος A. 1.
αὐτοῖς] — 1. + σφόδρα 13. 28. 69. ς secundo loco] — L. 102. Evang. 18. 19.
πρὸς αὐτοὺς] ὁ Ἰησοῦς D. + ὁ Ἰησοῦς 61. Versio *Syr.* πεφιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης] ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατῶν 1.
ς ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς] — GH. ἤθελε] ἠθέλησεν D.
αὐτοὺς ultimo loco] αὐτοῖς L. 49. ἔδοξαν φάντασμα] φάντασμα ἔδοξαν 1.
φάντασμα] φαντασίαν 71. *Euthym.* φάσμα 86. φάντασμα εἶναι] ὅτι φάντασμα ἐστιν L.
ἀνέκραξαν] ἔκραξαν Bodlej. unus in Ed. Ox. 50. γὰρ αὐτὸν εἶδον] — D.
εὐθέως] — D. εὐθὺς L. μετ' αὐτῶν ς λέγει αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς λέγων D.
Θαρσεῖτε] — G. 2. 12. 51. πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον] εἰς τὸ πλοῖον πρὸς αὐτὸν D.
εἰς τὸ πλοῖον] ἐν τῷ πλοίῳ 12. Editio *Erasmi* 1. λίαν] — D. 1. 28.
ἐκ περισσοῦ] — L. 102. Versio *Syra*, *Copt.* περισσῶς D. ἐκπερισσῶς 1.
ἐν ἑαυτοῖς] — 56. ἐξίσαντο] ἐξεπλήσσοντο 1.
ς ἐθαύμαζον] — L. 1. 102. Versio *Vulg. Copt. Syr.* probante *T. Beza* & *J. Millio* prol. 403.
52. ἦν γὰρ] ἀλλ' ἦν L. 7. 33. Evang. 18. 19. Versio *Copt. Syra* posterior in margine.
ἡ καρδία αὐτῶν] αὐτῶν ἡ καρδία AEFGH. 2. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 84. 85. 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
53. διαπεράσαντες] + ἐκεῖθεν D. 45. ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν] ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον L. Versio *Copt.*
ἐπὶ] εἰς 13. 69. τὴν] — 69.
Γεννησαρὶτ] Γενησὰρ D. Versio *Sax.* Γεννησὰρ Versio *Syra*, *Arab.* Γεννησαρὶτ AGKL. 3. 4. 5. 6. 28. 35. a prima manu. 38. 73. 74. *Athanas.* Synopsis. Editio *Weckelii*. γεννησαρὶθ E. 1. 72. Editio *Erasmi* 1. Versio *Copta*. Γενησαρὶθ Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Bogardi*. Γενησαρὶθ K. 36. 40. 42. 48. 61. 63. 65. 69. 90. Editio *Erasmi* 2. *Aldi*.

fusione peragi potuit. Conf. *Thucyd.* V. 68.

46. *Phrynichus* p. 10. ἀποτάσσομαί σοι, ἔκφυλον πάνυ. χρὴ γὰρ λέγειν, ἀσπάζομαί σε· οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἀρχαῖοι εὑρίσκονται λέγοντες, ἐπειδὰν ἀπαλλάττωνται ἀλλήλων. *Callisthenes* Metamorph. II. δὲς περιπλοκὰς τῷ γυνήσαντι, καὶ ἀποταξάμενος τῇ γυναικὶ τιμωρίᾳ. *Libanius* D. XXX. p. 699. A. ἐγὼ μὲν γὰρ ἤδη καὶ τοῖς φίλοις ἀπεταξάμην, καὶ τοῖς συγγενέσι καὶ τοῖς προσήκουσι. *Philo* τοῖς ἐφημέροις καὶ νέοις ἀποτάττεται. & ap. *Suid.* in Θιφαπιται· ἀποταξάμενοι ταῖς τῶν βίων φροντίσι. *Luc.* IX. 61. *Act.* XVIII. 21. *Jes.* A. VIII. 13. 7. διηθεῖς δὲ συγχωρῆσαι αὐτῷ τὰς γονεῖς ἀσπάζεσθαι —— ἀποταξάμενος αὐτοῖς εἶπετο.

48. *Od.* ε. 502. ἄφρ δ' ἐλαύνητε νῆα. *Aristophanes* Eq. 1179. ἵνα τὰς ναῦς ἐλαύνωμεν καλῶς. *Plut.* Lysandr. p. 438. A. κώπην δὲ ἐλαύνουσι. *Ælian.* V. H. II. 2. ἐλαύνειν κώπην. *Xenoph.* εἰ δὲ ἐλαύνειν δέοι, κατὰ μέρος τὸς ναύτας ἀνίπαυε. *Thucyd.* VIII. 108. ὡς ἐπύθετο, τὰς τῶν Πελοποννησίων ναῦς ἐκ τῆς Μιλήτε ἐς τὸν ἑλλήσποντον πλευσούσας, ἀναζεύξας ἠλαυνε ἐπὶ τὰς Ἴωνας. III. 49. ἐγένετο σπουδὴ τῶν πάλαι τοιαύτη, ὥστε ἥσθιόν τι ἅμα ἐλαύνοντες.

52. *Cyrill.* Lex. πεπωρωμένος, profligatus. *Galenus.* ἐν ταῖς τῶν καταγμάτων πωρώσεσι. *Dioscorid.* I. 112. κάταγμα πωροῖ. *Suidas.* πωρόω καὶ λιθοποιῶ. & ex Pisida. τὰς ἰκμάδας πωρῶντα καὶ σφίγγοντα λιθώδει τρόπῳ. *Athen.* XII. p. 549. B. διὸ συνέταξαν οἱ ἰατροὶ κατασκευάσαι βιλόνας λεπτὰς, τῷ μήκει διαφερούσας, αἷς διὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς κοιλίας διωθεῖν, ὅταν εἰς ὕπνον τύχῃ βαθύτερον ἐμπεσὼν· μέχρι μὲν ἔν τινος ὑπὸ τῆς πεπωρωμένης ἐκ τοῦ σώματος σαρκὸς οὐκ ἐνεποίει τὴν αἴσθησιν· εἰ δὲ πρὸς καθαρὸν τόπον ἡ βελόνη διελθοῦσα ἔθιγε, τότε διεγείρετο. *Oribasius* p. 130. ὅσα καταγέντα συνέφυσε πώρῳ. Lexicon MS. πώρωσις, ἀναισθησία.

53. *Liban.* O. III. p. 140. C. εἰ μὴ —— καθελκύσει ναῦν, καὶ ἐμβὰς κυλισθεὶη, καὶ τῆς Βριτανίας προσορμισθείη λιμένι. progymn. XXXIII. λοιπὸν τοίνυν ἦν, καθελκύσαντα τὰς ναῦς ἀποπλεῖσαι, ᾗπερ μέλλοιμι προσορμιεῖσθαι πρὸς Διὸς τὰς ναῦς εἰς τὸν λιμένα τῆς Σαλαμῖνος. *Arrian.* Exped. VI. 1. προσορμισάμενος δὲ, ὅπη τύχοι, ταῖς ὀχθαις. 20. προσορμισθεὶς τῷ αἰγιαλῷ. *Synesius.* προσόρμισιν. *Conon* Narrat. 8. προσορμησάμενος τῇ γῇ.

55. *Aristoph.* Ran. 195. ἐκεῖν περιθρέξει δῆτα τὴν λίμνην τρέχων. *Athenaeus* V. p. 208. B. ἀτλάντες δὲ περιέτρεχον τὴν ναῦν ἔξω ἐξαπίνης.

56. *Herodot.* I. 197. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατέστηκε· τὰς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἰητροῖσι, προσιόντες ὦν τὸν κάμνοντα συμβουλεύουσι περὶ τῆς νόσου. *Strabo* III. p. 234. A. de Iberis. τὰς ἀρρώστους, ὥσπερ οἱ αἰγύπτιοι τὸ παλαιὸν, προτιθέασιν εἰς τὰς ὁδοὺς, τοῖς πεπειραμένοις τῷ πάθους ὑποθήκης χάριν. *Act.* V. 15.

εἰς

54 γῆν Γεννησαρὲτ καὶ προσωρμίσθησαν. Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπι-
55 γνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβ-
56 βάτοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο
εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρε-
καλοῦν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο
αὐτοῦ, ἐσῴζοντο.

1 ΚΑὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καί τινες τῶν Γραμματέων, ἐλθόντες
2 ἀπὸ Ἱεροσολύμων. Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ (τοῦτ' ἔστιν ἀ-
3 νίπτοις) ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. (Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν
μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσ-
βυ-

προσωρμίσθησαν] — D. 1. 28. Versio *Syr.* προσωρμήσθησαν Editio *Erasmi*, *Colinaei*.
54. ἐξελθόντων αὐτῶν] ἐξελθόντος αὐτοῦ 50. ἐξελθόντος τοῦ Ἰησοῦ Evangelistaria. ἐλθόντων αὐτῶν 13.
εὐθέως] εὐθὺς L. 13. 69. 72. in margine. ἐπιγνόντες] ἐπέγνωσαν D.
αὐτὸν] + οἱ ἄνδρες τόπε G. 1. 13. 28. 32. 38. 40. 61. 69. 72. in margine. Versio *Syr.* + οἱ ἄνδρες τόπε ἐκεῖνε A. 33. Versio *Armen.*
55. περιδραμόντες] περιέδραμον L. 13. 69. — Versio *Syra* posterior. + δὲ D. + εἰς 13. 69.
ἐκπεριδραμόντες 1.
ἐκείνην] + καὶ L. 13. 69. περιέχωρον] χώραν L. Versio *Vulg. Copt.*
κραβάττοις] γραβάττοις D. κραβάτοις A. 1. 42. 65. 67. τοῖς] — A. 1. 69.
περιφέρειν] φέρειν M. 1. 32. 38. Versio *Goth. Copt.* + φέρειν πάντας Versio *Armen.*
ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι] ἂν ἤκουσαν τὸν Ἰησοῦν εἶναι D. περιέφερον οἱ αὐτούς D.
ἐκεῖ ἐστι] ἐστιν ἐκεῖ 1. ἐκεῖ] — L. 102. Versio *Copt. Latina. Apoc.* XII. 14.
ἐστι] ἦν 56. 58.
56. ὅπου] ποῦ D. ὅπου' 1. εἰσεπορεύετο] εἰσεπορεύοντο ALM. 59. 73.
πόλεις ἢ ἀγροὺς] εἰς ἀγροὺς ἢ εἰς τὰς πόλεις D. εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγροὺς 33. εἰς ἀγροὺς ἢ πόλεις Versio *Vulg.* εἰς πόλεις ἢ ἀγροὺς F. 73. πόλεις L. a prima manu. 1. Versio *Syra.* πόλεις ἢ εἰς ἀγροὺς L. ex emendatione
ἀγοραῖς] πλατείαις D. Versio *Vulg. Goth.* ἐτίθεσαν] ἐτίθεσαν L. Evang. 18. 19.
ἀσθενοῦντας] ἀσθενεῖς 1. ὅσοι ἄν] ὅσοι D. 1.
ἥπτοντο] ἥψαντο DL. 1. 13. 28. 33. 69. αὐτοῦ] αὐτὸν D.
ἐσῴζοντο] διεσῴζοντο 1. 13. 69. ἐσώθησαν 33.
1. οἱ] — 1. ἰδόντες] εἰδότες D. at in Versione Lat. cum vidissent.
αὐτοῦ] + ὅτι 33. L. Versio *Copt.* τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις] — *L. Kusterus.*
ἐσθίουσι] ἐσθίουσι L. 33. Versio *Copt.* + τοὺς DL. 13. 31. 67. 69.
ἄρτους] ἄρτον 34. 39. 49. 56. 58. 72. Colb. Versio *Syra.*
ἐμέμψαντο] κατέγνωσαν D. — AEHL. 2. Colb. 12. 34. 39. 44. 46. 52. 73. 84. 87. 92. 102. Versio *Goth. Copt. Æthiop. Arab.* Erpenii. probante *J. Millio* p. 01. 1196. & *J. A. Bengelio.* + αὐτοὺς *Theophylactus.*
3. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι] πάντες γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ φαρισαῖοι Versio *Syr.*
οἱ secundo loco] — 44. μὴ] — 64.
πυγμῇ] πυκμῇ D. & in Versione Latina: *primo.* πυγμὴν 59.
ἐσθίουσιν] + ἄρτον D. 71. Versio *Armen.* + τὸν ἄρτον 13.
τὴν παράδοσιν] — F. παράδοσιν] παράδοσίαν D. ex emendatione.

56. εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγρὸς] 1. *Chron.* XXVII. 25.

3. *Hesych.* πυγμὴ, γρόνθος. *Suidas* & *Lex. MS* πυγμὴ, γρόνθος, σύγκλεισις δακτύλων. *Pollux.* II. 147. ὧν δὲ συγκλείσης τὴν χεῖρα, τὸ μὲν ἔξωθεν καλεῖται πυγμὴ, ὅθεν καὶ ὁ πύκτης καὶ τὸ πυκτεύειν, τὸ δὲ ἔνδοθεν φράγμα, ἀφ' ὗ καὶ τὸ ἀσαχύων, καὶ θράξ καὶ θράττεσθαι. & 158. εἰ δὲ συγκλείσειας, Πυγμὴ. paullo ante τὸ δὲ ἀπὸ καρποῦ ἕως ἄκρου δακτύλων ἡ πᾶσα χεὶρ, ὁρθόδωρον. *Theocrit.* XIV. 34. πὺξ ἐπὶ κόρρᾳ κήλασα. *Schol.* πυγμῇ τὴν σιαγόνα αὐτῆς ἔπαισα. *Antisthenis* Ajax. ὅστις —— παρεῖχε, —— πυγμαῖς τὸ πρόσωπον. *Latinus* & *Syrus* prior cum non intelligerent, quid πυγμὴ hic significaret, verterunt crebro & diligenter. Unde, inquit *Erasmus*, probabile est, in vetustioribus Codicibus scriptum fuisse, non πυγμῇ sed πυκνῶς aut πυκνῇ, quod sonat frequenter, aut crebro, aut subinde. Alii interpretes intelligunt, non manum solum, verum etiam brachium ad cubitum usque lavare Judaeos consuevisse, quod & significationi πυγμῆς, quae nonnisi manum contractam denotat, & consuetudini Judaicae, quae vel digitos solos vel manum solam ad carpum usque lavari jubet, repugnat. Alii statuunt, manum alteram in pugnum compositam altera cava lavandam atque fricandam fuisse; at praeterquam quod hujus ritus nullum in scriptis Judaeorum reperitur vestigium, videtur potius Evangelista, ut hoc exprimeret, scripturus fuisse πυγμὴν νίψωνται. Nobis ergo fit verosimilius intelligi πυγμὴν ὕδατος sive mensuram & pondus aquae adhibendae. vid. *Ex.* XXX. 20. 21. *Lev.* XV. 11. 12. Ex praeceptis enim Rabbinorum minimum debebat adhiberi quartarius, sive quarta pars logi, quae continet ovum cum dimidio, sive drachmas aquae circiter viginti septem, quod multis testimoniis probat *Pocokius* in notis ad Portam Mosis p. 361——365. *Berachoth* f. 252. *Cholin* f. 107. 1. *Jadaim* I. 1. Quartarius aquae destinatus est manibus pro uno homine. *Sabbat* f. 82. R. Chasda: Lavanti mihi, quanta caperent pugilli mei aqua, dederunt coelitus plenos pugillos felicitatis. מלא חפנאי דמסרכלין במיא צבעתהון *Syra* posterior *Esaj.* XL. 12. *Æn.* VIII. 69. rite cavis undam de flumine palmis sustulit ac tales effundit ad aethera voces. *Erachin* V. 1. Si dixerit pondus manus meae sit super me. R. Juda dicit, implebit dolium aqua, manumque immittet usque ad articulum.

βαπτίζεσθαι est manus aquae immergere: νίπτεσθαι manibus affundere.

βυτέρων. Καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, 4
ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν.) Ἐπ- 5
είτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς· Διατί οἱ μαθηταί σε οὐ περι-
πατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον;
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν 6
ὑποκριτῶν· ὡς γέγραπται· Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐ-
τῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν- 7
τάλματα ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν 8
ἀν-

4. ἀπὸ] ἀπ' A. 72. 102. *Origenes* in Matth.
βαπτίσωνται] βαπτίζονται L. βαπτίζωνται F. 90.
ἐστιν ἃ] — 32.
κρατεῖν] τηρεῖν D. Codex alius teste Erasmo.
χαλκίων] χαλκείων AL. 35. 50. 54. 55. 66. 74. 78. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 10. 12. 14.
καὶ κλινῶν] — L. 102. Versio *Copt.*
5. ἔπειτα] καὶ DL. 1. Versio *Vulg. Syr. Copt.* εἶτα 57.
ἐπερωτῶσιν] ἐρωτῶσιν 28. αὐτὸν] — 69.
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι Versio *Syra*, *Æthiop. Arab.* + λίγουσι D. 13. 28. 69.
ἀνίπτοις χερσὶν] κοιναῖς ταῖς χερσὶν D. κοιναῖς χερσὶν 1. 33. Versio *Vulg. Copt. Arab.* probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 403. *J. A. Bengelio.* κοιναῖς χερσὶν ἀνίπτοις 13. 69.
τὸν] — 15. 72.
6. ἀποκριθεὶς] — L. 33. 102. Versio *Syra*, *Copt. Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 403.
ὅτι] — L. 33. 102. Versio *Vulg. Syr. Copt.* προεφήτευσεν] ἐπροφήτευσεν DL. 1. 13.
Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν] περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας A. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini.*
ὡς γέγραπται] ὡς εἶπεν 1. καθὼς εἶπεν D. οὗτος ὁ λαὸς] ὁ λαὸς οὗτος D.
τιμᾷ] ἀγαπᾷ D sed in Vers. Lat. honorat. αὐτῶν] αὐτοῦ M. 71.
ἀπέχει] ἀφέστηκεν D. ἄπεστι L. ἀπ'] ἀφ' D.
7. δὲ] γὰρ Colb. διδασκαλίας] + καὶ 69. in margine.
ab ἀνθρώπων ad ἀνθρώπων] — D. 12. 28. Sed D habet in fine commatis.
8. γὰρ] — DL. 102. Versio *Goth. Copt.*
καὶ ποτηρίων] — 59. βαπισμοὺς] βαπτισμοῦ A.

4. ἀπὸ ἀγορᾶς] *Taboroth* VI. 6. Dubium loci privati immundum est, donec dixerit: non tetigi. Dubium loci publici mundum est, donec dixerit: Tetigi. & 9. Forum est locus privatus ratione Sabbati, & publicus ratione immunditiei.

Arrian. Epictet. III. 19. ἂν μὴ εὔφορμον φαγεῖν ἐκ βαλανείου. scilicet, ἐλθόντες. *Esaj.* LXV. 5.

Cyrill. Lex. ξέστης, τὸ μέτρον. Sextarius. ξέστης, urceolus. *Galen.* de Compos. Medic. per partes Corp. VI. Τῶν Ρωμαϊκῶν ξεστῶν, ἐν Ῥώμῃ γὰρ ἰατρεύσας τὰ πάντα τοῖς τῆς πόλεως ταύτης χρῆται μέτροις. de Andromacho. & de Compos. Medic. per genera I. θαυμάσειεν ἄν τις, ὅπως ἐν Ῥώμῃ διατρίβων ἀντὶ λιτρῶν ὠνόμασε κοτύλας. ἐπιχώρια γὰρ ταῦτα ὀνόματα τό τε τῆς λίτρας —— ξεστὸν δὲ νομίζω μεμνῆσθαι τὸν Ἥρων τῶν Ρωμαϊκῶν. παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἀθηναίοις ἔτι τὸ μέτρον ἦν, ἔστε τοῦνομα τοῦτο· Νῦν δὲ, ἀφ' ὧν Ρωμαῖοι κρατοῦσι, τὸ μὲν ὄνομα τῶν ξεστῶν παρὰ πᾶσιν ἐστὶ τοῖς ἑλληνικῇ διαλέκτῳ χρωμένοις ἔθνεσιν, αὐτὸ δὲ τὸ μέτρον ἐκ ἴσου τῷ ῥωμαϊκῷ, χρῶνται γὰρ ἄλλοι ἄλλῳ ξεστιαίῳ μέτρῳ. παρὰ γὰρ τοῖς ῥωμαϊκοῖς ὁ ξέστης ἔχει μίαν λίτραν καὶ ἡμίσειαν καὶ ἕκτον, ὡς εἶναι τὰς πάσας ἀγκίας κ. ἃς ὡς τὸ πολὺ τοῖς κέραμοι μετροῦσιν, ἐπιτετραμμένοις ἔξωθεν γραμμαῖς τισι κυκλοτερέσιν. —— Democratis ὕδατος ξέστης ἷκα. & III. ξέστης εἷς ῥωμαϊκὸς. & VI. καίτοι βέλτιον ἦν ἐν ῥώμῃ βεβιωκότα λιτρῶν μὲν καὶ ξεστῶν καὶ ἀγκιῶν μεμνῆσθαι, παραλείπειν δὲ τὸ τῆς κοτύλης ὄνομα ταῖς ἔξω τῆς Ἰταλίας πόλεσιν ἑλληνικαῖς ὑπάρχον ἐν χρήσει. *Etymol.* ξέστης ῥωμαϊκόν ἐστιν ὄνομα. τὸν γὰρ παρ' ὑμῖν ἓξ ἀριθμὸν αὐτοὶ λέγουσι σὲξ. καὶ μέτρου τινος παρ' αὐτοῖς τὸ ἕκτον λέγουσι σέξτον. διὸ δὲ εὐφωνίαν τὸ σέξτης λέγεται ξέστης, κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων, ἵνα φιλόξενος ἐν τῷ περὶ ῥωμαίων διαλέκτῳ. ἅρος. *Galen.* . . . καὶ τὸ τῶ ξεστῶ καὶ τὸ τῆς ἀγκίας ἐκ πολλῶν φαρμάκων πάλαι συγγεγραμμένων, πρὶν εἰς τοσοῦτο δυνάμεως ἠυξῆσθαι τὰ τῶν Ρωμαίων. *Jul. African.* ὁ τῶ οἴνῳ ἀμφορεὺς, ὃν καὶ μετρητὴν λέγεσι πολλοὶ, ἡμιαμφόρια μὲν ἔχει δύο, ἃ καλοῦσι κάδδες ὀνόματι κοινῷ, οἱ δὲ ῥωμαῖοι ἅρας, ὥστε τὸν ἀμφορέα εἶναι ξεστῶν μη. *Festus* in voce quadrantal. LXXX. pendebat aquae libras quadrantal, antiqui vocabant amphoram, quod vas pedis quadrati XLVIII. capiat sextarios. *Galenus* de mensuris. ὁ δὲ χοῖνιξ ξεστὰ β. ὁ δὲ ξέστης ἡμίξεστα β. ὡς δὴ καὶ ἡμῶνας προσαγορεύουσι, ἡ δὲ ἡμίνα ἔχει κύαθους η. Sextarius continet CXX. drachmas aquae pluvialis, & hoc major pars Graeciae utitur, i. e. XV. uncias. *de Mensuris* p. 324. in liquidis —— Sextarios duplices judicaverunt, nam alii voluerunt, ut Sextarius duarum esset librarum, alii vero trium: utrique tamen, ut duae heminae Sextarium facerent, diffiniverant. Est autem Sextarius sexta pars congii, qui in divinis scripturis sic appellatur in liquidis. Choenix autem V. Sextariis adimpletur, cui si sextum addideris, fit congius. *Volusius* de asse: Amphora urnas duas, modios III. congios VIII. Sextarios XLVIII. heminas XCVI. quartarios CXCII. cyathos DLXXVI. *Galenus.* ὁ ξέστης, κοχλιάρια β. ἅτινα καὶ τρυβλία λεγόνται —— ἔχει λίτραν μίαν ἀγκίας ὀκτὼ. *Epiphanius.* τρυβλίον ὀξύβαφον ἐστὶ τὴν πλᾶσιν, ἤτοι παροψὶς, ἡμισυ δὲ ξεστὸν τὸ μέτρον ἔχει. μόδιον κβ. ξεστῶν. χοῖνιξ β. ξεστῶν καὶ ποτημορίου. *Rhemnius*: Sextarius unus, qui quater assumtus fit Grajo nomine choenix. Congius χοῦς sex continet sextarios. *Galen.* de Compos. Medic. per part. Corp. VI. *Horat.* Sat. I. 1. 74. Panis ematur, olus, vini Sextarius. *Bereschith R.* IV. 6. R. Simeon f. Passi dixit, Aquae superiores triginta sextariis superant aquas inferiores כס׳׳ס טאות. *Arrian. Epict.* I. 9. extr. τὸ πῶμα ἡμῶν χάρισαι τῷ Διῒ νος, καὶ ξέστην αἱματίου. τῷ γὰρ ὄντι πῶμα ὁ τοιοῦτός ἐστι καὶ ξέστης αἱματίου. II. 16. φανταζόμενος, ὅτι ὅλον μου δεῖ τὸ πέλαγος τῆτο ἐκπιεῖν, ἀναναυάγητον, ἐκ ἐπέρχεταί μοι, ὅτι

ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων· καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖ-
9 τε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν
10 τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπε· Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου· καί· Ὁ κακολογῶν
11 πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πα-
12 τρὶ ἢ τῇ μητρί· Κορβᾶν (ὅ ἐστι, δῶρον) ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. Καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐ-
13 τὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ
14 παραδόσει ὑμῶν, ᾗ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκα-
λεσάμενος

ἄλλα] — A. Verſio *Syra*.
ἃ βαπτισμοὺς ad ποιεῖτε] — L. 1. Colb. 102. Verſio *Copt*.
παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε] παρόμοια ἃ ποιεῖτε τοιαῦτα πολλὰ D. παρόμοια πολλὰ ποιεῖτε 44. 72. παρόμοια πολλὰ αὐτοῖς ποιεῖτε 92. τοιαῦτα πολλὰ παρόμοια ποιεῖτε *Theophylactus*. παρόμοια τοιαῦτα ποιεῖτε πολλὰ 11. 15. παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ F. παρόμοια τοιαῦτα ποιεῖτε 28. προσόμοια τούτοις πολλὰ ποιεῖτε, ut quidam excuderunt teſte *Beza*. Verſio *Vulg. Syr. Beza* in notis. Edit. 3. 4. 5. Ego inquit, ex Syro interprete puto, germanam eſſe lectionem ℭ πολλὰ παρόμοια τούτοις: & verbum ποιεῖτε ex verſu 13. in hunc irrepſiſſe.
9. αὐτοῖς] + ὅτι in uno Stephani teſte *Beza*.
θεοῦ] — Verſio *Syra* poſterior.
τηρήσητε] τήρητε D. 1. 28. Verſio *Syr. Hieron.* Algaſiae Q. 10. τηρῆτε Evang. 15.
10. Μωσῆς] Μωϋσῆς D. 11. 15. 44. 69. 80. σου poſterius] — D. 69.
11. λέγετε] + ὅτι 61. + ὃς A. πατρὶ] + αὐτοῦ D. 50. 68. 90. Verſio *Goth. Syr.*
ἢ τῇ μητρὶ] — Editio *Colinaei*. + αὐτοῦ K. 27. 53. 54. 68. 80. Verſio *Goth. Syr.*
ἐξ ἐμοῦ] μου D a prima manu. ὃ] — 69.
ὠφεληθῇς] ὠφελήθης 1. 12. ℭ prius] — 1. 13. 28. 69. 102. Verſio *Copt*. ὅτι L.
ℭ οὐκέτι ἀφίετε] οὐκ ἐναφίετε D.
αὐτοῦ bis] — DL. 102. Verſio *Armen*. — prius 13. 28. 69. — poſterius 1. 28. 56. 69. Verſio *Vulg.*
ἔτι] — 56. 58. Colb. 13. τὸν λόγον] τὴν ἐντολὴν 1. ex commate 9.
ὑμῶν] + τῇ μωρᾷ D. Verſio *Sax. Syra* poſterior in margine. — Verſio *Syr.*
τοιαῦτα πολλὰ] πολλὰ τοιαῦτα M. 1. 13. 44. 69. 73. τὰ αὐτὰ πολλὰ D.
14. προσκαλεσάμενος] + ὁ Ἰησοῦς 64. Verſio *Syr.*

ὅτι μοι τρεῖς ξέσαι ἀρκέσει. *Joſ.* A. VIII. 2. 9. δυσμυρίας —— ἐλαίᾳ βάδες. ὁ δὲ βάδος δύναται χωρῆσαι ξέσας ογβ. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον καὶ οἶνος παρεῖχεν. Vit. 13. γινώσκων γὰρ παρὰ μὲν ἐκείνοις κατὰ τὴν καισάρειαν τὰς β. ξεστὰς δραχμῆς μιᾶς πωλουμένης, ἐν δὲ τοῖς Γισχάλοις τὰς ω. ξεστὰς δραχμῶν τεσσάρων, πᾶν τὸ ἔλαιον, ὅσον ἦν ἐκεῖ, διεπέμψατο. *Bereſchith R.* XLIX. 7. Sextarius vini. *Verſio Syra Heb.* IX. 4. Sextarius aureus קיסתא *1. Chron.* XXVIII. 17. *Exod.* XXX. 24. *Targum.*

χαλκίων] *Pollux* X. 63. εὔπολις ἐν ταξιάρχοις· ὅστις πύελον ἤκεις ἔχων καὶ χαλκεῖον —— καὶ γὰρ τὸ χαλκεῖον ἔν τι τῶν λετρῶν ὥσπερ καὶ λέβης. & 109. καὶ μὴν καὶ ἐπίχυσις χαλκίς· ἐν τῶν τῆ μαγείρᾳ σκευῶν, ἀρισοφάνης δὲ αὐτὸ εἰρηκεν ἐν Δαιταλεῦσι· Οὐκ, ἀλλὰ ταῦτα γ' ἐπίχυσις τῆ χαλκίδι.

κλινῶν] *Celim* XVI. 1. Omne inſtrumentum bipartitum eſt mundum, excepta menſa duplicata —— Inſtrumenta lignea quandonam immunditiem contrahunt? lectus & ſponda, ex quo fricuerit ea pelle piſcis: quod ſi ita perfecerit, ut fricare non velit, ſtatim pollutioni obnoxia ſunt. XVIII. 5. Lectus, cui innixus eſt ſeminifluus —— immundus eſt.

5. περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν] *Act.* XXI. 21. *Rom.* VIII. 1. 4. XIV. 15. Hebraismus.

8. παρόμοια] *Matth.* XXIII. 27. *Pollux* IX. 130. εἴποις ἂν ἐπὶ τοῦ ὅμοιος. ὁ γὰρ παρόμοιος παρ' ὀλίγον ὅμοιός ἐστιν. & 131. καὶ τὰ ἐπιῤῥήματα, ὁμοίως, προσομοίως, τὸ γὰρ παρομοίως εὐτελές. καὶ τὰ ῥήματα ὁμοιοῦσθαι, προσομοιοῦσθαι, παρομοιοῦσθαι. *Dionyſ. Hal.* VI. 77. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις ὅμοια πολλὰ ἔχοντες λέγειν πρὸς ὑμᾶς. & IX. 44. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια προσθεὶς. & de Compoſ. Verb. 22. ἔστε πάρισα βούλεται τὰ κῶλα ἀλλήλοις εἶναι, ὅτε παρόμοια —— ἐνδὴ τῷ μεταλαμβάνειν τὸ σῶμα σχηματισμὸν ἕτερον ἐξ ἑτέρου μήτε συγγενῆ μήτε παρόμοιον. de Lyſia 14. τῶν περὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ παρισώσεις καὶ παρομοιώσεις, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις σχήματα διασπαδακότων. de Iſocrate 2. & 13. & 20. παρόμοιά τε καὶ παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστί —— τὸ δεξιωκὼς καὶ πεποιηκὼς καὶ εἰληφὼς παρόμοιον· καὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν ἀδελφὴν. de iis quae Thucyd. propria 2. εὕροι δ' ἄν τις ἐκ ὀλίγα καὶ τῶν θεατρικῶν σχημάτων κείμενα παρ' αὐτῷ, τὰς παρισώσεις λέγω καὶ παρομοιώσεις, καὶ παρωνομασίας καὶ ἀντιθέσεις. & 17. οἱ δὲ μειρακιώδεις σχηματισμοὶ τῶν ἀντιθέτων τε καὶ παρισώσεων. 29. & de vi dicendi Demoſth. 40. *Schol. Pindar.* Nem. VI. 17. παρομοιοῖ αὐτὸν τῇ γῇ. *Schol. Ariſtoph.* Equit. 790. δοκεῖ γάρ πως παρόμοια τὰ ὀνόματα τοιαῦτα εἶναι γυπαρίοις καὶ πυργιδίοις. & 1147. κῆμος ὁ κάδος τῶν δικασικῶν —— ἦν παρόμοιος χάνη. & Avib. 1647. παρόμοιον δὲ καὶ τὸ ὀμηρικὸν. *Theophraſtus* centies in Hiſt. Plant. *Dioſcor.* III. 127. πόα θαμνοειδὴς παρόμοιος ἀψινθίῳ. *Xenoph.* Hell. III. παρόμοιοι τοῖς ἕλλησι τὸν ἀριθμὸν. *Liban.* D. IV. p. 271. B. παρόμοιον τι δόξης ποιεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ. D. XXXI. p. 421. B. τὰς δὲ λοιπὰς ἴσως παρόμοια πράττειν εἰργει τῷ φόβῳ. *Euſtath.* in Il ζ. p. 478, 35. τὰ ἐντὸς ἔχειν ἥπατι παρομοίαν τὴν χρόαν. & ι. p. 638, 15. ἔχει δέ τι παρόμοιον, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον, καὶ ἡ ἐν ὀδυσσείᾳ φαιακικὴ ναῦς. & p. 648, 45. ᾧ παρόμοιον καὶ τὸ ἐπιειμένον ἀλκήν. ρ. p. 1160. ἱερόν τι χρῆμα, καὶ τῷ συνθοΐνῳ παρόμοιον. υ. p. 1307, 26. παρόμοιόν ἐστι τὸ. *Od.* β. p. 106. δέρμα παρόμοιον τῷ ἐκ φιλύρας. *Plut.* in paedagog. p. 4. D. παρόμοιον ποιοῦντες, ὥσπερ εἴ τις. *Herodot.* II. 73. ἔστι δὲ ἐν τῇ γραφῇ παρόμοιον. IV. 99. δύο δὲ λέγων ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια. 183. γλώσσαν δὲ μηδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίην νενομίκασι. *Ariſtid.* Rhet. I. 1. 5. γενέσθαι παρόμοιον τοῖς μετεωρολόγοις τῶν σοφιστῶν. *Galen.* de Complex. 1. ἐδὲν ἦρι παρόμοιον. & 2 Julian. μέχρι περ' ἐνεργῆ τι παρόμοιον. *Artemidor.* I. 2. καὶ πολλὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα.

9. *Ariſtoph.* Ran. 915. σχ. ὅτι καὶ νῦν τὸ καλῶς ἐπὶ παραιτήσει, ἀποστρεφόμενος δὲ καὶ παραιτούμενος ὁ εὐριπίδης λέγει τὸ καλῶς.

λεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε. Οὐ- 15
δέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ
τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὦτα 16
ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μα- 17
θηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ 18
νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; Ὅ- 19
τι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν· καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπο-
ρεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα. Ἔλεγε δὲ, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευ- 20
όμενον,

πάντα] πάλιν DL. Versio *Vulg. Copt. Sax. Syra* posterior in margine. probante *J. Millio* prol. 403.
ἔλεγεν] λέγει 59.
πάντες] — L. 12. Versio *Copt.*
15. οὐδέν] οὐδ' D a prima manu.
ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ] ἐκ τ῀ ἀνθρώπε ἐκπορευόμενα DL. 33. Versio *Vulg. Copt.* ἀπ' αὐτοῦ ἐκπορευόμενα 102.
ἀπ' αὐτοῦ] — Evang. 9. 10. 12.
ἐστὶ τὰ κοινοῦντα] κοινοῖ Versio *Syra* prior & posterior in margine.
16.] — L. 28. 102. Versio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1475.
17. εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον Codex Stephani teste *Beza*. Versio *Copt. Vulg.* + ὁ Ἰησοῦς Versio *Sax. Syr.*
οἶκον] τὴν οἰκίαν D. ἐπηρώτων] κ῀ ἐπηρώτων M. ἐπηρώτησαν 33. 56. 58. 60.
περὶ τ῀ παραβολῆς] τὴν παραβολὴν DL. 38. Versio *Vulg.* 18. λεγει] ἔλεγεν 1. οὕτω] — 28.
οὐ] οὔπω L. 1. 71. Evang. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Editio *Erasmi* 1. Versio *Syra* posterior in margine.
19. ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν] οὐ γὰρ εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ D.
αὐτοῦ] — 36. τὸν] — 1.
ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται] ὀχετὸν ἐξέρχεται D.
καθαρίζον] καθαρίζει D. at in Vers. Lat. purgans. καθαρίζειν 61. a prima manu. ἐκκαθαρίζων Editio *Erasmi* 2. ἐκκαθαρίζον Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei, Bogardi.* ⁊ καθαρίζον 60. καθαρίζων AFGH. 1. 69. 73. 74. Editio *Erasmi* 1.
ἔλεγε] ἔλεγον DF. 33. 20. ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ] τὸ δὲ Versio *Syra*.
ἐκ τ῀ ἀνθρώπε ἐκπορευόμενον] ἐκπορευόμενον ἐκ τ῀ ἀνθρώπου 74. 90. δὲ] — 28. γὰρ 33.
ἐκεῖνο] ἐκεῖνα D. 21. γὰρ] — 28.
ἐκ] ἐπὶ 14. τ῀ ἀνθρώπων] — 1.
οἱ secundo loco] — D a prima manu. διαλογισμοὶ] λογισμοὶ 53. 68.

μοιχείαι, πορνείαι, φόνοι, κλοπαὶ] πορνεία, κλέμματα, μοιχείαι, φόνος D. at Versio Lat. adulteria, furta, fornicationes, homicidia. πορνεῖαι, κλοπαὶ, φόνοι, μοιχεῖαι L. Versio *Copt.* μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, φόνοι 1. Versio *Syra*. φόνοι] — 28. 22. πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος] πλεονεξία, δόλος, πονηρία D.
ἀσέλγειαι] ἀσέλγειαι 5. 9. 12. 14. 34. 38. 39. 42. 59. 61. 66. 69. 85. 90. 91. Evang. 14. Editio *Complut. Geneu.* Versio *Copt. Vulg. Goth.* probante *H. Grotio.*

22. πλεονεξίαι] *Xenophon.* ἐκ ἐξαπατᾶς ἐπὶ πλεονεξίᾳ. & Cyropaed. ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι —— ἐξαπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν. *Diogenes L.* 1. 105. Anacharsis. τὴν ἀγορὰν ὡρισμένον ἔφη τόπον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν. *Joſ.* A. XII. 5. 4. ὑπὸ πλεονεξίας, χρυσὸν γὰρ ἐώρα πολὺν ἐν τῷ ἱερῷ —— ἵνα συλήσῃ τοῦτον, ὑπέμεινε τὰς πρὸς ἐκείνης αὐτῷ σπονδὰς παραβῆναι. XIII. 5. 8. πολλῶν δ' ἡμᾶς πολέμων περισάντων, διὰ τὴν τῶν γειτνιώντων πλεονεξίαν. 7. 3. ὁ δ' ἀντίοχος ὑπὸ πλεονεξίας καὶ φαυλότητος λήθην τῶν ἐκ Σίμωνος αὐτῷ ὑπηρετηθέντων ποίησας. XV. 5. 3. πλεῖσαι μέντοι προσέκρουσαν ἡμῖν πλεονεξίᾳ καὶ φθόνῳ. B. I. 14. 1. ἐπειγόμενος χρήματα παρὰ τ῀ βασιλέως λαβεῖν, οἷς μόνοις πείσειν —— τὴν τῶν βαρβάρων ἥλπισε πλεονεξίαν. Injuſta rei faciendae artificia, ſtudium habendi & circumventio. 2. *Cor.* XII. 16. 17. Suidas: πλεονεξία ἡ ὑπὲρ τῆς ἐπιθυμίας τ῀ πλείονος βλάβη παρὰ τῷ ἀποσόλῳ.

ἀσέλγειαι] protervia. petulantia. Germanice muthwille. *Suidas.* ἀσέλγεια, ὠλυτέλεια, πορνεία, ἀκαθαρσία, μυαρία. παρῆκται δὲ, ὡς φασὶν, ἐξ αἰτίας ταύτης. Σέλγη πόλις ἐστὶ Πισιδίας, ὅτε κακῶς ἔζων οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀλλήλοις ἐκοινώνουν, κατ' ἐπίτασιν δὲ τὸ ἀσελγαίνειν καὶ ἀσελγεῖ. *Etymol.* ἀσέλγεια ἡ ἀκολασία, ἀπὸ τῆς Σέλγης πόλεως κιλικίας, ἧστινος πολῖται σώφρονες. *Plut.* Alcibiad. p. 195. B. ἐνέτριψε κόνδυλον —— ἐπὶ γέλωτι —— περιδόητον δὲ τῆς ἀσελγείας ἐν τῇ πόλει γενομένης. *Ariſtot.* de Republ. V. 6. ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια, ζῶντες ἀσελγῶς. *Baſilius* Reg. brev. 67. τὴν δὲ ἀσέλγειαν δοκεῖ μοι ἐκφαίνειν ὁ σοφώτατος Σολομὼν ἡδὺν καὶ ἀνάλγητον ὁρμάσας, ὡς εἶναι τὴν ἀσέλγειαν διάθεσιν μὴ ἔχουσαν ἢ μὴ φέρουσαν ἄλγος ἀθλητικόν. *Athenaeus* VIII. p. 343. E. Δημοσθένης δὲ ὁ ῥήτωρ φιλοκράτην, ἐπειδὴ ἐκ τ῀ προδοτικ῀ χρυσίου πόρνας καὶ ἰχθῦς ἠγόραζεν, εἰς ἀσέλγειαν καὶ ὀψιφαγίαν λοιδορεῖ. & I. p. 14. E. ἀσελγεῖ τινι νέῳ. *Strabo* XVII. p. 1146. A. Πτολεμαῖος ὁ αὐλητὴς, ὃς χωρὶς τ῀ ἄλλης ἀσελγείας χοραύλην ἤσκησε. *Demoſth.* in Pantaenet. ἀξιῶν αὐτὸς βασανίζειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπιλαβόμενος εἶλκε, καὶ ἐνέλιπεν ὑβρεως ἀσελγείας. & Schol. c. Midiam. ἀσελγὴς λέγεται —— ὁ μὴ μετέχων μήτε δικαιοσύνης μήτε ἀρετῆς. Σελγὴ γὰρ ἐστὶ πόλις τ῀ Παμφυλίας, ἐν ᾗ πάντες δίκαιοι ἦσαν καὶ ἀριστῆς ἀνάμεσοι· ἀσελγὴς δ' ὁ μὴ μετέχων τ῀ σέλγης. *Ariſtot.* Polit. V. αἱ μὲν ἐν δημοκρατίαις μάλιστα μεταβάλλεσιν διὰ τὴν τῶν δημαγωγῶν ἀσέλγειαν, τὰ μὲν ἰδίᾳ συκοφαντοῦντες τοὺς τὰς οὐσίας ἔχοντας, τὰ δὲ κοινῇ τὸ πλῆθος ἐπάγοντες. *Iſocrat.* de Pace. Τίς γὰρ ὑπέμεινε τὴν ἀσέλγειαν τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων, οἱ συνάγοντες ἁπάσης τῆς ἑλλάδος τοὺς ἀργοτάτους καὶ πασῶν τῶν πονηριῶν μετέχοντας ἀπηχθάνοντο τοῖς ἕλλησι. & π. ζεύγους. Λοιδορῶσι δὲ λίαν ἀσελγῶς καὶ θρασέως καὶ τὸν ἄλλον βίον τ῀ πατρός. *Æſchines* c. Timarch. ὁρίζομαι δ' εἶναι τὸ μὲν ἐρᾶν καλῶν καὶ σωφρόνων φιλανθρώπε πάθος καὶ εὐγνώμονος ψυχῆς· τὸ δὲ ἀσελγαίνειν ἀργυρίῳ μισθούμενον, ὑβρισ῀ καὶ ἀπαιδεύτε ἀνδρὸς εἶναι ἡγοῦμαι. *Ariſtides* c. Comoed. p. 511. ἐδὲ τοσαύτη μὲν λέξεως μοχθηρία, τοσαύτη δὲ μελῶν ἀσέλγεια, ἔτι δὲ σχημάτων αἰσχύνη. *Lucian.* piſcat. 34. ἀσελγέστεροι τῶν ὄνων. & Bis. accuſ. 31. αὐτὴ ἐγέλα καὶ ἥδετο τοῖς θρωμένοις, παρανοίγουσα τὰς θύρας —— ἠσέλγαινε καὶ ἐμοιχεύετο πρὸς αὐτῶν. *Polyb.* I. 6. διὰ τὴν εἰς τοὺς πρεσβυτὰς τῶν Ρωμαίων ἀσέλγειαν. V. 28.

21 όμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τ ἄνθρωπον. Ἔσωθεν γὰρ ἐκ ϛ καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλο-
22 γισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύον), μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, Κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονη-
ρίαι, δόλ☞, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη.
23 Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύε), κ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐκεῖθεν ἀνα-
24 στὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου κ Σιδῶν☞. κ εἰσελθὼν εἰς —— τὴν οἰκίαν, οὐδέ-
25 να ἤθελε γνῶναι· κ ϭκ ἠδυνήθη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ
θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.
26 (Ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, ~Συροφοίνισσα τῷ γένει) κ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
ἐκ-

~Συροφοινίκισσα

βλασφημία] — Evang. 10. βλασφημίαι 2. 5. 14. 50. 52. 59. 61. 73. Evang. 13. 17. Editio *Erasmi*, *Bogardi*. Verſio *Copt.*
23. πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα 13. Verſio *Syr.* ὑπερηφανία] ὑπερηφανίαι D. a in Verſ. Lat. ſuperbia.
τὰ πονηρὰ] — 1. τὰ] — 90.
24. ☪ ἐκεῖθεν] ἐκεῖθεν δὲ L. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. ἐκπορεύε)] ἐκπορεύον) GK. + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.*
ἐκεῖθεν ἀναστὰς] ἀναστὰς ἐκεῖθεν D. ἀναστὰς] — Bodl. unus in Edit. Ox.
ἀπῆλθεν] ἐξῆλθεν L. ἦλθεν M. 56. 58. Verſio *Syr.*
μεθόρια] ὅρια DL. 1. 13. 61. in marg. 69. Verſio *Vulg. Copt. Origenes* in Matth. *Maxim.* c. Pyrrh.
☪ Σιδῶν☪] — DL. 28. *Origenes.* εἰσελθὼν] ἐλθὼν 40. 53.
τὴν] — AEGHML. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 13. 15. Colb. 34. 35. ex emendatione. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 90. 92. 102. 106. Evang. 14. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*. Verſio *Syra*, *Goth. Theophylactus.* probante *T. Beza.* τὴν οἰκίαν] οἶκον 14.
ἤθελε] ἠθέλησε 13. 69. ἠδυνήθη] ἐδυνήθη 72.
25. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ] γυνὴ δὲ εὐθέως ὡς ἀκούσασα D. Verſio *Vulg.* Verſio *Goth. Copt. Syr.* ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ L. 33.
γὰρ] + ἡ 69. ἧς] ἡ 28. 69.
αὐτῆς] — D. 1. 13. 28. 46. 50. 68. 69. Editio *Complut. Plant. Geneu.* ἐλθοῦσα] προσελθοῦσα 27. + κ D.
πνεῦμα ἀκάθαρτον] ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ 13. 38. 69. πρὸς] εἰς 61. 90. 106.
προσέπεσεν] προσεκύνησεν 28.
πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ] αὐτῷ 1. 13. 28. 69.
26. ἦν δὲ ἡ γυνὴ] ἡ γυνὴ δὲ ἦν 1. ἡ δὲ γυνὴ ἦν 82. ἡ δὲ γυνὴ D.
Συροφοίνισσα] Φοίνισσα D. at in Verſ. Latina: Syrophoeniſſa. Συροφοίνικισσα AK. 1. 3. 4. 11. 13. Colb. tres. 36. 40. 42. 49. 50. 53. 60. 72. 73. 86. 106. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Syra*, *Copta*, *Victor*, *Baſil.* Eth. III. *Athanaſ.* Synopſ. Συροφοινικίση 59. 61. 62. 64. Συραφοινίκισσα FGH. 2. 21. 28. 34. 35. 37. 38. 39. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 74. 78. 83. 85. 87. 88. 89. 90. 91. 92. Evang. 4. 5. 12. 13. 14. Editio *Complut.* duae priores *Stephani. Theophylactus*, *Euthymius.* Συραφοινίσσα Evang. 9. 10. Συροφοινίκησα L. Evang. 17. σύρα φοινίκησσα E. Συραφοίνισσα M. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 14. Codices *Latini.* Συροφοινίκισσα 73.

28. διὰ τὴν εἰς ἅρατον γενομένην ἐξ αὐτῶν ἀσέλγειαν. VIII. 9. εἰς δὲ τὰς ἀναγκαιοτάτας τῶν φίλων τὴν μεγίστην ἀσέλγειαν ἐναπεδείξατο. de virtut. & vit. p. 1441. ἐπεφεύγει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν ἀσέλγειαν, τήντε περὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν περὶ τοὺς πότους. *Pollux* VIII. 75. ἐπὶ δὲ τῶ ὑβρίσαντος ὑβριστὴς ὑπερήφανος, ὑπερόπτης ἀσελγὴς, προπετὴς, 79. ὑβρισμένος, ἠσελγημένος, πεπαρωνημένος, συγκεκορμμένος.

24. μεθόρια] *Pauſanias* Arcad. 35. ὅροι πρὸς Μεγαλοπολίτας Μεσσηνίων καὶ ἔτοι —— ἐν μεθορίῳ τῆς Μεσσηνίας καὶ ἀρκάδων. *Ariſtoteles* de Mirab. Auſcult. ἐπὶ τὰ μεθόρια τῆς γῆς. *Plut.* Symp. IX. 5. p. 740. E. ἡ μὲν ἐλπὶς πορος [ψυχὴ] οὕτω καταμεμιγμένη ταῖς ἄδου διὰ τὸ τεθάφθαι τὸν νεκρὸν, ὥσπερ ἐν μεθορίοις πλαζᾶται. *Polyaenus* p. 39. Μέλαιναι χωρίον μεθόριον ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. p. 590. μεθόριον συσησάμενος τὸ ἑρμαῖον. *Herodianus* V. 4. 11. Φοινίκης τε καὶ Συρίας ἐν μεθορίοις. VII. 12. 19. Θύσας τε ἐπὶ τῶν μεθορίων βωμῶν. *Thucydides* II. 27. ἡ δὲ Θρᾳττὶς γῆ μεθορία τῆς ἀργείας καὶ Λακωνικῆς ἐστι. *Schol.* μίσν. 89. διὰ κερκίνης ἐρήμου ὄρους, ὃ ἐστι μεθόριον Σίντων καὶ Παίονων. IV. 56. ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς κυνερίας γῆς καλεμένης, μεθορία δὲ τῆς ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. 128. νομίζοντες καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. 130. πρῶτον ἅμα ἐς τὰ μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδῄσε. V. 54. ἐξεστράτευσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι —— ἐς Λεῦκτρα τῆς ἑαυτῶν μεθορίας. VIII. 10. ἐς Πειραιὸν τῆς κορυθίας, ἐστὶ δὲ λιμὴν ἔρημος καὶ ἔσχατος πρὸς τὰ μεθόρια τῆς ἐπιδαυρίας.

26. Συροφοινίκισσα] *Dionyſ.* deſcr. 904. Οὐχ ἅμα ναιετάοντες ὁμώνυμοι, ἀλλὰ διάμφις οἱ μὲν ἐπ' ἠπείρῳ τοί περ Σύριοι καλέονται. Οἱ δ' ἁλὸς ἐγγὺς ἔοντες ἐπωνυμίην φοίνικες. *Od.* ο. 416. ἔσκε δὲ πατρὸς ἐμοῖο γυνὴ φοινισσ' ἐνὶ οἴκῳ. *Herodot.* VIII. 118. ἐπὶ νηὸς φοινίσσης. *Tibull.* I. 8. 18. Alba Palaeſtina ſancta columba viro. *Mela* I. 11. Syria late littora tenet, terrasque etiam latius introrſus aliis aliisque nuncupata nominibus. Nam & Coele dicitur, & Meſopotamia, & Damaſcene, & Babylonia, & Judaea, & Sophena. Hinc Palaeſtina eſt, quae tangit Arabas, tum Phoenice, & ubi ſe Ciliciae committit Antiochia. & *Plin.* H. N. V. 13. Syria vocabatur Phoenice. *Strabo* XVI. p. 1086. C. Συρίαν τελευταίαν δ' ἐν μὲν τῇ παραλίᾳ τὴν Φοινίκην· ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ τὴν Ἰουδαίαν. p. 1097. B. ἡ μὲν ἀπὸ ὀρθωσίας μέχρι Πηλουσίου παραλία Φοινίκη καλεῖται σφή τις καὶ ἀλιτενὴς· ἡ δ' ὑπὲρ ταύτης μεσόγαια —— Ἰουδαία λέγεται. *Lucian.* Deor. Concil. 4. Οὐδὲ ἕλλην μητρόθεν, ἀλλὰ Συροφοινικος τηος ἐμπόρε. *Euripid.* argum. Phoeniſſarum. ὁ χορὸς ἐκ τῶν φοινισσῶν παρθένων, ὅθεν καὶ τὸ δρᾶμα ἐπεκλήθη, τῶν ἐκ τῆς Παλαιτύρε. *Od.* ο. 414. ἐκ μὲν Σιδῶνος πολυχάλκε εὔχομαι εἶναι —— Φοίνικες ναυσίκλυτοι ἦλυθον ἄνδρες Τρῶκται μύρι' ἄγοντες ἀθύρματα νηὶ μελαίνῃ. *Juvenal.* Sat. VIII. 159. Obvius aſſiduo Syrophoenix udus amomo Currit, Idumaeae Syrophoenix incola portae. *Herodian.* V. 4. 11. Φοινίκης τε καὶ Συρίας ἐν μεθορίοις. Vocatur Syrophoeniſſa, ut diſtinguatur à Lybophoeniſſis ſive Poenis, qui Romae notiores erant. *Diodor.* S. XIX. 103. οἱ ζωγρηθέντες τῶν φοινίκων.

Ἑλληνὶς] nomen religionis eſt, non regionis, & eo nomine vocantur, quotquot idololatrae ſunt --- quamvis Graeci generis non ſint, ſed Syri puta vel Parthi

~ἐκβάλῃ ἐκ τ̃ θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ἄφες πρῶτον χορτασθῆ- 27
ναι τὰ τέκνα· Οὐ γὰρ καλόν ἐστι λαβεῖν τ̃ ἄρτον τ̃ν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνα-
ρίοις. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τ̃ 28
τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τ̃ν ψιχίων τ̃ν παιδίων. Καὶ εἶπεν αὐτῇ· Διὰ τοῦτον τὸν λό- 29
γον ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶ- 30
κον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τ̃ κλίνης.
Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τ̃ν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τ̃ θάλασσαν τ̃ Γα- 31
λιλαίας, ἀνὰ μέσον τ̃ν ὁρίων Δεκαπόλεως. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον· καὶ 32
παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τ̃ χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 33
ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ· καὶ πτύσας ἥψατο
τ̃ γλώσσης αὐτοῦ. Καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐφφα- 34
θὰ,

~ἐκβάλῃ

ἐκβάλῃ] ἐκβάλη ADEKL. 1. 3. 10. 12. 13. 15. 35. 36. 37. 38. 44. 45. 46. 49. 51. 54. 55. 59. 61. 62. 63. 73. 83. 85. 86. 87. 89. 92. Evang. 13. 14. 17. 19. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1100.
ἐκ] ἀπὸ DL. —— 1. 13. 71. Evang. 10.
ἐκβάλῃ ἐκ τ̃ θυγατρὸς αὐτῆς] τ̃ θυγατρὸς αὐτῆς ἐκβάλῃ 13. 69.
27. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν] ℭ λέγει D. ℭ ἔλεγεν L. Versio *Copt. Vulg.*
αὐτῇ] — 1. 90. a prima manu. *Basilius.* καλόν ἐστι] ἐστι καλὸν 1. 12.
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις] τοῖς κυναρίοις βαλεῖν 1. 28. ἡ δὲ] ἀλλ' εὐθὺς Versio *Syra* posterior in margine.
ἀπεκρίθη ℭ] ἀποκριθεῖσα 59. 73.
ℭ λέγει αὐτῷ] αὐτῷ λέγουσα D. 28. 69. λέγουσα 1. 13. 69.
ναὶ] — D. 13. 69. ℭ γὰρ] ἀλλὰ ℭ D. καὶ Evang. 9. 10. 12. Versio *Syra.*
ὑποκάτω τ̃ τραπέζης ἐσθίει] ἐσθίει ὑποκάτω τ̃ τραπέζης 73. Verbo *Vulg.*
ἐσθίει] ἐσθίουσιν DL. 1. 13. 28. 69. Evang. 18. 19. παιδίων] παιδῶν D. 64. 82.
29. διὰ τοῦτον τ̃ λόγον ὕπαγε] ὕπαγε, διὰ τοῦτον λόγον D. 1. Versio *Syr.*
30. τ̃] — D. αὐτῆς] — D. 1. 28.
τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τ̃ κλίνης] τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τ̃ κλίνης, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς D. 1. 33. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.* probante *J. A. Bengel.* in Gnom. τὸ παιδίον βεβλημένον ὑπὸ τὴν κλίνην, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς L. καὶ τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς 86.
τὴν θυγατέρα βεβλημένην] τὸ παιδίον βεβλημένον Evang. 9. 10. 12.
τ̃ κλίνης] τὴν κλίνην D. 52. Evang. 9. 10. 12.
31. ἐξελθὼν] + ὁ Ἰησοῦς G. 10. 29. 37. 40. 46. 53. 55. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 90. Colb. tres. Versio *Syra.*
καὶ Σιδῶνος ἦλθε] ἦλθε διὰ Σιδῶνος DL. 33. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 404.
πρὸς] εἰς DL. 1. 13. 69. Evang. 20. παρὰ 68. ἀνὰ μέσον] ἀπὸ 28.
μέσον] μέσων 3. 12. 14. τ̃ ὁρίων] — 44. + τ̃ D.
32. κωφὸν] + καὶ D. Versio *Vulg. Armen. Athanas.* Synops. Script. probante *J. Millio* prol. 996.
μογιλάλον] μογγιλάλον F ex emendatione L. 44. a prima manu. 80. 82. 83. 86. a prima manu. Editio *Complut. Cyrillus*, Act. Ephes. V. *Athanas.* Synopsis.
παρακαλοῦσιν] παρεκάλεσαν 33. Versio *Vulg.*
αὐτῷ posterius] ἐπ' αὐτὸν 68. τὴν χεῖρα] τὴν χεῖραν D. τὰς χεῖρας 33.
33. ἀπολαβόμενος] ἐπιλαβόμενος E a prima manu. 3. 34. 39. 50. 52. 61. 67. 73. 74. 90. Colb. Evang. 12. 14. 16. 24. Editio *Complut.* Versio *Vulg.*
ἔβαλε τ. δ. α. ε. τ. ω. α. καὶ πτύσας] πτύσας ἔβαλεν τ. δ. α. ε. τ. ω. α. καὶ ἥψατο D. ἔβαλε τ. δ. α. πτύσας ε. τ. ω. α. καὶ ἥψατο 13. 69. πτύσας] + χαμαὶ Evang. 21.
αὐτοῦ prius] — L. 34. ἐστέναξε] ἀνεστέναξε D. 13. 69.
ἐφφαθὰ] *J. Drusius* adducor ut credam scriptum fuisse ἐθφαθὰ, & inde postea factum ἐφφαθὰ.
34. 35.] — 46. 35. καὶ primum] — Evang. 5.

thi vel Medi vel Arabes vel Indi vel Æthiopes. Quicunque enim Ἰουδαϊσμὸν non profitebantur, Judaeis ἕλληνες dicebantur, & totus mundus ab his dividebatur in ἕλληνας & Ἰουδαίους. Idem ergo in libris Sacris ἕλλην & ἐθνικὸς. *Act.* XIV. 1. 5. *Salmas.* de Hellenist. p. 218. Ita Christus se demonstravit non Judaeorum solum sed universi generis humani servatorem, & mulierem idololatram, & mox 32. surdum & mutum h. e. atheum qui, utpote disciplinae non capax, nec Judaeis nec Gentibus annumerari poterat, sanando.

τῷ γένει] *Act.* XVIII. 2. 24. *Lucianus* Pseudolog. 1. Πάριον τὸ γένος. natione, gente, patria.

32. *In Hippiatricis* de Asino. τῇ φωνῇ μὴ μόγγος. *Lex.* Cyrilli. βραδύγλωσσος. Lex. MS. βατταρίζειν, μογιλαλεῖν. *Etymol.* βατταρίζειν εἴρηται τὸ μόλις λαλεῖν, ἀπὸ τ̃ Βάττου ἰσχνοφώνου ὄντος. *Aëtius* VIII. 38. de ancyloglossis. οἱ τοιῦτοι δὲ μόγις διαλέγονται, ὅτο καὶ μογιλάλοι ὑπὸ τίνων προσαγορεύονται. Versio Symmachi Aquilae & Theodotionis mutum interpretantur. μογιλάλον *Exod.* IV. 11. & οἱ O. *Esaj.* XXXV. 6. *Glossar.* μογιλάλος, attubus.

33. *Plat.* in Hipp. minore. καὶ ἀπολαμβάνων, ἃ ἂν δυσχερίσατον τ̃ λόγου τύτε ἔχῃ seorsum sumens. *Philostrat.* V. Apollon. VII. 18. σὺ δ' ἔτω τι μοὶ ἐπιτηδείως ἔχεις, ὡς —— ἀπολαβὼν με ἰδίᾳ ποδαπός τε εἴην λέγειν, καὶ ὅτι μοι τὸ ὄνομα, καὶ ὡς ἔχω τ̃ πατρὸς. *Appian.* B. C. V. p. 1105. ταῦτα μὲν εἶπεν ἅπασιν, ἰδίᾳ δὲ ἕνα τ̃ν τριῶν ἀπολαβὼν φέρνιον. *Herodot.* teste Æ. Porto. ἀπολαμβάνειν τινα μοῦνον.

34. *Plut.* Fab. p. 181. A. μηρόν τε πληξάμενος, καὶ στενάξας μέγα. quia gemitus & suspiria eduntur contracto & angustato pectore & corde. Coriol. p. 232. B. καὶ μυγμῷ καὶ στεναγμῷ ψόφον ὅμοιον ἐκβάλλειν ὠγαλματα.

35. *Rufus.* τ̃ν δὲ ὤτων ἀκοὴ μὲν ὁ πόρος, δι' οὗ ἀκούομεν. *Aristot.* probl. XI. 33. νυκτὸς δὲ —— ὁ τ̃ς ἀκοῆς πόρος μᾶλλον ἀνεωγμένος καθάπερ τ̃ς ἡμέρας. *Bereschith* R. V. apertus & mutus opponuntur. & *Jebam.*

35 θὰ, ὁ ἐστι, Διανοίχθηθι. Καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί· καὶ ἐλύθη ὁ δεσ-
36 μὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν·
37 ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον· Καὶ ὑπερπερισσῶς
ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· Καλῶς πάντα πεποίηκε· καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ
τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

1 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, πολλοῦ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγω-
2 σι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Σπλαγχνίζομαι
ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
3 Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐ-
4 τῶν μακρόθεν ἥκασι. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν τούτους δυνήσεταί
τις

~ ἡμέραι.

εὐθέως] — D. 102. Verſio *Copt.*
αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ] αἱ ἀκοαὶ αὐτοῦ D.
καὶ ἐλάλει ὀρθῶς] — 90.
μηδενὶ] + μηδὲν D. probante *J. Millio* prol. 404.
ὅσον] ὅσῳ 44.
αὐτὸς] — A. 1. 28. 53. 102. Verſio *Copt. Vulg.* Colb. probante *J. Millio* prol. 1342.
διεστέλλετο] διετέλετο 61. in ora. 70. + αὐτοῖ L. 61. Verſio *Copt.*
μᾶλλον] comma transfert poſt μᾶλλον Editio *Curcellaei.*
37. ὑπερπερισσῶς] ὑπερεκπερισσῶς D. 1.
1. ἐκείναις] + δὲ D. Verſio *Syr.*
πολλοῦ] πάλιν πολλῆ DGLM. 1. 13. 28. 33. 59. 61. 69. 73. Verſio *Vulg. Copt. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1400.
ὄντος] ἐλθόντος 37. 60. Evang. 13. 17.
ἐχόντων] ἔχοντος 50. + αὐτῶν D.
ὁ Ἰησοῦς] — ADLM. 1. 11. 38. 59. 61. 67. 73. 86. Colb. 102. 106. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* utraque. *Æthiop. Arab.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1400.
αὐτοῦ] — DL. 1. 38. 39. 59. 67. 73. 106. Verſio *Vulg. Goth. Copt.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1343. 1465.
2. τὸν ὄχλον] τῷ ὄχλῳ τούτῳ D. + τοῦτον 61. Verſio *Syra.*
ἤδη ἡμέρας] ἡμέρας ἤδη 1.
ἡμέρας] ἡμέραι ADEFGHKL. 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 28. 33. 34. 36. 37. a prima manu. 38. 39. 44. 46. 48. 52. 53. 54. 59. 61. 63. 65. 68. 71. 72. 73. 85. 87. 90. Ev. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1343. & *J. A. Bengelio.*
προσμένουσι] παραμένουσι 49.
προσμένουσί μοι] εἰσὶν, ἀπὸ πότε ὧδε εἰσιν D. & Verſio Lat. ex quo hic ſunt. ἔχουσιν] ἔχωσιν 2.
3.] καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον οὐ θέλω, μὴ ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ· ὅτι καί τινες ἐξ αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἥκασιν D.
αὐτῶν] ἀπὸ DL. 1. 13. 28. 33. 49. 60. 61. 69. 92. Verſio *Vulg. Syr.*
οἶκον] οἶκος 6. 37. τὸν οἶκον 13. 69. ὁδῷ] + καὶ L. 1. 28. Verſio *Copt.*
γὰρ] — L. 1. 13. 28. Verſio *Copt.* + ἐξ D. 39. 74. 80. 90. Colb.
ἥκουσι] ἥκασι AD. 1. Colb. Editio *Complut. Stephani*, *Eraſmi* 3. 4. 5. *Bogardi*, *Plant. Geneu.* Verſio *Vulg.* probante *Grotio.* εἰσὶν L. Verſio *Copt.*
4. αὐτῷ] + ὅτι L. + κύριε Bodlej. unus in Edit. Ox. + λέγοντες 106. Verſio *Syra* poſterior.
τούτους] αὐτοὺς 1. 50. Verſio *Vulg.*

bam. XIV. *Lucian.* Contempl. 21. ὡς μηδ' ἂν τρυπάνῳ ἔτι διανοιχθῆναι αὐτοῖς τὰ ὦτα· τοσούτῳ κηρῷ ἔβυσαν αὐτά.

Juſtin. XIII. 7. 1, 6. Cui nomen Battos propter linguae obligationem fuit — Linguae nodis ſolutis loqui primum coepit. *Euſtath.* in Od. θ. p. 312, 1. καλῶς ἓν ἔγραφε τις τὸ οἶνος πόδας δεῖ, γλῶσσαντες νόοντε δεσμοῖσιν ἀφρασοῖσιν. *Schol. Pindar.* Pyth. IV. de Batto. ὁ δὲ Ἀκέσανδρος μὴ ἐκ γενετῆς αὐτὸν φησὶν ἰσχνόφωνον γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἀπὸ ταυτομάτου δεθῆναι τὴν γλῶσσαν. *Nonni Dionyſ.* XXVI. οὓς φύσις ἀφθέγγων σωμάτων σφρηγίσατο δεσμῷ, Γλώσσαν ὑποσφίγξασα σοφῆς ὀχετηγὸν ἰάσης --- Βάκχος ἄναξ ἐλάαιρε, λιποφθόγγων δ' ἀπὸ λαιμῶν Γλώσσης δεσμὸν ἔλυσε, καὶ ἠλάσεν ἤλικα σιγὴν· φωνὴν δ' ὀψιτέλεσον ἐπεξύνωσεν ἐκάστῳ. *Liban.* D. XVI. p. 456. D. τί σῶμα ἀνοίγετε κεκλεισμένον; τί λύετε γλῶτταν δεδεμένην; *Iſocr.* Panath. ἐπειδήπερ ἐπελήλυθε μοι τὸ παῤῥησιάσασθαι καὶ λέλυκα τὸ σῶμα. *Oribaſius* p. 54. ἀναγκαζόμεθα τέμνειν τὸν δεσμὸν, ἀπολύειν τε τῆς δέσεως τὴν γλῶτταν. *Georg.* II. 94. & paſſo Pſythia utilior, tenuisque Lageos Tentatura pedes olim vincturaque linguam.

37. *Plut.* de Def. Orac. p. 438. B. ἀλάλῳ καὶ κωφῷ πνεύματος πλήρης. *Alexander* Aphrodiſ. οἱ ἐκ γενετῆς κωφοὶ καὶ ἄλαλοι.

1. *Plat.* βοσκήματα πάμπολλα. & Meno. καὶ ἄλλαι παμπόλλαι ἀρεταὶ εἰσιν. *Lucian.* Zeux 8. πλῆθει παμπόλλῳ ὁρῶν. *Theo* progymnaſ. 4. προσήκει καί τινων προγόνων ἦν, καί τινες πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ ἄλλα πάμπολλα λέγειν. *Pollux.* VI. 37. ἐκ τῶν πάνυ —— πάμπολυ. *Ælian.* V. H. II. 41. καὶ ἀνάχαρσις δὲ πάμπολύ φασιν ἔπιε παρὰ περιάνδρῳ. καὶ Λακύδης δὲ καὶ τίμων οἱ φιλόσοφοι, καὶ τούτους πιεῖν παμπολύ φασι. *Dio Chryſ.* IV. p. 60. B. de Alexandro αὐτὸς μὲν χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ παμπόλλῳ ἐδεῖτο, ὥστε ἐπιτελέσαι τι ὧν ἐβούλετο. & VI. p. 87. D. τὸ δὲ τῆς ὁδοῦ μῆκος —— παμπολὺ γίγνεσθαι. X. p. 150. A. κροῖσος —— Σόλωνι συγγενόμενος καὶ ἄλλοις παμπόλλοις σοφισταῖς. XV. p. 235. B. παρεγενόμην τισι διαμφισβητοῦσιν —— ἐπὶ χρόνον παμπολύν. XL. p. 490. A. οἱ δὲ ἐλεγοποιοὶ, ὅτι τοῖς Σμυρναίοις παμπόλλας δωρεὰς δώσῃ καὶ χρήματα ἀμύθητα πέμψειε. LXII. p. 588. B. δαπάνης δεῖ παμπόλλης.

3. *Ariſtophanes* Equit. 618. ὡς ἐγὼ μοι δοκῶ κἂν μακρὰν ὁδὸν διελθεῖν, ὡς ἀκέσαι.

τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς· Πόσους ἔχετε ἄρτους; 5
Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτά. Καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς 6
ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσι· καὶ
παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐ- 7
τά. Ἔφαγον δὲ, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρί- 8
δας. Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμ- 9. 10
βὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. Καὶ ἐξ- 11
ῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει· Τί ἡ γε- 12
νεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. Καὶ ἐπε- 13
λάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. 14
Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων· Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ 15

τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι] ὧδε δυνήσεταί τις χορτάσαι τούτους 1. Versio *Copt.*
δυνήσε] δύνα] 28.
ὧδε] — D. 69. Versio *Goth.* Codices *Latini.*
ἄρτων] ἄρτου H. 1. 36. 38. 40. 92.
ἐρημίας] ἐρημίαις AK. 38. 42. 63. 65. 86.
5. ἐπηρώτα] ἐπηρώτησεν M.
ἔχετε ἄρτους] ἄρτους ἔχετε D. Versio *Vulg.*
εἶπον] + αὐτῷ L. Versio *Syra.*
6. παρήγγειλε] παραγγέλλει DL.
τῆς γῆς] τὴν γῆν 1. 33.
ἄρτους] + καὶ CD. 3. 5. 9. 10. 35. 36. 37. 40. 44. 53. 56. 57. 58. 66. 68. 71. 83. 91. Versio *Goth. Syr.*
παραθῶσιν] παρατιθῶσιν CLM. 13. 33. 69. Evang. 18. 19.
7. εἶχον] εἶχαν D.
ὀλίγα καὶ] + ταῦτα AFK. 15. 42. 50. 54. 63. 72. 91. Versio *Vulg. Goth.* + αὐτὰ M. 1. 11. 13. 38. 61. 86. 106. Versio *Syra* utraque.
εὐλογήσας] εὐχαριστήσας D. + αὐτὰ CL. 6. 28. αὐτὰ εὐλογήσας 69.
παραθεῖναι] παράθετε 33. παρατιθῆναι A. Evang. 18. 19. παραθῆναι 13. 44. 46. 47. 53. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, duae priores *Stephani*, *Bogardi.*
παραθεῖναι καὶ αὐτὰ] καὶ ταῦτα παράθετε C. καὶ αὐτοὺς ἐκέλευσεν παρατιθέναι D. καὶ ταῦτα παρατιθέναι L.
καὶ posterius] — 80. 87. καὶ αὐτὰ] — 1. 28. 61. 67. Versio *Syra.*
ἔφαγον δὲ] καὶ ἔφαγον CDL. 1. 33. 40. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
καὶ ἐχορτάσθησαν] — 33. + πάντες KM. 11. 15. 42. 60. 61. 63. 91. Evang. 13. 17.
περισσεύματα] τὰ περισσεύματα C. τὸ περίσσευμα τῶν D. περισσεύσαντα 33.
κλασμάτων] κλάσματα 33.
ἑπτὰ σπυρίδας] σφυρίδας ζ. D. ἑπτὰ σφυρίδας A prima manu. + πλήρεις 13. 33. 69. 90. Evang. 18. ex *Matthaeo.*
9. οἱ φαγόντες] — L. 33. 69. Evang. 18. 19. Versio *Copt.*
ὡς] ὡσεὶ M. 3. 9. 14. τετρακισχίλιοι] + ἄνδρες G.
ἀπέλυσεν] κατέλυσεν 63. 10. εὐθέως] εὐθὺς CL. 1. 13.
εὐθέως ἐμβὰς] ἐμβὰς εὐθέως AM. 1. 106. Versio *Goth. Syr.* αὐτὸς ἀνέβη D. ἐμβὰς εὐθὺς 69.
τὸ] — L. 1.
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] Versio *Copt.* + καὶ D. Versio *Goth.*
ἦλθεν] + ὁ Ἰησοῦς L. ἦλθον Versio *Syra* posterior.
μέρη Δαλμανουθά] ὅρια μελαγαδα D a prima manu; & ex emendatione Μαγαδά; in Versione Lat. Magidan. μέρη Μαγδαλά 13. μέρη Μαγδαλά 1. 69. Versio *Arab.* Μαγδαλὰν Versio *Goth. Copt.* teste Marschallo. *Augustinus* de Consens. Ev. II. 51. Dalmanutha, quod in quibusdam Codicibus legitur, non dixit Matthaeus sed Magedan. Non autem dubitandum est, eundem esse locum sub utroque nomine. Nam plerique Codices non habent etiam secundum Marcum nisi Magedan. & *Hieronymus* de Locc. Hebr. *Lightfootus* conjicit, eundem esse locum, qui in *Cilaim* IV. 9. & alibi vocatur Zalmon.
11. ἐξῆλθον] ἐξῆλθοσαν D. ἦλθον 40.
καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο] καὶ ἤρξαντο οἱ Φαρισαῖοι 33.
συζητεῖν] συνζητεῖν ACDEL. + σὺν D.
συζητεῖν αὐτῷ ζητοῦντες] συζητοῦντες 69. συζητεῖν αὐτῷ καὶ ζητεῖν Codex teste *Erasmo.*
αὐτῷ] + τὸ D. ἀπὸ] ὑπὸ 69.
οὐρανοῦ] + ἰδεῖν 68. 12. ἀναστενάξας] στενάξας M. 14. 36. 40. 53. 54.
αὐτῷ] — D. 1. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 404. τί] — 71.
σημεῖον ἐπιζητεῖ] ζητεῖ σημεῖον CDL. 1. 33. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
εἰ] οὐ 5. 13. 69. Versio Syr. *Origenes.* in Ezech. XIV. 20. εἰ δοθήσε) τοῦτ' ἐστιν, οὐ δοθήσε).
13. ἐμβὰς πάλιν] πάλιν ἐμβὰς CD. 69. πάλιν] — Versio *Copt. Syr. Theophylactus.*
εἰς τὸ πλοῖον] — CL. Codices *Latini.* ἀπῆλθεν] ἀπῆλθον Versio *Syra.*
τὸ] — EFG. 2. 3. 9. 10. 34. 35. 37. 39. 44. 61. 62. 64. 74. 83. 85. 86. 89. 90. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Plant.* duae priores *Stephani*, *Bengelii.*
14. ἐπελάθοντο] + οἱ μαθηταὶ D. 35. 37. + οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 13. 28. 51. 56. 58. 61. 62. 67. 69. 78. 80. 90. Colb.
λαβεῖν ἄρτους] ἄρτους λαβεῖν 13. 69. Versio *Vulg.* καὶ posterius] — D. 49.
καὶ εἰ μὴ ἕνα] ἕνα μόνον 1. 13. 69. ἄρτον οὐκ εἶχον] ἔχοντες ἄρτον 69.

17. ὕπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε] *Cic.* de N. D. III. 24. *Quae autem in his vis Deorum insit, tum intelligam cum cognoro.* Ubi cognoscere significat nunc primum discere seu mente accipere: intelligere autem

16 ☩ ζύμης Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· Ὅτι ἄρτους οὐκ
17 ἔχομεν. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;
18 οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε ☩ καρδίαν ὑμῶν; Ὀφθαλμοὺς ἔ-
19 χοντες οὐ βλέπετε; καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; Ὅτε τοὺς πέν-
τε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρα-
20 τε; Λέγουσιν αὐτῷ· Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων
21 σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον· ἑπτά. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·
22 Πῶς οὐ συνίετε; Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν· καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν, καὶ παρακαλοῦσιν
23 αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος ☩ χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν
ἔξω ☩ κώμης· καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα
24 αὐτὸν εἴ τι βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας, ἔλεγε· Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους + ὡς δένδρα +
25 περιπατοῦντας. Εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐ-

ποί-

+ ὅτι + ὁρῶ

οὐκ εἴχον] ἔχοντες 1. 13. 69. εἶχον D. οὐκ ἔχον Edit. *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi*.
μεθ' ἑαυτῶν] μετ' ἑαυτῶν D. μετ' αὐτῶν Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi*.
ἐν τῷ πλοίῳ] εἰς τὸ πλοῖον 46. 52. 53. 60.
15. διεσείλλετο] διετέλλετο 70. διέσελλεν 92. διεσείλατο EF. 13. 61. 69.
ὁρᾶτε] — D. 1. 2. Codices *Latini*. + καὶ C. 12. 13. 61. 69. Verſio *Vulg.*
☪ ſecundo] + ἀπὸ G. 1. ἀπὸ τῆς ζύμης ad ζύμης] — 15.
Ἡρώδου] τοῦ Ἡρωδιανῶν 1. 13. 28. 60. 69. Colb. Verſio *Armena*. Codices *Latini*.
16. λέγοντες] — D. 1. ὅτι] — 57. Verſio *Syr.*
ἔχομεν] εἶχαν D. ἔχουσι 1. 28. ἐλάβομεν 14. 46. 58.
17. ὁ Ἰησοῦς] — L. Verſio *Copt.*
διαλογίζεσθε] + ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν D. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. *Æthiop.* λογίζεσθε 28.
+ ἐν ἑαυτοῖς M. 13. 61. 69. + ὀλιγόπιστοι 13. 61. 69. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco; & in margine notat: non inveni in duobus exemplaribus Graecis neque in priori Syra.
οὔτε συνίετε] — 1.
ἔτι] — CDL. 1. 28. 33. Verſio *Copta*. ὅτι 106.
πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν] πεπηρωμένη ἐστὶν ἡ καρδία ὑμῶν D a prima manu: ſed Verſio Lat. ſic obtuſa ſunt corda veſtra. Vulg. vero: adhuc coecatum habetis cor veſtrum. *Arab.*
ἔχετε] ἔχομεν 12. 54. ὑμῶν] — 56. 58.
18. καὶ οὐ] οὐδὲ D. Verſio *Syr.* οὐ 60. καὶ prius] — 64.
☪ οὐ μνημονεύετε] nota interrogandi his verbis praeponitur, comma poſtponitur. 35. 36. 37. 39. 40. 92. Verſ. *Copt.*
19. ὅτε] — 28. 60. ὅτι 69. ἄρτους] + ☪ τοὺς δύο ἰχθύας Verſio *Saxon.*
+ οὓς 13. 99. Verſio *Copt.* πεντακισχιλίους] + καὶ DM. 33. Evang. 18. 19.
πλήρεις κλασμάτων ἤρατε] κλασμάτων ἤρατε πλήρεις D. 53. κλασμάτων πλήρεις ἤρατε C. 1. Verſio *Syra*: Editio *Complut.* κλασμάτων ἤρατε 13. 69. + καὶ 12. 61.
δώδεκα] δέκα 64. 20. ὅτε δὲ] + καὶ C. Verſio *Copt.*
δὲ prius] — L. Verſio *Copt.*
ἑπτὰ] + ἄρτους CM ex emendatione. 13. 45. 59. 64. 69. Verſio *Vulg. Armen.*
πόσων σπυρίδων πληρώματα] πόσας σφυρίδας D. 49. Verſio *Vulg.* πόσων σπυρίδων πληρωμάτων 71.
οἱ δὲ εἶπον] ☪ λέγουσιν αὐτῷ CL. Verſio *Copt. Vulg.*
21. ἔλεγεν] λέγει DFK. 35. 36. 40. 45. 48. 50. 51. 53. 54. 62. 69. 74. 80. 83. 86. 89. 90. εἶπεν 1.
πῶς] — CL. 1. + οὖν 61. ex emendatione. 69.
οὐ] οὔπω ACDLM. 1. 4. 7. 15. 27. ex emendatione 33. 35. 38. 42. 46. 48. 61. 62. 66. 69. 72. 80. Colb. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque. *Theophylactus* editus.
συνίετε] συννοεῖτε D a prima manu. νοεῖτε ex emendatione; atque ita Editio *Eraſmi* 2., *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*
22. ἔρχεται] ἔρχονται CDL. 13. 69. 92. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Armen.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 405. αὐτοῦ] — 106.
Βηθσαϊδάν] Βηθσαϊδᾶ C. 1. 28. 33. 46. 48. 52. 54. 56. 58. 69. 73. 85. 90. Editio *Complut.* Verſio *Copt.* Codices *Latini*. *Theophylactus*, *Athanaſ. Synops.* Βηθανίαν D. Verſio *Goth.*
23. ἐπιλαβόμενος ☪ τῆς χειρὸς] λαβόμενος τὴν χεῖρα D. ἐξήγαγεν] ἐξήνεγκεν L.
τὸν τυφλὸν] — 69. αὐτὸν 1. αὐτοῦ] + ☪ 1. 13. 69. Editio *Eraſmi*, *Bogardi.*
αὐτῷ] αὐτοῦ AK. 3. 28. Verſio *Vulg. Syr.* ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ 33. — 86.
ἐπηρώτα] ἐπερωτᾷ D. ſed in Verſione: interrogabat. βλέπει] βλέπεις CD. Verſio *Copt.*
24. ἔλεγε] λέγει D. 67. 69. Verſio *Vulg.* εἶπεν C. ὡς] ὡσεὶ 106.
ὡς δένδρα] ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ AC a prima manu. EFL. 2. 3. 34. 35. 36. 38. 39. 72. 73. 74. 80 88. 89. 90. 92. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bezae* ſecunda, *Wechelii*, *Bengelii*, *E. Schmidii*. *Euthymius*, *Theophylactus*. Verſio *Belgica*, probante *J. Millio*.
περιπατοῦντας] περιπατοῦντα *J. Clericus.*
25. εἶτα] καὶ D. —— Verſio *Syra.* ἐπέθηκε] ἔθηκεν L. ἐπιθεὶς D.
χεῖρας] + αὐτοῦ 54. Verſio *Syr.*
ἐποίησεν αὐτὸν] ἤρξατο D. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 404. —— CL. 1. 13. 28. Verſio *Copt. Syr.* probante *H. Grotio.*

tem jam perſpicere ac retinere, quae accepta ſunt. *Jo.* XI. 49. 2. *Tim.* II. 7. Sup. VII. 18.

ποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. Καὶ ἀπ- 26
έστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων· Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ
ἐν τῇ κώμῃ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τὴν 27
Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· Τίνα με λέγου-
σιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν· Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν· καὶ ἄλλοι, Ἠλίαν· 28
ἄλλοι δὲ, ἕνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶ- 29
ναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ Χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐ- 30
τοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 31
ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι· καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. Καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον 32
ἐλάλει· Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ· Ὁ δὲ ἐπιστρα- 33
φεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων· Ὕπαγε ὀπίσω
μου σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσά- 34
μενος

ἀναβλέψαι] ἐνέβλεψε C. διέβλεψεν L. 1. 13. 28. βλέψαι Codex unus Stephani teste Beza. Evang. 18. 19. —— Versio *Syr.* probante *H. Grotio.* + ὁ διέβλεψεν 69.

ἀποκαταστάθη] ἀπεκαλέσθη CL. 44. ἀπεκαταστάθη EFKM. 2. 3. 9. 13. 60. 69. 71. Editio *Erasmi* 3. 4. 5.

ὁ ἐνέβλεψε] ὥστε ἀναβλέψαι D. Versio *Vulg. Chrysost. Victor.* probante *J. Millio* prol. 404.

ἐνέβλεψε] ἐνέβλεπεν L. 13. 28. 69. ἀνέβλεψε F. 2. quinque Codices Stephani teste Beza. 36. 38. 40. 51. 52. 53. 56. 58. 59. 61. 64. 71. 72. 78. 85. 86. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Aldi*, duae priores *Stephani*, *Bogardi*, *Victor*, *Theophylactus.* διέβλεψε 69. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, probante *T. Beza. Act.* XXII. 11.

τηλαυγῶς] δηλαυγῶς CL.

ἅπαντας] ἅπαντα CL. 1. 13. 15. 69. πάντας D. Versio *Vulg. Copt. Syra*, *Lutheri*, *Chrysost. Victor.* probante *J. Millio.* prol. 405. & *H. Grotio.*

26. τὸν] —— ACDEFL. 3. 44. 72. 73. 74. 85. 89.

λέγων.] ὁ λέγει αὐτῷ D. + ὕπαγε εἰς τὸν οἶκον σου D. 13. 61. 69. Versio *Vulg. Origenes*, *Theophylact. Victor*, *Euthymius.*

μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινι ἐν τῇ κώμῃ] ὁ μηδενὶ εἴπῃς εἰς τὴν κώμην D. ὁ εἰς τὴν κώμην μὴ εἰσελθῃς, ὁ μηδενὶ εἴπῃς. *Origenes*. *Victor*, *Theophylactus*, *Euthymius.* ὁ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδενὶ μηδὲν [μηδὲν —— 69.] εἴπῃς μηδὲ ἐν τῇ κώμῃ 61. 69. ὁ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδενὶ εἴπῃς μηδὲν ἐν τῇ κώμῃ 13. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς L. 1. a prima manu. Versio *Copta.* εἰς τὴν κώμην μὴ εἰσέλθῃς, ἀλλ' ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου ὁ ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὴν κώμην, μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς 28. Versio *Armena.* ὁ ἐὰν εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδενὶ εἴπῃς Versio *Vulg. Syra* posterior in margine, quae addit ἐν τῇ κώμῃ.

27. τὰς κώμας καισαρείας] καισάρειαν D. τοῦ] —— 11.

αὐτοῦ posterius] —— A. αὐτοῖς] —— DL. Codices *Latini.* τίνα] τι K.

οἱ ἄνθρωποι εἶναι] εἶναι οἱ ἄνθρωποι D. Versio *Vulg.* + τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου Evang. 18.

ab εἶναι ad εἶναι comm. 29.] —— 61.

28. ἀπεκρίθησαν] + αὐτῷ 33. 90. + αὐτῷ λέγοντες D. 13. 69. Versio *Vulg.* εἶπαν Versio *Syra.* εἶπαν αὐτῷ λέγοντες C a prima manu. L. Versio *Copt. Armen.* + οἱ μὲ 13. 69.

βαπτιστὴν] βαπτιζοντα 28.

ὁ ἄλλοι] ἄλλοι δὲ D. 13. 69. ἄλλοι 59. 69. 71. 106. Versio *Vulg.*

ἄλλοι δὲ] ὁ ἄλλοι 69. + ὡς D. Versio *Vulg.* ἕνα] ὅτι εἷς C a prima manu. L. Versio *Copt.*

29. ὁ αὐτὸς] αὐτὸς δὲ D. 53. αὐτὸς 28. + δὲ 72. —— 1. Evang. 17.

λέγει αὐτοῖς] ἐπηρώτα αὐτους CD a prima manu. L. 53. Versio *Copt.*

ἀποκριθεὶς δὲ] ὁ ἀποκριθεὶς A. 33. 36. 40. 67. ἀποκριθεὶς L. 72. Versio *Syra*, *Copt.*

ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ] οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν Evang. 18.

λέγει] ἔλεγεν 40. αὐτῷ] —— 33. Versio *Copt.*

χριστὸς] + ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ L. + ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος 13. 69. Versio *Syra.*

30. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς M. λέγωσι] εἴπωσιν CDG.

αὐτοῦ] + ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστὸς Evang. 18. 31. ὁ ἤρξατο] ὁ ἀπὸ τότε ἤρξατο 13. 69.

διδάσκειν αὐτοὺς] λέγειν αὐτοῖς 68. αὐτοὺς] —— 87. Versio *Vulg.*

πολλὰ] —— Bodlej. unus in Ed. Ox. ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ] + τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων 5.

ἀπὸ] ὑπὸ CDK. 11. 60. *Justinus.* πρεσβυτέρων ὁ ἀρχιερέων] ἀρχιερέων ὁ πρεσβυτέρων 69.

ἀρχιερέων ὁ] ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων ὁ τῶν D. + τῶν ἀρχιερέων ὁ τῶν CEHM. 2. 3. 9. 10. 11. 15. Colb. tres. 56. 58. 63. 73. 74. 80. 83. 85. 89. 91. 106. Evang. 24. Editio *Colinaei*, *Bengelii.* + τῶν 44. 59. 61. 62. 69. 90. τῶν ἀρχιερέων ὁ 44. 80.

μετὰ τρεῖς ἡμέρας] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ 1. 69. Versio *Syr.* ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ 13. 14. 28. Apparet, inquit *Erasmus.* data opera mutatam scripturam, quod prima fronte falsum esse videatur, Christum resurrexisse post tres dies, qui tertio die resurrexit. *Justin.* c. Tryphon.

32. ἀ ὁ ad ὁ] —— 2. 73.

ὁ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος] —— 59. αὐτὸν] —— D. αὐτοῦ 61.

ὁ] —— Editio *Erasmi* 1.

30. Marcus Petri amanuensis, quae hac occasione in laudum Petri dicta, & a Matthaeo relata sunt, praetermittit: ea contra, quae Petro parum erant honorifica, plenissime narrat: quod utique eum decebat, qui & veritatis & modestiae studium profiteretur.

31. 1. *Macc.* IV. 18. μετὰ παῤῥησίας. Joseph. ἐπ' ἀδείας.

34. *Jo.* XXI. 18. 19.

38. ἐπαισχυνθῇ] *Ro.* I. 16. 2. *Tim.* I. 8. 12. 16. *Xenoph.* Memorab. 1. καὶ τῶν ἄλλων δὲ μοιρίαν κατηγόρει, οἵτινες παρὰ τὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί τί, φυλαττόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν. *Jo.* XII. 42. 42.

1. ἰδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] *Jo.* III. 3.

τὴν

μενῶ τ̃ ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
35 ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τ̃ σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέ-
λῃ τ̃ ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τ̃ ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
36 ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ
37 τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τ̃ ψυχὴν αὐτοῦ; Ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
38 τ̃ ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλ-
θῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετ̃ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

1 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τ̃ ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ
2 μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. Καὶ
μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τ̃ Πέτρον καὶ τ̃ Ἰάκωβον καὶ τ̃ Ἰωάννην, καὶ ἀνα-
3 φέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Καὶ
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τ̃ γῆς οὐ δύ-

33. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς AEK. 27. 63. 91. 106. Verſio *Syra* poſterior.
αὐτοῦ] — 56. 58.
λέγων] — 60. ℭ λέγει CL. Verſio *Syr. Copt.*
τὰ poſterius] — D.
ὅστις] εἴτις DL. 1. 13. 28. 33. 61. 69. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine. *Origenes* Exhort. ad Martyr. *Athanaſ.* Synopſ.
ἐλθεῖν] ἀκολουθεῖν DEFGHM. Colb. 1. 2. 9. 10. 29. 35. 37. 38. 44. 45. 46. 47. 48. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 65. 66. 67. 70. 71. 78. 83. 87. 91. 92. Evang. 3. 15. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Genev. Plantin.* prima *Stephani, Wechelii.* Verſio *Vulg. Goth. Origenes, Theophylactus, Victor.* probante *J. Millio* prol. 675.
μοι] μου 1.
θέλῃ] θέλει 14.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει CD. 14.
αὐτοῦ prius] ἑαυτοῦ D. ex emendatione K. 27. 57. 59. 69.
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ poſterius] αὐτὴν D. τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν EFGHKM. 2. 3. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 27. 44. 48. 49. 53. 57. 59. 63. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 85. 86. 90. Evang. 19. 24. Editio *Bengelii.*
ἐμοῦ καὶ] — D. 28. Verſio *Armena. Origenes.* probante *J. Millio.*
οὗτος] — ADKL. 1. 27. ex emendatione. 38. 40. 42. 50. 60. 72. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Origenes* & Dial. c. Marcionit. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1344.
σώσει] ἐυρήσει 33. Verſio *Æthiop.*
ἄνθρωπον] ἄνθρωπος EFGHLM 1. 2. 13. Colb. 33. 51. 52. 69. 88. 106. Evang. 20. 22. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* probante *D. Heinſio* ex Pſal. LXXXVIII. 23. τ̃ ἄνθρωπον ACD. 38. 72. *Origenes.* ἀνθρώπῳ Editio *Genevenſes.*
ἐὰν κερδήσῃ] κερδήσας L. ἐὰν κερδήσει 12.
τ̃ κόσμον ὅλον] τὸν κόσμου ὅλον κερδήσῃ C. Verſio *Syra. Theophylactus.*
37.] — 61. ἢ τι] τί γαρ L. 28. probante *Th. Beza.* ἢ τί γαρ D. a prima manu.
δώσει] δῷ L. Verſio *Copta.* probante *T. Beza*
ἄν] — A. Editio *Complut.*
μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ] ἁμαρτωλῷ καὶ μοιχαλίδι Verſ. *Syr.*
τ̃ ἁγίων] — 1. Colb. Codd. *Lat.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
1. Hoc comma praecedenti jungit *H. Grotius* ut apud Matthaeum. & in Verſione *Vulgata.*
τ̃ ὧδε] ὧδε τ̃ D. a prima manu.
+ μετ' ἐμοῦ D.
γεύσωνται] γεύσονται 9. 48. 69. Evang. 18. 20. 21. 22. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei. Genev. Bogardi.*
ἂν] — F.
παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς παραλαμβάνει A. 2. μεθ' D. τ̃ ſecundo loco] — 3. 44. 73. 90. 106. Evang. 13. 14. tertio loco — AEFGHM 2. 3. 9. 12. Colb. 34. 35. 37. 39. 44. 73. 74. 85. 87. 90. Ev. 12. 13. 14. Editio *Complut. Bengelii.*
ἀναφέρει] ἀνάγει D.
κατ' ἰδίαν] λίαν 52. Evang. 19. κατ' ἰδίαν μόνους 3.
μόνους] — 44.
μετεμορφώθη] ἐν τῇ προσευχῇ αὐτοὺς μετεμορφώθη 13. 28. 69. *Origenes* in Matth. Sed αὐτὸν. + ὁ Ἰησοῦς 13. 69.
μετεμορφώθη] τατεμορφώθη D. αὐτῶν] + καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος 53.
3 ἐγένετο] ἐγένοντο ADK. Colb. 28. 33. 44. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 59. 61. 62. 69. 70. 71. 86. 92. *Theophylact.*
στίλβοντα] — 1. ὡς χιὼν] — CL 1. Verſio *Armena, Æthiop. Origenes.*
ὡς] ὡσεὶ K. 36. 40. 46. 53. 60. 63. 71. 92. χιὼν] τὸ φῶς Evang. 13.
οἷα γναφεὺς ἐπὶ τ̃ γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι] ὡς οὐ δύναται τις λευκᾶναι ἐπὶ τ̃ γῆς D. Verſio *Syra.*
γναφεὺς] κναφεὺς 10. 36. 37. 50. 51. 56. 58. 66. 70. 72. 90. Editio *Aldi, Theophylactus.* Attice teſte Suida.

τὴν βασιλείαν —— ἐν δυνάμει] *Æl. Lamprid.* Alex. Severo. Milites quos oſtenſionales vocant non pretioſis, ſed ſpecioſis clarisque veſtibus ornabat: nec multum in ſigna, aut ad apparatum regium auri aut ſerici deputabat dicens: Imperium in virtute eſſe, non in decore. *Diodorus S.* XXXIII. p. 523. Μασανάσσης —— ἐνενήκοντα μὲν ἐβίω ἔτη ἐν δυνάμει, in vigore.

3. *Heſychius.* στίλβει, λάμπει. *Il.* ϱ. 392. de Paride κάλλεί τε στίλβων καὶ εἴμασιν. *Apollonius* MS. στίλβων Ἡλιόδωρος εἰς τὸ περιλάμπον, ἔστι δὲ καὶ ἡμῖν συνήθης ἡ λέξις. *Ariſtoteles* de Coelo II. ἴσως αἴτιον ἐστι

δύναται λευκᾶναι. Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσεῖ· καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰη- 4
σοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει τῷ Ἰησοῦ· Ῥαββί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· 5
καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί 6
λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ 7
τῆς νεφέλης, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα 8
περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. Καταβαινόν- 9
των δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ
ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συ- 10
ζητοῦντες τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Ὅτι λέγουσιν 11
οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας 12
μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἵνα

δύναται] + ὅτως C. 13. 33. 69. Versio *Copt. Æthiop. Arab.*

4. ὤφθη] ὀφθὴ 13. 69. ὤφθησαν EM. Versio *Syra.*

Μωσεῖ] Μωσῆ 9. Editio *Colinaei, Bogardi, Erasmi.* Μωϋσεῖ D. 1. 10. 11. 12. 74. 78. 80. 83. 85. 86. Μωϋσῆ 89. 90. Evang. 2. 14.

ἦσαν συλλαλοῦντες] συνελάλουν D. 1. ἦσαν] — 13.

5. ἀποκριθεὶς] — Evang. 2. Versio *Syra.*

λέγει] εἶπεν D. ἔλεγεν 1. 13. 28. 69. τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ Versio *Syra.*

καὶ ποιήσωμεν] θέλεις ποιήσω D. θέλεις ποιήσωμεν 13. 69. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν 28. 50. καὶ ποιήσωμεν Codex Stephani teste Beza 51. 71. 74. 82. 86. a prima manu. 87. 90.

σκηνὰς τρεῖς] ὠδὶ τρεῖς σκηνὰς C. Μωσεῖ] Μωϋσεῖ D. 1. 69. 72. Μωσῆ 9. 10. Μωϋσῆ 11.

6. λαλήσῃ] λαλήσει ADFGH 3. duo Stephani, teste Beza in notis primae Editionis, nam in posterioribus perperam expressum est λαλῆσαι. Colb. 9. 10. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 45. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 71. 73. 74. 76. 83. 85. 86. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. Editio *Complut. Plant. Euthymius, Theophylactus. Victor.* λαλῆσαι K. 69. probante *J. A. Bengelio.* ἀποκριθῇ C a prima manu L. 1. Versio *Copta, Origenes.*

ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι] ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο CDL 33. Evang. 2. Versio *Copta. Chrysost.* in Matth. H. LVI.

ἔκφοβοι] ἔμφοβοι K. Editio *Complut. Plant.*

7. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ Evang. 2. καὶ ἰδοὺ ἐγένετο 13. 28. 50. ἰδοὺ ἐγένετο 69.

αὐτοῖς] αὐτοὺς 13. 45. 61. 68. 69. 78. Luc. I. 35. ἦλθε φωνὴ] φωνὴ ἦλθε.

ἦλθε] ἐγένετο CL. Versio *Copta.* Codices *Syriaci* Versionis prioris, & posterior in margine.

λέγουσα] — EGHKM. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 34. 35. 36. 39. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 64. 66. 70. 72. 73. 74. 78. 83. 85. 86. 89. 90. 92. 106. Versio *Goth. Copt. Syra* posterior habet cum asterisco. *Arab.* Erpenii. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Millio* prol. 1386.

αὐτοῦ ἀκούετε] ἀκούετε αὐτοῦ D. 1. Versio *Vulg. Copt.* 8. ἐξάπινα] εὐθέως D. 28. 66. in margine. 69.

περιβλεψάμενοι] + οἱ μαθηταὶ Versio *Syra.* οὐκέτι] — 59. οὐκ ἔτι 71. Editio *Colinaei.*

ἀλλὰ] εἰ μὴ D. 33. 51. 61. Evang. 13. Editio *Complut.* ἀλλ' ἢ 71. Editio *Colinaei.*

μόνον] — F. μεθ' ἑαυτῶν] — 61.

9. καταβαινόντων δὲ] καὶ καταβαινόντων CDL Versio *Vulg. Copt.*

ἀπὸ] ἐκ D. 33. διετείλατο] διετείλατο 70. διεστείλατο. C 1.

διηγήσωνται ἃ εἶδον] ἃ εἶδοσαν διηγήσωνται D. ἃ εἶδον διηγήσωνται CL. 1. ἃ εἶδον ἐξηγήσωνται 13. 69.

10. καὶ] οἱ δὲ 49. 69. οἱ δὲ καὶ 50. 64.

ἐκράτησαν] + οἱ μαθηταὶ 69. συζητοῦντες] + τὸ M. τί ἐστιν] — 64.

τὸ] ὅταν D. 1. 13. 69. Versio *Syra, Vulg.* probante *J. A Bengelio* & *J. Millio* prol. 405.

ἀναστῆναι] ἀναστῇ D 1. 13. 69. Versio *Vulg. Syra.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Millio* prol. 405.

11. ἐπηρώτων] ἐπηρώτησαν A. 1. 13, 28. 33. 69. 90. ἠρώτων 53.

λέγουσιν οἱ γραμματεῖς] οἱ γραμματεῖς λέγουσιν D. λέγουσιν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς C. ut videtur. L. Versio *Vulg.*

ὅτι prius] — 27. 60. ὅτι secundo loco] — D. 1. 46. 52. 60. Versio *Copt.*

ἐλθεῖν πρῶτον] πρῶτον ἐλθεῖν D. Codices *Latini.* 12. ἀποκριθεὶς] — CL. Versio *Syr. Copt.*

εἶπεν] ἔφη CL. αὐτοῖς] + εἰ D.

μὲν] — DL 1. 28. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 405. ἐλθὼν] + ὁ Θεσβίτης 72.

πρῶτον] πρῶτος D at in Versi. Latina: primum.

ἀποκαθιστᾷ] ἀποκαταστήσει D. ἀποκαθιστάνει AL. 1. 28. 33. ἀποκαταστήσει C Versio *Vulg.* πάντα] — 106.

καὶ τοῦ σίλβειν φαίνεσθαι τὰς ἀστέρας τοὺς ἐνδεδεμένους· τοὺς δὲ πλάνητας μὴ σίλβειν.

8. *Suidas.* ἐξάπινα, ἐξαίφνης. *Etymol.* ἐξάπινα, ἐπιῤῥῆμα. γίνεται δὲ παρὰ τὸ ἀφανὴς, ἄφινα & ἄπινα. Symmachus ἄφνω. Theodotion παραχρῆμα. *Thomas.* ἐξαπιναίως, θεκυδίδης, φίλων, καί τινες ἄλλοι· Οἱ δὲ ῥητορικοὶ ἐξαπίνης· Τὸ δὲ ἐξάπινα οὐχ ἑλληνικὸν ὅλως. *Il.* ο. 325. ἐλθόντ' ἐξαπίνης σημάντορος ἠὲ παρέοντος. *Xen.* de Art. equestri τὰ ἐξαπιναῖα. & ὁ δὴ ἐξαπιναίως σπᾷν. *Lex. Psalm.* MS. ἐξάπινα, κύκλοθεν πάντων.

10. *Plato* in Phaedone. ὁ δὲ Σωκράτης συχνὸν χρόνον ἀπισχὼν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τι σπερμώσας, οὐ φαῦλον πρᾶγμα, ἔφη, ὦ κέβης; ζητεῖς.

13. Scriptum est de eo in Historia Eliae, cujus typus erat.

17. εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου] *Luc.* IX. 38. XII. 13. XIX. 39. *Phaedrus* III. 19. Hic quidam e turba garrulus, Æsope, medio sole quid cum lumine?

18. καταλαβῃ] morbus comitialis vocatur ἐπιλημψία, qui eo laborant κατάληπτοι. *Hippocr.* de morbo sacro.

ῥήσσει] *Horapoll.* II. 57. ὅταν μέλλῃ τελευτᾶν ὁ φοῖνιξ, ῥήσσει ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ὁπὴν ἐκ τοῦ ῥήγματος λαμβάνει. *Glossar.* ῥήσσει allidit. *Hesychius.* ῥῆξαι, διελεῖν, καταβαλεῖν. ῥῆξε, διέῤῥηξε, κατέβαλεν. ῥηξίφρενα, καταβαλόντα τὴν φρένα. ῥηχθέντα, καταβληθέντα.

ἀφρίζει] *Etymol.* ἄφρεον, ἤφριζον, ἀφρὸν ἔπεμπον. *Euripid.* Iphigen. in Tauris de Oreste. 307. πίπτει δὲ μα-

13 ἵνα πολλὰ πάθῃ, καὶ ἐξουδενωθῇ. Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίη-
14 σαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς,
15 εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ
16 ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησε
17 τοὺς γραμματεῖς· Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε·
18 Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν
καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν· καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ
19 εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ,
λέγει· Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
20 Φέρετε αὐτὸν πρός με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν· καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ πνεῦ-

μα

καὶ πῶς] καθὼς AKM. 4. 11. 15. 36. 40. 42. 53. 68. 86. Verſio *Syra* poſterior in margine. probante *Millio*. καὶ καθὼς *T. Beza*. καὶ ſubaudi εἶπεν quod praecedit.

ἐξουδενωθῇ] ἐξουδενηθῇ D. ἐξουδενωθῇ 69. Euſtath. in Il. φ. p. 1338. 40. ἰστέον δὲ, ὅτι μεταχωρέντων ἐνιοτε εἰς ἀλλήλας τὸ δ. τε καὶ τὸ θ ὡς ἐπὶ τοῦ εὐθενῶ καὶ ἐξθενῶ, καὶ ἑδίτερον καὶ ἑθάτερον, καὶ ἐπὶ ἄλλων. *Hieronymus* Niſi forte ἐξουδενώσω [Pſal. LXXXVIII. 38] non putatis transferendum, deſpexiſti, ſed ſecundum diſſertiſſimum iſtius temporis interpretem, nullificaſti, ſeu annihilaſti, vel annullaſti, vel vilificaſti, & ſi qua alia poſſunt inveniri apud imperitos portenta Verborum. 1. *Macc.* 1. 42. ἡ τιμὴ εἰς ἐξουδένωσιν.

13. καὶ prius] — M. 1. 11. 15. 57. 66. 69. 71. 74. a prima manu 90. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. Codices *Latini*. probante *J. Millio*. prol. 1469. Ἠλίας] + ἤδη 1. Colb. Verſio *Goth.*

ἐλήλυθε] ἦλθε 1. 36. 40. Bodlej. unus in Ed. Ox. ἐποίησαν] + οὐ L. 6. 11. 27. 28. 42. 63. 72. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine.

ἠθέλησαν] ἤθελον DL. ἐπ' αὐτὸν] περὶ αὐτοῦ 13. 59. 64. 69.

14. ἐλθὼν] ἐλθόντες L. μαθητὰς] + αὐτοῦ 13. 69. Verſio *Syr.*

εἶδεν] εἶδον L. ὄχλον πολὺν] πολὺν ὄχλον M. πολὺν] — 1. 28.

περὶ] πρὸς D 28. καὶ ſecundo] + τοὺς D. 13. 69.

αὐτοῖς] αὐτοὺς Bodlej. unus in Ed. Ox. 86. πρὸς αὐτοὺς CL 1.

15. εὐθέως] εὐθὺς CL. 1. 69. ὁ] — D. Editio *Colinaei*. ὄχλος] λαὸς 12. 61.

ἰδὼν] ἰδόντες CDL 1. 13. 27. 33. 69. Evang. 18. 19. Verſio *Goth. Syr.* prior, at poſterior in margine.

αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν D. Verſio *Vulg.*

ἐξεθαμβήθη] ἐθαμβήσαν D. ἐξεθαμβήθησαν CL 1. 13. 27. 33. 69. 70. Evang. 19. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* prior, at poſterior in margine.

προστρέχοντες] προσχαίροντες D. προτρεχοντες AC.

16. τοὺς γραμματεῖς] αὐτοὺς DL 1. 28. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop.* probante *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 406. 1361.

συζητεῖτε] ζητεῖτε 56. 58. 92.

πρὸς αὐτούς] σὺν ὑμῖν D. Verſio *Vulg. Copt.* πρὸς ἑαυτοὺς AGM 33. 86. Evang. 18. 19. Editio *Complut.* πρὸς αὐτοὺς 3. 73. 74. 83. 85. 90. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bezae* 3. 4. 5. *Wechelii*, *Bengelii*. probante *T. Beza* in annotatt. Editionis 1, & 2. vid. 1. 27.

17. ἀποκριθεὶς] ἀπεκρίθη αὐτῷ CDL 28. Verſio *Copta*. εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου εἷς 1. 69.

εἶπε] — DL. 28. Verſio *Copt.* + αὐτῷ 1. 13. + αὐτοῖς 69.

ἄλαλον] + ὃ κωφὸν 61. 91. 18. ὃ ὅπου] ὅπου δ' 59. ὃ ὅπου δ' 73.

ἂν] — 1. 90. αὐτὸν] —— D.

ῥήσσει] ῥάσσει D. Lat. applontat. probante *J. Boiſio*. τρίζει] τρίζει 10. 47. 54. 61. in margine *Theophyl.* editus.

αὐτῷ] — CD 1. 33. 59. 69. 73. Verſio *Vulg.* εἶπον] εἶπα CF. 1.

αὐτὸ ἐκβάλωσι] ἐκβάλωσιν αὐτὸ 44. ἐκβάλωσι] ἐκβάλωσι 1. 72. 74. ex emendatione 90.

ἴσχυσαν] + ἐκβαλεῖν αὐτὸ D. 69.

19. ὁ δὲ] ὃ D. 1. 13. 28. 69. Verſio *Copt.* + Ἰησοῦς Verſio *Syr. Goth.*

αὐτῷ] αὐτοῖς AD 1. 11. 13. 15. Colb. 33. 42. 72. 106. Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine. *Vulg. Goth. Copt.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1493. — CL 38. 39. 40. 69. + ὁ Ἰησοῦς 13. 28. 69.

λέγει] εἶπεν 73. Edit. *Complut.* Verſio *Vulg.* ἄπιστος] ἄπιστε D. + ὃ διεστραμμένη 13. 50. 69. 106.

ἕως ποτε ἀνέξομαι ὑμῶν] — 61. φέρετε] + μοι E a prima manu.

20. πρὸς αὐτὸν] — Verſio *Vulg.*

ἰδὼν] ἰδὸν 10. 51. 55. 66. 78. 86. Variae Lectiones *Bogardi*. ſubaudi αὐτὸς, quod praecedit.

εὐθέως τὸ πνεῦμα] τὸ πνεῦμα εὐθὺς CL Verſio *Syr.* εὐθέως] — D.

μανίας πίτυλον ὁ ξέχος μεθεὶς, Στάζων ἀφρῷ γένειον.

τρίζει] *Heſychius* τρίζει, φωνεῖ. τρίζουσα, φωνοῦσα λεπτόν τι τρύζει, γογγύζει, ψιθυρίζει. Τρύζεται, ψιθυρίζεται, γογγύζεται. *Galen.* de Cauſ. Symptom. VI. ὁ δ' οἷον τρυσμὸς ἢ τρισμὸς, ἑκατέρως γὰρ αὐτὸν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ υ. τὴν ἀρχὴν, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ ι. ποιησάμενοι τῆς πρώτης συλλαβῆς, ἐπὶ ξυνοχωρίᾳ τε ἅμα τῶν ὀργάνων καὶ φυσώδει πνεύματι μετ' ὀλίγης ὑγρότητος γίνεται. *Gloſſar.* barrit, τρίζει, ἐλέφας βοᾷ. *Etymol.* τρίζω —— δηλοῖ δὲ ὀδυνηράν τινα φωνὴν καὶ ἐπαλγῆ ἀφιέναι. Ὅθεν καὶ τετριγότας. *Il.* β. 315. Euſtath. in l. μίμησις ἐστι φωνῆς τῶν νεοττῶν, ἥτις ἀπαλωτέρα τοῦ τρύζειν ἐστι. ἔστι δὲ τρίζειν τὸ λεπτὸν ἠχεῖν κατὰ τὰς νυκτερίδας, ἃς καὶ αὐταὶ τρίζειν λέγονται, ὡς ὁ ποιητὴς ἐν τῷ τέλει τῆς Ὀδυσσείας φησί. & in Il. τ. p. 1258. 20. ἀχιλλεὺς δὲ κατακλὼν ὀδόντων ἔχει πάνυ θυμώδους, καὶ ὥσπερ πρίων αὐτὸς, ἄλλος δ' ἂν εἴποι τις κοινότερον τρίζων, καὶ παρίπταται ἀληθῶς καὶ τοῦτο τοῖς ἄγαν θυμουμένοις. & in ψ. p. 1449. 24. τέτριγε δὲ καὶ ὀδόντας ὁ θυμομαχῶν. & in Od. ω. p. 820. 37. τρίζειν δὲ κυρίως ἐπὶ νυκτερίδων —— ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μυθικῶς τοῖς ψυχαῖς ἐπελέχθη τρισμὸς, οἷα λόγῳ μὲν ἀναρθρῳ ἐσερημέναις, ἄλλως δὲ θορυβώσαις. *Schol. Ariſtoph.* ad Aves 1520. ὁ τῶν ἀπαθησκόντων τρισμὸς τοῖς ὀδοῦσι γινόμενος. *Herodot.* IV. 183. οἱ τραγλοδύται —— γλῶσσαν ἐδημιῆ ἄλλην παρόμοιοι νομίσασι ἄλλα τετρύζασι κατάπερ αἱ νυκτερίδες.

P. *Ægineta* III. 13. de morbo comitiali: Morbus comitialis convulſio eſt totius corporis cum principalium actionum laeſione —— Fit haec affectio maxime pueris —— poſtea vero etiam adoleſcen-

μα ἐσπάραξεν αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ἀφρίζων. Καὶ ἐπηρώτησε τὸν πα- 21
τέρα αὐτοῦ· Πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπε· Παιδιόθεν. Καὶ 22
πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνα-
σαι, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τὸ, εἰ δύνα- 23
σαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, 24
μετὰ δακρύων ἔλεγε· Πιστεύω Κύριε· Βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπι- 25
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ· Τὸ πνεῦμα
τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω· Ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐ-
τόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε· καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε 26
πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν· 27
καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν· 28
Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ 29
δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο 30

Μαὶ

ἐσπάραξεν] συνεσπάραξεν CL. 33. ἐτάραξεν D. Versio *Vulg.* αὐτὸν tertio loco] τὸ παιδίον 13. 69.
21. ἐπηρώτησεν] + ὁ Ἰησοῦς 1. 28. Versio *Æthiop.* αὐτοῦ] + λέγων 13. 28. 69.
ὡς] ἐξ οὗ C. a prima manu L. 33. 61. in margine. Versio *Vulg. Syr. Copt.* ἀφ' οὗ 13. 40.
παιδιόθεν] ἐκ παιδὸς D. *Victor*, *Chrysost.* in Matth. H. 57. παιδόθεν E. 2. ἐκ παιδόθεν 1. ἐκ παιδιόθεν CGL 33. 86. 91.
22. καὶ πολλάκις αὐτὸν] — K.
αὐτὸν ☪ εἰς πῦρ] ☪ εἰς πῦρ αὐτὸν C. a prima manu. ☪ secundo loco] — D. 1. 13. 57. 66. 69.
πῦρ] τὸ πῦρ AGM. 9. 12. 78. 80. 85. 86. 89. Colb. duo 90. Evang. 11. 24. Editio *Complut* Genev. *Bengelii. Theophylact.*
ἔβαλεν] ἔβαλλεν 1. ἔβαλεν ☪ εἰς ὕδατα] ☪ εἰς ὕδατα βάλλει D.
ὕδατα] τὰ ὕδατα 76. τὸ ὕδωρ Edit. *Complut. Plant. Genev.* ἀπολέσῃ αὐτὸν] αὐτὸν ἀπολέσῃ D. 1.
εἴ τι] ἔτι A. δύνασαι] δύνῃ DL 1. ἡμῖν] + κύριε D.
23. τὸ] — DM. Colb. 11. 13. 15. 42. 44. 50. 57. 61. 69. 72. 85. ex emendatione. probante *J. Clerico. D. Heinsius* legit: τί. vid. supra comm. 10. *Luc.* IX. 4. 6. XIX. 48. XXII. 2. 4. 24. 37. *Act.* IV. 21. *Aristoteles* Polit. IV. 13. σκεψαμένους τὸ ποιοῦν ἐπιβάλλει μακρότατον. *Epictet.* 5. πρόχειρον ἔχω τὸ· διότι οὐδὲν πρός σε. Sensus est: ἐκεῖνο, ὃ ἔλεγες, εἴ τι δύνασαι, κἀγώ σοι λέγω, εἰ δύνασαι πιστεῦσαι. *Polyaen.* p. 237. ἱερομένων, τί καταλαμβάνεις; ἱφικράτης ὑπολαβὼν ἔφη, τὸ, τίς ἂν ἤλπισε τοῦτο ἔσεσθαι. Si tibi opem non fero, non meae impotentiae sed tuae diffidentiae erit tribuendum.
πιστεῦσαι] — C a prima manu L. 1. Versio *Copta.* δύνασαι] δύνῃ DL 1. πίστευσαι *Knatchbul.*
24. καὶ] — L Versio *Copt* ☪ εὐθέως] εὐθέως δὲ 28. ☪ εὐθὺς L. ☪ C. a prima manu.
παιδίου] παιδὸς 1. μετὰ δακρύων] — A a prima manu. L. Versio *Copt. Armen. Æthiop.*
ἔλεγε] λέγει D. εἶπε 13. 69.
κύριε] — AC a prima manu DL. Versio *Goth. Syr.* utraque. probante *Millio* prol. 1197.
μου τῇ ἀπιστίᾳ] τῇ ἀπιστίᾳ μου D. 25. Ἰδὼν δὲ ὁ] ☪ ὅτε εἶδεν D.
ἐπισυντρέχει] συντρέχει 12. 64. + ὁ A 44. 72. 83. 85. 86. 90. Ev. 24. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.*
ὄχλος] + πολὺς 1. τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ] τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον 59. τῷ πνεύματι 1.
λέγων] εἰπὼν D.
πνεῦμα τὸ ἄλαλον ☪ κωφὸν] ἄλαλον ☪ κωφὸν πνεῦμα CD. 1. τὸ ἄλαλον πνεῦμα ☪ κωφὸν 73.
πνεῦμα τὸ] + ἀκάθαρτον ☪ 61. ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω] — 73.
ἐξ] ἀπ' C a prima manu. 12. 49. 92. 26. κράξαν] κράξας CD a prima manu L.
καὶ πολλὰ] πολλὰ καὶ 1. 90. Versio *Syr.* σπαράξαν] σπαράξας C a prima manu DL.
αὐτὸν] — CDL Versio *Copt.* ἐξῆλθεν] + ἀπ' αὐτοῦ D. ὡσεὶ] ὡς D.
ὥστε] + τοὺς A. λέγειν] λέγοντας D.
27. αὐτὸν τῆς χειρὸς] τῆς χειρὸς αὐτοῦ DL. 1. 13. 28. 53. 69. Editio *Complut. Victor.* + αὐτοῦ C.
καὶ ἀνέστη] — 63. Versio *Syr.* αὐτὸν] — 44.
28. εἰσελθόντα αὐτὸν] εἰσελθόντος αὐτοῦ CDL 1. 13. 69. ἐλθόντα αὐτὸν 92.
εἰς] + τὸν A. 14. 49. οἶκον] οἰκίαν 38. + προσῆλθον αὐτῷ 13. 69.
ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν] κατ' ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτὸν C. κατ' ἰδίαν ἠρώτων αὐτὸν D. 1. 28. κατ' ἰδίαν καὶ
ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες 13. 69. κατ' ἰδίαν] — 13. + λέγοντες 13. 28. 69. 91.
ὅτι] διατί ACDK. 4. 11. 12. 42. 61. 67. 72. 80. 86. 88. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque *Copt. Theophylactus*

lescentibus & in vigore consistentibus, minime autem adultis & senibus. — Instante vero jam symptomate, collapsio ipsis derepente contingit, & convulsio, & quandoque nihil significans exclamatio. Praecipuum vero ipsorum signum est oris spuma, quum reliqua etiam aliis morbis quodammodo sint communia. 1. *Sam.* XXI. 13.

21. *Aristaenet.* I. 19. καὶ εἴποις ἄν, ὡς ἀεὶ τοιαύτη γέγονεν ἐκ παιδός.

22. εἴ τι δύνασαι] *Il.* α. 393. ἀλλὰ σὺ, εἴ δύνασαί γε, περίσχεο παιδὸς ἑῆος Ἐλθὼν Οὐλυμπόνδε Δία λίσαι, εἴ ποτε δή τι Ἢ ἔπει ὤνησας κραδίην Διὸς ἠὲ καὶ ἔργῳ. Schol. ὁ ἀξιῶν τινα βοηθῆσαι πρὸς δύναμιν, εἴποι ἂν τὸ. ἀλλὰ κ. τ. λ. υ. 192. καὶ γάρ σοι ποταμός γε πάρα μέγας, εἰ δύναται τι χραισμεῖν. *Eustath.* ἐλλείψεως ἔχει πάθος, ἵνα λέγῃ ὅτι δείξατω εἰ δύναταί τι, ἢ δείξον σὺ εἰ δύναται ἤτοι τοιοῦτον. *Sophocl.* Ajac. 329. ἀλλ' ὦ φίλοι —— ἀρήξατ' εἰσελθόντες, εἰ δύνασθε τι. *Thucyd.* VI. 25. ὁπλίταις δὲ τοῖς ξύμπασιν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων πεντακισχιλίων μὲν οὐκ ἐλάσσοσιν, ἢν δέ τι δύνωνται, καὶ πλείοσι. *Dio Chrys.* LXI. p. 581. D. οἰόμεθα τὸν χρύσῃν ἀκόσης τῆς θυγατρὸς εἰς τὸ στρατόπεδον ἐλθεῖν μετὰ λύτρων ἅμα τὰ σέμνατα κομίζων τῇ θεῷ, καὶ τὸ πλῆθος ἱκετεύειν καὶ τὰς βασιλίσσας, ἀφιέναι αὐτὸν. καὶ τἀναντίον ἐκείνης δεομένης τοῦ πατρὸς εἴ τι δύναιτο βοηθεῖν. *Xenoph.* H. Graec. VII. ἐδέοντο οἱ Μαντινεῖς τῶν Ἀθηναίων ἱππέων βοηθῆσαι, εἴ τι δύναιντο. *Herodot.* VIII. 57. ἀλλ' εἴ τις ἐστὶ μηχανὴ, ἴθι καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἢν κως

δύνῃ

31 μᾶλλον Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ. Ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτε-
32 νοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ
33 ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπ-
34 ηρώτα αὐτούς· Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; Οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλ-
35 λήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα,
καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διά-
36 κονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτό,
37 εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται·
38 καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. Ἀπεκρίθη δὲ αὐ-
τῷ ὁ Ἰωάννης, λέγων· Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα — ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
39 δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς

MS. τι ὅτι 38. 51. 90. *Theophylactus* Ed.
29. οὐ δύναται ἐξελθεῖν] οὐκ ἐκπορεύεται 33.
30. κἀκεῖθεν] καὶ ἐκεῖθεν D.
ἵνα τις] τὶς ἵνα Editio *Elzevir.* 1633.
γνῷ] γνοῖ D.
ὁ] D a prima manu.
ἀνθρώπων] ἀνθρώπῳ D. at in Verſ. Latina: hominum.
ἀποκτενοῦσιν] ἀποκτείνουσιν D.
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μιᾷ τρεῖς ἡμέρας CDL. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.
32.] — 2. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* probante *J. Millio.*
ἦλθεν] ἦλθοσαν D. ἦλθον 1. 91. 106. Verſio *Vulg Syr.* probante *J. Millio* prol. 407.
Verſio *Copt.* + ὁ Ἰησοῦς 12.
πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε] διελέχθητε πρὸς ἑαυτοὺς 1.
πρὸς ἑαυτοὺς] — CDL Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio.* prol. 407.
διελέχθησαν] διελογίζοντο M. 40. 53. Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἐν τῇ ὁδῷ] — AD. probante *J. Millio* prol. 1344.
τίς] + εἴη 38. 50. + αὐτῶν εἴη 13. Verſio *Vulg. Goth. Copt.* + αὐτῶν 69.
μείζων] + γένηται αὐτῶν D. + εἴη 69.
ἔσται] ἔστιν 3. 5. 28. 38. 40. 48. 53. 57. *Euthymius.* ἔστω 106. ἔσχατος καὶ πάντων] — 63.
διάκονος] δοῦλος M. 29. 71.
αὐτὸ prius] αὐτὸν D. — 1. Editio *Eraſmi Origenes* in Matth.
ἐναγκαλισάμενος] ἀνακλισάμενος D. a prima manu. ἀναγκαλισάμενος C. ἀναγκαλισάμενος L. etiam X. 16.
37. ἐὰν] ἂν ACD. 1. 13. ἓν] — D. ἑν 13. 69.
τοιούτων παιδίων] παιδίων τοιούτων Editio *Comp.* παιδίων τούτων C. 85. 86.
τοιούτων] τούτων 64. παιδίων] παιδίον 3. ἐπὶ] ἐν D 69. 73.
δέξηται posterius] δέχηται L. δέχεται posterius] + μόνον 13. 28. 69.
ἀλλὰ] + καὶ 13. 28. 69. με] — D.
38. ἀπεκριθη δὲ] καὶ ἀποκριθεὶς 13. 69. ἀπεκριθεὶς δὲ ἔφη C. ἔφη L. Verſio *Copt. Syr.*
δὲ] — DL 51. 86. Evang. 19. Verſio *Vulg. Syr.* utraque *Copt.* αὐτῷ] — 2. Editio *Eraſmi* 1.
ὁ] — ADEGH 1. 2. 3. 9. 11. 12. 15. 44. 69. 72. 73. 80. 85. *Eraſmi*, *Stephani* priores duo, *Colinaei.*
λέγων] — C Verſio *Copt. Syr. Arab.* καὶ εἶπεν D. εἶπεν 13. 69. καὶ λέγει. 1. 28.
διδάσκαλε] — 1. εἴδομεν] εἴδαμεν D. *Beza* legit οἴδαμεν.
σὺ] — AEF. 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 69. 72. 73. 74. 80. 89. 90 92. Evang. 1. Editio *Comflut. Geneu. Stephani* tertia, *Bezae* 2. 3. 4. *Bengelii*, *E. Schmidii. Theophylactus.* ἐπὶ 10. 48. 60. Colb.
ἐκβάλλοντα] + τὰ 86. probante *J. A. Bengelio.*
ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν] — CL Verſio *Syra* prior, at poſterior habet cum aſteriſco. *Copt.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5.
ἡμῖν prius] μεθ' ἡμῶν DL. 90.
ab ἡμῖν ad ἡμῖν] — Colb. ἐκωλύσαμεν] ἐκωλύομεν D 1.
ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν] — D. 1. 14. 28. 69. 106. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 407.
39. Ἰησοῦς] — 1. 13. 28. 69. ἀπεκριθεὶς D.

δύνῃ ἀναγῶσαι σὺ ρυβιάδεα μεταβαλεύσασθαι ὥστε αὐτῇ μεῖναι. *Heliodor.* I. 19. ἱκέτευον, εἴ τι δύναιτο, συμπράττειν. X. 29. εἰ ἄρα σοι δυνατὸν, ὦ μῆτερ, περίσωζε τὸν ἄνδρα — καὶ ἡ Περσὶνα —, οὐ δυνατὸν μὲν ἔφη τὸ περισώζειν.

25. *Plut.* de Orac. def. p. 438. B. τί ἂν συνέβη περὶ τὴν Πυθιάδα· κατέβη μὲν εἰς τὸ μαντεῖον — ἀλάλητο καὶ κακῶς πνεύματος ὅσα πλήρης. τέλος δὲ παντάπασιν ἐκταραχθεῖσα καὶ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς φερομένη πρὸς τὴν ἔξοδον ἔρριψεν ἑαυτήν.

ἐγὼ] Emphatice. Ego, qui ſum Dominus longe majori autoritate praeditus, quam diſcipuli mei.

καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτὸν] Niſi hoc adjeciſſet, ſuſpicioni locus fuiſſet relictus, acſi paroxyſmus nunc quidem ſponte ceſſaſſet, ſed expleto menſe rediturus.

26. Hiſtoria hujus paroxyſmi ideo narratur, ne diceretur jam ante ſanatus fuiſſe quam ad Chriſtum acceſſiſſet.

36. *Alciphron.* II. epiſt. 4. ἀναψύχω, καὶ περιβάλλεσθαι σε τὴν ἱερὰν τῶν δραμάτων ἐκείνην κεφαλὴν ἐναγκαλίζομαι. *Plut.* Camill. p. 131. C. τὰ τῶν ἀδελφῶν τέκνα πρὸ τῶν ἰδίων ἀναγκαλίζονται. *Heliodor.* VII. p. 312. περιέβαλλέ τε καὶ ἐναγκαλίζετο. *Diodor. Sic.* III. 58. τῶν βρεφῶν — ὑπ' αὐτῆς ἐναγκαλιζομένων, διὰ τὴν εἰς ταῦτα σπουδὴν καὶ φιλοστοργίαν ὑπὸ πάντων αὐτὴν Ὀρείαν μητέρα προσαγορευθῆναι. *Plut.* de frat. am. p. 492. D. οὐ τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, ἀλλὰ τοὺς τῶν ἀδελφῶν ἐναγκαλίζονται καὶ τιμῶσιν.

39. *Bava Bathra* f. 12. 2. omnes qui illi malefaciunt, non ſtatim ei benefacient: & qui ei benefa-

σῆς εἶπε· Μὴ κωλύετε αὐτὸν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοί ἐστι μονόφ-

40 41 42 43 44 45 46 47

αὐτὸν] — D.
ταχὺ] — 1. 28. Versio *Armen.*
ἡμῶν] ὑμῶν bis. AD 34. 35. 37. 38 39. 50. 51. 57. 68. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 92. 103. 104. Evang. 1 20. Editio *Complut. Genev. Colinaei. Bengelii, Stephani, Bezae* 2. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, Sed posterior habet editam in margine. *Copt. Victor, Optatus* l. 5. probante *H Grotio, J. Millio.*
41. ἂν] — 72.
τῷ] — ACFGL 1. 3. 9. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 73. 74. 83. 85. 86. 89. 90. Colb. Evang. 1. 24. Editio *Erasmi. Colinaei*, duae priores *Stephani, Bengelii, Bogardi.*
μου] — AC a prima manu L. 1. 42. 50. Colb. duo Versio *Syr.* utraque, sed posterior habet in margine.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 59. + ὅτι CDL 56. 57.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει D. 11. 15. Evang. 19. 20. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.*
42. ἂν] ἐὰν AC 3. 44. 72. 73. 74. 80. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Colinaei, Bengelii. Theophylact.*
σκανδαλίσῃ] σκανδαλίζῃ D. Sed in Vers. Latina: scandalizaverit.
μικρῶν] + τούτων DL. 1. 34. 39. Editio *Complut.* τούτων τῶν μικρῶν A. 47. 50. 61. 68. 91. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.*
πιστευόντων εἰς ἐμέ] πίστιν ἐχόντων D.
ἐστιν αὐτῷ] αὐτῷ ἐστιν A.
αὐτῷ] — 66.
αὐτῷ μᾶλλον] μᾶλλον αὐτῷ 44.
περίκειται] περίκειτο D.
λίθος μυλικὸς] μυλος ὀνικὸς CDL 1. 12. Versio *Vulg. Goth. Syr. Armen. Æthiop.* λίθος μυλωνικὸς 13. *Victor, Theophylactus.* μυλωνικὸς λίθος 69.
περὶ] ἐπὶ D 38. 106.
βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν] εἰς τὴν θαλασσαν ἐβλήθη D. Versio *Vulg*
43. σκανδαλίζῃ] σκανδαλίσῃ L.
σοί ἐστι] ἐστιν σε C. 13. 69.
εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν AD. Versio *Vulg. Syr.*
τὰς] — D.
ἀπελθεῖν] βληθῆναι D 12. 61.
εἰς τὴν γέενναν] — 1.
εἰς] ὅπου ἐστιν D.
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον] — L. Versio *Syr.* probante *Beza* in Annot. edit. 3. 4. 5. τοῦ πυρὸς F.
44.] — CL 1. 28. Versio *Copta.* contra *Augustinus* de Civit. D. XXI. 9. non eum piguit, uno loco eadem verba ter dicere.
45. 46.] — 92.
σκανδαλίζῃ] σκανδαλίσῃ L. 90. a prima manu.
καὶ ἐὰν] κἂν D. καλόν] + σοί AK 72.
ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν] σοί ἐστιν χωλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν αἰώνιον D. Versio *Armen. Vulg.*
ἐστί σοι] σοί ἐστι 106.
σοι] — AC 3. 36. 40. σε EFGHKL. 1. 2. 4. 38. 44. 69. 72. 73. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.*
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν] εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν F.
εἰσελθεῖν] ἀπελθεῖν 71.
βληθῆναι] ἀπελθεῖν 1.
τὴν posterius] 69. 106.
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον] — CL 1. Colb. Versio *Syra, Copt.* τοῦ πυρὸς F. Versio *Æthiop.*
46.] — CL 1. 28. Versio *Copta.*
πῦρ] + αὐτῶν 106. Versio *Syra* utraque.
47. ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ] ὁ ὀφθαλμός σου εἰ σκανδαλίζει D. σοι] 13. 69. σε L.
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. A. εἰσελθεῖν] + σε 69.

faciunt, non ſtatim malefacient.

44. 46. 48. Verba tranſlata ſunt ex *Eſaj.* LXVI. 24. ubi de ſupplicio, quo contumaces in hac vita afficiendi eſſent, ſermo eſt: ad deſcribendum more Judaeorum judicium vitae alterius. *Sirac.* VII. 17. *Judith.* XVI. 17. *Schabbath* f. 13. 2. *Berachoth* f. 18. 2. f. 152. 1. R. Iſaac dixit: Vermis mortuo tam eſt moleſtus, quam acus carni vivae. S. D. *Job* XIV. 22. *Rosch. Haſchana* f. 17. 1. Praevaricatores, tam Iſraëlitae quam gentiles, corpore ſuo deſcendunt in gehennam, ubi per XII. menſes cruciantur, corpus conſumitur, & anima igne in cineres redigitur, quos ventus flatu ſuo pedibus juſtorum in Paradiſo ſubjicit, S. D. Malach. III. 21. Haeretici autem, apoſtatae & Epicuraei, qui negarunt Legem & reſurrectionem mortuorum, & qui ſe ſepararunt a viis Eccleſiae, & qui peccarunt, multosque peccare fecerunt, ut Jeroboam filius Nebat ſociique ejus fecerunt, deſcendent in gehennam, & judicabuntur ibi in generationes generationum S. D. Eſaj. LXVI. 24. Peſachim f. 54 1. Traditio eſt. R. Joſe dicit, ignis quem Deus S. B. creavit, non extinguitur in aeternum S. D. Eſaj. LXVI. 24. *Thanchuma* p. 136. 1. de ſeculo futuro dicitur *Job.* XII. 23. praecipitat eos in Abaddon, & juſti illos vident S. D. Eſaj. LXVI. 24.

49. Qui jacturam membri facit, illud abſcindendo & in ignem projiciendo h. e. qui ea, quibus ſe ſuper alios efferre poſſet, pro ſtercore habet Phil. III. 8. potius, quam ut alios offendat & ipſe a doctrina Chriſti recedat; ille ſalutem ſuam redimit, evadit damno manus, pedis, vel oculi; haec conſtans modeſtia ipſi vicem praeſtat ignis metalla purgantis, vel ſalis carnes a putredine & ver-

νόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
48 τὴν γέενναν τοῦ πυρός· Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.
49 Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται· καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν
50 δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρη-
νεύετε ἐν ἀλλήλοις.

1 Κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συμ-
2 πορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν· καὶ, ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσ-
ελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι· πει-
3 ράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; Οἱ δὲ
4 εἶπον· Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
5 Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.
6 Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἕνεκεν τούτου κατα-
λεί-

βληθῆναι] ἀπέλθειν D. ἀπελθεῖν Evang. 18. 19. τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς] τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον F. τοῦ πυρὸς] — DL 1. 28. Verſio *Copt. Armen.*
48. αὐτῶν] — G 2.12.48.55.60.65. a prima manu. 66. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* probante *J. Millio* prol. 1481. τελευτᾷ] τελευτήσει 1. Codices *Latini.* πῦρ] + αὐτῶν Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
49. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται] — D 64. 65. a prima manu Cod. *Latini.* πᾶς γὰρ πυρὶ] *Scaliger* legit πᾶσα πυρία, & interpretatur ſacrificium. γὰρ] + οὖ C. 46. 52. Verſ. *Syr.* + ἄρτῳ 11. 80. 88. ἁλισθήσεται] δοκιμασθήσεται 46. 52. ἁλωθησεται vel ἀναλωθησεται *P. Junius.* καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται] — L. 1. 61. 73. Verſio *Copt.* καὶ πᾶσα] πᾶσα γὰρ D. Codices *Latini.* ἁλὶ] — 47. 59. 61. Codices *Latini.*
50. καλὸν] + γὰρ 13. 69. δὲ] γὰρ 13. 69. γένηται] γενήσεται D. αὐτὸ ἀρτύσετε] ἀρτυθήσεται K. 1. Verſio *Syr.* αὐτὸ ἀρτυθησεται 14. 91. αὐτὸ ἀρτυσεται D. 3. 9. 52. 53. 55. 56. 58. 64. Editio *Eraſmi* 1. 3. 4. 5. + ὑμεῖς ἓν 13. 69. αὐτὸ] αὐτὸν Editio *Colinaei.* ἔχετε] + ἓν ὑμῖν 28. ἐν ἑαυτοῖς ἅλας] ἅλας ἐν ἑαυτοῖς 73. ἅλας poſterius] ἅλα A. a prima manu D. 1. εἰρηνεύετε] εἰρηνεύσατε 29.
1. κἀκεῖθεν] καὶ ἐκεῖθεν D. 1. 13. 28. 69. 86. Evang. 18. Editio *Complut. Bengelii.* διὰ τοῦ] — C. ex emendatione D 1. 12. 13. 28. 37. 38. 61. 66. ex emendatione 69. 91. Evang. 12. 18. 19. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* διὰ τὸ 47. Editio *Bogardi, Eraſmi* 5. καὶ L Verſio *Copt. Æthiop.* συμπορεύονται] συνέρχεται D. συμπορεύεται 1. 13. 28. 69. 91. πάλιν] — 69.
ὄχλοι] ὁ ὄχλος D 28. 29. 44. 71. ὄχλος 69. + πολλοὶ 38. 56. 58. Verſio *Syr.* ὄχλῳ πολὺς 1. 91. Edit. *Eraſmi* 1. *Ald.* καὶ ὡς εἰώθει] ὡς εἰώθει, καὶ D. Codices *Latini.* 2. προσελθόντες] — D probante *J. Millio* prol. 1279.
+ αὐτῷ 38. οἱ Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτὸν] ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι 1. οἱ Φαρισαῖοι] — D. οἱ] — AFGHLM 9. 10. 11. 15. 36. 39. 44. 69. 72. 83. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi,* duae priores *Stephani, Bengelii.* ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων DLM Evang. 9. 10. 18. Editio *Complut.* Verſio *Vulg. Origenes* in Matth. ἐπήρων C.
3. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς] — Verſio *Syr.* αὐτοῖς] — Verſio *Goth.* ὑμῖν] ἡμῖν 89.
Μωσῆς] μωϋσῆς D. 69. 80. Verſio *Vulg. Copt.* 4. οἱ δὲ εἶπον] — 53. 57. 61. 65. 67.
εἶπον] εἶπαν CD. Μωσῆς ἐπέτρεψεν] ἐπέτρεψεν Μωσῆς CD.
Μωσῆς] Μωϋσης DM. 11. 13. 15. ἐπέτρεψεν] ἐνετείλατο 1. Verſio *Copt.*
ἀποστασίου] + δοῦναι D. γράψαι] δοῦναι D.
5. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ] ὁ δὲ CL. Verſio *Copt.* αὐτοῖς] — D. + Μωσῆς 74. 89. 90.
ὑμῶν] — 13. 28. 57. 69. Verſio *Copt.* + Μωϋσῆς D.
6. κτίσεως] — D. Verſio *Syra.* probante *J. Clerico* Art. Crit. P. III. p. 85. θῆλυ] θῆλυν D. a prima manu.
αὐτοὺς] — D. 86. a prima manu. Verſio *Goth. Copt.* probante *J. Millio* prol. 407.
ὁ θεὸς] CL. Verſio *Copta*, Codices *Latini.* + καὶ εἶπεν D. 13. 28. 38. ex emendatione 61. 69. Verſio *Armen. Sax.* Editio *Complut. Plantini*, duae priores *Stephani, Wechelii, Genev.*

vermibus ſervantis, & ad ſacrificium ſanctificantis *Levit.* II. 13. *Avoda Sara* V. 12. Si quis utenſilia emat ab Idololatra, ea quae ablutione mundari poſſunt, abluenda ſunt — quae igne purgantur, candentia facienda ſunt, veru & craticulum omnino igne mundari neceſſe eſt. לבן באור.

50. *Thomas.* ἀρτύομαι, ἐκ ἀρτύω. *Athenaeus* II. p. 67. F. τὸ δὲ ῥῆμα κεῖται παρὰ Σοφοκλεῖ· ἐγὼ μάγειρος ἀρτύσω σοφῶς. κρατῖνος —— οὐ παντὸς ἀνδρός ἐσιν ἀρτύσαι καλῶς. Εὔπολις· ὄψῳ πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένῳ.

Ariſtot. probl. XXI. 5. διατί ἅναλοι ἄρτοι πλείονα σαθμὸν ἔχουσι τῶν ἁλισμένων; *Plut.* Symp. V. p. 684. E. τὸ τὸς Αἰγυπτίους ἱερέας ἀγνοὺς ὄντας ἀπέχεσθαι τὸ πάμπαν ἁλῶν, ὥσε καὶ τὸν ἄρτον ἄναλον προσφέρεσθαι. IV. p. 669. A. ἡ δὲ τῶν ἁλῶν δύναμις ὥσπερ ψυχὴ παραγενομένη, χάριν αὐτῷ καὶ ἡδονὴν προσίθησι.

Matth. V. 13. *Tzetzes* in Lycophron 135. ἅλα δὲ ἐτίθεν οἱ παλαιοὶ ἐπὶ ταῖς τῶν ξένων καταρχαῖς, συμβολικῶς ἐπευχόμενοι —— παγῆναι καὶ τότες εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν. *Plut.* Sympoſ. V. 10. p. 685. C. ὥσπερ ἡ ψυχὴ τὰ ζῶα συνέχει —— ἕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ τὴν φθορὰν, καὶ κρατεῖ καὶ ἴσησιν, ἁρμονίαν παρέχουσα καὶ φιλίαν πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι —— διὰ τῦτο δὲ ἴσως καὶ κάλλος γυναικὸς, τὸ μήτε ἁργὸν μήτε ἀπίθανον ἀλλὰ μεμιγμένον χάριτι καὶ κινητικὸν, ἁλμυρὸν καὶ δριμὺ καλῶσι. Et VII. p. 697. D. τὸν ἅλα θεῖον Ὅμηρος, οἱ δὲ πολλοὶ χάριτας καλῶσιν, ὅτι ἐπὶ τὰ πλεῖσα μιγνύμενος εὐάρμοσα τῇ γεύσει καὶ προσφιλῆ ποιεῖ καὶ κεχαρισμένα. *Euſtath.* in Il. α. p. 100, 22. ὡς γὰρ ἅλς ἐξ ὑδάτων πολλῶν ῥυτῶν παγεὶς ἔν τι στερεὸν γέγονε σῶμα, οὕτω καὶ οἱ συνελθόντες εἰς φιλίαν ἐκ διεσώτων, εἰς ἓν τῶτε τόπῳ καὶ τῇ φιλικῇ διαθέσει συνήχθησαν. & in *Il.* ι. p. 648, 5. ἄλλως μέντοι κοινότερον θεῖον τὸν ἅλα φησὶν —— διότι συναγωγός ἐσιν εἰς φιλίαν, καὶ εὐνοίας σύμβολον τοῖς ξένοις ἐν τῇ τραπέζῃ παρετίθετο —— καὶ Πλούταρχος δὲ εἰς τοῦτο γράφει.

1. ἀναστὰς] Hebraiſmus 1. Reg. XXIV. 1.

λείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. 7 8
Ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. Καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιού- 9 10 11 12 13 14

τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, εὐλόγει αὐτά. 15 16

7. αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα] ℭ τὴν μητέρα ἑαυτοῦ D. προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ] — Versio *Goth.* πρὸς τὴν γυναῖκα] τῇ γυναικὶ ACL 1. 67. 91. Versio *Syra.* Codices *Latini.* 7. ἔτι] — 71. μία σάρξ] σάρξ μία ACF. 1. 44. 69. 72. 9. ὃ] ὃν 61. ἅν] — D. Sed in Vers. Latina: ergo. ὁ] — AG 57. 10. ἐν τῇ οἰκίᾳ] εἰς τὴν οἰκίαν DL. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. αὐτοῦ prius] —— C. 28. Evang. 18. 19. Versio *Copt.* περὶ τοῦ αὐτοῦ] — K 67. περὶ τουτου ACL 1. 40. 53. 71. 74. ex emendatione. Evang 9. 10. 18. 19. Versio *Syra.* + λόγε D. ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων G. ἐπηράτων L. Ev. 9. 10. 12. 18. 19.
11. αὐτοῖς] + ἐὰν ἀπολύσῃ γυνὴ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ℭ γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται & comma 12. — 1. ὃς ἐὰν] ℭ ἐὰν ἀνὴρ 1. ἐὰν ἀνὴρ 13. 28. 69. ὃς ἂν CD. 91. Evang. 18. 19. ἀπολύσῃ] ἀπολύσει 13. 28. 69. Evang. 18. 19. ἐπ' αὐτὴν] — 1. 2. 28. Versio *Syra.* J.C. Latini dicunt: adulterium committit *in illam.*
12. γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ℭ γαμηθῇ ἄλλῳ] γυνὴ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, ℭ ἄλλον γαμήσῃ D. 13. 28. 69. (Sed γυνὴ ante ἐὰν & γαμήσῃ ante ἄλλον) Versio *Armen.* αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον CL. Versio *Copt.* ἀπολύσῃ] ἀπολύσασα Evang. 18. 19. ℭ posterius] — Evang. 18. 19. γαμηθῇ] γαμήσῃ 36. 92. μοιχᾶται] + αὐτὸν D. Versio *Goth. Syr.*
13. ἅψηται αὐτῶν] αὐτῶν ἅψηται C. τοῖς προσφέρουσ.ν] αὐτοῖς CL Versio *Copt.* τοῖς φέρουσιν 1. ἐπετίμων] ἐπετίμησαν CL.
14. ℭ prius] + ἐπετίμησας 1. 13. 28. 69. Versio *Syra* posterior in margine. εἶπεν αὐτοῖς] αὐτοῖς εἶπεν 13. 69. παιδία] παιδάρια D.
ℭ posterius] —— EGHK 2. 3. Colb. 42. 44. 46. 49. 51. 52. 56. 58. 59. 60. 64. 67. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 92. Editio *Bogardi, Erasmi, Aldi, Colinaei, Bengelii.* Versio *Copt. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1461. τοῦ θεοῦ] τῶν οὐρανῶν 2. 5. 61. 106 15. ἀμὴν] + ἀμὴν 52. 59. 73. ἐὰν] ἂν ACD. 1. εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν] εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται D. εἰσέλθῃ] ἔλθῃ 9. 16. 16. ἐναγκαλισάμενος] προσκαλεσάμενος D.

11. ἐπ' αὐτὴν] Sunt qui hoc interpretantur de uxore posteriore, in quam adulterium proprie dictum committat maritus; quod non dici potest committere, si vel virginem vel viduam, sed unice si ab alio itidem repudiatam ducat. Huic interpretationi obstat, quod hoc modo idem bis diceretur, commate hoc 11. & sequenti 12. Alii intelligunt de uxore priore, cui maritus injusto repudio causam adulterii committendi, sive ad secundas & adulterinas nuptias convolandi, praebeat. Sed hi non expediunt, quid ad rem faciant verba: *& duxerit aliam?* Cum repudiata aeque in periculo adulterii versetur, sive maritus, qui eam repudiavit, aliam ducat sive non. Haec difficultas mihi obversabatur ad locum *Matth.* XIX. 9. Nunc vero *διὰ τὴν σκληροκαρδίαν* existimo, verba illa non esse superflua, sed ita cum reliquis cohaerere, ut adulterio uxoris repudiatae injustum repudium, repudio vero nuptias secundas causam praebere significetur. Nam si quis v. c. inventa alia muliere, quae ipsi magis placebat, ut illa potiretur, priori uxori libellum repudii scripsisset, eoque potestatem cuicunque vellet nubendi concessisset; quid hoc aliud erat, quam moechis illam objicere adulterandam, & lenocinii crimen committere? L. XXIII. 2. 43. D. Lenocinium facere *non minus est*, quam corpore quaestum exercere. L. XLVIII. 5. 8. D. qui quaestum ex adulterio uxoris suae fecerit, cujuscunque sit conditionis, *quasi adulter* punitur. 14. Si vir infamandae uxoris suae causa adulterum subjecerit —— *& vir & mulier adulterii crimine tenentur* ex senatus consulto de ea re facto.

12. *Plut* Romul. p. 18. B. filia Telephi ἀνειρὶ γαμηθεῖσα. C. Roma Λατίνῳ τῷ τηλεμάχῳ γαμηθεῖσα. *Pollux* III. 45. καὶ γῆμαι μὲν ἐπὶ τῷ ἀνδρὸς λεγέται, γήμασθαι δὲ ἐπὶ τῆς γυναικὸς, οὐ γαμηθῆναι. *Hesych.* γαμεῖται μὲν ἡ γυνὴ, γαμεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ. *Apollodor.* B. 1. Μήδεια γαμηθεῖσα Αἰγεῖ. *Antonin. Lib.* fab. 20. Coronis γαμηθεῖσα Ἀλκυονεῖ.

Non eadem divortiorum licentia data fuit Judaicis uxoribus, quae maritis. Matthaeus novies loquitur de marito repudiante uxorem: de uxore maritum repudiante ne semel quidem. *Jos.* A. XV. 7. 10. ἐπεὶ συνέβη τὴν Σαλώμην κατιάσαι πρὸς κοσόβαρον, πέμπει μὲν τοῦτῳ γραμμάτιον ἀπολυομένη τὸν γάμον, οὐ κατὰ τὰς Ἰουδαίων νόμους. ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἔξεστι παρ' ἡμῖν τοῦτο ποιεῖν, γυναικὶ δὲ οὐδὲ διαχωρισθέντι καθ' ἑαυτὴν γαμηθῆναι, μὴ τῷ πρώτερον ἀνδρὸς ἀρέντος. οὐ μὴν ἡ Σαλώμη τὸν ἐν γένει νόμον, ἀλλὰ τὸν ἐπ' ἐξουσίας ἐλομένη τὴν συμβίωσιν ἀπηγόρευσε. & XVIII. 5. 4. Ἡρῳδιὰς δὲ γήμαντι Ἡρώδῃ, καὶ αὐτοῖς Σαλώμη γίνεται, μεθ' ἧς τὰς γονὰς Ἡρωδιὰς ἐπὶ συγχύσει φρονήσασα τῶν πατρίων, Ἡρώδῃ γαμεῖται τῷ ἀνδρὸς τῷ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ, διαστᾶσα ζῶντος. *Jebamoth* XIV. 1. Dixit R. Jochanan f. Nuri, quamobrem uxor, quae facta fuerit surda, exit, & vir qui factus fuerit, non educet? Responderunt illi: Vir qui repudiat non est similis uxori repudiatae, quia uxor exit nolens volens, vir autem non nisi volens educit. Poterat tamen aliquando uxor lege agere, & maritum ad repudium cogere *Cetuboth* VII. 9. Si in viro natae fuerint maculae, non cogunt eum, ut dimittat uxorem. Dixit Rabban Simeon f. Gamalielis: de quo dicta sunt haec verba? de maculis parvis; sed si maculae magnae sunt, cogunt eum, ut dimittat. 10. Hi sunt, quos cogunt ad dimittendum uxores: qui percussus est ulcere, cui fuerit polypus, stercus colligentem, conflantem aes, coriarium, sive ejusmodi fuerint antequam duxerint, sive postquam duxerint; & de his omnibus dixit R. Meir, etsi pa-

15 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν
16 τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς
17 χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, ηὐλόγει αὐτά. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμὼν εἷς
καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώ-
18 νιον κληρονομήσω; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ
19 μὴ εἷς, ὁ Θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας· Μὴ μοιχεύσῃς· Μὴ φονεύσῃς· Μὴ κλέψῃς· Μὴ
20 ψευδομαρτυρήσῃς· Μὴ ἀποστερήσῃς· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν

τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ ηὐλόγει αὐτὰ] κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ. C. Evang. 12. Versio *Copt. Victor.* τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ] Versio *Syra* posterior cum asteriſco habet. — 106.
ἐπ' αὐτὰ] + καὶ AD 48. 52. 53. 61. 63. 67. 71. ἐπ' αὐτοῖς 11. 15. 80. Colb. unus.
ηὐλόγει] κατηυλόγει L. Evang. 9. εὐλόγησεν FG Colb. duo. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Theophylactus*, *Victor.* ἐυλόγει ACDE 2. 3. 48. 52. 53. 61. 63. 67. 73. 74. 90.
17. προσδραμὼν εἷς] ἰδού τις πλήσιον προσδραμὼν AK 4. 11. 13. 15. 28. 42. 50. 66. 69. 91. Versio *Armen.* ἰδού τις προσδραμὼν Evang. 15. προσελθὼν εἷς πλησίον 61. 63. προσελθών τις 56. 58.
εἷς] τις 35. 56. 58. 59 60. 62. 83. Editio *Complut.* Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. *Clem. Alex.*
γονυπετήσας] γονυπετῶν D 28. 69.
αὐτὸν prius] αὐτῷ Codex Stephani teſtante & probante Beza. 37. 40. 44. 53. 74. 89. 90. ἔμπροσθεν αὐτοῦ 7. teſte Beza.
ἐπηρώτα] ἠρώτα D.
αὐτὸν posterius] + λέγων D 13. 69. Versio *Syra*, *Armen. Goth.* Codices *Latini*.
ποιήσω ἵνα] ποιήσας 5. ἀιώνιον] — 28. 64. 18. εἷς ὁ] μόνος εἷς D.
19. μὴ μοιχεύσῃς· μὴ φονεύσῃς] μὴ φονεύσῃς, μὴ μοιχεύσῃς C. Versio *Copt. Arab.* μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς eodem ordine reperiuntur *Ex.* XX. in verſione Graeca, & apud *Philonem* quis haeres T. 1. p. 497, 22. & de Decalogo T. 2. p. 189, 7. & 201, 13. ἀπὸ μοιχείας ἄρχεται. & 202, 21. μοιχεία πρῶτον ἀδικημάτων ἀναγράφη· δεύτερον δὲ πρόσαγμα μὴ ἀνδροφονεῖν & 207, 35. 300, 41. & apud *Clem.*
μὴ φονεύσῃς] — 1. μὴ πορνεύσῃς D. Sed in Verſ. Latina: ne occidas.
μὴ φονεύσῃς· μὴ κλέψῃς] μὴ κλέψῃς, μὴ φονεύσῃς Verſio *Syr.*
μὴ ἀποστερήσῃς] — K 1. Codex Stephani, teſtante & probante *Beza*. 28. 59. 64. 69. a prima manu. 72. a prima manu. Evang. 9. 10. 15. Verſio *Armena*. *Theophylact.*
σου] — D. Clemens. μητέρα] + σου CF 28 63. Verſio *Goth. Syr. Copt.*
20. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν] καὶ ἀποκριθεὶς ἔφη C. Codices *Latini*. ὁ δὲ εἶπεν Verſio *Copt.*

pactus fuerit cum ea, illa tamen poterit dicere, putabam me eum ferre poſſe, ſed jam non poſſum. Verum ſapientes dixerunt: illa feret nolens, excepto percuſſo ulcere, quia tabeſcit caro illius. Aliquando etiam conditio uxoris melior erat quam mariti: qui virginem ſtupaverat, tenebatur eam ducere, neque unquam ipſi licebat eam repudiare *Deut.* XXII. 29. & qui uxorem virginitatis praereptae falſo accuſaverat, non poterat illam dimittere ib. comm. 19. Quod jus uxoris a *Joſepho* reſtringitur A. IV. 8. 23. κριθεῖσα μὲν ἡ κόρη μὴ ἀδικεῖν, συνοικείτω τῷ κατηγορήσαντι, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐκεῖνος ἀποπέμπεσθαι αὐτὴν, πλὴν εἰ μὴ μεγάλας αἰτίας αὐτῷ παράσχοι, καὶ πρὸς ἃς ἐδ' ἀντειπεῖν δυνηθείη: a Philone vero uxori falſo accuſatae etiam libertas dimittendi maritum datur de Legg. Spec. T. 2. p. 313, 17. Τιμάτωσαν οἱ δικασταὶ —— τὸ πάντων ἐκείνοις ἀηδέστατον, τὴν τῶν γάμων βεβαίωσιν, ἐὰν ὑπομένωσιν αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἔτι συνοικεῖν. Ταῖς μὲν γὰρ ἐφίσιν ὁ νόμος θελούσαις καὶ μένειν καὶ ἀπαλλάττεσθαι, τὰς δ' ἑδετέρᾳ κυρίας ἀπέφηνε, ἀνθ' ὧν ἐσυκοφάντησαν. Caeterum potiora fuiſſe jura mariti quam uxoris inde etiam manifeſtum eſt, quia uxor jure & conſuetudine Judaeorum erat in manu ac poteſtate mariti. Porro uxor cum juvene rem habens, adulterii erat rea & morte punienda: non item vir rem habens cum innupta; quod etiam apud veteres Chriſtianos obtinuit. *Baſilii* Canon. XXI. ἐὰν ἀνὴρ γυναικὶ συνοικῶν, ἔπειτα μὴ ἀρεσθεὶς τῷ γάμῳ, εἰς πορνείαν ἐμπέσῃ, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον —— οὐ μέντοι ἔχομεν κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἐλευθέραν γάμος ἡ ἁμαρτία γένηται —— ὁ μέντοι πορνεύσας ἐκ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ συνοικήσεως, ὥστε ἡ μὲν γυνὴ ἐπανιοῦσα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται, ὁ δὲ ἀνὴρ τὴν μοιχευθεῖσαν τῶν οἰκων αὐτοῦ ἀποπέμψει. Καὶ τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥᾴδιος, ἡ δὲ συνήθεια ὅτω κεκράτηκε.

Ex eo autem quod Chriſtus de viris uxores repudiantibus dixerat, Marcus infert, multo ſceleſtius eſſe, ſi mulier virum deſerat. Quod & Romanis, quibus Marcus ſcripſit, licitum, & tum temporis, licentia ſupra modum graſſante, familiare erat, poſtquam Meſſallina Claudii Imperatoris uxor, Claudio vivente, Silio publice nupſerat, & ipſe Claudius Octaviam Caeſaris filiam L. Silano a patre deſponſatam Neroni collocaverat. *Tacit.* A. XI. 27. XII. 3. 9. *Seneca* de Benefic. III. 16. nunquid jam ulla repudio erubeſcit, poſtquam illuſtres quaedam ac nobiles feminae non conſulum numero, ſed maritorum, annos ſuos computant, & exeunt matrimonii cauſa, nubunt repudii? Tamdiu iſtuc timebatur, quamdiu rarum erat. *Juvenal.* VI. 223. Sed mox haec regna reliquit, Permutatque domos, & flammea conterit. 226. Ornatas paullo ante fores, pendentia linquit Vela domus, & adhuc virides in limine ramos: Sic creſcit numerus, ſic fiunt octo mariti Quinque per autumnos. *Martialis* VI. 7. aut minus, aut certe non plus triceſima lux eſt, Et nubit decimo jam Theleſina viro. *Bereſchith* R. XVIII. Filiis Noachi non ſunt repudia. R. Juda f. Simonis & R. Chanin nomine R. Jochananis dixit: non eſt illis repudium, ſed repudiant ſe communi conſenſu. Dixit R. Jochanan: imo uxor expellit illum & dat illi repudium.

19. ἀποστερήσῃς] ἀποστερῶ eſt ſponſam alterius rapere *Herodoto* VI. 65. ὁ Δημάρητος ἐπιβελεύσας ἀποστερεῖ Λεοτυχίδεα τὴν γάμου. *Ariſtoph.* Nub. 1308. ἀποστερῆσαι βούλεται τὰ χρήματα ἃ δανείσατο. & Plut. 372. οὐ κέκλοφας ἀλλ' ἥρπακας —— ἀδὲ μὴν ἀπεστέρηκας οὐδέν. *Schol.* ἀποστερῶ ἐστιν ὅταν παρακαταθήκην τινὸς λαβὼν εἰς διαβολὴν χωρήσω, καὶ ἐκ ἐθέλω διδόναι αὐτῷ, ὃ ἔλαβον. *Ariſtot.* Rhet. II. ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην. *Iſocrat.* Archidam. ὅταν ὑμῶς τῶν ὄντων ἀποστερῶσιν. & Tra-

εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ὁ δὲ 21
Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἓν σοι ὑστερεῖ· ὕπαγε, ὅσα
ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει
μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ, στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ 22
ἔχων κτήματα πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· 23
Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται; Οἱ δὲ 24
μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς·
Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰ-
σελθεῖν; Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος ~ διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς 25
~ εἰσελθεῖν τὴν

αὐτῷ] K. 11. διδάσκαλε] — K. 1. 11. 68. ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα D. Codices *Latini*. ἐφυλαξάμην] ἐφύλαξα AD. 28. *Clemens Alex. Origenes* in Marth. ἐποίησα 1.
μοι] + τί ἔτι ὑστερῶ KM 4. 11. 13. 15. 28. 42. 63. 69. 72. 76. 80. Verſio *Armena*, *Syra* poſterior cum aſteriſco.
21. Ἰησοῦς] — AK 11. 15. 36. a prima manu. 68. 72. αὐτῷ ad αὐτῷ] — 11. 15.
αὐτῷ prius] — 28. + ἔτι 3. 9. 37. εἶπεν] λέγει 13. 69.
αὐτῷ poſterius] + εἰ θέλεις τέλειος εἶναι KM. 11. 13. 15. 28. 29. 69. 72. Verſio *Copt. Syra.* poſterior cum aſteriſco, *Æthiop.* σοι] σε C.
ὑστερεῖ] + εἰ θέλεις τέλειος εἶναι 4. 7. 42. 50. 54. 63. 68. Colb. Evang. 12. 18. 19. *Clemens.*
δὸς] δίδου 13. 69. *Clem. Alex.*
τοῖς] — AEFGH. 2. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 87. 90. 92. 106. Colb. duo. Editio *Complut. Clemens*, *Theophylactus.* δεῦρο] — 28.
δεῦρο ἀκολούθει μοι ἄρας τὸν σταυρὸν] ἄρας τὸν σταυρὸν [+ σε 69.] δεῦρο ἀκολούθει μοι G 1. 69. Verſ. *Syr. Æthiop. Irenæus* c. Haer. 1. 3. 5.
ἄρας τὸν σταυρὸν] — CD. Verſio *Vulg. Copt. Clemens Alex. Auguſtinus*. probante *Eraſmo* & *J. Millio* prol. 407. + σε 7. Evang. 19. 22. συγνάσας] ἐσύγνασεν D.
ἐπὶ] + τούτῳ D 28. 69. Verſio *Goth.* λόγῳ] + ᾧ D.
κτήματα πολλὰ] πολλὰ χρήματα D. 23. λέγει] ἔλεγεν C. εἶπε 29. 71. τὰ] — C.
εισελεύσονται] + τάχιον κάμηλος διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελεύσεται, ἢ πλούσιος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ D. & — comma 25. 24. μαθηταὶ] + αὐτοῦ D 1. 91. Ἰησοῦς] — A.
πάλιν] — A 46. 59. 106. πάλιν ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς πάλιν 80. λέγει] εἶπεν 71.
τέκνα] — EGK. 2. 11. 27. ex emendatione 36. 40. 42. 57. 63. 68. 72. τεκνία A 1. 50. 91. *Clemens.*
τοῖς poſterius] — ACFGH 3. Colb. 34. 35. 36. 39. 40. 41. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 89 90. 92. Evang. 15. 17. *Clemens Alex.* Editio *Complut. Bengelii*
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ 69.
25. εὐκοπώτερον] + δὲ A. + γὰρ 25. 55. 56. 58. 59. Evang. 10. Editio *Complut.*
τὸ] — bis. ACF. 1. 13. 72. Colb. duo. 106. — poſterius 80. τῆς τρυμαλιᾶς] τρυπήματος 69. τῆς τρυπήματος 13.
ῥαφίδος] βελόνης 13. 69. *Clem. Alex.*
διελθεῖν] εἰσελθεῖν AEF 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 90. 90. 92. Colb. duo. Evang. 9. 12. 15. 17. Editio *Complut. Geneu. Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bogardi*, *Plantin. Wechel.* Verſio *Goth. Syr.* prior, poſterior in margine. *Theophylactus. Clemens.* πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ πλούσιον 1.
a διελθεῖν εἰσελθεῖν] — duo Stephani teſte Beza. 26. περισσῶς — F. τίς] + ἄρα 106. Verſio *Syra* poſterior.
πρὸς ἑαυτὸς] πρὸς αὐτὸν C. Verſio *Copt. Arab.* πρὸς ἀλλήλους M. a prima manu.
27. δὲ] — 1. αὐτοῖς] αὐτὸς 90. a prima manu. Editio *Eraſmi* 1. *Colinaei.*
λέγει] ἔφη 71. παρὰ] + μοι 69.
ἀνθρώποις] + τοῦτο CD. a prima manu 13. 29. 69. + τοῦτο ἐστιν 28. Verſio *Syra*, *Armen.*

pezit. ἀποσερῶμαι τοσούτων χρημάτων ὑπὸ Πασίωνος. & ἀποσερεῖ με Πασίων τὰ χρήματα. Panegyr. πεντεκαιδεκάμηνον τὸς στρατίωτας τὸν μισθὸν ἀπεστέρησεν. *Plato* de Rep. I. ἀγωνακτοῦσιν ὡς μεγάλων τινῶν ἀποστερημένοι. *Thucyd.* I. 69. ἀποστερῶντες μὴ μόνον τὸς ὑπ' ἐκείνων δεδουλωμένους ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ τὸς ὑμετέρους ἤδη ξυμμάχους. *Demoſth.* a Midiam. ἀδίκως τῶν πατρῴων ἀποστερηθεὶς ὑπ' ἀδελφοῦ. 2. Nicoſtr. ἀποστερεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὴν οὐσίαν. a. Timocrat. initio. χρημάτων ἐκ ὀλίγων ἀποστερῆσαι βουλόμενος τὴν πόλιν. *Plut.* Demoſth. p. 847. D. ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἠδικήθη, τὰ μὲν νοσφισαμένων, τὰ δ' ἀμελησάντων, ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστερῆσαι. *Theophraſt.* Charact. 9. ὁ δ' ἀναίσχυντος τοιοῦτος, οἷος πρῶτον μὲν, ὢν ἀποστερεῖ, πρὸς τοῦτον ἀπελθὼν δανείζεσθαι. *Xenoph.* Cyr. Paed. ἢν δὲ δηλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνηται τὸς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ. *Polyaen.* p. 661. τὸν μισθὸν ἀποστερῶν. Dio p. 44. πολλῶν ἀπεστέρηται p. 199. καίσαρα τῶν δεδομένων ἀποστερῆσαι. *Joſ.* A. IV. 8. 38. παρακαταθήκην δὲ, ὥσπερ ἱερόν τι καὶ θεῖον χρῆμα, ὁ παραλαβὼν φυλακῆς ἀξιούτω, καὶ μηδεὶς ἀποστερῆσαι συνθείη τὸν πεπιστευκότα —— κἂν μισθόν τις ἀποσερήσῃ, τῶν ἐπὶ σώμασι τοῖς αὐτῶν ἐργαζομένων, μεμνήσθω, ὅτι ἐκ ἀποστερητέον ἀνδρὸς πένητος μισθόν. *Vulg.* ne fraudem feceris.

Non ſolebant Judaei in vulgari ſermone, aut in libris vulgo editis Decalogi praecepta ipſis, quibus concepta erant, verbis recitare, ſed vel aliis verbis vel ordine mutato. *Joſ.* A. III. 5. 4. λόγων, ὧν Μωϋσῆς ἐν ταῖς δύο πλαξὶν γεγραμμένης κατέλιπε· ὧν οὐ θεμιτὸν ἐστιν ἡμῖν λέγειν φανερῶς πρὸς λέξιν, τὰς δὲ δυνάμεις αὐτῶν δηλώσομεν. *Rom.* XIII. 9.

Praeceptum decimum ita effert Matthaeus: Diliges proximum ut te ipſum. Marcus: Ne fraudato. *Joſ.* Maccab. 3. λέγει γὰρ ὁ νόμος, ἐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ ὅσα τοῦ πλησίον σου ἐστὶ. καίτοι ὅτε μηδ' ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς εἴρηκεν ὁ νόμος, πολλῷ πλέον πείσειν ἡμᾶς, ὅτι τῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν δύναιτ' ἂν ὁ λογισμός —— οἷον ἐπιθυμίαν τις οὐ δύναται ἐκκόψαι ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ μὴ δεδωθῆναι τῇ ἐπιθυμίᾳ δύναται ὁ λογισμὸς παρασχέσθαι —— οὐ γὰρ ἐκριζωτὴς τῶν παθῶν ὁ λογισμός ἐστιν ἀλλ' ἀνταγωνιστής. *Thanchuma* p. 167. 2. praecepto non concupiſces reſpondet *Levit.* XIX. 13. p. 194. 1. adulter peccat contra praeceptum decimum, quia, concupiſcens uxorem proximi, concupiſcit omnia quae ejus ſunt. Cum enim vir ejus exit e mundo, putans hunc eſſe filium ſuum, ſcribit ipſi teſtamento omnia bona ſua, & haeredem

fa-

26 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς· Καὶ
27 τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγει· Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνα-
28 τον, ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ἤρξατο ὁ
29 Πέτρος λέγειν αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς ἢ
ἀδελφὰς, ἢ πατέρα ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ + τοῦ
30 εὐαγγελίου, Ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀ-
δελφοὺς καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς, μετὰ ~ διωγμῶν· καὶ ἐν τῷ αἰῶνι
τῷ

+ ἕνεκεν ~ διωγμὸν

ἀδύνατόν] + ἐστιν D 2. Editio *Eraſmi* 1.
τῷ prius] — CF. 1. 3. 10. 12. 73. 74. ex emendat 69. 83. 86. 87. 92. 106. Edit. *Complut. Eraſmi* 1. *Beng. Victor. Theoph.*
πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ] — D. 1. 9. a prima manu. 44. 56. 69. 74. a prima manu. 89. Editio *Eraſmi* 1.
ἐστι] — 9. 10. 12. Verſio *Syr.* + τῷ πιστεύοντι 90. παρὰ poſterius] — 10.
28. καὶ ἤρξατο] τότε ἤρξατο Bodl. unus in Edit. Ox. ἤρξατο ACEFGHM 1. 2. 3. 9. 14. 34. 36. 39. 44. 59. 69. 73. 76. Codices *Latini. Clemens Alex.* probante *Bengelio.* ἤρξατο δὲ K. 10. 11. 42. 51. 56. 58. 60. 61. 62. 66. 71. 72. 74. 80. 89. 90. Evang. 15. 17. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Copt.*
ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ] λέγειν ὁ Πέτρος αὐτῷ C. αὐτῷ λέγειν ὁ Πέτρος 1. Verſio *Copt.*
ὁ] — D. αὐτῷ] — Verſio *Syr.* ἰδοὺ] κύριε Evang. 5.
ἠκολουθήσαμεν] ἠκολουθήκαμεν D. σοι] + τί ἄρα ἔσται ἡμῖν 51. Evang. 20.
29. ἀποκριθεὶς δὲ] καὶ ἀποκριθεὶς CEGH 1. 11. 13. 15. 50. 54. 61. 67. 69. 70. 80. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Codd. *Latini.* ἀποκριθεὶς AFM 3. 14. 27. 34. 39. 49. 50. 51. 57. 59. 65. 73. 92. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* probante *Bengelio. J. Millio* prol. 1481. — Verſio *Copt.* εἶπεν] — D.
ὑμῖν] + ὅτι A. οἰκίαν] — D. οἰκίας M. 92. Verſio *Syr. Copt.*
ἢ ἀδελφὰς] — Verſio *Goth.* πατέρα ἢ μητέρα] μητέρα ἢ πατέρα 106. Codices *Latini.*
ἢ πατέρα] — D. ἢ γυναῖκα] D 1. 66. Verſio *Vulg. Copt. Armen.* probante *Eraſmo.*
€] ἢ D 1. + ἕνεκα D. + ἕνεκεν CEGHKM 1. 9. 10. 12. 13. 14. 28. 29. 42. 44. 45. 47. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 72. 76. 83. 86. 87. 92. 106. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Clemens Alex. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1100.
30. ἐὰν] ὃς ἂν D. ὃς 28. μὴ] οὐ 28. λάβῃ] ἀπολάβῃ 1. 91. νῦν] — D.
νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ] Haec verba *T. Beza* ſequentibus jungit. & *Clemens* 25.
τούτῳ] + ὃς δὲ ἀφῆκεν D. οἰκίας] οἰκίαν D.
ἀδελφοὺς € ἀδελφὰς] ἀδελφὰς € ἀδελφοὺς D. + καὶ πατέρα K. 1. 4. 6. 7. 9. 10. 11. Colb. 35. 37. 38. 40. 45. 53. 55. 56. 58. 60. 62. 63. 66. 68. 72. 80. 83. Evang. 9. 10. 12. 15. 18. Verſio *Sax. Goth.* + καὶ πατέρας 51. 61. 69. Verſio *Copt. Theophylactus* editus. probante *Beza*, & *J. A. Bengelio* in Gnom.
μητέρας] μητέρα ACDK 1. 4. 6. 7. 10. 11. Colb. 35. 37. 38. 40. 42. 45. 53. 55. 58. 60. 62. 63. 66. 68. 72. 80. 83. 91. Evang. 9. 10. 12. 15. 17. 18. Verſio *Sax. Goth.* + καὶ πατέρας 73. Verſio *Copt.*
διωγμῶν] διωγμοῦ D 92. Verſio *Syr.* διωγμὸν 60. 72. 86. Qui promittit bona plurima μετὰ διωγμῶν cum imminentibus undiquaque periculis & adverſis, quid aliud facit, quam quod fecit Dionyſius, qui Damoclem in aureo quidem lecto collocavit, menſamque exquiſitiſſimis epulis inſtruxit, in medio autem hoc apparatu gladium ancipitem e ſeta equina aptum demitti juſſit, ut impenderet illius beati cervicibus? Qui ita dat, quo dat plura, eo majorem metum atque ſollicitudinem incutit, qui hominem tranquillum & felicem eſſe non patitur. Omnia vero plana erunt, ſi, quae etiam ingenioſa D. Heinſii conjectura fuit, ſequamur Codices, qui habent μετὰ διωγμῶν, atque ita promittuntur halcyonia & pacata tempora duris ſucceſſura. *Act.* VIII. 1. IX. 31.
καὶ ultimum] — D. τῷ αἰῶνι] — 9. a prima manu.

facit eum, & poſſeſſorem omnium quae habet, ignorans non eſſe filium. Ita invenitur adulter concupiſcens omnia quae ſunt proximi ſui. vid. in *Matth.* XIX. 19.

21. *Od.* ψ. 214. ἤνικα σ' οὐ τὸ πρῶτον ἐπὶ ἴδον ὄσσε ἀγάπησα. *Euſtath.* ἐφιλοφρονησάμην. in Od. γ. p. 111. 10. καὶ τὸ χερσὶν ἡσπάζοντο ἀντὶ τοῦ ἐπισπῶντο καὶ εἶλκον διὰ δεξίωσιν εἰς ἑαυτὸς —— εἴρητο τὸ χερσὶν ἀσπάζεσθαι πρὸς διασολὴν τῶν λόγοις ἀσπαζομένων. ἐπὶ γὰρ τῆς χείλεσι φιλεῖν ἔστω τότε ἡ λέξις ἐλέγετο. in Od. T. p. 705. 8. τὸ δὲ χερσὶν ἡσπάζοντο ἤτοι ἐδεξιοῦντο, καὶ εἰς ἑαυτὸς ἐπισπῶντο, προγέγραπται καὶ ἐτέρωθι. Signum aliquod approbationis dedit.

21. ὑστερεῖ] *Jo.* II. 3. aliter ſolet conſtrui vulgo.

22. *Euſtathius* de Iſmenia IV. p. 98. συνέχει τὴν ὀφρῦν, συγνάζει τὸ πρόσωπον.

27. *Moeris.* χρήματα καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ ἀργύρια λέγουσιν Ἕλληνες· μόνως δὲ τὰ χρήματα πράγματα ἀττικῶς. *Ariſtot.* Ethic. IV. 1. χρήματα δὲ λέγομεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσμασι μετρεῖται. *Demoſth.* Olynth. 1. δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γίνεσθαι τῶν δέοντων. . . . . τὰ χρήματα τῶν πραγμάτων νεῦρα. *Thucyd.* VI. 6. περίτι τῶν χρημάτων σκεψομένους, εἰ ὑπάρχει, ὥσπερ φασὶν ἐν τῷ κοινῷ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς.

23. πῶς δυσκόλως] *Demoſth.* πῶς δυσχερῶς, quam graviter. *Epheſ.* V. 15.

Marcus diſtinctius interpretatur, quinam divites intelligantur, ii nimirum qui animos divitum gerunt, & pecuniis freti ſe ſuper alios efferunt. Haec adjectio neceſſaria erat, ut conſtaret viam ſalutis omnibus eſſe apertam, etiam feminis honeſtioribus, etiam iis qui erant e domo Caeſaris, etiam divitibus, quales plurimi erant in urbe rerum domina.

26. καὶ τίς] *Jo.* IX. 36. *Luc.* XVIII. 26. *Æſchin.* in Timarch. καὶ τίς ὑμῶν ἂν οἶδεν; *Arrian.* Expedit. Alex. VII. 10. καὶ τίς ὑμῶν οἶδε; & *Epict.* IV. 4. καὶ τίς ἡμῶν οὐ χαίρει τῇ παιηγύρει ταύτῃ; *Ariſtoph.* Pac. 123. καὶ τίς πόρος σοι τῆς ὁδοῦ γενήσεται; 2. *Cor.* II. 16. *Ælian.* V. H. II. 31. καὶ τίς οὐκ ἂν ἐπήνεσε τῶν βαρβάρων σοφίαν; *Herodot.* III. 140. θωυμάσας ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τίς ἐστι ἑλλήνων ἐυεργέτης, ὃν ἐγὼ προαιδεῦμαι; quis igitur?

30. Conſulto videtur Marcus nullam uxorum

τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ οἱ ἔσχατοι, πρῶτοι. 31
Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 32
καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο
αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν· Ὅτι ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρι-
νοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι· Καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μα- 34
στιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα-
στήσεται. Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· 35
Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν ποιήσῃς ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Τί θέ- 36
λετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύ- 37
μων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· 38
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆ-
ναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δυνάμεθα· Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ 39
πίνω, πίεσθε· καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· Τὸ δὲ καθίσαι 40
ἐκ

ἀιώνιον] + λήμψεσθε D.

31. οἱ] — ADLM 1. 11. 12. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 41. 44. 72. 73. 83. 86. 106. Colb. Evang. 9. 10. 12. 15. Editio *Complut. Bengelii.*

προάγων] προσάγων D. at in Verſ. Latina: praecedens.

καὶ ἀκολουθοῦντες] οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες L. 1. Verſio *Copt.*

καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο] — DK 11. 28. 37. 38. 57. 61. 66. ἀκολουθοῦντες *T. Beza* in annot. Edit. 5.

πάλιν] — 40. 91. Verſio *Syr.* + ὁ Ἰησοῦς H. 61. ὁ Ἰησοῦς πάλιν 2. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.*

33. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν] — 63. παραδοθήσεται] παραδίδοται K.

αὐτῷ συμβαίνειν] συμβαίνειν αὐτῷ 90. a prima manu. + καὶ τοῖς πρεσβυτέροις Verſio *Vulg.*

τοῖς γραμματεῦσι] γραμματεῦσιν CDFG. 44. 80. 90. καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι] — Verſio *Goth.*

θανάτῳ] θανάτου D a prima manu.

34. αὐτῷ prius] αὐτὸν 28.

καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ] καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν CL. Verſio *Copt. Vulg.*

καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν] — D. 47. καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ] — 2. 12. 28. 40. 61. Evang. 18.

ἐμπτύσουσιν] ἐνπτύξουσιν D. αὐτῷ posterius] αὐτὸν 69.

ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν] — A. ex emendatione. D. αὐτὸν posterius] — L 1. Evang. 13. Verſio *Copt.*

τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μετὰ τρεῖς ἡμέρας CDL Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.

35. προσπορεύονται] πορεύονται 50. οἱ] — A. 37. 74. 86. 89. 90. + δύο C. Verſio *Copt.*

λέγοντες] καὶ λέγουσιν αὐτῷ D. *Origenes* in Matth. + αὐτῷ CL. Verſio *Syra, Copt.*

ἵνα] — D. 15. Colb. Evang. 15. ὃ ἐὰν] ὅτι ἂν C. a prima manu. ὃ ἂν D. 63. 69.

αἰτήσωμεν] αἰτήσομέν σε AC. Verſio *Copt.* σε ἐρωτήσωμεν D. 1. σε αἰτήσωμεν 69. ποιήσῃς] ποιῇς D.

36. εἶπεν] λέγει D. αὐτοῖς] — 28. τί θέλετε] — D.

ποιήσαι με] ποιήσω CD 1. 69. 91. Verſio *Vulg. Syra. Copta.* ποιῆσαι 13. ἵνα ποιήσω 106.

37. οἱ δὲ] καὶ D. εἶπον] εἶπαν C a prima manu DL.

ἐκ δεξιῶν σου] σου ἐκ δεξιῶν C a prima manu. ἐξ εὐωνύμων σου] σου ἐξ ἀριστερῶν L.

σου ſecundo loco] — D 1. 72. δόξῃ] βασιλείᾳ τῇ δόξης 13. 69.

38. Ἰησοῦς] — 11. 59. 74. Verſio *Syr.* + ἀποκριθεὶς D. 1. 13. 28. 69. 91.

καὶ] ἢ C a prima manu. DL. 1. 28. 69. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior in margine *Origenes* in Matth. & Exhort. ad Martyr.

αὐτῷ] — D 1. 28. 49. Evang. 11. 18. 39. εἶπον] εἶπαν DL. λέγουσιν Colb.

40. καὶ] ἢ DL 3. 73. 92. Evang. 17. Verſio *Vulg. Copt.* μὲν] — C. a prima manu. L.

μου poſterius] — ACDEKL 1. 27. 34. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 53. 54. 57. 61. 64. 65. 69. 70 71. 80. 86. 106. Evang. 13. 15. 18. 24. Verſio *Vulg. Copt. Goth. Syra* poſterior. *Theophylactus, Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1078. ἀλλ' οἷς] ἄλλοις D. Verſio *Æthiop.*

ἡτοίμασαι] + ὑπὸ τοῦ πατρός μου 1. 91. Verſio *Syra* poſterior in margine + παρὰ τοῦ πατρός μου Colb.

41. καὶ prius] — D. at in Verſ. Latina: &. 64. οἱ] + λοιποὶ D. ἤρξαντο ἀγανακτεῖν] ἠγανάκτησαν 1.

mentionem feciſſe, ne calumniae occaſio praeberetur. Theophylactus in l. ἆρα ἓν καὶ γυναῖκας ἑκατοντοπλασίονας λήψεται; ναὶ. κἂν ὁ κατάρατος Ἰελιανὸς ἐκμωμήσεται τοῦτο.

ἐρχομένῳ] *Luc.* XVIII. 30. *Eph.* II. 7. *Apoc.* I. 3.

32. *Demoſth.* συμβαίνει παρὰ θεῶν τι χρηστὸν. & οὐ γὰρ ἔφθη μοι συμβᾶσα ἡ ἀτυχία. *Thucyd.* II. 15. ξυνεβεβήκει ἀθηναίοις τοῦτο. *Plut.* Fab. p. 178. C. τότε κακῶς ἀκοῦσαι καὶ καταφρονεῖσθαι συνέβη τὸν φάβιον. *Philo* in Vit. Moſ. T. 3. p. 121, 11. ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος.

33. *Polyb.* IV. 35. κἂν θανάτου τις ᾖ κατακεκριμένος.

35. *Polyb.* X. p. 804. τότε προσπορευομένῳ περὶ τὴν ἀγορανομίαν —— πλείοσι προσπορευομένοις. *Suid.* προσπορευομένοις αὐτῷ τῶν ἠδικημένων. prenſabant ambientes, ſupplices adibant, dicitur de Candidatis magiſtratum petentibus.

42. Qui impotenti dominatione ſibi regnare videntur, revera autem affectuum ſuorum ſervi ſunt. *Herodot.* I. 32. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων. . . . . de Senectute. οἷα δὴ ἐν ἀγέλῃ βοῶν καὶ ἵππων οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῆς ἀγέλης. *Liban.* Progym. p. 105. D. αἱ πρόγονοι δὲ αὐτῶν δοκοῦντες ἄρχειν ἐδούλευον, δεχόμενοι μὲν ἐπιτάγματα παρὰ τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας, φόρους δὲ φέροντες τῇ τῶν ἀθηναίων πόλει. *Epictet.* 51. ὅταν τινι μέλλῃς συμβάλλειν μάλισα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων. & Simplicius p. 283. πάντας δὲ οἶμαι τοιοῦτον ἐπιδείκνυσαν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Ζήνωνα, πόσα μὲν ἀναίρετα ἔχουσιν ἃ δυνασεῖαι καὶ ὑπεροχαὶ δοκοῦσαι τῶν ἀνθρώπων. vid. *Gal.* II. 9. *Suſann.* 16. ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν, οἱ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαὸν. *Antigonus.* οὐκ οἶσθα τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν. *Plut.* Arat. p. 1047. C. ὁρῶν

—— τὸν

41 ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ εὐωνύμων μου, ἐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκού-
42 σαντες οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε-
σάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς· Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν
43 αὐτῶν· καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν·
44 ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν· Καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑ-
45 μῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακο-
46 νηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Καὶ
ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ· καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου
47 ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. Καὶ ἀ-
κούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν, καὶ λέγειν· Ὁ υἱὸς Δαβὶδ Ἰησοῦ,
48 ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν·
49 υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσι τὸν τυ-
50 φλὸν, λέγοντες αὐτῷ· Θάρσει, ἔγειραι· φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀνα-

ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου] ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν A. περὶ] + τοῦ D.
42. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς] καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς CDL. Versio *Syr. Copt.*
Ἰησοῦς] κύριος 69. αὐτοὺς] — 1. αὐτοῖς] + ἐκ 13. 69. ἐθνῶν] + και D.
καταξουσιάζουσιν] κατακυριεύουσιν D. at in Vers. Latina: dominantur. 59.
μεγάλοι αὐτῶν] μεγάλοι 1. 67. 71. 73. 43. δὲ] — D. Codices *Latini.*
ἔσται] ἔστιν C. a prima manu DL. Versio *Vulg.* ἐν prius] 3. 9. 71.
ἐὰν] ἂν D 13. + ὑμῶν Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.* a θέλῃ ad θέλῃ] — 2.
γενέσθαι μέγας] μέγας γενέσθαι A 1. 69. γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν] μέγας ἐν ὑμῖν εἶναι D.
ἐν ὑμῖν] — *J. Millius* prol. 413. ἔσται posterius] ἔσῳ C. 6. 44. 57. 69. 91. 92. Versio *Syra.*
διάκονος ὑμῶν] ὑμῶν διάκονος ACDFGH 1. 44. 69. 72 76. 80. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 24.
Editio *Complut. Geneu. Plant.* Versio *Vulg. Syr.* 44. ἂν] ἐὰν C 1. 80. Editio *Complut. Bengelii.*
ὑμῶν] ἐν ὑμῖν CL. 12. 28. 61. Versio *Vulg.* ὑμῶν γενέσθαι] γενέσθαι ὑμῶν 90
γενέσθαι] εἶναι CDL. 1. 12. 28. 61. Versio *Vulg.* ἔσται] ἔσῳ 64. πάντων] ὑμῶν D. 40.
46. καὶ ἔρχονται] καὶ ἔρχεται] — 63. a Ἱεριχὼ ad Ἱεριχώ] — 16.
ἔρχονται] ἔρχεται D. 61. Editio *Erasmi* 1. probante *J. Millio* prol. 1279.
ἀπὸ Ἱεριχὼ] ἐκεῖθεν μετὰ D. Versio *Goth. Origenes* in Matth. ἱκανοῦ] + ὁ CDL. 1. 89. 90. 91. + ἰδοὺ ὁ 13. 69.
Βαρτίμαιος] Βαρτιμαῖος D. Βαρτιμαῖος 47. 48. 53. 54. 55. Evang. 18. Editio *Colinaei, Erasmi.*
ὁ] — DL. *Origenes.* τυφλὸς] + προσαίτης L. Versio *Copt.*
προσαιτῶν] — L. Versio *Copt.* ἐπαιτῶν D.
47. Ναζωραῖος] Ναζορηνὸς D. a prima manu. & Ναζωρηνὸς ex emendatione. Ναζαρηνὸς L. 1. *Origenes* in
Matth. Ναζαραῖος 4. 38. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.* ἐστιν] παρέρχεται 12. 61.
ὁ posterius] — D. χριστὲ 28. ὁ υἱὸς] υἱὲ CL. duo Stephani teste Beza. Evang. 9. 10. 12.
ὁ υἱὸς Δαυὶδ Ἰησοῦ] Ἰησοῦ υἱὸς Δαυὶδ 69. Δαυὶδ] Δαυὶδ D.
Ἰησοῦ] — L. 47. unus Stephani teste Beza. Evang. 9. 10. 12. 19. 20. Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1430.
48] — 14. Colb. αὐτῷ] αὐτὸν 52. πολλοὶ] οἱ ὄχλοι 52.
ὁ δὲ ad finem commatis] — unus Stephani teste Beza.
ἔκραζεν] ἔκραξεν D. ἀνεκραζεν 9. + λέγων Versio *Syra.* + Ἰησοῦ 69.
υἱὲ] υἱὸς D. χριστὲ υἱὸς 28. Ἰησοῦ υἱὲ 13. 69. ὁ υἱὸς 1.
υἱὲ Δαυὶδ] — in duobus Codicibus Graecis, ut notatur in margine Versionis *Syrae* posterioris.
49. στὰς] σταθεὶς 67. ἀναστὰς 14. εἶπεν] ἐκέλευσε Versio *Vulg. Syr. Armen.*
αὐτὸν φωνηθῆναι] φωνήσατε αὐτὸν CL. 7. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Copt. Syra* posterior in margine.
αὐτὸν] αὐτῷ 14. 69. 106. φωνηθῆναι] φωνῆσαι 38.
καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ] οἱ δὲ λέγουσι τῷ τυφλῷ D. Versio *Sax.*
τὸν τυφλὸν] αὐτὸν 28. θάρσει] θαρσῶν 1. 13. 69. θαρρῶν 28.
ἔγειραι] ἔγειρε ACK 10. 12. 15. 53. 56. 58. 63. 65. 68. 71. 91. Evang. 20. ἐγεῖρε 1. 13. 28. 69.
50. δὲ] + τυφλὸς Versio *Syra.* ἀποβαλὼν] ἀπλαβὼν Versio *Æthiop. Samuel Battierius.*

— τὸν καιρὸν, ᾧ δεήσουσιν οἱ δοκοῦντες ἄρχειν. Talis Romae fuerat Claudius *Sueton.* 25. Sed & haec & caetera, totumque adeoque ex parte magna principatum, non tam suo quam uxorum libertorumque arbitrio administravit, talis plerumque, qualem esse eum aut expediret illis aut liberet. 28. Libertorum praecipue suspexit Posidem spadonem -- Felicem, — Harpocram — Polybium — Sed ante omnes Narcissum & Pallantem. — His, ut dixi, uxoribusque addictus, non principem se sed ministrum egit. Compendio cujusque, vel etiam studio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, supplicia largitus est: & quidem inscius plerumque & ignarus.

μεγάλοι αὐτῶν] i. e. τῶν ἀρχόντων ut *Marc.* VI. 21.

46. Nomen Timaei Graecum est ex *Platone* notum: Bartimaeus Judaeis vocabatur: uti Bariona, Barnabas, Bartholomaeus, Barjesus, Barabbas, Barsabas. *Thucydides* I. 23. Ἰσαρχίδας ὁ Ἰσάρχου. 108. Τολμίδῃ τῷ Τολμαίου. 112.

Martial. IV. 30. Raptis luminibus repente coecus Bajanos sedet ad lacus rogator. *Quintilian.* Declam. 1. Quid aliud coecitas discit, quam rogare, blandiri? *Diogenes L.* Diogen. VI. 56. ἐρωτηθεὶς, διατί προσαίτας μὲν ἐπιδιδόασι, φιλοσόφοις δ' οὔ; ἔφη, ὅτι χωλοὶ μὲν καὶ τυφλοὶ γενέσθαι ἐλπίζουσι, φιλοσοφήσειν δὲ οὐδέποτε. *Isocrat.* Areop. τότε μὲν οὐδεὶς ἦν τῶν πολλῶν ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων, οὐδὲ προσαιτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. *Plut.* probl. Hell. p. 294. A. ἀναλαβὼν ῥάκια, καὶ πήραν καὶ προσαίτης ὤν.

50. *Il.* β. 183. βῆ δὲ θέειν, ἀπὸ δὲ χλαῖναν βάλε. *Eustath.* ἀπέβαλεν Ὀδυσσεὺς τὴν χλαῖναν, ὡς οἱ παλαιοὶ φασὶν, ἢ αὐτομάτως πεσοῦσαν κατὰ σπουδὴν, ἔοικε γὰρ μαν-

ἀναγὰς ἦλθε πρὸς τ̃ Ἰησῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησῦς· Τί θέλεις ποιήσω σοι; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ· Ραββονὶ, ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ Ἰησῦς εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε· ἡ πίστις σε σέσωκέ σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησῦ ἐν τῇ ὁδῷ. 51 52

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τ̃ μαθητῶν αὐτ̃, Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Τί ποιεῖ- 1 2 3

ἀναγὰς] ἀναπηδήσας DL Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* poſterior in margine. *Origenes.*
τ̃ Ἰησοῦν] αὐτὸν D. 66. Verſio *Vulg.* 51. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησῦς] αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν D. Codices *Latini.*
ὁ Ἰησοῦς] — 36. θέλεις ποιήσω σοι] σοι θέλεις ποιησω C. 11. 72. θέλεις ἵνα ποιήσω σοι 106.
ῥαββονὶ] κύριε ῥαββεὶ D. ῥαββουνὶ ACFGHKLM 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 11. 12. Colb. duo. 34. 35. 39. 40. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 53. 56. 58. 59. 61. 62. 65. 71. 73. 74. 80. 87. 89. 90. 106. Evang. 18. 19. 20. Editio *Plantin. Bengelii, Geneu.* Verſio *Copt.* ῥαβουνὶ E. 3. 9. 37. 41. 48. 52. 55. Colb. 66. 69. 70. 72. 83. 86. 92. Evang. 9. 10. 12. 15. Editio *Complut.* duae priores *Stephani. Theophylactus.* ῥαββὶ 38. Verſio *Syr.*
52. εἶπεν] λέγει K 42. 63. αὐτῷ] —— 28.
ὕπαγε] ἀνάβλεψον 61. Codices *Syr.* ἐυθέως] — 61. εὐθὺς L.
ἠκολουθει] ἀκολουθεῖ 13. ἠκολούθησεν 8. 10. 35. 39. 49. 62. 64. 66. 71. Colb. Editio *Complut.*
τῷ Ἰησοῦ] αὐτῷ ACDL 1. 13. 28. 38. 66. 69. 61. Evang. 20. Verſio *Syra* poſterior in margine, *Æthiop. Arab. Copt. Armen. Vulg.* prol. *Millio* pr. 1251. — Verſio *Syr.*
1. ἐγγίζουσιν] ἤγγιζεν D. Evang. 7. 12. 13. 14. Verſio *Syra, Copta.* Codices *Latini.* ἤγγισεν 13. ἤγγισαν M. 69.
Ἱερουσαλὴμ] Ἱεροσόλυμα D 13. 50. 61. 69. 91. *Origenes.* + καὶ A. 74. ex emendatione. *Origenes.*
εἰς Βηθφαγὴ] — D. Verſio *Vulg. Origenes.* in Matthaeum. probante *J. Millio* prol. 407.
βηθφαγὴ] βηθ'φαγεῖν L. Βηθσφαγὴ F 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 38. 39. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 61. 64. 66. 70. 71. 73. 74. 90. 92. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 19. 20. Editio *Complut. Wechelii.* Verſio *Gothica.*
καὶ] + εἰς AD. ἀποστέλλει] ἀπέστειλεν CF 1. 20. 46. 91.
δύο] + σὰ 71. καὶ λέγει αὐτοῖς] λέγων 1. 13. 28. 69. 91. λέγει] εἶπεν D.
κώμην] πόλιν 4. 11. 15. 27. ex emendatione. 39. 49. 68. Evang. 13. 15. κατέναντι] ἀπέναντι M. 61. 62.
εὐθέως] εὐθὺς L. *Origenes* in Joannem. εἰσπορευόμενοι] εκπορευόμενοι 50. πορευόμενοι *Origenes.*
εἰς αὐτὴν] — D. εὑρήσετε] εὑρησητε 1.
ὃν] + ἔπω 4. 15. 46. 52. 56. 58. 69. Colb. 106. Evang. 6. Verſio *Vulg. Goth. Syra* poſterior. + ἐδέπω 68.
οὐδεὶς] + ἔπω L. *Origenes* in Joann. + πώποτε A. ἀνθρώπων] + ἔπω C. 13. 69.
κεκάθικε] κεκάθηκε D. a prima manu. 61. 80. ἐκάθισε C. *Origenes* in Matth. & Joann. ἐκάθισεν L. + καὶ 69.

μανδυόδες ἡ χλαῖνα εἶναι περίβλημα, —— ἢ διὰ τὸ ἐυπερίσαλτον, ἵνα ἐν τῷ θέειν ῥᾷον τρέχῃ. *Longus* Paſtoral. IV. p. 170. ὁ ἄσυλος συνεὶς, ὅτι ἀδελφός ἐσιν, ῥίψας θοιμάτιον ἕθει κατὰ τὸ παραδειρε, πρῶτος τὸν Δάφνιν φιλῆσαι θέλων. *Matth.* IV. 20. 22. XIX. 27. *Jo.* IV. 28.

52. ὕπαγε] ſcil. εἰς εἰρήνην, quod eſt voto annuentis.

1. *Ariſtophanes* Avibus 253. κάθιζε ἐπὶ τὸν σκίμποδα. Ranis 199. κάθιζ' ἐπὶ κώπην. *Thucyd.* III. 28. ἐπὶ τας βαμὰς καθίζουσι.

2. *Num.* XVI. 15. חמור ὄνον interpretes Graeci verterunt ἐπιθύμημα, acſi legiſſent חמוד, quod habet Codex *Samaritanus.* Mutatam eſſe lectionem de induſtria obſervant Judaei *Megilla* f. 9. 2. *Sopherim* I. 8. *Mechilta* I. 14. *ne videlicet Gentes ex hac phraſi cauſam cavillandi arriperent*, ut teſtatur *Buxtorfius* Anticrit. p. 540. Et *Exod.* IV. 20. pro aſinis Interpretes Graeci habent τὰ ὑποζύγια, ubi Judaei notant *Schemoth* R. V. Hoc eſt unum ex octodecim verbis, quae mutarunt Sapientes Ptolemaei regis. *Joſ.* XV. 18. ἐβοήσεν ἐκ τῆ ὄνε. *Theodotio* ἀνεβόησεν ἀπὸ τῆ ὑποζυγίε. & *Jud.* XIX. quater. *Septuaginta* vero *Interpretes Jud.* X. 4. pro aſellis verterunt πώλες. & XII. 14. Flavius vero *Joſephus*, aſinae Bileami & Pſeudo-prophetae Bethelis mentionem quidem facit, nullam autem aſinorum, quibus vecti ſunt Moſis filii, Ex. IV. 20, Mephiboſeth 2 *Sam.* XIX. 26. Abigael, Simei 2. Reg. II. 40. Sunamitis 2. *Reg.* IV. 22. 24. Aſinum quo vectus eſt Achitophel, & aſinum, cui Levita impoſuit uxorem mortuam, vocat κτῆνος. Aſinos vero quibus vecti ſunt judices convertit in equos *Jud.* X. 4. & XII. 14. *Joſeph.* A. V. 7. 6. ἱππεύειν δὲ ἀρίςες. & 15. πᾶσιν ἱππάζειν ἀρίςοις γενομένοις. XVIII. 9. 6. Μιθραδάτην δὲ ζωγρίᾳ λαβὼν, ἦγε ὡς αὐτὸν ἐπὶ ὄνον γυμνὸν ἀναβέμνος ἥπερ ἀτιμιῶν μεγίςη νομίζεται παρὰ Παρθυαίοις. vid. in *Matth.* XXI. 5. *Luc.* XIV. 5. *Plut.* Sympoſ. IV. p. 670. D. de Judaeis τὸν ὄνον δὲ ἀναφήναντα σπηλὴν αὐτοῖς ὕδατος, τιμῶσιν. *Tacitus* H. V. 3. 4. *Joſ.* c. Ap. II. 7. Marcus nulla aſinae mentione facta πῶλον vocat, quae vox tam aſellum quam equulum ſignificare poteſt, ne Romanorum aures offenderentur.

Cui nemo inſederat: quia animalia, uſibus humanis nondum mancipata, ſacra habebantur. *Deut.* XXI. 3. 1. *Sam.* VI. 7. *Euripid.* Phoeniſſ. 644. de victima: τετρασκελὴς μόσχος, ἀδάμασον πίσημα. Chaeremon de victimis in Ægypto prohibitis: τὰ δεδαμασμένα ὡς ἤδη καθωσιωμένα τοῖς πόνοις. *Seneca* Oedipo 721. Juſſus erranti comes ire vaccae, quam non flexerat Vomer, aut tardi juga curva plauſtri. *Ovidius* Met. III. 12. Bos tibi, Phoebus ait, ſolis occurret in agris Nullum paſſa jugum, curvique immunis aratri. *Il.* ζ. 94. καὶ οἱ ὑποσχέθαι δυοκαίδεκα βᾶς ἐνὶ νηῷ Ἥνις ἠκέσας ἱερευσέμεν. 275. 309. *Feſtus. Macrobius. Georg.* IV. 540. 551. & intacta totidem cervice juvencas. *Horat.* Epod. IX. 22. Jo triumphe, tu moraris aureos currus & intactas boves.

3. τί ποιεῖτε] infra com. 5. *Luc.* VI. 2. *Act.* XXI. 13. *Ariſtophanes* Veſp. 1434. Β. ἀλλ' ἀράμενος οἴσω σε. Φ. τί ποιεῖς. Β. ὅ, τι ποιῶ; ἆσω φέρω σέ ἐντεῦθεν.

4. *Gloſſar.* compitum, multae aedes, quas via publica ambit vicus & via. *Epiphan* de Ar. ἀμφόδων ἤτοι λαυρῶν ἐπιχωρίως καλεμένων ὑπὸ τῶν τὴν ἀλεξανδρέων οἰκούντων πόλιν. *Gloſſar.* compitum ἄμφοδον. *Heſychius.* ἄμφοδα, αἱ ῥύμαι, ἀγυιαὶ, ὁδοὶ. *Suidas.* ἄμφοδον, ῥύμην, ὁδόν.

Xe-

ποιεῖτε τοῦτο; εἶπαν· Ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ~ ἀποστελεῖ
4 ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸ πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύ-
5 σιν αὐτόν. Καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε λύοντες τὸ πῶλον; Οἱ
6 δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸ πῶλον
7 πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ
8 δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων,
καὶ

~ ἀποστέλλει

λύσαντες] λύσατε CL. Versio *Copt. Vulg. Origenes* in Jo. II. 14. αὐτὸν] — 2. + καὶ D a prima manu, ἀγάγετε] καὶ φέρετε CL Versio *Copt. Vulg. Origenes.* 3. ἐὰν] ἂν D. ποιεῖτε τοῦτο;] ποιεῖτε; τοῦτο L. 53. 72. *Origenes* in Matth XX. 25. ποῦτε; τούτῳ I. 11. 91. + καὶ C. ut videtur a prima manu. λύετε τὸ πῶλον D. 69. *Origenes.* εὐθέως] εὐθὺς DL. *Origenes* in Matth. + πάλιν C. a prima, ut videtur, manu. ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει ACD. Sed in Vers. Latina: dimittet. EFKL. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 73. 74. 77. 83. 87. 89. 90. 92. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 19. Editio *Complut.* Codices *Latini. Origenes, Theophylactus.* + πάλιν DL. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. *Origenes* in Matth. XXI. 5. 4. ἀπῆλθον δὲ] ℭ ἀπελθόντες D. Versio *Copt. Origenes.* ℭ ἀπῆλθον ℭ L. Versio *Syr.*. ἀπῆλθον ℭ 38. ἀπῆλθον οὖν ℭ I. 28. 69. 91. τὸ] — ADEFGLM. 1. 2. 9. 10. 11. 15. Colb. 38. 39. 44. 61. 64. 69. 90. 92. 106. Evang. 6. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi, Bengelii. Origenes.* 5. καί τινες] τινες δὲ I. 13. 69. 91. ἑστηκότων] ἑστώτων M. 48. 50. 55. 59. 61. 63. 106. Editio *Complut. Origenes.* 6. εἶπον] εἶπαν AL 72. αὐτοῖς] — D. ἐνετείλατο] εἰρήκει D. εἶπεν CL Evang. 20. Versio *Copt. Æthiop. Arab. Origenes* in Joann. + αὐτοῖς D I. 6. 59. 60. 61. 69. 73. Versio *Vulg. Syr. Copt. Goth. Æthiop. Lutheri. Theophylactus.* 7. ἤγαγον] ἄγουσι C. I. 28. 69. 91. φέρουσι 13. *Origenes.* ἐπέβαλον] ἐπιβάλλουσιν CDL I. 28. 91. *Origenes.* ἐπέβαλλον 59. 61. ἐπήγαγον 37. + ἐπ' 61. τὰ] — I. αὐτῶν] — I. ἐκάθισεν] καθίζει D. I. 28. 91. ἐπεκάθισεν Evang. 7. 9. ἐπ' αὐτῷ] ἐπ' αὐτὴν Editio *Erasmi* I. *Aldi.* ἐπ' αὐτὸν DL 2. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* ἐπ' αὐτῶν 106. Versio *Copta. Theophylactus.* 8. πολλοὶ δὲ] καὶ πολλοὶ CL Versio *Copt.* τὰ ἱμάτια] τοὺς χιτῶνας 5. 36. 40. 53. ἔστρωσαν] ἐστρώννυον D. I. 63. 91. εἰς τὴν ὁδὸν prius] ἐν τῇ ὁδῷ AKM 11. 15. 42. 49. 63. 66. 68. 69. a prima manu 72. 91. posterius M. 15. 72. 92. Colb. ab ὁδὸν ad ὁδὸν] — 2. ἄλλοι δὲ] καὶ ἄλλοι Colb. δὲ posterius] — 1. 38. 72. 106. στοιβάδας] στειβάδας E. συβάδας 80. Evang. 15. στιβάδας DKL 39. ex emendatione 50. 52. 61. 69. 71. 72. 91. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* ἔκοπτον] ἔκοψαν L. δένδρων] ἀγρῶν L Versio *Copt. Syra* posterior in margine.

Xenoph. Expedit. Cyri IV. ἀλλὰ καταλιπόντες ἄμφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. & ἄμφοδος καλεῖται. *Pollux* IX. 36. ἀγυιαὶ, ταῦτα δὲ καὶ ἄμφοδα ἔστιν εὑρεῖν κεκλημένα οὐ παρ' ἀριστοφάνει μόνον εἰπόντι ἐν Θεσμοφοριαζούσαις· Ἄμφοδον ἔχρῆν αὐτῷ τεθεῖσθαι τὄνομα· ἀλλὰ καὶ παρ' ὑπερίδῃ ἐν τῷ περὶ ἀντιδόσεως πρὸς Πασικλέα, τὴν οἰκίαν την μεγάλην την χαβρίου καλουμένην, καὶ τὸ ἄμφοδον. *Galenus* de Usu Part. XVI. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἴσον ὄγκῳ καὶ σαθμῷ τοῖς χωρίοις ἅπασι νενέμηται, βαλανείῳ μέντοι δημοσίῳ καί τινι θεῖν ἄλσει πλείων ἡ μοῖρα· ταῖς δ' ἐν τοῖς ἀμφόδοις κρήναις, καὶ τοῖς τῶν ἰδιωτῶν βαλανείοις ἐλάττων. & in Hippocr. de Articulis l. 1. ἀι δὲ πόλεις, ὧν Ἱπποκράτης ἐμνημόνευσεν, ὡς ἐν αὐταῖς πλεῖσον διατρίψας, ἑνὸς ἀμφόδε τῶν ἐν Ῥώμῃ πλείονας ἐκ εἶχον οἰκήτορας. Versio Codicis D. in transitu. Vulgata: in bivio. *Aristophanes* Nub. 962. Schol. κωμήτας τὰς ἐκ τῆ αὐτοῦ ἀμφόδε καὶ τόπε ἔλεγεν. *Procopius* de aedific. διελὼν τοῖς ξενωποῖς τὰς ἀμφόδες ἁπάσας. p. τὰς ἀμφόδες ἐν κλίμακος τρόπῳ —— κατατείνοντα.

7. *Aristot.* πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι.

8. *Polyb.* II. 7. στιβαδοκοιτεῖν. *Polyaen.* p. 128. περιπέμπων ἐν ταῖς νυξὶ ἀνὰ τὰς στιβάδας καὶ τὰ συσσίτια, τὰς ἐρριμμένας ἀσπίδας ἐκέλευσε συλλέγειν. & 240. μίαν στιβάδα τὰς δύο στρατιώτας ἐκέλευσεν ποιεῖσθαι, ἐπὶ ταύτης ἀνὰ μέρος ἀναπαύεσθαι, καὶ τὰ ὅπλα ἐπάλληλα τιθέναι. 722. τὰς δὲ στρατηγὰς ἐπὶ στιβάδος ἀνακειμένης ἐωρᾶτο φάσκων, πανθεῖν τὴν τῆ στρατεύματος ἀσωτίαν καὶ μαλακίαν. *Xenoph.* Cyrop. IV. ἐπὶ στιβάδος κατακλιθεὶς —— post vocat φρύγανα, quibus opponuntur στρώματα καὶ κλῖναι καὶ οἰκίαι. *Aristot.* H. A. X. 7. στιβάδα ποιεῖται, καθάπερ οἱ ἄνθρωποι, τὰ σκληρὰ πρῶτα ὑποτιθεῖσα, καὶ τῷ μεγέθει σύμμετρα ποιεῖσα πρὸς αὐτήν. *Theocrit.* VII. 67. Schol. στιβὰς δ' ἐστὶ στρωμνὴ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ φύλλων. χ' ἁ στιβὰς ἐσσεῖται πεπυκασμένα ἐς' ἐπὶ πᾶχυν κνύζα τ' ἀσφοδελῷ τε, πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. κνύζα Schol. ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις ὑποστρωννύουσι τὸ φυτόν. XIII. 34. λειμὼν γὰρ σφιν ἔκειτο μέγα στιβάδεσσιν ὄνειαρ. Schol. ἄγων ταῖς κοίταις ὠφέλεια, παρ' ὅσον ἐποίων τὰς στιβάδας ἐκ τῆς ἐν τῷ λειμῶνι φυομένης ὕλης. στιβάδας δὲ καλῶσι τὴν ἐξ ὕλης χορτώδη κατάστρωσιν. Pythagoras apud *Stob.* V. 5. & Evagrius apud *Damascen.* f. parallel. 375. Ζῆν ἄμεινον ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαρρεῖν, ἢ ταράττεσθαι χρυσῆν ἔχοντα κλίνην. *Diodorus* S. II. 49. τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις μικρῷ δείγματι ὑπάρχοντα, παρ' ἐκείνοις στιβάδας οἰκετικὰς ἐπὶ τῶν οἰκιῶν παρέχεσθαι. & XVI. 58. πολλῆς γὰρ οὔσης στιβάδος περὶ τὸν νεὼν, καὶ πυρὸς ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν περιεργοτάτων ἀπολελειμμένε, συνέβη τῆς στιβάδος ἐκκαυθείσης τοσαύτην ἐξαφθῆναι φλόγα. p. 80. ὑποζυγίων σίλινα κομιζόντων εἰς τὰς στιβάδας. XVII. 85. ἦκέ τις πρὸς αὐτὸν πρεσβύτης μετὰ δυοῖν υἱῶν. οὗτος δ' ὢν πένης πανταπασιν —— κατώκει μὲν ἔν τινι σπηλαίῳ τρεῖς στιβάδας ἔχοντι κατὰ τὴν πέτραν ἐκτετμημένας, ἐν αἷς ὁ γέρων μετὰ τῶν υἱῶν ἀναυλιζόμενος —— *Glossarium.* torulus, στιβάδιον. torus, στιβὰς. *Philo* de somniis T. I. p. 666, 23. πρὸς τε ὕπνον —— ἔδαφος αὐτάρκες ἦν —— εἰ δὲ μή, στιβὰς γῆν ἐκ λίθων λογάδων, ἢ ξύλων εὐτελῶν πεποιημένη κλίνη. *Longi* pastoral. II. ἐκ φυλλάδος στιβάδας ἀνασωρεύσας. & IV. ὁ δὲ Διονυσοφάνης —— αὐτῷ ὑπὸ τῷ ἄντρῳ στιβάδας ὑπεστόρεσεν ἐκ χλωρᾶς φυλλάδος, καὶ πάντας τοὺς κωμήτας κατακλίνας εἰσίᾳ πολυτελῶς. *Aristoph* Plut. 541. ἀντὶ δὲ κλίνης στιβάδα σχοίνων. Pace 347. *Schol.* ἰδίως στιβάδας τὰς χαμευνίδας ἐκάλεν, ὅπερ ἦν πάσχειν ἐπάναγκες τοῖς πολεμοῦσιν, ὑπαιθρίως ταλαιπωρεῖν καὶ χαμαικοιτεῖν. στιβάδας ἦν, ἐπεὶ οἱ στρατιῶται χαμαικοιτοῦσι. *Plut.* Institut. Lacon. p. 237. B. ἐκάθευδον οἱ νέοι ὁ-

καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· 9
Ὡσαννὰ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασι- 10
λεία ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσ- 11
ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας
ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐ- 12
τῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπείνασε. Καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα 13
εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύ-
κων. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς ὀδὰ- 14
φά-

καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν] — L. εἰς posterius] — D.
9. προάγοντες] προσάγοντες D. + δὲ 39. καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες] — Verſio *Goth.*
λέγοντες] — CL Evang. 20. Verſio *Copt. Origenes.* in Jo. probante *J. Millio* prol. 1442.
ὡσαννὰ] — D. ὡσανὰ L. + ἐν ὑψίστῳ 28. 50. Verſio *Armen.* + τῷ ὑψίστῳ 13. 69.
κυρίου] + καὶ D a prima manu. AK 4. 11. 27. 42. 72. 76. Colb. Verſio *Syr.*
10. ἐρχομένη] — 1. 53. 71. Evang. 20. Verſio *Armen* probante *J. Millio* prol. 1442.
ἐν ὀνόματι κυρίου] — CDL 1. 13. 69. Evang. 20. Verſio *Vulg. Sax. Syr. Copt. Armen. Arab. Origenes* in Matth. & Joann. probante *H. Grotio. J. Millio* prol. 1246. *J. A. Bengelio.* Fortaſſis, inquit *Beza*, ab aliquo ſunt expuncta, qui hos titulos Davidi tribui exiſtimavit. κυρίου] + ἡ βασιλεία 106.
Δαβὶδ] + εἰρήνη ἐν οὐρανοῖς καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco, & in margine notatur: in omnibus Codicibus Graecis non inveni, ſed neque in exemplari D. Xenajae, in uno autem accurato, ut putabamus, inveni. ὡσαννὰ] ὡσανὰ D. a prima manu.
ὑψίστοις] + εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις 1. 91. Verſio *Armen. Origenes* probante *J. Millio.* prol. 1039.
11. εἰσῆλθεν] εἰσελθὼν D.
ὁ Ἰησοῦς] — DL 1. Verſio *Vulg. Copt. Origenes* in Joann. probante *J. Millio* 408. & *J. A. Bengelio.*
ὁ κύριος Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Theophylactus.*
καὶ ſecundo loco] — LM 13. 60. 69. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* Verſio *Vulg. Syr.*
καὶ tertio loco] — D. πάντα] πάντας 91. ὀψὲ] ὀψὶ CL *Origenes* in Jo.
ἤδη] ἔτι 71. ἤδη ὥσης] οὔσης ἤδη 1. τῆ] — D.
ὥρας] ἡμέρας 13. 28. 69. + καὶ H. + ἀναξίων ὄντων τῶν Ἰουδαίων. ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις 40. 72. in ora.
δώδεκα] + μαθητῶν D 53. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. + μαθητῶν αὐτοῦ Evang. 18. 19.
12. ἐξελθόντων] ἐξελθόντα D. ἐξελθόντος Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
αὐτῶν] — D. 69. αὐτοῦ Verſio *Syr.* ἀπὸ Βηθανίας] — 1.
13. συκῆν μακρόθεν] ἀπὸ μακρόθεν συκῆν D. *Origenes* in Matth. συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ACLM. 1. 13. 68. 69. 91. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. *Theophylactus.*
συκῆν] + μίαν 11. 15. 27. 40. 42. 53. 68. ex *Matthaeo.*
φύλλα] + μόνον. 33. ἦλθεν] + εἰς αὐτὴν 69. Verſio *Syra.* + ἰδὼν D.

μὴ ἐπὶ συβάδων, ἃς αὐτοὶ συνεφόρων τῇ παρὰ τῷ εὐρώτᾳ πεφυκότος καλάμῳ. τὰ ἄκρα ταῖς χερσὶν ἄνευ σιδήρου κατακλάσαντες. *Il.* γ. 445. τὸ μὲν ἀρ' ἐν τρήτοισι κατεύναθον λεχέεσσι. *Euſtath.* ἃ διασέλλει πάντως ὁ ποιητὴς τῶν χαμαιστρωτῶν φυλλάδων, ἃς οἶδεν ὁ Σοφοκλῆς, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ τοιούτων συβάδων, αἷς ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ ἔσιβον δευτέρου ἀορίστου. in *Od.* α. p. 26. 12. συβὰς, ἥτις ἐστὶ κυρίως ἐυτελὴς καὶ καταπεπατημένη στρωμνὴ. & ζ. p. 249, 53. συβὰς ἡ καταπεπιλημένη στρωμνὴ & λ. 425. 50. ἐστὶ γὰρ συβὰς βολὴ, ὁ ἐστὶ ῥίψις καὶ θέσις φύλλων κεκλιμένων χαμαὶ, ταῦτα δὲ πτωχικῆ βιοτῇ εἰσι φρασικά. *Appian.* Hiſp. p. 517. Scipio κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ συβάδων ἀνεπαύετο. *Gloſſar.* συβὰς, Stramentum. *Lex. MS.* συβὰς, ἀπὸ ῥάβδων σῶσις. συβάδες, ἀκούβιτα. *Xenoph.* H. G. VII. νύκτα αἱ μὲν νυκτερινὰι φυλακαὶ ἤδη ἔληγον, ἐκ δὲ τῶν συβάδων ἀνίσταντο.

10. *Maſſecheth Semachoth* I. 14. non appellant patres pater noſter, niſi tres patriarchas, neque matres mater noſtra, niſi quatuor matres *Act.* II. 10.

13. τι] non quidem ficus multas & maturas, nondum enim erat tempus ficuum: ſed aliquot ſaltem praecoces vel immaturas ſive Groſſos, quibus famem utcunque depellere poſſet.

γὰρ] His verbis non redditur ratio eorum quae proxime praecedunt. Cum enim *fico ſerius folium naſcatur quam pomum*, ut cum *Plinio* loquar H. N. XVI. 49. manifeſtum eſt, arborem fici nonniſi folia habentem ante tempus ficuum maturarum, etiam ipſo maturarum ficuum tempore non niſi folia habere poſſe. Sed hanc notationem temporis Marcus interjecit, ut totam hiſtoriam illuſtraret. Res ita ſe habet. Si Chriſtus tempore ficuum maturarum ad arborem accedens nil niſi folia reperiſſet, non tamen id praebuiſſet certum indicium arboris infoecundae & maledictione dignae; potuiſſent enim fructus omnes ex arbore fertili paulo ante decerptae fuiſſe: at cum ante tempus maturarum ficuum folia exhiberet, & juſta ſpes erat etiam ficus in ea inveniendi, & juſta indignatio, cum nil niſi folia reperirentur.

καιρὸς σύκων] Tempus ficuum maturarum certum, & proverbio etiam celebratum eſt. *Athen.* de ficedula II. p. 65. B. ἀλέξανδρος ὁ Μύνδιος ἱστορεῖ ὅτι —— καλεῖται συκαλὶς, ὅταν ἀκμάζῃ τὰ σύκα —— συκαλλίδος. ἀλίσκονται δ' αὗται τῷ τῶν σύκων καιρῷ. *Ariſtot.* H. A. V. 7. ap. Athenae. III. p. 105. C. de ſquillis ὀχεύονται δὲ τῷ ἔαρος ἀρχομένῳ πρὸς τῇ γῇ. ἐνιαχῆ δὲ, ὅταν τὰ σῦκα ἄρξηται πεπαίνεσθαι. *Cato* de re ruſtica 56. Ubi vineam fodere coeperint, panis P. V. usque adeo dum ficus eſſe coeperint. Deinde ad P. IIII. redito. *Theocrit.* Id. V. 94. ὀρημαλιδες Schol. τὰ ἱρεια μῆλα, ἢ τὰ ἐν ὄρει μῆλα —— ἐστι δὲ τὰ συνακμάζοντα τοῖς σύκοις μῆλα. *Artemidor.* I. 75. Σῦκα κατὰ μὲν τὴν ὥραν τὴν ἰδίαν ἀγαθὰ —— παρὰ δὲ τὸν καιρὸν φαινόμενα, συκοφαντίας καὶ ἐπηρείας προαγορεύει. Himerius. ἀλλ' οὐδ' ὀπωρίζειν ἔξεστιν, ὅταν ἐθέλωσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ κἂν συκάζειν ἐθέλῃς, ἀναμένεις τὴν ὥραν τὴν τῆς ὀπώρας ἐπώνυμον. *Philoſtratus* Neſtori p. 918. ἔπεμψά σοι σῦκα ὥρια· θαυμάζοις δ' ἂν αὐτῶν ἢ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ ἔτι. *Bereſchith* R. XII. 3. Sicut colligentes ficus, ita

fin-

15 φάγοι· καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς
εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τρα-
16 πέζας τ κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τ πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. Καὶ
17 οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς· Οὐ
γέγραπται· Ὅτι ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ
18 ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ

εἰ ἄρα εὑρήσει τι] ἐὰν τι ἔσιν D.
εὑρήσει] εὕρῃ 61.
οὐδὲν] μηδὲν D. + ἐκ L.
φύλλα] + μόνα C. a prima manu 13. 28. + μόνον 61. 69. *Origenes* in Matth.
οὐ γὰρ ἦν καιρὸς] ὁ γὰρ καιρὸς ἐκ ἦν L. Verſio *Syr.* οὐ γὰρ ἦν ὁ καιρὸς *Origenes.*
οὐ] οὔ Daniel Heinſius. οὔπω 1. 91. σύκων] σύκων; *H. Majus.* 14. καὶ prius] — AD. *Origenes*
ὁ Ἰησοῦς] — ACDKLM 1. 11. 13. 28. 33. 38. 49. 63. 68. 69. 72. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 19. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab. Origenes.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1344.
εἰς τὸν αἰῶνα] εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ CD. 1. Verſio *Vulg. Syr.*
οὐδεὶς] μηδεὶς ACDEL 1. 2. 72. 90. 92. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani, Plantini, Bezae, Bengelii, Genev. Theophylactus. Origenes.* οὐδεὶς καρπὸν] καρπὸν μηδεὶς 1. Verſio *Vulg.*
Φάγοι] φάγῃ D 1. 10. 13. 55. 60. 61. 66. 69. 83. 91. Editio *Complut.* ἤκουον] ἤκουσαν 12. 63.
15. ἔρχονται] εἰσελθὼν, ſed in Verſione Latina: intraverunt. + πάλιν L Evang 9. 10. 12. 18. 19. Verſio *Sax.*
εἰσελθὼν] ὅτε ἦν D. ὁ Ἰησοῦς] — CDL 1. 91. Verſio *Vulg. Sax. Copt. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 14.
εἰς τὸ ἱερὸν] ἐν τῷ ἱερῷ D. + τοῦ θεοῦ Verſio *Syr.* ἐκβάλλειν] + ἐκεῖθεν D. + καὶ A.
ἀγοράζοντας] τοὺς ἀγοράζοντας ACKM 42. 46. Evang. 9. 10. 12. 19. τῷ ἱερῷ] αὐτῷ A.
κολλυβιστῶν] κολλυβιστῶν Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* + ἐξέχεεν 13. 69.
κατέστρεψε] — D. at in Verſ. Latina: evertit. *Origenes* in Jo. II. 14.
17. λέγων] καὶ ἔλεγεν L. 6. 69. Verſio *Copt. Origenes* in Jo. II. 14.
οὐ] — D 1. 28. Verſio *Copt.* ὅτι 69. comm. 17. 18. 19. 20.] 19. 20. 17. 18. *Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5.
οὐ γέγραπται ὅτι] — 38. ὅτι] — CD. Colb. 38. 69. Evang. 16.
ἐποιήσατε αὐτὸν] αὐτὸν ἐποιήσατε ACL 1. 72. 90. Verſio *Copt.* ἐποιήσατε] πεποιήκατε *Origenes.*
αὐτὸν] αὐτὴν D. a prima manu.
18. οἱ γραμματεῖς & οἱ ἀρχιερεῖς] οἱ ἀρχιερεῖς & οἱ γραμματεῖς ACD. 1. 3. 72. 92. Verſio *Syr. Æthiop. Arab. Origenes.*
καὶ poſterius] — D.
ἀπολέσωσι] ἀπολέσωσι ADH 3. 9. 11. 42. 53. 59. 61. 65. 73. 91. Edit. *Complut. Bengelii.*
αὐτὸν] — AK Stephani unus, teſte Beza. 11. 27. ex emendatione. 42. 53. 59 63. 68. probante *J. Millio* prol 1459.
ὅτι πᾶς] πᾶς γὰρ C. 1. 13. 69. Verſio *Copt.* ἐξεπλήσσετο] ἐξεπλήσσοντο M. 61. 91. Codices *Latini.*

ſingula occurrunt tempore ſuo. *Hieroſ. Schevuith* 5. f. 35. 4. Rabban Simeon f. Gamaliel dixit: a productione foliorum usque ad groſſos L. dies, a groſſis usque ad gemmas decidentes L. atque inde ad ficus maturas L. R. dixit: colligit quis ficus totis XL. poſtremis diebus & non novit quonam tempore fuerint protruſae, R. Jona dicit, numeret C. dies retro, ſique intra iſtum numerum incidat dies XV. menſis Schebat tunc dignoſcat quando fuerint protruſae. *Bereſchith R.* LXII. R. Aſhu dixit: Ficus iſta, quando decerpitur tempore ſuo bene illi & bene ficui: quando dercerpitur non tempore ſuo, male illi & male ficui. Schir VI. 2. *Joſ.* B. III. 10. 8. in deſcriptione Geneſaritidis: οὐ μόνον τρέφει παρὰ δόξαν τὰς διαφόρους ὀπώρας, ἀλλὰ καὶ διαφυλάττει. τὰ μὲν γὰρ βασιλικώτατα, σαφυλήντε καὶ σῦκον, δέκα μησὶν ἀδιαλείπτως χορηγεῖ, τὰς δὲ λοιπὰς δ' ἔτους ὅλης παραγηράσκοντας αὐτοῖς. *Athenaeus* III. p. 77. E. ὁ Θεόπομπος —— ἔαρος μέσου ὄντος τὰς μὲν σῦκας σῦκα —— ἐνεγκεῖν. *Bamidbar* XII. multae arbores, olea, vitis, palma colliguntur ſimul, ficus vero paulatim. XVI. Et XXI. Dicunt non eſt ſolſtitium Thamus, ſine ficubus & uvis. *Echa R.* I. 14. Solſtitio Decembris nec uvae ſunt in vite nec ficus in ficu: Æquinoctio vero Junii & uvae ſunt & ficus. *Paralip. Jeremiae MS.* ἀνάβλεψον εἰς τὸν ἀγρὸν, καὶ ἴδε, ὅτι οὐκ ἐφάνη ἡ αὔξησις τῶν γενημάτων, ἰδὲ καὶ τὰ σῦκα, ὅτι ὁ καιρὸς αὐτῶν οὐκ ἐσι. Τότε λέγει τῷ γραμματεῖ· ποῖος ἐσιν ὁ μὴν ἕτος; ὁ δὲ εἶπεν Νισσᾶν, ὃ ἔσι δωδέκατος. *Plut.* Pompej. p. 620. B. Νοσοῦντι δὲ αὐτῷ κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε, οἱ δὲ ζητοῦντες οὐχ εὗρον· ἦν γὰρ παρ' ὥραν. ἔφη δέ τις, ἐυρεθήσεσθαι παρὰ Λευκύλλῳ δι' ἔτους τριφομένας. & εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον p. 776. A. ἦν δὲ δυσπόριστον καὶ παρ' ὥραν. ficus repraeſentat nationem Judaicam, quae debuiſſet ſuo tempore fructus bonos vitae emendatae proferre. infr. XII. 2. *Matth.* XXI. 34. 41. & cui ficus arefacta imminens exitium praefigurabat.

14. *M. Antonim.* VII. μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένε τὸν ἐν αὐλῇ βίον.

Marcus quidem primo refert quid ficui contigerit, quam quid in templo geſtum ſit, Matthaeus vero hanc hiſtoriam ante illam narrat: at ex Joanne, qui accuratius tempora notavit, intelligimus, longe citius, nimirum primo praedicationis Chriſti anno, numularios ex templo ejectos fuiſſe.

16. *Thomas.* ἠφίη, ἐκ ἀφίη. vid. ſupra 1. 34.

Appian. B. C. IV. p. 985. ἄντιον δὲ ἡ γυνὴ τραπεζοδέσμοις κατείλησε, καὶ ἐπέθηκε τοῖς μισθῷ φέρουσιν, καὶ διήνεγκεν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐπὶ θάλασσαν. id. p. 992. Ρεβέλλου δὲ ναύκληρος εἰς τὴν ναῦν ὑποδεξάμενος, ὡς διοίσων εἰς Σικελίαν ἤτει χρήματα.

Jevamoth f. 6. 2. Quaenam eſt reverentia templi? Ne quis eat in montem domus cum baculo ſuo, cum calceis ſuis, crumena ſua, & pulvere in pedibus ſuis: ne faciat per illud viam compendiariam. *Megilla* f. 28. 1. Synagogam jam devaſtatam ne faciat quis viam compendiariam. & 27. 2. & *Bemidbar* R. XI. Interrogarunt Eliazarum f. Sammaei diſcipuli ejus: Unde adeo dies tuos produxiſti? Reſpondit; nunquam feci ſynagogam viam compendiariam. *Joſ.* c. Apion. II. 8. Denique ne vas quidem aliquod portari licet in templo.

17. πᾶσι τοῖς ἔθνεσι] haec addit Marcus, ut con-

ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. Καὶ πρωΐ 19
παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος, 20
λέγει αὐτῷ· Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῆ ἣν κατηράσω, ἐξήρανται. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, 21
λέγει αὐτοῖς· Ἔχετε πίστιν Θεοῦ· Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τού- 22
τῳ· Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, 23
ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, 24
πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε· καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ 25
ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ 26
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς 27
Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; 28
καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, 29
εἶπεν αὐτοῖς· Ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον· καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀ- 30
πο-

ἐπὶ] ϲὺ 33.
ὀψὲ] ὀψία 72. in margine.
ἐξεπορεύετο] ἐξεπορεύϲθο AL 11. 27. 28. 42. 50. 63. 68. 72. Verſio *Syr.* prior, & poſterior in margine.
ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως] ἔξω τῆς πόλεως ἐξεπορεύετο 1. ἔξω] ϲὺ D.
20. πρωΐ παραπορευόμενοι] παραπερευόμενοι πρωΐ C. 1. Verſio *Copt.* παραπορευόμενοι τὸ πρωΐ D.
παραπορευόμενοι] πορευόμενοι 46. 52. 72. Evang. 19. 21. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 91. ἰδὲ] ἰδοὺ Colb.
ἐξήρανται] ἐξήρανθη DL 1. 37. Ev. 16. *Orig.* in Matth. ἐξήραται 36. 39. 40. 69. 72. 90. Edit. *Eraſmi, Colinaei. Theoph.*
22. ἀποκριθεὶς] + ὁ ACDGL 1. 35. 37. 38. 39. 44. 72. 74. 90. 106. Evang 12. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei*, duae priores *Stephani, Plantini, Bengelii, Theophylactus.* probante *J. Millio.*
λέγει] εἶπεν 38. *Theophylactus.* αὐτοῖς] + εἰ D 13. 61. 69.
πίστιν] + τοῦ D. θεοῦ] θεοῦ; 9.
23. γὰρ] — D 1. 51. 106. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr.* prior, (at poſterior habet cum afteriſco.) probante *J. Millio.* ὅτι prius] — D 61. 62. Codices *Latini.*
ὅτι ἃς] ὅϲις Bodlejanus unus in Ed. Ox. *Theophylact.* ἂν prius] — 37.
ἄρθητι καὶ βλήθητι] ἀρθῆναι καὶ βληθῆναι 1. 28. πιστεύσῃ] πιστεύῃ L.
ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται] τὸ μέλλον, ὃ ἂν εἴπῃ, γενήσεται D. ἃ λέγει] ὅλα L.
ὃ ἐὰν εἴπῃ] — CDL 1. 28. Verſio *Vulg. Copt.* 24. ὑμῖν prius] + ὅτι 90.
πάντα] — 71. ἃν] — CDL 61. προσευχόμενοι] προσεύχεϲθε ℰ DL.
αἰτεῖσθε] αἰτῆϲθε 1. 9. 11. 72. 90. 92. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*
λαμβάνετε] λήμψεϲθε D. 1. Verſio *Vulg. Origenes* in Matth. XIX. 11. *Cyprian.* T. 77. ἐλάβετε CL. Verſio *Copt.*
25. στήκητε] στήκετε ADH 1. 53. 66. 69. ἀφίετε] ἄφετε C. ut videtur.
ἔχετε] ἔχητε Evang. 20. *Origenes.* ὁ poſterius] + ὧν D.
ὑμῶν prius] ἡμῶν 9. 106. ὑμῖν Evang. 9. τοῖς] — 1.
ἀφῇ] ἀφήσει D. 66. ἀνῇ 1. ὑμῶν poſterius] — D. 76. Evang. 18.
26.] — L. 2. 27. ex emendatione 63. 64. Editio *Eraſmi, Aldi.* Verſio *Copt. Lutheri. Theophylact.* prob. *Eraſmo.*
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] — 33. Evang. 9. 10. 18. 19. τοῖς] — CD. 72.
ἀφήσει] + ὑμῖν D. 53. 69. 74. 89. 90. Verſio *Vulg. Goth. Syra* utraque. probante *J. A. Bengelio.*
ὑμῶν poſterius] + λέγω δὲ ὑμῖν αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, ℰ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, ℰ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. M. 46. 52. 54. 76. 80. 88. Evang. 24.
27. ἔρχονται prius] ἔρχεται D. Verſio *Sax.* οἱ ἀρχιερεῖς ℰ] — 106. Verſio *Syra* poſterior cum afteriſco.
καὶ οἱ πρεσβύτεροι] — 1. 91. + τοῦ λαοῦ D. 28. λέγουσιν] ἔλεγον C. 1.
ἃ ποιεῖς ad ποιῇς] — D. Colb. Codex Stephani teſte Beza. 51. 57. Evang. 18. 19.
καὶ poſterius] ἢ Codex Stephani teſte Beza. Evang. 12. Verſio *Syra* poſterior.
σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν] ἔδωκεν σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην C. Verſio *Vulg. Syr.* σοι ἔδωκεν ταύτην τὴν ἐξουσίαν 1. σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην 80. ἔδωκεν] δέδωκεν 14. 60. 61. 69.
ταῦτα poſterius] αὐτὰ Evang. 17. 29. Ἰησοῦς] — 36. 40. 53. 61.
ἀποκριθεὶς] — CL 33. Verſio *Syr. Copt.* ἐπερωτήσω] ἐρωτήσω 61.
ὑμᾶς κἀγὼ] κἀγὼ ὑμᾶς A. 72. ὑμᾶς καὶ ἐγὼ 69. Editio *Complut.*
ἕνα λόγον] λόγον ἕνα 1. καὶ prius] — D.
καὶ ἐρῶ] καὶ ἐγὼ λέγω D. κἀγὼ ἐρῶ L. ab ἀποκρίθητε μοι ad ἀποκρίθητε μοι comm. 30.] — 69.
30. βάπτισμα] + τὸ ACD. Ἰωάννου] + πόθεν ἦν C. Verſio *Syr. Æthiop.*
ἐξ οὐρανοῦ] ἀπ' οὐρανοῦ 1. Verſio *Vulg.* ἐξ οὐρανῶν D.
ἀποκρίθητε μοι] — 35. 56. 58. 62. 66. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1469.
31. ἐλογίζοντο] διελογίζοντο CDKLM 1. 4. 10. 11. 12. 13. 27. 28. 42. 46. 51. 54. 56. 58. 61. 68. 69. 72. 76. 80. 88. 91. 106. λέγοντες] + τί εἴπωμεν D 13. 28. τι εἴπωμεν 69.
εἴπωμεν] + ὅτι D. ἐρεῖ] λέγει D. + ἡμῖν DM 1. 13. 69. Verſio *Copt.* Codices *Latini.*
ἐν] — ALM 3. 9. 37. 47. 51. 57. 61. 91. 92. Evang. 19. Verſio *Copt. Sax. Syr.* Cod. *Latini.* prob. *J. Millio* prol. 1197.
32. ἀλλ'] — D 9. 11. 42. 59. 64. 64. 65. 71. 86. 91. Verſio *Vulg.*

verſis ex gentibus indicet, Deum non Judaeorum ſolum ſed & Gentium Deum eſſe, quod per Chriſtum longe plenius manifeſtatum eſt.

ἐπιστολῇ τῇ κρατίστου μου ἀναμιμνησκόμενος ὦν, ὅπως ἤλγει προπέρυσιν· ἀναμιμνήσκω δὲ ἕτερον. ἀριστείδης ἐν β. τῶν ἱερῶν. ἀνεμίμνησκέ με τῆς ὀδυσσείας. καὶ ἀναμιμνήσκομαι ὑπ' ἄλλου.

21. *Thomas.* ἀναμιμνήσκομαι ἐπ' ἐμοῦ τοῦ. Διβάτιος ἐν

23. *Jac.*

31 ποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες· Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ,
32 ἐρεῖ· Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' — ἐὰν εἴπωμεν· Ἐξ ἀνθρώπων· ἐφο-
33 βοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τ̃ Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκρι-
θέντες, λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· Οὐκ οἴδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς· Οὐ-
δὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

ΚΑΙ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν· Ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ
1 περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-
2 γοῖς· καὶ ἀπεδήμησε. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ
3 τ̃ γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. Οἱ δὲ, λαβόντες αὐτὸν, ἔδει-
4 ραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. Καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον
5 λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε·
κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες.
6 Ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον,
7 λέγων· Ὅτι ἐντραπήσονται τ̃ υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Ὅτι
οὗ-

ἐὰν] — ACEFGHL 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 34. 35. 36. 37. a prima manu. 38. 39. 40. 44. 45. 51. 53. 55. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 66. 67. 68. 70. 72. 80. 83. 87. 88. 89. 90. 92. Ev. 9. 10. 12. 15. 17. Editio *Complut. Genev.* duae priores *Stephani. Plantini, Wechelii, Bengelii.* Verſio *Goth. Copt. Syra* poſterior a prima manu. *Euthymius.* prob. *J. Millio* 1344. ἂν 86.

ἐφοβοῦντο] φοβέμενοι D a prima manu. φοβέμενοι ex emendatione. 13. 28. 61. 69. 106. Verſio *Vulg. Syr.* utraque *Copt. Arab. Æthiop. Belgica.*

ἅπαντες] πάντες CD 1. 28. 33. 63. 91.

ὅτι ὄντως] ὄντως ὅτι CL 69. ὄντως] — 1. 7. 28. 38. 60. 91. Colb. Evang. 9. 10. 12. 15. 17. 18. 19. ἀληθῶς D.

33. λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ] τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν C. 69. Verſio *Copt.* λέγουσιν αὐτῷ 59. 73. Verſio *Goth.*

καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς Ἰησοῦς D. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς A. 1. 69. 72. 92. Verſio *Vulg. Goth.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 61. ὁ Ἰησοῦς] — 80. Verſio *Syr.*

ἀποκριθεὶς] — CL. Verſio *Syra, Copt.* αὐτοῖς] αὐτῷ D. Sed in Verſ. Latina: illis.

ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ] εἰς ποίαν ἐξουσίαν D. a prima manu.

1. αὐτοῖς] — 3.

λέγειν] λαλεῖν GL. 1. 13. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg. Copt. Syra* prior, at poſterior habet in margine.

ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος] ἄνθρωπος τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα 13. 69. Verſio *Syr. Origenes* in Matth. ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐφύτευσε C. ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐποίησεν L.

περιέθηκεν] + αὐτῷ 28. Verſio *Syr. Origenes.* φραγμὸν] ὑποφραγμὸν C. ex emendatione.

αὐτὸν] + τοῖς D.

τῷ καιρῷ δοῦλον] δοῦλον τῷ καιρῷ 15. 72. Verſio *Syr.*

παρὰ τ̃ γεωργῶν] — Verſio *Syr.* παρὰ τ̃ γεωργῶν λάβῃ] — D.

τ̃ καρποῦ] τ̃ καρπῶν CL. Verſio *Syra.* ἀμπελῶνος] + δώσουσιν αὐτῷ D.

3. οἱ δὲ] καὶ 33. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. λαβόντες] — Verſio *Syra.*

ἔδειραν] ἔδηραν 10. 47. 54. 55. 56. 58. 63. 67. 106. probante *J. Millio.*

κενὸν] + πρὸς αὐτὸν D. 4. πρὸς αὐτοὺς ἄλλον] — 1.

δοῦλον] — 59. κἀκεῖνον] ϛ ἐκεῖνον D. Editio *Eraſmi* 1. *Colinaei.*

λιθοβολήσαντες] — DL. 1. 28. 33. 91. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 408. & *J. A. Bengelio.*

ἐκεφαλαίωσαν] κεφαλαίωσαντες 1. 28. 91. ἐκεφάλισαν L. ἐκκεφαλαίωσαν *Eraſmus* in emendatis Editionis 1.

ϛ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον] ϛ ἠτίμησαν DL. Verſio *Vulg. Copt.* ἀπέστειλαν ἠτιμασμένον 1. 28. 91.

ἀπέστειλαν] ἀπέλυσαν 92. 5. πάλιν] — CDL. 33. Verſio *Copt.*

ἀπέστειλε] + δοῦλον D. ἀπέκλειναν] ἐφόνευσαν 14.

τοὺς μὲν] οὓς μὲ DL. 1. 33. 51. 91. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.

δέροντες] δείροντες 10. 46. 47. 49. 52. 54. 55. 56. 58. 67. 69. Edit. *Complut.* δακόντες 76. λιθοβολήσαντες Verſio *Copt.*

τοὺς δὲ] ἄλλους δὲ D. οὓς δὲ L. 1. 33. 51. Evang. 9. 10. 12. 18. 19.

ἀποκτείνοντες] ἀποκλείνοντες ACDE. 3. 9. 34. 35. a prima manu. 36. 37. 39. 40. 44. 72. 73. 106. Evang. 15. 17. ἀποκλείνοντες GHK. 1. 2. 10. 12. 35. ex emendatione. 47. 48. 52. 53. 54. 55. 67. 69. 70. 90. Editio *Complut. Bengelii, Theophyl.* ἀποκτιννοῦντες L. Evang. 9. 10.

6. ἔτι οὖν] ὕστερον δὲ ἔτι 13. 28. 69. Verſio *Syr.* οὖν] — L. 1. Verſio *Copt.*

υἱὸν ἔχων] ἔχων υἱὸν ACD. Verſio *Vulg.* ἔχων] εἶχεν L. 33.

αὐτοῦ] — CDL. Verſio *Syr. Vulg.* ἀπέστειλε ϛ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς] κἀκεῖνον ἀπέστειλεν D.

καὶ] — L. Verſio *Syr.* ϛ αὐτὸν] — 28. 91.

πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον] ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς C. 69. Verſio *Copt.* ἔσχατον] — 63. 72.

ὅτι] — L. 27. 33. 46. 51. 52. 53. 74. 90. ἴσως 56. 58. Codex *Eraſmi.* Verſio *Syra.*

ἐντραπήσονται τ̃ υἱόν μου] τ̃ υἱὸν μου ἐντραπήσονται D. 7. ἐκεῖνοι δὲ οἱ] οἱ δὲ D. Verſio *Vulg.*

γεωργοὶ] + θεασάμενοι αὐτὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτοὺς 7. 11. 13. 15. 28. 68. 69. 80. Evang. 9. 10. 12. 15. 18. 19. Verſio *Armen. Syra* poſterior cum aſteriſco. + θεασάμενοι αὐτὸν Evang. 24. + ἰδόντες αὐτὸν 12. 61.

εἶπον πρὸς ἑαυτούς] πρὸς ἑαυτοὺς εἶπον C. 1. 69. 80. ὅτι] — 1. 28. Verſio *Vulg. Syr.*

23. *Jac.* II. 4.

3. *Luc.* I. 53. *Judith* I. 11. *Ruth.* I. 21.

4. ἐκεφαλαίωσαν] *Vulg.* in capite vulneraverunt.

Alibi hac ſignificatione non reperitur Sed γαστρίζειν *Ariſtoph.* Veſp. 1519. Equit. 273. γαστρίζομαι. *Schol.* interpretatur: εἰς τὴν γαστέρα τύπτομαι. & 452. &

οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. Καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις· Ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ, εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς· Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος,

8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

8. αὐτὸν ἀπέκτειναν] ἀπέκτειναν αὐτὸν C. Versio *Syr. Copt.* ἀπέκτειναν Ϛ ἐξέβαλον ἔξω Ϝ ἀμπελῶνος] ἐξέβαλον ἔξω Ϝ ἀμπελῶνος Ϛ ἀπέκτειναν 69. Ϛ ἐξέβαλον] — Evang. 12. + αὐτὸν ACDM. 11. 42. 50. 63. 72. 106. Evang. 9. 10. 12. 18. Versio *Syr. Copt.*
ἔξω] — Bodlej. unus in Ed. Ox. 9. οὖν] — L.
γεωργοὺς] + ἐκείνους 1. 10. 11. 15. 68. 80. 91. Evang. 15. + τούτους 7. 33. Evang. 9. 10. 12. 18. 19. Versio *Syr.*
10. ταύτην ἀνέγνωτε] ἀνέγνωτε ταύτην 80.
11. ἔστι] ἔση 9. ἡμῶν] ὑμῶν 10. 56. 58. 61. 74. ex emendatione.
12. πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν] τὴν παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς A. + ταύτην Evang. 15. 17.
ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D.
13. πρὸς αὐτὸν] — D. + οἱ ἀρχιερεῖς Ϛ οἱ γραμματεῖοι Evang. 2.
τινας] τινες Versio *Goth.* + ἐκ 13. 69. 71. τῶν posterius] — 90. Editio *Complut.*
αὐτὸν posterius] — 39. ἀγρεύσωσι] παγιδεύσωσιν D. + ἐν 33.
14. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ] Ϛ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι D. οἱ δὲ ἐλθόντες ἤρξαντο ἰρωτᾶν αὐτὸν ἐν δόλῳ λέγοντες 1. 28. 69. 91. Versio *Armen.*
οἱ δὲ] καὶ CL. 33. Versio *Copt.* λέγουσιν αὐτῷ] ἐπηρώτων αὐτὸν Versio *Syr.*
διδάσκεις] + εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί D. + εἰπὲ οὖν ἡμῖν C 7. 53. 61. Evang. 2. in margine 9. 12. 18. 19. + εἰπὸν οὖν ἡμῖν M 28. Evang. 17. Codices *Latini.* Versio *Syra* posterior cum asteriſco, & in margine notat, non inveniri in Graecis.
ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι] δοῦναι κῆνσον καίσαρι 80. ἡμᾶς δοῦναι ἐπικεφάλαιον καισαρι D.
δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν] — D. δῶμεν Versio *Vulg. Goth.*
15. δὲ] + Ἰησοῦς DG. 1. 13. 28. 69. Versio *Armen.*
εἶπεν] λέγει Colb. εἰδὼς] ἰδὼν D. 13. 28. 69. Versio *Goth.*
πειράζετε] + ὑποκρι) G. 1. 13. 28. 61. 69. Versio *Syra* posterior cum asteriſco.
16. καὶ λέγει αὐτοῖς] — 1. Versio *Armen.*
οἱ δὲ εἶπον] λέγουσιν A. Versio *Vulg.* εἶπαν D. οἱ δὲ εἶπαν CD. Evang. 12.
αὐτῷ] — 1. 28. 69. Evang. 9. 12. Versio *Syr. Theophylact.*
17. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ] ἀποκριθεὶς δὲ ὁ D. Versio *Vulg.* ὁ δὲ CL 33. Versio *Copt.*
εἶπεν] λέγει 28. αὐτοῖς] — D.
ἀπόδοτε] + οὖν 9. 12. 51. 61. 69. 90. 106. Evang. 13. 15. 16. 18. Versio *Vulg. Syra* posterior.
ἀπόδοτε τὰ καίσαρος] τὰ καίσαρος ἀπόδοτε CL. Versio *Syr. Copt.*
καίσαρος] Ϝ καίσαρος τῷ D.
ἐθαύμασαν] ἐθαυμάζοντο D a prima manu. ἐθαύμαζον ex emendatione L. Versio *Vulg. Syr.*
αὐτῷ] αὐτὸν D 28. 18. Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν] πρὸς αὐτὸν Σαδδουκαῖοι D 106.
ἀνάστασιν μὴ εἶναι] ἀνάστασις οὐκ ἔστι 1. 13. 28. 69. Versio *Copt.*
ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων C. ἐπηρώτων D 33. Evang. 18. Versio *Vulg. Syr.*
19. Μωσῆς] Μωϋσῆς DM. 11. 69. ἡμῖν] ὑμῖν 69.
ὅτι] — D. 69. ἡ καταλίπῃ γυναῖκα] — 56. 58.
καταλίπῃ] καταλείψει C. καταλίπῃ 69. Editio *Eraſmi, Colinaei.* ἔχῃ D. 28.
τέκνα] τέκνον 1. Codices *Latini.*
τέκνα μὴ ἀφῇ] μὴ ἀφῇ τέκνα C. Versio *Copt.* μὴ ἀφῇ τέκνον L.
ἀδελφὸς prius] — 1. αὐτοῦ ſecundo loco] — CL 1. 61. Versio *Copt.*
ἐξαναστήσῃ] ἐξαναστήσει A. 12. 53. a prima manu. 61. 63. 69.
20. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν] ἦσαν οὖν παρ' ἡμῖν ζ. ἀδελφοὶ D.
οὖν] — ACEFL. Colb. 1. 2. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 61. 72. 80. 91. 92. Evang. 12. 15. 16. 17. Editio *Complut. Eraſmi, Stephani, Plantini, Wechelii, Bogardi, Genev. Bengelii, Bezae* Editio 2. 3. at in An-

Diog. L. Cleanth. VII. 172. *Heſychius.* γναθοῦν, τὸ εἰς γνάθους τύπτειν. γυιόω, χωλόω, ἐκλύω, χωλοὺς ποιῶ, πηρόω. *Demoſth.* in Mid. ἐκβάλλει καὶ ἀτιμοῖ τὸν διαιτητήν. & ἀποκτενεῖτε καὶ ἀτιμώσετε. *Euſtath.* in Od. π. p. 607, 1. δῆλον δὲ, ὅτι πρωτότυπον τοῦ ἀτιμάζω τὸ ἀτιμῶ, ἐξ οὗ ἠτίμησε καὶ τὸ ἀτίμητος ἐν Ἰλιάδι. *Demoſth.* κ. ἀφοβ. ὡς οὐ μόνον ἔσομαι τῶν πατρώων ἐστερημένος, ἀλλὰ καὶ προσητιμωμένος. *Iſocrat.* de Jugo. πολὺ γὰρ ἀθλιώτερον, παρὰ τοῖς αὐτῆς πολίταις ἠτιμωμένον οἰκεῖν, ἢ παρ' ἑτέροις μετοικεῖν. *Sophocles* Ajac. 1148. Schol. ἀτιμάζω τὸ καταφρονῶ· ἀτιμῶ, τὸ ἄτιμον ποιῶ· καὶ ἠτιμωμένος ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατὰ τὸν παθητικὸν παρακείμενον ἐν τῇ τρίτῃ συζυγίᾳ. *Ammonius.* ἀτιμᾶται καὶ ἀτιμάζεται δια-

18 ρ, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ. Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν,
19 λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
20 καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ —οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος
21 ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ
22 ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ
23 ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα· ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
24 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
25 γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,
26 οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωσέως, ὅπου ~ τὸ βάτος, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς,

~ τοῦ

notationibus: particulam οὖν, inquit, addidimus, quia in uno vetuſto Codice ſcriptam invenimus. Verſio *Syr. Theophylactus* probante *H. Grotio.* δὲ 106. Evang. 14. Verſio *Copt.*

ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν] ἦσαν οὖν παρ' ἡμῖν ζ. ἀδελφοὶ D.

ἦσαν] + παρ' ἡμῖν 28. 61. 69. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.

ἀπεθνήσκων] ἀπέθανεν Ϲ D. 1. 28. 91. 92. —— Verſio *Syra* poſterior. ſed habet in margine.

21. καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε] μὴ καταλιπὼν CL. 33. Verſio *Vulg. Copt.*

αὐτὸς] + οὐ D. ὁ τρίτος] — D.

ὡσαύτως] ἔλαβεν αὐτὴν Ϲ οὐκ ἀφῆκε σπέρμα 91.

ὡσαύτως. Ϲ ἔλαβον αὐτὴν] ὡσαύτως ἔλαβον αὐτὴν D. ἔλαβεν αὐτὴν ὡσαύτως 1. Verſio *Armen.*

22. καὶ primum] — 28. ἔλαβον αὐτὴν] — CLM. 13. 28. 69. Verſio *Copt.*

αὐτὴν] + ὡσαύτως Ϲ A. 46. 52. Verſio *Vulg. Goth. Syra* poſterior.

καὶ ſecundo] — CL. Verſio *Copt.*

ἐσχάτη] ἔσχατον CGHIKL. 1. 4. 6. 11. 13. 15. 33. 36. 40. 53. 60. 63. 67. 68. 69. 72. 91. Evang. 13. 15. 16. + δὲ HM. 1. 28. 69. Evang. 14. Editio *Eraſmi, Colinaei, Aldi.* Verſio *Copt.* + ἐν 59.

ἐσχάτη πάντων] — D. ἀπέθανε Ϲ ἡ γυνὴ] καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν CD. 1. 69.

23. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει ὅταν ἀναστῶσι] ὅταν οὖν ἀναστῶσι ἐν τῇ ἀναστάσει 69.

οὖν] — EFH. 2. 9. 10. 44. 45. 48. 55. 57. 64. 65. 66. 67. 78. 83. 86. 87. 89. 92. 106. Editio *Complut.* Verſio *Copt. Syra* poſterior habet cum afteriſco. probante *J. Millio* prol. 1101.

οὖν ἀναστάσει] ἀναστάσει οὖν DG. 1. 73.

ὅταν ἀναστῶσι] — CDL. 28. 33. Evang. 13. 18. Verſio *Syr. Copt. Sax. Arab.* probante *T. Beza.*

αὐτῶν] τοῦ ἑπτὰ 1. 91. ἔσαι] + ἡ AD a prima manu.

ἡ γυνὴ ad γυνὴ] — 36. οἱ γὰρ ἑπτὰ] πάντες γὰρ 1. 91.

γυναῖκα] — 106. 24. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D. 1. 69.

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς] ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς CD. 33. Verſio *Syr. Copt.*

οὖ] — Colb. *Theophylactus.* εἰδότες] γινώσκοντες D. θεοῦ] + οἰδατε D.

25. οὐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν] ἀναστῶσιν οὐκ νεκρῶν 1. ἀναστῶσιν 63.

ἀναστῶσιν] ἀναστήσουσιν D a prima manu. οὔτε prius] οὐ D.

οὔτε poſterius] οὐδὲ D.

γαμίσκονται] γαμίζουσιν D. γαμίζονται CGL. 1. 52. 53. 91. Evang. 9. 12. 18. 19. *Damaſcen. 1. α. 15.* ἐκγαμίσκονται AFH. 2. 51. 61. 90. Editio *Complut. Plantin.*

οἱ] — CDKLM. 1. 10. 11. 15. Colb. duo. 34. 35. 36. 39. 44. 59. 62. 64. 72. 74. 80. 83. 90. 106. Evang. 13. 14. 16. Verſio *Copt. Damaſcenus.* θεοῦ οἱ 33. 61. 69. Evang. 2. 15. Codices *Latini.* Verſio *Sax.*

τοῖς οὐρανοῖς] οὐρανῷ 12. 61. 63. 64. 26. δὲ] + τοῦ ἀναστάσεως 13. 69.

Μωσέως] Μωϋσέως D. 1. 15. 44. 80.

τοῦ] τῷ ACEFGHLM. 1. 2. 3. 9. 10. 11. Colb. duo. 34. 35. 36. 39. 40. 44. 59. 62. 67. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 92. 106. Evang. 17. Editio *Eraſmi, Colinaei,* duae priores *Stephani, Bengelii, Bogardi. Thomas.* οἱ κυρίως ἀττικοὶ ἐπὶ ἀρσενικοῦ ὁ βάτος λέγουσιν, οὐχ ἡ βατος. *Moeris.* ὁ βάτος, τὸ τοῦ ἀκάνθης εἶδος ἀττικῶς. ἡ βάτος Ἑλληνικῶς ἑλληνικῶς. *Euſtath.* ἡ βάτος ἢ ὁ βάτος. in Od. ω. p. 833, 39. ἀντιπίφυσαι δὲ ἡ βάτος τῇ βάσει αὐτὴ ἄβατος ἔσα, κατὰ τὸ γένοιτ' ἂν τόπος ἄβατος βάτου ἀκανθιμένης, ὃ κεῖται ψευδικῶς παρὰ ἀγαθαρχίδῃ σκώπτοντι. *Galen.* de facult. medicam. ſimpl. V. τῆς βάτου. & de Compoſ. Medic. per gen. Corp. VI ter ab initio. poſt. ἀκρεμόνας τοῦ μαλακοῦ βάτου. & de facult. Alim. II. at poſtea: καὶ δάμνοι τινες οἷον οἵτε τὸ βάτου καὶ τὸ κυνοσβάτου. *Dioſcor.* IV. 31. βάτος Ἰδαία. *Plut.* περὶ Πολύφ. λ. p. 94. F. βάτον ἐπιλαμβανομένην ὑπερβάντες *Philo* de vit. Moſis T. 2. p. 91, 13. βάτος —— οὗτος ἀνακαιεῖ καὶ ἀθισχέτως ἐλθὼν —— πολλὴ φλογὶ δάμενος σῴζεται οὐ κατακαιόμενος —— σύμβολον δὲ ὁ καιόμενος βάτος —— ὁ βάτος, ὡς ἐλέχθη —— ἀβαμόνων ὑποὶ ἦν —— μηδὲν ἀποβαλών.

ὡς] πῶς CL. 7. 78. Evang. 9. 12. αὐτῷ] — 1.

διαφέρει· ἀτιμοῦται μὲν γάρ τις ὑπὸ τῶν νόμων ὀλοσχερεῖ ἀτιμίᾳ· ἀτιμάζεται δὲ ὁ ὑβριζόμενος ἔν τινι πράγματι.

14. ἐπ' ἀληθείας] infra 32. *Luc.* XXII. 59. *Act.* IV. 27. X. 34. *Demoſth.* de Corona. ap. Dionyſ. Hal. de Thucyd. 54. εἴγε ἐπ' ἀληθείας δέοι σκοπεῖσθαι, τὸ καταψεύδεσθαι καὶ δι' ἔχθρας τι λέγειν ἀνελόντας ἐκ μέσου. *Ariſtid.* Lectri. II. p. 428. κἂν ἐπ' ἀληθείας θέλωσι σκοπεῖν, εἴσονται. *Dan.* II. 47. *Philo* quod omnis probus liber T. 2. p. 469, 41. γέγονε δ' ὁδὸν ἥττον, ἐπ' ἀληθείας. *Lucianus.* in Herodot. 6. πλὴν ἀλλ' ἦγε εἰκὼν αὕτη καὶ ἄλλως γαμήλιον τι ἐπὶ τῆς ἀληθείας διεφάνη ἔχουσα.

17. ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ] *Luc.* IV. 22. XX. 26.

18. *Xen.* Hell. 11. λαμβάνειν τὴν δυνατήρα. Oeconom.

Θεὸς, λέγων· Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ 27
ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς ζώντων· ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. Καὶ προσελθὼν 28
εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρί-
θη, ἐπηρώτησεν αὐτόν· Ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ· 29
Ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν· Ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος, ὁ Θεὸς ἡμῶν, Κύριος εἷς ἐστι.
Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ 30
ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου· αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία, 31
αὕτη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. Καὶ 32
εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς· Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι
— Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρ- 33
δίας,

ὁ Θεὸς primo loco] — Versio *Copt.* —— 106. tertio loco.
λέγων] — 28. Versio *Syr.* ἐγὼ] + εἰμι M 11. 28.
ὁ] — D 10. ὁ Θεὸς ultimo loco] — Versio *Goth.*
27. ὁ] — D. 36. 40. 72. Colb.
ὁ Θεὸς] + Θεὸς M. 11. 12. 13. 33. 41. 49. 59. ex emendatione. 60. 61. 69. 73. 76. 90. Evang. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plant. Geneu.* —— Versio *Syra* posterior.
νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς] Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ 69.
Θεὸς posterius] — ACDKL. 1. 3. 33. 34. 36. 39. 40. 42. 48. 49. 60. 63. 67. 68. 69. 70. 72. 76. 86. Evang. 13. 14. 18. 19. Editio *Complut.* Versio *Vulg. Syr* prior, & posterior a prima manu. *Arab. Copt. Origenes* in Jo. I. 4. 19. VIII. 44. probante *J. Millio* prol. 1246. *J. A. Bengelio* in Gnom.
ὑμεῖς οὖν] — D. Versio *Copt.* οὖν] δὲ G 1.
28. προσελθὼν] + τῷ Ἰησοῦ 76. Evang. 18. 19. εἷς] τις Evang. 18. 19.
τῶν γραμματέων] γραμματεὺς F 59. 91. ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων] — 61. Evang. 19.
ἀκούσας] ἀκούων 1.
αὐτῶν] αὐτῷ D. τῶν Σαδδουκαίων μετ' αὐτοῦ Evang. 9. 10. 12. 19.
εἰδὼς] ἰδὼν CL. 1. 7. 69. 91. Evang. 2. 9. 10. 12. 18. 19. καὶ ἰδὼν D. 28. Evang. 14. Versio *Vulg. Goth. Syr. Æthiop.* —— 67. αὐτοῖς] — 61. 63. 72. Editio *Complut.*
αὐτοῖς ἀπεκρίθη] ἀπεκρίθη αὐτοῖς C 1. 69. Versio *Copt. Theophylactus.*
αὐτὸν] + λέγων· Διδάσκαλε D. τῶν ἐντολῶν] ἐντολὴ 89.
πασῶν] — D. 1. 28. 69. πάντων ACEFGHKL. 2. 3. 11. 13. 14. 15. 29. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 51. 52. 59. 60. 61. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 18. 19. Editio *Erasmi* 1. 2. 3. *Colinaei, Bogardi, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1344. sub τῶν νόμων. + καὶ μεγάλη 44.
πρώτη πασῶν ἐντολή] ἐντολὴ πρώτη πάντων CL. ἐντολὴ πρώτη D.
29. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ] ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς L. Versio *Copt.* ὁ δὲ (Ἰησοῦς *Syr.*) εἶπεν αὐτῷ 1. 19. Versio *Syr.* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ 28. 69.
ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν] πάντων πρώτη D. ὅτι πρώτη ἐστὶν L. Vers. *Copt.* ὅτι πρώτη πάντων ἐντολὴ A. 15. 27. ex emendatione. 29. 33. 42. 51. 57. 60. 63. 67. 69. 72. 74. 78. Evang. 13. 15. 17. 21. ὅτι πρώτη πάντων ἐντολή ἐστιν αὕτη C. πρώτη πάντων ἐντολή ἐστι 61. ὅτι πρώτη πασῶν ἐντολή *J. A. Bengelius* in Gnom.
πρῶτον πάντων 1. Marcell. ap. Euseb. Eccl. Th. II. 19. ἄκουε] ἄκουσαι Colb.
πασῶν] πάντων EFGH. 2. 3. 15. 34. 37. 39. 40. Colb. tres. 44. 56. 69. 73. 80. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. probante *J. Millio* prol. 1344.
ἡμῶν] ὑμῶν 10. 35. 66. Evang. 14. Editio *Colin.* σου 27. ex emendatione. 45. Evang. 13. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1197.
ἰσραὴλ] ἰσραὴλ D. κύριος posterius] — 59.
30. κύριον] — 61. τῷ] — 73. 74. 80.
τὸν primum] — D a prima manu.
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου] — K. 63. 72.
ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας] διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς A.
καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου] — D. Versio *Armen.* αὕτη πρώτη ἐντολὴ] — EL. Versio *Copt.*
πρώτη] + πάντων K 14. 33. 42. 60. 72. 76. Evang. 13. 15. 17. 21.
ἐντολὴ] — 28.
31. καὶ δευτέρα] δευτέρα L. Versio *Copt.* δευτέρα δὲ D 33. Evang. 15. 17. Versio *Vulg.*
ὁμοία] — L. Versio *Copt.*

con. γυναῖκα ἔλαβες γυναῖκα, Cyrop. VIII. ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης. Hist. Gr. IV. ἐκεῖνος ἂν λάβοι τὴν θυγατέρα φυγάδος ἀνδρὸς. *Thomas* in ἄγεται. οὐκ ἄγει ἤγουν λαμβάνει. *Stobaeus* S. 67. 68. 70. *Philemon* ap. Suid. στέργω. *Euripides. Menander.*

26. *Cic.* N. D. 23. De divis neque ut sint neque ut non sint habeo dicere.

29. Deum unum esse non poterat satis inculcari gentibus.

30. *Æn.* X. 357. Proelia seu tollunt animis & viribus aequis. *Plaut.* Capt. II. 3. 27. id persequar corde & animo atque viribus. *Metam.* XIII. 363. tu vires sine mente geris. *Livius* XXXIV. 25. adolescens majoris animi quam consilii.

32. πλὴν αὐτοῦ] *Act.* VIII. 1. XXVII. 22. *Gregor.* ἄλλα τε, ὅσα θαυμάζουσιν ἄνθρωποι, ἂν ἐδὲν τὸς ἐγειραντας πλὴν δόξης ὀλίγης ἄπησε. *Ælian.* V. H. XIII. 7. ἀπέδοτο τὸς ἐλευθέρας πάντας, πλὴν ἱερέων. *Arrian.* Exped. Alex. V. 2. 40. οἱ ἱππεῖς τῶν ἰνδῶν πλὴν ὀλίγων κατεκόπησαν.

33. *Succa* f. 49. 2. Dixit R. Eleazar: Longe major est, qui erogat eleemosynam, quam si offerret omnes oblationes. S. D. *Prov.* XXI. 3. *Psal.* L. . LI. . 1. *Sam.* XV. . *Hos.* VI. . *Esaj.* I. .

34. *Plato* de Legg. III. p. 810. C. εὖ καὶ ἐχόντως νῦν σύ τι πάντα εἶπες, καὶ ἐπηνέσαμεν ἡμεῖς. *Polyb.* συνεχῶς ἐδόκουν πραγματεύσθαι πρὸς τὸς τότε καιρούς. *Plut.*

de

διας, καὶ ἐξ ὅλης τ̃ς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τ̃ς ψυχ̃ς, καὶ ἐξ ὅλης τ̃ς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀ-
γαπ̃ν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τ̃ν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τ̃ν θυσιῶν.
34 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχ̃ς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τ̃ς
35 βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτ̃σαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τ̃ ἱερ̃· Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱός
36 ἐστι Δαβίδ; Αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν τ̃ πνεύματι τ̃ ἁγίῳ· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ
Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θ̃ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τ̃ν ποδ̃ν
37 σου. Αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; Καὶ ὁ πολὺς ὄ-
38 χλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως· Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τ̃ διδαχ̃ αὐτοῦ· Βλέπετε ἀπὸ τ̃ν

γραμ-

αὕτη] ταύτη D. 69. αὐτ̃ς A a prima manu, ut videtur. 2. Verſio *Goth. Victor.* αὐτ̃ῳ 1. 6. 8. 34. 37. 39. 40. 48. 59. 76. 78. 90. Evang. 11. Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Euthymius.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1078.

σεαυτὸν] ἑαυτὸν H 9. 10. 51. 53. 59. 61. 66. 69. 71. 73. 74. 89. 90. 106. Evang. 18. 19. 21.

ἄλλη ἐντολὴ] ἐντολὴ ἄλλη D. μείζων] + δὲ L.

ἄλλη] — 14. ἐντολὴ] — 13.

32. διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας] εἶπες διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας D.

εἶπας] εἶπες DFL 34. 36. 92. *Theophylactus.* ἐστιν] + ὁ D 61. 69. —— 44.

θεὸς] — AKLM. 1. 3. 9. 10. 11. 27. Colb. 34. 35. 36. 39. 40. 42. 45. 46. 48. 89. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 68. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 86. 89. 90. a prima manu. 91. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19, 21. Editio *Complut. Bengelii.* Codices *Latini.* Verſio *Goth. Syra* utraque, *Æthiop. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1101. ἄνθρωπος] — D.

33. καρδίας] + σου L. 59. Verſio *Copt.* συνέσεως] δυνάμεως D. ἰσχύος 1. Verſio *Copt. Armen.*

ἐξ ὅλης τ̃ς ψυχ̃ς] — L 1. Verſio *Copt. Marcellus* l. c. + σου 59. + αὐτοῦ D.

ἐξ ὅλης τ̃ς ἰσχύος] — D. ἰσχύος] συνέσεως 1. Verſio *Copt.*

τὸ ἀγαπ̃ν posterius] — 106. ἑαυτὸν] σεαυτὸν AD 45. 46. 56. 58.

πλεῖον] πλεῖόν τε L 33.

τ̃ posterius] — ADFG 3. 10. 11. 15. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 92. Editio *Complut. Bengelii.*

34. ἰδὼν] εἰδὼς 36. 90.

αὐτὸν prius] — DL 7. 28. 33. 91. Evang. 9. 10. 11. 12. 18. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Verſio *Vulg.* οὖν 61.

οὐκέτι] — D 9. 53. a prima manu. 92. Evang. 2. a prima manu.

οὐκέτι ἐτόλμα] ἐτόλμα οὐκέτι 69. ἐπερωτ̃σαι] ἐπερωτ̃ν 28. 69.

35. ἔλεγε] λέγει Colb.

ἔλεγε διδάσκων ἐν τ̃ ἱερ̃] διδάσκων ἐν τ̃ ἱερῷ εἶπεν D. ἔλεγεν ἐν τ̃ ἱερῷ διδάσκων 72.

χριστὸς] + ὁ 69. ἐστι] + τοῦ 61.

ἐστι Δαβίδ] Δαυὶδ ἐστι D 1. 69. 106. 36. αὐτὸς γὰρ] ὁ οὗτος D.

γὰρ] — L 13. 59. 69. Verſio *Copt.*

εἶπεν prius] λέγει 37. ex emendatione. 40. ex emendatione. Verſio *Vulg.*

τ̃ bis] — AEFGHM 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 69 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Plantin. Bengelii.*

εἶπεν posterius] λέγει ADEGHK. 2. 9. 10. 11. 12. 15. 29. 37. 51. 52. 54. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 66. 71. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 12. 18. 19. Editio *Complut. Plant. Bengelii*, duae priores *Stephani.* λαλεῖ 27. ex emendatione.

ἂν θ̃] θήσω D a prima manu. θήσω ex emendatione.

ὑποπόδιον] ὑποκάτω D 28. Verſio *Copt.*

37. οὖν] — DL 28. 106 Verſio *Syra* prior, poſterior vero habet cum Aſteriſco. δὲ Verſio *Copt.* γ̃ν 90.

λέγει] καλεῖ 33. 61. Verſio *Syr.* πόθεν] πῶς M 1. 27. 33. 69. 91. Evang. 13.

υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν υἱὸς αὐτοῦ D. ὁ] — D.

ἔχλος] + ὁ D a prima manu. ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως] ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν D.

ἤκουεν] ἤκουον 106. Evang. 2. αὐτοῦ posterius] — 71. + λέγων 69.

38. ὁ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τ̃ διδαχ̃ αὐτοῦ] ἃ δὲ διδάσκων ἅμα ἔλεγεν αὐτοῖς D.

αὐτοῖς] — L. 1. Verſio *Copt.*

de animal. terreſtr. & aquat. p. 979. E. εὐφρόνως πάνυ καὶ νουνεχῶς. *Iſocrat.* Epiſt. 5. ἐκ ἀφρόνως ποιῶν, ἀλλὰ νουνεχόντως. *Polyb.* I. 54. πεισθεὶς νουνεχῶς. 62. πάνυ νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς εἴξας τοῖς παροῦσιν. III. 14. τῶν δὲ πραγματικῶς καὶ νουνεχῶς ἐξ ὑποσροφ̃ς ἀναχωρ̃σαντος ἀνίδεα. VII. 7. νουνεχῶς καὶ πραγματικῶς ἐφεδρεύοντες τοῖς ὅλοις. I. 83. πάνυ φρονίμως καὶ νουνεχῶς λογιζόμενος. V. 54. ἡμερ̃ς χρώμενος πᾶσι καὶ νουνεχῶς.

Philo de Agricult. T. 1. p. 327, 10. A. εἰσὶ δ' οἱ πάντα κάλων ἐυσεβείας ἀνασείσαντες ἐνορμίζεσθαι τοῖς λιμέσιν αὐτ̃ς ταχυναυτοῦντες ἐσπέδασαν, κἄπειτ' οὐ μακρὰν ἀφεσηκότων, ἀλλ' ἤδη μιλλόντων προσίσχειν, ἀιφνίδιον ἐξεναντίας καταῤῥαγὲν πνεῦμα πλησίον εὐθυδρομ̃ν τὸ σκάφος ἀνέωσεν, ὡς ὑποκεῖραι πολλὰ τ̃ν πρὸς εὐπλοίαν συνεργούντων.

37. *Diodor.* S. XIV. 57. ὁ δὲ πολὺς ὄχλος —— διεσπάρη. *Plut.* Romul. p. 34. F. τὸν μὲν πολὺν ὄχλον σκεδασθέντα φυγεῖν, τοὺς δὲ δυνατοὺς συσραφ̃ναι μετ' ἀλλήλων. *Heliodor.* III. p. 140. καί σου γὰρ, ὡς ὁ πολὺς ὄχλος, εἶναί τινα βασκανίαν ἐπίσευσας. Vulgus, quod imperitius erat ſcribis.

38. Stola etiam virilem veſtem ſignificat, inprimis Orientalium. *Athen.* IV. p. 148. D. τὴν Διονυσιακὴν πᾶσαν ἐνδύναν σολὴν. p. 154. D. τήν τε σολὴν τὴν πολεμικὴν. *Plut.* Alex. p. 690. E. πρ̃τον ἐνεδύσατο βαρβαρικὴν σολὴν. *Athen.* XII. p. 550. E. ὁρ̃ν τοὺς ἀσιαγενεῖς σολαῖς πολυτελ̃ς ἠσκημένους p. 535. E. Περσικὴν ἐνεδύσατο σολὴν. *Dionyſ. Hal.* A. III. 73. νεανίσκους β. —— ποιμενικαῖς ἐνδύσαντες σολαῖς. *Ælian.* V. H. 1. 22. δ̃ρα τὰ ἐκ βασιλέως διδόμενα τοῖς πρὸς αὐ-

γραμματέων, τῶν τελόντων ἐν τολαῖς τῶ περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, Καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. Οἱ κατ- 39
εσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται 40
περισσότερον κρίμα. Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει πῶς 41
ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά.
Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. Καὶ προσκαλεσά- 42
μενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτω- 43
χὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Πάντες γὰρ ἐκ τοῦ 44
περισ-

τῶν τελόντων] ℭ τῶν τελωνῶν D. at in Verſ. Latina: & qui volunt.
περιπατεῖν ℭ] + φιλούντων 11. 15. 49. 51. 53. 60. 68. 76. 90. Evang. 13. 15. 17. 19. Verſio *Syr.*
ἀγοραῖς] + ποιεῖν D.
39. πρωτοκλισίας] πρωτοκλησίας AL 73. Editio *Complut.*
40. κατεσθίοντες τὰς] κατεσθίουσι D 1. 91. *Beza:* in Graecis manifeſtum eſt ſoloecum, quum potius dicendum fuerit τῶν κατεσθίοντων ℭ προσευχομένων, vel οἱ κατεσθίουσι ℭ προσεύχονται ut loquitur Lucas —— Similia vero dicendi genera etiam apud diſertiores ſcriptores reperiuntur.
τῶν] — D.
χηρῶν] + ℭ ὀρφανῶν D 13. 28. 69.
καὶ] — D.
ℭ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι] — 13.
μακρὰ] μακρὰν L.
οὗτοι] οἵ τινες 13. 69.
41. καθίσας] ἑστὼς 1. 13. 28. 69. 91. Verſio *Syra* poſterior in margine. *Origenes* in Jo. VIII. 20.
καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι ℭ γαζοφυλακίου] κατέναντι ℭ γαζοφυλακίου καθιζόμενος ὁ Ἰησοῦς D.
ὁ Ἰησοῦς] — L. Verſio *Copt.*
κατέναντι] ἀπέναντι 33. 50. 59. 60. 61. 71. 106. Evang. 2. 9. 10. 12. 15. 17. 18. 19. κατέναντι 13.
βάλλει] + τὸ 1. 69. *Origenes.* ἔβαλλε 69.
βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον καὶ πολλοὶ πλούσιοι] —— D.
ἔβαλλον] ἔβαλον F 10. 34. 35. 36. 39. 83. 87. Evang. 17. Edit. *Complut. Stephanî* prima, *Theophylactus.*
42. καὶ] —— Verſio *Syra* poſterior, cum obelo.
ℭ ἐλθοῦσα] ἐλθοῦσα δὲ D. Verſio *Vulg. Copt. Origenes.*
μία] —— 61. πτωχὴ] —— D. Verſio *Armen.*
ἔβαλεν] ἐβαλλεν K 61. 69.
ὅ ἐστι κοδράντης] —— *T. Bezae* annot. in Act. VII. 16. Editionis 1. 2.
43. προσκαλεσάμενος] + ὁ Ἰησοῦς 59. Verſio *Syr.*
λέγει] εἶπεν ADKL 27. 33. 42. 60. 63. 67. 68. 72. Evang. 2. ex emendatione. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. Edit. *Complut. Origenes. Damaſcenus* 1. π. 9. ἔλεγεν 44.
αὕτη ἡ πτωχὴ] ἡ πτωχὴ αὕτη D. πλεῖον] πλείω 2. 73.
βέβληκε] ἔβαλεν AD 33. 92. Evang. 2. 13. 14. 18. 19. *Origenes.*
τῶν βαλόντων] —— 1. 13. τῶν βαλλόντων ADEL 9. 44. 53. 65. 72. 83. 87. 90. Evang. 2. 13. 14. 18. 19. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Complut. Colinaei.* Verſio *Syr. Origenes* in Jo. VIII. 20.
44. γὰρ] + οὗτοι D 1. 33. 67. 91.
περισσεύοντος] περισσεύματος 7. 61. 66. 67. Evang. 2. 9. 10. 12. *Damaſcenus. Clem. Str.* IV. probante *Beza.*

τὸν ἥκεσι πρεσβευταῖς ταῦτ' ἦν —— καὶ σολὴν ἐπ' αὐτοῖς Μηδικὴν, ὄνομα δὲ τῇ σολῇ δωροφορικὴ. *Xenoph.* Exped. I. Cyrus Siſenneſi dat στρατὸν χρυσοῦν καὶ σολὴν περσικὴν. *Ælian.* V. H. IX. 3. πέρσαι φ. —— πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἠσθημένοι σολάς. *Xenoph.* de Inſtitut. Laced. σολὴν μὲν ἔχειν φοινικίδα καὶ χαλκῆν ἀσπίδα. ταύτην νομίζων ἥκιστα μὲν γυναικείᾳ κοσμεῖσθαι. *Paed.* VIII. 1. σολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν. *Hell.* IV. ἥκειν ἔχων σολὴν πολλῶ χρυσῶ ἀξίαν. inf. XVI. 5.

ἐν τολαῖς] *Luc.* XX. 46. XXIV. 4. *Act.* I. 10. X. 30. *Jac.* II. 2. *Arrian. Epict.* III. 22. ἐν κοκκινοις περιπατοῦντα. *Lucian.* in Meretriciis D. 1. τὸν στρατιώτην τὸν ἐν τῇ χλαμύδι. *M. Antoninus* de R. S. I. 7. μὴ ἐν σολῇ κατ' οἶκον περικατεῖν. *Florus* I. 13. in trabeis. *Matth.* XI. 8.

41. γαζοφύλαξ & γαζοφυλάκιον nonniſi e LXX. & Joſepho laudantur. *Lex. V. T.* MS. πασοφόριον, γαζοφυλάκιον.

42. *Bava Mezia* f. 44. 2. *Kidduſchin* I. 1. quantum valet Peruta? octavam partem aſſarii Italici. *Bava Bathra* f. 10. 2. non ponat homo Prutam in ciſtam eleemoſynae.

43. *Xenoph.* Exped. Cyri VII. οὐ γὰρ ὁ ἀριθμὸς ἀρίζων ἐστὶ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τῶτε ἀποδιδόντος, καὶ τῶ λαμβάνοντος. *Ariſtot.* Ethic. IV. 2. κατὰ τὴν οὐσίαν ἡ ἐλευθεριότης λέγεται. οὐ γὰρ ἐν τῷ πλήθει τῶν δοθησομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ διδόντος ἕξει, αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. Οὐθὲν δὲ κωλύει ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπὸ ἐλαττόνων διδῶ. *Seneca* de Benefic. I. 8. Socrati cum multi multa pro ſuis quisque facultatibus offerrent, Æſchines pauper auditor nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi poſſim, invenio, & hoc uno modo pauperem me eſſe ſentio. Itaque dono tibi, quod unum habeo, me ipſum. Hoc munus, rogo, qualecunque eſt, boni conſulas, cogitesque, alios, cum multum tibi darent, plus ſibi reliquiſſe. Cui Socrates: Quidni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, niſi forte parvo te aeſtimas. —— Vicit Æſchines hoc munere Alcibiadis parem divitiis animum, & omnium juvenum opulentorum munificentiam. 9. vides, quomodo animus inveniat liberalitatis materiam etiam inter anguſtias paupertatis. *Quintilian.* Decl. V. Fingite quam libet divitem, quam libet pauperem patrem, nemo unquam plus pro liberis dedit, quam qui ſibi nihil reliquit. *Joſ.* A. VI. 7. 4. τοῖς δ' ἓν καὶ μόνον τῶθ' ὁτιοῦν ἂν φθέγξηται καὶ κελεύσῃ ὁ θεὸς διὰ μνήμην ἔχουσι, καὶ τιθνᾶναι μᾶλλον ἢ παραδῶναι τί τούτων αἱρεμένοις, ἐπιτέρπεται· καὶ ἔστι θυσίαν ἐπιζητεῖ παρ' αὐτῶν, καὶ παρὰ θύουσαν δὲ, κἂν μὴ λιτὰ, πενίας ἥδιον τὴν τιμὴν, ἢ παρὰ τῶν πλουσιωτάτων δέξεται. *Vajikra* R. III. f. 147. 3. Mulier quaedam pugillum farinae ſimilagineae obtulit, quam Pontifex ſprevit dicens: En

quam

θειασεύοντ℘ αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τ ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τ βίον αὐτῆς.

1 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τ℘ μαθητῶν αὐτοῦ· Δι-
2 δάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν
αὐτῷ· Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθ℘ ἐπὶ λίθῳ, ὃς
3 οὐ μὴ καταλυθῇ. Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρ℘ τ℘ ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ,
4 ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρ℘ καὶ Ἰάκωβ℘ καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας· Εἰπὲ ἡμῖν
5 πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; Ὁ δὲ

Ἰη-

αὐτοῖς] αὐτῶν 7. 61. 64.
αὐτῆς] — 56. 58.
βίον] πλοῦτον 36. 40. a prima manu. Bodl. unus in Ed. Ox.
Additur in Evang. 17. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκούετω.
1. εἷς] + εἰς ADF 1. 28. 56. 58. 59. 61. 69. 91. 106. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
ποταποὶ] ποδαποὶ D a prima manu. de qualitate perſonae tantum dicunt alii.
ποταπαὶ] ποδαπαὶ D a prima manu.
οἰκοδομαὶ] + τοῦ ἱεροῦ D. Codices *Latini.* Verſio *Vulg.*
2. καὶ] — 59. Colb.
℘ ἐ] ἐ δὲ Verſio *Syr.*
ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς A 1. 69. Colb. 83. 106. Editio *Complut.* Verſio *Vulg.*
ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ] ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς D.
ἀποκριθεὶς] — L 33. Verſio *Syr. Copt.*
αὐτῷ] — 1.
βλέπεις] βλέπετε D. Codex teſte Eraſmo. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Sax.*
ταύτας] — 92.
ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς] τὰς οἰκοδομὰς ταύτας τὰς μεγάλας 69. + ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι D 90. + ἀμὴν λέγω σοι ὅτι 28. 61. 91. + ἀμὴν λέγω σοι 13. 69. Verſio *Armen.* + λέγω ὑμῖν 1.
ἀφεθῇ] + ὧδε DG 1. 7. 10. 28. 33. 35. 48. 49. 56. 58. 62. 67. 83. Evang. 2. 9. 10. 12. 14. 18. 19. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
λίθῳ] λίθον G 1. 13. 28. 42. 63. 67. 69. 72. Evang. 18. 19. λίθῳ Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.*
μὴ poſterius] — 106.
καταλυθῇ] καταλυθήσε℘ 13. 69 106. + καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλ℘ ἀναστήσε℘ ἄνευ χειρῶν D. *Cyprianus.*
3. καὶ prius] — L.
καὶ καθημένου] καθημένου δὲ 40.
αὐτοῦ] — 61. Ἰησοῦ Verſio *Syr.*
ἐπηρώτων] ἐπερώτων AEFGH. ἐπηρώτα L 13. 28. 33. 49. 69. Verſio *Syra* poſterior in margine. ἐπηρώτησαν Colb.
ἰδίαν] + ὁ D.
Ἰάκωβ℘ ℘ Ἰωάννης] Ἰωάννης ℘ Ἰάκωβ℘ 69.
4. εἰπὲ] εἰπὸν DL 1. 28. 33. 69.
μέλλῃ] μέλλει DEM 2. 47. 54. 69. Evang. 19. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.*
μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι] ταῦτα μέλλῃ συντελεῖσθαι πάντα L.
πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα AGH. 1. 44. 69. 72. 80. 86. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Syr.*
5. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς D. 28. 69. 91.
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς] ℘ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς G 1.

quam vile hoc eſt ad edendum, quam vile ad offerendum! Verum per ſomnium ei revelatum eſt: noli illam ſpernere, idem enim eſt acſi animam ſuam obtuliſſet. *Xenoph.* Memorab. Socrat. I. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἧττον ἐπεῖσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θύοντων --- ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου· καθθύσαμεν δ' ἔρδειν ἱερ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

In tractatu *de Siclis* docetur, XIII. fuiſſe in atrio mulierum numorum receptacula, quae a forma tubae dicebantur, unde ter in anno ante tria feſta ſolennia in theſaurum Corbonan dictum deferebatur pecunia; illa autem impendebatur in uſus templi, pro ſacrificiis, oleo, vino, ture, pro vaſis templi, pro laminis aureis ad ſanctum ſanctorum obducendum & lignis coëmendis. & *Joma* f. 55. 3. & *Themura* f. 23. 2.

44. *Thucyd.* II. 65. τῷ Περικλεῖ ἐπερίσσευσεν.

Herodot. V. Homer. 2. κάρτα εὖ ἔχων τὸ βίε. & 9. ἄπορος ἐὼν τὸ βίε. *Thucyd.* I. 5. τὸν πλεῖστον τὸ βίε ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο. *Antonin.* Liberal. 17. τὸ βίε ἐνδεὴς. *Ælian.* V. H. III. 29. ἐφήμερον βίον ἔχων. *Iſocrat.* de pace. τὰς ἐκ τῆς οὐσίας τὸν βίον ποριζομένας. *Thomas.* βίον ἐκ χειρῶν ποιεῖται, ἐρεῖς, οὐ τὰ πρὸς τροφὴν, Λιβάνιος. *Tzetzes* Gloſſ. ap. Heſiod. βίος ἓξ σημαίνει, τὴν τέχνην, τὸν τρόπον, τὸν παρόντα κόσμον, τὸν ἑνὸς ἑκάστε χρόνον τῆς ζωῆς, περιουσίαν, καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν συντεινούσας τροφὰς. *Xenoph.* Hell. VII. ὁ γὰρ βίος τοῖς πλείοσιν ὑμῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης. *Heſiod.* Εργ. II. 307. μηδ' ἐνὶ νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τιθέσθαι. *Artemidor.* IV. 33. ὁ βίος δίκῃ σοὶ ποιεῖσθω, πότε μὲν ὡς ὑσία καὶ κτήματα, πότε δὲ ὡς αὐτὸ τὸ ζῆν. *Heſiod.* Oper. 31. ᾧ τινι μὴ βίος ἔνδον ἐπετανὸς κατάκειται. & 223. τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον. *Euripid.* Phoeniſſ. 403. πόθεν σ' ἔβωσκον, πρὶν γάμοις εὐρεῖς βίον. *Hecuba* 12. ἵν', εἰ πόλ' Ἰλίς τείχη πίσοι, τοῖς ζῶσιν εἴη παισὶν μὴ σπάνις βίου. *Juſtin.* XXVII. 2. in alienis eripiendis vitam ſectaretur. *Ennius:* nautisque mari quaerentibus vitam. *Plaut.* Trin. II. 4. 75. Neque illi concedam quicquam de vita mea. *Ter.* Phorm. II. 3. 16. Pauper, cui opera vita erat. *Donatus.* vita autem ex more ſignificat & animam & alimentum. Βίος βίᾳ δεόμενος οὐκ ἐϛι βίος. *Herodot.* II. 121. ὡς ἐκείνων προορέων, ὅπως βίον ἄφθονον ἔχωσι. *Ariſtoph.* Nub. 836. ὥσπερ τεθνεῶτος καταλέει μὲ τὸν βίον. *Athen.* III. 12. ἐμπερευσάμενος βίον ἐκτήσατο. *Ariſtophanes* Plut. 534. ζητεῖν ὁπόθεν βίον ἕξει. *Anthol.* VI. 3. 5. εἰ δ' ὀλίγε δώρε τελέθει δόσις, ἃ τόδε, νύμφαι, μίμψις, ἐπεὶ κεύρε τᾶθ' ὅλος ἔσκε βίος.

3. *Plato.* Phaed. ὁ δὲ Σωκράτης ἀναπαθόμενος εἰς τὴν κλίνην. *Thuc.* I. 24. ταῦτα δὲ ἐκέται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἡραῖον ἐδέοντο.

Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν· Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ 6
γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες· Ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· 7
ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· 8
καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. Ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. Βλέ- 9
πετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ 10
πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμε- 11
ριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε· ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει 12
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ 13
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως 14
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ, (ὁ ἀναγινώσκων νοείτω·) τότε

Ἰησοῦς] — L.
αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν] εἶπεν αὐτοῖς D 68. Evang. 18. 19. Verſio *Vulg.* ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν 60. 69. ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς 11. Evang. 2. 13.
ἀποκριθεὶς] — 33. Verſio *Copt. Syr.*
6. ἐπὶ] ἐν G.
πλανήσῃ] πλανήσει D. 12. Evang. 19.
ὅτι] — D 33. Evang. 13. 15. 17. Verſio *Syr.*
γὰρ] — L.
εἰμι] + ὁ χριστὸς 13. 28. 61. 69. 91. Verſio *Sax. Copt. Armen.*
7. δὲ] — 59. γὰρ 53.
θροεῖσθε] θορυβεῖσθε D. 12. 57.
γὰρ] — Verſio *Copt.* + ταῦτα 38. Verſio *Vulg.* probante *Beza.*
8. ἐγερθήσεται] ἐγερθήσονται 46. 52.
ἐπὶ prius] ἐπ' L 69.
καὶ bis ante ἔσονται] — L. Verſio *Copt.* prius — D 28.
τόπους] τόπον 29. 71. Epiphan.
ἔσονται poſterius] — D. Verſio *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1404.
καὶ ταραχαὶ] — DL. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 408.
9. ἀρχαί] ἀρχὴ DKL 7. 28. 38. 42. 50. 56. 57. 58 63. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 14. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Victor.* probante *J. A. Bengelio.* ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα] ταῦτα δὲ πάντα ἀρχαὶ ὠδίνων 69. + πάντα 28 61. 91. Verſio *Armen.*
βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοῦς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς] εἶτα ὑμᾶς αὐτοὺς παραδώσουσιν D.
βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς] — 91. καὶ 1. δὲ] τε 69. γὰρ] — L 1. Verſio *Copt.*
εἰς συναγωγὰς] ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν unus Stephani teſte Beza. Evang. 2. 9. 10. 12. 18. 19. Verſ. *Syr.* utraque.
εἰς συναγωγὰς· δαρήσεσθε] εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, 9. 11. 44. 83. 103. 104. Editio *Bengelii, Complut. Stephani,* Verſio *Vulg. Syr.* probante *H. Grotio.* recte.
ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σαθήσεσθε] — 73.
ἡγεμόνων] + δὲ AK 11. 15. 28. 36. 40. 42. 53. 72. duo Stephani teſte Beza.
σαθήσεσθε] ἀχθήσεσθε G 1. 2. 10. 33. 35. 40. 45. 47. 48. 49. 51. 56. 58. 66. 67. 83. Evang. 14. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Theophylactus.*
10.] — Evang. 9. 10. 12. 18. 19.
τὰ] — D a prima manu.
δεῖ πρῶτον] πρῶτον δεῖ D.
εὐαγγέλιον] + ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν D. Codices *Latini.* 11. ὅταν δὲ] καὶ ὅταν DL 33. Verſio *Vulg.*
ἀγάγωσιν] ἄγωσιν ADGKLM 1. 10. 11. 12. 13. 27. ex emendatione 35. 38. 42. 47. 48. 49. 50. 54. 55. 56. 58. 61. 62. 63. 66. 69. 72. 74. 78. 83. 89. 91. 106. Evang. 14. *Origenes* exhort. ad Martyr. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol 1069.
προμεριμνᾶτε] μεριμνᾶτε M 9. 11. 14. 15. 33. 46. 47. 59. 68. 74. 78. 82. 86. 90. 106. Evang. 2. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1425. + πῶς ἢ 69. λαλήσητε] λαλήσετε 53. 54. 55. 70. 71. 90.
μηδὲ μελετᾶτε] — DL 1. 33. 69. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1197. 1407.
μελετᾶτε] προμελετᾶτε 38. *Origenes.* probante *T. Beza.*
ἀλλ' ὃ ἐὰν] ἀλλὰ ὃ ἂν D.
ὥρᾳ] ἡμέρᾳ 106.
τοῦτο] αὐτὸ D. ἐκεῖνο *Origenes.* 28. 69. 91. Verſio *Vulg*
λαλεῖτε] λαλήσετε 1. 90. Verſio *Copt.* ἐστε ὑμεῖς] ὑμεῖς ἐστε 90.
12. παραδώσει δὲ] καὶ παραδώσει DL. Verſio *Copt.* 14. τὸ ἐρημώσεως] — 69.
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου] — ABDL. Verſio *Vulg. Sax. Copt. Armen. Auguſtinus* Ep. 8. & de C. E. 11. 77. probante *Eraſmo, H. Grotio, J. Millio* prol. 408. ὑπὸ] διὰ 1. 28. 91. 106.
ἑστὼς] ἑστὼς AEF 2. 36. 38. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 70. 73. Evang. 14. 15. Editio *Complut. Eraſmi, Plantini, Colinaei, Stephani* 2. 3. ἑστηκότα L. ἑστηκὸς 1. 69. 91. ἑστηκὸς D 28.
ὅπου οὐ δεῖ] ἐν τόπῳ ἁγίῳ unus Stephani, teſte Beza. 72. in ora. 63. + τότε 47. 54.

6. *Jo.* XIII. 19. XVIII. 5. 6. 8.

8. *Herodian.* VII. 11. 7. διὰ τὴν οὖσαν τάσιν τε καὶ ταραχήν. IV. 4. 11. ταραχὴ κατεῖχε τὸν δῆμον.

11. Μελετᾶν ſaepe dicitur de oratione cum cura & ſtudio elaborata, quae opponitur orationi extemporaneae. *Gloſſar.* declamatio, μελέτη ῥήτορος. declamat, μελετᾷ ῥήτωρ. *Plut.* Galb. p. 1059. A. λόγον τινὰ κομίζων ἐν βιβλίῳ γεγραμμένον ὑπὸ κινγωνίκε Βάρβωνος, ὃν ἐκμεμελετήκει πρὸς τὰς στρατιώτας εἰπεῖν Nymphidius. *Iſocrat.* de Pace. καὶ γὰρ αὐτοὶ πεποιήκατε τοὺς ῥήτορας μελετᾶν καὶ φιλοσοφεῖν —— ὅπως ἀρίσκοιτας ὑμῖν λόγους ἐροῦσι. *Lucian.* de Merced. Conduct. 35. ῥήτορα μελετήσαντα. Pſeudologiſt. 5. ἐκ πολλοῦ ἐσκεμμένα καὶ μεμελετημένα —— ἐπὶ ταῖς καλαμέναις μελέταις σοφισῶν. *Dionyſ. Hal.* ars Rhetor. 10. περὶ τῶν ἐν μελέταις πλημμελημάτων. πῶς refertur ad ἦθος, τί vero ad γνώμην. *Liban.* D. XXVIII. p. 632. A. οἱ μὲν γὰρ ἅμα τοῖς ἀδικήμασιν ὅτι ἐροῦσι μελετῶσι· τὸ δὲ πιστεύειν τοῖς βεβιωμένοις ἀπαρασκεύως παραδίδωσι τοῖς μελετῶσι λέγειν. *Ariſtaenet.* II. 3. ἔτος γὰρ [ὁ ῥήτωρ] ἑκάστοτε παρὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐνῆς πόρρω τῶν νυκτῶν πλάττεται περὶ πραγμάτων σκοπεῖσθαι, καὶ ὡς ἐδιδάχθη δι-

κας

15 τε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβά-
16 τω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν,
17 μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
18 σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ
19 φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ'
20 ἀρχῆς κτίσεως ἧς ἔκτισεν ὁ Θεὸς, ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ Κύριος
ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς
21 ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριστός·
22 ἢ· Ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται· καὶ δώσουσι
23 σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. Ὑμεῖς δὲ βλέ-
24 πετε· Ἰδοὺ, προείρηκα ὑμῖν πάντα. Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλῖψιν
25 ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς. Καὶ οἱ ἀστέρες
26 τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. Καὶ τότε
27 ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ

τότε

ποιείτω] + τί ἀναγινώσκει D.
καταβάτω] παραβαινέτω M.
τὴν] — Editio *Complut.*
ἆραί τι] τι ἆραι 72.
τοῦ] — Colb.
ὢν] — D 1. 28.
εἰς] ἐπὶ M.
τὸ ἱμάτιον] τὰ ἱμάτια 61.
θηλαζούσαις] θηλαζομέναις D.
γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος] χειμῶνος γένωνται D. Verſio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 412. χειμῶνος ταῦτα γίνεται ἢ σαββάτου L. + μηδὲ σαββάτῳ 12. γένηται ταῦτα χειμῶνος 13. 69. + μηδὲ σαββάτων 59. 61. 67. + ἢ ἐν σαββάτῳ 11. 15. 68. χειμῶνος ταῦτα γίνηται 28. 50. χειμῶνος] ἐν χειμῶνι D 1.
19. θλῖψις, οἵα ἐ γέγονε τοιαύτη] θλίψεις, οἷαι οὐκ ἐγένοντο τοιαῦται D. Verſio *Vulg.*
τοιαύτη] — Codices aliquot Stephani. 11. 68. *Theophylactus.* κτίσεως] — 28.
ἧς] ἣν L. ἧς ἔκτισεν ὁ Θεὸς] — D 27. Verſio *Armen.*
ἐ ἐ] ἐδὲ D. ἐδ' ἐ FG 1. 13. 69. γένηται] γῶνται D.
20. κύριος] — 12. ὁ κύριος Evang. 2. ὁ Θεὸς 28. 64. 69. 91. Verſio *Armen.*
ἡμέρας] + ἐκείνας EGM. 1. 12. 13. 27. 46. 54. 61. 69. 74. ex emendatione. 80. Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum obelo. *Copt. Armen.* Codices *Latini.* + διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτῶν D.
ἀλλὰ διὰ] διὰ δὲ 1. 9. 13. 69. 91. 21. καὶ] — 1. 56. 58. 60. Verſio *Syr.*
τότε] — Verſio *Copt.*
ἤ] — 2. 10. 12. 35. 40. 47. 49. 50. 53. 56. 58. 61. 62. 63. 66. 69. 83. 86. Evang. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. 19. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Theophylactus.* Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1069.
ἰδοὺ poſterius] ἴδε D. bis L. poſterius — C 63.
πιστεύσητε] πιστεύετε ACDEFH 3. 14. 15. 34. 39. 44. 45. 46. 64. 69. 71. 73. Evang. 2. 18. 19. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus.* 22. ψευδόχριστοι] — D.
δώσουσι] ποιήσουσι D 13. 28. 69. 91. Verſio *Sax.*
ἀποπλανᾶν] πλανῆσαι 28. ἀποπλανῆσαι Bodl. unus. πλανᾶν 34. 39. 74. 89.
τοὺς] τοὺς D. ſed in Verſ. Latina: etiam. 23. ἰδοὺ] — 28.
πάντα] ἅπαντα AKM 11. 15. 38. 42. 46. 49. 50. 60. 61. 63. 68. 72. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. 19.
24. ἐκείνην] τὴν ἡμερῶν ἐκείνων 11. 15. 27. ex emendatione 68. 69. 72. in ora.
φέγγος] φέγος L. φῶς 56. 58.
25. τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες] ἔσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκπίπτοντες AC 4. 7. 15. 68. 69. 72. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες L 3. 11. 13. 42. 63. 78. Evang. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 18. 19. Verſio *Goth. Syr.* prior, & poſterior in margine. *Copt.* οἱ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται πίπτοντες D.
αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] τῶν οὐρανῶν DK. *Theophylactus.* αἱ ἐν τῷ οὐρανῷ 38. ἀστέρες] + ἐκ 69.
26. ἐν νεφέλαις] ἐπὶ τῶν νεφελῶν D. ἐν νεφέλῃ 13. 69.
πολλῆς καὶ δόξης] καὶ δόξης πολλῆς AM 4. 6. 9. 11. 12. 14. 15. Colb. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. a prima manu. 47. 50. 51. 53. 54. 60. 61. 63. 68. 69. 70. 72. 106. Evang. 2. 13. 15. 17. Verſ. *Syr* poſterior, *Æthiop. Arab.*

καις τηνικαῦτα προφασίζεται μελετᾶν, σχηματιζόμενος δὲ ὑπόκρισιν ἠρέμα τὸ χεῖλε κινεῖ, καὶ ἄττα δήπου πρὸς ἑαυτὸν ψιθυρίζει. *Ariſtides* frequenter. μελετᾶν λέγειν. Platonic. I. 42. οὐ τὰ δοκοῦντα τοῖς καθημένοις ἴσασι λέγειν μελετῶντας τὰς ῥήτορας (οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐνῆν λέγειν μελετᾶν αὐτοῖς, εἰ τοῦτο ἔμελον) ἀλλ' ἴσασιν αὐτὰς πόρρωθεν προσέχοντας τοῖς πράγμασιν καὶ μελετῶντας λέγειν. *Sueton.* Aug. 84. Neque in ſenatu neque apud milites locutus eſt unquam niſi meditata & compoſita oratione, quamvis non deficeretur ad ſubita extemporali facultate. *Livius* XL. 15. Si pro alio dicendum eſſet, tempus ad meditandum & componendam orationem ſumſiſſem — ille diu ante praeparata meditata in me oratione eſt uſus. I. *Tim.* IV. 15.

16. *Luc.* XVII. 31. *Ælian.* V. H. I. 6. ἐπισρέψασαι ὀπίσω εἰς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτῶν. *Lucian.* Hercules 3. ἐπίσραπταί γε εἰς τὰς ἀγομένας μειδιῶν. Cataplus 14. ἐπισρέφονται γοῦν εἰς τ' ὀυπίσω, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες. Reſpectare, ſe convertere.

19. Tempori adſcribitur res, quae in tempore fit. Una & continua erit calamitas.

τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις 28 29 30

27. ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει L.
αὐτοῦ prius] — DL. Versio *Copt.* + μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης 12.
ἐπισυνάξει] ἐπισυνάξουσι FLM. Evang. 9. 12. 19. ἐπισυλλέξουσι 28. συνάξει Evang. 14.
αὐτοῦ posterius] — DL 1. 91.
ἄκρου prius] ἄκρων D 73. posterius Colb. + τῆ 1. 11. 69. 106.
ἕως ἄκρου] + τοῦ 69. 78. ἄκρου οὐρανοῦ] ἄκρων οὐρανῶν 1.
28. μάθετε] μάθε 59.
αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος] ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς ACD 69. 72. Editio *Complut.* αὐτῆς ὁ κλάδος ἤδη 44. ἤδη αὐτῆς ὁ κλάδος 106. ἤδη] δὴ Editio *Complut.*
ἐκφύῃ τὰ φύλλα] τὰ φύλλα ἐκφυῇ 1. 78. *Theophylactus.*
ἐκφύῃ] ἐκφύει 56. ἐκφυῇ E 1. 2. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 72. 74. 90. Evang. 2. 17. Editio *Erasmi, Colinaei, Stephani* 1. 3. *Bengelii, Bogardi.*
φύλλα] + ἐν αὐτῇ D 28. 91. Versio *Armen.* + τότε Colb. ὅτι] + ἤδη D.
ἐγγὺς] ἐγγὺ C. θέρος] τέλος K.
29. ταῦτα ἴδητε] ἴδητε ταῦτα AC 1. 69. 72. Versio *Syr. Vulg.* ἴδητε πάντα ταῦτα D. πάντα ἴδητε 61.
γινόμενα] — 38. 30. ἀμὴν] + ἀμὴν 47. 56. 58. + δὲ L.
ὅτι] — 56. 58. 74.
μέχρις] ἕως D 1. 28. 39. 40. 53. 56. 57. 58. 69. *Phrynich.* p. 6. μέχρις ᾧ ἄχρις σὺν τῷ σ. ἀδόκιμα· μέχρι δὲ ᾧ ἄχρι λέγε. *Thomas.* ἄχρι ᾧ μέχρι διχυδίδης ἀεὶ λέγει, ὁ μόνον ἐπαγόμενος συμφωνᾷ, ἀλλὰ ᾧ φωνήεντος· οἱ δ' ἄλλοι ἐπαγομένῳ μόνῳ φωνήεντος, ᾧ μετὰ τὸ σ. καὶ χωρὶς τὸ σ. γράφουσι· οἷον ἄχρις οὗ ᾧ ἄχρι οὗ. *Moeris.* ἄχρι, ἄνευ τοῦ σ. ἀττικῶς, ἄχρις ἑλληνικῶς. *Ammonius.* ἄχρι χωρὶς τοῦ σ. χρονικὸν ἐπίρρημα· ἄχρις δὲ μετὰ τοῦ σ. ἀλλὰ τὸ ἀκριβῶς ὁμηρος [*Il.* δ. 522.] ἄχρις ἀπηλοίησεν, οἷον ἀκριβῶς ἀπέκοψεν. *Il.* π. 324. ἀπὸ δ' ὀστέον ἄχρις ἄραξε. *Eustath.* τὸ ἄχρις ἀντὶ τοῦ

32. Quidam interpretes fimpliciter intelligunt, Chriſto diem & horam illam latuiſſe, quia Patri non placuerit eam ipſi revelare. Quae interpretatio nobis vera non videtur. Cum enim ex Matthaeo & Luca & ex commate 30. & 4. hujus capitis manifeſtum ſit, agi de excidio Hieroſolymorum, quis facile credet accuratum illius cladis tempus Chriſtum ignoraſſe? qui omnia ſcivit, quae illam cladem praeceſſerunt, & eo, quo ſingula evenerunt, ordine, turbas, famem, peſtem, bellum civile, exercitus Romani adventum &c. illene ignoraret id, quo iſta omnia tendebant? Si quis tibi quaerenti, quot milliaribus Ultrajectum ab Amſtelodamo diſtet, primo Ultrajectum accurate deſcriberet, deinde omnes vicos interjacentes eorumque a ſe invicem diſtantias enumeraret, anne credibile eſt, ubi ad ultimum venit, eum tibi reſponſurum, ſe ignorare quanto intervallo ab urbe diſtet? Porro cum ſcriptura tam magnifice de Chriſto loquatur, tanquam de eo, qui omnium arcanorum Patris ſit conſcius, quique plura ſciat quam ullus unquam prophetarum *Matth.* XI. 27. *Jo.* I. 18. *Col.* II. 3. 9. par eſt ut credamus, eum diem excidii Hieroſolymorum accuratius ſciviſſe Daniele, qui a veri temporis cognitione non multum abfuit IX. 26. 27. accuratius etiam Joanne, cui poſtea revelatum eſt, bellum Judaicum tres annos cum dimidio duraturum, uti ad Apocalypſin videbimus.

Alii ergo ſtatuunt, Chriſtum hic conſiderari ut filium Dei miſſum in mundum: homines vero & Angelos intelligi non quosvis, ſed Prophetas & Angelos qui legati miſſi ſunt ad homines; Legati porro officium poſtulare, ut non niſi ea dicat, quae in mandatis habet, reliqua autem arcana ipſius fidei commiſſa taceat tegatque, non aliter ac ſi illa omnino ignoraret. Ita Paulus 1. *Cor.* II. 2. ſtatuit ſe nihil ſcire apud Corinthios praeter Jeſum; non quod non plura ſciret, quae ex ore Gamalielis & ex itineribus variis didicerat, ſed quod illud ſolum ad officium apoſtoli pertineret. Eodem ſenſu Chriſtus, cum interrogaretur, an hoc tempore regnum Iſraëlis eſſet inſtauraturus? Non eſt veſtrum, inquit, tempeſtates aut tempora noviſſe, quae pater in ſua poteſtate poſuit. *Act.* I. 7. *Jo.* XV. 15. Ita etiam alii ſcriptores loquuntur. *Plaut.* Milit. Glorios. II. 6. 88. Linguam comprimes poſt hac: etiam illud, quod ſcies, neſciveris. *Ter.* Heaut. IV. 4. 26. Tu neſcis, id quod ſcis, Dromo, ſi ſapis. Eunuch. IV. 4. 54. utrum taceamne an praedicem? Do. tu pol, ſi ſapis, Quod ſcis, neſcis. *Apulej.* II. de Myſter. Iſiacis. Ecce tibi retuli, quae, quamvis audita, ignores tamen neceſſe eſt. 4. *Esrae* IV. 52. Reſpondit ad me, & dixit: de ſignis de quibus me interrogas, ex parte poſſum tibi dicere: de vita autem tua *non ſum miſſus dicere tibi, ſed neſcio. Hom.* H. in Mercur. 92. καί τε ἰδὼν μὴ ἰδὼν εἶναι, καὶ κωφὸς ἀκούσας, καὶ σιγᾷν. *Plut.* Lycurg. p. 52. C. ἀρχιδάμους μεμφομένων τινῶν ἐκταῖον τὸν σοφιστὴν, ὅτι παραληφθεὶς εἰς τὸ συσσίτιον οὐδὲν ἔλεγε, ὁ εἰδὼς, ἔφη, λόγον, καὶ καιρὸν οἶδεν. Eodem modo interpretantur hoc Chriſti dictum ſcriptores Eccleſiaſtici. *Auguſtin.* de Geneſi c. Manichaeos 22. Secundum ipſam locutionem dicit & Dominus noſter, neſcire ſe diem & horam de fine ſeculi. Quid enim poteſt eſſe, quod ipſe neſciat? Sed quia hoc utiliter occultabat diſcipulis, neſcientem ſe eſſe dixit, quia illos neſcientes occultando faciebat. Secundum hanc figuram etiam patrem ſolum dixit ſcire diem ipſum, quia eundem filium ſcire faceret. & de Trin. I. 11. Hoc enim neſcit, quod neſcientes facit, i. e. quod non ita ſciebat, ut tunc diſcipulis indicaret —— nam & Apoſtolus, Neque enim judicavi me, inquit, ſcire. —— Hoc ergo inter illos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant: Et hoc ſolum ſe ſcire dicebat, quod per illum ſcire oportebat. Epiſt. 261. ſuppl. Beatus Hilarius cum obſcuram locutionem obſcuro hoc tropicae locutio-

pis

31 χρις οὗ πάντα ταῦτα γένηϑ. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονϑ· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ
32 παρέλϑωσι. Περὶ δὲ τῆ ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν
33 οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴ-
34 δατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς

τοῖς

διόλε· ἢ ἕως. *Arrian. Epictet.* I. 11. μέχρις οὗ προσήγγειλέ τις μοι. *Xenoph.* II. Graec. 1. μέχρις οὗ κύρος εἰς Σάρδεις ἀφίκετο. οὗ] ἂν 1. 13. 28. 49. 69. 91.

πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα G 69. 106. Verſio *Syr. Theophylactus.*

31. παρελεύσονται] παρελεύσεται AEFGHLM Colb. 2. 3. 9. 44. 47. 48. 49. 52. 53. 55. 56. 58. 60. 62. 64. 66. 71. 73. 80. 82. 86. 87. 92. Evang. 19. *Origenes.* probante *J. Millio* prol. 1443.

παρέλϑωσι] παρελεύσονται L.

32. καὶ] ἢ ACEHKLM 4. 6. 7. 9. 11. 12. 35. 36. 37. 38. 46. 47. 48. 49. 50. 52. 55. 59. 60. 61 62. 64. 65. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90 92. 106. Evang. 2. 9. 12. 15. Verſio *Vulg. Syra* poſterior, *Baſilius* ap Corderium in Matth. *Cyrillus* c. Anthrop. p. 381. *Euthymius.* probante *J. Millio* prol 1078 *Bengelio.*

τὸ poſterius] — AEM 2. 3. 4. 6. 7. 10. 11. 12. Colb. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 69. 73. 74. 80. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. Editio *Complut. Theophylactus. Euſebius* in Titulo, *Baſilius* Ep. 391. *Pſeudo-Athanaſius* c. Arium.

οἱ οὐ] οὐ τοῦ D 74. 80. 90. Editio *Geneu.* οὐ 11. 44.

οἱ ἐν οὐρανῷ] τῶν ἐρανῶν 78. Colb. Evang. 15. Verſio *Syr.* οἱ ἐν τῷ ἐρανῷ 89. 90. 106.

πατὴρ] + μόνος 13. 61. Codices *Latini*, Verſio *Sax. Armen. Æthiop. Irenaeus.*

33. βλέπετε] — 56. 58. Bodlej. unus. + ἓν D. + δὲ 69. 91. + καὶ 69. καὶ] — 35. 62. Evang. 14.

καὶ προσεύχεσθε] — D. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1279.

πότε] + τότε 64. ἐστιν] — D. at in Verſ. Latina: Sit.

34. ὡς] ὥσπερ 1. 13. 69. 91. + γὰρ 13. 69. 91.

ἀπόδημος] ἀποδημῶν D 1. probante *T. Beza.* καὶ ſecundo loco] — D.

nis aperuit, ut intelligeremus in eo ſe minus dixiſſe ſcientem, in quo alios fecit occultando neſcientes. *Caeſarius* Q. 20. οὐκ ἀγνοεῖ τοίνυν ὁ υἱὸς τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ὥραν ἐκείνην, πάντα αὐτῆς τὰ σημεῖα καὶ φόβητρα προφαίνων, καὶ οἱονεὶ παροῦσαν αὐτὴν τοῖς γνωρίσμασι διαγράφων, ἀλλ' οὐκ ἐβούλετο σαφηνίζειν τὴν εἰκαῖαν ἐρώτησιν. *Photius* Amphiloch. MS. Q. 136. δεύτερον δὲ κἂν εἰς ἀνεβολὴν τὸν νοῦν τῶν εἰρημένων ἐρεῖ τις ἀφορᾶν, καὶ τὸ μὴ βλέπεσθαι τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν, ἅπερ αὐτοῖς οὐκ ἦν τέως συμφέρον μαθεῖν, ὁδὲ τοῦτο τῆς φιλανθρώπου προνοίας ἡ μέθοδος παραιτεῖται, μεθοδεύοιτο δ' ἂν ἐξ οἰκονομίας σχηματιζομένη τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὸ μᾶλλον δόξαι μὴ εἰδέναι, ὑπὲρ τοῦ μὴ λυπεῖν τοὺς μαθητὰς τὸ ἐγνωσμένον μαθεῖν ζητοῦντας ἐκ ἐκδιδάσκοντα. ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἔχοι λόγον, τὰ μὲν πρὸ τῆς ὥρας εἰδέναι τε καὶ σὺν πολλῇ διδάσκειν τῇ ἀκριβείᾳ, αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν ἐκείνων ἐχομένην καὶ τὸ βραχύτατον μέρος ὄσων ἐκ ἐπιγινώσκειν; —— τίνα λόγον ἔχοι τῶν μὲν προηγεμένων αὐτὸν καὶ τῆς συνοχῆς τὴν αἰτίαν ἔχειν καὶ τὴν γνῶσιν, τὸν δὲ καιρὸν μόνον κρείττω τῆς ἐκείνε καταλήψεως ὑπάρχειν; καὶ τῆς μὲν κρίσεως αὐτῷ ἀνατρύσθαι τὸ κράτος, ὁ πατὴρ γὰρ οὐδένα κρίνει, τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ, τῆς ὥρας δὲ τὴν διάγνωσιν καὶ κρίσιν τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κυριότητα διαφεύγειν; *Hilarius* de Trin. IX. id quod neſcit non neſciendi infirmitas eſt, ſed aut tempus eſt non loquendi, aut diſpenſatio eſt non agendi. —— ea neſcit, quae aut in tempore non ſunt confitenda, aut non agnoſcuntur ad meritum.

Hujus interpretationis conſequens eſt, ut ὑπεροχὴ Dei patris etiam hic indicari agnoſcatur, ea nimirum ratione, qua pater filio & mittens mittente major eſt. *Irenaeus* II. 48. 49. Dominus ipſe filius Dei ipſum judicii Diem conceſſit ſcire ſolum Patrem: De die autem illa & hora nemo ſcit, neque filius, niſi pater ſolus. Si igitur ſcientiam diei illius filius non erubuit referre ad Patrem, ſed dixit quod verum eſt, neque nos erubeſcimus, quae ſunt in quaeſtionibus majora ſecundum nos reſervare Deo —— Etenim ſi quis exquirat cauſam, propter quam in omnibus Pater communicans filio ſolus ſcire & horam & diem Domino manifeſtatus eſt, neque aptabilem magis, neque decentem, nec ſine periculo alteram quam hanc inveniat in praeſenti, quoniam cum ſolus verax magiſter eſt Dominus, ut diſcamus per ipſum, ſuper omnia eſſe patrem: Etenim pater, ait, major me eſt. Et ſecundum agnitionem itaque praepoſitus eſſe pater annunciatus eſt, ad hoc ut & nos, in quantum in figura hujus mundi ſumus, perfectam ſcientiam & quaeſtiones concedamus Deo. *Baſilius* ad Amphiloch. Ep. 391. Τὸ ἐζητημένον ἔδη παρὰ πολλοῖς εὐαγγελικὸν ῥητὸν, περὶ τοῦ ἀγνοεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χρισὸν τὴν ἡμέραν τῆ τέλες καὶ τὴν ὥραν —— ἃ τοίνυν ἐκ παιδὸς παρὰ τῶν πατέρων ἠκούσαμεν —— ταῦτα εἰπεῖν ἔχομεν —— ὡς τετηρήκαμεν ἐπὶ τῆ, ἐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεὸς (οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ ἑαυτὸν ἔξω τιθεὶς τῆς τῆ ἀγαθῆ φύσεως ὁ υἱὸς ταῦτα λέγει, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ὁ πατὴρ, τῷ ἐδεὶς συνυπακουομένῳ τῆ πρώτε, τὸ δεύτερον εἰρῆσθαι πιστεύομεν) —— ἔτω καὶ τὸ· ἐδεὶς οἶδε, τὴν πρώτην εἴδησιν τῶν τε ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων ἐπὶ τὸν πατέρα ἀνάγοντος, καὶ διὰ πάντων τὴν πρώτην αἰτίαν τοῖς ἀνθρώποις ὑποδεικνύντος, εἰρῆσθαι νομίζομεν —— οὐδὲ ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατὴρ —— τοῦτ' ἐστιν, ἡ αἰτία τῆ εἰδέναι τὸν υἱὸν παρὰ τῆ πατρὸς —— ἐκ γὰρ τῆ πατρὸς αὐτῷ ὑπῆρχε δεδομένη ἡ γνῶσις. Τοῦτο δὲ εὐφημότατόν ἐστι καὶ θεοπρεπὲς περὶ τῆ υἱῆ λέγειν, ὅτι, ὅπερ ἐστὶν ὑφεστὸς, ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ γινώσκειν ἔχει. *Photius* l. c. ὁ πάντα τὰ τῆ πατρὸς ἔχων πλὴν τῆς ἀγαννησίας· τρίτον δ' ἂν ἴδοι τις κἀκεῖνο, πῶς τῷ πατρὶ διδοὺς ὁ υἱὸς ὡς αἰτίῳ τὰ πρεσβεῖα (πρέπει γὰρ υἱῷ φιλοπάτορι, πάσης τε φύσεως καὶ εὐταξίας δημιουργῷ καὶ νομοθέτῃ, καὶ τυῖς τῆς αἰτίας πρεσμείοις τιμαῖς τὸν πατέρα) καὶ τὸν τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας γνῶσιν, ὥσπερ δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ, ἑκεῖνο προσανατίθησιν, ἐχ ἑαυτὸν, ἄπαγε, ταύτης ἀποστερῶν, ὅτι μηδ' ἄλλε τινος τῶν τιμίων τε καὶ καλῶν, ἀλλ' ἐκεῖνον καὶ ταύτῃ προτιμῶν —— πηγὴν τὸν πατέρα, τῆ τὸν αἴτιον εἶναι τῷ υἱῷ καὶ τῆς γνώσεως, θεολογῶν. τί γὰρ φησὶν; οὐδ' ὁ υἱὸς οἶδεν ἤδει, εἰ μὴ ὁ πατήρ. τυτέστιν, ἐκεῖθεν πηγάζεται τῷ υἱῷ ἡ γνῶσις, ὅθεν αὐτῷ καὶ τῆς γεννήσεως ἡ αἰτία, οὐδὲ γὰρ ἄναρχος καὶ ἀναίτιος ὥσπερ ὁ πατὴρ, ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ἀναφέρεται καὶ συμφυὲς αἴτιον τὸν γεγεννηκότα. *Gregorius* Naz. O. XXXVI. ὥσπερ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἔτω δὲ καὶ ἡ γνῶσις τῶν μειζόνων ἐπὶ τὴν αἰτίαν ἀναφερέσθω τιμῇ τοῦ γεννήτορος.

34. *Thomas.* ἔκδημος, οὐκ ἀπόδημος. ἐκδημῶ δὲ καὶ ἀπο-

τοῖς δούλοις αὐτοῦ τ̄ ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ· Γρηγορεῖτε οὖν, (οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τ̄ οἰκίας ἔρχεται), ὀψὲ, 35
ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ·) Μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύ- 36
δοντας. Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· Γρηγορεῖτε. 37

Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ- 1
ματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ· Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, 2
μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος 3
τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου, νάρδου πιστι-
κῆς

ἐξουσίαν] ἐξουσίαν Codex teste Erasmi.
θυρωρῷ] θυρουρῷ D a prima manu.
35. οὐκ οἴδατε γὰρ] ὅτι οὐκ οἴδατε 3.
ἀλεκτοροφωνίας] ἀλεκτοροφωνίου D.
36. ἐλθὼν] ἐξελθὼν D 38. 64. ex emendatione.
37. ἃ] ὃ CKL 11. 42. 64. 68. 72. Evang. 2. 10. 12. 17. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω] ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν D.
ὑμῖν λέγω] λέγω ὑμῖν 1.
ἃ λεγω ad λεγω] — E.
1. τὰ ἄζυμα] — D. Versio *Sax.* probante *J. Millio* prol. 1279.
πῶς] ὅπως M.
ἐν] — 1. 5. 13. 28. 40. 53. 61. 69. 91 Evang. 2. 19.
ἐν δόλῳ] — D. Codices *Latini.*
κρατήσαντες] + ἐν D a prima manu. Versio *Vulg.* κρατήσωσι 28. κρατήσωσι 12.
ἀποκτείνωσι] —— 12.
2. δὲ] γὰρ DL. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine.
μὴ] μήποτε D. μηποτε] — D. ἵνα μὴ Evang. 17.
θόρυβος ἔσται] θόρυβος CD. Versio *Syr.* ἔσται] γενηται M 36. 40. Evang. 20.
τοῦ λαοῦ] ἐν τῷ λαῷ Versio *Vulg. Syr.*
3. αὐτοῦ primo loco] τοῦ Ἰησοῦ D. Codices *Latini.* Versio *Sax.*
ἐν Βηθανίᾳ] — 61. ἐν τῇ Βηθανίᾳ 44. τῇ] — 74. 80. 90. 106. *Theophylact.*
Σίμωνος] — Versio *Syra* posterior. λεπροῦ] + ἐν 14.
κατακειμένου] ἀνακειμένου 61. ἦλθε] προσῆλθεν αὐτῷ 13. 69.
νάρδου πιστικῆς πολυτέλους] — D. at in Vers. Latina: nardi pistici pretiosi.
πιστικῆς] ὀπικῆς *J. Hartungius*, probante *A. Sculteto.* ψιτακικῆς *Possinus*, πλικῆς alii. Versio *Vulg.* spicati.
πολυτέλους] πολυτίμου AG 1. 13. 38. 69. 91. Evang. 17. 19.
ἐν posterius] — L. Versio *Copt.* συντρίψασα] θραύσασα D.
τὸ] τ̄ ACDEF 3. 39. 64. 78. Evang. 2. τὴν L. τὸ ἀλάβαστρον] — Versio *Syr.*
αὐτοῦ κατὰ τ̄ κεφαλῆς] ἐπὶ τ̄ κεφαλῆς αὐτοῦ D. Evang. 20. κατὰ τ̄ κεφαλῆς αὐτοῦ 40.
κατὰ] — L 1. 28.

ἀποδημῶ. *Moeris.* ἔκδημος. ἀττικῶς· ἀπόδημος, ἑλληνικῶς.

δοὺς ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ] *Xenoph.* Oecon. 12. ἔργα ταλάσια θεραπαίναις διδόναι.

Lucian. de Calumn. 30. τῆς μὲν οἰκίας θυρωροὺς καθεσάναι. *Suidas.* θυρωρὸς, ὁ φύλαξ τῆς θύρας. *Gloss.* θυρωρὸς ad limina.

35. *Diog. L.* Diogen. VI. 39. ὁ οὖν κύριος τῆς οἰκίας πῶς εἰσέλθοι;

Phrynichus p. 16. Μεσονύκτιον ποιητικὸν, οὐ πολιτικόν. *Thomas.* μεσονύκτια —— ποιητικὸν. εὐριπίδης ἐνέκαδε· μεσονύκτιος ἀλλύμαν. Σὺ δὲ μεσάσης νυκτὸς λέγε, καὶ μέσης νυκλὸς, καὶ μέσων νυκτῶν. *Theocrit.* Id. XIII. 69. ἰσία δ' ἠΐθεοι μεσονύκτια ἐξεκάθαιρον. XXIV. 11. ἅμος δὲ τρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος. *Anacreon* μεσονυκτίοις πόθ' ὥραις. *Plut.* Q. *Rom.* 284. D. τὸ μεσονύκτιον. E. ἐκ δὲ μεσονυκτίου. Caes. p. 728. E. περὶ τὸ μεσονύκτιον. *Diodor.* S. XX. 48. περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον. *Lucian.* Ver. Hist. II. 28. περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἀπεγρόμενος. 40. περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον. de Merc. cond. 26. περὶ αὐτό πως σχεδὸν τὸ μεσονύκτιον ἥκεις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. *Aristot.* probl. XXVI. 16. καὶ ἀκρόνυχον μὲν γίνεται πνεῦμα πρὸ τῶν μεσονυκτίων ἐκλείψεων, μεσονύκτιον πρὸ τῶν ἑῴων. *Schol.* Pindar. Isthm. IV. 59. κατὰ τὸ ὀψὲ τῆς νυκτός, οἷον τὸ μεσονύκτιον.

36. *Kidduschin* f. 49. 2. X. Cabi somni descenderunt in mundum, IX. abstulit totus mundus, & I. reliquum servi acceperunt.

3. *Aristid.* S. S. III. p. 314. κομίζει τι χρῆμα τῆς εὐωδίας θαυμαστὸν —— ἐρωτήσας δ' ὕστερον τὸν νεωκόρον, ἔγνων ὅτι εἰς κάθαρσις [l. κρᾶσις] τριῶν, ὅπερ τε ᾧ χριόμεθα, καὶ μύρου νάρδινον, καὶ ἑτέρου μύρου τῶν πολυτελῶν, ἐσὶ δ' οἶμαι τὸ φύλλον ἐπώνυμον. *Martial.* XI. 28. At mea me libram foliati poscit amica, Aut virides gemmas, Sardonychasque pares. & XIV. 110. Haec licet in gemma, quae servat nomina Cosmi, Luxuriose, bibas, si foliata sitis. *Galenus.* de Compos. Medicam. per partes Corp. I. μίξαις δ' ἂν ποτε καὶ τὸ νάρδινον μύρον —— ἀγαθὸν δὲ φάρμακον εἰς πάντα καὶ τὸ τῶν πλουσίων γυναικῶν μύρον, ὁ καλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ φυλιάτον, οὐχ ἧττον δὲ τούτῳ χρηστὸν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὃ προσαγορεύουσι σπικάτον, ὥστε τούτοις μὲν καταμώνας χρίεσθαι κέλευε τὰς πλουσίας, καὶ μετὰ νάρδου τῆς ἀρίστης —— τῶν εἰρημένων πολυτελῶν μύρων. & VIII. ἐπὶ δὲ τῶν πλουσίων γυναικῶν καὶ τὸ καλούμενον ὑπ' αὐτῶν φυλιάτον καὶ σπικάτον προσφέρουσι. & de tuend. Valetud. VI. νάρδου μύρου —— ταῖς δὲ πλουσίαις γυναιξὶν ὑπάρχει νάρδου κρεῖττον χρῖσμα φυλιάτον τε καὶ τὰ καλούμενα σπικάτα. —— καὶ τὸ νάρδινον, καὶ δι' οἶνου, καὶ τῶν μύρων τὰ ἐν Ῥώμῃ σκευαζόμενα ταῖς πλουσίαις γυναιξὶν, ἃ φυλιάτα τε καὶ σπικάτα προσαγορεύουσιν. & de Compos. Med. per part. Corp. III. ἡ ἀρίστη νάρδος, καὶ τὸ καλούμενον ῥωμαϊστὶ φυλιάτον τε καὶ σπικάτον —— τὰ πολυτελῆ μύρα τῶν πλουσίων γυναικῶν, ἃ καλοῦσιν αὐταὶ σπικάτα καὶ φυλιάτα, ἐσὶ δὲ παχύτερα, ὥστε ἐγχεῖσθαι. & de Compos. Med. per gen. III. ἐκ —— μύρων τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ὀνομαζομένων σπικά-

κῆς πολυτελοῦς· καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
4 Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη
5 τοῦ μύρου γέγονεν; Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆ-
6 ναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ
7 κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο ~εἰς ἐμέ. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔ-
χετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε, δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
8 ἔχετε. Ὃ ~εἶχεν αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασ-
μόν.

~ἐν ἐμοί ~εἶχεν

4. ὅταν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς & λέγοντες] οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ διεπονοῦντο, & ἔλεγον D.
τινες] + τῶν μαθητῶν 13. 69. Versio *Syr.*
πρὸς ἑαυτοὺς & λέγοντες] & λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς 1.
& λέγοντες] — L. Versio *Copt.*
γέγονεν] — D. 64.
τοῦτο] + τὸ μύρον ACDKL 1. 11. 13. 15. 27. 42. 59. 60. 67. 72. 91. 106. Evang. 9. 10. 12. 15. 19. Versio *Vulg. Goth. Armen. Syra* posterior, *Æthiop.* probante *J. A. Bengelio.*
πραθῆναι] πραθῆναι τὸ μύρον τοῦτο D 69.
τριακοσίων δηναρίων] δηναρίων διακοσίων C.
ἐνεβριμῶντο] ἐνεβριμῶντο ἐν D. ἐνεβριμῶντο Editio *Genev.*
αὐτῇ] αὐτὴν 51. + πολλὰ 1. 59. Versio *Armen.*
6. εἶπεν] + αὐτοῖς D. Versio *Copt. Armen.*
τί αὐτῇ κόπους παρέχετε] — 4.
καλὸν] + γὰρ G 28. 69. 91. Versio *Goth. Syra* posterior cum asteriſco.
εἰς ἐμέ] ἐν ἐμοὶ ACDEFKLM 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 27. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 71. 72. 76. 78. 80. 83. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1101.
αὐτοὺς] αὐτοῖς CD 1. 12. 13. 38. 50. 69.
δὲ] —— E.
7. ἑαυτῶν] ὑμῶν D 91.
ποιῆσαι] ποιεῖν D 2 prima manu. 9. 38.
8. εἶχεν] ἔσχεν ACDEFGHKL 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 71. 72. 83. 86. 87. 88. 89. 90. 92. 106. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. Editio *Complut. Plant. Bengelii, Genev. Victor, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1101.
αὕτη] —— L 1. 28. 69.
προέλαβεν] προσέλαβεν L.
μου τὸ σῶμα] τὸ σῶμα μου D. illud venuſtius & ornatius. + ὡς Verſio *Syra* utraque.
εἰς] πρὸς 1. 59. Colb.
ἐνταφιασμόν] + μου 28.

κάστου καὶ φελιάτου. Περὶ τῶν πολυτελῶν σκευάσεων τῶν φαρμάκων. & de locis affectis IV. τῶν ἐν Ῥώμῃ σκευαζομένων μύρων πολυτελῶν, ἃ δὴ καλοῦσι φελιάτα τε καὶ σπικάτα, ὑπαλείφειν τινὶ τὰς κατὰ τὰς ῥῖνας πόρους. de rat. medendi VIII. τὰ τῆς τρυφῆς ἕνεκα τῶν διατετρυμμένων γυναικῶν σκευαζόμενα μύρα ταυτί τινα τὰ πολυτελῆ —— ἅπερ ἔοικεν ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς εὑρεθέντα, καὶ τὰς προσηγορίας ἔχειν Ρωμαϊκάς. ὀνομάζεταί γε τοί σπικάτα τε καὶ φουλιάτα. *Plin.* H. N. XII. 26. de folio nardi plura dici par eſt ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſſa radice, ſed brevi ac nigra fragilique quamvis pingui, ſitum redolente, ut cyperi, aſpero ſapore, folio parvo denſoque. Cacumina in ariſtas ſe ſpargunt, ideo gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrant. —— pretium ſpicae in libras X. denarii C. XIII. 2. ergo regale unguentum appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, conſtat —— nardi ſpica. *Auctor Hippiatr.* 453. σμύρνης ὀγκ. β. κρόκε ὀγκ. β. νάρδου σπικάτου ὀγκ. α. *Marcus* Romae ſcribens uſus eſt verbis apud Romanos uſitatiſſimis: ſpicatum autem deflexit in πισικὸν, ut Sextarium in ξέστην. VII. 4. *Anthol. MS.* Meleagri. καὶ μὴν καὶ Συρίαν ταχυότριχα θήκατο νάρδον. *Athen.* XV. p. 691. B. νάρδινον δὲ μύρῳ μίμηνται Μένανδρος ἐν κεκρυφάλῳ ὕστερον. ἡδὺ τὸ μύρον, Παιδίον. B. ἡδὺ· πῶς γὰρ οὔ; νάρδινον. *Tibull.* II. 2. 7. Illius puro diſtillent tempora nardo. & III. 6. 9. Jamdudum Syrio madefactus tempora nardo. *Horat.* Od. IV. 12. Nardo vina merebere, Nardi parvus onix eliciet cadum. Epod. 5. 59. Nardo perunctum quale non perfectius meae elaborarint manus. *Juvenal.* VI. 302. Cum perfuſa mero ſpirant unguenta Falerno. *Senec.* Herc. Fur. 469. Cujus horrentes comae maduere nardo. *Horat.* Od. II. 11. Cur non —— aſſyria nardo potamus uncti? *Ovidius* de A. A. III. 443. Coma —— liquida nitidiſſima nardo. *Aëtius.* φελιάτου εἶδος μύρου ἐστὶν παρὰ ῥωμαίοις καλούμενον· χρῶνται δὲ τούτῳ παρ' αὐτοῖς αἱ πλούσιαι τῶν γυναικῶν. ἔστι καὶ ἕτερον μύρον παρ' αὐτοῖς, ὃ καλοῦσι σπικάτον. *Nic. Myrepſi* de oleis XVI. 31. Olei nardini Cyziceni confectio. Conficitur autem in Alexandria ſaepius —— in fine ſpicam nardi, folium & ſtyracem in partes tenues conciſa & liquefacta injice. 33. —— folii, ſpicae nardi ſing. libr. unam ſemis.

Arrian. Epict. II. 20. Βάλε ἐλάδιον παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν κατὰ τῆς κιφαλῆς αὐτοῦ κατέχιον.

7. *Plat.* de Rep. I. κάμνοντας φίλως ἐυποιεῖν.

8. προέλαβε] *Theophraſtus* H. P. VIII. ὅπως προλάβωσι ταῖς εὐδίαις τὴν αὔξησιν. XIII. προλαβεῖν τῇ ῥιζώσει τοῦ χειμῶνος. *Ariſtoteles* de generat. Animal. IV. 1. ὡς ἀληθῆ λέγοντες, ἀλλὰ μαντευόμενοι τὸ συμβήσομενον ἐκ τῶν εἰκότων, καὶ προλαμβάνοντες, ὡς ὕστως ἔχον, πρὶν γενόμενον ἔτως ἰδεῖν. *Plut.* de garrulit. p. 511. A. μάλιστα δὲ φυλάττωμεν ἑαυτὸς, ὅπως μὴ ἑτέρῳ τινὸς ἐρωτηθέντος αὐτοὶ προλαμβάνομεν ὑποφθάσαντες τὴν ἀπόκρισιν. *Polyaenus* p. 175. ψῆφον προλαβόντες. p. 665. ὅπως ὦν προλάβοι ὡς πλείστην ὁδὸν τοὺς διώκοντας. *Thucydides* IV. 33. προλαμβάνοντες ῥᾳδίως τῆς φυγῆς. *Schol.* φθάνοντες, ὥστε μὴ καταλαμβάνεσθαι. *Dio* XLII. p. 120. οὐ προελάμβανε τῇ γνώμῃ τὴν νίκην. *Horatius S.* II. 2. 87.

μόν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ 9
ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν 10
δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα προδοῖ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐ- 11
χάρησαν· καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν προ-
δοῖ. Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθη- 12
ταὶ αὐτοῦ· Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; Καὶ ἀποστέλλει 13
δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν
ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ. Καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, 14
εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ· Ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ
πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα ἐστρωμένον, 15
ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, 16
καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ 17
τῶν

9. ἀμὴν] + δὲ DKL 3. 9. 12. 15. 40. 57. 63. 70. 71. 80. + γὰρ 91.
ἂν] ἐὰν AC 1. 3. 72. 73. 74. 80. Editio *Erasmi* 1. *Colinaei*, *Bengelii*, *Complut.*
τοῦτο] — DL 69.
ὃ prius] — ACDL 1. 35. 69. 72. 80. 83. 86. Colb. Evang. 2. *Origenes* in Jo. XI. 49. *Euseb.* D. X. 1. *Theophylactus.*
εἷς τῶν δώδεκα] — A.
παραδοῖ] προδοῖ D.
αὐτοῖς] — D 28. 91. *Origenes* l. c.
ἀκούσαντες] — D.
αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι] ἀργύρια δοῦναι αὐτῷ 106.
ἀργύριον] ἀργύρια AK 2. 12. 14. 35. 42. 44. 47. 48. 49. 54. 59. 61. 64. 71. 72. 74. 78. 83. 89. 90. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 19. *Eusebius* D. X. 4.
εὐκαίρως αὐτὸν] αὐτὸν εὐκαίρως AC. *Eusebius.*
12. πρώτῃ] τρίτῃ 46.
ἔθυον] + οἱ Ἰουδαῖοι Versio *Syr.*
ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν 1. 3. 10. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 65. 66. 69. 73. 74. a prima manu 92. 106. Evang. 18. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Stephani* 1. + σοι D. Versio *Vulg.*
13. δύο] + ἐκ D. Versio *Vulg. Syr.*
καὶ λέγει αὐτοῖς] λέγων D.
ἀπαντήσει] ὑπαντήσει 28. 91.
ὅτι] — 11. 36. 40. 53. 56. 58. 61. 106. Versio *Syr.* prior, at posterior habet cum asteriſco. *Theophylactus* editus.
κατάλυμα] + μου CDL. 1. 7. 13. 28. 59. 69. Evang. 7. 12. 19 Versio *Syra* posterior in margine.
τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω] μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγομαι τὸ πάσχα. D.
φάγω] φάγομαι D. 13. 69. φάγωμαι 28.
ἀνώγεον] ἀνάγκαιον οἶκον D. ἀνόγαιον 34. 36. ἀνώγαιον 53. 63. 65. 67. 71. 72. 74. 88. 106. Evang. 12. 15. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syra* poſt. in margine Graece. ἀνώγειον 10. 51. 52. 56. 58. 60. 70. 83. 86. *Theophylactus.* ἀνόγειον 73. ἀνώγαιον 45. ἀνάγαιον ACDEGHKL 1. 13. 39. 42. 50. 69. 87. *Heſychius Origenes* in Jerem. XX. 2. probante *J. A. Bengelio.*
μέγα ἐστρωμένον] ἐστρωμένον μέγαν D.
ἕτοιμον] — A 8. 37. 39. 51. 74. 89. 103. 106. Versio *Vulg. Syra* posterior habet cum asteriſco. *Theophylact. Euthymius.* probantibus *Erasmo*, *H. Grotio*, *T. Beza*, *J. Millio* prol. 1078. *J. A. Bengelio.* ἑτοίμου ἐστρωμένου Versio *Syra* posterior.
ἐκεῖ] κἀκεῖ D. καὶ ἐκεῖ CL. Versio *Vulg. Coth. Sax. Copt.*
ἡμῖν] ὑμῖν 106.
16. ἐξῆλθον] + ἑτοιμάσαι αὐτῷ 91.
αὐτοῦ] — 1. Versio *Copt.*
ἦλθον] εἰσῆλθον 49.
εὗρον] ἑτοίμασαν D.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 91.
17. ὀψίας] ὀψίας δὲ D. Versio *Vulg.*
18. καὶ prius] — 60.
καὶ ἐσθιόντων] — 53.
εἶπεν] λέγει D. + αὐτοῖς 59. Colb. 106. Ev. 14.
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν C.

Accedent anni, & recreari mollius aetas Imbecilla volet, tibi quidnam accedet ad iſtam, Quam puer & validus praeſumis mollitiem, Seu Dura valetudo incideret, ſeu tarda ſenectus? *Joſ.* A. XV. 6. 2. μὴ μίχρι παντὸς ἀναμιῖναι τὴν Ἡρῴδε παρανομίαν εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον, ἀλλὰ προλαβεῖν ἀσφαλείᾳ τὰς αὐθις ἐλπίδας. XVI. 8. 2. καὶ τὸ δικαίως αὐτοὶ παθεῖν, ἐφ' οἷς ἀλλήλους ἠδίκησαν, προλαμβάνοντες μόνον. XVII. 5. 5. τὴν ἡδονὴν τῆς ἐξεσίας ἥδη προλαμβάνειν. B. IV. 11. 2. αὐτοὺς δὲ ἄμεινον προλαβόντας τὴν ἀνάγκην ποιῆσαι χάριν, καὶ μέλλοντας ἡττᾶσθαι τοῖς ὅπλοις, ταῖς γνώμαις τὸν κίνδυνον φθάσαι.

μυρίσαι] *Ariſtoph.* Plut. 529. ἄτι μύροισι μυρίσαι σακτοῖς. Lyſiſtr. 937. βέλει μυρίσωσι. *Athen.* XV. p. 691. A. τὸ δὲ χρίσασθαι τῷ τοιούτῳ ἀλειψματι μυρίσασθαι εἴρηκεν ἀλκαῖος. *Euſtath.* in *Il.* ξ. p. 962, 25. λέγουσι δὲ, ὅτι μυρίζω μὲν ἔλεγον οἱ πάλαι, μύρω δὲ μυρώσω.

13. κεράμιον ſcil. ἀγγεῖον vel σκεῦος. *Dioſcorides.* κεραμία χύτρα. & V. 59. κεράμιον γλεύκους. & V. 42. εἰς ἀμφορέα ὃ ἐστι κεράμιον. *Pollux.* VII. 61. κεραμία ἡ τίχνη, κεράμιον οἰνηρὸν Ἡρόδοτος καὶ κρατῖνος. ἀριστοφάνης δὲ καὶ ὀξηρὸν —— ἡ τῶν κεραμίων ἀγγείων ὕλη. —— 162. ἀγγεῖα κεράμια καὶ γήϊνα, καὶ τὰ εἴδη κεράμια. —— πίνακες κεράμειοι. X. 30. τὸ δὲ ἀγγεῖον — ὑδρία, ἀμφορία, κεράμιον, τεῦχος κεραμεῖον. *Il.* η. 471. χίλια μέτρα. *Schol.* parv. χίλια κεράμια ἢ χιλίας χοίας. *Plut.* Sympoſ. IV. 4. p. 668. B. κεράμιόν τε γὰρ πωλῶσι τιμῆς ὅσου ἐκ ἀνεκατόμβη βάπτορος ἄλφοι κατακεπῖσα. *Polyb.* IV. 56. ἡτοίμασαν οἶνε κέραμια μύρια. *Suidas.* κεράμειον ἀγγεῖον, τὸ δὲ κύριον κεράμειον διὰ τῦ I. εἰ μὴ πρόσκειται τῦ ἀγγεία, καὶ κεράμεια τεύχη. *Arrian. Epict.* III. 9. τοῖς εἰς ευάβροχον κεράμειον καθειῶσι τὴν χεῖρα. I. 2. καθιδῖται ὡς κεράμειον. *Joſ.* A. VIII. 13. 2. προλίγω γὰρ σοι μηδέποτε ἐπιλείψειν ἀλείφων ἐκεῖνο τὸ ἀγ-

γος.

18 τ̃ δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων αὐτ̃ῶ, καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησ̃ς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
19 ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν
20 αὐτῷ εἷς καθ' εἷς· Μή τι ἐγώ; καὶ ἄλλος· Μή τι ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐ-
21 τοῖς· Εἷς ἐκ τ̃ δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμεν̃ος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. Ὁ μὲν υἱὸς τ̃ ἀν-
θρώπ̃υ ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτ̃· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς
22 τ̃ ἀνθρώπ̃υ παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Καὶ
ἐσθιόντων αὐτ̃ῶν, λαβὼν ὁ Ἰησ̃ς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε· καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶ-
23 πε· Λάβετε, φάγετε· τ̃τό ἐστι τὸ σῶμά μ̃υ. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστή-
24 σας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτ̃ οὐάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τ̃τό ἐστι τὸ αἷμά μ̃υ
25 τὸ τ̃ καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ
μὴ πίω ἐκ τ̃ γενήματος τ̃ ἀμπέλ̃υ, ἕως τ̃ ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν

ὁ Ἰησ̃ς] — 12. 59. Colb. Evang. 14.
λέγειν] λέγει 59. Editio *Eraſmi* 1.
εἷς prius] ὁ *Theophylactus.*
καθ' εἷς] ἕκας̃ος C. καθεὶς 49. 83. 86. Codex Stephani. καθεῖς Editio *Stephani* 1. 2. *Beza:* ego vero exiſtimo ſcribendum eſſe καθεῖς ſicut legitur *Jo.* VIII. 9. vel, ſi diſtinguere libet vocabula, καθ' εἷς. Eſt enim καῖτα ex καὶ εἶτα contractum, ut εἷς καθ' εἷς ad verbum declaret unum & deinde unum: quod vernaculo ſermone dicimus *un a un* vel: *l'un après l'autre. Thomas.* καθ' εἷς ἀλλὰ καθ' ἕκας̃ος [l. ἕκας̃ον] δεῖ λέγειν. *Euſeb.* P. X. 1. ὁ καθ' εἷς αὐτῶν. & H. E. X. 4. μὴ μόνον ὁ καθ' εἷς, ἀλλὰ καὶ οἱ πάντες. *Boſſarion* Epiſt. ὁ καθ' εἷς ἕκας̃ος. *Gloſſae* graeco — barb. καθὰ εἷς unus quisque, ciaſcuno. *Lucian.* Soloeciſt. 9. εἰ ἄρα καθ' εἷς λανθάνει σε περιών. Schol. οὐ γὰρ καθ' εἷς, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον δεῖ λέγειν. *Anthol* II. 1. 10. ἓν καθ' ἓν ἀθροίσας ὀστέον, ἀντίθε̃ι. *Rom.* XII. 5. 3. *Macc.* V. 34. *Jo.* VIII. 9. *Theophanes* p. 105. καθ' εἷς τὰ ξενὰ διαβάντες. *Conſtantin. Porphyrog. Leo Armen.* 25. ἀλλ' ἔτοι πολλοί, καὶ οὐ καθ' εἷς ἐπισφαμόντες. & in Theophilo III. 11. τινες μὲν καθ' εἷς, τίνες δὲ συσάδην. *Concil. Florent.* καὶ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα γράψῃ ὁ καθ' εἷς τὴν δόξαν αὐτ̃. vid. *Act.* XXI. 19. *S. A. Victor* Epit. 41. Duo Gordiani pater & filius principatum arripientes unus poſt unum interiere. *Schol. MS.* in Il. ε. 37. ἕκας̃ος) ὁ καθεὶς. Niceph. Tact. MS. οἱ μὲν ἡμίσεις τέτων ἀναλαβέτωσαν καθεὶς ἀνὰ σίτ̃ μοδίους δ'. *Leonis Tact.* VII. 83. εἷς παρ' εἷς.
ἐγὼ prius] + εἰμι Ραββί; A. + εἰμι 13. 69.
καὶ ἄλλος μὴ τι ἐγὼ] — CL Codex Stephani. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 14. 17. *Theophylactus.* Verſio *Vulg. Syr.* utraque, ſed poſterior habet in margine, *Æthiop. Arab. Copt.* probantibus *Eraſmo*, *T. Beza H. Grotio J. Millio.* prol. 409. 30. ἀποκριθεὶς] — CDL Verſio *Syr. Copt. Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1246.
εἶπεν] λέγει D. Verſio *Vulg.* ὁκ] — C 38. 60. 78.
ἐμβαπτόμεν̃ος] ἐνβαπτιζόμεν̃ος D. ἐμοῦ] + τὴν χεῖρα A. Verſio *Vulg. Copt.*
εἰς τὸ τρυβλίον] ἐν τῷ τρυβλίῳ 34. a prima manu. 63. εἰς τὸ τρυβάλιον D. a prima manu.
21. ὁ μὲν] ὅτι ὁ μὲν L Verſio *Copt.* + ἓν 5. Evang. 18. ὑπάγει] παραδίδο̃ι D.
γέγραπ̃αι] ἐστι γεγραμμένον D. ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπ̃υ] — D.
22. ὁ Ἰησ̃ς] — D. probante *J. Millio* prol. 1279. + τ̃ Colb. 69. ὁ Ἰησ̃ς ἄρτον] τ̃ ἄρτον ὁ Ἰησ̃ς 106.
ἄρτον] + καὶ 10. 35. 56. 58. 60. 61. 69. 83. 91. Evang. 13. 14. 15. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Vulg. Syr. Euthymius.* εὐλογήσας] εὐλόγησεν καὶ D. 50.
ἔδωκεν] ἐδίδε 1. 13. 69. αὐτοῖς] τοῖς μαθηταῖς 69. καὶ εἶπε] — 64.
φάγετε] — ACDKL 1. 38. a prima manu. 42. 67. Evang 9. 18. 19. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Æthiop. Arab. Copt.* probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 1197. τοῦτο] τοῦτ' D.
23. τὸ] — CL. 3. 9. 11. 12. 44. 80. ποτήριον] + καὶ 13. 24. τ̃το] τ̃τ' D.
τὸ ſecundo loco] — CD ex emendatione EL. 73. 87. Colb. καινῆς] — CDL Verſio *Copt.*
περὶ] ὑπὲρ CDL. 13. 69. Evang. 18. περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν. CL. Verſ. *Copt.*
ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον ACDL Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. + εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν 9. 18. 69. Evang. 13. Verſio *Copt.*
25. ἀμὴν] + δὲ 3. 4. 5. 6. 9. 11. 29. 34. 35. 36. 39. 44. 53. 57. 63. 64 65. 71. 80. 91. *Theophylact.* + γὰρ 12.
οὐκέτι] ὅτι D. πίω] προσθῶ πιεῖν D.
γενήματος] γεννήματος ACE 1. 3. 72. 73. 90.

γος, μηδ' ἐλαίᾳ τὸ κεράμιον.

ἄνθρωπος opponitur τῷ οἰκοδεσπότῃ commate ſequenti. Intelligitur ergo ſervus ut *Luc.* XII. 36. *Phil.* II. 8. miniſterium autem portandi aquam erat ſervilium viliſſimum *Deut.* XXIX. 11. *Joſ.* IX. 21. nec minus abjectum apud Romanos, apud quos ſervi militum vocantur lixae, quod eorum munus erat, militibus aquam ad caſtra vel tentoria ferre, a lixa aqua, ut docet *Nonnius.*

14. *Moeris.* καταγώγιον, καὶ κατάγεσθαι, ἀττικῶς· κατάλυμα ἢ καταλύειν, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* καταγωγὴ, κατάλυσις, κατάλυμα, πανδοκεῖον, οἴκημα. *Etymol.* κατάλυμα, τὸ καταγώγιον, ξενοδοχεῖον. *Thomas.* καταγώγιον καὶ κατάγεσθαι, ὠσαύτως καὶ καταλύειν· κατάλυμα δὲ οὐδεὶς εἶπε τῶν δοκίμων. *Euſtath.* in Od. δ. 146. 33. καταλύειν ἀντὶ τ̃ ξενοδοχεῖσθαι, καὶ ὁ τ̃ς ξενίας δὲ τόπος ἐντεῦθεν λέγεται κατάλυμα, ἐν ᾧ δηλαδὴ τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ φορτία λύονται. *Thucyd.* I. 136. παρὰ ἄνδρα τὸν ξυνοικοῦντα καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ξυσκηνοῦντα καὶ ξυνεστιῶντα καὶ ξυσσιτοῦντα καὶ ξυγκαταλύοντα. *Xenoph.* Cyr. VIII. 8. ἐν τοῖς καταλύμασι. *Polyb.* III. 94. ἐν τοῖς καταλύμασι. *Diodor.* S. II. 5. καταλύσας παρὰ τῷ Σίμμα. & IV. 62. παρὰ τῷ πιτθεῖ μετὰ θησέως καταλύσασα 33. καταλύσας παρὰ ἀλέῳ τῷ βασιλεῖ. *Appian.* Mithrid. p. 315. ἐς τὸ ἀλεξάνδρε πανδοκεῖον κατέλυσα. *Luc.* IX. 12. XIX. 7.

15. *Act.* IX. 34. *Macrob.* Saturn. II. 9. Triclinia lectis eburneis ſtrata fuerunt. Autor ad Herennium IV. 51. viſit triclinium ſtratum. *Lucian.* Dial. Mercur. & Majae XXIV. 1. σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ, καὶ διαῤῥῶσαντα τὴν ἐκκλησίαν. *Athenaeus* IV. p. 138. C. ἰδόντα κλίνας χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας ἀργυρᾶς καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπῆ δεῖπνε. & VI. p. 239. C. ὃδ' ἂν καλῶς ἐστρωμένην κλίνην ἴδῃ παρακειμένην τε τράπεζαν. *Artemidor.* II. 62. Γυναῖκα —— θεασάμενον ἐν ὕπνοις, ὅτι δῆθεν καθισᾶ τὸν οἶκον, ἐστρωμένας κλίνας. *Ariſtoph.* Veſp. 1208. ὑγρὸν χύτλασον σαυτὸν ἐν τοῖς ῥάκεσι ἔπειτ' —— τὰς τραπέζας εἰσφέρειν δειπνῆσομεν. *Xenoph.* Paed. V. ῥάκεσι δὲ νομίζετε, ἐν ὀπέ-

νὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Καὶ λέ- 26
γει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· ὅτι 27
γέγραπται· Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 28
ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ· Καὶ εἰ 29
πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοι, 30
ὅτι + σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.
Ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον· Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. 31
Ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ· καὶ λέγει 32
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον 33
καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, Καὶ λέγει 34
αὐτοῖς· Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε. Καὶ 35
προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ
ἀπ'

+ σὺ

27. καὶ prius] τότε D.
πάντες] + ὑμεῖς D. 13. 38. 69. Verſio *Syr.*
ἐν ἐμοὶ] — CDGHL. 2. 3. 9. 12. 29. 36. 44. 45. 53. 54. 57. 65. 70. 73. 74. 87. Colb. Ev. 6. *Millius* prol. 1407. 1476.
ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ] — C a prima manu DGHL. 2. 3. 9. 12. 28. 29. 36. 44. 70. 73. 74. 87. Evang. 6. *Millius* prol. 1475. 1476.
διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα] τὰ πρόβατα διασκορπισθήσονται D. + τὰ ποίμνια EFKM 38. 40. 42. 63. 76. 91. Colb. duo.
διασκορπισθήσεται] διασκορπισθησονται ADF 29. Evang. 18. 19. διασκορπισθησεσθε 59. διασκορπισθησονται 1.
28. ἀλλὰ] καὶ C. ἀλλὰ μετὰ] μετὰ δὲ 10. 12. 34. 59. 66. Evang. 14.
ὑμᾶς] ὑμῶν Editio *Complut. Plantin.* 29. ἔφη] λέγει D. ἀποκριθεὶς λέγει 1. 13. 69.
καὶ εἰ] καὶ ἐὰν D. εἰ καὶ GL 1. 69. Verſio *Syr.*
σκανδαλισθήσονται] σκανδαλισθῶσιν D. + ἐν σοὶ. 60. Editio *Complut.* Verſio *Vulg.*
ἐγὼ] + οὐ σκανδαλισθήσομαι D. Verſio *Æthiop.*
30. ὅτι] + σὺ AEGHKLM 1. 2. 9. 10. 11. 12. 13. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 86. 89. 92. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 19. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii, Geneu.* Verſio *Vulg. Sax. Syr.* utraque *Æthiop. Arab. Copt. Theophylactus.* probante *T. Beza.* σήμερον] — D. ἐν] — CDL 1. 69.
τῇ νυκτὶ ταύτῃ] ταύτῃ τῇ νυκτὶ CD. ἡ δὶς] — D.
δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι] ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς C ut videtur. Verſio *Syr. Copt.* ἀλέκτορα δὶς φωνῆσαι 69.
ἀπαρνήσῃ με] με ἀπαρνήσῃ D. 69.
31. ὁ δὲ] + Πέτρος ACGM 1. 13. 28. 38. 45. 57. 59. 60. 65. 69. 70. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 18. Verſio *Syra* poſterior *Æthiop. Arab.* ἐκ περισσοῦ] ἐκπερισσῶς CD 56. 58. 61. περισσῶς L. 13. 69.
ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον] μᾶλλον ἐκ περισσοῦ ἔλεγε 1. μᾶλλον περισσῶς ἔλεγε 69. μᾶλλον ſequentibus jungunt 34. 38. 39. 72. 86. Evang. 12. 14. Editio *Eraſmi.* ἔλεγε] ἐλάλει DL. λέγει 61.
μᾶλλον] — CDL. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* + ὅτι 69. με] — 90.
με δεῖ] δεῖ με AD. ex emend. L. 1. 69. 92. 106. *Theophylactus.* συναποθανεῖν σοι] συν σοὶ ἀποθανεῖν L 1.
ἀπαρνήσομαι] ἀπαρνήσωμαι GF 49. 51. 52. 55. 57. 65. 72. 73. 74. 75. 78. 83. 86. 89. 106. Editio *Complut. Stephani* 2. *Bengelii.* ἀρνήσομαι H. + κύριε Verſio *Syr.* ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον] — 67. 68.
δὲ poſterius] — 1. καὶ] — D. 53. + οἱ 61.
32. ἔρχονται] ἔρχεται 1. χωρίον] τόπον Verſio *Syra* poſterior in margine. οὗ τὸ ὄνομα] ᾧ ὄνομα C.
Γεθσημανῆ] Γεθσημανεὶ ACFLM 44. 67. 72. 87. 92. Editio *Eraſmi. Aldi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Copt. Vulg.* γηθσεμανεί 1. γεσημανεί EGH. Γησαμανεί D. γηθσημανί K. 50. 53. 65. 71. 91. Colb. duo.
τοῖς μαθηταῖς] αὐτοῖς D. αὐτοῦ] — AD. ὧδε] αὐτοῦ 1.
ἕως] + ἂν 59. 71. 106. ἂν ἀπελθὼν M. 6. 12. 13. 28. 49. 60. 67. 69. 76. 91. Evang. 15. + ἀπελθὼν. 3. 61. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* Verſio *Luther.*
προσεύξωμαι] προσευξομαι D 3. 15. 45. 46. 50. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 66. 73. 74. 80. 83. 89. 90. Ev. 6. Editio *Complut. Eraſmi, Stephani* I. + ἐκεῖ 28. 33. παραλαμβάνει] παραλαβὼν 11.
τὸν poſterius] — CDEFGH 44. 83. 86. 89. 90. 92. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Geneu. Theophylactus.*
καὶ tertio loco] + τὸν A 11. Colb. duo 69. μεθ' ἑαυτοῦ] μετ' αὐτοῦ D 57. 69.

σα πρόβατα φύει ἔριον, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. & VIII. ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ. *Athen.* XIII. p. 581. C. στρῶσον ἡμῖν ἔνδον. *Plut.* Artaxerx. p. 1022. E. κλίνην καὶ στρώματα καὶ τοὺς στρωννύντας ἔπεμψεν, ὡς οὐ μεμαθηκότων ἑλλήνων ὑποστρῶσαι. & Alcibiad. p. 198. E. ὅπως μαλακώτερον ἐγκαθεύδοι κειρίαις, ἀλλὰ μὴ σανίσι τῶν ἑρμάτων ἐπιβαλλομένοις. *Ter.* Heaut. II. 73. accurrunt ſervi, ſoccos detrahunt: video alios feſtinare, lectos ſternere, coenam apparare. *Cic.* pro Cluent. & in Verrem ſaepe: ſternere triclinia. pro Mur. 36. Tubero Stoicus ſtravit pelliculis hoedinis lectulos. *Herodot.* VI. 139. ἀυτναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανηίῳ κλίνην στρώσαντες, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες. & IX. 81. τὸν παυσανίαν ἰδόντα κλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας ἐῦ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δείπνου.

26. *Thoſaphoth* in Peſach. per. 8. In Paſchate Ægyptiaco dicitur: Nemo veſtrum limina aedium ſuorum exibit uſque ad matutinum tempus Exod. XII. 22. Sed ſic non fuit in ſequentibus generationibus. — Ubi comederunt Paſcha in Ægypto, ibi etiam pernoctare debuerunt: ſed poſterioribus temporibus comedebatur id in uno loco, & pernoctabant in alio. *Peſachim* f. 95. 2. Paſchate tenetur quisque ad pernoctationem לינה *Gloſſa.* Paſchatizans tenetur ad pernoctationem Hieroſolymis

36 ἀπ' αὐτῆ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν· Ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ
37 ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται, καὶ εὑρίσκει
αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρη-
38 γορῆσαι; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα
39 πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰ-
40 πών. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, (ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
41 ~ βεβαρημένοι·) καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει
αὐτοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ, παραδίδο-
42 ται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ, ὁ παρα-
43 διδούς με ἤγγικε. Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὢν τῶν
δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ
τῶν

~ καταβαρυνόμενοι

ἐκθαμβεῖσθαι] λυπεῖσθαι 1.
34. καὶ prius] τότε D. 69. Verſio *Armen.* + τότε 13.
λέγει] λέγειν GH. quatuor Stephani. Colb. duo 34. 36. 37. 44. 61. 76. 92. Evang. 6. 9. 10. Editio *Eraſmi* 1. *Theoph.*
αὐτοῖς] — 44. γρηγορεῖτε] + μετ' ἐμοῦ G. 1. 28. 61. Editio *Complut. Geneu. Plant.*
35. προελθὼν] προσελθὼν ACDEGHL 1. 2. 3. 9. 13. 28. 29 34. 36. 39. 42. 44. 47. 56. 58. 59. 60. 61.
63. 69. 72. 73. 86. 87. 90. 92. Evang. 6. 15. 17. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Syr.* utraque. μικρὸν] — 13.
ἔπεσεν] ἔπιπτεν L. + ἐπὶ πρόσωπον DG. 1. 7. 13. 59. 69. Evang. 7. 9. 10. 12. 17. 19. + ἐπὶ πρόσ-
πον αὐτοῦ 28. Verſio *Armen.*
προσηύχετο] προσηύξατο 1. τῆς γῆς] τὴν γῆν 13. 69. Evang. 15.
αὐτοῦ] ἐμοῦ Bodl. unus. ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι] εἰ δυνατόν ἐστι, ἵνα G 1. 38. 69.
36. πατήρ] + μου 69. ὥρα] + αὕτη D. Verſio *Sax. Syr.*
δυνατά σοι] σοὶ δυνατά ἐστιν 69. πάντα δυνατὰ] δυνατὰ πάντα D.
τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο] τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ D. 1. σοι] + εἰσιν D.
exhort. ad Martyr. τὸ ποτήριον τοῦτο ACG. 69. *Origenes*
τί ἐγὼ] ἐγὼ τί 69. ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. 72. οὐ τί] οὐχ ὃ D 13. 69. οὔπω ὃ 70.
ἀλλὰ τί σύ] ἀλλ' ὡς σύ θέλεις D. ἀλλὰ] + εἰ C. 40. ex emendatione.
τι posterius] ὡς 50. ὅτι G. 1. Colb. 71. Evang. 7. ex emendatione. τι bis] ὡς 13. 69. *Theophylactus.* ὃ bis 70.
ἴσχυσας] ἰσχύσατε D. 1. 7. 59. 69. Evang. 9. 10. 12. 13. 17. 19. 37. τῷ — A.
γρηγορῆσαι] ἀγρυπνῆσαι 61. + μετ' ἐμοῦ F. 44. a prima manu. 64. 38. γρηγορεῖτε] + ἓν Verſio *Copt.*
ἵνα] — D. πνεῦμα] — E a prima manu.
39. πάλιν ἀπελθὼν] ἀπελθὼν πάλιν 98. ἀπελθὼν] προσελθὼν 61. προσηύξαλο] ηὔξαλο 13. 69.
τὸν αὐτὸν λόγον εἶπων] — D. αὐτὸν λόγον] λόγον αὐτὸν Edit. *Geneu.*
40. ὑποστρέψας] ἐλθὼν D. πάλιν ἐλθὼν L. Verſio *Copt.* πάλιν] — DL 90. a prima manu. Evang. 6. Verſio *Copt.*
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν] αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ C. αὐτῶν Verſio *Syra* poſterior.
βεβαρημένοι] καταβαρέμενοι D. καλαβαρυνόμενοι AKL 1. 4. 7. 10. 11. 13. 15. 27. ex emendatione. 35. 42 47. 49.
54. 55. 58. 59. 62. 69. 72. 78. 83. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 14. 18. 19. βαρυνόμενοι M. 56. + ὕπνῳ 61.
αὐτῷ ἀποκριθῶσιν] ἀποκριθῶσιν αὐτῷ ACD. 44. Verſio *Copt.* ἀποκριθῶσι] ἀνταποκριθῶσι. 11. 15.
41. τὸ poſterius] — ACDEL Colb. 9. 10. 11. 13. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 56. 58. 61. 62. 66. 83. 86. 92.
Ev. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. *Theophylactus.* Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* ἀναπαύεσθε]; 65. *H. Stephanus* ut Matth. XXVI.
ἀπέχει] + τὸ τέλος D. 13. 47. 54. 56. 61. 69. Verſio *Syr.* ἔπέχει 106. — 50. ἀπέχω Corn. *de Pauw.*
ἦλθεν] καὶ D. ἰδοὺ ad ἰδοὺ.] — 64. τὰς] — A. 1. 69. 72.
τὰς] — 69. 42. ὁ παραδιδούς με ἤγγικε] ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με D.
43. εὐθέως] — D. 1. 13. 69. Verſio *Vulg. Syr.* εὐθὺς CL. ἔτι] — 72. αὐτοῦ prius] — 76.
Ἰούδας] + σκαριώτης D. Verſio *Syra* utraque. + Ἰσκαριώτης KM. 11. 15. 27. 39. 42. 54. 60. 61. 76.
106. *Origenes* in Jo. XI. 49. + ὁ Ισκαριώτης A. 4. 80. Ev. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 19. εἷς ὢν τῶν δώδεκα] — 106.
ὢν] — ACDKL. Colb. 38. 56. 58. 61. 63. 64. 66. 72. 78. 80. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. 19.
Verſio *Syr. Vulg. Copt. Origenes. Theophylactus.* πολὺς] — L. 69. Verſio *Copt. Armen.*
ξύλων] + ἀπεσταλμένοι 1. 7. 56. Colb. Evang. 15. παρὰ] ἀπὸ Colb.
τῶν ἀρχιερέων καὶ] — *Orig.* in Jo. XI. 49. καὶ quarto loco] + ἀπὸ D.

lymis nocte prima. vid. in Matth. XXI. 1.

30. *Heliodor.* VII. & *Ariſtenaet.* I. 24. εἰς ἀλεκτρυόνων ᾠδὰς *Longus* III. περὶ ᾠδῆς ἀλεκτρυόνων. *Theocrit.* XXIV. 63. Ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸν ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον. *Ariſtoph.* Eccleſ. 390. οὐδ' εἰ μὰ Δί' τότ' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγξατο. Schol. ὁ γὰρ ἀλεκτρυών τρίτον φθέγγεται. *Heliodor.* V. 3. καὶ ἀλεκτρυόνες ἤδη τὸ δεύτερον ᾖδον. *Juvenal.* IX. 106. Quod tamen ad galli cantum facit ille ſecundi, Proximus ante diem caupo ſciet. *Ammian.* XXII. 14. Caſium montem adſcendit, unde ſecundis galliciniis videtur primo ſolis exortus. i. e. quarta vigilia *Plinio*, *Melae*, & *Solino*, *Lucianus* D. Mer. II. ἀλλ' ἄπειμι, καὶ γὰρ ἤδη τρίτον τοῦτο ᾄδει ἀλεκτρυών. *Joma* f. 21. 1. Traditio eſt juxta R. Silam: qui exit in viam ante galli cantum, ſanguis ejus eſt ſuper caput ejus, R. Joſia dixit, donec cecinerit cantum ſecundum, & ſunt qui dicunt, donec tertium cecinerit. De quonam cantu dixerunt? [in Miſchna] de medio.

31. 2. *Cor.* VII. 3. 2. *Tim.* II. 11. *Ælian.* H. A. I. 18. συναπροθυμήσει τῷ ἑαλωκότι. *Polyaen.* VIII. ὁ νυμφίος αὐτῇ συναπέθνησκε. vid. in *Jo.* XI. 16.

36. Ἀββᾶ ὁ πατὴρ] *Rom.* VIII. 15. *Gal.* IV. 6. ubi agitur de vocatione gentium.

παρένεγκε] *Xenoph.* Cyropaed. III. καὶ ὁ μάγειρος, ὡδὲ αὐτὸν ἔτι δεῖσθαι ὄψε οἰόμενος, ᾤχετο παραφέρων, πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον.

41. τὸ τρίτον] *Herodot.* I. 64. πεισιστρατος ἰσχων τὸ τρίτον ἀθήνας III. 53. τὸ τρίτον κήρυκα πέμπει VI. 32. οὕτω δὴ τὸ τρίτον ἰωνες κατεδκλώθησαν.

τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ προδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, 44
λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.
Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει· Ῥαββὶ, ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 45
Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δέ τις τῶν 46
παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν 47
αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ 48
μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, 49
καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες 50
ἔφυγον. Καὶ εἷς τις νεανίσκος συνηκολούθει αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· 51
καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐ- 52
τῶν. Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιε- 53
συνηκολούθησεν ρεῖς

τῶν γραμματέων] + καὶ τῶν φαρισαίων *Origenes* l. c. γραμματίων ACM. 1. 11. 72. 80. 106.
γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων] πρεσβυτέρων καὶ τῶν γραμματέων 72. *Origenes*.
τῶν postremum] — A. 1. 69. & penult. — 69. 44. δεδώκει] ἔδωκεν D. ἐδιδώκει 51. *Theophylactus*.
δὲ] γὰρ 61. παραδιδοὺς] παραδοὺς C.
αὐτὸν prius] — 86. Evang. 7. 9. Versio *Goth*. Codices *Latini*.
σύσσημον] σημεῖον D 61. αὐτοῖς] — D. Evang. 131. 17.
ἀπαγάγετε DL 40. 69. ἀγάγετε F. 34. 38. 39. + αὐτὸν D 13. 17. Versio *Syra* prior, sed posterior habet cum obelo. 45. ἐλθὼν] — D. 1. 50. 59. 80. 91. 106. Colb. Versio *Syr*.
εὐθέως] — D. εὐθὺς CL. + καὶ 60. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 28. 56. 58. — DF.
λέγει] + αὐτῷ DEFGH. 1. 3. Colb. duo 28. 34. 35. 37. 39. 44. 56. 58. 61. 64. 73. 74. 83. 90. Evang. 6. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ῥαββὶ prius] — DLM 38. Versio *Sax*. *Copt*. Codices *Latini*. χαῖρε C. ex emendatione 1. 13. 59. 61. 69. Colb. Evang. 7. 10. 12. 17. 18. 19. Editio *Complut*. *Genev*. Codices *Latini*. Versio *Syra* posterior in margine.
46. ἐπ' αὐτὸν] — CDL 1. 11. 13. 69. 46] — 64.
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν] τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπ' αὐτὸν A. 72. Versio *Copt*.
αὐτῶν] L. αὐτῷ 1. 11. 13. 69. — 28. 40. 57. Versio *Vulg*. *Goth*. *Syr*. utraque. *Theophylactus*.
47. εἷς δὲ] καὶ D. καὶ εἷς 1. τις] — ALM. 38. 40. 53. 91. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*,
τοῦ παρεστηκότων] — D. τὴν] — D. 1.
ὠτίον] ὠτάριον D 1. + τὸ δεξιὸν Versio *Goth*. 48. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ] ὁ δὲ D. αὐτοῖς] — 63.
με] + καὶ Editio *Ald*. ὡς] — D. ἐξήλθετε] ἐξήλθατε ACDEL. 69. Evang. 6.
49. γραφαὶ] + τῶν Προφητῶν 3. 13. 69. 106. Versio *Armen*. *Syra* posterior cum Asterisco. + τοῦτο γέγονεν Veri. *Syr*.
50. τότε οἱ μαθηταὶ 3. 69. 106. Versio *Armen*. *Syra* utraque. αὐτὸν] + οἱ μαθηταὶ 61. 70. Versio *Vulg*. *Syr*.
πάντες] ἅπαντες 13. 69. — 52. Evang. 7. 9. 10. 12. 18. Versio *Syr*. probante *J. Millio* prol. 1443.
πάντες ἔφυγον] ἔφυγον πάντες C. 61. Versio *Goth*.
51. εἷς τις νεανίσκος] νεανίσκος δὲ τις D. νεανίσκος τις CL Versio *Copt*. εἷς νεανίσκος 72.
ἠκολούθει] συνηκολούθει CL. Versio *Copt*. ἠκολούθησεν AEFGHKM. 3. 9. 10. 11. 12. 15. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 90. 92. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut*. duae priores *Stephani*, *Plantin*. *Wechel*. *Bengelii*. *Theophylactus*.
αὐτῷ] αὐτὸς D. 42. ἐπὶ γυμνῷ] — 1. γυμνὸς 13. 69. Versio *Syr*.
καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι] οἱ δὲ νεανίσκοι κρατοῦσιν αὐτὸν 1. οἱ δὲ νεανίσκοι ἐκράτησαν αὐτὸν 13. 69.

Hesych. ἀπέχει, ἀπόχρη, ἐξαρκεῖ. *Anacreon*. 28. ἀπέχει, βλέπω γὰρ αὐτὴν. *Cyrillus* in Hagg. II. 9. ἐμὸν φησι τὸ ἀργύριον καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον. τοῦτ' ἔστιν, ἀπέχει, καὶ πεπλήρωμαι, καὶ διδέημαι τῶν τοιούτων ὀδενὸς. sufficit.

44. σύσσημον] *Phrynich*. p. 185. οὐχ ὁρῶ, μὰ τὸν Ἡρακλέα, τί πάσχουσιν οἱ τὸν Μένανδρον μέγαν ἄγοντες, καὶ αἴροντες ὑπὲρ τὸ ἑλληνικὸν ἅπαν· διατί δὲ θαυμάσας ἔχω; ὅτι τὰ ἄκρα τῶν ἑλλήνων ὁρῶ μανικῶς περὶ τὸν κωμῳδοποιὸν τοῦτον σπουδάζοντα —— τὸν λέγοντα —— σύσσημον —— καὶ ὀψώνιον —— καὶ ἄλλα κίβδηλα ἀναριθμητα ἀμαθῆ. *Eustath*. in Il. ψ. p. 1426. ὁρᾷ ὅτι καθηγητὴς γέγονε τοῖς μετ' αὐτὸν ὁ ποιητὴς καὶ τῶν τοιαῦτα ἐν ἵπποις παρασημαίνεσθαι, ἃ φασὶν οἱ χυδαΐζοντες σύσσημα. *Etymol*. σύνθημα, συνθήκη, σύσσημον, λόγος ἐν πολέμῳ ἐπὶ γνωρισμῷ τῶν οἰκείων διδόμενος. *Hesych*. σύσσημον, σημεῖον. *Suidas* σύνθημα, σύσσημον. *Diod*. *Sic*. I. 70. τοῖς τῆς ἀρχῆς συσσήμοις. & III. XI. 22. τῶν σκοπῶν ἀφάντων τὸ σύσσημον 61. ἦρε πρὸς ταῖς ναυσὶ σύσσημον. XIII. 45. οἱ μὲν ἡγεμόνες αὐτῶν ἦραν τὸ σύσσημον τῆς μάχης· XX. 51. ἦρε τὸ συγκείμενον πρὸς μάχην σύσσημον. Æneas poliorcet. IV. ter. *Strabo* VI. p. 428. C. συνέθεντο αἴρειν σύσσημον ἐν τῇ ἀγορᾷ πῶλον Λακωνικὸν —— τὸν μέλλοντας δ' αἴρειν τὸ σύσσημον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπιέναι προσέταξαν. *Sil*. XV. 478. Tacitum dat tessera signum. *Diod*. XIII. 46. τοῖς μὲν λακεδαιμονίοις οὐδὲν ἐφαίνετο σύσσημον τοῖς δ' ἀθηναίοις Ἀλκιβιάδης μετέωρον ἐποίησεν ἐπίσημον φοινικῶν, ὅπερ ἦν σύσσημον αὐτοῖς διατεταγμένον. 50. τὸ σύσσημον ἦρεν. 77. ἦρεν ἀπὸ τῆς ἰδίας νεὼς φοινικίδα, τοῦτο γὰρ ἦν τὸ σύσσημον τοῖς τριηράρχαις. *Medras Samuel* IX. R. Pinehas nomine R. Ruben dixit, vidistine unquam a diebus tuis, ut, uno egrediente ab aquilone, altero vero ab austro, sibi occurrerint, nisi fecerint inter se σύσσημον;

Polyb. I. 19. ἔλαβε τὸν πολεμίους ἀπαγαγὼν ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν. III. 110. ἔστε μάχεσθαι κρίνων, ἔστε μὴν ἀπάγειν ἀσφαλῶς τὴν στρατιὰν ἔστι δυνάμενος. *Polyaen*. II. 22. ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν ἤγαγε. bene & accurate servatum. *Act*. XVI. 23. 24. V. 23. 1. *Macc*. VI. 40. *Diod*. *S*. XVIII. 52. τὰς πόλεις ἀσφαλισάμενος —— τὰς δὲ πόλεις φρουραῖς διαλαμβάνων. *Epiphan*. p. 312. ἀσφάλειαν ἐπιτιθέναι τῷ δεσμωτηρίῳ.

47. *Luc*. VII. 19. XXII. 50. inf. c. 51. *Thucyd*. VI. 61. καί τινα μίαν νύκτα. *Aristoph*. Equit. 1297. μίαν τινα. *Lucian*. Herodot. 5. ἕνα τινα. *Arrian*. Exped. Al. IV. 29. μία τις τῶν νεῶν. *Plut*. de Adulat.

&

54 ρεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ
ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινό-
55 μενος πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρ-
56 τυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ'
57 αὐτοῦ· καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καί τινες ἀναστάντες, ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐ-
58 τοῦ, λέγοντες· Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος· Ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦ-
59 τον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕ-
60 τως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν
61 Ἰησοῦν, λέγων· Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ
οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς
ὁ

οἱ νεανίσκοι] — C. a prima manu DL. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Arab. Millius* prol. 409.
52. ἀπ' αὐτῶν] — CL. Verſio *Copt. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1252.
53. ἀρχιερέα] + καὶπάφων AKM 4. 11. 27. 42. 61. 69. 72. 76. 91. 106. Evang. 20. Verſio *Syr.* utraque. *Arab. Armen. Origenes.* + καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς deletis omnibus ad finem commatis Verſio *Copt.*
αὐτῷ] — DL 64. 69. Verſio *Vulg. Origenes* αὐτοῦ 1. *Millius* prol. 409. πρὸς αὐτὸν C.
πάντες] — C. ἅπαντες 59.
οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ πρεσβύτεροι D. 72. Verſio *Syr. Æthiop. Arab. Origenes.* οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι A.
54. καὶ ὁ] ὁ δὲ 106.
ἠκολούθησεν] ἠκολούθει G 1. 13. 69. Evang. 13. 17.
ἔσω] — D 1. Verſio *Syr.*
εἰς τὴν αὐλὴν] τὴν αὐλὴν 1. Verſio *Syr.*
συγκαθήμενος] καθήμενος D.
ὑπηρετῶν] + αὐτοῦ 13. 69.
καὶ poſtremum] — D. 69.
πρὸς τὸ φῶς] — 1. 59. Colb.
τὸ] — Editio *Elzev.* 1624. 1633. 1641.
55. μαρτυρίαν] ψευδομαρτυρίαν A. 36. 37. 53. Verſio *Copt.* εἰς τὸ θανατῶσαι] ἵνα θανατώσωσιν D.
καὶ οὐχ εὕρισκον] — Evang. 13. 17. εὕρισκον] ηὕρισκον DF 1.
56. ἐψευδομαρτύρουν] + ἔλεγον D. κατ'] — 61. κατ' αὐτοῦ] — Evang. 6.
μαρτυρίαι] + αὐτῶν 69.
57. καί τινες] ἔτι ἄλλοι D. ἄλλοι δὲ 13. 69.
ἐψευδομαρτύρουν] + ἔτι ἔλεγον D. λέγοντες] — D. ἃ λέγουσιν ad λέγουσιν] — 2. 80.
58. ab ὅτι ad ὅτι] — 61. καταλύσω] καταλύω A. 2. τοῦτον] — D.
τοῦτον τὸν χειροποίητον] τοῦ σώματος 38. διὰ τριῶν ἡμερῶν] δι' ἡμερῶν τριῶν 1.
διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον] ἄλλον ἀχειροποίητον διὰ τριῶν ἡμερῶν 106.
ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω] ἀναστήσω ἀχειροποίητον. D. 59. οὐδὲ] οὐδ' A. 72. ἴση ἦν] ἦν ἴση D. 1.
ἴση ἦν ἡ μαρτυρία] ἴσαι ἦν αἱ μαρτυρίαι Edit. *Eraſmi* 1. 2. ἴσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι Edit. *Eraſmi* 3. 4. *Begardi.* ἴσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι *Eraſmi* Edit. 5.
60. τὸ] — AEFH 3. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 92. Evang. 6. 14. 15. Editio *Complut. Bengelii. Origenes* in Jo. II. 19. *Theophylactus.*
ἐπηρώτησε] ἐπηρώτα 38. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 61.
61. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς A. 12. 59. 61. 67. 106. Verſio *Syr. Æthiop.* ὁ δὲ ἰσιώτα] ἐκεῖνος δὲ ἐσιγα D.
ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D. 69. + καὶ 1. οὐδὲν ἀπεκρίνατο] ἐκ ἀπεκρίνατο οὐδὲν L. Verſ. *Copt. Origenes.*
πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν] — D. ἐπηρώτα] ἐπερωτᾷ A. ἐπηρώτησεν F 13. 56. 58. 61. 69. 106.
αὐτὸν] + ὁ διυτέρ. 13. 69. *Origenes* in Jo. XI. 49. ὁ λέγει] λέγων 1. *Origenes.*
αὐτῷ] + ὁ ἀρχιερεὺς D. — 61. Verſio *Syr.*

& Amic. p. 63. E. εἴς τις — ἑωρακὼς τὸ γενόμενον. *Act.* XVI. 27. *Ariſtoph.* Ran. 572. καὶ τὸ ξίφος γ' ἐσπᾶτο. *Strabo* IV. p. 301. B. προσιὼν ὁ ὑπηρέτης ἐσπασμένος τὸ ξίφος. *Il.* τ. 387. ἐκ δ' ἄρα σύριγγος πατρώιον ἐσπάσατ' ἔγχος. *Od.* κ. 439. σπασάμενος ταναήκεας ἄορ παχέος παρὰ μηροῦ. & χ. 74. φάσγανά τε σπάσασθε. *Herodot.* III. 29. σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον.

51. *Joſ.* II. 1. VI. 21. *Thucyd.* II. 49. τότε ἐντὸς ὕτως ἐκαίετο, ὥσε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς, μητ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι. *Liban.* O. XI. p. 377. D. Ζέφυρος — βαδίζόντων τι τὰς χιτῶνας ἀώρει — κατευδόντων τὲ αἱ σινδόνες ὑποπνεύοντος περὶ τοῖς σώμασι κυρτῶνται. *Galen.* μὴ γυμνὸς κοιμιζέσθω, ἀλλὰ περιβεβλημένος σινδόνα. *Herodot.* II. 95. ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιξάμενος εὕδῃ ἢ σινδόνι. Veſte dormitoria. *Amos.* II. 16.

54. *Xenoph.* Cyropaed. VII. ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολύ. *Onoſand.* 10. καιόντων δὲ οἱ φύλακες πυρὰ πορρωτέρω τῆς στρατοπεδίας. Οὕτω γὰρ τοὺς μὲν ὄντας διὰ τὸ φωτὸς ἐκ πολλοῦ συνόψονται, τοῖς δ' ἐκ τοῦ φωτὸς ἐν σκότῳ τυγχάνοντες οὐκ ἀθρήσονται. *Jo.* III. 20. 21.

57. *Apulej.* X. Cum jam ſententiae pares, cunctorum ſtylis ad unum ſermonem congruentibus, ex more perpetuo in urnam aeream deberent conjici. *Roſch Haſchana* II. 6. Si verba ipſorum invèniuntur מכוונים convenientia, teſtimonium eorum eſt firmum.

58. *Apulejus* Met. V. Prope fontis allapſum domus regia eſt, aedificata non humanis manibus, ſed divinis artibus. *Curtius* V. 1. 34. Vetuſtas non opera ſolum manufacta, ſed etiam ipſam naturam paullatim exedendo perimit. *Polyb.* IV. 64. νομίζοντες ἐκ ὁμοίας εἶναι τὰς χειροποίητες ἀσφαλείας ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότητιν. *Thucyd.* I. 93. χωρίον — λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς. Schol. ὑγὲ οὐ χειροποίητες. & II. 77. καὶ ἐγένετο φλὸξ τοιαύτη, ὥσον οὐδεὶς πω ἔσχε ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδεν. Schol. ἐσι γὰρ καὶ αὐτόματον. *Pauſan.* Eliac. II. 19. ὁ δὲ ὅρμος ταῖς ναυσὶ χειροποίητος καὶ ἀδριανῆ βασιλέως ἐσιν ἔργον. *Demoſth.* Phil. II. vallum, murus, foſſa. καὶ ταῦτα μὲν ἐσιν ἅπαντα χειροποίητα, καὶ δαπάνης πολλῆς προσδεῖται. ἡ δὲ — κοινὸν ἡ φύσις τῶν εὖ φρονέντων ἐν ἑαυτῇ κέκτηται φυλακτήριον. Cit. *Polluci* II. 151. *Joſ.* A. XV. 9. 4. φρούριον — ἐσι γὰρ ἐγγὺς ἐπιεικὴς κολωνὸς, εἰς ὕψος ἀνίων χειροποίητον. & B. 1. 21. 10. & VII. 8. 3. de Maſada ἕτω μὲν ἔν πρὸς τὰς τῶν πολεμίων ἐφόδους φύσει τε καὶ χειροποίητος τὸ φρούριον ὠχύρωτο. c. Apion. II. 22. ταῦτα ὁ θεὸς ἐποίησεν οὐ χερσὶν, οὐ πόνοις, οὔ τινων συνεργασαμένων ἐπιδεηθείς, ἀλλ' αὐτῷ καλὰ θελήσαντος καλῶς ἦν εὐθὺς γεγονότα.

60. 2. *Reg.* XVIII. 36.

64. A-

ὁ υἱὸς τῦ εὐλογητῦ; Ὁ δὲ Ἰησῦς εἶπεν· Ἐγώ εἰμι. καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τῦ ἀνθρώπυ καθ- 62
ήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τῦ ὐρανῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς, 63
διαῤῥήξας τὸς χιτῶνας αὐτῦ, λέγει· Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκύσατε τῆς 64
βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτυ.
Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτῦ, καὶ κολαφίζειν 65
αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ· Προφήτευσον. καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. Καὶ ὄν- 66
τος τῦ Πέτρυ ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τῦ ἀρχιερέως· Καὶ ἰδῦ- 67
σα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει· Καὶ σὺ μετὰ τῦ Ναζαρηνῦ Ἰη-
σῦ ἦθα. Ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων· Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις· Καὶ ἐξῆλ- 68
θεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἡ παιδίσκη ἰδῦσα αὐτὸν πάλιν, 69
ἤρ-

εὐλογητῦ] θεῦ τῦ ζῶντος 38. εὐλογημένυ 28. 58. θεῦ τῦ εὐλογητῦ AK. 72. Ev. 9. Verſ. *Vulg.* Hebraiſtinus.
62. Ἰησοῦς] + ἀποκριθεὶς D. 1. 13. 69. *Origenes* in Jo. X. 49. —— 13.
εἶπεν] λέγει D. *Origenes.* + αὐτῷ D. 1. 58. 69. Verſio *Copt. Vulg. Syr.* + αὐτῷ σύ εἶπας ὅτι 13. 69. Verſ. *Arm. Orig.*
καθήμενον ἐκ δεξιῶν] ἐκ δεξιῶν καθήμενον DEFGHM 3. 9. 10. 11. 14. 15. 44. 56. 58. 69. 73. 74. 83. 86. 90.
Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii.* Verſio *Goth.* Codices *Latini. Origenes* in Matth. XX. 21. *Theophylactus.*
τῆς] — D a prima manu. ἐρχόμενον] — D.
μετὰ] ἐπὶ G 1. 7. 11. 33. 50. Colb. Evang. 7. 9. 10. 11. 12. 17. 18. 19. Verſio *Syra.*
63. Διαῤῥήξας] + εὐθέως Verſio *Armen. Origenes.* διέῤῥηξε 60.
αὐτῦ] — 59. + καὶ D 60. λέγει] εἶπε 60.
64. ἠκούσατε] + πάντες G. 1. 59. 61. Evang. 10. 13. 17. Verſio *Armen.* + πάντως 7. Ev. 7. 9. 12. 19.
τῆς βλασφημίας] τὴν βλασφημίαν AG 1. 13. 38. 69. 70. Evang. 13. 17. + αὐτῦ DG. 38. 44. Verſio *Goth.* + τῦ σώματος αὐτῦ 13. 61. 69. Verſio *Armen. Syr.* τὰς βλασφημίας Evang. 15.
φαίνεται] δοκεῖ D 28. Evang. 13. 14. 17. οἱ δὲ πάντες] πάντες δὲ D. οἱ πάντες 1. 69. οἱ δὲ 60.
αὐτὸν] αὐτῷ D. a prima manu. εἶναι] — D. εἶναι ἔνοχον] ἔνοχον εἶναι Edit. *Complut.*
65. αὐτῷ prius] αὐτὸν Evang. 7. τῷ προσώπῳ αὐτῦ D Verſio *Goth. Syr. Armen.*
περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτῦ] — D. κολαφίζειν] κολάφιζον D.
λέγειν] ἔλεγον D. αὐτῷ posterius] — 1. 69. Verſio *Armen.*
προφήτευσον] + νῦν 1. 69. Verſio *Copt.* + ἡμῖν F. 106. Evang. 14. + ἡμῖν χριστὲ τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; 7. 13. 69 (ſine ἡμῖν) 78. Colb. Verſio *Syra* posterior cum aſteriſco. *Æthiop. Arab.* + ἡμῖν τίς ἐστιν ὁ παίσας σε Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. + ἡμῖν χριστὲ Codices *Latini.*
οἱ ὑπηρέται] — D. αὐτὸν ἔβαλλον] ἐλάμβανον αὐτὸν D.
ἔβαλλον] ἔβαλον 12. 14. 15. 72. κατέβαλον 9. ἔλαβον AL 11. 36. 63. 65. 73. 87. ἐλάμβανον 1. 12. 13. Colb. 33. 50. 53. 61. 64. 69. 71. Verſio *Copt.* 66. καὶ] — L.
κάτω] — DL 69. 78. *Euſebius* D. III. 5. ἔρχεται] + πρὸς αὐτὸν D. *Euſebius.*
67. τὸν Πέτρον] — 27. αὐτὸν 1. 69. Verſio *Syra. Euſebius.* ἐμβλέψασα] ἐμβλέψας D.
αὐτῷ] εἰς αὐτὸν Bodlej. unus. 74. 89. 90. αὐτῷ, λέγει] λέγει αὐτῷ D. αὐτῷ λέγει jungunt Ev. 7. 12.
καὶ posterius] — D. Ναζαρηνοῦ] Ναζωραίε Verſio *Copt. Euſebius.* Ναζωραίε 64. Ναζωρηνοῦ 92.
Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ] Ἰησοῦ τοῦ Ναζορηνοῦ D. Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίε Evang. 14. 17. Verſio *Goth. Syr. Euſebius.*
Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ 44. a prima manu. Ἰησοῦ] — 54. 57. 61. 86. Evang. 19.
Ἰησοῦ ἦσθα] ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ L. ἦσθα] ἦς 1. 13. *Euſebius.*
68. ἠρνήσατο] + αὐτὸν M. 15. 72. οὐκ] ἔτε DL 1. 64. Verſio *Copt.* οἶδα] + αὐτὸν 42.
οὐδὲ] ἔτε DEFL 1. 4. 5. 51. 53. 69. 70. 73. 83. 90. 91. 106. Editio *Complut. Colinaei.*
ἔτε ἐπίσαμαι] — Verſio *Syr.* τί σὺ] σὺ τὶ L. 1. Verſio *Copt.*
σὺ] — D. 2. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg.*
ἔξω εἰς τὸ προαύλιον] εἰς τὴν ἔξω αὐλὴν 1. Verſio *Copt.* εἰς τὸ προαύλιον ἔξω *Euſebius.* ὡς τὴν ἔξω προαύλιον

64. *Ariſtoph.* Plut. 198. εὖ τοι λέγειν ἐμοί γε φαίνεσθον πάνυ. *Plat.* Epiſt. ἐφαίνου οὐ πάνυ ἐμοὶ πιστεύων σὺ. & de Rep. II. Θρασύμαχος γὰρ μοι φαίνεται ὥσπερ ὄφις κεκληθῆναι. Od. I. 318. ἥδε δέ μοι κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή. *Ariſtoph.* Eccleſ. 870. ὀρθῶς ἐμοιγε φαίνεται.

65. *Pollux* IX. 129. τὸ δὲ κολλαβίζειν ἐστὶ, ὅταν ὁ μὲν πλατείαις ταῖς χερσὶ τὰς ὄψεις ἐπιλάβῃ τὰς ἑαυτῦ, ὁ δὲ παίσας ἐπερωτᾷ, ποτέρᾳ τετύπτηκε. τοσαῦτα μὲν περὶ παιδιᾶς.

68. αὐλὴ eſt atrium: προαύλιον, veſtibulum. *Suidas.* προαύλιον, τὸ ἔμπροσθεν τῆς αὐλῆς.

De *Jurament.* VIII. 3. 6. Si quis interrogaverit: ubi eſt bos meus? Et alter reſponderit: ignoro quid tu fabularis. איני יודע מה אתה סח. *Eurip.* Iphigen in Tauris. 491. τὰς γὰρ ἐνθάδε θυσίας ἐπισάμεσθα καὶ γνώσκομεν. *Dionyſ. Hal.* de Demoſth. 58. ἤδη δέ τε κακεῖνο τινες —— ὡς ἁμάρτημα τῦ ῥήτορος ἐσημειώσαντο, λέγω δὲ τὸ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλῶν ἐνίοτε, οἷα ἐστὶ ταυτὶ —— τὸν Μηδίαν τῦτον οὐκ εἰδὼς ὅστις ποτ' ἐστὶν, οὐδὲ γινώσκω. —— οὐ δόντος αὐτῦ κατηγορῆσιν —— ὅτι καὶ τῆς σαφηνείας δεῖ φροντίζεσθαι τὸν ῥήτορα, καὶ τῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς αὐξήσεως, καὶ τῆς περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων εὐρυθμίας. *Plaut.* Mil. Glorioſ. II. 5. 42. a. Neque, vos qui homines ſitis, novi neque ſcio. *Cic.* pro S. Roſcio 43. non enim novi, nec ſcio.

72. 2. *Cor.* VII. 15. *Heb.* X. 32. *Plato* Rep. IX. τὴν ὁμοιότητα ἀναμιμνησκόμενος τῆς σε πόλεως καὶ τῦ ἀνδρὸς. *Herodot.* I. 173. τῆς μητρὸς ἀναμνεόμενοι τὰς μητέρας. *Iſocrat.* ad Demonic. ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀῤῥωσίας ἀναμνησθῶμεν.

ἐπιβαλὼν] Verſio *Anglica.* when he thought thereon. Cum animadverteſſet, rem altius reputaſſet. Integre dicitur ἐπιβάλλειν τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν. *Aſterius* H. 3. ἐπίβαλλε δὲ καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ τὸν νῦν. *Galen.* de Pulſ. Cauſis III. καὶ ἔστος ὁ λόγος ἐν ἑαυτῷ περιέχει ζήτημα μέγιστον, ᾧ μηδ' ἐπιβάλλειν τις δύναται τὴν διάνοιαν τῶν εἰσαγομένων. & de Optima Corp. Conſtitut. καὶ τέτῳ τὴν διάνοιαν ἐπιβαλόντες. Et ſimpliciter

ἐπι-

70 ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν· Ὅτι ϑὺ ἐξ αὐτῶν ἐστιν. Ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. Καὶ
μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλι-
71 λαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν· Ὅτι οὐκ
72 οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε· καὶ ἀνεμνήσθη
ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς,
ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ ἐπιβαλὼν, ἔκλαιε.

1 Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδωκαν
2 τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀπο-

~ τὸ ῥῆμα ὁ

13. 69. ἴξω εἰς τὴν προαυλὴν D. ἔξω εἰς τὸ πρόπυλον 73.
ἀλέκτωρ ἐφώνησε] — L. Evang. 17. Verſio *Copt.*
69. ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν] πάλιν δὲ ἰδοῦσα αὐτὸν ἡ παιδίσκη D.
πάλιν] — M. 50. Verſio *Copt.* ſequentibus jungunt 34. 36. 39. 40. Editio *Eraſmi. H. Grotius.*
πάλιν ἤρξαλο] ἤρξαλο πάλιν L. ὁ δὲ πάλιν ἠρνησατο ἤρξαλο D. ἤρξαλο λέγειν] ἔλεγεν Verſio *Copt.*
τοῖς] αὐτοῖς 1. παρεστηκόσιν] παρεστῶσιν K1. 11. 15. 72. *Euſebius.*
ὅτι] + καὶ DL 59. 69. 106. Verſio *Syr.* ἐστῶ] αὐτὸς D. 70. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο] — D.
ἠρνεῖτο] ἠρνήσατο FGM 1. 13. 37. 39. 69. Evang. 7. 13. 17. *Euſebius.*
παρεστῶτες] παρεστηκότες D. παρεστῶτες G. 1. ἔλεγον] εἶπον L. 13. 17.
τῷ Πέτρῳ] D. αὐτῷ Ev. 13. 17. αὐτῷ τῷ Πέτρῳ 106. εἶ] εἰς Colb. καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ] — 73. Verſ *Goth.*
καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει] — CDL 1. Verſio *Vulg. Copt. Euſebius Auguſtin.* de C. E. III. 6. *Millius* prol. 409.
71. ἀναθεματίζειν] καταθεματίζειν 11. 45. *Theophylactus.*
ὀμνύειν] λέγειν D. ὀμνύναι EL. 2. 9. 12. 13. 34. 35. 36. 37. 39. 44. 49. 51. 52. 53. 55. 62. 64. 71. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 90. 92. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1471.
τοῦτον] — DK. 27. 57. 64. Verſio *Goth.* 72. καὶ primum] + εὐθέως DG. 69. *Euſebius.* + εὐθὺς L.
ἐκ δευτέρου] — L. δεύτερον 61. ἀνεμνήσθη] ἀναμνησθεὶς G. 1. 69. ἐμνήσθη 74. 89. 90.
τοῦ ῥήματος ὃ] τὸ ῥῆμα ὁ DEFGHK 2. 3. 9. 10. 11. 12. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63 66. 70. 71. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 92. Ev. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Bengelii.* probante *J. Millio* prol. 1101. τὸ ῥῆμα ὡς AL. 42. 72. 106. ῥήματος] + Ἰησοῦ 28.
οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] τῷ Ἰησοῦ εἰπόντος 1. Verſio *Sax. Syra* poſterior, & edita in margine.
εἶπεν] ἐλάλησεν Evang. 15. αὐτῷ ὁ] — D.
ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς] — D. καὶ poſtremum] — 1.
ἐπιβαλὼν ἔκλαιε] — 37. ἐπιβαλὼν ἔκλαιε] ἤρξατο κλαίειν D. Verſio *Vulg. Goth. Syr.*
1. εὐθέως] εὐθὺς L.
ἐπὶ τὸ] — DL. 46. *Orig.* in Jo. XI. 49. Verſio *Copt.* ἐπὶ τῷ 70. Variae Lectiones *Bogardi.*
ποιήσαντες] ἐποίησαν D Evang. 7. 9. 10. 14. *Origenes.* ἑτοιμάσαντες L. λαβόντες Evang. 13.
πρεσβυτέρων καὶ] + τῶν D 1. *Origenes.* πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων] γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων C.
ὅλον τὸ συνέδριον] ὅλε τοῦ συνεδρίε Editio *E. Schmidii.* + καὶ D. Verſio *Syr.*
δήσαντες τὸν Ἰησοῦν] κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δήσαντες αὐτὸν Evang. 7. 9. 12. 14.
ἀπήνεγκαν] ἀπήγαγον DG 1. Evang. 13. 17. *Origenes.* + αὐτὸν *Syra* prior, & poſterior cum obelo.
+ εἰς τὴν αὐλὴν D. *Origenes.* παρέδωκαν] — Evang. 7. Verſio *Goth.* + αὐτὸν 13. 56. 58. 69.
τῷ] — D. 1. *Origenes.* Πιλάτῳ] + τῷ ἡγεμόνι Codices *Syr.*
2. ἐπηρώτησεν] ἠρώτησεν 60. αὐτὸν] — 59.
Πιλάτος] Πιλᾶτος E. 72. Editio *Eraſmi* ſemper. + λέγων 69. ὁ δὲ] καὶ D. — 58. + Ἰησοῦς 67.

ἐπιβάλλειν. *Polyb.* I. 80. ἐφ' οἷς αὐτάριτος ὁ Γαλάτης ἐπιβαλὼν μίαν ἔφη σωτηρίαν εἶναι τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι. Leg. 37. Γενομένης δὲ παρὰ τὴν συνεδρίαν μνήμης τῆ βασιλέως, ἐπιβαλὼν ὁ πρεσβευτὴς πολλὰς τινας διετίθετο λόγους, ἐγκωμιάζων τὸν πτολεμαῖον. *Theophraſtus* Char. VIII. ὁ δὲ λογοποιὸς —— ἐρωτῆσαι πόθεν σὺ; καὶ τί λέγεις; καὶ ἔχεις περὶ τοῦδε εἰπεῖν καινόν; καὶ ἐπιβαλὼν ἐρωτᾷν μὴ λέγεται τι καινότερον, καὶ μὴν ἀγαθά γε ἐστὶ τὰ λεγόμενα; *Olympiodor.* in Eccleſiaſt. III. 14. οἱ δὲ τῇ τῶν γεγονότων θεωρίᾳ ἐπιβάλλοντες. *Euſtath.* in Il. λ. p. 783. 33. εἰ δὲ χρὴ καὶ ἄλλως ἀκριβέστερον ἐπιβαλεῖν. & μ. p. 866. 23. πλὴν εἴ τις ἀνεπιβάλως ἐπιβαλεῖ, ἔχοι ἂν νοῆσαι. & ω. p. 1465. 18. ὡς δὲ ἀντιλέγεται ἡ τοιαύτη ἀθέτησις, δῆλον τοῖς εὐφυῶς ἐπιβάλλουσιν. in Od. α. 41. 6. τὸ δὲ ἐπιβάλλειν πρόθεσιν τινα δηλοῖ καὶ περιβολὴν τοῦ τευκτικὴν, ἐπιβάλλει γὰρ τις νοήματι, ἢ ἔργῳ, ἤγουν ἀκριβωμένως ἐγχειρεῖ, καὶ ἐπιτυχῶς νοεῖ. θ. p. 310. 37. ἕτεροι δὲ μαθηματικώτερον ἐπέβαλλον τοῖς ῥηθεῖσιν —— ἄλλοι δὲ ἁπλούστερον ἐπιβάλλοντες. *Plut.* πῶς ἂν ἑκάστῳ τῶν Ὁμήρου ἐπιβέβληκε; *Diodor. S.* II. 7. Ἡ δὲ Σεμίραμις ὅσα φύσει μεγαλεπίβολος —— πόλιν μὲν ἐπεβάλετο κτίζειν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. *Cic.* de N. D. I. 20. Si immenſam & interminatam in omnes partes magnitudinem regionum videretis, in quam ſe injiciens animus & intendens ita late longeque peregrinatur, ut nullam omnino oram ultimam videat, in qua poſſit inſiſtere. *Diog. L.* Epicurus X. 31. τὰς φαντασικὰς ἐπιβολὰς τῆς διανοίας. & 35. τῆς γὰρ ἀθρόας ἐπιβολῆς πυκνὰν δεόμεθα 36. ταῖς ἐπιβολαῖς ὀξέως δύνασθαι χρῆσθαι 38. κατὰ τὰς παρούσας ἐπιβολὰς —— διανοίας. *Plotin.* Ennead. V. 9. 7. οὐκ ἐπιβάλλων, ὡς οὐκ ἔχων ἢ ἐπικτώμενος —— ἢ πῶς ἂν ἔλθοι ἐπὶ τὸ νοεῖν αὐτό; οὐ γὰρ δὴ κατὰ συντυχίαν, ὃ δ' ἐπέβαλεν εἰκῇ. 5. 12. πῶς ἐπιβαλὼν, καὶ πρὸς τί ἀτενίσας, οὐχ εὑρήσεις ἐκεῖ. *M. Antoninus* X. 30. τοῦτο γὰρ ἐπιβαλὼν, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς.

1. *Act.* III. 1. *Thucydides* II. *Polybius* III. 83. ἐπὶ τὴν εὐθυνὴν. *Achilles Tatius* II. p. 131. ἐπὶ τὴν Γ. θύραν al. ὥραν. *Arrianus* Exp. Al. III. 18. ἐπὶ τὴν ἕω.

ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ· Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. 3
Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα 4
σου καταμαρτυροῦσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλά- 5
τον. Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὅνπερ ἠτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος 7
Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. Καὶ 8
ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 9
ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων· Θέλετε, ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; (Ἐγίνωσκε 10
γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.) Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν 11
ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς, πάλιν 12
εἶπεν αὐτοῖς· Τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν 13
ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; 14
Οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄ- 15
χλῳ

ἀποκριθεὶς] — 56. εἶπεν αὐτῷ] αὐτῷ λέγει D. 1. αὐτῷ εἶπεν C.
3. κατηγόρουν] κατηγορεῦσιν D. at in Verſ. Latina: accuſabant.
πολλά] + αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 7. 13. 51. 53. 60. 61. 67. 69. 74. 76. 89. 90. Colb. 106. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plantin. Wechel. Stephani* 1. 2. *Geneu.* Verſio *Armen. Syra* poſterior *Æthiop. Origenes, Beza.* 4. πάλιν] — 60. Colb.
πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν] ἐπηρώτησεν αὐτὸν πάλιν. D.
ἐπηρώτησεν] ἐπηρώτα 13. 60. 69. 76. Colb. Verſio *Syra* poſterior in margine.
λέγων] καὶ ἔλεγεν C. — 1. σοῦ] σοι 13.
καταμαρτυροῦσιν] κατηγορεῦσιν D. Verſio *Vulg. Copt. Lutheri.* μαρτυροῦσιν 40. 5. ἔκέτι] — 106.
ἀπεκρίθη] ἀπεκρίνατο G. 1. 69. 6. δὲ] + τὴν D.
ἀπέλυεν] εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν 13. 69. εἰώθει ἀπολύειν Verſio *Vulg. Syr.*
ὅνπερ ἠτοῦντο] ὃν παρῃτοῦντο A. ὃν ἂν ἠτοῦντο DG 69. ὃν ἠτοῦντο 1. 7. δὲ] + τότε 13. 69.
συστασιαστῶν] στασιαστῶν CDK Colb. 1. 34. 39 56. 58. 69. Ev. 13. φόνον πεποιήκεισαν] πεποιήκεισαν φόνου D.
πεποιήκεισαν] ἐπεποιήκεισαν F 61. Editio *Eraſmi* 4. 5. *Bogardi.* ἐπεποίηκειαν Editio *Eraſmi* 3. πεποίηκατι. 71. Evang. 13. Editio *Eraſmi* 2. *Colinaei.* πεποίηκαν 28. πεποιήκασιν 74. Evang. 17.
8. ἀναβοήσας] ἀναβὰς ὁλος D Verſio *Goth.* ἀναβὰς B. Verſio *Vulg. Copt. Lutheri. Æthiop.* αἰτεῖσθαι] + αὐτὸν D.
9. ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων] ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς D Codices *Latini.* ἀπεκρίνατο 33. + τινα Colb.
ὑμῖν] — D. 10. ἐγίνωσκε] ἐπιγίνωσκεν AK. 41. 54. ᾔδει D. 1. 69. γὰρ] + Πιλάτος Verſio *Syr.*
παραδεδώκεισαν] παρεδώκεισαν 3. 72. 78. παρεδώκεισαν A. 9. παρέδωκαν DH. 1. 69.
οἱ ἀρχιερεῖς] — 1. Evang. 13. Verſio *Copt.* 11. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς] — Evang. 17. Verſio *Armen.*
ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον] ἔπεισαν τῷ ὄχλῳ D. a prima manu.
ἀνέσεισαν] ἀνέπεισαν 3. 9. 12. 57. 70. 73. Evang. 18. Verſio *Armen.* ἀνέσησαν 63. 64. Evang. 19.
τὸν ὄχλον] — 61. τὸν poſterius] — D.
12. ἀποκριθεὶς] — Verſio *Syr.* πάλιν] — D 13. 27. 34. 39. 40. 53. 57. Verſio *Goth. Syr. Copt.*
θέλετε] — 1. 13. 33. 40. 69. Verſio *Copt.* + ἵνα Evang. 15. *Theophylactus.*
ὃν λέγετε] — AD 13. 69. Evang. 13. Verſio *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1344.
βασιλέα] βασιλεῖ D. prob. *J. Millio.* τὸν βασιλέα AC. 13. 69. Ev. 13. 13. πάλιν ἔκραξαν] ἔκραξαν πάλιν D.
ἔκραξαν] ἔκραζον G 13. 69. 73. Evang. 15. ἀνέκραξαν 40. + λέγοντες ADMK. 15. Colb. 42. 72. 76. Ev. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 18. 19. Codd. *Latini.* + ἀναστειόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἔλεγον G. 13. 69. Verſio *Syra* poſt. in margine.
ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτὸν] σταύρωσον αὐτὸν ἔκραξαν 90. a prima manu. σταύρωσον] + σταύρωσον 47. 64.
14. περισσοτέρως] περισσῶς ACDGHKM 1. 3. 9. 11. 12. 13. 15. 33. 36. 37. 40. 42. 45. 49. 53. 60. 63. 69. 70. 72. 106. Evang. 15. ἔκραξαν] ἔκραζον ADGK 1. 42. 68. 69. 72. Verſio *Vulg.* + λέγοντες A.
15. Πιλάτος] + ἔλεγεν αὐτοῖς 69. βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι] — D. βουλόμενος ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ ὄχλῳ C.
ὄχλῳ] λαῷ 106. Verſio *Syra* poſterior.
τὸν παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας] τὸν δὲ Ἰησοῦν φλαγελλώσας παρέδωκεν D. a prima manu. Verſio *Copt.*

7. *Phrynichus* p. 58. ἠκηκόεσαν, ἐγεγράφεσαν, ἐπεποιήκεσαν, ἐνενοήκεσαν ἐρεῖς· ἀλλ' οὐ σὺν τῷ ι. ἠκηκόεισαν. *Moeris.* σασιάσης, ἀτλικῶς· σασιασὴς, ἑλληνικῶς.

8. *Iſocrat.* Panathen. ἐκ ἑβορύβησαν, ὃ ποιεῖν εἰώθασι πᾶσι τοῖς χαρίεντας διειλεγμένοις, ἀλλ' ἀνεβόησαν, ὡς ὑπερβαλλόντως εἰρηκότος. *Dinarch.* in Ariſtogiton. ἐὰν μὲν ἡμεῖς οἱ κατηγόροι δέκα ὕντες τὸ ὕδωρ ἀναλώσωμεν ἅπαν, καὶ ἀναβοήσωμεν, ὡς δεινὸν ἔστιν ἀφεῖσθαι τὸν εἰλημμένους ἔχοντας ἐπ' αὐτοφώρῳ δῶρα κατὰ τῆς πατρίδος.

11. *Diodorus S.* Exc. Leg. 35. ἀνέσεισεν τὰ πλήθη.

15. *Polyb.* Exc. Leg. p. 1325. ἐὰν τὸ ἱκανὸν ποιῇ τῇ συγκλήτῳ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐξουσίαν. *Diogenes* L. Bio IV. 50. τὸ ἱκανόν σοι ποιήσω, ἐὰν παρακλήτης πέμψῃς. *Appianus* Punic. p. 68. εἰ τὸ ἱκανὸν ποιήσετε Ρωμαίοις.

17. *Polyb.* II. 2. ᾧ πότ' ἂν ἡ τύχη βεληθῇ, περιθεῖναι τοῦτον τὸν στέφανον. *Herodian.* VI. 2. 19. περιθέμενος τὸ διάδημα. *Ariſtot.* de Mundo. ὁ δὲ κυπαρίσσης, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται· *Plut.* de Audit. p. 46. A. ὥσπερ ἀθλητῇ κρίνων ἢ ῥόδων στέφανον, οὐ δάφνης οὐδὲ κοτίνου περιτιθέντες. *Philoſtrat.* . . Μελιαγρῷ στέφανον περιέθηκε. Ariſtoph. ap *Suidam.* περιθοῦ τόνδε πρότερον πρὶν λέγειν. *Plut.* de Herodot. p. 870. F. ὃν διὰ πᾶσα ἑλλὰς ἐλευθερίης ἀμφέθετο στέφανον. *Arrianus* Epictet. I. 19. εἰ' ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, ῥόδινον λαβὼν περίθου.

21. *Galen.* de Facult. Medic. Simpl. VI. καὶ μὲν δὴ καὶ Ῥέφῳ τῷ ἐφεσίῳ πολλὰ μὲν καὶ τοῖς θεραπευτικοῖς βιβλίοις γέγραπται φάρμακα, καὶ περὶ βοτανῶν δὲ δι' ἑξαμέτρων ἐπῶν σύγκειται δ. Ejus libri extant de morbis veſicae, de purgantibus, & de partibus Corporis Humani. *Joſ.* A. XVII. 10. 3. Ῥῆφος δὲ καὶ Γράτος Γ. χιλίους τῶν μαχιμωτάτων τῆς Ἡρώδε στρατεύματος ἔχοντες —— καί τι καὶ ἱππικὸν ἦν ὑπὸ τῷ Ῥέφῳ τεταγμένον. B. VII. 2. Τερέντιος Ῥῆφος, ἔτος γὰρ ἄρχων τῆς στρατιᾶς κατελέλειπτο. *Q. Curtius* Rufus hiſtoricus. *Martial.* I. 69. Quicquid agit Rufus, nihil eſt niſi Naevia Rufo. *Cic.* Epiſt. IX. 24. Rufum iſtum, amicum tuum, de

χλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τ̃ Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τ̃ Ἰησοῦν φραγελ-
16 λώσας, ἵνα σταυρωθῇ. Οἱ δὲ στρατιῶ) ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τ̃ αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώ-
17 ριον· καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν
18 αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον. Καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθ αὐτόν· Χαῖρε ~ βασιλεῦ
19 τ̃ Ἰουδαίων. Καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, καὶ τιθέντες
20 τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύ-
ραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.
21 Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τ̃ πατέ-
22 ρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τ̃ σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ
23 τόπον· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον
24 οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. Καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, ~ διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλ-

~ ὁ βασιλεὺς ~ διαμερίζονται

παρέδωκεν] + αὐτοῖς F. 54. Versio *Syr.*
16. ἔσω τ̃ αὐλῆς] ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν D. 1. 59. 69. ἔως τ̃ αὐλῆς 91. Evang. 15. εἰς τὴν αὐλὴν τ̃ καϊάφα M. 1. Evang. 12. 13. 14. 15. 17. εἰς τὴν αὐλὴν C. ex emendatione. Versio *Vulg. Goth. Syra, Copt.*
ὅ ἐστι πραιτώριον] τ̃ πραιτωρίῳ Versio *Vulg. Copt. J. Millius* prol. 410.
συγκαλοῦσιν] καλοῦσιν D. at in Versi. Latina: convocaverunt. συνάγουσιν Evang. 13. 19.
ὅλην] — 106. 17. καὶ prius] — C.
ἐνδύουσιν] ἐνδιδύσκουσιν CDF 1. 13. 69. αὐτὸν] αὐτῷ 11. 15. Evang. 16.
πορφύραν] χλαμύδα κοκκίνην & πορφύραν 69. Versio *Armen.* χλαμύδαν κοκκίνην 12. 13. 61.
περιτιθέασιν] ἐπιτιθέασιν D. Versio *Vulg.* πλέξαντες] — D. ἀκάνθινον στέφανον] στέφανον ἐξ ἀκανθῶν 1.
18. αὐτὸν] + καὶ λέγειν C. ut videtur. 10. 11. 27. 33. 47. 49. 51. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 67. 78. 80. 83. 106. Ev. 14. Editio *Complut. Wechelii Plant. Geneu.* Versio *Armena. Theophylactus.* + λέγοντες 74. ex emendatione 91.
βασιλεῦ] βασιλεὺς D 2. ὁ βασιλεὺς ACEFGHK 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 40. ex emendatione 45. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 69. 70. 71. 74. 80. 83. 86. 90. 106. Evang. 2. 6. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut. Wechelii, Stephani* 1. 2. *Geneu.*
19. αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν] τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ 74. 89. 90.
αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ] αὐτὸν καλάμῳ εἰς τὴν κεφαλὴν D. & τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ] — D.
20. καὶ prius] —— 69. ἐνέπαιξαν αὐτῷ] — D.
ἐξέδυσαν] ἐπέδυσαν 73. αὐτὸν primo loco] αὐτῷ 59. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.*
πορφύραν] χλαμύδα 1. 61. Colb. χλαμύδα & τὴν πορφύραν 12. 13. 69. Versio *Armen.*
τὰ ἴδια] — D. αὐτᾶ C. αὐτᾶ τὰ ἰδια 59. ἐξάγουσιν] ἄγουσιν A. αὐτὸν tertio loco] — 1.
ἵνα σταυρώσωσιν] ὥστε σταυρᾶσαι 1. 72. ἵνα σταυρώσουσιν AC. αὐτὸν postremum] — D.
21. παράγοντά τινα Σίμωνα] τ̃ Σίμωνα παράγοντα τ̃ D. τινα Σίμωνα] Σίμωνά τινα 1.
ἀπ'] ἀπὸ D. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* καὶ Ῥάφου] τᾶ Ῥάφου 47. alius teste *Erasmo.*
22. φέρουσιν] ἄγουσιν D. 13. 69. ἐπι] + τ̃ FL 12. 34. 36. 37. 39. 40. 69 + τὸ 7. 13. 14. 15. 17. εἰς 69.
Γολγοθᾶ] Γοθᾶν L. Γολγοθᾶν FK. 4. 5. 8. 45. 46. 52. 54. 57. 61. 63. 65. 68. 72. 87. Evang. 2. 6. 16. 19. 20. 24. Colb. tres. Editio *Complut. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1424.
Γολγοθᾶ τόπον] τόπον Γολγοθᾶ D. μεθερμηνευόμενον] μεθερμηνευόμενος A. 106.
23. πιεῖν — L. Versio *Copt. Armen.* ὁ δὲ] & D Versio *Vulg.* & γευσάμενος 1. + γευσάμενος G.
24. σταυρώσαντες] ἐσταύρωσαν Versio *Syra* posterior & edita in margine.
διεμέριζον] διαμερίζονται A C D E F G H K L M 2. 4. 6. 7. 10. 12. Colb. 27. 28. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 50. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 73. 74. 78. 83. 87. 89. 90. 91. 92. Evang. 2. 3. 6. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 22. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Aldi, Bengelii. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1101. διαμεριεῖται 86. διεμερίζοντο 13. 36. 40. 53. 69. 72. Ev. 20. διαμεριζόμενοι 52. Versio *Goth.* διαμερίζονται 11. Versio *Syra* posterior & Edita in marg. διεμερίσαντο Evang. 13.

de quo iterum jam ad me ſcribis. & V. 19. 20. Cicero Rufo. XIV. 14. Quintus pater & filius & Rufus vobis ſalutem dicunt. *Tacit.* A. III. 38. Trebellienus Rufus. Helvius Rufus H. 1. 8. Cluvius Rufus. A. XVI. 17. Rufus Criſpinus. *Rom.* XVI. 13. quem locum de hoc ipſo Rufo intelligendum eſſe puto.

23. *Galen.* de facult. Medic. Simplic. V. ὁ τῆ μήκωνος ὀπὸς, καὶ ἡ σμύρνα, καὶ ὁ σύραξ, καὶ ὁ κρόκος, ταῦτα γὰρ εἰ μὲν πλείω ποθείη, τὰ μὲν ἐκμαίνει, τὰ δὲ θάνατον ἐπιφέρει· μετὰ συμμετρίας δέ τινος ἐπιμιγνύμενα τοῖς ἄλλοις ἀρήγει. *Theophraſt.* de Odor. διὸ καὶ τῶν οἴνων τισὶ τὰ τοιαῦτα μιγνύντες ὥσπερ κίντρον ἐμποιοῦσιν· ἔστι δὲ μὲν σμύρνα θερμὴ καὶ δηκτικὴ μετὰ σύψεως, ἔχει δὲ καὶ πικρίαν. *Athenaeus* XI. p. 464. C. σμύρνης γὰρ καὶ σχίνῃ καὶ τῶν τοιούτων εἰς τὸ ὕδωρ ἐμβληθέντων ἕψονται καὶ παραχεόντων εἰς τὸν οἶνον ἥδιον μεθύσκουσιν. *Plinius* H. N. XIV. 15. lautiſſima apud priſcos vina erant, myrrhae odore condita. *Galenus* de Medic. Compoſ. per partes Corp. II. ἔνιοι σμύρναν ὀξεῖ τρίψαντες ἢ ἀλόῃ μετὰ μοιχῶν ἐπιτιθέασιν. *Tanchuma* p. 126. Si quis reus erat lapidationis, attulerunt ei vinum bonum & generoſum, & bibendum dederunt, ne affligeretur lapidatione —— ita faciunt omnibus qui per Synedrium ad mortem damnantur. *Maſſecheth Semachoth* II. 9. iis qui ſententia judicum occidunturi, dant bibendum vinum & tus, ne affligantur. *Avoda Sara* II. 3. interdictum eſt vinum & acetum idololatrarum. *Sanhedrin* f. 43. 1. Dixit R. Chaja f. R. Aſcher dixiſſe R. Chasdam: Exeunti, ut capite plectatur, dant bibendum granum turis in poculo vini, ut alienetur mens ejus S. D. Prov. XXXI. 6. Date ſiceram pereunti, & vinum amaris anima. Traditio autem eſt: mulieres Hieroſolymitanas honeſtiores ſpontaneo motu tale vinum attuliſſe, eique obtuliſſe. Si autem illae non dediſſent, unde praebebatur? opinio eſt, ſumtus eſſe faciendos ex bonis coetus S. D. date, ſcil. ex

βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν 25
ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ- 26
ΔΑΙΩΝ. Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς· ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων 27
αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· Καὶ μετ' ἀνόμων ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παρα- 28
πορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες· Οὐά, 29
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν· Σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ 30
τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως — δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ- 31
ματέων, ἔλεγον· Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ 32
Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν· Καὶ οἱ συνεσταυρω-
μένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν 33
γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· 34
Ἐλωΐ Ἐλωΐ, ~ λαμμᾶ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· Ὁ Θεός μου, ὁ Θεός
μου,

~ λιμᾶ

βάλλοντες] βαλόντες LM 34. a prima manu. 87. Evang. 24. Verſio *Syr.* τις τι ἄρῃ] — D.
τι] — 50. 63. Evang. 21. 25. δὲ] — F. καὶ] ὅτι 69.
ὥρα τρίτη] τρίτη ὥρα AC. a prima manu. *Hieronymus* in Pſal. LXXVII. Error ſcriptorum fuit, & in Marco hora VI. ſcriptum fuit, ſed multi apiſemum Graecum ϛ putaverunt eſſe Γ. ὥρα ἕκτη Verſio *Syra* poſterior in margine, *Æthiop.* vid. Proleg. p. 5. ἐσταύρωσαν] ἐφύλαξον D.
26. Ὁ ἦν ἡ] ἦν δὲ D. ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας] αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς 50.
ἐπιγεγραμμένη] — 40. γεγραμμένη 50. 63. + οὗτός ἐστιν D 33. + χαῖρε 76.
27. σὺν αὐτῷ σταυροῦσι] συσταυροῦσιν αὐτῷ 61. σταυροῦσι] σταυροῦσι D. at in Verſio Latina: crucifixerunt.
λῃστὰς] λῃστοὺς D. αὐτοῦ] — D 1. 29. 67. 71. 80.
28.] — ACD. 27. 29. 34. 39. Evang. 2. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. ἡ λέγουσα] — Verſio *Copt.* + τὸ 76.
29. παραπορευόμενοι] παράγοντες D. *Euſebius* D. X. 8. αὐτῶν] — D 59. Verſio *Copt.*
καὶ λέγοντες] λέγοντες 40. οὰ] οὰὶ 56. 58. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. — L. a prima manu.
ἐν] — ACD 27. 44. 57. τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν] οἰκοδομῶν Γ. ἡμέραις D.
30. καὶ κατάβα] καταβὰς D. Verſio *Vulg.* καταβὰ L. ὁ κατάβηθι 1. 90. 91. Evang. 13. 15. *Euſebius.*
ab ἀπὸ ad ἀπὸ comm. 32.] — L. 31. ὁμοίως] — D.
δὲ] — AC a prima manu DEGK 1. 2. 9. 10. 11. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 50. 53. 56. 57. 58. 60. 64. 66. 69. 71. 72. 83. 86. 92. 106. Evang. 6. 13. 14. 15. 19. 24. Editio *Complut. Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantin. Bengelii*, *Eraſmi*, *Aldi*, *Genev. Bogardi.* Verſio *Vulg. Copt. Euſebius*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1344. πρὸς] εἰς D. *Euſebius.*
πρὸς ἀλλήλους] — 28. 69. ἔλεγον] λέγοντες Evang. 6. Verſio *Copt.*
σῶσαι] Interrogandi notam apponunt Codices Stephani omnes, 44. 51. 65. 70. 71. 72. 83. 86. Evang. 6. Editio *Wechelii.* probante *J. A. Bengelio* & *Beza.* 32. ὁ χριστὸς ὁ] εἰ ὁ χριστὸς ἐσι 61. τῷ prius] — D 1. 69. 72.
πιστεύσωμεν] + αὐτῷ DFGH 1. 7. 10. 13. Colb. tres. 35. 47. 49. 50. 51. 53. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 69. 71. 74. 83. 86. 106. Evang. 3. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 22. 24. Verſio *Syra. Euſebius.* + ἐν αὐτῷ C. ex emendatione. M. 14. + ἐπ' αὐτῷ 90. + εἰς αὐτὸν 52. 67. 68.
συνεσταυρωμένοι] + σὺν L. αὐτῷ] — D. αὐτὸν] αὐτῷ 44.
33. γενομένης δὲ] καὶ γενομένης DGLM. 1. 28. 29. 44. 57. 69. Verſio *Copt. Syr.*
ἕκτης] Γ. D. a prima manu, at in Verſ. Latina: ſexta. ὅλην τὴν γῆν] ὅλης τῆς γῆς D 29.
ἐννάτης] ἐνάτης ACDF 1. 3. 72. 73. 92. Editio *Complut. Eraſmi* 1. & commate ſequente. probante *J. Millio* prol. 1101.
34. ὥρᾳ τῇ ἐννάτῃ] ἐνάτῃ ὥρᾳ DF. 1. 69. *Euſebius* D. X. 8. ὥρα ἐνάτη Editio *Complut.*
ἐβόησεν] ἐφώνησεν D. ἀνεβόησεν M 64. ὁ Ἰησοῦς] οὖ D. λέγων] — DL 56. 58. Verſio *Copt.*
ἐλωΐ ἐλωΐ] ηλεὶ ηλεὶ D. Verſio *Armena. Euſebius.* probante *H. Grotio.* ἐλωΐ ἐλωΐ 36.
λαμμᾶ] λαμᾶ D. 1. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei. Stephani* 2. *Bogardi.* λιμὰ CL 72. Verſio *Sax. Syr. Copt. Heſychius* in Jon. II. 5. λιμὰ AEFGHKM 2. 3. 9. 10. 11. 15. Colb. duo 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 2. 4. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. Editio

eo quod veſtrum eſt. *Bammidbar* R. X. f. 198. 4. Omnes a Synedrio ad mortem damnati potarunt vino vivo, ut abriperetur intellectus ejus S. D. Prov. XXXI. De perituro dicitur id fieri, ut oblivilcatur mortis, quae eſt ipſius miſeria.

At hic non mulieres ex ſenſu miſericordiae praebent vinum aromaticum generoſum & pretioſum, ſed milites per ludibrium porrigunt poſcam acescentem & amaram.

25. *Martial.* IV. 8. Exercet raucos *tertia* cauſidicos. *Horat.* Sat. I. 9. 25. Ventum erat ad Veſtae, quarta jam parte diei praeterita, & caſu tunc reſpondere vadatus Debebat. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 529, 29. καὶ ἡ θέα διανέμοντο. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα τῶν σταμάτων ἄχρι Γ. ὥρας καὶ δ, ἐξ ἐωθινῆς ταῦτα ἦν, Ἰουδαῖοι μασιγούμενοι, κρεμάμενοι, τροχιζόμενοι, κατα-δικαζόμενοι διὰ μέσης τῆς ὀρχήστρας ἀπαγόμενοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ.

29. οὰ] *Echa R.* I. 5. *Koheleth R.* VII. 13. F. Betia nepos Jochananis f. Succai dixit: cur dixiſti vae? Reſpondit Jochanan, non dixi vae, ſed va. Inter vae & va evaſit. Sch. particula gaudentis. *Eſther R.* I. 1. quando juſti accipiunt magnitudinem, gaudium & laetitia eſt in mundo. Vah, vah: quando vero impii accipiunt magnitudinem, vae & gemitus & aeſtus irae eſt in mundo. *Dio* Nerva πάντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν βελευτῶν ἀπὸ μάλιστα συμβοώντων ὀλυμπονίκαι οὐᾶ, πυθιονίκαι οὐᾶ. . . . Vah qualem me putas eſſe. *Ter.* Adelph. III. 2. 17. Tum autem Syrum impulſorem vah, quibus illum lacerarem modis? admirantis vocula & acclamantis. *Arrian.* Epictet. III. 23. ἐπαί-

35 μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; Καί τινες τ̃ παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον· Ἰδοὺ,
36 Ἠλίαν φωνεῖ. Δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθεὶς τε καλάμῳ, ἐπό-
37 τιζεν αὐτὸν, λέγων· Ἄφετε· ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν· Ὁ δὲ Ἰησοῦς
38 ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο,
39 ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω
40 κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν· Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυ-
ναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι· ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰα-
41 κώβου τοῦ μικροῦ, καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ Σαλώμη· Αἳ καὶ, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠ-
κολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱερο-
42 σόλυμα. Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, (ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον,) Ἦλ-
43 θεν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
Ἰη-

Complut. Stephani 1. Verſio *Goth. Syra* poſter. *Victor*, *Athanaſ.* c. Arian. IV. *Pſeudo-Athanaſ.* de Paſſ. D. *Theophylactus.*
σαβαχθανί] ζαφθανεί D. *Latini.* Verſio Codices *Saxon.* σιβακθανεί A 9. Verſio *Goth.*
μου prius] — AEFK 1. 34. 40. 42. 44. 46. 47. 53. 55. 57. 59. 62. 63. 69. 72. 73. 80. 83. 106. Evang. 1. 13. 14. 15. 17. Editio *Eraſmi* 1. *Euſebius*, *Theophylactus.*
με ἐγκατέλιπες] ὠνείδισας με D. ſed in Verſ. Latina: me dereliquiſti. με ἐγκατέλιπας Edit. *Eraſmi* 1.
35. παρεστηκότων] παρεστώτων D 33. 68. Evang. 7. 9. 10. 12. 18. 19. ἐκεῖ ἑστηκότων A. ἀκουσάντες] — C.
ἰδὲ] — D. Codices *Latini.* ἰδὲ F. 1. 13. 33. 69. 78. Evang. 7. 9. 12. 18. ὅτι C. 72. Evang. 13. 17. ὅτι ἰδὲ K 11.
Ἠλίαν] Ἠλίᾳ 36. φωνεῖ] + οὗτος D.
36. Δραμὼν δὲ] καὶ δραμὼν D. 1. 72. καὶ δραμόντες 13. 69. εἷς] + ἐξ αὐτῶν 74. ex emendatione.
εἷς καὶ] — 13. 61. τις L. γεμίσας] πλήσας D. ἐγέμισαν 13. 69. γεμώσας Editio *Eraſmi*, *Aldi.*
σπόγγον] σφόγγον D.
περιθεὶς τε] ℭ περιθεὶς 1. 27. 38. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* περιθεὶς L. 67. Verſio *Goth.* ἐπιθεὶς D.
περιθεὶς τῷ Evang. 13. 17. καὶ περιθέντες 13. 69.
ἐπότιζεν αὐτὸν λέγων] — D at in Verſ. Latina: & potum, dabat ei dicens. ἐπότισαν αὐτὸν λέγοντες 13.
ἐπότιζον αὐτὸν λέγοντες 69. λέγων] οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον 28. ἡλίας] + σῶσαι ℭ 69.
ἄφετε] ἄφες D 1. 5. 36. 40. 47. 53. 56. 58. 59. 61. 69. 87. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. 19. 24. Verſio *Goth. Copt.*
38. εἰς δύο] — 40. Bodlej. unus. + μέχρι D. κάτω] κάτωθεν 69.
39. ἐξ ἐναντίας αὐτῦ] ἐκεῖ D. αὐτῷ 1. 59. Colb. Verſio *Syr.* — 72.
ὅτι οὕτως κράξας] οὕτως αὐτὸν κράξαντα ℭ D. οὕτως κράξας] — Verſio *Copt. Arab.*
ἦν] + τοῦ 69. εἶπεν] — D.
ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ] οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεοῦ υἱὸς ἦν. D. 40. δὲ] + ἐκεῖ D.
καὶ primum] — Codices *Syr. Theophylactus.* + αἱ A. ἦν] — L. Codices *Latini.*
ℭ ſecundum] — D. 1. 9. 10. 11. 28. Colb. 56. 58. 59. 60. 62. 69. 83. 90. Ev. 24. Editio *Complut. Plantin. Eraſmi Aldi*, *Stephani* 1. 2. *Colinaei*, *Bengelii*, *Genev.* Verſio *Copt.* Μαρίαι] Μαριὰμ C. 1. Verſio *Syra.* bis.
ἡ prius] — D. 28. Editio *Eraſmi* 1.
ἡ τοῦ] — DF a prima manu L. 78. Colb. 69. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi.* ἡ C. 1. 72. Colb. duo. τῦ 90.
Ἰωσῆ] Ἰώσητος DL 69. Verſio *Copt. Hieron.* c. Helvid. ἰώσηπος 1. Verſio *Sax.* Ἰωσὴφ Verſio *Vulg. Æthiop.*
41. αἳ prius] — ACDL 67. 92. Verſio *Vulg. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1345.
ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ] ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἦν Evang. 6. ἠκολούθουν] ἠκολούθησαν D. 59.
ℭ διηκόνουν αὐτῷ] — CD. 2. 38. 51. Evang. 13. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi. Theophylactus.* διακονῆσαι αὐτῷ 28.
ἄλλαι] ἕτεραι A. αἱ posterius] — A. 42. ἐπεὶ] ἐπειδὴ A.
προσάββατον] πρὶν σάββατον D. προσάββατον AEL 3. 9. 37. 38. 45. 46. 48. 50. 53. 61. 63. 64. 73. 74. 89. 90. 92. Evang. 6.
43. ἦλθεν] ἐλθὼν ACKL. 1. 27. 33. 35. 42. 49. 56. 58. 59. 61. 62. 69. 72. 74. 83. 89. 90. 106. Evang. 1. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 24. Verſio *Copt. Goth. Theodoret.* Dial. III. probante *T. Beza.*
ℭ αὐτὸς ἦν] ἦν ℭ αὐτὸς D. θεοῦ] + ℭ 38. ex emendatione. 51. 63. 64. Editio *Complut.*
εἰσῆλθε] ἦλθεν D. σῶμα] πτῶμα D.

αἶνεσον με —— εἰπὲ μοι· Οὐκ καὶ θαυμαστῶς —— τότε ἕνεκα ἀποδημήσουσιν ἄνθρωποι νεώτεροι, καὶ τὰς γονεῖς αὐτῶν ἀπολείψουσι, καὶ τὰς φίλας, καὶ τὰς συγγενεῖς, καὶ τὸ κτησείδιον, ἵνα σοὶ ἃ φασὶν ἐπιφωνημάτια λέγοντι. ἃ Laudantium acclamatio. *Ter.* Andr. III. 4. 10. vah, conſilium callidum. *Plaut.* Curc. III. 179. Vah. C. quid mirare? . . . Vah homo impudens.

34. ἐλωΐ] *Judic.* V. 5. in Verſione Graeca.

36. *Polyb.* I. 86. ἐκεῖνον μὲν καθεῖλον, τοῦτον δ' ἀνέβασαν ζῶντα. *Antonin* Lib. 13. ἀδελφὸς ὁ τῆς ἀσπαλίδος ὤμοσεν, ὅτι πρότερον πίσεται τὸν τύραννον, ἢ τὸ σῶμα καθαιρήσει τὸ τῆς ἀδελφῆς. inf. com. 46.

37. *Plut.* de Deo Socrat. p. 597. F. τὰς ἄλλας ἀσπασάμενος ἅμα ἴλεως ἐξέπνευσε. *Sophocl.* Ajac. 1045. ὦ τάλας, ὑφ' ἕ φονίως ἆρ' ἐξέπνευσας; *Anthol.* II. 32. 4. Γαΐος ἐκπνεύσας τὸ πανύστατον ἐχθὲς ὁ λειτὸς, εἰς τὴν ἐκκομιδὴν ὀδὲν ἀφῆκεν ὅλως.

39. *Ariſtot.* de Mundo. ἡ μὲν ἶρις ἐξ ἐναντίας φαίνεται ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ. *Thucyd.* IV. 33. ἐξ ἐναντίας γὰρ ἔτοι καθεσήκεσαν ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ψιλοὶ καὶ κατὰ νώτου.

42. *Gloſſarium.* Coena pura, προσάββατον.

43. εὐσχήμων] Cod. D. dives. Verſio Vulg: nobilis. *Etymol.* εὐσχήμων ὁ κόσμιος καὶ πειθόμενος τοῖς νόμοις, παρὰ τὸ τοῦτο ῥητέον. οὐχ ὁ πλούσιος καὶ πολλὰ κεκτημένος. *Phrynichus* p. 146. εὐσχήμων, τοῦτο μὲν οἱ ἀμαθεῖς ἐπὶ τῷ πλουσίῳ καὶ ἐν ἀξιώματι ὄντος τάττουσι· οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τῷ καλῷ καὶ συμμέτρου. *Plut.* parall. Gr. & Ro. 15. Ταρπηΐα τῶν εὐσχημόνων παρθένων τῇ καπετωλίᾳ φύλαξ. *Horat.* Carm. II. 8. Nec Laconias mihi trahant honeſtae purpuras clientae. *Petron.* 140. Matrona inter primas honeſta, Philumene nomine, quae multas ſaepe haereditates officio aetatis extorſerat. tum anus & floris extincti

Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, 44
ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ 45
σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι· καὶ κατ- 46
έθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν
θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθε. 47

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου 1
καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν πρωΐ τ 2
μιᾶς σαββάτων ἔρχον ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς 3
ἑαυ-

44. ἐθαύμασεν] ἐθαύμαζεν D. Verſio *Vulg.*
τέθνηκε] εἰ τέθνηκει D a prima manu. τεθνήκει ex emendatione. ἐτεθνήκει 49.
αὐτὸν] — 1.
ἀπέθανε] τεθνήκει D.
κεντυρίωνος] κεντουρίωνος D.
46. ὁ primum] ὁ δὲ Ἰωσὴφ D. 38. 106. Verſio *Vulg. Syr.* utraque. ὁ καθελὼν] λαβὼν D. καθελὼν L. Verſ. *Copt.*
αὐτὸν prius] αὐτὸ 10. Evang. 14. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* ἐνείλησεν] + αὐ 1. 34. 39. 72. + αὐτὸν 28.
τῇ σινδόνι] εἰς τὴν σινδόνα D 53. ὁ tertium] — D.
κατέθηκεν] καθῆκεν A. ἔθηκεν DL. 1. 29. 33. 69. 71. 86. κατίθηκαν K.
αὐτὸν posterius] αὐτὸ A. αὐ] + τ D. 1. Editio *Eraſmi* 1.
αὐ] + τῷ D. αὐ τ πέτρας] ἐν τῇ πέτρᾳ 69.
προσεκύλισε] προσκυλίσας D. 1. Colb. μνημείῳ] + ὁ ἀπῆλθε D. + ἀπῆλθον G. 1. 59.
47. Μαρία] Μαριὰμ bis 1. Verſio *Syr.* + ἡ 44. ἡ posterius] — D.
Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ] ἰακώβου ἐθεάσαντο τ τόπον ὅπου D.
Ἰωσῆ] ἡ Ἰωσὴφ A. Verſio *Vulg. Origenes* in Matth. XXVII. ἰώσητος L 1. Verſio *Copt. Hieronym.* c. Helvid. Ἰακώβου ὁ ἰώσητος μητηρ 13. 69. Verſio *Armen.* τίθεται] τίθειται ACDL.

1. διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ὁ Μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου ὁ Σαλώμη] πορευθεῖσαι D.
σαββάτου] + ἡ L. Μαρία] Μαριὰμ 1. bis. Verſio *Syr.* ἡ prius] — 90.
τοῦ posterius] — CGM. 39. 69. 72. 73. 74. 87. 92. Evang. 24. probante *J. A. Bengelio.*
ἡ τοῦ] — E 1. 10. 11. 12. 14. 28. 35. 44. Colb. duo. 51. 56. 58. 61. 62. 64. 74. 78. 80. 83. 86. 90. Evang. 6. 15. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Plantin. Colinaei, Bogardi, Geneu. Stephani* 1. 2.
ἐλθοῦσαι] — D. ἀλείψωσιν αὐτὸν] αὐτὸν ἀλείψωσιν D.
αὐτὸν] τ Ἰησοῦν M. 12. 13. 34. 35. 39. 50. 51. 56. 58. 60. 62. 66. 69. 70. Evang. 1. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 19. Editio *Complut. Geneu.* Verſio *Vulg.* τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ 61.
2. λίαν πρωὶ τ μιᾶς σαββάτων ἔρχονται] ἔρχονται πρωὶ μιᾶς σαββάτου D.
τ μιᾶς] μιᾷ 1. Verſio *Vulg. Syr.* τῇ μιᾷ τ L. 74. 93. *Euſeb.* D. X. 8. *Severus* in Scholio Cod. 34. 39. ἕως οὗ ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφων ἐμφέρεται. *Heſychius*, εἰς μίαν. *Dionyſius.* + τ 69. Evang. 6. ex emend.
σαββάτων] σαββάτου 36. Colb.
μνημεῖον] μνῆμα C. a prima manu. *Heſychius.* + ἔτι K. 1. 4. 41. 54. 72. *Euſebius Heſychius*, Q. 50. in Cod. Reg. 1882 & 41. λίαν πρωὶ τῇ μιᾷ τ σαββάτων ἔρχεται ἐπὶ τὸ μνῆμα ἔτι, τὸ οὖ ἔτι τοῖς ἀκριβεστέροις τ ἀντιγράφων ἐμφέρεται δηλοῦν ὡς πρὸς ταῖς ἤδη γεγενημέναις ὁ αὐτη τ γυναιξὶν ἡ ἄφιξις ἐπὶ τὸ μνῆμα γεγονεν — Sermo *Nyſſeno* adſcriptus de Reſurr. 11. Verſio *Vulg.* ubi tamen ἔτι ſequentibus jungitur. probante *T. Beza.* + οὐκέτι *T. Beza* in annot. Ed. 1. 2. ἀνατείλαντος] ἀνατέλλοντος D. 3. ἑαυτὰς] ἑαυτὰς D.
ἀποκυλίσει ἡμῖν] ἡμῖν ἀποκαλύψει D. a prima manu. at in Verſ. Latina: revolvet.
οὐ] ἀπὸ CD. 14. 69. *Euſebius*, *Nyſſen.* de Reſurr. 11. *Severus* Antioch.
4.] ἦν γὰρ μέγας σφόδρα, καὶ ἔρχονται ὁ εὑρίσκουσιν ἀποκεκυλισμένον τ λίθον D. *Euſebius.*

filium filiamque ingerebat orbis ſenibus, & per hanc ſucceſſionem artem ſuam perſeverabat extendere. *Plinius* Epiſt. X. 83. quin ſit aliquando melius honeſtorum hominum liberos, quam e plebe in curiam admitti. *Irenaeus* I. 9. Circa mulieres, & hoc circa eas, quae ſunt honeſtae & circumpurpuratae & ditiſſimae. *Julii Paulli* Sentent. V. til. 19. Humiliores in metallum, honeſtiores in inſulam amiſſa parte bonorum relegantur. tit. 20. 21. 22. 23. 25. 28. 29. 30. & lib. I. 21. *Suidas.* εὐσχήμων, ἐχ ὁ πολλὰς κεκτημένος καὶ — πλούσιος, ἀλλ' ὁ κόσμιος, καὶ πειθόμενος τοῖς νόμοις. *Joſ.* Vit. 9. τάσεις τρεῖς ἦσαν κατὰ τὴν πόλιν, Μία μὲν ἀνδρῶν εὐσχημόνων — ἡ δευτέρα δὲ τάσις ἐξ ἀσημοτάτων συνεχυθεῖσα πολεμεῖν ἔκρινε.

προσδεχόμενος] *Xenoph.* Cyrop. III. ἔπεμψε με ὁ κῦρος — ὦ Ἰνδέ, φησὶ γὰρ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἰκόθεν ἐκ Περσῶν.

44. *Ammonius.* ἀπέθανε, νῦν τέθνηκε, πάλαι.

45. Notantur hic obiter Pilati mores, avaritia inſignes. *Philo* legat. ad Caj. T. 2. p. 590, 23. καταδείσαντα μὴ τῷ ὄντι πρεσβευσάμενοι τῆς ἄλλης αὐτῷ ἐπιτροπῆς ἐξελέγξωσι τὰς δωροδοκίας, τὰς ὕβρεις, τὰς ἁρπαγὰς, τὰς αἰκίας, τὰς ἐπηρείας, τὰς ἀκρίτους καὶ ἐπαλλήλους φόνους, τὴν ἀκήνυτον καὶ ἀργαλεωτάτην ὠμότητα διεξελθόντες. *Juſtinus* IX. 4. 4. Athenienſibus — & captivos gratis remiſit, & bello conſumtorum corpora ſepulturae reddidit. 6. Thebanorum porro non ſolum captivos, verum etiam interfectorum ſepulturam vendidit. Philippus Macedo. Cic in *Verr.* V. 45. redimat pretio ſepeliendi poteſtatem. I. 3. iſte inventus eſt qui — parentes pretium pro ſepultura liberum poſceret. *Macrob.* Sat. IV. 4. Hic enim non tam rogari, aut pecuniam exigere, quam ob hanc cauſam, indignum erat. *Æneid.* I. 488. Exanimumque auro corpus vendebat Achilles. *Ariſtot.* Rhet. II. 6. καὶ ἀπὸ νεκρᾶ φέρει. *Liban.* Progymn. 101. A. ὁ δὲ καὶ τὸν νεκρὸν πεποίηται πρόσοδον, καὶ τὸ σῶμα ῥᾳδίως μὲν ὁ πατὴρ ὠνεῖτο πολλῶν χρημάτων, ἐπώλει δὲ ὁ λαμπρὸς ἀχιλλεὺς, καὶ ᾧς ἠκίζετο τεθνεῶτας, ἀπὸ τούτων ἐπλούτει, καὶ ἐκ ἐν τούτοις μόνον ἔξω τῶν ἑλληνικῶν καθίστατο νόμων. *Plato* de Rep. III. p. 612. C. ἕτω φιλοχρήματον, ὥστε παρὰ τῶ ἀγαμέμνονος δῶρα λαβεῖν καὶ τιμὴν αὖ λαβόντα νεκρῶ ἀπολύειν. *Cic.* in Verr. V. 51. dico etiam in illo ſupplicio — mercedem funeris

4 ἑαυτάς· Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τ̄ λίθον ἐκ τ̄ θύρας τ̃ μνημείυ; Καὶ ἀναβλέψασαι θεω-
5 ροῦσιν ὅτι ἀποκέκύλισται ὁ λίθος· ἦν γ̀ μέγας σφόδρα. Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον,
εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν· κ̀ ἐξεθαμβήθησαν.
6 Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τ̄ Ναζαρηνὸν τ̄ ἐσταυρωμένον·
7 ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ τόπ⊙ ὅπυ ἔθηκαν αὐτόν· Ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς
μαθηταῖς αὐτ̃, κ̀ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψε-
8 σθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι — ταχὺ·, ἔφυγον ἀπὸ τ̃ μνημείυ· εἶχε δὲ
9 αὐτὰς τρόμ⊙ κ̀ ἔκστασις· κ̀ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώ-
τῃ

5. εἶδον νεανίσκον] νεανίσκον εἶδον D.
6. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς] καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἄγγελ⊙ D.
τὸν Ναζαρηνὸν] — D. τὸν Ναζωρηνὸν 69. Ναζωραῖον L.
ἴδε ὁ τόπ⊙] ἴδετε ἐκεῖ τόπον αὐτοῦ D.
ὅτι] + ἠγέρθη ἀπὸ τ̄ νεκρῶν ℭ ἰδὲ 59. Colb.
εἶπεν] εἶρηκα D. εἶπον 40. 72.
8. ταχυ] — ACDFLM 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 53. 57. 63. 64. 65. 69. 71. 72. 76. 80. 83. 86. 90. 92. 106. Evang. 1. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 19. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechelii, Bengelii. Geneu.* Verſio *Vulg. Goth. Copt. Armen. Syr.* utraque, *Æthiop. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1345.
δὲ] γ̀ D. Verſio *Syr. Vulg. Copt.*
ἔκστασις] ἔκτασις Evang. 1.
ἐξεθαμβήθησαν] ἐθάμβησαν D.
ἐκθαμβεῖσθε] φοβεῖσθε τὸν D.
ἐσταυρωμένον] ſignum interrogandi apponunt 7. 8. 44. 83.
7. ὑπάγετε] + ℭ D.
προάγει] ἰδὲ προάγω D. αὐτὸν] με D.
ℭ ἐξελθοῦσαι] ℭ ἀκούσασαι ἐξῆλθον ℭ Verſ. *Syr.* poſterior in marg.

γὰρ] + 3 3 3 3 3 3 Φερε⊙ πε κ̀ ταῦτα· πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τ̄ Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. μ̄ δὲ ταῦτα κ̀ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς κ̀ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλε δι' αὐτῶν τὸ ἱερὸν κ̀ ἄφθαρτον κήρυγμα τ̄ αἰωνίυ σωτηρίας — — — — ἐστιν δὲ κ̀ ταῦτα φερόμενα μ̄ τὸ ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ π. τ. λ. L. Verſio *Syra* poſterior in margine. + οὐ τισι μὲν τ̄ ἀντιγράφων ἕως ὧδε πληροῦ⊙ ὁ εὐαγγελιστης, ἕως οὗ κ̀ Εὐσέβι⊙ ὁ Παμφυλε σκανόνισεν· οὐ πολλοῖς δὲ κ̀ ταῦτα φέρε⊙· Ἀναστὰς π. τ. λ. 1. cinnabari ſcripta. + οὐ τισι τ̄ ἀντιγράφων ἕως ὧδε πληροῦ⊙ ὁ Εὐαγγελιστης· οὐ πολλοῖς δὲ κ̀ ταῦτα φέρε⊙ Cod. 22. & Regius 2868. Citante R. Simonio. *Severus Antioch.* in Cod. 34. 39. 41. οὐ μὲν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον, μέχρι τ̃ ἐφοβοῦντο γ̀, ἔχει τέλ⊙, οὐ δὲ τισι πρόσκει⊙ κ̀ ταῦτα — τοῦτο δὲ ἐναντίωσιν τινα δοκεῖ ἔχειν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα — ἀλλ' — κ̀ γ̀ ὑποτίθεσθαι δεῖ συνετῶς· Ἀναστὰς δὲ, πρωῒ πρώτῃ σαββάτων. quae etiam reperiuntur in Oratione II. de Reſurrect *Nyſſeno* adſcripta. *Victor.* ed. & in Cod. 34. 36. 37. 40. 41. & Regiis 1880. 2282. teſte R. Simonio. ἐπειδὴ δὲ οὐ τισιν ἀντιγράφοις πρόσκει⊙ τ̃ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· Ἀναστὰς δὲ τ̃ μιᾷ τ̃ σαββάτυ πρωῒ ἐφάνη Μαρίᾳ, δοκεῖ δὲ τοῦτο λέγεσθαι τ̃ ὑπὸ Μαθθαίου εἰρημένυ, ἐρέσθαι, ὡς δυνατὸν ἦν εἰπεῖν, ὅτι νενόθευται τὸ ΩΔΗ Μάρκυ τελευταῖον ἔν τισι φερόμενον, πλὴν ἵνα μὴ δόξωμεν ἐπὶ τὸ ἕτοιμον πεφευγέναι, ἕτως ἀναγνωσόμεθα, ἀναστὰς δὲ, κ̀ ὑποτίθεμεν ἐπάγωμεν, πρωῒ τ̃ μιᾷ τ̃ σαββάτυ ἐφάνη. Cod. 24. 36. 38. 40. 41. ΩΔΗ πλείστοις ἀντιγράφοις ἐ κεῖνται ταῦτα τὰ ἐπιφερόμενα ἐν τ̃ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ, ὡς νόθα γ̀ ἐνόμισαν αὐτά τινες εἶναι· ἡμεῖς δὲ ἐξ ἀκριβῶν ἀντιγράφων, ὡς οὐ πλείστοις εὑρόντες αὐτὰ κατὰ τὸ Παλαιστιναῖον Εὐαγγέλιον Μάρκε, ὡς ἔχει ἡ ἀλήθεια τεθείκαμεν ℭ τὴν ἐν αὐτ̃ ἐπιφερομένην δεσποτικὴν ἀνάστασιν, μ̄ τὸ ἐφοβοῦντο γ̀. *Hieronymus* Hedibiae Q. IV. Duplex ſolutio eſt, aut enim non recipimus Marci teſtimonium, quod in raris fertur Evangeliis, omnibus Graeciae libris pene hoc Capitulum in fine non habentibus, praeſertim cum diverſa atque contraria Evangeliſtis caeteris narrare videatur: aut hoc reſpondendum, quod uterque verum dixerit. — ita enim diſtinguendum eſt, & parumper ſpiritu coartato inferendum: prima ſabbati — nonnulli, ut ſe liberent quaeſtione, in Marco volunt unam eſſe de Mariis, ſed non additum cognomen Magdalenae, ſed ex ſuperfluo ſcriptorum inoleviſſe vitio, quod primum Evangeliſta non ſcripſerit. *Euthymius.* φασι δέ τινες τ̄ ἐξηγητῶν, ἐνταῦθα συμπληροῦσθαι τὸ καθ' Μάρκον Εὐαγγέλιον, τὰ δὲ ἐφεξῆς προσθήκην εἶναι μιλαγενεστέραν. *Theophylactus.* ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησ̃ς, σὺ ταῦθα σίζον, εἶτα εἰπὲ· πρωῒ πρώτῃ σαββάτυ ἐφάνη Μαρίᾳ, οὐ γ̀ ἀνέστη πρωῒ, τίς γαρ οἶδε, πότε ἀνέστη; & *Suidas* in voce πρωΐ. Verſio *Armena*, quae ſequuntur a commate nono ſeorſim exhibet.

ac ſepulturae conſtitui nefas fuiſſe. Qua propter ſi mihi reſpondere voles haec dicito — nummum ob ſepulturam datum nemini. *Lampridius* Commodo 14. Vendidit etiam ſuppliciorum diverſitates & ſepulturas.

46. *Artemid.* I. 14. ἀργὰ γὰρ τὰ βρέφη καὶ ἐπιλέμενα τὰς χεῖρας τυγχάνει.

Sanhedrin f. 47. 2. A quonam tempore incipit luctus? ex quo clauditur ſepulcrum impoſito operculo, quod גולל dicitur. *Pedo Albinov.* I. 66. Vix poſito Agrippa tumuli bene janua clauſa eſt.

1. *Demoſth.* C. Mid. ἤδη τ̃ κρίσει ἐκείνῃ διαγεγονότα ἔτη ὀκτὼ. *Dionyſ. Hal.* A. V. 77. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὰς πατέρας ἡμῶν ἡλικίας, ὁμοῦ ν. διαγεγομένων ἐτῶν ἀπὸ τῆς τότε Λαρκίᾳ Δικτατωρίας. *Plato* Apol. ἆρ' οἴεσθέ με τόσαδε ἔτη διαγενέσθαι, εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια; *Plut.* Rom. p. 32. A. σχεδὸν ἐτῶν χ. διαγεγομένων. πλεῖον ἢ χίλια ἔτη διαγέγονεν. & . . . ἐτῶν σ. διαγεγονότων. Numa 74. E. υ. δὲ πε διαγεγομένων ἐτῶν. Ageſil. p. 612. A. ἡμερῶν κ. διαγεγομένων. *Lyſias* pro caede Eratoſth. μετὰ ταῦτα διεγίνοντο ἡμέραι δ. ἢ ε. *Polyaen.* VII. 31. χρόνυ διαγεγομένυ. *Ariſtides* S. S. IV. p. 322. γ. ἢ δ. ἡμερῶν διαγεγομένων. *Polybius* II. 19. διαγεγομένων πάλιν ἐτῶν ι. *Herodian.* I. 10. 1. χρόνυ δὲ οὐ πολλῷ διαγενομένυ. *Xenoph.* Cyropaed. V. οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ μεταξὺ διαγενομένυ. *Euſeb.* H. E. I. 10. ἐνιαυτῷ δὲ διαγενομένυ. *Act.* XXV. 13. XXVII. 9. Verſio *Vulg.* cum tranſiſſet ſabbatum. *Caſtalio:* exacto Sabbato. *Alii:* cum interceſſiſſet Sabbatum. *Ælian.* V. H. III. 19. διαγενομένων Γ. μηνῶν.

Il. ω. 582. Δμῶας ἐκκαλέσας λᾶσαι κέλετ' ἄμφι τ' ἀλεῖψαι. 588. Τὸν δ' ἐπεὶ οὖν δμῶαι λᾶσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ. *Od.* γ. 466. αὐτὰρ ἐπεὶ λᾶσέν τε καὶ ἔχρισεν λιπ' ἐλαίῳ. *Plut.* de Conſol. ad Apoll. p. 119. B. τὸ μὲν σωμάτιον κελεῦσαι τ̃ μεταλλάξαντος ταῖς γυναιξὶ παραδοῦναι πρὸς τὴν νόμιμον ταφήν.

5. *Dionyſ. Hal.* A. VI. 13. ἐν ταύτῃ λέγονται τ̃ μάχῃ — ἵππεῖς δύο φανῆναι κάλλει τε καὶ μεγέθει μακρῷ κρείττους, ὧν ἡ καθ' ἡμᾶς φύσις ἐνφέρει, ἐναρχόμενοι γενείων — καὶ μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Λατίνων — ἐν τ̃ Ρωμαίων ἀγορᾷ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀφθῆναι δύο νεανίσκοι λέγονται — μήκισοι καὶ κάλλισοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχοντες — ἐς μεταχωρήσαντας ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὑπ' ἀδηλότ ἔτι λέγεσθαι ὀφθῆναι. 2. *Maccab.* III. 26. *Act.* I. 10.

7. *Act.* I. 14. *Æn.* I. 30. Troas, reliquias Danaum atque immitis Achilli.

8. *Il.* σ. 247. ὀρθῶν δ' ἑσάτων ἀγορὴ γένετ', οὐδέ τις ἔτλη Ἕζεσθαι, πάντας γὰρ ἔχε τρόμος. & ζ. 137. κρα-

τε-

τῃ σαββάτῳ, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. 10
Κἀκεῖνοι, ἀκούσαντες ὅτι ζῇ, καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν 11
ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι 12
ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὕστερον, ἀνακειμένοις 13
αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν· ὅτι 14
τοῖς

Cardinalis Cajetanus: Quicquid autem ſit de veritate, ſuſpicionum tamen iſtarum effectus eſt, quod haec ſcripta non ſunt ſolidae authoritatis ad firmandam fidem, ſicut ſunt reliqua Marci indubitata. *Heſychius* Q. 52. Μάρκος μὲν οὖν ἐπιτόμως τὰ μέχρι τοῦ ἑνὸς ἀγγέλου διελθών, τὸν λόγον καθίπαυσε. Λουκᾶς δὲ — οὐ τῇ καθ' ὅλου κλεισθείσῃ ἱστορίᾳ τὴν εὐαγγελικὴν πραγματείαν συνεπέρανεν. In Cod. 80. ὑπόθεσις τοῦ καθ' Μάρκον ἁγίου εὐαγγελίου ita deſinit: ἠγράφη. Ϛ τοῦτο ταῖς γυναιξὶν ὁ καθαβὰς ἄγγελος ἀπήγγειλεν, ἵνα Ϛ αὐταὶ ἀπαγγείλωσι τοῖς μαθηταῖς. Hinc etiam ipſe κεφαλαίων Marci numerus in Codicibus variat, aliis nonniſi CCXXXIII. numerantibus, in Cod. Reg. 2856. 2867. aliis CCXXXIV, cum 2859, aliis CCXLI. ut Cod. 1879. *Caeſarius* D. 1. 39. δ. ἡμῖν ὑπάρχει εὐαγγελια, κεφαλαίων ἀρξβ. *Ephiphanius* Ancorat. 50.

9. ἀναστὰς δὲ] τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστὰς 59. + ὁ Ἰησοῦς F. 10. 12. 13. 35. 48. 49. 56. 58. 59. 60. 61. 64. 66. 67. 69. 83. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.* Codices *Latini.* Verſio *Armen. Lutheri. Theophylactus.* probante *T. Beza* in annot. Editionis 5. + Ἰησοῦς 90. πρώτῃ] πρώτῳ 34. 38. πρώτης 28. 47. 56. 58. 64. σαββάτῳ] σαββάτων K. 1. 4. 7. 11. 28. 29. 37. 40. 42. 44. 47. 63. 65. 67. 68. 74. 80. 89. 90. Variae Lectiones *Bogardi.* Evang. 12. 18. 24. Verſio *Copt.* ἐφάνη πρῶτον] ἐφανέρωσε πρώτοις D. ἐφάνη πρώτῃ 91. Μαρίᾳ] μαριάμ C. Verſio *Syr.* τῇ] — D. ἀφ'] παρ' C. a prima manu D. ἧς] + Ϛ Editio *Complut.* 10. ἐκείνη] + δὲ C. a prima manu. 64.

τερὲς γὰρ ἔχει τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῆ. *Herodot.* IV. 15. ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος.

10. *Thomas.* πενθεῖν ἐπὶ τῷ λυπεῖσθαι καὶ μελανειμονεῖν· θρηνεῖν δὲ ἐπὶ τῷ κλαίειν. *Ælian.* N. A. XI. 18. ex Sophoclis Tyro. πενθοῦσα καὶ κλαίουσα τὴν πάρος φόβην.

12. *Moſchus* Europ. extr. Theocrito adſcr. 19. ζεὺς δὲ πάλιν ἑτέρην ἀνελάζετο μορφήν. *Appian.* in Hannib. p. 548. ὁ δὲ ἀνίβας — τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλαξε συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις. καὶ αὐτὸν οἱ κέλται περιϊόντα τὰ ἔθνη περισβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρᾳ θαυμάζοντες ἐδόκων θειοτέρας φύσεως λαχεῖν.

15. *Col.* I. 23. *Rom.* VIII. 19, 22. *Heb.* IV. 13. 1. *Pet.* II. 13. *Sota* f. 36. 1. Trajecerunt Jordanem & venerunt ad Garizim & Ebal, montes ultra LX. milliaria diſtantes, neque ulla creatura כל בריה coram iis conſiſtere potuit: quisque autem conſiſtere volens, illico diarrhoea laborare coepit. *Berachoth* f. 6. 1. Si oculo data eſſet facultas videndi, non poſſet ulla creatura כל בריה conſiſtere prae metu daemonum noxiorum. *Bereſchith R.* XIII. 2. Omnes arbores quaſi colloquuntur cum creaturis: omnes arbores ſunt ad utilitatem creaturarum creatae. — Et omnis ſermo creaturarum non eſt niſi de terra; terra fecit, non fecit. Et omnis oratio creaturarum non eſt niſi de terra: Domine, terra faciat, Domine proſperetur terra: at oratio Iſraëlis non eſt niſi de domo ſanctuarii: domine aedificetur domus ſanctuarii; quandonam aedificabitur domus ſanctuarii? *Chetub.* f. 17. 1. Dicunt ſapientes: ſemper ſit animus hominis complacens creaturis. *Midras Till.* Pſal. CXXXV. Habitare fecit ſpiritum ſanctum ſuper creaturas. *Chagig.* f. 122. R. Joſe dicit: Vae creaturis illis, quae vident, nec ſciunt, quid videant: quae ſtant, nec ſciunt, cui rei inſiſtant. *Debarim R.* IX. f. 244. 1. Deus dixit ad Moſen: Omnium creaturarum deſcendentium ad ſepulcrum oculi hebeſcunt, ſed oculi tui hebetes facti non ſunt. Omnibus creaturis, ea quae ad componendum mortuum pertinent, loculus, lectus, indumenta, humana manu conficiuntur: Sed tibi ea Deus ipſe confecit. Omnes creaturae quando moriuntur, cognatis & vicinis multum negotii exhibent: ſed ego & familia mea te ſepeliemus. *R. Salomo* verba Pſalmi LVIII. ult. & dixit homo, interpretatur: dicent creaturae. *Schemoth R.* I. Iſmaël ſedebat in biviis & latrocinabatur creaturas. II. mors quae obtenebrabit facies creaturarum. IX. Deus vult juſtificare creaturas ſuas — & non vult ream facere creaturam. *Echa* praef. ſui riſus gentibus & ſubſannatio creaturis. *Berachoth* f. 88. 1. qui videt ſapientes Iſraëlis, dicat: Benedictus qui diſtribuit ſapientiam ſuam timentibus ipſum: Sapientes gentium, dicat benedictus qui dedit de ſapientia ſua creaturis. Videns reges Iſraëlis dicat: benedictus qui diſtribuit de gloria ſua timentibus eum: Reges gentium mundi, dicat: benedictus qui dedit creaturis de gloria ſua.

18. *Eſaj.* XI. 8. *Exod.* IV. 3. 4 5. *Pſal.* LVIII. 5. 6. *Act.* XXVIII. 3. 6. *Deut.* VIII. 15. *Luc.* X. 19. *Virgil. Ecl.* IV. 24. Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni occidet. Ecl. VIII. 71. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. *Ovid.* Metam. VII. 203. Vipereas rumpo verbis & carmine fauces. Amor. II. 1. 25. Carmine diſſiliunt abruptis faucibus angues. & de Medicam. faciei, 39. Nec mediae Marſis finduntur cantibus angues. *Horat.* Epod. XVII. 29. Caputque Marſa diſſilire naenia. *Nemeſianus* Ecl. IV. Cantavit, quod Luna timet, quo rumpitur anguis. *Lucan.* VI. 488. Gelidos hic explicat orbes, Inque pruinoſo coluber diſtenditur arvo, Viperei coëunt abrupto corpore nodi. *Lucilius.* Marſu coluber Diſtentit cantu, venas cum extenderit omnes. *Plato* Euthydem. p. 201. E. ἡ μὲν τῶν ἐπῳδῶν τέχνη ἔχεων τε καὶ φαλαγγίων καὶ σκορπίων καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησις ἐστι. *Athenaeus* III. p. 84. E. παρὰ πολίτῃ ἐμῷ πιστευθέντος τὴν τῆς αἰγύπτου ἀρχήν. ἔτος καταδίκασεν τινας γενέσθαι θηρίων βορὰν κακέργους εὑρεθέντας, καὶ ἔδει αὐτοὺς ἅπασι τοῖς ζώοις παραβληθῆναι, καὶ μετ' οὐ πολὺ παραβληθέντες πελωρίοις καὶ ἀγριωτάτοις ζώοις ταῖς ἀσπίσι δηχθέντες οὐδὲν ἔπαθον. *Galen.* de loc. affect. II. καὶ τὰς ἐχίδνας δ' ἔστιν ἰδεῖν τηνικαῦτα, μηδ' εἰ ταῖς χερσὶν ἀνελόμενος βασάζοις δακνέσας. de Theriaca ad Piſonem. ὄζεα γὰρ ἔστιν ἀληθῶς πρὸς τὸ ἀναιρεῖν ταῦτα τὰ θηρία· καὶ πολλάκις γὰρ ἐθεασάμην ἐγὼ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀλεξανδρείᾳ τὸ τάχος τῆ ὑπ' αὐτῶν γενομένῃ θανάτῳ. Ὅταν γάρ τινα τέτῳ τῷ νόμῳ τῆς κολάσεως κατακριθέντα φιλανθρώπως καὶ ταχέως ἀποκτεῖναι θέλωσιν, προσβάλλοντες αὐτῶν τοῖς σέρνοις τὸ θηρίον, καὶ ποιήσαντες ὀλίγον περιπατῆσαι, ἕτω ταχέως ἀναιρῶσι τὸν ἄνθρωπον. de Antidot. I. ἀνδρόμαχος ὁ Νέρωνος ἀρχιατρὸς. Κλῶθι πολυθρονίης βριαρὸν σθένος ἀι-

15 τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον ἀπ' ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἰς τ
16 κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς,
17 σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας, κατακριθήσεται. Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακο-
18 λουθήσει· Ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· Ὄφεις
ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθή-
σου-

πορευθεῖσα] ἀπελθοῦσα K. 42. ἀπήγγειλεν] + αὐτοῖς D. γενομένοις] — 36. 40.
11. κακεῖνοι] ἐκεῖνοι C. a prima manu L. Versio *Copt.* αὐτῆς] αὐτῶν Codex teste Beza. Versio *Syr.*
ἠπίστησαν] ℭ οὐκ ἐπίστευσαν αὐτῷ D. a prima manu. + αὐτῇ D. ex emendat. Versio *Sax.*
12. μᾶ] ℭ μᾶ D. ὠφελιματοῦσιν] — 1.
14. ὕστερον] + δὲ AD 1. Editio *Bezae* 3. 4. 5. Versio *Copt. Syr.* prior, & posterior cum asteriſco.
ἐγηγερμένον] + ὁ ἐκ νεκρῶν AC 1. 11. 13. 28. 33. 61. 69. 74. 89.
οὐκ ἐπίστευσαν] *Hieronymus* a. Pelagianos II. 6. In quibusdam exemplaribus, & maxime in Graecis codicibus, juxta Marcum in fine ejus Evangelii ſcribitur: + & illi ſatisfaciebant dicentes: Seculum iſtud iniquitatis & incredulitatis ſubſtantia eſt, quae non ſinit per immundos ſpiritus veram Dei apprehendi virtutem. Idcirco jam nunc revela juſtitiam tuam. Cui ſi contradicitis &c.
16. ὁ prius] ὅτι ὁ D. 15. αὐτοῖς] πρὸς αὐτὲς D. ἅπασαν] ℭ D.
17. παρακολουθήσει] ἀκολουθήσει L. ℭ] + ὁ Edit. *Complut. Stephani* 1. 2.
ἐν] ἐπὶ L. ταῦτα παρακολουθήσει] παρακολουθήσει ταῦτα AC. a prima manu.
καιναῖς] + ℭ ἐν ταῖς χερσὶν C a prima manu. DL. 1. 33. Evang. 6. Versio *Copt. Armen.* — L. Versio *Copt.* ἐκβαλοῦσι] ἐκβάλλουσιν D.
18. βλάψει] βλάψῃ ACEFGHKL 1. 10. 11. 12. 13. 14. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 90. 106. Evang. 1. 2. 8. 11. 13. 14. 24. Editio *Complut. Bengelii. Bogardi.*

ἀντιδότοιο καῖσαρ ἀδειμάντε δῶτορ ἐλευθερίης, κλῦθι Νέρων, ἱλαρὴν μιν ἐπικλείουσι γαλήνην. Εὔδιον, ἡ κυάνων οὐκ ὄθεται λιμένων. Οὐδ' εἴ τις μήκαινος ἀπεχθέα δράγματα θλίψας χανὸν ὑπὲρ τυγίης χείλος ἔχῃ κύλικος. Οὐδ' εἰ κωνεὶς πλήσει γένυν, οὐκ ἀκονίτου Μέμψετο δ' οὐ ψυχρῇ χυλὸν ὑοσκυάμου. Οὐ θερμὴν θάψον τε καὶ ὠκύμορον πῶμα μείδης. Οὐδὲ μὲν αἱμηρῶν ἕλκεα κανθαρίδων, Οὐ ζοφερῆς ἔχιός τε, καὶ ἀλγεινοῖο κεραστὲ Τύμματα, καὶ ξηρῆς δινῴάδος ἐκ ἀλέγοι. Σκόρπιος ἐκ ἐπὶ τήνδε κορύσσεται, οὐδὲ μιν αὐτὴ ἄσπις ἀδηρήτων ἴον ἔχεσα γοῶν. Οὐ μιν ἀπεχθόμενος καὶ δρύας ἀντιάσειε. Καὶ κατὰ φάλιον θερμὸς ἔνερθε μένοι. Οὐκ ἀλέγοι δρύινα, ἀνείμακτον δ' ἔχει ἰὸν ἀιμόῤῥοος τοίῳ δαμναμένη πόματι. Οὐ μὲν ἀπεχθηέντα φαλάγγια σύνεται ἔθνος ἀνέρα, φρικαλέων δ' ἄχθος ἔθηκε πόνων. Οὐδ' ὕδρος, ἐδ' ἐπίχερσος, οὐ' ὕδατα καρκῖνος αἰθεὶ βοσκόμενος θέρμης ἤρξατο πρῶτον ἅλης. Χερσύδρος θανάτῳ πεπαλαγμένα χείλεα σύρων ἀντόμενος γλυκερῷ τέρμα φέροι βιοτᾷ. Τῇ πίσυνος λειμῶσι θέρος ἐπιτέρπεο, Καῖσαρ, καὶ Λυβικὴν σείχων οὐκ ἀλέγοις ψάμαθον. Οὐδὲ μιν ἀμφισβαῖνα φέρει μόρον, ἐδέ τις ἤδη φρῦνος ἐνὶ ξηροῖς βοσκόμενος πεδίοις. *Ariſtot.* Mirabil. auſcult. extr. de ſerpente, ſacro dicto, fagae Theſſalae carminibus exanimato. *Targum Jonathan* Deut. XVIII. 11. qui conſociant & ligant ſerpentes & ſcorpiones. *Jebamoth* f. 121. 1. Si quis inciderit in foveam plenam ſerpentibus & ſcorpionibus, teſtantur eum eſſe mortuum: R. Juda f. Bethine dixit: etiam de foſſa plena ſerpentibus & ſcorpionibus non teſtantur; ſolliciti enim ſunt ne forte ſit חבר i. e. peritus incantationum. *Manilius* V. 389. Anguitenens magno circumdatus orbe draconis — Non inimica facit ſerpentum membra creatis. Accipient finibusque ſuis, peploque fluenti, Oſculaque horrendis jungent impune venenis. *Hieroſol. Avoda Zara* f. 27. 2. Dixit R. Jochanan: filium filii R. Joſuae f. Levi quoddam mortiferum deglutiviſſe, & incantatum in nomine Jeſu f. Pantheris ſanatum fuiſſe. Cum autem evaſiſſet, pater pueri ex incantatore quaeſivit, quid dixiſſet? Nomen Jeſu Nazareni ſe invocaſſe reſpondit. Dixit pater pueri: praeſtitiſſet, ſi fuiſſet mortuus, & non audiviſſet verbum hoc. Et ſtatim factum eſt ſic. (vid. ſupra in X. 8.) f. 27. 2. Opus, quod accidit R. Eleazaro f. Dama, f. Sororis R. Iſmaelis, quem momorderat Serpens. Venit Jacobus Vir Cepharſama, [al. Sacania] in nomine Jeſu f. Pandira, ut illum ſanaret. Dixitque ei: placetne tibi in nomine Jeſu f. Pandira? Sed non permiſit R. Ismael dicens: Non licet tibi, f. Dama, ejusmodi rem facere. Dixit ei filius Dama: probabo ex Lege, licere. Sed non permiſit ipſi probare, donec moreretur. & in *Midras Koheleth* c. 1. 8 & gaviſus eſt R. Iſmael dixitque: Beatus es, fili Dama, quod exivit anima tua in puritate, & non perfregiſti ſepem ſapientum; quicunque enim rumpit ſepem, mordebit eum ſerpens, & non morſus eſt, niſi ut non morderet eum ſerpens in ſeculo futuro. Et quid erat illi? Levit. XVIII. 5. non moriatur in ea. *Avoda Sara* f. 27. 2. *Berachoth* f. 33. 1. Tradunt Rabbini noſtri hiſtoriam de loco quodam, in quo fuit hydra, homines mordere ſolita. Venerunt ergo & indicarunt R. Chaninae f. Duſae, qui dixit illis: Oſtendite mihi ſpeluncam ejus; quam cum oſtendiſſent, calcaneum ad orificium illius poſuit, quo facto hydra illum momordit, & mortua eſt. R. Chanina ipſam humero impoſuit, & in Scholam portavit, dicens: Filii mei, videtis non hydram, ſed peccatum vos necare. Ex illo tempore proverbium natum eſt: Vae homini cui hydra occurrit: ſed vae hydrae, cui R. Chanina f. Duſa occurrit! *Julius Paul.* I. 15 In circulatores, qui ſerpentes circumferunt, & proponunt, ſi cui ob eorum metum damnum datum eſt, pro modo admiſſi actio dabitur.

Plut. Caeſ. p. 724. E. ἤτησε φάρμακον — θανάσιμον πεπωκότα. *Dioſcorid.* I. τοῖς θανάσιμον πεπωκόσι. & 95. ποιεῖ δὲ πρὸς θανάσιμα φάρμακα. *Auguſtin.* de Moribus Manichaeor. II. 8 Quaedam facinoroſa mulier Athenienſis, ut prodit hiſtoria, venenum, quod certo modulo damnati, ut morerentur, hauriebant, paulatim bibendo ſine ullo vel levi incommodo effecit, ut biberet. Itaque cum eſſet aliquando damnata, legitimam illam quantitatem veneni, quam conſuetudine vicerat, accepit ut caeteri, nec ut caeteri extincta eſt. Quod cum eſſet magno miraculo, miſſa eſt in exilium. *Sueton.* Neron. 33. Britannicum — veneno aggreſſus eſt. Quod acceptum a quadam Locuſta — Locuſtae pro navata opera impunitatem praediaque ampla, ſed & diſcipulos dedit — Parricidia & caedes a Claudio exorſus eſt: cujus necis, etſi non autor, at conſcius fuit: neque diſſimulanter, ut qui boleros, in quo cibi genere venenum is acceperat, quaſi Deorum cibum poſthac proverbio Graeco collaudare ſit ſolitus. 34. Cum matrem veneno ter tentaſſet,

σεσι, ϗ καλῶς ἔξεσιν. Ὁ μὲν ὢν Κύριος τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τ ὐ- 19
ρανὸν, ϗ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τ Θεῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχῆ, τ 20
Κυρίε συνεργῶντος, ϗ τ λόγον βεβαιῶντος διὰ τ ἐπακολουθούντων σημείων.

TO

19. οὖν] — C. a prima manu L. 90. a prima manu.
κύριος] + Ἰησοῦς CKL. 1. 4. 33. 42. 61. 63. Verſio *Vulg. Syr.* utraque. *Copt. Armen. Sax. Irenaeus* III. 10.
αὐτοῖς] αὐτὸν F. ἀνελήφθη] ἀνεφέρετο 36. 40. + ἐς ἀνεφέρετο 68. τὸν οὐρανὸν] τὰς οὐρανὰς 13. 69.
ἐκ δεξιῶν] ἐν δεξιᾷ C. θεοῦ] πατρὸς 1. a prima, ut videtur, manu. Verſio *Copt. Armen.*
20. ἐξελθόντες] ἀπελθόντες 6. διὰ] — Verſio *Copt.*
σημείων] + ἀμὴν C a prima manu EF 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 72. 76. 92. Evang. 1. 2. 6. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 16. 18. 19. Editio *Complut. Colinaei, Stephani, Plantin. Wechelii. Genev.* Verſio *Copt. Belg. Æthiop. Theophylactus.*
σιχ. ακ. 35. 39. 41. 105. 107. Verſus MDCC. in Codice Latino Cottoniano. & Verſione *Æthiop.* σίχοι β. Nicephorus. 1675. Verſio *Syra.* εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον ἐγράφη Ρωμαϊστὶ ἐν Ρώμῃ, μ ἔτη ιβ. τ ἀναλήψεως τοῦ κυρίε, ἴχει δὲ ῥηματα ἄχοε. σίχες δὲ ἄχιε. Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον ἐτελέσθη, ἄρχεται πράξεις ἀποστόλων D. τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μ χρόνος δέκα τ τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως 105. 107. κεφαλ. σμ. σιχ. αφ G. 72.

ſentiretque antidotis praemunitam. 35. libertos divites & ſenes — veneno partim cibis partim potionibus indito intercepit. 47. Sumto a Locuſta veneno, & in auream pyxidem condito, tranſiit in hortos Servilianos. *Plut.* Artax. p. 1027. A. ὥσε φάρμακον κατασκευάσαντα τῶν θανασίμων καὶ πιόντα τῆ ζῆν ἀπαλλαγῆναι. p. 1052. B. οὐ θανασίμοις ἀλλὰ μανικοῖς ἐξέσησε τῆ λογισμῆ φαρμάκοις. *Athenaeus* II. p. 61. B. γυναικός τινος φαγέσης θανασίμως μύκητας. III. 83. E. ἐπειδὰν καὶ τύχη τις πεπωκὼς θανάσιμον φάρμακον.

19. 2. *Reg.* II. 1. 3. 5. 9. 10. 11. *Sir.* XLVIII. 9. XLIX. 16. 1. *Macc.* II. 58. *Hieronymus* Ezech. XII. 6. ἀναληφθήσῃ vertit: portaberis. *Artemidor.* IV. 74. Πλάταρχος εἰς τὸν ἀρανὸν ἀναβαίνειν ὑπὸ τῆ ἑρμῆ ἀγόμενος ἐδόκει, καὶ τῆ ἐπιόσῃ ἐναρ ὑπεκρίνατο τις αὐτῷ τὸν ὄνειρον, καὶ ἔφη, μακάριον ἔσεσθαι αὐτὸν, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ εἰς τὸν ἀρανὸν αὐτὸν ἀναβαίνειν τὴν ὑπερβάλλουσαν εὐδαιμονίαν. *Pauſanias* Lacon. 18. Διόνυσον — εἰς ἀρανὸν ἐσιν ἑρμῆς φέρων. ἀθηνᾶ δὲ ἄγουσα Ἡρακλέα συνοικήσοντα ἀπὸ τότε θεοῖς. & 19. κομίζουσι δ' ἐς ἀρανὸν Ὑάκινθον. Ἡρακλῆς — ἀγόμενος ἐς ἀρανὸν — in ara ſculptum. *Plut.* Pelopid. p. 297. B. κάτθανε, εἶπεν, Διαγόρα. Οὐκ εἰς τὸν Ὄλυμπον ἀναβήσῃ. *Cicero* Tuſc. I. 46. Secundis vero ſuis rebus volet etiam mori. non enim tam cumulus bonorum jucundus eſſe poteſt, quam moleſta deceſſio. Hanc ſententiam ſignificare videtur Laconis illa vox, qui, cum Rhodius Diagoras Olympionices nobilis uno die duo ſuos filios victores Olympiae vidiſſet, acceſſit ad ſenem & gratulatus, Morere, Diagora, inquit, non enim in coelum adſcenſurus es. & de N. D. II. 24. Suſcepit autem vita hominum, conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in coelum fama ac voluntate tollerent. Hinc Hercules, hinc Caſtor & Pollux, hinc Æſculapius, hinc Liber etiam — hinc etiam Romulus — quorum quum remanerent animi atque aeternitate fruerentur, rite Dii ſunt habiti, cum & optimi eſſent & aeterni. *Sueton.* Aug. 100. Senatorum humeris delatus in campum crematusque. Nec defuit vir praetorius, qui ſe effigiem cremati euntem in coelum vidiſſe juraſſet. *Dio Xiphilin.* Aug. LVI. Νεμφίῳ τινὶ ἀττικῷ ἐστρατηγηκότι ε. καὶ κ. μυριάδας ἐχαρίσατο, ὅτι τὸν κύγυσσον εἰς τὸν ἀρανὸν, κατὰ τὰ περὶ τὸν Πρόκλον καὶ περὶ τὸν Ῥώμυλον λεγόμενα, ἀνιέντα ἑωρακέναι ὤμοσεν. *Senec.* de morte Claudii. Quaerite ab eo, qui Druſillam euntem in coelum vidit, — in ſenatu juravit, ſe Druſillam vidiſſe coelum adſcendentem. *Tertullian.* Apolog. Circumfuſa nube in coelum eſt ereptus, multo melius, quam apud vos aſſeverare de Romulis Proculi ſolent. *Herodian.* IV. 2. ἔθος γάρ ἐσι Ρωμαίοις ἐκθειάζειν βασιλέων τὸς ἐπὶ διαδόχοις πάσιν τελευτήσαντας, τὴν τε τοιαύτην τελετὴν ἀποθέωσιν καλοῦσι. 22 — ἀετὸς ἀφίεται σὺν τῷ πυρὶ ἀνελευσόμενος εἰς τὸν αἰθέρα. ὃς φέρειν ἀπὸ γῆς εἰς ἀρανὸν τὴν τῆ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ Ρωμαίων· καὶ ἐξ ἐκείνε μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν θρησκεύεται. *Maimonides* More Nevoch. I. 10. Metaphorice transferuntur voces iſtae ad magnificentiam & potentiam. Hinc quando deprimitur vel diminuitur dignitas alicujus, dicitur ירד deſcendit: quando vero extollitur & exaltatur, dicitur עלה aſcendit Deut. XXVIII. 43. *Philo* de Vita Moſis T. 2. p. 179, 5. ἐπειδὴ τὴν ἔνθενδε ἀποικίαν ἤμελλεν εἰς οὐρανὸν στέλλεσθαι, καὶ τὸν θνητὸν ἀπολιπὼν βίον ἀποθανατίζεσθαι μετακληθεὶς ὑπὸ τῆ πατρὸς — ἤδη γὰρ ἀναλαμβανόμενος, καὶ ἐπ' αὐτῆς βαλβίδος ἐὼς, ἵνα τὸν εἰς ἀρανὸν δρόμον διανύῃ διϊπτάμενος. *Deuarim R.* XI. extr. Dixit S. B. animae Moſis: Anima exi, ne morare, & ego aſſumam te in coelos coelorum ſuperiorum, & collocabo te ſub ſolio gloriae meae juxta Cherubinos, & ſeraphinos & turmas. *Joſ.* A. IV. 8. 48. νέφος ἀιφνίδιον ὑπὲρ αὐτῆ στάντος ἀφανίζεται κατά τινος φάραγγος. γέγραφε δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, δείσας μὴ δι' ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς πρὸς τὸ θεῖον αὐτὸν ἀναχωρῆσαι τολμήσωσιν εἰπεῖν. *Joannes* Zonaras. νέφος ἀθρόως περιλαβόντος αὐτὸν ἐγένετο ἀφανὴς. Γεγράφασι δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, ἵνα μὴ δι' ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς τολμήσωσί τινες εἰπεῖν, ὡς ἀποτεθέωται. *Od.* α. 319. Ἡ μὲν ἄρ' ὡς εἰποῦσ' ἀπέβη γλαυκῶπις ἀθήνη, ὄρις δ' ὡς ἀνοπαῖα διέπτατο — Ὁ δὲ φρεσὶν ἦσι νοήσας θάμβησεν κατὰ θυμὸν, ὄϊσατο γὰρ θεὸν εἶναι. *Cic.* de N. D. III. 16. Quos ab hominibus perveniſſe dicis ad deos, tu reddes rationem, quemadmodum idem fieri potuerit, aut cur fieri deſierit, & ego diſcam libenter. quomodo nunc quidem eſt, non video, quo pacto ille, cui in monte Oetaeo illatae lampades fuerint, ut ait Accius, in domum aeternam patris ex illo ardore pervenerit; quem tamen Homerus conveniri apud inferos facit ab Ulyſſe, ſicut caeteros, qui exceſſerunt vita. *Manilius* IV. 57. de Julio Caeſare. Ille etiam coelo genitus, coeloque receptus. *Lactant.* VI. 19. ex Ennio: ſi fas endo plagas coeleſtum aſcendere cuiquam, Mi ſoli coeli maxima porta patet. *Plut. Num.* p. 60. D. καὶ πρόκλος ἀνὴρ ἐπιφανὴς, διωμόσατο Ῥώμυλον ἰδεῖν εἰς ἀρανὸν σὺν τοῖς ὅπλοις ἀναφερόμενον, καὶ φωνῆς ἀκῦσαι κελεύοντος αὐτὸν ὀνομάζεσθαι κυρῖνον.

20. *Thomas.* ἑκασαχῆ καὶ ἑκασαχῆ, ἔτι δὲ καὶ ἑκασαχόσε, καὶ ἑκασαχόθεν, κάλλιον λέγειν ἢ πανταχῆ, πανταχῆ, πανταχόσε, καὶ πανταχόθεν· Τίθεται δὲ τὸ μὲν ἑκασαχόσε ἐπὶ κινήσεως, ἀριστείδης ἐν τῷ Παννυριχῷ ἐν κυζικῷ περὶ τῆ ναῦ· ἃς ἀπέστειλεν ἑκασαχόσε· τὸ δὲ ἑκασαχῆ καὶ ἑκασαχῆ ἐπὶ στάσεως.

Plut. a. Colot. p. 1108. D. φωνὰς τινας ἐρήμως πραγμάτων ἀποσπῶν, καὶ μέρη λόγων, καὶ σπαράγματα κωφὰ τῆ βεβαιοῦντος καὶ συνεχοῦντος πρὸς νόησιν καὶ πίσιν ἕλκων. *Heb.* II. 4.

DE

ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

DE Luca Evangelii & Actorum ſcriptores pauca in libris ſacris atque Eccleſiaſticis reperiuntur. Paulus quidem ejus mentionem facit 2. *Tim.* IV. 11. *Coloſſ.* IV. 14. *Philem.* 24. & ut veteres tradunt 2. *Cor.* VIII. 18. ipſe vero Lucas *Act.* XVI. 10. XX. XXVII. XXVIII. indicat, ſe Pauli a Troade per Macedoniam, & inde iterum Hieroſolyma Romam usque individuum comitem fuiſſe.

Exercuiſſe medicinam Paulus ad Coloſſenſes teſtatur: *Euſebius* autem & *Hieronymus* addunt fuisſe natione Syrum Antiochenſem; utriusque non obſcura prodit indicia in ſcriptis ſuis. Interpretes porro conjectura probabili tum ex nomine, tum ex arte quam profitebatur colligunt, fuiſſe ſervum manumiſſum. Obſervant enim primo: nomen ejus in compendium fuiſſe redactum, ut pro Lucillio vel Lucano vocaretur Lucas: ita autem moris fuiſſe, ut ſervorum nomina paullo longiora praeciderentur, & in *as* definerent. Ita Alexas, Antipas Apellas, Artemas, Harpocras, Cleopas, Demas, Epaphras, Theudas, Menas, Zenas, Heras, Heraclas, Hermas, Silas, Rufas, Olympas, Nymphas, Parmenas, appellati ſunt, qui integre Alexander, Antipater, Apollodorus, Artemidorus, Harpocrates, Cleopater, Demetrius, Epaphroditus, Theodorus, Menodorus, Zenodorus, Herodorus, Heracleodorus, Hermodorus. Silvanus, Rufinus, Olympiodorus, Nymphodorus, Parmenio, dicebantur. Obſervant ſecundo: Servos & praecipue Syros medicinam factitaſſe. *Sueton.* Calig. 8. Mitto praeterea cum eo ex ſervis meis medicum. *Seneca* de Benefic. III. 24. Domitius imperavit medico, eidemque ſervo ſuo, ut ſibi venenum daret. *Cic.* pro Cluentio 63. Saſſia — emit de A. Rupilio, quo uſus erat Oppianicus medico, Stratonem quendam. *Quintilianus* VII. 2. Serviſſe eum Piſauri dominis duobus, medicinam factitaſſe manumiſſum.

Quod vero quidam exiſtimant, eum Romae ſerviiſſe, & a Domini, qui ipſum manumiſerit, nomine Lucam appellatum fuiſſe, non ſatis certum videtur. Nam praeter familiam Lucilliam, quae Romana fuit, etiam Graecis illud nomen fuit impoſitum, ut ex Anthologia conſtat.

Si Scriptoribus quibusdam Eccleſiaſticis credimus, mortuus eſt Lucas in Bithynia, poſtquam LXXXIV. aut ſecundum alios LXXIV. annos in coelibatu expleſſet, Evangelium autem edidit XV. aut ſecundum alios XXII. poſt Chriſti adſcenſionem annis. Alexandriae, ut eſt in Cod. 13. & Verſione Syra, vel ſecundum *Hieronymum* in praefatione ſuper Matthaeum: in Achajae Boeotiaeque finibus, qui tamen Thebas Ægyptias, ubi teſte Oecumenio Lucas praedicavit, pro Boeotiis accepiſſe videtur. Lucam multa ex Matthaeo, ex Marco plura deſcripſiſſe ex collatione patet: unde jure Eccleſia tertio loco ejus Evangelium collocavit, & cum reliquis tribus recepit: haereticis aliis Lucam ſolum recipientibus, aliis eum repudiantibus. *Philaſtrius* Brixienſis. Cerinthus — Apoſtolum Paulum non accipit — Evangelium ſecundum Matthaeum ſolum accipit, tria Evangelia ſpernit, Actus Apoſtolorum abjicit. *Irenaeus* I. 26. Ebionaei ſolo eo, quod eſt ſecundum Matthaeum, Evangelio utuntur, & Apoſtolum Paulum recuſant, Apoſtatam eum legis dicentes. *Epiphanius* H. XXX. de Ebionaeis. Δέχονται μὲν αὐτοὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον, τέτῳ γὰρ αὐτοὶ, ὡς καὶ οἱ κατὰ κήρινθον χρῶνται μόνῳ. *Tertullian.* de Haereſ. Cerdon — ſolum Evangelium Lucae, nec tamen totum recipit. Apoſtoli Pauli neque omnes neque totas Epiſtolas ſumit. Acta Apoſtolorum & Apocalypſin tanquam falſa rejicit. Apelles — ſolo utitur Apoſtolo, ſed Marcionis, id eſt, non toto. *Irenaeus* I. 29. de Marcione. Id quod eſt ſecundum Lucam Evangelium circumcidens, & omnia, quae ſunt de generatione Domini conſcripta, auferens, & de doctrina ſermonum Domini multa auferens — ſimiliter autem Apoſtoli Pauli epiſtolas abſcidit, — ſolus manifeſte auſus eſt circumcidere ſcripturas. *Tertullian.* a. Marc. IV. Marcion Evangelio, ſcilicet ſuo, nullum adſcribit autorem — ex his commentatoribus, quos habemus, Lucam videtur Marcion

Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου. Ἔδοξε κἀμοὶ, παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς 1 2 3

1. ἐπειδήπερ] ἐπειδὴ 12. teste Budaeo.
ἐν] — F 54. 71. 74. 89.
παρίδοσαν] παρέδωσαν Editio *Complut. Erasmi. Colinaei.*
3. κἀμοὶ] + ⊖ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ Versio *Goth.* Codices *Latini.*
ἀνατάξασθαι] ἀναντάξασθαι L.
2. καθὼς] καθὰ D.
παρέδωκαν K 29. 72. 73.
πᾶσιν] πᾶσαν Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*

elegisse, quem caederet — cottidie reformant illud, prout a nobis cottidie revincuntur. *Isidor.* I. 371. εἰ προίσχεταί ὁ τῆς Μαρκίωνος συνήγορος βλασφημίας, τὸ παρ' ἐκείνοις ὀνομαζόμενον εὐαγγέλιον λαβὼν ἀνάγνωθι, καὶ εὑρήσεις εὐθὺς ἐν προοιμίοις τὴν ἀτοπίαν. αὐτὴν γὰρ τὴν κατάγουσαν ἐπὶ χριστὸν ἀπὸ Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ γενεαλογίαν ἀπέτεμον. Καὶ μικρὸν ὕστερον ἄλλην ὄψει κακόνοιαν. ἀμείψαντες γὰρ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν Matth. V. 17. ἐποίησαν, τί δοκεῖτε ὅτι ἦλθον πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας; ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλ' οὐ πληρῶσαι. *Epiphan.* H. XLII. Μαρκίων ἔχει εὐαγγέλιον μόνον τὸ κατὰ Λουκᾶν περικεκομμένον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, — ἀλλὰ καὶ τοῦ τέλους καὶ τῶν μέσων πολλὰ περιέκοψε — ἄλλα δὲ παρὰ τὰ γεγραμμένα προσέθεικε — *Philastrius.* Marcion — secundum Lucam Evangelium solum accipit, non Evangelia, nec Epistolas — quae enim de Christo dicunt scripturae, ut de Deo vero, praeterit, quae autem quasi de homine dicunt, accipit Capitula. *Chrysostomus* in Gal. 1. 6. de Marcione. ἐπελάβετο τῶν εἰρημένων εἰπὼν· ὅτι ἰδοὺ καὶ Παῦλος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἕτερον εὐαγγέλιον· οὐδὲ γὰρ παραδέχονται τοὺς εὐαγγελιστὰς ἅπαντας, ἀλλα ἕνα μόνον, καὶ αὐτὸν περικόψαντες καὶ συγχέαντες, ὡς ἐβούλοντο.

1. ἐπειδήπερ] *Thucyd.* VIII. 68. πολὺ δὲ πρὸς τὰ δεινὰ, ἐπειδήπερ ὑπέστη, φερεγγυώτατος ἐφάνη.

ἐπεχείρησαν] D. temptaverunt. Versio Vulg. Conati sunt. *Demosth.* . . τούτων τινες ἐπὶ τὸ οἰκίδιον ἐλθόντες ἐν ἀγρῷ νύκτωρ ἐπεχείρησαν διαφορῆσαι τὰ ἔνδοθεν. *Xenoph.* . . . ἐπεχείρει διαλέγεσθαι. *Plut.* de Virtut. Mulier p. 255. C. πρῶτον ἐπεχείρει τοὺς φίλους καὶ οἰκείους ἀποτρέπειν ὡς ἔργον δεινὸν καὶ ἀσεβὲς ἐγχειρῶσι πράττειν. ὡς δὲ ἐκ ἔπειθεν. *Isocrat.* ad Demonic. καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειρῶσιν, οὐ μὴν περὶ τὸ κράτιστον τῆς φιλοσοφίας διατρίβουσιν. *Galen.* de foet. format. περὶ τῆς τῶν κυημίνων διαπλάσεως ἐπεχείρησαν μέντοι καὶ φιλόσοφοι γράφειν — καὶ θαυμαστόν γε ἐδὲν ἐστιν, ἁμαρτεῖν τῆς ἀληθείας αὐτὸς, διαφωνῆσαι τε πρὸς ἀλλήλας.

Cum per doctrinam Evangelii ingens rerum conversio in toto terrarum orbe fieret, mirum non est, omnium animos erectos & in eam rem intentos fuisse. Unde par est credi, & plurimos quaesivisse, quo auctore & quo pacto haec doctrina primum orta fuerit, & plures, ut ei quaestioni responderent, se accinxisse. Omnes quidem prae se tulerunt, se ea referre, quae a testibus fide dignis audiverint; quidam vere, quatuor nimirum Evangelistae: alii autem falso, vel credulitate nimia decepti, vel fictis alios narrationibus decipientes. *Origenes* & ex eo *Titus Bostrensis.* τὸ μέντοι ἐπιγεγραμμένον καθ' ἁγιογράφους εὐαγγέλιον, καὶ τὸ ἐπιγεγραμμένον τῶν Δώδεκα εὐαγγέλιον, οἱ συγγράψαντες ἐπεχείρησαν· πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα φέρονται. *Cyrill.* Catech. 38. ἔγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὥσπερ εὐωδία τῆς εὐαγγελικῆς προσωνυμίας διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἁπλουστέρων. 64. μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γὰρ ἐστιν ἑνὸς τῶν ιβ. ἀποστόλων, ἀλλ' ἑνὸς τῶν κακων τριῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν.

πληροφορηθέντων] *Hesychius.* πληροφορία, βεβαίωσις. *Isocrat.* Trapezit. ἐμὲ πολλῶν ἀκούοντων ἔξαρνον πληροφορηθὰς γεγενῆσθαι μηδὲν κεκτῆσθαι, cum comperisset, & certo sciret. ἀλλὰ πρὸς τελείαν πληροφορίαν σε ἰδιοχείρως καθυπέγραψα. *Eustath.* πληροφορεῖ περὶ τῆς γυναικὸς, certiorem reddit. πλήρης φορὰ, est plena mensura, plenum pondus. Unde πληροφορέω, plenum pondus affero, plene solvo. & πληροφορεῖσθαι de eo dicitur, cui plenum pondus rationum adfertur, ut de rei veritate ipsi satisfactum sit, & probe persuasus plenam adhibeat fidem. *Ctesias* Exc. 38. πολλοῖς οὖν λόγοις καὶ ὅρκοις πληροφορήσαντες Μεγάβυζον. *Demosth.* c. Aristogit 1. ὡς φέροντα τὴν τῆς σωτηρίας φορὰν πλήρη τῇ πατρίδι.

2. αὐτόπται] *Plaut.* Truc. II. 6. 8. pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem. *Plut.* de Educ. Lib. p. 9. C. αὐτοὶ τῆς τούτων μαθήσεως ἔτι αὐτόπται γίνονται τὸ παράπαν, ἔτε αὐτήκοοι. *Xenophon.* Cyropaed. V. ἃ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας. & Hell. VI. τὰ περὶ τὸ Μυσίππου αὐτόπλε μὲν μηδενὸς ἠκηκόει, ὑπάντευε δὲ μὴ ἀπάτης ἕνεκεν λέγοιτο. *Polyb.* III. 4. τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ τῶν πλείστων μὴ μόνον αὐτόπτης, ἀλλ' ὧν μὲν συνεργὸς, ὧν δὲ καὶ χειρισὴς γεγόνεναι. *Act.* XXVI. 16.

3. ἔδοξε κἀμοὶ] Si Lucas vel Pauli hortatu vel peculiari spiritus sancti afflatu ad scribendum impulsus fuisset, rem memoratu tam dignam & ad auctoritatem scripto conciliandam tam idoneam silentio neutiquam transiisset. Quod ergo quidam existimant, ex locis 2. *Tim.* II. 8. 1. *Tim.* V. 18. & 1. *Cor.* XV. 4. collatis cum *Luc.* X. 7. & XXIV. 34. probari, Lucae, quod dicitur, Evangelium ad Paulum potius auctorem esse referendum, nobis parum fit verosimile.

παρηκολουθηκότι] *Demosth.* de Corona. cit. Hermogen. Meth. 17. ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἃ μόνον εὖνεν καὶ πλέστον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς, καὶ συλλελογισμένον ὀρθῶς, τινος ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν ὁ φίλιππος. de fals. Legat. ὁ τὰ τότε πονηρεύματα ἀκριβέστατα εἰδὼς ἐγὼ, καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι. c. Aristocratem. ταῦτ' εἰδὼς ὕτως ἀκριβῶς ἐγὼ, καὶ παρηκολουθηκὼς ἐνίοις τῶν ἀδικημάτων. c. Olympiodor. τοῖς εἰδόσιν ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ πράγματα, οἷς ἔχει, καὶ παρηκολουθηκόσιν ἐξ ἀρχῆς. & Epist. ad Athen. ὅσα τυγχάνω δὲ ἐμπειρίαν καὶ τὸ παρηκολουθηκέναι τοῖς πράγμασιν εἰδὼς. *Æschines.* ὑμᾶς δὲ βελοίμην ἂν ἀκοῦσαι, καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ παρακολουθεῖν ἐυμαθῶς. *Theophrast.* charact. proem. τρέψομαι δὲ ἤδη ἐπὶ τὸν λόγον, σὸν δὲ παρακολουθῆσαί τε καὶ εἰδῆσαι, εἰ ὀρθῶς λέγω. *Polybius* I. 67. τοὺς μὲν εἰδότας — ἐκ ἐξαποστέλλεσθαι· — τὸν δὲ μηδενὶ τούτων παρηκολουθηκότα, τοῦτον ἐκπεπομφέναι. & III. 32. κτήσασθαι καὶ διαγνῶναι βίβλους μ. — καὶ παρακολουθῆσαι σαφῶς τοῖς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ Λιβύην πράξεσιν, ἀπὸ τῆς τῶν κατὰ Πύρρον — καιρῶν ἐξηγήσεως εἰς κ. τ. λ. *Plut.* Aemil. Paul. p. 272. C. ἐγὼ δὲ καταβὰς παρακολουθήσω πᾶσι, καὶ γνώ-

4 ξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε· Ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν, καὶ τὸ ὄνο-

5. τ. Ἰεδαίας] — 28.
ἀβία] ἀβίου 67.
αὐτοῦ] αὐτῷ C a prima manu. D. 1. 33. 73. Codices *Latini. Epiphan.* H. 51. *Hieronymus* c. Pelagian. I. *Victor.*
ὀνόματι] ἔνομα E.
ἡ] — CD. 1. 33. 73.
τὸ] — AE.

γνώσομαι τὰς κακὰς καὶ ἀχαρίστους. *Artemidor* I. 2. ὅσα μὴ ἐπὶ καταφανῆ, τούτοις ἡγοῦμαι μηδὲ ἐξηγημένῳ τινὶ παρακολουθεῖν δύνασθαι. & praef. 2. αἰτοῦμαι δὲ παρὰ σοῦ, τὴν τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαν, καὶ τῷ ἀκριβεῖ τῶν κρίσεων παρακολουθεῖν. *Simplic.* in Epict. p. 88. ὅτις πειρᾶται ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτῷ παρακολουθεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς γινομένας ψυχῆς διαθέσεις ἐπισκοπῶν. *Galen.* III. in Hippocr. de Articulis. ἱκανὸν ἦν αὐτοῖς ἑρμηνεύειν ἐνὸς μόνου σχολαζομένους, τῷ παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις τοὺς ἀκούοντας. & παρακολουθῆσαι τινι θεωρίᾳ. *Thucyd.* V. 26. καθ' ἡσυχίαν τὰ αὐτῶν μᾶλλον αἰσθέσθαι. *Schol.* διὰ τὸ ἡσυχάζειν καὶ μὴ πολεμεῖν αὐτὸ μᾶλλον παρηκολούθησα τοῖς γενομένοις. *Joſ.* c. Apion. I. 23. οἷς συγγινώσκειν ἄξιον, ὁ γὰρ ἦν αὐτοῖς μετὰ πάσης ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολουθεῖν. & B. I. 1. 1. ἐπειδὴ τὸν Ἰουδαίων πρὸς ῥωμαίους πόλεμον —— οἱ μὲν ὑπὸ παρατυχόντος τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἀκοῇ συλλέγοντες, ἀκαίρως καὶ ἀσύμφωνα διηγήματα σοφιστικῶς ἀναγράφεσιν· οἱ παραγενόμενοι δὲ ἢ κολακείᾳ τῇ πρὸς Ρωμαίους, ἢ μίσει τῷ πρὸς Ἰουδαίους καταψεύδονται τῶν πραγμάτων —— πρεσβύτερος ἐγὼ —— ἃ τοῖς ἄνω βαρβάροις τῇ πατρίῳ γλώσσῃ συντάξας ὠκείμην πρότερον, ἀφηγήσασθαι. & c. Apion. I. 9. δεῖ τὸν ἄλλοις παράδοσιν πράξεων ἀληθινῶν ὑπισχνούμενον, αὐτὸν ἐπίστασθαι ταύτας πρότερον ἀκριβῶς, ἢ παρακολουθηκότα τοῖς γεγονόσιν, ἢ παρὰ τῶν εἰδότων πυνθανόμενον· ὅπερ ἐγὼ μάλιστα περὶ ἀμφοτέρας νομίζω πεποιηκέναι τὰς πραγματείας. τὴν μὲν γὰρ ἀρχαιολογίαν —— ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μεθερμήνευκα —— τῷ δὲ πολέμῳ τὴν ἱστορίαν ἔγραψα πολλῶν μὲν αὐτουργὸς πράξεων, πλείστων δ' αὐτόπτης γενόμενος. *Plinius* Epiſt. VII. 16. Unum adjiciam, omnia me, quibus interfueram, quaeque ſtatim, quum maxime vera memorantur, audieram, vere perſecutum.

ἄνωθεν] *Demoſth.* c. Midiam. ἐγὼ καὶ τοῦτο διδάξω, ἄνωθεν δὲ. Βραχὺς γὰρ ἐσθ' ὁ λόγος, ὃν λέξω, κἂν ἄνωθεν ἄρχεσθαι δοκῇ. Ἐγένοντο εἰς εὔβοιαν ἐπιδόσεις παρ' ὑμῶν. *Thomas.* ἄνωθέ σε φίλος εἰμὶ, ἀλλ' ἐκ ἀνέκαθεν ἐρεῖς· τὸ γὰρ ἀνέκαθεν ἐπὶ τόπου λαμβάνουσιν ἀττικοὶ. *Phrynichus.* p. 116. & 196. ἀνέκαθε, φυλακτέον ἐπὶ χρόνου λέγειν —— λέγειν ἔν χρὴ ἄνωθεν σοι φίλος εἰμί. *Suidas.* ἄνωθεν, ἐκ τόπου ἢ χρόνου. *Joſ.* A. XV. 7. 8. φίλοι γὰρ ἄνωθεν ἦσαν. XVI. 6. 1. ὧν ὑπετάξαμεν τὰ ἀντίγραφα, μαρτύρια τῆς διαθέσεως, ἣν ἔσχον ὑπὲρ ἡμῶν ἄνωθεν οἱ κρατήσαντες. c. Apion. I. 6. ἐκ μακροτάτων ἄνωθεν χρόνων. A. I. 18. 3. δείσας μὴ τῆς πρότερον αὐτῷ φιλίας μηδὲν ὄφελος γένηται, φιλίαν ἄνωθεν ποιεῖται πρὸς αὐτὸν. rurſus, denuo. *Artemidor.* I. 14. ὅτου γὰρ ἄνωθεν αὐτὸς δόξεις γινώσεσθαι. *Jo.* III. 3. *Gal.* IV. 9. *Georg.* IV. 285. Altius omnem expediam prima repetens ab origine famam. *Joſ.* c. Apion. I. 7. μόνων τῶν προφητῶν τὰ μὲν ὠνωτάτω καὶ τὰ παλαίοτατα κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ μαθόντων, τὰ δὲ καθ' αὑτοὺς, ὡς ἐγένετο, συγγραφόντων. *Philo* V. Moſ. T. 2. p. 141, 37. ἡρχαιολόγησεν ἄνωθεν ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως.

καθεξῆς] *Thucyd.* II. 1. γέγραπται δὲ ἑξῆς, ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο, κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα. *Ariſtides* in Rhodum p. 543. τίς οὕτως ἢ λόγος ἐστὶν ἰσχυρὸς ἢ σοφιστὴς ἄκρος ἢ διαρκὴς, ὡς ἂν ἀξίως καταθρηνήσειεν τὰ παρόντα, μὴ πολλοστὸν μόριον, ὧν οἴεται λέγειν, παραλιπὼν, ἀλλ' ἑξῆς ἅπαντα; *Tacit.* A. II. 27. Ejus negotii initium, ordinem, finem curatius diſſeram.

κράτιστε] *Plut.* π. εὐθυμίας p. 464. E. τῷ πλεῖν εὐθὺς εἰς Ρώμην παρὰ φανδανὲ τὰ κράτιστα γράμματα δεδεγμένον. *Theophraſt.* Char. V. de blanditia. οἷος πόρρωθεν προσαγορεῦσαι, καὶ κράτιστον εἰπὼν καὶ θαυμάσας ἱκανῶς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ μὴ ἀφιέναι. *Longinus* 39. ἡ πέμπτη μοῖρα τῶν συντελουσῶν εἰς τὸ ὕψος —— ἐθ' ἡμῶν λείπεται, ὦ κράτιστε. *Galenus* de ſuis libris. κράτιστε Βάσσε bis. & Mathematica. κράτιστε ἀφροδίσιε. *Horat.* S. I. 10. 82. Octavius optimus. Epiſt. I. 16. Optime Quincti. *Artemidor.* IV. praef. τῷ κρατίστῳ κασσίῳ Μαξίμῳ. *Joſ.* Vit. 76. κράτιστε ἀνδρῶν ἐπαφρόδιτε.

Nomen *Theophili* legitur in Hiſtoria *Ariſteae. Cic.* ep. Fam. IV. 9. 10 Theophilus Marcelli libertus. *Joſ.* A. XX. 9. 7. Ματθία τοῦ θεοφίλε. S. S. *Tacit.* A. II. 55. Theophilum quendam Areo judicio falſi damnatum.

4. *Joſ.* Vit. 65. ὅταν μέντοι συντύχῃς μοι, καὶ αὐτὸς σε πολλὰ κατηχήσω τῶν ἀγνοουμένων. *Lucian.* Aſin. 48. ἐμὲ δὲ παρέδωκεν ἀπελευθέρῳ τινὶ τῶν ἑαυτοῦ νεανίσκων, καὶ εἶπε κατηχεῖν, ὅσα ποιῶν μάλιστα ψυχαγωγεῖν αὐτὸν δυναίμην —— κατηχημένος πίθῳ παρ' ἐμοὶ. *Porphyr.* in fine Q. Homeric. ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς παιδικῆς κατηχήσεως περιοδεύομεν μᾶλλον ἐν τοῖς πλείστοις ἢ νοοῦμεν. *Plut.* de flumin. p. 1158. A. κατηχηθεὶς δὲ περὶ τῶν συμβεβηκότων. *Sext. Empir.* a. Math. I. 7. τὸ μὲν διδάσκειν ἀπό τινος ἐγκύκλια προσηγόρευται μαθήματα —— περιττὸν ἡγοῦμαι, ἱκανὴν ἔτι τὴν περὶ τούτων ἔχοντα κατήχησιν. & 310. ὥστε διὰ τὸ ἐπικρατεῖν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν δωμάτων κόρακας ἐκ πολλῆς τῆς κατηχήσεως κράζειν. a. Aſtrolog. 5. τὸν μὲν ἓν ζωδιακὸν κύκλον ὥσπερ κατηχήμεθα, διαιρέσιν εἰς ιβι ζῴδια. *Salmaſius* de Helleniſt. p. 103. inter voces idioticas refert, κατηχηθῆναι pro inſtrui, & imbui rei alicujus auditione. *Diog. L.* Zeno. VII. 89. διαιρέσεσθαι δὲ τὸ λογικὸν ζῶον ποτὲ μὲν διὰ τὰς τῶν ἔξωθεν πραγματείων πιθανότητας, ποτὲ δὲ διὰ τὴν κατήχησιν τῶν συνόντων. *Cic.* ad Attic. XV. 12. quid aetati credendum ſit, quid nomini, quid haereditati, quid κατηχήσει, magni conſilii eſt. *P. Ægineta* I. 14. viva voce aliquem docere.

ἀσφάλειαν] *Herodian.* III. 9. 5. τούς τε παῖδας ὁμηρεύειν εἰς ἀσφάλειαν πίστεως ἐξέδωκε.

5. Vox ἐφημερίας occurrit in libris Chronicorum & Nehemiae. 1. *Chron.* XXIV. 4. narratur, quomodo David familiam Aaronis in XXIV. Claſſes diſtribuerit, inter quas domus Abiae locum octavum occupavit. Eundem ordinem reſtituit Hiskias 2. *Chron.* XXXI. 2. & *Nehemias* XII. 9. XIII. 30. *Joſ.* A. VII. 15. 7. χωρίσας ἐκ τῆς φυλῆς τοὺς ἱερεῖς εἵρε τέτων κδ'. πατριὰς· καὶ ἐκ μὲν τῆς ἐλεαζάρε οἰκίας ις'. ἐκ δὲ τῆς ἰθαμάρε η'. διέταξε τε μίαν παῖριαν διακονεῖσθαι τῷ θεῷ ἐπὶ ἡμέρας ὀκτὼ, ἀπὸ σαββάτε ἐπὶ σάββατον· καὶ ὕτως αἱ πατριαὶ πᾶσαι διεκληρώσαντο —— καὶ ἡ πρώτη μὲν ἀναβᾶσα πατριὰ ἐγράφη πρώτη, ἡ δὲ δευτέ-

ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμε- 6
νοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι. Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς 7
τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐ-
τῶν ἦσαν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι 8
τοῦ

ἐλισάβετ] ἐλεισαβὲθ D. Edit. *Ald.* Verſio *Vulg. Syra* poſterior. *Æthiop. Arab.* ἐλιζάβετ Editio *Bogardi, Eraſmi* 5. & comm. 7. 24. 36. 40. 41.

6. ἐνώπιον] ἐναντίον AC. 73. *Cyrillus* in Eſaj. p. 166. *Irenaeus* III. 11. Auctor *Reſpo. ad Orthodox.*

7. ἡ] — 69. ἡ ἐλισάβετ ἦν] ἦν ἡ ἐλισάβεθ D.

προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν] ἦσαν προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν D.

ταῖς] — 1.

8. τάξει] συνάξει 53.

ἐναντίον] ἐναντίον AC. Colb. 11. 15. 27. 36. 42. 46. 48. 53. 54. 55. 57. 61. 62. 68. 69. 72. 73. 80. 91. E-

ρα ἀκολάθως ἄχρι τῶν κδ. καὶ διέμεινεν ἕως ὁ μερισμὸς ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. XII. 6. 1. Ματταθίας υἱὸς Ἰωάνου, τοῦ Συμεῶνος, τοῦ ἀσαμωναίου, ἱερεὺς ἐξ ἐφημερίας Ἰωαρίβου, ἱεροσολυμίτης. & 1. *Macc.* II. 1. c. Apion. II. licet enim ſint tribus [XX] IV. Sacerdotum, & harum tribuum ſingulae hominum plus quam V. M., fit tamen obſervatio particulariter per dies certos; & his tranſactis alii ſuccedentes ad ſacrificia veniunt. de Vit. 1. ἐμοὶ δὲ ὁ μόνον ἐξ ἱερέων ἐστὶ τὸ γένος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρώτης ἐφημερίδος τῶν κδ. πολλὴ δὲ κἀν τούτῳ διαφορὰ. *Etymol.* ἐφημερία, ἡ τῆς ἡμέρας λειτουργία.

Nobilitatem generis indicabat, ſi quis ex ſacerdote natus eſſet, & multo magis ſi & matrem haberet ſacerdotis filiam. *Joſ.* Vit. 1. ἐμοὶ δὲ γένος ἐστὶν ἐκ ἄσημον, ἀλλ' ἐξ ἱερέων ἄνωθεν καταβεβηκὸς. ὥσπερ δὴ παρ' ἑκάστοις ἄλλη τίς ἐστιν εὐγενείας ὑπόθεσις, οὕτως παρ' ἡμῖν ἡ τῆς ἱερωσύνης μετουσία τεκμήριον ἐστι γένους λαμπρότητος. *Philo* de Gigant. T. 1. p. 271, 14. Θεοῦ δὲ ἄνθρωποι ἱερεῖς καὶ προφῆται, οἵ τινες οὐκ ἠξίωσαν πολιτείας τῆς παρὰ τῷ κόσμῳ τυχεῖν, καὶ κοσμοπολῖται γενέσθαι τὸ δὲ αἰσθητὸν πᾶν ὑπερκύψαντες εἰς τὸν νοητὸν κόσμον μετανέστησαν, κακεῖθι ᾤκησαν, ἐγγραφέντες ἀφθάρτῳ ἀσωμάτων ἰδεῶν πολιτείᾳ. de Monarch. T. 2. p. 226, 42. γέρας εὐσεβὲς ἀνδρὸς οἰκειότατον ἱερωσύνη, θεραπείαν ἐπαγγελλομένη τῷ πατρὸς, ᾧ τὸ δουλεύειν οὐκ ἐλευθερίας μόνον ἀλλὰ καὶ βασιλείας ἄμεινον. & p. 228, 8. γάμον αὐτῷ [τῷ ἱερεῖ] παρθένε καθαρᾶς μνᾶται, καὶ ἐκ καθαρῶν γονέων καὶ πάππων καὶ προγόνων εἰς τε καλοκαγαθίαν καὶ εὐγένειαν ἀριστίνδην ἐπικριθέντων. —— & 229, 31. προστάξας τῷ μὲν ἀρχιερεῖ μνᾶσθαι μὴ μόνον γυναῖκα παρθένον, ἀλλὰ καὶ ἔρειαν ἐξ ἱερέων —— ἐπετρεπτο δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ μὴ ἱερέων γαμεῖν θυγατέρας. τῇ μὲν ὅτι μικρὰ τούτων καθάρσια. *Joſ.* c. Apion. I. 7. ὅπως τὸ γένος τῶν ἱερέων ἄμικτον καὶ καθαρὸν διαμένῃ, πρεπόντως. δεῖ γὰρ τὸν μετέχοντα τῆς ἱερωσύνης ἐξ ὁμοεθνοῦς γυναικὸς παιδοποιεῖσθαι —— καὶ ταῦτα πράττομεν οὐ μόνον ἐπ' αὐτῆς Ἰουδαίας, ἀλλ' ὅπου ποτε σύστημα τοῦ γένους ἐστὶν ἡμῶν, κἀκεῖ τὸ ἀκριβὲς ἀποσώζεται τοῖς ἱερεῦσι περὶ τοὺς γάμους —— πέμπουσι γὰρ εἰς Ἱεροσόλυμα συγγράψαντες πατρόθεν τὸ νόμιμα τῶν γεναμένων καὶ τῶν ἐπάνω προγόνων, καί τινες οἱ μαρτυρέντες. πόλεμος δ' εἰ κατάσχοι —— οἱ περιλειπόμενοι τῶν ἱερέων καινὰ πάλιν ἐκ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων συνίσανται, καὶ δοκιμάζουσι τὰς ὑπολειφθείσας γυναῖκας.

Eliſabet, quo nomine etiam appellabatur uxor Aaronis *Exod.* VI. 25. Graeco interpreti.

6. *Thomas.* ἄμεμπτος καὶ ὁ μὴ μέμψιν δεχόμενος, καὶ ὁ μὴ μεμφόμενος τινι. τῷ δευτέρῳ δὲ χρῶνται κυρίως οἱ ἀττικοί. *Moeris.* ἀμέμπτως οὐκ ἐκεῖνος τὸν μὴ ἀξίως μέμψεως, ἀλλὰ τὸν μὴ μεμφόμενος.

Ovid. Metam. I. 328. de Deucalione & Pyrrha. Innocuos, ambos, cultores numinis ambos.

Juvenal. Sat. VIII. 19. Tota licet veteres exornent undique cerae Atria, nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

ἐνώπιον τοῦ θεοῦ] *Plut.* Probl. Rom. p. 274. A. καὶ τὸ ἐν ὑπαίθρῳ μάλιστα πᾶς εἶναι δοκεῖ τῷ Διὸς ἐνώπιον. *Act.* VIII. 21. X. 33. 2. *Cor.* VIII. 21. 2. *Tim.* IV. 1. *Gen.* VII. 1. 2. *Sam.* V. 3. VI. 3. 1. *Sam.* X. 19. *Judic.* XI. 11. *Deut.* XXIX. 9.

Lex. MS. Pſalm. δικαιώματα, προσάγματα. Discrimen inter ἐντολὴν & δικαίωμα, Hebraice חק dictum, hoc obſervatur, quod illud notet praeceptum aliquod Decalogi: iſtud praeceptum vel ceremoniale vel forenſe. *Joma* f. 67. 2. Statuta mea obſervabitis, hoc eſt etiam ea, de quibus Satanas & nationes mundi altercabuntur, qualia ſunt circa non comeſtionem porci, circa amictum heterogeneum, diſcalceationem Leviri, purificationem leproſi, hircum emiſſarium. Si forſan dicatur: Vana ſunt iſta. Scriptura dicit: Ego ſum Dominus. Ego Dominus ea inſtitui, nec tuum eſt de iis diſputare.

7. *Cholin.* f. 24. 1. Sacerdotes naevi illegitimos reddunt non anni: contra Levitas —— donec conſenuerint. Quousque? dixit R. Elai, dixiſſe Chaninam: donec tremant.

καθότι] χρὴ περὶ παντὸς πρόνοιαν πεποιῆσθαι, καθότι καὶ ἱπποκράτης παραινεῖ.

Inf. comm. 18. II. 36. *Lyſias* πρὸς τὴν εἰσαγγελίαν. οὐδὲ τὰς ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τὰς ἔτι νέας. *Dionyſ.* Hal. A. IV. 27. Ἡλικίας τε προβεβηκὼς ἐπὶ πολὺ. *Euſtath.* in Il. ψ. p. 1461, 24. κυρίως δὲ προβεβηκέναι ἐπὶ τῶν ἐν ὁδῷ ἢ δρόμῳ προβαινόντων· ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἁπλῶς χρόνῳ προβεβηκέναι τις λέγεται. & Od. ο. p. 585, 37. εἶτα νεανίσκος, εἶτα ἀνὴρ μέσος. εἶτα προβεβηκὼς, ὁ καὶ ὠμογέρων, εἶτα ἐσχατογήρως. Ταῦτα ὁ ἀλεξίων. *Schol. Od.* δ. 11. προβεβηκόσι τοῖς γονεῦσι γενόμενος παῖς. *Plato* Epiſt. ἡλικίας εἰς τὸ πρόσθεν προβαίνων. *Polyb.* XV. 29. προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν. *Lucian.* Nigrin. 24. ὅταν ἴδω τούτων τινὰ μάλιστα προβεβηκότων. *Plut.* Camill. p. 146. E. καὶ τὰς οὐκ ἐν ὥρᾳ τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἤδη προβεβηκότας.

8. *Syneſius* Epiſt. 57. σχολῆς δεῖ τῷ μετὰ φιλοσοφίας ἱερατεύοντι. 67. ἠρώτησα περὶ ἀλεξάνδρου —— ἱερατευσαμένου ἔν τινι πόλει τῶν Βιθυνῶν. *Pauſanias.* νομίζοντες ἔν τινι γυναῖκα ἀληθῆ λέγειν, τῇ Θεῷ εἵλοντο ἱερατευσαμένην ἀντ' ἐκείνης. *Ariſtoteles* Polit. VII. 8. πρῶτον τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλειαν, ἣν καλοῦσιν ἱερατείαν. *Inſcriptio ap. Spon.* Μίνανδρος ἱερατεύσας πενταετηρίδα.

9. *Euſtath.* in Il. ο. p. 1023, 17. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ μὲν αὐτόν τινα λαχεῖν αἰτιατικῇ συντάσσεται, ἔλαχεν οὐρανὸν, ἔλαχε ζόφον· τὸ δὲ ἄλλῳ δῶναι λάχος γενικῇ, ὁποῖον καὶ τὸ· πυρὸς λελόχευν. *Thucyd.* III. 50. κληρούχους τοὺς λαχόντας ἔπεμψαν. *Levit.* XVI. 9. *Joſ.* XIX. 40. 1. *Chron.* XXV. 9.

Cum varia eſſent ſacerdotum in templo munera, convenit inter eos, ut ſors jaceretur, & quisque

9 τοῦ Θεοῦ, Κατὰ τὸ ἔθος τ ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τ ναὸν τ̃ῦ
10 Κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάμα-
11 τος. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιά-
ματος.

vang. 2. 3. 16. 24. *Chryſoſtomus* T. V. 72. probante *J. A. Bengelio.* ἐνώπιον K.
τοῦ] — 1. 9. κατὰ] καθὰ D.
ἔλαχε] + δὲ 59. τοῦ prius] τὸ C.
εἰσελθὼν] εἰσελθεῖν L. ϗ εἰσελθὼν 12. κυρίε] θεῖ C a prima manu. D. 59. Verſio *Æthiop.*
10. τοῦ λαοῦ ἦν] ἦν τοῦ λαοῦ EFG 44. 73. 74. 86. 90. Evang. 24. Codices *Latini. Victor.* probante *J. A. Bengelio.*
τῇ ὥρᾳ] τ ὥρας 69 11. αὐτῷ] τῷ Ζαχαρίᾳ Verſio *Syr.*
θυσιαστηρίε] θυμιατηρίε 64. τ̃ῦ θυμιάματος] — 59.

que eo fungeretur, quod ipſi obtigiſſet: prima ergo ſortitione deſignabatur, qui altare exterius purgaret, ſecunda, tredecim legebantur, qui agnum mactarent, ſanguinem ſpargerent, lampadas aptarent, & partes victimae ad altare deportarent. Tertia, qui ſuffitum adoleret. Quarta qui per clivum aſcenderet, & membra victimae altari imponeret. Honoratiſſimus is fuit, qui ſuffitum adolebat, quo officio nonniſi ſemel defungi poterat. *Thaamid.* V. 2. Dicebat eis: novi accedant, & ſortiantur ad ſuffiendum. Sortiti ſunt. *Joma* f. 26. 1. traditur, neminem unquam bis ſuffitum adoleviſſe. Quaenam eſt ratio? Dixit R. Chanina: propter divitias. Dixit R. Papa, quanam ratione? fortaſſe quia ſcriptum eſt *Deut.* XXXIII. 10. ponent ſuffitum in naribus tuis; & poſtea: benedic domine ſubſtantiae ejus. Novi igitur huic miniſterio deſignabantur, ut omnes divites fierent, & benedicerentur. *Thamid* V. 4. Qui dignus habebatur ad ſuffitum, ſumebat vas, ſimile modio aureo continenti tres cabos, in cujus medio erat patera plena & accumulata ſuffitu; habebat ſuperne operculum, linteumque ſuperimpoſitum erat. VI. 3. Qui deſignatus erat ad ſuffitum, ſumebat pateram e medio vaſis, dabatque vas amico aut proximo ſuo; ſi ſparſus eſſet ſuffitus in medium vaſis, pugillo ipſius imponebat. Docebant eum: cautus eſto. qui adolebat, non adolebat, ante quam praefectus ipſi diceret: adole. Si autem eſſet ſacerdos magnus, praefectus dicebat: Domine ſacerdos magne, adole, diſcedebat populus, adolevit, & incurvans ſe abiit. VII. 2. Venerunt & ſteterunt ſuper gradibus veſtibuli, ſtabant priores ad auſtrum fratrum ſuorum ſacerdotum, V. inſtrumenta in manibus habentes, unus corbem, alter poculum, tertius thuribulum, quartus pateram, quintus vas & operculum, benedicentes populo benedictione una — in ſanctuario pronunciabant nomen, prout ſcribitur — elevabant manus ſupra caput.

10. *Thomas.* Θύωμα, οἱ δοκιμώτατοι, οὐ θυμίαμα, ἀριστείδης ἐν Δ. τῶν ἱερῶν· ἀπολαύειν εὐωδίας θαυμαστῆς θυωμάτων. Λιβάνιος· λιβανωτῷ καὶ σμύρνῃ καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων.

Levit. XVI. 17. *Joma* f. 44. 1. Hora thymiamatis receſſerunt a ſpatio quod erat inter אולם Πρόναον & altare: *Bemidbar R.* VII. Dixit R. Joſe: In quinque circumſtantiis ſpatium inter pronaon & altare eſt aequale ipſi templo --- Sicut ſe ſubtrahunt a templo hora thymiamatis, ſic etiam ſe ſubtrahunt a ſpatio quod eſt inter pronaon & altare, thymiamatis hora. *Chelin* I. 9. Dixit R. Joſe: in V. rebus locus inter Ulam & altare ſimilis eſt templo — arcebantur a loco inter Ulam & altare, dum ſuffitus incendebatur.

Berachoth f. 26. 1. Patres inſtituerunt orationes tempore ſacrificii jugis. Hinc ſuffitus ſignificabat preces, quia, dum adoleret ſacerdos in ſancto, populus extra templum orabat. *Philo* de Temulent. T. 1. p. 369, 42. βωμὸς δύο, τὸν μὲν ἔξω πρὸς τὰ ἱερεῖα, τὸν δὲ πρὸς τὸ ἐπιθυμιᾶν —— κατὰ δὲ τὸν ἔνδον παῶσιν ἀναίμοις, ἀσάρκοις, ἀσωμάτοις, τοῖς ἐκ λογισμοῦ μόνον χρήσεται, ἃ λιβανωτῷ καὶ τοῖς ἐπιθυμιωμένοις ἀτεικάζεται. ὡς γὰρ ταῦτα ῥῖνας, ἐκεῖνα τὸν ψυχῆς ἅπαντα χῶρον εὐωδίας ἀναπίμπλησι. & de offerentibus victimas T. 2. p. 254, 8. ἡ διὰ τῶν ἐπιθυμιωμένων εὐχαριστία —— τετίμηται ὁ τῶν θυμιαμάτων βωμὸς —— τῷ πρότερον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπηρετεῖν ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαριστίαις. *Apoc.* V. 8. VIII. 3. 4. *Pſal.* CXLI. 2. *Dan.* IX. 21. *Exod.* XXX. 7. *Philo* quis haeres T. 1. p. 501, 9. τὸν κόσμον —— διὰ συμβόλε τοῦ θυμιάματος εἴτε διὰ εὐχαριστεῖν τῷ ποιητῇ. de Vit. Moſ. T. 2. p. 150, 34. τὸ θυμιατήριον γῆς καὶ ὕδατος σύμβολον εὐχαριστίας. *Sir.* L. 15. 21.

11. De altari τῶν θυμιαμάτων. *Philo* de Offer. Vict. p. 253, 46. ὁ δὲ χρυσοῦ μὲν κατεσκεύασαι, ἵδρυται δ' ἐν ἀδύτῳ, εἴσω τοῦ πρωτέρου καταπετάσματος, ὃς ἐδεῖτ τῶν ἄλλων ἔσω ὁρατὸς, ὅτι μὴ τοῖς ἀγνεύουσι τῶν ἱερέων, καὶ γίγνοιτο πρὸς χρείαν τῶν θυμιαμάτων. & de vita Moſis. T. 2. p. 150, 33. τὰ δὲ λοιπὰ τρία σκεύη τῶν προειρημένων ἵδρυτο μέσον μὲν τὸ θυμιατήριον —— τὴν δὲ λυχνίαν ἐν τοῖς νοτίοις —— ἡ δὲ τράπεζα τίθεται πρὸς τοῖς βορείοις. *Targum* Cantic. IV. 16. ad latus ſeptentrionale erat menſa & ſuper eam XII. panes facierum: & ad latus meridionale erat candelabrum lucis, & ſuper altare offerebant ſacerdotes oblationes, & adolebant ſuper eo ſuffitum. *Thanchuma* p. 105, 1. More ſeculi rex carnis & ſanguinis faciens ſibi lectum & menſam, ponit candelabrum a ſiniſtra ſua, ſed S. benedictus ponit candelabrum ad dextram menſae S. D. *Ex.* XL. 22. 24. *Joma.* f. 33. 2. Traditio: Menſa erat ab Aquilone, a pariete remota cubitis duobus & dimidio: Candelabrum erat ab auſtro, remotum etiam a pariete cubitis duobus & dimidio. Altare poſitum erat in medio, protractumque aliquantum verſus orientem. Obſervandum autem, non dici ad dextram Zachariae, qui templum ingrediens ad dextram habebat ſeptentrionem, & meridiem ad ſiniſtram; ſed ad dextram altaris, ad cujus dextram erat meridies, ſeptentrio ad ſiniſtram. Adde quod etiam alio tempore Joannes *Apoc.* I. 13. filium hominis non in ſeptentrione juxta menſam, ſed in meridie in medio candelabrorum vidiſſe legitur. *Joſ.* A. XIII. 10. 3. παράδοξον δέ τι περὶ ἀρχιερέως Ὑρκανοῦ λέγεται, τίνα τρόπον αὐτῷ τὸ θεῖον εἰς λόγους ἦλθε. φασὶ γάρ, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ παῖδες αὐτοῦ τῷ κυζικηνῷ συνέβαλον, αὐτὸς ἐν τῷ ναῷ θυμιῶν μόνος ὢν ὁ ἀρχιερεὺς ἀκούσειε φωνῆς, ὡς οἱ παῖδες αὐτῷ νενικήκασιν ἀρτίως τὸν ἀντίοχον. καὶ τοῦτο προελθὼν ἐκ τοῦ ναοῦ παντὶ τῷ πλήθει φανερὸν ἐποίησε, καὶ συνέβη ὕστερον γενέσθαι. *Hieroſ.*

Jo-

ματος. Καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. Εἶπε δὲ 12
πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ Ζαχαρία· διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή 13
σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χα- 14
ρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας 15
ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ· καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι
ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν 16
Θεὸν

12. ἐταράχθη] ἐφοβήθη 47. 56. 58. 61.
ἐπ' αὐτὸν] αὐτῷ 73.
καὶ prius] — 72.
υἱόν σοι] σοι υἱὸν Versio *Vulg. Theophylactus. Opus Imperf.* in Matth. I. 21.
14. χαρά σοι] σοὶ χαρὰ D.
γεννήσει] γενέσει ACDE 44. 72. 86. 87. 91. Versio *Syra. Cyrill.* c. Julian. p. 330. probante *J. A. Bengelio.*
15. ἔσται γὰρ] καὶ γὰρ ἔσται F.
τὸν] — ACL 1. 74. 86. 90. 106. Evang. 12. 13. 24. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Cyrillus* Act. V. *Titus, Chrysost.* adscr. T. V. 129.
ἐπέπεσεν] ἐνέπεσεν E 47. ἔπεσεν Editio *Erasmi* 1. *Bogardi.*
13. εἶπε δὲ] Ϲ εἶπεν D. Versio *Syr.*
ἐλισάβετ] ἐλισάβεθ D.
σοι] — D. 1.
ἐπὶ] ἐν 69.

Joma f. 43. 3. de Simeone justo. per XL. annos, quibus ministravit in Pontificatu, vidit angelum albis amictum secum ingredientem in sanctum die expiationis, atque egredientem. At ultimo anno ingredientem quidem, sed non egredientem. Unde cognovit, sibi eo anno moriendum esse. *Sota* f. 33. 1. est traditio, Jochananem Pontificem audivisse vocem ex sancto sanctorum dicentem —— & amplius tale quid etiam Simeoni justo accidit —— Dicam Gabrielem fuisse., qui Josephum docuit LXX. linguas. *Berachoth* f. 7. 1. Ismael Elisae Filius dixit: cum aliquando ad suffitum faciendum ingressus essem, vidi Deum exercituum sedentem super solio alto. *Sevachim* f. 64. 2. ascendunt via dextra descendunt eadem: via dextra est via sinistra —— Dixit Rabba: quaenam dextra? dextra altaris. & quaenam sinistra? Sinistra viri. *Æn.* II. 693. Intonuit laevum. *Servius.* Sinistrum, prosperum, quia caeleste est: quae enim nobis laeva sunt, coelestibus dextra sunt, ut supra v. 54. diximus —— quia sinistra numinum intuentibus dextra sunt. *Act.* XXII. 17.

12. *Judic.* XIII. 22. *Dan.* X. 8. *Act.* X. 10. XIII. 11. XIX. 17. *Judith.* XV. 1.

13. Non solum exauditae sunt preces, quas pro salute populi fudisti: Verum etiam, quod ne quidem petere ausus es, accipies.

14. *Arrian.* Alex. V. 30. ἵνα οὐ χαρήσῃ ἰδών.

15. *Levit.* X. 9. *Deut.* XIV. 26. *Num.* VI. 3. a vino & sicera. *Targum:* a vino novo & vetere. *Schol.* 34. σίκερα δὲ ἐστι πᾶν τὸ μέθην μὲν ποιεῖν δυνάμενον, οὐκ ὂν δὲ ἐξ ἀμπέλου. *Pesachim* f. 42. 2. Sicera Medica, in quam projecerunt aquas hordei. i. e. cerevisia.

ἔτι] *Etymol.* ἔτι ἐπίρρημα ἐπιτάσεως δηλωτικὸν καὶ παρατάσεως. εἰ γὰρ εἴπομεν, τρέχοντος τινος, ἔτι θραμεῖν, τοῦτο ἐπίτασις· εἰ δὲ νυκτὸς ὄσης, ἔτι νύξ, παράτασις. Germanice. *Schon* & *noch.* Il. ι. 106. ἐξ ἔτι ἧ ὅτε. ex eo tempore, quando. *Philo* T. 2. p. 65, 16. σχεδὸν ἐξ ἔτι νηπίων παίδων. de V. Mos. p. 44, 37. ἐξ ἔτι σπαργάνων.

Bereschith R. XXXVII. 10. ad *Gen.* X. 25. R. Jose & R. Simeon f. Gamalielis. R. Jose dixit: priores qui noverant genus suum, nomen sumserunt ex eventu: nos vero, qui genus nostrum non novimus, sumimus juxta nomen patrum nostrorum. R. Simeon f. Gamalielis dixit: priores quia procreationi liberorum operam dederunt in Spiritu S. sumserunt nomina ab eventu: nos vero qui non operam damus procreationi liberorum in spiritu S., sumimus a nomine patrum nostrorum. Dixit R. Jose f. R. Halaphtha: Heber fuit magnus propheta, qui sumsit nomen ex eventu. *Bammidbar R.* XIII. de Mose & LXX. senioribus. Ipse & illi omnes impleti sunt spiritu S. illi autem impleti sunt spiritu S. ex spiritu Mosis, nec tamen Moses defectum ullum sensit: quemadmodum si quis candelam ab altera accendit, alteri propterea nil decedit. *Jud.* XIII. 5. *Jerem.* I. 4. *Gal.* I. 15. *Sirac.* XLIX. 7. inf. 41. 44. *Targum. Psal.* LXVIII. Deum exaltent pueri de semine Israel in ventre matrum suarum. *Justin.* XXIV. 6. Ex quo frigidus spiritus vi quadam velut vento in sublime expulsus mentes vatum in vecordiam vertit, impletasque Deo responsa consulentibus dare coegit. XLIII. 1. Fauno fuit uxor nomine fatua, quae assidue divino spiritu impleta velut per furorem futura praemonebat. *Anthol.* V. 25. Στησίχορον δ' ἐνόησα —— λύρης δ' ἐδίδαξεν ἀπόλλων ἁρμονίην, ἔτι παιδὸς ἐὼν σπλάγχνοισιν ἔοντα. *Quintilianus* Decl. IV. Homo qui, quod certum habeo, plurimis merebat experimentis, ut ad illum velut oracula Deorum, plenumque sacro spiritu, hominum solicitudines metusque confugerent. *Julius Paullus* V. 21. Vaticinatores, qui se Deo plenos adsimulant, idcirco civitate expelli placuit, ne humana credulitate, publici more, ad spem alicujus rei corrumperentur.

16. *Sirac.* XLVIII. 10. *Esr.* VI. 22.

17. 1. *Reg.* XIX. 15. 2. *Chron.* XXI. 12. *Malach.* IV. 6. *Adajoth* V. 9. Dixit R. Josua: accepi ego a R. Jochanne, qui audivit a Magistro suo, & is a magistro suo traditionem Mosis a Sinai, Eliam non venturum ad mundam vel immundam aliquam rem pronunciandam, neque ad elongandum vel propius admittendum —— R. Simeon dicit: ad componendas controversias. Sapientes dicunt: ad pacem faciendum in mundo S. D. *Malach.* III. 21.

Aristides in Eteoneum p. 76. τὸ μὲν γὰρ ἀποίητον παιδὸς, ἡ δὲ ἀκμὴ νεανίε, φρόνησις δὲ πρεσβύτε. *Aristot.* Nicomach. VI. 5. περὶ δὲ φρονήσεως —— δοκεῖ δὴ φρονίμως εἶναι τὸ καλῶς βεβουλεύσασθαι περὶ τὰ ἑαυτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷος ποῖα πρὸς ὑγίειαν καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. *Isidor.* III. 187. οὐ ταυτὸν φρόνημα καὶ φρόνησις· τὸ μὲν γὰρ ἔπαρμα δηλοῖ, ἡ δὲ σύνεσιν· τὸ μὲν ὑπερηφανίαν, ἡ δὲ σωφροσύνην. *Plaut.* Truculent. I. 1. 58. Phronesium suum nomen omne ex pectore emovit meo: Phronesium, nam

17 Θεὸν αὐτῶν. Καὶ αὐτὸς προελεύσε᾽ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυ-
18 ρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. Καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τ᾽ ἄγγελον· Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.
19 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ· Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ

κυρίε] θεῦ F 66. 69. 72. 73. Evang. 2. 16. *Antiochus* 121. *Theophylactus.*
ἐν κοιλίας] ἐν τῇ κοιλίᾳ Colb. Verſio *Goth. Cyprianus.*
16. ἐπὶ] πρὸς 1. 72. Colb. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi, Titus, Theophylactus.*
17. προελεύσε᾽] προσελεύσε᾽ CL 66. 73. προπορεύσεται 53. 57. πορεύσεται F.
Ἠλίου] Ἡλιοῦ 44. Editio *Stephani* 1. + τοῦ Προφήτου Verſio *Syra.*
πατέρων] ἀνθρώπων 69. δικαίων,], δικαίων *J. S. Bernardus.*
ἑτοιμάσαι] + τῷ A 42. 63. 72. *Titus.* κυρίῳ λαὸν] λαὸν κυρίῳ 73.
18. καὶ poſterius] — 1. 19. παρεστηκὼς] παρεστὼς D.

nam φρόνησις eſt ſapientia. Δίκαιοι autem & ἀπειθεῖς opponuntur, ut illorum ſapientia horum ſtultitiae.

18. *Gen.* XV. 8.

Cholin f. 24. 1. Aliquid, licitum ſacerdotibus, illicitum eſt Levitis: & aliud, licitum Levitis, illicitum eſt ſacerdotibus. Tradunt Rabbini. Sacerdotes ob labem non ſunt idonei, ob annos ſunt idonei: Levitae ob labem ſunt idonei, ob annos non ſunt idonei —— ex illo quod dicitur, cum L. annos expleverint, miniſtrare deſinent, diſcimus, annos reddere Levitam inidoneum —— Forſan & ſacerdotes redduntur non idonei per annos; & nonne hoc aequum eſt? ſi enim Levitae, quos labes non reddit inidoneos, redduntur inidonei per annos, nonne multo magis ſacerdotes, qui non idonei redduntur per labem, reddentur non idonei per annos? At ſcriptura dicit: Haec eſt lex Levitarum *Num.* IV. 3. VIII. 24. non dixit: haec eſt lex ſacerdotum.

19. 1. *Reg.* X. 1. 2. XXII. 19. 2. *Reg.* XII. 6. *Job.* II. 1. *Eſaj.* VI. 2. *Dan.* VII. 19. *Aboth R. Nathan.* II. Si Gabriel, unus ex multis millibus, qui ſtant coram Deo, voce ſua ab uno extremo terrae ad alterum penetrare poteſt, quanto magis Deus? *Job* I. 6. *Jerem.* LII. 25.

Ros Haſſana f. 56. 4. R. Simeon f. Lakis dixit: Nomina angelorum aſcenderunt in manum Iſraëlis ex Babylone. Nam ante dictum eſt: advolavit ad me unus ſeraphinorum, Seraphim ſteterunt ante eum Es. VI. 2. 6. At poſt: vir Gabriel *Dan.* IX. 21. Michael princeps veſter X. 21. *Berachoth* I. 1. R. Elieſer f. Abena dixit: praeſtantius eſt, quod dicitur de Michaële, eo quod dicitur de Gabriele, de Michaële *Eſaj.* VI. 6. de Gabriele *Dan.* IX. 21. quomodo ſcimus, unum illum eſſe Michaelem? ex *Dan.* X. 13. Michaël uno volatu: Gabriel duobus. *Megillath Eſther* IV. 13. Michaël & Gabriel angeli indicarunt Mardochaeo —— & dixit Mardochaeus Michaëli & Gabrieli. *Targum Pſal.* CXXXVII. 5. Dixit Michaël princeps Hieroſolymorum. 6. Dixit Gabriel princeps Sionis. 2. *Chron.* XXXII. 2. Miſit Dominus Michaëlem & Gabrielem Angelum, & perdidit eos [Senaheribi milites] nocte paſchatis. *Gen.* XXXVII. 13. Invenit Joſephum Gabriel in ſimilitudine viri. *Ex.* XXIV. 1. *Jonathan.* porro ad Moſen dixit Michaël princeps ſapientiae. 10. deſcendit Gabriel, & fecit laterem ex luto. *Deut.* XXXII. 9. Poſtquam autem cecidit populus ſanctus in ſortem Domini totius mundi, aperuit Michaël os ſuum, & dixit: portionem bonam nominis ſermonis Dei cum ipſo eſſe. Aperuit Gabriel os ſuum cum laudibus, & dixit; domum Jacobi eſſe ſortem haereditatis ejus. *Deut.* XXXIV. 6. Michaël & Gabriel ſternebant lectum aureum, diſtinctum margaritis, corallio & beryllo, tapetibus melotae, ſabanis purpureis & ſtolis albis. *Job* XXV. 2. Michaël a dextra ejus, cujus eſt ignis: & Gabriel a ſiniſtra ejus, qui aquae praeeſt. Apocryph. Enoch. apud G. Syncellum. οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἀρχάγγελοι, Μιχαὴλ, καὶ Οὐριὴλ, καὶ Ραφαὴλ, καὶ Γαβριὴλ. *Bereſchith R.* I. 4. & III. 11. Ne dicatur: Michaël fuit extendens in auſtro expanſi, & Gabriel in ſeptentrione, & Deus S. B. metiens in medio: Sed ego faciens omnia, extendens coelos ſolus. VIII. 15. R. Joda f. Simon: Michaël & Gabriel fuerunt pronubi Adami. XII. 7. Dixit R. Simon f. Lakis: Annon potentia & timor cum eo? *Job* XXV. 2. Potentia eſt Gabriël, & timor eſt Michaël. XLVIII. 9. Dixit R. Chanina: nomina menſium aſcenderunt e Babele. Res Lakis dixit: etiam nomina angelorum, Michaël, Raphaël & Gabriel —— & dixit, Domine, maximo illorum Michaëli. L. 21. Michaël annunciavit bonum nuncium Abrahamo, Gabriel evertit Sodoma, Raphaël eripuit Lotum. LI. 3. Et pluit Dominus ſuper Sodoma. Hic eſt Gabriël. XLVIII. 16. & ſtabat ante eos i. e. Tremor ejus illis fuit impoſitus. Michaël tremebat: Gabriel tremebat. XXI. 5. Sicut unus noſtrum. Rabbini noſtri dixerunt: ſicut Gabriel S. D. Ezech. IX. 2. & vir unus in medio ipſorum. LXIII. 19. Surgite principes. Eſaj. XXI. 5. Hi ſunt Michaël & Gabriel. LXXVIII. 1. in Gen. XXXII. 26. Hi ſunt Michaël & Gabriel principes ſuperiorum, quia omnes mutantur, ipſi autem non mutantur. *Sanhedrin* f. 21. 2. R. Iſaac dixit: qua hora Salomo duxit filiam Pharaonis, deſcendit Gabriel, & infixit calamum mari, & aſcendit limus, cui inaedificata eſt urbs magna Roma. & *Sabbat* f. 56. 2. in *Sir Haſſirim* R. 16. R. Levi tribuit Michaeli. *Bava Bathra* f. 74. 2. 75. 1. Gabriel venaturus eſt Leviathanem, qui eſt Samaël S. D. Job XL. 20. *Debarim* R. XI. f. 245. 4. Dixit Deus Gabrieli: Abi & affer mihi animam Moſis. Qui reſpondit: Domine mundi, egone videre poſſem mortem ejus, qui aequalis eſt ſexcentis millibus? Poſtea dixit Michaëli: abi, affer mihi animam Moſis. reſpondit: Domine mundi, ego ſum magiſter ejus, ille vero eſt diſcipulus meus, non poſſum videre mortem ejus —— deſcendit Deus, ut acciperet animam Moſis & cum eo tres angeli miniſterii, Michaël, Gabriel & Sasgagel. Michaël Moſi ſternebat lectum, Gabriel parabat ſindonem capiti

τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ ἰδοὺ, 20
ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ
ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς 21
προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν· καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ 22
οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς
ἦν διανεύων αὐτοῖς· καὶ διέμενε κωφός. Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λει- 23
τουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν 24
Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα· Ὅτι οὕτω 25
μοι

20. ἄχρι ἧς ἡμέρας] ἄχρις ἡμέρας ἧς D.
πληρωθήσονται] πλησθήσονται D. *Origenes* in Jo. I. 23.
ἐν prius] ἐπὶ D. Verſio *Syr.*
22. ἠδύνατο] ἐδύνατο 72.
διέμενε] διέμεινεν D. 5. 7. 42. 60. 86. Editio *Eraſmi*, *Ald. Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bogardi*, *Plantin. Wechel.* Verſio *Vulgi. Titus.* ἐπέμεινε 71. ἔμεινε Evang. 2.
αὐτῇ prius] — 91. + τότε D.
μὴ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας] ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις 63. 64. Evang. 1. 2. 19.
ταύτας τὰς ἡμέρας] τὰς ἡμέρας ταύτας DE 69.
αὐτῇ] Ζαχαρίᾳ 64. 68. Evang. 1. 2. 19.
25. ὁ] — CD.
τὸ] — D. 1.
26. μηνὶ τῷ ἕκτῳ] ἕκτῳ μηνὶ D.
ὑπὸ τοῦ] ὑπὸ 69.
Ναζαρὲτ] Ναζαρὶθ C 1. 28. 69. 72. Evang. 20. 22. Editio *Eraſmi. Bogardi.* Verſio *Syr. Copt. Vulg. Euſebius*
λόγοις μου] ἐμοῖς λόγοις 49.
21. προσδοκῶν] προσδεχόμενος D. ἐκδεχόμενος 59.
ἐν τῷ ναῷ] — 34. 39. Bodl. unus. Colb. *Theophyl.*
αὐτοῖς] 69.
23. ἐπλήσθησαν] ἐπληρώθησαν F 1. 91.
24. μὴ δὲ] ℭ μὴ D.
συνέλαβεν] + ἡ 74. ἐλισάβετ] ἐλισάβεθ D.
ἑαυτὴν] αὐτὴν D.
ἐπεῖδεν] ἐφείδεν D 69. 73.
τὸ ὄνειδος] τὸ ὀνειδισμὸν 73.
ὁ ἄγγελος] ἀρχάγγελος 86. ἄγγελος 69. 106.
τῆ Γαλιλαίας, ἡ ὄνομα Ναζαρὲτ] Γαλιλαίαν D.

piti ejus, Sasgagel pedibus. Hinc ſtabat Michaël, inde Gabriel. *Peſachim* f. 118. 1. 2. Midraſch *Thehillim* CXVII. R. Simon Silonita pro concione dixit: qua hora Nebucadnezar impius Hananiam Miſaëlem & Aſariam in ignis fornacem conjecit —— dixit Gabriel —— ego, qui ſum princeps ignis, deſcendam, & intus frigefaciam, extra vero calefaciam, & ſignum edam in ſigno. Et dixit Dominus ad eum: deſcende. Eadem hora Gabriel incipiens dixit: *Pſal.* CXVII. 2. Veritas domini manet in aeternum. *Jalkut Simoni* f. 366. 3. Thren. I. 2. Omnes amici ejus ab ea defecerunt, & inimici facti ſunt. Hi ſunt Gabriel & Michaël. Dixit eis Deus S. B. quem diligitis? Reſponderunt: Iſraëlem. Poſt Iſraëlem quem diligitis? Reſponderant: templum. Dixit Deus: juro per nomen meum magnum, Vos ipſos ignem illius eſſe accenſuros. ſtatim acceperunt Gabriel & Michaël duas faces ignis, & ignem in templo accenderunt: templum vero ſibi ipſi threnum fecit S. D. *Thren.* I. 13. *Schemoth R.* 1. venit Gabriel & percuſſit Moſen, cum dormiret, & plena fuit miſericordia erga illum, & pepercit ei. —— miſit manum ut ſumeret aurum, & venit Gabriel, depulitque manum ejus, & adprehendit carbones. II. R. Jochanan dixit: hic eſt Michaël. R. Chanina: Hic eſt Gabriel. IX. dixerunt Anania, Miſaël & Aſaria *Pſal.* CXV. 1. reſpondit Gabriel v. 2. XVIII. *Eſaj.* LXII. 6. Hi ſunt Michaël & Gabriel. cum veniret Senaherib, exiit Michaël, & percuſſit eos, & Gabriel liberavit ex praecepto Dei S. B. Hananiam & ſocios ejus. *Schemoth* XIV. S. B. dixit Michaëli: benedic. & ipſe dixit Gabrieli; Gabriel autem patribus mundi. *Bemidbar* R. II. Thronum circumſtant IV. Angeli, Michaël, Gabriel, Uriel, Raphaël. Michaël a dextris, Uriel a ſiniſtra, Gabriel ante, Raphaël poſt. XII. Dixit R. I. Scriptum eſt: Dominator, timor cum eo *Job* XXV. 2. Dominator hic eſt Michaël, angelus nivis; timor, hic eſt Gabriel angelus ignis. *Debarim R.* V. Dixit Reſch Lakish: Michaël totus nix: Gabriel totus ignis. *Schir R.* III. 8. Reges angelorum, Michaël & Gabriel. 11. Michaël princeps nivis, Gabriel ignis. *Echa R.* I. 2. proximi. Dixit R. Jacob de Capharhanan: Michaël & Gabriel. *Joma* f. 77. 1. Gabriel indutus talari veſte *Ez.* IX. 2. *Maſſecheth Derech arez rabba* 4. Michaël erat in medio, Gabriel ad dextram, Raphaël ad ſiniſtram. *Maaſe Thora.* 6. Sex ſunt Angeli mortis, Gabriel regibus.

20. Qui auribus & lingua non recte uſus fuerat, ſurdus & mutus redditur. 2. *Reg.* VII. 2.

ἀνθ' ὧν] XIX. 44. *Act.* XII. 23. *Lev.* XXVI. 43. *Ez.* V. 11. 2. *Reg.* XII. 6. 10. *Eratoſthenes* 13. ἀνθ' ὧν σωθεῖσα οὐκ εἴλετο τῷ πατρὶ συμμένειν. Quoniam, eo quod. *Æl.* V. H. IV. 8. ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος τὸν Ἀπιωρὸς βίαν κατέθυσεν ὄνῳ. XII. 18. ἀνθ' ὧν ἡ θεὸς ἔδωκεν ἀλάβαστρον αὐτῷ. XIII. 28. δίκας ἐκτίσας, ἀνθ' ὧν ἀπέδρασεν. fragm. ἀναβολὴ. ἀναβολὴν θανάτου ἐψήφισαν φαλάριδι ἔτη β. ἀνθ' ὧν ἡμέρως χαρίτωνι καὶ Μιλησίῳ προσηνέχθη.

21. *Hieroſ. Joma* f. 43. 2. & Babyl. 53. 2. Summus Pontifex fudit orationem brevem in Sancto —— Prolixus in oratione non fuit, ne formidinem aliquam incuteret populo. Hiſtoria eſt de quodam, qui prolixus fuit, & parati erant poſt ipſum intrare. Ferunt, eum fuiſſe Simeonem Juſtum. Dicunt ei: quare tam diu moraris? Reſpondit: ego ſupplicavi pro templo Dei veſtri, ne exſcinderetur. Regerunt: Non convenit tamen, ut tam diu moreris. *Thamid.* VI. 3. docebant eum: cautus eſto; ne incipias coram te, ne aduraris, incipiens expandebat & abibat. *Schol. Bartenorae.* Effundebat ſuffitum ad latus occidentale ab ipſo remotius, & cum eas ad latus ſpargeret, accumulabat —— hoc enim honoris erat, ut miniſterium in longius traheretur.

22. *Anthol.* II. 46. καὶ τῇ χειρὶ τὰ λοιπὰ σολοικίζει διανεύων, κἀγὼ δ' αὐτὸν ἰδὼν, τὸ σῶμα μου δέδεται.

23. *Moeris.* λητουργεῖν διὰ τοῦ η. ἀττικῶς· διὰ δὲ τῆς ει. διφθόγγου ἑλληνικῶς. λήϊτον γὰρ τὸ δημόσιον. *Thomas.* οἱ μὲν λητουργὸς διὰ τοῦ η. ἤτοι ὁ τὰ λήϊτα ἔργον ἔχων· λήϊτα γὰρ λέγεται τὰ δημόσια. Οἱ δὲ διὰ διφθόγγου ει. *Heſychius.* λειτουργεῖν, δουλεύειν. λειτουργικὰς, ἱερατικὰς. λειτουργὸς, ὑπηρέτης. λήϊτουργεῖν, λήϊτον γὰρ δημόσιον, λειτουργεῖν

λῃϊ-

μοι ποιήσει ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὀνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.
26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν
27 τῆς Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ, Πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ,
28 ἐξ οἴκου Δαβίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου, Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς
29 αὐτὴν, εἶπε· Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ
ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗ-
30 τος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ.
Καὶ

D. VII. 1. *Cyrillus* Hieroſ. Catech. 119. Ναζαρὰθ A.

27. μεμνηστευμένην] ἐμνηστευμένην A. μεμνησμένην D. ἐξ] ἀπὸ L 1. *Cyrillus* l. c. οἴκου] + καὶ πατριᾶς CFL. 1. Colb. 28. 34. a prima manu 37. 44. 49. 71. 106. *Euſebius*, *Chryſoſtomus* in Matth. I. 1. *Chronicon Alexandrinum*, *Gregor.* Thaum. S. 2. de Annunc. Μαριάμ] Μαρία Editio *Ald.*

28. εἰσελθὼν] εἰσῆλθεν L. ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν] πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος F. 69. ὁ ἄγγελος] — Verſio *Copt.* L 1. + εὐηγγελίσατο καὶ Verſio *Syra* poſterior. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν] — L. 1. Verſio *Copt. Armen.* + καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου 47. *Andreas Cret.* ex com. 42. 29. ἰδοῦσα] — DL 1. Verſio *Copt. Armen.* διεταράχθη] ἐταράχθη 44. διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ] ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐταράχθη D. ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη 1. ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ 76. αὐτοῦ] — DL 1. Verſio *Copt. Armen. Damaſcen.* de fide 46. ἐπὶ τὸ λόγῳ αὐτοῦ] — C. a prima manu. διελογίζετο] + ἐν ἑαυτῇ D. 28. 73 Verſ. *Armen.* + ἐν ἑαυτῇ λέγουσα. F. 33. Verſio *Syra* poſterior in margine. ποταπὸς] ποδαπὸς ἂν D. a prima manu. εἴη] — 1. εἶ L. 69. οὗτος] + ὅτι οὕτως εὐλόγησεν αὐτὴν Codex teſte *J. Harduino.* 30. καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ 1. ὁ ἄγγελος αὐτῇ] αὐτῇ ὁ ἄγγελος D. 69. 74. 89. 90. αὐτῇ] πρὸς αὐτὴν C. 28. 46. 62. *Chronicon Alex.* Μαριάμ] Μαρία D. τῷ Θεῷ] Θεοῦ 1.

λητουργοὶ, ὑπουργοὶ. *Ammonius.* Λητουργεῖν διὰ τοῦ η. καὶ λιτουργεῖν διὰ τοῦ ι. διαφέρει. Δίδυμος ἐν ὑπομνήματι Ἰλιάδος Β. τὸ μὲν γὰρ λητουργεῖν, τὸ τῷ δήμῳ ὑπηρετεῖν, λῆτον γὰρ φασὶ τὸ δημόσιον· τὸ δὲ λιτουργεῖν κακὰ λέγειν. *Ulpian.* ad Leptineam *Demoſth.* λεῖτον ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ δημόσιον. ὅθεν λειτουργεῖν τὸ εἰς δημόσιον ἐργάζεσθαι ἔλεγον· ὅθεν καὶ λεῖα λέγεται, ἡ παρὰ τῶν πολεμίων εἰς τὸ κοινὸν τῶν διαρπαζόντων ὠφέλεια. qui ſuis ſumtibus vel navem parat, vel aliud quid pro Republica facit, λειτουργῶν dicitur. *Arrian.* p. 460. ἔντιμοί εἰσιν, λειτουργίας τε πάσης καὶ εἰσφορᾶς ἀπηλλαγμένοι. *Plut.* εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. p. 791. C. Λειτουργία γὰρ ἐκ ἐστιν ἡ πολιτεία, τὴν χρείαν ἔχουσα πέρας, ἀλλὰ βίος ἡμέρου ζώου. *Joſ.* A. XIX. 2. 4. ἐκπέμπει λέπτον, ἵνα τῶν χιλιαρχῶν κτεῖνα τὴν Γυναῖκα Γάϊῳ —— τῷ λέπτῳ τὴν ἐπὶ τοιοῖς δὲ πρέπουσαν λειτουργίαν. Transfertur deinde ad miniſterium templi, & opera religionis cauſſa ſuſcepta. IV. 4. 4. οἱ κορβᾶν αὐτὸς ὁμολογήσαντες τῷ θεῷ, δῶρον δὲ θεοῦ σημαίνει κατὰ ἑλλήνων γλῶτταν, βουλόμενος ἀφίεσθαι τῆς λειτουργίας, καταβάλλειν ἀργύριον. XII. 2. 7. de menſa φοβεῖσθαι δὲ, μὴ πρὸς τὰς λειτουργίας ἄχρηστος διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους γένηται. βέλτιον γὰρ οὐκ ἀνακεῖσθαι μόνον εἰς θείαν τὰ ἀναθήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας εὔχρηστα. B. I. 1. 10. τῶ ἱεροῦ καὶ τοῦ ναοῦ τὴν διάθεσιν —— ἔθη τε ἑορτῶν ἔνια, καὶ τὰς ζ. ἀγνείας, καὶ τὰς τῶν ἱερέων λειτουργίας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας τῶν ἱερέων. II. 17. 2. ἐλεάζαρος —— τὰς κατὰ τὴν λατρείαν λειτουργοῦντας ἀναπείθει, μηδενὸς ἀλλοφύλου δῶρον ἢ θυσίαν προσδέχεσθαι.

24. *Gloſſar.* Concepit. Συνέλαβεν ἐπὶ γυναικὸς. Concepit. *Heſychius.* Συνέλαβε. κατὰ γαστρὸς ἔχει. *Galen.* de Semine I. καὶ μοὶ καὶ αὐτὸ τοῦτο συλλαμβάνειν τὸ σπέρμα, ἔτι τε πρὸς αὐτὸ τέκνωμα τοῦτο ἡ σύλληψις ἐντεῦθεν ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐδόκει τεθεῖσθαι.

Quintil. Decl. 272. Ultra commune flagitium eſt praegnans adultera: aliqua hoc tempore, quo ſalvo pudore a marito ſecubaret, cum adultero volutata eſt. *Trebell. Pollio.* De Zenobia. cujus ea caſtitas fuiſſe dicitur, ut ne virum ſuum quidem ſciret, niſi tentatis conceptionibus; nam cum ſemel concubuiſſet, exſpectatis menſtruis continebat ſe, ſi praegnans eſſet: ſin minus, iterum poteſtatem quaerendis liberis dabat. *Philo* de Abrahamo T. 2. p. 36, 49. ἄγεται τὴν ὑπ' αὐτῆς δοκιμασθεῖσαν, ἄχρι τοῦ παιδοποιήσασθαι· ὡς δ' οἱ τὰ σαφέστατα διηγούμενοι φασὶν, μέχρι τοῦ μόνον ἐγκύμονα γενέσθαι, γενομένης δ' ἐκ εἰς μακρὰν ἀποσχέσθαι διάτε φυσικὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν τιμὴν ἣν ἀπένειμε τῇ γαμετῇ. *Joſ.* B. II. 8. 13. ταῖς δὲ ἐγκύμοσιν ἐχ ὁμιλοῦσιν, ἐνδεικνύμενοι, τὸ μὴ δι' ἡδονὴν ἀλλὰ τέκνων χρείαν γαμεῖν.

25 *Gen.* XXX. 23. *Deut.* VII. 13. 14.

Thomas. τὸ ἐπεῖδεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ συμφορᾶς τίθεται. Λιβάνιος ἐν τῇ ἔχων τις γυναῖκα, καὶ ὢν ὑπὸ πατρὶ, μελέτῃ· ἐπεῖδε χειμαζομένην τὴν ναῦν. ἄπαξ δὲ καὶ ἐπὶ ἐπιθυμίας ἤκουσέ τις, καὶ τὴν ὑπάρχουσάν σφισι πατρίδα νικήσαντες πάλιν ἐπιδεῖν.

27. *Tacit.* A. 1. 4. 7. regnatrix domus. *Sueton.* Aug. 25. domus majeſtas.

28. Λεξικὸν τῆς ὀκτατεύχου MS. ἀσεῖον, καλὸν, ἐπιχαρῆ, κεχαριτωμένον. *Hyſychius.* ἀσεῖον, καλὸν ἢ πολιτικὸν, ἢ ἐπίχαρν ἢ κεχαριτωμένον. χαριέντα καλὰ, κεχαριτωμένα. *Suidas.* χαιεργὸς, ὁ κεχαριτωμένα ἐργαζόμενος. *Il.* X. 511. εἵματα χαίεντα. Metaphr. *MS.* ἱμάτια κεχαριτωμένα. *Pſal.* XVIII. 26. *Sirac.* XVIII. 17. *Clem.* Paed. III. 11. ἀπόστρεψον τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ γυναῖκος κεχαριτωμένης ex Sirac. IX. 8. ubi legitur ἐυμόρφε. *Jud.* V. 24. *Judith.* XV. 12. *Il.* X. 403. κάρη χαρίεν. *Metaph. MS.* ἡ κεφαλὴ ἡ κεχαριτωμένη.

Ruth R. 11. 4. R. Tanchuma nomine Rabbinorum dixit: tria decrevit Domus Judicii inferius, & conſenſit cum illis domus judicii ſuperius. Salutationem nomine Dei S. D. Jerem. XXIII. 27. tempore Otholiae, & Rabbini dixerunt: tempore Hananiae Miſaëlis & Aſariae: R. Channania. R. Juda & R. Simonis: in diebus Mordechai & Eſtheris. & ſtetit Boas & domus Judicii ejus, & ſtatuerunt ſalutationem nominis Dei *Hieroſ. Berachoth* R. Joſua Auſtralis. *Iſocrat.* Archid. εἰκὸς γὰρ τὴν τῶν θεῶν εὔνοιαν ἔσεσθαι μετὰ τούτων. *Berachoth* IX. 5. Statuerunt etiam, ut alter alterum ſalutaret Dei nomine S. D. Ruth. II. 4. Jud. VI. 12. *Maccoth* f. 32. 2. Dixit R. Joſua f. Levi tria fecit domus judicii inferius, & conſenſit domus judicii ſuperioris --ſalutationem.

29. *Dionyſ. Hal.* VII. 35. ἐφ' οἷς ὁ Σικίνιος ἀδημονῶν καὶ διαταραττόμενος, εὐλαβείας τε μεστὸς ἦν.

30. *Gen.* XVI. 11. XVIII. 10. *Beva Mezia* f.

Καὶ ἰδὺ, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν· καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτῦ Ἰησῦν. Οὗτος 31
ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ 32
τοῦ πατρὸς αὐτῦ· Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας 33
αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ 34
ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται 35
ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται
υἱὸς Θεοῦ. Καὶ ἰδὺ, Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν ~ γήρᾳ 36
αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ. Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει πα- 37
ρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπε δὲ Μαριάμ· Ἰδὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά 38
σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύ- 39
ταις,

~ γήρει

31. καὶ ἰδοὺ] ἰδοὺ Editio *Erasmi*, *Bogardi* Versio *Vulg.* τοὺς αἰῶνας] τὸν αἰῶνα 56. 58. 61. 33. Ἰακὼβ] Ἰούδα 2. 34. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. Μαριάμ] Μαριαὲ D. ἔσται] + μοι FM. 1. 3. 5. 7. 9. 28. 38. 42. 51. 52. 54. 59. 60. 64. 69. 90. 91. 106. Ev. 19. 24. Versio *Syra* posterior, *Copt.* *Æthiop.* *Chrysostomus.* in Gen. H. 49. *Procopius* in Esaj. VII. 14. *Basilius Seleuc.* H. 39. *Andreas* Cret. in annunciat. *Greg. Thaumaturgus.* *Damascenus* a. Nestor. & de Fide 46. & 1. δ. 27. *Nyssen.* in natal. C. *Theophylactus*, *Pseudo-Athanas.* de Deipara & de Incarnatione.

35. σὲ] σοὶ 9. διὸ] διότι A a prima manu. γεννώμενον] γενόμενον 73. + ἐκ σοῦ C 1. 33. 72. adscripto γρ. Editio *Complut.* *Erasmi* 1. *Ald.* *Genev.* *Plantin.* *E. Schmidii.* *Bezae* 3. 4. 5. *Graeca Vulg.* Versio *Syr.* prior, *Vulg.* *Armen.* *Arab.* *Æthiop.* *Lutheri*, *Bezae*, *Polani*, *Piscatoris*, *Belg.* *vetus* & *Anglic.* *Ephrem.* de margarita pretiosa T. 2. p. 268. ἵνα τῶν ἀντιγράφων οὐ περιέχει τὸ ἐκ σοῦ, ταῖς αἱρέσεσι χαριζόμενα. *Athanasius* ad Epictetum. οὐχ ἁπλῶς δὲ τὸ γεννώμενον φησιν πρὸς τὴν παρθένον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἔξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομισθῇ. ἀλλὰ ἐπήγαγεν τὸ ἐκ σοῦ, ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει τὸ γεννώμενον εἶναι πιστευθῇ. *Pseudo-Athanasius* c. omnes Haereses: εἰ δὲ εἶπεν Ἁγὰ σοῦ, πιθανὴν εἶχον τὴν ἀναιρετίαν· ἐν δὲ τῷ λέγειν ἐκ σοῦ, δείκνυσιν, ὅτι ἐξ αὐτῆς ἔλαβεν ὁ Θεὸς λόγος τὸν ναὸν ἄνθρωπον. *Auctor Dialogi c. Marcionitas* p. 121. τί γὰρ τούτου ἔσται ἀληθέστερον τοῦ εὐαγγελίου, οὐ φήσαντος, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον διὰ σέ, ἀλλ' ἐκ σοῦ. Protevangelium Jacobi, Justinus c. Tryphon. & Q. 66. *Gregorius Thaumaturg.* Anathem. 4. & S. in Annunciat. Gregor. Nazianz. Orat. 59. *Chrysostomus* T. V. *Amphilochius* 72. *Epiphanius* H. 30. 54. 69. 75. 77. 78. Damascenus de fide 4. Theodoretus in Psal. LXXXIV. 16. *Titus Bostrensis.* *Irenaeus* III. 21. Origenes in Ro. VI. 6. Tertullianus a. Praxeam & c. Marcion. IV. *Cyprianus* T. 38. Ambrosius de Incarnat. c. 6. Hilarius in Psal. LIX. 6. LXVII. 17. *Fulgentius* ad Petrum 3. ad Monim. 2. ad Thrasym. I. 3. *Aponius* in Cant. *Idacius* 1. *Gaudentius* S. 13. *Novatianus* de Trin. *Gelasius* Reg. a. Eutychen. Leo Papa ad Flavianum & c. Eutych. Hesychius de laud. S. Virginis. Nestorius apud Marium Mercatorem, *Maximus Taur.* *Proclus.* *T. Beza*, in Annot. Edit. 1. 2. 3. 4. Minime igitur, inquit, dubitavi haec verba restituere, ex Graecis & Latinis plerisque codicibus aut temere aut malitiose expuncta. *H. Grotius:* Illud, inquit, ἐκ σοῦ, omnino retinendum censeo. Credibile est inductum ab Eutychetis secta, postea diu praepotente, cujus sententiae valide hic locus adversabatur. Probante etiam D. Whitbyo. Nobis tamen consensus codicum potior est, quem etiam plurimi Patres sequuntur: altera autem lectio ex *Gal.* IV. 4. huc translata videtur.

36. ἐλισάβετ] ἐλιζάβετ Editio *Erasmi*, *Bogardi.* ἐλεισαβέθ D. 69. συγγενὴς] συγγενὶς AE 57. 69. 76.

86. 2. tres viri fuerunt Michaël, Gabriel & Raphaël; Michaël venit ad nuncium offerendum Sarae.

31. *Aristaenet.* I. 19. ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρὶ —— ἔπειδὸν ἐν γαστρὶ γυνὴ λήψεσθαι μέλλοι.

35. Spiritus S. est δύναμις θεοῦ 1. *Cor.* VI. 14. Coll. *Ro.* VIII. 11. 1. *Tim.* III. 16. 1. *Pet.* III. 18. *Act.* I. 8. inf. XXIV. 49. supra comm. 17.

36. *Pollux* III. 30. ἐκ δὲ τῆς συγγενείας κοινὸν μὲν οἰκεῖος, ὁμογενὴς, συγγενὴς, καὶ θήλεια ἦν. Ἡ γὰρ συγγενὶς ἐσχάτως βάρβαρον. *Herodianus* p. 198. συγγενίδα οὐ ῥητέον, ὅτε μὴν εὐγενίδα· ἀλλὰ συγγενῆ καὶ εὐγενῆ τὸ θηλυκὸν, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι τὸ ὄνομα. ὥσπερ γὰρ ὁ εὐτυχὴς, καὶ τὸ εὐτυχὲς, ἕτω καὶ ταῦτα. Καὶ ὥσπερ οὐκ εὐτυχίδα λέγομεν, οὕτως οὐδὲ συγγενίδα, ἀλλὰ συγγενῆ. ὡς που καὶ Μενάνδρος κρωβύλῃ τῇ μητρὶ πείθου καὶ γάμει τὴν συγγενῆ.

Si Maria agnata fuit Elisabetae, hoc est, si patrem habuit sacerdotem, uti Elisabet, quod *Ammonius* per συγγενῆ intelligit (vid. ad *Marc.* VI. 4.) sequeretur Mariam non ex tribu Juda sed ex tribu Levi fuisse oriundam. Ita sensit *auctor Testamenti* XII. *Patriarcharum.* Simeon. 7. ubi de Juda & Levi loquens ἐξ αὐτῶν, inquit, ἀνατελεῖ ὑμῖν τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. ἀναστήσει γὰρ ὁ κύριος ἐκ τοῦ Λευΐ, ὡς ἀρχιερέα, καὶ ἐξ Ἰούδα ὡς βασιλέα θεὸν καὶ ἄνθρωπον. & Lev. 2. διά σε καὶ Ἰούδα ὀφθήσεται κύριος ἐν ἀνθρώποις. *Faustus* Manichaeus ap. Augustin. XXIII. 4. palam est, quia eadem patrem habuerit sacerdotem quendam, nomine Joachim. cui Augustinus c. 9. respondet: Si Joachim pater Mariae de stirpe Levi fuit, ut Faustus haereticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat. —— quia Canonicum non est, me non constringit —— Si illius Apocryphae Scripturae, ubi Joachim pater Mariae legitur, autoritate detinerer. *Maimonides* Sanhedrin 2. Non constituunt in Synedrio nisi sacerdotes, Levitas, & Israëlitas nobilis prosapiae, & dignos, qui affinitatem contrahant cum sacerdotibus. Judaei etiam tradunt uxorem Calebi, ex quo natus est David, fuisse Miriam sororem Mosis & Aaronis. Ita *Josephus* gloriatur de duplici generis sui nobilitate: Vit. 1. ἐμοὶ δ' ἐ μόνον ἐξ ἱερέων ἐστὶ τὸ γένος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρώτης ἐφημερίδος τῶν κδ'. —— ὑπάρχω δὲ καὶ τῷ βασιλικῷ γένος ἀπὸ τῆς μητρὸς. οἱ γὰρ ἀσαμωναῖοι παῖδες, ὧν ἔκγονος ἐκείνη, τῷ ἔθνει ἡμῶν ἐπὶ μάκιστον χρόνον ἠρχιεράτευσαν καὶ ἐβασίλευσαν.

41. *Dioscorides* V. 74. ἐν μήτρᾳ δεκαμηνιαῖον βρέφος βραδὺ διαμένει. *Il.* ψ. 266. ἵππον —— ἐξέτι' ἀδμήτην, βρέφος ἡμίονον κυέουσαν.

ἐσκίρτησε] *Plut.* Sympos. VII. Sapient. p. 161. A. de delphin. ἐξήλωντο παίζοντες ὑφ' ἡδονῆς καὶ σκιρτῶν-

40 ταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
41 Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπα-
σμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος
42 ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ. Καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ,
43 καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ
44 Κυρίου μου πρός με; Ἰδοὺ γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου,
45 ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα· ὅτι
46 ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου. Καὶ εἶπε Μαριάμ· Μεγαλύνει ἡ
47 ψυχή μου τὸν Κύριον· Καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου· Ὅτι
48 ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ· Ἰδοὺ γὰρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με
49 πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ
τὸ

γήρᾳ] γήρει ACDEFGKLM. 1. 4. 9. 11. 13. 14. 15. 28. 33. 42. 44. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 65. 66. 68. 69. 70. 72. 74. a prima manu. 83. 86. 90. Evang. 1. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. *Bengelii, Plant. Bogardi, Geneu. Chryſoſtomus* in Gen. H. 49. & T. V. 72. *Theophylactus. Gregor. Thaumaturg.* S. 3. γήρᾳ Atticum eſt.

οὕτως] + ὁ A. ἐστιν] — 1. 37. ὦδε] — 8. 63. 71.

παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα] πᾶν ῥῆμα παρὰ τοῦ θεοῦ D. τῷ θεῷ] θεῷ 1. τοῦ θεοῦ L.

38. εἶπε δὲ] καὶ εἶπεν D. Μαριάμ] Μαρία CD. + πρὸς τὸ ἄγγελον Verſio *Copt.*

ἀπῆλθεν] ἀπέστη D. 39. ἀναστᾶσα δὲ] καὶ ἀναστᾶσα AK. 11. 27. ex emendatione. 38. 42. 68. 72.

Μαριὰμ] Μαρία D. ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις] — 9. 38. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις 64. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο 42.

Ἰούδα] Δαυὶδ Codex Stephani. *Robertus Valeſius* inter Epiſt. Caſauboni 46. Quid ſi ἐστὶν aut ἔστα legendum? ea certe civitas in montanis Judaeae, Joſ. XV. 55. etiam ſacerdotibus tributa. *H. Relandus* non ſollicitata, quae apud Lucam eſt, lectione eandem tamen urbem intelligit, teſte Euſebio octodecim mill. ab Eleutheropoli ad auſtrum diſtantem, Palaeſtin. p. 870. addito loco Joſuae XXI. 16. 11. 12. XX. 7.

40. ἐλισάβετ] ἐλιζάβετ Editio *Eraſmi. Bogardi.* ἐλισαβέθ D.

41. ἡ ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας] τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ ἐλισάβετ D. 1. 69. 73. *Origenes* in Jo. I. 29. & H. 7. *Cyprianus* T. 37. ἐλισάβετ] ἐλιζάβετ Editio *Eraſmi. Bogardi.* ἐλισάβεθ D. bis.

τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς] ἐν τῇ κοιλίᾳ ἡ ἐλισάβεθ τὸ βρέφος αὐτῆς D.

βρέφος] + ἐν ἀγαλλιάσει K. 50. 76. 106. *Gregorius Thaumaturg.*

42. ἀνεφώνησε] ἀνεβόησε CF. 13. 33. 46. 59. 61. in marg. 64. 69. 71. 86. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.*

φωνῇ] κραυγῇ L. *Origenes* in Jo. I. 29. εἶπεν] + τῇ Μαριάμ Verſio *Syr.* 43. ἔλθῃ] — 61. a prima manu.

44. ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος] τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει. AEGHM. 9. 10. 11. 12. 15. 44. 72. 76. 78. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Theophylactus, Chronicon Paſchale.* 45. πιστεύσασα] πιστεύσασα, 74.

46. Μαριάμ] τῇ Μαριάμ *Origenes* H. 7. Non enim ignoramus, quod ſecundum alios Codices & haec verba Eliſabet ratiocinetur. 47. ἐπὶ] ἐν D. σωτῆρι] σωτηρίῳ L. teſte Beza.

μου poſterius] ἡμῶν 64. 48. ἐπέβλεψεν] + κύριος D.

49. μεγαλεῖα] + μεγάλα L. + μεγάλα ὁ θεὸς. D.

τῶντες. *Ariſtid.* in Bacch. p. 30. ὁ δὲ σκιρτᾷ καὶ μελῳδεῖν ἐθέλει. *Dionyſ.* Hal. II. τὸ χορεύμα καὶ σκίρτημα. *Aelian.* H. A. XI. 10. παῖδες —— σκιρτῶντες. *Heſych.* σκιρτᾷ, ἅλλεται, ὀρχεῖται. *Gen.* XXV. 22. *Juvenal.* VI. 599. Vexare uterum pueris ſalientibus. *Ariſtoph.* Plut. ω. 761. σκιρτᾶν καὶ χορεύειν. Veſp. p. 1295. εὐθὺς γὰρ ὡς ἐνέπλητο πολλῶν κράγαθῶν ἐνήλλετ', ἐσκίρτα.

42. *Deut.* XXVIII. 4.

Thomas. ἀνακραγεῖν κάλλιον καὶ ἐγκραγεῖν, ἢ ἀναφωνῆσαι. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ· Δάπιδα μεγάλην τῶν ἀιγυπτίων. Καὶ τούτων πόρρωθεν ἐγκραγών. *Moeris.* ἀνακεκραγέναι, ἀττικῶς· ἀναφωνῆσαι, ἑλληνικῶς. *Plut.* Themiſtocl. p. 124. F. ἀνεφώνησε μήτρῳ ταυτί. *Galen.* de Valetud. tuenda. καὶ τὰς καλουμένας ὑπὸ τῶν φωνασκῶν ἀναφωνήσεις.

43. *Ariſtaenet.* I. 43. ταύτην ὁ χαρίσιος ἰδὼν, χαίροις, εἶπε, φιλτάτη· Ἡ δὲ καὶ πόθεν ἂν ἐμοὶ, φησὶ, γένοιτο χαίρειν; *Virgil.* Ecl. IX. 27. & quae tanta fuit Romam tibi cauſa videndi? *Matth.* III. 14. 2. *Sam.* XXIV. 21. Hoc a Spiritu S. ipſi revelatum erat.

45. μακαρία] Ego infelix, cujus maritus non credidit, & ideo mutus eſt.

46. *Philo* de Vit. Moſ. p. 178, 15. πίστις τῶν μελλόντων ἢ τῶν προγεγονότων τελείωσις. *Act.* XXVII. 25. Ut *Ex.* XV. 20. 21. *Diodor.* S. I. 20. μεγαλύναντας τῷ θεῷ τὴν δύναμιν. *Plut.* Pompej. p. 635. C. μεγαλύνειν ἀλλήλων τὰ ἔργα. *Cic.* p. 872. D. ἐπαινεῖν ἀεὶ καὶ μεγαλύνειν ἑαυτὸν, *Thucyd.* VIII. 81. ὑπερβάλλων ἐμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. *Act.* V. 13.

48. *Herodot.* VII. 45. ἐνθαῦτα Ξέρξης ἑωυτὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τοῦτο ἐδάκρυσε. 46. ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσαι νῦν καὶ ὀλίγῳ πρότερον; μακαρίσας γὰρ σεαυτὸν δακρύεις. *Liban.* O. 29. p. 635. C. πότερον ἄμεινον ἄγειν ἢ ἄγεσθαι; καὶ ἰσχύειν, ἢ μὴ δύνασθαι —— καὶ καλεῖσθαι μακάριον, ἢ μακαρίζειν ἕτερον; *Plut.* π. εὐθυμίας p. 471. C. ὦ μάκαρ ἀτρείδη, μοιρηγενὲς, ὀλβιοδαίμων. ἔξωθεν ἔτος ὁ μακαρισμὸς ὅπλων καὶ ἵππων καὶ στρατείας περικεχυμένης. *Ariſtot.* Rhet. I. μακαρισμὸν & εὐδαιμονισμὸν appellat, ubi περὶ ἐπαίνου ſermo eſt. Verſ. *Vulg.* beatam me dicent. *Gen.* XXX. 12. 1. *Sam.* I. 11. *Petron.* 126. coepi —— inter monſtra numerare, quod ancilla haberet matronae ſuperbiam, & matrona ancillae humilitatem. *Gen.* XVI. 11. *Judith.* VI. 19.

49. *Menander* Perinth. ap. Suidam in ἀβέλτερος. οὐκ οἶδ' ὅτι αὐτὸς μεγαλεῖον ἐστι διαπεπραγμένος. *Xenoph.* ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα. *Polyb.* ap. Suid. πράξαι μὲν ὁλοσχερές τι καὶ μεγαλεῖον οὐχ οἷοί τ' ἦσαν. *Euſtath.* in Il. α. p. 61. 25. ὑποδείξασα, ὡς οὐ μόνον τυχὸν ᾠδὴν ἀνύσει, ἀλλὰ καὶ δεινόν τι πείσεται διὰ τὸ τῆ βασιλέως μεγαλεῖον. B. p. 215. 40. τὸ δὲ μεγαλεῖον τῆ ἥρως δηλοῖ καὶ τὸ ἄδειν τελαμῶνος παροιμιακῶς λεχθὲν. ε. p. 448. 30. σμικρύνει δὲ ἄλλως καὶ ἐξευτελίζει τὸ μεγαλεῖον ἐκεινης τῆς πράξεως. p. 449. 27. οἱ ἕλληνες —— οἷα τι μεγαλεῖον τοῖς ἐπιγόνοις τὴν τροίαν ἁφεῖκαν περιάδεσθαι. η. p. 529. 20. ἔνθα ὕ-

τὸ ἔλεος αὐτῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβυμένοις αὐτόν· Ἐποίησε κράτ☞ ἐν βραχίονι 50
αὐτῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνυς διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρό- 51
νων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτῦντας ἐξαπέστειλε κε- 52
νούς· Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτῦ, μνησθῆναι ἐλέους, (Καθὼς ἐλάλησε πρὸς 53. 54
τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτῦ) εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ 55
Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς· καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Τῇ δὲ Ἐλισά- 56
βετ ἐπλήσθη ὁ χρόν☞ τῦ τεκεῖν αὐτήν· καὶ ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ 57
οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε Κύρι☞ τὸ ἔλε☞ αὐτῦ μετ' αὐτῆς· καὶ συνέχαιρον 58
αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον· καὶ ἐκάλουν αὐτὸ, 59
ὀπὶ τῷ ὀνόματι τῦ πατρὸς αὐτῦ, Ζαχαρίαν. Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτῦ, εἶπεν· 60

Οὐ-

50. εἰς γενεὰς γενεῶν] ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν A. in fine pſalmorum. Verſio *Armen.* ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰς Verſio *Vulg.* εἰς γενεὰν καὶ γενεὰς C a prima manu. bis. εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς C ex emendatione L. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini.* εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν FM Veron. Pſalter. 1. 3. 11. 13. 15. 27. 29. 34. 39 45. 46. 47. 49. 52. 53. 54. 56. 58 60. 64. 67. 68. 69. 70. 71. 72. in ora. 73. 78. 86. 92. 98. 104. 106. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Editio *Pſalmorum* A. 1559. & 14. . . . . *Iſidorus, Theophylactus, Euthymius, Horologium. Eſther.* IX. 27. 51. διανοίᾳ] διανοίαις EF. 3. 34. a prima manu. Ver. διανοίαις 47

55. τῷ ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι] τὸν ἀβραὰμ καὶ τὸ σπέρμα 58. 61.

εἰς τὸν αἰῶνα] ἕως αἰῶν☞ A poſt Pſalmos. CF Ver. 1. 3. 6. 10. 12. 13. 34. 35. 38. 44. 47. 54. 55. 59. 62. 64. 69. 76 78. in marg. 82. 83. 106. Editio *Pſalmorum* A. 1559. Thaumat. *Greg.* S. 2. *Horologium.* probante *Bengelio.*

56 Μαριὰμ] Μαρία D. ὡσεὶ] — D. 28. 69. ὡς L 1.

57. τῇ] ἡ 11. τὸ 69. ἐπλήσθη] ἐπληρώθη 67. 58. αὐτῆς prius] — L.

59. ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ] τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ D. 28. ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ CL. 69. Verſio *Syr.* + καὶ Colb.

ἦλθον] ἦλθαν D a prima manu. + τοῦ 59. ἐκάλουν] ἐκάλων 1. αὐτὸ] αὐτὸν 13.

60. κληθήσε῀] + τὸ ὄνομα αὐτοῦ CD. Verſio *Copt.* 61. εἶπον] εἶπαν DL. 1. Editio *Eraſmi* 1.

πτια τὰ τῦ πολέμυ καὶ ἀνειμένα, καὶ ἀδέν τι γενναῖον ἔχοντα —— ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἐπεισοδιάζονται οἱ ποιητικοὶ θεοὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς ἔργοις μεγαλεῖον καὶ καινόν. p. 532. 8. ἔοικέ τι μεγαλεῖον ἔχειν, ἡ πολλαχῦ ῥηθεῖσα τῦ Διὸς ἐν τροίᾳ φυγὴ, ἣν καὶ ὑψηλὴν λέγει —— ὡς τά τε ἄλλα τίμιον φυτὸν. 1. p. 684. 31. τὸ μεγαλεῖον τῶν βασιλικῶν ἔργων. κ. 746. 19. τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐνταῦθα πράξεως. *Pſal.* LXXI. 19.

52. καθεῖλε] *Euripid.* Ino. 50. ap. Stobaeum ὁρᾶς τυράννυς διὰ μακρῶν ἠσκημένους, ὡς μικρὰ τὰ σφάλλοντα, καὶ μί' ἡμέρα τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὸν δ' ἦρ' ἄνω. *Philoſtrat.* V. Apollon. V. 35. καθηρηκέναι τὸν τύραννον. *Thucyd.* VI. 83. τὸν βάρβαρον μόνοι καθελόντες εἰκότως ἄρχομεν. *Herodot.* II. 152. καταιρέει τὰς βασιλέας. *Lucian.* Navig. 40. ὑψηλὸς καταπίπτεις ἀνάσπαστος ἐκ τῦ βασιλείυ θρόνυ. *Seneca* praefat. l. III. Q. Natural. Nunc cum maxime Deus alia exaltat, alia ſubmittit: nec molliter ponit, ſed ex faſtigio ſuo nullas habitura reliquias jactat. *Sir.* XLVIII. 8. *Ælian.* V. H. II. 25. ὅτε καὶ Δαρεῖον καθεῖλεν ἀλέξανδρος. *Thucyd.* III. 13. καὶ ἀθηναίυς ῥᾷον καθαιρήσετε. III. καὶ τείχη καθελεῖν. *Lucianus* Nigrin. 23. ἐχρῆν ἔν ταύτῃ τοι καθαιρεῖν αὐτῶν καὶ ἀπευανίζειν τὴν δυναστείαν. *Galen.* καθαιρεῖν τὰ ὑπεραυξανόμενα. *Antiph.* καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῦ ἐξ ἀκροπόλεως καθελόντες καὶ συγχωνεύσαντες. *Ariſtoph.* Nub. 748. καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην. *Plut.* Themiſt. p. 123. B. καθαιρῦντες τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ὑπεροχήν. καθαίρειν τὸ φρόνημα τῦ υἱῦ.

δυνάστας] *Xenoph.* Paed. C. VIII. τύτυς πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασι. *Demetr. Phaler.* ἐπειδὴ οὐ πρᾴως ἀκύυσιν οἱ δυνάσται, καὶ αἱ δυνάστιδες, τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα.

Xenoph. Hell. V. ὁ θεὸς πολλάκις χαίρει, τοὺς μὲν μικρὸς μεγάλυς ποιεῖν, τὺς δὲ μεγάλυς μικρύς. *Heſiod.* Εργ. I. 5. ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥία δὲ βριάοντα χαλέπτει, Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει, Ῥεῖα δὲ τ' ἰθύνει σκολιὸν, καὶ ἀγήνορα κάρφει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

53. *Herodot.* III. 135. ὁλκάδα οἱ ἔφη συμβαλλέεσθαι, πλήσας ἀγαθῶν παντοίων. IX. 81. ἰδόντα παρασκευὴ μεγαλοπρεπὴς τῦ δείπνυ, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ. *Cic.* Paradox. I. In quo equidem continentiſſimorum hominum majorum noſtrorum ſaepe requiro prudentiam, qui haec imbecilla & commutabilia pecuniae membra verbo bona putaverunt appellanda. *Schol.* bonorum nomen pro facultatibus ita uſitatum eſt, ut in Jure civili vix quicquam invenias tritius, id comprobant tituli de bonorum poſſeſſione. *Diog. L.* Plato. III. 101. τὸ ἀγαθὸν εἰς τέτταρα γένη διαιρῦνται, ὧν μὲν ἓν λέγομεν εἶναι τὸν τὴν ἀρετὴν ἔχοντα ἰδίᾳ ἀγαθὸν· ἄλλο δὲ αὐτὸ τὴν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην λέγομεν ἀγαθὸν εἶναι. τρίτον δὲ οἷον σιτία, καὶ γυμνάσια, τὰ προσφορά, καὶ φάρμακα. *Ariſtot.* M. Moral. I. 2. πειραθῶμεν λέγειν, τί ἀγαθὸν πρακτικῶς λέγεται· ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὸ μὲν —— δυνάμεις, οἷον ἀρχὴ, πλῦτος, ἰσχὺς, κάλλος. & 3. ἔστι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, οἷον αἱ ἀρεταὶ· τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, οἷον, ὑγιεία· τὰ δ' ἐκτὸς, πλῦτος, ἀρχὴ, τιμὴ. *Herodot.* VI. 139. πιεζόμενοι λιμῷ —— κλίνη στράσαντο, ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλέην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες. *Symmach.* Ep. III. 73. Subſidia vitae, quae bona dici ſolent, ubi cenſus uberior eſt. *Targum* Ezech. XVI. 19. & bona mea, quae dedi tibi, ſimilam, & oleum, & mel, quibus cibavi te. inf. XII. 19. I. *Sam.* II. 5. inf. VI. 25.

54. ἀντελάβετο] Verſ. *Vulg.* Suſcepit. D. adjuvavit. *Plut.* Pyrrho p. 399. C. τὺς μὲν ὡς τὴν Λευκανίαν ἔπεμψεν ἀντιληψομένυς τῦ ἑτέρυ τῶν ὑπάτων, ὡς μὴ βοηθοίη· τὺς δὲ ἦγεν αὐτὸς ἐπὶ Μάνιον Κύριον. *Diod.* S. XI. 13. ὡς δοκεῖ τὸ θεῖον ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀλλήνων. Curam ſuſcipit. *Act.* XX. 35. *Eſaj.* XLI. 9. *Pſal.* XVII. 38.

55. *Pollux* III. 8. οἱ πατέρες, τῦτο γὰρ οὐ κατὰ τῦ γεννήσαντος μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἄνω προγόνων ὀνομάζεσθαι.

56. *Maimonides* in Geruſchin 11: Femina vel vidua vel repudiata non nubit nec deſponſatur niſi poſt moram XC. dierum. Ut nempe dignoſcatur, utrum ſit gravida nec ne: utque inter ſobolem primi & ſecundi mariti dignoſcatur. Pari modo vir & uxor proſelyti facti per XC. dies ſegregantur, ut dijudicari poſſit inter prolem genitam in ſan-

61 Οὐχί· ἀλλὰ κληθήσε⟩ Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν· Ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγε-
62 νείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέ-
63 λοι καλεῖ⟩σθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων· Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα
64 αὐτοῦ. Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα
65 αὐτοῦ· καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβ⟩ος τοὺς περιοικοῦντας
66 αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεν-
το πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες· Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο
67 ἔσται; Καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύ-
68 μα⟩τος ἁγίου· καὶ προεφήτευσε, λέγων· Εὐλογητὸς Κύρι⟩ος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ· ὅτι ἐπε-

σκέ-

ὅτι] — 1. 64. 67. Colb.
καλεῖται] + ἐπὶ 39. 59.
62. τὸ τί] ὅτι ὁ D.
63. πινακίδιον] πινακίδα D.
ἐστὶ] ἔστι C 1. 10. 12. 83. Colb. Verſ. *Syr.* poſt. in marg.
ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον 51. 71.
παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ] — D.
αὐτοῦ poſterius] C. a prima manu. + διηρθρώθη Editio *Complut.*
ἐπὶ πάντας φόβ⟩ος] φόβ⟩ος ἐπὶ πάντας 73.
διελαλεῖτο] διελαλήθη 60.
66. ἀκούσαντες] ἀκέοντες CD. 61. 74.
τί] τίς Variae Lectiones *Bogardi. Pricaeus.*
χεὶρ κυρίου ἦν] γὰρ χεὶρ κυρίου D. ἦν χεὶρ κυρίου 1. in margine.
67. προεφήτευσε] ἐπροφήτευσε ACL 1.
ἐν τῇ συγγενείᾳ] ἐκ τῆς συγγενείας ACL 11. 15. 65. 72. Verſ. *Copt.* Chronicon Alex.
τῷ ὀνόματι τούτῳ] τὸ ὄνομα τοῦτο D.
αὐτοῦ] αὐτὸ DFG 64. 69.
λέγων] — D.
αὐτοῦ] + καὶ ἀνεῴχθη παραχρῆμα ἐλύθη ἡ γλῶσσα αὐτοῦ D.
64. δὲ] + καὶ F.
ἡ γλῶσσα] ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης 1. ex *Marc.* VII. 35.
65. ἐγένετο] ἐγένοντο δὲ AK. 72.
αὐτοὺς] αὐτοῦ D. Verſio *Goth.*
πάντα] — 69. 71.
ταῦτα] αὐτοῦ 73.
τῇ καρδίᾳ] ταῖς καρδίαις DL 49. Verſio *Armen.*
καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ] — 36. Verſio *Armen.*
γὰρ χεὶρ κυρίου ἦν] CL. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior
ἦν] — 59.
αὐτοῦ] αὐτῶν 13. 69.
προεφήτευσε λέγων] εἶπεν D.

ſanctitate & prolem genitam extra ſanctitatem. Ex *Cetuboth* V. & *Jebamoth* f. 33. 2. 34. 2. 35. 1. &c.

57. *Cic.* de Or. III. 58. ego tum gravida expletis jam fere ad pariendum menſibus.

58. οἱ περίοικοι] *Thucyd.* I. 101. τῶν περιοίκων θεριάται τε καὶ αἰθεσῖς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν. 8. οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων. accolae vicini. VIII. 6. ἀνδρα περίοικον. 22. Δεινιάδας περίοικος. *Ariſtot.* Polit. II. 8. γεωργεῖσί τε γὰρ τοῖς μὲν [Λάκωσιν] εἴλωτες, τοῖς δὲ κρησὶν οἱ περίοικοι. *Strabo* VI. p. 396. A. ἰσχυσε δὲ μέγιστον ἡ τῶν Ρηγινῶν πόλις, καὶ περιοικίας ἔσχε συχνὰς. *Herodian.* VI. 2. 3. πάντα τὰ περίοικα βάρβαρα χειρώσασθαι.

συνέχαιρον] *Ariſtides* in Cyzic. p. 245. ἄξιον ἦν τοῖς μὲν θεοῖς χάριν εἰδέναι, τοῖς δὲ βασιλεῦσι συγχαίρειν τε καὶ συνεύχεσθαι· μακαρίζειν δ' αὐτὸς τῷ χρόνῳ. Serm. S. 4. p. 334. προσρηθῆναι μὲν ἔδοξα —— ὑπό τινος καὶ μάλα συγχαίροντος· Θεόδωρε, χαῖρε. *Plaut.* Truculent. II. 6. 35. Tu cum recte proveniſti, cumque es aucta liberis, Gratulor. *Varro* de V. Pop. Ro. quae veniebant ad foetam amicae gratulatum. *Ruth.* IV. 17. *Gen.* XXI. 6.

59. *Od. τ.* 552. οὐ μὲν γὰρ τις πάμπαν ἀνώνυμος ἐς' ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπεί κε τεκῶσι γονῆες. *Iſaeus* pro Pyrrhi Haered. οἱ αὐτοὶ θεῖοι ἦσαν, ἐν τῇ δεκάτῃ τῆς θυγατρὸς ἀποφανθείσης εἶναι, ὑπὸ τοῦ ἀδελφιδοῦ κληθέντες μεμαρτυρήκασι παραγενέσθαι —— οἱ δὲ τοῦ πυρρίου θεῖοι ἐν τῇ δεκάτῃ φάσκοντες παραγενέσθαι, τὸ τῆς τήθης ὄνομα κλειταρέτην τὸν πατέρα ἐμαρτύρησαν θέσθαι αὐτῇ —— ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ ταύτης κληθέντες συνεσιᾶσθαι. *Euripid.* Electr. 933. κἀκείνης ἐγὼ τὰς παῖδας, ὅστις τοῦ μὲν ἄρσενος πατρὸς ἐκ ὀνόμασαι, τῆς δὲ μητρὸς ἐν πόλει. *Dionyſ. Halic.* IV. de Servio Tullio, ᾧ τίθεται τραφέντι ἡ μήτηρ τὸ μὲν ἴδιον τε καὶ συγγενικὸν ὄνομα τύλλιον ἐπὶ τοῦ πατρός. *Ariſtot.* H. A. VIII. extr. τὰ πλεῖστα δὲ ἀναιρεῖται πρὸ τῆς ἑβδόμης. διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τότε τίθενται, ὡς πιστεύοντες ἤδη μᾶλλον τῇ σωτηρίᾳ. *Polyaen.* p. 546. Ἰάσων, παιδὸς γεννηθέντος αὐτῷ, μέλλων ὄνομα τίθεσθαι, τοὺς ἀρίστους θετταλῶν καλέσας παρεκάλεσε τὸν ἀδελφὸν προσῆναι τῆς ὑποδοχῆς —— καὶ κύριον αὐτὸν εἶναι τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδίου. *Macrob.* Saturn. I. 16. Eſt autem dies luſtricus, quo infantes luſtrantur, & nomen accipiunt: ſed is maribus nonus, octavus eſt feminis. *Ariſtoph.* Nub. 65. ἐγὼ δὲ πάππε τιθέμην Φειδωνίδην. *Lucian.* Contempl. 17. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ καιρὸς, ὅτι ἄρρενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλους διὰ τοῦτο ἐστιῶν, καὶ τόνομα τοῦ πατρὸς τιθέμενος. *Demoſth.* in Boeot. I. τὰς γονέας ἐποίει κυρίας θέσθαι τόνομα. Eurip. Jon. 800. ὄνομα δὲ ποῖον αὐτὸν ὀνομάζει πατὴρ; *Lucian.* Macrob. 1. ὅτε ἐτίθεσο τῷ δευτέρῳ σε παιδὶ τόνομα. I. *Paral.* XXIII. 20. 22.

62. Vid. in *Marc.* IX. 23. *Act.* XXII. 30. *Ro.* VIII. 26. *Ariſtoph.* Pac. 695. πάσχει δὲ θαυμαστὸν. Ε. τὸ τί; 826. κάτειπε μοι. Τρ. τὸ τί; Nub. 746. εἰπὲ δὴ νῦν μοι. Σω. τὸ τί; 773. ἄγε ταχέως τετὶ ξυνάρπασον. Στρ. τὸ τί Ran. 1259. τὸ τί ἐγὼ πρίωμαι τῆδ'. *Plut.* 903. καὶ μὴν ἐπηρωτηθεὶς ἀπόκριναι μοι. τὸ τί; 1077. περὶ ταύτης οὐ μαχοῦμαι. χρ. τὸ τί. *Demoſth.* c. Ariſtocrat. γράψας, καὶ παραβὰς τὸ τί πράττοντα εἰπεῖν —— γέγραφεν.

65. *Gloſſar.* denunciatio, διαλαλιὰ, ἀπόφασις. denunciat, ἀπαγγέλλει, παραγγέλλει, ἀποφαίνεται. διαλαλεῖ.

66. *Jerem.* XII. 11. *Dan.* I. 8. *Malach.* I. 1. II. 2. *Catull.* 65. facito, ut memori tibi condita mente Haec vigeant mandata. inf. XXI. 14. *Act.* V. 4. *Agg.* II. 15. *Malach.* II. 2. *Judith.* XI. 10. *Virgil.* Ecl. III. 54. Senſibus haec imis, res eſt non parva, reponas. *Eſaj.* XLII. 25. XLVII. 7. LVII. 1. 11.

67. *Num.* XI. 25. *Act.* X. 45. 47. *Targum* 1. *Sam.* X. 5. Prophetantes vertit משבחין. 1 Chron. XXVI. 1. 2. 3. 1. Cor. XI. 4. 5. XII. 10. 29. XIV. toto Propheta etiam dicitur, qui peculiari divino afflatu erumpit in laudes Dei. Hic tamen propriam ſignificationem retinere poteſt, Zacharias enim ea praedicit, quae ſibi divinitus patefacta erant. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 173, 1. Canticum maris rubri τῶτ' ἐστὶ τῆς κατ' ἐνθουσιασμὸν προφητείας Μωϋσέως ἀρχὴ καὶ προοίμιον.

68. Zacharias Meſſiam deſcribit, ut regem Judaeorum: nondum enim ipſi revelatum erat, beneficium Meſſiae ad omnes nationes ſeſe diffundere. Hinc Deum vocat Deum Iſraëlis: nulla gentium

εσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ· Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν, ἐν 69
τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· Καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰ- 70
ώνος προφητῶν αὐτοῦ, Σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων 71
ἡμᾶς· Ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ· Ὅρ- 72
κον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, Ἀφόβως, ἐκ χειρὸς τῶν 73
ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ, πά- 74
σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν· Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπο- 75
ρεύ-

69. τῷ] — CD 1. 69. *Euſebius* D. VII. 3. *Cyrillus* in Eſaj. p. 352. τοῦ] — D.
70. τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ] ἁγίων προφητῶν αὐτοῦ, τῶν ἀπ' αἰῶνος D.
τῶν poſterius] — L. 69. *Euſeb.* D. & in Pſal. LXXXVIII. 27. 71. ἐξ] ἐκ χειρὸς D.
καὶ] — 73. ἐκ χειρὸς] — D. 72. καὶ] — D.
73. ὅρκον] ὅρκου *C. Vitringa* obſ. S. 1. p. 207. 74. ἀφόβως] + καὶ 49.
χειρὸς] + πάντων K. τῶν ἐχθρῶν] ἐχθρῶν D. 69.
ἡμῶν] — 69. 75. πάσας τὰς ἡμέρας] πάσαις ταῖς ἡμέραις L.
τῆς ζωῆς] — A & in Pſalmis. CDFLK. 33. 34. 39. 40. 47. 65. 72. 73. 87. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque;

tium facta mentione, conf. *Ro.* III. 29. 30. Dicit Deum redemiſſe populum ſuum, & c. 54. 55. Israëlem, ſemen Abrahami: aliter Simeon infra II. 31. 32. & *Act.* XIII. 47. *Calvinus*: Cur Deum Iſraël nominet, cujus imperio ſubeſt totus mundus, ex contextu melius patebit. nempe quia ſemini Abrahae ſpecialiter promiſſus fuerat redemtor. Quia ergo Deus tantum in una gente foedus ſuum depoſuerat, de quo verba facturus eſt Zacharias, merito nomen gentis illius exprimit, cui proprie vel ſaltem primo loco deſtinata erat ſalutis gratia. *J. Barrovius* in Luc. II. 10. Hic ſermo videtur accommodatus eſſe opinioni, quam natio Judaeorum tunc fovebat, nihil minus exſpectantium, quam ut per Meſſiam favor Dei erga totum genus humanum manifeſtaretur. Conf. c. 73.

69. παιδὸς] *Pſal.* XVIII. 1.

Cornu eſt Symbolum potentiae, & principatus. *Horat.* Carm. III. 21. Addis cornua pauperi Poſt te nec iratos trementi regum apices neque militum arma. Epod. 6. Cave cave, namque in malos aſperrimus parata tollo cornua. Sanchuniathon ap. *Euſeb.* P. I. 10. Ἡ δὲ ἀστάρτη ἐπέθηκε τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ βασιλείας παράσημον κεφαλὴν ταύρου. *Gittin.* f. 57. 1. Cornua belli vocantur duces belli. *Targum* 1. Sam. II. 10. & Jerem. XLVIII. 2. 25. Zach. I. 18. Pſ. CXXXII. 18. Cornu vertit regnum & dominationem. *Achmet.* 83. τὰ γὰρ κέρατα τοῖς ἀξιώμασιν ἀναλογίζονται. *Ovid.* Metam. VIII. 882. Armenti modo dux vires in cornua ſumo. *Valerius* M. V. 6. de Genucio Cippo. namque in capite ejus ſubito velut cornua emerſerunt, reſponſumque eſt, regem eum fore, ſi in urbem revertiſſet. *Dan.* VII. 6. VIII. 8. *Ovid.* Metam. XV. 566. ſua fluminea cum vidit Cippus in unda Cornua — Quid ſibi ſignificent, trepidantia conſulit exta — Rex, ait, o ſalve: tibi enim tibi, Cippe, tuisque Hic locus & Latiae parebunt cornibus arces. XV. *precum* Judaicarum *octodecim*: Germen Davidis ſervi tui germinare fac cito, & cornu ejus exalta in ſalute tua, quoniam ſalutem tuam exſpectamus quotidie. Benedictus tu, o Deus, qui germinare facis cornu ſalutis. *Eccha R.* II. 3. X. ſunt cornua — quidam addunt etiam cornu Meſſiae 1. *Sam.* II. 10. & *Midras Tillin* LXXV. 6. ex Pſ. CXXXII. 17. Dixit R. Hanin: propter accenſum lumen perpetuum vos digni eſtis ut accipiatis lucem Regis Meſſiae S. D. Pſ. CXXXII. 17.

70. διὰ στόματος] *Act.* I. 16. III. 18. 21. IV. 25. *Galenus* de praenotione κακοήθους δὲ πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς τοὺς ἰδιώτας φίλους, ὡς ὁ πύθιος ἀπόλλων διὰ τοῦ Γαληνοῦ στόματος ἐβεβλήθη θεσπίζειν τοῖς νοσοῦσι.

ἀπ' αἰῶνος] *Act.* III. 21. 24. *Jo.* IX. 32. *Diog.* L. Lacydes IV. 60. μόνος τῶν ἀπ' αἰῶνος ζῶν παρέδωκε τὴν σχολὴν τηλεκλεῖ. *Heſiod.* Theogon. 609. ἀπ' αἰῶνος κακὸν ἐσθλῷ ἀντιφερίζει. *Longinus* 34. τοὺς ἀπ' αἰῶνος ῥήτορας. *Gen.* VI. 4. *Pſal.* XXV. 6. *Sir.* XXXVI. 15. 16. *Xiphilinus* Neron. πρῶτος πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος Ρωμαίων — εἷς ἀπ' αἰῶνος. *Diodorus* S. XI. 12. μόνος γὰρ τῶν ἐξ αἰῶνος μνημονευομένων. Inſcriptio. μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος πυκτῶν. & μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἀπ' αἰῶνος νικήσας.

73. *Od.* τ. 386. ὄμνυε δὲ πρὸς ἐμαυτόν. *Euſtath.* τοιοῦτον τι, ὡς εἴ τις εἴπῃ, νὴ τὴν σὴν ἱερὰν κεφαλήν· καὶ οἷος ὁ τῆς Ἥρας πρὸς τὸν Δία ὅρκος ἐν Ἰλιάδι ἐπομνυμένης τὸ αὐτοῦ κεφάλιον λέχος. *Maaſe Scheni* V. 14. Iſraëlitae & Mamzeres profeſſione illa utuntur, neutiquam vero proſelyti aut libertini, quoniam eis ſors non eſt in terra ſancta, nam dicitur: ſicut juraſti patribus noſtris Deut. XXVI. 13. *Bichurin* I. 4. Hi adducunt, & non legunt; peregrinus, quia dicere nequit: ut juravit patribus noſtris. At ſi mater ejus ex Iſraële fuerit, adducit & legit. Quando autem oraverit ſecum ſolus, dicet: Deus patrum Iſraëlis. At quando in coetu fuerit, dicet: Deus patrum veſtrorum. Si vero mater ejus fuerit ex Iſraële, dicet: Deus patrum noſtrorum. ex precib. Jud. Recordare nobis Domine Deus noſter, dilectionis majorum, Abrahami, Iſaaci, & Jacobi, Servorum tuorum, foederis, & benignitatis & juramenti, quod juraſti Abrahamo patri noſtro in monte Moria. & *Mechilta* in Ex. XXIII. 19. *Jalkut Rubenis* f. 37. 1. non permiſit proſelytis benedicere benedictionem cibi, quia non poteſt dicere: poſſidendam dediſti patribus noſtris terram bonam; ſi orat apud ſe ipſum, dicat: Deus patrum Iſraëlis; ſi orat in ſynogaga, dicat: Deus patrum veſtrorum. R. vero. I. . . bene poteſt dicere proſelytus: patribus noſtris, Deus patrum noſtrorum &c. quia dicitur: patrem multitudinis gentium feci te; prius erat pater hominis, nunc & deinceps gentium. *Sir.* XLIV. 21. *Mich.* VII. 20.

Nomina hic trahuntur ad ſenſum myſticum; *Joannis* ad ἔλεος, *Zachariae* ad μνησθῆναι, *Eliſabetae* ad ὅρκον. Sic conveniunt rebus nomina ſaepe ſuis.

75. ὁσιότητι] *Schol. Eurip.* Hecub. 788. τὸ πρὸς θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων γενόμενον δίκαιον ὅσιον καλοῦμεν. *Philo* de Vit. Moſ. 1. T. 2. p. 129, 34. ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος. *Eph.* IV. 24.

76 ρεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ
77 λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς
78 ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, Ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθη-
79 μένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκρα-
80 ταιοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπο-

Æthiop. Copt. Origenes H. 10. *Irenaeus* III. 11. IV. 37. *Hieronymus* in Jerem. XXX. 9. probante *Bengelio.*

76. σὺ] + δὲ ACDL 33. 72. in ora. Verſio *Copt.* προφήτης] προβήτης ap. *E. Schmidium.*

77. αὐτῶν] — Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Codices *Lat.* ἡμῶν A in Pſalmis. C 1. 2. 28. 36. a prima manu. 64. 67. 73. probante *J. Millio* prol. 1461.

ἀνατολὴ] ἀνατολὴ Editio *Bogardi.* ἄνωθεν ex Conjectura f. Bentleji ap. D. *Caſley.*

78. ἐπιφᾶναι] + φῶς D. ἐπέφανε commate praecedenti ſublato 38.

79. ηὔξανε] ηὐξάνετο D a prima manu. ταῖς] τοῖς 72. πρὸς τὸν Ἰσραὴλ] — 71.

1. δὲ] — A. 28.

αὐγούστου] ἀγούστου C Verſio *Goth. Syr.* Epiſt. Valentinian. & Valent. ap. *Theodoret.* H. E. IV. 8. + τοῦ L. *Euſeb.*

78. Per ἀνατολὴν hic non poteſt ſol oriens intelligi, ille enim eſt in horizonte, & inde aſcendit, non vero vertici noſtro ἐξ ὕψους imminet; ergo ſignificat germen, quo nomine Meſſias venit in precibus Judaeorum, ut ad comma 69. vidimus; ex *Zachar.* III. 18. *Chald.* ſervum meum Meſſiam VI. 12. Eſaj. IV. 2. vir Meſſias *Jerem.* XXIII. 5. *Heb.* VII. 14. *Bemidbar R.* XVIII. Vir cui nomen germen. Hic eſt Meſſias S. D. Zach. VI. 12. & Jerem. XXIII. 5. & *Echa R.* I. 16. R. Joſa f. Levi *Pirke Elieſer* 38. *Tanchuma* f. 64. 3. *Berachoth* Hier. f. 5. 1. *Odyſſ.* ζ. 157. Τρισμάκαρες μὲν σοίγε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ —— Λευσσόντων τοῖόνδε θάλος. *Schol.* βλέσημα. —— οὐ γάρ πω τοιῆτον ἴδον βροτὸν ὀφθαλμοῖσιν, οὔτ' ἄνδρ' ἔτε γυναῖκα, σέβας δὲ με εἰσοροῶντα. Δήλῳ δὴ ποτε τοῖον ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ φοινίκος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα. *Od.* ξ. 175. τηλεμάχῳ τὸν ἐπεὶ θρέψαν θεοὶ ἔρνεϊ ἶσον, καὶ μιν ἔφην ἔσσεσθαι ἐν ἀνδράσιν οὔτι χερείω πατρὸς ἑοῖο φίλοιο φρενὰς καὶ εἶδος ἀγητόν. *Theocrit.* VII. 44. Πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. Schol. φυτὸν ἐπ' ἀληθείᾳ ἐκ Διὸς εἰργασμένον. & XXIV. 101. Ἡρακλέης δ' ὑπὸ ματρὶ νέον φυτὸν, ὡς ἐν ἀλάῃ ἔτρεφεν'. *Plut.* Lacaen. Apophth. p. 241. A. ἕτερα Λάκαινα τὸν υἱὸν λειποτακτήσαντα, ὡς ἀνάξιον τῆς πατρίδος, ἀνεῖλεν, εἰπεῖσα, οὐκ ἐμὸν τὸ φύτευμα. & π. φυγῆς. p. 600. E. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, ᾗ φησιν ὁ πλάτων, φυτὸν οὐκ ἔγγειον οὐδὲ ἀκίνητον, ἀλλ' οὐράνιον ἐστιν. *Themiſtius* XIII. 169. βλάστην —— τὸ κάλλος —— ὁ ἐγὼ οὔ φημι φῦναι ἀπὸ γῆς, οὐδ' ἀπὸ τῶν νομίμων τοκέων, ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ ἐρανοῦ, καὶ τῆς σπορᾶς τῆς ἐκεῖθεν καὶ φυτουργίας. Οὐ γὰρ ἔοικεν ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι ἀλλὰ θέοιο. *Virgil.* Ecl. VI. 7. Jam nova progenies coelo demittitur alto. *Servius.* Ut videantur homines non ex mortalibus nati, ſed ex numinibus, & quaſi coelo lapſi. *Euſtathius* in Il. ε. p. 462. 11. ἀμβροσίαν οὐ φύεσθαί φασιν, τοῦτο γὰρ ταπεινὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ἀνατέλλειν ἐκ γῆς, σεμνοτέρα γὰρ καὶ θειοτέρα ἡ τοιαύτη λέξις. *Midrasch Miſchle* XIX. 21. Plantavit regnum in tribu Judae, donec efflorescat rex Meſſias S. D. Gen. XLIX. Dixit R. Chona: Septem nomina dicta ſunt Meſſiae, Zemach S. D. Zachar. VI. 12. Schilo S. D. Gen. XLIX. Elias S. D. Malach. IV. 5.

79. ἐπιφᾶναι] Graecis dicuntur Dii, Deorumque filii ſive germina. *Appian.* Syr. p. 187. ἀντίοχος —— ὅτῳ παρὰ τῶν Σύρων ἐπώνυμον ἦν ἐπιφανὴς, ὅτι τῆς ἀρχῆς ἁρπαζομένης ὑπὸ ἀλλοτρίων βασιλεὺς οἰκεῖος ὤφθη. *Herodian.* I. 7. 3. de Commodo. ὑποδεχθείς τε πανταχῇ βασιλικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ἐπιφανὴς, ἀσπασός τε καὶ πᾶσιν ἡδὺς ὤφθη. *Lucian.* Demonax 63. ἄκλητος εἰς ἣν τύχοι παριὼν οἰκίαν ἐδείπνει καὶ ἐκάθευδε, τῶν ἐνοικούντων θεῖόν τινα ἐπιφάνειαν ἡγεμένων τὸ πρᾶγμα, καί τινα ἀγαθὸν δαίμονα εἰσεληλυθέναι αὐτοῖς εἰς τὴν οἰκίαν. *Polyb.* III. p. 280. ποιεῖ Ἡρώας τε καὶ θεὸς ἐπιφανομένους. Nummi Antiochi θεὸς ἐπιφανὴς. *Curtius* III. 6. Philippo Medico ob ſanatum Alexandrum grates habebant velut praeſenti Deo. Unde ἐπιφάνεια etiam θεοφάνεια dicta eſt. *Philo* de Legat. ad Caj. T. 2. p. 596, 30. τὸν ἐν τῇ ἱεροπόλει νεὼν —— μετασχηματίζει εἰς οἰκεῖον ἱερὸν, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέᾳ χρηματίζῃ Γαΐς, quod Lucam non latuit. Quae eum in finem obſervo, ut pateat, quando ſcriptores ſacri Chriſtum paſſim κύριον, Σωτῆρα, θεὸν, ἐπιφανῆ appellant, non aliter ab attento lectore tunc intelligi potuiſſe, quam de Deo praeſente, de filio Dei, qui non eſſet ψιλὸς ἄνθρωπος, verum originem humana multo auguſtiorem, naturamque diviniorem haberet.

80. ἐν ταῖς ἐρήμοις] *Juſtin.* XXIII. 1. Ab initio pubertatis in ſylvis inter paſtores habebantur ſine miniſterio ſervili, ſine veſte, quam induerent, vel cui incubarent, ut a primis annis duritiae parcimoniaeque aſſueſcerent. Cibus his praeda venatica, potus aut lactis aut fontium liquor erat.

ἀναδείξεως] *Plut.* Mario p. 409. F. ἔτι ιβ. λειπόμενων ἡμερῶν ἐπὶ τὴν τῶν ὑπάτων ἀνάδειξιν. *Strabo* VIII. p. 585. A. ὡς κοσμήσων τὸ ἱερὸν μέχρι ἀναδείξεως, dum illud templum dedicaſſet. *Diodor.* I. 66. ἀνέδειξαν ἑαυτὸς βασιλεῖς. *Polyb.* XV. 24. καὶ τὰ θύματα παρὰ τοῖς πλήθεσιν ἑτοιμαζόμενα πρὸς τὴν τῶ διαδήματος ἀνάδειξιν. *Zoſimus* I. Macrinum ἀναδείκνυσι βασιλέα —— ἀλέξανδρον ἀνέδειξαν βασιλέα. & de Gordiano, Voluſiano & Severo. II. ἀναδείκνυσι καίσαρα. *Polyb.* XIII. 4. ὧν προσάτην καὶ βασιλέα αὐτὸν ἀναδείξας. *Plut.* Caeſ. p. 725. E. ὕπατον ἀναδείξας ἑαυτὸν καὶ ἰσαυρικὸν. *Gregor.* de Julian. αὐτοκράτωρ ἀναδείκνυται. & εἰς τὴν καινὴν κυριακὴν. τελευταῖος ὁ ἄνθρωπος ἀνεδείχθη. 3. *Eſt.* I. 34. 38. 44. II. 3. 2. *Macc.* IX. 23. 25. X. 11. XIV. 12. 26. inf. X. 1. *Act.* I. 24. Eodem ſenſu dicitur ἀπόδειξις. tanquam in ſublime elatum demonſtrare publice.

1. δόγμα] *Act.* XVII. 7. *Dio* LII. p. 320. καὶ δόγμασι καὶ νόμοις, ἃ πρόσκειται, κατακλεῖσαι. & p. 328. ἔπειτα δὲ ἅπαντα τὰ νομοθετήματα δι' αὐτῶν ποιῇ, καὶ μηδὲν τοπαράπαν ἄλλο ἐπὶ πάντας ὁμοίως φέρῃ, πλὴν τῶν ἐκείνης δογμάτων. *Joſ.* A. XII. 9. 6. δόγμα συγκλήτου —— ἐγράφη τὸ δόγμα ὑπὸ εὐπολέμου. *Polyb.* κυρωθέντος τῷ δόγματος ὑπὸ τοῦ δήμου. p. 410. προθέμενοι τὰς προειρημένας αἰτίας ἐν τῷ δόγματι. *Herodian.* VII. 10. 8. πάσαις ταῖς βασιλικαῖς τιμαῖς ἡ σύγκλητος διὰ

ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. (Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος 2
τῆς Συρίας Κυρηνίου.) Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πό- 3
λιν.

ἀπογράφεσθαι] ἀπογράψασθαι 1. 69. πᾶσαν] ἅπασαν 67.
2. ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο] ἐγένετο ἀπογραφὴ πρώτη D. +Σατουρνίνου, διυτέρα δὲ *W. Whiston.* +πρὸ τῆ Cl. *Boullier.*
κυρηνίου] κυρεινίᾳ Versio *Vulg. Sax. Syr. Theophylactus* Romae editus, probante *T. Beza.* κηρυνίᾳ A. Ev. 19.
κυρινίου 52. 57. 69. Evang. 3. 21. 22. *Chronicon Alexandr.* κυρηναίου Versio *Goth. Syra* posterior.
3. ἰδίαν πόλιν] ἑαυτοῦ πατρίδα D. ἑαυτοῦ πόλιν L. *Eusebius.* ἰδίαν χώραν C. ut videtur, a prima manu.

δόγματος αὐτὸς ἐκόσμησεν. *Plut.* Cic. p. 868. C. γίνεται δόγμα τῆς βουλῆς. *Antonin.* p. 930. A. τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι. *Theodotio* in Danielis versione saepius; inpr. II. 13. τὸ δόγμα ἐξῆλθε.

ἀπογράφεσθαι] est nomen profiteri, ut in tabulas publicas referatur. *Aristot.* Oecon. II. κύψελος ὁ κορυθίων εὐξάμενος τὰ ὄντα κορυθίοις πάντα τῷ Διὶ ἀναθῆσειν, ἐκέλευσεν αὐτὸς ἀπογράψασθαι· ἀπογραψαμένων δὲ πάντων τὸ δέκατον μέρος παρ' ἑκάστου ἔλαβεν. *Xenoph.* Hell. VI. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔφασαν ἀπογράψασθαι πλέον ἢ 5. χιλίους εἴλωτας —— ἀπογραψάμενοι δ' ἐν ταῖς ὁμωμοσίαις καὶ οἱ Θηβαῖοι, προσελθόντες πάλιν τῇ ὑσεραίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῶν ἐκέλευον μεταγράφειν ἀντὶ Θηβαίων Βοιωτοὺς ὁμωμοκότας —— ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀπεκρίνατο, ὅτι μεταγράψει μὲν ἐδὲν, ὧν τὸ πρῶτον ὤμοσαν τε καὶ ἀπεγράψαντο· εἰ μέντοι μὴ βέλοιντο ἐν ταῖς σπονδαῖς εἶναι, ἐξαλείφειν ἂν ἔφη, εἰ κελεύοιεν. VII. ἐκήρυξαν οἱ κορυθιοι, εἴ τις ἀδικοῖτο Ἀθηναίων, ἀπογράφεσθαι. *Dionys. Hal.* X. συνέῤῥιον ἐπὶ τοὺς ἀποδειχθέντας ἕκαστος τόπους, ἀπογραφόμενοί τε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τὰ ὀνόματα, καὶ τὸν στρατιωτικὸν ὁμνύντες ὅρκον. & IV. Servius Tullius jussit τοὺς ἐδένα κλῆρον ἔχοντας τῶν πολιτῶν πρὸς ἑαυτὸν ἀπογράφεσθαι. *Plut.* Agesil. p. 601. B. ἐκήρυξαν τῶν νέων ἀπογράφεσθαι τὸν βουλόμενον τῷ βασιλεῖ βοηθεῖν. ἀπογραψαμένων δὲ πάντων προθύμως. & Q. Rom. p. 275. B. διὰ τί δὲ οἱ πρισβευταὶ εἰς Ῥώμην ὁπόθεν ἐπὶ τὸν τῆ κρόνῳ ναὸν βαδίζοντες ἀπογράφονται πρὸς τὰς ἐπάρχους τῆ ταμιείᾳ; —— μένει δὲ ἔτι τὸ τοῖς ἐπάρχοις τῆ ταμιείᾳ προεντυγχάνειν διὰ τῆς ἀπογραφῆς. *Arrian.* VI. κελεύειν ἀπογράφεσθαι, ὅσα ὀφείλει ἕκαστος —— καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγοι ἀπέγραψαν σφῶν τὰ ὀνόματα —— ὡς δὲ ἐξηγγέλθη, ὅτι ἐκ ἀπογράφουσι σφᾶς οἱ πολλοὶ, ἀλλ' ἐπικρύπτουσι. *Aristides* T. I. p. 2. in Jovem. δεῖ δὴ, ὥσπερ τῶν ἀθλητῶν τοὺς ἀπογράψαντας ἑαυτοὺς μὴ ἀναχωρεῖν, ἀλλ' ὁμόσε ἰέναι, καὶ πειρᾶσθαι τῆ ἀγωνίσματος. *Apulejus* Apolog. 1. Pater ejus natam sibi filiam more caeterorum professus est, tabulae ejus partim tabulario publico partim domo asservantur, quae tibi ob os objiciuntur. Porrige Æmiliano tabulas istas, lignum consideret, signa quae impressa sunt recognoscat, Consules legat, annos computet. Hic autem significat, aetatem, artem, patrimonium &c. profiteri, ut in tabulas censuales referatur. *Florus* I. 6. 3. de Servio Tullio. Ab hoc populus R. relatus in censum —— summaque regis solertia ita est ordinata respublica, ut omnia patrimonii, dignitatis, aetatis, artium officiorumque discrimina in tabulas referrentur; ac si maxima civitas minimae domus diligentia contineretur. *Epit. Livii* 134. 136. 137. Ab Augusto census actus in Galliis, post a Druso, inde tumultus. *Dio* LVIII. p. 451. Caligula κυβεύων δέ ποτε, καὶ μαθὼν, ὅτι ἐκ εἴη οἱ ἀργύριον, ἤτησε τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλεσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας. XXXVIII. p. 35. τὴν χώραν τοσύτε, ὅσε ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς ἐτετίμητο, ἀγορασθῆναι ἐκέλευε. Inscript. ap. *Gruter.* Claudii —— Illi patri meo Druso Germaniam subigenti tutam quiete sua securamque a tergo pacem praestiterunt; & quidem cum a censu, novo tum opere & inadsueto Galliis, ad bellum avocatus esset; quod opus quam arduum sit, nobis nunc cum maxime, quamvis nihil ultra, quam ut publice notae sint facultates nostrae, exquiratur, nimis magno experimento cognoscimus.

οἰκουμένη] Vid. *Matth.* XXIV. 14. Romani sese orbis terrarum dominos esse jactabant: eos cum Graeci adulatoria levitate sequerentur, factum tandem est, ut in vulgi etiam sermone haec formula reciperetur. *Polybius* VI. 48. Ρωμαῖοι δὲ —— ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην. VIII. 4. τὰ πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν ἀρχὴν καὶ δυναστείαν ἀγαγεῖν. p. 2. Ρωμαῖοι γε μὴν ἔ τινα μέρη, σχεδὸν δὲ πᾶσαν πεποιημένοι τὴν οἰκουμένην ὑπήκοον αὐτοῖς. *Plut.* Pompej. p. 631. F. πολλὰ χώρια τῆς ὑπὸ Ρωμαίων οἰκουμένης.

2. *Tacitus* A. III. 48. Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirinii publicis exequiis frequentaretur, petivit a Senatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiae & acribus ministeriis consulatum sub Divo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusque rector C. Caesari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat —— sed caeteris haud laeta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula, sordidamque & praepotentem senectam. *Jos.* A. XVII. 2. 4. post mortem Aristobuli & Alexandri: παντὸς γὰρ τῆ Ἰουδαϊκῆ βεβαιώσαντος δ' ὅρκων, ἢ μὴν εὐνοῆσαι καίσαρι, καὶ τοῖς βασιλέως πράγμασι, οἳ δὲ οἱ ἄνδρες ἐκ ὤμοσαν, ὄντες ὑπὲρ ἑξακισχιλίοι, καὶ αὐτοὺς βασιλέως ζημιώσαντος χρήμασιν, ἡ φερώρα γυνὴ τὴν ζημίαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰσφέρει. & 12. 5. τῆς δὲ ἀρχελάου χώρας ὑποτελῆς προσνεμηθείσης τῇ Σύρᾳ, πέμπεται κυρήνιος ὑπὸ καίσαρος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, ἀποτιμησόμενος τὰ ἐν Συρίᾳ καὶ τὸν ἀρχελάου ἀποδωσόμενος οἶκον. XVIII. 1. 1. κυρήνιος δὲ, τῶν εἰς τὴν βουλὴν συναγομένων ἀνὴρ, τάχιστε ἄλλας ἀρχὰς ἐπιτετελεκὼς, καὶ διὰ πασῶν ὀδεύσας, ὡς καὶ ὑπατος γενέσθαι, τά τε ἄλλα ἀξιώματι μέγας, σὺν ὀλίγοις ἐπὶ Συρίαν παρῆν, ὑπὸ καίσαρος δικαιοδότης τῆ ἔθνος ἀπεσταλμένος, καὶ τιμητὴς τῶν οὐσιῶν γενησόμενος. Κωπώνιος τε αὐτῷ συγκαταπέμπεται, τάγματος ἱππέων, ἡγησόμενος Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ. παρῆν δὲ κυρήνιος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, προσθήκην τῆς Συρίας γενομένην, ἀποτιμησόμενος τε αὐτῶν τὰς οὐσίας, καὶ ἀποδωσόμενος τὰ ἀρχελάου χρήματα. οἱ δὲ, καίπερ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν δεινῷ φέροντες τὴν ἐπὶ ταῖς ἀπογραφαῖς ἀκρόασιν, ὑποκατέβησαν τῆ εἰς πλέον ἐναντιοῦσθαι, πείσαντος αὐτοὺς τῆ ἀρχιερέως Ἰωαζάρου, Βοηθῆ δὲ ὗτος υἱὸς ἦν καὶ οἱ μὲν ἡττηθέντες τῆ Ἰωαζάρου τῶν λόγων ἀπετίμων χρήματα μηδὲν ἐνδοιάσαντες· Ἰούδας δὲ Γαυλανίτης ἀνὴρ, ἐκ πόλεως ὄνομα Γαμάλας, Σαδδοκον φαρισαῖον προσλαβόμενος, ἠπείγετο ἐπὶ ἀποστάσει, τήν τε ἀποτίμησιν ὠδὲν ἄλλο ἢ ἄντικρυς δουλείαν ἐπιφέρειν λέγοντες. καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ ἀντιλήψει παρακαλοῦντες τὸ ἔθνος —— τῶν αὖθις κακῶν κατειληφότων ῥίζας ἐφυτεύσαντο. 2. 1. κυρήνιος δὴ τὰ ἀρχελάου χρήματα ἀποδόμενος ἤδη, καὶ τῶν ἀποτιμήσεων πέρας ἐχουσῶν, αἳ ἐγένοντο λζ.

ἔτει

4 λιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεὲμ, (διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πα-

4. ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ] — Versio *Goth.*

Ναζαρὲτ] Ναζαρὲθ D. 1. 50. 73. 78. Evang. 23. Editio *Erasmi.* Versio *Copt. Vulg. Syr. Eusebius.* Ναζαρὰθ AC Versio *Syr.*

τὴν Ἰουδαίαν] γῆν Ἰούδα D.

Διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυὶδ] D. ponit post comm. 5.

ἔτει μετὰ τὴν Ἀντωνίᾳ ἐν Ἀκτίῳ ἧτταν ὑπὸ καίσαρος. XX. 5. 2. πρὸς τέτοις δὲ καὶ οἱ παῖδες Ἡρώδα τῷ Γαλιλαίᾳ ἀνηρέθησαν, τῷ τὸν λαὸν ἀπὸ κυρηνίου ἀποσήσαντος, κυρηνίῳ τῆς Ἰουδαίας τιμητῇ ὄντος. B. II. 17. 8. καὶ τέτῳ Μανάϊμός τις, υἱὸς Ἰούδα τοῦ καλεμένου Γαλιλαίου, ὃς ἦν σοφιστὴς δεινότατος, καὶ ἐπὶ κυρηνίου ποτε Ἰουδαίους ὀνειδίσας, ὅτι Ῥωμαίοις ὑπετάσσοντο μετὰ τὸν θεὸν, ἀναλαβὼν τοὺς γνωρίμους, ἀνεχώρησεν εἰς Μασάδαν. 9: καὶ διεπόθησαν ὀλίγοι λάθρα διαδράντες εἰς Μασάδαν, σὺν οἷς Ἐλεάζαρος ὁ υἱὸς ἰαείρε, προσήκων τῷ Μαναΐμῳ κατὰ γένος. VII. 8. 6. Πάλαι διεγνωκότας ἡμᾶς, ἄνδρες ἀγαθοὶ, μήτε Ῥωμαίοις, μήτ' ἄλλῳ τινὶ δουλεύειν ἢ θεῷ, μόνος γὰρ ὅτος ἀληθὴς ἐστὶ καὶ δίκαιος ἀνθρώπων δεσπότης. *Act.* V. 37.

Postquam Anno Juliano XL. Tiberius Rhodum concessisset, statim Parthus desciscens a societate Romana, adjecit Armeniae regnum, ut *Vellejus* testatur: quo bello etiam Cilicia vicina arsit, in quam Proconsul missus Quirinius qui Ao. XXXIV. Consulatum gesserat, Tiberio in itinere Rhodi salutato, hostem vicit. Anno XLVII. Cajo Caesari Armeniam obtinenti rector datus est. Anno demum LI. vel LII. Archelao in exilium misso censum in Judaea egit; cujus celeberrima erat memoria, neque ante illud tempus unquam Judaeam intrasse legitur.

Quid ergo dicemus? an Lucam errore duodecim annorum vel nativitatem Christi post tempora Archelai, vel adventum Quirinii ad agendum censum ante mortem Herodis magni posuisse? illud dici non potest propter ea quae legimus Cap. III. 1. 23. quomodo enim Christus XV. Tiberii anno potuisset habere annos XXX? nec hoc, quia Epocha tam celebris non potuit ipsum latere. Hinc Interpretum alii contendunt non κυρηνίε sed κυιντιλίε legendum esse, ut Varus Syriae praeses indicetur, quae fuit sententia *L. Cappelli* & P. D. *Huetii:* Alii totum comma secundum delent; quam conjecturam *T. Beza* in Annotatt. Edit. 1. 2. 3. & protulit & recte repudiavit his verbis: Quid si vero potius totum hoc αὕτη ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας κυρηνίε, quum ab aliquo in albo libri annotatum, qui Cyrenii descriptionem cum ista confuderit, postea in contextum irrepsit? Nam certe deest particula quaepiam, qua versiculus iste cum superiore connectatur, & simile quiddam factum videtur *Marc.* XII. 42. ut suo loco annotavimus, & fortassis etiam infra *Act.* VIII. 26. Sed hoc quidem est nodum secare potius quam solvere. Absit autem, ut vel apicem unum immutem, nedum quicquam detraham.

Plerique vero statuunt, duplicis professionis a Luca hic mentionem fieri, quarum prior facta sit vivente Herode, posterior Archelao in exilium pulso: in eo autem dissentiunt, quod cum vulgo Quirinius utrumque censum egisse existimetur, secundum recentiores interpretes prior census non a Quirinio, sed vel ab Herode Magno vel a Sentio Saturnino actus sit; verba enim Lucae ita vertunt: Haec descriptio facta est *priusquam* Quirinius Praeses Syriae esset; jungentes πρώτη κυρηνίου, ac si scriptum fuisset πρότερα κυρηνίε, ut *Jo.* XV. 8. I. 30. *Genes.* XXVI. 1. At Quirinium bis in Judaea censum egisse, nullus Historicorum scripsit, quin ea de ipso refert *Tacitus*, quae non videntur cum illa priori in Judaeam profectione consistere posse; ut jam non dicam, alios apud *Josephum* in Historia istius temporis recenseri Syriae praesides. Neque etiam Census bis acti fit mentio; contra & verba Lucae in Actis V. 37. & verba Josephi indicant, unum fuisse celebrem censum, &, cum Quirinius venisset, Judaeos rei novitate perculsos tumultuari coepisse. imo ex more Romanorum census ibi ne quidem prius agi potuit, cum nonnisi regiones in formam provinciae redactae, non vero quae sub Rege vel a Romanis dato vel Romanorum socio erant, censere solerent. id nos docet *Tacitus* Ann. l. VI. c. XLI. ubi narrat, Clitarum nationem Archelao Cappadoci subjectam, post mortem ejus rebellasse, quod nostrum in modum, inquit, deferre census, pati tributa adigebatur: ex quo manifesto colligitur, Rege Cappadoce vivente illos censitos non fuisse. Cur ergo, inquis, Lucas scribit Josephum & Mariam Bethlehemi, quo tempore Christus natus est, fuisse censitos, si nullus tunc census fuit actus? Respondeo, licet census tunc nondum ageretur, Augustum tamen diu antea censum per totum orbem Romanum agere decrevisse, & eo ipso tempore in Judaea aliquid contigisse, quod si proprie census non erat, censitionis tamen futurae quasi quaedam prolusio & non obscurum indicium initiumque haberi poterat. Nimirum, uti ex Josepho vidimus, extremis Herodis temporibus post mortem Aristobuli & Alexandri filiorum, Judaei ab Herode per jusjurandum Caesari fuerunt devincti, qua ratione non minus nomen suum & subjectionem profiteri debebant quam in Censitione, idque Lucam voce ἀπογραφῆς & commode potuisse & voluisse etiam significare existimo. *Sota* f. 13. 2. R. Chama f. R. Chanina: quando quis rem aliquam orditur, neque eam ad finem perducit, supervenitque alius, eam absolvens, tum scriptura de eo qui eam absolvit ita loquitur, quasi solus effecisset. *Joma* f. 10. 1. Dixit R. Juda, dixisse Rabum: Filius Davidis non veniet, donec Imperium Romanum se extendat in toto mundo. Confer *Gen.* XLIX. 10.

3. *Livius* XLII. 10. Consul edixerat pro concione, qui sociûm Latini nominis — redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romae, sed omnes in suis civitatibus censerentur. XXXVIII. 28. Campani, ubi censerentur, senatum consuluerunt: decretum, uti Romae censerentur. 36. Campani quum eos ex S. C. quod factum erat priore anno, censores Romae censeri coegissent, nam antea incertum fuerat, ubi censerentur. *Cic.* de Leg. II. 2. Numquid duas habetis patrias? — ego — omnibus municipibus duas esse censeo patrias, unam naturae, alteram civitatis —

πατριᾶς Δαβὶδ,) Ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. 5
Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. Καὶ ἔτε- 6
κε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτ- 7
νῃ·

5. ἀπογράψασθαι] ἀπογράφεσθαι AD 33. 59. 73. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Chryſoſt.* T. V. 72. 11. *Theophylact.* Μαριάμ] μαρίᾳ D. μεμνηστευμένῃ] ἐμνηστευμένῃ AD. a prima manu. γυναικὶ] — DL 1. Verſio *Syr. Copt. Armen. Arab. Cyrill.* Catech. p. 119. ut videtur. *Nazianz.* ad cenſorem Julian. *Chryſippus* presbyter, Hieroſ. de Laud. Mariae. ἐγκύῳ] ἐγκύῃ D, ἐγγύῃ 89. Edit. *Complut.*
6.] ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν ὡς δὲ παρεγένοντο, ἐτελέσθησαν. D. αὐτοὺς] αὐτὸν L.
7. τῇ] — ADL 42. 72. 106. Evang. 20. διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι] — 64.

cum ortu Tuſculanus eſſet, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris —— & eam patriam ducimus, ubi nati, & illam, qua excepti ſumus.

4. πατριᾶς] *Act.* III. 21. *Eph.* III. 15. αἱλιος δὲ Διονύσιος ἐν τῷ κατ' αὐτὸν ῥητορικῷ λεξικῷ φησι φατρὶας, ἃν Ἴωνες πατριὰν. Servi etiam poterant eſſe οἰκογενεῖς, ideo addit πατριὰν, ut diſtinguatur tum a ſervis tum ab illis, qui maternum genus a Davide deducebant. *Exod.* VI. 14. *Num.* I. 11. *Herodot.* III. 75. ἐγενεαλόγησε τὴν πατριὴν τῆ κύρε. *Etymol.* φατρὶα, σύνταγμα, οἷον πατρὶα. ὅταν ἀφ' ἑνὸς καὶ εὐγενοῦς ἀνδρὸς ὡς πατέρος κατὰ διαδοχὴν ἐπέκτασιν λάβῃ τὰ γένη, τότε ἐπί τινα ἀναφέρεσθαι, ὡς Ἡρακλεῖδαι, καὶ ἀχαιμενίδαι ἀπὸ ἀχαιμένες παρὰ Πέρσαις. *Joſ.* A. VI. 4. 1. ἤτλων εἶπεν, ἐγὼ, δέσποτα, ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ φυλῆς μικροτέρας ἢ βασιλείας ποιεῖν, καὶ πατριᾶς ταπεινοτέρας τῶν ἄλλων πατριῶν. VII. 14. 7. διωρίσατο δ' αὐτὰς κατὰ πατριὰς, vid. in *Luc.* I. 5.

5. *Euſtath.* in Od. λ. p. 430. 33. τὸ κύω —— ἀντὶ τοῦ συλλαμβάνειν, ὅθεν καὶ τὸ ἐγκυμονεῖν, καὶ ἡ ἔγκυος, οὗ χρῆσις καὶ παρὰ τῷ ἀθηναίῳ ἐν τῷ [IX. p. 387.] αἱ Θήλειαι πέρδικες ἐπὶ θήραν ἀγόμεναι, ὁπόταν ἴδωσιν ἢ ὀσφρῶνται τῶν ἀρρένων κατ' ἄνεμον ὄντων ἢ περιπετομένων ἔγκυοι γίνονται.

7. *Etymol.* σπάργανον —— λέγονται δὲ αἱ πρῶται φασκίαι σπαργανώματα, ἔνθα δεσμοῦνται οἱ παῖδες ῥυθμιζόμενοι ἐπὶ τὸ ὀρθότερον. *Ariſtot.* H. A. VII. 4. σπαργανῶσιν ἐρίοις αὐτὰ. *Plut.* in probl. Rom. p. 265. A. παρασχεῖν ἑαυτὸν, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς τικτόμενον ταῖς γυναιξὶν ἀπολέσαι, καὶ σπαργανῶσαι, καὶ θήλην ἐπισχεῖν. & Symposſ. II. p. 637. F. σπάργανα παρασκευάζουσιν αἱ γυναῖκες. *Herodian.* I. 5. 14. Commodus. μὴ περιαθέντα μὲ ἰδιωτικῶν σπαργάνων. *Galen.* III. in Hippocr. de fracturis. καὶ ἄλλως κατιγνύειν ταινίην χαλαρῶς περιβάλλειν ξὺν τῷ σαλῆνι, ὥσπερ τὰ παιδία ἔν τισι κοίτῃσι σπαργανοῦνται. *Philo* de V. Moſ. I. T. 2. p. 44, 37. E. ἐξ ἧς ἅπτεται σπαργάνων. *Themiſtius* I. 12. κυβερνήτην τε ἐκ σπαργάνων τοῖς πηδαλίοις ἐντεθραμμένον. & II. 47. ἄρτι γὰρ αὐτὴν ἐκ τῶν ὠδίνων ἐς φῶς προελθοῦσαν —— καὶ δεομένην σπαργάνων, οἷον ἀδελφὴν ἁπαλὴν καὶ νεαρὰν. *Heſych.* ἐσπαργάνωσε, περιετύλιξεν, ἔδησεν. *Senec.* VII. 24. de benefic. Ne membra libertas immatura detorqueat, in rectum exitura conſtringunt. *Onomaſticum* vetus. faſciari σπαργανοῦσθαι. *Suidas.* κειρία, ἡ σπαργάνωσις. Ezech. XVI. 4. Sap. VII. 4. *Lexic. Jobi*, ἐσπαργάνωσα, περιείλησα.

φάτνη non tantum ſignificat locum pabuli vel foeni, ſed ſtabulum totum. *Pollux* I. 184. ἵππων καὶ σάσις ἵππων καὶ ἱππόσασις, καὶ σαθμὸς, φάτνη. *Æn.* I. 435. Ignavum fucos pecus a praeſepibus arcent. VII. 275. Stabant tercentum nitidi in praeſepibus altis. & 18. atque in praeſepibus urſi ſaevire. *Servius. Caveis, ubi aluntur; non enim revera praeſepia habent.* Si praeſepe pars ſtabuli, & ſtabulum pars diverſorii fuiſſet; ſequitur ei, cui locus erat in ſtabulo, fuiſſe locum in diverſorio. Cum igitur Lucas dicit, non fuiſſe eis locum in diverſorio, indicat ſtabulum diverſorio junctum non fuiſſe. Quod etiam Patres magno conſenſu teſtantur dicentes, Chriſtum extra Bethlehemum in ſtabulo quodam non arte ſed natura facto natum fuiſſe. *Juſtin.* M. Dial. cum Tryphone ἐπειδὴ Ἰωσὴφ οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἐκείνῃ, ὅπου καταλῦσαι, ἐν σπηλαίῳ τινὶ συνέγγυς τῆς κώμης κατέλυσε, καὶ τότε αὐτῶν ὄντων ἐκεῖ ἐτέτοκε ἡ Μαρία τὸν χριστὸν, καὶ ἐν φάτνῃ αὐτὸν ἐτέθεικεν. *Origenes* c. Celſ. I. δείκνυται τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον, ἔνθα ἐγεννήθη, καὶ ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ φάτνη, ἐν ᾗ ἐσπαργανώθη. Καὶ τὸ δεικνύμενον τοῦτο διαβόητον ἴσμεν ἐν τοῖς τόποις καὶ παρὰ τοῖς τῆς πίστεως ἀλλοτρίοις, ὡς ἄρα ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ὁ ὑπὸ χριστιανῶν προσκυνούμενος καὶ θαυμαζόμενος γεγέννηται Ἰησοῦς. *Euſebius* D. VII. 2. καὶ εἰς δεῦρο δὲ οἱ τὸν τόπον οἰκοῦντες, ὡς ἐκ πατέρων εἰς αὐτοὺς κατελθούσης παραδόσεως τοῖς τῶν τόπων ἱστορίας χάριν εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἀφικνουμένοις μαρτυροῦσι τῶν λόγων πιστούμενοι τὴν ἀλήθειαν, διὰ τῆς τοῦ ἄντρου διέξεως, ἐν ᾧ τεκοῦσα ἡ παρθένος κατάκειται τὸ βρέφος. & de V. Conſtantin. III. 41. τῷ μὲν τῆς πρώτης τοῦ Σωτῆρος θεοφανείας ἄντρῳ, ἔνθα δὴ καὶ τὰ τῆς ἐνσάρκου γενέσεως ὑπῆρχε, τὰς καταλλήλους νέμων τιμὰς. *Epiphan.* H. 20. περιπεπλεγμένα ἐν τῷ σπηλαίῳ. *Hieron.* Marcell. 18. quo ſermone, qua voce tibi ſpeluncam Salvatoris exponam? —— ecce in hoc parvo terrae foramine coelorum conditor natus eſt, hic involutus pannis —— & puto ſanctior locus eſt rupe Tarpeja. Similia habent *Athanaſius, Greg. Nyſſenus, Theodoretus, Beda, Socrates* H. E. I. 17. ἐν τῷ ἄντρῳ τῆς Βηθλεὲμ, ἔνθα ἡ κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ χριστοῦ. Quod teſtimonium cur temere ſit rejiciendum, cauſam non video. Inprimis cum antrum nobis aliquid venerandum & divinum: ſtabulum vero humile & ruſticum repraeſentet. *Euripid.* Bacch. 509. καθάρξασ' αὐτὸν ἱππικαῖς πέλας φάτναισιν, ὡς ἂν σκότιον ὑσμορᾷ κνέφας. Ion. 105. Γαῖρε δίκεγκ' ὄχθας, ὡς δ' ἦλθεν χρόνος, τεκὼν ἐν οἴκοις παῖδ' ἀπήνεγκε βρέφος εἰς ταυτὸν ἄντρον, ὅπερ ἠνύσθη θεῷ. *Porphyr.* de Antro Nymph. p. 262. σπήλαια τοίνυν καὶ ἄντρα τῶν παλαιοτάτων, πρὶν καὶ ναοὺς ἱστοπλῆσαι, θεοῖς ἀφοσιώντων καὶ ἐν κρήτῃ μὲν κεκρήτων Διΐ, ἐν ἀρκαδίᾳ δὲ Σελήνῃ καὶ Πανὶ Λυκαίῳ, ἐν Νάξῳ Διονύσῳ, πανταχῇ δ' ὅπου τὸν Μίθραν ἔγνωσαν, διὰ σπηλαίου τὸν θεὸν ἱλεκμώνων. *Senec.* Epiſt. 41. Si quis ſpecus ſaxis penitus exeſis montem ſuſpenderit, non manu factus, ſed naturalibus cauſis in tantam laxitatem excavatus; animum tuum quadam religionis ſuſpicione percutiet. *Ovid.* Metam. I. 12. Tum primum ſubiere domos, domus antra fuerunt. *Apollodor.* Bibl. IV. Ῥέα παραγίνεται μὲν εἰς κρήτην, ἀπιθέσα τὸν Δία ἐγκυμονοῦσα ἐτύγχανε· γενᾶ δ' ἐν ἄντρῳ τῆς Δίκτης. *Heſiod.* Theogon 483. κρύψε δὲ χερσὶ λαβοῦσα ἄντρῳ ἐν ἠλιβάτῳ, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης ἀργεϊῷ ἐν ὄρει πεπυκασμένῳ ὑλήεντι. *Diodor.* S. I. 8. ἐκ τῆς πάρας διδασκομένους εἰς τε τὰ σπήλαια καταφεύγειν ἐν τῷ χειμῶνι. *Antonin. Lib.* 19. ἐν κρήτῃ λέγεται εἶναι ἱερὸν ἄντρου μιλωσσῶν, ἐν ᾧ μυθολογοῦσι τεκεῖν Ῥέαν τὸν Δία· *Schol.*

8 καὶ διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ
αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν.
9 Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφο-
βήθη-

8. ὁ ποιμένες] ποιμένες δὲ D. Versio *Syr.*
τῇ αὐτῇ] ταύτῃ D a prima manu.
τὴν ποίμνην] τῆς ποίμνης 1. τῇ ποίμνῃ Codex Bodlej.
ὁ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς] — 64.
δόξα κυρίου] ἡ δόξα D. 67. δόξα θεοῦ Versio *Vulg. Sax. Syra* posterior in margine. probante *Bengelio.*
περιέλαμψεν] ἐπέλαμψεν 70.
τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ] τῇ αὐτῇ χώρᾳ 69.
φυλάσσοντες] + τὰς D. Editio *Complut. Plant. Genev.*
9. ἰδοὺ] — L. Versio *Goth. Armen. Æthiop. Eusebius.*

Schol. parv. in *Il.* χ. 126. οἱ γὰρ παλαιοὶ νομαδικῷ ἐχρῶντο βίῳ, οἰκίας μηδέπω κεκτημένοι· αἱ ἓν γυναῖκες τίκτουσαι ἐν τοῖς ὄρεσι ὑπὸ τὰ καυλώματα τῶν πετρῶν καὶ δρυῶν τὰ βρέφη ἀνέτρεφον, εὑρίσκοντες δέ τινες ἐνόμιζον ἐκεῖθεν γεγεννῆσθαι, ἡ ἱστορία παρὰ Διδύμῳ. *Schemoth* R. V. 2. Observa Deum praestantissimos populi sui duces & gubernatores ex pastoribus elegisse. Psal. LXXVIII. 70. 71. de Mose & Davide.

8. *Gen.* XXXV. 21. *Mich.* IV. 8. 1. *Sam.* XVI. 11. XVII. 20. 28. 34.

ποιμένες] *Kidduschin* IV. 14. Abba Gorion vir Sadianensis dixit nomine Abba Goria: ne doceat quisquam filium suum agasonem, camelarium, tonsorem, nautam, pastorem, tabernarium, eo quod opificium ipsorum est opificium latronum. — R. Jehuda dixit nomine ejus — medicorum optimus dignus est gehenna. Gem. Sanhedrin c. III. Pastores ad testimonium dicendum non admittuntur. *Maimon.* in רוצח. c. 4. Gentilibus — ut & pastoribus inter Israëlitas pecudum minutiorum, non machinantur quidem mortem: at si de morte periclitantur, non liberant eos. e. gr. si quis horum ceciderit in mare, ne eripiat eum, nam dicitur: Non insurges in sanguinem proximi tui: at talis non est proximus tuus. Ubi intelliguntur pastores non Judaei; si tales fuerunt Bethlehemitici, indicare voluit Lucas, Messiam esse Servatorem non Judaeorum solum, sed & gentium, quod apertius significatur comm. 14. & 31. 32.

ἀγραυλοῦντες] *Aristot.* de mirab. auscult. πολλοὶ δ' ἀποπειράζοντες τῶν ἀγραυλούντων, εἰ τῷ ὄντι ἀληθές ἐστιν. *Plut.* Num. p. 61. F. ὁ δὲ Νόμας ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς ἀγραυλεῖν τὰ πολλὰ καὶ πλανᾶσθαι μόνος ἤθελε. *Nicand.* Theriac. 403. ὅτ' ἀμφ' ἐλάταισι μακεδναῖς ἄγραυλοι ψύχωσι. *Strabo* IV. p. 301. A. αἱ δὲ ὗες ἀγραυλοῦσι. XV. p. 1040 B. φιλοσόφως λιτὸς μὲν, οὐκ ἀγραύλως δὲ. Homero Il. 6. 162. Hesiod. Theogon. 36. *Apollon. Rhod.* IV. 317. ποιμένες ἄγραυλοι. *Parthenius* Eroticon 29. βεκολῶν κατὰ τὴν αἴτησιν χείματός τε καὶ θέρος ἐγραύλει. *Hymn.* in Mercur. ἄγραυλοι μηλοβοτῆρες. *Hesych.* ἄγραυλοι οἱ ἐν ἀγροῖς διανυκτερεύοντες. *Etymol.* ἄγραυλοι, οἱ ἐν ἀγρῷ αὐλιζόμενοι ὑπαίθροι ἔρημοι ἄξενοι ποιμένες.

φυλάσσοντες φυλακὰς] *Livius* XXXIV. 9. Sed quanta, si hostis ad portas esset, & servabant vigilias & circumibant cura. *Curtius* VIII. 6. Excubabunt servatis noctium vicibus proximi foribus aedis, in qua rex acquiescebat. *Anthol.* MS. III. 104. εὐαλκὴς ὁ κρὴς ἐπινύκτια μῆλα νομεύων. *Dio Chrysost.* XX. p. 262. B. εἴ τις ἄλλος — δέον — φυλακάς τινας φυλάττειν ἀγρυπνῶν, μὴ βέλοιτο. *Xenoph.* Exped. Cyr. II. φυλακὰς φυλάσσειν. & V. φυλακὰς φυλάσσειν. *Num.* XVIII. 3. *Il.* I. 1. Sch. MS. οἱ μὲν τρῶες τὰς φυλακὰς ἐφύλαττον.

9. ἐπέστη] *Æn.* IV. 702. Devolat, & supra caput adstitit. *Herodot.* V. 56. Ἡ μέν νυν ὄψις τῇ Ἱππάρχῃ ἦν ἥδε. ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἵππαρχος ἄνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνίσσεσθαι τάδε τὰ ἔπεα. *Plut.* Lucull. p. 499. A. Venerem ἐφεστῶσαν αὐτῷ. & de amator. Narr. p. 774. C. φασὶ δὲ Πελοπίδῃ — Σκέδασον ἐπισῆναι κατὰ τὰς ὕπνους θαρρεῖν κελεύοντα. *Achilles* Tat. VII. p. 449. τῷ Σωσράτῳ νύκτωρ ἡ θεὸς ἐπισᾶσα. *Lucian.* Philopseud. 25. ἐφίσταταί μοι νεανίας ἐγρηγορότι πάγκαλος, λευκὸν περιβεβλημένος. 31. ἐφίσταται δὲ ὁ δαίμων — αὐχμηρὸς καὶ κομήτης καὶ μελάντερος τὴν ὄψιν — καὶ ὁ μὲν ἐπισὰς ἐπειρᾶτο μου — ἄρτι μὲν κύων, ἄρτι δὲ ταῦρος γιγνόμενος ἢ λέων. *Q. Calaber.* . . τῇ δ' ἄρα λυγρὸς ὄνειρος ἐφίσατο πατρὶ ἐοικώς. *Hippocr.* Philopoemeni. ὥσπερ γὰρ δμῶες καὶ δμωίδες ἐν τοῖς οἰκοισι θορυβοῦντες καὶ σασιάζοντες, ὁπόταν ἐξαπιναίως αὐτοῖς ἡ δέσποινα ἐπιφῇ, στοηθέντες ἐφησυχάζουσι. *Artemidor.* II. 74. θεῷ — με προτρεψαμένου, μάλιστα δὲ τῶν ἐναργῶς ἐπισάντι μοι — καὶ μόνον οὐχὶ κελεύσαντι ταῦτα συγγράψαι. *Dionys. Hal.* VII. 67. ἔτος εἰς τὴν βελὴν ἐνεχθεὶς ἔφη δόξας καθ' ὕπνον ἐπισάντα τὸν καπιτώλιον Δία λέγειν αὐτῷ — ἔπειτα αὐτῷ πάλιν κατὰ τὰς ὕπνους ἐπιφανὲν τὸ αὐτὸ εἴδωλον τῷ θεῷ. III. αἰφνιδίως ἐπισῆναι τοῖς πολεμίοις. *Herodian.* III. 14. 7. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν, παντὸς λόγῳ καὶ ἐλπίδος θᾶττον τοῖς Βρεττανοῖς ἐπέστη. inf. XXIV. 4. *Act.* XXIII. 11. *Demosth.* de Coron. ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπὶ ταῦτα ἐπέστη ἐγὼ. *Ulpian.* ὥσπερ τινος δαίμονος ἐπισασίαν λέγει τῷ αὐτῷ κηδεμόνος τὴν παρουσίαν. *Anthol.* I. 22. 9. ὑπνώοντι Νυκτὸς ἐπισῆναι φασὶ Σάραπιν ὄναρ. ἄλλ' ὁ Σάραπις ἔχρησε πάλιν διὰ νυκτὸς ἐπισᾶς. *Pausanias* Boeot. 21. ταύτῃ πίνδαρος ἐνύπνιον τῇ περιβύτιδι ἐπισὰς, ὕμνον ἦσεν εἰς περσεφόνην· ἡ δὲ αὐτίκα, ὡς ἀπέλιπεν αὐτὴν ὁ ὕπνος, ἔγραψε ταῦτα, ὁπόσα τῷ ὀνείρατος ἤκουσεν ἄδοντος.

περιέλαμψεν] *Eurip.* Ion. 1549. τίς οἶκων θεοδμήτων ὑπερτελὴς ἀνθήλιον πρόσωπον ἐκφαίνει θεῶν; *Plin.* H. N. II. 33. Lumen de coelo noctu visum est C. Caecilio & Cn. Papyrio Coss. & saepe alias, ut diei species — noctu luceret. *Xenoph.* Cyr. Exped. III. εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν — καὶ τὸ ὄναρ τῷ μὲν ἐκρινεν ἀγαθὸν, ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε. *Theocrit.* Id. XXIV. 22. φάος δ' ἀνὰ οἶκον ἐτύχθη. 38. Οὐ νοεῖς, ὅτι νυκτὸς ἀωρί πω οἴδέ τε τοῖχοι πάντες ἀριφραδέες, καθαρᾶς ἄτερ ἠριγενείας, ἴσε τί μοι κατὰ δῶμα νεώτερον. *Od.* τ. 35. Μέγα θαῦμα τὸ δ' ὀφθαλμοισιν ὁρῶμαι, ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων, καλαί τε μεσόδμαὶ, ἠλιτάνοι τε δοκοί, καὶ κίονες ὕψος ἔχοντες φαίνονθ' ὀφθαλμοῖς, ὥστε πυρὸς αἰθομένοιο. Ἦ μάλα τις θεὸς ἔνδον, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι. *Diog. L.* Empedocl. VIII. 68. ὃς δὲ ἡμέρας γενηθείσης ἐξανέστησαν, οὐχ εὑρέθη μόνος. Ζητεμένῳ δὲ, καὶ τῶν εἰκότων ἀνακρινομένων, καὶ φασκόντων μὴ εἰδέναι, εἴς τις ἔφη, μέσων νυκτῶν φωνῆς ὑπερμεγέθους ἀκέσαι, προσκαλεμένης Ἐμπεδοκλέα. Ἔστα ἰξανασὰς ἑωρακέναι φῶς ὑράνιον, καὶ λαμπάδων φέγγος, ἄλλο δὲ μηδέν. Τῶν δὲ ἐπὶ τῷ γενομένῳ ἐκπλαγέντων καταβὰς ὁ παυσανίας ἔπεμψε τινας ζητήσοντας, ὕστερον δὲ ἐκαλύθη πολυπραγμονεῖν φάσκων, εὐχῆς

βήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ, εὐαγ- 10
γελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμε- 11
ρον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· Εὑ- 12
ρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ 13
ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν Θεὸν, καὶ λεγόντων· Δόξα ἐν ὑψίστοις 14
Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν 15
εἰς

10. ἔσται] + καὶ D.
σήμερον] — 50. 55. 62.
ἐσπαργανωμένον] + καὶ 1. Colb. Verſio *Copt. Syr. Vulg. Goth. Armen.*
τῇ] — ADEGHL 1. 2. 3. 9. 10. 11. 44. 59. 62. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 90. Evang. 1. 12. 16. 17. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Bogardi. Euſebius.*
11. — 59. a prima manu. 62. a prima manu.
12. σημεῖον] + ἔσῳ D.
κείμενον] — D. 68.
13. οὐρανίς] οὐρανοῦ D. a prima manu.
αἰνούντων] αἰτούντων D a prima manu; at in Verſ. Latina: laudantes.
14. ἐν poſterius] — Codex teſte *Eraſmo* Epiſt. 802. & annot. Edit. 2. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. Verſio *Vulg.* probante *Andrea Oſiandro.*
εἰρήνη] + καὶ Verſio *Syra* prior; poſterior cum obelo.
εὐδοκία] εὐδοκίας A. (Sed in Pſalmis legit εὐδοκία) D. Verſio *Vulg. Goth. Sax.* Interpres *Origenes* H. 13. *Irenaeus* Editus III. 11. ſed ſequentia indicant, eum εὐδοκία legiſſe: *qui ſuo plaſmati h. e. hominibus ſuam benignitatem ſalutis de coelo miſit. Cyrill.* editus Catech. XII. Sed MS. εὐδοκία. probante *Millio* prol. 675. T. *Beza A. Moro.* Conſenſus ergo Graecorum omnium, etiam antiquiſſimorum *Conſtitut.* Apoſt. VI. 47. VIII. 13. *Origenis* c. Celſ. I. in Pſ. XLV. 9. & prooem. in Jo. *Euſebii* D. IV. 10. VII. 2. & Verſionum reliquarum potior nobis eſt teſtimonio Latinorum. Praeterquam enim quod in ſubito & magno gaudio oratio ſoleat eſſe abrupta, non video, quomodo ἄνθρωποι εὐδοκίας intelligi poſſint: ſi enim accipias de bona voluntate Dei, cogeris

ἄξια συμβεβηκέναι καὶ θύειν αὐτῷ δεῖν καθαπερεὶ γεγονότι θεῷ. *Joſ. B.* VI. 5. 3. ἀθροιζομένης τῆς λαῆς πρὸς τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν, ὀγδοὴ δ' ἦν ξανθικῆς μηνὸς, κατὰ νυκτὸς ἐνάτην ὥραν, τοσοῦτον φῶς περιέλαμψε τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπράν, καὶ τοῦτο παρέτεινεν ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν, ὃ τοῖς μὲν ἀπείροις ἀγαθὸν ἐδόκει. *Sota* I. 48. Sapientes noſtri perhibent, circa horam nativitatis Moſis totam domum repletam fuiſſe luce S. D. Exod. II. 2. & Gen. I. 4. vid. in *Matth.* I. 21. *Act.* XXVI. 13. XII. 7.

Liban. progymn. p. 138. B. ἐγὼ μὲν ἂν εὐδαιμονέστατον θεὸν ἰδεῖν, καὶ θεῷ συγγενέσθαι, τότε δὲ ἐν ἀγρῷ μᾶλλον ἂν ἢ ἐν πόλει τις τύχοι. Ἐπεὶ καὶ Ἡσίοδος ποιμαίνων ταῖς Μούσαις ἐντυχε, καὶ Φιλιππίδης ὕστερον πολλοῖς χρόνοις παρὰ τῷ παντὶ παρὰ τὸ παρθένιον ἔτυχε —— καὶ Διόνυσος ἐν ἀγρῷ φαίνεται τῷ Ἰκαρίῳ. *Servius* ad Ecl. X. 26. Virg. Ruſticis plerumque numina offerre ſe ſolebant.

11.. σωτὴρ] *Cic.* in Verrem II. 63. Eum non ſolum patronum iſtius Inſulae, ſed etiam Sotera inſcriptum vidi Syracuſis. Hoc quantum eſt? ita magnum, ut Latino uno verbo exprimi non poſſit. Is eſt nimirum Soter, qui ſalutem dedit. *Tacit.* A. XV. 71. Milichus praemiis ditatus, Conſervatoris ſibi nomen Graeco ejus rei vocabulo adſumſit *Livius* XLV. 44. de Pruſia: Deos ſervatores ſuos ſenatum appellaſſe. *Diogenes L.* Ariſtot. V. 16. Διὶ Σωτῆρι, καὶ Ἀθηνᾷ σωτείρᾳ. *Plut.* Demetrio p. 893. D. Athenienſes Demetrium & Antigonum σωτῆρας ἀνέγραψαν θεούς. & *Dio* p. 978. B. τὸν μὲν Δία σωτῆρα καὶ θεὸν ἀποκαλέντων. *Lucian.* de Scrib. Hiſtor. 62. θεοῖς σωτῆρσιν. *Plato* Symp. σωτῆρας τῆς Λακεδαιμονίων. *Plut.* de Herodot. p. 864. A. σωτῆρας ἀνηγόρευκε τῆς ἑλλάδος. & de fort. Alex. p. 338. C. οἱ δὲ εὐεργέτας, οὓς δὲ καλλινίκους οἱ δὲ σωτῆρας, οἱ δὲ μεγάλους ἀνηγόρευσαν ἑαυτούς. *Hom.* Epigr. 32. εἰς Διοσκούρους. Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, ἀκυπόρων τε νεῶν. *Herodian.* VIII. 3. 10. σωτῆρας καὶ προμάχους Ἰταλίας πάσης ἀναγραφῆναι. *Ælian.* A. N. X. 49. ἔστι καὶ σώζειν θεὸν εἰδότα, καὶ μέντοι καὶ τὸν σωτῆρα καὶ νόσων ἀντίπαλον τὸν ἀσκληπιὸν φύσαντα. *Demoſth.* pro Coron. φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα τὸν φίλιππον ἡγοῦντο. *Athenaeus* VI. p. 255. A. οἱ Λημνόθεν Ἀθηναῖοι οὐ μόνον ναοὺς κατεσκεύασαν τῇ Σελεύκῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν ἀντίοχον. καὶ τὸν ἐπιχέοντα κύαθον ἐν ταῖς συνουσίαις Σελεύκῃ σωτῆρος καλοῦσι. *Propertius* IV. 6. Mox ait, o longa mundi Servator ab Alba, Auguſte, Hectoreis cognite major avis Vince mari, jam terra tua eſt. *Dionyſ. Halic.* X. 46. πατέρα, καὶ σωτῆρα, καὶ θεὸν, καὶ πάντα τὰ τιμιώτατα ὀνομάζοντες. *Pauſanias* I. 8. teſtatur Rhodios Ptolemaeum σωτῆρα nuncupaſſe, quod ita effert *Diodor.* S. XX. 100. ἀπέστειλαν —— ἐπερωτήσαντας τὸ παρ' Ἄμμωνι μαντεῖον, εἰ συμβουλεύει Ῥοδίοις Πτολεμαῖον ὡς θεὸν τιμῆσαι. XXXVII. Exc. p. 613. καὶ θεὸν καὶ σωτῆρα προσαγορευόντων. de Mithridate. *Monument. Adulit.* ap. Cosmam Indicopl. τῶν βασιλέων Πτολεμαίδι καὶ βερενίκης θεῶν σωτήρων ἀπόγονος. *Polyb.* Exc. 97. Pruſias ſenatum ita ſalutat: χαίρετε θεοὶ σωτῆρες. & V. 500. de Antigono Tutore: τοιγαροῦν οὐ μόνον ἐκρίθη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν εὐεργέτης, ἀλλὰ καὶ μεταλλάξας, σωτὴρ. *Schol. Eurip.* Hippolyt. 88. ἀνὰξ κυρίως σωτὴρ, τὸν ἕν θεὸς ἄνακτας καὶ Σωτῆρας καλοῦμεν· καταχρηστικῶς δὲ καὶ τοὺς δεσπότας ἄνακτας καλοῦμεν, ὡς δευτέρους σωτῆρας. *Herodot.* VII. 192. Ποσειδέωνι σωτῆρι εὐξάμενοι —— templum ποσειδέωνος σωτῆρος ἐπωνυμίην. *Strabo* IV. p. 83. A. τοὺς δὲ Διοσκούρους ἐπιμελητὰς τῆς θαλάσσης λεχθῆναι, καὶ σωτῆρας τῶν πλεόντων. & V. p. 354. C. καὶ ἐν μὲν τῇ ἀγορᾷ Διοσκούρων ἱερὸν ἱδρυσαμένους τιμᾶν, ὃς πάντες σωτῆρας ὀνομάζουσιν. *Ariſtaenet.* I. 12. de Panacio Medico σωτῆρα τὸν ἄνδρα προσεῖπον. *Demoſth.* Orat. funebr. καὶ μὲν καὶ τῶν Ἡρακλέους παίδων ὃς τοὺς ἄλλους ἔσωσε, σωτῆρες ὠνομάσθησαν. *Dio* O. III. p. 37. C. πάντων ἕνεκα ἀνθρώπων γίνεται σωτὴρ καὶ φύλαξ. *Demoſth.* de Cor. 525, 32. οἱ πρὸ μικρᾶς μὲν τάξιν εἶχον ὑπηκόων, δεσπότην καὶ εὐεργέτην καὶ τὰ τοιαῦτα καλοῦντα. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 525, 45. ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης σεβαστὸς. de Cajo. p. 549, 9. ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης εἶναι νομισθείς. *Joſ.* A. XII. 1. 1. ὡς καὶ τὴν Συρίαν ἅπασαν ὑπὸ πτολεμαίῳ τῷ Λάγου, Σωτῆρος τότε χρηματίζοντος, τ' ἐναντία παθεῖν τῇ αὐτῷ ἐπικλήσει. & 5. 5. Samaritani Antiocho, ἀξιοῦμεν ἕν σε τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα. In *Inſcription.* Æſculapius & Salus σωτῆρες. & ἱερεὺς θεᾶς Ῥώμης καὶ Σεβαστοῦ σωτῆρος. in *nummis* ἀπόλλων σωτὴρ, Σωτὴρ ἀσκληπιὸς, Διονύσου Σωτῆρος, Ἡρακλέης σωτῆρος. Hadriani. Ὀλύμπιον σωτῆρα εὐεργέτην. Cleopatrae θεὰν σωτῆρα. κόρη Σώτειρα Proſerpina. *Inſcript.* ἀφροδίτῃ θεᾷ πανακράτῳ καὶ σωτῆρι. & Proſerpinae ſanctae Servatrici. in numm. Apollinis Salutaris. Unde iterum conficitur, ψιλῷ ἀνθρώπῳ titulum

εἰς τ̃ ὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, κ̀ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Διέλθωμεν
16 δὴ ἕως Βηθλεέμ, κ̀ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τ̃το τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ
ἦλθον σπεύσαντες, κ̀ ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ κ̀ τ̃ Ἰωσὴφ, κ̀ τὸ βρέφος κείμενον ἐν
17 τ̃ φάτνῃ. Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν πρὶ τ̃ ῥήματος τ̃ λαληθέντος αὐτοῖς πρὶ τ̃
18 παιδίου τ́του. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν πρὶ τ̃ λαληθέντων ὑπὸ τ̃ ποιμέ-
19 νων πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα
ἐν

duplex hominum genus ſtatuere, alterum, cui favet, alterum, cui non favet; quod contradiceret iis quae praecedunt, ubi dicitur pax eſſe in terra, adeoque Deum toti humano generi favere: ſin accipias de bona voluntate hominum, quod etiam Latinus interpres ſenſiſſe videtur, illi jam pacem habebant. Et ſane, ſunt verba *Vallae*, quid attinebat precari pacem quaſi non habentibus? Ergo precabantur angeli pacem ſuper terram, & in omnibus hominibus bonam voluntatem, & iis praecipue, qui eam non haberent — ergo ſit bona voluntas in iis, in quibus non eſt.

15. ἀπ' αὐτῶν εἰς τ̃ οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι] οἱ ἄγγελοι ἀπ' αὐτῶν εἰς τ̃ οὐρανὸν D. ἀπ' αὐτῶν οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐ. 69. εἰς τ̃ οὐρανὸν] — 71. ὁ οἱ ἄνθρωποι] — L 1. Colb. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Orig.* H. 13. *Euſebius.* εἶπον] εἶπαν L. ἀλλήλους] ἑαυτοὺς 69.
ἕως] + εἰς Editio *Complut. Plantin. Geneu.* 16. σπεύσαντες] σπεύδοντες D. 61.
ἀνεῦρον] εὗρον D 1. 53. 61. in ora. 69. 71. Colb. 106. *Euſebius.* εὗραν L. τε Μαριὰμ] Μαρίαν D.
τῇ] — H. 17. διεγνώρισαν] ἐγνώρισαν D.
τούτου] — D 1. Verſio *Copt. Goth. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1197. 18. οἱ] — 1.
ἀκούσαντες] ἀκούοντες D. ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον D. 19. Μαριὰμ] Μαρία D.
πάντα συνετήρει] συνετήρει πάντα D. συμβάλλουσα] συμβαλοῦσα Colb.

lum σωτῆρος, & σωτῆρος τοῦ κόσμου, σωτῆρος πάντων ἀνθρώπων vere tribui non poſſe.

ἐτέχθη ὑμῖν] *Lucan.* II. 383. Non ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo. *Plato* Epiſt. ad Archytam. ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μὲν ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δὲ καὶ οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Cic.* Offic. I. 7. Non nobis ſolum nati ſumus, ortusque noſtri partem patria vindicat, partem amici. *Plut.* Lycurg. p. 41. A. παρῆσαν οἱ ὑπηρέται τὸ παιδάριον αὐτῷ κομίζοντες. Ὁ δὲ δεξάμενος λέγεται καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, βασιλεὺς ὑμῖν γέγονεν, ὦ Σπαρτιάται —— καὶ χαρίλαον ὠνόμασε, διὰ τὸ τοὺς πάντας εἶναι περιχαρεῖς. *Debarim* R. 1. etiam nunc ſtabiliam regem Meſſiam S. D. de eo Eſ. IX. 6. quia puer natus eſt nobis.

13. στρατιᾶς] *Ariſtid.* in Romam I. p. 198. εἴ τις στρατιᾶς πλῆθος ἐξαγγεῖλαι βουλόμενος, οἷον τῆς Ξέρξε, καὶ πάνυ δὴ θαυμάζων, εἶτα λέγῃ μυρίας ἢ δυσμυρίας στρατιώτας ἰδεῖν. *Schemoth* R. XV. & XXXV. extr. στρατιὰ ſuperna —— ſeraphini —— Stellae. 1. Similes ſunt Iſraëlitae exercitui coelorum. De illis dicitur *nomina* Ex. I. 1. & de ſtellis etiam Pſ. CXLVII. 4. *Dio* O. V. p. 85. B. συναγαγόντα δὴ πλῆθος στρατοῦ πολλοῦ. *Midrasch Thehillin* XVIII. 1. Quamdiu David nondum poenitentiam egerat, non inſcriptus erat τῇ στρατιᾷ ſupernae. vid. in *Matth.* XXIV. 29.

14. inf. XIX. 38. XV. 10. *Pſ.* CXLIX. 3. i. e. Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις θεῷ.

ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία] Sc. ἐστι. Deus favet hominibus, ὅτι εὐδοκεῖ ὁ θεὸς ἐν ἀνθρώποις.

16. inf. 20. *Tob.* XII. 22.

19. συνετήρει] *Polybius* Leg. 104. p. 1293. ἡ δὲ σύγκλητος διακούσασα τῶν κατηγορούντων, ὅτ' ἀπέῤῥιπτε τὰς διαβολὰς, ὅτ' ἐξέφαινε τὴν ἑαυτῆς γνώμην, ἀλλὰ συνετήρει παρ' ἑαυτῇ, διαπισοῦσα καθόλου τοῖς περὶ τὸν εὐμένη καὶ τὸν ἀντίοχον. *Dan.* VII. 28. inf. 51.

συμβάλλουσα] *Herodot.* VII. 209. ἐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐὸν. 239. ἐκ εἶχον συμβαλίσθαι οἱ Λακεδαιμόνιοι. *Ariſtoph.* Veſp. 50. ἐκοῦν ἐναργὲς τοῦτο συμβαλεῖν. 72. νόσον, ἣν οὐδ' ἂν εἷς γνοίη ποτ' ὅτε ξυμβάλοι. Ran. 961. ἃ ξυμβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον ἦν. Equit. 245. εὖγε ξυνέβαλεν αὖτ' ἄταρ δῆλον γ' ἀφ' ὧ ξυνέγνω. *Dionyſ. Hal.* A. I. 24. ὡς δὲ ἀπεσχέθησαν τὸν χρησμὸν ἔλαβον, οὐκ εἶχον τὰ λεγόμενα συμβαλεῖν, ἀμηχανοῦσι δὲ αὐτοῖς τῶν γεραιτέρων τις συμβαλὼν τὸ λόγιον λέγει. 34. ὡς δὲ ἐγὼ συμβαλλόμενος εὑρίσκω. 73. ἀσαφὴς ἐκείνῳ καταλιπόντος ἐδ' ἐγὼ δύναμαι συμβαλεῖν. II. 71. ὡς ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων ἐγὼ συμβάλλομαι, μάλιστα δ' ἐκ τῶν. III. 69. ἐκ τότε συνέβαλον οἱ μάντεις. 72. ὅτε τὸν μόρον αὐτοῦ τις ἠδύνατο —— συμβαλεῖν. V. 46. καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις συμβάλλειν οὐ χαλεπὸν ἦν, ὅτι νίκην αὐτοῖς ταχεῖαν καὶ λαμπρὰν σημαίνει τὸ δαιμόνιον. VI. 14. τέως μὲν ἐθαύμαζον, καὶ τίς ἡ κατειληφυῖα τύχη ἀπόρως εἶχον συμβάλλειν. VIII. 21. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἀπόῤῥητον αὐτῆς γενόμενον τὸ βούλευμα συμβαλεῖν. X. 2. τοῦτο τὸ τέρας οἱ μὲν ἐπιχώριοι μάντεις οὐκ οἷοί τε ἦσαν συμβαλεῖν. XI. 57. καὶ οὐ δύνασθαι συμβάλλειν ἐπί τινι λόγῳ δικαίῳ, εἰκάζειν δὲ μίαν αἰτίαν. de Thucyd. ἐκ ἔχω συμβαλεῖν, κατὰ τί τὴν Λακωνικὴν προέκρινε τῆς ἀττικῆς μᾶλλον. 51. ἐναρίθμιοι γάρ τινες εἰσὶν, οἱ πάντα τὰ Θουκυδίδου συμβαλεῖν δυνάμενοι, καὶ ἐδ' ὅτι χωρὶς ἐξηγήσεως γραμματικῆς ἔνια. *Plato.* Cratyl. εἰ μέν πω ἔχεις συμβαλεῖν τὴν κρατύλου μαντείαν, ἡδέως ἂν ἀκούσομαι. *Dio Chryſ.* XIII. p. 221. C. χρωμένῳ μοι ἀνείλεν ἄτοπόν τινα χρησμὸν, καὶ οὐ ῥᾴδιον συμβαλεῖν. XLII. p. 503. A. ὅπως μὲν ὑμεῖς διάκεισθε περὶ ἐμοῦ, καὶ τῆς ἐμῆς σοφίας εἴτε ἀμαθείας, οὐ δύναμαι ξυμβαλεῖν. LXI. p. 581. D. τί γὰρ ἐκ τῶν γινομένων περὶ αὐτὴν, οὐκ ἄν τις συμβάλοι τὴν διάνοιαν μὴ πάνυ ἁπλῶς μηδὲ εὐθὺς σκοπῶν; *Arrian.* Alex. VII. 28. ἐκ τῶν φαινομένων τὸ εἰκὸς ξυμβαλεῖν εὐτυχέστατος. *Punic.* 71. ἡ στρατιὰ δὲ τὰ σημεῖα ἔφερεν ὀρθὰ, ἵνα οἱ πρόσβεις τὸ πλῆθος ἐκ τούτων συμβάλοιεν. B. C. I. p. 693. τὸ δ' ἀκριβὲς ἄδηλον ἦν, καὶ οὐκ ἔχω τὴν αἰτίαν ἐγὼ συμβαλεῖν, δι' ἣν ἂν ὕστερος ἐγένετο. *Pauſan.* Meſſen. τότε μὲν δὴ ἀριστόδημος καὶ οἱ μάντεις ἀπείρως εἶχον συμβάλλεσθαι τὸ εἰρημένον. Attic. 31. συνθανόμενος δὲ, σαφὴς ὢδεν ἐς αὐτὰ ἐπισαμένους τὲς ἐξηγητὰς εὗρον, αὐτὸς δὲ συμβάλλομαι τῇδε. *Lucianus* Longaev. 1. ὄναρ —— τοῦτο κελευσθεὶς, προσφέρω σοι δῶρον τὲς μακροβίες —— συμβαλεῖν δὲ οὐκ ἔχων τίνας, ὁ θεὸς κελεύει μοι προσφέρειν σοὶ τὲς μακροβίης. *Schol.* διακρῖναι, νοῆσαι. *Plut.* de ſera num. vind. p. 549. F. οὐ γὰρ ἰατροῦ μὲν ἰδιώτην ὄντα συμβαλεῖν λογισμὸν. de Genio Socr. p. 578. F. εἴτε συμβάλλοι τῶν γεγραμμένων, ἑρμηνεύσαντα εὐθέως ἀποσεῖλαι. *Aret.* Cappad. Cur. I. 10. ψυχρὸν δὲ ὕδωρ, ὁκόσοι τῶν ἰητρῶν τοῖς πλευριλικοῖσι ἔδοσαν, ὅτε ὁκοίῳ λόγῳ ξυμβαλέειν ἔχω, οὐδὲ τῇ πείρῃ πιστώσασθαι. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. V. ἐπειδὴ τοίνυν σὺ παρέδραμες, εἰθ' ἑκὼν εἴτ' ἄκων τὸν λόγον, οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν. de loc. affect. VI. λεγόντων μὲν οὖν ἑωρακέναι ταῦτα πολλῶν ἤκουσα, μὴ θεαὶ σά-

ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ~ἐπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν 20
ὅτι πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡ- 21
μέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν
ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ 22
ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυ-
μα, παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ, (Καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου· Ὅτι πᾶν ἄρσεν διά- 23
νοιγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται·) Καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὸ εἰρημένον 24
ἐν νόμῳ Κυρίου, Ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἦν ἄνθρωπος 25
ἐν

~ὑπέστρεψαν

20. ἐπέστρεψον] ὑπέστρεψαν ADEFGHKLM 1. 3. 9. 10. 11. 13. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 106. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. & 2. *Wechelii*, *Bogardi*, *Bengelii*. *Theophylactus*.
εἶδον] ἰδοὺ Colb.
ἤκουσαν & εἶδον] εἶδον & ἤκουσαν Versio *Syr.*
καθὼς] + καὶ G.
21. ἐπλήσθησαν] συνετελέσθησαν D. ἐπληρώθησαν 33. + αἱ D 12. 69. 72. 76. Vers. *Syra* posterior in margine.
ἡμέραι] + αἱ D. Versio *Syra* posterior in margine.
τὸ παιδίον] αὐτὸν AFKL 1. 4. 5. 8. 9. 10. 12. Colb. duo. 15. 27. ex emendatione. 29. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 49. 51. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66 67 68. 72. 78. 83. 89. 90. 91. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*, *Genev.* Versio *Goth. Copt. Armen. Syra* posterior, *Arab. Origenes* H. 14. *Andreas* Cret. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1378. καὶ posterius] — D 13. 69.
καὶ ἐκλήθη] ὠνομάσθη D. τῇ κοιλίᾳ] κοιλίᾳ μητρὸς D.
22. αὐτῶν] αὐτῆς Editio *Complut. Plantin. Bezae. Elzevirii*, *Genev.* αὐτοῦ D 47. 56. 61. Versio *Vulg.* — Versio *Copt. Arab. Amphilochius. Irenaeus* III. 10. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
Μωσέως] Μωυσέως D 11. 12. 14. 69.
αὐτὸν] οἱ γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν 50. 64. *Gregor.* Nyss. de Occursu Domini. αὐτοῦ] — 106.
τῷ] — D. 23. ἐν] + τῷ DF. τῷ] — D.
24. εἰρημένον] γεγραμμένον 6. Codices *Latini*. ἐν] + τῷ D.

σάμενος δ' αὐτὰ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν ἔτε περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν ἔτε περὶ τῆς οὐσίας ἀκριβῶς οὐδέν. de rat. Med. I. οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν, εἴτ' ἐν τῇ τῶν ὀργάνων εὐσαρκείᾳ μόνον τὴν ὑγείαν, εἴτε ἐν τῇ τε σώματος διαθέσει, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν ὑποτίθεται. *Herodot.* I. 68. ὁ δὲ ἐννώσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν ὁρίσια κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι· τῇδε συμβαλλόμενος —— συμβαλλόμενος δὲ ταῦτα. II. 33. τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραῤῥέοντα καὶ ἐτέαρχος συνεβάλλετο εἶναι τὸν Νεῖλον —— ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι τοῖς ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος. VI. 63. ἐπὶ δακτύλων συμβαλλεσμένους τὰς μῆνας. 80. συμβάλλομαί δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. 107. συνεβάλλετο ὧν ἐκ τῆ ὀπίρε —— ἐκ μὲν δὴ τῆς ὕψιος συνεβάλλετο ταῦτα. 108. ταύτῃ τὴν ὄψιν συνεβάλλετο ἐξεληλυθέναι. VII. 142. οἱ μὲν δὴ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τῆτο τὸ ξύλινον τεῖχος. 143. ἐκ ἔφη ἂν ὀρθῶς τὰς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι. *Apollod.* Bibl. II. 8. τὰς γὰρ χρησμὰς οὐ συμβάλλειν —— συμβαλόντες ἓν τὸν χρησμὸν. *Athenaeus* XIV. p. 614. C. τὸν τῇ Θεῇ χρησμὸν συμβάλλων. *Sextus Empir.* a. Physic. II. 229. πάρεσι μὲν ἤδη συμβαλεῖν ἐκ τῶν προπεφημένων, ὅτι οὐδ' ἐκ ταύτης οἷόν τ' ἐστὶ βιβαίως τι μαθεῖν. *Long.* Pastoral. II. p. 73. συνετὰ μὲν οὖν πᾶσιν ἦν τὰ γινόμενα τοῖς φρονοῦσιν ὀρθῶς, ὅτι ἐκ Πανὸς ἦν τὰ φαντάσματα καὶ ἀκούσματα, μηνύοντος τι τοῖς ταύταις, ἐκ εἶχον δὲ τὴν αἰτίαν συμβαλεῖν. III. p. 109. τὸν χλόης ἔρωτα καταμαντευόμενος· πρότερον μὲν ἓν ἐκ νευμάτων καὶ γέλωτος συνεβάλετο τοῦτο. *Libanius* O. XI. p. 349. A. ἐδόκει δὲ δὴ πᾶσι, καὶ τοῖς ἐ δεινοῖς συμβάλλειν. D. XI. p. 384. A. τί πέπονθεν ὁ ἄνθρωπος, ἐσκόπουν, καὶ συμβαλεῖν οὐκ εἶχον τὸ δεινόν. *Aristid.* Plat. II. p. 187. ταῦτ' εἰκότως οἱ μὲν ἄλλοι χαλεπῶς εἶχον συμβαλεῖν, Θεμιστοκλῆς δὲ ῥαδίως ἐξεῦρεν. *Eustath.* Il. α. p. 26. 30. κατεῦθεν τὸν χρησμὸν ὁπότε ποτε συνέβαλον. & 34. 25. Θεομηνίαν εἶναι τὸ πάθος συμβάλλεται. M. p. 872, 22. ὡς δὲ τὸ συνεβάλοντο νόησίν τινα σημαινει παρὰ τοῖς μεθ' ὁμηρον δηλοῖ τὸ συνεβάλετο τὸν χρησμὸν ἤγαν ἐνόησεν. ξ. p. 948. 49. παρά γε τοῖς ὕστερον ξυμβάλεσθαι ἐστὶ τὸ νοῆσαι, οἷον συνεβάλετο τὸν χρησμὸν ἤγαν ἔγνω. *Heliodor.* I. p. 2. καὶ τῆτο παρῆν συμβάλλειν καὶ τοῖς πορρωθεν. p. 9. ἡ δὲ τῶν μὲν λεγομένων ἐδὲν συνεῖσα, τὸ δὲ προσατῶμενον συμβαλοῦσα. p. 48. ταῦτα συμβάλλειν ἔτε ἐδυνάμην οὔτε ἐβελόμην. IV. p. 186. ἐγὼ μὲν ὅπῃ τείνει τὸ ὄναρ συνέβαλλον. *Ceb.* Tab. οὓς [μύθους] οὐκ ἠδυνάμεθα συμβαλεῖν, τίνες καὶ πόθεν ἦσαν. *Moschopulus.* συμβάλλεται δέ τις τὸ δέ τι σοχαζόμενος καὶ νοῶν. *Arrian.* Exp. Alex. V. 1. οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν. & 7. οὐδὲ τοῦτο ἔχω ξυμβαλεῖν. VI. ἔτε ἔχω ἀτρεκῶς ξυμβαλεῖν, ἔτε μέλει μοιγε εἰκάζειν, ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸν ἂν μοι δοκῶ ἱσχυρίσασθαι. I. 26. καὶ τὸν ἀετὸν ταύτη συνέβαλλον. II. 3. ξυμβαλόντας τὸ μαντεῖον. *Jos.* A. II. 5. 3. ὁ δὲ Ἰώσηπος συμβαλὼν τῷ λογισμῷ τὸ ἔναρ. de conjectoribus & interpretibus somniorum oraculorumque dicitur.

22. *Exod.* XIII. 1.

24. Observa varietatem κατὰ τὸν νόμον. 22. καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ. 23. κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ.

Herod. III. 76. ἐφάνη ἰρήκων ζ. ζεύγεα, δύο αἰγυπιῶν ζεύγεα διώκοντα. Oblatio pauperis *Lev.* XII. 8. *Pesickta* f. 3. 4. Agrippa rex voluit offerre mille holocausta die uno: ast eum praevenit pauper quidam duobus turturibus. & *Vajikra R.* f. 168. 2. *Biccurim* VIII. 1. 2. distinguitur inter primogenitos haereditatis & primogenitos sacerdotii, isti tantum redimendi erant, in quorum scilicet corpore nullum erat vitium.

25. εὐλαβὴς] *Plato* de Legg. VI. εὐλαβεῖσθαι θεὸν. *Demosth.* c. Mid. ἔτως εὐλαβῶς, ἔτως εὐσεβῶς, ἔτω μετρίως διακεῖσθαι. *Plut.* Camill. p. 139. D. τὴν τοῦ ἀλβίνου πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν καὶ τιμὴν. *Liban.* D. XIV. p. 420. D. τὴν τοῦ δήμε πρὸς τὸ δαιμόνιον εὐλάβειαν. *Juvenal.* XIV. 141. Quidam sortiti metuentem sabbata patrem, Nil praeter nubes & coeli numen adorant, Nec distare putant humana carne suillam, Qua pater abstinuit; mox & praeputia ponunt. Romanas autem soliti contemnere leges, Judaicum ediscunt, & servant, ac metuunt jus,

ἐν Ἰερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα Συμεών· καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσ-
26 δεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ
κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν
27 Χριστὸν Κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς
28 τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, Καὶ
29 αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν, καὶ εἶπε· Νῦν
30 ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ. Ὅτι εἶδον οἱ
31 ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, Ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν·
32 Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. Καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ
αὐ-

νεοσσοὺς] νοσσοὺς EGH 2. a prima manu. 44. 87.
ἦν prius] — FM 1.
εὐλαβὴς] εὐσεβὴς K 11. 15. 63. 68. duo Stephani Codices. 72. Verſio *Syra* poſterior in margine.
τοῦ] τῷ L 1.
ἅγιον ἦν] ἦν ἅγιον AEGH 3. 44. 72. 73. 74. 76. 83. 89. 90. Evang. 24. Edit. *Complut. Bengelii.*
26. ᾧ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον] κεχρηματισμένος δὲ ἦν D.
πρὶν ἢ] ἕως ἂν 33. 40. 53. 57. πρὶν ἂν 36. F. *Nyſſen.* in ὑποπάλ. πρινὰν L. πρὶν 69. Edit. *Eraſmi.*
ἴδῃ] ἰδεῖν K 46. 52. 69 72. Evang. 20. Editio *Eraſmi* 2. κυρίε] — 27. ex emendatione.
27. εἰσαγαγεῖν] εἰσάγειν A 15. 53. εἰθισμένον] ἐθῶ D.
28. αὐτὸ] αὐτὸν M 9. 13. 29. 51. 59. 60. 67. 69. 106. Evang. 19. 24.
αὐτοῦ] — L 72. εὐλόγησε] ἠυλόγησεν D.
31. πάντων τῶν λαῶν] παντὸς τοῦ λαοῦ 98. τῶν] — 1.
32. ἀποκάλυψιν] בוסמא f. ἀγαλλίασιν Verſio *Syra* poſterior in margine. ἐθνῶν] — D.
δόξαν] δόξα 72. in ora. Ἰσραήλ] Ἰστραηλ D.
33. Ἰωσὴφ] ὁ Ἰωσὴφ A 88. ὁ πατὴρ αὐτοῦ DL 1. 33. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Syra* poſterior in margine. Verſio *Lutheri*, *Tigurina*, *Belgica* vetus, *Polani*, *Caſtalionis*. *Origenes* H. 16. 17. *Hieronymus* a. Helvid. *Cyrillus* Catech. 68. *Auguſtinus* de C. E. II. 1. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 414. ὁ πατὴρ Editio *Eraſmi*.

jus, tradidit arcano quodcunque volumine Moſes: Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti, Quaeſitum ad fontem ſolos deducere verpos. Sed pater in cauſa, cui ſeptima quaeque fuit lux ignava, & partem vitae non attigit ullam. *Act.* II. 5. VIII. 2. *Inſcriptio.* Soteriae matri pientiſſimae, Religionis Judaicae metuenti. *Ovid.* M. V. 100. Emathion aequi cultor, timidusque deorum.

παράκλησιν] *Chetuboth* f. 67. 1. Dixit R. Eleazar f. Zadoci: ita videam conſolationem! vidi eam colligentem hordea. *Chagiga* f. 16. 2. & *Maccoth* f. 5. 2. Dixit R. Juda f. Tobiae: ita videam conſolationem! ſi non morte multavi teſtem falſum. Dixit ei Simeon f. Scheta: ita ego videam conſolationem! fudiſti ſanguinem innocentem. *Schevuoth* f. 34. 1. *Sanhedrin* 4. R. Simeon f. Scheta dixit: ita videam conſolationem! vidi quendam ſtricto gladio alium perſequentem. *Targum* Jerem. XXXI. 6. Qui deſiderant annos conſolationis venturos. Eſaj. XXXIII. 20. XL. 1. *Targum* Eſaj. IV. 3. omnis qui ſcriptus eſt ad vitam aeternam, *videbit conſolationem Iſraëlis. Eccha R.* I. 16. ita videam conſolationem! ſi non. bis. & IV. 8.

Cum hic mentio fiat *Simeonis*, cujus pietas eo tempore celebrata fuit, vix alius intelligi poteſt quam Simeon pater Gamalielis, de quo *Act.* V. 34., filius vero Hillelis, quem Joſephus Pollionem appellat. Tempora convenire ipſi Judaei fatentur, *Ganſius* in Zemach: Jeſu Nazareni nativitas contigit diebus R. Simeonis f. Hillelis. vid. *J. Alting* Schilo p. 299.

26. ἰδεῖν θάνατον] *Pſ.* LXXXIX. 49. *Heb.* XI. 5. *Jo.* VIII. 51. *Anthol.* MS. III. 83. κοίντε. εὐχόμενος, νέσων ἐκτὸς, ἰδεῖν ἀίδαν.

29. ἀπολύεις] *Themiſtius* ap. Stob. S. CXIX. ἀπολύεσθαι τὸν ἀποθνήσκοντα, καὶ τὴν τελευτὴν ἀπόλυσιν καλοῦσι. *Ælian.* V. H. XIII. 20. ἀπολύεσθαι τοῦ ζῆν. *Arrian.* Epictet I. 9. ἄνθρωποι, ἐκδέξασθε τὸν θεὸν, ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ, καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς θεραπείας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. *Hierocl.* in aur. Carm. περιμένειν ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. *Plut.* Conſolat. ad Apollon. p. 108. C. ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. *Statius* Theb. VII. 366. Donec te thalamis habilem integramque reſignem; Hoc ſatis; & feſſum vita dimittite Parcae. *Num.* XX. 29. *Tob.* III. 13. XI. 8. *Gen.* XV. 2. 15. XLVI. 30. *Schir Haſhirim* I. 1. Cum veniſſet tempus ejus, ut dimitteretur e mundo. & comm. 7. *Bereſchith R.* LXIII. 16. Melius fuiſſe illi, ut dimitteretur in pace. LXXIX. 1. Non dimiſſus eſt Jacob pater noſter e mundo, priusquam vidiſſet DCM ex filiis filiorum pugnam Num. XX. 29. *Plinius* Panegyr. Trajan. 22. Alii, ſe ſatis vixiſſe, te viſo, te recepto: alii, nunc magis eſſe vivendum, praedicabant. *Ter.* Eunuch. III. 5. 3. Nunc eſt profecto, interfici quum perpeti me poſſum, ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine aliqua. *Æſchylus* Agam. 548. χαίρω τεθνᾶναι κ' οὐκέτ' ἀντερῶ θεοῖς. *Od.* n. 224. ἰδόντα μὲ καὶ λίποι αἰὼν κτῆσιν ἐμὴν, δμῶάς τε καὶ ὑψερεφὲς μέγα δῶμα.

30. *Oculi mei* cum emphaſi dicitur. *Job* XIX. 27. XLII. 5. 1. *Jo.* I. 1.

31. κατὰ πρόσωπον] *Gal.* II. 11. *Act.* III. 13. XXV. 16. *Polybius* p. 1418. ἐκείνους μὲν ἔφη λάθρᾳ καὶ κατ' ἰδίαν ποιεῖσθαι κατ' αὐτῶν τὰς διαβολὰς· αὐτὸς δ' ἔκρινε κοινῇ καὶ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν κατηγορίαν. p. 1103. διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον Ἡλείοις μὲν ἀμφισβητεῖν τοῖς ἀχαιοῖς. p. 1179. τοῖς βυλομένοις κατὰ πρόσωπον λέγειν τὸ φαινόμενον, καὶ κατηγορεῖν τοῦ βασιλέως. p. 1318. πολλῶν λόγων γινομένων καὶ φιλαπεχθῶν κατὰ πρόσωπον εἰς ἀλλήλας. p. 1448. ἐλεγχόμενοι γὰρ κατὰ πρόσωπον ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρογράφων. p. 1452. ἐθάρρει δὲ καὶ τὰ παιδάρια —— κατὰ πρόσωπον αὐτοὺς προδότας ἀποκαλεῖν. p. 1109. οἱ μὲν γὰρ ἀντοφθαλμῆσαι κατὰ πρόσωπον, καὶ σωτῆρα προσφωνῆσαι βυλόμενοι. Coram. in faciem. in os. *Deut.* VII. 24. IX. 2. *Joſ.* I.

αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ· Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών, 33
καὶ εἶπε πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολ- 34
λῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. (Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύ- 35
σεται) ῥομφαία·) ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. Καὶ ἦν 36
Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις
πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. Καὶ αὕτη χήρα ὡς 37
ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἡ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λα-
τρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ Κυ- 38
ρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὡς 39
ἐτε-

αὐτοῦ] — iidem.
34. αὐτοὺς] αὐτὸν 38. Versio *Goth. Armen. Theophylactus.*
αὐτοῦ] τοῦ παιδίου Versio *Copt.*
πολλῶν] + ἐθνῶν 46. 52.
ἀποκαλυφθῶσιν] ἀνακαλυφθῶσιν D.
διαλογισμοὶ] λογισμοὶ 70.
Ἄννα] Ἀνα L.
Ἀσὴρ] + καὶ D. Versio *Syr.*
ἔτη μετὰ ἀνδρὸς] μετὰ ἀνδρὸς ἔτη G.
37. ὡς] — D. Versio *Goth.* ἕως AL 12. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1345.
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ] τοῦ ναοῦ D. τοῦ ἱεροῦ F.
38. αὕτη] — ADL 27. ex emendatione. 59. a prima manu. 61. Versio *Copt. Theophylact.*
κυρίῳ] Θεῷ DL. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. *Nyssen.* in Ὑποπαθ.
προσδεχομένοις] δεχομένοις F.
ἐν Ἱερουσαλήμ] τοῦ Ἰσραὴλ B. Versio *Vulg.* ἐν τῷ Ἰσραὴλ 5. 42. 57. *Constitut. Apost.* III. 1. Ἱερουσαλὴμ A. 1. 72. Codices *Latini.* Versio *Goth. Sax. Syr. Copt.*
ἐπὶ] + πᾶσι 1. Versio *Syra* posterior.
Μαριὰμ] Μαρίαν D.
αὐτῶν ℭ] + εἰς D. Versio *Vulg.*
35. ἂν] — D 15.
ἐκ] — D. Versio *Syr.*
36. ἦν] — Versio *Syra.*
φυλῆς] — Versio *Syra* posterior.
αὕτη] + ἦν 106.
ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ] ἑπτὰ μετὰ ἀνδρὸς AD 72.
39. ἅπαντα] πάντα F 63. 67.
τὰ] — D 42. 63. Colb. 69. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi.*
κυρίου] — 1. *Theophylactus.*
αὐτῶν] ἑαυτῶν DGK 3. 9. 10. 11. 15. 29. 33. 46. 48. 49. 51. 55. 59. 61. 62. 69. 73. 74. 83. 90. 91. Evang. 19. Editio *Complut.*

5. *Diod.* S. XIX. 46. κατὰ πρόσωπον περὶ τῶν ἀναγκαίων κοινολογησάμενος. *Polyb.* I. p. 41. τῶν μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς προσμαχομένων· τῶν δὲ κατὰ νώτου προσπιπτόντων. V. p. 592. ἐπεὶ παρῆσαν οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι κατὰ πρόσωπον τὰς ἑαυτῶν τάξεις παρακαλοῦντες.

34. *Philo* de malediction. T. 2. p. 431, 30. προκείσονται γὰρ σκοπὸς τοῖς ἐθέλουσιν ἄγειν, φέρειν, ἁρπάζειν, ὑβρίζειν, τιτρώσκειν, εἰς βλάβας, εἰς αἰκίας, εἰς πανωλεθρίαν· ὡς μηδὲν ἀφεθῆναι τῶν βλημάτων κωφὸν, ἀλλ' εὔσκοπα καὶ εὔστοχα πάντα. *Heb.* XII. 3. *Lament.* III. 12.

35. *Il.* λ. 268. ἐξεῖαι ὀδύναι δῦνον μένος ἀτρεΐδαο. *Il.* ι. 3. πένθει δ' ἀτλήτῳ βεβολήατο πάντες ἄριστοι. & 9. ἀτρεΐδης δ' ἄχεϊ μεγάλῳ βεβλημένος ἦτορ. *Eustath.* βέλει τὸ πένθος ἔοικεν, ὡς πλῆττον εἰς ψυχήν. *Liban.* D. XXXV. p. 780. A. νῦν δ' ὡς οἷόν τε πρὸς τὴν τοῦ πάθους ἀπομάχεσθαι μνήμην, αὐτῆς μοι τῆς ψυχῆς μέσης καθικνουμένην, καὶ ὅλας δακρύων πηγὰς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ὀχετηγοῦσαν. *Diodor.* S. XIII. 58. αἱ γυναῖκες ἀναλογιζόμεναι μὲν τὴν ἐν τῇ Λιβύῃ μέλλουσαν αὐταῖς ἔσεσθαι δουλείαν, θεωροῦσαι δ' αὐτὰς, ἅμα τοῖς τέκνοις, ἐν ἀτιμίᾳ καὶ προπηλακισμῷ δεσποτῶν ἀναγκαζομένας ὑπακούειν, τότε δ' ὁρῶσαι ἀσύνετον μὲν τὴν φωνὴν, θηριώδη δὲ τὸν τρόπον ἔχοντας, τὰ μὲν ζῶντα τῶν τέκνων ἐπένθων, καὶ καθ' ἕκαστον τῶν εἰς ταῦτα παρανομημάτων οἱονεὶ νυγμοὺς εἰς τὴν ψυχὴν λαμβάνουσαι περιπαθεῖς ἐγένοντο, καὶ πολλὰ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν κατωδύροντο. *Rutilius* I. 451. Nam juveni offenso saevi post tela doloris Dicitur humanum displicuisse genus. . . . . ξίφος τιτρώσκει σῶμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις. *Æn.* XII. 168. Sic exhortata reliquit Incertam, & tristi turbatam vulnere mentis. *Julian.* Panegyr. 3. in Constantium. ποταπὸν δὲ χρῆμα λοιδορία, ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύττον ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα. *Jos.* A. VIII. 8. 3. πληγέντες δὲ ὑπὸ τῶν λόγων, ὡς ὑπὸ σιδήρου, καὶ ἀλγήσαντες. *Jo.* XIX. 25. *Psal.* CV. 18. *Statius* X. 619. Non secus ac torta trajectus cuspide pectus accipit exanimis.

Teipsa superstite & spectante cruci affigetur.

Horat. S. II. 8. 73. Ducis ingenium res Adversae nudare solent, celare secundae.

36. *Ovid.* H. VII. Anna soror, soror Anna F. III. 523. *Æn.*

Ἀσήρ] *Bereschith R.* LXXI. 13. R. Levi dixit: Filiae eorum [Aseritarum] fuerant pulchrae, & ducebantur a sacerdotibus unctis oleo unctionis i. e. olivarum. R. Simon dixit: ducebantur a Regibus unctis oleo olivarum. XCIX. 13. Aser panis ejus pinguis, quia filiae ejus pulchrae S. D. quoniam beatam me praedicabunt filiae, & Deut. XXXIII. 24. Sit ex acceptis fratribus suis, propter filias suas. & ipse dedit delicias regibus, quia filiae ejus aptae regibus S. D. 2. *Sam.* I. 24. *Genes.* XLIX. 20.

παρθενίας] *Apollon.* Rhod. II. 504. Παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον. *Herodian.* IV. 6. 9. τὰς τεϊσίας ἱερείας ζώντας κατορύττειν, ὡς μὴ φυλάττουσας τὴν παρθενίαν.

37. καὶ αὕτη χήρα] inf. VII. 12.

Quintilian. Decl. CCCVI. Mulier quae post amissum maritum per tot annos, qui facere poterant ab infantia virum fortem, sic complexa est viduitatem, tanquam genus pudicitiae. 1. *Tim.* V. 5. 9. *Jos.* A. XVIII. 6. 6. τιμία δ' ἦν ἀντωνία τιβερίῳ εἰς τὰ πάντα, συγγενείας τε ἀξιώματι, Δρύσῳ γὰρ ἦν ἀδελφῷ τοῦ αὐτοῦ γυνὴ, καὶ ἀρετῇ τοῦ σώφρονος. Νέα γὰρ χηρεύειν παρέμεινε, γάμῳ τε ἀπέῤῥιπτε τῷ πρὸς ἕτερον, καίπερ τοῦ Σεβαστοῦ κελεύσαντός τινι γαμεῖσθαι, καὶ λοιδορίαν ἀπηλλαγμένον διεσώσατο αὐτῆς τὸν βίον.

38. ἀνθωμολογεῖτο] Deo ἀντ' εὐεργεσίας pro acceptis beneficiis agebat gratias. *Sir.* XVII. 27. 28. 3. *Esr.* VIII. 93. *Esrae* III. 11. *Ps.* LXXVIII. 14. *Plut.* Timol. p. 260. B. εἰωθότων δὲ τῶν ὑπατείαν λαβόντων οἷον ἀνθομολογεῖσθαι τινὰ χάριν.

λύ-

ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κτ᾽ τ νόμον Κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τ Γαλιλαίαν, εἰς τ πό-
40 λιν αὐτῶν Ναζαρέτ. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε, κ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον
41 σοφίας· κ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ᾽ αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ᾽ ἔτ ⟨ος⟩ εἰς Ἰε-
42 ρουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς
43 Ἱεροσόλυμα κτ᾽ τὸ ἔθ ⟨ος⟩ τ ἑορτῆς· Καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέ-
φειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ· κ οὐκ ἔγνω Ἰωσὴφ κ ἡ μήτηρ
44 αὐτοῦ. Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν· κ ἀνεζήτουν αὐτὸν
45 ἐν τοῖς συγγενέσι κ ἐν τοῖς γνωστοῖς. Καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσα-
λὴμ,

Ναζαρέτ] Ναζαράτ A 1. a prima manu. Ναζαρέθ D 69. 73. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Copt. Syr.* + καθὼς ἐρέθη διὰ τοῦ προφητου, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται D. 40. παιδίον] + Ἰησοῦς D.
ηὔξανε ⟨ος ἐκραταιοῦτο] ἐκραταιοῦτο ⟨ος ηὐξάνετο D. a prima manu.
πνεύματι] — DL. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Titus.* probante *J. Millio* prol. 415.
ἐπ᾽ αὐτὸ] ἐν αὐτῷ D 64. 66. Verſio *Vulg.* ἐπ᾽ αὐτόν M. Editio *Complut.* ἐπ᾽ αὐτῷ 3. 47. 71. 86. 88. Evang. 2. 13. 14. 16. 22. *Syncellus.* 41. κ ἐπορεύοντο] ἐπορεύοντο δὲ ⟨ος D.
Ἱερουσαλὴμ] + ἐν D. 42. ὅτε] ὡς 59.
ἐτῶν] αὐτῷ ἔτη DL. δώδεκα] δεκαδύο 1.
ἀναβάντων] ἀναβαινόντων AKL 33. 72. Evang. 20. ἀναβάντων αὐτῶν] ἀνέβησαν οἱ γονεῖς αὐτῷ ἔχοντες αὐτὸν D.
εἰς Ἱεροσόλυμα] — DL. Verſio *Syr. Copt.* ἑορτῆς] + τ ἀζύμων D.
43. τελειωσάντων] τελεσάντων D.
ὑπέμεινεν] ἀπέμεινεν D 1. 46. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*, *Theophylactus.* Ἰησοῦς] — 87.
Ἰησοῦς ὁ παῖς] ὁ παῖς Ἰησοῦς D.
ἔγνω Ἰωσὴφ ⟨ος ἡ μήτηρ] ἔγνωσαν οἱ γονεῖς DL 1. 33. Editio *Eraſmi*, *Bogardi*, Verſio *Syra* poſterior in margine. *Vulg. Copt. Armen. Tigurina*, *Caſtal. Lutheri*, *Polani. Hieron.* a. *Helvidium.*
44. νομίσαντες δὲ] ⟨ος νομίσαντες D. ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι] εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ D 1.
ἡμέρας ὁδὸν] ὁδὸν ἡμέρας D. ἀνεζήτουν] ἐζήτουν M 14. 45. 49. 83.
συγγενέσι] συγγενεῦσι 1. 69. Evang. 16. ⟨ος τοῖς γνωστοῖς] — L a prima manu.
αὐτὸν posterius] — ACKL 42. 51. 69. 72. 74. 90. Verſio *Vulg.* 45. εὑρόντες] εὑρίσκοντες D.
αὐτὸν prius] — CDL 1. 33. Verſio *Vulg. Armen.* prob. *J. Millio* prol. 1404. εἰς] ⟨ος 72.

λύτρωσιν ἐν Ἱερσαλὴμ] *Derech Arez Rabba* extr. placeat Deo S. B. oſtendere nobis laetitiam Jeroſolymorum & conſolationem. Amen.

40. *Act.* IV. 33. *Plut.* de Solert. Animal. p. 970. A. τέτων δὲ καὶ τοῖς αὐτοφυέσι καὶ τοῖς ἀδιδάκτοις γηρύμασιν ὅση μῶσα καὶ χάρις ἕπεσιν. *Polyb.* IV. 77. καὶ γὰρ ἀγχίνοια, καὶ μνήμη, καὶ χάρις ἐπῆν αὐτῷ διαφέρσα· πρὸς δὲ τέτοις ἐπίφασις βασιλικὴ καὶ δύναμις. *Epictet.* Arrian. III. 22. δεῖ δὲ καὶ χάριν προσεῖναι πολλὴν φυσικὴν τῷ κυνικῷ. *Act.* VII. 20. ea erat venuſtas, & dignitas formae in puero, ut omnes intelligerent a Deo ita ornatum eſſe.

41. *Exod.* XXIII. 14. 15. 17. XXXIV. 23. 1. *Sam.* I. 3. II. 19. *Tanchuma* f. 33. 4. Legis peritus quidam ſingulis annis Hieroſolyma adſcendebat. *Elias Karaeus* in addereth Elijahu: Domus Hillelis obligat mulieres ad Paſcha — Sapientes autem noſtri, ſuper quos pax, aliter deciderunt dicentes, ad hoc non teneri niſi mares jam pubertatem adeptos. *Mechilta* f. 17. 2. in *Exod.* XIII. 9. Uxor Jonae adſcendit ad celebranda feſta ſolennia.

42. ἐγένετο ἐτῶν] *Thomas.* γέγονα ἔτη τοσαῦτα, κάλλιον ἢ γέγονα ἐτῶν. Πλάτων ἐν τῇ τῦ Σωκράτες ἀπολογίᾳ· ἔτη δὲ γεγονὼς πλείω ο. καὶ Ἡρόδοτος ἐν τῷ γ. ταῦτα εἰπεῖν αὐτὸν ἔτεα ὡς δώδεκα γεγονότα.

ἐτῶν δώδεκα] *Chetuboth* f. 50. Leniter agat homo cum filio ſuo ad annum ejus duodecimum: aſt exinde deſcendat cum eo in vitam ſuam. *Chagiga* . . . . . A XII. anno filius cenſetur maturus. *Joma* f. 82. 1. Ab anno XII. initiabant pueros ad jejunandum. *Schemoth R.* V. f. 94. 4. Dixit R. Chama: Moſes duodenarius avulſus eſt a domo patris ſui; ſi enim adoleviſſet in domo patris ſui, & dixiſſet Iſraëlitis opera, non credidiſſent ei, ſed dixiſſent: pater ejus tradidit ipſi. *Ignatius* Epiſt. ad Magneſ. Σολομὼν δωδεκαετὴς κρίσιν ἐπὶ ταῖς γυναιξὶν ἐποιήσατο. *Joſ.* A. V. 10. 4. Σαμύηλος δὲ πεπληρωκὼς ἔτος ἤδη δωδέκατον προεφήτευε. *Berachoth* f. 24. 1. quamdiu filii ejus fuerint parvuli — donec puer ſit XII. annorum & diei unius. *Bereſchith R.* LXIII. totos XIII. annos ibant ambo in domum ſcribae, & ambo redibant e domo ſcribae: poſt annum XIII. hic ibat in oratorium, ille in idoleum. R. Eleazar dixit: oportet ut homo laboret in filio ſuo usque ad XIII. annum. Inde & ultra oportet ut dicat: benedictus qui me liberavit ab hac poena.

44. *Nehem.* VII. 64. *Suidas.* συνοδία, τὸ μετά τινος περιπατεῖν. *Strabo* IV. p. 314. A. ἔτ᾽ ἔν ταῦτα ἰάσιμα, ἔθ᾽ αἱ κατοικισθαίνεσαι πλάκες τῶν κρυσάλλων ἄνωθεν ἐξαίσιοι συνοδίαν ὅλην ἀπολαμβάνειν δυνάμεναι, καὶ συνεξωθεῖν εἰς τὰς ὑποπιπτέσας φάραγγας. *Arrian.* Epict. III. 26. p. 362. ἔτω πεισθσι καὶ τῶν ὁδοιπόρων οἱ ἀσφαλέστατοι, ἀκήκοεν ὅτι λησεύεται ἡ ὁδὸς, μόνος δ᾽ τολμᾷ καθεῦδαι, ἀλλὰ περιέμενε συνοδίαν ἢ πρεσβευτῆ, ἢ ταμίε, ἢ ἀνθυπάτε, καὶ προσκατατάξας ἑαυτὸν παρέρχεται ἀσφαλῶς. —— ποίαν συνοδίαν περιμείνας ἀσφαλῶς διέλθῃ. *Simplicius* in Epict. p. 122. συμποσίᾳ δὲ ἀπείκασε τὴν εἰς ταυτὸ συνοδίαν τῶν ὑπὸ θεῦ συναγομένων. *Plut.* Galb. p. 1062. A. ἐν δὲ τῇ συνοδίᾳ καὶ ἡ συνήθεια τὸν ὀβίνιον ἐξεθεράπευσεν ὁμιλίᾳ καὶ δώροις. *Joſ.* B. II. 21. 1. λησὴς γὰρ ἦν μονότροπος, ἔπειτα καὶ συνοδίαν εὗρε τῆς τόλμης. A. VI. 12. 1. ὃς ἐπὶ τὸ μόνον ἥκοντα ἰδεῖν, καὶ μήτε φίλον σὺν αὐτῷ μήτ᾽ οἰκέτην παρέοντα ἐθαύμασε —— ὁ δὲ πρᾶξιν ἀπόῤῥητον ἐπιταγῆναι πρὸς τῦ βασιλέως ἔφη, εἰς ἣν συνοδίας αὐτῷ βελομένῳ λαθεῖν ἐκ ἔδει. *Act.* IX. 7. ἀνδρὸς πονηρῦ φεῦγε συνοδίαν ἀεί. *Anthol.* I. 57. 14. Ναῦν Ἱεροκλείδης εἶχεν σύγγηρον ὁμόπλεν, τὴν αὐτὴν ζωῆς καὶ θανάτε σύνοδον.

ἀνεζήτεν] *Thucyd.* II. 8. εἴτε τι ἄλλο ξυνέβη γενέσθαι πάντα ἀνεζητεῖτο. *Iſocr.* οἱ μὲν τὰ γένη τῶν ἡμιθέων ἀναζητῦντες τὸν βιον κατέτριψαν. *Nonnius* Marcell. Quaerere & requirere hoc differunt, quoniam requirere eſt diu quaerere. Afranius Fratriis, proin

λημ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζό- 46
μενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο 47
δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ὅτι τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐ- 48
τὸν ἐξεπλάγησαν. Καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε· Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕ-
τως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί ὅτι 49
ἐζη-

ζητοῦντες] ἀναζητοῦντες CDL 1. 69. Versio *Vulg.*
μεθ'] μετὰ 1.
ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον] καθήμενον ἐν τῷ ἱερῷ D.
καθεζόμενον] καθήμενον 1. καθιζόμενον Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. — G.
καὶ secundo] — D 29. 71. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1471.
47. πάντες &c.] ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ 69.
48. αὐτὸν prius] — 59. Versio *Vulg.* ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 61. a prima manu.
πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν] εἶπε πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ CD 1. Versio *Vulg. Goth. Syr. Cyrill.* Act. V.
σε] + ℭ οἱ συγγενεῖς Versio *Syra* posterior. κἀγὼ] ℭ ἐγὼ 1. 69.
ὀδυνώμενοι] + ℭ λυπούμενοι D. 49. ℭ εἶπε] εἶπε δὲ 69. ὅτι prius] ἔτι 59.
ἠδεῖτε] οἴδατε D. εἰναί με] με εἶναι D 1. *Cyrillus* Act. Ephes. V.
50. ℭ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ D. Versio *Copt. Syra.* αὐτοὶ *Orig.* H. 19. ἐλάλησεν] ἐλάλει 11. εἶπεν 1.
51. ℭ ἦλθεν] — C a prima manu. DF. Versio *Copt.*
Ναζαρέτ] Ναζαράτ A. Ναζαρὲθ D. ex emendatione. 1. 69. 73. Evang. 3. 21. Editio *Erasmi*, *Aldi*,

tu, dum quaeram, ne requiram te, vide.

46. *Thomas.* κάθησο κάλλιον, ἢ κάθου· καὶ καθήμενος, ἢ καθεζόμενος.

Aliud est ναὸς sive aedes, cujus partes erant sanctum, in quod nonnisi sacerdotibus ingredi licebat, & sanctum sanctorum soli Pontifici semel quotannis patens: Aliud ἱερὸν, complectens atria, porticus, & varia conclavia, in quibus & judices & Doctores sederent. Solebant autem auditores Doctori quaestiones proponere. *Bereschith R.* LXXXI. 2. R. Juda ordinavit R. Levi f. Susi Doctorem Simonienſem, & fecerunt ipsi βῆμα magnum, eumque in eo collocarunt, & roborata sunt verba legis ex ore ejus. Interrogarunt eum tres quaestiones. *Hieros. Taanith* f. 67. 4. R. Gamaliel dixit: discipulo cuidam: Crastino cum ingredior Consessum, prosta tu & de hac re interroga. *Aboth R. Nathan* 39. quatuor sunt genera eorum, qui Synagogas frequentant. Est qui prope accedit & assidet: ille habet partem. Est qui prope accedit, & non assidet: is nullam habet utilitatem. Est qui a longinquo stat & sedet: ei prodest. Est qui a longinquo stat, & non sedet: ei non prodest. Est qui interrogat, & alios ad sedendum invitat: huic prodest. Est qui sedet, & tacet: ei nil prodest. — Est qui sedet & interrogat, ut audiat & discat: huic prodest. Intelligitur ergo בית רבן Schola sive Academia בית מדרש ישיבה vel מתיבה dicta *Targum* Cant. II. 4. *Hilarius Diaconus* in 1. *Cor.* XIV. Haec traditio Synagogae est, ut sedentes disputent, seniores dignitate in Cathedris, sequentes in subselliis, novissimi in pavimento super mattas.

47. *Callimachus* in Jovem. 57. ἀλλ' ἔτι παιδὸς ἐὼν ἐφράσσατο πάντα τέλεια. *Jos.* A. II. 9. 6. de Mose. σύνεσις δὲ ἡ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφύετο αὐτῷ, τῆς δὲ ταύτης μέτρῳ πολὺ κρείττων καὶ πρεσβυτέραν διειδέναι ταύτης τὴν περιουσίαν ἐν ταῖς παιδείαις, καὶ μειζόνων τῶν ὑπ' ἀνδρὸς γενησομένων ἐπαγγελίαν εἶχε τὰ τότε πραττόμενα. *Philo* de V. Mosis T. 2. p. 83, 22. ἔτι δ' ἀθρόας ἐκδόσεις καὶ παραυξήσεις λαμβάνων, οὐ σὺν λόγῳ τῷ κατὰ χρόνον θᾶττον ἀποτίτθιος γίνεται —— τελειότερον δὲ τῆς ἡλικίας ἰδοῦσα. & p. 85, 8. κατὰ τὸ εἰκὸς οὖν οἵ τε συνδιατρίβοντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐτεθήπεισαν, ὡς ἐπὶ καινῷ θεάματι καταπληττόμενοι καὶ τὴς ἄρα ὁ ἐνοικῶν αὐτῇ τῷ σώματι καὶ ἀγαλματοφορήμενος νῆς ἐστί, πότερον ἀνθρώπειος, ἢ θεῖος, ἢ μικτὸς ἐξ ἀμφοῖν διερευνώμενοι. *Conon* Narr. 44. ἠύξατο δ' ὁ παῖς ἐ κατὰ λόγον, ἀλλὰ θείᾳ τινι τύχῃ, καὶ πλέον ἢ πρὸς τὴν ἡλικίαν ἀπήντα τὸ εὐσύνετον. *Jos.* Vit. 2. εἰς μεγάλην παιδείας πρόκοπτον ἐπίδοσιν, μνήμῃ τε καὶ συνέσει δοκῶν διαφέρειν. ἔτι δ' ἄρα παῖς ὢν περὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος, διὰ τὸ φιλογράμματον ὑπὸ πάντων ἐπαινούμενον, συνίοντων ἀεὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν τῆς πόλεως πρώτων, ὑπὲρ τοῦ παρ' ἐμοῦ περὶ τῶν νομίμων ἀκριβέστερόν τι γνῶναι.

49. Versio *Syr. Armen.*: in domo patris mei. *Il.* ω. 309. δός μ' ἐς ἀχιλλῆος —— ἐλθεῖν. *Metaphr. MS.* παράσχῃ μοι εἰς τὰ τοῦ ἀχιλλέως ἐλθεῖν. *Theocrit.* II. 76. ἤδη δ' εὖσα μέσον κατ' ἀμαξιτὸν, ἧ τὰ Λύκωνος. *Schol.* ὅτε εἰσὶ τὰ οἰκήματα τοῦ Λύκωνος. *Lysias* c. Eratosth. 14. καὶ ἐρωτῶσιν, ὅπη βαδίζοιμεν; ὁ δ' ἔφασκεν, εἰς τὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἐμοῦ. *Libanius* O. XV. p. 404. A. κομισάσθω τὸ δωμάτιον, φιλησάτω τὰς πρώτας θύρας, τὴν δευτέραν, ἣν ἐπ' ἐκείναις· ἀπολαυσάτω τῆς νυκτὸς εἰς ὕπνον, ἐν τοῖς αὐτοῦ κατακείμενος. *Antholog.* I. 64. 1. ὡς ἐδὲν γλυκίον γ' ἧς πατρίδος, εἶπεν ὅμηρος, ἐν γὰρ τοῖς πόρκης ἔκχυτον ἐκ ἔφαγον. *Jos.* c. Apion. I. 18. ex Menandro Ephesio: τόν τε χρυσοῦν κίονα τὸν ἐν τοῖς τοῦ Διὸς ἀνέθηκεν. *Photius* Amphiloch. MS. Q. 187. ἐπλάττετο τὸν περιώνυμον ναὸν, ὃς τοῦ πατρὸς νεὼς τε καὶ οἶκος ἐπωνομάζετο. *Theophylactus.* τὸν Ἰωσὴφ πατέρα εἰπόσης αὐτοῦ, ἐκεῖνος φησὶν ἐκ αὐτός ἐστιν ὁ ἀληθὴς μοι πατὴρ, ἢ γὰρ ἂν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἦμην, ἀλλ' ὁ θεός ἐστί μοι πατήρ, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εἰμί, τοῦτ' ἐστὶν ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. *Ter.* Adelph. IV. 2. 43. ubi ad Dianae veneris, ito ad dextram. *Horat.* I. S. 9. 35. Ventum erat ad Vestae. *Cic.* pro Cluent. 36. in statuis inauratis, quas posuit ad Junturnae. ad famil. Ep. XIV. 18. Haec autem regio, in qua ego sum, nostrorum est cum oppidorum tum praediorum, ut & multum esse mecum, & cum abieris, commode & in nostris esse possitis. *Esth.* VII. 9. *Sir.* XLII. 10. *Artemidor.* V. 82. εἰς τὰ τῶν ἀποθανόντων εἰσιέναι. *Plinius* Ep. I. 4. Si quando in nostra diverteris. *Jos.* A. XVI. 10. 1. ἣν δ' αὐτῷ καταγωγὴ ἐν τοῖς ἀντιπάτρου.

51. IV. 31. *Thomas.* κατέρχομαι, ὅταν εἰς τὴν πόλιν, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, ἐπανέλθω. καὶ αἰσχύλος Ἥκω γὰρ εἰς γῆν τήνδε, καὶ κατέρχομαι. *Sextus Empir.* a. Phys. II. 138. δήσει τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἐλθεῖν τε καὶ ἀπελθεῖν —— ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἀπελεύσεται τὸ κινούμενον, καὶ προσκρῶσαν τῷ διορίζοντι κατελεύσεται.

Ὑποτάσσεσθαι non tantum servi, subditi, & ii in primis qui vi sub imperium ditionemque redacti sunt,

50 ἐζητεῖτέ με; οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν
51 τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ· καὶ ἦν
ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ
52 αὐτῆς. Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

1 Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου

Bogardi. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr.* Ναρέθ D a prima mann.
καὶ ἡ] ἡ δὲ C. ex emendatione. DEGHM 12. 13. 37. 51. 69. 86. 90. 91. Colb. Evang. 1. 13. 18. 19. 20. 24. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Verſio *Copt. Syr.* διετήρει] συνετήρει Evang. 1.
πάντα] ἅπαντα K 72. πάντα τὰ ῥήματα] τὰ ῥήματα τὰ ἅπαντα A 72. τὰ ῥήματα πάντα D.
ταῦτα] — D. + συμβάλλουσα 29. 71. Evang. 1. 14. Verſio *Sax.*
52. Ἰησοῦς] τὸ παιδίον Verſio *Syra* poſterior in margine.
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ] ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ D. Verſio *Syr. Copt. Arab. Nyſſen.* ad Euſtathiam *Epiphan.* H. 77. 26. 30. Ancorat 31. *Fulgent.* ad Thraſym. 1. ἐν τῇ ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ L. σοφίᾳ Codex *Stephani.*
ἀνθρώποις] παρὰ ἀνθρώποις D.
1. Initium Evangelii *Marcionis*: Anno XV. principatus Tiberiani deſcendit Deus in civitatem Galilaeae Capharnaum in Synagogam. ex IV. 31. *Epiphan.* H. 42. *Dial. c. Marcionit.* p. 45. 46.
δὲ prius] — H 29. 46. 71. 73. 86. Evang. 24. Codices *Latini.* Τιβερίου] — 47.
ἡγεμονεύοντος] ἡγεμονίας A. ἐπιτροπεύοντος D. Verſio *Vulg. Goth. Euſeb.* D. VIII. init. IX. 5. *Chronicon Alex.*

ſunt, verum etiam qui ſponte ſe dediderunt, & uxores liberique dicuntur. *Diodor. Sic.* XVI. 46. ὁ δὲ Πρωταγόρας ἐκεσίως ὑποταγεὶς τοῖς Πέρσαις. 73. Urbes Graecae ἅπασαι προθύμως ὑπετάγησαν τῷ Τιμολέοντι. *Eph.* V. 22. *Col.* III. 18. 1. *Cor.* XV. 28. *Hebr.* XII. 9. 1. *Tim.* III. 4.

Philo de Joſeph. T. 2. p. 42, 38. ὡς τὸν πατέρα θαυμάσαντα τὸ γεγονὸς ἐναποβέσθαι τῇ διανοίᾳ ταμιεύοντα καὶ σκοπέμενον τὸ ἐσόμενον. *Ariſtot.* H. A. IX. 7. de hirundine. περὶ τὴν τροφὴν τῶν τέκνων ἐκπονεῖται· δίδωσι δὲ ἑκατέρῳ, διατηροῦσα τινι συνηθείᾳ τὸ προειληφὸς, ἵνα μὴ δῷς λάβῃ. *Gen.* XXXVII. 10. *Sir.* XXVIII. 5.

52. *Diodorus* S. XVII. 69. τῶν δ' ἐπισήμως ἡ τέχνας εἰδότων, καὶ ἐν παιδείᾳ προκεκοφότων. *Lucian.* Soloeciſt. 9. προκόπτει τινες εἰπόντος, ἐν τοῖς μαθήμασιν· Ὁ δὲ Πλάτων, ἔφη, τοῦτο ἐπιδιδόναι καλεῖ. Vita Æſchinis. προκόπτων δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἐπὶ τὸ πολιτεύεσθαι, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἀπέκλινε. *Lucian.* Hermot. 63. ἐγὼ μὲν προέκοπτον ἐν τοῖς μαθήμασι. *Plut.* p. 75. πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτὸν προκόπτοντος ἐν ἀρετῇ; *Epictet.* 16. εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τὰς τοιάυτας λογισμούς. 18. εἰ προκόψαι θέλεις. 72. σημεῖα προκόπτοντος, οὐδένα ψέγει, οὐδένα μέμφεται, οὐδεὶ ἐγκαλεῖται. *Iſocrat.* *Gal.* I. 14. *Ro.* XIII. 12. 2. *Tim.* II. 16. *Phil.* I. 12. 25. 1. *Tim.* IV. 15. *M. Antonin.* I. τὸ μὴ ἐπὶ πλέον μοι προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι. *Diodor. exc.* p. 554. Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἐγνωρίζετο προκεκοφὼς ἤδη ἐν παιδείᾳ. *Lutret.* III. 448. Nam velut infirmo pueri teneroque vagantur Corpore: ſic animi ſequitur ſententia tenuis. Inde, ubi robuſtis adolevit viribus aetas, Conſilium quoque majus & auctior eſt animi vis: 747. Vis animi pariter creſcit cum corpore toto. *Servius* ad *Virgil.* Ecl. IV. Paulatim fecit laudem cum aetate procedere. — Acceſſu aetatis, quanta ſit virtus, cognoſcitur. *A. Gellius* XII. 5. Poſtea per incrementa aetatis exorta e feminibus ſuis ratio eſt. *Heſychius.* Μελλέπαις, ὁ ἀπὸ δέκα ἐτῶν προκόπτων παῖς τῇ ἡλικίᾳ. *Didymus* ad Odyſſ. α. ex Herodoto & Galeno. αὐξανομένῳ τῷ σώματι συναυξάνονται καὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις. Mirum quidem non erat, eum qui vivere pergit aetate creſcere; nec omnino mirum erat, cum aetate & ſtaturam & ſapientiam incrementa ſumere: at Chriſtus ſupra aetatem ſapiens & procerus & venuſtus erat. *Joſ.* A. II. 9. 6. de Moſe. καὶ τριετεῖ μὲν αὐτῷ γεγενημένῳ θαυμαστὸς ὁ θεὸς τὸ τῆς ἡλικίας ἐξῆρεν ἀνάστημα· πρὸς δὲ κάλλος οὐδεὶς ἀφιλότιμος ἦν ἕτως, ὡς Μωϋσῆν θεασάμενος μὴ ἐκπλαγῆναι τῆς εὐμορφίας. πολλοῖς δὲ συπέβαινε, καθ' ὁδὸν φερομένῳ συντυγχάνουσιν, ἐπιστρέφεσθαι μὲν ἀπὸ τῆς ὄψεως τὸ παιδὸς, ἀφιέναι δὲ τὰ σπευδόμενα, καὶ τῇ θεωρίᾳ προσευσχολεῖν αὐτῷ. καὶ γὰρ ἡ χάρις ἡ παιδικὴ, πολλὴ καὶ ἄκρατος περὶ αὐτὸν οὖσα, κατεῖχε τοὺς ὁρῶντας. & 7. παῖδα μορφῇ τε θεῖον καὶ φρονήματος γενναῖον. 1. *Sam.* II. 26. *Prov.* III. 4. *Rom.* XIV. 18. ſupra comm. 40. *Schemoth R.* I. ad *Ex.* II. 10. 11. crevit non more omnis terrae. bis. *Philo* de V. Moſ. I. T. 2. p. 83, 22. ἀθρόας ἐπιδόσεις καὶ αὐξήσεις λαμβάνων οὐ σὺν λόγῳ τῷ κατὰ χρόνον — εὐγενῆ καὶ ἀρείων ὀφθῆναι, τελειότερον δὲ τῆς ἡλικίας ἰδοῦσα. ἐχ οἷα κομιδῇ νήπιος ἤδετο τωθασμοῖς καὶ γέλωσι καὶ παιδιαῖς — ἀλλ' αἰδὼ καὶ σεμνότητα παραφαίνων ἀκέσμασι καὶ θεάμασιν, ἃ τὴν ψυχὴν ἔμελλεν ὀφελήσειν, προσεῖχε. διδάσκαλοι δ' εὐθὺς ἀλλαχόθεν ἄλλος παρῆσαν. *Diodorus* S. XIX. 2. ὁ παῖς ἐξέβη τήν τε ὄψιν εὐπρεπὴς, καὶ τὸ σῶμα εὐρωστος πολὺ μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν. *Alcoran.* S. II. Dixit Samuel: Deus elegit eum (Saulem) fecitque ut proficeret ſcientia & ſtatura.

1. πεντεκαιδεκάτῳ] *Act.* XXVII. 33. *Matth.* XX. 6. *Etymol.* τρισάται — εἰ δέ τις ἀπορεῖ, διατί πάντων τῶν ἀριθμῶν, συντιθεμένων μετὰ τῆ δέκα, πάντες τὸν καὶ σύνδεσμον λαμβάνοντες, ὁ γέγονεν εἷς καὶ δέκαλος, ὡς τρισκαιδέκατος· λέγομεν — εἰ ἓν ἀπὸ τῆ τρὶς ἐπιῤῥήματος συνετέθη, ἔμελλε δηλῶν τὸ τρὶς δέκα, ὅπερ ἐστὶ τριάκοντα, ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐ σημαίνει, τρισκαίδεκα γάρ ἐστι δέκα καὶ τρία.

Lyſanias Epigr. 30. Callimachi. *Herodot.* VI. 127. *Plat.* de Rep. I. p. 573. D. diſcipulus Socratis. *Diogenes L.* II. 60. & *Ariſtides* Platonic. I. p. 18. αἰσχύτης ὁ Λυσανίς. *Plut.* X. Rhet. p. 835. B. κεφάλη τοῦ Λυσανίς. de Herodot. p. 861. C. Λυσανίας ὁ Μαλλώτης. *Athenaeus* VII. p. 304. B. Λυσανίας ἐν τοῖς περὶ Ἀμφιπολιτῶν. *Diodor.* S. XI. 67. ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Λυσανίς.

Auguſtus diem ſuum obiit d. XIX. Auguſti Anni Juliani 59. Ergo decimus quintus Tiberii annus incipit anno Jul. 73.

Aliae provinciae Senatus erant, aliae Caeſaris. Illarum praeſides Proconſules, harum Legati vocabantur. Judaea, tanquam Syriae acceſſio, erat provincia Caeſaris. *Dio* LIII. p. 341. ἡ Συρία ἡ κοίλη καλουμένη, ἥτε φοινίκη καὶ κιλικία — καὶ αἰγύπτιοι ἐν

τίε Πιλάτε τ̃ Ἰεδαίας, καὶ τετραρχοῦντ̃ τ̃ Γαλιλαίας Ἡρώδε, Φιλίππε δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτ̃ τετραρχοῦντ̃ τ̃ Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδ̃ χώρας, καὶ Λυσανίε τ̃ Ἀβιληνῆς τετραρχοῦντ̃, Ἐπ' ~ Ἀρχιερέων Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ 2
ἐπὶ Ἰωάννην τ̃ τ̃ Ζαχαρίε υἱὸν, ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον 3
τ̃

~ Ἀρχιερέως

καὶ τετραρχοῦντ̃ τ̃ Γαλιλαίας] — D. at in Verſ. Latina: quaterducatus Galilaeae.
τ̃ Γαλιλαίας Ἡρώδε] Ἡρώδε τ̃ Γαλιλαίας A.
Ἰτουραίας & τραχωνίτιδ̃] Ἰδουμαίας & τετραγωνίτιδ̃. Verſio *Copt.* abſurde
ἀβιληνῆς] ἀβιλιανῆς D a prima manu. ἀβιλλινῆς D. ex emendatione. ἀβηλινῆς 50. Evang. 8. ἀβιλινῆς C 46. 47. 52. 53. 66. 87. Evang. 18. 19. 20. Editio *Complut.* Verſio *Copt.* ἀβελεηνῆς 45. ἀβαληνῆς 71.
τετραρχοῦντ̃ poſtremum] — L a prima manu.
2. ἐπ'] ἐπὶ DE 1. 2. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*
ἀρχιερέων] ἀρχιερέως ACDEFHKLM 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 90. 106. Evang. 1. 2. 4. 5. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut.*

τῇ τοῦ καίσαρος μερίδι —— ἐγένοντο. ταῦτα δὲ ἔτω κατέλεξα, ὅτι νῦν χωρὶς ἕκαστον αὐτῶν ἡγεμονεύεται· ἐπεὶ τόγε ἀρχαῖον καὶ ἐπὶ πολὺ καὶ σύνδυο καὶ σύνδρια τὰ ἔθνη ἅμα ἤρχετο. —— p. 342. Proconſules ſorte, Legati a Caeſare legebantur: τές τε ἄλλες ὑπό τε ἑαυτ̃ αἱρεῖσθαι, καὶ πρεσβευτὰς αὐτοῦ ἀντιστρατήγες τε ὀνομάζεσθαι, κἂν ἐκ τῶν ὑπαλευκότων ὦσι, διέταξε —— καὶ ἐπὶ πλείω καὶ ἐνιαυτ̃ χρόνον, ἐφ' ὅσον ἂν ἑαυτῷ δόξοι, ἄρχειν ἐποίησε, τήν τε στρατιωτικὴν σολὴν φρερῦντας, καὶ ξίφος —— ἔχοντας. —— p. 343. καὶ τὲς ἐπιτρόπες, ἔτω γὰρ τὲς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας, καὶ προσεταγμένα σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη τά τε ἑαυτοῦ δὴ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τὲς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τὲς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. Anno Jul. 42. Sabinus poſt mortem Herodis magni erat Procurator ἐπίτροπος τῶν τοῦ καίσαρος πραγμάτων in Syria & Judaea. *Joſ.* A. XVII. 9, 3. 10, 1. Anno 51. Coponius, Archelao relegato, τάγμασι τῶν ἱππέων, ἡγησόμενος Ἰεδαίων τῇ ἐπὶ πάσιν ἐξεσίᾳ XVIII. 1, 1. 2, 2. κοπόνιε τὴν Ἰεδαίαν διέπονλος —— διαδέχεται δὲ καὶ τοῦτον Ἄνιος Ῥῆφος, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τελευτᾷ καίσαρ —— καὶ πεμπλὸς ὑπ' αὐτοῦ [Tiberio] παρῆν Ἰεδαίοις ἔπαρχος διάδοχος Ἀνίου Ῥήφε Ὀυαλέριος Γράτος. Ann. Jul. 60. καὶ Γράτος μὲν εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ, ἔνδεκα ἔτη διατρίψας ἐν Ἰεδαίᾳ, Πόντιος δὲ Πιλάτος διάδοχος αὐτῷ ἥκει. Anno 72. & 4. 2. καὶ Ὀυιτέλλιος Μάρκελλον τὸν αὐτοῦ φίλον ἐκπέμψας ἐπιμελητὴν τοῖς Ἰεδαίοις γενησόμενον, Πιλάτον ἐκέλευσεν ἐπὶ Ῥώμης ἀπιέναι, πρὸς ἃ κατηγορεῖν Ἰεδαῖοι διδάξονται τὸν αὐτοκράτορα. καὶ Πιλάτος δέκα ἔτεσιν διατρίψας ἐπὶ Ἰεδαίας, εἰς Ῥώμην ἠπείγετο, ταῖς Ὀυιτελλίε πειθόμενος ἐντολαῖς, ἐκ ὃν ἀντειπεῖν· πρὶν δὲ ἢ τῇ Ῥώμῃ προσσχεῖν αὐτὸν, φθάνει Τιβέριος μετασὰς. Tiberius autem obiit die XXII. Martii An. Jul. 82.

Joſ. A. XVII. 11. 4. τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν πέμμας δίχᾳ, δυσὶν Ἡρώδε παισὶν ἑτέροις παρεδίδε, Φιλίππῳ καὶ ἀντίπᾳ, καὶ τέτῳ μὲν ἥτε Περαία, καὶ τὸ Γαλιλαῖον ὑπετέλεν, φορά τε ἦν τάλαντα διακόσια· Βατανααία δὲ σὺν τραχωνίτιδι καὶ Ἀυρανίτις σύν τινι μέρει οἶκε τοῦ Ζηνοδόρε λεγομένε Φιλίππῳ τάλαντα ἑκατὸν προσέφερε. at B. II. 6. 5. μέρη τινα τ̃ Ζήνωνος οἴκε, τὰ περὶ Ἰάμνιαν. [l. Παναίδα] *Strabo* XVI. p. 1095. C. Μετὰ δὲ τὸν Μάκραν ἐσὶν ὁ Μαρσύας ἔχων τινα καὶ ὀρεινὰ, ἐν οἷς ἡ χαλκὶς ὥσπερ ἀκρόπολις τ̃ Μαρσύα. ἀρχὴ δ' αὐτ̃ Λαοδίκεια ἡ πρὸς Λιβάνῳ· τὰ μὲν ἄλλα ὀρεινὰ ἔχυσι πάντα Ἰτραῖοί τε καὶ ἄραβες κακέργοι πάντες —— ἐσι δὲ ἡ Δαμασκὸς πόλις ἀξιόλογος —— ὑπέρκεινται δ' αὐτῆς δύο λεγόμενοι τράχωνες, ἔπειλα πρὸς τὰ ἄράβων μέρη καὶ τῶν Ἰτραίων ἀναμιξ ὄρη δύσβαλα —— καταλυθέντων νυνὶ τῶν περὶ Ζηνόδωρον λῃσῶν. *Hieron.* in Thren. IV. 21. Edom —— huic fuit filius Chore Trachonitidis & Damaſci conditor, inter Palaeſtinam & Coeleſyriam tenens principatum. *Joſ.* A. XIV. 7. 4. Πτολεμαῖος ὁ Μεναίε —— δυναςεύων χαλκίδος τῆς ὑπὸ τῷ Λιβάνῳ ὄρει· 13. 3. τελευτᾷ δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Μεναίε, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτ̃ ὁ παῖς Λυσανίας παραλαμβάνει. XV. 4. 1. Cleopatra Λυσανίαν μὲν ἦν τὸν Πτολεμαίε, Πάρθες αἰτιασαμένη τοῖς πράγμασιν ἐπάγειν, ἀποκλίνυσιν. XV. 10. 1. Auguſtus *Herodi* M. δίδωσι χώραν ἔτι τότε τράχωνα καὶ Βαθαναίαν καὶ αὐρανίτιν, ἔδωκε δὲ διὰ τοιαύτην τὴν αἰτίαν· Ζηνόδωρός τις ἐμεμίσητο τὸν οἶκον τ̃ Λυσανίου —— ληςήρια δὲ ἔχων ἐν τῷ Τράχωνι —— εἰ τὰ Δαμασκηνῶν ἐλήϊζε. 2. ὁ γὰρ Ζηνόδωρος —— ἔφθη τῆς ἐπαρχίας μέρος τι τὴν αὐρανίτιν αὐτοῖς [Arabibus] ἀποδιδόσθαι ταλάντων. v. 3. ὁ γὰρ Ζηνόδωρος —— ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐκλείπει τὸν βίον. Καῖσαρ δὲ καὶ τὴν τότε μοῖραν οὐκ ὀλίγην ἔσαν Ἡρώδῃ δίδωσιν, ἡ μεταξὺ τ̃ Τράχωνος καὶ τῆς Γαλιλαίας ἦν, Ὀυαλάθαν καὶ Παναίδα καὶ τὴν περιξ χώραν. XVIII. 6. 10. Caligula βασιλέα καθίςησιν αὐτὸν τῆς φιλίππε τετραρχίας, δωρησάμενος αὐτῷ καὶ τὴν Λυσανίε τετραρχίαν. XX. 7. 1. κλαύδιος —— δωρεῖται τὸν ἀγρίππαν τῇ φιλίππε τετραρχίᾳ καὶ Βαταναίᾳ, προσθὶς αὐτῷ τὴν τραχωνῖτιν σὺν ἀβίλᾳ, Λυσανίᾳ δὲ αὖτη ἐγεγόνει τετραρχία. XIX. 5. 1. ἄβιλαν δὲ τὴν Λυσανίε, καὶ ὁπόσα ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει, ἐκ τῶν αὐτ̃ προσετίθει. In *Itinerar. Antonin.* Abila diſtat Damaſco XVIII. M. P. & in Tabula Peutingeri. *Suidas* ex Stephano. ἄβιλα, πόλις Φοινίκης, ἐξ ἧς ἦν Διογένης, ὁ διασημότατος σοφιςής. *Targum Jonath.* Deut. III. 14. LX. Civitates, univerſum limitem provinciae Trachonitidis regni Og. 13. Regnum Og dedi dimidiae tribui Manaſſis, omnem limitem regionis Trachon, omnemque Matnam. & 14. ubi in Hebraeo eſt Argob. *Joſ.* A. I. 6. 4. τῶν δὲ ἀρόμως παίδων τεσσάρων ὄντων Ὄυσος μὲν κλίζει τὴν τραχωνῖτιν καὶ Δαμασκόν, μίση δὲ ἐσι τῆς Παλαισίνης καὶ κοίλης Συρίας. B. III. 3. 5. ἥτε Γαμαλιτικὴ καὶ Γαυλανῖτις, Βαταναία τε καὶ τραχωνῖτις, αἳ καὶ τῆς ἀγρίππα βασιλείας εἰσὶ μοῖραι. ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Λιβάνε ὄρες καὶ τῶν Ἰορδάνε πηγῶν ἡ χῶρα μέχρι τῆς Τιβεριάδος λίμνης εὐρύνεται. ἀπὸ δὲ κώμης καλεμένης ἀρφᾶς μέχρις Ἰελιάδος ἐκτίνεται τὸ μῆκος. οἰκᾶσι δὲ αὐτὴν μιγάδες Ἰεδαῖοί τε καὶ Σύροι. Vit. 23. ἀφικνῦνται πρός με δύο μυριάδες τῶν ὑπὸ τὴν ἐξεσίαν τῆ βασιλέως ἐκ τῆς τῶν τραχωνιτῶν χώρας —— τότες περιέμενεσθαι τῶν Ἰεδαίων ἀναγκαζόντων. B. III. 10. 7. ἐκ τῆς καλεμένης Φιάλης, ἡ δὲ ἐσιν ἀνιόντων εἰς τὴν Τραχωνῖτιν ἀπὸ σαδδων ρκ. καισαρείας τῆς ὁδὲ κατὰ δεξιὸν μέρος ἐκ ἀπωθεν. *Euſebius* de L. H. κανὰθ —— γέγονε φυλῆς Μανοσσῆ, κεῖται δὲ καὶ εἰσέτι νῦν ἐν τῇ τραχωνίτιδι πλησίον Βοσρῶν. ad vocem Ἰτραΐα, τραχωνῖτις δὲ καλεῖται ἡ παρακειμένη χώρα τῇ ἐρήμῳ τῇ καλῇ Βόσραν τῆς ἀραβίας.

Au-

4 τῆ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς 6 ὁδοὺς λείας· Καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομέ-

Stephani 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*. Verſio *Copt. Evangel. Nazaren. Euſebius* H. E. 1. 10. Dem. VIII. init. & 2. *Epiphanius*, *Syncellus*.

ἐγένετο] + τοῦ D.

τοῦ] — ACDFM 3. 9. 10. 11. 12. 15. 44. 72. 73. 74. a prima manu. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 1. 11. 12. 16. 17. 24. *Origenes* in Jo. I. 25. *Clemens Alex.* probante *J. A. Bengelio*.

3. τὴν] — A. *Origenes* in Jo. I. 25.

4. λέγοντος] — DL 1. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Origenes* l. c. *Euſebius* D. IX. 5.

ὁδὸν] + τοῦ AC 76. *Theophylactus*.

αὐτοῦ] ὑμῶν D. ſed in Verſ. Latina: ejus.

5. εὐθείαν] εὐθείας D ſed in Verſ. Latina: directum. 73. Verſio *Vulg. Origenes* l. c. *Irenaeus* III. 9.

εἰς poſterius] — 73.

καϊάφα] καϊφα CD. Verſio *Vulg.*

ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ] λόγος θεοῦ πρὸς 28.

εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν] — 2.

τῷ θεῷ ἡμῶν Verſio *Syra*, ex Eſaja.

6. τοῦ θεοῦ] κυρίου D.

Aurelius Victor. M. Julius Philippus Arabs Trachonites. Ptolemaeus. ἄραβες τραχωνῖται. *Joſ.* B. I. 2. 4. φεύγει πρὸς Ζήνωνα τὸν ἐπικληθεῖσα κοτύλαν, φιλαδελφείας δὲ ἦν τύραννος. & 4. 2. ἀμαθοῦσιος, ὃ δὴ μέγιστον μὲν ἦν ἔρυμα τῶν πρὸς Ἰορδάνῃ, τὰ τιμιώτατα δὲ τῶν θεοδώρου τοῦ Ζήνωνος κλημάτων ἦν ἐν αὐτῷ. tempore Alexandri Regis Judaeorum. *Hieroſ. Scheviith* f. 46. 3. Trachona quae extenditur ad Bozram: *Vajikra R.* XVII. f. 159. 1. Job I. 15. Irruerunt in eos Sabaei, & rapuerunt eos. R. Aben filius Cahana dixit: Prodierunt ex Caphar Karinus, & profecti ſunt per totam Abilenen, & venerunt ad Migdal Zabaaia, atque ibi mortui ſunt. *Plinius* H. N. V. 18. Paneas, in qua Caeſarea, cum ſupradicto fonte, Abila, Arca. *Ptolemaeus*: ἄβιλα ἐπικληθεῖσα Λυσανίου. 1. *Chron.* V. 19. Ἰτουραίοις. *Epiphan.* H. Σαμψαῖοι —— ἐπίκεινα ἐν τῇ Ἰτουραίᾳ καὶ Ναβαλίτιδι. *Vibius Sequeſter* p. 155. Ithyraei, Syri, uſu ſagittae periti. Joſepho Ituraea Auranitis vocatur. B. I. 20. 4. προσίθησιν αὐτῷ τῇ βασιλείᾳ τότε τράχωνα καλούμενον καὶ τὴν προσεχῆ βατανααίαν τε καὶ αὐρανῖτιν χώραν. II. 17. 4. ἐπεμψε ἱππεῖς αὐρανίτας τε καὶ βατανααίους καὶ τραχωνίτας. *Georg.* II. 448. Ityraeos taxi torquentur in arcus. *Apulejus* Flor. 6. Judaeos ſuperſtitioſos —— & frugum pauperes Ituraeos.

2. ἐπὶ] *Luc.* IV. 27. *Act.* XI. 28. *Thucyd.* II. 15. ἐπὶ κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων. & II. 12. ἐπὶ χρύσιδος ἐν ἄργει τότε ἱερομένης καὶ Πυθοδώρᾳ ἄρχοντος. *Demoſth.* pro Coron. ἐπὶ ἄρχοντος Ναυσικλέους. *Thucyd.* I. 13. ἐπὶ κύρβ. Apollodor. Biblioth. III. ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος καλακλυσμὸς. *Herodot.* I. 15. ἐπὶ τούτου τυραννεύοντος. 56. ἐπὶ Δευκαλίωνος βασιλῆος --- ἐπὶ Δώρου. 6 5. ἐπὶ Λέοντος βασιλεύοντος. 130. ἐπὶ ἀσύαγγος. *Xenophon.* Cyropaed. VIII. ἐπὶ κύρβ. *Lucianus* Hermotim. 40. ἐπὶ Ἡρακλέους.

Matthaeus in Judaea ſcribens ſolius Cajaphae mentionem fecit, quem etiam Marcus, ut ſolet, ſecutus eſt: Lucas vero, ut denotaret principatum & autoritatem Pontificis penes Annam fuiſſe, illum Cajaphae genero praeponit, hic & *Act.* IV. 6. quod & Joannes indicat XVIII. 13. Annas iſte ad Pontificatum adſcendit anno Jul. 51. *Joſ.* A. XVIII. 2. 1. κυρήνιος —— ἄνανον τὸν Σὴθ ἱερᾶ ἀρχιερέα. Et licet a Valerio Grato remotus fuiſſet, cum tamen quinque filios & generum ſucceſſorem haberet, facile intelligitur honorem & autoritatem apud populum & in Synedrio retinuiſſe. 2. παρὼν Ἰουδαίοις ἔπαρχος διάδοχος Ἀννίῳ Γάρᾳ Οὐαλέριος Γράτος, ὃς παύσας ἱερᾶσθαι ἄνανον, Ἰσμάηλον ἀρχιερέα ἀποφαίνει τὸν τοῦ Φαβί, καὶ τοῦτον μετ' ὀλίγον μεθιστήσας, ἐλεάζαρον τὸν ἀνάνου τοῦ ἀρχιερέως υἱὸν ἀποδείκνυσιν ἀρχιερέα. ἐνιαυτῷ δὲ διαγενομένῳ, καὶ τοῦ δὲ παύσας, Σίμωνι τῷ καμιθου τὴν ἀρχιερωσύνην παραδίδωσιν. ὃ πλέον καὶ τῷδε ἐνιαυτῷ τὴν τιμὴν ἔχοντι διεγένετο χρόνος, καὶ Ἰώσηπος ὁ καϊάφας διάδοχος ἦν αὐτῷ. Huic Cajaphae Vitellius Anno Jul 81. Succeſſorem dedit affinem Jonathanem: cui Anno ſequenti ſub initia Imperii Caji ſucceſſit frater Theophilus, tertius filiorum Annae. Anno 87. Matthias quartus filiorum Annae a Petronio Pontifex creatus eſt. Anno denique 107. Agrippa rex Ananum quintum filiorum Annae ad Pontificatum evexit. Tam perturbata autem fuerunt ea tempora, ut ex viginti ſex, qui per annos continuos LXX. ab Everſione Hieroſolymorum retro numeratos Pontificatum geſſerunt, nonniſi unicus dignitatem cum vita depoſuerit, ceteris omnibus ante obitum remotis vid. *Matth.* II. 4.

5. βουνὸς] XXIII. 30. *Polybius* II. p. 114. ποιουμένος τὴν πορείαν ἐπὶ τὸν προειρημένον βουνὸν. &c. *Phrynichus* p. 156. βουνὸς, ὀθνεία ἡ φωνὴ τῆς ἀττικῆς. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ χρησάμενος τῷ ὀνόματι, συνεὶς ξένως κεχρημένος, σημαίνεται ὡς ἀσαφῶς διαλεγόμενος. εἰπόντος γάρ τινος βουνὸν ἐπὶ ταύτῃ καταλαβὼν ἄνω τινα, ὁ προσδιαλεγόμενος, οὐ συνεὶς τὸ ξένον τῇ ὁμαλίᾳ, φησὶ· τίς ἐστ' ὁ βουνὸς; ἵνα σαφῶς σε μανθάνω; Ἐν δὲ τῇ Συρακουσίᾳ ποιήσει καθομιλήται· ἀλλ' οὐ προσιτέα. ὁ Ἀθηναῖος τὴν ἀλλοδαπὴν διάλεξιν. ὅπου γὰρ ἀνεπίμικτος καὶ ἄχραντος βλέπεται μένειν τῆς ἄλλης ἑλλάδος, Αἰολέων λέγω καὶ Δωριέων καὶ Ἰώνων, τούτων μὲν καὶ συγγενῶν ὄντων σχολῇ γ' ἂν ἀδόκιμον μιξοβάρβαρον πρόσειτο φωνήν. ὁ δ' ἂν κεχρημένος τῷ βουνὸς ὀνόματι φιλήμων ἔσῃ εἰς τὸν τῆς νέας κωμῳδίας. *Euſtath.* Odyſſ. τ. p. 680, 37. κεῖται δὲ καὶ ἐν Ἡροδότῳ βάρβαρος λέξις ὁ βουνὸς· λιβυκὴ γαρ. *Heſych.* βουνὸς, σιβὰς, κύπριοι. βωμοὶ. εἰ ο. varie accipiunt.

σκολιὰ] *Heliodor.* I. 6. σκολιὰς γάρ τινας ἀτραπὰς τεμόμενοι καὶ πολλοῖς ἑλιγμοῖς πεπλανημένας.

λείας] *Od.* κ. 103. λεῖην ὁδὸν. *Debarim R.* IV. extr. quando complanabit eam Deus S. B. S. D. Eſaj. XL. 8. tunc ſcies, quanta ſit. ex Mal. IV. 5. 6. *Heſychius*. λεῖα, πρόσηνης καὶ καλή. *Suid.* ex Demetr. Phaler. τραχεῖα ὁδὸς. *Ariſtot.* H. N. IX. 37. de Polypo. πορεύεται δὲ ἐπὶ τὰ τραχέα, τὸ δὲ λεῖον φεύγει.

6. Per πᾶσαν σάρκα videtur Lucas indicare, Deum benevolentia & favore totum humanum genus complecti, & ſervatorem orbis terrarum mittere decreviſſe; qui etiam *Trachonitas* (conf. comm. 1. & 5. τραχεῖας) qui peſſimi mortalium & vel idolo-

μένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν 7
ἀπὸ τ μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τ μετανοίας· καὶ μὴ ἄρξησθε λέ- 8
γειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τ Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν
λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τ ῥίζαν τῶν δέν- 9
δρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες· Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐ- 10
τοῖς·

7. οὖν] δὲ D 1. 27. 69.
ὑπέδειξεν] ὑποδείξει *J. Maldonatus.*
8. καρποὺς ἀξίους] καρπὸν ἄξιον D 106. Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine. ex *Matthaeo.*
ἄρξησθε] δόξητε L. *Theodoret.* in Cant. ex *Matthaeo.*
ἐν ἑαυτοῖς] αὐτοῖς D a prima manu. ſed in Verſ. Lat. in ſemet ipſis. + ὅτι L. Verſio *Syra* utraque, poſterior cum aſteriſco. —— Verſio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 415.
9. ἤδη δὲ] ἰδοὺ δὲ C. ut videtur, Verſio *Armen. Syr. Arab. Origenes* H. 23. ἤδη L.
καὶ prius] — D.
εἰς] + τὸ 69. 106.
καὶ] ἐπηρώτησαν D.
καρπὸν καλὸν] καρποὺς καλοὺς D Verſio *Syr.* καρπὸν *Orig.*
10. καὶ ἐπηρώτων] ἐπηρώτων δὲ 27.
οὖν] — D.
ποιήσομεν] ποιήσωμεν ADFHL. 3. 16. 17. 36. 38. 50. 65. 69. 71. 73. 87. 90. Evang. 7. 13. 15. 16. 17.

lolatrae vel athei erant, ad meliorem frugem oblata ſpe veniae vocaturus eſſet.

10. *Act.* II. 37. IX. 6. XVI. 30. *Petron.* 14. Quid igitur facimus? aut quo jure rem noſtram vindicamus? —— ego —— negavi circuitu agendum, ſed plane jure civili dimicandum.

11. μεταδότῳ] *Rom.* I. 11. XII. 8. *Epheſ.* IV. 28. 1. *Theſſ.* II. 8. 1. *Tim.* VI. 19. *Plut.* proverb. ἐσίᾳ θύεις, ἐπὶ τῶν μηδενὸς ῥᾳδίως μεταδιδόντων. δὲ ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὁπότε ἔθυον Ἐσίᾳ, μηδενὶ μεταδιδόναι τῆς οὐσίας. [l. θυσίας] *Philo* de Judice T. 2. p. 347, 43. μήτ' οὖν ὁ πλούσιος ἀργύριον ἢ χρυσὸν οἴκοι συναγαγὼν ἄφθονον θησαυροφυλακείτω, προφερέτω δ' εἰς μέσον, ἵνα τὸ σκληροδίαιτον τῶν ἀπόρων ἱλαραῖς μεταδόσεσι λιτάνῃ. & de Septenario p. 289, 25. οἱ μὲν πλούσιοι διδάσκοιλαι μεταδιδόναι καὶ κοινωνεῖν ὧν ἔχουσι. *Baſilius* in Prov. VI. 4. μύρμηξ —— ἀμετάδοτον τὸ ζῶον, ἑαυτῷ μὲν συνάγει, ἑτέρῳ δὲ οὐ θησαυρίζει.

13. *Demoſth.* c. Androtion. ὁ μὲν γὰρ τὸ προσιταγμένον οἶμαι διέπρατλε. *Thomas.* πράττω οὐ μόνον τὸ ποιῶ καὶ πάσχω, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπαιτῶ, ὃ καὶ εἰσπράττω λέγομεν. Συνέσιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ· ἀριθμεῖ καὶ Πέτρον· πρῶτον ἁρπάσας, καὶ ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος, ἔπειτα πράττει τὴν δίκην —— Πλάτων ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ —— καὶ χρήματα πράττομαι. *Lyſias* de caede adulteri Eratoſthenis. ἀδικεῖν μὲν ὁμολόγει, ἀντιβόλει δὲ καὶ ἱκέτευε, μὴ αὐτὸν κτεῖναι, ἀλλ' ἀργύριον πράξασθαι. *Herodot.* II. 126. ὥστε τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτῆς χρημάτων δόμενον, κατίσοντα ἐπὶ οἰκήματος προσάξαι πρήσσεσθαι ὁκόσον δή τι, οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον. III. 117. χρήματα μεγάλα πρησσόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τῆ φόρε. *Thucyd.* VIII. 107. χρήματα ἀνέπραξαν. *Ariſtoph.* Ran. 569. κἄπειτ' ἐπειδὴ τ' ἀργύριον ἐπρατλόμην, ἔβλεψεν εἰς ἐμὲ δριμύ. *Phalarid.* Epiſt. poſtr. ὁ μὴ ἀναπρασσόμενος τὰ αὐτῷ παρὰ τῶν ὀφειλόντων. *Lucian.* Vitar. Auct. 18. φέρ' ἴδω, τί καὶ πράξεις με ὑπὲρ αὐτῆ σὺ. *Demoſthenes* paſſivo utitur inf. XIX. 23. *Heraclides* de Politiis: μέτριος δὲ ἦν ἐν ἄλλοις, τῷ τε μηδένα τέλος πράσσεσθαι, ἀρκεῖσθαι τε τοῖς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων. *Andocides* in Alcibiad. ὃς τὴν καλλίᾳ γήμας ἀδελφὴν ἐπὶ ι. ταλάντοις —— ἕτερα τοσαῦτα προσεπράξατο —— τοὺς δὲ τύπτων, τοὺς δὲ εἰργνύων, τοὺς δὲ χρήματα πρατλόμενος. *Plut.* Ariſtid. p. 335. B. ὅτε τοὺς φόρους ἔπρατλε. *Lucull.* p. 494. B. προσαχθὲν αὐτῷ τὰ χρήματα ταῦτα πρᾶξαι. *Appian.* B. C. p. 645. οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις. *Plut.* Q. Graec. p. 295. D. τοὺς τόκους ἀνεπράττοντο παρὰ τῶν δανειστῶν, ὃς δεδωκότες ἐτύγχανον. *Xenoph.* Exp. Cyr. VII. ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. H. Graec. I. ἔχετο εἰς ἑλλήσποντον καὶ χεφσόνησον χρήματα πράξων. *Polyb.* IV. 47. ἐκ τῆ τέλως πράττειν τοὺς Βυζαντίως τῶν ἐξαγόμενων ἐκ τῆ Πόντε. 52. Βυζαντίως μὲν μηδένα πράττειν τὸ διαγώγιον τῶν εἰς τὸν πόντον πλεόντων. *Ariſtophanes* Lyſiſtr. 880. καὶ τόκον πράττοιτε. *Theophraſtus* Char. VI. τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι. *Bava Kama* X. non permutant ſiclos ex arca publicanorum. f. 113. 1. Dixit Samuel, de publicano qui plura exigit quam praeſcriptum eſt.

14. οἱ στρατευόμενοι] *Ariſtoph.* Rhet. II. 22. πιώτατος, καὶ ὤκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε. Oecon. II. τῶν στρατευομένων παρητεῖτο τὰς σιταρκίας. *Thucyd.* VIII. 65. ὡς ὅτι μισθοφορητέον εἴη ἄλλως, ἢ τοὺς στρατευομένους. *Xenoph.* μισθῷ στρατεύοντας. *Plut.* probl. Ro. p. 273. E. τοῖς μὴ στρατευομένοις μὲν, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἄλλως ἀναστρεφομένοις. Camill. p. 129. D. ὑπὸ Δικτάτωρι Ποστμίῳ Τυβέρτῳ στρατευόμενος. *Herodian.* VIII. 7. 20. σὺν τοῖς ὑπὸ Βαλβίνῳ στρατευομένοις. 2. *Tim.* II. 4. *Marc.* VI. 21.

διασείσητε] *Suidas.* σεῖσαι, τὸ συκοφαντῆσαι. ἀριστοφάνης Δαιταλεῦσιν· ἔσειον, ἤτουν χρήματ', ἠπείλουν, ἐσυκοφάντουν πάλιν. *Antiphon* O. XVI. περὶ τῆ χορευτῆ. φιλοκράτης γὰρ ὅτοσι ἑτέρως τῶν ὑπευθύνων ἔσεισε καὶ ἐσυκοφάντει. *Polybius* Exc. de Virtut. & Vit. p. 1390. καὶ τῶν μὲν τοὺς υἱεῖς, τῶν δὲ τοὺς ἄνδρας ἀναπαλαίμενος ἐπὶ προφάσεσιν ἀλόγοις διέσειεν, καὶ πολλὴν ἀσέλγειαν ἐνεπεδείκνυτο καὶ παρανομίαν. Leg. 89. ἐξέβαλον τὸ διαβέλιον, διασείσαντες τοὺς ἄρχοντας, ὡς οὐκ ὄσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς νόμους ἐν ἀγορᾷ βουλεύεσθαι. *Heſychius* σείεις, ἐξαπατᾷς, ἀτίμοι —— σεῖσαι, συκοφαντῆσαι, ἀπὸ τῶν τὰ ἀκρόδρυα σείοντων. *Job.* IV. 14. Verſio. *Vulg.* neminem concutite. Concuſſio autem Jureconſultis crimen eſt, ſi aliquid terrore poteſtatis illicite extorquetur & aufertur. D. XLVII. 13. l. 1. & 2. *de concuſſ.* & *Cod.* IV. 7. l. 3. & 4. de condict. ob turp. cauſſ. 3. *Macc.* VII. 21. *Ariſtoph.* Pac. 638. τῶν δὲ συμμάχων ἔσειον τοὺς παχεῖς καὶ πλουσίους, αἰτίας ἂν προσιθέντες, ὡς φρονεῖ τὰ Βρασίδου. Eq. 836. πολλὰ χρήματ' ἐργάσει σείων τε καὶ ταράττων. *Schol.* διασείων καὶ ἀπαιτῶν. *Alciphron.* III. 70. σείειν κατὰ ἀγορὰν, καὶ ἀδίκως ἐπινοεῖν πόρους. *Dicaearchus* de ſtatu Graeciae. διατρέχουσι δέ τινες ἐν τῇ πόλει λογογράφοι σείοντες τοὺς παρεπιδημοῦντας καὶ εὐπόρους τῶν ξένων. *Baſilic.* l. LX. tit. 24. περὶ διασείσεως. Ἐὰν πλασάμενος τις κέλευσιν ἄρχοντος διασείσῃ τινα, καὶ ἀναδίδωσιν, ὅπερ ἔλαβε, καὶ σωφρονίζεται.

συκοφαντήσητε] Inf. XIX. 8. *Athenaeus* III. p. 74. E. Ἴστρος δ' ἐν τοῖς ἀτλικοῖς, οὐδ' ἐξάγεσθαι φησι τῆς ἀτλικῆς τὰς ἀπ' αὐτῶν γινομένας ἰσχάδας, ἵνα μόνοι ἀπολαύ-

11 τοῖς· Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως
12 ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε, τί ποιή-
13 σομεν; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσε-
14 τε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶ-
πε πρὸς αὐτούς· Μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε· καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις
ὑμῶν.

18. 19. + ἵνα σωθῶμεν D.
λέγει] ἔλεγεν L. 1. 13. 69. Verſio *Vulg.*
βαπτισθῆναι] + ὑπ αὐτοῦ CDK. 4. 6. 10. 11. 12. 42. 46. 47. 54. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 66. 72. 83. Evang. 18. Verſio *Syra* poſterior cum obelo.
ποιήσομεν] ποιήσωμεν ACDFHL. 16. 17. 36. 38. 69. 73. 90. + ἵνα σωθῶμεν D.
13. πρὸς αὐτούς] αὐτοῖς Colb. — 64.
παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε] πράσσετε πλὴν τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσειν D.
14. ἐπηρώτων] ἐπηρώτησαν D.
καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν] τί ποιήσωμεν, ἵνα σωθῶμεν. D.
ἡμεῖς 1. Verſio *Syr. Arab.* τί ποιήσωμεν Evang. 7.
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς D. καὶ εἶπεν αὐτοῖς C. a prima manu L. 1. + μηδένα ἀδικήσητε 12.
μηδὲ] μηδένα H.
11. ἀποκριθεὶς δὲ] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς Co.
12. τελῶναι] + ὁμοίως D.
εἶπον] εἶπαν CD. τί] + οὖν Evang. 8.
μηδὲν] μηθὲν A. πλέον] — 36. 40. 57. 87. *Theophylact.*
αὐτὸν] — D. αὐτὸν C] + οἱ 74. ex emendatione.
τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς C. 69. τί ποιήσωμεν καὶ

λαούων οἱ καθοικέντες. καὶ ἐπεὶ πολλοὶ ἐνεφανίζοντο διακλέπτοντες, οἱ τότε μηνύοντες τοῖς δικασταῖς ἐκλήθησαν τότε πρῶτον συκοφάνται. *Plut.* de Curioſit. p. 523. A. καὶ γὰρ τὸ τῶν συκοφαντῶν γένος ἐκ τῆς τῶν πολυπραγμόνων φρατρίας καὶ ἑστίας ἐστίν. ἀλλ' οἱ μὲν συκοφάνται ζητοῦσιν, εἴ τις ἢ βεβέλευται κακὸν, ἢ πεποίηκεν —— καὶ τῷ συκοφάντῃ ὄνομα γεγονέναι· κεκωλυμένα γὰρ ἐκφέρειν τὰ σῦκα, μηνύοντες καὶ ἐμφαίνοντες τοὺς ἐξάγοντας ἐκλήθησαν συκοφάνται. *Pollux* VIII. 30. τῶν δὲ ἐκ δικαστηρίῳ ὀνομάτων καὶ τὸ συκοφαντεῖν —— ἐπηρεάζειν, καταψεύδεσθαι. 47. φάσις δὲ ἦν, τὸ φαίνειν τοὺς περὶ τὰ μέταλλα ἀδικοῦντας, ἢ περὶ τὸ ἐμπόριον κακοεργοῦντας, ἢ περὶ τὰ τέλη ἢ τῶν δημοσίων τι νοσφισμένους, ἢ συκοφαντοῦντας, ἢ περὶ τοὺς ὀρφανοὺς ἐξαμαρτήσαντας. *Heſychius.* συκοφάντης, ψευδοκατήγορος. Συκοφαντία, καταλαλιά. *Diog. L.* Diogenes VI. 51. ἐρωτηθεὶς, τί τῶν θηρίων κάκιστα δάκνει; ἔφη, τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δὲ ἡμέρων κόλαξ. *Gloſſae.* vitilitigatores, συκοφάνται. vitilitigo, συκοφαντέω. *Athen.* VI. p. 228. A. ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγορὰν, ἢ μαρτυρεῖν ψευδῆ. *Xenoph.* Hell. II. ἀδικώτερα τῶν συκοφαντῶν ποιεῖν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, παρ' ὧν χρήματα λαμβάνοιεν, ζῆν εἶων. *Demoſth.* Mid. ὁ συκοφάντης ἐκεῖνος. Pro Cor. πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ, καὶ πανταχόθεν βάσκανον, καὶ φιλαίτιον. —— τί ἂν συκοφαντεῖς; τί λόγῳ πλάττεις; & συκοφαντοῦντες καὶ διαβάλλοντες. *Dionyſ. Hal.* de Thucyd. 2. εἴ τι τῶν ὑπὸ Θουκυδίδου γραφέντων συκοφαντεῖν ἐπιβαλοίμεθα. *Plut.* Alex. p. 664. F. παραιτήσομαι τοὺς ἀναγινώσκοντας, ἐὰν μὴ πάντα μηδὲ καθ' ἕκαστον ἐξειργασμένους τι τῶν περιβοήτων ἀπαγγέλλωμεν, ἀλλ' ἐπιτέμνοντες τὰ πλείστα, μὴ συκοφαντεῖν. *Heraclid.* πολλὰ δὲ καθ' Ὅμηρον τραγῳδία σκηνοβατεῖται παρὰ τοῖς ἀγνωμόνως αὐτὸν ἐθέλουσι συκοφαντεῖν. & τὴν δίαιταν καὶ χαλεπῶς θρυλλουμένην ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν κατηγορίαν. *Plautus* Aſin. I. 1. 54. Nauclerico ipſe ornatu, per fallaciam, Quam amabam abduxit ab lenone mulierem, Neque puduit eum id aetatis Sycophantias ſtruere. III. 2. 2. noſtris ſycophantiis, dolis, aſtutiisque. Bacch. IV. 4. 88. Sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat. 7. 8. & te dixiſti id aurum ablaturum tamen per Sycophantias. *Dio* LVIII. τῶν γάρ τοι συκοφαντεῖν ἐθελόντων ἔργον ἐστὶ λοιδορίας τε τινὸς προκατάρχεσθαι, καὶ ἀπόῤῥητόν τι ἐκφαίνειν, ἵνα ἀκέστας ἕτερος αὐτὸς καὶ ὅμοιόν τι εἰπὼν αἰτίαθῇ. *Etymol.* συκοφαντία ἡ ψευδὴς κατηγορία, καὶ συκοφαντεῖν τὸ ψευδῶς κατηγορεῖν —— συνέβη δὲ τοὺς ὀπώσον κατηγορῆντάς τινος φιλαπιχθημόνους, ἅτω προσαγορεύεσθαι —— συκοφάνται οἱ ἐπηρεάζοντες.

ἀρκεῖσθε] *Arrian. Epict.* III. 12. οὐκ ἐστὶ τούτοις ἀρκεῖσθαι τὸν ταῖς ἀληθείαις κυνικὸν l. 1. ἀρκῶ ἂν αὐτοῖς. *Plut.* ἀρκεσθεὶς τούτοις. *Hebr.* XIII. 5.

ὀψωνίοις] *Phrynich.* p. 184. ὃς εἰς τοῦτο προθυμίας καὶ θαύματος ἦκει Μενάνδρῳ, ὥστε καὶ Δημοσθένης ἀμείνονα ἐγχειρῶν ἀποφαίνειν τὸν λέγοντα —— ὀψωνισμὸς καὶ ὀψώνιον —— καὶ ἄλλα κίβδηλα ἀναρίθμητα ἀμωμᾶθ. *Polybius* VI. 17. ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολὸς, οἱ δὲ ταξιάρχοι διπλᾶ, οἱ δ' ἱππεῖς δραχμὴν· σιτομετροῦνται δ' οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν, ἀττικὸν μεδίμνου δύο μέρη μάλιστά πως· οἱ δ' ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. Τῶν δὲ συμμάχων οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δ' ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτον μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωρεᾷ, τοῖς δὲ ῥωμαίοις τοῦτε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, καὶ τινος ὅπλου προσδεῖσθαι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγμένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται. & οἱ δὲ στρατιῶται τῶν ὀψωνίων παρελκομένων καὶ καθυστεροῦντων, παραπλήσιον ἐποίουν ἐπὶ τὰς βοηθείας. *Doſitheus* III. ἐὰν καλὸς στρατιώτης ἴσῃ, τρίτῳ ὀψωνίῳ δυνήσῃ εἰς τὸ πραιτώριον μεταβῆναι. *Dionyſ. Hal.* VIII. 68. ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀργύριόν τε ὃ κατ' ἄνδρα τοῖς στρατιώταις εἰς ὀψωνιασμὸν ἔθος ἦν μηνῶν δεδόσθαι, καὶ διὰ μηνὸς τροφὰς ἀποφέρειν. 73. τὸ δὲ προῖὸν ἐκ τῶν μισθώσεων ἀργύριον εἰς τὰς ὀψωνιασμὸς τῶν στρατευομένων ἀναλᾶσθαι. IX. 17. σῖτόν τε ὡμολόγησαν τῇ Ρωμαίων στρατιᾷ δίμηνον παρέξειν, καὶ χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν ἓξ μηνῶν. 36. τῶν δὲ Μαλίων κελεύσαντος αὐτοῖς ἀργυρίοντε εἰς ὀψωνιασμὸν ἑνιαυτὸν τῇ στρατιᾷ καὶ δίμηνα τροφὰς ἀποφέρειν —— διὰ ταχέων τότε ὀψώνιον τῇ στρατιᾷ, καὶ τὸ ἀντὶ τοῦ σίτου συγχωρηθὲν ὑπὸ τῶν Μαλίων κατενεγκόντες ἀργύριον. IV. 19. ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ὀψωνιαζομένης χρημάτων. V. 28. ὁ γραμματεὺς τῶν βασιλέως. ἐκάθητο δ' ἐπὶ τοῦ βήματος διαριθμῶν τὸς στρατιώτας, καὶ διαγράφων αὐτοῖς τὸς ὀψωνιασμὸς. *Pollux* VI. 38. εἰς ὀψώνιον ἵππησε τριώβολον. παμπόνηρον γὰρ Μενάνδρῳ ὁ ὀψωνιασμὸς. *Mechilta* f. 27. 2. Rex mundanus ſtat in bello, ſed non poteſt alere totum exercitum, neque ſufficienter porrigere poteſt opſonia. *Gloſſ.* ὀψώνιον auctoramentum. *Joſ.* A. XII. 2. 3. ὑπὲρ ἑκάστου σώματος λαμβάνοντες δραχμὰς ρκ, οἱ μὲν στρατιῶται μισθὸν καὶ τῶν ὀψωνίων, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. 1. *Macc.* III. 28. XIV. 32. 3. *Esdr.* IV. 56. *Ro.* VI. 23. 1. *Cor.* IX. 7. 2. *Cor.* XI. 8. *Sanhedrin* II. 4. Rex aurum argentumque ne congerat ſibi, ultra quam ut ſolvat ὀψώνια. & f. 18. 4. propter ὀψώνια. Scholiaſtes vertit mercedem exercitus. *Schir* f. 5. 3. rex diſtribuit ὀψώνια legionibus. *Vopiſcus* Aurelian. 7. Si vis tribunus eſſe, imo ſi vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo

ὑμῶν. Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐ- 15
τῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς, Ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασι 16
λέγων· Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκα-
νὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ,
καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ· καὶ συνά- 17
ξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Πολλὰ 18
μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. Ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης, ἐλεγ- 19
χόμε-

15. τοῦ posterius] — D 1. 69. 74. 90.
16. ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι λέγων] ἐπιγνὺς τὰ διανοήματα αὐτῶν εἶπεν D.
ὁ Ἰωάννης ἅπασι] πᾶσιν ὁ Ἰωάννης E Verſ. *Copt.* ἅπασι] πᾶσι 57. αὐτοῖς Verſio *Syr.* μὲν] — D. + οὖν 69.
ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς] ὑμᾶς βαπτίζω οὖν ὕδατι D 1. 69. Verſio *Copt.* + εἰς μετάνοιαν CD.
ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου] ὁ δὲ ἰσχύων ὀπίσω μου ἐστὶν D.
μου] + ὀπίσω μου L 90. 106. Evang. 7. Codices Verſionis *Syr. Euſebius* D. IX. 5.
ἱκανὸς] + κύψας M. 13. 69.
ἁγίῳ] — 63. 64.
διακαθαριεῖ] καθαριεῖ 89.
τὸν] + μὲν DEG. 2. 13. 69. Colb.
18.] — Colb.
ἕτερα] ἄλλα 46. 69. 71. Evang. 7.
τὸν λαὸν] τῷ λαῷ 2. 35. 54. 56. 58. 61. 86. Evang. 2. 13. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus*.
τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ] τοῦ ὑποδηματος D.
17. τῇ] — Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5.
συνάξει τὸν σῖτον] τὸν μὲν σῖτον συνάξει D.
τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ] ἀποθήκην D. 13. 69. Verſio *Copt.*
μὲν οὖν] δὲ 63. Verſio *Syr.*
παρακαλῶν] παραινῶν D. λέγων 40.
19. ὑπ' αὐτοῦ] ὑπὸ Ἰωάννου F. Verſio *Syr. Copt.*
φιλίππου] — DEFGHLM 2. 3. 5. 7. 8. 9. 13. 17. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 51. 56. 57. 58. 62. 64. 66. 69. 71. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 14. 18. 19. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Goth. Armen. Lucifer* V. *Theophylactus*, *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1378. Recte; alias putaret lector, de eodem Philippo ſermonem eſſe, cujus comm. 1. facta fuerat mentio.
φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ] τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ φιλίππου Editio *Complut. Plant.*
ἐποιήσε] ἐποίει Editio *Eraſmi*. *Aldi*, *Colinaei*.
ὁ Ἡρῴδης] — Verſio *Syr.*
20. καὶ κατέκλεισε] ἐνέκλεισε D.
ἐν τῇ] ἐν D. 72. *Euſeb.* H. E. εἰς τὴν Colb.
21. δὲ] — 69.
ὡς τῷ] μῷ τὸ Evang. 18.

contingat, uvam nullus auferat, ſegetem nemo deterat, oleum, ſal, lignum nemo exigat: annona ſua contentus ſit. De praeda hoſtis, non de lacrymis provincialium habeat. *Joſ.* Vit. 47. συνεβάλευον πρὸς μηδένα μήτε πολεμεῖν, μήτε ἁρπαγῇ λαμβάνειν τὰς χώρας, ἀλλὰ σκηνῶν κατὰ τὸ σθένος, ἀρκουμένους τοῖς ἑαυτῶν ἐφοδίοις. *Plut.* δόμενος χρημάτων εἰς ὀψώνια τοῖς ναύταις. *Horatius* V. Carm. XVIII. 36. quae finis? aut quod me manet ſtipendium?

Caeterum neque Joannes hoc loco diſcipulis ſuis militia interdixit, neque Chriſtus usquam pro patria pugnare vetuit. Hinc legimus primi etiam & ſecundi ſeculi Chriſtianos Imperatori militaſſe. *Tertullian.* Apologet. Navigamus & nos vobiſcum, militamus, & ruſticamur, & mercamur. *Dionyſ.* Alex. de temporibus Valeriani ap. *Euſeb.* H. E. VII. 11. πλὴν ἴσε ὅτι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ κόραι καὶ πρεσβύτιδες, καὶ στρατιῶται καὶ ἰδιῶται, καὶ πᾶν γένος καὶ πᾶσα ἡλικία —— τοὺς σεφάνης ἀπειλήφασι. & 15. ἐν καισαρείᾳ τῆς παλαιστίνης Μαρῖνος τῶν ἐκ στρατείας ἀξιώματι τετιμημένων —— διὰ τὴν χριστοῦ μαρτυρίαν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται τοιᾶσδε ἕνεκεν αἰτίας. τιμὴν τίς ἐστι παρὰ Ρωμαίοις τὸ κλῆμα, ᾧ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι τότε σχολάζοντος. ἐπὶ τοῦτο προκοπῆς τὸν Μαρῖνον ἡ τοῦ βαθμοῦ τάξις ἐκάλει.

18. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα] *Juſtin.* I. 2. 8. Multa & alia praeclara hujus reginae fuere. *Herodot.* I. 184. τῆς μὲν Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κε καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες. 192. τὴν δὲ δύναμιν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω, ὅση τις ἐστὶ, ἐν δὲ δὴ καὶ τόδε. II. 45. λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀπερισκέπτως οἱ ἕλληνες. 79. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀποθωυμάζειν. III. 38. πόλλοισι τὸ καὶ ἄλλοις τεκμηρίοισι πάρεστι σαθμώσασθαι. VII. 142. γνῶμαι πολλαὶ καὶ ἄλλαι ἐγίνοντο. *Dionyſ. Hal.* A. I. 33. πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τεμένη καὶ βωμοὺς —— καθωσιώσαν. II. 44. διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δ' ὅτι κ.τ.λ. VI. 73. ἡμᾶς —— πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τὰ κωλύοντα ἐστὶν —— τριὰ δὲ τὰ μέγιστα. XI. 2. πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἕνεκα, μάλιστα δὲ ὅτι κ.τ.λ. 27. διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ ὅτι. 63. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πράγματα —— πάντων δὲ ἀναγκαιότατον. de Iſocrate 9. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις διεξελθὼν. de *Thucyd.* 16. πολλὰ καὶ ἄλλα τις ἂν εὕροι. *Appian.* de B. C. V. p. 1082. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῖς ἀπορεμένοις αὐτῶν ἐδωρεῖτο δανειζόμενος ἐκ τῶν ἱερῶν ὁ καῖσαρ. *Ælian.* V. H. XIV. 37. καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα δύναται τις καταγῶναι, ἔχοντα ταύτῃ, ἐν δὲ τοῖς καὶ ἐκεῖνο. III. 18. πολλὰ μὲν ἦν καὶ ἄλλα ἀλλήλοις διελέχθησαν. *Plato* Parmenid. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μέγιστον δὲ τόδε. Euthydem. p. 210. F. πολλὰ μὲν ἦν καὶ ἄλλα οἱ λόγοι ὑμῶν καλὰ ἔχουσιν —— ἐν δὲ τοῖς καὶ τοῦτο μεγαλοπρεπέστερον. Gorgia ταύτης μοι δοκεῖ τῆς ἐπιτηδεύσεως πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα μόρια εἶναι, ἓν δὲ καὶ ἡ ὀψοποιητική. de Rep. IX. πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας, μάλιστα δὲ τὰς περὶ τὰς ὀδμὰς ἡδονάς. & X. p. 748. A. καὶ μὴν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα περὶ αὐτῆς ἐννοῶ, ἐχ ἥκιστα δὲ. *Hermogenes* de form. Orat. II. 11. de Thucydide. καὶ τόνγε διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν ἀντιφῶντα πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, τούτοις δὲ οἶμαι καὶ μᾶλλον παρελήλυθε. *Diador.* S. . . . . πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα παράνομα ἐποίησεν. *Plotin.* Ennead. II. 9. 10. πολλὰ μὲν ἦν καὶ ἄλλα, μᾶλλον δὲ πάντα ἂν τις ἐξετάζων. *Theophraſt.* H. Plant. IX. 16. χρήσιμον δὲ πρὸς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ. *Æſchines* in Timarch. πολλὰ μὲν ἦν καὶ ἄλλα καταγελασὰ πέπρακται Τιμάρχῳ κατ' ἐκείνους τοὺς καιρὸς, ἓν δὲ —— πολλάκις ἐνεθυμήθην τὴν εὐτυχίαν τῆς ὑμετέρας πόλεως κατὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ ταῦτα. *Dio Chryſ.* II. p. 32. D. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν παρ' ὁμήρῳ παιδεύματα —— μάλιστα δὲ. & XXII. p. 274. B. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εὕροι τις ἂν —— κοινὰ τοις φιλοσόφοις καὶ ῥήτορσιν. *Jamblich.* H. Pyth. 30. πολλὰ μὲν ἦν καὶ ἄλλα τῆς πρὸς τοὺς θεὺς ὁσίας ἐχόμενα ἔργα διεπράξατο —— οὐ χεῖρον δὲ ἑνὸς μνημονεῦσαι. *Sextus Empir.* Hypoth. I. 14. πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐπὶ καθ'

χόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὡς Ἡρῳδιάδος τ γυναικὸς — Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ
20 ὡς πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης, Προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατ-
21 έκλεισε τ Ἰωάννην ἐν τῇ Φυλακῇ. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τ λαὸν,
22 καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος, καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τ οὐρανόν, Καὶ καταβῆναι τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει, ὡσεὶ περιστερὰν, ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γε-
23 νέσθαι, λέγουσαν· Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰη-
σοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος, ὢν (ὡς ἐνομίζετο) υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ Ἡλὶ, τοῦ

βαπτισθῆναι] + ὑπ' αὐτοῦ 27.
22. σωματικῷ εἴδει] σωματικῶς ἐν εἴδει 36. 40.
ἐπ'] εἰς D.
οὐρανοῦ] οὐρανῶν 12. 69.
λέγουσαν] — DL Versio *Vulg. Copt.*
ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα] ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε D. *Lactantius* IV. 15. quidam Codices teste *Auguſtino* de C. E. II. 14.
23. καὶ αὐτὸς ἦν] ἦν δὲ D.
ὁ Ἰησοῦς] — 10. 40. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1101.
ὡσεὶ ἐτῶν λ. ἀρχόμενος] ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν λ. L. 1. Verſio *Copt.* *Origenes* in Ezech. l. 1. ἦν ἀρχόμενος εἶναι ὡς ἐτῶν λ. 13. 69.
ὢν ὡς ἐνομίζετο] ὡς ἐνομίζετο εἶναι D. Verſio *Syra* poſterior in margine.
ὢν ὡς ἐνομιζετο υἱὸς] ὢν υἱὸς ὡς ἐνομίζετο L. 1. + τοῦ. H. 1.
ὡς] — 38. a prima manu. 73. ὃς *Pricaeus.* Ἰωσὴφ] + τοῦ Ἰακὼβ 71. 86. Verſio *Armen.*
Ἡλὶ] Ἡλεὶ AEM 1. 9. 10. 28. 45. 47. 49. 54. 55. 57. 61. 62. 66. 68. 69. 70. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bengelii, Bogardi.* + τοῦ Ἰακὼβ E. ναεὶ 2.

Caeterum magna hic eſt perturbatio in Codicibus; quidam uno verſu unum nomen exhibent ut D. & Latini multi; alii duo nomina ut AEL 36. alii tria, ut 40. neque vero pater & filius, aut pater filius & nepos in eodem verſu exhibentur, ſed ſaepe in tribus verſibus diſtinctis, quibus ad dextram quartus quintus & ſextus adjunguntur. Quod *Bezam* in errorem induxit, in Annot. Edit. 1. 2. ſequente perperam Editione *Wechelii, Curcellaei, Oxonienſi,* & *Maſtrichti,* licet Beza ipſe errorem dudum agnoviſſet atque depoſuiſſet. Codex vero D. pro ſerie, quam Lucas edidit a Jeſu ad Davidem, huc tranſtulit eam, quae apud Matthaeum reperitur, inſertis tamen quibusdam Regibus.

καθ' ἑκάστην τῶν προειρημένων ἀντιθέσεων λαμβάνειν παραδείγματα, ὡς ἐν συντόμῳ δὲ λόγῳ ταῦτα ἀρκέσει. a. Grammat. I. 5. 97. διὰ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα δίκαιον ἐστι μετὰ σπουδῆς ἐξετάζειν τὴν γραμματικὴν τεχνολογίαν, μάλιστα δὲ ἁπάντων. a. Phyſ. II. 238. πολλῶν καὶ ἄλλων λέγεσθαι δυναμένων, ἐκεῖνο πρὸς τὸ παρὸν ἀπαρκέσει. *Joſ.* A III. 15. 13. καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ δυνάμεως ἦν. *Jo.* XX. 30. *Arrian.* Exped. Alex. VI. 11. 5. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἀναγέγραπται τοῖς συγγραφεῦσι ὑπὲρ τοῦ παθήματος. *Xenophon* H. G. V. πολλὰ μὲν ἔν ἄν τις ἔχοι καὶ ἄλλα λέγειν καὶ ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικὰ — νῦν γε μὴν λέξω τὰ προκείμενα. p. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα γενναῖα ἐποίησεν.

εὐηγγελίζετο] *Thomas.* εὐαγγελίζομαι οἱ πάντες δοτικῇ, ἅπαξ δὲ πε καὶ αἰτιατικῇ συντασσόμενον εὕρηται, ὡς παρὰ χαρικλείᾳ, καὶ ἐν τῇ Θάᾳ γραφῇ· σὺ δὲ δοτικῇ ἀεὶ σύντασσε. *Phrynichus* p. 112. εὐαγγελίζομαι σε. καὶ περὶ ταύτης τῆς συντάξεως διασκεπτόμενος ἐπί συχνὸν δή τινα χρόνον, εἴτε αἰτιατικῇ συντακτέον αὐτὸ πτώσει, εἴτε δοτικῇ, εὑρίσκω κατὰ δοτικὴν ἁρμοσμένον, ἀριστοφάνες μὲν ἔτω λέγοντος ἐν τοῖς ἱππεῦσιν· εὐαγγελίσασθαι πρῶτος ὑμῖν βούλομαι. φρυνίχου δὲ τοῦ κωμῳδοῦ ἐν τοῖς Σατύροις οὕτως· ὅτι πρὶν ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς βουλὴν, ἔδει καὶ ταῦτ' ἀπαγγεῖλαντα πάλιν πρὸς τὸν Θεὸν ἥκειν. ἐγὼ δὲ ἀπέδρων ἐκεῖνον δευριανὸν δεῖ, καὶ ἔτω λέγουσιν, εὐαγγελίζομαι, ἢ εὐαγγελῶ· ὃ ὁ πλάτων τὸ δεύτερον πρόσωπον λέγει εὐαγγελεῖς.

20. *Lucian.* de Calumn. 17. ἐβουλήθη προσθεῖναι καὶ τοῦτο τῇ λοιπῇ μεγαλεργίᾳ. 1. *Sam.* XII. 19.

κατέκλεισε] *Plut.* Public. p. 99. C. κατακλείσας εἰς τὸ οἴκημα. *Herodian.* V. 8. 12. κατακλείσαντες τε αὐτὸς ἐν τῷ στρατοπέδῳ.

23. ὡσεὶ] *Schir R.* IV. 4. R. Juda nomine Hiskiae dixit: omnis locus, in quo dicitur quaſi X, quaſi XX, quaſi XXX, quaſi LX. aut deficit aut abundat. S. D. Joſ. IV. 13. & 1. Chron V. 18. & Ruth R. I. 4.

ἐτῶν λ.] Ætas legitima Levitarum *Num.* IV. 3. 47. 1. *Chron.* XXIII. 2. 3. Joſephi *Gen.* XLI. 46. Davidis 2. *Sam.* V. 4. *Xenoph.* Memorab. I. ὅσα περ εἶπε χρὴν βουλεύειν ἐκ ἔξεσιν, ὡς ἔπω φρονίμοις ἔσι, μηδὲ σὺ διαλέγε νεώτερον τριάκοντα ἐτῶν. *Hippocr.* de morb. Edipem. V. 9. ἀπελλαῖος Λαρισσαῖος εἶχε μὲν ἡλικίην, ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα. Ad hanc aetatem referri poſſunt etiam qui ſunt inter XXX. & XXXV. *Jo.* VI. 19. quod etiam Chronologia mortis Herodis requirit. *Horat.* Epiſt. I. 20. 26. Forte meum ſi quis te percontabitur aevum, me quater undenos ſciat impleviſſe decembres, Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno. *Dionyſ* Hal. H. IV. 6. Ἕτερος μὲν ἔν τις ὑπέθετο καὶ τριακοσὸν ἔχοντα τὸ ἔλαττον ἔτος — ἀπὸ ταύτης γὰρ οἱ νόμοι καλοῦσι τῆς ἡλικίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοὺς ἄρχειν τε καὶ πράττειν βουλομένους τὰ κοινά.

ἐνομίζετο] *Plut.* Demetr. p. 889. D. ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ πανταπασι πατρὸς τελευτήσαντος, εἶτα τῆς μητρὸς εὐθὺς τῷ ἀντιγόνῳ γαμηθείσης, υἱὸν ἐκείνου νομισθῆναι. *Appian.* Mithridat. p. 359. καὶ τὸ ἱερὸν ἐσυλήθη τὸ Σαμοθρακικὸν χιλιων ταλάντων κόσμον, ὡς ἐνομίζετο. *Pauſanias* Arcad. 20. Ἔτρεφεν ὁ Λύκιππος κόμην τῷ ἀλφειῷ — καὶ ἐσθῆτα ἐνδὺς γυναικείαν ἀφῖκτο ὡς τὴν Δάφνην, ἐλθὼν δὲ ὀνομάσε τε ἔλεγεν εἶναι θυγατὴρ, καὶ ὡς συνθηρᾶν ἐθέλοι τῇ Δάφνῃ, ἅτε εἶναι παρθένος νομιζόμενος. *Dionyſ.* Hal. A. I. 80. νομισθεὶς γὰρ πατὴρ Fauſtulus Romuli. 84. ἐπεὶ δὴ ἀφίκοντο πρὸς τοὺς νομιζομένους γονεῖς. *Appian.* B. Punic. p. 112. ἔστελλον δὲ καὶ εἰς Μακεδονίαν ἄλλος πρὸς τὸν νομιζόμενον υἱὸν εἶναι περσέως. *Heliodor.* III. 8. ἐδὲ γὰρ ὤκει σὺν τῷ νομιζομένῳ πατρὶ. IV. 11. ὁ δὲ νομιζόμενος σοι πατὴρ — ὅτι μὴ ἐστί μοι πατὴρ, ἀλλὰ νομίζεται χαρικλῆς. *Herodot.* IV. 180. τῷ ἂν οἰκη τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτῳ παῖς νομίζεται.

Multi interpretes, ut Lucam & Matthaeum concilient, exiſtimant hic recenſeri genus Mariae, cujus Eli pater fuerit, & articulum τοῦ interpretantur vel generum, ſi ad Joſephum referatur, vel nepotem, ſi ad Jeſum. At non erat ratio, ut in eadem ſerie genealogica, ubi ſeptuagies quinquies

Τῦ Ματθὰτ,	τῦ Λευΐ,	τῦ Μελχὶ,	τῦ Ἰαννὰ,	τῦ Ἰωσὴφ,	24
Τῦ Ματταθίε,	τῦ Ἀμὼς,	τῦ Ναὺμ,	τῦ Ἑσλὶ,	τῦ Ναγγαὶ,	25
Τῦ Μαὰθ,	τῦ Ματταθίε,	τῦ Σεμεΐ,	τῦ Ἰωσὴφ,	τῦ Ἰούδα,	26
Τῦ Ἰωαννᾶ,	τῦ Ῥησὰ,	τῦ Ζοροβάβελ,	τῦ Σαλαθιὴλ,	τῦ Νηρὶ,	27
Τῦ Μελχὶ,	τῦ Ἀδδὶ,	τῦ Κωσὰμ,	τῦ Ἐλμωδὰμ,	τῦ Ἦρ,	28
Τῦ Ἰωσὴ,	τῦ Ἐλιέζερ,	τῦ Ἰωρεὶμ,	τῦ Ματθὰτ,	τῦ Λευΐ,	29
Τῦ Συμεὼν,	τῦ Ἰούδα,	τῦ Ἰωσὴφ,	τῦ Ἰωνὰν,	τῦ Ἐλιακεὶμ,	30
Τῦ Μελεᾶ,	τῦ Μαϊνὰν,	τῦ Ματταθὰ,	τῦ Ναθὰν,	τῦ Δαβὶδ,	31

Τῦ

24. τοῦ Ματθὰτ] — *Damascenus* l. c.

τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευΐ] — *Africanus*, *Eusebius* H. E. I. 7. citante *Barsalibi* ap. Assemann. Bibl. Orient. T. II. p. 162. *Nazianz.* de Geneal. *Irenaeus* III. 22. Lucas genealogiam, quae est a generatione Domini nostri usque ad Adam LXXII. generationes habere ostendit. probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 817. contra *Jacobus Sarugensis* ap. Assemann. ibid. in Codicibus *Syr.* a Christo ad Nathanem sunt XLII.

Ματθὰτ] Ματθὰν KLM. 1. 10. 11. 13. 15. 27. Colb. 35. 48. 50. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 66. 67. 69. 71. 73. 78. 80. 83. 86. 92. 93. Evang. 4. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 18. 19. Versio *Syra* posterior. *Basilius* c. Eunom. 1. *Nazianz. Epiphanius* H. 51. 69. *Theophylactus.* μαθὰν Edit. *Erasmi* 1. *Aldi.* Μαθὰτ Edit. *Erasmi* 2 3. 4. 5. *Colinaei.* Ματθὰ 14. 45. Evang. 7. 13. 16. Ματαθὰτ. 16.

Ματθὰτ, τῦ Λευΐ, τῦ Μελχὶ, τῦ Ἰαννὰ] Μελχὶ, τῦ Ματθὰτ, τῦ Ἰαννὰ, τῦ Λευΐ 40. Bodlej. unus.

Λευὶ τῦ Μελχὶ] Μελχὶ τῦ Λευὶ *Damascenus* de F. O. IV. 14.

Ἰαννὰ] Ἰαννὰι L *Nazianzenus.* Ἰωσᾶ 86. Evang. 12. Ἰωαννάϊ 1. ἰννὰ 2. Ἰαννί 69. Ἰωαννα 12. 16. Evang. 4. 9. 10. Ἰωσὴφ] Ἰωσῆ 29. + τῦ Ἰακὼβ Evang. 14.

25. Ματταθίε] Ματθαίε G. 2. Ματθίε 34. a prima manu. 54. 71. 86. Evang. 7. 10. 13. 14. 15. 17. *Theophylactus.* & comm. 26. Ματατθίε Editio *Erasmi*, *Colinaei.* Ματαθίε 87. Edit. *Bogardi.*

a Ματταθίε ad Ματταθίε] — 57. ἀμὼς] ἀμὼς Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*

ἑσλὶ] ἑσλὶμ L. 68. 71. 86. Evang. 4. 12. 18. 19. Versio *Copt. Goth. Nazianzenus.* ἑωσαὶ 69. ἑλσὶ 34. 39. Evang. 10. *Theophylactus.* ναγγαὶ] ἀγγαὶ F. 16. 17. 45. 59. 64. 66. 70. 71. 86. Ev. 4. Ναγαὶ A. 91.

26. Μαὰθ] Μαὰτ 69.

Ματταθίου] Ματθίε H. 69. Ματθία 63. 67. Ματθαδίε Evang. 4. Ματθαθίε 64. Ματαθίε 87. Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi.* Σεμεΐ] Σεμεὶν L. Versio *Copt. Goth.*

Ἰωσὴφ] ἰωσὴχ L. 1. 5. 38. 57. 69. 86. 106. Evang. 2. 4. 9. 14. 18. 19. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Copt. Armen. Nazianzenus.* Ἰωσῆ 27. Ἰούδα] Ἰῶδα L. 69. 106. Evang. 9. 14. Ἰωαδά 1.

27. Ἰωαννὰ] Ἰωανᾶν AEG. 2. 27. 34. 36. 37. 47. 52. 65. 66. 76. Evang. 2. 13. 18. Editio *Complut.* ἰωαννὰν L 1. 16. 28. 29. 35. 42. 44. 51. 54. 59. 62. 68. 69. 74. 76. 83. 87. 89. 90. 93. 106. Evang. 4. 12. 17. 19. Versio *Copt.* ἰωνὰν 3. 9. 14. 27. 38. 39. 60. 73. 80. 86. Evang. 17. ἰωννᾶ 17. ιαννά 40. Ἰωανὰ 91. Edit. *Ald.* Ἰανὰν H.

ῥησὰ] Ῥησία Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi*, *Colinaei.* ῥησσά 69. ῥησαὶ 93.

Ζοροβάβελ] Ζορομβάβελ A. 42. Νηρὶ] Νειρὶ Editio *Erasmi*, *Colinaei.* 28. ἀδδὶ] ἀνδὶ L. κωσὰμ] κοσὰμ 74. 76. Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* κοσᾶν 90.

ἐλμώδαμ] ἐμώδαμ 72. ἐλμώδαδ *Stephani* Codex ἐλμώδα 69. Evang. 8. ἐσμώδαμ 38. ἐλμωδὰδ 93. Evang. 2. Versio *Syr. Armen.* ἐλμαδὰμ 33. Versio *Copt.* Edit. *Erasmi*, *Colinaei.* ἐλμωδὰν 39. 60. 74. 90. ἐλμαδὰν Editio *Bogardi.* Versio *Vulg.* ἐρμωδὰμ Versio *Goth.* ἐλλάδαμ 71.

Ἦρ] ἰὴρ Evang. 15. 17. εἰρ 76.

29. Ἰωσῆ] Ἰησῦ L 13. 33. 69. Versio *Vulg. Copt. Armen.* ἰησοῦ 1. Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei. Bogardi.* Ἰωσὴφ Editio *Stephani* 1. 2. ἐλιέζερ] Ἐλιέσερ Editio *Erasmi* 1. 2. 3. *Colinaei.* Ἐλιάζερ 69.

Ἰωρεὶμ] ἰωραὶμ 1. Ἰωρὲμ 69. Ἰωρὶμ 27. 29. 52. Evang. 18. Edit. *Erasmi. Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Ἰωρὰμ Colb. Versio *Syr. Armen.*

Ματθὰτ] Ματθὰθ A Evang. 4. 19. Μαθὰτ E. Ματθὰ 4. 5. 16. 69. 72. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi. Theophylactus.* Ματτθ L. Ματθὰν 1. 38. 59. 63. 93. Versio *Copt. Nazianzenus.* Ματὰθ 71. Ματταθὰν Versio *Goth.* a ματθὰτ ad Ματταθὰ] — 69.

30. Συμεὼν] Σιμεὼν Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Ἰούδα] Ἰωδδαὶ Evang. 10.

Ἰωνὰν] Ἰωνὰ Evang. 4. 10. 12. 18. 19. Versio *Vulg.* Ἰωνὰμ 1. 10. 35. 47. 55. 56. 58. 61. 62. 66. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi*, *Colinaei.* Versio *Armen. Syr.* prior, & posterior in margine. Ἰωανὰν A. 76. 91. Ἰωαννὰν K. 29. 57. 59. 63. 71. 90. Ev. 8. *Nazianzenus.* Ἰωαννὰ Versio *Goth.* Ἰωανὰν 37. Ἰαννὰν 40. 72. Ἰωρὰμ Ev. 14.

ἐλιακείμ] Ἡλιακὴμ Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* ἰωακεὶμ 56. 58.

31. Μελεᾶ] Μαλεᾶ 39. Μελεᾶν Versio *Copt.* Μελσὰ 17.

τῦ Μαϊνὰν] — A 49. 51. τῦ Μεννὰ L 33. 45. Versio *Vulg. Armen.* Μαϊνὰν 46. μηνὰν 1. 86. Editio *Bogardi.* Μεννὰν Versio *Copt.* Μανινὰν 47. Μεναὶμ Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Goth.* Ματταθὰ] Ματαθὰν 1. Μαθαθὰν Edit. *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Ματταθία 61. Ματταθὰ 46. 52. 57. 64. Ματταθὰ 17. Μαθὰ Evang. 15. 17. Μαθαὶ Evang. 13. Ματταθὰν 59.

filium denotat, semel ab ista significatione vocis recederent, & vel generum vel nepotem intelligerent. Id si voluisset Lucas, scripsisset apertius ὢν υἱὸς Μαρίας τῆς Ἡλὶ, τοῦ Ματθὰτ. uti *Stephanus*: ἀργύννος υἱὸς πισιδίκης, τῆς Λεύκωνος τῦ ἀθάμαντος, τῦ Σισύφε, τῦ αἰόλε. Praeterea, ne jam repetam, quod ad Matthaeum observatum est, non solere Judaeos in recensenda genealogia matris rationem habere, cum Josephus, qui Jesum adoptaverat, certissime ex familia Davidis fuisset prognatus, non conveniebat, ut Lucas paterno genere, quod honorificentius erat, praeterito maternum recenseret, *Bereschith R.* XXX. Ego assurrexi ei, quia ipse de Juda, ego vero de Benjamin: & ipse ex masculis Juda, ego vero ex feminis.

38. *Herodot.* IV. 157. Θήρας ὁ ἀντησιώνος, τῦ Τισαμένε, τῦ Θερσάνδρε, τῦ Πολυνείκεος. VII. 204. Λεωπίδης ὁ ἀναξανδρίδεω, τῦ Λέοντος, τῦ Ἐυρυκρατίδεω, τῦ Ἀναξάν-

32 Τῦ Ἰεσσαὶ, τῦ Ὠβὴδ, τῦ Βοὸζ, τῦ Σαλμὼν, τῦ Ναασσὼν,
33 Τῦ Ἀμιναδὰβ, τῦ Ἀρὰμ, τῦ Ἐσρὼμ, τῦ Φαρὲς, τῦ Ἰούδα,
34 Τῦ Ἰακὼβ, τῦ Ἰσαὰκ, τῦ Ἀβραὰμ, τῦ Θάρα, τῦ Ναχὼρ,
35 Τῦ Σαρὰχ, τῦ Ῥαγαῦ, τῦ Φαλὲκ, τῦ Ἑβὲρ, τῦ Σαλὰ,
36 Τῦ Καϊνὰν, τῦ Ἀρφαξὰδ, τῦ Σὴμ, τῦ Νῶε, τῦ Λάμεχ,
37 Τῦ Μαθουσάλα, τῦ Ἐνὼχ, τῦ Ἰαρὲδ, τῦ Μαλελεὴλ, τῦ Καϊνὰν,
38 Τῦ Ἐνὼς, τῦ Σὴθ, τῦ Ἀδὰμ, τῦ Θεῦ.

~Σερὰχ

ΙΗ-

Ματταταὶθ 71.

Δαβὶδ] Δαυεὶδ ADHL 1. Verſio *Copt.* 32. Ἰεσσαὶ] ἰεσσαί 1. ὠβὴδ] Ὀβὴδ Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Ἰωβὴδ AFM 38. a prima manu 40. 46. 52. 67. 69. 71. Evang. 15. 17. Verſio *Copt.* *Æthiop.* Ἰωβὴθ M 78.

Βοὸζ] Βοὼς Edit. *Eraſmi* 1. 2. *Aldi.* Βοαζ Edit. *Eraſmi* 3. 4. 5. *Colinaei.* Βοὸς ADM. 40. 69. 72. a prima manu. Βοες Verſio *Copt.*

Σαλμὼν] Σαλμὼν Editio *Eraſmi* 1. Σαλὼμ 47. Σαλμωὰν 1. Σαλαμὼν 17. Ναασσὼν] Ναασσὼν 72. Ναασ 93. 33. τῦ Ἀμιναδὰβ, τῦ Ἀρὰμ, τῦ Ἐσρὼμ, τῦ Φαρὲς] — Ev. 7. 13. Ἀμιναδὰβ] + τῦ Ἀδεὶμ 16. Ἀμιναδὰμ M. 17. 28. 40. 45. 48. 69. 70. 76. 89. 90. Evang. 4. 15. Variae Lect. *Bogardi.* Verſio *Syra* poſterior. Ἀμιναδὰβ 71.

Ἀρὰμ] Ἰωρὰμ 76. Evang. 12. 19. ἀδμὶν 69. + τῦ Ἀλμεὶ, τῦ Ἀρνεί 1. + τῦ Ἀλμεὶ, τῦ Δονεὶ 78. Evang. 12. + τῦ Ἀλβεί, τῦ Δονεί, τῦ Ἰωράμ Evang. 8. Ἀδμεὶν, τῦ Ἀρνὶ L. Ἀδμὶν, τῦ Ἀρνὶ 13. τῦ Ἀδμί, τῦ Ἀρνί Verſio *Copt.* *Armen.* + τῦ Ἀδμί, τῦ Δονί Evang. 19. + τῦ Ἰωρὰμ FK. 3. 9. 10. 16. 17. 27. 28. 29. 34. 35. 37. 38. ex emend. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 56. 58. 59. 60. 61. a prima manu. 62. 66. 67. 70. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. ex emendatione 4. 10. 18. Editio *Colinaei*, Verſio *Syra* poſterior. *Æthiop.* *Chronicon. Alex.* *Theophylactus.* τῦ Ἰωαράμ 36. Evang. 1. 5. 9. 15. + τῦ Ἀρὶ 69. *Nazianzenus* in Pentecoſteni. κύριον Ἰησῦν χριςὸν ἀπὸ τῦ Ἀδὰμ ἑβδομηκοςὸν ἑβδόμων ἀριθμούμενον καὶα τὴν τοῦ Λευᾶ γενεαλογίαν. *Baſilius* in Hexaëm. II. & Nyſſenus. O. II. in Gen. I. 26. O. ᾧ ζ. γενεᾷ ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ χριςὸς ἐφάνη. *Scholion* Cod. 34. & 37. ἰςέον, ὅτι τὰ ἀκριβῆ τῶ ἀντιγράφων οἷς ὀνομάτων ἀριθμὸν περιέχουσιν ἀπὸ τοῦ κυρίε ἕως μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἀδὰμ. Ταύτης γὰρ τῦ τοῦ Ἰησοῦ γενεαλογίας τύπος ἐςὶν ἡ εἰ αἰγύπτῳ κάθοδος τοῦ Ἰακὼβ μὲ οε ψυχῶν, οἱ γὰρ δυο ἐξαίρετοι ἄνευ σπέρματος, ὁ μὲν κύριος ἐκ τῦ θεοτόκε καὶ παρθένε, ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐκ τῦ παρθένου γῆς. & *Schol.* 36. 38. 40. obſervat, ubi Matthaeus XIV. generationes habet, Lucam recenſere XV. ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως τοῦ Δαυὶδ γενέαι ιδ, ἐνταῦθα δὲ ιε. ἐπεὶ παρελέλειπται Ἰωρὰμ, γέγραπται δὲ ὅτι Ἐσρὼμ ἐγέννησε τὸν Ἀρὰμ. Cum vero Joram iſte nec in libro Ruth. IV. 18. nec in 1. Chron. II. 10. reperiatur, male hic a quibusdam inſertus eſt: ex perperam intellecta Patrum obſervatione, qui ipſum Deum in ſerie Genealogica etiam numerarunt; quod ex *Auguſtino* patet Q. in Geneſ. 121. Ab Abraham usque ad Joſeph LV. in Exod 108. LXXVII. quot generationes reperiuntur, cum Lucas a baptiſmo Domini enumerans ſurſum verſus aſcendit, & pervenit per Adam usque ad Deum. Q. Evangel. II. 6. de Conſenſ. Evang. II. 4. c. Fauſtum III. 4. de Diverſis 63. de verbis Domini 15. Q. 5. Lucas a Domino usque ad David XLIII. generationes enumerat. Auctor *Oper. Imperf* in Matth. H. I. qua ratione apud Lucam LXXVII. generationes ponuntur, in proprio exponemus loco. *Aſſemann.* T. II. 162. Barſalibi: in Codicibus Syriacis Lucae ad Abrahamo ad Joſephum; ſunt LVI. perſonae. Jacobus Sarugenſis LVII. addito Chriſto. inſuper illud ſciendum, tantum LV. enumerari — ſuſpicio eſt, amanuenſis errore unum nomen praetermiſſum.

ἐσρὼμ] ἐζρὼμ E. ἑζρὼν Verſio *Goth.* ἐσρὼν Verſio *Vulg.* *Syr.* Ἀσρὲμ D. τοῦ Φαρες] — D. 34. Ἰσαὰκ] Ἰασσαὰκ A. Ἰσὰκ D. a prima manu. Θάρα] Θαῤῥὰ 1. 10. 34. 35. 37. 38. 39. 46. 47. 49. 51. 52 55. 57. 59. 62. 64. 68. 69. 74. 83. 90. Ev. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15 17. 18. 19. Editio *Complut.* *Colinaei*, *Eraſmi*, *Bogardi*, *Nazianzenus*, *Epiphanius.* *Theophyl.* 35. Σαροὺχ] Σεροὺχ D. Σερουχ AEFGHKLM. 1. 2. 9. 10. 12. 13. 16. 17. 27. 28. 29 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 55 56. 58. 59. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70 72. 74. 80. 83. 86. 90 91. Evang. 4. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Editio *Complut.* *Stephani.* *J. A. Bengelii*, *Genev.* Verſio *Copt.* *Armen.* *Syr.* utraque. *Epiphanius* c. Haer. & Ancorat. *Theophyl.* *Suidas* in Ἀβραὰμ *Nazianzenus.* Cod. *Latini.* Ῥαγαῦ] Ῥαγὰβ 10. 47. 48. 49. 54. 57. 61. 62 66. 83. Evang. 14. *Nazianzenus.* *Chronicon Alex.* βαρὰκ 60. Φαλὲκ] Φαλεγ AEHK 1. 2. 3. 16. 17. 29. 36. 40. 42. 44. 45. 69. 70. 72. 73. 78. 91. 93. Evang. 7. 15. 17. Variae Lectiones *Bogardi.* Verſio *Goth.* *Vulg.* *Syr.* Φάλεκ 89. 90. Σαλὰ] Σαλὰμ Verſio *Goth.* Σάλα 89. 90. 36. τοῦ καϊνὰν] τῦ καινὰμ L. — D. probante *T. Beza.* in Verſione & Annot. & *H. Grotio*, *E. Schmidio.* At cum Cainan in Editione 𝔉 O. reperiatur, & jam ab Origene, quod Procopius Gazaeus teſtatur, in hexaplis obelo notatus fuerit, par eſt ut credamus, Lucam eos Interpretes etiam hic, ut alibi ſolet, ubi ab Hebraico abeunt, ſecutum fuiſſe. Conf. *Act.* VII. 14. Ἀρφαξὰδ] Ἀρφαξὰτ Editio *Eraſmi.* *Bogardi.* Λάμεχ] Λάμεκ D. 37. Μαθουσάλα] Ματυσάλα Edit. *Eraſmi* 1. Ἰαρὲδ] Ἰαρὲθ AK. 27. 90. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi.* Ἰαρὴδ 63. Μαλελεὴλ] Μελελεὴλ A. Μελεὴλ 76. Μαλαλεὴλ Verſio *Vulg.* *Armen.* Καϊνὰν] Καινὰμ L. τῦ Καϊνὰν, τῦ Ἐνὼς] τῦ Ἐνὼς, τῦ Καινὰν Evang. 7. 38. Σὴθ] Σὴμ A. Ἀδὰμ] + τῦ υἱῦ 61.

ξάνδρε, τῦ Εὐρυκράτεος, τῦ Πολυδώρε, τῦ Ἀλκαμένεος, τῦ Τηλέκλε, τῦ Ἀρχέλεω, τῦ Ἡγησιλεω, τῦ Δορυάρε, τῦ Λεωβότεω, τῦ Ἐρχεσράτε, τῦ Ἤγιος, τῦ Ἐυρυσθένεος, τῦ Ἀριςοδήμε, τῦ Ἀριςομάχε, τῦ Κλευδαίε, τῦ Ὕλλε, τῦ Ἡρακλέος. VIII. 131. Λευτυχίδης ὁ Μενάρεως, τῦ Ἡρησίλεω, τῦ Ἱπποκρατίδεω, τῦ Λευτυχίδεω, τῦ Ἀναξίλεω, τῦ Ἀρχιδήμε, τῦ Ἀναξανδρίδεω, τῦ Θεοπόμπε, τῦ Νικάνδρε, τῦ χαρίλε, τῦ Ἐυνόμε, τῦ Πολυδέκτεος, τῦ Πρυτάνιος, τῦ Ἐυρυφῶντος, τῦ Πρόκλεος, τῦ Ἀριςοδήμε, τῦ Ἀριςομάχε, τῦ Κλεοδαίε, τῦ Ὕλλε, τῦ Ἡρακλέος. *Phlegon* Trallian de Olympiis Λυκῦργος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, υἱὸς ὢν τῦ Πρυτανέως, τῦ Ἐυρώπε, τῦ Σόε, τῦ Πρόκλεως, τῦ Ἀριςοδήμε, τῦ Ἀριςομάχε, τῦ Κλευδαίε, τῦ Ὕλλε, τῦ Ἡρακλέες καὶ Δηϊανείρας. *Schol. ad Pindar.* Olymp. XIII. 83. ὁ γὰρ Γλαῦκος γίνεται τῦ ἱππολόχε, τῦ Βελλεροφόντε, τῦ Γλαύκε, τῦ Σισύφε, τῦ Αἰόλε, τῦ Ἕλληνος, τῦ Διὸς. *Ælianus* N. A. XII. 31. ἀκέω γᾶν Ἐυρυσθένην καὶ Προκλέαν τὰς Ἀριςομάχε, τῦ Κλεά-

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τῷ 1
πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, Ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· καὶ 2
οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε.
Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Διάβολος· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται 3
ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων· Γέγραπται, ὅτι Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μό- 4
νῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅπι παντὶ ῥήματι Θεοῦ. Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ Διάβο- 5
λος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ
χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Διάβολος· Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ 6
τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν 7
προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· 8
Ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ αὐ-
τῷ

1. πνεύματος ἁγίου πλήρης] πλήρης ὢν πνεύματος ἁγίου F. πλήρης πνεύματος ἁγίου DE. 1. 83. Editio *Complut.* Verſio *Vulg.* τῷ] — 11. εἰς τὴν ἔρημον] ἐν τῇ ἐρήμῳ DL. τὴν] τὸ Editio *Eraſmi* 1. 2. τεσσαράκοντα] τεσσεράκοντα A. τοῦ] — 73. διαβόλου] σατανᾶ D. οὐδὲν] + οὐδὲ ἔπιε 13. 69. Verſio *Armen.* ὕστερον] — DL Verſio *Vulg. Armen. Copt. Cyrillus.* probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 415.
3. καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ DL 1. 33. 67. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Vulg. Copt.* τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος] ἵνα οἱ λίθοι ἔτοι ἄρτοι γένωνται D. Codices *Latini*, *Cyprian.* ex Matthaeo.
4. ἀπεκρίθη] ἀποκριθεὶς D. 59. Codices *Latini. Theophylactus.* + ὁ D. 1. 106.
καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων] Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰησοῦς 13. 69. ſed ὁ Ἰησοῦς & λέγων πρὸς αὐτὸν] — D vid. inf. VI. 3. XIV. 5. Act. XXV. 16.
λέγων] εἶπεν D. λέγει *Theophylactus.* — L. 33. Verſio *Vulg. Copt.* ὅτι] — D 27. 69. Evang. 5. ὁ poſterius] — FM 1. 3. 9. 10. 11. 44. 69. 73. 74. 76. 83. 85. 86. 89. 90. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. *Bengelii.* ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ] — L. ἐπὶ] ἐν D. ῥήματι] + ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος 64. 71. Evang. 12. 19. Verſio *Copt. Theophylactus.*
5. ἀναγαγὼν] ἀγαγὼν 59. αὐτὸν ὁ Διάβολος] ὁ Διάβολος αὐτὸν 44. ὁ Διάβολος] — DL 36. 40. Verſio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1279. εἰς ὄρος ὑψηλὸν] — L Verſio *Copt.* Codices *Latini.* + λίαν D 13. 69. τὴν οἰκουμένης] τῆς κόσμου D. 5. στιγμῇ] στίγματι 1. Colb. στίγμα E. 6. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν D. ὁ διάβολος] — Verſ. *Vulg.* ἅπασαν] — 63. πᾶσαν 76. *Corinthus* de dial. Ionic. pro πᾶς, ἅπας; eſtque hoc Atticum etiam. αὐτῶν] τούτων D at in Verſ. Latina: eorum. παραδέδοται] παραδίδοται M. ἐὰν] ἂν D.
7. ἐὰν] + πεσὼν 1. 5. 11. 16. 34. a prima manu 44. 47. 54. 86. Evang. 13. 15. 17. μου] ἐμοῦ FH. 1. 72. in ora. 73. 74. 83. 85. ex emendatione. 86. 90. Editio *Complut.* σου] σοι 62. 35. πάντα] πᾶσα AD. ſed in Verſ. Latina: omnia. EFGHKL 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 16. Colb. 27. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 7. 12. 13. 14. 19. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii.* Verſio *Syr.* utraque *Copt. Æthiop. Arab. Theophylactus* editus. probante *Beza.* ταῦτα *Theophylactus MS.* 8. αὐτῷ εἶπεν] εἶπεν αὐτῷ A. 72. αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ 1. 69. Verſio *Vulg.* εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν D 106. ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ] — BDL 1. 8. 33. Verſio *Vulg. Goth. Sax. Syr. Copt. Armen. Æthiop. Origenes*, cujus haec eſt emendatio. probante *H. Grotio J. Millio* prol. 1197. *Bengelio.* γάρ] — ADEFGHKLM 1. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 70. 72. 80. 83. 85. 86. 87. 88. 90. 91. 106. Evang. 7. 8. 15. 17. Editio *Complut. Plant. Geneu. Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth.*

δα, τῆ Ὕλλῳ, τῆ Ἡρακλέους παιδὸς. *Libanius* O. X. p. 329. B. Μηδὲ τὸ ἐν πολέμῳ καὶ διὰ σιδήρου δεινὸν ὑμῶν ἡγείσθω. Οὕτως ἀπῆλθε Λεωνίδας, ἕτως Σαρπηδὼν, ἕτως Ἐπαμινώνδας, ἕτω Μέμνων, οἱ τῶν θεῶν. *Sueton.* Jul. 6. In amitae quidem laudatione de ejus ac patris ſui utraque origine ſic refert: Amitae meae Juliae maternum genus ab Regibus ortum, paternum cum Dis immortalibus conjunctum eſt. Nam ab Anco Marcio ſunt Marcii reges, quo nomine fuit mater: a Venere Julii, cujus gentis familia eſt noſtra. vid. in *Matth.* I. 11. *Æneid.* VI. 123. Quid Theſea, magnum quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove ſummo. *Ovid.* Metam. IV. 638. Seu gloria tangit te generis magni, generis mihi Jupiter autor. *Valerius* Flaccus II. 560. Si vera parentem Fama Jovem, ſummique tibi genus eſſe Tonantis, Noſter ades, junctosque veni, fator unus & idem ſtirpis honos, quanquam longis disjungimur oris.

Obſervandum porro, cum Matthaeus Judaeis ſcribens originem Chriſti ad Abrahamum retuliſſet, Lucam ad *Adamum* totius humani generis autorem adſcendere, ut ſignificaret, Jeſum eſſe ſervatorem mundi, natum communi generis humani bono. Cumque Adamum *Dei filium* vocat, ſignificaſſe Chriſtum, ex virgine natum, ſecundum eſſe Adamum, ejusque ortum per ſpiritum ſanctum non minus eſſe opus potentiae divinae ſingulare, quam Adami fuerat. *Philo* de Mund. Opific. T. 1. p. 33, 39. τοιοῦτος μὲν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος κατά τε σῶμα καὶ ψυχὴν γεγενῆσθαι μοι δοκεῖ, τὸς τε νῦν ὄντας καὶ τὸς πρὸ ἡμῶν διενεγκὼν ἅπαντας. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα γένεσις ἐξ ἀνθρώπων, τὸν δὲ θεὸς ἐδημιούργησεν. ἐφ' ὅσον δὲ κρεῖττων ὁ ποιῶν, ἐπὶ τοσοῦτο καὶ τὸ γενόμενον ἄμεινον. & de Nobilitate T. 2. p. 440, 16. τῶ πρώτῳ καὶ γηγενεῖ, ὃς ἕνεκα εὐγενείας ἅδενὶ θνητῷ σύγκριτος, χερσὶ μὲν θείαις εἰς ἀνδριάντα τὸν σωματοειδῆ τυπωθεὶς, ἀκρότητι τέχνης πλασικῆς, ψυχῆς δὲ ἀξιωθεὶς ἀεὶ ἀδένος ἔτι τῶν εἰς γέννησιν ἡκόντων, ἐμπνεύσαντος θεῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως, ὅσον ἠδύνατο δέξασθαι θνητὴ φύσις. ἦν ἄρ' ἐχ ὑπερβολὴ τῆς εὐγενείας μηδεμιᾶς τῶν ἄλλων, αἳ δὴ ὠνομάσθησαν, εἰς σύγκρισιν ἐλθεῖν δυναμένης; τῶν μὲν γὰρ τὸ κλέος ἐκ προγόνων εὐγενεῖας, ἄνθρωποι δὲ οἱ πρόγονοι, ζῶα ἐπίκηρα καὶ φθαρτὰ,

καὶ

9 τῷ μόνῳ λατρεύσεις. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύ-
10 γιον τοῦ ἱεροῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰ — ὁ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω.
Γέγραπται γάρ· Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, τοῦ διαφυλάξαι σε·
11 Καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ ἀπο-
12 κριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι εἴρηται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· Καὶ
13 συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. Καὶ ὑπέ-
14 στρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ'
15 ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξα-
16 ζόμενος ὑπὸ πάντων. Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρὲτ, οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσῆλθε κατὰ
τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ
17 ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ
ἦν

Sax. Syr. utraque *Copt. Armen. Arab. Æthiop. Theophylactus.* probante *H. Grotio. J. Millio* prol. 1101. + ὅτι Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum obelo. προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σε] κύριον τὸν θεόν σε προσκυνήσεις DF 1. 69.

9. καὶ ἤγαγεν] ἤγαγεν δὲ L. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. *Origenes* H. 31. Ἱερουσαλὴμ] ἱεροσόλυμα 57. Evang. 19. αὐτὸν poſterius] — L. αὐτῷ] — L. ὁ] — ADEGHLM 1. 2. 3. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 49. 53. 54. 64. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 85. 86. 90. Colb duo. Evang. 7. 8. 12. 13. 14 15. 17. Editio *Complut. Bogardi, Eraſmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Euſebius* D. IX. 7. *Theophylactus.* probante *H. Grotio*, & *T. Beza.* βάλε] βάλλε Editio *Eraſmi, Bogardi, Aldi.* ἐντεῦθεν] — EGH. 1. 2. 34. a prima manu. 37. 40. 53. 91. Evang. 13. *Origenes* H. ἐντεῦθεν κάτω] κάτω ἐντεῦθεν 69. 10. αὐτοῦ] — 69. σε] + ἐν ταῖς ὁδοῖς σοῦ 60. ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σοῦ 1. Colb. 106. 11. καὶ] — 16. ὅτι] — DEFGH 2. 3. 16. 23. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. a prima manu 45. 46. 48. 49. 51. 52. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 68. 71. 73. 74. 83. 85. 86. 87. 90. 91. Evang. 7. 8. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bengelii, Bogardi.* Verſio *Syr. Origenes, Euſebius. Theophylactus.* χειρῶν] βραχιόνων Verſio *Syra* poſterior in margine. 12. εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D. Ἰησοῦς] κύριος 69. ὅτι] — D. 36. εἴρηται] γέγραπται D. 13. πάντα] ἅπαντα 68. καιρὸν] χρόνου. 14. ὁ Ἰησοῦς] — F 3. 74. a prima manu. ὁ κύριος 69. ὁ] — H. 44. 72. 80. 90. καθ'] ἐξ 69. καθ' ὅλης τῆς περιχώρου] εἰς ὅλην τὴν περίχωρον 44. 15. αὐτὸς] — A. αὐτῶν] — D. δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων] — 28. ὑπὸ] παρὰ K. 11. 15. 42. 63. 68. πάντων] αὐτῶν 61. a prima manu. 16. καὶ ἦλθεν] ἐλθὼν δὲ D. ἐλήλυθε δὲ 28. + ὁ Ἰησοῦς G. 64. τὴν prius] A. *Origenes* in Jo. II. 12. Ναζαρὲτ] Ναζαρὰτ A 33. Ναζαρὲθ D. Ναζαρὶθ 1. 69. 72. in marg. 73. Editio *Eraſmi. Bogardi. Euſebius* Verſio *Copt. Goth. Vulg. Syr. Euſebius.* D. IX. 9. οὗ] ὅπου D. 69. τεθραμμένος] ἀνατεθραμμένος F 1. 69. *Euſebius.* καὶ εἰσῆλθε] εἰσῆλθε D. εἰσῆλθε δὲ 28. αὐτῷ] — D. Codices *Latini.* αὐτῷ Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* αὐτῶν 56. 58. 61. καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου] καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι 1. 17. βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου] ὁ προφήτης Ἡσαΐας D. βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαΐου 69. Codices *Latini.* ἀναπτύξας] πτύξας 71. ἀνοίξας AL. 33. Verſio *Syr. Hieron.* in Eſaj. LXI. 3. τὸ βιβλίον] — D. Evang. 12. 18. probante *J. Millio* prol. 1427. τὸν] τὸ L 40. a βιβλίον ad βιβλίον comm. 20.] — 73. τόπον] — 40. οὗ] ὅπου 69.

καὶ αἱ τούτων ἀβέβαιοι καὶ ἐφήμεροι τὰ πολλὰ εὐπραγίαι, τοῦ δὲ πατὴρ μὲν θνητὸς ἐδόξεις, ἐδὲ αἴτιος, ἄλλ' ἢ θεὸς. *Liber Cosri* I. 95. Unde vocatur a nobis filius Dei. *Nachmanides* ad Gen. VI. 2. Mihi videtur, Adamum & uxorem ejus vocari Filios Dei, quia immediate fuerunt opus manuum ejus, & Deum ſolum, non alium Patrem agnoverunt.

5. Matthaeus eo ordine tentationes recenſet, quo in vita humana ſeſe excipiunt, juvenes ſollicitat voluptas, viros gloria, ſenes pecunia: at Lucas eum ordinem tenuit, ut gravior tentatio ſequeretur leviorem; multi enim qui famem tolerant, paupertatem ferre non poſſunt, & qui paupertatem tolerant, contemtum ferre non poſſunt.

στιγμῇ] *Diog. L.* Zeno VII. 135. στιγμὴ δ' ἐστὶ γραμμῆς πέρας, ἥτις ἐστὶ σημεῖον ἐλάχιστον. *Plut. π. ἀγωγῆς* p. 13. B. στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστιν ὁ βίος. ad Apollon. p. 111. G. τό τε πολὺ διῆκεν ἢ μικρὸν ἐδὲν διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν ἀιῶνα. τὰ γὰρ χίλια καὶ τὰ μύρια κατὰ Σιμωνίδην ἔστι στιγμὴ τίς ἐστὶν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μόριον τι βραχύτατον στιγμῆς. & Conſol. ad Apollon. p. 104. B. βελτίον δὲ εἶχεν ἓν εἰ μὴ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ στιγμὴν εἶπε χρόνου. *Terent.* Phorm. I. 4. 7. Temporis punctum mihi ad hanc rem eſt. *Donatus:* punctum pro momentum, ut Lucilius in XIV. Puncto, una hora — punctum, anguſtiſſimum ſpatium. *Caeſar* de B. C. II. 14. ita multorum menſium labor hoſtium perfidia & vi tempeſtatis puncto temporis interiit. & 25. Temporis puncto ſublatis ancoris omnes Uticam relinquunt. *Horat.* Epiſt. II. 2. 172. puncto mobilis horae. *Lucret.* IV. 201. Haec puncto cernuntur lapſa diei per totum coeli ſpatium diffundere ſeſe. *Cic.* Acad. IV. 36. punctum eſſe, quod magnitudinem nullam habeat. pro Flacco 25. Univerſorum Civium Romanorum per tot urbes uno puncto temporis miſeram crudelemque caedem. pro Cluent. 14. neque poſtea Larini punctum eſt temporis commoratus. pro domo 44. eodem puncto temporis quo meus diſceſſus iſti cauſam caedis eripuit. pro Sestio 24. illo, inquam, ipſo die, die dico? imo hora atque etiam puncto temporis eodem.

6. *Dan.* IV. 14.

16. *Act.* XVII. 2. κατὰ τὸ εἰωθὸς Attice pro εἰθισμένον, ut notatur in collectionibus Atticis *Horti Adonidis. Ariſtoph.* Ran. 1. εἶπω τι τῶν εἰωθότων. *Thucyd.*

ἦν γεγραμμένον· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· ~ εὐαγγελίζεσθαι· 18
πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει· Κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. Ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς. Ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόμα- ~ εὐαγγελίσασθαι τὸ 19 20 21 22

18. ἕνεκεν] εἵνεκεν ADEF 3. 44. 73. 74. 80. 89. 90. Editio *Complut. Bengelii. Euseb.* D. III. 1. IV. 15. IX. 9. *Cyrillus* Act. V. *Epiphan.* in Ancorat. 5. 6. 7. *Basilius* de Sp. S. 1. 2. *Theophylactus.* & ol O. Esaj. LXI. 1.

εὐαγγελίζεσθαι] εὐαγγελίσασθαι ADEFGHKL 1. 2. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 56. 58. 64. 66. 70. 71. 72. 78. 83. 85. 86. 89. 90. 91. 92. 106. Evang. 1. 2. 3. 7. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. 3. 4. *Aldi, Colinaei, Bogardi, Plantini, Bengelii, Geneu.* Versio LXX. *Origenes. Eusebius* P. IV. 2. D. III. 1. IV. 15. IX. 9. *Athanasius, Petrus Alex.* Can. 3. *Cyrillus* Act. V. *Theodoretus* in Psal. LXXXIV. & in Esaj. LXI. 1. *Suidas.* ut ἰάσασθαι, κηρύξαι, ἀποστεῖλαι.

ἀπέσταλκέ με] ἀπέσταλμαι D. a prima manu. Sed in Vers. Latina: misit me.

ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν] — DL 13. 33. 69. Versio *Sax. Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Augustinus* de C. E. II. 42. *Origenes* prooem. in Joann. & H. 33. *Euseb.* l. c. & in Psal. XCV. *Petrus Alex. Cyrillus* A. V. *Hieronymus* in Esaj. LXI. 1. probante *H. Grotio* & *J. Millio* prol. 415.

τὴν καρδίαν] τῇ καρδίᾳ 56. 58. 61. Evang. 17.

ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει] — *Origenes* probante *T. Beza.* + κ 61. 64.

τεθραυσμένους] τεθραυματισμένους D. a prima manu. Sed in Vers. Lat. confractos.

cyd. II. 51. ἐδὲν τῶν ἰωθότων. III. 38. ὑπερόπται δὲ τῶν ἰωθότων. *Euripid.* Hecub. 358. ἐκ ἰαθὸς ἦν. *Plato* de Legg. XI. τῶν περὶ ταῦτα ἐγκλημάτων ἰωθότων γενέσθαι χάριν.

17. *Sota* VII. 7. Benedictiones Pontificis quomodo peractae fuerunt? Ædituus accepto libro Legis tradidit eum primario coetus, iste antistiti, Antistes Pontifici. Caeterum Pontifex stans eum excipiebat, & ex eo stans praelegebat. —— tum Lege convoluta, & in sinum suum reposita mox memoriter recitat addens benedictiones. VIII. 8. Sectio a Rege praelegenda —— Agrippa rex stans librum excepit, stansque ex eo praelegit: idque Sapientes collaudarunt. *Joma* VII. 1. Stabat & legebat —— & volvebat librum legis. *Pirke Haroſch* & Rabbenu Ascher in Megill. 3. Non legunt in lege nisi stantes. Imo non licet legenti alicui rei inniti. Unde autem tenetur legens stare? Dicit R. Abhu: quia dicitur: Tu autem mecum sta Deut. V. 31. Et non est innitendum alicui rei. R. Samuel f. Isaac ingressus Synagogam comperit quendam interpretantem, atque innitentem columnae, dixitque ei: Hoc tibi non licet; nam sicut data est lex cum reverentia, ita a nobis tractanda est cum reverentia. *Megill.* f. 21. 1. Legat quis librum Estheris vel stans vel sedens: At non sic de Lege. *Pirke Haroſch* in Megill. 22. Legens in Propheta ne legat minus XXI. versiculis. *Massecheth Sopherim* XII. Si fuerit sabbato interpres vel sermo, legunt in Propheta versiculos III. aut VI aut VII. & non sunt solliciti de XXI.

Joma f. 68. 2. Venit Pontifex ad legendum: minister accipit librum legis & dat Archisynagogo.

Bava Bathra f. 13. 2. Tradunt Rabbini: compingat quis Legem, Prophetas, & Hagiographa in unum volumen: verba sunt R. Meir. R. Juda autem dicit, Legem seorsim, Prophetas seorsim, & Hagiographa seorsim. Idem sapientes dixerunt. *Megilla* f. 27. 1. Involvunt Pentateuchum in linteo uni libro Mosis destinato: & unum librum Mosis linteo Prophetarum & Hagiographorum, at non Prophetas vel Hagiographa linteo unius libri Mosis: neque unum Mosis librum linteo Pentateuchi. *Joma* f. 70. 1. Non evolvunt librum Legis in synagoga. *Massechet Sopherim* C. XI. 2. Evolvunt prophetam in congregatione, non vero legem. *Euripides* Iphig. in Taur. 760. ἐν δέλτε πτυχαῖς. *Herodot.* I. 48. ὁ κροῖσος ἔκασα ἀναπτύξας ἐπάρα τῶν συγγραμμάτων. 125. ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλεγόμενος ἔφη. *Schol. Arati.* τὰ ὑπ' αὐτῆ λεγόμενα εἰς ἓν συναγαγόντες ἔν τινι πτυχίῳ ἤτοι σχιδαρίῳ. *Eustathius* in Il. ν. πτύσσεσθαι, ὃ ἐστι διπλοῦσθαι. *Herodian.* I. 17. 1. λαβὼν γραμματεῖον, τέτταρα δηπερ τῶν ἐκ φιλύρας ἀσκημένων, ἐπαλλήλως δὲ ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένων. *Berachoth* f. 23. 1. Convolvit phylacteria sua sicut librum, & tenet in manu dextra. bis. *Apoc.* VI. 14. 2. *Reg.* XIX. 14. Idem circa volumen Legis hodienum in synagoga obtinet.

18. *Thomas.* ἕνεκα καὶ εἵνεκα, Πλάτων, Δημοσθένης, καὶ οἱ ἄλλοι, Θουκυδίδης δὲ ἀεὶ ἕνεκα. *Liban.* Epist. 590. ἄλλων τε εἵνεκα πολλῶν. *Ammonius.* ἕνεκα καὶ εἵνεκα διαφέρει· Οὕνεκα μὲν σημαίνει τὸ ὅτι, εἵνεκα δὲ χάριν· Ὅμηρος διασέλλει· Οὕνεκα τὸν χρύσην ἠτίμησε· ἀρητῆρα, ἀντὶ τοῦ ὅτι. εἵνεκα ῥιγεδανῆς Ἑλένης. Ἡμαρτεν ἕν ὁ καλλίμαχος εἰπὼν εἵνεκεν ἐχ ἓν ἄεισμα, ὅπερ ἄτοπον. ἔδει γὰρ εἰπεῖν· ἕνεκα, ἵνα γένηται, ὅτι ἐχ ἓν ἄεισμα. & τένεκα καὶ ἕνεκα διαφέρει. Τὸ μὲν γὰρ τένεκα ἔστι τέτε ἕνεκα· τὸ δὲ ἕνεκα, ἀντὶ τοῦ ὅτι. ἁμαρτάνει ἕν ὁ Καλλίμαχος ἐν Ἑκάτῃ κατὰ δύο τρόπους, λέγων· Τένεκεν αἰγὺς ἔσχεν. ὅτι τε δέον εἰπεῖν Οὕνεκα, τένεκεν εἶπε, καὶ ὅτι, ἀντὶ τοῦ κα, κεν εἶπεν.

συντετριμμένους] *Polybius* p. 1130. συντριβεὶς τῇ διανοίᾳ καὶ δυσελπίσας. p. 1298. τὰ μὲν πλῆθη συνετρίβη ταῖς διανοίαις· καὶ τις οἷον ἀπελπισμὸς ὑπέδραμε τὰς ἀνθρώπους. *Plut.* Timol. p. 238. E. τὸ δὲ τιμολέοντος πάθος ἕτω κατέκλασε καὶ συνέτριψεν αὐτῆ τὴν διάνοιαν.

αἰχμαλώτοις] *Kriegsgefangen.*

τεθραυσμένους] *Etymol.* Θραῦσις ἐκ τῆ θραύω. ἐσὶ δὲ φθορὰ, θάνατος, ἀῤῥωσία, συντριβὴ, πληγὴ. θραύματα, νευροσπάσματα. *Herodian.* III. 2. 4. ὡς τῶν μὲν ἀνατολικῶν εὐθέως θραῦσαι τὴν ἐλπίδα, τῶν δὲ Ἰλλυριῶν ἐπιῤῥῶσαι. *Plut.* Alcibiad. p. 203. A. θραῦσαι τὴν τῶν ἀθηναίων δύναμιν. & θραυόμενοι τὸν λογισμὸν. Caesar. p. 675. B. ἦν μὲν ἕν, ὅτι καὶ πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτὴν ἐτέθραυσε τῆς τόλμης τοῦ ἀριοβύσου. Ps. CVII. 10. CXLVII. 3. Esaj. XLII. 7. XLIX. 9. LVIII. 6. *Lex. MS.* ἔθραυσεν, συνέτριψεν *Kimchi* in l. Radic. verba prophetae agunt de Messia: nam Messias sic loquitur Es. LXI. 1. *Vajikra R.* XXVII. R. Echa di-

23 τῷ αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γε-
24 νόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. Εἶπε δέ· Ἀμὴν λέγω ὑ-
25 μῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρα-
26 νὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· Καὶ πρὸς οὐ-

19. δεκτὸν] + καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως Versio *Sax. Vulg. Armen. Arab. Syra*, posterior, (quae addit τῷ θεῷ ἡμῶν & 106.) *Petrus Alex. Beda.* prob. *J. A. Beng.* in Gnom.
οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν] ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ A. 72.
αὐτῷ] εἰς αὐτὸν 13. 69.
21. ὅτι] — D.
22. ἐθαύμαζον] + οἱ ὄχλοι 7. 50. 64.
οὐχ ὅτος ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ;] οὐχὶ υἱὸς Ἰωσὴφ ἐστιν ὅτος; D.
23. τὴν παραβολὴν ταύτην] — 73.
ἐν τῇ καπερναούμ] εἰς καφαρναοὺμ D 69. εἰς καπερναοὺμ L 13. probante *J. A. Bengelio.*
τῇ prius] — A. 42. 69. 72. *Epiphan.* H. 51.
ἀμὴν] + ἀμὴν D 44.
25. δὲ] — DK 91. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1101.
ὑμῖν] + ὅτι L 1. 9. 12. 13. 16. 33. 44. 45. 51. 65. 67. 69. *Origenes* H. *Basilius* Eth. II.
Ἠλίου] + τοῦ Προφήτου Versio *Syr. Arab.*
Ἰσραὴλ] Ἰσραὴλ D.
20. ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ] οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ F.
ἀτενίζοντες] ἐνατενίζοντες 65. a prima manu.
ab αὐτῷ ad αὐτῷ comm. 22.] — 64.
ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν] infra VII. 1.
ἐπὶ] ἐν 69. Versio *Syra* posterior in margine.
οὐχ υἱός ἐστιν Ἰωσὴφ οὗτος L. 69.
εἰς καπερναοὺμ] λέγω ὑμῖν] ὑμῖν λέγω AE 2. 3. 74. 90. λέγω 59.
γὰρ Versio *Syr.*
ἐν τῷ Ἰσραὴλ] — 36. Codices *Latini.*
ἐπὶ] — D 37. Versio *Syr.* *Act.* XIX. 10.
μέγας] μεγάλη 13. 69.

dixit nomine R. Chalaphtha: quicquid Deus S. B. facturus & renovaturus est in mundo tempore futuro, fecit per prophetas justos in hoc seculo. Ego aperiam oculos coecorum tempore futuro, & nunc feci S D. 2. Reg. VI.

19. δεκτὸν] Scriptoribus Graecis ignota vox.

20. *Justinus* V. 4. 10. In hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit: hunc quasi de coelo missum, & ut ipsam victoriam contuentur. *Hesiodus* Theogon. 84. cit. Themist. IX. 122. τῷ δ' ἔπι' ἐκ στόματος ῥεῖ μείλιχα, οἱ δέ τε λαοὶ πάντες ἐς αὐτὸν ὁρῶσι. *Æn.* IV. 331. immota tenebat lumina. *Etymol.* ἀτενίζω, τὸ πάνυ βλέπω, καὶ ἐκτείνω, καὶ λίαν ἐπισαμένως ὁρῶ. *Plato* Euthydem. p. 197. C. ὁ ἕν πρεσβύτερος αὐτῶν ὁ Διονυσόδωρος πρότερος ἤρχετο, καὶ ἡμεῖς πάντες ἐβλέπομεν πρὸς αὐτὸν, ὡς αὐτίκα μάλα ἀκουσόμενοι θαυμασίας τινὰς λόγους, ὅπερ ἦν καὶ συνέβη ἡμῖν.

22. *Macrob.* Saturn. 1. Cum fecisset loquendi finem, omnes in eum affixis vultibus admirationem stuporemque prodebant. *Cic.* ad Brutum cit. Quintilian. VIII. 3. Nam eloquentiam, quae admirationem non habet, nullam judico. de Orator. III. 4. Rustica vox & agrestis quosdam delectat —— ut —— L. Cotta gaudere mihi videtur gravitate linguae, sonoque vocis agresti —— Me autem tuus sonus & suavitas ista delectat —— Sed hanc dico suavitatem, quae exit ex ore, quae quidem ut apud Graecos Atticorum, sic in Latino sermone hujus est urbis maxime propria —— Eruditissimos homines Asiaticos quivis Atheniensis indoctus, non verbis sed sono vocis, non tam bene quam suaviter loquendo facile superabit. *Photius* de Æschine. τὸς μὲν λόγους αὐτῷ τινες χάριτας ὠνόμασαν, διὰ τὸ χαρίεν τὸ λόγου. *Plut.* de Tranquill. p. 477. A. ὅτε οἰκία πολυτελὴς, ὅτε χρυσίῳ πλῆθος, ὅτε μέγεθος ἀρχῆς, ἐ λόγου χάρις, ἐ δεινότης, εὐδίαν παρέχει βίῳ καὶ γαλήνην τοσαύτην, ὅσην ψυχὴ καθαρεύουσα πραγμάτων καὶ βουλευμάτων πονηρῶν. Cic. p. 862. C. τῇ μὲν εὐροίᾳ τῶν λόγων αὐτῷ καὶ χάριτι κηλέμενοι. p. 867. A. δεῖγμα δὲ αὐτῷ τῆς περὶ τὸν λόγον χάριτος. p. 872. D. τὸν λόγον ἡδίονα ὄντα, καὶ χάριν ἔχοντα πλείστην. *Suidas.* χάρις τε ἦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς προσομιλοῦσιν ὑπ' αὐτῷ καὶ λεγομένοις. *Sir.* XXI. 19.

23. *Bereschith* R. XXIII. 5. *Tanchuma* in Genes. p. 61. Medice, sana claudicationem tuam. *Vajikra* R. V. Afflicta est civitas, cujus Medicus est podagricus & διοικητὴς sive oeconomus uno oculo. *Æschylus* Prometh. 463. Κακὸς δ' ἰατρὸς, ὅστις ἐς νόσον πεσὼν ἀθυμεῖς καὶ σεαυτὸν ἐκ ἔχεις εὑρεῖν, οἱοίοις φαρμάκοις ἰάσιμος. *Plut.* de discrim. Adulat. & Amici p. 71. E. & *Eustath.* in Il. λ. p. 840. 30. ex Eurip. fr. 267. ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκισι βρύων. *Dio Chrys.* O. XLIX. p. 540. A. ὅστις δὲ οἰκεῖ τὴν ἑαυτῷ πόλιν ἐκῶσαν καὶ ἐπικαλεμένην διοικεῖν, ὅμοιος ἐστιν, ὥσπερ εἴ τις τὸ μὲν ἑαυτῷ σῶμα θεραπεύειν μὴ θέλοι, ἀξιῶν ἰατρὸς εἶναι, ἄλλως δὲ ἀνθρώπως ἰατρεύοι, προθύμως δὲ ἀργύριον ἢ τιμὰς λαμβάνων, ὥσπερ ἐλάττω μισθὸν ὄντα ἑτέρᾳ μισθῷ τὴν ὑγείαν —— ὅτε γὰρ δικαιότερον, ὅτε μᾶλλον ἡδίον τῶν ἀναγκαίων ὑπεριδόντα τοῖς μηδὲν προσήκουσιν ὠφέλιμον γίγνεσθαι. *Galenus* l. IV. in Hippocr. Epidem. VI. Ἕτερον δ' ἰατρὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀσίας οἶδα δυσώδεις ἔχοντα τὰς μύλας, ὡς διὰ τοῦτο μὴ φέρειν αὐτῷ τὴν εἴσοδον ἄνθρωπον νοσοῦντα μηδένα καθάριον. Ἐχρῆν ἓν αὐτὸν ἑαυτῷ πρῶτον ἰᾶσθαι τὸ σύμπτωμα, καὶ ὕτως ἐπιχειρεῖν ἑτέρους θεραπεύειν. *Cic.* Epist. IV. 5. Neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt. *Ovidius* Metam. VII. 561. —— inque ipsos saeva medentes Erumpit clades, obsuntque auctoribus artes, Quo proprior quisque est, servitque fidelius aegro, in partem leti citius venit. de Remed. Amor. 316. Et fateor, Medicus turpiter aeger eram. *Simplicius* c. 73. αἰσχύνοιτο γὰρ ἂν τις δικαίως, εἰ νοσῶν, καὶ βοηθήματα τῆς νόσε εὑρίσκων γεγραμμένα, ἀναγινώσκοι μὲν αὐτὰ σαφῶς τε καὶ διηρθρωμένως, καὶ ἄλλοις ἐξηγοῖτο, μὴ χρῶτο δὲ τῆς ἑαυτῷ νόσε τοῖς βοηθήμασιν. *Lucian.* de Merced. conduct. 7. ἐκείνῳ τῷ φαρμακοπώλῃ ἔοικας, ὃς ἀποκηρύττειν βηχὸς φάρμακον, καὶ αὐτίκα παύσειν τὸς πάσχοντας ὑπισχνέμενος, αὐτὸς μεταξὺ συπόμενος ὑπὸ βηχὸς ἐφαίνετο.

25. λιμὸς μέγας] *Etymol.* λιμὸς —— ἰσέον, ὅτι παρὰ μὲν τοῖς ἀθηναίοις ἀρσενικῶς λέγεται ὁ λιμὸς· παρὰ δὲ τοῖς Δωριεῦσι θηλυκῶς ἡ λιμὸς. *Thomas.* ἡ λιμὸς οἱ Δυρικοὶ· σὺ δὲ ὁ λιμὸς λέγε. *Etymol.* ἰσέον ὅτι παρὰ μὲν τοῖς ἀθηναίοις ἀρσενικῶς λέγεται ὁ λιμὸς, παρὰ δὲ τοῖς Δωριεῦσι θηλυκῶς ἡ λιμός. *Sextus* Empir. a. Grammat. I. 7. 149. καὶ οἱ αὐτοὶ δὲ διαφόρως τὰ αὐτὰ ὅτε μὲν ἀρρενικῶς ἐκφέρουσιν, ὅτε δὲ θηλυκῶς, λέγοντες τὴν λιμὸν καὶ τὸν λιμὸν. *Eustath.* in Od. δ. p. 179. 43. καὶ ἡ πῶλος κατὰ τὸ γραμ-

οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τ̃ Σιδῶνος, πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισαίε τ̃ προφήτε ἐν τ̃ Ἰσραήλ· καὶ οὐδεὶς 27
αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμ̃ ἐν τ̃ συν- 28
αγωγ̃, ἀκούοντες ταῦτα. Καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τ̃ πόλεως· καὶ ἤγαγον 29
αὐτὸν ἕως τ̃ ὀφρύος τ̃ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο. Καὶ κατῆλθεν εἰς 30
Καπερναοὺμ πόλιν τ̃ς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. Καὶ ἐξε- 31
πλήσ-

26. εἰς] πρὸς 40. 53.
Σάρεπτα] ἄρεπτα 38. 40. a prima manu. 60. 106. 51. 53. 71. Evang. 7. 13. 15. 17. ἀρεπφὰ 64. ἀραπτὰ Evang. 12. ἀραφθά 3. ἀρεφθὰ L 32. Σάρεφθα KM 1. 15. 54. 69. 70. 74. 90. Colb. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Origenes* c. Celſ. *Theophylactus*. Σάραπτα 7. 37. Evang. 9. 18. 19. probante *C. Salmaſio*.
Σιδῶνος] Σιδονίας D. Σιδωνίας AC 1. 69. Evang. 4. 12. 19. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Origenes* c. Celſum & H.
ἐπὶ Ἐλισαίε τοῦ προφήτου ἐν τ̃ Ἰσραὴλ] ἐν τ̃ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτε CD 1. 69. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Origenes* H. Ἐλισαίου] Ἐλισαίου AD 74.
ἐν τ̃ Ἰσραὴλ] — 56. 58. a prima manu. Verſio *Armena*. *Marcion* ad Luc. XVII. 18. ap. Tertullianum.
οὐδεὶς] + ἐξ Editio *Complut.* ἐκαθερίσθη] ἐκαθερίσθη AC 2.
Νεεμὰν] Ναιμὰς D a prima manu. Ναιμὰν AD ex emendatione KL 1. 42. 69. 72. Evang. 17. Νειμὰν 73. 92. Codices *Latini*. Verſio *Copt.* Νεεμμὰν 72. in ora. 28. καὶ] οἱ δὲ D.
πάντες] ἅπαντες 11. 15. 28. ἐν τ̃ συναγωγ̃] — Verſio *Copt.*
ἀκούοντες] ἀκούσαντες D 1. Evang. 18. Verſio *Syra*. *Theophylactus*.
29. τ̃ ſecundo] τ̃ D a prima manu. — ACGH 1. 3. 12. 44. 69. 72. 73. 74. 76. 89. 90. 106. Edit. *Complut. Colinaei*, *Eraſmi*, *Stephani* 1. 2. *Plantin*, *Bogardi*, *Bengelii*, *Origenes* in Jo. II. 12.
ἡ] — E. αὐτῶν ᾠκοδόμητο] οἰκοδόμηϖ αὐτῶν D 69.
εἰς τὸ] ὥστε DL 1. 13. 33. 61. in ora. 69. Verſio *Copt.* *Origenes* l. c.

γραμματικὸν Διόδωρον, καὶ τὸ ἡ λιμὸς. & I. p. 357. 48. ὥσπερ δὲ ἡ ῥοιζὸς, ἕτω παρὰ τισι καὶ ἡ λιμὸς. & a. 53. ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς μακρὰς. δῆλον δὲ ὅτι ἀτλικῶς ταῦτα πάντα, ἐπεὶ καὶ ἀτλικαῖς λέξεσιν ὁ ῥηθεὶς Διονύσιος ἐπεξέρχεται. ἄλλως γὰρ καὶ ἡ θὶς λέγεται, καὶ ἡ λιμὸς καὶ τὸ σκότος. *Ariſtoph.* Acham. 743. καὶ πρῶτα πειρασεῖσθε τᾶς λιμ̃ κακῶς. *Callimachus* Epigr. 49. τ̃ δοκέω χ' ἁ λιμὸς ἔχει μόνον εἰς τὰ πονηρὰ τῶγαθον ἐκκόπτει τὰν φιλόπαιδα νόσον. Ἐσθ' ἡμῖν ἁκαστὰς ἀφειδέα πρὸς τὸν ἔρωτα, τετὶ ναῖ καίρει τὰ πτερὰ παιδάριον. *J. Malela* p. 72. τ̃ς λιμ̃ γενομένης εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. *Phrynich.* p. 80. τὴν λιμὸν Δωριεῖς· σὺ δὲ ἀρσενικῶς τὸν λιμὸν φάθι.

Numerus eſt myſticus, deſignat tempus Belli Judaici, deſolationis Antiochi, & praedicationis Chriſti. *Jac.* V. 17. Non niſi bis quotannis ſolebat pluvia cadere in Judaea, prior menſe Octobri, poſterior Aprili: ſi ergo Deus inſtante pluviae tempore illam cohibuit per triennium, ſex menſes praecedentes, quibus non pluerat, triennio ſunt addendi. 2. *Chron.* VI. 26. VII. 13.

26. Σάρεπτα] *Achilles Tatius* II. p. 103. ἵνα μὴ, πλησίον τ̃ς τύρε τ̃ σκάφες ὄντος, κατάφορος γένοιτο μετὰ τὴν ἁρπαγὴν, ἐπειδὴ ἐγένετο κατὰ Σάρεπτα κώμην τυρίων ἐπὶ θαλάττ̃ κειμένην, ἐνταῦθα προσπορίζεται λέμβον —— ὁ δὲ —— ταχὺ μὲν ἐξεῦρε λῃστὰς ἁλιεῖς ἀπὸ τ̃ς κώμης ἐκείνης, καὶ δῆτα ἀπέπλευσεν ἐπὶ τὴν τύρον —— & p. 105. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσην ἐπέραινε τὴν θάλασσαν. ὡς δὲ τ̃ Σαρέπτ̃ προσέσχον. *Alex. Trallianus* I. 13. καὶ ὀλίγον οἶνον —— καὶ μάλιστα τὸν ὑδατώδη, οἷος ἐστιν κίδιος καὶ ὁ Σαρεφθῖνος. *Corippus* l. III. Et dulcia Bacchi Munera, quae Sarepta ferax, quae Gaza crearat. *Fortunatus* de vita S. Martini. Falerna, Gazaque, Creta, Samos, Cypros, Colophona, Sarepta, Lucida perſpicuis certantia vina lapillis, *Martinus Dumienſis*: Vina mihi non ſunt Gazetica, Chia, Falerna, Quaeque Sareptano palmite miſſa bibas. *Hieronymus* in Epitaph. Paulae: Sidone derelicta in Sareptae litore Eliae eſt ingreſſa turriculam, in qua adorato Domino Salvatore per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, pervenit Acco. *Stephanus*: Σάρεπτα, πόλις φοινίκης. *Itinerar. Antonini* Martyris: Deinde venimus Sareptam, quae civitas modica eſt —— exeuntes de Sarepta venimus in civitatem Tyrum a Sarepta milliario ſexto. *Phocas* in deſcript. Locor. S. Μετὰ τὴν Σιδόνα τὸ Σαραφθὰ κάστρον περὶ τὸ κλύσμα τ̃ς θαλάσσης τεθειμιλίωται. *Geographus Arabs*: A Tyro usque ad Zarphad ſunt XX. Milliaria; & ab illa usque ad Sidonem X. *Joſ.* A. VIII. 13. 2. Σαρεφθὰ πόλιν ἐκ ἄπωθεν τ̃ς Σιδῶνος καὶ τύρε, μεταξὺ γὰρ κεῖται. *Plinius* H. N. V. 19. Inde a Tyro Ide ac Sarepta, & Ornithon oppida, & Sidon artifex vitri.

γυναῖκα χήραν] *Corn. Nepos.* praefat. 4. femina vidua —— *Pauſanias* Phocic. c. ul. αἱ γυναῖκες αἱ χῆραι. 2. *Sam.* XIV. 5. 1. *Reg.* VII. 14. *Terent.* Heautont. V. 1. 80. non, ita me Dii ament! auderet haec facere viduae mulieri. Quod Elias praeſtitit viduae Samaritanae, & Eliſa Naemano, praeſignificabat vocationem gentium.

27. Dido Eliſſa. *Ovid.* Her. VII. F. III.

28. ὀφρύος] *Etymol.* ὀφρὺς —— δηλοῖ δὲ ἡ λέξις καὶ τὴν προβολὴν ὅπε δήποτε τόπε κατὰ τῶν ὀρέων, καὶ τῶν ὕψεων ἡμῶν. *Il.* χ. 411. ἴλιος ὀφρυόεσσα. *Euſtath.* ἢ ἐπὶ ὀφρυώδες τόπε κειμένην, καὶ διὰ τ̃το καὶ ἠμειρόεσσα. ὄφρυες γὰρ αἱ ὀρειναὶ ἐξοχαὶ, ὡς καὶ ἐν τ̃ Βοιωτίᾳ εἴρηται. & a. p. 29. 21. τὸ δὲ κάρηνα —— ἐκ μεταφορᾶς εἴληπται τ̃ς τῶν ζώων κεφαλ̃ς. ἕτω δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλων μερῶν τ̃ σώματος ἄλλα κατὰ μεταφορὰν μέρη τ̃ ὄρες λέγεται, ὡς προϊοῦσι φανήσεται, οἷον ὀφρὺς ὄρες διὰ τὰς τῶν ζώων ὀφρ̃ς, καὶ πόδες διὰ τὰς πόδας, καὶ ἄλλα δ' ἄλλα, ὡς ἀκριβέστερον ἐν τ̃ Βοιωτίᾳ φανεῖται. & 109. 40. ὅτι δὲ ὀφρύες λέγονται τροπικῶς καὶ ποῖαι τινες ἐξοχαὶ ὀρειναὶ, ἡ Βοιωτία καλῶς δηλώσει. & 233. 30. ὀφρ̃ς δὲ πε λέγονται ὀρειναί τινες ἐξοχαὶ, ὅθεν καὶ ἡ Τένεδος λευκόφρυς ἐκλήθη ποτε, ὡς καὶ αὐτὴ λευκὰς ὀφρύας ἔχουσα, ἤτοι ἀπαναστάσεις τινας τραχείας περὶ τὸν αἰγιαλόν. & v. 151. οἱ δ' ἑτέρωσε κάθιζον ἐπ' ὀφρ̃σι καλλικολώνης. *Euſtath.* ὁρᾷ δὲ καὶ ὅτι ὀφρ̃ν λέγει ἐνταῦθα τὴν τοπικὴν ἐξοχήν. μ. 54.

κρη-

32 πλήσοντο ὅπι τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συνα-
33 γωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, Λέ-
34 γων· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ· ὁ ἅ-
35 γιος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐ-
τοῦ· Καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς — τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά-
36 ψαν αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος ὅπι πάντας· καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγον-
τες· Τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύ-
μα-

31. κατῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦς GH 2. 12. 60. 73. Colb. duo. ἦλθεν Evang. 19. Verſio *Syra* poſterior in marg. *Origenes*. καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Verſio *Copt. Syr. Origenes* in Jo. *Epiphanius* H. 5. Γαλιλαίας] + τὴν παραθαλάσσιον ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ D.
αὐτοὺς] — 56. 58. 61. Evang. 20. probante *J. Millio* prol. 1442. αὐτοῖς 1. 64.
32. ἐξεπλήσσοντο] + πάντες *Marcio* apud Tertullian. IV. 7. ab αὐτοῦ ad αὐτοῦ] — 64.
33. καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν] ἦν δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ D.
πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου] πνεῦμα δαιμόνιον ἀκάθαρτον D. at in Verſ. Latina: daemonium immundum. probante *L. Bos.* δαιμόνιον ἀκάθαρτον 29. Verſ. *Vulg. Armen.* probante *J. Millio* prol. 422. *Apoc.* XVI. 14.
φωνῇ μεγάλῃ] — 33. Verſio *Goth. Origenes*. probante *J. Millio* prol. 415.
34. λέγων] — L. Verſio *Copt.* ἔα] — D 33. 56. 58. 61. Codices *Latini. Tertullianus.*
Ναζαρηνέ] — *Marcion.* Ναζορηνὲ D a prima manu. & Ναζωρηνὲ ex emendatione.
ἀπολέσαι ἡμᾶς] ἡμᾶς ὦδε ἀπολέσαι D 68. Ἅγιος τοῦ Θεοῦ] — Deus. *Acta Archelai* p. 88.
35. ἐπετίμησεν] ἐπετίμα *Theophylactus.*
ἐξ] ἀπὸ DL 1. 45. 49. 50. 67. 71. Colb. tres. *Origenes* in Jo. II. 12. ῥίψαν] ῥίψας D a prima manu.
εἰς τὸ] εἰς DEFGH 2. 3. 10. 14. 15. 16. Colb. 35. 36. 37. 38. 40. 61. 62. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 85. 89. 90. 91. Evang. 8. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Plantini. Bengelii, Bogardi, Origenes* l. c.
μέσον] + ἀνακραυγάσαν τε D. ἐξῆλθεν] ἐξῆλθον D. ſed in Verſ. Latina: exivit.
ἀπ'] ἐξ 69. βλάψαν] βλάψας D.
36. θάμβος] + μέγας D. πνεύμασι] δαίμοσι 7. 61.

κρημνοὶ γὰρ ἐπηρεφεῖς περὶ πᾶσαν ἔσασαν. Euſtath. τεῦτ' ἔστιν ὄφρυες τινες ἐπὶ τὰ ἔσω κοιλαινόμεναι. *Od.* ι. 400. δι' ἄκριας. *Euſtath.* ἄκρα ὀρῶν, λόφοι, ἐσχατιαὶ, γωνίαι —— οἱ δὲ παλαιοὶ φασὶ καὶ ὕτως, ἄκριες λόφοι ὀρῶν, οἱ καὶ ἄμβωνες, ὧν πολλὴ ἡ χρῆσις. φησὶ γὰρ Αἴλιος Διονύσιος ἄμβωνες, λόφοι ὀρῶν, καὶ ἵτυς πᾶσα, καὶ οἷον ὀφρὺς καὶ ὑπεροχὴ —— φέρεται δὲ καὶ ὅτι ἄμβων λοπὰς, καὶ ἡ τῆς λοπάδος ἐνδοτάτω ὀφρὺς, καὶ τὰ χείλη, καὶ ὀρῶν λόφοι, προσαναβάσεις, ὑπεροχαὶ, καὶ αἱ τοῖς κοιλώμασι περικείμεναι ὀφρῦς. *Plut.* Num. p. 67. A. παρὰ τὴν καλλίνην λεγομένην πύλην, ἐν ᾗ ἐστί τις ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεώδης παρατείνουσα πόρρω, καλεῖται δὲ χῶμα διαλέκτῳ τῇ Λατίνων. *Heſychius.* ὀφρὺς, τὰ κρημνώδη καὶ τραχεῖα τῶν ὀρῶν. *Polybius* VII. 6. ἐπίκειλαν ἑαυτὸς ὑπό τινα προσπεπλωκυῖαν ὀφρῦν. 1. τὰ δ' ἐπίπεδα τῶν λόφων τούτων ὑπὲρ τὰς ὀφρῦς οἰκιῶν ἐστὶ πλήρη καὶ νεῶν. *Strabo* XVII. p. 1172. D. πετρώδης τις ὀφρύς. *Ariſtot.* de part. animal. II. αἱ δὲ ὀφρύες βοηθείας χάριν —— τῶν καταβαινόντων ὑγρῶν, ὅπως ἀποσεγῶσιν οἷον γείσσωμα τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὑγρῶν. *Galen.* III. in Hippocr. de Articulis. διὰ τὸ τὰς κεφαλὰς τῶν ἄρθρων σφαιροειδεῖς ὔσας ἐμβαίνειν κοιλότησιν ὀφρῦς ἐχούσας κυκλοτερεῖς. & li. 1. κατὰ τὸ πέρας ἐπικειμένης ὀφρύος ἄμβωνι παραπλησίας —— τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ ὀφρὺς οἵη κατὰ τῶν λοπάδων πέρας τὸ ἄνω γίνεται πρὸς τὴν ἐντὸς ἐσραμμένην κοιλότητα. καί τις τῶν κωμικῶν ἐπεῖπεν ἐπισκώπτων τινα δὲ τῶν λοπάδων τοὺς ἄμβωνας περιλειχεν. *Herodot.* IV. 181. ὀφρὺν ψάμμης καθήκει παρατείνουσα ἀπὸ θήβεων τῶν αἰγυπτίων ἐπὶ Ἡρακλήϊας σήλας. ἐν δὲ τῇ ὀφρύῃ ταύτῃ —— ἄλως ἐστὶ τρύφεα κατὰ χοιράδας μεγάλας ἐν κολωνοῖς, καὶ ἐν κορύφῃσι ἑκάστῃ κολωνῷ. *Nonni* Dionyſ. XIII. οἱ λάχον ὀφρυόεσσαν Ἐρετρίαν. —— καὶ ὀφρυόεσσαν Ἰδάων. XXXIV. εἰς πόλιν ὀφρυόεσσαν. XXXVIII. παρ' ὀφρυσὶν Ἡριδάνοιο Ἡλιάδες —— ξενάχεσι. XLI. ἄρτι μὲν ὀφρυόεντος ὑπὲρ Λιβάνοιο κορήνης. *Ariſtides* de Nilo p. 352. ἐστὶ μὲν γὰρ ὀφρὺς ἀμμώδης ἀπείργουσα τὸν ποταμὸν πρὸς τὴν κάτω πᾶσαν χώραν. *Apollon.* Argonaut. I. 178. Πελλήνης ἀφίκανον ἀχνίδος, ἣν ποτε πέλλης Πατροπάτωρ ἱπόλισσεν ἐπ' ὀφρύσιν αἰγιάλοιο. *Georg.* I. 108. Et cum exuſtus ager morientibus aeſtuat herbis. Ecce ſupercilio clivoſi tramitis undam Elicit, illa cadens. *Servius.* Supercilio, altitudine, ſummitate terrarum. Alii ſupercilia loca in obliquum declinata, quae ſuperne habeant alia faſtigia ex accidenti dicunt hic accipere debemus —— pro ſupercilio, ſimpliciter edito loco, ut Ilios ὀφρυόεσσα, nam ideo ait clivoſi. *Herodot.* V. 92. 2. ὀφρυόεντα κόρυνθον. *Strabo* V. p. 366. B. κύκλῳ δ' ὀρεινὴ ὀφρὺς περίκειται καὶ μία ὑψηλὴ καὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ὕδωρ ἀπολαμβάνουσα ἐν κοίλῳ τόπῳ καὶ βαθεῖ. p. 367. A. τὸ ἀλβανὸν ὄρος, πολὺ ὑπερκύπτων τὸ ἀρτεμισίου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ ὀφρύων καίπερ ὑψηλῶν ὄντων καὶ ὀρθίων ἱκανῶς. & VIII. p. 586. B. χώραν δ' ἴσχον ἐκ εὐγεων σφόδρα ἀλλὰ σκολιῶν τε καὶ τραχείαν, ἀφ' ἧς πάντες ὀφρυόεντα κόρυνθον εἰρήκασι, καὶ παροιμιάζονται· κόρυνθος ὀφρυᾶς τε καὶ κοιλαίνεται. *Livius* XXVII. 20. ſupercilium arduum promontorii. *Hirtius* B. A. 58. Supercilium quoddam excelſum nacti non longe a Caeſaris caſtris aciem conſtituunt atque ibi conſiſtunt. *Ammian. Marcell.* XIV. 32. Ventum eſt ad ſupercilia fluminis Rheni. XVII. 18. Munimenta ſuperciliis impoſita fluminis Moſae. *Mela* III. 3. Mare anguſtum & par freto, curvansque ſubinde ſe longo ſupercilio inflexum eſt. *Boeth.* de Geometria V. ſupercilia id eſt colles tumentes, quae ad agrum declinantes deficiunt. *Julius Frontinus* 122. jugis montium, ſuperciliis. *Sic. Flaccus* de conditionibus agrorum. Supercilia, de quibus mentionem habui, ſi finem faciant, intuendum erit in quantum ſpatium devexitas ſupercilii extendatur, ne mons ſupercilium ſit. Intra paucos enim pedes ſupercilia vocabula accipiunt. Quae tamen usque in planiciem e ſuperiori vergunt, ad ſuperiores poſſeſſores pertinent. *Hyginus:* Supercilia ſunt loca ex plano in locis clivo devexo intra pedes latitudinis XXX. alioqui jam collis eſt. *Frontinus* de limit. Agror. p. 40. extrema promontoria aut ſumma montium, aut fluminum curſus, aut locorum natura, quam ſupercilium appellant. *Simplicius* p. 7. 8. 87. Su-

μασι, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τόπον τῆς περιχώρου. 37
Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· — ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ 38
Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπι- 39
στὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. παραχρῆμα δὲ ἀνα-
στᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποι- 40
κίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθερά-
πευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα· Ὅτι σὺ 41
εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χρι-
στὸν αὐτὸν εἶναι. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42
ἐζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ· καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασι- 43

ἐπεζήτουν

37. ἐξεπορεύετο] ἐπορεύετο τὸ 59. ἐξεπορεύετο ἦχος] ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ D.
38. ἐκ] ἀπὸ CDL 1. 33. 69. *Origenes*.
συναγωγῆς] + ὁ Ἰησοῦς A 42. 54. 64. 68. Verſio *Syra*, *Vulg*.
εἰσῆλθεν] ἦλθεν D 42. 56. 58. 61. 63. 64. Evang. 2. 14. 19. + ὁ Ἰησοῦς Evang. 2. 14.
Σίμωνος prius] + τοῦ ἀνδρὸς D. Πέτρου Verſio *Syra* poſterior in marg.
ἦ] — ADGHLM 3. 10. 11. 13. 44. 69. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 85. 86. 90. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Bengelii*.
πενθερὰ δὲ] δὲ πενθερὰ C 106. συνεχομένη] κατεχομένη D. 39. ἐπιστὰς] ἐπισταθεὶς D.
παραχρῆμα δὲ] καὶ παραχρῆμα CL. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg*. *Syr*. *Copt*.
δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει] ὥστε ἀναστᾶσαν αὐτὴν διακονεῖν D.
40. δύνοντος] δύσαντος D. δύντος *Origenes*. δύναντος 3. 9. 60. 69. 74. 86. 90. Evang. 2.
πάντες] ἅπαντες C 1. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ὅσοι] οἱ D a prima manu. εἶχον] εἶχαν D.
ποικίλαις] + καὶ A. ἤγαγον] ἔφερον D.
αὐτῶν] — D 72. Verſio *Vulg*. τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς] ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας C.
ἐπιθεὶς] ἐπιτιθεὶς D 64. 69. 91. Evang. 18. 19. ἐθεράπευσεν] ἐθεράπευεν D. Verſio *Vulg*.
41. ἐξήρχετο] ἐξήρχοντο C 1. 3. 9. *Origenes* l. c. δαιμόνια] + πολλὰ 5. ἀπὸ] — 1.
κράζοντα] κραυγάζοντα ADE 2. 3. 9. 12. 13. 16. 39. 48. 50. 59. 65. 69 71. 73. 78. 85. 87. 91. Evang. 12. 18. *Origenes*. *Marcion*. καὶ λέγοντα] — L a prima manu.
ὁ χριστὸς] — CDFL 33. Verſio *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Arab*. *Origenes*, *Tertulliannus*. probante *J. Millio* prol. 416.
τὸν χριστὸν αὐτὸν] αὐτὸν χριστὸν D.
42. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο K 42. 51. 64. 66. 69. 72. 74. 90. Verſio *Vulg*. *Victor*.
ἔρημον] ἕτερον 61. 91.
ἐζήτουν] ἐπεζήτουν ACDFLM 1. 3. 9. 11. 16. Colb. 33. 34. 36. 38. 39 40. 44. 45. 49. 53. 54. 57. 60. 64. 65. 68. 69. 73. 74. 78. 80. 85. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 12. 13. 14. 18. 19. *Victor*, *Euthymius*, *Theophylactus*.
ἐζήτουν αὐτὸν C] — 63. κατεῖχον] ἐπεῖχον D. τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν] — 12.
43. καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ] δεῖ με C εἰς τὰς ἄλλας πόλεις εὐαγγελίσασθαι D.
ταῖς] ἐν 46. 49. 53. 60. 72. Evang. 7. ὅτι εἰς τοῦτο] εἰς τοῦτο γὰρ D.

perciliis, clivis. *Tobiae* XI. 5. Latin. *Anthol.* I. 13. 20. Ἐις βαθὺν ἵλατο Νεῖλον ἀπ' ὀφρύος.

37. ἦχος] *Thomas*. ἠχὴ καὶ ἠχὼ, οὐκ ἦχος. Συνίσιος ἐν ἐπιστολῇ. ἡ θαυμασὴ τῶν ἱερῶν σε λόγων ἠχὼ. *Moeris*. ἠχὴ, ἀττικῶς· ἦχος ἑλληνικῶς. *Heſychius*. ἠχὴ, φωνὴ, ἦχος, βοὴ. Ἦχος, φωνὴ, κτύπος, ἐκφώνησις.

38. πυρετῷ μεγάλῳ] *Galen*. de Compoſ. Med. per gen. III. λέγεται μὲν γὰρ ὁ πάνυ τι κυρίως τὸ ποσὸν ἐν τῇ ποιότητι, λέγεται δ' ὧν ὅμως, ὅπως καὶ πυρετὸς μέγας. de different. febr. I. σύνηθες ἤδη τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν — τὸν μέγαν τε καὶ μικρὸν πυρετόν. in Hippocrat. de praenot. II. ἢν ὅτε πυρετὸς ἔχῃ, τῶτ' ἐστι κατειληφὼς, τὸν ἄνθρωπον — πυρετὸς ξυνεχής. in Hippocr. Aphorism. I. ἐνίοτε δὲ ὁ πρὸς τὸ πλῆθος ἀναφέροντες τῆς ὑσίας τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς ποιότητα μόνην, τῷ μέν τινι πλέον εἶναι φαμεν — ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐνταῦθα μόνον αἱ τοιαῦται καταχρήσεις εἰσὶν τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ κατὰ ἄλλα πάμπολλα τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἰατρικὴν αὐτὴν. ἁπάσας ἴσ τὰς νόσους ὀνομάζουσι μεγάλας τε καὶ μικρὰς, καίτοιγε οὐκ οὔσας οὐσίας, πυρετὸν μέγαν, ἀποπληξίαν μεγάλην. *Celſus* II. 7. magnae febres.

39. ἐπιστὰς] *Libanius* O. X. p. 266. A. Στῆναι μὲν τὴν φθορὰν τῆς οἰκουμένης, ἐπιστῆναι δὲ νοσοῦσι τὸν ἐπισάμενον τὰ τοιαῦτα ἰᾶσθαι.

40. ἐπὶ ἑκάστῳ] *Herodot*. VIII. 138. ἐν τοῖσι [κήποισι] φύεται αὐτόματα ῥοδά, ἐν ἕκαστον ἔχον ξ. φύλλα. *Ariſtides* de Concord. Rhodior p. 566. ταῦτα εἷς ἕκαστος, εἰ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν ἐθελήσειεν, οὐ δώσει χάριν τοῖς παροξυσμοῖς. *Galen*. de Theriac. τὴν θηριακὴν κατασκευάζοντες ἐπιμελῶς, καὶ ἓν ἕκαστον, ὧν μιγνύουσιν, ἀκριβῶς δοκιμάζοντες αὐτοί.

1. ἐπικεῖσθαι αὐτῷ] *Thomas*. ἐπίκειμαι τινι, ἀντὶ τοῦ βαρέως πρός τινα διάκειμαι· καὶ ἐπίκειμαι ἀντὶ τοῦ πλησίον τινος κεῖμαι. ἀριστείδης ἐν τῷ Σμυρναϊκῷ πολιτικῷ· ἐπικείμενα τοῖς λιμέσι τὰ τεῖχια. λίμνην] Matthaeus & Marcus θάλασσαν vocant.

2. ἑστῶτα] *Æneid*. VI. 902. Anchora de prora jacitur, ſtant litore puppes. *Odyſſ*. ρ. 427. Στῆσαν δ' ἐν αἰγύπτῳ ποταμῷ νέας ἀμφιελίκτους. *Caeſar* B. C. III. 28. noſtrae naves in ancoris conſtiterunt. *Florus* II. 2. 7. CLX. navium claſſis in anchoris ſtetit. *Livius* XXV. 25. Qua, propter vim tempeſtatis, ſtare ad anchoram in ſalo Romana claſſis non poſſit. XXXII. 32. in proram navis in ancoris ſtantis. XXXVII. 29. alterum jam diem claſſem ſtare ad inſulam Macrin, & paulo ante viſas quasdam moveri, tanquam ad profectionem naves. *Lucretius* IV. 598. Qua vehimur navi, fertur, cum ſtare videtur: Quae manet in ſtatione, ea prae-

44 σιλείαν τ̃ Θε̃· ὅτι εἰς τ̃το ἀπέ͞σταλμαι. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
τ̃ς Γαλιλαίας.

1 Ἐγένε͞το δὲ ἐν τῷ τ̀ ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τ̃ ἀκούειν τ̀ λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς
2 ἦν ἑστὼς παρὰ τ̀ λίμνην Γεννησαρέτ· Καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τ̀ λίμνην· οἱ δὲ
3 ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τ̃ πλοίων, ὃ
ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τ̃ γ̃ς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καὶ καθίσας ἐδίδα-
4 σκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσα͞το λαλῶν, εἶπε πρὸς τ̀ Σίμωνα· Ἐπ-
5 ανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Σίμων, εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τ̃ νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ
6 δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος
ἰχθύων πλη-

πλῆθος ἰχθύων

ις] ἐπὶ L 67.
44. ἐν ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς D 69. 91. Evang. 12. 18. 19.
τ̃ Γαλιλαίας] τ̃ Ἰδδαίας CL 1. 71. Colb. 106. Evang. 12. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. τοῖς Ἰουδαίοις Evang. 7. 13.
1. αὐτῷ] — 67. τοῦ] κ A 1. Colb.
κ αὐτος ἦν ἑστὼς] ἑστῶτος αὐτοῦ D. + ὁ Ἰησοῦς FGH. ἦν] + ὁ Ἰησοῦς 73.
παρὰ] περὶ 27. 35. 58. 61. 62. 66.
Γεννησαρίτ] Γενησαρίτ L 73. *Theophylactus.* Γενισαρίτ Editio *Eraſmi* 1. Γενιζαρέθ Editio *Bogardi.* Γενησαρίθ Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. Verſio *Vulg.* Γενιζαρίτ Editio *Colinaei.* Γεννησαρέθ K. Γεννησαρίδ D.
2. πλοῖα] πλοίαρια ACL 40. 53. παρὰ] περὶ 66.
ἁλιεῖς] ἁλιεὶς ACL. ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν] ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες ACDL.
ἀπέπλυναν] ἔπλυναν C a prima manu. L. ἔπλυνον D 91. ἀπέπλυνον Evang. 13. 17. ἐπέπλυνον Evang. 7.
δίκτυα] + αὐτῶν Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo.
3. τ̃ πλοίων] πλοῖον D. τοῦ] — D. ἠρώτησεν] ἐπηρώτησεν 73.
ἀπὸ τ̃ γ̃ς ἐπαναγαγεῖν] ἐπαναγαγεῖν ἀπὸ τ̃ γ̃ς D. ἐπαναγαγεῖν] ἐπανάγειν A 1. ἀγαγεῖν 12.
ὀλίγον] ὅσον D. κ καθίσας] καθίσας δὲ L. Verſio *Copt.*
ἐδίδασκεν ἐκ τ̃ πλοίου] ἐν τῷ πλοίῳ ἐδίδασκεν D. ἐκ] ἀπὸ 1. 13. 69.
4. ὡς] ὅτε D. ἐπαναγαγε] ἐπαναγάγετε 106.
χαλάσατε] χαλάσωμεν 64. εἰς ἄγραν] — 1. Colb. πρὸς ἄγραν 47. *Theophylact.*
5. κ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων] ὁ δὲ Σίμων ἀποκριθεὶς D. αὐτῷ] — Verſio *Copt.*
ἐπιστάτα] διδάσκαλε D. τ̃] — A. κοπιάσαντες] κοπιάζοντες Editio *Colinaei.*
χαλάσω] χαλάσωμεν 1. 45. 64. Verſio *Goth. Copt. Armen.* χαλάσομεν K 15. 91.
τὸ δίκτυον] τὰ δίκτυα L 1. 5. Verſio *Armen. Copt.* & comm. 6.
χαλάσω τὸ δίκτυον. Καὶ τοῦτο ποιήσαντες] οὐ μὴ ἀθυμήσομαι. Καὶ εὐθὺς χαλάσαντες τὰ δίκτυα D.
6. ποιήσαντες] χαλάσαντες 38.
ἰχθύων πλῆθος] πλῆθος ἰχθύων ACEF 1. 44. 69. 72. 83. 85. 86. 89. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plant. Eraſmi, Colinaei. Stephani* 1. 2. *Bengelii, Geneu.* Verſio *Goth. Theophylactus.*

praeter creditur ire. *Æn.* II. 23. Statio malefida carinis. Servius: Statio, ubi ad tempus ſtant naves, portus, ubi hiemant. *Apollon.* Syntax. I. 30. ναῦς σου ἕστηκεν ἐν τῷ λιμένι. *Od.* ω. 298. ποῦ δὲ νηῦς ἕστηκε θοή;

ἀποβάντες] Verſio Codicis D. exientes. *Terent.* Heautont. I. 2. 9. advenientem, e navi egredientem ilico abduxi ad coenam. *Jo.* XXI. 9. Verſio *Vulg:* deſcenderant. *Plut.* Alcibiad. p. 202. D. ἐν δὲ Θουρίοις γενόμενος, καὶ ἀποβὰς τ̃ς τριήρους ἔκρυψεν ἑαυτὸν. 207. B. ὁ δ' Ἀλκιβιάδης κ. ταῖς ἀρίσαις διεκπλεύσας καὶ προσβαλὼν τῇ γῇ, καὶ ἀποβὰς. p. 208. E. ἀπέπλει ταῖς ναυσὶ πάσαις, νυκτὸς δ' ὑποσρέψας αὐτὸς μὲν ἀπέβη μετὰ τῶν ὁπλιτῶν. p. 209. D. καὶ καταχθεὶς οὐ πρότερον ἀπέβη τ̃ς τριήρους πρὶν ὡς ἐπὶ τῆ καταστρώματος ἰδεῖν εἰρυπλόλεμον. *Xenoph.* Hell. I. Ἀλκιβιάδης δὲ ταῖς κ. τῶν νεῶν περιπλεύσας ἀπέβη εἰς τὴν γῆν. ἰδὼν δὲ ὁ Μίνδαρος καὶ αὐτὸς ἀποβὰς ἐν τῇ γῇ μαχόμενος ἀπέθανε. *Thucyd.* IV. 9. ἐχώρει ἔξω τῆ τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἥ μάλιστα ἐκείνης προσεδέχετο πειράσειν ἀποβαίνειν —— ἐκείνοις δὲ βιαζομένοις τὴν ἀπόβασιν. 11. ὀκείλαντας δὲ καὶ παντὶ τρόπῳ ἀποβάντας. 12. ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀποβάθραν. *Schol.* ἡ ἀπὸ τῶν νεῶν ἐπὶ τὴν γῆν ἔξοδος ἀποβάθρα καλεῖται. *Herodot.* IX. 98. ἀπέβησαν εἰς τὸν αἰγιαλόν. *Gloſſ.* ἀποβάθρα, ſcala navis. exſcendere, ausſteigen.

4. ἄγραν] *Odyſſ.* μ. 330. καὶ δὴ ἄγρην ἐφίετσκον ἀ-

λιτιόωντες ἀνάγκῃ ἰχθῦς, ὄρνιθάς τε φίλας. *Plut.* Symp. VIII. 8. p. 730. A. παντὸς ἰχθύος ἄγρα καὶ σαγηνεία. *Lucian.* Piſcator. 47. Σιώπησον, ὦ φιλοσοφία, καὶ τὴν ἄγραν περίμεινε. *Pollux* V. 1. ἄγραν δὲ μόνον τὸ ἔργον ἀλλὰ καὶ τὸ θηρώμενον καλοῦσι.

5. ἐπισάτα] *Thomas.* διδάσκαλος λόγε καὶ ἀρετῆς. ἐπισάτης δὲ ἔργων. *Etymol.* ἐπισάται —— πολλάκις δὲ καὶ ἐπὶ τῆ διδασκάλε λαμβάνεται ἡ λέξις. & Μαγίσερ, διδάσκαλε, ἐπισάτα. *Euſtath* in Od. ρ. p. 641, 40. οἱ δὲ παλαιοὶ τὴν λέξιν καὶ ἐπὶ παιδαγωγῆ καὶ παιδοτρίβε οἴδασι τεθεῖσθαι· ὁ δὲ τοιῆτος καὶ ἐπιτιμητὴς ἂν λεχθείη ποτε —— καὶ γυμνασίε δὲ φασὶν ἐπισάτης ὁ ἐπιμελητὴς —— τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καθηγητῶν τάτ̃ειν οὐ φημὶ πάντως τὴν χρῆσιν δεικνῦναι ex Ariſtophane Grammatico.

6. τ̃το ποιήσαντες] *Jo.* V. 16. VII. 4. *Xenoph.* Cyr. Paid. I. τοιαῦτα ποιεῖν, εἰῶς διεδίδε πάντα, ἃ ἔλαβε, κρέα. & III. καὶ ταῦτα ἐποίει, εἰῶς ἐκ τ̃ς χώρας ἐξέπεμψαν. *Cic.* de Divinat. I. 24. Tum ei ducem illum praecepiſſe, ne reſpiceret: illum autem id diutius facere non potuiſſe. *Corn. Nepos.* Epanimond. 4. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exiret, ſuaque, quae attuliſſet, liceret efferre: iſtud, inquit, faciam.

συνέκλεισαν] Concluduntur, quibus exitus nullus patet. Venatorum verbum. *Plaut.* Curcul. III. 1.

πλῆθος· ωολύ· διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. Καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν 7
τῷ ἑτέρῳ ωλοίῳ, τῷ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα
τὰ ωλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος, ωροσέπεσε τοῖς γόνασι 8
τῷ Ἰησοῦ, λέγων· Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, Κύριε· Θάμβος γὰρ 9
ωεριέσχεν αὐτὸν καὶ ωάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ᾗ συνέλαβον.
Ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. Καὶ 10
εἶπε ωρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. Καὶ 11
καταγαγόντες τὰ ωλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ ἐ- 12
γένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν ωόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ πλήρης λέπρας· καὶ ἰδὼν τὸν
Ἰησοῦν, ωεσὼν ἐπὶ ωρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με
καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ 13
εὐ-

διερρήγνυτο] διερρήσσετο L.
διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν] ὥστε τὰ δίκτυα ῥήσσεσθαι D. Versio *Goth. Armen.* + ὥστε μὴ δύνασθαι ἀναγαγεῖν αὐτὸ 3. 9. 16. 45. + ὥστε μὴ δύνασθαι ἀγαγεῖν αὐτὸ 28. 56. 58. 65.
7. κατένευσαν] κατένευον D. τοῖς posterius] — D. συλλαβέσθαι] βοηθεῖν D.
καὶ ἦλθον ℭ] ἐλθόντες οὖν D. Versio *Syr.* ἦλθον] ἦλθαν L.
ὥστε] + παρά τι C. ut videtur. D. Editio *Bezae* 3. 4. 5. Versio *Vulg. Belg. Syra* posterior in margine.
αὐτὰ] — D. Versio *Vulg. Goth.* αὐτοὺς 16. 17.
8. ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος] ὁ δὲ Σίμων D.
δὲ] + ὁ 69.
Σίμων] — Versio *Sax. Syra* posterior, sed exhibet in margine. ὁ 106. Πέτρος] — 69.
τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ] αὐτοῦ τοῖς ποσὶν D. γόνασι] ποσὶ 1. Versio *Copt. Syr.*
τοῦ] — H 3. 44. 72. 73. 74. 83. 85. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.*
λέγων] + παρακαλῶ D. Versio *Goth. Syr.* ἁμαρτωλὸς] + ἐγὼ 1. Colb.
κύριε] — 2. Evang. 13. 9. καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ] — D.
ἐπὶ] ἐν K 63. 72. ᾗ] ὧν D. *Theophylactus.*
10] ἦσαν δὲ κοινωνοὶ αὐτοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννης υἱοὶ Ζεβεδαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, δεῦτε, καὶ μὴ γίνεσθε ἁλιεῖς ἰχθύων, ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων D. υἱοὺς Ζεβεδαίου] — C a prima manu. Versio *Armen.*
τῷ Σίμωνι] τοῦ Σίμωνος 12.
11. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα] οἱ δὲ ἀκούσαντες πάντα κατέλειψαν ἐπὶ τῆς γῆς ℭ D.
τὴν γῆν] τῆς γῆς 40. a prima manu. τὴν αἰγιαλὸν 54. Versio *Copt.* 12. ἐν τῷ] — 69.
καὶ secundo] — 63. 72. Versio *Syr.* πλήρης λέπρας] λεπρὸς D.
πεσὼν] ἔπεσεν D. ἐδεήθη αὐτοῦ] — D.
13. ℭ ἐκτείνας] ἐκτείνας δὲ D. χεῖρα] + αὐτοῦ 74. ex emendatione. Versio *Syr.*
εἰπὼν] λέγων CDL 33. 69. *Cyrill.* Act. Ephes. V.
ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ] ἐκαθαρίσθη D. ἐκαθαρίσθη λέπρα αὐτοῦ 46. 14. ἀλλὰ] ἀλλ' 1.
ἀλλὰ ἀπελθὼν] ἄπελθε δὲ ℭ D. Versio *Vulg. Goth. Sax.* ἱερεῖ] ἀρχιερεῖ Colb.
προσένεγκε] + τὸ δῶρον Codices *Syr. Epiphan.* H. 42. ex *Matthaeo.* σε] + δῶρα 46. 52.

79. In cavea si forent concluſi, itidem uti pulli gallinacei. *Ter.* Hec. IV. 4. 80. Tot me nunc rebus miſerum concludit pater. *Cic.* Verr. V. 37. urbe portus cingitur & concluditur. & de N. D. II. 7. Concluſa aqua facile corrumpitur. *Caeſ.* de B. C. II. 22. Maſſilienſes —— gravi etiam peſtilentia conflictati ex diutina concluſione. *Thucyd.* IV. 67. πλὴν ξυγκλεισθῆναι πάλιν τὰς πύλας.

ἰχθύων πλῆθος] *Herodot.* I. 141. λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων, καὶ ἐξειρύσαι. *Jo.* XXI. 11. Significabat hoc multitudinem credentium comm. 10.

7. κατένευσαν] *Il.* α. 514. Νημερτὲς μὲν δή μοι ὑπόσχεο καὶ κατάνευον· Ἢ ἀπόπρο. 524. εἰ δ' ἄγε τοι κεφαλῇ κατανεύσομαι, ὄφρα πεποίθῃς. *Liban.* o. XLII. p. 897. A. σὺ δὲ ἀνάνευε καὶ κατάνευε, καὶ πολιτεύε τοῖς νεύμασι. *Lucian.* Aſin. 48. καὶ κατανεύειν καὶ ἀνανεύειν πρὸς τὰς φωνὰς —— πρὸς τὰς φωνὰς ἀνένευον ἐν καιρῷ, καὶ κατένευον. Codex D. vertit: innuebant. *Vulg.* annuerunt. quia nimirum longius aberant.

συλλαβέσθαι] *Philipp.* IV. 3. *Etymol.* συλλαμβάνειν τὸ βοηθεῖν. κυρίως δὲ λέγεται ἐπὶ τῶν βασαζόντων βαρύ τι, καὶ ὑπ' ἀλλήλων βοηθουμένων, καταχρηστικῶς δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλην τινα βοήθειαν βοηθούντων, ἀφ' ἧς καὶ συλλήπτωρ, βοηθός. *Ariſtoph.* Veſp. 733. ξυλλαμβάνει τῷ πράγματος. *Philoſtr.* in Heroic. συλλαμβάνω σοι τῷ ἄθλῳ. *Thomas.* συλλαμβάνει ὁ δεῦρο τῷ δεῦρο ἥκειν βοηθεῖ, ὃ καὶ συνεπιλαμβάνει λέγεται. Θουκυδίδης ἐν τῇ β. [8] καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ξυνεπιλαμβάνειν αὐτοῖς. *Thucyd.* I. 118. καὶ αὐτὸς ἦφι ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλέσειν καὶ ἄκλητος. & II. 54. *Iſocrat.* c. Demonic. ὁρῶ δὲ καὶ τὴν τύχην συλλαμβάνουσαν ἡμῖν, καὶ τὸν παρόντα καιρὸν συναγωνιζόμενον. *Ariſtoph.* Acharn. 205. Schol. διττὴ ἐστιν ἡ χρῆσις τοῦ συλλαβεῖν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις —— ἐὰν δὲ πρὸς δοτικὴν, σημαίνει φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ὡς Ἰσοκράτης —— ἴσον τῷ συναγωνιζομένῳ. καὶ Δημοσθένης ἐν α. φιλιππικῶν. *Alciphron* I. 17. Σκιρὰν κατὰ μέρος τὴν θάλασσαν ἀνεβόησεν, ὡς πλήθους ὅλου προσιόντος θύννων καὶ πηλαμίδων, καὶ ἡμεῖς πεισθέντες τῇ σαγήνῃ μονονεχὶ τὸν κόλπον ὅλον περιελάβομεν. εἶτα ἠνιώμεθα, καὶ τὸ βάρος μεῖζον ἦν ἢ κατὰ φορτίον ἰχθύων. ἐλπίδι δ' ἦν καὶ τῶν πλησίον τινας ἐκαλέσαμεν μερισὰς ἀποφαίνειν ἐπαγγελλόμενοι, εἰ συλλάβοιντο ἡμῖν καὶ συμπονέσαιεν. *Demoſth.* pro Cor. οἵ ἔτε χρήμασιν, ἔτε σώμασιν, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενὶ τῶν πάντων συνελάμβανον ἡμῖν.

8. Viderat morbos a Chriſto ſanari, at nunc agnoſcit etiam dominium eum habere in aquas & piſces *Pſal.* VIII. non ut illos occideret, quod Moſes fecit, ſed ut, quod majus eſt, eorum captura hominibus beneficium praeſtaret. *Exod.* VII.

Achilles Tat. V. p. 319. ἐξαίφνης προσπίπτει τοῖς γόνασιν ἡμῶν γυνὴ —— ἐλέησον με, ἔφη δέσποινα —— λέγει ἔν ἡ Μελίτη, ἀνάσχηθι νῦν, ὦ γύναι. *Plut.* Q. Rom. p. 290. C. ὁ δὲ προσπεσὼν τοῖς γόνασι.

ἁμαρτωλὸς] *Jud.* VI. 23. XIII. 22. 1. *Reg.* XVII. 18.

9. *Il.*

14 εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ
ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσ-
15 έταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ
συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐ-
16 τῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος. Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ
17 τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων. καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ Νομοδιδάσκαλοι, οἳ
ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἰερουσαλήμ· καὶ δύναμις
18 Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν πα-
19 ραλελυμένος· καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ μὴ εὑρόντες
— διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ
20 τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν
τ

καθὼς] ἃ 2.
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς] ἵνα εἰς μαρτύριον ὦν [& ex emendatione ᾖ] ὑμῶν τοῦτο D. *Marcion. Epiphan. H. Tertull.* IV. probante *J. Millio* prol. 290. 416. + ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι δύνασθαι αὐτὸν φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις, καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς καφαρναούμ D. ex *Marco*.
μᾶλλον ὁ λόγος] ὁ λόγος μᾶλλον D.
ὑπ' αὐτοῦ] — DL 1. 61. 69. 71. Colb. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1198. ἀπ' αὐτοῦ A. 2.
16. αὐτὸς δὲ] καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς 71.
ὑποχωρῶν] — 2. 71.
ἐν ταῖς ἐρήμοις] — 52.
καὶ] — 37.
17. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ 59. Codices *Latini*.
ἡμερῶν] συναγωγῶν 13.
καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι] αὐτοῦ διδάσκοντος συνελθεῖν τοὺς Φαρισαίους καὶ νομοδιδασκάλους D.
καὶ αὐτὸς] — 61. + ὁ Ἰησοῦς 16.
διδάσκων] + ὁ Ἰησοῦς 2. 12. 44. 73. + ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν 69. οἳ ἦσαν] ἦσαν δὲ D.
ἐληλυθότες] συνεληλυθότες A a prima manu. D 1. 69. Verſio *Armen. Cyrillus* in Jo. p. 254. συνελθόντες 56. 58. 61.
κώμης] — Verſio *Copt. Armen.*
καὶ Ἰερουσαλὴμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ] τοῦ D.
αὐτοὺς] αὐτὸν L. probante *T. Beza*. τοὺς ἀσθενοῦντας Evang. 11. πάλιας K.
18. ἐπὶ] + τὸ 72. αὐτὸν εἰσενεγκεῖν] εἰσενεγκεῖν αὐτὸν D. αὐτοῦ] αὐτῶν 69.
19. διὰ ποίας] ποίας ACDEKLM 1. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 12. 16. 28. 29. 34. 36. 38. 39. 44. 45. 46. 48. a prima manu. 52. 60. 64. 65. 68. 71. 72. 76. 80. 85. 86. 87. 91. 106. Evang. 5. 12. 18. 19. 20. Editio *Complut. Stephani* 1. *Geneu. Plantini, Wechelii, Bengelii, Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1078. πῶς 2. 11. 12. 14. 37. 40. 47. 49. 50. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 70. 83. Evang. 13. 17. Editio *Colinaei*. πόθεν 13. Evang. 3. 11. διὰ πόσας 42. + ὁδοῦ 27. 48. 51. 59. 68. 74. 80. 88. 89. 90. *Theophylact.*
ἀναβάντες] ἀνέβησαν D. ἀναβιβάσαντες 11. δῶμα] + καὶ 56. 58. 61.
διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ] καὶ διορυξαντες τοὺς κεράμους, ὅπου ἦν, καθῆκαν τὸ κραβάττον, σὺν τῷ παραλυτικῷ D.
εἰς τὸ μέσον] διὰ τοῦ τείχους 68.
20. καὶ ἰδὼν] ἰδὼν δὲ Ἰησοῦς D. + ὁ Ἰησοῦς C 69. Verſio *Syr.*

9. *Il.* δ. 79. θάμβος δ' ἔχεν εἰσοροῶντας. & ψ. 815. θάμβος δ' ἔχε πάντας ἀχαιούς.

10. *Polyaen.* 659. πολλοὶ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ ζωγρηθέντες ἐάλωσαν. *Joſ.* A. XIII. 6. 2. τὸν μὲν Ἰωνάθην ἐζώγρησε, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ πάντας ἀπέκτεινεν.

11. *Menander* Sicyon. ὁ πλέων κατήχθη. *Sextus Empir.* A. Phyſ. II. 68. πῶς δὲ καὶ νῆες ἀναχθεῖσαι ἐκ λιμένων εἰς ἑτέρους κατάγονται λιμένας. *Od.* α. 182. ξὺν νηὶ κατήλυθον. *Euſtathius.* ὅτι κατελθεῖν ὁ μόνον τὸ ἁπλῶς κάτω πως ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς λιμένα ἐλθεῖν, ὥσπερ καὶ καταβῆναι, καὶ καταπλεῦσαι, καὶ καταχθῆναι τὸ ἐλλιμενίσαι λέγεται. Τὸ μέντοι ἀπῶραι τῶ λιμένος, ἀνελθεῖν, καὶ ἀναβῆναι, καὶ ἀναπλεῦσαι, καὶ ἀναχθῆναι λέγεται. κατάπλους μὲν γὰρ ἡ εἰς τὸν λιμένα ἔλευσις, ἀνάπλους δὲ τὸ ἀνάπαλιν, ὡς τῆ θαλαττίᾳ ὑδατος ὑπερκειμένου γῆς. διὸ καὶ ὁ ποιητὴς μετ' ὀλίγα φησὶ· πρὶν ἐς Τροίαν ἀναβήμεναι, ἤγυν διὰ θαλάσσης ἐκεῖ ἀνελθεῖν. Ὅτι δὲ καὶ τὸ τὸν φυγάδα εἰς τὴν πατρίδα ἐλθεῖν κατελθεῖν λέγεται, δῆλον παρὰ τοῖς μισθ' ὅμηρον ἀτλικίζουσι. λέγεται δὲ καὶ αὐτὸ κατά τινα κυριολεξίαν, ἐπειπερ οἷα λιμὴν ἐκείνοις ἡ πατρὶς ὑποκειται κινδυνεῦσαι φθάσασιν. Et ſupra IV. 31. *Act.* VIII. 5.

15. *Thucyd.* VI. 46. ἐπειδὴ δῆλον ὁ λόγος. rumor dimanavit. *Plato.* *Xenoph.* Exped. Cyri I. δῆλον ὁ λόγος.

16. IX. 10. ὑποχωρέω ſenſim, clam recedo. me ſubduco. Verſio *Vulg.* ſecedebat. D. erat ſubtrahens ſe. *Il.* χ. 96. ὡς ἕκτωρ ἄσβεστον ἔχων μένος ἐχ ὑπεχώρει. *Thucyd.* . . . οἱ δὲ νικῶμενοι ὑπεχώρων. *Demoſth.* pro Coron. ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι —— οὐκ εἶξα, οὐδ' ὑπεχώρησα. *Xenoph.* Paed. III. οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει· & VI. ἡ Πάνθεια ὑποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας. *Lucian.* V. Hiſt. II. 32. ὑπεχώρει γὰρ προσιοῦσιν ἡμῖν καὶ ὑπέφευγε.

19. κεράμων] *Thucyd.* II. 4. λίθοις τε καὶ κεράμῳ βαλλόντων. 48. ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος τῆ οἰκήματος, καὶ διελόντες τὴν ὀροφὴν, ἔβαλλον τῷ κεράμῳ, καὶ ἐτόξευον κάτω. *Herodian.* I. 12. 16. εἰς τε τὰ δωμάτια ἀναβάντες λίθοις καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππεῖς. VII. 12. 12. ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτοὺς καὶ λίθων βολαῖς, τῶντε ἄλλων ὁρᾶκων.

καθῆκαν] *Act.* IX. 25. X. 11. XI. 5. *Alexandr.* probl. 1. διατί μᾶλλον κλίμακα κατίεμεν ἢ ἀνίεμεν; *Herodian.* II. 6. 14. καθέντες δὲ κλίμακα τὸν Ἰβλιανὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν. *Xenoph.* Hipparch. extr. οἱ δεδιδαγμένοι καὶ ἐπ' ὄχθης ἀναλλεσθαι, καὶ ἀφ' ὑψηλῶν ἀσφαλῶς κατιέναι.

κλινιδίῳ] *Dionyſius Hal.* VII. 76. ἦκε τις ἄρρωστος ἐπὶ κλινιδίου κομιζόμενος —— οὐσίας ἱκανῆς κύριος. & 68. καὶ ἐπειδὴ πάντα διεξῆλθεν, ἀναστὰς ἐκ τοῦ κλινιδίου, καὶ τὸν θεὸν ἀναβοήσας, ἀπῆει τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶν διὰ τῆς πόλεως οἰκάδε ὑγιής. *Plut.* de animi tranq. p. 466. C. δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον. p. 501. C. ὁ τῷ σώματι νοσῶν εὐθὺς καθεὶς ἑαυτὸν εἰς τὸ κλινίδιον. . . ἰατρὸς εἰσελθὼν πρὸς ἄνθρωπον ἐρρῳμμένον ἐν τῷ κλινιδίῳ. τοὺς καταχρυσοῦντας τὰ κλινίδια. Coriolan p. 225. B. καὶ τοῦ σώματος ἄφνω κα-

τ̃ πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο διαλο- 21
γίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες· Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφη-
μίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός; Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς 22
διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν· Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου· ἢ εἰπεῖν· Ἔγειραι 23
καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τ̃ γ̃ς ἀφιέναι 24
ἁμαρτίας, (εἶπε τῷ παραλελυμένῳ·) Σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου,
πορεύου εἰς τ̃ οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ᾧ κατέκει- 25
το, ἀπῆλθεν εἰς τ̃ οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τ̃ Θεόν. Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ 26
ἐδόξαζον τ̃ Θεόν· καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες· Ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.
Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευεῖν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώ- 27
νιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐ- 28
τῷ. Καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην —— ὁ Λευῒς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος 29
τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων, οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. Καὶ ἐγόγγυζον οἱ Γραμ- 30
μα-

εἶπεν] λέγει D.
αὐτῷ] τῷ παραλυτικῷ CDL 16. Versio *Copt. Syr. Goth. Æthiop. Arab. Cyrillus* l. c. —— 1. 33. Vers. *Vulg.*
ἄνθρωπε] τῷ ἀνθρώπῳ 1.
σοῦ] —— DF 40.
21. διαλογίζεσθαι] διαλέγεσθαι 49.
Φαρισαῖοι] + ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν D.
τίς ἐστιν οὗτος ὃς] τί οὗτος D. Versio *Copt.*
ἀφιέναι ἁμαρτίας] ἁμαρτίας ἀφιέναι D. ἁμαρτιας ἀφιέναι 1. *Cyrillus.*
μόνος] εἷς D 40. 67. Versio *Syra* posterior in margine. *Cyrillus.* ὁ] — D.
22. ἐπιγνοὺς] ἐπιγνὼν Edit. *Erasmi* 2. 3. γνους Evang. 11. ἀποκριθεὶς] — CD. Versio *Syr. Æthiop.*
εἶπε πρὸς αὐτοὺς] λέγει αὐτοῖς D. εἶπεν αὐτοῖς Colb. ὑμῶν] + πονηρὰ D. *Cyprianus.*
23 σοι] σου CDF. σου] — D. Evang. 20. Vers. *Goth. Vulg.*
ἔγειραι] ἔγειρε ACDFK 1. 15. 53. 59. 65. 69. 71. 72. Evang. 5. 20. 21. καὶ] — Versio *Syr.*
24. ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει 72.
ἐπὶ τ̃ γ̃ς ἀφιέναι ἁμαρτίας] ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τ̃ γ̃ς *Marcion, Epiphanius.*
ἀφιέναι] ἀφεῖναι D. εἶπε] λέγει D 49. 52. Versio *Vulg. Syr.*
παραλελυμένῳ] παραλυτικῷ CDFL 2. 33. 47. 56. 58. 61. 69. 91. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Cyrillus* A. V. *Theophylactus.* ἔγειραι] ἔγειρε CDEF 1. 69. 72. 80.
ἆρας τὸ κλινίδιόν σου] ἆρον τ̃ κραβάττον σου καὶ D. 25. αὐτῶν] πάντων 13. 69. Versio *Armen.*
ἐφ' ᾧ κατέκειτο] τὴν κλίνην D. Versio *Vulg. Syr.* utraque.
ᾧ] ὃ ACEL 3. 9. 12. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 51. 53. 60. 72. 73. 74. 85. 90. Evang. 3. 12. 20. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* ut 2. *Cor.* III. 15. τ̃ θεὸν ad τ̃ θεὸν] — DM 12. 13. 45. 69. 70. 86. 90.
26. ἅπαντας] πάντας E 2. Editio *Erasmi* 1.
ἐδόξαζον τ̃ θεὸν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου] ἐπλήσθησαν φόβου, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν A.
φόβου] θάμβου D a prima manu. θάμβους ex emendatione. ὅτι] — D.
παράδοξα] παράδοξον 61.
27. μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι] καὶ ἐλθὼν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, τὸν ἐπακολουθοῦντα αὐτῷ
ὄχλον ἐδίδασκεν· καὶ παράγων εἶδεν D. ἐξῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦ 69. Colb. Versio *Syr.*
καὶ ἐθεάσατο] θεάσασθαι, καὶ εἶδε 68. καὶ εἶδε AK 42. 63. 65. 72. καὶ θεασάμενος 64. + ὁ Ἰησοῦς 44.
Λευεῖ] Λευεὶ DK 48. 54 91. + τ̃ τοῦ Ἀλφαίου D. + καλούμενον C.
τελώνιον] τελωνεῖον 54. εἶπεν] λέγει D 69. Versio *Vulg.*
28. ἅπαντα] πάντα D 33. 91. ἅπαν M. ἠκολούθησεν] ἠκολούθει D 69.
29. δοχὴν μεγάλην ὁ Λευῒς αὐτῷ] Λευεὶ δοχὴν αὐτῷ μεγάλην D.
ὁ] — ACDF 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 85. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii, Bogardi, Theophylactus.*
Λευῒς] Λευεὶς AC Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Goth.* Λευεὶ D 54. 91. Vers. *Copt. Vulg. Copt.*
αὐτῷ] —— 71. τῇ οἰκίᾳ] τῷ οἴκῳ K 42. 63. 72.
ἦν] + ὁ Editio *Complut.* —— F. τελωνῶν πολὺς] πολὺς τελωνῶν CD 1. 69. Versio *Syr.*
ἄλλων] ἁμαρτωλῶν 91. οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι] ἀνακειμένων D.

ριβέντος ἀκρατὴς γενέσθαι. ταῦτα δ' ἐν κλινιδίῳ φοράδην κομισθεὶς εἰς τὴν σύγκλητον ἀπήγγειλεν. ἀπαγγείλας δ', ὡς φασὶν, εὐθὺς ἤσθετο ῥωνύμενον αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἀναστὰς ἀπῆλθε δι' αὐτῆς βαδίζων. θαυμάσαντες ἓν οἱ βουλευταὶ de Tito Latino. ad princ. indoct. p. 781. D. Ἀριστόδημος ὁ ἀργεῖος εἰς ὑπερῶον οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιῤῥάκτην, ἧς ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε. *Aristoph.* Lysistr. 915. φέρε νῦν, ἐνέγκω κλινίδιον νῶν. κι. μηδαμῶς ἀρκεῖ χαμαὶ νῶν. *Pollux* X. 32. ἐν δὲ τῷ κοιτῶνι δεῖ μὲν εἶναι καὶ κλίνην τινα, ἢ κλινίδιον, ὡς ἐν Λυσιστράτῃ ἀριστοφάνης, ἢ κλινάριον, ὡς ἐν Δαιταλεῦσι.

26. ἔκστασις ἔλαβεν] *Il.* λ. 402. φόβος ἔλλαβε πάντας. *Plato* . . . . . λαμβάνει μοι δέος. Epist. ἄλλαι σε ἀπορίαι λήψονται. *Xenoph.* Paed. V. ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. inf. VII. 16. 1. *Cor.* X. 13.

παράδοξα] *Lucian.* de Calumn. 21. τὰ παράδοξα τῶν ἀκροσμάτων. *Augustin.* Princip. Rhetor. Vulgo etiam Olympionicas & caeteros victores certaminum paradoxos vocant, magis consuetudine, quam ratione ducti: nam ut opinor, παράδοξον est, quod est παρὰ τὴν δόξαν i. e. contra opinionem bonam. *Suidas.* παράδοξον, θαυμαστὸν, ἀπροσδόκητον. *Plin.* Epist. IX. 26. Sunt maxime mirabilia, quae maxime inexspectata, utque Graeci magis exprimunt παράδοξα. *Sapient.* V. 2. XIX. 5. *Sir.* XLIII. 25. *Exod.* XI. 7. *Jos.* A. IV. 2. 3. ἐκπλαγέντες ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς θέας. V. 2. 3. παράδοξον ἦσαν θέαμα.

29. δοχὴν] *Hesychius.* δοχὴν, ἄριστον. *Gen.* XXI. 8. *Esth.*

ματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες· Διατί μετὰ τελωνῶν
31 καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· Οὐ χρείαν
32 ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι-
33 καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Διὰ τί οἱ μαθη-
ταὶ Ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ
34 ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
35 ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ
36 ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγε δὲ καὶ παραβο-
λὴν πρὸς αὐτούς· Ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαι-
όν· εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ —— ἐπίβλημα τὸ
37 ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ
38 νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· Ἀλλὰ οἶνον νέ-
39 ον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον· καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν, εὐθέ-
ως θέλει νέον· λέγει γάρ· Ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

Ἐγέ-

μεθ' αὐτῶν] καθ' αὐτὸν 69. μεθ' αὐτοῦ 1. Versio *Syra* posterior in margine.
30. ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν & οἱ φαρισαῖοι] οἱ φαρισαῖοι & οἱ γραμματεῖς ἐγόγγυζον D. ἐγόγγυζον οἱ φαρισαῖοι & οἱ γραμματεῖς αὐτῶν CL 1. Versio *Copt. Vulg. Arab.* ἐγόγγυζον] διεγόγγυζον 36. 40. 57.
αὐτῶν] — F 46. 52. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Sax. Syr. Copt.* vid. *Jo.* V. 1. VII. 2. *Matth.* XI. 1. XII. 9.
μετὰ] + τῶν AD 1. 10. 11. 12. 44. 69. 72. 73. 83. 90. Colb. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Goth.*
ὁ Ἰησοῦς] — 44.
ὑγιαίνοντες] ἰσχύοντες 13. 29. 51. 69. 71. 86. Versio *Copt.*
32. ἐλήλυθα] ἦλθον D 1. 28. 68. 106. *Theophylactus.*
33. εἶπον] εἶπαν CD.
Ἰωάννου] + & οἱ μαθηταὶ τῶν φαρισαίων D 91.
ὁμοίως & οἱ τῶν φαρισαίων] — D.
34. δὲ] + Ἰησοῦς CDL 1. 11. 33. 64. 69. 80. Ev. 12. Vers. *Goth. Copt. Syra* posterior in marg. *Æthiop. Arab.* δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι] δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐφ' ὅσον ἔχουσιν τὸν νυμφίον μεθ' ἑαυτῶν D.
ἐν ᾧ] ἕως 29. 71.
35. καὶ] — CF 48. 49. 59. 62. 69. 83. Codex *Stephani*. Versio *Vulg. Syr.*
ἀπαρθῇ] ἀρθῇ 1.
νυμφίος] + & M 1. 49. 59. 69.
36. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 69.
ἐπίβλημα prius] + ἀπὸ DL 1. 33. 69. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
καινοῦ] + σχίσας DL 1. 33. Versio *Copt.*
ἐπιβάλλει] βάλλει 64. 91.
ἱμάτιον παλαιὸν] ἱματίῳ παλαιῷ M. *Dial. c. Marcionit. Theophylactus.*
σχίζει] σχίσει CDL 5. 36. 40. 60. Evang. 19. Codices *Latini.*
& τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ ἐπίβλημα τὸ] τὸ ἐπίβλημα, & τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ Editio *Erasmi.*
συμφωνεῖ] συμφωνήσει ACDL 5. 33. 36. 40. 53. 57. 60. 91. *Marcion* ap. Epiphan. H. 42.
ἐπίβλημα τὸ] τὸ ἐπίβλημα Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*. τὸ ἐπίβλημα τὸ CL 1. 69. 106. τὸ AEFKM 2. 3. 9. 10. 28. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 59. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Stephani* 1. 2. Versio *Goth. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1378.
ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ] τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ ἐπίβλημα D.
37. βάλλει] ἐπιβάλλει C.
ῥήξει] ῥήσει C 106. Codices *Latini.*
ὁ νέος] — 71.
νέος οἶνος] οἶνος ὁ νέος DM 106. οἶνος 44.
ἀσκοὺς posterius] + τοὺς παλαιοὺς D. Vers. *Copt. Armen.*
38. βλητέον] βάλλουσι D. Codices *Latini. Dial. c. Marcion.*
& συνηροῦνται] τηροῦνται D.
39.] —— D. Codices *Latini.*
εὐθέως] — 1. Versio *Copt. Armen.*
θέλει] ἐθέλει A.
γάρ] + ὅτι K.
χρηστότερος] χρηστὸς L. Versio *Copt.*

Esth. I. 3. *Athenaeus* VIII. p. 348. F. ex Machone. ψάλτης κακὸς Στρατόνικον ἐστίαν ποτε —— ἕως δὲ λαμπρᾶς καὶ φιλοτίμου τῆς δοχῆς.

32. *Thomas.* ἦλθε κοινόν· ἐλήλυθε δὲ ἀτλικὸν.

33. πυκνὰ] *Il.* σ. 318. πυκνὰ μάλα στενάχων. *Od.* ρ. 198. πίθην πυκνὰ ῥωγαλέην. *Aristoph.* Vesp. 1105. πυκνὸν νεύοντες εἰς τὴν γῆν. *Theophrast.* de folio abiet. πυκνὸν ἔτως, ὥστε μηδ' ὑετὸν διϊέναι. *Aristot.* Rhet. I. 2. πυκνὸν ἀναπνεῖ. *Alex. Aphrodis.* problem. οἱ πυκνὰ λεόμενοι. frequenter.

39. Vini veteris bonitas atque suavitas proverbio celebrari solet. *Plut.* Mario. p. 431. C. οἰκέτην ἔπεμψε πρός τινα τῶν ἐγγὺς καπήλων ληψόμενον οἶνον. διαγευομένῳ δὲ ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίονα μετρῆσαι κελεύοντος ἠρώτησεν ὁ κάπηλος, ὅ τι παθὼν ἐχὶ τὸν νέον, ὥσπερ εἰώθει, ὠνεῖται, καὶ δημοτικὸν, ἀλλὰ τὸ σπουδαῖόν καὶ πολυτελῆ. *Lucian.* de Mercede Cond. 26. τῶν ἄλλων ἡδίστου τε καὶ παλαιότατον οἶνον πινόντων, μόνος σὺ ποτηρόν τινα καὶ παχὺν πίνεις. *Pindar.* Olymp. IX. 73. αἶνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὑμνων νεωτέρων. *Herodian.* V. 5. 18. τοῖς τε βωμοῖς ἐπιτίθει, παντοδαποῖς ἀρώμασι σωρεύων, οἶνόν τε τῶν παλαιοτάτων καὶ καλλίστων πολλὰς ἀμφορέας τῶν βωμῶν καταχέων. *Athenaeus* I. p. 25. F. εὔβυλος δὲ φησιν, ἄτοπον τὸ τὸν μὲν οἶνον εὐδοκιμεῖν ἀεὶ παρὰ ταῖς ἑταίραις τὸν παλαιὸν, ἄνδρα δὲ μὴ τὸν παλαιὸν, ἀλλὰ τὸν νεώτερον. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἄλεξις σχεδὸν ἀπαραλλάκτως, τῷ σφόδρα μόνον κειμένῳ ἀντὶ τοῦ ἀεὶ. ὄντως δὲ παλαιὸς οἶνος οὐ πρὸς ἡδονὴν μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγίειαν

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί. 1
Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; 2
Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαβὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; 3
Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε, καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ· οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 4 5
Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ διδά- 6

1. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο αὐτὸν D. ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ] τοῖς σάββασιν Evang. 2. 16. δευτεροπρώτῳ] — L. 1. 33. 69. a prima manu. Codices *Latini*. Verſio *Syr.* prior, poſterior vero in margine notat: Non eſt in omnibus exemplaribus. *Copt. Æthiop. Arab.* δευτέρῳ πρώτῳ Editio *Aldi*. διαπορεύεσθαι] πορεύεσθαι 91. αὐτὸν] — D 28. τῶν] — A 1. 72. σπορίμων] σπορημάτων 69. καὶ ἔτιλλον] ἔτιλλον δὲ 1. καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο τίλλειν D. τοὺς στάχυας καὶ ἤσθιον] καὶ ἤσθιον τοὺς στάχυας CL. καὶ ἤσθιον ψώχοντες ταῖς χερσὶν] τοὺς ψώχοντες ταῖς χερσὶν ἤσθιον D. + αὐτῶν C. Verſ. *Syr. Copt.*

2. εἶπον αὐτοῖς] ἔλεγεν αὐτῷ D. εἶπον C. a prima manu L. 1. Verſio *Copt.* Codices *Latini*. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι] ἴδε, τί ποιοῦσιν οἱ μαθηταί σου τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστιν D. ποιεῖν] — 69. Verſio *Vulg.* ἐν] — L Colb. τοῖς σάββασι] ἐν σαββάτῳ 1. 3.

3. καὶ ἀποκριθεὶς] ἀποκριθεὶς δὲ D. πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς A. 72. Colb. Verſio *Syr.* ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν πρὸς αὐτοὺς D. ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς 1. εἶπεν ὁ Ἰησοῦς 63. 68. Evang. 3. οὐδὲ] + ποτε DHL. ὅπότε] ὅτε CDL 1. 69. 91. μετ' αὐτοῦ ὄντες] σὺν αὐτῷ D. μετ' αὐτοῦ L 1. 69. Colb. Verſio *Syr.*

4. ὡς] — D Marcio ap. Epiph. πῶς CL 1. 3. 33. 69. Evang. 5. Verſio *Goth. Copt.* εἰσῆλθεν] εἰσελθὼν D. τοὺς ἄρτους] τ' ἄρτον 69. προθέσεως] προσθέσεως D. ἔλαβε καὶ] — DK 1. 13. 15. 16. 34. 36. 39. 42. 63. 68. 69. 72. Evang. 24. *Theophylactus MS.* λαβὼν C. a prima manu L Verſio *Syr. Copt. Æthiop. Theophylactus* editus. καὶ τοῖς] τοῖς L. 1. Verſio *Syr. Vulg. Goth. Theophylactus* ed. οὓς οὐκ ἔξεστι] οἷς οὐκ ἐξὸν ἦν D. οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ M. οὓς οὐκ ἔστι 69. μόνους] μόνον 3. 9. 47. 50. 53. 61. 72. μόνοις D. 78. Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine. Codd. *Latini*. τοὺς ἱερεῖς] τοῖς ἱερεῦσιν D. 47. 54. 78. Codices *Latini*.

5.] τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου. D. & in Verſ. Latina: Eodem die videns quendam operantem ſabbato, & dixit illi: Homo, ſiquidem ſcis, quod facis, beatus es: Si autem neſcis, maledictus & travaricator legis. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 64. ὅτι] — 1. *Marcion* ap. Epiphan.

6.] καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν σαββάτῳ, ἐν ᾗ ἦν ἄνθρωπος ξηρὰν ἔχων τὴν χεῖρα D. ἐν] ἐν L. 1. 33. 47. 51. 64. 69. Editio *Complut. Plant. Genev.* Verſio *Copt.* Codices *Latini. Cyrillus* in Jo. p. 258. probante *J. Millio.* prol. 1101. ἦν posterius] — 3. 36. ἐκεῖ ἄνθρωπος] ἄνθρωπος ἐκεῖ 1. *Cyrillus*.

7. παρετήρουν] παρεληρούντο ADLM 1. 3. 9. 14. 33. 42. 63. 64. 72. 91. *Cyrillus*. παρετηροῦντο δὲ] δὲ παρελήρουν 69. δὲ] — D. Verſio *Copt.* τε Evang. 17. αὐτὸν] — AEFK 1. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 16. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 72. 83. 85. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 15. 16. 18. 19. 24. Editio *Complut. Genev. Plantin. Weckel. Stephani* 1. 2. *Colinaei, Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1345. γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι] Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς 3. ἐν] — DK 47. 61. 62. 63. 66. 83.

προσφορώτερος. p. 36. F. Alexis. οἶνον δὲ τὸν παλαιότατον σπεδάζομεν. & XIII. p. 585. E. πέμψαντος δέ τινος αὐτῇ τῶν γναρίμων οἶνον χρηστὸν μὲν, ὀλίγον δὲ, καὶ λέγοντος ὅτι δεκαετής ἐστι μικρὸν, ὡς πολλῶν ἐτῶν, ἔφη. *Euſtath.* in Od. β. p. 340. ἐν δὲ πίθοι οἴνοιο παλαιοῦ ἡδυπότοιο. οἶνον δὲ παλαιὸν ὁμήρῳ εἰπόντος, οἱ ὕστερον ἀσεί- ως μεταλαβόντες γέροντα τὸν τοιοῦτον εἶπον, οἷον γέρων Φάσιος οἶνος, ὅπερ ἡδύτερον ὁ κωμικὸς ἁλιεὺς φράζων φησὶν· οἶνος καὶ μάλα πολύς γε ὀδόντας ἐκ ἔχει, ἡδὺ σαπρὸς γέρων δαιμονίως. *Lucian.* Aſin. 3. οἶνος ἡδὺς καὶ παλαιὸς ὢν. *Galen.* de Antidot. 1. ἀκηκόατε γὰρ αἰεὶ τὸν περιφερόμενον λόγον τοῦτον, ὡς τ' ἄλλα πάντα γηρᾷ τῷ χρόνῳ πλὴν οἴνου. L. XII. 1. 3. D. Cum quid mutuum dederimus, etſi non cavimus, ut aeque bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quae ex eodem genere ſit, reddere, veluti vinum novum pro vetere. *Columella* III. 4. fere omne vinum eam qualitatem ſortitur, ut vetuſtate acquirat bonitatem. *Plaut.* Caſina prol. 5. Qui utuntur vino vetere, ſapientes puto. Sticho. V. 6. 8. Redde cautionem veteri pro vino novam. *Cic.* Laelio 19. Veterrima quaeque, ut ea vina, quae vetuſtatem ferunt, eſſe debent ſuaviſſima. *Horat.* Epiſt. II. 1. 34. Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit. *Ovidius* de A. A. II. 695. Qui properant, nova muſta bibant: mihi fundat avitum conſulibus priſcis condita teſta merum. *Lactantius* VI. 2. Religioſos ſe putant, ſi templa ac aras hoſtiarum ſanguine cruentaverint, ſi focos odorati ac veteris vini profuſione madefecerint. *Lucan.* IV. 381. Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus. *Tibullus* III. 2. Et primum annoſo ſpargant collecta Lyaeo. *Statius* Sylv. IV. 6. 5. Neque enim ludibria ventis hauſimus, aut epulas diverſo e ſole petitas, vinaque perpetuis aevo certantia faſtis. *Martial.* III. 61. Centenis quod emis pueros, & ſaepe ducentis, Quod ſub rege Numa condita vina bibis. & VII. 68. Potavi modo conſulare vinum. Quaeris, quam vetus atque liberale. *Alcimus Avitus* I. 3. Fervebat priscum cryſtallo algente Falernum. *Catull.* Epigr. XXIV. Miniſter vetuli puer Falerni, Ingere mi calices amariores. *Seneca* Epiſt. 67. In vino

7 δάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. Παρετήρουν δὲ — αὐτὸν: οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐ-
8 τοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν
9 χεῖρα· Ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐ-
τούς· Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τι· Ἔξεστι τοῖς σάββασιν· ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυ-
10 χὴν σῶσαι, ἢ ἀπολέσαι; Καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτούς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ·
Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτω· καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ
11 ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας· καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ
Ἰη-

ὑμᾶς· Τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν; αὐτῷ

θεραπεύσει] θεραπεύσῃ ADL 72. θεραπεύσῃ Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. + αὐτὸν M. 33. 69. Evang. 21. Editio *Complut.*
εὕρωσι κατηγορίαν] κατηγορίαν εὕρωσι 72.
κατηγορίαν] κατηγορῆσαι D. κατηγορεῖν 1. 65. Verſio *Syr.* utraque, ſed poſterior habet editam in margine. *Vulg. Goth.* + κατ' FKL 4. 6. 12. 15. 33. 40. 46. 48. 49. 50. 52. 56. 57. 58. 59. 61. 63. 64. 68. 72. 80. 86. 90. 91. Evang. 12. 13. 14. 17. 18. Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. *Bogardi.* Verſio *Copt. Cyrillus. Theophylactus.*
8. ᾔδει] γινώσκων D Verſio *Syra* ſecunda in margine. Ὁ εἶπε] εἶπεν δὲ L. 1. 33. 69. 91. Codd. *Latini.* λέγει D.
τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα] τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηρὰν D. ἀνθρώπῳ] ἀνδρὶ L 1. 33. 91. *Cyrillus.*
ξηρὰν] ἐξηραμμένην KM 40. 42. 53. 63. 68. 72. τὴν ξηρὰν A.
ἔγειραι] ἔγειρε D. ἔγειρε AEFK 1. 15. 53. 63. 65. 69. 71. Evang. 20.
εἰς τὸ μέσον] ἐν τῷ μέσῳ D. Codices *Latini.* ὁ δὲ] Ὁ DL 1. Codices *Latini. Cyrillus.*
ἔστη] ἐστάθη D. 9. οὖν] δὲ D. 33. 69. Verſio *Vulg.*
ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς] πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς 72. 74. 89. 90. ἐπερωτήσω] ἐπερωτῶ L Verſio *Vulg. Copt.* ἐρωτήσω 1.
τι] τί DL. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus.* *Tί* ſequentibus jungunt E 1. 2. 16. 34. 35. 38. 39. 40. 44. 72. 78. 90. Colb. tres Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 16. 17. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Plantin. Bengelii*, *E. Schmidii. Geneu.* Verſio *Goth. Syr.* utraque, *Belg.* τοῖς σάββασιν] τῷ σαββάτῳ DL Codices *Latini*, *Cyrillus.*
ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι AEFKM. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 16. Colb. 29. 34. 35. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 71. 72. 76. 78. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine. *Æthiop. Theophylactus.* prob. *J. Millio* prol. 1101. + οἱ δὲ ἡσύχασαν D. 27. 54. 64. 80. 86. 88. Colb.
10. πάντας αὐτοὺς] αὐτοὺς πάντας D Verſ. *Syr.* + ἐν ὀργῇ D. 1. 11. Codd. *Lat.* μετ' ὀργῆς 13. 69. Verſ. *Sax.* εἶπε] λέγει D.
τῷ ἀνθρώπῳ] αὐτῷ AEFKM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 47. 48. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 85. 86. 89. 90. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 16. 18. 19. 20. 24. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, ſed poſterior habet editam in margine. *Copt.* Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*
ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτω] Ὁ ἔξεστιν D. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, ſed poſterior habet editam in margine. *Æthiop. Arab. Copt. Armen.* ὁ δὲ ἔξεστιν 1. 13. 69.
οὕτω] — AEFLM 2. 9. 11. 12. 28. 29. 33. 34. 36. 38. a prima manu 39. 44. 47. 48. 51. 56. 58. 60. 61. 67. 76. 85. 86. 87. 106. Evang. 2. 11. 12. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Eraſmi. Aldi*, *Bengelii.* Verſio *Goth. Syra* poſterior cum obelo. *Theophylact.*
ἀπεκατεστάθη] ἀπεκαθεστάθη ADEKL. 2. 3. 9. 10. 33. 44. 60. 64. 69. 71. 73. Evang. 13. 14. 17. ἀπεκαθεστη 1.
ὑγιὴς] — AD. 1. 33. 39. 42. 46. 52. 67. 69. 72. 85. Verſio *Syr.* utraque. *Theoph.* probante *Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1345.
ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη] — L 34. a prima manu 63. Verſio *Vulg. Copt. Armen.* probante *H. Grotio.*
ὡς ἡ] ὡς καὶ ἡ D. 1. ὡσεὶ 60.
ἄλλη] + καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. D. ex comm. 5.
11. ἀνοίας] ἄνοιας *J. Boiſſius.* διελάλουν] διελογίζοντο D. συνελάλουν 33. ἐλάλουν K 60. 63. 67. 68. 72.
ἀλλήλους] + λέγοντες A M. Verſio *Syra* poſterior cum obelo. τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ] πῶς ἀπολέσωσιν αὐτὸν. D.
ποιήσειαν] ποιήσειεν A. 33. 69. 91. ποιήσαιεν L 1. 69.

vino nimis veteri ipſa nos amaritudo delectat. de vita Beat. 17. quare cultius tibi rus eſt, quam naturalis uſus deſiderat? cur non ad praeſcriptum tuum coenas? cur tibi nitidior ſuppellex eſt? cur apud te vinum aetate tua vetuſtius bibitur? Q. Nat. IV. extr. Non contenti vina fundere veterana, & per ſapores aetatesque diſponere, invenimus, quomodo ſtiparemus nivem. *Apulej.* Miles II. Commodum meridies acceſſerat, & mittit mihi Byrrhena Xeniola, porcum opimum, & quinque gallinulas, & vini cadum in aetate pretioſi. *Juvenal.* XIII. 214. Albani veteris pretioſa ſenectus diſplicet, oſtendas melius. *Aboth* IV. 20. R. Joſe dicit: Qui diſcit a junioribus cui ſimilis eſt? Comedenti uvas acerbas, & bibenti vinum e torculari. Qui autem diſcit a ſenioribus, cui ſimilis? Comedenti uvas maturas, & bibenti vinum vetus. Ribbi dicit: ne inſpicias cantharum, ſed potius quod in eo eſt. Aliquando enim cantharus novus plenus eſt vino veteri, interdum vero in cantharo veteri eſt vinum novum. *Sirac.* IX. 13.

Phariſaeorum auſteritas comparatur vino novo: Chriſti lenitas vino veteri.

1. *Clemens.* Strom. VI. p. 458. ex libro, cui titulus erat: κήρυγμα Πέτρ. de Judaeis. λατρεύοντες ἀγγέλοις καὶ ἀρχαγγέλοις, μηνὶ καὶ σελήνῃ καὶ ἐὰν μὴ σελήνη φανῇ, σάββατον οὐκ ἄγουσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, οὐδὲ νουμηνίαν ἄγουσιν, οὔτε ἄζυμα, οὔτε ἑορτὴν, οὔτε μεγάλην ἡμέραν. Ex. IX. 32. XII. 2. 18. *Zach.* VIII. 19. Intelligo ראישון שבשני, primum ſabbatum menſis ſecundi, quo legebatur Paraſcha XXXI. *Emor*, ex *Levit.* XXI. 1. ad XXV. 1. in qua reperitur lex de panibus ſacris (cap. XXIV. 9.) de qua Chriſtus hic loquitur. Vidi autem ex Calendario Judaico, intra annos CXXVII lectionem hujus ipſius Paraſchae ſive Sectionis vicies ſepties in terra Israëlis incidere in primum ſabbatum menſis ſecundi Jiar. *Ezech.* XLIV. 16.

Heſychius ψώχοντες, λεπτύνοντες.

3. ὁπότε] *Il.* α. 339. ὁππότε μὲν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι. *Xenoph.* Hell. VI. init. ὁπότε μὲν ἐνδὸς εἴη.

11. *Iſocrat.* Panathen. καὶ τίς ἐκ ἂν καταγνοίη

Ἰησῦ. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι· καὶ ἦν 12
διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μα- 13
θητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε· (Σίμω- 14
να, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φί-
λιππον καὶ Βαρθολομαῖον· Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Σίμωνα 15
τὸν καλούμενον Ζηλωτήν· Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδό- 16
της) Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ· καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, 17
καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου
καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· Καὶ οἱ ὀχλούμενοι 18
ὑπὸ

12. ταύταις] ἐκείναις D. ἐξῆλθεν] ἐξελθεῖν αὐτὸν ADL. 12. 33. προσεύξασθαι] καὶ προσεύχεσθαι D. τοῦ Θεοῦ] — *Marcion.* & *Tertullian.* c. Marc. IV. 13. προσεφώνησε] ἐφώνησεν D. 1. Colb. ὃν] ἐξ 28. 51. 53. 74. 89. 90. 91. ὠνόμασε] ἐκάλεσε D 36. 40. 53. 57. + πρῶτον D.
14. Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασε] — 12. 69. ὠνόμασε Πέτρον] Πέτρον ἐπωνόμασε D.
αὐτοῦ] + ℭ DK. 33. 42. 49. 61. 91. 106. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
Ἰωάννην] + τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὓς ἐπωνόμασεν βοανηργές, ὃ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς, ℭ D. + καὶ L. 33. Versio *Syr.*
Βαρθολομαῖον] + ℭ D. 15. Ματθαῖον] Μαθθαῖον. D. Θωμᾶν] + τὸν ἐπικαλούμενον Δίδυμον ℭ D a prima manu. + ℭ 33
τοῦ] — L 1. 69. Ζηλωτήν] + ℭ DFL. 69. Versio *Copt. Syr. Vulg.*
16. Ἰσκαριώτην] Σκαριὼθ D Versio *Syr.* Ἰσκαριὼθ L. 33. *Marcion. Epiphanius.*
ℭ posterius] — L. 53. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini. Marcion* t. Epiphan.
17. ℭ καταβὰς] καταβὰς δὲ 106. + ἐκεῖθεν 61. ex emendatione. μεταβὰς ἐκεῖθεν 69.
μετ' αὐτῶν] ἐν αὐτοῖς *Marcion* t. Epiphanio. τόπου] τοῦ E. 3. 33. 44. 45. a prima manu 50. 73. 87.
ὄχλος] + πολὺς 1. αὐτοῦ prius] — 15.
τοῦ λαοῦ] — 1. 67. Colb. τῆς prius] — DF.
Ἱερουσαλὴμ, ℭ τῆς παραλίου Τύρου ℭ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον] ἄλλων πόλεων ἐληλυθότων D.
παραλίου] + ℭ Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Σιδῶνος] + ℭ ἄλλων πόλεων Versio *Goth.*
ἦλθον] ἦλθαν L. 18. ὀχλούμενοι] ἐνοχλούμενοι AL. 1.
ὑπὸ] ἀπὸ ADF 29. 51. 57. 71. 74. 83. 86. Evang. 19. 24.
ℭ posterius] — ADL. 33. 85. Versio *Copt. Vulg. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1078. + ἅπαντες 69.

μυς πολλὴν ἄνοιαν; & ad Philip. πολλῆς ἦν ἀνοίας ἂν εἴη μισὸς. & in Panath. εἰς τοῦτ' ἦλθον οὐκ ἀνοίας, ἀλλὰ μανίας.

12. διανυκτερεύων] *Hesychius.* νυκτερεύειν, ἀγρυπνεῖν, ἀγρύπνοι. Gloſſar. *Philoxeni* pernoctat & pervigilat διανυκτερεύει, παννυχίζει. *Pollux* I. 64. τὸ δὲ ὅλης τι παρᾶξαι ἡμέρας ἡμερεῦσαι καὶ διημερεῦσαι. 71. τὸ δὲ δι' ὅλης νυκτὸς διανυκτερεῦσαι. *Plato* Phaedon. init. ἥκομεν παρὰ τὸν Σωκράτη, καὶ τὰ ἄλλα διημερεύομεν μετ' αὐτοῦ. *Herodian.* I. 16. 12. τὸν τοῦ Θαλάμου προεῖπε τὰ ἐκείνου αὐτῷ παρασκευασθῆναι, ὡς διανυκτερεύσων ἐν τῷ τῶν μονομαχῶν καταγωγίῳ. V. 5. 15. διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ στρατοπέδου. VIII. 1. 11. διανυκτερεύσαντες ἔν οἱ μὲν ἐν τῇ πόλει ἐν ἀθύροις καὶ κοιναῖς [l. κιναῖς] πάντων οἰκίαις, οἱ δ' ἐν τῷ πεδίῳ. *Joſ.* B. II. 14. 7. ἀναχωρήσαντες δὲ εἰς τὰς οἰκίας μετὰ δέους καὶ ταπεινότητος διενυκτέρευσαν. I. 29. 2. λάθρα δὲ διενυκτέρευε σὺν ἐκείνοις. *Heſychius.* διανυκτερεύοντες, ἀγρυπνοῦντες πᾶσαν τὴν νύκτα.

τῇ προσευχῇ] *Juvenal.* III. 296. Ede, ubi conſiſtas, in qua te quaero proſeucha. *Schol.* προσεύχεσθαι Graece orare dicitur. Et proſeucha, locus Judaeorum, ubi orabant. *Act.* XVI. 13. 16. *Cleomedes* in 11. circularis inſpectionis libro adverſus Epicurum: τὰ δὲ ἀπὸ μέσης προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτούντων Ἰουδαϊκά τινα καὶ παρακεχαραγμένα. *Artemidorus* III. 53. προσευχὴ, καὶ μεταίται, καὶ πάντες ἄνθρωποι —— πτωχοὶ λύπην προαγορεύουσι· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄπεισιν εἰς προσευχὴν, μὴ οὐχὶ φροντίζων σφόδρα· τοῦτο δὲ κ. τ. λ. *Joſ.* A. XIV. 10. 23. Decretum Halicarnaſſenſium δέδοκται ἡμῖν, Ἰουδαίων τοὺς βουλομένους ἀνδράσι καὶ γυναῖκας τάττεσθαι ἄγειν, καὶ τὰ ἱερὰ συντελεῖν κατὰ τοὺς Ἰουδαϊκοὺς νόμους, καὶ τὰς προσευχὰς ποιεῖσθαι πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατὰ τὸ πάτριον ἔθος. & Vit. 53. διὰ τὸ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν εἶναι σαββάτου. 54. κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἣν ἡμέραν συνάγονται πάντες εἰς τὴν προσευχὴν, μέγιστον οἴκημα πολὺν ὄχλον ἐπιδέξασθαι δυνάμενον —— καὶ πάντως ἂν εἰς σάσιν ἐχώρησαν, εἰ μὴ τὴν σύνοδον διέλυσεν ἐπιλθοῦσα ἕκτη ὥρα, καθ' ἣν τοῖς σάββασιν ἀριστοποιεῖσθαι νόμιμόν ἐστιν ἡμῖν, καὶ τῇ ἐπιούσῃ περὶ πρώτην ὥραν ἦκον ἀπὸ τῶν ταριχέων, καταλαμβάνω δὲ συναγόμενον ἤδη τὸ πλῆθος εἰς τὴν προσευχὴν. 56. Ἀνανίας —— εἰσηγεῖτο τοῖς πλήθεσι παυδημεὶ νηστείαν εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τῷ Θεῷ προβέσθαι, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐκέλευσεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀναπλεῖν παρεῖναι. 57. ἤδη δὲ ἡμῶν τὰ νόμιμα ποιούντων, καὶ εἰς εὐχὰς τραπομένων. 1. *Macc.* III. 46. 47. *Philo* legat. ad Caj. T. 2. p. 565, 2. τῶν προσευχῶν, πολλαὶ δὲ εἰσι καθ' ἕκαστον τμῆμα τῆς πόλεως, τὰς μὲν ἐδενδροτόμησαν, τὰς δὲ αὐτοῖς θημελίοις κατίσκαψαν, εἰς ἃς δὲ καὶ πῦρ ἐμβαλόντες ἐνέπρησαν προσευχὰς, ὅσας μὴ ἐδυνήθησαν ἐμπρῆσαι καὶ κατασκαφαῖς ἀφανίσαι, —— εἰκόνας γὰρ ἐν ἁπάσαις ἵδρυτο Γαΐῳ, ἐν δὲ τῇ μεγίστῃ καὶ περισημοτάτῃ. & p. 574. 3. D. ἐξέσται δὲ προσελθεῖν ἢ διᾶραι τὸ σῶμα περὶ προσευχῶν τῷ λυμεῶνι τῷ πανιέρᾳ; δῆλον γὰρ ὡς οὐ φροντιεῖ τῶν ἀφανεστέρων καὶ τιμῆς ἐλαττόνος ἠξιωμένων, ὁ τὸν περισημότατον καὶ ἐπιφανέστατον νεὼν καθυβρίζων. p. 567, 27. τοσοῦτον ἐνεργεῖτε ἐν μυ. ἐνιαυτοῖς, ὃς ἐπεκράτησεν αἰγύπτῳ, παρεκωλύψαντο, μηδὲν ἐν προσευχαῖς ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ ἄγαλμα, μὴ ξόανον, μὴ γραφὴν ἱδρυσάμενοι. & p. 568, 26. πῶς ἂν ἀπεδέχετο τὴν πέραν τοῦ Τιβέρεως ποταμῷ μεγάλην τῆς Ῥώμης ἀποτομὴν, ἣν ἐκ ἡγνόει κατεχομένην καὶ οἰκουμένην πρὸς Ἰουδαίων. ῥωμαῖοι δὲ ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες, αἰχμάλωτοι γὰρ ἀχθέντες εἰς Ἰταλίαν, ὑπὸ τῶν κτησαμένων ἠλευθερώθησαν, ἀδὴν τῶν πατρίων παραχαράξαι βιασθέντες. ἠπίστατο ἔν καὶ προσευχὰς ἔχοντας, καὶ συνιόντας εἰς αὐτὰς, καὶ μάλισα ταῖς ἱεραῖς ἑβδομάσι, ὅτε δημοσίᾳ τὴν πάτριον παιδεύονται φιλοσοφίαν. ἠπίστατο καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων· ἀλλ' ὅμως οὔτε ἐξώκισε τῆς Ῥώμης ἐκείνους, ὅτε τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτῶν ἀφείλετο πολιτείαν, ὅτι καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐφρόντιζεν, ὅτε ἐνεωτέρισεν εἰς τὰς προσευχὰς, ὅτε ἐκώλυσε συνάγεσθαι πρὸς τὰς τῶν νόμων ὑφηγήσεις, ὅτε ἀναντιώθη τοῖς ἀπαρχομένοις. *Epiphanius* H. 80. τινες δὲ οἴκους ἑαυτοῖς κατασκευάσαντες ἢ τόπους πλατεῖς φόρων δίκην, προσευχὰς ταύτας ἐκάλεν, καὶ ἦσαν μὲν τὸ παλαιὸν

προσ-

19 ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων· καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐ-
20 τοῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔλεγε· Μακάριοι οἱ πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν
21 ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ
22 κλαίοντες νῦν· ὅτι γελάσετε. Μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν
ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ
23 υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν
24 πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. Πλὴν
οὐαὶ

~χάρητε

19. ἐζήτει] ἐζήτουν L. ἅπτεσθαι] ἅψασθαι D.
20. αὐτὸς ἐπάρας] ἔτι ἄρας D at in Verſ. Latina: elevans. εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ] — 106.
αὐτοῦ poſterius] — D 67. 91. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Bogardi. Theophylactus.*
πτωχοὶ] + τῷ πνεύματι 1.13.16.29.38.64.67.69.71. Ev. 19. Verſio *Sax. Armen. Arab.* Codices *Lat.* + νῦν Verſio *Goth.*
τῷ Θεῷ] τοῦ οὐρανοῦ 69. Evang. 11. 13. 17. 18. 19. Verſio *Goth.* 21. νῦν prius] — 61. 64. *Tertullianus.*
μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε] — D. χορτασθήσεσθε] χορτασθήσονται 69.
22. ὑμᾶς ad ὑμᾶς] — F. ὅταν poſterius] — 68. 106. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi* Verſio *Goth.*
ἀφορίσωσιν] ἀφορίζωσιν Editio *Eraſmi, Aldi, Bogardi.* ὑμᾶς poſterius] — D.
ὀνειδίσωσι καὶ ἐκβάλωσι] ἐκβάλωσιν & ὀνειδίσωσιν D. Codices *Latini.*
πονηρὸν] πονηρῶν 50. ἕνεκα] ἕνεκεν DF 91. Editio *Complut. Genev.*
23. χαίρετε] χάρητε ADEFKLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Colb. duo. 15. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 3. 4. 11. 13. 14. 17. 18. 19. 21. 22. 24. Editio *Complut. Plantin. Steph.* 1. 2. *Bengelii. Theophylactus.* probante *J. Millio.* prol. 1374. χαίρητε Editio *Eraſmi* 1.
ἰδοὺ γὰρ] ὅτι D. γὰρ prius] — K. 64. 72. Codices *Latini.* ὁ] — 69.
τῷ οὐρανῷ] τοῦ οὐρανοῦ 2.13.69. Ev. 19. 20. Editio *Eraſmi, Ald. Colinaei, Bogardi. Theophylact.* ed. καὶ] & 69. 106.
ταῦτα] τὰ αὐτὰ *Marcion. Epiphanius.* probante *J. Caſaubono*, hic & comm. 26. & XVII. 10. 1. *Theſſ.* II. 14. τ' αὐτὰ Editio *E. Schmidii.*
γὰρ poſterius] D. 64. *Epiphanius.* αὐτῶν] ὑμῶν 49. *Marcion, Epiphanius.*

προσευχῶν τόποι ἔν τε τοῖς Ἰουδαίοις ἔξω πόλεως, καὶ ἐν τοῖς Σαμαρείταις —— ἀλλὰ καὶ προσευχῆς τόπος ἐν Σικίμοις, ἐν τῇ νυνὶ καλουμένῃ Νεαπόλει, ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῇ πεδιάδι, ὡς ἀπὸ σημείων β. θεατροειδὴς, οὗτος ἐν ἀέρι καὶ αἰθρίῳ τόπῳ ἐστὶ κατασκευασθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν, πάντα τὰ τῶν Ἰουδαίων μιμουμένων. *Philo* de V. Moſ. p. 168, 3. καὶ εἰσέτι νῦν φιλοσοφοῦσι ταῖς ἑβδόμαις Ἰουδαῖοι τὴν πάτριον φιλοσοφίαν, τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἀναβάντες ἐπὶ σκήμμ καὶ θεωρίᾳ τῶν περὶ φύσιν. τὰ γὰρ κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερον ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ ἀνδρίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, εὐσεβίας τε καὶ ὁσιότητος;

16. προδότης] *Ariſtoph.* Pac. 362. κιλλικὼν Schol. τὴν νῆσον Μίλητον τοῦτον φασὶ προδεδακέναι τοῖς Πριηνεῦσι —— θεαγένη δὲ —— μετοικίσαντα εἰς τὴν Σάμον χρεωπωλεῖν. ἐπισάντος δὲ τοῦ κιλλικῶνος ὠήσασθαι παρ' αὐτοῦ κρέας, δοῦναι κρατῆν αὐτῷ, ἵνα ἀποκόψῃ τὸ περιττὸν, καὶ ἀποτεμόμενον τὴν κοπίδα κόψαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ κιλλικῶντος καὶ εἰπεῖν, ὡς ταύτῃ τῇ χειρὶ ἑτέραν σὲ προδόσεις πόλιν.

17. τόπῳ πεδινῷ] *Diodor. Sic.* II. 38. τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀπαγαγεῖν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πεδινῶν τόπων εἰς τὴν ὀρεινὴν. 1. *Macc.* IV. 21. X. 71. *Eſ.* XIII. 2. *Euſebius* Onom. Nazareth prope montem Tabor. & Θαβὼρ, ἐστὶ δὲ ὄρος ἐν τῇ πεδιάδι κείμενον. & Ἰταβύριον κεῖται ἐν τῷ μεγάλῳ πεδίῳ. *Hieronymus* ad Hoſ. V. Eſt autem Thabor mons in Galilaea, ſitus in campeſtribus, rotundus atque ſublimis ex omni parte finitur aequaliter. *Adamannus* l. 11. de locis ſanctis. Mons Thabor in Galilaea 111. M. a lacu Cinnereth diſtat, mira rotunditate ex omni parte collectus, a parte boreali reſpiciens ſupradictum ſtagnum, herboſus valde & floridus, in cujus amoena ſummitate ampla *planities* ſilva praegrandi circumcincta habetur, cujus in medio campo Monachorum ineſt grande monaſterium, & plurimae eorundem cellulae, nam illius montis campeſtris vertex non in anguſtum coartatur cacumen, ſed in latitudinem dilatatur ſtadiorum XXIV. altitudo autem ejus XXXVI. ſtadiis ſublimatur. *Joſ.* B. IV. 1. 8. τὸ Ἰταβύριον —— ὄρος ὑ ἐστι τοῦ μεγάλου πεδίου καὶ Σκυθοπόλεως μέσον· οὗ τὸ μὲν ὕψος ἐπὶ λ. σταδίους ἀνισχει, —— πεδίον δὲ ἐστιν ἡ κορυφὴ σταδίων κε. —— κατῆσαν δὲ —— ὁ τε γὰρ Πλάκιδος ὠμίλει πρόσθεν σπουδάζων αὐτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ λαβεῖν. Alii montes habebant colles vicinos, interjacentibus vallibus.

τῆς παραλίας] *Suidas.* πάραλοι, οἱ τὴν παράλιον τῆς ἀττικῆς κατοικοῦντες. *Heſychius.* παραλία, ἡ ἀττικὴ· ἔνθεν καὶ ἡ ναῦς πάραλος. Παραλία, καὶ πάραλος, καὶ παράλιος, παραθαλάσσιος. *Thucyd.* II. 56. ὄντας ἐν τῇ παραλίᾳ. *Dioſcor.* IV. 165. παράλιος τιθύμαλλος φύεται ἐν παραθαλασσίοις. *Ariſtot.* Rhet. III. σπεισαμένων δὲ πρὸς τὴν παραλίαν. *Plut.* de prud. Animal. p. 965. C. τὰς νησιώτας καὶ παραλίας. Pericl. p. 163. D. τῆς παραλίας πόλεις. *Philo* de Mundo T. 2. p. 622, 17. οὐ παράλιοι μόνον ἀλλὰ καὶ μεσόγειοι μοῖραι κατεπόθησαν. *Joſ.* c. Apion. 1. 12. ἡμεῖς τοίνυν ἔτε χώραν οἰκοῦμεν παράλιον, ἔτ' ἐμπορίαις χαίρομεν.

18. ὀχλούμενοι] *Suidas* . ἔτε ἐξετάσαι τὸν ἄνθρωπον οἷόν τε ἦν ἀκριβῶς, ἀσθενείᾳ σώματος ὀχλούμενον. *Galen.* I. ad Glauc. εἰ ἄλγημα σύντονον ἐνοχλοίη τὸν νοσοῦντα. *Herodian.* III. 11. 1. Ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆρον πρεσβύτην τε ἤδη, καὶ συνεχῶς ὑπὸ νόσε ἐνοχλούμενον. II. 15. 6. αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην καὶ ὑπὸ νόσε ἀρθρίτιδος ἐνοχλούμενον. *Heliodor.* IV. οὐ διήμαρτες εἰπὼν δαιμονᾶν τὴν κόρην, ὀχλεῖται γὰρ ὑπὸ δυνάμεων, ἃς αὐτὸς κατέπεμψα, καὶ τάχα ἐκ ἐλαχίσων. *Diodor. Sic.* V. 10. ὑπὸ νόσων ἰδιοτρόπων ἐνοχλούμενοι.

22. *Num.* XXII. 19. *Deut.* XXII. 19. *Nehem.* VI. 13. *Judith.* VIII. 8. *Schemoth* R. III. in Ex. IV. 1. educis nomen malum contra filios meos. Eduxit nomen malum contra creatorem ſuum. *Targum* Thren. I. 2. reverſi ſunt nuntii, & eduxerunt nomen peſſimum de terra Iſraël. *Sota* IV. 5. מוציא שם רע על הטהרות infamare caſtas. *Erachim* III. 1. 5.

καὶ ὑμῖν τοῖς πλησίοις· ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλη- 25
σμένοι· ὅτι πεινάσετε· Οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. Οὐαὶ 26
ὑμῖν ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες· οἱ ἄνθρωποι κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδο-
προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν· Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς 27
ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· Εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν· καὶ προσευ- 28
χεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν 29
ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. Παντὶ δὲ τῷ αἰ- 30
τοῦντί σε, δίδου· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶ- 31
σιν

24.] — 11. 25. οὐαὶ] — 14. ὑμῖν prius 69.
οἱ ἐμπεπλησμένοι] οἱ πεπλησμένοι 70. + νῦν L 33. 37. 69. Versio *Goth. Copt. Armen. Syra* posterior cum asteriſco. *Theophylactus* ed. τοῖς ἐμπεπλησμένοις F. ὑμῖν posterius] — K. 1. 13. 14. 67. 69. ὅτι κλαύσετε] — 49.
26. ὑμῖν] — AEFHKLM. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. Colb. duo. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 71. 72. 78. 80. 83. 85. 86. 90. 91. 106. Evang. 2. 11. 17. 18. 19. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Geneu. Plantin. Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth. Marcion*, *Tertullian.* c. Marc. 1. V. *Baſilius* Eth. 69. *Theophylact.* probante *J. Millio* prol. 1345. ὑμᾶς] — 69.
ὑμᾶς εἴπωσι] ὑμῖν εἴπωσι D. εἴπωσιν ὑμᾶς A H. 3. 73. Editio *Complut. Plant. Geneu. Baſilius.*
πάντες] — DFL. 2. a prima manu. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 16. 28. 34. 35. a prima manu 36. 37. 38. 39 40. 45. 46, 48. 49. 50. 51. 52. 56. 57. 58. 61. 72. in ora. 80. 82. 85. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 2. 17. Editio *Complut. Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechel. Geneu.* Verſio *Syr. Vulg. Æthiop. Arab. Antonius* & Maximus, Macarius, *Euthymius*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 820.
ταῦτα] τὰ αὐτὰ DK 42. Ev. 18. 19. Editio *Colinaei.* γὰρ] — D 29. Cod. *Latini. Tertullianus. Marcion* t. Epiph.
ψευδοπροφήταις] προφήταις Editio *Eraſmi* 1. *Ald.* quae Eraſmum ſequitur, licet ipſe errorem in calce primae Edit. emaculaverit. Codices *Latini. Marcion* t. Epiphanio. probante *J. Millio.*
28. ὑμῖν] ὑμᾶς ADKM 1. 2. 10. 12. 13. 16. 28. 33. 34. a prima manu 35. 37. 38. ex emendatione 61. 62. 63. 66. 69. 72. 83. 106. Evang. 17. 18. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Aldi*, *Bogardi*, *Theophylact. Euſeb.* P. XIII. 7.
καὶ] — ADEM 1. 3. 9. 10. 11. 12. 27. 29. 34. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 106. Evang. 2. 17. 19. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Janſon. Bengelii.* Verſio *Goth. Sax. Copt.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1374.
ὑμῖν ad ὑμᾶς] — 2. 13. ὑμᾶς] + ⸂ διώκοντων ὑμᾶς 69. 29. ἐπὶ] εἰς D.
σιαγόνα] + τὴν δεξιὰν 106: πάρεχε] πρόσφερον 69. + αὐτῷ D. 69. Verſio *Syr.* Cod. *Latini.*
χιτῶνα] + σου A. Verſio *Syr. Copt.* 30. δίδου] — KL 64. Verſio *Syr.* prior, ſed poſterior habet cum asteriſco.

23. *Cic.* Tuſc. III. 11. Duae ſunt [perturbationes] ex opinione boni, quarum altera voluptas geſtiens i. e. praeter modum elata laetitia opinione praeſentis alicujus boni.

25. πεινάσετε] *Etymol.* βοήσω —— τὰ δὲ ἔχοντα ἐν τῷ μεσῶτι σύμφωνον, χωρὶς τοῦ λ. καὶ τοῦ ρ. διὰ τοῦ η. ἔχει τὸν μέλλοντα, οἷον ζῶ, ζήσω, νικῶ, νικήσω, πεινῶ, πεινήσω, διψῶ, διψήσω. Τὸ δὲ πεινάσω καὶ διψάσω κατὰ τροπὴν Δωρικὴν γέγονε τοῦ η. εἰς α.

Dionyſ. Hal. Excerpt. p. 710. ὡς ἔραθεν ἔτι πλείονα γινόμενον ἐξ αὐτῶν γέλωτα, καὶ φωνὰς ἦκεν ἐνίων ἐπιχαιρόντων καὶ τὴν ὕβριν ἐπαινόντων· γελᾶτε, ἔφησεν, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν, ἄνδρες ταραντῖνοι, γελᾶτε, πολὺν γὰρ μετὰ ταῦτα χρόνον κλαύσετε.

26. *Plut.* Apophth. p. 177. E. Σμικύθου δὲ Νικάνορα διαβάλλοντος, ὡς ἀεὶ κακῶς λέγοντα τὸν Φίλιππον —— ὡς ἂν ἔγνω τὸν Νικάνορα θλιβόμενον ἰσχυρῶς ὑπὸ πενίας —— προσέταξε δωρεάν τινα αὐτῷ δοθῆναι. Πάλιν ἓν τοῦ Σμικύθου λέγοντος, ὅτι θαυμαστὰ περὶ αὐτοῦ πρὸς ἅπαντας ἐγκώμια λέγων ὁ Νικάνωρ διατελεῖ, Ὁρᾶτε ἄν, εἶπεν, ὅτι πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ἐστι καὶ τὸ καλῶς καὶ τὸ κακῶς ἀκούειν.

Ælian. V. H. II. 6. παράδειγμα, ὅτι ἃ δεῖ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. Ἱππόμαχος, φασιν, ὁ γυμνασὴς, ἐπεὶ πάλαισμά τι ὁ ἀθλητὴς, ὁ ὑπ' αὐτῷ γυμναζόμενος, ἐπάλαισεν, εἶτα ὁ πᾶς ὄχλος ὁ περιεστὼς ἐξεβόησε, καθήκατο αὐτοῦ τῇ ῥάβδῳ ὁ ἱππόμαχος, καὶ εἶπεν, ἀλλὰ σύγε κακῶς, καὶ οὐχ, ὡς ἐχρῆν, ἐποίησας, ἅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι· οὐ γὰρ ἂν ἐπήνεσαν ἅτοι τεχνικόν σε δράσαντα τι. αἰνιττόμενος, ὅτι τὰς μὲν καὶ καλῶς ἔκαμε δρῶντας οὐ τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τοῖς ἔχουσι νοῦν θεωρητικὸν τῶν δρωμένων ἀρέσκειν δεῖ. Ἔοικε δὲ καὶ Σωκράτης τὴν τῶν πολλῶν ἐκφαυλίζειν κρίσιν. *Plut.* Apophth. p. 187. F. φωκίωνος τοῦ ἀθηναίου. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποτε γνώμην πρὸς τὸν δῆμον εὐδοκίμει, καὶ πάντας ὁμαλῶς ἑώρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστραφεὶς πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν, Οὐ δήπου κακόν τι λέγων ἐμαυτὸν λέληθα; *Philoſtrat.* Nicetes Sophiſta. φοβοῦμαι δῆμον ἐπαίροντα μᾶλλον ἢ λοιδορούμενον. *Athenaeus* XIV. p. 631. F. καὶ πάλαι μὲν τὸ παρὰ τοῖς ὄχλοις εὐδοκιμεῖν σημεῖον ἦν κακοτεχνίας, ὅθεν καὶ ἀσωπόδωρος ὁ φλιάσιος, κροταλιζομένης ποτέ τινος τῶν αὐλητῶν, διατρίβων αὐτὸς ἔτι ἐν τῷ ὑποσκηνίῳ, τί τοῦτ; εἶπεν· δῆλον ὅτι μέγα κακὸν γέγονεν, ὡς ἂν ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαντος. οἶδα δέ τινας τοῦθ' ἱστορήσαντας, ὡς ἀντιγενίδῃ εἰπόντος. *Diogenes L.* VI. 8. πρὸς τὸν εἰπόντα πολλοί σε ἐπαινοῦσι, τί γὰρ, ἔφη, κακὸν ἐποίησα; *Seneca* Epiſt. 29. Quis enim placere poteſt populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor quaeritur. ſimilem te illis facias oportet; non probabunt, niſi agnoverint. —— Conciliari niſi turpi ratione amor turpium non poteſt —— Caeterum ſi te video celebrem ſecundis vocibus vulgi, ſi intrante te clamor, plauſus, & pantomimica ornamenta obſtrepuerint, ſi tota civitate feminae te puerique laudaverint, quidni ego tui miſerear, cum ſciam, quae via ad iſtum favorem ferat? *Mich.* II. 11.

30. ἀπαίτει] *Lucian.* Hermotim. 18. δανείζοντας καὶ ἀπαιτοῦντας πικρῶς.

32. ποία χάρις] *Dionyſ. Hal.* A. VI. 86. τίς ἐστιν ἡ σὴ χάρις ἡμῖν καὶ ὠφέλεια; *Lycimnius* ap. *Sext. Empir.* a. Eth. 49. τίς γὰρ πλοῦτος χάρις ἢ τοκὴν ἢ τοῖς ἰσοδαίμονες ἀνθρώποις βασιλήϊδος ἄρχης; σέθεν δὲ χαρὶς ἀδὲς εὐδαίμων ἔφυ. 1. Pet. II. 19. 20.

34. δανείζητε] *Plut.* de Vit. aer. al. p. 827. F. τοῖς γὰρ ἀπόροις οὐ δανείζουσιν. *Ariſtid.* de Societ. p. 479. ἄτοπον γὰρ, τοῖς μὲν δανείζουσιν ἐπὶ τόκῳ μὴ ὅπως χάριν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ προσελθεῖν ἐθέλειν πρῶτον, ἂν ἐπὶ πολλῷ τοῦτο ποιῶσι.

ἐλπίζετε] *Æſchines.* ἐλπίζει τὸν δῆμον ἀμνημονεῖν.

&

32 σιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὺς ἀγαπῶντας αὐτὺς ἀγαπῶ-
33 σι. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ
34 ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. Καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα.
35 Πλὴν ἀγαπᾶτε τὺς ἐχθρὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τὺς
36 ἀχαρίστους καὶ πονηρύς. Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί.
37 Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύε-

τε;

δίδε] δὸς 33.
καὶ] — 72. a prima manu.
32. a ☪ γὰρ ad ☪ γὰρ 33.] — 1. 74. a prima manu.
33. ἐὰν] εἰ D. Colb.
γὰρ] + ☪ 74.
34. ☪ ἐὰν] κὰν D.
ἀπολαβεῖν] λαβεῖν L *Juſtinus* Apol. 2.
οἱ] — ADL 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 87. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Bogardi, Stephani* 1. 2. *Bengelii.*
35. ἐχθρὺς] ἐχθροὺς A.
ἀγαθοποιεῖτε] + αὐτοῖς Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. pro obelo.
μηδὲν] μηδένα pro μηδένα *Knatchbull. Junius, L. de Dieu.*
ἀπελπίζοντες] ἀφελπίζοντες D. ἐλπίζοντες 2. 15. ἐπελπίζοντες *Jac. Elſnerus.*
πολὺς] + ἐν τοῖς οὐρανοῖς A. Verſio *Sax.* Codices *Lat.*
τοῦ] — AM. 9. 10. 11. 15. 44. 72. 83. 86. 87. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plant. Theophylactus.*
ἀχαρίστους ☪ πονηρὺς] πονηροὺς ☪ ἀχαρίστους 1. 3. 73. 74. Verſio *Syr.*
36. οὖν] — D 1. 33. Verſio *Goth. Copt.* Codices *Latini.* ☪] — 1. Verſio *Copt.*
ὑμῶν] + ὁ οὐράνιος 13. 69. 91. ἡμῶν 68. 69. 70.
37. ☪ μὴ] μὴ D 1. 6. 8. 106. Editio *Eraſmi. Colin. Bogardi.* Verſio *Copt. Vulg. Syr. Marcion, Tertullian.* IV. *Theophylactus.*
κριθῆτε] + ☪ L. 74. a prima manu 90.
31. ποιῶσιν] ποιοῦσιν A. ὑμῖν] ὑμᾶς A.
ὁμοίως] — D.
ἁμαρτωλοὶ] + τοῦτο ποιοῦσιν D.
ὑμῖν χάρις] χάρις ὑμῖν D & comm. 34.
τὸ αὐτὸ] τοῦτο D. τῷ αὐτῷ 38.
δανείζητε] δανείζετε ADEFH. 2. 69.
γὰρ] — L. Verſio *Copt.*
τὰ ἴσα] — D. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1280.
ὑμῶν prius] — 49.
καὶ ὑψίστου] + ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς 38. D. Codices *Latini.* Verſio *Syra* poſterior.

& περὶ μὲν ἓν τῆς ὅλης κατηγορίας μετρίως μοι ἐλπίζω προειρῆσθαι. *Theognis* 105. Δεῖλὸς δ' ἓῦ ἔρδοντι ματαιοτάτη χάρις ἐστιν, ἴσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολίης. ὅτε γὰρ ἐν πόντον ὀπείρων βαθὺ λήϊον ἀμῶς, ὅτε κακὸς εὖ δρῶν, εὖ πάλιν ἀντιλάβοις.

35. ἀπελπίζοντες] D. & Codices *Latini:* nihil deſperantes. *Seneca* Medea 163. Qui nil poteſt ſperare, deſperet nihil. *Plinius* Epiſt. VIII. 4. Pulſum regia, pulſum etiam vita regem, nihil deſperantem. IV. 24. Quod poteſt eſſe documento, nihil deſperare, nulli rei fidere, cum videamus, tot varietates tam volubili orbe circumagi? *Horat.* Carm. I. 7. 27. Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro. Γνώμ. μηδέποτε σαυτὸν δυσυχῶν ἀπελπίσῃς. *Polybius* I. 19. ἀπελπίσας ἀννίβας τὰ γράμματα. *M. Antoninus* VII. 67. καὶ μὴ, ὅτι ἀπελπίσας διαλεκτικὸς ἢ φυσικὸς γενέσθαι, διὰ τοῦτο ἀπογνῶς καὶ ἐλεύθερος καὶ αἰδήμων καὶ κοινωνικὸς καὶ εὐπειθὴς θεῷ. *Galenus* de Compoſ. Medic. per Gen. VI. δεῖ αὐτῇ ἐπιμένειν μὴ ἀφελπίζοντας. ad Glaucon. ἀπελπίζειν τῆς κολλήσεως. *Artemidorus* II. 42. τὰ ἀπηλπισμένα τῶν γραμμάτων τελειοῖ. *Heliodor.* I. 15. τὸ γὰρ ἀπελπισθὲν ἅπαξ ἐξήρηται τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ μηδαμόθεν ἔτι προσδοκώμενον ἀπαλγεῖν παρασκευάζει τὺς κάμνοντας. VIII. 4. ἀπελπισθεὶς γὰρ ὁ ἔρως εὐδημίαν ἔχει φειδὼ τῆ ἐρωμένῃ. *Schol. ad Il.* υ. 307. Παρηγορεῖ τὴν ἥτταν αὐτῶν, ἵνα μὴ παντελῶς ἀπελπίσαντες ἀποδῶσι τὴν ἑλένην. *Chryſoſtomus* T. VIII. 79. μὴ ἀποκάμῃς δὲ, φησὶν, μηδὲ ἀπελπίσῃς. *Liturgia Marci.* ὅτι σὺ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ λύων πεπεδημένους, —— ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπελπισμένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἀνάστασις τῶν πεπτωκότων. *Diogenes L.* Solon. I. 59. ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνε νόμον ἐκ ἔθηκε; διὰ τὸ ἀπελπίσαι ἔφη. *Anthol.* II. 22. 3. ἄλλον ἀπελπίζων.

ἀχαρίστους] *Euſtath.* in Od. θ. p. 304. 40. ἀσύνηθες δὲ τοῖς μεθ' ὅμηρον ἀχάριστον, ἐπὶ τῦ μὴ χαριέντος. αὐτὸν γὰρ ἀχάριστον φασὶ, ὃ ἀπορρεῖ μνήσις εὖ πεπονθότος. *Xenophon* de F & D. Socratis 11. τὺς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. *Herodian.* VI. 9. 1. τοῦτε Μαξιμίνε ὡς ἀπίστε καὶ ἀχαρίστε κατηγόρει. *Demoſth.* pro Coron. ἔτως ἀχάριστος εἶ καὶ πονηρὸς φύσει. c. Timarch. πονηρῶν καὶ ἀχαρίστων οἰκετῶν τὺς τρόπους ἔχειν. c. Leptin. τί κωλύει μεγίστην εἶναι τὴν πόλιν, καὶ πάντας χρηστὺς, καὶ μηδένα εἶναι τὸν πονηρόν; *Lucian.* Timon. 48. πάντες ἀχάριστοι καὶ πονηροὶ. *Joſ.* A. XIV. 1. 3. φύσει χρηστὸς ὢν, καὶ διαβολὴν δι' ἐπιείκειαν οὐ προσιέμενος ῥαδίως.

36. *Targum Jonathanis* in Levit. XXII. 28. & *Hieroſ. Berachoth* 5. Populemi, filii Iſraëlis, quemadmodum pater noſter miſericors in coelis, ſic eritis miſericordes in terra. *Shabbat.* f. 133. 2. & *Mechilta.* in l. Abba Saul dixit ad Exod. XV. 2. Eſto ſimilis Deo. Gratioſus eſt & miſericors: ſic tu quoque gratioſus eſto & miſericors.

37. *Schabbath* f. 127. 1. Sex ſunt res, quarum fructus homo comedit in hoc mundo, & cornu erigitur ipſi in futuro. —— Si quis de unoquoque ex caritate judicat. 2. Tradiderunt Rabbini noſtri: qui ſocium ſuum via aequitatis judicat, de illo etiam alii eodem modo judicant. Rem ſequenti hiſtoria illuſtramus. Vir quidam e Galilaea ſuperiore verſus meridiem profectus eſt, ibique a patrefamilias mercede conductus ſervivit per triennium. Tandem die Expiationis dixit: Da mihi mercedem meam, ut uxorem liberosque meos alere poſſim. Reſpondit paterfamilias: non habeo pecuniam. Dixit ſervus: da mihi fructus? R. non habeo. S. da mihi fundum. R. non habeo. S. da mihi arietes aut veſtimenta. R. non habeo. Sumſit ergo veſtes in dorſum, & triſtis domum abiit. Sequenti autem feſto dominus mercedem in manus ſumſit, ſimulque

aſſi-

τε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. Δίδοτε, καὶ δοθήσε⟩ ὑμῖν· μέτρον καλὸν, πεπιεσμένον καὶ σεσαλευ- 38
μένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ, ᾧ μετρεῖτε,
ἀντιμετρηθήσε⟩ ὑμῖν. Εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς· Μήτι δύνα⟩ τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν, 39
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦν⟩; Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατ- 40
ηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ 41
ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; Ἢ πῶς 42
δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου· Ἀδελφὲ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-
μῷ σου· αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; Ὑποκριτὰ, ἔκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφ-
θαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν· οὐδὲ δένδρον 43
σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκε⟩· οὐ γὰρ 44
ἐξ

38. καλὸν] + C 59. Versio *Vulg. Goth.* πεπιεσμένον C σεσαλευμένον C] σεσαλευμένον, πεπιεσμένον D. 1., Codices *Lat.* C secundo & tertio] — 69. Versio *Copt.* ὑπερεκχυνόμενον] ὑπερεκχυνόμενον ACD Editio *Erasmi.* γὰρ] — 69. Codices *Latini.* αὐτῷ] — 36. 40. τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ] ᾧ γὰρ μέτρῳ D. δὲ] + C CDF L 13. 33. 69. Versio *Vulg. Theophylactus ed.* 39. εἶπε] ἔλεγεν D. 13. 69. 91. ὁδηγεῖν] ὁδαγεῖν D. μήτι] μὴ 60. πεσοῦν⟩] ἐμπεσοῦν⟩ DL 1. 69. Colb. εἰς βόθυνον πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται εἰς βόθυνον 69. 40. αὐτοῦ prius] — DL 1. 16. 33. 69. Editio *Erasmi* 1. *Origenes* in Jo. I. 16. *Tertullianus. Marcion.* + ὲδὲ δέλου ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ 71. Evang. 13. κατηρτισμένος] καταρτισμένος H. δὲ] — 3. πᾶς ἔσται] ἔσται πᾶς 106. ἔσται] ἔσῳ F 64. 91. *Origenes* l. c. *Theophylactus* ed. 41. τὸ posterius] — D. 49. 69. ἰδίῳ] σῷ D. δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ] οὐ τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν 69. τὴν posterius] — 69. 73. 42. ἀδελφὲ] D. Codices *Latini.* ἐκβάλω] ἐκβαλῶ Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.* τὸ secundo loco.] — 69. τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ] ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ D. bis. Versio *Syr.* Codices *Latini.* αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων] C ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ ὑπόκει⟩ D. Codices *Latini.* βλέπων] κατανοεῖς Evang. 17. ἔκβαλε] ἔκβαλλε Editio *Erasmi. Aldi, Colinaei, Bogardi.* διαβλέψεις] βλέψεις 60. ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος] τὸ κάρφος ἐκβαλεῖν 1. ἐκβαλεῖν in finem comm. 69. 43. οὐ γὰρ] οὐκ D Versio *Syr.* Codices *Latini.* οὐδὲ Colb. καρπὸν σαπρὸν] καρποὺς σαπροὺς D. Codices *Latini.* οὐδὲ] + πάλιν L. 1. 69. Versio *Copt.* καρπὸν καλὸν] καρποὺς καλοὺς D. Codices *Latini.* 44. γὰρ prius] — D 16. 59. 71. Evang. 2. Codices *Latini.* ἰδίου] — D. 53. 87. καρποῦ] + αὐτοῦ D. οὐ γὰρ] μήτι Versio *Syr.*

asinos tres, unum cibo, alterum potu, tertium vestimentis onustum, & ad domum ejus venit. Postquam comederunt & biberunt, dedit ei mercedem dicens: Quo tempore tu mercedem postulabas, ego vero me pecuniam habere negabam, quid cogitabas? S. te forte pecuniam illam, quam mihi dare voleluisti, ad merces quasdam vili pretio emendas adhibuisse. D. quid vero cogitabas, cum dicerem, jumenta mihi non esse? S. te forte aliis ea elocasse. D. quid, cum dicerem, me fundum non habere? S. te aliis illum locasse. D. quid cum dicerem, me fruges non habere? R. eas tum forte nondum esse decimatas. D. quid, cum dicerem me oves & vestes non habere? S. Te forte omnes facultates tuas Deo vovisse. Respondit Dominus: ita se res habuit. Omnes enim opes meas devoveram pro filio meo Hyrcano, qui Legi operam dare nolebat. Quum autem viros doctos, qui versus meridiem habitant, convenissem, illi me a voto meo absolverunt. Nunc ergo, quia tu ex caritate de me judicasti, Deus quoque ex aequitate te judicabit. *Aboth* I. 6. Josua f. Perachiae dixit: Omnes homines judica ad lancem aequitatis. *Sirac.* VI. 2—5. XXVIII. 2. *Seneca* de Benefic. VII. 28. ut absolvaris, ignosce.

38. εἰς τὸν κόλπον] *Horatius* S. II. 3. 171. Talos, Aule, nucesque ferre sinu laxo. *Corippus* IV. 1. Et donis aptare sinus, quae plurima Consul in plebes missurus erat. *Apulejus* M. VIII. Stipes aereas imo & argenteas multis certatim offerentibus sinu recipere postulo. *Aristides* in Romam p. 214. ὥσπερ δὲ οἱ ἐν τοῖς κόλποις δεχόμενοι, πάντα ἕτω κρύψασα. *Livius* XXI. 18. Tunc Romanus, sinu ex toga facto, hic, inquit, vobis pacem & bellum portamus. *Polybius* III. p. 259. ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν, δείξας τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὸν κόλπον, ἐντεῦθεν καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, ἔφη, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν. *Herodot.* VI. 125. ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν καὶ κόλπον πολὺν καταλιπόμενος τῆ κιτῶνος —— μετὰ δὲ, τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσῦ. *Psalm.* LXXIX. 12.

Hesiod. Ἔργ. 348. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ἄϊκε δύνηαι. *Cic.* Brutus. 4. Illud Hesiodium laudatur a doctis, quod eadem mensura reddere jubet, quam acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. ad Attic. VI. 1. habent pleno modio verborum honorem. I. 16. pro mercedis cumulo. *Casaubonus:* cumulus in mensura aridorum est id quod excedit legitimam mensuram, & hostoriolo solet abradi. *Seneca* vocat accessionem. Non vacat de pretio quaeri, plus in accessionibus fuit. Id vocant Latini auctarium, Graeci ἐπίμετρον. Sic in emtione carnium in macello dari solet superpondium aliquod, quod veteribus Latinis mantissa dicitur. de Divinat II. plene cumulateque perfecta. Livius plena cumulataque habere. *Mechilta* p. 20. 2. Apud Deum mensura poenarum est מעוטה minus plena: mensura vero praemiorum מרובה plena cumulataque. *Debarim R.* 11. In omnibus actionibus tuis est mensura pro mensura: sed hic mensura mala datur pro bona: deficiens pro שלימה cumulata, angusta pro ampla רחבה *Esther* R. I. 4. f. 87. 4. Venerunt Rabbini quidam ad Carbuchin dicentes: da nobis eleemosynam. Respondit, adite uxorem meam, illa vobis dabit modium denariorum. Iverunt ad mulierem dixeruntque: Maritus tuus jubet, ut nobis eleemosynae loco des modium denario-

45 ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα, ἢ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύμα-
46 τος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε· καὶ οὐ ποιεῖτε
47 ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑπο-
48 δείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος. Ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐ-
βάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ
ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέ-
49 τραν. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν
γῆν χωρὶς θεμελίου· ᾗ προσέρρηξεν ὁ ποταμός· καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα
τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ

ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι] ἐκλέγουσ) ἐξ ἀκανθῶν D. σῦκα] ῥόδα 28. βάτου] βάτων Evang. 18. 19.
τρυγῶσι σταφυλήν] σταφυλὴν τρυγῶσι D. σταφυλὰς τρυγῶσι 13. 69. σταφυλὴν] σταφυλὰς L Verſio *Copt.*
45. τῆς καρδίας αὐτοῦ] αὐτοῦ τῆς καρδίας D. — 69. προφέρει prius] προσφέρει DL. 44. a prima manu. 73.
τὸ prius] — D. ἄνθρωπος posterius] — DL 1. Codices *Latini.*
θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ posterius] — DL 1. 69. Verſio *Armen. Copt. Vulg.* τὸ πονηρὸν] πονηρὰ 80.
ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ] — Colb.
τοῦ περισσεύματος τῆς] περισσεύματος ADK. 9. 10. 44. 72. Evang. 19. λαλεῖ] καλεῖ D.
λαλεῖ τὸ στόμα] τὸ στόμα λαλεῖ C. 106. *Clemens Alex.* §. 17. *Damaſcen.* 1. α 12. *Dialog. c. Marcionit.* p. 42.
αὐτοῦ tertio loco] — CF 11. 12. 16. 40. 106. Colb. Ev. 2. 11. 19. Verſio *Syr. Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1407.
46. καλεῖτέ] λέγετε D. κύριε] — 50. 60. 67. Editio *Colinaei.*
λέγω] ἐγὼ λέγω ὑμῖν 59. Verſio *Sax.* + ἐγὼ *Theophylactus.*
47. τῶν λόγων] τοὺς λόγους CFM. 64. Colb. Evang. 2. 17. τοὺς λόγους 106. Evang. 18.
ποιῶν] ποιεῖ Colb. αὐτοὺς] αὐτὸν 106. ὑμῖν] αὐτῷ 54. Verſio *Sax.*
ἐστὶν ὅμοιος] ὅμοιός ἐστιν 69. 48. ἀνθρώπῳ] ἀνδρὶ φρονίμῳ 28. ὃς] + ὁ Ev. 18. 19.
πλημμύρας] πλημύρας 87. τεθεμελίωτο] ἐθεμελίωτο F.
τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν] λέγε τὸ καλῶς οἰκοδομεῖσθαι αὐτὴν L 33. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.
49. οἰκοδομήσαντι] οἰκοδομοῦντι C. 13. 53. 69. τὴν γῆν] τῆς γῆς 27. 29. 71.
ᾗ προσέρρηξεν] συνέρρηξεν D. εὐθέως] — D Cod. *Lat.* εὐθὺς L. 33. 47. 60. 61. Ev. 11. 19.
ἔπεσε] συνέπεσεν DL 1. 13. 33. 60. 69. Ev. 11. 19. ῥῆγμα] ῥῆμα 1. ἐκείνης] — 59.

riorum. Reſpondit illa: quomodo dixit? cumulatum an abraſum? Illi dixerunt: ſimpliciter nobis dixit modium. Mulier ergo, Modium, inquit, cumulatum dabo vobis; & ſi maritus meus cauſſam quaeret, dicam: dedi illis paullo plus quam praeſcriptum erat. Quaeſivit ille: uxor mea num dedit vobis modium cumulatum an abraſum? Cum reſponderent, cumulatum; certe, inquit, ex animi mei ſententia fecit. *Joma* f. 75. 2. Utra harum menſurarum plenior eſt? praemiorum an poenarum? reſpondit alter: menſura bona plenior eſt. *Sanhedrin* f. 104. 2. Dixit Rabba f. R. Johannis: Deus Hieroſolymis menſura cumulatiore menſus eſt, quam Sodomis. De his dicitur Ezech. XVI. 49. de illis Thren. IV. 10. *Jebamoth* f. 107. 2. menſura compreſſa & conferta menſus eſt, ideo menſura conferta כפושה metiuntur illi. *Seneca* de V. beata 16. Quid ergo virtus ad vivendum beate ſufficit perfecta illa & divina? Quidni ſufficiat? imo ſuperfluit.

40. *Polyb.* V. p. 490. τῶν Μακεδόνων ἤδη ταῖς εἰρεσίαις κατηρτισμένων.

44. *Plut.* Symp. VI. 7. τρυγᾶν λέγομεν τὰς δρέπομένας τὴν ἀμπελινὴν χώραν. *Heſiod.* Clyp. Hercul. 292. οἱ δ' ἐτρύγων οἰνὰς, δρεπάνας ἐν χερσὶν ἔχοντες. *Dioſcor.* V. 29. τρυγηθῆναι τὴν σαφυλήν.

45. προφέρει] *Iſocrat.* ὥσπερ ἐκ ταμιείου προφέρειν. *Anthol.* I. 90. 2. εἰς φανερὸν προφέρει.

48. οἰκοδομοῦντι οἰκίαν] *Sextus Empir.* a. Log. II. 129. Τῷ μὲν γὰρ βίῳ συγχωρητέον καταχρηστικοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι, μὴ κάντως τὸ πρὸς τὴν φύσιν ἀληθὲς ζητοῦντι, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν δόξαν. φρέαρ γοῦν ὀρύσσειν φαμὲν, καὶ χλαμύδα ὑφαίνειν, καὶ οἰκίαν οἰκοδομεῖν, οὐ κυρίως· εἰ γὰρ φρέαρ ἐστὶν, ἐκ ὀρύσσεται, ἀλλ' ὀρώρυκται· καὶ εἰ χλαμύς ἐστιν, ἐχ' ὑφαίνεται, ἀλλ' ὕφανται. ὥστε ἐν μὲν τῷ βίῳ καὶ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ τόπον εἶχεν ἡ κατάχρησις.

πλυμμύρας] *Ammonius.* πλῆμαι, αἱ πλημμυρίδες τῶν ποταμῶν. *Thomas.* πλῆμαι, τὰς πλημμυρίδας τῶν ποταμῶν. Σὺ δὲ λέγε πλημύρας, καὶ πλημυρίδας, ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ πλημυροῦ πλημυρὶς· ἀπὸ δὲ τοῦ πλημύρω πλημύρα, ὅ τὸ ἐναντίον ἄμπωτις. *Heſychius.* Πλημμύρα, ῥεῦσις ὕδατος πλῆθος. Πλημμυρὶς, τὸ ὄρμημα τῆς θαλάσσης, ἡ ἐπιῤῥύσις. ἡ δὲ πλήμη πλημμυρὶς ἐκ πόντου. *Suidas* πλύμη, πλημμύρα τῆς θαλάσσης. *Sextus Empir.* a. Eth. 157. ἑαυτῷ γὰρ ἐγείρει κακῶν πλημμύραν. *Od.* I. 486. πλημυρὶς ἐκ πόντοιο. *Euſtathius* τινες τῶν παλαιῶν —— δι' ἑνὸς μ γράφουσιν, ὡς ἀπὸ τῆς πλήμης, πλῆμαι δ' εἰσὶ πάθη θαλάσσης κυρίως ἐναντία ταῖς ἀμπώτεσι, γινόμενα μάλιστα περὶ τὸν ὠκεανὸν, ἀφ' ὧν ἡ πλημύρα παρωνόμασαι. —— ταυτὸν πλημυρίδα εἰπεῖν καὶ ῥόθιον, καὶ κῦμα παλιῤῥόθιον. *Plut.* de plac. Philoſ. III. 17. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πνευμάτων κινοῦντος καὶ συμπεριφέροντος [τοῦ ἡλίου] ὑφ' ὧν ἐμβαλλόντων μὲν προωθουμένην ἀνοιδεῖν τὴν ἀτλαντικὴν θάλασσαν, καὶ παρασκευάζειν τὴν πλημμύραν· καταληγόντων δ' ἀντιπερισπωμένης ὑποβαίνειν, ὅπερ εἶναι τὴν ἄμπωτιν. *Lex MS. Job.* πλημμύρα, πλῆθος ὑδάτων. *Plut.* Rom. p. 19. C. τοῦ δὲ ποταμοῦ κατακλύζοντος, ἡ πλημμύρα τὴν σκάφην ὑπολαβοῦσα καὶ μετεωρίσασα πρόσω κατηνεγκεν εἰς χωρίον. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 122, 43. πλημμύρας ποταμῶν καὶ κενώσεις.

προσέρρηξεν] *Diodor. S.* I. 19. τὸν Νεῖλον —— ῥαγέντα κατακλῦσαι πολλὴν τῆς Αἰγύπτου. XX. 75. τοῦ μὲν κλύδωνος ῥηγνυμένου. *Philo* de Somniis T. 2. p. 665, 17. τοῦ ποταμοῦ ταῖς πλημμύραις παραῤῥήξαντος τὸ χῶμα. *Euripides* Oreſt. 993. Sch. τοῖς λευκοῖς κύμασιν. ἐπεὶ δὴ προσρηγνύμενα τῷ ἀκρωτηρίῳ ἀφράδη γίνεται.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς 1
Καπερναούμ. Ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς 2
ἦν αὐτῷ ἔντιμος. Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους 3
τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δὲ παραγενόμε- 4
νοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει
τοῦτο· Ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ 5
Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε 6
πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γάρ εἰμι
ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς· Διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· 7
ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν 8
τασσό-

1.] καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ταῦτα τὰ ῥήματα λαλῶν ἦλθεν εἰς καφαρναοὺμ D.
ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ A. ἐπειδὴ δὲ K 91. ἐγένετο δὲ ὅτε Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini*.
ἐπλήρωσε] + ὁ Ἰησοῦς 69. αὐτοῦ] ταῦτα 27. 29. 59. 69. 71. 106. Versio *Syr*.
εἰσῆλθεν] + ὁ Ἰησοῦς H. 2. 38. 73. Versio *Syr*. καπερναούμ] καφαρναοὺμ C ut vid. D. 33. Vers. *Vulg. Syr. Copt*.
2. δοῦλος] τις D a prima manu, παῖς ex emendatione. δοῦλος ὑπάρχων 59.
ἤμελλε] ἔμελλε F 3 44. 72. 74. 90. Evang. 2. Editio *Complut*. ἔντιμος] τίμιος D.
3. ἀκούσας δὲ] ⸂ ἀκούσας D Versio *Syr*. Codices *Latini*. ab Ἰησοῦ ad Ἰησοῦν] — Versio *Syra* posterior.
πρὸς αὐτὸν] — D. 13. 69. Codices *Latini*. ἐλθὼν] — 64.
4. πρὸς τὸν Ἰησοῦν] — D. Codices *Latini*. παρεκάλουν] παρεκάλεσαν A. ἠρώτων DL 1. 13. 69.
λέγοντες] + αὐτῷ AC ut videtur K. 15. 42. 50. 63. 67. 68. 72. Evang. 5. Versio *Vulg. Copt*.
παρέξει] παρέξῃ D. 39. 45. 70. 72. in ora. 87. Ev. 5. 20. Versio *Vulg. Copt*. probante *J. A. Bengelio*. παρίξεις 60. 71.
6. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς] ἐπορεύετο δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς D. Codices *Latini*.
αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος] οὐ μακρὰν ἀπέχοντος αὐτοῦ D. ὑπὸ] — 1. 69. Evang. 5.
ἔπεμψε] πέμψας 1. ἀπέστειλε 13. 69. πρὸς] ἐπ' A.
ὁ ἑκατόνταρχος φίλους] φίλους ὁ ἑκατόνταρχος C. ἑκατοντάρχης L 1.
λέγων] ἔλεγεν 1. αὐτῷ] — Versio *Vulg. Goth*. πρὸς αὐτὸν 69.
ὑπὸ τὴν στέγην μου] μου ὑπὸ τὴν στέγην CD 1. 69. 72. Editio *Complut*. *Chrysostomus* in Matth. H. 26. & T. VIII. p. 408. *Theophylactus*. 7. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν] — D. 63. Codices *Latini*.
ἀλλὰ] ἀλλ' D 1. 72. + μόνον 13. 69. 90. Versio *Syra* posterior cum asteriſco.
λόγῳ] λόγον 54. 69. Evang. 17. 21. ἰαθήσεται] ἰαθήτω L. 8. ταττόμενος] — 69.
ἐμαυτὸν] ἐμαυτοῦ F 69. + τοὺς G. πορεύθητι] πορεύου D.
καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται] — 46. 59. a prima manu. 61. ἄλλῳ] ἄλλος D.
9. ταῦτα ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς ταῦτα C. Versio *Syr*. αὐτὸν] — D 49. 61. Colb. Versio *Vulg*.
αὐτῷ] — 56. 58. 61. αὐτὸν 7. τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν] εἶπεν τῷ ἀκολουθοῦντι ὄχλῳ D.
λέγω ὑμῖν] — 59. ἀμὴν λέγω ὑμῖν D. 64. 69. Evang. 11. Versio *Vulg. Goth. Copt*. + ὅτι A. 12.
15. 16. 34. 39. 40. 49. Evang. 17. *Theophylactus*. λέγω δὲ *Marcion* t. Epiphanio.
οὐδὲ] οὔτε EGH. 3. 12. 28. 36. 37. 38. 39. 44. 45 46. 50. 51. 52. 59. 60. 70. 72. in ora. 73. 74. 90. 91. Ev. 11. 16. 21. 24. Editio *Complut*. οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον] οὐδέποτε τοσαύτην πίστιν εὗρον ἐν τῷ Ἰσραὴλ D.

2. ἔντιμος] *Artemidor*. II. 8. δέλων μὲν τὰς μὴ ἐν πίστει ὄντας ἐλευθεροῖ, τὰς δὲ ἐν τιμῇ παρὰ τοῖς δεσπόταις, ἢ πολλὰ κτήματα ἔχοντας, ἀφαιρεῖται τῆς πίστεως, καὶ τῆς τιμῆς, καὶ τῶν κτημάτων. V. 20. ἔδοξε τις τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ὃν μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐτίμα. *Simplic*. in Epict. 150. καὶ τῶν οἰκετῶν οἱ πιστοὶ καὶ αἰδήμονες χρησιμώτεροι τῶν τεχνικῶν καὶ ἐργατικῶν εἰσι, καὶ τιμιώτεροι τοῖς δεσπόταις.

4. σπουδαίως] Verſio *Vulg*. ſollicite. D. feſtinanter.
ᾧ παρέξει] *Joſ*. A. I. 4. 2. Νεβρώδης — ἔπειθεν αὐτοὺς, μὴ τῷ θεῷ δίδοναι τὸ δι' ἐκεῖνον εὐδαιμονεῖν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ταῦτα παρέχειν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. 1. *Tim*. VI. 17.

5. *Joſ*. c. Apion. II. 4. de Alexandro M. ἐτίμα γὰρ ἡμῶν τὸ ἔθνος.

6. οὐ μακρὰν ἀπέχοντος] inf. XV. 20. *Dionyſ*. Hal. A. IV. 20. τοῦτο δ' ἦν σπάνιον, καὶ οὐ μακρὰν ἀπέχων τοῦ ἀδυνάτου. 27. ἡλικίας τε προβεβηκὼς ἐπὶ πολὺ, καὶ τῆς κατὰ φύσιν τελευτῆς οὐ μακρὰν ἀπέχων. IX. 15. γνόμενος δὲ ποταμοῦ κρέμερα πλησίον, ὃς οὐ μακρὰν ἀπέχει τῆς Ὀυιεντανῶν πόλεως. de Iſaeo 7. οὐ μακρὸν ἀπέχει τῆς Δημοσθένους κατασκευῆς.

11. *Euſebius*. Endor eſt juxta oppidum Naim, in quo Chriſtus filium viduae ſuſcitavit, eſtque circa Scythopolim. — Naim in ſecundo miliario a Thabor verſus meridiem juxta Endor. *Borchardus*. A Nazareth duabus leucis, a monte Thabor plus una leuca contra Auſtrum eſt mons Hermon minor, in cujus latere aquilonari eſt urbs Nain. *Bereſchith* R. XCVIII. 17. Iſſachar eſt aſinus oſſeus Gen. XLIX. 14. Loquitur de ejus terra. Nam ſicut aſinus eſt declivis hinc & illinc, & altus in medio: ſic in Iſſacharite eſt convallis hinc & illinc, & montanum iſthinc cubans inter duos terminos. Hi ſunt duo convalles, vallis Piſſan & vallis Jezreel. Et vidit requiem eſſe bonam, haec eſt Thinnam: & terram pulchram, haec eſt נעים Naim. *Origenes* in Pſal. LXXXVIII. ἑρμηνεύεται ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐφ' ᾧ κεῖται ἡ πόλις Ναΐμη, ἐν ᾗ ἤγειρε τὸν τῆς χήρας υἱὸν ὁ χριστός.

12. *Lucian*. Contemplant. 22. τὰ πρὸ τῶν πόλεων ἐκεῖνα τὰ χώματα ὁρᾷς, καὶ τὰς σήλας καὶ πυραμίδας; ἐκεῖνα πάντα νεκροδοχεῖα ἢ σωματοφυλάκια ἐστι. *Polyaenus* p. 229. γυναικὸς δὲ ἐκφορὰν οἰκείᾳ νεκρῷ ποιουμένης ἐν γυναικείᾳ σολῇ, ταῖς πενθούσαις ἀναμεμιγμένος καλύπτραν ἔχων μέλαιναν ἐξῆλθεν ἔξω τῆς τύχης. *Senec*. Oedipod. 129. Turbae tumulos petenti Non ſatis ſeptem patuere portae. *Propertius* IV. 7. ſi piguit portas ultra procedere, at illud Juſſiſſes, lectum lentius ire meum. *Paullus* l. 1. Sentent. rec. T. XXI. 3. Intra muros civitatis corpus ſepulturae dari non poteſt. *Lex* XII. *Tab*. hominem mortuum in urbe ne ſepelito, *Cic*. de Legg. II. 23.

ἐξε-

τασόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ· Πορεύθητι, καὶ πορεύε-
9 ται· καὶ ἄλλῳ· Ἔρχου, καὶ ἔρχε-ται· καὶ τῷ δούλῳ μου· Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ
ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε·
10 Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες
11 εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς, ἐπορεύετο εἰς
πόλιν καλουμένην Ναΐν· καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πο-
12 λύς. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς
13 τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς — ἦν σὺν αὐτῇ. Καὶ
14 ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μὴ κλαῖε· Καὶ προσ-
ελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ, (οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν) καὶ εἶπε· Νεανίσκε, σοὶ λέγω,
ἐγέρ-

Ambrosius: & quidem, si sic legas: in nullo (sic Codices *Latini*) tantam fidem inveni, simplex intellectus & facilis est; sin autem juxta Graecos: nec in Israël tantam fidem inveni. Vid. ad *Matth.* VIII. 10. τοσαύτην πίστιν οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὗρον *Marcion* ap. Epiphan. ἐν] + παντὶ Versio *Syra* posterior. *Arab.*

10 οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον] εἰς οἶκον οἱ πεμφθέντες D. a prima manu. εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες D. ex emendatione F. 15. 72.

πεμφθέντες] ὑποπεμφθέντες 59. εἰς τὸν οἶκον] — 2.

εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον] δοῦλον εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα D. ἀσθενοῦντα] — L 1. Versio *Copt.* 11. ἐγένετο ἐν] — D.

τῇ] τῷ AEGHL. 1. 2. 3. 9. 12. 16. 33. 34. 36. 38. 39. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 60. 65. 69. 72. in ora 73. 74. a prima manu. 78. 87. Evang. 6. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Bengelii*, *Bogardi*. *Theophylactus*. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1346. vid. IX. 37. ἐπορευετο] ἐπορεύθη 69. πορεύεσθαι αὐτὸν 28. + ὁ Ἰησοῦς 69. 73. Colb.

Ναΐν] Ναεὶμ 1. Versio *Sax. Vulg.* Ναΐμ Editio *Erasmi* 1. Ναυὶ 69.

αὐτῷ] — A 38. 40. 56. 58. 60. 61. 69. 72. Evang. 5. οἱ] — 1. αὐτοῦ] — 1.

ἱκανοὶ] — DFL Versio *Vulg. Sax. Syr. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 416. & *J. A. Bengelio.*

ὄχλος πολὺς] πλῆθος πολὺ 38. + τῆς πόλεως C. ut videtur K. 42. 54. 59. 63. 72. Versio *Copt.* 12. ὡς δὲ] ἐγένετο δὲ ὡς D. Codices *Latini.* ἤγγισε] ἤγγιζε D 69.

καὶ ἰδοὺ] — D. ἰδοὺ 1. Versio *Syr. Copt. Vulg.* τεθνηκὼς] — A 54. probante *J. Millio* prol. 1446.

καὶ αὕτη χήρα] χήρα ἦσα D 59. καὶ αὐτὴ χήρα 86. Edit. *Stephani* 1. 2. *Bezae.*

αὕτη] + ἦν CL. 1. 3. 36. 38. 57. 73. 90. Editio *Colinaei*, *Erasmi*, *Bogardi*, *Stephani* 3. *E. Schmidii*, Versio *Syr.* utraque. Codices *Latini.* αὐτὴ 83. Evang. 24. ex emendatione Edit. *Complut. Bengelii.*

ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν] πολὺς ὄχλος τῆς πόλεως συνεληλυθει D.

τῆς πόλεως ἱκανὸς] ἱκανὸς τῆς πόλεως 1. Versio *Syr.* ἱκανὸς 80.

ἦν] — AEGHKM. 1. 2. 9. 15. 16. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 61. 62. 64. 72. 80. 89. 90. 91. Evang. 2. 6. 11. 12. 16. Editio *Complut. Erasmi*, *Plantin. Wechelii*, *Bengelii*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Bezae. Genev. E. Schmidii.* Versio *Goth. Vulg. Belg. Syr.* utraque. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1475.

13. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος] ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς D. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr.* αὐτὴν] — 73.

κύριος] Ἰησοῦς D. 1. Versio *Copt. Syr. Saxon. Æthiop. Arab. Chrysost.* T. VIII. p. 440. + Ἰησοῦς Versio *Goth.*

ἐσπλαγχνίσθη] εὐσπλαγχνίσθη 3.

ἐπ' αὐτῇ] ἐπ' αὐτὴν 13. 42. 44. 61. 69. 72. Evang. 18. 20. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.*

14. σορῷ] ὁροῦ L. νεανίσκε] + νεανίσκε D. Codices *Latini.* λέγω] + ἀναξὰς 69.

ἐξεκομίζετο] *Plut.* de utilit. ex inimic. p. 89. A. οὐ σὺ Γ. γυναῖκας ἐκκομισας [οὐκ] ἐδάκρυσας; Timoleon. p. 254. A. καὶ τῶν μὲν αὐτόθι κακῶν, ἃ τὴν ἀρχαίαν ἑλλάδα κατέσχιν, ὑπὸ τῆς τύχης προεκκομισθεὶς ἀναίμακτος καὶ καθαρὸς. Q. Rom. p. 271. πῶλαι — δι' ὧν — τὰς νεκρὰς ἐκκομίζουσιν. Pompej. p. 619 B. ἐκκομιζόμενον τὸ σῶμα. *Georg.* IV. 255. Et corpora luce carentum Exportant tectis, & triſtia funera ducunt. *Gloſſar.* exequiae, ἐκφοραὶ, ἐκκομιδαὶ. *Æſchyl.* Schol. ἐπτὰ ἐπὶ Θήβαις 1032. ἐκφορᾶς ἐκκομιδῆς, κηδεύματος. συγκομιδὴ, ἡ πρὸ τῆ τάφῳ πᾶσα ἐπιμέλεια· ἐκκομιδὴ, ἡ πρὸς τὸν τάφον ἀπαγωγὴ. *Plut.* Romul. p. 32. C. ὁ δὲ τὸ μὲν σῶμα τῇ τατίᾳ κομίσας ἐντίμως ἔθαψε. 35. E. λέγεται δὲ καὶ τὸν ἀλκμήνης ἐκκομιζομένης νεκρὸν ἄδηλον γενέσθαι. Alcibiad. p. 200. C. εἰδώλια πολλαχῆ νεκροῖς ἐκκομιζομένοις ὅμοια προὔκειντο ταῖς γυναιξὶ, καὶ ταφὰς ἐμιμοῦντο κοπτόμεναι, καὶ θρήνες ἦδον. Solon. p. 90. C. οὐκ εἴασεν — ἐπ' ἀλλότρια μνήματα βαδίζειν, χωρὶς ἐκκομιδῆς. *Anthol.* II. 32. 4. Γαῖος ἐκπνεύσας τὸ παυσατον ἐχθὲς ὁ λεπτὸς, εἰς τὴν ἐκκομιδὴν ἤδεν ἀφῆκεν ὅλως — τὴν δὲ κενὴν κλίνην οἱ φράτορες ἦραν ἐπ' ὤμων, ἐγγράψαντες ἄνω· Γαῖος ἐκφέρεται. *Lucian.* Contemplant. 17. τὸν γείτονα δὲ τὸν ἐκκομιζοντα τὸ παιδίον ἐχ ὁρᾶ. *Artemidor.* II. 54. ἀποθανεῖν δοκεῖν καὶ ἐκκομισθῆναι. *Antonin. Lib.* F. 33. Ἀλκμήνη κατὰ γῆρας ἀποθνήσκει, καὶ αὐτὴν ἐξεκόμισαν Ἡρακλεῖδαι. *Ælian.* V. H. VIII. 4. Πολύαρχόν φασι τὸν ἀθηναῖον εἰς τοσοῦτον προελθεῖν τρυφῆς, ὥστε καὶ κύνας καὶ ἀλεκτρύονας ἐκείνης, οἷς ἔχαιρεν, ἐκκομίζειν ἀποθανόντας δημοσίᾳ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτῶν παρεκάλει τὰς φίλας. vid. *Act.* VIII. 2. V. 6. 9. *Heraclit.* p. 492. τὰ σώματα τῶν καμνόντων, ἐπειδὰν ἀναπαύσηται τὸ βίᾳ — ἐκκομίζειν.

μονογενὴς] *Cic.* Epiſt. Fam. IX. 20. Patriam eluxi jam & gravius, & diutius, quam ulla mater unigenitum filium. Philippic. IX. 5. Eſt autem ita affectus, ut nemo unquam unici filii mortem magis doluerit, quam ille moeret patris. *Ovid.* Faſt. II. 814. Ut ſolet ad nati mater itura rogum, & Sappho Phaoni 115. Non aliter quam ſi nati pia mater ademti Portet ad exſtructos corpus inane rogos. de Remed. Amor. I. 29. Quis matrem niſi mentis inops in funere nati flere vetet? *Catullus* 40. Seu pii ad rogum filii Lugetur, orba quem flet unicum mater. Renidet ille Jerem. VI. 26. *Amos* VIII 10. *Zach.* XII 10. *Prov.* IV. 3. *Koheleth* R. IV. 8. אח אין לו שהיה יחיד לאמו. *Gen.* L. 7--10. 1 *Sam.* XXV. 1. *Moed Katon* f. 24. 1. Si defunctus notus fuerit multis, multi eum comitantur. *Cetubboth* f. 8. 2. olim elatio mortui gravior fuit propinquis morte ejus.

13. Ducebat funus. *Bereſchith* R. XVII. 13. Quare mulieres funus primae ſequuntur? מהלכין אצל המת תהילה Quia mundo fuerunt cauſa mortis, propterea ducunt pompam. S. D. Job. XXI. 33. Et poſt ſe omnem hominem trahet.

14. σορῷ] *Tacitus* H. III. 67. ferebatur lecticu-

ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν· καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. 15
Ἔλαβε δὲ φόβος ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, λέγοντες· Ὅτι προφήτης μέγας 16
ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος 17
ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. Καὶ ἀπήγγειλαν 18
Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν 19
μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
ἄλλον προσδοκῶμεν; Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον· Ἰωάννης ὁ βαπτι- 20
στὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;
Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν· 21
καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· 22
Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε, καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι,
χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ
εὐαγγελίζονται, Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν 23
ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξεληλύθατε εἰς 24
τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε 25
ἰδεῖν,

ἐγέρθητι] ἔγειρε 28. 15. ἔδωκεν] ἀπέδωκεν A. 33. 16. ἔλαβε δὲ] καὶ ἔλαβε 54. 68. Versio *Syr.*
ἅπαντας] πάντας DGKM 1. 9. 10. 27. 45. 46. 49. 50. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69 72. 83. 87. 91. Evang. 6. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Genev. Bogardi.*
ἐγήγερται] ἠγέρθη AL 1. 33. ἐξηγέρθη D. ἐγείρεται. Evang. 5. ὁ θεὸς] κύριος 1. — 69.
αὐτῆ] + εἰς ἀγαθὸν M. 4. 6. 13. 15. 16. 27. 42. 50. 69. 71. Colb. 106. Versio *Armen. Syra* posterior in margine, *Arab.* Codices *Latini.* 17. ὁ λόγος οὗτος] οὗτος ὁ λόγος D.
περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ] καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ περὶ αὐτοῦ F. καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρᾳ] — 56.
ἐν posterius] — 1. 18.] ἐν οἷς ℭ μέχρι Ἰωάνν τοῦ βαπτιστοῦ, ὃς D.
τούτων] τῶν ἔργων αὐτοῦ 7. 60. Evang. 2. ex emendatione 11. 13. 14. 15. 17. 18. 19.
Ἰωάννῃ] + περὶ αὐτοῦ 1. 69. Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] οἱ μαθηταὶ αὐτῷ Ἰωάννῃ 2. + ℭ 69.
19. τινὰς] — D. ὁ Ἰωάννης ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγων] λέγει, πορευθέντες εἴπατε αὐτῷ D.
Ἰησοῦν] κύριον L 69. Codices *Latini.* Versio *Æthiop.* κύριον αὐτῷ 69.
ἄλλον] ἕτερον L 27. 33. 64. 86. Evang. 2. 15. 17. 18. 19. 20. παραγενόμενοι δὲ] καὶ προσελθόντες D.
πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες] οἱ ἄνδρες πρὸς αὐτὸν D. πρὸς τὸν Ἰησοῦν Versio *Syr.*
εἶπον] εἶπαν DL. ἀπέσταλκεν] ἀπέστειλεν 16. 37. Ev. 2. 13. 15. 17.
πρός σε] — K 28. Codices *Latini.* ἄλλον] ἕτερον DL. 1. 34. a prima manu 60. 64.
21. αὐτῇ δὲ] ἐκείνῃ L 1. 69. Versio *Copt. Cyrillus* Act. Eph. V. *Basilius* Seleuc. H. 33. ὥρᾳ] ἡμέρᾳ L 69. *Cyrillus.*
ἐθεράπευσε] ἐθεράπευεν D. Cod. *Lat.* καὶ πνευμάτων πονηρῶν] καὶ πονηρῶν πνευμάτων D. — 28. 71. probante *J. Millio.*
τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ] τυφλοὺς ἐποίει D. a prima manu, & correctum ἐποίει.
τὸ] — AEGHK. 14. 39. 42. 51. 69. 70. 71. 72. 73. 86. 87. 91. Colb. 106. Evang. 2. 13. 15. 17.
22. ὁ Ἰησοῦς] — D. Versio *Vulg. Copt. Theophylact.* ed. *Cyrillus.* probante *J. A. Beng. J. Millio* prol. 417. Ἰησοῦς 80.
αὐτοῖς] — 37. ἀπαγγείλατε] εἴπατε D Versio *Syr.* Codices *Latini.* εἴδετε] εἴδατε A. ἴδητε 34. 39.
εἴδετε καὶ ἠκούσατε] εἶδον ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, ℭ ἃ ἤκουσαν ὑμῶν τὰ ὦτα D. ἀκούετε ℭ βλέπετε 69.
ὅτι] — 1. 60. 69. Evang. 12. Codices *Latini.* ἀναβλέπουσι] + καὶ 69. 106. Versio *Syr.*
καθαρίζονται] + καὶ D 46. 54. 69. 71. Evang. 18. Versio *Syr.* ἐγείρονται] + καὶ F 1. 9. 13. 69. Colb. 106. Versio *Syr.*
23. ἐστιν] — 46. 52. 64. probante *J. Millio* prol. 1425. ἐὰν] ἂν D.
ἐμοί] αὐτῷ *Marcion* teste Epiphanio. παρηλαγμένον — εἶχε γὰρ ὡς πρὸς Ἰωάννην.
24. ἀγγέλων] μαθητῶν K. 1. 4. 6. 7. 27. 40. 42. 53. 60. 65. 68. 106. Evang. 12. 18. 19. Versio *Syr.* utraque, sed posterior habet editam in margine, *Arab.* Ἰωάννου] Ἰωάνου bis D. Ἰάννου 1.
πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου] περὶ Ἰωάνου τοῖς ὄχλοις D.
πρὸς τοὺς ὄχλους] τοῖς ὄχλοις E F G H 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 44. 47. 48. 51. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 68. 71. in ora. 83. 87. 91. Colb. Evang. 2. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Genev.* Versio *Syr. Theophylact.*
ἐξεληλύθατε] ἐξήλθατε A D L. Evang. 2.
ἐξήλθατε KM 1. 15. 42. 45. 46. 49. 50. 52. 63. 69. 71. 72. & comm. 25. 26. a τί ad πί 25.] — G.

la parvulus filius velut in funebrem pompam. *Il.* ψ. 91. ὡς δὲ καὶ ὀστέα νῶιν ἐμῇ σορὸς ἀμφικαλύπτοι. *Plut.* Num. p. 74. C. Δύο δὲ ποιησάμενοι λιβύσας σορὰς —— τὴν μὲν ἑτέραν ἔχουσαν τὸ σῶμα, τὴν δὲ ἑτέραν τὰς ἱερὰς βίβλους. Anthol. . . . ἔγχαλκος σορὸς. *Moed Katon.* f. 24. 7. Triginta dierum infans effertur in γλωσσοκόμῳ. R. Juda dicit, non portatur humeris sed brachiis. Puer XII. mensium effertur in lecto מטה. *Ovid.* Metam. XIV. 741. Fruſtraque levatum, Nam pater occiderat, referunt ad limina matris: accipit illa ſinu complexaque frigida nati Membra ſui, poſtquam miſerarum verba parentum edidit, & matrum miſerarum facta peregit, Funere ducebat mediam lacrimoſa per urbem, Luridaque arſuro portabat membra feretro. Forte viae vicina domus, qua flebilis ibat Pompa, fuit, duraeque ſonus plangoris ad aures Venit Anaxaretes —— Mota tamen, videamus, ait, miſerabile funus, Et patulis iniit tectum ſublime feneſtris, Vixque bene impoſitum lecto proſpexerat Iphin.

15. ἀνεκάθισεν] *Xenophon* de Lepore. διατρίχων γὰρ καὶ ἀνακαθίζων. *Plat.* Phaedon. ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθιζόμενος εἰς τὴν κλίνην, συνέκαμψε τὸ σκέλος. *Plut.* Philopoem. p. 368. A. συναγαγὼν μόλις ἑαυτὸν ὑπ' ἀσθενείας ἀνεκάθιζεν.

Artemidor. IV. 84. Λεωνᾶς ὁ Σύρος —— ἔδοξε τεθνᾶναι καὶ ἐκφέρεσθαι. Συναντήσαντα δὲ αὐτῷ τινα ἀλείπτην καλεπαίνειν πρὸς τοὺς ἐκφέροντας, ὅτι ταχέως καὶ κωσπουδῶς αὐτὸν ἐκφέροιεν, δύνασθαι γὰρ αὐτὸν ἀναβιῶναι· ἔπειτα ἐλαίῳ θερμῷ καὶ ἐρίοις χρισάμενον κατὰ τὸ σῆθος, ποιῆσαι αὐτὸν ἀναβιῶναι.

1. *Reg.* XVII. 23.

16. *Exod.*

ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυ-
26 φῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ
27 λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. Οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ, ἐγὼ
ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπρο-
28 σθέν σου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτι-
29 στοῦ οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. Καὶ
πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ τελῶναι, ἐδικαίωσαν τὸν Θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα
30 Ἰωάννου. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπ-
31 τισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. — Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς
32 ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσ-
φωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν,
33 καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶνον
34 πίνων· καὶ λέγετε· Δαιμόνιον ἔχει. Ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων·
καὶ λέγετε· Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρ-
35 τωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων· Ἠρώτα δέ τις αὐ-
τὸν

25. ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ & τρυφῇ ὑπάρχοντες] ἱμάτια μαλακὰ ἠμφιεσμένοι Versio *Syra* posterior in margine. τρυφῇ] τροφῇ Versio *Goth.* ὑπάρχοντες] ἀγόνιες DK. 4. 27. 42. 63. 68. 72. *Clemens* Paed. II. 10. 26. ναὶ] & G. Versio *Goth.* προφήτης] + ὅτι εἷς μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάνης τοῦ βαπτιστοῦ D. Codices *Latini.* 27. οὗτος] + γὰρ 1. 7. 12. 13. 16. 33. 37. 57. 60. 67. 69. 106. Evang. 12. 18. 19. Versio *Copt.* ἐγὼ] — D 1. Versio *Vulg. Marcion* ap. Epiphan. σου prius] — D. Sed Versi. Latina: tuam. 57. μου 80. κατασκευάσει] κατασκευάσῃ Ev. 17. ἔμπροσθέν σου] — D. Cod. *Lat. Tertullianus.* prob. *Millio.* prol. 423. + ἡμῶν L. 28. γὰρ] δὲ DL 69. Versio *Copt.* Codices *Latini.* — 60. Evang. 18. 19. Versio *Syr.* μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν] — D. προφήτης] — L 1. 4. 6. 33. 37. 42. 56. 63. 68. 72. Versio *Copt. Syra* posterior a prima manu. Cod. *Lat. Theophylact. Ed. Euthymius.* probante *Beza* & *J. Millio* prol. 1070. τοῦ βαπτιστοῦ] — L 1. 72. Colb. Versio *Copt.* ὁ δὲ] ὅτι ὁ D. μικρότερος] + αὐτοῦ D. θεοῦ] + μου 69. 29. πᾶς] — 59. λαὸς] ὄχλος M 71. ἀκούσας & οἱ τελῶναι] & οἱ τελῶναι ἀκούσαντες M 71. ἐδικαίωσαν] ἐδικαίωσε D a prima manu. Versio *Latina*: justificavit. τὸν θεὸν βαπτισθέντες] — 57. + εἰς 1. τὸ βάπτισμα] τῷ βαπτίσματι 91. 30. οἱ posterius] — D. εἰς ἑαυτοὺς] — D. 60. 31. εἶπε δὲ ὁ κύριος] — ADEFGHKLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 16. 27. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 76. 80. 83. 86. 88. 89. 90. 91. 106. Editio *Complut. Plant.* cum obelo, *Stephani* 1. 2. *Bengelii, Wechelii.* Versio *Sax. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.* Codices *Latini, Theophylactus. Armen. Euthymius.* probante *H. Grotio*, & *J. Millio* prol. 1198. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς 74. οὖν] — F. 32. εἰσὶ] + τοῖς D a prima manu. καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι] — 44. ἀλλήλοις] ἀλλήλους 38. ἀγορᾷ] τῇ ἀγορᾷ D. ἀγοραῖς F. ὑμῖν posterius] — DL. Versio *Copt. Vulg.* & λέγουσιν] λέγοντες DL 69. Cod. *Lat.* ἃ λέγει 1. Colb. 33. γὰρ] — F 60. Codices *Latini.* ὠλαύσατε] ὠλόψασθε 69. ἐσθίων] ἔσθων D. & comm. 34. ἄρτον] — D 1. 13. 69. Evang. 18. Codices *Latini.* οἶνον] — D 1. 13. 69. Colb. Evang. 18. Cod. *Lat.* 34. λέγετε] λέγουσι 71. ἐλέγετε 70. + δαιμόνιον ἔχει, καὶ 69. ἰδοὺ ἄνθρωπος] ἄνθρωπός ἐστι 69. τελωνῶν φίλος] φίλος τελωνῶν ADEG 1. 44. 69. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Editio *Complut. Bengelii, Geneu.* Versio *Goth. Vulg. Syr. Theophylactus.* 35. τῶν] — 72. τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων] πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς 69. πάντων] — DFL 1. 2. 13. 28. 36. 40. 57. 64. 71. 86. Evang. 13. 14. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Armen.* 36. Ἠρώτα] ἠρώτησεν D. Codices *Latini. Amphilochius.* τις αὐτὸν] αὐτόν τις D 1. τις GH.

16. *Exod.* IV. 31. Propheta Eliſaeo major.

21. πνευμάτων πονηρῶν] *Erubin* IV. 1. quem eduxerint gentes aut Spiritus malus i. e. dum amota eſt mens ejus. f. 41. 2. Tradiderunt Rabbini: tria traducunt hominem ſupra ſcientiam ſuam — Cuthaei & ſpiritus malus — ſi vero redit ſcientia.

ἐχαρίσατο] *Strabo* XII. p. 836. A. Πομπήιος πάντας τὰς ἐκείνῳ τι χαρισαμένας ἐχθρὰς ὑπέλαβε.

25. ἱματισμῷ] *Polybius* οὔτε σῖτον ἔτε ἱματισμὸν, ἔτε ὀψώνια δύνανται χορηγεῖν τοῖς στρατοπέδοις. *Euripid.* Phoeniſſ. 1498. στολίδα κροκόεσσαν ἀνεῖσα τρυφᾶς. *Suetonius* Aug. 65. Relegatae uſum vini omnemque delicatiorem veſtem ademit.

ὑπάρχοντες] *Etymol.* ὑπάρχαν, προκατάρχαν, καὶ τὸ ὑπάρχειν οὐχ ἁπλῶς τὸ εἶναι σημαίνει, ἀλλὰ τὸ πάλαι εἶναι καὶ προϋπεῖναι. *Artemidor.* III. 60. τοῖς δὲ ἐν τρυφῇ διάγουσι. *Thomas.* ἀντὶ τοῦ εἰμὶ, ἀριστείδης ἐν τῷ πανηθναϊκῷ· ὑπῆρχον δὲ εἰς ἅπαντα νικῶντες.

βασιλείοις] *Thomas.* καὶ βασιλέως πόλις, οἰκία, καὶ ναῦς. οὐ μὴν καὶ βασίλεια. — Βασίλεια κρεῖττον ἢ ἀνάκτορα, τὰ δὲ παλάτια ἀδόκιμον. *Polyaenus* p. 355. ἐν τοῖς Περσῶν βασιλείοις. *Xenophon.* Paed. τά τε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα. *Plato* Agioch. ἐν ᾗ βασίλεια πλάτωνος, ἐχ ἥτλω τῆς τοῦ Διὸς αὐλῆς. *Athen.* V. p. 189. F. νῦν δὲ τὰ βασίλεια λέγουσιν αὐλάς. *Joſ.* A. XIII. 5. 3. περιστάντες τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ — ἐπὶ τὰς στέγας τῶν βασιλείων ἀναβάντες. 2. 1. ἀποκλείσας δ' ἑαυτὸν εἰς τὸ τραπύργιόν τι βασίλειον, ὃ κατεσκεύασεν ἐκ ἄποθεν ἀντιοχείας, ᾠδεῖον προσέτο.

30. *Prov.* I. 25. *Bemidbar R.* XVI. omne bonum, quod deſtinaveram vobis, vilipendiſtis & rejeciſtis.

33. *Thomas.* ἔπιον οἶνον, καὶ ἔφαγον σῖτον, ἀτίμως· ἐκ οἶνον, οὐδὲ σῖτον, & πίνει τις τοῦ οἴνου, πίνει δὲ τὴν κύλικα.

τὸν τοῦ Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου, ἀνε- 36
κλίθη. Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ 37
οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, Καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐ- 38
τοῦ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι καὶ ταῖς θριξὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ.
Ἰδὼν

τοῦ Φαρισαίων] + τοῦ Ἰησοῦ GH. *Amphilochius.*
τὴν οἰκίαν] τὸ οἶκον DL 33. 69. *Marcion.* & *Epiphan. Amphiloch.* τὴν οἶκον 1.
ἀνεκλίθη] κατεκλίθη DL 1. *Marcion* & *Epiphan.*
37. ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς] ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς ἐν τῇ πόλει 1. Verſio *Syr. Copt. Æthiop. Titus.* + καὶ AM. Colb. 9. 10. 27. 35. 36. 38. 40. 42. 43. 44. 54. 57. 61. 62. 69. 71. 72. 73. 83. 86. 87. 106. Evang. 14. 24. *Antioch.* 107. probante *J. A. Bengelio.* τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλὸς 69.
ἥτις ἦν] — D. τις ἦν 3.
ἐπιγνοῦσα] γνοῦσα D.
ἀνάκειται] κατάκειται AL. *Titus, Antiochus.*
ἀνάκειται] ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου κατάκειται D.
κομίσασα] + τὸ F.
ἀλάβαστρον μύρου] μύρου ἀλάβαστρον D. + βαρυτίμου 47. 56. 58. 61. Verſio *Armen.*
38. παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω] ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ DL 1. 7. Evang. 12. 18. 19. Verſio *Vulg. Copt. Syr. Æthiop. Arab.* Codices *Latini. Marcion, Epiphanius. Antiochus.*
αὐτοῦ primo] — 47. Evang. 17. Ἰησοῦ AK 12. 15. 27. 37. 42. 52. 59. 72. Verſio *Syra* poſterior. Ἰησοῦ 106.
κλαίουσα] — F. Verſio *Vulg.*

37. ἁμαρτωλὸς] *Ælian.* V. H. IV. 1. τὴν δ' ἁμαρτάνουσαν εἰς ἕτερον, συγγνώμης τυχεῖν ἀδύνατον. *Euripid.* Hippol. 507. εἴτοι δοκεῖ σοι, χρὴ μὲν οὔ σ' ἁμαρτάνειν. *Horat.* Sat. II. 7. 64. illa tamen ſe non habitu mutatve loco, peccatve ſuperne. I. 2. 63. quid inter eſt in matrona, ancilla, peccesve togata? 1. Carm. 33. 9. quam turpi Pholoë peccat adultero! *Plut.* Cim. p. 480. F. τὴν ἐλπινίκην οὐ πρὸς Πολύγνωτον ἐξαμαρτεῖν. 2. *Petr.* II. 15. *Marc.* VIII. 38. *Jo.* VIII. 8. *Achilles Tatius* VIII. p. 505. εἰκὸς γὰρ αὐτὴν καὶ πρὸς ἄλλους τινας ἁμαρτηκέναι. *Tibullus* I. 4. 1. rumor ait crebro noſtram peccare puellam. *Propert.* II. 24. 107. facere, ut noſtrae nolint peccare puellae. *Ovidius* A. A. 558. quo magis, o juvenes, deprendere parcite veſtras: Peccent, peccantes verba dediſſe putes. H. XVII. 41. at peccant aliae, matronaque rara pudica eſt.

38. δάκρυσι] *Moeris,* δακρύοις, ἀττικῶς· δάκρυσιν, ἑλληνικῶς.

Euſtath. Od. γ. p. 140. 42. ὅτι καθάπερ ἐν Ἰλιάδι ἡ Ἥβη λύει τινα, ἕτω καταῦθα ἡ καλὴ Πολυκάστη Νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ ἔλουσι τὸν τηλέμαχον, καὶ ἔχρισεν λιπ' ἐλαίῳ —— Πεισίστρατον δ' ἐν τοῖς ἑξῆς καὶ αὐτὸν δὲ Τηλέμαχον αὖ δμῶαι τῶ Μενελάου ὁμοίως λέουσι, καὶ ἦν ἔργον γυναικῶν τὸ τοιοῦτον, ἀνεπιφθόνως τότε γινόμενον. Ὅμηρος γὰρ ἔθη καταλέγει, οὐ μόνον ὅσα πολιτείας ἐστὶν ἀσείας καὶ ἀπηκριβωμένης καὶ ἐμβριθῆς, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐπιχωρίαζε τοῖς τότε. 1. *Tim.* V. 10. 1. *Sam.* XXV. 41. *Dionyſ. Hal.* VIII. 54. ταῦτα εἰπᾶσα ἔῤῥιψεν ἑαυτὴν χαμαὶ, καὶ περιπλέξασα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις τὰς πόδας τῶ Μαρκίῳ κατεφίλησεν. *Ennius:* Neque terram injicere, neque cruento Conveſtire mihi corpora licuit, Neque miſerae lavere lacrymae ſalſum ſanguinem. *Ariſtophanes* Veſp. 605. καὶ πρῶτα μὲν ἡ θυγάτηρ με ἀπονίζει, καὶ τὼ πόδ' ἀλείφει, καὶ προκύψασα φιλήσει. *Schol.* ὅτι παλαιὰ ἡ διὰ τῶν γυναικῶν τηθελία, καὶ ὕτως ἐτιμῶλυν τὰς πατέρας καὶ γέροντας, ὥστε μετὰ τὸ νίψαι ἀλείφειν τὰς πόδας. εὐφρόνιος δὲ καὶ τὰς παρ' ὁμήρῳ λιπαρὰς πόδας ὕτως ἀποδιδόναι φασὶν. *Pauſanias* Boeot. 10. καὶ αὐτὸν ἡ γυνὴ —— τότε ἄλλα ἐφιλοφρονεῖτο —— καὶ πως ὑπὸ εὐνοίας δακρῦσαι παρίσταται τῇ γυναικὶ, ὁρώσῃ τὸ ἀνδρὸς ἐς ἀδὲν προχωροῦντα τὰ πράγματα, προσέχει δὲ ἀφειδέστερον τῶν δακρύων, καὶ ἔβρεχε τὸ φαλάνθε τὴν κεφαλήν. *Liban.* Vit. p. 63. B. τοῖς γόνασι δὲ τὰ χεῖρε περιβεὶς καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν κεφαλὴν βρέξασαν θοιμάτιον τοῖς δακρύοις ἀπῆει. *Nonnus Dionyſ.* IV. Harmonia Ἠλέκτρης κύσε χεῖρα, καὶ ὄμματα, καὶ πόδας ἄκρους.

Cic. Epiſt. Fam. X. 32. Cum quidem pranſus nudis pedibus —— inambularet. *Ter.* Heaut. I. 1. 72. Accurrunt ſervi, ſoccos detrahunt, video alios feſtinare, lectos ſternere, coenam apparare. *Martialis* III. 50. Depoſui ſoleas; affertur protinus ingens inter lactucas oxygarumque liber. *Senec.* contr. IX. 2. praetor ad occidendum hominem ſoleas popoſcit. *Ariſtophanes* Veſp. 103. εὐθὺς δ' ἀπὸ δορπισῦ κίκρακιν ἐμβάδας. *Schol.* εἶδος ὑποδήματος, οὐ καθιύδει, φησὶν, ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῦ μετὰ τὸ δειπνῆσαι, ἀλλὰ εὐθὺς ἀναστὰς ἀπὸ τῆς τραπέζης, καὶ ζητήσας τὰς ἐμβάδας καὶ ὑποδησάμενος ἀπέρχεται. Equit. 884. ὥσπερ πίναν ἀνὴρ πίπτοθ', ὅταν χειμεὶν τοῖσι τρόποις τοῖς σοῖσιν ὥσπερ βλαυτίοις χρῶμαι. *Schol.* οἱ ἀνιζάμενοι ἐκ τῶν συμποσίων πρὸς τὸ ἀποπατῆσαι, πολλάκις τοῖς ἀλλοτρίοις ὑποδήμασι, ἤτοι σπεύδοντες, ἢ καὶ ἀγνοοῦντες ὑπὸ μέθης ἐξέρχονται. *Horatius* S. II. 8. 77. Naſidienus ad haec —— & ſoleas poſcit. Tum in lecto quoque videres Stridere ſecreta diviſos aure ſuſurros —— Naſidiene redis. *Seneca* de Benefic. III. 27. Ut primum diluxit, ſervus, qui coenanti ad pedes ſteterat, narrat, quae inter coenam ebrius dixiſſet. *Martial.* III. 23. Omnia cum retro pueris obſonia tradas, cur non menſa tibi ponitur a pedibus? 82. at ille retro flexus ad pedum turbam. *Seneca* ep. 37. coepit convivas ſuos inquietare. Habebat ad pedes hos.

Curtius VIII. 9. Demtis ſoleis odoribus inlinuntur pedes. *Plinius* H. N. XIII. 4. Vidimus etiam veſtigia pedum tingi [unguentis] quod Othonem monſtraſſe Neroni principi ferebant. *Athenaeus* XII. p. 553. A. ἔθος δ' ἦν ἀθήνησιν καὶ τὰς πόδας τῶν τρυφώντων ἀναλείφειν μύροις, ὡς κηφισόδωρος μὲν τροφωνίῳ φησὶν· ἔπειτ' ἀλείφεσθαι τὸ σῶμα μοι πρίω μύρου —— καὶ τοῖς ποσὶν χαρὶς ποιῶ μοι βάκκαριν —— εὔβυλος δ' —— τὸν πόδ' ἀμαρακίνοισι μύροισι τρίψασι τὸν ἐμὸν —— ἐν δὲ Πρόκριδι —— καὶ τοὺς πόδας ἀλείψατ' αὐτῦ τῷ μεγαλλίῳ μύρῳ· ἀντιφάνης δὲ ἐλαίῳ τινα ποιεῖ χριόμενον τὰς πόδας. ἐν δὲ Μητραγύρτῃ φησὶ· τὴν τε παῖδ' ἀλείμματα παρὰ τῆς θεῦ λαβῦσαν, εἶτα τὰς πόδας ἐκέλευσεν ἀλείφειν πρῶτον —— καὶ ἐν Θορυκίοις· λῦται δ' ἀληθῶς, ἀλλὰ τί; ἐν χρυσοκολλήτῳ γε κάλπιδος μύρῳ αἰγυπτίῳ μὲν τὰς πόδας καὶ τὰς χέρας —— ἀναξανδρίδης —— Μύρῳ δὲ παρὰ Πάρωνος ὅπερ ἀπέδοτο ἔχθες μελανάκρῳ πολυτελῶς ἐν αἰγυπτίῳ συναλείφει τὰς πόδας καλλισράτης. & XV. 690. A. *Petron.* 27. aquam po-

po-

39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων· Οὗτος, εἰ ἦν προ-
φήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς ἡ γυνὴ ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ· ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι.
40 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν· Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δέ φησι·
41 Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεν-
42 τακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις
ἐχα-

ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι] τοῖς δάκρυσι ἔβρεξε τοὺς πόδας αὐτοῦ D. *Marcion.* & *Epiphanius.*
τῇ κεφαλῇ] — Verſio *Vulg.* ἐξέμαξε] ἐξέμαξεν AD 106.
κατεφίλει] κατεφίλησε 106. 39. ὁ καλέσας αὐτὸν] παρ' ᾧ κατέκειτο D.
εἶπεν] ἐταράχθη 76.
λέγων] — D 38. 69. 76. 106. Verſio *Armen. Syra* poſterior, ſed habet in margine. ἐν] — 69.
ποταπὴ] ποδαπὴ D a prima manu. ἥτις ἅπτεται] ἡ ἁπλομένη D. *Origenes* in Jerem. XV. 10.
40. φησι] ἔφη AD 50. 80. Editio *Colinaei.* φησι διδάσκαλε εἰπέ] διδάσκαλε εἰπέ φησιν L 1.
διδάσκαλε] ῥαββί Verſio *Syra* prior, poſterior habet in margine.
εἰπέ] εἰπὸν· ὁ δὲ εἶπεν D. Verſio *Syra* poſterior in margine. ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Verſio *Copt. Syr.*
Armen. vid. comm. 31. ✝ λέγει αὐτῷ Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς Codices *Latini.*
41. χρεωφειλέται] χρεοφειλέται ADF. ἕτερος] + δηνάρια D 69. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
42. δὲ] — D 42. 63. 72. Verſio *Vulg.*

poſcit. ad manus digitosque paullulum adſperſos in capite pueri terſit. 57. contubernalem meam redemi, ne quis in capillis illius manus tergeret. & 70. inaudito enim more pueri capillati attulerunt unguentum in argentea pelle, pedesque recumbentium unxerunt. *Seneca* de Benefic. II. 12. C. Caeſar dedit vitam Pompejo Penno — deinde abſoluto & agenti gratias, porrexit oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant & negant id inſolentiae cauſa factum: ajunt ſocculum auratum, imo aureum margaritis diſtinctum oſtendere eum voluiſſe. Ita prorſus: quid hic contumelioſum eſt, ſi vir conſularis aurum & margaritas oſculatus eſt? Homo natus in hoc, ut mores liberae civitatis ſervitute Perſica mutaret, parum judicavit, ſi ſenator ſenex ſummiſſis honoribus, in conſpectu principum ſupplex ſibi, eo more jacuiſſet, quo victi hoſtes hoſtibus jacuere: invenit aliquid infra genua, quo libertatem detruderet. Non hoc eſt rempublicam calcare? *Arrian.* Epictet. III. 26. οὐδέποτε σε τὸ δελάριον ἐκολάκευσας· οὐδέποτ' αὐτῷ τὰς πόδας καλεφίλησας; καίτοι τῷ καίσαρος ἂν σέ τις ἀναγκάσῃ, ὕβριν αὐτὸ ἡγῇ καὶ ὑπερβολὴν τυραννίδος. *Eunapius* in Proaereſio 146. πάντες οἱ παρόντες οἱ μὲν πόδας, οἱ δὲ χεῖρας προσεκύνουν, οἱ δὲ θεὸν ἔφασαν. *Longus* Paſtoral. IV. p. 160. Paraſitus domini πόδας καὶ χεῖρας κατεφίλει — οὐκ ἀντέσχε κλαίοντι καὶ αὖθις τὰς πόδας καταφιλοῦντι. *Ariſtoph.* Equit. 906. ὦ δῆμ' ἐμὸς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀποψῶ. *Cetuboth* f. 62. 2. Cumque ad maritum Akibam perveniſſet, in terram vultu prono procidens pedes ejus deoſculari coepit. Ipſam abigere moliebantur — nec mora, ſocer in genua procidens pedes ejus oſculatus eſt. *Hieroſ. Pea* I. Mater R. Iſmaëlis querebatur de filio ſuo, quod ipſam non honoraret. Quaeſiverunt ſapientes, qua in re? reſpondit: quando redit e Beth medraſch non vult pati, ut lavem pedes ejus. Dicebant ſapientes: quoniam ipſa ita vult, ſeque putat hoc modo honore affici, patiatur ab illa lavari. *Menachoth* f. 85 2. Protulit ei ancilla vaſculum aquae tepidae, qua lavit manus & pedes: protulit vaſculum aureum oleo plenum, quo manus & pedes unxit. *Polybius* XV. 1. legati Carthaginienſes, πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγεννῶς, τὰς πόδας κατεφίλουν τῷ συνεδρίῳ. *Xenoph* Cyropaed. VII. ἔπειτα δὲ κύρῳ κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. *Eſai* XLIX. 23. *Capitolinus* Maxim. Jun. 2. genua ſibi oſculari patiebatur, & nonnunquam etiam pedes, quod nunquam paſſus eſt ſenior Maximinus, qui dicebat, Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat. *Hieroſ. Pea* I. Sedebant R. Jonathan & R. Jannaeus, venit quidam & oſculatus eſt pedes R. Jonathanis. *Aboth Nathan* 16. nonne ancilla tua ſum & famula ad lavandum pedes diſcipulorum tuorum? *Apulejus* M. V. Lacrymas ejus ſuis crinibus detergens Cupido.

Thomas. ὁμόρξασθαι, ἐκ ἀποπόρξασθαι, ἐκ ἐκμάξασθαι.

Indicat hic Lucas, Chriſto majorem deberi honorem, quam regi Perſarum vid. in *Matth* II. 2. XXVIII. 10. adeoque φιλὸν ἄνθρωπον non eſſe, qui pedes deoſculandos praebuit: non enim neſciebat, Romanorum & Graecorum judicio hunc honorem aequalem eſſe illi, qui Deo praeſtatur.

39. Annon ſcit, quod omnibus notum eſt, mulierem eſſe non integrae exiſtimationis? annon intelligit, eam quae non vocata domum alienam intrat, pedesque viri tam libere contrectat, priſtinum vitae genus veteremque impudentiam nondum depoſuiſſe? Ita temere & inconſiderate judicabat Phariſaeus.

40. *Act.* IV. 14 *Jo.* XVI. 12. *Tit.* II 8. *Lucian.* Tim. 20. πολλὰς εἰπεῖν ἔχοιμι σοι. Toxar. 42. τί τοιοῦτον ὑμεῖς ἔχοιτε ἂν εἰπεῖν. Hermotim. bis. Deor. Conc. 6. 13. *Ariſtaenet.* II. 1. ἃ δὲ παραινεῖν ἔχω σοι, λεκτέα λοιπόν. *Frontin.* I. 4. 3. tenentibus anguſtias Thebanis, per quas tranſeundum habebat. & V. 1. cum a tergo inſtante hoſte flumen trajicere habebat. *Sueton.* Aug. 58. quid habeo aliud Deos immortales precari, quam ut hunc conſenſum veſtrum ad ultimum vitae finem mihi perferre liceat? *Gellius* XIV. 1. non habeo dicere. III. 1. rogatus, ecquid haberet — dicere. *Apulej.* Apolog. Cum habeam dicere.

41. χρεωφειλέται] *Plut.* de Cupid. Divit. p. 523. F. τὸν μὲν οἰκίαν πολυτελῆ χρεωφειλέτην πεποίηκεν. *Dionyſ. Hal.* VII. 22. τῶν δὲ δανειστῶν ταύτας μὲν τὰς συμφορὰς ὁμοίας ἅπασι γεγονέναι λεγόντων, καὶ οὐ μόνων τοῖς χρεωφειλέταις. *Il.* λ. 658. οἵσι χρεῖος ὀφείλεϊ ἐν Ἤλιδι δήμῳ. 647. πόλεσιν γὰρ ἔπει οἱ χρεῖος ὄφειλον. 697. καὶ γὰρ τῷ χρεῖος μευ ὀφείλετ' ἐν Ἤλιδι δήμῳ. *Liban.*

χρέος πατρῷον ὀφείλων τῷ δήμῳ. *Schol. Ariſtophanis* Nub. 293. ὅτι χρήσας ἀριστοφάνης τὰς δανειστὰς λέγει. ἡ μὲν γὰρ συνήθεια τὰς χρεωφειλέτας χρήσας λέγει· ἀθηναῖοι δὲ τὰς μὲν δανειστὰς χρήσας λέγουσι, τὰς δὲ ὀφειλέτας χρεωφειλέτας καὶ χρεώσας, φωκυλίδης ἐν μὲν τοῖς αὐτὸς ποιήμα-

ἐχαρίσαλο· Τίς ἓν αὐτῶν, εἰπὲ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, εἶπεν· 43
Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ὀρθῶς ἔκρινας. Καὶ 44
στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη· Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου
εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ποὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου
τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὐ- 45
τη δὲ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. Ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν 46
μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφ- 47
έωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλί-
γον

αὐτῶν posterius] αὐτὸν D 64. 69. Versio *Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 417. —— 69.
εἰπὲ] — DL 1. Versio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.* (nisi si legerunt εἶπε, & transtulerunt ad initium commatis 41.) prob. *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 417. ἐπὶ A. + μοι Versio *Syra* posterior cum asterisco.
πλεῖον] πλέον D. πλείονα 56. 58.
αὐτὸν] — D 53. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 417. & *J. A. Bengelio*. αὐτῶν 68.
αὐτὸν ἀγαπήσει] ἀγαπήσει αὐτὸν F.
43. δὲ] — DL. ex emendatione Versio *Syr. Copt. Vulg. Armen.* ὁ prius] — D.
εἶπεν prius] + αὐτῷ 74. ex emendatione. Codices *Latini*. ὅτι] — 51. 71.
τὸ πλεῖον] πλεον D. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς M 71. Versio *Syr.*
ἔκρινας] ἀπεκρίθης 28. *Amphilochius*. 44. τῷ Σίμωνι ἔφη] εἶπεν τῷ Σίμωνι D.
ab εἰσῆλθον ad ἔδωκας] — Versio *Syra* posterior. οἰκίαν] + σὺ D. ἐπὶ] εἰς *Pricaeus*.
τοὺς πόδας μου] πόδας μοι D. Codices *Latini*. ἔβρεξε] ἔβρεχεν 2.
μου τοὺς πόδας] τοὺς πόδας μου 12.
τῆς κεφαλῆς] — ADKL 1. 16. 42. 63. 68. 72. 106. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Armen, Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1198. αὐτῆς] — 59.
45. εἰσῆλθον] ἦλθον 73. 91. εἰσῆλθεν L a prima manu. 7. 12. 13. 16. 69. 70. Editio *Bezae* 4. 5. Versio *Vulg. Copt. Syr.* utraque, sed posterior habet editam in margine. *Amphilochius* editus contra scriptum Codicem. probante *H. Grotio*.
46. μου τοὺς πόδας] — D 49. 63. Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1431. τοὺς πόδας μου EFGH 2, 3. 73. Evang. 24. Versio *Syr.* 47. χάριν] + δὲ D. σοι] + ὅτι Codex *Stephani*. 49.
ἀφέωνται] ἀφίονται F. ἀφέσονται 80. & comm. 48. αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς] αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι AF 72.
αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ] αὐτῇ πολλὰ D. αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι πολλαὶ 69.
ὅτι ἠγάπησεν πολὺ, ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ] — D. ᾧ δὲ] + εἶπεν Editio *Aldi*.

μασι κατὰ τὴν συνήθειαν τὰς χρεωφειλέτας χρήσας καλεῖ.

42. ἐχαρίσατο] *Philo* de Septenario T. 2. p. 277, 7. τὰ δάνεια ἑβδόμῳ ἔτει τοῖς ὁμοφύλοις χαριζομένων. *Thomas.* χαρίζομαι οὐ μόνον τὸ δωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ χάριν τινὶ ποιεῖν οἷον, χαριζομένος σε ἔπραξα τάδε. *Hesychius.* χαρίζεσθαι, τὸ δρᾶν τὰ κεχαρισμένα. *Isocrat.* Æginet. ἐκείνῳ χαριζόμενος αὐτὸς ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς περιέπεσον. *Xenophon.* Paed. IV. ἤλθομεν σοὶ χαριζόμενοι μακρὰν ὁδὸν. . . . βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι. *Aristot.* de Partib. Animal. I. 5. ἐν τοῖς μὴ κεχαρισμένοις αὐτῶν πρὸς τὴν αἴσθησιν, κατὰ τὴν θεωρίαν ὅμως ἡ δημιουργήσασα φύσις ἀμηχάνως ἡδονὰς παρέχει. *Liban.* Epist. 768. ὥσπερ ἐγώ σοι κεχάρισμαι διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἔτω καὶ σύ μοι χάρισαι διὰ τῆς περὶ τὸν Διόγνητον προθυμίας. *Lucian.* Revivisc. 22. ἡ καλλιφωνία δεινῶς ἀττικὴ, καὶ τὸ κεχαρισμένον καὶ πειθῆς μεστόν. *Herodian.* III. 17. 3. τῶν ἀναιρεθέντων χαριζόμενοι τὰς οὐσίας. I. 17. 3. τῶν δὲ πλουσίων τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσαι τε εἰς τοὺς στρατιώτας. *Pausanias* Attic. IX. ὁ δὲ ἱερώνυμος ἔτος ἔχει μὲν καὶ ἄλλως δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γράψαι τῶν βασιλέων, πλὴν ἀντιγόνῳ· τούτῳ δὲ οὐ δικαίως χαρίζεσθαι.

43. ὑπολαμβάνω] *Themistius* III. de Anima. ὑπολαβεῖν δὲ καὶ κρῖναι —— ὑπόληψιν δὲ ὀνομάζει, πᾶσαν τὴν κριτικὴν ἕξιν τῆς λογικῆς δυνάμεως συλλαβών, ἧς καθάπερ γένους ὑπαρχούσης εἴδη ἂν νομίζοιτο δόξα, καὶ ἐπιστήμη καὶ φρόνησις. Censeo. Versio *Vulg.* aestimo D. suspicor. vid. infra X. 30. *Thomas.* ὑπολαμβάνω, τὸ ὑποπτεύω —— Θεοδώρητος. [V. 49.] ὑπέλαμβανον, οὐ χρεὼν εἶναι αὐτὸς ἐπαγγεῖλαι. *Thucyd.* VI. 28. ὑπολαμβάνοντες. *Schol.* λαμβάνοντες ἐν τῷ νῷ καὶ προσδέχομενοι αὐτὰ ὡς πιστεύειν. *Demosth.* pro cor. καί γαρ ἔτω πως ὑπείληφα, ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι τὸν πάντα χρόνον. ib. ἔθ' ὑπολαμβάνω, τιμήσειν ἐλάττονος τούτου.

ὀρθῶς] *Xenoph.* Paed. II. νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. Hell. VI. ὡς ὀρθῶς τε καὶ δίκαια εἰρηκότος κλειτέλους.

Seneca Epist. 73. Quemadmodum Neptuno plus debere se judicat, ex his qui eadem tranquillitate usi sunt, qui plura & pretiosiora illo mari vexit; & animosius a mercatore quam a vectore solvitur votum; & ex ipsis mercatoribus effusius gratus est, qui odores ac purpuras & auro pensanda portabat, quam qui vilissima quaeque & saburrae loco futura congesserat: sic hujus pacis beneficium ad omnes pertinentis altius ad eos pervenit, qui illa bene utuntur.

44. *Il.* ι. 174. κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν.

45. *Libanius* Epist. 168. ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ἀφ' ἧπερ ἦκον, οὐ διέλιπε βάλλων. εἰ δὲ οὐκ ἐπήγνυτο τὰ βέλη. *Xenophon.* . . . οὐ πώποτε διέλιπον καὶ ζητῶν καὶ μανθάνων. *Lucian.* Prometh. 17. οὐ διαλείπετε κατιόντες. *Herodian.* VII. 1. 16. ἀσκῶν τε καὶ γυμνάζων τὸς στρατιώτας ἐ διέλιπε.

46. *Galen.* de Virib. Medic. Simplic. 2. extr. ἔλαιον μὲν γὰρ ῥόδινον ὀνομάζουσιν τὸ χωρὶς ἀρωμάτων σκευασθὲν· ὅταν δ' ἐπιμβίβληται καὶ τι τούτων, οὐκ ἔλαιον ἔτι τὸ τοιοῦτον ἀλλὰ μύρον ἤδη προσαγορεύουσιν.

47. *Demosth.* Philipp. IV. τῆς χάριν δὴ ταῦτα λέγω, καὶ διεξέρχομαι. *Plut.* Alex. p. 675. C. ἀλλὰ τοῦτ γε χάριν, ὦ βασιλεῦ, θάρρει. *Herodian.* II. 3. 4. εἰ γὰρ ὁ βιος αὐτῷ διὰ σωφροσύνην ἐπηνέθη, —— ἀλλ' ὅ. σον εὐγενείας χάριν πολὺ τῶν εὐπατριδῶν ἀπελείπετο. *Eustathius* in *Il.* λ. p. 777, 51. τὸ χάριν ἀντὶ τοῦ ἕνεκεν ὄνομα ὂν ἐπιρρηματικὸν —— ὁ γὰρ εἰπὼν, ὅτι σε χάριν τοῦτο ποιήσω, ἢ ὑπομενῶ, δηλοῖ πάντως τὸ διὰ σην χάριν, ἵνα σοὶ χαρίσωμαι. Διαφέρει δὲ τοιοῦτον αἰτιολογικὸν τοῦ ἕνεκεν· ὅτι αὐτὸ μὲν ἐπὶ μόνων χαρίτων τίθεται τῶν ὑπὲρ τινων, τὸ δὲ ἕνεκεν ἁπλῶς αἰτιολογεῖ πλατύτερον· οἷον, ἕνεκά σε ὁπλίζομαι, ἤγουν κατά σε, ὡς πολεμήσων, οὐ μὴν χάριν σου.

48 γον ἀγαπᾷ. Εἶπε δὲ αὐτῇ· Ἀφέωνταί σε αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακεί-
49 μενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπε δὲ πρὸς τὴν
50 γυναῖκα· Ἡ πίστις σε σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

1 ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ
2 εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ· Καὶ γυναῖκές τινες,
αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν· Μαρία ἡ καλουμένη
3 Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, Καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου
Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαὶ, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόν-
των

ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ] ἀγαπᾷ, ὀλίγον ἀφίεται F. Versio *Æthiop.*
ἀγαπᾷ] ἀγαπήσει *Theophylactus.* ἀγαπᾶτε 69.
48. ἀφέωνται] + σοι Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco pro obelo.
σε] σοὶ 56. 58. 61. Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
καὶ posterius] — 71.
γυναῖκα] + γύναι D.
1. καθεξῆς] ἑξῆς A.
κώμην] χώραν 5.
σὺν αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ D.
τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν] ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν τεθεραπευμέναι 1.
ἀπὸ] ὑπὸ 59. + νόσων, & μαστίγων, & ἀπὸ 7. 60. Evang. 12.
πνευμάτων πονηρῶν & ἀσθενειῶν] ἀσθενειῶν & πνευμάτων πονηρῶν Versio *Syr. Arab.*
πονηρῶν] ἀκαθάρτων 68. Codices *Latini.*
ἀφ'] ἐξ D.
3. Ἰωάννα] Ἰωανὰ D. Ἰαννὰ 13.
Σουσάννα] Σωσάννα M 11. 34. 35. 37. 39. 40. 46. 47. 49. 50. 52. 53. 55. 56. 57. 58. 66. 71. 83. 86. 91. 106. Evang. 2. 14. *Theophylactus.*
αἵτινες] + καὶ D 10. 12. 71. *Marcion.* & *Tertullian.* 2. Marc. IV.
αὐτῷ] αὐτοῖς DEFGHK 2. 3. 5. 8. 9. 12. 14. 28. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 60. 67. 69. 72. in ora. 73. 74. 76. 87, 90. 91. 103. 104. Colb. duo. Evang. 2. 17. Editio *Erasmi* 2. *Colinaei.* Versio *Goth.* *Sax. Syr.* prior, & posterior in margine. Codices *Latini. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1247. 1424.
ἀπὸ] ὑπὸ ADKL 1. 27. 42. 63. 69.
49. οὗτος ἐστιν] ἐστιν οὗτος D 1. 69.
50. δὲ] τε 445.
εἰς εἰρήνην] εὐ εἰρήνῃ D.
διώδευε] ἐδιώδευε K. διώδευσε 49. ἐπορεύετο Ev. 18.
δώδεκα] + ἀπόστολοι 6. 59.
2. καὶ prius] — 73. αἳ] — 1.
ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν τεθεραπευμέναι 1.
Μαρία] Μαριάμ AL 1. Versio *Syr.*
ἑπτὰ] — F. πολλὰ G 47. 56. 58. 61.
Χουζᾶ] Χουρᾶ 61.

σε. & O. extrem.

48. Dilectio quidem est consequens remissionis peccatorum; hoc est, ideo diligit multum, quia multa peccata illi remissa sunt. Sed est etiam indicium & signum remissionis, h. e. quia manifestum erat, Christum ab ea valde diligi, certo colligi poterat, illam remissionem peccatorum fuisse consecutam. Quod Pharisaeo putanti, adhuc peccatricem esse, Christus dicit.

50. Magna erat mulieris fiducia, quae aedes Pharisaei intravit, non curans sinistra hominum judicia. Nec minus seria ejus fuit poenitentia, quam & lacrimis fusis & crinibus, quos prius comere atque ornare solebat, deturpatis prodidit.

1. Aliud est κατὰ τὴν πόλιν, aliud κατὰ πόλιν. Illud de una urbe dicitur, hoc de pluribus. infra c. 4. XIII. 22. *Act.* XV. 21. 36. *Esth.* IX. 17. *Tit.* I. 4. *Polybius* Leg. 46. παρῆσαν οἱ μὲν καθ' ἰδίαν, οἱ δὲ κατὰ πόλιν, οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐθνικὰς συσσίσεις ἐγκαλοῦντες. 63. πῶς τὸ κοινὸν τῆς Βοιωτίας —— κατὰ πόλεις διεσκορπίσθη —— τὸ δὲ κατὰ πόλιν διελεῖν τοὺς Βοιωτούς. *Aristides* Panath. p. 170. Λακεδαιμονίοις κατὰ νῆσον καὶ πόλιν νικᾶν. Leuctric. II. τριήρεις —— αἵτερ ἓν καὶ ἐκώλυσαν τὴν Πελοπόννησον κατὰ πόλιν ληφθῆναι. *Plut.* Cleom. p. 817. F. e *Polybio:* εἰδὼς γὰρ εἰς τὰ χειμάδια διεσπαρμένους κατὰ πόλιν, ὡς φησιν, τοὺς Μακεδόνας. sed *Polyb.* p. 207. ἀντιγόνῳ παραχειμάζοντος ἐν τῇ τῶν ἀργείων πόλει. *Diodorus* S. XV. 38. μόνων δὲ Θηβαίων ἐπροσδεξαμένων κατὰ πόλιν γίνεσθαι τὰς σπονδὰς. 50. διὰ τὸ πᾶσιν ἀρέσκειν κατὰ πόλιν γίνεσθαι τοὺς ὅρκους. XVIII. 17. ἀνεκρίθησαν οἱ περὶ τὸν ἀντίπατρον, κατὰ πόλεις πρεσβεύειν· τῶν δὲ ἑλλήνων μὴ προσδεχόνλων τὰς κατὰ πόλιν διαλύσεις. XIX. 77. διέδωκε τοὺς στρατιώτας κατὰ πόλιν εἰς τὴν χειμασίαν. *Polybius* exc. p. 1421. σὺν δὲ τούτοις καὶ πλείους ἑτέρους ἐξηριθμηται κατὰ πόλιν ὁμολόγους. *Jos.* B. II. 10. 3. πάντων γὰρ τῶν ὑποτεταγμένων ἐθνῶν κατὰ πόλιν συγκαθιδρυκότων τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τὰς καίσαρος εἰκόνας. B. IV. 10. 6. τὸ πρόθυμον τῶν δήμων, καὶ τοὺς κατὰ πόλιν ὅρκους ἀπαγγέλλων. *Appian.* Mithridat. p. 356. καὶ κήρυγμα περιῆει, τοὺς ἐν ἀξιώσει κατὰ πόλιν εἰς ἡμέραν ῥητὴν πρὸς Σύλλαν ἅπαντᾶν εἰς ἔφεσον. B. C. V. p. 1077. ἐν Συρίᾳ τοὺς κατὰ πόλιν ἐξῄρει τυράννους. p. 1080. Συρίᾳ κατὰ πόλεις ὑπὸ τυράννων εἶχετο. oppidatim. *Dio Chrys.* XXXVII. p. 461. C. παρ' ἡμῖν —— καὶ κατὰ πόλιν. p. p. παρὰ πᾶσι.

2. δαιμόνια ἑπτὰ] *Plaut.* Amphitr. II. 2. 44. Quaeso quin tu istam jubes pro cerrita circumferri. Am. edepol quin facto est opus. Nam haec quidem aedepol *larvarum plena* est.

3. 2. *Macc.* XI. 1. *Plut.* Lyc. p. 40. E. τὰς τῶν ὀρφανῶν βασιλέων ἐπιτροπὰς.

XII. 15. *Bava Bathra* 1. פרנסה משילו pavit eam ex propriis facultatibus. *Tob.* IV. 7. 1. *Esr.* VI. 8. *Thucyd.* VII. 76. ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐθάρσυνε τε καὶ παρεμυθεῖτο. *Schol.* ἐκ τῶν δυνατῶν. VIII. 1. ὁμῶς δὲ ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐδόκει χρῆναι μὴ ἐκδίδοναι. *Schol.* τῶν δυνατῶν. *Pollux* III. 67. ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων εἰσφέρων, τὰ ὄντα καταναλίσκων εἰς τὸ δημόσιον. *Lysias* ap. Dionys. Hall. 27. πρόσοδον μὲν εὐδημίαν ἀποφαίνων, ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἀναλίσκων. *Aristid.* Panathenaic. p. 133. τὸ μὲν τηρεῖν τὰ ὑπάρχοντα δικαίας ἀρχὴν νομίσαντες εἶναι, τὴν δὲ τῶν ὄντων σῴζουσιν ἀφορμὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ποιησάμενοι. *Lysias* in Philonem. τῷ μὲν σώματι δ' ἀσθενείαν τινα γενομένην ἀδύνατος κατέσχε βοηθῆσαι —— ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἐπαγγειλόμενος αὐτὸς ἢ χρήματ' εἰσενεγκεῖν, ἢ πλοῖα τινας. *Porphyr.* de Abstin. II. 16. πλείστου σφόδρα —— δ' εὐπορίαν τῶν ὑπαρχόντων. *Libanius* D. XL.

των αὐταῖς. Συνιόντ⊙ δὲ ὄχλυ πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς 4
αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς· Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν 5
τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ κατέφαγεν αὐτό· Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ 6
μὴ ἔχειν ἰκμάδα· Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι 7
ἀπέπνιξαν αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ~ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑ- 8
κατονταπλασίονα. Ταῦτα λέγων ἐφώνει· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἐπηρώ- 9
των δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. Ὁ δὲ εἶπεν· 10
Ὑμῖν δέδο⊙ γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβο-
~εἰς λαῖς,

αὐταῖς] αὐτῶν D 2. Editio *Erasmi* 1. αὐτῷ 46.
4. Συνιόντ⊙] συνελθόντ⊙ D 13. 69. συναγιόντ⊙ 45. συνόντ⊙ 67.
πολλοῦ] παμπόλλ 14. Versio *Vulg.* κατὰ] + τὴν D.
διὰ παραβολῆς] παραβολὴν τοιαύτην πρὸς αὐτοὺς D 39. Codices *Latini.* + ἰδοὺ 74.
5. τοῦ σπεῖραι] — A a prima manu. σπεῖραι DK 42. 67. 72.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 3. 9. 11. 45. 50. 51. 57. 70. 73. 74. 89. 90. Editio *Complut.*
αὐτὸν] — D. παρὰ] ἐπὶ 40. 53.
τοῦ οὐρανοῦ] — D. Versio *Syr.* Codices *Latini.* 6. ἕτερον] ἄλλα D. & comm. 7.
πέτραν ℭ] + εὐθέως Versio *Syr.* ἰκμάδα] ἀκμάδα Evang. 2. a prima manu.
7. ἐν μέσῳ] μέσον D. μέσῳ 69. αἱ] — G.
8. ἐπὶ] εἰς AFGHKM 1. 3. 9. 10. 11. 27. 28. 29. 33. 42. 44. 50. 51. 52. 54. 55. 60. 64. 66. 67. 68. 69. 70. 74. 80. 83. 86. 90. Evang. 2. 5. 16. 19. 20. 24. probante *J. A. Bengelio.*
ἀγαθὴν] + καὶ καλὴν D. φυὲν] + καὶ D.
ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω] — 60. 69. Evang. 2. 5. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 21. 24. translata sunt ad finem comm. 15. probante *J. Millio* prol. 1426.
9. λέγοντες] — DL 1. 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.* probante *T. Beza*, *J. Millio* prol. 1407. + τὸ D.
εἴη] — L. Versio *Syr.* ἦν 74. 89. 90. ἡ παραβολὴ αὕτη] αὕτη ἡ παραβολὴ 1.

p. 858. A. εἰ μὲν γὰρ, ὦ πάτερ, ἅπαντες οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τῶν ὄντων αὐτοῖς συμφέροντες ἐποίουν αὐτῷ τὴν οὐσίαν. *Plato* de Legg. VI. ὡς μὲν ἔν γέ τοι ἂν ἐπιτηδεύσατα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, ἡμῖν ταυτὶν εἰρήσθω. *Libanius* de Angariis. ἐκ τῶν ἐόντων αὐτοῖς τῶν ὀλίγων ἐπανορθῶσι τὰς οἰκίας. οἷς τε πάντα πολλὰ, καὶ γέλως τὰ τῆ Γύγε. Menander ap. *Theon.* progymn. 4. ἀνδρὸς πένητος υἱὸς, ἐκτεθραμμένος ἐκ ἐξ ὑπαρχόντων, ὁρῶν ἠσχύνετο τὸν πατέρα μικρ' ἔχοντα. *Porphyr.* de Abstin. II. 7. οἱ μὲν ἄθυτοι φαίνονται γενέσθαι τινες, οὐδεμίαν ἀπαρχὴν τῶν ὑπαρχόντων ποιέμενοι τοῖς Θεοῖς. *Polybius* IV. 3. δυσχερῶς ἔφερον —— τὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων δαπάνας.

4. συνιόντος] *Dionys.* Hal. I. 34. ποταμὸν πλησίον ἀλφειῶ καὶ αὐτὸν ἱερὸν τῆ κρόνῳ νομίζοντες Ἠλεῖοι θυσίαις καὶ ἄλλαις τιμαῖς συνιόντες γεραίρουσιν, ἐν ὡρισμένοις χρόνοις. 63. δεχόμενοι τε τὰς ἔτι συνιόντας ἐκ τῆς φυγῆς. II. 28. τότε δ' εἰς ἄστυ συνιόντας ἀγοράζειν. 42. πολλῶν ἐπ' αὐτοὺς συνιόντων ἐνέκλιναν. III. 33. ὀλίγοι μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀφανῶς ἐξιόντες —— ἔπειτα δὲ πολλοὶ συνιόντες καὶ ἐκ τῆ φανεροῦ. IV. 8. συνιόντες τε πολλάκις οἱ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν δυνάμενοι διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους. 25. ἔνθα συνιόντες γυναιξὶν ὁμῶ καὶ τέκνοις. 42. ἵνα μὴ συνιόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ πολλοὶ βελὰς ἀπορρήτως μετ' ἀλλήλων ποιῶνται. 63. ἀεὶ τοὶ συνιόντες εἰς τὸν παρακείμενον τοῖς βασιλείοις τόπον. V. 2. τὰς θυσίας —— ἃς ἐποιοῦντο κοινῆ συνιόντες. 3. τὰς συνιόντας ἐκ τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν ὑποδεχόμενος. 6. συνιόντες δὲ πολλοὶ εἰς ὁμιλίαν. 35. συνιόντων εἰς τοὺς ἀγρούς. *Appollodor.* Bibl. III. 5. συνιόντες εἰς αὐτὸ πολλάκις. *Appianus* Punic. p. 50. συνιόντος δὲ τῆ πλήθους ἐς ἐκκλησιαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. *Dionys. Hal.* VI. 45. οἱ πένητες οὐκέτι κρύφα ἤτε νύκτωρ ὡς πρότερον, ἀλλ' ἀναφανδὸν ἤδη συνιόντες. VII. 14. κατά τε συγγροφὰς καὶ ἑταιρίας ὀλίγοι μὲν συνιόντες τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἀθρόοι. IX. 28. συνιόντες πρὸς ἀλλήλους. *Herodot.* I. 83. τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρύμονος ποταμῶ συνιόντων. *Porphyr.* de Abstin. IV. 4. τὴν τῶν συσσιτίων κατασκευὴν, ὥστε δειπνῶ μετ' ἀλλήλων συνιόντας. V. Pythag. διδασκαλεῖον ἦν ᾧ Σάμιοι περὶ τῶν κοινῶν συνιόντες βελεύονται. *Jamblich* V. Pythag. 18. τοὺς δὲ ἑτέρους ἰδίας μὲν κτήσεις ἔχειν ἐκέλευσε, συνιόντας δὲ εἰς ταυτὸ σχολάζειν ἀλλήλοις. 35. μετὰ δὲ ταῦτα συνιέντων [l. συνιόντων] τῶν πολλῶν. *Sextus Empir.* a. Phys. II. 304. κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ ἑνὸς συνέλευσιν τετρὰς γενήσεται δυοῖν μὲν νοουμένων τῶν συνιόντων. D. congregato. *Castalio* confluente. al. cocunte, Versio *Vulg.* cum conveniſſent. *Plat.* Cratylo p. 283. A. ὅταν δὲ συνιέναι λέγῃ, ταυτὸν πανταπασι συμβαίνει τὸν ἐπισάσθαι λεγομένου, συμπορεύεσθαι γὰρ λέγει τὴν ψυχὴν τοῖς πράγμασι τὸ συνιέναι. *Longus* I. στρέφεται μὲν ἡ ναῦς καὶ τῶ κλύδωνος συνιόντος ἀπόλλυται. fluctu concurſante.

ἐπιπορευομένων] *Dionys. Hal.* X. 43. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἐκ τῆ στρατοπέδου, δι' ὅλης ἡμέρας ἐπιπορευθέντες, ἑσπέρας καταλάβουσης παῆσαν εἰς τὴν πόλιν, ἑδόντος ἐξαγγείλαντος αὐτῶν τὴν ἔφοδον. *Plut.* Apophth. Lac. p. 235. C. πολλὰς δ' ἐπιπορεύομενος τόπους. Lycurg. p. 56. F. τοῖς ἀγροῖς ἐπιπορεύομενοι. p. 58. C. τὸν Ἡρακλέα τὴν οἰκουμένην ἐπιπορεύεσθαι. Arat. p. 1030. B. καὶ Φόρυβος ἦν τῶν ἐπιπορευομένων. *Maximus Tyr.* XXXII. 1. γῆν ἄξενον ἐπιπορευόμενος.

6. *Etymol.* & Lex. MS. ἰκμὰς, ἡ ὑγρὰ σαγὴν ἡ λιπαρότης. *Hesychius.* ἰκμάδα, σαγόνα, ὑγρασίαν. ἄνικμος, ξηρὰ, ἰκμάδα, ὅ ἐσιν ὑγρασία, μὴ ἔχουσα.

7. συμφυεῖσαι] *Plato* Sympos. εἰ γὰρ τῦτο ἐπιθυμεῖτε, ἐθέλω ὑμᾶς συντῆξαι καὶ συμφῦσαι εἰς τὸ αὐτὸ, ὥστε δύο ὄντας ἕνα γεγονέναι. *Philo* de Vit. Mos. T. 2. p. 174, 12. ἡ ψαμμὸς καὶ ἡ σπορὰς αὐτῆς ὑσία συμφυεῖσα ἠνώθη. de Legg. Special. p. 319. 11. τὰ μὲν ἔτι κατὰ γαστρὸς παρεχόμενα τῇ μήτρᾳ, τῶν κυσῶν εἶναι μέρη λέγεται, παρά τε φυσικοῖς ἀνδράσι —— καὶ παρ' ἰατροῖς τοῖς δοκιμωτάτοις —— τὰ δ' ἀποκυηθέντα τῆς τε συμφυΐας ἀπέζευκται, καὶ διῴρισμένα καθ' αὐτὰ ζῶα γέγονε. *Lucian* D. Mort. 16. 4. ἐκτὸς εἰ μὴ ὥσπερ ἱπποκένταυρος τις ἦτε, εἰς ἓν συμπεφυκότες ἄνθρωπος καὶ θεός. *Theophrast.* de Caus. Plant. V. σύμφυτον γὰρ πᾶν τὸ ζῶον τῷ ζῶντι, καὶ μάλιστα ὁμογενὲς, ὅταν ἀφελκωθῇ καὶ γένηται μία φύσις. & Hist. Plant. IX. 2. ἐπὶ τὸ ξύ-

11 λαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή·
12 Ὁ σπόρος, ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν, εἰσὶν οἱ ἀκούοντες· εἶ-
τα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες
13 σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἱ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ
οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται.
14 Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλού-
15 του καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ
γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσι, καὶ καρπο-
φο-

10. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς Verſio *Goth.*
εἶπεν] ἔφη αὐτοῖς 1. + αὐτοῖς 69. Verſio *Syr.* prior, & poſterior in margine. *Copt.*
γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ] τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ γνῶναι D.
παραβολαῖς] + λαλῶ 13. + λέγεται Verſio *Syr.* βλέποντες] ἴδωσι DL 1.
ἀκούοντες] ἀκούσαντες A. + ἀκούσωσι καὶ 13. 69. + μὴ ἀκούσωσι F. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine.
μὴ poſterius] μηδὲ F. Verſio *Syra* poſterior in margine.
συνιῶσιν] συνίωσιν G 36. 72. συνῶσιν 1. ubique. 11. λόγος] + ὁ D.
12. ἀκούοντες] ἀκούσαντες 14. 42. probante *Pricaeo.* ἀκολουθοῦντες D. at in Verſ. Latina: qui audiunt.
+ τὸν λόγον Verſio *Syr. Copt. Æthiop. Arab.* εἶτα] ὧν D.
τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν] ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτὸν τὸν λόγον D. Codices *Latini.*
13. τὴν πέτραν] τὴν πέτραν DF. *Origenes* exh. ad Martyr.
οὗτοι] — D. Verſio *Syr.* 14. οἱ] + τὸν λόγον 1. Verſio *Syr. Armen.* Cod. *Lat.*
ἀκούσαντες] ἀκούοντες K 33. 64. 72. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Cod. *Lat.* καὶ πλούτου] πλούτου D 64. 69.
ἡδονῶν] ὑπὸ ἡδονῶν A. πορευόμενοι] — 51. Verſio *Syr.*
15. ἐν τῇ καλῇ γῇ] εἰς τὴν καλὴν γῆν D. Verſio *Vulg. Syr. Origenes* l. c. οὗτοι] — 52. 59.
εἰσιν] — 52. καλῇ C] — D.
ἀκούσαντες] ἀκούοντες 69. Codices *Latini.* λόγον] + τοῦ θεοῦ D.
καρποφοροῦσιν] τελεσφοροῦσιν L. καρπὸν φέρουσιν 69.

ξύλον ἀδύνατον συμφῦναι, καὶ ἓν γενέσθαι πάλιν. *Euripid.* Andromach. 4. ἄγαν γ' ἔφηκας γλῶσσαν εἰς τὸ σύμφυτον. *Ariſtot.* de Rep. II. 3. ἴσμεν λέγοντα τὸν ἀριστοφάνην, ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν ἐπιθυμούντων συμφῦναι καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους ἕνα. *Ariſtides* p. 11. Gigantes terrigenae & Minerva coeleſtis: πρὸς τοὺς ἐκείνων συμφύτους ὄφεις —— τὸν αὐτῆς σύμφυτον κόσμον, καὶ τὸ παρ' αὐτῆς ἀντεπάγαγε πῦρ. p. 16. τοὺς συνεχεῖς καὶ συμφύτους ἐχθρούς. —— ἀφροσύνη, ἀσέλγεια, δειλία, ἀταξία. *Æn.* IX. 382. denſi ſentes.

13. *Thucyd.* IV. 16. δεξαμένων δὲ τῶν στρατηγῶν τὸν λόγον, ἐγίγνοντο σπονδαὶ τοιαίδε. *Herodot.* VII. 102. ἐκ ἐστὶ ὅκως κοτε σοὺς δέξονται λόγους, δουλοσύνην φέροντας τῇ ἑλλάδι. VI. 13. οἱ Σαμίοι ὧν —— ἐδέκοντο τοὺς λόγους —— ὁ δὲ ἀνάκης, παρ' ὃ τοὺς λόγους ἐδέκοντο.

14. *Demoſth.* Epitaph. τῶν κατὰ βίον ἡδονῶν ἀπολαύσεις.

πορευθέντες] *Matth.* IX. 13. XI. 4. XXV. 16. 2 *Sam.* III. 1. XV. 12. ſenſim & paulatim proceſſu temporis. *Jo.* XV. 16. *Prov.* IV. 18. *Eſth.* IX. 4. *Jon.* I. 11.

τελεσφορῆσι] *Euſtath.* in Od. ξ. p. 548, 28. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ὁ λόγος τελέσφορος τροπικῶς ὁ εἰς ἔργον ἀπιὼν. *Plut.* de lib. educat. p. 2. E. δένδρα ὀλιγωρηθέντα —— ἄκαρπα καθίσταται, τυχόντα δὲ ὀρθῆς παιδαγωγίας ἔγκαρπα γίνεται καὶ τελέσφορα. *Dioſcorid.* ἀτελεσφόρητα δένδρα. *Strabo* II. p. 126. A. ὅπου μηδὲ φύεται ἄμπελος, ἢ μὴ τελεσφορεῖ· ἐν δὲ τοῖς νοτιωτέροις —— τελεσφορεῖ, ἐν μικροκαρπίᾳ δὲ. *Artemid.* I. 17. γυναικὶ μὲν νέᾳ συλλαβεῖν σημαίνει καὶ τελεσφορῆσαι, καὶ ἀποτοκεῖν. *Longin.* S. 14. ὥσπερ ἀμβλῶσθαι πρὸς τὸν τῆς ὑστεροφημίας ὅλως μὴ τελεσφορέμενα χρόνον. *Arrian.* Epictet. IV. 8. ἕτω καρπὸς γίνεται κατορυγῆναι δεῖ, χρόνῳ τὸ σπέρμα κρυφθῆναι, κατὰ μικρὸν αὐξηθῆναι, ἵνα τελεσφορηθῇ. ἂν δὲ πρὸ τοῦ γόνυ φῦσαι τὸν σάχυν ἐξενέγκῃ, ἀτελὴς ἐστι. *Sophocl.* Electr. 647. εἰ μὲν πέφυκεν ἐσθλὰ, δὸς τελέσφορα. *Joſ.* de Macc. 13. ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ πλασθέντες, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἵματος αὐξηθέντες, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ψυχῆς τελεσφορηθέντες, καὶ διὰ τῶν ἴσων ἀποτεχθέντες χρόνων. *Joſ.* A. I. 6. 3. νικᾷ τὸ καρπὸν τελεσφορηθέντος καθ' ὥραν ἐτύγησε. III. 11. 6. ἐγκύμων τε γίνεται καὶ τελεσφορεῖται κατὰ τὴν γαστέρα. *Heſychius.* τελεσφόρος, ὁ τελεσφορῶν καθ' ὥραν τοὺς καρποὺς, ἢ ὁ τελείους αὐτοὺς φέρων.

καλῇ καὶ ἀγαθῇ] *Plut.* de profect. Virt. p. 85. C. καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν. *Ariſtot.* M. Moral. II. 9. ἐστι μὲν ἓν ὃ κακῶς λεγόμενον τύνομα ἐπὶ τῶν τελέως σπουδαίων ἡ καλοκἀγαθία. —— καλὰ τὰς ἀρετὰς, ἀγαθὰ, ἀρχὴν, πλοῦτον, δόξαν, τιμὴν. —— ᾧ τ' ἀγαθὰ πάντα ἴυτα ἀγαθά ἐστιν, καὶ ὑπὸ τούτων μὴ διαφθείρεται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος καλὸς καὶ ἀγαθος. *Diogenes L.* Solon. I. 56. ἐζήλευν καλοὶ κ' ἀγαθοὶ γενέσθαι κατὰ πόλεμον. *Socrat.* II. 42. ἔπιε τὸ κώνειον πολλὰ καλὰ κ' ἀγαθὰ διαλεχθείς. *Zeno* VII. 101. λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. *Cic.* Paradox. I. quod honeſtum ſit, id ſolum bonum eſſe —— ſi quid recte fit, & honeſte, & cum virtute, id bene fieri vere dicitur --- laudabile & praeclarum. *Plat.* Gorg. τὸν μὲν γὰρ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ γυναῖκα εὐδαίμονα εἶναι φῆς, τὸν δὲ ἄδικον καὶ πονηρὸν ἄθλιον. *Demoſth.* Epiſt. ἀλλ' ὑπῆρχεν αὐτοῖς πρὸς ἅπασι τοῖς ἄλλοις καλοῖς κ' ἀγαθοῖς καὶ δικαιότατοις εἶναι.

κατέχουσι] 1. *Cor.* XI. 2. XV. 2. 1. *Theſſ.* V. 21. *Heb.* III. 6. 14. X. 23. *Dionyſ. Hal.* IV. 29. καθέξεις, οὓς ἂν ἀκούσῃς, λόγους ἢ σιωπᾶν ἄμεινον ἐσί μοι. —— κελεύσαντος δὲ Ταρκυνίου λέγειν, ἃ βούλεται, καὶ περὶ τοῦ καθέξειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς λόγους πίστεις ἐπιθέντος δι' ὅρκων. *Theophraſt.* Char. 26. καὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν τοῦτο ἓν μόνον κατέχειν. *Athenaeus* I. p. 5. E. ἐγὼ κατέχω τινὰ ὀψόφαγον. & VI. ἐδὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀσμάτων κατέχειν. *Lycophr.* in Menedemo. δεῖπνον ἐδὲν τοιοῦτον κατέχω δεδειπνηκώς.

καρποφορῆσι] *Anthol.* I. 6. 1. κἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, ὅσσον ἐπισπεῦσαι σοί, τράγε, θυομένῳ. *Sueton* Domitian. 14. *Diodor.* S. III. 61. ἀγρίας ἀμπέλους —— ὅταν καρποφορῇ καὶ τοὺς βότρυας πεπαίνῃ —— ἄμπελον —— λαμβάνουσαν τὴν αὔξησιν καρποφορεῖν τὸν οἶνον.

φοροῦσιν ἐν ϛωμονῇ. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς· Οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσε)· οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ ϐ γνωσθήσε), ϗ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὃς γ' ἂν ἔχῃ, δοθήσε) αὐτῷ· καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, ϗ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσε) ἀπ' αὐτοῦ. Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ ϗ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων· Ἡ μήτηρ σϐ ϗ οἱ ἀδελφοί σϐ ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς· Μήτηρ μϐ ϗ ἀδελφοί μϐ, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες, ϗ ποιοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ϗ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον, ϗ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ϗ εἶπε πρὸς αὐτούς· Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης. Καὶ ἀνήχθησαν. Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε· ϗ κατέβη λαίλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην· ϗ συνεπληροῦντο, ϗ ἐκινδύνευον. Προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέ-

ὑπομονῇ] + πολλῇ 13. 38. 69. Evang. 13. 18. 21. + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω E. in ora. FHM 1. in ora. 2. 10. 11. 12. 13. 16. 27. 35. 36. 37. 40. 44. 47. 48. 52. 53. 55. 59. 60. 62. 64. 76. 80. 83. & Evangeliſtaria ad c. 8. citata. Editio *Complut.* + ταῦτα λέγων ἔφη, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω 57. 69. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούετω 46. 50. 54. 56. 58. 61. 86. & in ora: *ἰσέον ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τὸ ταῦτα λέγων ἐφώνει, οὐ λέγει, ἀλλ' ὑπερϐαίνει.*

16. δὲ] — 36. 39. 40. 51. 53. 63. 66. 71. 80. Evang. 20. Verſio *Syr. Copt. Theophylactus.*
αὐτὸν] + ἐν 3. 9.
ὑποκάτω] + τὴ D. 3.
λυχνίας] τὴν λυχνίαν DK 2. 42. 63. 68. 72. Evang. 20. Editio *Eraſmi* 1. τὴ λυχνίας 80. 90.
ἐπιτίθησιν] τίθησιν FKL 1. 71. 99. τίθει D. ἵνα] + πάντες Verſio *Syra.* Cod. *Latini.* ἐν ᾧ Evang. 21.
εἰσπορευόμενοι] πορευόμενοι 71. βλέπωσι τὸ φῶς] τὸ φῶς βλέπωσι 1.
17. Φανερὸν γενήσεται] Φανερωθήσεται 1. 40. 72. φανερὸν ἔσται C. ὃ οὐ] + μὴ L. ex emendatione.
ὃ οὐ γνωσθήσεται] ἀλλὰ ἵνα γνωσθῇ D. Cod. *Lat.* γνωσθήσεται] γνωσθῆ L.
18. βλέπετε] βλέπεις 63. ἀκούεις] + ⁊ προσεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσι 13. 69.
ᾧ ἂν] ἂν ᾧ L.
ἂν] ἐὰν AG 36. 59. 61. 62. 72. in ora. 80. 83. 89. 90. Editio *Complut. Colinaei.* poſterius 59. 61. 62. 89. Editio *Stephani* 1. 2. *Bengelii.* ἂν ἔχῃ] ἔχει 44. ab ἔχῃ ad ἔχῃ — 1.
ϗ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ] ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ ϗ ὃ δοκεῖ ἔχειν D.
19. παρεγένοντο] παρεγένετο D 71. παρεγίνοντο 38. ex emendatione. Evang. 2.
ἡ μήτηρ ⁊ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ] — *Marcion* teſte *Epiphanio.*
μήτηρ] + αὐτοῦ D 69. 80. 106. Verſio *Syr.*
ἠδύναντο] ἐδύναντο E 23. 72. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Plantini.*
συντυχεῖν] συλλαλῆσαι Verſio *Syr.* 20. ϗ ἀπηγγέλη] ἀπηγγέλη δὲ DL 33. 69. Verſio *Copt.*
ἀπηγγέλη] ἀπηγγέλθη 47. 56. 58. 61. Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. ἀπηγγέλλη Editio *Eraſmi* 1. 2.
ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων] εἶπον αὐτοῦ Verſio *Syr.* αὐτῷ] αὐτῶν 4. 6.
λεγόντων] ὅτι DL 1. Verſio *Goth.* Codices *Latini.* —— Colb. Editio *Eraſmi* 1. *Ald.* Verſio *Vulg. Copt.*
ἑστήκασιν ἔξω] ἔξω ἑστήκασιν D. ἰδεῖν σε θέλοντες] ζητοῦντες σε D.
21. ἀποκριθεὶς] — 1. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς CD. + ⁊ D 45. 53. 69.
μου prius] — 1. ϗ prius] + οἱ D. 45. 53. 69. ἀκούοντες] ἀκέσαντες H.
αὐτὸν] — ADL 1. 3. 9. 33. 34. 36. 38. 39. 42. 56. 57. 58. 63. 67. 72. 87. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Verſio *Vulg. Armen. Syra* poſterior, *Æthiop.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1465.
ϗ ποιοῦντες αὐτὸν] — 61.
22. ϗ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ ADK 1. 27. 29. 33. 42. 69. 72. 73. 86. 106. Verſio *Vulg. Copt. Goth. Syr. Chryſoſtomus* in Matth. H. 28. ϗ αὐτὸς ἐνέβη] ἀναβῆναι αὐτὸν D.
αὐτὸς] + ὁ Ἰησοῦς F. —— Colb.

16. *Servius* ad Æneid VI. 724. de lucerna: ſed ſi qua re tecta fuerit.

19. *Heſychius.* συντυχια, συνέντευξις. Verſio *Vulg.* adire eum. D. contingere ei. *Caſtalio*: cum eo congredi. *Herodot.* IV. 14. συντυχεῖν τε οἱ ἰόντι ἐπὶ κυζικῆ, καὶ ἐς λόγους ἀπίκεσθαι.

20. ἰδεῖν] *Thucyd.* IV. 125. καὶ τὸν Περδίκκαν τὸ πρῶτον ἐκ αἰσθανόμενον, ὡς ἔγνω, ἠνάγκασαν πρὶν τὸν Βρασίδα ἰδεῖν, ἄπωθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων ἐστρατοπεδεύοντο, προαπελθεῖν. *Schol.* πρὶν διαλεχθῆναι τῷ Βρασίδᾳ· ἔτω γὰρ οἱ ἀττικοὶ λέγεσι, ὡς τὸ ἰδεῖν τι σε ἐϐουλόμην, ἀντὶ τοῦ διαλεχθῆναι σοι τι. *Lucian.* D. Nept. & Merc. II. ἐσιν, ὦ ἑρμῆ, νῦν ἐντυχεῖν τῷ Διΐ· ε. οὐδαμῶς, ὦ Ποσειδον. Π. ὅμως προσάγγελλον αὐτῷ. ε. μὴ ἐνόχλει, φημι, ἄκαιρόν γαρ, ὥσε οὐκ ἂν ἴδοις αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι. *Rom.* I. 11.

22. ἀνήχθησαν] *Hortus Adonidis* p. m. 18. b. ἀναϐαίνειν, ἔτω καὶ ἀνάγεσθαι τὸ ἐκ τῆ λιμένος ἀναπλέειν, ἢ τὸ ἀνάπαλιν καταπλέειν τι καὶ κατάγεσθαι· ὡς ἄνω γῆς ἐσιμένε καὶ ἔτως ἀναϐαινομένε τῆ πλεομένε ὕδατος, διὰ τὸ ὑψῆ κεῖσθαι. vid ſupra V. 11. *Demoſth.* pro Cor. ἃ τρίηρης αὐτῆ κατελείφθη μὴ δυναμένη ἀνάγεσθαι. *Xenoph.* Hell. 1. πυθόμενος ὅτι αἱ νῆες ἐξ ἀβύδε ἀπηγμέναι εἶεν εἰς κυζικὸν —— οἱ δ' ἀνήγοντο ἐπ' αὐτὸν κ. ναυσὶν. Vide *Matth.* IV. 1. *Euſtathius* Il. ζ. p. 478, 5. ὁ γὰρ ἐκεῖθεν ἥκων εἰς τὸν ναυσταθμὸν καταϐαίνειν, καὶ κατάγεσθαι, καὶ κατέρχεσθαι λέγεται κατὰ κυριολεξίαν· ἀκολέθως δὲ πάλιν ὁ ἐκεῖθεν πλέων —— ἀναϐαίνει, καὶ ἀνάγεται, ὥσπερ καὶ ἀναπλεῖ. *Herodot.* III. 109. ἀναχθέντες ἐκ τῆς κρωτώνης οἱ Πέρσαι. IV. 141. ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσε ἔπλεον. *Lucianus* Amor. 10. ἐπεὶ καιρὸς ἦν ἀνάγεσθαι, σύμπλες ἐθελήσαντας αὐτὸς ἐπειγόμην. *Schol.* ἀνάγεσθαι λέγομεν τὴν ναῦν, ὅτε ἀπὸ γῆς εἰς πέλαγος ἔρχεται. *Lyſias.* τῇ δὲ προτεραίᾳ ἡ ἀνήγετο. *Plut.* Cat. p. 786. E. ἀνήχθη μὲν ἔχων ἅπαντας, ἔπλει δὲ.

23. ἐκινδύνευον] *Æſchin.* ἐκινδυνεύσαμεν ἀπολέσθαι. *Plut.* Oth. p. 1069. B. ἐκινδύνευσεν μικρὸν (l. μικρῷ) ἐλθόντας ἀνελεῖν αὐτὸν. *Arrian. Epictet.* III. 27. p. 372. Socrates στρατεύεσθαι μὲν ὁπότ' ἤδει, πρᾶτος ἀπῆει,

λέγοντες· Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ
25 καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Πῦ
26 ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗ-
27 τός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; Καὶ κατ-
έπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελ-
28 θόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμό-
νια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς
28 μνήμασιν. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας, προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε·
29 Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. Παρήγγει-
λε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνη-
ρπάκει αὐτόν· καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος· καὶ διαῤῥήσσων τὰ δε-

ἐνέβη] ἀνέβη FL 2. 36. 37. 38. 48. 60. 69. 71. 74. 83. 86. 90. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus*. + ὁ Ἰησοῦς GH 2. 12. 44. 52. 80. Verſio *Syr.* εἰς] + τὸ M 69. 86. 87. 106.
καὶ ἀνήχθησαν] — Verſio *Syr.* 23. ἀνέμου] + πολλὴ D.
καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον] ἐπὶ τὸ πλοῖον ἤμελλε βυθίζεσθαι Verſio *Syr.*
συνεπληροῦντο] συνεπληρῶτο 28. 74. + τὸ πλοῖον 28. ἐκινδύνευον] συνεκινδύνευον 69.
24. προσελθόντες δὲ] ἐπὶ προσελθόντες K 42. 66. 72.
διήγειραν] διήγειρον Evang. 1. ἤγειραν 27. 46. 52. 66. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα] κύριε, κύριε D. Verſ. *Saxon.* ἐπιστάτα] — 13. 46. 52. Evang. 2. 21. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Copt. Vulg. Cyrillus* Act. Eph. V. probante *J. Millio* prol. 1102. + σῶσον 73. ἐγερθεὶς] διεγερθεὶς 106.
τοῦ ὕδατος] — D. *Marcion.* t. Epiphanio. καὶ ἐπαύσαντο] — 44.
ἐπαύσαντο] ἐπαύσατο FG 1. 2. 4. 6. 40. 52. 53. 63. 67. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*. Verſio *Vulg. Cyrillus* l. c.
γαλήνη] + μεγάλη 1. 4. 5. 6. 15. 27. 34. 36. 38. 42. 53. 65. 68. 72. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco, in margine notat: Non in omnibus exemplaribus reperitur. *Æthiop. Arab.* Codices *Latini*.
25. εἶπε δὲ] ἐπὶ εἶπεν I. 33. 60. Evang. 18. Verſio *Syr. Copt.* ἐστιν prius] — A 1. 42. 63. 72.
φοβηθέντες δὲ] οἱ δὲ φοβηθέντες L. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον 1.
οὗτός ἐστιν] ἐστιν οὗτος 69. ἐπιτάσσει] + ἐπὶ τῷ κλύδωνι Verſio *Syr.*
καὶ τῷ ὕδατι] — 51.
26. κατέπλευσαν] κατέπλευσαν δὲ D. Codd. *Latini*. καταπλεύσαντες 13. 69.
Γαδαρηνῶν] Γερασηνῶν D. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine. Γεργεσηνῶν L 1. 33. Verſio *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Epiphanius*, H. 66. probante *J. Millio* prol. 1493.
ἀντιπέραν] πέραν M 44. 71. 86. ἀντίπερα ADGHK 1. 3. 42. 45. 46. 51. 52. 53. 61. 69. 70. 72. 73. 74. 89. 90. Editio *Eraſmi*. *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Heſychius*, *Theophylactus Ed.*
27. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ] καὶ ἐξῆλθον D. ἐξελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ G. ἐλθόντος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν Evang. 2. 12. 13. 17. γῆν] + καὶ D Colb. ὑπήντησεν] ἀπήντησεν 9.
αὐτῷ poſterius] — 1. 33. 74. 89. 90. Verſio *Armen.* τις] — D Codices *Latini*.
ἐκ τῆς πόλεως] — Verſio *Vulg.* ἐκ poſterius] ἀπὸ D.
ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο] καὶ χρόνῳ ἱκανῷ [1. πολλῷ] ἱμάτιον οὐκ ἐνεδύσατο L. 1. 33. Verſio *Armen. Syra* poſterior. *Æthiop.* ἐν οἰκίᾳ] ἐν οἴκῳ D. εἰς οἰκίαν 13. 69.
ἔμενεν] ἔμεινεν A 1. ἀλλ'] + ἦν L Verſio *Armen.*
μνήμασιν] μνημείοις D 56. + καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις 64.
28. καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ καὶ] ἀνέκραξεν D. καὶ prius] — 33. 61. ἀνακράξας] ἀνακηρύξας 69.
μεγάλῃ] + καὶ D ex Emendatione. Ἰησοῦ] — D 1. 59. 67. 69. 106. Verſio *Copt.*
τοῦ θεοῦ] — D. 1. 60. 83. 29. παρήγγειλε] παρήγγελλεν AGK. 1. 12. 72. Edit. *Complut.* ἔλεγεν D.
γὰρ] — E a prima manu. πνεύματι] δαιμονίῳ D. ἐξελθεῖν] ἔξελθε D.
τοῦ ἀνθρώπου] αὐτοῦ 33. καὶ ἐδεσμεῖτο] ἐδεσμεῖτο γὰρ D Codices *Latini*. καὶ ἐδεσμεύετο L.
διαῤῥήσσων] διέρηστε D. διαῤῥήσσων 1. 2.

ῆει, κἀκεῖ ἐκινδύνευεν ἀφειδέστατα. *Polyaen.* p. 649. ἄλλον διεσκύασεν τῇ ἑαυτῆ πανοπλίᾳ, ἄλλῃ δ' αὐτὸς ἐκινδύνευεν. *Plut.* Craſſ. p. 559. F. τῶν δὲ πεμφθέντων ὑπὸ τῆ Ποπλίᾳ πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐκινδύνευεν.

24. Repetitio habet ἔμφασιν. *Ovid.* A. A. II. 91. Decidit atque cadens pater, o pater, auferor, inquit.

26. κατέπλευσαν] *Theophraſt.* de C. Pl. IV. καταπλέοντες Ἀθήναζε πυρῆ. *Schol.* parv. in Il. ξ. 77. τὸ ὑγρὸν γὰρ ὑψηλότερον τῆς γῆς. διὸ ἀνάπλους μὲν ἀναγωγὴ, κατάπλους δὲ ἡ προσόρμησις. *Demoſth.* . . . καταπλεύσας. *Herodian.* III. 9. 14. καταπλέων γὰρ ὁ στράτος ναυσὶ πολλαῖς ἐκ εἰς ἃς ἐβέλετο Ρωμαίων ὄχθας κατηνέχθη. appello in portum. e mari in terram deſcendo. Oppoſitum ἀναπλέω. *Diodor.* S. IV. 32. Ἡρακλῆς καταπλεύσας εἰς τὴν τρωάδα. *Herodot.* I. 2. καταπλώσαντες γὰρ μακρῇ νηῒ ἐς αἶαν τὴν κολχίδα καὶ ἐπὶ φᾶσιν ποταμὸν. 165. καταπλεύσαντες ἐς τὴν φοινίκην. 166. καταπλώσαντες δ' ἐς τὴν ἀλαλίην. *Arrian.* Exped. Alex. I. 18. 7. Νικάνωρ ὑποφθάνει τὸς πέρσας Γ. ἡμέραις πρότερος καταπλεύσας ἢ τὸς Πέρσας Μιλήτῳ προσχεῖν. III. 2. 4. Ἡγέλοχος κατέπλευσεν εἰς αἰγύπτον.

ἀντιπέραν] *Apollod.* Bibl. III. 11. Σαμοθράκην ἀπολιπὼν εἰς τὴν ἀντίπειρα ἤπειρον ἦλθε. *Conon* Narr. 14. 21. εἰς τὴν ἀντίπερα γῆν. *Diodor.* S. III. 38. ἀπὸ πανόρμου λιμένος πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον. *Philo* de Vit. Cont. p. 485, 20. ὁδὸν —— δι' ἧς ὁ λεὼς ἐπέζευξεν ἄχρι τῆς ἀντιπέρας ἠπείρου. *Joſ.* A. II. 16. 3. ἔφθασαν ἐπὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν ἀπαθεῖς ἐκφυγόντες.

27. ἐκ τῆς πόλεως] Ex urbe oriundus erat, licet tum temporis in ea non habitaret. *Matth.* XIV. 35. 1. *Macc.* VI. 3. *Judith* XIX. 16. Matth. XXVII. 57. χρόνων ἱκανῶν] XX. 9. XXIII. 8. *Act.* VIII. 11. XIV. 3. XXVII. 9. *Ariſtophanes* pac. 353. καὶ γὰρ ἱκανὸν χρόνον ἀπολλύμεθα. *Herodian.* III. 9. 1. διατρίψας ἱκανὸς χρόνος ἐν τῇ Ρώμῃ.

29. πολλοῖς χρόνοις] *Plut.* de lib. Educ. p. 11. A. ἐν δεσμωτηρίῳ πολλὰς κατεσάπη χρόνους.
ἐδεσμεῖτο] *Moeris.* δέω, ἀττικῶς. δεσμῶ, ἑλληνικῶς.

δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων Τί σοί ἐστιν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπε· Λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. 30
Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ 31
ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλεν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς 32
εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ- 33
που, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην· καὶ ἀπε- 34
πνίγη. Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον· καὶ — ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰη- 35
σοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ 36
ἰδόντες, πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περι- 37
χώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαι- 38
μόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, 39
καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ Θεός. Καὶ ἀπῆλθε, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίη- 40
σεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος ἦσαν

ἠλαύνετο] + καὶ D.
δαίμονος] δαιμονίς C a prima manu D Versio *Syra* posterior in margine. τὰς ἐρήμους] τὴν ἔρημον. D. 49.
30. ἐπηρώτησε] ἐπερώτησε F. λέγων] — 1. 56. 58. Versio *Goth. Syr.* Codices *Latini*.
σοί ἐστιν ὄνομα] ὄνομα σοί ἐστιν C. σοὶ ὄνομα ἐστιν D 1.
λεγεών] + ὄνομά μοι D. 74. ex emendatione. λεγιὼν L. Versio *Syr. Copt.*
ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν] πολλὰ γὰρ ἦσαν δαιμόνια D. δαιμόνια πολλὰ] πολλὰ δαιμόνια 69.
εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον 44. 64. εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν] ἦσαν Codices *Latini*. 31. καὶ παρεκάλει αὐτὸν] παρεκάλουν δὲ D.
παρεκάλει] παρεκάλουν CFL 1. 33. 45. 53. 61. in ora 69. Evang. 1. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
ἀπελθεῖν] εἰσελθεῖν 7. 38. 32. ἱκανῶν] — D 49.
βοσκομένων] βοσκομένη D. sed in Vers. Latina: pascentium. K. 4. 6. 15. 42. 46. 64. 67. 69. 71. 72. 106. Ev. 3. Versio *Syr. Æthiop.* Codices *Latini*. καὶ παρεκάλουν] παρεκάλουν δὲ D. καὶ παρεκάλεσαν C. a prima manu. 33.
ἵνα] + μὴ A. ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν] εἰς τοὺς χοίρους εἰσέλθωσιν D. Codices *Latini*.
εἰσελθεῖν] ἀπελθεῖν G. 17. 59. 69. καὶ ἐπέτρεψεν] ὁ δ' ἐπέτρεψεν D. 33. ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου] — 28.
εἰσῆλθεν] ὥρμησαν D. εἰσῆλθον ACEGHK. 2. 12. 33. 46. 52. 66. 70. 71. 73. 74. 83. 86. 87. Evang. 5. 20. 24. probante *J. A. Bengelio*. καὶ ὥρμησεν] ὥρμησεν δὲ D. + πᾶσα 69. Versio *Syr.*
ἀγέλη] + τῶν χοίρων 69. λίμνην] θάλασσαν 28. Codices *Latini*.
καὶ ἀπεπνίγη] καὶ ἀπεπνίγοντο C. ut videtur. ἀπεπνίγη 63. καὶ ἀπεπνίγησαν 71.
34. γεγενημένον] γεγονὸς ACDKL. 1. 13. 15. 33. 42. 50. 63. 68. 69. 72. 106. γενόμενον Editio *Complut. Plantin. Geneu.*
ἔφυγον] ἔφυγαν D.
ἀπελθόντες] — ACDEFGHKLM. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 28. 33. 34. 35. 36. 38. a prima manu 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 5. 9. 11. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque. *Copt. Arab. Lutheri*, *Tigurina*, *Polani*, *Theophylactus*. *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 1247. ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν Colb.
35.] παραγενομένων δὲ ἐκ τῆς πόλεως, καὶ θεωρησάντων καθήμενον τὸν δαιμονιζόμενον σωφρονοῦντα καὶ ἱματισμένον καθήμενον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἐφοβήθησαν D.
ἦλθον] ἔρχονται 1. πρὸς] εἰς 47. 56. 58. 61. καθήμενον τὸν ἄνθρωπον] τὸν ἄνθρωπον καθήμενον 1.
ἐφοβήθησαν] ἐξεθαμβήθησαν 28. 36. ἀπήγγειλαν δὲ] καὶ ἀπήγγειλαν C. Versio *Syr.*
δὲ] γὰρ D. αὐτοῖς] — 69.
καὶ] — CDL. 33. 69. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini*. ἰδόντες] εἰδότες 59.
ὁ δαιμονισθεὶς] ὁ λεὼν D. a prima manu. λεγαιὼν ex emendatione. —— *J. Millio* prol. 424.
37. καὶ ἠρώτησαν] ἠρώτησαν δὲ D. καὶ ἠρώτησεν AKM 44. 65. 69. 71.
αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου] τὸν Ἰησοῦν πάντες, καὶ ἡ χώρα D.
πλῆθος] + τῆς πόλεως καὶ 14. 28. τῆς περιχώρου] — Colb. Versio *Syr.*
Γαδαρηνῶν] Γερασηνῶν D. Versio *Vulg.* Γεργεσηνῶν CL 1. 13. 33. 69. Versio *Copt. Armen.*
ὅτι φόβῳ] φόβῳ γὰρ D. συνείχοντο] ἐνείχοντο 34. 39.
αὐτὸς δὲ ἐμβὰς] ἐμβὰς δὲ D. αὐτὸς ἐμβὰς A. Ev. 19. εἰς τὸ πλοῖον] — D. εἰς πλοῖον CL 1.
38. ἐδέετο] ἐδεῖτο L. *Cyrillus* Act. V. ἐδέετο A. *Thomas*. ἐκ ἐδέετο, οὐδ' ἐπλεῖτο, ἀλλ' ἐδεῖτο, καὶ ἐπλεῖτο.
Ἰωνικὰ γὰρ. *Phrynichus* p. 160. ἐδέετο, ἐπλεῖτο, Ἰωνικὰ ταῦτα. Ἡ δὲ ἀττικὴ συνήθεια συναιρεῖ, ἐδεῖτο, ἐπλεῖτο, ἐρρεῖτο.
ἤρατο D. δὲ] γὰρ Editio *Erasmi*. αὐτοῦ] 5. 11. 46. 74. αὐτὸν D.
ἀπέλυσε] ἀπέστειλε L. *Cyrillus*. ὁ Ἰησοῦς] — DL 1. Versio *Copt.* Codices *Latini*. *Cyrillus*.
ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια] τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει C. 1. 69. Editio *Complut.*

δεσμὰ] *Andocides*. δεσμά τε καὶ κακὰ, ὅσα τε καὶ οἷα τῷ σώματι ἠνεσχόμην. *Lucian.* Prometh. 1. ὡς βεβαιότερον καταπαγείη τὰ δεσμὰ. vid. in *Matth.* XIII. 30.
ἠλαύνετο] *Pausanias* Lacon. τὸ γὰρ χρεὼν ἤδη τὸν Μεσσηνίους ἠλαυνεν. *Herodian.* IV. 4. 5. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐλαυνόμενος. 7. 1. τοιαῦτα δὴ πράττων ὑπό τε τῆς τῶν ἔργων συνέσεως ἐλαυνόμενος. I. συνειδήσεως.
31. ἄβυσσον] *Aristophanes* Ran. 138. ἀλλ' ὁ πλοῦς πολὺς· εὐθὺς γὰρ ἐπὶ λιμνην μεγάλην ἥξεις πάνυ ἄβυσσον. *Lex. MS Psal.* ἄβυσσος, ὑδάτων πλῆθος ἀπέραντον.
42. ἀπέθνησκεν] Jam jam moritura erat *Marc.* V. 23. ἐσχάτως ἔχει. *Maximus Tyr.* XXIV. 9. μέμφεται τῇ Ξανθίππῃ ὀδυρομένῃ, ὅτι [l. ὅτε] ἀπέθνησκεν. *Lucianus* Tox. 22. ἐπεὶ δὲ ἀπέθνησκε, διαθήκας ἀπέλιπε. *Epictetus Arriani* II. 23. τὸ γράφον ὅτε ἀπέθνησκεν, ὅτι τὴν τελευταίαν ἄγοιθ' ἅμα καὶ μακαρίαν ἡμέραν. *Lysias* de Aristoph.

41 ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. Καὶ ἰδὲ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρ, καὶ αὐτὸς
ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν
42 εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· Ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη
43 ἀπέθνησκεν. (Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν, οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν· Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύ-
σει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ
44 ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι· Προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱμα-
45 τίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Τίς
ὁ ἁψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· Ἐπιστά-
46 τα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι· καὶ λέγεις· Τίς ὁ ἁψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰη-
47 σοῦς εἶπεν· Ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ
γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐ-
48 τοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. Ὁ δὲ εἶπεν
49 αὐτῇ· Θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.) Ἔτι αὐτοῦ λα-
λοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ· Ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγά-
50 τηρ σου· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων· Μὴ
~ἰατροῖς φοβοῦ·

39. ὑπόστρεφε] πορεύου D. ὑπόστρεψον Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.* ἀπόστρεφε 71.
σου] + πρὸς τοὺς σοὺς 64. 67. ☪ διηγοῦ] διηγέμων D. ἐποίησε σοι] σοι ἐποίησε 1. *Cyrillus.*
ἐποίησε σοι οἱ θεὸς] σοι ὁ κύριος πεποίηκε ☪ ἐθεράπευσε σε C. ut videtur a prima manu. + ☪ ἠλέησε σε 13
σοὶ ὁ θεὸς ἐποίησε D. ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων] ἀπελθὼν κατὰ τὴν πόλιν ἐκήρυσσεν D.
Ἰησοῦς] θεὸς 1. 27. 37. in margine. Evang. 9. *Cyrillus* A. V.
40. ἐγένετο δὲ ἐν] ἐν δὲ 1. Versio *Syr. Copt. Æthiop. Arab. Marcion, Epiphanius.*
ὑποστρέψαι] ὑποστρέφειν 28. 59. ἐπιστρέψαι 61. ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος] ἀποδέξασθαι αὐτὸν τὸν ὄχλον D.
ὄχλος] λαὸς 1. γὰρ] δὲ 56. 58. πάντες] ἅπαντες F. 1. 33.
41. ἰδοὺ ἦλθεν] — Versio *Syr.* ἐλθὼν D. ἰδοὺ 71. ☪ αὐτὸς] — Versio *Syr.* ☪ ἦτος D 1. 69. 71.
ὑπῆρχε ☪] — D. Versio *Syr.* ἦν καὶ 28. ὑπάρχων καὶ K. παρὰ] ὑπὸ D. τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν D.
42. ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς] ἦν γὰρ θυγάτηρ αὐτῷ μονογενὴς D. Versio *Syr. Æthiop. Arab.*
θυγάτηρ μονογενὴς] θυγάτριον μονογενὲς 51. ὡς] ὡσεὶ KL 72.
δώδεκα] δεκαδύο 1. ιβ. D. & comm. 43. καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν] ἀποθνήσκουσα D.
ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν] καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ πορεύεσθαι CD. a prima manu. ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν *Marcion* ap. Epiph.
αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν Versio *Syr. Copt.* συνέπνιγον] συνέπνιγαν D. συνέθλιβον CL. 11. 13. 40. 53. 69. Versio *Syr.*
43. γυνὴ] + τις 56. 58. 59. 61. 76. Evang. 20. Versio *Vulg. Syr.* + ἡ Editio *Erasmi* 1.
ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι] ἣν οὐδεὶς ἴσχυεν θεραπεῦσαι D.
εἰς ἰατροὺς] ἰατροῖς ACEFGHKLM 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Colb. tres 37. 38. 40. 44. 47.
48. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 83. 86. 89. 90. 91. 106.
Evang. 2. 5. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Bengelii, Plantin. Genev.* Versio prob.
J. Millio prol. 1101. *Syra* posterior. *Hesychius* Q. 10. προσαναλώσασα] ἀναλώσασα Ev. 21. καταναλώσασα 71.
βίον] + αὐτῆς C. 54. Versio *Copt.* Codices *Latini* ὑπ'] ἀπ' A. παρ' 69.
44. προσελθοῦσα] καὶ προσελθοῦσα 53. + δὲ C ut videtur 35. 49. 59. Evang. 14. 17. Editio *Erasmi,*
Aldi, Bogardi. Theophylactus. ὄπισθεν] — D. τοῦ κρασπέδου] — D. Codices *Latini.*
45. ☪ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· τίς ὁ ἁψάμενός μου] ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς τὴν ἐξελθοῦσαν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐπηρώτα· τίς μου ἥψατο; D Cod. *Lat.*
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ] — 42. 63. 72. μετ' αὐτοῦ] σὺν αὐτῷ AGD a prima manu L 1. 33. 67. 69. 106. Ev. 18. 19.
καὶ λέγεις· τίς ὁ ἁψάμενός μου] Colb. Versio *Copt. Armen.* λέγεις] λέγει D. Sed Versio Latina: dices.
ὁ ἁψάμενός μου posterius] μου ἥψατο D.
46. Ἰησοῦς] — DL 1. Evang. 20. Versio *Syr. Sax.* Codices *Latini.* ἐγὼ γὰρ ἔγνων] ἔγνων γὰρ 80.
ἐξελθοῦσαν] ἐξεληλυθυῖαν L 33. *Origenes.* in Matth. XV. 26. 47. τρέμουσα] ἔντρομος ὢσα D.
αὐτῷ posterius] — AC a prima manu DL. 1. 42. 63. 69. 72. Versio *Vulg. Syr. Copt.* λαοῦ] πλήθους 28.
καὶ ὡς] καὶ ὅτι D. ἕως 69. 48. δὲ] + Ἰησοῦς CM. 12. 16. 64. 67. 71. 86. Versio *Goth. Syr.*
θάρσει] — DL 1. 59. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 423. σε] — Colb.
εἰς εἰρήνην] ἐν εἰρήνῃ D.
ἔρχεται τις] ἔρχονταί D.
λέγων] λέγοντες D. αὐτῷ] — L. 1. 33. Versio *Copt.*
μὴ] μηκέτι D. Versio *Syra* posterior cum asteriſco appoſito poſt primam ſyllabam.
σκύλλε] σκύλλε 59. 64. Evang. 5. σκύλε 34. 36. 38. Evang. 16. *Damascenus.*
τὸν διδάσκαλον] αὐτὸν 1. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 425.
50. ἀκούσας] + τὸν λόγον D Versio *Vulg.*
αὐτῷ] τῷ πατρὶ τῆς παιδὸς Versio *Vulg Syr.* ἀπεκρίθη αὐτῷ] εἶπε 16. Codices *Latini.*
λέγων] — L. 1. Versio *Syr. Vulg.*

ſtoph. bonis Νικηράτης δ' ὅτ' ἀπέθνησκεν, ἀργύριον μὲν ἢ χρυσίον οὐδ' αὐτὸς ἔφη καταλιπεῖν ὀδόν.

43. *Galenus* de praenot. Ἡ γὰρ τοῦ Βοηθοῦ γυνὴ τῷ καλουμένῳ ῥῷ γυναικείῳ περιπεσοῦσα, καταρχὰς μὲν αἰδουμένη τοὺς ἀξιολόγους ἰατροὺς, ὧν εἷς ἤδη καὶ γὼ πᾶσιν ἐδόκουν εἶναι, ταῖς συνήθεσι μαίαις ἀρίσαις ἅσαις κατὰ τὴν πόλιν ἑαυτὴν ἐπέτρεπεν. ὡς δ' οὐδὲν ὠφελεῖτο, πάντας ἡμᾶς ὁ Βοηθὸς ἀθροίσας ἐπεσκοπεῖτο, τί χρὴ ποιεῖν. ὡς δὲ συνωμολογήθη, κατὰ τὴν γεγραμμένην ὑπ' Ἱπποκράτους τε καὶ τῶν ἀρίστων μετ' αὐτὸν ἰατρῶν θεραπείαν πάντα πράττειν —— ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔπραττον ἐφαίνετο χεῖρον ἡ διάθεσις ἀποτελεμένη, κατὰ τὸ εἰκὸς ἀπορία πᾶσιν ἡμῖν ἐγίνετο, καὶ ζητοῦσιν ἑτέραν ἀγωγὴν θεραπείας, ἐφ' ἣν μεταβαίνωμεν, ὅτ' ἐκ λογισμοῦ τις ηὑρισκεν, ὅτ' ἐκ πείρας ἀνεμιμνήσκετο βελτίον τῆς ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἰατρῶν ὁμολογεμένης. —— τὸ γὰρ ἐκκρινόμενα τοῦ ῥοῦ τῆ γυναικείᾳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

προσαναλώσασα] *Euripid.* Electr. 427. ὁκοπῶ τὸ χρήματ', ὡς ἔχει μέγα σθένος ξένοις τε δοῦναι, σῶμα τ' ἐς

γέ-

φοβῆ· μόνον πίστευε, καὶ σωθήσε⟩.~ Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν 51
οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ~ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ τὸ πατέρα τοῦ παιδὸς καὶ τὴν μητέρα.
Ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλ- 52
λὰ καθεύδει. Καὶ κατεγέλων αὐτῆ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω 53
πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων· Ἡ παῖς, ἐγείρου. Καὶ ἐπέ- 54
στρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα· καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. 55
Καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός. 56

Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα — μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ 1
ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν 2
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν αἴρετε 3
εἰς τὴν ὁδὸν, μήτε ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον· μήτε ἀνὰ δύο
χιτῶνας ἔχειν· Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ 4
ὅσοι ἂν μὴ δέξων⟩ ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν 5
ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε, εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς 6
κώ-

⟩ελθὼν ~Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον

51. εἰσελθὼν] ἐλθὼν ACFHKLM. 1. 2. 3. 10. 11. 12. 13. 16. 27. 28. 33. 34. 36. 37. 38. 39. 42. 45. 49. 51. 52. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 83 86. 90. 91. Evang. 2. 5. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. Verſio *Vulg. Syr.* utraque *Goth. Arab. Theophylactus.* probante *J. Millio* p. 1378.
εἰσελθεῖν] + σὺν αὐτῷ D. 38. Verſio *Vulg.* εἰσελθεῖν οὐδένα] τινα εἰσελθεῖν 69.
οὐδένα] τινα D. 38. 69. + σὺν αὐτῷ L 69. Verſio *Syr.* utraque *Copt. Æthiop. Arab.*
Ἰάκωβον & Ἰωάννην] Ἰωάννην & Ἰάκωβον CDEFGK 1. 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 52. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 69. 71. 72. 76. 83. 86. Colb. tres. 106. Evang. 2. 3. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Aldi*, *Plantini*, *Bengelii*, *Geneu.* Verſio *Sax.* Codices *Latini. Syra* poſterior. *Arab. Chryſoſtomus*, *Damaſcenus* I. 1. *Theophylactus.* probante *H. Grotio.* infra IX. 28.
τοῦ παιδὸς] τοῦ κοραςίου D. 52. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς 33. Verſio *Syr.* κλαίετε] καίετε D. a prima manu.
οὐκ] οὐ γὰρ CDL1. 13. 16. 64. 69. 71. Ev. 11. 19. Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum aſteriſco. *Copt. Goth. Cyrillus* Act. V.
ἀπέθανεν] + τὸ κοράσιον FLM 1. 13. 33. 64. 69. 106. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Verſio *Copt. Syr.* poſterior, & in margine notat: non in omnibus exemplaribus reperitur. *Cyrillus* l. c. 53. αὐτοῦ] αὐτοὺ C. ex emend.
54. ἐκβαλὼν ἔξω πάντας καὶ] — DL 1. Verſio *Æthiop.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 417. 1362.
ἔξω] — C. a prima manu. Verſio *Copt.* ἔξω πάντας] πάντας ἔξω A. 72. 106. Verſ. *Syr. Theophylactus.*
ἐφώνησεν] + αὐτὴν Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum obelo. λέγων] — 1.
ἐγείρε] ἔγειρε D. 1. 33. ἔγειραι L. 55. ἐπέστρεψε] ὑπέστρεψεν D.
διέταξεν] ἐπέταξεν D. διετάξατο Evang. 21. αὐτῇ δοθῆναι] δοθῆναι αὐτῇ D 1. 69. 106. Codices *Latini.*
56. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν] οἱ δὲ γονεῖς αὐτῆς θεωροῦντες ἐξέστησαν, παρήγγειλεν δὲ D.
μηδενὶ] μηδὲ D. a prima manu. Sed Verſ. Latina: nemini.
1. δὲ] ὁ Ἰησοῦς 2. + ὁ Ἰησοῦς FG Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Syr.*
μαθητὰς αὐτοῦ] — ADKM. 1. 3. 9. 10. 11. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 71. 72. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bengelii*, *Bogardi.* Verſio *Syra* prior, *Lutheri*, *Tigurina. Dialogus* c. Marcionit. *Theophylactus*, *Euthymius.* probante *H. Grotio*, *J. Millio.* prol. 1346. ἀποστόλους L 12. 16. 33. 67. 69. Verſio *Vulg. Goth. Sax. Copt. Syra* poſterior. μαθητὰς 12.
πάντα τὰ δαιμόνια] πᾶσαν δαιμόνιον D a prima manu.
2. ἀπέστειλεν αὐτοὺς] — 50. ἰᾶσθαι] + πάντας Verſio *Goth.* ἰάσασθαι F.
ἀσθενοῦντας] ἀσθενεῖς ADL 1. 38. 3. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 56. 58. 61.
τὴν] — 69. μήτε primo loco] εἰ μὴ *A. Oſiander.*
ῥάβδους] ῥάβδον C a prima manu DE a prima manu FLM 1. 11. 13. 33. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 46. 52. 54. 61. 64. 69. 76. 86. 106. Evang. 5. 18. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 2. *Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr. Æthiop. Arab.* μήτε ἄρτον] — 57. 63. Verſio *Goth.*
μήτε ἀργύριον] — Evang. 5. 21. ἀνὰ] — F.
ἔχειν] ἔχετε FL 33. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* *Etymol.* ἀπερεμφάτῳ δ' εἰ συντάσσεται ἡ μὴ ἀπαγόρευσις, ἢ ξένον· Διότι πάντος ῥήματος ἄρχει τὸ ἀπαρέμφατον· κρεῖττον δὲ ἐστι εἰπεῖν, ὅτι ἡνίκα μὴ ἀπαρεμφάτῳ συντάσσεται, ἀντὶ προστακτικῆς ἐγκλίσεως κεῖται, ὡς ἐν τῷ· *Od.* α. 39. μήτ' αὐτὸν κτείνειν [τὸν ἀγαμέμνονα ὁ αἰγισθος] μήτε μνάασθαι ἄκοιτιν, ἀντὶ τοῦ· μὴ ἔσο μνηστὴρ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τ. 261. Μὴ μὲν ἐγὼ κείρη Βρησηίδι χεῖρας ἐνεῖκαι· συνέχως γὰρ ὁ ποιητὴς τοῖς ἀπαρεμφάτοις ἀντὶ προστακτικῶν ἐχρήσατο. 4. ἣν] + δ' M. 1. 29.
ἂν] — 47. 53. 55. 61. 66. a prima manu. + πόλιν ἢ 106. Verſio *Syra* poſterior.
κἀκεῖθεν] κἀκεῖθεν D. + μὴ 38. Verſio *Vulg.* κἀκεῖθεν ἐξέρχεσθε] ἕως ἂν ἐξέλθητε Verſio *Sax. Copt.*
5. δέξων⟩] δέχων⟩ AC a prima manu KM. 1. 33. 63. 71. 86. Editio *Eraſmi* 1. *Ald.* δέξον⟩ 53. 106.

νόσον πισὸν Δαπάναισι σῶσαι. Cleander apud *Plut.* de Aud. Poët. p. 33. C. σῶμα δ' εἰς νόσος πισὸν Δαπάναις ἐπιτρίψαι. *Demoſth.* pro Cor. προσαναλώσας εἰς τὰ ἔργα ἀπὸ τῆς ἰδίας ὐσίας τριὰ τάλαντα.

1. *Plut.* Syll. p. 478. A. Μιθριδάτῃ συμμαχίαν διδόντι καὶ δύναμιν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. contra.

7. Intendit ſignificationem *Ælianus* V. H. IV. 17. ὐκ οἶον τε δὲ ἦν διαπορῆσαι ὑπέρ τινος αὐτῷ. *Joſeph.* A. prooem. ὅπως ἂν μή τινες τῶν ἀναγινωσομένων διαπορῶσι. *Polyb.* I. 60. διηπόρει, τί δεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι.

12. κλίνει] XXIV. 29. *Herodot.* IV. 181. ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπίστασι τῇ ψυχρῇ, ἐς ἃ δύεται τε ὁ ἥλιος. *Apollon.* . . . κλίναντος ἡλίε. *Livius* IX. 32. Sol meridie ſe inclinavit. *Q. Curtius* IV. 7. 22 die inclinato in veſperam. *Arrian.* Exped. Alex. III. 4. 4. ἐγκλίναντος ἡλίε εἰς ἑσπέραν. *Plin.* Ep. VII.

7 κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. Ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης
τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης
8 ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. Ὑπό τινων δὲ, ὅτι Ἠλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
9 ἀρχαίων ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρῴδης· Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος
10 περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι
διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τό-
11 πον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά. Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ
δεξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας
12 θεραπείας ἰᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ·
Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς, καταλύ-
13 σωσι, καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Δότε
αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον· Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰ-
14 χθύες, εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. Ἦ-
σαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Κατακλίνατε
αὐ-

Evang. 18. 19. 21. Editio *Eraſmi* 2. διὰ prius] — 56. 58. 61. ὁ D 64. ὃ posterius] — D.
τὸν κοιρτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε] ἐκτινάξατε τὸν κοιρτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν D.
ἐπ' αὐτοὺς] ἐπ' αὐτοῖς 36. Evang. 11. αὐτοῖς 28. 47. 54. 69. Evang. 5. 21.
6. ἐξερχόμενοι] ἐρχόμενοι 3. δὲ] + οἱ ἀπόστολοι Verſio *Syr.*
διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας] κατὰ πόλεις καὶ ἤρχοντο D. + καὶ πόλεις Verſio *Syr. Armen. Æthiop. Dial. c. Marcion.* τὰς] — 40. 7. Ἤκουσε] ἀκούσας D.
γινόμενα] γενόμενα A. 1. 15. 46. 48. 69. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
ὑπ' αὐτοῦ] — C a prima manu DL. 69. Verſio *Copt.* Codices *Latini*. ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Evang. 17.
πάντα καὶ διηπόρει] ἠπορεῖτο D. ἐγήγερται] ἠγέρθη L 1. 69.
ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν] ἐκ νεκρῶν ἀνέστη D. ἐκ] + τῶν 47. 71. ἀπὸ τῶν 44. 69. Editio *Complut. Plantin.*
8. ὑπό τινων] ἄλλοι 69. ἄλλων] ἄλλοι D.
εἷς] — D. 69. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini*. τις CL 1. 13. 33. 60. Evang. 18. Verſio *Goth.*
9. καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ DL 1. 13. 33. 69. Verſio *Copt.*
ὃ] — ACDFHKM 3. 9. 10. 12. 14. 44. 50. 51. 54. 57. 59. 61. 62. 65. 66. 68. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 106. Ev. 18. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Complut. Bengelii*. Codices *Lat. Theophylactus*
Ἡρῴδης] + ὅτι D. περὶ ὃ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα] ἐκ οἴδα, πολλὰ γὰρ ἀκούω περὶ αὐτοῦ 28.
ἐγὼ ἀκούω] ἀκούω ἐγὼ A. a prima manu. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. ἀκούω L. Evang. 2.
ἀκούω τοιαῦτα] ταῦτα ἀκούω DF. 59. 69. 91. ἰδεῖν αὐτὸν] αὐτὸν ἰδεῖν D.
10. ὑποστρέψαντες] ἀποστρέψαντες 48. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 69. + πάντα 60. ἐποίησαν] + ὅσα ἐδίδαξαν A.
ὑπεχώρησε] ἀνεχώρησεν D 51. 57. Colb. Verſio *Vulg.* ὑπεχώρησαν 71. — 69. Verſio *Syr.*
τόπον ἔρημον] ἔρημον τόπον A. τόπον 1.
τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης] κώμην λεγομένην D. πόλιν καλουμένην 33. Verſio *Copt.*
πόλεως καλουμένης] — Verſio *Syr.* Codices *Lat.* prob. *Bengelio*, *J. Millio* prol. 417. πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά] — 69.
Βηθσαϊδᾶ] Βηθσαϊδὰν AFL 2. 3. 9. 10. 12. 15. 36. 38. 40. 44. 45. 63. 64. 68. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 91. Evang. 17. Verſio *Goth.*
αὐτοῖς] + τὰ M. 12. 33. 44. 67. 69. 73. probante *J. Pricaeo.* 11. δεξάμενος] ἀποδεξάμενος DL 1. 11. 33. 67. 69. 106.
θεραπείας] + αὐτοῦ, πάντας D. τοὺς] τοὺς δὲ 69.
12. ἡ] ἤδη 60. ἰᾶτο] ἴασατο L 7. 13. 27. 28. 33. 60. 69. 71. Evang. 17.
εἶπον] εἶπαν L. & comm. 13. δώδεκα] μαθηταὶ αὐτοῦ Verſio *Syr.* + τοῦ Ἰησοῦ F.
ἀπελθόντες] πορευθέντες ACDL. 33. 69. Evang. 18. 19. τὸν ὄχλον] τοὺς ὄχλους 27. 34. 39. 46. 48. 49. 50. 54. 80. τοὺς] — 1. 69. + κύκλῳ 28.
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμὸν] — D. καὶ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα Verſio *Goth.* τόπῳ] — 64.
13. αὐτοῖς ὑμεῖς] ὑμεῖς αὐτοῖς 74. εἶπον] εἶπαν DL.
πλεῖον] πλέον D 1. πλείους FM 71. πλείω 61. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
δύο ἰχθύες] ἰχθύες δύο ACEFGH 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*. Verſio *Goth.* Codices *Latini*. εἰ μήτι] μὴ 1. πορευθέντες ἡμεῖς] ἡμεῖς πορευθέντες D.
ἀγοράσωμεν] ἀγοράσομεν 1. 10. 45. 47. 48. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 65. 66. 72. in ora 74. 83. 86. 106. Ev. 18. Edit. *Comp.*
εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα] βρώματα εἰς πάντα τὸν ὄχλον τοῦτον. 1. 1. *Cor.* VII. 8. 2. *Cor.* XIII. 5.
πάντα] — Verſio *Copt. Armen.* ἅπαντα 71. λαὸν] ὄχλον 1. Editio *Eraſmi* 1.
τοῦτον] — 57. 64. Verſio *Copt.* 14. γὰρ] δὲ L. Verſio *Copt. Vulg.*
ὡσεὶ ἄνδρες] ἄνδρες ὡσεὶ 1. *Theophylactus*. ἄνδρες ὡς D Codices *Latini*.
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ] αὐτοῖς Verſio *Syr.* + ὁ Ἰησοῦς F Verſio *Syr.*

27. inclinato die ſpatiabatur in porticu.

ἐπισιτισμὸν] *Gloſſar.* Commeatus, ἐπισιτισμὸς. *Demoſth.* pro Coron. ἔχοντες ἐπισιτισμὸν ἡμερῶν μ. *Thucyd.* VIII. 95. οἱ δὲ ἔτυχον ἐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἄριστον ἐπισιτιζόμενοι, ὅθεν γαρ ἐπωλεῖτο. Schol. λαμβάνοντες. Heſychius. ἐπισιτισμὸν, ἐφοδιασμὸν. *Xenophon* Hell. III. ἐγένετο αὕτη ἡ στρατεία ὥσπερ ἐπισιτισμὸς τῇ Πελοποννήσῳ. *Herodian.* VI. 7. 3. τῶν ἐπισιτισμῶν αὐτοῖς τοσούτων ὄντων. *Pollux* VI. 34. ἀπὸ δὲ σίτου — ἐπισιτισμὸς. *Diodor. Sic.* IV. 48. τοὺς δὲ ἀργοναύτας ἐπισιτισαμένους ἐκ πλοῦ. *Thucyd.* VI. 94. ἐπισιτισάμενοι. Schol. ἤγουν ἐφόδια λαβόντες. *Arrian.* Exped. Al. III. 20. ἐπισιτισάμενος δὲ αὐτόθι, ὅτι ἔρημον τὴν πρόσω χώραν ἤκουεν. *Lucian.* Alex. 6. ἐπισιτίσαντό τε τὰ ἀρκοῦντα. Bis accuſ. 28. ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς ἐπισιτίσατο. Gall. 16. ὥκνουν ὁ κακοδαίμων ὀλίγων τῶν ψηγμάτων ἥκειν ἐς τὸν βίον ἐξ ἐκείνου ἐπισιτισάμενος.

14. κατακλίνατε] *Plat.* κατακλινέντος τοῦ Σωκράτους καὶ δειπνήσαντος. *Athenaeus* VIII. p. 363. F. ὅτε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος, ἀλλὰ δαίνυθ' ἑζόμενοι. *Ælian.* VIII. 7. συμπαρέλαβε δὲ εἰς τὸ συμπόσιον

αὐτὸς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα. Καὶ ἐποίησαν οὕτω· καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας. Λαβὼν 15
δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτούς· καὶ 16
κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον, καὶ ἐχορτά- 17
σθησαν πάντες· καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων, κόφινοι δώδεκα. Καὶ ἐ- 18
γένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ ἐπη-
ρώτησεν αὐτοὺς, λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον· 19
Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ Ἠλίαν· ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε· Τὸν 20
Χριστὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, Εἰπών· 21
Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων 22
καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Ἔλεγε 23
δὲ πρὸς πάντας· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν
σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶ- 24
σαι,

κλισιὰς] + ὡσεὶ DL. 33. *Origenes* in Matthaeum. ἀνὰ] — 73.
15. ἕτω] + οἱ μαθηταὶ Versio *Syr.* — 87. καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας] — D.
ἀνέκλιναν] κατέκλιναν L 1. 33. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. ἐκλιναν 59.
ἅπαντας] πάντας 33. πάντες Versio *Vulg.* ut quidem Erasmus putat, probante *T. Beza.* αὐτοὺς 1.
16. ἔρανὸν] + προσηύξατο καὶ D.
εὐλόγησεν] ἠυλόγησεν AF. + ἐπ' D. Codices *Latini. Marcion.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5.
καὶ κατέκλασε] — D. + τοὺς ἄρτους 74.
μαθηταῖς] + αὐτοῦ L 33. 69. Versio *Vulg. Syr.* prior & posterior cum asteriſco.
παρατιθέναι] παραθεῖναι 1. Evang. 12. 18. 19. παρατεθῆναι 69. τῷ ὄχλῳ] τοῖς ὄχλοις D.
17. καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες] πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν 69. Versio *Syr.* πάντες] ἅπαντες 69.
περισσεῦσαν] περισσεῦον 14. 67. 73. περίσσευμα D. 5. 13. 61. in ora. 69. αὐτοῖς] τῷ D Versio *Syr.*
δώδεκα] δεκαδύο D. 18. αὐτὸν προσευχόμενον] αὐτὸς D. συνῆσαν] συνήχθησαν Evang. 17.
μαθηταὶ] + αὐτοῦ M. 1. 11. 60. 69. 71. 106. Evang. 18. 19. Versio *Goth. Syr.* Codices *Latini.*
λέγουσιν οἱ ὄχλοι] οἱ ὄχλοι λέγουσιν 1. ὄχλοι] ἄνθρωποι A. Versio *Arab. Athanaſius* Synopſ. *Dial. c. Marcion.*
19. εἶπον] εἶπαν D. + οἱ μὲν 106. Versio *Syra* posterior cum asteriſco.
Ἠλίαν] + ἄλλοι δὲ Ἱερεμίαν 1. Colb. Versio *Syra* posterior cum asteriſco. + ἕτεροι δὲ Ἱερεμίαν 69.
ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη] ἢ ἵνα τῶν προφητῶν D.
ὅτι] — 69. τις] — F. ἀνέστη] — 56. 58.
20. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος] πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς C 1. Versio *Copt.*
ὁ] — GH 3. 9. 10. 11. 12. 44. 69. 72. in ora 73. 74. 83. 87. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Bogardi.* χριστὸν] + υἱὸν D Versio *Goth. Sax.* σὺ εἶ χριστὸς θεὸς Versio *Copt.*
21. αὐτοῖς] — 69. 72. in ora. αὐτὸς 9.
παρήγγειλε] + αὐτοῖς K. 28. 42. 63. Versio *Syr.* prior, & posterior cum asteriſco.
εἰπεῖν] λέγειν ACDLM 1. 15. 28. 33. 42. 60. 68. 69. 71. 72. 86. Evang. 19. *Origenes* in Matth. probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1471. 22. ℭ ἀποδοκιμασθῆναι] — 28.
ἀπὸ] ὑπὸ D 1. Colb. *Theophylactus.* πρεσβυτέρων ℭ ἀρχιερέων] ἀρχιερέων ℭ πρεσβυτέρων 69.
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ] μεθ' ἡμέρας τρεῖς D. Codices *Latini. Marcion.* in Dial. & *Tertull.* IV. & *Epiphan.*
ἐγερθῆναι] ἀναστῆναι ADF a prima manu K 1. 27. 37. 42. 47. 56. 58. 61. 63. 68. 69. a prima manu 72.
23. ἐλθεῖν] ἔρχεσθαι AC a prima manu DKL. 1. 15. 27. 33. 42. 63. 69. 72. Evang. 18. 19. *Origenes* exh. ad Martyr. probante *Bengelio.* & *J. Millio* prol. 676. ἀκολουθεῖν Colb.
ἀπαρνησάσθω] ἀρνησάσθω ADKL. 33. 42. 72. *Origenes.* ℭ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ] — D Codices *Latini. Origenes.*
καθ' ἡμέραν] — CDEFGH 2. 3. 5. 8. 9. 10. 12. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 67. 68. 71. 72. in ora ἐν ἄλλῳ τὸ καθ' ἡμέραν οὐκ ἦν. 73. 74. 82. 83. 86. 87. 88. 90. 91. Colb. tres. 106. Evang. 13. 14. 17. 18. Editio *Complut.* Versio *Syra* posterior habet cum asteriſco, & notat in margine: non in omnibus exemplaribus reperitur. Codices *Latini. Euthymius*, *Theophylactus.*

καὶ τοὺς ἰδιοξένους, καὶ κατέκλινεν ἀντιπροσώπως ἑαυτῷ. *Longus* IV. τὰς κώμητας κατακλίνας εἰσιᾷ πολυτελῶς. *Plut.* Cato p. 787. A. ἐδείπνει δὲ καθήμενος, ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον ἔγνω ἥτταν, καὶ τοῦτο τῇ λοιπῇ προσέθηκε πένθει, τὸ μὴ κατακλιθῆναι πλὴν καθεύδων. & 792. B. μετὰ πολλῶν ἐδείπνει καθήμενος, ὥσπερ εἰώθει μετὰ τὴν μάχην· ἐ γὰρ κατεκλίθη πλὴν καθεύδων. *Appian.* Parth. p. 261. τὸν μὲν Σιλάκην κατέκλιναν οἱ ὑπηρέται, βασιλέως κελεύσαντος.

κλισιὰς] *Joſ.* A. XII. 2. 11. διμερῆ τὴν κλισίαν ἐποίησεν, ἕτως προσάξαντος τῷ βασιλέως. Τὰς μὲν γὰρ ἡμίσεις ἐκέλευσεν ἀνὰ χεῖρα κατακλιθῆναι, τὰς δὲ λοιπὰς μετὰ τὴν αὐτῶ κλισίαν.

18. συνῆσαν] *Herodian.* VI. 7. 8. τοῖς τε συνοῦσι φίλοις.

25. *Theon* Progym. III. οἱ τῶν μειζόνων πολλάκις ὀρεγόμενοι, καὶ ἑαυτοὺς πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἀπολλύουσι. *Iſaeus* de Agniae haered. ἅπαντα γὰρ καὶ τὴν τριήρη καὶ αὐτὸν κατὰ τὸν πόλεμον ἀπώλεσα.

27. *Targum* Eſaj. LIII. 11. videbunt regnum Meſſiae ſui.

29. *Libanius* O. XIX. p. 491. B. C. ἐκ ἴζίσατο τῆς ἑαυτῶ φύσεως Ζεὺς ταῖς μεταβολαῖς, αἷς ἀκόσμει, ἀλλὰ θεραπεύων τοὺς καιροὺς πάλιν ὁ αὐτὸς ἦν. Καὶ περὶ τῆς ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ὅσοις ἐπῆλθεν ἀλλοιωθῆναι, ταυτὸ λέγοι τις ἂν —— ἐ γὰρ ἔτι αἰσχρὸν ἐδόκει τὸ πᾶσας δέχεσθαι μορφὰς μετὰ τοὺς θεούς.

31. ἔξοδον] *Euſebius* Chron. p. 66. ἀπαγόρευσε πρὸς τὸ Δανεῖν λέγεται —— προειπεῖν, ὡς ἐντεύξεται αὐτῷ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα μετὰ τὴν ἔξοδον —— Φανεὶς Ἰέλιος κάνος τὰ περὶ διαμονῆς τῆς ψυχῆς, καὶ καθαρτήρια φωτὸς μετὰ τὴν ἔξοδον διηγήσατο. Ταῦτα Πλάταρχος ὁ χαιρωνεὺς ἱστορεῖ. *Seneca* de Tranquill. 14. Obſervare, inquit Ca-

σαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐ-
25 τήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ
26 ζημιωθείς; Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.
27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως
28 ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ,
καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
29 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱμα-
30 τισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν
31 Μωσῆς καὶ Ἠλίας· Οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλε πληροῦν
32 ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαν-
33 τες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν
τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Ἐπιστάτα,
κα-

Origenes l. c. & H. 2. probante *J. Millio* prol. 676. 1363. 24. γάρ] — Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
ἂν] ἐὰν CGH 1. 90. Evang. 2. 17. Editio *Complut. Bengelii*, *Eraſmi* 1. *Plantin. Theophylactus.*
ψυχὴν αὐτοῦ poſterius] αὐτοῦ ψυχὴν F. ἕνεκεν ἐμοῦ] δι' ἐμὲ 69.
οὗτος] — 56. Verſio *Vulg. Goth.* αὐτὸς 63. ὅτως 73. 25. ὠφελεῖται] ὠφελεῖ CD.
ἄνθρωπος κερδήσας] ἄνθρωπον κερδῆσαι D a prima manu, ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ ex emendatione. ὅλον] — 59.
ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς] ἀπολέσαι ἢ ζημιωθῆναι D. 26. ἂν] ἐὰν C. με] ἐμὲ D. λόγους] — D.
τοῦτον] τὸν τοιοῦτον 28. δόξῃ] βασιλείᾳ 60. αὐτοῦ] — 59.
τοῦ πατρὸς] μετὰ τοῦ πατρὸς 64. + αὐτοῦ D 65. ἁγίων] — 59. 61.
27. ὑμῖν] + ὅτι D. Colb. & comma ante ἀληθῶς L. 34. 35. 40. inf. XII. 44. XXI. 3.
ἀληθῶς] + ὅτι KM. 12. 45. 71. τινες] — H. ὧδε] αὐτοῦ L 1.
ἑστηκότων] ἑστώτων AEDFGHKM. 1. 2. 9. 11. 14. 36. 40. 42. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56.
57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 69. 71. 72. 86. 90. 91. 106. Colb. Evang. 2. 12. 14. 18. 19. 20. 21. Editio
Complut. Plantin. Bengelii, *Geneu. Origenes.* οἵτινες] οἵτινες Colb. 27. 42. A.
γεύσονται] γεύσωνται ACDFK. 1. 10. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 45. 48. 49. 51. 53. 54. 60. 67. 70. 72. 74. 83.
86. 89. 90. 106. Evang. 2. 18. 21. Editio *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*, *Theophylactus. Origenes* in Matth.
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ] τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ D. *Origenes* in Matth. & Jo. VIII. 52.
+ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει 76. a prima manu. 28. δὲ] — 69. τους λόγους] — Verſio *Syra* poſterior.
τουτους] — Editio *Eraſmi.* ὡσεὶ] ὡς HL. 44. 45. 51. 69. 70. 71. 74. 90.
καὶ prius] — H. παραλαβὼν] + ὁ Ἰησοῦς 73. 80. Verſio *Syr.*
τὸν] — ACDGH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Theophylact.*
Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον] Ἰάκωβον & Ἰωάννην DL 38. 64. 67. 68 71. 74. 86. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Æthiop.*
Arab. Correctorium Bibliorum: Matthaeus & Marcus praeponunt Jacobum Joanni, contra Graeci & Antiqui. *Antipater* Boſtr. *Anareas Cret.* προσεύξασθαι] — L. 29. τὸ εἶδος] ἡ ἰδέα D *Origenes* in Jo. XIII. 31.
ἕτερον] ἠλλοιώθη D. Verſio *Copt. Armen.* ἑτέρα & ἠλλοιώθη *Origenes.* + & ἠλλοιώθη Verſio *Syra* poſterior cum after.
αὐτοῦ poſterius] ἐγένετο *Origenes.* + ἕτερος 28 Verſio *Armen.* + ἐγένετο Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
30. συνελάλουν] συνελάλησαν 36. 53. οἵτινες ἦσαν] ἦν δὲ D. Codices *Lat.* οἱ ἦσαν C. a prima manu.
Μωσῆς] Μωϋσῆς D 12. 15. 46. 50. 65. 67. 68. 69. 72. 80. Evang. 6. 19. Editio *Aldi.*
31. οἱ] — D. ὀφθέντες] + αὐτῷ M. 60. 71. 86. 106. Ev. 2. 13. 19. 24.
ἐν] + τῇ A. ἐν δόξῃ ἔλεγον jungit *J. Voſſius* i. e. ἐδόξαζον. δόξῃ] + & 54. 56. 58. 61. 71. Ev. 2. 13.
ἔλεγον] + δὲ DC a prima manu 12. 16. 69. 106. Evang. 6. Verſio *Syra* utraque.
ἔξοδον] δόξαν 15. 27. 37 64. 72. in ora. *Euthymius.*
ἔμελλε] ἤμελλε AC. *Thomas.* ἤμελλον ἀπλικοὶ, οὐκ ἔμελλον. inf. X. 1. μέλλει D. ἤμελλον 2.
ἣν] εἰς D. 32. ὕπνῳ] + καὶ 1. + καὶ μόλις Verſio *Syr.* εἶδον] ἴδων L.
δύο] — 60. ἄνδρας τοὺς] ἀνδρας 1. + συλαλοῦντας & 28.
33. διαχωρίζεσθαι] διαχωρισθῆναι D. ὁ] — A 3. 44. 72. 73. 74. 90. Ev. 6. 24. probante *Bengelio.*
πρὸς τὸν Ἰησοῦν] τῷ Ἰησοῦ D.

Canus, propoſui illo velociſſimo momento, an ſenſurus ſit animus, *exire* ſe. *Cic.* de Legg. I. 1. Non longe a tuis aedibus inambulans poſt exceſſum ſuum Romulus Proculo Julio dixerit, ſe Deum eſſe. *Valer. Max.* III. 2. 14. Tui quoque clariſſimi exceſſus, Cato, Utica monumentum eſt, in qua ex fortiſſimis vulneribus tuis plus gloriae quam ſanguinis manavit. *Plinius* Ep. VI. 16. ad Tacit. Petis, ut tibi exitum avunculi mei ſcribam. — nec tu aliud quam de exitu ejus ſcire voluiſti. & 25. Nec poſtea aut epiſtolas ejus, aut aliquem de exitu nuntium accepi. *Quintilian.* in Mathemat. Commendo vobis exitum meum. *Cic.* Bruto. 96. Fortunatus illius exitus, qui ea non vidit, cum fierent, quae praevidit futura — Sed illum videtur felicitas ipſius, qua ſemper eſt uſus, ab iis miſeriis, quae conſecutae ſunt, morte vindicaſſe. *Pedo Albinov.* I. 454. Exitus hic, mater, debuit eſſe meus. *Juſtin.* XIV. 4. 10. At vos, inquit, devota capita, reſpiciant Dii perjuriorum vindices, talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus veſtris dediſtis, *Vellejus Paterc.* II. Moriturus vera de exitu ejus magna cum libertate ominatus eſt. *Ammian.* XXV. 3. poſt fratris Conſtantini exceſſum. *Solinus* C. 53. Bithynia, in ea Hannibalis exitus & ſepulcrum. 2. Pet. I. 15. *Ariſtid.* S. S III. p. 313. ἔπνευσα τοῖς πλείοσιν ἔξοδον. *Joſ.* A. IV. 8. 2. ἐπ' ἐξόδου τοῦ ζῆν. Sap. VII. 6. III. 2. *Vopiſcus* Tacito 1. poſt exceſſum Romuli. l. 3. 2. 11. D. Si quis ergo poſt hujusmodi exitum mariti nuptum ſe collocaverit.

32. δόξαν αὐτοῦ] *Jo.* I. 14. 2. *Pet.* I. 17. *Exod.* XXXIV. 29. apud LXX. & *Chald.*

καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ· μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίασεν αὐτοῖς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος· καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων· Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι. Καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετ' ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον αὐτόν. Καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; Προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν· ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα· καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ Θεοῦ· 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43

ἡμᾶς] + πάνδοκε 71.

καὶ ποιήσωμεν] Θέλεις ποίησω ὧδε D. a prima manu. ποιήσωμεν M. 60. 69. 73. Evang. 2. 13. Θέλεις ποίησωμεν D. ex emendatione. Verſio *Copt.* σκηνὰς τρεῖς] τρεῖς σκηνὰς F 69. μίαν σοὶ] σοὶ μίαν 1. Μωσεῖ μίαν] μίαν Μωυσεῖ D. μίαν Μωσῇ EFGH 44. 72. 80. 83. 86. 89. 90. Evang. 2. 6. 24. *Theophylactus.* Editio *Complut. Bengelii.* μίαν Μωσεῖ A. 106. μίαν Ἠλίᾳ] Ἠλίᾳ μίαν 1.

ὃ] ἃ D. τί Evang. 19. 20. λέγει] ἐλάλει 51. 74. 89. 90.

34. λέγοντος] λαλοῦντος K. 46. ἐπεσκίασεν] ἐπεσκίαζεν L. ἐκείνους] αὐτοὺς L.

35. φωνὴ ἐγένετο] ἐγένετο φωνὴ 1. 74. 89. 90. ἐγένετο] ἦλθεν D. λέγουσα] — 11. 59.

ἀγαπητός] ἐκλελεγμένος L. ἐκλελεῖς 1. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine *Æthiop.* Codices *Latini.* + σὺ εἶ ὁ ἠυδόκησα C in ora DM. 7. 44. 60. 76. 106. Evang. 19. αὐτοῦ ἀκούετε] ἀκούετε αὐτοῦ D.

36. ὁ] — ACD a prima manu H. 3. 9. 12. 72. 89. Colb. duo. 106. Editio *Eraſmi* 1.

καὶ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ. οὐδὲν] — D. 47.

ἑωράκασιν] ἑοράκασιν C. ἑωράκεισαν H. 36. ἐθεάσαντο D. a prima manu. ἐθεάσαντο correctum.

37. οὖν] — 1. 69. τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ] Δῷ τ ἡμέρας D. Codices *Latini.*

κατελθόντων αὐτῶν] καλελθόντα αὐτὸν D. καλελθόντι τοῦ Ἰησοῦ Evang. 11. 12. 16. καλελθόντι τῷ Ἰησοῦ 91. καλελθόντι αὐτῷ Evang. 5. 18. 21. καλαβαινόντων 69. συνήντησεν] συνελθεῖν D. συνέπεσεν 56. 58. 61.

αὐτῷ] αὐτῶν Editio *Eraſmi* 1. ὄχλος πολὺς] ὄχλον πολὺν D.

38. ἀπὸ] ἐκ 28. ἀνεβόησε] ἐβόησε CDL 68. 69. λέγων] — 70.

ἐπίβλεψον] ἐπίβλεψαι ACGHK. 3. 9. 11. 27. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 54. 63. 65. 67. 70. 71. 72. 86. 91. Evang. 3. 20. 21. 24. *Theophylactus.* Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Bengelii.* probante *J. Millio.* prol. 1424. ἐστί μοι] μοί ἐστι ACD. 1. 72.

39.] λαμβάνει γὰρ αὐτὸν ἐξαίφνης πνεῦμα, καὶ ῥήσσει, καὶ σπαράσσει μετ' ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ καὶ συντρίβει αὐτὸν D.

καὶ ἐξαίφνης] ἐξαιφνης καὶ 44. κράζει] + καὶ ῥήσσει 1. Verſio *Vulg. Sax. Copt.* + καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Verſ. *Syr.*

σπαράσσει] σπαράττει 1. συνλίβον] συντρίβων 9. 80. Editio *Eraſmi* 1. *Bogardi, Aldi.* συνλρίβοντα 2. prob. *H. Grotio.*

40. ἐκβάλωσιν] ἐκβάλωσιν AC 3. 35. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 57. 61. 66. 71. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. Evang. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Ald. Bengelii.*

ἐκβάλωσιν αὐτὸ] ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν D. ἠδυνήθησαν] ἐδυνήθησαν 72. + ἐκβαλεῖν αὐτὸ *Marcion* ap. Epiphan.

41. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν] εἶπεν ὁ Ἰησοῦς C. ut videtur. + πρὸς αὐτοὺς *Marcion.*

ἄπιστος] ἄπιστε D. ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς] πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι 69.

καὶ] ἕως πότε K. 34. a prima manu 40. 42. 60. 63. 64. 69. 72. Evang. 11. 12. 19. *Marcion* ap. Tertull. IV. & Epiph. Codices *Latini.* προσάγαγε] προσένεγκε D. 33. + μοι 33. L. ὧδε] — D.

ὧδε τὸν υἱόν σου] τὸν υἱόν σου ὧδε ACEGH 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut.*

42. δὲ prius] — 48. 73. ἔρρηξεν] ἔῤῥιψεν Colb. 76. Verſio *Vulg. Syr.*

συνεσπάραξεν] συνετάραξεν D. + αὐτὸν K. 42. 63. 72. 106. Verſio *Syr.* τῷ ἀκαθάρτῳ] — D.

36. *Euſtathius* in Il. δ. p. 338. 52. ἀτ̃τικὸν δὲ —— τὸ ἔωρακε, καὶ τὸ ἐωνημένος, καὶ ἄλλα μύρια.

38. E turba eorum, qui Chriſtum comitabantur XIII. 39.

39. μόγις] *Apollonius* Rhod. I. 674. Sch. μόλις, κακῶς, διὰ τὸ λ. ἔδει γὰρ διὰ τοῦ γ. μόγις, παρὰ τὸν μόγον. Act. XXVII. 16. *Lucianus* Jud. Voc. 4. de γόμφοι, ἐπέπαυτο δ' ἂν καὶ πρὸς τὸ λάμβδα μαχόμενον, τὸ μόγις ἀφαιρέμενον αὐτῶ. *Helladius* ap. Phot. τὸ μόγις ἀναλογώτερον διὰ τοῦ Γ. γράφεται· οἱ δὲ Ἰώνες καὶ Αἰολεῖς παραλόγως διὰ τοῦ λ. μόλις λέγοντες ἐκφέρουσι καὶ γράφουσι. *Thomas* Μόγις, ἀντὶ τοῦ μετὰ βίας. *Corinthus* de Dial. Attic. pro μόλις μόγις dicunt.

ἐξαίφνης] *Apollon. Dyſc.* I. 2. συλλαβὰς [ὑπερτίθενται] ἡνίκα τὸ ἐξαπίνης, ἐξαίφνης.

συντρίβον] *Diogenes* L. Diogene VI. 38. πλήκτην, ὃς τὸν ἐπὶ σῶμα πίπτοντα ἐπιτρέχων συνέτριβεν. *Marc.* V. 5. *Lucianus* Lexiph. 5. εἶτα συντρίβεντες —— καὶ ἐμπαίξαντες τῷ γυμνασίῳ. *Apulejus* Met. V. Capilloque diſciſſo & capite conquaſſato graviter affligit.

42. ἀπέδωκεν] *Heſychius.* ἀπέδοτο, ἐκδέδωκεν. *Moeris.* ἀπέδομεν, ἀπέδοτε, ἀπέδοσαν, Ἀττικῶς· Ἀπεδώκαμεν, ἀπεδώκατε, ἀπέδωκαν, Ἑλληνικῶς.

44. *Exod.* XVII. 14.

45. παρακεκαλυμμένον] *Plut.* Pompej. p. 651. D. παρακαλυψάμενος πρὸς τὸ δεινὸν. Sympoſ. VII. Sapp. p. 161. D. Ἰδὼν ξίφη γεγυμνωμένα, καὶ παρακαλυπτόμενον ἤδη τὸν κυβερνήτην.

αἰσθωνται] *Philip.* I. 9. *Xenophon.* Paed. V. ὡς ἤσθετο τὸ γεγονὸς. ὡς αἰσθάνομαι δὲ ταῦτα ἅπαντα. Αἰσθάνομαι proprie de ſenſu corporis: non minus frequen-

Θεῦ. πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μαθη-
44 τὰς αὐτοῦ· Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
45 μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακε-
καλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ
46 ῥήματος τούτου. Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ
47 δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ
48 παρ' ἑαυτῷ. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶ-
49 σιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶπεν· Ἐπιστάτα,
εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι
50 οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι
51 καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλή-
52 ψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. Καὶ
ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρει-
τῶν,

ἰάσαιτο τὸν παῖδα] ἀφῆκεν αὐτὸν D.
43. ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες] πάντες δὲ ἐξεπλήσσοντο D.
ἐποίησεν] ἐποίει A C D L 1. 33. 69. 106. Versio *Copt.*
ὁ Ἰησοῦς] — DL. 1. Editio *Colinaei*, *Erasmi*. Versio *Copt.* Codices *Latini*. + εἶπεν ὁ Πέτρος, κύριε, ἀφελὲ ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ Versio *Goth.* & *Corrector. Bibl.* Codices *Latini*. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
εἶπεν] + δὲ H.
44. ἀνθρώπων] + ἁμαρτωλῶν 76. 106. Versio *Syra* posterior.
45. παρακεκαλυμμένον] κεκαλυμμένον D.
ἀπ'] παρὰ 61. in ora. 69.
ἐρωτῆσαι] ἐπερωτῆσαι CDMK. 27. 29. 54. 68. 72.
ἐρωτῆσαι αὐτὸν] αὐτὸν ἐρωτῆσαι 69.
τοῦ ῥήματος] — F.
46. εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς] — D.
δὲ] — F. ἐν] — H 53. τὸ] — 1. 47. δὲ] — Colb.
ἰδὼν] εἰδὼς FK. 4. 6. 15. 38. ex emendatione 42. 61. in marg. 63. 72. Evang. 13. 17. Versio *Syra* utraque, *Æthiop. Arab.* γνοὺς 1. Colb. a prima manu.
τὸν διαλογισμὸν] τοὺς διαλογισμοὺς 36. 40. τοὺς συλλογισμοὺς 53.
τῆς καρδίας] — 28.
τῆς καρδίας αὐτῶν] αὐτῶν τὰς καρδίας D.
ἐπιλαβόμενος] προσλαβόμενος 52.
παιδίον] παιδίον D. 28. 49. 59. Editio *Complut.*
αὐτὸ] — D.
ἑαυτῷ] ἑαυτὸν D. 48. αὐτοῖς] — D.
τοῦτο τὸ παιδίον] τὸ παιδίον τοῦτο D 1. *Beza:* pro τοῦτο τὸ παιδίον fortaſſis legendum eſt τοιοῦτο παιδίον. Versio *Syr.*
ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται δέχεται] — D 71.
ἐν] ἐπὶ 28. πᾶσιν] — E.
ὑμῶν] ὑμῖν 35.
ὑπάρχων] — D Versio *Syr.*
ἔσται μέγας] μέγας ἔσται H. ἔστι μέγας CL. 1. Evang. 2. 19. Versio *Vulg. Copt.* *Origenes* in Matth. ἔστι μέγας, ἀνέγνωμεν δὲ ἐν ἄλλοις ἔσται μέγας. & XVIII. 7. probante *Beza*.
49. ὁ] — D. 50. 69.
ἐπιστάτα] διδάσκαλε Versio *Syra* posterior in margine.
εἴδομεν] ἴδαμεν L.
ἐπὶ] οὐ L 33. 61. in ora. 69. Ev. 18. 19.
τὰ] — DEH. 3. 69. 72. 74. 83. 86. 90. Edit. *Complut. Bengelii. Theoph.*
ἐκωλύσαμεν] ἐκωλύομεν L.
μεθ' ἡμῶν] ἡμῖν F 28. 69.
50. καὶ εἶπε] εἶπεν δὲ CDL 1. 33. Versio *Copt. Syra*, posterior in margine, Codices *Latini*.
πρὸς αὐτὸν] — D Codd. *Lat.* αὐτῷ 61. in ora. 69. αὐτοῖς Verſ. *Æthiop. Arab. Syr.* prior. αὐτῷ posterior in marg.
κωλύετε] + αὐτὸν CDLM 71. Versio *Æthiop. Arab. Copt.* Codices *Latini*. + ὃ γὰρ ἔστι καθ' ἡμῶν L. 7. 33. 60. Ev. 2. Versio *Syra* posterior cum aſteriſco; & in margine: non in omnibus exemplaribus reperitur.
καθ'] μεθ' 56. 58. 61. 69.
ἡμῶν] ὑμῶν bis CDKLM 10. 11. 33. 57. 71. 72. Verſio *Vulg., Goth. Syr.* utraque, *Sax. Æthiop. Arab. Optatus*, *Synopſis Scripturae*, *Euthym.* probante *Bengelio*, *Millio*. prol. 996. prius A. 69. Edit. *Colinaei*. posterius 90.
51. συμπληροῦσθαι] πληροῦσθαι D.
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε] ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ 106.
ἐστήριξε] ἐστήρισεν L 33. Evang. 4. ἐστήριζε 54.
εἰς] ἐν A.
52. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ AE 3. 10. 14. 45. 48. 54. 57. 61. 63. 65. 69. 71. Editio *Colinaei*.
εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν] εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν εἰσῆλθον 69. κώμην] πόλιν 16. 28. 37. 38. 69. *Theoph.* Verſ. *Vulg.*

quenter ad animum transfertur, ut ſentio Latine pro mente percipio, intelligo, animadverto, cognoſco. Paed. 1. αἰσθάνομαι τὰ τῶν πολεμίων.

X. 21. XVIII. 34. XIX. 42: ita LXX.

49. *Apoc.* XIV. 13. *Thucydides* VII. 57. Δωριεῖς —— μετὰ ἀθηναίων —— ἠκολούθουν. *Plato* Menexemo p. 526. C. ἀκολούθει μετ' ἐμοῦ. *Iſocrates* Plataic. τοῖς μὲν σώμασι μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δὲ γνώμαις μεθ' ἡμῶν ἦσαν. de Pace. οἷς ὁπόταν τινες διδῶσι πλείω μισθὸν, μετ' ἐκείνων ἐφ' ἡμᾶς ἀκολουθήσουσιν. Cit. *Dionyſ. Hal.* de vi dicendi Demoſthenis 17. *Demoſthenes* in Androt. τοὺς ια. γράψας ἀκολουθεῖν μεθ' ἑαυτοῦ. c. Timocrat. γράψας τοὺς ὑπηρέτας ἀκολουθεῖν μετ' αὐτοῦ. *Ariſtoph.* Plut. 824. ἴστε μετ' ἐμοῦ, παιδάριον. Schol. Πλάτων ἀκολούθει μετ' ἐμοῦ. Cebes. αἱ δὲ γυναῖκες αἱ μετ' αὐτῶν ἀκολουθοῦσαι, *Lyſias* II. Epitaph. ὥστε καὶ τὰ ἤθη τὰ μετ' αὐτοῦ ἀκολουθήσαντα πολὺ ἂν ἔργον εἴη καταλέξαι. *Phrynichus* p. 154. Τὸν παῖδα τὸν ἀκολουθοῦντα μετ' αὐτοῦ. Λυσίας ἐν τῷ κατ' αὐτοκράτους ὕτω τῇ συντάξει χρῆται, ἐχρῆν δὲ ὕτως εἰπεῖν· τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτῷ. τί ἂν ἦν, φαίη τις ἁμαρτεῖν τὸν λυσίαν, ἢ νοθεύειν καινῇ σχήματος χρῆσιν; ἀλλ' ἐπεὶ ξενικὴ σύνθεσις πάντη πέραιτητέα· ῥητέον δὲ ἀκολουθεῖν αὐτῷ. *Lucian.* Navig. 30. ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. *Iſocrat.* Plataic. ὤμοσαν, ἢ μὴν ἀκολουθήσειν μετ' ἐκείνων. *Diodorus* S. XIII. 62. μεθ' ὧν καὶ Καμπανοὶ συνηκολούθησαν. *Lyſias* c. Eratoſth. ἐκέλευον —— ἐμὲ μεθ' αὐτῶν ἀκολουθεῖν εἰς Δαμνίππε.

51. *Gal.* IV. 4. *Act.* II. 1.

2. *Reg.* XII. 17. II. 9. 10. *Jerem.* XLII. 15. *Ezech.* XVII. 7. *Jerem.* XXI. 10. *Ezech.* XIV. 8. *Aboth.* V. 20. *Bemidbar* R. IV. Eſto obfirmatus ſicut pardus —— ad faciendam voluntatem patris tui coeleſtis —— obfirmatus vultu ad gehennam ſedit. עז פנים. Antiochus ap. Bartolocc. T. 1. p. 383. שים פניו לעלות ירושלם *Bemidbar* R. XX. *Thanchuma* p. 231. 1. העיז פניו להלוך

τῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πο- 53
ρευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον· 54
Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠ-
λίας ἐποίησε; Στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν· Οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός 55
ἐστε ὑμεῖς. Ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶ- 56
σαι. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ 57
τις πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, Κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 58
Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον· Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 59
εἶπε· Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. Εἶπε δὲ αὐτῷ 60
ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν
βα-

53. τὸ] — 106. πορευόμενον] πορευομένου Versio *Vulg. Th. Beza* Annot. Ed. 4. & 5.
54. αὐτοῦ] — 1. εἶπον] εἶπαν CL.
ἀπὸ] ὡς CD 1. *Basilius* Eth. 49. καὶ secundo loco] — 44.
ὡς ὁ Ἠλίας ἐποίησεν] — L 71. Versio *Vulg. Sax.* prob. *J. Millio* prol. 418.
55. στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς 80. & Codex Bodlej.
δὲ] + ὁ Ἰησοῦς K. 2. 40. ex emendatione 42. 57. 60. 63. 64. 68. Evang. 14. Editio *Eraſmi, Colinaei, Aldi.*
καὶ εἶπεν οὐκ οἴδατε, οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι] — ACEGHL 2. a prima manu 3. 9. 14. 28. 34. 36. 38. 39. 40. 44. 2 prima manu 45. 57. 65. 70. 71. 87. quatuor Stephani Codices. 103. 104. a prima manu. Evang. 18. 19. Versio *Sax. Æthiop.* Codices *Latini. Euſebius*, ſi ex titulis conjectura fieri poteſt, *Cyrillus* in Jo. p. 1017. *Baſilius* Eth. 49. *Theophylactus. Hieronymus* Algaſ. Q. 5. *Gaudentius* Serm. 12. Orthodoxi haec videntur deleviſſe, ne Marcionitae haberent quo ſe tuerentur. vid. *Luc.* XXII. 43. Legerunt autem *Clemens Alex.* apud Macarium Chryſocephalum l. VIII. in Matthaeum. *Chryſoſtomus* in Matth. H. 29. & 56. in Jo. H. 51. in Rom. H. 21. in 1. Cor. H. 33. *Dionyſius Areop.* Ep. Demophilo Cit. Theod. Studit. Ep. II. 155. *Theoph.* Relig. Hiſt. p. 772. *Cyprian.* Epiſt. ut videtur, *Auguſtinus* de ſermone D. in monte ad Matth. V. 39. C. Adimantum 16. Q. ex utroque mixt. 102. *Ambroſius* in Luc. X. 4. & de Poenitentia 1. 16. Auctor *Operis Imperf.* in Matth. H. 52.
οἵου] ποίου D. 1. 35. in ora. 60. *Theodorus Stud.* l. c. *Clemens, Antiochus* 71. 110.
ὑμεῖς] — DF 49. 67. 69. 73. 106. Verſio *Vulg. Antiochus* III. probante *Bengelio*
56. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι ἀλλὰ σῶσαι] — D. 59.
ἦλθ᾽] — 1. 11. 12. 16. 49. 53. 60. 69. 73. 74. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*, Verſio *Vulg. Copt. Antiochus* 110.
ἀνθρώπων] — Verſio *Vulg. Goth. Syr.* probante *H. Grotio.* ἀπολέσαι] ἀπολλύειν 48. 49. 67. 73. 78.
σῶσαι] + καὶ στραφεὶς ἐπετίμησεν αὐτοῖς 80. ἐπορεύθησαν] ἐπορεύθη 36. 67. 71.
57. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο D. Codices *Latini.* καὶ CL 69. Verſio *Syr. Copt.*
πορευομένων αὐτῶν] πορευομένου τοῦ Ἰησοῦ G. 12. πορευομένου αὐτοῦ E Evang. 5. 20. 21. πορευομένων 59.
ἐν τῇ ὁδῷ] — Colb. Evang. 21. Verſio *Syr.* Editio *Bezae* comma praeponit. αὐτὸν] τὸν Ἰησοῦν 106.
ἂν] ἐὰν AC. ἀπέρχῃ] ὑπάγεις D. *Marcion* ap. Tertull. IV.
κύριε] — DL 1. 64. Verſio *Vulg. Copt.* Editio *Eraſmi, Aldi.*
58. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν 106. ὁ Ἰησοῦς] — 106. Ἰησοῦς] κύριος 69.
καὶ poſterius] Verſio *Syra* poſterior cum obelo. κλίνῃ] κλίναι 12. 69. 70. 71. 80. Evang. 21. κλίναι Evang. 5.
59. ἕτερον] αὐτὸν Evang. 20. κύριε] — D 57. ἐπίτρεψον] ἐπίτρεψόν Editio *Eraſmi* 1. 2. & comm. 61.
ἀπελθόντι πρῶτον] πρῶτον ἀπελθόντα D. πρῶτον ἀπελθεῖν 1. *Origenes* in Matth. XIX. 28. ἀπελθεῖν πρῶτον AK. 4. 5. 6. 34. a prima manu 42. 47. 54. 56. 58. 58. 61. 68. Evang. 19. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Verſio *Copt. Theodoretus* in Pſal. XCIII. ἀπελθεῖν 69. 60. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ D.
ὁ Ἰησοῦς] — L 33. Verſio *Copt.* Codices *Latini.* prob. *J. Millio.* prol. 419.
a νεκρὸς ad νεκρὸς] — 69. ἀπελθὼν] πορευθεὶς D *Irenaeus* ap. Epiphan. H. 31.
61. πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι] ἐπίτρεψον δέ μοι πρῶτον D Verſio *Vulg.* ἐπίτρεψον] ἐπίταξον 61. in ora. 64.
ἀποτάξασθαι] + πᾶσι 14. εἰς τὸν οἶκον] σὺν τῷ οἴκῳ 1. μου] — Verſio *Vulg.*
62. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ D. εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν A C E G H. 3. 44. 69.

53. 2. *Sam.* XXVII. 11. 2. *Chron.* XXXII. 2.

54. πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ] fulmen.

ἀναλῶσαι] *Suidas.* ἀνήλωται, πεφόνευται. *Xenoph.* Paed. 1. ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει. & II. πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν. *Demoſth.* Epitaph. εἰς πρῶτον θάνατον δόντα ἀναλῶσαι. *Heſychius.* ἀναλῶσαι, ἀφανίσαι. 2. *Theſſ.* II. 8.

55. 2. *Tim.* I. 7.

60. Διαγγέλλειν eſt circumquaque vel per diverſa loca nunciare, divulgare. *Herodian.* I. 7. 1. τῆς ἐξόδου διαγγελθείσης. *Heſychius.* διαγγέλλω, ἀπαγγέλλω, διέξειμι τῷ λόγῳ. *Lex. MS Pſalm.* διαγγέλλων, ἐξαγγέλλων.

62. *Lucian.* Cataplus 14. ἐπιστρέφονται γὰρ εἰς τὰ ὀπίσω, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες. *Simplicius* in Epictet. p. 332. ἔοικε δὲ ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων συμβολικῶς εἰρημένον ἐνδείκνυσθαι. ἔλεγον δὲ ἐκεῖνοι· εἰς τὸ ἱερὸν ἀπερχόμενος μὴ ἐπισρέφου· ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸν εἰς θεὸν ὁρμηθέντα ὁ χρὴ δίγνωμόν τι ἔχειν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀντεχόμενον. *Gen.* XIX. 17. 26. *Philipp.* III. 14. *Heſiod.* Oper. II. 61. ἰθεῖαν αὔλακα ἐλαύνοι, Μηκέτι παπταίνων μεθ᾽ ὁμήλικας, ἀλλ᾽ ἐπὶ ἔργῳ θυμὸν ἔχων. *Cic.* de Divinat. I. 24. tum ei [Hannibali] ducem illum praecepiſſe, ne reſpiceret —— praecepiſſeque ut pergeret protinus: quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret.

εὔθετος] *Diod. S.* II. 57. πηχὰς —— εἰς λιτρὰς —— εὐθέτους. *Heſychius.* in ταφήια, ἡμάτια εἰς ταφὴν εὔθετα. *Dioſcor.* II. 65. εὔθετος εἰς ἀπόθεσιν. I. 106. εὐθετεῖ εἰς τὰ ὀφθαλμικά.

1. Licet aliqui detrectarent munus legati in ſe ſuscipere ſupra IX. 60. non tamen nullos invenit Chriſtus. imo praeter duodecim IX. 1. ſeptuaginta alios. LXX. numerus Judaicus *Gen.* XLVI. 27. *Exod.*

61 βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος· Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν
62 μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν
τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.
1 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρ-
2 χεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς· Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε
3 οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. Ὑπάγετε·
4 ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ
5 πήραν, μηδὲ ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσ-
6 έρχησθε, πρῶτον λέγετε· Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν — μὲν· ἡ ἐκεῖ — ὁ υἱὸς
εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.
Ἐν

72. 73. 74. 76. 80. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*

δὲ] — Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Verſio *Vulg. Syr.* ἐπιβαλὼν] ἐπιβάλλων ADL. βαλὼν 27. 59. ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω] εἰς τὰ ὀπίσω βλέπων, καὶ ἐπιβάλλων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον D. *Cyprianus* Tr. 174. Ep. p. 26. *Clemens* Strom. VII. p. 889.

αὐτοῦ] — 1. *Origenes* in Jerem. XVI. 6. *Cyrillus* de Adorat 27.

βλέπων] γραφεὶς 4. 7. 36. 38. 40. 60. Evang. 18. 19. *Origenes* in Jerem. IV. 3. & XVI. 6. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus* in Matth. H. 27. *Athanaſ.* Synopſ. *Iſidorus* I. 13. *Concil. Quiniſext. Damaſcenus* μ. 10.

εἰς τὴν βασιλείαν] τῇ βασιλείᾳ 1. 33. Verſio *Syra*, Codices *Latini*. *Origenes*, *Clemens*, *Baſilius* in init. proverb. H. *Irenaeus* ap. Epiphan. H. 31.

1. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος] ἀπέδειξεν δὲ D. καὶ primum] — L. 3.

ἑβδομήκοντα] εβ. BD. 42. Verſio *Vulg. Dial. c. Marcionit. Recognit.* 1. 40. *Epiphanius* a. Haereſ. p. 50. + μαθητὰς 7. 60. Evang. 2. 4. 13. 14. 15. 18. 19.

δύο] + δύο A 13. 50. 51. 53. 54. 57. 69. 71. *Euſebius.* πρὸ] ἀπὸ F. αὐτοῦ] ἑαυτοῦ H 1. πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον] πάντα τόπον καὶ πόλιν D. Verſio *Syr.*

ἤμελλεν] ἤμελλεν ACE 1. 53. 72. 73. αὐτὸς] — D. Verſio *Syr.*

ἔρχεσθαι] εἰσέρχεσθαι A 1. Verſio *Syra* poſterior in margine. Codices *Latini*. *Theophylactus Euſebius* H. F. διέρχεσθαι 47. 56. 58. 61. 69. 71. 2. ἔλεγεν] εἶπεν 1.

ἣν prius] δὲ CDL 1. 33. 69. Verſio *Goth. Syra* poſterior in margine. μὲν] — D Verſio *Goth. Syr.* ἣν poſterius] — D. ὅπως] + ἂν KM. 27. 29. 63. 64.

ἐκβάλλῃ] ἐκβάλῃ ADEKLM 1. 3. 12. 14. 15. 35. 37. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 65. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 84. 86. 90. 91. Evang. 2. 13. 14. 17. 18. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Baſilius* Eth. 70. ἐκβάλλῃ ἐργάτας] ἐργάτας ἐκβάλῃ D.

3. ἐγὼ] — A 87. ἄρνας] πρόβατα AM. 27. 28. 29. 54. 57. 71. 106. Evang. 2. a prima manu. ἐν μέσῳ] μέσον D. 4. βαλάντιον] βαλλάντιον ADEF. 1 36. 42. 45. 48. 52. 59. 63 69. Ev. 2. Edit. *Complut.* μὴ] μήτε 69. 71. 91. μηδὲ] μὴ DL 1. 61. 62. μήτε 69. 71.

5. δ' ἂν] ἂν Editio *Eraſmi* 1. + πόλιν ἢ 13. 14. 69.

δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε πρῶτον] ἂν δὲ εἰσέλθητε πρῶτον οἰκίαν D. a prima manu. Verſio *Ital.*

εἰσέρχησθε] εἰσέλθητε CDFL 1. 13. 69. πρῶτον λέγετε] προλέγετε 72.

εἰρήνη] + σὺ 69. 6. καὶ ἐὰν] κἂν D.

μὲν] — ACDEFKLM. 1. 2. 3. 9. 11. 16. 28. 33. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 50. 51. 52. 53. 57. 60. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 80. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 2. 18. 19. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Origenes* in Jo. XIII. 18. *Clementis Conſtitutt.* III. 14. prob. *Millio* prol. 1346.

ὁ] — ACDEFL 1. 2. 72. 83. 86. 90. Colb. duo. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani*, *Plantini*, *Bengelii*, *Geneu. Origenes. Clement. Conſtit. Theophylactus.* *Beza* articulum ex conjectura praepoſuit. *Videtur*, inquit, *non fuiſſe hoc loco praetermittendus articulus.* ἐπ'] πρὸς 67. ἐφ'] πρὸς 69.

ἀνακάμψει] ἐπιστρέψει ἡ εἰρήνη ὑμῶν D. ἀναστρέψει 36. 40. ἐπαναστρέψει 50. Evang. 19.

Exod. XV. 27. *Num.* XI. 25. totidem fuere judices Synedrii Magni, & Graeci interpretes. *Joſ.* Vita 11. B. II. 20. 5. IV. 6. 4.

4. *Moeris.* βαλάντιον, ἀττικῶς· μαρσίππιον, ἑλληνικῶς. *Thomas.* βαλάντιον καὶ πήρα, ῥήτορες· ὁ μαρσίπιον. *Pollux* X. 151. Βαλάντια καὶ βαλαντίδια, ὡς ἐν ἀλιεῦσιν εὔπολις —— ἀριστοφάνης γᾶν ἐν τριφάλητι τοῦτο ὑποδηλοῖ, ὅταν φῇ, ἔπειτ' ἐπὶ τοῦψον ἧκε τὴν σπυρίδα λαβών, καὶ θυλακίσκον, καὶ τὸ μέγα βαλάντιον. 152. ἀροβαλλὰς δὲ ἐπὶ τοῦ συσπασοῦ βαλαντίσκου, ἐν ἀντιφανοῦς αὐτὸς ἐρῶντι, καὶ ἐν τῷ Στησιχόρᾳ Κερβέρῳ. *Ariſtoph.* Nub. 157. ἄνευ βαλαντίου. Schol. ἄνευ ἀργυρίου. Ran. 784. βαλαντιητόμος. Schol. οἱ τὰ βαλάντια τέμνοντες, ἃ ἐν ταῖς ζώναις ἀπεωρημένα φέρουσιν ἄνθρωποι. *Plato* de Rep. I. τὰ βαλάντια ἀποτέμνειν. *Herodian.* V. 4. 5. βαλάντια δὲ χρημάτων μέγα δέλεαρ προδοσίας. *Anthol.* VII. 12. ἔμπορε καὶ φορτηγὲ τὸ σὸν βαλλάντιον οἶδεν. *Galen.* Anat. 4. ὥσπερ τὰ συσπασὰ βαλάντια. *Longus* III. p. 127. βαλάντιον δὲ τρισχιλίων δραχμῶν ὑπὸ τοῦ κύματος ἀπεπτύσθη, καὶ κεῖται φυκίοις κεκαλυμμένον, πλησίον δελφῶν νεκροῦ —— εὑρίσκει τὸ βαλάντιον ἀργυρίᾳ μεσὸν, τοῦτο ἀνελόμενος, καὶ εἰς τὴν πήραν ἐνέμενος. *Libanius* O. XIV. p. 424. D. βαλαντίᾳ δὲ ὁ λυομένῳ πολὺ τὸ πωλούμενον. & D. X. p. 365. A. κρεῖττον ἐν βαλαντίῳ φορεῖσθαι τὸ χρυσίον, ἢ διὰ τῆς γαστρὸς ἀξιοῦν ἀπολωλέναι. *Philo* de Joſepho T. 2. p. 67, 11. λύσας δέ τις ἐν ἀγγείῳ, ὁρᾷ παρὰ τῷ σωμῷ βαλάντιον ὑπόμεσον ἀργυρίᾳ. p. 70, 33. κελεύει τὰ ἀγγεῖα τῶν ἀνδρῶν γεμίσαι σίτου, καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν σωμῶν τὴν τιμὴν ἐν βαλαντίοις καταθεῖναι. . . . πλήτου κάλλος ἐκ ἐν βαλαντίοις, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν χρηζόντων ἐπικουρίᾳ. *Plut.* π. φιλοπλουτ. p. 526. C. ἀλλὰ συνέλλειν καὶ ἀποῤῥάπτειν, ὥσπερ βαλάντιον, ἵνα σίγειν καὶ φυλάττειν τὸ εἰσβληθὲν δύνηται. Καίτοι τὸ μὲν βαλάντιον ἐμβληθέντος τοῦ ἀργυρίου γίνηται ῥυπαρὸν καὶ δυσῶδες. *Etymol.* βαλάντιον, μαρσίπιον. 2. *Reg.* IV. 29.

6. υἱὸς εἰρήνης] 2. *Sam.* XII. 5. *Eph.* II. 3. dignus qui

Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντα τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐρ- 7
γάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι. Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν 8
εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. Καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν 9
αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς· Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν 10
πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπα-
τε· Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν 11
τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Σο- 12
δόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί 13
σοι Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πά-
λαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται 14
ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ Καπερναοὺμ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβι- 15
βασθήσῃ. Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθε- 16
τῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγον- 17
τες· Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐ- 18
θεώ-

7. ἐσθίοντες] ἔσθοντες D. τὰ] — 59. 69. αὐτῶν] αὐτὸν 69. ἐστιν] — DL.
μὴ] μηδὲ F. ἐξ] ἀπὸ D. οἰκίαν] οἶκον 44.
8. δ'] — CDEG. 3. 48. 50. 51. 53. 57. 59. 64. 67. 69. 73. 74. 80. 89. 91. 106. Colb. duo. Evang. 19. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Syr.* ℭ poſterius] + μὴ L. abſurde.
δέχωνται] δέξωνται 59. δέχωνται] Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*. 9. τοὺς] ἧς D. 2 prima manu.
ἐν αὐτῇ] — 44. a prima manu. ἀσθενεῖς] ἀσθενοῦντας D. αὐτοῖς] + ὅτι 47. 56. 58. 61.
a 5. ad 9.] — Evang. 13. 17. 8. 9.] — 29. 10. ἂν] + οἰκίαν ἢ Evang. 13. 17.
εἰσέρχησθε] εἰσέλθητε CDL. 1. 13. 69. δέχωνται] δέξωνται D. δέχονται] Editio *Eraſmi* 1.
11. κονιορτὸν] + τὸν ποδῶν ἡμῶν 28. ον] ἀπὸ Evang. 18. 19.
τὸν poſterius] — Editio *Complut.* πόλεως] + εἰς τοὺς πόδας 90. + ἐξ 63. 64. Colb. duo.
ὑμῶν] + εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν ACKLM 1. 4. 6. 13. 27. 33. 42. 48. 63. 64. 65. 69. 73. 86. Evang. 18. 19. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Sax. Arab.* εἰς τοὺς πόδας D. Codices *Latini.* probante *Bengelio.*
ἀπομασσόμεθα] ἀποτινασσόμεθα 28. 57.
ἐφ' ὑμᾶς] — DL 1. 33. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Armen. Marcion. Theophylact.* probante *Bengelio. Millio* prol. 419.
12. δὲ] — ACEKL 1. 2. 3. 9. 10. 15. 16. 27. 28. 33. 34. 35. 39. 44. 47. 49. 52. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 72. 74. 83. 89. 90. Ev. 13. 20. 24. Edit. *Eraſmi*, *Alai*, *Colinaei*, *Bengelii*. Verſio *Vulg. Syr.* prob. *J. Millio* prol. 1374.
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται] ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ A. 69. Verſio *Syr. Copt.* ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ D.
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ] βασιλείᾳ Codices *Latini.*
ἀνεκτότερον] ἀνεκτώτερον Evang. 2. & comm. 14. ἔσται] ἐστὶν 34. 39. ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ] — 69.
13. χοραζίν] χωραζαΐν D. Verſio *Vulg.* χωραζὴν 69. χοραζὶν Editio *Bengelii.* καὶ σοὶ] — ℭ D. 87.
Βηθσαϊδά] Βεδσαϊδὰ D Codices *Latini.* Βηθσαϊδὰν 1. 57. 63. 67. 68. 69. 71. 73. 106. Evang. 13. 17. Verſio *Goth.* Βηδσαϊδὰ A.
εἰ] — 1. 72. ἐγένοντο] ἐγενήθησαν DL 13. 33. 69.
καὶ σποδῷ] — F. καθήμεναι] καθήμενοι AL 28. probante *Bengelio.* — 68. Verſio *Syr.*
14. ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει] ἐν τῇ κρίσει ἀνεκτότερον ἔσται 1.
ἐν τῇ κρίσει] — D 63. prob. *Bengelio.* ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως 13. 69. Verſio *Goth. Syr. Æthiop.*
15. σὺ] σοὶ 2. 63. 64. Καπερναοὺμ] Καφαρναοὺμ CD. Verſio *Vulg. Copt. Goth. Syr.*
ἡ] μὴ DL. Verſio *Copt. Æthiop.* Codices *Latini.* ἡ ἕως] ἢ ἕως 1. τοῦ] — C. ἕως] + τοῦ L.
ὑψωθεῖσα] ὑψωθήσῃ D a prima manu 1. Codices *Latini.* ὑψωθήσῃ L Verſio *Æthiop.*
καταβιβασθήσῃ] καταβήσῃ D. 16. ἀκούων ὑμῶν] ὑμῶν ἀκούων A. Verſio *Syr.* ἀκούων ὑμᾶς 1.
ὁ δὲ] ℭ ὁ L. Verſio *Syr.* ἐμοὶ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντα] ἐμοῦ ἀκούων, ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντος D.
με] + ℭ ὁ ἐμοὶ ἀκούων, ἀκούει τὸν ἀποστείλαντά με 13. Verſio *Armen. Syra* poſterior, *Æthiop.* ὁ δὲ ἐμοὶ ἀκούων ἀκούει τὸν ἀποστείλαντά με Codices *Latini.* 17. δὲ] — Evang. 21.
ἑβδομήκοντα] οβ. D. Verſ. *Vulg.* + ὃς ἀπέστειλεν Verſ. *Syr.* + ℭ δύο Verſ. *Syra* poſterior in margine, Codices *Lat.*
οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς] μετὰ χαρᾶς οἱ ἑβδομήκοντα A. + μεγάλης 64. Verſio *Syr.*
ὑποτάσσεται] ἡμῖν] ἡμῶν ὑποτάσσεται 1.

qui illo voto potiatur.

11. *Euſtathius* Od. τ. p. 684. 42. ἀπονιψάμενοι τὸ ἁπλῶς ἀποσπογγίζειν. *Athen.* IV. p. 149. C. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον σπονδὰς ἐποιοῦντο, οὐκ ἀπονιψάμενοι τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀπομασσόμενοι τοῖς ψώμοις. *Livius* III. 26. 10. abſterſo pulvere & ſudore.

13. *Odyſſ.* η. 145. Ὁ δ' ἐλλιτάνευεν ἀδυσσεὺς —— ὡς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσιν —— ὣδε ἔοικεν Ξεῖνον μὲν χαμαὶ ἧσθαι ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι —— ἀλλ' ἄγε δὴ ξεῖνον μὲν ἐπὶ θρόνου ἀργυρόηλου εἶσον ἀναστήσας. *Pſal.* CXIII. 7. 8.

16. *Bemidbar* XIV. qui audit verbum ex ore parvuli in Iſraële, ſit in oculis ejus, tanquam ſi audiret ex ore ſapientis, imo non ex ore ſapientis, ſed ex ore ſapientum, imo non tanquam ex ore ſapientum, ſed tanquam ex ore ſynedrii, imo non tanquam ex ore ſynedrii, ſed tanquam audiret ex ore Moſis, & non tanquam audiret ex ore Moſis, ſed tanquam audiret ex ore Dei S. B.

18. Eſaj. XIV. 12.

19. Nocebit *Apoc.* II. 11. *Marc.* XVI. 18. *Hygin.* Poët. Aſtron. II. 2. (Neptuno Caſtorî & Polluci) dedit poteſtatem naufragis ſaluti eſſe.

Dio Chryſoſt. LXXIV. p. 642. A. τῶν περιπιπτόντων ἕκαστος, ὑφ' ἧ πέπονθεν κακῶς, ἐκεῖνο μάλιστα ὑποφαῖται, ὁ μὲν ὑπὸ ἔχιος πληγεὶς ὄφιν, ὁ δὲ ὑπὸ σκορπίου σκόρπιον. infra XI. 11. *Porphyr.* de Abſtin. I. 20. ὄφιν μὲν καὶ σκόρπιον, κἂν μὴ ἐπίωσιν ἡμῖν, κτείνομεν, ἵνα μηδ' ἄλλος πρὸς αὐτῶν τι πάθῃ. *Aſtrampſychi* Onirocrit. ὄφεις πατεῖν τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει. *Euſtath.* in Od. λ. p. 435. 6. ὅθεν καὶ παροιμία ἐπὶ τῶν ἕτω σκάπτειν εὐφυῶν τὸν ἀρχίλοχον πατάσσοντας, ὡς εἴ τις εἴπῃ σπόρπιον ἢ ὄφιν,

19 θεώρων τ̃ σατανᾶν, ὡς ἀστραπὴν, ἐκ τ̃ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδὺ, δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξου-
σίαν τ̃ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων κ̀ σκορπίων, κ̀ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τ̃ ἐχθρ̃· κ̀ οὐ-
20 δὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ~ ἀδικήσει. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο-
21 τάσσ̃· χαίρετε δὲ — μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐν
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τ̃ πνεύματι ὁ Ἰησ̃ς, κ̀ εἶπεν· Ἐξομολογοῦμαί σοι, πά-
τερ, κύριε τ̃ οὐρανοῦ κ̀ τ̃ γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν κ̀ συνετῶν, κ̀ ἀπε-
κάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. Καὶ
22 στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶπε· Πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τ̃ πατρός μου· κ̀ οὐδεὶς
γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ· κ̀ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, κ̀ ᾧ ἐὰν
23 βούλ̃ ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε· Μα-
24 κάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆ̃ κ̀
βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, κ̀ οὐκ εἶδον· κ̀ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, κ̀ οὐκ ἤκου-
25 σαν. Καὶ ἰδὺ, νομικός τις ἀνέστ̃, ἐκπειράζων αὐτὸν, κ̀ λέγων· Διδάσκαλε, τί ποιή-
26 σας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται;
πῶς

~ ἀδικήσῃ

19. δίδωμι] δέδωκα L 1. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior in margine. *Lutheri. Origenes* exhort. ad Martyr. *Cyrillus* in Abac. p. 537. de Ador. p. 158. & Glaphyr. p. 391. *Theodoretus* in Gen. Q. 32. in Joſ. Q. 12. in Pſ. XXVIII. *Macarius* H. 25. *Epiphanius*, *Chryſoſt.* in Gen. H. 46.
τ̃ prius] — 1. *Origenes* exh. ad Martyr. & C. Celſ. *Cyrillus*. ὄφεων ℭ] τ̃ ὄφιων ℭ τ̃ D.
κ̀ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει] — 60. οὐ μὴ] — D.
ἀδικήσει] ἀδικήσῃ CF. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 46. 47. 48. Ev. 1. 2. 17. 18. Edit. *Complut. Plant. Steph. Beng. Theophl.*
20. πνεύματα] δαιμόνια D. 1. Verſio *Syr. Baſilius* de fide Aſcet. *Cyrillus* de Ador. p. 381. *Theodoret.* in Pſ. LXXXVI.
μᾶλλον] ACDEFGHKL 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 15. 16. 27. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 60. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Bengelii*, *Plantini*, *Genev.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.* Conſtitut. 81. *Juſtinus* Q. 70. *Origenes* in Ro. XII. 15. *Euſebius* in Pſal. LXXI. 14. *Baſilius. Chryſoſtomus*, *Athanaſius*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 677.
ἐγράφη] ἐγγέγραπ̃ L 1. *Conſtitut. Baſil. Cyrillus* de Ador. p. 381. τοῖς οὐρανοῖς] τ̃ οὐρανῷ D. *Conſtitut.*
21. αὐτῇ] ταύτῃ A. + δὲ D 53. 71. ἠγαλλιάσατο] + ἐν DFL Codices *Latini.*
πνεύματι] + τ̃ ἁγίῳ CDK 1. 33. 63. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop.* Confer *Jo.* XIII. 21.
ὁ Ἰησ̃ς] — D. πάτερ] — F *Marcion* ap. Epiphanium. Tertull. c. Marc. IV.
ℭ τ̃ γῆς] — *Marcion.* σοφῶν ℭ συνετῶν] συνετῶν ℭ σοφῶν D. ἐγένετο εὐδοκία] εὐδοκία ἐγένετο Ca prima manu.
κ̀ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπε] — D L 1. 33. 42. 61. 63. 69. 106. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Plantini*, *Genevenſis*, *Elzevirii*, Verſio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1198.
μαθητὰς] + αὐτ̃ 16. 57. Verſio *Goth.* & comm. 23. 22. παρεδόθη] παραδέδο̃ 60. Colb. tres.
παρεδόθη μοι] μοι παρεδόθη ACDEFH. 1. 44. 69. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Goth. Marcion. Theophylactus.* ὑπὸ] ἀπὸ D. μου] — D. Codices *Latini. Irenaeus.*
γινώσκει] ἐπιγινώσκει CFH 33. 44. 51. 64. 73. 91. Evang. 2. 18. 19.
πατὴρ poſterius] + οὐδεὶς γινώσκει 69. prius + μου Irenaeus 1. 17. ἐὰν] ἂν D.
βούλ̃] βούλε̃ A. 47. 69. 23. κ̀ στραφεὶς] στραφεὶς δὲ D. κατ' ἰδίαν] — D.
εἶπεν] + αὐτοῖς D 1. ἃ] + ὑμεῖς Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.*
βλέπετε] + κ̀ ἀκούοντες, ἃ ἀκούετε D. Codices *Latini.* 24. γὰρ] δὲ 71.
κ̀ βασιλεῖς] — D Codices *Latini. Tertullian. Method.* conviv. X. Virgg.
οὐκ poſterius] + εἶδον οὐδὲ 69. εἶδον] ἴδων CL. ἀκοῦσαι ἃ] + ὑμεῖς D. Verſio *Syr.*
ἀκούετε] ἠκούσατε L *Theophylactus.* 25. ℭ ἰδὺ νομικός τις ἀνέστ̃] ἀνέστη δέ τις νομικὸς D.
ἀνέστ̃] προσῆλθεν 33. Evang. 6. 21. + αὐτῷ Evang. 21. + τ̃ Ἰησοῦ Evang. 8.
ἐκπειράζων] πειράζων 28. 37. 53. 57. 63. Evang. 5. 8. 13. 14. 15. 16. 17. 21.
διδάσκαλε] — D. *Marcion.* + ἀγαθὲ M. 26. δὲ] + Ἰησοῦ 69.

ὄφιν, ἢ κακὴν ἄκανθαν. *Palaephatus* c. 5. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ Θεὸς ἀνέδωκεν ἐκ τ̃ γ̃ς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον ἀπέκτεινε. *Medraſch Exod.* XIV. 30. Erant ibi ſerpentes & ſcorpiones, Deus autem ex ſummo erga Iſraëlitas amore miſit ad ſerpentes, ut ex ſe ipſis quaſi pontem facerent: & Iſraëlitae tranſibant ſuper illo ponte. *Deut.* VIII. 15. *Gen.* III. 15. *Ro.* XVI. 20. *Schemoth* R. XXIV. f. 108. 3. ibant per deſertum, plenum ſerpentibus, ſcorpionibus, preſteribus & fame: & deduxit eos per medium ejus in pace, neque hoc tantum, ſed ſerpentes & ſcorpiones recubabant ante eos, ne Iſraëlitae ab illis terrerentur. *Medraſch Thehillim.* Totis XII. menſibus, quibus Noachus fuit in arca, ambulabat ſuper ſerpentes, & non laedebant eum S. D. Pſ. XCI. 13. *Ælianus* H. N. X. 23. ἀνυπόδετοι βαδίζουσαι καὶ μόνον ὑ πατοῦσαι τὰς σκορπίους, εἶτα μέντοι ἀπαθεῖς διαμένουσι.

20. *Philipp.* I. 18. *Anthol.* ἐν γάλακτι χαίρων. *Bereſchith* R. XXIV. 3. F. Cappara explicuit Pſal. LXIX. 29. deleantur e libro viventium, i. e. e libro generationum Adami inferne: & cum juſtis non ſcribantur, i. e. e libro generationum ſupernarum. *Phil.* IV. 3. *Apoc.* XIII. 8. *Heb.* XII. 23.

24. *Mechilta* f. 27. 1. ad Exod. XV. 2. R. Elieſer dixit: Cur quaeſo haec ita dicuntur? Reſp. quia ancilla in mari rubro vidit, quod Ezechiel & reliqui prophetae non viderunt. f. 41. 1. Exod. XIX. 11. in oculis totius populi. Hinc conſtat, populum ea vidiſſe, quae neque Ezechiel neque Eſajas viderunt. 1. *Pet.* I. 10. 11. 12. 2. *Pet.* I. 19. 20. *Sota* I. 28. in hanc ſententiam recitat R. Samuel

πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης 27
τ̃ καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τ̃ ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τ̃ ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τ̃ διανοίας
σου· καὶ τ̃ πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζή- 28
σῃ· Ὁ δέ, θέλων δικαιῶν ἑαυτόν, εἶπε πρὸς τ̃ Ἰησοῦν· Καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; 29
Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ εἰς Ἰεριχὼ, 30
καὶ

27. ἐξ ὅλης τ̃ καρδίας σου & ἐξ ὅλης τ̃ ψυχῆς σου & ἐξ ὅλης τ̃ ἰσχύος σου, & ἐξ ὅλης τ̃ διανοίας σου] ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, & ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, & ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου D Codices *Latini*. ἐξ ὅλης τ̃ καρδίας σου, & ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, & ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου, & ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου L. ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, & ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, & ἐν ὅλῃ ἰσχύϊ σου, & ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου primo loco] — H. σου 1. Versio *Æthiop.*

σεαυτὸν] ἑαυτὸν A. 46. 51. 53. 56. 58. 60. 69. 72. 74. 86. 89. 90. 106. Evang. 5. 18. 19. 21.

28. αὐτῷ] + ὁ Ἰησοῦς FM 71. Versio *Syr. Arab. Æthiop.*

ἀπεκρίθης] ἔκρινας 40. εἶπες Versio *Syr. Æthiop. Epiphanius, Marcion.*

τοῦτο] ἔτως 80. ταῦτα 42. ζήσῃ] σώζῃ 2. 60. 76. σῴζει 14. ζήσεις D.

29. δικαιῶν ἑαυτὸν] ἑαυτὸν δικαιῶσαι D. Isidor. IV. 123. δικαιῶσαι ἑαυτὸν C a prima manu. L.

πρὸς τ̃ Ἰησοῦν] — 60. αὐτῷ Versio *Syr.* μου] + ὁ 89. 90.

30. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν] ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη 69. + αὐτῷ D. Versio *Syr.*

muel dictum R. Jonathanis: quaecunque nurus verecunda est in domo soceri sui, digna est, ut ab ea descendant reges & prophetae. *Heb.* XI. 39.

28. *Dio Chrys.* X. p. 144. B. καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶπε, ταῦτα μὲν ὀρθῶς εἶπας, ὦ Διόγνητες.

30. ὑπολαβὼν] *Thomas.* ὑπολαμβάνω, τὸ ὑποδέχομαι. Ἡρόδοτος ἐν τῇ α. νῦν ὧν μευ ὦ παραινεούσης ὑπέλαβε τὸν λόγον. καὶ αὖθις ἐν τῇ γ. Μαιανδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον. *Herodot.* VII. 101. ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη. & 147. *Eustathius* in Od. α. p. 41, 14. καὶ τὸ ὑποβαλὼν λόγον, ἀντὶ τοῦ λαλῆσαι πρὸ τοῦ λαβεῖν τέλος τῶ προλαλουμένα, τοῦτο δὲ καὶ ὑπολαβεῖν λέγεται, οἷον· ὑπολαβὼν δὲ ὁ δεῖνα εἶπεν. *Plato* de Rep. I. πάντυ μὲν ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Πολέμαρχος —— ταύτῃ ὑπολαμβάνεις, ἦ δ' ὃς κακεργήσκις μάλιστα τὸν λόγον. *Plut.* Sympos. VII. Sapp. p. 158. F. ὑπολαβὼν δὲ ἐγὼ, τῷ κλεοδήμῳ διαλείποντος. 152. D. καὶ ὁ χίλων ὑπολαβὼν ἔφη. de defect. Orac. p. 411. C. ὑπολαβὼν δὲ αὖθις ὁ ἀμμώνιος εἶπε. *Xenoph.* de Dict. Socrat. II. ἡ κακία ὑπολαβοῦσα εἶπε. *Æneid.* VI. 723. Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit. *Etymol.* ὑπολαβὼν, ὑπονοήσας, ἢ ἀποκριθείς, ἢ ἀντειπὼν, ἀντικρούσας. *Plut.* Lacon. Apophth. p. 233. B. εἶπε πρὸς Λάκωνα, οὐκ ἂν οἶομαί σε, ὦ Λάκων, τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τῶ ποδὸς, ὅσον ἐγὼ, σῆναι· καὶ ὃς ὑπολαβὼν, ἔ γὰρ, ἔφη. *Herodot.* VII. 215. ὁ μὲν ταῦτα ἠρώτα, ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη. *Ælian.* V. H. I. 34. ὑπολαβὼν ὁ βασιλεὺς ἔφη. II. 1. φήσαντος δὲ τοῦ ἀλκιβίαδου, ὑπολαβὼν πάλιν ὁ Σωκράτης. 34. ὑπολαβὼν ὁ ἐπίχαρμος εἶπε. *Thucyd.* II. 72. τοσαῦτα εἰπόντων Πλαταιέων ἀρχίδαμος ὑπολαβὼν εἶπεν. *Galenus* de Usu Part. X. ἴσως ἂν οὖν τις ὑπολαβὼν ἐρωτήσειε. *Dionys. Hal.* A. III. 17. Ἠξίουν εἰπεῖν, ἵν τινα γνώμην αὐτὸς ἔχει. ὁ δὲ ὑπολαβὼν, ἀλλ' εὐσεβὲς μὲν ἔφη πρᾶγμα ποιεῖτε τῷ πατρὶ ζῶντες. *Xenoph.* Cyropaed. II. Ὑσάσπης ὑπολαβὼν εἶπεν. *Æn.* IX. 258. Excipit Ascanius. *Lex. Job.* ὑπολαβὼν, ἀποκρινόμενος.

περιέπεσεν] *Jac.* I. 2. *Artemidor* III. 5. περιπεσεῖσθαι τοῖς θηρῶν αὐτὲς βελομένοις. 66. πλέων ἢ ὁδεύων χειμῶνι μεγαλῶ, ἢ λῃσαῖς περιπεσεῖται. *Simplicius* in Epictet. p. 258. δύο τινες εἰς Δελφὸς ἀπίστης λῃσαῖς περιεπτώκασι. & 259. πάλιν ἄλλων δύο τινων λῃσαῖς περιπεσόντων. *Libanius* D. XXXVIII. p. 827. D. ἀπήγγειλε τις, ἡμᾶς, ὡς ἀκέω, τὰ πρῶτα τεθνᾶναι λῃσαῖς περιπεπτωκότας. *Artemidor.* II. 22. πονηροῖς ἀνθρώποις περιπεσεῖν. Exc. *Diodor. Sic.* XXXIV. p. 602. περιπεσὼν λῃστηρίῳ σφαπετῶν. *Diogenes L.* Bion. IV. 50. λῃσαῖς περιέπεσε. *Ælian.* V. H. XIII. 46.

πληγὰς ἐπιθέντες] *Cic.* de Finib. IV. 24. Quae hic Reipublicae vulnera imponebat. pro Sextio 19. plaga mihi sanabilis, illis mortifera, qui eam imposuissent. *Apoc.* XXII. 18. *Theodoretus* H. E. III. 7. τοῖς μέλεσιν ἅπασιν ἐπιθέντες τὰς μάστιγας. *Basilius* Athanasio. ἐκεῖναι μὲν ἓν αἱ μάστιγες μένεσι παρὰ τῇ δικαίᾳ κριτῇ, τῷ ἴσῳ μέτρῳ ἀντιμετρηθησόμεναι, ἃς αὐτὸς προλαβὼν ἐπέθηκε τοῖς ἁγίοις. *Valerius M.* IX. 10. permisit, ut —— denas plagas singulis imponeret. *Act.* XVI. 23. Latina locutio.

ἡμιθανῆ] *Tzetzes* in Lycophron. 511. ἡμιθνὴς λέγεται ὁ ψυχορραγῶν, καὶ ἤδη τὸ ἥμισυ θανών.

Schilte Haggibborim f. 93. 2. *Hierosolyma* distabant ab *Jerichunte* Parsaoth X. quae efficiunt milliaria XL. *Elias* in Thisbi: Iter diurnum sunt X. parsaoth. *Jos.* B. IV. 8. 3. ἀπέχει δὲ Ἱεροσολύμων μὲν σαδίας ρ. —— καὶ τὸ μὲν μέχρι Ἱεροσολύμων αὐτῆς ἔρημον καὶ πετρῶδες. A. X. 8. 3. Σεδεκίας ὁ βασιλεὺς φεύγει —— διὰ τῆς ἐρήμου —— καταλαβόντες δὲ οὐκ ἄπωθεν Ἰεριχοῦντος ἐκύκλωσαν αὐτὸν. *Itinerarium.* Ab Hierusalem in Jericho M. XVIII. *Hieronymus* in Jerem. III. 2. Potest & Arabes significare, quae gens latrociniis dedita usque hodie incursat terminos Palaestinae, & descendentes de Jerusalem in Jericho obsidet vias. *Eusebius* de L. H. Adomim —— Graece dicitur ἀνάβασις πυῤῥῶν, Latine autem appellari potest ascensus ruforum, sive rubentium propter sanguinem, qui illic crebro a latronibus funditur, est autem confinium tribus Judae & Benjamin descendentibus ab Ælia Jerichum, ubi & Castellum militum situm est ob auxilia viatorum. *Hieros. Taanith* f. 67. 4. Instituerunt prophetae priores XXIV. Ephemerias & pro unaquaeque erat classis stationaria Sacerdotum, Levitarum, & Israëlitarum Hierosolymis. Traditio: XXIV. M. erant stationarii Hierosolymis, & XII. M. Jerichunte. Poterat Jericho produxisse totam stationem, nisi quod vellet dignitatem concedere Hierosolymis. & *Bab.* f. 27. vid. Jo. 1. 19. 2. *Matth.* XXI. 22. *Taanith.* f. 27. 1. Prophetae priores constituerunt XXIV. classes —— cum appropinquaret tempus classis ut ascenderent, sacerdotes & Levitae adscendebant Hierosolyma. Tradunt Rabbini —— XII. classes fuisse Hierichunte.

31. *Dionys. Hal.* A. V. 56. τὰς διανοίας τῶν πραξάντων, καὶ τὰ παρὰ τῆ δαιμονίᾳ συγκυρήσαντα. *Polybius* II. p. 209. σοχαζόμενος —— ὃ καὶ συνεκύρησε. *Herodot.* IX. 89. συνεκύρησε γενέσθαι. VIII. 87. συνεκύρησε κατὰ τύχην παραπεσοῦσά νηῦς. *Il.* ψ. 435. μήπως συγκύρσειαν ὁδῷ ἵνι μώνυχες ἵπποι. *Eustath.* προσκρῦσαι κα-

καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν· οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέν-
31 τες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ· καὶ
32 ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ
33 ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθεν. Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐ-
34 σπλαγχνίσθη. Καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον·
ἐπι-

καὶ λῃσταῖς] λῃσταῖς C a prima manu.
ἐκδύσαντες] ἐνδήσαντες 53. ἐξέδυσαν EGH 1. 2. 3. 9. 14. 45. 51. 54. 74. 80. 87. 90. Colb. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. αὐτὸν] — D 54. τυγχάνοντα] — DL 1. Verſio *Copt*.
31. κατὰ συγκυρίαν δὲ] κατὰ τύχα D. Verſio Lat. forte. Codices *Latini*: fortuito. *Sap.* XVI. 10.
κατέβαινεν] κατέβαινον D. ἐν] — 1.
32 γενόμενος] — 1. 33. Verſio *Copt*. τὸν τόπον] τὴν ὁδὸν 28.
ἐλθὼν] — D 15. 42. 63. 68. Verſio *Vulg. Theophylactus*. probante *T. Beza*, & *J. Millio* prol. 1459.
καὶ poſterius] — 15. ἰδὼν] + αὐτὸν AD 42. 63. Evang. 21. Verſio *Syr. Theophylactus*.
ab ἀντιπαρῆλθεν ad ἀντιπαρῆλθεν] — 59. 33. αὐτὸν poſterius] — L 1. 33.
34. ἔλαιον & οἶνον] οἶνον & ἔλαιον Verſio *Syr. Æthiop.*

κατά τινα συγκυρίαν ὁμῶς γενόμενον ἦγεν εἰς ἓν ἐλθόντα.

Diodorus S. XVII. 102. ὁ δ' ἓν ἀλέξανδρος τὴν μὲν στρατιὰν προσέταξεν ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἀντιπαράγειν ταῖς ναυσὶν, copiis ſecundum claſſem duci juſſis.

Sacerdos, qui Hieroſolymis pro populi ſalute perces fuderat & ſacrificia obtulerat, Jerichuntem, in qua domicilium habebat, redit: caſu fit illi obviam miſer ille vulneratus; quod ſi praevidiſſet, ſine dubio deflexiſſet a via, aut oculos a loco, in quem projectus erat, avertiſſet. Nihil erat quod valde urgeret, patria erat in proximo, agebatur de vicino forte, ſaltem Judaeo, periclitante, nec tamen illi ſuccurrit, nimirum ne ſanguine ejus pollueretur, *Pſal.* XXXVIII. 12.

32. *Act.* XXVII. 7. *Xenoph.* Cyropaed. VII. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν προϊὼν ἐγίγνετο. VIII. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐγίγνοντο κατὰ τὴν Μηδικήν. *Polyaenus* III. p. 255. γενόμενος δὲ κατὰ ἄλσος βαθύ.

Paullo poſt Levita, Hieroſolyma & templum, ubi laudes Dei pro beneficiis nationi Judaicae praeſtitis caneret, petiturus eodem venit, in via conſiſtit, imo propius ad locum, in quo vulneratus jacebat, accedit, & curioſis oculis ſpectat omnia a capite ad calcem, agnoſcit Judaeum: ad exemplum tamen ſacerdotis in itinere pergit, non excuſatione ſolum ſed laude etiam ſe dignum putans, quod prae ſtudio ad templum feſtinandi omnem moram abrumperet, & alia omnia negligeret.

33. *Heſychius.* ὁδεύει, περιπατεῖ, ἀπέρχεται. *Herodian.* VII. 3. 9. ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας ἄγεσθαι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν εἰς Παίονας. *Appian.* Pun. p. 90. ἕως ὁδεύοντες ἄπιμεν. *Nonnus. Baſilius. Nazianzenus. Muſaeus* 95. ἀπ' ὀφθάλμοιο βολάων ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει. *Joſ.* B. III. 6. 3. οὕτως ὁδεύσας ἐυεπασιανὸς μετὰ τῆς δυνάμεως. & A. XIX. 4. 2. διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ὠδευκότι πραγμάτων. *Varinus* ὁδεύειν, ὃδὲ παρ' ἐνὶ τῶν ἑλλογίμων εὑρίσκεται.

Samarita, homo Judaeis inviſus, propter negotium urgens, vel quod a Procuratore Pilato ad cauſſam dicendam Hieroſolyma evocatus fuiſſet, vel quod longius adhuc iter ſuſcepiſſet, e patria profectus eques eadem via fertur: triſti ſpectaculo commovetur, non ut Phariſaeus in itinere pergit, ſed ab equo deſcendit, non ut Levita in vicinia conſiſtit, ſed ad ipſum vulneratum accedit, eumque curat; non metuit periculum a latronibus in loco deſerto, non ſuſpiciones Judaeorum, qui ipſum, ſi alter ex vulnere interim obiiſſet, non ſine aliqua ſpecie latrocinii accuſaturi fuiſſent.

κατ' αὐτὸν] *Epictet.* 21. περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σε, ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως μετέλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε· ἔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατά σε. *Achilles Tatius* V. p. 297. ἔρχονται κατ' ἐμέ.

34. Genium ſuum defraudat, oleumque & vinum, quod ſibi comparaverat, curando vulneri impendit, ipſe aut pedes per viam aſperam atque moleſtam incedit, aut jumentum ſuum duplici onere premit: veſtes ſuas lacerat, ut vulnus alterius obligaret.

Sir. XXVII. 21. *Xenoph.* paed. V. τραύματα ἐπιδεδεμένος. *Tacitus* Annal. XV. 54. Vulneribus ligamenta quibusque ſiſtitur ſanguis parare eundem monet. *Apulejus.* Faſciolis plagas vincire.

Hieronymus in Hoſ. XII. 1. Licet quidam arbitrentur, quod nequaquam in Ægypto oleum gignitur, ſed pretioſiſſimum miſſum eſſe ab Ephraim, cujus terra Samaria olei feraciſſima eſt.

Galenus de Compoſ. Medic. per partes Corp. II. de Vulnere Capitis. ἐλαίας φύλλα τὰ ἁπαλώτατα τρίψας παραχεῖ ἐλαίου καὶ οἴνου μέλανος καὶ κατάματτε. —— ἐφ' ὧν δὲ τραυμάτων, ἢ διὰ μικρότητα, ἢ ἄλλως ἐκ ἔνεστι ῥαφαῖς χρῆσθαι, τελμάτιον μετ' ἐξυελαίου ἐπιτίθει, ἢ σπόγγον κενὸν [f. καινὸν] ἐν ὀξυελαίῳ δεύσας ἐπίθες. *Marcellus* de Medicam. 1. Fracto capiti tela aranei ex olea & aceto impoſita non recedit, niſi ſanaverit. *Plinius* H. N. XXXI. 47. In vulnerum curatione & ſuccidae lanae vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem [poſca]. XXIX. 9. Succidae plurima praeſtant remedia ex oleo vinoque & aceto, prout quaeque mulceri morderive opus ſit. *Theophraſtus* H. P. IX. 12. [πανάκη] ἀγαθὴν δέ φασιν καὶ καθ' ἑλκῶν ἐν οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ. *Columella* VII. 5. 18. Fracta pecudum non aliter quam hominum crura ſanantur, involuta lanis oleo atque vino inſuccatis & mox circumdatis ferulis conligata. *Schabbat* f. 134. 1. Vetus habet traditio: non licet in hominis aegroti gratiam vinum & oleum die ſabbati inter ſe commiſcere. At R. Simeon f. Eleazaris nomine R. Meir hanc commixtionem fieri poſſe tuebatur *Od.* ε. 135. χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε. γ. 270. ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευε. *Hieroſ. Berachoth* f. 3. 1. Ungunt emplaſtrum pro aegro in Sabbato. Quando? quando illud commiſcuerunt vino & oleo veſperiis Sabbati: Verum ſi non commiſcuerunt veſperiis Sabbati, prohibetur. Traditio. Dicit R. Simon f. Eleazaris: Miſcere vinum & oleum, atque ungere aegrum Sabbato, permiſſum eſt a R. Meir; cum aegrotaret, quaeſivimus illi ita facere,

ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κλῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τῇ αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς

35 36 37 38

ἐπιβιβάσας δὲ] ℭ ἐπιβιβάσας CD 59. 61. Versio *Syr.* ἐπὶ] εἰς 51. 74. 89. αὐτὸν] — 1. 60. Editio *Complut. Plant. Genev.* Versio *Vulg.* 35. τὴν] τῇ A 106. ἐξελθὼν] — DL 1. 33. Evang. 15. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Syr. Æthiop. Arab.* probante *J. Millio* prol. 1198. + καὶ C ut videtur. 60. 91. δύο] — 13. δύο δηνάρια] δηνάρια δύο D. πανδοχεῖ] πανδοκεῖ D a prima manu. καὶ εἶπεν] εἶπὼν 34. 39. 52. 80. Evang. 16. *Theophylactus.* αὐτῷ] — DL 1. 33. 80. Evang. 16. Versio *Vulg. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1402. ὅτι] εἴτι 3. 56. 58. 72. εἴτι δ' 9. προσδαπανήσῃς] προσδαπανήσεις D. ἐγὼ] — 1. ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανερχεσθαί με] ἐν τῷ ἐπανερχεσθαί με ἐγὼ D. σοι] — D. 36. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι] τίνα οὖν δοκεῖς D. οὖν] — L 1. τούτων] — 16. Evang. 11. τούτων τῶν τριῶν] τῶν τριῶν τούτων 80. τῶν] — Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei.* δοκεῖ σοι πλησίον] πλησίον δοκεῖ σοι ACEFL. Colb. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut, Theophylactus.* πλησίον σοι δοκεῖ GH. σοι δοκεῖ πλησίον 106. 37. ἔλεος] + αὐτῷ 50. οὖν] — 36. Versio *Syr.* δὲ C a prima manu. DFL 1. 16. 33. 69. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. Codices *Latini.* αὐτῷ] — D. 38. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ] ἐν δὲ τῷ L. Versio *Copt. Æthiop. Arab.* καὶ] — L 69. Vers. *Copt.* Cod. *Latini.* πορεύεσθαι] ὑποπορεύεσθαι 1. 74. ex emendatione. αὐτὸς] αὐτὸν 1. αὐτὸς, ℭ αὐτὸς εἰσῆλθεν] αὐτὸν εἰσελθεῖν D. + ὁ Ἰησοῦς FH. εἰσῆλθεν] ἦλθεν E.

sed non permisit nobis. Diximus: Rabbi, verba tua in vita tua facis irrita? respondit, levia facio aliis, gravia —— mihi.

πανδοχεῖον] *Glossarium.* diversorium, κατάλυμα, πανδοχεῖον. *Etymol.* v. πάλης —— ἀφ' ἧς καὶ τὰ τῶν ξένων καταγώγια πανδοκεῖα λέγεσιν. —— πανδοχεὺς ὁ πάντας δεχόμενος. *Phrynichus* p. 134. Πανδοχεῖον οἱ διὰ τοῦ χ. λέγοντες, ἁμαρτάνουσιν· διὰ γὰρ τοῦ κ. χρὴ λέγειν πανδοκεῖον, καὶ πανδοκεὺς, καὶ πανδοκεύτρια. *Thomas.* πανδοκεὺς, πανδοκεύτρια, διὰ τοῦ κ. καὶ ὲ διὰ τοῦ χ. *Pollux* IX. 50. μέρη δὲ πόλεως καὶ πανδοκεῖον καὶ ξενὼν. VII. 16. οἱ μὲν δὴ πάντα πωλοῦντες καλοῦντ' ἂν πανδοκεῖς· καὶ πανδοκεύτριαι, καὶ τὸ πρᾶγμα πανδοκεύειν καὶ πανδοκεία. οἱ δὲ εἰς τὰ πανδοκεῖα καταγόμενοι, κατάκται ἂν λέγοιντο. *Eustath.* Odyss. θ. p. 300, 36. κοινῶς μὲν πανδοχεὺς λέγεται· ἰωνικῶς δὲ πανδοκεὺς, ὅθεν καὶ ἀττικῶς πανδοκεύτρια. *Lucian.* Philopat. 9. εἰς πανδοχεῖον. *Plut.* Crasso p. 556. F. λεπτὰ δηλαδὴ καὶ πανδοκεῖα ποθοῦντες. πανδοχεὺς. *Aristides.* πανδοκεῖον. *Aristoph.* Plut. 426. πανδοκεύτρια. *Galen.* de different. morb. οἱ μὲν ἐν αὐταῖς ὁδοῖς ἀπέθανον, οἱ δὲ εἰς πανδοχεῖον, πρὶν ἢ οἰκαδε παραγενέσθαι, φθάσαντες ἠμιθνῆτες τε καὶ κατεψυγμένοι φαίνονται. *Midras Tillin* f. 6. 3. in Ps. IV. Duo homines ingressi sunt פונדק πανδοκεῖον, justus & improbus —— Dicit improbus τῷ πανδοκεῖ, appone mihi Phasianum —— at justus dixit τῷ πανδοκεῖ appone mihi patinam lentium —— Dicit justus τῷ πανδοκεῖ, da mihi duo pocula vini, ut benedicam. Dedit, & benedixit, & surgens dedit τῷ Πανδοκεῖ nummum, & discessit in pace. At improbo orta est lis cum τῷ Πανδοκεῖ circa solutionem, & ὁ Πανδοκεὺς elisit ejus dentes. *Targum Jos.* II. 1. *Judic.* XVI. 1. *Num.* XXIV. 14. XXXIII. 7. *Gen.* IV. 26. *Ex.* XIV. 2.

1. *Tim.* III. 5. *Andocides* in Alcibiad. ἐγὼ δὲ νομίζω, τὸν τοιοῦτον πονηρὸν εἶναι προσάτην, ὅστις τῶν παρόντος χρόνου ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ μὴ καὶ τῶν μέλλοντος προνοεῖται.

35. *Heb.* XI. 30. *Jos.* A. III. 5. ἐπὶ δύο ἡμέρας εὐωχέμενοι διῆγον.

Themistius XXIII. p. 289. οὐκ ἐπειδὰν λαμβάνω μισθὸν, ἀλλ' ὅτι προσδαπανῶμαι.

ἐπανέρχεσθαι] *Varinus:* ἐπανελθὼν, ὑποστρέψας, δεύτερον ἐλθών. Dat duos denarios, quantum mercenarius labore suo intra biduum acquirebat: & spondet pro illo, si sumtibus in chirurgum & medicamenta faciendis haec summa non sufficerit, se in reditu omnia dependsurum.

36. *Arrian.* Epict. III. 13. ὅταν εἰς λῃστὰς ἐμπέσωμεν.

37. *Gittin* f. 61. 8. Tradiderunt Rabbini nostri: alunt pauperes alienigenas cum pauperibus Israëlis, & visitant aegrotos alienigenas cum aegrotis Israëlis, & sepeliunt mortuos alienigenas cum mortuis Israëlis propter vias pacis.

38. *Bereschith R.* IX. 16. Simon f. Marthae. *Jebamoth* VI. 4. Josua f. Gamla desponsavit Martham filiam Baithus. f. 120. 1. Abba f. Marthae. *Hieros. Schabbat* f. 3. 4. Isaac f. Samuelis f. Marthae. *Succa* f. 52. 2. Martha filia Baisuth, cujus filius robustus admodum inter sacerdotes. *Plut.* Mario p. 414. E. τινα Σύραν γυναῖκα, Μάρθαν ὄνομα, μαντεύεσθαι λεγομένην.

Inf. XIX. 6. *Act.* XVII. 7. *Jac.* II. 25. *Plut.* Galb. p. 1056. B. ὑποδοχὰς δὲ ποιήσμενος ἐδείπνιζε τὰς ὑπατικὰς καὶ τὰς ἡγεμόνας. Sympos. VII. Sapp. p. 146. C. παρεσκευάκει δὲ οὐκ ἐν τῇ πόλει τὴν ὑποδοχὴν ὁ Περίανδρος, ἀλλ' ἐν τῷ πρὸς τὸ Λεχαῖον ἐστιατορίῳ. epulum, convivatio. & 158. C. ἑστίαι, κρατῆρες, ὑποδοχαὶ, ξενισμοὶ.

39. Et discipuli & Maria ad pedes Christi sedebant.

Sueton. Claud. 32. Cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur. *Valerius M.* II. 1. Feminae cum viris cubantibus sedentes coenitabant. *Donatus* in vita Terentii. Jussus ante Caerio recitare, ad coenantem quum venisset, dictus est, initium quidem fabulae, quod erat contemtiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens legisse: post paucos vero versus, invitatus ut accumberet, coenasse una. *Isidorus* Orig. XX. 11. Apud veteres Romanos usus non erat accumbendi, unde & considere dicuntur. Postea, ut Varro ait de vita populi Romani, viri discumbere coeperunt, mulieres sedere, quia turpis visus est in muliere accubitus. *Suet.*

Aug.

τὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξαλο αὐτὸν εἰς τ οἶκον
39 αὐτῆς. Καὶ τῇδὲ ἦν ἀδελφὴ καλεμμύη Μαρία, ἡ ϗ ϖαρακαθίσασα ϖρὸ τοὺς ϖό-
40 δας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκυε τ λόγον αὐτοῦ· Ἡ δὲ Μάρθα ϖερισπᾶτο ϖερὶ ϖολλὴν διακο-
νίαν· ἐπιϛᾶσα δὲ εἶπε· Κύριε, ϑ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μυ μόνην με κατέλιπε διά-
41 κονεῖν; εἰπὲ ϑν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηϖ. Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησῦς· Μάρ-
42 θα Μάρθα, μεριμνᾷς ϗ τυρβάζῃ ϖερὶ ϖολλά· Ἑνὸς δέ ϵϛι χρεία. Μαρία δὲ τ ἀγα-

τινα] — 1. τ οἶκον αὐτῆς] τὴν οἰκίαν L. 33. τὴν οἰκίαν αὐτῆς C.
39. Μαρία] Μαριάμ CL 1. Versio *Syr.* & comm. 42. ϗ] — D.
ϖαρακαθίσασα] παρακαθεσθεῖσα AC a prima manu. Versio *Syra. Macarius* H. 25.
παρὰ] πρὸς C a prima manu. L 33. 44. Versio *syra. Macarius* H. 25.
Ἰησῦ] κυρίυ DL. Versio *Vulg. Syra* prior & posterior in margine. *Æthiop. Arab. Copt.*
ἤκυε] ἤκουσεν L.
τ λόγον] τὲς λόγυς 34. a prima manu. ϑ λόγυ 63. τ λόγων 3. 6. 9. 10. 15. 35. 38. 40. 56. 58. 61. 66. 71. 74. 83. 86. Editio *Complut.* Versio *Syr. Æthiop. Theophylactus.* αὐτῦ] — D.
40. ἐπιϛᾶσα] ἐπισαθεὶς D. μόνην με] με μόνην D.
εἰπὲ] εἰπὸν DL 1. 33. αὐτῇ] αὐτὴν 1. μοι συναντιλάβηται] με ἀντιλάβηται D.
41. εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησῦς] ὁ Ἰησῦς εἶπεν αὐτῇ D. Editio *Complut.*
Ἰησῦς] κύριος L. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. μεριμνᾷς ϵ] — D.
τυρβάζῃ] θορυβάζῃ CDL 1. 33. *Evagrii* Monachica l. 3. περὶ πολλὰ] — D.
42. ἑνὸς δέ ἐϛι χρεία] ὀλίγων δέ ἐϛι χρεία ἢ ἑνὸς L 1. Versio *Copt. Syra* posterior in margine, *Æthiop. Basilius.* Eth. 38. Reg. f. 20. & in catena Corderii. *Origenes* in Jo. XI. 2.ap. eundem Corderium. *Augustinus* de Tempore 43. *Olympiodorus* in Eccles. I. 13. *Jo. Geometra. Hieronymus* ad Eustach. ὀλίγων δέ ἐϛι χρεία 38.
ἐϛι] + κυριεύσα 89.
δὲ posterius] — D. Editio *Erasmi.* Versio *Vulg.* ϑ L 1. 69. *Basilius* prooem. Constitut. *Antiochus* 14. *Damascenus.*

Aug. 64. neque coenavit una, nisi ut in imo lecto assiderent [nepotes] neque iter fecit, nisi ut vehiculo anteirent, aut circa adequitarent. *Apulejus* 1. Milef. Cumque accubantem exiguo admodum grabatulo, & commodum coenare incipientem invenio. Assidebat pedes uxor. *Petron.* 64. Trimalchio camellam grandem jussit misceri, potiones dividi omnibus servis, qui ad pedes sedebant. 68. Servus qui ad pedes Habinnae sedebat. *Dio Chryf.* VII. p. 112. A. ἐνωχλήμεθα —— ἡμεῖς μὲν καταπλιθέντες ἐπὶ φύλλων τε καὶ δερμάτων ἐπὶ ϛιβάδος ὑψηλῆς· ἡ δὲ γυνὴ πλησίον παρὰ τὸν ἄνδρα καθημένη, θυγάτηρ δὲ ὡραία γάμυ διηκονεῖτο. *Ariſtoph.* Veſp. 608. καὶ τὸ γύναιον φυσὴν μάζαν προσενέγκῃ κᾆπειτα καθιζομένη παρ' ἐμοὶ προσαναγκάζῃ, φάγε τουτί, ἔντραγε τουτί.

40. περισπᾶτο] *Phrynichus* p. 182. περισπάσθη λέγουσί τινες ἐπὶ τῶ ἐν ἀσχολίᾳ τιθέντες, πάνυ κιβδήλως. τὸ γὰρ περισπᾶν καὶ περισπᾶσθαι ἐπὶ τῶ παραιρεῖν καὶ παραιρεῖσθαι τάττουσιν οἱ ἀρχαῖοι. δέον ἦν ἄσχολος ἦν λέγειν. *Diodor. S.* I. 74. ἰδεῖν ἐϛι τὲς τεχνίτας περὶ πολλὰ τῇ διανοίᾳ περισπωμένυς. —— περισπασμοὺς πολιτικούς. XII. 38. διὰ τὴν ταραχὴν καὶ τὲς τῆς πόλεως περισπασμοὺς καὶ φόβυς. XVIII. 54. βελόμενοι τὲς περὶ πολυσπέρχοντα πολέμους καὶ μεγάλας περισπασμὲς ἔχειν. *Thomas.* περιεσπάσθη τινες ἐπὶ τοῦ ἐν ἀσχολίᾳ γενομένου φασὶν ἁμαθῶς, δέον ἄσχολος γέγονε λέγειν. τὸ γὰρ περισπᾶσθαι ἐπὶ τοῦ παραιρεῖν καὶ παραιρεῖσθαι λέγουσιν ἀρχαῖοι. Λεκιανὸς ἐν τῷ Τοξάρει ἡ φιλία· ἃ εἶχε πιναρὰ καὶ ἐκτετριχωμένα ῥάκη, περισπάσας. *Ariſtot.* de Rep. V. 7. ὡς ἀδικήμενοι γὰρ περισπῶσιν εἰς τἐναντίον οἱ ἀπορώτεροι. *Cebes.* εἰς ἕτερα περισπᾶσθαι. *Plut.* Camill. p. 133. E. πολίτας τρίβειν ϵ περισπᾶν βελόμενος, ὡς μὴ σχολάζοιεν οἴκοι καθήμενοι δημηγορεῖσθαι καὶ σασιάζειν. & Sympoſ. VII. Sapp. p. 160. C. ἐδένὸς περισπῶντος ἐδὲ ἀπάγοντος. *Horat.* S. VIII. 6. 7. Tene ut ego excipiar laute torquerier omni ſollicitudine diſtrictum? *Joſ.* B. I. 11. 7. κασσίᾳ τῷ πρὸς ἀντάιον πολέμῳ περισπωμένῃ. *Gloſſarium.* deſtrictus, περισπασθεὶς, ἀσχοληθείς. *Plut.* Philopoem. p. 357. A. συνθαρρούντων γὰρ ἤρχισθαι πρὸς αὐτὲς τὸν στρατηγὸν τῶν ἀχαιῶν ἐθορυβεῖτο παρασκευάζουσα δεῖπνον, οὐ παρόντος κατὰ τύχην τῦ ἀνδρὸς. ἐν τέτῳ δὲ τῦ φιλοποίμενος εἰσελθόντος, χλαμύδιον εὐτελὲς ἔχοντος, οἰομένη τινὰ τῶν ὑπηρετῶν εἶναι καὶ πρόδρομον, παρεκάλει τῆς διακονίας συνεφάψασθαι· καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἀποῤῥίψας τὴν χλαμύδα τῶν ξύλων ἔσχιζεν. de non foener. p. 831. E. Crates. αὐτὰς τὰς οἰκονομίας καὶ φροντίδας, καὶ περισπασμὲς ἐδυσχέραινεν. de exilio p. 605. C. φυγόντες αὐτοὶ πράγματα, καὶ περισπασμὲς καὶ ἀσχολίας. de Audiend. p. 39. E. ὁδὶ προσέχειν ἐᾶ τοῖς λεγομένοις τὸν οὕτω διακείμενον, ἀλλὰ θορυβεῖ καὶ περισπᾶ τὴν διάνοιαν. *Polybius* X. 14. τῶν ἔνδον περισπωμένων μὲν περὶ τὲς ἄλλας τόπυς. III. 105. πάντων ταῖς τε διανοίαις καὶ τοῖς ὄμμασι περισπασμένων περὶ τὲς ἐν τῷ γεωλόφῳ κινδυνεύοντας. *Livius* XXVI. 5. Hannibalem diverſum Tarentinae arcis potiundae Capuaeque retinendae trahebant curae.

41. *Etymol.* τύρβη, ἀπόλαυσις, ἢ θόρυβος, ἢ τάραξις —— ἀπὸ δὲ τῦ τυρῦ τυρεύειν τε τὸ ἀνακυκᾶν τὰ πράγματα, καὶ τυρβάζειν δὲ τὸ ὑπὲρ τέτων μεριμνᾶν. *Plut.* de poët. aud. p. 23. C. ex Sophocle. ἄρης συὸς προσώπῳ πάντα τυρβάζει κακά. *Ariſtoph.* Equit. 311. τὴν πόλιν ἅπασαν ἡμῶν ἀνατετυρβακὼς. *Schol.* ἀναταράξας. Τυρβάσαι δὲ κυρίως λέγεται τὸν πηλὸν ταράξαι. Veſp. 257. τὸν πηλὸν ὥσπερ ἀτταγᾶς τυρβάσεις βαδίζων. *Sch.* ἀντὶ τῦ ταράξεις. Pac. 1006. καὶ περὶ ταύτας ἡμᾶς ἀθρόας ὀψωνἔντας τυρβάζεσθαι μυρύχῳ, τειλέᾳ, γλαυκίτῃ, ἄλλοις τένθαις πολλοῖς. *Polybius* I. p. 94. ἦν θορύβυ καὶ τῆς λεγομένης τύρβης πλῆρες τὸ στρατόπεδον.

Μάρθα Μάρθα] *Luc.* XXII. 31. *Cetuboth* f. 69. 1. Anan, Anan, num placet ut decima aſſignetur in mobilibus an in immobilibus? *Sota* ipſa hora advenit imago patris & clamavit: Joſephe, Joſephe.

42. *Æneid.* VIII. 442. Nunc viribus uſus, nunc manibus rapidis. *Eurip.* χρεία τις σοιέμ. *Ariſtot.* Oecon. II. ἔφησεν ἑαυτῷ χρεῖαν εἶναι καὶ τέτων. *Matth.* VI. 8. 32. *Polybius* III. 111. διόπερ ὀκ ἔτι λόγων ἀλλ' ἔργων ἐϛιν ἡ χρεία.

Recentiores interpretes verba: *unum eſt neceſſarium* ad Mariam referunt: Graeci vero ad Martham, quorum ſententia confirmatur ex ſequenti δὲ, quae docet, tum demum incipere ſermonem de Maria. *Baſilius* reg. f. 20. ὀλίγων μὲν δηλονότι τῶν πρὸς

γαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσε] ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ 1
τις τ μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰω-
άννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε· 2
ΠΑΤΕΡ — ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
— γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τ γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τ ἐπιούσιον 3
δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· καὶ γὰ αὐτοὶ ἀφίεμεν 4
παν-

ἥτις] ἡ D.
1. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ A 90. ἐγένετο 60.
τινὶ] ἑρήμῳ Verſio *Copt. Arab.* + καὶ 28.
ὡς ἐπαύσατο] — 60. ὡς ἐπαύσαντο 51. 89.
προσεύχεσθαι] προσεύξασθαι Editio *Colinaei.*
αὐτὸ posterius] + προσεύχεσθαι 76.
αὐτοῖς] αὐτῷ 49. + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.*
προσεύχησθε] προσεύχεσθε AC 1. 69. Evang. 18. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* + μὴ βαττολογεῖτε, ὡς οἱ λοιποὶ. δοκοῦσι γὰρ τινες, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. ἀλλὰ προσευχόμενοι D.
ἡμῶν] — 1. 57. Codex Colbertinus. Verſ. *Vulg. Armen. Origenes. Marcion.* prob. *J. Millio* prol. 419. & *J. A. Bengelio.*
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] — L 1. 57. Colb. Verſio *Vulg. Armen. Marcion, Origenes.* Schol. 36. & 38. ὁ Λουκᾶς ἰσιώπησε τὸ ἐν οὐρανοῖς. *Tertullian.* c. Marc. IV. 26. probante *H. Grotio, J. Millio* prol. 419. & *J. A. Bengelio,*
ὄνομά σου] + ἐφ' ἡμᾶς D. ἐλθέτω] ἐλθάτω C. ut videtur. ἡ βασιλεία σου] σου ἡ βασιλεία D 57.
γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τ γῆς] — BL 1. Colb. unus. Verſio *Vulg. Armen. Marcion. Auguſtinus* Enchirid. 116. *Origenes* in Orat. D. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τ γῆς, ὁ Λουκᾶς μὴ τὸ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου ταῦτα παρασιωπήσας, ἔταξε· τὸν ἄρτον ἡμῶν τ ἐπιούσιον δίδε ἡμῖν καθ' ἡμέραν. διόπερ ὰς προετάξαμεν λέξεις, ὡς παρὰ μόνῳ τῷ Ματθαίῳ κειμένας, ἐξετάσωμεν ἀκολούθως τοῖς πρὸ τούτων. probante *H. Grotio, J. Clerico, J. Millio* prol. 420. *J. A. Bengelio.*
τ] — ACD 15. 69.
3. ἡμῶν] σου *Marcion* teſte Origene in Catena MS. apud Huetium p. 130.
δίδε] δος D 2. 27. 28. 29. 40. 71. 106. τὸ] — Editio *Eraſmi* 1. *Origenes.*
τὸ καθ' ἡμέραν] σημέρον D 2. 28. 29. 40. 71. 106. Verſio *Vulg. Syra* poſterior, & edita in margine.
4. τὰς ἁμαρτίας] τὰ ἁμαρτήματα 1. τὰ ὀφειλήματα D. Codices *Latini.* τὰ παραπτώματα 59.
καὶ γὰρ αὐτοὶ] ὡς καὶ ἡμεῖς D. Codices *Latini.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 5.
γὰρ] + καὶ 14. 53. Codex *Stephani.* Evang. 18. 19. Verſio *Vulg.*

πρὸς παρασκευήν· ἑνὸς δὲ τῆ σκοπῆ, ὥστε τὴν χρείαν ἐκπληρωθῆναι. *Olympiodorus.* ὀλίγων δὲ ἐστι χρεία ἡ ἑνὸς, λέγει δὲ τῶν ἐντολῶν, ἢ τῆς πασῶν συνεκτικῆς ἀγάπης. *Jo. Geometra:* ad illud itaque unum eſt neceſſarium refertur: Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum: ad illud vero, pauca neceſſaria ſunt adjicies: non furaberis, non dices falſum teſtimonium, & ſi quod praeterea mandatum ſit ſimile. *Hieronymus* ad Euſtoch. de Virgin. pauca autem neceſſaria ſunt, aut unum. *Caſſianus* Collat. I. 8. & XXIII. 3. porro paucis opus eſt, aut etiam uno. *Theophylactus.* ἐνατί γὰρ φησὶ, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, τέτ' ἔστι, περισπᾷ, ταράττῃ· ἑνὸς ἔχομεν χρείαν, τὸ φαγεῖν ὅτι δήποτε, οὐχὶ ποικιλίας. Τινες δὲ τὸ· ἑνὸς ἐστι χρεία, ἀ περὶ τὰ φαγεῖν ἐνοήσαν, ἀλλὰ τὰ προσέχειν τῇ διδασκαλίᾳ. *Schol.* Cod. 92. ἐδὲ γὰρ διὰ τέτο πάρεσμεν, ἵνα περιττοῖς βρώμασι τὴν κοιλίαν θρέψωμεν· καὶ δι' ὀλίγων γὰρ ἡ χρεία γίνεται. Neque erat omnino Chriſto, omnium virtutum & doctore & exemplari, indignum, etiam frugalitatem verbis & factis commendare, quod & comm. 7. 8. fecerat. *Cic.* Tuſcul. III. 20. Epicurus — tenuem victum antetert copioſo — omnia philoſopho digna, ſed cum voluptate pugnantia. V. 9. an malumus Epicurum imitari? qui multa praeclare ſaepe dicit — Laudat tenuem victum. Philoſophi id quidem, ſed ſi Socrates & Antiſthenes diceret. *Athen.* X. p. 419. B. τῶν δείπνων δὲ πολλοὶ τὰ μέτρια ἀσπάζονται, ὡς ἄλεξις ἐν Φιλάσῃ παραδιδάσκω· ἄλλ' ἔγωγε τῇ τὰ δέοντ' ἔχειν τὰ περιττὰ μισῶ, τοῖς ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δὲ, ἐν δὲ ψευδομένῳ τὰ περιττὰ μισῶ, τοῖς ὑπερβάλλουσι γὰρ Δαπάνη παρέστιν, ἡδονὴ δ' οὐ δ' ἥτις ἦν. *MS. Baroccianus.* ἐκ τῶν στρατηγηματικῶν παλαίων ἀνδρῶν κεφαλ. γ. ὅτι ὁ χρὴ ἐσθιειν τὸν στρατηγὸν ποικίλα βρώματα καὶ τρυφᾶν. *Philo* de V. Moſis. T. 2. p. 163, 12. ὅσοι τὸν αὐσηρὸν καὶ σκληροδίαιτον βίον ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν ζηλῶσι σὺν εὐτελείᾳ καὶ ὀλιγοδείᾳ. *Plut.* de ira coh. p. 641. C. ἐθιστέον ἂν τὸ σῶμα δὶ εὐτελείας πρὸς εὐκολίαν αὐτάρκες ἑαυτῷ γινόμενον. *Juſtinus* XX. 4. Pythagoras — ad uſum frugalitatis revocavit, laudabat quotidie virtutem, — velut genetricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat. *Seneca* Ep. 95. Multos morbos multa fercula fecerunt.
μερίδα] *Sueton.* Domitian. 11. Partibus etiam de coena dignatus eſt. *Gen.* XLIII. 34. *Polyaenus* p. 119. ex Plut. Ageſilao. p. 605. C. ἔθυσεν εὐαγγέλια, καὶ διέπεμψε τοῖς φίλοις μερίδας ἀπὸ τῶν ἱερείων. *Plut.* Conviv. II. p. 642. E. Πότερον οἱ παλαιοὶ βέλτιον ἐποίων πρὸς μερίδας, ἢ οἱ νῦν ἐκ κοινοῦ δειπνοῦντες; *Apulej.* Met. II. Abi, fatue, qui in domo funeſta coenas & partes requiris, in qua tot jugis jam diebus ne fumus quidem viſus eſt ullus. *Diodor. S.* exc. l. XXXIV. p. 526. καί τινες αὐτῶν ἀπὸ τραπέζης ἀξιολόγους μερίδας αἴροντες ἐδωρῶντο. *Plut.* Lycurgo p. 46. C. βαλομένῳ παρὰ γυναικὶ δειπνεῖν, καὶ μεταπεμπομένου τὰς μερίδας. Cato p. 765. A. ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκλαβέτο περὶ τῶν μερίδων. Arat. p. 1033. D. Θύων Θεοῖς ἐν κορίνθῳ μερίδας εἰς Συκυῶνα τῷ ἀράτῳ διέπεμπε. *Lucian.* de Merced. Cond. 26. ἄλλε τινὸς αἰφνιδίως ἐπιπαρόντος ἀράμενος ὁ διάκονος τὰ σοὶ παρακείμενα φέρων ἐκείνῳ παρέθηκε — τεμνομένε — συὸς ἢ ἐλάφε — χρὴ — τὴν Προμηθέως μερίδα φέρειν, ὁπόσα κεκαλυμμένα τῇ πιμελῇ. *Theocrit.* Schol. IX. 25. τὸ κρέας αὐτῆ διέκοψα εἰς πέντε μερίδας. *Simplic.* in Epictet. p. 293. ἐν συμποσίῳ τὴν μειζονα μερίδα ἐκλέγεσθαι πρὸς μὲν τὸ σῶμα χρειώδες ἐστι καὶ ὠφέλιμον. *Syneſius* de provident. μὴ περι-

παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, — ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ
5 τοῦ πονηροῦ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν
6 μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ· Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους· Ἐπειδὴ φίλος μου παρε-
7 γένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· Κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς
εἴπῃ· Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς
8 τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀ-
ναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον· διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
ὅσων·

ἀφίεμεν] ἀφίομεν ADEK 1. 2. 72. Codex Bodlej. N. E. D. 2. 19. Editio *Eraſmi* 1.
παντὶ] + τῷ 90. τῷ 33. 60. παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν] τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν D.
ἡμᾶς prius] — Verſio *Syra* poſterior.
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ] — L 1. 57. Codex Colbert. Verſio *Vulg. Armen. Marcion. Origenes.* τὸ· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, παρὰ τῷ Λουκᾷ σιωπᾶται. Δοκεῖ δέ μοι ὁ Λουκᾶς διὰ τοῦ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, δυνάμει διδιδαχέναι καὶ τὸ· ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *Schol.* Cod. 36. τὸ εὐχόμενον ὑπεροχὴν ἔχει τὸ μὴ χρήζειν λέγειν τὸ· ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτου μὴ ᾖ [i. e. Lucas] μέχρι τότε τὴν προσευχὴν ἴσησιν· ὁ δὲ γε Ματθαῖος εὑρίσκεται προσεπενεγκών· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *Auguſtinus.* probante *H. Grotio*, & *J. A. Bengelio.*
5. πρὸς αὐτούς] — D. *Marcion* apud Epiphan. πορεύσεται] πορεύσῃ K 14. 42. 51. 53. 59. 70.
μεσονυκτίου] μεσανυκτίου D.
εἴπῃ] ἐρεῖ ADKM 4. 6. 7. 13. 15. 27. 29. 42. 60. 69. 71. 86. 106. Evang. 7. 12. 13. 15. 17. 18. 19. Verſio *Vulg. Syr. Baſilius* prooem. *Conſtit. Damaſcenus* π. 35. probante *J. A. Bengelio.* μοι] + κἂν 36.
6. μου] — CEK 2. 3. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 47. 49. 51. 56. 58. 61. 62. 64. 66. 67. 72. 73. 74. 83. 87. 90. Evang. 2. 7. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut.* Verſio *Syr. Euthymius. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1079. μοι DM 63. 69. 71. 106.
παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με] πάρεσιν ἀπ' ἀγροῦ D. ἐξ ὁδοῦ] — 36. 66. + μακρὰν L.
καὶ οὐκ ἔχω, ὃ παραθήσω αὐτῷ] — 80. 7. κἀκεῖνος] ἐκεῖνος δὲ D.
εἴπῃ] ἐρεῖ D. πάρεχε] παρέχετε 59. ἤδη] + γὰρ 69.
ἡ θύρα κέκλεισται] γὰρ ἡ θύρα μου ἀπεκλείσθη 69. θύρα] + μου 47. 56. 58. 61. Codices *Latini.*
μου] — 71. εἰς τὴν κοίτην εἰσίν] ἐν τῇ κοίτῃ ἐσιν D 57.
8. λέγω] + δὲ 11. 36. 40. 53. 64. 73. Verſio *Copt.* εἰ] — D.
ἀναστὰς] — Verſio *Syr.* αὐτοῦ] αὐτὸν AD 34. 36. ex emendatione. 38. 39. 52. 59.
αὐτοῦ φίλον] φίλον αὐτοῦ CDL. *Origenes* in Matth. XIX. 11. & de o. 32. *Baſilius* prooem. Conſtit. *Chryſoſtomus* T. VIII. 80. *Macarius* H. 4. φίλον] φίλῳ 69.
ἐγερθεὶς] ἐξεγερθεὶς 91. ἀναστὰς Colb. αὐτῷ] posterius] — D.

περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γένοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀνελώμεθα· ἀλλὰ αὐτὸν εἶναι τὸν προαρπάζοντα καὶ ὑφαιρέμενον. *Athenaeus* IV. p. 143. D. ἀπὸ δὲ τῆς τραπέζης τὰ βέλτιστα τῶν παρακειμένων ἡ προεσκυΐα τῆς συσσιτίας γυνὴ φανερῶς ἀφαιρεῖσα, παρατίθησι τοῖς κατὰ τὸν πόλεμον ἢ κατὰ σύνεσιν δεδοξασμένοις. *Plut.* de ſera Numinis Vind. p. 557. F. ἀναμνήσθητι τῶν ἔναγχος τῶν θεοξενίων, καὶ τῆς καλῆς ἐκείνης μερίδος, ἣν ἀφαιρεῖντες τὸς Πινδάρε κηρύττεσι λαμβάνειν ἀπογόνες. *Athen.* IV. p. 130. E. ἡμεῖς δ' ἐκ τῆ καράνου δείπνε πλεῖον ἀντὶ μερίδων εὐωχηθέντες.

ἀφαιρεθήσεται] *Sextus Empir.* a. Phyſic. I. 280. εἰ γὰρ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἤτοι σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται — ἐκ ἄρα ἀφαιρεῖται τί τινος. *Ariſtoph.* Eccleſiaz. 661. ἀπὸ τῆς μάζης ἧς σιτεῖται, ταύτην γὰρ ὅταν τις ἀφαιρῇ, ἐχ ὑβρεῖται φαύλως ἕτως τῇ γαστρὶ κολασθείς. *Sirac.* XI. 9. 10. XLI. 21.

Chriſtus, uti ſolebat a rebus obviis illuſtrare doctrinam coeleſtem, quae de ferculis epularum dici ſolebant, transfert ad doctrinam ſuam. Maria me audiendo pavit animum, non corpus: animus ſine dubio excellentior eſt corpore; & fercula, quibus corpus paſcitur, convivae aliquando invito impudenter eripiuntur, doctrina autem eripi non poteſt.

2. *Heb.* III. 13. *Jac.* II. 15. Quamdiu vivo, in diem, de die in diem, per totum vitae tempus. *Eurip.* Hecub. 317. καὶ μὴν ἐμοίγε ζῶντι μὲν καθ' ἡμέραν κεἰ σμικρὰ ἔχοιμι, πάντ' ἂν ἀρκέντως ἔχοι. *Iſocrat.* Panath. ἐπιπόνως ἐργαζομένες μόλις ἔχειν τὸ καθ' ἡμέραν. *Thuc.* I. 2. περιουσίαν χρημάτων ἐκ ἔχοντες — τῆς τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίε τροφῆς παντελοῦς ἂν ἡγούμενοι ἐπικρατεῖν. III. 37. διὰ γὰρ τὸ καθ' ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπιβούλητον. *Cic.* Philipp. IV. 1. cum ſervitute premeremur & in dies malum creſceret. *Horat.* Cam. III. 20. Ille potens ſui laetusque degat, cui licet in diem dixiſſe vixi.

5. *Suidas.* τὸ χρῆσαι, ἐπὶ φίλων τὸ δὲ δανείσασθαι πρὸς τὸς τυχόντας.

6. Non exſpectatus, improviſus adeſt. *Martial.* IV. 5. Sed tu cauſatus amici adventum Lances paucaque vaſa rogas.

7. *Galen.* ad Thraſybul. αἱ δὲ τῆς κοίτης διαφοραὶ — κλίνη ἐλεφαντόπες — σκίμπες εὐτελὴς. Conſil. epileptico datum. ἔωθεν μὲν ἐκ τῆς κοίτης ἀναστὰς. de rat. medendi VI. ἐπειδὰν ἀλλάττῃ τὴν κοίτην ὁ κάμνων. de tuend. valetud. V. ἀνάῤῥοπά τε σχηματίζειν ἐν τῇ κοίτῃ τὰ κῶλα l. 4. in Hippocr. Epidem. VI. ἐν ψυχρᾷ κοίτῃ κοιμᾶσθαι. *Ammonius.* φαῦλος καὶ κοίτη διαφέρει· φαῦλος μὲν γὰρ ἐπὶ ἑρπετῶν τάσσεται· κοίτη δὲ ἐπὶ ἀνθρώπων.

Midras Tillin Pſal. X. R. Jochanam. Tribus annis cum dimidio ſtetit divinitas in monte oliveti, & clamavit dicens: Quaerite Deum, dum inveniri poteſt. dixit R. Chanina: Simile hoc eſt comitatui viatorum, qui ambulabat per viam, cum autem adveſperasceret, acceſſit ad eos hospes dicens: recipite vos in hospitium propter feras & latrones. At illi dixerunt ei: non eſt nobis conſuetudo, noctu in hoſpitio commorandi. Poſtquam autem receſſiſſet, irruit ſuper eos nox intempeſta & tenebrae, & revertentes petebant aperiri ſibi ab hoſpite oſtium. Ille autem dixit: non conſuevit hoſpes aperire oſtium nocte, quoniam non admittit hominem tempore nocturno.

8. χρήζει cum Genitivo, *eget*: cum Accuſativo, *Vult. Ariſtophanes* Nub. 457. ὁρώντων ἀτέχνως ὅ, τι χρήζεσι. *Sophocl.* Oedip. Tyr. 373. εἶπον δὴ δῆτα κ' ἄλλ', ὦ ὀργίζῃ πλέον; Τ. ὅσον γε χρήζεις. *Eurip.* ὅσα χρήζω.

12. *Ety-*

~ὅσων χρήζει. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑ- 9
ρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσε) ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει· καὶ 10
τῷ κρούοντι ἀνοιγήσε). Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπι- 11
δώσει αὐτῷ ~εἰ: καὶ ἰχθῦν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ 12
ὠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ 13
δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ, δώσει πνεῦμα
ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ 14
τοῦ δαιμονίου ἐξελθόν(ος), ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐ- 15
τῶν εἶπον· Ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἕτεροι δὲ 16
πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοή- 17
ματα, εἶπεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦ), καὶ οἶκος ἐπὶ
οἶκον πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσε) ἡ βασιλεία αὐ- 18
τοῦ;

~ὅσον ~ἢ

ὅσων] ὅσον DEHL 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. Evang. 2. 4. 7. 8. 13. 14. 16. 17. 24. ex emendatione. Editio *Complut. Colinaei*, Codices *Latini. Basilius* Reg. b. 261. *Macarius. Theophylactus.* + ἂν L 16. 27. 53. 60. Evang. 11. 12. 14. 18. 19.

9. ἀνοιγήσε)] ἀνοιχθήσεται DEGH 2. 3. 9. 11. 15. 39. 44. 46. 52. 65. 72. 73. 74. 78. 87. Evang. 2. 17.

10. ἀνοιγήσεται] ἀνοίγεται D. ἀνοιχθήσεται AEGHK 2. 11. 27. 34. 38. 39. 44. 45. 46. 50. 51. 52. 54. 67. 70. 78. Evang. 8. 9. 12. 18. 19. probante *J. A. Bengelio.* εὑρίσκει] εὑρήσει 69. a prima manu.

11. τίνα] τις DL 27. 33. 49. 64. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. *Origenes* in Matth. XIX. 11. τί Evang. 17. τίν(α) 37. ex emendatione. *Beza:* sed quomodocunque legas, non vitabis ἀνακόλουθον.

δὲ] + ἐξ ACDKM 13. 15. 27. 33. 42. 49. 51. 60. 63. 64. 69. 71. 74. 86. 90. 91. 106. Evang. 2. 7. 15. 18. 19. Versio *Vulg. Armen. Syra* utraque. *Origenes. Marcion* ap. Epiphan. & in *Dialogo c. Marc.* γὰρ Vers. *Syr.* τὸν] —— 1.

αἰτήσει ὁ υἱὸς] ὁ υἱὸς αἰτήσει D. υἱὸς αἰτήσει Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes.*

ὁ] —— 1. ὁ υἱὸς] —— L.

υἱὸς] + αὐτοῦ 1. 60. Versio *Armen. Syr.* Codices *Latini. Dial. c. Marc.*

ἐπιδώσει prius] δώσει Editio *Complut.* ἐπιδῶ G. ἐπιδώσει αὐτῷ] αὐτῷ ἐπιδώσει D bis.

ab αὐτῷ ad αὐτῷ] —— 69.

εἰ] ἢ ACDEFGL 1. 3. 9. 10. 11. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 49. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 82. 83. 86. 90. 91. 95. 106. Evang. 2. 7. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior, & editam addit cum obelo. *Dialog. c. Marcion. Theophylactus, Euthymius.* 12. ἢ] —— C. Versio *Syr.* ἢ ℭ ἐὰν αἰτήσῃ ὠὸν] ἐὰν δὲ ℭ ὠὸν αἰτήσει D.

καὶ] —— L 36. 38. ἐὰν] —— L 1. 69. *Dial. c. Marc.*

αἰτήσῃ] αἰτήσει AD 1. 52. 72. Evang. 2. 18. 19. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi.* μὴ] —— L.

ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον] σκορπίον αὐτῷ ἐπιδώσει D.

13. ὑπάρχοντες] ὄντες DKM 15. 27. 36. 42. 57. 64. 68. 71. 86. 91. *Marcion. Dial. c. Marc. Athanas.* Dial. de Trinit. ἀγαθὰ] —— 58.

ἀγαθὰ δόματα] δόματα ἀγαθὰ ACDEGH 1. 3. 10. 13. 44. 59. 61. in ora. 62. 64. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 89. 90. Colb. quatuor. Evang. 24. Editio *Complut. Erasmi* 1. Versio *Syr. Athanas. Dial. Marcion. Dial. c. Marc. Theophylactus.* δόματα] δόματα Editio *Complut.*

πατὴρ] + ὑμῶν CL 7. 73. Evang. 2. 11. 12. 18. Versio *Vulg. Syr.* + ἡμῶν 60.

ὁ ἐξ οὐρανοῦ, δώσει] ἐξ οὐρανοῦ δώσει Versio *Copt. Syr.* probante *T. Beza.*

ἐξ οὐρανοῦ] οὐρανίου Versio *Vulg. Maximus* Dial. ἐπουρανίου *Marcion* ap. Epiph.

πνεῦμα ἅγιον] ἀγαθὸν δόμα D. Codices *Latini. Ambrosius* de Sp. S. I. nonnulli codices habent, etiam secundum Lucam: bonum datum. *Origenes* de O. 32. πνεῦμα ἀγαθὸν L 7. 60. Evang. 4. 12. 18. 19. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine, *Æthiop. Armen.* δόματα ἀγαθὰ 106.

14.] ταῦτα δὲ εἰπόντος αὐτοῦ προσφέρεται αὐτῷ δαιμονιζόμενος κωφός, ℭ ἐκβαλόντος αὐτὸ πάντες ἐθαύμαζον D.

ἦν αὐτὸ ἦν] —— A a prima manu. L 1. 33. Versio *Copt.* ἐγένετο δὲ] ℭ ἐγένετο L 69. Versio *Copt.*

ἐξελθόντος] ἐκβληθέντος A 33. 69. 95. + καὶ 69. οἱ ὄχλοι] πάντες Evang. 2. 15. τινὲς δὲ] καί τινες D.

12. *Etymol.* δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ ᾠὸν τὸ ι. ἔχει. πρῶτον μὲν ὅτι εἴρηται τὸ ι. κατὰ διάσασιν παρὰ τῇ Σαπφοῖ φασὶ δήποτε ληδαιὸν ὑακίνθινον πεπυκασμένον εὑρεῖν ᾠόν. δεύτερον δὲ διὰ τὸν χαρακτῆρα, τὰ γὰρ διὰ τὸ ων μονογενῆ εἰς τὸ ζῶον προσκεῖται μονογενῆ διὰ τὸ ο. σῶος ὁ ζῶος, τὸ ζῶον· τὸ δὲ ᾠὸν ὀξύνεται. *Suidas.* ἀντὶ πέρκης σκορπίον, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ χείρονα αἱρούντων ἀντὶ τῶν βελτιόνων.

17. *Ammianus* Marc. XVII. 7. quoniam acclivitate collium aedes pleraeque vehebantur, aliae super alias concidebant. *Aristid.* Rhodiac. p. 544. πύργοι δὲ πύργοις ἐνέπιπτον, καὶ νεωσοίκοι τριήρεσι, καὶ νεὼ βωμοῖς, καὶ ἀναθήματα ἀγάλμασι, καὶ ἄνδρες ἀνδράσι, καὶ πύργοι λιμέσι, καὶ πάντα ἀλλήλοις.

20. *Bereschith R.* IV. 3. Estne possibile, ut aquae superiores verbo Dei suspensae sint, ne descendant? Ita. Dixit: affer mihi siphonem. Attulit. Imposuit ipsi laminam auri, & non subtitit aqua. Imposuit laminam argenti, nec subtitit aqua. Quam primum autem digitum orificio imposuit, aqua subtitit. Dixit ipsi: Digitumne tuum imponis? Respondit: quid sum ego, caro & sanguis, & digitus meus sistit aquas, quanto magis hoc facit digitus Dei? *Exod.* VIII. 19. XXXI. 18.

21. *Demosthenes* pro Cor. καθόπλισαν τὰς νεανίσκους ἀσπίσιν ὡ. *Æschines* c. Ctesiph. καθοπλίσας τῇδε τῇ πανοπλίᾳ. *Seneca* de Benefic. VI. 3. ista —— quae ferreis clauſtris cuſtoditis armati. *Diodor. S.* III.

19 τοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐ-
20 τοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ
21 βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰ-
22 ρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· Ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν,
23 τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. Ὁ μὴ
24 ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Ὅταν τὸ ἀκάθ-
αρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυ-
25 σιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει· Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει
26 σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεί-
27 νου χείρονα τῶν πρώτων. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ
φω-

Βεελζεβοὺλ] + τῷ CKLM 27. 33. 42. 45. 63. 71. 86. 106. Evang. 18. 19. + τῶν A.
δαιμονίων] δαιμόνων 38.
δαιμόνια] + ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· πῶς δύναται Σαλανᾶς Σαλανᾶν ἐκβάλλειν ADM 71. 73. 86. 106. Versio *Syra* posterior. *Æthiop.* καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς &c. K 4. 6. 8. 15. 50. 63. 74. ex emendatione. 76. Colb. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς &c. 49.
16. παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ] ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ AD 13. Versio *Syr.* ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν αὐτῷ 69.
17. εἰδὼς] ἰδὼν 59. Evang. 18. Codices *Latini.*
αὐτῶν τὰ διανοήματα] τὰ διανοήματα αὐτῶν A. Editio *Complut. Plant. Geneu.*
τὰ διανοήματα] τὰς ἐνθυμήσεις Evang. 2. αὐτοῖς] — A. Versio *Sax.*
ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα] διαμερισθεῖσα ἐφ' ἑαυτὴν A. Versio *Syr.*
διαμερισθεῖσα] μερισθεῖσα CM 44. 47. 60. 61. 67. 71. 106. Evang. 18. Editio *Complut.*
ἐρημοῦται] ἐρημωθήσεται 91. Versio *Vulg. Syr.* πίπτει] πεσεῖται D. Versio *Vulg. Syr.*
18. διεμερίσθη] ἐμερίσθη C 61. 80. Editio *Complut.* μερισθῇ 47. 52. 53. 95. πῶς] ὃ D.
λέγετε] + ὅτι E. ἀ Βεελζεβοὺλ ad Βεελζεβοὺλ] — Versio *Syra* posterior.
Βεελζεβοὺλ] + τῷ ἄρχοντι 73. + ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 106. a δαιμόνια ad δαιμόνια] — 56. 58. 61. 69.
19. οἱ] — AD.
ἐκβάλλουσι] ἐκβάλλουσι 1. 6. 9. 49. 52. Evang. 18. 19. ἐκβαλοῦσι 16. 40. Evang. 2. 7. 12. 13. 15. 17.
κριταὶ ὑμῶν αὐτοί] αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν AC 1. 69. Editio *Eraſmi* 1. αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ D. αὐτοὶ] — L.
20. δὲ] + ἐγὼ D 12. 16. 73. Versio *Copt. Marcion.* Θεοῦ] + ἐγὼ C 69. Verſ. *Syra* posterior cum asteriſco.
21. φυλάσσῃ] φυλάσσει D 9. 57. Evang. 19. Editio *Eraſmi, Colinaei.* φυλάττει Evang. 18. βλέπει 69.
τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν] τὴν αὐλὴν αὐτοῦ D. + φυλάσσων 69. 22. ἐπὰν] ἐὰν D 90.
ὁ] — D. αὐτοῦ primum] — D. ἐπελθὼν] προελθὼν 72. νικήσῃ αὐτὸν] — D. + καὶ 69.
αἴρει] αἴρῃ 33. ἐπεποίθει] πέποιθεν D.
σκῦλα] σκεύη K 4. 15. 27. 42. 53. 63. Versio *Syra* posterior, & editam in margine.
διαδίδωσιν] δίδωσιν 49. 71. 86. διαδώσει 1. Colb. Versio *Vulg. Armen.*
23. ab ἐμοῦ primo ad tertium] — 69. σκορπίζει] + μέ L 33.
24. ὅταν] + δὲ D 1. 106. Versio *Copt. Syra* posterior. Codices *Latini.* ἀπὸ] ἐκ 50.
δι' ἀνύδρων] διὰ τῶν ὕδρων D. ſed Verſ. *Latina:* per arida. ζητοῦν] ζητῶν 69.
εὑρίσκον] εὑρίσκων 42. 54. 69. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Ald.* + τότε 33. Versio *Copt. Syra* posterior.
25 ἐλθὸν] ἐλθὼν D 3. 61. 69. 72. 73. 74. Editio *Eraſmi* 1. *Complut. Aldi.*
εὑρίσκει] + σχολάζοντα καὶ 16. + σχολάζοντα GL 1. 13. 33. 69. 106. Verſ. *Copt. Syra* posterior, cum asteriſco.
καὶ posterius] — DL 76. Versio *Copt.* κεκοσμημένον] — Versio *Sax.* Codices *Latini.*
26. τότε] — D. παραλαμβάνει] λαμβάνει 65. + μεθ' ἑαυτοῦ C 69.
ἑπτὰ ἕτερα] ἄλλα ἑπτὰ D. ἕτερα ζ G. ἕτερα 57.
ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ] ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ ἑπτὰ 69. πνεύματα] — 61.
εἰσελθόντα] ἐλθόντα EGM 3. 11. 12. 44. 48. 49. 50. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 72. 73. 78. 83. Colb. probante *J. Millio* prol. 1431. ἐλθὼν 91. ἐκεῖ] D 33. γίνεται] γίνονται 56 58. 61.
27. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο Editio *Complut.* ἐγένετο 106. ἐπάρασά τις γυνὴ] γυνή τις ἐπάρασα D.

III. 70. τὴν δύναμιν περισήσαντα καθωπλισμένην τοῖς ἀλλοῖς. *Aboth Nathan* 29. R. Iſaac f. Pinehaſi dixit —— quicunque habet expoſitionem & non conſtitutionem, eſt fortis non armatus; Conſtitutionem & non expoſitionem, eſt debilis cum armis; habet utrumque, fortis eſt & armatus.

22. *Apoc.* XVII. 13. *Apollodor.* Biblioth. II. 1. ἐγχειρίδια διαδίδωσι ταῖς θυγατράσι. *Thucyd.* I. 76. εἰ ἀρχὴν διαδιδομένην ἐδεξάμεθα. *Dionyſ. Hal.* A. VI. 14. τοὺς αἰχμαλώτους φυλάττεσθαι διαδοὺς. *Plato* de Rep. I. λαμπάδια ἔχοντες διαδώσουσιν ἀλλήλοις. diſtribuit. *Xenoph.* Cyrop. I. *Lex. MS.* Pſalm. σκῦλα, πραῒδαν τὰ τῶν ζώντων· τῶν δὲ ἀποθανόντων λάφυρα.

26. *Apoc.* II. 19. 2. *Pet.* II. 20.

27. ἐπάρασα] *Act.* II. 14. XIV. 11. XXII. 22. *Demoſth.* pro Coron. ἐπάρας τὴν φωνὴν καὶ γιγνθὼς καὶ λαρυγγίζων. de falſat. legat. ἂν ἔτως φυλάττητε αὐτὸν, ἐχ' ἕξει τι λέγειν, ἀλλὰ τηνάλλως ἐνταῦθα ἐπαρεῖ τὴν φωνὴν, καὶ πεφωνασκηκὼς ἔσαι. inf. XVII. 13. *Jud.* IX. 7. *Horat.* A. P. 93. Interdum tamen & vocem comoedia tollit. *Philoſtratus* V. Apollon V. 33. καὶ τὴν φωνὴν ἐπάρας, παρ' ὃ εἰώθει, ἔφη.

Od. ζ. 154. Τρὶς μάκαρες μὲν σοίγε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ, Τρὶς μάκαρες δὲ κασίγνητοι. *Petronius* 94. O felicem, inquiunt, matrem tuam, quae te talem peperit! *Terentius* Andr. I. 1. 68. Uno ore omnes omnia bona de me dicere, & laudare fortunas meas, qui gnatum habeam tali ingenio praeditum. *Donatus.* Unde ait: felix nati pietate. Et Plautus: fortunatus, qui illum eduxit ſibi. *Xenophon* H.

φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς 28
ἐθήλασας. Αὐτὸς δὲ εἶπε· Μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ φυ- 28
λάσσοντες αὐτόν. Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν· Ἡ γενεὰ αὕτη πονη- 29
ρά ἐστι· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προ-
φήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ- 30
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύ- 31
της, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶν-
τος· καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς 32
γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ,
πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, εἰς κρυπτὴν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, 33
ἀλλὰ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. Ὁ λύχνος τοῦ 34
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου
φω-

φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου φωνὴν 1. ab εἶπεν ad εἶπε] ⌐ 12.
μαστοὶ] μασθοὶ D 61. 68. 71. 28. αὐτὸς] ὁ D. καὶ αὐτὸς C. μενοῦνγε] μενοῦν AL 42.
φυλάσσοντες] ποιοῦντες Versio *Syra* posterior, & editam habet in margine. *Marcion.*
αὐτὸν] — ACDL 3. 9. 33. 42. 87. Codices *Latini.* Versio *Armen. Syra* posterior, *Arab. Marcion. Tertullian.* probante *J. A. Bengelio.*
29. αὕτη] + γενεὰ ADL 1. 7. 33. 60. 69. Evang. 24. Versio *Vulg. Copt. Armen. Syra* posterior cum asteriſco.
σημεῖον ad σημεῖον] — 72. ab εἰ μὴ ad ὧδε com. 32.] — *Marcion* t. Epiph.
ἐπιζητεῖ] ζητεῖ AL 7. 60. 63. Colb. Evang. 2. 18. 19. Editio *Eraſmi, Colinaei.* Codices *Latini.*
Ἰωνᾶ] Ἰωάνου 1. a prima manu, & Ἰώνου ex emendatione. Ἰωανᾶ 69.
τοῦ προφήτου] DL. Verſio *Sax. Copt, Armen.* Codices *Latini.* probante *Bengelio.* & *Millio* prol. 1404.
30. σημεῖον τοῖς Νινευίταις] τοῖς Νινευίταις σημεῖον G. Νινευίταις] Νινεύταις D. καὶ] — Editio *Eraſmi* 1.
οὕτως] + σημεῖον 60. Evang. 18. 19. + καὶ καθὼς Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἐγένετο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ γῇ D. 31. ἐν τῇ κρίσει] — F.
μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν] καὶ κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην 28.
τῶν ἀνδρῶν] — C. 52. 95. ἀνδρῶν 69. αὐτὴν] αὐτὸν 90.
Σολομῶντος] Σολομῶνος ADEGH. 1. 2. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 44. 69. 72. 73. 74. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Eraſmi. Colinaei.* bis. *Geneu.* a Σολομῶνος ad Σολομῶνος] — 69.
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε] — 59. πλεῖον] πλέον D. 32.] — D. ἄνδρες] ⊕ ἄνδρες 38.
Νινευῖται] Νινευίται ACLM 1. 16. 36. 37. 40. 42. 45. 47. 51. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 68. 69. 70. 71. 73. 74. 89. 90. 91. Colb. 106. Evang. 17. 18. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr.* prior, & posterior in margine. ἀναστήσονται] ϛήσονται 73.
μετὰ] + τῶν ἀνδρῶν M. 67. 73. τῆς γενεᾶς ταύτης] τῶν ἀνδρῶν τούτων 28. εἰς] — 44.
33. δὲ] — D. 1. 33. 53. 57. 60. 72 73. Editio *Eraſmi.* Verſio *Syr.*
λύχνον] λύχνου Editio *Eraſmi, Colinaei.* ἅψας] + καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ 28.
κρυπτὴν] κρυπτὸν 1. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi, Stephani* 2. 3. *Bezae. Theophylactus* MS. prob. *H. Grotio.*
οὐδὲ] καὶ 90. ἢ 74. Evang. 2. οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον] — L 1. 69. Colb.
ὑπὸ] ἐπὶ 2. τὸ φέγγος βλέπωσιν] βλέπωσι τὸ φέγγος 44. βλέπωσι τὸ φῶς 69.
φέγγος] φῶς CD 1. 13. 33. 40. 49. 51. 53. 57. 59. 74. 89. 90. Editio *Eraſmi, Colinaei. Theophylactus.*
34. σώματός] + σου D. Verſio *Vulg. Syr.* ὀφθαλμός prius] + σου ACDM Verſio *Copt. Vulg. Syr.* Cod. *Lat.*

Graec. IV. . ὥστε μακαρίζεσθαι αὐτῶν τὴν μητέρα, ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὧν ἔτεκεν ὁ μὲν κατὰ γῆν τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ὁ δὲ κατὰ θάλασσαν τὰς ναῦς καὶ τὰ νεώρια ἥρπασε. *Chagiga* f. 14. 2. Beatus es Abraham pater noſter, quod R. Eleazar f. Arach e lumbis tuis egreſſus eſt — beati vos, & beata illa, quae vos peperit! *Schemoth R.* XLV. Quicunque vidit Moſen, dixit: Beata, quae peperit illum! ad *Exod.* XXXIII. 8. *Il.* ε. 38. ὄν τινα γαστέρι μήτηρ κὰρον ἰόντα φέροι. *Schol. MS.* ὃν ἐν γαστρὶ ἡ μήτηρ νέον ὄντα βαστάζει. *Auſonius* de matre Auguſti 7. Ante omnes alias felix tamen hoc ego dicar, ſive Deum peperi femina, ſive virum. *Ovid.* Metan. IV. 320. Puer o digniſſime credi Eſſe Deus, ſeu tu Deus es — ſive es mortalis: qui te genuere beati, Et frater felix, & fortunata profecto, ſi qua tibi ſoror eſt, & quae dedit ubera nutrix; Sed longe cunctis longeque potentior illis, ſi qua tibi ſponſa eſt, ſi quam dignabere taeda. *Muſaeus* 138. de Herone. ὄλβιος ὅς σε φύτευσε, καὶ ὄλβιος, ἣ τέκε μήτηρ, Γαστήρ τ' ἣ σ' ἐλόχευσε μακαρτάτη. *Æneid.* I. 606. Dido Æneae: qui tanti talem genuere parentes? *Ariſtophanes* Veſp. 1503. ὦ μακάριε τῆς ὑπαιδίας. *Euripp.* Jon. 308. Σὺ δ' εἴ τις; ὡς σου τὴν τεκοῦσαν ὄλβισα. Hecub. 424. ὦ τέρνα, μασθεὶς', οἳ μ' ἐθρέψαθ' ἡδέως. Hercul. fur. 493. ὀλλυμαι δ' ἐγὼ, Ἣ πρὶν μακαρία δῖα σ' ἐκλῃζόμην βροτοῖς. *Pirke Aboth* II. 8. R. Jochanan narrabat laudes diſcipulorum ſuorum: R. Joſua f. Hananiae, beata ejus genetrix אשרי יולדתו, *Peſikta R.* f. 63. 2. Iſraëlitae dicent: felix hora, qua creatus eſt! felix venter ex quo prodiit אשרי הבטן שממנו יצא.

28. Μενοῦνγε] Verſio *Vulg.* quinimmo. Codices *Latini:* quippini. Codex D. etiam. *Gloſſarium:* immo. μᾶλλον, μὴν ἦν, καὶ μήν. *Etymol.* μενοῦνγε ἐκ τριῶν συνδέσμων, καὶ σημαίνει τὸ ἀληθὲς. & ἤτοι ἀντὶ τοῦ μὲν ποιητικῶς. Διαφέρει δὲ τοῦ μὲν, ὅτι τὸ μὲν ἤτοι κατ' ἀρχὴν τίθεται, ὁ δὲ μὲν ἐχὶ, ἀλλὰ παρέπεται. *Phrynichus* p. 150. Μὲν οὖν τοῦτο πράξω. τίς ἀνάσχοιτο ἂν οὕτω συντάττοντός τινος ἐν ἀρχῇ λόγου; οἱ γὰρ δόκιμοι τὸ μὲν οὖν ὑποτάσσονται, ἐγὼ μὲν οὖν, λέγοντες· τὰ καλὰ μὲν οὖν, καὶ τὰ μὲν οὖν πράγματα. *Theophylactus* Simocatta II. 7. Τοιγαροῦν ἀνὰ ταύτας τὰς ὑπογείους καταγωγὰς ἡ σωτηρία τέως σφισιν αὐτοῖς ἀποθησαυρίζετο. Μενοῦνγε καὶ ἄρτους καὶ μάζας ἐν τοῖς κοιλώμασιν ἐταμιεύσαντο. 16. Μενοῦνγε τῇ Βερόῃ προσπίπτει. III. 12. Μενοῦνγε χοσρόης ἐπὶ τὴν λι-

γο-

35 φωτεινόν ἐστιν· ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. Σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ
36 ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινὸν,
37 ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. Ἐν δὲ τῷ
λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.
39 Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. Εἶπε δὲ ὁ
Κύριος πρὸς αὐτόν· Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος κα-
40 θαρίζετε· τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. Ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ
41 ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ, πάντα καθα-
42 ρὰ ὑμῖν ἐστιν. Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ
πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. ταῦτα
43 ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρω-
το-

ἐστιν] — L Verſio *Vulg.* ᾖ D. ᾖ] — D. 47. 64. 66.
καὶ ὅλον] πᾶν D. καὶ 34. 39. ὅλον C. 16. 35. 44. 47. 56. 58. 61. 62. 63. 64. 69. 83. 86. Evang. 14. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1459. σὺ φωτεινὸν] φωτεινὸν 1. ἐστιν] ἔσται KLM. 1. 2. 4. 13. 28. 42. 59. 61. 63. 64. 71. 86. Evang. 17. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Vulg. Syr.* ἐπὰν] ἐπειδὰν 11. 49. 106. ὅταν D. 2. Editio *Eraſmi* 1. καὶ τὸ] καὶ ὅλον τὸ 1. 28. καὶ 72. σκοτεινὸν] ἐστιν σκοτεινὸν ἐστιν D. + ἐστιν 3. 53. 73. 76. Evang. 14. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Aldi, Colinaei, Bogardi.* ἔσται 2. ex emendatione. 4. 6. Colb. duo. 42. 47. 48. 49. 56. 58. 59. 62. 65. 66. 67. 68. 71. 78. 86. 95. 106. Evang. 17. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Vulg. Syr.* prior, & poſterior cum aſteriſco, *Armen.*
35.] — 57. 35. 36.] εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον; D.
36. μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινὸν] — 73. τι] — C.
τι μέρος] μέρος τι A 1. 69. Verſio *Syr.* φωτίζῃ] φωτίζει E. 69. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.*
37. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν] ἐδεήθη δὲ αὐτοῦ D. Verſio *Sax.*
ἠρώτα] αὐτὸν ἠρωτᾶ A. ἠρωτᾶ 71. αὐτὸν ταῦτα ἠρώτα 1. 16. 37. 60. 69. Evang. 18. 19.
Φαρισαῖος τις] τις Φαρισαῖος D. τις] — L. 1. 69. Verſio *Copt.* ὅπως] ἵνα D.
παρ' αὐτῷ] μετ' αὐτοῦ D Codices *Latini.* + καὶ 69.
εἰσελθὼν δὲ] ἐλθὼν δὲ 66. + εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου 69. 74. Evang. 19.
δὲ poſterius] — 69. ἀνέπεσεν] ἀνεκλίθη 69.
38. ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι] ἤρξατο διακρινόμενος ἐν ἑαυτῷ λέγειν διατί D. Codices *Latini.* Verſio *Vulg.* retractabat penes ſe. *Marcion.* probante *J. Millio* prol. 420. 291. πρῶτον ἐβαπτίσθη] πρόσβαπτίσθη 49. πρότερον ἐβαπτίσθη 69.
πρὸ] — 69. 39. κύριος] Ἰησοῦς 16. 57. Evang. 2. Verſio *Syr. Æthiop.*
Φαρισαῖοι] + ὑποκριταὶ D. καὶ prius] — 71. ἔσωθεν] ἐντὸς 95. + τοῦ ποτηρίου 69.
40. ἔξωθεν] ἔσωθεν CD Verſio *Sax.* Codices *Latini. Tit. Boſtr,* c. Manich. III. ut ex diſputatione ejus colligitur. ἔσωθεν] ἔξωθεν CD. Verſio *Sax.* Codices *Latini, Titus.*
41. ἐνόντα] + πάντα 4. 5. 6. 27. 68. ὄντα L. πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν] ὑμῖν ἅπαντα καθαρὰ ἔσται 69.
ὑμῖν ἐστιν] ἔσται ὑμῖν D. ὑμῖν ἔσται 1. 7. Colb. Evang. 18. *Marcion.* 42. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
ὅτι] οὐαὶ Verſio *Vulg.* probante *T. Beza.* καὶ τὸ] + ἄνηθον καὶ τὸ 69. καὶ 3.
καὶ πᾶν λάχανον] — 68. κρισιν] κλῆσιν *Marcion* ap. Epiphanium & *Tertull.* l. IV. c. Marc.
ταῦτα] + δὲ CKL 7. 29. 49. 57. 63. 69. 71. 86. Ev. 18. 19. Verſio *Vulg. Syr.* prior & poſterior cum aſteriſco, *Copt.*
ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι] — D Codices *Latini.*
ἀφιέναι] παραφιέναι A. ἀφεῖναι 57. παρεῖναι L. 13. 43. τοῖς Φαρισαίοις] Φαρισαῖοι D. Codices *Lat.*

γομένην ἱερὰν πόλιν ἀφίκετο. V. 1. μανθάνω ὁ Σολχάνης προσέταττε. VIII. 13. Μανθάνεται. *Rom.* IX. 20. *Ariſtoteles* de Poët. 22. μανθάνω φαίνεσθαι. *Salmaſius* de L. Helleniſt. p. 108. In principio orationis poſitum σόλοικον eſſe conſtat, atque ita traditur a Criticis. Non minoris enim eſt vitii ita ſcribere: μανθάνω τοῦτο πράξω, quam ſi quis Latine diceret: Autem ego ſic faciam, pro ego autem ſic faciam. *Schol. Ariſtoph.* Plut. 287. τὸ μὲν οὖν, ἀντὶ τοῦ δὲ. *Iſocrates* Areopag. περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ πρότερον εἰρήκαμεν καὶ ἐροῦμεν. *Xenoph.* Paed. εἰ μὲν οὖν αὐτὸς ἀφηγεῖτο. *Ælian.* V. H. III. 23. καλὰ μὲν οὖν ἀλεξάνδρῳ τὰ ἐπὶ Γρανίκῳ. *Thucyd.* IV. 76. ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκεύαζετο· ὁ δὲ Ἱπποκράτης. *Arrianus Epict.* I. 22. ὁ μὲν λέγει· ἃ χρὴ ἀποδιδόναι με τὴν χρυσηΐδα τῷ πατρὶ, ὁ δὲ λέγει, δεῖ μὲν οὖν. *Libanius* Epiſt. 989. Δέδεικται μὲν οὖν μόνος ἅτος ὁ λόγος, πεποίηνται δὲ πολλοὶ. *Dionyſ.* A. II. 32. αἱ μὲν οὖν αὐτὸ τὸ πραχθὲν δι' ὀργὴν ἐλάμβανον, αἱ δὲ —— μετρίως αὐτὸ ἔφερον. *Longus* Paſtoral. IV. ἃ ταῦτα ἡμεῖς συνεθήκαμεν ἰδίᾳ παιδί; —— ἐκ ἄλλα μὲν οὖν, ἀλλὰ ταῦτα. Non alia ſane. *Schol.* Cod. 46. μανθάνω, ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς.

39. νῦν] Nunc quidem hypocriſis vobis autoritatem & turpe lucrum affert, poſtea vero male vobis erit, comm. 42. & ſupra VI. 21.

40. 1 *Cor.* VI. 20. 2 *Cor.* VII. 1.

41. *Suidas.* ἐνὸν, δυνατὸν, ἢ ἐνυπάρχον· οἱ δὲ, οἷα δήπου θυσίαν λιτὴν, ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ παρόντων προσαχθεῖσαν αὐτοῖς, ἐπαινοῦντες. *Thucyd.* IV. 57. τήν τε πόλιν κατέκαυσαν, καὶ τὰ ἐνόντα ἐξεπόρθησαν. *Dionyſ. Hal.* I. 46. τοῦ δὲ στρατιωτικοῦ τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν ἐξιόντων ἔταξε, ὡς ἀσφαλής τε καὶ ἀπαλαιπώρητος ἐκ τῶν ἐνόντων φυγὴ αὐτοῖς γένοιτο. *Appian.* B. C. III. 944. ὁπλισαμένους δὲ ἐκ τῶν ἐνόντων, τοὺς νόμους τοῖς ἐπιοῦσι προτείνειν. V. 1154. τοὺς τραυματίας ἐθεράπευε, καὶ τοὺς ἐκνέοντας ἐνέδυε, καὶ ὅπλιζεν ἑτέροις ὅπλοις, καὶ τὸν στόλον ἅπαντα ἐκ τῶν ἐνόντων ἀνελάμβανε. *Lucian.* Phalaris I. ἐμαυτῷ δ' ἐκ τῶν ἐνόντων τὴν ἐς τὸ ἐπιὸν ἀσφάλειαν παρασχεῖν. *Dionyſ. Hal.* A. I. 47. δεξάμενος δὲ ταῦτα Αἰνείας, καὶ νομίσας ἐκ τῶν ἐνόντων κράτιστα εἶναι. *Plato* Phaed. γέλωτα ὀφλήσειν —— φειδόμενος ὀβολοῦ ἕτι ἐνόντος. *Lyſias* c. Eratoſth. 30. εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον, τὴν κιβωτὸν ἀνοίγνυμι. Πείσων δὲ αἰσθόμενος εἰσέρχεται, καὶ ἰδὼν τὰ ἐνόντα καλεῖ τῶν ὑπηρετῶν δύο, καὶ τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ λαβεῖν ἐκέλευσεν.

42. inf. XV. 29. *Dionyſ.* A. I. 58. παρελθὼν τὴν ἁπάντων ἀνθρώπων δικαίωσιν αἰσχίον καὶ καλλίον ἠξίωσε βίαν

τοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμ- 44
ματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ
περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν. Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ· Διδάσκαλε, 45
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. Ὁ δὲ εἶπε· Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζε- 46
τε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύε-
τε τοῖς φορτίοις. Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες 47
ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· 48
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ τοῦτο 49
καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας, καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν
ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν· Ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνό- 50
με-

ἀγοραῖς] + καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις D. 64. 66. in ora. Codices *Latini*. + καὶ τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις C. καὶ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις 13. 69.

44. γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί] — CL 1. 33. Versio *Vulg. Copt. Armen. Marcion.* probante *H. Grotio. J. Millio* prol. 423. & *J. A. Bengelio.* ὑποκριταί] — D.

ὡς τὰ] — D. Codices *Latini. Lucifer* 2. τὰ posterius] — D.

οἱ posterius] — AD 1.3.9.10.11.44.69.72.73.74.83.86.90. Edit. *Complut. Erasmi. Colinaei, Bogardi. Beng. Theophyl.*

περιπατοῦντες ἐπάνω] ἐπάνω περιπατοῦντες D. περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω Editio *Colinaei.* περιπατεῖσιν ἐπάνω ℭ 106.

45. καὶ] — 59. 46. τοῖς νομικοῖς καὶ] καὶ τοῖς νομικοῖς D.

τοὺς ἀνθρώπους] τοῖς ἀνθρώποις 56. 58. 71. 95. Colb. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. in margine.

φορτία] + βαρέα καὶ C. 28. 40. 51. 53. 74. 76. 90. Versio *Syra* posterior in margine.

δυσβάστακτα] δυσβαστάκτατα D. a prima manu. ἑνὶ] ἐπὶ 1. τῶν δακτύλων] τῷ δακτύλῳ 71.

τοῖς φορτίοις] — D. Codices *Latini.* 47. οἱ δὲ πατέρες] ℭ οἱ πατέρες C. *Marcion. Epiphanius.*

αὐτοὺς] ad sequentia, commate praeposito, refert D. 48. μαρτυρεῖτε] μάρτυρες ἐστε L *Origenes* c. Cels.

καὶ] ὅτι 57. 61. 69. Versio *Vulg.* ℭ συνευδοκεῖτε] μὴ συνευδοκεῖν D Codices *Latini.*

ὑμῶν] + οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν 69. αὐτοὶ] ἐκεῖνοι 74. ex emendatione.

οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα] τὰς τάφους αὐτῶν οἰκοδομεῖτε 69.

αὐτῶν τὰ μνημεῖα] — DL Codices *Latini.* τὰς τάφους αὐτῶν 1. *Lucifer.* αὐτῶν τοὺς τάφους 13.

49. ℭ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· ἀποστελῶ] ἀποστέλλω D Cod. *Latini. Lucifer* 2. 49.50.51.] — *Marcion* ap. Epiph.

ἀποστόλους ℭ ἐξ αὐτῶν] — 60. ἀποστόλους, ἐξ αὐτῶν AK. 1. 42. 63. 69.

ἀποκτενοῦσι ℭ ἐκδιώξουσι] ἐκδιώξουσι ℭ ἀποκτενοῦσι Versio *Syr.*

ἐκδιώξουσι] διώξουσι 1. 33. 51. 80. 90. Evang. 19. Editio *Erasmi, Colinaei. Theophylactus.*

50. ἐκζητηθῇ] ἐκδικηθῇ L 47.54.58.61. ἐκχυνόμενον] ἐκχυνόμενον ACD 1. Edit. *Erasmi.* ἐκκεχυμένον 33.69.

ἀπὸ τοῦ] ἕως τοῦ D. ἀπὸ ad ἀπὸ] — 69. 51. ἀπὸ τοῦ] ἀπὸ CD.

Ἄβελ] + τοῦ δικαίου KM 4. 5. 6. 42. 56. in ora. 58. in ora. 61. 63 71. 106. Versio *Syra* posterior in asteriſco. *Arab.*

ἕως τοῦ] ἕως D. 1. Ζαχαρίου] + υἱοῦ Βαραχίου D 73. Versio *Copt. Arab.*

τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ] ὃν ἐφόνευσαν ἀνὰ μέσον D Codices *Latini.* ἀπολομένου] ἀπωλομένου Edit. *Erasmi* 1.2.

οἴκου] ναοῦ D. 14. 60. Versio *Vulg. Sax. Syr.* ὑμῶν] + ὅτι 69. 52. γράμματος] ἱερογράμματος D. Cod. *Lat.*

βίαν προσφέρων τὰ αὐτὰ λαμβάνειν.

44. *Moeris.* Ἰσασιν ἀττικῶς· οἴδασιν κοινῶς. *Act.* XXVI. 4. *Thomas.* Ἴσασιν, ὡς οἴδασιν. *Jo.* X. 5. XV. 21. XVIII. 21. *Jud.* 10. inf. XXIII. 34.

Joſ. A. XVIII. 2. 3. de Tiberiade. οἰδὼς παράνομον τὸν οἰκισμὸν ὄντα, καὶ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίοις πατρίων, διὰ τὸ ἐπὶ μνήμασιν, ἃ πολλὰ τῇδε ἦν, ἀνηρημένοις τὴν ἴδρυσιν τιβεριάδι γενέσθαι· μιαρὰς δὲ ἐπὶ ζ. ἡμέρας εἶναι τὰς οἰκήτορας εἰσαγορεύει ἡμῖν τὸ νόμιμον. *Theophraſt.* Charact. 16. de ſuperſtitioſo. ὅτε ἐπιβῆναι μνήματι, ὅτε ἐπὶ νεκρὸν ἐλθεῖν, ὅτε ἐπὶ λέχει. *Lucanus* VIII. 805. Cinerumque tuorum, Magne, metu nullas Nili calcemus arenas. *Servius* ad Æneid. III. 64. Moris Romani fuerat, ramum cupreſſi ante domum funeſtam poni: ne quisquam Pontifex per ignorantiam pollueretur ingreſſus. *Gellius* X. 5. locum, in quo buſtum eſt, nunquam ingreditur: mortuum nunquam attingit. *Arnobius* VI. Quid quod multa ex his templa, quae tholis ſunt aureis & ſublimibus elata faſtigiis, autorum conſcriptionibus comprobantur contegere cineres atque oſſa, & functorum eſſe corporum ſepulturas?

46. προσψαύετε] *Varinus* ἅπτεσθαι ὁρισόν ἐστι· τὸ δὲ προσάπτεσθαι ἧττον τοῦ ἅπτεσθαι. τὸ γὰρ προσάπτεσθαι ἀντὶ τοῦ ἐσκεμμένως πως καὶ ἀκροθιγῶς ἅπτεσθαι, καὶ οἷονεὶ ἄκροις δακτύλοις ἅπτεσθαι δηλοῖ. ὥσπερ καὶ ψαύειν καὶ προσψαύειν, καὶ ἐγγίζειν καὶ προσεγγίζειν.

49. 1. *Theſſ.* II. 15. *Pollux* VIII. 70. φεύγειν, φυγαδευθῆναι, διωχθῆναι· Ὑπερίδης δὲ καὶ ἐξελαθῆναι λέγει, καὶ Δείναρχος ἐξελάσαι. Scil. τινας, ut XXI. 16.

50. *Pſal.* IX. 13. *Ezech.* XXXIII. 6.

53. δεινῶς] *Ariſtides* VII. 1. δεινότης δὲ γίνεται κατὰ γνώμην μοναχῶς· εἰ δέ τις κατ' ἄλλο τι οἴεται, πλεῖον διαμαρτάνει· δεινότης δὲ ἐστιν, ὅταν τις πόρρωθεν χρήσιμόν τι ἑαυτῷ προδιοικῆται, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀρποκράτους Δημοσθένης βουλόμενος δεῖξαι —— πόρρωθεν λαβὼν κατασκευάζει —— Δεινότης δὲ ἐστι καὶ τὸ, πρὶν θεῖναι, ἀναλεῖν τι πόρρωθεν ἀντιπίπτον αὐτῷ —— τοῦτον τὸν τρόπον προδιοικησάμενος τὰ περὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ὧν προάγει καὶ αὐτὸς τὸν πρότασιν ἐπὶ προδιωκισμένῃ τῇ λύσει.

54. *Suidas.* ἀποσωματίζειν, ἀπὸ μνήμης λέγειν, καὶ ἀπὸ σώματος, ἄνευ γραμμάτων. Φιλήμων νεμομένοι, ἀπὸ σώματος ἅπαντ', ἐὰν βούλησθε, ἐρῶ. —— καὶ ἀποσωματίζειν φασὶ τὸν διδάσκαλον, ὅταν κελεύει τὸν παῖδα λέγειν ἄτερ ἀπὸ σώματος. *Pollux* II. 102. ἀποσωματίζεσθαι δὲ τὸ παῖδας Πλάτων που λέγει, ἤγουν ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐρωτᾶσθαι τὰ μαθήματα, ὡς ἀπὸ σώματος λέγειν τὸ αὐτὸ· καὶ ἀποσωματίζεσθαι. λέγεται δὲ τι καὶ ἀπὸ σώματος εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἀγράφου λόγου. *Heſychius.* ἀποσωματίζειν, ἀπὸ μνήμης ἀξιῶν λέγειν. *Lex. Dionyſii MS.* ἀποσωμάτισιν, ἀπιφθίγξατο. *Xenophon* Sympoſ. δυναίμην ἂν Ἰλιάδα ὅλην καὶ ὀδυσσείαν ἀπὸ σώματος εἰπεῖν. *Cyrilli Lex.* ἀποσωματίζω, dicto. *Plato* Euthydem. ὁπότε ἀποσωματίζοι ὑμῶν ὁ γραμματιστὴς, πότεροι ἡμάνθανον τῶν παίδων τὰ ἀποσωματιζόμενα, οἱ σοφοὶ ἢ οἱ ἀμαθεῖς; & Theaetet. ἆρα τινες ἦσαν οἱ λόγοι, ἔχοις ἂν διηγήσασθαι. Οὔ, μὰ τὸν

51 μενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τ γενεᾶς ταύτης, Ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ, ἕως
τοῦ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου· ναὶ λέγω
52 ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τ γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν
53 κλεῖδα τ γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. Λέγοντος
αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ
54 ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων· Ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, — καὶ ζητοῦντες θηρεῦσαί
τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

1 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τ μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο
λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τ ζύμης τ
2 Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-
ται·

κλεῖδα] κλεῖν D.
αὐτοὶ] + γὰρ M. 29. 71.
εἰσερχομένους] εἰσπορευομένους D.
γνώσεως] + ἐν D 69. Colb. Codices *Latini*.
εἰσήλθετε] εἰσήλθατε ACDELM 48. Evang. 17. 19.
ἐκωλύσατε] κωλύετε G.
53. λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς] κἀκεῖθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ CL 33. Verſio *Copt.* Codices *Lat. Syra* poſterior in margine, & addit ἔλεγε ταῦτα πρὸς αὐτούς. ℰ 69. αὐτοῦ] — D 64.
αὐτοὺς] + ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ D Codices *Lat.* Verſio *Armen. Syra* poſterior in margine, & addit κατηχούμενοι ℰ.
γραμματεῖς ℰ οἱ Φαρισαῖοι] Φαρισαῖοι ℰ οἱ νομικοὶ D. νομικοὶ ℰ οἱ Φαρισαῖοι 1. Editio *Eraſmi. Aldi, Colinaei.* Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἐνέχειν] ἔχειν D 14. ἀνέχειν 48. συνέχειν H. 6. 11. 15. 35. 46. 47. 55. 56. 58. 61. 62. 66. 68. 80. 83. 88. Evang. 14. Editio *Complut.* + αὐτῷ 1. 64. ἐνέχειν ℰ] — 63.
ἀποστοματίζειν αὐτὸν] συμβάλλειν αὐτῷ D. 69. Codices *Latini.* ἀποστομίζειν αὐτὸν L 5. 44. 46. 52. 57. 64. 80. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* ἐπιστομίζειν 67. Cod. teſte *Euthymio.* Verſio *Vulg.* περὶ πλείονων] ſequentibus jungit 90. Verſio *Syr.*
54.] ζητοῦντες ἀφορμήν τινα λαβεῖν αὐτοῦ, ἵνα εὕρωσιν κατηγορῆσαι αὐτοῦ D. αὐτὸν] αὐτῷ 56. 58. 106.
ℰ] — ACEGHKLM. 1. 2. 3. 9. 10. 12. Colb. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 42. 44. 45. 48. 49. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Ev. 14. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Bogardi.* Verſio *Syra, Copt.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1346.
ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ] — L. Verſio *Copt.* ζητοῦντες] — L. 1. Verſio *Copt.* τι] — 67. κατηγορήσωσιν] κατηγορήσουσιν A. Evang. 19.
1. ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τ μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους] πολλῶν δὲ ὄχλων συνωθιζομένων κύκλῳ, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους συνπίγειν D. πολλῶν δὲ μυριάδων συναχθεισῶν κύκλῳ Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν] συνιεμένων δὲ 69. Verſio *Vulg.* τ prius] + πολλῶν 74. ex emendatione.
ἤρξατο] + δὲ 69. αὐτοῦ] — D.
πρῶτον] — Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 425. antecedentibus jungunt ACDE 1. 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 63. 71. 72. 82. 83. 86. 90. Evang. 14. Editio *Eraſmi* 1. *Stephani, Bengelii.*
ἑαυτοῖς] — *J. Millius* l. c. τ Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις] ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις τ Φαρισαίων L.
2. δὲ] γὰρ D. Codices *Latini.* — 69. οὐκ ἀποκαλυφθήσεται] ὃ φανερωθήσεται D.

τὸν Δία, ἐκεῖ ἤτωγε ἀπὸ σώματος, ἀλλ' ἐγραψάμην. *Dio Chryſ.* XXXVI. p. 439. D. τὴν Ἰλιάδα ὀλίγα πάντες ἴσασιν ἀπὸ σώματος. *Themiſtius* O. II. p. 33. ἀλλά μοι ἀποστοματίζοντα τὴν Πλάτωνος ῥῆσιν. VII. p. 93. εἰ μὴ τὰ Πλάτωνος ἀποστοματίζεις. XX. p. 238. ὅσοι τοὺς μὲν λόγους — ἀποστοματίζουσιν ἱκανῶς, τοὺς ὑπὸ σοφίας παραγγελλομένους, τῶν δὲ ἔργων ἀμελοῦσιν. *Euſtathius* Il. 6. p. 199. 49. Πορφύριος — ἴσως καὶ ὅτι νόμους τινες ἐξέθεντο, ἀποστοματίζειν τοὺς παιδευομένους τὸν ὁμήρου κατάλογον. *Stephanus* in Geraſta. ἐξ αὐτῆς — Πλάτων νομικὸς ῥήτωρ, πᾶσαν παίδευσιν ὡς μίαν ἀποστοματίζων. *Libanius* D. XXIX. p. 650. D. ἀλλ' ἐκ ἔγραψε μὲν, ἐδ' ἀνέγνω, εἶπε δὲ ἀπὸ σώματος. *Plut.* Theſeus p. 11. B. τοῦτο δὲ καὶ Σίβυλλαν ὕστερον ἀποστοματίσαι πρὸς τὴν πόλιν ἱστοροῦσιν ἀναφθεγξαμένην· ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δὲ τοι ἐ θέμις ἐστί. Solon. p. 82. C. ἐλέγεια δὲ κρύφα συνθεὶς καὶ μελετήσας, ὥστε λέγειν ἀπὸ σώματος. Themiſtocl. p. 114. C. ἑκάστῳ τῶν πολιτῶν τὸ νόμιμα λέγων ἀπὸ σώματος. Sympoſ. VII. 8. τούτων τῶν δραματικῶν τὰς ἐλαφροτάτας ἐκδιδάσκονται παῖδες, ὥστε ἀπὸ σώματος λέγειν. *Ariſtoteles* de reprehenſ. Sophiſt. I. 3. τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοὶ. *Lucian.* Dial. Mort. *Alex.* & Annib. XII. 3. Schol. ἐφρόνει γὰρ ἀλέξανδρος μέγα, ἐπὶ τῷ ἀπὸ σώματος προφέρειν τὴν Ἰλιάδα. *Greg. Nazianzenus* in MS. Baſilienſi τὸν περὶ υἱῆ δεύτερον ἀποστοματίζει. & XXII. ἔνθα δὴ ὁ θεόλογος ἀπεστομάτισε τὸ· θερμὸς ὁ ζῆλος. & 24. ὑπνώκα ἀπεστομάτισε· πάλιν ἐπ' ἐμοὶ χρίσμα. *Ariſtides* in Cyzicum I. p. 236. ὡς ἐκ οἶδ' ὅθ' τινα τρόπον, αὐτοσχεδιάζω, πλὴν ὅσον ἐκ ἀπὸ σώματος παντελῶς, ἀλλὰ γράφων ἔτι. *Athenaeus* IV. p. 164. A. ἢ ὡς μαγειρικὰ σκεύη καταλέγειν μαθησόμενοι, ἢ τὸν ἀθηναγόρου κεφαλίωνα ἀποστοματιοῦντες. & VIII. p. 359. E. ὁ Πλάταρχος ἔφη, ῥοδιακὴν εἶναι λεγομένην ἱστορίαν, ἣν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποστοματίζειν ἐ δύνασθαι, τῷ πάνυ πρὸ πολλοῦ ἐντετυχηκέναι τῷ ταῦτα παρέχοντι βιβλίῳ. Coeperunt, quae ab ipſo de pluribus capitibus differente audiverant, memoriter recitare, inf. XXII. 71.

54. *Act.* XXIII. 21. *Plut.* Fabio p. 185. E. ἐνεδρεύων αὐτὸν ὑπὸ τὴν πόλιν.

Plato Euthydem. Κἀγὼ ἔγνων αὐτὸν, ὅτι μοι χαλεπαίνοι διατέλοντι τὰ λεγόμενα, βουλόμενος μοι θηρεῦσαι. & Gorgia. ἐκ αἰσχύνῃ τηλικοῦτος ὢν ὀνόματα θηρεύων, καὶ, ἐὰν τις ῥήματι ἁμάρτῃ, ἔρμαιον τοῦτο ποιούμενος. de Rep. VII. παραβάλλοντες τὰ ὦτα, οἷον ἐκ γειτόνων φωνὴν θηράμενοι. *Lucianus* de Vulcan. Martem & Venerem captante. D. D. XVII. 1. ἐκ πολλοῦ, οἶμαι, ταῦτα εἰδὼς ἐθήρευεν αὐτούς. *Apulejus* Met. V. ad deſtinatam fraudum pedicam ſermones conferentes diſſimulanter occipiunt ſciſcitari.

1. μυριάδες] *Act.* XXI. 20.

Act. XXIV. 25. Interim, dum haec geruntur.

Plut. Arat. p. 1028. D. ἐμφερέστατον λέγουσι τὴν ὄψιν — γενέσθαι ἕκτορι τὸν Λακεδαιμόνιον ναύαρχον, ὃν ἱστορεῖ Μυρσίλος ὑπὸ πλήθους τῶν θεωμένων, ὡς τοῦτο ἔγνωσαν, καταπατεῖσθαι. *Euſtathius* in Il. χ. p. 1377. 30. ἦτω δὲ ἦν περίκλυτος ὁ ἕκτωρ καὶ θέας ἄξιος, ὥστε, καθὰ

ται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσε- 3
ται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. Λέ- 4
γω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ
ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβή- 5
θητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν· ναὶ λέγω ὑμῖν,
τοῦτον φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν 6
ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. 7
μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. Λέγω δὲ ὑμῖν· Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ 8
ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγ-

~ ἀποκτενόντων

3. σκοτίᾳ] + ἀεὶ 69. ἐν] + ὑμῶν 73. 74. ταμείοις] K. Editio *Complut.*
4. ἀποκτεινόντων] ἀποκτενόντων DGH 1. 2. 10. 11. 12. 35. 38. 39. 60. 66. 69. 70. 72. 73. 74. 89. 90. Ev. 13. 14. 17. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bengelii: Origenes* Exh. ad Martyr. *Athanaſ.* Synop. *Theophylactus.* ἀποκτενόντων AEKL. 3. 9. 34. 37. 40. 42. 48. 51. 57. 65. 67. Evang. 16. σῶμα] + τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι D. —— *Marcion* ap. Tertullian. μὴ ἐχόντων περισσότερον] περισσότερον μὴ ἐχόντων 1. μὴ ταῦτα μὴ] μηδὲ D. περισσότερον τι] περισσόν τι ADK 33. 46. 52. 67. 80. τι περισσότερον 69. 5. ὑποδείξω] ὑποδείξω Editio *Eraſmi, Colinaei.* φοβηθῆτε prius] — D 66. 69. 71. Verſio *Syr.* ἐξουσίαν ἔχοντα] ἔχοντα ἐξουσίαν AD 1. 69. *Origenes, Marcion.* ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν] εἰς γέενναν βαλεῖν D. Colb. βαλεῖν εἰς τὴν γέενναν 44. ναὶ λέγω] καὶ λέγω 9. λέγω δὲ Evang. 19. ναὶ, λέγω *J. Caſaubonus.* 6.] — *Marcion* ap. Epiphan. πωλεῖται] + ἀπὶ 59. in ora. πωλοῦν] 13. 69. πωλεῖτε 72. καὶ] + τὸ Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ] ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν Evang. 18. 7. τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι] ὑμῶν πᾶσαι τῆς κεφαλῆς D. ἠρίθμηνται] ἠριθμημέναι εἰσὶν D. 40. Φοβεῖσθε] Φοβηθῆτε D *Origenes.* πολλῶν] πολλῷ Evang. 13. Editio *Complut.* Codices *Latini.* πολλῶς Editio *Plantin.* + ῥ D Verſio *Syr. Armen. Æthiop. Arab.*
διαφέρετε] + ὑμεῖς DGKM 5. 6. 11. 13 14. 27. 29. 33. 34. a prima manu 40. 42. 46. 47. 52. 53. 54. 56. 58. 59. 61. 63. 69. 71. 76. 80. 86. 106. Evang. 16. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Æthiop.* 8. ὑμῶν] ὅτι D.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει] κἀγὼ ὁμολογήσω 12. 38. 59. Codices *Latini. Marcion, Theodotus* 14. ἀνθρώπου] θεοῦ 40. αὐτῷ] — 38. τῶν ἀγγέλων] — *Marcion* apud Tertull. & Epiphan. & comm. 9. 9.] — 2. 59. ἀρνησάμενος] ἀπαρνησάμενος 69.

Πλούταρχος ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἄρατον ἱστορεῖ, νεανίσκος τις ἐν Λακεδαίμονι, ἐμφερέστατος ἑτέρῳ γενέσθαι λεγόμενος, ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν θεωμένων κατεπατήθη, ὡς τοῦτο ἔγνωσαν. Τοῦτο δὲ οὐ πρὸς ὀργὴν γέγονεν, ἀλλ' ὅτι διὰ θαῦμα οἱ θεαταὶ εἰς πύκνωμα συνεφράσθησαν.

2. *Æſchyl.* Prometh. Vinct. 513. ἄλλα λόγε μέμνησθε· τόνδε δ' ἐδαμῶς καιρὸς γεγωνεῖν, ἀλλὰ συγκαλυπτέος.

3. 2. *Reg.* VI. 12.

4. *Galen.* de Compoſ. Med. per partes Corp. II. ὅθεν ὡς ἴσε, πρὸς γὰρ ὑμᾶς ἐρῶ τοὺς ἑταίρους, οἷς μάλιστα γράφεται ταῦτα. *Athenaeus* XIII. p. 608. A. καὶ ὑμῶν δὲ, ὦ ἑταῖροι, λέγω.

5. *Liban* Ep. 730. ἐγὼ δὲ ὁ παρὼν οὐδὲν πλέον εἶχον ποιεῖν. *Senec.* in Sap. non cadere injuriam 9. maximum illud, ultra quod nihil habent ſaeviſſimi Domini, quod minentur. *Dio Chryſ.* O. XXXIV. p. 424. B. μηδὲν ἔχειν ποιῆσαι.
Varinus ἐμβάλλει τίς τινα εἰς τὸ δεσμωτήριον.

6. *Eſaj.* XLIX. 15.

11. *Tit.* III. 1. *Eurip.* Phoeniſſ. 980. λέξει γὰρ ἀρχαῖς καὶ στρατηλάταις τάδε. *Schol.* τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς. *Thucyd.* I. 90. προσήκει πρὸς τὰς ἀρχὰς. V. 28. ἀνῆγαγον τοὺς λόγους ἔς τε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν δῆμον. VI. 54. ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι. V. 47. ἡ βουλὴ καὶ αἱ ἀρχαί. bis. 1. καταλῦσαι τῶν ἄλλων πόλεων τάττε βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχάς. *Euripid.* Ion. 1097. ἀρχαὶ δ' αἱ δ' ἐπιχώριοι χθονὸς ζητοῦσιν αὐτὸν, ὡς θάνῃ πετρωθείς. *Plato* Alcibiad. I. p. 450. B. ὡσαύτως ἐν πόλει τε καὶ ἁπάσαις ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἀπολειτομέναις ἀρετῆς ἕπεται τὸ κακῶς πράττειν. *Xenophon* Cyropaed. I. τὸ παραγγελλόμενον ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς. *Lucian.* Necyom. 20. τότε ἀναγνωσθέντος τοῦ ψηφίσματος ἐπεψήφισαν μὲν αἱ ἀρχαὶ, ἐπεχειροτόνησε δὲ τὸ πλῆθος. *Ælian.* V. H. II. 7. ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κομίζειν. 12. ἐπιχειρεῖ ταῖς ἀρχαῖς. 13. τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἀρχαῖς. *Plut.* praec. Polit. p. 813. C. ἃς δὲ νομίζουσιν ἐξουσίας, καὶ χειροτονοῦσιν ἀρχὰς μήτε ἄγαν διώκειν, καὶ πολλάκις, —— μήτε ἀπωθεῖσθαι, ἀλλὰ κἂν ταπεινότεραι τῆς δόξης ὦσι, ἔχεσθαι. Pelopid. p. 296. D. ἐκ δὲ τῶν πόλεων, ὡς ἀπηγγέλθη ταῦτα, παρῆσαν αἵ τε ἀρχαὶ. *Schol. Ariſtoph.* Plut. 918. κοινότερον δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ψιλὰς ἐπισασίας καὶ λειτουργίας ἀρχὰς ἔλεγον, καὶ τὸ βουλεῦσαι ἄρξαι. *Lucianus* Lexiph. 10. Δεινιὰς σύρσιν ἄγδην ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

Gloſſarium diciones, ἐξουσίαι. *Servius* Æneid. III. 93. Sciendum, pro qualitate hominum orantes interdum ima, interdum ſumma reſpicere. Nam poteſtates aliae coeleſtes ſunt, aliae terrenae, aliae permixtae. & IX. 18. quemadmodum pro Rege vel Magiſtratu poteſtas ſolet dicere. *Hilarius* adv. Conſtant. Stemus ante judices & poteſtates. *Quintilian.* D. XIX. Hoc me non poteſtas, non magiſtratus, non propinquus aliquis, non amicus, non ille ſemper loquax populus ac malignus interrogat —— non enim poteſtatis alicujus more conſederam, nec torquentibus aliis agebam judicem. *Paullus JC.* Poteſtatis verbo plura ſignificantur, in perſona Magiſtratuum imperium. *Conſtantinus* l. III. 1. 9. Cod. de Judiciis: ſive definienda cauſa per Judicem, ſive ad majorem poteſtatem referenda ſit. *Ammian. Marcell.* XV. 5. Ea demum laus grata eſſe poteſtati debet excelſae, cum interdum & vituperationi ſecus geſtorum pateat locus. *Salvianus* l. 1. Dives poteſtas pauperem facit eſſe rempublicam. & VII. Poteſtas magna & potentiſſima. *Salluſtius* Jugurth. 63. 5. Semperque in poteſtatibus eo modo agitabat, ut majore, quam gerebat, dignus haberetur.

9 ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσε-
10 ται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσε-
11 ται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσε-
ται. Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσθε,
12 ἢ τί εἴπητε· Τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν. Εἶπε
13 δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου· Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν
14 κληρονομίαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑ-
15 μᾶς; Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ
16 περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐ-
τοὺς,

ἀπαρνηθήσεται] ἀρνηθήσεται D.
ἐνώπιον posterius] ἔμπροσθεν D. Colb. *Clemens* Strom. IV. 10. ὃς] + ἂν D. 76. εἰς] πρὸς D.
τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι] εἰς δὲ τὸ πνεῦμα ἅγιον D. τῷ δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον 69.
ἀφεθήσεται posterius] + αὐτῷ 73. + αὐτῷ, ἔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἔτε ἐν τῷ μέλλοντι D Versio *Æthiop.*
11. προσφέρωσιν] προσφέρουσιν E. φέρουσιν D *Origenes* Exh. ad Martyr. *Clem.* Strom. IV. p. 595. εἰσφέρωσιν L 1. 16. 33. 64.
μεριμνᾶτε] προμεριμνᾶτε D. μεριμνήσητε L. 1. 13. 33. 36. 57. 64. 69. Evang. 20. *Origenes. Cyrillus* Catech.
ἢ τί prius] — D Versio *Syr. Clem. Alex. Origenes, Cyrillus Hier.*
ἀπολογήσησθε] ἀπολογήσεσθε 51. 57. 90. 106. Editio *Complut.* λαλήσητε 61. in ora. ἀπολογηθήσησθε Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5.
12. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ] — 33. ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 106.
αὐτῇ] ἐκείνῃ 67. ἃ] τί *Clemens.* 13. εἶπε] εἶπον D.
14. ἄνθρωπε] — 69. δικαστὴν] κριτὴν DL. 1. 33. 69.
ἢ μεριστὴν] — D. 28. 33. probante *J. Millio* prol. 292. 423. ἢ δικαστὴν 69.
15. αὐτοὺς] τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ Versio *Syr.* ὁ] — 95. φυλάσσεσθε] φυλάξασθε G.
ὁ] πάσης ADKLM 1. 16. 29. 37. 42. 49. 67. 69. 71. 86. 94. 106. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Irenaeus, Clemens* Str. IV. p. 578. *Basilius* Eth. 48. *Antiochus* H. 9. *Titus.*
ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν] ἐστιν ἡ ζωὴ D. Versio *Syr.*
αὐτοῦ prius] αὐτῷ EGH. 1. 2. 3. 4. 5. 8. 9. 12. 34. 37. 39. 40. 51. 72. 74. 82. 87. 90. Evang. 2. 13. 17. *Antiochus.* αὐτῶν 11. 38. ἐστιν] — 29. 42. 67. 71.
αὐτοῦ posterius] αὐτῷ D. 33. 37. 49. 67. 82. 89. 91. 94. *Basilius* Eth. 48. *Titus. Theophylactus.* prob. *Bengelio.* + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω 64. 73. 74. ex emendatione.
16. δὲ] + καὶ 1. 37. + ὁ κύριος 73. παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς] πρὸς αὐτοὺς παραβολὴν D.

tur. *Lex.* XII. *Tabb.* Ni major poteſtas prohibeſſit. *Symmachus* VIII. 41. Nondum ante januas eminentium poteſtatum vigilem noctem ſalutator expertus es. *Juvenalis* X. 100. Fidenarum Gabiorumque eſſe poteſtas

13. *Marc.* VI. 41. *Pollux* VIII. 135. τὸ δὲ νείμασθαι — καὶ τὸ μερίσασθαι εὐτελέστερον· κρεῖσσον δὲ τὸ μοιρολαχεῖν, καὶ νέμησις οὐσίας, διαίρεσις, διακλήρωσις. ὁ γὰρ διαμερισμὸς ὑπόφαυλον. *Juſtinus* II. 10. 11. Tanto moderatius tum fratres inter ſe maxima regna dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. *Quinctilian.* VII. 1. Pro eo, qui parte contentus ſit, contra eum, qui fratri nihil dare ex paternis velit — qui dividere nolit cum fratre. *Seneca* Ep. 88. Quid mihi prodeſt ſcire agellum in partes dividere, ſi neſcio cum fratre dividere? Exc. Decl. VI. 3. Lex: major frater dividat patrimonium, minor eligat. *Auguſtinus* de C. D. XVI. 20. Hinc fortaſſis (ex Gen. XIII. 9.) effecta eſt inter homines pacifica conſuetudo, ut, quando terrenorum aliquid partiendum eſt, major dividat, minor eligat.

14. *Exod.* II. 14.

15. Cohaerent haec cum praecedentibus, ut doceamur, veram litis inter fratres cauſſam fuiſſe utriusque deſiderium plura habendi. *Servius* ad Georg. II. 496. Infidos autem fratres ait, quod avaritiae cauſa diſſentiunt. *Heliodor.* V. p. 236. ὅρα δὴ ἔν, φυλάττῃ, καὶ λογίζῃ, τί ἂν ποιῇς. *Xenophon.* in Theſ. Steph. φυλάσσομαι ἀπὸ τέτων. & ita LXX.

Manilius IV. 89. Et neque paupertas breviores excipit annos, Nec ſunt immenſis opibus venalia fata. *Horatius* Epiſt. I. 2. 47. Non domus, aut fundus, non aeris acervus & auri Ægroto domini deduxit corpore febres, non animo curas. *Juvenal.* XIV. 156. Scilicet & morbis & debilitate carebis, Et luctum & curam effugies, & tempora vitae Longa tibi poſthaec fato meliore dabuntur; ſi tantum culti ſolus poſſederis agri, Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat. *Menander* ap. Stobaeum. Τ' ἀργύριον εἶναι, μειράκιον, σοὶ φαίνεται οὐ τῶν ἀναγκαίων καθ' ἡμέραν μόνον τιμὴν παρασχεῖν δυνατὸν, ἄρτων, ἀλφίτων, ὄξους, ἐλαίᾳ, μεῖζονος δ' ἄλλε τινος. Ἀθανασίας δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν συναγάγῃς τὰ ταντάλε τάλαντ' ἐκεῖνα λεγόμενα. ἀλλ', ἂν ἀποθάνῃς, ταῦτα καταλείψεις τισιν; Τί ἔν λέγω; μηδ' αὐτὸς, εἰ σφόδρ' εὐπορῇς, πιστεύσῃ τούτῳ μήτε τῶν πτωχῶν πάλιν Ἡμῶν καταφρόνει, τῷ δὲ γ' εὐτυχεῖν ἀεὶ πάρεχε σεαυτὸν τοῖς ὁρῶσιν ἄξιον. *Anthol.* II. 50. 21. Lucillii. εἰ μὲν ζῆς ἐλάφυ ταναὸν χρόνον, ἢ κοράνης, Συγγνώμη πλεῖσον πλοῦτον ἀγειρομένῳ· Εἰ δέ τις ἐσσὶ βροτῶν, ὃς αὐτίκα γῆρας ἰάπτει, Μὴ σε γ' ἀπειρεσίων οἶστρος ἕλῃ κτεάνων. Μὴ σὺ μὲν ἀτλήτοισιν ἐν ἄλγεσι θυμὸν ὀλέσσῃς, χρήσωνται δ' ἄλλοι σοῖς ἀγαθοῖς ἀνέδην. & 47. 1. ἤθελον ἂν πλουτεῖν, ὡς πλούσιος ἦν ποτε κροῖσος, καὶ βασιλεὺς εἶναι τῆς μεγάλης ἀσίας. ἀλλ' ὅταν ἐμβλέψω Νικάνορα τὸν σοροπηγὸν, καὶ γνῶ πρός τί ποιεῖ ταῦτα τὰ γλωσσόκομα, ἀκτὴν πᾶσ πάσσας, καὶ ταῖς κοτύλαις ὑποβρέξας, τὴν ἀσίαν πωλῶ πρὸς μύρα καὶ στεφάνες.

16. *Herodian.* I. 6. 3. μήτε ὀπώρας εὔφορον. *Philo* de Vit. Moſ. III. T. 2. p. 162, 21. καὶ ὑπ' εὐφορίας καρπῶν ἔβριθεν. *Pollux* I. 51. εὐφορία — εὐετηρία. εὐθηνία, εὐκαρπία, πολυκαρπία. — περὶ ἀφορίας. — εὔφορα γῆς γενομένης. *Heſychius.* εὐφορία, εὐθηνία, καλὸς ἐνιαυτὸς. *Philo* βαθύγειος χώρα παντοίων ἀνὰ πᾶν ἔτος καρπῶν εὐφορίᾳ ἐχρῆτο. *Plut.* ἀγρὸς εὔφορος καὶ εὔκαρπος. *Jac.* V. 4. *Theophraſt.* VII. λεπτόγεων εἶναι καὶ ψαφαρὰν τὴν χώραν. *Act.* XXVIII. 7. inf. XXI. 21. *Jo.* IV. 35.

17. Inf.

τὰς, λέγων· Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, 17
λέγων· Τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου. Καὶ εἶπε· Τοῦτο ποιή- 18
σω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω· καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεν- 19
νήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου· Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κει- 19
μενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· 20
Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; 20
Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐ- 21
τοῦ· Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώ- 22
μα-

λέγων] — Versio *Syr.*
17. διελογίζετο] ἐλογίζετο 56. 58. 61.
18. μείζονας οἰκοδομήσω] ποιήσω αὐτὰς μείζονας D. Versio *Vulg.*
τὰ γεννήματα] τὸ σῖτον L 1. 13. 69.
γεννήματα] γενήματα ADE 3. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 72. 73. 74. 90. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. 3. 4. *Aldi*, *Colinaei*, *Basilius* Eth. 48. *Theophylactus.*
καὶ τὰ ἀγαθά μου] — D 56. *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1078.
19. κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ, ἀναπαύου, φάγε, πίε] — D Codices *Latini.*
ἀναπαύου] — 36.
ἄφρον] ἄφρων AD. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei*, *Stephani.* *Bezae*, *Genev.*
τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν] ἀπαιτοῦσιν τὴν ψυχήν σου D.
ἀπαιτοῦσιν] αἰτοῦσιν L 33.
τίνι] τίνος D Codices *Latini.* *Antioch.* H. 9. *Clemens Alex.*
ἔσται] + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω 88.
ἔστως] + ἐστιν Versio *Syra* posterior cum asteriſco, & ἔσται in margine.
πλουτῶν] + ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω E minio in ora. G 2. 4. 5. 7. 8. 13. 16. 36. 38. ex emendatione. 44. 46. 48. 49. 50. 52. 54. 57. 61. 64. 69. 80. 82. 86. 90. Evang. 3. 4. 5. 11. 12. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 24. *Valla:* ſunt tamen Graeci codices, quibus hoc abeſt.
22. ὑμῖν λέγω] λέγω ὑμῖν D.
φάγητε] + ἢ τί πίητε 59. Versio *Æthiop.*

εὐφόρησεν] ἠυφόρησεν AD. 42.
συνάξω] συνάξαι 69.
καὶ συνάξω ἐκεῖ] κἀκεῖ συνάξω D.
—— Versio *Copt. Armen. Syr.*
19. καὶ πάντα τὰ ἀγαθά μου 1. Versio *Armen.*
20. Θεὸς] κύριος A.
ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ τὴν ψυχήν σου 69.
δὲ posterius] ἓν D Codices *Latini.*
21.] — D Codices *Latini.*
ἑαυτῷ] ἐν αὐτῷ L.

17. Inf. XVI. 3. 4. XX. 13. *Ariſtoph.* Veſp. 318. τί ποιήσω; τηρῶ· ὑπὸ τῶνδ'. *Terent.* Eunuch. V. 2. 9. Sed eſtne haec Thais, quam video? ipſa eſt. Haereo, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

18. μοῦ] *Philo* de Cherubim ad Gen. XXXI. 43. T. 1. p. 151, 37. ἐφ' ἑκάστῳ γὰρ ἔτους τὸ ἐμὸν προσιθεὶς περὶ αὐτοῦ λέγων ἅμα καὶ σεμνομυθῶν οὐ παύεται. de *Allegor.* p. 125. 126. 1. *Sam.* XXV. 11. *Thucyd.* II. 14. τῶν οἰκιῶν καθαιρέντες τὴν ξύλωσιν. Non donabo, non vendam frumentum, non locabo horreum. *Terent.* Adelph. V. 2. II. Sic agam.

19. *Libanius* D. XVI. p. 463. A. Θαῤῥυνῶ ἐμαυτὸν, καὶ πρὸς τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν εἰπὼν· Ἀθηναῖος εἶμι, Δημοσθένης εἶμι, ἄγε.

κείμενα] *Il.* α. 124. Οὐδέ τι πω ἴδμεν ξυνήϊα κείμενα πολλά. *Euſtath.* ὡς οἷον κειμήλια χρήσιμα εἰς βίον. *Horat.* Sat. I. 1. 30. hac mente laborem ſeſe ferre, ſenes ut in otia tuta recedant, Ajunt, cum ſibi ſint congeſta cibaria.

Moeris. πίομαι, πίθι, ἀττικῶς· πιοῦμαι, πίε, ἑλληνικῶς. *Thomas.* πίομαι, καὶ πιόμενος, καὶ πίθι, ἢ πιοῦμαι, πιούμενος, καὶ πίε.

Ælian. V. H. I. 32. κελεύει σε βασιλεὺς ἐκ μὲν τούτου τοῦ χρυσίου εὐφραίνειν τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, ἐπεὶ καὶ σὺ τὴν ἐκείνου εὐφρανας. *Ammonius* εὐφραίνεσθαι καὶ ἥδεσθαι διαφέρει. Πλάτων πρωταγόρᾳ· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἐστι, μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ· ἥδεσθαι δὲ ἐσθίοντα τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι —— χαρὰ καὶ εὐφροσύνη διαφέρει. χαρὰ μὲν γὰρ ἐστι πρόσφατος ψυχῆς ἔπαρσις ἢ διάχυσις· εὐφροσύνη δὲ πάθος χρόνιον μετὰ σωφροσύνης γινόμενον. *Euripides* Alceſt. 788. εὐφραινε σαυτὸν, πίνε· τὸν καθ' ἡμέραν βίον λογίζε σόν. *Eccleſ.* XI.

20. *Jon.* IV. 3. impersonaliter, ut inf. XIV. 35. *Philo* de Cherubim T. 1. p. 154, 5. θνητὸς ἁδὴς ἁδένος ἐπιδέδεικται παγίως καὶ βεβαίως κύριος. *Cic.* Cato Maj. 19. Quis eſt tam ſtultus, quamvis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad veſperum eſſe victurum? *Maaſe* 199. & 201. Dixit Angelus mortis filio Saporis: ſum in via, ut animam tuam auferam; venit hora, ut moriaris. *Pindar.* Olymp. X. 106. Πλεῖστος ὁ λαχὼν ποιμένα ἑπακτὸν ἀλλότριον θνάσκοντι συγγράτατος. *Anthol.* II. 50. 9. ὦ τῆς ταχίστης ἁρπαγῆς τῆς τοῦ βίου, ἀνὴρ δανειστὴς, τῶν χρόνων γλύφων τόκους, τέθνηκεν εὐθὺς ἐν ῥοπῆς καιρῷ βραχεῖ, ἐν δακτύλοισι τοὺς τόκους σφίγγων ἔτι. *Jac.* IV. 13. 14. *Eccleſ.* V. 13. VI. 2. *Hiob.* XXVI. 1. 8. *Pſ.* XXXIX. 7. XLIX. 19. *Sir.* XI. 18. 19.

21. *Ælian.* V. H. I. 12. δεινῶς εἰσι φιλόπονοι πρὸς τὸ θησαυρίσαι, καὶ ἑαυτοῖς ἐπιταμιεύσασθαι. Publii Syri ſentent. In nullum avarus bonus eſt, in ſe peſſimus. *Euripid.* Oreſt. 394. ὁ δαίμων δ' ἐς ἐμὲ πλέσιος κακῶν. *Philo Byz.* de VII. Mirac. ὦ καιρὲ τῆς ἑλλάδος, καὶ πλουτήσας εἰς θεῶν κόσμον, ὁπόσον ὕδεις ὕστερον ἐπλούτησεν, καὶ τεχνίτην ἔχων δημιοργὸν ἀθανασίας, ὁπηλίκον ὁ μεταγενέστερος βίος οὐκ ἐνήνοχεν —— Σεμίραμις ἐς βασιλικὴν ἐπλούτισεν ἐπίνοιαν *Lucian.* Epiſt. Saturn. 24. εἰς τὸ κοινὸν πλουτεῖν, καὶ μεταδιδόναι ἡμῖν τῶν μετρίων. *Philoſtrat.* V. Apollon. IV. 8. εἰς τὸ κοινὸν πλουτεῖν. *Plato* Menexem. ἔστι γὰρ πλοῦτος κάλλος φέρει τῷ κεκτημένῳ μετ' ἀνανδρίας, ἄλλῳ γὰρ ὁ τοιοῦτος πλουτεῖ, καὶ οὐχ' ἑαυτῷ. *Anthol.* II. 50. 12. Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος, ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης. *Cic.* de Offic. II. 10. Contemnuntur ii, qui nec ſibi nec alteri. III. 15. neque enim ſolum nobis divites eſſe volumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximeque Reipublicae. *Simplicius* in Epictet. p. 210. χρὴ γὰρ ἐννοεῖν, ὅτι καὶ τῷ Θεῷ δανείζει τίς τὰς ἀγαθὰς προαιρέσεις καὶ πράξεις, καὶ μετὰ τόκων μεγάλων εὐγνωμονέστερον ἀνθρώπῳ αὐτὰς ἀποδίδωσι. *Rom.* X. 12. *Prov.* XIX. 17. *Juvenalis* V. 113. Eſto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.

24. *Ariſtoteles* H. A. IX. 31. οἱ κόρακες —— τοὺς ἑαυτῶν νεοττοὺς, ὅταν οἷοι δ' ὦσιν ἤδη πέτεσθαι, ἐκβάλλουσιν. *Ælian.* N. A. 11. 49. ὑπὲρ ὅτε τροφὰς μαστεύουσι, καὶ

23 μᾶλι, τί ἐνδύσησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐϛι τ τροφῆς, κ τὸ σῶμα, τ ἐνδύματος.
24 Καλανοήσαλε τὺς κόρακας, ὅτι ὐ σπείρυσιν, ὐδὲ θερίζυσιν· οἷς ϐκ ἔϛι ταμεῖον, ὐδὲ
25 ἀποθήκη, κ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτύς· πόσω μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρελε τ πελεινῶν; Τίς δὲ
26 ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναϯ προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτ πῆχυν ἕνα; Εἰ οὖν ὅτε ἐλά-
27 χιϛον δύναθε, τί περὶ τ λοιπῶν μεριμνᾶτε; Καλανοήσαλε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· ὐ
κοπιᾷ, ὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, ὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτ περιεβάλελο
28 ὡς ἓν τύτων. Εἰ δὲ τ χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄνλα, κ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλό-
29 μενον, ὁ Θεὸς ὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιϛοι; Καὶ ὑμεῖς μὴ ζη-
τεῖ-

σώματι] + ὑμῶν 1. 33. 51. 64. 67. 69. 91. Evang. 18. Verſio *Syr. Saxon.* Codices *Latini. Clemens* Paed. II. 10.

23. ἡ] ἐχὶ ἡ 6. 7. 27. 56. 58. 60. 61. Evang. 2. 13. 28. 33. 44. 45. 57. 59. 64. 69. 86. 90 Evang. *Clemens* Paed. 10. & Strom. IV. p. 579.

24. τὺς κόρακας] τὰ πετεινὰ τῆ ἐρανῆ D.

ταμεῖον] ταμιεῖον 1. 44. 45. 54. 51. 57. 67. 69. 71. 74. a prima manu 86. 89.

κ ὁ Θεὸς] ὁ δὲ Θεὸς 69.

πόσῳ μᾶλλον] ἐχὶ D *Clemens* paed. II. 10.

25. μεριμνῶν] — D. 64. a prima manu.

26. εἰ οὖν ὅτε ἐλάχιϛον δύνασθε] κ D. Codices *Latini.*

τί περὶ τ λοιπῶν] περὶ τ λοιπῶν τί D. 95. Codices *Latini.*

αὐξάνει οὐ κοπιᾷ ὐδὲ νήθει] ὅτε νήθει ὅτε ὑφαίνει D. *Clemens.*

δὲ] — 10. 62. Codices *Latini.*

ὑμῖν] + ἔτι ADLM. 1. 16. 29. 33. 40. 44. 49. 53. 63. 67. 69. 71. 86. 90. 106. Evang. 13. 17. Verſio *Copt.* Codices *Latini. Clemens.* + ὡς *Theophylactus.*

τύτων] τύτον E. 28.] — *Marcion* ap. Epiph.

ἐν τῷ ἀγρῷ] τοῦ ἀγρῦ DH 16. 28. 38. 57. 60. 64. 106. Evang. 13. 17. 18. 19.

ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον] σήμερον ἐν τῷ ἀγρῷ 1. 69. Ine τῷ Verſio. *Syr.* σήμερον ἐν ἀγρῷ A. 106. *Clemens.*

ἀμφιεννυσι] ἀμφιέζει DL.

ζητεῖ-

καὶ γεναμένες σφᾶς μὴ ἐκτρέφυσι. *Servius* in Georg. I. 410. *Plinius* in naturali hiſtoria dicit, corvos obliviosos eſſe, & plerumque minime ad nidos ſuos reverti, ſed quadam ratione naturae haec congerunt ad ſuos nidos, quae vermes poſſint creare: ex quibus relicti eorum pulli aluntur interdum. *Lucian.* Timon. 8. κόραξι καὶ λύκοις χαριζόμενοι. *Horat.* Ep. XVI. 48. non paſces in cruce corvos. *Job.* XXXVIII. 41. *Pſal.* CXLVII. 9.

Plut. de Am. frat. p. 484. A. ἀπώλεσε τὴν ὐσίαν, εἰς τὸ καισαρος ταμιεῖον ἀποληφθεῖσαν. Q. R. p 275. B. Ταμιεῖον ἀπέδειξε τὸ κρόνιον Οὐαλέριος Ποπλικόλας. *Herodian.* I. 6. 15. ταμιεῖα χρημάτων βασιλικῶν. aerarium. VII. 4. 4. οἵ τε προεσῶτες τῆ ταμιεῖ. *Plut.* Q. Rom. p. 275. A. διατί τῷ τῆ κρόνυ ναῷ χρῶνται ταμιείῳ τῶν δημοσίων χρημάτων; Publicola p. 103. C. ταμιεῖον μὲν ἀπέδειξε τὸν τῆ κρόνυ ναὸν καὶ χρήματα συνήχθη πολλά.

29. *Thucyd.* IV. 26. τῶν νεῶν ὐκ ἐχεσῶν ὅρμον; αἱ μὲν σῖτον ἐν τῇ γῇ ἠρῆντο κατὰ μέρος, αἱ δὲ μετέωροι ὅρμυν. ἀθυμίαν δὲ πλείϛην ὁ χρόνος παρεῖχε. 25. Schol. μετεωρισάντων τὰς ναῦς. VII. 16. μετεωρισθεὶς ἐν τῷ πελάγει. *Demoſth.* c. Polyclen. ἀναγκαῖον ἦν ἐπ' ἀγκύρας ἀποσαλεύειν τὴν νύκτα μετεώρες, ἀσίτες καὶ ἀγρύπνες. *Philoſtrat.* VI. 12. p. 250. μετεωρίσαι τὴν ναῦν εἰς τὸ πέλαγος, ἀνέμοις ἐπιτρέψας τὰ ἑαυτῆ. *Thucyd.* II. 7. ἡ ἑλλὰς πᾶσα μετέωρος ἦν. Schol. ταῖς ἐλπίσιν. & VI. 10. μετεώρῳ πόλει ἀξιῶσιν κινδυνεύειν. Schol. τῆς πόλεως ἡμῶν ὐκ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὁρμύσης. μετήνεκται δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν πλοίων τῶν μήπω ἀρμισμένων. *Diodor.* S. XIII. 92. μετεωρισθεὶς ταῖς ἐλπίσι. *Demoſthenes* de falſat. legat. ἔτι γὰρ τῶν πραγμάτων ὄντων μετεώρων, καὶ τῆ μέλλοντος ἀδήλε, σύλλογοι καὶ λόγοι παντοδαποὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐγίγνοντο τότε. *Plut.* Pericl. p. 154. B. ὁ δὲ πλεῖϛα Περικλεῖ συγγενόμενος, καὶ μάλιϛα περιθεὶς ὄγκον αὐτῷ καὶ φρόνημα δημαγωγίας ἐμβριθέϛερον, ὅλως τε μετεωρίσας καὶ συνεξάρας τὸ ἀξίωμα τῆ ἤθες. Cimon. p. 486. F. ὐδὲν βέβαιον ἔπω —— ἀλλὰ δυσπίϛως ἔτι καὶ μετώρως ἐχόντων. *Themiſtius* II. 56. ἅπασα ἡ ἀρχὴ ὀρθὴ ἦν καὶ μετέωρος πρὸς τὸ μέλλον. *Menander* Hiſt. Byz. 116. Ἰβηρῶν ἐπηρμένος ἦν ταῖς ἐλπίσι, καὶ μετεωρίζετο τῇ διανοίᾳ, τὰ κατὰ νῶν ῥᾷσα ἐκβήσεσθαι διόμενος. *Cyrill. Lex.* μετέωρος, ὁ μὴ ταθερὸς τὸν νῶν, jactans, vacuus. μετεώρος, ὁ κρεμώμενος, ſuſpenſus. *Joſ.* A. VIII. 8. 2. μετεώρε τῆ λαῆ παντὸς ὄντος, καὶ τι λέγοντος ἀκῆσαι τῆ βασιλέως ἐσπεδακότος. B. II. 21. 1. μετεώρυς ὄντας ἐπὶ τῷ μέλλοντι πολέμῳ τὺς πολλύς. *Cic.* de Orat. I. 56. Suſpenſo, inquit, animo & occupato Craſſum tibi reſpondiſſe video. ad Attic. Ep. XV. 14. ita ſum μετεώρος, & magnis cogitationibus impeditus. de fin. B. & M. I. 19. Neque pendet ex futuris, ſed exſpectat illa, fruitur praeſentibus. *Tuſcul.* I. 40. Exſpectando & deſiderando pendemus animis, cruciamur, angimur. IV. 16. cui miſeriae proximus eſt is, qui appropinquans aliquod malum metuit, exanimatusque pendet animi. *Livius* IV. 32. Tum trepidam civitatem —— increpuit, quod animos ex tam levibus fortunae momentis ſuſpenſos gererent. VII. 31. Sollicitis ac pendentibus animi. VIII. 13. inter ſpem metumque ſuſpenſos animi. *Æneid.* VIII. 19. magno curarum fluctuat aeſtu. *Horat.* Epiſt. I. 18. 110. Neu fluitem dubiae ſpe pendulus horae. *Plinius* Epiſt. III. 17. Ipſe valeo; ſi valere eſt ſuſpenſum & anxium vivere, exſpectantem in horas timentemque. *Joſ.* B. IV. 9. 2. καὶ οἱ μὲν μετέωροι περὶ τῶν ὅλων ὄντες, ὡς ἂν σαλευομένης τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας. VII. 4. 2. ὁρῶντες γὰρ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν ταῖς συνεχέσι τῶν αὐτοκρατόρων ἀλλαγαῖς ἐν ἑαυτῇ τεταραγμένην, πᾶν τε μέρος τῆς ὑπ' αὐτοῖς οἰκυμένης πυνθανόμενοι μετέωρον εἶναι καὶ κραδαίνεσθαι. *Senec.* Epiſt. V. pendentem animum, futurique exſpectatione ſollicitum. Cl. Quomodo effugiemus hanc volutationem? uno, ſi vita noſtra non prominebit —— ille enim ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt praeſens. —— in ſpem toti prominent, ſemper inſtabiles mobilesque, quod

τεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. Ταῦτα γὰρ πάντα, τὰ ἔθνη τοῦ 30
κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν 31
τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδό- 32
κησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε 33
ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς
οὐρανοῖς· ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑ- 34
μῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι 35
καιόμενοι· Καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει 36
ἐκ τῶν γάμων· ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι 37
ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται, καὶ ἀνα-

29. φάγητε] φάγησθε 69. ἢ] καὶ L. 33. 57. 60. 71. Evang. 18. 19. Versio *Copt. Syr. Æthiop.*
30. τοῦ κόσμου] — 12. 40. 53. 58. 59. 63. 67. ἐπιζητεῖ] ζητεῖ D Codices *Latini.* ἐπιζητοῦσι L 13. 33. 69.
ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν] οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν D. Codices *Latini.*
τούτων] + ἁπάντων 28. 37. 51. 69. Versio *Armen.* Codices *Latini*
31. πλὴν ζητεῖτε] ζητεῖτε δὲ D Codices *Latini.* + πρῶτον 28. 69. Versio *Vulg. Armen.*
τοῦ θεοῦ] αὐτοῦ D. a prima manu L Versio *Copt. Arab. Æthiop.* Codices *Lat.* + καὶ τὴν δικαιοσύνην Versio *Vulg. Æthiop.*
πάντα] — E H L Colb. duo. 2. 7. 36. 38. 44. 45. 59. 65. Evang. 18. 19. Versio *Syra* posterior habet cum asteriſco. Codices *Latini. Tertullian.* a. Marc. III. IV. probante *Millio.*
32. φοβοῦ] φοβηθῇτε 56. Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. Versio *Syra* posterior.
τὸ μικρὸν ποίμνιον] τὰ μικρὰ ποίμνια Versio *Syra* posterior. ὅτι] + ἐν αὐτῷ D.
ὑμῶν] — *Marcion* ap. Epiph. ὑμῖν] — 63. *Theophylactus* ed. ἡμῶν Ev. 18. 33. ὑμῶν] ὑμῖν 52. *Theoph.* ed.
βαλάντια] βαλλάντια ADK. Colb. 1. 42. 45. 48. 52. 63. 69. 73. Editio *Complut.*
ἀνέκλειπτον] ἀνεξάλειπτον 76. διαφθείρει] διαφθερεῖ D. 34. καὶ] — 28.
καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται] ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν D. Versio *Syr.* ἔσται] ἔσιν L.
35. ἔστωσαν] + δὲ 86. + οὖν Evang. 21. 34. 39. *Theophylactus.*
ὑμῶν αἱ ὀσφύες] αἱ ὀσφύες ὑμῶν A. 106. *Conſtitut. Clem.* VII. 31. *Anton. Antioch.* 125.
ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι] ἔστω ὑμῶν ἡ ὀσφὺς περιεζωσμένη D. περιεζωσμέναι] περιεζωσμένοι 1.
36. ἑαυτῶν] αὐτῶν D 1. 33. 49. 69. Evang. 20. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Clem.* Paed. II. p. 218.
ἀναλύσει] ἀναλύσῃ ADEHL 72. 73. Ev. 12. 18. Versio *Vulg. Syr. Nyſſen.* in Cant. XII. probante *J. A. Bengelio.*
ὅτε] ἀπὸ 69. γάμων] + αὐτῶν 1. κρούσαντος] + αὐτοῦ A. ἀνοίξωσιν] ἀνοίξουσιν D.
37. κύριος] + αὐτοῦ Evang. 5. + αὐτῶν 19. Versio *Syr.* utraque. εὑρήσει] εὕρῃ D. *Clemens Alex.*
38. ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω] τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ, καὶ εὑρήσει οὕτως, μακάριοι

neceſſe eſt accidere pendentibus. *Suidas.* ἐν μετεώρῳ ἦν ἡ ναῦς, ἀντὶ τοῦ πελάγιος καὶ ἐπ' ἀγκύρας ἰσαμένη. *Polyaen.* p. 325. ταχέως εἰς τὸ πέλαγος μετεωρίζονται. Verſio *Vulg.* Nolite in ſublime tolli. Codex D. non abalienetis vos. *Xiphilinus* Tiber. ὥστε ὁ Σειανὸς ἐν τῷ μέρει καὶ τοῦ ὑπερόγκου καὶ τοῦ ὑπερφόβου πληρούμενος, ἀεί μετεώρος ἦν. Schol. *Euripid.* Oreſt. 1537. μετεωρίζεται δὲ τὴν γνώμην ὁ χορός. *Philo* ad Cajum p. 548, 37. μετεώρους πᾶσα πόλις ἦν, ἀκοῇ ἀεὶ διψῶσα βελτίονος. *Agathias* I. 2. μετέωρα καὶ δεδονημένα, ἐφ' οἷς χωρήσοιεν ἀμφιγνοοῦντα. *Cic.* Ep. Fam. V. 13. te praeclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem ſapientiae ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere, nec extrinſecus aut bene aut male vivendi ſuſpenſas habere rationes.

30. Gen. VII. 17. על אומות העולם 1. *Esdr.* VIII. 87. 92.

32. *Sap.* VII. 14. *Ariſtoph.* Plut. 147. 240. σμικρὸν ἀργυρίδιον. *Iſocrat.* μικρὰ πολίχνια. *Athen.* XV. p. 666. F. τὸ μικρὸν πινακίσκιον. *Xen.* Paed. VIII. μᾶλα μικρὸν γήδιον. *Cic.* Acad. Q. IV. 38. minutorum opuſculorum fabricator. Paradox. prooem. minutas interrogatiunculas.

33. *Polyb.* II. 12. ἐν αἷς [συνθήκαις] εὐδόκησε φόρους τε τοὺς διαταχθέντας εἴσειν. *Eſth.* I. 19.

Galenus οἶνος παλαιόμενος. *Athen.* I. p. 33. A. οἶνος πεπαλαιωμένος καὶ κεχρονικώς. *Plut.* Symposſ. τὸ ἀπὸν καὶ παλαιόμενον. VII. p. 702. C. ἐλαίῳ δὲ ἀσύμφορον ἡ παλαίωσις γίνεται —— παλαιοῦται καὶ ἀπογυράσκει. *Cic.* Tuſcul. VI. 14. nihil interarescere, nihil exſtingui, nihil cadere debet eorum, in quibus vita beata conſiſtit. *Sap.* VII. 14. VIII. 18.

Demoſth. in Mid. διαφθείρειν τὸν στέφανον καὶ τὸ ἱμάτιον.

35. *Philo* de Sacrif. Ab. & Ca. T. 1. p. 174, 28. προσετάχθαι ποιεῖσθαι τὰς ὀσφῦς περιεζωσμένους ἑτοίμους πρὸς ὑπηρεσίαν ἔχοντας, καὶ τὸν σαρκικὸν ὄγκον, τὰ ὑποδήματα, λόγῳ περιειληφότας, ἀκλινῶς καὶ παγίως ἑστῶσι τοῖς ποσίν, καὶ τὴν παιδείαν διὰ χειρὸς ἔχοντας ῥάβδον. *Æneid.* II. 235. Accingunt omnes operi. *Pauſan.* Attic. ὃς περιεζωσμένος ἐν τοῖς ἀγῶσι, κατὰ δὴ παλαιὸν ἔθος τῶν ἀθλητῶν, ὀλυμπια ἐνίκα σταδιοδρομῶν γυμνός. *Athen.* IV. p. 170. C. ἔχον μάχαιραν προσέτι περιεζωσμένος VIII. p. 340. F. ἔψοντι —— αὐτῷ γόγγρῶν λοπάδα καὶ περιεζωσμένῳ. IV. p. 131. B. αὐτὸν δὲ κότυν περιεζῶσθαι, ζωμὸν τε φέρειν ἐν χοῒ χρυσῇ. *Horatius* S. II. 8. 10. puer alte cinctus 70. praecincti recte pueri comtique miniſtrent. Epod. I. Diſcinctus aut perdam ut nepos. 2. *Reg.* IV. 25. *Jer.* I. 17. *Jo.* XIII. 4. *Epheſ.* VI. 14. *Ex.* XII. 11.

Ab ὁ λύχνος in plurali dicunt τὰ λύχνα, ut ὁ δεσμὸς, τὰ δεσμὰ. *Euſtath.* Il. 1. p. 456. 17. μετεπλάσθη ὡς καὶ τὸ λύχνα, —— οἱ λύχνοι. α. p. 81. 36. ἔστω δὲ καὶ τὸς λύχνους —— φασὶν οἱ παλαιοί.

36. 2. *Macc.* XII. 7. *Judith.* XIII. 1. *Sap.* II. 1. XVI. 14. *Od.* O. 547. ἀνά τε πρυμνήσια λῦσαι. *Quintil.* Inſtitut. 1. Permittamus vela ventis, & oram ſolventibus bene precemur. & IV. Solvimus oram, profecti ſumus. *Heſychius* in ἀπομαγδαλιὰ —— ἀναλύοντες ἀπὸ τῶν δείπνων. *Athen.* I. p. 16. B. ἀπὸ τῶν δείπνων ἀναλύοντες. X. p. 437. B. Τίμαιος δὲ φησὶν, ὡς Διονύσιος ὁ τύραννος τῇ τῶν χοῶν ἑορτῇ τῷ πρώτῳ ἐκπιόντι χόα ἆθλον ἔθηκε στέφανον χρυσοῦν, καὶ ὅτι πρῶτος ἐξέ-

πιε

38 ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.
39 Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρη-
40 σεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ
41 ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε, πρὸς ἡ-
42 μᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ,
43 τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
44 αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κα-

℮ ἐὰν ἐν τῇ δευτέρᾳ ℮ τρίτῃ D. τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ ℮ εὕρῃ οὕτως ποιοῦντας, μακάριοί εἰσιν, ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, ℮ διακονήσει αὐτοῖς, κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, ℮ εὕρῃ οὕτως 1. Codices *Latini*. *Marcion* ap. Epiphan. *Irenaeus* V. 34. *Methodius* ap. Phot. 237. *Titus Bostrenſis*. probante *J. Millio* prol. 293.

ἐν prius] — Colb. ℮ ἐν] ℮ ἐὰν ἐν 53. 63. 64. Colb. τῇ posterius] — 80.
ἔλθῃ ℮] ℮ ἐλθὼν AK 15. 27. 42. ℮ 63. *Theoph.* ed. εὕρῃ] εὑρήσῃ 29. 53. 54. 71. Evang. 21. εὑρήσει Evang. 20.
εἰσιν] — 16. 61. 91. Verſio *Syr.* οἱ δοῦλοι] — DL. 39. δὲ] — 60. γὰρ 59.
ὥρᾳ] *Φυλακῇ* 68. Verſio *Syra* utraque. ἐγρηγόρησεν ἂν ℮] — DK. 69.
ἂν posterius] — 49. 67. 69. 71. Editio *Complut.* ἀφῆκε] εἴασε Evang. 21.
ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ] — DK. 69. διορυγῆναι] διορυχθῆναι L. ὀρυγῆναι 2.
τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν 29. 59. 64. 71. 40. οὖν]— L. Verſio *Copt. Vulg.* God. *Lat.* prob. *J. Millio* prol. 425. δὲ D.
ὥρᾳ] + ᾗ D. 40.] — 1. 41. εἶπεν δὲ] ℮ εἶπεν D.
αὐτῷ] — DL 33. Verſio *Sax.* κύριε] — 69.
τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις] λέγεις τὴν παραβολὴν ταύτην D. Verſio *Syr.* ἢ ℮ πρὸς πάντας] — D.
℮] — 29. 47. 52. 71. probante *J. Millio* prol. 1443.
42. εἶπε δὲ] ℮ εἶπεν D. 1. 33. 69. Verſio *Copt.* + αὐτῷ 48. 54. 60. Verſio *Syr.*
κύριος] Ἰησοῦς 69. Verſio *Syr.* ἄρα] γὰρ D. ἐστὶν] ἔσαι AK. 49. Codex Stephani.
℮] ὁ DEGH 3. 34. 38. 39. 44. 72. 95. φρόνιμος] + ὁ ἀγαθὸς D.
κύριος posterius] + αὐτοῦ Verſio *Syra* utraque.
τῆς θεραπείας] τὴν θεραπείαν D. τῆς οἰκετίας 1. *Origenes* in Jerem. XII. 13. τῆς οἰκίας *Nyſſen.* in Placill.
τοῦ] — D. διδόναι] + αὐτοῖς 69. Codices *Lat.*
τὸ] — D. 43. εὑρήσει] + αὐτὸν D. 44. ἀληθῶς] ἀμὴν D. 54.
ὅτι] — 59. αὐτοῦ] αὐτῷ 49.

πισε Ξενοκράτης ὁ Φιλόσοφος —— καὶ ἀναλύων τῷ ἑρμῇ ἐπίθηκε —— ἐσπέρας ἀπαλλασσόμενος ὡς αὐτὸν. 2. *Macc.* IX. 1. VIII. 26. XV. 28. 3. *Eſr.* III. 3. 3. *Macc.* V. 21. 44. *Appian.* de B. C. IV. p. 967. ἀναλύοντα δὲ αὐτὸν ἐκ μάθης στρατιῶται —— ἔκτειναν. *Sententiae Demophili.* τὸν πεπαιδευμένον ὥσπερ ἐκ συμποσίου, ἐκ τοῦ βίου εὐσχημονοῦντα δεῖ ἀναλύειν. *Ælian.* V. H. IV. 23. οἱ τρεῖς [ἄσωτοι] κάνειον τελευταῖαν πρόποσιν ἀλλήλοις προπίοντες ὥσπερ ἐκ συμποσίου ἀνέλυσαν. *Plut.* ad Apollon. p. 120. B. ἐκεῖνος προαπεφοίτησε τοῦ ζῆν τοῦ βίου, καθάπερ ἐκ τοῦ συμποσίου. Gracch. p. 831. A. ἰσάκις ἀναλύσει μετὰ δεῖπνον οἴκαδε. *Philo* in Flacc. T. 2. p. 534, 6. F. τελευταίαν ταύτην ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ συμποσίου ποιησάμενος.

37. παρελθὼν] *Thucyd.* II. 59. καὶ παρελθὼν ἔλεξε τοιάδε. III. 36. παρελθὼν αὖθις ἔλεγε τοιάδε. *Æſchin.* in Ctes. παρελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. *Plut.* Solon. p. 84. B. παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον. *Herodot.* VIII. 135. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεί τε παρελθεῖν τὸν καλούμενον τοῦτον Μῦν. inf. XVII. 7. *Act.* XXIV. 7. *Sir.* XXIII. 33. *Horat.* S. II. 6. 107. veluti ſuſcinctus curſitat hoſpes Continuatque dapes, nec non verniliter ipſis fungitur officiis —— Ille cubans gaudet mutata ſorte, bonisque rebus agit laetum convivam. *Maxim. Tyr.* XXI. 3. ἀσύμβολος δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐδεὶς παρέρχεται εἰς τὸν βίον. 4. ἐκ ἀχρείος ἡμῖν ἐδὲ κνῆφη παρέρχεται. *Heſychius.* παρελθόντων, εἰσελθόντων *Plut.* Anton. p. 950. E. παρελθεῖν εἰς τὰ βασίλεια. *Joſ.* A. 11. 12. 1. παρελθεῖν εἰς χωρίον III. 15. 1. παρελθεῖν εἰς τὴν σκηνὴν. *Ælian.* V. H. 1. 13. παρελθόντα εἰς τὸ θέατρον. XII. 39. εἰς σπήλαιον παρελθεῖν. XIII. 42. παρελθὼν εἰς τὸ θέατρον. XIV. 49. παρῆλθεν εἰς ναυδοκέως.

39. τοῦτο δὲ γινώσκετε] 2. Tim. III. 1.

42. οἰκονόμος] *Diodorus S.* Ecl. XXXVI. p. 534. ἐνόσει πρὸς ἀπόσασιν τὰ πλήθη τῶν οἰκετῶν· γίνεται δὲ τούτων ἀρχηγὸς ἀθηνίων —— οἰκονόμος ὢν δυεῖν ἀδελφῶν μεγαλοπλήτων —— ἔπεισε —— τὸς ὑφ' ἑαυτὸν τετακμένους περὶ σ. ὄντας. *Jo.* VIII. 37. *Joſ.* A. XII. 4. 7. 8. γράφει τῷ οἰκονόμῳ, ὃς ἅπαντα τὰ ἐν ἀλεξανδρείᾳ χρήματα αὐτῷ διῴκει —— θαυμάζειν ἔλεγε, πῶς —— δώσειε τὸν οἰκονόμον —— τὸν δ' ἀποκριναμένου λέγειν —— τὸν δοῦλον κολάσαι. *Phaedrus* II. 8. Frondem bubulcus affert, nec ideo videt. Eunt ſubinde & redeunt omnes ruſtici, nemo animadvertit. Tranſit etiam villicus. Varro vocat principem, qui agriculturae praeponitur. *Polyaenus* p. 547. βιασάμενος τὸς οἰκονόμους καὶ ἀργυρίου τάλαντα λαβὼν. *Plut.* de Lib. Ed. p. 4. A. τῶν γὰρ δούλων τῶν σπουδαίων τὸς μὲν γεωργὸς ἀποδεικνύουσι, τὸς δὲ ναυκλήρους, τὸς δὲ ἐμπόρους, τὸς δὲ οἰκονόμους, τὸς δὲ δανειστάς.

Thomas. σιτομετρεῖσθαι μὴ λέγε, ἀλλὰ διαλελυμένως σῖτον μετρεῖσθαι. *Plut.* Caeſ. p. 730. F. τὸς στρατιώτας τὸν κάκιστον μετρημένους καὶ παλαιότατον σῖτον. *Pollux* I. 2. ἐκ δὲ μηνῶν σιτηρέσιον ἔμμηνον, καὶ μηνιαῖον, καὶ τριακονθήμερον. VI. 36. σιτομέτρης γὰρ, καὶ σιταγωγὰ πλοῖα —— καὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀπὸ σιτίων ἀλλ' ἀπὸ σίτου ὠνόμασαι. *Terent.* Phorm. I. 1. 9. Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo ſuum defraudans genium comparſit. *Donatu* Servi quaternos modios accipiebant frumenti in menſem, & id demenſum dicebatur. *Plaut.* Stich. I. 2. 3. Vos meminiſtis quot calendis petere dimenſum cibum. *Diodor.* S. II. 41. σιτομετρίαν —— λαμβάνουσιν. *Polyb.* IV. 63. σιτομετρήσας εἰς λ. ἡμέρας τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ παρικαταλειφθέντος σίτου. V. 2. σιτομετρήσας καὶ μισθοδοτήσας ὁ βασιλεὺς τὴν δύναμιν ἀνήχθη. p. 599. εἰς σιτομετρίαν δ' τριήρων ἀρτάβας δυσμυρίας. *Gen.* XLVII. 12.

καλαχήσει αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Χρονίζει ὁ κύριός 45
μου ἐρχεσθαι· καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας, καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ
μεθύσκεσθαι· Ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γι- 46
νώσκει· καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. Ἐκεῖνος δὲ ὁ 47
δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ
θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς· Ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσε- 48
ται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πο-
λὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη 49
ἀνήφθη; Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; Δοκεῖτε 50
ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. Ἔσονται 51
γὰρ

45. εἴπῃ ὁ] + κακὸς M. 13. 69. 71.
ὁ κύριος μου] μου ὁ κύριος Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. ἔρχεσθαι] ἐλθεῖν KM. 27. 42. 68. 69. 71.
παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας] συνδούλους 29. + τοῦ κυρίου αὐτοῦ Versio *Syr*. *Æthiop*. *Arab*.
ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι] ἐσθίων τε καὶ πίνων μεθυσκόμενος D. τε] δὲ 36. 80. *Basilius* Eth. 9.
καὶ μεθύσκεσθαι] μετὰ τῶν μεθυόντων Evang. 13. 46. τοῦ δούλου ἐκείνου] αὐτοῦ D.
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει] θήσει μετὰ τῶν ἀπίστων D.
ἀπίστων] ὑποκριτῶν 1. 9. 16. 11. 14. 36. 40. ex emendatione. 49. 72. Colb. Evang. 13. 17. λῃστῶν 52.
47. ὁ δοῦλος] — Versio *Syra* posterior.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK. 1. 10. 28. 29. 33. 49. 51. 54. 56. 58. 61. 62. 66. 67. 68. 69. 71. 74. 89. 90. 90. 91. 106.
ab ἑαυτοῦ ad αὐτοῦ] + 59. ἑτοιμάσας μηδὲ] — D 69. Versio *Sax*. *Dial*. *c*. *Marcion*.
μηδὲ ποιήσας] — L Versio *Syr*. Codices *Latini*. πρὸς] — 37.
48. ἐδόθη] ἔδωκαν D. ζητηθήσεται] ζητήσεται Editio *Erasmi*.
ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ] ζητήσουσιν ἀπ' αὐτοῦ περισσότερον D, παρ'] ἀπ' 1. 64. Versio *Syr*.
παρέθεντο] παρακατέθετο *Theophylactus*. probante *Beza*. πολὺ posterius] ὀλίγον Versio *Syra* posterior in margine.
περισσότερον] πλεῖον D. ὀλίγον Versio *Syra* posterior in margine.
αἰτήσουσιν] ἀπαιτήσουσιν D. 15. 27. 28. 40. 49. 51. 53. 63. 64. 73. 90. *Basilius*, *Macarius H*. 29. *Constitut Ap*. 11.
49. εἰς] ἐπὶ A K L M 1. 27. 36. 38. 42. 44. 54. 57. 60. 64. 67. 69. 71. 86. 91. Evang. 18. Versio *Syra* posterior, & edita in margine. τί θέλω] τί, θέλω 36. τί θέλω; *H. Grotius*.
50. δὲ] — L. 36. 50. 57. 64. 74. πῶς] τι *Origenes* in Matth.
οὗ] ὅτε ADKL 29. 33. 36. 40 42. 57. 63. 69. 71. 91. *Origenes* in Jo. I. 28. 29. & Exhort. ad Martyr. — 53.
51. δοῦναι] ποιῆσαι D. βαλεῖν Versio *Syr*. ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ D. 69. 106.
52. πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ] ἐν ἑνὶ οἴκῳ πέντε D. διαμεμερισμένοι, τρεῖς] τρεῖς διαμεμερισμένοι D.
ἐπὶ] ἐν bis D. ἐν τῇ γῇ] ἐπὶ τὴν γῆν Evang. 13. 17.
53. διαμερισθήσεται] διαμερισθήσονται L qui praecedentibus jungit. D 59. Evang. 18. + γὰρ 74. 90.

47. 2. *Cor*. XI. 24. *Demosth*. de falsat. Legat. περιῤῥήξας τὸν χιτωνίσκον ὁ οἰκέτης ξαίνει κατὰ τὴν νύτ᾽ πολλάς. *Schol*. πληγὰς δηλονότι. *Xenoph*. Exped. Cyri V. τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες, ὡς ὀλίγας παίσειν. *Athaeneus* XIII. p. 585. F. Μασιγίᾳ δέ τινας μειρακιευομένῃ περὶ αὐτὴν [θαΐδα] καὶ φαμένῃ πολλαῖς συμπιπλίχθαι, καθ' ὑπόκρισιν ἐσκυθρώπασεν. —— Ἐπερωτήσαντος δὲ τὴν αἰτίαν, ὀργίζομαι σοι, εἶπεν ὅτι πολλὰς ἔχεις. *Libanius* Chria 10. D. καὶ παίει κατὰ τὴν νύτ᾽ πολλάς, καὶ προσίθησι ταῖς πληγαῖς τὸν λόγον. & 12. A. Πάρεσιν ἡμᾶς, ξαίνει κατὰ τὴν νύτ᾽ πολλάς. D. XXXV. p. 773. C. μιᾷ πλήξας τὰς πολλὰς κατὰ καρδίας πλήξαντας. *Plut*. Institut. Lacon. p. 237. D. παῖς δὲ ὑπό τινος κολασθεὶς, εἰ τῷ πατρὶ ἐξηγγειλεν, αἰσχρὸν ἦν τῷ πατρὶ, μὴ προσεπεῖναι ἀκέσαντα πάλιν ἑτέρας. *Plato* de Rep. IX. μάσιγωθεὶς, ὁπόσον ἂν δόξῃ τοῖς δικασταῖς. & p. 914. D. ἐὰν δὲ δοῦλος ἐλεύθερον ἐκὼν —— ἀποκτείνῃ —— ὃ τῆς πόλεως κοινὸς δήμιος ἄγων πρὸς τὸ μνῆμα τοῦ ἀποθανόντος, ὕθεν ἂν ὁρᾷ τὸν τύμβον, μαστιγώσας, ὁπόσας ἂν ὁ ἑλὼν προσάτῃ, ἐάντερ βιῷ παιόμενος ὁ φονεὺς θανατωσάτω. & p. 939. D. ἐὰν ἄρα ἀδίκως δοκῇ ὁ ξένος τὸν ἐπιχώριον τύπτειν, ὁσας ἂν πατάξῃ, τοσαύτας δοῦναι τῆς θρασυξενίας παυόντων. p. 941. B. μαστιγώσας, ὁπόσας ἂν ἐθέλῃ. *Artemidor*. II. 53. ἐπειδὴ δὲ οἱ παιόμενοι λαμβάνουσι τὰς πληγὰς, ἐντεῦθεν τὰς ὠφελείας συμβέβηκε γενέσθαι παρὰ τὸ λαμβάνειν. *Procopius* Persic. I. 25. ξαίνοντες κατὰ τὴν νύτ᾽ πολλάς. & Vandal. p. 198. *Thomas*. ἐπιτρίβεται πολλὰς λέγε, μὴ πολλὰς πληγὰς δέχεται. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις ἐπιτρίβειν πολλὰς ἀγυιὰς μέσας ἀφανίζων· ἐπὶ δὲ τῶν τὰς πληγὰς ἐπιφερόντων, ξαίνει τὸν δῆμον πολλὰς, κατὰ τὴν νύτ᾽ τυχὸν, ἢ κατ' ἄλλο τινὸς μέρος τοῦ σώματος. *Aristoph*. Nub. 968. ἐπιτρίβειτο τυπτόμενος πολλὰς. *Schol*. πληγὰς δηλονότι. *Ælian*. N. A. X. 21. μετιόντες μασιγοῦσί τε πολλαῖς.

Pollux III. 89. μασιγῶσαι, τυπτῆσαι, ξῆναι κατὰ νύτ᾽, πολλὰς τυπτῆσαι πληγὰς, παῖσαι, ἐντεῖναι, ἐμβαλεῖν. ὑπερίδης ἔφη, κρεμάσας ἐκ τοῦ κίονος ἐξέδειρεν, ὅθεν καὶ μοιχῶν ἔτι νῦν τὸ δέρμα μεσὸν ἔχει. καίτοι ἐπὶ τούτοις ἂν ἄν τις εἴπῃ τὸ δεῖραι. *Aristoph*. Ranis 632. δήσας, κρεμάσας, ὑσριχίδι μασιγῶν, δέρων. Equit. 64. μασιγούμεθα ἡμεῖς. *Etymol*. M. δέρω. *Camerarius*, *Beza* & *Millius* contendunt, scribendum esse δαφω, non δέρω.

48. *Polybius* III. p. 239. κύριος δὲ γενόμενος χρημάτων πολλῶν καὶ σωμάτων —— τὰ μὲν χρήματα εἰς τὰς ἰδίας ἐπιβολὰς παρέθετο —— τὰ δὲ σώματα διέπιμπρε. recondere, in penu deponere. *Jos*. Maccab. 4. πανδείνους εἶναι νομίσαντες, εἰ οἱ τὰς παραθήκας πιστεύσαντες τῷ ἱερῷ θησαυρῷ στερηθήσονται. *Hermogenes* Partit. 6. πρεσβεύων τις παρέθετο τῷ στρατηγῷ τὴν θυγατέρα· βιάσατο αὐτὴν ἐκεῖνος. *Dio Cass*. τίς ἐυβελότερον τοῖς ἐκ τοῦ δαιμονίου χρῆσθαι δοθεῖσιν τῶν τὰ μέγιστα παρ' αὐτοῦ λαβόντος;

49. *Diodor*. XVI. 23. ἐξέκαυσι δὲ τὸν ἱερὸν πόλεμον διὰ τοιαύτας τινας αἰτίας.

51. *Aristoph*. Ran. 1161. ἀλλ' οὐδὲ πάντα ταῦτα γ' ἐς' ἀλλ' ἢ τρία. Pac. 475. οὐδὲ γ' εἶλκον οὐδὲν ἀργεῖοι πάλαι, ἀλλ' ἢ κατεγέλων τῶν παλαιπωραμοίων. Sed tantum.

54. *Etymol*. ὄμβρος. ὁ ὀμὸς ῥέων καὶ κατιχόμενος, ὁ βαρὺς φυόμενος.

Apoi-

52 γᾶ ἀπὸ τῶ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ, καὶ δύο ἐπὶ τρισί.
53 Διαμερισθήσε) πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί· μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ
54 ἐπὶ μητρί· πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. Ἔλεγε
δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε·
55 Ὄμβρος ἔρχε) καὶ γίνε) ἔτω. Καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε· Ὅτι καύσων ἔσται·
56 καὶ γίνε). Ὑποκριταὶ, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν· τὸν δὲ καιρὸν
57 τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις
58 μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ·
μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε
59 βάλλῃ εἰς φυλακήν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

Πα-

ἀφ'] ἐπὶ EG. 2. 73. 74. 76. 80. 89. Editio *Complut.*
πατρὶ] + αὐτοῦ διαμερισθήσονται D Codices *Latini.*
θυγατρὶ] θυγατέρα D. τὴν θυγατέρα 1. *Euseb.* D. VI. 20.
τὴν prius] — 73. bis 106.
54. ἔλεγε] ἐλέγετο 70.
τὴν] — A 1. 69.
λέγετε] + ὅτι AKL 12. 16. 33. 46. 50. 59. 63. 67. 68. 69. 71. 86. *Basilius.* Eth. 17.
55. νέοντα] πλέοντα D at in Verſ. Latina: flantem.
ἔσαι] ἔσται D.
τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ] τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς D. 9. 11. 15. 74. 80. 83. Colb. duo. Editio *Complut.* Verſio *Vulg. Syr. Copt Æthiop. Arab.* τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε διακρίνειν, καὶ τῆς γῆς 49. τῆς γῆς Evang. 18.
τὸν δὲ] πλὴν τὸν D. τὸν L. τῶν] — D.
οὐ δοκιμάζετε] οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν L 33. Verſio *Cpt. Syra* poſterior in margine. *Æthiop.*
57. τί δὲ] — D. κρίνετε] διακρίνετε 6. 7. Evang. 18. 58. σε] — L.
τῇ] τῷ D. ἀπηλλάχθαι] ἀπαλλάχθαι A. ἀπαλλαγῆναι D.
κατασύρῃ] κατακρίνῃ D. Codices *Latini. Ambroſius.* κατασύρῃ σε] + ὁ ἀντίδικος Verſ. *Syra* poſt. in margine.
σε παραδῷ] παραδώσει σε D. σε παραδώσει A 69. *Marcion* ap. Epiphanium.
σε βάλῃ] βάλῃ σε D. 1. 83. Editio *Complut. Plant. Bengelii.* σε βάλῃ AEGHK. 3. 10. 11. 14. 36. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 57. 59. 61. 62. 71. 73. 74. 86. 87. 91. 106. Editio *Colinaei. Theophylact.* βάλλει σε Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
σοι] + ὅτι Colb. λέγω] ἀμὴν λέγω L. Verſionis *Syr.* Codices.
καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς] ἀποδοῦς τὸ ἔσχατον κοδράντην D. Verſio *Syr.* οὗ] τοῦ A. — L 1.
τὸ] τὸν AGHKL 3. 4. 5. 6. 7. 8 9. 12. 36. 37. 38. 59. 67. 68. 70. 74. 86. 87. 90. 91. 95. Editio *Complut. Plant.*
ἀποδῷς] ἀποδώσης 61. in ora. 69.

Apollonius I. B. 10. σκοτιὴ δ' ἀνέτελλε γενέθλη. & II. 1251. ὀρέων ἀνέτελλον ἐρίπναι.

56. *Thucyd.* VI. 23. ἐ δοκιμάζοντες τὰς μηνυτὰς. *Schol.* ἐ διακρίνοντες, πότερον ψευδονται ἢ ἀληθεύουσι. *Arrian. Epictet.* I. 20. διὰ τοῦτο ἔργον τῆ φιλοσόφῳ τὸ μέγιστον καὶ πρῶτον, δοκιμάζειν τὰς φαντασίας καὶ διακρίνειν, καὶ μηδεμιᾶν ἀδοκίμαστον προσφέρεσθαι. 7. δύναμις δοκιμαστικὴ τε καὶ διακριτικὴ τῶν δοκίμων τε καὶ ἀδοκίμων δραχμῶν — δοκιμαστικὸς καὶ διακριτικὸς τῆ ἀληθοῦς καὶ τῆ ψευδοῦς καὶ τῆ ἀθέλτε. *Polyaenus* p. 468. δοκιμάζει, τίνες αὐτῷ συνδιαπλεῦσαι δύνανται. *Joſeph.* A. III. 1. 4. τῆ θεῖ — ἂν εἰκὸς δοκιμάζειν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, πῶς τε καρτερίας ἔχουσι, καὶ μνήμης τῶν προϋπηργμένων. I. 14. ἀλλὰ δοκιμάσαι θέλων τὴν αὐτῆ διανοίαν, εἰ καὶ τοιαῦτα προτεσσόμενος ὑπακούοι. B V. 12. 3. τάξτε αἰχμὰς τῶν ξιφῶν ἐδοκίμαζον ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τινας τῶν ἐρρίμμενων ἔτι ζῶντας διήλαυνον ἐπὶ πεῖρα τῆ σιδήρε. πάντας δοκιμάζων ἀρετῆς.

57. *Ælian.* V. H. I. 34. καὶ αὐτοὶ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ ἔκριναν τὴν καταδικάζεσαν ἀγαγεῖν ψῆφον.

58. inf. XXI. 30. Jo. IV. 19. XV. 4.

δὸς ἐργασίαν] *Hermogenes* de. Invent. III. 5. εἰ γὰρ — εἰς ἕκαστον ἐπιχείρημα ἐργασίαν δῶμεν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐργασίαν αὖθις ἐνθύμημα. & 7. ἐργασίαν τῷ ἐπιχειρήματι δίδως. exornata deductio, expolita tractatio.
ἀπηλλάχθαι] *Hermog.* de form. Orat. II. 1. ἐνταῦθα γὰρ δοκεῖ μὲν πολλὰ λέγειν, καὶ νὴ Δία ταχέως ἀφ' ἑκάστων αὐτῶν ἀπαλλάττεσθαι. ab illis ſe expedire. *Phlegon* Mirabil. 1. κελεύει ἀπαλλάττεσθαι αὐτῆς ταχέως. Act. XIX. 12. *Ariſtoph.* Nub. 1194. ἵν' ὦ μέλε, παρ-

ὄντες οἱ φεύγοντες ἡμέρᾳ μιᾷ πρότερον ἀπαλλάττοιντ' ἐκόντες, εἰ δὲ μὴ, ἔωθεν ὑπανιῶντο τῇ νεμεσίᾳ. *Harpocration.* ἀφίστι μὲν τις αὐτῶν μόνων ὧν ἂν ἐγκαλῇ. ἀπαλλάττει δὲ ὅταν μηδὲ ἄλλον τινὰ λόγον ὑπολίπηται ἑαυτῷ πρὸς τὸν ἐγκαλέσαντα. *Demoſth.* c. Neaeram. διὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπηλλάχθαι ἀπὸ τῆ Σωκράτες — ὥστε ἐν κορινθῳ μὴ ἐργάζεσθαι.

Terent. Phorm. V. 7. 43. in jus ambula. *L.* 11. 4. 22. *ff. de in jus voc.* Qui in jus vocatus eſt, duobus caſibus dimittendus eſt: ſi quis ejus perſonam defendet, & ſi, dum in jus venitur, de re tranſactum fuerit.

κατασύρῃ] *Jac.* II. 6. *Act.* VIII. 3. XVII. 6. *Cic.* pro Cluentio 64. Ut hunc Oppianicum aliud agentem, & nihil ejusmodi cogitantem, ad hanc accuſationem detraheret. pro Milone 14. Cum in judicium detrahi non poſſet. *Gregorius* in Dominicam. εἶτε εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν καταπίπτοντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. — τὸν πέτρον, ὡς τῇ τραγῳδίᾳ δοκεῖ, ἀεὶ μὲν ἀναθέμενον, ἀεὶ δὲ κατασυρόμενον. *Alciphron* Epiſt. I. 1. μικρὸν καὶ τὰς φελλὰς ἐδέησε κατασύραι — τὸ δίκτυον ἐξογκέμενον — τὸ πρῶτον νεωλκηθὲν σκαφίδιον σπεδῇ κατεσύραμεν.

πράκτωρ] *Heſychius* πράκτορες, ἀπαιτηταί. *Demoſthenes.* . . ὧν ἐδεῖς τοῖς πράκτορσι παραδίδωκε τὰ ὀνόματα. *Æſchin.* c. Timarch. ἕκαστον ἀδίκημα ἐπιγράφειν τοῖς πράκτορσι — ψηφιζόντων τῶν βουλευτῶν ἐγγραψάτωσαν οἱ πρόεδροι τοῖς πράκτορσι τῶν παρανόμων. *Æſchylus* Agamemn. Δίκης πράκτορι. Schol. τῇ δίκην ἐσπραττομένῃ. *Eſaj.* III. 12.

Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως

1 2 3

1. παρῆσαν] ἦλθον Versio *Syra* prior & posterior in margine. αὐτῷ] ὑμεῖν 27.
2. ὁ Ἰησοῦς] — Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 425. οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι] οὗτοι οἱ Γαλιλαῖοι 69. οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο] οὗτοι οἱ Γαλιλαῖοι παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο ἁμαρτωλοὶ D. Codices *Latini*. παρὰ] ὑπὲρ 14. ὅτι] + τὰ 69. τοιαῦτα] ταῦτα DL 12. τοσαῦτα 50.
3. μετανοῆτε] μετανοήσητε AD 1. 4. 12. 16. 34. a prima manu. 59. 60. 69. 86. Evang. 24. Versio *Vulg. Ant.* 131. πάντες] πάντως M 3. 59. 71. ὡσαύτως] ὁμοίως DL 1. 13. 33. 69. Versio *Syra* posterior in margine.
4. 5.] — 15. 4. ᾧ prius] DL. Versio *Syr. Copt.* ἐν τῷ] τῷ D.

1. παρῆσαν] *Thucyd.* VI. 62. παρῆν εἰς τὸ στράτευμα. 88. παρῆσαν εἰς Λακεδαίμονα. Venerunt. *Diodorus* S. XVII. 8. περὶ ταῦτα δ' ὄντος αὐτῷ, παρῆσαν τινες ἀπαγγέλλοντες, πολλὰς τῶν ἑλλήνων νεωτερίζειν.

Matth. XXIII. 35. *Schemoth R.* XIX. Circumcisi sunt, & commixtus est sanguis paschatis cum sanguine circumcisionis. *Midras Tillin* VII. 4. Ex mente R. Samuelis David juravit Abisai f. Zeruja, si sanguinem illius justi [Saulis] attingeret, miscebo sanguinem tuum cum sanguine illius. ad 1. Sam. XXVI. 16. *Aristides* ap. Phot. 246. τὲς μὲν ἐν ἡλικίᾳ πάντας κατακόψαι, καὶ ταῦτα πρὸς τοῖς βωμοῖς. *Valerius M.* IX. 2. 3. Damasippi — jussu principum civitatis capita hostiarum capitibus permixta sunt. *Philo* de Legg. Specc. T. 2. p. 315, 1. Legislator ab ara abduci homicidas jubens, πρενόησε μὴ φόνον ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι κατὰ τὰς ἐπιφοιτήσεις τῶν τῇ σφαγέντος ἐπιτηδείων, ἓς σοργὴ, πάθος ἀθέλητον, ὥσπερ τὲς ἐνθυσιῶντας καὶ κατεχομένς προκαλίσεται μόνον ἐκ αὐτοχειρίᾳ κτεῖναι τὸν ἀνδροφόνον, ἔ γνωμένς συμβήσεταί τι τῶν ἀνοσιωτάτων, αἵματι γὰρ ἀνδροφόνων αἷμα θυσιῶν ἀνακραθήσεται, τὸ καθοσιωμένον τῷ μὴ καθαρῷ. *Livius.* X. 39. nefando sacro mixta hominum pecudumque caede respersus.

3. *Dionys.* Hal. A. III. 30. εἰ γὰρ ἂν παρακινήσιν τι τολμήσητε, πάντες ἀπολεῖσθε ὑπὸ τέτων, δείξας τὲς ἔχοντας τὰ ξίφη.

4. *Nehem.* III. 15. *Jo.* IX. 7. *Hieronymus* in Esaj. VIII. 6. Siloam autem fontem esse ad radices montis Sion, qui non jugibus aquis, sed incertis horis diebusque ebulliat, & per terrarum concava & antra saxi durissimi cum magno sonitu veniat, dubitare non possumus, nos praesertim, qui in hac habitamus provincia, ad Jerem. II. 23. Convallem filiorum Ennon quae Siloë fontibus irrigatur. VIII. 31. tophet, quae est in valle filiorum Ennon, illum locum significat, qui Siloë fontibus rigatur, & est amoenus, atque nemorosus, hodieque hortorum praebet delicias. XIII. 3. Uno quippe fonte Siloë, & hoc non perpetuo utitur civitas, & usque in praesentem diem sterilitas pluviarum non solum frugum sed & bibendi inopiam facit. XIX. 1. ad vallem filii Ennon; de qua supra diximus, in qua erat delubrum Baal, & nemus ac lucus, Siloë fontibus irrigatus. XXXII. 35. Subjacet Siloë, fontibus & amoenitate sui, quia locus irriguus est, populum provocans ad luxuriam. Matth. X. Idolum Baal fuisse juxta Jerusalem ad radices montis Moria, in quibus Siloë fluit, non semel legimus. Haec vallis & parvi campi planicies irrigua erat & nemorosa, plenaque deliciis, & lucus in ea idolo consecratus. *Jos.* B. V. 4. 2. primus Davidis murus πρὸς νότον ὑπὲρ τὴν Σιλωὰμ ἐπισῤῥέον πηγήν. 12. 2. murus Titi ἀνακάμπτων κατὰ μεσημβρίαν περιλαμβάνει τὸ ὄρος ἄχρι τῆς περιστρεῶνος καλυμένης πέτρας, τότε ἐξῆς λόφον, ὃς ἐπίκειται τῇ κατὰ τὴν Σιλωὰμ φαραγγι, κακεῖθεν ἐκκλινας πρὸς δύσιν εἰς τὴν τῆς πηγῆς καταλύει φάραγγα. 4. 1. ἡ δὲ τῶν τυροποιῶν φάραγξ, ἣν ἔφαμεν τότε τῆς ἄνω πόλεως καὶ τὸν κάτω λόφον διαστέλλειν, καθήκει μέχρι Σιλωάμ, ἔτω γὰρ τὴν πηγὴν γλυκεῖαν τε καὶ καλὴν ὖσαν ἐκαλέσμεν. VI. 6. 1. κατεῖχε δ' ὁ μὲν Σίμων τότε ἄνω πόλιν καὶ τὸ μέγα τεῖχος ἄχρι τῆ κεδρῶνος, τότι ἀρχαία τις χις, ὅσον ἀπὸ τῆς Σιλωὰμ ἀνακάμπτον εἰς ἀνατολὴν, ὁ μέχρι τῆς Μονοβάζε κατέβαινεν αὐλῆς — κατεῖχε δὲ καὶ τὴν πηγὴν καὶ τὴν ἄκραν. II. 16. 2. πάθυσι τὸν Νεαπολιτανὸν σὺν ἱνὶ θεράποντι περιελθῶν μέχρι τῆ Σιλωὰμ τὴν πόλιν. VI. 7. 2. Ρωμαῖοι τρεψάμενοι τὲς λῃσὰς ἐκ τῆς κάτω πόλεως τὰ μέχρι τῆ Σιλωὰμ πάντα ἐνέπρησαν. Fons Siloam vocatur etiam Gihon *Chaldaeo* 1. *Reg.* I. 33. 45. 2. *Chron.* XXXIII. 14. *Pesachim* IV. 9. *Theodoretus* Q. 2. in III. Regum ἐπωνόμασαν δὲ καὶ τὸν Σιλωὰμ Γηὼν ἢ ὡς ἄγαν μικρὸν ἑλληνικῶς ἔτω καλέσαντες, ἢ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐξ ἀφανῶν ἔξεισιν ὑπονόμων ὥσπερ ὁ Νεῖλος. *Succa* IV. 9. Libatio aquae quonam modo fuit? Phiala aurea fuit, Loter continens, quam implevit aliquis e Siloamo. *Gemar.* f. 48. 2. unde haec consuetudo? Quia dicitur Esaj. XII. 3. f. 55. 1. R. Levi dixit; quare vocatur locus haustionis? quia inde hauriunt spiritum sanctum. *Aboth Nathan* 35. Si sacerdotes nimium carnis sanctae comederant, bibebant aquam Siloë, ut cibus eo melius concoqueretur. *Echa* praef. R. Abin: si digni fuissetis, sedissetis Hierosolymis, & bibissetis aquas Siloae, quae purae sunt & dulces: nunc cum non fitis digni, captivi estis in Babele, & bibitis aquas Euphratis, quae sunt turbidae & foetidae.

5. *Josephus* quidem Galilaeorum in templo a Pilato caesorum non meminit: at ea habet, quae huic narrationi fidem faciunt; dum docet, Galilaeos prae caeteris homines fuisse seditiosos, & Judaeis solenne fuisse occasione Festorum tumultuari, idque in ipso templo. Ideo Herodes arcem Antoniam extruxit, & praesidio militari munivit. A. XV. 11. 4. ταύτην τὴν βάριν ὀχυρωτέραν καλαστκυάσας ἐπ' ἀσφαλείᾳ καὶ φυλακῇ τῆ ἱερῆ. 7. τὸν ἐκ τῆ δήμε νεωτερισμὸν ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι φυλατόμενος. XVII. 9. 3. ἑορτάσης δὲ — ἑορτῆς, πάσχα — καλεῖται, εἰ νεωτερισαι — συσάντες ἐν τῷ ἱερῷ — καὶ δείσας ἀρχέλαος — πέμπει σπείρας — ἐπὶ τότες οἱ στασιῶται — καὶ τὸ πλῆθος ἐκηγρίωσαν

4 των ἀπολεῖσθε. Ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ
ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας
5 ἐν Ἰερουσαλήμ; Οὐχὶ, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. Ἔλε-
6 γε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· Συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην· καὶ ἦλθε
καρ-

αὗτοι] — D. Editio *Eraſmi* 5. αὐτοὶ AKL 4. 6. 68. 69. Verſio *Vulg.*
πάντας] + τοὺς ADLM 69. *Baſil.* Eth. II. ἀνθρώπους] — 1. 40. 63.
τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλὴμ] — 28. κατοικοῦντας] ἐνοικοῦντας D. ἐν] — DL 1. 106.
5. οὐχὶ] + δὲ 59. λέγω] + δὲ D. Verſio *Syr.*
μετανοῆτε] μετανοήσητε ADL 1. 4. 6. 7. 12. 16. 29. 54. 60. 69. 86. 106. Evang. 4. 18. 24. *Ant.* l. c. Epiphan. H. 42. probante *J. A. Bengelio.* πάντες] πάντως 59. 71.
ὁμοίως] ὁμοίῃς Evang. 13. 17. ὡσαύτως L 1. 29. 33. 71. *Baſil.* Eth. II.
6. δὲ] — 56. παραβολὴν] + αὐτοῖς Verſio *Copt.* εἶχε τις] τις εἶχεν D.
ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην] πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ D 1. 106. Codices *Latini.* Petrus Alex. Can. 3. *Elias Cretenſis MS* in Nazianz. O. XLV.

σαν —— ὥρμησαν τε ἐπὶ τὸς στρατιώτας καὶ παρασάντες καταλεύσει τὸς πλείσς αὐτῶν —— καὶ τοῖς μὲν ταῦτα πράξασιν διὰ χειρῶν αὖθις ἡ θυσία ἦν. ἀρχέλαος δὲ —— ἐκπέμπει πᾶν τὸ στρατόπεδον —— καὶ εἰς μὲν τρισχιλίους ἄνδρας ἔκτειναν οἱ ἱππεῖς. 6. Ideo accuſatur apud Auguſtum: μάλιστα δὲ τὴν σφαγὴν τῶν περὶ τὸ ἱερὸν ἐδείνε τῷ λόγῳ καὶ τὴν δυσσέβειαν, ὡς ἑορτῆς τε ἐνεστηκυίας, καὶ ἱερείων ἐν τρόπῳ σφαχθοΐεν, ἔνιοι μὲν ξένοι, οἱ δὲ ἐγχώριοι, πληθείᾳ δὲ τὸ ἱερὸν νεκρῶν. 10. 2. ἐπισάσης δὲ τῆς Πεντηκοσῆς —— οὔτι κατὰ τὴν θρησκείαν μόνον παρῆσαν, ἀλλ' ὀργῇ φέροντες τὴν παρουσίαν Σαβῖνε μυριάδες συνηθροίσθησαν ἀνθρώπων καὶ πάνυ πολλαὶ, Γαλιλαίων, κλ. —— ἀνῖσαν ἐπὶ τὰς σοὰς, αἵπερ ἦσαν τῷ ἱερῷ τὸν ἔξωθεν περίβολον περιέχσαι —— ἔπειτα ῥωμαῖοι —— πῦρ ἐνιᾶσι ταῖς σοαῖς —— καὶ τὸς ὑπὲρ τῆς σοᾶς ἴλεθρος ἦτος ἀπροσδόκητος κατέλαβεν.

Ex eodem *Joſepho* conſtat duplicem hanc praedictionem Chriſti non diu poſt impletam fuiſſe: cum enim non reſipiſcerent, ſed ſpreta doctrina Chriſti animum ſeditioſum retinerent, ſaepius contigit, ut in ipſo templo innumerabilis Judaeorum multitudo caederetur, aut paſſim domuum turriumque ruina extingueretur. XX. 5. 3. τῆς πάσχα προσαγορευομένης ἑορτῆς ἐνσάσης —— θεὶσας ὁ κυβερνὴς, μὴ πάντερόν τι παρὰ τέτων προσπέσῃ, κελεύει τῶν στρατιωτῶν μίαν τάξιν ἀναλαβεῖν τὰ ὅπλα ἐπὶ τῶν τῆ ἱερῆ στοῶν ἐσᾶναι καταστελλῆντας τὸν νεωτερισμὸν, εἰ ἄρα τίς γένοιτο. Τῆτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτῆ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύσαντες ἔπραττον. —— δύο γᾶν μυριάδες ἐξηριθμήθησαν τῶν κατὰ τὴν σάσιν ἐκείνην φθαρέντων, πένθος δὲ ἦν τὸ λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἑορτῆς, καὶ πάντες ἐκλαθόμενοι τῶν εὐχῶν καὶ τῶν θυσιῶν ἐπὶ θρήνες καὶ κλαυθμὸς ἐτράποντο. Poſtquam vero ſeditio exarſiſſet, Templum ſedes belli fuit. B. II. 17. 5. τὸ σασιάζον ἐκράτει τῆ ἱερῆ —— οἱ βασιλικοὶ, καὶ τέτοις μὲν ἦν ἀγὼν τῆ ἱερῆ κρατῆσαι μάλιστα —— ἐπτὰ μὲν ἦν ἡμέραις συνεχὸς ἀμφοτέρων φόνος ἐγένετο. 9. οἱ περὶ τὸν ἐλεάζαρον —— κατὰ τὸ ἱερὸν ἐπεχείρεν αὐτῷ [τῷ Μαναΐμῳ] καὶ φόνος μὲν ἦν τῶν καταληφθέντων. IV. 3. 12. ὁ δὲ βληθεὶς τῶν ζηλωτῶν εἰς τὸ ἱερὸν ἀνῆει καθαιρώσασαν τὸ θεῖον ἔδαφος, καὶ μόνον ἂν τις εἴποι, τὸ ἐκείνων αἷμα μιᾶναι τὰ ἅγια. 4. 3. εἶγε ἐπὶ τοσῆτον ἐξώκειλαν ἀπονοίας, ὥςε μὴ μόνον ἐκ τῆς χώρας καὶ τῶν ἔξωθεν πόλεων ἐπὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν ὅλε τῆ ἔθνες μετενεγκεῖν τὴν ληγρικὴν τόλμαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ ἱερὸν. Ὁρμητήριον γᾶν αὐτοῖς τῆτο καὶ καταφυγὴ, ταμιεῖόν τε τῶν ἐφ' ἡμᾶς παρασκευῶν γέγονεν. ὁ δὲ ὑπὸ τῆς οἰκεμένης προσκυνέμενος χῶρος, καὶ τοῖς ἀπὸ περάτων γῆς ἀεὶ τετιμημένος ὑπὸ τῶν παραγινηθέντων ἐνθάδε ξηρίων καταπατεῖται. 5. 1. ἐπεκλύσθη δὲ τὸ ἔξωθεν ἱερὸν πᾶν αἵματι, καὶ νεκρὸς ὀκτακισχιλίας καὶ πεντακοσίας ἡ ἡμέρα κατέλαβε. 4. δύο δὲ τῶν τολμηροτάτων προσπεσόντες ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ διαφθείρσι τὸν Ζαχαρίαν, 6. 3. ἦν γὰρ δή τις παλαιὸς λόγος ἀνδρῶν, ἔνθα τότε τὴν πόλιν ἁλῶσεσθαι, καὶ καταφλεγήσεσθαι τὰ ἅγια νόμῳ πολέμε, σάσις ἐὰν κατασκήψῃ, καὶ χεῖρες οἰκεῖαι προμιάνωσι τὸ τῆ θεῆ τέμενος. 10. 12. προσέβαλλε δὲ τῷ ἱερῷ Σίμων, τῆ δήμῳ βοηθῆντος, κἀκεῖνοι κατασάντες ἐπὶ τῶν στοῶν καὶ τῶν ἐπάλξεων ἠμύνοντο τὰς προσβολάς. Συχνοὶ δὲ ἔπιπτον τῶν περὶ Σίμωνα. V. 1. 3. Simon τὲς δὲ ἄνωθεν ἀπὸ τῆ ἱερῆ κατακοντίζοντας ἀνέστελλε τοῖς ὀργάνοις, ἐξυβελεῖς τε γὰρ αὐτῷ καὶ καταπέλται παρῆσαν ὀκ ὀλίγοι καὶ λιθοβόλοι, δι ὧν ὐ μόνον ἠμύνετο τὲς πολεμῆντας, ἀλλὰ καὶ πολλὲς τῶν ἱερυργέντων ἀνῄρει —— τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν ὀργάνων βέλη, μέχρι τῆ βωμῆ καὶ τῆ νεὼ διὰ τὴν βίαν ὑπερφερόμενα, τοῖς τε ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἱερυργῆσιν ἐνέπιπτε. καὶ πολλοὶ, σπεύσαντες ἀπὸ γῆς περάτων περὶ τὸν διώνυμον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χῶρον ἅγιον, πρὸ τῶν θυμάτων ἔπεσαν αὐτοὶ, καὶ τὸν ἔλλησι πᾶσι καὶ βαρβάροις σεβάσμιον βωμὸν κατέσπεισαν ἰδίῳ φόνῳ, νεκροῖς δὲ ἐπιχωρίοις ἀλλόφυλοι, καὶ ἱερεῦσι βέβηλοι συνεφύροντο, καὶ παντοδαπῶν αἷμα πτωμάτων ἐν τοῖς θείοις περιβόλοις ἑλιμνάζετο. Τί τηλικῆτον, ὦ πλημονεσάτη πόλις, πέπονθας ὑπὸ Ῥωμαίων, οἵ σε τὰ ἐμφύλια μύσῃ περικαθαρῆντες εἰσῆλθον; Θεῆ μὲν γὰρ ἔτε ἧς ἔτι χῶρος, ἔτε μένειν ἐδύνασο, τάφος οἰκείων γενομένη σωμάτων, καὶ πολέμῳ τὸν ναὸν ἐμφυλίᾳ πολήσασα πολυάνδριον. 3. 1. οἱ δὲ ἀπὸ τῆ δήμε πρὸς τῷ βωμῷ καταπτήσσοντες, καὶ περὶ τὸν ναὸν συνειλέμενοι κατεπατῆντο, ξύλοις τε ἀνέδην παιόμενοι καὶ σιδήρῳ. VI. 2. 1. τῶν ὑμετέρων δὲ πτωμάτων ἔχ ἡ πόλις καὶ τὸ ἱερὸν δὲ πᾶν πεπλήρωται; 3. ὡς τὸ κύκλῳ μὲν ἱερὸν ἀπὸ πλήθες νεκρῶν προσοικέναι πολυανδρίῳ, τὸν δὲ ναὸν αὐτὸν φρερίῳ. τοῖς δ' ἁγίοις καὶ ἀβάτοις μετὰ τῶν ὅπλων εἰσπήδων, θερμὰς ἔτι τὰς χεῖρας ἐξ ὁμοφύλων ἔχοντες φόνων. 4. 6. Φόνος δὲ παντα χοῖ καὶ τροπὴ, τὸ δὲ πλέον ἀπὸ τῆ δήμε, λαὸς ἀσθενὴς καὶ ἄνοπλος, ὅπε καταληφθεὶη τις ἀπεσφάττετο. καὶ περὶ μὲν τὸν βωμὸν πλῆθος ἐσωρεύετο νεκρῶν, κατὰ δὲ τῶν τῆ βωμῆ βάθρων αἷμα τε ἔῤῥει πολὺ, καὶ τὰ τῶν ἄνω φονευομένων σώματα κατωλίσθαινε. 5. 1. τὸν μὲν γὰρ τῆ ἱερῆ λόφον ἐκ ῥιζῶν ἂν τις ἔδοξε βράτ]εσθαι, πάντεθεν τῆ πυρὸς καταγέμοντος· θαψιλέτερον δὲ τὸ αἷμα τῆ πυρὸς εἶναι, καὶ τῶν φονευόντων πλείες τὲς φονευομένες, θάμβῳ γὰρ ἡ γῆ διεφαίνετο ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ σωροῖς ἐπεμβαίνοντες οἱ σπεύδοντες σωμάτων ἐπὶ τὲς διαφεύγοντας ἔθεον. 8. 5. καλαλιπόντες δὴ τότε [τὲς πύργες] μᾶλλον δ' ὑπὸ τῆ θεῆ καβληθέντες ἀπ' αὐτῶν, παραχρῆμα μὲν εἰς τὴν ὑπὸ Σιλωὰμ φάραγγα καταφεύγσι —— καὶ σκεδασθέντες ὑπ' ἀλλήλων κατέδυσαν εἰς τὲς ὑπονόμες. 9. 4. θὲς δ' ἐν τοῖς ὑπονόμοις ἀνηρεύνων, καὶ τὸ δαφος ἀναῤῥηγνῦντες, ὅσοις μὲν ἐνετύγχανον, ἔκτεινον. —— καὶ Ἰωάννης μὲν λιμώτλων μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἣν πολλάκις ὑπερηφάνισε δεξιὰν, παρὰ Ῥωμαίων λαβεῖν ἐκέτευσε. VII. 5. 4. in ferculis triumphalibus ἦν ὁρᾶν —— πῦρ τε ἐνιέμενον ἱεροῖς, καὶ κατασκαφὰς οἴκων ἐπὶ τοῖς δεσπόταις. *Apoc.* VI. 15. 16. 17.

6. *Joſ.* B. III. 10. 8. οὐ μόνον τρέφει παρα δόξαν τὰς διαφόρες ὁπώρας, ἀλλὰ καὶ διαφυλάσσει. τὰ μέν γε βασιλικώτατα σαφυλήν τε καὶ σῦκον δέκα μησὶν ἀδιαλείπτως χορηγεῖ. & 3. 2. πίων τε πᾶσα καὶ εὔβοτος, καὶ δένδρε-

σι

καρπὸν ζηλῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἰδού, τρία ἔτη ἔρχομαι 7
ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἵνατί καὶ τὴν γῆν κατ-
αργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω 8
καὶ

καρπὸν ζητῶν] ζητῶν καρπὸν ADEGH 1. 44. 69. 72. 83. 86. 89. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.* Codices *Latini. Petrus Alex. Basilius* de Bapt. II. 6. *Elias Cret.*
καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ] ζητῶν ἐν αὐτῇ καρπὸν 80. 106.
ἐν αὐτῇ] — 42. ἀπ' αὐτῆς D. Sed in Verſ. Latina: in ea. οὐχ εὗρεν] μὴ εὑρὼν D.
7. εἶπε] ἔλεγε M 71. δὲ] — D.
τρία ἔτη] ἔτη τρία D. + ἀφ' οὗ DL 69. Verſio *Vulg. Copt. Petrus Alex. Victor.* in Marci XI. 14. probante *J. Gronovio.* οὐχ] οὐκ D. εὑρίσκω] + φέρε τὴν ἀξίνην D.
ἔκκοψον] + ἔν AL 69. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior.
ἵνα τί] ἵνα μὴ 5. τὴν γῆν] τ τόπον 80.
καταργεῖ] καταργῇ 2. 5. 15. 16. 34. 36. 39. 40. 44. 48. 63. 65. 91. Evang. 2. 14. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi. Baſilius* de Bapt. II. 6. *Theophylactus.* 8. λέγει] εἶπεν 60. Evang. 2. 4. 18. 19.
καὶ τοῦτο τὸ ἔτος] ἔτι τοῦτον τ ἐνιαυτὸν D. βάλω] βάλλω 36.
κοπρίαν] κόφινον κοπρίων D. in Verſione Latina: ſqualum ſtercoris. Codices *Latini. Ambroſius.* κόπρια ALM 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58.

σι παντοίοις κατάφυτος, ὡς ὑπὸ τῆς εὐπαθείας προσκαλέσασθαι καὶ τὸν ἥκιστα γῆς φιλόπονον. προσησκήθη γὰρ ὑπὸ τῶν οἰκητόρων πᾶσα, καὶ μέρος αὐτῆς ἐδὲν ἀργόν. ita deſcribit Galilaeam, in qua Chriſtus erat, cum hanc parabolam diceret, infra c. 31. 33. Solebant autem maritare arbores, inprimis vitem & ficum, quae in V. T. plus quam vicies ideo junctim reperiuntur. *M. Cato* 50. In vinea ficos ſubradito alte, ne eas vitis ſcandat. *Palladius* de putatione arbuſti tit. 13. Februario. Vitis, quae in arbore collocatur —— Providendum eſt omnibus annis vitem reſolvi ac religari, quia refrigeratur. Ita formandi ſunt rami arborum vitiferarum, ne alter ſub alterius linea dirigatur, ſed loco pingui ulmus a terra VIII. pedibus, gracili vero VII. ſine ramo relinquenda eſt —— deficientibus primis arboribus ſubſtituendae ſunt aliae. *Plinius* H. N. XVII. 35. nobilia vina nonniſi in arbuſtis gigni —— Hac ratione & arbores religantur, prima omnium ulmus. —— Non ſpernunt plerique & fraxinum, ficumque, etiam oleam, ſi non ſit umbroſa ramis. Harum ſatus cultusque abunde tractatus eſt. Ante XXXVI. menſem attingi falce vetantur. 18. Ficorum levis [umbra] quamvis ſparſa, ideoque inter vineas ſeri non vetantur. *Ariſtoph* in pace. 596. ὥσε σὲ τὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ νέα συκίδια. *Pollux* I. 232. τῶν ἐγκάρπων [δένδρων] μετὰ ἐλαίας, καὶ ἀμπέλου, καὶ συκῆς. *Theophraſtus* de C. P. III. 15. χαλεπώτατα δὲ καὶ ἀμπελῶ καὶ τοῖς ἄλλοις συκῆ καὶ ἐλαία. τροφὴν γὰρ ἀμφότερα λαμβάνει, καὶ σκιὰν παρέχει πλείστην. *Euſtathius* in *Od.* ω. p. 839, 7. ὅθεν Ἱππώναξ ἔφη τὴν συκῆν μέλαιναν ἀμπέλου κασιγνήτην. *Cilaim* VI. 4. Ubi docetur, quaenam arbores quibus arboribus conſerendae ſint. Profectus eſt R. Joſua Capharaziſum ad R. Iſmaelem, qui illi oſtendit vitem ſuper partem ficus ſuſpenſam. *Bechoroth* f. 17. 1. Dixit R. Aſi: qui appendit vitem ficui, vinum ejus prohibitum eſt libationi. *Martial.* XIII. 46. Ficedula. Cum me ficus alat, cum paſcar dulcibus uvis, cur potius nomen non dedit uva mihi? *Columella* III. 21. Quocunque domini praeſentis oculi frequenter acceſſere, in ea parte majorem in modum fructus exuberat. *Anthol.* I. 20. 8. Παλλάδος εἰμι φυτὸν, βρομίου τί με θλίβετε κλῶνες;

7. τρία ἔτη] *Columella* de arbor. 16. Arborem, quam depoſueris, ſaepius circumfodito, quo celerius adoleſcat, & citra triennium ferro ne tetigeris. Completis XXXVI. menſibus ad recipiendam vitem formabis, & ſupervacuos ramos amputabis. *Ariſtoph.* Acharn. 993. τρία δοκῶ γ' ἂν ἔτη προσβαλεῖν. Πρῶτα μὲν ἂν ἀμπέλιδος ὄρχον ἐλάστας μακρὸν, εἶτα παρὰ τόνδε νέα μοσχίδια συκίδων. *Theophraſt.* de C. P. III. 17. de vitibus. τίμνειν δὲ τὰ μὲν ἐν τῇ χέρσῳ φυτευόμενα τῷ τρίτῳ ἔτει —— τὰ δ' ἐν τῇ γεωργουμένῃ ἀψιαίτερον. *Lex Numae:* diis ex imputata vite ne libanto. *Orla* I. 7. & 8. licita ſunt propter praeputium anno quarto. 5. fructus vinearum noviter plantatarum tribus primis annis nefas erat tangere, quia praeputiati reputabantur. 10. arbores fructiferae tribus primis anni poſt plantationem cenſentur praeputiatae & immundae, nec earum fructibus veſci licet. *Levit.* XIX. 23. 24. *Maimonid.* More Nevoch. III. 37. Quaedam enim arbores proferunt fructus intra anni unius ſpatium, quaedam poſt biennium, quaedam poſt triennium, prout tribus fere modis homines ſolent plantare arbores, plantatione videlicet, propagatione vitis, & inſitione. —— & ſummum tempus, per quod ea, quae plantantur, in terra Iſraëlis fructus ferre differunt, eſt triennium.

ἵνατί] *Matth.* IX. 4. *Act.* IV. 25. VII. 26. *Ariſtoph.* Eccleſiaz. 714. ἔπειτα τὰς πόρας καταπαύσαι βέλοιμαι ἀπαξαπᾶσας. Βλ. ἵνατί; Πρ. δῆλον τοῦτο τι, ἵνα τῶν ἐμῶν ἔχωσιν αὐταὶ τὰς ἀκμὰς. Pace 408. ἵνατί δὴ τοῦτο δρᾶτον; ὅτι νὴ τὸν Δία, ἡμεῖς μὲν ὑμῖν θύομεν. *Plato* Apol. Socrat. ὦ θαυμάσιε Μέλητε, ἵνατί ταῦτα λέγεις; Sympoſ. ἵνατί δὲ βέλεται εὐδαίμων εἶναι ὁ βελόμενος; *Euſtathius* Hyſmen. 6. σὺ δ' ἵνατί καὶ πάλιν ἔτως ὅλη γίνῃ τῇ πράγματος, καὶ ὅλην ἑαυτὴν καταθρύπτεις τοῖς ὀδυρμοῖς; *Cic.* Ep. ad Attic VII. 7. ut quid?

Bereſchith R. XXXVIII. 14. Vinea, quando non facit fructum, quid Domini ejus ipſi faciunt? Succidunt eam.

καταργεῖ] *Ariſtot.* Oecon. II. χώρας ἀργῆς γενομένης. *Diodor. S.* XIX. 42. τῆ δὲ πεδίᾳ πολλὴν εὐρυχωρίαν ἔχοντες, καὶ πάντος ὑπάρχοντος ἀργῆ δίκην ἁλιμυρίδα. *Polyaen.* p. 615. χωρίον ἄργον καὶ ἀκανθῶδες. *Theophraſt.* de Animal. quae repente apparent. ὃ συμβαίνει διὰ τὴν ἀργίαν τῆς χώρας. ἐν γὰρ τῇ γεωργουμένῃ ἀπόλλυνται· διὸ καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἀργούσης καταφέρονται πρὸς τὴν οἰκουμένην καὶ ἐργάσιμον. *Bava Bathra* f. 19. 2. 25. 2. arbores rubiginoſum faciunt fundum מחלידין את הקרקע terram infructuoſam & inutilem reddit. *Plut.* Sol. p. 91. D. τὰς μὲν φυτεύοντας —— συκῆν —— θ. πόδας ἀπέχειν τοῦ γείτονος κελεύσας, πορρωτέρω γὰρ ἐξικνεῖται ταῦτα ταῖς ῥι-

ζαῖς;

9 αὐτὴν, κ᾽ βάλω ~ κοπρίαν. Κἂν μὲ ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις
10 αὐτὴν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τ̃ συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἣν πνεῦμα
11 ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα κ᾽ ὀκλῶ· κ᾽ ἦν συγκύπτουσα, κ᾽ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελὲς.

~ κόπρια

63. 64. 65. 66. 70. 72. 78. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 94. 106. Colb. Evang. 2. 7. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Geneu. Bengelii, Petrus Alex. Origenes* in Matth. XIII. 45. *Nazianz.* de Bapt. & O. 45. *Elias Cretenſis, Epiphanius* H. 42. *Iſidorus* Peluſ. *Cyrillus* in Zachar. p. 660 *Theophylactus. Ephrem* p. 158. probante *J. Millio* prol. 1102.

κόπρον 1. 13. Colb. 69.

κἂν μὲ ποιήσῃ καρπὸν] — 1.

εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον] εἰς τὸ μέλλον, εἰ δὲ μήγε L 69. Verſio *Copt. Arab. Cyrillus* l. c.

μήγε] μὴ ποιήσῃ 61. in ora. 69.

αὐτὴν] + ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκούετω Evang. 7. 13. 17.

10. δὲ] — 63. 64.

ἐν τοῖς σάββασιν] τοῖς σάββασιν 1. 69.

τ̃ συναγωγῶν] τ̃ ἡμερῶν H.

ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας] ἐν ἀσθενείᾳ ἣν πνεύματος D.

δέκα ☾ ὀκλῶ] ιη. D.

συγκύπτουσα] συνκάπτουσα D a prima manu.

ἀνακύψαι] ἀνακύμψαι A.

ποιήσῃ] ποιήσει 9. 12.

ἐκκόψεις] ἐκκόψῃς 9. 47. 70. Evang. 19. ἔκκοψον 69.

διδάσκων] + ὁ Ἰησοῦς 2. 50. 51. 60. 73. 76. Verſio *Syr.* σαββάτῳ D 69. Verſio *Syr.*

11. ἣν prius] — L.

δέκα ☾ ὀκτὼ 1. 46. 52. Verſio *Syr. Copt.*

συνκάμπτουσα ex emendatione, in Verſione: incumbens.

ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελὲς] εἰς τὸ παντελὲς ἀνακυψαι 69.

ζαις, καὶ οὐ πᾶσι γειτνιᾷ τοῖς φυτοῖς ἀσινῶς, ἀλλὰ καὶ τροφὴν παραιρεῖται.

8. Inf. XIV. 33. XVI. 3. *Seneca* Epiſt. 13. Apparet, inquam, has platanos negligi. nullas habent frondes, quam nodoſi ſunt & retorridi rami? quam triſtes & ſqualidi trunci? Hoc non accideret, ſi quis has circumfoderet, ſi irrigaret. *Palladius* de ficu. Ego menſe Februario ultimo vel Martio in Italia plantas grandes ficorum per paſtinatum ſolum diſpoſui, & eo anno poma peperere ſupra comprehendendi felicitatem velut tributa reddentes. — Gaudet aſſidua foſſione. Per autumnum proderit, ſi ſtercus admoveas, praecipue de aveariis. *Theophraſt.* H. P. II. 8. περὶ δὲ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θεραπείας τὰ μὲν ἐσι κοινὰ — ἥτε σκαπάνη καὶ ἡ ὑδρεία καὶ ἡ κόπρωσις. & de C. P. III. 2. ἵνα τε ἀποδιδῷ τὴν προσαύξησιν καὶ τροφὴν — δεῖ γὰρ καὶ πρὸς ταῦτα φυλακῆς. λέγω δ᾽ οἷον τομάς τε καὶ βλασολογίας, καὶ κοπρίσεις καὶ σκαπάνην. 14. σκαπάνη δὲ πᾶσι συμφέρει, ταῦτα γὰρ ἐμποδίζοντα καὶ τὰ παραιρέμενα τὰς τροφὰς ἐξαίρει; καὶ αὐτὴν τὴν γῆν ἐνικμοτέραν ποιεῖ καὶ κυφοτέραν. ἔτι δ᾽ ὁ ἀὴρ ἐγκαταμιγνύμενος — ἰκμάδα τινα δίδωσι καὶ παρέχει τροφὴν. Rei ruſticae auctores vocant ablaqueare pro ablacuare, hoc eſt lacus & foſſas circa radices arborum facere. *Plut.* Pompej. p. 644. D. κοπρίων κόφινον. *Sympoſ.* IV. 4. p. 669. A. νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι καθ᾽ Ἡράκλειτον. *Artemidor.* III. 26. περὶ κόπρα παντοίας. κόπρος βόεια — ἡ ἱππεία, καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα πλὴν ἀνθρωπείας. ἐν κόπροις κεῖζειν. 52. κοπρίαν ἰδεῖν ἀγαθὸν τοῖς ἐξ ὄχλε περιζομένοις, καὶ τοῖς τὰς ῥυπώδεις ἐργασίας ἐργαζομένοις. ἐκ πολλῶν γὰρ περισσευμάτων τὰ κόπρια γίνεται, καὶ ὑπὸ πολλῶν ῥίπλεται. ἐπὶ κοπρίας καθεύδειν — προσκεῖσθαι δὲ κοπρίαν. *Ariſtot.* de mirab. auſcult. εἰς τὰς κόπρες κατορύτλεσι. *Arrian. Epict.* II. 4. σκευάριον ἀν ἧς ὕτω σαπρὸν, ὥσε σοὶ πρὸς μηδὲν δύνασθαι χρῆσθαι, ἔξω ἂν ἐπὶ τὰς κοπριας ἐρρίπτε, καὶ ὦδ᾽ ἐκεῖθεν ἄν τις σε ἀνηρεῖτο — ὁ θέλεις ἓν ῥιφῆναι πε καὶ αὐτὸς ἐπὶ κοπρίαν, ὡς σκεῦος ἄχρηςον ὡς κάπριον; κοπρία, Sterquilinium, κόπρια, Stercus. *Heſychius.* κοπρόσυρα, τὰ συρόμενα κόπρια. *Artemidor* II. 8. ἐοίκασι γὰρ οἱ πένητες χαρίοις λεπτοῖς καὶ ἀσήμοις, εἰς ἃ ἡ κοπρία ῥίπλεται ἢ ἄλλο τι τῶν φαύλων.

9. *Il.* α. 135. ἀλλ᾽ εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι Ἀχαιοὶ· εἰ δέ κε μὴ δώσουσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμι. *Euſtath.* σχῆμα ἐλλειπτικὸν ἐνταῦθα — κωλεύει γὰρ ἡ σύνταξις καὶ μένουσα ἐκκρεμὴς ἐκ ἀπήρτισαι, λείπει γὰρ τὸ ἐφησυχάσω, ἢ τοιοῦτόν τι, ἵνα λέγῃ, ὅτι ἐὰν δώσωσιν ἡσυχάσω. ἐλλέλειπται δὲ ἀρχαϊκῶς, διὰ τὸ πάνυ δῆλον καὶ αὐτόθεν φανερὸν. — εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα σχήματα ἐλλείψεως παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὡς παρὰ τῷ κωμικῷ· ἐὰν μὲν ἀποφήνω πάντων αἰτίαν ἐμὲ· εἰ δὲ μή, ποιεῖτε, ὅτερ ἂν δοκῇ ὑμῖν. Καὶ Μένανδρος ὁ κωμικὸς· εἰ μὲν δή τινα πόρον ἔχεις· εἰ δὲ μὴ, νενόηκ᾽ ἐγὼ. καὶ Πλάτων ὁ κωμικὸς [MS. ἐν Ἑλλάδι] εἰ μὲν σὺ τὴν θάλασσαν ἀποδώσεις ἐκών· εἰ δὲ μὴ, ταῦτα πάνθ᾽ ὑπὸ σὺν τριαίνῃ ἀπολέσω. καὶ Σοφοκλῆς [MS. ἐν ἀζαθοκλῆι] εἰ μέν τις ἔν ἔξεισιν· εἰ δὲ μὴ, λέγε. κεῖται δὲ ὅμοιον σχῆμα καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς ῥαψῳδίας ταύτης ἐν τοῖς τῦ Ἡφαίσε λόγοις. *Il.* χ. 111. *Ariſtoph.* Plut. 468. κἂν μὲν ἀποφήνω, μόνην ἀγαθῶν ἁπασῶν ἔσαν αἰτίαν ἐμὲ ὑμῖν, δὲ ἐμέ τε ζῶντας ὑμᾶς· εἰ δὲ μὴ, Ποιεῖτον ἤδη τῦθ᾽ ὅτι γ᾽ ἂν ὑμῖν δοκῇ. *Xenophon.* Cyropaed. IV. καὶ νῦν ἐὰν μὲν κῦρος βέλεται· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τὴν ταχίσην πάρεισε. VIII. ἐὰν μὲν ἔν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵες χρὴ πρὸς ἀλλήλες εἶναι. εἰ δὲ μὴ, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε. Exped. Cyr. VII. . εἰ μέν τι σὺ ἔχεις πρὸς ὑμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μὴ, ἡμεῖς πρός σὲ ἔχομεν. Memorab. III. . εἰ μὲν τοίνυν καὶ διαγιγνώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τὰς κακὰς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μὴ, τί σοι ὄφελος, ὧν ἔμαθες; *Thucyd.* III. 3. κἂν μὲν συμβῇ ἡ πεῖρα. Schol. ὑπονοητέον· καλῶς ἂν τοῖς ἀθηναίοις ἔσαι. *Plato* Sympoſ. ἐὰν μὲν σοὶ ἐθέλῃ ἀπνευσὶ ἔχοντι πολὺν χρόνον παύεσθαι ἡ λύγξ· εἰ δὲ μὴ, & Protag. καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πειθηται, εἰ δὲ μὴ. de legg. IX. ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λαθῇ τὸ νοσῆμα· εἰ δὲ μὴ, καλλίω θάνατον σκηψάμενος ἀπαλλάτλε τῦ βίυ. *Ruth.* III. 13.

11. *Galen.* de Uſu part. XIII. καὶ ἀνακυπτόντων τε καὶ ὀρθομένων ἔμπαλιν ἐχρὴν κινεῖσθαι τὰς σπονδύλας — ἐπικαμπτόντων μὲν — ἀνακυπλόντων δ᾽ ἔμπαλιν. in Hipp. de articulis I. 3. ὀπισθοκύφωσις ὀνομάζεται ἡ εἰς τ᾽ ὀπίσω διαστροφὴ τῆς ῥάχεως, ὥσπερ ἡ μὲν εἰς τὸ πρόσω χόρδωσις, ἡ δὲ εἰς τὰ πλάγια σκολίωσις. *Lucian.* Icaromen. 4. ἀνακύπλειν τε καὶ πρὸς τὸ πᾶν ἀναβλέπειν ἐπειρώμην. *Appian.* B. C. 1. p. 707. τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὁ Σπάρτακος δορατίῳ, καὶ συγκύψας ἐς τὸ γόνυ, καὶ προβαλὼν τὴν ἀσπίδα πρὸς τὲς ἐπιόντας ἀπεμάχετο. *Gregor.* εἰς τὰ γενέθλια. ὅτι διὰ τὴν συγκύπτεσαν χαμαὶ ψυχὴν ταπεινῦται, ἵνα καὶ συναναψώσῃ τὸ κάτω νεῦον διὰ τὴν ἁμαρτίαν. id. de Medico. ὁ δὲ συγκύπλει ἐπὶ τὰ πάθη. *Syneſ.* ὅταν ἀνακύψω τῶν βιβλίων. *Job* IX. 27. *Lucian.* Gymnaſ. 1. εἶτ᾽ ἐπικαταπεσὼν ἀνακύπλειν οὐκ ἐᾷ συνωθῶν κάτω.

Heb. VII. 25. *Ælian.* H. A. XVII. 27. εἰς τὸ παντελὲς ἀπώλοντο. *Ariſtid.* in Rom. p. 217. παράδειγμα εἰς τὸ παντελὲς ἐκ ἔχει. Orat. Ægyptiaca

τελές. Ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς, προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Γύναι, ἀπολέλυσαι 12
τῆς ἀσθενείας σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνορθώθη, καὶ 13
ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ 14
ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν, ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύ-
ταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ 15
ὁ Κύριος, καὶ εἶπεν· Ὑποκριτὰ, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸ βοῦν αὐτοῦ, ἢ
τὸ ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; Ταύτην δὲ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, 16
ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ
ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντι αὐτοῦ, κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμε- 17
νοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.
Ἔλεγε δέ· Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; Ὁμοία ἐστὶ 18
κόκ-

12. προσεφώνησε ℭ] — D. προσφώνει ℭ Editio *Ald.*
ἀπολέλυσαι] + ἀπὸ AD 34. 39. 42. 53. 72. Editio *Eraſmi, Colinaei, Theophylactus.*
13. αὐτῇ τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας αὐτῇ D. ἀνορθώθη] ἀνορθώθη AD. ἐδόξαζε] ἐδόξασεν D.
14. ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ] ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν Ἰησοῦς D. Codices *Latini.* ταύταις] αὐταῖς AL 1. 42. 69. οὖν ἐρχόμενοι] συνερχόμενοι A.
15. ἀπεκρίθη οὖν] καὶ ἀπεκρίθη 16. ἀπεκρίθη δὲ DL 1. 69. Verſio *Copt. Vulg. Syr.* αὐτῷ] — 69.
κύριος] Ἰησοῦς D. ſed in Verſ. Latina: Dominus. 1. 28. 46. 48. 52. 67. 68. 69. Evang. 2. 20. Verſio *Syr. Sax.*
ὑποκριτὰ] ὑποκριταὶ AEKLM Colb. tres. 4. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 16. 34. 35. 36. 38. a prima manu. 39. 42. 44. 59. 62. 67. 69. 71. 72. 80. 83. 91. Evang. 2. 16. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. *Plantin. Wechel. Bengelii.* Verſio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Arab. Irenaeus* IV. 19. *Euthymius.* prob. *J. Millio* prol. 370. 1198.
ὑμῶν] + ἐν A. τὸ βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸ ὄνον] τὸ ὄνον αὐτοῦ ἢ τὸ βοῦν 69.
ἢ] ℭ D. τὸ ὄνον] τὴν ὄνον A 86. ἀπαγαγὼν] ἀπάγων D 1. ἀπὸ τῆς φάτνης] — 69.
16. θυγατέρα] + τοῦ D. δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη] ἔτη ιη. D.
17. ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες] κατῃσχύνθησαν D.
ὄχλῳ] λαὸς 12. Verſio *Syra* prior & poſterior in margine. Codices *Latini.*
ἐπὶ] ἐν D 16. πᾶσι] — E 36.
τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ] οἷς ἐθεώρουν ἐνδόξοις ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις D. Codices *Latini.*
18. δὲ] οὖν L 1. 13. 69. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. Codices *Latini.* + αὐτοῖς 1. 40. 53. 63. + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.* τοῦ Θεοῦ] τοῦ οὐρανῶν 73. Verſio *Æthiop.* καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν] — 56.
τίνι poſterius] + ὁμοιώματι 13. 69. ὁμοιώσω] ὁμοιώσομεν 60.
ἐστιν] + ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν 40. + ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ 63
ἂν] ὃ Editio *Elzevir.* 1624. 1633. 1641. εἰς prius] + τὸ 51. 74. 89. 90.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK 52. 68. εἰς poſterius] — D 1. 11. 48. 49. 71. ὡς 36.
μέγα] — D. Verſio *Copt. Armen.* Codices *Latini.*
κατεσκήνωσεν] κατεσκήνωσαν D. Evang. 21. κατεσκήνει A 13. 69. ἐν τοῖς κλάδοις] ὑπὸ τοὺς κλάδους D.

p. 346. τὰ δὲ ἄνω ἐφ' αὑτὸς ἔφη ἔτι γινώσκειν, ἢ τ' ἄλλον αἰθιόπων ἑδέντα εἰς γε τὸ παντελὲς. Verſio Vulg. *omnino.* Codex D. *in totum. Ælian.* V. H. VII. 2. ἐὰ μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐν τούτοις διεγένοντο.

12. *Ariſtides* in Bacchum. p. 29. καὶ ἐδὲν ἄρα ἔτος βεβαίως δεδέσται, ἐ νόσῳ, ἐκ ὀργῇ, ἐ τύχῃ οὐδεμιᾷ, ὃ μὴ οἷον ἔσαι λῦσαι τῷ Διονύσῳ. *Polybius* p. 1213. εὐμένης δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῶτον ἀπολελυμένος τῆς ἀρρωσίας.

15. *Thomas.* ἡ βῆς, ἐχ ὁ βῆς. ἀρσενικῶς δὲ μόνον τὸν τῆς παροιμίας ἐκφέρομεν βῆν· οἷον, τὸν βῆν ἐπὶ γλώττης φέρει· ὡσαύτως ἐπὶ θηλυκῆ καὶ τὸ τῶν βοῶν λέγομεν ἄθροισμα, οἷον· τὴν βῆν ἐλήσατο.

Schabbat V. 3. Cum quo autem non exeunt? Non exibit camelus cum panno caudae alligato neque manu ad pedem, aut manu compeditus. Sic reliquae beſtiae omnes. Camelos alterum alteri non alligat, & trahit: ſed funes in manum ſumit, & ſic trahit: dum non convolverit. *Beza* V. 7. Non dant bibendum neque mactant beſtias deſerti: ſed aquant & mactant domeſticas. Hae ſunt domeſticae, quae dormiunt in civitate: deſerti ſunt, quae dormiunt in paſcuis: pulvinos adducunt atque cervicalia; & ſubſternunt, quae ſi adſcenderit, bene eſt. *Maimonid.* Schabb. XXV. 26. Si beſtia in foveam incidat aut in puteum. inf. XIV. 5. *Schabb.* V. 4. Aſinus cum clitellis niſi alligatae ei fuerint, non exit — neque cum loro, quod eſt in pede ejus. — Neque vitulus cum jugo exit; neque vacca — cum loro, quod inter cornua ejus eſt. Vacca R. Eliezeris f. Aſariae exiit cum loro inter cornua ejus: ſed invitis ſapientibus. *Erubbin* f. 20. 2. Non ſolum permittitur beſtiam educere ad aquam ſabbato, ſed & pro ea haurire aquam, ita tamen ut accedat beſtia & bibat, non vero aqua beſtiae afferatur, apponaturque. *Sanhedrin* f. 90. 1. Dixit R. Jochanan, ſi dixerit tibi propheta, transgredere verba legis, obedi illi, excepta Idololatria.

22. *Heſychius.* αἱ πορεῖαι σου. αἱ ὁδοί σου. ex *Pſal.* LXVII. 24. *Plato* Ep. 7. τὸ μῆκος τῆς πορείας, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πλοῦ καὶ τοῦ πόνου· πάντα κινδύνων ἐν ταῖς πορείαις ἐστὶ μεστὰ. *Ariſtides* c. Comoed. p. 508. τὸν μὲν εἰς κόρινθον πλοῦν —— τὴν δὲ τοῦ βίου πάντος πορείαν —— πᾶς ἐπὶ τέτοις τοῖς οἴαξι καθεδεῖται. *Nonnus* Dionyſ. XLVIII. εἶπε, καὶ ἀσήμαντον ἐξ ποδὸς εἶχε πορείην, Ἣιε δ' ἔνθα καὶ ἔνθα πολυπλανέεσσι πορείαις. *Diodor. S.* IV. 19. ὁ δ' Ἡρακλῆς τὴν ἐκ τῆς κελτικῆς πορείαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ποιούμενος —— ἐποιήσατο τὴν πορείαν διὰ τῆς Λιγυστικῆς. 23. ἐποιεῖτο τὴν πορείαν ἀπὸ Πελωριάδος ἐπὶ τὸν ἔρυκα. XIV. 83. διὰ Μακεδονίας τὴν πορείαν ἐποιεῖτο —— ὡς δ' ἦλθε τὰ περὶ τὰς Θερμοπύλας, ςυὴν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. *Xenoph.* Paed. VIII. πορείας βραχείας ποιῶντες. *Herodian.* III. 4. 1. μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. *Jamblich.* V. Pythag. 17. προσθιώρει δὲ καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν πορείαν, καὶ τὴν ὅλην τοῦ σώματος κίνησιν. *Demoſth.* c. Timarch. εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν πορείαν ἐποιεῖτο. *Jac.* I. 11.

Supra VIII. 1. *Thucyd.* I. 89. ἀπέπλευσαν ἐξελλήσποντου ὡς ἕκαστοι κατὰ πόλεις. II. 15. ἡ ἀττικὴ ἐς θησέως αἰεὶ κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο. III. 1. ἀνεχώρησαν καὶ διελύθη-

σαν

19 κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καὶ ηὔξησε, καὶ ἐγένετο
20 εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. Καὶ
21 πάλιν εἶπε· Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
22 γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό-
23 λεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπε δέ τις αὐτῷ·
24 Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς
25 στενῆς πύλης· ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ
ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν
τὴν θύραν, λέγοντες· Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑ-
26 μᾶς, πόθεν ἐστέ. Τότε ἄρξεσθε λέγειν· Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς
27 πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ· Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε

20.] ἢ τινι ὁμοίᾳ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἢ τίνι ὁμοιώσω αὐτὴν D. Codices *Latini*.
καὶ] — AEKM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 28. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 68. 71. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 11. 12. 13. 14. 17. 20. 24. Editio *Compiut. Bengelii*, *Plant.* cum obelo. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1374.
21. ἐνέκρυψεν] ἔκρυψεν KL 10. 12. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 64. 74. 83. 87. 89. 90. 106. Colb. duo. Evang. 18. 22. 24. ex emendatione. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Aldi*, *Plantin. Geneu. Theophylactus.*
ἀλεύρου σάτα τρία] ἄλευρον Codices *Latini*. *Ambroſius.* probante *J. Millio* prol. 425. *J. A. Bengelio* in Gnom.
ὅλον] ὅλη 64. 22. διεπορεύετο] ἐπορεύετο H 11. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* comma ſubjicit *Pricaeus.*
πόλεις καὶ κώμας] κώμας καὶ πόλεις 69. Verſio *Syr. Theophylactus.* πόλιν καὶ κώμην 1.
κώμας] χώρας 95. πορείαν] πορείας 9. 11. εἰς] ἐν 69. Colb. Ἱερουσαλήμ] Ἱεροσόλυμα L.
23. ὀλίγοι] + εἰσιν D. Evang. 20. Codices *Latini*. ὁ δὲ] + ἀποκριθεὶς D. + Ἰησοῦς Ev. 20. Verf. *Syr.*
πρὸς αὐτοὺς] — D 69. πρὸς αὐτὸν 71. Verſ. *Æthiop.* 24. ἀγωνίζεσθε] ἀγωνίσασθε Colb.
πύλης] θύρας DL 1. *Origenes* in Matth. XVI. 18. ζητήσουσιν] ζητοῦσιν 71.
εἰσελθεῖν prius] διελθεῖν 1. οὐκ ἰσχύσουσιν] οὐχ εὑρήσουσιν D. οὐκ ἰσχύσουσιν 53. 71.
25. οὗ] ὅτε Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine.
οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης] ὅτε ἂν ὁ οἰκοδεσπότης εἰσελθῇ D. Codex *Vercellenſis.*
ἐγερθῇ] ἔλθῃ 13. 66. in ora 69. εἰσέλθῃ Verſio *Vulg.* probante *Caſtalione.*
ἀποκλείσῃ] κλείσῃ 36. 46. 52. 57. τὴν θύραν poſterius] — D. Codex *Vercell.*
κύριε] — L. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 423.
καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν] — 59. Evang. 21. + λέγω ὑμῖν Verſio *Syr.*
26. ἄρξεσθε] ἄρξησθε ADL 3. 10. 44. 51. 60. 69. Evang. 19. *Theophylactus.* λέγειν] + κύριε D.
27. οὐκ οἶδα ὑμᾶς] οὐδέποτε εἶδον ὑμᾶς D. ὑμᾶς] L. Codices *Latini*.
πόθεν ἐστέ] — D 56. 58. 61. *Clemens.* ἀπόστητε] ἀποχωρεῖτε M 71.

σαν κατὰ πόλεις.

23. Locutus fuerat com. 3. 5. de excidio Hieroſolymorum. *Joſ.* B. V. 13. 5. Θεὸς δὲ ἦν ὁ τῶ λαοῦ πάντος κατακρίνας, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς σωτηρίας ὁδὸν εἰς ἀπώλειαν ἀποσρέφων. *Matth.* XXIV. 22.

24. *Ariſtot.* de Rep. VIII. 4. οὐ γὰρ λύκος, ἐὰν τῶν ἄλλων θηρίων τι, ἀγωνίσαιτο ἂν ἐνίκα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. 1. *Pet.* IV. 18.

25. *Ariſtoph.* Lyſiſtrat. 488. τὴν ἀκρόπολιν ἡμῶν ἀπεκλείσατε μοχλοῖς. *Xenoph.* ἀποκλείσαντες αὐτοῖς τὰς ἐφόδους τῶν ἐπιτηδείων.

1. *Sam.* XXV. 11.

κρέεν τὴν θύραν λέγοντες] *Pauſanias* Corinth. 28. κήρυκα ἀποστέλλουσι παρὰ τὴν ἀδελφὴν, ἐλθεῖν δῆθεν ἐς λόγους αὐτῇ βουλόμενοι· ὡς δὲ ὑπήκουσε καλοῦσιν. *Ariſtophanes* Veſp. 274. τί τοῦτ' ἀ πρὸ θυρῶν φαίνετ' ἄρ' ἡμῶν ὁ γέρων, ἀδ' ὑπακούει; 316. φίλει, πάλαι γὰρ τήκομαι διὰ τῆς ὀπῆς ὑμῶν ὑπακούων. Acharn. 394. παῖ, παῖ. Κ. τίς ἔτος· Δ. ἔνδον ἐς' εὐριπίδης; Κ. οὐκ ἔνδον. *Schol.* τῶ Δικαιοπόλιδος κράσαντος τὴν θύραν, κηφισοφῶν ὑπακούει. *Porphyrius* de Abſtin. III. 4. ἡ δ' Ἰνδικὴ καινὰ φθέγγεται ἀνθρωπικῶς, ὡς καὶ ἐπιφοιτᾶν ταῖς οἰκίαις, καὶ καλεῖν, ὃν ἰδὴ εὐχείρωτον αὐτῇ, καὶ μιμεῖται γε τὸ φιλτάτε, καὶ ὧν ἂν πάντως ὑπακούσειν ὁ κληθεὶς τὸ φθέγμα, ὡς, καίπερ εἰδότας, τοὺς ἐνδοὺς ἐξαπατᾶσθαι καὶ ἀναλίσκεσθαι ἐξίοντας, καὶ πρὸς τὸ φθέγμα ὑπακούοντας. 5. καὶ ἐγχέλεις δὲ πολλοὶ ἐσόρησαν —— ὑπακούοντας τοῖς καλοῦσιν. *Lucianus* Icaromenippo 22. ἔκοπτον προσελθὼν τὴν θύραν· ὑπακούσας δὲ ὁ ἑρμῆς, καὶ τ' ὄνομα ἐκπυθόμενος, ἀπῆει κατὰ σκέδην φράσων τῷ Διΐ. *Plut.* de genio Socat. p. 597. D. ἔκοψαν οἱ περὶ Πελοπίδαν τὸ λεοντίδε τὴν αὐλειον, ἡσυχῇ προσελθόντες, καὶ πρὸς τὸν ὑπακούσαντα τῶν οἰκετῶν ἔφασαν, ἥκειν ἀθήνηθεν γράμματα λεοντίδῃ παρὰ καλλισράτε κομιζοντες· ὡς δὲ ἀπαγγείλας καὶ κελευσθεὶς ἀνοῖξαι, τὸν μοχλὸν ἀφεῖλε. *Plato* Phaedone p. 376. καὶ ἡμῶν ἐξελθὼν ὁ θυρωρὸς, ὥσπερ εἰώθει ὑπακούειν, εἶπεν ἐπιμένειν, καὶ μὴ πρότερον παριέναι, ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ. *Theophraſtus* Char. IV. κόψαντος τὴν θύραν, ὑπακοῦσαι αὐτὸς. *Plautus* Moſtell. II. 1. 56. Neu quisquam reſponſet, quando haſce aedes pultabit ſenex. *Demoſthenes.* . . . ἐκέλευσα δὲ τὴν ἄνθρωπον, τὴν ὑπακούσασαν μετελθεῖν αὐτόν. *Lucianus* Aſino. 2. ἐγὼ δὲ κόπτω προσελθὼν τὴν θύραν· καὶ μόλις μὲν καὶ βραδέως, ὑπήκουσε δ' ἔνδ' ἡ γυνή· εἶτα καὶ προσῆλθε. *Arrianus* Tactic. 64. τὸν κληθέντα δὲ χρὴ ὑπακοῦσαι τῷ καλοῦντι μεγάλῃ τῇ βοῇ, ὅτι παρειμι. *Act.* XIII. 13. Verſio Cod. D. reſpondere. E. ad audiendum. *Lucianus* bis accuſ. 29. καὶ κόπτουσιν αὐτοῖς τὴν θύραν, καὶ τένομα ἐπιβοωμένοις μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ὅτε οἱ οἰγειν ὅτε ὑπακούειν βούλομαι. θύρα τῶ πυλῶνος etiam *Judic.* XVIII. 16. 17. οἱ Ο. *Ariſtaenet.* II. 22. ἔκοπτε τὴν θύραν ἅμα βοῶν. *Apulej.* IX. ſuae domus januam jam pulſat, jam clamat. vid. in *Matth.* VII. 7.

26. Inf. XXIV. 43. *Dio Chryſ.* XX. p. 264. B. οἱ τῶν γραμμάτων διδάσκαλοι μετὰ τῶν παίδων ἐν ταῖς ὁδοῖς κάθηνται, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐμποδὼν ἐσιν ἐν τοιούτῳ πλήθει τῶ διδάσκειν τε καὶ μανθάνειν.

τε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀ- 28
δόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, 29
καὶ — ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου· καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰ- 30
σὶν ἔσχατοι, οἳ ἔσονται πρῶτοι, καί εἰσι πρῶτοι, οἳ ἔσονται ἔσχατοι. Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 31
προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ· Ἔξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρῴδης θέ-
λει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· Ἰδοὺ, ἐκ- 32
βάλ-

πάντες] — Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
ἀπ'] — DL. *Clemens.*
28. κλαυθμὸς] κλαυθμὼς E. ut ſemper.
ὄψησθε] ὄψεσθε D 47. 57. 69. Editio *Complut.*
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας] πάντας τοὺς δικαίους *Marcion* ap. Tertull. & *Epiphan.* in l. & XX. 37. Ἰσαὰκ] Ἰσὰκ D. ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ] — 69. τοῦ Θεοῦ] αὐτοῦ A. — 59.
ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω] — 13. 69. ἐκβαλλομένους] + πρὸς αὐτῶν detineri *Marcion* l. c.
ἔξω] + ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων *Marcion* t. Epiph.
29.] — 13. 69. *Marcion* t. Epiphan. ἥξουσιν] + πολλοὶ 1.
ἀπὸ posterius] — ADEH Colb. 1. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 44. 72. 80. 83. 86. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Plantini.* Verſio *Vulg. Syra* poſterior.
30. ad 35.] — *Marcion.* 30. εἰσὶν bis] — 59. οἱ ἔσοι prius] — 68.
31. αὐτῇ] ταύτῃ DK 29. 42. 49. 63. 71. + δὲ G.
ἡμέρᾳ] ὥρᾳ ADL 1. 40. 49. 53. 61. in ora. 63. 69. Verſio *Syra* poſterior in margine.
προσῆλθον] προσῆλθαν αὐτῷ D. *Theophylactus.* Φαρισαῖοι] τῶ Φαρισαίων D. Codices *Latini.*
αὐτῷ] — D. Evang. 2. 19. θέλει] ζητεῖ D 40. 53. 63. μέλει E.
32. καὶ εἶπεν] ὁ δὲ εἶπεν M 29. 71. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν 40. 53. 63. αὐτοῖς] — K 42. 68.
ἰδοὺ] + ἐγὼ 74. 90. ἐπιτελῶ] ἀποτελοῦμαι D. ἀποτελῶ L.
ab αὔριον ad αὔριον] — 69. 80. τρίτην] + ἡμέραν 56. Verſio *Vulg. Armen.*
33. καὶ prius] + τῇ D. αὔριον] + ἐργάζεσθαι Verſio *Syr.*

32. *Plut.* Lyſandr. p. 437. A. ὅτε γὰρ ἡ λεοντῆ μὴ ἐφικνεῖται, προσραπίζειν ἐκεῖ τὴν ἀλωπεκῆν. & de animal. aquat. & terreſtr. p. 971. A. πανουργίας δὲ πολλῶν παραδειγμάτων ὄντων ἀφεὶς ἀλωπέκας καὶ λύκους, καὶ τὰ γεράνων σοφίσματα, καὶ κολοιῶν, ἐσι γὰρ δῆλα — E. πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. *Sylla* p. 469. E. κάρβασα φασὶν εἶναι, ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιᾶται μᾶλλον. p. 476. E. οἶκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δὲ ἀλωπέκες. *Ariſtoph.* Pac. 1190. οἶκοι λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλωπέκες. & 1067. ἀλωπεκιδέσται πέφυσθε, ὧν δολιαὶ ψυχαὶ, δολιαὶ φρένες. *Pindar.* Iſthm. IV. 79. Τόλμα γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐρεθιμωτᾶν θηρῶν λέοντων ἐν πόνῳ, μῆτις δ' ἀλώπηξ. *Ælian.* V. H. I. 5. ἡ ἀλώπηξ οὐ μόνον τὸ χερσαῖον θηρίον δολερόν ἐσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ θαλαττία πανοῦργός ἐσι. XIII. 9. οἱ ἐκ τῆς ἑλλάδος λέοντες, ἐν ἠφέσῳ δὲ γεγόνασι ἀλωπέκες. *Ariſtot.* H. A. I. 1. τὰ μὲν πανοῦργα καὶ κακοῦργα, οἷον ἀλώπηξ. de Phyſiognom. 5. οἱ πυρροὶ ἄγαν πανοῦργοι. ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς ἀλωπέκας. *Theocrit.* I. 50. Δύ' ἀλωπέκες —— ἃ δ' ἐπὶ πῆρα πάντα δόλον τύχουσα. *Schol.* πανοῦργον γὰρ τὸ ζῶον. & *Schol.* V. 112. ἀλώπηξι τέτταρες εἰκασεν, ὡς πανούργους καὶ δολεροὺς. *Maximus Tyr.* III. 1. ἡ δὲ ἀλώπηξ, σοφὴ γάρ τις αὕτη τῷ αἰσώπῳ ἐσιν. *Athenaeus* XIV. p. 658. D. εὔπολις σκώπτων —— διδυμίαν τινα, ἀποτράγησα αὐτὸν εἰρηκεν ἀλωπέκες, ἤτοι ὡς μοιχὸν τὸ σῶμα, ἢ ὡς κακοήθη καὶ πανοῦργον. *Artemidor* II. 12. ἀλώπηξ δὲ τὰ μὲν αὐτὰ τῷ λύκῳ σημαίνει, διαφέρει δὲ, ἐν τῷ τὸς ἐχθροὺς ἐκ τῶν φανερῶν ἐπιθησομένους σημαίνειν, ἀλλὰ λάθρα ἐπιβουλεύοντας. *Arrian.* Epictet. I. 3. κακοήθης ἄνθρωπος ἡ ἀλώπηξ. *Lucian.* Reviviſc. 46. de Philoſophaſtri fronte inurenda. ὁ δὲ τύπος τῶ καυτῆρος ἔσω ἀλώπηξ. *Horatius* S. II. 3. 196. Aſtuta ingenuum vulpes imitata leonem. Epiſt. I. 1. 73. Olim quod volpes aegroto cauta leoni reſpondit. de A. P. 437. Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes. *Perſius* V. 117. Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem. *Lucretius* V. 860. principio genus acre leonum ſaevaque ſecla tutata eſt virtus, vulpes dolus, & fuga cervos. *Nemeſianus* Cyneget. 52. Vulpem captare doloſam gaudemus. *Claudianus* in Rufin. II. extr. Truculentos ingerit urſis, praedonesque lupis, fallaces vulpibus addit: at qui deſidia ſemper vinoque gravatus Indulgens veneri voluit torpeſcere luxu, Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus. in Eutrop. I. 145. Ut primum vetulam texere palatia vulpem. *Petronius* 44. Nunc populus eſt domi leones, foras vulpes. *Cic.* de offic. I. 13. Cum autem duobus modis, id eſt, aut vi aut fraude fiat injuria, fraus quaſi vulpeculae, vis leonis videtur, utrumque homine alieniſſimum, ſed fraus odio digna majore. *Schemoth R.* XXII. Dixit R. Eliezer nomine R. Simeonis: aſtuti fuerunt Ægyptii, ideoque comparantur vulpibus. & *Schir R.* II. 11.

Si Phariſaei credidiſſent, periculum Chriſto ab Herode imminere, non illum monuiſſent: ſimulant autem ſe Chriſto bene velle, & ſponte veniſſe, ut illi fugam ſuaderent, dum ſibi conſulere, ſeque a moleſtis ipſius increpationibus liberare ſtudent. Conf. *Amos* VII. 10. *Nehem.* VI. 10. *Sirac.* XXXVII. 7. 8. Qui Joannem ferre non potuit, virum maximae apud omnes auctoritatis, Sacerdotis filium, non Galilaeum ſed Hieroſolymitanum: illene tuam libertatem feret, hominis pauperis & Galilaei?

Herodem Chriſtus vocavit vulpem non per contumeliam, neque ut de aliqua ſibi ab eo illata injuria conqueratur, ſed ut indicet, ſe artes illius noſſe. Monarchae apud Danielem comparantur hirco, arieti, pardo, urſo: Filii Jacobi catulo leonis; aſino, colubro, cervo, lupo, etiam ubi pater eos laudare in animo habet. Cum Herodes non auderet Chriſtum vel occidere, vel in carcerem conjicere, vel in exilium mittere, ne ſibi invidiam apud populum conflaret, ad artes confugit; Phariſaeos, a quorum ſecta alienus erat, ne dolus facile

33 βάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀπέλαω σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. Πλὴν
δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι
34 ἔξω Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβο-
λοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου,
35 ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδοὺ, ἀφίεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε
εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Καὶ

ἐχομένῃ] ἐρχομένῃ D 69. προφήτην ἀπολέσθαι] ἀπολέσθαι προφήτην D. 34. ἡ] — 69. ἀποκτείνουσα] ἀποκτένουσα 1. 10. 12. 47. 48. 51. 52. 54. 55. 57. 73. 74. Evang. 18. 19. Editio *Bengelii Theophylactus.* ἀπεσταλμένους] ἀποστελλομένους Codex *Eraſmi.* ἀποκτίνουσα 44. ἐπισυνάξαι] ἐπισυναγαγεῖν 71. 91. 106. τρόπον] + ἐπισυνάγει 58. 61. ὄρνις] ὄρνιξ D. + ἐπισυνάγει Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Syr. Æthiop. Arab.* τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν] τὰ ἑαυτῆς νοσσία AKM. unus *Stephani* 1. 15. 29. 37. 42. 68. 71. 76. 87. 91. Colb. τὰ νοσσία αὐτῆς D. 35. ἰδοὺ] — 71. 86. ὑμῶν prius] — 46. 58. 59. 106. ἔρημος] — AKL 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 15. 27. Colb. 34. 36. 39. 42. 46. 48. 52. 57. 60. 65. 69. 72. 80. 86. 87. 95. 103. Evang. 2. 4. 24. Verſio *Copt. Armen. Sax.* Codices *Latini. Euthymius, Epiphanius* H. 42. *Theophylactus,* probante *H. Grotio, J. A. Bengelio* & *J. Millio* prol. 1079. ἀμὴν δὲ] — L 40. ἀμὴν δὲ λέγω] λέγω δὲ ADEGHKM 1. 2. 9. 10. 11. 13. 15. 27. Colb. 36. 37. 38. 39. 51. 52. 53. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 67. 68. 69. 71. 72. 76. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 106. Evang. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Wechel. Eraſmi* 1. *Aldi, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Calinaei, Genev.* Verſio *Latin. Copt. Syra, Æthiop. Arab. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1198. ὅτι] — DL 1. 46. Verſio *Syr. Theophylactus.* μέ ἴδητε] ἴδητέ με A 69. 106. *Epiphanius.* + ἀπάρτι 63. 76. ἂν ἥξῃ ὅτε] — KL 79. ἥξει ὅτε D. ἂν M 1. Colb. 69. Verſio *Copt. Armen. Syr.* ἂν ἥξει ὅτε A. 11. 12. 45. 47. 54. 55. 57. 68. Evang. 3. ἥξῃ] + ἡ ἡμέρα Verſio *Syra* cum obelo. εἴπητε] + μοι 69.

le ſentiretur, ſubornando, qui per ſpeciem amicitiae Chriſto conſilium abeundi darent. Ita accurate ingenium Herodis depingitur: Hic enim, ut plerique ejus temporis principes & praefides, mores ad exemplum Tiberii Imperatoris, qui nullam ex virtutibus ſuis magis quam diſſimulationem diligebat, compoſuit; Tunc autem erat annoſa vulpes, cum jam XXX. annos principatum geſſiſſet, & diverſiſſimas perſonas egiſſet, perſonam ſervi apud Tiberium, domini apud Galilaeos, amici Sejano, Artabano, fratribus ſuis Archelao, Philippo, Herodi alteri, quorum ſtudia erant diverſiſſima & inter ſe & a ſtudiis Herodis ipſius.

Hoſ. VI. 2. 1. *Sam.* XX. 12. *Arrian.* Epictet. IV. 10. πότε γὰρ ἡγήσατο ἀθάνατόν τινα τῶν φίλων; πότε γὰρ ἐκ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι αὔριον ἢ εἰς τὴν τρίτην δεῖ ἢ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἢ ἐκεῖνον; *Theodorus Gaza* Grammat. εἰρήσθω δέ τοι καὶ αὔριον ἔρχομαι, εἰ προθυμῶ τὸ μέλλον γίνεσθαι ἐπὶ πλέον πιστοῦσθαι. & *Varinus.* αὔριον ἐπίρρημα τῷ μέλλοντι μόνον συντάσσεται, οἷον αὔριον ποιήσω· πότε δὲ καὶ ἐνεστῶτι, ὑπίκα ἐν ὡς ἐν βεβαίῳ γενέσθαι δηλοῦν βουλόμεθα, αὔριον ἔρχομαι. *Medraſch Thillim* XII. 2. Redierunt ad eum dixeruntque: eamus. Dixit illis. Hodie & cras debeo arare, ſed exſpectate me, donec aravero, & tertio die למחרתיים ibimus una. *Jac.* IV. 13.

Galen. a. Julian. ἀσκληπιάδης —— ὑπὸ τῆς κενώσεως αὐτῆς φησὶν ὠφελεῖσθαι τοὺς κάμνοντας, οὐκ εἰς τὸ λύειν ὧν ἐποίει ἤδη παθῶν, ἀλλ' εἰς τὸ μηκέτι αὔξεσθαι αὐτὰ, ἀπαιτεῖ τοῖς ἰατροῖς ἐπιτελεῖσθαι τὴν ἴασιν.

Act. XX. 24. *Phil.* III. 12. *Heb.* V. 9. VII. 28. XI. 40. *Joſ.* Macc. 7. ὦ —— βίᾳ νομίμῳ, ὃν πιστὴ θανάτῳ σφραγὶς ἐτελείωσεν. *Ariſtides* in Rhod. p. 555. τὴν ἔμπροσθεν ἀκμὴν καὶ δύναμιν καὶ λαμπρότητα ἐπεσφραγίσατο τῇ τελευτῇ. *Ariſtot.* Polit. VIII. ἀνδράσι γενομένοις καὶ τελειωθεῖσιν. *Plato* de Rep. V. ἄξουσι τῶν παίδων εἰς πόλεμον, ὅσοι ἀδροὶ, ἵνα —— θεῶνται ταῦτα, ἅ τελεωθέντας δήσει δημιουργῶν. *Strabo* XIV. p. 991. A. Tarſenſes. καὶ τελεῖνται ἐκδημήσαντες, καὶ τελειωθέντες ξενιτεύουσιν ἡδέως.

33. *Ariſtoteles* Analyt. prior. I. 12. Τὸ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ὑπάρχειν, καὶ ἀδύνατον ὑπάρχειν, καὶ ἀνάγκη μὴ ὑπάρχειν ἤτοι τ' αὐτὰ ἐστιν ἢ ἀκολουθεῖ ἀλλήλοις. Diphilus apud *Athenae.* VI. p. 228. A. ἐκ ἐνδέχεταί γαρ ζῆν ἄνευ κακῆ τινὸς τῆτον, συνίης, ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει ἡ λωποδυτεῖν κ. τ. λ. *Demoſthenes* I. adv. Aphobum. ὅσα δὲ ἰδίᾳ ἕκασος εἴληφε, καὶ ὁπόσα κοινῇ πάντες ἀποστερῆσιν, ἐκ ἐνδέχεται πρὸς τὸ αὐτὸ ὕδωρ εἰπεῖν. *Heſychius.* οὐκ ἐνδέχεται, ἀδύνατόν ἐστι. *Dionyſ. Hal.* VII. 41. εἴτε ἀναγκαῖα καὶ οὐκ ἐνδεχόμενα ἄλλως γίνεσθαι· εἴτε κατὰ λογισμὸν γίγνεται ταῦτα ὀρθὸν, καὶ τὸ συμφέρον σκοπῶντα τῆς πόλεως. *Theophraſt.* III. initio. τῆτο δὲ ἐχ ὡς ἐκ ἐνδεχόμενον καὶ ἄλλως. *Thucyd.* I. 124. ὡς ἐκέτι ἐνδέχεται περιμένοντας τὸς μὲν ἤδη βλάπτεσθαι, τὸς δὲ —— μὴ πολὺ ὕστερον τὸ αὐτὸ παθεῖν. *Arrian. Epictet.* I. 19. οὐκ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ὑπ' ἄλλε τινὸς ταραχθῆναι. *Gloſſarium:* convenit, ἁρμόζει, ἐνδέχεται. ἐνδέχεται, licet. *Æſchin.* de falſ. legat. ἐνδέχεται τὸ λοιπὸν μέρος τῆς ἡμέρας ταῦτα πρᾶξαι. *Herodian.* V. 4. 1. πάντα τὰ λεγόμενα καὶ ἐνδεχόμενα καὶ ἀληθῆ πιστεύσαντες εἶναι.

Nihil poterat acrius dici in Hierololymitanum Synedrium. Sanctum illud tribunal thronus eſt omnis injuſtitiae, venerandi illi judices inſontem damnant, non ſecus ac ſi officium facerent, atque ad id eſſent conſtituti. Hactenus prophetas occiderunt, mox ipſum dominum cruci affigent. Hoc operum ipſorum eſt; hoc non niſi peſſimis convenit, quibus acgre eſſet, niſi malitia, crudelitate & contumacia omnes vincerent. 1. *Theſſ.* II. 15. *Sanhedrin* I. 5. Pſeudo-propheta —— nonniſi a LXXI. judicum conſeſſu judicatur. X. & f. 89. 1. Non morte multant eum in conſeſſu urbis ſuae, nec in conſeſſu Jafnenſi, ſed adducunt eum ad Synedrium magnum, quod eſt Hieroſolymis, & ſervant eum usque ad feſtum aliquod, atque feſto eum interficiunt, S. D. *Deut.* XVII. 13.

34. *Suidas.* νοσσιὰ, ἡ καλιὰ τῶν ὀρνέων. *Joſ.* Maccab. 14. μέλισσαι περὶ τῆς προγονίας ἀπαμύνονται τοὺς

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαβ- 1
βάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπός τις ἦν ὑ- 2
δρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρι- 3
σαίους, λέγων· Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν. Καὶ ἐπιλαβό- 4
μενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς, εἶπε· Τίνος ὑμῶν 5
~ ὄνος· ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀναspάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαβ-

~ υἱὸς

1. καὶ primum] — 69. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν] τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰσῆλθε ὁ Ἰησοῦς Evang. 13. 14. 15. 17. Versio *Vulg.* ἐν τῷ] — 13. 69.
ἐλθεῖν] εἰσελθεῖν DM 13. 37. 40. 49. 53. 57. 68. 69. 71. Versio *Syr. Vulg. Æthiop. Arab.*
εἰς] + τὸ A. Φαρισαίων] + ἐν 73.
παρατηρούμενοι] παρατηροῦντες 11. παραπορευόμενοι 44. 2. τις] — D 1. ἦν] — 15. 57.
ἔμπροσθεν] ἐνπροσθεν D. ἐνώπιον 66. 3. ὁ Ἰησοῦς] — 1. εἶπε] — 47. 57.
λέγων] — D. Evang. 15. λέγει 57. εἰ] — DL 59. Evang. 15. Versio *Copt. Armen.*
τῷ σαββάτῳ] ἐν τοῖς σάββασιν 1. τοῖς σάββασι 52. Evang. 18. Codices *Latini.* ἐν τῷ σαββάτῳ Editio *Erasmi, Colinaei.* θεραπεύειν] θεραπεῦσαι ἢ οὔ DL 1. Versio *Copt. Syra* posterior cum asteriſco. + ἢ οὔ 69.
4. ἰάσατο αὐτὸν ℭ] αὐτὸν ℭ ἰασάμενος D. αὐτοῦ ἰάσατο αὐτὸν ℭ 1. Colb. αὐτοῦ ἰάσατο 69.
5. ἀποκριθεὶς] — DL 1. 4. 5. 15. 27. 42. 69. Versio *Syr. Copt. Armen.* Codices *Latini.*
πρὸς αὐτοὺς εἶπε] εἶπε πρὸς αὐτοὺς AD. τίνος] + ἐξ D. Versio *Syr.*
ὄνος] πρόβατον D. υἱὸς AEGHM 2. 3. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 27. Colb. 34. 35. 36. 37. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 64. 65. 66. a prima manu. 67. 76. 72. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 90. 94. 106. Evang. 3. 4. 5. 7. 12. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Versio *Syra*

προσιόντας, καὶ καθάπερ σιδήρῳ τῷ κέντρῳ πλήσσοντες τοὺς προσιόντας τῇ νεοσσιᾷ αὐλῶν καὶ ἐπαμύνονται ἕως θάνατου. οἱ ο.

1. *Nehem.* VIII. 9. 10. *Exod.* XXIII. 12. *Demai* IV. 2. Si quis alium voto obſtringat, ut ſecum comedat — comedit cum eo primo Sabbato — ſecundo autem non comedit. 4. Si autem ſacerdos ſoleat cum eo cibum ſumere ſabbato accedentes comedunt. VII. 1. Si quis alium vocet, ut edat cum eo, ſic fatur veſpera ſabbati. *Schabb.* f. 119. 1. Rabba f. R. Hona, ivit ad domum Rabba f. Nachmanis. Appoſuit ei tria ſata laganorum unctorum. Cui ille: unde noſtis, me venturum eſſe? Alter vero reſpondit: Numquid nobis eſt Sabbato praeſtantius? Rab Abba emit carnes XII. Stateribus a XIII. laniis. R. Abhu ſedit in ſolio eburneo, & tamen ſuſtlavit ignem. *Bereſchith R.* XI. 2. Rabbenu fecit convivium Antonino die ſabbati, appoſuit ei pulmenta frigida; edit ex illis & gratum ei fuit. Die profeſto fecit ei iterum convivium & appoſuit ei pulmenta fervida. Dixit, haec mihi gratiora ſunt illis. Dixit ei: Condimentum unum illis deeſt. Dixit: an cellario regis deeſt quicquam? Dixit: Sabbatum eis deeſt: non habes ſabbatum. 3. R. Iſmael interrogavit R. dixitque: filii Babel cujus merito vivunt? Reſpondit, propter legem. Filii terrae Iſraël cujus merito? propter decimas. Et viri extra terram? quia honorem habent ſabbatis & feſtis. 4. Dixit R. Chaja f. Abba: aliquando vir quidam Laodiceae mihi paravit convivium, & appoſuit nobis diſcum unum onuſtum cum XVI. vectibus, & in eo ex omni creato ſex diebus creationis. & parvulus unus ſedebat in medio ejus, & clamabat dicens: Terra eſt domini & plenitudo ejus, orbis & habitatores ejus. *Pſalm.* XXIV. 1. dixi illi: fili, unde meruiſti omnem gloriam hanc? dixit mihi: lanius fui, & omnem beſtiam pulcram, quam vidi, omnibus diebus ſabbati ſeparavi pro ſabbato. Et dixi illi: non fruſtra meruiſti. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 166, 35. τὴν ἱερὰν ἑβδόμην ἐσέμνυνεν ὁ προφήτης —— ἐδίκαιωσε —— πανηγυρίζειν, ἐν ἱλαρίαις διάγοντας εὐθυμίαις. *Eſaj.* LVIII. 13. Solent Judaei hodienum die ſabbati lautius convivari, & amicos vocare, vide *Buxtorfium* Synagog. c. XV. *Schabbat* f. 119. 1. Dixit R. Chija f. Ada: Vice quadam diverſatus ſum apud patrem familias Laodiceae & adduxerunt coram illo menſam auream onus XVI. hominum, & XVI. catenae argenteae illi erant infixae, & pocula & ſcyphi, & patinae appoſitae, & ſuper illam omne genus ciborum, & omne genus deliciarum, & quum parabant eam, dicebant: Domini eſt terra, & plenitudo ejus. Quum vero removebant eam, dicebant: Coeli coelorum domino, terram autem dedit filiis hominum. Dixi illi: fili mi, qua re has opes meritus es? Reſpondit mihi: Lanius fui, de omni jumento, quod fuit pulcrum, dixi: hoc erit pro Sabbato. Dixi ipſi: benedictus ſit Deus, qui te dignum cenſuit his opibus. *Beza* f. 16. Quicquid R. Samai ſenior edit, edit in honorem ſabbati: ſi invenit beſtiam pulcram, dixit: haec erit pro ſabbato. Si poſtea invenit pulcriorem, dixit: nunc mactabo priorem, & hanc ſervabo pro Sabbato. —— Didicimus: domum Sammai emiſſe a ſabbato ad ſabbatum, hoc eſt a die primo incepiſſe emere pro ſabbato, & ſi poſtea quid melius nacti eſſent, illud quod prius emerant ediſſe, & poſterius ſabbáto ſervaſſe. —— Ideo omnes qui optime honorant ſabbatum, piſcibus, carne, vino optimo, ipſis reddit D. S. B. duplum —— annon doctrina eſt, qui mutuatur ſabbato, ſabbatum ipſi ſolvit? *Schabbath* f. 119. 1. Joſephus honorans ſabbatum habebat vicinum, cui multae erant divitiae. Huic dixerunt Chaldaei, omnes divitias ſuas ad Joſephum ſabbati cultorem perventuras; abiit ergo, & vendidit omnes facultates ſuas, pro quibus margaritam emit, navemque conſcendit. Sed eam ventus abſtulit, & in aquas projecit, ubi a piſce deglutita eſt. Ceperunt autem hunc piſcem, & pridie ſabbati in forum attulerunt exclamantes: Quis eſt qui piſcem hunc edere cupiat? Dixerunt: abite & afferte eum Joſepho ſabbati cultori, qui res caro ſolet emere. Hic piſcem ad ſe allatum emit, margaritam vero piſce diſciſſo invenit, eamque XIII. pondo denariorum

au-

6 σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. Ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς
7 κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐ-
8 τούς· Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν· μή-
9 ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ· Καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ
10 σοι· Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. Ἀλλ'
ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ~ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς
σε,

~ἀνάπεσε

utraque, *Theophylactus*, *Titus*, *Euthymius*. probante *J. Millio*. qui tamen prol. 423. contendit legendum εἶς. ὁ καὶ ᾖ] — 52. Versio *Arab.* ἐμπεσεῖ] πεσεῖται A 1. 15. 48. 53. 63. 69. πέσηται L. καὶ οὐκ εὐθέως ἀναστάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου] τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου, καὶ οὐκ εὐθέως ἀναστάσει αὐτόν D. Versio *Syra*. ἀναστάσει] ἀναστήσει 50. αὐτὸν] αὐτὸ A. ἐν] — AKL 15. 49. 51. 69. 74. 91. *Theophylactus*. 6. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ] οἱ δὲ οὐκ ἀπεκρίθησαν D 47. ἀνταποκριθῆναι] ἀποκριθῆναι 1. 16. αὐτῷ] — L 1. ταῦτα] αὐτὸν 1. 7. δὲ] + καὶ D Versio *Vulg.* ἐπέχων] ἐπάγων Can. VII. *Concilii Quini Sexti*. λέγων πρὸς αὐτούς] — Versio *Syr.* λέγων 1. Versio *Copt.* 8. ὑπό τινος] — D. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 420. γάμους] γάμων D. Evang. 17. ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ] ἦξεις D. ὑπ'] — L Versio *Syr.* 9. καὶ αὐτὸν] κἀκεῖνον 36. 47. ἄρξῃ] ἔσῃ D. Sed in Vers. Latina: incipies. τὸν] — D. a prima manu. 10. πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον] εἰς τὸν ἔσχατον τόπον ἀνάπιπτε D. ἀνάπεσον] ἀνάπεσαι LM 72. 74. 80. 86. 88. 90. *Antioch.* H. 3. ἀνάπεσε AEHK 1. 3. 9. 10. 11. 12. 15. 42. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 64. 67. 69. 71. 83. 87. 95. 106. Evang. 3. 18. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Colinaei, Bengelii. Concil. Quini sexti Can.* VII. Aoristus primus activus longe frequentius invenitur, quam aoristus secundus Medii. inf. XVII. 7. *Sir.* XXXV. 2.

aureorum vendidit. *Plut.* Sympos. IV. 5. p. 672. A. αὐτοὶ δὲ τῷ λόγῳ μαρτυρῶσιν, ὅτι σάββατον τιμῶσι, μάλιστα μὲν πίνειν καὶ οἰνοῦσθαι παρακαλοῦντες ἀλλήλους. *Thanchuma* p. 2. 1. Debent deliciari die sabbati cibo & potu S. D. *Es.* LVIII. 13. i. e. ne sit cibus tuus sabbato, ut die profesto, sed delicatior. *Orechoth Chaim* R. Eliezer M. fili, monitus esto de deliciis sabbati, ut illud honores pro facultatibus tuis, ut delicatius edas & bibas, neque te pauperem fingas.

2. Hydropicus iste a Pharisaeis fuit subornatus. Lucas, qui medicus fuerat, morbos accuratius describere solet. *Horat.* Carm. II. 2. Crescit indulgens sibi dirus hydrops, nec sitim pellit, nisi causa morbi Fugerit venis, & aquosus albo corpore languor. Hydropicum comparat Christus pecudi submergendae in puteo.

3. *Esaj.* VII. 4. *Nehem.* V. 8. *Appian.* B. Syr. p. 149. Σκιπίωνα δ' ἡσυχάσαι μὲν ἐπὶ τῷ δ' ἐξανισάμενον ἄρα ἀλεξάνδρῳ. *Euripid.* Medea 80. ἀτὰρ σύγ' οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τάδε Δεσποιναν, ἡσύχαζε καὶ σίγα λόγους. *Plato* Timaeo. χρὴ λέγειν μὲν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ ἀντὶ τῶν χθὲς λόγων νῦν ἡσυχίαν ἄγοντα ἀκούειν. *Demosth.* a. Aristocrat. ἡσυχίαν ἄγειν καὶ σιωπᾶσαι.

5. *Anthol.* III. 9. 1. τὸν τριετῆ παίζοντα περὶ φρέαρ ἀσυνάκτα εἰδωλον μορφᾶς κωφὸν ἐπεσπάσατο· ἐκ δ' ὕδατος τὸν παίδα διάβροχον ἥρπασε μάτηρ Σκεπτομένα, ζωᾶς εἴ τινα μοῖραν ἔχει. *Plat.* Gorg. p. 321. F. εἰ ἀρχέλαος τὸν αὑτῷ δεσπότην καὶ θεῖον ἀποκτίνας, κατέσχε τὴν ἀρχὴν, ἢ, τὸν ἑπλαετῆ ἐκεῖνον παῖδα εἰς τὸ φρέαρ ἐμβαλὼν, ἔφη πρὸς κλεοπάτραν, διώκοντα τὸν χῆνα ἐμπεσεῖν. *Macrobius* Sat. I. 16. Scaevola denique consultus respondit, quod praetermissum noceret, si bos in specum decidisset, eumque paterfamilias adhibitis operis liberasset, non est visus ferias polluisse. *Ex.* XXI. 33. 34. *Bava Kama* V. 6. Si in puteum incidat bos aut asinus — filius aut filia, servus aut ancilla. *Beza* III. 4. Primogenitura si ceciderit in foveam, R. Juda dicit, descendet sapiens & videbit, si in ea sit macula, attollet eam. *Joma* VIII. 6. 7. Omne dubium vitae pellit sabbatum. f. 84. 2. venans pisces [die sabbati] videt infantem cecidisse in foveam, removet arenam & educit illum. f. 88. 1. Josua f. Lakisch dixit: audivi eripere mortuum ab incendio. *Matth.* XII. 11. *Deut.* XXII. 4. Si vel *filius* qui carior est, faciliusque educi potest, vel etiam *bos*, qui vilior est & difficilius extrahitur.

ἀναστάσει] Sursum trahet. *Act.* XI. 10. *Joseph.* A. II. 11. 2. ἐκ τοῦ φρέατος ἀνέσπασαν ὕδωρ.

6. Hi erant Christi sermones convivales, ad convivas, & convivatorem comm. 12.

7. *Act.* III. 5. 1. *Tim.* IV. 16. *Lucian.* Pseudom. 4. τοῖς μεγίστοις ἐπέχειν τὸν νοῦν. *Plut.* ἐπέσχε τῷ πολέμῳ τὴν γνώμην. *Thomas.* ἐπέχω τὸ κωλύω, καὶ τὸ ἐπὶ τίνι ἔχω καὶ ἐφίστημι. Λεκιανὸς ἐν τῷ τοῦ ἀλεξάνδρου βίῳ· ἀλλ' ἀεὶ τοῖς μεγίστοις ἐπέχει τὸν νοῦν. Καὶ ἐπίσασις ὄνομα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ. *Pindar.* ἔπεχε σκοπῷ τόξον. ἐπέχειν τοὺς ὀφθαλμούς. *Aristoph.* Nub. 1385. πιεῖν ἐπίσχον. *Od.* π. 444. ἐπίσχε τε οἶνον ἐρυθρὸν. *Eustathius* in Il. x. p. 1355. 46. τὸ δὲ ἐπίσχον —— εἴληπται καὶ νῦν ἀντὶ τοῦ ἐπὶ σοὶ καὶ ἔμπροσθεν σε ἔσχον, ὥσπερ καὶ ὁ φοίνιξ οἶνον τε ἔφη τῷ ἀχιλλεῖ ἐπισχεῖν ἤγων δῶναι παιδὶ ὄντι. *Hesychius.* ἐπέχοντες, κρατοῦντες.

8. *Valerius Max.* II. 1. Invitati ad coenam diligenter quaerebant, quinam ei convivio essent interfuturi: ne senioris adventum discubitu praecurrerent. *Aboth Nathan* c. XXV. Filius Ezai dicebat: Descende e loco tuo per duos aut tres gradus, & sede: Melius est ut dicant ibi: adscende, quam ut dicant tibi: descende S. D. Prov. XXV. 7. *Vajikra R.* S. 1. *Thanchuma* p. 132. 2. R. Akiba docuit nomine R. Simeon f. Assai, dicebat: Cede de loco tuo duas aut tres sedes & considе, donec dicant tibi: ascende; & non adscende, ne dicant tibi descende, praestat ut dicant tibi adscende, adscende, & non dicant tibi descende, descende. Sic dicebat Hillelis filius: humiliatio mea est exaltatio mea, & exaltatio mea est humiliatio mea. *Schemoth R.* Hillel dicebat: humilitas mea est elevatio mea, & elevatio mea est humilitas mea. Melius est ut dicant homini: adscende sursum, & non dicant ipsi: descende deorsum.

9. *Plut.* C. Gracch. p. 840. E. δῆτα τόπου ἀγαθοῦ,

κα-

σε, εἴπῃ σοι· Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοί. 11
Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. 12
Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν· Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους· μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. Ἀλλ' ὅταν 13
ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς· Καὶ μακάριος ἔσῃ· ὅτι 14
οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοί· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Ἀ-

σε] — 69.
ἀνώτερον] + καὶ D Versio *Syr.*
συνανακειμένων] ἀνακειμένων K. 59. 69. 71. *soi* postremum] — D 51. 72. 74. a prima manu. 80. Versio *Vulg.*
11. ταπεινωθήσεται] ταπεινωθῇ D. sed in Vers. Latina: humiliabitur.
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται] — 12.
12. καὶ prius] — 73. 87. Versio *Syr.* utraque.
τοὺς φίλους σε, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σε, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σε] μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σε, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σε, τοὺς φίλους σε 80. σε prius] — D.
μηδὲ secundo loco] καὶ μηδὲ 2.
γείτονας πλουσίους] τοὺς γείτονας, μηδὲ τοὺς πλουσίους D Versio *Armen.* Codices *Latini. Cyprian.* T. 6. τοὺς γείτονας σε τοὺς πλουσίους 13. 69. Evang. 13. 15. 17.
γένηται] γενήσεται 44. 67. 68. 83. 91. Evang. 19. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* probante *J. A. Bengelio.*
σοι ἀντιπόδομα] ἀνταπόδομα σοι D.
εἴπῃ] εἶπε D. ἐρεῖ L 53. 63. Editio *Erasmi* 1.
ἐνώπιον] + πάντων AL 1. 63. 69. Versio *Syr.* utraque *Copt.*
σε ἀντικαλίσωσι] ἀντικαλέσωσι σε D. 1. 69.
13. ποιῇς] ποίησης M. ἀναπήρους] — 12.

καχοὶ πολῖται. *Artian.* Epictet. III. 26. ἔξιλθε δὸς ἄλλοις τόπον. *Ovid.* de Pont. I. 1. Moneoque, locum date sacra ferenti. *Fast.* II. 668. Cuncta Jovi cessit turba, locumque dedit, & IV. 396. Cum dederit Phoebo stella fugata locum. *Terent.* Heautont. III. 3. 25. da illis locum, abi deambulatum. Phormio. III. 2. 37. Da locum melioribus. *Cicero* ad Famil. Ep. XI. 1. Dandus est locus fortunae, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum. de N. D. II. 33. dare locum, & cedere. *Senec.* Epist. LXXIV. Secedamus itaque ab istis undis, & demus raptoribus locum.

10. *Thucydides* IV. 34. καὶ ὁ κοιητὸς τῆς ὕλης νεωστὶ κεκαυμένης ἐχώρει πολὺς ἄνω. sursum.

12. *Demochares.* χαρισικὸς ἐχ ὁ βλέπων πρὸς τὴν ἀμοιβὴν, ἀλλ' ὁ εὖ δρᾶν προῃρημένος. *Cic.* pro Roscio 18. Domum suam istum non fere quisquam vocabat. nec mirum, qui neque in urbe viveret, neque revocaturus esset. *Aristot.* Nicom. VIII. 15. καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ. IX. 1. ἐπεὶ ἕτερα γονεῦσιν, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ἑταίροις, καὶ εὐεργέταις, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ ἁρμόττοντα ἀπονεμητέον. ὅτω δὲ καὶ ποεῖν φαίνονται. εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι τοὺς συγγενεῖς, τούτοις γὰρ κοινὸν τὸ γένος, καὶ αἱ περὶ τοῦτο πράξεις. *Dio Chrys.* VII. p. 116. D. μόνους δὲ τοὺς πλουσίους ὑποδέχεσθαι φιλοφρόνως ξενίοις καὶ δώροις, παρ' ὧν δηλονότι καὶ αὐτοὶ προσεδόκων τῶν ἴσων ἐντυχεῖν. ὁποῖα σχεδὸν καὶ τὰ τὸ νῦν ἐστι φιλανθρωπίας τε καὶ περὶ τῆς προαιρέσεως. αἳ γὰρ δὴ δοκοῦσαι φιλοφρονήσεις καὶ χάριτες, ἐὰν σκοπῇ τις ὀρθῶς, οὐδὲν διαφέρουσιν ἐράνων καὶ δανείων ἐπὶ τόκῳ συχνῷ. *Lampridius* Alex. Severo: Venationem —— cum amicis dividebat, & his maxime, quos sciebat, per se non habere: nec divitibus quicquam talium rerum misit. *Diogenes L.* Socrate II. 34. καλίσας ἐπὶ δεῖπνον πλουσίους. *Plaut.* Captiv. III. 1. 11. Nihil morantur jam Laconas, imi subsellii viros, Plagipatidas, quibus sunt verba sine penu & pecunia; Eos requirunt, qui libenter, cum ederint, reddant domi. *Martial.* VII. 86. Ad natalicias dapes vocabar, essem cum tibi, Sexte, non amicus. Quid factum est, rogo, quid repente factum est, post tot pignora nostra, post tot annos, quod sum praeteritus vetus sodalis? Sed causam scio, nulla venit a me Hispani tibi libra postulati, Nec tenuis toga, nec rudes lacernae. Non est sportula quae negociatur. Poscis munera, Sexte, non amicos. *Xenoph.* Conviv. ἔστε μὲν ὡς ἀντικληθησόμενος καλῶς με τις. *Ammianus Marc.* XIV. 6. Cum autem —— convivia —— coeperint apparari —— anxia deliberatione tractatur, an exceptis iis, quibus vicissitudo debetur, peregrinum invitari conveniet. *Lucianus* parasit. 22. ἀδεὶς ἐχθρὸν, ἢ ἀγνῶτα ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀδὲ συνήθη μετρίως ἐπὶ δεῖπνον καλεῖ. ἀλλὰ δεῖ πρότερον, οἶμαι, τοῦτον γνῶσθαι φίλον, ἵνα κοινωνήσῃ σπονδῶν καὶ τῆς τραπέζης. *Odyss.* ρ. 382. Τίς γὰρ δὴ ξεῖνον καλεῖ ἀλλοθεν ἄλλος ἐπελθὼν ἄλλον γ', εἰ μὴ τῶν οἱ δημιοεργοὶ ἔασιν, Μάντιν, ἢ ἰητῆρα κακῶν, ἢ τέκτονα δούρων, ἢ καὶ θέσπιν ἀοιδὸν, ὅ κεν τέρπησιν ἀείδων; ἔστοι γὰρ κλητοίγε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν. Πτωχὸν δ' ἐκ ἂν τις καλέοι τρύξοντα ἑαυτόν. *Deut.* XIV. *Act.* VI. 1. 1. *Tim.* V. 16. 1. *Cor.* XI. 22. *Hiob.* XXX. *Tob.* II. 2. *Plut.* de Vitiosa pud. p. 530. D. σοφὸν τὸ τῦ Ἡσιόδυ· τὸν φιλέοντ' ἐπὶ δαῖτα καλεῖν, τὸν δ' ἐχθρὸν ἐάσαι —— κληθὴν γὰρ καλέσας, καὶ δειπνήσεις, ἂν δειπνίσῃς. vid. c. 21.

Pro φώνει, quod est proprie advoca, inclama; ex usu scriptorum Graecorum dicendum erat κάλει, invita, voca, ut comm. seq. de industria autem φώνει scriptum est, quia qui vocant ut vocentur; alta voce vocare solent, ut omnibus innotescat.

13. 2. *Macc.* VIII. 24. *Diogenes L.* Diogenes VI. 33. ἀναπήρους ἔλεγεν ὁ τὲς κωφὲς καὶ τυφλὲς, ἀλλὰ τοὺς μὴ ἔχοντας σκήπανον. *Pollux* II. 61. ἀνάπηρος δὲ ἐστιν ὁ πᾶν τὸ σῶμα πεπηρωμένος, ὡς Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ ἀριστάρχυ· κατέλιπεν ἐν τῷ χωρίῳ γέροντας καὶ ἀναπήρους. Ἵππακε δὲ Ξενοφῶν καὶ ὑστέρους ἀνάπηρα. Κρατῖνος δ' ἐν πλύτῳ καὶ ἀναπηρίαν. *Dio Chrys.* X. p. 145. D. ὁ τοιῦτος ἄνθρωπος ἀνάπηρος καλεῖται τρόπον τινα, ᾧ ἂν ἔξωθεν προσφύῃ δάκτυλος περιττὸς, καὶ μηδὲ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι δύνηται κατὰ τρόπον. *Themistius* XXI. p. 252. εἰ σὲ ἰατρεύοντα ὁρῶμεν, ἐκ ἂν δόξαι σοι εἰκῆ τὰς οἰκίας ἐπιτρέψαμεν —— εἰ μὴ πρότερον ἐπέδειξας ἡμῖν, ὅτι πολλὰς μὲν ὑγιεινὰς ἐκ νοσερῶν ἀπειργάσω, πολλὰς τε ἐξ ἀναπήρων ἀρτίας. *Galen.* de rat. Med. VI. διακοπέντος δὲ ὅλως τῦ νεύρυ κινδύνος μὲν ἐκέτι ἐδεῖς, ἀνάπηρον δ' ἴσαι τὸ μόριον. *Plut.* Public. p. 107. F. πᾶσαι μὲν αἱ κύουσαι γυναῖκες ἐξέβαλον ἀνάπηρα, καὶ τέλος ἐδημία γένεσις εἶχε. *Suidas.* ῥῦα καὶ ὦτα ἀνάπηρος. *Plat.* Critone. οἱ χωλοίτε καὶ τυφλοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι ἀνάπηροι. *Ælian.* V. H. XI. 9. δύξας χωλὸν

τινα

15 Ἀκούσας δέ τις τ̃ συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος ὃς φάγε-
16 ται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκά-
17 λεσε πολλούς. Καὶ ἀπέστειλε τ̃ δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημέ-
18 νοις· Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάν-
τες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· Ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν, καὶ ἰδεῖν αὐ-
19 τόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ

14. καὶ] — 72.
15. τ̃ συνανακειμένων ταῦτα] ταῦτα τ̃ συνανακειμένων D.
ab αὐτῷ ad αὐτῷ 16.] — 61. a prima manu.
ὃς] + τις L 1. 69. 94. Versio *Syra* posterior in margine.
ἄρτον] ἄριστον EKM 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. duo. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. in ora. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 94. 95. 106. Evang. 4. 14. 19. Editio *Complut. Plantin. Geneu. Clem.* Paed. II. 1. *Euthymius*, *Theophylactus*. *Basilius MS.* de Bapt. 1. probante *J. Millio* prol. 1102.
τῇ θεῇ] τ̃ οὐρανῶν 13. 69.
αὐτῷ] — D. 63. Codices *Latini*.
μέγα] μέγαν D 9. 10. 36. 45. 47. 58. 60. 67. 69. 94. 106. Evang. 3. 18. 19. 21. *Clem. Alex.*
17. ἕτοιμά ἐστι πάντα] πάντα ἑτοιμά ἐστιν D. Cod. *Lat.*
αὐτῷ] — D 1. Versio *Goth. Copt. Armen.* Codices *Latini*. *Basilius* de Bapt. 1.
ἔχω ἀνάγκην] ἀνάγκην ἔχω D.
a παρητημένον ad παρητημένον] — 47. a prima manu.
ὅτι] καὶ 69.
καὶ] δὲ 1. 69.
ταῦτα] — 71. Editio *Erasmi* 3. 4. 5.
αὐτῷ] — Versio *Copt.*
φάγεται] φάγῃ Evang. 14.
16. ὁ δὲ] + Ἰησοῦς 71. 76. 106. Versio *Syr.*
ἐποίησε] ἐποίει 1.
18. παραιτεῖσθαι πάντες] πάντες παραιτεῖσθαι D. 1. Cod. *Lat.*
ἐξελθεῖν καὶ] ἐξελθὼν DL.

τινα καὶ ἀνάπηρον. *Hesychius*. ἀναπήροις, τυφλοῖς. *Herodot.* V. Homeri 23. κατεγίνωσκε δὲ τῆ Γλαύκῃ ὡς ἄφρονος ἐόντος, καὶ τὰς ἀναπήρους δεχομένης καὶ τρέφοντος nim. Homerum coecum.

15. *Phrynichus* p. 144. φάγομαι βάρβαρον· Λέγε ἔδομαι καὶ κατέδομαι, τοῦτο γὰρ ἀττικόν. *Etymol.* σεσημείωται τὸ φάγομαι, πίομαι, ἔδομαι. τὰ δὲ δεύτερα φάγη, πίη, ἔδη.

18. ἀπὸ μιᾶς] *Il.* β. 379. εἰ δὲ πόθ' ἕσγε μίαν βουλεύσομεν. *Eustathius* βουλ. *Philo* de Legg. Spec. T. T. 2. p. 311, 45. ἐὰν δὲ ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιθῶνται τοῖς ἀδικήμασι συμφρονήσαντες. *Apoc.* XVII. 13. *Plut.* Pompej. p. 632. B. ἐκ μιᾶς γνώμης ὑπεφώνησαν πάντες. *Demosth.* Philipp. IV. ὁμοθυμαδὸν ἐκ μιᾶς γνώμης.

παραιτεῖσθαι] *Etymol.* παραιτεῖσθαι ἐκ εὕρηται ἐν χρήσει ἐπὶ τῶ σημαινομένῳ τῶ ἀρνεῖσθαι, καὶ ἀποβάλλεσθαι, καὶ μὴ δέχεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῶ αἰτεῖν. ὡς παρὰ Μενάνδρῳ. παραιτοῦμαί σε συγγνώμην ἔχειν. ὥστε περιττὴν εἶναι τὴν πρόθεσιν, ὡς ἐπὶ τῶ καθεύδω, τὸ γὰρ εὕδω δηλοῖ. Σπανίως δὲ εὑρίσκεται καὶ ἐπὶ τῶ σημαινομένῳ τῶ λεγομένῳ ἐν τῇ συνηθείᾳ παραιτεῖσθαι, παρακαλεῖν, συγγνώμην αἰτεῖν. *Euripid.* Medeae argument. μέλλουσα δὲ ἡ Μήδεια φυγαδεύεσθαι —— παραιτησαμένη πρὸς μιᾶν ἡμέραν μεῖναι, καὶ τυχοῦσα. *Plato* de Legg. V. ἰδιώτης δ' ἂν ἄρα ποτὲ ἀνάγκη τις γίγνηται ἀποδημεῖν, παραιτησάμενος μὲν τοὺς ἄρχοντας ἀποδημείτω. *Athenaeus* IV. p. 146. A. διὰ τὸ παρῆσθαι, ἵνα μὴ δὶς πορεύωνται. *Aristides* T. II. p. 425. ληφθέντα τινὰ ἄγεσθαι —— τοὺς δὲ ἰδόντας ἐλεῆσαι τε καὶ παραιτεῖσθαι. *Joſ.* A. XIV. 13. 1. μέλλοντος δὲ καὶ κτείνειν αὐτοὺς παρητήσαντο οἱ περὶ Ἡρώδην. *Artemidorus* II. 12. προεῖπε αὐτῷ, ὅτι ἡ γυνή σε πορνεύσει, καὶ τὸ λεγόμενον κέρατα αὐτῷ ποίησει —— καὶ διὰ μὲν τὴν πρόρρησιν τῶ ὀνόματος παραιτησάμενος τὸν γάμον, καὶ μόλις ποτὲ πεισθεὶς ὑπὸ φίλων, μετὰ χρόνον τινὰ ἔγημε. *Plut.* Caeſ. p. 840. C. Κίνας —— ἐδόκει ὑπὸ καίσαρος ἐπὶ δεῖπνον καλεῖσθαι, παραιτέμενος δὲ ἄγεσθαι τῆς χειρὸς ὑπ' αὐτοῦ μὴ βουλόμενος ἀλλ' ἀντιτείνων. Brut. p. 993. D. ὥιετο καλέμενος ὑπὸ καίσαρος ἐπὶ δεῖπνον ἀρνεῖσθαι, τὸν δὲ λιπαρεῖν καὶ βιάζεσθαι, τέλος δ' ἄγειν λαβόμενον τῆς χειρὸς.

Emi agrum, ſed ſub conditione, ſi talem reperero, qualis eſſe dicitur.

ἔχω ἀνάγκην] *Plut.* Praec. Pol. p. 798. D. χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν ἀνάγκην ἔχοντες. *Joſ.* A. XVI. 9. 3. τῶν δὲ τοῦτο μὲν αὐτὸ λέγειν ἀνάγκην ἐχόντων. *Plut.* Cat. Min. p. 770. E. ἀνάγκην ἔσχεν ἐκβαλεῖν αὐτὴν ἀσχημονοῦσαν. *Alex. Aphrod.* de fato 7. ἐχ ἕξομεν ἀνάγκην μεμνῆσθαι τῶν αὐτῶν πολλάκις. inf. XXIII. 17. 1. *Cor.* VII. 37. *Heb.* VII. 27. *Jud.* 3. *Galenus* de Theriac. ad Piſonem. τούτῳ ἀνάγκην ἔχοντι τῆς φύσεως ἀναιρεῖν τὰ ἔργα. de praenotione. ἀνάγκην εἶχον ὑπακοῦειν δὶς τῆς ἡμέρας καλοῦντι. de boni & mali ſucci cibis. ὅσοι δὲ βίον ἡσύχιον εἵλοντο, μήτε πρὸ ἡμέρας ἀνάγκην ἔχοντες ἐπὶ τὰς τῶν πολὺ δυναμένων ἐπιέναι θύρας. l. 4. in Hippoc. Epidem. VI. ὅτε γάρ με πιστεύειν αὐτοῖς, ὡς νόμοις, δίκαιον, ὅτε ἀνάγκην ἔχειν ὡς τυραννικοῖς προσάγμασι πείθεσθαι. de motu muſculor. 1. ὡς ἐν ἂν τις ἡμῶν ἀνάγκην εἶχεν ἐξημμένον τῇ τραχήλῳ λίθον τινα μὴ μέγαν περιφέρειν, ἐρρωμένος μὲν ὢν ἀλύπως ἔφερε, ἄρρωστος δὲ γενόμενος εὐθὺς ἂν ὡς ἄχθος ἀποθέσθαι προθυμεῖτο. de temp. Medic. Simp. I. ἀνάγκην ἔχων ἐπὶ πλέον ἐγχρονίσαι τοῖς πρώτοις δύο βιβλίοις. *Thomas* in ὀνυχίζει. Συνέσιος ἐν τῷ Δίωνι ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγωγῆς· ἀνάγκην ἔχων βιβλίον ἐξονυχίζειν. *Sextus Empir.* a Logic. I. 202. περὶ μὲν τότε ποικιλώτερον καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς ἰατρικοῖς ὑπομνήμασι διεξηλθομεν, ὥστε μὴ ἔχειν ἀνάγκην παλινῳδεῖν. & 175. ὥστε ἀνάγκην ἔχειν, καὶ τῇ κοινῇ τότε τῶ ἀληθῆς καὶ ψεύδους φαντασίᾳ χρῆσθαι. *Libanius* Epiſt. 771. φιλεῖν μὲν γὰρ ἀνάγκην ἔχει τὸν ἑαυτῶ πόνον. O. XIII. p. 412. B. τῶ θεραπεύειν γὰρ ἀθηναίους ἀνάγκην ἔχειν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶ. *Jamblichus* V. Pythag. 29. ἐπείτε —— διὰ τὰς Νείλῳ προσθέσεις τε καὶ ἀφαιρέσεις ἀνάγκην αὐέχεσι [i. ἂν ἔχωσι vel ἔχωσι] πᾶσαν ἐπιμετρεῖν, ἣν ἐνέμοντο, γῆν αἰγυπτίων οἱ λόγιοι. *Plotinus* Ennead. II. 9. 9. πολιτεύεσθαι ἀνάγκην ἐκ ἔχεις. *Dio Caſſ.* XXXVII. ἀνάγκην εἶχον —— συνιέναι. XLVII. πάντες οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἀνάγκην εἶχον εἰς αὐτὰς [τὰς ἐκκλησίας] εἰσιέναι. *Dio Chryſ.* XXXI. p. 342. D. ἀνάγκην γὰρ ὑμεῖς ἔχετε, τὰς ἡγεμόνας τιμᾶν ἅπαντας. p. 345. C. τὸ δὲ ἄστος ἐπισήμους ὄντας καὶ θαυμαζομένους παρὰ πᾶσιν ἀνάγκην ἔχειν, ὥσπερ τοὺς ἀγεννεῖς κῦνας, σαίνειν τὸν παριόντα, δεινόν. *Euſtath.* Il. η. p. 546. 22. ὡς μὴ ἀνάγκην ἔχοντες συναπονοσῆσειν. & 548. 2. ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀνάγκην κρῦφα λαλεῖν. μ. p. 855. 40. ἀνάγκην ἔχων ὁ ποιητὴς καταλέγειν ἄνδρας πίπτοντας. Od. φ. p. 757. 15. ὅτερ οὐκ εἶχεν ἀνάγκην εἰπεῖν ὁ ποιητὴς. *Ulpianus* in Demoſth. c. Timocratem ἀνάγκην εἶχον δεῦναι ἐγγυητὰς —— ἀνάγκην εἶχον ἢ ἕτοι ἢ ἐκεῖνοι καταβαλεῖν.

Martial. II. 79. *Excuſatum habeas me, rogo.*

19. *Etymol. M.* ζεύζαι τὸ βόας, ἡμιόνους, ἑνῶσαι ὑπὸ τὸν

καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. Καὶ ἕτερος εἶπε· Γυ- 20
ναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 21
ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ
αὐτοῦ· Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀ-
ναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· Κύριε, γέγονεν ὡς 22
ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· Ἔξελθε εἰς τὰς ὁ- 23
δοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, 24
ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου. Συνεπορεύοντο δὲ 25
αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μι- 26
σεῖ

19. ἠρώτων σε, ἔχε με παρητημένον] διὸ δύναμαι ἐλθεῖν D Codices *Latini*. 20. ἕτερος] ἄλλος D.
ἔγημα] ἔλαβον D. καὶ διὰ τοῦτο] διὸ D. καὶ Codices *Latini*.
21. ἐκεῖνος] — ADKL 1. 27. 63. 69. Editio *Erasmi* 1. Versio *Vulg. Goth. Armen. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1346.
ἀπήγγειλε] ἀνήγγειλε 58. 61. κυρίῳ αὐτοῦ] + πάντα D. τότε] καὶ D.
εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ] τῷ δούλῳ αὐτοῦ εἶπεν D. τοὺς] — D. καὶ χωλοὺς] — A 13. 69.
χωλοὺς καὶ τυφλοὺς] τυφλοὺς ℭ χωλοὺς DL 83. 86. 106. Editio *Complut. Plantin. Geneu. Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Syra* posterior, *Æthiop. Arab. Basilius* de Bapt. 1. τυφλοὺς] τοὺς τυφλοὺς 69.
εἰσάγαγε] ἤνεγκε D. 22. εἶπεν] + αὐτῷ A. εἶπεν ὁ δοῦλος] ὁ δοῦλος εἶπεν D.
ὡς] ὃ DL 1. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. ἐπέταξας] προσέταξας. 1. 60. 69.
23. δοῦλον] + αὐτῷ D 72. Versio *Syr.* Codices *Latini. Basilius.* ὁ οἶκός μου] μου ὁ οἶκος AD.
24. ἀνδρῶν ἐκείνων] ἀνθρώπων D. γεύσεται] γεύσηται 1.
δείπνου] + πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί E in ora minio. H 1. in ora. 2. 4. 7. 8. 14. 16. 37. 38. 40. 44. 45. 46. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 69. 71. 74. ex emendatione 76. 80. 86. 90. 91. 106. Ev. 2. 3. 5. 11. 13. 14. 16. 17. 19. Editio *Colinaei.* 25. συνεπορεύοντο δὲ] ℭ συνεπορεύετο 28. Versio *Syr.*
αὐτῷ] — 16. τῷ Ἰησοῦ GH 2. 59. πολλοὶ] — D. Codices *Latini*,
πρὸς αὐτὸν] αὐτοῖς D. 53. 54. 55. in ora. Evang. 21. 22.
26. ἑαυτοῦ prius] αὐτοῦ ADEM 1. 2. 9. 10. 35. 36. 44. 69. 72. 80. 83. 86. 90. 106. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei, Bengelii, Geneu.* μητέρα] + αὐτοῦ D Versio *Syr.*
τὴν γυναῖκα, ℭ τὰ τέκνα, ℭ τοὺς ἀδελφοὺς ℭ τὰς ἀδελφὰς] τοὺς ἀδελφοὺς, ℭ τὰς ἀδελφὰς, ℭ τὴν γυναῖκα ℭ τὰ τέκνα

τὸν αὐτὸν ζυγὸν —— ζεῦγος βοϊκόν.

Alfenus in l. IX. 52. §. 3. D. *ad L. Aquil.* quidam boves vendidit ea lege, uti daret experiendos. *Ulpianus* l. XIX. 5. 20. D. *de Praescriptis Verbis.* Si tibi equos venales experiendos dedero, ut, si in triduo displicuissent, redderes. & §. 1. ead. L. Si mulas tibi dedero, ut experiaris, &, si placuissent, emeres: si displicuissent, ut in dies singulos aliquid praestares.

20. *Ammonius.* γῆμαι τῇ γήμασθαι διαφέρει, ὅτι γαμεῖ μὲν ὁ ἀνὴρ, γαμεῖται δὲ ἡ γυνὴ. καὶ ὅμηρος τὴν διαφορὰν τετήρηκε αὐτῶν, ἐπὶ τῷ γήμασθαι εἰπὼν [*Od.* λ. 272.] γημαμένη ᾧ υἱεῖ· ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας Γῆμε. καὶ ἀνακρέων διασύρων τινα ἐπὶ θηλύτητι· Καὶ θάλαμος ἐν ᾧ κεῖνος οὐκ ἔγημεν ἀλλ' ἐγήματο. *Thomas.* γῆμαι, οὐ γαμῆσαι. Λιβάνιος ἐν τῇ μελέτῃ τῆς λάλης· ἴδοι μὲν, ὦ βελὴ, τεθνάναι με πρὶν ἢ γῆμαι. καὶ ἔγημεν ὁ ἀνὴρ, ἐγήματο δὲ ἡ γυνὴ.

Herodot. I. 26. παιδὸς μὲν περὶ τῆς ἐμῆς μὴ μνήσθητε ἔτι, οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συνεπεμψάμην· νέογαμος γάρ ἐστι, καὶ ταῦτα οἱ νῦν μέλει. *Heliodor.* VII. 11. κνήμονες συγγτάμην αἰτῆσαντος, εἰ μὴ συμπορεύοιτο, νεοπήκτως ἔτι τοὺς θαλάμους ἔχων. Non possum venire. Nam nisi officio meo deesse velim, omnibus relictis uxori adhaerere debeo. *Deut.* XXIV. 5.

21. Alii in foris & triviis obambulabant exspectantes ut ab aliquo vocarentur: alii stipis petendae causa. *Catullus* 48. Vos convivia lauta sumtuose de die facitis, mei sodales quaerunt in triviis vocationes. *Cornel.* Nep. Cimon. 4. Quotidie sic ei coena coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes vocaret. *Plut.* Pericl. p. 156. F. ἀνελάμβανε τοὺς πένητας, δεῖπνον καθ' ἡμέραν τῷ δημοίνῳ παρέχων.

22. *Tacitus* A. I. 6. 5. Nuntiabat Tiberio centurio, factum esse quod imperasset. *Suetonius* Tib. 22. Tiberius renuncianti tribuno, factum esse quod imperasset, respondit. *Claud.* 29. renunciante centurione, factum esse quod imperasset. *Livius* III. 28. Facta, quae imperavit. *Ter.* Eun. II. 1. 1. facite, ut jussi.

23. *Horat.* Epist. I. 9. 3. Cum rogat, & prece cogit, scilicet ut tibi se laudare & tradere Coner. *Plut.* Brut. p. 993. D. λιπαρεῖν καὶ βιάζεσθαι ἐπὶ δεῖπνον. *Act.* XVI. 15.

28. *Terent.* Adelph. V. 4. 1. nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, aetas, usus semper aliquid adportet novi, aliquid moneat. *Demosth.* de falsat. Legat. λογίζεσθαι δαπάνας. *Anthol.* II. 50. 7. ψηφίζων δ' ἀνίκητο, πόσον δώσει διεγρθεὶς Ἰητροῖς μισθὸν, καὶ τί νεσῶν δαπανᾷ. *Vitruvius* X. praef. ipsique architecti poenae timore coacti diligentius modum impensarum ratiocinantes explicarent, uti patres familiarum ad id, quod comparavissent, seu paulo amplius adjicientes, aedificia expedirent —— nam qui adjectione dimidia aut ampliore sumtu moderantur, amissa spe & impensa abjecta fractis rebus animis absistere coguntur.

Etymol. ἀπαρτία, ὁ κατὰ τὸν οἶκον κόσμος, τὰ λεγόμενα ἔπιπλα —— ἀπαρτίζω, τὸ ἀρτίως, ὁ ἐστὶ ἁρμόσως συμπληρῶ. *Basilius* in Hexaëm. ἀπηρτισμένον καὶ τέλειον καὶ ἠκριβωμένον τὸ φιλοτέχνημα. ἀπαρτισμὸς, omnium partium justa absolutio, nihil ut desit. Complementum, cum numeri omnes juste complentur. *Hesychius.* ἀπαρτιλογία, ἀπηρτισμένη ψῆφος.

31. πορευόμενος συμβαλεῖν] *R. Salomo* in Psal. II. 8. Omni tempore, quo tu vadis ad praeliandum cum hostibus tuis. *Hesychius.* συμβαλεῖν —— καὶ εἰς μάχην συμβαλεῖν. *Glossarium.* confligit, congreditur, συμβάλλει μάχῃ, συγκροτεῖ. *Euripid.* Bacchae 835. ἀλλ' αἷμα θήσεις, συμβαλὼν Βάκχαις μάχην. *Plut.* ἡμέρας δ' ἤδη τελευτώσης συνέβαλον τοῖς δυνάμεσι. *Æschines* c. Timocrat. διημύρευε ἐν τῷ κυβεύῳ, ὃ —— τοὺς ἀλεκτρυόνας συμβάλλοντας καὶ κυβεύοντας. *Isocrat.* Panegyr. πρὸς μόνους τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους συμβάλλοντες, ἡμῶν

σεῖ τ̓ πατέρα ἑαυτοῦ, ϗ τὴν μητέρα, ϗ τὴν γυναῖκα, ϗ τὰ τέκνα, ϗ τοὺς ἀδελφοὺς, ϗ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ ϗ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι.
27 Καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τ̓ σταυρὸν αὐτοῦ, ϗ ἔρχε) ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι
28 μαθητής. Τίς γ̀ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει
29 τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν; Ἵνα μήποτε, θέντ@ αὐτοῦ θεμέλιον,
30 ϗ μὴ ἰσχύοντ@ ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρχων) ἐμπαίζειν αὐτῷ, Λέγον-
31 τες· Ὅτι οὗτ@ ὁ ἄνθρωπ@ ἤρξατο οἰκοδομεῖν, ϗ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. Ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμεν@ συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύε) εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μ̓ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομέ-

νῳ

Verſio *Syr.*

μὲ μαθητὰς εἶναι] εἶναι μὲ μαθητὴς 86.
27. © prius] — L Verſio *Copt.*
ὅστις] ὃς D.
μὲ εἶναι] εἶναι μὲ H. 3. 44. 73. 83. 89. Editio *Complut. Bengelii.*
εἶναι μαθητης] μαθητὴς εἶναι D.
ὑμῶν] + ὁ E H M 10. 12. 29. 44. 47. 50. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 61. 64. 71. 73. 74. 83. 86. 87. 90. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Geneu.*
τὰ πρὸς] εἰς D L. τὰ εἰς A E G H M. 3. 9. 12. 16. 29. 34. 37. 39. 44. 51. 52. 54. 59. 64. 65. 67. 69. 70. 71. 72. 74. 80. 86. 91. 95. 106. Editio *Colinaei. Ephrem* p. 265. *Theophylactus.*
9. © μὴ ἰσχύοντ@ ἐκτελέσαι] μὴ ἰσχύῃ οἰκοδομῆσαι, καὶ D.
ἰσχύοντ@] ἰσχύσαντ@ L 1. 67. Evang. 18. 19. *Petrus Alex.* 10. + αὐτὲ 28. 65. ἄρξωνται] ἄρξεσθε 59.
ἄρξασθαι ἐμπαίζειν αὐτῷ λέγοντες] μέλλουσιν λέγειν D Codices *Latini.*
ἐμπαίζειν αὐτῷ] αὐτῷ ἐμπαίζειν A 1. 106. *Baſilius. Ephrem.* αὐτῷ] αὐτὸν 69. 80.
30. ὅτι] — D 36. 40. 57. 63. Verſio *Syr.* οἰκοδομεῖν] οἰκοδομὴν 13
31. πορευόμενος] ἀπέρχεσθαι *Eraſmus* in notis. συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ] ἑτέρῳ βασιλεῖ συμβαλεῖν AD.
ἑτέρῳ βασιλεῖ] — 56. 57. 58. 61. βασιλεῖ 57. ἑταίρᾳ βασιλεῖ Verſio *Syr.*
οὐχὶ] ἐκ εὐθέως D. καθίσας πρῶτον] πρῶτον καθίσας 1.
βουλεύεται] συμβουλεύεται 67. ἀπαντῆσαι] ὑπαντῆσαι D. (ſed in fine commatis) A. 1. 53.

ὁμοίως διεφθάρησαν, ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους ἐπολέμησαν. *Il.* γ. 70. συμβάλετ' ἀμφ' ἑλένῃ καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι. *Euſtathius.* συμβαλεῖν δὲ μάχεσθαι λέγει, τὸ συνάψαι εἰς πόλεμον, ἐξ ὃ καὶ ἡ πολεμικὴ συμβολή. & μ. 377. συνὸ' ἐβάλοντο μάχεσθαι. *Herodot.* I. 103. ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τὸς Ἀσσυρίς 104. οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖς Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ. 128. συμβαλὼν τοῖς Πέρσῃσι ἐσσώθη. 190. συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ κατειλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. II. 159. καὶ Σύροισι πεζῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδώλῳ ἐνίκησε. 169. συνέβαλον καὶ ἐμάχοντο —— τότε συμβαλὼν ἐσσώθη. 58. συμβαλόντες αὐτοῖς ἐσσώθησαν. IV. 159. συνέβαλόν τε τοῖς αἰγυπτίοισι, καὶ ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. 160. συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν. V. 77. συμβάλλεσι δὴ τοῖς Βοιωτοῖσι οἱ ἀθηναῖοι, καὶ πολλῷ ἐκράτησαν —— συμβάλλεσι καὶ τοῖς χαλκιδεῦσι. *Polybius* III. 56. τοῖς πολεμίοις συμβαλεῖν εἰς μάχην. *Plut.* Fab. p. 175. C. τῶν στρατιωτῶν συμβαλλόντων εἰς χεῖρας. *Strabo* VIII. p. 540. C. συμβάλλεσιν εἰς μάχην. *Joſ.* B. I. 7. συνέβαλλε τοῖς λοιποῖς Αἰγυπτίοις εἰς μάχην. *Polyaen.* p. 53. μάχῃ μὲν συμβαλεῖν οὐκ ἐθάρρει. p. 162. συμβαλόντες ἠγωνίσαντο λαμπρῶς. *Pauſan.* Att. 10. Δημητρίῳ συμβαλὼν πρὸς ἀμφιπόλει. *Joſ.* A. XII. 7. 1. συμβαλὼν τρέπει τὸς Σύρους.

πόλεμον] Pro μάχῃ & apud Latinos bellum pro pugna. *Ariſtoph.* Equit. 349. 1. *Cor.* XIV. 8. *Apoc.* IX. 7. 9. *Arrian.* Indic. XIV. 4. ἐν πολέμῳ ἀποθανόντες. *Diodor. S.* XIII. 79. πολὺς ἐγένετο πόλεμος, ἀπάντων ἀφειδῶς τὰ σώματα τοῖς κινδύνοις παραβαλλόντων. 1. *Macc.* IX. X.

καθίσας] 2. *Sam.* IX. 5. *Æn.* X. 159. Magnus ſedet Æneas, ſecumque volutat eventus belli. & 1. 56. Celſa ſedet Æolus arce. *Servius.* Non otiatur, ſed curat: ſedet enim apud antiquos conſiderat ſignificabat. & ad *Æn.* IX. 4. Secundum Plautum ſedere eſt conſilium capere, qui inducit in Moſtellaria ſervum dicentem: ſine juxta aram ſedeam, & dabo meliora conſilia. —— Ipſa conſilia a ſedendo quaſi conſidia dicta ſunt.

βουλεύεται] *Varinus.* βουλεύεσθαι ὁ ποιήτης κατὰ ἐνεργητικὴν προάγει φωνὴν —— ὕστερον δὲ τὸ παθητικὸν ἐπεπόλαιεν. *Herodot.* IV. 119. ἐβουλεύοντο οἱ βασιλῆες —— καὶ σφέων ἐσχίσθησαν αἱ γνῶμαι. *Joſ.* A. I. 21. 1. ἠξίου βουλεύεσθαι τί ποιεῖν. *Sextus Empir.* a. Phyſ. I. 167. εἰ δὲ βουλεύεται, ἔστι τι ἄδηλον αὐτῷ. εἰ γὰρ μηδὲν ἔστιν ἄδηλον αὐτῷ, οὐ βουλεύεται. Εἰ δὲ τὴν εὐβουλίαν ἔχει, τῷ τὴν βουλὴν ἀδήλε τινὸς ἔχεσθαι ζητοῦν ἔσαν περὶ τὲ πῶς ἐν τοῖς παροῦσιν ὀρθῶς διεξάγομεν. 1. *Macc.* III. 31. IV. 44. V. 16. *Herodot.* VIII. 241. γνόντες δὲ σφέας οἱ εὐβοέες ταῦτα βουλευομένους. *Plut.* Symposſ. VII. 9. 10. βουλεύεσθαι παρὰ πότον —— εὖ μάλα βεβουλευμένην καὶ νήφουσαν ἔδωκε τοῖς ἀθηναίοις ἀπόκρισιν. *Ariſtoteles* de Nidificat. ἅτε ζητήσαντα ἅτε βουλευσάμενα ποιεῖ. c. Nicomach. III. 5. τὸ βουλεύεσθαι δὲ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀδήλοις δὲ πῶς ἀποβήσεται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον. VI. 2. τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτὸν· οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. *Joſ.* A. XIV. 13. 3. βουλευομένων δὲ τῶν πάρβων τί χρὴ ποιεῖν. *Dio Chryſ.* XXVI. p. 283. D. διατρίβετε βουλεύομενοι περὶ τινων πραγμάτων. *Lucian.* Nigrin. 18. ὅτα δὴ βουλευσάμενος.

ἀπαντῆσαι] *Libanius* O. VIII. p. 242. D. ὅς τε ἦγες καὶ οἷς ἀπήντας, νόμῳ μὲν γὰρ μιθ' ἑτέρων ἦσαν, φίλτρῳ δὲ μετὰ σοῦ. *Appian.* Mithridat. p. 361. υ. τῷ Μιθριδάτε κώμας ἐπέτρεχεν, ἐκ ἀπαντῶντος ἐς ἔδην αὐτῷ τῶ βασιλέως, ἀλλὰ τὴν πρεσβείαν ὠαμένοντος. *Joſ.* A. XII. 7. 1. ὁ δὲ Ἰούδας ἀπαντήσας αὐτῷ, καὶ συμβαλεῖν προαιρέμενος. *Polybius* II. 18. αὖθις δ' ἐξ ἐπιβολῆς ἑτέρας, ἔτει ιβ. μετὰ μεγάλης στρατιᾶς ἐπιπορευομένων, προαισθόμενοι καὶ συναγείροντες τὲς συμμάχυς, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἀπήντων, σπεύδοντες συμβαλεῖν καὶ διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων. & p. 1036. ἀφέντα γὰρ τῷ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾶν τοῖς πολέμοις, φεύγοντα τὰς πόλεις ἐμπιπρᾶναι καὶ διαρπάζειν. *Arrian.* Exped. Alex. I. 1. 8. & ſaepe.

νω ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστέλλας, ἐρωτᾷ 32
τὰ πρὸς εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπ- 33
άρχουσιν, οὐ δυναταί μου εἶναι μαθητής. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, 34
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; Οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. 35
Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀκούειν αὐτοῦ. 1
Καὶ διεγόγγυζον οἵ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες. Ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς 2
προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων· 3
Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ κατα- 4
λεί-

αὐτὸν] αὐτῷ 69.
αὐτοῦ πορρω] πόρρω αὐτοῦ AEGH 44. 80. 83. 86. 89. 90. Editio *Complut. Plantin. Geneu. Bengelii. Basilius*; *Damascenus l. μ.* 10. *Erasmus* in notis. + ἀπ' αὐτοῦ Versio *Syra* prior & posterior cum obelo.
πρεσβείαν ἀποστέλλας] ἀποστέλλας πρεσβείαν D. τὰ] — 44. πρὸς] εἰς K. 27. 40. 42. 63. 69.
33. πᾶς ἐξ ὑμῶν] ℭ ἐξ ὑμῶν πᾶς D. ὃς] ὅστις Colb. duo. πᾶσι] — D 47. 57.
ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν] ἑαυτῷ ὑπάρχουσιν 3. 9. ὑπάρχουσι αὐτοῦ DKM. 15. 29. 42. 71. ὑπάρχουσιν αὐτῷ 57. 86.
34. καλὸν] + ἓν 69. ἅλας] ἅλα bis D.
δὲ] — 64. Versio *Sax.* + ℭ DL. 40. 63. Versio *Syr.* Codices *Latini.* probante *Bengelio.*
μωρανθῇ] μαρανθῇ 56. 58. 69. ἀρτυθήσεται] ἁλισθήσεται 1. Variae Lectiones *Bogardi.*
35. γῆν] τὴν γῆν D 69. κοπρίαν] κόπρια 12.
ἔξω] + ἄλλ' 45. 49. Versio *Vulg.* βάλλουσιν] βαλοῦσιν 73. 86.
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω] — 73. 32. ἔτι αὐτοῦ] — 68.
1. ἐγγίζοντες αὐτῷ] αὐτῷ ἐγγίζοντες A 1. 69. 89. Versio *Goth. Basilius* Eth. 52.
πάντες] — Versio *Vulg. Syr.* οἱ posterius] — AD 12. 52. Evang. 18. Editio *Geneu.*
ἀκούειν] ἀκούοντες 2. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* 2. οἱ prius] + τε DL. posterius] — 106.
Φαρισαῖοι ℭ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς ℭ οἱ Φαρισαῖοι A 69. Versio *Syr. Æthiop. Basilius.*
λέγοντες] — 40. 63. ὅτι] — 36. 47. Versio *Syr.*
3. πρὸς αὐτὸς] αὐτοῖς 50. λέγων] — D 69. Versio *Syr. Armen.*
4. ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος 106. ἔχων] ὃς ἕξει D. ἀπολίσας] ἀπολίσῃ D.
ἓν ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν ἓν D. 1. 69. ἐξ] ἐκ D. ἐχὶ 1. 69.
καταλείπει] ἀφήσει D. καταλείπῃ Evang. 19. καταλείψει 47. 58. 61. ἀπολείπει 56.
ἐνενήκοντα] ἐνενήκοντα ADE 1. 3. 44. 72. 73. 74. 90. Editio *Complut. Erasmi. Colinaei.* & comm. 7. *Theoph.*

Philo de Abrahamo T. 2. p. 16, 40. τῆς ἀρετῆς —— ἥ ἐπιμελὲς φασὶν εἶναι, ἐπὰν εἰς χεῖρῶν ἁμιλλαν ἴέναι μέλλῃ, τῆς ἰδίας δυνάμεως ἀποπειρᾶσθαι πρότερον, εἴ, εἰ μὲν ἰσχύοι καταγωνίζεσθαι, συνιεῖται· εἰ δ' ἀσθενέστερα χρῶτο τῇ δυνάμει, μηδὲ συγκαταβῆναι τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα θαῤῥήσῃ. *Ammian. Marcell.* XXV. 3. examinatis rationibus bella inferens & repellens. *Corippus* Africanus: Quisque suas mensuret opes, viresque suorum, cum quis bella gerit, sub qua spe sumserit arma. *Xenophon.* Paed. II. τί ἂν καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξας μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα; καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν; ὅπως, εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζώμεθα. *Vegetius* III. 26. Difficile vincitur, qui vere potest de suis & de adversarii copiis judicare. 9. Dux vigilans, sobrius, prudens, tanquam de civili causa inter partes judicaturus, adhibito consilio, de suis & adversarii copiis judicet. —— praecipua res —— est, ut adhibitis ex universo exercitu scientibus belli & sapientibus viris de suis & hostium copiis saepius tractet —— utrum majorem numerum pugnatorum ipse an hostes habeant: utrum ipsius an adversariorum homines magis armati sint & muniti. *Hesychius.* γνωσμαχῆσαι, τινες μὲν τὸ γνῶναι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν, τίνητε τῶν ἐναντίων ἰσχὺν· ἄλλοι τὸν γνόντα, ὅτι πρὸς κρείττονα ἑαυτὸν ἔχει μάχην, ἡσυχάσαι. *Jos.* B II. 16. 4. Ποίᾳ στρατιᾷ, ποίοις πεποιθότες ὅπλοις; —— οὐ περισκέψεσθε τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν; οὐ μετρήσετε τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν; *Xenoph.* Memorab. Socr. IV. ὁρᾷς δὲ καὶ τῶν πόλεων, ὅτι ὅσαι ἐὰν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι.

ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτὸν] *Xenoph.* Paed. IV. εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτούς. V. οὐ τιθῶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἰόντων. 1. *Macc.* V. 39. 2. *Macc.* VIII. 18. 1. *Sam.* XII. 12. *Ecclesiast.* IX. 14. *Thucyd.* IV. 62. ἐξ ἴσου γὰρ δεδιότες, προμηθείᾳ μᾶλλον ἐπ' ἀλλήλους ἐρχόμεθα. VII. 57. ἀθηναῖοι μὲν αὐτοὶ Ἴωνες ἐπὶ Δωριέας Συρακουσίους ἐκόντες ἦλθον· —— ἐπὶ τοὺς αἰεὶ πολεμίως σφίσιν ἀποδεικνυμένους ἰέναι εἰωθότες. IV. 92. ὅστις —— τῷ πλήθει ὁρεγόμενος ἐκών τινι ἐπέρχεται —— οἱ ἰσχύος πρὸ θράσει τοῖς πέλας —— ἐπιόντες. De iis dicitur qui animo hostili veniunt. *Herodot.* I. 27. ἐλθεῖν ἐπὶ λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποις.

32. εἰ δὲ μήγε] *Demosth.* de falsat. Legat. εἰ δὲ μὴ, θανάτῳ ζημιοῦσθαι. *Gregorius* c. Eunom. πάσας ἔν ἑβδομάδι, ἢ τινας τῶν ὁδῶν τούτων. εἰ μὲν οἷόν τε, τὸν αὐτὸν πάντας· εἰ δὲ μὴ, ὅτι πλείστας· εἰ δὲ μὴ, τινάς. Si minus, alioqui.

πρεσβείαν] Inf. XIX. 14. *Frontinus* I. 2. 1. Scipio Africanus capta occasione mittendae ad Syphacem legationis. *Æschinus* in Ctesiph. Δημοσθένης γὰρ ἑνιαυτὸν βουλεύσας, ἐδημίαν φανεῖται πρεσβείαν εἰς πρεσβύτιν καλέσας. Mittere legationem frequentissima Graecis & Latinis μετάληψις pro mittere legatos: ut θεραπεία pro servis. *Herodian.* VI. 4. 6. ἔδοξεν αὐτῷ —— πρεσβείαν πέμψαι, καὶ περὶ εἰρήνης —— διαλέγεσθαι.

τὰ πρὸς εἰρήνην] Inf. XIX. 42. *Polybius* p. 524. παρακαλέσας τοὺς ὑπηκόους τῶν συμμάχων οὐ τὰ πρὸς τὰς διαλύσεις ἐσπράσσων, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον. p. 122. μὴ ἀφίστατο τῇ σκοπῇ τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν. p. 488. πάντα κατέπραξε τὰ πρὸς τὴν ἐπιβολήν. *supra* com. 28.

33. *Æn.* VI. 661. Sacerdotes casti, dum vita manebat. *Servius.* Hi qui sacra maxima accipiebant, renunciabant omnibus rebus, nec ulla in his

λείπει τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύε-
5 ται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς, ἕως εὕρῃ αὐτό; Καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν
6 ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων; Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ
τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν
7 μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ
8 μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας. Ἢ τίς
γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ
9 τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως ὅτου εὕρῃ; Καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας,
καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀπώλεσα.
10 Οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ με-
11 τανοοῦντι. Εἶπε δέ· Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πα-
τρί·

πορεύεται ἐπὶ] ἀπελθὼν D.
ἕως] + ἂν A. 1. 9. 37. 40. 53. 56. 59. 60. 63. 69. 71. 86. 91. Evang. 24. *Basilius*.
ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK 1. 28. 42. 46. 49. 51. 56. 61. 62. 69. 83. Evang. 24.
6. ὁ ἐλθὼν] ἐλθὼν δὲ D. ὁ ἀπελθὼν 40.
οἶκον] + αὐτοῦ 10. 11. 27. 58. 61. Versio *Syra*. *Theophylactus*.
συγκαλεῖ] συγκαλεῖται D. 1. 12. 16. 63. 69. 71. 72. 74. 86. *Basilius Seleuc*. H. 25. *Methodius*. prob. *J. Millio* prol. 729.
αὐτοῖς] — Verſ. *Copt*. *Baſilius Sel*.
ὅτι] + χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον 106. Verſio *Syra* poſterior.
ἐπὶ poſterius] + τοῖς 3.
ἔχουσι] ἔχασι 1.
δραχμὰς] δραγμὰς A. 3.
δέκα] — 1.
δραχμὴν] δραγμὴν 16. 37. 69. δραγχὴν A.
μίαν] + αὐτῶν Verſio *Vulg*. *Copt*. *Syr*.
ab ἐπιμελῶς ad αὐτὸν comm. 20.] — E ſed adſcripſit alia manus.
εὕρῃ] εὑροι 69. Editio *Colinaei*, *Eraſmi*, *Bogardi*.
φίλας καὶ τὰς γείτονας] γείτονας καὶ φίλας D.
συγχάρητε] ἐπιχάρητε 70.
δραχμὴν] δραγμὴν A.
γίνεται] ἔσται D. 69. Verſio *Vulg*. *Syr*. *Armen*.
τῶν ἀγγέλων] — 49. 71. *Marcion*.
11. εἶπεν δὲ] — E 69. + αὐτοῖς πάλιν ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr*. *Marcion* omnia ad finem capitis delevit Epiph. teſte.

ὁ ἀπολωλὸς] + ζητεῖ D Codices *Latini*.
5. ἐπιτίθησιν] — 1. τίθησιν 28.
τὸν οἶκον] — D a prima manu.
συγκαλεῖται] συγκαλεῖ L 53. 57. 60. 63. 67. 69. 91. Ev. 24.
τὰς] — Colb. τὰς poſterius] τὸς M. 1. 3. 9.
τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα] ἣν ἀπώλεσα δραχμὴν D.
10. ὑμῖν] + ὅτι 63.
+ ἐν οὐρανῷ 40. 53. 63. 69.
ἐπὶ] ἐφ' 3.

his niſi numinum cura remanebat. *Plinius* Ep. X. 20. omnibus advocationibus —— renuntiavi, ut toto animo delegato mihi officio vacarem.

35. *Athenaeus* VI. p. 248 B. Μένανδρος δὲ τὸν ἄχρηστον, καὶ μάτην τρεφόμενον σιτόκυρον εἴρηκεν ἐν Θρασυλέοντι ὕτως· ὀνηρὸς πάντα μέλλων, σιτόκυρος, ἄθλιος, ἄχρηστος εἰς γῆν.

κοπρίαν] *Arrian*. *Epictet*. I. 19. ἐπὶ τῇ κοπρῶνος ἀποβληθῆναι. ſupra XIII. 8. *Pſal*. LXXXIII. 1. *Heb*. VI. 7. 8. X. 26.

1. Cum varios haberet auditores Chriſtus, mares, feminas, juniores, iis parabolas accommodat: de paſtore, de muliere frugi, de filio prodigo.

2. προσδέχεται] *Thucyd*. IV. 106. προσεδέξαντο, ἐφ' οἷς ἐκήρυξε. Schol. τὸν Βρασίδαν *Ariſtoph*. Equit. 735. τὰς μὲν καλέστε κἀγαθὰς οὐ προσδέχει. Dicitur de his, qui recipiuntur ut amici. *Ro*. XVI. 2. *Demoſth*. ἐρωτικὸς τῶν συμβουλευόντων, ὡς οὐ χρὴ τὰς τῶν τυχόντων ὁμιλίας προσδέχεσθαι.

3. 1. *Sam*. XVII. 28.

5. *Eſaj*. XL. 11. *Calpurnii* Ecl. V. Te quoque non pudeat, cum ferus ovilia viſes, ſi qua jacebit ovis partu reſoluta recenti, Hanc humeris portare tuis, natosque parenti Ferre ſinu tremulos, & nondum ſtare paratos. *Apollon*. Arg. I. 738. ἐπωμαδὸν ἠέρταζεν. *Schol*. κατὰ τοὺς ὤμους ἐβάσαζεν, ἐπὶ τῶν ὤμων ἦρεν, ita Moſes hoedum Jethronis *Schemoth* R. II. tu laſſus es, ſuſtulit eum in humerum ſuum, & ivit: dixit Deus S. B. eſt tibi miſericordia ad ducendam pecudem carnis & ſanguinis, ita per vitam tuam tu paſces gregem meum, Iſraëlem in Ex. III. 1. *Bava Kama* f. 79. 2. *Thanchuma* p. 9. 1. R. Jochanan f. Saccai dixit, veni & vide, quomodo Deus S. B. parcat honori creaturarum, etiam circa furem. Bos qui ambulat pedibus ſuis quintuplo compenſabitur, ovis vero, quam imponit humero, quadruplo. & *Mechilta* in Ex. XXII. 1.

7. *Mechilta* in Ex. XV. 1. non erat laetitia coram eo לא היתה שמחה לפניו ſuper interitu impiorum: ſi ſuper morte impiorum non eſt gaudium in excelſo, quanto minus ſuper juſtis, quorum unus univerſo mundo aequiparatur S. D. juſtus fundabit mundum. Prov. X. 25.

8. *Thomas*. δραχμὴ, οὐ δραγμὴ. *Euſtathius* ad Il. γ. p. 319, 47. ἡ δραχμὴ τότ' ἦσιν οἱ ἓξ ὀβολοὶ, ἐξ ἀρχαίας χρήσεως, ὡς καὶ αὐτὸ προείρηται, ἔλαχε τοιαύτης κλήσεως, τοσούτων γὰρ ὀβολῶν εἶχε τότε ἡ χεὶρ ἐπιδράττεσθαι, ὡς ἱστορεῖ καὶ Πλούταρχος.

Theophraſt. Char. X. τῆς γυναικὸς ἀποβαλούσης τρίχαλκον, οἷος μεταφέρειν τὰ σκεύη, καὶ τὰς κλίνας, καὶ τὰς κιβωτὸς, καὶ διφᾶν τὰ καλύμματα. *Schir* R. I. 1. R. Pinehas f. Jair exponit, Prov. II. 4. ſi ſapientiam quaeſieris ut argentum i. e. ſi quaeſiveris res legis ut theſauros abſconditos. Res ſimilis eſt homini, qui ſi perdat ſolidum aut ornamentum aliquod in domo ſua, accendit aliquot faces, donec inveniat: quod ſi ita pro rebus hujus mundi, quanto magis pro rebus mundi futuri?

9. *Ariſtenaet*. I. 5. πανηγύρεως —— τελεμώτης —— χαρίδημος ἐπ' εὐωχίαν συνεκαλεῖτο τοὺς φίλους. *Pollux* I. 8. συναγωγεῖν συμπόσιον, συγκαλέσαι. καὶ κληθῆναι ἐπὶ δεῖπνον. 12. οἱ δὲ συγκληθέντες —— σύγκλητοι, κλητοὶ, σύνδειπνοι.

Juvenal. VIII. 29. *Schol*. Populus Ægypti invento Oſiride dixit: εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν.

τρί· Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τ̃ ὐσίας. Καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τ̃ βίον. Καὶ 12
μετ' ὀ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν 13
μακράν· κ̀ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν ὐσίαν αὐτ̃, ζ̃ν ἀσώτως. Δαπανήσαντος δὲ αὐτ̃ 14
πάν-

12. πάτερ] — 106.
οὐσίας] + μκ 60. + σε Versio *Syra* prior & posterior cum asteriſco. ℭ posterius] ὁ δὲ AL. Verſio *Copt.*
βίον] + αὐτ̃ Verſio *Goth. Syr.*
κ̀ ἐκεῖ] κἀκεῖ D 69. κ̀ 12.
14. δὲ] — 71. ἰσχυρὸς] ἰσχυρὰ ADL 1.
ἐπιβάλλον] + μοι D. 64. Verſio *Vulg. Syr.*
13. μετ' οὐ] οὐ μ℔ D. ἅπαντα] πάντα D.
τὴν οὐσίαν αὐτ̃] ἑαυτ̃ τ̀ βίον D.
χώραν] πόλιν 40. 53. 63.

12. τὸ ἐπιβάλλον] *Gloſſar.* portio, τὸ ἐπιβάλλον μέρος. Competens, τὸ ἐπιβάλλον. *Deut.* XXI. 16. *Philo* de V. Moſ. III. T. 2. p. 157, 35. κατὰ τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ μέρος. *M. Antonin.* V. 15. ὧδέν τέτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, ὐκ ἐπιβάλλει. VII. 7. πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον ὡς στρατιώτ̃ ἐν τειχομαχίᾳ. X. 25. νόμος νέμων, ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Demoſth.* de Corona τίς γὰρ ἑλλήνων, ἢ τίς βαρβάρων οὐ πολλ̃ κακ̃ ἐν τ̃ παρόντι πεπείραται καιρ̃; —— τὸ προσκρ̃σαι, καὶ μὴ πανθ' ὡς ἠβελόμεθ' ἡμῖν συμβ̃ναι τ̃ τ̃ ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μετειληφέναι νομίζω τὴν πόλιν. —— μέρος ἐπιβάλλει βλασφημίας ἑκάστοις. *Herodot.* IV. 115. εἰ βέλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμᾶς —— ἐλθόντες παρὰ τὰς τοκέας ἀπολάχετε τ̃ κτημάτων τὸ μέρος —— ἐπείθοντο, καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεανίσκοι. ἐπεί τε ἀπολαχόντες τ̃ κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Ariſtot.* Republ. III. 6. καὶ τὸ κοιν̃ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τ̃ ζ̃ν καλ̃ς. *Ariſtides* de Concord. Rhod. p. 565. τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ὑμᾶς μέρος. *Diodorus S.* I. 1. πρόνοια —— τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις —— μερίζουσα. *Dio* LIII. p. 336. καὶ τὰς φακέλας τ̃ ῥάβδων τ̃ Ἀγρίππα —— κατὰ τὸ ἐπιβάλλον παρέδωκεν. *Lucian.* Navig. 16. διελόμενοι τετραχ̃ τὴν ὁδὸν κατὰ τὸς ἐπιβάλλοντας ἕκασος σταδίους. 46. καὶ τοῖς ἐμοὶ ἐπιβάλλουσι ι. σταδίοις κατεχρήσασθε. *Dionyſ. Hal.* IV. 19. τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ λόχῳ ἐκέλευσε παρέχειν ἕκαστον λόχον. VIII. 76. τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστοις κατὰ τὰς ὁμολογίας ὑπάρχειν μέρος. *Dio Chryſ.* XLVI. p. 519. C. οὐδέπω μὲν καὶ ν̃ν τὸ ἐπιβάλλον αὐτ̃ μέρος τ̃ν χρειῶν διαλέλυμαι. *Jamblich.* V. Pythag. 18. μεταδ̃ναι τ̃ν ἐπιβαλλόντων λόγων ἑκάστοις τ̃ν προσήκουσαν μοῖραν. *Philo* de M. Opificio T. I. p. 5, 26. εἰ μὴ διαμετρήσει τὸ σαθμησάμενος εὐαρμόστως τ̃ ἑκάστῳ ἐπιβάλλον. *Eurip.* Phoeniſſ 606. Schol. τ̃ ἐπιβάλλοντος σοι μέρους κεκτημένος τὸ περισσότερον.

ὐσίας] *Porphyr.* de Abſtinent. IV. 14. ἐξίστανται πάσης τ̃ ἄλλης οὐσίας. *Ariſtoph.* Plut. 754. ὅσοι δ' ἐπλέτησαν, οὐσίαν τ' εἶχον συχνὴν, ἐκ ἐκ δικαίᾳ τὸν βίον κεκτημένοι —— ἐγὼ ἱκανὴν οὐσίαν παρὰ τ̃ πατρὸς λαβὼν. *Demoſth.* a. Phaen. ὥμοσε τὴν ἀπόφασιν δ̃ναι μοι τ̃ς ὐσίας.

διεῖλεν] *Thomas.* διενεμάμην, καὶ ἐνεμάμην· οὐ διελάμην. Ἀριστείδης ἐν τ̃ περὸς τὸς βασιλέας ἐπιστολ̃ περὸς δὲ τὸς στρατιώτας τὸς χιτ̃νας ἐνείματο. *Heſychius.* διελὼν, διαμερίζων, διανείμας.

13. συναγαγὼν] *Plut.* Caton. minor. p. 772. C. κληρονομίαν δὲ αὐτ̃ προσγενομένην ἀνεψι᾽ κάτωνος ρ. ταλάντων, εἰς ἀργύριον συναγαγὼν. *Quintilian.* D. V. Cunctas facultates in pretia collegi.

μακρὰν] *Artemidor.* V. 14. ἀπεδήμησε μακρὰν ἀποδημίαν. *Plut.* Cam p. 129. F. τὴν πολιορκίαν μακρὰν μὲν ὖσαν. Luc. p. 501. A. τ̃ δὲ Λυκόλλε τὰ μὲν παιδία —— διδόντος· τὴν δ' ὀρεινὴν ὀκν̃ντος προῖέναι, μακρὰν καὶ ὑλώδη καὶ δύσβατον ὖσαν. 1. *Reg.* VIII. 46. 2. *Chron.* VI. 36.

ἀσώτως] Prodigum Jureconſulti in l. XXVII. 10. 1. ff *de curatoribus furioſo dandis* definiunt eum, qui neque tempus neque finem expenſarum habeat, ſed bona ſua dilacerando & diſſipando profundit. inf. XVI. 1. *Artemid.* II. 31. ἐπιδόσεις δὲ δημοσίας ἐπιδιδόναι παρ' ἑαυτ̃ τοῖς μὲν νοσ̃σι θάνατον προαγορεύει καὶ τ̃ς ὐσίας σκορπισμὸν καὶ διάλυσιν. *Pollux* III. 117. ἄσωτος —— ῥίπτων τα χ̣ήματα, κατεδηδωκὼς τὰ πατρ̃α, καταναλίσκων —— καταπορνοκοπ̃ν. *Plut.* περὶ ἀοργησίας. p. 461. A. τ̃ν ἀσώτων ταῖς οἰκίαις προσιόντες, αὐλητρίδος ἀκόομεν, καὶ σπαράγματα ςιφάνων, καὶ κραιπαλ̃ντας ὁρ̃μεν. *Cic.* de fin. B. & M. II. 8. Nolim enim mihi fingere aſotos, ut ſoletis, qui in menſam vomant, & qui de conviviis auferantur, crudique poſtridie ſe rurſus ingurgitent, qui ſolem, ut ajunt, nec occidentem unquam viderint nec orientem; qui conſumtis patrimoniis egeant, nemo noſtrum iſtius generis aſotos jucunde putat vivere: mundos, elegantes, optimis cocis, piſtoribus, piſcatoribus, aucupio, venatione, his omnibus exquiſitis, vitantes cruditatem, quibus Vinum Defuſum e pleno ſid hir ſiphon ut ait Lucilius, cui nihil demſit Jus & ſacculus abſtulerit, adhibentes ludos & quae ſequuntur illa, quibus detractis Epicurus clamet ſe neſcire, quid ſit bonum: adſint etiam formoſi pueri, qui miniſtrent: reſpondeat his veſtis, argentum, Corinthium, locus ipſe, aedificium. Hos ego aſotos bene vivere ac beate nunquam dixerim. *Athenaeus* IV. p. 165. D. ἀσώτους μὲν γὰρ οἶδα διαβ̃ντας, ἵνα μὲν, ὃ μνημονεύει ἄλεξις ἐν κνιδί᾽. Διόδωρος, ἐπίτριπτος ἐν ἔτεσι δύο σφαῖραν ἀπέδειξε τ̃ν πατρ̃ων ὐσίαν, ὥτως ἰταμ̃ς ἅπαντα κατεμασήσατο. p. 167. C. ζ̃ν μὴ κοσμίως, ἀλλ' ἀσώτως. p. 168. E. πάντα γὰρ ἀνήλωσε τὰ πατρ̃α εἰς ἀσωτίαν. XI. p. 487. A. ἀπὸ τ̃ν εἰς τὰς μίθας καὶ τὰς ἀσωτίας πολλὰ ἀναλισκόντων. *Herodian.* II. 5. 1. ἔτε ἀσωτίαις καὶ κραιπάλαις. *Iſocrat.* de Antidoſi. μήτε πανταπασιν ἀσώτως, μηδ' ὀλιγώρως περὸς χρήματα διακειμένους. *Ariſtot.* Nicomach. IV. 1. 2. 3. τὴν δ' ἀσωτίαν ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμπλέκοντες τοῖς ἀκολάσεσι. Τὰς γὰρ ἀκράτας καὶ εἰς ἀκολασίαν δαπανηρὰς ἀσώτους καλ̃μεν. διὸ καὶ φαυλότατοι δοκ̃σιν εἶναι, πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. Οὐ δὴ οἰκείως προσαγορεύονται, βέλτιστα γὰρ ἄσωτος εἶναι ὁ ἕν τι κακὸν ἔχων, τὸ φθείρειν τὴν ὐσίαν —— ἡ μὲν ἓν ἀσωτία τ̃ διδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει —— ταχέως γὰρ ἐπιλείπει ἡ ὐσία τὸς διδόντας ἰδιώτας, ὅπερ καὶ δοκ̃σιν ἄσωτοι εἶναι, —— ὅγε τοιοῦτος —— εὐίατος —— ἴσι καὶ ὑπὸ τ̃ς ἡλικίας, καὶ ὑπὸ τ̃ς ἀπορίας, καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν —— ἀκόλασοι αὐτ̃ν εἰσι πολλοὶ —— διὰ τὸ μὴ περὸς τὸ καλὸν ζ̃ν περὸς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνουσιν. *Athenaeus* VIII. p. 359. C. ὁ δὲ παρὰ Μνησιμάρχῳ ἐν τ̃ ὠμονύμῳ δράματι δύσκολος, φιλάργυρος ὢν σφόδρα, περὸς τὸν ἀσωτευόμενον νεανίσκον φησίν. *Dionyſ. Hal.* de Orator. Antiq. ταῖς τ̃ν ἀσώτων καὶ κακοδαιμόνων οἰκίαις. ὥσπερ γὰρ ἐν ἐκείναις ἡ μὲν ἐλευθέρα καὶ σώφρων γαμετὴ κάθηται, μηδενὸς ὖσα τ̃ν αὐτ̃ς κυρία· ἑταῖρα δέ τις ἄφρων ἐπ' ὀλέθρ̃ τ̃ βίᾳ παρ̃σα πάσης ἀξιοῖ τ̃ς ὐσίας ἄρχειν σκυβαλίζουσα καὶ διδιτομένη τὴν ἑτέραν. *Dio Chryſ.* XX. p. 262. D. οἱ ἄσωτοι τ̃ν χρημάτων ὐκ ἂν δύναιντο ἀποδ̃ναι λόγον, περὸς ὅτι ἀνηλώκασιν

σιν

15 πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κ᾽ τὴν χώραν ἐκείνην· κ᾽ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθ. Καὶ
πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τ̃ πολιτῶν τ̃ χώρας ἐκείνης· κ᾽ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀγρὰς αὐ-
16 τ̃ βόσκειν χοίρους. Καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτ̃ ἀπὸ τ̃ κερατίων, ὧν ἤ-
ἐσθιον

ἤρξατο] + τ̃ AM 3. 9. 44. 65. 70. 72. 73. Evang. 20. *Nyſſenus* in Eccleſiaſt. 1. 5. probante *Bengelio*.
15. τοὺς ἀγρὰς] τ̃ ἀγρὸν 60. αὐτ̃] — D 34. Verſio *Syr.*
16. κ᾽ ἐπεθύμει] καὶ ἐπεθύμει D. a prima manu. ἐπεθύμει δὲ G. 16.
γεμίσαι] χορτασθῆναι DL 1. 13. 69. 94. Verſio *Copt.* Codices *Latini*. Titus Boſtr. *Chryſoſt.* T. V. 112.
τὴν κοιλίαν αὐτ̃] — 69. ἀπὸ] ὑπὸ DL 1. 69. 94. Verſio *Copt. Titus.*

σιν ἔκασον αὐτῶν· φαίνεται δ᾽ ὅμως ἀπηλαυνένα πάνυ συχνὰ χρήματα. *Sextus Empir.* Hypoth. I. 33. ὁ ἄσωτος πείθεται τῷ δαπανηρῶς βιῶν ἀξιῶντι. a. Logic. II. 202. ἐκ πλουσίᾳ πένητα γενέσθαι κοινὸν ἐστι καὶ τ̃ ἠσωτεῖσθαι, καὶ τ̃ κατὰ θάλασσαν ἐπαικένειαι, καὶ τ̃ φίλοις μεταδεδωκέναι. *Suidas* in εὐτελὴς ex Menandro. Ἐγὼ δ᾽ ἀνόητος εὐτελὴς ὑπερβολῇ· ὁ δ᾽ ἄσωτος ἐστὶ πολυτελὴς θρασὺς σφόδρα. *Euſtath.* in Od. ξ. p. 250. 30. πέπαικτάι τινι πάλαι εἰς ἄσωτον βραχυήλικα τὸ· χαρίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ᾽ ἡμέραις σφαῖραν ἐποίησε τὴν πατρῴαν οὐσίαν. *Gloſſarium.* helluo, ἄσωτος, καταφαγὰς. *Diogenes L.* Epicuro X. 142. τὰ ποιητικὰ τῶν περὶ τὰς ἀσώτους ἡδονῶν. *Cic.* de Fin B. & M. II. 7. quae ſunt luxurioſis efficientia voluptatem. *A. Gell.* VII. 11. Et nequam hominem nihili neque rei, neque frugis bonae, quod genus Graeci fere ἄσωτον ἢ ἀκόλαστον ἢ ἀχρεῖον ἢ κακότροπον, ἢ μιαρὸν dicent. *Lexicon Cyrilli.* ἄσωτος, ganearius, laſcivus, luxurioſus, prodigus, profuſus, ſumtuoſus, helluo, exoletus, balatro. *A. Gellius* X. 17. Sumtum ἀσωτίαν τε & popinationem adoleſcentis filii. *Heſychius.* ἀσώτως, αἰσχρῶς, ἁπλήστως. *Pollux* VI. 188. ἀκολαστικῶν, πορνοβοσκῶν —— ἑταίραις συμβιὸς. ζῶν —— ἐν ἀσωτίοις. *Ælian.* IV. 23. τὸ ἀσωτεύεσθαι, καὶ ὁ πρὸς ἡδονὴν βίος εἰς ἀπορίαν περιίστησιν. *Simplicius* in Epictet. 39. οἱ ἄσωτοι ἐνδεεῖς εἰσὶ τῶν πενέστερων τῶν προσαιτούντων εἰσὶν. *Lucian.* in Abdicato 21. τί τῶν πάντων αἰτίαι; —— τίνας πότνις ἀκαίρους, τίνας κώμους ἐγκαλεῖς; τίς ἀσωτία; τίς πορνοβόσκος ὕβρισαι; τίς ἠτιάσατο; ἐδὲ εἷς. Καὶ μὴν ταῦτά ἐστιν ἐφ᾽ οἷς μάλιστα ὁ νόμος ἀποκηρύττειν ἐφίησιν. *Plut.* de Adul. & Amici diſcr. p. 55. C. τ̃ φίλῳ τὸν υἱὸν ἄσωτον ὄντα καὶ ἄτακτον ἀποκλείων καὶ μὴ προσαγορεύων ἐσωφρόνισε. *Lucian.* pro Imag. 14. ἐκ τ̃ τέως φιλομένης ἄσωτος —— ἀναπέφηκα. *Diogenes L.* Epicur. X. 8. ἀριστέλην ἄσωτον, καταφαγόντα τὴν πατρῴαν οὐσίαν στρατεύεσθαι. Diogene VI. 47. Θεασάμενος ἐπὶ ἀσώτῳ εἰκίᾳ ἐπιγεγραμμένον· πρόσιμος, ἦθεν, εἶπεν, ὅτι ὕτω κραιπαλῶσα ῥᾳδίως ἐξεμέσεις τὸν κεκτημένον. *Sophocl.* Ajac. Flagellif. 190. σχ. κυρίως δὲ ἄσωτος, ὁ τὸν πατρῷον κακῶς δαπανήσας κλῆρον. *Lucianus* Vit. Auct. 12. κωμάσαι μετ᾽ αὐλητρίδος ἐπιτήδειος ἐρῶντι καὶ ἀσώτῳ δισπότῃ. de merc. cond. 20. ἀρκεῖν ἂν νομίζω, εἰ μὴ πάνυ ἄσωτος εἶ.

14. δαπανήσαντος] *Heſychius.* ψωμοφάγος, πάντα δαπανῶν. *Suidas.* δαπανᾷν, οὐ τὸ ἁπλῶς ἀναλίσκειν, ἀλλὰ τὸ λαμπρῶς ζῆν, καὶ σπαθᾶν, καὶ δαπανᾷν τὴν οὐσίαν.

λιμὸς ἰσχυρὸς] *Thucyd.* III. 85. λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο ἐν τ̃ πόλει. *Plut.* Lyſandr. p. 440. C. λιμὸν ἰσχυρόν. *Ælian.* A. N. III 1. ὅταν αὐτοῖς ἀπαντήσῃ ἀθηρία, καὶ λιμὸς αὐτὲς ἰσχυρὸς περιλάβῃ. *Xiphilinus* in Claudio. λιμ̃ δὲ ἰσχυρ̃ γενομένε. *Herodot.* I. 22. σιτοδείην εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τ̃ Μιλήτῳ.

15. πολιτῶν] *Ariſtoteles* de Rep. III. 1. τίς μὲν οὖν ἐστι πολίτης ἐκ τούτων φανερὸν, ᾧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως. 5. λέγεται μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν.

ἐκολλήθη] *Athen.* X. p. 452. C. Ἀνὴρ εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽ ἀέρι κολλήσαντα, ὥτω συγκολλᾶς, ὥστε σύναιμα ποιεῖν. *Ariſtot.* Rhet. III. 2. & *Demetrius Phalereus* p. 80. gryphus de cucurbitula. *Plut.* quomodo quis ſentiat ſe profeciſſe p. 84. E. συναρμόττειν καὶ συγκολλᾶν πρόθυμοι ὧμων ἑαυτὲς. de *Amicor.* mult. p. 94. D. δεῖ μὴ ῥᾳδίως προσδέχεσθαι, μηδὲ κολλᾶσθαι τοῖς ἐντυγχάνεσιν.

βόσκειν χοίρους] *Bereſchith* R. LXIII. 12. ex *Thrumos Hier.* 8. extr. Diocletianus rex erat ſubulcus Ptolemaide, & cum ordo Rabbini deſcenderet, exibant pueri, & percutiebant eum: poſtea factus eſt Rex. —— Dixit eis: vos contemſiſtis Regem: Reſponderunt ei: Diocletianum ſubulcum contemſimus, verum Diocletiano regi ſubjecti ſumus. *Menachoth* f. 64. 2. *Martialis* X. 11. Diſpeream, ſi tu Pyladi praebere matellam Dignus es aut porcos paſcere Perithoi. *Sota* f. 49. 2. *Bava Kama* f. 82. 2. tempore Ariſtobuli & Hyrcani fratrum Asmonaeorum dixerunt: Maledictus ſit homo qui alit porcos. *Hieroſ. Schekalim* III. 3. *Berachoth* .. facies tuae ſimiles videntur nutrientibus porcos & mutuantibus ad uſuram. Dixi ei: per fidem meam ambo illa mihi per legem vetantur. *Nedarim* f. 49. 2. *Kohel. R.* VIII. 1. R. Juda f. Elai —— egone ſubulcus, cum ſit vetitum Iſraëlitae alere porcos? Hinc tradiderunt, ne nutriat vir porcos in ullo loco.

16. κερατίων] *Galenus* de facult. aliment. II. τὰ κερατία, διὰ τ̃ τ. γράμματος λεγομένης τε καὶ γραφομένης τῆς τρίτης συλλαβῆς, οὐδὲν ἔοικε τοῖς διὰ τ̃ σ. κερασίοις. Ἔστι δὲ ἴδιόν τι κακόχυμον καὶ ξυλῶδες, ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ δύσπεπτον —— ὥστ᾽ ἄμεινον ἦν αὐτὰ μηδὲ κομίζεσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνατολικῶν χωρίων, ἐν οἷς γινῶνται. *Dioſcorides* κεράτια χλωρὰ μὲν λαμβανόμενα κακοσόμαχα τυγχάνει. *Plinius* H. N. XXIII. 29. Siliquae recentes ſtomacho inutiles. XV. 34. in ſiliquis vero quod manditur, quid niſi lignum eſt? *Heſychius* κερωνία, τὸ δένδρον, ἡ συκῆ αἰγυπτία. & συκῆ αἰγυπτία, ἡ λεγομένη κερατία, τὸ δένδρον. *Plinius* H. N. XV. 25. de caſtaneis. Caetera ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſa corticis infra nucleos quoque ruminatione. 26. Haud procul abeſſe videantur & praedulces ſiliquae, niſi quod in iis cortex ipſe manditur. Interpres *Syrus* vertit חרובי *carobba.* de quibus Autor *Arabs* apud *S. Bochartum.* fructus ejus ruber, mali ſaporis, nec comeditur niſi in ſumma penuria. *Maimonid.* de Jubilaeo V, 18. Siliquae inſtar catenarum demittunt fructum VII. 16. folia non decidunt. & 22. ſi quis ſiliquas condierit vino. *Berachoth* f. 17. 2. *Taanith* f. 24. 2. ſingulis diebus venit vox ex monte Horeb & dixit: Totus mundus cibatur propter filium meum Chanina; filius autem meus acquieſcit in menſura una ceratii a Die veneris usque ad diem veneris alterum. *Taanith.* f. 23. 1. R. Jochanan die quodam abiit per viam, & vidit virum, qui plantabat ſiliquam, חרוב Dixit ei: quoto anno feret fructus? reſpondit: ſeptuageſimo. *Cholin* f. 86. 1.

Than-

ϑιον οἱ χοῖροι· ϗ ϑδεὶς ἐδίδϑ αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε· Πόσοι μίϑιοι τοῦ πα- 17
τρός μϑ περισεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι; Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τ 18
πατέρα μϑ, ϗ ἐρῶ αὐτῷ· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τ ϑρανὸν, ϗ ἐνώπιον σϑ· Καὶ ϑκέτι 19
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σϑ· ποίησόν με ὡς ἕνα τ μιϑίων σϑ. Καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς 20
τ πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ϗ
ἐσπλαγχνίϑη· ϗ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τ τράχηλον αὐτοῦ, ϗ κατεφίλησεν αὐτόν.
Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱὸς· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τ ϑρανὸν ϗ ἐνώπιον σϑ, ϗ ϑκέτι εἰμὶ ἄξιος 21
κλη-

οὐδεὶς] + τις 69. ἰδίδϑ] ἐπιδίδϑ E 35.
17. εἶπε] ἔφη L 69. πόσοι] πῶς οἱ 14. 38. 42. 69. + ἄρτοι L Verſio *Syr.*
περισεύουσιν] περισσεύονται A 1. 94. Evang. 2. *Titus. Theoph. Cerameus.* ἄρτων] ἄρτου 38. *Theoph.* ἄρτοι 71.
ἐγὼ δὲ] + ὧδε D 1. 13. 67. 73. Verſio *Copt. Vulg. Syr.* utraque *Armen. Æthiop. Arab. Chryſoſt.* T. VII. 419. 541. probante *Bengelio.* λιμῷ] + ὧδε L. Colb.
18. αὐτοῦ] — 71. a σϑ ad σϑ comm. 19.] — 1.
19. ϲ] — ADEHKL 3. 4. 6. 7. 34. 39. 49. 67. 87. 91. 95. Evang. 5. 7. 17. 20. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Sax. Hieronymus* Damaſo. probante *Bengelio* & *Millio* prol. 1198.
ϑκέτι] ἐκ 80. Evang. 13. 15. 16. *Theophylactus*, etiam comm. 21. υἱός σϑ] σϑ υἱὸς D.
20. ἦλθε] ἐπορεύϑη Colb. ἑαυτοῦ] αὐτοῦ DK 1. 49. 51. 53. 56. 58. 59. 61. 69. 86. 90. 106. Editio *Complut. Plantin.*
πατὴρ αὐτοῦ] πατὴρ ἑαυτοῦ A. ἐσπλαγχνίσϑη] ἐυσπλαγχνίσϑη 3.
ἐπέπεσεν] ἐνέπεσεν D. ἔπεσεν 1. 48. 51. 52. 59. 64. 67. 69. 74. 80. 86. Evang. 24. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Colinæi, Bogardi. Theophylactus.* ϗ poſtremum] — D a prima manu.
21. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός] ὁ δὲ υἱὸς εἶπεν αὐτῷ D. εἶπε δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ 1. πάτερ] — K. 63. 64.
2 σϑ ad σϑ] — Evang. 17. ϗ poſterius] — ADL 1. 6. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Hieronymus* Damaſo.
υἱός σϑ] σϑ υἱὸς D. + ποίησον μοι ὡς ἕνα τ μιϑίων σϑ D. 51. 54. 73. 74. 76. 89. 90. Evang. 13. 15.

Thanchuma p. 258. 1. etiamſi nihil aliud haberem quod ederem in terra Iſraëlis niſi viliſſimas ſiliquarum, malo. *Schabbath* f. 155. non comminuunt ſiliquas beſtiae. *Horat.* 2. Ep. I. 123. Vivit ſiliquis & pane ſecundo. *Strabo* XVII. p. 1177. B. πλεονάζει δὲ ἡ κεφατία. Germani arborem vocant: *Buchshornbaum*, fructum vero *Bochshorn* aut *Johannes brot. Theophraſt.* H. Pl. I. 18. ἡ κερωνία, ἣν τινες καλοῦσι συκῆν αἰγυπτίαν. 23. ὥσπερ τῆς ἐν αἰγύπτῳ συκαμίνου, καὶ ταύτην γὰρ φασὶ ἐκ τοῦ σελίχους, οἱ μὲν ἐκ τῶν ἀκρεμόνων, ὥσπερ καὶ τῆς κερωνίας, αὐτη γὰρ ἐκ τούτων φέρει ἀλλ' οὐ πολὺν, καλοῦσι δὲ κερωνίαν, ἀφ' ἧς τὰ σῦκα τὰ αἰγύπτια καλέμενα. IV. 1. ταύτῃ δὲ [τῇ αἰγυπτίᾳ συκαμίνῳ] παραπλησία καὶ ἡ οἱ Ἴωνες κερωνίαν καλοῦσι —— ὁ δὲ καρπὸς ἕλλοβος, ὃν καλοῦσι τίνες αἰγυπτίαν σῦκον διημαρτηκότες, οὐ γίνεται γὰρ ὅλως περὶ αἴγυπτον. ἀλλὰ περὶ Συρίαν. *Vajikra* R. XIII. f. 156. 4. Neceſſe eſt, ut Judaeus edat ſiliquas, ſic enim aget poenitentiam. *Perſius* III. 55. Siliquis & grandi paſta polenta. *Maaſeroth Hier.* 3. ſiliquae ſunt cibus beſtiarum. *Juvenal.* XI. 58. Sch. nam proprie ſiliqua eſt, qua legumina continentur. *Columella* VII. 9. Graecae ſiliquae ſunt pabulum ſuum. & V. 10. quam quidam κεράτιον vocant.

ἐπεθύμει] *Libanius* Epiſt. 43. ἐστράτευσε μὲν ἐκεῖσε ἐπιθυμῶν, φεύγων δὲ ἐκεῖϑεν ἐπεθύμει σωϑῆναι. *Dio* LIII. ὁ καίσαρ ἐπεθύμει μὲν ἰσχυρῶς Ῥώμυλος ὀνομασϑῆναι, αἰσϑόμενος δὲ ὅτι ὑποπτεύεται ἐκ τούτε τῆς βασιλείας ἐπιθυμῶν.

οἱ χοῖροι] *Horat.* Epiſt. I. 7. 19. Haec porcis hodie comedenda relinques. Prodigus & ſtultus donat, quae ſpernit & odit. *Anthol.* II. 17. 1. εἰς τινα πέμψαντα αὐτῷ ἰσχάδας. Βρώματά μοι χοίρων συκιζομένων προέϑηκας ξηρῶν, δψαλέων κυπρόϑεν ἐρχομένων. ἀλλ' ἐμὲ συκωϑέντα μαϑὼν ἢ σφάζον ἑτοίμως, Ἢ σβέσον ἐκ δίψης νάμασι τῷ κυπρίῳ.

17. εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν] *Arrian.* Epictet. III. 1. ὅταν εἰς σεαυτὸν ἔλθῃς. *Horatius* Ep. II. 2. 136. Hic, ubi cognatorum opibus curisque refectus, Expulit elleboro morbum, bilemque meraco, & redit ad ſe ſe. *Lucretius* IV. 1016. Exterrentur, & ex ſomno quaſi mentibu captí Vix ad ſe redeunt. 994. Donec diſcuſſis redeant erroribus ad ſe. *Donatus* in Terent. Andr. III. 5. 16. Redire ad ſe dicitur qui animam recipit, & ſedem mentis. *Seneca* de Benefic. VII. 20. qui ad ſe nunquam rediturus eſt. *Heſychius* ἐμπνύσϑη, ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο, ἐφρόνησε. Latini de his dicunt, qui reputantes perperam a ſe facta eorum poenitentia ducuntur. *Diodorus* S. XIII. 95. τοῖς γὰρ λογισμοῖς εἰς ἑαυτὸς ἐρχόμενοι.

λιμῷ ἀπόλλυμαι] *Od. μ.* 342. λιμῷ δ' οἰκτιστον ϑανέειν. *Lyſias* c. Andocid. ἕτος ἂν ὁ ταῦτα ποιήσας ϑανάτῳ ἀλγίστῳ ἀπώλετο λιμῷ. *Dionyſ.* Hal. VII. 44. τῷ κακοδαιμονεστάτῳ διαφϑαρῆσεσϑαι τῶν μορῶν. *Ariſtoph.* Plut. 1175. ἀπόλωλ' ὑπὸ λιμοῦ —— καὶ ταῦτα τὸ σωτῆρος ἱερεὺς ὢν Διός. Pac. 482. ὑπὸ τοῦγε λιμοῦ νὴ Δί' ἐξολωλότες. *Ezech.* XXXIV. 29. *Dio C.* LXVIII. Thren IV. 9. *Mechilta* in Ex. XVI. 3. Dixit R. Joſua f. Kosha non eſt mors gravior morte per famem. *Salluſtius* fragm. Hiſt. III. fame, miſerrima omnium morte, confeciſtis. *Ammian.* Marcell. XVII. 9. Fame ignaviſſimo mortis genere tabeſcentes. *Thucyd.* III. 59. τῷ αἰσχίστῳ ὀλέϑρῳ λιμῷ τελευτῆσαι. *Livius* XXVII. 44. fame ac frigore, quae miſerrima mortis genera ſunt.

18. *Bereſchith R.* XXVIII. Cujus merito illi perſtant? merito unius gentilis, merito unius coelum timentis. Hinc coelicolae. *Vajikra R.* II. Pſ. CXXXV. 20. Timentes dominum. R. Joſua f. Levi dixit: hi ſunt timentes coelum. R. Iſrael f. Nachmai dixit: hi ſunt proſelyti juſtitiae. *Sota* IX. 8. excuſſerunt jugum coelorum, & ſibi impoſuerunt jugum carnis & ſanguinis. *Koheleth R.* IX. 12. R. Aſaria & R. Jonathan nomine R. Haggai, nomine R. Iſaaci f. Morion nomine R. Chaninae: Eſt qui peccat in terram, & non peccat in coelum: in coelum, & non in terram: qui vero loquitur lingua mala, peccat in coelum & in terram. S. D. *Pſal.* LXXIII. 9. 1. *Macc.* III. 18. IV. 24. *Exod.* X. 16. *Berachoth* f. 3. 2. Ex. XI. 4. dixit Deus, quaſi media nocte quid? num dixit S. B. *quaſi* media nocte? num eſt dubium coram Coelo? *Kiduſchim* f. 82. 2. ad extirpandum cultum idolorum, & reſtituendum cultum coeli loco ſuo. vid. in *Matth.* XXI. 25.

20. Fe-

22 κληθῆναι υἱός σου. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· Ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν
πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα
23 εἰς τοὺς πόδας· Καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε· καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν·
24 Ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐ-
25 φραίνεσθαι. Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ
26 οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν· Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί
εἴη

Verſio *Syra* poſterior, Codices *Latini*.
αὐτοῦ prius] + ταχὺ D 13. + ταχὺ L. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Hieron.* Damaſo.
τὴν στολὴν] στολὴν AD. ἐξενέγκατε] ἐξενέγκαντες A.
πόδας] + αὐτοῦ D. 12. 15. 16. 40. 42. 60. 69. 90. Evang. 5. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Armen. Syra* poſterior. Colb.
23. ἐνέγκαντες] ἐνέγκατε D. ἐξενέγκαντες 52. 56. 58. 61. 67. Editio *Eraſmi*. ἐξενεγκόντες 74.
ἐνεγκόντες 3. 9. 72. 87. 89. 90. Φέρετε L. μόσχον τὸν σιτευτὸν] σιτευτὸν μόσχον, καὶ D.
φάγοντες] φάγωμεν καὶ D. 24. οὗτος ὁ υἱός μου] ὁ υἱός μου οὗτος 69.
ὁ υἱός μου] μου ὁ υἱὸς A. μοι ὁ υἱὸς Colb.
καὶ ἀπολωλὼς ἦν] ἦν ἀπολωλὼς AL Colb. Verſio *Copt. Hieron.* Damaſo. ἀπολωλὼς D 1. 64. 69. 106.
ἀπολωλὼς ἦν 49. 71. 94. 95. *Damaſcenus* 1. μ. 3. *Titus*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1467.
εὑρέθη] ἄρτι εὑρέθη D. ηὑρέθη AE 2. & comm. 32. ἤρξατο] ἤρξατο 1.
25. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε] ἐλθὼν δὲ καὶ ἐγγίσας D. ὡς] — 44.
ἤγγισε] ἤγγιζε A. 69. ς posterius] — Verſio *Syr*.
26. παίδων] + αὐτοῦ Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani* 3. τι] + ἂν 1. 9. 50. 69. 91. τίνα L 16.

20. Feſtinatio patris in amplexus filii ruentis opponitur tarditati & cunctationi filii. *Heraclides*. Il. I. 498. καὶ γὰρ τε λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο χωλαίτε ῥυσαί τε παραβλῶπες τ' ὀφθαλμὼ. ἐν δὲ τέτοις τοῖς ἴπεσι τὸ τῶν ἱκετευόντων σχῆμα διαπέπλασκι, πᾶσα γὰρ ἐν συνείδησις ἁμαρτάνοντος ἀνθρώπε βραδεῖα, καὶ μόλις οἱ δέομενοι τοῖς ἱκετευομένοις προσέρχονται, τὴν αἰδῶ κατὰ ῥῆμα [l. βῆμα] μετρῆντες· ἔτε μὴν ἀτρεμὶς δεδόρκασιν, ἀλλ' ὀπίσω τὰς τῶν ὀμμάτων βολὰς ἀποστρέφυσι. Καὶ μὴν ἔνγε τοῖς πρώτοις ἐδὲν γεγηθὸς τῶν ἱκετευόντων ἡ διάνοια περιτίθησιν ἔρευθος, ἀλλ' ὠχρὰ καὶ κατηφὴς, διὰ τῆς πρώτης ὄψεως ἐγκαλυμένη τὸν ἔλεον. Similia *Phurnutus* habet. *Euſtath.* in Il. ι. p. 674. 34. διὰ τὸ σχολαίῳ ποδὶ, καὶ, ὡς οἷον, συνεμπεποδισμένως βαίνειν τοὺς λισσομένους. *Gen.* XXXVII. 18. 2. *Sam.* XIV. 33. *Od.* ψ. 207. Δακρύσασα δ' ἔπειτα ἴδυς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Διρῇ βάλλ' Ὀδυσῆϊ, κάρη δ' ἔκυσ', ἠδὲ προσηύδα. *Euſtath.* περιπλοκὴν φράζει φιλικὴν, ὅταν τις ἐξ ἀποδημίας ἥκοι.

22 στολὴν τὴν πρώτην] *Appian.* de B. C. IV. p. 1068. Βρᾶτον ἀντώνιος ἀνευρὼν περιέβαλε τε τῇ ἀρίσῃ φοινικίδι εὐθὺς. *Joſ.* A. XII. 2. 14. δῦς ἑκάσῳ στολὰς ἀρίστας τρεῖς, καὶ χρυσᾶ τάλαντα δύο. *Athenaeus* V. p. 197. B. ταύταις δ' ἀμφίταποι ἀλεργεῖς ὑπέστρωντο τῆς πρώτης ἐρέας. e lana praeſtantiſſima.

δακτύλιον] *Etymol.* δακτύλιος, ἐπὶ τῆς ἕδρας, ἢ διὰ τὸ δακτύλοις ἑφικτὸν εἶναι, ἢ ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς τροχυλότητος τῆ σημαντῆρος τῆς σφραγίδος. Ὁ δὲ φορέμενος δακτύλιος ἀπὸ τῆ περὶ τὸν δάκτυλον ἕσεως. 1. *Macc.* VI. 15. *Gen.* XLI. 43. *Eſth.* III. 10. IV. 4. VIII. 2.

23. *Terent.* Heaut. IV. 8. 1. Multo omnium nunc re fortunatiſſimum factum puto eſſe, gnate, cum te intelligo reſipiſcere.

24. *Cic.* poſt Redit. in Senatu 9. Qui me a morte ad vitam, a deſperatione ad ſpem, ab exitio ad ſalutem revocavit. *Menander* ap. Euſtath. ἄνθρωπε, πέρυσι πτωχὸς ἦσθα καὶ νεκρὸς, Νυνὶ δὲ πλουτεῖς. 1. *Tim.* V. 6.

25. χορῶν] *Dan.* III. 5. 7. *Servius* in Æn. I. 499. *Chori* ſaltantium & cantantium dicuntur. *Donatus* in Ter. Tragoedia ſimplex carmen fuit, quod chorus circa aras fumantes nunc ſpatiatus, nunc revolvens gyro cum tibicine concinebat. *Iſocrat.* Panathen ὥσπερ χορὸς πρὸ τῶ ἀγῶνος. *Xenophon.* Oeconom. 14. χορὸς, ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅτι ἂν τύχῃ ἕκαστος, ταραχή τις φαίνεται καὶ θεᾶσθαι ἀτερπὲς· ὅταν δὲ τεταγμένως ποιῶσι, καὶ φθέγγωνται ἅμα, οἱ αὐτοὶ ὗτοι καὶ ἀξιοθέατοι δοκεῖν εἶναι καὶ ἀξιάκροι. *Ariſtot.* de Rep. III. 3. καὶ χορὸν ὅτε μὲν κωμικὸν, ὅτε δὲ τραγικὸν ἕτερον εἶναι φαμὲν. & 4. ἀνάγκη μὴ μίαν εἶναι τὴν πολιτῶν πάντων ἀρετὴν, ὥσπερ ἐδὲ τῶν χορευτῶν κορυφαίε καὶ παρασάτε. 13. ἔτε δὴ χοροδιδάσκαλοι τὸν μεῖζον καὶ καλλίον τῆ παντὸς χορῆ φθεγγόμενον ἐάσει συγχορεύειν. *Ariſtides* de Comoed. p. 508. ἂν δ' ἅπας ὁ χορὸς ἕτω ἀμέσως ᾄδῃ. *Athenaeus* XIV. p. 615. D. ὀρχήσαι δύο εἰσήγοντο μετὰ συμφωνίας. 617. C. ἀγαναντεῖν τινας ἐπὶ τῷ τὰς αὐλητὰς μὴ συναυλεῖν τοῖς χορεῖς —— ἀλλὰ τὰς χορὰς συνάδειν τοῖς αὐληταῖς. *Diomedes*. Chorus conſtabat e VII. Symphoniacis; quando autem chorus canebat, choricis tibiis choraulus artifex concinebat. *Seneca* Herc. Fur. 879. permiſtae maribus nurus ſollemnes agitent choros. *Tibullus* I. 8. 43. Omnia ludus habet, cantusque chorosque licentes, —— & chorus & cantus. & 37. Ille liquor docuit voces inflectere cantu, Movit & ad certos neſcia membra modos. *Horat.* Carm. I. 4. Jam Cytherea choros ducit Venus. *Æneid.* I. 499. Exercet Diana choros. *Lucian.* ῥητ. διδ. 21. τὸν χορὸν ἔχειν οἰκεῖον καὶ συνάδοντα. *Dio Chryſ.* O. XLVIII. p. 532. C. καλὸν γὰρ, ὥσπερ ἐν χορῷ τεταγμένῳ συνάδειν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ μέλος. *Libanius* Epiſt. 294. ὁ τὴν τάξιν λιπὼν, εἰ δὲ βάλει, τὸν χορὸν, ᾄδων γὰρ μεθ' ἡμῶν καὶ ἐπ' ἄλλον ἥκει χορὸν. O. XIX. p. 501. A. τῶν γὰρ ἀσμάτων ἐπιλαμβάνεται καὶ τῆ χορῆ· τῆ μὲν ὡς ἐκ ἀπὸ σπουδαίων ἔτ' ἀνδρῶν ἔτε γυναικῶν ἠθροισμένε, τῶν δὲ ὡς μαλθακώτερον ἐχόντων, καὶ βλαπτόντων εἰς ἀνδρείαν. ὥσπερ ἐκείνων τε καὶ ἡμῶν ἐκ ἂν ἡδέως καλλίω μὲν ἰδόντων χορὸν, βελτίω δὲ δεξαμένων μέλη. *Sueton.* Calig. 37. Diſcumbens inter choros ac ſymphonias. *Senec.* Epiſt. 12. ad ſymphoniam canere. *Horatius* A. P. 374. Ut gratas inter menſas ſymphonia diſcors offendit. *Cic.* pro Caelio 15. Bajis acta convivia, cantus, ſymphonias. *Petron.* 28. ſymphoniacus cum tibiis. *Cic.* pro Mil. 21. Pueri ſymphoniaci. *Æn.* XI. 737. Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi. *Servius:* curva tibia ſymphoniacorum. *Dan.* III. 5. 10.

εἴη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἦκει· καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. Ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· Ἰδοὺ, τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἐστιν. Εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον· καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας

καὶ ταῦτα] θέλει τοῦτο εἶναι D.
27. αὐτῷ] — D.
28. ἤθελεν] ἠθέλησεν AL 50. 71. 86. *Hieronymus* Damaſo.
ἦν] δὲ ADL. 1. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Hieron.* Damaſo.
παρεκάλει] ἤρξατο D. Sed in Verſ. Latina rogabat. Verſio *Vulg.* coepit rogare. probante *J. Millio* prol. 426.
26. πατρὶ] + αὐτοῦ AD. 3. 9. 49. 69. 86. Evang. 20. Verſio *Vulg. Syr.* δουλεύω] ἐδούλευσα 95.
ἐντολήν σου παρῆλθον] παρέβην σου ἐντολην D. παρῆλθον] παρεῖδον 53. 89. *Theophylactus.*
ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας] οὐδέποτέ ἔδωκας μοι D. ἔριφον] + ἐξ αἰγῶν D. εὐφρανθῶ] ἀριστήσω D. Verſio *Goth.*
30. ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βιον] τῷ δὲ υἱῷ σου τῷ καταφαγόντι πάλαι D.
σου τὸν βίον] τὸν βίον σου 1. σου τὴν οὐσίαν 47. 56. 58. 61. μετὰ] + τῶν ADL.
ἦλθεν] ἐλθόντι D. + ἐπ' ἐλθόντι 44. αὐτῷ] — D. μόσχον τὸν σιτευτὸν] σιτευτὸν μόσχον DL.
31. ὁ δὲ] + πατὴρ 69. αὐτῷ] — E. τέκνον] — D. Codices *Latini.*
32. καὶ χαρῆναι ἔδει] ἔδει ἐπὶ χαρῆναι D. Verſio *Syr.* χαρῆναι] ἀγαλλιασθῆναι K 42.
ἔδει] δεῖ HL. Codices *Latini.* ἀνέζησε] ἔζησε L.
καὶ ἀπολωλὼς ἦν] ἀπολωλὼς D 1. 95. 69. ἐπ' ἀπολωλὼς AL 106. Evang. 19. Verſio *Copt. Theophylactus.* Ed. *Damaſcenus* I. p. 9. *Conſtitut.* II. 41. *Ephrem* p. 310. probante *J. Millio* prol. 1467. ἀπολωλὼς ἦν Colb. 52. 53. 64. 69. *Antioch.* 118. εὑρέθη] ηὑρεθη A 72. 106.
1. καὶ prius] — 64. 69. 87. αὐτοῦ prius] — DL 69. οὗτος] + αὐτὸς 44.

30. *Ariſtoph.* Nub. 60. ὅπως ναῦν τ' ἐγένεθ' υἱὸς ἀστοῖ Ἐμοί τε δὴ καὶ τῇ γυναικὶ τ' ἀγαθῇ. *Schol.* οὐ μὴν συναπτέον πάντα τὸν εἶχον, ἀλλ' ἀναπαυτέον μέχρι τοῦ υἱοῦ, εἶτα διαιτήσαντα χρὴ μεθ' ὑποκρίσεως ἐπάγειν οὗτοσὶ, ὡς ἀχθομένῳ αὐτῷ τῇ γαστρί. ὁ καταφαγὼν] *Cicero* Ep. XI. 21. rem comedere, devorare. *Æſchin.* c. Timarch. εἰ ἔστος πεπόρευκέ τε, καὶ τὰ πατρῷα κατεδήδοκε, καὶ οὐ μόνον κατέφαγεν, ἀλλ', εἰ οἷον τ' εἰπεῖν, κατέπιεν. *Pollux* VI. 20. Αἰσχίνης δὲ καὶ τὴν οὐσίαν, ἔφη, κατέπιε. 39. ὑπερίδης τὰ ὄντα καταβέβρωκε. 38. κατεδηδοκὼς τὰ πατρῷα. VIII. 45. τὰ πατρῷα κατεδηδοκότες. *Libanius* O. XVIII. p. 467. B. καὶ μικρᾷ τὴν τιμὴν ἅπασαν αὐτοῦ φαγὼν. *Athenaeus* IV. p. 166. C. εἴ τις πατρῷαν παραλαβὼν γῆν καταφάγοι. D. καταφαγὼν τὴν πατρῴαν οὐσίαν. *Od.* O. 12. μὴ τοι κατὰ πάντα φάγωσι κτήματα δασσάμενοι. Cic. patrimonium comedere. *Catull.* in Caeſ. Quid hic poteſt niſi uncta devorare patrimonia? *Macrobius* Sat. II. 2. Albidium quendam, qui ſua bona comediſſet. *Ariſtoph.* Plut. 1138. δοίης καταφαγεῖν καὶ κρέας. *Anthippus.* μειράκιον, ἐρωμένην ἔχων, τὴν πατρῴαν οὐσίαν κατεσθίει. *Anthol.* III. 12. 34. πάντα φαγοῦσα βίον.

31. *Philo* de Decal. T. 2. p. 200, 40. παίδων γὰρ ἐδὲν ἴδιον ὃ μὴ γονέων ἐστι. *Senec.* de benefic. VII. 6. omnia patris ſunt, quae in liberorum manu ſunt. *Caji Inſtitut.* I. Tit. 2. acquiritur autem nobis non ſolum per noſmet ipſos, ſed & per eos qui in poteſtate noſtra ſunt, ſicut filii vel ſervi. *Euripides* Andromach. 585. Menelaus de Pyrrhi generi ſui rebus, ἐκεῖν ἐκείνῳ τἀμὰ, τἀκείνου τ' ἐμὰ, Π. θρᾶν εὖ· κακῶς δ' οὔ. *Jo.* XVI. 15. XVII. 10. *Act.* II. 34. *Liban.* Epiſt. 289. μαθέτωσαν οὖν, ὡς ἡ σὴ δύναμις ἐμή τε καὶ σή. 246. ἀπὸ τῶν χωρίων τῶν ἐμῶν· δεῖ γὰρ ἐκεῖθά τε ἐμὰ καλεῖν, καὶ ταῦτα σὰ. Δοκεῖ γάρ μοι νομίζειν ἀδικήσειν, εἴ τινος ἀπολαύσῃ, ἃ μὴ καὶ ἐγὼ.

1. Hactenus cum Phariſaeis & ſcribis colloquutus erat XV. 3. jam ſermonem convertit ad diſcipulos.

διεβλήθη] *Herodot.* V. 35. Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος, ἐδόκεε τε τὴν βασιλήϊην τῆς Μιλήτου ἀναιρεθήσεσθαι. *Lucian.* de Calumn. 13. τὸν μὲν ἰατρὸν διαβάλλουσιν ὡς φαρμακέα, τὸν πλάστιον δὲ ὡς τύραννον. *Plato* Epiſt. . Δίωνι ἤσθοντο διαβεβλημένου, ὡς ἐπιβουλεύοντα γενέσθαι τύραννον. *Thucyd.* V. διαβαλὼν αὐτοὺς, ὡς ὀδὸν ὑγιᾶ ἐν νῷ ἔχουσι. IV. 21. μὴ ἐς τοὺς ξυμμάχους διαβληθῶσι. *Schol.* ψυχθῶσι, μισηθῶσι. VIII. 81. ἵνα τῷ Τισσαφέρνῃ διαβάλλοιντο. 109. διαβεβλῆσθαί τε νομίσας αὐτοῖς σφόδρα. inſimulatus, in invidiam adductus eſt. Non erat diſpenſator iſte conditione ſervus, ut patet ex comm. 3.

2. 1. *Sam.* II. 24. mirantis: *de te!* quem procuratorem conſtitui.

οἰκονομεῖν] Codices *Latini:* actum meum miniſtare. Verſio *Vulg.* villicare.

3. ἀφαιρεῖται] *Æſchin.* c. Timarch. ζῶντος μὲν αὐτοῦ ἀφαιρεῖται τὴν ὄνησιν τῆς παιδοποιΐας. *Herodot.* III. 65. θύσας δὲ, μὴ ἀπαιρεθέα τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ. *Demoſth* c. Leptin. ἀφαιρεῖται καὶ Λεοκῶντα —— τὴν δωρεάν. *Polyaenus* p. 653. βασιλεὺς ἀφαιρεῖται μὲν [l. με] τὴν ἀρχὴν. *Eſ.* XXII. 19.

Euripid. Rheſo 176. κακαὶ γεωργοῦν χεῖρες εὖ τεθραμμέναι. *Quintilian.* D. IX. Quid vis porro faciam? agreſtia opera? delicatior, quod a fortuna non didici? *Xenophon* Oecon. 23. ἡ γῆ —— εἴ τις αὐτὴν κινοίη τῷ ζεύγει, εἰ δὲ ἄνθρωποι σκάπτοντες τὴν γῆν ποιοῖεν. *Ariſtophanes* Avib. 1432. τί γὰρ πάθω, σκάπτειν γὰρ οὐκ ἐπίσαμαι. *Schol.* ἀντὶ τοῦ οὐ δύναμαι, εἴρηται δὲ παρὰ τῆς

σας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ
3 γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαι-
4 ρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα
5 ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος
ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· Πόσον ὀφείλεις τῷ
6 κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμ-
7 μα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. Ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε· Σὺ δὲ πόσον ὀφεί-
λεις; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν κόρους σίτου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ
8 γράψον ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποί-
ησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυ-

ἀφαιρεῖται] ἀφαιρπίζει 50. σκορπίζων 53. 63. ἀφασκορπίσας Evang. 19.
αὐτοῦ posterius] αὐτῷ 46. 64. *Theophylactus.* 2. αὐτὸν] — D 69. Verſio *Armen.*
σοῦ posterius] — ADK 49. 71. 86. probante *J. Millio* prol. 1471. δυνήσῃ] δύνῃ D 69. Evang. 18. 19.
3. ὅτι] — 64. τὴν οἰκονομίαν] μετὰ τῆς οἰκονομίας K 15. 27. 42. ἀπ' ἐμοῦ] μου DKL.
4. μετασταθῶ] μεταχθῶ 54. 91. Evang. 14. Editio *Complut.* ἀποσταθῶ 69. + ἐκ D 1. 60. 69. 71.
106. Evang. 18. 19. Verſio *Goth.* + ἀπὸ L. 5. προσκαλεσάμενος] + ἅπαντας 28.
χρεωφειλετῶν] χρεοφειλετῶν ADK 72. τοῦ κυρίου] — 57.
ἑαυτοῦ] αὐτῷ DGM 1. 3. 48. 51. 53. 56. 57. 58. 60. 61. 69. 71. 86. 90. 106. Evang. 19. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Bogardi.*
ἔλεγε] εἶπεν K 27. 42. 49. 71. ὀφείλεις] + σὺ 53. 60. Evang. 19.
6. βάτους] κάδους D a prima manu. (κάδους ex emendatione: in Verſ. Latina: Siclos) 64. Evang. 4. Verſio *Vulg.* βάδους L 36. 40. ex emendatione. 44. 48. 57. 59. 91. *Origenes* in Matth. XVIII. 23.
καὶ εἶπεν] εἶπεν δὲ D. ὁ δὲ εἶπεν AL 38. 69. Verſio *Copt. Theophylactus.* σου] — 59.
τὸ γράμμα] τὰ γράμματα DL. Verſio *Goth. Copt.* etiam comm. 7. καθίσας] κάθισαι A.
καθίσας ταχέως] — D. καθίσας 60. Verſio *Syra* poſterior ante ταχέως ponit aſteriſcum.
7. ἔπειτα] + τῷ D 80. εἶτα 80.
ab εἶπεν, ad εἶπεν] — D. at in Verſ. Latina: tu autem quantum debes? at ille dixit.
ὁ δὲ εἶπεν] — 2. καὶ prius] ὁ δὲ D. — L 69. 71. Verſio *Copt. Syr.*
τὸ γράμμα] τὰ γράμματα D 1. ὁ posterius] + καθίσας 1. Verſio *Syr.*
8. ὅτι posterius] διὸ λέγω ὑμῖν D. οἱ] — 73. 80. τὴν posterius] — 71. Evang. 18.

τῆς παροιμίας· πεζῇ βαδίζων, νῦν γὰρ οὐκ ἐπισάμαι. in Daiтaλεῦσι ap. *Athenae.* IV. p. 184. F. ὅσις δ' αὐτὴν αὐλοῖς καὶ λύραις κατατέτριμμαι χράμενος, εἶτα με σκάπτειν κελεύεις. *Lucian.* Timon. 7. φεῦ τῆς ἀλλαγῆς· ὁ καλὸς ἐκεῖνος, ὁ πλούσιος, περὶ ὃν οἱ τοσοῦτοι φίλοι, τί παθὼν οὖν τοιοῦτός ἐστιν, αὐχμηρὸς, ἄθλιος, καὶ σκαπανεὺς καὶ μισθωτὸς, ὡς ἔοικεν, οὗτω βαρεῖαν καταφέρων τὴν δίκελλαν; —— 8. διὰ ταῦτα δικελλίτης καὶ διῳθερίας, ὡς ὁρᾷς, ἀπολιπὼν ὑπ' αἰσχύνης τὸ ἄρυ μισθὸν γεωργεῖ. *Æſchin.* de falſ. legat. σκάπτειν ἐν ἀμπελουργείᾳ. *Pauſan* Arcad. 47. Λακεδαιμονίων οἱ αἰχμάλωτοι τὸ πεδίον τετράγωνοι ἔσκαπτον. *Philo* quod omnis probus liber T. 2. p. 450, 37. ὑφ' οὗ βιασθέντες ἐγχειρεῖν καὶ τοῖς δουλοπρεπεστάτοις ἀναγκάζονται σκάπτοντες, γεωπονοῦντες.

4. μετασταθῶ] *Polybius* p. 485. τὸν δ' Ἀλέξανδρον καὶ Ταυρίωνα μεταστησάμενος ἀπὸ τῆς χρείας ἔσπευδε καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα πάντα δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἰδίων φίλων χειρίζειν. p. 559. καὶ μάλιστα —— ἐπισημαινομένων τὴν ἁρμοῖον μετάστασιν. *Thucyd.* V. 111. μεταστησάμενοι ἡμᾶς. *Schol. Pindar.* Pyth. IV. 467. τασιάσαντες τινες ἐν τῇ κυρήνῃ κατὰ τὸ ἀρκεσιλάου, βουλόμενοι αὐτὸν μεταστῆσαι τῆς ἀρχῆς. *Lucian.* Ver. Hiſt. II. 10. ἔτω δὲ μεταστησάμενος ἡμᾶς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐσκέπτετο. *Schol. parv.* in Il. θ. 479. Διὸς μεταστήσαντος τὸν πατέρα χρόνον τῆς βασιλείας. *Dio Chryſ.* II. p. 35. C. ἐκεῖνον ἐκποδὼν ἐποιήσατο καὶ μετέστησεν, ὡς οὐκ ἄξιον ὄντα βασιλεύειν. *Ariſtides* pro IV. viris T. 2. p. 242. ὃν δ' ἕτος ὁ νόμος. ἐκόλουον τοὺς ὑπερέχοντας μεθιστάντες ἔτη δέκα —— πῶς οὐ δεινὸν, εἰ, οὓς αὐτοὶ οἱ μεθιστάντες εἶχον αἰτιάσασθαι, τούτους αἰτιασάμενοι ἡμεῖς διὰ τοὺς μετασήσαντας; *Ariſtoph.* Equit. 397. ὁ μεθίστησι τῷ χρώματος τὸ παρεστηκότος. *Lucian.* Prometh. 4. μετέστησεν αὐτὰ. Piſcat. 38. μετάστηθι πορρώτερω ἔτι. *Eſaj.* XXII. 19. *Sir.* XL. 29. *Act.* XIII. 22. Ad artes notas revertitur.

6. βάτους] 2. *Chron.* IV. 5. μετρητὰς Γ. χιλίους Verſio *Chald* III. M. bathis aridi, II. M. liquidi. *Hieronymus* in Eſaj. V. Decem jugera vinearum facient batum, hoc eſt, tres amphoras, ut capiat decimam partem cori batus. & in Ezech. XLV. 14. *Joſephus* A. VIII. 2. 9. σίτου μὲν αὐτῷ κατ' ἔτος πίμπλαι δυσμυρίας κόρους, καὶ τοσούτους ἐλαίου βάδους. ὁ δὲ βάδος δύναται χωρῆσαι ξεστὰς οβ. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον καὶ οἶνου παρεῖχεν. VIII. 3. 5. ἐδέχετο δὲ ἡ θάλασσα βάδους Γ. χιλίους XV. 9. 2. ὁ δὲ κόρος δύναται μεδίμνους ἀττικοὺς ι. *Epiphanius* de ponder. & Menſ. βάδον γὰρ ἑρμηνεύεται ἐλαιοτριβεῖον, ἐστὶ δὲ ξεστῶν ν. τὸ δὲ μέτρον ἐστὶ τῆς ἐλαιοτρίπτου ἐργασίας. Scriptor *de Menſuris.* in aridis batus conſtat modiis duobus totidemque ſextariis. Duo bati metretam faciunt, qui ſunt ſextarii C. *Erubin* f. 14. 2. *Schabbath* f. 35. 1. *Oholoth* VIII. 1. XL. ſata in liquidis ſunt duo cori in aridis. *Peſachim* f. 113. 3. Cabus in terra: & non corus in recto. *Levit.* XXVII. 16. *Ezech.* XLV. 11. *Lexicon MS.* Reg. κόρος, μόδιοι λ. *Bemidbar* R. XI. dicunt: duo Cori liquidi ſunt tres cori aridi.

Γράμμα] Verſio *Vulg.* Cautionem. i. e. Chirographum, Syngraphum. *Donatus* ad Phorm. V. 7. Numerationem pecuniae antecedit ſcriptura. *Horatius* 2. Sat. III. 69. Scribe decem a Nerio. *Schol.* Scribe verbum juris eſt, pro mutuum ſume. *Apulej.* Apologet. Non prius diſcedunt, quam aliquid ſcripſerint. l. XIII. 40. ff. *de rebus creditis.* L. Titius ſcripſi, me accepiſſe a P. Maevio XV. mutua numerata mihi de domo. *Philem* 19. in l. XXII. 1. 41. 5. ult. ff. *de uſuris:* ſcripſi me accepiſſe. *Andocides* in Alcibiad. ἀγάβαρχον —— τὴν οἰκίαν ἀπεμάγκασε γράφειν. δεομένῳ δὲ, καὶ προφάσεις ἀληθεῖς λέγοντος, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο ταῦτα πράττειν ἤδη, διὰ τὸ συγγραφὰς ἔχειν παρ' ἑτέρων, προσῆπεν αὐτῷ δῆσειν, εἰ μὴ πόνου ταχέως γράφοι.

ὁ κύριος] i. e. *dominus* Oeconomi in parabola, ut comm.

ἑαυτῶν εἰσι. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδι- 9
κίας· ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ὁ πιστὸς ἐν ἐ- 10
λαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ
ἄδι-

ἑαυτῶν] αὐτῶν 29. 9. κἀγὼ] Ϲ ἐγὼ 1. ὑμῖν λέγω] λέγω ὑμῖν D. Codices *Latini*.
μαμωνᾶ τ ἀδικίας] ἀδίκου μαμωνᾶ D. Codices *Latini*.
ἐκλίπητε] ἐκλίπῃ ADL 1. 69. Verſio *Copt. Syra* utraque, *Æthiop.* Codices *Latini*. ἐκλείπητε GH 10. 52. 53. 65. 66. 67. 83. 87. 91. Editio *Complut.*

comm. 3. Oeconomum ſuum laudavit. *Euſtath.* in Od. π. p. 611. 10. οὐκ ἔσαι δὲ ὄφελος τῷ ἀμφινόμῳ, εἰ μόνον φρεσὶ κέχρηται ἀγαθαῖς. καὶ κλέπται γὰρ ἄν ποτε καὶ μοιχοὶ φρεσὶ χρώμενοι ἀγαθαῖς ὡς μὲν τοιῶτοι ἐπαινοῖντο ἄν, ὡς δὲ φαῦλοι κολάζοιντο.

Æneid. l. 347. Scelere ante alios immanior omnes.

Filii *hujus* & *futuri ſeculi* opponuntur: illi nonniſi hujus vitae commoda, hi vero aeternam praecipue felicitatem poſt hanc vitam quaerunt. inf. XX. 34. 35. *Jo.* XII. 36. *Epheſ.* V. 8. 1. *Theſſ.* V. 5. *Matth.* XIII. 38. 2. *Tim.* V. 10. *Jalkut Rubeni* f. 89. 4. Filii mundi non intelligunt, neque ſtudent in verbis Legis. f. 111. 4. Quum nubes adſcenderet in altum, omnes filii mundi viderunt & interrogaverunt: quidnam eſt iſtud, quod adſcendit ex deſerto? *Taanith* f. 22. 1. filii mundi futuri. *Berachoth* f. 4. 2. R. Johannes dixit: Quis eſt filius ſeculi futuri? Qui preces pro redemtione cum precibus reliquis veſpertinis conjungit. *Bava Bathra* f. 10. 2. Dixit R. Aſhu: Interrogarunt aliquando Salomonem, quisnam eſſet filius mundi futuri? reſpondit, omnes qui ſenes honorant. *Berachoth* f. 9. 2. R. Eliezer dixit: qui quotidie ter recitat Pſalmum Davidis CXLV. certus eſt, ſe eſſe filium futuri ſeculi. *Midraſch Miſchle* XVII. 1. Dixit R. Jochanan: Si quis quotidie ederet vel buccellam & ſalem, & habitaret in terra Iſraelis, certus eſt, ſe eſſe filium futuri ſeculi. *Cic.* paradox. VI. Sed quid ego de me loquor, qui morum ac temporum vitio aliquantum etiam ipſe fortaſſe in hujus ſeculi errore verſor? *Seneca* Controv. XIII. Ut ſeculi mos eſt, in deterius luxu fluente. Ep. XCVII. Erras, mi Lucili, ſi exiſtimas, noſtri ſeculi eſſe vitium luxuriam, & negligentiam boni moris, & alia, quae objicit ſuis quisque temporibus. *Tacitus* German. 19. Nemo illic vitia ridet, nec corrumpere & corrumpi ſeculum vocatur. *Pedo Albinov.* 1. 45. Quid tibi nunc mores proſunt? —— Quid tenuiſſe animum contra ſua ſecula rectum?

9. *Mich.* VI. 10. *Eſaj.* LVIII. 6. *Tob.* III. 6. IV. 8. *Menander* in Dyſcolo. πολλῷ δὲ κρεῖττον ἐστιν ἐμφανὴς φίλος, ἢ πλεῖστος ἀφανής, ὃν σὺ κατορύξας ἔχεις. *Eurip.* Phoeniſſ. 406. εὖ πράσσει τὰ φίλων δ' ἄδεν, ὅν τις δυσυχῇ.

μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας] *Eſ.* LVIII. 11. *Job* XXVII. 8. *Targum:* congregat divitias mendaces. *Hoſ.* V. 11. 1. *Sam.* VIII. 3. *Deut.* XXV. 15. ממון דשקר *Prov.* XV. 17. *Eſaj.* V. 2. 3. XXXIII. 15. *Ezech.* XXII. 27. *Philo* ap. *Euſeb.* P. VIII. 7. μὴ ζυγὸν ἄδικον ἀνθυποβάλλειν, μὴ χοίνικα ἔμμετρον, μὴ νόμισμα ἄδικον. *Euripid.* Alexandr. 35. ἄδικον δ' ὁ πλοῦτος, πολλὰ δ' ἐκ ὀρθῶς ποιεῖ. *Menander* Agricola. ἀγρὸν εὐσεβέστερον γεωργεῖν ἄδενα οἶμαι —— κριθὰς δ' ἐὰν σπείρω, πάνυ Δίκαιος ἀποδίδωσ', ὅσας ἂν καταβάλω. Divitiae injuſtae, quae comm. 11. veris opponuntur, ſunt fallaces, & mendaces, quae poſſeſſoribus non praeſtant, quod pollicentur. *Silius* VII. 60. Dives ea & nunquam tellus *mentita* colono. *Manilius* IV. 401. Et quantae mercedis erunt *fallacia* rura? *Petronius* 117. Loquatur aurum & argentum, fundosque *mendaces*, & perpetuam terrarum ſterilitatem. *Horatius* Od. III. 1. Non verberatae grandine vineae, fundusque *mendax*. Epiſt. I. 7. 87. Spem *mentita* ſeges. *Cic.* ad Fam. Ep. XVI. 17. Et doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt. *Quintilian.* D. XII. perfidia terrarum. Eodem ſenſu Judaei dicunt jusjurandum, gaudium, teſtis, ſpiritus, propheta, ſomnium, menſura mendacii. Divitiae ipſum avarum decipiunt laeduntque. *Schemoth R.* XXXI. Deus S. B. dat ei mamona veritatis, & fecit eum mendacem S. D. Hoſ. X. 13. *Georg.* II. 460. o fortunatos nimium, ſua ſi bona norint, Agricolas! quibus ipſa procul diſcordibus armis Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.

ἐκλίπητε] *Joſ.* B. IV. 1. 9. χάρης κατακείμενος καὶ νοσηλευόμενος ἐκλείπει, πολὺ τοῦ δεῦρο συνεργήσαντος εἰς θάνατον τῇ νόσῳ. *Juſtin.* XII. 15. 8. Cum deficere eum amici viderent. *Dionyſ.* A. I. 54. τὸν μὲν ἀνθρώπων βίον ἐκλιπὼν ἡρίοις ἐκοσμεῖτο. II. 3. καὶ ζῶντι καὶ τὸν βίον ἐκλιπόντι. IV. 34. εἰ δὲ κοινὸς ἁπάντων ὁ νόμος, τὰς διαδεχομένας τέκνα φύσιν καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐκλειπόντων βασιλέων σὺν τούτοις καὶ τὰς βασιλείας παραλαμβάνειν. —— τὴν βασιλείαν —— ὅταν ἐκλίπωσιν οἱ λαβόντες, τὰς δεδωκότας ἔχειν. *Lucianus* Macrob. 12. δύο καὶ π. ἐτῶν ἐξέλιπε τὸν βίον. *Xenoph.* Cyropaed. VIII. 7. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχή. *Lyſias* pro milite. ζῶντος μὲν γὰρ —— ἐσχόλαζον, ἐκλιπόντος δὲ τὸν βίον ἔδλαψα ἐδέν. *Antipho* de veneficio contra novercam. τὸν βίον ἐκλιπών. *Plato* de Legg. ἐκλιπόντων κληρονόμος. *Tacit.* Annal. VI. 50. Quamvis manifeſtam defectionem tegebat. *Plut.* de orac. Defect. p. 419. τῶν κρεισσόνων τινος ἔκλειψις. inf. XXII. 32. *Joſ.* Maccab. 13. θανόντας ἡμᾶς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ὑποδέξονται εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν. & comm. 22.

2. *Cor.* V. 1. *Seneca* Hippol. 1240. Ne metue, qui manes regis, caſti venimus. Recipe aeterna domo non exiturum. *Cic.* Tuſc. I. 49. in aeternam & plane in noſtram domum remigremus. Octavio 8. qui proximus in illam aeternam domum deceſſerit. *Inſcript. Gruter.* quatuor: domum aeternam vivus ſibi poſuit. *Joſ.* A. VIII. 4. 2. σὺ γὰρ, εἶπεν, οἶκον μὲν αἰώνιον ἔχεις, δέσποτα. *Diodorus S.* I. 51. τὰς μὲν τῶν ζώντων οἰκήσεις καταλύσεις ὀνομάζεσι, ὡς ὀλίγον χρόνον ἐν ταύταις οἰκούντων ἡμῶν· τὰς δὲ τῶν τετελευτηκότων τάφους ἀϊδίους οἴκους προσαγορεύουσι, ὡς ἐν ἅδῃ διατελέντων τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Heraclitus* Amphidamanti. δέξονται δὲ με αἰθέριοι δόμοι. *Cic.* de N. D. III. 16. Non video, quo pacto ille, cui in monte Oeteo inlatae lampades fuerint, ut ait Accius, in domum aeternam patris ex illo ardore pervenerit.

10. *Philo* de plantat. T. 1. p. 344, 24. μηδὲ τὸν ἐν ὀλίγοις πίστιν φύλαττε, θήρας τῆς ἐν πλείοσι πίστεως. Μλεκρ δὲ μηδὲς ὀλιγοχρημάτῳ παρακαταθήκης ἀπόδοσιν ἐν ἀγρᾷ μείζονος προσφερέτω. *Schemoth R.* II. Deus S. B. nun-

11 ἄδικός ἐστιν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς
12 ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑ-
μῖν

10. ἐλαχίστῳ posterius] ὀλίγῳ D 1. 69. Verſio *Syr.* bis. *Dionyſ. Areop.* Epiſt. ad Demophilum.
ἐστι posterius] γίνεῖ D. 11. ab ἐγένεσθε ad ἐγένεσθε comm. 12.] — 56. 59. 106.
ἐγένεσθε] ἐγίνεσθε 69. & comm. 12. 12. εἰ] — 72.
ὑμέτερον] ἡμέτερον Evang. 21. *Theophylactus Ed.* ἐμὸν *Marcion* ap. Tertull. IV. 33.

nunquam res magnas largitur hominibus, niſi eos prius per res parvas exploraverit; poſtea vero rebus magnis eos admovet. Ecce duos habemus viros magnos in hoc mundo, quos per rem parvam prius exploravit, poſtquam autem eos fideles invenit, rebus quoque magnis admovit. Davidem exploravit per gregem, quem ille non niſi in deſerto pavit, ut eum hoc modo a rapina immunem praeſtaret. Sic enim ait Eliab 1. *Sam.* XVIII. 28. — Dixit ipſi Deus: tu fidelis inventus es circa gregem, veni & paſce gregem meum S. D. *Pſ.* LXXVIII. 71. Sic quoque de Moſe dicitur *Exod.* III. 1. Deus vero ſumſit illum ut paſceret Iſraëlem S. D. *Pſ.* LXXVII. 21. 1. *Tim.* III. 13.

11. τὸ ἀληθινὸν] *Jo.* I. 9. IV. 23. VI. 32. XV. 1. XVII. 3. 1. *Theſſ.* I. 9. *Heb.* VIII. 2. IX. 24. 1. *Jo.* II. 8. V. 20. Verum notat eleganter quod natura & revera eſt id quod dicitur, opponiturque fictitio, quod ſpeciem tantum habet. *Ovid.* M. I. 250. Dilacerant falſi dominum ſub imagine cervi. 284. Si modo verus is eſt. IV. 272. Pars fieri potuiſſe negant: pars omnia veros poſſe Deos memorant, ſed non & Bacchus in illis. 404. Falſaque ſacvarum ſimulacra ululare ferarum. V. 11. Falſum verſus in aurum Jupiter. I. 754. Es tumidus genitoris imagine falſi. 764. Traderet, oravit, veri ſibi ſigna parentis. II. 38. Pignora da, genitor, per quae tua vera propago Credar. VI. 26. Pallas anum ſimulat, falſosque in tempora canos addit. 104. Maeonis eluſam deſignat imagine tauri Europen, verum taurum, freta vera putares. 125. Liber ut Erigonem falſa deceperit uva. *Propertius* III. 110. Induit abiegnae cornua falſa bovis. *Valerius Flaccus* VIII. 266. Falſi ſequimur veſtigia tauri. *Silius* II. 183. Vero ficta pro morte loquacem Affecit leto. *Hyginus* F. XL. Daedalus — vaccam ligneam fecit, eique verae vaccae corium induxit. *Aeneid.* I. 716. Et magnum falſi implevit genitoris amorem. Servius. Non veri, pro eo qui fallebatur, ut ſit, implevit amorem ejus quem decipiebat ſimulando, eum eſſe patrem ſuum — Falſi Simoentis ad undam. *Ter.* Andr. I. 1. 20. nuptiae verae. *Frontinus* III. 16. 2. Sibi fideliſſimos ſubornavit ad ſimulandum tranſitionem — qua ſolertia — praeſtitit, ut Romanis veri quoque transfugae forent ſuſpecti. *Stephanus* Byzant. Δοδώνη ex Ariſtid. ἰμάντας χαλκέας ὁμοίως τοῖς ἀληθινοῖς ἱμᾶσι. *Anthol.* I. 43. 1. Μήτηρ, εἰ καὶ παιδὸς ἀληθέα οἶδε τοκῆα. *Euſtathius* in Il. ρ. p. 1170. φασὶ δὲ ταῦτα τὰ ὀρνέα καὶ σκιᾷ ἰδίᾳ μάχεσθαι — οἱ κολοιοὶ ἐπικαθίσαντες τῷ χείλει [τῦ κρατῆρος] καὶ τῇ ἐνοπτρικῇ φαντασίᾳ κολοιὸς ἀληθὴς ἐν τῷ κρατῆρι δόξαντες εἶναι. *Libanius* D IV. p. 272. A. Γελοῖον ἂν εἴη καὶ γέμων ἀνοίας, εἰ τὴν Μυσίαν μὲν ἐλπίσω Τροίαν εἶναι δοκοῦσαν, τὴν ἀληθῆ δὲ Τροίαν ἐσαμένην περιορᾶς. D. XXXV. p. 771. D. τὸν μοιχὸν αὐτὸς σχηματισάμενος, ἀγγελίας καὶ λόγους — ἐξέπεμψεν, οἷς ἂν καὶ μοιχὸς ἀληθὴς χρήσαιτο. *Athenaeus* VIII. p. 346. E. καὶ διὰ τόδε νόμισμον ἔτι διαμένειν, ἐπὰν εὔξωνται τῇ θεῷ, ἰχθῦς ἀργυροῦς ἢ χρυσοῦς ἀνατιθέναι· τὰς δὲ ἱερεῖς πᾶσαν ἡμέραν τῇ θεῷ ἀληθινὰς ἰχθῦς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ὀψοποιησαμένας παρατιθέναι. *Sextus Empir.* 2 Log. I. 181. Menelaus καταλιπὼν ἐν τῇ νηὶ τὸ εἴδωλον τῆς ἑλένης, ὅπερ ἀπὸ τροίας ἐπήγετο, ὡς ἑλένην, καὶ ἐπιβὰς τῆς φάρυ νήσου, ὁρᾷ τὴν ἀληθῆ ἑλένην. *Theocrit.* XIII. 15. ὁ παῖς — ἐς ἀλαθινὸν ἄνδρ' ἀποβαίη. *Ælian.* V. H. II. 3. εἰσαχθέντος δὲ τοῦ ἵππου καὶ χρεμετίσαντος πρὸς τὸν ἵππον τὸν ἐν τῇ εἰκόνι, ὡς πρὸς ἀληθινὸν καὶ ἐκεῖνον. *Lucianus* in Aſino. 15. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἄλλα ὄνος ἤμην· τὰς δὲ φρένας καὶ τὸν νοῦν ἄνθρωπος ἐκείνου ὁ Λέκιος δίχα τῆς φωνῆς — ἀπῄειν ἐνθ' ἱπισάμην ἐστῶτα τὸν ἑμαυτοῦ ἵππον καὶ ἄλλον ἀληθινὸν ὄνον τῷ Ἱππάρχῳ. 17. τὰ δὲ ῥόδα ἐκεῖνα ἐκ ἦν ῥόδα ἀληθινά. τὰ δ' ἦν ἐκ τῆς ἀργίας δάφνης φυόμενα ῥόδα ἐκεῖνα. *Galenus* de Uſu partium. III. τοῦτο δὲ λιθίνῳ μέν τινι καὶ ξυλίνῳ ζώῳ γενέσθαι δυνατὸν — ζώῳ δὲ ἀληθινῷ — παντάπασιν ἄτοπος ἡ τοιαύτη διάθεσις. *Plut.* Apophth. Lac. p. 234. λάκων ἐπὶ τῆς ἀσπίδος μυῖαν ἔχων ἐπίσημον, καὶ ταύτην εὖ μιζῶν τῆς ἀληθινῆς. *Diogenes L.* Diogene VI. 48. μάταιος, ἔφη, τυγχάνεις, ὦ Ἡγησία, ὃς ἰσχάδας μὲν γραπτὰς οὐχ αἱρῇ, ἀλλὰ τὰς ἀληθινὰς· ἄσκησιν δὲ παριδὼν τὴν ἀληθινὴν, ἐπὶ τὴν γεγραμμένην ὁρμᾷς. *Nemeſius* N. H. 7. ὅταν ἓν κήρινον μῆλον νομίσωμεν ἀληθινὸν εἶναι μῆλον.

Jalkut Simeoni I. f. 31. 1. Simile de rege, qui duos ἐπιτρόπους conſtituit, alterum in theſauros auri & argenti, in apparatum ſtraminis alterum. Poſterior ſuſpectum ſe reddidit, poſtea vero ſuccenſuit, quod theſauro auri & argenti non fuiſſet praefectus. Dixerunt autem ipſi: Stulte, ſi de apparatu ſtraminis ſuſpectum te reddidiſti, quomodo tibi theſaurum auri & argenti concredent? Fidelis eſt oeconomus falſarum divitiarum. h. e. bene iis utitur & ad mentem Domini, ſi pauperum inopiam ſublevat.

12. Bona aeterna vocantur propria: bona vero hujus vitae aliena. *Terent.* Andr. IV. 3. Nihilne eſſe proprium cuiquam? *Donatus.* Omne, quod habemus, aut mutuum eſt, aut proprium. Ergo proprium, perpetuum, ut Virgilius: propria haec ſi dona fuiſſent; quod eripi poteſt, non eſt noſtrum. *Phaedrus* I. 4. amittit merito propria, qui aliena adpetit. *Pedo Albinov.* I. 154. Nil ego jam poſſum certa vocare meum *Senec.* Epiſt. 98. Quicquid eſt, cui dominus inſcriberis, apud te eſt, tuum non eſt. *Ovidius* M. XIII. 140. Et genus, & proavos, & quae non fecimus ipſi, vix ea noſtra puto. *Philo* de Joſepho T. 2. p. 77, 38. τὸν γνήσιον, ὡς ἀληθῶς, πρὸ τῦ νόθε πλύτε, καὶ τὸν βλέποντα πρὸ τῦ τυφλῦ θαυμάσας. *Publius Syrus.* Nil proprium ducas, quod mutarier poteſt. *Cic.* Paradox. IV. Nil neque meum eſt, neque cujusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti poteſt. *Epictet.* 15. ἂν διδῶ [χωρίον] ὡς ἀλλοτρίᾳ αὐτῦ ἐπιμελᾶ, ὡς τῦ πανδοχεῖ οἱ παριόντες. *Euripid.* Phoeniſſ. 558. Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κεκτήνται βροτοί, τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα. ὅταν δὲ χρῄζωσ' αὐτὰ φαιδρῦνται πάλιν, ὁ δ' ὄλβος ἐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος. *Horat.* Serm. II. 11. 134. Nunc ager Umbreni ſub nomine, nuper Oſelli Dictus erat, nulli proprius, ſed cedit in uſum Nunc mihi, nunc alii. *Anthol.* I. 80. 1. ἀγρὸς Α-

μῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον 13
ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μα-
μωνᾷ. Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες· καὶ ἐξεμυκτήρι- 14
ζον αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· 15
ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιο-
ον τοῦ Θεοῦ ἐστιν. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐ- 16
αγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. Εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρ- 17
ελ-

ὑμῖν δώσει] δώσει ὑμῖν D. ὑμῖν πιστεύσει 80. 13. οἰκέτης] — Versio *Copt.* ὃ posterius] + G 86.
14. πάντα] — D 60. 61. Evang. 5. probante *J. Millio* prol. 1426.
καὶ prius] D 60. Evang. 5. Versio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1426.
ὑπάρχοντες] ὄντες 64. 69. *Theophylactus.*
ὃ posterius] — L 2. 53. 59. 67. 71. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Syr.*
15. ἐνώπιον prius] ἔμπροσθεν 56. 58. 61. Θεὸς] — 73. ὑμῶν] τῶν ἀνθρώπων 57.
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ] παρὰ Θεῷ *Theophylactus.* ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστιν] ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ 73.
ἐστιν] — ADKL 1. 3. 9. 10. 12. 14. 15. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 48. 51. 57. 58. 60. 61. 62. 63.
66. 67. 70. 74. a prima manu. 83. 94. 95. Editio *Bengelii.* Versio *Vulg. Goth. Copt. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1346. ἦν Editio *Complut. Plantin. Genev.* 16. ἕως] μέχρι L 13. 69. μέχρις 1.
Ἰωάννου] + ἐπροφήτευσαν D. + προφήτευσαν Evang. 13. 17. εὐαγγελίζεται] βιάζεται 88.
ὃ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται] — G 56. 64. 67. πᾶς] + τις 1. 12. 15. 69. 106. Ev. 13. εἰς] — 1. 69.
18. πᾶς posterius] — DL 67. 69. Versio *Vulg. Copt. Marcion.* probante *J. Millio* prol. 1465.
ἑτέραν] ἄλλην 28.
μοιχεύει prius] μοιχᾶται KM 27. 29. 49. 68. 71. 74. ex emendatione. Evang. 13. 17.
ὁ posterius] — D. Sed Versio *Lat.* habet: qui.

χαιμενίδα γενόμην ποτε, νῦν δὲ Μενίππα, καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρα βήσομαι εἰς ἕτερον· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν με τότ' ὤετο, καὶ πάλιν ἔτος οἴεται, εἰμὶ δ' ὅλως ἀδηνὸς, ἀλλὰ τύχης. II. 50. 1. ἂν δὲ φυλάττῃς κληρονόμους, ἀπὸ τῶν γίνεται ἀλλότρια. *Clemens R.* II. 5. ἡ δὲ ἐπαγγελία τοῦ χριστοῦ μεγάλη καὶ θαυμασή ἐστιν, καὶ ἀνάπαυσις τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ζωῆς αἰωνίου. Τί οὖν ἐστι ποιήσαντας ἐπιτυχεῖν αὐτῶν, εἰ μὴ τὸ θείως καὶ δικαίως ἀναστρέφεσθαι, καὶ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλότρια ἡγεῖσθαι, καὶ μὴ ἐπιθυμεῖν αὐτῶν; *Corn. Nepos* Thrasyb. 4. parva munera diutina: locupletia non propria esse consueverunt. *Lucilius* S. XXVI. Cum sciam, nihil esse in vita proprium mortali datum. Nonius. proprium, perpetuum. *Aristoteles* Rhet. II. 23. *Tabula Cebetis.* μηδὲ γίγνεσθαι ὁμοίους τοῖς κακοῖς τραπεζίταις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, ὅταν μὲν λάβωσι τὸ ἀργύριον παρὰ τῶν ἀνθρώπων, χαίρουσι, καὶ ἴδιον νομίζουσιν εἶναι. 1. *Tim.* II. 5.

13. οἰκέτης] *Ammonius.* οἰκότριψ καὶ οἰκέτης διαφέρει. Οἰκότριψ γὰρ ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ διατρεφόμενος, ὃν ἡμεῖς θρεπτὸν καλοῦμεν· οἰκέτης δὲ ὁ δοῦλος ὁ ὠνητός. *Athenaeus* VI. p. 267. B. ex Chrysippo. τοὺς ἀπελευθέρους μὲν δούλους ἔτι εἶναι· οἰκέτας δὲ τοὺς μὴ τῆς κτήσεως ἀφειμένους.

δυσὶ] *Hortus Adon.* p. 39, b. δύο φησὶ ἀκολούθως δηλαδὴ τῇ ἀτελεῖ καὶ τῇ κοινῇ· ἴωνες δὲ δοτικὴν δυσὶ, ἀφ' ἧς τὴν δύσιν Αἰολεῖς ἐπέκτεινον —— τὸ δὲ δυσὶν βάρβαρόν φησι καὶ κατὰ χρῆσιν Ἀττικὴν καὶ κατὰ λόγον γραμματικόν. vid. in *Matth.* VI. 24.

14. φιλάργυροι] *Glossarium.* numularia cupiditas, ἀπληστα, φιλαργυρία. *Polyaenus* p. 545. ἄγαν πλουτοῦντα, φιλάργυρον, μηδὲν αὐτῷ διδόντα. *Sextus Empir.* a. Eth. 122. τὸ δέ γε πάντα ποιεῖν εἰς τὸ πλεῖστα τυχεῖν, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ φιλαργυρεῖν. *Galen.* de Dogm. Plat. & Hippocr. IV. ex Chrysippo. ἀρρωσήματα γίνεσθαι κατὰ τὴν ψυχὴν, οὐκ ἁπλῶς τῷ ψευδῶς ὑπειληφέναι περί τινων ὡς ἀγαθῶν ἢ κακῶν, ἀλλὰ τῷ μέγιστα νομίζειν αὐτὰ, μηδέπω γὰρ ἀρρώσημα τὴν περὶ τῶν χρημάτων εἶναι δόξαν ὡς ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐπειδάν τις αὐτὰ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι νομίζοι, καὶ μηδὲν ζῷον ἄξιον ὑπολαμβάνει τῷ τερπνότητι χρημάτων. ἐν τούτῳ γὰρ συνίστασθαι τὴν φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν, ἀρρώσηματα ὄντας. *Joseph.* de Maccab. 3. κἂν φιλάργυρος τις ᾖ, βιάζεται —— τοῖς δεομένοις δανείζων χωρὶς τόκων. distinguitur à φιλοδοξῶ. *Gabrias* 118. 1. *Tim.* VI. 10. *Heb.* XIII. 5. cupiditas habendi.

ἐξεμυκτήριζον] *Etymol.* μυκτηρίζειν λέγεται τὸ ἐν τῷ διαπαίζειν τινας τοῦτο πως τὸ μέρος ἐπισπᾶσθαι. *Pollux* II. 78. μυκτηρίζειν δὲ Λυσίας καὶ τὸ μυσάττεσθαι, ἀπὸ τοῦ τῷ μυκτῆρι ἐνδείκνυσθαι τὸ δυσχεραίνειν —— καὶ τὸν ᾄδοντα τινες μυκτῆρα καλοῦσι. Versio Vulg. deridebant Codex D. subsannabant. *Lex. MS. Psalm.* ἐκμυκτηρισεῖ, βδελύσσεται. μυκτηρισμὸς, χλευασμὸς. μυκτηρίζει, ἐξουδενεῖ. *Prov.* ἐμυκτήρισαν, ἐβδελύξαντο. *Lexicon MS.* μυκτηρίζει, χλευάζει, ἐξουδενεῖ.

16. βιάζεται] *Varinus* παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐπὶ ἐνεργείας τίθεται· παρὰ δὲ τοῖς κοινοῖς λαμβάνεται τὸ βιάζομαι ἐπὶ πάθους. vid *Matth.* XI. 12.

17. κεραίαν] *Apollon.* Syntax. I. 7. τοῦ Α τὴν κεραίαν ἀπήλειψε. vid. in *Matth.* V. 18.

πεσεῖν] *Jos.* XXI. 4. 5. XXIII. 14. 1. *Sam.* III. 19. *Ro.* IX. 6. 2. *Reg.* X. 10. *Ovid.* Epist. Briseidos 98. At mea pro nullo pondere verba cadunt. *Propertius* I. 16. 34. Ut mea nocturnis verba cadunt Zephyris. *Aristophanes* Vesp. 1007. νῦν μὲν τὰ μέλλοντ' εὖ λέγεσθαι, μὴ πέσῃ φαύλως χαμαί, εὐλαβεῖσθε. *Pindarus* Pyth. VI. 37. χαμαιπετὴς δ' ἄρ' ἔπος ἐκ ἀτέρπεν αὐτόν. Schol. εὐτελὲς, μάταιον. *Aristides* Platon. II. p. 172. καὶ τοῖς τελευτήσασιν αὐτῶν χάμαζε ἔπεσι τὸ κέρδος. *Plato* Euthyphro. p. 10. E. ἐπιθυμητὴς γὰρ εἰμι, ὦ φίλε, τῆς σῆς σοφίας, καὶ προσέχω τὸν νοῦν αὐτῇ, ὥστε οὐ χαμαὶ πεσεῖται, ὅ, τι ἂν εἴπῃς. & Phileb. . . . καὶ φανούμεθά γε νεώτεροι τοῦ δέοντος, καὶ ὁ λόγος ἐκπεσὼν ἡμῶν οἰχήσεται· πάλιν ἕν αὐτὸν ἀναπεσούμεθα —— καὶπειθ' ἡμῶν ἕτος ὁ λόγος ὥσπερ μύθος ἀπολούμενος οἴχοιτο. *Eustathius* in *Il.* i. p. 684. 8. ὅτι δὲ καὶ ἠνύσθησαν αἱ τῆς μητρὸς ἀραὶ, ἡ παλαιὰ ἱστορία δηλοῖ, ὡς γὰρ πρὸ ὀλίγου ἡ τοῦ Ἀμύντορος ἀρὰ ἐπὶ τῷ φοίνικι οὐ διέπεσεν.

19. Sadducaeum describi ex divitiis, victu, amictu & petitione patet: Pharisaei enim credebant animos esse superstites, jejunabant crebro, modestius vestiebantur, & pauperiores erant.

Basilius H. 2. de jejunio. φοβήθητι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πλουσίου. ἐκεῖνον παρέδωκεν τῷ πυρὶ ἡ διὰ βίᾳ τρυφὴ, ἀγαπᾷ ἀδικίαν ἀλλὰ τὸ ἀδροδίαιτον ἐγκληθεὶς ἀπεστηγανίζετο ἐν τῇ

φλο-

18 ελθεῖν, ἢ τῶ νόμω μίαν κεραίαν πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτῦ, ϗ γαμῶν
19 ἑτέραν, μοιχεύει· ϗ πᾶς ὁ ἀπολελυμμήν ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει. Ἄνθρωπ℘ δέ
τις ἦν πλέσι℘, ϗ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν ϗ βύσσον, εὐφραινόμν℘ καθ' ἡμέραν λαμ-
20 πρῶς. Πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρ℘, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τ πυλῶνα αὐτῦ ἡλ-
21 κωμέν℘. Καὶ ἐπιθυμῶν χορταδῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τ τρα-
22 πέζης τῦ πλησίν· ἀλλὰ ϗ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτῦ. Ἐγένετο δὲ
ἀποθανεῖν τ πτωχὸν, ϗ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τ κόλπον τῦ Ἀ-
βρα-

ἀπὸ ἀνδρὸς] — D 28. 64. Verſio *Goth. Sax. Syr. Copt.*
μοιχεύει poſterius] μοιχᾶ 29. 42. 67. 71. + εἶπεν δὲ ὁ Ἰ ἑτέραν παραβολὴν D. + εἶπεν ὁ κύρι℘ Evang. 11. 12. 15. 16.
19. δὲ] — D. Codices *Latini.*
πλούσι℘] τὸν δὲ πλούσιον ἔν τισιν ἀντιγράφοις εὕρομεν τοῦνομα Νινευὴς λεγόμενον *Schol.* Cod. 36. 37.
πορφύραν ϗ βύσσον] βύσσον ϗ πορφύραν Verſio *Syr. Arab. Ephrem* p. 313. + ϗ D. Verſio *Goth.*
ἡμέραν] + ἐκάστην 68. 20. ἦν] — DL. Cod. *Lat. Clemens* paed. II. 10. *Dial. c. Marcionit.*
ὃς] — DL. Codices *Latini. Clemens. Dial. c. Marc.* ἑλκωμέν℘] εἱλκωμέν℘ ADL. Evang. 18.
21. ψιχίων] ψιχῶν D. ψιχίων τ] — L. Verſio *Copt. Clemens Alex. Dial. c. Marcionit*
ψιχίων τ πιπτόντων] τ πιπτόντων ψιχίων 1. πλησίς] + ϗ οὐδὶς ἐδίδε αὐτῷ 61. in ora. 69. Verſio *Vulg.*
ἀπέλειχον] ἔλειχον D 1. *Dial. c. Marcionit. Ephrem* T. 2. p. 142. ἐπέλειχον AL.
τὰ ἕλκη] τὰ τραύματα Codices *Latini. Dial. c. Marc.* 22. δὲ prius] — 69.
ἀπενεχθῆναι] ἐνεχθῆναι 64. ἐπενεχθῆναι 60. αὐτὸν] — 46. 52. Verſio *Goth.*
ὑπὸ τ ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τ Ἀβραὰμ] εἰς τὸν κόλπον Ἀβραὰμ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων D.
τοῦ] — ADGHKM 1. 3. 9. 10. 11. 12. 44. 72. 73. 74. 80. 86. 90. Evang. 2. 17. 24. Editio *Eraſmi, Stephani* 1. *Colinaei, Bengelii. Aſterius, Dial. c. Marcion. Chryſoſt.* T. V. 29. *Ephrem* p. 313. *Epiphan.* H. 42.

φλογὶ τῆς καμίνυ. Auctor *Zeror Hammor.* Divitis vita tota כל ימיו eſt in laetitia & hilaritate cordis & perpetuo convivio, quia inter divitias & arrogantiam ſuam obliviſcitur pauperis, nec ad ejus inopiam attendit. Ideo inſtituit lex annum Jubilaeum — ut etiam dives oculos ad coelum erigeret (conf. comm. 23.) & diceret: quid comedam, & quid bibam? atque ita recordaretur pauperis.

βύσσον] *Theocrit.* II. 73. βύσσοιο καλὸν σύροισα χιτῶνα. *Pauſanius* Eliac. V. 5. Θαυμάσαι δ' ἂν τις ἐν τῇ γῇ Ἠλείᾳ τήντε βύσσον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἑτέρωθι δὲ ὀλίγου τῆς ἑλλάδος φύεται — ἡ δὲ βύσσος ἐν τῇ Ἠλείᾳ λεπτότητος μὲν ἕνεκα ἐκ προδήλου τῆς ἐβραίων, ἔστι δὲ ἐκ ὁμοίως ξανθή. & Achaic. βίος δὲ αὐτῶν ταῖς πολλαῖς ἦν ἀπὸ τῆς βύσσου τῆς ἐν τῇ Ἠλίδι φυομένης. κεκρυφάλους τε γὰρ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνουσι τὴν ἄλλην. *Pollux* VII. 57. τὰ βύσσινα καὶ ἡ βύσσος, λίνε τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. *Plinius* H. N. XIX. 4. Byſſino mulierum maxime deliciis; quaternis denariis ſcripula ejus permutata quondam, ut auri, reperio. *Philoſtratus* V. Apollon. Thyan. II. 9. C. βύσσῳ δὲ τὰς φαινοτέρας αὐτῶν φασὶν ἐσθῆτας.

20. Λάζαρος] *Joſ.* B. V. 13. 7. Μανναῖος ὁ Λαζάρε. *Taanith* f. 68. 2. R. Lazar f. Joſe. Chagiga 78. 4. & 80. 2. R. Lazarus f. Jacobi. Kidduſchin f. 60. 2. R. Lazar diſcipulus R. Chajiae Rubbae. *Juchaſin* f. 81. 1. In *Talmude Hieroſolymitano* ſaepiſſime R. Eleazar ſcribitur absque Aleph R. Lazar לעזר. *Gen.* XV. 2.

ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα] *Od.* ρ. 336. ὀδυσσεὺς πτωχῷ λευγαλέῳ ἐναλίγκιος, ὃς τ γέροντι Σκηπτόμενος, τὰ δὲ λυγρὰ περὶ χροῒ εἵματα ἕσσε. Ἷζε δ' ἐπὶ μελίνε ὀδὸν ἔντοσθε θυράων. Κ. 62. ἐλθόντες δ' ἐς δῶμα παρὰ τάθμοισιν ἐπ' ὀδῷ ἵζομεθ'. *Euſtathius.* πτωχικὸν ἦν καὶ δυσωπικόν.

ἡλκωμένος] *Pea* VIII. rogabatur a mendico quodam ulceroſo. *Dio Chryſoſt.* LVII. p. 571. D. τὸ μέλι — τὰ ἑλκωμένα καὶ πεπονθότα καθαίρειν καὶ δάκνειν πέφυκε. *Thomas.* ἕλκος, κυριως χρόνιον πάθος ἐκ σιδήρε γινόμενον. *Pſal.* XXXVIII. 6. *Varinus.* ἕλκος οὐ κατὰ τὸς ὕστερον ἰδιωτικοὺς τὸ πῦον, οὐδὲ ὁ ποιητὴς οἶδεν, ἀλλὰ τὴν κατὰ τραῦμα λύσιν τῆς συνεχείας.

21. *Apoc.* XXI. 15. *Od.* ϱ. 309. — οἵοι τε τραπέζῃς κύνες ἀνδρῶν γίγνονθ', ἁγλαΐης δ' ἕνεκεν κομέουσιν ἄνακτες. Tanta ejus erat miſeria, ut vel canes miſericordiae ſenſu tangerentur. *Michael Apoſtolius* Proverbium 847. ἔχομεν κύνα τῷ πτωχῷ βοηθῆντα. *Juſtin.* I. 4. 11. Motus & ipſe miſericordia, qua motam etiam canem viderat. *Dionyſ.* A. I. 79. λύκαινα δέ τις ἐπιφανεῖσα — τῇ γλώττῃ τὸν παῖδον, ὃ κατάπλεω ἦσαν, ἀπελίχμα. *Athen.* VI. p. 250. A. ἀπολείχοντες τὸν σιάλον, ἔτι δὲ τὸν ἐμετὸν αὐτῦ, μέλιτος ἔλεγον εἶναι γλυκύτερον. ex Ariſtoph. Veſp. 27. *Plut.* Praec. polit. p. 807. A. de Cleone, τὰς μὲν φίλας ἀπήλασεν, ϱ. δὲ κύκλῳ κεφαλαὶ κολάκων οἰμωζομένων ἐλιχμῶντο περὶ αὐτὸν. Phaedr. 27. O Canis — trivio nutritus, & educatus ſtercore. *Ælianus* N. A. VII. 10. ὡς ἐμοί γε — ἀλγεῖν, εἴπερ ἔν ἀνθρώποις εὐγενέστερος καὶ πιστότερος ἐλήλεγκται καὶ κύων ὤν. 1. *Reg.* XXI. 19.

Cic. ad Attic. III. 15. Hic mihi primum meum conſilium defuit, *ſed etiam* obfuit.

22. ἀγγέλων] *Targum* Cant. IV. 12. Non poſſunt ingredi paradiſum niſi juſti, quorum animae eo feruntur per angelos. *Idra* R. 1137. 1138. Antequam egrederentur ſocii ex hac area, mortui ſunt R. Joſe, R. Chiskia & R. Ieſa. Et viderunt angelos ſanctos eos deportare intra velum expanſum. *Cetuboth* f. 104. 1. *Bemidbar* R. XI. Dixit R. Meir: maxima eſt pax, quia non creavit Deus S. B. menſuram pulcriorem pace, quae datur juſtis. Nam qua hora exeunt e mundo, tres angelorum catervae praecedunt eos in pace. Prima dicit: veniat in pace; ſecunda: requieſcant in cubilibus ſuis; tertia: ambulans coram eo. *Eſ.* LVII. 2. & *Thanchuma* p. 145. 1. quo tempore Iſraelita abit in domum aeternam, angelus praefectus horto Edenis, qui accipit omnem filium Iſraelis circumciſum, introducit eum in hortum Edenis. *Plato* Phaedon. p. 398. ψυχὴν καθαρῶς τε καὶ μετρίως τὸν βίον διεξελθοῦσαν ξυνεμπόρων καὶ ἡγεμόνων θεῶν τυχεῖν. *Horatius* Od. I. 10. 17. de Mercurio: Tu pias laetis animas reponis ſedibus. *Sophocl.* Ajax flagellif. 843. καλῶ δ' ἅμα Πομπαῖον ἑρμῆν χθόνιον εὖ με κομίσαι σὺν ἀσφάδαστῳ καὶ ταχεῖ πηδήματι.

κόλπον] *Il.* ι. 566. δύνοντο δὲ δάκρυσι κόλποι. *Tibullus*

βραάμ· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς 23
αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλ-
ποις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραὰμ ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζα- 24
ρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου·
ὅτι

23. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας] ἐν τῷ ᾅδῃ· ἐπάρας οὖν Versio *Vulg. Sax. Dial. c. Marcionit.*
τοῖς κόλποις] τῷ κόλπῳ D. *Dialog. c. Marc.* αὐτοῦ posterius] + ἀναπαυόμενον D.
24. φωνήσας] ἐνφωνήσας D. αὐτοῦ] — *Dial. c. Marcionit.* ὕδατος] ὕδατι Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
καταψύξῃ] καταψύξει 11. 12. 52. Evang. 5. 19.
25. δὲ] + αὐτῷ Verſio *Syra* utraque. σὺ τὰ ἀγαθά σου] τὰ ἀγαθά σου σὺ A.
σὺ prius] — DGHL 2. 13. 46. 47. 52. 61. 69. 71. 86. 106. Evang. 21. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii*, Verſio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus. Athanaſius* Q. 68. ad Antioch. *Ephrem* T. 2. p. 142. 163. 278.

lus I. 5. 54. Deſpuit in molles & ſibi quisque ſinus. *Erubin* 2. & *Chagiga* c. ult. Ignis gehennae non habet poteſtatem in peccatores Iſraëlis, deſcendente Abrahamo illosque ex eo reducente. *Jo.* I. 18. XIII. 23. *Eſaj.* LXVI. 12. *Kidduſchin* f. 72. 1. Ada f. Ahava hodie ſedet *in ſinu Abrahae.* hodie natus eſt R. Juda in Babylone. *Bereſchith R.* XLVIII. 7. In futuro Abrahamus ſedebit ad portam gehennae, nec ſinet hominem circumciſum ex Iſraele eo deſcendere. *Pedo Albinov.* III. extr. Vive diu, mi care ſenex, pete ſidera — Te Venus in patrio collocet alma ſinu. *Midraſch Tillin* I. f. 3. 1. erit arbor plantata juxta rivos aquarum. Hic eſt Abrahamus, quem accepit Deus & plantavit in terra Iſraëlis, vel juxta alios: quem accepit Deus, & plantavit in Paradiſo. *Echa R.* I. 16. Mater Maccabaeorum dixit: ito, o fili mi, ad Abrahamum patrem veſtrum, & dic ei: ſic dicit mater mea, ne glorieris, dicens te exſtruxiſſe altare & obtuliſſe filium tuum Iſaacum. Nam mater mea ſeptem altaria exſtruxit, & ſeptem filios uno eodemque die obtulit. *Tertullianus* adv. Marcion IV. Unde apparet ſapienti cuique, qui aliqua de Elyſiis audierit, eſſe aliquam localem determinationem, quae ſinus dicta ſit Abrahae — eam itaque regionem ſinum dico Abrahae, & non coeleſtem, ſublimiorem tamen inferis, interim refrigerium praeter ea animabus juſtorum, donec conſummatio rerum reſurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat, tunc apparitura coeleſti promiſſione — cur non capiat ſinum Abrahae dici temporale aliquod fidelium receptaculum, in quo jam delineatur futuri imago, ac candida quaedam utriusque judicii proſpiciatur?

ἐτάφη] Pompa funeris erat magnifica, & illatus eſt monumento majorum ſuorum.

ᾅδῃ] Vox Graeca ᾅδης, cui reſpondet Hebraea שְׁאוֹל & Latina inferorum denotat illum locum communem, in quem recipiuntur omnes hominum vita functorum animae. Nunquam vero ſignificat aut ſepulcrum aut coelum. Nam qui coelum petunt, aſcendere, qui vero ad inferos abeunt, deſcendere dicuntur: & illi etiam apud inferos eſſe leguntur, qui neque ſepulturae honore neque coeleſti gaudio fruuntur. Dives in parabola apud inferos fuit in tormento, quod nec ſepulcro nec coelo convenit. Joſephum, quem pater non ſepultum ſed a fera beſtia dilaceratum putavit, tamen dixit eſſe apud inferos *Gen.* XXXVII. 35. *Anthol* I. 37. 19. πάντας ὁμως θνητὸς εἰς ἀΐδης δέχεται. III. 6. 33. εἰς κοινὸν ᾅδην πάντες ἥξουσι βροτοί. *Plautus* Caſina prol. Qui nunc abierunt hinc in communem locum. *Silius* Ital. XIII. 525. Domus omnibus una. *Menander* Perinthia. ὁ πάππος ἐζήλωσα πολυτελῆ νεκρὸν εἰς τὸν ἴσον οἶκον τῷ σφόδρ' ἔρχετ' εὐτελεῖ. *Lucian.* de Luctu 2. ὁ μὲν δὴ πολὺς ὅμιλος, οὓς ἰδιώτας οἱ σοφοὶ καλοῦσιν, ὁμήρῳ τε καὶ Ἡσιόδῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις μυθοποιοῖς περὶ τούτων πειθόμενοι — τόπον τινα ὑπὸ τῇ γῇ βαθὺν ᾅδην ὑπειλήφασι, μίγαν δὲ καὶ πολύχωρον τοῦτον εἶναι καὶ ζοφερὸν, καὶ ἀνήλιον. — τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν καὶ δικαίους — ἐπειδὴ συναλισθῶσι πολλοὶ, καθάπερ εἰς ἀποικίαν τινα πέμπουσιν εἰς τὸ Ἠλύσιον πεδίον — ἂν δὲ τινας τῶν πονηρῶν λάβωσι, εἰς τὸν τῶν ἀσεβῶν χῶρον ἐκπέμπουσι κολασθησομένους. *Hippolytus* c. Platonem. περὶ δὲ ᾅδου ἐν ᾧ συνίσχονται ψυχαὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων — τόπος ἐστὶν ἐν τῇ κτίσει ἀκατασκεύαστος, χωρίον ὑπόγειον, — ἐν ᾧ φῶς κόσμου οὐκ ἐπιλάμπει — τοῦτο τὸ χωρίον ὡς φρεῖον ἀπεμήκησθη ψυχαῖς, ἐφ' ᾧ κατεσάθησαν. ἄγγελοι φρουροί — ἐν τούτῳ δὲ χωρίῳ τόπος ἀφώρισαι τις λίμνη πυρὸς ἀσβέστου, ἐν ᾧ μὲν οὐδέπω τινα κατεῤῥίφθαι ὑπειλήφαμεν, ἐσκιάσθαι δὲ εἰς τὴν προωρισμένην ἡμέραν — ὅτος ὁ περὶ ᾅδου λόγος, ἐν ᾧ ψυχαὶ πάντων κατέχονται ἄχρι καιροῦ, ὃν θεὸς ὥρισεν ἀνάστασιν πάντων ποιησόμενος. *Theophanes* H. VIII. ᾅδης λέγεται ἡ ἐκ τοῦ ὁρωμένου πρὸς τὸ ἀϊδὲς καὶ ἀθέατον κατάστασις τῆς ψυχῆς· ᾅδὴν γὰρ ἄλλο παρά τε τῶν ἔξωθεν, καὶ τῆς θείας γραφῆς σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐν ᾧ τὴν ψυχὴν γίνεσθαι λέγουσιν ἀπολυθεῖσαν τοῦ σώματος. *Lactantius* VII. 21. Nec tamen quisquam putet, animas poſt mortem protinus judicari. Omnes in una communique cuſtodia detinentur, donec tempus adveniat, quo maximus judex meritorum faciat examen. *Greg. Nyſſenus* de Anima & reſurrect. εἰς ᾅδην πάντες οἴονται καθάπερ δοχεῖον ἐνθένδε τὰς ψυχὰς μεταπέμπεσθαι. *Fulgentius* ad Thraſymund. III. Chriſtus ſecundum ſolam animam ad infernum deſcendit. *Vigilius lib.* II. Ergo dicimus, dominum jacuiſſe in ſepulcro, ſed in ſola carne: & Dominum deſcendiſſe in infernum, ſed in ſola anima. *Athanaſius* τὸ μέντοι [σῶμα τοῦ χριστοῦ] μέχρι τάφου φθάσαι, ἡ δὲ (ψυχὴ) μέχρι ᾅδου διέβαινε. Διαιρετῶν δὲ ὄντων τῶν τόπων πολλῷ τῷ μέτρῳ, καὶ τοῦ μὲν τάφου σωματικὴν ἐπιδεχομένου τὴν ἐπίβασιν, ἐκεῖσε παρῆν τὸ σῶμα· τοῦ δὲ ᾅδου ἀσώματόν πως, ἐκεῖ παρὼν ὁ κύριος ἀσωμάτως, ὡς ἄνθρωπος ἐνομίσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου. *Diphilus.* καὶ γὰρ καθ' ᾅδην δύο τρίβους νομίζομεν, μίαν δικαίων, κατέραν ἀσεβῶν ὁδόν. *Æneid.* VI. 540. Hic locus eſt, partes ubi ſe via findit in ambas; Dextera, quae Ditis magni ſub moenia tendit. Hac iter Elyſium nobis: at laeva malorum Exercet poenas, & ad impia tartara mittit. *Sophocles* ap. *Plut.* de aud. Poet. p. 21. F. ὡς τρισόλβιος κεῖνος βροτῶν, οἱ ταῦτα διερχθέντες τέλη Μόλωσ' ἐς ᾅδου· τοῖς δὲ γὰρ μόνοις ἐκεῖ Ζῆν ἔστι, τοῖς δ' ἄλλοισι πάντ' ἐκεῖ κακά. *Diodor. S.* I. 96. τὴν ἐν ᾅδου μυθοποιΐαν — ἀσεβῶν τιμωρίας καὶ εὐσεβῶν λειμῶνας. *Plato* τοὺς τὰς τελετὰς παραδεδωκότας εἰρηκέναι φασὶν, ὅτι ὃς ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς ᾅδου ἀφίκεται, ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ κεκαθαρμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει. *Joſ.* B. II. 8. 14. de Sadducaeis τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσιν. de Phariſaeis. A. XVIII. 13. ἀθάνατόν τι ἰσχὺν ταῖς ψυχαῖς πι-

ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται,

313. *Chryſoſtomus* V. 36. 37. VI. 65. probante *J. Millio* prol. 1380.
ὅτι prius] — Verſio *Vulg. Sax. Dial. c. Marcion.* καὶ] + ὁ Colb.
ὧδε] ὧδε ADHL 2. 3. 12. 16. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 63. 64. 65. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 89. 90. 94. Evang. 2. 3. 4. 7. 11. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Syr.* utraque, *Æthiop. Copt. Arab. Chryſoſtomus* V. 29. 32. VI. 65. *Marcion* ap. Epiphan. *Dial. c. Marc. Ephrem* p. 163. *Athanaſ.* in Catena in Lucam. *Epiphanius.* αὐτὸς *Juſtinianus c.* Origenem.
26. ἡμῶν ℭ ὑμῶν] ὑμῶν ℭ ἡμῶν Colb.

πίστις αὐτοῖς εἶναι, καὶ ὑπὸ χθονὸς δικαίωσίς τε καὶ τιμὰς, οἷς ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιτήδευσις ἐν τῷ βίῳ γέγονεν. *Tertullian.* de Anima, penes inferos —— tormentum & refrigerium —— puniri & foveri interim animam in inferis ſub exſpectatione utriusque judicii, in quadam uſurpatione & candida ejus. *Ambroſius* de bono mortis 10. Satis fuerat dixiſſe illis, quod liberatae animae corporibus ᾅδην peterent, i. e. locum qui non videtur, quem locum Latine infernum dicimus. Denique & Scriptura habitacula illa animarum promptuaria nominavit. *Anthol.* III. 6. 39. εἰ δὲ Μένανδρον δύζηαι, δῆμις ἐν Διὸς ἢ μακάρων. 7. 17. ἄνακτας τοίνυν οὐκ ἀΐδης, Ζεὺς δ' ἐς ὄλυμπον ἄγει. 22. 40. χθὼν σε τέκεν, πόντος τε διώλεσε, δέκτο δὲ θῶκος πλατῆος, κεῖθεν δ' οὐρανὸν εἰσανέβης. *Euripid.* Heraclid. 910. ἐστὶν ἐν οὐρανῷ βεβακὼς θεὸς γόνος, ὦ γεραιὰ, φεύγει λόγον, ὡς τὸν ἀΐδα δόμον κατέβα. *Il.* ζ. 284. εἰ κεῖνόν γε ἴδοιμι κατελθόντ' Ἄϊδος εἴσω. η. 330. ψυχαὶ δ' Ἄϊδος τε κατῆλθον. ψ. 103. ἦρά τις ἐστὶ καὶ εἰν ἀΐδαο δόμοισι ψυχὴ καὶ εἴδωλον, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἔνι πάμπαν. α. 3. πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν Ἡρώων, αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεύχε κύνεσσιν, οἰωνοῖσί τε πᾶσι. *Od.* λ. 383. quaerit *Scholiaſtes*, πῶς οἷον —— τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἐν ᾅδῃ καὶ ἐν οὐρανῷ. ideo verſum 601. & 602. obelo transfigit. *Theocritus* Id. IV. 26. βασεῦνται —— καὶ βόες εἰς ἀΐδαν. de capella a lupis devorata ἔχει ἐς ἀΐδαν XXVI. 271. Leonis ψυχὴν δὲ πελώριον ἔλλαβεν ᾅδης. Abrahami hoſpitalitas opponitur divitis ἀξενίᾳ. *Gen.* XXII. 4. *Dan.* X. 5.

Apoc. XI. 12. XIV. 10. *Midras Ruth* f. 44. 2. & *Midras Eccleſiaſt.* I. 15. Sunt impii ſocii in hoc mundo; unus eorum poenitentiam agit ante mortem: alter non agit. Ille rapitur ſtans in coetu juſtorum, hic in coetu improborum. Hic vidit illum, & dicit: vae mihi, eſt acceptatio perſonarum hac in re. & VII. 14. f. 103. 2. Rabbini dicunt paradiſus & gehenna ita poſita ſunt, ut ex uno loco in alterum proſpiciant.

24. βάψῃ τὸ ἄκρον τῆς δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος] *Arat.* de Cepheo ſidere: τὰ μὲν εἰς κεφαλὴν μάλα πάντα βάπτων ὠκεανοῖο.

τὸ ἄκρον τῆς δακτύλου] *Matth.* XXIII. 4. *Dionyſius* Sophiſta Mileſius, ὅτι χρὴ μελίτος ἄκρῳ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ χειρὶ γένεσθαι. *Themiſtius* VIII. p. 103. κρατεῖτε νῦν, ὡς ἔοικεν, ἀπ' ἄκρων τῶν χειρῶν, καὶ ἐκβοᾶτε ἀπ' ἄκρας τῆς γλώττης· ἡ δὲ ἀφανὴς ψῆφος κατακρίνει ἡμῶν. *Lucian. Dial.* M. 17. Tantalus ὑπὸ τῆ δίψει, —— ἣν δὲ ποτε καὶ ἀρύσωμαι καὶ προσενέγκω τῷ στόματι, οὐ φθάνω βρέξας ἄκρον τὸ χεῖλος, καὶ διὰ τῶν δακτύλων διαῤῥυὲν οὐκ οἶδ' ὅπως αὖθις ἀπολείπει ξηρὰν τὴν χεῖρα μου. Bis accuſ. 8. οἱ καὶ μόνον ψαύσαντες ἔκτοσθεν τῆ λέβητος ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ.

ὀδυνῶμαι] *Lucianus* Lexiph. 13. ἴσε γὰρ, ὡς ὀδυνῶμαι. *Od.* λ. 583. Στεῦτο δὲ δινάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἐλάσθαι, *Severi Ætna* 271. Torquentur flamma terrae, ferroque domantur. *Horatius* Carm. III. 1. 21. Quin & Ixion Tityosque vultu riſit invito. *Schol.* non ſolum damnantur in aquae penuria, ſed etiam infernali puniuntur igni. *Plut.* Sympoſ. III. 5. ὁ δὲ οἶνος ἡρέμα καταψύχων. *Theophraſt.* ὑγρότης ἐπιγίνεται διὰ τὴν κατάψυξιν τὸ ἀέρος. p. 652. C. *Chagiga* f. 77. 4. Bono morienti nullae celebrabantur exequiae, at malo. Poſtea vidit per quietem bonum in hortis ambulantem juxta fontes, malum vero linguam exerere ad ripam fluminis, & conari aquam attingere, nec tamen attigiſſe.

25. *Horajoth* X. 2. Argutum ſermonem habuit R. Nachman f. R. Chasdae: quid eſt quod ſcribitur Eccleſ. VIII. 14. eſt vanitas, quae fit ſuper terra? O beatos juſtos, ſi pertingat ad eos ſecundum opus impiorum ſeculi futuri, in ſeculo praeſenti! O miſeros impios, ſi obtingat iis ſecundum opus juſtorum ſeculi futuri in ſeculo praeſenti! *Anthol.* I. 80. 15. εἴ τέ τις ἐκ πενίης πλέτος τύχοι ἠδὲ καὶ ἀρχῆς, οὐκ ἔτι γιγνώσκει, τίς πέλετο πρότερον. Τὴν πότε γὰρ φιλίην ἀπαναίνεται, ἀφρονέων δὲ τέρψιν ὀλισθηρῆς οὐ δεδάηκε τύχης. Ἧς πότε γὰρ πτωχὸς ταλαπείριος, οὐκ ἐθέλεις δὲ αἰτίζων ἀκόλυς νῦν ἑτέροις παρέχειν. Πάντα, φίλος, μερόπεσσι παρίρχεται. Εἰ δ' ἀπιθήσεις, ἔμπαλιν αἰτίζων, μάρτυρα σαυτὸν ἔχοις. *Plaut.* Moſtell. I. 1. 44. Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aves. Sine me alliato fungi fortunas meas. Tu fortunatus, ego miſer: patienda ſunt: Meum bonum me, tuum maneat malum. *Dio Chryſ.* XXXIII. p. 402. A. ἐπεὶ δὲ τὰ ἀγαθὰ τῶν Περσῶν ἔλαβον, τούτοις ἐπικαλέθησε καὶ τὰ κακά. *Targum* in Geneſ. XXXVIII. 26. Melius eſt mihi, ut confundar in hoc mundo, qui eſt tranſitorius, quam ut confundar coram facie patrum juſtorum in mundo futuro. *Taanith* f. II. 1. Quemadmodum in vita aeterna piis rependitur boni operis etiam leviſſimi, quod perpetrarunt, praemium: ita impiis in hac vita praemium cujuscunque leviſſimi boni operis rependitur. *Plautus* Truc. II. 1. 9. Fortunae ſolent mutarier, varia vita eſt. Nos divitem eum meminimus, atque iſte pauperes nos: Vorterunt ſeſe memoriae. *Apoc.* XVIII. 7. ſupra VI. 25. *Berachoth* f. 61. 2. Dixit Raba: non creatus eſt mundus niſi pro impiis perfectis aut pro juſtis perfectis. —— Non creatus eſt mundus niſi pro Achabo filio Omri, & pro R. Chanina f. Duſi. Pro Achabo mundus praeſens: pro R. Chanina mundus futurus. *Eſther R.* I. 9. ad Pſ. XVI. 14. hi ſunt qui non acceperunt partem ſunt ſuam in terra: partem ſuam in vita, qui acceperunt partem ſuam, dum viverent. *Vajikra* R. XXVII. R. Akiba dixit: cum illis & illis diſputat. Cum juſtis, ab illis exigit pauca opera mala, quae fecerunt in hac vita, ut illis det mercedem bonam in futuro: impiis profundit pacem, & retribuit illis pauca bona opera, quae fecerunt in hac vita, ut puniat eos ſeculo futuro.

26. ἐπὶ πᾶσι] *Polybius* p. 815. τῶν δὲ κατὰ τὴν παρά-

ἐστήκει), ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ~ ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνων), μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Εἶπε δέ· Ἐρωτῶ σὲν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν 27
εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου· Ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται) αὐτοῖς, 28
ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ· Ἔχουσι 29
Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχὶ, πάτερ Ἀβραάμ, 30
ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μω- 31
σέως

~ ἔνθεν

ὅπως] ἵνα 1. 47. 56. 58. 61. θέλοντες] ἐνταῦθα *Dial. c. Marc.* διαβῆναι ἐντεῦθεν] ἔνθεν διαβῆναι 69. ἐντεῦθεν] — D. *Dial. c. Marc.* ἔνθεν AEGHLM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 16. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 80, 83. 86. 90. 91. 95. Evang. 2. 3. 7. 11. 12. 14. 15. 16. 17. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Chryſoſtomus, Ephrem* T. 2. p. 142. *Euſtathius.* probante *J. Millio* prol. 1467. μηδὲ] μήτε D. δύνων)] δύνανται Evang. 5. Editio *Eraſmi.* οἱ poſterius] — D 90. ἐκεῖθεν] + ὧδε D. Verſio *Vulg. Armen. Dial. c. Marc.* πρὸς ἡμᾶς] — D. Verſio *Vulg.* πρὸς ὑμᾶς E. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi, Colinaei.* διαπερῶσιν] διαβῶσιν L. διαπεράσαι D. 27. εἶπε δὲ] — *Dial. c. Marcionit.* σὲν σε] σε οὖν AD. *Theophylactus.* σε 60. πάτερ] + Ἀβραὰμ D. αὐτὸν] — L 64. Verſio *Copt.* τὸν οἶκον] τὴν οἰκίαν *Dial. c. Marconit.* 28. ἵνα] — D. ἡ] + οἰκεῖ *Dial. c. Marcionit.* τὸν τόπον τοῦτον] τοῦτον τὸν τόπον D. *Dial. c. Marc.* τὸν τόπον 51. 29. λέγει] εἶπεν D. + δὲ ADKL 1. 3. 9. 11. 14. 16. 27. 38. 48. 52. 67. 80. 106. Evang. 7. 17. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior. αὐτῷ] — L. Ἀβραὰμ] — *Dial. c. Marc.* & comm. 30. ab Ἀβραὰμ ad Ἀβραὰμ comm. 30.] — 59. Μωσέα] Μωϋσέα D. & comm. 31. 30. πάτερ] πατὴρ D. ἀπὸ] σὺ D 1. 28. 50. 60. Verſio *Vulg. Syr. Dial. c. Marc. Theophylactus.* νεκρῶν] + ἀναστῇ καὶ 69. μετανοήσουσι] μετανοήσωσιν 28. 48. 51. 53. Evang. 20. 21. *Dial.* c. *Marc.* ἀκούσωσιν 56. 58. 31. Μωσέως] μωϋσέως DK. τῶν] — 69. ἀκούσωσι] ἀκούσωσι 47. 61. ἤκουσαν *Dial. c. Marcionit.* ἐκ] ἀπὸ τῶν 69. ἀναστῇ] ἀπέλθῃ *Dial. c. Marcion.* + καὶ ἀπέλθῃ πρὸς αὐτοὺς D. *Irenaeus.* πεισθήσονται] πιστεύσωσιν D. ἀκούσωσιν αὐτοῦ *Dial. c. Marcionit.* 1. εἶπε] ἔλεγε 106. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς] — G.

ράκλησιν λόγων, ἅμα μὲν ἀπολογισμοῖς ἀκριβέσι μεμιγμένων, ἅμα δ' ἐπαγγελίαις χρυσῶν σεφάνων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις θεῖᾳ προνοίᾳ, τελέως μιγάλην ὁρμὴν καὶ προθυμίαν παρίσασθαι συνέβαινε τοῖς νεανίσκοις. Super haec omnia, praeter haec omnia, denique. VI. 21. ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερωῖ σεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικίοις ἢ μίλασιν ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος, ὧν προσεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυτῷ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις. *Dionyſ. Hal.* A. IV. 18. τὴν δ' ἐπὶ πᾶσαις τεταγμένην εἰς λόχος ὁ τῶν ἀπόρων. *Clemens* Protrept. ὑσὶ δ' οἱ πάντε Ἀθηνᾶς ὑποτίθενται τὴν μὲν —— τὴν δὲ γ. —— δ —— ἐπὶ πᾶσι τὴν Πάλλαντος. *Philo* de O. M. p. 28, 43. ἐπλαχῆ σχίζεται πρὸς ε. αἰσθησις καὶ τὸ φωνητήριον ὄργανον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ γόνιμον. *Artemidor.* I. 65. τελευταῖον δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ ἆθλον. Cleomenes ap. *Plut* Apophth Lac. p. 223. D. ὧν εἰρήκατε, ἔφη, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὁ μέμνημαι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ μέσα ὁ συνίημι, τὰ δ' ἐπὶ πᾶσιν ὁ δοκιμάζω. *Thucyd.* VII. 86. ἐπὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς ἀντισρατηγὰς κομίσαι Λακεδαιμονίους. *Hermogenes* de form. Orat. I. 11. λαμπρότητά τε καὶ ἀκμὴν, καὶ τελευταῖον ἐπὶ πᾶσιν τὴν περιβολήν. *Porphyr.* de Abſtinent. II. 20. μετὰ ταῦτα —— εἶτα —— τέλος δ' ἐπὶ πᾶσι. *Dionyſius Hal.* A. V. 3. ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασι τὰς κατειληφυίας αὐτὸν κατωδύρατο τύχας. *Eph.* VI. 16. *Col.* III. 14. ſupr. III. 20.

χάσμα] *Apollodorus* II. 4. 10. χάσμα leonis, pro rictu. *Anacreon* II. 4. λέσει χάσμ' ὀδόντων. *Lucianus* de Luctu 4. χάσμα cerberi canis. D. Syr. 13. χάσμα μέγα ἐγίνετο καὶ τὸ σύμπαν ὕδωρ κατεδέξατο. Maxime dicitur de ſpatio, quod e loco ſuperiore ad inferiorem extenditur. *Gloſſarium.* χάσμα γῆς, vorago. *Philo* de Moſe T. 2. p. 178, 23. χάσματα γῆς ὁρᾷ διηνοιγμένης ἐπὶ μήκιστον ὑρυόμενα. *Anthol.* II. 31. 5. Σκύλλης χάσμασιν ἀντιόσας. IV. 20. 10. χάσμα cervi I. 33. 29. λίνη χάσμα φέρων χαλκοῦ πεπαλεῖ φάρυγος. *Eurip.* Phoeniſſ. 1599. ἄβυσσα χάσματα. *Longi* Paſtoral. I. p. 13. ξύλα δὲ ξηρὰ μακρὰ τείναντες ὑπὲρ τῶ χάσματος. L. IV. 4. 11. D. *de minoribus:* praedia quae chaſmate perierunt. L. XVIII. 6. 10. Cum —— inundatione aquarum aut chasmate aliove quo caſu pars fundi interierit. L. XXX. 1. 47. D. Si fundus chasmate perierit. *Plinius* H. N. II. 26. fit & coeli ipſius hiatus, quod vocant χάσμα. *Cic.* de N. D. II. 5. hiatum terrae vocat. *Lucian.* Dial. Mort. XXI. 1. κατέκυψεν εἴσω τῶ χάσματος καὶ εἶδε τὸν ζόφον. hiatum profundum & tenebroſum, per quem ad inferos deſcendebatur, χάσμα vocat. *Herodot.* IV. 85. de immani ſpatio pelagi. VII. 30. λόκος ποταμοὺς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφανιζεται. *Heſiod.* Theogon. 740. χάσμα μέγα in Tartaro. *Plut.* de ſera num. Vind. p. 565. E. Theſpeſius videt apud inferos χάσμα μέγα καὶ κάτω δῆκον. & de genio Socrat. p. 590. F. χάσμα μέγα, στρογγύλον, οἷον ἐκτετμημένης σφαίρας, φοβερὸν δὲ δεινῶς καὶ βαθὺ, πολλῆ σκότους πλῆρες. *Plato* Phaed. εἴ τι τῶν χασμάτων τῆς γῆς ἄλλως τε μέγιστον τυγχάνει ὂν καὶ διαπρὸ τετρημένον δι' ὅλης τῆς γῆς, τοῦτο ὅπερ Ὅμηρος εἶπε λέγων αὐτὸ τῆλε μάλ' ἦχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βερέθρον. ὃ καὶ ἄλλοθι καὶ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ Τάρταρον κεκλήκασι, εἰς γὰρ τοῦτο τὸ χάσμα συρρέουσί τε πάντες οἱ ποταμοὶ, καὶ ἐκ τούτου πάλιν πάντες ἐκρέουσι. & de Rep. II. γενομένου σεισμοῦ ῥαγῆναί τι τῆς γῆς, καὶ γενέσθαι χάσμα —— ἰδόντα τε καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι. X. ἔφη δὲ, ἐπειδὴ ὁ ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν, πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν, καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινα δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύο εἶναι χάσματα ἐχομένω ἀλλήλων, καὶ τῇ οὐρανῷ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρὺ, δικασὰς δὲ μεταξὺ τούτων κάθησθαι· —— ὁρᾶν δὲ ταύτῃ

μὲν

σέως ϗ τ̃ προφητῶν ὐκ ἀκούσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πειθήσονται.

1 Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἀνένδεκτόν ὅστι + μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ
2 δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τ̃ τράχηλον αὐτοῦ, ϗ
3 ἔρριπται εἰς τ̃ θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τ̃ μικρῶν τούτων. Προσέχετε ἑαυ-
τοῖς· Ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· ϗ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες
4 αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τ̃ς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ, ϗ ἑπτάκις τ̃ς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ
+ τοῦ — ὅτι

δὲ] + ϗ 106. Evang. 13. 14. 17. + ὁ Ἰησοῦς Versio *Syr.* τοὺς] — Editio *Complut. Genev.*
μαθητας] + αὐτοῦ ADLM 13. 29. 57. 59. 60. 67. 69. 71. 73. 86. Evang. 12. 13. 14. 17. Versio *Vulg. Copt. Armen. Syra* prior, & posterior cum asteriſco.
ἐστι] + τοῦ ADEL 1. 2. 35. 37. 38. 39. 45. 46. 47. 48. 64. 69. 90. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Eraſmi* 3. 4. 5. *Stephani, Schmidii, Bengelii, Plantini, Bezae, Genev. Origenes* in Matth. *Chryſoſtomus* in Matth. H. LIX. Damaſcenus 6. 10. Deeſt articulus in uno Stephani exemplari, teſte *Beza.* + τοῦτο 16.
ἐλθεῖν] εἰσελθεῖν 36. διελθεῖν 69.
οὐαὶ δὲ] πλὴν οὐαὶ D 1. 69. Verſio *Armen. Copt. Syra* poſterior in margine. ἔρχεται] ἔρχονται 2.
2. λυσιτελεῖ] συμφέρει δὲ D.
ἀ λυσιτελεῖ ad θάλασσαν] συμφέρει αὐτῷ, εἰ μὴ ἐγεννήθη, ἢ γεννηθέντα μύλῳ ὀνικῷ προσεδῆναι, ϗ καταποντισθῆναι ἐν τῷ βάθει τ̃ θαλάσσης Codices *Latini. Dial. c. Marcion.* expediſſe ei, ſi natus non fuiſſet, aut ſi molino ſaxo &c. *Marcion.*
μύλος ὀνικὸς] λίθος μυλικὸς DL 1. 7. 60. 66. in ora. 69. Colb. Evang. 12. 18. 19. Verſio *Copt. Vulg. Armen. Arab. Tertullian.* c. Marc. IV. 35. *Marcion.* λίθος μυλωνικὸς 13.
περικειται] περίκειτο DL. in ora. περιτεθῇ 71. Evang. in bibliotheca regia, teſte Cotelerio.
ἔρριπται] ἔριπλο D a prima manu. 3. προσέχετε] + δὲ 11. 53. 63.
δὲ] — DL 6. 51. Verſio *Copt. Vulg. Goth. Syr.* ἁμάρτῃ] ἁμαρτήσῃ D 61. in ora. 69. 90.
εἰς σὲ] — AL 1. 42. Verſio *Goth. Copt. Syr. Sax.* Codices *Latini. Clemens* paed. III. 12. *Baſilius* Eth. 62. *Antonius* & *Maximus* 74. *Damaſcenus* I. α 11. probante *J. Millio* prol. 1346.
ϗ ἐὰν] + πῆ A 67. Evang. 12. + μὴ 1. 4. ab ἡμέρας ad ἡμέρας] — E.
ἁμάρτῃ] ἁμαρτήσῃ ADKL 16. 61. in ora. 80. 90. Evang. 17. 21. 22.
εἰς σε] — 28. 47. 56. 58. Codices *Latini.* τὸ ἀδελφός σε 38.
ϗ posterius] + ἐὰν AK. + τὸ D. τ̃ ἡμέρας posterius] — DL. Verſio *Armen. Copt.* Codices *Latini.*

μὲν καθ' ἑκάτερον τὸ χάσμα τ̃ οὐρανοῦ καὶ τ̃ς γ̃ς ἀπιόντας τὰς ψυχὰς, ἐπειδὴ αὐτῇ δικασθεῖεν —— ἐκεῖνον τε κατίδοιμεν ἐξαίφνης καὶ ἄλλες, σχεδόν τι αὐτῶν τὰς πλείστας τυράννους, ἥσαν δὲ καὶ ἰδιῶταί τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων, οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι, ἐκ ἐδέχετο τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐμυκᾶτο, ὁπότε τις τῶν ἄτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἱκανῶς δεδωκὼς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι. *Heſychius.* χάσμα, σχίσμα γ̃ς. I. *Sam.* XVIII. 17.

ἔνθεν] *Lucian.* D. Mort. 17. ἐχ ὁρῶ γὰρ ἄλλον μετὰ τοῦτον ὅδην, ἢ θάνατον ἐντεῦθεν εἰς ἕτερον τόπον. *Hermogenes* de form. Orat. I. 10. μηδὲν μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐκεῖσε, ἢ ἐκεῖθεν ἐνθάδε μετηνεγκέχθαι. *Plinius* H. N. II. 67. Maria circumfuſa undique dividuo globo partem nobis auferunt orbis, *nec inde huc, nec hinc illo* pervio tractu. *Galenus* III. in Hippocr. de fracturis. πάλιν ἐνταῦθα τὸ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐ κατὰ τὸ πλάτος εἶπεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μῆκος τ̃ κώλε. & ante σπανίως τοίνυν τὸ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ὀνομάζεται πρὸς τῶν παλαιῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὡς τὰ πολλὰ γὰρ εἰώθασιν ἐπὶ τῶν κατὰ πλάγια μερῶν τοιαύτῃ χρῆσθαι λέξει· νῦν μέντοι τῷ παλαιῷ τρόπῳ τ̃ς ἑρμηνείας ὁ Ἱπποκράτης ἐχρήσατο. *Matt.* IX. 1. *Apoc.* XXII. 2.

διαπερῶσιν] *Ariſtoph.* Avib. 1265. ἀεὶ κεκλήκαμεν διογενεῖς θεὸς μηκέτι γε τὴν ἐμὴν διαπερᾶν πόλιν. *Polybius* p. 262. εἰ δυνηθείη διαπεράσας τὰς πρὸ τ̃ δυσχωρίας, εἰς τὰς προειρημένας ἀφίκεσθαι τόπους. *Matth.* IX. 1.

27. *Plato* de Rep. X. Erus Armenius poſt mortem ad judices accedens, ἑαυτῇ δὲ προσελθόντος εἰπεῖν ὅτι δέοι αὐτὸν ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τῶν ἐκεῖ. καὶ διεκελεύοντο οἱ ἀκοῦσαί τε καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ τόπῳ.

28. διαμαρτύρηται] *Demoſthenes.* . . . . βοᾶν καὶ διαμαρτύρεσθαι —— καὶ διεμαρτύρε βοῶν καὶ κεκραγὼς. *Polybius* I. p. 48. τῇ Ξανθίππε διαμαρτυρομένε, μὴ παρίεναι τὸν καιρὸν. obteſtante.

29. Hagiographa non legebantur publice in Synagogis.

30. *Cic.* in Verrem. I. 32. Quid exſpectas? an dum ab inferis ille Malleolus exiſtat, atque abs te officia tutelae, ſodalitatis, familiaritatiſque flagitet? Ipſum putato adeſſe. *Senec.* Epiſt. 30. Plus, ut puto, fidei haberet apud te, plus ponderis, ſi quis reviviſſet, & in morte nihil mali eſſe narraret expertus. *Lucianus* de Demonacte 43. ἐρομένε τινὸς, ὁποῖα νομίζεις τὰ ἐν ᾅδῃ; περίμενον, ἔφη, κἀκεῖθεν σοι ἀποσελῶ. *Schol. Sophoclis* Electra 62. de Pythagora. καθειρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λογοποιεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς περὶ τῶν καθ' ᾅδε τινὰ ἐτερατεύετο, διηγέμενος πρὸς τὰς ζώντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν ᾅδε συντετυχηκέναι ἔλεγεν. & *Diogenes L.* VIII. 41. *Seneca* de Tranquill. 14. de Julio Cano: obſervare propoſui illo velociſſimo momento, an ſenſurus ſit animus exire ſe. promiſitque, ſi quid exploraſſet, circumiturum amicos, & indicaturum, quis eſſet animarum ſtatus. *Artemidorus* II. 74. ἔτι τῶν ἀξιοπίστων εἰσὶ καὶ οἱ νεκροὶ, ἐπεὶ πάντως ἀληθεύουσι· διὰ γὰρ δύο ταῦτα οἱ ψευδόμενοι ἀπατῶσιν, ἢ διὰ τὸ ἐλπίζειν τί, ἢ διὰ τὸ φοβεῖσθαι· οἱ δὲ μήτε ἐλπίζοντες τι μήτε φοβέμενοι, εἰκότως ἀληθῆ λέγουσιν, μαλίστα δὲ οἱ νεκροὶ εἰσι τοιῶτοι.

31. *Alciphron* Epiſt. II. 4. ὀδ' εἴ βᾶς μοι (τὸ λεγόμενον) φθέγξαιτο, πεισθείην ἂν. *Lactantius* V. 15. de Lucilio: apud quem differens Neptunus de re difficillima, oſtendit, non poſſe id explorari, ne ſi Carneadem ipſum orcus remittat. *Exod.* VI. 9.

2. λυσιτελεῖ] *Etymol.* λυσιτελεῖ, συμφέρον ἐστι. παρὰ τὸ λύειν τὰ τέλη, λύειν γὰρ τὰ τέλη συμφέρει ταῖς πόλεσι.

Dionyſ. Hal. A. IV. 62. μηνυθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων ὡς πατροκτόνον, εἰς ἀσκὸν ἐρράψας βάτιον, ἔρριψεν εἰς τὸ πέλαγος.

4. ἑπτάκις] *Pſ.* CXIX. 164. שבע *Symmachus* convertit πλειάκις. & *Jerem.* XV. 9. πλείους pro ἑπτὰ

—'Οπί σε; λέγων· Μετανοῶ· ἀφήσεις αὐτῷ. Καὶ εἶπον οἱ Ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ· 5
Πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Εἰ εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέ- 6
γετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ· Ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν
ἂν

ἐπί σε] — EHKM 2. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 106. Evang. 2. 13. 14. 16. 17. 20. 21. 24. Editio *Complut.* Verſio *Goth.* *Origines* de Orat. 17. *Damaſcenus.* probante *J. Millio* prol. 1102. πρός σε ADL. Evang. 12. 19. Verſio *Syra*, *Clemens Alex.* εἰς σε 60. Evang. 22. μετανοῶ] μετανοήσω D a prima manu, at in Verſ. Latina: poeniteor.
ἀφήσεις] ἄφες DH. Verſio *Vulg.* *Syr.* 5. εἶπον οἱ] εἶπαν D.
6. εἶπε δὲ ὁ κύριος] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς D. Verſio *Syr.* Codices *Latini.* εἰ'] ἐὰν M.
εἴχετε] ἔχετε AKM 1. 3. 45. 47. 51. 53. 54. 66. 69. 72. 73. 91. 106. Evang. 2. 22. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.*
ὡς] ὡσεὶ 64. ἂν] + τῷ ὄρει τούτῳ μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, καὶ D.
ταύτῃ] — DL. Verſio *Copt.* ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ] μεταφυτεύθητι εἰς τὴν θάλασσαν D.
ἂν poſterius] — A. ὑμῖν] ὑμῶν 11.

ἐπτὰ teſte *Hieronymo.* *Apollinar.* & *Euthym.* in Pſalm. τὸ ἑπτάκις ἀντὶ τῦ πολλάκις παρ' Ἑβραίοις σύνηθες λέγεσθαι.

Bava Kama VIII. 7. Quamvis quis damnum datum reſarciat, non tamen illi remittitur peccatum, donec id ab altero petat S. D. *Gen.* XX. 7. Caeterum unde conſtat, eum, qui laeſus eſt, non auſterum ſed placabilem ſe praebere debere? quia dicitur: Et oravit Abraham Deum. Gemara. Etiamſi offerat omnes arietes Nabatheae, qui in mundo reperiuntur, non remittetur ei, donec ab eo veniam petat. *Maimonides.* Quandoquidem petit ab ipſo laedens, & deprecatur ſemel atque iterum, adeo ut agnoſcat eum, a quo laeſus fuit, a peccato ſuo ſe convertiſſe, & pravitatis ſuae poenitentiam agere, ignoſcat ipſi: & quicunque ad ignoſcendum feſtinat, laudatur, & ſapientum animus ab ipſo refocillatur. *Bemidbar R.* XIX. Si peccaverit homo in ſocium ſuum, & dixerit ei: peccavi; vocabitur peccator, ſi non illi condonat, S. D. 1. *Sam.* XII. 23. 19. & *Num.* XXI. 7.

5. *Plut.* Gracch. p. 839. B. οἷς ἀναπεδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσετίθει πίστιν ὁ φλύαρος οὐχ ὑγιαίνοντος οὐδὲ εἰρηνικῆς ὢν προαιρέσεως. Multa hactenus de caritate & benevolentia erga alios homines praeſtanda docuiſti, doce nos etiam de fide in Deum, cujus te legatum credimus. Quae nobis aperuiſti, credimus; cupimus autem plura nobis committi, de tempore & modo, quo inſtauraturus es regnum Iſraëlis. *Æſchines* de male ob. Leg. καὶνεῖ τὸς ὑπηρέτας ἔπεμψεν ἡ πόλις περιθεῖσα πίστιν αὐτοῖς. *Polyb.* V. 60. τὸς θησομένος τὰς πίστεις ὑπὲρ τῆς τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων ἀσφαλείας πρὸς τὸν ἀντίοχον. *Plut.* Galb. p. 1054. C. ἐκείνῳ δὲ καὶ φύσει δοκοῦντι πρᾶος γεγονέναι, προσετίθει πίστιν εὐλαβείας τὸ γῆρας. *Artemidor.* II. 8. δοῦλον μὲν τὸς μὴ ἐν πίστει ὄντας ἐλευθεροῖ τὸς δὲ ἐν τιμῇ παρὰ τοῖς δεσπόταις ἢ πολλὰ κτήματα ἔχοντας ἀφαιρεῖται τῆς πίστεως.

6. *Athenaeus* III. p. 115. F. Ἀνδρέας δὲ ὁ ἰατρὸς ἄρτυς τινάς φησιν ἐν Συρίᾳ γίνεσθαι ἐκ συκαμίνων. *Diodor.* S. I. 34. τῶν δὲ συκαμίνων αἱ μὲν τὸν τῶν μόρων καρπὸν φέρουσιν· αἱ δὲ τὸν τοῖς σύκοις ἐμφερῆ, καὶ παρ' ὅλον σχεδὸν ἐνιαυτὸν αὐτῦ φυομένῳ. Citat. Euſtath. in Il. λ. p. 819. 50. *Athenaeus* II. p. 51. B. συκάμινα ὅτι πάντων ἁπλῶς ὕτω καλούντων αὐτὰ, ἀλεξανδρεῖς μόνοι μόρα ὀνομάζουσι. συκάμινα δὲ οὐ τὰ ἀπὸ τῆς αἰγυπτίας συκῆς, ἃ τινες συκόμορα λέγουσιν. ἅπερ οἱ ἐπιχώριοι ἐπὶ βραχὺ κρίσαντες σιδηρίῳ ἐῶσιν ἐπὶ τοῖς φυτοῖς, καὶ ὑπὸ τῦ ἀέρος κινούμενα ἐντὸς ἡμερῶν τριῶν ἕτοιμα πέπονα καὶ εὐώδη γίνονται — καὶ ὀλίγα παρηγορεῖσθαι τὸς νοσοῦντας — φέρει δὲ τὸν καρπὸν τῦτον ἡ αἰγυπτία συκάμινος ἀπὸ τῦ ξύλου, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπικαρπίων. μόρα δὲ τὰ συκάμινα καὶ παρ' αἰσχύλῳ — Νίκανδρος — μορέην τε καλῶν τὸ δένδρον ἀεὶ, ὡς καὶ οἱ ἀλεξανδρεῖς· καὶ μορέης, ἣ πᾶσι πέλει μείλιγμα νέοισι Πρῶτον ἀπαγγέλλουσα βροτοῖς ἡδεῖαν ὀπώρην. — φαινίας τὸν τῆς ἀγρίας συκαμίνου καρπὸν καλεῖ, ὄντα καὶ αὐτὸν γλυκύτατον. *Solinus* 35. De arboribus, quas ſola fert Ægyptus, praecipua eſt ficus Ægyptia, foliis moro comparanda, poma non ramis tantum geſtans ſed & caudice, usque adeo foecunditatis ſuae angusta eſt, ut uno anno ſepties fructum ſufficiat. *Plinius* H. N. XIII. 14. In Ægypto multa arborum genera, quae non alibi: ante omnia ficus ob id Ægyptia cognominata. Arbor moro ſimilis folio, magnitudine, aſpectu. Pomum fert non ramis ſed caudice ipſo. Idque ipſum ficus eſt praedulcis ſine granis interioribus, perquam foecundo proventu. *Dioſcorid.* I. 182. Τοῖς δ' αἰγυπτιακοῖς καὶ ταῦτα προσθετέον ὅσα ἰδιάζοντα — καὶ ἡ συκάμινος ἡ ἐκφέρουσα τὸν λεγόμενον καρπὸν συκόμορον, συκῳ γὰρ ἔοικεν, ἄτιμον δ' ἐστὶ κατὰ τὴν γεῦσιν. 184. συκόμορον, ἔνιοι δὲ καὶ τῦτο συκάμινον λέγουσι, καλεῖται δὲ καὶ ὁ ἀπ' αὐτῆς καρπὸς συκόμορον — δένδρον δὲ ἐστι μέγα ὅμοιον συκῇ, τοῖς φύλλοις ἐοικὸς μορέᾳ. Φέρει δὲ καρπὸν τρὶς καὶ τετράκις τῦ ἔτους. *Theophraſtus* de H. P. 1. 1. καὶ αὐτῦ τῦ δένδρου τὰ μὲν ἐξ ἄκρε [τὸς καρπὸς ἔχειν] τὰ δὲ ἐκ τῶν πλαγίων, ἔνια δὲ καὶ ἐκ τῦ σελέχους, οἷον ἡ αἰγυπτία συκάμινος. IV. 1. ἐπὶ — τῆς αἰγυπτίας συκαμίνου in aliis regionibus fructum non fert. 2. ἐστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος παραπλησία πῶς τῇ ἐνταῦθα συκαμίνῳ· καὶ γὰρ τὰ φύλλα ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν, τὸν δὲ καρπὸν ἰδίως φέρει παρὰ τὰ ἄλλα, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐξαρχῆς. οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν οὐδ' ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ' ἐκ τῦ σελέχους μέγεθος μὲν ἡλίκον σῦκον, καὶ τῇ ὄψει δὲ παραπλησίον, τῷ χυλῷ δὲ καὶ τῇ γλυκύτητι τοῖς ὀλύνθοις, πλὴν γλυκύτερον πολὺ, καὶ κεχραμίδας ὅλως οὐκ ἔχοντα, πλήθει δὲ πολὺν. καὶ πίπτειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ, ἃ δ' ἂν ἐπικνισθῇ, τετάρταῖα πέπτεται, τύτων δ' ἀφαιρεθέντων πάλιν ἄλλα φύεται, καὶ ἐκ τῦ αὐτῦ τόπυ μηδὲν παραλλάσσοντα, καὶ τῦθ' οἱ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλειονάκις φασὶ γίνεσθαι — τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον. de Cauſ. Plant. I. 21. ἡ δὲ Συκάμινος [Ægyptia] οὐδὲ πέπτειν δύναται μὴ ἐπικνισθέντων καὶ ἐπαλειφθέντων ἐλαίῳ τῶν καρπῶν. II. 10. ἐπικνισθέντα δὲ καὶ ἐπαλειφθέντα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐλέχθη, διὰ τὴν εὐτροφίαν, ὥσπερ τὰ ἐν αἰγύπτῳ συκάμινα πεπαίνεται. V. 2. τῇ ἐν αἰγύπτῳ συκαμίνῳ. φέρει δὴ γὰρ κἀκείνη τὸν καρπὸν ἐκ τῦ σελέχους, οὐκ ἐκ τῶν ἀκρεμόνων — οὐ πεπαίνει δὲ καλῶς μὴ ἐπικνισθέντων καὶ περιαλειφθέντων ἐλαίῳ, καθάπερ ἐλέχθη. *Euſtath.* in Il. λ. p. 769. 4. τὰ δὲ συκάμινα, ἃ καὶ μόρα λέγεται, καὶ τὸ μόρον τὸ βατῶδες. *Galenus* de Compoſ. Medic. per partes Corp. V. συκάμινα τῦτ' ἐστὶ μωρίας γάλα. de facult. Aliment. II. περὶ συκαμίνων, ἃ καὶ μόρα καλῦνται —

τὸ

7 ἀν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δῆλον ἔχων ἀροτριῶντα, ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τῆ
8 ἀγρῆ ἐρεῖ εὐθέως· Παρελθὼν ἀνάπεσαι; Ἀλλ' ἐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Ἑτοίμασον τί δειπνήσω,
καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;
Μὴ

7. ἐξ ὑμῶν δῆλον ἔχων] ἔχων ὑμῶν δῆλον D. ποιμαίνοντα] + πρόβατα Versio *Syra* prior. Codices *Latini*. + ποίμνιον Versio *Syra* posterior cum obelo. εἰσελθόντι] ἐλθόντι 5. 36. 37. 60. Versio *Vulg. Syr.* + αὐτῷ 47. 56. 58. Editio *Erasmi*. ἀγρῆ] + μὴ D. ἐρεῖ] + αὐτῷ DL 1. 69. 76. Colb. 106. Versio *Syr.* prior & posterior cum asterisco. *Copt.* Codices *Latini*. ab ἐρεῖ ad ἐρεῖ comm. 8.] — 13. 61. a prima manu. εὐθέως] comma praecedit. 72. Editio *Colinaei*, *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Bengelii Antiochus*. 82. ἀνάπεσαι] ἀνάπεσον 61. ex emendatione. ἀνάπεσε. DK 9. 10. 12. 42. 46. 47. 54. 55. 57. 62. 64. 70. 78. 80. 83. 87. 91. 106. Evang. 18. 22. Editio *Complut. Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. vid. supra XIV. 10.

8. ἐχὶ] — D. ἐκ 1. *Theophylactus*. + μᾶλλον Versio *Syra* posterior cum asterisco. αὐτῷ] — 64. ἑτοίμασον] + μοι Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco. περιζωσάμενος] περιζωσάμενος Evang. 2. ἕως] + ἂν AKLM 9. 27. 29. 42. 49. 54. 71. 86. 91. Ev. 17. 21. φάγεσαι καὶ πίεσαι] φάγῃς καὶ πίῃς 61. in ora. + καὶ 1. Versio *Syr.* καὶ πίεσαι σὺ] σὺ καὶ πίεσαι D.

τὸ μὲν ἓν τῶν μόρων ὄνομα γνώριμον πως ἐστι τοῖς πολλοῖς, οὐ τοῖς ἀτλικίζειν ἐν τῇ φωνῇ προῃρημένοις γράφεται ταῦτα. — ἐν ἀλεξανδρείᾳ τὸ τῆ μόρῃ φυτὸν εἶδον ἅμα τῷ καρπῷ παραπλησίως σύκῳ μικρῷ λευκῷ· ὁριμύτητα δὲ οὐδεμίαν ὁ καρπὸς ἔτος ἔχει βραχείας μετέχων γλυκύτητος, ὑγρότερος πως καὶ ψυκτικώτερος ὢν κατὰ τὴν δύναμιν, ὥσπερ τὰ μόρα· μᾶλλον δὲ ἐν τῷ μεταξὺ μόρων καὶ σύκων αὐτὸν εἰκότως ἄν τις θείη, καὶ μοι δοκεῖ τ' ὄνομα ἐντεῦθεν αὐτῷ κεῖσθαι — Ἡ γένεσις δ' αὐτῆ διαφορωτέρα πως ἐστι παρὰ τὰς ἄλλας καρπὰς τῶν δένδρων, οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν ἀκρεμόνων καὶ βλασημάτων, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν κλάδων καὶ ἀκρεμόνων ἐκφύεται. Ulpianus L. XLVII. 11. 10. *ff. de Extraord. Criminibus.* Si quis arborem — Sycaminon exciderit, quae aggeres Niloticos radicibus suis colligebat, ut pertinacius cohaererent. *Pollux* I. 233. ἐστι δὲ ἐν τῇ μέσῃ καμωδίᾳ ὁ μὲν καρπὸς συκάμινον οὐδετέρως, τὸ δένδρον δὲ ἀρσενικῶς ὁ συκάμινος. *Bereschith* R. XIII. 19. Radices filique & שקם Sycamini, quarum radices sunt usque ad abyssum. *Celsus* III. 18. Sycamini lacrimam — Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Graeci morum συκάμινον appellant, cum mori nulla lacryma sit? Sic vero significatur lachryma arboris in Ægypto nascentis, quam ibi συκόμορον appellant. *Hieronymus* in Amos VII. 14. quidam ita edidisse, ut sycamina velint appellari genus arborum, quae Palaestinae nascuntur in campestribus, & agrestes afferunt ficus, quae si non vellicentur, amarissimas cariculas faciunt, & a culicibus corrumpuntur. Nobis autem, quia solitudo, in qua morabatur Amos, nullam hujusmodi gignit arborem, magis videtur rubos dicere. *Psal.* LXXVIII. 47. *Esaj.* IX. 10. *Amos.* VII. 14. Lucas distinguit κερατωνίαν, συκάμινον, & συκομορέαν. 1. *Chron.* XXVII. 28. 2. *Chron.* I. 15. IX. 27.

Bava Bathra : : regnum non solet poenitentia duci; quia dixit Samuel: si dixerit regnum, eradicabo montem, eradicabit, & non poenitebit *Mezia* f. 59. 2. Traditur die quodam R. Elieserem respondisse ad omnes quaestiones, quae sunt in mundo, & tamen eas non receptas fuisse. Tum dixit: si sententia juris est secundum meam sententiam, arbor ista siliqua arguat. Quo dicto arbor siliqua חרוב eradicata est נעקר de loco suo translata per C. cubitos. Dixerunt: non valere probationem a ceratina allatam. — iterum dixit: si juris sententia est secundum me, parietes Scholae arguant. Quo dicto parietes scholae se inclinarunt ruinam minitantes. *Eccha R.* II. 2. Sectabantur Cosibam CC. M. truncatorum digito. Miserunt sapientes; regerunt: neminem in numerum militum tuorum referto, nisi qui cedrum e Libano evertere עיקר valeat; & horum reperti sunt CC. M. *Targum Jonathan* in Exod. XX. 17. Et statim eradicavit Dominus Mundi montem [Sinai] & sustulit ipsum in aërem, & lucebat tanquam speculum. & steterunt sub monte. *Sota* I. 21. Autor est R. Asa, Zoram & Esthaolem duos montes praegrandes fuisse, atque hos radicitus evulsisse Simpsonem, & mutuo attrivisse. *Berachoth* f. 64. 1. R. Joseph Sina & Rabba evellens montes. f. 54. 2. Og dixit — ibo & eradicabo montem III. parasarum, & fundam super Israëlem. *Erubin* f. 29. 1. de f. Asai: non fuit in diebus ejus transferens montes sicut ipse. 1. *Cor.* XIII. 2. *Æneid.* IV. 490. Mugire videbis sub pedibus terram, & descendere montibus ornos. *Servius.* Haec non sic affirmat, quasi ad amorem extinguendum opus sit, sed difficiliora assignat, ut facilius de opprimendo amore credat. *Lucian.* Contempl. 3. ὁμήρος ὁ ποιητὴς φησὶ τὰς ἀλωάδας υἱάς — ἐθελῆσαι ποτὲ τὴν ὄσσαν ἐκ βάθρων ἀναστάσαντες ἐπιθεῖναι τῷ ὀλύμπῳ. *Strabo* XV. p. 1031. C. προβόσκισιν ἐπάλξεις καθαίρειν, καὶ δένδρα ἀναστῶ πρόῤῥιζα. *Ælian.* N. A. V. 55. Ἐν τοῖς Ἰνδοῖς οἱ ἐλέφαντες, ὅταν τι τῶν δένδρων αὐτόῤῥιζον ἀναγκάζωσιν αὐτὲς οἱ Ἰνδοὶ ἐκσπάσαι. *Oppian.* de Venat. II. 533. de elephante καὶ φηγὲς κοτίνες τε καὶ ὑψικάρηνα γένεθλα φοινίκων πρόῤῥιζα κατὰ χθονὸς ἐξετάνυσσεν. *Virgilius* Ecl. VI. 71. Cantando rigidas deducere montibus ornos. *Philostratus* de Orpheo νεανιεύεται δέ τι καὶ μεῖζον· δένδρα γὰρ ἀναστάσας ἐκ ῥιζῶν, ἀκροατὰς ἄγει ταῦτα. *Petronius* 134. His ego callens artibus Idaeo frutices in gurgite fistam. Michael Apostol. XIX. 28. τὸ πέλαγος πρότερον οἷσει ἄμπελον. ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. *Midrasch Thehillim* CXXXVI. 20. Og eradicabat montem & spargebat in Israëlitas. *Justinus* XII. 5. 9. Populos, qui in radice Caucasi montis morabantur. *Sanhedrin* f. 24. 1. qui videt Res Lakisch in auditorio, ut eradicantem montem & commolentem alterum per alterum. Dixit Rabbina: & annon quicunque videt R. Meir in auditorio, videt ut eradicantem montes montium, & commolentem alterum per alterum?

Quid petitis augmentum fidei & cognitionis, dum ea, quam vos habere jactatis, non utimini? ostendite mihi prius fidem vestram ex operibus. Quod si non facitis, frustra vos habere fidem dicitis, & frustra alia vobis committerentur.

7. *Thomas.* ἀρῆν ἀτλικοῖ· οὐκ ἀροτριᾶν. *Moeris.* ἄρῆν ἀτλικῶς· ἀροτριᾶν ἑλληνικῶς.

8. *Phrynichus* p. 12. πιέσμαι σὺν τῷ υ. λέγων οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖς· πίσμαι γὰρ ἐστι τὸ ἀρχαῖον, καὶ πίσμενος ἔνιοι τῶ

Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα — αὐτῷ; οὐ δοκῶ. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε· Ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἰε-

9. χάριν ἔχει] ἔχει χάριν D. χάριν ἔχετε 47. χάριν ἔχεις 56. 58.
ἐκείνῳ] — ADL Verſio *Copt.* Codices *Latini.*
αὐτῷ] — AGHKLM 1. 3. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 27. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 70. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 106. Evang 2. 3. 16. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Verſio *Armen. Syra* poſterior. Codices *Latini. Antiochus* 82. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1102.
οὐ δοκῶ] — L 1. 28. Verſio *Copt. Armen.* Codices *Latini Cyprian.* Tr. 79.
10.] — *Marcion*, teſte Epiphanio. πάντα] + ταῦτα A. 28.
πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν] ὅσα λέγω D. διαταχθέντα] διατεταγμένα 36. *Baſilius* reg. brev. 121.
ὅτι prius] — A 1. 42. 67. Verſio *Vulg. Syr. Baſilius.* δοῦλοι ἀχρεῖοι] ἀχρεῖοι δοῦλοι 44. 69.

τῇ υ. Δίων δὲ ὁ φιλόσοφος σὺν τῷ υ. λέγων ἁμαρτάνει. *Pſal.* XLIX. 13. *Levit.* XI. *Euſtath.* II. x. in principio p. 1348. ἔτι ἰσέον καὶ ὅτι ὁ μόνον πίω καὶ πίωμαι, ἀλλὰ καὶ πιοῦμαι. ἀριστοφάνης πικρότατον οἶνον τήμερον πιῇ. *Thomas.* πίομαι, καὶ πιόμενος καὶ πίθι· οὐ πιοῦμαι, καὶ πιόμενος, καὶ πίε. *Moeris.* πίομαι, πίθι, ἀττικῶς· πιοῦμαι, πίε, ἑλληνικῶς. *Etymol.* πίω ἐξ οὗ καὶ πιῶ, ὁ δεύτερος ἀόριστος ἔπιον — ἀριστοφάνης ἐν Ἥρωσι· πῶς πίομαι, eſt futur. 2. Indicat. Med. ut ſupra XIV. 15. *Ariſtoph.* Equit. 1286. ὅτε ποτ' ἐκ ταυτῆ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίε. 1398. κοὐκ τῶν βαλανείων αὖ τὸ λᾶστρον πίεται.

9. *Moeris.* χάριν σοι ἔχω, ἀντὶ οἶδά σοι. Πλάτων ἐν Προταγόρᾳ. *Thomas.* χάριν οἶδά σοι, καὶ χάριν ἔχω σοι; καὶ χάριν ὁμολογῶ. εὐχαριστῶ δὲ οὐδεὶς τῶν δοκίμων εἴρηκεν. *Xenoph.* Paed. IV. καὶ χάριν οἶμαί σοι πλείω ἔχειν. V. χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν μὲν ἔχω — ἀποδιδόναι δὲ ὅπως ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. *Iſocrat.* . . . χάριν ἂν τῷ θεῷ σχοίην. & de Pace. χάριν τοσαύτην ἔχετε, ὅσην οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς ποιεῖσιν.

Multi interpretes exiſtimant, ſermonem hic eſſe de omnibus omnino hominibus, ne optimis quidem exceptis: aliud autem ſuadent & uſus ſcripturae, & connexio cum iis quae praecedunt & quae ſequuntur, veterum denique interpretum auctoritas. Primo ſcriptura aperte duas facit ſervorum claſſes, utilium atque inutilium. *Matth.* XXV. 30. *Ro.* III. 12. 2. *Tim.* II. 21. *Philem.* 11. His dominus nec honorem nec gratiam habet, quin contra eos vituperat, & tandem graviſſime punit: illos vero laude & honore & gratia complectitur. 1. *Pet* II. 19. 20. *Apoc.* XIX. 9. ſupra XII. 37. inf. XXII. 30. *Jo.* XIII. 14. Sunt nimirum ſervi qui ſerviunt ſerviliter, hoc eſt, qui nil niſi juſſi faciunt: alii ſerviunt liberaliter, ut filii, qui non exſpectato mandato ex generoſa & nobili indole ſponte & injuſſi ea faciunt, quae utilia & domino placitura credunt. Illos Chriſtus hic perſtringit & vituperat, eo fine ut diſcipulos ad altiorem gradum perducat, ut nimirum fiducia in Deum toto animo ipſi ſerviant. Hinc in ſequentibus laudat fidem Samaritani, qui non juſſus ſed ſua ſponte reverſus eſt, ut Chriſto publice, alta voce, ageret gratias, quod factum omnem laudem amiſiſſet, ſi fuiſſet imperatum. *Seneca* de Benefic. III. 21. Servus materiam beneficii habet. Quamdiu praeſtatur, quod a ſervis exigi ſolet, miniſterium eſt: ubi plus, quam quod ſervo neceſſe eſt, beneficium. — Quicquid eſt, quod ſervilis officii formulam excedit, quod non imperio ſed ex voluntate praeſtatur, beneficium eſt. 22. An aequum tibi videtur, quibus, ſi minus debito faciant, iraſcimur, non haberi gratiam, ſi plus debito ſolitoque fecerint? 28. Poſt tot exempla num eſt dubium, quin beneficium aliquando a ſervo dominus accipiat? *Hermae* Simil. III. 5. 2. Audi ſimilitudinem, quam dicturus ſum tibi — Quidam cum haberet fundum ſervosque multos, in quadam parte fundi ſui poſuit vineam ſucceſſoribus: deinde peregre profectus elegit ſervum, quem habebat fideliſſimum, ac ſibi probatum, eique aſſignavit vineam, praecipiens ut vitibus jungeret palos; quod ſi feciſſet, & mandatum ſuum conſummaſſet, libertatem eidem ſe daturum promiſit. Nec praeterea quidquam aliud praecepit illi, quod in ea faceret: atque ita peregre profectus eſt. Poſtquam autem ſervus ille curam apprehendit, fecit quaecumque praeceperat dominus. Cumque depalaſſet vineam illam, & animadverteſſet eam herbis repletam, coepit ſecum ita cogitare: Peregi, quod mihi praeceperat dominus; fodiam nunc vineam hanc, & erit formoſior, cum fuerit foſſa: & extractis herbis majorem dabit fructum, & non ſuffocabitur ab herbis. Adgreſſus deinde fodit, & omnes herbas, quae in ea erant, extraxit, atque ita evaſit vinea ſpecioſiſſima ac laeta, non ſuffocata ab herbis. Poſt aliquantum vero temporis venit dominus ejus, & ingreſſus eſt vineam: quam cum depalatam vidiſſet decenter, ac circumfoſſam, & extractas herbas ab ea, & laetas eſſe vites, ex facto hoc ſervi ſui gaudium cepit. Adhibito itaque filio, quem carum & haeredem habebat, & amicis, quos in conſilio advocabat, indicat ea quae ſervo ſuo facienda mandaſſet, quae praeterea ille feciſſet. At illi protinus gratulati ſunt ſervo illi, quod tam plenum teſtimonium domini ſui aſſecutus fuiſſet. Ait deinde illis: ego quidem huic ſervo libertatem promiſi, ſi cuſtodiſſet mandatum meum, quod dederam; & cuſtodivit illud, & praeterea opus bonum adjecit in vineam, quod mihi quamplurimum placuit. Pro hoc igitur opere, quod fecit, volo eum filio meo facere cohaeredem; quoniam, cum ſenſiſſet, quid eſſet bonum, non omiſit, ſed fecit illud. Hoc conſilium domini & filius & amici ejus comprobarunt, ut fieret ſcilicet hic ſervus cohaeres filio. Poſt dies deinde non multos convocatis amicis paterfamilias miſit de coena ſua ſervo illi cibos complures. Quos cum accepiſſet ille, ſuſtulit ex eis, quod ſufficiebat ſibi, reliquum autem conſervis ſuis diſtribuit. Quibus acceptis illi laetati ſunt, & coeperunt illi optare, ut majorem gratiam apud dominum inveniret, ob ea quae fecerat ipſis. Haec omnia cum audiſſet dominus ejus, percepit iterum maximum gaudium, & convocatis rurſum amicis & filio, exponit factum ſervi ſui de cibis ſuis, quos ei miſerat. Illi itaque tanto magis aſſenſerunt patrifamilias, ipſum ſervum co-

12 Ἰερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου
13 αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν. Καὶ
14 αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες· Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς· Πο-

ἀχρεῖοι] — Verf. *Æthiop.* probante *J. Millio* prol. 1213. ἀχρειοί ἐσμεν] ἐσμὲν ἀχρεῖοι D.
ὅτι posterius] — ADL 1. 49. *Origenes* in Matth. XIX. 17. *Cyprianus* Tr. 79. *Basilius*, *Antiochus* 82. *Theophyl.* ὃ] ᾧ 9. ὀφειλόμενον] ὀφείλομεν Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Bogardi.*
11. αὐτὸν] — L. εἰς] εἰ 11. 46. 48. 50. 52. 54.
διήρχετο] ἦν διερχόμενος M. 29. 71. + τὴν Ἰεριχὼ ℭ 28.
διὰ μέσου] μέσον D. ἀνὰ μέσον 1. 61. in ora. 69. διὰ μέσου L. 28. διὰ τ 38. Versio *Syr.* 12. αὐτῷ] — 71.
ἀπήντησαν] ὑπήντησαν L. 1. 29. 54. 64. 69. 71. 74. ex emendatione. *Basilius* Eth. 55. *Damascenus* i. 2. 21.
ἀπήντησαν αὐτῷ] ὅτε ἦσαν D. αὐτῷ] — L. λεπροὶ ἄνδρες, οἱ] ἄνδρες λεπροὶ, ℭ D.
13. αὐτοὶ ἦραν φωνὴν λέγοντες] ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ D. λέγοντες] — 60.
ἐλέησον ἡμᾶς] βοήθησον ἡμῖν 47. 56. 58. 61. 14. ἰδὼν] + αὐτὲς D. 61. in ora. Versio *Syr.* Cod. *Lat.*
αὐτοῖς] + τεθεραπεύσθε D. a prima manu. & τιθεράπευσθε ex emendatione. Latine: curati estis.

cohaeredem filio debere fieri. *Origenes* in Rom. III. 12. Donec enim quis hoc facit tantum, quod debet, i. e. ea quae praecepta sunt, inutilis est servus: si autem addas aliquid praeceptis, tunc non jam inutilis servus eris, sed dicetur ad te: Euge serve bone & fidelis. Quid autem est, quod addatur praeceptis, & supra debitum fiat? Paulus apostolus dicit: De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do tanquam misericordiam consecutus a Deo. Hoc opus super praeceptum est: qui ergo completis praeceptis addiderit etiam hoc, ut virginitatem custodiat, non jam inutilis servus, sed servus bonus & fidelis vocabitur. Et iterum praeceptum est, ut, qui evangelium annunciant, de evangelio vivant: Paulus tamen dicit, quod nullo horum usus sum; & ideo non inutilis erat servus, sed fidelis & prudens. & in Psal. CXIX. 6. ἐκέρσια δὲ τὰ περὶ ὧν οὐ προστάγματι ποιεῖ, ἀλλὰ ποιῶμαι τῇ προαιρέσει οἷον παρθενίαν ἐὰν ἀσκήσω, ἣν οὐ προστάχθη οὐδὲ ἐκελεύθη, ἀλλ' ἑκουσίως τοῦτο ποιῆσαι κρεῖσσον αἱρῆμαι, τοῦτο ἔν εὐδόκησον κύριε. Καὶ ἐπὶ ἄλλων δὲ ὁμοίως τῶν κατὰ τὸν βίον ἡμῶν ταῦτα εὑρήσομεν, ὧν τινα μὲν ποιῶμεν ὡς προσταγμένοι δῆλοι, τινὰ δὲ πράσσομεν ἑκουσίως. *G. Nyssenus* in Placillam οὐ μέχρι τέτων ἐστιν ἐκείνης ὁ ἔπαινος, παρέρχεται γὰρ καὶ τὰ προσταγμένα τοῖς κατορθώμασιν. *Chrysostomus* T. VIII. p. 36. Paulum docet majorem esse angelis qui verbum Dei faciunt Psal. CII. 20. ἓ γὰρ δὴ τὸν λόγον αὐτοῦ ἐποίησε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ προστάγματα, καὶ ὑπὲρ τὰ προσάγματα, καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν 1. *Cor.* IX. 18. *Ambrosius* de Viduis. Hoc virgo non dicit; hoc non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quasi reposita exspectat praemia, sicut S. Apostolus ait: ecce nos reliquimus omnia &c. non enim quasi inutilis servus, quod debuit facere, fecisse se dicit, sed quasi utilis domino, qui commissa sibi talenta quaesitis multiplicavit usuris, mercedem fidei atque virtutis bene sibi conscius meritorumque securus exspectat. *Augustinus* de S. Virginitate 14. Quoniam devitatis remissisve peccatis adeunda est vita aeterna, in qua est quaedam egregia gloria, non omnibus in aeternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequendae parum est liberatum esse a peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori voveatur, quod non sit criminis non vovisse, sed vovisse ac reddidisse sit laudis. Consilium, inquit, do 1. *Cor.* VII. *Plautus* Sticho I. 2. 1. Qui manet, ut moneatur semper servos homo officium suum, non voluntate id facere meminit, servos is habitu haud probus est. *Xenoph.* Cyropaed. VIII. χρυσάντας ἔτοσι πρῶτον μὲν οὐ κλῆσιν ἀνέμειναν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν, τῶν ἡμετέρων ἕνεκα. ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. *Chrysostomus* in Rom. VIII. οἱ δὲ πνευματικοὶ ἐπιθυμίᾳ καὶ πόθῳ καὶ τοῦτο δηλοῦσι τῷ καὶ ὑπερβαίνειν τὰ ἐπιτάγματα. & in 1. *Cor.* IX. τὸ μὲν ἐστιν ἐπίταγμα, τὸ δὲ τῆς ἡμῶν προαιρέσεως κατόρθωμα· ἃ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν γίνεται, πολὺν ἔχει τὸν μισθὸν κατὰ τοῦτο. *Seneca* Controv. II. 13. Non est beneficium, sed officium, facere quod debeas. *Ter.* Adelph. IV. 3. 2. Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio, meum officium facio.

11. Non via recta & brevissima a septentrione versus meridiem per Samariticam regionem iter fecit, sed, cum ad confinia Samariae & Galilaeae venisset, ab itinere deflexit versus orientem, ita ut Samariam ad dextram, Galilaeam ad sinistram haberet; & Jordanem Scythopoli, ubi pons erat, videtur transiisse, & juxta ripam Jordanis in Peraea descendisse, donec e regione Jerichuntis iterum trajiceret. Hoc factum est, tum ut ne occasio praeberetur Samaritanis iterum in ipsum delinquendi, tum ut eo plures Judaeorum beneficii sui participes redderet. *Samuel R.* I. 1. Elkana cum adduceret Israëlitas Siluntem, non ivit eadem via anno sequente, qua iverat hoc anno, sed quotannis alia; ut audiret Israël, & adscenderet Siluntem. inf. XVIII. 35. Jo. X. 40.

12. *Negaim* XIII. 12. Ingreditur leprosus in synagogam: faciunt ei cancellos altos decem palmos, & latos IV. cubitos. Ingreditur primus, atque egreditur ultimus. *Pesachin* f. 67. 1. Leprosus qui transgreditur cancellos, vapulat plagis XL. *Vajikra R.* XVI. R. Jochanan & R. Simeon f. Lakisch disceptabant secum invicem. Prior dixit, non licere ad leprosum appropinquare IV. cubitos, si Eurus ab ipso flet: Posterior vero dixit, Euro ab ipso flante non licere ne quidem ad centesimum cubitum appropinquare — R. Meir non comedit ova ex platea, in qua leprosus erat. R. Ame & R. Ase nunquam iverunt in viciniam leprosi Risch Lakisch quum videret leprosum in vicinia, lapidibus illum petiit dicens: abi in locum tuum, ne alios polluas. — R. Eleazar f. Simonis quum videret leprosum, abdidit se, quia scriptum est Levit. XIV. 1. Haec erit lex leprosi. מצורע idem est ac מוציא שם רע qui famam malam conciliat.

14. Non opus erat, ut unus leprosus se multis sacerdotibus ostenderet *Matth.* VIII. 4. Sed Christus jubet, ut Judaei Hierosolyma peterent, Samaritanus vero montem Garizim. Licet enim non probaret cultum Samaritanorum *Jo* IV. 22. non potuit tamen, quin circa quaestionem non de cultu Dei, sed

Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτὸς τοῖς ἱερεῦσι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτὸς, ἐκαθα- 14
ρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων 15
τὸν Θεόν. Καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τὰς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐ- 16
τὸς ἦν Σαμαρείτης. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ 17
δὲ ἐννέα ποῦ; Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς 18
οὗτος. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ 19
τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔρχεται 20
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· Οὐδὲ ἐροῦσιν· Ἰδοὺ ὧδε, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γάρ, ἡ 21
βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε 22
ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν· 23
Ἰδοὺ ὧδε, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτου- 24
σα

τοῖς ἱερεῦσι] τῷ ἱερεῖ Versio *Copt. Æthiop.* τοῖς ἀρχιερεῦσι 36. 40. 53. 57. 63.
καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ D. καθαρισθῆναι] καθερίσθησαν AL 2.
15. ἰάθη] ἐκαθαρίσθη D 64. Versio *Vulg. Goth. Syr.* φωνῆς μεγάλης] μεγάλης φωνῆς D.
16. ἐπὶ πρόσωπον] — 44. a prima manu. 69. παρὰ] πρὸς D. εὐχαριστῶν αὐτῷ] — D.
καὶ αὐτὸς ἦν] ἦν δὲ D. 17. δὲ prius] — A. εἶπεν] + αὐτοῖς D.
ἐχὶ οἱ] ἔτοι D Codices *Latini.* δέκα] + οὗτοι A 27. 42.
ἐκαθαρίσθησαν] ἐκαθερίσθησαν A. 2. 94. δὲ posterius] — A Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat.* ἐννέα] ἐνέα 72.
18. ἐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι] ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς εὑρέθη ὑποστρέφων, ὃς δώσει. D. Versio *Vulg.*
19. πορεύου] + ὅτι D. 20. ἐπερωτηθεὶς] ἐρωτηθεὶς 47. ὑπὸ] ἀπὸ 106.
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ☪] — 40. 53. 63.
a θεοῦ ad θεοῦ] — 59. 21. ἰδοὺ ὧδε ἢ ἰδοὺ] ὧδε ἢ Versio *Copt.* ἰδοὺ ὧδε ἢ L. Evang. 14.
τοῦ θεοῦ posterius] — L. Editio *Erasmi* 1. *Ald. Complut. Colinaei.*
ἢ] — 12. 38. 44. 53. 57. 59. 63. 69. 86. γάρ] — 57.
ἐκεῖ] + μὴ πιστεύσητε D. 22. δὲ] δὴ D. + καὶ Editio *Complut. Plantin. Genev.*
ἐστιν] — 59. μαθητὰς] + αὐτοῦ A 29. 45. 71. 86. 91. 106. Evang. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt.*
ὅτε] ὅταν L Evang. 13. 17. *Marcion.* ap. Epiphan. ὅτε ἐπιθυμήσετε] τοῦ ἐπιθυμῆσαι ὑμᾶς D. 13. 69.
ἐπιθυμήσετε] ἐπιθυμήσητε Versio *Vulg.* ἡμερῶν] + τούτων D. ἰδεῖν] — D *Marcion* ap. Epiphan.
23. καὶ] + ἐὰν 12. 16. Versio *Syr.* prior, & posterior cum obelo. ὧδε] ἐκεῖ L. Versio *Copt.*
ἢ] — D K L 36. 38. 40. 42. 53. 59. 67. 69. 71. 91. Evang. 18. 19. Editio *Complut. Erasmi, Colinaei.*
Codices *Latini. Theophyl.* probante *J. Millio* prol. 1374. καὶ M. 106. ἰδοὺ posterius] — Ev. 17. Vers. *Copt. Arm.*
ἐκεῖ] ὧδε L. Versio *Copt.* + ὁ χριστὸς KM. 1. 12. 16. 29. 95. duo Stephani. Evang. 13. 17. Versio *Syra*
posterior cum asteriſco. + ὁ Ἰησοῦς 42.
ἀπέλθητε μηδὲ] — 1. 13. 69. Versio *Armen.* πιστεύσητε μηδὲ Versio *Syra* posterior in margine.
μηδὲ διώξητε] — Versio *Syr.* διώξητε] + μηδὲ πιστεύσητε 1.
24. ἡ ἀστραπὴ] — 11. ἡ posterius] — 1. 69. 106.
ἐκ τοῦ ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν] ὑπὸ τὸ ἀπ' οὐρανῶν 69. — Codices *Latini.*

fed ad medicinam & Politiam pertinentem ſingulos ad ſuos judices remitteret. *Kidduſchin* f. 75. 2. R. Akiba judicavit ſacerdotes Cuthaeorum —— eſſe legitimos.

17. *Plato* Timaeo p. 1040. A. εἷς, δύο, τρεῖς, ὁ δὲ δὴ τέταρτος ἡμῶν, ὦ φίλε τίμαιε, ποῦ;

18. εὑρέθησαν] *Cic.* Philipp. II. 9. Quod ergo, cum res agebatur, nemo in me dixit, id tot annis poſt tu inventus es, qui diceres. *Juſtinus* X. 1. 6. Oſtenti prorſus genus, ubi in tanto populo non ſolum ſociari, verum etiam fileri parricidium potuit, ut ex L. liberis nemo inventus ſit, quem aut paterna majeſtas, aut veneratio ſenis, aut indulgentia patris a tanta immanitate revocaret. XIV. 1. 10. Eumenes vocatis ad concionem militibus gratias agit, quod nemo inventus eſſet, qui ſpem cruenti praemii fidei ſacramenti anteponeret. *Seneca* de Conſolat. ad Helviam 13. Ducebatur Athenis ad ſupplicium Ariſtides, cui quisquis occurreret, dejiciebat oculos, & ingemiſcebat —— Inventus eſt tamen, qui in faciem ejus exſpueret. *Joſ.* VII. 19. 1. *Reg.* VI. 5. inf. XXIII. 2. *Act.* XXIV. 5. *Ro.* VII. 10. *Phil.* II. 8. *Apoc.* XIX. 7.

Vid. ad *Matth.* X. 5. *Hier. Schekalim* f. 46. 4. Rabbi dixit: *Samaritanus* eſt ſicut Ethnicus. R. Simeon Gamalielis f. dixit: Cuthaeus eſt ſicut Iſraëlita ad omnia. R. Lazar, traditio eſt de Ethnicis, non de Cuthaeis. —— At traditio contradicit R. Lazaro. *Demai* III. 4. Si quis molitori Cuthaeo vel molitori plebejo triticum mittat, in ſtatu ſuo manet reſpectu decimarum & frugum anni ſeptimi: ſin autem mittat molitori alienigenae נכרי, res dubia fit. Si quis fruges deponat penes Cuthaeum vel plebejum, in ſtatu ſuo manent reſpectu decimarum & frugum anni ſeptimi: penes alienigenam, habentur ut ejus fruges. R. Simeon vult, rem dubiam fieri. *Schol. Bartenorae & Maimonidis:* hoc intelligitur de prioribus temporibus, at ab eo tempore, quo in monte Garizim inventum eſt caput columbae adorari a Cuthaeis, habiti ſunt gentiles. Ad mentem ergo Judaeorum ſeveriorum hic loquitur Chriſtus: aliter commate ſequenti. *Zach.* IX. 6. *Ez.* XLIV. 7. *Eſ.* LVI. 3.

20. Per *regnum Dei* hic ſenſu Judaico intelligitur apparitio & manifeſtatio regis Meſſiae, quam illi cum magna pompa & inſignibus victoriis exſpectabant.

21. Supra I. 1. VII. 16. *Jo.* I. 14. 26. XI. 54.

22. *Matth.* IX. 15. inf. XXI. 6. *Il. δ.* 164. ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν. *Dionyſius* Hal. VI. 71. εἰ δὲ παρήσετε τὸν καιρὸν τοῦτον, εὔξεσθε ἂν πολλάκις ὅμοιον εὑρεῖν ἕτερον. VII. 24. εἰ δὲ ἀφήσετε καὶ τοῦτον ἐκ τῶν χειρῶν τὸν καιρὸν, πολλάκις εὔξεσθε τοιοῦτον τυχεῖν ἕτερον. *Jamblichus* V. Pythag. 35. Τυρρανίδος ὁρίσεσθαι παρακαλοῦντα κρεῖττον εἶναι φάσκειν μίαν ἡμέραν ταῦρον, ἢ πάντα τὸν αἰῶνα βοῦν. *Ariſtides* de Pace. II. ἦν μὲν ἐκ πολλοῦ πάν-

τες

σα ἐκ τ ὑπ' ὐρανὸν, εἰς τ ὑπ' ὐρανὸν λάμπει· ὕτως ἔσαι ⳋ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπυ ἐν τῇ
25 ἡμέρᾳ αὐτ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, ⳋ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τ γενεᾶς
26 ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις —— τ Νῶε, ὕτως ἔσαι ⳋ ἐν ταῖς ἡμέ-
27 ραις τ υἱ τ ἀνθρώπυ. Ἤθιον, ἔπινον, ἐγάμυν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας
28 εἰσῆλθε Νῶε εἰς τ κιβωτόν· ⳋ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, ⳋ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὁμοίως
ⳋ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λὼτ· ἤθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλυν, ἐφύτευον, ὡκο-
29 δόμυν· Ἧι δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ ⳋ θεῖον ἀπ' ὐρανῦ, ⳋ
30 ἀπώλεσεν ἅπαντας. Κατὰ ταῦτα ἔσαι ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπυ ἀποκαλύπτε).
31 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσαι ὂπ τ δώματ, ⳋ τὰ σκεύη αὐτ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ
καταβάτω ἆραι αὐτά· ⳋ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ὂπισρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
32 Μνημονεύετε τ γυναικὸς Λώτ. Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τ ψυχὴν αὐτ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·
ⳋ

ὕπ' prius] ὑπὸ τ DK. posterius A. 73. εἰς τὴν ὑπ' ὐρανὸν] — D. 3. 52. 71. λάμπει] ἀσράπλει D. —45.
ⳋ] — AEGHKLM. 1. 9. 10. 15. Colb. duo. 48. 51. 53. 57. 59. 64. 67. 69. 80. 83. 91. 95. 106. Ev. 18. 19. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Plant. Colinaei*, *Bogardi*, *Genev.* Verſio *Vulg. Syr.* utraque, probante *J. Millio* prol. 1199.
αὐτὸν πολλὰ παθεῖν] πολλὰ παθεῖν αὐτὸν A. πολλὰ] — 69. ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτ] — D. 25. δὲ] μὲν 63.
26. ⳋ prius] — 42. posterius — 11. 69. Editio *Ald.* Verſio *Syr.*
τ prius] — AD 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 106. Edit. *Complut. Plantin. Bengelii Damaſcenus* l. α. 15. *Theophyl.* ταῖς ἡμέραις posterius] τῇ ἡμέρᾳ 45. 49. 69. τῇ παρεσίᾳ Verſio *Syra* posterior in margine.
27. ἔπινον] ἔπιον 61. ἐγάμυν] + ⳋ 91. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*. Verſio *Goth. Vulg. Theophylactus.*
ἐξεγαμίζοντο] ἐγαμίζοντο DL 2. 12. 36. 44. 46. 50. 52. 59. 69. a prima manu 106. Editio *Eraſmi* 1.
ἦλθεν ὁ] ἐγένετο D. ὁ] — 69. κατακλυσμὸς] + τ ὕδατ 57.
ἀπώλεσεν] ἦρεν 29. 71. ἅπαντας] πάντας D. & comm. 29.
28. ⳋ ὡς] καθὼς L 69. Verſio *Vulg.* ⳋ 53. Evang. 17. ἦσθιον] + ⳋ 45. 49. Verſio *Goth. Vulg. Syr.*
ἠγόραζον] + ⳋ 45. 49. Verſio *Goth. Vulg. Syr.* ἐφύτευον] + ⳋ 45. 49. Verſio *Goth. Vulg. Syr.*
29. δὲ] — D. *Irenaeus.* πῦρ ⳋ θεῖον] θεῖον ⳋ πῦρ AD 15. Colb. 69. 106. Verſio *Goth. Syra* posterior. ἀπ'] ἐξ 9. 69.
ἅπαντας] πάντας D. ἅπαντα Editio *Ald.* ſecuta errorem typographi editionis *Eraſmi* 1. quae habet: ἅπαλα. σ ⳋ.
30. ταῦτα] τὰ αὐτὰ DK. 72. Evang. 18. 19. probante *J. Cauſabono.*
ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπυ ἀποκαλύπτεται] ᾗ τῇ ἡμέρᾳ τ υἱ τ ἀνθρώπυ, ᾗ ἀποκαλυφθῇ D. ἡ παρεσία τ υἱ τ ἀνθρώπυ 28.
31. ἐν ἐκείνῃ] ἐκείνῃ D. at Verſ. Latina: in illo.
ἡμέρᾳ] ὥρᾳ Verſio *Vulg.* ὃς] ὁ L. ἔσαι] — 12.
ἐπὶ] ἀπὸ 69. καταβάτω] καταβαινέτω M. 71. ὁ ⳋ τῷ] ἐν 69.
ὁμοίως] — 72. Verſio *Syr.* comma poſtponunt 34. 74. comma praepoſitum — 90. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii.*
ὂπισρεψάτω] ἐπισραφήτω D. ὀπίσω] + ᾆραι τὰ ἱμάτια αὐτ 76. 32. μνημονεύετε] + δὲ Edit. *Eraſmi.* 3. 4. 5.
33. ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτ σῶσαι] ὃν θέλῃ ζωογονῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτ D. Verſio *Syr.*
ζητήσῃ] ζητῇ Evang. 13. 17. σῶσαι] ζωοποιήσασθαι L.

τες ἡμέραν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦμεν, ἥδε ἐστὶν. *Cic.* Tuſcul. V. 19. Reſponderet alius fortaſſe, ſe non modo quatuor conſulatus uni anteponere, ſed unum diem Cinnae multorum & clarorum virorum totis aetatibus. *Statius* Silv. II. 7. Unum quaeſo diem Deos ſilentum exores, ſolet hoc patere limen ad nuptas redeuntibus maritis. *Propertius* IV. 7. 26. Unum impetraſſem te revocante diem.

24. ὑπ' ὐρανὸν] *Libanius* O. XI. 370. D. τῶν γὰρ ἔργων αὐτοῖς ἐν τῷ καλλίσῳ τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἑσηκότων. *Euſtath.* Il. δ. p. 337. 39, τὸ δὲ ὑπὸ ἡλίῳ, ὑφ' ἥλιον ὡς ἐπὶ πολὺ γράφουσιν οἱ μισθ' Ὅμηρον, ὅτω καὶ τὸ ὑπ' ὐρανῷ, ὑπ' ὐρανὸν. ἀτλικὴ δὲ ἡ ῥηθεῖσα Ὁμηρικὴ φράσις, ὁμοία τῷ ὑπὸ διδασκάλῳ εἶναι, καὶ ὑφ' ἡγεμόνι τάτλεσθαι. *Lucretius* V. 1015. coeli ſub tegmine I. 987. II. 661. *Plato* Ep. 7. cit. Athenaeo XII. p. 527. D. ἐκ δὲ τότων τῶν ἐθῶν ὅτ' ἂν φρόιμος ἰδιώς πολιτευέσθαι τῶν ὑπὸ τὸν ὐρανὸν ἀνθρώπων ἐκ νέυ ἐπιτηδεύων δύναιτο. *Exod.* XVII. 14. *Deut.* XXV. 19. XXIX. 20. *Prov.* VIII. 28. *Eccl.* II. 3. *Job.* II. 2. IX. 6. XVIII. 4. XXXIV. 13. XXXVII. 3. XXXVIII. 18. XLII. 14. *Act.* II. 5. IV. 12. *Thren.* III. 66. *Jerem.* XXV. 33. *Baruch.* V. 3. 2. *Macc.* II. 18. *Eſth.* XIII. 10. *Col.* I. 23.

ἀσραπὴ] *Dionyſ. Hal.* A. II. 5. μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἀσραπὴ διῆλθεν ἐκ τῶν ἀριςερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά.

27. ἐξεγαμίζοντο] *Varinus.* γαμῆσαι διὰ τ η. εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἤτοι γυναῖκα λαβεῖν· γαμέσαι δὲ διὰ τ ε. τὸ γυναῖκα θῦναι ὡς δηλοῖ τὸ Πηλεὺς δὴ μοι ἔπυτα γυναῖκα γαμίσσεται. *Il.* ι. 394. τῦτο δὲ ἐκγαμίζειν οἱ ὕστερον λίγυσι, ὡς ἄν τις εἴποι ἐμπροικίζειν.

28. Solent Judaei jungere exemplum Noë & Loti *Bereſchith* R. XXVII. 3. 2 *Pet.* II. 5. 6. *R. David* in Pſal. XCIV. 10. Caſtigat gentes. Nonne audiviſtis, Deum adduxiſſe diluvium in mundum, & ignem in Sodoma, quomodo ergo cogitatis, eum opera veſtra ignorare? *Aben Eſra.* tempore diluvii & Sodomorum: nonne puniet vos etiam, licet multi ſitis? 2. *Macc.* II. 4. 5.

32. *Deut.* XXIV. 9.

Lycophron 826. Καὶ πάμπελον γραῦν μαρμαρωμένην δέμας. *J. Tzetzes.* Καὶ τὴν πάγυραν γραῦν τὴν ἀπολιθωθεῖσαν, φέρεται γὰρ ἱςορία —— ὅτι ἀφροδίτη —— ὑπεχώρησε περὶ κύπρον —— οἱ δὲ θεοὶ ἐρευνῶντες αὐτὴν, ἐκεῖσε εὗρον αὐτὴν, γραῦς ὑποδειξάσης τὸν τόπον, ἔνθα ἦν κεκρυμμένη, ἐρασθεῖσης παρὰ τῶν θεῶν, εἰ οἶδε, πῶς ἔσαι ἀφροδίτη, ἢν ἀφροδίτην ὁρκισθεῖσα ἐμαρμάρωσε, καὶ μέχρι τ νῦν ἵσαται ἡ πάλη αὐτῆς ἐκεῖσε. *Callimachus* H. in Apollin. 24. Πέτρος, Ὅσις ἐνὶ φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐςήρικται Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς. *Propertius* III. 8. 8. Et Niobae lacrymas ſupprimat ipſe lapis. *Philo* de Profug. T. I. p. 564, 11. Οὕτω φησὶ τὴν γυναῖκα Λὼτ ςραφεῖσαν εἰς τοὐπίσω γενέσθαι πάλην, οὐ μυθοπλασῶν, ἀλλὰ πράγματος ἰδιότητα μηνύων· ὃς γὰρ ἂν ὀλιγωρήσας τ διδάσκοντος ὑπὸ ῥαθυμίας ἐμφύτε τε ὁμῦ καὶ συνήθυς, τὰ μὲν πρόσω καταλίπῃ, δ' ὧν ὁρᾶν καὶ ἀκύειν, καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμισιν ἐςι χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν φύσεως πραγμάτων ἐπίκρισιν, ἐκτραχηλίσας δ' αὐτὸν εἰς τὐπίσω περιαγάγῃ, τὸ τυφλὸν τῶν

ϗ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ 33
κλίνης μιᾶς· ὁ εἷς παραληφθήσεται, ϗ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ 34
αὐτό· ἡ μία παραληφθήσεται, ϗ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. — Δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· 35
— ὁ εἷς παραληφθήσεται, ϗ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· 36
Πῦ, Κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. 37

Ἔλεγε δὲ ϗ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, ϗ μὴ ἐκκα- 1
κεῖν.

ϗ ὃς ἐὰν] ὃς δ' ἂν L 47. 56. 58. 61. 69. ἐὰν posterius] ἂν D 2.
ἀπολέσῃ] ἀπολέσει A. Evang. 19. αὐτὴν secundo loco] D. 1. τὴν ψυχὴν αὐτῆ 28. 69. + ἕνεκεν ἐμοῦ Verſ. *Goth.*
ζωογονήσει] σώσει 1. 69. ζωοποιήσει 36. 38. 40. 50. 63. 87.
34. λέγω] + δὲ 51. 61. ex emendatione 71. 73. 90. ὑμῖν] + ἐν 2. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ταύτῃ] αὕτη 1. ἔσονται δύο] δύο ἔσονται A. 69. Verſio *Syr. Goth. Baſilius* Eth. 16.
δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς] ἐπὶ κλίνης μιᾶς δύο D 80.
ὁ prius] — ADEGHM 3. 9. 10. 11. 12. 44. 72. 74. 80. 83. 86. 87. 89. Colb. tres. bis & 106. Editio
Complut. Bengelii, *Baſilius*, *Theophylactus*. παραληφθήσεται] παραλαμβάνεται DK 15. 42. 68. παρακληθήσεται 13.
ἀφεθήσεται] ἀφίεται DK. 35. δύο ἔσονται] ἔσονται δύο D.
ἀλήθουσαι] — 72. ἐπὶ τὸ αὐτὸ] ἐπιτοαὐτὸ Edit. *Plantin. Wechelii.*
ἡ prius] — AL. Colb. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 17.
Editio *Complut. Plantin. Stephani*, *Geneu. Wechelii*, *Bengelii*. *Theophylactus*. posterius, ſi recte *a Millio* obſervatum
eſt — KM 9. 10. 11. 12. 106. *Theophylact.* παραληφθήσεται] παραλαμβάνεται 12.
ϗ ἡ] ἡ δὲ L 69. ἀφεθήσεται] ἀφίεται Colb.
36.] — AEGHKL 1. 2. 27. 28. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 49. 50. 63. 67. 71. 72. 74.
ex emendatione. 80. 83. 86. 87. 88. 89. 90. Evang. 14. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bogardi*, Verſio
Copta, *Lutheri*, *Æthiop.* Codices *Latini*. *Baſilius* Eth. 16. Autor *Operis Imperf. Theophylactus* ed. *Euthymius* in
Matthaeum. *Maximus* Taurinenſis, Schol. Cod. 37. ubi comm. 34. intelligit corpus, comm. 35. animam. pro-
bantibus *H. Grotio*, *J. Millio*. & *J. A. Bengelio*. *Matthaei* eſt: quid enim nocte, de qua Lucas loquitur comm.
34. in agro facerent? ἔσονται] — D. 16. 106.
ὁ prius] — D. 16. bis 106. 37. λέγουσιν] εἶπεν 71. αὐτῷ] — D. αὐτοῖς] — 1.

ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων μᾶλλον ἢ τῶν τῆ σώματος μερῶν ἐζηλωκὼς, ἀψύχῳ καὶ κωφῇ λίθῳ τρόπον τινὰ λιτεύεται.

33. ζωογονήσει] *Act.* VII. 19. *Ariſtot.* περὶ θαυμ. ἀκουσμ. ἰχθῦς —— ζωογονήσας τῆς γῆς. *Diodorus S.* V. 56. τὸν ἥλιον ἀναξηράναντα τὴν πολλὴν ὑγρότητα, ζωογονῆσαι τὴν γῆν. I. 7. μηκέτι δύνασθαι μηδὲν τῶν μειζόνων ζωογονεῖν. 10. ῥᾳδίως ἐκτρέφειν τὰ ζωογονηθέντα. —— Τῆς δ' ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῖς ζωογονίας 7. ζωογονημένων δὲ τῶν ὑγρῶν διὰ τῆς θερμασίας. 10. ἐν μόνῃ ταύτῃ θεωρεῖσθαι τινὰ τῶν ἐμψύχων παραδόξως ζωογονούμενα. —— ἰσχυρότατον γίνεσθαι τὸν ἀέρα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν πάντων ζωογονίαν. . . . ἐκ τῆς γῆς συνίστασθαι ζωογονεῖσθαι παντοίας φύσεις ἐμψύχων. *Etymol.* in κρόνος —— τῆς τε οὐρανῆς καὶ γῆς μίξεως γενομένης ἐζωογονεῖτο πολλὰ· εἶτα τὰ κρόνῳ ἤτοι τῷ χρόνῳ ἕκαστα διακρίναντος, καὶ τῶν γενηθέντων ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα μίξεως ζωογονέντων. *Auguſtin.* ſuper Levit. 38. Quae Graeci habent ζωογονοῦντα, noſtri quidem vivificantia interpretari maluerunt, quia utique hoc verbum noſter uſus recipit, quam facere novum inſolitum, ſi dici poſſet, vivigignentia. Non enim quae vivificant i. e. vivere faciunt, ſed quae vivos foetus gignunt i. e. non ova, ſed pullos, dicuntur ζωογονοῦντα. Verum apud LXX. Interpretes ſignificat in vita ſervare *Exod.* I. 17. 18. 22. *Jud.* VIII. 19. 1. *Reg.* II. 6. XXVII. 9. 11. 3. *Reg.* XX. 31. IV. *Reg.* VII. 4.

1. ἐκκακεῖν] *Polyb.* IV. 19. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὸ μὲν πέμπειν τὰς βοηθείας κατὰ τὴν διάταξιν ἐνεκάκησαν. ſegnes fuerunt. *Gloſſar.* ἐκκακῶ, deficio. *Heſychius* ἠδημόνησεν, ἐξεκάκησεν. *Suidas.* ἐξεκάκησα, ἀπηγόρευσα. *Gal.* VI. 9. *Act.* X. 2. *Ro.* XII. 12. *Col.* IV. 2.

2. *Od.* X. 39. Οὔτε θεοὺς δείσαντες, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, ὅτε τιν' ἀνθρώπων νέμεσιν κατόπισθεν ἔθεσθε. *Æneid.* I. 542. Si genus humanum & mortalia temnitis arma, At ſperate Deos memores fandi atque nefandi. *Euripid.* Cyclope 601. ὑπ' ἀνδρὸς, ᾧ θεῶν ὀδὲν ἢ βροτῶν μέλει. *Dionyſ. Hal.* X. 11. ταῦτά ἐστιν ἃ βεβάλευνται ὑπὸ σκότους, καὶ ἃ μέλλουσιν δρᾶν, ὦ βελὴ, δίκαι καὶ ἀνόσια ἔργα, ὅτε θείων φοβηθέντες χολον, ὅτ' ἀνθρωπίνην ἐκτραπέντες νέμεσιν. *Lyſias* c. Diogiton. ap. Dionyſ. Hal. 25. Καὶ εἰ μηδένα ἀνθρώπων ᾐσχύνθη, τοὺς θεοὺς ἐχρῆν σε, φησὶ, δεδιέναι —— καὶ ἐπὶ τοιούτοις ἔργοις ἔτε τοὺς θεοὺς φοβῇ, ἔτε ἐμοὶ τὴν σὴν θυγατέρα αἰσχύνῃ. *Plato* de Legg. XI. πᾶς γὰρ τῶν κατ' ἀγορὰν ὁ κιβδηλεύων τι ψεύδεταί καὶ ἀπατᾷ, καὶ τοὺς θεοὺς παρακαλῶν, ἐπομνύσιν, ἐν τοῖς τῶν ἀγορανόμων νόμοις τε καὶ φυλακτηρίοις, ἔτε ἀνθρώπους αἰδούμενος, ἔτε θεοὺς σεβόμενος. Euthyphro. p. 11. D. ἀλλὰ καὶ τοὺς θεοὺς ἂν ἴδοιμι —— καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἰσχύοντας. *Lesbonactis* Protrept. ἀλλὰ γὰρ ἔτε θεοὺς ἔτε ἀνθρώπους αἰδοῦνται, οὐ γὰρ ἂν τάδε ἐποίουν. *Libanius* Progymn. p. 186. D. δοκεῖ γὰρ ὁ παιδαγωγὸς καὶ τοὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, καὶ ἀνθρώπους αἰσχύνεσθαι. idem οὐ θεοὺς δείσαντες, ἔτ' ἀνθρώπους αἰσχυνθέντες. *Theognis.* 747. ἄδικος, καὶ ἀτάσθαλος, ἔτε τι ἀνδρῶν, ἔτε τι ἀθανάτων μῆνιν ἀλυσκάνων. Maecenas ap. *Dionem.* Θεοῦς καταφρονήσας οὐδ' ἄλλε ἔν τινος προτιμήσειν. de Vitellio. ἔτε τῶν ἀνθρώπων ἔτε τῶν θεῶν ἐφρόντιζεν. *Philoſtratus* de Centauro. Οὔτε θεῶν τρομεῖν ὅπιν, ἔτ' ἀνθρώπων. *Juſtinus* III. 7. 2. Rupto foedere cum contemtu deorum hominumque. *Macrobius* de Mezentio. Sine reſpectu Deorum in homines impius. *Salluſt.* Hiſt. I. Orat. Philippi. 15. Hoſtis omnium bonorum, ut te neque hominum neque deorum pudet. Catilin. LII. 33. Si dis aut hominibus unquam ullis pepercit. Jugurth 24. 2. quem tanta libido exſtinguendi mei invaſit, ut neque vos neque deos immortales in animo habeat. *Cic.* in Verr. IV. 32. Ita ſe in ea provincia —— geſſit, ut non ſolum hominibus, verum diis immortalibus bellum indictum putaretur. pro Cluent. 6. O audaciam ſingularem! non timuiſſe, ſi minus vim deorum, hominumque famam, at . . *Livius* XXXIX. 11. Illius excetrae delinimentis imbutam, nec parentis, nec vitrici, nec deorum verecundiam habere. *Philo* de Legg. Spec. T. 2. p. 333, 51. D. ἅτε μήτε τῶν ἀνθρωπίνων μήτε τῶν θείων αἰδῶς τις ἕρχεται. *Joſ.* A. I. 3. 1. μεταβάλλονται πρὸς τὸ χεῖρον —— μήτε τὰς νενομισμένας τιμὰς ἔτι τῷ θεῷ παρέχοντες, μήτε τὸ πρὸς ἀν-

2 κεῖν. Λέγων· Κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει τ̃ Θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρε-
3 πόμενος· Χήρα δέ — τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ· καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα· Ἐκ-
4 δίκησόν με ἀπὸ τ̃ ἀντιδίκου μου. Καὶ οὐκ ἤθελησεν ὀπὶ χρόνον· μ̃ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν
5 ἑαυτῷ· Εἰ καὶ τ̃ Θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι· Διά γε τὸ παρέχειν
μοι κόπον τ̃ χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν· ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με.
Εἶπε

σῶμα] πτῶμα EGH 2. 16. Codex Stephani 50. 59. in ora. 60. 61. 64. 69. 71. Colb. Verſio *Syr.* poſt. in marg. *Theoph.*
συναχθήσονται] ἐπισυναχθήσονται Evang. 19. + καὶ L. 2. 12. 35. 40. 48. 56. 58. 61. 62. 66. 68. 69. 73. 83. 86. 95. Evang. 13. 14. 17. Editio *Complut. Eraſmi. Plantin. Colinaei, Geneu. Bogardi.* Verſio *Vulg. Copt. Baſilius. Theophylactus.* συναχθησονται οἱ ἀιτοί] οἱ ἀιτοί συναχθήσονται 69. οἱ ἀιτοί] — 36.
1. δὲ] — 29. 71. καὶ prius] — L 29. 69. 71.
προσεύχεσθαι] + αὐτὲς AKM 9. 12. 42. 44. 45. 49. 53. 57. 60. 63. 69. 74. ex emendatione 82. 87. 90. 91. 95. *Origenes* in Matth. XIX. 11. ἐκκακεῖν] ἐγκακεῖν A 61. in ora. ἐνκακεῖν D. 69.
2. λέγων] — D 1. 61. Verſio *Syr. Origenes* de Orat. 32. *Baſilius* Eth. 46.
3. τις] — ADELM 2. 9. 10. 11. 14. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 53. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 72. 80. 83. 86. 87. 90. Ev. 2. 11. 13. 14. 16. 17. 20. 24. Editio *Complut. Stephani, Plantin. Bengelii. Geneu.* Verſio *Goth. Syra* poſterior, *Baſilius, Chryſoſtomus* T. VI. 76. *Damaſcenus i. e.* 29. π. 36. *Theophylactus.*
4. ἠθέλησεν] ἤθελεν ADL 1. 10. 35. 53. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 83. Colb. Evang. 20. Verſio *Vulg. Hippol.* de Antichriſto 56. *Damaſcenus* i. 29. II. 36. *Chryſoſtomus* l. c.
χρόνον] + τινα D. + πολὺν Verſio *Syra* utraque. δὲ] — L.
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ] ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν ℭ λέγει D. εἰ ℭ] εἰ D Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
καὶ ἄνθρωπον οὐκ] οὐδὲ ἄνθρωπον L. Codices *Latini.* 5. γε] δὲ D. τὸ] + μὴ Evang. 18. 19.
κόπον] κόπους 67. 69. 95. τὴν χήραν ταύτην] τῇ χήρᾳ ταύτῃ 60. + ἀπελθὼν D.
ὑπωπιάζῃ] ὑποπιάζῃ E 2. 3. 16. 34. 36. 37. 38. 39. 45. 51. 53. 66. 72. 73. 74. 87. 88. Evang. 2. 4. 5. 11. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Editio *Complut. Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi. Baſilius. Nazianz. apol.* ὑποπιάζῃ 46. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 65. 76. 89. 90. Evang. 16. *Theophylactus. Clemens* Alex. Strom. III.

ἀνθρώπους δικαίως ποιέμενοι λόγον. X. 5. 5. ἄδικος καὶ κακοῦργος καὶ μήτε πρὸς θεὸν ὅσιος, μήτε πρὸς ἀνθρώπους ἐπιεικής. *Antoninus* Liberal. F. 71. ἔτοι ἐτίμων ἔτε θεὸν ἔτε ἄνθρωπον. *Herodotus* II. 133. τῶν θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τὲς ἀνθρώπους φθείροντες. *Livius* III. 57. Deorum hominumque contemtor.

3. ἐκδίκησον] *Gabrias.* ὅπα γὰρ ἐκδίκησις, ἐβλάβην μόνος. *Act.* VII. 24. *Terent.* Heaut. V. 1. 80. Non, ita me dii ament, auderet facere haec *viduae* mulieri, Quae in me fecit.

4. ἐπὶ χρόνον] *Il.* β. 299. τλῆτε φίλοι, καὶ μείνατ' ἐπὶ χρόνον. *Od.* ξ. 192. εἰ μὲν γὰρ νῦν νῶϊ ἐπὶ χρόνον ἡ μὲν ἐδωδὴ. *Æſchylus* ἐπὶ πολὺν ἤδη χρόνον.

5. *Plut.* Apophth. p. 179. C. Πρεσβύτιδος δὲ πένιχρᾶς ἀξιώσης ἐπ' αὐτῇ κριθῆναι, καὶ πολλάκις ἐνοχλήσης, ἔφη μὴ σχολάζειν. Ἡ δὲ πρεσβύτις ἐγκραγεῖσα, καὶ μὴ βασίλευε, εἶπεν. Ὁ δὲ θαυμάσας τὸ ῥηθὲν οὐ μόνον ἐκείνης ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐυθὺς δίκασεν.

εἰς τέλος] *Dionyſ. Hal.* VII. 16. παραχωρήσατε αὐτοῖς τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ παρόντι, οὐ γὰρ εἰς τέλος παραχωρήσετε. VIII. 19. οὐ μὴν εἰς τέλος γε ἀντεῖχον. X. 54. ἡ δὲ νόσος εἰς τέλος ἐλώφησε. *Appian.* Mithridat. p. 136. ἡμῶν ἀμυναμένων ἤδη καρτερῶς, καὶ ἀμυνεμένων εἰς τέλος. B. C. IV. p. 1012. οἱ δ' ἐν μὲν ἀρχῇ πολλοὶ συνέκρυψαν, οὐκ ἐς τέλος ἐλπίζοντες ἀφίξεσθαι τὴν ἄπειλήν. p. 1040. οὐ μὴν ἔλαθόν γε τὲς πολεμίους εἰς τέλος. V. 1177. ἐς τέλος τῶν ἐμφυλίων ἀνηρημένων. *Artemidor.* II. 42. πάντων τῶν δεινῶν εἰς τέλος ἀζημίως ἀπαλλάξησιν. *Pſal.* CIII. 9. 2. *Macc.* VIII. 29. *Judith.* VII. 30. סלה *Aquila* vertit ἀεὶ. *Symmachus* εἰς τὸν αἰῶνα. *Theodotion* εἰς τέλος.

ὑπωπιάζῃ] *Gloſſar.* ſuggillatus, ὑπωπιασθεὶς. *Etymol.* ὑπώπια τὰ ὑπὸ τὲς ὀφθαλμὲς πελιώματα. *Gloſſar.* luridus, ὑπώπιος. *Pollux* II. 52. ὑπώπια τὰ ὑπὸ τοὺς ὤπας τῶν πληγῶν ἴχνη. *Herodianus* Gramm. p. 207. ὤπας τὲς ὀφθαλμὲς ὁ λέγομεν, ὑπώπια δὲ. *Ariſtot.* Rhet. III. 11. εἰς ὑπωπιασμένον, οὐθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον, ἐρυθρὸν γὰρ δὴ τὸ ὑπώπιον, ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. *Ariſtophanes* Pace 540. γελῶσιν ὅσμεναι καὶ ταῦτα δαιμονίως ὑπωπιασμένοι. *Schol.* σφοδρῶς πληγεῖσαι παρὰ τὰ ὑπώπια, ἃ ἐστὶν ἐκκαύματα ὄψεων, καὶ κρέσματα, ἅπερ κορδολὰς φησὶν. 541. καὶ κυάθοις. *Schol.* τοῖς γὰρ χαλκοῖς ὀξυβάφοις τὸ ὑπώπια ἀνατρίβοντες ἀφανῆ ποιῶσι. τοιστοι γὰρ τὲς ἐκ τῶν πληγῶν ἐφεράπευον μώλωπας. Veſpis 1377. εἶτα τῇ πυγμῇ θένων ὁ πρεσβύτερος κατέβαλε τὸν νεώτερον. πρὸς ταῦτα τηρᾶ, μὴ λάβῃς ὑπώπια. *Schol.* τὰ εἰς ὄψιν πλήγματα. *Diogenes L.* Menedemo. II. 136. ἐν δὲ ταῖς ζητήσεσι ἔτω μάχιμος ἦν, ὡσθ' ὑπώπια φέρων ἀπῄει. Cratet. VI. 89. Νικόδρομον ἐξερεθίστας τὸν κιθαρῳδὸν ὑπωπιάσθη, προσθεὶς ἓν ψιτλάκιον τῷ μετώπῳ, ἐπέγραψε Νικόδρομος ἐποίει. *Plut.* de facie in luna. p. 931. E. ἔλεγεν ὑπωπιάζειν αὐτὲς τὴν σελήνην, σπίλων καὶ μελασμῶν ἀναπιμπλάντας. *Athenaeus* II. p. 44. D. ἀντιφάνης δὲ, οἶνῳ τὸν οἶνον ἐξελαύνειν —— ὑπωπίοις δὲ πύκτην. III. p. 97. F. ἄλλοτε τε —— προσέπταισε λίθῳ, καὶ τὴν κνήμην ἔλυσε. Θεραπευθεὶς ἦν προῆει, καὶ πρὸς τοὺς πυνθανομένους, τί τᾶτο, ὑλπιανὲ; ὑπώπιον, ἔλεγε. κἀγὼ, ξυνῆν γὰρ αὐτῷ, τότε τὸν γέλωτα φέρειν οὐ δυνάμενος, παρά τινι τῶν φίλων ἰατρῷ ὑπαλειψάμενος τὰ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς παχεῖ φαρμάκῳ, πρὸς τοὺς πυνθανομένους, τί δὲ σὺ; πρόσκομμα ἔφασκον. *Euſtath.* in Il. μ. p. 878. 27. οἱ δὲ ὕστερον ὑπώπια φασὶ τὰς περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πληγὰς, ἐξ ὧν ὡς ἐκ μέρες καιριωτάτε καὶ τὸ ὑπωπίαζειν, καὶ σώματος ὑπωπιασμὸς μεταφορικῶς ὁ κατὰ σύντηξιν. Ὅτι δὲ ὑπώπια αἰ περὶ ὀφθαλμοὺς πληγαὶ μεθ' ὅμηρον, δῆλον καὶ ἀπὸ σκώμματος παλαιοῦ· παθόντος γάρ τινός πρόσκομμα, καὶ ἐρωτηθέντος, τί τᾶτο; καὶ ἀμαθῶς εἰπόντος, ὡς ὑπώπιον πάθοι, ἀκέσας τῶν τις καὶ ἀσειὰν καὶ ἔσω λόγε, καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς νέατα ταινίαις διαλαβὼν, ὃ ἐσι φασκίαις, καὶ ἐρωτηθεὶς, τί πάθοι; πρόσκομμα ἔφη, καὶ ἅτως τοῖς ἀκροαταῖς ἐκίνησε γέλωτα, ὡς ἐπίσης γελοῖον ὂν, ὑπώπια φάναι παθεῖν περὶ πόδας, καὶ πρόσκομμα περὶ πρόσωπον· ὧν ἐπὶ ποδῶν μὲν κυριολεκτεῖται τὸ πρόσκομμα, ἐπὶ προσώπε δὲ τὸ ὑπώπιον, ᾧ παρῆκται καθ' ὁμοιότητα τᾶ ἐνώπιον, μετώπιον. *Dio Xiphilin.* in Heliogab. p. 351. πολλάκις ἐπ' αὐτοφώρῳ ἡλίσκετο, καὶ διὰ τᾶτο καὶ ἐλοιδορεῖτο πρὸς τᾶ ἀνδρὸς, καὶ, ὥσε ὑπώπια σχεῖν, πληγὰς ἐλάμβανε. *Theophraſtus* H. P. IX. 22. δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν· ὑπώπια δὲ ποιεῖ, ἀλλὰ ἔκλευκα. *Galenus* de Compoſ. Medicam. per Partes Corp. V. περὶ ὑπωπίων. τὰ ὑπώπια ὅτι μὲν ὑπὸ τοὺς ὤπας γίνεται, καὶ τέκμαρ αὐτὰ δηλοῖ, καθάπερ εἴ τις ὑποφθάλμιον ὀνόμασεν αὐτὸ, τᾷ γε

Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τ ἀδικίας λέγει· Ὁ δὲ Θεὸς ὐ μὴ ποιήσει 6
τ ἐκδίκησιν τ ἐκλεκτῶν αὐτ τ βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας κ νυκτὸς, κ μακροθυμῶν 7
ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τ ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει· πλὴν ὁ υἱὸς τ ἀν- 8
θρώπ ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τ πίστιν ἐπὶ τ γῆς; Εἶπε δὲ κ πρός τινας τ πεποιθότας 9
ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, κ ἐξουθενοῦντας τ λοιπ, τ παραβολὴν ταύτην· Ἄν- 10
θρω-

6. εἶπεν δὲ] κ εἶπεν L.
7. δὲ] — Evang. 17.
ποιήσει] ποιήσῃ D. 42. 51. 54. 66. 69. 71. 73. 74. 83. 86. Evang. 3. 16. 24. Editio *Complut. Bengelii.*
τ ἐκλεκτῶν αὐτ] — 34. a prima manu. 78.
τ βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας κ νυκτὸς] βοώντων αὐτῶν νυκτὸς κ ἡμέρας D.
πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ L. κ posterius] — 80. 88. ναὶ λέγω 13. 69.
μακροθυμῶν] μακροθυμεῖ AD. (sed in Verſ. Latina patiens) 1. Verſio *Vulg. Chryſoſtomus* de Orat. T. VI. 76. Antiochus 27. 85. probante *H. Grotio*, *Bengelio* in Gnom. μακροθύμων *J. Elſnerus.*
ἐπ' αὐτοῖς] — 64. ἐπ' αὐτὸς Colb. 69. ἐν αὐτοῖς D.
8. λέγω ὑμῖν] — 13. 69. ναὶ λέγω ὑμῖν GM 9. 28. 29. 38. ex emendatione. 59. 71. 86. 106. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Goth. Copt. Armen Macarius* de Elevat. XI.
ὅτι] — DG 13. 36. 69. Codices *Latini. Macarius.* l. c.
ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπ ἐλθὼν ἆρα] ἆρα ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπ ἐλθὼν D. τὴν posterius] — D.
9. κ prius] — EGK Colb. duo. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 42. 44. 45. 49. 51. ἀκούσατε] ἠκούσατε *J. Pricaeus.*
οὐ μὴ] — Evang. 18.

νας δὲ ἐσιν τῶν ἐγχυμάτων, ὀνομάζουσι δ' ὅτως Ἱπποκράτης τε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἰατρῶν τὸ κατὰ τὸ θέρμα πάθος, ὅταν, τῶν ἐν αὐτῷ λεπτῶν φλεβῶν ἐνταθεισῶν, αἷμα διὰ τῶν θλασμάτων ἐκχυθῇ, μὴ καθ' ἕνα τόπον ἀθρόως θρομβούμενον αὐτίκα τὸ ὅτως ἐκκριθὲν, ἀλλ' ἐπειδὰν, ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν, κατὰ διαπήδησιν ἡ ἔκχυσις γίνεται. *Lucian.* Gymnaſ. 13. αἰσχύνοντες τὰ κάλλη καὶ τὰ μεγέθη τῇ ψάμμῳ καὶ τοῖς ὑπωπίοις, ὡς μήλᾳ καὶ κοτύλᾳ ἐγκρατεῖς γένοιντο νικήσαντες. *Cic.* in Attic. I. 10. Auli filius vero ita ſe gerit, ut ejus conſulatus non conſulatus ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον. Auctor *ad Herennium* IV. 14. Si meminiſtis, obtundam: ſi obliti eſtis — & 42. eandem rem dicemus non eodem modo, nam id quidem obtundere auditorem eſt. *Terent.* Andr. II. 2. 11. Obtundis, tametſi intelligo. Heautont. V. 1. 6. Ohe jam deſine deos uxor gratulando obtundere. *Adelph.* I. 2. 33. Auſculta, ne me obtundas de hac re ſaepius. *Livius* II. 15. Quando id certum atque obſtinatum eſt, inquit, neque ego obtundam, ſaepius eadem nequidquam agendo. XXVI. 38. Nec Blattius ante abſtitit tamen tam audaci incepto, quam idem obtundendo pervicit. *Prov.* XX. XX. 30. 1. *Cor.* IX. 27.

7. καὶ] Pro καίπερ. *Sophocl.* Ajax 1046. εἶδες ὡς χρόνῳ ἔμελλε σ' ἕκτωρ, καὶ θανὼν, ἀποφθίσειν. *Anthol.* I. 38. 9. καιρῷ δουλεύειν, καὶ θεὸς ὢν, ἔμαθον. II. 22. 2. καὶ λίθος ὢν, καὶ Ζεὺς, σήμερον ἐκφέρεται. 16. ἐκὶτ ἀνηγέρθη, καὶ περίαμμα φέρων. IV. 9. 15. μαίνῃ, καὶ λίθος οὖσα. 12. 15. πῶς φλέξει καὶ θεὸς οὖσα λίθον; 95. μογέει καὶ λίθος ὢν. *Thucyd.* VI. 16. ἐξ ἑ, καὶ περιγενόμενοι τῇ μάχῃ, οὐδέπω καὶ νῦν βεβαίως θαρσοῦσι. *Ariſtaenetus* I. 3. τῆς Λιμωνίης, ἥτις, καὶ ὑπερφυῶς εὐπρόσωπος οὖσα, ὅμως, ὅταν ἀπεκδύηται, δι' ὑπερβολὴν τῶν ἔνδον ἀπρόσωπος εἶναι δοκεῖ. 2. *Macc.* VI. 14. 15. *Sir.* XXXV. 22. XXXII 18. *Ro.* IX. 22. etiamſi differat, & ipſis tardare videatur.

8. ἐν τάχει] *Sophocles* Electr. 16. Πυλάδη, τι χρὴ δρᾶν, ἐν τάχει βουλευτέον. 389. ἀλλ' ἐξίκοιτο τᾶδε γ' οὐκ ἐν τάχει. Ajac. 815. ἐν τάχει μολεῖν. *Schol.* ἀντὶ τ ταχέως. *Æſchyl.* Prometh. 746. ἐν τάχει. *Thucyd.* VI. 92. γίγνεσθαι δὲ τί αὐτῶν καὶ ἐν τάχει καὶ προθυμότερον, ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὦ Λακεδαιμόνιοι. *Dionyſius Hal.* V. 24. ἀποκόπτειν τὴν γέφυραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν τάχει. 59. ἀφιξομένης σφισιν ἐπικουρίας ἐν τάχει. VI. 69. κατάγειν τοὺς φεύγοντας ἐπὶ τὰ σφέτερα ἐν τάχει. VII. 64. δίκην λήψεσθαι παρ' αὐτῶν ἐν τάχει. IX. 15. γενομένων ἐν τάχει τῶν καταλόγων. 29. ἐν ἐλπίδι ἦσαν τ καταλύειν ὑμῶν τὴν ἀρχὴν ἐν τάχει. 44. ὅπως ἂν ἐν τάχει καὶ σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τὸ παρακινδυνεῦσαι καὶ τὸ σασιάζον ἐξαιρεθῇ. XI. 23. καταγράψαντες ἐν τάχει τὰς δυνάμεις. *Galenus* in Simpl. X. c. de ſudore, ἐν τάχει παύομενον ἐθεασάμην τὸν οἶκον. de Complex. II. ἐν τάχει μὲν ἱκανῶς ἔσαι δασὺς ὁ θερμὸς καὶ ξηρός. III. ἀπόλλυται γὰρ ἐν τάχει τῶν κατὰ συμβεβηκὸς θερμῶν ἡ ἐπίκτητος διάθεσις. Anat. III. ἐν τάχει διαγιγνωσκόμενοι. *Athenaeus* XV. p. 685. E. ex Eubulo. ἐύδυς ἀνεκλίνετο, παρῆν δ' ὁ σίφανος ἐν τάχει, ἤρετο τράπεζα. *Lucian.* Timon. 52. δώσεις ἐν τάχει τὴν δίκην. in primo adventu Chriſtus raros reperit, qui fidem ipſi habebant ſup. XVII. 18. 19. in ſecundo rariores, comm. 27. 29. cum Chriſtiani divinitus moniti Judaea exceſſiſſent.

9. *Ezech.* XXXIII. 13. Supr. XI. 22. 2. *Cor.* I. 19. *Plat.* οὔτε γὰρ χαίρων οὔτε λυπούμενος ἄγαν φανήσεται διὰ τὸ ἑαυτῷ πεποιθέναι. *Cic.* Tuſc. V. 12. quod ſemper in ſe ipſo omnem ſpem reponet ſui. Dixerat Chriſtus de conſtantia in precibus neceſſaria: jam de modeſtia.

10. *Sebachim* f. 54. 2. Deut. XVII. 8. ut doceat, domum ſanctuarii fuiſſe altiorem terra Iſraëlis, terram autem Iſraëlis omnibus terris; non noverant locum ejus, donec librum Joſuae afferrent, in quo toto ſcriptum eſt: & deſcendit & aſcendit terminus; de tribu Benjamin ſcripſit: & aſcendit; non ſcripſit: & deſcendit Joſ. XVIII.

11. σταθεὶς] Conſiſtens. *Ter.* Adelph. II. 1. 2. nunc illico hic conſiſte. *Donatus.* fiduciam denotat. *Æſchyl.* in Choophoris. 18. σταθῶμεν ἐκ ποδῶν. *Pindar.* Iſthm. VII. 10. Ὁ πότ' ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθεὶς. *R. Becchai:* a temporibus Moſis usque ad viros ſynagogae magnae nulla certa forma precandi fuit, ſed unus quisque ſibi ipſimet peculiariter conficiebat orationem pro ſua ſcientia, ſapientia & eloquentia כל אחד ואחד עושה מליצה ומתפלל לעצמו כפי ידיעתו וחכמתו וצחות לשונו.

πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο] *Ariſtaen.* II. 13. ἐγὼ δ' ἀφυπνισθεῖσα πρὸς ἐμαυτὴν ἐβόων τάδε. I. 6. διελογιζόμην δὲ πρὸς ἐμαυτήν. *Achilles Tatius* I. p. 21. ταῦτα πρὸς ἐμαυτὸν ἔλεγον. VIII. p. 517. ταῦτα μὲ πρὸς ἐμαυτὸν λαλοῦντος. Secum tacitus. Labra movet metuens audiri; quia reliqui, qui putabant eum pro ſalute populi orare, aegre tulilent, ſi comperiſſent, illum caeteris omnibus maledicere. Contra publicanus clare dicit, & pectus percutit, & oculos demittit. inf. XXIV. 12. *Berachoth Hier.* 4. Dixit R. Thanchu-

θρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι· ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώ-
11 νης· Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο· Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι,
ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τ ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος
12 ὁ τελώνης. Νηστεύω δὶς τ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. Καὶ ὁ τελώ-
13 νης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τ οὐρανὸν ἐπᾶραι· ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς
τὸ

53. 54. 56. 57. 58. 61. 62. 63. 64. 69. 72. 80. 83. 87. Evang. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Cienev. Wechelii.* Verſio *Goth. Syr. Copt. Baſilius* Eth. 57. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1199.

τὰς πεποιθότας] τ πεποιθότων 69.
λοιπὰς] πολλὰς 48. 73. 78. Verſio *Syr.* prior.
ὁ κύριος 73.
10. ἄνθρωποι δύο] δύο ἄνθρωποι D.
ὁ ἕτερος] εἷς D.
πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα] ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν 1. *Origenes* in Jo. I. 24. *Cyprian.* Tr. 141.
προσηύχετο] προσηύξατο A 1. 42. 49.
ὡς] — Evang. 21.
12. νηστεύω] νηστεύων 59.
τελώνης] + δὶς 15. 27. 42. 49. Verſio *Vulg.*
ἐπᾶραι] ἆραι 9. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
ἄλλος Verſio *Syra* poſterior in margine. + εἶπεν δὲ τὴν παραβολὴν ταύτην] ἀνθρώπους D.
ἀνέβησαν] ἀνέβαινον 67. ὁ] — D.
11. Φαρισαῖος] + δὲ Evang. 14. πρὸς] καθ' D.
ἔλεγεν Evang. 20. ὥσπερ] ὡς DL *Origenes* c. Celſ.
οὗτος ὁ τελώνης] ὁ τελώνης οὗτος A.
13. καὶ ὁ] ὁ δὲ GL. 69. Verſio *Syr. Copt. Cyprian.* Tr. 141.
εἰς τ οὐρανὸν] — 40.
εἰς poſterius] — DKL 1. 4. 15. Colb. Verſio *Vulg. Antiochus* 46.

chuma f. Chaninae, neceſſe eſt ut homo ſibi ſumat locum proprium ad orandum in ſynagoga S. D. 2. Sam. XV. 32.

ἅρπαξ eſt, qui alteri per vim facit injuriam: ἄδικος vero ſpecie juris & fraude.

12. δὶς τοῦ σαββάτου] *Bava Bathra* f. 88. 1. mercator pondera ſua abſtergat bis in ſabbato פעמים בשבת.

Taanith II. 9. Non indicunt jejunia Eccleſiae, ita ut primum illorum incidat in diem V. hebdomadis, ne pretium annonae augeatur: ſed tria prima indicunt in diem II. & V. rurſus II. Tria autem ſequentia in diem V. II. & V. f. 54. 2. Amplius decreverunt Magiſtri noſtri, ut jejunaretur diebus II. & V. propter tres res, videlicet propter deſtructionem templi, propter legem conflagratam, & propter probrum divini nominis. f. 12. 1. Homo ſingularis, qui ſuſcipit in ſe jejunium die II. V. & II. per totum annum. *Epiphanius* 2. Haereſes. 16. ἐνήστευον δὲ δὶς τοῦ σαββάτου, δωτέραν καὶ πέμπτην. *Cetubboth* I. 1. bis in ſeptimana judices ſedent in urbibus die II. & V. *Megilla* I. 1. dies II. & V. ſunt dies, quibus ad urbem commeant. In vicis Megillath Eſther nonniſi die II. & V. legitur, in urbibus vero quolibet hebdomadis die, excepto ſabbato. Hieroſ. f. 75. 1. Esra ordinavit Iſraëlitis, ut legerent in lege die II. & V. hebdomadis. & *Bava Kama* f. 82. 1. vid. *Buxtorf.* Synag. Judaic. C. XIV. *Thanchuma* p. 83. 1. *Schabbath* I. 24: dies II. & V. & II. jejuniorum.

13. ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ] *Joſ.* A. XVII. 6. 8. ἡ Σαλώμη στρουθοπτυπτομένη. *Il.* T. 284. λίγ' ἐκάκυε, χερσὶ δ' ἄμυσσε στήθεα τ' ἠδ' ἀπαλὴν δέρην, ἰδὲ καλὰ πρόσωπα. *Æn.* XI. 37. Ingentem gemitum tunſis ad ſidera tollunt pectoribus. inf. XXIII. 48. *Prov.* XXVI. 22. *Xenoph.* τύπτω σε εἰς τὸν ὦμον. *Il.* σ. 30. χερσὶ δὲ πᾶσαι στήθεα πεπλήγοντο. & 50. αἱ δ' ἅμα πᾶσαι στήθεα πεπλήγοντο. *Euſtathius.* ὃ δὴ γυναικῶν μόνων παρ' ὁμήρῳ ἔργον, ὅτε παθαίνονται. *Lucian.* de Luctu. 12. Ὀμωγαὶ δὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ κακυτὸς γυναικῶν, καὶ παρὰ πάντων δάκρυα, καὶ στέρνα τυπτόμενα, καὶ σπαρασσομένη κόμη, καὶ φονισσόμεναι παρειαὶ, καί που καὶ ἐσθὴς καταρρήγνυται, καὶ κόνις ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πάσσεται. *Quintilian.* II. 3. Quin compreſſam etiam manum in ſignum poenitentiae vel irae pectori admovemus. *Ovid.* M. I. 178. Viſo ſua pectora Nymphae percuſſere viro, ſubitisque ululatibus omne implevere nemus. IV. 138. Percutit indignos claro plangore lacertos, & laniata comas. — II. 584. Plangere nuda meis conabar pectora palmis. *Athenaeus* VI. p. 259. E. ἠνάγκαζον θρηνεῖν τοὺς ἀποθανόντας, καὶ στρουθοπτυπεῖσθαι μετὰ βίας, καὶ βοᾶν ὀξὺ καὶ μέγα. *Juvenalis* XIII. 127. Nec pugnis caedere pectus te veto, nec plana faciem contundere palma — Et majore domus gemitu majore tumultu Plangüntur numi quam funera. *Petronius* 21. Ibi triduo incluſus, redeunte in animum ſolitudine atque contemtu, verberabam aegrum planctibus pectus, & inter tot altiſſimos gemitus frequenter etiam proclamabam. 111. Haec cum virum extuliſſet, non contenta vulgari more — nudatum pectus in conſpectu frequentiae plangere. 115. Non tenui diutius lacrymas, imo percuſſi ſemel iterumque pectus. *Q. Sulpitius:* Moeret, & ad cineres plangit ſua pectora palmis. *Apulej.* Mileſ. IV. Quid pectora tunditis? *Æneid.* I. 481. Triſtes, & tunſae pectora palmis. *Propert.* II. 19. Plangas pectora nuda. *Ovid.* Faſtor. IV. 454. Et feriunt moeſtae pectora nuda manus. *Firmicus,* Qui dolore perculſi caput plangant ac pectora pugnis obtundant. *Lucian.* Dial. Meretr. 9. ἐσπάραξε τὰς κόμας, καὶ τὰ στέρνα ἐτύπτετο καὶ ἐπένθει. *Dionyſ. Hal.* A. III. 21. τότε χιτῶνας κατέρρηξατο, καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις παίουσα τὸ στῆθος ἐθρήνει.

Pirke Aboth II. 13. quando oras, noli in precibus bona tua enumerare, ſed fac preces miſericordiarum & pro gratia impetranda coram Deo. Judaei in ſynagogis, dum precantur, faciem operiunt. *Buxtorf.* Synag. c. XIII. p. 270.

Articulus τῷ habet ἡμφασιν. τῷ καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλῷ. *Pſal.* LI. *Esrae* IX. 6.

ἡ] *Galenus* l. III. in Hippocr. de Chirurgia. δυνατὸν καὶ ἀκέσαι τὴν φωνὴν ὡς διαζωκτικὴν εἰρῆσθαι σύνδεσμον, ἀλλ' ἐκεῖνον ἐνοήσαμεν ἀντὶ ἀποφάσεως αὐτὸν τετάχθαι — καθάπερ ὅμηρος [*Il.* α. 117.] βέλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι, ἢ ἀπολέσθαι, ἀντὶ τοῦ· οὐκ ἀπολέσθαι. Ὁ Θευκυδίδης δὲ [III. 23.] κρύσταλλος τε γὰρ ἐπέπηγει ὁ βέβαιος ἐν αὐτῇ, ὡς ἐπελθεῖν, ἀλλ' οἷος ἀπηλιώτου ἢ βορέου ὑδατώδης μᾶλλον. Schol. ὁ ἢ σύνδεσμος ἀντὶ τοῦ ἥπερ κεῖται, βορέας γὰρ βέβαιον ποιεῖ κρύσταλλον, ἀπηλιώτης δὲ ὑδατώδη. *Salluſt.* Catilin. IX. 5. Beneficiis quam metu imperium agitabant. XX. Niſi vos ſervire quam imperare parati eſtis. *Tacitus* de German. 6. Cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilii quam formidinis arbitrantur. A. I. 58. pacem quam bellum probabam. H. IV. 83. Ptolemaeus — voluptatum quam religionum appetens. *Cornelius Nepos* Datame 8. Statuit congredi, quam

τὸ σῆθος αὐτῆ, λέγων· Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη 14
οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτῆ, ἢ + ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινω-
θήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐ- 15
τῶν ἅπτηται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος 16
αὐτὰ, εἶπεν· Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιού-
των ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ 17
Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων· 18
Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 19
Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας· Μὴ μοι- 20
χεύσῃς· Μὴ φονεύσῃς· Μὴ κλέψῃς· Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπε· Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ἀκούσας δὲ ταῦ- 21
τα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος 22
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, 23
περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενό- 24
μενον, εἶπε· Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
Θεοῦ. Εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον 25
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες· Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ 26
δὲ εἶπε· Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· 27

+ καὶ Ἰδοὺ,

αὐτῆ] — 1. 14. λέγω] + καὶ 11. 27. Evang. 2. + δὲ Evang. 21.
ὑμῖν] + ὅτι K. 27. 42. 63. 67. 68. Codices *Latini*. *Antiochus*, *Theophylactus*. εἰς τὸν οἶκον αὐτῆ] — D.
ἢ ἐκεῖνος] μᾶλλον παρ' ἐκεῖνον τὸν Φαρισαῖον D. Codices *Latini*. *Cyprian*. Tr. 141. παρ' ἐκεῖνον L. 1. 94. Colb.
Versio *Copt*. *Origenes* in Jo. I. 14. & c. Celf. *Nazianzenus*. probante *H. Grotio*. ἢ καὶ ἐκεῖνος AEGHKMO.
2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 28. 29. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46.
47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 86.
87. 89. 90. 91. 95. 103. 104. 106. Evang. 2. 3. 5. 11. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio
Complut. *Plantin*. *Wechelii*, *Stephani* 1. 2. *Geneu*. Versio *Syra* posterior. *Basilius* Eth. 67. MS. probante *J. Millio*
prol. 1346, 1363. *Beza*: Sed quod plerique Codices ſcriptum habent ἢ καὶ ἐκεῖνος, ſane non intelligo, niſi
dicamus καὶ redundare: & hunc locum ſuſpicor varie fuiſſe depravatum, quod inſignem doctrinam contineat
adverſus operum fiduciam. ὑπὲρ ἐκεῖνον Dorotheus 6. ἤπερ ἐκεῖνος *Baſilius* Eth. 67. probante *J. A. Bengelio*.
ὁ δὲ] καὶ ὁ A 1. Verſio *Syr*. *Origenes* c. Celſ. *Antiochus*. 15. καὶ] — 60. 64. Colb. Verſio *Syr*.
καὶ τὰ βρέφη] παιδία D. τὰ] — 69. ἰδόντες δὲ] καὶ ἰδόντες 60. Evang. 18.
μαθηταὶ] + αὐτῆ 15. 27. 29. 71. Verſio *Syra*. ἐπετίμησαν] ἐπετίμων DGL. 1. 69.
16. προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν] προσεκαλεῖτο αὐτὰ λέγων DG. 1. προσεκαλέσατο αὐτὰ λέγων L Verſ. *Copt*.
εἶπεν] ἔλεγεν 69. + αὐτοῖς Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. παιδία] παιδάρια 60.
κωλύετε] κωλύσητε D. τοῦ Θεοῦ] τῶν οὐρανῶν Colb. Verſio *Syr*. Codices *Latini*.
17. ἀμὴν] — καὶ D. + δὲ L. ἐὰν] ἂν D. ὡς] + τὸ 12. 61. Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. *Bogardi*.
18. τις αὐτὸν] αὐτόν τις G 1. 69. τις 57. αὐτὸν ἄρχων] ἄρχων αὐτὸν 2. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
λέγων] — D. Verſio *Sax*. Codices *Latini*. ποιήσας] ποιῶν 1. 19. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ DG.
τί με λέγεις ἀγαθὸν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεὸς] μή με λέγετε ἀγαθὸν, εἷς ἐστιν ἀγαθὸς, πρόσεθηκε τὸ πατὴρ
Marcion ap. Epiphan. & *Dial*. *c*. *Marcionit*. + ὁ πατὴρ *Origenes* Exhort. ad Martyr & c. Celſ. V. etiam
Converſio Latina in Codice D. addit: Pater. *Valentiniani* ap. Irenae. c. H. I. 20. 2. εἷς] — 63.
20. τὰς ἐντολὰς οἶδας] ὁ δὲ ἔφη· τὰς ἐντολὰς οἶδα. *Dial*. *c*. *Marcionit*. *Epiphan*. + ὁ δὲ εἶπεν· ποίας; εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· τὸ D.
μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς] οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις D.
μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς] μὴ φονεύσῃς, μὴ μοιχεύσῃς. Verſio *Syr*. *Æthiop*. Codices *Latini* *Dial*. *c*. *Marcionit*.
μὴ κλέψῃς] — 44.
σου poſterius] — ADKL 1. 29. 42. 49. 67. 71. 86. Evang. 22. Verſio *Goth*. *Vulg*. *Copt*. *Armen*. *Syra* poſterior
probante *J. Millio* prol. 1408. 21. ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα A. ταῦτα 73.
ἐφυλαξάμην] ἐφύλαξα AL 1. *Dial*. *c*. *Marcion*.
μου] — D *Marcion* ap. Tertullian. & Dial. c. Marcionit. 22. ταῦτα] — DL. 1. 69. Verſio *Syr*. *Copt*. *Theophyl*.
ἔτι] ὅτι H. 36. Colb. λείπει] + ὕπαγε 4. 15. 27. 68. Verſio *Syr*.
διάδος] δὸς ADLM 1. 29. 36. 40. 47. 53. 56. 57. 58. 60. 61. 63. 71. 86. Ev. 18. *Baſilius*. *Theophyl*. *Dial*. *c*. *Marcionit*.
+ τοῖς D. οὐρανῷ] τοῖς οὐρανοῖς D. 36. a prima manu 40. οὐρανοῖς AL 53. 63. Verſio *Copt*. Codices *Lat*.
23. ἐγένετο] ἐγενήθη L. 24. ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον εἶπεν] περίλυπον γενόμενον εἶπεν ὁ Ἰησοῦς D.
περίλυπον γενόμενον] — 1. Verſio *Copt*.
εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ] εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται D. εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσπορεύονται L.
τοῦ Θεοῦ] οὐρανῶν K. τῶν οὐρανῶν M 27. 29. 42. 49. 68. 71.
25. εὐκοπώτερον] εὐκολώτερον 12. Editio *Eraſmi* 1. καὶ] — 46. 52. 69. Verſio *Syr*.
τρυμαλιᾶς] τρήματος DL 49. ῥαφίδος] βελόνης DL 1. 13. 69.
εἰσελθεῖν prius] διελθεῖν ADM. 1. 49. 89. 106. Verſio *Vulg*. *Goth*. *Syra* poſterior, & edita in margine, *Æthiop*;
Theophylactus. probante *Bengelio*. εἰσελθεῖν poſterius] — Verſio *Syr*. Codices *Latini*.
ab εἰσελθεῖν ad εἰσελθεῖν] — 59. εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν] εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ D.
26. ἀκούσαντες] ἀκούοντες DL 1. 27. ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ] παρὰ Θεῷ ἐστιν D. παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν 1.
28. ὁ] — AHM 3. 9. 10. 11. 61. 62. 64. 72. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 72. 106. Editio *Bengelii*. *Theophyl*.
ἀφήκαμεν πάντα καὶ] τὰ ἴδια ἀφέντες DL Verſio *Copt*. *Syra* poſterior in margine, Codices *Latini*. πάντα

cum tantis copiis refugere. Attic. 13. Diligentia quam pretio parare, *Livius* III. 40. Claudii oratio fuit precibus quam jurgio ſimilis. *Aurelius Victor* 33. Optimi mortalium vitae decore, quam quae-

28 Ἰδὲ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω
29 ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,
30 ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, Ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ,
31 καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπε πρὸς αὐ-
τούς· Ἰδὲ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ
32 τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ
33 ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται· Καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ
34 τρίτῃ ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν· καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ'
35 αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχὼ,
36 τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. Ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυν-
37 θάνετο τί εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. Καὶ
38 ἐβόησε, λέγων· Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα
39 σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν· Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
40 σοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν· ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν,
41 Λέγων· Τί σοι θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπε· Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
42 αὐτῷ· Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει
43 αὐτῷ δοξάζων τὸν Θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ.

Καὶ

τὰ ἴδια ἀφέντες 1. ἀφήκαμεν πάντα τὰ ἴδια, ℭ 13. 69. sed ἀφέντες. 29. δὲ] + Ἰησοῦς Colb. Verſio *Syr.* ἀμὴν] + ἀμὴν 46. Evang. 18. 19. ὅτι] — D Verſio *Vulg.* οἰκίαν] οἰκίας DH 64. 69. 86. ex emendatione. Verſio *Syr.* γονεῖς ἢ ἀδελφὰς ἢ γυναῖκα] γυναῖκα, ἢ ἀδελφὰς, ἢ γονεῖς L. Verſio *Copt.* ἀδελφὰς] + ἢ ἀδελφὰς D. 14. Evang. 18. 19. τέκνα] + ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ D. 30. ὃς] ἐὰν D. ℭ 16. 59. Evang. 5. Verſio *Vulg. Syr. Cyprianus* Tr. 69. ἐὰ] — D. ἐχὶ L 1. ἀπολάβῃ] λάβῃ DM 2. 51. 56. 58. 61. Colb. 106. ἀπολαύει 69. ἀπολαύσῃ *Theophylactus.* πολλαπλασίονα] ἑπταπλασίονα D. & in Verſ. Latina; ſepties tantum. Cod. *Lat. Irenaeus* V. 33. *Cyprianus* T. 69. 183. E. 121. *Tychonius* Reg. 5. Ambroſius de Virgin. I. p. 97. Quaeſtiones ex utroque mixtim 105. *Auguſtini* Expoſit. ep. ad Galatas II 9. de fide c. Manichaeos 37. *Hieronymus* p. 83. Jovinianus in alio Evangelio centies, in alio ſepties Dominus repromittit — p. 88. Sciat, in Matthaeo & Marco Apoſtolis, qui univerſa dimiſerant, centuplum repromiſſum: In Evangelio autem Lucae multo plura πολλαπλασίονα; & penitus in nullo Evangelio pro centum ſcriptum eſſe ſeptem, ſeque aut falſarii aut imperitiae reum teneri. *Beda* in *Apoc.* XIII. 1. ex *Sirac.* XXXII. 11. ἑκατονταπλασίονα Evang. 17. 31. δὲ] + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Vulg. Syr.* δώδεκα] + μαθητὰς E a prima manu. Codices *Latini.* δικαδύο *Origenes* in Matth. πρὸς αὐτὸς] αὐτοῖς D. Ἱεροσόλυμα] Ἱερουσαλὴμ D. τελεσθήσεται] τελειωθήσεται 60. Evang. 2. 18. 19. διὰ] ὑπὸ & edita in margine 69. τῷ υἱῷ] περὶ τοῦ υἱοῦ D. 13. 61. in ora. 69. Editio *Bezae* 3. 4. 5. Verſio *Syra* utraque. *Epiphanius* H. 42. 32. παραδοθήσεται γὰρ] ὅτι παραδοθήσεται D. γὰρ] — Colb. ℭ ὑβρισθήσεται] — DL. 12. 16. 59. 91. Verſio *Syr.* prior, ſed poſterior habet cum aſteriſco. ℭ ἐμπτυσθήσεται] — 12. 59. 80. 91. 33. μαστιγώσαντες] + ℭ ὑβρίσαντες Verſio *Syr.* ἀποκτενοῦσιν] ἀποκτείνουσιν D. at in Verſ. Latina: occident. ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ] τρίτῃ ἡμέρᾳ 1. 13. 69. 72. 74. 89. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* ἀναστήσεται] ἐγερθήσεται L 36. 40. 50. 53. 57. 63. 31. 32. 33.] — *Marcion* teſte Epiphanio. 34. ℭ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ D. 67. Verſio *Syr.* οὐδὲν τούτων] τούτων οὐδὲν D. ℭ ἦν] ἀλλ' ἦν D. 1. Colb. Codices *Latini.* τοῦτο] — D 1. Codices *Latini.* κεκρυμμένον] κεκαλυμμένον G. Evang. 2. 35. αὐτὸν] τοῦ Ἰησοῦν 56. 58. 61. εἰς] ἐν τῇ 69. Ἰεριχὼ] + ℭ Colb. τις] — 59. ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν] ἐπαιτῶν ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν D *Dial. c. Marcionit.* προσαιτῶν] ἐπαιτῶν DL *Origenes* in Matth. 36. διαπορευομένου] παραπορευομένου D Codices *Latini.* τί] + ἂν DKLM. 1. 12. 42. 49. 68. 69. 86. *Origenes* in Matthaeum. *Dial. c. Marcionit.* εἴη] ἦ L. 37. ἀπήγγειλαν] ἀπηγγέλη *Dial. c. Marcionit.* Ναζωραῖος] Ναζαρηνὸς D. 1. Colb. Codices *Latini. Origenes* in Matth. Ναζαραῖος M Editio *Aldi.* 38. ℭ] — 12. ὁ δὲ D. Ἰησοῦ] — AE 42. 68. 74. Colb. Evang. 5. 22. 24. 39.] — 57. ℭ οἱ] οἱ δὲ D. προάγοντες] παράγοντες AK. 42. Codices *Latini.* ἐπετίμων] ἐπετίμουν A 69. σιωπήσῃ] σιγήσῃ D. πολλῷ] — D. ἔκραζεν] + λέγων EGHM 2. 29. 37. 45. 64. 71. Evang. 20. Editio *Colinaei.* + Ἰησοῦ 1. 34. 38. 61. in ora. 69. 78. υἱὲ] υἱὸς D 47. 56. 58. 61. 40. δὲ prius] — 40. ὁ] — D. ὁ Ἰησοῦς] — A 63. *Dial. c. Marcionit.* ἐκέλευσεν] ἐκάλεσεν 12. πρὸς αὐτὸν] — D. 1. 63. Colb. Codices *Lat. Dial. c. Marcionit.* ἐγγίσαντος] προσεγγίσαντος 63. ἐγγίζοντος 69. ἐπηρώτησεν αὐτὸν] εἶπεν αὐτῷ 57. + ὁ Ἰησοῦς 60. 69. Evang. 18. 19. 41. λέγων] — DL 57. Verſio *Copt. Dial. c. Marcionit.* σοι] — 59. εἶπεν] + αὐτῷ Verſio *Syra* poſterior in margine. 42. ὁ Ἰησοῦς] ὁ κύριος 1. ἀποκριθεὶς D. 43. ἀνέβλεψε] ἔβλεψε 61. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ] — 46. 71. λαὸς] ὄχλος 7. 16. 60. 69. Evang. 19. 20. *Theophyl.* ἰδὼν] — K. 42. 44. 49. αἶνον] δόξαν D.

quaeſitis nominibus coelum adeunt. *Menaechm.* V. 1. 26. Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam. *Arrian.* Epictet. III. 1. δοκεῖς δὲ μοι πάντα θέλειν ἀκοῦσαι, ἢ τοῦτο. vid. in *Matth.* XVIII. 9. 34. Ter idem dicit Lucas, ut vel ſtupidiſſimi intelligerent, quantus fuerit ſtupor Diſcipulorum, qui

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τ̃ Ἰεριχώ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος· καὶ 1
αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ ἔτος ἦν πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τ̃ Ἰησοῦν τίς ἐστι· καὶ 2
οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη 3
ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι — δι' ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν 4
ἐπὶ τ̃ τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύ- 5
σας κατάβηθι· σήμερον γ̃ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέ- 6
ξατο αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες· Ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ 7
ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τ̃ Κύριον· Ἰδοὺ, τὰ ἡμίσεα 8
τ̃ ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀπο-
δί-

1. εἰσελθὼν] ἐλθὼν 66. + ὁ Ἰησοῦς M. 29. 60. 71. 91. 95. Versio *Syr.*
διήρχετο] + ὁ Ἰησοῦς 73. 2. ἀνὴρ] + ἦν 56. 58.
καλούμενος] D. 53. — Evang. 17. 22. Versio *Vulg. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1199. 1447. & J. Pricaeo.
Ζακχαῖος] Ζακχαῖος Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei* & com. 5. 8. *Bogardi.*
καὶ αὐτὸς] ἔτος D. καὶ L 1. καὶ ἔτος 69. ἦν prius] — 1. Colb.
ἀρχιτελώνης ἐστὶ ἔτος ἦν πλούσιος] πλούσιος ἐστὶ ἔτος ἦν ἀρχιτελώνης Versio *Syr.*
ἐστὶ tertio loco] — Versio *Syr.* prior, posterior habet in margine.
ἐστὶ ἦν] — D Versio *Syr.* καὶ αὐτὸς K 42. 69. Versio *Vulg.*
4. προδραμὼν] προλαβὼν D & in Versi. Latina: antecedens. ἀποδραμὼν 42. δραμὼν 11. 16. 34. 38. 46. 49. 54. 69. Evang. 2. 16. 17. προσδραμὼν EGHL 2. 60. 64. 106. Evang. 3. Editio *Complut. Nazianz. de Dogm. & Const. Epist.* MS. probante *T. Beza* & *J. Millio* prol. 1461.
συκομορέαν] συκομορίαν D 1. 46. 90. 94. Evang. 3. 22. 24. Edit. *Complut.* συκομωραΐαν 34. a prima manu 40. 86. Evang. 11. 15. Editio *Stephani* 3. *Genev. Plant.* συκομορεᾶαν E 2. 3. 10. 14. 15. 16. 35. 37. 38. 44. 47. 51. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 72. 83. 86. Evang. 20. 21. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bogardi.*
δι'] — ADEGHKL Colb. 12. 34. 35. 36. 39. 44. 48. 52. 56. 58. 59. 61. 62. 72. 82. 83. 86. 87. 90. 91. 95. Evang. 2. 3. 11. 16. 20. 34. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Genev.* probante *J. Millio* prol. 1102.
ἐκείνης] ἐκείνη D. ἤμελλε] ἔμελλε 1. 3. 74. 90. Edit. *Complut.* ἤμελλον 69. διέρχεσθαι] παρέρχεσθαι 1.
5. ὡς ἦλθεν ἐπὶ τ̃ τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν] ἐγένετο ἐν τῷ διέρχεσθαι, αὐτὸν εἶδεν D. Codices *Latini*, sed τ̃ Ἰησοῦν. εἶδεν αὐτὸν ἐστὶ] L. 1. Versio *Syr.*
πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ D. *Theophylactus ed.* σπεύσας] σπεῦσον D.
σήμερον] ὅτι σήμερον D. Versio *Vulg.* γ̃] — AH Evang. 16. Versio *Goth. Irenaeus* 1. 1. probante *J. A. Bengelio.*

qui toties repetita non assecuti erant. *Jo.* I. 20. *Act.* XIV. 8. Sup. IX. 45. *Ennius* IX. qui tum vivebant homines, atque aevum agitabant. *Aeneid.* I. 546. Quem si fata virum servant, si vescitur aura aetherea, neque adhuc crudelibus accubat umbris. *Servius:* unum sensum intra partes divisit; & potuit reprehendi idem dixisse, nisi ostenderet, eum libenter voto suo immorari.

41. *Anacreon.* XII. 1. τί σοι θέλεις ποιήσω, τί σοι, λάλη χελιδών;

2. ὀνόματι καλούμενος] *Matth.* I. 21. *Lucian.* Ocyp. 13. ὀνομάσας μου τοὔνομα. *Euripides* Ion. 74. Ἴωνα δ' αὐτὸν, κτίσορ' ἀσιάδος χθονὸς Ὄνομα κεκλῆσθαι θήσεται καθ' ἑλλάδα. 80. ὄνομα δ' ἔ μέλλει τυχεῖν Ἴων ἐγὼ μὲν πρῶτος ὀνομάζω θεῶν. *Sophocl.* Philoct. 605. Μάντις ἦν τις εὐγενὴς, πριάμου μὲν υἱὸς, ὄνομα δ' ὠνομάζετο ἕλενος. *Ennius* in Med. Quae nunc nominatur nomine Argo.

Ζακχαῖος] *Jos.* Vit. 46. Σακχαίε τῶν σὺν αὐτοῖς τινος αὐτομολήσαντος πρός με, καὶ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν ἀπαγγείλαντος. *Esrae* II. 9. *Megilla* f. 27. 2. Interrogarunt R. Zaccai זכאי discipuli ejus: quomodo ad tantam senectutem perveniisset.

ἀρχιτελώνης] *Jos.* B. II. 14. 9. ὁ γὰρ μηδὲν πρότερον, τότε φλῶρος ἐτόλμησεν, ἄνδρας ἱππικὲ τάγματος μαστιγῶσαι πρὸ τῦ βήματος, καὶ σαυρῷ προσηλῶσαι, ὧν τι καὶ τὸ γένος Ἰουδαῖον, ἀλλὰ τὸ νοῦν ἀξίωμα Ρωμαϊκὸν ἦν. Ἀρχιτελῶναι a societatibus publicanorum constituebantur ex suo corpore, ut curam haberent omnium rerum & rationum ad societatem pertinentium; & quasi praefecti societatis erant.

4. προδραμὼν ἔμπροσθεν] *Thucyd.* I. 23. προείγραψα πρῶτον. 29. πρότερον πόλεμον προειρῆτα. . . . . προκλαύσαντες πρῶτον.

ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι] i. e. δι' ἐκείνης τῆς ὁδῦ ἤμελλεν ἔρχεσθαι. *Hesiod.* Op. II. 131. ἀλλά νυ καὶ τῶν ψυχρὸς ἰὼν διάησι —— καί τε δι' αἶγα ἄησι. *Il.* β. 785. μάλα δ' ὦκα διέπρησσον πεδίοιο. Vid. etiam supra cap. V. 19. & *Il.* β. 801. ἔρχονται πεδίοιο. *Schol.* διὰ τῦ πεδίου.

Augustinus de Verbis Apostoli 8. *Sycomorum* in regionibus nostris aut omnino nusquam aut raro forte alicubi nascitur: in illis autem partibus multum est hujus generis ligni, & poma Sycomora dicuntur. Poma quidem fici similia; sed tamen distant aliquid; quod possunt nosse, qui viderunt vel gustaverunt. Quantum tamen indicant interpretatione nominis, Sycomori fici fatuae Latine interpretantur. Versio Latina Codicis D. morum habet. *Celsus* III. 18. Arboris in Aegypto nascentis, quam ibi morosycon appellant.

7. καταλῦσαι] *Lucian.* Asino 4. τί ὖν ἐχὶ παρ' ἐμοὶ καταλύεις; *Diodor.* S. IV. 33. καταλύσας παρὰ Ἀλέῳ τῷ βασιλεῖ. 62. ὕστερον παρὰ τῷ πιστεῖ καταλύσασα.

8. *Plut.* X. Orat. p. 842. C. εἴ τις γε ἐπαγγέλλοιτο, τὲς υἱὲς ἀμείνους αὐτῷ ποιήσειν, ἢ χιλίας, ἀλλὰ τὰ ἡμίσεα τῆς ὐσίας προϊέσθαι.

δίδωμι] i. e. dabo Christi consiliis & praeceptis permotus; nam lege Mosis debebat duplum aut quadruplum restituere, qui coram judice furti convictus atque damnatus fuisset: qui vero ipse ultro peccatum suum agnovisset, simplum solvebat, quod abstulerat. *Ex.* XXII. 1. 9.

τετραπλᾶ] *Senec.* Exc. Controv. V. 5. Lex: Qui sciens damnum dederit, reddat quadruplum: qui insciens simplum. L. XXXIX. 4. 1. ff. *de Publicanis.* Praetor ait: quod publicanus vi ademerit —— si id restitutum non erit, in duplum, aut, si post annum agatur, in simplum judicium dabo. 3. Quod qui-

9 δίδωμι τετραπλᾶν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τού-
10 τῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι
11 καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία
12 τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. Εἶπεν οὖν· Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν,
13 λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐ-
14 τοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες· Οὐ θέλομεν τοῦτον

6. αὐτὸν] + εἰς τὸ οἶκον αὐτοῦ Evang. 5. 7. ἰδόντες] + αὐτὸν KM 42. 71.
ἅπαντες] — 72. πάντες ADGH 3. 9. 10. 11. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 65. 66. 73. 74. 80. 83. 89. 90. 106. Evang. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.* οἱ φαρισαῖοι 13. 69.
διεγόγγυζον] ἐγόγγυζον 61.
λέγοντες] — D Codices *Latini.* 8. δὲ] + ὁ D. 1.
κύριον] Ἰησοῦν KM 12. 42. 47. 49. 57. 60. 69. 86. Evang. 20. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine. Codices *Latini.* probante *Bengelio*, *J. Millio* prol. 1471.
τὰ ἡμίσεα] τὸ ἥμισυ A. 69. 71. Evang. 19. τὰ ἡμίσεα D a prima manu. τὰ ἡμίσεια L.
τῶν ὑπαρχόντων μου] μου τῶν ὑπαρχόντων 1.
μου] μοι D a prima manu 9. 29. 50. 54. 86. 89. 90. Evang. 2. 22. 24. — L.
κύριε] — Evang. 2. δίδωμι τοῖς πτωχοῖς] τοῖς πτωχοῖς δίδωμι D. 1. 9. δὲ] — Versio *Vulg. Syr.*
πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν D. ὁ κύριος πρὸς αὐτὸς Versio *Syra* posterior in margine. Cod. *Lat.*
Ἰησοῦς] κύριος 53. 63. ὅτι] — 29. 56. 58. 61. 71.
σωτηρία] + ἐν AD. ἐστιν] — L. 11. αὐτῶν] — 69.
ταῦτα] — 71. + καὶ 53. εἶπε παραβολὴν] παραβολὴν εἶπε 69.
ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι] εἶναι αὐτὸν ἐγγὺς D. αὐτὸν ἐγγὺς εἶναι 1. + εἰς 53. 74. ex emendatione 106. + ἐν 60.
αὐτὸν] — 50. αὐτοὺς] — D. παραχρῆμα μέλλει] μέλλει παραχρῆμα D.
12. οὖν] δὲ DL. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο DH. ἑαυτῷ] — D Codices *Lat.*
13. καλέσας δὲ] καὶ καλέσας 67. Versio *Syr.* καλέσας 69. ἑαυτοῦ] αὐτοῦ D. 9. 56. 58. 60. 61.
αὐτοῖς] τούτοις Editio *Erasmi* 4. 5. πραγματεύσασθε] πραγματεύεσθε D. 1. 56. 58. 59. 61. 71.
ἕως] + ἂν 14. ἐν ᾧ ADL 1. Colb. *Origenes* in Matth. XVIII. 23. *Lucifer.* 14. αὐτοῦ prius] — D.
ἀπέστειλαν] ἐνέπεμψαν D a prima manu, ἔπεμψαν ex emendatione, *Procop.* in Esaj. XIII. 8.

quidem edictum in aliqua parte mitius est: quippe cum in duplum datur, cum vi bonorum raptorum in quadruplum sit, & furti manifesti aeque in quadruplum. 4. unde quaeritur, si quis velit cum publicano non ex hoc Edicto sed ex generali vi bonorum raptorum, damni, injuriae vel furti agere, an possit? & placet, posse. idque Pomponius quoque scribit: est enim absurdum meliorem esse publicanorum causam, quam caeterorum, effectam opinari.

11. προσθεὶς] inf. XX. 11. 12. *Act.* XII. 3.

Targum Esaj. XL. 9. Dicite civitatibus Juda: regnum Dei vestri revelatur & LII. 7. *Schir* R. I. 13. Appropinquat tempus, ut regnum coelorum reveletur. S. D. Zach. XIV. 9. *Massecheth Sopherim* XIV. 12. manifestetur & conspiciatur regnum ejus super nos cito, & tempore proximo.

12. εὐγενὴς] *Theopempti* γνώμη· εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγενημένους, ἀλλὰ τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς προαιρουμένους.

Solebant Romani rerum domini populis reges dare; unde factum, ut, cum de regno contentio esset, competitores senatum adirent. Id fecerat Herodes M. *Jos.* A. XIV. 14. 3. 4. 5. XV. 6. 7. Antipater XVII. 3. 2. & 5. I. Archelaus 9. 3. Herodes Antipas 4. Ἀρχέλαος δὲ τὴν ἐθναρχίαν παραλαβὼν —— εἰς Ἰουδαίαν ἀφικνεῖται. *Cic.* Epist. IX. 15. Nam mihi scito jam a Regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellaverim.

13. πραγματεύσασθε] Negotia obire. Negotiis gerendis occupari. *Aristoph.* Plut. 521. ἔμπορος. Schol. ἔμπορος ὁ πραγματευτὴς ἄνθρωπος. *Eustath.* Odyss. β. p. 98. 50. ἐμπόρῳ —— τῷ μεταβολίας καὶ ὰς ἐπὶ πραγματευτῇ, καὶ μάλιστα τῇ διὰ θαλάσσης περῶντος. *Plut.* de non foener. p. 827. F. τί θεραπεύεις τὸν τραπεζίτην, ἢ πραγματευτὴν, ἀπὸ τῆς ἰδίας δανείσας τραπέζης; de divitiar. Cupid. p. 525. A. καὶ ἀπαριθμήσας τοκισαῖς καὶ πραγματευταῖς ἄλλα συνάγω καὶ διώκω. *Suidas.* πραγματευτικὸς ἄνθρωπος λέγεται ὁ ἔμπορος. καὶ ἐμπολαῖος ὁμοίως. *Schemoth R.* XIX. Audivit negotiator πραγματευτὴς ille. *Targum Eccles.* V. 9. dominus πραγματείας non saturatur accipere argentum. Gen. XLII. 34. Ps. CXXI. 8. Deut. XXVIII. 19. Cen. XXIII. 16. XXXIII. 28. *Schabat* f. 6. 1. non prodest quicquam ad πραγματείαν ejus. f. 127. 2. forte πραγματεία vilis precii tibi obtigit. *Bereschith R.* LXXVI. 7. quodnam est opificium vestrum? Sumus πραγματευταί. Quorsum abitis? ad emendum triticum. LXXII. 5. & XCIX. 11. Zebulon occupatus fuit in πραγματείᾳ. LXXIV. 13. non transibit nisi propter πραγματείαν. LXXVII. 2. acceperunt & dederunt in πραγματείᾳ. *Berachoth* f. 34. 2. qui in usum discipulorum sapientum πραγματείαν exercent. *Ros Haschana* f. 31. 1. R. Jochanan f. Saccai XL. annis πραγματείαν excercuit. *Bammidbar* R. XIX. f. 238. 3. Homo quidam cum altero πραγματείαν exercuit. XXI. f. 245. 2. qui πραγματείαν exercet & inde divitias acquirit. XXIII. f. 247. 1. Quid est Canaan? Terra πραγματείας, in qua mercimonium floret. *Anthol.* II. 36. 1. φαῖδρος πραγματικὸς, καὶ ζωγράφος ἤρισε ῥᾴφος, τίς θᾶσσον γράψαι, καὶ τίς ὁμοιότερον, ἀλλ' ἐν ὅσῳ ῥᾴφος τρίβειν τὰ χρώματ' ἤμελλε, φαῖδρος ἔγραψε λαβὼν εἰκονικὴν ἀποχήν.

14. πολῖται] *Libanius* Epist. 572. μὴ ἓν ἄχρηστον ὑπέστων οἱ πολῖται Σευήρῳ Σευήρου.

Bereschith R. XI. 5. שלח בתריה *misit post ip-*

τον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τ βασιλείαν, 15
καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον· ἵνα γνῷ τίς τί διε- 16
πραγματεύσατο. Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων· Κύριε, ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο
δέκα μνᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξου- 17
σίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων· Κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίη- 18
σε πέντε μνᾶς. Εἶπε δὲ καὶ τούτῳ· Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος 19
ἦλθε, λέγων· Κύριε, ἰδοὺ, ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ. Ἐφοβούμην γάρ 20
σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει 21
δὲ αὐτῷ· Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε· ᾔδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός 22
εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα. Καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀρ- 23
γύριόν μου ἐπὶ τὴν τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς παρ- 24
εστῶσιν εἶπεν· ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. Καὶ εἶ- 25
πον

15. ἐν τῷ] — D. Versio *Vulg.* ἐπανελθεῖν] παρελθεῖν 58. 61. ἀπελθεῖν Evang. 17.
ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα] λαβεῖν M. 29. 71.
καὶ posterius] — Colb. 11. 34. 35. 39. 46. 48. 49. 51. 52. 56. 57. 58. 60. 74. 80. 81. 89. 90. 91. Ev. 1. 12. 13. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syra*, Codices *Latini. Theophylactus.*
αὐτῷ] αὐτοῦ D. Codices Latini: Graecis & Latinis abundat. *Dic mihi.*
τοῦτος] — D. 1. 11. Codices *Latini. Origenes. Lucifer.* ἔδωκε] δεδώκει D 1. Colb. δέδωκεν 71.
γνῷ] ἐπιγνῷ 60. Evang. 18. 19.
γνῷ τίς τί διεπραγματεύσατο] γνοῖ, τί διεπραγματεύσαντο DL Versio *Copt. Origenes* l. c.
16. κύριε] — K. probante *J. Millio* prol. 1500.
μνᾶ] μνᾶς Evang. 2. μνᾶς 1. 73. 74. 89. 90. Editio *Erasmi* & comm. 18. 20.
προσειργάσατο] προσηργάσατο A 47. 106. ἐποίησε 29. 71.
προσειργάσατο δέκα μνᾶς] δέκα μνᾶς προσηργάσατο. D. Versio *Syr.* δέκα προσειργάσατο μνᾶς 1. *Lucifer.*
17. καὶ] ὁ δὲ D. εὖ] + γε D 56. 58. 61. Versio *Vulg. Origenes. Lucifer.*
ἀγαθὲ δοῦλε] δοῦλε ἀγαθὲ 1. 69. 72. *Lucifer.* ὅτι] — 69.
18. ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων] ὁ ἕτερος ἐλθὼν εἶπεν D. Codices *Latini.* ἐποίησε πέντε] πέντε ἐποίησεν D.
19. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ] — 70. καὶ σὺ γίνου] γίνου καὶ σὺ D. 20. καὶ] + ὁ DL. 69.
ἰδοὺ] — 44. a prima manu. Versio *Syra* cum asteriſco. 21. ἐφοβούμην γὰρ] ὅτι ἐφοβήθην D.
σε] — 80. ὅτι ἄνθρωπος] ἄνθρωπος γὰρ D. ὅτι 11. αὐστηρὸς εἶ] εἶ αὐστηρὸς D.
ἔθηκας] ἔδωκας 71. καὶ θερίζεις, ὃ οὐκ ἔσπειρας] — 12.
ἔσπειρας] + καὶ συνάγεις, ὅθεν οὐ διεσκόρπισας 7. 12. 60. 61. in ora. 69. Evang. 2. 18. 19. Versio *Æthiop.*
+ καὶ φοβηθεὶς ἀπέκρυψα τὸ ἀργύριόν σου ἐν τῇ γῇ, ἰδοὺ ἔχεις τὸ σὸν 90. 22. λέγει δὲ] ὁ δὲ εἶπεν D.
δὲ] — LM. 1. 16. 28. 36. 47. 48. 57. 60. 63. 67. 69. 71. 72. 86. 106. Evang. 2. 13. 17. 18. 19. Editio *Erasmi, Aldi, Bengelii, Bogardi.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus.*
αὐτῷ] + ὁ κύριος αὐτοῦ 61. ex emendatione. 69. κρινῶ] κρίνω 36. 73. Versio *Vulg. Origenes* l. c. *Lucifer.*
αἴρων] αἴρω D. δοῦλε] + εἰ 67. θερίζων] θερίζω D.
ἔσπειρα] + καὶ συνάγων, ὅθεν οὐ διεσκόρπισα 7. 60. 61. in ora. 69. Evang. 2. 18. 19.
23. καὶ prius] — D. 52. 69. Editio *Colinaei.* Versio *Syr.* διατί] + οὖν D.
τὸ ἀργύριόν μου] μοῦ τὸ ἀργύριον A. ἐπὶ τὴν τράπεζαν] τοῖς τραπεζίταις Editio *Complut. Plantin. Genev.*
τὴν] — ADM. 1. 3. 10. 11. 15. 44. 69. 73. 74. 80. 86. 87. 90. Colb. 106. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei, Beng.*
καὶ ἐγὼ] κἀγὼ D. ἐγὼ ἐλθὼν] ἐλθὼν ἐγὼ 69. Editio *Complut. Genev.*
σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό] ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ G. ἔπραξα αὐτό] αὐτὸ ἀνέπραξα A. prob. *H. Grotio.*
24. καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν] εἶπεν δὲ τοῖς παρεστῶσι D. ἀπ' αὐτοῦ] αὐτὸν 56. 58.
τὴν μνᾶν] — D. δότε] ἀπενέγκατε D. τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι] ἔχοντι τὰς δέκα μνᾶς 1. 69.

ſum, & venit. XCI. 3. mitte poſt ipſum.

17. ἐπάνω] Graecis eſt adverbium loci. *Jo.* III. 31.

20. *Jo.* XI. 44. XX. 7. *Act.* XIX. 12. *Macrobius* Sat. I. 23. Conſuluit, an Romam perpetrato bello rediturus eſſet. Vitem centurialem Deus ex muneribus in aede dedicatis deferri juſſit, diviſamque in partes ſudario condi, ac proinde ferri. Exitus rei obitu Trajani apparuit, oſſibus Romam relatis. *Gloſſ.* MS. σουδάριον τὰ ἐκ κεφαλῆς· σιμικίνθια τὰ ἐγχείρια. *Martialis* XI. 40. Jam mihi nigreſcunt poſita ſudaria barba. *Valerius Max.* IX. 12. Sudario, quod forte in manu habebat, ore & faucibus coartatis incluſo ſpiritu, poenam morte praecurrit. *Sueton.* Nero. 48. adopertoque capite, & ante faciem obtento ſudario, equum inſcendit. 25. ut conſervandae vocis gratia neque milites unquam niſi abſens, aut alio verbo pronunciante, appellaret; neque quicquam ſerio jocove egerit niſi adſtante phonaſco, qui moneret, parceret arteriis, ac ſudarium ad os applicaret. 51. ligato circa collum ſudario prodierit in publicum. *Xiphilin.* σινδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων. *Catullus* XII. in joco atque vino Tollis lintea negligentiorum —— mihi linteum remitte: Quod me non movet aeſtimatione, verum eſt μνημόσυνον mei ſodalis. Nam ſudaria Setaba ex Iberis Miſerunt mihi muneri Fabullus & Veranius. *Quintilianus* II. 3. Quo magis miror hanc quoque ſuccurriſſe Plinio curam, ut ita ſudario frontem ſiccari juberet, ne comae turbarentur. *Petronius* 67. tunc ſudario manus tergens, quod in collo habebat —— faciem ſudario abſcondit. *Apulejus* Apolog. quaedam ſudariolo involuta. *Gloſſar. Graec. Cangii.* σουδάριον, κεφαλοδέσμιον. *Moeris* σουδάριον Ἑρμιππος τὸ ὑφ' ἡμῶν σουδάριον. *Ariſtoph.* Plut. 729. Schol. Ἡμιτύβιον ἀντὶ τοῦ σουδαρίου, ῥάκος ἡμιτρίβες λινοῦν τι, οἷον ἐκμαγεῖον. *Pollux* VII. 71. τὸ δὲ ἡμιτύβιον ἐστὶ μὲν καὶ τοῦτο Αἰγύπτιον, εἴη δὲ κατὰ τὸ ἐν τῇ μέσῃ κωμῳδίᾳ καψιδρώτιον καλούμενον, ὃ νῦν σουδάριον ὀνομάζεται. *Catullus* XXV. 7. Remitte pallium mihi meum, quod involaſti, Sudariumque Setabum.

τὰ

26 πον αὐτῷ· Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς· Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσε-
27 ται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσε-
ται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς
μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν
28 μου. Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐγένετο
29 ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε
30 δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Εἰπών· Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην· ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι εὑ-
ρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύσαντες αὐτὸν ἀγά-
31 γετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· Διὰ τί λύετε; Οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ· Ὅτι ὁ Κύριος
32 αὐτοῦ χρείαν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων
33 δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς· Τί λύετε τὸν πῶλον; Οἱ δὲ εἶ-
34 πον· Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Καὶ ἐπιῤῥίψαν-
τες

25.] — D. 16. 60. a prima manu. 69. Evang. 18. 19. *Lucifer.* probante *J. Millio* prol. 1427. εἶπον] εἶπαν L.
26. γὰρ] δὲ Verſio *Vulg.* —— L 1. 59. Verſio *Syr. Copt. Theophylactus ed.* probante *J. Millio* prol. 1070.
ὅτι] — 1. Codices *Latini. Lucifer.*
δοθήσεται] προσίβεται D. + ὁ πιστευθήσεται 13. 38. 51. 69. 74. ex emendatione. Verſio *Vulg.*
ἔχει] δοκεῖ ἔχειν 38. 64. 69. 89. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. *Marcion.*
ἀπ' αὐτοῦ] — L. 36. 53. 63. eſt pleonaſmus Hebraicus ut *Matth.* XXV. 29. *Luc.* VIII. 27. *Act.* XV. 17.
27. τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους] ἐκείνους τοὺς ἐχθρούς μου D.
ἐκείνους] — 47. 56. 57. 58. 59. 61. 68. probante *J. Millio* prol. 1374. τούτους KLM. 42. 49. 71.
θελήσαντας] θέλοντας D 1. 12. 13. 48. 67. 69. βασιλεῦσαι] βασιλεύειν D.
αὐτούς] αὐτῶν 69. αὐτοῖς *Theophylactus ed.*
κατασφάξατε] κατασφάξετε 69. σφάξατε 59. + αὐτούς L 53. Evang. 18. 19. Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum aſteriſco. *Copt.*
μου] + ὁ τὸ ἀχρεῖον δεῦρο καβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων D.
28. ἔμπροσθεν] — D 40. + πάντων Colb. ἀναβαίνων] + δὲ D. Ἱεροσόλυμα] Ἱερσαλὴμ D.
29. ad 46.] — *Marcion* teſte Epiphanio. ἐγένετο] — 16. 59.
Βηθφαγῆ] Βηθσφαγῆ 3. 44. 47. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 90. Colb. Evang. 7. 17. 18. 19. Editio *Complut.* Verſio *Goth.* Βηθφαγὴν 1. 12. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.*
Βηθανίαν] Βηθάνια D. a prima manu.
τὸ καλούμενον] — DK 29. 42. 60. 69. Evang. 19. + τὸ DK 42. 68. ἐλαιῶν] + καλούμενον D.
αὐτοῦ] — L. 74. ex emendatione. *Origenes* in Jo. II. 14. 30. εἰπὼν] λέγων DL 69. Verſio *Copt. Origenes.*
κατέναντι] ἀπέναντι 69. κώμην] πόλιν 29. 71. ἐν ᾗ] καὶ D.
εἰσπορευόμενοι] πορευόμενοι K. δεδεμένον] — D.
ἐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων] ἀνθρώπων ἐδεὶς πώποτε 69. πώποτε] — DG.
ἐκάθισε] κεκάθικεν 1. + καὶ DL 74. ex emendatione. αὐτὸν] — DL.
αὐτὸν ἀγάγετε] ἀγάγετε αὐτὸν A. 15. Verſio *Syr.* + μοι G. 31. ἐὰν] ἂν D.
λύετε] — D. + αὐτὸν Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
αὐτῷ] — DL. 27. Verſio *Copt. Origenes* in Matth. & Joannem. αὐτοῦ] μου 63. & comm. 34.
32. 33. 34.] καὶ ἀπελθόντες ἀπεκρίθησαν ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει D. δὲ] — E a prima manu.
αὐτοῖς] + ἑστῶτα τὸν πῶλον 7. 60. 67. Ev. 9. 10. 12. 13. 17. 18. 19. Verſio *Vulg. Armen. Syra* poſterior. *Origenes* in Matth.
33. εἶπον] εἶπαν L. *Origenes* in Jo. & comm. 34. αὐτοῦ] — L. αὐτῶν 71.
34. εἶπον] + ὅτι AM. 1. 12. 27. 29. 42. 49. 69. 71. 86. 106. Evang. 6. 19. Verſio *Syr. Origenes.*
35. ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπιῤῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον] ἀγαγόντες τὸν πῶλον ἐπέῤῥιψαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐπ' αὐτὸν C D. ἐπιῤῥίψαντες] ἐπέῤῥιψαν 1

τὰ σουδάρια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιβάλλεται. *Targum Jonathan* Exod. XXI. 16. interficiendo interficitur ſuffocatione ſudarii. Ruth. III. 15. do ſudarium quod eſt ſuper te. Exod. XXXIV. 33. Et impoſuit ſuper vultum ſuum ſudarium. & agitabat ſudarium. *Schabbath* f. 120. 1. ſudarium, quod eſt in collo ejus. *Taamid* VII. 3. & ſudarium in manu ejus. *Joma* VII. 8. Unde ſciebant, hircum ad deſertum acceſſiſſe? ſpeculas in via fecerunt, & agitabant ſudaria. Nonius 14. 15. in voce rica dicit, ricam, quae erat tegmen capitis muliebre, ſuo tempore dictam ſudarium. *Ketuboth* f. 67. 2. R. Abba pecunias in ſudario ligavit. *Vajikra R.* VI. f. 150. 1. Mulier tres denarios ſumſit, & in ſudario repoſuit. XXIII. Jael texit Siſaram. . . . Rabbini noſtri interpretantur: ſudario ſuo. *Bemidbar* R. IX. ipſa expandit ſudarium pulcrum ſupra caput. *Lexicon MS.* κεκρύφαλος, σαμακάνθιον, σουδάριον. *Schir R.* IV. 3. Ventilavit Sagan ſudario *Il.* X. 469. κεκρύφαλον. Metaphr. MS. τὸ σουδάριον. *Sabbat* f. 147. 1. Conſuetudo curſorum eſt, ut eant cum ſudario in humeris. *Gittin* f. 68. furto ablatum eſt nobis poculum argenteum --- invenerunt ligatum in ſudario ejus. *Avoda Saraf* 62. 2. ſudarium, quo quis ſe ſtrangulavit.

21. αὐσηρὸς] *Plut.* de Aud. poët. p. 19. C. καλὸν γὰρ εἰκὸς ἔθεν εἶναι μετ' ὀργῆς καὶ αὐσηρῶς λεγόμενον Probl. Graec. p. 300. D. καλὸς δὲ ὢν καὶ δίκαιος ἐχ ἥτλον ἦν σώφρων καὶ αὐσηρὸς. Grammatici ab αὔω exſicco. *Etymol.* αὐσηρὸν, στυφνὸν, σκυθρωπὸν. Acerbus, rigidus, torvus, tetricus. *Suidas* αὐσηρὸν, στυφνὸν καὶ πρῶινον ἦθος. *Diogenes* VII. 36. Zenon. διατί αὐσηρὸς ὢν ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται; 117. καὶ ἄλλον δὲ εἶναι αὐσηρὸν παραπλησίως τῷ αὐσηρῷ οἴνῳ.

Ælianus V. H. IV. 1. ἐδὲν, ὧν μὴ κατέθετο, ἀναιρεῖται. *Joſ.* c. Apion. II. 30. κἂν ὑφέληται τις τὸ ἀλλότριον, κἂν, ὃ μὴ κατέθηκεν, ἀνέληται. *Ælian.* V. H. III. 46. Σταγειριτῶν νόμος ἔστος καὶ πάντη ἑλληνικὸς· ὁ μὴ κατέθε, φησὶ, μὴ λάμβανε.

28. *Apoc.* XIV. 10. 1. *Sam.* XI. 12. *Jerem.* LII. 10. *Plut.* Sulla. p. 476. D. Λεκρήτιον ἐν ὀφθαλμοῖς ἀποσφάξαι προσέταξεν. 473. C. ἀπέσφαξε τὸν ἄνδρα καθεζόμενος ἐπὶ βήματος, καὶ τὸν φόνον ἐφορῶν ἄνωθεν. *Juſtin.* XLII. 4. 4. in conſpectu ſuo eum trucidari juſſit. *Cæſar* B. C. III. 28. in ejus conſpectu

τες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ὅπι τ̃ ϖῶλον, ἐπεβίβασαν τ̃ Ἰησ̃ν. Πορευομένυ δὲ αὐτ̃ 35
ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντ@ δὲ αὐτ̃ ἤδη ϖρὸς τῇ καλα- 36
βάσει τ̃ ὄρυς τ̃ ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ ϖλῆθ@ τ̃ μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τ̃ 37
Θεὸν φωνῇ μεγάλῃ ϖερὶ ϖασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, Λέγοντες· Εὐλογημέν@ ὁ ἐρχόμε- 38
ν@ βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίυ· εἰρήνη ἐν ὐρανῷ, κ̀ δόξα ἐν ὑψίστοις. Καί τινες τ̃ Φα- 39
ρι-

ϖ̃ωλον] + ϵ̀ i.
αὐτῶν] ἑαυτῶν AK. 1. 42. Evang. 19.
ἐν τῇ ὁδῷ] — D.
ἤδη] — D. 29. 71. Evang. 19.
τῇ καταβάσει] τὴν κατάβασιν D. ita Graeci dicunt cum Accuſativo ἐγγίζειν. at *Prov.* V. 8. omnia autem plana ſunt, ſi ponatur comma poſt ἤδη, & ſuppleatur τῇ πόλει ut comm. 41.
ἤρξαντο] ἤρξατο D. 57. 61. 69. 73. Evang. 19. Verſio *Syr.* Codices *Latini*, *Origenes*.
ἅπαν] ϖ̃ᾶν D. 57.
ϖασῶν] ϖάντων D.
38. ἐρχόμεν@] — H. 69. Origenes.
Κυρις] + εὐλογημέν@ ὁ βασιλευς D. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco, additque τ̃ Ἰσραηλ & in margine notat: non in omnibus exemplaribus reperitur. Verſio *Æthiop.*
δόξα ἐν ὑψίστοις] ἐν ὑψίστοις δόξα 80.
36. ὑπεστρώννυον] ἐστρώννυον 80.
+ ἔμπροσθεν αὐτ̃ Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.
37. ἐγγίζοντ@ δὲ αὐτ̃] ἐγγιζόντων δὲ αὐτῶν D.
ϖρὸς] — 80.
φωνῇ μεγάλῃ] — D.
εἶδον] + γινομένων 13. 69. δυνάμεων] γινομένων D.
βασιλεὺς] — D Colb. 15. 16. 59. Evang. 18.
ὐρανῷ] ὐρανοῖς A.
39. Καί τινες] τινὲς δὲ D. Verſio *Syr.*

ctu — interficiuntur. 109. quos ille, cum in conſpectum ejus veniſſent — corripi ac interfici juſſit. *Vopiſcus* Aurelian. 49. Servos & miniſtros peccantes coram ſe caedi jubebat, ut plerique dicunt, cauſa tenendae ſeveritatis, ut alii, ſtudio crudelitatis.

37. *Jo.* XVIII. 16. XX. 12. *Thucydides* IV. 67. πρὸς ταῖς πύλαις ἦν ἤδη ἡ ἅμαξα.

40. *Ariſtophanes* Equit. 285. κικράξομαι. 287. κατακικράξομαι. 485. κικράξεται. Ran. 259. κικραξόμενα. 266. κικράξομαι. *Sextus Empir.* a. Eth. 55. πάντως οἱ πανέλληνες — κικράξονται, δῆν τὴν ἡδονὴν σεφανῆν. Significatione activa. *Pſal.* LXV. 13.

Taanith f. 11. 1. Chagiga f. 16. 1. ne dicas, quis teſtabitur contra me? Lapides domus ejus & trabes domus hominis illius teſtabuntur contra eum S. D. Habac. II. 11. *Philo* quod omnis probus liber T. 2. p. 460, 23. κάλαμος ἀλιξάνδρῳ — ψυχὰς ἐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βέλονται, μᾶλλον ἢ πλίνθος καὶ ξύλα φωνὴν ἀφιῆναι. *Plato* Hippia Maj. p. 1253. A. ἐγὼ — ἐρωτῶ — καὶ οὐδέν σοι μᾶλλον γεγωνεῖν δύναμαι, ἢ εἴ μοι παρεκάθητο λίθος, καὶ ἕτος μυλίας, μήτε ὢν μήτ' ἐγκέφαλον ἔχων. Convivio p. 1191. B. ἐφοβέμην μή μοι τελευτῶν ὁ Ἀγάθων Γοργίε κεφαλὴν, δεινὸν λέγειν ἐν τῷ λόγῳ, ἐπὶ τὸν ἐμὸν λόγον πέμψας αὐτόν με λίθον τῇ ἀφωνίᾳ ποιήσειε. *Libanius* D. VI. p. 303. A. πρότερον γὰρ ἐγκαλέσαις τοῖς λίθοις λαλεῖν ἢ τῇ κόρῃ. & IV. p. 891. D. καὶ νῦν ἔσηκεν ἴσα τοῖς λίθοις ἄφωνος. *Longinus* ex Xenophonte de Lacedaemoniis. ἐκείνων γὰρ ἥτλον μὲν ἂν φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. Proverbium λίθῳ διαλέγῃ. *Ovidius* Met. II. 696. Tutus eas; lapis iſte prius tua furta loquetur. Et lapidem oſtendit. XIII. 540. Duroque ſimillima ſaxo torpet. *Cicero* Tuſcul. III. 26. & Nioba fingitur lapidea propter aeternum, credo, in luctu ſilentium. *Plautus* in Truculento IV. 3. 15. Ego ero paries, loquere tu. *Ennius.* Sed quaſi ferrum, aut lapis dura rarenter gemitus conatur trahere. *Propertius* I. 18. Haec certe deſerta loca & taciturna querenti — Hic licet occultos proferre impune dolores, ſi modo ſola queant ſaxa tenere fidem. *Libanii* Progymn. p. 69. D. καὶ τὸ θεῶμα ἐπὶ τῆς καρτερίας αὐτῆ, πράγματα γὰρ ὁρῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἃ καὶ λίθον ἐξεβιάσαντο πρὸς φωνὴν — σιγῇ πάντα φέρειν ἠξίε. *Cicero* pro Marcello 3. Parietes medius fidius, C. Caeſar, ut mihi videtur, hujus curiae tibi gratias agere geſtiunt. *Juvenal.* Sat. IX. 102. O Corydon, Corydon, ſecretum divitis ullum Eſſe putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur, & canis, & poſtes, & marmora. *Euripides* Hippol. 417. ὐδὲ σκότος φρίσσεσι τὸν ξυνεργάτην, τέρεμνα τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ. *Calliſtrati* ἔκφρασις εἰς τὸ Μέμνονος ἄγαλμα. εἰκὼν ἦν αἰθιοπίᾳ ἐκ λίθυ πεποιημένη. Οὐ μὴν ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις ἔμενε λίθος ὤν, ὐδὲ τὸ τῆς φύσεως σιγηλὸν ἐνείχετο, ἀλλὰ καὶ λίθος ὢν εἶχεν ἐξουσίαν φωνῆς. *Hieronymus* in Habac. II. 11. Haec expreſſior & verior eſt intelligentia: etiam ſi homines taceant, & ſignorum meorum multitudinem lingua invidens non loquatur, tamen lapides ipſi & fundamenta murorum, & parietum aedificatio, meam poterunt magnitudinem perſonare. Quod ut ſignificantius fiat, ponamus litteraturae quoque ſecularis exempla. Criſpus loquitur in hiſtoria: Saguntini, fide atque aerumnis incliti, per mortalium ſtudium majores quam opibus: quippe quis etiam tum ſemiruta moenia, domus intectae, parietesque templorum ambuſti manus Punicas oſtentabant. Simile quid & Tullius ad Caeſarem pro Marcello: Parietes, mediusfidius, C. Caeſar, ut mihi videtur, hujus Curiae tibi gratias agere geſtiunt. *Suidas* voce ἀποῤῥήξαι. ὡς ἂν σιωπήσαιμεν, οἱ λίθοι τάχα φωνὰς ἀποῤῥήξουσι τῶν πεπραγμένων. *Cicero* de Orat. I. 57. lapides mehercule omnes flere ac lamentari coëgiſſes. Ep. Fam. VI. 3. In ea es urbe, in qua haec, vel plura & ornatiora, parietes ipſi loqui poſſe videantur. *Virgil.* Ecl. V. 28. Montesque feri ſylvaeque loquentur. *Servius:* hyperbolice dictum, cum res ejusmodi eſt, ut nulla ratione celari, aut occulta manere poſſit. *Joſ.* XXIV. 27.

41. Ut David 2. *Sam.* XV. 30. *Joſephus* A. VII. 9. 2. γενόμενος δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τ̃ ὄρυς [τ̃ ἐλαιῶνος] ἀπισκόπει τὴν πόλιν, καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων, ὡς ἂν βασιλείας ἐκπεσὼν, ἤυχετο τῷ Θεῷ. & Eliſa 2. *Reg.* VIII. 11. 12.

42. *Martial.* X. 58. Hic mihi, quando dies meus eſt, jactamur in alto urbis, & in ſterili vita labore perit. *Polybius* XVII. 18. βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρὸν· οὐ μένουσιν ἡμᾶς οἱ βάρβαροι· σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα, σὸς ὁ καιρός. *C. Severus* ap. *Senec Suaſor.* II. Fuſique per herbam, Hic meus eſt, dixere, dies. *Tacitus* de Orator 14. nec plus habeam quod poſſim, cui velim, relinquere, quandocunque fatalis & meus dies veniet. *Seneca* Medea 1017. Meus dies eſt: tempore accepto utimur. *Statius* Sylv. II. 7. 20. Veſtra eſt iſta dies, favete Muſae.

Uti-

ρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.
40 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.
41 Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, Λέγων· Ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καὶ γε
42 ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου·
43 Ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σε, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί

ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτὸν] εἶπον αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 69. εἶπον] εἶπαν ADL. *Origenes* in Jo.
πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ 28. 69. 40. ὁ ἀποκριθεὶς εἶπεν] ἀποκριθεὶς δὲ λέγει D.
αὐτοῖς] — L Verſio *Copt.* + ἀμὴν G. ὅτι] — 48. 57. 69. ℭ 1.
σιωπήσωσιν] σιωπήσουσι A. 90. σιγήσουσιν D.
κεκράξονται] κράξονται D. κεκράξουσιν. Evang. 13. κεκράξωνται 36. 69. 74. ex emendatione. κράξουσι L.
41. ἔκλαυσεν] ἔκλαιεν & Edita in margine 69.
αὐτῇ] αὐτὴν AHL 1. 42. 49. 56. 58. 60. 66. 67. 69. 61. 73. 106. Evang. 6. *Origenes* in Jo. II. 14. *Baſilius* Eth. 52. *Irenaeus. Theophylactus.* — *Pricaeus.*
42. καὶ σὺ] καίγε σὺ A.
καὶ σὺ καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ] καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ℭ σὺ L. *Origenes.* καίγε] — DL.
σου primum] — ADL 1. 59. 61. 80. Verſio *Copt. Syr. Origenes* l. c. & in Luc. H. 38. *Euſeb.* H. E. *Baſilius.*
σου ſecundo loco] — L. *Origenes, Irenaeus.* σοι D 61. in ora. 69. 106. ἀπὸ] + τῶν 44.
43. ἐπὶ σὲ ℭ περιβαλοῦσιν] ℭ βαλοῦσιν ἐπί σε D. καὶ περιβαλοῦσιν] — Verſio *Syr.*
περιβαλοῦσιν] παρεμβαλοῦσιν CL. ἐπιβαλοῦσιν 59. χάρακα σοι] — Verſio *Syr.* σοι] — D.

Utinam, quae diceris *Jeruſalem*, re ipſa eſſes Jeruſalem, ac videres ea, quae pacem tibi praeſtare poſſent; *Vel tu*, quae tot jam prophetas occidiſti, & in me tam graviter peccaſti; *Vel hodie*, quod tot annos neglexiſti, emendares. Singulae voces habent peculiarem ἔμφασιν. *Bereſchith R.* LVI. in Gen. XXII. 14. Sem vocavit eam pacem S. D. & Melchiſedec rex pacis. Dixit Deus S. B. Si voco eam videbit, ut Abraham eam vocavit, Sem vir juſtus murmurabit: Si voco eam pacem, Abrahamus vir juſtus murmurabit, ſed ecce voco eam Jeruſalem, quo nomine vocarunt eam ambo, *videbit pacem.*

43. περιβαλοῦσι] *Ariſtoteles.* . . . . περιβάλλειν τεῖχος τῇ πόλει. *Antipho.* . . . . εἴτις τετριηράρχηκε λαμπρῶς, καὶ τὰ τείχη τῇ πατρίδι περιέβαλε. *Xenophon* . . . . περιβάλλεσθαι τάφρον τῇ πόλει. *Dionyſius* Hal. A. I. 45. περιβάλλοντες τείχεσι τὸ Παλλάντιον. II. 2. ἀλβανὸν συνοικίζουσι, ἄμφω τὰ χώρια ταῦτα τείχει περιβαλόντες καὶ τάφρῳ. III. 42. τοῦτον δὴ τὸν λόφον —— τείχει καὶ τάφρῳ περιέβαλε.

χάρακά] *Gloſſarium.* χάραξ, Sudis, ridica. Verſio *Vulg.* Vallum. *Cod.* D. ſaepem. *Etymol.* χάρακας καλοῦμεν τοὺς ἀξυμμένους καλάμους ἢ τὰ ξύλα. χάραξ. διαφέρει δὲ ὁ χάραξ καὶ ἡ χάραξ. τὸ μὲν γὰρ ἀρσενικῶς σημαίνει τὸ στρατόπεδον ἢ τείχισμόν τινα καὶ περιφραγμὸν, καὶ χαράκωμα· θηλυκῶς δὲ τὸ τῆς ἀμπέλου. *Ammonius.* χάραξ —— ἀρσενικῶς ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις περιπηγνυμένων, ἀφ' ὧν λέγονται χαρακώσαντες ἀντὶ τοῦ περιφράξαντες, καὶ χαρακώματα τὰ περιφράγματα. *Suidas.* οἱ ἕλληνες τοῦτον ἡγοῦνται χάρακα ἄριστον, ὅστις ἂν ἔχοι πολλὰς ἐκφύσεις καὶ μεγάλας πέριξ τοῦ πρέμνου· παρὰ δὲ Ρωμαίοις δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἔχουσιν οἱ χάρακες, palus, ſtipes. *Appian.* Punic. p. 99. ἐπετίθεσαν τῇ κατὰ σφᾶς τάφρῳ τοῦ Μανιλίου, καὶ τὸ χαράκωμα διέσπων —— ὁ δὲ Μανίλιος τὸ μὲν στρατόπεδον ἔτι μᾶλλον ὠχύρου, τεῖχος ἀντὶ χάρακος αὐτῷ περιτιθεὶς. *Dionyſius Hal.* H. A. V. 41. καὶ παρασκευασάμενος τάφρῳ τε χώσει, καὶ χάρακος ἐπιβασίᾳ, ἃ πρόσφορα εἶναι ἔμελλεν, ἀνακρινόμενος, τί παρασκευάζεται πράττειν σφῶν αὐτῶν ὁ στρατηγός; λέγεται· ὅτι κλίμακας τεκταίνεται καὶ διαβάθρας. & 42. περιεκάθηντο δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ περισκυρωμάτων οἱ Ρωμαῖοι. VI. 29. καὶ τὸν χάρακα πυρὶ δῄς. IX. 23. ὑψηλῷ χάρακι καὶ βαθείᾳ τάφρῳ τὴν παρεμβολὴν ὠχυρώσαντο. . . . φαυλοτέρα ἦν —— στρατηγῷ μοχθηρῷ, τεῖχος κατὰ τέλματος ἢ χάρακα πηγνυμένῳ. *Galenus* de uſu partium 12. ext. χάραξ appellat ſpinam dorſi καίτοι διεσήκασιν ἀπ' ἀλλήλων οὐκ ὀλίγον. 10. τὰς μὲν βλεφαρίδας οἷον χάρακά τινα τῶν μικρῶν ἕνεκα προτάξας σωμάτων [ὁ δημιουργὸς] 11. εἰ δ' αὖ μείζους ἢ πυκνοτέρας [ἐργάσαις τὰς κατὰ τὰς ὀφθαλμοὺς τρίχας] οὐ χάραξ ἐδὲ τεῖχος ἔτι σοὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' εἱρκτή τινι παραπλήσιον ἔσαι σέσαρμα. *Caeſar* de B. G. VII. 73. *Truncis arborum aut admodum firmis ramis abſciſis, atque horum dolabratis atque praeacutis cacuminibus perpetuae foſſae quinos pedes altae ducebantur. Huc illi ſtipites demiſſi, & ab infimo revincti, ne revelli poſſent, ab ramis eminebant.* Primo fodiebant foſſam, tum e terra egeſta & ceſpite aggerem ſtruebant, χῶμα dictum, denique aggeris partibus imis prope foſſam infigebantur pali lignei (χάρακες) ne diffluereț terra aggeſta, nec non medio aggeri ad eum continendum. Haec tota munitio e vallis ligneis & aggere terreno vocabatur agger. *Deut.* XX. 19. 20. *Ezech.* IV. 2. *Eſaj.* XXIX. 3. *Eccleſ.* IX. 14. *Aeneid.* XI. 915. Conſidunt Caſtris ante urbem, & moenia vallant. *Pollux* I. χαρακώματα ἐποίησαντο —— χάρακα ἔβαλον, περιεχαράκωσαν. *Arrian. Epictet.* III. 24. p. 333. ἂν σε πάντες μιμήσονται, οὐ τάφρον σκάψει τις, ἢ χάρακα περιβαλεῖ, ἐκ ἀγρυπνήσει, ἢ κινδυνεύσει. Exped. Alex. IV. 29. παραγγέλλει στρατιώτῃ ἑκάστῳ κόπτειν χάρακας ρ. κατ' ἄνδρα, καὶ ὅτοι κεκομμένοι ἦσαν. καὶ αὐτὸς ἐχώννυεν. *Livius* XXXIII. 5. Quinctius milites per agros dimiſſos vallum caedere & parare jubet —— Romanus leves & bifurcos plerosque & trium aut cum plurimum quatuor ramorum vallos caedit —— & ita denſos affigunt implicantque ramos, ut neque, quae cujusque ſtipitis palma ſit, pervideri poſſit; & adeo acuti, aliuſque per alium immiſſi radii locum ad inſerendam manum non relinquunt. *Polyb.* VIII. 28. προσέτι δὲ καὶ χαράκος ἐπ' αὐτῆς [τῆς τάφρου] τιθέντος. *Arrian.* Exp. I. 6. 19. ὅτε χάρακα ἢ τάφρον προβεβλημένος. *Zoſimus* III. τὰ δὲ πρὸς ἕω. τάφρῳ βαθείᾳ καὶ χάρακι διὰ σαυρωμάτων ἐκ ξύλων ὀχυρῶν ἐναπείληπτο. *Ammian. Marcell.* XXIV. 5. ext. Vallum tamen ſudibus denſis & foſſarum altitudine cautius deinde ſtruebatur. *Polybius* p. 355. χάρακα περιβαλόντες. *Arrian.* Exp. Al. IV. 2. 3. στρατοπεδεῦσαι πλησίον τῆς πόλεως, καὶ τάφρον τε κύκλῳ αὐτῆς ὀρύξαι, καὶ χάρακα περιβάλλεσθαι. V. 5. ἀλέξανδρος ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιεστρατοπέδευσεν τοῖς πεζοῖς τὴν πόλιν, ὅσα γε ἠδυνήθη αὐτῷ περιβαλεῖν ἡ φάλαγξ· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐπέχον τὸ τεῖχος τῷ στρατοπέδῳ κυκλώσασθαι οὐ δυνατὸς ἐγένετο. *Plut.* Publ. p. 107. D. κελεύσας —— ἐκλιπεῖν τὸν χάρακα σίτου τε πολλοῦ καὶ χρημάτων γέμοντα

σεσί σε, καὶ συνέξεσί σε πάντοθεν· Καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σε ἐν σοί· καὶ οὐκ 44
ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σε. Καὶ εἰσ- 45
ελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας,
Λέγων αὐτοῖς· Γέγραπται· Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς ἐστιν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιή- 46
σατε σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ 47
οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ· Καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί 48
ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, 1
καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις.
Καὶ

συνέξουσι] συνάξουσι K 13. 61. in ora. 69. σε posterius] — 60.
44. σὺ σοὶ prius] — D. *Origenes* in Jo. II. 14. *Euſebius*.
σὺ σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ] λίθον ἐπὶ λίθον σὺ ὅλῃ σοὶ D 1. λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοὶ Verſio *Copt. Origenes*.
λίθῳ] λιθον 42. Editio *Eraſmi* 1. τὸν καιρὸν τῆς] εἰς καιρὸν D.
45. καὶ εἰσελθὼν] ἐλθὼν δὲ D. καὶ ἐλθὼν 64. + ὁ Ἰησοῦς DE 106. Verſio *Syra* poſterior.
ἐν αὐτῷ] — L 1. 36. 64. 69. Verſio *Goth. Copt. Armen. Origenes* l. c.
ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας] καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ 28.
καὶ ἀγοράζοντας] — L 1. Colb. Verſio *Copt. Origenes* l. c. & H. 38. + καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς D. Codices *Latini*.
46. γέγραπται] + ὅτι ACDKM 27. 29. 33. 37. 42. 49. 60. 67. 71. 86. 106. Evang. 10. 18. 19. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi*. Verſio *Syr*.
ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς ἐστιν] καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς L 1. 69. Verſio *Copt. Armen. Origenes*.
ἐστιν] κληθήσεται 12. 28. 59. *Epiphan.* H. 42. ἔσται 16. ἐποιήσατε] ποιεῖτε L. *Epiphanius* H. 42.
47. τὸ] — 69. 71. 106. οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς A 11. 48. 52. *Theophylact.*
ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ] καὶ οἱ πρῶτοι [πρεσβύτεροι Verſio *Syra* utraque, poſterior habet editum in margine, *Origenes* in Matth.] τοῦ λαοῦ ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι D. Verſio *Vulg. Æthiop.*
αὐτὸν] — 46. Evang. 18. 48. εὕρισκον] ηὕρισκον D. τὸ] — D 1. 69. 72. *Origenes* in Matth.
ποιήσωσιν] ποιήσουσιν 10. 35. 74. 78. 83. 86. Editio *Complut. Origenes* l. c. + αὐτῷ D. Verſio *Vulg. Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. λαὸς γὰρ] γὰρ λαος D 69. ἐξεκρέματο] ἐκρέματο D 47.
αὐτοῦ ἀκούων] ἀκούειν αὐτοῦ D. Verſio *Syr.* ἀκούων] ἀκούειν M 29. 69. 71.
1. καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ D. ἐγενετο 74. a prima manu.
ἐκείνων] — DL 1. 5. 36. 56. 57. 58. Verſio *Vulg. Copt. Syr. Marcion. Epiphanius*. probante *J. Millio* prol. 1199.
τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ τὸν λαον D. Verſio *Syr.* τὸν λαὸν K 29. 38. 42. 49. 71. probante *J. Millio* prol. 1476. ἐπέστησαν] ἐπετίμησαν 15.
ἀρχιερεῖς] ἱερεῖς AEGK 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 49. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 64. 66. 68. 72. 73. 83. 87. 90. 91. 95. Evang. 2. 13. 14. 15. 17. 19. Editio *Stephani* 1. 2. *Wechelii*. Verſio *Goth. Theophylactus*. ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 69.

παντοδαπῶν. caſtra: *Appianus* Punic. p. 122. ἐσαύρωσε πάντα ξύλοις ὀξέσι, καὶ ἐπὶ τοῖς σαυροῖς τὰς μὲν ἄλλας τάφρους ἐχαράκωσε. Manifeſto autem hic praedicitur obſidium Hieroſolymorum per Romanos, qui prius aggere ſtructo, deinde muro aedificato, urbem cinxerunt. *Joſ.* B. V. 6. 2. συμφέροντας ἐκέλευσε τὴν ὕλην ἐγείρειν χώματα —— κοπτομένων δὲ τῶν δένδρων τὰ πρόσεια μὲν ἐν τάχει γεγύμνωτο, συμφερομένων δὲ ἐπὶ τὰ χώματα τῶν ξύλων, καὶ τῆς στρατιᾶς ἁπάσης ἐπὶ τὸ ἔργον ὡρμημένης. 3. τοῖς δ' ἐρχομένοις ἦν ἀπὸ μὲν τῶν βελῶν ἡ σκέπη γέρρα χαρακωμάτων ὑπερτεταμένα. 9. 2. Τίτος ἤρχετο χωμάτων κατά τε τὴν ἀντωνίαν καὶ τὸ Ἰωάννου μνημεῖον —— πρὸς ἑκατέρῳ δὲ μέρει δύο ἠγείροντο χώματα. 11. 1. Τίτῳ δὲ τὰ μὲν χώματα πρόκοπτε. 4. τοῖς δὲ Ρωμαίοις ἀρξαμένοις δωδεκάτῳ μηνὸς ἀρτεμισίου, συνετελέσθη τὰ χώματα μόλις ἑνάτῃ καὶ εἰκάδι. Ταῖς δέκα ἑπτὰ συνεχῶς πονηθείσαις ἡμέραις, μέγιστα γὰρ ἐχώσθη τὰ τέσσαρα. Unde urbs oppugnari poterat: Judaei autem per cuniculos ignem immittunt, & aggeres comburunt, τῆς θλιβούσης ὕλης διαβιβρωσκομένης —— τῶν χωμάτων καταβρωθέντων. 5. διέβαινε δ' ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ χώματα τὸ πῦρ —— διεφθαρμένων δὲ τῶν χωμάτων Ρωμαῖοι μὲν ἦσαν ἐν ἀθυμίαις. Hoc Chriſtus dicit: περιβαλοῦσί χάρακά σοι. Cum hac via non ſucceſſiſſet, muro totam urbem cingere coeperunt, quod hic dicitur περικυκλώσουσί σε. 12. 1. βάλλεσθαι δὲ χώματα δύσεργον ἀπέφαινεν ὕλης ἀπορία, καὶ τὸ παραφυλάττειν τὰς ἐξόδους δυσεργότερον· κυκλώσασθαι τε γὰρ τὴν στρατιᾷ πόλιν, διὰ τὸ μέγεθος καὶ δυσχωρίαν οὐκ εὐμαρὲς εἶναι, καὶ σφαλερὸν ἄλλως πρὸς τὰς ἐπιθέσεις. —— δεῖν μένειν —— περιτειχίζειν ὅλην τὴν πόλιν, μόνως γὰρ ἅτως ἂν πάσας ἀποφράξαι τὰς ἐξόδους. —— εἰ δέ τῳ μέγα δοκεῖ καὶ δυσήνυτον ἔργον, χρῆναι σκοπεῖν, ὡς ἔστι ῥωμαίοις τι μικρὸν ἐνεργεῖν πρέπει, καὶ δίχα πόνου κατορθῶν τι τῶν μειζόνων, ὁδοὶ ῥᾴδιοι ἀλλ' ἡ θεῷ μόνῳ. 2. τούτοις πείσας τοὺς ἡγεμόνας, διανέμων ἐκέλευσε τὰς δυνάμεις ἐπὶ τὸ ἔργον. ὁρμὴν δέ τις ἐμπίπλησι δαιμόνιος τοῖς στρατιώταις, καὶ μερισαμένων τὸν περίβολον, οὐ μόνον πρὸς τάγματα ἦν ἔρις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τάξεων πρὸς ἀλλήλας καὶ στρατιῶται μὲν δεκαδάρχην, δεκαδάρχης δὲ ἑκατόνταρχον, ἕτος δὲ ἐσπεύδαζεν ἀρέσασθαι χιλίαρχον, τῶν δὲ χιλιάρχων ἐπὶ τοὺς ἡγεμόνας ἔτεινεν ἡ φιλοτιμία, καὶ τῶν ἡγεμόνων τὴν ἄμιλλαν ἐβράβευε καῖσαρ —— τὸ μὲν ἓν τεῖχος ἐνὸς δέοντος μ. σταδίων ἦν —— τρισὶ δ' ὠκοδομήθη τὸ πᾶν ἡμέραις, ὡς τὸ μὲν ἔργον μηνῶν εἶναι ἄξιον, τὸ δὲ τάχος ἡσθῆναι πίστεως, περικλείσας δὲ τῷ τείχει τὴν πόλιν. 4. πάλιν ἤρχετο χωμάτων, χαλεπῶς αὐτῷ τῆς ὕλης πορίζομένης. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὴν πόλιν πᾶσα τοῖς προτέροις ἔργοις ἐκέκοπτο· συνεφόρουν δ' ἄλλην ἀπὸ G. σταδίων οἱ στρατιῶται. VI. 1. 1. Ρωμαῖοι δὲ, καίτοι πολλὰ περὶ τὴν τῆς ὕλης συγκομιδὴν ταλαιπωρήσαντες, τὰ χώματα διήγειραν μιᾷ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις, κέρατος ὡς προείρηται τὴν περὶ τὸ ἄστυ χώραν ἐπ' G. σταδίων ἐν κύκλῳ πᾶσαν.

44. ἐδαφιοῦσι] Codices Lat. Pavimentabunt. Cod. D. ad nihilum deducent. *Eſaj.* XV. 7. *Jer.* VIII. 12. X. 15. L. 31. *Mich.* VII. 4. *Thucyd.* III. 68. ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν εἰς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θε-

με-

2 Καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς
3 ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἐρωτήσω ὑμᾶς
4 κἀγὼ ἕνα λόγον· καὶ εἴπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
5 Οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες· Ὅτι ἐὰν εἴπωμεν· Ἐξ οὐρανοῦ· ἐρεῖ· Διὰ
6 τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν· Ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλι-
7 θάσει ἡμᾶς· πεπεισμένοι γάρ εἰσιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέ-
8 ναι πόθεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
9 ποιῶ. Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπός τις ἐ-
10 φύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. Καὶ ἐν
καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν
αὐ-

•ί posterius] — A 3. 9. 11. 72. 87. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
2. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν λέγοντες] λέγοντες πρὸς αὐτὸν 1. εἶπον] εἶπαν L 69. λέγοντες] — CDL 63. 64. Verſio *Syr. Copt. Armen.*
εἰπὲ] εἰπὸν 1. 33. εἰπὲ ἡμῖν] — CL. ἢ] ℭ D. Verſio *Syr.*
ἢ τίς ἔστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην] — Evang. 12. τὴν ἐξουσίαν ταύτην] ταύτην τὴν ἐξουσίαν D.
3. ἀποκριθεὶς δὲ] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 69. δὲ] + Ἰησοῦς Verſio *Vulg. Syr.* ἐρωτήσω] ἐπερωτήσω D. πρὸς αὐτοὺς] — 69.
κἀγὼ] ℭ ἐγὼ 1. ὑμᾶς κἀγὼ] κἀγὼ ὑμᾶς 69.
ἕνα λόγον] λόγον ἕνα A 44. λόγον L 1. 33. 69. Verſio *Syra* prior, at poſterior habet cum aſteriſco. *Copt.* Codices *Latini*. καὶ] ὃν D. εἰπατε] ἀποκρίθητε 59. Verſio *Vulg.* μοι] — 40.
4. βάπτισμα] + τὸ DL. Ἰωάννου] Ἰωάνου D.
5. συνελογίσαντο] συνελογίζοντο Cut videtur. D. διελογίζοντο 56. 61. διελογίσαντο 1. 47. 57. 58.
ἐρεῖ] + ἡμῖν C. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini*.
οὖν] — Ebr. 16. 27. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 48. 51. 59. 62. 63. 64. 69. 70. 71. 72. 83. 87. 91. Evang. 14. Editio *Complut. Genev.* Verſio *Syr. Copt. Theophylactus. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1102.
6. ἐὰν δὲ] ℭ ἐὰν D. ἐὰν Evang. 14. ἐξ] ἀπὸ τοῦ D. πᾶς ὁ λαὸς] ὁ λαὸς ἅπας 1. 33.
πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς] λιθάσει ἡμᾶς ὁ λαὸς ἅπας D. Verſio *Syr.* καταλιθάσει] λιθάσει Colb.
πεπεισμένοι γάρ ἐσιν] πεπεισμένοι γάρ εἰσιν D. εἶναι] γεγονέναι D 13. 69.
7. εἰδέναι] + αὐτοὺς CD. + τὸ D 69. πόθεν] — EK. 8. καὶ ὁ] ὁ δὲ 71.
ὁ Ἰησοῦς] — Colb. λέγω ὑμῖν] ὑμῖν λέγω 44. 9 ad 18.] — *Marcion* teſte Epiphanio.
ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν] ἔλεγεν δὲ D.
τις] — CDEKLM 1. 2. 9. 10. 11. 12. 16. 27. 29. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 51. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 68. 83. 86. 90. 91. 95. Editio *Complut. Bengelii*, *Genev.* Verſio *Goth. Vulg. Syra* poſterior habet cum aſteriſco, *Origenes* in Matth. probante *J. Millio* prol. 1103.
ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα] ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος CD. Verſio *Vulg. Ambroſius.*
ἐφύτευσεν] εἶχεν 80. καὶ posterius] αὐτὸς δὲ D. ἀπεδήμησεν] + εἰς 67. 72.
10. καὶ ἐν καιρῷ] καιρῷ δὲ D. ℭ καιρῷ L 38. ℭ τῷ καιρῷ 1. ℭ ἐν τῷ καιρῷ C.
δῶσιν] δώσουσιν ALM 33. 57. Evang. 2. 18. 19. ἀποδῶσιν *Theophylactus Ed.*

μελίων. *Plut.* . . . ἀνδραποδισάμενος τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος κατέβαλε. *Pauſanias* Arcad. 16. ἑβραίοις δὲ ἐλέ-νης τάφος ἐστὶν ἐν πόλει Σολύμων, ὃν ἐς ἔδαφος κατέβαλον οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς. *Polybius* p. 256. τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἠδάφισαν.

τὰ τέκνα] *Il.* χ. 64. καὶ νήπια τέκνα βαλλόμενα πρό-τι γαίῃ ἐν αὐνῇ δηϊότητι. *Dio Chryſoſt.* XI. p. 159. B. τὰ νήπια τέκνα πρὸς τῇ γῇ παιόμενα ἀμῶς. *Pſal.* CXXXVII. *Lexicon Pſalt.* MS. ἔδαφος τῇ γῇ.

Ælianus V. H. XIII. 28. ἀνθ' ὧν ἀπέδρασεν. IV. 8. ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος τὸν ἅπιν κατέθυσεν.

Diog. L. Chilon. I. 79. ἀπόφθεγμα αὐτοῦ καιρὸν γνῶθι.

48. *Eunapius* de Juliano p. 90. συνῆλθε δὲ ἐκεῖ Μαξίμῳ ἐξεκρέματο τε τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀπῄξε τῆς ὅλης σοφίας εἶχε-το. *Themiſtius* II. 58. ὧν γὰρ οἱ ἄλλοι ἐκκρέμανται δι' ἀνδρείας, ἐδέη ἡμῶν περισπεδᾶσον ἐδὲ τίμιον. *Euſtathius* Il. β. p. 166, 48. ἡ φρόνησις δ' ἦν σιωπῶσιν οἱ ἀχαιοὶ ἐκκρεμά-μενοι τῆς ἐκείνου γλώσσης, καὶ τοιούτου ἀκούειν ἐπιέμενοι ῥή-τορος. *Conſtantin. Porphyrog.* de Leone Armen. I. 15. ὡς σκιὰ τῷ ἀνδριάντι εἵπετο ἀληθῶς, καὶ ὅλως ἤρτητο, καὶ ἐκρέματο ἐξ ὤτων, ὥσπερ τι κεραμεῖον ἀγγεῖον τοῖς λό-γοις τοῦ μοναχοῦ. *Æneid.* IV. 79. Pendetque iterum narrantis ab ore. *Horat.* Epiſt. I. 105. De te pendentis, te ſuſpicientis amici. *Manilius* V. 655. Populum ſuſpendet ab ipſo. *Euripid.* Her. fur. 520. ὦ τέκνον, ἐκκρήμνασθε πατρῴων πέπλων. *Plinius* Epiſt. I. 10. Vitae ſanctitas ſumma, comitas par: inſectatur vitia, non homines: nec caſtigat errantes, ſed emendat. Sequaris monentem attentus & pendens: ut perſuaderi tibi, etiam quum perſuaſerit, cupias. *Frontinus* III. 16. 2. Qua benignitate non illius tantum fidem, ſed etiam popularium, qui ex illo pendebant, ſibi obligavit. *Silius* VI. 565. Remeantumque ordine longo ſervat turba gradus: Pendent ex ore loquentum. *Eunapius* in Ædeſio. ὡς δὲ εἶδε τὸν ἄνδρα, καὶ ἤκουσε λέγοντος, ἐξε-κρεματο τῶν λόγων, καὶ τῆς ἀκροάσεως οὐκ ἐνεπίμπλατο — ὥστε οἱ τῆς φωνῆς ἀκούσαντες, καὶ τῶν λόγων, παραδύντες αὐτὸς, ὥσπερ οἱ τῷ λωτῷ γευσάμενοι, τῆς φωνῆς ἐξ-εκρέμαντο, καὶ τῶν λόγων. *Lucianus* Icaro Menippo. 4. μετέωρος ὑπὸ τῶν λόγων, καὶ — ἐκ τῶν ὤτων ἀπηρ-τημένος. *Themiſtius* IV. καὶ τριβωνίῳ παραφανέντος εὐθὺς ἐξεκρέμαντο, ὥσπερ τῆς λίθου τὰ σιδήρια. *Ovidius* Epiſt. I. 30. Narrantis conjux pendet ob ore viri. *Seneca* Controv. IX. 1. ex vultu dicentis pendent omnium vultus. *Quintilian.* II. de vultu: hoc pendent homines, hunc intuentur: huc ſpectant etiam antequam dicamus. *Propertius* III. 4. 8. Incipe ſuſpenſis auribus iſta bibam. *Ælian.* V. H. XII. 58. Συνέῤῥει τοίνυν τὰ πλήθη, καὶ ἄλλος ἀλλαχόθεν ἐκκρεμαν-νύμενος ἐθεᾶτο αὐτόν. *Plut.* π. Πολυπραγμ. p. 522. A. ἡμεῖς δὲ τοῖς φορείοις τῶν γυναικῶν ὑποβάλλοντες τὰ ὄμματα, καὶ τῶν θυρίδων ἐκκρεμαννύντες.

1. ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων] Hebraiſmus.

5. *Demoſth.* pro Coron. ἄνδρα — παρηκολουθηκό-τα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι καὶ συλλελογισμένον ὀρθῶς, τίνος

αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. Καὶ προσέθετο πέμψαι ἕ- 11
τερον δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν. Καὶ προσέθε- 12
το πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον. Εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ 13
ἀμπελῶνος· Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντρα-
πήσονται. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες· Οὗτός 14
ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. Καὶ 15
ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ
ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλ- 16
λοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον· Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε· Τί οὖν ἐστὶ 17
τὸ γεγραμμένον τοῦτο· Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κε-
φαλὴν γωνίας; Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, 18
λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς 19
χεῖ-

οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες] δείραντες δὲ D. *Vulg.*
δείραντες] δήραντες M 35. 49. 51. 53. 56. 58. 66. 80. 88. 90. & comm. 11.
ἐξαπέστειλαν] ἀπέστειλαν K 49. + αὐτὸν Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo.
11. προσέθετο] + ἔτι 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. + αὐτοῖς Evang. 19. Versio *Syra* posterior.
προσέθετο πέμψαι] ἔπεμψεν D. πέμψαι ἕτερον] ἕτερον πέμψαι AL. ὕστερον πέμψαι L.
δείραντες] τύψαντες 12. 16. 59. 12. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον] τρίτον ἔπεμψεν D.
πέμψαι] + ℭ 44. οἱ δὲ] — D.
καὶ τοῦτον] κἀκεῖνον AK 42. 49. 60. Versio *Syra* posterior, & edita in margine.
ἐξέβαλον] ἐξαπέστειλαν κενὸν D. ἐξέπεμψαν 69.
13. εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος] ὁ δὲ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος εἶπεν D. δὲ] — K. Versio *Syra*
ἴσως] τυχὸν D. ἰδόντες] CDL 1. 33. Versio *Copt. Armen.* Codices *Latini*.
14. οἱ γεωργοὶ] — D. διελογίζοντο] διελογίσαντο AK 42. 49.
ἑαυτοὺς] ἀλλήλους DL 1. 33. Versio *Syra* posterior in margine. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος] — 80.
δεῦτε] — AK 1. 29. 42. 80. Versio *Vulg. Goth. Armen. Syra* posterior habet cum asteriſco, probante *J. Millio*. prol. 1400. ἵνα] ℭ 1. Versio *Syr.* γένηται] ἔσται C 1. Versio *Copt.*
15. ἐκβαλόντες αὐτὸν] λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον C. λαβόντες αὐτὸν L.
αὐτὸν] — 35. 36. 56. 57. 58. 61. 62. 66. Evang. 14. ἀμπελῶνος prius] + ℭ C.
αὐτοῖς] — D 2. 29. 71. Evang. 18. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Codices *Latini*.
16. τοὺς γεωργοὺς] — 71. τούτους] — D. ἐκείνους 1. 28. 69. 91.
ἀκούσαντες δὲ] οἱ δὲ ἀκούσαντες AD. δὲ] — Versio *Syra* posterior. εἶπον] εἶπαν DL.
17. αὐτοῖς] + αὐτοῖς 1. 18. ἐπ' ἐκεῖνον] ἐπὶ τοῦτον Versio *Syra* prior, & posterior in margine.
πίσῃ] πέσοι 69.
19. ἐζήτησαν] ἐζήτουν CD 4. 5. 36. Evang. 2. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.*
ἀρχιερεῖς ℭ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς ℭ οἱ ἀρχιερεῖς AL 86. Versio *Æthiop. Syra* posterior, *Goth. Copt.* probante *Bengelio*. οἱ γραμματεῖς ℭ οἱ Φαρισαῖοι C. οἱ γραμματεῖς ℭ οἱ ἱερεῖς 13. ἀρχιερεῖς ℭ οἱ πρεσβύτεροι, ℭ οἱ γραμματεῖς 69. γραμματεῖς ℭ οἱ Φαρισαῖοι σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσιν 106.
τὰς χεῖρας] τὴν χεῖρα K 42. αὐ] — D. Versio *Vulg. Syra*. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ] — 47.
καὶ ἐφοβήθησαν] ἐφοβήθησαν δὲ D. ἐφοβήθησαν 59.

τίνος ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν ὁ Φίλιππος. *Plut.* Pomp. p. 651. C. αὐτὸς ἄρα πρὸς ἑαυτὸν συλλογιζόμενος τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος.

13. ἴσως] *Aristoteles* Rhet. II. 13. περὶ παθῶν καὶ ἕξεων τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἀμφισβητοῦντες προσιέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα. *Xenophon* Paed. IV. ἴσως μὲν οὖν ἔτως ἔχει. *Plat.* Minoe. καὶ ἴσως καλῶς λέγεις, τάχα δὲ ἄμεινον εἰσόμεθα.

16. μὴ γένοιτο] *Rom.* III. 4. 6. 31. VI. 2. VII. 7. IX. 14. XI. 1. 11. 1. *Cor.* VI. 15. *Gal.* II. 17. III. 21. VI. 14. *Herodot.* V. 111. ἢν σε ἐκεῖνος [κατέλῃ] τὸ μὴ γένοιτο. *Arrian* Epictet. I. 1. τί ἔν; μὴ τι μικρὰ σοι φαίνεται ταῦτα; μὴ γένοιτο. 2. τί ἔν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἶμι, ἀποσῶ τῆς ἐπιμελείας τέτε ἕνεκα; μὴ γένοιτο. 8. τί ἔν; ἀναιρῶ τὰς δυνάμεις τάυτας; μὴ γένοιτο. II. 8. τίς ἔν ἐσία θεῦ; σάρξ; μὴ γένοιτο. ἀγρός; μὴ γένοιτο. φύμη; μὴ γένοιτο. & saepiſſime. *Simplicius* in Epictet. p. 186. ἀχ ὡς αὐτὸς ἐνεργῶν τὴν παρατροπὴν, μὴ γένοιτο. *Achilles* Tatius V. p. 323. διὰ σὲ —— ἐμασιγώθην, ἵνα σὺ, ὁ γεγώνας, ἄλλῃ γυναικὶ, καὶ ἐγὼ τῶν ἑτέρων ἀνδρῶν γένωμαι; μὴ γένοιτο.

20. ἐγκαθέτους] *Plut.* Pyrrh. p. 389. B. ἦσαν δέ τινες, οὓς αὐτὸς ὁ Πύρρος ἐγκαθέτους, προσποιεμένους εἶναι Μακεδόνας. *Phrynichus* p. 146. ἐγκάθετος, ἔτως Ἀτιρίδης. ἀπερρίμμενος, δεῖν δοκιμώτερον χρήσασθαι τῷ θετὸς, ἢ εἰσπεπτὸς, ἢ ὑπόβλητος. *Heſychius*. ἐγκάθηται, ἐνεδρεύει. *Suidas*. ἐγκάθετος, δόλιος κατάσκοπος. *Dionyſ. Hal.* A. V. 42. τὰς ἱππεῖς προφοπεύλας διερευνησομένους, μή τις ἐγκάθηται πολεμίων λόχος. IX. 20. ἐγκαθίζεσι λόχους ἐν τοῖς ἐπικαίροις τῶν χωρίων νύκτωρ. *Joſ.* B. VI. 5. 2. πολλοὶ δ' ἦσαν ἐγκάθετοι παρὰ τῶν τυράννων, τότε πρὸς τὸν δῆμον προφῆται. A. VI. 11. 2. ἡμᾶς εὐφυίαν μεγάλην εὐεργετήσαντα τὴν σὴν σωτηρίαν, ὅτε σοι τῷ πονηρῷ πνεύματος καὶ τῶν δαιμονίων ἐγκαθιζομένων, τὰ μὲν ἐξέβαλεν. *Procopius* Goth. p. 476. οἵπερ ἐπειδὴ εἰς φλωρεντίαν ἦλθον, ἐγκαθιζόμενοι ἀμφὶ τὸ τεῖχος ἐς πολιορκίαν καθίσαντο. p. 526. ἀγχισα τῇ περιόδῳ ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐς πολιορκίαν καθίσαντο. & 533. 550. *Gloſſae*. ἐγκάθετος στρατιώτης, ſubdolus. *Job* XIX. 12. XXXI. 9. *Pſal.* IX. 30. ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρᾳ. *Sirac.* VIII. 14. *Ezech.* XXXV. 5. Latini etiam inſidias & inſidiatores ab inſidendo dicunt. ἐγκάθετοι qui ſubſidunt in loco occulto, in quem ſe dimiſerunt ad inſidias aliis ſtruendas. Homines ſubdoli, & clam adrepentes ad nocendum. Verſio *Vulg.* Inſidiatores. *Codex D.* obſiduanos.

ἐπιλάβωνται] *Galenus* de different. pulſ. II. προσκαλοῦμαι τὰς γενναίας τέτας σοφιάς. Οἱ δ' ἴν' ἐκ ταύτης [τῆς ζητήσεως] διαλύσεις πορίσωνται, λέγοντος ἂν μοῦ μεταξὺ κατὰ τὸν λόγον ὀνόματός τινος ἐπιλάβοντο. *Libanius*

D.

χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε· Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι· ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις· Ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; Κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον· τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον· Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπόδοτε τοίνυν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, (οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστα-

τὸν λαὸν] — G 3. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 35. 36. 38. 39. 44. 46. 47. 50. 51. 52 53. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 73. 74. 80. 83. 87. 89. 90. 91. Editio *Complut. Plantin. Marcion.* probante *J. Millio* prol. 294. τὸν ὄχλον Colb

ἔγνωσαν] ἐπέγνωσαν 40. 63.

τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε] εἶπε τὴν παραβολὴν ταύτην G 69. τὰς παραβολὰς ἔλεγε Evang. 2. 14. 18. 19. εἴρηκεν τὴν παραβολὴν ταύτην D.

20. παρατηρήσαντες] — *Versio Syr.* ἀποχωρήσαντες D. Codices *Latini.* + καιρὸν Versio *Syra* posterior cum asteriſco.

εἶναι] — D. αὐτοῦ] αὐτοὺς L.

λόγου] λόγους L. λόγον CK 2. 12. 16. 39. 63. 66. 91. Evang. 19. Editio *Eraſmi* 1. *Ald. Theophylactus.* λόγῳ 49. 64. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei. Bogardi.* τῷ λόγῳ D 86. Verſio *Goth.* λόγους Codex Stephani.

εἰς τὸ] ὥστε D. τῇ ἀρχῇ & τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος] τῷ ἡγεμόνι D.

21. ὀρθῶς λέγεις] λέγεις ὀρθῶς D. & διδάσκεις] — K. οὐ] οὐδενὸς D 60.

22. ἡμῖν] ἡμᾶς AL 33. 69. καίσαρι φόρον δοῦναι] φόρον διδόναι καίσαρι D.

φόρον] φόρους K 64. 23. κατανοήσας] ἐπιγνοὺς D. δὲ] οὖν 42.

πανουργίαν] πονηρίαν C a prima, ut videtur, manu. D 60. Verſio *Goth.*

τί με πειράζετε] — L 1. Verſio *Copt. Armen.* + ὑποκρίσει C 59.

24. ἐπιδείξατε] δείξατε ADLM 13. 29. 36. 45. 69. 86. 106. Evang. 12. 18. 19. *Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1476.

δηνάριον] τὸ νόμισμα D. *Origenes* H. 39. + οἱ δὲ ἔδειξαν. & εἶπε CL 1. 4. 5. 6. 27. 33. 36. 37. 47. 54. 56. 57. 58. in ora. 59. 61. 68. 69. 71. 86. 106. Verſio *Copt. Armen. Syra* posterior. &] + τὴν D.

ἀποκριθέντες δὲ] & ἀποκριθέντες G. οἱ δὲ 33. Verſio *Syra* prior, & posterior in margine, *Copt.*

δὲ] — D 1. Editio *Eraſmi, Aldi, Bogardi.* Codices *Latini.* εἶπον] εἶπαν CL.

25. ὁ δὲ εἶπεν] εἶπεν δὲ D Verſio *Syr.* + ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.* αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς L 1. 69.

τοίνυν] — D. οὖν 64. 68. 106.

ἀπόδοτε τοίνυν] τοίνυν ἀπόδοτε 69.

καίσαρος] τοῦ καίσαρος D. + τῷ DL 72. *Juſtinus* Apol. 11.

26. & οὐκ ἴσχυσαν] οὐκ ἴσχυσαν δὲ D. ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος] αὐτοῦ ῥῆμα ἐπιλαβέσθαι D. + ἐνώπιον 38.

αὐτοῦ prius] τοῦ L. τῇ ἀποκρίσει] τὴν ἀπόκρισιν 56. 58.

27. ἀντιλέγοντες] λέγοντες CDL 1. 33. 60. 67. Evang. 2. 7. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Copt.*

D. XXIV. p. 563. C. καὶ πάλιν ὁ κήρυξ —— ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς τοῦ κήρυκος φωνῆς, ἐβόων. *Plut.* de Garrulit. p. 509. F. ἀκούσαντες δὲ οἱ καθεζόμενοι πλησίον —— ἐπιλάβοντο τῆς φωνῆς καὶ προσήγγειλαν τοῖς ἄρχουσι. *Philoſtratus* V. Apollon. IV. τὸν δ' ἀπολλώνιον ἀνίσχνευεν, ὁπότε καὶ αὐτὸς ἐπιλήψιμόν τι καὶ παραβεβλημένον εἴποι. *Xenophon* Memorab. I. ἐπηρώτων ἐκεῖνον, καὶ ἐκ ἔχων, ὅπη ἐπιλάβοιτο. *Plato* Gorgia. ὦ μακάριε, ἐμοῦ δὴ λέγοντος τῶν λόγων ἐπιλαβοῦ. —— ἀλλ' ἔν γε ἐμοῦ γε ἐκείνων ἐπιλαμβάνου, εἴ τι σοὶ δοκῶ μὴ καλῶς λέγειν. *Xenophon* H. Graec. II. μόνος ἐπελάβετο τοῦ ψηφίσματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. reprehendere, corripere.

21. ὀρθῶς λέγεις] *Polybius* p. 1117. τοῦ δὲ Μανλίου φήσαντος αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. 1034. ἐκ ἔφησεν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. ſupra VII. 43. X. 28. 2. *Tim.* II. 15. Quae in ſacerdotes & ſcribas modo dixiſti, vera & certa ſunt, recte judicaſti, in tuam concedimus ſententiam. *Herodot.* I. 71. ἐπιγέγραπται λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα, ἐκ ὀρθῶς λέγοντες, ἐσὶ γὰρ καὶ τοῦτο κρόισσα. III. 45. λέγοντές, ἐμοὶ δοκέειν, ἐκ ὀρθῶς. II. 134. ἐκ ὀρθῶς λέγοντες.

23. παναργίαν] 1. *Cor.* III. 19. 2. *Cor.* XII. 3. XII. 16. *Eph.* IV. 14. & apud LXX. *Xenoph.* Cyr. Exp. VII. ὁ δὲ γνοὺς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι βέλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς. *Ariſtoph.* Ran. 35. κατάδα, πανοῦργε. *Schol.* τὸ δὲ πανοῦργε ἡμεῖς μετριώτερον φαμὲν· ἀττικοὶ δὲ ἐπὶ σφοδρᾶς ἀτιμίας. *Suidas.* πανοῦργος, ὁ πάντα ἐν πονηρᾷ ἐργαζόμενος. λέγεται δὲ καὶ ὁ πάνυ φρόνιμος, καὶ ὁ πάντα ἐπισάμενος, τὸ δὲ πανοῦργε ἡμεῖς μὲν μετριώτερόν φαμεν· ἀτθικοὶ δὲ ἐπὶ σφοδρᾶς βλασφημίας. *Etymol.* πανοῦργος παρὰ τὸ εἰς πᾶν ἐνεργεῖν, σημαίνει καὶ τὸν φρόνιμον καὶ ῥαδίως ἐπὶ καλοῖς, σημαίνει καὶ τὸν κακοποιεῖν δυνάμενον διὰ τῆς ἑαυτοῦ σοφιστικῆς κακίας. *Heſychius.* πανοῦργος, πάντα μανθάνων, δόλιος, πάντα ἐν πονηρίᾳ ἐργαζόμενος. *Thomas.* πανοῦργος κυρίως μὲν ὁ πᾶσιν ἔργοις ἐπιβαλλόμενος, ἤγουν δραστήριος καὶ ἐνεργής· κατεχρήσαντο δὲ τῇ λέξει ἐπὶ τοῦ ἐν κακοῖς νοήμασιν εὐεπιβόλου. ὥσπερ καὶ πανοῦργος ὁ πάντα ἐργαζόμενος καὶ διεξάγων. Σοφοκλῆς δὲ ἐπὶ τοῦ μηχανικοῦ χρῆται λέγων ἐν αἴαντι· ἀνδρὶ πανούργῳ φρένας. Interdum in bonam partem accipitur pro ſolertia, plerumque autem in malam.

25. τοίνυν] *Plato* Cratylo. ἓν μὲν τοίνυν τοῦτο ἄρτι πῶς ἐπορισάμεθα. *Iſocrates* ad Philipp. περὶ τοίνυν Ἡρακλέους. *Syneſius* ἄκουε τοίνυν, ὡς ἔχει τὰ ἐμά. *Heſychius.* τοίνυν. διὰ τοῦτο. 1. *Cor.* IX. 26. *Heb.* XIII. 13. *Jac.* II. 24.

27. *Thucyd.* III. 41. ἀντέλεγε μὴ ἀποκτιννύναι, negavit occidendos eſſe. VIII. 24. οἵ γ' αὐτοὶ οὗτοι ἀντιλέγοντας ἔτι, ὡς ὁ πάνυ πόνηρα σφῶν βεβαίως τὰ πράγματα εἴη. *Iſocrates* Panathen. ἀντιλέγων, ὡς οὐχ ἡμάρτηκέναι τούτων. *Xenophon* VI. καὶ ὁ Ἀγησίλαος δὲ, ὅτι δοκοίη

σασιν μὴ εἶναι) ἐπηρώτησαν αὐτὸν, Λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν· Ἐ- 28
άν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ οὖν ἀ- 29
δελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος, λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. Καὶ ἔλαβεν ὁ δεύ- 30
τερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν. ὡσαύ- 31
τως δὲ καὶ οἱ ἑπτά· — καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. Ὕστερον δὲ πάντων ἀπέ- 32
θανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐ- 33
τὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦ- 34
σι καὶ ἐκγαμίσκονται· Οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως 35
τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται· Οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγ- 36
γελοι

μὴ] — 61.
28. Μωσῆς] Μωϋσῆς DK 3. 48. 50. 51. 53. 57. 69. 71. 72. 74. 90. Evang. 18. 19. Editio *Complut.* ἔγραψεν] εἶρηκεν 80. ἐπηρώτησαν] ἐπηρώτων 69. τίνος] τις 51. 71. ἀποθάνῃ prius] + ἄτεκνος D. Verſio *Armen. Syra* ſed poſt γυναῖκα prius. καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ] — D. Verſio *Syr.* ἀποθάνῃ poſterius] ᾖ L 1. 16. 33. Verſio *Vulg. Copt. Syr.* probante *T. Beza.* ab ἀποθάνῃ ad ἀποθάνῃ] — 38. γυναῖκα poſterius] + αὐτοῦ 64. 67. Verſio *Syr.* prior, & poſterior cum aſteriſco. ἐξαναστήσῃ] ἐξαναστήσει AH 52. 53. 69. 106. Evang. 18. 19. Editio *Aldi.* probante *Bengelio.* ἀνασήσῃ 71.
29. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν] ἦσαν παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοὶ D. + παρ' ἡμῖν 37. 71.
30.] ὡς ὁ δεύτερος DL. Verſio *Copt.* καὶ prius] — 69.
31. ἔλαβεν αὐτήν] — D. Verſio *Copt.* ἔλαβεν 38. + ὡσαύτως AE 2. 3. 9. 11. 12. 16. 37. 2 prima manu. 38. 39. 40. 44. 48. 51, 52. 53. 54. 57. 60. 93. 65. 70. 74. 87. 89. 90. 106. Evang. 5. 6. 12. 18. 19. Editio *Colinaei.* Verſio *Goth. Syr.* probante *J. Millio* prol. 1347. + ὁμοίως 59.
ὡσαύτως] — 45. 46. ὁμοίως 51. Verſio *Syra* poſterior in margine.
δὲ ὡς] — D 33. καὶ 3. 9. 16. 37. Evang. 6. Verſio *Vulg.*
καὶ οὐ] οὐ AEL 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. Evang. 6. Editio *Stephani, Bezae, Bengelii, Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Copt. Theophylactus.* καὶ οὐ κατέλιπον σπέρμα] οὐκ ἀφῆκαν τέκνον D. σπέρμα] τέκνα Verſio *Syr.* καὶ ἀπέθανον] — 1. Verſio *Armen.*
32. δὲ] — DEH 2. 3. 9. 11. 34. 39. 44. 52. 53. 59. 60. 67. 69. 72. 91. 95. Evang. 2. Editio *Eraſmi, Colinaei.* Verſio *Vulg. Goth. Syra* prior, poſterior vero habet cum aſteriſco. probante *J. Millio* prol. 1378. πάντων] — DL 1. 36. 60. Verſio *Syr. Copt.* ἀπέθανε ὡς ἡ γυνὴ] ὡς ἡ γυνὴ ἀπέθανε D 1.
a γυνὴ ad γυνὴ comm. 33.] — 59. 33. ἐν τῇ ἐν] Ἡ γυνὴ ἐν ᾗ τῇ L. Verſio *Syra* poſterior in margine.
οὖν ἀναστάσει] ἀναστάσει οὖν 1. γίνεται] ἔσται DGL 1. 40. 71. Colb. Codices *Latini.* Sup. XV. 11. XIX. 8.
ἔσχον] ἔχον D. 34. ἀποκριθεὶς] — DL. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* probante *J. A. Bengelio.*
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς] πρὸς αὐτοὺς D. οἱ] — 3.
τούτου] + γενεᾶς ταύτης γενεᾶσιν D. Verſio *Syra* poſterior in margine: in antiquo exemplari eſt: γενεᾶσι ταύτῃ γενεᾶσι ταύτῃ; in Graeco non eſt. Codices *Latini. Cyprianus.*
ἐκγαμίσκονται] γαμοῦσι D. γαμίσκονται L 36. 45. Evang. 13. 14. 15. 17. *Epiphanius* Panar. 32. *Origenes* in Matth. *Nyſſenus* de homine. 17. γαμίζονται 1. ἐκγαμίζονται AGHKM 11. 37. 42. 44. 49. 57. 67. 68. 69. 86. Colb. 106. Evang. 4. 7. 12. 18. 19. Editio *Complut. Baſilius* Eth. 68. ἐκγαμίσκονται Editio *Plantin. Geneu.*
35. τὸν αἰῶνα] τοῦ αἰῶνος 38. 59. Evang. 7. 13.
ἐκγαμίσκονται] γαμίζονται DL 1. 106. *Clemens* Strom. IV. p. 551. *Epiphanius* H. 26. γαμίσκονται 36. Evang. 13. 14. 15. 17. *Clem.* Strom. VI. p. 811. *Epiphan.* Panar. 32. ἐκγαμίζονται AEGHK 3. 11. 16. 35.

το αὐτῷ Κῦρος, ἐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, τὸ μὴ ἀ χαρίζισθαι. *Sympoſ.* ἀλλ' ἐδείς σοι, ἔφη, ἀντιλέγει τὸ μὴ ἀ λέξειν, ὅτι ἔκασος ἡγεῖται πλεῖον ἄξιον ἐπίσασθαι. Cyropaed. II. αἰσχρὸν ἀντιλέγειν μὴ ἐχὶ τὸν πλεῖσα καὶ πονηρὰ, καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίσων ἀξιῶσθαι. de expedit. Cyr. II. τῶν δὲ ςρατιωτῶν ἀντίλεγον τινὲς αὐτῷ, μὴ εἶναι πάντας τὰς ςρατηγὰς μηδὲ πιςεύειν Τισσαφέρνει. *Sophocles* Ajac. 69. κόμπος πάρεςι, καὶ ἐκ ἀπαρνεῖσαι τὸ μὴ. *Lucian.* Dial. Mar. XII. τὸ βρέφος δὲ παρητεῖτο μὴ ἀποθανεῖν. *Heb.* XII. 19. inf. XXII. 34. Ex idiotiſmo linguae Graecae, in qua poſt verba negandi & prohibendi μὴ & ὁ ſaepe vacant.

35. καταξιωθέντες] *Gloſſae:* meruit, καταξιώθη. *Thomas.* ἀξιῶ, τὸ ἄξιον κρίνω. οὐ καταξιῶ. *Suidas.* οἱ δ' οὐ καταξιώντες τὸν Τίμαρχον, διὰ τὸ συνειδέναι τίς ἦν, οὐ προσεδέξαντο. *Pindar.* Nem. X. 73. ἀξιωθείην. *Schol.* καταξιωθείην — ἐν τῷ ἄργῳ διάγειν. *Jamblich* V. Pythag. 36. οὐ μόνον τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παιδοτροφίας, καὶ τῶ θειῶς γάμου καταξιώθη. *Porphyrius* de Abſtinent. IV. 9. τὰ τοῖς πολλοῖς οὐδενὸς ἄξια αὐτοὶ εἰς σέβας κατηξιώσαν. *Æſchylus* a. Theb. 625. δίκη προσῆκε καὶ κατηξιώσατο. *Sch.* ἐτίμησε. *Diogenes L.* Timon. IX. 116. μηδὲ λόγε τὲς πολίτας καταξιώσας. *Porphyr.* de Abſtin. I. 57. ἀγνείαις παντοίαις καὶ ψυχῆς καὶ σώματος μόλις καταξιῶσθαι τῆς ἐκείνε ἐπαισθήσεως. 2. *Theſſ.* I. 5. *Euſtathius* in Il. α. p. 68, 32. ἅπαξ τε τὸν ὄντως πολιορκητὴν ἀχιλλέα τέτε καταξιώσας ὀνόματος. *Hippocrates* de Articulis. ἄτερ δὲ οὐδ' ἕτος ὁ τόπος κλησίδος κατάξιός ἐςι. *Dionyſ. Hal.* de Thucyd. 52. δι' ἃς πολλὰς πλέτες ἐκτήσαντο, καὶ δόξης λαμπρᾶς κατηξιώθησαν.

Sota VII. 13. R. Jochanan ait: Uſa venit in ſeculum futurum. Phraſis Hebraica frequenter occurrit זוכה לעולם הבא dignus eſt mundo futuro, teſte *Schoetgenio. Cetuboth* f. III. 1. Dixit R. Abhu etiam ſerva Cananaea, quae eſt in terra Iſraelis, certum illi eſt, ſe fore filiam ſeculi futuri — Dixit R. Jochanam quicunque ambulat IV. paſſus in terra Iſraëlis, certum illi eſt, ſe eſſe filium futuri ſeculi. vid. ſupra XVI. 8.

36. ἰσάγγελοι] *Hierocles* p. 40. τὰς ἐν τοῖς θείοις γένεσι συντεταγμένας ἀνθρώπες σέβειν ὁ λόγος παραινεῖ, τὰς ἰσο-

37 γελοι γάρ εἰσι· καὶ υἱοί εἰσι τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται
οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει Κύριον, τὸν Θεὸν Ἀβραὰμ,
38 καὶ τὸν Θεὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν Θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
39 των· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον· Δι-
40 δάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. Εἶπε δὲ πρὸς
41 αὐτούς· Πῶς λέγουσι τὸν Χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ εἶναι; Καὶ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν βί-
42 βλῳ ψαλμῶν· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, Ἕως ἂν θῶ τοὺς
43 ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Δαβὶδ οὖν Κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς
44.45 αὐτοῦ ἐστιν; Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Προσέχε-
46 τε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπα-
σμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν
τοῖς

36. 37. 38. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 65. 66. 67. 68. 70. 72. 73. 74. 83. 87. Colb. Evang. 7. 12. 18. 19. Editio *Complut.* ἐκγαμίσονται Editio *Plant. Geneu.*

J. Pricaeus: illud τυχεῖν expungendum videtur. Aliud suadet usus Graecorum. *Antiphon.* ἀρ' ὁ τ ἐχάτης τιμωρίας οὗτος ἄξιος τυγχάνειν; Hermogenes de form. Orat. 14. ex Demosthene τρίτον δὲ, ὡς ἀνάξιός ἐστι χαρίσηματούτου τυχεῖν. *Demosth.* de Coron. ἄξιός εἰμι ἔ ἐπαίνου τυχεῖν. *Lysias* c. Philon. συγγνώμης τινος ἄξιοι εἰσι τυχεῖν. *Dionysius* Hal. VI. 76. πάντων μάλιστα ἀνθρώπων ἄξιον ὄντα τ τιμῆς ταύτης τυχεῖν. *Dio Chrysost.* I. p. 8. C. βασιλεῖς, ἐκ ἀνάξιοι τυγχάνειν ταύτης τ ωροσηγορίας. *Dio Cass.* LIX. τιμῶν ωαρὰ τ βελῆς τυχεῖν ἀξιῶσαι. *Simplicius* in Epictet. p. 284. λεγομεν, μὴ εἶναι ἄξιον ἔ τυχεῖν τ συμβεβηκότων. *Lysias* in Epicratem. οὐ χάριτος ἄξιοι τυχεῖν, ἀλλα τιμωρίας. *Phalarid.* Epist. 31. Στησίχορος δὲ οὐ μόνον ταύτης τ χαριτος ἄξιός ἐστι τυχεῖν. *Philo* de Gigant. T. I. p. 271, 14. Θεοῦ δὲ ἄνθρωποι, ἱερεῖς ς ωροφῆται, οἵτινες οὐκ ἠξίωσαν ωολιτείας τ ωαρὰ τῷ κόσμῳ τυχεῖν. Polybius II. p. 200. μείζονος τυχεῖν ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας. *Diodor S.* exc. XXI. 15. τοσούτου μείζονος τιμωρίας ἄξιοι τυχεῖν ὑπάρχοιμεν. *Philo* de consul. ling. p. 432, 45. οἱ μὲ γ ἀσεβεῖς, τοσαύτης ἐπάξιοι δίκης τυγχανειν. de migrat. Abr. p. 445, 3. τίνες δὲ οἱ τούτων ἐπάξιοι τυγχάνειν εἰσίν. 36. οὔτε] οὐδὲ A 106. ἔτι] — 1. Versio *Copt.* δύνανται] μέλλουσιν D. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini. Marcion.* ἰσάγγελοι] ὡς ἄγγελοι 48. γὰ] — H. Colb. καὶ] οἱ A 2. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* ς υἱοί εἰσι ἔ θεοῦ] τῷ θεῷ D. ἔ] — A. *Basilius. Nyssenus.* εἰσι posterius] — 1. ὄντες] γεγονότες 57. 37. δὲ] — L. καὶ primum] — D. Μωσῆς] Μωϋσῆς DK 10. 12. 14. 45. 48. 53. 57. 67. 71. 73. Evang. 18. 19. Editio *Complut.* ἐμήνυσεν] ἐδήλωσεν D. ἐμνημόνευσεν 1. καὶ τ] καὶ bis D. Ἰσαὰκ] Ἰσὰκ D. 37. 38.] *Marcion* teste Epiphanio 38. θεὸς δὲ] ὁ δὲ θεὸς 60. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν] θεὸς νεκρῶν οὐκ ἔστιν D. 39. εἶπον] εἶπαν DL. εἶπας] λέγεις 1. 40. δὲ] γὰ L 36. 57. Colb. ἐτόλμων] ἐτόλμων 69. ἐπερωτᾶν] ἐπερωτήσαι 1. 60. οὐδὲν] οὐδὲ ἓν 1. 41. πρὸς αὐτοὺς] αὐτοῖς 80. λέγουσι] λέγωσι Evang. 15. + τινες AKM 14. 15. 27. 42. 50. 71. duo *Stephani* 76. 86. 91. in ora. Versio *Syra* posterior cum asteriſco. τ χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ εἶναι] οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς Δαυὶδ ἐστιν 13. 69. Versio *Syr.* υἱὸν Δαυὶδ εἶναι] εἶναι υἱὸν Δαυὶδ G. εἶναι] — D. 42. καὶ αὐτὸς] αὐτὸς γὰ L 1. 33. Versio *Copt.* μὴ αὐτὸς 69. ἐν] + τῇ D. βίβλῳ] + τ D 64. 106. Evang. 18. 19. εἶπεν ὁ] λέγει D. 43. ἓν θῶ] τιθῶ D. ὑποπόδιον] ὑποκάτω D. Versio *Syr. Copt.* 44. Δαβὶδ οὖν] εἰ οὖν Δαυὶδ Versio *Syr.* οὖν] — D. κύριον αὐτὸν] αὐτὸν κύριον A. *Cyrillus* Act. Eph. V. καλεῖ] λέγει D 52. ς] — D. Versio *Syr.* ὧς] + οὖν Versio *Syra* posterior. υἱὸς αὐτοῦ] αὐτοῦ υἱός A 1. 45. ἀκούοντος] ἀκουσαντὸς 73. λαοῦ] ὄχλου 67. αὐτοῦ] — D. αὐτῶν 61. a prima manu. 46. περιπατεῖν ἐν στολαῖς] ἐν στολαῖς περιπατεῖν AG 1. 69. πρωτοκλισίας] πρωτοκλησιας 39.

ἰσοδαίμονας καὶ ἰσαγγέλους καὶ τοῖς ἀγαυοῖς Ἥρωσιν ὁμοίους. *Jamblichus* de Myster. II. 6. animas ἐν ἀγγέλων τάξει ἱδρυμένας. & 2. ἐπὶ μείζονά τε τάξιν τὴν ἀγγελικὴν ἀνάγεται· ὅτε δὴ οὐκέτι τοῖς τῆς ψυχῆς ὅροις ἀναμένει, τὸ δ' ὅλον τοῦτο εἰς ἀγγελικὴν ψυχὴν καὶ ἄχραντον τελειοῦται ζωὴν. *Philo* de Abel. & Cain. T. I. p. 164, 27. καὶ γὰρ Ἀβραὰμ, ἐκλιπὼν τὰ θνητὰ, προσίβηται τῷ θεῷ λαῷ καρπέμενος ἀφθαρσίαν, ἴσος ἀγγέλοις γενόμενος. ἄγγελοι γὰρ στρατός εἰσι θεῦ, ἀσώματοι καὶ εὐδαίμονες ψυχαὶ.

Bechai in legem f. 14. 3. בני תחיית המתים *Filii resurrectionis mortuorum* quando resurgent, erit corpus eorum mundum & innocens, obediens instinctui animae, non erit adversarius, neque plaga mala.

37. ἐμήνυσεν] *Schol. Theocrit.* Id. VI. 31. μηνύειν ἐστὶ τὸ κλέπτοντα τινα δεικνύειν ἢ φεύγοντα ἢ τοιοῦτο τι ποιοῦντα, καὶ μηνυτὴς ἐπὶ τούτων· μηνύειν καὶ τὸ σημαίνειν ἁπλῶς καὶ δηλοῦν. οἷον· ὁ τῆς κορώνης κραγμὸς χειμῶνα μηνύει. *Nicandr. Theriac. Schol.* Προμηθέα τὸ πῦρ κλέψαντα καὶ τοῖς ἀνθρώποις δωρησάμενον οἱ λαβόντες ἐμήνυσαν. *Horapoll.* I. 61. τὸν βασιλέα κοσμοκράτορα νομίζοντες καὶ μηνύοντες αὐτὸν μὲν ὄφιν ζωγραφοῦσιν. *Dionys. Hal.* VII. 11. ὡς ἐμαθον ἐξεληλυθυῖαν ἐκ τῆς πόλεως τὴν τῷ τυράννῳ στρατιὰν συνθήμασι μηνυθεῖσαν ὑπὸ τῶν σκοπῶν. *Plut.* Symp. VII. Sapp. p. 161. B. ὡς —— καὶ παρὰ τῶ κυβερνήτῃ πυθοιτο λάθρα μηνύσαντος. *Thucyd.* V. 57. Ἱππίας —— ἐνόμισαν μεμηνῦσθαι. *Philo.* . . . . μηνύοντος διὰ συμβόλων τοῦ θεοῦ.

38. αὐτῷ ζῶσιν] *T. Beza:* i. e. *quod adipsum attinet, cui omnia futura sunt praesentia.* *Origenes* in Psal. CXIX. 50. ὁ κύριος τὺς τεθνεῶτας θεῷ ζῆν εἶπεν, ὡς ὅπω τὸ ζῆν ἔχοντας, πλὴν ὅσον ἐν δυνάμει θεῦ τῦ ζωοποίησαντος, καὶ ἀπολωλέναι φησὶν αὐτὺς, εἰ μὴ τῆς ἀναστάσεως τύχοιεν. *Josephus* Maccab. 16. extr. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι οἱ διὰ τὸν θεὸν ἀποθνήσκοντες ζῶσι τῷ θεῷ, ὥσπερ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντες οἱ φατριάρχαι. *Cic.* Laelius 27. Mihi tamen Scipio, quanquam est subito ereptus, vivit tamen, semperque vivet, virtutem enim amavi illius viri, quae extincta non est; nec mihi soli versatur ante oculos

τοῖς δείπνοις. Οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. 47

Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους· Εἶδε δέ τινα χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά. Καὶ εἶπεν· Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· Ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ· αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος 1 2 3 4

47. κατεσθίουσι] κατέσθοντες D.
μακρὰ] μακρὰν A a prima manu. L. Stephani. Theophylactus.
λήψονται] λήμψονται ACD.
1. εἶδε] εἰς Verſio Syr. Origenes in Jo. VIII. 20. ter.
τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον] εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δῶρα αὐτῶν D 1. 69. Origenes bis. + τοὺς D.
γαζοφυλάκιον] γαζοφυλακεῖον E 72. 2. δὲ] — Origenes. + ὅτι Colb.
καὶ τινα] τινα ℭ AGH 1. 3. 56. 58. 59. 61. 62. 69. 73. 74. 83. 86. 90. Editio Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani 1. 2. Plantin. Bengelii. τινα KLM 11. 33. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 57. 67. Evang. 18. 19. 24. Verſio Syra poſterior habet cum aſteriſco. Origenes. Baſilius Eth. 67.
βάλλουσαν] βαλοῦσαν 1. 38. Verſio Syra utraque, & edita in margine poſterioris. ἐκβάλλουσαν 66.
ἐκεῖ] — D 44. Verſio Vulg. Syr. Origenes. probante J. Millio prol. 420.
λεπτὰ] + ὃ ἐστι κοδράντης D
πλεῖον] πλείω D 51. 106. 3. ἡ πτωχὴ αὕτη] αὕτη ἡ πτωχὴ D 69.
ἔβαλεν] ἔβαλλεν 72. πάντων] ἁπάντων 67.
περισσεύοντος] περισσεύματος L 1. 33. 40. 69. 71. 73. ex emendatione, Clem. Conſtitut. III. 7. probante T. Bezæ. 4. ἅπαντες] πάντες D. Origenes.
αὐτοῖς] αὐτῶν L 33. 69. 71. Conſtitut. l. c. probante T. Bezæ. ἔβαλον] ἔβαλλον 72.
εἰς] — L. τὰ δῶρα] — L 1. Verſio Copt. ἅπαντα] πάντα D 33. 69. 91. Origenes.

— ſed etiam poſteris erit clara & inſignis. nemo unquam animo aut ſpe majora ſuſcipiet, qui ſibi non illius memoriam atque imaginem proponendam putet. *Philo* de Joſepho T. 2. p. 78, 25. τίθηκε δ' οὐδεὶς παρ' ἐμοὶ κριτῇ τῶν ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ ζήσεται τὸν ἀεὶ χρόνον ἀγήρως, ἀθανάτῳ φύσει ψυχῆς μνήμῃ τε καὶ σώματος ἀνάγκαις ἐνδιδυμένη. *Rom.* IV. 17.

2. πενιχράν] *Etymol.* πένης σημαίνει τὸν ἐκ πόνου καὶ ἐνεργείας τὸ ζῆν ἔχοντα, παρὰ τὸ πένω τὸ ἐνεργῶ καὶ πράττω· ἐκ τούτου πενιχρὸς, ὡς μειλιχρὸς. *Ariſtophanes* Plut. 977. ἦν μοί τι μειράκιον φίλον; Πενιχρὸν μὲν, ἄλλως δ' εὐπρόσωπον, καὶ καλὸν, καὶ χρηστόν. *Anthol.* in Theſ. Steph. πενιχρὴ σιπύη. II. 18. 1. ἦν δὲ παλαιστὴς ὁ τλήμων, ἤρων πέντε πενιχρότερος. *Ariſtid.* . . . πενιχρὰ. *Anthol.* I. 80. 8. ἐκ βιότοιο πενιχρῆ Δέξατο παντοίης ἄγκον ἀγηνορίης. 72. 5. & VI. 8. 9. Μίσθια νῦν σπαθίοις πενιχροῖς πνίσματα κρούει. 46. 3. πενιχρὰν ἐργάτιν ἐκ μόχθων ῥύσιος βιοτάν. 23. 3. ἠείδωσι πολὺν ὄλβον ἀριστέδης ὁ πενιχρὸς VI. 3. 13. πενιχρὴν θυσίην. 14. 3. ἀλκιμένης ὁ πενιχρὸς. VII. 175. νῦν πενιχρὴ ψαφαρή τε. *Lucianus* Gall. 9. πενιχρῷ τῷ τρίβωνι.

4. ὑστερήματος] Non niſi e LXX. laudatur: eſt tamen ſecundum analogiam factum.

5. ἀναθήμασι] Donaria, quae in templis ſuſpenduntur, aut excelſo & conſpicuo loco ponuntur, ut templis ornamento ſint, ἀναθήματα vocantur: *Heſychius.* ἀνάθημα, κόσμημα. *Pollux.* ἀναθήματα ποιήσασθαι, ἀναθεῖναι εἰς τὸν νεών. τὰ δὲ ἀναθήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, στέφανοι, φιάλαι, ἐκπώματα, θυμιατήρια, χρυσίδες, ἀργυρίδες, οἰνοχόαι, ἀμφορίσκοι. *Plato* Alcibiad. II. οἱ πλείστας μὲν θυσίας καὶ καλλίστας τῶν ἑλλήνων ἀγομεν, ἀναθήμασί τε κεκοσμήκαμεν τὰ ἱερὰ αὐτῶν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος. *Strabo* V. p. 316. A. ἀναθημάτων πολλῶν καὶ καλῶν ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν. *Plato* Polit II. ἀναθήματα τοῖς θεοῖς ἀνατίθεσθαι. *Herodot.* I. 183. τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο ἔστω κεκόσμηται, ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά. VII. 33. ἔνθα ἦν ἱρὸν ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσί τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον. I. 92. & ſaepiſſime. *Dio Chryſ.* XXXI. p. 328. A. τὰ γὲν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναθήματα, ἃ κατασκευάσασα ἡ πόλις καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἀνατέθεικεν —— κἀκεῖνα δέδοται τοῖς θεοῖς. *Pauſan.* Attic. V. ὁπόσα δὲ θεῶν ἱερὰ, τὰ μὲν οἰκοδομήσαν ἐξ ἀρχῆς, τὰ δὲ καὶ ἐκόσμησαν ἀναθήμασι καὶ κατασκευαῖς. *Herodian.* I. 14. 4. πᾶν τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων· πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν δ' ἀσφάλειαν ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ· ἕκαστος δὲ ὧν εἶχεν ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. *Thucyd.* IV. 68. κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἥρᾳ. *Lucian.* Timon. 42. ligonem & veſtem ruſticam Pani ἀναθεῖναι. *Arrian.* Exp. Al. p. 42. τὴν πανοπλίαν τὴν αὐτῆς ἀναθεῖναι ἐς τὸν νεὼν, καὶ καθελεῖν ἀντὶ ταύτης τῶν ἱερῶν τινα ὅπλων, ἔτι ἐκ τῆς τροίκης ἔργα σῳζόμενα. & p. 48. ἀποπέμπει δὲ καὶ εἰς ἀθήνας τ. πανοπλίας Περσικὰς, ἀνάθημα εἶναι τῇ ἀθηνᾷ ἐν τῇ πόλει. *Dionyſ. Hal.* A. I. 51. τὸν θεὸν ἀναθήμασι δωρησάμενοι Τρωϊκοῖς ἄλλοις τε, καὶ κρατῆρσι χαλκοῦς, ὧν τινες ἔτι περίεισιν ἐπιγραφαῖς πάνυ ἀρχαίαις δηλοῦντες τὰς ἀναθέντας. *Anthолog.* I. 3. 1. ἀναθήματα —— λάφυρα Νηον κοσμοίη. VI. 1. 2. 3. *Suidas* v. Σοβαρὸς ex Æliano. ἀναθήμασι σοβαροῖς τὸν νεὼν ἐκόσμησε.

Joſ. A. VI. 9. 5. τῷ Γολιάθου Δαυίδης —— τὴν ῥομφαίαν ἀνέθηκεν τῷ θεῷ. VII. 5. 3. τάς τε χρυσᾶς φαρέτρας, καὶ τὰς πανοπλίας, ἃς οἱ τῶ ἀδελφῶ σωματοφύλακες ἐφόρουν, ἀνέθηκε τῷ θεῷ εἰς Ἱεροσόλυμα. XII. 2. 7. βάλεσθαι γὰρ ἐκ ἀνακεῖσθαι μόνον εἰς θέαν τὰ ἀναθήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας εὔχρηστα. 5. 4. χρυσοῦ γὰρ ἑώρα πολὺν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὸν ἄλλον τῶν ἀναθημάτων κόσμον πολυτελέστατον. XV. 11. 3. τῶ δ' ἱερῶ παντὸς ἦν ἐν κύκλῳ πεπηγμένα σκῦλα βαρβαρικὰ, καὶ ταῦτα πάντα βασιλεὺς Ἡρῴδης ἀνέθηκε, προσθεὶς ὅσα καὶ τῶν ἁρέσθων ἐλάβετο. XVII. 10. 2. καὶ οἱ Ρωμαῖοι —— ἐκράτησε τῶ θησαυρῶ καθ' ὃν ἱερὰ ἦν χρήματα, καὶ ἀνακλάπη μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, Σαβῖνος δὲ περιποίησε εἰς τὸ φανερὸν, τάλαντα. 3. Ἰουδαίοις δὲ ἐλύπει —— καὶ τῶν ἀναθημάτων ἡ ἀφαίρεσις. XIX. 6. 1. τήν τε χρυσῆν ἅλυσιν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ Γαΐου ἰσόσταθμον τῇ σιδηρᾷ, ᾗ τὰς ἡγεμονίδας χεῖρας ἐδέθη, τῆς συγγνῶς εἶναι τύχης ὑπόμνημα, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ κρείττονι μαρτυρίαν μεταβολῆς, τῶν ἱερῶν ἐντὸς ἀνεκρέμασε περιβόλων ὑπὲρ τὸ γαζοφυλάκιον —— πᾶσι γὰρ τοῦτο ἐνεφάνιζεν ἡ τῆς ἁλύσεως ἀνάθεσις. *Philo* legat. ad Cajum T. 2. p. 591, 25. M. Agrippa ἀναθήμασι κοσμήσας, ὅσοις ἐξῆν, τὸ ἱερὸν. p. 591, 44. Pilatus

ἀνα-

ῥήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ,
ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε· Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι
ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν,
λέγοντες· Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα
γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπε· Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, λέγοντες· Ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅ-
ταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι
πρῶ-

ἔβαλε] κατέβαλε 50. 63. 64. 87. GH Colb. 12. 14. 38. 44. 45. 49. 69. 70. 74. ex emendatione. Evang. 2. 3. 5. 13. 14. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Colinaei*.

+ ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω E ex emendatione.

ἀναθήμασι] ἀναθέμασι AD 1. Versio *Syra* posterior.

5. καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται] κεκόσμηται καὶ ἀναθέμασι D. ἀνθήμασιν 2.

εἶπεν] + αὐτοῖς 76. Versio *Syr.*

6. ἃ] — DL. Codices *Latini*.

θεωρεῖτε] θεωρεῖσθε ap. Wechel.

ἀφεθήσεται] + ὧδε L 1. 33. Versio *Copt.*

λίθῳ] λίθον L 1. 10. 12. 33. 44. 48. 60. 62. 66. 69. 70. 74. ex emendatione. Editio *Complut. Plantin. Genev.*

+ σὺ τοίχῳ ὧδε D. Codices *Latini*. + ὧδε 69.

καταλυθήσεται] σαλευθήσεται 69.

7. αὐτὸν] + οἱ μαθηταὶ D.

οὖν] — D 1. 49. 60. 106. Versio *Copt. Vulg. Syr.*

ὅταν μέλλῃ] ὅτε μέλλει 1. ὅταν μέλλει 69. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.*

ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι] τ῀ σῆς ἐλεύσεως D.

γίνεσθαι] συντελεῖσθαι 60. γενέσθαι 69.

8. πλανηθῆτε] + προσέχετε δὲ ἀπὸ τ῀ ἀνθρώπων 11. 46. 52. 54. 80. Evang. 13. 14. quibus verbis ſtatim ſubjiciunt, ἐγερθήσεται, & quae ſequuntur comm. 10.

ἐπὶ] ἐν KM 15. 49. ὅτι] — L.

εἰμι] + ὁ χριστὸς Verſio *Syr. Marcion.*

ἐν] — DL. Verſio *Copt.* Codices *Latini*.

πορευθῆτε] πλανηθῆτε Evang. 5. 19.

9. πολέμους] + καὶ ἀκοὰς πολέμων Verſio *Syra* poſterior in margine.

πτοηθῆτε] φοβηθῆτε D.

γὰρ] — *F. Millius* prol. 420. 426.

ταῦτα] πάντα 48. Evang. 5.

ταῦτα γενέσθαι] γενέσθαι ταῦτα AD.

ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρῴδε βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας —— ἐπιγραφῆς —— ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε τότε ἀναθέντα καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ ἀνάθεσις. p. 590, 44. μεταπεμπόμενος εἰς τὴν —— καισάρειαν —— ἵνα ἀνατεθεῖεν ἐν τῷ Σεβαστείῳ, καὶ ἀνετέθησαν. p. 502, 40. καὶ ἡ προμάμμη σε Ἰουλία Σεβαστὴ κατεκόσμησε τὸν νεὼν χρυσοῦ φιάλαις, καὶ ἄλλων ἀναθημάτων πολυτελεστάτων πλήθει. p. 569, 6. Augustus ἔτους ὡσιώτο περὶ τὰ ἡμέτερα, ὥστε μονονοὺ πανοίκιος ἀναθημάτων πολυτελείας τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε. *Lucian.* D. Mort. 24. μυῆμα παμμύγεθες ἔχω ἐπικείμενον —— ἐς κάλλος ἐξησκημένον, ἵππων καὶ ἀνδρῶν εἰς τὸ ἀκριβέστατον εἰκασμένων λίθῳ τῇ καλλίστῃ, οἷον οὐδὲ νεὼν ἰδεῖν τις ἂν ῥᾳδίως. 2. *Maccab.* II. 13. IX. 16. *Judith.* XVI. 19.

6. In verbis Matthaei & Marci, de hac re agentium, omnia plana ſunt: Lucae contra, qui poſt eos ſcripſit, oratio videtur eſſe ἀνακόλουθος & impedita. Id autem non caſu ſed conſilio factum eſt. Marcus enim & Matthaeus, qui narrant, diſcipulos ex monte Oliveti templum proſpectaſſe, ejusque lapides fuiſſe miratos, de iisdem lapidibus loqui pergunt; Lucas vero, qui ſcenam rei geſtae in ipſo templo ponit, non tam de lapidibus quam de donariis in templo ſuſpenſis loquitur: Haec, quae videtis, haec donaria a regibus veſtris, ab Imperatore Romano, aliisque ſuſpenſa non, ut vos putatis, permanebunt, ſed detrahentur, καθαιρεθήσονται, imo etiam ipſi parietes diruentur, & totum templum evertetur, καταλυθήσεται. Solent autem autores verba inominata reticere, &, ut dolorem triſtitiamque inde conceptam exprimant, mediam orationem abrumpere. *Servius* ad Æneid. IX. 427. Eſt interrupta locutio dolore turbati. *Eugraphius* ad Andriae Ter. I. 1. 122. Elleipſis ſolet fieri aut nimia laetitia aut nimia triſtitia. *Donatus* in Ter. Eunuch. V. 9. 20. Nimius affectus in utramque partem defectus orationis amat. Solent idem & alia occaſione facere. *Il.* κ. 224. Σύ τε δὺ ἐρχομένω, καί τι πρὸ ὃ τῷ ἐνόησεν ὄπποτε κέρδος ἴῃ. *Euſtathius.* σολοικοφανῶς ἔχει —— ἐπεὶ γὰρ οἱ δύο ἐρχόμενοι ἐχ ἕν τι δρᾶσιν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ὃ μὲν προνοεῖ, ἐξύτερον, ὡς εἰκὸς, διατεθείς, ὁ δὲ ὕστερον ἐπινοεῖ, ἤρξατο μὲν κἀνταῦθα ἀπὸ εὐθείας σχεδιαστικῶς, ὡς οἷα μέλλων ἕν τι ἔργον εἰπεῖν ἀμφοτέρων. Γνὺς δὲ, ὡς ἐ δύναται, ἀφίησιν ἀναγκαίως καὶ νῦν τὸ ὀρθὸν τῆς συντάξεως, καὶ πλαγιάζει καινοπρεπέστερον —— ἀλλ' ὁ μὲν Σκύθης, ὁ τῷ ἵππῳ χρεμετισμὸν ἀρίστης Μασικῆς ὑπερτιθέμενος, δίδωσι τῆς βαρβάρῳ γνώμης δίκας τοῖς παλαιοῖς, ὁ δὲ ὅτω συμβαρβαρίζειν ἑλόμενος τῷ ποιητῇ, μᾶλλον ἢπερ εὐθυῤῥημοσύνῃ ἀφελᾶς, εἰ μὲν ἂν ῥητόρων ὁ ἄριστος. *Od.* μ. 73. οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν ἀρατὸν εὐρὺν ἱκάνει.

Il. δ. 164. ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ. *Euſtathius.* ἰσέον δὲ, ὅτι ὁ παρέργως ἀλλὰ λίαν περιεργῶς εἶπεν ὁ ποιητὴς τὸ ἔσαι καιρὸς, ὅτε ὀλεῖται ἡ τροία. Κατὰ γὰρ τὸν γεόγραφον καὶ ἑτέρως ἐδὲν ἴχνος ἐσι τῆς ἀρχαίας πόλεως —— ταύτης ἐκ βάθρων ἀνατραπείσης, οἱ λίθοι πάντες εἰς τὴν ἐκείνων ἀνάκτησιν μετηνέχθησαν.

9. *Matth.* XII. 13. *Galen.* in Hipp. de rat. med. morb. acut. III. ἀκατασάτας πυρετὸς ἤρκει, ἐφ' ὧν μηδὲν ἐσι καθεσηκὼς, ὅπερ σημαίνει τὸ βέβαιον. *Ariſtoteles* Polit. II. 12. ἔοικε μὲν ὁ Σόλων —— ἐκεῖνα μὲν —— οὐ καταλῦσαι, τὴν δὲ δημοκρατίαν καταστῆσαι, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. —— Hinc κατάσασις πόλεως, & triumviri Reipublicae conſtituendae. Cui opponitur ἀκαταστασία, perturbatio, tumultus, confuſio 1. *Cor.* XIV. 33. 2. *Cor.* VI. 3. XII. 20. *Jac.* I. 8. III. 16. *Demoſthenes* de legat. falſat. ὁ μὲν δῆμος ἐσιν ὄχλος ἀσυμπλητότατον πρᾶγμα τῶν ἁπάντων, καὶ ἀσυνετώτατον, ὥσπερ ἐν θαλάτῃ πνεῦμα ἀκατάσατον, ὡς ἂν τύχοι, κινέμενον. citatus *Ariſtidi* T. II. p. 444. *Polybius* Exc. p. 1465. τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἤπειρον ἔτι ἐν ἀκαταστασίαις ἦν καὶ ταραχαῖς. *Dionyſius* Hal. VI. 31. ἐν τοιαύταις ἀκαταστασίαις τῆς πόλεως ὔσης. *Polyb.* XIV. 9. ἐν δὲ τῇ καρχηδόνι, μεγάλης καὶ πρότερον ὑπαρχούσης ἀκαταστασίας, ἔτι μείζω τότε συνέβαινε γενέσθαι τὴν ταραχὴν, ὡς ἂν ἐκ δευτέρας τηλικαύτης πληγῆς πεπτωκότων ἤδη καὶ ἀπεπόντων τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδας. *Appianus* de B. C. I. p. 687. ὅτι αὐτὸν αἱροῦντο Δικτάτορα ἐπὶ θέσει νόμων, ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ δοκιμάσειε, καὶ καταστήσει τῆς πολιτείας. *Sir.* XXVI. 9.

πλοηθῆτε] *Heſychius.* πλοήσις, συμπλία. *Pollux.* πλοήσις, συμπολή, δόρυβος, ταραχὴ. ἐπλοημένος, τεθορυβημέ-

πρῶτον· ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· Σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι. Ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ συγγενῶν, καὶ φίλων· καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν· Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων

πρῶτον] — 68. Versio *Copt.*

10. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς] — D. Versio *Syr.* Codices *Latini.* τότε (ἔλεγεν αὐτοῖς) *T. Beza* & *J. Casaubonus.*

ἐγερθήσεται] + γὰρ D 74. Evang. 7. 13. 14. 18. 19. Versio *Syr.* Codices *Latini.*

11. τε prius] — AL 72. κατὰ τόπους] — 60.

κατὰ τόπους ἢ λιμοὶ ἢ λοιμοὶ] καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ κατὰ τόπους L. Versio *Copt. Armen.*

καὶ λιμοί] — 69. καὶ σημεῖα] — 54.

καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ] ἀπ' οὐρανοῦ καὶ σημεῖα D. Versio *Vulg. Sax.*

ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα] μεγάλα ἀπ' οὐρανοῦ 69. ab ἔσονται ad ἔσαι] — 15.

ἔσαι] ἔσονται 13. 59. 60. 69. + καὶ χειμὼν Versio *Syra* posterior in margine.

12. πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπιβαλοῦσι] εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· προσέχετε δὲ τοῖς ἀνθρώποις, ἐπιβαλοῦσι γὰρ Evang. 12.

ἁπάντων] πάντων AGM 1. 3. 9. 11. 14. 33. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 57. 59. 60. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 86. 90. 95. 106. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii.* αὐτῶν] — 67. Versio *Syr.*

εἰς] + τὰς D. ἀγομένους] ἀπαγομένους D 1. ἕνεκεν] ἕνεκα D 71. 13. δὲ] — D.

14. θέσθε] θέτε ADL.

εἰς τὰς καρδίας] ἐν ταῖς καρδίαις ADL 1. 33. *Cyrillus* c. Nestor. 103. probante *J. A. Bengelio.*

ὑμῶν] — 56. προμελετᾶν] προμελετῶντες D. μελετᾶν *Origenes* Exhort. ad martyr.

15. δώσω ὑμῖν] ὑμῖν δώσω D. οὐ] + μὴ 64. ἀντειπεῖν οὐδὲ] — D. Versio *Syr.*

ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι] ἀντιστῆναι οὐδὲ ἀντειπεῖν 69.

οὐδὲ] ἢ AKLM Colb. 1. 10. 35. 42. 47. 58. 62. 68. 83. *Origenes* l. c. *Cyrillus* l. c. *Didymus.*

ἀντιστῆναι] στῆναι 36. 16. δὲ καὶ] δὲ 49. 69.

ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων] συγγενῶν, καὶ φίλων, καὶ ἀδελφῶν E 3. Colb. tres. 12. 44. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Origenes.*

μένος, ἐξισηκὼς, ἐκπλαγεὶς, συνεσταλμένος, ἐκπεπληγμένος. *Geopon.* XVI. 1. de equo ἐὰν ᾖ μὴ ἐπλημένος, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰφνιδίως φαινομένων ἐκταρασσόμενος. *Plut.* Alcibiad. p. 195. E. πλοηθέντος καὶ διαφυγόντος [τοῦ ὄρτυγος.] Publicola p. 104. A. ἵπποι πλοηθέντες ἀπ' ἐδεσμιᾶς ἐμφανῆς προφάσεως.

11. φόβητρα] *Plat.* Axioch. καὶ νηπίων ὡς ἀληθῶς φόβητρα. *Gloss.* terriculamenta. φόβητρα. *Euripides* Phoeniss. 1266. Schol. μίσητρον τὸ ἐμποιοῦν μῖσος, καὶ φόβητρον τὸ φόβον ποιητικόν. *Anthol.* II. 24. 4. Τισιφόνης τὰ φόβητρα.

13. ἀποβήσεται] *Artemidor.* III. 67. χρησαὶ φανεῖσαι ἐλπίδες εἰς κακὸν ἀπέβησαν. *Philip.* I. 19. eveniet, continget. *Plut.* Solon. p. 81. B. ταῦτα μὲν ὡς ἀναχώρησις εἶχεν, ἀπέβη μᾶλλον ἢ κατ' ἐλπίδα τῷ Σόλωνος. *Ter.* Andr. III. 5. 64. profecto evadet in aliquod magnum malum. *Galenus* in Lex. Hippocr. ex Aristoph. Δαιταλεῦσι. Εἶτα αὖθις ἐκεῖνος φάντος, ἀποβήσεταί σοι ταῦτα τὰ ῥήματα, πάλιν ὁ πρεσβύτης καὶ τοῦτο σκώπτει, παρ' ἀλκιβιάδου τοῦτο ἀποβήσεται. *Plato.* καὶ τελευτῶν δὴ οἶμαι φαμὲν ἂν εἰς ἕν τι τέλειον καὶ νεανικὸν ἀποβαίνειν αὐτὸ ἢ ἀγαθὸν, ἢ καὶ τ' οὐναντίον. *Theocrit.* in Hyla XIII. 15. ἐς ἀλαθινὸν ἄνδρ' ἀποβαίη. Isocrates de Pace. ὧν μὲν γὰρ ἠλπίζομεν, οὐδὲν ἀποβέβηκεν. *Plut.* in problem. Graec. p. 299. F. ἀπέβη δὲ εἰς οὐδὲν χρησὸν αὐτοῖς. *Philo* de vit. Mosis p. 680. A. ἐκαραδόκει τὸ ἀποβησόμενον. *Arrian. Epictet.* IV. 10. ἔσαι σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Hesychius.* ἀποβήσεται, γένηται. *Thucyd.* IV. 104. ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἔνδον, ὡς προσεδέχετο, ἀπέβαινε. III. 93. παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἀπέβη. IV. 39. καὶ τῷ κλεώνος καίπερ μανιώδης ὢσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη.

14. προμελετᾶν] Argum. in Ecclesiaz. *Aristophanis.* Ἡ Πραξαγόρα τῶν ἄλλων γυναικῶν —— περὶ τὸ λέγειν δεινοτέρα, μακρὰν δημηγορίαν ἤδη προμεμελετημένην, καὶ ταῖς γυναιξὶ προδιηλαμένην πρὸς τὸν δῆμον ποιεῖται. & 116. οὐκοῦν ἐπίτηδες ξυνελέγημεν ἐνθάδε, ὅπως προμελετήσαμεν, ἃ χρὴ δεῖ λέγειν.

15. *Corn. Nepos* Alcibiad. I. tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere.

19. *Pollux* III. 108. καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ νόσων διανισαμένων· ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνεζώωσεν. *Polybius* III. 60. πολλὴν ἔτι ποιούμενος πρόνοιαν ἀνιβᾶς τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν, ἀνεκτᾶτο καὶ τὰς ψυχὰς ἅμα καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν ἵππων. *Dionys.* Hal. A. II. 42. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ταφὰς ποιησάμενος τῶν νεκρῶν, καὶ τοὺς κεκμηκότας ὑπὸ τραυμάτων ἀνακτησάμενος. *Aristaenet.* II. 5. τὴν ἐμὴν ἴσως ἐκ τῆς περιωδυνίας ἀνακτῶμαι ψυχήν. *Eustathius* in Il. κ. p. 751. 30. ἰστέον δὲ, ὅτι κυρίως ἀναψυχεῖν, ὡς καὶ ὑπελαλήθη, τὸ ἀνακτᾶσθαι ψυχὴν ἤδη κινδυνεύσαν οἰχεσθαι· ἔστι δὲ ἀναπαλιν ἀποψύχειν τὸ ἀπὸ ψυχῆς γίνεσθαι λειποθυμοῦντα ἢ καὶ θνήσκοντα. *Suidas.* ἀνακτᾶσθαι —— τίθεται δὲ ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ ἀπολωλὸς αὖθις κτήσασθαι καὶ ἀπολαύειν. *Polyb.* III. 87. ἀνεκτήσατο δὲ τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν. *Galenus* Therap. X. τήντε δύναμιν τῷ σώματος ἀνακτάμενος. *Arrian.* Epictet. . . ἀναλαβεῖν καὶ ἀνακτήσασθαι ἑαυτόν. Colligite vos ipsos. *Plin.* Paneg. 47. sub te spiritum & sanguinem & patriam receperunt studia.

20. *Eustath.* in Il. π. p. 1059. 2. στρατὸν δὲ τὸ ἑλληνικὸν φασὶ στρατόπεδον. ὥσπερ αὖ πάλιν καὶ στρατόπεδον ἕτεροί φασιν τὸν στρατὸν, ἐπαλλασσόντων ἀλλήλοις τῶν ὀνομάτων. *Thucyd.* IV. 94. οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο. 96. τοιαῦτα τῷ Ἱπποκράτει πρα-

πα-

18 των ἀφ' τὸ ὄνομά μου. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. Ἐν τῇ
19 ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ
20 στρατοπέδων τὴν Ἰερουσαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν
21 τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν· καὶ οἱ ἐν ταῖς
22 χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πληρω-
23 θῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τού-
24 τῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ
25 Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσταιση-
μεῖα ἐν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἄστροις· καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσ-

καὶ συγγενῶν] — 63. Evang. 20. συγγενῶν] συγγενέων A.
17. ὑπὸ πάντων ἀφ' τὸ ὄνομά μου] διὰ τὸ ὄνομά μου ὑπὸ πάντων 3. ὑπὲ πάντων 11.
18.] — *Marcion* ap. Epiph. ὑμῶν] ἀπὸ 69.
ἀπόληται] ἀπόλυται 69. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi*. ἀπόλλυται Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. + εἰς τὸν αἰῶνα G.
19. κτήσασθε] κτήσεσθε A 13. Evang. 3. 24. Verſio *Vulg. Syr. Origenes. Macarius.* prob. *Bengelio* & *Millio* prol. 677.
20. ὑπὸ] + τὸν 74. 90.
ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἰερουσαλὴμ] Ἰερουσαλὴμ ὑπὸ στρατοπέδων D. τὴν Ἰερουσαλὴμ ὑπὸ στρατοπέδων 106.
γνῶτε] γνώσεσθε D 106. γινώσκετε 1. ἤγγικεν] ἤγγισεν A 1. 38. αὐτῆς] αὐτοῦς 60.
21. 22.] — *Marcion* ap. Epiphanium. εἰς τὰ] ἐπὶ τὰ H. ἐν μέσῳ] ἐμμέσῳ C.
αὐτῆς] + μὴ D Verſio *Sax.* εἰς αὐτὴν] ἐν αὐτῇ 49.
22. πληρωθῆναι] πλησθῆναι ADEGHKLM 2. 34. 36. 39. 44. a prima manu 45. 46. 48. 49 51. 52. 53. 63. 64. 67. 68. 70. 72. 73. 74. 87. 89. 90. 95. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*. *Theophylactus*.
23. δὲ] — D *Theophylactus Ed.* θηλαζούσαις] θηλαζομέναις D. ἐνθηλαζούσαις L.
γὰρ] + τότε 1. Colb. δὲ Verſio *Syra* poſterior in margine
ἀνάγκη] συνοχὴ nonnulli Codices, teſte Eraſmo. Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἐν ultimo loco] — ACDKLM 1. 3. 29. 33. 47. 49. 56. 58. 68. 69. 71. 86. Evang. 4. 7. 12. 13. 15. 48. Verſio *Vulg. Armen. Copt. Euſebius* H. E. probante *Bengelio*. ἐπὶ Evang. 48. Verſio *Syr*
24. πεσοῦνται] + ἐν D. 44. 61. 62. 67. Verſio *Vulg. Euſebius*. μαχαίρας] ῥομφαίας D.
πατουμένη] καταπάτουμένη 106. ὑπὸ] + τῶν D.
ab ἐθνῶν ad ἐθνῶν] — 44. a prima manu. 59. ἐθνῶν prius] ἐχθρῶν Evang. 18.
ἄχρι] ἄχρις ἂν CDL 27. 33. 37. 47. 54. 56. 58. 61. 69. 71. Evang. 14. *Euſebius*.
καιροὶ ἐθνῶν] — D prob. *Millio*. prol. 1280. καιροὶ, ὃ ἔσονται καιροὶ ἐθνῶν L. Verſio *Copt.* 25. ἔσαι]] ἔσον D.
ἐν ἀπορίᾳ] καὶ ἀπορία D. Sequentibus jungit 1. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. Evang. 13. 14. *Euthymius*. probante *Bengelio*. Editio *Eraſmi* 1. ἠχούσης] ἠχοῦς ABM 1. 33. 42. 69. Ev. 13. Verſ. *Vulg. Syr.* prob. *Bengelio*.

βασιλευομένῃ, καὶ μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπιλθόντος. VI. 69. ἄσθενὶς στρατόπεδον. Στρατόπεδον ex Etymo caſtra ſignificat; ſed etiam pro exercitu accipitur. *Polyb.* I. 16. III. 24. δ. στρατόπεδα Ῥωμαϊκὰ. p. 357. στρατοπέδοις ὀκτὼ. p. 269. τὸ δ. στρατόπεδον. p. 649. δ. στρατόπεδα —— τὸ πρῶτον στρατόπεδον. legiones.

21. *Plut.* Apophth. Lac. p. 235. C. τῷ τόπῳ ἐκχωρῆσαι. *Sophocles* Ajac. Flag. 681. χειμῶνι ἐκχωρῆσαι ὠκάρπῳ θέρει. Cedunt.

23. *Diodor. Sic.* Ex. p. 557. σπεύδων ἀπολυθῆναι ποτὲ τῆς ἀνάγκης. *Euripid.* . . . τὰς ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν δεῖ φέρειν. *Senec.* Ep. 12. malum eſt, in neceſſitate vivere. *Suet.* Caeſ. 48. famem & ceteras neceſſitates toleraverat.

24. πεσοῦνται] *Æn.* X. 830. Æneae magni dextra cadis. *Od.* χ. 254. τῶν δ' ἄλλων οὐ κῦδος, ἐπὴν αὐτός γε πέσῃσι. *Euſtathius.* καὶ ὅρα τὸ πέσῃ κοινῶς καὶ ἁπλοϊκῶς λεχθὲν ἀντὶ τοῦ ἀποθάνῃ. *Eunap.* de Leg. p. 212. ἀδύνατον δὲ αὐτοῖς εἶναι, καὶ τοὺς πεσόντας ἀναζῆσαι, καὶ ὁμήρους δοῦναι τοὺς τιτελευτηκότας. *Etymol.* πεσεῖν —— πεσόντας —— ἀντὶ τοῦ ἀναιρεθέντας.

στόματι] Aciem gladii Hebraei vocant פִּי חֶרֶב & LXX. στόμα μαχαίρας. *Heb.* IV. 12. *Apoc.* I. 16. *Euſtathius* in Il. κ. p. 699. 3. στόμα δὲ εἶπεν ἐπὶ πολέμου, διὰ τὸ ἐκεῖνο βορὸν, ἐντεῦθεν καὶ ξίφων στόματα λέγονται, καὶ σωθῆναι δὲ φαμὲν σίδηρον. & ν. p. 931. 6. καὶ ξίφος στόμα λέγομεν. & ο. p. 1027. 3. στόμα γὰρ εἰπεῖν καὶ στόμωμα, ὡς ταυτὸν ποτε ἄγεται παρὰ τοῖς μεθ' Ὅμηρον ῥήτορσι. *Sophocl.* Ajac. 660. βαφῇ σίδηρος ὡς, ἐθηλύνθην στόμα. *Schol.* ἀντὶ τῆ τὴν σφόδρα ὁρμὴν ἀπὸ μεταφορᾶς τῆ στόματος τῆς μαχαίρας. *Schol. Pindar.* Nem. VI. 50. Σοφοκλῆς ἐν Ἀχιλλέως ἁρπαῖς· ἡ δορὸς διχόστομον πλᾶκτρον. *Dionyſ. Hal.* VI. 14. & IX. 21. ὅπλα [τὰ ξίφη] τὰ μὲν ἀποστομούμενα τὰς ἀκμὰς, τὰ δὲ κατεαγότα. *Lucian.* Tim. 10. κατεαγμέναι γὰρ καὶ ἀποστομωμέναι εἰσὶ δύο ἀκτῖνες. retuſi de fulmine. Tragopod. 114. ἀπὸ στόματος σιδήρου. *Plut.* στόμωμα σιδήρου ἀποκόπτειν. Graeci dicunt ξίφος δίστομον, ἀμφίστομον, ὀξύστομον. Item στομοῦν, ferrum temperare chalybe, ut acutum reddatur, στόμωμα, temperaturam ferri & chalybis, ἀποστομοῦν hebetare aciem.

Phrynichus p. 192. αἰχμαλωτισθῆναι, τοῦθ' ὅπως [f. ἕτως] ἀδόκιμον, ὡς καὶ μὴ Μένανδρον αὐτῷ χρήσασθαι διαλύων ἓν λέγε, αἰχμάλωτον γενέσθαι. *Thomas.* αἰχμάλωτον ποιῶ, καὶ αἰχμάλωτος γίνομαι ἀττικοὶ λέγουσιν, αἰχμαλωτίζω δὲ καὶ αἰχμαλωτίζομαι, καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τούτων χρόνοι, ἀδόκιμοι παρ' αὐτοῖς. Ab αἰχμὴ Cuſpis & ἁλίσκω capio i. e. bello capio. *Joſ.* B. VI. 9. 2. τῷ δὲ λοιπῷ πλήθει τὸν ὑπὲρ ις'. ἔτη δήσας ἔπεμψεν εἰς τὰ κατ' αἴγυπτον ἔργα, πλείσας δ' εἰς τὰς ἐπαρχίας διεδωρήσατο τῶν φθαρησομένους ἐν τοῖς θεάτροις σιδήρῳ καὶ θηρίοις, οἱ δὲ ἐντὸς ις'. ἐτῶν ἐπράθησαν. 3. τῶν ἓν αἰχμαλώτων πάντων, ὅσα κατὰ ὅλον ἐλήφθη τὸν πόλεμον, ἀριθμὸς θ. μυριάδες καὶ ἑπτακισχίλιοι συνήχθη.

Cic. ad Attic. VIII. 14. Conculcari miſeram Italiam videbis proxima aeſtate, & quati utriusque vi, mancipiis ex omni genere. *Apoc.* XI. 2. 1. *Macc.* III. 45. *Tob.* XIV. 4. 5. *Ezech.* XXX. 3.

Ulpian. in Demoſth. in Androtim. ὁμοίως δὲ ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀπὸ κλήρου ἦρχε τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν, ἄχρις οὗ πληρωθῶσιν αἱ ἑπτὰ ἡμέραι. *Rom.* XI. 25.

25. συνοχὴ] *Artemidor.* II. 3. τοῖς πέπλοις, καὶ δόλοις,

λάσσης καὶ σάλου· Ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων 26
τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ- 27
που ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, 28
ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν· διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. Καὶ 29
εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα· Ὅταν προβάλωσιν ἤδη, 30
βλέ-

26. ἀποψυχόντων] ἀποψυχέντων Ev. 5. καὶ προσδοκίας] — Versio *Syr.* ἐπερχομένων] + ἐν Edit. *Compl. Plant.* τῶν οὐρανῶν] ἡ ἐν τῷ οὐρανῷ D. a prima manu. αἱ οὖν τῷ οὐρανῷ ex emendatione. Codices *Latini.* αἱ τῶν οὐρανῶν L.
27. νεφέλῃ] νεφέλαις C 3. 106. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine.
μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς] καὶ δυνάμει πολλῇ καὶ δόξῃ D. καὶ δόξης πολλῆς] πολλῆς & δόξης 74. 90. Versio *Vulg.*
28. ἀρχομένων] ἐρχομένων D. Sed in Versi. Latina: incipientium. ἀνακύψατε] ἀνακαλύψατε 1.
ὑμῶν prius] — D. *Tertullian.* c. Marc. IV. 39. ἐγγίζει] ἤγγικεν 1. Codices *Latini.*
29. ἴδετε] ἴδε 11. 42. 73. *Tertullianus.*
30. προβάλωσιν] προβάλλωσιν 35. 47. 50. 52. 53. 56. 58. 69. προλάβωσιν 11. προσβάλωσιν 39. Ev. 12.
ἤδη βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε] τὸ καρπὸν αὐτῶν, γινώσκετε ἤδη D. Versio *Syra* posterior in margine.
βλέποντες] — Versio *Vulg. Syr.* ἀφ' ἑαυτῶν] ἀπ' αὐτῶν 69. Versio *Syr. Copt.*
ὅτι] διότι A. ἤδη posterius] — K 49. 57. 72. Versio *Vulg. Syr.*
ἐγγὺς τὸ θέρος] τὸ θέρος ἐγγὺς 69. 31. ἴδητε] + πάντα 69. *Tertullianus. Marcion.*
γινόμενα] — D. ὅτι] + ἤδη H.

λοις, καὶ διδυμέοις, καὶ κατακρέοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν συνοχῇ ἔσιν. *Hesychius.* ταραχὴ, ἀδημονία, συνοχὴ. *Il.* ψ. 330. ἐν ξυνοχῆσιν ὀδῦ. *Eustathius* ἡ στενότης, καὶ ἀπὸ εὐρυχωρίας εἰς στενὸν σύμπτωσις τε καὶ σύγκλεισις· ὅθεν καὶ τὸ· ἐπὶ σήθεσι συνοχωκότε ἐν τῇ β. ῥαψῳδίᾳ εἴρηται. Versio *Vulg.* preſſura. *Cod. D.* conflictio.

ἀπορίᾳ] *Herodian.* IV. 14. 1. ἐν ἀφασίᾳ τε ἦν —— καὶ ἀπορίᾳ τῷ πρακτέῳ. II. 12. 5. πολλῇ καταλαμβανόμενος ἀφασίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ, ὅπως χρήσηται τοῖς πράγμασιν ἐκ εἰδὼς. *Thucyd.* VI. 68. τὴν παροῦσαν ἀνάγκην καὶ ἀπορίαν. VII. 44. ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀπορίᾳ ἐγίγνοντο. *Themiſtius* O. IV. p. 56. συνέχισθαι ἀπορίᾳ conjungitur cum ἀδημονίᾳ. *Iſocrates* Helen. encom. μεγάλῃ φόβῳ καὶ μεγάλῃ ἀπορίᾳ πάντας —— ἀπήλλαξε. *Ariſtoph.* Ran. 1513. πόρον δὲ τὰς ναῦς, ἀπορίαν δὲ τὸν πόρον. Schol. τὸν κατὰ γῆν πόρον ἀπορίαν ἡγεῖσθαι· τὸν δὲ διὰ θαλάσσης, τοῦτον ἡγεῖσθαι πόρον. *Lucian.* Dipſad. 2. ἡ ψαμμὸς, δύσβατος καὶ ἄπορος γίνηται. Proprie impervius. Hinc omne quod ita difficile eſt, ut plane non vel vix explicari poſſit, ἄπορον dicitur. *Heſychius* ἀπορία, ἀγνωσία. *Dio Caſſ.* LXVIII. ἐν ἀπόροις καὶ ἀμηχάνοις ἦσαν οἱ ἄνθρωποι. *Himerius* τὰς ἐν ἀπορίᾳ καθεσηκότας καὶ φόβους.

ἠχέσης θαλάσσης καὶ σάλου] *Pſ.* LXV. 8. *Plut.* Sympoſ. VIII. p. 722. B. νυκτὸς δὲ παύεσθαι τὸν σάλον αὐτῶν καὶ τὸν ἦχον. *Il.* α. 157. θάλασσά τε ἠχήεσσα Schol. ἠχητικὴ ἀπὸ τῆς τῶν κυμάτων κινήσεως. *Caeſar* de B. G. III. 28. Tirones enim, multitudine navium perterriti, & ſalo nauſeaque confecti. *Plut.* de Garrulit. p. 503. A. πρὸ χείματος, ὡς ἀνὰ πουτίαν ἄκραν βορέᾳ πνέοντος ὑφορώμενοι σάλον καὶ ναυτίαν, ἐξανέστησαν. de fortun. Rom. p. 321. F. πρὸς σάλον καὶ κλύδωνα τοσοῦτον. p. 317. A. ὑποφερομένοις τοῖς πράγμασιν ἀγκυρηβόλιον σάλου καὶ πλάνης, ὡς φησι Δημόκριτος. *Sophocl.* Philoctet. 270. Τότ' ἄσμενοι ὡς μὴ εἰδὸν ἐκ πολλῆς σάλου ἔυδουτ' ἐπ' ἀκτῆς. *Schol.* κινήματος, πόνου. *Euripid.* Hecub. 28. κεῖμαι δ' ἐν ἀκταῖς, ἄλλοτ' ἐν πόντου σάλῳ πολλοῖς διαυλοῖς κυμάτων φορούμενος. *Schol.* πολλοῖς διαύλοις κυμάτων ὥσπερ ἑρμηνεία ἐσι, πρὸς τὸ· πόντου σάλῳ· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐσιν ἡ τῆς θαλάσσης ταραχὴ, ἀλλ' ἡ συνεχεῖς κυμάτων τροφαί. *Heſychius.* σάλος, ταραχὴ, κλύδων, καὶ ἡ θαλάσσης κλύδωνος κίνησις. *Lucian.* Hermotim. 28. ἀλλὰ ἀνάγκη ἐν τῷ πελάγει διαφέρεσθαι ναυτιῶντα, ὡς τὸ πολὺ, καὶ δεδιότα καὶ καρηβαρέντα ὑπὸ τοῦ σάλου. *Plut.* Pompej. p. 647. D. εὐθὺς γὰρ ἐκύμαινεν ἡ πόλις, καὶ πάντα τὰ πράγματα σάλον εἶχε, καὶ λόγους διασατικοὺς. Lex. MS. Pſalm. σάλον, μετακίνησιν, ταραχὴν, Prophet. κλύδωνα.

Commate 24. praedicitur bellum Judaicum, comm. 25. vero bellum civile, quo per rebellionem trium principum totus orbis Romanus arſit.

26. ἀποψυχόντων] Verſio *Vulg.*: areſcentibus. *Cod. D.* deficientium, *Caſtalio*: ut exanimentur. A ψύχος frigus; homines enim ex magno metu dirigere ac frigere ſolent. *Æneid.* I. 92. extemplo Æneae ſolvuntur frigore membra. III. 29. Mihi frigidus horror membra quatit, gelidusque coit formidine ſanguis. *Ter.* Phorm. V. 8. 5. Abi, tange: Si non totus friget, me eneca. Andria I. 5. 17. Oratio haec me miſeram exanimavit metu. Dio Chryſ. VII. p. 110. C. τέλος δὲ ὕδωρ κατέχεον θερμὸν, ἕως ἀνέλαβον ἀπεψυγμένους. *Sophocl.* Ajac. flag. 1656. ἀποψύχειν βίον. *Od.* ω. 347. τὸν δὲ προτὶ οἱ εἶλεν ἀποψύχοντα πολυτλὰς δῖος Ὀδυσσεύς. in Il. χ. p. 1348. 50. ἀποψυχθεὶς ἀντὶ τοῦ ἀναψύξας. τὸ μέντοι ἀποψύχειν ἐνεργητικῶς λειποψυχίαν ἢ θάνατον δηλοῖ παρὰ τοῖς μετ' Ὅμηρον. *Thucyd.* I. 134. προσκαθεζόμενοι δὲ ἐξεπολίορκησαν λιμῷ, καὶ μέλλοντος αὐτοῦ ἀποψύχειν, ὥσπερ εἶχεν ἐν τῷ οἰκήματι αἰσθόμενοι ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔτι ἔμπνουν ὄντα, καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. *Heſychius.* ἀποψύχειν. ἀποπνευματίζεσθαι. ἐναπέψυχε, τέθνηκε. *Dio Caſſ.* XLIII. p. 143. τὰς ῥαφὰς αὐτοῦ διαῤῥήξας ἀπέψυχε. *Arrian. Epict.* III. 26. ὑμεῖς οἱ τὸν κύριον τὸν μέγαν ἔχοντες —— καὶ τινα ὑμῶν ἰδὴ μόνον συνεσραμμένῳ βλέμματι, ἀποψυχόμενοι. *Appian.* B. C. IV. p. 973. κτεινόμενον τε εἶδε τὸν δεσπότην καὶ ἀποψύχοντος ἤδη. *Anthol.* I. 16. 6. χειμέριον καίσασαν ἐφ' ἑσίᾳ ἄνθρακα γοργὼ τὴν γρηῢν βροντῆς ἐξεπάταξε φόβος. Πνεύμονα δὲ ψυχθεῖσα κατήμυσεν.

φόβου καὶ προσδοκίας] *Ariſtides* Plat. T. II. 157. ὥσε, ἕως ἔξω κύμων, τεθνᾶναι περιῆν τοῖς βαρβάροις φόβῳ τῶν ἑλλήνων. *Galenus* in Hippocr. de medici vulnerarii munere, εἰσὶ γάρ τινες ἔτω δειλοὶ πρὸς τὰς χειρουργίας, ὡς λειποψυχεῖν, πρὶν τμηθῆναι διὰ τῆς τῆς ὀδύνης προσδοκίας. *Demoſthenes.* . . προσδοκῶ κακὸν ἄν τι γενέσθαι. *Thucyd.* II. 93. ὅτε προσδοκία ἠδεμία, μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως ἔτως ἐπιπλεύσειαν. *Ariſtot.* Eth. III. 9. τὸν φόβον ὁρίζονται προσδοκίαν κακοῦ, opinionem imminentis mali, *Cicero*, *Herodian.* II. 1. 14. δεινὰ προσδοκώμενα ἑαυτῷ ἑκάστοτε συμβήσεσθαι φάσκων. *Libanius* O. XII. p. 402. D. τὸ γὰρ χρόνον τοσοῦτον τοσούτῳ συνεζηκέναι φόβῳ, τοσοῦτον ἔχει τὴν δίκην· ἐλπὶς γὰρ θανάτου, καὶ τοῦ μὴ γενησομένου, τῆς ὄντως προσδοκίας πολλῷ ἀλγεινότερον. *Plut.* Antonio p. 951. A. ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ λέγεται μισούσης σχεδὸν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κα-

31 βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
32 ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω
33 ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρ-
34 ελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε ~ βαρυνθῶσιν
ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπι-
στῇ

~ βαρηθῶσιν

32. ἀμὴν] + ἀμὴν 13. 46. 69. Verſio *Armen.*
ἂν] ταῦτα D. probante *T. Beza* in Verſ & Annot.
πάντα] + ταῦτα 50. 69. 90. Verſio *Syr.*
παρελεύσονται] παρελεύσεται GK. 1. 35. 42. 47. 48. 50. 53. 56. 58. 62. 66. 82. 83. *Theophylactus.*
παρέλθωσι] παρελεύσονται DL. 33.
βαρυνθῶσιν] βαρηθῶσιν ACGKL 1. 3. 10. Colb. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 50. 51. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 94. 106. Evang. 17. 20. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Apophth. *Antonii* 22. *Euthym.ius.* Schol. Cod. 34. probante *J. Millio* prol. 1103. βαρυθῶσιν 66. 72.
ὑμῶν αἱ καρδίαι] αἱ καρδίαι ὑμῶν A. 69.
αἰφνίδιος] αἰφνιδίως 1. 4. 6. 7. 14. 40. 42. 60. 69. 73. 86. 90. 91. Colb. *Irenaeus* IV. 36. *Baſilius* Eth. 56. & 69. *Antonius* 68. *Damaſcenus* I. α. 15. γ. 13.
αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ] ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς ἐπίφθονος D. ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ] ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς A. Verſio *Syr. Vulg. Iren.*

graves ſomnoque jacebant: Curtius VI. 11. Vino gravatus. *Livius* IV. 37. Feſto die graveis ſomno epulisque incolas veteres novi coloni nocturna caede adorti. I. 7. Quum eum cibo vinoque gravatum ſopor oppreſſiſſet. *Curtius* V. 7. 11. Ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit. *Lycophron.* 384. ὅταν καρηβαρῆντας ἐκ μέθης ἄγων. *Ovidius* M. III. 607. Ille mero ſomnoque gravis titubare videtur. *Curtius* VI. 11. 28. Ut experiretur, utrum vino gravatus effudiſſet illa, an altiore accepta conſilio. VIII. 3. 8. Vinoque & epulis gravis. *Juſtinus* I. 8. 6. inſuetos barbaros vino ſe onerare patitur. *Anthol.* IV. 27. 18. ὄμμα δὲ μὲν βρομίῳ βιβαρημένον.

κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τῶν μέλλοντος ὕσης. *Antholog.* I. 39. 8. Τὰς καταλείψαντας γλυκερὸν φάος ἀκέτι θρηῶ, τὰς δ' ἐπὶ προσδοκίῃ ζῶντας ἀεὶ θανάτου. *Ariſtides* de Concord. I. p. 527. ἴσμεν δὲ τὴν προσδοκίαν τῶν κακῶν ἐν κέρδεσι μέρει, τῷ μὴ αὐτὰ γε πω παρεῖναι. *Thucyd.* VI 63. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὸν πρῶτον φόβον καὶ τὴν προσδοκίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ εὐθυς ἐπέκειντο, κατά τε τὴν ἡμέραν ἑκάστην προϊοῦσαν ἀνεθάρσησαν μᾶλλον. *Ariſtot.* M. Moral. I. 21. ἴνιοι γὰρ θαῤῥοῦσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέχειν [τὸν κίνδυνον] ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει.

ἐπερχομένων] *Pauſanius.* ἐπερχομένῃ νυκτι. *Od.* ξ. 457. 475. νύξ δ' ἄρ' ἐπῆλθε infra comm. 35. *Horat.* I. Epiſt. IV. 14. Grata ſuperveniet, quae non ſperabitur, hora.

28. ἀνακύψατε] Erigi animis, erigi ad ſpem. *Xenoph.* Oecon. ἴστω δὴ ἐγὼ ἀνέκυψα ἀκούσας, ὅτι ἔστι ἄρα δεμνιτὸν καὶ πίνητι ἀγαθῷ γενέσθαι. *Appian.* B. C. V. p. 1081. τῷ μηδ' αὖθις ἀνακύψαι τὴν δημοκρατίαν. *Herodot.* V. 91. δήμῳ ἀχαρίστῳ παρεδώκαμεν τὴν πόλιν, ὃς ἐπείτε δὴ ἡμέας ἐλευθερωθεὶς ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλέα ἡμῶν περιῦβρισας ἐξέβαλε. *Polyb.* I. p. 78. τὰ μὲν τῶν καρχηδονίων αὖθις ἀνέκυψε, καὶ πάλιν ἐπιῤῥεπεστέρας εἶχε τὰς ἐλπίδας. *Dio Chryſ.* XIII. p. 229. A. καὶ ἡ ξύμπασα πόλις, ὥσπερ ναῦς κυβιστήσασα ἀνακύψει τε καὶ πολὺ ἔσαι ἐλαφροτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα. XX. p. 265. D. τὰς δὲ ἀμαθεῖς τε καὶ ἀπαιδεύτους κύνας —— εἰ δέ ποθεν ἄλλαχόθεν προσπίσοι θρῆς εἴτε ὑλακὴ κυνῶν εἴτε ἀνθρώπων φθεγξαμένων ὀδοιπόρων ἢ νομέων, εὐθὺς ἀνακυπτούσας ἐκ τῆς ὀχνης, κἀκεῖ φερομένας. *Plato* Phoed. εἴ τις ἐπ' ἄκρα ἦλθοι ἢ πηνὸς γενόμενος ἀνάπτοιτο κατιδεῖν ἀνακύψαντα, ὥσπερ ἐνθάδε οἱ ἐκ τῆς θαλάττης ἰχθύες ἀνακύπτοντες ὁρῶσι τὰ ἐνθάδε. de Rep. VII. εἴ τις ἐν ὁροφῇ ποικίλματα διώμενος ἀνακύπτων καταμανθάνοι τι. ſupra XIII. 11.

31. προβάλωσιν] *Dioſcorid.* I. Cap. poſtr. ἄνθος προβάλλειν emittere florem.

34. βαρηθῶσιν] *Matth.* XXVI. 43. *Plato* Sympoſ. p. 1194. C. μεθυσθεὶς τῷ νέκταρος βεβαρημένος εὗδον. *Ariſtides* S. S. 4. p. 329. οἱ δ' ἦκον οἴνῳ βεβαρημένοι ex *Od.* γ. 139. Il. α. 225. οἰνοβαρεῖς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων. *Od.* κ. & I. 374. οἰνοβαρείων. *Plut.* Sympoſ. V. p. 678. B. πρῶτον αὐτὸν οἰνοβαρῆ προσήρηκεν, ὡς μάλιστα τῶν νοσημάτων τὴν οἰνοφλυγίαν προβαλλόμενος. Solin. 25. denique nunquam invadunt niſi potu gravatos. *Od.* τ. 122. φῆ δὲ δακρυπλώειν βεβαρηότα μοι φρένας οἴνῳ. *Salluſtius* Jugurth. 76. 6. ibi vino & epulis onerati. *Ovid.* Epiſt. XIV. 33. Jamque cibo vinoque

κραιπάλῃ] *Ammonius.* κραιπάλη καὶ μέθη διαφέρει. Κραιπάλη μὲν γάρ ἐστιν ἡ χθεσινὴ μέθη· μέθη δὲ ἡ τῆς αὐτῆς ἡμέρας γινομένη οἴνωσις. *Heſychius.* ἡ ἀπὸ τῆς χθιζῆς μέθης κεφαλαλγία. Μέθη, κραιπάλη, σκότωσις οἴνου. *Thomas.* κραιπάλη, ἡ ἐκ τῆς χθὲς γενομένης οἰνοποσίας κάρωσις· μέθη δὲ ἡ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας. *Schol. Ariſtoph.* Acharnenſ. 276. ἡ ἐξ ἐωθινῆς μέθη κραιπάλη καλεῖται, ἡ ἀπὸ χθιζῆς οἰνοποσίας. *Etymol.* κραιπάλη —— σημαίνει τὴν μέθην. τοῦτο παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ πάλλω. *Livius* XXXIII. 48. ceteri ſopiti quum poſtero die tandem ex ſomno pleni crapulae ſurrexiſſent. Crapula, proprie eſt noxa & affectio capitis e vino pridiano; μέθη ex hodierno. *Athen.* II. p. 40. C. διὰ καὶ θοίνας καὶ θαλίας καὶ μέθας ὠνόμαζον. X. p. 438. E. εἰς κώμους καὶ μέθας τραπέντα. 440. A. VI p. 260. D. τὰς ἀποβάλλοντας τὰς ὁσίας εἰς μέθας καὶ κύβας καὶ τὴν τοιαύτην ἀκολασίαν. X. p. 429. E. Alexis. εἰ τῷ μεθύσκεσθαι πρότερον τὸ κραιπαλᾶν παρεγένετ' ἡμῖν, οὐδ' ἂν εἷς οἶνον ποτε προσίετο πλεῖον τῆς μετρίας. *Galenus* in Hippocr. Aphoriſm. 5. κραιπάλας δ' ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι τὰς ἐξ οἴνου βλάβας τῆς κεφαλῆς, εὔδηλον· ἔτως γοῦν ἔνιοι καὶ τὴν ἐτυμολογίαν ἐποιήσαντο τῆς προσηγορίας, ἀπὸ τοῦ κάρηνον πάλλεσθαι γιγνόμενοι φάσκοντες. Τὴν δ' ἄρα, ἐν ᾗ αἱ κραιπάλαι λύονται, κέκληκεν ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ καιρόν. Ἔστι δ' ὅτος ἐκ ἀποτετιμημένος ὅτε περιγεγραμμένος ἅπασιν ἐν μέτρῳ· τινες μὲν γὰρ κατὰ τὴν ὑστεραίαν ἡμέραν ἐπαύσαντο τῆς κραιπάλης, τινες δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπιγιγνομένην αὐτὴν νύκτα, τινες δὲ καὶ ἐν τῇ τριτῃ πάντως ἡμέρᾳ. *Plut.* de lib. Educat. p. 13. E. δῆλον πολλάκις κραιπαλώντων μέθην ἐκ ἐξηλεγξαμεν.

μέθη] *Demoſthenes* in Mid. ὁ τὸν θεσμοθέτην παταξας τρεῖς εἶχε προφάσεις, μέθην, ἔρωτα, ἄγνοιαν. *Plat.* in Minoe. ἐν κρήτῃ δ' εἷς ὅτος ἐστι τῶν ἄλλων νόμων, ὃς

τῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· Ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ 35
πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε οὖν, ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε 36
ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου. Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο 37
εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀ- 38
κούειν αὐτοῦ.

Ἦγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 1
γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. Εἰσῆλθε δὲ ὁ σατανᾶς 2
εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν 3
συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. Καὶ 4
ἐχά-

35. γὰρ ἐπελεύσεται] ἐπεισελεύσεται γὰρ D & in Verſ. Latina: introibit autem.
ἐπελεύσεται] ἐλεύσεται 67. 69.
πάντας] — D.
πάσης] — 1. *Irenaeus*.
36. οὖν] δὲ D Codices *Latini*.
καταξιωθῆτε] κατισχύσητε L 1. Codex Stephani 33. 36. 57. Verſio *Copt*.
ταῦτα] — EHK. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. duo. 35. 37. 44. 45. 46. 47. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 68. 71. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 95. 106. Editio *Complut. Plantin. Theophylactus* probante *J. Millio* prol. 1103.
πάντα] — Verſio *Syr*.
σταθῆναι] σήσεσθε D. Codices *Latini*.
37. ἦν δὲ] + ὁ Ἰησοῦς 11. 27.
διδάσκων] — G.
ηὐλίζετο] ηὐλίζεται A.
εἰς τὸ ὄρος] πρὸς τὸ ὄρος Evang. 18. 19.
ἐλαιῶν] ἐλαιὼν *Marcion*.
ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ] ἀκούειν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ D.
ἱερῷ] ὄρει Evang. 18. 19.
1. ἤγγιζε] ἤγγισεν DL.
ἡ prius] — Editio *Geneu*. — posterius Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*.
2. καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ,] οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐζήτουν D.
γραμματεῖς] + καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ Verſio *Syra* poſterior, per errorem ex comm. 4. ſed minio delevit.
ἀνέλωσιν] ἀπολέσωσιν D.
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαὸν] — G.
3. ὁ] — ACDKM. 1. 3. 9. 11. 13. 15. 44. 64. Colb. 69. 86. 87. 106. Editio *Complut. Eraſmi*, *Plantin. Colinaei*, *Bengelii*. *Origenes* in Jo. II. 49.
ἐπικαλούμενον] καλούμενον DL 57. 66. 69.
Ἰσκαριώτην] Ἰσχαριὼθ *Origenes* in Jo.
τοῦ ἀριθμοῦ] — Verſio *Vulg*. + ἐκ D. a prima manu.
ἀρχιερεῦσι] + καὶ τοῖς γραμματεῦσι C. + καὶ γραμματεῦσι 48. 60. 106. Evang. 6. 12. 15. 18. 19. 24.
πρόσωπον] προσώπῳ 1.
πάσης τῆς γῆς] τῆς γῆς πάσης A.
ἐν] — 61.
ἐκφυγεῖν] φυγεῖν 38.
ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα AC.
γίνεσθαι] γενέσθαι 69.
τοῦ posterius] — 73.
τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ] ἐν τῷ ἱερῷ τὰς ἡμέρας 80.
τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος] — D.
ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος] εἰς τὸ ὄρος ηὐλίσετο D. a prima manu.
τὸ καλούμενον] τοῦ 1. Colb.
38. λαὸς] ὄχλος 46.
+ Hiſtoria adulterae Jo. VII. 53--VIII. 12. 69.
δὲ] — K.
αὐτὸν] τοῦ Ἰησοῦ Verſio *Vulg*.
γὰρ] δὲ D Evang. 22. Verſio *Vulg*.
εἰς] + τοῦ D.
τὸν ἐπικαλούμενον] — G.
λεγόμενον 71. Verſio *Syra* poſterior a prima manu.
ἰσκαριὼθ D ſed in Verſ. Latina: Iſcarioth. + τοῦ 46. 52.
4. συνελάλησε] ἐλάλησε 57.

Μίνως ἔθηκε, μὴ συμπίνειν ἀλλήλοις εἰς μέθην. *Ariſtoteles* Polit. II. ἔτι δ' ὁ περὶ τὴν μέθην νόμος τὸν τὰς νήφοντας συμποσιαρχεῖν. *Athenaeus* X. p. 434. B. ἔπινε δὲ Ἀλέξανδρος πλεῖον, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς μέθης συνεχῶς κοιμᾶσθαι δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας.

βιωτικαῖς] *Philo* de V. Moſis T. 2. p. 159, 13. ἥρμοστε γὰρ ταῖς θυσίαις ἀφθαρτικωτέραν ὁσίαν ἀπονενεμῆσθαι πυρὸς, τῆς πρὸς τὰς βιωτικὰς χρείας ὑπηρετούσης. ignis culinaris. 1. *Cor*. VI. 3. 4. ſup. VIII. 14. 2. *Tim*. II. 4. *Sextus Empir*. c. Logic. I. 30. κατὰ ἀνάγκην γὰρ ἔδει τὸν ἀπορητικῶς φιλοσοφοῦντα, μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἀνενέργητον ὄντα, καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον πράξεσιν ἄπρακτον, ἔχειν τι κριτήριον αἱρέσεως ἅμα τε καὶ φυγῆς. *Artemidor*. III. 15. ἐν ταῖς κοινωνίαις, καὶ φιλίαις, καὶ γάμοις; καὶ τοῖς βιωτικοῖς συμβολαίοις πᾶσιν. *Dionyſius Hal*. de Compoſ. Verb. 3. πράγματα λιτὰ καὶ βιωτικὰ ὑρμηνευόμενα ὑπίρυ de jentaculo ſubulci. de Thucyd. 49. ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ὁμιλίαις, ἐν αἷς περὶ τῶν βιωτικῶν διαλεγόμεθα πολίταις, ἢ φίλοις, ἢ συγγενέσιν. 50. εἰς τὰς ὁμιλίας τὰς βιωτικὰς. *Phrynichus* p. 154. βιωτικὸν, ἀειδὲς ἡ λέξις, λέγει δ' ἂν χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ. *Philo* quod omnis probus liber p. 453, 4. καθάπερ ἂν ὁ μυστικὸς λόγος ἅπασι τοῖς ἐπιτηδευκόσι μυστικὴν ἰσηγορίας τῆς ἐν τέχνῃ μεταδίδωσι, καὶ ὁ γραμματικὸς ἢ γεωμετρικὸς γραμματικοῖς ἢ γεωμέτραις· ὅτα καὶ ὁ ἐν τῷ βίῳ νόμος τοῖς ἐμπείροις τῶν βιωτικῶν. οἱ δὲ σπουδαῖοι ἅπαντες ἔμπειροι τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων εἰσὶν —— ὁδ' ὁ βιωτικὸς νόμος ἰσηγορίας μεταδίδωσι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀπείροις πρὸς ἐμπείρους —— τῶν βιωτικῶν ἄπειροι μὲν οἱ φαῦλοι, ἐμπειρότατοι δ' οἱ σοφοὶ. *Galen*. de tuend. valetud. V. ξηρότης δὲ τῆς ἕξεως ἔνδειαν σώματος ἢ τροφῆς ἢ ἀγρυπνίαν, ἢ μέριμναν βιωτικὴν, ἢ πολλὴν τρίψιν ἢ γυμνάσιον ἄμετρον ἐπιδείκνυται. *Polyb*. I. p. 468. τῶν πρὸς βιωτικὰς χρείας. 1491. *Diodor*. S. II. 29. τῆς φιλοσοφίας ἅπτεται, καὶ μέχρι τινος φιλοπονήσας ἀπῆλθε, περισπασθεὶς ὑπὸ βιωτικῆς χρείας. *Hierocles* A. C. ἡ δὲ βιωτικὴ εὐορκία ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς διασώζεται. *Diodorus* S. XXXVI. exc. p. 611. εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν βιωτικῶν καὶ δημοσίων ἀδικημάτων.

αἰφνίδιος] 1. *Theſſ*. V. 3. *Heſychius* αἰφνιδίως, ἐξάπινα. *Thucyd*. II. 61. τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον. VIII. 28. προσβαλόντες τῇ Ἰάσῳ αἰφνίδιοι. *Artemidor*. V. 65. πυκνῶν πάνυ τριχῶν αἰφνίδιον φυεισῶν.

35. *Ex*. XXXIV. 15. *Lev*. XVIII. 25. *Ap*. III. 15.
παγὶς] *Etymol*. παγὶς —— λέγεται καὶ πάγη. δίκτυον, ἢ θηρατικὸν ὄργανον τετράγωνον. *Lex. Cyrilli*. παγὶς ἤτοι βρόχος laqueum. παγὶς ἐπὶ ἀγρίων ζώων indago. παγὶς ἐπὶ ζώων, pedula. παγὶς ἐπὶ μύων, Muſcipula. *Horapoll*. II. 26. παγὶς ἔρωτα —— σημαίνει. *Heſychius*. πάγη. παγὶς, ποδάγρα, βρόχος. *Ælian*. V. H. I. 2.

tela

5 ἐχάρησαν· καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· Καὶ ἐξωμολόγησε· καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ
6 ἀποδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι
7 τὸ πάσχα· Καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών· Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ
8.9 πάσχα, ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
10 τοῖς· Ἰδοὺ, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος
11 βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν ὃ εἰσπορεύεται. Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ
τῆς οἰκίας· Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος· Ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μα-
12 θητῶν μου φάγω; Κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε·
13 Ἀπελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο
14 ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἐπιθυμίᾳ
15 ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν· Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
οὐκ-

Verſio *Syr. Armen. Æthiop. Arab. Euſebius* D. X. 1. 4.

καὶ τοῖς στρατηγοῖς] — D. Codices *Latini*. καὶ στρατηγοῖς AGH. 3. 37. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 106. Evang. 6. 24. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi*. + τοῦ ἱεροῦ C. 37. 106. Verſio *Syr.* utraque. *Euſebius* D. X. 1. & 4.

τὸ, πῶς] πῶς D. ὅπως 13. 69.

αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς] παραδοῖ αὐτὸν D. αὐτοῖς πῶς δύναιτο αὐτὸν C. πῶς δύναιτο] παραδοῖ D.

5. ἀργύριον] ἀργύρια ACK 4. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 27. 35. 37. 42. 47. 49. 56. 58. 61. 69. 71. 83. 86. 89. 90. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 21. 24. Verſio *Syr. Euſebius* D. X. 4. *Theophylactus*.

6. ⁊ ἐξωμολόγησε] — C Codices *Latini. Euſebius* D. X. 1. ⁊ ὡμολόγησε D. ⁊ συνεξωμολόγησε 57.

αὐτοῖς] — D. 7. 17. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 421. αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου] ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς AC.

ἄτερ ὄχλου] — 13. 29. 69. 71. 7. δὲ] + ⁊ G. Colb.

τῶν ἀζύμων] τὸ πάσχα D Codices *Latini*. ἦν] — D. 95.

ἔδει] δεῖ 69. 8. ἀπέστειλε] + τὸν D. + ὁ Ἰησοῦς 71. Verſio *Syr.*

ἵνα φάγωμεν] φαγεῖν Evang. 7. 12. 13. 15. Cod. *Lat.* τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν] ἵνα φάγωμεν τὸ πάσχα 69.

9. εἶπον] εἶπαν CD* θέλεις] + ἵνα 13. 69.

ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν 1. 3. 15. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 47. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 65. 66. 72. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 18. Editio *Complut.* + σοι D.

10. αὐτοῖς] — D. εἰσελθόντων] εἰσερχομένων D.

εἰς τὴν πόλιν] ἐν τῇ πόλει 80. Evang. 13. *Theophyl.* συναντήσει] ἀπαντήσει D. 29. 71. ὑπαντήσει L.

κεράμιον ὕδατος βαστάζων] βαστάζων κεράμιον ὕδατος D.

ὃ] εἰς ἣν CL. + ἂν AKM 15. 48. 49. 67. Evang. 13. 15. 11. οἰκοδεσπότῃ] οἰκωδεσπότῃ C.

σοι] — D 68. Evang. 15. Verſio *Syr.* κατάλυμα] + μου C.

12. κἀκεῖνος] ⁊ ἐκεῖνος Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine. ἐκεῖνος D. δείξει] ὑποδείξει Colb. duo. Ev. 14.

ἀνώγεον] ἀνάγαιον ADEHKL 34. 39. 58. 62. 63. 66. 67. 83. 87. *Origenes*. in Jo. II. 56. ἀνώγεων 2. 51. 52. 69. 86. Editio *Bogardi, Colinaei*. ἀνάγεον C. ἀνώγαιον 3. 12. 16. 47. 48. 56. 57. 59. 72. 74. 80. 90. 106. Evang. 19. 21. Editio *Complut. Stephani* 2. *Bengelii*. μέγα] οἶκον D.

ἐστρωμένον] + ἕτοιμον 69. ἐκεῖ] + ἡμῖν Evang. 6.

13. ἀπελθόντες] ἀπελθόντων 9. 49. 68. δὲ] — 64. εἰρήκει] εἰρήκει DL 69. εἶπεν 71.

αὐτοῖς] αὐτὸς D. a prima manu; ſed in Verſio Latina: illis. ἡτοίμασαν] + αὐτῷ 69.

14. ⁊ ὅτε] ὅτε δὲ Evang. 21. ἡ ὥρα] καιρὸς Verſio *Syra* utraque.

δώδεκα] — D. Codices *Latini*. ἀπόστολοι] — L. 15. πρὸς αὐτούς] αὐτοῖς L.

tela aranearum τόδε ἄρα πάγη καὶ οἱονεὶ κύρτος ἔστι τοῖς ἐμπίπτουσι. *Ariſtophanes* Avib. 194. μὰ γῆν, μὰ παγίδας, μὰ νεφέλας, μὰ δίκτυα. 527. πᾶς τις ἐφ' ἡμῶν ὀρνιθευτὴς ἴσῃσι βρόχους, παγίδας, ῥάβδους, ἕρκη, νεφέλας, δίκτυα, πηκτάς. *Thomas*. Θήρατρον οὐ παγίς. *Anthol.* I. 70. 7. αἶθε δ' ἐπειὸς κάτθανε, πρὶν τεῦξαι θηρατέαν παγίδα. 33. 3. εἶτα μοι πλεκταὶ ἕλξαν ἐπ' αἰγιαλὲς δικτυβόλων παγίδες.

38. ὄρθριζε] *Moeris*. ὀρθρεύει ἀττικῶς· ὀρθρίζει, ἑλληνικῶς. *Thomas*. ὀρθρεύω, οὐκ ὀρθρίζω. *Theocritus* Id. X. 58. Μυθίσδευ τᾷ ματρὶ κατ' εὐνὴν ὀρθρευοίσᾳ. *Schol.* ἀνισαμένη ὄρθρου. mane ſurgebat, ut veniret.

4. στρατηγοῖς] *Joſ.* A. XVIII. 4. 3. Vitellius poſt Pilati diſceſſum τὴν σολὴν τῆς ἀρχιερέως καὶ τὸν πάντα αὐτῆς κόσμον συνεχώρησεν ἐν τῷ ἱερῷ κείμενον ὑπὸ τοῖς ἱερεῦσιν ἔχειν τὴν ἐπιμέλειαν —— τότε δὲ ἦν ἐν τῇ ἀντωνίᾳ —— Ρωμαῖοι παραδεξάμενοι τὴν ἀρχὴν [Archelai] ἐκράτουν τῆς σολῆς τῆς ἀρχιερέως —— τῆς φρουράρχου τὸ ἐφ' ἡμέραν ἑκάστην λύχνου ἅπτοντος. ἐπὰ δὲ ἡμέραις πρὸ τῆς ἑορτῆς ἀπεδίδοτο αὐτοῖς ὑπὸ τῆς φρουράρχου. B. II. 17. 2. καὶ κατὰ τὸ ἱερὸν ἐλέαζαρος υἱὸς ἀνανίᾳ τῆς ἀρχιερέως, νεανίας θρασύτατος στρατηγῶν τότε. Dux vocabatur איש הר בית *Middoth* I. 1. ſub eo erant tres ordines ſacerdotum, & 21. Levitarum. *Joſ.* B. VI. 5. 3. νύκτα πρὸ τῆς ἀποστάσεως —— ἀθροιζομένης τῆς λαοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν —— ἡ ἀνατολικὴ πύλη τῆς ἐνδοτέρας χαλκῆ οὖσα —— αὐτομάτως ἠνοιγμένη. Δραμόντες δ' οἱ τῆς ἱερᾶς φύλακες ἤγγειλαν τῷ στρατηγῷ, κἀκεῖνος ἀναβὰς μόλις αὐτὴν ἰσχυσε κλεῖσαι. inf. comm. 52. *Act.* IV. 1. V. 24. 26.

5. συνέθεντο] *Thomas*. συντίθεμαι δὲ τὸ ὁμολογῶ. Λιβάνιος ἐν τῷ περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης· Συνθέμενος ἥξειν εἰς τὴν ὑστεραίαν. *Antiphon*. ὅτοι ἐξ ἐπιβελῆς συνέθεσαν ταῦτα, καὶ ἐμηχανήσαντο κατ' ἐμαυτοῦ. *Thucyd.* VIII. 37. ξυνέθεντο βασιλεῖ. *Xenophon*. Hell. VI. ἐνταῦθα κατέσησε τὰς σκοπὰς, κἀκείνοις μὲν συνέθετο προσπλεόντων καὶ ὁρμούντων τῶν πολεμίων, ὡς δέοι, σημαίνειν. *Herodot.* VI. 88. συντίθεται ἀθηναίοισι προδοσίην αἰγίνης. *Xiphilinus* p. 295. ἂν ἓν εἰς τὴν ἀσίαν ἔλθῃς, τότε συνθησόμεθα συμβαλεῖν ἀλλήλοις.

6. ἐξωμολόγησε] *Lyſias* c. Eratoſth. ἐγὼ δὲ Πείσωνα μὲν ἠρώτων, εἰ βέλοιτο μοι σῶσαι χρήματα λαβών; ὁ δ' ἔφασκεν —— εἰ πολλὰ εἴη. εἶπον ὅν ὅτι τάλαντον ἀργυρίου ἑτοιμος εἴην δοῦναι. Ὁ δ' ὡμολόγησε ταῦτα ποιήσειν —— ἐπειδὰν δὲ ὤμοσεν, ἐξώλειαν ἑαυτῷ καὶ τοῖς παισὶν ἐπαρώμενος, λαβὼν τὸ τάλαντον μου σώσειν.

ἄτερ] *Il.* δ. 370. ἄτερ πολέμου. *Od.* ν. 325. ἄτερ καμάτοιο. inf. comm. 35. *Varinus* χωρὶς, ἄνευ, καὶ δίχα, κοινὰ τόδε ἄτερ, ποιητικὸν. ſcil. συσροφῆς vel συν-

οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεξάμε- 16
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε· Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· Λέγω γὰρ 17
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ 18
ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε· καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ 19
σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ 20
τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ
αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με 21
μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴν 22
οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ, 23
τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, 24
τὸ,

τοῦτο] — 71.
οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ] οὐ μὴ φάγω οὐκέτι ἐξ αὐτοῦ C. L 1. Verſio *Copt. Epiphan.* H. 42. οὐ μὴ φάγω A.
ὅτου] οὗ C. ut videtur L. 1. 52. *Epiphan.* H. 42. comma 17. & 18. ponit *T. Beza* poſt 19. & 20.
ποτήριον] + καὶ 11. 15. Evang. 13.
ℭ poſterius] — D.
18. ὅτι] ἀπὸ τοῦ νῦν DG 1. Verſio *Copt. Armen.*
πίω] + ἀπὸ τοῦ νῦν KM. 29. 42. 50. 71. Evang. 22. Verſio *Syra* poſterior in margine. & addit καινὸν probante *J. A. Bengelio.*
γενήματος] γενήματος ACD 1. 3. 36. 72. 73. 106. Evang. 6. *Theophylactus.* Editio *Complut. Eraſmi.*
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ] ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ D.
19. εὐχαριστήσας] — Evang. 13.
20. ἡ καινὴ διαθήκη] τὸ καινὸς διαθήκης Verſio *Syr.* Codices *Lat.* ex *Matthaeo.*
αἵματι] ὀνόματι 47. 51. 56.
ἐκχυνόμενον] ἐκχυννόμενον A. Editio *Complut. Colinaei.*
21. ἰδοὺ] — 13. 53. 69. 71.
22. ℭ ὁ μὲν υἱὸς] ὅτι μὲν ὁ υἱὸς D.
πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον] κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται DG 69.
23. ℭ αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ D.
εἴη] ἐστιν 1. εἶ Evang. 2. ἦν 74. 89. 90
τοῦτο μέλλων] μέλλων τοῦτο D.
24. αὐτῶν δοκεῖ εἶναι] ἂν εἴη D. Verſio *Syr. Æthiop. Arab.* Codices *Latini.*
λέγων] + λάβετε A. a ὑπὲρ ὑμῶν ad comm. 21] — D. Codices *Lat.*
+ ἐστιν 51. 64. 90. Ev. 22.
αἵματι μου] ἐμῷ αἵματι 13. 69.
+ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν Evang. 22.
μετ' ἐμοῦ] — D 57. Verſio *Syr.*
τῷ ἀνθρώπῳ] — D.
τὸ] — D.
ἐξ αὐτῶν] — D. Codices *Latini.*
μέλλων πράσσειν] πράσσειν μέλλων 69.

ακθέντος, convolante, tumultuante: & eo loco, ubi non poterat clamore auxilium petere.

19. 1. *Cor.* XIII. 3. *Libanius* O. XXXV. p. 705. A. ταχὺ γ' ἂν ἔτος τὸν κυναίγειρον ἢ τὸν κόδρον ἐμιμήσατο, καὶ τὸ σῶμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπέδωκεν. *Thucyd.* II. 43. καὶ κοινῇ τὰ σώματα διδόντες, ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον. *Dionyſ. Hal.* A. III. 16. ἐπιδῶναι τὰ σώματα τῇ πατρίδι. —— μαθὼν δὲ αὐτὸς ἀναδεχομένους τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἀγῶνα μετὰ πολλῆς προθυμίας. *Libanius* D. XXIV. p. 566. D. ἀναμνήσθητι τῶν ἐν Πύλαις ὑπ' [l. ὑπὲρ] ἐλευθερίας Ἑλλήνων δεδωκότας τὰ σώματα.

Juſtinus VI. 7. Tantum animorum viriumque patriae & penatium conſpectus ſubminiſtrat, tantoque praeſentia quam recordatione ſui majores ſpiritus largiuntur. *Rom.* I. 9. 10. 11. 1. *Theſſ.* III. 6. 2. *Tim.* I. 3. 4.

20. *Ariſtophanis Schol.* ad Veſp. 103. & 1211. μετὰ τὸ δειπνῆσαι.

Etiam apud alios frequens eſt enallage caſuum, inprimis participii. *Thucyd.* III. 26. ἔδοξεν αὐτοῖς πάντας ἀποκτεῖναι, ἐπικαλέσαντες. VI. 24. ἔρως ἐνέπεσε πᾶσιν, ἐλπίδες ὄντες. VII. 42. τοῖς Συρακουσίοις κατάπληξις ἐνέπεσε, ὁρῶντες.

22. Inf. comm. 33. Graeci dicunt ἀπέρχεσθαι, οἴχεσθαι. Latini abire pro mori. *Dio Chryſ.* XXX. p. 307. A. ὅταν αὐτὸς ἀπέλθῃ δίκη, πορεύεσθαι μηδενὸς μεταιτιώντας, ἀλλὰ πάνυ ἐνδεεῖς, καὶ καταλείπειν δὲ ταῦτα ἑτέροις.

Ariſtot. H. A. X. 8. ὧραι τῆς ὀχείας εἰσὶν ὡρισμέναι ἑκάστοις τῶν ζώων. *Act.* II. 23.

24. φιλονεικία] 1. *Cor.* XI. 26. *Thucyd.* VII. 28. & VIII. 76. ἐς φιλονεικίαν καθέσασαν. V. 32. ἀνεῖσαν τῆς φιλονεικίας. *Schol.* ἀπέσησαν τῆς μάχης. Theocrit. IV. inſcribitur φιλονεικία. *Xenoph.* Paed. VIII. ἔριδας καὶ φιλονεικίας. *Demoſth.* Philipp. III. ἐκλῦσαι τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν ὑμῶν καὶ φιλονεικίαν. *Diodorus S.* III. 33. ἐν δὲ ταῖς φιλονεικίαις τὸ μὲν πρῶτον ἀλλήλοις τοῖς λίθοις βάλλουσιν. *Joſ.* A. XV. 6. 2. ὁ μὲν γὰρ ὁρκωμὸς ἐπιεικείᾳ τρόπου —— ἐκ ἠξίου πολυπραγμονεῖν, ὅθεν νεωτέρων ἅπτεσθαι —— φιλόνεικος δ' ἦν ἀλεξάνδρα. & 7. 6. de Mariamme τὸ δ' ἐπιεικὲς ἔλειπεν αὐτῇ, καὶ πλεῖον ἦν ἐν τῇ φύσει τὸ φιλόνεικον.

25. ἐξουσίαζοντες] 1. *Cor.* VI. 12. VII. 14. *Dionyſius* H. IX. 44. οὐ γὰρ ὡς ἐλευθέροις τε καὶ πολίταις ὁ ἀνὴρ διαλεγόμενος, οἱ τῷ θεῖναι τὸν νόμον ἢ λῦσαι κύριοι ἦσαν· ἀλλ' ὡς ἐν ἀτίμοις ἢ ξένοις, ἢ μὴ βεβαίως ἔχουσι τὴν ἐλευθερίαν, ἐξουσιάζων, πικρὰς καὶ ἀνυποφορήτους ἐποίησατο κατηγορίας. de *Thucyd.* 8. τῆς ἀληθείας πλείστην ἐποίησατο πρόνοιαν, ὅτε προσιθεὶς τοῖς πράγμασιν οὐδὲν, ὃ μὴ δίκαιον, οὐδὲ ἀφαιρῶν, οὐδὲ ἐνεξουσιάζων τῇ γραφῇ. 24. ἐν τοῖς διαρθροῦσι τὰς τῶν ὀνομάτων δυνάμεις ποιητῶν τρόπου ἐνεξουσιάζων.

εὐεργέται] *Dionyſius Hal.* A. IV. 32. περὶ γὰρ σοὶ πράξαντι —— εὐεργέτην τε, καὶ πατέρα, καὶ σωτῆρα, καὶ πάντα, ὅσα τιμιώτατα ὀνόματα ὑπ' ἀνθρώπων ἐπὶ καλοῖς κεῖται πράγμασιν, ἀκούειν. *Plut.* Cat. min. p. 794. A. ὁ δῆμος ἥρετο τῶν Ἰτυκαίων, μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μόνον ἀήττητον καλέντων. *Demetr.* p. 892. D. τὸν Δημήτριον σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἀναγορεύοντες. de ſui Laude p. 543. D. τῶν βασιλέων τοὺς μὴ θεοὺς, μηδὲ παῖδας θεῶν ἀναγορεύεσθαι θέλοντας, ἀλλὰ φιλαδέλφους, καὶ φιλομήτορας, καὶ εὐεργέτας, καὶ θεοφιλεῖς, οὐκ ἤχθοντο ταῖς καλαῖς μὲν, ἀνθρωπικαῖς δὲ ταύ-

25 τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν
26 αὐτῶν· καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μεί-
27 ζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων,
ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ
28 διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. Κἀγὼ
29 διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν· Ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε
30 ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς δώ-
31 δεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ σατανᾶς ἐξῃτή-
32 σατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί-
καθίσεσθε στις

25. δὲ] + Ἰησοῦς 60. Evang. 19. Verſio *Syr.*
αὐτῶν poſterius] — 61.
ὁ νεώτερος] μικρότερος D. Verſio *Syr.*
27.] μᾶλλον ἢ ὁ ἀνακείμενος· ἐγὼ γὰρ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἦλθον, ἐχ ὡς ὁ ἀνακείμενος, ἀλλ' ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς ἠυξήθητε ἐν τῇ διακονίᾳ μου, ὡς ὁ διακονῶν D.
a διακονῶν ad διακονῶν] — 11. 57.
28. ὑμεῖς δὲ ἐστε] — D.
29. διατίθεμαι] διατίθημι A 1. 12. 16. 38.
ὁ] — Editio *Eraſmi* 3. 4. 5.
βασιλείαν] ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν Evang. 21.
ἐσθίετε] ἔσθητε D. a prima manu.
κυριεύουσιν] κατακυριεύουσιν 69.
26. γενέσθω] γινέσθω D. 1.
διακονῶν] διάκονος D. Verſio *Syr.*
μοι ſuſpicionem] + ἐστι Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἐχὶ] ἐχ' 1. *Baſilius* Eth. 70.
οἱ] — 90. μου] — 29. 71.
ὑμῶν] + διαθήκην A 12. 16. Verſio *Syra* poſterior.
πατήρ] θεὸς 69. μου] — D. 29. 71.
30.] — *Marcion* ap. Epiphanium.
πίνητε] + μετ' ἐμοῦ 13. 69.
ἐν τῇ βασιλείᾳ μου] — EGH Colb. tres. 3. 5. 8. 9. 11. 12. 34. 36. 37. 38. 39. 44. 46. 50. 51. 52. 53. 54. 57. 64. 73. 74. 87. 89. 90. Evang. 7. 9. 13. 17. *Euthymius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 1070.
μου poſterius] — D. Codices *Latini*.
καθίσησθε] καθίζησθε D. καθίσεσθε AEL 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 47. 48. 49. 51. 52. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 69. 71. 83. 86. 87. 90. Evang. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 14. 15. 17. 21. 24. Editio *Complut. Stephani*, *Plant. Bengelii*, *Geneu.*
ἐπὶ] + δώδεκα D. 12. 29. 50. 59. 66. in ora. 71. 73. Verſio *Armen. Syra* poſterior cum aſteriſco.
θρόνου] θρόνους D 13. 69. τὰς] — D.
31. εἶπεν δὲ ὁ Κύριος] — L Verſio *Copt.* καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Verſio *Syr.*
Σίμων prius] Σίμωνι Verſio *Syr.*
σοῦ] — 29. 45. 49. 71. 86. ἐξητήσατο] ἐζητήσατο D ſed in Verſ. Latina: expetivit.
ἐκλείπῃ] ἐκλίπῃ DK. 1. 45. 47. 49. 50. 55. 57. 64. 65. 70. 80. 83. 86. 89. 90. Ev. 19. 21. 24. Verſio *Syr.*
32. ἐγὼ δὲ] κἀγὼ 57. Verſio *Syr.*

ταύταις προσηγορίαις τιμῶντες. *Demoſth.* a. Æſchin. pro corona. φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα, τὸν φίλιππον ἡγοῦντο. *Xenophon* Cyrop. III. ὁ δὲ ἁρμένιος συμπράττειν, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην. *Plut.* Oſiri p. 355. E. μίαν βασιλεὺς εὐεργέτης ὄσιρις. *Athenaeus* XII. p. 549. E. τοιοῦτος ἐγεγόνει καὶ πτολεμαῖος ὁ ἕβδομος αἰγύπτου βασιλεύσας, ὁ αὐτὸν μὲν εὐεργέτην ἀνακηρύττων, ὑπὸ δὲ ἀλεξανδρέων κακεργέτης ὀνομαζόμενος. Ptolomaeus III. Ægypti rex Evergetes vocatur. *Strab.* II. p. 155. C. XVII. p. 1146. A. *Appian.* Mithridat. p. 303. B. C. 11. p. 344. I. Caeſar. in numis vero Alexander 1. Antiochus VII. & Demetrius III. Syriae reges. Item βασιλέως βασιλέων, ἐπιφανοῦς, φιλέλληνος, δικαίου, εὐεργέτου, ἀρσάκου. *Plut.* de fort. Alex. p. 338. C. οἱ δὲ εὐεργέται, οἱ δὲ καλλινίκους, οἱ δὲ σωτῆρας, οἱ δὲ μεγάλας ἀηγόρευσαν ἑαυτούς. Coriol. p. 218. D. ἕλληνες ἐτίθεντο πράξεως μὲν ἐπώνυμον τὸν σωτῆρα — ἀρετῆς δὲ τὸν εὐεργέτην. *Polybius* IX. 30. εὐεργέτην ἑαυτῶν καὶ σωτῆρα τὸν ἀντίγονον ἀνεκηρύξατο. *Herodot.* VIII. 85. φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλῆος ἀνεγράφη.

29. διατίθεμαι] *Thucyd.* I. 126. ἐπιτρέποντες — τὸ πᾶν αὐτοκράτορσι διαθεῖναι, ᾗ ἂν ἄριστα διαγιγνώσκωσι. *Schol.* οἰκονομηθῆναι. VI. 15. κράτιστα διαθέντα τὰ τοῦ πολέμου. *Thomas.* διατιθέναι, καθιστᾶν, οἰκονομεῖν, διοικεῖν. in Antiphonte διοικεῖν.

31. ἐξητήσατο] *Livius* Miſit ad depoſcendos autores defectionis. *Demoſth.* ἐξαιτεῖσθαι ὑπὸ φιλίππου καὶ ὑπ' ἀλεξάνδρου. *Iſocrat.* Trapezit. ἐπιστέλλει δὲ τὰ χρήματα παρ' ἡμῶν παραλαβεῖν — ἐὰν δὲ μηδὲν τούτων ποιῶ, παρ' ὑμῶν ἐξαιτεῖν. *Plut.* Narrat Amat. p. 775. A. εἶτα πέμψασι θηβαῖοι ἐξαιτοῦντας τοὺς φόνου φονεῖς. de Orac. defect. p. 417. D. ἔτους ἰσχυροὶ καὶ βίαιοι δαίμονες ἐξαιτήσωσι ψυχὴν ἀνθρωπίνην περιεχομένην σώματι. *Iſocrat.* Panathen. αὐτὸς ἱκέτης γενόμενος τούτων, ὧν ἐξαιτήσων ἦλθε. quos ſibi dedendos poſtularat. *Suidas.* ὅτι ξένους τινας αἰχμαλώτους — ἐξητήσατο παρὰ φιλίππου. *Diodor. S.* IV. 55. ὑφ' ἱππότου τοῦ κρέοντος ἐξαιτουμένην κρίσεως τυχεῖν καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολυθῆναι. 79. ἐξήτει τὸν δαίδαλον εἰς τιμωρίαν. *Apulej.* VI. Venus — te ad extremum ſupplicium expetit. *Job.* II. 6. *Plut.* Pericle p. 169. E. ἀσπασίαν μὲν ἔν ἐξητήσατο, πολλὰ πάνυ ἀφεὶς ὑπὲρ αὐτῆς δάκρυα, καὶ δεηθεὶς τῶν δικαστῶν. Pyrrho p. 384. C. ἐξαιτουμένων τῶν πολεμίων — οὐκ ἐξέδωκεν. *Xenophon* Cyr. Exped. I. συλλαμβάνει κύρον, ὡς ἀποκτενῶν, ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει. *Euripid.* Med. 971. ἱκετεύειν' ἐξαιτεῖσθε. *Ariſtides* in Smyr. p. 267. τὸς τε φεύγοντας δεξάμενοι, καὶ τοῖς ἐξαιτοῦσιν ἀντισχόντες. *Dionyſ. Hal.* VII. 2. τὸ μὲν πρῶτον ἐξαιτεῖσθαι παρὰ τῶν τυράννων τὸς ἄνδρας ἐπεχείρησαν ἐπὶ θανάτῳ, ἀποτυχόντες δὲ τούτου. *Joſ.* A. XV. 3. 8. τῆς κλεοπάτρας, ἣ πόθῳ τῆς χώρας ἐξαιτουμένη τὴν βασιλείαν αὐτῇ προσγενέσθαι. *Herodot.* IX. 85. ἐξαιτέειν αὐτέων τὸς Μηδίσαντας. *Arrian.* Exp. Al. I. 10. 7. Alexander Demoſthenem ἐξήτει — 9. ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν τοῖς ἐξαιτηθεῖσι. *Pauſan.* VII. 4. ἐξαιτοῦντος Μίνω μὴ πρόοιτο αὐτὸν ὁ κώκαλος.

31. σινιάσαι] *Cyrill. Lex.* σινίασμα, ἡ ῥυπαρία τοῦ σίτου, retrimentum. σινίαρον, cerna. *Heſychius* σινιάσαι, σεῖσαι, κοσκινεῦσαι. καὶ τὸ κόσκινον δὲ σινιατήριον· Σινιατήριον, κόσκινον. Σινίον, κόσκινον. Verſio Vulg. cribraret. Cod. D. cerneret. Alibi nusquam lectum eſt. *Amos.* IX. 9. Lex. MS. σινιάσαι, σεῖσαι, κινεῦσαι.

32. Satanas expetit omnes Apoſtolos, inprimis vero te. Simplicius autem eſt ἐπιστρέψας active in-

στις σε· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, 33
μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπε· Λέγω σοι, 34
Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. Καὶ εἶ- 35
πεν αὐτοῖς· Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου, καὶ πήρας, καὶ ὑποδημάτων, μή
τινος ὑστερήσατε; Οἱ δὲ εἶπον· Οὐδενός. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς· Ἀλλὰ νῦν, ὁ ἔχων βαλάν- 36
τιον, ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγο-
ρασάτω μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, 37
τό·

καὶ σύ ποτε] σὺ δὲ D.
στήριξον] στήρισον AKL. 1.
αὐτῷ] — 59.
κύριε] — 47. 56. 58. 61. probante *J. Millio* prol. 1421.
μοι] — bis L.
— posterius M. 1. *Herodot.* III. 66. ἔξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν. *Demosth.* τοιούτους τιθεὶς νόμους, ὃς πάλιν αὐτὸς ἔξαρνος ἦν μὴ τεθεικέναι. *Æschin.* Timarch. ἔτ' αὐτὸς ἐξαρνεῖσθαι μὴ ὡς γεγονέναι ἐρωτικός. *Xiphilin.* ἀπηρνοῦντο μὴ λελαληκέναι. *Herodot.* III. 99. ὁ δὲ ἀπαρνεόμενος ἐστὶ μὴ νοσέειν. *Demosthenes* Philip. III. ἂν ἂν ἀρνηθείεν ἔνιοι, ὡς ἂν εἰσὶ τοιοῦτοι & ὑπὲρ ὧν ἤρνηντο μὴ λαβεῖν. *Lucianus* XIV. 1. D. Mort. ἂν ἂν ἔξαρνος γένοιο, μὴ ἂν ἐμὸς υἱὸς εἶναι. *Xenophon* Cyrop. II. ἔξαρνος ἦν, μὴ τεθεικέναι νόμους. *Aristophanes* Plut. 241. ἔξαρνός ἐστι, μηδ' ἰδεῖν με πώποτε. *Sophocl.* Ajac. 97. καὶ ἂν ἐξαρνοῦμαι τὸ μὴ. *Heb.* XII. 19. 1. *Jo.* II. 22. *Athenaeus* XIV. p. 626. C. τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναί τι μὴ εἰδέναι, οὐδὲν αὐτοῖς αἰσχρὸν ἐστι. *Euripides* Hippolyt. 1266. τὰ τάμ' ἀπαρνηθέντα μὴ χρῆναι λέγειν. vid. supra XX. 27.

φωνήσει] φωνήσῃ 10. 34. 35. 39. 40. 45. 48. 49. 50. 51. 52. 71. 73. 74. 83. 86. 90. 106. Editio *Complut. Bengelii.*
πρὶν ἢ] ἕως ὅτε D. ἕως L 69. ἕως οὗ KM 4. 5. 9. 27. 42. 80. Evang. 22. Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
τρὶς] + με D. 13. Evang. 22. ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με] με ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι 69.
35 -- 38.] — *Marcion* ap. Epiphan. βαλαντίου] βαλλαντίου AD 1. 73. Editio *Complut.* & comm. 36.
καὶ ὑποδημάτων] — 29. 68. 71. 80. 88. *Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1079.
ὑστερήσατε] ὑστερήθη 1. ὑστερηθητε Colb. Evang. 18. εἶπον] εἶπαν DL.
οὐδενός] ὑθενός AEK 3. 9. 73. 74. 86. 87. 89. 90. Evang. 6. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii.*
36. εἶπεν οὖν αὐτοῖς] ὁ δὲ εἶπεν D. οὖν] δὲ L. 13. 69. — Verſio *Syr.* αὐτοῖς] — 1.
ἀράτω] ἐρεῖ D. *Baſilius* Reg. b. 251. ἀράτω ἤτοι ἀρεῖ, ἕτω γὰρ ἔ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχει —— ὡς μὴ εἶναι προσαγμα, ἀλλὰ προφητείαν.
πωλησάτω] πωλῆσαι D & in Verſ. Latina: vendat. πωλήσει EGH. 2. 3. 5. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 16. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. a prima manu 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 73. 74. 76 83. 86. 87. 89. 90. 91. 95. 106. Colb. quatuor. Evang. 3. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 24. Editio *Complut. Plantin. Geneu. Chryſoſtomus* T. V. 48. *Theophylactus. Euſtathius Sebaſtenus.*
ἀγορασάτω] ἀγοράσει Codices ad vocem praecedentem citati. prob. *Bengelio* in Gnom.
37. ὑμῖν] — D. ἔτι] — ADHL 1. 12. 59. Verſio *Syr. Copt.*
τὸ prius] — A. τελεσθῆναι] πληρωθῆναι 56. τὸ posterius] ὅτι A. Codices *Latini.*
γὰρ τα] το D. γὰρ τὸ L. 1. Verſio *Copt. Syra* posterior & edita in margine.
ἔχει] ἔχουσιν Verſio *Syra* posterior in margine. 38 εἶπον] εἶπαν D.
μάχαιραι ὧδε δύο] δύο μάχαιραι ὧδε D. αὐτοῖς] — 1. ἱκανόν ἐστι] ἀρκεῖ D.
39. ἐπορεύθη] ἐπορεύετο D. Evang. 18. 19. καὶ posterius] — 50. 64. 69.

telligere, convertens fratres tuos, non vero converſus. Praeterquam enim, quod nondum locus erat eum monendi, ut a peccato ad virtutem rediret, qui nondum peccaverat, & modo de periculo certior factus erat, non ut in illo caderet, ſed ut conſtantia evitaret, cujus denique lapſus poſtea demum praedicitur: uſus etiam loquendi & Grammaticorum praecepta idem requirunt. *Thomas.* ἐπιστρέφομαι ἐγὼ —— καὶ ἐπιστρέφω ἕτερον, τὸ τὰς ἀπάντων ὄψεις εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψας. 2. *Sam.* XV. 20. *Jac.* V. 20. 19. ſup. I. 16. 17. *Apoc.* III. 2.

35. *Ariſtoph.* Aves 157. ἄνευ βαλαντίου. *Schol.* ἀντὶ τοῦ ἄνευ ἀργυρίου καὶ δαπάνης.

36. Haec verba nihil aliud continent quam praedictionem inſtantium periculorum, quae opponuntur ſecuritati prioris temporis. Solent autem prophetae tempora periculoſa metaphorice ſignificare, repraeſentando ea, quae homines vulgo, ut periculum caveant, tunc faciunt.

37. τέλος ἔχει] *Æſchylus* Prom. vinct. 12. κράτος βίᾳ τε, σφῶιν μὲν ἐντολὴ Διὸς ἔχει τέλος δή, καὶ ὀδὲν ἐμποδὼν ἔτι. *Schol.* ἡ μὲν παρὰ τοῦ Διὸς ἐντολὴ δι' ὑμῶν ἀγγελθεῖσά μοι —— ἔχει ἤδη τέλος, ὀδὲν ἐκπεδὼν ἐστὶ τοῦ γενέσθαι καὶ πληρωθῆναι αὐτήν. *Dionyſ. Hal.* IX. 12. Καὶ τέλος εἶχε τοῖς τυρρηνοῖς τὰ μαντεύματα. & l. 1. de oraculis impletis ſaepe. *Machon* ap. *Athen.* VIII. p. 341. C. εἶτ' ἰατρῷ τινες πρὸς αὐτὸν εἰσελθόντες, ὡς φαύλως πάντα ὁρῶν αὐτὸν φερόμενον, εἶπεν, εἴ τι σοὶ ἀνοικοδόμητον ἐστι, διάβα ταχὺ, φηλόξυν· ἀποθανῇ γὰρ ὥρας ἑβδόμης. κακιῶσε εἶπε, τέλος ἔχει τὰ πάντα μοι, ἰατρὲ, φησί, καὶ διδιοίκηται πάλαι. *Pauſan.* Arcad. 7. φίλιππος μὲν οὐ πρόσω βιώσας ὡς. ἐτῶν τὸ μάντευμα ἐξετέλεσε, τὸ ἐν Δελφοῖς, ὃ δὴ χρωμένῳ οἱ περὶ τῶ πίρσε γενίσθαι λέγουσιν ἔσεσθαι μὲν ὁ ταυρὸς, ἔχει τέλος, ἔστι ὁ θύσων. *Marc.* III. 26.

38. *Simplicius* in Epict. p. 142. εἰ δὲ καὶ δοκεῖ [ἀγαθὸς] θέλης, σαυτῷ φαίνε, καὶ ἱκανόν ἐστι.

41. ἀπεσπάσθη] *Elian.* N. A. X. 48. Ὁ δὲ μεταδιώκων εἶτα μέντοι τὸν ἵππον ἀνὰ κράτος ἤλαυνεν, καὶ τῶν μὲν ἔν θηρατῶν ἀποσπᾶ πολύ. *Thucyd.* VII. 80. τὸ δὲ Δημοσθένες τὸ ἥμισυ μάλιστα καὶ τὸ πλέον ἀπεσπάσθη τε καὶ ἀτακτότερον ἐχώρει. *Dionyſ. Hal.* A. IV. 54. τάτε λῃσήρια, καὶ εἴ τι ἀποσπασθὲν ἰδοιεν μέρος ὀλίγον ἀπὸ πολλῆς στρατῆ. *Lucian.* Necyom. 21. Ὁ δὲ δὴ με ἀπαγαγὼν, καὶ πολὺ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας, ἤρεμα προσκύψας πρὸς τὸ ὦς φησιν. *Ariſtides* S. S. V. p. 353. Καὶ πάμπολυ δὴ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας ἦγον εἰς τὸ ἱερον. 2. *Macc.* XII. 10. *Act.* XX. 30. XXI. 1. *Sophocles* Ajac. 1039. πῶς σ' ἀποσπάσω πικρᾶ τῇδ' ἀιόλῳ κώδοντος; *Plut.* Themiſt. p. 121. E. πραγματευόμενοι τὸς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης. *Xenophon* Hell. I. ἀποσπάσειαν τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τῆ Βυζαντίε. Exped. Cyr. II. πορευτέον δ' ἡμῶν τὸς πρώτος σταθμὸς, ὡς ἂν δυνηθῶμεν μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖσον ἀποσπασθῶμεν τῆ βασιλικῆ στρατεύματος. *Polybius* p. 334. πολλὸς τῶν πολεμίων ἀποσπωμένους ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς

ἐπὶ

38 τό· Καὶ μὴ ἀνόμων ἐλογίσθη. Καὶ γὰ τὰ περὶ ἐμὲ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον· Κύριε,
39 ἰδὲ μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἱκανόν ἐστι. Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ
40 ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τό-
41 που, εἶπεν αὐτοῖς· Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη
42 ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο. Λέγων· Πάτερ, εἰ βούλει
παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέ-
43 σθω. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκ-

αὐτοῦ] — ADL 1. 13. 67. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Verſio *Vulg. Syra* poſterior.

40. εἰσελθεῖν] εἰσέλθητε D. ἐμπεσεῖν 13. 69. εἰσέλθῃς Evang. 17. 41. καὶ αὐτὸς] αὐτὸς δὲ D. καὶ 16. ἀπεσπάσθη] ἀπεπάθη D & in Verſ. Latina: receſſit. ἀνεσπάσθη 64. ἀπέστη G. ἀποσπάσας Evang. 15. ἀπ'] ἐξ 80. ὡσεὶ] ὡς εἰς 71. προσηύχετο] προσεύχετο D. προσηύξατο 72.

42.] λέγων, πάτερ, μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω, εἰ βούλει, παρένεγκε τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ D. Codices *Latini*. εἰ βούλει] — 1. εἰ βούλῃ Evang. 7. παρενεγκεῖν] παρένεγκε DKLM. 1. 6. 13. 15. 47. 49. 56. 69. 80. 86. 88. Evang. 14. *Origenes* ad Martyr. *Damaſcenus* i. 1. c. 7. παρελθεῖν 51. 74. 90. *Conſtitut. Clem.* V. 14. παρενέγκῃ 14. 42. γενέσθω] γινέσθω AGH 1. 13. 73. 87. 91. Evang. 5. 7. 9. 13. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. *Aldi*, *Colinaei*. probante *Bengelio*. + ⊕ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο 12. 16. 51.

43. 44.] aſteriſcis notantur E 36. — A 13. 69. (ſed habet Matth. XXVI. 39.) Evang 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. *Epiphanius* Ancorat. 31. κεῖται τε τῷ καλῷ Λεκᾶν εὐαγγελίῳ ἐν τοῖς ἀδιορθώτοις ἀντιγράφοις, ⊕ κέχρηται τῇ μαρτυρίᾳ ὁ ἅγιος εἰρηναῖος ἐν τῷ καλῷ αἱρέσεων, πρὸς τὴν δοκήσει τὸ χρισὸν πεφηνέναι λέγοντας· ὀρθόδοξοι δὲ ἀφείλαντο τὸ ῥητὸν, φοβηθέντες, μὴ μὴ νοήσαντες αὐτοῦ τὸ τέλος καὶ τὸ ἐχυρόταλον. *Schol. Codicis* 34. ἰστέον, ὅτι τὰ περὶ τὸ θρόμβων τινα τῶν ἀντιγράφων ἐκ ἔχουσι. πλὴν μαρτυρεῖ τῇ χρήσει ταύτῃ ὡς κειμένῃ καὶ Διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης [cap. IV.] ⊕ Γενναδίος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρε, καὶ ἕτεροι παλαιοὶ ἅγιοι. *Hieronymus* c. Pelag. in quibusdam exemplaribus tam Graecis quam Latinis invenitur ſcribente Luca. *Hilarius* de Trin. X. Nec ſane ignorandum a nobis eſt, & in Graecis & in Latinis libris complurimis, vel de adveniente Angelo vel de ſudore ſanguinis nil ſcriptum reperiri. Ambigentibus igitur, utrum hoc in libris variis aut deſit, aut ſuperfluum ſit, incertum enim hoc nobis relinquitur de diverſitate librorum. *Photius* Epiſt. 138. Μηκέτι ἔν σοι ⊕ εὐαγγελίῳ τοῦτο τὸ χωρίον περιεχόσθαι, καθ' τισι τῶν Σύρων, ὡς ἔφης, δοκεῖ, εὐπρεπὲς νόμιζε· ἀλλ' ὡς οὐδὲν ἀδυναῖον, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἀκόλουθον ἐν αὐτῷ περιεχόμενον καλῶς ἐπιγνὺς τοῖς ἄλλοις συντάσσων θείοις χαρίσι ἀναμφιβόλῳ γνώμῃ συναπαγίνωσκε. *Anaſtaſius Sinaita* in Hodego. ἐπεχείρησαν παρεπάραι τὸς θρόμβους ⊕ αἵματος τοῦ ἱδρῶτος χριστοῦ. Collectanea A. 881. ap. Caniſium: Armenii, ne coarguerentur negantes Chriſtum ex muliere natum ejusdem naturae cum noſtra, illum locum Evangelii deleverunt, ubi de ſudore ſanguinis Chriſti eſt mentio. *Iſaac. Catholicus* c. V. οὗτοι οἱ χριστομάχοι ἁρμένιοι τὸς ἱδρῶτας αὐτοῦ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ἀπαλείψαντες, πῶς οὐκ εἰσὶ προφανῶς θεομάχοι; *Jo. Armenus*. καὶ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς προστίθει ὁ Σαλμηνίλος πολλὰς αἱρέσεις, ὡς ⊕ εἰς τὸ καλὸν Λεκᾶν εὐαγγέλιον, ὤφθη δὲ κ. τ. λ. *Nicon* de Armeniis: φείλον δὲ ⊕ ἀπὸ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων τὴν λέγουσαν φωνὴν, ὅτι ⊕ ἐγένετο ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες εἰς τὴν γῆν· ἀσθένειαν τοῦτο ὑπολαμβάνοντες τοῦ τοῦ κυρίου μεγαλειότητος· ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν διδάσκουσαν ἡμᾶς, ὡς προσηύχθη τῷ Ἰησοῦ γυνὴ ἡ μοιχευθεῖσα, τοῦ δὲ εἰπόντος, ὃς ἐχ ἡμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτὴν, ἀνεχώρησαν ἅπαντες, καὶ οὐδὲ παρὰ τοῦ χριστοῦ κατακέκριται, ὑμβάλλουσι, βλαβερὸν εἶναι λέγοντες τοῖς πολλοῖς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν.

αὐτῷ] — 47. ἄγγελος] + κυρίε 47. 51. 58. 61. ἀπ'] ἀπὸ τοῦ D. 67. 69.

ἐπὶ τὰς προτομὰς. p. 811. ἐὰν βραχύ τι ὁ βασιλεὺς τῆς οἰκείας ἀποσπασθῇ. p. 913. διὰ τὸ μακρὰν ἀποσπᾶσθαι τὰ κτήνη τῶν πειραγόντων. *Herodotus* III. 83. μεμφόμενος —— ὅτι μιν —— ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τέκνων ἔκδοτον ἐποίησεν ἐς Πέρσας. *Jamblichus* V. Pythag. 19. ἰδίᾳ καὶ αὐτὸς ἀποσπάσας τὸν ἄβαριν τότε μηνὸν τὸν ἑαυτοῦ ἐπέδειξε χρύσεον. *Libanius* D. X. p. 369. B. ἀποσπῶν ὥσπερ ἀπὸ τοῦ σώματος τὸ μέλος. *Lucianus* D. Mar. XII. ἐκέλευσε δὲ ὁ πατὴρ, τὰς ναύτας ἀναλαβόντας τὸ κιβώτιον, ἐπειδὰν πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποσπάσωσιν, ἀφιέναι εἰς τὴν θάλασσαν. de domo 12. καὶ περιπλεῦσαι, καὶ πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποσπάσαι. Icaromen. 11. πάμπολυ τῶν νεῶν ἀποσπάσαι. Deor. Judic. 5. ἤδη πολὺ προϊόντες ἀπεσπάσαμεν τῶν ἀσίρων.

λίθου βολήν] *Herodian.* II. 6. 69. μήπε καὶ λίθων τις βολὴ ἀπὸ τῶν δωμάτων ἐπὶ τὴν πομπὴν γένοιτο. VII. 12. 12. ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, βάλλοντες αὐτὸς καὶ λίθων βολαῖς τῶν τε ἄλλων ὀσράκων ἐλυμαίνοντο. *Il.* γ. 12. τόσσον τις τ' ἐπιλεύσσει, ὅσον τ' ἐπὶ λᾶαν ἵησιν. *Euſtathius*. Λέγων, τοσοῦτον διϊκνεῖσθαι τὴν ὄψιν διὰ τοῦ πάνυ ὁμιχλώδους ἀέρος, εἰς ὅσον ἂν ἀφίκοιτο λίθου βολή —— ἦγον ἐφ' ὅσον διάστημα λίθου ἀφίησι. *Thucyd.* V. 65. μέχρι λίθων καὶ ἀκοντίων βολῆς ἐχώρησαν. *Gen.* XXI. 16.

42. εἰ βούλει] *Artian.* Exped. Al. V. 2. 5. ἀλλὰ σὺ εἰ σοι μέλει τῶν Νυσαίων, τὸς ἱππέας μὲν ἄγεσθαι τὸς τ. καὶ εἰ βούλει ἔτι τούτων πλείονας.

παρενεγκεῖν] *Euſtath.* in *Il.* α. 582. καὶ ὅρα ὅτι τὸ καθάπτεσθαι καὶ ἀντὶ τοῦ προσακτικοῦ τοῦ καθάπτε εἶπεν, ὥσπερ ἔστι σχῆμα ἐλλειπτικὸν Ἰωνικὸν ἢ καὶ ἀττικὸν, ὡς προγέγραπται. & in κ. 789.

43 *A. Gellius* XII. 5.

ἐνισχύων] Saepe dicunt LXX, ex aliis non laudatur. Corpus debile curis & vigiliis confectum refecit angelus *Tob.* VI. 6-10. *Jo.* V. 4.

44. ἀγωνίᾳ] *Dionyſ. Hal.* de Hom. poëſ. 16. εὔδηλον ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ τὸ λίαν φοβεῖσθαι ὀφελὼν τὸ μέτριον κατέλιπεν —— οἱ μὲν ἄλλοι καὶ ὁρῶντες ἔτρεμον, ὁ δ' ἐν τῷ κινδύνῳ καθεσὼς ἀνδρεῖος ὢν μόνον ἠγωνία. τοῦ μὲν κινδυνεύοντος ἡ καρδία πηδᾷ μόνον, ὥσπερ παλαίειν ἢ τροδιοδρομεῖν μέλλοντος. *Etymol.* ἀγωνία, ἐπὶ τοῦ εἰς ἀγῶνα μέλλοντος κατίεναι· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἁπλῶς φόβου. ἔτως ὡρίων. *Polybius* I. 44. ἠγωνίᾳ τὸ συμβησόμενον. *Plut.* Mario p. 431. A. ὥστε καὶ τῶν φίλων ἕκασον ἀγωνίας μεσὸν εἶναι καὶ φρίκης. *Demoſthenes* pro Corona. ἔτω δ' ἦν ὁ φίλιππος ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ. *Dionyſ. Hal.* VII. 72. πρὸ τέτων δὲ αἰσχύνης εἶχον ἅπαντες ἕλληνες ὅλα γυμνὰ φαίνειν ἐν ταῖς ἀγωνίαις τὰ σώματα. *Diodor. S.* XX. 86. ὅπως εἰς ἀγωνίαν καὶ φόβον ἀγάγῃ τὸς Ροδίους I. 36. τῆς μὲν ἀγωνίας ἀπολύεται πᾶς ὁ λαὸς —— διὰ δὲ τὴν ἀγωνίαν τὴν ἐκ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ γινομένην. *Æneid.* XII. 737. trepidat. Servius. Dum turbatur, feſtinat, quod Graecis ἐν ἀγωνίᾳ ἐσιν. Scilicet, quando rupto foedere ſubita ſpe furibundus ardet. *Joſ.* A. VI. 13. 9. τοσοῦτον ἐν φυγῇ χρόνον καὶ ταῖς περὶ τὴν ψυχὴν ἀγωνίαις ἠναγκάσθη ζῆσαι. X. 1. 5. Senaheribus, ὑπὸ ταύτης τῆς συμφο-

ρᾶς

ἐκλενέστερον προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες 44
ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν αὐ- 45
τοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύ- 46
χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ 47
λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι
αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; 48
Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ· Κύριε, εἰ παλάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; 49
Καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δε- 50
ξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἐᾶτε ἕως τούτου. Καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐ- 51
τοῦ,

αὐτοὺς

44. ἐγένετο δὲ] καὶ ἐγένετο 1. Versio *Copt.* Codices *Latini.* ὡσεὶ] ὡς D.
ἐπὶ] εἰς *Theophylactus ed.* τὴν γῆν] τῆς γῆς. 45. πρὸς] — ἐπὶ D. 58. 61.
αὐτοῦ] — ADEL 2. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 72. 76. 83. 86. 89. 90. 91. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plantin, Stephani, Bezae, Bengelii. Geneu. Theophylactus.*
αὐτοὺς κοιμωμένους] κοιμωμένους αὐτοὺς D. 69. 46. εἶπεν] λέγει 71. 106. τί] — D.
εἰσέλθητε εἰς πειρασμὸν] εἰς πειρασμὸν εἰσέλθητε D.
47. δὲ] — AGKM 1. 49. 68. 69. 80. Evang. 6. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1467.
ὄχλος] + πολὺς D 50. λεγόμενος] καλούμενος D 1. Codices *Latini.* Versio *Syr.*
Ἰούδας] + Ἰσκαριὼθ D. εἷς] + ὢν 60. δώδεκα] + καὶ A.
προήρχετο] προῆγεν D. 1. 27. 47. 54. 56. 60. 69. 80. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19.
αὐτῶν] αὐτοὺς ADEGHKLM 1. 9. 10. 11. 13. 27. 29. 35. 36. 40. 44. 45. 47. 48. 49. 50. 51. 54. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 67. 69. 71. 72. 74. 76. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1424. Editio *Complut. Bengelii. Geneu.* αὐτοῖς 34. 39.
ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτὸν] ἐγγίσας ἐφίλησε τὸν Ἰησοῦν D. — 71. + τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδώκει [δεδώκει 69. Evang. 6.] αὐτοῖς [hucusque 35.] ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν DEH. 2. 10. 12. 13. 45. 47. 48. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 69. 73. 74. ex emendatione. 83. Colb. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plantin.* Versio *Armen. Syra* utraque. *Æthiop.*
αὐτῷ· Ἰούδα] τῷ Ἰούδᾳ D. Codices *Latini.* 48. Ἰησοῦς] Versio *Syra* posterior praefigit aſteriſcum.
49. τὸ ἐσόμενον] — 71. τὸ γενόμενον D. 106. φιλήματι] φιλήμασι 61.
αὐτῷ κύριε] τῷ κυρίῳ D. κύριε L. 71. Versio *Copt.* εἶπον] εἶπαν D.
μαχαίρᾳ] μαχαίρῃ DL. πατάξομεν] πατάξωμεν GH. 71. 90. Evang. 6. 19.
50. τις] — 29. 49. 54. 69. 71. 106. Versio *Vulg. Syra.* 49. 50. 51.] — *Marcion* ap. Epiphanium.
ἀφεῖλεν] ἀφείλατο D. + ἀπ' 29. 71. τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως] τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον 69.
οὖς] ὠτίον D. αὐτοῦ τὸ οὖς] τὸ οὖς αὐτοῦ 69.
ἐᾶτε] ; apponit *H. Stephanus.* ἐάσατε 13. 57. 69. 51. δὲ] — A. Codices *Syr.*

ρᾶς εἰς φόβον καὶ δεινὴν ἀγωνίαν καταστὰς, καὶ δείσας περὶ τῷ στρατῷ παντὶ φεύγει. II. 2. Baltaſar ὑπ' ἀγωνίας ὁ βασιλεὺς καὶ πολλῆς τῆς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ λύπης. B. IV. 2. 1. τό γε μὴν φύσει ὀχυρὸν αὐτῆς καὶ διὰ κατασκευὴν τειχῶν ἀγωνίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐνεποίει. *Menander* ap. Stob. 66. in vita humana multas eſſe ἀγωνίας. *Heſychius* ἐν ἀγωνίᾳ, ἐν μερίμνῃ.

ἱδρὼς] *Theophraſtus* de ſudoribus. οἱ ἀγωνιῶντες τοὺς πόδας ἱδρῶσιν, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ, —— τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ ἀγωνία ἐστὶν ἡ μετάστασις θερμότητος, ὥσπερ ἐν τοῖς φόβοις, ἀλλὰ μᾶλλον αὔξησις, καθάπερ ἐν τῷ θυμῷ —— καὶ ἀγωνιῶντες οὐ διὰ φόβον τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι. *Ariſtoteles* Probl. II. 31. διατί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδρῶσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ —— διὸ καὶ ἀχριῶσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινοῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσὶ· ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἱδρῶσι ταὐτὰ, οἷς ποιοῦσι, καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, καὶ συγκαβίασι, καὶ ἐπιτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ ἐδέποτε ἠρεμοῦσι. *Philo* ad Caj. T. 2. p. 582, 7. ταῦτα δὲ διεξήεισαν ὑπ' ἀγωνίας καὶ περιπαθήσεως ἄσθματι πολλῷ, κεκομμένῳ τῷ πνεύματι, ῥέοντες γὰρ κατὰ τῶν μειλῶν ἁπάντων ἱδρῶτι μετὰ φορᾶς ἀπαύστου δακρύων. *Artemid.* I. 66. οἱ περὶ μεγάλων ἀγωνιῶντες ἱδρῶσι.

θρόμβοι] Verſio *Vulg.* guttae. *Codex D.* buccellae. *Heſychius* θρόμβος, αἷμα παχὺ, πεπηγὸς ὡς βυνοί. *Dioſcorides* III. 463. βοηθεῖ καὶ σραγγεριῶσι, καὶ λιθιῶσι, καὶ αἵματος θρόμβους ἐρεῖσιν. & 44. θρόμβους αἵματος διαλύει. & V. 21. Ea quae inſtar globulorum concreſcunt, ſpiſſantur & coagulantur e liquidis θρόμβοι vocantur. *Herodot.* I. 179. θρόμβους ἀσφάλτου. *Æſchyl.* Choëphoris 525. ὡς ἐν γάλακτι θρόμβον αἵματος σπάσας. 538. θρόμβῳ δ' ἔμιξεν αἵματος φίλου γάλα —— δεῖπνον θανεῖν βιαίως. *Plato* Critia. ὅτ' ἦν κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους καθαγίζοιεν πάντα τὰ ταύρου τὰ μέλη, κρατῆρα κεράσαντες ὑπὲρ ἑκάστου θρόμβου ἐνέβαλον αἵματος, τὰ δ' ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἔφερον. *Theophr.* de Sudoribus. καὶ λιπαρότης τις καὶ παχύτης ἐστὶν ἐν τοῖς ἱδρῶσιν· ὁ μὲν γὰρ ἐπιπόλαιος καὶ πρῶτος ὑδατώδης τις καὶ λιπτός· ὁ δ' ἐκ βάθους μᾶλλον βαρύτερος, ὥσπερ συντηκομένης τῆς σαρκὸς, ὃν δέ τινες φασὶ καὶ αἷματι εἰκάσαι, καθάπερ Μοῦσας ἔλεγεν ὁ ἰατρὸς. *Euſtathius* in Il. λ. p. 805, 13. ῥαβάμμιγγες δὲ ποιητικῶς λεκταὶ σαγόνες, μικροὶ αἱματηροὶ θρόμβοι. *Galenus* de ſemine. I. συμβαίνει γὰρ ἔτως ἐν μὲν τοῖς ἀγγείοις χρονίζον τὸ αἷμα πέττεσθαί τε καὶ θρομβοῦσθαι. & de facult. Medic. ſimpl. VI. ἀμάραντον —— θρόμβος αἵματος τήκειν πεπίσευται, οὐ τὸς ἐν γαστρὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸς ἐν κύσει. de tumorib. praeter naturam. θρόμβος μὲν ἀθρόα τοῦ αἵματος ἐσι πῆξις αἱσθητή. de atra bile. θρόμβον, ὅταν γὰρ ἔθος ὀνομάζειν τοῖς ἕλλησι τὸ πεπηγὸς αἷμα. de Semine I. ἐκέτι ἐδὲ αἷμα τοῦτο ἐσιν, ἀλλὰ θρόμβος. ὅτι γὰρ ἐκπέσοι τῶν ἀγγείων αἷμα καθ' ὁτιῶν ὄργανον κοῖλον ἐν τῷ ζώῳ, παραχρῆμα θρόμβος γίνεται, ὥσε οὐκ ἐξ αἵματος ἀλλ' ἐκ θρόμβου τὸ ζῶον τῷ λύκῳ δημιεργήσομεν. Anatom. 9. τέμνε —— ταύτας τὰς φλέβας —— τέμνων δὲ πρῶτον μὲν ἐκκίνησον, εἴ τις θρόμβος ἐν αὐταῖς ἐσι. de utili perſpir. *Caelius Aurelian.* de Morb. Chron. II. 1. ſanguinis gelati corpuſculis,

52 τῇ, ἰάσαλο αὐτόν. Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ
στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ, καὶ πρεσβυτέρους· Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύ-
53 λων; Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ·
54 ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον,
55 καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. Ἁψάν-
των δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ
56 αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ,
εἶπε· Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων· Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν·
58 Καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη· Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν·
Ἄνθρωπε,

ἀψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ ἰάσατο αὐτὸν] ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, καὶ ἀπεκατέστη τὸ ὂς αὐτοῦ D. Versio *Arm.* αὐτῷ] — 1. 52. ὁ] — A. ὁ Ἰησοῦς] — D. 1. Codices *Latini.* παραγενομένους] ἐλθόντας 59. ἐπ'] πρὸς GH 10. 11. 14. 28. 29. 39. 46. 47. 51. 56. 58. 61. 62. 71. 74. 83. 86. 89. 90. 106. Edit. *Complut. Genev. Plant.* στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους] πρεσβυτέρους καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ Versio *Syr.* ἱεροῦ] λαοῦ D sed in Vers. Latina: templi. ἐξεληλύθατε] ἐξήλθατε DL 13. 65. 69. ἐξήλθετε KM. 1. 11. 12. 15. 29. 38. 42. 44. 46. 56. 57. 59. 71. 80. 90. 106. Evang. 15. 17. *Origenes* in Jo. II. 49. *Basilius Seleuc.* a. Judaeos, *Eusebius* D. X. 3. ξύλων] + τὸ D. + συλλαβεῖν με 38. 59. 67. Versio *Syra* posterior cum asterisco. *Basilius.* 53. μεθ' ὑμῶν ὢν τῷ ἱερῷ] ὢν τῷ ἱερῷ μεθ' ὑμῶν D. μεθ' ὑμῶν 57. ὢν τῷ ἱερῷ 59. Evang. 18. 19. τοῦ] — 1. ὑμῶν ἐστιν] ἐστιν ὑμῶν DG. ἡ posterius] — D. τοῦ σκότους] τὸ σκότος D. 54. καὶ εἰσήγαγον] — D 1. 71. Evang. 13. 18. Versio *Vulg. Syr. Eusebius.* αὐτὸν posterius] — ADKL 1. 10. 47. 49. 56. 57. 58. 59. 61. 83. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Syra* posterior habet cum obelo. *Origenes* in Jo. II. 49. *Eusebius, Theophylactus.* prob. *J. Millio* prol. 1357. τὴν] τὸν οἰκίαν KLM 1. 42. 49. *Theophylactus. Ed. Origenes* in Jo. II. 49. *Eusebius* D. VI. 18. ἠκολούθει] + αὐτῷ λάθρᾳ D 13. 63. 69. 71. 106. Evang. 17. Versio *Vulg. Syr.* + λάθρᾳ 40. ἠκολούθησαν 13. 63. 71. + αὐτῷ Evang. 6. 55. ἁψάντων] περιαψάντων L. *Eusebius* D. VI. & X. πῦρ] πυρὰν 91. Colb. Evang. 13. δὲ] + αὐτῶν 29. 71. Evang. 14. αὐτῶν prius] — DKL. συγκαθισάντων] συγκαθεσθέντων DG 1. 53. Versio *Vulg. Syr.* ἐκάθητο] + ὁ D 38. Versio *Syr.* Codices *Latini.* ἐν μέσῳ] μέσῳ D. μέσος L 1. αὐτῶν] + θερμαινόμενος D. 56 πρὸς τὸ φῶς] ἐν μέσῳ 29. 71. καὶ prius] — 74. ἦν] ἢ L. 57. αὐτὸν prius] — D ex emendatione: at in Vers. Latina eum. KL 1. 12. 27. 28. 37. 44. 45. 49. 57. 60. 68. 71. 80. 86. Evang. 7. 12. 17. 18. Versio *Syr.* Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1199. γύναι] — D. 58. ἔφη· ὁ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ] εἶπεν τὸ αὐτὸ D. Πέτρος] — D. εἶπεν] ἔφη KLM 13. 15. 42. 49. 68. 69. 80. Colb. duo. ἄνθρωπε] — Versio *Syr.* Codices *Latini.*

lis, quae Graeci θρόμβους appellant. IV. 3. gelatus sanguis, quod Graeci θρόμβωσιν vocant. 6. cum gelati sanguinis corpusculis, quae θρόμβους appellant. 3. [lac] globosum h. e. frustis coagulatis variatum, quod Graeci θρομβῶδες appellant. *Aristoteles* de partibus Animal. III. 5. ἤδη δέ τισιν ἰδρῶσαι συνέβη αἱματώδει περιπλώματι διὰ καχεξίαν.

45. *Curtius* IV. 13. 17. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. *Longus* Pastoral. II. p. 67. ταῦτα λέγοντα αὐτὸν ἐκ τῶν δακρύων καὶ τῆς λύπης ὕπνος βαθὺς καταλαμβάνει. *Heliodor.* II. 15. καὶ πρὸς ἡδὺ κῶμα διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς λύπης ὠλίσθησαν. & V. p. 203. καὶ ἡ τῶν συμφορῶν ὑπόμνησις παραλύσασα τὴν διάνοιαν, εἰς ὕπνον καταφέρει. *Propert.* I. 3. 45. Dum me jucundis lapsam sopor impulit alis: Illa fuit lacrymis ultima cura meis. *Od.* μ. 310. κλαίοντεσσι δὲ τοῖσιν ἐπήλυθε νήδυμος ὕπνος. *Apulej.* II. Adstructis miseris lamentationibus marcentem animam sopor circumfusus oppressit. *Plut.* de fort. Rom. p. 323. C. αὐτὸν δ' εἰς ὕπνον ἐκ δυσθυμίας καὶ λύπης ἀποκλιθῆναι.

49. *Anthol.* I. 37. 14. πληγεὶς —— ἐν βέλει. *Arrian.* Alex. III. 30. ἐν κλοιῷ δῆσαι, *Lucian.* Syngr. 4. ἐν ἀκοντίῳ φονεύοντα. 1. Thess. IV. 18. *Xiphilinus.* p. 350. ἐν ξυρῷ παρίτεμνε τῶν μὲν ῥῖνα τῶν δὲ ὦς. 1. *Cor.* IV. 21.

51. Satis est vos hucusque progressos. Desilite nunc a pugna & eam omittite. Sinite temeritatem vestram hucusque, non ulterius, progredi.

53. ὥρα] *Silius* XII. 193. Perge, age; fer gressus: dexter Deus, horaque nostra est. *Cic.* in Verr. I. 19. horis tuis. Supra XIX. 42. ἐξουσία τοῦ σκότους] *Col.* I. 13.

58. ἕτερος] Unus quisque sive sit hominum seu deorum, seu quicunque sit, sive mas, sive femina, quoties ad sententiam nihil interest, quo quis sexu sit, proprie effertur genere masculino. Scilicet non ad sexum, sed, ut recte alicubi *Dionys. Halicarnassaeus*, πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποτείνεται ὁ λόγος. Exempla apud optimos auctores occurrunt innumera. *Il.* η. 455. πληγέντε κεραυνῷ Juno & Minerva. *Pausanias* II. 21. τέτας δὲ φάσιν, de duabus feminis. *Sophocles* Electr. 980. τώδε τὼ κατίγνητω. *Eurip.* Helen. 652. de viro & uxore δυεῖν γὰρ ὄντοιν, οὐχ ὁ μὲν τλήμων, ὁ δ' οὔ. Hecuba 511. de se ipsa & filia οὐκ ἄρ' ὡς θανουμένας μετῆλθεν ἡμᾶς. Ion. 955. ἡμεῖς ἐν ὀρφνῇ σπαργανώσαντες πέπλοις Creusa de se. & 1361. ἥδει δὲ Δηνῶν ὅτις ἀνθρώπων τάδ' ἔχοντας ἡμᾶς Pythia de se.

σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ] 1. *Jo.* II. 19. 2. *Tim.* III. 6. ἄνθρωπε] *Terent.* Heautont. V. 3. 1. tu homo. Schol. cum contemtu & stomacho pronunciandum est. Adelph. I. 2. 31. Pro Jupiter, tu me homo adigis ad insaniam. 63. ita est homo. *Donatus:* Moraliter homo dixit. Sic enim de iis dicimus, quos parce reprehendimus. *Cic.* ad. fam. IV. 5. ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. *Plaut.* Amphit. II. 2. 136. quid hoc sit hominis?

Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέ- 59
γων· Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· 60
Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ὁ
ἀλέκτωρ. Καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ· καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ 61
ῥήματος τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ 62
ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσε πικρῶς. Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαι- 63
ζον αὐτῷ, δέροντες. Καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον· καὶ ἐπη- 64
ρώτων αὐτὸν, λέγοντες· Προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασ- 65
φημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, 66
ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον ἑαυτῶν, Λέγοντες· Εἰ 67
σὺ εἶ ὁ Χριστὸς; εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· Ἐὰν 68
δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- 69
θρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες· Σὺ οὖν εἶ ὁ 70
υἱὸς

59. Διαστάσης] Διαστήσας D.
λέγων· ἐπ' ἀληθείας] ἐπ' ἀληθείας λέγω D.
60. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος] ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν 106.
λαλοῦντος αὐτοῦ] αὐτοῦ λαλοῦντος 1.
ὁ posterius] — ADGLM 1. 3. 9. 10. 13. 15. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 106. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Plantin. Bengelii, Bogardi.*
61. καὶ στραφεὶς] στραφεὶς δὲ D.
κύριος] Ἰησοῦς D 47. 56. 58. 61. 106. Evang. 6. Versio *Copt. Syra* utraque, posterior vero habet editam in margine.
ἐνέβλεψε] ἀνέβλεψε 61. ἐπέβλεψε 69.
ὁ Πέτρος] — D. λόγου] ῥήματος L.
αὐτῷ] — *J. Millius* prol. 426.
φωνῆσαι] + σήμερον KLM 5. 6. 13. 29. 42. 49. 68. 69. (ante φωνῆσαι) 71. 72. 80. 86. Versio *Sax. Copt. Syra* posterior cum asteriſco.
ἀπαρνήσῃ με τρὶς] τρὶς ἀπαρνήσῃ με D.
62. ὁ πέτρος] — DKLM 1. 9. 10. 27. 29. 35. 42. 46. 49. 50. 56. 58. 59. 61. 62. 66. 71. 83. 86. Evang. 15. Versio *Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 1381. 1404.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν DLM 34. 39. 42. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine.
δέροντες] — D 69. Versio *Syr.* δείροντες 80. δαίροντες 10. 47. 49. 51. 54. 55. 61. 62. 66. 67. 89. 90. δηραίλες *Camerarius.*
64. αὐτὸν ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον] αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἔτυπτον αὐτὸν D. αὐτοῦ τὸ πρόσωπον 1. 4. 15. 80. Colb. αὐτὸν L. Versio *Copt.* ἐπηρώτων] ἠρώτων 69. ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες] ἔλεγον D. Versio *Syr.*
αὐτὸν posterius] — KL 42. 49. Evang. 18. προφήτευσον] — Colb. + ἡμῖν 106. Cod. *Latini.*
παίσας] παίσας L. 65. ἕτερα] ἄλλα D.
εἰς αὐτὸν] κατ' αὐτοῦ Versio *Syra* prior, & posterior in margine.
αὐτὸν] ἑαυτοὺς D. Sed in Versio Latina: eum.
66. ἐγένετο ἡμέρα] ἡμέρα ἐγένετο 1. *Origenes* in Jo. II. 49. ἐγένετο πρωΐ 69.
τοῦ λαοῦ] — Versio *Syr.* ἀρχιερεῖς τε] καὶ ἀρχιερεῖς D. —— GH 64. 87. Evang. 7. τε] — 1. 3. 9. 11. 44. 57. 59. 60. 71. 72. 73. 74. 86. 90. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.*
ἀνήγαγον] ἀπήγαγον DK 56. 58. 61. 62. 69. 83. Colb. Editio *Complut.*
ἑαυτῶν] αὐτῶν DKM 9. 11. 14. 44. 80. 89. 90. Evang. 6. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii, Bogardi.*
67. εἰ] — DL 80. Χριστὸς;] Χριστὸς, 4. 7. 72. 83. εἰπὲ ἡμῖν] — D 61.
εἰπὲ δὲ] ὁ δὲ εἶπεν D. εἶπε δὲ αὐτοῖς] ℰ εἶπεν 64. Evang. 7.
πιστεύσητε] πιστεύσῃς Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* 68. ἐὰν] εἰ 59. δὲ] — D. Codices *Latini.*
καὶ] — DL 11. 53. 71. Versio *Syra.* Codices *Latini. Cyrillus* Act. V.

59. διϊσχυρίζετο] *Act.* XII. 15. *Plat.* Phaedone. τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διϊσχυρισαίμην. Epist. περὶ σοῦ διϊσχυριζόμην. *Demosthenes.* ἐγὼ μὲν οὐ πάνυ διϊσχυρίζομαι. *Lysias.* ἀκούω δ' αὐτὸν διϊσχυρίζεσθαι. *Lucian.* Hermot. 31. ἔν τινι συλλόγῳ τῶν αἱδιόπων διϊσχυρίζοιτο καὶ λέγοι, μηδαμόθι τῆς γῆς ἀνθρώπους εἶναι λευκούς. *Aristid.* S. S. IV. p. 327. ἐτόλμησεν εἰπεῖν πρὸς με καὶ διϊσχυρίσασθαι. *Jos.* A. II. 6. 4. ἐπεὶ διϊσχυρίζεσθε.
61. *Plut.* de discrim. adulat. & Amici p. 71. E. καὶ Πολέμωνα Ξενοκράτης, ὀφθεὶς μόνον ἐν τῇ διατριβῇ καὶ ἀποβλέψας πρὸς αὐτὸν, ἐτρέψατο καὶ μετέβησεν.
66. τὸ πρεσβυτέριον] *Susan.* 50. *Act.* XXII. 5. 1. *Tim.* IV. 13.
ὡς ἐγένετο ἡμέρα] *Act.* XXVII. 29.
67. *Jerem.* XXXVIII. 15.
2. ἤρξαντο δὲ. 3. ὁ δὲ. 4. ὁ δὲ. 5. οἱ δὲ. 6. Πιλάτος δὲ. 8. ὁ δὲ. 9. ἐπηρώτα δὲ. 10. εἰσήκουσαν δὲ. 11. ἐξουθένησας δὲ. 13. ἐγένοντο δὲ. 13. Πιλάτος δὲ. & 21. οἱ δὲ. 22. ὁ δὲ. 23. οἱ δὲ. 24. ὁ δὲ. 25. ἀπέλυσε δὲ —— τὸν δὲ. 38. ἦν δὲ. 39. εἰς δὲ. 40. ἀποκριθεὶς δὲ.] *Herodot.* II. 158. εἷρος δὲ ἀρύχθη, ὥστε τριπήχεας δύο πλέειν ὑμοῦ ἐλασρεομένας· ἥκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν. ἥκται δὲ καθύπερθε ὀλίγον Βυβάστιος πόλιος παρὰ Πάτεμον τὴν ἀραβίην πόλιν. ἐσέχει δὲ ἐς τὴν ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὄρυκται δὲ πρῶτον. *Dionys. Hal.* Epist. ad Pompejan. §. 5. ἡ δὲ Φιλίστου φράσις ὁμοιότης πᾶσα διηνεκὴς καὶ ἀσχημάτιστός ἐστι, καὶ πολλὰς εὕροι τις ἂν περιόδους ὁμοίως ἐφεξῆς ὑπ' αὐτοῦ σχηματιζομένας, οἷον ἐν ἀρχῇ τοῦ β. τῶν περὶ Σικελίας. Συρακόσιοι δὲ παραλαβόντες Μεγαρεῖς καὶ ἰναίους, καμαρηναίους δὲ Σικελοὺς καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, Τελῶσι δὲ Συρακοσίους ἐκ ἔφασαν πολεμήσειν. Συρακόσιοι δὲ πυνθανόμενοι καμαρηναίους τὸν ὑρμινὸν διαβάντας. Ταῦτα δὲ ἀνδρὶ πάνυ ὕστατα μοι φαίνεται.

Procuratorum Caesaris id munus potissimum fuit,

ut

71 υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον· Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

1 Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἦγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον.
2 Ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες· Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κω-
3 λύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ
4 ἔφη· Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους· Οὐδὲν εὑ-
5 ρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες· Ὅτι ἀνασείει τὸν λα-
6 ὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλά-
7 τος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστι. Καὶ ἐπι-
8 γνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Ὁ δὲ Ἡρῴδης, ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν·

ἦν

~ ἤγαγον

ἐρωτήσω] ἐπερωτήσω 11. 13. 69. + ὑμᾶς 13. 69. Verſio *Syr.*
ἀποκριθῆτε] πιστεύσητε Evang. 17. μοι] — L. Verſio *Copt. Cyrill.* A. 5.
ἢ ἀπολύσητε] — L. Verſio *Copt. Cyrillus.* + με 44.
69. νῦν] + δὲ ADL. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Cyrillus* A. V.
τοῦ Θεοῦ] — 64. à τοῦ Θεοῦ ad τοῦ Θεοῦ comm. 70.] — 106. 70. εἶπον] εἶπαν L.
δὲ] οὖν AKM 1. 29. 42. 49. 69. 71. 86. + αὐτῷ Evang. 13. γοῦν *Theophylactus Ed.*
οὖν] — DK 49. 69. Codices *Latini.* εἰ] — 59. Codices *Latini.*
πρὸς αὐτοὺς ἔφη] εἶπεν αὐτοῖς D. Codices *Latini.* ἔφη *J. Millius* prol. 426. 71. εἶπον] εἶπαν DL.
μαρτυρίας] μαρτύρων D 28. 60. 69. 90. Evang. 7. 13. Verſio *Syr. Theophylactus.*
αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν] ἠκούσαμεν γὰρ D. Codices *Latini.*
ἠκούσαμεν] ἠκούσατε K 56. ἀπὸ] ἐκ 1. *Theophylactus.*
1. ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν] ἀναστάντες D 67. 76. 91.
ἅπαν] ὅλον L. αὐτῶν] — 69.
ἦγαγεν] ἦγαγον ADEGHKLM 1. 3. 10. 11. 12. 13. 16. 29. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 59. 62. 64. 67. 72. 73. 74. 76. 78. 83. 86. 89. 90. 91. Evang. 13. 14. 15. 19. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Bengelii.* Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1347. ἀπήγαγον Evang. 17.
αὐτὸν] — 44. ἐπὶ] πρὸς L. τὸν] — D.
2. ἤρξαντο δὲ] ἠρξαντο Evang. 13. 14. 15. 17. 19. Verſio *Syr.* ἤρξατο δὲ 1.
εὕρομεν] εὗρον D a prima manu, ſed in Verſ. Latina: invenimus. εὕραμεν L 1.
τὸ ἔθνος καὶ κωλύοντα] — 1. + ἡμῶν DKLM 4. 6. 11. 13. 27. 42. 46. 49. 51. 54. 56. 59. 60. 62. 65. 66. 67. 69. 76. 80. 90. 106 Evang. 13. 15. Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Copt. Armen. Euthymius.* + καὶ καταλύοντα τὸν νόμον καὶ τοὺς Προφήτας Codices *Latini. Marcio.*
καίσαρι φόρους διδόναι] φόρους διδόναι καίσαρι D. + καὶ L. Verſio *Vulg. Syr.*
φόρους] φόρον AK 15. 106. Verſio *Copt. Theodoret.* in Pſal. II.
διδόναι] δεῖναι 47. 71. + ἀποστρέφοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα *Marcio* teſte Epiph. + καὶ 106. Verſ. *Vulg.*
λέγοντα] + δὲ D.
3. ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη] ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων D. Verſio *Copt.* ἀπεκρίθη αὐτῷ 1.
αὐτῷ] — 40. 60. 63. Evang. 13. Verſio *Vulg.* ἔφη] εἶπε 54. 59.
5. ἐπίσχυον] ἐνίσχυον DH 69. ὅτι] — D. λαὸν] ὄχλον 66.
διδάσκων] — 64. Ἰουδαίας] γῆς D. + καὶ L. Verſio *Copt.* Codices *Latini.*
ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας] — 69. 6. πιλάτος δὲ ἀκούσας] ἀκούσας δὲ ὁ Πιλάτος τὴν D.
Γαλιλαίαν] — L. Verſio *Copt.* Γαλιλαίας Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*
ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖος] ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁ ἄνθρωπος D. 7. καὶ ἐπιγνοὺς] ἐπιγνοὺς δὲ D. καὶ γνοὺς 59. 80.
πρὸς Ἡρῴδην ὄντα καὶ αὐτὸν] τῷ Ἡρῴδῃ, ὄντι αὐτῷ D. ταύταις] ἐκείναις D. πάσαις 71.
ταύταις ταῖς ἡμέραις] ταῖς ἡμέραις ταύταις 1. 8. Ἰησοῦν] Χριστὸν 47.

ut tributa in provinciis colligerent: fortaſſis in minoribus provinciis, quae non tanti erant, ut in eas mitterentur praeſides, procurator fiſci etiam munere praefidis functus fuit.

4. αἴτιον] *Matth.* XII. 5. inf. 14. *Il. α.* 153. ἔυτι μοι αἴτιοι εἰσιν. *Euſtathius.* αἴτιος παρ' ὁμήρῳ λέγεται ὁ αἰτιατέος, καὶ ὑπὸ μέμψιν καὶ αἰτίασιν κείμενος, καὶ ἀπολύτως λαμβάνεται. οἷον· Θεοί νυ μοι αἴτιοι εἰσιν· οἱ δὲ μεθ' ὅμηρον ἄλλως χρῶνται τῇ λέξει. *Plato* de Rep. I. p. 329. ᾧ τὸ αἴτιον αἰτιᾶσθαι· εἰ μὲν γὰρ ἦν τοῦτο αἴτιον. *Cic.* de Senect. III. vertit: qui mihi non videntur accuſare, quod eſſet accuſandum, nam ſi id culpa ſenectutis accideret &c.

5. ἀνασείει] *Gloſſarium.* concitat. συσσείει — ἀνασσείει. *Heſychius.* ἀνασείει. ἀναπείθει. Verſio Vulg. commovet. *Codex D.* Seducit. *Dionyſ. Hal.* VIII. 81. τοῖς ἀνασείσασι τὸ πλῆθος. *Diodorus Sic.* XIV. 10. τὰς τε Συρακουσίας ἀνασείων. XIII. 91. ἀνέσειε τὸ πλῆθος. XVII. 62. Μέμνων — ἀνέσειε μὲν τὰς βαρβάρους. XVIII. 10. τῶν μὲν κτηματικῶν συμβελευόντων τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, τῶν δὲ δημοκόπων ἀνασειόντων τὰ πλήθη, καὶ παρακαλούντων ἐρρωμένως ἔχεσθαι τοῦ πολέμου. *Marc.* XV. 11.

7. *Dan.* VI. 27. ἐν πάσῃ ἀρχῇ τῆς βασιλείας μου. Supra XX. 20.

Poterat remitti cauſa, idque fecit Pilatus, ut odioſam hanc cauſſam a ſe amoliretur. *Dionyſius Hal.* A. III. 22. Tullius rex ἀπορέμενος δὲ, τί χρήσεται τοῖς πράγμασι, τελευτῶν κράτιστον εἶναι διέγνω, τῷ δήμῳ τὴν διάγνωσιν ἐπιτρέπειν. *Act.* XXVI. 3.

8. 2. *Par.* IX. 23. *Act.* XXV. 22.

ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, ἀφ' τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι 9 10 11 12 ὅ,

θέλων] — L.
ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν] ἰδεῖν αὐτὸν ἐξ ἱκανῶν χρόνων D. ἐξ ἱκανῆ χρόνῳ θέλων ἰδεῖν αὐτὸν 69.
ἱκανῷ] + χρόνου HLM 1. 11. 12. 13. 15. 29. 40. ex emendatione. 42. 46. 54. 56. 59. 61. 65. 66. in ora. 67. 68. 69. 71. 80. Evang. 14. Verſio *Syr. Copt. Armen. Vulg.*
πολλὰ] — DKLM 1. 12. 16. 42. 59. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 17. Verſio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1199.
πολλὰ περὶ αὐτοῦ] περὶ αὐτοῦ πολλὰ 69. τι] ἔτι Editio *Complut.*
ὑπ'] παρ' L. γινόμενον] — G 16. 59. Verſio *Syr.* γινόμενον 80.
9. ἐπηρώτα] ἐπηρώτησε G. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ] οὐκ ἀπεκρίνατο αὐτῷ οὐδὲν D. 10. δὲ] — G. οἱ poſterius] — A 72.
εὐτόνως] ἐντόνως *J. Camerarius*, *E. Schmidius*.
11. αὐτὸν primum] — 89. Colb. 106. a prima manu. + καὶ L 13. 69. Verſio *Copt.*
σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, ἐμπαίξας] ἐμπαίξας σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ 64.
ἀνέπεμψεν] ἔπεμψεν L. αὐτὸν ſecundo loco] αὐτῷ 44. 69. 106.
τῷ] — A. τῷ Πιλάτῳ] πρὸς Πιλάτον 29. 71.
12.] ὄντες δὲ οὗ ἀεὶ ὁ Πιλάτος ἐν ὁ Ἡρῴδης, ἐγένοντο φίλοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ D.
Πιλάτος ἐν ὁ Ἡρῴδης] Ἡρῴδης ἐν ὁ Πιλάτος L. Evang. 7. 9. 12. 17.

γινόμενον] *Plato* de Legg. X. πάντα ἴσι τὰ πράγματα γιγνόμενα, καὶ γενόμενα, καὶ γενησόμενα.

10. εὐτόνως] *Lucian.* Nigrin. 36. οἱ μὲν αὐτῶν σφόδρα τὰς νευρὰς ἐπιτείναντες, εὐτονώτερον τοῦ δέοντος ἀφιᾶσι. D. Mort. I. 3. ἢ νεῦρα εὔτονα, ἢ ὦμοι καρτεροὶ. *Plut.* Themiſt. p. 114. A. εὔτονον χρηματιστήν. *Galen.* π. τῆς μήτρας. διά τινων εὐτόνων δέσμων. de Dogm. Hippocr. & Plat. τοῖς γυμνασαμένοις εὐτονώτερον. de Compoſ. Med. per gen. VII. τῶν δ' ἐν αὐτῷ μιγμάτων ἀνάτριβε τῇ δοιδυκι χειρί τ' εὐτόνως. de Theriaca. τὸ μὲν εὔτονον τῆς δυνάμεως —— τὸ δ' ἄτονον τῆς ἰσχύος. *Dionyſ. Hal.* de Vett. Script. 3. τὸ λικτικὸν αὐτῷ Ἰσοκρατικῷ παραπλήσιον, πλὴν ὅσον πικρόν ἐσι καὶ σφόδρα εὔτονον. 5. ὁ δὲ Δημοσθενικὸς εὔτονος τῇ φράσει. de Dinarcho. 1. ἡ δὲ λέξις ἐσι τοῦ Δεινάρχου κυρίως ἠθικὴ πάθος κινοῦσα, σχεδὸν τῇ πικρίᾳ μόνοι καὶ τῷ τόνῳ τοῦ Δημοσθενικοῦ χαρακτῆρος λειπομένη. 8. τὸ μὲν εὔτονον καὶ σφοδρὸν καὶ δεινὸν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Epiſt. ad. Pompej. ἀλλάττει δὲ τῆς Ἰσοκρατείας κατὰ τὴν πικρότητα καὶ τὸν τόνον. de Thucyd. 53. τὸς τόνους, καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὸ σφοδρὸν, καὶ τὴν ἐξεγείρουσαν τὰ πάθη δεινότητα. *Sextus Empr.* hyp. III. 32. τοῖς μὲν ἐμβριθέσι, καὶ εὐτόνως ἀνασκευάζειν δυναμένοις τὸ τῆς οἰήσεως τῶν Δογματικῶν πάθος. *Ariſtoph. Plut.* 1096. εὐτόνως προσίσχεσθαι. *Schol.* ad Acharnens. 627. ἀθλητῶν οἱ ἀποδύνονται τὴν ἔξωθεν στολὴν, ἵνα εὐτόνως χορεύωσι. *Heſychius.* εὐτόνως, ἰσχυρῶς. *Themiſtius* XVIII. 217. εὐτόνως τε ἄρα καὶ ἐπισκόπως πέμπειν τὰς οἴσεις. ὁ δὲ αἰσχίνης ἀτονώτερος μὲν τοῦ Δημοσθένης. God. D. *fortiter*: acriter, vehementer, pertinaciter, intente. *Act.* XVIII. 28. *Hermogenes* de Form. Orat. I. 11. μεγάλης δὲ εὐτονίας καὶ δυνάμεως ἐν τοῖς τοιούτοις ἐσι τὸ σαφῶς καὶ μὴ συγκεχυμένως εἰπεῖν. *Ariſtophanes* in Acharn. 674. μέλος εὔτονον ἀγροικότονον. Schol. πρόθυμοι γὰρ οἱ ἄγροικοι εἰς πᾶσαν πρᾶξιν καὶ εὔτονοι. *Appian.* Syr. p. 167. τῆς πληγῆς εὐτόνε γινομένης. Parth. p. 239. εὐτόνως δὲ τὰς πληγὰς καὶ βιαίως διδόντες ἀπὸ τόξων κραταιῶν καὶ μεγάλων. B. C. IV. p. 1010. αἱ δὲ ἐμβολαὶ ἐς βαρυτέρας τὰς Ρωμαίων ναῦς ἀσθενεῖς ἐγίνοντο, Ρωμαίοις δ' ἦσαν εἰς κουφοτέρας εὔτονοι.

11. ἐσθῆτα λαμπρὰν] *Phaedrus* V. 7. Princeps ligato crure nivea faſcia, niveisque tunicis, niveis etiam calceis ſuperbiens honore divinae domus Ab univerſis capite eſt protruſus foras. *Thomas.* λαμπρὰ ἐσθὴς κάλλιον λέγεται ἢ λευκὴ. *Plut.* Praecept. connub. p. 144. D. οἱ προσιόντες ἐλεφάσιν ἐσθῆτα λαμπρὰν οὐ λαμβάνουσιν, οὐδὲ φοινικίδας οἱ ταύροις. *Tacitus* H. II. 89. Ante aquilam praefecti caſtrorum tribunique, & primi centurionum candida veſte: caeteri juxta ſuam quisque centuriam armis doniſque fulgentes. *Diodor. S.* I. 91. ἐσθῆτας λαμπρὰς περιβάλλονται.

12. *Demoſthenes* in Midiam. οὐ γὰρ ἐχθρός γε ὑπῆρχεν ὤν.

13. ἄρχοντας] *Philo* in Flacc. T. 2. p. 528, 21. αὐτῷ μεταπεμψαμένῳ τὰς ἡμετέρας ἄρχοντας, ὅσα τῷ δοκεῖν ἐπὶ καταλλαγαῖς. —— τῶν ἰδιωτῶν ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων ταῖς —— μάσιξιν τετυπτημένων —— τὰς ἄρχοντας, τὴν γερουσίαν, οἱ καὶ γέρως καὶ τιμῆς εἰσιν ἐπάνυμοι —— ἔλαττον τῶν ὑπηκόων ἐνέγκεσθαι. p. 534, 17. τῶν μὲν ἀρχόντων ἔτι καθειργμένων μετὰ τὰς ἀνηκέστους καὶ ἀφορήτους αἰκίας καὶ ὕβρεις. τῶν δὲ ἰδιωτῶν τάς τε ἐκείνων συμφορὰς ἅπαντος τοῦ ἔθνους κοινὰς νομιζόντων. *Inſcriptio Berenicenſis.* ἐπὶ συλλόγου τῆς σκηνοπηγίας, ἐπὶ ἀρχόντων κλειάνδρου τοῦ Στρατονίκου, εὐφράνορος τοῦ ἀρίσωνος, Σωσιγένους τοῦ Σωσίππου, ἀνδρομάχου τοῦ ἀνδρομάχου, Μάρκου Λαιλίου, ὀνασίωνος τοῦ ἀπολλωνίου, φιλωνίδου τοῦ ἀγήμονος, Αὐτοκλείους τοῦ Ζήνωνος, Σωνίκου τοῦ Θεοδότου, Ἰωσήπου τοῦ Στράτωνος, (decem numerantur, ſi recte calculum ineo) —— ἔδοξε τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ πολιτεύματι τῶν ἐν Βερενίκῃ Ἰουδαίων. *Joſ.* Vit. 12. πέμψας ἐντεῦθεν τοὺς πρὸς τὴν Τιβεριέων βουλὴν καὶ τοὺς πρώτους τοῦ δήμου παρακαλῶν ἀφίκεσθαι πρός με. 13. μεταπεμψάμενος δ' ἐν τοὺς τῆς βουλῆς πρώτους δέκα. 57. τοὺς μὲν δὴ σὺν ἐμοὶ πάντας ἐκκλεῖσαι προσέταξεν Ἰησοῦς ὁ ἄρχων —— κἀγὼ πάντα κάπελθὼν ἔχειν ἔφην καὶ τοὺς δέκα πρώτους Τιβεριέων. 53. καὶ Ἰησοῦς ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐκείνων ἄρχων. 33. εἰ πέμψειαν ἐ. τοῦ πλήθους προεσῶτας. B. II. 21. 3. Ἰησοῦς τις υἱὸς Σαπφίᾳ τότε ἄρχων τῆς Τιβεριάδος. 9. κατέβαινον δὲ εὐθέως δέκα τῶν Τιβεριέων οἱ δυνατώτατοι. —— πεντήκοντα δ' ἑτέρους τῆς βουλῆς τοὺς μάλιστα γνωρίμους κελεύει προσελθεῖν —— μέχρι πᾶσαν τὴν βουλὴν ἦσαν εἰς ἑξακοσίους —— συλλαβὼν ἀνήγαγε. VII. 3. 3. εἷς ἐξ αὐτῶν τὰ μάλιστα διὰ τὸν πατέρα τιμώμενος, ἦν γὰρ ἄρχων τῶν ἐπ' ἀντιοχείας Ἰουδαίων. 10. 1. ὁρῶντες δ' αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν οἱ πρωτεύοντες τῆς γερουσίας —— πάντας ἀθροίσαντες εἰς ἐκκλησίαν τοὺς Ἰουδαίους. *Inſcript. Gud.* CCLXIII. Alfius Juda Arcon, Archoſynagogus. ἐνθάδε κεῖται Ἰάκιανὸς ἱερεὺς ἄρχων, καὶ καρπείων υἱὸς Ἰακιανοῦ ἀρχισυναγώγου. & Ἀμέλιος ἄρχων καὶ Μαρία γονεῖς τέκνῳ ἀμώμῳ καὶ ὁσίῳ ἐποίησαν. *Theodoſius* I. 23. de Judaeis & coelicolis —— Judaeorum primates. 17. quosdam re-

ὅ, τε Πιλάτ☉ καὶ ὁ Ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μεθ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχ-
13 θρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. Πιλάτ☉ δὲ, συγκαλεσάμεν☉ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρ-
14 χοντας, καὶ τὸν λαὸν, Εἶπε πρὸς αὐτούς· Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀ-
ποστρέφοντα τὸν λαόν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
15 τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ Ἡρῴδης· ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς
πρὸς

ὅ] — AH 69. 72. 74. 86. 90. 106. Editio *Complut. Plantin.*
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων] μετ' ἀλλήλων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ 1. Verſio *Copt.* αὐτῇ] ταύτῃ 80.
ἡμέρᾳ] ὥρᾳ 76. Evang. 7. 9. 12. 13. 15. 17. Verſio *Syra* poſterior in margine. ἐγένοντο] ἐγένετο 1.
13. Πιλάτ☉ δὲ συγκαλεσάμεν☉] ὁ δὲ Πιλάτ☉ συγκαλέσας D. ἀρχοντας ☪] + πάντα D.
καὶ τὸν λαὸν] τοῦ λαοῦ Verſio *Syr.* 14. προσηνέγκατε] κατήνεγκατε D. ſed Verſ. Latina: adduxiſtis.
ἀποστρέφοντα] ἐπιστρέφοντα Evang. 7. Διαστρέφοντα 1. 12. 13. 15. 16. 27. 59. 60. 68. 69. 90. Evang. 14. 20. ἀπιστρέψαντα 61.
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας] κἀγὼ δὲ ἀνακρίνας ἐνώπιον ὑμῶν D. αὐτοῦ D. ἐγὼ] — H 1. 37.
οὐδὲν] οὐθὲν 1.
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ] αἴτιον ἐν αὐτῷ D 59. ἐν αὐτῷ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε καθ' αὐτοῦ 69.
αἴτιον] — 1. Colb. κατ'] — AL 1. 28. 15. ἀνέπεμψα] ἀνέπεμψε 69.
ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν] ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς HKLM 4. 6. 12. 15. 80. 86. 89. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine, *Arab.* probante *H. Grotio*, *T. Beza.*
ὑμᾶς πρὸς] — Evang. 12. ex emendatione.
ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν] αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς 71. αὐτὸν πρὸς αὐτὸν Verſio *Syr. Armen. Sax.*

recipi in ſectam ſuam, reclamantibus legis ſuae primatibus, adſeverant. & 15. *Homilia* in Natalem Joannis, Chryſoſtomo adſcripta, Menſem Septembrem ipſum novum annum nuncupant, quo & menſe magiſtratus ſibi deligunt, quos Archontas vocant. *Joſ.* A. XVI. 6. 4. ἀγρίππας ἐφεσίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. 5. ἀγρίππας κυρηναίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. 6. Σαρδιανῶν ἄρχουσι. 7. ἐφεσίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ. *Hippodamus* Pythagoreus quatuor claſſes conſtituit. α. τὸ πρόεδρον, προσυνεδρεῦον, προβουλευόμενον, β. τὸ ἀρχοντικὸν. γ. τὸ κοινοβουλευτικὸν, δ. τὴν ἐκκλησίαν. *Origenes* c. Celſum III. opponit τὴν ἐκκλησίαν τῷ θείῳ ἐν κορίνθῳ τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ δήμῳ κορινθίων. & βουλὴν ἐκκλησίας θείῳ βουλῇ τῇ καθ' ἑκάστην πόλιν, denique ἄρχοντα ἐκκλησίας ἑκάστης πόλεως ἄρχοντι τῶν ἐν τῇ πόλει. *Ariſtoteles* de mundo 6. ἐξίασιν ἄρχοντες μὲν ἐπὶ τὰ ἀρχεῖα, θεσμοθέται δὲ εἰς τὰ οἰκεῖα δικαστήρια, βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησιασταὶ εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα. *Athanaſius* c. Gentes. ὁ μὲν ἐπὶ τὴν βουλὴν βαδίζει, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται, καὶ ὁ μὲν δικαστὴς ἐπὶ τὸ δικάζειν, ὁ δὲ ἄρχων ἐπὶ τὸ θεσμοθετεῖν.

14. ἀνακρίνας] ἀνακρίνειν Judicum eſt, pro poteſtate, reos vel teſtes interrogantium. L. XLVIII. 18. L. 18. §. 7. ff. *Servus ſi a domino ad tormentum offeratur.* Latini dicunt de his, qui accuſati criminis non ultro ſe judicibus ſiſtunt, ſed ab aliis propter crimen admiſſum ad Judicem adducuntur. *Apulej.* IX. repertum & oblatum magiſtratui. *Demoſth.* c. Macart. εἰ γάρ τις ἀνακρίνοι, ὦ ἄνδρες δικασταὶ, ἔστος τίς ἐστιν. *Plut.* Public. p. 106. B. ἐπὶ τούτῳ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο. Romul. p. 21. B. ἀνέκρινεν ὅστις εἴη. de Aug. Apoph. p. 207. D. γράψας νόμον —— ὡς δεῖ ἀνακρίνεσθαι τὰς ἐν αἰτίαις γενομένας. *Xiphilinus* in Commodo p. 271. πολλὰ ὑπὸ πολλῶν ἀνακριθεὶς ἐκομψεύσατο, ὡς μέντοι —— αὐτὸν ὁ Περτίναξ ἀνήρετο. *Athenaeus* III. p. 81. F. ἐπιγνωσθῆναι δὲ τοῦτο ὕστερον ἐξ ἀνακρίσεως τοῦ τὸ φάρμακον πωλήσαντος. VI. p. 227. F. τοιοῦτο νόμιμον ἐστὶ βέλτιστ' ἐνθάδε Κορινθίοις, ἵν' ἐάν τιν' ὀψωνῆτ' ἀεὶ λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν πόθεν ζῇ καὶ τί ποιῶν; *Polyaenus* p. 455. ἑκάστην δὲ τῶν ἑταιρῶν ἀνέκρινε βασανίζων, τίνα παρὰ τῶν ἐραστῶν συνόντων ἀκούσειαν περὶ τῆς τυραννίδος. *Arrian.* de Exped. Alex. I. 25. 7. ὁ δὲ ἀσισίνης ἀλλὰ πρὸς Παρμενίωνος, ταῦτ' εἶπεν ἀνακρινόμενος, ὧν ἕνεκα ἀπικάλη. & *Epictet.* I. 1. προσελθόντι ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρασθῆναι· ἂν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σε τῷ κυρίῳ. *Joſ.* A. II. 6. 6. εἰ ἔστος ὁ νεώτερος ἀδελφὸς εἴη —— ἀνέκρινε Joſephus de Benjamine. XV. 3. 9. Ἡρῴδης δὲ —— ἰδίᾳ τὴν Μαριάμμην ἀνέκρινεν ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸν Ἰόσηπον. ἀπομνυμένης δ' ἐκείνης. *Plato.* . . ἄφωνος δ' ἂν δικασθῇ ἡμῖν, καὶ μὴ πλείω τῶν ἀντιδίκων ἐν ταῖς ἀνακρίσεσι φθεγγόμενος. *Act.* XXV. 18.

κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ] *Xenoph.* Hell. I. κατηγορούντων κατὰ τῶν στρατηγῶν.

15. ἄξιον θανάτου] *Act.* XXIII. 29. XXV. 11. 25. XXVI. 31. *Rom.* I. 32. *Lyſias* in Frumentarios. εἰ μὲν εἰσὶν ἄξια θανάτου εἰργασμένοι —— εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦσιν. *Dionyſ. Hal.* A. IV. 24. κακούργοι μυρίων ἄξια διαπεπραγμένοι θανάτων. *Philo* de Vit. Moſ. T. 2. p. 168, 12. Μωϋσῆς δὲ ἀπορῶν, ὅ, τι χρὴ παθεῖν τὸν ἄνθρωπον, ᾔδει γὰρ ἄξια θανάτου διαπεπραγμένον. *Callimachus* Anthol. III. 33. 46. ἤλατ' ἀφ' ὑψηλῆς τείχεος εἰς ἀΐδην ἄξιον οὐδὲν ἰδὼν θανάτου κακόν. *Sextus Empiricus* I. 2. *Ammonius* in Porphyr. Ισagog. . . . *Lyſias* in Eratoſth. XXX. μέχρι γὰρ τότε νομίζω χρῆναι κατηγορεῖν, ἕως ἂν θανάτου δόξῃ τῷ φεύγοντι ἄξια εἰργασθαι. *Xenophon* H. G. V. εἴ τις δοκεῖ ἄξια θανάτου ποιεῖν.

πεπραγμένον αὐτῷ] *Act.* XXV. 25. *Lyſias* de vulnere. οὐδὲν γὰρ ἐμοίγε ἔστι τοιοῦτον πεπραγμένον. in *Eratoſth* 30. μεθ' ὧν αὐτῷ ταῦτα πέπρακται. *Thucyd.* II. 101. καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ οὐδὲν ἐπράσσετο, ὧν ἕνεκα ἐστέβαλε. *Demoſth.* pro Cor. καὶ μὴν —— μὴ λέγω τὰ πεπραγμένα ἐμαυτῷ —— ἂν δ' ἐφ' ἃ πεποίηκα, βαδίζω. *Ariſtophan.* Eccleſiaz. 73. καὶ μὴν τὰ γ' ἄλλ' ὑμῖν ὁρῶ πεπραγμένα. *Hermogenes* de Invent. I. 1. ἂν περὶ ἃ βούλομαί τε καὶ οἶδα πεπραγμένα αὐτῷ, δυνηθῶ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. *Achilles Tatius* V. p. 339. ἡ Λευκίππη ἡσθῆναι μὲν ἐδόκει, τῷ μηδὲν πρὸς τὴν ἄνθρωπον μοι πεπράχθαι. VII. 543. διὰ τί ἂν Μελίτης κατηγόρησεν, εἰ μηδὲν αὐτῇ τοιοῦτο πέπρακται; VIII. p. 531. δηγεῖται πρῶτον τὰ πεπραγμένα αὐτῷ περὶ τὴν καλλιγόνην. Lyſias ap. *Dionyſ. Hal.* 25. ἕτω διετέθημεν οἱ παρόντες ὑπὸ τῶν τότε πεπραγμένων. *Dio Chryſ.* LXI. p. 583. B. τῷ δὲ ἀγαμέμνονι τοιοῦτον οὐδὲν ἐπέπρακτο περὶ τὴν χρυσηΐδα. *Lucianus* bis accuſ. 32. εἰ καὶ μηδὲν αὐτῇ τοιοῦτο ἐπέπρακτο. *Plato* de Legg. IX. ὅσοι —— ἀποκτείναντι τινα βουληθέντες κτεῖναι, καὶ τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς ἀμεταμέλητον γίγνηται. Epiſt. 4. ἐπιστέλλετε δὲ, καὶ ὅτι πέπρακτάι ὑμῖν, ἢ πράττοντες τυγχάνετε. 7. οὐ πανταπασιν ἴσως μοι κα-

πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας οὖν αὐ- 16
τὸν ἀπολύσω. Ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατ' ἑορτὴν ἕνα. Ἀνεκραξαν δὲ 17
παμπληθεὶ, λέγοντες· Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν· Ὅστις ἦν διὰ 18
στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακήν. Πάλιν οὖν ὁ Πι- 19
λάτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν, λέγοντες· Σταύ- 20
ρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; 21
οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο φω- 22
ναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι· καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρ- 23
χιε-

οὐδὲ] — D.
ἐστι πεπραγμένον] πεπραγμένον ἐστιν D. + ἐν D 12. 13. 34. 39. 40. 45. 63. 67. 68. 69. 91. Evang. 6. 7. 15. 17. 19. probante *J. Millio* prol. 1428.
16. οὖν] — D. at in Verſ. Latina: ergo.
17.] — ADKL. Codices *Latini*.
δὲ] γὰρ Evang. 17. Verſio *Syr.*
ἀπολύειν αὐτοῖς καθὰ ἑορτὴν] καθὰ ἑορτὴν ἀπολύειν αὐτοῖς D. αὐτοῖς ἀπολύειν κατὰ ἑορτὴν 69.
αὐτοῖς] — 90. + τῷ Evang. 7. κατὰ ἑορτὴν] — 50.
ἕνα] + δέσμιον 29. 51. 71. 106. Evang. 14. Verſio *Syra* poſterior habet cum obelo. *Arab.*
18. ἀνέκραξαν] ἀνέκραγον L. δὲ] — 69. τοῦτον] + αἶρε τοῦτον D.
τὸν] — AGH 3. 44 72. 73. 74. 83. 86. 90. Evang. 6. Editio *Eraſmi*, *Bengelii*, *Bogardi*, *Theophylactus*.
Βαραββᾶν] βαραββᾶν 80. & comm. 25. 19.] + comma 17. D.
ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον] — 28. φόνον] φόβον 1. & comm. 25.
20. οὖν] δὲ ADL. Verſio *Copt. Syr. Vulg.*
προσεφώνησεν] + αὐτοὺς DL 13. Verſio *Copt. Vulg. Syr. Lutheri.* + πρὸς αὐτοὺς 69.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 1. —— H.
21. ἐπεφώνουν] ἔκραξαν D. ἐφώνουν 2. 29. 50. 71. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. λέγοντες] — D.
σταύρωσον] σταυροῦ bis D. *Origenes* ſaepiſſime. *Cyrillus* in Sophon. p. 619.
22. πρὸς αὐτὸς] αὐτοῖς 57. κακὸν ἐποίησε] ἐποίησε κακὸν 80.
οὐδὲν] + γὰρ 1. 13. 69. οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον] οὐδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρίσκω D.
αἴτιον] ἄξιον L 7. Evang. 12. 13. 19. Verſio *Syra* poſterior in margine. Codices *Latini*.
αὐτὸν ἀπολύσω] ἀπολύσω αὐτὸν D. ἀπολύσω 64. Evang. 7. 23. αὐτὸν σταυρωθῆναι] σταυρωθῆναι αὐτὸν D.
κατίσχυον] κατίσχυσαν 1.
καὶ τῶν ἀρχιερέων] — L. Colb. Verſio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 1408.
24. ὁ δὲ] Ϲ L. Verſio *Copt.* ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινε] ἐπέκρινεν δὲ ὁ Πιλάτος D.

καταγελάσως πεπραγμένα. . . . λήθην ἐμποιήσας τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων. *Iſocrat.* ad Demon. ἐπεὶ αὐτῷ οὐδὲν ἐπράσσετο. & Panegyr. περὶ τῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πόλει πεπραγμένων. & Philipp. 2. ἄξια καὶ σαυτοῦ καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ποιοῦ. *Dionyſ. Hal.* A. XI. 11. τάχα γάρ τε καὶ τοιοῦτον ὑμῖν πέπρακται. de Demoſth. 14. ex Orat. de Immunit. καταμεμψαμένους τὸν ἄνδρα, ἢ τὰ πεπραγμένα αὐτῷ. *Æſchin.* c. Timarch. ἔτω γὰρ αἰσχρῶς τυγχάνει βεβιωκὼς, ὥστε τὸν τὰ τοῦτῳ πεπραγμένα διεξιόντα ἀδύνατον εἶναι εἰπεῖν ὡς αὐτὸς βέλτιον. *Polybius.* p. 394. ἅμα τῷ προελθόντα τὸν ἄρτον ἀναμνῆσαι μὲν τῶν προτεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων πρότερον αὐτῷ. p. 476. καλὸν γὰρ δὴ τοῦτο Λεπρεάταις ἔργον πέπρακται. p. 498. τῶν ἐν Διῷ καὶ Δωδώνῃ πεπραγμένων τοῖς αἰτωλοῖς. p. 501. παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπειράθη λαβεῖν δίκην ἀξίαν τῶν σφισι πεπραγμένων. p. 508. τὸ δ' ἀράτου κατηγορήσαντος ἀνέκαθεν τὰ πεπραγμένα τοῖς περὶ τὸν λεοντιον. p. 559. μηδεμίαν ὑποσχὼν τιμωρίαν ἀξίαν τῶν αὐτῷ πεπραγμένων. p. 592. τῆς δὲ τῶν προγόνων δόξης, καὶ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ἀναμιμνήσκοντες. p. 790. τῶν δὲ φιλίππῳ πεπραγμένων εἰς ἀσέβειαν ὠνείδισαν τὴν τὸ ναὸ καταφθοράν. p. 950. εἰ καὶ πολλῶν καὶ καλῶν διειργασμένων Σκιπίωνι, κάλλιστον εἶναι μοι δοκεῖ τοῦτο τὸ ἔργον, καὶ παραβολώτατον τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων. *Joſ.* Vit. 76. ταῦτα μὲν τὰ πεπραγμένα μοι διὰ παντὸς τοῦ βίου ἐστιν.

16. παιδεύσας] inf. comm. 22. *Thomas* in πολλάκις. Οὐδεὶς τῶν ῥητόρων —— τὸ παιδεύειν ἀντὶ τοῦ κολάζειν εἶπεν, ἀλλα παρὰ μόνῃ τῇ θείᾳ γραφῇ ἔστω εὑρίσκεται. l. XLVIII. 6. & 7. ff. *de poenis.* Caſtigatio eſt coercitio corporis per flagella. l. XXXVII. 14. 1. ff. *de jure patronatus.* tantum modo caſtigari eum ſub commination aliqua ſeveritatis non defuturae, ſi rurſum cauſam querelae tribuerit, & dimitti oportet. 7. fuſtibus caeditur & ita abſolvitur. XLVII. 11. 7. D. aut fuſtibus caſtigantur & dimittuntur, aut ad tempus relegantur. *Gellius* XVII. 18. Salluſtium loris bene caeſum &, cum dediſſet pecuniam, dimiſſum. *Act.* V. 40.

18. *Philo* in Flaccum T. 2. p. 538, 20. ἀνιβόων οἱ μὲν ἀτιμοῦν, οἱ δὲ φυγαδεύειν, οἱ δ' αἴρειν, πλείες δ' ἦσαν ἔτοι, πρὸς ἃς οἱ ἄλλοι μετεβάλλοντο, ὡς ἅπαντας ὁμοθυμαδὸν μιᾷ φωνῇ κεκραγέναι, κτείνειν τὸν κοινὸν λυμεῶνα.

21. ἐπεφώνουν] *Act.* XII. 22. XXII. 24. *Plut.* de Herodot. malignit. p. 867. C. ὁ μὲν Πίνδαρος —— τῇ ἀρτεμισίᾳ μηνσθεὶς ἐπιτεφώνηκεν. *Lucull.* p. 518. E. εἰς ὃ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν. *Galenus* in 3. Hippocr. Epidem. ἐγώ ποτε ἐν ἀλεξανδρείᾳ καὶ τοιαύτης ἐξηγήσεως ἤκουσα περί τινος ἐν τῷ α. τῶν ἐπιδημίων ἀρρώστου γεγραμμένης κατὰ τὴν ῥῆσιν, ἧς ἡ ἀρχὴ· Σειληνὸς ᾤκει —— ἐν γὰρ τῷ διηγεῖσθαι τὰ συμβάντα τούτῳ καὶ τοιαύτην τινα ῥῆσιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης· νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη, λόγοι πολλοί. Τούτοις ὃν ἐπεφώνησεν ὁ ἐξηγούμενος τὸ σύγγραμμα· Σειληνὸς γὰρ ἦν· οἱ μαθηταὶ δ' ἀναπηδήσαντες ἐκεκράγισαν ὑπερθαυμάζοντες. & l. IV. in VI. Epidem. Νοσοῦντος γάρ τινος, εἶτ' εἰπόντος τῷ καλλιάνακτι· τεθνήσομαι, φασὶν αὐτὸν ἐπιφωνῆσαι τοῦδε τοῦ ἔπος —— κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σεῦ πολλὸν ἀμείνων. & VI. τοῦτο τοῖς γεγραμμένοις ἐπιφώνησεν. *Heſychius.* ἐπιφωνεῖ, βοᾷ, κράζει. proprie, poſtquam aliquis dixit, vocem tollere.

23. *Ariſtophanes* Plut. 252. ἀλλὰ παῖε, καὶ δίωκε, καὶ τάραττε, καὶ κύκα, καὶ βδελύττου —— κἀπικείμενος βόα. *Thucyd.* VII. 71. καὶ ἐπικείμενοι λαμπρῶς, πολλῇ κραυγῇ καὶ διακελευσμῷ χρώμενοι, κατεδίωκον εἰς τὴν γῆν. *Herodot.* V. 104. πάγχυ ἐπικείμενος ἐνῆγε· ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν Γόργον. *Philoſtratus* V. Apollon. ἐπικειμένης, καὶ ἐκ ἀνέντος. vid. in *Luc.* V. 1.

24. ἐπέκρινε] Judicio ſuo approbavit. *Varinus.* ἐπι-

24 χιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτ῾ος ἐπέκρινε γενέσθ῾αι τὸ αἴτημα αὐτῶν. Ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς †
25 διὰ φόνον βεβλημένον εἰς φυλακὴν, ὃν ἠτοῦντο· † δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ
26 θελήματι αὐτῶν. Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τιν῾ος Κυρηναίου
27 τοῦ ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ † σταυρὸν, φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθ῾ος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν· αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν.
28 Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ, μὴ κλαίετέ μου,
29 πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν· Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχον῾ται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι· Μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.

Τό-

ἐπέκρινε] ἔκρινε 64. 67. ἀπέκρινε 11. 56. 58. 61.

25. αὐτοῖς] — ADEL 2. 3. 5. 7. 9. 10. 12. 16. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 50. 51. 53. 57. 58. 59. 61. 62. 63. 64. 73. 74. 83. 89. 90. Evang. 6. 7. 13. 14. 20. Editio *Complut. Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Copt. Syra* posterior, habet cum obelo. Codices *Latini*. + † Βαραββᾶν 1. 13. 14. 15. 47. 54. 56. 58. 60. 61. 69. 71. 80. 86. Colb. duo. Evang. 7. 9. 10. 12. 14. 15. 18. 19. Versio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1347. διὰ φόνον] ἕνεκα φόνε D.

τὴν] — DK 69. Ἰησοῦν] + φραγελλώσας 69. 26. καὶ ὡς] ὡς δὲ D.

ἀπήγαγον] ἤγαγον 80. αὐτὸν] + οἱ στρατιῶ῾αι 12. 16. 59.

Σίμωνός τιν῾ος κυρηναίου τοῦ ἐρχομένου ἀπ'] τινα Σίμωνα κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπὸ CD 33. Evang. 7. Σίμωνα κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ' L. Σίμωνα τινα κυρηναῖον Ἰ῾ερουσαλὴμ ἐρχομένου ἀπ' 69.

Ἰ῾] — AGH 1. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 72. 80. 83. 86. 87. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Geneu. Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*. *Theophylactus*. ὄπισθεν] ὀπίσω 34. 39. 60. Evang. 18. 19. ἔμπροσθεν 72.

Ἰ῾ Ἰησοῦ] αὐτοῦ 1. 27. αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ 29. 67. 71. —— 106.

αὐτῷ πολὺ πλῆθ῾ος] τὸ πλῆθ῾ος αὐτῷ D. αὐτῷ πλῆθ῾ος πολὺ 69.

πολὺ] — Versio *Syr. Theophylactus*. γυναικῶν] γυναῖκες D.

αἱ Ϲ] — L. καὶ 69. αἱ ACD 33. 48. 67. Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus*. prob. *J. Millio* prol. 1070. ἐκόπτοντο] συνεκόπτοντό 91.

28. πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπε] ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὰς εἶπεν C. ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτὰς D.

ἐπ' ἐμοὶ πλὴν ἐφ'] με, μηδὲ πενθεῖτε, ἀλλ' D. ἐμοὶ] ἐμοὶ 29. 71. probante *J. Pricaeo*.

ἐπὶ] — D 69. Codices *Latini*. 29. ἰδοὺ ἔρχον῾ται] ἐλεύσον῾ται D 69. Codices *Latini*.

ἔρχονται ἡμέραι] ἡμέραι ἔρχονται C 72. κοιλίαι] αἱ κοιλίαι C 1. 69.

καὶ μαστοὶ, οἱ οὐκ ἐθήλασαν] — 2. μαστοὶ] μασθοὶ D a prima manu. μαζοὶ C.

ἐθήλασαν] ἐξέθρεψαν D 1. Codices *Latini*. ἔθρεψαν L.

κρίνω, τὸ κριθὲν βεβαιῶ. *Plut.* Lycurg. p. 43. C. τῶ δὲ πλήθει ἀθροισθέντες εἶπεῖν μὲν οὐδὲν γνώμην τῶν ἄλλων ὑφεῖτο, τὴν δ' ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ βασιλέων προτεθεῖσαν ἐπικρῖναι κύριος ἦν ὁ δῆμος. *Cic.* p. 864. B. ἐπαγαγὼν τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας ἐκέλευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. de Conviv. VII. Sap. p. 154. E. τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περίανδρος ἐπικρίνων ἔφη. *Æschin.* Dial. III. 22. σὺ δ' ἂν ἐπικρίνειας. *Herodian.* VI. 104. ἐδέ τι ἐλέγετο ἢ ἐπράττετο, εἰ μὴ κακεῖνοι αὐτὸ ἐπικρίναντες σύμψηφοι ἐγένοντο.

25. *Act.* III. 14.

27. *Lucian.* Peregrin. 34. οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος, ὅτι καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀπαγομένοις —— πολλῷ πλείους ἕπονται. *Heliodor.* VIII. 9. τῶ τείχει ἐκτὸς ἦγετο —— πολλῶ καὶ ἄλλο πλῆθος ἐκ τῆς πόλεως ἐπακολουθήσαντος. *Quintil.* D. 274. quoties noxios cruci figimus, celeberrimae eliguntur viae, ubi plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu possint.

28. Graeci dicunt κλαίειν ἐπί τινι & κλαίειν τινα. At LXX. etiam κλαίειν ἐπί τινα. *Num.* XI. 13. *Jud.* XI. 37. 38. XIV. 17. *Jos.* VII. 87. σφᾶς μὲν αὐτὸς δακρύσειν, ἐκείνης δὲ μακαρίζεσθαι, ἥδη τὴν ἀθάνατον τάξιν ἀπολαμβάνουσας. *Sophocles* Philoct. 338. οἶμαι μὲν ἀρκεῖν σοί γε καὶ τἀμ' σ', ὦ τάλας, ἀλγήματ', ὥστε μη τὰ τῶν πέλας κτείνειν. *Ovid.* Metam. XIII. 464. Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est. *Cicero* Catilin. IV. 1. Est mihi jucunda in malis & grata in dolore vestra voluntas. Sed eam per Deos immortales quaeso deponite, atque obliti salutis meae de vobis & de liberis vestris cogitate mihi quidem si haec conditio consulatus data est, ut omnes acerbitates, dolores, cruciatusque perferrem, feram non solum fortiter, sed etiam libenter, dummodo meis laboribus vobis populoque Romano dignitas salusque pariatur. *J. Capitolinus* in Antonin. philos. Ridens res humanas, mortem autem contemnens, ad amicos dixit: Quid me fletis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis? *Diodorus S.* XIII. 58. τὰ μὲν ζῶντα τῶν τέκνων ἐπένθει. *Senec.* Agamemn. 659. Cohibete lacrymas, omne quas tempus petit, Troades, & ipsae vestra lamentabili Lugete gemitu funera: aerumnae meae socium recusant. *Anthol.* III. 6. 24. καὶ τόδε φαίης, ὡς οὐ τὸν ὀλίου κλαίομεν ἄμμι μόρον —— ἀλλὰ τὸ κείνε γῆρας.

29. *Silius* IV. 357. Tergemini —— quos Ledaeo Sidonia Barce Xanthippo, felix uteri, inter bella crearat. *Apulej.* Apol. O infelix uterum —— o sterilitas liberis potior! *Tacitus* A. II. 75. Infelici foecunditate fortunae toties obnoxia. *Cic.* Epist. Fam. V. 16. Neque hae neque caeterae consolationes —— tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostrae civitatis, & haec prolatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona aut denique aliqua republica perdidissent. *Aphthon.* τῶν οὐ τεκεσῶν αἱ στερηθεῖσαι εἰσιν ἀτυχέστεραι. *Senec.* controv. II. 5. Cestii pii: Subito infelices nuptias oppressit tyrannus. Trahebantur matronae, rapiebantur virgines, nihil tutum erat. Nulli feliciores tunc videbantur, quam qui liberos non habebant —— Quod ad hanc pertinet, agit suae fortunae gratias, quod illo tempore non peperit. *Euripid.* Andromach. 395. οἴμοι κακῶν τῶν δ', ὦ τάλαιν' ἐμὴ ματρὶς, ὡς δεινὰ πάσχω, τί δὲ μὲ καὶ τεκεῖν ἐχρῆν; ἔχθος δ' ἐπ' ἔχθει τῷδε προσθίσθαι δικλῆν.

Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς· Καλύψατε ἡμᾶς. 30
Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; Ἠγοντο δὲ καὶ 31
ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμε- 32
νον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους· ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστε- 33
ρῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. Διαμεριζόμε- 34
νοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον. Καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον 35
δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες· Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν
ὁ

30. πέσετε] πέσατε L. 31. τῷ prius] — C.
γένηται] γενήσεται DK 45. 46. 52. 54. 60. 64. 65. a prima manu. 71. 106. Cod. *Lat.* γίνεται E 3. 9. 12. 59. Ev. 6.
32.] — 57. Evang. 18. 19. δὲ] + σὺν τῷ Ἰησοῦ E ex emendatione. 69.
κακοῦργοι], κακοῦργοι, *H. Stephanus.* σὺν αὐτῷ] — 69. praecedentibus jungit *H. Stephanus* in Praefat.
33. ἀπῆλθον] ἦλθαν D. ἦλθον CL 33. 69. Verſio *Vulg. Syra* prior, & poſterior in margine. *Copt.*
καλούμενον] λεγόμενον CG 40. a prima manu. 47. 56. 57. 58. 63. Evang. 15. *Marcion. Epiphanius. Theophylacti.*
κρανίον] κρανίε 54. 56. 58. Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. in ora. Verſio *Vulg.* κρανίων *H. Grotius.*
ἐσταύρωσαν αὐτὸν] αὐτὸν ἐσταύρωσαν 69. κακοῦργος] + ὁμοῦ D.
ἀριστερῶν] εὐωνύμων C a prima manu. L 33. 48. 69. + ἐσταύρωσαν Verſio *Syra* poſterior.
34. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι, τί ποιοῦσι] — D a prima manu. 38. Cod. *Lat. Marcion.*
Ἰησοῦς] κύριος Verſio *Syra* poſterior in margine. ἔλεγε] εἶπεν AKM 27. 42. 67. 68. Evang. 10.
πάτερ] — A. αὐτοῖς] αὐτὰς 9. διαμεριζόμενοι] διαμεριζοντο D.
διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλῆρον] — *Marcion* teſte Tertulliano IV. 22. *Epiphanius* tamen ex Marcione citat διεμερίσαντο δὲ.
ἔβαλον] βαλόντες D. ἔβαλλον 1. 11. Editio *Eraſmi.*
κλῆρον] κλῆρος A 1. Colb. Evang. 14. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine.
35. θεωρῶν] ἐῶν D. ἐξεμυκτήριζον] ἐμυκτήριζον D.
δὲ] + αὐτὸν Ω 1. 11. 13. 14. 15. 27. 48. 59. 68. 69. 80. 106. Evang. 14. 17. Verſio *Vulg. Syr. Armen. Euſebius* D. X. + αὐτῷ Evang. 6. καὶ posterius] — C a prima manu. 1. *Euſebius.*
οἱ ἄρχοντες] — D. ἀρχιερεῖς Evang. 13.
σὺν αὐτοῖς] — CDL 33. 47. 69. Verſio *Copt. Syr.* σὺν τοῖς περισσοτέροις 80. σὺν τοῖς φαρισαίοις Cod. *Lat.*
λέγοντες] ἔλεγαν αὐτῷ D.

30. *Eſaj.* II. 19. *Oſe.* X. 8. *Apoc.* VI. 16. IX. 6. *Silius* IV. 331. Vertere terga pudor, nec leti cura decori, ſed fugere infixum eſt, terraeque optantur hiantes. *Æneid.* XI. 675. Quid ago? aut quae jam ſatis ima dehiſcat terra mihi? XII. 883. O quae ſatis alta dehiſcat terra mihi, maneſque Deam demittat ad imas! *Ovidius* Heroid. VI. 144. Hiſcere nempe tibi terra roganda foret. Faſt. III. 609. Quo fugiat? quos terrae quaerat hiatus? Ante oculos miſerae fata ſororis erant. *Petronius* 81. Ergo me non ruina terrae potuit haurire? non iratum etiam innocentibus mare? *Æn.* XII. 892. Opta ardua pennis aſtra ſequi, clauſumque cava te condere terra. *Senec.* Her. Fur. 1322. Ubi me recondam? quave tellure obruam? *Il.* δ. 182. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. *Euſtathius.* ἐξ ὧν λαβών τις ἔφη τὸ ἐθέλειν δῦναι κατὰ γῆς πολλὰς ὀργυιὰς· σχετλιασμός ἐστιν ἐπὶ λόγῳ φορτικῷ. *Æn.* IV. 24. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat. *Il.* ρ. 416. ἀλλ' αὐτὸς γαῖα μέλαινα Πᾶσι χάνοι. τό κεν ἡμῖν ἀφαρ πολὺ κέρδιον εἴη. ἢ κ. τ. λ. *Valerius* Flacc. VII. 298. Nec quo ferre fugam, nec quo ſe vertere poſſet, prenſa videt: rupta condi tellure premique jam dudum cupit, ac diras evadere voces.

31. Verſio *Vulg.* in viridi. *Codex D.* in humido. *Theophraſt.* H. P. V. 10. λέγω δὲ ὑγρὰ τὰ ἕλεια. *Galenus* de Virib. Medicam. Simplic. III. παραπλήσιον τι συμβαίνει —— τῷ πολλάκις ἐπὶ τῶν ὑγρῶντε καὶ χλωρῶν ξύλων γιγνομένῳ. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα πολλὰ μὲν ἀθρόως ἐπιθέντα τῷ πυρὶ κατασβέννυσιν ἐν τάχει περιτεθέντα δὲ ἐν κύκλῳ πάντα, καὶ προξηρανθέντα, καὶ προθερμανθέντα, κἄπειτα τιθέμενα —— κατ' ὀλίγον, οὐ μόνον οὐ κατασβέννυσι, ἀλλὰ καὶ τροφὴ γίγνεται τῷ πυρός. *Horatius* Carm. I. 25. 17. Laeta quod pubes hedera virenti Gaudeat pulla magis atque myrto, Aridas frondes hiemis ſodali dedicet euro. *Curtius* X. 5. 10. Nec moeſtorum ſolum, verum etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem & in flore aetatis fortunaeque, invidia Deum ereptum eſſe rebus humanis. *Sanhedrin* f. 93. 1. Dicitur Joſua ſummus ſacerdos una cum Zedekia & Echabo a Nebucadnezare conjectus in fornacem ignitam, duobus illis combuſtis, nihil aliud paſſus eſſe, quam quod veſtes ejus adurerentur S. D. Zachar. III. 1. Quaerebat ex eo Nebucadnezar: Novi, te juſtum eſſe, cur ergo damnum aliquod tibi attulit ignis; cum tamen ne tantillum quidem nocuerit Hananiae, Miſaëli & Azariae, quorum ne veſtes quidem aduſtae ſunt? Reſpondit: quia illi tres erant, ego autem ſolus. Regerebat Nebucadnezar: Abraham unicus erat, & tamen illaeſus evaſit ignem. Ad quod Joſua reſpondit: Ibi cum Abrahamo non erant duo impii, at mecum erant duo impii, quare igni data eſt poteſtas urendi. Hoc eſt quod vulgo dicitur: Si fuerint duo ligna arida & unum viride, arida comburunt viride illud. Lignum viride & humidum ſunt viri boni, digni vita longiore: lignum aridum peccatores poena digni. *Ezech.* XX. 47. XXI. 3. *Jerem.* XXV. 29. 1. *Pet.* IV. 17.

32. ἤγοντο] *Plut.* ὀργισθεὶς ὠμελεῖν προσέταξε, ἐπεὶ δ' ἀγόμενος ἄνθρωπος ἔλεγε. *Seneca* de Ira III. 40. Tantum tibi placebis, ut ibi aliquem duci jubeas, ubi Caeſar eſt? *Pauſanias* Attic. σύλλας δὲ τὰς ἐναντιωθέντας ἀθηναίων καθείρξας εἰς τὸ κεραμεικὸν, τὸν λαχόντα σφῶν ἐκ δεκάδος ἑκάστης ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ. *Florus* III. 21. 28. ut modo morte damnati duci jubentur.

κακοῦργοι] *Plut.* Theſ. p. 3. C. E. λῃστῶν καὶ κακούργων. Rom. p. 38. D. λῃστὰς δὲ καὶ κακούργους. *Galenus* de Antidot. I. πειράζων τὴν αὐτῶν δύναμιν ἐπὶ πονηροῖς ἀνθρώποις, οἷς θανάτου κατέγνωσο. *Hermogenes* de Method. I. κακοῦργος μὲν ὁ κακόν τι ἐργαζόμενος, ἰδίως δὲ ὁ κλέπτης. *Thomas* in κίλης. ἱπποκροκίλης δὲ, κακοῦρ-

γος

36 ὁ Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλελεγμένος. Ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι, καὶ
37 ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, Καὶ λέγοντες· Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον
38 σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊ-
κοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς· ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-
39 ΔΑΙΩΝ. Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων· Εἰ σὺ
40 εἶ ὁ Χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων·
41 Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ

ὧν

ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ] ἔσωσας, σεαυτὸν σῶσον· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰ χριστὸς εἶ ὁ D.
ἔσωσε] σέσωκεν KM 42. Evang. 6.
ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλελεκτὸς] τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτὸς L 1. Versio *Copt.* *Euseb.* D. X. ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ C. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτὸς 69.
36. ἐνέπαιζον] ἐνέπαιξαν L.
καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ] ὄξος τε προσέφερον D.
37. καὶ posterius] AL. Versio *Copt.*
εἰ] — A 1. 68. 80. Codices *Latini.*
εἰ σὺ εἶ] χαῖρε D.
εἶ] + ὁ χριστὸς 69.
σῶσον σεαυτὸν] ἀθετιθέντες αὐτῷ καὶ ἀκάνθινον σίφανον D.
38. δὲ ℭ] δὲ 1. + ἡ DG 47. 50. 51. 57. 67. 72. 90. Evang. 19. 20. Editio *Complut.* *Plantin.*
γεγραμμένη] — L. Versio *Copt.* ἐπιγεγραμμένη AD.
γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ] ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένην C a prima manu. 69.
γράμμασιν ἑλληνικοῖς ℭ Ῥωμαϊκοῖς ℭ Ἑβραϊκοῖς] — C a prima manu. L. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
καὶ Ῥωμαϊκοῖς ℭ] Ῥωμαϊκοῖς D. Ῥωμαϊκοῖς ℭ H. καὶ Ἑβραϊκοῖς] — 69.
οὗτός ἐστιν] — CL. + Ἰησοῦς 1. Colb.
οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων] ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων οὗτός ἐστιν D. 39. κρεμασθέντων] — D.
ἐβλασφήμει] ἐβλασφήμησεν 106. αὐτὸν] αὐτῷ K 50. 69. Evang. 6.
λέγων· εἰ] ἔχει L. Versio *Copt.* λέγων· εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν ℭ ἡμᾶς] — D.
40. ἐπιτίμα] ἐπετίμησεν E a prima manu. ἐπιτιμῶν C a prima manu. L. Versio *Copt.*
αὐτῷ] αὐτὸν 60. 69. λέγων] ἔφη C a prima manu. L. Versio *Copt.*
οὐδὲ] ὅτι οὐ D. οὐ G. οὐδὲν 51. 69.
εἶ. 41. καὶ] ἰσμὲν C a prima manu. Versio *Copt.* *Chrysost.* in Matth. H. 32. T. V. 83. 112. in Tit. H. 5. in Philipp. H. 7. + ἡμεῖς ἰσμὲν, ℭ D. 41. μὲν] — Colb. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*

γον καὶ λῃστρικὸν πλοῖον. *Demosthenes.* τὸς κλέπτας καὶ τὸς ἄλλους κακούργους τὰς ἐπὶ θανάτῳ εἰσάγουσι. Philipp. I. κακούργῳ μὲν ἴσι κριθέντα ἀποθανεῖν. *Lysias* in Agoratum. καὶ τὸς ἄλλους ἁπάντας, εἴ τινα λῃστὴν ἢ κακοῦργον συλλάβοιεν. *Libanius.* O. XXX. p. 639. C. D. εἰ κακούργων ἐπιθεμένων ἡμῖν —— τὰ τῶν λῃστῶν ἀμείνω πεποιηκότων. *Dionysius Hal.* A. I. 39. λῃστής τις ἐπιχώριος, ὄνομα κάκος —— εἰς τὸ ἄντρον, ἐν ᾧ πλησίον ὄντι ἐτύγχανε τὴν δίαιταν ποιούμενος —— ἐπειδὴ κακούργων ἀποδοχαῖς εὔθετον ἑώρα τὸ χωρίον, ἐπικατασκάπτει τῇ καλαύροπι τὸ σπήλαιον. *Ælianus* V. H. III. 44. νεανίσκοι τρεῖς εἰς Δελφοὺς ἀφικόμενοι —— κακούργοις συμπεριτυγχάνουσιν. ὁ μὲν εἷς ἀπέδρα τὸς λῃστὰς, ὁ δὲ ἕτερος αὐτῶν συνεπλάκη τῷ λοιπῷ τῶν κακούργων —— καὶ τὸ μὲν λῃστὲ ἥμαρτεν. *Thucyd.* I. 4. τὸ λῃστρικὸν —— 8. ὅπερ τὸς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν. III. 1. κακουργεῖν. *Schol.* λῃστεύειν. *Herodian.* I. 10. 2. χεῖρα πολλὴν κακούργων ἀθροίσας τὰ μὲν πρῶτα κώμας τε καὶ ἀγροῖς ἐπιτρέχων ἐλῄστευεν. —— μεῖζον τι πλῆθος ἠθροίσι κακούργων —— ὡς μηκέτι λῃστῶν ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. *Thucyd.* IV. 53. καὶ λῃσταὶ ἅμα τὴν λακωνικὴν ἦσσον ἐλύπουν ἐκ τῆς θαλάσσης, ἢπερ μόνον οἷόν τ' ἦν κακουργεῖσθαι. *Schol.* ἤγουν λῃστεύεσθαι.

34. *Ovidius* Her. XX. 187. Veniam dabit ignorantia culpae. *Act.* III. 17. 1. *Tim.* I. 13. 1. *Cor.* II. 8. *Heb.* X. 26. *Thucydides* III. 40. οὐκέτι δεῖ προσθεῖναι ἐλπίδα —— ὡς συγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀνθρωπείως λήψονται. ἄκοντες γὰρ ἐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν, ξύγγνωμον δ' ἐσι τὸ ἀκούσιον. *Philo* c. Flaccum p. 518, 27. τῷ ἀγνοίᾳ τῷ κρείττονος διαμαρτάνοντι συγγνώμη δίδοται. *Donatus* ad Hecyrae IV. 1. imprudentia in delicto veniam frequenter extorsit. 2. Inscienter laedere quem ad veniam pertinet. *Xenophon* Cyropaed. III. οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, προσκαλέσας με εἶπε· μήτε σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀποκτενεῖ με, χαλεπήνῃς τῷ πατρὶ. ὁ γὰρ κακοσίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ ἀλλ' ἀγνοίᾳ. ὅσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσιν, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω. *Seneca* de beneficiis VI. 9. Quare fers aegri rabiem? puerorum protervas manus? nempe, quia nescire videntur, quae faciunt. *Arrian. Epictet.* II. 25. τῷ ἀνομοίᾳ ἀνικτικὸς, πρᾶος πρὸς αὐτὸν —— συγγιγνωμονικὸς ὡς πρὸς ἀγνοοῦντα.

36. προσφέροντες] *Plut.* καὶ τὸ φάρμακον τοῦτο χρῆναι τοῦ πραοτάτου τῶν ἰατρῶν ἁπασχίσθαι προσφέροντος.

38. *Herodotus* IV. 87. de Dario. Ἀφικόμενος τὸν Βόσπορον σήλας ἔστησε δύο, ἐπ' αὐτῶν, λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα, ἐς μὲν τὴν ἀσσύριον, ἐς δὲ τὴν ἑλληνικὴν. *Jos.* A. XIV. 10. 3. ἀνατεθῆναι δὲ καὶ χαλκῆν δέλτον ταῦτα περιέχουσαν, ἵνα τῷ καπετωλίῳ, καὶ ἐν ἀσκάλωνι καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, ἐγκεχαραγμένην γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς τε καὶ ἑλληνικοῖς. 2. Γάϊος Ἰούλιος καῖσαρ —— Σιδωνίων ἄρχουσι —— βύβλιοι δὲ καὶ ἑλληνισὶ καὶ Ῥωμαϊστὶ ἐν δέλτοις χαλκαῖς τοῦτο ἀνατεθῆναι. 12. 5. Μάρκος Ἀντώνιος αὐτοκράτωρ Τυρίων ἄρχουσι —— βύβλιοι —— ἵν' αὐτὸ εἰς τὰς δημοσίας ἐντάξητε δέλτους, γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς, καὶ ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ ἔχητε αὐτὸ γεγραμμένον, ὅπως ὑπὸ πάντων ἀναγινώσκεσθαι δυνήσηται. B. VI. 2. 4. ἆρ' ἔχ ὑμεῖς, ὦ μιαρώτατοι, τὸν δρύφακτον τοῦτον περιβάλεσθε τῶν ἁγίων; ἔχ ὑμεῖς δὲ τὰς ἐν αὐτῷ σήλας διετήσατε, γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ὑμετέροις κεχαραγμένας, ἃ μηδένα τὸ νόσιον ὑπερβαίνειν παραγγέλλει; *Midras Tillin* XXXI. 20. R. Jochanan dixit: tres sunt linguae, Romana ad praelium, Graeca ad orationem, Assyria ad preces.

40. *Achilles Tatius* VI. p. 407. οὐδὲ τὴν ἄρτεμιν, εἰπέ μοι, τὴν σὴν φοβῇ, ἀλλὰ βιάζῃ παρθένον ἐν πόλει παρθένου;

41. *Sallustius* Catilin. 51. 8. Si digna poena pro factis eorum reperitur. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. V. ex Platone. δυοῖν ἀνθρώποιν ἀμφοῖν μὲν ταὐτὰ πασχόντων ὑπό τινος ἄρχοντος τε καὶ κρατοῦντος —— ἀλλὰ τῷ μὲν ἑτέρῳ δικαίως πεπεισμένῳ πάσχειν αὐτὰ, τῷ δὲ ἑτέρῳ ἀδίκως. εἶτα φησὶν, ὡς ὁ μὲν ἕτερος, ὅσις οἴεται δικαί-

ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. Καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ 42
Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν 43
λέ-

οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε] — 59.
42. ἔλεγε] λέγει Evang. 13.
τῷ] — L.
ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ] ἐν τῇ ἡμέρᾳ τ ἐλεύσεως D.
43.] — *Marcion* ap. Epiphanium & Origenem in Jo. p. 421. οὕτω δὲ ἐτάραξέ τινας ὡς ἀσύμφωνον τὸ εἰρημένον, ὥστε τολμῆσαι αὐτὸς ὑπονοῆσαι, προσεθῆκε τῷ Εὐαγγελίῳ ἀπό τινων ῥαδιουργῶν τὸ· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ θεοῦ. *Chrysostomus* T. V. 7. οἱ Μανιχαῖοι ἐπιλαβόμενοι τοῦ τόπου τούτου φασὶν, εἶπεν ὁ κύριος, ἀμὴν κ. τ. λ. ὥκει ἀντίδοσις ἤδη γέγονε τῶν ἀγαθῶν, κ) ἀφεσις ἢ ἀνάστασις; — εἰ γὰρ ἦν σωμάτων ἀνάστασις, οὐκ ἂν εἶπεν σήμερον κ. τ. λ. ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς συντελείας, ὅταν σωμάτων ἀνάστασις.

ἄτοπον] πονηρὸν D.
ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ] γραφεὶς πρὸς τὸν κύριον, εἶπεν αὐτῷ D.
κύριε] — DLM 15. 42. Versio *Copt.* Codices *Latini*.
ἐν τῇ βασιλείᾳ] εἰς την βασιλείαν L. Versio *Vulg. Copt.*

καίως πάσχειν ταῦτα, διὰ τὸ πρότερον αὐτὸς ἀδικεῖν τι, φέρει πράως αὐτὰ, καὶ οὐκ ὀργίζεται τῷ δικαίως κολάζοντι, καὶ τοσούτῳ γε μᾶλλον, φησὶν, ὅσῳ περ ἂν γενναιότερος. εἴρηκε δὲ τοῦτο περὶ αὐτοῦ τοῦ κολαζομένου, ὅτος γὰρ ὅσῳ περ ἂν εὐγενέστερος ὑπάρχοι φύσει, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπομένει γενναίως τὰς κολάσεις. ὁ δὲ ἕτερος, ὅσις ἂν ἀδικεῖσθαι νομίζῃ, θυμοῦται, καὶ χαλεπαίνει, καὶ συμμαχεῖ τῷ δοκοῦντι δίκαια. Ταῦτ' ὀσήμεραι γενόμενα κατὰ τῶν οἰκετῶν ἐσι θεάσασθαι· ὅσοι μὲν γὰρ ἂν αὐτῶν ἢ κλέπτοντες, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον δρῶντες ἁλῶσι, καὶ μαστιγόμενοι καὶ λιθαγχονούμενοι, καὶ ἀτιμαζόμενοι πρὸς τῶν δεσποτῶν ἐκ ὀργίζονται· ὅσοι δ' ἂν ὀηθῶσιν ἀδίκως τί τούτων ἢ πάσχειν ἢ πεπονθέναι, ἀεὶ τούτων ἔνδον ὁ θυμὸς ἀγριώμενός ἐσιν καὶ ποθῶν ἀντιτιμωρήσασθαι τὸν ἀδικοῦντα. *Cato.* Quod merito pateris, patienter perfer id ipsum. *Ovidius Amor.* II. 7. 12. Æquo animo poenam, qui meruere, ferunt. 2. *Macc.* VII. 32. 1. *Esr.* VIII. 86. *Gen.* XLII. 21. *Sap.* XIX. 13. *Matth.* XXVI. 52. *Ro.* XIII. 2.

ἄτοπον] *Act.* XXVIII. 6. 2. *Thess.* III. 2. *Judith.* XI. 11. *Anthol.* I. 38. 1. ἀνθρώπης μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας, ἀ λήσεις δὲ θεὸς, μηδὲ λογιζόμενος. *Jos.* A. VI. 5. 6. ἐπεὶ δεδώκατέ μοι, φησὶν, τὸ μηδὲν ἄτοπον ἔθ' ὑμᾶς περὶ ἐμοῦ δύνασθαι λέγειν. *Dio Chrys.* XI. p. 169. B. οἱ τρῶες —— πίσαντο ἀδικοῦντας τοὺς ἀχαιοὺς, καὶ τὸν ἀλέξανδρον ὀθὲν ἄτοπον πράξαντα. *Sextus Empir.* Hypoth. III. 24. τό τε λησιεύειν παρ' ἡμῖν μὲν παράνομον καὶ ἄδικόν ἐσιν, παρὰ δὲ πολλοῖς τῶν βαρβάρων ἐκ ἄτοπον. *Hesychius.* ἄτοπα, πονηρὰ, αἰσχρὰ. *Polyb.* V. 11. τοῖς γὰρ ἀιτωλῶν ἀσεβήμασι συνεξαμαρτάνων διὰ τὸν θυμὸν καὶ κακῶ κακὸν ἰώμενος, ὀδὲν ᾤετο ποιεῖν ἄτοπον. *Diogenes* L. Aristipp. II. 93. ὁ μέντοι σπουδαῖος ὀδὲν ἄτοπον πράξει. Plat. III. 93. ὅταν ἀποφαίνῃ αὐτὸν μηθὲν ἀδικοῦντα, μήτε ἄλλο ἄτοπον μηθὲν πράττοντα, τὸ δὴ τοιοῦτον ἀπολογίαν καλῶσι. *Plut.* de aud. poet. p. 27. F. ὥσπερ φαύλοις, καὶ ἀτόποις πράγμασι.

42. *Diodor.* S. XXXIV. p. 526. μερίδας —— ἐδωροῦντο ἐπιλέγοντες ὅπως, ὅταν γένηται βασιλεὺς, τῆς χάριτος μνημονεύσει. *Gen.* XL. 40. 1. *Sam.* XXV. 31. Modestior petitio quam matris Jacobi & Joannis *Matth.* XX. 22.

43. μετ' ἐμοῦ ἔσῃ] Sup. XIX. 5. 1. *Sam.* XXVIII. 19. *Judic.* XIV. 11. *Pirke* Eliezer 33. dixit R. Jochanan: mecum i. e. in tabulato meo. *Diogenes* L. Aristippo II. 76. δύνασαι καὶ σὺ μεθ' ἡμῶν σήμερον γενέσθαι. *Terent.* Heautont. I. 1. 110. Hodie apud me is, volo. ib. 2. 11. Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie! *Plaut.* Trucul. II. 4. 11. Nempe tu hodie mecum eris, mea Phronesium. Sticho II. 6. 11. Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vestris uxoribus.

παραδείσῳ] *Pollux* IX. 13. οἱ δὲ παράδεισοι, βαρβαρικὸν εἶναι δοκοῦν τέκνωμα, ἥκει καὶ κατὰ συνήθειαν εἰς χρῆσιν ἑλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν Περσικῶν. *Xenophon* Cyropaed. τὰ ἐν τῷ Παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι. Oeconom. 8. ὅπως κῆποί τε ἔσονται, οἱ Παράδεισοι καλούμενοι, πάντων καλῶντε καὶ ἀγαθῶν μεσοί, ὁπόσα ἡ γῆ φύειν ἠθέλη, καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς τὰ πλεῖστα διατρίβει, ὅταν μὴ ὥρα τοῦ ἔτους ἐξείργῃ —— τὸν ἐν Σάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνῦναι αὐτοῦ ἔφη, ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσανδρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἴη, δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὀρθοὶ δὲ οἱ ῖχοι τῶν δένδρων, εὐγώνια δὲ τὰ πάντα καλῶς εἴη, ὀσμαὶ δὲ πολλαὶ καὶ ἡδεῖαι συμπαρομάρτοιεν αὐτοῖς περιπατοῦσι. Exped. Cyr. II. ἔργους παραδείσους καλοῦ τε καὶ μεγάλους, καὶ δασέος παντοίων δένδρων. *Arriani* Exped. Alex. p. 250. ἐνέδρᾳ τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς διαφθαρῆναι —— τῶν Σύρων ἐν παραδείσῳ κρυφθέντων —— ἐν χωρίῳ ὁμαλῷ. & p. 435. ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ βασιλικῷ κύκλῳ τάφον, καὶ περὶ αὐτὸν ἄλσος ἐμπεφυτεῦσθαι δένδρων παντοίων, καὶ ὕδατι εἶναι κατάρρυτον, καὶ πόαν βαθεῖαν πεφυκέναι ἐν τῷ λειμῶνι. *Hesychius.* παράδεισος τίθεται ἐπὶ τ' ἀναισθήτων, οἷος ἐσιν ἐν περιπάτοις. ἢ τόπος ἔνυδρος ἤτοι ἔυυδρος, ἐν ᾧ περίπατοι, καὶ ἡ βασιλέως κατάλυσις. *Glossarium.* pomarium. παράδεισος, ita etiam habet Versio Vulg. in historia Susannae. *Jos.* A. VII. 14. 4. τοῦ δὲ ἀδωνία παρασκευασαμένου δεῖπνον ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὴν πηγὴν, τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ παραδείσῳ. *Lucian.* Ver. Hist. II. 5. 6. 13. ubi describit beatorum insulam. *Aristaenet.* I. 3. τῇ λειμώνι χαριέντως ἐν ἐρωτικῷ συνεσίαμεν παραδείσῳ —— ἔνθα πλάτανος μὲν ἀμφιλαφής τε καὶ πόα μαλθακὴ —— δένδρα εὐανθῆ μὲν τὰς ὀρπηκὰς, πάμφορα δὲ τὸν καρπὸν —— ἡ δὲ πηγὴ χαριεστάτη. *Nehem.* II. 8. *Eccles.* II. 5. & *Cant.* IV. 13. ipsa vox פרדס reperitur. Hoc nomine etiam apud LXX. Interpretes designatur hortus Edenis.

Paradisus postea apud Judaeos vocatur locus amoenus, qui recipit animas piorum mortuorum, ibi mansuras, donec iterum corporibus jungantur: qui locus Graecis camporum Elysiorum nomine venit. *Jos.* B. III. 8. 4. καθαρσὶ δὲ καὶ ἐτήσιοι μύσεσιν αἱ ψυχαὶ χῶρον ὑρανοῦ λαχοῦσαι τὸν ἁγιώτατον, ἔνθεν ἐκ περιτροπῆς αἰώνων ἁγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζονται σώμασιν. ὅσοις δὲ καθ' ἑαυτῶν ἐμάνησαν αἱ χεῖρες, τούτων μὲν ᾅδης δέχεται τὰς ψυχὰς σκοτιώτερος, quae fuit Josephi & Pharisaeorum sententia. Esseni autem resurrectione corporum negata animas piorum aeternum in Paradiso victuras putabant. B. II. 8. 11. ἐπειδὰν δὲ ἀνεθῶσι τῶν κατὰ σάρκα δεσμῶν, οἷα δὴ μακρᾶς δουλείας ἀπηλλαγμένας τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι, καὶ ταῖς μὲν ἀγαθαῖς, ὁμοδοξοῦντες παισὶν ἑλλήνων, ἀποφαίνονται τὴν ὑπὲρ ὠκεανὸν διαιταν ἀποκεῖσθαι, καὶ χῶρον ὕτε ὄμβροις, ὕτε νιφετοῖς ὕτε καυμάσι βαρυνόμενον, ἀλλ' ὑπ' ἐξ ὠκεανοῦ πραῢς ἀεὶ ζέφυρος ἐπιπνέων ἀναψύχει· ταῖς δὲ φαύλαις ζοφώδη καὶ χειμέριον ἀφορίζονται μυχὸν, γέμοντα τιμωριῶν ἀδιαλείπτων. *Targum* Psal. XC. Sit jucunditas horti Edenis a Domino super nos. LVII. 3. ambulabo coram Deo in horto Edenis, ut calefiam in luce justorum. Ecclesiast. I. 15. Vir qui defecit a lege & statutis in vita, non potest post mortem annumerari justis in horto Edenis. IX. 7. bibe vinum, quod absconsum est tibi in horto Edenis.

Can-

44 λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐφ'

καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι] ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τῷ ἐπλήσοντι [a prima manu, ἐπιπλήσοντι ex emendatione.] θάρσει. Verſio Latina: Reſpondens autem Jeſus dixit, qui objurgabat eum: Animaequior eſto. D. ὁ Ἰησοῦς] — L. Verſio *Copt.* λέγω σοι] σοὶ λέγω C. + ὅτι L.

σήμερον] Hanc vocem praecedentibus jungendam eſſe ſtatuit cum aliis *Heſychius* Q. 49 qui citantur Schol. Codicis 34. *Theophylactus.* ἄλλοι δὲ ἐκδιάζονται τὸ ῥῆμα, τίζοντες εἰς τὸ σήμερον, ἵνα ᾖ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· ἀμὴν λέγω σοι σήμερον· εἶτα τὸ μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ συνεπιφέροντες. *Sever.* Apologet. 22.

44. ἦν δὲ] καὶ ἦν D. καὶ ἦν ἤδη C a prima manu. L. Verſio *Copt.* *Origenes* in Cant. I. 7. + ἤδη Verſio *Syra* poſterior.

Cantic. IV. 12. Sicut hortus Edenis, in quem non licet viro ingredi, niſi juſtis, quorum animae intromiſſae ſunt per Angelos. *Chagiga* f. 14. 2. Quatuor ingreſſi ſunt paradiſum per manus Dei. Schol. non quod aſcenderint revera, ſed videbatur ipſis acſi adſcendiſſent. *Eruvin* f. 54. 2. Utrum mavis, an vivere annis CCCC., aut cum tua progenie intrare in hortum Edenis? Reſpondit, malle ſe intrare in hortum Edenis. Tunc dixit Deus S. B. date juſto huic utrumque, paradiſum & praeterea CCCC. annos. *Targum Pſal.* XXIV. 9. Portae horti Edenis elevate capita veſtra — & introibit rex gloriae. L. 10. Praeparavi juſtis in horto Edenis animalia pura & bovem electum, qui paſcitur quotidie in montibus mille. *Cant.* VIII. 2. Bibemus vinum vetus, reconditum in uvis ſuis, a diebus quibus creatus eſt mundus; & ex malogranatis fructibus, qui praeparati ſunt juſtis in horto Edenis. *Midras Tillin* CXLIX. 5. laetabuntur in cubilibus ſuis. In horto Edenis. quoties in ſcriptura reperitur: terra viventium, antiqui ſapientes exponunt de horto Edenis. *Aboth.* Diſcipulis Abrahami obtigit paradiſus, diſcipulis autem Bileami gehenna. Servantibus legem paratus eſt paradiſus: praevaricatoribus vero gehenna. Moſes Magiſter noſter, cum per hortum Edenis proficiſceretur, dixit Joſuae: propone nunc omnia dubia, quaecunque habes *Sanhedrin* f. 102. 1 dixit Deus Jeroboamo: — ego & tu & filius Iſai proficiſcemur in hortum Edenis. *Themura* f. 16. 1. dixit Raf: qua hora Moſes magiſter noſter diſceſſit in hortum Edenis. *Berachoth* f. 16. 2. R. Eleaſar oravit — pone partem noſtram in Paradiſo. *Bereſchith R.* XXI. 7. & ejecit eum Deus ex horto Edenis. R. Juda & R. Nehemia. R. Juda dixit: ejecit eum ex horto Edenis in hoc mundo, & ejecit eum ex horto Edenis in mundo futuro. R. Nehemia dixit: ejecit quidem eum ex horto Edenis in hoc mundo; at non in mundo futuro. *Bammidbar R* XIII. Tempore futuro Deus S. B. convivium faciet in horto Edenis, ubi non opus erit balſamo aut aliis odoramentis, verum Boreas & Auſter valde flabunt, & arbores odoriferae ſtillabunt, & odores ſpirabunt. vid. in *Matth.* V. 22. *Aboth Eliezer* III. Septem res creatae ſunt ante creationem mundi, lex, gehenna, Eden, Thronus gloriae, templum, poenitentia, & nomen Meſſiae. Paradiſus S. D. *Gen.* II. 8. *Derech Erez Sutra* 2. 3. Novem viventes intrarunt Paradiſum, Enoch, Elias, Meſſias, Elieſer, Hiram, Æthiops, *Jer* XXXVIII. 7. Jabez, Filia Pharaonis, & Sera, ſunt qui dicunt etiam Joſuam f. Levi. *Maaſe Thora* 9. Angelus mortis non dominatur in omnes; ſunt enim qui dicunt, quosdam viventes intraſſe in Paradiſum. — Dic mihi, cur evaſerunt angelum mortis? Reſpondit: dicam tibi. Enoch, quia fuit juſtus in generatione ſua, & non erat ipſi ſimilis; ideo vivit in horto Edenis. Eliezer, ſervus Abrahami, filius Chami filii Noachi: cum audiret maledictionem Patris ſui, dedit ſe Abrahamo, & fuit juſtus, & ideo eſt in horto Edenis. Sera filia Aſeris, quia dixit Jacobo, Joſephum vivere. Dixit Jacobus: Os iſtud, quod mihi bonum nuntium attulit de Joſepho vivente, non guſtabit guſtum mortis. Hiramum Regem Tyri Deus admiſit in Paradiſum, quia templum aedificaverat, & initio pius fuerat, vivebatque in Paradiſo M. annos; cum autem poſtea ſuperbiret, ſeque Deum faceret, ex paradiſo expulſus deſcendit in Gehennam. *Bereſchith R.* LXV. 18. qua hora intravit pater noſter Jacobus ad patrem ſuum, cum ipſo intravit hortus Edenis S. D. *Gen.* XXVII. 27. Cumque intraret Eſavus ad patrem ſuum, intravit cum ipſo gehenna S. D. *Prov.* XI. 2. *Taanith* f. 10. 1. R. noſtri docent, Ægyptum eſſe CCCC. milliarium in longum & latum: Æthiopiam ſexagies Ægypto majorem; orbem terrarum ſexagies majorem Æthiopia; Hortum ſexagies majorem Orbe terrarum; Edenem ſexagies majorem horto, gehennam vero ſexagies majorem Edene. *Cetuboth* f. 103. Quo die Rabbi moriturus erat, venit vox de coelo dixitque: qui praeſens aderit morienti Rabbi, ille intrabit in Paradiſum. — obdormivit Joſe f. Jozazaris viditque lectum ſuum volantem in aere, dixitque: brevi praevenies me hic in Paradiſum. *Chagiga* f. 14. 2. Schir R. I. 4. IV. ingreſſi ſunt Paradiſum f. Uſai, f. Sumae, Eliza f. Aboja, & R. Akiba f. Uſai. *Midras Tillin* XI. 7. Juſti videbunt faciem ejus. Septem ſunt catervae, quae ſtabunt futuro tempore coram Deo vivo, conſtante, ſancto, benedicto. Et ſingulae habent habitationem ſingularem in horto Edenis. *Chagiga* f. 15. 1. Eccles. VII. 15. Deus creavit juſtos & impios. ſinguli habent duas partes, unam in horto Edenis, in gehenna alteram. Juſtus innocens aufert partem ſuam & partem impii in horto Edenis: Impius reus accipit & ſuam & ſocii ſui partem in gehenna. *Tamid* f. 66. 2. Cum Alexander M. veniret ad ſcaturiginem, lavaretque piſces ſalſos in ea, bonum odorem illis conciliavit, unde concluſit, hunc fontem ſcaturire ex horto Edenis. — alii dicunt juxta aquam eum tamdiu progreſſum fuiſſe, donec veniſſet ad portas horti Edenis. *Maimonides* in Sanhedrin XI. 1. Hortus Edenis eſt locus, qui terra gaudet omnium fertiliſſima, in qua plurimi ſunt rivi arboresque frugiferae, quem Deus in futurum manifeſtabit hominibus, ut illic delectentur: Gehenna vero eſt locus tormenti & poenarum pro impiis & *Porta Moſis* p. 134. Quidam exiſtimant beatitudinem eſſe hortum Edenis; eum autem locum eſſe, in quo ſine ulla corporis moleſtia aut labore edatur & bibatur, & in quo domus ſint ex lapidibus pretioſis, & lecti holoſerici: fluvii vino & unguentis odoratis fluentes, cum multis ejusmodi

ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. Καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτα- 45
σμα τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρα- 46
θήσομαι τὸ πνεῦμά μου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν. Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ 47
γενόμενον, ἐδόξασε τὸν Θεὸν, λέγων· Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάν- 48
τες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύ-
πτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον. Εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ 49
γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα. Καὶ ἰδοὺ, ἀ- 50
νὴρ

ἐννάτης] ἑνάτης ACDK 1. 3. 72. 74. Editio *Complut. Eraſmi* 1.
45. καὶ ἐσκοτίσθη] ἐσκοτίσθη δὲ D. Verſio *Copt.*
καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος] — C a prima manu. *Marcion* ap. Epiphanium. τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος L. Evang. 7. 9. 10. 12. 13. 15. 17. Verſio *Syra* poſterior in margine. *Origenes* in Matth. H. 30. & 35.
καὶ ἐσχίσθη] ἐσχίσθη δὲ CL 1. 33. καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον] — D.
ναοῦ] + ὡς 106. 46. φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ C. ὁ Ἰησοῦς μεγάλῃ φωνῇ D.
πάτερ] — 28. 49.
παραθήσομαι] παρατίθημι D 1. 3. 7. 27. 29. 38. 60. 71. 80 86. 88. 106. Evang. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 17. Codices *Latini. Baſilius* Eth. 65. *Epiphan.* H. 69. *Cyrillus* Act. IV. 4. *Theophylactus Ed.* in l. & in Jon. II. 8. *Greg. Nyſſenus* a. Apollinar. 17. c. *Eunom.* de reſurrect. X. *Conſtitut.* V. 6. 14. *Theodoretus*, *Euſebius* Emiſſenus, *Athanaſius* de hum. nat. παρατίθεμαι ABCKM 4. 6. 33. 42. 67. 68. 78. Evang. 18. 19. Verſio *Vulg. Syr. Lutheri. Juſtinus* c. Tryphon. *Origenes* in Matt. XX. 28. *Theodotus*, *Euſebius* D. III. 4. IV. 12. *Cyrillus* Catechel.
καὶ ταῦτα] τοῦτο δὲ D 71. καὶ τοῦτο KM 42. Evang. 16. *Baſilius*, *Theodoret.* Dial. τοῦτο C a prima manu. L. Evang. 22. Verſio *Syr.*
καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν] — 29. 64. probante *J. Millio* prol. 1446. 1461. + καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη D. 47. ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον] καὶ ὁ ἑκατόνταρχος φωνήσας D.
ἑκατόνταρχος] ἑκατοντάρχης 1. γενόμενον] γεγονὸς C. γεγενημένον 7. 15. 17.
ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν] δίκαιος ἦν ὁ ἄνθρωπος οὗτος D. οὗτος] — 67. 68. + ὁ *J. Waſſe.*
48. καὶ πάντες] πάντες δὲ 33. συμπαραγενόμενοι] συμπαραπορευόμενοι 71.
ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν] ἐπὶ θεωρίᾳ ὄχλοι D. ἐπὶ] θεωροῦντες 69.
θεωροῦντες] θεαρησαντες CDL 33. θεωροῦντες τὰ γενόμενα] — A.
γενόμενα] γενόμενα 69. Evang. 15.
ἑαυτῶν] — AGDL 1. 53. 57. 67. αὐτῶν 69. Evang. 6. Verſio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1445.
τὰ στήθη] τὰς κεφαλὰς Evang. 7. + καὶ τὰ μέτωπα D. ὑπέστρεφον] ὑπέστρεφαν D.
49. αὐτοῦ] αὐτῷ AL 33. 64. + ἀπὸ DL 1. 33. Evang. 15. 17. Verſio *Vulg.*
συνακολουθήσασαι] συνακολουθέσαι C. 50. ὀνόματι] ᾧ ὄνομα 1. Colb.
ὑπάρχων] jungit ſequentibus Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* + καὶ ὁ C. + καὶ L.
ἀνὴρ poſterius] — D. Codices *Latini.*

di aliis. Preces Judaeorum pro defunctis: Recordetur Deus in bonum animae R. N. [aut dominae N.] qui [vel quae] ivit ad vitam aeternam cum anima Abrahami, Iſaaci & Jacobi [vel Sarae, Rebeccae & Leae] qui vivunt in horto Edenis. Confeſſio Judaei aegroti: Confiteor tibi, Domine Deus mei & Deus patrum meorum, & ſanationem & mortem meam in manu tua eſſe. Placeat tibi me integrae ſanitati reſtituere. Sin vero mihi moriendum erit, ſit mors mea expiatio omnium peccatorum, iniquitatum & praevaricationum, quibus peccavi, inique egi, & praevaricatus ſum coram te: & da portionem meam in horto Edenis, & memento mei in ſeculo futuro, quod abſconditum eſt juſtis. *Ruth R.* I. 1. Illi deſcendunt in Paradiſum, hi vero deſcendunt in gehennam. *Midras Miſchle* XXXI. 14. Haec eſt filia filiae Pharaonis, fuerat gentilis & facta eſt Judaea, & memoratur nomen ejus inter rectas — ideo digna fuit ut intraret in Paradiſum vivens.

Quaeritur jam, quid Chriſtus latronem intelligere voluerit per Paradiſum promiſſum? Certe hac voce nec Judaeorum fabulas, nec ſententiam Eſſenorum de ſolius animae aeterna felicitate, nec Phariſaeorum aut Mohammedanorum de deliciis, approbavit, ſed illud unum voluit, ut latro optima quaevis, & majora quidem quam a Doctoribus audierat, vel ipſe prius animo conceperat, ſperaret, Locum tutum & ſecurum tempore inter mortem & reſurrectionem medio: & aeternum in coelis gaudium poſt reſurrectionem.

Illud porro hic monendum eſt, licet interpretes, qui nunc vivunt, plerique omnes eundem locum Paradiſum & coelum vocent, veteribus tamen Chriſtianis diſcriminatas coeli & Paradiſi regiones fuiſſe. *Tertullian.* Apolog. Si Paradiſum nominemus, locum divinae amoenitatis recipiendis ſanctorum ſpiritibus, non coelum intelligimus. *Methodius* ap. Epiphanium H. 64. ἐὰν δὲ ὁ ἀπόστολος ὑποτίθεται τὸν παράδεισον εἶναι ἐν τρίτῳ οὐρανῷ, τοῖς λεπτῶν ἀκροᾶσθαι λόγων ἐπισταμένοις —— Δύο ἀποκαλύψεις μεγάλας ἑωρακέναι μηνύει, ὅς ἀναληφθεὶς ἐναργῶς, ἅπαξ μὲν ἕως τρίτου ἐρανοῦ, ἅπαξ δὲ εἰς τὸν Παράδεισον· τὸ γὰρ οἶδα 2. Cor. XII 2. ἰδίως ἀποκαλυψιν αὐτῷ κατὰ τὸν τρίτον ἀναληφθέντι πεφηνέναι συνίσησι· τὸ δὲ καὶ οἶδα πάλιν ἐπιφερομένου τὸν τοιοῦτον κ. τ. λ. 3. 4. ἑτέρων αὖθις αὐτῷ πεφανερῶσθαι κατὰ τὸν Παράδεισον ἀποκάλυψιν δήλουσι. *Origenes* de Principiis l. II. XI. 6. puto enim, quod ſancti quique diſcedentes de hac vita permanebunt in loco aliquo in terra poſito, quem Paradiſum dicit ſcriptura divina, velut in quodam eruditionis loco. *Chryſoſtomus* T. V. 7. tradit, Manichaeos per Paradiſum intelligere coelum, non vero Orthodoxos. ex eo *Moſes bar Cepha* I. 7. ut & ex Ephrem, Philoxeno, Severo *Caeſarius* Q. 141. 142. 143. *Paulinus* in martyrio Felicis: Qua regione venis, coelo datus, an Paradiſo?

Auguſtinus de Tempore 120. Ille —— beatus latro —— nec ſalutis tempora ſciens diſtulit, nec remedia ſtatus ſui in momenta ultima infelici fraude poſuit, nec redemtionis ſuae ſpem in deſperationis noviſſimum reſervavit. Nec religionem ante nec

Chri-

51 νὴρ ὀνόμαλι Ἰωσὴφ, βελευλὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς ϗ δίκαιος, (οὗτος οὐκ ἦν
συγκαλαλεθειμένος τῇ βελῇ ϗ τῇ πράξει αὐτῶν) ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰ-
52 δαίων· ὃς ϗ προσεδέχελο ϗ αὐτὸς τλὼ βασιλείαν τῦ Θεῦ. Οὗτος προσελθὼν τῷ Πι-
53 λάτῳ, ἠτήσαλο τὸ σῶμα τῦ Ἰησῦ. Καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνελύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, ϗ ἔθη-
54 κεν αὐτὸ ἐν μνήμαλι λαξευλῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. Καὶ ἡμέρα ἦν παρα-
55 σκευὴ, ϗ σάββαλον ἐπέφωσκε. Καλακολουθήσασαι δὲ ϗ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνελήλυ-
θυῖαι

51. συγκατατεθειμένος] συγκατατίθεμαι CD 1. 48. 59. 61. in ora. 80. 88. κατατεθημένος Editio *Eraſmi.* ἀριμαθαίας] ἀριμαθίας D. ὃς] — Cold.
ϗ προσεδέχετο ὁ αὐτὸς] προσδέχετο CD 69. Codices *Latini.* ϗ αὐτὸς προσεδέχετο 40. 80. προσεδέχετο ϗ αὐτὸς KL 1. 10. 15. 27. 33. 44. 48. 49. 51. 62. 83. 89. 90. 91. 106. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1430. ϗ προσεδέχετο C 13. 47. 54. Verſio *Syr. Copt.* προσεδέχετο] προσεδόκα 61. in ora.
52. οὗτος] — D a prima manu. ϗ ex emendatione. & in Verſione Lat. &c. ὃς 34. 39. αὐτὸς 69. + ἔν 47.
53. αὐτὸ prius] — GDL 69. Evang. 17. 18. 19.
αὐτὸ ſecundo] τὸ σῶμα τῦ Ἰησῦ οὖ D. — H. 1. Evang. 7. 9. 12. 13. 14. αὐτὸν 59. Evang. 17. Codices *Latini.* τῇ Colb.
σινδόνι] + καθαρᾷ 13. 61. in ora 69.
αὐτὸ tertio] αὐτὸν D Codices *Latini.* — 33. 56. 58. 61. 69. ἐθηκεν] ἔθετο 56. 61.
μνήματι] μνημείῳ D. 29. 71. 106. Evang. 7. 9. 10. 13. *Epiphanius.*
λαξευτῷ] λελατομημένῳ D. καινῷ *Dial. c. Marcion.* ἔ] ἐν ᾧ 106.
οὐδέπω οὐδεὶς] ἔπω οὐδεὶς DL. οὐδὶς οὔπω A 1. Verſio *Syr. Origenes* c. Celſ. οὐδὶς 47. 54. probante *J. Millio* prol. 1446. οὐδὶς οὐδέπω C 69. οὐδέποτε οὐδεὶς 66.
κείμενος] + ϗ ἦσαν αὐτῦ ἐπέθηκεν τῷ μνημείῳ λίθον, ὃν μόγις εἴκοσι ἐκύλισον D. + ϗ προσεκύλισε λίθον μέγαν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῦ μνημείου 12. 13. 16. 38. in ora. 48. 51. 59. 67. 73. Verſio *Copt.* + ϗ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῦ μνημείου Evang. 14.
ϗ prius] + ἡ A 69. 54.] ἦν δὲ ἡ ἡμέρα πρὸ σαββάτου D.
παρασκευὴ] παραὶσκευὴς L. probante *T. Beza.*
ϗ poſterius] — A C ex emendatione G H K M. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 36. 40. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 76. 78. 80. 83. 86. 87. 90. 91. 94. Ev. 6. 12. 14 15. 18. Editio *Complut. Bengelii.* Verſio *Syra* poſterior habet cum obelo. *Euſebius Theophyl.* 55. κατακολουθήσασαι] κατηκολούθησαν D.
ἐπέφωσκε] ἀπέφωσκε K 42.
ϗ prius] — ACEK 2. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 49. 50. 51. 53. 58. 61. 62. 64. 66. 67. 71. 72. 83. 86. 87. 91. 94. 98. 106. Colb. Evang. 6. 10. 14. 15. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Colinaei*, *Plantin. Geneu.* Verſio *Syra* utraque. *Euſebius* in Eſa. XXVII. 16. *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1378. αἳ L. 1. 12. 16. 40. 69. Evang. 7. 12. δύο D Codices *Latini.* + δύο 29. 33.
συνελήλυθυῖαι] συναναβᾶσαι Verſio *Syra* poſterior in margine.

Chriſtum ſcivit — Ergo etiam ex hoc in extremo placuit Deo, quia ad conſequendam fidem non fuit extrema hora illa, ſed prima.

46. *Pſal.* XXXI. 6. *Sap.* III. 1.

48. θεωρίαν] *Thomas.* Θεωρία — ἡ πράγματός τινος κατανόησις, ὡς ὁ θεόλογος· θεωρία γὰρ ἦν τὸ φυτὸν, ὡς ἡ ἁμὴ θεωρία· θεωρία δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ θεάτρῳ θέα.

49. *Pſal.* XXXVIII. 11.

50. ἀνὴρ ἀγαθὸς] *Act.* XI. 24. *Cic.* de Offic. III. 19. Ne — ſtatuiſſe videretur virum bonum aliquem eſſe, cum ea res innumerabilibus officiis & laudibus contineretur. Laelio 5. Qui ita ſe gerunt, ita vivunt, ut eorum probetur fides, integritas, aequalitas, liberalitas, nec ſit in illis ulla cupiditas vel libido, vel audacia, ſintque magna conſtantia — hos viros bonos appellandos putemus. *Horatius* Epiſt. I. 16. 57. Vir bonus, omne forum quem ſpectat & omne tribunal, quandocunque Deos vel porco vel bove placat, Jane pater, clare, clare cum dixit, Apollo; Labra movet metuens audiri: pulcra Laverna, Da mihi fallere, da juſto ſanctoque videri. 40. Vir bonus eſt quis? Qui conſulta patrum, qui leges, juraque ſervat, quo multae magnaeque ſecantur judice lites, quo res ſponſore, & quo cauſſae teſte tenentur. Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora. *Ariſtoteles* de Rep. III. 4. τὸν δ' ἀγαθὸν ἄνδρα φάμεν εἶναι κατ' ἀρετὴν τελείαν.

συγκατατεθειμένος] *Pollux* VI. 117. συνομολογῶ δὲ καὶ συναινῶ εἴποις ἂν συγκατατίθεμαι, συμμαρτυρῶ, ὁμολογῶ, σύμφημι, σύμψηφος εἰμι. *Plato* Gorgia. σὺ δὲ πότερον συγκατατίθεσαι ἡμῖν περὶ τούτων τὴν αὐτὴν δόξαν, ἢ ἀντιφῂς; *Dionyſ.* Hal. VI. 83. ὡς δὲ ἐπαύσαντο, πάντες οἱ παρόντες ἐπεθορύβησαν, ὡς τὰ δεόντα λελογισμένῳ συγκατατιθέμενοι. *Pindar.* Nem. VII. 58. Schol. ἐκ τοίνυν δὲ συγκατατίθεσθαι ὁ Πίνδαρος ταύτῃσι ταῖς αἰτίαις. *Plut.* de primo frig. p. 955. C. τὸ ἐπέχειν ἐν τοῖς ἀδήλοις τῦ συγκατατίθεσθαι φιλοσοφώτερον ἡγούμενος. *Galen.* de Dogm. Hippocr. & Plat. II. ἐν ταῖς συγκαταθέσεσιν ἐπινεύοντες τὴν κεφαλὴν — ἵνα μὴ νῦν ἐκείνων μνημονεύω τῶν ἀνθρώπων, οἱ ταῖς κεφαλαῖς ἀνανεύουσιν, ἐπειδὰν συγκατατίθωνται. *Sextus Empir.* de Arceſila. λέγει δὲ, καὶ ἀγαθὰ μὲν εἶναι τὰς κατὰ μέρος ἐποχὰς, κακὰ δὲ τὰς κατὰ μέρος συγκαταθέσεις. *Cic.* Q. Acad. IV. 12. Nunc de aſſenſione atque approbatione, quam Graeci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus. *Gellius* XIX. 1. Mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας viſa iſthaec animi ſui terrifica non approbat h. e. ἐ συγκατατίθεται — ſed abjicit, reſpuitque. *Polybius* p. 1112. τοῦ δὲ βασιλέως συγκαταθεμένου τοῖς ὑποδεικνυμένοις. *Arrian. Epictet.* I. 28. ὅταν ἔν τις συγκατατίθεται τῷ ψεύδει, ἴσθι ὅτι ἐκ ἤθελε ψευδῆ συγκαταθέσθαι. *Epictet.* 67. ἄλλοις συγκατατίθεσθαι. *Heſychius.* συγκατάθεσις, συμφωνία. 2. *Cor.* VI. 16.

53. λαξευτῷ] *Thuc.* IV. 4. σιδήρια μὲν λιθουργὰ ἐκέχοντες. Sch. λαξευτήρια. *Lexicon Pſalm.* λαξευτήριον, λιθοτόμιον.
οὐδέπω οὐδεὶς] 2. *Cor.* VI. 3.
Anthol. III. 6. 4. & *Anthol. MS.* IV. 19. εἷς τάφον ἀνδροτείνιος καὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς. Αὐτῷ καὶ τεκέεσσι, γυναικί τε τύμβον ἔδειμεν ἀνδροτείνιος. ἔπω δ' ὀδυνός εἰμι τάφος. Οὕτω καὶ μετέπειμι πολὺν χρόνον· εἰ δ' ἄρα καὶ δὴ Δίκαίην ἐν ἐμοὶ τὸν πρότερος πρότερος [f. πρότερον.]

54. Veſpera ſabbati incipientis candelas accen-

θυῖαι αὐτῷ ἐκ τ Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ.
Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κα- 56
τὰ τὴν ἐντολήν.

Τῇ δὲ μιᾷ τ σαββάτων, ὄρθρου βαθέως ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν 1
ἀρώματα· καί τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τ λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. 2
Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσθαι 3
αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. 4
Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τ γῆν, εἶπον πρὸς αὐ- 5
τάς·

αὐτῷ] — DL Codices *Latini*.
Γαλιλαίας] + καὶ D.
καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα] — D.
56. ὑποστρέψασαι δὲ] καὶ ὑποστρέψασαι 60. Verſio *Syr.*
κατὰ τὴν ἐντολήν] — D. κατὰ τ νόμον *Marcion* ap. Epiphan.
1. τῇ δὲ μιᾷ] μιᾷ δὲ D.
βαθέως] βαθέως CD 3. 50. 53. 72. 73. Evang. 6. Editio *Complut. Euſebius* D. X. 8.
ἦλθον] ἦρχοντο D. + γυναῖκες 44. 60. Evang. 6.
μνῆμα] μνημεῖον C 12. 15. 42. 47. 54. 94. Ev. 7. *Dionyſius Alex. Euſebius*. ἀρώματα] — D. Cod. *Lat.*
καὶ τινες συν αὐταῖς] — CL 33. Verſio *Copt. Vulg. Æthiop. Dionyſ. Alex. Euſebius* in Pſ. XXI. 1. probante *J. Millio* prol. 421. 736. & *Bengelio*. + ἐλογίζοντο δὲ ἐν ἑαυταῖς, τίς ἄρα ἀποκυλίσει τ λίθον D.
τινες] ἄλλαι vel ἕτεραι Verſio *Syra* utraque, *Arab.* 2. εὗρον δὲ] ἐλθοῦσαι δὲ εὗρον D 33. ἀπὸ] ἐκ H.
3. καὶ εἰσελθοῦσαι] εἰσελθοῦσαι δὲ C. a prima manu. DL 1. Verſio *Copt.* Codices *Latini. Euſebius.*
ἔχ] ἐκ C. τοῦ κυρίου] — D 42. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. Ἰησοῦ] — D. Cod. *Lat.*
4. ἐγένετο] ἐγένετο δὲ C. ἀπορεῖσθαι] ἀπορῆσθαι CDL. ἀπορῶν 1. Colb. τούτου] αὐτῇ D.
δύο ἄνδρες] ἄνδρες δύο ACEGH 89. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 89. 90. 106. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Euſebius, Theophylactus*. ἐπέστησαν] παρειστήκεισαν C.
ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις] ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ D. *Origenes* c. Celſ. *Euſebius* in Pſal. ἐσθῆτι λαμπρᾷ Codices *Latini*. fulgentibus. *Marcion* ap. Epiphan.
5. ἐμφόβων] ἐν φόβῳ 56. 58. ἐκφόβων Editio *Eraſmi, Colinaei.*

dunt Judaei.

56. σάββατον] *Schabbat.* Dixit R. Simeon: propter puerum unius diei vivum ſolvunt ſabbatum: propter David vero regem mortuum non ſolvunt ſabbatum. *Tob.* II. 4. 2. *Macc.* VIII. 26.

ἡσύχασαν] *Thucyd.* VII. 83. τῆς νυκτὸς φυλάξαντες τὸ ἡσυχάζον ἔμελλον πορεύσεσθαι.

1. ὄρθρου βαθέος] *Plato* Crito p. 32. A. ἦ ὃ πρωΐ ἔτι ἐστιν; πάνυ μεν οὖν —— ὄρθρος βαθύς. *Cit.* Thoma in πνύκα Protagor. p. 217. A. τῆς παρελθούσης νυκτὸς ταύτης ἔτι βαθέος ὄρθρου, πρωΐ γὰρ ἦν —— διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται. *Galenus* de praenot. ἔπιμψον ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἵξον. & de rat. medendi IX. ὄρθρου δὲ βαθέος ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἰόντες. *Ariſtides* S. S. V. p. 356. τῆς ἐπιούσης ἀδοιπόρων ἐξ ὄρθρου βαθέος. Phlegon Mirabil. Ὄρθρος δὲ βαθέος πλῆρες ἦν τὸ θέατρον. *Thucyd.* III. 112. ἅμα ὄρθρῳ, νυκτὸς ἔτι ἔσης. IV. 110. ἀφικόμενος νυκτὸς ἔτι, καὶ περὶ ὄρθρον. II. 3. φυλάξαντες ἔτι νύκτα, καὶ τὸ περὶ ὄρθρον. *Plut.* parall. p. 313. E. νυκτὸς βαθείας. *Jo.* XX. 1. tempus quod praecedit auroram, quo quis adhuc lucerna uti poteſt. *Phrynichus* p. 120. ὄρθρος νῦν ἀκούω τῶν πολλῶν τιθέντων ἐπὶ τοῦ πρὸ ἡλίου ἀνίσχοντος χρόνου, οἱ δὲ ἀρχαῖοι ὄρθρον καὶ ὀρθρεύεσθαι τὸ πρὸ ἀρχομένης ἡμέρας. ἐν ᾧ ἔτι λύχνῳ δεῖται τις χρῆσθαι· ὃ τινων οἱ πολλοὶ ἁμαρτάνοντες λέγουσιν ὄρθρον, τοῦθ' οἱ ἀρχαῖοι ἕω λέγουσιν. *Thomas.* ἐσὶ δὲ ὄρθρος τὸ πρὸ τοῦ λυχναυγοῦς καιροῦ, ἐν ᾧ ἔτι λύχνῳ δύναταί τις χιχρῆσθαι· Θυκυδίδης ἐν τῇ β. τηρήσαντες ἔτι νύκτα, καὶ αὐτὸ τὸ περὶ ὄρθρον. *Xiphilinus* in Vita Severi. ἔτραπέ τι πάντως νυκτὸς ὑπὸ τὸν ὄρθρον. *Ariſtoph.* Veſp. 216. ἀλλὰ νῦν ὄρθρος βαθύς. Β. νὴ τὸν Δί', ὀψὲ γοῦν ἀνεγήκαμεν, ὡς ἀπὸ μέσων νύκτων προκαλοῦντες μ' ἀεί. *Theocrit.* VIII. 65. βαθὺν ὕπνον. XVIII. 404. παίσδειν εἰς βαθὺν ὄρθρον. *Polyaenus* II. p. 195. Μάγας —— συνέταξε τοῖς φρυκτωροῖς πυρσὸν φίλιον αἴρειν ἐσπέρας, καὶ πάλιν βαθέος ὄρθρου τὸν αὐτόν IV. p. 405. ὄρθρος ἦν βαθύς. *Heraclides Pont.* Allegor. Homer. πρός γε μὴν βαθὺν τὸν ὄρθρον ἀναχθέντων. *Philo* de offerent. Vict. T. 2. p. 254, 14 περὶ βαθὺν ὄρθρον. 1. *Macc.* IV. 6. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ Joſepho eſt περὶ τὸν ὄρθρον.

4. ἐσθήσεσιν] *Etymol.* ἐσθὴς τὸ ἱμάτιον —— τὸ δὲ ἔσθησις ἐσθήσεως, ὃ σημαίνει τὴν ἐσθῆτα, γίνεται ἕτως κ. τ. λ. *Thomas* ἐσθὴς εἴρηται παρὰ λογογράφοις, καὶ ἔσθημα· ἔσθησις δὲ παρὰ ποιηταῖς, καὶ τισι τῶν ῥητόρων. *Sophocles* Electr. 271. *Schol.* ἐσθήματα μὲν καὶ ἐσθήσεις ἐν πιζῷ λόγῳ. ἄχρησα· ἐσθὴς δὲ ἐν χρήσει. *Schol.* alter. ὃ μόνον ἐσθὴς ἐσθῆτος εἴρηται τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καὶ ἔσθημα ἐσθήματος, ὡς κανταῦθα, καὶ ἔσθησις ἐσθήσεως· τὰ ὕστερα ποιητῶν· τὸ δὲ ἐσθὴς καὶ λογογράφων. Philonicus ap. *Dionyſ.* Hal. de Iſocrate 13. ἐοικέναι δὲ αὐτὸν ζωγράφῳ ταῖς αὐταῖς ἐσθήσεσιν καὶ τοῖς αὐτοῖς σχήμασι πᾶσας ἐπικοσμοῦντι τὰς γραφάς. *Philo* de fortit. T. 2. p. 378. 45. ἐν ἐσθήσεσιν.

5. *Curtius* VI. 9. 1. Rex vultu praeferens dolorem, diu demiſſo in terram vultu attonito ſtupentique ſimilis ſtetit. *Seneca* Epiſt. XI. Artifices ſcenici, qui imitantur affectus, qui metum & trepidationem exprimunt, qui triſtitiam repraeſentant, hoc indicio imitantur verecundiam: dejiciunt vultum, verba ſubmittunt, figunt in terram oculos, & deprimunt. *Ariſtaenet.* I. 15 καὶ τὸ πρόσωπον ἐξ αἰδοῦς ἀποκλίνασα —— ταῦτα δὴ τὰ τῶν αἰδημόνων ἐν διαπορήσει κινήματα. *Apollonius* IV. 1315. αὐτὰρ ὃ γ' ἐς ἑτέρωσε παλιμπετὲς ὄμματ' ἔνεικε Δαίμονος αἰδόμενος. *Ovidius* F. 1. 148. Verbaque ſum ſpectans pauca locutus humum. III. 371. A media coelum regione dehiſcere coepit; ſummiſere oculos cum duce turba ſuos. *Dan.* X. 9.

Plautus Menaechm. II. 1 15. hominem inter vivos quaeritamus mortuum. Nam inveniſſemus jamdiu, ſi viveret. *Shemoth* R. V. Parabola. Sacerdos, cui erat ſtolidus ſervus, profectus eſt aliquo

6 τάς· Τί ζητεῖτε τ̃ ζῶντα μ̃ τ̃ νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. Μνήσθητε
7 ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, Λέγων· Ὅτι δεῖ τ̃ υἱὸν τ̃ ἀνθρώπυ πα-
ραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, ϗ σταυρωθῆναι· ϗ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆ-
8 ναι. Καὶ ἐμνήσθησαν τ̃ ῥημάτων αὐτ̃. Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τ̃ μνημείυ ἀπήγγει-
9 λαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα ϗ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία,
10 ϗ Ἰωάννα, ϗ Μαρία Ἰακώβυ, ϗ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τ̃ ἀπο-
11 στόλυς ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, ϗ ἠπί-
12 στυν αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον· ϗ παρακύψας βλέπει τὰ
ὀθόνια

ἀμφίβων δὲ γενομένων αὐτῶν, ϵ κλινουσῶν] ἔνφοβοι δὲ γενόμεναι ἔκλιναν D. Codices *Latini*.
τὸ πρόσωπον] τὰ πρόσωπα CDGL. 1. 33. 42. Versio *Syr.* + αὐτῶν C. Evang. 7. Versio *Syr.*
εἶπον] εἶπα C. οἱ δὲ εἶπαν D. εἶπεν 2. ζητεῖτε] Commate a sequentibus distinguit Edit. *Erasmi* 1.
6. ἔκ ἐστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγερθη] — D. Codices *Latini*. ἀλλ'] — C. Versio *Syr.*
ὡς] δὲ ὅσα D. *Marcion* ap. Epiphan. ὅσα C. ut videtur. ὧν *J. Pricaeus.*
7. λέγων] — D 49. 56. 58 61. *Marcion.* ὅτι] ὅτως 69.
ὅτι δεῖ τ̃ υἱὸν τ̃ ἀνθρώπυ] τ̃ υἱὸν τ̃ ἀνθρώπυ ὅτι δεῖ L. ἀνθρώπων] — 36. Codices *Latini*.
ἁμαρτωλῶν] — D. Codices *Latini*. ἀναστῆναι] ἐγερθῆναι 33.
9. ἀπὸ τ̃ μνημείυ] — D. Versio *Armen.* Codices *Latini*. ἀπήγγειλαν] ἀνήγγειλαν 60.
ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα DEH 3. 44. 72. 73. Ev. 6. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei.* πᾶσι] — Versio *Syr.*
10. ἦσαν δὲ] — AD 3. 9. 12. 14. 27. 28. 53. 59. 60. 69. 71. 86. 95. 106. Evang. 2. 19. 20. 24. Versio *Syra* posterior habet cum asteriſco. ἦν δὲ K. 1. 2. ex emendatione. 50. 67. 68. Colb. 69. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*. Versio *Vulg.* ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ D. 80.
Μαρία] Μαριαμ bis 1. Versio *Syr.* Ἰωάννα] Ἰωανὰ D.
Μαρία poſterius] + ἡ ADK 1. 10. 33. 37. 38. 44. 45. 54. 55. 59. 62. 64. 72. ex emendatione. 74. 76. 90. a prima manu. 91. 106. Evang. 12. 19. *Theophylactus*, probante *Bengelio*.
αἱ poſterius] — ADEGHL 1. 2. 3. 44. 50. 53. 71. 86. Colb. 106. Evang. 19. 20. 24. Editio *Erasmi* 1. Verſio *Syra* poſterior habet cum aſteriſco. Codices *Latini*, probante *J. Millio* prol. 1442.
ἔλεγον] ἔλεγαν D. τὰς] αὐτὰς D. a prima manu.
11. ἐνώπιον] — 1. αὐτῶν] ταῦτα DL Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
12.] — D Codices *Latini*. μόνα] — AK 47. 69. probante *J. Millio* prol. 1500.

quo extra urbem. Servus quaerens dominum vadit in coemeterium, atque exclamat ibi ſtantibus: num hic vidiſtis herum meum? At illi; Nonne herus, tuus eſt ſacerdos? Imo, inquit ille. Tum illi, o ſtulte, quis unquam vidit ſacerdotem inter ſepulcreta? Sic dicunt Moſes & Aaron Pharaoni: ſtulte, num mos eſt, ut quaerantur mortui inter vivos, aut vivi inter mortuos? Deus noſter eſt Deus vivens, at Dii illi, de quibus tu loqueris, ſunt mortui. *Vajikra R.* VI. Quidam amiſerat filium, quem inter ſepulchra quaeſivit. Vidit eum ſapiens quidam, ipſumque interrogavit: Filius tuus, quem amiſiſti, vivitne an mortuus eſt? Reſpondit pater, illum vivere. Subjecit ille: ſtulte, mos eſt, ut quaerantur mortui inter vivos, numquid ut quaerantur vivi inter mortuos? ubique vivi faciunt neceſſaria mortuorum, numquid etiam mortui faciunt neceſſaria vivorum? & *Thanchuma* p. 117. 1. rogantes neceſſaria mortuorum inter vivos, non vivorum inter mortuos. & 264. 1. *Artemidor.* II. 54. οἱ ἀποθανόντες τοῖς ζῶσιν ϗ συναναστρέφεσιν, ϗδ' αὖ οἱ ζῶντες τοῖς ἀποθανοῦσι.

8. *Diodorus S.* XIX. 11. πάντες γὰρ ἀνεμιμνήσκοντο τῶν ἀντιπάτρυ λόγων.

11. λῆρος] *Etymol.* λῆρος σημαίνει τὴν φλυαρίαν· καὶ ληρεῖν παραφρονεῖν. *Heſychius.* λῆρος, ῥᾴθυμος, φλύαρος, ψεύστης. *Lucian.* Timon. 1. ἅπαντα ταῦτα λῆρος ἦδη ἀναπέφηνε, ϗ καπνὸς ποιητικός. Verſio *Vulg. deliramentum.* Codex *D deriſus.* Nugae, fabulae, cum narratur res non digna fide. *Thucyd.* VI. 33. καὶ γιγνώσκω, ὅτι οἱ τὰ μὴ πιστὰ δοκοῦντα εἶναι ἢ λέγοντες ἢ ἀπαγγέλλοντες, ἐ μόνον ϗ πείθουσιν, ἀλλὰ ϗ ἄφρονες δοκοῦσιν εἶναι. *Plut.* Symp. VIII. p. 714. F. τὸ δὲ ληρεῖν ἄδην ἐστιν ἄλλο ἢ λόγῳ κενῷ χρῆσθαι ϗ φλυαρᾶδει. *Demoſthenes* c. Polydem. λέγοντος δὲ μὲ ταῦτα ἀπεκρίνατο, ὅτι μύθυς λέγοιμι. *Gen.* XIX. 14.

12. παρακύψας] *Jac.* I. 25. 1. *Pet.* I. 12. *Lucian.* in bis accuſato 31. παρέκυπτεν ἀπὸ τ̃ τέγυς. *Ariſtophanes* in Pace 983. ἅπερ αἱ μοιχευόμεναι δρῶσι γυναῖκες, ϗαὶ γὰρ ἐκεῖναι παρακλίνασαι τ̃ς αὐλείας παρακύπτυσι, κἂν τις προσέχῃ τὸν νῶν αὐταῖς, ἀναχωροῦσι, κἄτ', ἢν ἀπίῃ, παρακύπτυσι. paululum exerto capite e foribus aut feneſtris proſpiciunt. *Lucian.* Reviviſc. 30. κἄπειδη μόνος παρέκυψα εἰς τὰ ἐμὰ τέρατα, σὲ μὲν —— ἐθαύμαζον. Aſino 45. διακύπτω ἀνωθεν κάτω διὰ θυρίδος —— κἀκ τότε ἐξ ἐμ̃ πρώτ ἦλθεν εἰς ἀνθρώπυς ὁ λόγος ἔτος ἐξ οὗ παρακύψεως. Libanius O. IX. p. 254. A. μηδὲ διὰ χρόνυ γενέσθαι τὴν ἐπάνοδον τ̃ν κακ̃ν, ἀλλ' ὥσπερ παρακύψασαν τὴν ἀγαθὴν τύχην εὐθὺς οἴχεσθαι φεύγουσαν. *Baſilius* Gregorio. ὁ δεῖνα ἄρτι παρακύψαι φιλοτιμούμενος πρὸς τὸν βίον τ̃ν χριστιανῶν, εἶτα οἰόμενος αὐτῷ σεμνότητα φέρειν τὸ ἡμ̃ν συναναστρίβεσθαι. Gregorius. ὑμ̃ν δὲ ὁ θεμιστὸν παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα. Tranverſim aſpicere, velut limis oculis vel in tranſitu. *Ariſtophanes* Eccleſiaz. 202. σωτηρία παρέκυψεν vix ſe nobis oſtendit. Theſmophor. 804. κἂν ἐκ θυρίδος παρακύπτωμεν, ζητεῖ τὸ κακὸν τεθεᾶσθαι, κἂν αἰσχυνθεὶσ' ἀναχωρήσῃ, πολὺ μᾶλλον πᾶς ἐπιθυμεῖ, αὖθις παρακύψαι ἰδεῖν τὸ κακόν. *Themiſtius* II. p. 30. ἐπὶ σκιμποδίᾳ καθήμενος —— ἔχ οἷος τε ἦν τ̃ δωματίᾳ παρακύψαι ὑπ' ἀσθενείας. *Libanius* D. III. 155. A. τολμηρὸν δ' ἡγούμενος παρακύψαι, μένων δὲ ὑπὸ τοῖς πύργοις, ὁρῶσθαι δὲ τὴν πρὸς ἐμὲ μάχην πλέον ἢ γυναῖκες. *Arrian. Epictet.* I. 1. καὶ παρακύπτομεν συνεχῶς, πῶς ἄνεμος πνεῖ. Sir. XXI. 23. *Suidas.* ἀειλότερος εἶ τ̃ παρακύπτοντος. *Lucian.* Hermotim. 2. νῦν ἔρχομαι παρακύπτειν εἰς τὴν ὁδὸν· ἡ δ' ἀρετὴ πάνυ πόρρω.

ὀθόνια] *Heſychius.* Ὀθόναι, τὰ περιβόλαια πάντα παρὰ τὸ ἔσασθαι. τινες δὲ ζῶναι ἀποδεδώκασιν. Ὀθόνη, σινδών, ζώνη, τελαμών, γυναικεῖον ὀθόνιον λεπτόν, ϗαὶ πᾶν τὸ ἰσχνόν, κἂν μὴ λινᾶν ᾖ. Ὀθόνοισι, λεπτοῖς ἱματίοις. Ὀθόνια, λινᾶ ἱμάτια. II. ε. 352. ἐν λεχαίοισι δὲ θέντες ἑανῷ λιτῇ

ὀθόνια κείμενα μόνα· καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. Καὶ ἰδοὺ, δύο 13
ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα
ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς. Καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων 14
τῶν συμβεβηκότων τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰη- 15
σοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι 16
αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους πε- 17
ριπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρωποί; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπε πρὸς 18
αὐ-

πρὸς ἑαυτὸν] jungit praecedentibus Verſio *Copt. Severus* interpretatur: ἀνεχώρησεν οἰκάδε. *Eraſmus* in annotationibus & Hammondus. ut *Jo.* XX. 10. *Plautus* Menaechm. V. 21. 1. filia expetit ad ſeſe a me ut irem. *Ælianus* V. H. II. 19. ὁρῶν δὲ αὐτὸν — ἐ πρὸς πλάτωνα ἀναχωρῆντα, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπιόντα εἰς τὴν πόλιν.

13. Ϲ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι] Ἦσαν δὲ δύο πορευόμενοι ἐξ αὐτῶν D.
αὐτῇ] ἐκείνῃ Colb. ἡμέρᾳ] ὥρᾳ A.
σταδίους] + ἑκατὸν KN a prima manu. Codex 34. in ora: ἑκατὸν ἑξήκοντα λικτίον, ὅτων ἡ τὰ ἀκριβῆ περιέχει, Ϲ ἡ τ' ἀληθείας βεβαίωσις. ᾗ ὄνομα Ἐμμαοῦς] ὀνόματι Οὐλαμμαοὺς D ex Gen.
14. Ϲ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους] ὡμίλουν δὲ πρὸς ἑαυτοὺς D. τῶ] — D. 15. αὐτὸς] — Evang. 6.
αὐτὸς] — D. ὁ] — A. 17. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς] ὁ δὲ εἶπεν D.
δὲ] — GH. ἀντιβάλλετε] ἀμφιβάλλετε 33. 69.
ἀλλήλους] ἑαυτοὺς D. Ϲ ἐστε] — D. Ϲ ἔϛησαν L. Verſio *Copt.* probante *Beza.*
18. ὁ] — 69. εἷς] + ἐξ αὐτῶν 33. 69. Cod. *Lat.* Κλεόπας] κλεῶπας 47. 54. 71. Evang. 19. 20.
ὃν prius] — ADEGHKLM 1. 2. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47.

λιτὶ κάλυψαν ἐκ ποδὸς εἰς κεφαλὴν, καθύπερθε δὲ φάρει λευκῷ. Schol. ὀθόνησιν, ὑφάσμασι λινοῖς. *Theophraſtus* H. P. VII. 3. ὅτω γὰρ τὸ τῷ πράσῳ καὶ τῷ σιλίνῳ τιθέασιν ἀποδήσαντες εἰς ὀθόνιον. *Plinius* H. N. XIX. 7. in laciniis colligatum. *Appian.* Mithridat. p. 380. ἀνδρίας τε σιβάσμιος τοῖς Σινωπεῦσιν ἦχρα, ἣν οἱ μὲν Σινωπεῖς ὡς φθάσαντες εἰς φυγὴν ἐπαγαγέσθαι, ὀθόναις καὶ καλωδίοις περιέδησαν —— καὶ τῆς ἐπιούσης τὸν ἀνδριάντα τινῶν περιβεβλημένον παραφερόντων ἐκλῦσαι κελεύσας. Medicis ὀθόνιον eſt faſcia linea ad obliganda vulnera. *Pollux* IV. 181. ὀθόνιον, τὸ ἐπίδεσμον. *Lucianus* de luctu. 19. δικάλυσι δὲ ἡ ὀθόνη καὶ τὰ ἔρια, οἷς μὴ τὰς σιαγόνας ἀπισφίγξατε. *Lucian.* Timon. 21. καὶ ὁ μὲν νεκρὸς ἐν σκοτεινῷ πῃ τῆς οἰκίας πρόκειται, ὑπὲρ τὰ γόνατα παλαιᾷ τῇ ὀθόνῃ σκεπόμενος. *Act.* X. 11.

13. σταδίους] *Ælius Dionyſ.* ap. Euſtath. in Od. α. στάδια καὶ στάδιοι. *Joſ.* B. VII. 6. 6. ὧν δὲ μόνοις ἀπὸ τῆς στρατιᾶς διαφειμένοις, χωρίον ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν, ὃ καλεῖται μὲν Ἀμμαοῦς, ἀπέχει δὲ τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους ξ. Alia erat Emmaus, quae minimum CLX. ſtadiis aberat ab Hieroſolyma, cujus in Libro Maccabaeorum, apud Thalmudicos & Joſephum frequens mentio. *Arrian.* H. Ind. 26. κώμη πασιρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ θαλάσσης ξ. σταδίους —— νῆσος ὡς ρ. σταδίους ἀπὸ τῆ αἰγιαλῆ ἀπέχουσα 38. κώμη τε ἐπῆν ἀπέχουσα ἀπὸ θαλάσσης σταδίους ξ. *Matth.* XV. 8. *Lex. MS.* τὸ στάδιον ἔχεις υ. πόδας ω. ὀργυιὰς ρλγ.

17. *Dio Chryſ.* p. 143. A. ἀπιὼν ποτε Διογένης ἐκ κορίνθου ἀθήναζε συνέβαλε κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνί τῶν γνωρίμων, καὶ ἤρετο, ποῖ ἄπεισιν; οὐκ ὥσπερ οἱ πολλοὶ τὰ τοιαῦτα ἐπειρωτῶσιν ἐπιδεικνύμενοι, ὅτι ἐκ ἀμοιλεῖ εἰδέναι αὐτοῖς περὶ τῶν φίλων, ἔπειτα ἀκούσαντες μόνον ἀπηλλάγησαν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀνακρίνουσι τοὺς ἀσθενοῦντας, ὅτι μέλλουσι ποιεῖν, οὕνεκα τοῦ συμβουλεῦσαι. καὶ τὰ μὲν κελεύουσι, τὰ δὲ ἀπαγορεύουσι· ὕτως ἀνέκρινεν ὁ Διογένης τὸν ἄνθρωπον, ὅτῳ πράττοιεν.

ἀντιβάλλετε] 2. *Macc.* XI. 3. *Suidas* in ἔπος. ἀντιβάλλειν καὶ φιλονεικεῖν.

18. παροικεῖς] Verſio *Vulg.* peregrinus es. Codex D. advena es. *Dio* O. III. p. 42. C. σὺ ἄρα, εἶπε, μόνος ἀνήκοος κ τούτων, ἃ πάντες ἴσασιν; *Cyrillus* in Zach. p. 780. παροικεῖ —— ὁ μὲν λίαν ἀσφαλὴς, σεσαλευμένος δὲ κατοικεῖ —— ὁ βιβηκὼς καὶ ἱδρυσμένος. *Livius.* IV. 3. ne ea quidem ſcimus, quae omnes peregrini etiam ſciunt. *Dio Chryſ.* XLVI. p. 521. D. πολὺ γὰρ κρεῖττον φυγάδα εἶναι, καὶ παροικεῖν ἐπὶ ξένης, ἢ τοιαῦτα παθεῖν. *Act.* XIII. 17. 1. *Pet.* I. 17. *Heb.* XI. 9. *Act.* VII. 6. 29. *Eph.* II. 19. 1. *Pet.* II. 11. *Cic.* pro Milone 12. An vos, judices, vero ſoli ignoratis, vos hoſpites in hac urbe verſamini? veſtrae peregrinantur aures, neque in hoc pervagato civitatis ſermone verſantur? *Ariſtides* Rhet. II. 3. 5. ex Xenophont. Memorab. ὁποῖον καὶ χαιρεφῶντα λέγει διαλεγόμενον πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· εἰπέ μοι, ἔφη, σὺ μόνος ἐ γινώσκεις, ὅτι ὕτω χρὴ τοῖς ἀδελφοῖς προσφέρεσθαι; *Cic.* Acad. 1. 3. nos in noſtra urbe peregrinantes, errantesque, tanquam hoſpites, tui libri quaſi domum deduxerunt. *Pomponius de verbor. ſignificat.* L. L. 15. 239. D. Incola eſt, qui aliqua regione domicilium ſuum contulit, quem Graeci πάροικον appellant. *Cicero* de O. 1. 58. Cur ergo non iidem in jure civili —— ſatis inſtructi eſſe poſſumus, ad hoc duntaxat, ne in noſtra patria peregrini atque advenae eſſe videamur? *Joſ.* A. VII. 14. 1. ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς ἐξαριθμηθῆναι τοὺς παροίκους. apud LXX. προσηλύτους. B. I. 31. 4. μόνος ἡγοῦτο τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀντίπατρος. *M. Antonin.* III. ξένος κόσμῳ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν κόσμῳ ὄντα. *Apulejus* Met. IV. tune ſolus ignoras? *Cic.* pro Rabir. 28. adeone hoſpes hujusce urbis, adeone ignarus es disciplinae, conſuetudinisque noſtrae, ut haec neſcias?

19. τὰ περὶ Ἰησοῦ] *Xenophon* H. G. 1. ἔφρασε τὰ περὶ τῆ ἱππικῆς.

Ariſtides Panathen. T. 1. p. 139. πᾶσα δ' ἡ περὶ τοὺς λόγους δύναμις. & T. II. p. 73. εἰ γὰρ δεῖ συνελόντα εἰπεῖν, ἐδέν ἐστιν ἄλλο ῥητορικὴ, ἢ φρόνησις, λόγων δύναμιν προσειληφυῖα. *Appianus* Parth. de Antonii eloquentia, p. 282. λόγων δύναμις. *Theon* Progymn. 1. ἡ διὰ τῆς χρείας γυμνασία ἐ μόνον δύναμιν λόγων ἐργάζεται. *Lucian.* ad Nigrin. Epiſt. δύναμις λόγων. de Conſcrib. Hiſt. 19. ἀοίδιμος ἐπὶ λόγων δυνάμει —— 57. ὡς μὴ δύναμιν λόγων ἀπειροκάλως παριπιδικύεσθαι δοκοίης. *Philo* pejorem inſidiari meliori T. 1. p. 215, 15. οἱ δ' ὅσα μὴ προσήκει διϊξίοντες, ἐ δύναμιν λόγων, ἀλλ' ἡσυχίαν ἀσθενῆ ἐπιδείκνυνται. *Sextus Empir.* a. Rhet. 50. ἡ ῥητορικὴ κατὰ ψιλὸν τὸ ἐκπεπονηκέναι τὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν. 62. ἀθηναῖος δὲ λόγων δύναμιν προσαγορεύει τὴν Ῥητορικήν. *Joſ.* c. Appion 1. 5. λόγων τε δύναμιν ἐπεδείκνυτο. *Arrian. Epictet.* II. 23. ἡ δὲ φρασικὴ αὕτη καὶ καλλωπιστικὴ τῶν ὀνομάτων, αὕτις ἄρα ἰδία δύναμις, τί ἄλλο ποιεῖ ἢ, ὅταν ἐμπέσῃ λόγος περί τινος, καλλωπίζει

τὸν

αὐτόν· Σὺ μόνος παροικεῖς — ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν
19 ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Τὰ περὶ Ἰησοῦ
τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ
20 καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς
21 κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων
λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις, τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον,

48. 49. 50. 51. 52. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 72. 78. 80. 83. 87. 88. 89. 90. 95. Evang. 2. 3. 4. 5. 6. 11. 12. 14. 15. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 1. 2. *Aldi*, *Plantin.* *Wechelii*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Genev.* Verſio *Syra* utraque. *Theophylactus.* εἰς 12. 15. 16. probante *J. Millio* prol 1374.

ℭ] — D Codices *Latini*. 19. ℭ εἶπεν αὐτοῖς ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ] ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ποῖα; D.
αὐτοῖς] πρὸς αὐτὸς 51. 74. 89. + ὁ Ἰησοῦς 12. αὐτῷ] — 1. Codices *Latini*.
Ναζωραίου] Ναζαρινοῦ L *Origenes* in prooem. Joann. Ναζωραίου Evang. 5.
ὃς] ὡς 10. 51. 54. 57. 66. 74. 83. 90. Evang. 19. ἔργῳ ℭ λόγῳ] λόγῳ ℭ ἔργῳ D. ἔργῳ ℭ ἐν λόγῳ A.
ἐναντίον] ἐνώπιον D. λαοῦ] + τοῦ Ἰσδαίων 28.
20. ὅπως τε] ὡς D. ὅπως Verſio *Syra* poſterior. Codices *Latini*.
παρέδωκαν αὐτὸν] αὐτὸν παρέδωκαν A 1. τοῦτον παρέδωκαν D. ἄρχοντες ἡμῶν] πρεσβύτεροι Verſio *Syr.*
ἡμῶν] — Verſio *Copt.* ὑμῶν 60. 21. αὐτὸς] οὗτος Evang. 20. ἐστιν] ἦν D.
γε] + ℭ D 33. σὺν πᾶσι] συμπᾶσι 1. Evang. 2.
ταύτην] — D 42. 71. Colb. ἄγει σήμερον] σήμερον ἄγει D.
σήμερον] — 1. Verſio *Syr. Copt. Æthiop. Arab.* ἐγένετο] γέγονεν D. ἐγένοντο 2. Editio *Eraſmi* 1. 2.

τὰ ὀνόματα, καὶ συντίθησιν, ὥσπερ οἱ κωμῳδοῦντες τὸν κόμην. *Libanius* Progymn. τῇ δυνάμει τῶν λόγων τ' ἀληθὲς διαστρέφειν. Alexis de Demetrio ap. *Athen.* XIII. p. 610. E. τὰς τὰς τῶν λόγων, ὡς φασι, δυνάμεις παραδιδόντας τοῖς νέοις ἐς κόρακας αἴρειν φασὶν ἐκ τῆς ἀτλικῆς. *Euripid.* Bacch. 270. θρασύς τε, δυνατὸς, καὶ λέγειν οἷος' ἀνὴρ κακὸς πολίτης γίγνεται οὗ ἐκ ἴχνω. *Pollux* VI. 146. ὁ λέγειν δυνατὸς ἀλλὰ σιωπᾶν ἀδύνατος. *Diodorus S.* de Hiſtoria I. 2. συμβάλλεται δ' αὕτη καὶ πρὸς λόγου δύναμιν, ὃ κάλλιον ἕτερον ἐκ ἄν τις ῥᾳδίως εὕροι. τούτῳ γὰρ οἱ μὲν Ἕλληνες τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων προέχουσι. 76. θαυμάζεσθαι γὰρ τὰς ἀγωνιζομένας ἐν τῷ κρίνειν πολλάκις ἢ δι' ἀπάτην, ἢ διὰ ψυχαγωγίαν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸν ἔλεον πάθος συνεκφερομένης τῇ δυνάμει τῶν λεγόντων. *Antiphon* Apol. Caed. involunt. ἡ μὲν γὰρ δόξα τῶν πραχθέντων πρὸς τῶν δυναμένων λέγειν ἐστι. *Dinarchus* in Demoſth. ὃς μέγα φρονεῖ ἐπὶ τῷ δύνασθαι λέγειν. *Libanius* Ep. 114. σε πάντα ἄγειν ἔχοντα τῇ δυνάμει τῶν λόγων, ἐν μὲν τῷ δικαστηρίῳ μηδένα συκοφαντεῖν ἕνεκα χρυσίου. 218. ἡ τῶν λέγειν δύναμις. *Æſchines* c. Cteſiph. εὐγνώμων, καὶ δυνατὸς εἰπεῖν. J. *Capitolinus* in Maximino. Meſſallam oratorem potentiſſimum. *Polybius* XII. 15. τοῦτον δὴ δυνατώτατον ἐν λόγῳ, *Ariſtoph.* Ran. 872. Schol. τῶν δυνατῶν τὰ ποιήματα. *Inſcriptio.* Oratori potentiſſimo.

Thucyd. I. 139. Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, ἀνὴρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πρῶτος Ἀθηναίων, λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώτατος. *Il.* ι. 443. μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρα τε ἔργων. *Ariſtophanes* Equit. 614. ὦ καλὰ λέγων, πολὺ δ' ἄριστον ἔτι τῶν λόγων εἰργασμένε. *Ariſtot.* de Rep. IX. ὃν γε δὴ ἄνδρα τέλειον Ὅμηρος δὴ ὅλης τῆς Ἰλιάδας δῆθεν ἀπεργάζεσθαι πειρώμενος, καὶ ἑνί τινι ἔπει τὰς τότε ἀρετὰς περιλαβὼν ἔφη κ. τ. λ. *Cic.* de Orat. III. 15. ut ille apud Homerum Phoenix, qui ſe a Peleo patre Achilli juveni comitem eſſe datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem verborum, actoremque rerum. *Quintilian.* II. 3. Sit ergo tam eloquentia quam moribus praeſtantiſſimus, qui ad Phoenicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat. *Demoſthenes* c. Timocrat. Καλλίστρατος καὶ Ἰφικράτης τῷ τε πράττειν καὶ τῷ εἰπεῖν δυνάμενοι. *Ariſtides* O. Platon. I. 97. ὅστις γε, ἃ προσήκει λέγειν, οἶδεν, οἶδεν, ἃ πράττειν προσήκει. ἁπλοῦς γὰρ ἐστιν, ὅστις, ἃ προσήκει εἰπεῖν εἰδὼς, ἃ προσήκει πράττειν, ἀγνοεῖ. ὁδὲ ὅστις ἀγνοῶν, ἃ προσήκει πράττειν, εἰπεῖν ἔχει. καὶ μὴν ὅγε εἰδὼς, ἑτέρῳ τί πρακτέον, οἶδε, καὶ τί ἑαυτῷ δῆπου. Ὥσπερ γε καὶ ὅστις διψῶντα ἕτερον παύειν ἑαυτὸν ἐκ ἀγνοεῖ — ταῦτ' ἄρα καὶ οἱ παλαιοὶ συνῆπτον τὰς δυνάμεις καὶ ὁ διέκρινον. ἀλλ' ὅμηρος μὲν ἔφη, τὸν φοίνικα ὑπὸ τῆ πήλεως πεμφθῆναι τῷ Ἀχιλλεῖ μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρακτῆρα τε ἔργων, ὡς τὸν αὐτὸν εἰδότα, ἃ δεῖ λέγειν, καὶ ἃ πράττειν ἄμεινον. *Dioſcorides* in principio. παρακαλῶμεν δέ σε, — μὴ τὴν ἐν λόγοις δύναμιν ἡμῶν σκοπεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι μετ' ἐμπειρίας ἐπιμέλειαν. *Diodorus S.* XIII. 30. Alcibiades ἦν γὰρ καὶ λόγου δυνατώτατος, καὶ τόλμης πολὺ προέχων τῶν πολιτῶν. XV. 36. πείθων μὲν διὰ τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως, νικῶν δὲ δι' ἀνδρείαν. *Athenaeus* XIII. p. 610. F. ἀνάξιππος ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν κεραυνευμένῳ λέγων ἔτως· οἶμοι φιλοσοφεῖς, ἀλλὰ τὰς φιλοσόφως ἐν τοῖς λόγοις φρονοῦντας εὑρίσκω μόνον, ἐν τοῖσι δ' ἔργοις ὄντας ἀνοήτους ὁρῶ. Philemon ap. *Stob.* δεῖ τῶν πολιτῶν προσατεῖν αἱρέσιν τὴν τοῦ λόγου μὲν δύναμιν ἐκ ἐπίφθονον, Ἥθει δὲ χρηστῷ συγκεκραμένην ἔχειν. *Suidas* de Molpagoro. λέγειν καὶ πράττειν δυνατὸς. *Polybius* p. 538. καὶ λέγειν καὶ πράττειν δυνάμενον. 1404. ἀνὴρ καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἱκανὸς. *Cebes.* ἀνὴρ ἔμφρων, καὶ δεινὸς περὶ σοφίαν. λόγου τε καὶ ἔργου. *Act.* VII. 22.

21. τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει] *Cic.* de Divinat. 35. itaque tribus his horis conciſus exercitus. *Salluſtius* Jugurth. 31. Piget dicere, his annis XV. quam ludibrio fueritis. *Phaedrus* I. 1. ante hos ſex menſes male, ait, dixiſti mihi. *Act.* V. 36. VI. 1. *Ariſtophanes* Plut. 621. Schol. ὡς παρὰ Συνεσίῳ· ἡμέρα μὲν ἦν, ἥντινα ἄγουσι Ἰσδαῖοι παρασκευήν. Nub. 626. κατὰ σελήνην ὡς ἄγειν δεῖ τὰ βίκ τὰς ἡμέρας. Avib. 1593. ἀλκυονίδας τ' ἂν ἡγεσθ' ἡμέρας ἀεὶ. *Achilles* Tatius VII. p. 442. ὁ γὰρ Σωσθένης ἔτος, ὃν αἰτοῦσι παρ' ἐμοῦ, τρίτην ταύτην ἡμέραν γέγονεν ἀφικὼς. *Menander* in Piſcatore ap. *Euſtath.* παρ' ὃ τὸ Φρύνιον τρίτην ταύτην ἐπριάμεθ' ἡμέραν. *Dionyſius Hal.* A. I. 63. ὡς ἀθηναῖοι τὰς χρόνας ἄγουσι. *Lucianus* D. Mort. 13. ἔτι ἐν Βαβυλῶνι κεῖμαι τρίτην ταύτην ἡμέραν. *Euſtathius* Iſm. IV. p. 101. τρεῖς ταύτας ἡμέρας ἄγεις σήμερον — τῇ δ' ὑστεραίᾳ. *Dio Chryſ.* XXVIII. p. 289. C. τέθνηκεν — οὐ πρὸ πολλοῦ, εἶπεν, ἀλλὰ τρίτη πω ἡμέρα ἐστὶν ἀπὸ τῆς ταφῆς. *Statius* Theb. III. 440. Septima jam nitidum terris aurora deisque Purpureum vehit ore diem. *Diogenes* L. Epicur. X. 23. τελευτῆσαι πεντεκαιδεκάτῳ τρίτῳ ἔτει ἄγοντα. & 22. τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τοῦ βίου. *Alciphron.* III. 21.

ρον, ἀφ' ἧ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμε- 22
ναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον· Καὶ μὴ εὑρῦσαι τὸ σῶμα αὐτῦ, ἦλθον, λέγυσαι καὶ ὀπτα- 23
σίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγυσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τ῀ σὺν ἡμῖν ἐπὶ 24
τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον ὕτω καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ ὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς 25
εἶπε πρὸς αὐτύς· Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τ῀ καρδίᾳ τ῀ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλη-
σαν οἱ προφῆ῀. Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τ῀ Χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τ῀ δόξαν αὐτῦ; 26
Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τ῀ προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πά- 27
σαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ αὐτῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τ῀ κώμην ὗ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς 28
προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορεύε῀σθαι. Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες· Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, 29
ὅτι

22. ἐξ ἡμῶν] — D.
γενόμεναι] ἀπελθῦσαι Verſio *Syra* poſterior in margine.
23. ☪ poſterius] — D.
24. τινες] + ὐκ D.
καθὼς ☪ αἱ γυναῖκες εἶπον] ὡς εἶπον αἱ γυναῖκες D.
25. ☪ αὐτὸς] ὁ δὲ D.
οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται] οἷς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς *Dial.* ap. Epiphan.
27. ☪ prius] + ἦν D Codices *Latini*.
διηρμήνευεν] ἑρμηνεύειν D. διηρμήνευσεν LM.
αὐτοῖς] + τί ἦν L 1. 33. Verſio *Copt.* —— Colb.
τὰ] — L.
28. προσεποιεῖτο] προσεποίησατο ADL 1.
29. ὅτι] + ἤδη Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo.
κέκλικεν] + ἤδη L 1. 33. Verſio *Copt Vulg.*
ἐξέστησαν] ἐθάμβησαν 40.
ὄρθριαι] ὀρθριναὶ ADL 1.
ἑωρακέναι] + ἐκεῖ Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
ἡμῖν] ἐμοὶ 72.
εἶδον] εἴδομεν D.
τ῀ πιστεύειν] — D. ἐπὶ πᾶσιν] — 80.
c. Marcion. Marcion. ἷς οἷς ἐλάλησα ὑμῖν *Marcion.*
26. ὐχὶ] ὅτι D. *Dialogus c. Marcionit.*
ἀπὸ poſterius] — D. Codices *Latini*.
διερμήνευεν 1. A.
πάσαις] — D. Verſio *Copt.*
αὐτῦ] ἑαυτῦ M. 2. 80. Evang. 5. 11. Editio *Bengelii, Colinaei, Stephani.*
πορρωτέρω] πορρώτερον A. Codices *Latini*.
ἐστιν ☪] — D Codices *Latini*.
☪ εἰσῆλθε τ῀ μεῖναι σὺν αὐτοῖς] — 47. 56. 58. 61.

ὁ μὲν ἀνὴρ ἀπόδημος ἐστι μοι, τριτην ταύτην ἡμέραν ἔχων ἐν ἄσει. *Galenus* de Compoſ. Medic. per. gen. III. μείρομαι δὲ τινα τῶν ἔτι τετραμέτρων, ἐπειδὴ τετάρτην ἡμέραν ἄγων ἀκάδυτος τελέως ἦν. in I. ad Glaucum. σκεπτέον δή, ποσὴν ἄγει τ῀ νοσεῖ ἡμέραν ὁ ἄνθρωπος. . . . . ἐν παιδίῳ τίσσαρες καὶ δέκατοι ἔτος ἄγοντι. id. ἑβδόμην ἄγων ἐκείνην τὴν νύκτα. *Plut.* de genio Socratis p. 586. E. διατί γὰρ θεσπιῦσι μὲν παρηγγέλται τριτην ἡμέραν σεσύτην ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι; *Joſ.* A. XIV. 10. 21. Πόπλιος Σερβίλιος —— ἀνθύπατος —— πρυτανὴς ἐρωῦ υἱὸς, πολίτης ὑμέτερος, προσελθών μοι ἐν τράλλεσιν ἄγοντι τὸν ἀγῶνα. *Act.* XIX. 38. *Jo.* XI. 17. *Lucian.* Dial. Mer. 12. ἕκτην σχιδὸν ταύτην ἡμέραν. vid. in *Matth.* XIV. 6.

22. ὄρθριαι] *Thomas.* ὄρθριος ἐκ ὀρθρινὸς. *Ariſtoph.* Aves 489. de gallo ὁπόταν μόνον ὄρθριον ἄσῃ. *Appianus* B. C. IV. p. 1045. Antonius ἐσέπεμψε λόχυς ὀρθρίας νυκτὸς. *Ariſtoph.* Eccleſiaz. 522. πῶς ἔν ὄρθριον ᾄχει. Lyſiſtrat. 60. ἐκεῖναί γ' οἶδ' ὅτι ἐπὶ τῶν κελήτων διαβεβήκασ' ὄρθριοι. *Nonnus* Dionyſ. III. 13. Ὄρθριον ὕπνον ἄμερσε λάλος τρύζυσα χελιδών. Ὄρθριον ἐψιθύριζε. Ὄρθριον ἐρρίπιζε. *Themiſtius* XXIII. p. 292. πάντες ὅσοι καλαμηφορῦσιν ὄρθριον ἐπὶ τὰς ἐρκάνας. Menander in Ira ap. *Athen.* VI. p. 243. A. ὄρθριος —— ἔτρεχε. *Æneid.* VIII. 465. Æneas ſe matutinus agebat. *Anthol.* III. 24. 11. εἰς ἀλέκτορα. ἐκείτι μ' ὡς τὸ πάρος —— Ὄρσεις ἐξ ὐνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος. VII. 16. κηρύσσω τὸν ἄρτα τὸν ἄγριον, ἄρτι γὰρ, ἄρτι ὀρθρινὸς ἐκ κοίτας ᾄχετ' ἀτιτάμενος. *Plato* Protagora. p. 219. A. ὄρθριος ἦκον.

25. βραδεῖς] *Ariſtophanes* Nub. 129. πῶς ἔν γέρων ὢν κατιλήσμων καὶ βραδὺς λέγων ἀκριβῶν σκινδαλμὸς μαθήσομαι; Schol. τὸ δὲ βραδὺς ἐκ ἐπὶ τῆς τ῀ σώματος κινήσεως παρείληφεν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀγχίνους εἶναι, ἄνωθεν δὲ τὰ τῆς διανοίας δηλῦν θέλει. *Dionyſ. Hal.* de Lyſia 7. Ὁ δὲ προσέχων τὴν διάνοιαν τοῖς Λυσίᾳ λόγοις, ὐχ ἕτως ὄξυς σκαιὸς, ἢ βραδὺς τὸν νῦν, ὡς ὐχ ὑπολήψεται τὰ δηλύμενα ὡς γινόμενα ὁρᾶν. *Sextus Empir.* a. Logic. I. 325. τὸς γῦν ῥητύρων —— δυνατός τε καὶ νοερὸς εἶναι φαμὲν, τὸς δὲ μὴ τοιύτος, ἀνάπαλιν βραδεῖς καὶ ἀσυνέτος. *Galenus* de potent. I. ἔτως γ' εἰσὶν ἀσύνετοί τε καὶ βραδεῖς τὴν διάνοιαν, ὥστε κ. τ. λ. de Uſu partium II. ὡδὶς γε ἕτως ἀναίσθητός ἐστι, ὡς —— ἀλλ' εἰ καὶ βραδὺς εἴη καὶ τελέως ἀμβλὺς τὴν διάνοιαν. *Donatus* in Eunuch. V. 9. 40. Intellectu tardos vocamus, qui ſtulti ſunt. Gloſſarium. *Bardus*, ἀναίσθητος, βραδὺς, ἄφρων. *Plut.* de prudent. Animal. p. 975. B. ἰχθῦς δὲ τὸς ἀκανθεῖς καὶ ἀνοήτως λοιδορῦντες ἢ σκάπτοντες ὀνομάζομεν. *Xenophon.* βραδὺς ὁ μὴ ἀγχίνους —— τὸ μὴ ἀγχίνου καὶ ταχὺς τῆς διανοίας θέλει δηλῦν —— ταῖς ψυχαῖς ἀνοήτοις. *Suidas. Pſal.* IV. 3. *Heſychius* ναθροκάρδιος, βραδὺς κατὰ λογισμύς. *Horatius* Sat. I. 3. 38. Probus quis nobiſcum vivit, multum demiſſus homo: illi tardo ac cognomen pingui damus. *Cic.* de Leg. agrar. 3. 2. ingenium tardum. de Nat. D. 1. 5. quidam nimium indociles tardique ſunt. Orat. 68. tarditas ingenii & ſtupor.

28. προσεποιεῖτο] Cod. *Lat.* affectabat. *Plato* de Rep. I. προσεποιεῖτο φιλονικεῖν. *Xenophon* προσποιεῖσθαι εἶναι φίλος. *Iſocrates* ἐὰν, μὴ δέομαι, τὸ δεῖσθαι προσποιῆ. *Herodian.* II. 9. 18. ἱκανώτατος ἦν πάντων ἀνθρώπων μάλιστα προσποιήσασθαι καὶ πιστώσασθαι εὐνοιαν. *Lyſias* in Agoratum εἰ μὲν ἔν μὴ ἀποκτείνας προσποιεῖται. *Dionyſ. Hal.* A. III. 73. ἴσμεν μὲν ἔτη τριὰ ἐν τ῀ προσποιήσει τῆς φιλίας. *Heſychius.* προσποιεῖται, σχηματίζεται. Σχηματιζόμενοι, προσποιούμενοι, σχῆμα ἐπιδεικνῦντες. *Lex. MS Job.* προσεποιήσω, ἐσχημάτισω.

29. πρὸς ἑσπέραν] πρὸς cum nominibus temporis notat tempus propinquum. *Thucydides* IV. 135. V. 56. πρὸς ἦρ ἤδη. VII. 79. τ῀ ἔτες πρὸς μετόπωρον ἤδη ὄντος. *Lyſias* pro caede Eratoſthenis ἦν πρὸς ἡμέραν. *Achilles Tat.* V. p. 343. ἦν δὲ πρὸς ἑσπέραν. *Curtius* VI. 11. 9. Quanquam in veſperam inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet. *Caeſar.* die inclinato in veſperam. ſupra IX. 12. *Servius.* Inclinato in noctem coelo. *Judic.* XIX. 9. Veſpera eſt: dies inclinavit. Duo loquuntur, & idem dicunt.

31. ἄφαντος] 2. *Matt.* III. 34. *Euſtathius* in *Od.* τ. p. 708, 3. τὸ δὲ θεὸς ἔμβαλε θυμῷ, θεῖόν τι δηλοῖ τὸν τ῀ ὀδυσσέως ἀναγνωρισμὸν. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἡ γραῦς ἀνέγνω τὸν ἠλλοιωμένον ὑπὸ τῆς ἀθηνᾶς. *Euripides* Oreſt. 1495. Πάλιν δὲ τὰν Διὸς κόραι ἐπὶ σφαγὰν ἕτεινον· ἃ δ' ἐκ

θα-

30 ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας
31 ἐπεδίδου αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς
32 ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιο-
33 μένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀνα-
στάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα
34 καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, Λέγοντας· Ὅτι ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐ-
35 τοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. Ταῦτα δὲ
36 αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν.

Πτοη-

τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς] μεῖναι μετ' αὐτῶν D.
εὐλόγησε] ἠυλόγησεν AD.
31. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ] λαβόντων δὲ αὐτῶν τὸν ἄρτον ἀπ' αὐτοῦ, ἠνύγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν D.
δὲ] — Evang. 8.
καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν] ἦν ἡμῶν κεκαλυμμένη D.
καὶ posterius] — D. 33.
33. ἀναστάντες] + λυπούμενοι D.
34. λέγοντας] λέγοντες D.
ὤφθη Σίμωνι] ὤφθης ἡμῶν L.
36. αὐτῶν λαλούντων] αὐτῶν λεγόντων 69. αὐτοῦ λαλοῦντος 71. + καὶ 10. 34. 35. 38. 39. 42. 51. 56. 58. 61. 62. 74. 78. 83. 89. 90. Editio *Complut. Geneu. Plant. Theophylactus.*
ὁ Ἰησοῦς] — BDL 47. 56. 58. 61. Codices *Latini. Cyrillus* in Jo. p. 1108. probante *J. Millio* prol. 1421. ὁ κύριος H.
ἔστη] ἐστάθη D.
καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν] — D Codices *Latini.* αὐτῶν posterius] τῶν μαθητῶν 28.
+ ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε G 88. Versio *Vulg. Syr.* utraque *Copt. Armen.* probante *H. Grotio, J. A. Bengelio* in Gnom. λέγει] εἶπεν 28.

θαλάμων ἐγένετο διὰ προθύρων ἄφαντος, ὃ ζεῦ, καὶ γᾶ, καὶ φῶς, καὶ νὺξ, ἥτοι φαρμάκοισιν, ἢ μάγων τέχναις, ἢ θεῶν κλοπαῖς. *Florus* I. 1. Repente quum concionem haberet ante urbem apud Capreae paludem, e conſpectu ablatus eſt. *Nonnus* Dionyſ. XLV. ἀλλ' ὁ μὲν ἦεν ἄφαντος ἐῷ πτερόεντι πεδίλῳ. *Maerobius* Saturn. I. 7. Cum inter haec ſubito Saturnus non comparuiſſet, excogitavit Janus honorum ejus augmenta — aram deinde cum ſacris tanquam Deo condidit. *Euripid.* Helena 588. εἴδωλον ἦν. Μ. καὶ τίς βλέποντα σώματ' ἐξεργάζεται. Ε. αἰθὴρ, ὅθεν σὺ θεοπόνητ' ἔχεις λίχη. 611. Βέβηκεν ἄλοχος σὴ πρὸς αἰθέρος πτυχὰς ἀρθεῖσ' ἄφαντος, ὀρανῷ δὲ κρύπτεται. 618. ἐγὼ δ' ἐπειδὴ χρόνον ἔμειν', ὅσον μ' ἐχρῆν, τὸ μόρσιμον σώσασα, πάτερ, ἐς ὀρανὸν ἄπειμι. *Pindarus* Olymp. I. 73. de Pelope a Neptuno rapto. ὡς δὴ ἄφαντος ἔπιλες. *Dionyſ. Hal.* A. I. 77. Mars compreſſa Ilia. ταῦτα δὲ εἰπόντα νέφει περικαλυφθῆναι, καὶ ἀπὸ γῆς ἀρθέντα φέρεσθαι διὰ ἀέρος ἄνω. *Dio Chryſ.* LII. p. 551. C. φησὶ δὲ ὑπὸ τῆς ἀθηνᾶς ἠλλοιῶσθαι, ὥστε ἐντυγχάνοντα τῇ φιλοκτήτῃ μὴ γνωσθῆναι ὑπ' αὐτῆς, μιμησάμενος κατὰ τοῦτο Ὅμηρον, καὶ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῇ εὐμαίῳ καὶ τῇ πηνελόπῃ πεποίηκεν ἐντυγχάνοντα τὸν Ὀδυσσέα, ἠλλοιώμενον ὑπὸ τῆς ἀθηνᾶς. *Il.* α. 194. ἦλθε δ' ἀθήνη ὀρανόθεν —— εἴῳ φαινομένη, τῶν δ' ἄλλων ἔτις ὁρᾶτο. θάμβησεν δ' ἀχιλεύς. *Arnobius* l. VII. Nusquam continuo apparuit: qua ex re numen fuiſſe monſtratur. *Auguſtinus* de C. E. I. 24. Ipſi illi majorem gentium dii qui habentur, hinc a nobis profecti in coelum reperientur. — Hic certe iſtorum deos homines fuiſſe ſatis confitetur, in coelum autem pervenisſe benevole ſuſpicatur: quanquam & hunc honorem opinionis ab hominibus eis eſſe delatum non dubitavit publice dicere, cum de Romulo loqueretur. Qui hanc urbem, inquit, condidit, Romulum ad deos immortales benevolentia famaque ſuſtulimus. Quid igitur mirum eſt, ſi hoc fecerunt antiquiores homines de Jove & Saturno & caeteris, quod Romani de Romulo, quod denique jam recentioribus temporibus etiam de Caeſare facere voluerunt? Quibus & Virgilius adulationem carminis addidit dicens: Ecce Dionaei proceſſit Caeſaris aſtrum. *Apollonius* III. 275. τόφρα δ' ἔρως πολιοῖο δι' ἠέρος ἶξεν ἄφαντος. & IV. 1330. ὡς ἄρ' ἔφαν, καὶ ἄφαντοι ἴσ' ἔσαθεν ἔνθ' ἄρα τάιγε φθογγῇ ὁμῶς ἐγένοντο παρασχεδόν. *Aratus* 899. Ἥτε καὶ ἐξαπίνης πάντῃ Διὸς εὐδιάοντος Γίνετ' ἄφαντος ὀλη. *Theocrit.* Id. IV. 5. αὐτὸς δ' ἐς τίν' ἄφαντος ὁ βωκόλος ὤχετο χώραν. *Æneid.* IX. 658. Mortales medio aſpectus ſermone reliquit, Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram. Agnovere Deum. *Servius.* abſceſſu. & more ſuo abeuntes Deos inducit agnoſci. *Diodorus S.* III. 60. de Heſpero. ὑπὸ πνευμάτων συναρπαγέντα μεγάλων ἄφαντον γενέσθαι. IV. 65. de Amphiarao. χανέσης τῆς γῆς, ἐμπεσὼν εἰς τὸ χάσμα μετὰ τοῦ ἅρματος, ἄφαντος ἐγένετο. 82. de Ariſtaeo. περὶ δὲ τὸ ὄρος τὸ καλέμενον αἷμον —— ἄφαντον γενέσθαι, καὶ τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν. V. 51. καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἠφανίσθη ὁ θεὸς, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡ ἀριάδνη ἄφαντος ἐγένετο. *Plut.* de Orac. def. p. 409. F. Epimenidis: εἰ δέ τις ἐστι, θεοῖς δῆλος, θνητοῖσι δ' ἄφαντος.

32. καιομένη] *Cic.* de fin. B. & M. IV. 3. Incendit igitur eos qui audiunt — Quid ille incendat? reſtinguat citius, ſi ardentem acceperit. V. 19. quem enim ardorem ſtudii cenſetis fuiſſe in Archimede? Brutus 80. Itaque tantum abfuit, ut inflammares noſtros animos, ſomnum iſto loco vix tenebamus — quis enim non fateatur; cum ex omnibus oratoris laudibus longe iſta ſit maxima, inflammare animos audientium, & quocunque res poſtulet modo flectere, qui hac virtute caruerit, id ei quod maximum fuerit defuiſſe? de Orat. 162. Nec unquam is, qui audiret, incenderetur, niſi ardens ad eum perveniret Oratio. II. 45. Quae mehercule ego, Craſſe, quum a te tractantur in cauſis, horrere ſoleo, tanta vis animi, tantus impetus, tantus dolor, oculis, vultu, geſtu, digito denique iſto tuo ſignificari ſolet. Tantum eſt flumen graviſſimorum optimorumque verborum, tam ut mihi non ſolum tu incendere judicem, ſed ipſe ardere videaris. *Teſtament.* XII. *Patriarch.* Nephthalim 7. ἐκαιόμην τοῖς σπλάγχνοις ἀπαγγεῖλαι, ὅτι πέπραται, ἀλλ' ἐφοβήμην τοὺς ἀδελφούς μου. *Pſal.* XXXIX. 4. *Jerem.* XX. 9.

36. *Pocok Porta Moſ.* p. 214. R. Aaron Levi-

Πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου· ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμα-

37 38 39 40 41

37. πτοηθέντες δὲ] θροήθεντες δὲ B. αὐτοὶ δὲ πτοηθέντες D. ἔμφοβοι] ἔντρομοι 1. Colb. γένομενοι] + οἱ μαθηταὶ 69. πνεῦμα] φάντασμα D. *Marcion.* 38. καὶ εἶπεν] ὁ δὲ εἶπεν D. Codices *Latini.* αὐτοῖς] + ὁ κύριος 28. καὶ posterius] + ἵνα τί DL. Codices *Latini. Dial. c. Marcion.* διατί] —— *J. Millius* prol. 426. ἐν ταῖς καρδίαις] ἐν τῇ καρδίᾳ BD Codices *Lat.* εἰς τὴν καρδίαν *Dial. c. Marcion.* 39. ἴδετε] εἴδατε 1. εἶδες A. 58. μου posterius] —— L. 1. 33. 53. Verſio *Vulg. Syra* poſterior. *Marcion* ap. Tertull. & *Epiphan. Athanaſius* ad Epictetum, in editis. *Theodoretus* Dial. II. αὐτὸς ἐγὼ] ἐγὼ αὐτὸς D. αὐτὸς ἐγὼ εἰμι] ἐγὼ εἰμι αὐτὸς B. με] —— D Verſio *Syra* poſterior habet cum obelo. Codices *Latini.* ὅτι posterius] τὸ D. σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει] ὀστᾶ οὐκ ἔχει καὶ σάρκας D. ὀστέα οὐκ ἔχει *Marcion* ap. Tertull. & Epiphan. θεωρεῖτε] βλέπετε D. ὁρᾶτε *Dial. c. Marcion.* 40.] —— D. Codices *Latini.* ἐπέδειξεν] εἶδειξεν G H L 1. 16. 33. 34. 39. 45. 46. 47. 51. 56. 57. 58. 64. 71. 74. 86. 90. Editio *Eraſmi,*

ta, referente Juda Zabara, corporis in mundum futurum admiſſi quatuor ſtatuit excellentiae gradus 1. ut oculi viſum fugiat, quandocunque latere cupiat. 2. quemlibet locum etiam occluſum ingrediatur non ſecus ac ſpiritus. 3. brevi temporis ſpatio a loco ſuo ad locum longe remotum transferatur. 4. vel forma humana, corpore proprio appareat, vel alia indutum forma בצור אחרה, quotiescunque perſonam mutare libuerit.

37. *Act.* XII. 9. *Quintilian.* D. IX. Inopinata ſubito amici mei ſpecies effulſit: obſtupui, totumque corpus perfudit frigidus pavor: neque aliter, quam ſi vana objiceretur oculis imago, mente captus ſteti. *Petronius* 111. Viſaque —— muliere quaſi quodam monſtro infernisque imaginibus turbatus ſubſtitit. *Eunapius* Legat. ἐκπλήξει καὶ θάμβει συνδεθέντες εἰς τὸ ἀκίνητον ἐπάγησαν, ὥσπερ Ἰουλιανῷ δείξαντος αὐτοῖς ὁ τὸν νεανίσκον ἀλλ' εἴδωλον.

38. 1. *Cor.* II. 9. *Jerem.* III. 16. VII. 31. XXXII. 35. XLIV. 21. *Ezech.* XI. 5. & *Targum. Act.* VII. 23. *Dam.* II. 29. 2. *Reg.* XII. 4. *Eſaj.* LXV. 16. *Bereſchith R.* XXIV. 4. R. Tanchum. f. Haja & dicunt ei nomine Magiſtrorum noſtrorum: in aeternum non venit rex Meſſias, niſi creatae fuerunt omnes animae, quae aſcenderunt in cogitationem ut crearentur. & in *Midras Koheleth. Æn.* I. 582. nate dea quae nunc animo ſententia ſurgit? *Euſtathius* in Il. ι. p. 669. 11. ὑπονοίας ἀναβησομένης εἰς νοῦν.

39. ψηλαφήσατε] *Gloſſae.* ψηλαφῶ, contrecto, palpo. *Plato* Phoedo. p. 74. A. ὃ δή μοι φαίνονται ψηλαφῶντες οἱ πολλοὶ, ὥσπερ ἐν σκότει ἀλλοτρίῳ ὄμματι προσχρώμενοι. *Ariſtophanes* Eccleſiaz. 315. τὰς ἐμβάδας ζητῶν λαβεῖν ἐν τῷ σκότῳ καὶ ξυμμάρτιον, ὅτε δὲ ἦν ἐκεῖνο ψηλαφῶν οὐκ ἐδυνάμην εὑρεῖν. *Galenus* in Hippocr. prorrhet. II. ὁμοίως τοῖς διὰ ψηλαφίας ἠρεμαίας ἅψασθαι τινος ἢ εὑρεῖν τι βελομένοις. *Ariſtophanes* in Pace 690. πρὸ τοῦ μὲν ἂν ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα· Νυνὶ δ' ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύομεν. *Schol.* οἱ γὰρ ἐν σκότει ζητοῦντες, τὸ ζητούμενον τὴν ἀκριβῆ ὄψιν οὐκ ὁρῶντες, ψηλαφῶντες ἂν εὑρίσκουσιν αὐτό. *Plut.* de genio Socrat. p. 589. B. τῷ γὰρ ὄντι τὰς μὲν ἀλλήλων νοήσεις οἷον ὑπὸ σκότῳ διαφανῶς διὰ φωνῆς ψηλαφῶντες γνωρίζομεν. *Artemidorus* I. 28. τυφλὸς ἔσαι —— ἢ καὶ ταῖς χερσὶ καὶ ποσὶ ψηλαφῶν ὥσπερ βλέπων. *Achmet.* 159. ἐάν τις ἴδῃ, ὅτι ψηλαφῶν ἐν σκοτίᾳ ἀνάπτει λάμπαδα πρὸς τὸ βλέψαι.

Anthol. II. 32. 17. εἰς λεπτὸς. ἐγὼ γὰρ εἰ βλέπομ' ἥτημαι, πνεῦμα γάρ εἰμι μόνον. 19. ὃ σὺ μόρον τρομέεις, τόσσι γὰρ πάλιν ἐδὼν ἀμείψας ἔσσαι ὡσάντως φάσμα, τό πιρ τελέθεις. *Od.* I. 293. ἔγκατα τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα. λ. 217. ἀλλ' αὔτη δίκη ἐστὶ βροτῶν, ὅτε κέν τε θάνωσιν, οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν. *Ovidius* M. IV. 443. Errant exſangues ſine corpore & oſſibus umbrae. *Cicero* Tuſc. I. 11. Si Cor, aut ſanguis, aut cerebrum eſt animus, certe, quoniam eſt corpus, interibit cum reliquo corpore; ſi anima eſt, forte diſſipabitur; ſi ignis, extinguetur. *Philoſtratus* de Apollonio IX. 12. Λαβέ μοι, κἂν μὲν διαφύγω σε, εἴδωλον εἰμι —— εἰ δὲ ὑπομείναιμι ἁπτόμενος, πεῖθε καὶ —— ζῆν με, καὶ μὴ ἀποβεβληκέναι τὸ σῶμα. *Quintilianus* D. X. Non inani perſuaſione, nec cogitationibus lugentis ficta umbra veniebat, ſed filius erat, qualis aliquando, & juvenis & pulcher habitu: nec aſpici tantum viderique contentus amplexus —— dabat. *Lucianus* Hiſt. Ver. II. 12. εἰ μὴ ἄψαιτό τις, οὐκ ἂν ἐλέγξειε, μὴ σῶμα εἶναι τὸ ὁρώμενον de animabus in civitate fortunat. Inſul. Oberrantibus. *Æneid.* VI. 700. Ter conatus ibi collo dare brachia circum, Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago, Par levibus ventis, volucrique ſimillima ſomno. *Maximus* Tyrius XV. 1. οὐ γὰρ σάρκες αἱ δαιμόνων φύσεις, οὐδὲ ὀστᾶ οὐδὲ αἷμα. *Achilles Tatius* VIII. Ζῶσαν βλέπεις —— οὐ γὰρ δὴ τέτο τῆς κόρης ἐστὶν εἴδωλον. *Jebamoth* f. 122. 1. Dixit Jonathan: Spiritus habet umbram, ſed non umbram umbrae. *Gittin* f. 66 1. *Ruth* R. III. 9. incepit Boas contrectare crines ejus, dixitque: ſpiritus non habent crinem. Quaeſivit: quis es? Spiritus an mulier? Cum reſpondiſſet, mulier: Dixit vidua, an maritata? vidua. immunda an munda? munda. *Bereſchith* R. VII. f. R. Dixit: Hi ſunt daemones, quorum Deus S. B. creavit animam, & creaturus erat corpus. Sed ſanctificavit ſabbatum, nec creavit.

40. *Plautus* Moſtellar. II. 2. 12. Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit. Sed ea lege, ut affigantur *bis pedes*, bis brachia. . . . Non fuit hic mos in Iſraële, ut clavos figerent in pedibus aut manibus hominum, qui lapidati aut ſuſpenſi fuiſſent.

41. *Dio* XLVIII. p. 254. οἱ ἀπολωλέναι τὸ σφᾶς πρότερον νομίζοντες, καὶ τότε παρὰ δόξαν θεωρῆσαντες, ἄπορόι τε ἐπὶ πολὺ ἐγίγνοντο, καὶ ἀφασία συνείχοντο, ἀτιμῆσαί τε ἅμα τῇ ὄψει. *Livius* XXXIX. 49. Vix ſibimet ipſi prae nec opinato gaudio credentes. *Libanius* O. XXI. p. 528. C. καὶ ὁ μὲν οἷς ἤκουσε πιστεύων, μεθ' ἡδονῆς ἐτέρπετο· ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἀγαθῶν ἀπιστῶν. *Ariſtaenet.* II. 14. ὑπὲρ τὸ σφόδρα ἐπιθυμοῦν ἐλάμ-

βανε

42 μαζόνιον, εἶπεν αὐτοῖς· Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος
43 ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. Καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. Εἶπε δὲ αὐ-
44 τοῖς· Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.
Τό-

3. 4. 5. *Cyrillus. Damascenus* de F. O. 100. *Theophylactus.*
ἀπὸ τ῀ χαρᾶς ☪ θαυμαζόντων] ☪ θαυμαζόντων ἀπὸ τ῀ χαρᾶς A Versio *Vulg. Sax. Cyrillus* in l. *Cyrillus Hieros.* Catech. 146.
καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου] — ADL Versio *Syra* posterior habet cum asteriſco.
μελισσίου] μελισσείου Ed. *Complut.*
ἔφαγεν] + καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς K 13. 42. Versio *Vulg. Copt. Athanasius* c. Arian. V. *in MS.* Basilienſi. probante *H. Grotio. J. A. Bengelio* in Gnom. + καὶ λαβὼν τὰ περισσεύματα ἔδωκεν αὐτοῖς 88. Versio *Æthiop. Arab.* + λαβὼν δὲ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς Versio *Syra* posterior cum asteriſco. Codices *Latini.*
44. εἶπε δὲ] ☪ εἶπεν D. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
λόγοι] + μου ADKL 33. Evang. 5. Versio *Copt.*
πληρωθῆναι] πλησθῆναι D a prima manu.
προφήταις] ἐν τοῖς προφήταις L.
41. αὐτῶν] αὐτῷ A.
αὐτοῖς] — D Versio *Vulg.* 42. οἱ δὲ] ☪ D.
μελισσίου] μελισσείου Ed. *Complut.* 43. λαβὼν] — Versio *Syra* posterior. αὐτῶν] πάντων A.
ἔφαγεν] + καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς K 13. 42. Versio *Vulg. Copt. Athanasius* c. Arian. V. *in MS.* Basilienſi. probante *H. Grotio. J. A. Bengelio* in Gnom. + καὶ λαβὼν τὰ περισσεύματα ἔδωκεν αὐτοῖς 88. Versio *Æthiop. Arab.* + λαβὼν δὲ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς Versio *Syra* posterior cum asteriſco. Codices *Latini.*
44. εἶπε δὲ] ☪ εἶπεν D. Versio *Syr.* Codices *Latini.* αὐτοῖς] πρὸς αὐτοὺς 33. Evang. 18.
λόγοι] + μου ADKL 33. Evang. 5. Versio *Copt.* ἔτι ὢν] σὺν ᾧ ἤμην D.
πληρωθῆναι] πλησθῆναι D a prima manu. Μωσέως] — 56. Μωϋσέως BDK 44.
προφήταις] ἐν τοῖς προφήταις L. ☪ ψαλμοῖς] — 1. Colb.

βατε μέ τις ἀπιστία.

ἐνθάδε] *Ammonius* p. 51. ἐνταυθοῖ μὲν γὰρ τὴν ἐν τόπῳ σημασίαν δηλοῖ· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν ἐν τόπῳ καὶ τὴν εἰς τόπον, ὁμοίως καὶ τὸ ἐνθάδε. —— ἐπὶ τῶ ἐνθάδε φησιν ἡ καλυψὼ [Od. ε. 208.] ἐνθάδε αὖθι μένων σὺν ἐμοὶ τόδε δῶμα φυλάσσοις. καὶ ἕκτωρ φησι [Il. π. 836.] σὲ δὲ τ' ἐνθάδε γῦπες ἔδονται, ταῦτα γὰρ τὴν ἐν τόπῳ σημασίαν δηλοῖ. Τὸ δ' εἰς τόπον ἔτως· [Od. ξ. 161.] τῶ δ' αὐτῶ λυκάβαντος ἐλεύσεται ἐνθάδ' Ὀδυσσεύς. citat. *Eustath.* in Od. σ. p. 659. 38.

42. κηρίου] *Plut.* Q. N. p. 928. C. τὰ κηρία τὴν μέλιτταν τῇ ὀσμῇ —— κινεῖ. *Longus* Paſtoral. III. p. 109. καὶ σύριγγα δῶρον ἔδωκε, καὶ μέλι ἐκ κηρίου, καὶ πῶρον ἐλάφου. *Porphyr.* V. Pythag. 34. τῆς δὲ διαίτης τὸ μὲν ἄρτιον ἦν κηρίον ἢ μέλι· δεῖπνον δ' ἄρτος ἐκ κίγχρων. & de Antro Nymphar. Θεῶν τροφῆς ὄντος τοῦ μέλιτος. *Hesychius.* μελίσσιον, τὸ σμῆνος. i. e. examen apum. Verſio *Vulg.* favum mellis. *Beza:* ex favo apiario; prior interpretatio μελισσίου habet pro ſubſtantivo diminutivo a μέλι, poſterior pro adjectivo a μέλισσα. *Sirac.* XXIV. 20. Prov. XVI. 24. *Valla* ex melleo favo. *Pſal.* CXVII. 12. apud LXX. *Ariſtot.* τὰ δὲ κηρία κηφήνια ἐλάττω ἐστὶ τῶν μελιττῶν.

44. *Tob.* XII. 19. 2. *Theſſ.* II. 5. *Act.* IX. 39. *Joſ.* Macc. 18. ὁ πατὴρ —— ἐδίδασκεν ἡμᾶς ἔτι ὢν σὺν ἡμῖν.

Vetus Teſtamentum ſecundum Judaeos tribus voluminibus conſtat, Lege, Prophetis & Hagiographis: *Bava Bathra* f. 14. 2. Compingit aliquis Legem, Prophetas & Hagiographa in unum librum —— attulerunt nobis Legem, Prophetas & Hagiographa, compacta in unum —— Fuerunt ipſi octo Prophetae colligati una. Lex ſunt V. Libri Moſis. Prophetae ſunt VIII. nimirum priores 1. Joſuae. 2. Judicum 3. Samuelis 4. Regum. & poſteriores 1. Jeremias 2. Ezechiel 3. Eſajas. 4. duodecim minores. Hagiographa ſunt XI. 1. Ruth. 2. Pſalmi. 3. Job. 4. Proverbia. 5. Eccleſiaſtes. 6. Canticum. 7. Threni. 8. Daniel. 9. Eſther. 10. Esra. & Nehemia 11. Chronica. *Sanhedrin* f. 105. 1. non hoc tantum praeſtat arundo cedro, quod meretur, ut ex ea accipiatur calamus, quo conſcribatur Liber Legis, Prophetarum & Hagiographorum. f. 90. 2. vid. ſupra p. 476. *Targum Cantic.* V. 10. occupatus eſt in XXIV. Libris, qui ſunt Lex, & verba Prophetiae, & Hagiographa. *Bereſchith R.* XLVIII. 11. In Lege, & Prophetis & Hagiographis unum fruſtum ſuſtentare cor reperimus. LI. 3. in Lege, Prophetis & Hagiographis illiteratum nomen ſuum bis ponere in uno verſu reperimus. LVIII. 9. & Schemoth R. XXXI. Dixit R. Chanina: omnis שקל in Lege eſt Siclus, in Prophetis libra, in Hagiophis centuſſis (idem in *Bechoroth* f. 50. 1. *Ruth* R. IV. 7.) LXVIII. 3. Reperimus in Lege, Prophetis & Hagiographis, non eſſe conjugium niſi a Deo. LXXIV. 12. Ne ſit lingua Syriaca vilis in oculis tuis, quia reperimus Deum O. M. ipſi in Lege, in Prophetis & Hagiographis honorem tribuere. LXXVI. 4. In Lege, Prophetis, & Hagiographis invenimus Iſraëlitas non tranſiiſſe Jordanem, niſi ob meritum Jacobi. Berachoth f. 22. 1. Leproſis permiſſum eſt legere in lege, & Prophetis & Pſalmis *Taanith* f. 16. qui peritus eſt legendi in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Midras Tillin* II. 7. LIX. 1. in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Maimonides* Megill. 2. 18. Omnes libri Prophetarum & Hagiographa omnia abrogabuntur in diebus Meſſiae praeter volumen Eſther, quod permanet inſtar Pentateuchi Legis. Probat ex Talmude Hieroſ. collatis locis Deut. V. 22. & Eſth. IX. 28. *Sirac.* in Principio. πολλῶν καὶ μεγάλων ἡμῖν δέδοται διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ τῶν ἄλλων, τῶν κατ' αὐτοὺς ἠκολουθηκότων, δεδομένων —— ὁ πάππος μου Ἰησοῦς ἐπὶ πλεῖον ἑαυτὸν δοὺς εἰς τε τὴν τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν ἄλλων πατρίων βιβλίων ἀνάγνωσιν. —— καὶ αὐτὸς ὁ νόμος, καὶ αἱ προφητεῖαι, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν βιβλίων ὀ μικρὸν ἔχει τὴν διαφορὰν ἐν ἑαυτοῖς λεγόμενα. *Schemoth R.* XXV. Dixit R. Eleazar f. Achina: Deprehendimus in lege, in prophetis & Hagiographis. *Vajikra R.* III. extr. legit homo legem, Prophetas & Hagiographa. XVI. R. Uſia dixit: jungo verba legis prophetis, & Prophetas Hagiographis. *Ruth* R. II. 4. invenerunt ſcriptum in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Bemidbar* R. II. Propter Legem, prophetas & Hagiographa. *Schir R.* 1. 6. in verbis legis, a verbis legis in prophetis, & a prophetis in hagiographis. X. R. Aba f. Mimi f. Uſai a lege ad prophetas, a prophetis ad hagiographa. 10. 11. R. Juda nomine R. Levi dixit: Lex, prophetae & hagiographa. IV. 5. R. Joda & R. Johanan: in tribus locis invenimus, in Lege, Prophetis & Hagiographis. *Megilla* f. 27. 1. involvunt librum legis linteis Pentateuchi, & Pentateuchum linteis Prophetarum & Hagiographorum: at non Prophetas & Hagiographa linteis Pentateuchi; & non Pentateuchum linteis libri legis. —— imponunt librum legis ſuper Pentateuchum, & Pentateuchum ſuper Prophetas & Hagiographa: ſed non prophetas & Hagiographa ſuper Pentateuchum, nec Pentateuchum ſupra librum Legis. *Joſephus* c. Apion.

Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τ νῶν, τῦ συνιέναι τὰς γραφάς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι ὕτω γέ- 45
γραπται, καὶ ὕτως ἔδει παθεῖν τ Χριςὸν, καὶ ἀναςῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, Καὶ 46
κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, 47
ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερυσαλήμ. Ὑμεῖς δέ ἐςε μάρτυρες τύτων. Καὶ ἰδὺ, ἐγὼ ἀποςέλλω 48
τ ἐπαγγελίαν τῦ πατρός μυ ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερυσαλὴμ, ἕως 49
ἧ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψυς. Ἐξήγαγε δὲ αὐτὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν· καὶ ἐπάρας τὰς 50
χεῖρας αὐτῦ, εὐλόγησεν αὐτύς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτὺς, διέςη ἀπ' 51
αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τ ὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέςρεψαν εἰς Ἰε- 52
ρυσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνῦντες καὶ εὐλογῦντες 53
τ Θεόν. Ἀμήν.

45. συνιέναι] συνεῖναι B.
46. γέγραπται ☪ ὅτω] — 72. Versio *Armen.*
καὶ ὕτως ἔδει] — BDL Versio *Copt.* Codices *Latini.* *Irenaeus.* probante *J. Millio* prol. 422.
παθεῖν τ χριςὸν] τ χριςὸν παθεῖν D.
ἐκ νεκρῶν] — D 29. 71. probante *J. Millio* prol. 1471.
47. ☪ posterius] εἰς B.
ἀρξάμενον] ἀρξαμένων C ut videtur. D probante *Erasmo*, *Millio* prol. 422. *Pricaeo.* ἀρξάμενοι BL 33. Versio *Copt.* ἀρξάμενϴ 86. ἀρξαμένην 1. *Pricaeus.*
εἰς] ὡς ἐπὶ D.
48. ὑμεῖς δὲ ἐςε] ☪ ὑμεῖς δὲ D.
δὲ] — BL Versio *Copt.*
ἐςε] — B.
ἐςε μάρτυρες] μάρτυρες ἐςε C.
49. ἰδοὺ] — DL. 33. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
ἰδοὺ ἐγὼ] ἐγὼ ἰδοὺ 1.
ἀποςέλλω] ἐξαποςέλλω L. ἐξαποςέλω 33. ἀποςελῶ Evang. 15. 18. 19. Versio *Vulg. Syr.*
τοῦ πατρός] — D.
δὲ] — 72.
Ἱερυσαλὴμ] — BDL Versio *Copt.* Cod. *Latini.* probante *J. Millio* prol. 424.
οὗ] ὅτε D 1.
ἐνδύσησθε] ἐνδύσεισθε Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* ἐνδύσασθε *Editio* G. a Mastricht A. 1711.
δύναμιν ἐξ ὕψυς] ἐξ ὕψυς δύναμιν B.
50. ἐξήγαγε δὲ] ☪ ἐξήγαγεν L Versio *Syr.*
ἔξω] — C a prima manu 1. 33. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini.*
ἕως εἰς] πρὸς D 33. ἕως Evang. 15. ἕως πρὸς L 1.
καὶ ἐπάρας] ἐπάρας δὲ D.
εὐλόγησεν] ἠυλόγησεν D.
51. διέςη] ἀπέςη D.
καὶ ἀνεφέρετο εἰς τ ὐρανόν] — D. Codices *Latini.*
52. προσκυνήσαντες αὐτὸν] — D. Cod. *Lat.* probante *J. Millio* prol. 424. *Augustinus* de Unit. Eccles. 10.
53. διαπαντὸς] alii divisim scribunt διὰ παντὸς.
ἐν τῷ ἱερῷ] — A a prima manu.
αἰνῦντες ☪] — L Versio *Copt.*
καὶ εὐλογῦντες] — D Codices *Latini.*
ἀμὴν] — CDL 1. 33. Versio *Copt. Armen. Æthiop. Arab.* Codices *Latini.* probante *H. Grotio.* & *J. A. Bengelio.*
στίχ. βω K. 34. 39. 49. 50. 55. 65. 105. 107. Versio *Æthiop.* Bχ *Nicephorus.* BXoζ 48. ἐκ τοῦ κατὰ Λευκᾶν Εὐαγγελίε ἐγράφη ἑλληνιςὶ μ ἔτη ιε. τ' παλήψεως τ κυρίυ, εἰς ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην, ἔχει δὲ ῥ. ματα Γων [al. Γωγ] στίχυς δὲ βψν. Γπγ. Versio *Syr.* τὸ κατὰ λευκᾶν ἐυαγγέλιον ἐξεδόθη μ χρόνυς πέντε ☪ δέκα τ τῦ χριςῦ ἀναλήψεως 105. 107.

pion. p. 441. tripartitam etiam divisionem instituit, sed ita ut ad primam quidem Classem referat Pentateuchum, ad tertiam Psalmos & tres Salomonis libros, ad secundam vero reliquos omnes. *Koheleth* R. VII. 9. incipiens a Lege ad Prophetas, a prophetis ad Hagiographa. & Ruth. III. 13. Thanchuma f. 86. 2. dixit R. Josua R. Nehemiae — Lex est triplex, Lex, Prophetae, hagiographa. *Berachoth Hieros.* 1. in lege, in prophetis & Hagiographis. *Moed katon* f. 15. 1. 18. 2. 21. 1. Megilla f. 21. 2. 24. 1. 31. 1. Avoda Sara f. 19. 2. *Hieros. Schekalim* III. 4. *Rosch Haschana* f. 32. 1. *Taanith* f. 8. 1. 16. 1. 20. 1. 30. 1. *Bava Kama* f. 92. 2. Haec res scripta est in lege, repetita in prophetis, & tertio in Hagiographis.

45. *Herod.* V. 4. ἀνοιγομένοι τὰ ἀνθρωπήια πάντα. *Plut.* de Aud. Poet. p. 36. D. Lectio Poëtarum πρεσαναίγει καὶ προσκλίνει τὴν τῦ νέυ ψυχὴν τοῖς φιλοσοφίας λόγοις. *Act.* XVI. 15. Preces Judaeorum: Aperi cor meum in lege tua. Ipse aperit cor nostrum in lege sua *Esaj.* L. 5.

47. ἀρξάμενον] Participia impersonalia scribuntur pro genitivis absolutis *Act.* II. 29. *Xenoph.* Exped. Cyr. IV. δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν ὅτω ποιῆσαι. *Etymol.* ἐπαγγελία — ἰδίως λέγεται ἐπὶ πετορευμένων καὶ δημηγορύντων, ἐκ ἐξὸν. *Herodot.* III. 91. ἀπὸ Ποσειδηΐυ πόλεως, τὴν ἀμφίλοχος οἴκισε ἐπ' ἄρεσι τοῖσι κιλίκων τε καὶ Σύρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι αἰγύπτυ, τ. καὶ τ. τέλαντα φόρος ἦν. ἀρξάμενον scil. τὸ κηρυχθῆναι i. e. ἀρξαμένυ τῦ κηρύγματος.

49. *Esaj.* XXXII. 15. supra I. 35. *Psal.* XXXV. 26. CXXXII. 9. 17. 19. *Ezech.* XXVI. 26. 1. *Cor.* XV. 53. *Gal.* III. 27. *Col.* III. 9. 10. *Rom.* XIII. 14. *Job* XXIX. 14. *Silius* I. 38. Jamque Deae cunctas sibi belliger induit iras. XV. 738. Cunctisque pavorem Gallorum induerat pavor. *Statius* VIII. 392. Irasque sedentum induerint. *Seneca* Ep. XLVII. Regum nobis induimus animos. *Petronius* 4. eloquentiam pueris induunt, adhuc nascentibus. Leg. XI. §. 4. ff. *de muner. & honor.* qui primis literis pueros induunt. *Lutatius* ad Statii Theb. VI. 728. Pollux hoc exercitio, dum inter mortales esset, delectabatur, & hunc Alcidama induit. *Claudianus* de II. Cos. Stiliconis 121. tenerosque his moribus induit annos. *Aelianus* V. H. V. 9. εἶτα ἴξιν περιεβάλετο, ἣν μετὰ ταῦτα ἐκτήσατο.

50. *Il.* α. 301. ἠρήσατο χεῖρας ὀρεγνύς. *Schol.* ἐκτείνας. 450. χρυσῆς μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών. Schol. in Il. I. 564. εὔχονται δὲ οἱ Ἕλληνες τοῖς μὲν ὐρανίοις θεοῖς ἄνω τὰς χεῖρας ἀνίσχοντες — τοῖς δὲ θαλασσίοις· πολλὰ δὲ μητρὶ φίλῃ ἠρήσατο χεῖρας ὀρεγνύς, εἰς θαλάσσαν δηλονότι. τοῖς καταχθονίοις δὲ κόπτοντες τὴν γῆν. *Apulejus* de Mundo. Habitus orantium sic est, ut manibus extensis in coelum precemur. 1. *Tim.* II. 8.

ἕως εἰς] *Polybius* ἕως εἰς τὸν χάρακα. *Aelian.* V. H. XII. 22. ἕως εἰς τὰ γόνατα.

Philo quis haeres p. 484. in Gen. XV. 5. ἐξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω, ὅ τινες ὑπὸ ἀμυσίας ἤθυς εἰώθασι γελᾶν φάσκοντες· εἶσω γάρ τις ἐξάγεται; ἢ ἔμπαλιν εἰσέρχεται ἔξω; Levit. IX. 22.

52. Absentem & inconspicuum adorant, quod cultum religiosum significat, nunc primum Christo a discipulis exhibitum,

TO

ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

JOANNES, qui Evangelium conſcripſit, filius fuit Zebedaei piſcatoris & Salomes *Matth.* XXVII 56. *Marc.* XV. 40. frater Jacobi, quem Agrippa gladio ſuſtulit *Act.* XII. 2. piſcator, natione Galilaeus. Non abſurde conjicitur ex Cap. I. 36. 37. 41. prius fuiſſe diſcipulus Joannis Baptiſtae, antequam a Domino vocaretur; inter omnes Apoſtolos dicitur fuiſſe natu minimus: Praecipue cum Petro amicitiam conſuetudinemque junxerat, *Jo.* XIII. 23. 24. XX. 2. XXI. 20. 21. *Act.* III. 1. VIII. 14. *Gal.* II. 9. Quin etiam ipſe Dominus illum peculiari favore atque benevolentia eſt complexus, ita ut haberet in numero amicorum intimae admiſſionis; erat diſcipulus, quem Jeſus diligebat *Jo.* XIII. 23. XIX. 26. XXI. 7. 20. Comes Domini in transfiguratione *Matth.* XVII. 1. & in horto Gethſemani XXVI. 37. qui in ſinu domini, loco honoratiſſimo, recubabat *Jo.* XIII. 23. cui etiam Dominus moriens matrem commendavit *Jo.* XIX. 26. 27. cui denique arcana Eccleſiae & orbis fata clariſſime patefecit. Hiſtoria Eccleſiaſtica teſtatur, Joannem, quoad Maria mater Domini vixit, hoc eſt XV. poſt mortem filii annis, curam illius geſſiſſe; poſtea ex Palaeſtina in Aſiam minorem conceſſiſſe, & ſeptem urbium Eccleſias, praecipue vero Epheſinam rexiſſe. Inde in Patmum relegatus eſt *Apoc.* I. 9. ubi Apocalypſin ſcripſit; poſtea vero dicitur rediiſſe Epheſum, & valde ſenex Evangelium atque Epiſtolas edidiſſe, vitam egiſſe coelibem, tandem centenario proximus diem obiiſſe, imperante Trajano.

Si ad characterem morum ejus reſpiciamus, deprehendimus, illum primo paullo iracundiorem atque honoris cupidiorem fuiſſe, cum in diſciplinam Chriſti ſe traderet, *Luc.* IX. 49. 54. *Marci* X. 35.—45. Tantum autem apud ipſum valuerunt coeleſtia magiſtri optimi praecepta, ut vitia haec plane emendaret, & per totam reliquam vitam doctrina & exemplo ſuo nonniſi caritatem atque benevolentiam erga omnes cum ſingulari modeſtia atque patientia conjunctam ſpiraret. vide *Euſebii* H. E. III. 23. ex Clementis Alexandrini tractatu: quis dives ſalvetur. *Hieronymus* in Galat. VI. Joannes Apoſtolus a fratribus admonitus, cur ſemper inculcaret dicens: Filioli, diligite alterutrum? reſpondit: quia praeceptum Domini eſt, & ſi ſolum fiat, ſufficit.

De Apocalypſi & Epiſtolis ab eo ſcriptis ſuo loco videbimus. Stylus Joannis, uti interpretes obſervant, eſt valde ſimplex. Paulus ad pedes Gamalielis, & Lucas medicus ſcribunt, ut litterati ſolent: Joannes autem ſimplicitatem piſcatoris retinuit. Quae tamen ſimplicitas humilitasque verborum, per rerum Majeſtatem atque ſublimitatem abunde compenſatur; 1. *Cor.* II. 1. 5. vid ad 1. *Petri* I. 4. & obſerva, etiam *Auſonium* Rhetorem affectaſſe, *ut idem monoſyllabum, quod eſſet finis extremi verſus, principium fieret inſequentis.*

Joannis Evangelium, poſt Matthaeum, Marcum & Lucam, editum fuiſſe, conſentiente veterum teſtimonio comprobatur. Nec alia ratio afferri poteſt, cur ultimum locum occupet, & cur tot ſermones aut a reliquis annotatos praetermittat, aut praetermiſſos exhibeat. De tempore & loco tamen diſſentiunt, aliis *Epheſi*, ut cum *Irenaeo* III. 11. Verſio *Syr.* *Copt.* aliis in *Patmo* cod. 34. 35. 37. 53. 54. 56. 58. 60. 61. 66. Codex Regius 2871. *Athanaſii* Synopſis, *Hippolytus*, *Theophylactus*, *Eutychius.* ſub Domitiano Cod. 57. 60. Codex Regius 2871. Stichometria. vel Trajano 34. 35. 53. 54. 56. 58. 61. Verſio *Copt.* anno poſt Chriſti adſcenſionem XXX. Cod. Regius. vel XXXII. Co. 10. 34. 35. 46. 50. 51. 53. 55. 60. 62. *Theophylactus*, cum Joannes eſſet C. annorum, *Suidas*, Codex 37. Regius, & Verſio *Copt.* ſcriptum affirmantibus. *Euſebius* H. E. VI. 14. ex Clementis Alex. Hypotypoſeon libris περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων Παράδοσιν τῶν ἀνέκαθεν πρεσβυτέρων τέθειται —— τὸν μέντοι Ἰωάννην ἔσχατον συνιδόντα, ὅτι τὰ σωματικὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις δεδήλωται, προτραπέντα ὑπὸ τῶν γνωρίμων, πνεύματι θεοφορηθέντα, πνευματικὸν ποιῆσαι τὸ εὐαγγέλιον. III. 24. τῶν προαναγραφέντων τριῶν εἰς πάντας ἤδη καὶ εἰς αὐτὸν διαδεδομένων, ἀποδέξασθαι μὲν, φασὶν, ἀλήθειαν αὐτοῖς ἐπιμαρτυρήσαντα —— παρακληθέντα δὴ ἔν —— τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην, τὰ ὑπὸ τῶν προτέρων εὐαγγελιστῶν παρασιωπηθέντα χρόνον καὶ τὰ κατὰ τὸν πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι —— τῷ κατ' αὐτὸν εὐαγγελίῳ παραδοῦναι. *Theodorus Mopſueſtenus.* ἐπὶ τούτοις παράκλησις τῶν ἀδελφῶν ἐγένετο, ταῦτα, ἃ μάλιστα ἀναγκαῖα μὲν κρίνει, παραλελειμμένα δὲ ὁρᾷ παρὰ τοῖς λοιποῖς, γράψαι μετὰ σπουδῆς, ὃ δὴ καὶ πεποίηκε. *Epiphanius.* Τέταρτος κατὰ διαδοχὴν ἐλθὼν ὁ μακάριος, πρῶτος μὲν ὢν, ὕστερος δὲ τοῖς ἔτεσιν εὐαγγελισάμενος. de Martyrio Timothei apud *Photium* Cod. 254. καὶ τὰς Τόμους, οἱ ἀνέγραφον διαφόροις γλώσσαις τὰ σωτήρια τοῦ δεσπότου πάθη τε καὶ θαύματα καὶ διδάγματα, τούτους παρὰ τῶν κομιζόντων δε-

δεξάμενος, διέταξε τε καὶ διήρθρωσε, καὶ ἐπέκάσῳ τῶν τριῶν τὸ ὄνομα ἐνηρμόσατο. praefatio *S. Hieronymi* in Codd. antiquis: Hoc autem Evangelium scripsit in Asia, posteaquam in Patmos insula Apocalypsin scripserat — post omnes evangelium scripsit.

Satis porro manifestum est, Joannem non eo unice consilio scripsisse Evangelium, ut, quae ab aliis in vita Christi enarranda praeterita fuerant, adderet, sed inprimis etiam, ut erroribus tunc exortis obviam iret. Eo enim tempore Cerinthus caput extulerat, καὶ κήρινθος, ut ex Cajo refert *Eusebius* H. E. III. 28. ὁ δὲ ἀποκαλύψεων ὡς ὑπὸ ἀποστόλε μεγάλου γεγραμμένων τερατολογίας ἡμῖν ὡς δι' ἀγγέλων αὐτῷ δεδιδαγμένας ψευδόμενος ἐπεισάγει. &, si *Epiphanio* H. 28. credimus, Apostolis se Hierosolymis opposuerat, &, teste Hieronymo c. Luciferum, Joannis coaetaneus fuerat; quod etiam ex *Eusebii* H. l. c. confirmatur: ὁ δὲ εἰρηναῖος ἀπερρήτοτέρας δή τινας τοῦ αὐτοῦ ψευδοδοξίας ἐν πρώτῳ συγγράμματι τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις προσθείς, ἐν τῷ τρίτῳ καὶ ἱστορίαν ἐκ ἀξίαν λήθης τῇ γραφῇ παρέδωκεν, ὡς ἐκ παραδόσεως Πολυκάρπου φασὶν Ἰωάννην τὸν ἀπόστολον εἰσελθεῖν ποτε ἐν βαλανείῳ, ὥστε λάσασθαι· γνόντα δὲ ἔνδον ὄντα τὸν κήρινθον ἀποπηδῆσαι τε τῆ τόπε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ παραινέσαι φήσαντα· φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ ἔνδον ὄντος κηρίνθε τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ. *Irenaeus* l. 26. Cerinthus, quidam in Asia non a primo Deo factum esse mundum docuit; sed a virtute quadam valde separata & distante ab ea principalitate, quae est super universa, & ignorante eum qui est super omnia Deum, Jesum autem subjecit non ex virgine natum (impossibile enim hoc ei visum est) fuisse autem Josephi & Mariae filium, similiter ut reliqui omnes homines, & plus potuisse justitia & prudentia & sapientia ab hominibus; & post Baptismum descendisse in eum ab ea principalitate, quae est super omnia, Christum figura columbae, & tunc annunciasse incognitum Patrem, & virtutes perfeciisse, in fine autem revolasse iterum Christum de Jesu, & Jesum passum & resurrexisse: Christum autem impassibilem perseverasse existentem spiritalem, & 11. Joannes — volens per Evangelii annunciationem auferre eum qui a Cerintho — errorem — ut suaderet eos — quoniam — non, quemadmodum illi dicunt, — alium quidem fabricatoris filium, alterum vero de superioribus Christum, quem & impassibilem perseverasse, descendentem in Jesum filium fabricatoris, & iterum revolasse in suum pleroma.

Quae si comparentur cum iis, quae Carpocrates, Menander, Cerdo, Saturninus, Basilides, Valentinus & Marcion, de Angelis & Æonibus, inter quos erant Charis, Alethea, Monogenes, Logos, Zoë, item de Christo non vere sed δοκήσει passo; tradiderunt: satis manifestum erit, Joannem suam doctrinam illis ita opponere, ut loquendi formulis apud illos receptis utatur.

Dum haec ad praelum parantur, rumor ad me defertur, extare duas Evangelii Joannis Graeci editiones ab Aldo curatas, sed diligentissimo Bibliothecae Sacrae conditori *J. le Long* inauditas. Utramque commodum nactus hic describam. Prior continet nonnisi quatuordecim commata ab initio Evangelii Joannis, titulum vero habet: *in hoc libro haec continentur, Constantini Lascaris Erotemata cum interpretatione Latina. De literis Graecis ac diphthongis & quemadmodum ad nos veniant. Abbreviationes quibus frequentissime Graeci utuntur. Oratio Dominica & duplex salutatio Beatae Virginis. Symbolum Apostolorum. Evangelium Divi Joannis Evangelistae. Carmina aurea Pythagorae. Phocilidis viri sapientissimi moralia. Omnia supra scripta habent e regione interpretationem Latinam de verbo ad verbum. — Venetiis* M. CCCC. LXXXXV. *Octavo Martii.* Posterior continet itidem initium Evangelii Joannis usque ad vocem καταβὰς Cap. VI. comm. 58. cum opposita e regione Vulgata Latina versione. Titulus quidem libri nihil aliud indicat quam *Gregorii episcopi Nazianzeni carmina*, quae Aldus primum in gratiam Graecorum Graece ediderat, postea vero in gratiam Latinorum φιλελλήνων adjecit & Latinam Versionem, a bibliopego ita compingendam, ut singulis paginis Graecis singulae Latinae responderent; sed cum hoc pacto in medio uniuscujusque quaternionis duae paginae vacuae relinquerentur, illas complevit ex evangelio Joannis, cum hac nota paginis istis apposita: ζήτει τὸ λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἑφεξῆς τετραδίου. *Quaere reliquum in medio sequentis quaternionis.* In fine haec habet: *Venetiis ex Aldi Academia mense Junio M. D IIII. — Omnia habent e regione latinam tralationem: quae & addi & amoveri potest pro legentis arbitrio. In medio quaternionum tralationis totius operis habetur historia Euangelii secundum Joannem Graece & Latine. Reliquum ejusdem historiae quod deest, prosecuturi sumus in Nonni poëtae Panopolitani Latina tralatione, qui historiam Evangelii secundum Joannem carmine heroico perexcellenti* παραφρασικῶς *scripsit.* Nonni quidem paraphrasis sine notatione anni ab Aldo edita custoditur in Bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae, carminibus Graecis Gregorii Nazianzeni juncta: at versio Latina Nonni cum reliquo, quod deerat Evangelio Joannis, aut Aldus nunquam edidit, aut nondum reperiri potuit. Istam Gregorii Carminum editionem Graeco -- Latinam vidit descripsitque tum *Conradus Gesnerus* in Bibliotheca universali, tum multo accuratius vir Cl. atque humanissimus *Jacobus Guilielmus Feverlinus* Professor Gottingensis epistola ad Em. Cardinalem Bibliothecarium *A. M. Quirinum* exarata Anno 1748. Nos vero istorum fragmentorum Evangelii Joannis ab Aldo editorum Variantes Lectiones nostrae huic Editioni subjecimus, haud parum mirati, Asulanum Aldi socerum, cum integrum N. T. Ao. 1518. Graece ederet, nulla vel Codicis sui vel editionum suarum priorum ratione habita, Erasmicam primam ejusque vitia etiam typographica κατὰ πόδα expressisse. vid. supra p. 120.

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος.
Οὗ-

1. Ὁ λόγος posterius] sequentibus jungit *Photinus*. *Ambrosius* in Lucam: Scindit vestimentum Fotinus, cum legit: In principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat. Integrum enim vestimentum est, si legas: & Deus erat verbum. *Augustinus* de D. C. III. 3. Illa haeretica distinctio: in principio &c. ut alius sensus sit. Verbum hoc in principio erat apud Deum, non vult verbum Deum confiteri. Q. in. V. & N. T. 91. Quam illud tuum stultum est, Photine, quod sic distinguis in Capite Evangelii Joannis!

Θεὸν] *S. Crellius* in Initio Evangelii S. Joannis restituto & illustrato p. 206. „Memini, inquit, me Cantabrigiae in MS. illo celebri, quod Beza illius loci Academiae donavit, olim observasse vocem unicam in hoc primo commate Evangelii Joannis plane obliteratam, & ejus loco aliam ex nostris vulgatis editionibus, recentiore, forte ipsius Bezae, manu & calamo, quo Codicem hunc isti Academiae dedicabat, vitandae quorundam offensioni superscriptam. Id sane Millius & ante eum alii variantium lectionum collectores observare & annotare omnino debuerunt. Quod tamen non fecerunt. Quemadmodum autem in isto Codice Cantabr. loco vocis Θεὸν (ubi in omnibus editionibus legimus, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν) alia vox extabat (fortasse πρὸς τὸν πρα aut πα per abbreviationem, id est, πατέρα ex 1. Jo. I. 2.) nunc vero ea erasa alia vox nempe Θεὸν prostat superscripta: sic idem accidere potuit, ut qui lectionem istam, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος veriorem esse putabant, voce Θεῦ obliterata hanc superinducerent". Ista vero suspicio mihi non satis firma videtur. Cum enim omnes Codices, qui hactenus inspecti sunt, Graecorum, omnesque versiones in lectione Θεὸς consentiant, omnesque Patres & omnes haeretici ita legisse deprehendantur, nulla idonea caussa afferri potest cur illam rejiceremus: idem affirmo de altera voce Θεὸν, cui ex Codice Cantabrigiensi lis movetur; aut enim vehementer fallor, aut iste codex a prima manu hanc ipsam lectionem exhibuerat. Res ita se habet. Librarius qui hunc codicem exaravit, primos στίχους sive versus initiales libri minio scripserat, quod etiam in aliis multis Codicibus conspicitur: Versio Latina, quae in pagina oppositа extabat, foliis aliquot deperditis hic defit. Vox θν i. e. Θεὸν nunc quidem atramento superscripta est, nec tamen prioris scripturae vestigia ita plane evanuerunt atque obliterata sunt, ut nihil omnino supersit. Fateor plures ductus extare, quam ad scribendam vocem Θν requiruntur. Hinc vir doctus conjicit, scriptum prius fuisse πρα i. e. πατέρα. Mihi secus videtur; neque enim dubito, eandem caussam, quae minium abstulit, vestigia, quae nunc conspiciuntur, membranae impressisse: minio enim, quod humorem facile imbibit, madefacto, accidit, ut cum liber clauderetur, ex literis Latinis paginae oppositae his, de quibus agimus, Graecis quaedam maculae vel ductus literarum adhaererent, & inde ista perturbatio, quae emendationis speciem praebet, oriretur, quod non consilio corrumpendi sed casu factum est.

Θεὸς] ὁ Θεὸς *L. Gregorius Nyssenus* a. Apollinar. 28. ubi tamen articulus a correctore additus videtur.

1. ἐν ἀρχῇ] Cum primum rerum universitas coepit creari, jam erat sermo. Istud ἐν ἀρχῇ ex initio *Geneseos* desumtum est. Sicut autem *Targum Hierosolymitanum* pro בראשית habet בחוכמא in sapientia: ita Valentiniani, teste *Irenaeo* I. 18. per ἀρχὴν intellexerunt ipsum filium Dei unigenitum, a quo λόγον distinxerunt, ἐκ τῆς πατρὸς ἡ ἀρχὴ —— καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁ λόγος.

ὁ λόγος] *Apoc.* XIX. 13. *Philo* de Migrat. Abrah. T. 1. p. 463, 10. χρῆται τοῖς ἀκολύθοις αὐτῦ λόγοις, ὃς ὀνομάζειν ἔθος ἀγγέλους. de Somniis p. 643. 18. ἄγγελοι λόγοι Θεῖοι. *Athanas.* c. Gentes λόγος —— τῦ ἑαυτῦ πατρὸς ἑρμηνεὺς καὶ ἄγγελος. *Epiphanius* H. LXXIII. 12. λόγος ὀνομάζεται, ἐπειδὴ ἑρμηνεύς ἐστι τῶν τῦ Θεῦ βελημάτων. *Augustinus* de Fid. & Symb. c. XI. Verbum autem patris ideo dictum est, quod per ipsum innotescat Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, quum verum loquimur, ut animus noster innotescat audienti, &, quicquid secretum in corde gerimus, per signa ejusmodi ad alterius cognitionem perferatur: sic illa Sapientia, quam Pater genuit, quoniam per ipsam innotescit animus secretissimus Patris, verbum ejus convenientissime nominatur.

Ista vero nondum totam vocis significationem repraesentare videntur. Sciendum enim, Pythagoreos, Platonicos & Philonem Deo patri secundum Deum, quem λόγον vocant, & tertium etiam jungere: & de illis per prosopopoeam tanquam de tribus personis quidem loqui, revera autem attributa, vel consilia & Decreta unius primi intelligere. *Plotinus* Enn. V. 1. περὶ τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων. Καὶ εἶναι τὰς λόγους τάσδε μὴ καινὰς, μηδὲ νῦν, ἀλλὰ πάλαι μὲν εἰρῆσθαι μὴ ἀναπεπταμένως· τὰς δὲ νῦν λόγους ἐξηγητὰς ἐκείνων γεγονέναι, μαρτυρίοις πιστωσαμένοις τὰς δόξας ταύτας παλαιὰς εἶναι τοῖς αὐτῦ τῦ πλάτωνος γράμμασιν· ἥπτετο μὲν ἓν καὶ παρμενίδης πρότερον τῆς τοιαύτης δόξης —— *Simplicius* in Aristotel. Physic. f. 50. de Moderato ἔτος γὰρ κατὰ τὰς πυθαγορείας τὸ μὲν πρῶτον ἓν ὑπὲρ τὸ ὂν καὶ πᾶσαν ὐσίαν ἀποφαίνεται· Τὸ δὲ δεύτερον ἕν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὄντως ὂν καὶ νοητὸν, τὰς εἰδὴ φησιν εἶναι· τὸ δὲ τρίτον, ὅπερ ἐστὶ ψυχικὸν, μετέχειν τῦ ἑνὸς καὶ τῶν εἰδῶν. *Proclus* in Timaeum Platonis II. p. 93. de Numenio. πατέρα μὲν καλεῖ τὸν πρῶτον, ποιητὴν δὲ τὸν δεύτερον —— ὥστε ὁ κατ' αὐτὸν δημιουργὸς διττὸς, ὅ τε πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος Θεός. *Eusebius* P. VII. 13. ex Philonis quaestionum & solutionum l. 1. διατί ὡς περὶ ἑτέρυ Θεῦ φησί τὸ· ἐν εἰκόνι Θεῦ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἀλλ' οὐχὶ τῇ ἑαυτῦ; παγκάλως καὶ σοφῶς τυτὶ κεχρησμῴδηται, ἀνητὸν γὰρ ἐδὲν ἀπεικονισθῆναι πρὸς τὸν ἀνωτάτω καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἐδύνατο, ἀλλὰ πρὸς τὸν δεύτερον Θεὸν, ὃς ἐστὶν ἐκείνου λόγος. *Philo* de Somniis T. 1. p. 655, 13. μὴ παρέλθῃς δὲ τὸ εἰρημένον, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξέτασον, εἰ τῷ ὄντι δύο εἰσὶ Θεοί. λέγεται γὰρ, ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐκ ἐν τόπῳ τῷ ἐμῷ, ἀλλ' ἐν τόπῳ Θεῦ, ὡς ἂν ἑτέρυ. Τί ὖν χρὴ λέγειν; ὁ μὲν ἀληθείᾳ Θεὸς εἷς ἐστίν· οἱ δ' ἐν καταχρήσει γενόμενοι πλείους. Διὸ καὶ ὁ ἱερὸς λόγος ἐν τῷ παρόντι τὸν μὲν ἀληθείᾳ διὰ τῦ ἄρθρυ μεμήνυκεν, εἰπὼν· ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς· τὸν δὲ ἐν καταχρήσει χωρὶς ἄρθρυ, φάσκων· ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ ἐ τῦ Θεῦ, ἀλλ' αὐτὸ μόνον· Θεῦ. Καλεῖ δὲ Θεὸν τὸν πρεσβύτατον αὐτῦ νυνὶ λόγον, ἐ δεισιδαιμονῶν περὶ τὴν Θέσιν τῶν ὀνομάτων. p. 656, 36. ἔστω καὶ τὴν τῦ Θεῦ εἰκόνα τὸν ἄγγελον αὐτῦ λόγον ὡς αὐτὸν κατανοῆσαι. de Profugis p. 561, 8. αἱ δ' εἰσὶν ἓξ πόλεις, ἃς καλεῖ φυγαδευτηρίας. ὧν αἱ μὲν πέντε ἀπεικονίσθησαν, καὶ ἐσὶν αὐτῶν ἐν τοῖς ἁγίοις τὰ μιμήματα, προτάξεως μὲν καὶ ἀπαγορεύσεως οἱ ἐν τῇ κιβωτῷ νόμοι, τῆς δ' ἱλεω δυνάμεως τὸ ἐπίθεμα τῆς κιβωτῦ, καλεῖ δ' αὐτὸ ἱλαστήριον, ποιητικῆς δὲ καὶ βασιλικῆς τὰ ὑπότερα καὶ ἐφιδρυμένα Χερυβὶμ, ὁ δ' ὑπεράνω τύτων λόγος Θεῖος εἰς ὁρατὴν ἐκ ἦλθεν ἰδέαν —— ἀλλ' αὐτὸς εἰκὼν ὑπάρχων Θεῦ, τῶν νοητῶν ἀπαξαπάντων ὁ πρεσβύτατος, ὁ ἐγγυτάτω, μηδενὸς ὄντος μεθορίου διαστήματος τῦ μόνυ ὁ ἐστιν

ἀψευδῶς ἀφιδρυμένος. de Somniis p. 656, 43. ἐγὼ εἰμὶ κύριος ὁ θεὸς —— ἐγὼ —— τὴν πάντων φύσιν ἱδρυσάμην, τὴν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν εἰς τάξιν καὶ κόσμον ἀγαγών, καὶ τὸ πᾶν ὑπερείσας, ἵνα ἐνισχυθῇ βεβαίως τῷ κραταιῷ καὶ ὑπάρχῳ μου λόγῳ. de mundi Opific. p. 5, 27. εἰ δέ τις ἐθελήσειε γνωριστέροις χρήσασθαι τοῖς ὀνόμασιν, εὕροι ἂν ἕτερον εἶπον τὸν νοητὸν εἶναι κόσμον ἢ θεοῦ λόγον ἤδη κοσμοποιοῦντος. ᾗδε γὰρ ἡ νοητὴ πόλις ἕτερόν τι ἐστὶν ἢ ὁ τῷ ἀρχιτέκτονος λογισμὸς ἤδη τὴν αἰσθητὴν πόλιν κτίζειν διανοουμένου. Μωσέως γάρ ἐστι τὸ δόγμα τοῦτο, ὐκ ἐμοὶ —— δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἡ ἀρχέτυπος σφραγὶς, ὃν φάμεν εἶναι κόσμον νοητὸν, αὐτὸς ἂν εἴη τὸ ἀρχέτυπον παράδειγμα, ἰδέα τῶν ἰδεῶν, ὁ θεοῦ λόγος. p. 6, 42. τὸν δὲ ἀόρατον καὶ νοητὸν θεῖον λόγον, εἰκόνα λέγει θεοῦ. de Agricultura p. 308, 21. καθάπερ γάρ τινα ποίμνην, γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ, καὶ ὅσα ἐν τούτοις φυτά τε αὖ καὶ ζῶα, τὰ μὲν θνητὰ τὰ δὲ θεῖα, ἔτι δὲ ἀρανῆ φύσιν, καὶ ἡλίου καὶ σελήνης περιόδους, καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων τροπάς τε αὖ καὶ χορείας ἐναρμονίους, ὡς ποιμὴν καὶ βασιλεὺς ὁ θεὸς ἄγει κατὰ δίκην καὶ νόμον, προσησάμενος τὸν ὀρθὸν αὐτοῦ λόγον, πρωτόγονον υἱὸν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀγέλης, οἷά τις μεγάλης βασιλέως ὑπάρχος διαδέξεται. καὶ γὰρ εἰρηταί που· ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι ἀποστελῶ ἄγγελόν μου εἰς πρόσωπόν σου τοῦ φυλάξαι σε ἐν τῇ ὁδῷ. Exod. XXIII. 20. quis rerum divinarum haeres p. 501, 19. θαυμάζω δὲ τὸν μετὰ σπουδῆς ἀπνευστὶ δραμόντα συντόνως ἱερὸν λόγον, ἵνα τῇ μίσει τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζώντων —— τῷ δὲ ἀρχαγγέλῳ καὶ πρεσβυτάτῳ λόγῳ δωρεὰν ἐξαίρετον ἔδωκεν ὁ τὰ ὅλα γενήσας πατὴρ, ἵνα μεθόριον στὰς τὸ γενόμενον διακρίνῃ τοῦ ποιοῦντος. ὁ δ' αὐτὸς ἱκέτης μὲν ἐστὶ τοῦ θνητοῦ κηραίνοντος ἀεὶ πρὸς τὸ ἄφθαρτον, πρεσβευτὴς δὲ τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸ ὑπήκοον. ἀγάλλεται δὲ ἐπὶ τῇ δωρᾷ, καὶ σεμνυνόμενος αὐτὴν ἐκδιηγεῖται φάσκων· κἀγὼ εἰστήκειν ἀνὰ μέσον κυρίου καὶ ὑμῶν, ὅτε ἀγένητος ὡς ὁ θεὸς ἦν, ὅτε γενητὸς ὡς ὑμεῖς, ἀλλὰ μέσος τῶν ἄκρων, ἀμφοτέροις ὁμηρεύων. p. 505, 23. τὰ δ' ὄρνεα ὐ διεῖλεν. Ὄρνεα καλῶν τοὺς —— δύο λόγους, ἕνα μὲν ἀρχέτυπον ὑπὲρ ἡμῶς, ἕτερον δὲ μίμημα τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπάρχοντα. καλεῖ δὲ Μωσῆς τὸν μὲν ὑπὲρ ἡμῶς, εἰκόνα θεοῦ, τὸν δὲ καθ' ἡμᾶς τῆς εἰκόνος ἐκμαγεῖον· Ἐποίησε γὰρ φησὶν ὁ θεὸς ἄνθρωπον ὐκ εἰκόνα, ἀλλὰ κατ' εἰκόνα, κ. τ. λ. Videntur tamen extitiſſe, qui de veris perſonis intelligerent, quae per Proſopopoeam dicta erant: unde *Gnoſtici* ſuas triginta Syzygias formaverunt, in quibus ἀλήθεια, μονογενὴς, λόγος, ζωὴ reperiuntur. Vix autem fieri potuit, ut Joannes myſticis iſtis Platonicorum nominibus uteretur, niſi prius, ſive a Gnoſticis, in Eccleſiis Aſiaticis exortis, ſive a Judaeis Alexandrinis Philonis diſcipulis Epheſumque appellentibus, ut Apollos *Act.* XVIII. 24. audiviſſet. At licet iisdem, quibus illi, vocibus fuerit uſus ſenſu tamen diverſo illas accepiſſe manifeſtum eſt, tum quod in unum Jeſum omnes titulos cumulate congeſſit, quos Gnoſtici multis diſtinctisque aeonibus tribuerant, tum quod per λόγον non attributum aliquod Dei, ut ſcientiam aut voluntatem, neque formam mundi in mente creatoris, neque aliquod Dei patris conſilium & decretum, ſed proprie perſonam a Deo patre diſtinctam deſignavit. Saltem non eſt vero ſimile, occaſionem voce τῷ λόγῳ utendi vel primum in Eccleſia natam vel ex ſynagoga allatam fuiſſe. Nusquam legimus, vel Chriſtum ſemet ipſum hoc nomine appellaſſe, vel ab Apoſtolorum aliquo, ſi Joannem exceperis, ita appellatum fuiſſe: Judaeis vero Meſſiam verbum appellare inuſitatum eſt. *Origenes* c. Celſ. II. p. 79. ἐγὼ δὲ καὶ πολλοῖς Ἰουδαίοις, καὶ σοφοῖς γε ἐπαγγελλομένοις εἶναι συμβαλὼν, εὗρον ἀκήκοα ἐπαινοῦντος τὸ λόγον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. ἦν πρὸς τὸν θεὸν] & comm. 2. inf. III. 13. XIII. 3. XVI. 28. 1. *Jo.* I. 2. *Apoc.* XII. 5. eſſe apud Deum opponitur τῷ eſſe in Mundo & hominibus manifeſtari.

θεὸς ἦν] Valentiniani apud *Irenaeum* I. 1. 18. καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, ἀκολούθως, τὸ γὰρ ἐκ θεοῦ γεννηθὲν, θεός ἐστιν. *Juſtinus* XI. 11. Olympias confeſſa viro ſuo Philippo fuerat, Alexandrum non ex ſe ſed ex ſerpente ingentis magnitudinis concepiſſe; qua ex cauſſa Olympiadem velut ſtupri compertam repudio dimiſerat —— Antiſtites ut Hammonis filium ſalutant —— ut Alexandrum pro Deo non pro rege colerent. *Livius* I. 40. Romulus Deo prognatus, Deus ipſe. 16. Deum Deo natum. VI. 24. Deo Romulo, Dei filio. *Cicero* de Nat. D. III. 18. Quid Ariſtaeus —— Apollinis filius, Theſeus Neptuni, reliqui, quorum patres Dii, non erunt in Deorum numero? *Euripid.* Bacch. 84. παῖδα θεὸν θεῷ Διόνυσον *Inſcript.* αὐτοκράτωρ καίσαρ, θεοῦ ἁδριανοῦ υἱὸς, θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθικοῦ υἱωνὸς, θεοῦ Νερουᾶ ἔκγονος. alia: αὐτοκράτορος καίσαρος, θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθικοῦ υἱὸς, θεοῦ Νερουᾶ υἱωνὸς, Τραϊανὸς ἁδριανὸς, σεβαστὸς, ἀρχιερεὺς μέγιστος. *Il.* δ'. 96. ἀλεξάνδρῳ βασιλῆϊ. *Juſtinus* V. 2. 1. Cyri quondam regis i. e. regis filii. XLII. 4. Ventidius univerſam Parthorum manum cum rege ipſo Pacoro interfecit. *Virgilius* Ecl. III. 106. nomina regum. *Servius:* non quoniam ipſi reges fuerunt, ſed quia Regum filii ut Æn. VI. 28. cum de Ariadne diceret Paſiphaes reginae filia. *Bava Bathra* f. 75. 2. Dixit R. Jochanan: juſti vocabuntur nomine Dei S. B. S. D. Eſ. XLIII. & dixit R. Samuel f. Nachmanis, dixiſſe R. Jochananem: tres vocantur nomine dei S. B. Juſti, Meſſias & Jeroſolyma, juſti ut diximus, Meſſias S.D.Jer.XXIII. 6. Jeruſalem S.D.Ez. XLVIII. 35. *Æneid.* IX. 223. Statione relicta ipſe comes Niſi graditur, regemque requirunt. *Servius* Regis filium. Ut: VI. 28. Magnum reginae ſed enim miſeratus Amorem. I. 273. donec regina ſacerdos. *Servius.* Regina regis filia, abuſive aut more poëtico, ut alibi: VI. 28. magnum reginae miſeratus amorem i. e. regis filiae Paſiphaae. *Claudianus.* Laus Serenae reginae uxoris Stiliconis. *Seneca* Troad. 138. Poſt elatos Hecubae partus regumque gregem poſtrema pater funera cludis. *Marius Mercator.* Pius eſt Imperator. Reginae Deum amant. *Gennadius.* Fauſtinus ſcripſit ad perſonam Flaccillae reginae. Atticus —— ad reginas Arcadii imperatoris filias. *Codinus* Cod. III. 25. τὸν μέντοι δεσπότην ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καλοῦσιν ἕως ἁπλῶς· Δέσποτά μου, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Τὸν δὲ Σεβαστοκράτορα δέσποτά μου Σεβαστοκράτορ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ· τὸν καίσαρα καὶ τοῦτον· Δέσποτά μου καῖσαρ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. 26. εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι, εἰ δέησή τινος ἀνενέγκαι τινα τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεῖ, ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότου μνησθῆναι· ὁ αὐθεντόπυλος μου λέγει, ὁ υἱός σου, ὁ δεσπότης. εἰ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἄρχοντες ὁμιλοῦσι, μνημονεύουσι τοῦτου· ὁ αὐθεντόπυλος μας λέγουσιν ὁ Δεσπότης. εἰ δὲ καὶ ὁ αὐθέντης μας εἴποι, ὁ δεσπότης, διὰ πλείονα τιμὴν, ὐ κωλύεται. Ἂν δὲ πάλιν ἄνθρωπον τοῦ δεσπότου δέησή τινος ἀνενέγκαι τῷ βασιλεῖ, ὥστε καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ μνησθῆναι, ὐχ ὁ αὐθεντόπυλος μου λέγει ἢ ὁ αὐθέντης μου, ὁ υἱός σου ἀλλ' ὁ κύριος μου, ὁ υἱὸς σου, ὁ δεσπότης. *Cyrillus* lex. υἱὸς βασιλέως, regulus. *Caeſar* B. C. III. 107. Interim controverſias Regum ad P. R. & ad ſe, quod eſſet Conſul, pertinere exiſtimans. 109. Cum maxime vellet pro communi amico atque arbitro controverſias regum componere, de liberis Ptolemaei regis Ægypti. *Cic.* Verr. IV. 27. Reges Syriae,

2 Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο
οὐδὲ

2. ἔστος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν] — 47. 64. 3. δι'] διὰ D. ex emendatione.

riae, regis Antiochi filios pueros. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 86, 1. ὁ νέος βασιλεὺς προσαγορευόμενος. *Nonnus* Dionys. XXXVIII. ἠέλιος δὲ υἱεῖ δῶκεν ἔχειν ἓὸν ἔνομα μάρτυρι μορφῇ ἄρμενον, ἠϑέϊ γὰρ ἐπ' ἀστράπτοντι προσώπῳ Ἠελίῳ γενετῆρος ἐπέτρεχε σύγγονος αἴγλη. *Xenophon* de Venat. ἀσκληπιὸς δὲ μειζόνων ἔτυχε· ἀνιᾶσαι μὲν τεθνεῶτας, νοσοῦντας δὲ ἰᾶσθαι. διὰ δὲ ταῦτα θεὸς ὢν παρ' ἀνθρώποις ἀείμνηστον κλέος ἔχει. *Basilius* de Sp. S. 18. πῶς ἕν, εἰπερ εἷς καὶ εἷς, οὐχὶ δύο θεοί; ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. οὐ γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, ὅτε ἡ δόξα διαμερίζεται. *Novatianus* cap. 13. Quis igitur dubitet — Christum — & quia caro factus est, esse hominem, & quia verbum Dei, Deum incunctanter edicere esse? *Tertullianus* a. Praxeam 26. Deus Dei, tanquam substantiva res, non erit ipse Deus, sed hactenus Deus, quia ex ipsius Dei substantia, quae & substantiva res est, & portio aliqua totius. & 13. Deos omnino non dicam, nec Dominos: Sed Apostolum sequar, ut, si pariter nominandi fuerint Pater & filius, Deum patrem appellem, & Jesum Christum Dominum nominem; solum autem Christum potero Deum dicere, sicut idem Apostolus Rom. IX. Nam & radium solis seorsum solem vocabo, Solem autem nominans, cujus est radius, non statim & radium solem appellabo.

Observant Interpretes in toto N. T. si istum Joannis & alios duos vel tres locos excipias, Patrem constanter Deum vocari: unde quaerunt, quo sensu Christo hic titulus tribuatur? Sane si vocem Dei κατ' ἐξοχὴν sumas, ita ut in ejus notione ipsa paternitas includatur, manifestum est, hoc sensu patrem solum esse Deum, quod & scriptura diserte testatur *Jo.* XVII. 3. V. 44. *Ro.* XVI. 27. 1. *Tim.* I. 17. *Jud.* 4. 25. & Theologi qui post Origenem asseruerunt, Patrem solum esse αὐτόθεον, fatentur. Cum hac vero doctrina nullo modo pugnat, si statuimus, Christum Deum esse, quia omnia divina habet praeter paternitatem. Ita docet *Gregorius Nyssenus* c. Eunom. 11. p. 19. B. φαμὲν γὰρ καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ πάντα τὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἔχων ὅλον ἐκεῖνο ἐστί, πλὴν τοῦ πατὴρ εἶναι. *Cyrillus* p. 692. πάντα ὑπάρχων ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατήρ. *Lactantius* IV. 29. Propiori utar exemplo: cum quis habet filium, quem unice diligit, qui tamen sit in domo & manu patris, licet ei nomen Domini & potestatem concedat, civili tamen jure & domus una & unus dominus nominatur: sic hic mundus una Dei domus est, & filius & pater, qui unanimes incolunt mundum, Deus unus, quia & unus est tanquam duo, & duo tanquam unus. Neque id mirum, cum & filius sit in patre, quia Pater diligit filium: & pater in filio, quia voluntati Patris fideliter paret, nec unquam faciat aut fecerit, nisi quod Pater aut voluit, aut jussit. *Pedo Albinovan.* III. 32. de Augusto: Deus in terris, Divis insignis avitis. *Pollux* III. 73. ὁ νεώτερος δεσπότης, δεσπόσυνος καὶ τρόφιμος — νέας δεσποίνης ὑποκορίσματα. *Longi* IV. p. 151. ἀπήγγελλεν, ὅτι ὁ μὲν πρεσβύτερος δεσπότης μεθ' ἡμέρας ἀφίξεται τρεῖς, ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ τῆς ἐπιούσης πρώιαιν — ὁ δὲ — παρήνει τὸ συμβὰν ὁμολογῆσαι πρότερον τῷ νέῳ δεσπότῃ. *Plaut.* Asinar. II. 2. 62. Ubinam est herus? Le. major apud forum est: minor hic est intus. vid. in *Matth.* VII. 24. *Augustinus* de ordine 1. Trigetius addubitans: nescio, inquit, quomodo istud accipiam. Deum enim quando nominamus, non quasi mentibus ipse Christus occurrit, sed Pater: ille autem tunc occurrit, quando Dei filium nominamus. Bellam rem facis, inquit Licentius, negabimus ergo Dei filium Deum esse? Hic ille, cum ei respondere periculosum videretur, tamen se coëgit, atque ait: Et hic quidem Deus est, sed tamen proprie patrem Deum dicimus. *Irenaeus* apud Eusebium H. E. IV. 18. καλῶς Ἰρηναῖος ἐν τῷ πρὸς Μαρκίωνα συντάγματι φησὶν· ὅτι αὐτῷ τῷ κυρίῳ οὐκ ἂν ἐπείσθην, ἄλλον θεὸν καταγγέλλοντι παρὰ τὸν δημιουργόν. *Schemoth R.* VIII. rex carnis & sanguinis non patitur, ut quis appelletur ejus nomine Caesar, Augustus, & si quis hoc nomen usurpat, occidunt eum: at Deus S. B. vocat Mosen nomine suo Ex. VII. 1. *Thanchuma* p. 167, 2. & Israël vocatur nomine ejus, S. D. Ps. LXXXII. 6. *Midras Tillin* XXI. 1. Regis terrestris subditi non induunt coronam & purpuram, non equitant super equum ejus, non sedent super solium, non utuntur sceptro ejus: sed Moses usus est virga Dei, & Elias equitavit in coelum in turbine, & Messias habet coronam ejus, & Salomo sedebat super thronum Domini. Secundus a rege terrestri non habet nomen Regis, sed Moses vocatur Deus Pharaonis, & Messias vocatur Dominus Jerem. XXIII. 6. *Echa R.* I. 16. quodnam est nomen Regis Messiae? R. Aba f. Cohen dixit: Dominus nomen est ejus S. D. Jer. XXIII. quod dixit R. Levi: Bonum est civitati, si nomen habet quod rex, & regi, si nomen habet quod Deus ejus S. D. Ezech. XLVIII. 35. *Arnobius* 1. Concedamus, unum Christum fuisse de nobis — nonne dignus a nobis est, tantorum ob munerum gratiam, Deus dici, Deusque sentiri?

Hoc quoque discrimen interpretes existimant indicari eo, quod Deus pater vocatur ὁ θεὸς cum articulo, filius autem Dei θεὸς sine articulo. *Augustinus* Q. super Genesin XXXIII. 10. Sine articulo in Graeco dictum est, quo articulo evidentissime solet Dei veri unius fieri significatio. Non enim dixit πρόσωπον τοῦ θεοῦ, sed dixit πρόσωπον θεοῦ. Facile autem hoc intelligunt, qua distantia dicatur, qui Graecum eloquium audire atque intelligere solent. *Epiphan.* p. 27. ἐὰν εἴπωμεν θεὸς ἄνευ τοῦ ἄρθρου, τὸν τυχόντα εἰποιμεν θεὸν τῶν ἐθνῶν, ἢ θεὸν τὸν [adde μὴ] ὄντα· ἐὰν δὲ εἴπωμεν ὁ θεὸς, δῆλον ὡς ἀπὸ τοῦ ὁ ἄρθρου τὸν ὄντα σημαίνομεν, ἀληθῆ τε καὶ γινωσκόμενον. *Theophylactus* in Jo. I. 29. ἐκ εἶπεν ἀμνὸς ἀλλ' ὁ ἀμνὸς. *Plotinus* Ennead. VI. 7. 1. εἰς γένεσιν πέμπων ὁ θεὸς, ἢ θεός τις τὰς ψυχάς. *Theodorus* Abucara Tr. 42. de discrimine τοῦ θεὸς & ὁ θεὸς, hoc patri tanquam αἰτίῳ ἐξαίρετον esse docet. *Hieronymus* in Gal. V. 16. Notandum, quod hic spiritus non cum ἄρθρῳ & cum additamento aliquo, sicut in caeteris legimus spiritum mansuetudinis & spiritum fidei, sed simpliciter spiritus appellatur: quae quidem minutiae magis in Graeca, quam in nostra lingua observandae, qui ἄρθρα penitus non habemus, videntur aliquid habere momenti. *Clemens Strom.* III. p. 548. ad Gen. IV. 25. οὐ γὰρ θεὸν ἁπλῶς προσεῖπεν ὁ τῇ τοῦ ἄρθρου προτάξει τὸν παντοκράτορα δηλώσας. *Damascenus* a. Nestor. 14. ad 1. Jo. IV. 15. ἐκ εἶπεν υἱὸς τοῦ θεοῦ,

οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· Καὶ τὸ φῶς ἐν 3.4
τῇ

οὐδὲ ἓν] οὐδὲν D 1. 17. *Fragm. Ald.* utrumque.

ὃ γέγονεν] ad ſequentia referunt C a prima manu DL 4. Codices *Latini:* quod autem factum eſt. *Ephrem Syr.* in Gen. I. 26. *Clemens* Alex. Paed. I. 6, 11. II. 9. III. 5. Strom. I. p. 343. VI. 769. 787. 803. 812. 815. 820. VII. 838. & in 1. Jo. I. 2. *Origenes* c. Celſ. p. 278. & in Matthaeum, in Jo. I. 1. Rom. III. 30. *Theophylactus* Antiochenus, Latin. & ad Autolyc. II. *Alexander Alex.* Epiſcopus apud Theodorit. H. E. I. 4. in MS & V. 28. *Athanaſius* c. Gentes in MS. Baſilienſi, de Incarnatione 39. Diſp. I. c. Arian. bis. & II. 3. bis. *Irenaeus* I. 19. II. 2. III. 11. IV. 52. ap. Epiphan. H. Valentin. 27. *Euſebius* D. IV. 5. XI. 19. & paſſim. E. Theol. II. 14. H. E. I. 2. in Pſ. XXXV. 9. LVI. 15. *Hippolytus* c. Noët. 1. 2. *Theodoret.* Dial. II. & in Pſ. II. *Cyrillus* c. Julian. p. 216. 261. 262. Glaphyr. 4. & in l. *Cyrillus Hieroſ.* Catech. p. 50. 102. *Epiphanius* H. 74. 69. *Epiſtola Synodi Ancyranae* apud Epiphan H 73. *Gregorius Nazianzenus* & *Nyſſenus* c. Eunomium I. *Cyrillus* in Catena Corderii: οὐ μόνον φησὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ, εἴ τι γέγονεν, ἦν ἐν αὐτῷ ἡ ζωή. *Procopius* in Eſaj. XLIV. 24. *Tertullianus* a. Hermogenem, 20. a. Praxeam, de Reſurr. Carnis. *Hieronymus* Q. in Geneſ. in principio. in Matth. XXIV. 36. Epheſ. I. 1. Victorinus de fabrica Mundi. *Lactantius* IV. 8. *Hilarius* in Philipp. I. 21. in Pſal. CXLVIII. 5. de Trin. 11. *Ambroſius* in Pſal. CXVIII. XXXVI. Alexandrini quidem & Ægyptii legunt: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et interpoſita diſtinctione ſubjiciunt: In ipſo vita erat. Salva ſit fidelibus illa diſtinctio. Ego non vereor legere: quod factum eſt in ipſo vita eſt; & nihil habet, quod teneat Arianus, quia non illius venena conſidero, ſed lectionis ſacrae conſuetudinem recognoſco. & l. III. 3. de fide. *Philaſtrius* H. XCVII. *Honorius* Auguſtodun. l. 1 de imagine mundi. *Auguſtinus* de Trin. IV. 1. de Geneſi ad lit. V. 14. Q. ex utroque Teſt. 122. de natura boni 25. in Supplem. T. 1. Serm. 8. *Victorinus* c. Arium 1. *Phoebadius. Fulgentius* ad Donat. Idacius 1. *Petilianus* in Collat. Carthag. III. 274. *Leo Papa* ad Leonem Imperat. &c. Eutych. *Amelius Platonicus, Ptolemaeus Valentinianus* ap. *Irenae.* I. 8. *Theodotus* 6. 19. 45. *Heracleon* apud Origenem. *Manichaeus Candidus Arianus* ad Victorinum in Analectis Mabillonii. T. IV. *Eunomius* Apol. 26. *Marcellus* ap. Euſebium Eccl. Th. II. 2. *Objectio Arrianor.* 6. ap. Fulgentium. & praecipue Macedoniani, quibus ut facilius reſponderent Orthodoxi, diſtinctionem mutaverunt. *Chryſoſtomus* Cod. 34. οὐ γὰρ δὴ τὴν τελείαν στιγμὴν εἰς τὸ οὐδὲν ἐπιθήσομεν κατὰ τὰς αἱρετικὰς. ἐκεῖνοι γὰρ ὕστερ φασὶν· ὃ γέγονεν ἐν

θεῷ, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ μόνος, ὁ ἴδιος. *Philo* de profug. T. 1. p. 556, 40. ὁ μὲν κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος σὺν τῷ ἄρρεν μεμύηται, λέγεται γὰρ Gen. I. 27. τὸν ἀειδῆ καὶ ἄκρατον ἐκεῖνον λογισμὸν· ὁ δ' ἄνθρωπος ἄνευ τῆς τοῦδε προσθήκης· τὸ γὰρ Gen. I. 26. ἐμφαίνει τὸν ἐξ ἀλόγου καὶ λογικῆς συνυφανθέντα φύσεως.

3. *Euſtathius* in Il. β. p. 137, 44. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ῥηθέντος χωρὶς κλίμακα καὶ κλιμακωτὸν λέγεσθαι εἰ παλαιοί, ἕτεροι δὲ ἱποικοδόμησιν. Γνωτέον δὲ τὸ σχῆμα κλιμακωτὸν, ὅταν τὸ λῆγον τῆς φθασάσης ἐννοίας ἀρχὴ γένηται τῆς ἐφεξῆς· οἷον ὡς εἴ τις εἴπῃ· ὁ βασιλεὺς ἀγαθὸς, ὁ ἀγαθὸς ἀγαθὰ ποιεῖ, ὁ ἀγαθὰ ποιῶν εὐεργετεῖ, ὁ εὐεργετῶν θεὸν μιμεῖται —— κάλλιος δὲ σχῆμα κατὰ τὰς παλαιὰς τὸ κλιμακωτὸν, οἰκεῖον ὂν πανηγυρικαῖς ἐννοίαις.

δι' αὐτοῦ] *Heb.* I. 2. 3. *Philo* de Monarch. T. 2. p. 823, 26. λόγος ἐστὶν εἰκὼν θεοῦ, δι' ὃ σύμπας ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο. de Cherubin. T. 1. p. 161, 46 πρὸς γὰρ τὴν τινος γένεσιν πολλὰ δεῖ συνελθεῖν, τὸ ὑφ' ὅ, τὸ ἐξ ὅ, τὸ δι' ὅ. καὶ ἔστι μὲν ὑφ' ὅ τὸ αἴτιον —— δι' ὃ δὲ τὸ ἐργαλεῖον —— ἴδε —— τόνδε τὸν κόσμον· εὑρήσεις γὰρ αἴτιον μὲν αὐτοῦ τὸν θεὸν, ὑφ' οὗ γέγονεν —— ὄργανον δὲ λόγον θεοῦ, δι' οὗ κατεσκευάσθη. Alleg. I. 1. p. 51, 32. τὸ δὲ ἄλογον ὑπὸ θεοῦ μὲν γέγονεν, οὐ διὰ θεοῦ δὲ, ἀλλὰ διὰ τοῦ λογικοῦ τοῦ ἄρχοντος καὶ βασιλεύοντος ἐν ψυχῇ. p. 106, 28. σκιὰ θεοῦ δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστὶν, ᾧ καθάπερ ὀργάνῳ προσχρησάμενος ἐκοσμοποίει, αὕτη δὲ ἡ σκιὰ καὶ ὡσανεὶ ἀπεικόνισμα ἕτερον ἐστὶν ἀρχέτυπον.

οὐδὲ ἓν] *Corinthus* de Dialect. οὐδὲν dividere Atticorum eſt, ut *Thucyd.* II. 51. οὐδὲ ἓν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν. Saepiſſime autem in fine periodi ponunt. *Epictet.* III. ἄκων πράξεις οὐδὲ ἓν. *Eunap* in Ædeſ. καὶ διαφέρει τῶν πολλῶν ὑμῶν οὐδὲ ἓν. *Act.* XXVI. 26. *Ro.* III. 10. *Demoſth.* Philip. 5. ἀντέλεγεν δὲ τοῖς εἰρημένοις οὐδὲ εἷς.

Bereſchith R. XLIX. 5. Geneſ XVIII. 17. Regi fuerunt tres amici, nec fecit quicquam niſi illis conſciis.

4. *Quod factum eſt in ipſo, vita erat.* Per iſtum Sermonem pater Mundum univerſum, res animamatas atque inani aras creavit: neque tamen intra hujus mundi limites ipſius potentia atque bonitas ſubſiſtit; illum etiam Servatorem generis humani deſtinavit, ut in illo ſalutem & vitam aeternam haberent. Chriſtus paſſim dicitur habere vitam in ſemet ipſo inf. V. 26. vitam dare VI. 33. XVII. 2. Vocatur etiam vita XI. 25. XIV. 6. IV. 10. VI. 51. 2. *Cor.* IV. 10 11. *Col.* III. 4. 1 *Jo.* I. 2. Et, quod praecipue notandum, dicitur vita nobis obtingere in Chriſto 1. *Jo.* V. 11. *Ro.* VI. 23. Conf. 2. *Cor.* I. 19. καὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. & 1. *Cor.* I. 30. *Act.* IV. 12. Cum autem Creatio prima δι' αὐτοῦ, converſio autem ſecunda ἐν αὐτῷ facta dicitur; poſterior phraſis aliquid majus exprimere videtur. *Apuleius* Aſclepio. A Deo omnia, & ſine hoc nec fuit aliquid, nec eſt, nec erit. omnia enim ab eo, & in ipſo, & per ipſum. *M. Antonin.* IV. 23. ὦ φύσις, ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. *Xiphilin.* in Nerone p. 153. μήτερ, ἔῤῥωσο μοὶ καὶ ὑγίαινε. Ἐν σοὶ γὰρ καὶ ἐγὼ ζῶ, καὶ διὰ σὲ βασιλεύω. Sive enim reſpicias ad effectum, longe majus eſt dare beatam immortalitatem, quam creare mundum: Sive ad opus, creatio erat temporaria, ſalus autem aeterna; is per quem aliquid fit, cenſetur eſſe miniſter alterius; per prophetas Deus praedixit futura, & per Apoſtolos fecit miracula. Nec tamen in prophetis erat ſcientia eorum quae dicebant, nec in Apoſtolis erat potentia illa opera patrandi. Sed in Chriſto fuit: qui enim proprie filius Dei eſt, in eo omnes theſauri ſapientiae & ſcientiae abſconditi ſunt, polletque vi propria & naturali non adventitia, acquiſita & delegata. vid. *Act.* XVII. 28.

τὸ φῶς] vid. in *Matth.* IV. 16. Etiam diſcipuli Chriſti comparantur ſoli: ſed Chriſtus hic eximio quodam modo lux dicitur, & lux vera comm. 9. lux quae ſimul eſt λόγος, ζωὴ, μονογενὴς.

Solent autem *lux & vita* aut jungi, aut unum poni pro altero inf. VIII. 12. 2. *Tim.* I. 10. *Prov.* VI. 23. *Pſal.* XXXVI. 10. *Apoc.* XXI. 4. 23. *Philip.* II. 15. 16. Hinc apud Latinos, luce frui, lucis uſura frui, luce gaudere, ſignificat vivere: contra mori eſt luce privari, linquere lucem, deſerere lumen vitale, luce orbari, extingui, lumine

ϛ τῇ σκοτίᾳ φαίνει, ϗ ἡ σκοτία αὐτὸ ϩ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμέ-

αὐτῷ ζωὴ ἦν, βλέπομενοι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα λέγειν. *Scholion Cod.* 36. τίνες δὲ ϗ ἔτως ἀνέγνωσαν· ϗ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ. τ. ε. ἐδὲ ἓν τῶ δι' αὐτοῦ γεγονότων χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν. Τίνες δὲ ϗ ἑτέρως· ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἦν· τοῦτο δὲ ψεῦδος, οὐ γὰ εἴ τι γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴν, πολλὰ γὰ ἀμέτοχα ζωῆς ἐστι, ὡς γή ϗ ὕδωρ ϗ ἄλλα μύρια. Ἡ ϗ ἔτως ἀναγνωστέον, ἐπειδὴ οὐ μόνον τῇ κτίσει τὸ εἶναι κεκλῆσθαι, χαρίζεται, ἀλλα ϗ συνέχει. *Harmenopulus* de Sectis. Οἱ περὶ τὸν Μακεδόνιον — ἐδὲ ἕν, ἐνταῦθα στίζοντες ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς λέγουσιν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, περὶ τοῦ ἁγίου πνευματος τοῦτο νοοῦντες. *Theophylactus.* οἱ μὲν πνευματομάχοι ἔτως ἀναγινώσκουσι τὸ παρὸν χωρίον, ϗ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἐδὲ ἕν, ἐνταῦθα στίξαντες ἀναγινώσκουσι ὡς ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, ϗ ἑρμηνεύουσι κατὰ τὸ σιωπώμενον τὸ χωρὶς λέγοντες, ὅτι ἐνταῦθα περὶ τοῦ πνεύματος διαλαμβάνει ὁ εὐαγγελιστης, λέγων, ὅτι ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ τοῦτ' ἐστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζωὴ ἦν· ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ περὶ Μακεδόνιον — ἡμεῖς δὲ ἐχ ἕτως, ἀλλα στίξαντες ἐν τῷ· ὃ γέγονε, ἀπὸ ἀρχῆς ἑτέρας ἀναγινώσκομεν τὸ· ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν. — οἶδα δὲ ϖ τινι τῶν ἁγίων (Nyssenum intelligit) ἕτω ἀναγνωσθὲν τὸ χωρίον τοῦτο, ϗ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ, εἶτα ἐνταῦθα στίξαι ἤρξατο τῇ ἑφεξῆς· ζωὴ ἦν, ϗ οἶμαι ὅτι ὁσε αὕτη ἡ ἀνάγνωσις ἔσφαλται. *Epiphanius* H. 69. παρατεινομένης τῆς ἀναγνώσεως μεχρι· ὃ γέγονεν — εἶτα πάλιν· ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν — πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο τὰ γενόμενα. & Ancorat. 75. Νομιζουσι δὲ παραγινώσκοντες, ϵ μὴ νοοῦντες διαιρέλειν τὴν ἀνάγνωσίν τινες ἐν τῷ εἰπεῖν· ϵ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἐδὲν, ἕως ὧδε ἀποτιθέντες τὸ ῥητὸν, ὑπόνοιαν βλασφημίας εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαβόντες σφάλλονται τὴν ἀνάγνωσιν — ἡ δὲ ἀνάγνωσις ἔτως ἔχει — ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ· τοῦτ' ἐστιν, εἶτι γέγονεν, δι' αὐτοῦ ἐγένετο· *Erasmus:* Mihi videtur vera lectio, quam hodie vulgo sequitur Latinorum usus: Quod factum est, in ipso vita erat. Congruit enim hujus Evangelistae peculiari sermoni, fere membrum sequens ex praecedentis membri fine inchoare. Factum est nihil, finis est superioris coli. Quod factum est, initium est alterius. Cujus formae sunt & illa: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Dictio finiens primam particulam inchoat sequentem. In quarta repetit initium primae: Hoc erat in principio: & ita absolvit periodum. Rursum in hoc quod sequitur: Quod factum est, in ipso vita erat, & vita erat lux hominum; & lux in tenebris lucet; & tenebrae eam non comprehenderunt. Semper ex proximo membro sumitur gradus sequentis.

4. ἦν prius] ἐστιν D. Codices *Latini. Origenes.* τινα μέντοι τῶν ἀντιγράφων ἔχει, ϵ τάχα ἐκ ἀπιθάνως, — ἐστιν. *Cyprianus* T. 32. *Augustinus* de Genes. ad lit. V. 14. & in l. vita est — nec praetermittendum est, quod emendatiores Codices habent: Quod factum est, in illo vita erat.

ἡ prius] — *Fragm. Ald.* τῶν ἀνθρώπων] — B. 5. αὐτὸ] αὐτὸν 13. 47. 56. 58.

ne cassus, corpora luce carentia. *Od.* δ. 833. εἴ πω ἔτι ζώει καὶ ὁρᾷ φάος ἠελίοιο. *Anthol.* I. 39. 1. Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, καὶ σώετο λαῶν ἔθνεα. *Livius* IX. 6. Velut ab inferis extracti, tum primum lucem aspicere visi sunt. VII. 30. alterum responsum salutem, victoriam, lucem & libertatem. IX. 10. Hoc facto Senatus Consulto lux quaedam affulsisse civitati visa est. *Silius* Ital. XIII. 407. de Scipione: Lux Italum, cujus spectavi Martia facta Multum uno majora Viro. VI. 130. de Regulo: Donec Dis Italae visum est exstinguere lumen gentis, in egregio cujus sibi pectore sedem ceperat alma fides. XVI. 74. Captivus lucem inter vincla petebat. Alexis ap. *Athen.* XI. p. 463. D. ἔγνωκα γὰν — ἀποδημίας — τυγχάνειν ἡμᾶς ἀεὶ τὰς ζώντας, ὥσπερ εἰς πανήγυριν τινα ἀφιγμένους, ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σκότους εἰς τὴν διατριβήν, εἰς τὸ φῶς τε τοῦθ' ὃ δὴ ὁρῶμεν. *Lucian.* in Pseudomante 18. εἶμι Γλύκων, τριτὸν αἷμα Διὸς, φάος ἀνθρώποισι. *Aristides* in Serapin p. 6. κοινὸν ἅπασιν ἀνθρώποις φῶς. *Cic.* ad Famil. Ep. XII. 5. Opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuae lumen eluceat. in Verrem III. 11. Apronium, delicias & vitam tuam. *Plinius* Panegyr. Traj. 35. Tu simul omnia perfudisti: ut sol & dies, non parte aliqua, sed statim totus, nec uni aut alteri, sed omnibus in commune profertur. *Ovidius* M. VI. 350. Nec solem proprium natura nec aëra fecit Nec tenues undas; ad publica munera veni. *Augustinus* de C. D. VIII. 7. de Platonicis: Lumen mentium esse dixerunt ad discenda omnia eundem ipsum Deum, a quo facta sunt omnia. *Clemens* in Protrept. Λόγος, ὁ καὶ τὸ ζῆν ἐν ἀρχῇ μετὰ τοῦ πλάσαι παρασχὼν, ὡς δημιουργὸς, τὸ εὖ ζῆν ἐδίδαξεν ἐπιφανεὶς, ὡς διδάσκαλος· ἵνα τὸ ἀεὶ ζῆν ὕστερον ὡς θεὸς χορηγήσῃ. *Juvenal.* VI. 194 ζωὴ καὶ ψυχὴ. *Propertius* I. 2. 1. 8, 22. 19. 9. II. 2, 33. 4, 18. 7, 93. 15, 27. 16, 11. 19, 13. 20, 1, 57. 23, 82. III. 5, 37. 9, 48. *Sallustius* c. 16. ἐπεὶ τοίνυν ζωὴ μὲν πρώτη ϗ τῶν θείων ἐστι, ζωὴ δέ τις καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, βέλτιστ ἂν αὕτη συναφθῆναι ἐκείνῃ, μεσότητος οὖσαι. οὐδὲν γὰρ τῶν πλείστων διεστώτων ἁρμόσαι συνάπτεται. Ἡ δὲ μεσότης ὁμοία τις εἶναι τοῖς συναπτομένοις ὀφελει, ζωῆς ἂν μεσότητα ζωὴν ἐχρῆν εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο ζῶα θύουσιν ἄνθρωποι. *Libanius* D. XXXIX. p. 839. B. ἀπὸ γὰρ τούτων ἡ σωτηρία· μᾶλλον δὲ τοῦτο μοι ζωὴ, τοῦτο φῶς. *Thanchuma* f. 61. 3. ad Num. VI. 25. nulla enim lux est nisi vita S. D. Prov. XVI. 15.

ϩ κατέλαβεν] *Arrian.* Exp. Alex. I. 5. 17. εἰ νὺξ καταλήψεται αὐτὸς. *Polybius* p. 774. τῆς ἡμέρας καταλαμβανούσης. *Herodot.* IX. 55. ἀναπρινομένους πρὸς ἑωϋτοὺς ἢν κατελάμβανε. *Plut.* Alex. p. 678. E. ἑσπέρας ἤδη καταλαμβανούσης. *Æneid.* IV. 461 Nox quum terras obscura *teneret*. *Galenus* de Caussis Symptom. V. βαθυτάτης σκότος καταλαβόντος τὸν περὶ ἀέρα. *Ælian.* V. H. III. 18. κατειλῆφθαι δὲ ἔτε ὑπὸ σκότους, ἔτε ὑπὸ φωτὸς. *Herodianus* VII. 2. 18. χειμῶνος ἤδη καταλαμβάνοντος. II. 9. 6. ἑσπέρας καταλαβούσης. *Appianus* Parthic. p. 247. νὺξ δὲ χαλεπὴ τοὺς Ῥωμαίους κατελάμβανεν. *Plut.* Crass. p. 562. C. τὸν δὲ κράσσον ἡμέρα κατελάμβανεν ἔτι ἀγόμενον — περὶ τὰς δυσοδίας. *Athenaeus* X. p. 459, B. ἐπειδὴ καὶ ἡμᾶς ἑσπέρα καταλαμβάνει. XV. p. 699. D. ἐπεί ποτε ἑσπέρα κατελάμβανεν ἡμᾶς. *Cicero* Vatinio apud Macrob. Sat. II. 3. Volui in Consulatu tuo venire, sed nox me comprehendit. *Philo* de Joseph. p. 547. B. ταῦτα μὲν βαθὺ σκότος κατείληφεν, ἐκεῖνα δ' ἐμφέρεται τηλαυγεστάτῳ φωτὶ, μᾶλλον δ' αὐτὰ φῶς ἐστιν εἰλικρινέστατον καὶ καθαρώτατον. εἰ γὰρ βεληθείη διακύπτειν εἴσω τις τῶν πραγμάτων, εὑρήσει τὸν ὁρατὸν ἡμέρων εἰδώλων, νυκτὸς καὶ πάσης σκιᾶς ἀμέτοχον. *Nilus* de VIII. Vitiis ἡλιὸς μὲν ἀκτῖνας ὁμίχλη σκοτίζει. *Orisius* in monumentis Cotelerii. Λύχνος σκευασθεὶς καὶ φαίνων, ἐὰν ἀμεληθῇ λαβεῖν ἔλαιον, κατ' ὀλίγον σβέννυται, καὶ λοιπὸν ἐνδυναμοῦται τὸ σκότος κατ' αὐτοῦ. *Jo.* XII. 35. 1. *Thess.* V. 4. *Psal.* XVIII. 37. *Jerem.* LI. 34. *Heliodor.* II. 4. καὶ τὸ μαντικὸν ἐκεῖνο καὶ θεήγορον σῶμα σιγὴ κατέχει, καὶ ζόφος τὴν πυρφόρον κατείληφε. *Diodorus S.* XIX. 13. XX. 86. νυκτὸς δὲ ἤδη καταλαμβανούσης. *Lucianus* de Merc. Cond. 26. ἐπειδὰν δὲ ἄστρον τε καὶ ἄστρον ἡ νὺξ καταλάβῃ. *Diodorus S.* XIX. 43.

νῷ παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ 6
περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα 7
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχό- 8
μενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ ὁ κόσμος αὐ- 9.10
τὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐ- 11
τὸν,

6. θεοῦ] κυρίῳ D. a prima manu. + ἦν AD. *Irenaeus* III. 11.
7. ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ] — *Fragm. Ald.* prius πιστεύσωσι] πιστεύσωσι D.
9. ἦν] D. Heinsius jungit praecedentibus. ἦν apud Curcellaeum.
12. δὲ] — D. 13. οἱ] — D a prima manu. ὃς *Valentiniani* ap. Tertull. de Carne Christi 19.
ἐδὲ οὐ θελήματος σαρκὸς] — E a prima manu 42. 96. a prima manu.

αἷμα δὲ καὶ νυκτὸς καταλαμβανέσης. XVII. 35. νυκτὸς δ' ἐπιλαβέσης. *Aristides* T. 1. p. 487. ὥσπερ ὁμίχλης ἡ ζόφος πάντα κατειληφότος οὐθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτ' ἐκεῖνον γνῶναι δυνάμενα. *Hierocles* A.C. οἷον φῶς τῇ ὑσίᾳ τοῦ φωτεινοῦ σώματος σύνδρομον, φῶς δὲ ὑπαιθρον καὶ καθαρὸν μεθ' ὃ ἐπινοεῖται τὸ ἐν σκιᾷ φῶς καὶ τῷ ὑποσυμμιγεῖ σκότῳ γινόμενον. *Plut.* Aristid. p. 329. A. ἐν τούτῳ δὲ κατελάμβανεν ἡμέρα. Pyrrh. p. 392. A. τὰς δὲ —— νὺξ κατελάμβανεν. *Joſ.* A. H. 16. 3. νὺξ αὐτὰς ζοφώδης καὶ σκοτεινὴ κατέλαβε. *Diodorus S.* XV. 83. τῆς νυκτὸς καταλαβέσης. *Lucian.* Toxar. 31. ἐπεὶ δὲ νὺξ κατέλαβε. 52. ἐπεὶ δὲ νὺξ κατέλαβε. *Æn.* III. 587. & lunam in nimbo nox intempeſta tenebat. *Servius.* quaſi curſum ejus denſitate ſui nimbi inhiberet. *Midras Samuel* XXIX. ad 2. Sam. XXIII. 4. *Hic eſt Meſſias.* Chriſtus quidem ſol eſt, ſed ſole iſto, quem videmus, multo praeſtantior; ſol nobis oritur & occidit, patitur eclipſin, tegitur nebulis & caligine, accedit & recedit per converſiones ſuas: nihil tale in Chriſto, uti nec in Deo patre *Jac.* I. 17. 1. *Jo.* I. 5. Chriſtus ſemper purus & ſanctus, ſemper bonus eſt & ſalutaris. *Heb.* XIII. 8. *Col.* I. 13. Doctrina ipſius tota clara eſt & lucida; & talis ab omnibus, qui non oculos ſponte claudunt, agnoſcitur.

9. *Plotin.* VI. 9. 4. δεξάμενος δὲ φῶς ἀληθινὸν, καὶ πᾶσαν τὴν ψυχὴν περιφωτίσας διὰ τὸ ἐγγυτέρω γεγονέναι. *Pindar.* Ol. II. 101. ὁ μὲν πλεῖστος ἀρεταῖς Διδαιδαλμένος —— ἀστὴρ ἀρίζηλος, ἀλαθὴς ἀνδρὶ φέγγος. *Senec.* Ep. 93. Vidit veram lucem. Non fuit unus e multis. 1. *Jo.* II. 8. Joannes erat lucerna V. 35. Chriſtus Sol: Joannes Judaeos tantum docuit, Chriſtus totum genus humanum: Joannes erat miniſter, per quem ad Chriſtum adducendi erant comm. 7. Coll. 1. Cor. III. 5.

Vajikra R. XXXI. tu illuminas omnes venientes in mundum. bis.

Lux, quae apud Patrem erat, venit in mundum, infra III 19. VI. 14. VIII. 42. IX. 39. XII. 46. XI. 27. XVI. 28. XVIII. 37. 1. *Tim.* I. 15. *Matth.* XI. 3. Sol quem videmus, inde a Creatione conſpectus eſt: At Chriſtus lux mentium diu latuit.

10. infra IX. 5. XVII. 11. 12. 13. XIII. 1. *Act.* XIII. 27. 1. *Cor.* II. 8.

11. אל ביתו *Eſther.* VI. 12. ἀμὰν δὲ ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. V. 10. εἰσελθὼν εἰς τὰ ἴδια 1. Esr. V. 47. ἄνων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκάστε ἐν τοῖς ἰδίοις. *Jamblich.* V. Pythag. 19. ἀπὸ τῆς ἑλλάδος ὑποστρέφων εἰς τὰ ἴδια. *Appian.* Hiſp. p. 448. ἀπέλυε τὸς αἰχμαλώτους εἰς τὰ ἴδια. *Dictys Cret.* in praefat. Tunc Eupraxidem muneribus & civitate Romana donatam ad propria remiſit. *Schol.* ad Pacem *Ariſtoph.* 506. ἀποχωρεῖτε ἔν φησι καὶ ἀποπλεῖτε εἰς τὰ ἴδια. *Euſebius* Chron. I. καὶ ὕτω παραδόξως οἱ Ἰουδαῖοι πεισωθέντες ἀπελύθησαν εἰς τὰ ἴδια —— οἱ δὲ Σκύθαι μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς τὰ ἴδια ἦλθον. 2. *Macc.* VII. 8. προστάχαμεν ἑκάστῳ πάντας εἰς τὰ ἴδια ἐπιστρέφειν. 20. ἀνασωζόμενοι —— ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν. *Ælian.* N. H. X. 23. ὅταν ὑποστρέφωσιν εἰς τὰ ἴδια. *Act.* XXI. 6. inf. XVI. 32. XIX. 27. Judaei erant populus Dei peculiaris, & templum Hieroſolymitanum templum Dei: adeoque etiam haereditas filii Dei *Mal.* III. 1. Praeterea Chriſtus Judaeis per prophetas praedictus, avide exſpectatus, & per Joannem monſtratus fuerat; nec tamen ipſum acceperunt, licet in Judaea natum, in templo frequentem, per totam regionem docentem: imo ne cognati quidem ejus ipſi fidem habuerunt, inf. VII. 5.

12. Quo nihil majus cogitari poteſt *Ro.* VIII. 17. 2. *Cor.* VI. 18. 1. *Jo.* III. 1. 2.

13. Filius fit triplici modo vel per generationem natura, vel per matrimonium privignus & gener, vel per adoptionem. *Æn.* VI. 836. Sanguis meus. *Philo* de Monarch. T. 2. p. 230, 1. γαμβροὶ γὰρ ἀνθ' υἱῶν πενθεροῖς, καὶ ἀντὶ πατέρων γαμβροῖς πενθεροί. *Livius* XXXVIII. 58. Non ſanguine humano ſed ſtirpe divina ſatum. *Od.* π. 300. εἰ ἐτόν γ' ἐμὸς ἔσσι καὶ αἵματος ἠμετέροιο. *Ariſtot.* Polit. II. 3 ὁ μὲν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ προσαγορεύει τὸν αὐτὸν, ἢ κατ' ἄλλην τινα συγγένειαν, ἢ πρὸς αἷματος, ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδείαν. *Philo* de offerent. Victim. T. 2. 259, 43. αἱ δὲ ἐκ προγόνων ἀφ' αἵματος αὗται λεγόμεναι συγγένειαι, καὶ αἱ κατ' ἐπιγαμίας ἢ τινας ἄλλας ὁμοιοτρόπους αἰτίας οἰκειότητες ἀπορριπτέσθωσαν. *Herodot.* V. Hom. 35. Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάασθε. *Il.* υ. 241. Ταύτης τοι γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι. *Euſtath.* ἐσι κανταῦθα αἷμα ἡ προρρηθεῖσα γενέθλη· ὡς δὲ καὶ ἀντὶ σπέρματος αὐτὸ κεῖται, προδεδήλωται. *Euripid.* Oreſt. 351. τῶν τανταλιδῶν ἐξ αἵματος ὤν. *Anthol.* III. 5. 39. εἰ δέ τις αὐχεῖ μεῖζον ἐμοῦ, καὶ τοῦθ' αἵματος ἡμετέρου. IV. 12. 110. κἀγὼ Κύπριδος αἷμα. *Tibullus* I. 7. Te ſemper natamque tuam te propter amabo; Quicquid agit, ſanguis eſt tamen illa tuus. *M. Antoninus* II. 1. τιθωρηκὼς —— τὴν αὐτοῦ —— φύσιν, ὅτι μοι συγγενὴς, ἀχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νῷ καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος. *Il.* ζ. 211. ταύτης τοι γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι. *Euſtathius* ἀντὶ τοῦ σπέρματος, φησὶν οἱ σοφοὶ, ὡς τοῦ σπέρματος ὕλην τὸ αἷμα ἔχοντος. *Il.* τ. 105. αἵματος ἐξ ἐμεῦ εἶσιν. *Schol.* ἀντὶ τοῦ σπέρματος, γόνος. Od. δ. 611. θ. 583. *Cic.* pro Roſcio 22. Profecto res tam ſceleſta, tam atrox, tam nefaria, credi non poteſt: Magna eſt enim vis humanitatis, multum valet communio ſanguinis, reclamitat ejusmodi ſuſpicionibus ipſa natura. *Act.* XVII. 26. *Sir.* XIV. 18. γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος.

Judaei putabant, ſe forte naſcendi & propter majorum virtutem eſſe filios Dei dilectos. Haec va-

na

12 τὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
13 Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ'
14 ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, (καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς,) πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων· Οὗτος ἦν ὃν εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρ-

ἐκ secundo loco] — D. a prima manu. ἐκ postremum] + τοῦ E.
ἐγεννήθησαν] ἐγεννήθη *Valentiniani.* l. c. Codex Veronensis *Latinus.* 14. πλήρης] πλήρη D. 5. Versio *Vulg. Syr.* πλήρης χάριτος & ἀληθείας] sequentibus jungi & de Joanne intelligi posse conjecit *Erasmus.*
15. λέγων] — D Codices *Latini.* ὃν] ὃ C a prima manu. εἶπον] + ὑμῖν D. ex emendatione.
ὁ] — Editio *Erasmi* 1.

na opinio, qua putabant se in gratia apud Deum jam esse, effecit ut ipsi non solum Christum rejicerent, sed etiam omni modo impedirent, ne quis Christum acciperet. Qui Christum accipiebant, excidebant omni jure, quod natura illis dederat. Occidebantur, in exilium pellebantur, bonis spoliabantur, parentum, cognatorum & civium odiis exponebantur, & ea ipsis intentabantur mala, quae constantiam humanam superant. Ut ergo nihilominus reperirentur, qui Christo crederent, non humanum sed divinum opus fuit: Deus, magnitudine promissorum in altera vita absconditorum & multitudine miraculorum patratorum, quorundam animos praeter omnem exspectationem, non humano auxilio, sed vi divina, flexit, & Christo tradidit. *Philip.* III. 3. 8. *Matth.* XXI. 42. 1. *Jo.* III. 9. IV. 7. V. 1. 4. 18. 1. *Pet.* I. 23. *Jac.* I. 18.

Plato Hippia Maj. τῷ ἀχιλεῖ καὶ τῷ πάππῳ αὐτοῦ αἰακῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι ἐκ θεῶν γεγόνασι, καὶ αὐτοῖς τοῖς θεοῖς.

14. σὰρξ] 1. *Jo.* IV. 2. 3. 1. *Tim.* III. 16. *Philip.* II. 7. *Heb.* V. 7. Conspectus est humilis, esuriens, sitiens, dormiens, lacrymans, contemtus, flagellatus, ignominiosa morte occisus, sepultus.

ἐσκήνωσεν] Qui in coelo habitaverat, descendit ut inter homines habitaret, iisque salutem afferret. *Apoc.* XII. 12. XXI. 3. *Gen.* XIII. 12. Non subito apparuit, & mox disparuit, ut Angeli; sed inter homines natus, per XXX amplius annos continuos vixit. *Thomas:* σκηνόω, σκηνῶ, μόνον παρ' ἐκείνῃ [τῇ θείᾳ γραφῇ] παρὰ δὲ τέτοις [τοῖς ῥήτορσι] σκηνέω, σκηνῶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· ἅπαξ δὲ καὶ σκηνόω. ἀριστείδης ἐν θεμιστοκλεῖ παρ' αὐτὸν τὸν θάνατον ἐσκηνῆσθαι· καὶ πάλιν· ὁμοῦ τοῖς ναύταις ἐσκηνωμένος. *Eustathius* in Il. α. p. 53. 15. καὶ τὸ σκηνόω δὲ σκηνώσω, ἐξ οὗ καὶ σκήνωμα, καὶ τὸ σκηνῶ, σκηνήσω, ἀφ' οὗ οἱ σκηνῆται, διαφορὰν ἔχουσι φανεράν. Ὁμοίως καὶ τὸ ζηλῶ, ζηλώσω, τὸ πρωτότυπον τοῦ ζηλωτοῦ, καὶ τὸ ζηλῶ, ζηλήσω, τὸ τοῦ ζηλήμονος, ὃ ἐν ὀδυσσείᾳ κεῖται. *Pollux* I. 160. σκηνὰς ἐσήσαντο καὶ ἐπήξαντο, ἐσκήνησαν σκηνὰς. ἐκάθησαν, ἐσκήνωσαν, κατεσκήνωσαν. & 73. οἰκῆσαι, ἐνοικῆσαι, —— καταλῦσαι —— σκηνῶσαι, κατασκηνῶσαι. *Xenoph.* Cyropaed. VIII. καὶ ἐσκήνωσαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι κατ' οἰκίας. Exped. IV. ἐσκήνωσαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις. *Act.* I. 21. 22. X. 37-41.

δόξαν ὡς μονογενοῦς] Cum Moses legem a Deo acciperet, accepit etiam gloriam, ut facies ejus luceret *Exod.* XXXIV. 29. 30. 35. At multo major fuit gloria Christi in transfiguratione 2. *Pet.* I. 16-19. 2. *Cor.* III. 7-11. *Heb.* III. 1-6. Eam ego cum Petro vidi. Is tum fuit splendor, ea majestas, quae nullis verbis enarrari potest, & qua major concipi non potest, tanta, quanta Deus O. M. eum, quem sibi carissimum & unice dilectum vult demonstrare, afficere potest. Cogitate Patrem, qui cupit omnibus manifestare, quanti faciat filium unicum; cogitate Pharaonem & Ahasverum, qui cum consiliariis deliberant, quanto maximo honore afficiendi sint Joseph & Mardochaeus! affectus patris nihil est, si comparetur cum amore, quo pater coelestis filium complectitur; & divitiae regales nihil sunt, si conferantur cum Dei filium suum honorare volentis potentia. *Il.* ι. 478. καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φίλησι μέγον, τηλύγετον. *Plut.* de Amicor. multitud. p. 93. E. τὸ σφόδρα φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι πρὸς πολλοὺς οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ποταμοὶ, πολλὰς σχίσεις καὶ κατατομὰς λαμβάνοντες, ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὶ ῥέουσι, οὕτω τὸ φιλεῖν σφοδρὸν ἐν ψυχῇ πεφυκὸς, εἰς πολλοὺς μεριζόμενον ἐξαμαυροῦται· διὸ καὶ τῶν ζώων τὸ φιλότεκνον τοῖς μονοτόκοις ἰσχυρότερον ἐμφύεται. Καὶ ὅμηρος ἀγαπητὸν υἱὸν ὀνομάζει μοῦνον τηλύγετον· τοῦτ' ἔστι, μὴ ἔχοντα ἕτερον γονεῦσι, μήτε ἔσεσι γιγνομένον.

χάριτος καὶ ἀληθείας] חסד ואמת solent jungi *Gen.* XXIV. 27. 49. XXXII. 10. XLVII. 29. *Exod.* XXXIV. 6. *Jos.* II. 14. 2. *Sam.* II. 6. XV. 21. *Ps.* XXV. 10. XL. 11. 12. LXI. 8. LXXXVI. 15. LVII. 4. LXXXV. 11. LXXXIX. 15. CVIII. 5. CXV. 1. CXVII. 2. CXXXVIII. 2. *Prov.* XIV. 22. XX. 28. *Hos.* IV. 1. *Prov.* III. 3. XVI. 6. XX. 25. Deus quidem in V. T. multa gratiae & fidei documenta dederat: sed in filio suo omnes gratiae & fidei suae thesauros recondidit in salutem generis humani. Quod repetitur atque explicatur comm. 17. *Dionys. Hal.* A. I. 38. τὴν δὲ χώραν ταύτην ὁρῶντας ἔπλεω πάσης εὐπορίας καὶ χάριτος, ἧς τὸ θνητὸν ἐφίεται γένος.

15. *Gen.* XLVIII. 20. *Act.* XIII. 25. *Matth.* III. 11. inf. III. 28. *Il.* β. p. 711. ὁπλότερος γενεῇ· ὁ δ' ἄρα πρότερος καὶ ἀρείων. *Plut.* Pericl. 158. A. οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ μίγιστον μὲν ἤδη τὸν περικλέα καὶ πρόσθεν ὁρῶντες γεγονέναι τῶν πολιτῶν, βελόμενοι δ' ὅμως εἶναί τινα τὸν πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσόμενον ἐν τῇ πόλει καὶ τὴν δύναμιν ἀμβλύνοντα, ὥστε μὴ κομιδῇ μοναρχίαν εἶναι. *Plinius* XXXIV. 1. pretium aeri ante argentum, ac pene etiam ante aurum. 18. ante omnes in admiratione erat solis colossus Rhodi. *Cic.* ad Attic. VIII. 15. eum quem ante me diligo. *Augustinus.* Quid est: ante me factus est? praecessit me. Non, factus est, antequam factus essem ego; sed antepositus est mihi, h. e. ante me factus est. & locut. in Jud. III. 10. ex qua locutione & in Evangelio dicitur: ante me factus est i. e. factum est, ut esset ante me; quod alio modo diceretur: praelatus est mihi. *T. Beza.* Edit. 1. 2. *Is qui pone me venit, praelatus* [*antepositus* Ed. 4. 5.] *est mihi, quia praestantior me est.* & in annotationibus Ed. 1. 2. is, ante quem sum missus, viam scilicet ei paraturus. Quamobrem qui ad Christi nativitatem hoc referunt —— ii, etsi nihil falsum aut impium tradunt, tamen non satis apte hunc locum explicant. Quorsum enim hoc ad ampli-

ἐρχόμενον, ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ 16
ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη· 17

ἔμπροσθεν] ἔμπροσθε *Fragm. Ald.* & comm. 27.

16. ἐκ prius] ὅτι C a prima manu. DL. 33. Verſio *Copt. Armen. Æthiop.* Codices *Latini. Origenes* in comm. 19. & ante. & c. Celſ. p. 104. *Cyrillus* in l. & p. 954. *Julianus* p. 333. *Euſebius* E. Th. I. probante *Millio* prol. 908.

17. Μωσέως] Μωϋσέως CK. 95. Verſio *Copt.* ἡ poſterius] — 63.

χάρις] + δὲ Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. 18. ὁ prius] — L.

θεὸς] θεὸς L 33. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine, *Æthiop. Copt. Theodotus* §. 6. *Valentiniani* apud Irenaeum l. in MS. *Irenaeus* IV. 20. *Lucianus* martyr in Confeſſ. ap. Socrat. H. E. II. 10. *Clemens* Strom. V. p. 695. & quis dives ſalvetur §. 37. *Origenes*, teſte Whitbyo ſemper. c. Celſ. p. 164. 361. 389. in Pſalm 1. ap. Epiphanium, in Job. l. 2. in Matth. H. 35. in Joann. 1. 6. & 19. *Pamphilus* ex Origenis T. 2. in Joannem, Homilia in diverſos Origeni adſcripta in Matth. I. *Marcelli* confeſſio ap. Euſebium I. 4. E. Th. l. 9. III. 5. D. IV. 2. adverſus Sabellium l. 2. Latin. & de reſurrect. 2. ſub finem, *Synodus Alexandrina* in Actis Synodi Epheſ. XIV. *Epiſtola Synodi Ancyranae* ap. Epiphan. H. 73. *Pſeudo-Ignatius* ad Philadel. 6. *Clementis Conſtitut.* III. 17. VII. 38. 43. VIII. 7. 38. *Arius* ap. Epiphan. H. 69. & apud Athanaſium de Synod. *Aſterius Arianus* apud Athanaſ. ibid. & c. Arian. 3. MS. *Gregorius Nyſſenus* de Homine 16. & H. in 1. Cor. XV. 28. ter, adverſus Apollinar.

plificandam Johannis auctoritatem, quod aliquot menſibus major natu eſſet quam Chriſtus (at in Ed. 3. 4. 5. aliter: is qui me ſequitur, qui ad me etiam venit, quaſi unus ex baptizandis auditoribus) — *Praelatus eſt mihi.* Sic Auguſtinus rectiſſime omnium explicat haec verba, Chryſoſtomus quoque ac Cyrillus in eandem ſententiam diſſerunt — Nam ἔμπροσθεν proprie ordinis eſt ſeu loci, non temporis, quo modo etiam hic accipitur. — Ego iſtos libenter rogem, ut vel unum ex Novi Teſtamenti libris exemplum proferant, in quo ἔμπροσθεν tempus declaret. (in Edit. 3. 4. 5. Hoc nonnulli referunt ad Chriſti Deitatem, quae aeterna eſt, ut & illud quod ſequitur: Prior me erat, nempe in principio. Et fateor τὸ ἔμπροσθεν etiam dici de tempore, ſed nusquam in his libris poſitum aliter quam de ſitu loci invenio) *Quia praeſtantior me eſt* — illis non aſſentior, qui πρῶτον id eſt πρότερον putant Chriſtum vocari temporis ordine, quia ſcilicet aeternus erat Dei filius — Exiſtimo potius cauſam afferri, cur, quum poſterior venerit, ſit priori praelatus. Quia, inquit Johannes, agnoſco hoc mereri ipſius praeſtantiam, ut mihi anteponatur — πρῶτος non ad tempus ſed ad dignitatem ac praeſtantiam perſonae refero. Sed in Edit. 4. 5. Caeterum hoc loco diligentius expenſo quam antea, ἀνταναίκλασιν eſſe puto in nomine πρῶτος, quod & loco & tempore & dignitate priorem declarat, locum autem hic ſignificare non poteſt, quoniam idem per idem probaret, quod ineptiſſimum eſt. Declarat igitur praeſtantiam, ſed Chriſto peculiarem & propriam ipſi uni, nempe quaſi diceret Joannes, qui me ſequitur quaſi magiſtrum praeeuntem diſcipulus quispiam, mihi antepoſitus eſt idque optimo jure, quia infinitis modis eſt praeſtantior: quamvis ante docere coeperim quam ille ſe mundo patefecerit. Erat enim jam tum quum ego inciperem exiſtere, Deus videlicet aeternus". Profecto ſi alia conditione famam orthodoxiae tueri non poſſumus, quam ut, quoties Beza ſententia mutata lectionem aliquam aut interpretationem unice veram & orthodoxam judicat, quam prius haereticam & falſam pronunciaverat, (vide in Act. IV. 25.) toties & nos cum illo ſententiam mutemus, aut ſemper in eam, quam poſtremo propoſuit, pedibus concedamus: iniquiſſima erit noſtra conditio, a quibus ingenium requiritur mimicum & multo flexibilius, quam aut naturae humanae aut amori veri convenire poſſit. *Qui me ſequitur, me praeit:* eſt ſpecies aenigmatis; cujus ſolutio exhibetur in ſequentibus: *quia me prior eſt.* Qui nomen ſuum profitetur in numero diſcipulorum meorum, quem ego baptizavi, quem vidiſtis ad me audiendum veniſſe: ille multis partibus me ſuperat, etiam antequam ad me accederet, me multo erat praeſtantior; Venit quidem ad me, ſed mihi, ut ab ipſo baptizer, opus eſt; is dum baptizaretur, voce coeleſti declaratus eſt filius Dei. Hoc ſenſu venit ἔρχεσθαι ὀπίσω τινος *Matth.* IV. 19. X. 38. XVI. 24. *Luc.* XXI. 8. *Jo.* XII. 19. *Act.* V. 37. XX. 30. 1. *Tim.* V. 15. 2. *Pet.* II. 10. *Jud.* 7.

16. *Eph.* I. 23. III. 19. *Col.* I. 19. II. 9. 10. Quicunque Chriſtum acceperunt comm. 12. & ei crediderunt, illi omnes, ex quacunque gente fuerint orti, etiam acceperunt gratiae & veritatis divinae, qua Chriſtus plenus erat, comm. 14. in ipſos effuſae uberrimos fructus. Manifeſte opponitur oeconomia nova veteri; veteris mediator erat Moſes ſervus Dei, novae Chriſtus Dei filius, Deo plenus, plenus gratia & veritate Dei: vetus ſpectabat ad Judaeos ſolos, nova ad omnes populos & gentes: Moſes poſtquam hanc gratiam diu & enixe petiiſſet, ut ad conſpectum Dei admitteretur, atque ita & ipſe & populus confirmatior redderetur, populum Iſraëliticum eſſe Dei populum, vix tandem impetravit, ut poſteriora Dei in tranſitu videret *Exod.* XXXIII. 12-23. (ubi nomen χάριτος quater occurrit comm. 12. 13. 16. 17.) at Chriſtus unigenitus Dei filius fuit in ſinu patris, omnium arcanorum patris eſt conſcius, comm. 18. cujus in mundum adventus amoris erga nos divini certiſſimum pignus eſt. Pro illa gratia, in qua Judaei ſe apud Deum eſſe crediderunt, poſtquam Moſes Deum vidiſſet, nobis longe major gratia conceſſa eſt, cum ad nos mitteretur ipſe filius Dei, qui patrem etiam ante mundum conditum viderat. πλήρωμα Valentinianis ſignificat ſpatium ab Æonibus inhabitatum. Verba ſunt Joannis Evangeliſtae. *Philo* de poſter. Cain. T. 1. p. 354, 1. Διὸ τὰς πρώτας ἀεὶ χάριτας, πρὶν κορεσθέντας ἐξυβρίσαι τὸς λαχόντας, ἐπισχὼν καὶ ταμιευσάμενος, εἰσαῦθις ἑτέρας ἀντὶ ἐκείνων, καὶ τρίτας ἀντὶ τῶν δευτέρων, καὶ ἀεὶ νέας ἀντὶ παλαιοτέρων — ἐπιδίδωσι.

17. *Rom.* VI. 15. *Col.* I. 6. 1. *Pet.* V. 12. Ἡ χάρις & ἡ ἀλήθεια cum articulo. Hac re ubique gloriantur Apoſtoli. In V. T. beneficia guttatim, multa ſeveritate & moleſtorum rituum gravi onere permixta, conferebantur Judaeis ſolis: nunc pleno alveo toti humano generi, per ipſum Dei filium, qui onus leviſſimum impoſuit, & auxilium Divini ſpiritus in hac vita, in altera vero glorioſam immortalitatem promiſit. nunc demum quae olim

pro-

18 ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογε-
19 νὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο· Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυ-
ρία

5. 17. bis. 32. 36. bis. 40 42. bis. 44. 52. 53. quater c. Eunom. 2. de ſpiritu S. 11. 2. *Euſebiani* in Synodo Hieroſolymitana apud Athanaſ. de Synod. *Athanaſius* c. Gentes 35. *Julianus* p. 333. *Gregorius Nazianzenus* ad Nectarium, *Eunomius* in Confeſſione, & Apologia Confeſſionis 15. *Baſilius* c. Eunomium II. in principio, Epiſt. 43. & de Spiritu S. 8. & 17. *Epiphanius* duodecies, *Titus Boſtrenſis* c. Manichaeos III. *Baſilius Seleucienſis* H. 1. *Iſidorus* III. 95. *Cyrillus* in l. & p. 954. c. Neſtorium p. 72. 129. in Sophoniam p. 642. *Aſterius Amaſenus* H. 4. in Pſal. V. *Symeon Stylites* Syn. Nicen. 2. Act. V. *Sermo Arianorum* apud Auguſtinum, *Maximus Arian.* Epiſcopus I. & III. 14. *Julius* Epiſc. Rom. ap. Photium Bibl. 230. & *in Actis Syn. Epheſ.* XXXII. *Hilarius* in Pſal. LI. & de Trinit. paſſim, citatus etiam a Leone Papa, *Fulgentius* plusquam vicies, *Gaudentius* S. 19. *Ferrandus* ad Anatol. bis, *Prudentius* in Apotheoſi, *Auctor operis imperfecti* in Matth. I. 20. V. 9. XIX. 17. XXIV. 41. *Joannes Maxentius* in confeſſione, *Claudianus Mamert.* de ſtatu animae l. 2. *Vigilius* de Trinit. in principio, *Alcuinus* de Trinit. I. 14. *Agatho Papa* ad Conſtantin. Imper. in Synod. in Trullo. *Auſonius* Ephem.

τὸν κόλπον] τὸς κόλπους 67. τοῦ πατρὸς] — 69.
ἐκεῖνος] — 2. *Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5. nonnulli legunt ἐκεῖνον.

promiſerat, filium mittendo implevit Ro. XV. 8. 18. *Exod.* XXXIII. 20. inf. VI. 46. 1. *Tim.* VI. 16. *Dan.* II. 34. *Sir.* XLIII. 35.

Il. ζ. 400. παῖδ' ἐπὶ κόλπου ἔχων —— ἀγαπητὸν. *Schol.* μονογενῆ. 2. *Sam.* XII. 3. inf. XIII. 23. *Ter.* Adelph. IV. 5. 75. Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? & III. 2. 35. qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris. *Cic.* ad Famil. Ep. XIV. 4. Cicero meus quid aget? iſte vero ſit in ſinu ſemper & complexu meo. *Tacit.* H. III. 74. Domitianus —— imperium adeptus Jovi Cuſtodi templum ingens, ſeque in ſinu Dei ſacravit. *Plut.* Demoſth. p. 860. E. ἐγκατέσφαξεν αὐτῷ τῷ κόλπῳ τὸν υἱὸν. Cato Min. p. 743. E. Γαβίνιον Παῦλον, ἐκ τῶν Πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον, ὡς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες. *Cic.* Div. II. 41. Puer lactens in gremio matris ſedens. Pro Coelio 24. abſtrahi e ſinu gremioque patriae. *Æn.* I. 692. Venus amorem filium: Fotum gremio dea tollit in altos Idaliae lucos. 718. Reginam petit, haec oculis, haec pectore toto Haeret, & interdum gremio fovet inſcia Dido, Inſideat quantus miſerae Deus. *Ruth.* IV. 16. 1. *Reg.* XVII. 19. *Luc.* XVI. 23. 1. *Reg.* III. 20. *Num.* XI. 12. *Æn.* IV. 84. gremio Alcanium —— detinet. *Longus* paſt. IV. Dionyſophanes Chloën filiam ἐν τοῖς κόλποις εἶχε. *Horat.* Od. II. 18. 26. Pellitur paternos in ſinu furens Deos & uxor & vir, Sordidosque natos. *Æn.* II. 544 Metabus filiam Camillam: Ipſe ſinu prae ſe portans juga longa petebat. *Plut.* Pericl. p. 152. C. ξένης τινὰς ἐν Ῥώμῃ πλησίος κυνῶν τέκνα καὶ σιβήκων ἐν τοῖς κόλποις περιφέροντας καὶ ἀγαπῶντας ἰδὼν ὁ καῖσαρ, ὡς ἔοικεν, ἠρώτησεν, εἰ παιδία παρ' αὐτοῖς οὐ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες; *Jebamoth* f. 77. 1. Concionabatur Rabba: cur ſcriptum eſt Pſ. XL. 6. ſuper nos? Non ſuper me dictum eſt, ſed ſuper nos. ut diſcamus, Rehabeamum ſediſſe in ſinu Davidis. dixitque illi: de me & de te ſcripta ſunt haec duo loca. *Seneca* Troad. 12. fovens nepotem blando ſinu.

Ἐξηγηταὶ proprie vocantur ceremoniarum, portentorum, & prodigiorum interpretes. *Cic.* Interpretes religionum. fragm. Hortens. Veteres illi ſive vates, ſive in ſacris initiisque tradendis divinae mentis interpretes. pro Domo 41. equidem ſic accepi, pontifices, in religionibus ſuſcipiendis caput eſſe interpretari, quae voluntas deorum immortalium eſſe videatur. *Sophocl.* Ajac. 319. Schol. ἐξήγησις ἐπὶ θείων, ἑρμηνεία ἐπὶ τῶν τυχόντων. *Pollux* VIII. 124. ἐξηγηταὶ δὲ ἐκαλοῦντο, οἱ τὰ περὶ τῶν διοσημείων καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν διδάσκοντες. *Heſychius* ἐξηγητὴς, ὁ περὶ ἱερείων καὶ διοσημείων ἐξηγούμενος. Harpocration. ἐξηγητὴς. Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ τοῦ σκίρωνος κλήρου, ὁ ἐξηγούμενος τὰ ἱερὰ, ἔστι δὲ καὶ ὁ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας ὀνομαζόμενα ἐξηγοῦντο τοῖς δεομένοις. καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' εὐεργ. καὶ Μνησιβούλῳ δηλοῖ, πληθυντικῶς τοὺς ἐξηγητὰς πολλάκις ὀνομάζων. *Plato* Legg. XII. περὶ τελευτήσαντας δὲ, εἴτε τις ἄρρην, εἴτε τις θῆλυς ἦ, τὰ μὲν περὶ τὰ θεῖα νόμιμα τῶν τε ὑπὸ γῆς θεῶν καὶ τῶν τῇδε, ὅσα προσῆκεν τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς γίγνεσθαι κυρίως φράζοντας. *Theophraſt.* Char. 16. καὶ ἐὰν μῦς θύλακον ἀλφίτων διαφάγῃ, πρὸς τὸν ἐξηγητὴν ἐλθὼν ἐρωτᾷν, τί χρὴ ποιεῖν. *Arrian. Epict.* II. 7. ἐκ ἔχω τὸν μάντιν ἔσω —— τὸν ἐξηγούμενον τὰ σημεῖα ἀμφοτέρων. *Ariſtoph.* Nub 331. Schol. μάντις, ὃν ἐξηγητὴν ἐκάλουν. *Euripid.* Phoeniſſ. 1018. ἔνθ' ὁ μάντις ἐξηγήσατο. *Thucyd.* VII. 50. καὶ ὁ Νικίας, ἦν γάρ τι καὶ ἄγαν θειασμῷ τε καὶ τῷ τοιούτῳ προσκείμενος, ἀδ' ἂν διαβελεύσασθαι ἔτι ἔφη, πρὶν, ὡς οἱ μάντεις ἐξηγοῦντο, τρὶς ἐννέα ἡμέρας μεῖναι. *Plut.* Camill. p. 139. E. ἐξηγουμένῳ φαβίῳ τῷ ἀρχιερεῖ. p. 144. D. θύσας τοῖς θεοῖς, καὶ καθάρας τὴν πόλιν, ἐξηγουμένων τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν. *Lucian.* Pſeudomant. 49. καὶ ἦσαν τινες ἐξηγηταὶ ἐπὶ τούτῳ καθήμενοι, καὶ μισθὸς ἐκ ὀλίγης ἐκλέγοντες παρὰ τῶν τὰς τοιούτους χρησμοὺς ἀπολαμβανόντων ἐπὶ τῇ ἐξηγήσει καὶ διαλύσει αὐτῶν. *Lyſias* c. Andocid. τὰς ἀγράφους νόμους, καθ' ἃς οἱ εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται. *Xenoph.* Paed. VII. 8. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ κῦρος, πρῶτον μὲν ἐστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ μάγοι ἐξηγοῦντο. *Dionyſ. Hal.* A. 32. ἱερὰ ἱδρύονται πρῶτον μὲν Λυκαίῳ Πανὶ, τῆς θέμιδος ἐξηγουμένης. II. 22. ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων τὰ θεῖα διὰ μαντικῆς. 23. Νομᾶς Πομπίλιος —— τὰ θεῖα ἐξηγήσασθαι σοφὸς ἐν λόγοις. 73. τοῖς τε ἰδιώταις, ὁπόσοι μὴ ἴσασι τὰς περὶ τὰ θεῖα ἢ δαιμόνια σεβασμούς, ἐξηγηταὶ γίνονται καὶ προφῆται. *Achilles Tat.* II. 9. 95. χρησμὸν ἐξηγήσω. *Arrian.* Exped. Alex. 3. εἶναι γὰρ τὰς τελμισσέας σοφὰς τὰ θεῖα ἐξηγεῖσθαι —— τὴν θυσίαν ἐξηγήσασθαι. 18. de ſomnio Alex. καὶ τοῦτο ἐξηγεῖτο ἀρίσανδρος. IV. 15. ὅσα οἱ μάντεις ἐξηγοῦντο. *Sophocl.* Electr. 426. ἐξηγημένα. Schol. ἀντὶ τοῦ διηγημένα. Ἑρμηνεία, συνθήκη λόγου δηλοῦσα τι, καὶ ἡ τῶν τυχόντων διασάφησις· Ἐξήγησις δὲ διασάφησις θείων, διήγησις δὲ ἡ ἁπλῶς ἀφήγησις. *Gen.* XLI. 8. 21. *Levit.* XIV. 57.

Plato Tim. πειστέον τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν θεῶν. ἔστιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δέ που τοὺς αὐτῶν προγόνους εἰδόσιν· ἀδύνατον δὴ θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φάσκουσιν ἀπαγγέλλειν ἑπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον.

Auguſtinus de C. D. X. 29. Quod initium Sancti Evangelii, cui nomen eſt ſecundum Joannem, quidam Platonicus, ſicut a ſancto ſene Simpliciano, qui poſtea Mediolanenſi Eccleſiae praeſedit Epiſcopus, ſolebamus audire, aureis literis conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis emi-

ρία τῦ Ἰωάννυ, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρω-
τήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν· Ὅτι οὐκ 20
εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει· Οὐκ εἰμί. 21
Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη· Οὔ. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶ- 22
μεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἔφη· Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ 23
ἐρήμῳ· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμέ- 24
νοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων· Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ 25
οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων· 26
Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπί- 27
σω

19. τοῦ] — 1. ἀπέστειλαν] + πρὸς αὐτὸν C. Versio *Syr.* prior *Copt. Armen Æthiop. Arab.* Codices *Lat.*
λευίτας] + πρὸς αὐτὸν A. 13. 27. 33. 42. 50. 67. 68. 69. 80. 106. *Fragm. Ald.* Versio *Vulg. Syr.* posterior *Sax. Chrysostomus, Nonnus* prob. *Bengelio.*
20. καὶ primum] — 33.
καὶ tertio loco] — L 1. Codices *Latini.*
οὐκ εἰμὶ ἐγὼ] ἐγὼ οὐκ εἰμὶ AC a prima manu, Versio *Copt.* Codices *Latini. Origenes, Cyrillus.*
21. ἠρώτησαν] εἶπον πρὸς Evang. 20.
τί οὖν] — Versio *Copt.*
λέγει] ἀπεκρίθη 59. 64 69.
ὁ προφήτης εἶ σὺ; καὶ] ἀπεκρίθη· οὔ] — 64.
καὶ tertio loco] — 1. Versio *Copt.*
ἀπεκρίθη] λέγει 69. 106. Versio *Syr.*
αὐτὸν] + πάλιν Versio *Syr.*
Ἠλίας εἶ σὺ] σὺ Ἠλίας εἶ C. Versio *Copt. Origenes.*
οὐκ εἰμί] οὐ 14. 59. 64. 69. Evang. 19. Codices *Lat.*
σὺ] — L Codices *Lat. Cyrillus.*
ὁ] — 69.
οὔ] οὐκ εἰμί 60. 69.
22. εἶπον οὖν αὐτῷ] — 59. εἰπὲ οὖν ἡμῖν Versio *Armen. Hieronymus* in Esaj. XL. 3. εἶπον οὖν 1. εἶπαν οὖν αὐτῷ C. a prima manu. καὶ εἶπον αὐτῷ· εἰπὲ οὖν Codices *Lat.*
τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ] — 69. + ὁ δὲ 13. 69. ἐγὼ] — 69. 23. ἐν τῇ] — 2.
24. οἱ] — C a prima manu. Versio *Copt. Nonnus.* ἠρώτησαν] ἠρώτων Evang. 2. 8.
αὐτὸν] — 57. εἶπον] εἶπαν C. a prima manu. *Origenes.*
οὔτε] οὐδὲ bis ACL. 1. *Origenes* in l. & in comm. 19. ὁ posterius] — Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinæi.* prob. *Millio.*
26. ἀπεκρίθη] ἀπεκρίνατο 33. 67. λέγων] — 1. Versio *Copt.* ἐγὼ] + μὲν 44. 60. 69. a prima manu.
βαπτίζω] + ὑμᾶς 69. Versio *Copt. Armen. Syra* posterior cum asteriſco. Codices *Latini.*
δὲ] — C a prima manu. L. ἕστηκεν] ἕστηκε L 1. Codices *Lat. Origenes* c. Celſ. p. 63. 239. 27. αὐτός] ἔστιν G.
αὐτός ἐστιν] — C a prima manu L. 1. Versio *Copt.* Cod. *Latini. Origenes* in l. in comm. 7. c. Celſ. ll. cc. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 436.
ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν] — C a prima manu L. 1. 33. Evang. 20. Versio *Copt. Æthiop. Origenes. Nonnus. Cyrillus* ll. cc. probante *Millio* prol. 909. + ὅτι πρῶτός μου ἦν 28.
ἐγὼ] — CL. 33. 36. 40. 49. 59. 63. 68. Versio *Copt. Chrysostomus.*
ἐγὼ οὐκ εἰμί] οὐκ εἰμι ἐγὼ 69. *Origenes* in l. & comm. 7. & 19. ἄξιος] ἱκανὸς 57. 73.
ὑποδήματος] + ἐκείνου ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ EG 2. 6. 29. 71. Evang. 2.
28.] — 96. ταῦτα] + μὲν 76. Colb. unus. Fragm. *Ald.*
Βηθαβαρᾷ] Βηθανίᾳ AC ex emendatione BEGHLM. 2. a prima manu 3. 4. 5. 6. 7. 8 9. 11. 12. 14. 15. 16. Colb. duo. & unus in ora 28 29. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 42. ex emendatione 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 54. 57. 59. 60. 61. 63. 64. 66. in ora 68. 70. 78. in ora. 87. 88. 89. 91. Evang. 1. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 13. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechelii, Genev.* Fragm. *Ald.* Versio *Vulg. Syr.* utraque, & edita in margine, *Æthiop. Arab. Heracleon, Cyrillus, Epiphanius* c. Agnoëtas & H. 51.

nentiſſimis proponendum eſſe dicebat. *Euſeb.* P. XI. 18. 19. *Cyrillus* C. Julian. VIII. p. 282. *Theodorit.* de curandis Gentium morbis II. p. 500. Ὁ ἀμιλλιος τῆς πορφυρίς πρωτεύσας διατριβῆς ἐπεράγαται —· τὸ τῆς Ἰωάννυ θεολογίας προοίμιον, ὑτωσὶ λέγων· Καὶ ἔτος ἄρα ἦν ὁ λόγος, καθ' ὃν ἀεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγίνετο, ὡς ἂν καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἀξιώσειεν, καὶ νὴ Δία καὶ ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ, ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀξίᾳ καθεστηκότα πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι, καὶ Θεὸν εἶναι, δι' ὃ πάντα ἁπλῶς γεγενῆσθαι, ἐν ᾧ τὸ γενομένον ζῶν καὶ ζωὴν εἶναι, καὶ ὃν πεφυκέναι, εἰς τε σῶμα πίπτειν, καὶ σάρκα ἐνδυσάμενον φαντάζεσθαι ἄνθρωπον, μετὰ καὶ τῆ τηνικαῦτα δεινύειν τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον, ἀμελεῖ καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεῖσθαι, καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὸ τῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Schol.* in ora Cod. 34. ψάλλε. Λογγῖνος μὲν ἦν ὁ κριτικὸς τὸν τῦ πλάτωνος ἐξηγούμενος τίμαιον, καὶ βαλόμενος μὲν τῶν ῥητορικῶν χαρίτων ἄμοιρον αὐτὸν ἀποδείξαι, σοφιστικῆς τὴν τῦ προοιμίε διερμηνεύει περίοδον, ἐν ᾗ τρία ταύτη κώμματα εἰσιν.....

19. *Plato* Gorgia. Σὺ δὲ τίς ὢν ταῦτα λέγεις; εἶπον ἂν ἴσως. ὅτι ἰατρὸς —— σὺ δὲ τίς εἶ, ἄνθρωπε, καὶ τί τὸ σὸν ἔργον; παιδοτρίβης, φαίη ἄν, τόδε ἔργον μοι ἐστιν —— σὺ τάττε δημιεργός, φαίη ἄν, τίς ὤν; χρηματιστής. *Arrian. Epictet.* III. 1. Ἀνὴρ ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνδίσηται [τῷ λέοντι] λέγει αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; καὶ τί σοι μέλει, ἄνθρωπε; ἐν παντὶ γένει φύσεταί τε ἐξαίρετον —— μὴ δὴ λέγει τῷ ἐξαιρίτῳ· —— σὺ ὢν τίς εἶ; εἰ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φωνὴν πόθεν λαβὼν· ἐγὼ εἰμι τοιοῦτον, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα· μὴ μοι ἀξιῶ ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις. inf. VIII. 25.

20. *Euripid.* Electr. 1057. Μέμνησο, μάτερ, ἐξελέξας ὑστάτης λόγους —— Κ. καὶ νῦνγε φημὶ, κ' ἐκ ἀπαρνεῖσθαι, τέκνον. *Sophocl.* Antigon. 448. Φῆς, ἢ καταρνῇ μὴ δεδρακέναι τάδε; Α. καὶ φημὶ δρᾶσαι, κ' ἐκ ἀπαρνεῖσθαι τὸ μὴ. *Ælian.* N. A. II. 43. καὶ ἐκ ἀρνῆνται μαθηταὶ ἀκούοντες ὀρνίθων οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁμολογοῦσι.

23. *Varinus* εὐθύνω τὸ κατ' εὐθεῖαν ἄγω καὶ κυβερνῶ. —— ἀπευθύνω.

29. *Etymol.* ἀμνὸς ὁ ἁπαλὸς καὶ πτυφερὸς —— ἀμνοὶ, τὰ πρόβατα τὰ μικρὰ.

Joannes per tres dies continuos Chriſtum praedicat comm. 29. 35. *Phil.* III. 1.

Chriſtus comparatur agno *Act.* VIII. 32. ex *Eſaj.* LIII. 1 *Pet.* I. 19. & quidem paſchali 1 *Cor.* V. 7. hic vero agno ſacrificii jugis, & in Apocalypſi undecies. Cum enim agnus Paſchalis a ſolis Judaeis comederetur: agnus ſacrificii jugis totus comburebatur offerebaturque pro ſalute non Ju-

σω με ἐρχόμενον, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὃ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸ
28 ὑπόδημα τοῦ. Ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου
29 ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν,
καὶ λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ
31 εἶπον· Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Κἀγὼ
οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι
32 βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, λέγων· Ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
33 ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας
με

ο Βηθανία

ἐν Βηθαβαρᾷ, ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις Βηθανίᾳ. & *Nonnus.* probante *J. Caſaubono* & *H. Hammondo.* Hanc lectionem primus ſollicitavit *Origenes*, ſuamque conjecturam ſubſtituit his verbis: ὅτι μὲν σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις κεῖται ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο, οὐκ ἀγνοοῦμεν, καὶ ἔοικε τοῦτο ἔτι πρότερον γεγονέναι· καὶ ὡς ἔοικε Ἡρακλέων γοῦν Βηθανίαν ἀναγνωμεν· ἐπείσθημεν δὲ μὴ δεῖν Βηθανίαν ἀναγινώσκειν ἀλλὰ Βηθαβαρᾶ, γενόμενοι ἐν τοῖς τόποις ἐπὶ τὰς ὁρίας τῶν ἰχνῶν Ἰησοῦ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν προφητῶν. Βηθανία δὲ, ὡς αὐτὸς ὁ εὐαγγελιστὴς φησὶν, ἡ πατρὶς Λαζάρου, καὶ Μάρθας καὶ Μαρίας, ἀπέχει τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους ιε. ἢ πόρρω Ἰορδάνης ποταμὸς, ὡς ἀπὸ σταδίων πλατεῖ λόγῳ ρπ. ἀλλ' οὐδὲ ὁμώνυμος τῇ Βηθανίᾳ τόπος ἐστὶ περὶ τὸν Ἰορδάνην· δείκνυσθαι δὲ λέγουσι παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἰορδάνου τὰ Βηθαβαρὰ, ἔνθα ἱσταμένους τὸν Ἰωάννην βεβαπτικέναι. Origenis conjecturam recepit *Chryſoſtomus*, & ex eo *Theophylactus*: χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι τὰ ἀκριβῆ τῶν ἀντιγράφων ἐν Βηθαβαρᾷ φερέχει, ἡ γὰρ Βηθανία οὐχὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, οὐδὲ ἐπὶ τὴν ἔρημον, ἀλλ' ἐγγύς πως τῶν Ἱεροσολύμων ἐστὶ & *Euthymius*. οὐκ ἐν Βηθανίᾳ, ἀλλ' ἐν Βηθαβαρᾷ, ὡς τὰ ἀκριβῆ περιέχει τῶν ἀντιγράφων. *Suidas*. ἐσφαλμένως γέγραπται — Βηθανία — γραπτέον οὖν ὀρθῶς, ὅτι ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ ἐγένετο, ἀλλ' οὐκ ἐν Βηθανίᾳ. & *Hieronymus* de L. H. Similia auſus eſt Origenes in Matth. VIII. 28. inf. X. 40. Ex hoc etiam loco imprudentiae arguuntur, qui tam vehementer pro lectione, quam receptam vocant, digladiantur. Si enim non ſciunt, Bethabaram ex conjectura & emendatione Origenis profluxiſſe, ab ignorantiae culpa non ſunt immunes: ſin autem ſciunt, parum ſibi conſtant, qui omnes in univerſum conjecturas & emendationes ſe rejicere profitentur. Facile autem caremus iſtiusmodi nominum propriorum emendationibus, tum quod eadem vox Hebraica, ſi Graece ſcribenda ſit, diverſimode ſcribi poſſit & ſoleat, tum quod eadem urbs diverſis nominibus potuerit appellari, tum denique quod nulla ratio afferri poſſit, cur non duo in diverſis regionibus fuerint loca eodem nomine appellata, Bethania v. gr. prope Hieroſolyma, & Bethania trans Jordanem, qua appellatione ab Evangeliſta noſtro Bethania Joannis Baptiſtae a Bethania Lazari ſatis manifeſto diſtingui videtur. Mentio fit aquarum Bethbarae *Jud.* VII. 24. & Bethennabris vici V. milliaribus a Liviade verſus boream diſtantis *Jerem.* XLVIII. 34. neque tamen putem, haec loca indicari ab Evangeliſta, cum Joannem non in Urbibus populoſis ſed in deſerto & vicis ignobilioribus vixiſſe conſtet.

ἦν] + ὁ C. — 69.

29. τῇ] + δὲ 106. Verſio *Syra* poſterior, καὶ τῇ prior.

ὁ Ἰωάννης] — AC a prima manu. KL. 3. 9. 11. 12. 33. 34. 36. 39. 40. 44. 46. 49. 50. 51. 52. 54. 57. 59. 63. 67. 68. 72. 74. 76. 87. 91. 96. 97. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Armen. Syra* poſterior. Codices *Lat. Æthiop. Arab. Origenes*, *Cyrillus* in l. & c. Neſtor. p. 76. *Theophylactus*. probante *J. Millio* prol. 815. & *J. A. Bengelio.* λέγει ἰδὲ] λέγοντα M.

30. περὶ] ὑπὲρ C a prima manu. *Origenes* in Jo. I. 1. & 7. εἶπον] + ὑμῖν 13. 69.

31. οὐκ] — 76. ἦλθον ἐγὼ] ἐγὼ ἦλθον C. ἦλθον 56. 58. 61. ἦλθον κἀγὼ Evang. 20. τῷ] — CGL 1. 69. *Origenes* in comm. 7. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*.

32. ἐμαρτύρησεν] + ὁ 74. 90. ὅτι] — 36. 63.

ὡσεὶ] ὡς ACEGHL. 2. 33. 44. 46. 64. 65. 66. 73. 83. 96. 97. Evang. 18. 19. 24. Fragm. *Ald. Origenes* in comm. 7. & c. Celſ. p. 37. probante *Bengelio.*

Judaeorum ſolum verum totius humani generis. 1. *Macc.* XII. 11. 12. *Joſ.* B. II. 10. 4. καὶ Ἰουδαῖοι περὶ μὲν καίσαρος καὶ τῶν δήμων τῶν Ρωμαίων οὐδεμίας ἡμέρας θύειν ἔφασαν. A. III. 10. 1. ἐκ δὲ τῶν δημοσίων ἀναλώματος νόμος ἐστὶν ἄρνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν σφάττεσθαι τῶν αὐτοετῶν, ἀρχομένης τε ἡμέρας καὶ ληγούσης. *Philo* Leg. ad Caj. T. 2. p. 569, 8. Auguſtus προσάξας καὶ δι' αἰῶνος ἀνάγεσθαι θυσίας ἐνδελεχεῖς ὁλοκαύτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, αἳ καὶ μέχρι τῶν νῦν ἐπιτελῶνται, καὶ εἰς ἅπαν ἐπιτελεσθήσονται. & p. 592, 27. διετάξατο γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἳ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελῶνται. ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα. de Vict. p. 238, 44. τῶν θυσιῶν αἱ μέν εἰσιν ὑπὲρ ἁπάντων τῷ ἔθνους, αἱ δὲ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν ὑπὲρ ἁπάντων ἀνθρώπων γένους —— καθ' ἑκάστην μὲν ἓν ἡμέραν δύο ἀνάγειν διείρηται, τὸν μὲν ἅμα τῇ ἕῳ, τὸν δὲ δείλης ἑσπέρας, ὑπὲρ εὐχαριστίας ἑκάτερον, τὸν μὲν ὑπὲρ τῶν μεθ' ἡμέραν, τὸν δ' ὑπὲρ τῶν νύκτωρ εὐεργεσιῶν, ἃς ἀπαύστως καὶ ἀδιαστάτως τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ὁ θεὸς χορηγεῖ. *Joſ.* c. Apion. II. 5. Legiſlator —— honoribus poſt Deum colendos non prohibuit viros bonos, quibus nos & Imperatores & pop. Rom. ampliamus. Facimus autem pro eis continua ſacrificia; & non ſolum quotidianis diebus & impenſa communi omnium Judaeorum talia celebramus: verum cum nullas alias hoſtias ex communi neque pro filiis peragamus, ſolis Imperatoribus hunc honorem praecipuum pariter exhibemus, quem hominum nulli perſolvimus. B. II. 17. 2. Ἐλέαζαρος —— τὴν κατὰ λατρείαν λειτουργοῦντας ἀναπείθει, μηδενὸς ἀλλοφύλου δῶρον ἢ θυσίαν προσδέχεσθαι· τοῦτο δὲ ἦν τῇ πρὸς Ρωμαίους πολέμου καταβολή· τὴν γὰρ ὑπὲρ τούτων θυσίαν καίσαρος ἀπέῤῥιψαν. καὶ πολλὰ τῶν τε ἀρχιερέων καὶ τῶν γνωσίμων παρακαλούντων, μὴ παραλιπεῖν τὸ ὑπὲρ τῶν ἡγεμόνων ἔθος, οὐκ ἐνέδοσαν. Agnus ille debebat eſſe ſine macula & vitio: ita & Chriſtus *Heb.* IX. 14. ille publicis impenſis comparabatur: hunc Deus ipſe dedit gratuitum munus, dedit proprium filium. Sacrificia ſignificabant peccata remiſſa eſſe, & Deum in gratiam rediiſſe, ſi nimirum acceſſiſſet vera ejus, pro quo offerebatur, poenitentia atque emendatio: haec ſpes omnibus facta eſt per ſanguinem Chriſti, qui mundat a peccatis, 1. *Sam.* XV. 25. *Levit.* XVII. 11. XVI. 22. *Job.* VII. 21. Chriſtus uno ſacrificio totum opus perfecit *Heb.* X. 11. 12. XII. 24. *Jalkut Ruben* f. 30. 4. Meſſias portat peccata Iſraelitarum, סובל.

31. 1. *Reg.* XVII. 24.

με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· Τί ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ (ὃ λέγεται) ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε) ποῦ μένεις; Λέγει αὐτοῖς· Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα — δὲ ἦν ὡς δεκάτη. Ἦν Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, — ὁ

~ Μεσσίαν

33. βαπτίζειν ἐν] + τῷ 1.
αὐτος] αὐτὸς A. ἐκεῖνος Evang. 20. *Chryſoſtomus.* πνεύματι] τῷ πνεύματι τῷ L.
ἁγίῳ] + καὶ πυρὶ C. *Origenes* in Jo. I. 3, 7. *Nonnus.* 34. ἑώρακα] + αὐτὸν G.
καὶ μεμαρτύρηκα] — 73. 35. πάλιν] — 11. a prima manu. 64. Ev. 7. 9. 13. 14. Verſio *Syr. Armen.*
36. ἴδε] + ὁ χριστὸς G. θεοῦ] + ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου C. 59. Codices *Lat. Cyrillus.*
37. ὃ prius] — 1. Codices *Latini.* αὐτοῦ] — L. 59.
αὐτοῦ οἱ δύο] οἱ δύο αὐτοῦ C a prima manu. Verſio *Syr. Copt.*
38. δὲ] — HE 2. 3. 44. 46. 60. 65. 72. 97. Colb. unus. Evang. 5.
ἀκολουθοῦντας] — 90. + αὐτῷ C. ut videtur, Verſio *Copt. Syr.* 39. εἶπον] εἶπαν C. αὐτῷ] — 63.
λέγεται ἑρμηνευόμενον] ἑρμηνεύεται 1. ἐστιν ἑρμηνευόμενον Verſio *Syra* poſterior in margine.
ἑρμηνευόμενον] μεθερμηνευόμενον AL. *Origenes* in comm. 7. 40. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς 36.
ἔρχεσθε] ὄψεσθε CL 1. Colb. 1. a prima manu. *Origenes* in comm. 7.
ἦλθον] + οὖν ACL 3. 9. 16. 33. 67. Evang. 19. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. Codices *Lat. Cyrillus, Theophylactus.* + δὲ Fragm. *Ald.* Verſio *Syra* prior. Codices *Lat.* ἦλθαν C.
εἶδον] εἶδαν C. τὴν ἡμέραν ἐκείνην] ἐκείνην τὴν ἡμέραν 69.
δὲ] — ACEGHLM 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 17. Colb. duo 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 67. 70. 72. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 97. Evang. 1. 2. 4. 5. 8. 9. 11. 15. 17. 18. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Genev. Plantini, Bengelii,* Fragm. *Ald. Cyrillus, Epiphanius* H. 51. probante *Millio* prol. 1374.
ὡς] — G. δεκάτη] ἕκτη A.
41. ἦν] + δὲ A 27. 28. 33. 48. 49. Evang. 15. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, ſed poſterior eum aſteriſco. *Copt.* Cod. *Lat. Theophylactus.* — 59. Σίμωνος] — 11.
πέτρος] — 27. Verſio *Syr.* prior. + καὶ L. 59. τῶν δύο] — 61. Verſio *Syr.*
παρὰ Ἰωάννου, τῶν ἀκολουθησάντων] — 64.
αὐτῷ] αὐτὸν Evang. 5. τῷ Ἰησοῦ G. Verſio *Syr.*
42. εὑρίσκει] + οὖν 71. 106. εὗρε Verſio *Syr.*
πρῶτος] πρῶτον A 1. 4. 12. 16. 17. 42. 46. 49. 69. Colb. unus. Verſio *Vulg. Syr. Origenes* in comm. 7. *Theophylactus* Editus.
Μεσσίαν] Μεσσίαν 3. 16. 17. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 97. 98. 106. Codices fere omnes teſte *Millio.* Evang. 1. 5. 9. 11. 13. 15. 17. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 1. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Syra* utraque. *Cyrillus, Epiphanius* H. 51. *Origenes, Theophylactus.* inf. IV. 25.

40. Inf. comm. 47. ἔρχου καὶ ἴδε. XI. 34. *Apoc.* VI. 2. *Pſal.* XLVII. 9. לכו חזו LXVI. 5. בוא וראה *Gemara Sota* Wagenſeilii I. 9. 11. 47. & VII. 18. *Joma* f. 75. 1. *Megilla* f. 29. 1. *Berachoth* f. 35. 2. 5. 1. 10. 1. *Taanith* f. 24. *Sabbath Bereſchith R.* LXXII. 4. LXXV. 10. XCV. 1. XCVIII. 27.

Horatius I. Sat. 5. 37. In Mamurrarum laſſi dein urbe manemus. *Act.* XVIII. 3.

Ariſtophanes Eccleſiaz. 648. Σοὶ δὲ μελήσει, ὅταν ἡ δεκάπους τὸ σοιχεῖον, λιπαρῶς χαρεῖν ἐπὶ δεῖπνον. *Schol.* ἡ τῆ ἡλίᾳ σκιὰ ὅταν ἡ δέκα ποδῶν θέλει ἓν ἐπιεῖν ὅταν γένεται ὀψέ. *Menander* Chaereph. paraſit. εἰς ἑστίασιν δωδεκάποδος ὁρθριος πρὸς τὴν σελήνην ἔτρεχε τὴν σκιὰν ὡς ὑσερίζων, καὶ παρῶν ἀμὰ ἡμέρᾳ. *Nicolaus Damaſc.* p. 486. de Auguſto. δεῖ μέντοι δειπνεῖν πρὰ δεκάτης ὥρας. *Sueton.* Nero 21. In horam fere decimam perſeveravit. *Livius* IX. 37. Decima erat fere diei hora, quum cibum capere conſul milites jubet, praecipit ut in armis ſint, quacunque diei noctisve hora ſignum dederit — Curati cibo corpora quieti dant. *Horatius* I. Epiſt. 7. 69. Si coenas hodie mecum, Ut libet. Ergo poſt nonam venies. *Martialis* IV. 8. Imperat exſtructos frangere nona toros. 3. *Maccab.* V. 14. 15. *Caeſ.* B. A. 10. Caeſar duabus de cauſis eo die dimicare nolebat, quod & nullos milites in navibus habebat, & poſt horam X. diei res agebatur. *Martialis* VII. 1. Hunc licet a decima, neque enim ſatis ante vacabis, Sollicites, capiet coenula parva duos. *Anthol MS.* Philodemus αὔριον εἰς λιτὴν σε καλιάδα, φίλτατε πεῖσον, ἧξ ἐνάτης ἕλκει μουσοφίλη ἕταρος εἰκάδα δειπνίζειν ἐνιαύσιον. *Juvenal* I. 49. exul ab octava Marius bibit. *Schol.* qui judicio vacabant, *decima* hora coenabant. *Cic.* Ep. IX. 26. Accubueram hora nona. (aeſtate.)

46. Inf. XXI. 2.

48. *Rom.* IX. 6. *Gen.* XXV. 27.

Ἰσραηλίτης] *Targum Hier.* in Deut. XXVII. 14. & Aaron, Sacerdotes, & Levitae erunt in medio, & omnis Iſraël hinc & inde. Eſther. IX. 28. genus Sacerdotum & Levitarum, & genus omne domus Israël. *Bereſchith R.* XIII. 4. Clangite Deo. Sacerdotes, Levitae, Iſraëlitae, non ſcriptum eſt, ſed clangite Deo

43 — ὁ: Χρισός· Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τ̄ Ἰησ̄ν. Ἐμβλέψας — δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησ̄ς,
44 εἶπε· Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύε) Πέτρος. Τῇ ἐπαύ-
ριον ἠθέλησεν — ὁ Ἰησ̄ς ἐξελθεῖν εἰς τ̄ὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει
45 αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππ@ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ, ἐκ τ̄ῆς πόλεως Ἀνδρέου
46 καὶ Πέτρου. Εὑρίσκει Φίλιππ@ τ̄ὸν Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν
47 τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆ), εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τ̄ὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ, τ̄ὸν ἀπὸ Ναζαρέθ. Καὶ
εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· Ἐκ Ναζαρέθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιπ-
48 π@· Ἔρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησ̄ς τ̄ὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει π@ὶ
49 αὐτ̄ῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλ@ οὐκ ἔστι. Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν
με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη — ὁ Ἰησ̄ς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τ̄οῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι,
50 ὄντα ὑπὸ τ̄ὴν συκῆν, εἶδόν σε. Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ραββὶ, σὺ εἶ ὁ
υἱὸς

ὁ] ὃς Evang. 5.

ὁ] — AEGHLM 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. 15. Colb. unus. 28. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 46. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 69. 72. 73. 74. 76. 80. 83. 87. 89. 90. 91. 95. 97. 98. 106. Evang. 1, 2. 3. 4. 5. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 20. 22. 24. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi*, Fragm. *Ald.* *Origenes* in l. & c. 7. *Chryſoſtomus*. *Theophylactus*. 43. καὶ] — L. Evang. 15. Verſio *Copt.* οὗτ@ G 1.

ἤγαγεν] ἤγαγον K. + οὖν Evang. 15.

ἐμβλέψας δὲ] ℭ ἐμβλέψας 46. Evang. 15. Verſio *Syra* prior. Codices *Latini*. *Chryſoſtomus*.

δὲ] — AEGHKL 1. 3. 36. 37. 40. 44. 45. 46. 54. 55. 59. 62. 63. 71. 72. 83. 86. 87. 97. 98. 106. Evang. 3. 4. 5. 24. Editio *Eraſmi*, *Bengelii*, *Colinaei*, *Bogardi*. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt.* *Syra* habet cum aſteriſco. probante *J. Millio* prol. 1458. ὁ] — 1. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58.

Ἰωνᾶ] Ἰωάννου L 33. Verſio *Copt.* *Armen.* *Æthiop.* Codices *Latini*. *Nonnus*. *Hieronymus*, *Auguſtinus*, *Fulgentius*.

ὃ] ὃς A.

44. ὁ Ἰησοῦς] — AEGKLM 1. 9. 10. 11. 14. 16. Colb. tres. 33. 34. 35. 36. 39. 40. 42. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 56. 57. 58. 61. 62. 63. 64. 72. 74. 83. 87. 89. 90. 91. 95. 98. Evang. 2. 8. 11. 20. Editio *Complut.* *Plantin.* *Genev.* Fragm. *Ald.* Verſio *Vulg.* *Copt.* *Syra* poſterior. *Æthiop.* *Arab.* *Origenes* in Jo. IV. 54. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus* in l. & in Eſaj. p. 150. *Epiphanius* H. 51. ter. *Theophylactus*. probante *Bengelio*. *J. Millio* prol. 1103. Schol. Cod. 36. τοῦτο ἀμφιδόλως κείμενον δηλοῖ, ὅτε μὲν τ̄ὸ ἀνδρεῖον εἶναι τ̄ὸ ἐξελληνυθότα, ὅτε δὲ τ̄ὸ χριστ̄ιανικ̄ὸν. Δοκεῖ δὲ μᾶλλον περὶ ℨ ἀνδρέα εἶναι τὸ λεγόμενον ἐξελληνυθότ@ εἰς τ̄ὴν Γαλιλαίαν, ℭ εὑρόντ@ Φίλιππον, τούτῳ τοίνυν τῷ εὑρεθέντι ὑπὸ ἀνδρέου φιλίππῳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ἀκολούθει μοι.

αὐτῷ] + ὁ Ἰησοῦς AEGK 1. 9. 12. 15. 27. 29. 36. 39. 40. 42. 44. 45. 47. 49. 50. 51. 54. 57. 63. 64. 72. 87. 89. 90. 97. 98. Evang. 3. 20. 24. Editio *Complut.* *Plant.* *Genev.* Fragm. *Ald.* Verſio *Vulg.* *Copt.* *Armen.* *Syra* poſterior. *Æthiop.* *Arab.* *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Epiphanius*, *Theophylactus*. probante *J. Millio*.

45. ὁ] — 69. 46. εὑρίσκει] + δὲ 61.

Μωσῆς] Μωϋσῆς K 9. 49. 50. 57. 69. 95. Fragm. *Ald.* *Chryſoſtomus*. εὑρήκαμεν] + τ̄ὸν Fragm. *Ald.*

τοῦ] — A 80. 83. Editio *Complut.* *Plantin.* *Bengelii.* *Cyrillus*. *Theophylactus*.

Ναζαρέθ] Ναζαρὲτ L 31. 34. 37. 38. 39. 40. 44. 90. Evang. 2. 8. 13. 14. 15. Editio *Complut.* *Plantin.* *Colinaei*, *Stephani*, *Bengelii*, *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Theophylactus*. & 47. comm.

47. καὶ prius] — 71. Verſio *Syr.* Cod. *Lat.* inf. VII. 52. ἴδε] + ℭ Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo.

48. ὁ] — H. περὶ αὐτοῦ] αὐτῷ 45.

49. ὁ] — AEHL 2. 3. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 90. 97. 98. Evang. 2. 5. 8. 11. 13. 14. 15. 24. Editio *Complut.* *Plantin.* *Bengelii*. Fragm. *Ald.* *Cyrillus*.

50. καὶ λέγει] — L. Codices *Latini*. καὶ εἶπεν 28. Evang. 19. Codices *Latini*.

Deo omnis terra. XXI. 10. filia ſacerdotis opponitur filiae Iſraëlis. LXX. 8. ad Gen. XXIX. 2. Ecce tibi tres greges ovium; Sacerdotes, Levitae, & Iſraëlitae. *Sota* IV. 7. Filia Iſraëlis, quam Sacerdos duxerat — Filia ſacerdotis, quae Iſraëlitae nupſerat i. e. laico. VII. 5. Sacerdotes cingebant arcam, Levitae cingebant ſacerdotes, & omnis Iſraël hinc & hinc erat. *Taanith* IV. 2. Unicuique autem cuſtodiae adjuncta erat Hieroſolymis ſtatio, conſtans ex ſacerdotibus, Levitis & Iſraëlitis. *Erachim* I. 1. Omnes aeſtimant & aeſtimantur, vovent & voventur, ſacerdotes, Levitae, Iſraëlitae, mulieres & ſervi. *Peſachim* V. 1. Mactat Iſraël, ſed ſacerdos ſanguinem excipit. VIII. 9. Menſura iſta praeſcribitur Sacerdotibus, Levitis & Iſraëlitis. *Horajoth* III. 8. Sacerdos Levitae eſt praeferendus, Levita Iſraëlitae, Iſraëlita profano (qui patre incerto natus reperiretur) Mamzer Nethinaeo, Nethinaeus proſelyto, proſelytus libertino. *Avoda Sara* f. 3. 1. Praecepta mea, quae faciet homo. Non dicit: Sacerdos, aut Levita, aut Iſraëlita; ſed, quae faciet homo. *Buxtorf.* Synag. p. 407. Paſchatis nocte tres placentae apponuntur: ſuprema ſummum ſacerdotem deſignat; media Levitas, tertia & infima Iſraëlitas. p. 289. Primo omnium ad legendum vocatur ſacerdos, deinde duo alii, quorum unus debet eſſe Levita, alter ſimpliciter Iſraëlita. p. 328. Hinc eſt quod in majoribus Bibliis & Pentateuchis ad ſingulas ſectiones majores in margine legitur Sacerdos, Levita, Iſraëlita. Primo enim legit Cohen Sacerdos; deinde Levi, Levita; tertio Iſraël. *Debarim R.* V. Roſch Haſchana f. 291. Gittin V. 8. *Eſr.* X. 5. 25. 1. *Chron.* IX. 2. XXIII. 2. 2. *Chron.* XXX. 25. *Pſ.* CXV. 9. 10. CXVIII. 2. 3. Opponitur Nathanaël Sacerdotibus & Levitis comm. 19. *Bemidbar R.* VI. Sacerdos praecedit Levitam, Levita Iſraëlitam, Iſraëlita ſpurium, ſpurius Nethinaeum, Nethinaeus proſelytum. XIII. juvencus pro Sacerdotibus, Hircus pro Levitis, Agnus pro Iſraëlitis. *Peſachim* f. 104. 1. qui diſtinctionem facit inter Sacerdotes, Levitas & Iſraëlitas S. D. Deut. X. 8. 1. Chron. XXIII. 13.

49. *Bereſchith R.* LXII. 5. R. Haja & diſcipuli ejus, alii dicunt R. Akiba, alii R. Joſe f. Halaphtha ſolebant ſummo mane ſurgere, & ſedere & ſtudere ſub ficu. *Mich.* IV. 4. *Zach.* III. 10.

υἱὸς τῦ Θεῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶπόν σοι Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις· μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τῦ ἀνθρώπυ. 51 52

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τῦ Ἰησῦ ἐκεῖ. Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῦ εἰς τὸν γάμον. Καὶ ὑστερήσαντος οἴνυ, λέγει ἡ μήτηρ τῦ Ἰησῦ πρὸς αὐτόν· Οἶνον οὐκ ἔχυσι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μυ. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακό- 1 2. 3 4 5

εἶ ὁ βασιλεὺς] βασιλεὺς εἶ A. ὁ βασιλεὺς Fragm. *Ald.*

ὁ] — A 1. *Epiphanius* H. 51.

σοι] + ὅτι AG 74. 90. Codices *Latini. Cyrillus.*

πιστεύεις.] πιστεύεις; Editio *Stephani, Bezae, Bengelii, Elzevirii* 1624. 1633. *Beza:* in plerisque invenimus additam interrogationis notam, quam etiam approbat *Chrysostomus.* conf. XX. 29.

μείζω] μείζον 13. Evang. 5. 18. 19. 21. 22. probante *J. Millio* prol. 1447.

ὄψει] ὄψῃ AEGHKLM 16. 34. 38. Evang. 20. Editio *Erasmi.*

ἀμὴν] — 69.

ἀπ' ἄρτι] — L. Versio *Vulg. Copt. Armen. Cyrillus, Epiphan.* H. 51. *Origenes, Nonnus.* probante *J. A. Bengelio,* & *J. Millio* prol. 429.

1. τῇ ἡμέρᾳ] — M.

γαλιλαίας] + καὶ οἶνον οὐκ εἶχον ὑστερήσαντος δὲ οἴνυ τοῦ γάμυ Versio *Syra* posterior in margine, & *Æthiop.* post γάμον. Codices *Latini.*

2. καὶ prius] — 12. 61.

3. καὶ ὑστερήσαντος] ὑστερήσαντος δὲ 106.

ἔχυσι.] + καὶ AGKL 33. 42. 50. 59. 69. Evang. 19. Fragm. *Ald.* Versio *Vulg. Copt. Cyrillus, Nonnus.*

4. σοι] σὺ 11. 48. 57. 63. 66. 67. 69. 91. Evang. 4. 19. 22.

μυ] Notam interrogandi apponit *G. Nyssenus* in 1. Cor. XV. 28. ἡ ὥρα μυ, ἡ τὸ αὐτοκρατὲς παρεχομένη τῇ ἡλι-

52. *Gen.* XXVIII. 12.

ἀνεῳγότα] D. Mort. IV. 1. ὡς ἐπιπλάσαι τοῦ σκαφιδίυ τὰ ἀνεῳγότα. Soloec. 8. ἡ γὰρ θύρα σχεδὸν ἀνέῳγέ σοι. Schol. βάλονται δὲ λαμβάνεσθαι ἐπὶ παθητικῆς διαθέσεως. *Phrynichus* p. 60. ἀνέῳγεν ἡ θύρα σολοικισμὸς χρὴ γὰρ λέγειν ἀνέῳκται. *Lucian.* Vot. 4. ἵν' πως ἀνεῳγυῖαν τὴν παλαιστραν ἔτι καταλάβωμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς. *Thomas Luc.* Micyll. 6. ἐνδιατρίβει ἀνεῳγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς. *Matth.* III. 16. 1. *Cor.* XVI. 9.

1. Tertius dies fuit, ex quo Christus a Bethania Peraeae in Galilaeam iter susceperat. Vix aderat, & statim ad nuptias vocatur. Josephus tum jam videtur fuisse mortuus.

Inf. 11. IV. 46. XXI. 2. Vicina fuit Cana Capernaumo, ita tamen ut a lacu Tiberiadis, ad quem Capernaum erat, remotior esset. *Jos.* Vit. 16. Διέτριβον δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐν κώμῃ τῆς Γαλιλαίας, ἡ προσαγορεύεται Κανὰ —— ἦκεν ἄγγελος μοι —— τὴν τῶν Τιβεριέων γνώμην ἀπαγγέλλων, κἀμὲ σπεύδειν παρακαλῶν —— καὶ διακοσίους ἀναλαβὼν ἄνδρας δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὴν πορείαν ἐποιούμην, προπέμψας ἄγγελον, τὸν τὴν ἐμὴν παρουσίαν τοῖς ἐν τῇ Τιβεριάδι σημανοῦντα. πρωῒ δὲ πλησιάζοντος μυ τῇ πόλει. *Hieronymus:* Cana usque ad Sidonem —— Fuit autem Cana in tribu Aser. *Relandus:* Phocas Canan collocat inter Sipporin & Nazaret. Monstratur nunc in loco VI. milliaribus Romanis remoto a Sippori versus occidentem; parum tamen etiam versus aquilonem.

Vid Matth. XXII. 2. *Plut.* Rep. VI. τὸν τῶν πενήτων —— γάμον. *Paus.* Cor. II. πρὸ γάμυ.

3. *Plut.* Sympos. V. 5. p. 678. E. ἔτε ἄρτος ἔτε οἶνος ἐκλείπων τοῖς κεκλημένοις ἔτω δοκεῖ τὸν κεκληκότα ποιεῖν γελοῖον ὡς χόρτα καὶ τόπος —— ἔτι δὲ ἄρτυ καὶ οἴνυ ἐκλιπόντων, ἐστι καὶ τὸς οἰκέτας ὡς κλέπτας αἰτιᾶσθαι.

4. *Megilla* f. 7. 2. R. Sira dixit: Non quavis hora fit miraculum.

γύναι] *Od.* τ. 221. τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις ὀδυσσεὺς· ὦ γύναι. 555. 583. *Dio* LI. p. 305. Augustus ad Cleopatram: θάρσει, ὦ γύναι, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθὸν. inf. XIX. 26.

Non poterat dicere: quid mihi tecum est, mater?

6. τῶν Ἰουδαίων] Inf. comm. 13. III. 1. V. 1. VI. 4. VII. 2. XI. 55. Nimirum Joannes postremus scripsit, cum discipuli Christi in coetus segreges coissent.

μετρητὰς] *Thomas.* ἀμφορεῖς λέγε, μὴ σάμυς, μηδὲ μετρητής, εἰ καί τινες. *Juvenal* III. 246. metretam. Schol. vas quod amphoram *capit. Demosthenes* c. Phaedippum. σὺ δ' ἐκ τῆς ἰσχατιᾶς νῦν πωλῶν τὰς κριθὰς ὀκτωκαιδεκάδραχμυς, καὶ τὸν οἶνον δωδεκάδραχμον, πλεστῆς εἰκότως, ἐπειδὰν ποιῇς σίτε μὲν μεδίμνυς πλείονς ἢ χιλίας, οἴνυ δὲ μετρητὰς ὑπὲρ ὀκτακοσίυς. *Pollux* IV. 167. μετρητὰς οἴνυ Δημοσθένης. X. 70. ἀλλὰ μὴν καὶ μετρητὴν τὸν ἀμφορέα κεκλῆσθαι φησὶν ἐν τῇ δωδεκάτῃ Φιλύλλιος· σοὶ μὲν ἓν τὴν δ' ἀμφορέα δίδωμι τιμήν· πρῶτα μὲν τῦτ' αὐτὸ ἔχειν ἄνομα μετρητὴν μετριότητος ἕνεκα. *Dioscorides.* ὁ οἰνάνθινος σκινάζεται ὕτω. Λαβὼν τῆς ἀγρίας ἀμπέλυ τὸ ἄνθος βρυόσης ξηρὸν, μνᾶς β. εἰς μετρητὴν γλεύκυς. & V. ἔστι δὲ ὁ μετρητὴς χόες δέκα. *Aristot.* H. A. VIII. 9. ἤδη δέ τις ἔπιεν ἐλάφας μετρητὰς ὕδατος Μακεδονικὸς ἑξάπαξ ιδ. καὶ πάλιν τῆς δίλης ἄλλας η. *Plaut.* Mercator prol. 75. Navim metretas quae trecentas tolleret. *Agricola.* pondus C. librarum est. *Athenaeus* V. p. 198. D. κρατὴρ Λακωνικὸς χρυσῆς μετρητῶν ις. ἀσκὸς Γ χιλίυς ἔχων μετρητὰς ἐκ παρδάλων δερμάτων ἐῤῥαμμένος. citatus etiam *Eustathio* in Od. α. p. 379, 44. ἐχομένως ἤγετο κρατὴρ ἀργυρῆς χ. χωρῶν μετρητὰς, ἐπὶ τετρακύκλυ ἑλκόμενος ὑπὸ ἀνδρῶν χ. *Dioscorid.* descript. vini scillitici. κάθες εἰς γλεύκυς καλῦ μετρητὴν ἰταλικόν. *Apollonius.* ἀμφιφορῆας. Schol. τὰς ὑπ' ἐνίων μετρητὰς. *Athen.* V. p. 207. F. λετῆρα ε. μετρητὰς δεχόμενον. X. p. 436. F. ξέναρχος δ' ὁ ῥόδιος διὰ τὴν πολυποσίαν μετρητὴς ἐπεκαλεῖτο. 2. *Chron.* IV. 5. μετρητὰς Γ χιλίυς. *Chald.* ter mille batis aridi, bis mille liquidi. vid. in *Luc.* XVI. 6. *Marc.* VII. 4. *Fannius:* Attica praeterea dicenda est amphora nobis;

Seu

6 κόνοις· Ὅ, τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ, κείμεναι κατὰ
7 τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Γεμίσατε
8 τὰς ὑδρίας ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἀντλήσατε
9 νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ
ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, (καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν· οἱ δὲ διάκονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες
10 τὸ ὕδωρ·) φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, Καὶ λέγει αὐτῷ· Πᾶς ἄνθρωπος πρῶ-
τον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν κα-
11 λὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γα-
λιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
Με-

κίας ἢ αὐτεξούσιον; inf. IV. 23. VII. 6. 8.
ὅ, τι ἂν] εἴ τι 53. ἃ 33.
λέγῃ] λέγει HK 45. 46. 89. 90. Evang. 5. 19. 20. 22. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*.
ὑμῖν] + ποιεῖν 28.
λίθιναι] — 71. ἓξ κείμεναι] κείμεναι ἓξ 69. κείμεναι] — 13. Cod. *Lat.*
7. αὐτοῖς] αὐτῇ 54. a prima manu. γεμίσατε] γεμήσατε Editio *Eraſmi*.
ἐγέμισαν] ἐγέμησαν Editio *Eraſmi*. 8. καὶ prius] — 33. 40. Verſio *Syr. Copt.* Cod. *Lat.* ὁ δὲ K 42.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησοῦς Evang. 15. Verſio *Vulg.*
καὶ tertio loco] οἱ δὲ L 1. 15. 27. 33. 56. 68. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. Codices *Latini*.
9. ἠντληκότες] ἀντλήσαντες 46. 52.
ὕδωρ poſterius] + καὶ ἰδόντες τὸ γεγονὸς ἐθαύμασαν Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. Cod. *Lat.*
10. πρῶτον] — 9. 47. καλὸν] κάλλιον 40. 63.
μεθυσθῶσι] μεθύσωσι 3. 9. τότε] — L 57. 67. Verſio *Copt.* Codices *Latini*.
ἐλάσσω] ἔλασσον G. Evang. 15.
σὺ] + δὲ G 28. 53. 69. Verſio *Vulg. Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. *Copt.*
11. τὴν prius] — A 1. αὐτοῦ] + καὶ 51.
εἰς αὐτὸν] οὕτως Verſio *Syra* poſterior in margine.

Seu cadus, hanc facies, noſtrae ſi adjeceris unam. Eſt menſura liquidorum apud Athenienſes maxima, capiens choas XII. ſive libras menſurales CVIII· *Athenaeus* VIII. p. 331. B. τῆ δὲ οἶνε δραχμῆς ὁ μισρητὴς —— μόσχος δραχμῶν ε.

Athenaeus XIII. p. 589. B. τάφον ἔχοντα ὑδρίαν λιθίνην. XI. p. 474. D. τὴν οἰνοχόην καὶ τὸ κύπελλον λίθινα. *Gloſſarium.* Creterra, manſiſterna ὑδρία. *Plato* Hippia major. τῶν καλῶν χυτρῶν εἰσί τινες δίωτοι, τῶν ἓξ χόας χωρουσῶν πάγκαλαι. *Celim* X. 1. Vaſa lapidea, terrea, teſtacea —— & vaſa lignea. *Beza* f. 17. 2. praebent aquas in vaſis lapideis.

8. *Anthol.* I. 30. 4. φαῦλος ἀνὴρ πίθος ἐσὶ τετρημένος, εἰς ὃν ἅπασας ἀντλῶν τὰς χάριτας εἰς κενὸν ἐξέχεας.

Convivator *Horatius* 2. Sat. 8. *Cic* Cat. Maj. 14. Me vero & magiſteria delectant. *Schol.* In omni convivio legebatur plerumque ſorte magiſter convivii, qui convivis caeteris leges ferebat bibendi. Varroni Modimperator, Horatio arbiter, Plauto dictator, Graecis συμποσίαρχης, βασιλεὺς vel σραλὴγὸς, qua poſtrema voce etiam uſus eſt Plautus in Sticho V. 4. 21. Strategum te facio huic convivio. Vulgatius magiſter. *Lampridius* in Elagabalo: praefectum urbicum ſaepe poſt coenam ad potandum vocabat, adhibitis & praefectis praetorio, ita ut, ſi recuſarent, magiſtri eos cogerent. *Inſcript. Gruteri* M. Ulpio Aug. Lib. Divi Trajani Aug. a potione, item a lagena, & tricliniarch. *Terent.* Eunuch. III 4. Heri aliquot adoleſcentes cōimus in Peiraeo, In hunc diem ut de Symbolis eſſemus: Chaeream ei rei praefecimus. *Donatus* i. e. συμποσίαρχον fecimus. *Petronius* 27. Jam & tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infuderat. *Gloſſae.* praefectus cui inſtruendi ornandique triclinii cura incumbit. *Pollux* VI. 11. καὶ ἄλλως δὲ καλεῖται συμποσίαρχος, ὁ ἐν ἑσιατελεῖ τινι κοινωνίᾳ κατὰ κλῆρον ἢ κατὰ δόγμα προαιρεθεὶς τῶν συμποσίων ἐπιμελητής. *Plut.* Sympoſ. I. 4. ποῖον δεῖ τὸν συμποσίαρχον εἶναι; p. 620. A. —— λόγον ἐποιήσαντο περὶ τῆς συμποσιαρχίας, οἰομενοί με δεῖν σεφανηφορῆσαι μὴ περιϊδεῖν ἔθος ἐκλιπὸν παντάπασιν, ἀλλ' ἀνακαλεῖν καὶ καταςῆσαι πάλιν τῆς ἀρχῆς τὴν νομιζομένην ἐπισασίαν περὶ τὰ συμπόσια καὶ διακόσμησιν —— ἐμαυτὸν αἱρεῖσθαι συμποσίαρχον ὑμῶν —— δεῖ τὸν μὲν φυλάκων ἄρχοντα φυλακτικώτατον, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, εἶναι· τὸν δὲ συμποτῶν, συμποτικώτατον· ἔσι δὲ τοιοῦτος, ὃν μήτε τῷ μεθύειν εὐάλωτος ᾖ, μήτε πρὸς τὸ πίνειν ἀπρόθυμος. ὅ τε γὰρ παροινῶν ὑβρισὴς καὶ ἀσχήμων, ὅτε αὖ παντάπασι νήφων, ἀηδὴς, καὶ παιδαγωγεῖν μᾶλλον ἢ συμποσιαρχεῖν ἐπιτήδειος —— D. ὁ δὲ συμποσίαρχος ἡμῶν ἐκεῖνα λεγέτω πρὸς αὐτὸν· φίλων ἄρχεις, ἵνα μήτε ἀσχημονεῖν ἐπιτρέπῃ, μήτε τὰς ἡδονὰς ἀφαιρῇ. δεῖ δὲ καὶ σπουδῆς τὸν ἄρχοντα πινόντων οἰκεῖον εἶναι, καὶ παιδιᾶς μὴ ἀλλότριον, ἀλλ' εὖ πως συγκεκραμένον πρὸς ἀμφότερα. Ε. Ἔτι τοίνυν αὐτῷ δεῖ προσεῖναι τὸ μάλισα μὲν ἑκάσε τῶν συμποτῶν ἐμπείρως ἔχειν, τώα λαμβάνει μεταβολὴν ἐν οἴνῳ, καὶ πρὸς τί πάθος ἀκροσφαλής ἐσι, καὶ πῶς φέρει τὸν ἄκρατον —— ἵν' ὥσπερ ἁρμονικὸς τὸν μὲν ἐπιτείνων τῇ πόσει, τὸν δὲ ἀνιεὶς καὶ ὑποφειδόμενος, εἰς ὁμαλότητα καὶ συμφωνίαν ἐκ διαφορᾶς καταςήσῃ τὰς φίλας. p. 621. C. καὶ λόγοις —— καὶ παιδιαῖς δώσει τόπον, ἐκείνοις μούοις, ὅσα πρὸς τὸ συμποτικὸν τέλος ἐξικνεῖται· τοῦτο δὲ ἦν φιλίας ἐπιτασις ἢ γένεσις δι' ἡδονῆς ἐνεργάσασθαι τοῖς παροῦσιν. διαγωγὴ γάρ ἐσιν ἐν οἴνῳ τὸ συμπόσιον, εἰς φιλίαν ὑπὸ χάριτος τελευτῶσα.

9. ἐγεύσατο] *Heb.* VI. 5.

10. *Martialis* I. 26. A caupone tibi fex Laletana petatur, ſi plus quam decies, Sextiliane, bibis. *Plinius* H. N. XIV. 14. convivis alia, quam ſibimet ipſis miniſtrant, aut procedente menſa ſubjiciunt. *Caſſius* Jatroſophiſta. διατί οἱ μέθυσοι φαῦλον οἶνον ἡδέως πίνουσι; ὅτι οἱ πολυπόται ἀδρόποροι εἰσιν. Διὰ μεγάλων ἓν πόρων ὁ λεπτὸς κάλλιστος οἶνος χωρὶς ἀντιλήψεως ἀνατρέχει· ὁ δὲ φαῦλος παχὺς ὢν ἵσαται, καὶ μένει, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἡδονὴν τότε δοκεῖ παρέχειν.

11. *Philoſtrat.* VI. 10. Ῥᾴδιον ἦν αὐτῷ τὴν καταλιάν οἰνοχοῆσαι, μιταβαλόντι τὰς πηγάς. *Ovid.* M. VIII. 679. Hauſtum cratera repleri ſponte ſua, per ſe-

que

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, 12
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν 13
Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βό- 14
ας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. Καὶ ποιήσας φραγέλλι- 15
ον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας· καὶ τῶν
κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε· Καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς 16
πωλοῦσιν εἶπεν· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμ-
πορίου. Ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν· Ὁ ζῆλος τοῦ οἴ- 17
κου σου κατέφαγέ με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί σημεῖον δεικνύ- 18

κατεφάγε)

12. τοῦτο] ταῦτα M. Codices *Latini*.
κατέβη] ἦλθεν Evang. 2. 4. 15. μετέβη 78. + ὁ Ἰησοῦς 1. Evang. 2. 15. Versio *Armen.*
καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ Versio *Vulg. Copt. Syr. Origenes, Epiphanius* H. 51.
ἀδελφοὶ αὐτοῦ ℰ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] ἀδελφοὶ ℰ οἱ μαθηταὶ L. *Origenes* in l. & in IV. 35. μαθηταὶ αὐτοῦ ℰ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 13. 15. 80. ἀδελφοὶ αὐτοῦ 74. a prima manu. 89. Versio *Armen.* Codices *Latini*.
καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ὀ πολλὰς ἡμέρας] — 14. ἐκεῖ] — 66.
ἔμειναν] ἔμεινεν A 1. 56. 58. 61. 67. Versio *Copt. Armen.* Codices *Latini. Origenes. Nonnus, Chrysostomus* ut videtur. probante *J. Millio* prol. 911. 13. ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων] τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων ἦν Evang. 6.
πάσχα] + ἡ ἑορτὴ Versio *Copt.* καὶ posterius] — 96. 97.
εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα AG. Versio *Vulg.* ὁ] — A. *Origenes.*
ὁ Ἰησοῦς] — 69. 14. a βόας ad βόας comm. 15.] — 59.
15. ποιήσας] + ὡς L 1. 33. Colb. unus. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine. *Origenes. Cyrillus* in l. & in Abac. p. 551. in Zachar. p. 677.
φραγέλλιον] φραΐγέλλιον 16. 73. Evang. 1. 6. *Aristenus.* φραγγέλιον 90. a prima manu. Editio *Erasmi* 1. 2. Fragm. *Aldi*.
σχοινίων] σχοινίου 53. 71. 86. Editio *Complut. Chrysostomus* T. VI. H. 122. *Aristenus* in Can. Apost. 27.
ἐξέχεε τὸ κέρμα] τὸ κέρμα ἐξέχεε G 1.
τὸ κέρμα] τὰ κέρματα L 33. Versio *Copt.* Codices *Latini. Origenes* in l. & in comm. 25. & IV. 45.
ἀνέστρεψε] κατέστρεψε 16. 69. in ora. ἀνέτρεψε 44. 61. 74. 90. Versio *Syr. Theophylactus. L. Bos.*
16. τοῖς] τῷ K. *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
πωλοῦσι] πωλοῦντι K. *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
εἶπεν] + καὶ A 1. 34. 39. 57. 67. 69. 78. 106. Evang. 15. 24. Editio *Erasmi, Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Arab. Theophylactus.* ποιεῖτε] ποιῆτε Evang. 1. 13. 16.
17. ἐμνήσθησαν δὲ] τότε ἐμνήσθησαν Codices *Latini. Origenes.* δὲ] — L. Versio *Copt.*
κατέφαγε] καταφάγε) AEGHKLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 33. 35. 36. 37. 40. Colb. tres.

que vident succrescere vina. *Nonnus* Dionys. XIV. extr. ἀντείσης δ' ἄκτειρε θεὸς φιλοπαίγμονι θυμῷ, καὶ προχόαις κατέχευε μέθυ γέρας. de Baccho apud Indos. *Photius* Bibl. CCXX. Bacchus fontis aquam convertit in vinum. *Aristot.* Mirab. Auscultat p. 884. *Pausan* Eliac. II. 26. λέβητας δὲ ἀριθμὸν Γ. ἐς οἴκημα εἰσκομίζουσιν οἱ ἱερεῖς κατατίθενται κενὸς, παρόντων καὶ πολιτῶν καὶ ξένων, εἰ τύχοιεν ἐπιδημοῦντες, ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν —— εὑρίσκουσιν οἶνου πεπλησμένους τοὺς λέβητας —— Λέγουσι δὲ καὶ Ἄνδριοι παρὰ ἔτος σφίσιν ἐς τὸ Διονύσου τὴν ἑορτὴν ῥεῖν οἶνον αὐτόματον ἐκ τοῦ ἱεροῦ. *Horatius* II. Od. 19. 9. Fas pervicaces est mihi Thyadas, vinique fontem, lactis & uberes cantare rivos. *Euripid.* Bacch. 705. ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς, καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός. *Athenaeus* I. p. 34. A. Θεόπομπος ὁ χῖος ἱστορεῖ —— ὅτι τῆς Ἠλείας τόπος ἐστὶν ἀπέχων ὀκτὼ σταδίους, ἐν ᾧ οἱ ἐγχώριοι κατακλείοντες τοῖς Διονυσίοις χαλκεῖς λέβητας τρεῖς κενοὺς, παρόντων τῶν ἐπιδημούντων ἀποσφραγίζονται· καὶ ὕστερον ἀνοίγοντες εὑρίσκουσιν οἴνου πεπληρωμένους. *Hesychius.* οἰνότροποι, αἱ ἀνεῖαι θυγατέρες. *Servius* in Æn. III. 80. Anius autem rex Deli, Apollinis sacerdos, cum trium filiarum esset parens, ne unius tantum Dei esset tutus auxilio, filias numini Liberi patris devovit, qui parem ei gratiam reddens effecit, ut quicquid una attigisset, verteretur in fruges, altera in vinum, tertia in oleum. Id cum comperisset Agamemnon dux Argivorum, cum mille ratibus oppugnaturus iret Trojam, misit qui eas arcesserent, ut posset alere Graeciae exercitum. *Antonin.* Liberal. 10. ἐκ τῶν κελεόντων ἐρὺν νέκταρ αὐτῷ καὶ γάλα. πρὸς δὲ τὰ σημεῖα τὰς κόρας ἔλαβε δεῖμα. *Ælian.* V. H III. 42. ἐκ δὲ τῶν ὀρόφων ἕσαζον οἶνον καὶ γάλακτος σαγόνες· τὰς δὲ οὐδὲ ταῦτα ἀνέπειθεν ἐλθεῖν εἰς τὴν λατρείαν τῷ δαίμονος. *Ovid.* M. IV. 396. Primum miraculum, quo Ægyptii per Mosen damno affecti sunt, fuit conversio aquarum in sanguinem. *Exod.* VII. 19——25. Alia patravit miracula in gratiam Judaeorum, cum aquas amaras redderet dulces XV. 25. & cum ex rupe aquam eliceret XVII. 1——7. At multo majus & liberalius est, quod Christus fecit. Et ita quidem fecit, ut nullus suspicioni relinqueretur locus; cum & ministros & magistrum & sponsum & convivas omnes testes haberet: quod Joannes cum omnibus circumstantiis accurate describit, ut omnes crederent. inf. XX. 30. 31.

Inf. XI. 4. 40.

14. *Thomas.* βᾶς λέγεται ἐπὶ εὐθείας τῶν πληθυντικῶν βόες, εἰ καὶ ἀριστοφάνης ἅπαξ βᾶς εἶπεν· ἐπὶ δὲ τῆς αἰτιατικῆς βοῦς.

15. *Aristophanes* Plut. 379. τὸ γόμῳ ἐπιδύσας κέρμασιν τῶν ῥητόρων. Av. 1108. ἀλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔντε τοῖς βαλαντίοις ἐνοστεύσουσι, κἀκκλιψοῦσι μικρὰ κέρματα. in Daetal. ap. Polluc. οὐδὲ ἀργύριον ἐστὶν κατακεκερματισμένον. *Athenaeus* XII. p. 531. B. περιήγετο μὲν νεανίσκως δύο ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα· τούτοις δὲ διδόναι προσέταξε, ὁπότε τις προσέλθοι αὐτῷ δεόμενος. XIII. p. 568. F. ἔξεσι σοὶ μικρῷ πρίασθαι κέρματος τὴν ἡδονήν. *Pollux* IX. 87. κέρματα, ἀλλ' οὐ κέρμα λέγειν ἀττικόν, παρὰ μέντοι τοῖς Δωριεῦσι καὶ τὸ κέρμα ἐστιν εἰρημέ-

19 κύριε ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν ναὸν
20 τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Τεσσαράκοντα καὶ ἓξ
21 ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔ-
22 λεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγεν — αὐτοῖς· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ
23 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευ-
24 σαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς
25 οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας· καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶ-
χεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν

42. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 70. 71. 72. 73. 74. 78. 80. 86. 87. 88. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 20. 21. Editio *Complut. Weckelii, Plantin. Stephani* 1. 2. *Bengelii, Genev. Origenes. Greg. Nazianz.* de pauperum amore. *Cyrillus* in l. in Amos p. 269. in Abac. p. 551. *Nonnus, Catena* Corderii, *Heracleon.* Edita eſt ex Pſalm LXVIII.

18. οὖν] — 3. 33. 69. Evang. 4. Verſio *Copt. Armen.* δὲ Verſio *Syr.*
δεικνύεις] δεικνύεις A. ἐπιδεικνύεις 68.

19. ὁ] — AM 3. 9. 10. 11. Colb. unus. 59. 61. 62. 72. 83. 87. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Origenes, Cyrillus.* 20. οὖν] — Verſio *Syr. Copt.* + αὐτῷ M 12. Verſio *Syr.*
τεσσαράκοντα] τεσσεράκοντα A. 21. ἔλεγεν] + αὐτοῖς 47. 56. 69.
αὐτοῦ] — 47. 63. 22. οὖν] + τε Editio *Complut.*
αὐτός] — AEHLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 16. 17. Colb. quatuor. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 49. 50. 51. 53. 57. 59. 61. 62. 63. 64. 67. 69. 71. 72. 73. 74. 78. 83. 86. 87. 90. 91. 95. 97. Evang. 2. 5. 6. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 20. 24. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi, Colinaei, Wechelii, Bengelii, Stephani* 1. 2. Verſio *Vulg. Syra* utraque, *Copt. Armen. Lutheri, Tigurina* & *Belgica* vetus. *Origenes, Cyrillus, Chryſoſtomus. Nonnus, Theophylactus. Theodoretus* in 2. Reg. Q. 21. & Malach. 37. Dial. III. probante *J. Millio* prol. 1199. ᾧ] ὃν L. *Origenes.* εἶπεν] + αὐτοῖς 69.

23. ἦν σὺν] + τοῖς AEGHL 1. Colb. quatuor. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 10. Evang. 6. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Genev.* Fragm. *Ald. Origenes* in l. & in IV. 45. *Cyrillus* c. Julian. p. 332. & in l. c. Neſtor. p. 41. *Chryſoſtomus.* σὺν τῷ πάσχα] τὸ πάσχα 69.
τὸ ὄνομα αὐτοῦ] αὐτὸν Verſio *Syr.*
αὐτοῦ poſterius] — 1. 47. 51. 74. Colb. unus. Verſio *Syr. Copt.*
αὐτοῦ τὰ σημεῖα] τὰ σημεῖα αὐτοῦ Fragm. *Ald.* 24. ἐπίστευεν] ἐπίστευσεν Fragm. *Ald.* Codices *Latini.*
πάντας] πάντα EGH 2. 9. 10. 11. 12. 13. 29. 37. 38. 47. 51. 53. 54. 69. 71. 74. 86. 89. 90. Colb. unus. Fragm. *Ald. Cyrillus* Act. Epheſ. V. *Chryſoſtomus, Nonnus. Euthymius.*
25. καὶ ὅτι] — 38. a prima manu. ὅτι] — A. τις] — 96.

μένον· εὕροι δ' ἄν τις αὐτὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀττικοῖς· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ Ἀμφιδος ἀμπελεργῷ· Μικρόν τι κέρμα. καὶ παρ' ἀντιφάνει ἐν τῷ κύκλωπι· κέρμα γάρ τι τυγχάνω, ἐν μέν τοι τῷ Φιλίππῳ Φιλευριπίδῃ· ἵστος οἴεται περισπάσειν κερμάτιον αὐτῷ· καὶ κατακεκερματίσθαι ἐπὶ λόγῳ Πλάτων, ἐπὶ δὲ ἀργυρίῳ ἀριστοφάνης ἐν Δαιταλεῦσι —— καὶ ἐν τοῖς Σφηξὶ· δραχμὴν μετ' ἐμοῦ πρώην λαβὼν ἐλθὼν διεκερματίζε μ' ἐν τοῖς ἰχθύσιν. ἐν μέν τοι τῷ Αἰολοσίκωνι· τὸ μὴ ἔχον κέρματα ἀκερματίαν ὠνόμασεν. ὡς δ' ἐπὶ τῶν κερμάτων ἀτλικοὶ ἥκισα τῷ ἐνικῷ ἐχρῶντο. *Gloſſae Nomicae.* κολλεκτάριος, ὁ ἀργυραμοιβός, ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργυρίου ἀλλασσόμενος· τραπεζίτης, ὁ ἀργυροπράτης. *Suidas.* καὶ μέγα κεφάλαιον ἠθροίσθη τῶν λεπτῶν κερματίων. *Pollux* VII. 170. καὶ τὸ καταλλάττειν νόμισμα καὶ κερματίζειν —— κέρματα δὲ πολλῶν πληθυντικῶς εἰρηκότων, κέρμα ἑνικῶς Ἀμφιςεἰρηκεν. *Lexicon MS.* μοντηάριος, ὁ τὸ κέρμα ἐργαζόμενος.

ἀνέστρεψε] *Apollod.* Biblioth. III. 8. Ζεὺς δὲ μυσαχθεὶς τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρεψεν. *Ælian.* fragm. περιέσπασαν, τὸν βωμὸν ἀνέστρεψαν. *Heſychius.* ἀναστρέφειν, ἀνατρέπειν. ἀνατρέπειν, ἀναστρέφειν.

18. *Thomas* in διεῖδεν. Ἰσέον, ὅτι ἡ τετάρτη συζυγία τῶν εἰς μι, προτιμοτέρα τοῖς ἀττικοῖς τῆς βαρυτόνου· δείκνυμι γὰρ καὶ ζεύγνυμι λέγουσιν· οὐ δεικνύω οὐδὲ ζευγνύω.

19. *Bemidb. R.* XIV. *Schemoth R.* LII. in Ex. XL. 17. Ne dicas: Moſes fixit illud: ſed tentorium. Facta ſunt in illo miracula, & fixit ſe ipſum, S. D. & fixit ſe tentorium. Si hoc miraris, ecce Salomo, cum aedificaret templum, aedificatum eſt a ſemet ipſo 1. Reg. VI. 7.

ἐγερῶ] *Herodian.* III. 15. 6. ἤγειρε τράπαια. VIII. 2. 12. πύργους τε καὶ ἐπάλξεις ἐγεῖραι. 5. 10. τειχίων τε ἐγέρσεσι. *Lucian.* Pſeudomant 19. ἤδη γὰρ ὁ νεὼς ἐγήγερτο. *Libanius* Or. in Julian. ἐγείρειν οἴκους θεοῖς. *Anthol.* I. 12. 10. δώματα πολλὰ ἀνεγείρειν. *Ælian.* H. A. XI. 10. οἰκίαν ἐγείρειν.

20. *Lexicon MS.* τέσσαρα δεῖ λέγειν διὰ τοῦ α. οὐ διὰ τοῦ ε.

Jam XLVI. elapſi ſunt anni, ex quo Herodes M. regiis impenſis templum reſtauravit; & ne nunc quidem perfecta ſunt omnia, quae ad ejus ornatum faciunt. *Joſ.* A. XV. 11. 1. τότε γὲν ὀκτωκαιδεκάτῃ τῆς Ἡρώδε βασιλείας γεγονότος ἐνιαυτῷ —— ἔργον οὐ τὸ τυχὸν ἐπεβάλετο, τὸν νεὼν τῷ θεῷ δι' αὐτοῦ κατασκευάσασθαι 5. τὰ περὶ τὰς στοὰς καὶ τὸν ἔξω περίβολον ἐπραγματεύσατο, καὶ ταῦτα ᾠκοδόμησεν ἔτεσιν ὀκτὼ, τῷ δὲ ναῷ διὰ τῶν ἱερέων οἰκοδομηθέντος ἐνιαυτῷ καὶ μησὶν ἕξ. XX. 9. 5. ὡς δὲ ἤκουσεν Ἀλβῖνος διάδοχον αὐτῷ Γέσσιον φλῶρον ἀφικνεῖσθαι —— 7. ἤδη δὲ τότε καὶ τὸ ἱερὸν ἐτετέλεστο. βλέπων ἔδει ὁ δῆμος ἀργήσαντας τοὺς τεχνίτας ὑπὲρ μυρίους καὶ ὀκτακισχιλίους ὄντας. B. I. 21. 1. πεντεκαιδεκάτῳ [lege ιθ. pro ιε.] γὲν ἔτει τῆς βασιλείας, αὐτόντε τὸν ναὸν ἐπεσκεύασε. Coepit ergo Herodes aedificare anno Jul. 27.

22. λόγῳ ᾧ] *Marc.* XIV. 72. *Euſtath* in Od. ψ. p. 812. 41. τοιοῦτον καὶ τὸ· χαίρω τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπας, καὶ· ὃν εἶπας, καὶ ἄλλα δὲ μύρια.

23. ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν τῷ πάσχα, ἐν τῇ ἑορτῇ] Nota ſimplicitatem dictionis.

24. *Euſtathius* in Od. ν. p. 514. 30. ὅτε τις ἐντυχών τινι παρ' ἐλπίδα, ἑαυτόν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὸν πιστεύσει ἐκείνῳ.

25. *Hieronymus* Damaſo Ep. 125. Q. 3. in Gen.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰου- 1
δαίων. Οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ῥαββὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ 2
Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς,
ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, 3
ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ 4
Νι-

1. δὲ] — 86. ἄνθρωπος] + τις M. Evang. 1. 2. 3. 13. 14. 15. 17. 19.
Νικόδημος] Νικώδης 69. αὐτῷ] — 5. 61. Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi.*
2. ἦλθε] εἰσῆλθε 64.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν AK 1. 9. 11. 12. 15. Colb. duo. 27. 33. 42. 44. 45. 46. 48. 49. 50. 51. 52. 57. 59. 62. 63. 64. 80. 87. 89. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Fragm. *Ald.* Versio *Armen. Sax. Æthiop.* Codices *Latini. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus, Augustinus* de peccator. meritis. I. 30. prob. *Bengelio* & *J. Millio* prol. 875.
θεοῦ] + ἐξῆλθες C 28. ταῦτα] τοιαῦτα 29. 53. 60. 71.
ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται] δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα A. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini.* δύναται τὰ σημεῖα ταῦτα *Origenes* in Jo. IV. 45. τὰ] — L. 29. 53. 60. 71.
ποιεῖν] ποιῆσαι 2. ἃ σὺ ποιεῖς] — 1. 72. αὐτοῦ] + κὺ 72.
3. ὁ] — EGH 1. 44. 72. 106. *Cyrillus.* saepe. ὁ Ἰησοῦς] — 56. 58.
κὺ εἶπεν αὐτῷ] — A. αὐτῷ] + ὅτι 57. 63. 91.
ἀμὴν] — Colb. unus. γεννηθῇ] γενηθῇ A. & comm. 5. 6. 7. Evang. 4.
ἰδεῖν] εἰσελθεῖν 15. 68. ἐλθεῖν εἰς 80. εἰσελθεῖν εἰς Fragm. *Ald.*
4. πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος] Νικόδημος πρὸς αὐτὸν 89. ὁ] — 74. ἄνθρωπος] — 52. 66.
ἄνθρωπος γεννηθῆναι] γεννηθῆναι ἄνθρωπος 80. + ἄνωθεν H 28. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini.*
5. ὁ] — AGH 1. 3. Colb. tres. 44. 72. 73. 83. 86. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii, Plantini.* Fragm. *Ald. Theophylactus. Cyrillus.*

XXVII. Quaeris, quare vir justus aliquid ignoraverit —— Ad quod districta responsio est: nullum hominem, excepto eo, qui ob nostram salutem carnem est dignatus induere, plenam habuisse scientiam & certissimam veritatem. Denique Paulus ex parte cognoscit 1. Cor. XIII. 9. 10. 12. & secundum quod oportet nos orare, nescire nos dicit. Ro. VIII. 26. Samuel propheta connumeratus Moysi in sacerdotio Dei Psal. XCVIII. ad ungendum regem missus, cum maximum filiorum Jesse vidit, dixit 1. Sam. XVI. 6. 7. & per singulos filios septem ignorans usque ad David nescisse describitur: Helisaeus quoque, qui duplici gloria glorificatus est spiritu, cujus ossa vitam exanimato cadaveri reddiderunt, cum Sunamitis ad eum venisset in montem, & ad pedes ejus flebiliter corruisset, Giezi prohibente ne faceret, ait 2. Reg. IV. 27. Plura sunt quam ut exemplis debeamus docere, sanctos viros & Deo caros ea tantum modo scisse, quae eis a Domino revelata sunt; ignorasse vero, quae eis revelata non fuerint, & ad singulas visiones Zachariam atque Danielem interrogare angelum, & suppliciter deprecari, ut exponat sibi, quae sint illa, quae viderit. inf. XV. 30. *Luc.* VII. 39.

1. *Polybius* Leg. 41. οἱ περὶ Νικόδημον τὸν Ἠλεῖον. *Diodorus* XIV. 81. Ἱερώνυμον, καὶ Νικόδημον ἀθηναίους ὄντας. *Demosth.* p. 852. A. Νικόδημος ὁ Μεσσήνιος. *Plut.* Pelop. p. 279. C. Νικοδήμῳ τῷτῳ, δείξας τινα χωλὸν καὶ τυφλὸν. *Demosthenes* c. Steph. II. ἐπὶ Νικοδήμου ἄρχοντος. *Galenus* de difficult. puls. II. ex Hippocr. Epidem. III. ὁ ἐν ἀδοδήροις Νικόδημος. *Isaeus* de Haereditate Pyrrhi. Νικόδημος. *Dinarchus* a. Demosthenem. *Bereschith R.* XLII. 1. Magni urbis sedebant ante ipsum (Eleazerum Hyrcani filium, discipulum Joannis f. Saccai. *Aboth* R. Nathan 7.) filius Zizith Haceroth, & Nicodemus Gorionis, & filius Calba Sebua. & *Taanith* f. 19. 2. *Kohheleth R.* VII. 13. tres βέλευται fuerunt Hierosolymis, f. Zizith Haceroth, Nicodemus f. Gorionis & f. Calba Schevua, & quisque illorum poterat suppeditare & alere urbem decem annos. Pirke Eliezer 2. omnes magni urbis prandebant apud Jochanan f. Zacai —— Nicodemus Gorionis —— qui habebat cibum trium fatorum farinae pro singulis, qui erat Hierosolymis. Quodam tempore ascendit totus Israël Hierosolyma ad festum, & non suppetiit iis aqua. Adit Nicodemus Gorionis magnatem quendam, eique dixit: Mutuo da mihi XII. puteos aquae, pro ascendentibus ad festum, & ego reddam tibi, aut solvam XII. talenta argenti; & constituerunt diem. Qui cum adventaret, & necdum pluisset —— adiit Nicodemus sanctuarium & oravit, & extemplo coactae sunt nubes, & descendit pluvia affluentissima. *Taanith* f. 20. 1. Nomen ejus proprium non erat Nicodemus sed Bonai. *Gittin* f. 56. 1. R. Meir: Vespasianus venit obsidens Hierosolymam, in qua tres ditissimi erant, Nicodemus Gorionis filius, Calba Sabua & filius Zizith Hacceroth. *Eccha R.* I. 5. erant tum Hierosolymis IV. βέλευται, f. Zizith, f. Gorionis, f. Nicodemi, & f. Calba Sebua. *R. Aboth Nathan* 7. filiae Nicodemi filii Gorionis lectus erat stratus XII. M. denariis. *Chetuboth* f. 66. 2. Vidit eam R. Jochanan f. Zaccai, colligentem hordea ex stercore jumentorum Arabum: dixit ei: Filia, quaenam tu es? & illa, ego sum filia Nicodemi Gorionis filii. Et quid factum est, inquit ille, divitiis patris tui? *Sanhedrin* f. 43. 1. Bonai numeratur inter discipulos Jesu. *Jos.* B. II. 17. 10. ἀνέπεμψαν πρὸς αὐτὸν Γωρίωνα τε Νικομήδε υἱὸν, καὶ Ἀνανίαν Σαδδεκὶ καὶ Ἰώδαν Ἰωνάθε. *Avoda Sara* f. 25. 1. Traditio. sicut sol constitit Josuae, sic quoque constitit sol Mosi & Nicodemo filio Gorionis. *J. Altingius* Schilo l. IV. 23. 24. pluribus contendit, Nicodemum Talmudicorum esse eum ipsum, de quo Joannes in Evangelio scribit.

2. οἴδαμεν i. e. οἶδα] comm. 11. XXI. 24.

Christus Nicodemo vitio vertit, quod noctu & clam venisset: cum debuisset interdiu & palam suscepto Baptismo se discipulum Christi profiteri. comm. 3. 19. 20. 21. *Megilla* II. 4. neque circum-

Νικόδημος· Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς
5 μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
6 τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύμα-
7 τος, πνεῦμά ἐστι. Μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.
Τὸ

Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτῷ K 13. 15. 27. 42. Evang. 20. Fragm. *Ald.* Versio *Sax. Syra* prior, & posterior in margine, *Æthiop. Copt. Armen.* probante *Bengelio.*
ἀμὴν] — A 89.
ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι] — 58. 61. + ὅτι 57.
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν] ἰδεῖν τὴν βασιλείαν M.
6. γεγεννημένον posterius] + ἐκ Γ ὕδατος Ε Versio *Syra* posterior.
πνεῦμα ἐστι] + quia Deus ſpiritus eſt. Codex *Vercellenſis. Hilarius* de Trin. VII. *Ambroſius* de Spiritu S. quoniam Deus Spiritus eſt. Quem locum ita expreſſe Ariani teſtificamini eſſe de Spiritu, ut eum de veſtris Codicibus auferatis. Atque utinam de veſtris, & non etiam de Eccleſiae codicibus tolleretis! Eo enim tempore, quo impiae infidelitatis Auxentius Mediolanenſem Eccleſiam armis exercituque occupaverat, vel a Valente atque Urſacio nutantibus ſacerdotibus ſuis incurſabatur Eccleſia Sirmienſis, falſum hoc & ſacrilegum ſimulacrum tamen in Eccleſiaſticis Codicibus deprehenſum eſt. Et fortaſſe hoc etiam in Oriente feciſtis. *Fulbertus* Carnotenſis Ep. I. Arii auditores, quoniam Spiritum Sanctum Deum eſſe negabant, de Evangelio eraſerunt illud, quod Salvator ait: Spiritus eſt Deus. *Optatus* l. II. *Cyprianus*, *Juvencus*, *Auguſtinus*, *Hincmarus*, *Vigilius Thapſenſis*. *Tertullianus* de carne Chriſti 18. *Euſebius*. Haec demonſtrant, quam infelicitēr artem Criticam exerceant, qui ſtudio partium ducuntur; quid enim levius iſta ſuſpicione, haereticos veram lectionem de Eccleſiae codicibus tollere, & Codices Orientis & Occidentis, omnesque Verſiones corrumpere potuiſſe? & eadem tamen verba, quibus, ut Ambroſio placet, illorum dogma evertitur, infra cap. IV. 24. intacta & inemendata reliquiſſe? + καὶ 69.
7. θαυμάσῃς] θαυμάσητε *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
σοι] + ὅτι 2. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* ὑμῖν *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 911.
ὑμᾶς] ἡμᾶς Codices Stephani quatuor 53. 69. Evang. 4. Fragm. *Aldi.* abſurde.

cumcidunt neque baptizant, donec ſcintillaverit Sol. f. 20. 1. S. D. Num. XIX. 19. *Maimon.* Iſſure Bia c. 13. Non ſolent baptizare nocte. Si quis clam baptizatus fuerit, pro proſelyto non cenſetur. Quod praeter ſpem Nicodemi accidit: is enim, cum & Judaeus, & Phariſaeus, & Doctor & dives eſſet, fiduciam habebat, quam primum Chriſtum magiſtrum agnoviſſet, ſe ſtatim in numerum diſcipulorum & quidem honoratiore loco quam piſcatores & idiotae, adſcitum iri. *Peſachim* f. 90. 2. Traditio. Quicunque opus habent Baptiſmis, Baptiſmus eorum eſt die.

3. Joannes XXIV. vicibus repetit ἀμὴν ἀμὴν; ut innuat de re magna & gravi agi. *Sota* II. 5. quare illa ait: Amen amen? *Schevuoth* III. 11. Quisquis ad prolationem juramenti reſpondet Amen, is ſuo ore jus jurandum proferre videtur. *Gemara* S. D. Num. V. 22. & IV. 3. V. 2. f. 36. 1. Autor eſt R. Joſe f. R. Chaninae: amen modo habere vim juris jurandi S. D. Num. V. 22. modo vim annuendi comprobandive Deut. XXVII. 26. modo adhiberi pro re confirmanda Jerem. XXVIII. 6.

Artemidorus I. 14. ἔστω γὰρ ἄνωθεν αὐτὸς δόξειε γενᾶσθαι. *Vulg.* in MS. niſi quis natus fuerit denuo. *Caſtalio:* qui denuo non natus fuerit. Verſio *Copt.* niſi homo genitus ſit altera vice. *Syr.* מן דריש vid in Luc. I. 3. *Jevamoth* f. 62. 1. & 92. 1. 97. 1. 2. 22. 1. 48. 2. *Bechorot* f. 47. 1. *Jalkut Rubenis* f. 70. 4. R. Joſe dixit: Proſelytus quis factus eſt ſicut parvulus modo natus. Non ſolum Judaeis, ſed gentibus etiam ſolenne fuit, ſacrorum initiationem regenerationis vocabulo ſignificare. *Apulejus* Met. XI. Nam & inferum clauſtra & ſalutis tutela in Deae manu poſita, ipſaque traditio ad inſtar voluntariae mortis & precariae ſalutis celebratur. Quippe cum tranſactis vitae temporibus jam in ipſo finitae lucis limine conſtitutos, quis tamen tuto poſſint magna religionis committi ſilentia, numen Deae ſolet eligere, & ſua Providentia renatos ad novae reponere rurſus ſalutis curricula, — p. p. Apulejus diem initiationis natalem ſacrum vocat, & Sacerdotem, a quo fuerat initiatus, appellat patrem ſuum — p. p. Stipatum me religioſa cohorte ducit ad proximas balneas, & prius ſueto lavacro traditum praefatus Deum veniam — puriſſime circumrorans abluit. *Juſtinianus* Novell. LXXVIII. Si quis manumittens ſervum aut ancillam ſuam cives denunciaverit Romanos, ſciat ex hac lege, quod qui libertatem acceperit ἔξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον. Servus manumiſſus natalibus reſtituitur, in quibus initio omnes homines fuerunt, non in quibus ipſe naſcitur, cum ſervus natus eſſet. Ergo ex jure Romano voces regenerationis & adoptionis interpretandae ſunt.

4. Cum ſpe ſua excidiſſet Nicodemus, ad artes litigatorum ſe recipit: Eane tu ab homine Judaeo nato, a Doctore, qui legem & novit, & ſervavit, & alios tamdiu docuit, a ſene integrae exiſtimationis exigis, quae nos ab idolorum cultoribus, e tenebris & ſordibus ad nos tranſeuntibus, requirimus? Si ego nondum ſum idoneus diſciplinae tuae, quis tandem erit? & quod tempus, ut ſcholae tuae me praeparem, promittis? *Targum Hieroſol.* in Gen. XVIII. 12. Et peccavit Sara in corde ſuo dicendo: poſtquam vetula ſum, fierine poteſt, ut revertar ad adoleſcentiam, ut ſit mihi conceptus?

Theophraſtus de Sudoribus. α. οἱ περὶ ἥβην. β. προϊόσης δὲ τῆς ἡλικίας —— τῶν πρεσβυτέρων. γ. τῶν δ' ἤδη γερόντων.

5. *Homil. Clement.* ἐὰν μὴ ἀναγεννηθῆτε ὕδατι ζῶντι εἰς ὄνομα πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. Niſi quis baptizetur, & non ore ſolum publice profiteatur, ſe doctrinam meam amplecti, verum etiam ex animo credat. Ita Nicodemus non potuit non intelligere: de Baptiſmo etiam in ſequentibus ſermo eſt, tum obſcurius comm. 12. tum clarius comm. 22. 25. IV. 1. eodem modo ſcriptores ſacri de Baptiſmo loqui ſolent. *Eph.* V. 26. *Heb.* X. 22. 23. *Tit.* III. 5. *Matth.* III. 11. XXVIII. 19. *Marc.* XVI. 16.

6. Solent ſcriptores S. Spiritum carni, & hominibus

Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ· καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, 8
καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδη- 9
μος, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πῶς δύνανται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ- 10
τῷ· Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, 11
ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν· καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνε-
τε.

8. καὶ posterior] ἢ A. Verſio *Vulg. Armen. Syra* poſterior in margine. *Arab.* ἐκ τοῦ πνεύματος] ἄνωθεν 106. 9. ταῦτα] + οὕτω 47. 56. 58. 61. 10. ὁ prius] — AGH 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 97. 106. Editio *Complut. Eraſmi, Plantini, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bengelii, Bogardi.* Fragm. *Aldi. Cyrillus, Theophylactus.* 11. ἀμὴν] — L a prima manu. ὃ prius] ἃ Verſio *Syra* poſterior in margine. λαλοῦμεν] — 12. 12. καὶ] — 69. οὐ πιστεύετε] ἐκ ἐπιστεύετε Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. ἐκ ἐπιστεύσατε EH 2. 71. 86. 90. Ev. 24. Editio *Eraſmi* 1. ὑμῶν poſterius] — EH 29. 53. 71. 86. Evang. 8. Colb. unus. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* Codices *Latini.* ἐπουράνια] ἐράνια Fragm. *Ald.*

mines ſpirituales carnalibus opponere. *Rom.* II. 28. 29. VIII. 1—16. *Gal.* V. 16. — VI. 15. Nicodemus ex carne natus erat i. e. Judaeus erat, ex poſteris Abrahami, foederatus Dei, circumciſus: ideo caro erat, ſeſe ſuper alios efferebat, putans ſe Deo placere, quia Judaeus eſſet, licet, ſi ex alia gente ipſi natum eſſe contigiſſet, ut majores, idola coluiſſet. Diſcipuli vero Chriſti naſcuntur ex ſpiritu ſancto ſup. I. 13. qui corda illuſtrat & animum expurgat; qui non divitias, honores, nobilitatem, voluptates hujus vitae, promittit, ſed ea quae non videntur. Et qui ita naſcuntur, ſpiritus ſunt; ſignum & notam, non in corpore, ut Judaei, gerunt, ſed in animo, qui coeleſtia quaerit, & unice curat, ut Deo cor ſcrutanti placeat, parum ſollicitus de hominum judicio, quique mavult bonus eſſe quam videri, imo regium eſſe exiſtimat bene facere & male audire.

7. Quid ſtupes? nec intelligens quanta converſio, nec qua vi quibusve mediis ſit futura.

8. *Jamblich* de myſter. III. 2. καί ποτε μὲν ἀφανὲς καὶ ἀσώματον πνεῦμα περιέχει κύκλῳ τοὺς κατακειμένους, ὡς ὁρᾶσιν μὲν αὐτὸ μὴ παρεῖναι, τὴν δὲ ἄλλην συναίσθησιν καὶ παρακολούθησιν ὑπάρχειν, ῥοιζουμένου τε ἐν τῷ εἰσιέναι, καὶ περικεχυμένου πανταχόθεν ἄνευ τινος ἁπαφῆς. *Xenophon* Mem. Socrat. IV. καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσιν, φανερὰ ἡμῖν ἐστιν, καὶ προσιόντων αἰσθανόμεθα· ἃ χρὴ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀφανῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. *Lucretius* III. 270. Sic calor, atque aër, & venti caeca poteſtas Miſta creant unam naturam.

πῦ] Inf. VII. 35. *Phrynichus* p. 14. ποῖ ἄπει, συντάσσεται ὅτω διὰ τοῦ ι. πῶ δὲ ἄπει διὰ τοῦ υ. ἁμάρτημα· εἰ δὲ ἐν τῷ υ. πῦ διατρίβεις. *Ammonius* p. 112. πῆ καὶ ποῖ καὶ πῶ διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ πῆ καὶ ποῖεῖς τόπον —— τὸ δὲ πῦ ἐν τόπῳ, οἷον· πῦ νῦν δεῦρο κιὼν λίπες ἕκτορα; [*Il.* κ. 406.] ὥσθ' ἁμαρτάνουσιν οἱ λέγοντες, πῦ ἀπέρχῃ; δέον εἰπεῖν· πῇ ἀπέρχῃ; & 121. *Thomas.* πῦ καὶ τοπικὸν καὶ ἐρωτηματικόν ἐστι. καὶ αὐτὶ τοῦ ἴσως, καὶ ἄργον. *Etymol.* πῆ, διαφέρει δὲ τοῦ πῦ. ὅτι τὸ μὲν πῆ τὴν εἰς τόπον ὑπάρξιν σημαίνει, ὡς ὅμηρός φησιν· πῆ ἔβη ἀνδροµάχη; τὸ δὲ πῦ τὴν ἐν τόπῳ· Πῦ δεῦρο κιὼν λίπες ἕκτορα; οὐδὲν οὖ δεῖ λέγειν· πῦ ἀπέρχῃ, ἀλλὰ πῇ.

Pſal. CXXXV. 5—7. *Eccleſ.* XI. 5. *Marc.* IV. 27. Solet divina providentia per occultas vias, & machinas inconſpicuas res maximas efficere: *Dan.* II. 34. 35. Humilitas mea & diſcipulorum meorum vos offendit; quaeritis; quis & unde ſim? inf. VIII. 14. IX. 29. XIX. 9. tanquam de homine obſcuro & ignobili; nihil magni a me meisque effectum iri confiditis: at aliter longe eveniet, quam vos putatis 1. *Cor.* I. 26—29. Evertetur idololatria & templum Hieroſolymitanum: ingens & incredibilis erit rerum converſio: non eloquentia doctorum, non pecunia divitum, non armis & autoritate principum; ſed invitis & reluctantibus iſtis omnibus propagabitur Evangelium: multique illud toto corde atque animo accipient, non ſpe divitiarum, honorum, voluptatum allecti, ſed promiſſione bonorum vitae alterius in coelo degendae.

10. *Midraſch Miſchle* IX. 2. Dixit Akiba: Tune es Pappus, quem dicunt eſſe ſapientem magnum, tu non es niſi ſtultus —— Dicunt piſces vulpi: tune es quam dicunt aſtutiſſimam eſſe omnium animalium? non es niſi ſtulta. *Nedarim* f. 49. 2. Dixit matrona quaedam R. Judae: tune Magiſter es & ebrius? *Pirke Elieſer* 50. dixit ei Eſther: tu es caput Synedrii, & tu dicis hoc verbum? *Eccha* R. I. f. 66. 2. R. Joſuae quaerenti: quaenam via eſſet breviſſima ad urbem? reſpondit puer: Haec eſt breviſſima, at longiſſima: iſta vero longiſſima, ſed breviſſima, inceſſit R. Joſua per eam, quae breviſſima ſed longiſſima erat. Cum enim appropinquaret urbi, comperit hortis & paradiſis ſeptam. Rediit ergo ad puerum dixitque: O fili mi, num haec eſt via ad urbem breviſſima? Cui puer: Tune ſapiens ille Iſraëlis? Nonne ſic dixi tibi: Hanc breviſſimam ſed longiſſimam eſſe?

11. Inf. 22. ſup. I. 18.

12. 1. *Cor.* XV. 40. 2. *Cor.* V. 1. *Phil.* II. 10. III. 19. *Jac.* III. 15. *Lucian.* Icar. 2. καὶ πῶς ἔτι γηγενὴς γενόμενος αὐτὸς καὶ ἐπίγειος ὤν, ἀπιστεῖν δυναίμην ὑπερνεφαίῳ ἀνδρί; *Theophraſt.* H. P. IX. ἐπιγειόκαυλος θάμνος. *Philo.* ἐπίγειον φυτόν. *Athenaeus* I. p. 61. E. Θεόφραστος δὲ ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἱστορίας γράφει· ὑπόγεια δὲ τὰ τοιαῦτα ἐστὶ καὶ ἐπίγεια, καθάπερ οὓς καλοῦσί τινες πέζιας ἅμα τοῖς μύκησι γινομένας. Humi repens, terrae inſidens. *Ammonius.* ἐπίγειον καλεῖ τὸ βάπτισμα. *Heb.* VI. 1. 2. Quid baptiſmus Proſelytorum ſignificet, noſti: non etiam neſcis, me a diſcipulis meis requirere, ut in nomen meum baptizentur: haec eſt initiatio, haec ſunt prima elementa; quae cum diſcere nolis, quaenam ſpes relinquitur? quid facies, ubi audieris myſteria? ubi audieris, eum, quem Regem Meſſiam eſſe exiſtimas, in crucem ſublatum iri? *Matth.* XVI. 17. 23.

13. *Senec.* Epiſt. 89. Vere mihi perſuades, animam in coelum, e quo erat, rediiſſe. *Libanius* Ep. 364. ὁ ζεὺς δὲ ἐκεῖνος, ὁ σοὶ προσάτης, καὶ πάρ' ὃ κατέβης, καὶ πρὸς ὃν ἄπει. *Manilius* IV. 57. de I. Caeſare,

12 τε. Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε· πῶς,
13 ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πι-
13 στεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ
14 ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑ-
15 ψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· Ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ'
16 ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ
ἔδω-

πιστύσετε] πιστεύετε 90. πιστύσητε GH 1. 3. 16. 46. 53. 66. 69. 74. ex emendatione. 96. 97. Evang. 4. 5. 15. 19. 20. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*, *Theophylactus ed.*

13. καὶ] — 40. Codices *Latini*. καὶ οὐδεὶς] οὐδεὶς δὲ 64.

ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ] — L 33. *Gregorius Nazianzenus*. ἐν τῷ οὐρανῷ] ἐν τῷ οὐρανῷ 80. 88.

14. Μωσῆς] Μωϋσῆς K 45. 50. 96. *Chryſoſtomus*, *Theodoretus*. ὑψωθῆναι δεῖ] δεῖ ὑψωθῆναι A.

15. εἰς αὐτὸν] ἐπ' αὐτὸν A. ἐπ' αὐτῷ L. *Theodoretus* Dial. III.

μὴ ἀπόληται ἀλλ'] — L 1. Colb. unus. Verſio *Copt*. *Æthiop*. Cod. *Lat*. *Cyrillus* Act. Eph. V. *Nonnus*. *Lucifer* II.

16. ὥστε] ὡς Editio *Eraſmi* 1.

re. Ille etiam coelo genitus, coeloque receptus. *Anthol.* IV. 6. 3. ἦ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανῆ, εἰκόνα δίξων, φειδία, ἦ σὺ γ' ἴδης τὸν θεὸν ὀψόμενος. *Targum Hieroſ.* in Deut. XXX. 12. Non in coelo eſt, ut dicas: Utinam nobis eſſet unus, ſicut Moſes Propheta Domini, qui adſcenderet in coelum, & nobis illam deportaret! *Bammidbar R.* XIX. f. 238. 1. Eo tempore, quo Moſes adſcendit in coelum, audivit vocem Dei S. B. qui ſedit & legit Sectionem de vacca rufa. *Prov.* XXX. 4. *Act.* XIV. 11. 1. *Cor.* XV. 47. inf. comm. 31. & VI. 32. —58. *Lactantius* I. 11. *Minucius Felix* ſic argumentatus eſt; Saturnum, cum fugatus eſſet a filio, in Italiamque veniſſet, Caeli filium dictum, quod ſoleamus eos, quorum virtutem miramur, de coelo decidiſſe dicere: terrae autem, quod ignotis parentibus natos terrae filios nominemus. *Plinius* H. N. XXVI. 7. faventibus cunctis, ut eſſent vera quae facillima erant, univerſum prope humanum genus circumegit in ſe, non alio modo quam ſi coelo emiſſus adveniſſet. *Nummi* in Syria cuſi extant Διὸς καταιβάτου. *Livius* VI. 18. Dii prohibebunt hoc: ſed nunquam propter me de coelo deſcendent. VIII. 9. Conſpectus ab utraque acie aliquanto auguſtior humano viſu, ſicut coelo miſſus piaculum omnis Deorum irae. *Virgilius* Ecl. IV. 7. Jam nova progenies coelo demittitur alto. Servius. Ut videantur homines non ex mortalibus nati, ſed ex numinibus, & quaſi coelo lapſi. *Calpurnius* Ecl. IV. Di, precor, hunc juvenem, quem vos, niſi fallor, ab ipſo Æthere miſiſtis, poſt longa reducite ſecla. *Juſtinus* V. 4. de Alcibiade. In hunc oculos civitas univerſa, in hunc ſuſpenſa ora convertit: hunc quaſi de coelo miſſum, & ut ipſam Victoriam contuentur. *Ammianus Marcellinus* XXII. 2. Quo apud Conſtantinopolin mox comperto effundebatur aetas omnis & ſexus, tanquam demiſſum aliquem viſura de coelo. *Cic.* ad Q. fratr. I. 1. 2. Graeci ſic te ita viventem intuebuntur, ut de coelo divinum hominem eſſe in provinciam delapſum putent. *Minucius Felix* Octav. in hodiernum inopinato viſos coelo lapſos nominamus. *Tibullus* III. 90. Tunc veniam ſubito, nec quisquam nunciet ante, ſed videar coelo miſſus adeſſe tibi. *Juvenal* II. 40. Tertius e coelo cecidit Cato. *Ovidius* M. I. 213. Summo delabor olympo, & Deus humana luſtro ſub imagine terras. *Aeneid.* VIII. 20. Attulit & nobis aliquando optantibus aetas Auxilium adventumque Dei. *Ovidius* T. 1. 3. 37. Coeleſtique viro. *Anthol.* I. 69. 1. ἐλίφας — ἄτυγα διφρεύει καίσαρος ἡνίᾳ. *Quintilian.* X. 2. de Cicerone: Coeleſtis hujus in dicendo viri. *Manilius* I. 796. Venerisque ab origine proles Julia deſcendit coelo, coelumque replevit. *Jamblichus* V. Pythag. 6. τῶν ὀλυμπίων θεῶν ἐφήμιζον εἰς ὠφέλειαν καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀνητοῦ βίου λέγοντες ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ φανῆναι τοῖς τότε. *Julianus* ap. Cyrill. IV. ὁ γὰρ ζεὺς ἐν μὲν τοῖς νοητοῖς ἐξ ἑαυτοῦ τὸν ἀσκληπιὸν ἐγέννησε, εἰς δὲ τὴν γῆν διὰ τῆς ἡλίου γονίμου ζωῆς ἐξέφηνεν· ὅτος ἐπὶ γῆς ἐξ οὐρανοῦ ποιησάμενος πρόοδον, ἐνειδῶς μὲν ἐν ἀνθρώπου μορφῇ περὶ ἐπίδαυρον ἐφάνη, πληθυνόμενος δὲ ἐντεῦθεν ταῖς προόδοις ἐπὶ πᾶσαν ἄρεξε τὴν γῆν τὴν σωτήριον ἑαυτοῦ δεξιάν. *Apulej.* IX. Unus ex his de coelo miſſus mihi ſoſpitator. *Cic.* pro L. Manilia. 14. Itaque omnes quidem nunc in his locis in Pompejum ſicut aliquem non ex hac urbe miſſum, ſed de coelo delapſum intuentur.

14. Exſpectabat Nicodemus, brevi fore, ut Rex Meſſias in ſolio alto & regali ſublimis ſederet, gentibus jus diceret, hoſtes vero debellaret, &, quae ſeditioſorum poena erat, in crucem tolleret: nunc vero audit, Meſſiam non gloriam ab hominibus conſecuturum & hoſtes occiſurum eſſe, ſed contumelia atrociſſima affectum & occiſum iri, idque non ab idololatris, non a latronibus in deſerto, ſed in ipſa urbe ſancta, expetentibus Pontifice & Synedrio, in Moſis ſedentibus ſede.

Artemidorus I. 78. εἰ δέ τις ὑψηλὸς ἐπί τινος ὀρχοῖτο, εἰς φόβον καὶ δέος πεσεῖται, κακοῦργος δὲ ὢν σαυρωθήσεται. διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν. *Herodot.* III. 124. ἰδόντος τῆς θυγατρὸς ὄψιν ἐνυπνίῳ τοιῇδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἠέρι μετέωρον ἐόντα λοῦσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. —— 125. ἀποκτείνας δὲ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσεως ὁρμᾶται ἀνεσαύρωσε. —— Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεσε πᾶσαν τὴν ὄψιν τῆς θυγατρὸς. inf. XII. 32—34.

15. Haec autem ipſa Meſſiae mors, quod minime rebatur Nicodemus, tantum aberat, ut regno eum privaret, doctrinam exſtingueret, & diſcipulos ad deſperationem adduceret, ut potius via ipſi eſſet ad Regnum, qua etiam diſcipulis ſalus & peccatorum venia impetraretur, & ſecuta reſurrectione plurimi ad fidem ipſi habendam permoverentur. *Luc.* XXIV. 46. 47. Etiam hac in re ſimilis fuit ſerpenti erecto in ſolitudine. *Nachmanides.* Amovebis nocumentum per illud, quod nocuit: & ſanabis aegritudinem per illud, quod fecit aegros. Miraculum fuit in miraculo. 1. *Cor.* I. 23. 24. *Eraſmus*: verba Evangeliſtae proſequentis & explanantis ſermonem, quem coeperat Jeſus cum Nicodemo. conf. ſupra 16. & infra comm. 31.

16. Tanto amore Deus O. M. genus humanum complexus eſt, ut maluerit filium unigenitum mittere, & in certam mortem tradere, potius quam

ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀ- 17
πέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσ-
μος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι 18
μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ 19
φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ
φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς· καὶ 20
οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθει- 21
αν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.
Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβε 22
μετ'

ἔδωκεν] + εἰς τὸν κόσμον 33. + pro mundo. Codices *Latini*.
ἀπόληται] ἀπολώνται A a prima manu. 17. δι' αὐτοῦ] + propter hoc D. Codices *Latini*.
αὐτοῦ] — 1. 18. κρίνεται] judicabitur. D. Codices *Latini*.
εἰς τὸ ὄνομα] in nomine D. Codices *Latini*. 19. οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον] μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι 1.
τὸ σκότος] τὸν κόσμον Fragm. *Ald*.
πονηρὰ αὐτῶν] αὐτῶν πονηρὰ ADG 1. 69. Verſio *Vulg*. *Origenes*, *Athanaſius* c. Arian. V. *Chryſoſtomus*. *Cyrillus* in Jo. 68. Catena *Corderii*. forte ut vitarent concurſum duplicis α, Euphoniae gratia.
20. γὰρ] — E. *Lucifer* II.
ἀ φῶς ad φῶς] — 48. 49. πρὸς τὸ φῶς] — 27.
τὰ ἔργα αὐτοῦ] αὐτοῦ τὰ ἔργα A 1. 72. 74. 90. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Chryſoſtomus*. + de Luce D. + πονηρὰ ἐστιν L. + ὅτι πονηρὰ ἐστι 16. 33. 67. 72. Evang. 15. Codex *Stephani*. Verſio *Copt*. + ὅτι πονηρὰ ἦν 75.
21. αὐτοῦ τὰ ἔργα] τὰ ἔργα αὐτοῦ D 69. 72.
ἐν] + τῷ 69. 73. 74. 90. ἐστιν] εἰσιν 2. 67. εἰργασμένα] εἰργασάμενα L.
22. ὁ] — A 3. ἦλθεν] exivit D. Codices *Latini*. γῆν] — 12.
23. Ἰωάννης] + ὁ N 1.
Σαλεὶμ] Σαλὴμ N 1. Colb unus. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 48. 49. 52. 60. 63. 64. 66. 67. 69. 71. 80. 83. 86. Evang. 1. 2. 3. 4. 8. 9. 11. 12. 14. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut*. *Plantin*. Fragm. *Ald*. Ver-

ut homines errantes & perituros deſtitueret. *Rom.* VIII. 32. *Gen.* XXII. 12. τὸν κόσμον cum articulo ſcribit Joannes, &, ut intelligeremus cum emphaſi hoc dici, comm. ſequenti tertio repetit, & comm. 19. Chriſtum Soli comparat. Quia nimirum Nicodemus falſo ſibi perſuaſerat, beneficium Meſſiae ad ſolos Judaeos, & praecipue ad eorum Sacerdotes, Levitas & Scribas pertinere. Eadem de cauſa vox fidei ſaepius iteratur comm. 12. 15. 16. 18. ut intelligeretur, beneficia Chriſti non conferri propter genus & proavos, ſed omnibus, iisque ſolis, qui animum honeſtum, veri amantem & docilem haberent.

17. Inf. V. 24. VIII. 15. 50. XII. 47. 1. *Jo.* IV. 14. *Luc.* IX. 56.

18. Inf. V. 25. Diſcipuli Chriſti coram tribunalibus humanis tanquam facinoroſi condemnabuntur, idque illorum hoſtes impune facient: at in altera vita illi abſolventur, hi vero condemnabuntur; imo jam nunc ſe ipſos condemnant, dum oculos claudunt, & ſibi viam ſalutis, quam ipſis monſtratum veneram, praecludunt.

19. Sol eſt commune generi humano bonum: omnibus lucet, nemini invidet, omnes ad laborem honeſtum invitat. Si quis tamen malit interdiu dormire, & de nocte ſurgere, ut latrocinetur & homines jugulet, ſua culpa & ſuo periculo id facit, neque excuſationem habet. Dictum vetus: ille nocens ſe damnat, quo peccat die.

Philo de Monarch. T. 2. p. 220, 6. σκότος αἰρούμενοι πρὸ αὐγοειδεστάτου φωτὸς, καὶ τυφλὴν ἀπεργαζόμενοι διάνοιαν.

20. *Heb.* XI. 1.
Inf. V. 29. *Jac.* III. 16. *Demoſthenes*. φαῦλα καὶ μικρὰ πράττοντες.

21. *Targum*. Hoſ. IV. 1. Non ſunt facientes veritatem. *Gen.* XLVII. 29. *Joſ.* II. 14. 2. *Sam.* II. 6. XV. 21. *Nehem.* IX. 33. *Prov.* XII. 12. *Tob.* IV. 9. 1. *Jo.* I. 6. *Apoc.* XXI. 27.

Sophocles Electr. 1524. Τί δ' ἐς δόμους ἄγεις μι; πῶς τόδ' εἰ καλὸν τ' ἔργον σκότου δεῖ; *Euripides* Iphigen. in Tauris 1026. κλεπτῶν γὰρ ἡ νὺξ, τῆς ἀληθείας τὸ φῶς. *Xenophon*. Orat. de Ageſilao. Νομίζων αἰσχρουργίας μὲν τὸ ἀφανίζεσθαι πρέπειν, τῷ δὲ εἰς κάλλος βίῳ τὸ φῶς μᾶλλον κόσμον παρέχειν. *Plut.* ap. *Stobae*. VI. οὐδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προσδέεται, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος· ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ κατορθοῖ, βέλτιστ' ἂν. *Cic.* Tuſc. II. 26. citante *Auguſtino* de C. D. XIV. 18. Omnia bene facta in luce ſe collocari volunt. & de officiis III. 9. ex Platone. Gygis annulus — quo uſus reginae ſtuprum intulit, regem dominum interemit, ſuſtulit, quos obſtare arbitrabatur. — Honeſta enim bonis viris, non occulta quaeruntur. Tacite autem perſtringitur Nicodemus, qui non aperte egerat, ſed noctu comm. 2. clam atque furtim venerat. *Eph.* V. 8—14. *Senec.* Ep. 122. gravis malae conſcientiae lux eſt. *Xenoph.* Cyri Inſtit. II. οἱ δὲ ἀγνοούμενοι ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. *Philo* de Cajo. T. 2. p. 560, 31. ἐκείνῳ δὲ ἥλιος ἢ φῶς συνόλως ἀσπασόν ἐστι, ἀλλ' αὐχὶ νὺξ, καὶ εἴτι σκότους ἀφειγγέστερον, εἰς τὴν τῶν ἐνόμων ἔργων διάθεσιν. ἐπειδὴ τὰ μὲν καλὰ περιαυγείας μεσημβρινῆς δεῖται πρὸς ἐπίδειξιν· τὰ αἰσχρὰ φάσιν ἐσχατίας ταρτάρου. de offerent. Victim. T. 2. p. 260, 18. τί γὰρ, εἰ καλὰ ταῦτ' ἐστὶν, ὦ μῦσαι, καὶ συμφέροντα, συγκλειόμενοι ἑαυτοὺς ἐν σκότῳ βαθεῖ τρεῖς ἢ τέτταρας μόνους ὠφελεῖτε, παρὸν ἅπαντας ἀνθρώπους ἐν ἀγορᾷ μέσῃ τὰ τῆς ὠφελείας προθέντας, ἵνα πᾶσιν ἀδεῶς ἐξῇ βελτίονος καὶ εὐτυχεστέρᾳ κοινωνῆσαι βίᾳ; φθόνος γὰρ ἀρετῆς διώκεται. οἱ μὲν γὰρ τὰ βλαβερὰ πράττοντες αἰσχυνέσθωσαν, καὶ καταδύσεις ἐπιζητοῦντες καὶ γῆς μυχοὺς, καὶ βαθὺ σκότος ἐπικρυπτέσθωσαν, τὴν πολλὴν ἀνομίαν αὐτῶν ἐπισκιάζοντες, ὡς μηδεὶς ἰδοί· τοῖς δὲ κοινωφελῆ δρῶσιν ἔξω παῤῥησία, καὶ μεθ' ἡμέραν διὰ μέσης ἴτωσαν ἀγορᾶς, ἐντευξόμενοι πολυανθρώποις ὁμίλοις, ἡλίῳ καθαρῷ τὸν

ἴδια

23 μεθ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνών, ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι
24 ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυ-
25 λακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίων περὶ κα-
26 θαρισμοῦ. Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ· Ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν
τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐ-
27 τόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν· Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δε-
28 δομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χρι-
29 στὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος
ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς, καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμ-

~Ἰουδαίου

fio *Copt. Origenes* MS. in Jo. II. 12. *Euſebius* H. E. *Cyrillus*, *Theophylactus*. Σαλλείμ A.
ἐκεῖ] — 74. a prima manu. παρεγίνετο] παρεγένοντο 69. 74. 90.
25. ἦν] — 97. δὲ 47. Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
Ἰουδαίων] Ἰουδαίου AEL 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 16. Colb. unus. 17. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 60. 62. 64. 65. 66. 72. 73. 74. 80. 83. 88. 89. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 3. 5. 8. 9. 11. 13. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Stephani*. Fragm. *Aldi*, Verſio *Syra* utraque addit ἑνὸς, & quidem poſterior cum aſteriſco pro obelo. *Euſebius*, *Chryſoſtomus* in l. & Epiſt. ad Olympiad. & in Matth. H. 29. *Cyrillus* p. 175. *Theophylactus*, *Euthymius*, *Nonnus*. Schol. 34. ζήτησις πρός τινα Ἰουδαῖον. probante *H. Grotio*, *J. Coccejo*. *H. Hammondo*. & *J. Millio* prol. 1070. Ἰησοῦ *R. Bentlejus*.
26. τοῦ] — 1. 106. ἦλθον] ἦλθεν 44.
ἴδε] ἰοὺ D 1. 27. ἀπεκρίθη] + ἔφη ὁ 75. ex emendatione.
λαμβάνειν] λαβεῖν 12. + ἀφ' ἑαυτοῦ 13. 33. 69. 106. Verſio *Syr.* utraque, *Copt. Armen.* prob. *J. A. Bengelio*.
αὐτῷ] — 16. + ἄνωθεν 13. 69. Verſio *Armen.* τοῦ οὐρανοῦ] τοῦ ἀέρος 47. 56. 58. 61.
28. μοι] — EM 2. 3. 9. 46. 49. 60. 63. 64. 68. 71. 73. 86. 87. 91. Evang. 1. 2. 9. 11. 13. 15. 17. Fragm. *Aldi*. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ἐμοὶ 1. ἐγὼ] — D. ἐμοὶ Codices *Latini*.
29. ἑστηκὼς] ἑστὼς D.

ἴδιον βίον ἀνταυγάσοντες, καὶ διὰ τῶν κυριωτάτων αἰσθήσεων τὰς συλλόγους ὑπήσοντες, ὁρῶντας μὲν, ὧν ἥδιστον ἐστι καὶ καταπληκτικώτατον ὄψις, ἀκούοντας δὲ καὶ ἐσιωμένους λόγων ποτίμων, οἱ καὶ τὰς διανοίας τῶν μὴ σφόδρα ἀμύητον εἰώθασιν εὐφραίνειν.

22. *Joſ.* VIII. 1. *Act.* I. 8. X. 39. opponitur Regio urbi.

Infra XI. 54. & in *Actis* octies. *Plato* de Rep. II. μέρος τι χρόνου ἐπὶ τῇ τῆς οἰκίας παρασκευῇ διατρίβειν. & Epiſt. μεθ' ἡμῶν συχνὸν διατέτριφε τοῦ βίου. *Iſocrates* ad Philip. χρόνον μέν τινα περὶ τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν διέτριβεν. & ἤδη ἐξ ἔτη διέτριψε. *Xenophon* Hell. VI. ἀφικόμενος εἰς κόρινθον διέτριβε τινὰς ἡμέρας. & ἐν ταῖς ὁδοῖς πολὺν χρόνον διατρίβων. *Herodian.* III. 10. 3. ἐτῶν οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριψεν. 13. 2. τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διέτριβεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς προαστείοις καὶ τοῖς παραλίοις τῆς καμπανίας χωρίοις, δικάζων τε καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν. 14. 9. διατρίβας χρόνον ζητῶν. V. 5. 2. οὐ πολλοῦ χρόνου διατρίψας. & alibi. *Polyaenus* II. 144. διέτριβεν ἐνταῦθα. *Act.* XX. 16.

23. *Euſebius*. αἰνὼν —— Δείκνυται εἰς ἔτι νῦν ὁ τόπος ἀπὸ Η. σημείων Σκυθοπόλεως πρὸς νότον πλησίον Σαλείμ καὶ τοῦ Ἰορδάνου. *Hieronymus* Onomaſt. Salem —— in octavo quoque lapide a Scythopoli in campo vicus Salumias appellatur. & Epiſt. ad Evangelium. Salem oppidum eſt juxta Scythopolin, quod usque hodie appellatur Salem. Judith IV. 4.

25. *Herodot.* V. 21. ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τούτων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο. II. 54. ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων γενέσθαι. Plebi Judaicae doctrina Chriſti magis placebat quam doctrina Joannis; quia & miracula Meſſiae fidem faciebant, & ſingularis ejus humanitas populum alliciebat. inf. comm. ſequenti 26. IV. 1. VII. 31. 40. 46. 49. XI. 47. 48. XII. 1.

26. Contemtim de Chriſto loquuntur, οὗς, ἔτος.

27. *Heb.* V. 4. 1. *Cor.* IV. 7. *Jo.* V. 30. *Act.* V. 36—39. Non poſſum mihi arrogare & rapere, quae Deus non dedit.

28. *Od.* ρ. 81. αὐτὸν ἔχοντα σε βέλομ' ἐπαυρέμεναι; ἤ τινα τῶνδε. *Xenoph.* Paed. III. αὐτὸς ὑμᾶς. *Rom.* VIII. 23. *Act.* XX. 30.

29. *Pollux* III. 41. καλεῖται δέ τις τῶν τοῦ νυμφίου φίλων καὶ θυρωρὸς, ὁ ταῖς θύραις ἐφεστηκὼς, καὶ εἴργων τὰς γυναῖκας βοηθῶν τῇ νύμφῃ βοώσῃ. *Jud.* XIV. 20. 1. *Macc.* IX. 39. Multa de paranymphis, quos שושבנים vocant, in libris Judaeorum veterum reperiuntur. *Thanchuma* f. 78. 1. Paranymphus reſpondit: nonne vidi illam, & dixi ad regem, nullam hac pulchriorem eſſe? f. 79. 4. Simile de rege qui uxorem duxit, eique dixit: paullo poſt mittam tibi tabulas per manum paranymphi. *Cetuvoth* f. 12. 1. Olim in Judaea duos paranymphos conſtituebant, unum ſponſo, alterum ſponſae; ut illis miniſtrarent, quando in chuppam ingrediuntur: ſed in Galilaea tale quid obſervatum non eſt. *Toſephoth ad Bava Bathra* f. 144. 2. Si pater filio nuptias celebraret, paranymphi dona contulerunt ad honorem nuptiarum, & filio ipſius dederunt: Patris vero officium eſt, omnia iſta retribuere. *Bava Bathra* IX. 4. Si aliqui fratres ſibi invicem officium paranymphi praeſtiterint vivente patre, ſumtus ex bonis paternis fiunt. f. 145. 2. Sponſus jure ſuo poſtulare poteſt: date mihi paranymphum, ut cum ipſo laetus ſim per dies Septem convivii nuptialis. *Bammidbar* R. XXI. Simile de rege qui uxorem duxerat, cui etiam paranymphus erat. Quotiescunque rex conjugi iraſcebatur, paranymphus ipſum placavit & conjugem reconciliavit. Quum vero morti eſſet proximus, a rege petiit, ut placabilis & bonus eſſet. Reſpondit rex: ſi hoc mihi de uxore dicis, ipſi quoque uxori dic, ut debitum mihi exhibeat honorem. *Devarim R.* I. Simile de rege, qui conjugi iratus eam e domo ejecit. Quod cum audiſſent paranymphi, acceſſerunt

ad

νυμφίου. Αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. 30
Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς 31
λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί. Καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο 32
μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστιν. Ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ 33 34
Θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, 35
καὶ

30. ἐκεῖνον] + δὲ G.
δεῖ] — H. Codices *Latini*.
ὁ secundo] + δὲ D. Versio *Syr*.
ἐπάνω πάντων ἐστίν posterius] — D 1. Colb. unus. Versio *Armen*. Codices *Latini*.
31. ἀ πάντων ἐστὶν ad πάντων ἐστί] — 14.
ὢν ἐκ] ὢν ἀπὸ D 69.
32. καὶ prius] — DL 1. 33. Versio *Copt*.
τοῦτο] — D 1. 28. Versio *Syr*. *Copt*. *Æthiop*. *Arab*. Codices *Latini*. *Eusebius* E. Th. I. 20. ἐκεῖνο 69.
33. λαβὼν] λαμβάνων 12. 59.
34. ὃ γὰρ ὁν μέτρᾳ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα] — Colb. unus.
μέτρᾳ] μέρος 12. 40. 63. Fragm. *Ald*.
ὁ Θεος posterius] — C a prima manu. L 1. 33. *Cyrillus*.
35. δέδωκεν] ἔδωκεν D.
αὐτῷ] + ἵνα D.
36. ἔχει] ἔχῃ D.
ἀπειθῶν] ἀπιστῶν 13. 69. 95.
ἕψεται] + τὴν EL. 69. 76. *Cyrillus*.

ad regem dixeruntque: Domine, an cum conjuge sic agere convenit? quid illa peccavit? illam vero adierunt dicentes: quamdiu regem provocabis ad iram? *Aboth Nathan* IV. Postquam Deus S. B. fuit paranymphus Adami, homo quoque sibi paranymphum eligere potest. XII. Angeli autem tympana pulsarunt, & choreas duxerunt ad tibias, juxta illud Ezech. XXVIII. 13. Scil. die quo creatus fuit Adamus primus; hinc dicitur: die quo conditus es, praeparata sunt. Fuerunt autem angeli ministerii velut paranymphi custodientes thalamum. *Bereschith R.* VIII. 15. R. Juda f. Simonis dixit, Michaëlem & Gabrielem fuisse paranymphos Adami primi. *Succa* f. 25. 2. Sponsus & paranymphi & omnes filii Chuppae immunes sunt a precibus & a Tephillin. *Sanhedrin* III. 5. Amicus i. e. paranymphus ejus. *Bava Bathra* f. 145. 1. Date mihi paranymphum meum, & laetabor cum eo. 2. *Cor.* XI. 2. *Eph.* V. 25. *Apoc.* XIX. 7. XXI. 9. XXII. 17.

Inf. XV. 11. XVI. 24. *Act.* XIII. 52. *Philip.* II. 2. 2. *Tim.* I. 4. 1. *Jo.* I. 4. 2. *Jo.* 13. *Bereschith R.* XLII. 4. שמחה שלימה gaudium perfectum, omnibus numeris absolutum, cui nil decst.

30. *Thucyd.* III. 42. μὴ προσιδέναι τιμὴν, ἀλλὰ μηδ' ἐλασσοῦν τῆς ὑπαρχούσης. *Plut.* Pompej. p. 625. E. ὁ δὲ Πομπήϊος —— ἐνοεῖν ἐκέλευσε τὸν Σύλλαν, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον προσκυνοῦσιν, ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειωμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως. *Isocrates*. ἐλαττοῦν τὴν πόλιν. *Philo* de Mundo. ἐκ τοῦ καὶ ὀλίγον ἐλαττέμενος.

31. Supra comm. 13. *Macrobius* in Somn. Scip. I. 9. Quod vero ait: harum rectores & servatores hinc profecti huc revertuntur, hoc modo accipiendum est: Animarum originem manare de coelo, inter recte philosophantes indubitatae constat esse sententiae —— nec deseruisse unquam coelum videtur, quod respectu & cogitationibus possidebat. . . . *R.* R. Simai dixit: Omnium creaturarum, quae de coelo creatae sunt, anima & corpus ad coelum pertinet: creaturarum vero, quae de terra creatae sunt, anima & corpus ad terram attinet. Si itaque observat homo legem & voluntatem Patris sui, qui in coelis est, efficitur absque dubio de numero creaturarum supernarum S. D. ego dixi, Dii estis: si vero non observat legem ac voluntatem Patris sui, qui in coelis est, efficitur de numero creaturarum inferiorum S. D. profecto sicut Adam moriemini. *Jo.* VIII. 23. 1. *Cor.* XV. 47. *Col.* III. 2. *Jac.* III. 15. *Persius* II. 61. O curvae in terras animae, & coelestium inanes! *Horatius* 2. S. II. 79. atque affligit humo divinae particulam aurae. *R. Isaac. munimentum fidei* II. p. 44. *Si verbis* descendi ex coelo *ad animae descensum respexit, cujusque hominis anima inde delabitur.* Videntur autem haec a comm. 31. ad finem capitis verba esse Joannis non Baptistae sed Evangelistae: conf. 1. *Jo.* V. 10. & supra I. 15. 16. *Florus* II. 2. Ille rudis, ille pastorius, vereque terrester. *Macrobius* in somn. Scip. II. 10. Cumque rudes primum homines & incuria silvestri non multum a ferarum asperitate dissimiles meminerit vel fabuletur antiquitas. *Athenaeus* X. p. 443. E. ἄλεξις δ' ἐν κἀριδι περι τινος πλέον πίοντος διαλεγόμενος φησίν· ὁ μὲν ἔμπροσθεν οὗτος, οἷον ὑμεῖς ἀρτίως εἴδετε, τοιοῦτος γέγονεν οἰνοπίων τις —— τί ἂν τύχοιμι ὀνομάσας, Βῶλος, ἄροτρον, γηγενὴς ἄνθρωπος. *Callimachus* in Jovem. 3. πηλογόνων. Schol. γιγάντων παρὰ τὸ ἐκ πηλοῦ γενέσθαι, τοῦτ' ἔστι, τῆς γῆς. *Hesiod.* oper. & Dies 60. Ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα Γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδήν. *Sir.* XVII. 1. κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς ἄνθρωπον. *Sap.* VII. 1. εἰμὶ μὲν καγὼ θνητὸς ἄνθρωπος, ἴσος ἅπασι, καὶ γηγενοῦς ἀπόγονος πρωτοπλάστου. *Targum Psal.* XLIX. 3. filii Adami prioris. O. οἱ γηγενεῖς. *Philo* de opific. Mund. T. I. p. 32, 40. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ γηγενης. & I. 1. Allegor. leg. p. 49, 32. Διττὰ ἀνθρώπων γένη· ὁ μὲν γάρ ἐστιν οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ δὲ γήϊνος. ὁ μὲν οὖν οὐράνιος, ἅτε κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγονὼς, φθαρτῆς καὶ συνόλως γεώδους οὐσίας ἀμέτοχος· ὁ δὲ γήϊνος ἐκ σποράδος ὕλης, ἣν χοῦν κέκληκεν, ἐπάγη· διὸ τὸν μὲν ἐράνιον φησιν οὐ πεπλάσθαι, κατ' εἰκόνα δὲ τετυπῶσθαι· τὸν δὲ γήϊνον πλάσμα ἀλλ' οὐ γέννημα εἶναι τοῦ τεχνίτου. *Bereschith R.* VIII. 11. R. Jose f. Nehemiae nomine Chaninae f. Isaaci, & Rabbini nostri nomine R. Eliesers dixit: Creavit in eo quatuor creaturas de superioribus & quatuor de inferioribus. Edit & bibit, multiplicat & fructificat, excrementa ejicit, & moritur ut bestiae: de superioribus, stat, loquitur, habet scientiam & videt ut Angeli ministerii —— R. Thephrai nomine R. Acha: Superiora creata sunt in imagine & similitudine, & non fructificant neque multiplicant; inferiora vero fructificant & multiplicant, & non creata sunt in imagine & similitudine. Dixit S. B. Ecce creo

ip-

36 καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι, ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς
2 ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης, (Καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθη-
3 ταὶ αὐτοῦ·) Ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε — πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρ-

μένει] μενεῖ 37. 39. 40. 47. 48. 49. 56. 57. 58. 60. 65. 66. 70. 74. 89. 90. Editio *Complut.* Verſio *Syr. Cyrillus, Theophylactus.* probante *Bengelio.*
αὐτὸν] + μετὰ ταῦτα παρεδόθη ὁ Ἰωάννης Verſio *Syra* poſterior in margine.
1. ὁ κύριος] ὁ Ἰησοῦς D 1. 35. 47. 56. 58. 61. 62. 66. Colb. duo. Editio *Complut. Plantin.* Verſio *Vulg. Syra* utraque, ſed poſterior in margine habet editam, *Copt. Armen. Arab. Chryſoſtomus.* —— 72.
ὅτι] + ὁ 69. πλείονας] πλείνας D.
καὶ βαπτίζει] — 63. 71. ἢ] — A.
2. καίτοιγε] + ὁ 69. 80. καί τοι C. Verſio *Copt.*
Ἰησοῦς αὐτὸς] αὐτὸς Ἰησοῦς AD 80. *Cyrillus, Chryſoſtomus.* Ἰησοῦς L. 3. ἀφῆκε] + δὲ 1.
Ἰουδαίαν] + γῆν D 1. 11. 34. 36. 37. 39. 47. 64. 68. 69. 74. 89. 90. 106. *Chryſoſtomus, Theophylactus.*
πάλιν] — AEGHK. 2. 3. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 17. Colb. unus 34. 35. 37. 39. 40. 42. 44. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 71. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 91. 95. 96. 106. Editio *Complut.* Verſio *Syra* poſterior. Codices *Lat.* probante *Millio* prol. 1371. 1347.

ipſum in imagine & ſimilitudine ex ſuperioribus: fructificat & multiplicat ex inferioribus. R. Thephrai nomine R. Acha: dixit S. B. Si ego creo illum ex ſuperioribus, vivet & non morietur: ſin ex inferioribus, morietur & non vivet; ſed ecce ego creo eos ex ſuperioribus & inferioribus; ſi peccaverit morietur; ſi non peccaverit, vivet.

Qui nihil aliud habet, niſi quod accepit a parentibus, talem animi affectionem habebit, qualem habent illi, inter quos naſci ipſi contigit, & hunc affectum verbis & factis ſuis prodet. Si ex Idololatris natus eſt, colet idola: ſi inter Judaeos, exſpectabit Meſſiam cum pompa regia advenientem, & Judaeos ad felicitatem, divitias & honores in hac vita perducentem. Praejudicatae iſtae, quibus a teneris imbutus eſt, opiniones impedient, quo minus partium ſtudio depoſito veritatem cernere poſſit. Spernet Meſſiam humilem & pauperem, nec agnoſcit, illum coeleſtem & ſpiritualem eſſe Dominum.

33. Metaphora a tabulis, quae ſignis conſignabantur, ut fidem facerent: & imperfectae dubiaeque fidei erant, niſi obſignarentur. *Joſ.* Maccab. 7. ὦ μακαρίε γήρως, καὶ σεμνῆς πολιᾶς, καὶ βίε νομίμε, ὃν πιστὴ θανάτε σφραγὶς ἐτελείωσεν. *Ariſtides* in Rhodum p. 555. τὴν ἔμπροσθεν ἀκμὴν καὶ δύναμιν καὶ λαμπρότητα ἐπεσφραγίσατο τῇ τελευτῇ. & Panathen. p. 177. ὃ δ' ὥσπερεὶ κεφάλαιον τῶν χρόνων ἐκείνων ἐστι, καὶ ὃ πάσας τῇ πόλει καὶ τὰς ἄνω καὶ τὰς τότε πράξεις ἐπεσφραγίσατο. Platonic. I. p. 18. αἰσχίνης ὁ τῆ Πλάτωνος συμφοιτητὴς μαρτυρεῖ Πλάτωνι —— καὶ τὴν τῆδε μαρτυρίαν ὥσπερ ἐπισφραγίζεται. 23. πάλιν δ' ὥσπερ ἐπισφραγιζόμενος τὴν μαρτυρίαν. *Galenus* de Curat. ad Glaucon. I. ἡ τοῦ κάμνοντος εὐφορία μέγιστόν τι καὶ αὐτὴ σημεῖον ἔσα, καθάπερ τις σφραγὶς ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐνδείξεται σοι τὴν ἐπιείκειαν τῆ ψυχῆ. Gloſſae. conteſtatur, συμμαρτυρεῖ, ἐπισφραγίζεται, διαμαρτύρεται. *Nonnus* Dionyſ. XXXVII. ὡς φάμενος ξύμπαντες ἐπισφρήγισσε σιωπῇ. 1. *Cor.* IX. 2. 2. *Tim.* II. 19. *Rom.* XV. 28. 1. *Reg.* XXI. 8. *Nehem.* IX. 38. X. 1. *Eſth.* VIII. 8. 10. *Jerem.* XXXII. 10. *Dan.* VI. 17. agnoſcit Deum veracem eſſe, &, quae per Prophetas promiſerat, praeſtitiſſe.

34. *Symmachus* Ep. I. 1. Parentibus non ad lancem neque ad dimenſum verba tribuenda ſunt. *Sueton.* Caeſar. 26. Frumentum, quoties copia eſſet, etiam ſine modo menſuraque dedit. *Quintilian.* D. XII. Pecuniam ſine numero infudimus, frumentum ſine modo mandavimus, quantum potuiſſet, afferret, feſtinaret modo. *Xenophon* in Conviv. Σωκράτης τὸ γὰρ ἔτος, παρ' ἃ ἐγὼ τῦτο ἐκτησάμην, ἔτ' ἀριθμῷ ἔτε σαθμῷ ἐπήρκει μοι, ἀλλ', ὁπόσον ἐδυνάμην φέρεσθαι, τοσοῦτον μοι παρεδίδε. *Anthol.* II. 46. 4. ἐπὶ τραπεζοποσίαις Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι δῶρον πέμψας, ἀντέλαβον πέντε διακοσίας· καὶ νῦν μὲν, φησὶν, τύτες ἀριθμῷ σοι ἔπεμψα, τοῦ λοιπῦ δὲ μέτρῳ πρὸς κύπριν ἐρχόμενος. *Joſ.* B. III. 7. 12. Βελόμενός τε Ῥωμαίοις παρ' ἐλπίδα ἐκτεῖναι τὴν πολιορκίαν, μέτρῳ τὸ ποτὸν αὐτοῖς διένειμεν· οἱ δὲ τὸ ταμιεύεσθαι χαλεπώτερον ἐνδείας ὑπελάμβανον. *Bereſchith R.* XI. 8. Abrahamus haereditate accepit mundum in menſura S. D. Gen. XIII. 14. 5. at Jacobo ſine menſura S. D. Gen. XXVIII. 14. *Vajikra R.* XV. R. Achan dixit: etiam ſpiritus S. non habitavit ſuper Prophetas, niſi menſura quadam: quidam enim librum unum, quidam duos vaticiniorum ediderunt. Dixit R. Judan f. R. Samuelis: etiam lex, quae coelitus promulgata eſt, nemini datur niſi ad menſuram. Sunt enim qui digni habentur, ut intelligant Scripturam S. ſunt qui Miſchnam, ſunt qui Gemaram: dantur quoque, quibus omnia ſimul a Deo conceduntur. 2. *Pet.* I. 20. 21. 1. *Cor.* XII. 27. XIII. 9. *Rom.* XII. 3. *Eph.* IV. 7. 16. *Heb.* I. 1. *Col.* II. 3. *Pſal.* XLV. 8. *Aboth* VI. aquam in menſura bibas i. e. parce, ſobrie. *Apulejus* IV. Met. anus illa recens ordeum affatim & ſine ulla menſura largita eſt. *Eſther R.* III. 1. Homo habuit pullum aſini, & aſinum & porcum: huic dedit ſine menſura, illis cum menſura: Dixit pullus aſino: quid hic ſtultus facit? nobis, qui facimus opus domini, dat cum menſura, porco autem otioſo ſine menſura?

Act. X. 38. inf. VIII. 29. 36. 40.

1. *Bereſchith R.* LXVII. 3. Si tibi fuerunt diſcipuli in juventute tua, fac tibi diſcipulos in ſenectute tua.

2. καίτοιγε] *Vulg.* quanquam. *Cod. D.* & tamen. *Galenus.* καί τοιγε οὐδὲ τῦτο πάντες ἴσασι. *Libanius* D. I. p. 194. D. ὁρᾷς, ὡς οὐδὲ τοῖς ἱεροσύλοις ἀκίνδυνον τὸ τὰ τῶν θεῶν εἰληφέναι, καί τοιγε, εἰ τὸ ἔχειν ἰσχυρὸν ἦν, ἐχρῆν, ὁμολογῆντας ἔχειν, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων. *Gregor. Naz.* καί τοιγε θερμότερος τῶν ἄλλων εἰς ἐπί-

διέρχεσθαι ἀφ' τ Σαμαρείας. Ἔρχε) ὃν εἰς πόλιν τ Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ, 4
πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰα- 5
κώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τ ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα 6
ἦν ὡσεὶ ἕκτη. Ἔρχε) γυνὴ ἐκ τ Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· δός 7
μοι πιεῖν. (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τ πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι.) 8

Συχὰρ Λέ-

5. ὃν] + ὁ Ἰησοῦς 48. 53. 63. 71. 74. 89. 90. 96.
Συχὰρ] Συχὰρ ACDL 1. 16. 17. Colb. unus 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. 80. 90. Codices omnes fere, teste Millio. Evang. 1. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 17. Fragm. *Aldi*. Editio *Complut. Erasmi*, *Colinaei*, *Bezae* 2. *Plantini*, *Stephani*, *Bogardi*, *Bengelii*. *Genev. E. Schmidii*. Versio *Copt. Arab. Vulg*. MS. *Syra* posterior, *Cyrillus*, *Chrysostomus* in l. & T. VII. 442. *Theophylactus*. ἐν Συχὰρ 28. Συχεμ *Juvencus*. *Hieron*. in Genes. XLVIII. 22. Sichem dicitur, ut Joannes quoque Evangelista testatur: licet vitiose, ut Sichar legeretur, error inolevit, & est nunc Neapolis urbs Samaritanorum. & in Epitaph. Paulae: Sichem, non, ut plerique errantes legunt, Sichar, de nom. Hebr. Corrupte autem pro Sichem —— ut Sichar legeretur, usus obtinuit.
ὁ] ὃ C. a prima manu D. 1. 33. 52. 53. 56. 58. 61. 62. 66. 68. 83. Editio *Complut*. probante *J. Millio* prol. 1103.
6. ὧν] —— 69. δὲ 87. Versio *Syr*. ὁπ] ἀπὸ 28. 69.
ἐκαθέζετο] ἐκαθίζετο Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Bogard*. *Elzevirii* A. 1678. *G. de Mastricht* A. 1711. vitio operarum.
οὕτως] —— 1. 69. Versio *Syr*. Codices *Latini*. πηγῇ] γῇ D. at in Vers. Latina. fontem.

ἐπίγνωσιν χριστοῦ ὁ Πέτρος. & τότε τοίνυν οὐ φαῦλος ἐγὼ τοῦ ἀνδρὸς εἰκαστὴς οἶδα γενόμενος, καί τοιγε οὐ τῶν εὖ πε φυκότων πρὸς ταῦτα εἷς ὤν.

Baptismum administrare minus est, quam docere, & Ecclesiam regere. 1. *Cor*. I. 17. *Act*. VIII. 12. 14. 15.

4. *Jos*. A. XX. 6. 1. ἔθος ἦν τοῖς Γαλιλαίοις ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν παραγινομένοις ὁδεύειν διὰ τῆς Σαμαρέων χώρας. Vit. 52. πάντως ἔδει τὸν ταχὺν βιαζομένους ἀπελθεῖν δι' ἐκείνης πορεύεσθαι. Γ. γὰρ ἡμέραις ἀπὸ Γαλιλαίας ἔνεστιν ἅπας εἰς Ἱεροσόλυμα καταλῦσαι.

5. Variis nominibus ista urbs appellata fuit. In V. T. est Sichem, in portione tribus Ephraim *Jos*. XX. 7. ad montem Garizin *Jud*. IX. 7. *Jos*. A. V. 7. 2. τὸ ὄρος τὸ Γαριζεὶν, ὑπέρκειται δὲ τῆς Σικίμων πόλεως. IV. 8. 45. οὐ πόρρω τῆς Σικίμων πόλεως, μεταξὺ δυοῖν ὀροῖν, Γαριζείς μὲν τὸ ἐκ δεξιῶν καιμένης, τὸ δ' ἐξ ἀριστερῶν Γιβάλης προσαγορευομένης. XI. 8. 6. Σαμαρεῖται μητρόπολιν τότε τὴν Σίκιμα ἔχοντες, κειμένην πρὸς τῷ Γαριζεὶν ὄρει, καὶ κατῳκισμένην ὑπὸ τῶν ἀποσταλέντων τὸ Ἰεδαίων ἔθνους —— τῶν δ' εἰπόντων, ἑβραῖοι μὲν εἶναι, χρηματίζειν δ' οἱ ἐν Σικίμοις Σιδώνιοι. Postea vocata est Salem, More, Mabortha, & Neapolis, *Jos*. B. IV. 8. 1. διὰ τῆς Σαμαρείτιδος καὶ παρὰ τὴν Νεάπολιν, Μαβόρθα δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων. in numis: φλακια νεα μητρόπολις Μοφθία. *Targum* 1. Sam. IX. 4. pro שעלים, quod Judaei hodie legunt, Salim, מתברא. *Eusebius*. Συχὲμ καὶ ἡ σίκιμα, ἡ καὶ Σαλὴμ, πόλις Ἰακὼβ νῦν ἔρημος, δείκνυται δὲ νῦν τόπος ἐν προαστείοις Νέας πόλεως. *Gen*. XXXIII. 18. κατὰ τὴν Ο. εἰς Σαλὴμ πόλιν Σικίμων. *Epiphanius* a. Haeres. II. Σαλὴμ ἐν τῷ πεδίῳ Σικίμων, κατ' ἀντικρὺς τῆς νυνὶ καλουμένης Νεαπόλεως. & III. ἐν σικίμοις, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ νυνὶ Νεαπόλει ib. ἐν σικίμοις τῇ νυνὶ καλουμένῃ Νεαπόλει. *Eusebius* Onomast. τερέβινθος —— ἐν σικίμοις, πλησίον Νέας πόλεως. Λῆζα —— παρακειμένη Συχεμ ἀπὸ Γ. σημείων Νέας πόλεως. *Plinius* H. N. V. 13. Intus autem Samariae oppida Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur. *Hieronymus* Q. in Genes. Sicima juxta Graecam & Latinam consuetudinem declinata est, & est nunc Neapolis urbs Samaritanorum. *Bemidbar R*. S. ult. Sichem in monte Ephraim, quae est Neapolis. *Devarim R*. III. f. 238. 2. R. Jonathan proficiscebatur per Neapolin Cuthaeorum. *Avoda Sara*. R. Ismaël f. Juda transibat Neapolin; veniebant Cuthaei ad ipsum. Dixit eis: monstrabo vobis, nequaquam vos adorare istum montem, sed simulacra abscondita sub eo S. D. Gen. XXXV. 4. *in numis*. φλ. Νέας πόλεως Συρ. Παλ. ετ. ϖη. item φλ. νέας πόλεως Συρίας Παλεστ. ἐτ. ϖη. & φλαυι. Νεαπολι. Σαμαρει. & COL. NEAPOLI. *Suidas*. Σιρίκιος, Νεαπολίτης ἐκ Παλαιστίνης, σοφιστὴς, μαθητὴς ἀνδρομάχε, σοφιεύσας χρόνον τινα κατὰ τὰς ἀθήνας. *Justin. M*. Apol. II. ἀπο φλακείας Νέας πόλεως τῆς Συρίας. *Hieron*. in Hos. VI. 10. Quando per Sichem, quae nunc Neapolis dicitur, eundum erat Hierosolymam. *Spartianus* in Severo: Neapolitanis etiam Palaestinensibus jus civitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant. *Samaritanorum codex* Deut. XI. 30. habet: juxta Elon More prope Sichem. *Sota* f. 21. 3. R. Eliezer f. Jose fatetur: Elon More esse Sichem. Hinc Samaritani, qui More incolebant, vocabantur per contemtum ὁ λαὸς ὁ μωρὸς ὁ κατοικῶν ἐν Σικίμοις; porro cum Hab. II. 18. idolum vocetur מורה שקר, occasionem inde arripuerunt inflectendi vocem Sichem in Sychar; vel ex Esaj. XXVIII. 1. 7. שכרי אפרים conf. in *Matth*. X. 25. *Testam*. XII. *Patriarchar*. ἴσαι γὰρ ἀπὸ σήμερον Σικὴμ λεγομένη πόλις ἀσυνέτων, ὅτι ὡς εἴ τις γλευάσει μωρὸν, ἵνα ἐχλευάσωμεν αὐτὸν. *Gen*. XLVIIII. 22. *Jos*. XXIV. 32.

Cic. de Legg. II. 2. movemur —— nescio quo pacto locis ipsis, in quibus eorum, quos diligimus aut admiramur, adsunt vestigia. me quidem ipsae illae nostrae Athenae non tam operibus magnificis exquisitisque antiquorum artibus delectant, quam recordatione summorum virorum, ubi quisque habitare, ubi sedere, ubi disputare sit solitus: studioseque eorum etiam sepulcra contemplor.

6. *in Hippiatr*. οὐ γὰρ ἐξ ὁδοιπορίας τὰς φλέβας κοπιᾷ, ἀλλὰ τὰ νῶτα. ex lassitudine dolorem sentit. *Herodianus* II. 15. 11. τῆς ὁδοιπορίας τὸν καθρὸν. III. 6. 21. ὑπὸ νυφετοῦ καὶ χιόνι ἀκαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ὁδοιπόρει. VIII. 6. 10. ὁδοιπορήσαντες μετὰ πάσης ἐπείξεως. *Act*. IX. 9. ὁδοιπόρος *Homero* & Vett. est comes itineris, postea dicta est vox de illo ipso, qui in itinere erat. ὧτα additur ut in ὁδοιδόκος, ὁδοιδοκεῖν.
ἅπας] *Horatius* 2. Od. XI. 13. Cur non sub alta platano, vel hac pinu jacentes sic temere —— potamus uncti? *Sophocl*. Ajac. 1198. Schol. ἀπὸ τοῦ ἅπτος γίνεται ἅπας, ἐπίρρημα, παρὰ τοῖς κωμικοῖς. Καὶ δηλοῖ δύο· λαμβάνεται γὰρ —— καὶ ἀντὶ τοῦ· ὡς ἔτυχε. *Act*. XXVII. 17.

Herodian. I. 11. 7. ἀργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραῤῥέοντι. *Jos*. A. II. 11. 1. καθισθεὶς ἐπί τινος φρέατος ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἠρέμει μισηθρίας,

9 Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις· Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. 10 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι· Δός μοι πεῖν· σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. 11 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, οὔτε ἄντλημα

ὥρα] + δὲ *Vulg. Bezae. Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus.* probante *T. Beza.* € ὥρα Versio *Syra* utraque, sed posterior cum obelo. ὡσεὶ] ὡς ACDL. 33. — Versio *Syr.* ὡς ἡ 69. Evang. 1. 7. ἔρχεται] καὶ ἔρχεται 64. Versio *Syr.* Codices *Latini.* + ἵν Versio *Copt.* + δὲ 14. ἐκ] ἀπὸ 28. ὕδωρ] + € 11. Versio *Syr.* πιεῖν] + ὕδωρ 53. Versio *Syr. Æthiop.* 8. ἀπεληλύθεισαν] ἀπελύθεισαν 1. ἀπεληλύθασιν 56. 69. Evang. 19. ἀπῆλθον L. *Chrysostomus.* 9. ἦν] — 1. 34. 36. 37. 39. 47. 56. 58. 61. Evang. 9. Versio *Copt, Syr. Cyrillus.* πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν] σὺ Ἰουδαῖος ὢν πῶς D. Codices *Latini.* αἰτεῖς] ζητεῖς 52. οὔσης] — D. οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος] γυναικὸς Σαμαρείτιδος οὔσης AC a prima manu. *Cyrillus* in l. & p. 192. γυναικὸς] — Fragm. *Ald.* οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις] — D. Codices *Latini.* 10. ἀπεκρίθη] — ὁ D. 69. 80. μοι] + ὕδωρ 53. 74. ex emendatione. ἂν posterius] — L 69. *Origenes* in comm. 16. & VIII. 53. *Cyrillus.* 11. αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν Ev. 20. οὔτε] οὐδὲ D.

βρίας, οὐ πόρρω τῆς πόλεως. *Thucyd.* III. ἐπὶ ποταμῷ. ἐπὶ θαλάσσῃ. IV. 54. τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα. II. 10. ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ταῖς ὄχθαις —— ἕτως ἔμενεν. IV. 102. ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ. *Arrian.* Exp. Alex V. 29. θύει ἐπὶ τῷ ἀκεσίνῃ ποταμῷ. *Ælian.* V. H. III. 23. ἐπὶ Γρανίκῳ —— ἐπὶ Ἰσσῷ. *Callimach.* in Delum. 185. ἐπὶ Νείλῳ. *Pausan.* Arcad. 47. ἐπὶ ταύτῃ βιασθῆναι τῇ κρήνῃ φασὶν αὐτὴν ὑπὸ Ἡρακλέους. Attic. 3. νέμονται τῆς εὐράπης τὰ ἔσχατα ἐπὶ θαλάσσῃ.

Euripides Iphigen. in Aulide 141. μήτ' ἀλσώδεις ἵζοι κρήνας. *Anthol.* I. 65. 5. ἦ καλὸν αἱ δάφναι, καλὸν δ' ὑπὸ πυθμέσιν ὕδωρ πιδύει, πυκινὸν δ' ἄλσος ὑποσκιάει τηλέθοον, ζεφύροισιν ἐπίδρομον, ἄλκαρ ὀδίταις Δίψης, καὶ καμάτου, καὶ φλογὸς ἠελίου. IV. 26. 3. ἀέναον καθαρήν τε παρερχομένοισιν ὁδίταις πηγὴν ἀμβλύζει γειτονέουσα νάπη· πάντῃ δ' αὖ πλατάνοισι καὶ ἠμεροβαλέσσι δάφναις ἔσεμμαι, σκιερῇ ψυχομένη κλισίῃ, τένεκα μή με θέρεος παραμοίβιον, δίψαν ἀλαλκὼν ἄμπαυσον παρ' ἐμοὶ καὶ πόσιν ἡσυχίῃ. *Gen.* XXV. 13. 14. XXIX. 20. *Ex.* II. 15. 16. 7. *Gen.* XXIV. 11. 1. *Sam.* IX. 11. *Od.* η. 20. Παρθενικῇ εἰκυῖα νεηνίδι κάλπιν ἐχούσῃ. & κ. 105. κέρνη δὲ ξύμβλητο πρὸ ἄστεος ὑδρευούσῃ. *Athenaeus* XIII. p. 588. C. ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος τὴν Λάϊδα —— θεασάμενος ἀπὸ τῆς Πειρήνης ὑδροφορεῖσαν. *Antonin.* Lib. XI. Chelidonis ἔχουσα κάλπιν παρὰ τὴν κρηπίδα. *Ovidius* F. III. 10. Sacra lavaturas mane petebat aquas. 14. ponitur e summa fictilis urna coma. *Cicero* Tusc. V. 36. Demosthenem aquam ferentis mulierculae susurro mire delectatum. *Pollux* III. 55. σκαφηφόρος, ἕτω δὲ τὰς μετοίκους ὠνόμαζον· καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ὑδριαφόρους, ἀπὸ τοῦ ἔργου ἑκατέρας. 1. *Reg.* XVII. 10. 11. ut Elias mulierem Sidoniam.

vid. in *Matth.* XIII. 11. *Aristophanes* Pace 49. ἀλλ' εἰσιὼν τῷ καινοθάρῳ δῶσω πιεῖν. *Terentius* Andr. III. 2. Post deinde, quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi, date. *Donatus.* Consuetudine magis quam ratione dixit, pro date ei potionem. Lucilius in sexto, Date bibere summo. Nam duo verba activa nullam habent significationem sine nomine aut pronomine, ut si dicas: Dic facere. *Horat.* 1. Epist. XVI. 60. pulchra Laverna, da mihi fallere, da justo sanctoque videri. *Herodot.* IV. 172. ἐκ τῆς χειρὸς δίδοῦ πιεῖν.

9. *Cic.* pro Cluentio 6. Statuit tamen, nihil sibi in tantis injuriis ac tanto scelere matris gravius faciendum, quam ut illa matre ne uteretur, ne, quam videre sine summo animi dolore non poterat, ea si matre uteretur, non solum videre, sed etiam probare suo judicio putaretur. *Demosthenes* c. Calliclem. τῆς γὰρ μητρὸς τῆς ἐμῆς χρωμένης τῇ τέτων μητρὶ, πρὶν τούτους ἐπιχειρῆσαι μοι συκοφαντεῖν, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀφικνεμένους, οἷον εἰκὸς, ἅμα μὲν οἰκούσῶν ἀμφοτέρων ἐν ἀγρῷ καὶ γειτνιώσῶν, ἅμα δὲ τῶν ἀνδρῶν χρωμένων ἀλλήλοις, ἕως ἔζων. *Polybius* I. p. 29. παρὰ παραυτίνων καὶ λοκρῶν συγχρησάμενοι πεντηκοντόροις καὶ τριήρεσι. commodato acceperunt. *Jalkut Rubeni* f. 42. 2. Caveat homo, ne amicitiam colat cum Cuthaeo, neque foedus cum eo percutiat. *Vajikra R.* V. Dixit R. Jodan: Cuthaei sapientes sunt ad mendicandum. Unus ex illis adiit mulierem, dixit illi: habes ne cepam unam? da mihi. Cum dedisset, dixit: non datur cepa sine frusto panis. Cum dedisset, dixit: non datur cibus sine potu: ita & edit & bibit. *Thanchuma* f. 43. 1. Hinc dicunt: qui edit frustum Samaritani, est ut edens carnem porci: & non proselytus fit Samaritanus in Israële, nec est ipsis pars in resurrectione mortuorum.

10. inf. VII. 38. *Apoc.* VII. 17. XXI. 6. XXII. 1. 17. *Prov.* X. 11. XVI. 27. *Jer.* II. 13. *Gen.* XXVI. 1. 19. *Levit.* XIV. 5. 6. XV. 13. *Zach.* XIV. 8. *Varro* de Re Rust. I. 11. Si omnino aqua non est viva, cisternae faciendae sub tectis. *Solinus* 25. non amplius ad gregarium numerum reversuri, si vivis aquis abluuntur. *Propert.* I. 18. 27. vivi fontes & frigida rupes. *Statius* Theb. IX. 574. Purgatura malum fluvio vivente soporem. *Valerius* Fl. III. 422. Hic sale purpureo vivaque nitentia lympha Membra novat. Virgil. *Æn.* II. 729. Donec me flumine vivo abluero. *Ovidius* F. IV. 778. Vivo perlue rore manus. M. III. 27. Et petere e vivis libandas fontibus undas. *Livius* I. 45. Quid jam tu hospes paras inceste Dianae facere? quin tu ante vivo perfunderis flumine? *Martialis* II. 90. fons vivus. *Sophocles* Oedip. Colono. 460. πρῶτον μὲν ἱερὰς ἐξ ἀειρρύτου χόας κρήνης ἐνέγκας δὶ ὁσίων χειρῶν θήγων. *Valerius M.* VII. 3. Antistes templi —— religionem hospiti intulit, ne prius victimam caederet, quam proximi amnis aqua se abluisset. *Jos.* A. III. 11. 1. Μωϋσῆς δὲ τὴν Λευῖτιν φυλὴν —— ἡγνίζε πηγαίοις ὕδασι καὶ ἀεννάοις. 8 6. τήν τε στολὴν τοῦ ἀαρῶνος καὶ αὐτὸν σὺν τοῖς παισὶν ἔῤῥανεν ἀφαγνίσας πηγαίοις τε ὕδασιν καὶ μύρῳ, ἵνα τῷ θεῷ γίγνοιντο. *Targum* in Cantic. IV. 15. Occupantur in verbis legis, quae comparantur puteo aquae viventis. *Sota* f. 15. 2. aquae vivae sunt, in quibus non est factum opus.

Propertius II. 2. Haec tibi contulerunt coelestia munera Divi, Haec tibi; ne matrem forte dedisse putes. Non. Non humani sunt partus talia dona. *Jac.* I. 17. *Eph.* II. 8. *Philo* Allegor. T. 1.

τλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὰ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ 12
τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ
αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Πᾶς ὁ πίνων ἐκ 13
τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν· Ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, 14
οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδα-
τος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ 15
ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε, 16
φώ-

οὖν] — D Codices *Latini* Versio *Syr.*
τὸ ὕδωρ τὸ] ὕδωρ D. 49. 91. Versio *Syr.*
φρέαρ] + τοῦτο 69. Versio *Syr. Copt.* Codices *Lat. Chrysostomus.*
οἱ] — 44. 73.
13. ὁ prius] — ACDH 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 89. 90. 97. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii.* Fragm. *Aldi. Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus.*
14. ὃς δ' ἂν πίῃ] ὁ δὲ πίνων D. ὃς δὲ ἂν πίῃ Editio *Erasmi, Colinaei.* ὃς δ' ἂν πίῃ Fragm. *Aldi.*
a δώσω αὐτῷ ad δώσω αὐτῷ] — C a prima manu. 51. 59. 68. Versio *Sax. Origenes.*
μὴ διψήσῃ] διψήσει D. μὴ διψήσει A. 1. 9. 11. 45. Ev. 19. Editio *Complut, Erasmi* 1. *Aldi.* & Fragm. *Ald.*
ὃ] + ἐγὼ DM 33. 44. Colb. unus 69. 106. Versio *Vulg.* Codices *Latini.*
ἐν] — 4. 38. 44. Evang. 19. *Photius* Q. 74. MS.
αὐτῷ secundo loco] αὐτὸ 96.
15. κύριε] — 40. 63.
διψῶ] διψήσω D. a prima manu.
ἔρχωμαι] διέρχωμαι *Origenes. Heracleon.* ἔρχομαι 47. 52. 53. 54. 71. Evang. 18. 19. 20. Editio *Complut. Theophylactus ed.*
16. ὁ] — A. 1. τὸν ἄνδρα σου] σου τὸν ἄνδρα 69. 74.

p. 89, 38. Μωϋσῆς — ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ φρέατος· ἐκδεχόμενος, τί ὁ θεὸς ἀπομερίσει πότιμον τῇ διψώσῃ καὶ πο-
θούσῃ ψυχῇ τὸ ἀγαθόν — ὑπομένων, ὡς ἔφην, εἰ ἀναδώσει ὁ θεὸς τῷ βαθεῖ καὶ μὴ κύφῳ λογισμῷ πηγὴν ἱκανὴν ἐπικλύ-
σαι τὴν φορὰν τοῦ αἰγυπτίων βασιλέως τῶν παθῶν αὐτοῦ, ἀ-
ξιῶται μόνοι τῆς χάριτος. *Athenaeus* XV. p. 603. D. τὸν ἄκρατον οἶνον τὸν ἐτὶ τῷ διϊνῳ — λέγουσιν ἀγαθοῦ δαί-
μονος εἶναι πρόποσιν, ὥσπερ ἀναμιμνήσκοντες τὴν τοῦ θεοῦ δω-
ρεάν. p. 675. B. ἦν δὲ ἔτος ὁ Διόνυσος.

11. *Glossae.* hauritorium, ἄντλημα. & Codex D.

12. *Porphyr.* de Abstin. III. 19. τὰ γάλακτι μὲν τρέφοντα, κρέᾳ δὲ κοσμοῦντα θρέμματα. *Diodorus* S. XXXVI. p. 608. τὰς μὲν ἀγέλας τῶν θρεμμάτων ἀπήλαυνον. *Libanius* D. XXXI. p. 704. C. πολλῆς δὲ πολιᾶς εἰσερχομένης, ὑποζυγίων τε καὶ θρεμμάτων ἐφε-
πομένων. *Aelianus* A. N. XI. 31. εἰς τὸν Σαράπιδα ἔρχεται, θρέμμα ἀναγῶν, καὶ μάλα ἀληθές, ὥσπερ ἱε-
ρεῖον, τὸν ἵππον. *Jamblichus* V. Pythag. 31. τὸν αὐ-
τὸν δὲ λόγον εἶναι καὶ περὶ σκευῶν τε καὶ ποτηρίων καὶ δικ-
κύων καὶ θρεμμάτων τῶν εἰς τροφὴν ἀνηκόντων. *Athenaeus* IX. p. 375. B. ἦν δὲ καὶ παλαιὸς νόμος, τῆς ἐπιγονῆς
ἕνεκα τῶν ρ. θρεμμάτων μὴ σφάττειν πρόβατον ἄπεκτον ἢ
ἄτοκον. *Plut.* Apophth. p. 176. E. τῇ νήσῳ προσβα-
λόντες τῶν θρεμμάτων τινὰ ἀπέσπασαν. de ovibus *Nicander* Theriac. *Sch.* τῶν ἄλλων ζώων ἀργότερά ἐστι τὰ θρέμ-
ματα καὶ νωθρότερα, μᾶλλον δὲ τὰ πρόβατα, οὐ γὰρ νω-
τοφόρα ἐστὶ κατὰ τὰς ὄνους ἢ ἡμιόνους ἢ βόας. *Etymol.* θρέμ-
ματα, τὰ βοσκήματα. *Jos.* A IX. 13. 3. βᾶς μὲν χ.
τὰ δὲ λοιπὰ θρέμματα Γ χίλια — ταύρους μὲν β. χιλίους,
θρέμματα δὲ ζ χίλια ὁ βασιλεὺς ἐχαρίσατο, τὸ δ' αὐτὸ
καὶ οἱ ἡγεμόνες ἐποίησαν, χιλίους μὲν γὰρ ταύρους ἔδοσαν αὐ-
τοῖς, θρέμματα δὲ χίλια καὶ μ. XI. 1. 2. θρέμματα πρὸς
τὰς θυσίας. IX. 10. 3. ἦν δ' αὐτῷ καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν
ἄλλων θρεμμάτων ἄπειρόν τι πλῆθος. εὐθὺς γὰρ ἦν ἡ χώρα
πρὸς νομάς. *Aelianus* A. N. IV. 46. τρέφουσι δὲ καὶ αἶγας
καὶ ὄις. καὶ σῖτον μὲν ποιοῦνται τὰ ἄγρια· πίνουσι δὲ τὸ ἐκ
τῶν θρεμμάτων γάλα, ὧν τρέφουσι. IX. 53. ὥσπερ ἦν
ἀγέλας θρεμμάτων. *Plut.* Sympos. III. p. 646. E. οἱ
βάρβαροι τῶν θρεμμάτων τοῖς δέρμασιν ἀντὶ τῶν ἐρίων ἀμ-
φιέννυνται. *Bammidbar R.* XIV. f. 223. 1. tempo-
re Messiae legimus Jes. XXX. 25.

14. *Suet.* Aug. 82. in peristylio saliente aqua cubabat. *Virgilius Ecl.* V. 47. Dulcis aquae saliente sitim restinguere rivo. *Eustathius* in Il. p. p. 212. 32. ex Stephano Byz. in Διον. Δῖον — ἡ κατὰ καιλὼν
Συρίαν ἀλεξάνδρα κτίσμα [ἡ καὶ πέλλα,] ἧς τὸ ὕδωρ νοσερὸν. ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐπιγράμματα· Νᾶμα τὸ Διηνὸν, γλυκερὸν
πότον, ἢν δέ γε πίνῃς, Παύσῃ μὲν δίψης, εὐθὺς δὲ καὶ βιο-
τῆς. inf. c. 28. 29. & VII. 38. VI. 35.

16. 1. *Cor.* XIV. 35.

17. *Lucian.* Demon. 15. ὁ δὲ σὺν γέλωτι ἠρώτησε καὶ γὰρ ἄνδρα ἔχεις;

18. *Plato* Protagora p. 249. C. Καὶ τοῦτο, ἔφη ἐγώ, ἀληθὲς λέγεις. de Legg. 1. p. 779. E. παντά-
πασι τοῦτό γε ἀληθὲς εἰρηκας. 2. *Reg.* V. 26. VI. 12.

Homilia *Chrysostomo* adscripta T. VII. p. 445. Τί δὲ ἐστι τοῦτο, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἡ γυνὴ ἔσχε πέντε ἄνδρας, καὶ ἐτελεύτησαν. μετ' ἐκείνης δὲ ἐπόρευσε· οὐδεὶς γὰρ αὐ-
τῇ λοιπὸν, ὡς γυναικὶ νομίμῃ, προσεγγίζειν ἠβέλετο. ἐκείνη δὲ, μὴ φέρουσα χαλινῶσαι τῆς ἡδονῆς τὰ κύματα, λαθραίως
λοιπὸν εἶχε τὸν πορευόμενον μετ' αὐτῆς, καὶ ἐκ τοῦ ἅτε πόρ-
νη φανερῶς ἅτε νομίμη. *Deut.* XXVIII. 30. *Matth.* XIV. 4. *Jebamoth* X. 3. Qui desponsatur mulieri, cujus maritus peregre abiens falso dicitur esse mortuus, non est vir ejus.

19. *Heb.* VII. 4. *Aristot.* Polit. θεωρῶ περὶ τούτου. *Demosth.* Olynth. 1. ἄραγε λογίζεται τις περὶ τούτων, καὶ θεωρεῖ τὸν τρόπον.

20. vid. in Matth. X. 5. *Jos.* A. XIII. 2. 3. βέλομαι καὶ τῷ ἀρχιερεῖ ἐπιμελὲς εἶναι, ἵνα μηδὲ εἷς Ἰου-
δαῖος ἄλλο ἔχῃ ἱερὸν προσκυνεῖν ἢ μόνον τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις. 3. 4. τὸν δ' ἐν ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίους καὶ Σαμαρεῖς, οἱ τὸ
ἐν Γαριζεὶν ὄρει προσεκύνουν ἱερὸν οἰκοδομηθὲν κατὰ τὰς ἀλε-
ξάνδρου χρόνους, συνέβη σπασίασαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ περὶ
τῶν ἱερῶν ἐπ' αὐτοῦ Πτολεμαίῳ διεκρίνοντο· τῶν μὲν Ἰουδαίων
λεγόντων, κατὰ τὰς Μωϋσέως νόμους οἰκοδομῆσθαι τὸ ἐν Ἱερο-
σολύμοις, τῶν δὲ Σαμαρέων τὸ ἐν Γαριζείν. Παρεκάλεσαν
οὖν σὺν τοῖς φίλοις καθίσαντα τὸν βασιλέα τὰς περὶ τούτων
ἀκοῦσαι λόγους, καὶ τὰς ἠτιθέντας θανάτῳ ζημιῶσαι. Τὸν
μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν Σαμαρέων λόγον σαβαῖος ἐποίησατο καὶ
Θεόδοσις· τὸν δ' ὑπὲρ τῶν ἱεροσολυμιτῶν καὶ Ἰουδαίων ἀν-
δρόνικος ὁ Μεσσαλάμου. ὤμοσαν δὲ τὸν θεὸν καὶ τὸν βασι-
λέα, ἢ μὴν ποιήσασθαι τὰς ἀποδείξεις κατὰ τὸν νόμον· παρ-
εκάλεσαν τε τὸν πτολεμαῖον, ὅπως, οὐ ἂν λάβῃ παραβαίνοντα
τοὺς ὅρκους, ἀποκτείνῃ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πολλοὺς τῶν
φίλων εἰς συμβουλίαν παραλαβὼν, ἐκάθισεν ἀκουσόμενος τῶν
λεγόντων. Οἱ δ' ἐν τῇ ἀλεξανδρείᾳ τυγχάνοντες Ἰουδαῖοι σφό-
δρα ἠγωνίων περὶ τῶν ἀνδρῶν, οἷς ἀγωνακτοῦν ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἱε-

ρο-

17 Φώνησον τ̀ ἄνδρα σε, κ̀ ἐλθὲ ἐνθάδε. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, κ̀ εἶπεν· Οὐκ ἔχω ἄνδρα.
18 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησῦς· Καλῶς εἶπας· Ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω. Πέντε γ̀ ἄνδρας ἔσχες
19 κ̀ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σε ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε,
20 θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει προσεκύνησαν· κ̀ ὑ-
21 μεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰη-
σῦς· Γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχε) ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύ-
τῷ ὄρει τούτῳ μοις

17. εἶπεν] + αὐτῷ CEGH. 2. Colb. unus 28. 33. 38. 40. 49. 51. 59. 63. 71. 86. 106. Evang. 8. 9. 15. 19. 20. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Syra Æthiop. Arab.* Codices *Latini*.
οὐκ ἔχω ἄνδρα] ἄνδρα οὐκ ἔχω C a prima manu. D. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*. T. VII. p. 445.
καλῶς] ἀληθῶς Evang. 18. ὅτι] — 38. 18. πέντε] ἓξ *Heracleon*, teſte Origene.
νῦν] — E a prima manu. σε] σοὶ 28. + ὃ 1. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
19. σὺ] — D Codices *Latini*. 20. ἡμῶν] ὑμῶν 64. abſurde.
τούτῳ τῷ ὄρει] τῷ ὄρει τούτῳ ACDH 1. 44. 72. 83. 86. 89. 90. 97. 106. Evang. 1. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantini*. *Bengelii*, *Genev. Bogardi*. Fragm. *Ald. Heracleon. Origenes*, *Cyrillus*, in l. & p. 192. *Chryſoſtomus*. & T. VII. p. 446. *Photius* MS. Q. 74. *Theophyl.* κ̀] + πᾶς 96.
δεῖ προσκυνεῖν] προσκυνεῖν δεῖ AC a prima manu. D Verſio *Copt. Vulg. Origenes*. *Cyrillus* in l. & p. 192.
21. λέγει] + ἔν 11. 46. 47. 51. 52. 54. 64. 65. Colb. unus.
γύναι πίστευσόν μοι] πίστευέ μοι γύναι C. 2 prima manu. *Heracleon*. *Origenes*, *Athanaſius* ad Serap. de Sp. S. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 2. *Chryſoſtomus*. πίστευσον] πίστευε DL. 1. 69. *Chryſoſtomus* T. VII. p. 446.
μοι] + λέγοντι 69. ὅτι] ὅτι A. 44. Ev. 1. 7. 9. ὅτε prius] ὅτως 76. τῷ ὄρει τούτῳ] τούτῳ τῷ ὄρει D.

ροσολύμοις ναῦς συνέβαινε, χαλεπῶς γὰρ ἔφερον, εἰ τοῦτο τινες καταλύσουσιν, ὅτως ἀρχαῖον καὶ διασημότατον τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ὑπάρχον. τῇ δὲ σαββάτῳ καὶ θεοδοσίῳ συγχωρησάντων τῷ ἀνθρώπῳ πρώτῳ ποιήσασθαι τὰς λογὰς, ἤρξατο τῶν ἀποδείξεων ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν διαδοχῶν τῶν ἀρχιερέων, ὡς ἕκαστος παρὰ πατρὸς τὴν τιμὴν ἐκδεξάμενος ἦρξε τῷ ναῷ, καὶ ὅτι πάντες οἱ τῆς ἀσίας βασιλεῖς τὸ ἱερὸν ἐτίμησαν ἀναθήμασι καὶ λαμπρατάταις δωρεαῖς· τῷ δ' ἐν Γαριζεῖν, ὡς ἐδὲ ὄντος, ἐδεὶς λόγον ἐδ' ἐπιστροφὴν ἐποιήσατο. Ταῦτα λέγων ἀνθρώπικος, καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, πείθει τὸν βασιλέα, κρῖναι μὲν, κατὰ τὰς Μωϋσέως νόμους οἰκοδομηθῆναι τὸ ἐν ἱεροσολύμοις ἱερὸν, ἀποκτεῖναι δὲ σαβάϊον καὶ θεόδοσιον. *Deut.* XXVII. 4. ubi in Codicibus Hebraicis legitur: erigetis lapides iſtos, quos ego praecipio vobis hodie in monte Ebal; Samaritani habent pro Ebal, Garizim. *Bereſchith* R. XXXII. 16. & *Devarim* R. III. & *Schir* R. IV. 4 R. Jochanan proficiſcens Hieroſolyma, ut oraret, tranſiit juxta illam platanum. Videns eum Samaritanus quidam dixit ei: Quo tendis? & ille: eo precatum Hieroſolymis. Cui alter: nonne praeſtaret tibi orare in hoc monte benedicto, quam in domo illa maledicta? Unde autem hic mons benedictus, ait ille? Cui Samarita: quia non inundatus fuit aquis diluvii. LXXXI. 3. R. Iſmaël f. R. Joſeph proficiſcens Hieroſolyma ut oraret, tranſivit per iſtam platanum. Videns eum Samaritanus quis dixit ei: Quonam tu? Et ille: eo precatum Hieroſolymis. Cui alter: nonne praeſtaret orare in monte hoc benedicto, quam in illa aede ſtercoris? At ille: ego dicam cui rei ſimiles ſitis: cani ſcilicet cupido cadaveris; vos pariter, cum ſciatis, idola eſſe hoc monte occultata S. D. Gen. XXXV. 4. omni aviditate poſt ea ferimini. Dixerunt inter ſe: iſte, cum jam noverit idola eſſe in monte hoc occultata, nocte veniet & ſuffurabitur. Conſilium ergo inierunt de eo occidendo. Aſt ille nocte ſurgens effugit. *Jalkut Rubeni* f. 29. 2. *Schol.* Cod. 36. cui paria habet *Procopius* in Deuteron. citatus A. *Relando* Palaeſtinae p. 503. οὐδὲ γὰρ ταῖς γραφαῖς πάσαις ἐκέχρηντο, ἀλλὰ τὰ Μωσέως μόνα δεχόμενοι, τὰ τῶν προφητῶν οὐ πολὺν ἐποιοῦντο λόγον —— τὸ δὲ ὄρος τὸ Γαριζὶν —— οἱ Σαμαρεῖται νομίζουσι —— παρακεῖσθαι Σικίμοις, πόλει τῇ Συχεμ, ἡ ἐστι τῆς ἱεριχᾶς βορειοτέρα καὶ δυτικωτέρα, σημεῖοις ἀπέχουσα NB. ἔνθα παρὰ τῷ φρέατι διηλέχθη ὁ Κύριος τῇ Σαμαρείτιδι, ἡ νῦν καλεῖται Νεάπολις —— οἱ ἱερεῖς τῶν ἐθνῶν γνόντες, ὡς ἐνεδήμησεν ἔσδρας βδελυττόμενος τὰ εἰδώλα, ἐπῆραν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν οἴκων τὰ εἰδώλα, καὶ ἐν μυχῷ τινι τοῦ Γαριζεὶν κατέκρυψαν ὄρους, ὡς ἡ παράδοσις ἔχει, καὶ κειμένων κάτω τῶν εἰδώλων οἱ Σαμαρεῖται τούτοις προσεύχονται. καὶ ἠγνοήκασι τοῦτο· ὅτι ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Γαριζεὶν ναὸν κατασκευάσαντες ηὔχοντο, χιλίοις καὶ πεντακοσίοις βαθμοῖσιν τὸ ὄρος ἀνερχόμενοι. *Chron. Samarit.* c. 23. Et conſtruit Joſua princeps arcem ſuper montem Samariae, qui eſt ad ſiniſtrum latus montis benedicti. c. 42. de vaſis S. abſconditis in ſpelunca Montis Garizin.

21. Ἔρχεται ὥρα] *Silius* IX. 549. Nec longe cladis metae. Venit hora dieſque, qua nullas unquam tranſiſſe optaveris Alpes.

Hieronymus in Sophon. I. 15. Usque ad praeſentem diem perfidi coloni, poſt interfectionem ſervorum & ad extremum filii Dei, excepto planctu prohibentur ingredi Hieruſalem, &, ut ruinam ſuae eis flere liceat civitatis, pretio redimunt, ut qui quondam emerunt ſanguinem Chriſti, emant lacrymas ſuas, & ne fletus quidem eis gratuitus ſit. Videas in die, quo capta eſt a Romanis & diruta Hieruſalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas & ſenes pannis annisque obſitos, in corporibus & in habitu ſuo iram Dei demonſtrantes. Congregatur turba miſerorum, & patibulo domini coruſcante ac radiante Anaſtaſi ejus, de Oliveti monte quoque crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi ſui populum miſerum, & tamen non eſſe miſerabilem; adhuc fletus in genis, & livida brachia, & ſparſi crines, & miles mercedem poſtulat, ut illis flere plus liceat. Et dubitat aliquis, cum haec videat, de die tribulationis & anguſtiae? *Euſebius* H. E. IV. 6. τὸ πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνης καὶ τῆς περὶ τὰ ἱεροσόλυμα γῆς πάμπαν ἐπιβαίνειν εἴργεται, νόμῳ δόγματι καὶ διατάξεσιν ἀδριανῇ, ὡς ἂν μηδ' ἐξ ἀποπτῆς θεωρεῖν τὸ πατρῷον ἔδαφος, ἐγκελευσαμένης, ἀρίσων ὁ πελλαῖος ἱστορεῖ. *Tertullianus* c. Judaeos 15. Et exinde quod interdictum eſt, ne in confinio ipſius regionis demoretur quisquam Judaeorum —— quod vobis pro meritis veſtris poſt expugnationem Hieruſalem prohibitis ingredi in terram veſtram, de longinquo eam tantum oculis veſtris videre permiſſum eſt. *Gregorius Naz.* O.

μοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν 22
ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτι οἱ 23
ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ
τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ Θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν 24
ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχε- 25
ται, ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. Λέγει αὐτῇ 26
ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύ- 27
μα-

προσκυνήσετε] προσκυνήσητε 1. προσκυνήσουσι 69.
Ἰουδαίων] + ἐγένετο C 69.
προσκυνήσουσι] προσκυνήσωσιν D.
ἐν] + τῷ 1.
καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν] — 1. Colb. unus.
24. αὐτὸν] — D a prima manu.
25. οἶδα] οἴδαμεν GL. 5. 33. 69. 91. Verſio *Copt. Armen. Syra* poſterior in margine. *Cyrillus*, *Nonnus*.
Μεσσίας] Μεσσίας 3. 12. 69. 72. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 106. Evang. 8. 24. Codices plurimi, teſte Millio. Editio *Complut. Eraſmi* 1. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Origenes*, *Cyrillus*, *Theophylactus*.
ἀναγγελεῖ] ἀναγγείλει D. at in Verſio Latina: adnuntiabit.
πάντα] ἅπαντα C. 1. Editio *Eraſmi*, *Aldi*. *Colinaei*. *Origenes* in l. & in prooem. Jo. τὰ πάντα 69.
26. ὁ] — A.
τούτῳ] τοῦτο 69. Evang. 1. 8. 15. 17. Editio *Eraſmi* 1. *Aldi Origenes*.
27. ἐπὶ] ἐν D.
ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον ACDGLM 1. 4. 33. 42. 50. Verſio *Vulg. Syr. Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*.
ab ἐν πνεύματι & ἀληθείᾳ ad ἐν πνεύματι & ἀληθείᾳ] — G.
ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 64. a prima manu. 69.
δεῖ προσκυνεῖν] προσκυνεῖν δεῖ D Codices *Latini*.
22. ὃ] ἃ bis. Cl. *Beaulacre*.
23. ὥρα] — 14. 56. 58.
πατρὶ] + μου 69.

XII. ἡ λατρεία πεπαυμένη, καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ἔδαφος μόγις γινωσκόμενον, ἧς τοσοῦτον ἐπιβατὸν αὐτοῖς ἐστι μόνον, καὶ τοσοῦτον ἀπολαύσει τῆς ποτε αὐτῶν δόξης, ὅσον ἐν ἡμέρᾳ φανέντες θρηνῆσαι τὴν ἐρημίαν. *Hilarius* in Pſal. LVIII. 7. Quin etiam nunc ingreſſu civitatis ejusdem edicto Romani regis inhibentur. Et cum deſerta ſanctorum ſancta —— recordantur, converſi nunc —— ad ſolatium praeſentium miſeriarum circumire ſunt ſoliti civitatem.

Samaritani etiam ſaepius in iſto monte adorare prohibiti ſunt: 2. *Macc.* VI. 2. *Chron. Sam.* 48. Babarrabas f. Nathanaël filius Æbonis Pontificis maximi confregit avem aeneam, quae monti erat impoſita a Romanis, ut arcerentur Samaritani ab ejus adſcenſu. 49. per τέλεσμα quod in vertice confecerant, arcebant nos ab adſcenſu montis. 50. prohibuerunt Samaritanos ab adſcenſu montis, ita ut, qui adſcendere auderet, certo certius occidendus eſſet; feceruntque Romani in vertice montis τέλεσμα ſive avem aeneam, quae juxta curſum ſolis ſe converteret. Si quis autem Samaritanus adſcenderet, clamabat: Hebraeus; unde Romani certiores facti, Samaritanum in monte eſſe, accurrentes eum interficiebant. Nec potuerunt ex hac calamitate emergere, niſi quum ortus eſt Babarraba. *Procopius* l. V. 7. de aedificiis Juſtiniani. Zeno Samaritanos monte Garizim expulit, & in culmine ejus Eccleſiam S. Mariae condidit a Chriſtianis adeundam. Poſtea Samaritani, imperante Anaſtaſio, montem vi occuparunt —— Hoc facinore perpetrato provinciae Praeſes ſontes comprehenſos morte multavit, & Juſtinianus Imp. muro Eccleſiae Garizimitanae alterum addidit plane inexpugnabilem. Pilatus etiam, paulo poſtquam haec a Chriſto praedicta ſunt, Samaritanos vi & armata manu ab aſcenſu montis arcuit. *Joſ.* A. XVIII. 1. παρελάμβανον τοὺς ἐπισυλλεγομένους, ὡς μεγάλῳ πλήθει τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸ ὄρος ποιησόμενοι. φθάνει δὲ Πιλάτος τὴν ἄνοδον αὐτῶν προκαταλαβόμενος ἱππέων τε πομπῇ καὶ ὁπλιτῶν, οἱ συμβαλόντες τοῖς ἐν τῇ κώμῃ προσυνηθροισμένοις, παρατάξεως γενομένης, τοὺς μὲν ἔκτειναν, τοὺς δὲ εἰς φυγὴν τρέπονται, ζωγρίᾳ δὲ πολλοὺς ἦγον, ὧν τοὺς κορυφαιοτάτους, καὶ τοὺς ἐν τοῖς φυγοῦσι δυνατωτάτους ἔκτεινε Πιλάτος. Hodie tamen in illo monte Samaritani adorant, quod teſtantur literis exeunte ſeculo XVI. ad *Scaligerum* ſcriptis: Nos credimus Domino, Moſi, & monti Garizim, & in eo adoramus Dominum —— celebratur quotannis Paſcha in monte Garizim per manus ſacerdotis magni Eleazari. *Petrus a Valle* J. Morino Ep. XIV. Samaritani quidem hodie perpauci ſunt, ex his aliquot reperi in Ægypto, Cairi & Gazae, quosdam alios in Palaeſtina, in civitate Sichem, a Turcis Naplus nuncupata, quae nunc Samariae regionis metropolis eſt —— atque etiam Hieroſolymis; alios denique Damaſci in Syria. Cairi erant circiter ſeptem familiae eorum, inter quos unus erat, quem vidi, Antiſtes ſacrorum de progenie Levi. —— Gazae, Hieroſolymis, ac in urbe Sichem ſimiliter pauci erant, ut Cairi. Damaſci profecto aliquantulo plures, at non multo. Ex comm. 23. colligi poteſt, praedici converſionem & Judaeorum & Samaritanorum ad doctrinam Chriſti; quae praedictio in Samaritanis impleta legitur *Act.* VIII. 12. 14. 25.

22. *Plut.* Themiſtocl. p. 113. F. ἡ τότε σωτηρία τοῖς Ἕλλησιν ἐκ τῆς θαλάσσης ὑπῆρξε. & p. 119. A. οἷον εἰώθειν ἐν μεγάλοις ἀγῶσι καὶ πράγμασι χαλεποῖς, μᾶλλον ἐκ τῶν παραλόγων ἢ τῶν εὐλόγων τὴν σωτηρίαν ἐλπίζοντες οἱ πολλοί. *Æneid.* VI. 96. Via prima ſalutis, quod minime reris, Graja pandetur ab urbe. ἡ σωτηρία i. e. ὁ σωτὴρ, Meſſias *Act.* IV. 12.

24. Spiritus eſt, qui nullo templo continetur 1. *Reg.* VIII. *Act.* VII. 47. *Joſ.* A. VIII. 4. 3. ἱκετεύω καὶ μοῖράν τινα τῆς σῆς πνεύματος εἰς τὸν ναὸν ἀποικίσαι, ὡς ἂν καὶ ἐπὶ γῆς ἡμῶν εἶναι δοκῆς. σοὶ μὲν γὰρ μικρὸν οἰκητήριον καὶ τὸ πᾶν ἐρανὸν καὶ τῶν κατὰ τοῦτον ὄντων κύτος, οὐχ ὅτι γε οὗτος ὁ τυχὼν ναός. Inf. XIV. 17. XV. 26. XVI. 13. 1. *Jo.* V. 6. non externis ritibus ſed ex animo. *Catonis* Diſtich. Si Deus eſt animus, nobis ut carmina dicunt; hic tibi praecipue fit pura mente colendus. *Plinius* Panegyr. Trajan. 3. Animadverto enim, etiam Deos ipſos non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & ſanctitate laetari; gratioremque exiſtimari, qui delubris eorum puram caſtamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit. *Cicero* de N. D. II. 28. Cultus autem Deorum eſt optimus, idemque caſtiſſimus, atque ſanctiſſimus, pleniſſimusque pietatis, ut eos ſem-

μασαν ὅτι μὴ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε· Τί ζητεῖς; ἢ, τί λαλεῖς μετ' αὐ-
28 τῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώ-
29 ποις· Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χρι-
30 στός; Ἐξῆλθον — οὖν· ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώ-
31 των αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες· Ῥαββὶ, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐγὼ βρῶσιν
32 ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους· Μήτις ἤνεγ-
33 κεν αὐτῷ φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα
τοῦ

εἶπεν] + αὐτῷ D Codices *Lat.*
εἰς] πρὸς 80.
29. ὅσα] ἃ C. a prima manu. Codices *Lat. Origenes*
30. ἐξῆλθον οὖν] καὶ ἐξῆλθον CD. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
οὖν] — AEGHKLM 2. 3. 9. 10. 28. 33. 34. 36. 38. 44. 45. 49. 56. 57. 58. 59. 61. 62. 72. 73. 83. 87. 91. 95. 96. 97. Evang. 1. 3. 5. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 18. 20. 24. Codices *Latini.* Versio *Syra* posterior, *Origenes*, *Augustinus.* probante *J. A. Bengelio.* & *J. Wasse* ad Thucyd. I. 70. *J. Millio* prol. 1199.
ἤρχοντο] ἐξερχοντο L. 38. 31. δὲ] — C a prima manu DL. Cod. *Lat. Origenes.* ἠρώτων] ἠρώτων C. 69.
μαθηταὶ] + αὐτὸ 33. 35. 38. 44. 47. 56. 58. 60. 61. 62. 74. ex emendatione. 83. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Geneu.* Versio *Syr. Copt. Æthiop. Arab. Cyrillus*, *Chrysostomus.* ῥαββί] + ἔγειραι Versio *Copt.*
33. οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους] δὲ ἐν ἑαυτοῖς οἱ μαθηταὶ D. οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ 69.
μαθηταὶ] + αὐτῷ 67. Editio *Complut.* Codices *Latini.* 34. ὁ Ἰησοῦς] — 71.
ποιῶ] ποιησω DKL 1. 15. 33. 42. 67. *Origenes* in l. & in Matth. XX. 22. *Heracleon. Clemens* paed. I. 6. *Cyrillus* in l. & p. 885. *Chrysostomus. Theophylactus.*

semper pura, integra, incorrupta & mente & voce veneremur. pro Cluentio 68. Deorum mentes non contaminata superstitione, neque ad scelus perficiendum caesis hostiis posse placari. *Menander.* πάντ' ἐστὶ τῷ καλῷ λόγῳ ἱερὸν, ὁ νοῦς γὰρ ἔστιν ὁ λαλήσων θεῷ. *Porphyrius* de Abstinent. II. 60. ἀγνοοῦσι δὲ οἱ τὴν τελουτέλειαν εἰσαγαγόντες εἰς τὰς θυσίας, ὅπως ἅμα ταύτῃ ἐσμὸν κακῶν εἰσήγαγον, δεισιδαιμονίαν, τρυφὴν, ὑπόληψιν τοῦ δεκάζειν δύνασθαι τὸν θεὸν, καὶ θυσίαις ἀκεῖσθαι τὴν ἀδικίαν. — πεισθεὶς δὲ ὅτι τούτων χρείαν οὐκ ἔχουσιν οἱ θεοὶ, ἀλλ' εἰς τὸ ἦθος ἀποβλέπουσι τῶν προσιόντων, μεγίστην θυσίαν λαμβάνοντες τὴν ὀρθὴν περὶ αὐτῶν τε καὶ τῶν πραγμάτων διάληψιν, πῶς οὐ σώφρων, καὶ ὅσιος, καὶ δίκαιος ἔσει; 61. θεοῖς δὲ ἀρίστη μὲν καταρχὴ, νοῦς καθαρὸς καὶ ψυχὴ ἀπαθὴς. *Hierocles* τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς — τὸ δὲ ἔνθεον φρόνημα διαρκῶς ἡδρασμένον συνάπτει θεῷ· χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον· ὅθεν καὶ μόνος ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται, μόνος θεοφιλὴς, μόνος εἰδὼς εὔξασθαι· μόνος γὰρ οἶδε τιμᾶν ὁ τὴν ἀξίαν μὴ συγ... τῶν τιμωμένων, καὶ ὁ προηγερμένως ἱέρειον ἑαυτὸν προσάγων, καὶ ἄγαλμα θείων τεκταίνων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ναὸν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτὸς τὸν ἑαυτοῦ παρασκευάζων νοῦν· τί γὰρ τοιοῦτον προσάξεις ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ κειμένων ὑλῶν, ὃ τῷ θεῷ προσφυὲς ἄγαλμα ἐργάσῃ, ἢ δῶρον αὐτῷ ἐνδοῦσθαι δυνάμενον, ἃ δὴ ἐπὶ τῆς λογικῆς οὐσίας καθαρθείσης συμβαίνειν ἀνάγκη; ὡς γὰρ οἱ αὐτοὶ ἄνδρες φασὶ, ψυχῆς καθαρᾶς τόπον οἰκειότερον ἐπὶ γῆς θεὸς οὐκ ἔχει. *Persius* Sat. II. extr. Dicite pontifices, in sacro quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri dicatae a virgine puppae. Quin damus id superis, de magna quod dare lance Non possit magni Messallae lippa propago, Compositum jus fasque animi, sanctosque recessus Mentis, & incoctum generoso pectus honesto. Hoc cedo, ut admoveam templis, & farre libabo. *Philo.* pejores insidiari melioribus T. I. p. 195, 24. μήδ' εἰ τις περιῤῥαντηρίοις ἢ καθαρσίοις χρώμενος διάνοιαν μὲν ῥυπαίνει τὴν ἑαυτοῦ, τὸ δὲ σῶμα φαιδρύνει· μηδ' εἰ πάλιν ὑπὸ περισσίας νεῶν ἐδρύεται, λαμπροτάταις χορηγίαις καὶ δαπάναις χρώμενος, ἢ ἑκατόμβας ἀνάγει, καὶ βεβυτῶν οὐ παύεται, ἢ πολυτελέσιν ἀναθήμασι κοσμεῖ τὸ ἱερὸν, ἀφθόνως μὲν ὕλας, τέχνας δὲ παντὸς ἀργύρᾳ καὶ χρυσῷ τιμιωτέρας εἰσάγων, μετ' εὐσεβῶν ἀναγεγράφθω· πεπλάνηται γὰρ καὶ ὅτος τῆς πρὸς εὐσέβειαν ὁδοῦ, θρησκείαν ἀντὶ ὁσιότητος ἡγούμενος, καὶ δῶρα τῷ ἀδεκάστῳ διδοὺς, ἐδέποτε λήψομένῳ τὰ τοιαῦτα, καὶ κολακευόμενος τὸν ἀκολάκευτον, ὃς γνησίως μὲν θεραπείας ἀσπάζεται. γνήσιοι δ' εἰσὶν αἱ ψυχῆς ψιλαὶ καὶ μόνῃ θυσίαν φερούσης ἀληθειαν, τὰς δὲ νόθους ἀποστρέφεται. νόθοι δ' ὅσαι διὰ τῶν ἐκτὸς ἀφθονιῶν ἐπιδείξεις. quod Deus sit immut. T. 1. p. 273, 47. εὔηθες εἰς μὲν τὰ ἱερὰ μὴ ἐξεῖναι βαδίζειν, ὃς ἂν μὴ πρότερον λουσάμενος φαιδρύνηται τὸ σῶμα, εὔχεσθαι δὲ καὶ θύειν ἐπιχειρεῖν ἔτι κεκηλιδωμένῃ καὶ πεφυρμένῃ διανοίᾳ. *Rom.* I. 9. II. 29. 1. *Tim.* II. 8. 1. *Cor.* I. 2. vid. in *Matth.* XXIII. 26.

25. Maimonides tr. de Regibus. Tunc [cum Messias venerit] res occultae & profundae apertae erunt omnibus.

26. ἐγὼ εἰμι inf. VIII. 58. XIII. 19. XVIII. 5. 6. 8.

27. *Erubim* f. 53. 2. ex *Pirke* I. 5. R. Jose f. Hannae dixit — Nonne sic docuerunt sapientes: Ne multiplices colloquium cum femina? cum sua uxore dixerunt, quanto minus cum uxore alterius? *Kiddushin* f. 70. 1. Samuel dicit: non salutant feminam omnino. *Bemidbar* R. IX. f. 197. a. Matrona quaedam interrogavit R. Eleazarum: Quare, cum peccatum per vitulum fuerit unum, punitum est triplici mortis genere? Respondit ille: non sapit mulier nisi circa colum suum. S. D. Ex. XXXV. 25. Dicit ei Hircanus: quoniam non respondisti illi verbum unum de Lege, detinebit a nobis CCC. coros decimarum annuatim. At ille: comburantur verba legis potius quam tradantur feminis. *Joma* f. 240. 2. Ne colloquatur quis cum femina in platea, imo nec cum propria uxore. *Berachoth* f. 43. 2. Tradiderunt Rabbini, sex res esse dedecori studioso sapientiae — Ne confabuletur cum muliere in foro — Dixit R. Chasda: Ne tunc quidem, si ea sit uxor ipsius. Traditio etiam talis est: ne tunc quidem, cum ea est uxor ipsius, & ne tunc quidem, cum ea est filia aut soror ejus & *Bemidbar* X. f. 200. 2.

28. *Judic.* VIII. 8.

29. *Sanhedrin* f. 93. 2. Scriptum est Esaj. IX. 3. Rabba dixit: odorabitur & judicabit, D. S. Non judicabit intuitu oculorum suorum. — Ben Coziba regnavit duobus annis & dimidio, & dixit Rabbinis: ego sum Messias. Dixerunt ei: de Messia scriptum est: odorabitur & judicabit. Videamus

τῦ πέμψαντός με, ἵ τελειώσω αὐτῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνόν 34
ἐστι, ἵ ὁ θερισμὸς ἔρχε; Ἰδὲ, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τὰς ὀφθαλμὰς ὑμῶν, ἵ θεά- 35
σασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβά- 36
νει, ἵ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα ἵ ὁ σπείρων ὁμῦ χαίρῃ, ἵ ὁ θερίζων.
Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, ἵ ἄλλος ὁ θε- 37
ρι-

τετράμηνος

μι] + πατρός Ev. 5.
35. λέγετε] + ὅτι δώδεκα ὧραί εἰσι τ ἡμέρας 28. ex Jo. XI. 9.
ὅτι] — 61.
ἔτι] — DEL 1. 5. 6. 16. 28. 35. 38. 42. 46. 49. 51. 56. 58. 60. 63. 64. 69. 80. 83. 86. 88. 99. Ev. 5. 8. 15. 19. 24. Editio *Complut. Origenes* & in Philocal. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 98. 611. & in Oſe. p. 57. *Chryſoſtomus. Theophylactus.* probante *D. Heinſio.*
τετράμηνον] τετράμηνος ACDEGKLM. 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17. Colb. duo. 33. 35. 37. 38. 40. ex emendatione. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 88. 89. 90. 91. 95. 96. 99. 103. 106. Evang. 1. 3. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut. Aldi, Plantini, Stephani* 1. 2. *Bengelii, Genev.* Fragm. *Aldi. Origenes, Cyrillus* in l. & de Ador. p. 98. 611. & in Oſe. *Theophylactus. Procopius* in Eſaj. init. τράμηνος 14.
τελειώσω] τελέσω 47. 58. 61.
ἰδὲ λέγω ὑμῖν] — 1. Colb. unus.
χώρας] + ὑμῶν 58.
ἤδη] ſequentibus jungit D. Codices *Latini.*
36. ἵ primo loco] — C. a prima manu. DL. 33. *Origenes* in l. & de Orat. *Irenaeus* IV. 40. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 98.
ἵνα ἵ] ἵ 47. Verſio *Syr.*
ἵνα CL 1. 33. 67. Verſio *Copt. Heracleon, Origenes.*

mus te odorantem & judicantem. Quod cum non faceret, interfecerunt eum.

32. *Thomas.* βράματα, πληθυντικῶς. οὐ βρῶμα, ἐδὲ βρῶσις. inf. comm. 34.

34. Inf. XVII. 4. *Pſal.* XIX. 8. 11. 12. *Marc.* III. 20. VI. 31. *Cic.* Tuſc. V. 23. Mens [Archimedis] rationibus agitandis exquirendisque alebatur, cum oblectatione ſolertiae, qui unus ſuaviſſimus paſtus animorum. *Plaut.* Ciſtellar. IV. 2. 54. Iſtuc mihi cibus eſt, quod fabulare. *Lucanus* II. 380. Hi mores, haec duri immota Catonis ſecta fuit, ſervare modum, finemque tenere, Naturamque ſequi, patriaeque impendere vitam; nec ſibi ſed toto genitum ſe credere mundo. Huic epulae, viciſſe famem. *Salluſtius* in Orat. Marii. Sudorem, pulverem & alia talia relinquant nobis, quibus illa epulis jucundiora ſunt. *Achilles Tatius* V. p. 307. λέγω δὴ πρὸς αὐτὴν· ἀλλὰ σὺ ἐδεδὸς μετέχεις σῶν αὐτῆς — Ἡ δὲ, ποῖον γὰρ ὄψον, ἔφη, μοι πολυτελέστερον, ἢ ποῖος οἶνος τιμιώτερος τῆς σῆς ὄψεως; καὶ ἅμα λέγουσα κατεφίλει με — εἶτα διασχεῦσα εἶπεν· αὕτη μοι τροφὴ. *Thucyd.* I. 70. μήτε ἑορτὴν ἄλλο τι ἡγεῖσθαι ἢ τὸ τὰ δέοντα πράσσειν.

35. *Ovidius* Helena Paridi Heroid. XVII. 263. Sed nimium properas, & adhuc tua meſſis in herba eſt: haec mora ſit voto forſan amica tuo.

Ita loquimur, ubi ſpem immaturam indicamus, & longius adhuc abeſſe, ut conſequaris. Sumta metaphora a ſegetibus teneris adhuc ac herbeſcentibus, de quibus nihil certi agricola ſibi poſſit polliceri, propterea quod plurimi caſus ſolent incidere, qui non ſinant cultorem optato potiri. *Perſius* VI. 26. Meſſe tenus propria vive; & granaria, fas eſt, Emole: quid metuis? occa, & ſeges altera in herba eſt. *Ariſtid.* Platonic. II. p. 163. citat. Photio cod. 247. ὥσπερ οἱ γεωργοὶ πολλοῖς μησὶ τῶν σπερμάτων τὴν ἐπικαρπίαν κομίζονται, καὶ ἐχ ἅμα τῷ σπόρῳ [vel καταβαλεῖν] ἕτω κ. τ. λ. Tempus inter ſementem & meſſem proverbio Judaico dicitur quatuor menſium; cum tamen VI. menſium ſit intervallum. *Heſiod.* Op. II. 1. Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων ἄρχεσθ' ἀμητὸν, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων — ἕξ τοι καὶ δέδοιε πέλεται νόμος, οἵ τε θαλάσσης ἐγγύθι ναιετάουσ', οἵ τ' ἄγκεα βησσήεντα πόντε κυμαίοντος ἀπόπροθι πίονα χῶρον Ναίουσιν. *Plinius* H. N. XVIII. 47. inarari certum eſt abjecta prius ſemina in limo digreſſi amnis, hoc eſt Novembri menſe incipiente — Peragitur autem meſſis Majo. 57. legentes meminerint — cum Ægyptus nominata fuerit, ſimul intelligere Phoenicen. *Plut.* de Amore prolis p. 496. E. πυρὸν ἔσπειρε δυομένης πλειάδος, ἅτα ἀνατελλούσης θερίζει. *Avienus:* Nam ſi ſe gurgite tollunt Vergiliae, curvas in flava novalia falces Exercere dies: ſi condunt aequore flammas, Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro. *Hyginus* Poët. Aſtron. II. 21. Et ſtellas vergilias noſtri appellaverunt, quod poſt ver exoriuntur: & hae quidem ampliorem caeteris habent honorem, quod in earum ſigno exoriente ſole aeſtas ſignificatur, occidente autem hiems oſtenditur. *Calendarium* 11. Id. Maji Plejades oriuntur heliace. *Ovidius* Faſt. V. 599. Plejadas adſpicies omnes, totumque ſororum Agmen, ubi ante Idus nox erit una ſuper. Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aeſtas, & tepidi finem tempora veris habent. *Theophraſtus* H. P. VIII 3. μετὰ τὴν ἀπάνθησιν ἀδρύνονται πυρὸς καὶ κριθὴ μ. μάλιστα — διαφέρει δὲ καὶ πρὸς τὴν τελείωσιν χώρα τε χώρας, καὶ ἀὴρ ἀέρος. ἐν ἐλάττοσι γὰρ εἶναι δοκοῦσι ἐκφέρειν ὥσπερ ἄλλαι τε καὶ μάλιστα ἐπιδήλως αἴγυπτος· ἐκεῖ γὰρ κριθαὶ ἐν ἑξαμήνῳ, πυροὶ δὲ ἐν τῇ ἑβδόμῳ περὶ τὴν ἑλλάδα, παρὰ δὲ τοῖς πλείοσι ἐν ὀγδόῳ. & 4. καὶ τὸ τῶν τριμήνων καὶ τῶν διμήνων, καὶ εἴ τι γένος ἐν ἐλάττοσιν ἡμέραις τελειῦται, καθάπερ φασὶν εἶναι περὶ τὴν εὐβοιαν, ὡ. ἡμέραις ἀπὸ σπορᾶς ἀδρύνονται καὶ τέλος ἔχασιν.

Notandum autem, nec ſementem nec meſſem uno momento aut die perfici, ſed habere ſpacium duorum menſium, quo pacto a fine ſementis ad initium meſſis numerabuntur menſes IV. *Bava Mezia* f. 106. 2. R. Simeon f. Gamalielis nomine R. Meir dixit, & ita dicebat R. Simeon f. Manaſſiae: Dimidium Tisri, totus Marheſuan, & dimidium Ciſleu, ſementum eſt. Dimidium Ciſleu, totus Tebet & dimidium Shebat, hyems. Dimidium Schebat, totus Adar & dimidium Niſan bruma. Dimidium Niſan, totus Ijar, & dimidium Sivan meſſis. Dimidium Sivan totus Tammuz & dimidium Ab, aeſtas. Dimidium Ab, totus Elul, & dimidium Tisri, aeſtus. *Bereſchith* R. XXXIV. 14. R. Simeon

38 ἐίζων. Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι,
39 καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν, διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς, μαρτυρούσης· Ὅτι εἶπέ μοι
40 πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι
41 παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐ-

ὁ posterius] — Editio *Erasmi* 1.
χαίρῃ] χαρῇ Fragm. *Ald.*
37. ὁ λόγος ἐστιν] ἐστιν ὁ λόγος D.
ὁ ἀληθινὸς] ἀληθὴς 1. *Chrysostomus.* ἀληθινὸς C. a prima manu L. 16. Colb. unus. 44. Editio *Bexae.* & in notis: Vulgo legitur ὁ ἀληθινός. Sed in *Theophylacto* Romano nullus eſt additus articulus, & quisquis Graece vel mediocriter novit, facile judicare poteſt, nullum eſſe hic locum articulo. *Origenes, Heracleon, Cyrillus.*
38. ἀπέστειλα] ἀπέσταλκα D. ὃ] — D a prima manu.
ἄλλοι] + γὰρ Verſio *Syra* utraque, ſed poſterior cum aſteriſco, pro obelo.
39. εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν] τῶν Σαμαρειτῶν εἰς αὐτὸν 1. Cod. *Lat.* + ἐ 63.
τὸν λόγον] τῶν λόγων 69.
ὅτι] — Editio *Erasmi* 1.
40. παρ' αὐτοῖς] πρὸς αὐτὸς C. παρ' αὐτὸς D.
41. ἐπίστευσαν] + εἰς αὐτὸν 12. 13. 69. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Vulg. Syra* utraque, ſed poſterior cum obelo. *Æthiop. Arab.*
κεκοπιάκατε] ἐκοπίασατε D.
κεκοπιάκασι] ἐκοπίασαν D.
αὐτὸν] + ἐξ αὐτῶν 69.
μαρτυρούσης] — 40. 63.
ὅσα] ἃ CL Codices *Lat. Origenes.* ut comm. 29.
ἐκεῖ] + παρ' αὐτοῖς 11. 29. 46. 53. 71. Verſio *Syr.*

meon f. Gamalielis dixit nomine R. Meir, & ita Chaja f. Doſae dixit in verbis ſuis: Dimidium Tisri, Marheſuan, & dimidium Ciſleu ſemen. Dimidium Ciſleu, Teveth & dimidium Schebat hiems. Dimidium Schebat, & Adar, & dimidium Niſan, bruma. Dimidium Niſan, Ijar, & dimidium Sivan meſſis. Dimidium Sivan, Thamuz & dimidium Ab aeſtas. Dimidium Ab, & Elul, & dimidium Tisri aeſtus. R. Mone numerat a Marcheſuan, R. Simeon incipit a Thisri. *Targum* Eccleſiaſt. XI. 2. Da portionem bonam ſeminis agro tuo in Tisri: & ne cohibearis a ſeminando etiam in Ciſleu. *Ruth* R. II. 23. R. Samuel f. Nachmani dixit: ab initio meſſis hordeaceae ad finem triticeae ſunt tres menſes. *Menachoth* VIII. 2. Conſerit agrum LXX. ante Paſcha diebus, & tum multam feret ſimilam. f. 85. 2. dixit R. Jochanan: non afferunt manipulum niſi ex agris meridionalibus terrae Iſraelis, quia in illis ſol oritur & occidit. Adde his dies L. ad Pentecoſten, quo duo panes ex nova ſimila offerebantur Lev. XXIII. 16. 17. habebis dies CXX. i. e. IV. menſes. *Varro R.* I. 28. 29. 32. tempus ſementis ante aequinoctium vernum, meſſis vero poſt ſolſtitium ponit; interjacent dies XCII.

λευκαί] *Ovidius* Faſt. V. 357. An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis? *Virgil.* Ecl. IV. 28. Molli paullatim flaveſcet campus ariſta. *Servius:* albeſcet. *Oppianus* ἁλιευτ. δ. 500. περιπλήθουσα δὲ πάντῃ πυροδόκος στεφάνη λευκαίνεται ἔνδον ἀλωῆς. *Euſtathius* in Il. ε. p. 437. 48. τὸ δὲ ὑπολευκαίνονται ἀσφαλῶς εἴρηται εἰς ἔμφασιν τῆς ξανθῆς Δημήτρος· ὑπόλευκον γάρ πως καὶ ξανθὸν. ὅθεν καὶ χρῖ λέγεται λευκὸν, καίτοι ἐ πάνυ λευκὸν ὄν.

Praedicatio Evangelii comparatur jactui ſementis: converſio vero hominum meſſi Matth. IX. 37. XIII. 3. &c. Opponitur autem hic judicium Chriſti judicio Apoſtolorum, qui putabant, Samaritanos aut nunquam aut ſero ad Chriſtum acceſſuros: Tu quidem illis praedicaſti, multa vero ſunt, quae impedient, quo minus fructum ab illis feras, odium quo Judaeos proſequuntur, praejudicatae eorum opiniones, & obſtinatio; quid ergo ſpe certa rem incertam & dubiam praecipis? Chriſtus eos teſtimonio oculorum refellit, jubetque ut proſpiciant turbam Samaritanorum adventantem & mox creditura comm. 30. 39. 41. inf. VI. 5.

37. *Plato* Sympoſ. ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος ἐνέχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. *Philo.* πῶς γὰρ, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, τῶν ἀδήλων τὰ ἐμφανῆ. *Anthol.* III. 6. 23. ἔστος ἐμὸς λόγος ὑμμιν ἀληθινὸς. *Ter.* Eun. IV. 5. 6. Verbum hercle hoc verum eſt: ſine Cerere & Libero friget Venus. Andr. II. 5. 15. verbum illud verum eſt, vulgo quod dici ſolet: Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri. *Apulejus* Florid. 18. Sed verum verbum eſt profecto, quod ajunt: Nihil quicquam homini tam proſperum divinitus datum, quin ei tamen admixtum ſit aliquod difficultatis.

38. *Virgilius* Ecl. I. 71. Impius haec tam culta novalia miles habebit, Barbarus has ſegetes? en, queis conſevimus agros. *Heſiod.* Theogon. 599. de fucis. ἀλλότριον κάματον σφετέρην εἰς γαστέρ' ἀμῶνται. *Ariſtophanes* Equit. 391. τ' ἀλλότριον ἀμῶν θέρος. *Schol.* τὸν ἐκ τὰς ἀλλοτρίας καμάτας καὶ πόνους ἕτος γεωργῶν καὶ καρπέμενος —— ὡς εἴ τις ἀγνώμων ἀνὴρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀμητῷ τῆς ἄλω ἐκβαλὼν τὸν σπείραντα γεωργὸν καὶ προπεπονηκότα, τὰς καρπὰς ἀξιοῖ πορίζεσθαι. *Diogenian.* Cent. *Greg. Cypr.* II. 62. *Apoſtol.* Cent. II. 55. ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ' αὖ ἀμήσονται. Suidas Georg. Cyprius ἄλλοι καμον, ἄλλοι ὤναντο. *Callimach.* H. in Cererem 139. φέρει σαχὺν, οἷσε θερισμὸν, φέρβε καὶ εἰράνειαν, ἵν', ὃς ἄροσε, κεἶνος ἀμώσῃ.

Tempore meſſis fruges domino agri colliguntur, meſſores autem mercenarii mercedem accipiunt, utrique gaudent *Pſal.* CXXVI. 6. *Eſaj.* IX. 3. Nec tamen gaudium eſt plenum, cum & meſſorum labor ſit valde moleſtus, & proventus ſaepe non reſpondeat exſpectationi domini, *Jerem.* XII. 13. *Agg.* I. 6. Solet etiam non raro accidere, ut, qui ſeminavit, non metat *Job.* XXXI. 8. *Mich.* VI. 15. *Deut.* VI. 11. Ego ſeminavi, primus docui, nullum laborem ſubterfugi, vos jam operarios ad metendum conduxi, ut mecum gaudeatis. Nullum majus & juſtius eſt gaudium, quam quod oritur ex beneficiis in alios collatis, *Act.* XX. 35. *Philip.* IV. 1. 1. *Theſſ.* II. 19. 20. 3. Jo. 4.

39. Samaritae credunt mulieri peccatrici: Judaei Joanni Baptiſtae viro ſancto fidem non habent. Illi recte, cum enim ea diceret, quae ſibi parum erant honorifica, & quae etiam loquaciſſimae mulieres ſilere, imo negare ſolent, fide erat digna. *Prov.*

αὐτῷ. Τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον· Ὅτι ἐκέτι διὰ τὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκη- 42
κόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός. Μετὰ δὲ τὰς 43
δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρη- 44
σεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 45
ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. Ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, 46
ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναούμ.
Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, 47
καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν 48
ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν· Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς 49
αὐ-

42. τε] δὲ D. 71. Versio *Syra* posterior, Codices *Latini*. *Origenes*.
ὅτι prius] — 80. ὡς 60. λαλιὰν] μαρτυρίαν D. Codices *Latini*.
αὐτοὶ] αὐτῷ D. Codices *Latini*. ἀκηκόαμεν] + παρ' αὐτῷ 1. 69. Versio *Armen*.
οἴδαμεν] ἔγνωμεν K. ἐγνώκαμεν 53. ἀληθῶς] — 42. 71. Colb. unus. Versio *Syr*.
ὁ χριστὸς] — C. a prima manu 69. 71. Evang. 5. 19. Versio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Heracleon*, *Irenaeus* IV. 5. *Origenes* in l. & in comm. 29. probante *J. Millio* prol. 1199. 43. τὰς] — 106.
καὶ ἀπῆλθεν] — CD. 69. Vers. *Copt*. Cod. *Lat*. *Origenes*, *Cyrillus*. καὶ ἦλθεν L 106. Vers. *Syr*. posterior, & edita in marg.
44. ὁ] — ACDGH 1. 3. 73. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, Fragm. *Ald*. *Origenes*, *Cyrillus*, *Theophylactus*.
45. ὅτε] ὡς D. ἐδέξαντο] ἐξεδέξαντο D. ἑωρακότες] + τὰ σημεῖα Versio *Syr*.
ἃ] ὅσα ACL 1. 50. 66. 67. 69. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* in l. & comm. 35. *Cyrillus*, *Chrysost*.
ἐποίησεν] + σημεῖα 69. Ἱεροσολύμοις] ἱερουσαλὴμ D.
αὐ posterius] — D. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτὴν] — G.
46. ὁ Ἰησοῦς] — CDL 33. 34. 39. 59. Versio *Vulg. Copt. Armen. Cyrillus*, *Theophyl*. prob. *Bengelio*. *J. Millio* prol. 1200.
ὁ Ἰησοῦς πάλιν] πάλιν ὁ Ἰησοῦς AEGH 1. 3. 44. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 97. 106. Editio *Complut*. *Plantin*. Fragm. *Ald*. Versio *Syr*. καὶ ἦν] ἦν δὲ DL 33. Versio *Copt*. Codices *Lat*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
τις] + ἐκεῖ Versio *Syra* posterior. βασιλικὸς] βασιλίσκος D. & comm. 49. Cod. *Lat*. probante *Erasmo*.
ὁ posterius] — 3. αὐ] — 96.
Καπερναούμ] Καφαρναούμ CD. Versio *Vulg. Copt. Syr. Origenes*, *Cyrillus*.
47. ἐκ] ἀπὸ 33. 69. ἀπῆλθε] ἦλθεν C 1. 13. 69. Codices *Latini*.
αὐτὸν posterius] — CDGL 69. Verſio *Armen*. Codices *Latini*.
καταβῇ καὶ ἰάσηται] καταβὰς ἰάσηται C. ut videtur a prima manu. Verſio *Copt*.
αὐτοῦ] αὐτὸν Editio *Complut*. *Plant*. *Genev*. ἤμελλε] ἤμελλε 3. 74. 90.

XXX. 20. *Jerem*. III. 3.

42. Credunt Samaritani, nullis miraculis editis, Judaei ne miraculis quidem.

1. *Reg*. X. 6. 7. *Ovidius* H. XVI. 139. Magna quidem de te rumor praeconia fecit — Credis & hoc nobis? minor eſt tua gloria vero. XVIII. 70. Neve meis credas vocibus; ipſa vides. *Bamidbar* R. X. ad Jud. XIII. 12. Dixit ei Manoach: hactenus ex uxore audivi, & mulieres non ſunt filiae doctrinae, neque poſſumus niti illarum verbis, ſed tu, veniat verbum tuum ex ore tuo, ego volo audire, quia non ego credo verbis ejus, ne quid mutarit aut demendo aut addendo. *Alciphron*. II. 4. Καὶ οὐ δεῖ λογέσῃ πιστεύειν, ἀλλ' ἰδεῖν· ὡς φασὶ.

44. τιμὴν οὐκ ἔχει] *Heb*. III. 3. *Etymol*. τιμὴν — ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς καὶ τὴν βασιλείαν ἔτως φησὶν εἰρῆσθαι [Od. λ. 494.] Ἣ ἔτ' ἔχει τιμὴν πολίσιν μετὰ Μυρμιδόνεσσιν, ἢ μιν ἀτιμάζεσι. *Heſiod*. Theogon. 393. Μήτιν' ἀποῤῥαίσειν γεράων, τιμὴν δὲ ἕκαστον ἐξέμεν, ἣν τὸ πάρος γε μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι. *Herodot*. II. 46. καὶ τέτων οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχεσι.

46. βασιλικὸς] *Euſtathius* in Il. α. p. 84. 23. οἱ κήρυκες — θωπεύειν μὲν γὰρ οὐκ εἶχον τὸν ἀχιλλέα βασιλικοὶ ὄντες· δηλοπρεπὲς γὰρ τέτο· παροξύνειν δὲ ἐκ ἐτόλμων· & γ. p. 300. 25. ἡγήτορες δὲ τρῶων οἱ δημογέροντες, ἀντὶ τῶ ἡγεμονικοὶ καὶ βασιλικοὶ, οὐ μὴν βασιλεῖς. *Plautus* Rudent. II. 4. 18. Ego baſilicus ſum, quem niſi oras. *Apulejus* M. IV. Non rex, non regius, nec de plebe ſaltem. *Hieronymus* in Eſaj. LXV. 1. Regulus, qui graece dicitur βασιλικὸς, quem nos de aula regia rectius interpretari poſſumus palatinum. *Polybius* IV. 76. πᾶν ἐποίει τὸ προστατέμενον τοῖς βασιλικοῖς, quicquid aulae proceres imperarent. p. 850. βασιλικὸς μὲν ἔφη βέλεσθαι καὶ λέγεσθαι παρὰ πᾶσι, καὶ ταῖς ἀληθείαις ὑπάρχειν, βασιλεύς γε μὴν ἔτε ἐθέλειν εἶναι ἔτε λέγεσθαι παρ' οὐδενί. *Lucian*. de Saltat. D. D. XX. 1. Ὁ δὲ νεανίας ἔτος ὁ φρυξ — βασιλικός ἐστι. *Euſebius* V. Conſtantini I. 16. τοῖς ὑπ' αὐτῷ βασιλικοῖς ἅπασι μέχρι καὶ τῶν ἐπ' ἐξεσίας ἀρχόντων. Palatinis, qui in ipſius aula militabant. *Joſ*. A. X. 7. 5. τῶν δ' οἰκετῶν τις τῦ βασιλέως, ἐν τιμῇ τυγχάνων, αἰθίοψ τὸ γένος — ὁ βασιλεὺς — ἐκέλευσε τὸν αἰθίοπα λ. τῶν βασιλικῶν παραλαβόντα — ἀπελκῦσαι τὸν ἱερεμίαν. XVII. 10. 7. Γράτε σὺν τοῖς βασιλικοῖς, οἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν, σκέπης αὐτοῖς γενομένης. 6. ὁ μὲν Γράτος, τῶν βασιλικῶν στρατιωτῶν Ρωμαίοις προσεθείμενος, μεθ' ἧς εἶχε δυνάμεως ὑπαντιάζει τὸν Σίμωνα. 7. Φόῤῥε τε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἦσαν ἐπὶ μίγα προσκείμενοι Ρωμαίων τε καὶ τῶν βασιλικῶν. B. II. 3. 4. Ῥῆφός τε καὶ Γράτος — ὁ μὲν τὰς πεζὰς τῶν βασιλικῶν ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν, Ῥῆφος δὲ τὰς ἱππεῖς. 4. 1. διεμάχοντο τοῖς βασιλικοῖς. & 2. Σίμων τις τῶν βασιλικῶν δῆλων — Γράτος ὁ τῶν βασιλικῶν πεζῶν ἡγεμών. 3. καὶ τὸ κτείνειν αὐτοῖς προηγέμενος μὲν ἦν Ρωμαίους τε καὶ τὰς βασιλικὰς, διέφευγε δ' ἔτε Ἰουδαίων εἴ τις εἰς χεῖρας ἔλθοι φέρων κέρδος. 21. 3. νεανίσκοι τινὲς — ἐνεδρεύοντες Πτολεμαίῳ τὸν Ἀγρίππα καὶ Βερενίκης ἐπίτροπον ἀφείλαντο πᾶσαν ὅσην ἦγεν ἀποσκευὴν — πάντα πρὸς Ἰώσηπον — ἐκόμισαν· ὁ δὲ μεμψάμενος αὐτῶν τὸ πρὸς τὰς βασιλικὰς βίαιον. . . πεισάντων αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν ἤγοντο. *Syrus*. Servus quidam regis. Iidem Herodiani vocantur. 3. *Esr*. VIII. 67. τοῖς βασιλικοῖς οἰκονόμοις.

47. Conf. *Matth*. VIII. 5-13. *Luc*. VII. 1-10. ubi, ſi Canonibus Euſebii credimus, eadem nar-

ra-

50 αὐτὸν ὁ βασιλικός· Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς· Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν αὐ-
51 τῷ + Ἰησοῦς· καὶ ἐπορεύετο. Ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν
52 αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες· Ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. Ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν
ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε· καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ
53 πυρετός. Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός
54 σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν
ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετὰ

+ ὁ

48. πιστεύσητε] πιστεύητε Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Verſio *Vulg.* 49. πρὶν] + ἡ 49. 50. 67. *Chryſoſtomus*. ἀποθανεῖν] ἀποθάνῃ 88. μου] — D 1. Verſio *Syr.* Codices *Lat.* 50. καὶ prius] — D Verſio *Vulg. Cyrillus*, prob. *J. Millio* prol 920. αὐτῷ] — 44. καὶ ἐπίστευσεν] ἐπίστευσεν δὲ L. ᾧ] ὃν ACL. αὐτῷ poſterius] + ὁ ACD 1. 10. 11. Colb. unus. 44. 59. 61. 62. 72. 80. 83. 86. 90. 91. 97. 106. Ev 24. Editio *Complut. Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Plantini*, *Bengelii*, *Genev.* 51. οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν] ὑπήντησαν οἱ δοῦλοι D. αὐτοῦ poſterius] — 1. Verſio *Vulg.* ἀπήντησαν] ὑπήντησαν KL. 1. 53. 54. 56. 57. 69. 91. Evang. 15. 24. Fragm. *Ald.* αὐτῷ] αὐτὸν A. 11. 68. Evang. 19. καὶ ἀπήγγειλαν] — L. ἀπήγγειλαν] ἤγγειλαν D. ἀνήγγειλαν 1. 42. Fragm. *Ald.* + αὐτῷ D. Evang. 20. Verſio *Syr.* Cod. *Lat.* λέγοντες] — D. Codices *Latini*. παῖς] υἱὸς DKL 12. 13. 15. 33. 34. 39. 42. 57. 67. 68. 69. 96. 97. 106. Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Syr.* prior, & poſterior in margine. Codices *Latini*. *Origenes* in l. & comm. 35. 47. *Cyrillus*, *Theophylactus*. σου] — Evang. 1. αὐτοῦ AC. 13. Verſio *Vulg. Armen* 52. ἐπύθετο] ἐπυνθάνετο 69. Evang. 17. οὖν] δὲ 13. 59. 69. Verſio *Copt.* παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν] τὴν ὥραν παρ' αὐτῶν ACD 1. 69. 106. καὶ εἶπον] καὶ εἶπαν D. εἶπον οὖν C. 1. 33. 50. Verſio *Armen.* χθὲς] — 69. ἐχθὲς ACDKL. 53. πατὴρ] + αὐτοῦ C. 45. 51. 67. 69. 74. ex emendatione. Verſio *Syr. Copt. Armen. Æthiop. Arab.* ὅτι prius] — Fragm. *Ald.* ἐν prius] — C. 1. ἐκείνῃ] — 58. ὥρᾳ] + ἐκείνῃ 47. 56. ἐν ᾗ] — 69. ὁ Ἰησοῦς] — Fragm. *Ald.* ὅτι poſterius] — ACL. 1. 56. 58. Fragm. *Ald.* Verſio *Vulg. Cyrillus* Act. V. ὅλη] — 29. 40. 63. 71. 54. τοῦτο] + δὲ C. a prima manu. 71. Verſio *Copt.* ἐποίησεν] + αὐτὸς 96. Ἰησοῦς] + ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ 12. ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν] ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν 60.

ratur hiſtoria.

Xenophon Paed. III. ὅτι ἀποθνήσκειν ἔμελλε.

51. *Artemidor.* IV. 5. νοσοῦντα τις ἔχων υἱόν, ἔδοξε —— ἔζησεν ὁ παῖς. 1. *Reg.* XVII. 23. 2. *Reg.* I. 2. *Joſ.* V. 8. *Eſaj.* XXXVIII. 1.

52. *Diodorus S.* XIII. 94. τὴν ὥραν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τοῦ θεάτρου παρῶν εἰς τὴν πόλιν.

κομψότερον] *Heſychius* κομψότερον, βελτιώτερον, ἐλαφρότερον. *Etymol.* κομψὸς, εἴρηται μὲν ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τοῦ πανούργου, καὶ ἐπὶ τοῦ μετρίως καὶ ἐπιεικῶς —— ἐπὶ δὲ ἐπιεικοῦς παρὰ τὸ εὐκαμπῆ αὐτὸν εἶναι, οἷον εὐπειθῆ καὶ προσηνῆ, ἕτως εἰρηναῖος ὁ ἀτλικίσης ἐν τῷ κ. στοιχείῳ. *Arrian. Epictet.* III. 10. ὅταν ὁ ἰατρὸς εἰσέρχηται, μὴ φοβεῖσθαι τί εἴπῃ. μηδ' ἂν εἴπῃ· κομψῶς ἔχεις, ὑπερχαίρειν, τί γὰρ σοὶ ἀγαθὸν εἶπεν; ὅταν γὰρ ὑγιαίνεις, τί σοὶ ἦν ἀγαθόν; μηδ' ἂν εἴπῃ· κακῶς ἔχεις, ἀθυμεῖν —— τί ἂν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις· ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἔχω;

χθὲς] *Corinthus* Dial. Ionic. pro ἐχθὲς χθὲς. *Moeris.* χθὲς καὶ χθιζὸν ἀττικῶς· ἐχθὲς καὶ ἐχθεσινὸν, ἑλληνικόν. *Thomas.* χθιζὸς οὐ χθεσινὸς. *Etymol.* ἐχθὲς καὶ χθές. Οἱ ἀττικοὶ χθές, οἱ δὲ κοινοὶ ἐχθές· πρῶτον γὰρ τὸ ἐχθὲς τοῦ χθές. καὶ δῆλον. α. μὲν ἀπὸ τῆς ἐτυμολογίας, ὅτι ἐχθὲς εἴρηται παρὰ τὸ ἐκτὸς γεγενῆσθαι τῆς σήμερον. β —— γ. —— & in χθιζὰ —— ἀναλογώτερον δὲ ἐστι καὶ κυριώτερον καὶ πρῶτον τὸ ἐχθὲς τοῦ χθές. Utrumque reperitur apud τὸς O.

53. *Act.* XI. 2. X. 14. XVI. 15. 31. XVIII. 8. 1. *Cor.* I. 16. 1. *Tim.* V. 4. 2. *Tim.* I. 16. IV. 19. *Demoſthenes* τὰ ἐπιτήδεια ταύτην ἐργασομένην, καὶ τὴν οἰκίαν θρέψασαν.

Berachoth V. 5. Referunt de R. Chanina f. Doſa, cum precaretur pro aegrotis, dicere fuiſſe ſolitum: Hic vivet, ille morietur. Rogatus, undenam hoc cognoſceret? reſpondit: ſi precatio mea mihi expedita eſt in ore, cognoſco eum acceptum iri: ſin minus, ereptum. f. 34. 2. Cum aliquando aegrotaret filius R. Gamalielis, ſtatim ſtudioſos binos miſit ad Chanina f. Doſa, ut pro ſe apud Deum intercederet. Poſtquam ergo illos vidit, adſcendit in coenaculum, & pro eo oravit. Cum autem deſcenderet, dixit ipſis: Ite, nam febris ipſius receſſit. Reſponderunt ipſi: num propheta tu es? Regeſſit ipſis: neque propheta ſum, neque filius Prophetae; ſed tamen ſi preces meas ore promto recitare poſſum, tunc ſcio me exaudiri: quod ſi vero id non fit, ſcio eſſe irritas. Illi vero ſcripſerunt & notarunt ſibi horam; cumque ad R. Gamalielem venirent, dixit ipſis: Vos in miniſterio veſtro nihil neque excedens neque deficiens egiſtis. Sic enim cum filio meo res acta eſt: illa ipſa hora reliquit eum febris; & aquam ad bibendum poſtulavit. R. Chanina f. Doſa frequentavit R. Jochanan f. Saccai, ut legem ab eo diſceret. Cum ergo filius ipſius aegrotaret, dixit ad ipſum: Chanina, intercede pro filio meo apud Deum, ut vivat. *Hieroſ.* 5. dixit: confido ego, convaliturum filium R. Gamalielis a morbo ſuo. Et notarunt, eadem hora petiit ab illis cibum. *Joma* f. 49. 1. Dixit R. Chanina: nunquam accerſitus ſum ad aliquem a mula alba percuſſum, qui vixit. *Nedarim* f. 40. 1. Accidit ut unus diſcipulorum R. Akiba aegrotaret, nemo autem ipſum ex ſapientibus praeter R. Akibam inviſit. Quia vero hoc honore affectus eſt, ut ante ipſum Rabbinus in terra ſederet, in conſpectu ipſius vixit i. e. convaluit. Dixit ergo ad ipſum: tu vivere feciſti me. R. Dimi dixit: quicunque aegrotum inviſit, in cauſſa eſt, ut vivat.

54. Inf. XXI. 14. 2. *Cor.* XIII. 1. *Luc.* XXIV. 21.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶ Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα· Ἔστι δὲ ἐν 1
τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρᾳ, ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδὰ, 2
πέντε στοὰς ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, 3
χω-

1. μῦ] + δὲ 38. 51. 73. 74. 90. 91. Colb. unus. Verſio *Copt.*
ἦν] + ἡ CEL. 1. 36. 37. 39. 40. 42. 51. 63. 64. 66. 72. 74. 83. 90. Editio *Complut.* Fragm. *Ald.* Verſio *Copt. Cyrillus*, *Theophylactus.* ἑορτὴ] ἐν τῇ ἑορτῇ 16. καὶ] — 16.
ὁ] — ADHK 95. 106. ὁ Ἰησοῦς] — 42. 47. probante *J. Millio.*
2. ἔστι] ἦν Verſio *Syr. Cyrillus*, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, *Nonnus.* probante *Beza.* ἔστι Editio *Complut.* aberrante, ut exiſtimo, Typotheta; non vero ex codice Vaticano & deliberato conſilio, ut putat Millius prol. 1093.
ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις] — 69. ἐπὶ] ἐν AD. contra B. legit ut Ed. teſte Maldonato.
ἐπὶ τῇ προβατικῇ] — Verſio *Syr. Sax.* προβατικὴ 61. in ora. Verſio *Vulg.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 1. 2. in inferiorem partem, Codices *Lat.*
κολυμβήθρᾳ] κολυμβήθρα 72. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Stephani*, *Bezae*. *Bogardi*, *Elzevirii* 1624, *Bengelii.* Verſio *Vulg. Belg.* At editio *Elzevirii* A. 1633. κολυμβήθρᾳ. Caſu tertio.
ἐπιλεγομένη] λεγομένη D. 1. Evang. 19. Editio *Eraſmi* 1. Codices *Lat.*
Βηθεσδὰ] Βελζεθὰ D. Βηζαθὰ L. Βηθζαθὰ 33. Βιθεσδὰ 71. Evang. 1. 2. 15. Belzatha vel Betzetha Codices *Latini* MS. Βηθσαιδὰ B. Verſio *Vulg. Copt. Syra* poſterior, & edita in margine. *Theophylactus.* Ed. *Eraſmi* 1. 2. 3. ταύταις] ταύτη 46. 61. + οὗν D.

21. *Herodot.* V. 76. τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν ἀπλικὴν ἀτικόμενοι Δωριέες. *Lucian.* Dial. Mer. II. καὶ γὰρ ἤδη τρίτον τοῦτο ἧσεν ἀλεκτρυών. *Curtius* IV. 11. MS. Darium, ut pacem jam hoc tertio peteret, nulla vis ſubegit.

2. ἔστι δὲ] *Il.* λ. 710. ἔστι δέ τις Θρυόεσσα πόλις. 721. ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος. *Euſtathius.* καὶ φασιν, ὅτι αἱ πυκναὶ τῶν διηγημάτων περιγραφαὶ προσοχὴν ἐμποιοῦσι, καὶ τὴν ὀπτιότητα τῦ λόγυ ἐξαίρυσι, καὶ ὅλως ἐν ταῖς διηγήσεσι τὸ πολύαρχον κλίζει τε τὴν ἀκοὴν, καὶ τὸ ὁμοειδὲς ἀνακόπτει, καὶ σαφηνείαν προβάλλει, καὶ ἀκοὴν ἀναπαύει, καὶ προσοχὴν ἐμποιεῖ. v. 663. ἦν δέ τις ἰὼχήνωρ, Πολυΐδυ μάντιος υἱὸς. *Euſtath.* ὅρα δὲ, ὅτι γε καὶ εἰς τὸ παρὸν διήγημα συνήθως εἰσέβαλεν ὁ ποιητὴς, ἀπὸ ῥήματος ἀρξάμενος ὑπαρκτικῦ· ἦν δέ τις ἰὼχήνωρ. *Od.* γ. 293. Ἔστι δέ τις λίσση αἰπεῖα τε εἰς ἅλα πέτρη. *Euſtath.* καὶ ἐνταῦθα, καθὰ καὶ πολλαχῦ τῆς Ἰλιάδος, σχήματι ἀφηγηματικῷ χρῆται, ἀρχομένυ ἀπὸ τῦ ἔστι ῥήματος. δ. 844. ἔστι δέ τις νῆσος μέσση ἁλὶ πετρήεσσα. *Euſtath.* ὅτι διηγεῖται καταῦθα συνήθως ὁ ποιητὴς, ἀρχόμενος ἔτως· ἔστι τις νῆσος, καὶ τὰ ἑξῆς. ν. 96. Φορτύνος δέ τις ἔστι λιμὴν ἁλίοιο γέροντος ἐν δήμῳ Ἰθάκης. *Euſtath.* ἄρχεται ἀπὸ συνήθυς ὑπαρκτικῦ ῥήματος. υ. 287. ἦν δέ τις ἐν μυκησῆσιν ἀνήρ. *Euſtath.* εἶτα ἄρχεται ὁμήρος διηγήματος ἀπὸ ὑπαρκτικῦ συνήθυς ῥήματος. Od. τ. 172. Κρήτη τις γαῖ' ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ. *Euſtath.* ὅρα δὲ, ὡς καὶ τὸ ῥηθὲν πλησματικὸν διήγημα συνήθως Ὁμήρῳ κατὰ ὀρθὴν πτῶσιν μετὰ ῥήματος ὑπαρκτικῦ προβέβληται. Il. κ. 314. ἦν δέ τις ἐν τρώεσσι Δόλων εὐμήδυς υἱὸς. *Euſtathius.* καὶ ἐνταῦθα συνήθει χρῆται σχήματι διηγήματος ὁ ποιητὴς, ἀρχόμενος ἀπὸ ῥήματος ὑπαρκτικῦ, ὡς καὶ ἐν τῷ· ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δάρης ἀφνειὸς ἀμύμων.

προβατικῇ] *Ammonius.* προβατικὴ ἐκαλεῖτο, ὅτι ἐκεῖ συνήγετο τὰ μέλλοντα σφάζεσθαι εἰς τὴν ἑορτὴν, καὶ τὰ ἔγκατα αὐτῶν ἐπλύνοντο ἐκεῖ. *Theodorus Mopſueſtenus.* Μετὰ τὰς ἐν κύκλῳ πέντε στοὰς μέση ἦν ἡ προβατικὴ κολυμβήθρα, ἔτως καλεμένη ἀπὸ τῦ τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἀγόμενα πρόβατα ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐκεῖσε συνατρύζεσθαι [an συναθροίζεσθαι] κἀκεῖσε τὰ τέτων ἔγκατα ἀποπλύνεσθαι. *Euſebius* in Onomaſt. Βηζαθὰ, κολυμβήθρα ἐν Ἱερυσαλὴμ, ἥτις ἐστὶν ἡ προβατικὴ, τὸ παλαιὸν πάντες στοὰς ἔχυσα· καὶ νῦν δείκνυται ἐν ταῖς αὐτόθι λίμναις διδύμοις, ὧν ἑκατέρα μὲν ἐκ τῶν κατ' ἔτος ὑετῶν πληρῦται, θατέρα δὲ παραδόξως περιοινιγμένον δείκνυσι τὸ ὕδωρ, ἴχνος, ὡς φασι, φέρυσα τῶν πάλαι καθαιρομένων ἐν αὐτῇ ἱερείων, παρ' ὃ καὶ προβατικὴ καλεῖται διὰ τὰ θύματα. Alii per προβατικὴν intelligunt portam ita appellatam *Nehem.* III. 1. XII. 39. piſcinae huic, ut putant, vicinam, in parte urbis Bezetha dicta, quae erat ad ſeptentrionem templi, ad occidentem vero oliveti. In ſcriptis Judaeorum veterum frequenter reperiuntur balnea δημόσια, & balnea, quae varie ſcribunt, פרובטיא, פרקטינין *Cant.* VII. 4. Eccleſ. II. 6. thermas & loca balnearum, ſiphones effundentes aquas tepidas & ſiphones effundentes aquas calidas. Targum Jonath. *Gen.* XIV. 3. *Num.* XXI. 4. *Midrasch Cant.* III. 8. delicias filiorum hominum i. e. פרובטיא *Bereſchith* R. I. 16. R. Juda nomine R. Aquilae dixit —— Rex carnis & ſanguinis —— antequam aedificat δημόσια, & antequam aedificat privata. VIII. 7. Simile Regi, qui ambulabat in porta palatii ſui, & vidit beryllium projectum, dixit quid faciemus? Quidam dixit: δημόσια. quidam dixit: privata. Rex dixit: ego faciam ἀνδριάντα LXIII. 11. Sicut privatus iſte, qui inundavit balneum, & poſtea balneare fecit filium regis.

κολυμβήθρα] *Athenaeus* XII. p. 529. F. ἀκραγαντίνες φησι κατασκευάσαι Γέλωνι κολυμβήθραν πολυτελῆ, τὸ περίμετρον ἔχυσαν σαδίων ζ. βάθος δὲ πηχῶν κ, εἰς ἣν ἐπαγομένων ποταμῶν καὶ κρηναίων ὑδάτων ἰχθυοτροφεῖον εἶναι, καὶ πολλὰς παρέχεσθαι ἰχθῦς. *Auguſtinus* de Doctr. Chriſt. III. 29. Quis non dicit piſcinam etiam quae non habet piſces, nec facta eſt propter piſces? ac tamen a piſcibus nomen accepit; qui tropus catachreſis dicitur. & princ. Dialecticae. Cum piſcina dicitur in balneis, in qua piſcium nihil ſit, cum nihil piſcibus ſimile habeat, videtur tamen a piſcibus dicta proprie propter aquam, ubi piſcibus vita eſt. Ita vocabulum non tranſlatum ſimilitudine, ſed quadam vicinitate uſurpatum eſt. *Pollux* VII. 138. κολυμβᾶν ἀφ' ἕ καὶ κολυμβήθραν ὁ πλάτων. *Plato* de Rep. V. ἀλλὰ δὴ ᾧδ' ἔχει. ἄν τέ τις εἰς κολυμβήθραν μικρὰν ἐμπέσῃ, ἄν τε εἰς τὸ μέγιστον πέλαγος μέσον, ὅμως γενεῖ ἐδὲν ἧττον. Plures Hieroſolymis fuerunt piſcinae *Joſ.* B. V. 3. 2. χθαμαλὸν ἐποίει πάντα τὸν χῶρον ἀπὸ τῦ σκοπῦ μέχρι τῶν Ἡρώδυ μνημείων, ἃ προσίχε τῇ τῶν ὄφιων ἐκκαλεμένῃ κολυμβήθρᾳ. *Rufinus* vertit: Stagnum quod olim Bethara vocabatur. ad Septentrionem. 4. 2. ἐκκλίνει πρὸς ἀνατολὴν ἐπὶ τὴν Σολομῶνος κολυμβήθραν, καὶ διῆκον μέχρι χάρυ τινος, ὃν καλῦσιν ὄφλαν, τῇ πρὸς ἀνατολὴν στοᾷ τῦ ἱερῦ συνῆπται. II. 4. θάτερον μὲν χῶμα] τὸ ἐπὶ τὴν ἀντωνίαν —— ἐβλήθη κατὰ μέσον τῆς Στρυθίς καλεμένης κολυμβήθρας. —— τῷ I. δὲ τειχίσματι, διέχοντι πολὺ τέτων κατὰ βόρειον κλίμα τὸ ἔργον ἦν καὶ κολυμβήθραν ἀμυγδάλου προσαγορευομένην. Denique piſcina Siloam extra urbem *Jo.* IX. 7.

Ne-

4 χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τ̄ τῆ ὕδατος κίνησιν. Ἄγγελος γὰρ κ̄ᵧ̄ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάραττε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μ̄ τ̄ παραχὴν τῆ

κατέκειτο] κατέκειντο D. Codices *Lat.* πολὺ] — CD 33. 68. Colb. unus. Verſio *Copt.* Cod. *Lat.*
ξηρῶν] ξυρῶν παραλυτικῶν D. Codices *Latini.* ἐκδεχομένων] ἀπεκδεχομένων 57. 91. Evang. 8.
ἐκδεχομένων τὴν τῆ ὕδατος κίνησιν] — A a prima manu C. a prima manu L. 18. Codices *Copt.* MSS. Codex Regius 2441. probante J. Jac. Cramero & *Millio* prol. 433.

4.] — C a prima manu D. 33. Cod. Reg. 2441. aſteriſcis notatur 21. 36. Cod. Reg. 3423. obelo 2242. & 44. Codices *Armen. MS.* & *Copt. MS.* Codex *Latin.* in Colleg. Ludovici Pariſiis. Codex Regius. a prima manu. Brixianus. Verſio *Syra* poſterior partim aſteriſcum, partim obelum adponit. *Auguſtinus.*
ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάραττε τὸ ὕδωρ] — 14.
γὰρ] + κυρίᾳ AKL. 4. Colb. unus 38. 42. 47. 51. 64. 65. 69. Evang. 20. Fragm. *Ald.* Verſio *Vulg. Armen. Cyrillus.* δὲ L. κατὰ καιρὸν] — Verſio *Copt.* Codices *Latini.*
κατέβαινεν] καταβαίνων 38. ἐλέετο A. probante *H. Grotio.* ἔλαβε τ̄ K.
ἐτάραττε] ἐταράσσετο CG. 2. in ora 5. 7. 9. 34. 35. in ora 36. 39. 40. 63. 65. 73. 91. Evang. 1. 2. 3. 5. 11. 12. 16. 17. 24. Editio *Eraſmi* 1. *Complut. Bengelii.* Verſio *Vulg. Æthiop. Theophylactus.*
ὁ οὖν ad νοσήματι] — Verſio *Æthiop.* πρῶτος] πρώτως 46. μ̄ τ̄ν] μετ' αὐτὴν 96.

Nehem. III. 15.

Βηθεσδᾶ] *Joſ.* B. V. 4. 2. τοῦτο τὸ τεῖχος τῇ προσκτισθείσῃ πόλει περιέθηκεν ἀγρίππας, ὅπερ ἦν πᾶσα γυμνή. πλήθει γὰρ ὑπερχεομένη, κατὰ μικρὸν ἐξεῖρπε τῶν περιβόλων, καὶ τῷ ἱερῷ τὰ προσάρκτια πρὸς τῷ λόφῳ συμπολίζοντες ἐπ' ὀκ ὀλίγον προῆλθον καὶ τέταρτον περιοικηθῆναι λόφον, ὃς καλεῖται Βεζεθα, κείμενος μὲν ἀντικρὺ τῆς ἀντωνίας, ἐπιχωριάς δὲ ἐκλήθη Βεζεθὰ τὸ νεόκτιστον μέρος, ὃ μεθερμηνευόμενον ἑλλάδι γλώσσῃ καινὴ λέγοιτ' ἂν πόλις. δεομένων δ' ἦν τῶν ταύτῃ σκέπης, ὁ πατὴρ τῷ νῦν βασιλέως, καὶ ὁμώνυμος ἀγρίππας ἄρχεται μὲν ἃ προείπομεν τείχους, δείσας δὲ κλαύδιον καίσαρα —— παύεται θεμελίας μόνον βαλλόμενος. II. 5. 15. διὰ τῆς Βεζεθὰ καλουμένης ἀνώθεν τὸ πλῆθος, βιαζόμενοι παρελθεῖν καὶ κρατῆσαι τότε ἱερᾶ καὶ τῆς Ἀντωνίας. 19. 4. κέστιος δὲ —— στρατοπεδευσάμενος ἐπὶ τῷ καλουμένῃ Σκοπῇ —— παρελθὼν ὑπεμπίμπρησι τὴν τε Βεζεθὼν προσαγορευομένην καὶ τὴν [Reland. τὴν καὶ] καινόπολιν. V. 8. 1. παρέρχεται —— ἔνδον —— καθὸ καὶ τῆς καινῆς πόλεως ἐριοπώλια τε ἦν καὶ χαλκεῖα, καὶ ἱματίων ἀγορά. 5. 8. ἡ Βεζεθὰ δὲ λόφος διήρητο μὲν, ὡς ἔφην, ἀπὸ τῆς ἀντωνίας, πάντων δὲ ὑψηλότατος ὢν μέρει τῆς καινῆς πόλεως προσῴκιστο, καὶ μόνος τῷ ἱερῷ κατ' ἄρκτον ἐπεκάθητο. 12. 2. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τῆς ἀσσυρίων παρεμβολῆς, καθ' ἣν αὐτὸς ἐστρατοπεδεύετο ἐπὶ τὴν κατωτέρω καινόπολιν ἦγε τὸ τεῖχος, ἔνθεν διὰ τῶ κεδρῶνος ἐπὶ τὸ ἐλαιῶν ὄρος. בית חרשא. Hodienum oſtenditur piſcina Bethesda ad Septentrionem templi, contigua areae templi & portae Stephani, teſte *Maundrello* p. 106.

4. κατὰ καιρὸν] *Rom.* V. 6. opponitur παρὰ καιρὸν *Heb.* XI. 11. *Euſtathius* in Il. α. p. 74. 49. διδάσκει ὁ ποιητὴς καὶ ἐνταῦθα, ὡς ψεύσεταί ποτε κατὰ καιρὸν ὁ σπεδαῖος, καθάπερ ὁ Νέσωρ ἐνταῦθα. & in γ. p. 301. 8. σοφὸς γὲν τίς οὐ πάνυ παλαιὸς, διὰ μόνου αὐτὸ τοῦτο· οὐ νέμεσις, πολὺν πλοῦτον βασιλικὸν περιέθετο, κατὰ καιρὸν λαλήσας αὐτὸ εἰς ἔπαινον βασιλίδος, ἐχέσης μὲν τί μέμψεως, καλῆς δ' ὁμοίως. *Athenaeus* III. p. 110. A. ἀρχέστρατος, ὃ κατὰ καιρὸν τὸ μαρτύριον παραθήσομαι. IV. p. 153. C. δειπνίζοντος τῷ κατὰ καιρὸν θριαμβεύοντος. *Lucian.* Hermotim. 10. ἀποδιδόασιν αὐτῷ κατὰ καιρὸν τὰς τόκους. *Clemens* R. 24. ἴδωμεν, ἀγαπητοὶ, τὴν κατὰ καιρὸν γινομένην ἀνάσασιν. *Plut.* de Solert. animal. p. 984. D. Ἡσιόδῳ δὲ κατὰ καιρὸν αὐτὸς ἡμᾶς, ὦ φίλε, ἀνέμνησας. *Æſchylus* Prometh. 812. Schol. ἐν αἰγύπτῳ ὁ Νεῖλος ἐξερχόμενος κατὰ καιρὸν, τὰ τῆς αἰγύπτου πάντα πεδία καταρδεύει. *Ariſtides* T. II. p. 525. αὐτὸς δὲ προσῆλθε, καὶ εἶπεν ὅτι κατὰ καιρὸν αὐτοῖς ἐντετυχήκοις εἴη. *Galenus* de Cauſ. puls. III. ἐν τοῖς βαλανείοις, ὅταν γε κατὰ καιρὸν παραλαμβάνηται, πάντως τις ὠφέλεια γίνεται τῷ σώματι. de Uſu Part. IX. extr. καὶ τάχ' ἂν εἴη κατὰ καιρὸν ἤδη περὶ τῶν ὑπολοίπων αὐτῆς δισμῶν εἰπεῖν. in Epidem. II. τὸ μὲν ἓν οὐ κατὰ καιρὸν, τῷ προφθάσαι μόνον δηλωτικὸν ὑπάρχει —— πρὸ τοῦ δέοντος. in tempore, oportune.

παραχὴν] *Lucianus* in Lexiph. 4. δέομαι ἀσκληπίαδε τινος ὀφθαλμωσόφε, ὃς παράξας, καὶ ἐγχέας μοι τὸ φάρμακον. *Athenaeus* VII. p. 298. C. ἐν τοῖς χειμῶσι ὑπὸ τῶν πνευμάτων ταρατ̄τομένῃ τῇ ὕδατος.

ᾧ δήποτε] *Gal.* II. 6. V. 10. *Phrynichus* p. 162. ὀνδηποτῶν μὴ λέγει, ἀλλὰ δοκίμως ὀντινῶν. *Dioſcorides* V. 20. ἀμέτοχον ὄιας δηποτῶν ποιότητος. *Xenophon* Paed. III. δώσω, ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκεν. *Sextus Empir.* a. Grammat. I. 6. 134. κἂν ἐν ὁδηποτῶν αὐτῷ μέρος ἀνέλωμεν —— μηδεὶς τοῖχος ὑπάρχει. a. Log. II. 74. οὐ κοινοῦ ὁποῖον δηποτῶν, ἀλλ' ἀξίωμα. 351. ἢ τὴν ἐξ ἁπασῶν ἀρεσκομένην αὐτῷ, ἢ ὁποιανδηποτῶν —— εἰ δὲ τὴν ὁποιανῶν. a. Eth. 42. πάντες ἄνθρωποι —— ἀγαθὸν ἡγέμονοι τὸ αἱροῦν αὐτὸς, ὁποῖον ἂν ποτ' ᾖ.

Hippocrat. Epidem. V. de morbo ſacro & de morbis mulierum κατέχεσθαι νόσῳ. *Caelius Aurelianus* morbo obſideri.

Joma f. 77. 2. Dixit R. Pinehas nomine Hunae Zipporenſis: rivulus, qui emanavit e ſancto ſanctorum, principio tenuiſſimus erat, ut cornua cicadarum; attingendo oſtium porticus referebat filum ſtaminis; cum perveniſſet ad oſtium templi referebat filum ſubtegminis; denique circa portam atrii excreverat in oris urceoli magnitudinem; deinceps valde augebatur & invaleſcebat, ad portam usque arcis Davidicae; atque porro fluminis inſtar exundabat, inque eo qui paſſi fuerant gonorrhoeam, menſtruatae ac puerperae lavabantur. *Peſachim* f. 8. 2. R. Doſitheus f. Jannaei dixit, quare aquae calidae Tiberiadis non ſunt Hieroſolymis? Ne adſcendentes ad feſta dicerent: ſi non adſcendiſſemus niſi ad lavandum in thermis Tiberiadis, ſuffeciſſet nobis. *Koheleth* R. V. 9. *Bemidbar* XIX. ad Num. XXI. 20. hic eſt puteus, qui venit cum illis, donec intraret in mare Tiberiadis; & qui ſtabat ſupra Jeſimun, vidit in medio maris ut plenum fumo. (Confundere videtur Callirrhoen cum Thermis Tiberienſibus) & *Vajikra* 22. *Bemidbar* R. XVIII. Hiſtoria eſt de ulceroſo quodam, qui deſcendit in mare Tiberiadis ut lavaretur; & occurrit tempus, cum flueret fons Miriamae, atque ille ibi natavit, & ſanatus eſt. *Vajikra* R. XXIV. Hiſtoria in civitate noſtra de Abba Joſe, inquit R. Berachia nomine R. Simonis. Cum ſederet ad introitum fontis, apparuit illi Spiritus, qui ibi habitabat, dixitque: Noſtis, quot annos hic habitaverim, & quomodo uxores veſtrae huc venerint abierintque ſine noxa? Jam vero ſciatis, ſpiritum malignum, qui hominibus damnum inferet, hic habitare co-

τῷ ὕδατι ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ 5
τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς 6
ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 7
ἀσθενῶν· Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν
κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη- 8
σοῦς· Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄν- 9
θρωπος καὶ ἦρε τὸν κράβαττον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει· ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ-
ρᾳ. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· Σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν 10
κράβ-

βάλῃ

ἐγίνετο] ἐγίνετο 69. ᾧ δήποτε] οἱῳδηποτοῦν A. ᾧ δ' ἂν K. 42. οἱῳδήποτε L.
5. τις] — D Codices *Latini*. ἄνθρωπος ἐκεῖ] ἐκεῖ ἄνθρωπος 80. Codices *Lat.*
τριάκοντα] + καὶ ACDEGHL 1. 27. 28. 33. 34. 38. 45. 51. 53. 57. 59. 64. 67. 69. 72. 74. 86. 90. Evang. 2. 15. 20. Verſio *Vulg. Syr.* Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Euſebius* in titulis. *Cyrillus*, *Chryſoſt.* T. V. 4. *Theophylactus*. ἀσθενείᾳ] + αὐτοῦ CDL. 1. 5. 33. Verſio *Vulg. Cyrillus*, *Chryſoſtomus* & T. VII. 46.
6. ἤδη χρόνον] χρόνον ἤδη 1. χρόνον 47. 54. γενέσθαι] + καὶ Verſio *Syra* poſterior cum obelo.
7. ἀπεκρίθη] λέγει A. ex emendatione. D. αὐτῷ] — 48. 60. Verſio *Syr.*
ἀσθενῶν] + ναὶ C a prima manu. DGH 2. 29. 46. 52. 65. a prima manu 106. Evang. 20. Verſio *Syr.* utraque. *Arab. Chryſoſtomus* in l. & T. V. 40.
ἄνθρωπον] + δὲ 106. Verſio *Syra* utraque. ὕδωρ] + ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου Verſio *Syra* poſterior cum obelo.
βάλλῃ] βάλῃ ACDEGHKL 1. 3. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 46. 47. 48. 54. 57. 61. 62. 64. 65. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 16. 17. 19. 24. Editio *Complut. Bengelii*. Fragm. *Ald. Chryſoſtomus* T. V. probante *J. Millio* prol. 1103. ἐμβάλῃ C a prima manu, ut videtur. Verſio *Syr. Cyrillus*. ἐγὼ] — 69. 91.
καταβαίνει] + ἐγὼ δὲ ἀσθενῶν περιεύομαι 69. + καὶ λαμβάνει ἰασιν 64.
8. ἔγειραι] ἔγειρε ACDEGHK. 1. 44. 56. 58. 59. 61. 69. 71. 72. 73. 75. 90. Evang. 1. 2. 7. 9. 15. 17. 19. 20. 22. Fragm. *Ald.* + καὶ AD.
κράββατον] κράβαττον ACDEK 1. 2. 59. 65. 69. 72. Colb. duo. Evang. 2. 5. 8. 11. 12. 15. 16. & alibi. probante *Bengelio*. κράβατον Evang. 1. 7. γράββατον Editio *Eraſmi* 1.
περιπάτει] ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου 68. a περιπάτει ad περιπάτει] — 2.
καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος] — 28. 96. probante *J. Millio* prol. 1422. εὐθέως] — D. Verſio *Armen.*
ἐγένετο ὑγιὴς] ὑγιὴς ἐγένετο D. 1. ἐγίνετο ὑγιὴς Editio *Eraſmi*, *Ald.*

nari. Quid ergo inquit, nobis faciendum? Ito, reſpondit ille, & dic oppidanis: quicunque habet malleum paxillum ferreum, accedat huc craſtino mane, & habeat oculos intentos in aquam; quamprimum viderint turbationem aquae, contundant ferro, & dicant: Victoria eſt noſtra, nec inde recedant, donec viderint grumos ſanguinis ſuper aquam. *Colbo* de puteo Mariae: ejus aquae in fine ſabbati communicantur cum caeterorum fontium & puteorum aquis: omnis autem infirmus, qui ex eis bibit, quamvis totum corpus ipſius ulceribus laeſum ſit, ſanatur. In *Codice MS. N. T. Syriaci* Altorfino in ora adſcriptum eſt: quia corpus Eſajae Prophetae abſconditum erat in Siloam, propterea deſcendebat angelus, & movebat aquas.

Miraculum, quod hic narratur, non ex eorum numero fuit, quae Joannes ſuis oculis viderat 1. Jo. I. 1. Sed ita a Judaeis relatum acceperat; manifeſte enim ſapit ingenium Judaicum, qui ad poteſtates inconſpicuas i. e. ad Angelos omnia referre ſolebant, etiam quae ex cauſis naturalibus oriuntur. Quomodo aquae iſtae potuerint habere vim medendi naturaliter *Theophylactus*, & ex eo *Hammondus* explicant. *Beza*: non eſt autem probabile, Angelum conſueviſſe viſibili ſpecie deſcendere. *Vajikra R.* VI. in Ex. XXIV. 6. & unde cognovit Moſes dimidium ſanguinis? Reſp. R. Juda f. Elai: Sanguis ſponte ſua diviſus eſt. R. Nathan: mutatus eſt color ſanguinis, dimidium factum eſt nigrum, dimidium rubrum. F. Caparae: Deſcendit angelus ſpecie Moſis, & diviſit eum. *Schekalim* Hier. V. 5. ſunt qui dicunt, angelum deſcendiſſe ſpecie R. Pinehas f. Jairi, eamque liberaſſe.

6. *Iſocrat.* πολὺν ἤδη χρόνον κατιφρονῆσαν.

7. 2. *Reg.* VII. 2. Miſera fuit ejus conditio, ut Tantali.

ἐν ᾧ] *Herodotus* I. 164. ἐν ᾧ δὲ βαλεύονται αὐτοὶ —— ἐν ᾧ ἂν ὁ ἅρπαγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατίην. III. 119. ἐν ᾧ δὲ τούτους μετῆσαν, ἐν τούτῳ ἐκέλευε ἐπὶ τὴν καρχηδόνα πλέειν τὸν ναυτικὸν στρατόν. VI. 88. ἐν ᾧ ἂν κορυθίων ἐδέοντο χρησθῆναι σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. *Plato* in Convivio. ἐν ᾧ δ' ἂν ἐγὼ λέγω. *Sextus Empir.* a. Aſtrolog. 70. ἀλλὰ καὶ ἐν ᾧ ἕτος ἀναβλέπει —— φθάνει ἀλλοῖον γενέσθαι τὸ περὶ τὰς ἀστέρας διάθεμα. interea dum.

10. *Sanhedrin* f. 90. 1. Dixit R. Abhu, dixiſſe Johannem: Omnino ſi dixerit tibi propheta, transgredere verba legis, audi illum, excepta idololatria, etiamſi ſiſteret tibi ſolem in medio coelo, non audi —— Dixit R. Akiba: abſit, ut Deus S. B. ſiſtat ſolem transgredientibus voluntatem ſuam.

11. Inf. comm. 15. VII. 23. *Tit.* II. 8. *Moeris.* ὑγιᾶ, ἀττικῶς· ὑγιῆ, ἑλληνικῶς. *Heſychius* ὑγιᾶ, σῶα. *Thomas.* ὑγιᾶ, κρεῖττον ἢ ὑγιῆ· διὰ τὸ τοὺς ἀττικοὺς ἀεὶ ποιεῖν τὴν τῶν τοιούτων συναίρεσιν, ὅσης καθαρᾶς τῆς εὐθείας, τὰς δὲ κοινὰς εἰς η.

13. ἐξένευσε] *Anthol.* III. 33. 4. τρηχὺν ὁ δ' ἐκνεύσας ταχινῶς πάγον ἐς βαθὺ πόντε Ἥλατ' ἀλυσκάζων. *Gloſſarium.* devertit, ἐκνεύει, ἐκτρέπεται. ἀποκάμπτει, ἀποκλίνει. deverticulum, ἐκτροπὴ, ἔκνευσις, καταγώγιον. devitat, ἐκκλίνει, περικάμπτει, ἐκνεύει. *Plut.* de Genio Socratis p. 577. B. ἐκνεύσας τῆς ὁδοῦ μικρὸν. *Plato* de Legg. VII. p. 897. B. τάξεσι τοιαυταῖς πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξεσι πάσῃ, καὶ ἐκπηδήσεσιν ἐν ὕψει καὶ ξὺν ταπεινώσει μιμουμένην. *Curtius* IX. 7. 22. quam [lanceam] cum exigua corporis declinatione vitaſſet. Hegeſias ap. *Dionyſium Hal.* de compoſ. Verb. 18. μικρὸν ἐκνεῦσαι τὸ ξίφος ἐνίγκαντος ὑπὸ τὰ στερνία τῆς

26.

11 κράββατον. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἆρον τ κράβ-
12 βατόν σε, καὶ περιπάτει. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν· Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι· ἆρον
13 τ κράβατόν σε, καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν
14 ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν
15 αὐτῷ· Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τι σοὶ γένηται. Ἀπῆλθεν
16 ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. Καὶ
διὰ τοῦτο ἐδίωκον τ Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει
17 ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς· Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ

ἦρε] ἐγερθεὶς ἦρεν D 1. 69. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco. Codices *Latini*.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ C. a prima manu.
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ] — D.
ἐστιν] + καὶ ACDGL. 1. 5. 16. 33. 36. 38. 47. 51. 54. 56. 69. 73. 74. 87. 90. 91. Evang. 15. 20. Verſio *Copt.* Codices *Lat. Cyrillus*, *Chryſoſtomus* T. V.
κράββατον] + σου CDL 15. 64. 91. Verſio *Vulg. Syr.* prior & poſterior cum aſteriſco. *Copt. Cyrillus*, *Chryſoſtomus* in l. & T. V. + ὁ δὲ GKL. 16. 42. 47. 54. 56. Verſio *Syr.* utraque. *Copt. Cyrillus*.
περιπάτει] περιπάτησον A. 63.
10. οἱ] — Editio *Eraſmi* 1. 2. *Colinaei*.
σοι] — Fragm. *Ald.*
ὃς δὲ A.
11. ἀπεκρίθη] εἶπεν Verſio *Syra* poſterior.
12. οὖν] — D. Evang. 7. Codices *Latini*.
ἰαθεὶς] ἀσθενῶν D. Codices *Latini*.
ἐξένευσεν] ἔνευσεν D. a prima manu.
13. ἦν] — D a prima manu.
ἐστιν] ἦν D. Verſio *Syr.*
τῷ] — Editio *Colinaei*.
14. εἶπεν] λέγει 47. 56. 58. 61.
τι σοὶ] σοί τι ACGHL. 3. 34. 36. 38. 44. 72. 73. 97. Evang. 1. 2. 5. 7. 8. 9. 11. 12. 13. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Syr.* Latin. *Nazianzenus* de Baptiſmo, *Cyrillus*. forte, ut in lectione Eccleſiaſtica tolleretur ambiguitas, ne audiens intelligeret τισι pro τι σοι.
γένηται] + καὶ A. Verſio *Syr.* Codices *Latini*.
15. ἀπῆλθεν] + οὖν D 12. 16. 44. 54. Verſio *Copt.*
ἀνήγγειλε] ἀπήγγειλεν DK 49. 59. 69. Evang. 7. 9. 15.
εἶπεν CL 48. Verſio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus*
αὐτὸν] με D 1. 40. Verſio *Copt.* Codices *Latini*.
16. τ Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι τ Ἰησοῦν CD. 69. Verſio *Syr. Vulg.*
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι] — CDL. 1. 33. 69. Colb. unus. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Chryſoſtomus* T. V. 40. *Cyrillus*, *Nonnus*. probante *J. Millio* prol. 429. & *J. A. Bengelio*.
ἐν] — D.
σαββάτῳ] + τὰ ἱάματα EH 2. a prima manu. 29. 40. a prima manu. 53. 63. 71.
17. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D.

Σάρακος. *Philo* de vita Moſis T. 2. p. 173, 39. ποῖ τις τράπηται; ποῖ τις ἐκνεύσῃ; *Juſtinus* Dial. cum Tryphone. ἡμεῖς δὲ ὑποχωρήσαντες ποῖ καὶ ἀναπαυσάμενοι περαίνωμεν τὸν λόγον, ἔδοξε δὲ καὶ τῷ τρύφωνι ὅτως ἡμᾶς ποιῆσαι, καὶ δὴ ἐκνεύσαντες —— εἰς τὸ μέσον τῆ ξύστε στάδιον ἤειμεν. *Suidas* e Polybio. ἐβέλετο, τὸ λεγόμενον, ἐκνεύσας τὴν ἀνδρωνῖτιν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κωμάσαι. proprie enatare. *Euripid.* Hippolyt. 470. εἰς δὲ τὴν τύχην πεσῆσ', ὅσην σὺ, πῶς ἂν ἐκνεῦσαι δοκοῖς; *Schol.* εἰς πέλαγος ἐκκολυμβῆσαι. 823. κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορᾷ τοσῆτον, ὥστε μή ποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν. *Lucianus* D. Mar. VII. 2. ἐξένευσεν εἰς τὴν γῆν. *Strabo* II. p. 144. C. de Euphrate. ἡ δ' ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς ἐπιστροφὴ καὶ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἔκνευσις. *Heſychius*. ἐκνεύσας, ἐκκολυμβήσας. *Jud.* IV. 18. XVIII. 26. 2. *Sam.* II. 24. XXIII. 16. *Ælianus* H. A. II. 2. ὅταν ἔξω τῆ πυρὸς τῆ συντρόφε ἐκνεύσωσι. Pindar. Olymp. 13. 163. κέφοισιν ἐκνεῦσαι ποσίν. *Terentius* Andr. IV. 3. 31. Dehinc facile ex illis ſe emerſurum malis. *Petronius* 57. Habebam in domo, qui mihi pedem opponerent, hac illac tamen, genio illius gratias, enatavi. *Thucydides* II. 90. ἄνδρας τε τῶν ἀθηναίων ἀπέκτειναν, ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν. Schol. ἐξεκολύμβησαν, ἐξεκλίναν τῆς προκειμένης ὁδῦ. *Diodorus* S. XV. 87. πολλῶν δὲ καὶ πυκνῶν φερομένων βελῶν τὰ μὲν ἐξένευε, τὰ δὲ διεκρέτο.

14. *Deut.* XXVIII. 15. 21. 22. 27. 28. 25. 1. *Cor.* XI. 30. 31. 32. *Pſal.* CIII. 1-4. CVII. 17-22. *Eſaj.* XXXVIII. 20.

Inf. VIII. 11. *Ariſtophanes* Lyſiſtrat. 1280. ἀνὴρ δὲ παρὰ γυναῖκα, καὶ γυνὴ κἄτω παρ' ἄνδρα, κἄτ' ἐπ' ἀγαθαῖς συμφοραῖς ὀρχησάμενοι θεοῖσιν εὐλαβώμεθα, τὸ λοιπὸν αὖθις μὴ ξαμαρτάνειν ἔτι. *Ariſtaenet.* I. 6. πλὴν ἐπεὶ τὸ πραχθὲν οὐκ ἔν ἄλλως ἔχει, τὰ δεύτερα παραινῶ, πέπαυσο τούτων, καὶ μηδὲ παραίτερω ἐξαμάρτανε.

17. *Cic.* de Offic. III. 28. Hoc quidem commune eſt omnium philoſophorum, non eorum modo, qui Deum nihil habere negotii dicunt, & nihil exhibere alteri: ſed eorum etiam, qui Deum ſemper agere aliquid & moliri volunt. *Bereſchith* R. XI. 11. Pinehas nomine R. Hoſia dixit: Praeter ea quae dixiſti in locum: quoniam requievit in eo ab omni opere ſuo; ab opere mundi ſui requievit, at non requievit ab opere impiorum, neque ab opere juſtorum, ſed operatur cum his & illis; oſtendens & his fontem δοκιμασηρίε ſui, & illis fontem δοκιμασηρίε ſui. Ubinam vindicta impiorum vocatur opus? Jerem. L. 25. & ubinam merces juſtorum vocatur opus? Pſal. XXXI. 20. *Schemoth* R. XXX. Fuit ibi haereticus aliquis, dixit illis: verba veſtra non ſunt niſi mendacium, nonne dixit: Deus dicit & facit. Cur ergo non ſervat ſabbatum? Reſponderunt illi: Nequiſſime, nonne licet homini vagari per atrium ſuum ſabbato? Affirmavit. Dixerunt ei: ſuperiora & inferiora ſunt atrium Dei S. D. Eſaj. VI. 3.

Moſes quidem praecepit requiem die ſabbati, ad exemplum Dei, qui die ſeptimo requievit ab omni opere ſuo: ſicut autem non ita requies Dei intelligenda eſt, ut negetur Deum, providentia ſua omnia regere & in omnibus operari; ita nec quietem ſabbati, quae hominibus praecepta eſt, tam ſtricte interpretari convenit, ut omnia omnino opera vetari cenſeantur. Circumciſio & ſacrificia ſabbato peraguntur: & quaecunque propheta die ſabbati facienda jubet, ſine dubio permiſſa ſunt; quanto magis ſi ipſe filius Dei jubeat? *Philo* Alleg. T. 1. p. 44, 29. παύεται γὰρ οὐδέποτε ποιῶν ὁ θεὸς, ἀλλ' ὥσπερ ἴδιον τὸ καίειν πυρὸς, καὶ χίονος τὸ ψύχειν· ἔτω καὶ θεῦ τὸ ποιεῖν· καὶ πολύ γε μᾶλλον. de Cherubinis p. 155, 1. ἀναπαυλαν δὲ οὐ τὴν ἀπραξίαν καλῶ, ἐπειδὴ φυ-

γὼ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτων αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ. Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ ὁ 18 19 20 21 22

18. Ἀφ'] καὶ Ἀφ' 59. Versio *Syr.*
οὖν] D. Versio *Syr.* Codices *Latini.*
αὐτὸν] — 33.
ἐζήτων αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτων αὐτὸν D.
ἀποκτεῖναι] — 70.
19. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίθη D 33. 53. 68. καὶ ἀπεκριθεὶς 80.
οὖν] — 30. 80. Codices *Latini.* δὲ Versio *Copt. Syr.*
εἶπεν] λέγει 1. 61. εἶπεν L.
καὶ prius] — 80.
αὐτοῖς] — Versio *Syra* posterior, sed habet in marg.
υἱὸς prius] + τοῦ ἀνθρώπου D 69. Versio *Armen.*
ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ] ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν 69.
ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν] τι ἀφ' ἑαυτοῦ D.
οὐδὲν] οὐδὲ ἓν 1.
τὸν πατέρα ποιοῦντα] ποιοῦντα τὸν πατέρα D.
ἂν] — AD 47. 61. 86. Evang. 13.
ἐκεῖνος] ὁ πατὴρ Versio *Copt. Syr.*
ποιῇ] ποιήσῃ D a prima manu. ποιεῖ A 47. 48. 72. 86. 90. Evang. 6. Fragm. *Ald.* Editio *Erasmi*, *Co-*

φύσει δραστήριον τὸ τῶν ὅλων αἴτιον, ὃ δέποτε ἴσχον τῷ ποιεῖν τὰ κάλλιστα. Alleg. I. p. 46, 49. ἐδηλώσαμεν δὲ, ὅτι ποιῶν ὁ θεὸς οὐ παύεται, ἀλλ' ἑτέρων γενέσεως ἄρχεται, ἅτε οὐ τεχνίτης μόνον ἀλλὰ καὶ πατὴρ ὢν τῶν γιγνομένων.

18. *Ter.* Adelph. IV. 1. 19. Laudarier te audit libenter, facio te apud illum Deum, virtutes narro. *Petronius* 117. Facite ergo me dominum, si negotiatio placet. *Severianus* in Act. VII. 40. διατί ποίησον; πῶς θεοὶ τὰ γενόμενα; *Ælian.* V. H. II. 19. ἐπέσειλε τοῖς ἕλλησι, θεὸν ἑαυτὸν ψηφίσασθαι· Lacedaemonii decreverunt: ἐπειδὴ ἀλέξανδρος βέλεται θεὸς εἶναι, ἔστω θεός. IX. 37. Ἀνάξαρχος —— κατεγέλα ἀλεξάνδρε ἑαυτὸν ἐκθεοῦντος. XIII. 30. Olympias: ὦ τέκνον, ἀλλὰ σὺ μὲν ὁρᾶν μετασχεῖν βελόμενος, καὶ τοῦτο σπεύδων, νῦν δὲ τῶν κοινῶν δὸς καὶ ἴσον πᾶσιν ἀνθρώποις μετασχεῖν ἔχεις, γῆς τε ἅμα καὶ ταφῆς. *Sueton.* Vespas. 23. prima morbi accessione, ut, inquit, puto, Deus fio. *Juvenal.* S. X. extr. Sed Te Nos facimus, fortuna, Deam, coeloque locamus. *Curtius* VIII. 5. Scilicet ego & tu, Cleo, deos facimus? a nobis divinitatis suae autoritatem accepturus est rex? potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem regem, si Deum potes facere; facilius est imperium dare quam coelum. *Tacitus* de Mor. German. 8. Vidimus sub divo Vespasiano Velledam diu apud plerosque numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam & complures alias venerati sunt, non adulatione, sed tanquam facerent Deas. *Maasse* CXLI. ex . . . Alexander Macedo erat rex potens, qui totum orbem devicit, jussit itaque, ut subditi ipsum tamquam Deum adorarent. Dixerunt sapientes ejus, eum nondum Hierosolyma & domum sanctuarii expugnasse. Expugnavit igitur Hierosolyma. Erant autem ibi tres sapientes; unus dicebat: exi prius e domo domini tui, & tunc te habebo pro Deo; domus autem ejus est coelum & terra. Secundus dicebat: tu non es Deus, Deus enim creavit coelum & terram, tu vero non creasti. Tertius dicebat: habeo navem in mari periclitantem. Respondit rex: mittam naves meas, quae illi succurrant. Dixit sapiens: mitte potius ventum, ut cito appellat. Si in ventum potestatem non habes, Deus non es. Rex confusus domum abiit ad uxorem, quam rogavit, ut pro Deo haberetur. Respondit illa: redde prius depositum unum, nimirum animam tuam, quam a Deo accepisti. *Demosthenes* in Mid. κλαίων καὶ ὡς ἐλεεινότατον ἑαυτὸν

ποιῶν. Liber Schevet ap. *Buxt.* in Thesaur. p. 662. A. 485. Magna calamitas contigit Israëli, per virum malum, qui se ipsum Messiam fecerat. *Jos.* A. XIX. 1. 1. de Cajo. ἐξεθείαζε δὲ ἑαυτὸν, καὶ τὰς τιμὰς ἀκίτι ἀνθρωπίνως ἠξίου γίνεσθαι παρὰ τῶν ὑπηκόων αὐτῷ, εἴς τε τὸν Διὸς φοιτῶν τὸ ἱερὸν, ὁ Καπιτώλιον μὲν καλοῦσι, τιμιώτατον δ' ἀρ' αὐτοῖς ἐστιν ἱερῶν, ἀδελφὸν ἑαυτὸν ἐτόλμησε προσαγορεύειν τὸν Δία, καὶ τ' ἄλλα ἔπρασσε μανίας οὐδὲν ἀπολελειμμένος. *Philo* de legat. ad Caj. T. 2. p. 562, 28. μικρὸν δὲ ἀκ ἦν τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον τῶν ὄντων· ἀνθρώπου γενητὴν καὶ φθαρτὴν φύσιν εἰς ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ὅσα τῷ δοκεῖν, θεοπλαστῆσαι, ὅπερ ἀσεβημάτων ἔκρινεν εἶναι χαλεπώτατον· θᾶττον γὰρ ἂν εἰς ἄνθρωπον θεὸν, ἢ εἰς θεὸν ἄνθρωπον μεταβαλεῖν. *Libanius* Progymn. p. 187. C. ὅλως δὲ, εἴ τις, ἄνθρωπος ὤν, ζητεῖ τινα πρᾶξιν καθαρὰν δυσκολίας, ἀκ οἶδε ζητῶν, ἃ θεῶν ἐστι μόνων. inf. X. 33. *Plin.* H. N. VII. 5. Tu, qui te Deum credis aliquo successu elatus, quantulo serpentis dente perire potes? XIX. 7. 12.

Dionys. Hal. art. Rhetor. VIII. 7. ὅτι πολλοὶ καὶ ἰσόθεοι ἐνομίσθησαν, οἱ δὲ καὶ ὡς θεοὶ τιμῶνται. *Libanius* E. 727. Μάρκος ἐκεῖνος κρεμάμενος, καὶ μασιγούμενος, καὶ τὸ πώγωνος αὐτῷ τιλλομένου, πάντα ἐνεγκὼν ἀνδρείως, νῦν ἰσόθεος ἐστι ταῖς τιμαῖς. Sappho. φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θέοισιν ἔμμεν' ὤνηρ. *Euripid.* Hecub. 354. Δέσποινα δ' ἡ δύσμορος ἰδαίαισιν ἦν γυναιξὶν παρθένοισι τ' ἀπόβλητος μετὰ, ἴση θεῷσι, πλὴν τὸ κατθανεῖν μόνον. *Isocrat.* ad Philipp. ἰσόθεον καὶ πᾶσιν ὀνομαστὴν τὴν αὐτῶν δόξαν κατέλιπον. & ad Nicocl. ἰσοθέους ἅπαντας νομίζεσι τοὺς ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντας. *Philo* Byz. de Colosso. τῷ θεῷ τὸν θεὸν ἴσον ἐποίησεν, μέγα τῇ τόλμῃ βασάσας ἔργον, ἥλιον γὰρ δεύτερον ἀνέθηκε τῷ κόσμῳ. *Juvenal* IV. 70. de Domitiano. Nihil est quod credere de se non possit, cum laudatur, Dis aequa potestas. V. 132. Quadringenta tibi si quis Deus aut similis dis —— donaret. *Philostratus* p. 206. ποιοῦντα γέ τοι ἀπὸ τῆς νεὼς ἐς τὸ ἄντυ θεῷ ἴσα ἀτέβλητον, καὶ διεχώρων τῶν σεσαπῶν, ὥσπερ τοῖς φέρουσι τὰ ἱερὰ. V. Apollon. p. 395. τί θαυμαστὸν, εἰ μὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰσόθεον ἡγεμένων, τινων δὲ καὶ θεὸν, μόνη μέχρι νῦν ἡ πατρὶς ἀγνοεῖ; *Ovidius* M. XIV. 124. Seu Dea tu praesens, seu Dis gratissima, dixit, numinis instar eris semper mihi. *Euripid.* Electr. 67. ἐγὼ σ' ἴσον θεοῖσιν ἡγοῦμαι φίλον. *Odyss.* λ. 303. τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἴσα θεοῖσιν. β. 575. ἰσόθεος φῶς. *Od.* α. 324. *Diogenes Laërt.* Epicuro X. 5. προσδοκῶν τὴν ἰμερτὴν καὶ ἰσόθεον σε εἰσοδον. *Il.* γ. 230. Ἰδομενεὺς δ' ἑτέρωθεν ἔνι

κρη-

23 ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν
υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα
24 αὐτόν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί
με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς
25 τὴν ζωήν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς
26 φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ,
27 οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. Καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν,
ὅτι

linaei, *Bogardi*, *Chryſoſtomus*.
20. φιλεῖ] ἀγαπᾷ D. *Origenes* in Jo. IV. 34.
αὐτῷ] αὐτὸν 2.
δείξει] δείκνυσιν D 28.
πιστεύων] πιστεύσας 73.
ἀκούσονται] ἀκούσωσιν L 1. 33. 69. Colb. unus. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*.
τοῦ υἱοῦ] — 56. a prima manu. 61.
Θεοῦ] ἀνθρώπε K 15. 28. 42. 44. 68. 91. Verſio *Syra* poſterior in margine.
ζήσονται] ζήσουσιν D 33.
πατὴρ] + ὁ ζῶν D.
ἐμοίως ποιεῖ] ποιεῖ ὁμοίως D.
δείκνυσιν] δεικνύει D. δείγνυσιν A.
ἃ αὐτὸς ποιεῖ] ἃ ἂν αὐτὸς ποιῇ D 16. —— 64.
24. ὅτι] — D. Editio *Eraſmi*.
25. ἐστιν] ἔσται 69.
ἀκούσονται] ἀκούσωσιν L 1. 33. 69. Colb. unus. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*.
τοῦ υἱοῦ] — 56. a prima manu. 61.
Θεοῦ] ἀνθρώπε K 15. 28. 42. 44. 68. 91. Verſio *Syra* poſterior in margine.
ζήσονται] ζήσουσιν D 33.
πατὴρ] + ὁ ζῶν D.
26. ὥσπερ] ὡς D.
ab ἑαυτῷ ad ἑαυτῷ] — 1. a prima manu.
27. καὶ poſterius] — AL 33. Verſio *Vulg. Copt. Origenes* in Jo. VIII. 50. prob. *J. Millio* prol. 1200.

κρήτεσσι θεὸς ὡς ἔσκε. Perictione apud *Stobaeum* LXXXIII. Μετὰ δὲ τούτους μυθέομαι τοὺς θεοὺς γονέας τιμᾶν καὶ σέβειν· ἔτοι γὰρ ἴσα θεοῖσι πάντα πέλεσσι. *Il.* s. 440. μηδὲ θεοῖσιν ἴσ' ἔθελε φρονέειν. ι. 599. ἴσον γέρσε θεῷ τίσασθαι ἀχαιοί. *Od.* η. 11. θεῦ δ' ὡς δῆμος ἄκουεν. *Chryſoſtomus* in Roman. H. 2. οἱ ῥωμαῖοι —— τοὺς αὐτῶν βασιλεῖς —— ἰσοθέους —— ἡγοῦντο —— ἕτω γοῦν αὐτοὺς καὶ ἐκάλουν. *Syneſius* Ep. 105. τὸν δὲ ἱερέα ἄνδρα δεῖ θεσπέσιον εἶναι, ὃν γε πρὸς μὲν παιδίαν ἅπασαν ἴσα καὶ θεῷ ἀμείλικτον εἶναι χρή. *Ariſtides* T. II. p. 244. Pericles ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐθαυμάζετο. *Philo* Allegor. Leg. T. I. p. 53, 3. φίλαυτος δὲ καὶ ἄθεος ὁ νῷ οἰόμενος ἴσος εἶναι θεῷ. *Euripid.* Oreſt. 8. θεοῖς ἄνθρωπος ὢν κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον. *Silius* II. 497. Elataque turba favore Certatim ingenti celebrant nova gaudia plauſu, Æquatur rector divis. *Phil.* II. 6.

19. *Num.* XVI. 28. inf. comm. 30. VII. 17. 18. 28. VIII. 42. XII. 49.

Philo de verbo Dei apud *Euſebium* p. 11. 15. καὶ ὁ γεννηθεὶς μέντοι, μιμούμενος τὰς τοῦ πατρὸς ὁδούς, πρὸς παραδείγματα ἀρχέτυπα τὰ ἐκείνου βλέπων. *Auguſtinus* in l. Tanquam diceret: Quid ſcandalizati eſtis, quia patrem meum dixi Deum, quia aequalem me facio Deo? Ita ſum aequalis, ut ille me genuerit, ita ſum aequalis, ut non ille a me, ſed ego ab illo ſim. —— hoc eſt: non poteſt filius a ſe quicquam facere; quod eſſet, ſi diceret: Non eſt filius a ſe. Etenim ſi filius eſt, natus eſt; ſi natus, ab illo eſt, de quo natus eſt. *Bereſchith R.* LXXI. 1. Quicquid Deus S. B. facturus eſt tempore futuro, ante fecit per juſtos in hoc ſeculo. S. B. vivificat mortuos: Elias vivificavit mortuos. S. B. cohibet pluvias: Elias cohibuit pluvias. S. B. benedicit parvo: Elias benedixit parvo. S. B. vivificat mortuos: Eliſa vivificavit mortuos. S. B. viſitat ſteriles: Eliſa viſitavit ſteriles. S. B. Benedicet modico: Eliſa benedixit modico. S. B. amarum dulce reddet: Eliſa amarum dulce reddidit. S. B. amarum dulce reddit per amarum: Eliſa amarum dulce reddidit per amarum. de S. B. ſcriptum eſt: Eſaj. II. 11. exaltabitur Dominus ſolus: etiam Jacobus, S. D. & relictus eſt Jacobus ſolus Gen. XXXII. 24.

21. Fruſtra ei intentatis mortem, qui mortuos reſuſcitare poteſt.

23. 1. *Chron.* XXIX. 20. 1. *Jo.* II. 23. *Tit.* II. 10. *Mal.* I. 6. *Xenoph.* ἀπόμνημ. IV. 3. πῶς ἄν ἄν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῴη θεὸς, ἢ, ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, ἕτω ποιῶν;

24. εἰς κρίσιν ἐκ ἔρχεται] Epiſtola Philippi apud *Demoſthenem*. ἐκ ἐθελόντων ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς κρίσιν, πολλάκις μὲν ἐμοῦ δεηθέντος, οὐκ ὀλιγάκις δ' ἐκείνων —— καὶ διατετέλεκα προκαλέμενος ὑμᾶς εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, ὑπὲρ ὧν αἰτιώμεθα ἀλλήλους. *Anthолog.* II. 22. 17. Βέλτερον ἡγεμόνος λῃστοκτόνε εἰς κρίσιν ἐλθεῖν, Ἢ τὸ χειρεργὸν Γενναδίε παλάμας· ὃς μὲν γὰρ φονέας ὁσίως συγέων κατατέμνει, ὃς δὲ λαοὺς μισθὸς εἰς ἀΐδην κατάγει. *Ulpianus* D. II. 12. Leg. 1. de feriis. Ne quis meſſe vindemiarumque tempore adverſarium cogat ad judicium venire, oratione Divi Marci exprimitur. *Cicero* de Oratore I. 27. Quo etiam gravius judicium in dicendo ſubimus. Quoties enim dicimus, toties de nobis judicatur.

25. *Bereſchith R.* LXXIV. 1. Tu es portio mea in terra viventium Pſal. CXLII. 6. i. e. terra ubi mortui vivent primum in diebus Meſſiae. *Pirke Elieſer* XXXII. de Meſſia dicitur Pſ. LXXII. 17. cur vocatur jinnon? quia eos, qui in terra dormiunt, excitabit. Idem Judaei etiam recentiores Meſſiae tribuunt. Hoc praeſtitit Chriſtus excitando filium Jairi, viduae Naimitanae filium, & Lazarum.

27. κρίσιν ποιεῖν] *Ariſtophanes* Ran. 791. μὰ Δί, ἀλλ' ὁ δῆμος ἀνεδόα κρίσιν ποιεῖν. 797. ἀγῶνα ποιεῖν αὐτίκα μάλα καὶ κρίσιν, κἄλεγχον. *Antipho.* Apol. homicidii involunt. δόξῃ καὶ μὴ ἀληθείας τὴν κρίσιν ποιήσασθαι. *Salluſtius* in Cicer. 2. cum Legis Plautiae judicia domi faciebatis: ex conjuratis alios morte, alios pecunia condemnabas. *Sermo Arianorum* apud Auguſtinum. Juſtus judex eſt filius; judicantis vero honor & auctoritas, patris imperiales leges; ſicut & Spiritus S. officioſa advocatio & conſolatio unigeniti Dei juſta eſt dignitas. *Judae* 15. *Xenophon* H. Graec. IV. ἀγησίλαος μὲν ἐπεὶ τὴν κρίσιν ἐποίησε. & V. Ἰσμηνίας κρίσιν ποιῆσαι. *Herodot.* VII. 26. ὃς μέν νυν τῶν ὑπάρχων σρατὸν κάλλιστα ἐσαλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ ἀρχὴν ἐς κρίσιν τούτων περὶ ἐλθόντας οἶδα. *Polybius* p. 522. μὴ χωρὶς αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν ὑπὲρ τῶν ἐγκαλουμένων κρίσιν. *Demoſthenes*. κρίσιν ποιεῖν ῥητόρων. *Lyſias* c. Agorat. εὐθέως κρίσιν τοῖς ἀνδράσι τούτοις ἐποίουν ἐν τῇ βουλῇ. Confer querelam *Jobi* IX.

Dat Deus judicem ex hominibus, qui ſenſum huma-

ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνη- 28
μείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ· Καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστα- 29
σιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν 30
ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ
θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ πε- 31
ρὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶ- 32
δα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰω- 33
άννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· 34
ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων· 35
ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν 36
μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ, ἵνα τελειώσω αὐτὰ,
αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. Καὶ 37
ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώ-
ποτε

ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί] Sequentibus jungunt 1. 83. 88. 90. Evang. 6. 24. Fragm. *Ald.* Verſio *Syra* utraque δὲ poſt ὅτι addito. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Damaſcenus* a. Neſtor. 41. *Theophylactus*: χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς, ψιλὸν ἄνθρωπον δογματίζων τὸν κύριον, οὕτω ἀνεγίνωσκε τοῦτο τὸ χωρίον· ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. ἐνταῦθα σίζω. ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἀνεγίνωσκε· μὴ θαυμάζετε τοῦτο. ἀνοητον δὲ λίαν ἐστὶ τὸ οὕτως ἀναγινώσκειν. Similia habet *Conſtantinus Harmenop.* 6.

28. θαυμάζετε] θαυμάζητε Fragm. *Ald.* ἀκούσονται] ἀκούσωσιν L. ut comm. 25.

29. καὶ ἐκπορεύσονται] addit hypodiaſtolen Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. πράξαντες] πράσσοντες D. 30. οὐδὲν] οὐδὲ ἓν G. ἐστὶν] — 69. μνημείοις] μνήμασιν 67. αὐτοῦ] τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ 33. Verſio *Vulg.* ἐκπορεύσονται] ἐξελεύσονται D. τὸ poſterius] — Evang. 6. πατρὸς] — ADKL 1. 33. 42. 67. 96. 97. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab. Origenes* in Jo. VIII. 50. & 53. *Euſebius* T. E. II. 7. *Chryſoſtomus*, probante *Bengelio*.

31. ἐὰν] κἂν 106. Evang. 4. *Origenes*. + ℵ 28. 51. 53. 71. ἐγὼ] ℵ 40. περὶ ἐμοῦ] μου 64. οἶδα] οἰδατε D. Verſio *Armen.* Codices *Latini*. οἴδαμεν 56. 58. 61. ἀληθὴς] ἀληθινὴ 33. μαρτυρία] + μου D a prima manu. αὐτοῦ ex emendatione. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini*. μαρτυρεῖ] μεμαρτύρηκε 69. μεμαρτύρηκεν] + ἐν 73. 33. ὑμεῖς] — 2. 34. ἀνθρώπου] ἀνθρώπων D 3. 9.

35. ἀγαλλιασθῆναι] ἀγαλλιαθῆναι ADK 44. 83. 86. 97. Evang. 24. Fragm. *Ald.* Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν] πρὸς ὥραν ἀγαλλιαθῆναι A. Editio *Complut. Plantin.* Verſio *Vulg. Chryſoſtomus.* probante *Bengelio*.

36. δὲ] — 63. ℵ 56. μείζω] μείζονα D. μείζων A 10. 11. 13. 33. γὰρ] — 46. ἔδωκε] δέδωκε 13. Evang. 20. τελειώσω] πληρώσω 64. 74. 89. 90. τελίσω 58. 61. 69. ἃ ἐγὼ ποιῶ] — 38. Codices *Latini*. ἐγὼ poſterius] — ADL 1. 33. Colb. unus. Verſio *Copt.* Codices *Latini*. *Cyrillus*. ἐμοῦ] + περὶ 69. ἀπέσταλκε] ἀπέστειλεν D 29. 56. 58. 61. 63. 71. Evang. 13. 19. 20. *Chryſoſtomus*.

nitatis, habet, & ipſe in omnibus tentatus eſt. *Heb.* IV. 15. 16. *Dan.* VII. 13. 14. 26. *Ariſtoteles.* κρίσιν τῶν ἀξίων ποιεῖσθαι. *Ariſtides* Panath. p. 107. καὶ ὧν ἤρισαν πρὸς ἀλλήλους, ἐν τῇδε τῇ πόλει τὰς κρίσεις ἐποιήσαντο.

28. Non nuper demum ſed ante ſecula mortuos omnes.

31. *Euripides* Jon. 532. μαρτυρεῖς σαυτῷ. *Demoſthenes* c. Stephan. 2. μαρτυρεῖν γὰρ οἱ νόμοι ἐκ ἐῶσιν αὐτὸν ἑαυτῷ. *Cic.* pro Roſcio 36. Itaque more majorum comparatum eſt, ut in minimis rebus homines ampliſſimi teſtimonium de ſua re non dicerent. Africanus, qui ſuo cognomine declarat, tertiam partem orbis terrarum ſe ſubegiſſe, ſi ſua res ageretur, teſtimonium non diceret, nam illud in talem virum non audeo dicere, ſi diceret, non crederetur. *Pomponius* ff. de Teſtibus l. XXII. 5. 10. Nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur. *Xenophon.* Paed. VIII. αὕτη ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. inf. VIII. 13. *Cetuboth* f. 23. 2. teſtibus de ſe ipſis non creditur. & II. 9. Homo non eſt fide dignus de ſe ipſo.

32. Deus. inf. VIII. 17. 18. 1. *Jo.* V. 8.

34. 1. *Cor.* IV. 10.

35. λύχνος καιόμενος] *Galenus* de Uſu Part. X. λύχνον καιόμενον, ἢ τινα ἑτέραν φλόγα καταβεὶς ἐν ἡλίῳ λαμπρῷ, μαραινομένην αὐτίκα θεᾶσθαι. *Sir.* XLVIII. 1. *Matth.* V. 15. 2 *Pet.* I. 19.

πρὸς ὥραν] 2. *Cor.* VII. 8. *Gal.* II. 5. 1. *Theſſ.* II. 17. *Philem.* 15. *Bereſchith R.* LXX. לעולם & לשעה opponuntur. Lea major, ſacerdotium in ſeculum, regnum in ſeculum: Rahel minor, Joſeph ad horam, Saul ad horam, Silo ad horam.

36. τὰ ἔργα μαρτυρεῖ] *Xenophon* Paed. VIII. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις. *Appianus* Punic. p. 106. Ὅτε Μανίλιος, καὶ τὸ συνέδριον, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν χιλιάρχων —— ἐμαρτύρουν τῷ Σκιπίωνι, καὶ ὁ στρατὸς ἅπας, καὶ τὰ ἔργα ἐπ' ἐκείνοις.

37. 1. *Jo.* III. 6. IV. 12. Quantumcunque jactatis, vos credere Deo, quem Patres veſtri in monte Sina loquentem audierunt, cum tamen non credatis filio Dei, cujus doctrinam ipſi auditis, & miraculis comprobatam videtis, oſtenditis nec Deo vos credere comm. 46.

38. 1. *Jo.* I. 10. II. 14. 24. *Deut.* XVIII. 15. *Ex.* XX. 19.

39. *Rom.* II. 17. 2. *Tim.* III. 15. *Joſ.* B. II. 12. 2. στρατιωτῶν τις, εὑρὼν ἔν τινι κώμῃ τὸν ἱερὸν νόμον, διέῤῥηξε τε τὸ βιβλίον, καὶ εἰς πῦρ κατέβαλεν. Ἰουδαῖοι δὲ, ὡς ὅλης αὐτοῖς τῆς χώρας καταφλεγείσης, συνεχύθησαν, καὶ καθάπερ ὀργάνῳ τινὶ τῇ δεισιδαιμονίᾳ συνελκόμενοι εἰς ἓν κήρυγμα πάντες εἰς καισάρειαν ἐπὶ κεμαινὸν συνέδραμον, ἐκε-

38 πότε, οὔτε εἶδ☞ αὐτῆ ἑωράκατε. Καὶ τ̃ λόγον αὐτῆ οὐκ ἔχετε μϐύοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι
39 ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖν☞, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δο-
40 κεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· ϗ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι ϖερὶ ἐμοῦ. Καὶ οὐ θέ-
41 λετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. Δόξαν ϖαρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμϐάνω· Ἀλλ'
42 ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τ̃ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ
43 ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ϗ οὐ λαμϐάνετέ με· ἐὰν ἄλλ☞ ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰ-
44 δίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν ϖαρ' ἀλλήλων λαμϐά-
45 νοντες, ϗ τ̃ δόξαν τ̃ ϖαρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω
46 ὑμῶν ϖρὸς τ̃ ϖατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. Εἰ γὰ
47 ἐπιστεύετε Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· ϖερὶ γὰ ἐμοῦ ἐκεῖν☞ ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς ἐκεί-
νου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ϖέραν τ̃ θαλάσσης τ̃ Γαλιλαίας τ̃ Τιϐεριά-
δ☞.

37. πατὴρ] + ἐκεῖν☞ D. αὐτὸς] ἐκεῖν☞ L. Codices *Latini*.
μεμαρτύρηκε] μαρτυρεῖ D. Verſio *Syr.* Codices *Latini*.
ἀκηκόατε ϖώποτε] ϖώποτε ἀκηκόατε AD 69. 80. Verſio *Syr. Cyrillus*.
38. μϐύοντα ἐν ὑμῖν] ἐν ὑμῶν μένοντα 1. *Cyrillus*. ἀπέστειλεν] ἀπέσταλκεν D 56. 58. 61. 72. Ev. 5. *Cyrillus*.
39. ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν] ἔχειν ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον D. αὐταῖς] ἑαυτοῖς 64.
αἰώνιον] — 40. 63. 64. 71. Evang. 20. Codices *Latini*. αἱ] — 44.
αἱ μαρτυροῦσαι] ἐμαρτύρησαν D a prima manu.
40. ζωὴν] + αἰώνιον D 40. 67. 69. 74. Verſio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1500.
41. ἀνθρώπων] ἀνθρώπε AK 4. 5. 6. 7. 15. 34. 80. 96. 97. Verſio *Arab. Cyrillus*.
42. ἀλλ'] ἀλλὰ D. ὅτι] + τὴν ἀλήθειαν θεοῦ ℭ 74. ex emendatione.
τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε] οὐκ ἔχετε τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ D. ἑαυτοῖς] αὐτοῖς 64.
44. πιστεῦσαι] πιστεύειν A 1. 33. Colb. a prima manu. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*.
ϖαρὰ] ϖαρ' D τὴν poſterius] — 69.
ἀλλήλων] ἀνθρώπων 5. 6. 35. 48. 49. 57. a prima manu. 62. *Origenes* de Orat. 14. *Euſebius* P. XIII. 6. *Ephrem*. T. 2. p. 92.
45. ἐγὼ] — G. ζητεῖτε] ζητοῦντες 47. 48. 54. 78. 90. Colb. unus. *Chryſoſtomus*. *Ephrem*.
πατέρα] ; 83. 86. probante *J. A. Bengelio*. ὑμῶν] ὑμᾶς D a prima manu.
Μωσῆς] Μωϋσῆς DL. Evang. 5. Verſio *Copt*. *Chryſoſtomus*. κατηγορῶν] κατήγορ☞ M. κατηγορήσων Colb. unus.
46. ἐπιστεύετε prius] ἐπιστεύσατε 69. bis Colb. unus.
Μωσῆ] Μωϋσεῖ D. Μωϋσῇ K 74. *Chryſoſtomus*. Μωσεῖ A 1. 35. 36. 45. 46. 47. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 62. 63. 66. 69. 70. 73. 90. 96. Evang. 4. 5. 13. 14. 19. Fragm. *Aldi*. Editio *Complut*. *Bengelii*.
γὰ ἐμοῦ] ἐμοῦ γὰρ D.
47. πιστεύσετε] πιστεύσητε D 1. 63. 69. 86. Evang. 4. 15. 20. 24. Cod. *Lat*. *Origenes* c. Celſ. p. 59. in MS.
1. μ] + δὲ 69. Ἰησοῦς] + εἰς ἔρημον τόπον 28. *Cyrillus*. ex *Luc*. IX. 10.
τ̃ Γαλιλαίας] — Codex Stephani. 48. + εἰς τὰ μέρη D. Codices *Latini*. *Chryſoſtomus*.

ἱκετεύοντες τὸν ὅτως εἰς τὸν θεὸν καὶ τὸν νόμον αὐτῆ ἐξυθρισαντα μὴ περιϊδεῖν ἀτιμώρητον. ὁ δὲ, ὁ γὰρ ὁρμήσειν τὸ πλῆθος, εἰ μὴ τύχοι παραμυθίας, συνιδὼν, ἠξίε προσάγειν τε τὸν στρατιώτην, καὶ διὰ μέσων τῶν αἰτιωμένων ἀπαχθῆναι ἐπὶ θανάτῳ κελεύει. VII. 5. 5. ὅτε νόμος ὁ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τούτοις ἐφέρετο τῶν λαφύρων τελευταῖος. 7. τὸν δὲ νόμον αὐτῶν καὶ τὰ πορφυρᾶ τῆ σκηῆ καταπετάσματα προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποθεμένους φυλάσσειν.

Origenes de Princip. IV. 1. τὸ τῆ Σωτῆρος πρόσαγμα τὸ λέγων· ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς. Alii poſt *Cyrillum* putant, non hic imperare Chriſtum, quid Judaeos facere oporteret, ſed indicare, quid facerent. Huic ſententiae obſtat, quod videatur tunc potius dicturus fuiſſe: ὑμεῖς ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς ὅτι δοκεῖτε; vel ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι δοκεῖτε, quam ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε. Dein propria vis verbi ἐρευνᾶν denotat accurate, diligenter & conſiderate inquirere: non autem dici poterat, hoc Judaeos feciſſe; alias Chriſtum utique inveniſſent. *Deut*. XXXII. 47.

41. *Plato* in Phaedro. τὸ βέλτιστον ἀντὶ τῆς δόξης παρὰ τῶν ἀνθρώπων αἱρεῖσθαι. *Diogenes L*. IX. 37. Democrit. οὐκ ἐκ τόπε δόξαν λαϐεῖν ϐελόμενος, ἀλλὰ τόπῳ δόξαν περιϐεῖναι προσλόμενος. inf. XII. 43. 1. *Theſſ*. II. 6.

43. *Jerem*. XXIII. 21. XXIX. 23.

44. *Targum Jonathan* in Eſaj. I. 23. Dicentes vir ſociis ſuis: fac mihi bene in judicio meo, & retribuam tibi in judicio tuo. *Auſonius*. Mutuo muli ſcabunt. *Cic*. pro Flacco 4. Hoc dico de toto genere Graecorum — teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio coluit — Unde illud eſt: da mihi mutuum teſtimonium? num Gallorum, num Hiſpanorum putatur? totum iſtud Graecorum eſt. *Horatius* Epiſt. II. 2. 87. Frater erat Romae conſulti rhetor, ut alter Alterius ſermone meros audiret honores. Grachus ut hic illi foret: huic ut Mucius ille. *Rom*. II. 29.

Macrobius de Somnio Scip. II. 9. 10. Ideo autem terrae brevitas tam diligenter aſſeritur, ut parvi pendendum ambitum famae vir fortis intelligat, quae in tam parvo magna eſſe non poterit, ut contentus potius conſcientiae praemio gloriam non requirat.

47. Moſis praecepta literis conſignata habetis, ut ea decies legatis, & conſideretis; ſi tam inconſiderati eſtis in ſcripto expendendo, mirum non eſt, ſi verba mea aures veſtras praetervolant. Si Moſi, cujus auctoritas apud vos ſumma eſt, & jam a multis ſeculis fuit, non creditis, multo minus credetis Doctori novo.

1. *Erachin* f. 32. 1. Tiberiadi mare murus eſt.

δ. Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ 2
τῶν ἀσθενούντων. Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθη- 3
τῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς 4
ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν Φί- 5
λιππον· Πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; (Τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων 6
αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν.) Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος· Διακοσίων δη- 7
ναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ 8
εἷς

2. καὶ ἠκολούθει] ἠκολούθει δὲ D 1. 33. 69. Versio *Copt.* Codices *Latini. Cyrillus.* καὶ ἠκολούθησεν 14. Evang. 15. *Theophylactus.* καὶ ἠκολούθησαν 14.
ἑώρων] ἐθεώρων A. ἐθεώρει DL 65. 69. *Cyrillus.* ἑώρακεν 11.
αὐτοῦ] — ADKL 1. 15. Colb. unus. 27. 42. 66. 69. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Cyrillus.* probante *Bengelio*, & *J. Millio* prol. 876.
3. ἀνῆλθε] ἀπῆλθεν D 69. Versio *Copt.* Codices *Latini.*
δὲ] οὖν D 1. 69. Colb. unus. Codices *Latini.* ὁ] — D. ἐκεῖ] — 63. 71.
ἐκεῖ ἐκάθητο] ἐκάθητο ἐκεῖ 89. 90. ἐκαθήζετο ἐκεῖ D. ἐκάθητο] ἐκαθίζετο 69.
4. ἦν δὲ ἐγγὺς] ἐγγὺς δὲ ἦν D.
ἡ ἑορτὴ] — 28. τὸ ἑορτῆς 96. τὸ πάσχα ἡ —— *G. J. Vossius.* 5. οὖν] — 48. 64.
ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς] τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ἰησοῦς AD 1. 69. 106. Versio *Vulg. Goth. Copt. Cyrilius.*
+ αὐτοῦ 3. 28. 56. 58. 61. Versio *Syr. Copt.* πολὺς ὄχλος] ὄχλος πολὺς D. Versio *Vulg.*
αὐτὸν] + καὶ D. τὸν] — D.
ἀγοράσομεν] ἀγοράσωμεν ADEHL 1. 2. 10. 36. 38. 39. 40. 46. 52. 57. 69. 71. 73. 74. 90. Evang. 4. 5. 7. 9. 12. 19. 20. Editio *Erasmi*, *Colinaei.* φάγωσιν οὗτοι] οὗτοι φάγωσιν G.
6. ἔμελλε] ἤμελλεν DE 1. 2. 10. 72. 73. Editio *Complut. Erasmi* 1. *Plantin.* Fragm. *Aldi. Theophylactus.* μέλλει 67.
7. ἀπεκρίθη] ἀποκρίνεται D. αὐτῷ] + ὁ 74.
διακοσίων] τριακοσίων 48. ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς] οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς ἄρτοι D. ἀρκοῦσιν] ἀρκέσουσιν 66.
αὐτῶν] — AL 16. 69. Versio *Goth. Sax. Copt. Cyrillus*, *Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 920.

9. παιδάριον] *Galenus* de Compos. Medicam. per genera V. ἄλλα μοι δειχθέντος παιδαρίου τὴν ἡλικίαν ἄγοντος τὴν αὐτὴν τῷ πρόσθεν. Loquitur de puero XV. annorum. *Moeris* & *Thomas.* παιδάριον καὶ τὸ θυγάτριον, ἀττικῶς· μόνον τὸ ἄρρεν ἑλληνικῶς.

ἄρτους κριθίνους] 2. *Reg.* IV. 42. *Seneca* Epist. XVIII. Non enim jucunda res est aqua, & polenta, & frustum hordeacei panis. *Calpurnius* Ecl. III. 85. Vilia quum subigit manualibus hordea saxis. *Frontinus* IV. 1. 25. In Siciliam velut relegatis per VII. annos ordeum ex S. C. datum est. *Sueton.* Aug. 24. Cohortes, si quae cessissent, decimatas hordeo pavit. *Vegetius* I. 13. Milites, qui parum in illa praelusione profecerant, pro frumento hordeum cogerentur accipere. *Frontinus* IV. 1. 37. Legatum cum ignominia dimisit, reliquis ex legione ordeum dare jussit. *Phaedrus* II. 7. diripiunt numos, negligunt vile hordeum. *Plinius* H. N. XVIII. 14. panem ex hordeo antiquis usitatum vita damnavit, quadrupedumque fere cibus est. —— Antiquissimum in cibis hordeum. sicut Atheniensium ritu Menandro auctore apparet, & Gladiatorum cognomine qui hordearii vocabantur. *Sueton.* de Clar. Rhetor. 3. ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac levem, & sordidum. *Galenus* de facultat aliment. I. οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς στρατευομένοις ἄλφιτα παρεσκεύαζον· ἀλλ' ἔτιγε νῦν τὸ Ρωμαίων στρατιωτικὸν ἀλφίτοις χρῆται, κατεγνωκὼς αὐτῶν ἀσθενείαν, ὀλίγην γὰρ τροφὴν δίδωσι τῷ σώματι. *Plut.* Nicia p. 542. B. τῶν δ' Ἀθηναίων οἱ μὲν πλεῖστοι διεφθάρησαν ἐν ταῖς λατομίαις ὑπὸ νόσου καὶ διαίτης πονηρᾶς, εἰς ἡμέραν ἑκάστην κοτύλας δύο κριθῶν λαμβάνοντες, καὶ μίαν ὑδατος. *Anton.* p. 937. B. λέγεται δὲ χοῦς ἀττικὴ πυρῶν ν. δραχμῶν ἄνιος γενέσθαι· τὰς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύριον ἰσάντες ἀπεδίδοντο. *Pesachim.* f. 3. 2. Jochanan —— dixit: hordeum factum est pulcrum. Dixerunt ei: nuncia equis & asinis S. D. 1. Reg. IV. 28. *Plut.* Apophthegm. Artaxerx. Mnem. p. 174. A. ἐν φυγῇ τινι τῆς ἀποσκευῆς αὐτῷ διαρπαγείσης, ξηρὰς σῦκα καταφαγὼν καὶ κριθίνου ἄρτου· οἷος, εἶπεν, ἡδονῆς ἄπειρός εἰμι. *Artemidor.* I. 71. ἄρτοι κριθινοι πᾶσιν ἀγαθοὶ, πρώτην γὰρ τροφὴν ταύτην ἐν ἀνθρώποις δεδόσθαι παρὰ θεῶν λόγος ἔχει. *Dionysius Hal.* A. II. 25. ἔλαιος τὸν κρίθινον καρπὸν ἀρχαιότατον ὑπολαμβάνοντες, ἐπὶ τῶν θυσιῶν κριθῆς καταρχόμενα, οὐλὰς αὐτὰς καλοῦντες. *Aristoph.* Vesp. 718. σῖτον —— ἔλαβες κατὰ χοίνικα κριθῶν. *Schol.* καὶ τότε οὐδὲ ὑφ' ἓν συντομίᾳ, ἀλλὰ κατὰ μέρος, κατὰ χοίνικα ἕνα· οὐδὲν διαφέροντος τὸ σῖτα κριθῶν, ὡς κακοῦ σίτου διαπεμφθέντος. Pac. 448. ληφθεὶς ὑπὸ ληστῶν ἐσθίει κριθὰς μόνας. *Schol.* ἀντὶ τοῦ μὴ ἄλφιτα, ἀλλὰ μόνας κριθάς. *Appianus* Parth. p. 276. ὀργισθεὶς ὁ αὐτόκριος ἐχρήσατο τῇ λεγομένῃ δεκατίᾳ —— τοῖς δὲ ἄλλοις ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευσε κριθὰς μετρεῖσθαι. *Libanius* de Vita sua p. 4. A. ὥσπερ οἱ τοῖς ἐκ κριθῆς ἄρτοις ἀτορίᾳ γε τῷ βέλτιστοι [χρώμενοι.] *Polyaenus* VIII. 24. Σιβαρὸς τοῖς διὰ δειλίαν ἀπολειπομένοις κριθὰς ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευσε μετρεῖσθαι. *Livius* XXVII. 13. Cohortibus, quae signa amiserant, hordeum dari jussit. *Eustathius* in Il. α. p. 100, 5. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ κριθὰς προσβάλλοντο σπέρμα ἥμερον, ἃς πρώτας κρατεῖ λόγος εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν τοῖς πάλαι ποτὲ ἀπαλλαγεῖσι τοῦ βαλανηφαγεῖν. διὸ καὶ κριθαὶ, φασὶν, ἐκλήθησαν, διότι αὐτῶν εὑρεθεισῶν διεκρίθησαν τῶν ἀλόγων ζώων οἱ ἄνθρωποι. *Philo* de septenario & festis T. 2. p. 294, 20. κριθὴ δὲ τὸ τῆς ἀπαρχῆς δράγμα πρὸς τὴν τῶν ὑποβεβηκότων ἀνυπαίτιον χρῆσιν, ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐναγὲς ἦν ἐκ πάντων ἀπάρχεσθαι, τῶν πλείστων πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἢ τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν γεγονότων —— τὸ δυτιμειοῦς τροφῆς τετιμημένον εἶδος κριθὴν ἀπάρξεσθαι προσίταξεν ὁ νόμος. de offerentibus victimas p. 253, 27. κριθὰς καὶ τὰς εὐτελέστατα, ὡς τιμιώτατα, πρὸ τῶν πολυτελεστάτων ἅσμενος δέχεται. de Legg. Special. p. 309, 21. κρίθινον δ' ἦν τὸ ἄλευρον, ἴσως ἐπειδὴ ἀμφίβολός ἐστιν ἡ ἀπὸ κριθῶν τροφὴ, καὶ ἀλόγοις ζώοις καὶ ἀτυχέσιν ἀνθρώποις ἐφαρμόζεσθαι. *Jos.* A. V. 6. 4. τὸν ἕτερον ὄναρ διηγούμενον τῷ συσκηνοῦντι, ὡς ἀκούειν τὸν Γεδεῶνα. τὸ δὲ τοιοῦτον ἦν μάζαν ἐδόκει κριθίνην, ὑπ' εὐτελείας ἀνθρώποις ἄβρωτον, διὰ τοῦ στρατοπέδου κυλιομένην τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν καταβαλεῖν, καὶ τὰς τῶν στρατιωτῶν πάντων. Ὁ δὲ σημαίνει ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ τὴν ὄψιν ἔφρινε λέγων, ὅθεν τὰτ' αὐτῷ συνιδεῖν ἐπῆλθε· πᾶν τὸ σπέρμα τὸ καλύμενον κρίθινον εὐτελέστατον ὁμολογεῖσθαι τυγχάνειν, τοῦ δ' ἀσιαιοῦ πυτὸς τὸ Ἰσραηλιτῶν ἐστὶν ἰδιῶν νῦν ἀτιμότερον

γέ-

9 εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου· Ἔστι παιδάριον ἓν
ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;
10 Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ
11 τόπῳ. Ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. Ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους
ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις ὁ-
12 μοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ-
13 τοῦ· Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν,
καὶ

τι] — D.
9. ἓν] — D 1. 15. 42. 67. 69. 72. Colb. unus. Codices *Lat.* *Origenes* in Matthaeum. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*.
ὧδε] ὡς AD a prima manu. G 67. 72. 73. Evang. 18. 19.
10. δὲ prius] — L. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. οὖν D. + αὐτοῖς Evang. 7.
ἀνθρώπους] ὄχλους Verſio *Syra* poſterior in margine. χόρτος πολὺς] πολὺς χόρτος A.
ἀνέπεσον] ἀνέπεσαν ADL 1. 3. 9. 38. 49. 69. 72. Evang. 3. 20.
οὖν] — EGH 2. 3. 9. 36. 38. 44. 45. 57. 71. 72. Evang. 20. οἱ] — DL 1.
ἄνδρες] ἄνθρωποι ἄνδρες A 80. ἄνθρωποι K 42. 47. 54. 68. Codices *Latini*. *Cyrillus*.
ὡσεὶ] ὡς D. — L. Verſio *Syr.* *Copt.* 11. ἔλαβε δὲ] καὶ λαβὼν G 1. 69.
δὲ prius] οὖν ADL. Verſio *Vulg.* *Copt.* *Cyrillus*. τοὺς] + πάντι D 59.
εὐχαριστήσας] ηὐχαρίστησεν ℭ D. Codices *Latini*.
διέδωκε] ἔδωκεν D 40. 69. Verſio *Syra* poſterior. *Origenes* in Matth. XV. 35.
τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ] — AL 1. Verſio *Vulg.* *Goth.* *Syra* utraque, *Copt.* *Armen.* *Æthiop.* *Arab.* *Nonnus*, *Origenes* l. c. probante *H. Grotio*, *J. Millio* prol. 909. ὁμοίως] + δὲ D 36. 44.
ὧν] ἀπὸ M. ἤθελον] ἤθελεν Editio *Eraſmi* 1. 2. Verſio *Lutheri*. *Cyrillus*.
12. ἐνεπλήσθησαν] ἐπλήσθησαν E 1. περισσεύσαντα] περισσεύοντα 40. 63. 64. 71. περισσεύματα 48.
κλάσματα] τῶν κλασμάτων 29. 35. 40. 47. 48. 53. 55. 56. 58. 61. 62. 63. 66. 71.
ἀπόληται] + ἐξ αὐτῶν D. Codices *Latini*. 13. οὖν] δὲ D. Codices *Latini*.

γιγενημένον, ὅμοιον δὲ τῷ κατὰ κριθὴν γίνει. *Targum Jonathan* Num. V. 15. *Ruth R.* II. 9. farinae hordeaceae, quae cibus eſt beſtiarum. *Sota* II. 1. & *Bemidbar R.* IX. Omnes oblationes confectae erant e tritico, verum iſta conficiebatur ex hordeo — R. Gamaliel ait: quemadmodum facta ejus belluina fuerunt, ita & ſacrificium ejus eſt esca belluarum. *Sanhedrin* IX. 5. Si quis loris caeſus iterum deliquerit, juſſu judicum carceri incluſus hordeo alitur, donec venter ejus rumpatur. *Jud.* VII. 14. 2. *Sam.* XVII. 28. 2. *Reg.* VII. 1. 16. 18. 2. *Par.* II. 20. XXVII. 5. *Jerem.* XLI. 8. *Ezech.* IV. 12. *Apoc.* VI. 6. *Cosri* IV. 22. gloriantur non regibus, qui vel propter amplas divitias vel propter magnam potentiam & magnificentiam magni fiunt — ſed quod veteramentis induti fuerint, & hordeaceum panem, neque tamen hunc ad ſatietatem comederint. *Origenes* in Geneſin H. 12. Hordeum jumentorum maxime cibus eſt, aut ſervorum ruſticorum. *Auguſtinus* Q. ſuper Judic. V. 8. Cum panis hordeaceus, quamvis ſit in comparatione triticii panis abjiciendus, tamen etiam ipſe paſcat, & vitale alimentum ſit. & in VII. 13. per contemptibilia mundi, quae ſignificat menſa panis hordeacei, ſalvator ſuperbos fuerat confuſurus. *Phaedrus* V. 4. aſello juſſit reliquias poni hordei. Juvenalis VIII. 154. Infundet jumentis hordea laſſis. *Plaut.* Aſin. III. 3. 116. Demam hercle jam tibi de hordeo. *Athenaeus* VII. p. 304. C. ex Lyſania. καὶ κρίβανον κόλλικα δούλιον χόρτον.

ὀψάρια] *Num.* XI. 22. *Etymol* M. ὄψον, σημαίνει τὸ προσφάγιον — καὶ ὀψάριον, παρὰ τὸ ὄψον αἴρεσθαι ἐκ τῆς θαλάσσης. *Plut.* Sympoſ. IV. 4. p. 667. F. πολλῶν ὄντων ὄψων ἐκνενίκηκεν ὁ ἰχθὺς μόνον, ἢ μᾶλλόγε, ὄψον καλεῖσθαι, διὰ τὸ πολὺ πάντων ἀρετῇ κρατεῖν· καὶ γὰρ ὀψοφάγες καὶ φιλόψως λέγομεν, οὐχὶ τοὺς βοείοις χαίροντας ὥσπερ Ἡρακλῆς — οὐδὲ τὸν φιλόσικον — ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας ἑκάστοτε. *Ariſtophanes* Equit. 1103. καὶ τέτψον ὀπτὸν. *Schol.* καὶ τὸ ὄψεν, ἐκάλεν δὲ τὸ ἰχθύδιον. *Gloſſarium.* ὀψάριον piſciculus. *Suidas.* ὀψάριον τὸ ἰχθύδιον. *Euſtathius* in *Il.* λ. p. 814. ὄψον ἁπλῶς φάσιν οἱ παλαιοὶ πᾶν τὸ σύναμα σιτίοις ἐσθιόμενον — ἰσέον δὲ καὶ ὡς οἱ ὕστεροι ἐπὶ μόνῳ ἰχθύος τὴν λέξιν ὥρισαν, ὡς καὶ ὁ Ἀθηναῖος παρασημαίνεται· ὅθεν καὶ τὸ ὀψάριον. ὀψαρίᾳ δὲ πολλαὶ χρήσεις ἐπὶ ἰχθύος παρὰ τοῖς παλαιοῖς — ταυτὸν δ' εἰπεῖν κοινῶς προσφάγιον — ὅτι δὲ τοῦ ἰχθύος ἐκνικήσαντος ὄψον λέγεσθαι διὰ τὰς ἐπιμανῶς ἰσχνοτάτας περὶ τοιαύτην ἐδωδὴν, ὀψόφαγοι ἐλέγοντο οἱ περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναστρεφόμενοι. & v. p. 1274, 33. ἄρχιππος — ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ὀψοφάγος, κατὰ ἰχθυοφαγίαν δηλαδὴ. ἐκράτησε γὰρ παρὰ τοῖς ὕστερον ὄψοι κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ ἰχθύων λέγεσθαι, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ κοινολεκτέμενον ὀψάριον. *Od.* γ. p. 141, 41. ὅτι δὲ κατά τινα ἐξοχὴν ἡ λέξις κληρωθεῖσα τοῖς ἰχθύσι παρήγαγε τὸ ὀψάριον ὁ Ἀθηναῖος δηλοῖ. *Athenaeus* VII. 2. p. 236. E. πάντων τῶν προσοψημάτων ὄψων καλουμένων, ἐξενίκησεν ὁ ἰχθὺς διὰ τὴν ἐξαίρετον ἐδωδὴν μόνος ἅτως καλεῖσθαι, διὰ τὰς ἐπιμανῶς ἰσχνοτάτας πρὸς ταύτην τὴν ἐδωδὴν. λέγομεν δ' ὀψοφάγες — τὰς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναστρεφομένας. 277. C. ὅσις ἀγοράζων ὄψον, ἐξὸν ἀπολαύειν ἰχθύων ἀληθινῶν, ῥαφανίδας ἐπιθυμεῖ πρίασθαι, φησὶν Ἄμφις. & IX. p. 385. B. παρατεθέντος δέ ποτε καὶ ἰχθύος μεγάλου — καὶ εἰπόντος τινὸς ἥδιον εἶναι ὀψάριον — συναγαγὼν τὰς ὀφρῦς ὁ τὰς ἀκάνθας ἀγείρων οὐλπιανὸς — ὀψάριον γὰρ παρ' ἡδονὴ τῶν ζώντων λεγόμενον οἶδα. — ὀψάριον δὲ τῶν μὲν ζώντων ἡμεῖς λέγομεν, ἀτὰρ καὶ πλάτων ἐπὶ τῷ ἰχθύος ἐν Πεισάνδρῳ· ἤδη φαγών τι πώποτε οἷα γίνεται ὀψάριον ἔκαμεν καὶ πάρεσει τέτο σοι — φερεκράτης αὐτομόλοις· τὸ ψάριον τοῦτ' παρέθηκέ τις ἡμῖν. φιλήμων θησαυρῷ· οὐκ ἐς' ἀληθὲς παραλογίσασθ' ἑδ' ἔχειν ὀψάρια χρησά. Μενάνδρος καρχηδονίῳ· ἐπιθυμήσας τῷ Βορέᾳ ἰδεῖν ὀψάριον ἐδὲ ἓν ἔλαβον. καὶ ἐν ἐφεσίᾳ· ἐπ' ἀριστῳ λαβὼν ὀψάριον, εἶτ' ἐπιφέρει τῶν ἰχθυοπωλῶν τις, δ' δραχμῶν ἐπώλει κωβιάς. ἀναξίλας ὑακίνθῳ πορφοσκῷ· ἐγὼ δ' ἓν ὀψάριον ὑμῖν ἀγοράσω, καὶ μυτ' ὀλίγα· σκεύαζε παῖ τὸ ψάριον ἡμῖν. εἰ μὴ παραμύθημ' ὀψαρίοις ἐκάστοτε, ἀντὶ τῶ προσοψήμασιν ἀκέομεν. . . . τὰς ἰχθυοπώλας ἕτος τιμῶν πλατεῖ ὀψόφαγος. *Philo.* τρόπον αἰθυῶν ὀψοφαγῆσι. *Arrianus* Ind. VI. 29. ὀλίγοι δὲ αὐτῶν σπείρεσιν ὅσον τῆς χώρης· καὶ τοῦτο καθάπερ ὄψῳ χρῶνται πρὸς τὰς ἰχθύας· ὁ γὰρ σῖτος ἰχθῦς. *Terent.* Andr. II. 2. paululum obſoni — piſciculos minutos. Inf. XXI. 9. 10. 13.

10. Tempore veris comm. 4.

καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον· Ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ, καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἥ τε θάλασσα, ἀνέμου μεγάλου πνέοντος, διηγείρετο. Ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον· καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον. 14 15 16 17 18 19 20 21

Τῇ

ἐγέμισαν] ἐγέμησαν Editio *Eraſmi*.
ἐπερίσσευσε] ἐπερίσσευσαν D 67.
ἰδόντες] εἰδότες Codex Bodlej. οἱ εἰδότες L.
ὁ Ἰησοῦς] — D. Verſio *Sax. Armen.* Codices *Latini. Auguſtinus.* probante *Bengelio*, & *J. Millio* prol. 434.
ἀληθῶς] — D. probante *J. Millio* prol. 1280. ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον] εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος D.
15. Ἰησοῦς οὖν] ὁ οὖν Ἰησοῦς G 15. αὐτὸν poſterius] — AL 1. 33. *Origenes* in Jo. XI. 54. *Cyrillus.*
ἀνεχώρησεν πάλιν] πάλιν ἀνεχώρησεν Editio *Complut. Plant. Genev.*
πάλιν] — EM 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 17. 34. 36. 37. 38. 39. 45. 46. 49. 51. 53. 54. 60. 63. 64. 65. 69. 71. 74. 86. 87. 90. 91. 95. 96. 97. Evang. 1. 2. 5. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 24. Fragm. *Aldi.* Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* Verſio *Syr. Copt. Æthiop. Origenes* l. c. *Chryſoſtomus*, *Nonnus*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1200. αὐτὸς μόνος] — *Millius* prol. 876. + κἀκεῖ προσηύχετο D. ex *Matth.* XIV. 23.
16. ἐπὶ] εἰς 33. 69. Evang. 20. Fragm. *Aldi. Chryſoſtomus.*
17. ἐμβάντες] ἐνβάντες D. ἀναβάντες AK. Verſio *Vulg. Armen. Copt.*
ἤρχοντο] + εἰς τὸ D 68. 69. καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Verſio *Syr. Cyrillus.*
καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει] κατέλαβε δὲ αὐτοὺς ἡ σκοτία D 69. Verſio *Goth.*
οὐκ] οὔπω DL 33. 69. Verſio *Goth. Copt. Cyrillus*, *Nonnus.*
πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς 80. ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς D. Codices *Latini.*
Ἰησοῦς] + εἰς τὸ πλοῖον K 4. 16. 42. 76. 80.
18. ἥ τε] ἡ δὲ D at in Verſ. Latina: quoque. Verſio *Syr.* Codices *Latini.* καὶ ἡ Fragm. *Ald.* μεγάλου] — 69.
19. ὡς σταδίους] στάδια ὡσεὶ D. ὡσεὶ σταδίους A 2. 3. Colb. unus. ὡς στάδια 106.
γινόμενον] γινόμενον G. Evang. 2. 15. καὶ poſterius] — 9. 59. 69. Verſio *Syr.*
20. δὲ] + Ἰησοῦς 59. Verſio *Syr.* φοβεῖσθε] φοβῆσθε L 51.
21. λαβεῖν αὐτὸν] αὐτὸν λαβεῖν D 44. 69. εἰς τὸ πλοῖον] — Evang. 2.
τὸ πλοῖον ἐγένετο] ἐγένετο τὸ πλοῖον A 1. 69. *Cyrillus.* ἐγένετο] ἐγενήθη D.
τῆ γῆς] τὴν γῆν 11. 28. 38. 69.
22. ἰδὼν] εἶδεν D 42. Verſio *Vulg. Nonnus.* εἶδον AL. Verſio *Syr. Copt. Chryſoſtomus.* ἰδόντες 67.
εἰδὼς Verſio *Syra* poſterior in margine. πλοιάριον ἄλλο] ἄλλο πλοιάριον 69. ἐκεῖ] — 64.
ἓν] comma apponunt 35. 37. 39. Evang. 12. ἐκεῖνο] — D. Fragm. *Ald.* Codices *Latini. Chryſoſtomus.*
ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] — AL 1. 42. Colb. unus. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Æthiop. Arab. Nonnus.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 909. ἐνέβησαν] ἀνέβησαν 70. 91. Evang. 15. *Cyrillus.*
αὐτοῦ prius] + Ἰησοῦ D a prima manu. ὃ Ἰησοῦ D ex emendatione. 69. —— Verſio *Syr.*
καὶ prius] — Fragm. *Ald.*

15. *Tacitus* H. 1. 26. Adeoque parata —— ſeditio fuit, ut poſtero Iduum die redeuntem a coena Othonem rapturi fuerint. 27. ibi XXIII. ſpeculatores conſalutatum imperatorem —— & ſellae feſtinanter impoſitum ſtrictis mucronibus rapiunt.

17. *Act.* XXVIII. 14.

18. *Jon.* I. 13. *Od.* ξ. 458. ἄκη ζέφυρος μέγας. H. in Apoll. 433. ἦλθ' ἄνεμος ζέφυρος μέγας.

21. *Ælian.* V. H. II. 26. ἀριστοτέλης λέγει —— ὅτι τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποτε, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, καὶ ἐν Μιταποντίῳ ὤφθη ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐν κρότωνι. IV. 17. ἐδίδαξεν Πυθαγόρας τὰς ἀνθρώπους, ὅτι κρειττόνων γεγένηνται σπερμάτων, ἢ κατὰ τὴν φύσιν τὴν ἔτητιν. Τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας ὤφθη καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν Μεταποντίῳ, φησὶν, καὶ ἐν κρότωνι. *Jamblichus* de V. Pythag. 28. ἔτι μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔν τε Μιταποντίῳ τῆς Ἰταλιάς, καὶ ἐν Ταυρομενίῳ τῆς Σικελίας συγγεγονέναι, καὶ διειλέχθαι κοινῇ τοῖς ἑκατέρωθεν ἑταίροις αὐτῶν, διαβεβαιοῦνται σχεδὸν ἅπαντες, σαδίων ἐν μεταιχμίῳ παμπόλλων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπαρχόντων, ἀδ' ἡμέραις ἀνυσίμων πάνυ πολλαῖς.

27. *Nemeſius* de Nat. Hom. 23. τὸ γὰρ σῶμα πρῶτον προπαρασκευάζει τῇ γαστρὶ τὴν τροφὴν, εἰς λεπτὰ κατατέμνον αὐτὴν διὰ τῶν ὀδόντων καὶ τῆς γλώττης —— ὅταν δὲ κατεργασθεῖσα ἡ τροφὴ παραπέμπεται τῇ κοιλίᾳ διὰ τῶν στομάχων. *Plut.* de Eſu anim. p. 995. A. ἡ τραχύτης ὀδόντων προσέχει, ἡ κοιλίας εὐτονία, οὐ πνεύματος θερμότης, τρέψαι καὶ κατεργάζεσθαι δυνατὴ τὸ βαρὺ καὶ κρεῶδες. *Agatharchides* p. 38. πάντα δὲ κλάδον τοῖς ὀδοῦσιν ἔγχυλον κατεργάζονται καὶ ταῖς κοιλίαις εὐπόρως πέπτυσι. & 30. κατεργαζόμενοι διὰ τῶν ὀδόντων. *Ariſtoteles* de H. A. II. 5. ὁ δ' ἐλέφας ὀδόντας μὲν ἔχει ὁ. ἐφ' ἑκάτερα, οἷς κατεργάζεται τὴν τροφὴν, λελυκε δ' ὥσπερ κρίμνα. de Partib. Anim. II. 3. αἱ ἐργασίαι τῆς τροφῆς πλειόνων εἰσὶ μορίων, ἡ μὲν γὰρ πρώτη φανερὰ τοῖς ζώοις λειτουργία διὰ τοῦ στόματος —— ἡ γὰρ εἰς μικρὰ διαίρεσις τῆς τροφῆς ῥᾴω ποιεῖ τῷ θερμῷ τὴν ἐργασίαν —— ὥσπερ δὲ τὸ στόμα τῆς ἀκατεργάστου τροφῆς πόρος ἐστι —— τὰ μὲν γὰρ φυτὰ λαμβάνει τροφὴν κατειργασμένην ἐκ τῆς γῆς ταῖς ῥίζαις —— ἡ μὲν γὰρ τοῦ στόματος ἐργασία παραδίδωσι τῇ κοιλίᾳ. 9. ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις ταῖς μὲν ὑπάρχουσα πρὸς ἓν ἔργον, τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν. III. 1. ἡ τῶν ὀδόντων φύσις κοινῇ μὲν ἐπὶ τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν ὑπάρχει. 14. τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος ἅπαν, διὰ τὸ ἐνδοτέρως ἔχειν πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν, ἀλλ' ἄπεπτα διαχωρεῖν —— πάντα γὰρ μεγάλα τὰ τῶν κιρατοφόρων διὰ τὴν κατεργασίαν

22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ
ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μα-
θηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον·
23 Ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχα-
24 ριστήσαντος τοῦ Κυρίου. Ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν — καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναοὺμ, ζητοῦν-
25 τες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ, πότε ὧδε
26 γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ
27 ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε. Ἐργάζεσθε μὴ τὴν
βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ
28 ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν, ὁ Θεός. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν·
Τί

συνεισῆλθε] συνῆλθε 3. 9. 15. 44. 46. 64. 78. 91. Colb. unus. + ὁ Ἰησοῦς A.
ὁ Ἰησοῦς] — 16. Evang. 2. 15.
πλοιάριον posterius] πλοῖον ADKL 1. 15. 16. 28. 33. 42. 47. 67. 68. 69. Colb. unus. 89. Verſio *Vulg. Syr. Cyrillus, Chryſoſtomus.*
ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον] — Verſio *Syr.* μόνοι] μόνον D.
αὐτοῦ tertio loco] τοῦ Ἰησοῦ 38. ἀπῆλθον] — 56. 58. 61.
23. Ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια] ἄλλων πλοιαρίων ἐλθόντων D. δὲ] — L. Verſio *Copt.*
ἦλθε πλοιάρια] πλοιάρια ἦλθον 106. πλοιάρια ἦλθεν Fragm. *Aldi.*
πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος] ἐκ Τιβεριάδος πλοιάρια L. ἦλθε] ἦλθον M 1. 45. 59. 71. Evang. 5. 19.
ἐκ] + τῆς 73.
εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου] — D 69. Verſio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1280. τοῦ κυρίου εὐχαριστήσαντος 1. κυρίου] Ἰησοῦ 15. 27. 42. 68. Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine.
24. Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν] οὐκ ἔστιν Ἰησοῦς 3. οὐκ ἔστιν H. οὐδὲ οἱ] οἱ δὲ 71. Evang. 19.
ἐνέβησαν] ἀνέβησαν L 1. Evang. 16. *Theophylactus.*
ἐνέβησαν εἰς αὐτοὶ εἰς τὰ] ἔλαβον ἑαυτοῖς D. Codices *Latini.* ἔλαβον αὐτοὶ τὰ 13. 69.
καὶ prius] — AEGHL 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. Colb. unus. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 61. 63. 64. 72. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 106. Evang. 1. 2. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 24. Codices plurimi teſte *Millio.* Fragm. *Ald.* Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Geneu. Wechelii. Bengelii*, Verſio *Vulg. Goth. Syra* utraque, *Copt. Cyrillus, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1380.
αὐτοὶ] — 38. Verſio *Vulg. Goth. Syr.*
πλοῖα] πλοιάρια DL 33. 69. Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine. *Cyrillus, Theophylactus.* καπερναοὺμ] καφαρναοὺμ D. Verſio *Vulg. Copt. Syr. Cyrillus.*
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν K 42. 47. 56. 58. 25. αὐτὸν] — 58. 61.
γέγονας] ἐλήλυθας D. ἦλθες 28. παραγέγονας 48.
26. ἀπεκρίθη] + δὲ Verſio *Syra* poſterior in margine. αὐτοῖς] αὐτῷ 59.
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν] — 14. εἰδετε] εἴδατε D.
σημεῖα] + καὶ τέρατα D. Verſio *Goth.* Cod. *Lat.* ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε] καὶ ἐχορτάσθητε ἐκ τῶν ἄρτων 9.
27. τὴν βρῶσιν poſterius] — EG 28. 69. 71. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* Verſio *Vulg.*
ὑμῖν δώσει] δίδωσιν ὑμῖν D. δώσει ὑμῖν 69. τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός] — 15.
28. οὖν] — A. Verſio *Syr.*

σίαν τὴν τῆς τροφῆς — ὅσα μὲν ἓν εἶναι δεῖ σωφρονέστερα πρὸς τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν. *Galenus* de Opt. Secta. οἱ νοσοῦντες δέονται τῶν μὴ πολλῆς κατεργασίας δεομένων τροφῶν. de diffic. Spirat. I. τῶν σιτίων αἱ κατεργασίαι καὶ αἱ πέψεις. de potent. III. ex Ariſtot. H. A. ἐνίων δὲ μασσωμένων ἔτι καὶ μήπω καλῶς ἐν τῷ σώματι τὰ σιτία κατεργασμένων. Anat. VI. ſaepius. de Uſu pulſ. κατὰ τὴν γαστέρα κατεργαζομένην τὰ σιτία. *Schol.* Ariſtoph. Equit. 714. [αἱ τροφοὶ] διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πάσας τὰς τροφὰς δι' ὁλοκλήρου τὰ παιδία ἐσθίειν, λαμβάνεσι, καὶ διαμασώμεναι ὅταν μετὰ τὸ κατεργάσασθαι τὰ ἐδέσματα ἐξαίρεσαι τῷ ἰδίῳ σώματος, ἐντιθέασι τοῖς τῶν παιδίων. *Maximus Tyrius* XXVII. 5. σῶμά πως τραφῆναι ἀδύνατον, εἰ μὴ σιτίων προσφορᾷ, καὶ ἐργασίᾳ ὀδόντων, καὶ σπλάγχνων ὑποδοχῇ. *Cic.* de N. D. II. 54. Dentibus manditur, extenuatur & molitur cibus. Eorum adverſi acuti morſu dividunt eſcas: intimi autem conficiunt, qui genuini vocantur: quae confectio etiam a lingua adjuvari videtur. *Celſus* IV. Inteſtinorum laevitas, qua continere nihil poſſunt, & quicquid adſumtum inconfectum protinus reddunt. *Philo* de Victim. T. 2. p. 244, 25. στόμαχος μὲν γὰρ — τὴν ὑπὸ τῶν ὀδόντων τμηθεῖσαν καὶ λεανθεῖσαν τροφὴν ὑποδέχεται καὶ προκατεργάζεται — κοιλία δὲ. *Galenus* de Rat. Med. VII. ὀσφραίνονται τὰς κόπρους τῶν ἵππων, ἕνεκα τῆς γνῶναι, πῶς κατεργάζονται τὰς τροφάς. de facult. Cibor. τὸ δὲ ἐλάττω τῆς συμμέτρου πῦρ ὑπὸ κατεργάζεται καλῶς τὸν ἄρτον, ἀλλ' ὠμώτερον ἀπολείπει. de atra bile ex Eraſiſtrato. ἐν τῇ περὶ κοιλίαν κατεργασίᾳ τῆς τροφῆς. *Pollux* II. 89. ἡ δ' ὑποκειμένη [σιαγὼν] προσάγεται πρὸς κατεργασίαν τῆς τροφῆς. *Palaephatus.* π. ἀπίστων. de Scylla. εἰργάσατο βρῶμα. *Plut.* Eumen. p. 590. C. τὰς δὲ κριθὰς ἐνέβαλλον αὐτοῖς ἐπτισμένας ἵνα κατεργάζωνται θᾶττον, καὶ πέττωσι βελτίον. *S. A. Victor* Epit. 36. Sept. Severus: Cibum gravis ac plurimae carnis avidius invaſit, quem cum conficere non poſſet, cruditate preſſus excitavit.

Non coquorum hoc eſt, ſed convivarum. Ita loquitur Chriſtus ex occaſione panis hordeacei, qui difficilis concoctionis & digeſtionis eſt.

τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην] 1. *Cor.* VI. 13. *Plut.* non poſſe ſuaviter vivi ſec. Epicur. p. 1095. A. ἔδει τὰς ἀπολαυστικὰς — ταύτας μάλιστα συνάγειν ἡδονὰς, ὥσπερ εἰς πολιορκίαν, ἄσηπτα σιτία καὶ ἄφθαρτα παρατιθεμένους.

28. . . . . τι ἔργον ἄξιον τῆς κινδύνου εἰς τὸν πόλεμον κατεργάσεσθαι. *Num.* VIII. 11. 1. *Cor.* IX. 13.

Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· 29
Τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ· 30
Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; Οἱ πατέρες ἡμῶν 31
τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον· Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐ-
τοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Οὐ Μωσῆς δέδωκεν 32
ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀ-
ληθινόν. Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ 33
κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπε δὲ αὐ- 34
τοῖς

ποιῶμεν] ποιήσωμεν 69. οὖν ποιήσωμεν G. ποιοῦμεν 37. 74. 86. 90. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Plantini*, *Wechelii*, *Stephani*, *Geneu. Theophylactus*.
ποιῶμεν ἵνα ἐργαζώμεθα] ἐργασώμεθα ἵνα ποιησωμεν D.
29. ὁ] — GH 3 44. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 97. Evang. 24. Editio *Complut. Plant. Bengelii*. Fragm. *Aldi*.
πιστεύσητε] πιστεύητε A 1. 40. 71. 106. Editio *Erasmi* 1. 2. *Colinaei*. *Origenes* de Orat. 16 *Basilius* a Eunomium V.
ἀπέστειλε] ἀπέσταλκεν 61. ἵνα] + ἄπαιτες 69.
30. οὖν posterius] — 29. 53. 71. Versio *Syr. Goth.* probante *J. Millio* prol. 1200.
σὺ] — 69. 74. 86. 90. & alii multi, teste *Millio*.
31. τὸ μάννα ἔφαγον] ἔφαγον τὸ μάννα 69. ἐρήμῳ] + ἀπέθανον 80. ex comm. 49.
ἐστι γεγραμμένον] γέγραπ) 1. + ὅτι Versio *Syra* utraque, posterior cum obelo.
ἔδωκεν] δέδωκεν 69. 32. οὖν] — G. Versio *Syr.* Codices *Latini*.
ἀμὴν] — 69. Μωσῆς] Μωϋσῆς DK 15. *Origenes*, *Chrysostomus*.
δίδωκεν] ἔδωκεν D. *Clemens Alex.* Paed. 1. p. 125. ὑμῖν τὸν ἄρτον prius] αὐτὸν 63. τὸν ἄρτον Colb. unus.
ab οὐρανοῦ ad οὐρανοῦ] — 13. 69. ἀλλ'] ἀλλὰ D. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] — Colb. unus.
33. ἄρτος] + ὁ D. ζωὴν διδοὺς] διδοὺς ζωὴν A Versio *Vulg.*
διδοὺς] δίδως D. 56. 58. 34. δὲ] — Versio *Syr. Copt.*
35. δὲ] δὴ D 33. 48. 69. 106. probante *J. Millio* prol. 1430. — Versio *Syr.* Codices *Latini*.
πεινάσῃ] πεινάσει D 1. 11. 14. Evang. 5. 20. 22. Editio *Erasmi* 1. Fragm. *Aldi. Theophyl.* + πώποτε D.
διψήσῃ] διψήσει A. 1. 9. 11. 14. Evang. 22. Editio *Erasmi* 1. Fragm. *Aldi. Theophylactus.* διψάσει D.
πώποτε] ποτε E. εἰς τὸν αἰῶνα 33. 36. κὰγὼ prius] — K 59. 67. 71. Versio *Syr.*
μὲ, κὰγὼ δ' πιστεύετε] κὰγὼ δ' πιστεύετέ μοι A. probante *J. Clerico*. 37. ἐμὸς] με 1. 44. 74. ex emendatione.
ἐκβάλω] ἐκβάλλω G. 36. 51. 69. Editio *Complut. Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. *Theophylactus*.

32. *Apoc.* II. 17. *Philo* de Opif. Mundi p. 38, 23. σιτεῖται δὲ ἐκ ἀράνιον τροφὴν, ἣν ὀρέγει τοῖς φιλοθεάμοσι διὰ λόγων καὶ δογμάτων σοφία· τὴν δ' ἀναδιδομένην ἐκ γῆς κατὰ τὰς ἑπτσίας ὥρας. de Sacrif. Ab. & Cain p. 180, 23. οἱ προφητείᾳ τὴν ψυχὴν τραφέντες τῷ λεγομένῳ μάννα. ὅτοι γὰρ ἦλθε καὶ ἔτριβον αὐτὸ ποιοῦντες ἐγκρυφίας, τὸν ἀράνιον ἀρετῆς λόγον ἀνατρίβειν καὶ ἐπιλαικάνειν ἕνεκα τοῦ τυπῶσαι βεβαιοτέραν διάνοιαν ἐγγνώστες. de Profugis p. 566, 9. ῥῆμα θεοῦ καὶ λόγον θεῖον —— ἡ δ' ἐστὶν ἡ ἀράνιος τροφὴ. Alleg. p. 120, 34. ὁρᾷς τῆς ψυχῆς τροφὴν, λόγος θεοῦ συνεχὴς. pejorem insidiari mel. 213, 46. καλεῖ μάννα τὸν πρεσβύτατον τῶν ὄντων λόγον θεῖον. de congressu Erudit. Gratia p. 544, 21. ἐψώμισε σε τὸ μάννα· ἄραγε τὴν ἄπονον καὶ ἀταλαίπωρον τροφὴν δίχα σπουδῆς τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἐκ γῆς ὡς ἔθος ἀναδοθεῖσαν, ἀπ' ἀρανοῦ δὲ, τεράστιον ἔργον ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν χρησομένων παρασχόμενον ἄξιον λέγειν λιμοῦ —— ἢ τέναντίον —— εὐνομίας αἴτιον; ἀλλ' οἱ πολλοὶ καὶ ἀγελαῖοι νομίζουσι τὰς θείοις λόγοις τρεφομένας ἀθλίως καὶ ταλαιπώρως ζῆν, ἄγευστοι γὰρ εἰσὶ τοῦ παντρόφου γεύματος σοφίας. de Profugis 566, 13. τῷ γὰρ ὄντι τὴν αἰθέριον σοφίαν ὁ θεὸς ταῖς εὐφυέσι καὶ φιλοθέαμοσιν ἄνωθεν ἐπισφεκάζει διανοίαις —— τίς ἦν ὁ ἄρτος, εἰπὲ; τοῦτο φησι τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε κύριος, ἡ θεία σύνταξις αὐτη. *Bereschith* R. LXXXII. 9. Prov. XII. 11. i. e. colens Deum usque ad diem mortis suae saturabitur pane seculi futuri. *Schemoth* R. XXV. & V. Descendere pro iis fecit mannam, in quo erant omnimodi sapores, & gustavit in eo unus quisque Israëlita, quodcunque voluit. Si desideravit in eo pinguedinem, habuit. Juvenes comedebant velut panem S. D. Ex. XVI. 4. Senes velut crustulam mellitam S. D. comm. 31. lactentes velut lac ex uberibus matris S. D. Num. XI. 8. infirmi velut similam effusam melle S. D. Ezech. XV. 19. gentibus autem illius sapor erat amarus velut absinthii. Num. XI. 7. Sic tempore futuro facturus est Israëli pacem, atque illi accubabunt, & comedent in horto Edenis, & nationes mundi intuebuntur eorum statum S. D. Esai. LXV. 13. *Bemidbar R.* VII. Dixit R. Simon f. Jochai: Cur desiderarunt carnem, annon in manna omnes deliciae saporum erant? qui desiderabat carnem, erat sapor ejus, qui piscem, qui gallum aut phasianum, qui pavonem similiter, & quicquid desiderabat. *Schir* R. f. 16. 4. Redemtor posterior revelabitur iis. —— Et quonam illos ducet? Sunt qui dicunt in desertum Judae, sunt qui dicunt in desertum Sichonis & Ogi, & descendere faciet pro iis manna. *Coheleth* R. I. 9. Dixit R. Berachia nomine R. Isaaci; qualis fuit redemtor primus [Moses] talis erit redemtor ultimus [Messias] Qualis autem fuit redemtor primus? S. D. Exod. IV. 20. sic facturus est redemtor ultimus Zach. IX. 9. Sicut redemtor primus fecit descendere manna S. D. Ex. XVI. ita redemtor posterior faciet descendere manna S. D. Psal. LXXII. 16. *Siphre* in Psal. XLIX. 8. Deut. XXXII. 39. Sic dicit Deus rex Israëlis & redemtor ejus, Deus exercituum nomen ejus: Ego primus & ego novissimus sum, ego occidam, & ego vivere faciam. Hoc quidem, postquam data est eis manna pro vivificatione mortuorum. *Isaacus Arama* in Akodas Jizhac: Procul dubio sectio haec de manna est una ex praestantissimis sectionibus legis, quae non solum res gestas historice narrant, sed & typum continent Vitae ac felicitatis hominis ultimae & aeternae *R. Moses f. Nachman:* Scito magnum mysterium in manna latere, quod indigitarunt Rabbini nostri in Massecheth. *Joma* VIII. f. 75. 2. Psal. LXXVIII. 25. panem robustorum comedit quisque. i. e. panem, quem comedunt angeli; ut exposuit R. Akiva —— Quod ita intel-

le-

35 τοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ
36 πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ
37 πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ
38 ἐκβάλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν,
39 ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με
πατρὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ
40 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν
υἱὸν, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέ-
ρᾳ.

ἥξει] — D. 38. ἐκ] ἀπὸ A 69.
ποιῶ] ποιήσω D *Eusebius* E. Th. II. 7. ter. *Athanasius* c. Arian. III. & IV.
a πέμψαντος με ad πέμψαντος με] — G 36. 63. 64. 73. Ev. 16. 17. Cod. *Syri. Athanasius MS. Tertullian.* de Res. Carn. με] — 59. + πατρὸς D 5. 36. 38. 48. 51. 64. 71. 73. 78. Evang. 15. a prima manu. 16. 17. *Tertullianus*, *Photius* de voluntatibus gnomicis, *Theophylactus*.
39. δέ] γὰρ 33. Codices *Latini*. — Versio *Syra* posterior a prima manu.
πατρὸς] — ADL 1. 48. 78. Versio *Copt. Arab.* Codices *Latini*. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 308. c. Nestor. p. 131. *Chrysostomus*. *Athanasius*. probante *J. Millio* prol. 746.
ἐξ αὐτῆς] μηδὲν D. Codices *Latini*. ἀλλὰ] ἀλλ' ἵνα D.
αὐτὸ] αὐτὸν GH 3. Colb. unus. 36. 37. 38. 40. 48. 59. 60. 64. 67. 72. 73. 87. 97. Evang. 2. 3. 4. 15. 20. 24.
αὐ] — CEGHL 1. 2. 3. 9. 11. 36. 37. 38. 40. 48. 49. 51. 52. 53. 57. 63. 64. 65. 70. 71. 73. 74. 86. 87. 90. 91. 96. 97. 106. Colb. tres. Evang. 4. 15. 22. 24. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*, Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Athanasius* MS.
40. δέ] γὰρ ACDKL 1. 4. 5. 15. 42. 48. 57. 67. 69. 78. 86. 91, 106. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Nonnus*, *Athanasius* c. Arian. *Basilius* 1. Eunom. IV. *Augustinus*. probante *Bengelio*.
πέμψαντός με] πατρός με CDL 1. 16. 68. Versio *Æthiop. Arab. Syr.* utraque, *Copt. Armen.* Codices *Lat. Clemens* paed. 1. 6. *Athanasius* MS. *Tertullianus*. probante *Bengelio*. τῷ πατρὸς τῷ πεμψαντός με *J. A. Bengelio* in Gnom. + πατρὸς 33. 51. 53. 69. 106. Evang. 20. Fragm. *Ald.* Versio *Vulg.*
ἐγὼ] — AD 1. 40. 72. Codices *Latin.* Versio *Copt. Tertullianus*, *Clemens*, *Athanasius MS. Chrysostomus*. + ἐν ADKL 11. 16. 37. 47. 51. 53. 54. 56. 58. 65. 68. 69. 74. 90. 91. Versio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Clemens*, *Theophylactus ed.* probante *J. Millio* prol. 1400.

lexit: angelos sustentari per splendorem gloriae & majestatis divinae — Manna autem generatum est ex luce illa superna, quae ex voluntate Dei creatoris sui corporea facta est. — Et hac de causa invenerunt Israëlitae in manna, quicquid voluerunt. Anima enim, cogitatione sua haerens in supernis, invenit requiem & vitam, & educit benevolentiam a Deo. *Mechilta* in Ex. XVI. 23. R. Josua dixit: qui volebat coctum, erat ipsi coctum, qui volebat elixum, elixum. R. Eleazar Modiensis dixit: qui volebat coctum quid, habebat saporem omnium coctorum quae sunt in mundo, similiter qui elixum quid. & in XVIII. 9. R. Josua dixit: in manna hoc gustamus saporem panis, carnis, piscium, avium, saporem omnium saporum in mundo. & *Midrasch Thehillim* XXIII. 1. Exod. XV. 25. R. Elieser f. Chasma dixit: hodie i. e. in hoc mundo non invenietis illud, sed invenietis in seculo futuro. *Sap.* XVI. 20. 21. 1. *Cor.* X. 3. *Aboth Nathan* extr. Haec facta sunt & absondita sunt: Tabernaculum conventus & ejus vasa, arca, fragmentum tabularum, Urna Mannae, Virga Aaronis ejusque flores & amygdadala, vestes sacerdotii, & vestes sacerdotis uncti. *Tanchuma*. Haec est una ex tribus rebus, quas Elias Israëlitis est restituturus, nempe urnam mannae, Vasculum olei unctionis, & vasculum aquae. & Mechilta in Ex. XVI. 33. *Massechet Sota* XI. toto eo tempore, quo in vivis fuit Moses, descendit manna Israëlitis: Sed postquam mortuus est, quid dicitur? Et cessavit manna postridie. *Taanith* f. 9. 1. Tres pastores boni erant Israëli, Moses, Aaron & Mirjam, & tria bona dona exhibita sunt per manus eorum, fons, nubes & manna. Fons propter meritum Miriam, columna nubis propter Aaronem, manna propter Mosen. *Schekalim* f. 9. 1. A quo tempore absondita est arca, etiam urna mannae absondita est cum ea, & vas olei unctionis, & virga Aaronis ejusque flores & amygdala, & arca quam Philistaei miserant sacrificium Deo Israëlis. Quis occultavit? Josias. *R. Bechai* in Pentateuch. f. 83. 1. Scito, sicut manna fuit cibus solidus corporeus a summo lumine ortus, iisque qui legem acceperunt datus, ut intellectus illustraretur, & meditatio eorum ad cognitionem Dei S. B. tolleretur: ita reperimus, etiam cibos solidos corporeos, nimirum animalia, seculo futuro praeparata esse. *Joma* f. 75. 1. R. Immi dixit: gustum omnium generum gustarunt in manna? dixit R. Jose f. R. Chanina, adolescentibus erat panis, senibus oleum, infantibus mel. *Psal.* LXXVIII. 24. CV. 40. *Targum Jonathan* Deut. XXXIV. 6. Deus fecit descendere filiis Israël panem de coelo — *Dorotheus* Doctrina 7. ἓν μὲν εἶδος ἦν τὸ μάννα, ἑκάστῳ δὲ ἐγίνετο καθὼς ἤχρηζε· τῷ χρήζοντι ἁλμυρᾶς ἁλμυρᾶς ἐγίνετο, τῷ χρήζοντι γλυκέος ἐγίνετο γλυκὺ, καὶ ἑκάστῳ ἁπλῶς ὅτως ἐγίνετο ἁρμόζον πρὸς τὴν κρᾶσιν αὐτῆς. *Deut.* V. 3. sup. V. 37. inf. VII. 19. 22.

37. Licet Judaei ipsum ejiciant inf. IX. 34. 35. XIII. 2. XVII. 12.

39. *Midrasch Thehillim* CXIX. 33. Tres filii hominum petierunt sapientiam a Deo S. B. — Rex Messias S. D. Psal. LXXII. 1. *Midrasch Mischle*. VIII. 9. Sex res factae sunt ante creationem mundi — Rex Messias S. D. Psal. LXXII. 17. & cur dicitur *jinnon?* quia excitabit dormientes in pulvere

Valer. Fl. I. 542. Accelerat sed summa dies. *Vellejus Paterc.* 27. Dictitans adesse Romanis ultimum diem, vociferabatur eruendam delendamque urbem. *Cic.* in Verr. I. 1. Summo reipublicae tempore. *Asconius*. Summo, nunc periculoso, ut venit summa dies & ineluctabile tempus. (*Æn.* II. 324. *Servius:* ultima, aut suprema.) Philipp. V.

ρα. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς 41
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν 42
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος· Ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλ- 43
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν 44
τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ 45
τοῦ Θεοῦ· Πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. Οὐχ 46
ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ· οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος 47
τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. Οὗτός 48.49
ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. 50
Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ 51
ἄρ-

41. ἦν] ἧν D (sed in Vers. Latina: ergo.) Versio *Syr.*
περὶ αὐτοῦ] — 69.
καταβὰς ἐκ τοῦ ἑρανοῦ] ἐκ τοῦ ἑρανοῦ καταβὰς 69.
Ἰησοῦς] — 3. 5. 51. 56. 90. 106. Versio *Vulg.*
ἔστος posterius] — C. 1. 33. 69. 96. *Cyrillus* in l. & p. 388.
ὅτι ἐκ τοῦ ἑρανοῦ καταβέβηκα] ἑαυτὸν λέγει τὸν ἐκ τοῦ ἑρανοῦ καταβεβηκέναι D.
43. ἦν] — CK 28. 42. 54. 69. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.*
μὴ] ἵνατί 69.
με] ἐμὲ 86. 87. 97.
αὐτὸν posterius] + ἐν ACDEGHL. 1. 2. 3. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 44. 73. 74. 76. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 106. Codices plurimi, teste *Millio.* Ev. 2. 16. 17. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* Cod. *Lat. Cyrillus, Theoph.*
ἡμέρᾳ] + ὁ 80. 88.
τῷ prius] — ACDEG 1. 2. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90 97. 106. Edit. *Complut. Plantin. Cyrillus, Chrys. Theoph.*
ἦν] — CDL 37. 69. Versio *Copt. Vulg. Origenes* in Jo. VIII. 38.
ἀκούσας] ἀκούων DEH 2. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 28. 38. 39. 44. 46. 51. 56. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 67. 71. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 95. 96. 97. Colb. unus. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1103.
παρὰ] ἐκ 1. Colb. unus. Versio *Syr. Copt.*
πατρὸς posterius] θεὸν D. Codices *Latini.*
μαθὼν] + τὴν ἀλήθειαν A.
τις ἑώρακεν] ἑώρακεν τις CD. *Origenes* l. c. *Cyrillus.*
ἐστος] αὐτοὶ 63. 71.
47. ὑμῖν] + ὅτι 49.
τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ] ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα C. Codices *Latini. Eusebius* in Ps. LXXVII. 24. *Chrysostomus.*
τὸν ἄρτον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα D. Codices *Lat.*
τῷ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ K.
ἵνα] + ἐὰν D. ex emendatione.
ἐὰν] + ἐν D.
ζήσεται] ζήσει D. *Origenes* de Orat.
δώσω bis] + ὑμῖν 96. posterius + αὐτῷ Evang. 4.
ἣν ἐγὼ δώσω] — CDL Versio *Vulg. Æthiop. Origenes* in Jo. II. 13. VIII. 52. *Cyprian.* T. 147. *Athanasius* de Incarnat. *Cyrillus* Act. IV. probante *J. Millio.* prol. 429. 641.
πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι] Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους C. *Complut. Bengelii.* Versio *Vulg. Syr.*
οὗτος ἡμῖν] ἡμῖν οὗτος C. 1. *Origenes* in Jo. VIII. 52.
δοῦναι τὴν σάρκα] τὴν σάρκα δοῦναι D.
εἶπεν] + ὅτι 2. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.*
42. ἐστιν] + ὁ 1.
υἱὸς] + τοῦ D.
ὅτι] — 69.
44. ὁ πατὴρ] — A 51. 74. 88. 90. ex emendatione.
κἀγὼ] καγὼ CD. 1.
45. διδακτοὶ] διδακτικοὶ 82.
46. τις] + ἐπιγινώσκει ἢ 28.
παρὰ] ἐκ 1. Colb. unus. Versio *Syr. Copt.*
πατέρα posterius] θεὸν D. Codices *Latini.*
49. ὑμῶν] ἡμῶν 11. Colb. unus. 69.
51. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ ἑρανοῦ καταβὰς] — 96.
τότε τῷ ἄρτῳ] τῷ ἄρτῳ τότε D.
δὲ] — D 28. Colb. unus. Versio *Vulg. Syr.*
μου] ἡμῶν 69.
δώσω τὴν σάρκα] τὴν σάρκα δώσω ἡμῶν 69.
δώσω] + ἑαυτὸν 61. in ora. Versio *Vulg. Syr. Copt. Chrysostomus.*

17. Quod C. Caesar — propraetore, summo reip. tempore, milites veteranos ad libertatem populi R. cohortatus sit, eosque conscripserit.

41. *Exod.* XVI. 2. 7. 8. 9. 1. *Cor.* X. 10.

44. *Chrysostomus:* τούτοις ἐπιτηδῶσι Μανιχαῖοι λέγοντες, ὅτι ἀδὲν ἐφ' ἡμῖν κεῖται. *Virgil.* Ecl. II. 65. citatus *Augustino* in h. l. trahit sua quemque voluptas. *Herodot.* V. Hom. 12. γνοὺς δὲ, ὅτι ἀτοδέκονται αὐτῷ τὴν ποίησιν οἱ κυμαῖοι, καὶ ἐς συνήθειαν ἔλκων τὸς ἀκέοντας. *Cant.* I. 4. *Hos.* XI. 4. *Jac.* I. 14. *Jerem.* XXXI. 3.

ὁ πατὴρ] Pater coelestis; non is, de quo com. 42.

45. *Polybius* p. 259. διαφέρει τὸ μαθεῖν τῷ μόνον ἀκοῦσαι. *Bereschith* R. XCV. 2. Dixit S. B. Abrahamo, tu in hoc seculo filios tuos legem doces: in seculo autem futuro ego in gloria mea docebo eos legem S. D. Es. LIV. 13. *Midras Tillin* XX. 2. Dixit R. Chanina: Rex Messias non est venturus nisi ad dandum sex praecepta gentibus. — Israëlitae autem discent legem a Deo S. B. S. D. Es. LIV. 13. Et quare? idcirco, quia dictum est Esaj. XI. 10. *Beracheth* f. 67. 1. Discipuli sapientum multiplicant pacem in mundo S. D. Es. LIV. 13. Ne legas Baneca, sed boneca: aedificatores tui. *Simplicius in Epictet.* I. ὡς οἱ διδακτοὶ ὄρνιθες τὸ κανδίτειν πίω λέγουσι, τί λέγουσιν μὴ εἰδότες. *Od.* χ. 347. αὐτοδίδακτος δ' εἰμι, θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἵμας παντοίας ἐνέφυσεν. 1. *Thess.* IV. 9. 1. *Cor.* II. 13. *Shemoth. R.* XXI. audit eam in hoc seculo & in futuro S. D. Esaj. LIV. 13. *Debarim* R. VI. extr. tempore futuro omnes erunt idonei legi S. D. Es. LIV. 13. *Thanchuma* f. 17. *Jalkut Sinoni* 78. 3. 1.

51. *Coheleth* II. 24. III. 12. V. 17. VIII. 15. Omnis comestio & bibitio, cujus est mentio in Ecclesiaste, dicitur de lege & bonis operibus. *Hagiga* f. 14. 1. Esaj. III. 1. Hi sunt magistri doctrinae S. D. Prov. IX. 5. *Sanhedrin* f. 98. 2. Dixit Rav: comesturi sunt Israëlitae annos Messiae. Dicit Raf Joseph: vere quidem; at quinam de eo comedet? an Chillek & Billek? Ad excipien-

ἄρτου, ζήσει εἰς τ αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ
52 δώσω ὑπὲρ τ τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες·
53 Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τ σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τ σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ
54 τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷ-
55 μα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· Ἡ γὰρ σάρξ μου
56 ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. Ὁ τρώγων μου τ σάρκα, καὶ
57 πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ,
58 κἀγὼ ζῶ διὰ τ πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ
ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ
59 ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τ ἄρτον, ζήσει εἰς τ αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ,
60 διδάσκων ἐν Καπερναούμ. Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τ μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπον· Σκλη-

ρός

53. Ἰησοῦς] + πάλιν 28.
φάγητε] λάβητε D. Codices *Lat. Victorinus* IV.
ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς] οὐ ἑαυτοῖς τὴν ζωὴν D.
καὶ ἐγὼ] κἀγὼ CDG. 1. Evang. 2. 15. 16. 17. *Origenes* in Jo. II. 13. *Cyrillus* in l. & c. Neſtor. p. 113.
αὐτὸν] + ἐν CM. 9. 10. 12. 44. 56. 58. 60. 69. 73. 86. 87. 91. 106. Evang. 4. Verſio *Vulg. Syr. Origenes* l. c. *Cyrillus* in Pſal. LXVIII. 22. CXIX. 171. in l. & c. Neſtor. *Chryſoſtomus. Euſebius* E. Th. III. 12.
55. ἀληθῶς bis] ἀληθὴς CKL. 1. 4. 6. 42. 53. 69. 71. 86. ex emendatione. Colb. unus. Codices *Latini*. Verſio *Copt. Syra* poſterior. *Origenes* in Jerem. XIII. 17. in Jo. II. 13. de orat. bis. *Cyrillus* ll. cc. Leontius. *Procopius* in Eſaj. III. 1. *Chryſoſtomus. Clemens* paed. I. 6. *Damaſcenus* de Fid. Orth. 86. *Euſebius* E. Th. III. 12. *Apollinar.* apud Corderium & in ὑποθέσει τῶ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ Cod. 80.
καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθῶς ἐστι πόσις] — D.
56. αὐτῷ] + καθὼς ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρί. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἔχει μὴ λάβητε τὸ σῶμα τῦ υἱῦ τῦ ἀνθρώπυ, ὡς τ ἄρτον τ ζωῆς, ἐκ ἔχετε ζωὴν ἐν αὐτῷ D. Similia habet Codex Vercellenſis & *Victorinus*. probante *J. Millio* prol. 779. *Beza*: haec ego ſicut temere non expunxerim, ac praeſertim priorem partem, quae totidem verbis alibi reperitur, ita non facile admiſerim, quum in uno illo exemplari ſint a nobis reperta: Certe alteram partem ſuppoſitam eſſe ſuſpicor, quia ſimile nihil alibi invenio. Neque enim usquam fit mentio ſumendi corporis praeterito ſanguine; & exemplar illud, unde hoc deſumpſimus, fuerat in Italia collatum, ubi facile fuit aliquid ſubjicere in Bohemorum id eſt evangelii — odium." Quae verba eum in finem affero, ut teſtimonio Bezae ipſius pateat, Codicem Cantabrigienſem & Stephani ſecundum in Italia collatum non duos diverſos Codices ſed unum eundemque eſſe.
57. ἀπέστειλε] ἀπέσταλκεν D 12. 36. 37. 45. 69. 91. Evang. 17. 19. τρώγων] λαμβάνων D.
ζήσεται] ζῇ D. ſed in Verſ. Latina: vivet. ζήσει C a prima manu. KL 42. 69. 80. *Euſebius* E. Th. I. 20. bis. *Cyrillus* Act. IV. *Origenes* de Orat. 58. ἐκ τῦ] ἐξ C. ὑμῶν] — C Verſio *Copt. Origenes* de O. 16.
τὸ μάννα] — CD. 33. Verſio *Copt. Origenes* l. c. probante *J. Millio* prol. 1493.
τρώγων] + μὲ 8. 34. 35. 38. 40. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 66. 71. Editio *Complut.*
ζήσεται] ζήσει CEL 1. 2. 3. 33. 36. 45. 46. 51. 53. 54. 57. 59. 64. 65. 70. 72. a prima manu. 86. 87. 97. 106. Evang. 2. 16. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Origenes* de O. *Cyrillus, Chryſoſtomus.*
τὸν poſterius] — 73. 59. ἐν] + τῇ D.
Καπερναὲμ] Καφαρναὲμ CD. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Cyrillus.* + σαββάτῳ D. *Auguſtinus.*
60. ἐν] ἐπὶ *Chryſoſtomus, Nonnus.* ἀκούσαντες] ἀκούοντες Editio *Eraſmi* 1. *Aldi,*
ἀκούσαντες ἐκ τ μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον] ἐκ τ μαθητῶν αὐτῦ ἀκούσαντες εἶπαν D.
τ μαθητῶν αὐτῦ] τ Ἰουδαίων Evang. 7. τ μαθητῶν 106. αὐτῦ poſterius] τέτε 106.

piendum illud R. Hillelis: Non erit Meſſias Israëli, nam eum antehac comederunt in diebus Hiskiae.

53. Ubi ſanguinis a carne ſeparati fit mentio, violenta morte mortuus intelligitur. Mors mea tam utilis & neceſſaria eſt, ut conſequamini vitam aeternam, quam cibus & potus ad hanc vitam ſuſtentandam.

57. *Xiphilinus* in Caracalla p. 328. Δι' ὑμᾶς μόνες ζῆν ἐθέλω, ἵνα ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. *Il.* ε. 875. Σοὶ πάντες μαχόμεσθα. *Euſtathius* ἤγεν διὰ σὲ, ὅμοιον τῷ σοὶ ζῶ, ἤτοι διὰ σὲ. *Valerius Fl.* VII. 351. Hunc ſolum propter ſeu vivere gaudens, ſive mori, quodcunque velit. *Arrian. Epictet.* III. 26. ἐγώ μὲν ὑδὲ ζῆν ἤθελον, εἰ διὰ φιληκίωνα ἔδει ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτῦ καὶ τῦ δηλικῦ φρυάγματος ἀνασχόμενον. *Cic.* pro Milon. 22. Servis, propter quos vivit. pro Roſcio 22. ut, propter quos hanc ſuaviſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſime luce privarit. *Ariſtoph.* Plut. 470. μόνην ἀγαθῶν ἁπάντων ἅσαν αἰτίαν ἐμὲ ὑμῶν, δι' ἐμὲ τι ζῶντας ὑμᾶς. *Heſiod.* Oper. 3. ὅν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὄμως ἄφατοι τε φατοί τε. *Longinus* de Sublim 4. ex Timaeo. ἔδωκαν δίκην — δι' ἕνα ἄνδρα. Per. Deut. V. 26.

60. *Euripides* fragm. 75. πότερα θέλεις σοι μαλθακὰ ψευδῆ λέγω, ἢ σκληρ' ἀληθῆ; Jud. 15. *Cic.* Orator. 16. ecce aliqui duritatem & ſeveritatem quandam verbis, & orationis quaſi moeſtitiam ſequuntur. pro Murena 29. Acceſſit his tota doctrina non moderata, nec mitis, ſed, ut mihi videtur, paullo aſperior & durior, quam veritas & natura patitur, de Catone. *Targum Jonathan* in Exod. X. 28. ne addas ad loquendum coram me unum ex ſermonibus duris, quales hi ſunt. *Hermogenes* F. 2. 5. εἶδος δριμύτητος γίνεται ὅταν τροπῇ τινι χρησάμενοι μὴ σφόδρα αὐστηρᾷ μηδὲ σκληρᾷ, κατ' ἀκολουθίαν ἐκείνης ἑτέραν ἐπενέγκωμεν τροπὴν σκληροτέραν. *Cic.* Philipp. VIII. 5. in corpore, ut totum ſalvum ſit, quicquid eſt peſtiferum, amputetur. Dura vox. Multo illa durior: Salvi ſint improbi, ſcelerati, impii: deleantur innocentes, honeſti, boni, tota reſpublica.
τίς δύναται αὐτῦ ἀκούειν;] inf. VIII. 43.

ρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν. Ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ ἔλεγε· Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα· Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; Ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71

Καὶ

οὗτος ὁ λόγος] ὁ λόγος οὗτος D 1. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus*.
αὐτοῦ ἀκούειν] ἀκούειν αὐτοῦ 69. 61. εἰδὼς δὲ] ὡς δὲ ἔγνω D. ἔγνω ὢν 13. 61. in ora 69.
ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσιν] ὅτι ἐν ἑαυτοῖς γογγίζουσιν D. αὐτοῦ] + καὶ 13. 69.
62. θεωρῆτε] θεωρεῖτε 9. ἴδητε 28. ὅπου] οὗ D. 63. ἀλλ'] — 96. ἀδὲν 13. 69.
λαλῶ] λελάληκα CDKL. 1. 4. 5. 27. 33. 42. 68. 69. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Euſebius* E. Th. III. 10. 12. bis. *Athanaſius* de pecc. in Sp. S. bis. *Baſilius* a. Eunomium IV. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*. probante *Bengelio*.
ἐστι poſterius] — *Athanaſius*, *Chryſoſtomus*, *Greg. Nyſſen.* c. Eunom. XVII. καὶ] — D. *Tertullianus*.
64. ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν] ἀλλὰ ἐξ ὑμῶν εἰσὶν D. ἐξ ὑμῶν τινες] τινες ἐξ ὑμῶν 44.
μὴ] — G. unus Stephani i. e. 12. 40. a prima manu 63. 86. Verſio *Sax.* Codices *Latini*. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*, *Auguſtinus*. *Hieronymus*, *Confeſſio ad Hunericum*. probante *J. Millio* prol. 920.
παραδώσων] παραδιδοὺς D ſed in Verſ. Latina: qui eum traderet. 47. 56.
65. ὅτι] — K 42. *Chryſoſtomus*. μοι] ἐμοὶ C. αὐτῷ] — 73.
ἐκ] παρὰ 28. μου] — CKL. 28. Verſio *Copt.* Codices *Latini*.
66. τότε] + οὖν D. 13. 69. 106. πολλοὶ] + ἐκ 1. 73. 76. Ev. 2. *Baſilius* de Baptiſmo 1.
ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον CD. 1. 69. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Cyrillus*, *Chryſoſtomus*. ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον 106. μετ'] μὴ D. 67. οὖν] δὲ D. δὲ οὖν 1. a prima manu. — G 34. Ev. 12.
δώδεκα] + μαθηταῖς 69. 68. ἀπεκρίθη οὖν] εἶπον δὲ D. Codices *Latini*.
οὖν] — CKL. 1. 16. 33. 69. 74. Evang. 2. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus*, *Baſilius* l. c.
αὐτῷ] — 47. 51. 54. 90. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. 69. καὶ ἐγνώκαμεν] — G. + σὺ D.
χριστὸς ὁ υἱὸς] ἅγιος CDL Verſio *Copt. Æthiop. Nonnus*, *Coſmas* l. III.
τοῦ ζῶντος] — CDL 1. 33. Verſio *Copt. Vulg*, *Armen. Cyrillus*, *Nonnus*, *Coſmas*. probante *Bengelio*, *Millio* 429.
70. ἀπεκρίθη] + οὖν 12.
αὐτοῖς] — D. Verſio *Copt.* αὐτῷ 16. 69. Verſio *Sax.* Codices *Latini*. *Nonnus*.
ὁ Ἰησοῦς] — EGH 2. 3. 27. 28. 34. 35. 40. 44. 46. 47. 48. 49. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 62. 63. 64. 66. 68. 72. 74. 80. 83. 86. 96. 97. 106. Colb. unus. Editio *Complut.* probante *J. Millio* prol. 1103. + λέγων D. Verſio *Copt.* τοὺς δώδεκα] — 28.
ἐξ ὑμῶν εἷς] εἷς ἐξ ὑμῶν D. 71. τὸν] — D.
Ἰσκαριώτην] Σκαριὼθ D Codices *Latini*. Ἰσκαριώτου CGL. 33. Verſio *Goth. Syra* poſterior in marg. probante *Bengelio*. ἀπὸ Σκαριότου 13. ἀπὸ καρυώτου 69.
ἤμελλεν] ἤμελλε C. 1. 3. 10. 74. 89. 90. Editio *Complut. Plantin. Cyrillus*, *Theophylactus*.
αὐτὸν παραδιδόναι] παραδιδόναι αὐτὸν CD. 69. ὢν] — C a prima manu DL. Verſio *Syr.* ἐκ] — 28. 44. 64. 1. καὶ] — C ex emendatione. D. Verſio *Syr.* Codices *Latini*.
περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα] μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς CDG. 1. Colb. unus. 69. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus* in l. & p. 270. *Chryſoſtomus*.

62. Difficilior eſt adſcenſus deſcenſu: ſi ergo videritis me adſcendere in coelum, credatis par eſt, me a Deo recipi, & ab eo prius miſſum veniſſe. ſupra I. 1. 2.

63. *Apoc.* XI. 1. *Gen.* II. 7. *Horatius* Carm. IV. 8. Non inciſa notis marmora publicis, per quae ſpiritus & vita redit bonis poſt mortem ducibus. *Galenus* de Differ. pulſuum II. Ἐρασιστράτῳ καὶ τοῖς οἰκείοις ὀργανικὰ τῷ ζωτικῷ πνεύματος ὑπάρχειν αὐτάς. *Gen.* II. 7. 1. *Cor.* XV. 45. *Eſaj.* XXXI. 3. XL. 6. 7. 8. *Anthol.* VII. 151. καὶ φεῦγον ζωῆς πνεῦμα σύ μοι χάρισαι.

65. *Xenoph.* de Exped. Cyr. 1. πόλεις ἐκ βασιλέως δεδομέναι.

Matth. XVI. 17.

66. Inf. XIX. 12.

67. *Juſtinus* XIV. 1. 4. Eumenes — conſtanter praefatus eſt, ſi cui haec terrori eſſent, habere eum diſcedendi poteſtatem. Qua voce adeo cunctos in ſtudium ſuarum partium induxit, ut ultro bellum omnes hortarentur.

68. *Thomas* ἄπιστοι ἀεὶ λοιποί, ἐκ ἀπελεύσεται. Κοινὸν γάρ. *Galenus* de differ. pulſuum 11. εἰ γὰρ ἀρχιγένης τοιαῦτα ἁμαρτάνει, πρὸς τίνα πορευθῶμεν;

70. Putatis poſt receſſionem multitudinis non niſi veros diſcipulos manſiſſe: at fallimini.

2. *Levit.* XXIII. 34-43. *Heb.* XI. 9. *Nehem.* VIII. 14-18. *Joſ.* A. VIII. 4. 1. συνέβαμεν δὲ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ὁ τῆς Σκηνοπηγίας καιρὸς ἑορτῆς σφόδρα παρὰ τοῖς ἑβραίοις ἁγιωτάτης καὶ μεγίστης. XIII. 13. 5. τῆς ἑορτῆς ἀγομένης — κιττίοις αὐτὸν ἔβαλον, νόμῳ ὄντος παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ ἔχειν ἕκαστον θύρσους

1 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
2 περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων,
3 ἡ σκηνοπηγία. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς
4 τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς· Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ
τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
5 κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὁ
6 καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. Οὐ δύ-
7 ναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα
8 αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορ-
9 τὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν
10 τῇ Γαλιλαίᾳ. Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν,
11 οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον· Ποῦ
12 ἐστιν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι
13 ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, Οὔ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. Οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ
14 ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ Ἰη-
σοῦς

μὴ ταῦτα] — 47. Evang. 5. 24. μετ' αὐτῶν 28. *Chryſoſt.* καὶ τινα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι· μὴ ταῦτα.
ἤθελεν] ἠδύνατο *H. Grotius*, *Eraſmus*. *Millius* prol. 876. εἶχεν ἐξουσίαν Codices *Latini*. *Chryſoſtomus*.
3. οὖν] δὲ 48. Verſio *Vulg.* μετάβηθι] κατάβηθι Evang. 19.
ἐντεῦθεν] + ἐκεῖθεν 91. Ἰουδαίαν] Γαλιλαίαν D. abſurde. at in Verſ. Latina: Judaeam.
θεωρήσωσι] θεωρήσουσι D.
σου ἃ] ἃ D. 35. 47. 56. 58. 60. 61. 63. 66. 80. 83. Ev. 14. Codices *Lat.* Verſio *Syr. Cyrillus*, *Baſilius* Eth. 62. *Chryſoſtomus*, *Theophylactus ed.* + αὐτὸς 63. 71. ἃ σὺ G 1. 57. + σὺ 40. 4. τι ποιεῖ] ποιεῖ τι 44.
αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ] ἐν παῤῥησίᾳ αὐτὸ D. a prima manu. ἐν παῤῥησίᾳ αὐτὸς D ex emend. 69.
5. ἐδὲ] οὐ 69. γὰρ] — 15. ἐπίστευον] ἐπίστευσαν DL.
αὐτὸν] + τότε D. Cod. *Lat. Hieronymus* c. Helvid. 6. οὖν] — D 57. 106. Ev. 19. Verſio *Syr. Cyrillus*.
ἐστιν ἕτοιμος] ἑτοιμός ἐστιν 73.
8. ταύτην prius] — DKL. 1. 4. 6. 42. 66. 68. Verſio *Copt.* Codices *Lat. Cyrillus*, *Chryſoſtomus*. probante *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 1467.
a ταύτην ad ταύτην] — 9. Colb. unus. Codices *Latini*. ἐγὼ] — 33.
οὔπω] ἐκ DK. Verſio *Vulg. Copt. Æthiop. Chryſoſtomus*, *Cyrillus*. *Epiphanius*, *Auguſtinus*, *Hieronymus* c. Pelag. II. Negat, inquit, fratribus & propinquis, ire ſe ad Scenopegiam. Et poſtea ſcriptum eſt: ut autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe adſcendit ad ſolemnitatem — Iturum ſe negavit, & fecit, quod prius negaverat. Latrat *Porphyrius*, inconſtantiae ac mutationis accuſat. probantibus *Beza* in annot. Edit. 1. & 2. *H. Grotio*, *J. Millio*, *J. A. Bengelio*. *J. Clerico*. εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην poſter.] — 69.
καιρὸς ὁ ἐμὸς] ἐμὸς καιρὸς D. 1. 69. *Cyrillus*. πεπλήρωται] πάρεστι 48.
9. δὲ] — DK 1. 33. 38. 42. 47. 64. Colb. unus Ev. 7. Verſio *Vulg. Syr. Cyrillus*. probante *Bengelio*. *J. Millio* prol. 1461.
αὐτοῖς] αὐτὸς D a prima manu. L. 1. 4. Colb. duo 42. 53. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus*. probante *J. Millio* prol. 920. — 40. 86. ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ] εἰς τὴν Γαλιλαίαν D. Evang. 2. Codices *Lat. Theophylactus*.
10. οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ] — 64.
τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν] εἰς τὴν ἑορτὴν, τότε ⊕ αὐτὸς ἀνέβη L. 15. 76. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus*.
εἰς τὴν ἑορτὴν] — 59. Evang. 15. φανερῶς] φανερώσας 33.
ὡς] — D 64. 66. Codices *Lat. Cyrillus*. probante *J. Millio* prol. 1200. 11. ἐν τῇ ἑορτῇ] — 69.
12. πολὺς] — D. τοῖς ὄχλοις] τῷ ὄχλῳ D. 33. Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
δὲ] — DGKM 9. 10. 11. 15. 28. 44. 48. 51. 53. 56. 57. 58. 60. 64. 70. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 97. Colb. unus. Evang. 2. 3. 4. 15. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*. Verſio *Goth. Syr.* Codices *Lat. Theophylactus*, *Euthymius*. probante *J. Millio* prol. 876. 1500. ἔλεγον poſterius] — 69.
δ' ἄλλοι] ὅτι 1. ἐχὶ ἀλλὰ K 15. 42. 80. Colb. unus. τὸν ὄχλον] τοὺς ὄχλους 69.
13. περὶ αὐτοῦ] — L. 14. μεσοῦσης] μεσαζούσης D 1. 69. *Chryſoſt.* adſcr. T. VII. p. 340.

σους ἐκ φοινίκων καὶ κιτρίων. δεδηλώκαμεν δὲ καὶ ταῦτα ἐν ἄλλοις. XV. 3. 3. καὶ τῆς σκηνοπηγίας ἐνιάσης, ἑορτὴ δ' ἐστὶν αὕτη παρ' ὑμῖν εἰς τὰ μάλιστα τηρουμένη — πρὸς εὐφροσύνας αὐτούς τε καὶ τὸ λοιπὸν πολῆθος ἦν. XIII. 8. 2. ἐπισάσης γε μὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῆς — πέμψαντος δὲ ὑρκανοῦ πρὸς ἀντίοχον, καὶ σπονδὰς ἡμερῶν ζ. διὰ τὴν ἑορτὴν ἀξιώσαντος γενέσθαι, τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ εἴκων σπένδεται — τὸν μέντοι τὸν ἀντίοχον δι' ὑπερβολὴν τῆς θρησκείας εὐσεβῆ πάντες ἐκάλεσαν. *Plut.* Sympoſ. IV. 5. p. 671. E. de Judaeis. ἐσὶ δὲ καὶ κραδηφορία τις ἑορτὴ καὶ θυρσοφορία παρ' αὐτοῖς, ἐν ᾗ θύρσους ἔχοντες εἰς τὸ ἱερὸν εἰσιάσιν. *Heb.* VIII. 2.

4. XI. 54. *Col.* II. 15. *Bereſchith* R. XXII. 4. LII. 7. LXVII. 10. LXXIV. 5. בפרהסיא & במטמוניות opponuntur. vid. comm. 10. inf. XVIII. 20. 37. ut ἐν τῷ φανερῷ εἶναι, aperte vivere, cum libertate profitendi verum.

5. *Euripides* Bacchis 26. ἐπεὶ μ' ἀδελφαὶ μητρὸς, ἃς ἥκιστ' ἐχρῆν, Διόνυσον ἐκ βάσκου ἐκφῦναι Διὸς, Σεμέλητε νυμφευθεῖσαν ἐκ θνητοῦ τινος εἰς Ζῆν' ἀναφέρειν τὴν ἁμαρτίαν λέχους.

6. *Curtius* VII. 7. Diſcrimen, inquit, me occupavit meliore hoſtium quam meo tempore. 2. *Theſſ.* II. 6.

11. Supra comm. 1. inf. 35. contemtim *Matth.* XXVII. 63. Pſal. XVI. 4.

14. *Thucyd.* V. 57. τοῦ θέρους μεσοῦντος. *Herodot.* III. 104. μεσοῦσα ἡ ἡμέρη. *Xenophon.* . . ἐν μεσοῦντι ἐνιαυτῷ. *Chion* in epiſtola ad Matridem μεσοῦντος τοῦ χειμῶνος.
Ad feſtum medium pertinent omnes inter primum

σῆς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε. Καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Πῶς οὗτος γράμ- 15
ματα οἶδε, μὴ μεμαθηκώς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν 16
ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ 17
τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λα- 18
λῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀλη-
θής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν 19
ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε· Δαιμόνιον ἔχεις· 20
τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ 21
πάντες θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μω- 22
σέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων) καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν 23
λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι
ὅλον

15. καὶ ἐθαύμαζον] ἐθαύμαζον δὲ DL 1. 42. Ev. 17. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. Cod. *Lat. Cyrillus.* Ἰουδαῖοι] ὄχλοι Versio *Goth.*

16. ἀπεκρίθη] + δὲ E H K M 2. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 27. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 68. 69. 70. 72. 83. 87. 90. 91. 96. 97. Colb. duo 106. Evang. 2. 4. 7. 9. 11. 12. 15. 18. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Syra* posterior. *Theophylactus.* probante *J. A. Bengelio.* αὐτοῖς] — 42. 96. 97. Versio *Goth. Syr.* Codices *Lat. Cyrillus.*

μοι] + πατρὸς 33. Evang. 19. 17. αὐτοῦ] τοῦ πέμψαντός μοι 96. Versio *Copt.*

τοῦ] — D. 18. δὲ] — 51. 19. Μωσῆς] Μωϋσῆς D. Versio *Vulg. Copt.*

δέδωκεν] ἔδωκεν D. ἐξ ὑμῶν] — G. 20. ἀπεκρίθη] + αὐτῷ 1.

ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπεν] ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ K. 27. 42. 68. Versio *Syra* posterior in marg.

εἶπεν] + αὐτῷ 106. Versio *Syra* posterior.

21. ὁ] — GH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 87. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylact.* αὐτοῖς] — D. πάντες] ὑμεῖς D.

θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο] θαυμάζετε ἀφ' ὑμῶν τοῦτο. Editio *E. Schmidii. Theophylactus.* probante *T. Beza* & *J. Casaubono. J. Boisio. J. Millio* prol. 1070. ut *Marci* VI. 6. *Apoc.* XVII. 7.

22. Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν] ἔδωκεν ὑμῶν Μωϋσῆς D. δέδωκεν] ἔδωκεν 91. Evang. 22.

περιτομὴν] σὐτολὴν 68. τοῦ] — D.

Μωσέως] Μωϋσέως D 69. Versio *Vulg. Copt.* ἀλλ'] ἀλλὰ D.

περιτέμνετε ἄνθρωπον] περιτέμνει ἄνθρωπος G 16. 28. 29. 40. 63. 71. Evang. 22.

23. εἰ] + δὲ D 29. Μωσέως] Μωϋσέως D. 69. 80. + πᾶς D. Versio *Copt.*

ὅλον] χωλὸν *S. Battierius.* ὅλον autem legit *Constantinus* apud Gelasium II. & *Greg. Nyssenus* c. Eunom. 11.

ὑγιῆ ἐποίησα] ἐποίησα ὑγιῆ 69. 24 κρίνετε] κρίνατε 69. κρίνατε] κρίνετε DL *Cyrillus.*

26. καὶ] — L 29. 53. 69. 71. 86. Evang. 22. *Cyrillus* in l. & p. 462. probante *J. Millio* prol. 1447.

mum & ultimum festi dies. Hebraeis חול.

15. *Lucianus* Asino 11. ἐγὼ δὲ —— τούτων μὲν οὐδὲν ἔμαθον —— οὐδὲ γὰρ γράμματα ἔμαθον. *Dio Chrysost.* X. p. 150. B. γράμματα δὲ εἰδὼς γράψεις καὶ ἀναγνώσῃ. *Senarius.* γράμματα μαθὼν δεῖ, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν. *item.* διπλᾶν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα. *Artemidorus* I. 55. γράμματα μανθάνειν μὴ εἰδότα, ἀγαθόν. *Porphyrius* de Abstinent. II. 41. οὐδὲ πᾶς τὰ γεγραμμένα δύναται ἀναγινώσκειν, ἀλλ' ὁ μαθὼν γράμματα. *Galenus* de Curat. II. καὶ αὐτοὶ θράσος καὶ τόλμης εἰς τοσοῦτον ἥκουσιν, ὡς μήτε καταγελώμενοι ὑπὸ τῶν τὰ γράμματα μεμαθηκότων αἰδεῖσθαι. *Eustathius.* in Od. ω. p. 833. 2. τὸ γράμμα καὶ στοιχεῖον σημαίνει συνήθως, ἔτι δὲ καὶ σύγγραμμα, ἐξ οὗ καὶ πολλὰ γράμματα εἰδέναι φαμὲν, καὶ γραμματικὸν εἶναι τὸν πολλῶν συγγραμμάτων ἔμπειρον. Κεῖται δ' αὐτὸ καὶ παρὰ καλλιμάχῳ ἐν τῷ· γράμματα δ' ἐχ εἴλισσεν ἀπόκρυφα, ἀλλὰ Πλάτωνος ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος, καὶ τοῦτο μὲν ἅτως. *Etymol.* γράμματα ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὰ συγγράμματα. ὡς καλλίμαχος· Γράμματα δ' ἐχ' εἴλισσεν ἀπόκρυφα. Καὶ ὁμήρειον δὲ καλεῖσθαι γράμμα. ἔνθεν καὶ γραμματικὴ παρὰ πολλοῖς γεγραμμένοις αὐτὴν προσεσχηκέναι βίβλοις. *Ammonius.* γράμμα στοιχεῖα διαφέρει. Στοιχεῖον μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἐκφώνησις καὶ ὁ φθόγγος· ἢ τὸ γράμμα ἐστὶ σημεῖον, ἢ τόπος, ἢ σχῆμα, ὡς ἐν τῷ Δ. Ο. τρίγωνον μὲν γάρ ἐστι τὸ Δ. στρογγύλον δὲ τὸ Ο. τὸ δὲ στοιχεῖον, τὸ ὁλόκληρον, οἷον, ἄλφα, βῆτα, καὶ τὰ λοιπά. τὰ δὲ στοιχεῖα καταχρηστικῶς γράμματα· Καὶ τὰ συγγράμματα ἐπάλαιν οἱ παλαιοὶ γράμματα. Καλλίμαχος τε φησὶ· Γράμματα δ' ἐχ' εἴλισσεν ἀπόκρυφα, τοῦτ' ἔστι τὰ συγγράμματα. καὶ πάλιν· Πλάτωνος ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος. Καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ πολλὰ φαμὲν εἰδέναι γράμματα τόνδε, οὐ γὰρ τὰ κδ. ἀλλὰ τὸν πολλῶν ἔμπειρον γραμμάτων. *Sueton.* Caes. 77. Syllam nescisse literas, qui Dictaturam deposuerit. *Plut.* Caes. p. 736. A. ἐκ γραμμάτων Σιβυλλείων. *Galenus.* ἑβδόμου γράμματος. *Xenophon.* Hell. VII. ὁ Φέραν τὰ γράμματα. *Isocrat.* ἀγράμματος. *Thucyd.* VIII. 50. πέμπει —— γράμματα. *Plat.* Apolog. γραμμάτων ἄπειρος. & de Legg. III. p. 812. B. ἂν καὶ τὸ λεγόμενον μήτε γράμματα μήτε νεῦν ἐπίστασθαι. *Sir.* XXXVIII. 24-34. *Act.* IV. 13.

17. *Antonin. Lib.* 23. ἔγνω περὶ τῶν βοῶν, ὅτι κλεπταίας ἄγει. *Num.* XVI. 28. *Sir.* XXXV. 14. 15. 16.

18. Tales erant Judaeorum doctores, quibus se opponit.

19. *Gal.* VI. 13. *Ro.* II. 17-24. *Act.* VII. 53. Me inauditum & indemnatum: quod Moses praecepto VI. Decalogi vetuit.

23. *Appianus* de B. C. I. p. 616. ὁ Σκιπίων —— νεκρὸς εὑρέθη, εἴτε Κορνηλίας αὐτῷ τῆς Γράκχῳ μητρὸς ἐπιθεμένης, ἵνα μὴ ὁ Γράκχῳ νόμος λυθείη —— λῦσαι τὸν Γράκχῳ νόμον ὅλως διεγνωκὼς. vid. in *Matth.* V. 17.

χολᾶτε] *Aristoph.* Plut. 12. σχολ. χολᾶν παρὰ τοῖς ἀττικοῖς τὸ μαίνεσθαι· παρὰ δὲ τοῖς κοινοῖς τὸ θυμοῦσθαι. *Versio Vulg.* indignamini. *Codex D.* irascimini. *Castalio:* succensetis.

ὅλον ἄνθρωπον] *Hippocrates* Demageto. ὅλος ἄνθρωπος ἐκ γαστρὸς ἐστι. *Aretaeus* Cappadox de Cura Morb. Chronic. II. 13. οὐ γὰρ μέρει ἡ σπλάγχνῳ ἐνὶ, ἢ ἕνθεν ἐνσκήπτει μοῦνον, ἢ ἔξω τὸ κακὸν ἔρπει, ἀλλὰ ἔνδοθέ τε ὅλῳ τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικεῖ, καὶ ὅλον ἔξωθεν ἀμπέχει.

ἐν σαββάτῳ] *Schabbath* f. 130. 1. Circumcisio pellit

24 ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρί-
25 σιν κρίνατε. Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· Οὐχ οὗτός ἐστιν, ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖ-
26 ναι; Καὶ ἴδε, παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρ-
27 χοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χρι-
στὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰη-
28 σοῦς, καὶ λέγων· Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ'
29 ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ
30 εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι· καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν
31 τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν,
καὶ ἔλεγον· Ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει, ὧν οὗτος
ἐποίη-

μήποτε] μήτι D. 49.
ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες] οἱ ἄρχοντες ἔγνωσαν D.
ἀληθῶς posterius] — DKL 1. 4. 13. 14. 15. 28. 37. 40. Colb. unus. 47. 60. 63. 69. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Copt. Armen. Arab. Origenes* in Jo. VIII. 19. bis. *Cyrillus* in l. & p. 627. *Chryſoſtomus*, *Iſidorus* II. 270. *Epiphanius. Nonnus*, probante *H. Grotio*, *J. A. Bengelio*, *J. Millio* prol. 677. 1103.
27. ἔρχηται] ἔλθῃ G. 71.
ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων. 1. 69. Editio *Eraſmi* 1. Versio *Vulg.* ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ D. *Cyrillus.*
ὁ Ἰησοῦς] — 61. a prima manu.
δὲ] — EGHLM 10. 12. 14. 44. 45. 46. 48. 49. 52. 53. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 69. 70. 82. 83. 86. 90. 91. 96. 106. Evang. 1. 4. 7. 8. 9. 11. 13. 14. 19. Editio *Complut. Plantin. Eraſmi* 1. *Aldi*, *Bengelii*, *Genev.* Versio *Vulg. Syra* poſterior habet cum aſteriſco. *Origenes* in Jo. VIII. 19. probante *J. Millio* prol. 1104.
εἰμι] εἶμι Editio *E. Schmidii. H. Stephanus*, *J. Caſaubonus*, *T. Faber.* & comm. 34. 36.
ἀπέστειλεν] ἀπέσταλκεν D.
30. πιάσαι] + καὶ ἐζήλθεν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν 13. 69.
τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας G. 1. 14. 44. 53. Colb. unus. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Copt.*
ὅτι οὔπω] οὔπω ℌ 69.
31. πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν] ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ πολλοὶ ἐπίστευσαν 1. Versio *Vulg. Cyrillus.* ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ πολλοὶ ἐπίστευσαν 27. 28. 42. πολλοὶ δὲ ἐπίστευσαν ἐκ τοῦ ὄχλου D. ἐκ τοῦ ὄχλου πολλοὶ ἐπίστευσαν 69.
δὲ] — 69. ἓν 1. 80. Colb. unus. *Cyrillus.* ἔλεγον] ἔλεγαν D.
ὅτι] — DL 1. 33. 56. 58. 61. 69. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Cyrillus. Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 909.
μήτι] μὴ DE 1. 15. 16. 33. 42. 51. 64. 68. 72. *Cyrillus.* πλείονα] πλείονα D.
τούτων] — DL 1. 4. 10. 15. 33. 35. 58. 61. 62. 66. 69. 80. 83. Colb. unus. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Goth. Cyrillus*, *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 1104. ποιήσει] ποιεῖ G.

pellit ſabbatum 132. 1. Ratio R. Eliezeris eſt, quia dicitur Levit. XII. 3. Ergo etiam Sabbato — De communi omnium ſententia ſtatuitur, circumciſione ſabbatum pelli. Unde nobis probatur? Dixit Vla: eſſe traditionem patrum. Et ſic dixit R. Iſaac. — R. Elieſer f. Aſariae dixit: Si circumciſio, quae fit in uno membrorum 248. hominis, pellit ſabbatum, quanto magis verum eſt, conſervationem vitae ſabbatum pellere? R. Iſmaël dixit: res magni aeſtimanda eſt circumciſio, quia pellit ſabbatum, quod eſt praeceptum grave. Circumciſioni etiam adſcribitur virtus medica. *Philo* de Circumciſ. p. 610. C. πολλὰ δὲ εἶναι τὰ προτρέποντα τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παλαιῶν διατηρεῖν καὶ ἐπιτελεῖν — — ἢν μὲν χαλεπῆς νόσου καὶ δυσιάτου πάθους ἀπαλλαγὴν, ὃν ἄνθρακα καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ καίειν ἐντυφόμενον, ὡς οἶμαι, ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντος, ὅτις εὐκολώτερον τοῖς τὰς ἀκροποσθίας ἔχουσιν ἐγγίνεται. *Targum* Cant. III. 9. Super unoquoque eorum ſignata eſt circumciſio in carne ipſorum, ſicut ſignata fuit in carne Abrahae: & praevalent & confortantur in ea, ſicut fortis accinctus gladio ſuper femur ſuum; & ideo non timent a ſpiritibus nocivis, & daemonibus, qui ambulant in nocte. *Bammidbar* R. XII. f. 203. 2. Praeputium eſt vitium in corpore. *Peſachim* f. 92. 1. Qui ſe ſeparat a praeputio, idem facit ſe ſeparanti a ſepulcro. *Tanchuma* f. 5. 1. Periculum vitae pellit ſabbatum; item circumciſio, ejusque ſanctio. *Bereſchith* R. VII. 3. Non profanant Sabbatum niſi ob filium Iſraëlitiſſae ſolum. & *Bemidbar* R. XIX. *Thanchuma* p. 244. 1. Circumciſio, quae eſt unius ex 248. membris hominis, pellit Sabbatum, quanto magis totum corpus hominis? *Jomaf.* 85. R. Eleazar f. Aſariae. *Mechilta* in Ex. XXXI. 13.

24. *Lyſias* Apol. in Senatu. ὥστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ὦ βελτίστη, ὅτε φιλεῖν ὅτε μισεῖν ἐθέλειν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν. *Deut.* I. 16. 17. *Eſaj.* XI. 3.

25. *Hermogenes* de Invent. IV. 4. Σχήματα δὲ πνευμάτων — — ἐστι γὰρ αὐτῶν τὸ μὲν ἀποφαντικὸν — — ἐστι δὲ καὶ κατ' ἐρώτησιν — — ἐστι δὲ καὶ ἐλεγκτικὸν, ἐὰν λέγῃς· οὐχ οὗτος ἐστιν ὁ τὴν εὐβοιαν σφετεριζόμενος; οὐχ οὗτος ἐστιν ὁ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν ἀττικήν;

27. 1. *Sam.* XXX. 13. 2. *Sam.* I. 13. *Jon.* I. 8. *R. Bechai* f. 68. 2. Redemtor ſe manifeſtabit, & poſtea occultabit. Ita factum in redemtione ex Ægypto; Moſes ſe illis manifeſtavit, & iterum ſe occultavit. Hoc eſt quod Rabbini dixerunt ad Exod. V. 20. Ita redemtio futura in multis redemtioni ex Ægypto ſimilis erit. *Schir* R. Cant. II. 9. Caprea apparet & occultatur, apparet & occultatur: Sic redemtor primus apparuit, & occultatus fuit, & iterum apparuit. Sic redemtor poſterior revelabitur iis, atque iterum ab eis abſcondetur — & in fine XLV. dierum revelabitur iterum, & deſcendere faciet manna.

28. Vos dicitis, & me & patrem meum vobis notum eſſe: utrumque falſo; pater meus non eſt faber, ut vos putatis, ſed Deus: cujus ego filius, legatus & interpres ſum. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 114. 36. εἰ δέ τις τούτοις ἀπιστεῖ, θεὸν ὅτ' οἶδεν, ὅτ' ἐζήτησε ποῦποτε.

30. πιάσαι] *Etymol.* πιάζω — — πιάζω. τὸ γὰρ πιέζω τὸ πιάζω ἀναλογώτερόν ἐστι. τρία γὰρ μόνα εἰσὶν εἰς ζῶ διασύλλαβα τῷ ε. παραληγόμενα, ῥέζω, ἕζω, χέζω. ἐδεῖν δὲ

ὑπὲρ

ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ ἀπέστειλαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. Εἶπεν οὖν — αὐτοῖς· ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς· Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν Διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας; Τίς ἐστιν ὁ λόγος οὗτος ὃν εἶπε· Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων· Ἐάν

32 33 34 35 36 37

ἐποίησεν] ποιεῖ D 69. Versio *Syr. Vulg.* + καὶ 69. Versio *Syra* utraque, sed posterior cum obelo.
32. ἤκουσαν] + δὲ DM 12. + ἦν 1. 16. 38. 44. 51. 71. 90. Colb. unus. Codices *Latini.*
ταῦτα] — DL a prima manu 1. 80. Codices *Latini.*
οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας] ὑπηρέτας οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι DEG. 3. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 97. 106. *Theophylactus.* ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 44. Editio *Complut. Bengelii.*
Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς] ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι D. 1. 69. *Cyrillus* in l. & p. 1026. ἀρχιερεῖς & Φαρισαῖοι L 40. Versio *Copt.* Codices *Latini.* ἀρχιερεῖς] ἱερεῖς 57. ἄρχοντες 56. 91. Versio *Vulg.*
33. αὐτοῖς] — DEGHLM 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 27. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 47. 49. 51. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 68. 69. 71. 72. 78. 83. 86. 87. 90. 91. 96. 106. Editio *Complut. Plantin. Wechel. Stephani* 1. 2. *Bengelii, Genev.* Versio *Goth. Sax. Syr. Copt.* Codices *Latini. Augustinus, Euthymius, Theophylactus.* probante *H. Hammondo* & *Millio.* μικρὸν χρόνον] χρόνον μικρὸν 69.
34. εἰμὶ] εἰμι Codex D. vado. Editio *E. Schmidii. Nonnus, Theophylactus, Bengelius* in Gnom. & comm. 36. vid. ad comm. 29. ex *Jo.* XIII. 33. εἰμὶ ἐγὼ] ἐγὼ εἰμι 69. & comm. 36. 35. οὖν] — Versio *Syr.*
οὗτος μέλλει] μέλλει οὗτος D. πορεύεσθαι] διαπορεύσθαι 59.
ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν] — 61. *Chrysostomus, Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 876.
ἡμεῖς] — D. Versio *Vulg.* εὑρήσομεν] εὑρήσωμεν Editio *Erasmi.*
μὴ] μήτι D. καὶ] — H. 36. οὗτος] — 56. 57. 58. 61. 91.
οὗτος ὁ λόγος] ὁ λόγος οὗτος D 1. 44. 69. ζητήσητε] ζητεῖτε 64. 69.
εὑρήσετε] + με Versio *Syra* prior, & posterior cum obelo. ὑμεῖς] — 69.
37. οὖν δὲ] — 63. 64. Evang. 1. 2. 7. 8. 9. 13. 14. 15. 16. 17.
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ] ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῇ ἐσχάτῃ D. Versio *Syr.*
τῇ μεγάλῃ τῆ] τῆ μεγάλης Versio *Copt.* τῆ 12. ἔκραξε] ἔκραζε D 1. 69. Versio *Vulg. Chrysostomus.*
πρὸς με] — D. Codices *Latini.*
38. πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ,] πινέτω ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὰς εἶπεν ἡ γραφή. *D. W. Trillerus.*
39. οὖ] ὃ E 3. 60. 72. 73. Colb. unus. Evang. 4. *Theophylactus.*
ἐμελλον] ἤμελλον E 72. 73. 106. Editio *Erasmi* 1. πιστεύοντες] πιστεύσαντες L. Evang. 18. Versio *Syr.*

ὑπὲρ δισύλλαβον τῶν 1. παραλήγεται, κατὰ τροπὴν ἓν γίνεται πίζω. Ἴωνες μὲν οὖν καὶ ἀττικοὶ πίζω λέγουσιν· οἱ δὲ Δωριεῖς πιάζω.

33. *Marc.* XIV. 70. inf. XII. 35. XIII. 33. XIV. 19. XVI. 16. 17. 18. 19. *Heb.* X. 37. *Apoc.* VI. 11. XX. 3. *Demosthenes* Phil. II. μικρὸν χρόνον.

Adscendo in coelum inf. XIII. 1. 3. 33. XVI. 16.

34. *Antholog.* III. 1. 19. τοῦτό τι ἡμετέρης μονημύϊον, ἑσθλὲ Σαβῖνε, ἃ λίθος ἃ μικρὰ τῆς μεγάλης φιλίης. αἰεὶ ζητήσω σε σὺ, δ' εἰ θέμις, ἐν φθιμένοισι τὸν λήθης ἀπ' ἐμοὶ μή τι πίῃς πόματος.

35. *Gen.* X. 18. 32. XI. 4. 9. *Esaj.* XXXIII. 3. *Paralipom. Jeremiae* MS. γράψον ἐν τῇ ἐπιστολῇ [πρὸς Ἱερεμίαν] ὅτι εἴπατε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ —— ὁ δὲ Βαρὺχ ἀπέστειλεν εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἐθνῶν. in Ægyptum, Asiam minorem & Graeciam, ubi Judaei dispersi habitant 1. *Pet.* I. 1.

37. *Ros Hassana* I. 2. in festo tabernaculorum judicantur de aquis. *de Siclis* VI. 2. Porta aquae. Quare vocatur porta aquae? quia per eam afferunt phialam aquae libationis in festo tabernaculorum. *Taanith.* I. 1. A quo tempore incipiunt recitare formulam, qua celebratur potentia pluviarum? R. Josua ait: die ultimo festi Tabernaculorum. & 2. R. Juda ait: pluviae in precibus fit mentio die ultimo festi Tabernaculorum; qui inter praecentores postremus est, recitat formulam de pluvia, prior autem secus, (Nimirum per totam aestatem orabant pro rore, per hiemen autem pro pluvia,) *Succa* V. 1. Dixerunt: quicunque non vidit laetitiam domus haustionis, non vidit laetitiam in diebus suis. f. IV. 9. Effusio aquae quomodo se habebat? Amphoram auream, quae tres logos continebat, implebant e Siloa, dum perveniebant ad portam aquae, buccinabant & clangebant; ascendebant gradus & vertebant se ad sinistram; duae pelves agenteae ibi erant —— occidentalis aqua, orientalis vino plena. *Maimonides* Effusio aquae est traditio Mosis de Sinai, & habet significationem mysticam; qui vero non credunt traditioni, non credunt libamen aquae. *Succa* f. 53. 1. ad gaudium domus hauriendi aquam. V. 8. Hymnus & laetitia octo dies, quomodo? docet, quemvis teneri ad hymnum & honorem diei ultimi festi, quemadmodum ad caeteros dies festi. Festum Tabernaculi septem, quomodo? quando comestioni finem imposuerit, non destruet Tabernaculum suum, sed vasa educet, a tempore sacrificii Minchae & deinceps propter honorem ultimi diei festi. Dixit R. Josua f. Levi: quare vocatur locus haustionis? quia inde hauriunt spiritum S. & Ruth R. II. 9. *Bereschith R.* VI. 8. ad Esaj. XLIII. 16. Rabbini dixerunt: qui dat in mari viam i. e. a Pentecoste ad festum Tabernaculorum: & in aquis vehementibus semitam scil. a festo Tabernaculorum ad Encaenia. LXXX. 8. Gen. XXIX. 2. de puteo illo potum dabant, quia inde hauriebant spiritum Sanctum. & lapis magnus: haec est laetitia domus haustionis. Dixit R. Hosea: quare vocarunt illam domum haustionis? quia inde hauriebant spiritum sanctum —— & volvebant lapidem, quia inde hauriebant spiritum sanctum. *Targum Jonathan* Levit. XXIII. 36. Festum Tabernaculorum

—— con-

38 ἄν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ,
39 ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. (Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος,
ὃ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέ-
40 πω ἐδοξάσθη.) Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ἀλη-
41 θῶς ὁ προφήτης. Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός· ἄλλοι —— δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ
42 τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ,
43 καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ
44 ἐγένετο δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐ-
τὸν

οὐδέπω] οὔπω D 64. 66. 71. οὐδεπώποτε L.
πνεῦμα ἅγιον] τὸ πνεῦμα ἅγιον D a prima manu. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ex emendatione. + ἐπ' αὐτοῖς D a prima manu. ἐπ' αὐτοὺς ex emendatione.
ἅγιον] — K 42. 91. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Origenes* in l. apud Corderium, in Matth. XVII. 4. in Jo. XI. 49. XIII. 13. 43. *Cyrillus* in l. de Ador. p. 404. Glaphyr. 145. *Heſychius* Q. 13. *Nonnus.* probante *J. A. Bengelio, H. Grotio, D. Whitby,* & *J. Millio* prol. 677. + διδόμενον B. Verſio *Vulg. Syra* utraque, poſterior cum aſteriſco. *Victorinus* c. Arrian. I.
ὁ] — D 1. 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 97. Editio *Complut. Bengelii. Origenes* in Jo. XI. 49.
40. πολλοὶ ἐν οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν D 1. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus. Origenes* in Jo. VIII. 22.
ἀκούσαντες] + αὐτοῦ D. Verſio *Vulg.*
τὸν λόγον] τῶν λόγων τούτων DL 1. 4. 42. Colb. unus. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syra* poſterior in margine, *Arab. Origenes* l. c. τούτων τῶν λόγων G. + τοῦτον 51. 53. 63. 64. 74. 89. 90. + αὐτοῦ 16. 42. 73. 91. 95. τῶν λόγων E 3. 33. 34. 36. 37. 39. 40. 57. 63. 72. 73. 96. 97. Evang. 1. 2. 4. 5. 8. 11. 12. 13. 20. Verſio *Syra* utraque. —— 106.
ἔλεγον] + ὅτι DL.
ὁ] — Editio *Eraſmi, Colinaei.*
41. ἄλλοι] + δὲ 1. 69. *Origenes* l. c.
ἔλεγον] + ὅτι Verſio *Syra* poſterior cum obelo 69.
ab ἔλεγον ad ἔλεγον] — M 2. 9. 13. 47. 59.
ἔρχεται] + ἀληθῶς 56. 58. Evang. *Cyrillus.*
ἄλλοι poſterius] οἱ L 1. *Origenes* l. c. *Cyrillus* in l. & c. Neſtor. 79.
δὲ] — DEGH 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 61. 62. 64. 69. 72. 83. 86. 87. 90. 97. 106. Codices plurimi, teſte Millio. Evang. 2. 8. 15. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Genev.* Verſio *Syra* utraque, *Goth. Sax.*
42. εἶπεν] λέγει D.
ὅτι] — 68. 71. 80.
ἐκ] — ἀπὸ 80.
ἔρχεται] — D 69.
ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται] ὁ χριστὸς ἔρχεται, ὅπου ἦν Δαυὶδ D.
ὅπου ἦν Δαυὶδ] — 28.
ab ἔρχεται comm. 41. ad ἔρχεται 42.] — 59.
43. ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο] ἐγένετο εἰς τὸν ὄχλον D.
αὐτὸν] αὐτοῦ 60.
44. δὲ] — 72. a prima manu.
ἤθελον ἐξ αὐτῶν] ἐξ αὐτῶν ἤθελον 106.

—— congregabimini ad orandum coram Domino pro pluvia. Num. XXIX. 31. Die ſexto feſti Tabernaculorum —— phialam auream libabant in memoriam bonam imbris pluviae. *Haggada Paſchatis* ita incipit: Hic eſt panis afflictionis, quem comederunt patres noſtri in terra Ægypti: quicunque eſurit, veniat & edat. *Succa* IV. 1. Lulaf atque ſalix modo ſex, modo ſeptem dies. Hallel & laetitia feſti per totum octiduum. Tabernaculum & libatio aquae ſeptiduum durant. *Joma* f. 26. 2. Aquas feſto Tabernaculorum non libant, niſi ad ſacrificium juge matutinum. *R. Schebiith* f. 33. 2. R. Ba f. Zebedaei nomine R. Chunia declarat: effuſionem aquae —— eſſe conſtitutionem Prophetarum priorum. *Megilla* f. 31. 1. Primo die feſti Tabernaculorum ferunt Zachar. XIV. 18. *Hier. Seviith* I. R. Ba R. Chaja nomine R. Jochanan: libatio aquae eſt traditio Moſi in Sina. R. Akiba eſt res legis Num. XXIX. 19. 31. 33. Vid. R. *Salomo* in h. l. *Thanchuma* f. 241. cur permiſere ſapientes die bono ultimo [i. e. octavo] diſcedere Tabernaculo? omnibus VII. diebus orant pro rore, at octavo petunt pluvias, atque ideo Tabernaculum relinquunt, ut ex animo orare queant. *Bereſchith R.* XXXV. 2. Chron. VIII. 9. Illo ſeptiduo Iſraëlitae edebant, bibebant, laetabantur, & accendebant lucernas. *Schir R.* VII. 1. Dixit Deus S. B. Iſraeli, vos clauditis coram me feſto Tabernaculorum: & ego aperio vobis Paſchate. vos clauditis coram me feſto Tabernaculorum: & ego aperio, & reduco ventos, & tollo nubes, & demitto pluvias, & oriri facio ſolem, ut creſcant germina. *Koheleth R.* X. 2. R. Levi VII. hi ſunt VII. dies feſti Tabernaculorum. & etiam VIII. die octavo Azereth VII. 14. dixit Deus S. B. non creavi pluviis advocatum meliorem die octavo Azereth S. D. Deut. XXIX. 35. inf. XIX. 31. Eſaj. I. 13. in feſto, ut benedicantur vobis pluviae anni. *Succa* f. 16. 1. Quare dixit lex: fundite aquas in feſto? Dixit Deus: fundite coram me aquas in feſto, ut benedicantur vobis pluviae anni. *Bemidbar R.* XIV. R. Jochanan benedixit diei primo feſti Tabernaculorum: Benedictus tu Domine Deus rex ſeculorum, qui nos ſanctificavit praeceptis ſuis, & ſignavit juxta praecepta faſciculi; at reliquis omnibus diebus: juxta praecepta ſeniorum. R. Joſua benedixit diebus omnibus: juxta geſtationem faſciculi. Et non docuit R. Joſua R. Jochannem, diem feſtum primum eſſe rem legis S. D. Lev. XXIII. 40. reliquos dies omnes ex verbis ſapientum. *Hieronymus* in Eſ. XLIX. 14. Hieruſalem in Palaeſtinae regione —— quae totius provinciae deterrima eſt, & ſaxoſis montibus aſperatur, & penuriam patitur ſitis, ita ut coeleſtibus utatur pluviis, & raritatem fontium ciſternarum exſtructione ſoletur.

ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ] eſt ἀνακόλουθον ut VII. 38. Act. VII. 40. Apoc. VI. 8. *Ælian.* H. A. IV. 36. ἡ τῶν Ἰνδῶν γῆ φασὶν αὐτὴν οἱ συγγραφεῖς πολυφάρμακον εἶναι.

38. Ex corde. *Job* XV. 35. *Pſ.* XL. 8. XLV. 2. *Tanchuma* f. 17. 1. Unde Abrahamus didicit legem? R. Simeon f. Jochai dixit: bini renes ejus tan-

τὸν τὰς χεῖρας. Ἦλθον ἓν οἱ ὑπηρέ) πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς 45
ἐκεῖνοι· Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέ)· Οὐδέποτε ἔτως ἐλάλη- 46
σεν ἄνθρωπ@, ὡς οὗτ@ ὁ ἄνθρωπ@. Ἀπεκρίθησαν ἓν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ καὶ ὑ- 47
μεῖς πεπλάνησθε; Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν Φαρι- 48
σαίων; Ἀλλ' ὁ ὄχλ@ οὗτ@ ὁ μὴ γινώσκων τ νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. Λέγει 49
Νικόδημ@ πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· Μὴ ὁ νό- 50
μ@

45. ἓν] — Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi.* probante *J. Millio.*
καὶ Φαρισαίους] — *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 912. ἐκεῖνοι] — Colb. unus.
ἠγάγετε] ἠγάγατε D. 46. ἀπεκρίθησαν] + δὲ D. + οὖν 49. *Chryſoſtomus.*
ὑπηρέται] + πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς & Φαρισαίους 69. + πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς 44. + λέγοντες Verſio *Copt.*
ἔτως ἐλάλησεν ἄνθρωπ@] ἔτως ἄνθρωπ@ ἐλάλησεν D. ἐλάλησεν ἔτως ἄνθρωπ@ L 3. *Origenes. Cyrillus* in l. & p. 1026. *Chryſoſtomus.*
ὡς οὗτ@ ὁ ἄνθρωπ@] — L. Verſio *Copt. Origenes* l. c. *Cyrillus* in l. & p. 1026. 1027. ὡς οὗτ@ D. Codices *Latini.* + λαλεῖ D 3. 9. Verſio *Syr.* ὁ] — 69.
47. οὖν] — D 1. Evang. 2. Verſio *Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.* δὲ Verſio *Copt.*
αὐτοῖς] οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 28. — 69. 48. οὐκ] — 69. Colb.
ἐπίστευσεν] πιστεύει D. 49. ἀλλ'] ἀλλὰ D. οὗτ@] — 69.
ἐπικατάρατοι] ἐπάρατοι 1. *Origenes, Cyrillus* in Schol. & p. 1027. *Chryſoſtomus.*
50. ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν] εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς τὸ πρῶτον D.
νυκτὸς] + τὸ πρότερον L 1. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco, *Æthiop. Cyrillus.*
πρὸς αὐτὸν] + τὸ πρότερον 69. εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν] — 71.
ὢν] — L. Verſio *Syr.* Codices *Latini.* 51. ἡμῶν] ὑμῶν 16. Bodlej. unus. —— 61.
κρίνει] κρίνῃ 49. 52. Evang. 20. 22. *Baſilius.*
παρ' αὐτῦ πρότερον] πρότερον παρ' αὐτῦ 3. πρῶτον παρ' αὐτῦ DL 1. 14. 33. 42. 68. 69. Colb. *Cyrillus, Origenes.* παρ' αὐτῦ πρῶτον 106. γνῷ τί ποιεῖ] ἐπιγνῶσῃ, τί ἐποίησεν D.
ποιεῖ] ποιῇ 71. 52. καὶ εἶπον αὐτῷ] αὐτῷ καὶ εἶπον 80.
εἶπον] εἶπαν D. ἰδὲ] + τὰς γραφὰς D. Verſio *Vulg. Auguſtinus.* τ posterius] — G.
ἐγήγερται] ἐγείρεται D 1. 33. 34. ex emendatione. 36. 39. 42. Colb. Evang. 5. 20. Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, & poſterior habet editam in margine. *Origenes.* probante *J. A. Bengelio.*
53. ἐπορεύθη] ἐπορεύθησαν D 1. 28. 57. 86. ἀπῆλθον 53. 73. 78. 87. probante *J. A. Bengelio.* ἀπῆλθεν 10. 11. 34. 38. 46. 47. 48. 53. 56. 58. 61. 66. 69. 80. 83. 90. 91. Colb.
τ οἶκον] τὰ ἴδια 69. τ τόπον 1.
à 53. — VIII. 11.] — A. ut ex numero στίχων, qui continebantur in duobus foliis deperditis, inſtituta cum caeteris foliis collatione aperte colligitur. B. Maldonato teſte; C. duo enim folia deperdita hanc pericopam non exhibuiſſe, ex collatione ſimiliter conſtat. L. Sed ſpatio relicto vacuo. 1. rejecit in finem Evangelii Joannis hoc praefixo Scholio: Τὸ περὶ τ μοιχαλίδ@ κεφάλαιον ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὡς ἐν τοῖς πλείστοις ἀντιγράφοις μὴ κείμενον, μηδὲ παρὰ τ θείων πατέρων τ ἑρμηνευσάντων μνημονευθὲν, φημὶ δὴ Ἰωάννης τ χρυσορρόμ@, καὶ κυρίλλ@ Ἀλεξανδρέως, οὐδὲ μὴν ὑπὸ Θεοδώρ@ Μοψυεστίας καὶ τ λοιπῶν, παρέλειψα κατὰ τ τόπον, κεῖται δὲ ἔτως, μετ' ὀλίγα τ ἀρχῆς τῦ πε. κεφαλαίῳ, ἐξῆς τε ἐρευνήσον καὶ ἰδὲ ὅτι προφτης ἐκ τ Γαλιλαίας οὐκ ἐγείρ). 3. 36. & in Scholio: ἐκ διαλέξεως σιωπήσαντ@ τὸ Νικόδημος, & τ Φαρισαίων ἐκ τ Γαλιλαίας πειραθέντων ἐξευτελίσαι τ κύριον, αὐτὸς φησιν ἑαυτὸν φῶς. 37. cum hac annotatione. & 102. ζητει τὸ περὶ τ μοιχαλίδ@ εἰς τέλ@ τῦ βιβλίου. & in fine. τὸ περὶ τ μοιχαλίδ@ κεφάλαιον, ὃν ἐν πολλοῖς ἀντιγράφοις μὴ κείμενον, γεγράφαμεν· ἄγνοιαν οἱ γραμματεῖς κ. τ. λ. 21. 33. 105. 106. 13. ſed rejecit ad finem Lucae XXI. ut & 69. 9. a prima manu. 18. Cod. Reg. 2224. 2858. 2868. a prima manu. 20. ad calcem rejicit cum hoc Scholio: τὰ ὠσελισμένα ἔν τισιν ἀνιγράφοις οὐ κεῖνται, οὐδὲ ἀπολιναρίῳ· ἐν δὲ τοῖς ἀρχαίοις ὅλα κεῖνται. Μνημονεύουσι τ θεικοπῆς ταύτης καὶ οἱ ἁπάντολοι πάντες, ἐν αἷς ἐνίθεντο ἀμφάξεσιν. Cod. Reg. 1869. idem reperitur in Cod. Reg. 2375. Codex PP. Oratorii Pariſiis, Nicetas: Εὑρηται δὲ & ἕτερα ἐν ἀρχαίοις ἀντιγράφοις, ἅπερ συνείδομεν γράψαι πρὸς τῷ τέλει τ αὐτῦ Εὐαγγελίου· ἃ ἐφι τάδε· καὶ ἀπῆλθεν ἕκας@ εἰς τ οἶκον. 34. 44. 49. 72. 95. 96. 97. Evang. 1. 2. 4. 5. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. 24. Codex 18. 35. & Reg. 2242. 2867. 3424. ſingulos hujus pericopae verſus obelo praenotat. Codex vero E & 24. aſteriſco: de quo Scholion Cod. 34. ita habet: ἰστέον, ὅτι διὰ τοῦτο μὴ ἀστερίσκων ἐτέθησαν τὰ περὶ τ μοιχαλίδ@, ἐπειδὴ εἰς τὰ πλείω τ ἀντιγράφων οὐκ ἔγκειται, πλὴν εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἤθρηται. Verſio *Syra* utraque, & *Copt. MS., Goth.* Codices *Latini, Brixianus* & *Vercellenſis. Origenes* in Jo. VIII. 22. *Baſilius* in Moral. R. 51. *Cyrillus, Chryſoſtomus, Apollinaris, Theodorus Mopſueſtenus, Cosmas* l. 5. p. 298. & prol. in Jo. MS. *Nonnus, Theophylactus, Euthymius*, qui haec habet: χρὴ γινώσκειν, ὅτι τὰ ἐνταῦθα, ἄχρι τῦ· πάλιν ἓν ἐλάλησεν κ. τ. λ. παρὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις ἀντιγράφοις ἢ οὐχ εὕρηται, ἢ ὠσέλισαι, διὸ φαίνονται παρέγγραπτα, & προσθήκη, & τούτε τεκμήριον, τὸ μηδὲ τ χρυσόρρομον μνημονεῦσαι αὐτῶν. *Catena a Corderio* edita, & MS. in Codd. 34. 36. 37. 39. 40. *Cyprianus, Juvencus, Ambroſius* in Apologia Davidis de hac hiſtoria agens: profecto, inquit, ſi quis ea auribus accipiat otioſis, incentivum erroris incurrit. *Auguſtinus* c. Fauſtum XXII. 25. nonnulli etiam ſacrilegi paganorum reprehendunt, tanquam — puerilis cujusdam fatuitatis affectum, quod inclinato capite digito ſcribebat in terram, & cum hominibus interrogantibus reſpondiſſet, rurſus hoc facere coepit. *Fauſtus* XXXIII. In injuſtitia namque & in adulterio deprehenſam mulierem quandam Ju-

quam binae lagenae aquarum factae ſunt, ex quibus lex promanavit S. D. Pſal. XVI. 4. *Bemidbar R. Succa* f. 47. 1. R. Juda dixit: Sextario libabant totum octiduum. 48. 2. ſed non Rabbini.

46. *Epictet.* 35. Θεασάμενοι τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες ἔτω τινος λεγοντος, ὡς καλῶς εὐφράτης, εὖ Σωκράτης λέγει, καί τοι τίς ἔτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος; Θέλεσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν. *Arrian. Epictet.* III. 15. ἔτω τινὲς ἰδόντες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες τινος ἔτω λέγοντος· ὡς εὐφράτης λέγει, καί τοι τίς ἔτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος; Θέλεσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

49. *Peſachim* f. 49. 2. Non accipiet filiam populi terrae, quia ſunt abominatio, & uxores eorum ſunt abominatio, & de filiabus eorum dicitur Deut. XXVII. 21. *Aboth* XXIX. 2. Nos populi terrarum, ut loquuntur de diſcipulis ſapientum, & ſubſannant eos propter opera eorum; prout ait R. Akiba: Cum eſſem populus terrae, dicebam:

51 μ☉ ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ;
52 Ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τ☉ Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προ-
53 φήτης ἐκ τ☉ Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερ☉. — Καὶ ἐπορεύθη ἕκας☉ εἰς τ☉ οἶκον αὐτῦ.

1 — Ἰησῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρ☉ τῶν Ἐλαιῶν. Ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο
2 — εἰς τὸ ἱερον, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν· καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.
Ἀ-

daeis accuſantibus abſolvit, ipſe praecipiens ei, ut jam peccare deſineret. *Auguſtin.* de Adulter. Conjug. II. 6. 7. Poſtquam Chriſtus ait adulterae: nec ego te condemnabo; quis non intelligat, debere ignoſcere maritum, quod videt ignoviſſe Dominum amborum, nec jam ſe debere adulteram dicere, cujus poenitentis crimen divina credit miſeratione deletum? Sed hoc videlicet infidelium ſenſus exhorret, ita ut nonnulli modicae, vel potius inimici verae fidei, credo metuentes peccati impunitatem dari mulieribus ſuis, illud quod de adulterae indulgentia dominus fecit, auferrent de Codicibus ſuis. *Hieronymus* cum omnia conquireret adverſus Pelagianos l. 11. etiam haec ſcripſit: In Evangelio ſecundum Joannem in multis & Graecis & Latinis Codicibus invenitur de adultera muliere, quae accuſata eſt apud Dominum. *Nicon* c. Armenios: ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν διδάσκουσαν ὑμᾶς, ὡς προσηνέχθη τῷ Ἰησῦ γυνὴ ἡ μοιχευθεῖσα, τῦδε εἰπόντ☉, ἵνις οὐχ ἥμαρτε, βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτὴν, ἀνεχώρησαν ἅπαντες, καὶ οὐδὲ παρὰ τῦ χριῦ κατακέκριται, ἐκβάλλουσι, βλαβερὰν εἶναι λέγοντες τοῖς πολλοῖς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν. Joannes quoque Gregorius in praefatione ad obſervationes ſacras narrat, ſe a quodam *Armenorum* ſacerdote accepiſſe, nec ipſos Pericopae de adultera in Evangelio locum concedere, ſed ad calcem rejicere conſueſſe, tanquam ſuſpectam. *Athanaſius* in Synopſi hanc pericopen memorat, ſed fatente Seldeno de uxore Hebr. III. 11. ita ut manifeſtam interim dubitandi notam relinquat, ἐνταῦθα τὰ περὶ τ☉ κατηγορηθείσης ἐπὶ μοιχείᾳ. *Euſebius* H. E. III. 39. de Papia ἐκτίθειται δὲ καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ γυναικὸς ἐπὶ πολλαῖς ἁμαρτίαις διαβληθείσης ἐπὶ τῦ κυρίῦ, ἣν τὸ καθ' ἑβραίους Εὐαγγέλιον περιέχει, quae de hiſtoria adulterae intelligunt *Rufinus*, *Eraſmus*, *Camerarius*, *Beza*, *Druſius*, *Janſenius*, *Simonius*, *Pearſonius*, *Fabricius*, atque inde inferunt, *Euſebium*, quod in Evangelio ad Hebraeos extare monet, in Evangelio Joannis non legiſſe. Denique ſuſpecta etiam haec hiſtoria fuit *Eraſmo*, *Pellicano*, *Olivetano*, *Cajetano*, *Bucero*, *Calvino*, *Bezae*, *Janſenio Gandavenſi*, *H. Grotio*, *H. Hammondo*, *J. Clerico*. *Bezae* verba haec ſunt: Ad me quidem quod attinet, non diſſimulo, mihi merito ſuſpectum eſſe, quod veteres illi tanto conſenſu vel rejecerunt, vel ignorarunt. Deinde quod narrat Jeſum ſolum fuiſſe relictum cum muliere in templo, neſcio quam ſit probabile, nec ſatis cohaeret cum eo quod mox id eſt ℣. 12. dicitur eos rurſus allocutus: & quod ſcribit Jeſum digito ſcripſiſſe in terram, novum mihi & inſolens videtur; nec poſſum conjicere, quomodo poſſit ſatis commode explicari. Tanta denique lectionis varietas facit, ut de totius iſtus narrationis fide dubitem. *Maldonatus*: Conſului veteres Graecorum Codices multos, nullus ex MSS. habebat praeter unum, in quo Leontii ſunt commentarii, & ille ipſe ita habebat, ut tota hiſtoria veru transfoſſa eſſet, & Leontius ne mentionem quidem de ipſa ullam faceret, ſed ea praeterita reliqua explicaret. Non habebat antiquiſſimus ille Vaticani codex, quem ſaepe nominavimus, non Graeca Catena, in qua cum tres & viginti auctores ſint, nemo ejus meminit.

Quid quod ipſe ſtylus a Joanne diſſentit? Joannes enim raro conjunctiones, rarius δὲ habet; quod hic comm. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 9. 10. 11. bis occurrit. Joannis ſtylus valde eſt ſimplex, hic vero ornatior comm. 9. 10. Non pauca etiam hic narrantur, quae difficulter cum veritate conciliari poſſunt: lege Moſis adulteras fuiſſe lapidandas; Jeſum pinxiſſe in terra, quod haerentis eſt, & ad aliquid excogitandum tempus ſibi ſumentis; judicem, qui ejusdem delicti commiſſi ſibi ipſe ſit conſcius, non debere animadvertere in delinquentem; Jeſum tempore feſti hora matutina ſolum cum muliere in templo fuiſſe; & non damnandam judicaſſe, quam lex Moſis damnaverat. Porro hac hiſtoria e Textu ſublata, connectetur comma 12. & ſeqq. Capitis VIII. cum VII. 52. ut intelligantur omnia dicta fuiſſe eodem tempore, ſcilicet die feſti ultimo, quae etiam eſt Graecorum Patrum ſententia: eadem vero inſerta neceſſario conſequeretur, rem geſtam eſſe die ſequenti ultimum diem feſti vid. cap. VII. 37. VIII. 2. &, quae a commate 12. dicuntur usque ad finem capitis, dicta fuiſſe *poſt feſtum*. Jam ſi quis perpenderit, Judaeos toto illius feſti tempore ſe jactaſſe de effuſione aquarum, de lucernis accenſis & luce legis, de libertate & de peccatorum venia die jejunii proximo impetrata, facile intelliget, non ſolum quae de aqua ſpirituali dicuntur VII. 37. ſed etiam quae habentur de tenebris in quibus Judaei verſarentur VIII. 12. de peccatis Judaeorum nondum condonatis comm. 21. & de ſervitute Judaeorum comm. 32. multo aptiori tempore & convenientius dici, dum agebantur dies feſti, quam poſtea. Deinde tamen apud Graecos publice lecta eſt, vel εἰς μετανοοῦντα inſcripta Cod. 1. & 35. vel ἐπὶ γυναικῶν Evang. 14. Vel Octobris VIII. feſto τ☉ ἁγίας Πελαγίας 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. vel τῷ σαββάτῳ γ. κυριακῆς ὀν τῇ τεσσαρακοστῇ 17. vel primo Aprilis, feſto Mariae Ægyptiacae. *Syriace* etiam vertit *Maras* Amidae Epiſcopus, quod teſtatur *D. Barſalibaeus*.

1. Ἰησοῦς δὲ] καὶ ὁ Ἰησοῦς Colb. duo 40. 64. 73. 74. 76. 80. 87. 89. 90. 91. καὶ Ἰησοῦς 11. 12. 69.
ἐπορεύθη] ἐπορεύετο 57. 64. εἰς] πρὸς 16.
2. πάλιν] + βαθέως 5. 11. 38. 40. 47. 48. 51. 52. 53. 64. 65. 73. 74. 76. 78. 87. 90. 91. *Euthymius*.
παρεγένετο] παραγίνεται D. ἦλθεν 11. 38. 47. 51. 52. 53. 65. 66. in ora. 73. 74. 76. 78. 90. 91. Colb. duo. + ὁ Ἰησοῦς 11. 40. 73. 74. 78. Colb. duo. παρῆλθεν 64. 69. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν] — 69.
λαὸς] ὄχλ☉ 17. 45. 47. 52. 53. 57. 73. unus Stephani i. e. 12. ὄχλ☉ pro ὁ λαὸς.
πρὸς αὐτὸν] — EGH 2. 42. 56. 58. 60. 61. 63. Colb.
καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτοὺς] — D 69. probante *J. Millio* prol. 1280.

bam: quis det mihi diſcipulum ſapientis? morderem eum ut aſinus. Non quod odiſſet ſapientes, ſed quia putabat, eos ſuperbire & inſoleſcere contra populos terrae, & quia diſcipuli ſapientum oderant eos; tum etiam quia non permittebant ſe tangi ab iis. *Aboth* II. 5. Populus terrae non eſt pius חסיד. *Thargum* Hoſ. IV. 14. & cum generatione, quae nihil novit in lege. *Schabbath* f. 13. 1. non edat ſeminifluus Phariſaeus cum ſeminifluo populo terrae.

51. *Euripid.* Heraclid. 180. τίς ἂν δίκην κρίνοιεν, ἢ γνοίη λόγον, πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμαθῇ σαφῆ; *Ariſtophanes* in Veſp. 724. ἤτε σοφὸς ἦν, ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν ἀκούσῃς, ἐκ ἂν δικάσαις. *Appian.* B. C. III. p. 911. ὁ μὲν νόμος, ὦ βυλὴ, δικαιοῖ τὸν εὐθυνόμενον αὐτὸν ἀκῦσαί τε τῆς κατηγορίας, καὶ ἀπολογησάμενον ὑπὲρ ἑαυτῦ κρίνεσθαι. *Joſ.* A. XIV. 9. 3. καὶ γὰρ Ἡρῴδης ὁ παῖς αὐτῦ Ἐζεκίαν ἀπέκτεινε καὶ τὺς σὺν

— Ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημ- 3
— μένην· καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, Λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατ- 4
— ειλήφθη ἐπαυτοφώρῳ μοιχευομένη· Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς 5
— τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι· σὺ οὖν τί λέγεις; Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα 6
— ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.

3. ἄγουσι δὲ] φέρουσι δὲ 2. 9. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ 69.
δὲ] — 29. 37. 71. 73. Evang. 12. 13. 14. 16.
οἱ γραμματεῖς C] — 48. 71. οἱ ἀρχιερεῖς C 1. Colb. unus.
οἱ γραμματεῖς C οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν] πρὸς αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 80. τῷ Ἰησοῦ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 1. in ora. Evang. 12. 13. 16.
πρὸς αὐτὸν] — DK 1. 5. 38. 40. 51. 56. 57. 58. 64. 69. 71. 73. 74. 90. Evang. 11. 12. 13. 16. Verſio *Vulg. Syr. Armen. Euthymius.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1079. πρὸς τ' Ἰησῆν 14. Colb. duo.
γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην] ἐπὶ ἁμαρτίᾳ γυναῖκα εἰλημμένην D.
ἐν prius] ἐπὶ 1. 10. 11. 12. 28. 35. 45. 46. 52. 53. 55. 56. 58. 60. 64. 65. 66. 69. 76. 78. 80. 83. 87. 89. 90. Colb. duo. Evang. 11. 12. 13. 16. 19. 20. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*, *Geneu.*
κατειλημμένην] καταλελημμένην Evang. 16. καταληφθεῖσαν EGHK 2. 9. 12. 15. 27. Colb. unus. 29. 42. 59. 68. 71. 86. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Aldi.*
ἐν poſterius] + τῷ 11. 14. 73. 74. ex emendatione. 78. 80. ἐπὶ 76.
4. λέγουσιν] εἶπον 11. 16. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 80. 87. 89. 90. 91. Colb. duo. Verſio *Vulg. Euthymius.*
αὐτῷ] τῷ Ἰησοῦ Evang. 16. in ora. + πειράζοντες EGHK 2. 6. 29. 37. 38. ex emendatione. 42. 59. 71. 76. 86. Colb. *Euthymius.* + ἐκπειράζοντες αὐτὸν οἱ ἱερεῖς, ἵνα ἔχωσιν κατηγορίαν αὐτῆ D.
αὕτη ἡ γυνὴ κατειλήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη] ταύτην εὕρομεν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην 5. 8. 10. 11. 12. 17. 35. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 58. 61. 62. 64. 65. 66. 70. 76. 78. 83. 87. 89. 91. 92. Colb. duo. Evang. 14. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Copt.* ταύτην εὕρομεν ἐπ' αὐτοφώρῳ κατειλημμένην 38.
κατειλήφθη] κατελήφθη EGH 2. 86. Editio *Millii*, & *Bengelii*, probante *J. Boiſio.* κατείληπται D 1. 14. 28. 37. 60. Evang. 11. 12. 13. 16. 18. 19. εἴληπται M 16. 57. 69. 80. 88. Evang. 20.
5. ἐν δὲ] καὶ ἐν Codices duo Stephani, 60. Evang. 13.
ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο] Μωϋσῆς δὲ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσεν D.
Μωσῆς ἡμῖν] ἡμῶν Μωσῆς H. 7. 8. 10. 12. 14. 16. 17. 28. 34. 38. 45. 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 64. 65. 66. 70. 74. 76. 78. 80. 83. 87. 89. 90. Colb. duo. Evang. 11. 12. 13. 14. 16. 18. 19. 20. Editio *Complut. Plant. Geneu.* Verſio *Æthiop.* ἡμῶν Μωσῆς 1. 69. ἡμῖν ἐνετείλατο] ἐνετείλατο ἡμῖν 73.
λιθοβολεῖσθαι] λιθάζειν DM. 1. 5. 7. 8. 12. 14. 16. 17. 28. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 53. 54. 60. 64. 65. 69. 70. 73. 74. 80. 87. 89. 90. 91. Colb. tres. Evang. 11. 12. 16. Verſio *Syr.* λιθάζεσθαι quinque Codices Stephani, teſte Beza. quod tamen verum non puto. Evang. 20. ἐν] δὲ νῦν D.
λέγεις] + περὶ αὐτῆς M. 5. 12. 16. 17. 28. 38. 40. 45. 47. 48. 51. 52. 54. 57. 60. 64. 69. 70. 73. 74. 76. 80. 89. 90. 91. Evang. 14. 20. Verſio *Armen. Æthiop. Euthymius.*
6. τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ] — DM vid. ad comm. 4.
ἔλεγον] εἶπον 14. 28. 57. 80. Ev. 11. 12. 16. 18. 19. 20. πειράζοντες] ἐκπειράζοντες 57. 68. 80. Ev. 18. 19. 20.
πειράζοντες αὐτὸν] — Evang. 11. αὐτὸν] — Colb.
ἔχωσι] σχῶσι 57. Evang. 11. 12. 18. 19. 20. εὕρωσι 1. 37. Colb. Verſio *Æthiop. Arab.*
κατηγορεῖν] κατηγορίαν κατ' 5. 8. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 27. 28. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 61. 64. 65. 66. 69. 70. 76. 78. 80. 83. 87. 89. 90. 91. Colb. duo. Evang. 14. 18. 19. 20. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Syr.* MS. κάτω κύψας] κατακύψας 9. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*

αὐτῷ, παραβὰς τὸν ἡμέτερον νόμον, ὃς κελεύει ἄνθρωπον ἀναιρεῖν καὶ πονηρὸν ὄντα, εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τῶν συνέδρων. B. I. 10. 6. φανερὸς δ' εἶναι δεσπότας —— εἴγε τοσοῦτος παρὰ τὸν Ἰουδαίων νόμον ἀνήρηκεν Ἡρώδης· ὃν —— δεῖν ἐπὶ δίκην ἥκειν, ἀποδώσοντα λόγον αὐτῷ τε καὶ τοῖς πατρίοις νόμοις, οἱ κτανεῖν ἀκρίτως οὐκ ἀφιᾶσι. *Seneca* de morte Claudii: Deflete virum, quo non alius Potuit citius dicere cauſſas, una tantum parte audita, ſaepe & neutra. *Democritus.* Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοτέρων ἀκοῦσαι vel ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. ap. *Apoſtol.* 1189. & *Dio* O. LXI. p. 583.

4. *Ariſtophanes* Plut. 455. ἐπ' αὐτοφώρῳ δεινὰ δρῶσ' εἰλημμένον. *Eurip.* Jo. 1214. ἐπ' αὐτοφώρῳ πρέσβυν ὡς ἔχουθ' ἑλὼν. *Sextus Empir.* a. Rhet. 65. ὅτως δὲ πρὸς τὸ συγκατατίθεσθαι τῷ ἀνδροφόνον εἶναι τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ ληφθέντα ἀνδροφόνον, χρεία ῥητορικῆς. *Plut.* Eumene p. 583. F. λαβεῖν ἐπ' αὐτοφώρῳ ψευδομένον. & de fluviis. φάσις —— τὴν μητέρα μοιχευομένην ἐπ' αὐτοφώρῳ καταλαβών. *Lyſias.* κ. ἀγορ. ἐνδείξεως. οἶμαι μὲν καὶ αὐτὸν ὁμολογήσειν· εἰ δὲ μὴ, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγὼ ἐλέγξω. *Aphthon.* progymn. 28. κατηγορία νόμου τοῦ κελεύοντος ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχὸν κτείνεσθαι. *Achilles* Tat. V. πάνυ δὲ ἡρυθρίων, ἐφ' οἷς μοι τὸν γάμων ὠνείδιζον, ὥσπερ ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχὸς κατειλημμένος. & VI. ἵνα τὴν δέσποιναν ἐπ' αὐτοφώρῳ καταλάβοις. *Heliodor.* I. ἐπ' αὐτοφώρῳ παραδώσω τὸν μοιχόν. *Demoſthenes* c. Neaeram. μηδὲ τῇ γυναικὶ ἔξεσιν εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελῆ, ἐφ' ᾗ ἂν μοιχὸς ἁλῶ. de falſ. Leg. ὃν εἰλήφατε ἐπ' αὐτοφώρῳ τοιαῦτα πεποιηκότα, τοῦτον ἀφεῖναι. a. Steph. I. a. Boeot. 1. ἐπ' αὐτοφώρῳ σὺν τῷ 1. —— ἐπαυτόφωρος δὲ σημαίνει τὸν ἐν αὐτῇ τῇ κλοπῇ ληφθέντα. *Antiphon.* Orat. I. & 14. *Ælian.* H. A. XIV. 3. μοιχευομένην γυναῖκα ἐπ' αὐτοφώρῳ λαβὼν. *Philo* de Legg. Spec. T. 2. p. 308, 30. μοιχείας —— αὐτοφώρους. *Joſ.* A. XV. 3. 2. ἐπ' αὐτοφώρῳ τῷ δράσμῳ συνέλαβε. 8. 4. αὐτόφωρος λαμβανόμενος —— ἀνέδειξαν ἤδη κρατέμενοι τὰ ξίφη. XVI. 7. 5. φωράσας δὲ ἐπ' αὐτοφώρῳ τῇ μοχθηρίᾳ ἁλὼς. Vox eſt forenſis. *Herodot.* VI. 72. ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολὺ· ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲ ἁλὼς. VII. 6. ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλὼς. VI. 137. τέλος καὶ ἐπιβουλεύσαντας ἐπιχειρήσειν ἐπ' αὐτοφώρῳ φανῆναι.

5. Lege Moſis adulteris poena mortis indicitur *Levit.* XX. 10. *Deut.* XXIII. 22. quod Hebraeorum magiſtri de ſtrangulatione interpretantur. *Sanhedrin* f. 52. 2. R. Jonathan dixit, omnis mors dicta in Lege ſimpliciter non eſt niſi ſtrangulatio. Ex hoc loco Mahommed, quod Interpretes Alcorani te-

7 — γῆν. Ὡς δὲ ἐπέμβυον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὁ ἀνα-
8 — μάρτητος ὑμῶν, πρῶτος τ λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω κύ-
9 — ψας, ἔγραφεν εἰς τ γῆν. Οἱ δὲ, ἀκούσαντες, ὑπὸ τ συνειδήσεως ἐλεγχόμε-
— νοι, ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων·
10 — καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς,
— καὶ

τῷ δακτύλῳ] — Verſio *Syr.*

ἔγραφεν] κατέγραφεν DEGHM. Colb. 2. 9. 28. 29. 59. 71. 86. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. ἔγραψεν 69. καταγέγραφεν 57.

γῆν] + προσποιούμενος 37. + καὶ προσποιούμενος 47. 56. 58. 61. + μὴ προσποιούμενος EK 2. Colb. duo. 4. 5. 6. 10. 12. 15. 27. 29. 35. 38. ex emendatione. 46. 52. 54. 55. 59. 62. 66. 68. 71. 74. 76. 80. 83. 86. 88. 90. 91. Evang. 14. Editio *Complut. Plant. Wechelii*, *Stephani* 1. 2. *Geneu.* probante *H. Grotio.*

7. ἐρωτῶντες] ἐπερωτῶντες M 1. 11. Colb. duo. 28. 37. 46. 51. 52. 53. 64. 65. 68. 73. 74. 76. 78. 80. 87. 90. 91. Ev. 20.

αὐτὸν] — D 29. 71. + καὶ 2. 9. Evang. 18. 19. 20. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*

ἀνακύψας] ἀναβλέψας 11. 38. 40. 46. 48. 51. 53. 54. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 87. 90. Evang. 19. *Euthymius.* ἀνέκυψε καὶ DM. 1. 14. 16. 28. 57. 80. Colb. Evang. 11. 12. 16. εἶπεν] λέγει Evang. 11.

πρὸς αὐτους] — M 13. αὐτοῖς D 1. 11. 16. 28. 38. 40. 46. 48. 51. 53. 54. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 90. Colb. Evang. 11. 12. 16. 19. πρῶτος] πρώτους 29. 52. πρῶτον GE 2. 59. duo Stephani. 86.

τ] — 69. 73. 74. 76. 90.

τ λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω] βαλλέτω ἐπ' αὐτῇ τ λίθον G. ἐπ' αὐτὴν βαλέτω λίθον D. ἐπ' αὐτὴν τ λίθον βαλέτω. 80. probante *Bengelio.* βαλλέτω λίθον ἐπ' αὐτὴν 1. Colb. duo. Evang. 11. 12. 16.

ἐπ' αὐτῇ βαλέτω] βαλέτω ἐπ' αὐτὴν 69. 73. 74. 89.

αὐτῇ] αὐτὴν K. 1. 9. 10. 14. 15. 38. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 61. 64. 65. 69. 71. 76. 87. 89. 91. Evang. 15. 18. 19. 20. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bogardi*, *Bengelii.*

βαλέτω] βαλλέτω KM 11. 42. 64. 78. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.*

8. κάτω κύψας,] κατακύψας D. 1. 28. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.* + τῷ δακτύλῳ D. 28. 74.

ἔγραφεν] κατέγραφεν D. 28.

γῆν] + ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας Colb. 40. 48. 64. 73. 100. *Hieronymus.* c. Pelag. II. 6. *Bar Hebraeus* ex Codice quodam Alexandrino apud Aſſemann. B. O. T. II. 170.

9. οἱ δὲ ἀκούσαντες] ἕκαστος δὲ τ Ἰουδαίων D. — 69. ἀκούσαντες δὲ 1. Colb. οἱ δὲ ἀκούοντες Edit. *Eraſmi*, *Colinaei.*

ὑπὸ τ συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι] — DM. 1. 9. 11. 16. 28. 38. a prima manu 40. 42. 48. 51. 53. 54. 57. 64. 65. 69. 73. 74. a prima manu 76. 78. 87. Colb. Evang. 12. 16. 18. 20. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr. Æthiop. Euthymius.* probante *J. Millio* prol. 1200.

τ] + ἰδίας Evang. 11. ἐξήρχοντο] ἐξῆλθον 69.

ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς] ἐξήρχετο D. εἷς καθ' εἷς ἀνεχώρησαν M.

καθ' εἷς] ἕκαστος αὐτῶν 1. Colb. καθεὶς 83. 88. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* probante *Bengelio.*

ἕως τ ἐσχάτων] — EHKM. 1. 2. 4. 6. 9. 15. 29. 42. 54. 59. 68. 71. 86. Colb. duo. Evang. 18. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei.* Verſio *Vulg. Syr.* prob. *Millio* prol. 1247. ὥστε πάντας ἐξελθεῖν D.

μόνος] — 16. 69. Evang. 11. 12.

ὁ Ἰησοῦς] — D. 1. Colb. Evang. 16. a prima manu. Verſio *Sax.* Codices *Latini.* Ἰησοῦς 73.

μόνος ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς μόνος 74. 89. 90. μόνος ὁ Ἰησοῦς καὶ] μόνη Verſio *Syr.*

ἑστῶσα] ἕστα DEGH 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. 17. 27. 28. 35. 37. 38. 40. 42. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 76. 78. 80. 83. 86. 87. 88. 89. 90. 91. Colb. duo. Evang. 11. 12. 14. 16. 18. 19. 20. Verſio *Syr.* Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantin. Wechelii.* probante *J. Millio* prol. 1378. 10. ἀνακύψας] ἀναβλέψας 69. οὐδεὶς] οὐδὲν 28.

teſtantur, probavit adulteras eſſe lapidandas: Judaeis in Lege hanc poenam ſcriptam eſſe negantibus.

6. Si puniendam negaſſet, dixiſſent Legem Moſis ab eo tolli, & impunitatem peccatis dari: ſin affirmaſſet, accuſaſſent apud praefidem, qui judicia Zelotarum tanquam ad ſeditionem ſpectantia, ſuſtulerat. inf. XVIII. 31.

Athenaeus II. p. 59. E. καὶ κύψαντες χρόνον ἐκ ὀλίγου διεφρόντιζον· καξαίφνης, ἔτι κυττόντων καὶ ζητέντων μαιμακίων. *Ariſtophanes* Acharn. 31. ἐγὼ δ' ἀεὶ πρώτιστος εἰς ἐκκλησίαν Νοσῶν κάθημαι, κἄτ' ἐπειδὰν ὦ μόνος —— ἀπορῶ, γράφω —— λογίζομαι. *Schol.* καταγράφω, ἢ ζωγραφῶ, ἀπὸ τῆς γῆς ξύων τῷ δακτύλῳ —— ταῦτα δὲ πάντα ποιοῦσιν οἱ προσδεχόμενοι μήτι, τὸν δὲ χρόνον δαπανῶντες εἰς ἀπορίαν καὶ ἀμηχανίαν, μὴ τυγχάνοντες τῷ προσδοκωμένῳ λογισμῷ, ἅτε γὰρ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν τίθενται ἀλύοντες, καὶ ἐπὶ γῆς διαγράφουσι. *Euripides* Oreſt. 631. Μενέλαε ποῖ σοὶ πόδ' ἐπὶ συνοίκους κυκλεῖς. Sch. ὡς τῷ ποδὶ τὰ ἔδαφος περιγράφοντος αὐτὲ καὶ διακτικῶς ἔχοντος, καὶ ἀναλογιζομένε, εἰ δεῖ ταῦτα ποιεῖν, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ἀμηχανοῦντες ἐν πράγμασι.

7. *Galenus* de Compoſ. Medic. per part. Corp. X. δεῖ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπιμένειν τῷ φαρμάκῳ. *Aët.* XII. 16. *Col.* I. 23.

Artemidorus IV. 43. ἐκ ἀναμάρτητον γάρ φησιν εἶναι τὸν ἰδόντα. *Iſocrates* ad Phil. εἰ τῶν μὲν ἄλλων μηδὲν τὸς θεὸς ἀναμαρτήτους εἶναι νομιζόντων, αὐτὸς τολμῶην λέγειν, ὡς ἐδὲν πώποτε πεπλημμελήκαμεν. *Plato* de Rep. I. ὅτε τὸς ἄρχοντας ὁμολογεῖς ἐκ ἀναμαρτήτους εἶναι, ἀλλὰ τι καὶ ἐξαμαρτάνειν. & ante. πότερον δὲ ἀναμάρτητοί εἰσιν οἱ ἄρχοντες, ἢ οἷοί τε καὶ ἁμαρτάνειν. *Xenophon* Hell. VI. ὁρῶ γὰρ ἀνθρώπων ἑδένα ἀναμάρτητον διατελῶντα. *Galen.* ad Glauc. I. μόνος ἂν ἔτος εἰς ἀνθρωπίνην δύναμιν ἀναμάρτητος εἴη περὶ τὰς ἰάσεις. *Herodot.* V. 39. ἐκείνης τε οὐ καλῶς συμβουλεύει, παραινέοντας τὴν ἔχει γυναῖκα, ἐᾶσαν ἀναμάρτητον ἑωυτῷ, ταύτην ἀπέντα, ἄλλην ἐσαγαγέσθαι. *Plut.* Def. Orat. p. 419. A. τίνι γὰρ τῶν θεῶν διαφέρουσιν, εἰ κατ' ἀρετὴν τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀναμάρτητον ἔχουσι; Haec reſponſio non convenit, niſi quaeſtio dicatur fuiſſe propoſita a Zelotis, qui quales fuerint vide ad *Matth.* X. 4. nam legitimi judices, qualiscunque ſit ipſorum vita privata, utique ſemper jus dicere, & ſecundum leges ſententiam ferre debent.

9. *Philo* de Joſepho T. 2. p. 49, 13. Κἂν μηδεὶς ἕτερος αἴσθηται, ἢ συναισθόμενος μὴ κατείπῃ, μηνυτὴς ἐδὲν ἧττον αὐτὸς γενήσομαι κατ' ἐμαυτὲ, τῷ χρώματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ —— ὑπὸ τῆ συνειδότος ἐλεγχόμενος. de Legg. Special. p. 309, 2. κἂν μὲν καθαρεύῃ, θαῤῥῶν ἀπολογίσθω· εἰ δ' ὑπὸ τῆ συνειδότος ἐλέγ-

— καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ· Ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ
— κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; Ἡ δὲ εἶπεν· Οὐδείς, Κύριε. Εἶπε δὲ αὐτῇ 11
— ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω· πορεύου, καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. Πάλιν οὖν ὁ 12
Ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων· Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ
περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· 13
Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 14
αὐτοῖς· Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶδα πόθεν
ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ 15
τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής 16
ἐστιν·

καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς] — D. 1. 28. 57. 91. Colb. Evang. 12. 16. 18. 19. 20. Verſio *Syr. Vulg. Copt. Armen.* prob. *Bengel.* in Gnom. quia praepoſitio πλὴν nusquam a Joanne adhibetur. εἶδεν αὐτὴν καὶ 11. 38. 40. 48. 51. 64. 65. 69. 73. 74. 76. 78. 87. 90. Colb. duo. Codex Stephani. Ev. 11. Verſ. *Æthiop. Arab. Euth.* μηδένα] μὴ 37. αὐτῇ] — 11. 69. 78. τῇ γυναικὶ D.

ἡ γυνὴ] — DEGHK 2. duo Stephani. 10. 12. 15. 27. 29. 42. 56. 58. 59. 61. 83. 86. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* γύναι 1. 5. 8. 12. 16. 17. 28. 37. 45. 47. 51. 57. 60. 64. 65. 69. 70. 76. 80. 87. 88. 91. Colb. tres. Ev. 12. 16. 18. 19. 20. Editio *Aldi, Wechelii, Stephani* 2. ita ſolet *Joannes* II. 4. XIX. 26. XX. 13. 15. ἐκεῖνοι] — H. duo Stephani (i. e. 12.) 16. 17. 28. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 57. 64. 66. 73. 74. 78. 80. 90. Evang. 11. 18. 19. 20. probante *J. A. Bengelio.*

ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου] — D. 1. 14. Colb. tres. Evang. 12. 16. Verſio *Syr. Armen.* prob. *J. Millio* prol. 1424.

11. ἡ δὲ εἶπεν] καὶ ἐκείνη εἶπεν αὐτῷ D. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ εἶπεν D. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ 69. αὐτῇ] — EKM 1. 2. 9. 12. 28. 37. 57. 59. 68. 80. Colb. duo Evang. 11. 12. 16. 18. 20. Verſio *Sax. Syr. Armen.* Editio *Eraſmi, Colinaei, Aldi.* Ἰησοῦς] κύριος Verſio *Syra* MS.

κατακρίνω] κατακρινῶ GH. 6. Verſio *Vulg.* κρινῶ K. 15. 29. 71. κρίνω E.

πορεύου καὶ] ὕπαγε D. πορεύου M. 59. 69. + τὸ λοιπὸν 27. + ἀπὸ τοῦ νῦν DM. 1. 5. 8. 9, 10. 11. 12. 14. 16. 17. 35. 38. 40. 45. 46. 47. 48. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 60. 61. 64. 65. 66. 70. 76. 78. 83. 87. 89. 90. 91. Colb. tres. Evang. 11. 12. 14. 16. 18. 19. 20. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* Verſio *Syr. Copt. Armen. Vulg. Hieronymus* c. Pelag. 17.

12. ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε] αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε EH 44. 72. 83. 86. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus, Euthymius.* ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς D. 3. 69. ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς 74. 89. 90. ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε K. 45. 46. 47. 49. 52. 54. 59. Evang. 18. 19. probante *J. Millio* prol. 1424.

περιπατήσει] περιπατήσῃ GK 10. 46. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 71. 83. 86. Evang. 2. 15. 24. Editio *Complut. Eraſmi, Stephani* 1. 2. *Bengelii. Origenes* in comm. 22. ἀλλ'] ἀλλὰ D.

13. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι] οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον αὐτῷ 1. ἐστὶν] — 91. Verſio *Syr.*

χοιτο, καταδύεσθω. de Victimis p. 237, 42. αὐτὸς ἑαυτὸν γένηται κατήγορος, ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχθείς. de Legg. Specc. T. 2. p. 336, 27. ἔοικε δέ πως καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ κατηγορεῖν, ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος. p. 342. ὁ δὲ κλέπτης ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχόμενος ἀρνεῖται καὶ ψεύδεται.

12. *Succa* V. 2. In exitu diei primi feſti tabernaculorum deſcendebant ad atrium mulierum, & praeparabant illic magnam praeparationem, erantque ibidem candelabra aurea, cum quatuor pelvibus aureis in capitibus ſuis, & quatuor ſcalae, & quatuor ſacerdotes juniores, in manibus habentes cantharos olei CXX Logorum, quos infundebant in unamquamque pelvim. 3. Ex detritis ſacerdotum braccis atque cingulis conficiebant fila convoluta pro ellychniis, quae accendebantur: Caeterum non erat atrium Hieroſolymis, quod non luceret luce domus hauriendi. 4. Pii homines & operum bonorum ſtudioſi ſaltabant coram iis, cum facibus ardentibus in manibus, & dicebant coram iis verba canticorum & laudis. *Jelammedenu* f. 64. 2. Deus S. B. Iſraëlitis dixit: in hoc ſeculo juſſi vos tabernacula facere S. D. Levit. XXIII. 42. 43. Verum in ſeculo futuro ego illucebo in regno meo, atque tegam vos tanquam tabernaculum S. D. Eſaj. IV. 5. *Succa* f. 53. 1. de Rabban Simeone f. Gamalielis perhibent, cum gaudium in feſtivitate domus hauſtionis prodere vellet, accepiſſe VIII. faces ardentes, quarum dum unam in aerem ſpargebat, alteram delabentem recipiebat, ita ut una alteram non tangeret. (Jom Tof CXX. logi in memoriale annorum Moſis, quod lux legis ejus ſuper nos reſplenduit, & adhuc ſplendet.) — R. Joſua f. Chanina dixit: per omnes quos gaudium domus hauſtionis duravit dies, ſomnum nunquam cepimus. Primo namque conferebamus nos ad offerendum ſacrificium juge matutinum, hinc ad oblationem ſacrificiorum additiorum, hinc ad offerenda ſacrificia votiva atque ſpontanea, hinc ad eſum & potum, hinc ad ſtudium legis, hinc ad oblationem ſacrificii jugis veſpertini, hinc denique ad gaudia domus hauſtionis. *Megilla* f. 31. die primo feſti Tabernaculorum legunt Zach. XIV. 1. nota comm. ſequens 7.

16. *Sanhedrin* f. 7. 1. Dixit R. Samuel f. Nachmanis, dixiſſe R. Jonathanem: omnis judex, qui judicat judicium veritatis ſecundum veritatem ſuam, facit ut majeſtas divina habitet in Iſraële: contra omnis judex, qui non judicat judicium veritatis, facit ut majeſtas divina ab Iſraële recedat. *Iſocrates* Panathenaic. ἠγῶντο γὰρ, ἁδεμίαν ἂν γνέσθαι κρίσιν ἀληθεστέραν οὐδὲ δικαιοτέραν. *Joſeph.* A. VI. 3. 2. κατυφίστο τὸ δίκαιον καὶ τὰς κρίσεις οὐ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος ποιούμενοι —— ὑπεναντία ταῦτα ἔπρασσον τῷ θεῷ. VII. 5. 4. ἦν δὲ καὶ δίκαιος τὴν φύσιν, καὶ τὰς κρίσεις πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀφορῶν ἐποιεῖτο. *Thucyd.* III. 56. τοῦ μὲν ὀρθῶς φανεῖσθε οὐκ ἀληθῶς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύοντες.

21. ἡ ἁμαρτία inf. XVI. 9. quae alia multa poſt ſe traxit peccata comm. 24.

Ezech. XVIII. 24. 26. III. 19.

21. Supra VII. 37. *Succa* f. 53. 1. Tradunt Rabbini: quidam eorum dum ſaltarent, dixerunt: Benedicta ſit juventus noſtra, quae non pudefecit ſe-

17 ἐστὶν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ
18 ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυ-
19 ρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· Ποῦ
ἐστὶν ὁ πατήρ σου; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ
20 ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζο-
φυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐ-
21 τοῦ. Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρ-
22 τίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι·

14. ἀπεκρίθη] + ὁ D 76. 106. *Origenes* in comm. 19.
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου] ἀληθινή μου ἐστιν ἡ μαρτυρία D.
ab ὑπάγω ad ὑπάγω] — M 3. 9. 57. 59. 64. 69. 72. 80. 86. 97. Evang. 24.
ab ὑμῶν ad ὑμῶν] — 12.
καὶ] δὲ] — H. 87.
καὶ posterius] ἢ DK 1. 4. 5. 10. 11. 16. Colb. 42. 48. 52. 54. 55. 58. 60. 61. 62. 65. 66. 73. 74. 76. 83. 90. 106. Editio *Complut. Bengelii.* Verſio *Goth. Vulg. Arab.*
οὐ] — 61.
16. καὶ prius] — 29. 71.
ἀληθής] ἀληθινὴ DL. 33. *Origenes* in comm. 19.
ab ἐστιν ad ἐστιν c. 17.] — 69.
πατὴρ] — D.
17. δὲ] — 63. 71.
ὁ posterius] — D 1. 3. 72. 73. 74. a prima manu 83. 86. 90. 97. 106. Evang. 24. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bengelii.*
Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτοῖς D 28. Verſio *Syr. Armen.* Codices *Latini.* + καὶ εἶπεν 78.
ἤδειτε] οἴδατε bis 56. 58. 61. a prima manu. 69.
ἤδειτε ἄν] ἂν ἤδειτε 1. *Origenes* in l. & in comm. 22. *Cyrillus* in l. & c. Julian. p. 265. ἤδειτε D.
20. τὰ ῥήματα] — Verſio *Syra* poſterior.
ὁ Ἰησοῦς] — DKL. 38. Verſio *Goth. Syr.* utraque; *Copt. Armen. Sax.* Codices *Latini. Origenes, Cyrillus.* probante *Bengelio, J. Millio* prol. 429. 1200.
γαζοφυλακίῳ] λαῷ Evang. 5.
ἐπίασεν αὐτὸν] ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας 28.
ἐληλύθει] ἦλθεν L. ἐλήλυθεν 47. 56. 58. 61. 70. Edit. *Ald.*
21. αὐτοῖς] — 28.
ὁ Ἰησοῦς] — D Cod. *Lat. Origenes, Cyrillus.* probante *J. Millio.*
ζητήσετε] ζήσετε D. a prima manu, at in Verſ. Latina: quaeretis. ζητεῖτε 69.
με] + καὶ οὐχ εὑρήσετε 57. + καὶ οὐχ εὑρήσετέ με 1. 48. 53. 73. 91. Verſio *Copt. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Arab.*
οὖ] — 73.
ἀποθανεῖσθε] + καὶ 1. 73. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus.*
ab ἐλθεῖν ad ἐλθεῖν] — 28. Colb.
22. ἔλεγον] ἔλεγαν D. a prima manu. καὶ ἔλεγον 69.

ſenectutem noſtram. Hi fuerunt religioſi, & viri bonorum operum. Quidam dixerunt: Benedicta ſit ſenectus noſtra, quae expiavit juventutem noſtram. Hi erant, qui poenitentiam egerunt. Et hi & illi dixerunt: Benedictus & qui non peccavit, & cui peccanti remiſſa ſunt peccata. Judaei in feſto Tabernaculorum palmas geſtabant manibus, ut ſignificarent, ſe die Expiationis, qui feſtum praeceſſerat, in Judicio a Deo habito victores fuiſſe, & peccatorum veniam obtinuiſſe. *Jelammedenu* f. 64. 2. Levit. XXIII. 40. hoc eſt quod dicitur Pſal. XCVI. 12. Tum cantabunt arbores ſylvae. Nimirum hic ſermo eſt de Iſraële & gentibus mundi, quas Deus S. B. die expiationum judicat. Utraeque judici ſe ſiſtunt, neque nobis conſtat, quae pars vicerit. Cui res haec ſimilis eſt? Duobus hominibus, qui ad judicium a rege habendum veniunt, nec ullus novit, quid inter illos litis ſit, praeter ſolum regem. Hic ergo cauſam cognoſcit atque decidit, nemine prius ſciente, quis litigatorum eſſet cauſa ſuperior, quam rex ediceret, eum qui egrediens germina manu tenuiſſet. Poſt vero, quis victor fuerit, conſtitit. Eo modo Iſraëlitae ac caeterae nationes die Expiationis, ut judicentur, ſe ſiſtunt, nemine hominum noſcente, quis ſit victoriam reportaturus. Sed Deus Iſraëlitis dicit: Tollite Lulaſa veſtra manibus veſtris, ut omnibus manifeſtum fiat, vos ſuperiores fuiſſe. Atque ideo David dixit: tum arbores ſylvae canent coram domino. quando? cum terram judicabit die expiationis. Quid tum Iſraëlitae faciunt? Quinque dies exſpectant, ut omnes comperiant, Iſraëlitas viciſſe S. D. & capietis vobis die primo palmas. Similia in *Medraſch Thehillim* XVI. 1. inf. 24. 51. 52. *Buxtorf.* Synagog. CXXI. Dies ſeptimus iterum ſacer eſt, & appellatur ab illis Hoſanna Rabba. — Hoc die dicunt Deum obſignare judicium, quod de ſingulis hominibus tulit diebus novi anni, & die Expiationum, qui hoc feſtum praecedunt. Hinc ſcribunt Rambam, Rekanat, Bechai, & complures alii Rabbini in Num. XIV. Deum hac ſeptima nocte per Lunam totius anni eventa indicare. Nempe noctu ad Lunae radios pergunt quidam, aperto tertium capite, quidam cum ſolo induſio, vel etiam nudi, lecticaria ſindone involuti, quam cadere ſinunt, brachiaque & manus expandunt: cui in umbra deſit caput, in capitis venit diſcrimen, qui hoc experitur, & ſignum eſt, hoc ipſo anno illi moriendum eſſe; ſi defuerit digitus, amici mors portenditur; ſi manus dextra, filius; ſi ſiniſtra, filia cum morte vitam commutabit; ſi nullam omnino umbram viderit, naulum Charonti praeparet, nulla enim omnimodo mortis vitandae ſpes eſt, &, ſi iter facere conſtituerit, ſignum eſt, nunquam domum reverſurum &c. Hoc Rabbini ex hiſce Numerorum XIV. 9. verbis demonſtrant: Receſſit ab eis umbra eorum. Scribunt vero, non intelligi de umbra ſimplici, eo quod fieri non poſſit, ut quis ad ſplendorem Lunae ſuam umbram non videat, ſed de umbra umbrae: ſi enim recte attendatur, duplicem obſervari umbram, quarum altera ſit a reflexione umbrae prioris, Rabbini vocant Umbram umbrae; ſub finem tamen hujus hiſtoriae in Gemara *Keritoth* f. 6. 1. legitur: illum etiam, qui ſe hac nocte ad radios Lunae non contemplatus fuerit, nihilominus Judaeum eſſe.

22. Phariſaei putabant, animas eorum, qui ſibi ipſis manus violentas intuliſſent, non communi mor-

δαῖα· Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει· Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύναθε ἐλθεῖν; Καὶ ἔιπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐκ τῶ κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶ ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τῦ κόσμυ τύτυ ἐστὲ, ἐγὼ ὐκ εἰμὶ ἐκ τῦ κόσμυ τύτυ. Εἶπον ὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιςεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον ὖν αὐτῷ· Σὺ τίς εἶ; Καὶ ἔιπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησῦς· Τὴν ἀρχὴν ὅ, τι καὶ λαλῶ ὑμῖν· Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθὴς ἐστὶ· κἀγὼ ἃ ἤκυσα παρ' αὐτῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Υ̓κ ἔγνωσαν 23 24 25 26 27

ἀποκτενεῖ] ἀπελθεῖνοῖ *T. Faber.*
λέγει] + ὅτι Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*.
23. εἶπεν] ἔλεγεν DL. 69. Verſio *Vulg. Syra* poſterior in margine. *Origenes*, *Cyrillus*.
αὐτοῖς] + ὁ Ἰησῦς 28. Verſio *Goth.* Cod. *Lat.*
τύτυ prius] — 73.
24.] — 47.
ab ἁμαρτίαις ὑμῶν ad ἁμαρτίαις ὑμῶν] — 33. 47. 57. a prima manu, 66. 71. Colb. Evang. 19.
γὰρ] — 34. 57. ex emendatione. 64.
ὅτι] ὅ, τι *P. Colomeſius*, *J. Clericus.* & comm. 28.
ἐγὼ εἰμὶ] εἰμὶ ἐγὼ D.
εἶπεν] εἶπεν οὖν D. εἶπεν L 1. 33. 44. 69. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus.*
ἑαυτὸν] αὐτὸν D. a prima manu 64. 69.
ἐγὼ prius] + δὲ D.
τῦ κόσμυ τύτυ poſterius] τύτυ τῦ κόσμυ 69.
ταῖς ἁμαρτίαις prius] τῇ ἁμαρτίᾳ Colb.
πιςεύσητε] + μοι D 69.
25. οὖν] — 44.
αὐτοῖς] — 1. Evang. 7.
ὅ, τι] ὅτι 1. Codices *Latini*. Editio *Plantin. Wechel. Colinaei*, *Stephani*, *Geneu. Eraſmi*, *Bengelii. Auguſtinus.* vid. ſupra II. 5.
λαλῶ] λέγω 63. 64.
26. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν] jungunt praecedentibus verbis 86. Evang. 24. Editio *Bengelii. Chryſoſtomus*, *Nonnus*, *Scaliger*, *Camerarius. Corn. a Lapide* & *Raphelius.* Qua diſtinctione admiſſa, ſenſus erit: primo multas habeo de vobis conquerendi, Vosque condemnandi cauſſas, quia non tantum fama de me audiviſtis, ſed & locutus ſum vobis & adhuc loquor; & tamen non vultis me agnoſcere, mihique credere: vos non diligitis veritatem, at Deus, qui me miſit, & ego, quem ille miſit, nihilominus verax ſum. Licet autem

mortuorum loco receptum iri. *Joſ.* B. III. 8. 5. ἆρα ὐκ ἴσε, ὅτι τῶν μὲν ἐξιόντων τῦ βίυ κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, καὶ τὸ ληφθὲν παρὰ τῦ Θεῦ χρέος ἐκτινόντων, ὅταν ὁ δὸς κομίσασθαι θέλῃ, κλέος μὲν ἀιώνιον —— καθαραὶ δὲ καὶ ἐπήκοοι μένυσιν αἱ ψυχαὶ, χῶρον ἁγνῦ λαχοῦσαι τὸν ἁγιώτατον —— ὅσοις δὲ καθ' ἑαυτῶν ἐμάνησαν αἱ χεῖρες, τύτων μὲν ᾅδης δέχεται τὰς ψυχὰς σκοτιώτερος —— τὸς γῆν ἀνελόντας ἑαυτὸς, παρὰ μὲν ἡμῶ μίχρις ἡλίυ δύσεως ἀτάφυς ἐκριπτεν ἔκριναν, καίτοι καὶ πολεμίυς Θάπτειν Θεμιτὸν ἡγέμενοι. *Porphyrius* de Abſtinentia II. 47. ψυχὴ φαύλη καὶ ἄλογος, ἡ τὸ σῶμα ἀπέλιπε βίᾳ συλληφθεῖσα, προσμένει τύτῳ, ὅπε γε καὶ ἀνθρώπων αἱ τῶν βίᾳ ἀποθανόντων, καὶ κατέχονται πρὸς τῷ σώματι. ὁ δὲ τῦ μὴ βίᾳ ἑαυτὸν ἐξάγειν ἦ κωλυτικός. Idem de inſepultis credebant: *Beteſchith* R. XXII. 22. Vox ſanguinum fratris tui clamantium ad me e terra. Surſum aſcendere non poterat, quia nondum eo adſcenderat anima: & infra non poterat ſtare, quia nondum ibi ſepultus fuerat homo; & fuit ſanguis ejus projectus ſuper ligna & lapides. *Æneid.* VI. 327. Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta Tranſportare, prius quam ſedibus oſſa quierunt. *Il.* ψ. 70. Θάπτε με, ὄφρα τάχιςα πύλας Ἀίδαο περήσω· τῆλε με εἴργυσι ψυχαὶ, εἰδώλα καμόντων, οὐδέ μί πω μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, ἀλλ' αὔτως ἀλάλημαι ὠὺρυπυλὲς Ἀίδος δῶ. *Midraſchim* de animabus Abelis, Nadabi & Abihu, & Nabothi. *Servius* in Æn. IV. 380. Dicunt Phyſici Biothanatorum animas non recipi in originem ſuam, niſi vagantes legitimum tempus fati impleverint. *Tertullian.* de Anima 67. aut optimum eſt hic retineri —— ſecundum βιαιοθανάτυς.

25. Σὺ τις εἶ;] Supra I. 19. *Philemon* σύ γὰρ τίς ἔσσιν; εἰπὲ μοι παῤῥησίᾳ, Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, ὐκ ἄνθρωπος ὢν, τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς, ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι, τοιῦτος ὢν. *Ariſtophanes* Avib. 961. Σὺ δ' εἶ τις; χρ. ὅσις χρησμόλογος. Πεῖ, οἴμωζε νῦν. 998. πρὸς τῶν Θεῶν, σὺ δ' εἶ τις ἀνδρῶν; Γι. ὅσις γ' εἰμ' ἐγὼ; Μέσων, ὃν οἶδε ἑλλάς. *Libanius D.* XXXVI. p. 798. C. τίς γὰρ εἶ σὺ, τυτονὶ παραιτέμενος; πῶ γνῶς αὐτὸν; πῶ Θεασάμενος; τί δὲ ἀλγεῖς περὶ αὐτῦ; *Lucianus* Demonact. 12. ἐπεὶ γὰρ ὁ Φαβωρῖνος ἀκέσας, ὡς ἐν γέλωτι ποιοῖτο τὰς ὁμιλίας αὐτῦ —— προσελθὼν ἠρώτα τὸν Δημώνακτα, τίς ὢν χλιυάζοι τὰ αὐτῦ; ἄνθρωπος, ἔφη, ἐκ ἐυπατρίτης ἔχων τὰ ὦτα. Jupiter Tragoed. 36. τίς ὢν ἀγαναχτεῖς ὑπὲρ τῶν Θεῶν, καὶ ταῦτα ἐκείνων ὐκ ἀγαναχτύντων; *Terent.* Andr. IV. 1. 10. impudentiſſima eorum oratio eſt: quis tu es? quis mihi es? Cur meam tibi? *Cicero* Ep. ad Attic. VII. 17. Quae ille amentiſſimus fuerit niſi acceperit, cum impudentiſſime poſtulaverit: quis enim tu es, qui dicas &c. 16. Ego ſi foris coenitarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuiſſem, cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? *Ovid.* Phyllidis Ep. II. 106. Heu mihi, ſi, quae ſim Phyllis, & unde, rogas. *Florus* I. 18. 4. qui autem aut unde Romani? III. 10. 11. Quae Arioviſti ſuperbia? quum legati dicerent: Veni ad Caeſarem, Quis eſt autem Caeſar? &, ſi vult, veniat, inquit. IV. 12. 14. qui vos, inquit, eſtis? Formula qua eos compellabant, quos contemnebant prae ſe. *Plautus* Amphitr. IV. 2. 8. Quid nunc vis tibi? aut quis es tu homo? *Calpurnius* Decl. XXII. Mea uxor abducitur: tu quis es? Meum cubile deſeritur: ad te dolor iſte quid pertinet? *Libanius* D. VI. p. 306. D. σὺ δὲ δὴ τίς ὢν ταῦτα πολυπραγμονεῖς; τί δέ σοι μέλει τῆς ἐμῆς τελευτῆς; πατὴρ ἐμὸς εἶ; ἀλλ' ἀδελφὸς, ἢ θεῖος; 1. *Cor.* III. 5. *Ro.* XIV. 4. *Act.* XI. 17. XIX. 15. 2. *Sam.* VII. 18. *Syneſius* IV. εἰ δῶμεν ὅ, τι καὶ λέγει. *Liban.* Epiſt. 1558. & 1562. μηδὲν ἔχειν διόμενον, ὅ, τι καὶ λέξομεν. *Achilles* Tatius VI. p. 405. ὐκ ἀγαπᾷς, ὅτι σοι καὶ λαλῶ, καὶ μεγάλην ἐυτυχίαν δοκεῖς τὸν σὸν καταφιλῆσαι δεσπότην; *Lucian.* D. Mort. III. 2. ἐκ οἶδα ὅ, τι καὶ λέγεις. XXVIII. 3. ἴσομαι ὅ, τι καὶ λέγυσιν. Contempl. 9. ἀκέσομαι αὐτῶν, ὅ, τι καὶ λέγυσιν.

(τὴν ἀρχὴν] *Thucyd.* II. 74. ἔτε τὴν ἀρχὴν —— ἐπὶ γῆν τήνδε ἤλθομεν, ἔτε νῦν. *Dio Caſſ.* p. 10. τί ποτε ἀρχὴν ἐξεςρατεύσαμεν. *Hermogenes* de Invent. II. 1. εἰκὸς μὲν λύομεν τὸν νόμον, λέγοντες ὅτι τέτων ἐχρῆν μηδὲ γε-

28 σαν ὅτι τ̃ πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅταν ὑψώσητε τ̃ υἱὸν τ̃ ἀνθρώπυ, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, κ̀ ἀπ' ἐμαυτ̃ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδί-
29 δαξέ με ὁ πατήρ μυ, ταῦτα λαλῶ. Καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆ-
30 κέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. Ταῦτα αὐτ̃ λα-
31 λοῦντ̃ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους· Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τ̃ λόγῳ τ̃ ἐμ̃, ἀληθῶς μαθηταί μυ ἐστέ.
32 Καὶ γνώσεσθε τ̀ ἀλήθειαν, κ̀ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ·

Σπέρ-

jure vos negligere & punire poſſem, tamen alio adhuc documento quis ſim probabo, reſurrectione nimirum a mortuis. inf. 43. XV. 22.

ὑμῶν] + 58. 59. 61. ℭ κρίνειν] — 96.
λέγω] λαλῶ DK 10. 13. 15. 33. 42. 51. 53. 68. 69. 70. 73. 80. 89. 90. Evang. 19.
εἰς] + τοῦτον D ex emendatione. εἰς τ̀ κόσμον] ℭ τ̃ κόσμῳ Ev. 19. + ℭ 53. Verſio *Vulg. Syr.*
27. ἔγνωσαν] + οὖν 7. 69. + δὲ 61. αὐτοῖς] αὐτ̃ D. 33. 53. 71. 72. 82. Ev. 9. ex emendatione. *Theoph.*
ἔλεγεν] λέγει D. + τ̀ θεὸν D. 38. in ora. Verſio *Vulg.*
28. αὐτοῖς] + πάλιν D. 28. 106. Verſio *Syra* utraque. — 1. Codices *Latini.*
μυ] — DL. 69. Evang. 19. Verſio *Vulg. Euſebius* E. Th. 1. 20. *Cyrillus.*
λαλῶ] λέγω 40. 63. 71. ποιῶ a prima manu. 69. 29. με prius] + πατὴρ L.
ἐστιν] + ℭ L. 1. Verſio *Vulg. Syr.* prior, & poſterior cum obelo, *Copt. Chryſoſtomus. Cyrillus.*
ὁ πατὴρ] — DL. 1. 69. Colb. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Æthiop. Euſebius, Cyrillus.* prob. *J. Millio* prol 429.
31. μείνητε] μένητε Evang. 9. λόγῳ τ̃ ἐμ̃] ἐμῷ λόγῳ D. ἐστέ] ἔσεσθε Verſio *Vulg.*
33. ἀπεκρίθησαν] ℭ ἀπεκρίθησαν 91. + οἱ Ἰουδαῖοι 16. + ℭ εἶπον 10. 35. 56. 58. 60. 61. 66. 83. 90. Colb. Evang. 11. 24. Codices *Latini.*
αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν DL 33. Verſio *Armen.* + ℭ εἶπαν D. + ℭ εἶπον 1. + οἱ Ἰουδαῖοι 13. 33. 69. 106. Verſio *Syra* poſterior. Codices *Latini.* + ἡμῖν 90. in ora.

γεγράφθαι τὸν νόμον τὴν ἀρχήν. *Joſephus* B. IV. 10. 7. συνὼν δὲ τ̃ πατρὶ τίτος, δίκαιον, ὦ πάτερ, ἔφη, τ̃ Ἰωσήπῃ καὶ τὸ ὄνειδος ἀφαιρεθῆναι σὺν τ̃ σιδήρῳ, γενήσεται γὰρ ὅμοιος τ̃ μὴ δεθέντι τὴν ἀρχήν, ἂν αὐτ̃ μὴ λύσωμεν, ἀλλὰ καὶ κόψωμεν τὰ δεσμά. *Aphthonius* Progymn. IV. τὸ ῥᾴδον τὴν ἀρχὴν λευκὸν γεγονὸς, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται μετ-ῆλθε. τὴν ἀρχὴν eſt adverbium, tempus praeteritum deſignans, & reſpiciens futurum, comm. 28. ὅταν. *Plaut.* Captiv. III. 4. 91. Eho dic mihi, quis igitur ille eſt? Quem dudum dixi a principio tibi. Afranius apud *Soſipatrum.* Principium hoc oro, in animo ut ſic ſtatuas tuo. *Gen.* XLVII. 18. 20. *Dan.* VIII. 1. IX. 37. X. 25.

Jo. VI. 36. XII. 48. XV. 22.

29. ἀρεστὰ] Euphrates apud *Stobaeum* S. XLVI. οὐ γὰρ ἄλλα μὲν ἀρετὰ ποιεῖ τὰ ἀρεστὰ τ̃ θεῷ, μιμεῖται δ' αὐτὸν ἑτέρα. *Plut.* de def. Orac. p. 413. E. ὁ μὲν ἂν Πλανητιάδ̃ λόγος ἐκ ἀρεστὸς ἐμοί. ὅπως δ' εἰ ἀρεστὸς ἢ τ̃ πόλει. . . . τοῖς δὲ χρηστοῖς ἐκ ἦν ἀρεστός. Fab. p. 182. C. ἀρεστὸν τ̃ δήμῳ. *Juſtinus* Q. ad Orthodox. . . . τὴν ἀρχαίαν μὲν λατρείαν ἀνεῖλεν ὁ θεὸς, ὡς αὐτ̃ μὴ ἀρεσκόμενος, τὴν δὲ τῶν χριστιανῶν, ὡς ἀρεστὴν αὐτ̃, ἀντεισήγαγεν. *Philo* de offerent. Victim. T. 2. p. 260, 2. οἱ τὸ ἀρεστὸν τ̃ φύσει δρᾶντες καὶ τὸ καλὸν, υἱοὶ εἰσι τ̃ θεῦ. *Porphyrius* de Abſtin. I. 25. ὑπὲρ ἀρεστῶν θεοῖς φαίνεται τὸ θύειν. Act. VI. 2. XII. 3.

31. 2 *Tim.* III. 14. *Deut.* XVIII. 19. XXVII. 26. 1. *Jo.* II. 10. 2. *Jo.* 9.

32. *Terent.* Andr. I. 10. Scis, feci ex ſervo ut eſſes libertus mihi, — Quod habui ſummum pretium, perſolvi tibi. *Dio Chryſ.* XIV. XV. docet ex philoſophorum ſententia: ſolum ſapientem eſſe liberum. *Seneca* Epiſt. 37. Hos tam graves dominos, interdum alternis vicibus imperantes, interdum pariter, dimittit a te ſapientia, quae ſola libertas eſt. 8. philoſophiae ſervias oportet, ut tibi contingat vera libertas. *Cic.* Paradox. V. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος, ſolum ſapientem eſſe liberum & omnem ſtultum ſervum. *Arrian. Epictet.* III. 24. de Diogene ἔλεγε, ἐξ οὗ ἀντισθένης μ' ἠλευθέρωσεν, ἐκέτι ἐδούλευσα. Ἄκουε, τί λέγει· ἐδίδαξέ με τὰ ἐμὰ καὶ οὐκ ἐμά. 26. τοῦτο γὰρ ἐστιν ἡ ταῖς ἀληθείαις ἐλευθερία, ταύτην ἠλευθερώθη Διογένης ὑπ' ἀντισθένους, καὶ ἐκέτι ἔφη καταδουλωθῆναι ὑπ' ὀδενός. IV. 1. πῶς γάρ, φησιν, ἐγὼ δοῦλός εἰμι; ὁ πατὴρ ἐλεύθερος, ἡ μήτηρ ἐλευθέρα, ἔ ὠνὴν ὀδεὶς ἔχει, ἀλλὰ καὶ συγκλητικός εἰμι, καὶ Καίσαρος φίλος, καὶ δοῦλος πολλοὺς ἔχω. *Cic.* de Fin. bonor. & malor. III. 22. Recte ſolus liber, nec dominationi cujusquam parens, neque obediens cupiditati. *Galenus* de tuend. Valetud. II. δουλείας ἅπαντος πατρόθεν εἰς αὐτὸς καθηκάσης, ἢ αἰχμαλώτοις ληφθεῖσιν, ἢ ἁρπαχθεῖσιν, ὥσπερ καὶ μόνας δουλείας ὀνομάζουσι πολλοὶ τ̃ ἀνθρώπων· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ὅσοι διὰ φιλοτιμίαν ἢ δι' ἐπιθυμίαν ἡντιναοῦν εἵλοντο βίον ἐν περισάσεσι πραγμάτων, ὡς ὀλιγιστὰ δύνασθαι σχολάζειν τ̃ τοῦ σώματος ἐπιμελείᾳ, καὶ ὅτοι δουλεύειν ἑκόντες οὐκ ἀγαθοῖς δεσποίναις — ὅσις δὲ ἀκριβῶς ἐλεύθερος ὑπάρχει καὶ τύχῃ καὶ προαιρέσει. *Plut.* Cato. Min. p. 792. C. περιῆλθεν ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα τ̃ Στωϊκ̃, τὸ μόνον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἐλεύθερον, ὀδλους δὲ τοὺς φαύλους ἅπαντας. *Philo* T. 2. p. 44. πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον. Ὁ μὲν πρότερος λόγος ἦν ἡμῖν, ὦ θεόδοτε, περὶ τοῦ πάντα ὀδλον εἶναι φαῦλον, ὡς καὶ διὰ πολλῶν καὶ εἰκότων καὶ ἀληθινῶν ἐπισωσάμεθα· ὅτοι δὲ ἐκείνῳ συγγενὴς, ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος ἀδελφὸς, καὶ τρόπον τινὰ δίδυμος, καθ' ὃν ἐπιδείξομεν ὅτι πᾶς ὁ σπουδαῖος ἐλεύθερος. *Diogenes L.* Zeno. VII. 32. δοῦλος — εἶναι πάντας τοὺς μὴ σπουδαίους. *Hierocles.* ἐν γὰρ τ̃ ἀγνοίᾳ τ̃ κρειττόνων ἀνάγκη δουλεύειν τοῖς χείροσι. ὧν ἐλευθερῶσαι ἄλλως οὐχ οἷόν τε ἢ τ̃ δι' ἀναμνήσεως εἰς νοῦν καὶ θεὸν ἐπιστροφ̃. *Succa* II. 8. Mulieres, ſervi ac infantes a tabernaculo liberi ſunt. *Aked Iſaac* porta LVII. f. 198. 3. Conſtat contra naturam eſſe ſervorum, tabernaculo uti, quoniam ſub ſervitutem venditi ſunt, tabernaculum autem argumentum nobis eſt redemtionis & manumiſſionis, hocque indicatur eo, quod ſervi a tabernaculo eximuntur, homines enim deſtituti ſcientia atque intelligentia; ut & qui ſub poteſtatem mundanam vel etiam ſub poteſtatem concupiſcentiae ſuae venditi ſunt, tabernaculo non utuntur, propter conſiderationem illam myſticam.

Non poterat non valde ingrata Judaeis eſſe haec promiſſio, cum putarent, ſe veritatem & libertatem jam habere, & feſto tabernaculorum ſuam ſibi felicitatem gratularentur, Hallel i. e. Pſalmum CXIII usque ad CXVIII. recitando. *Peſachim* f. 117. Quis Hallel

Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις· Ὅτι ἐλεύ- 33
θεροι γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν 34
τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· 35
ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. Οἶ- 36
δα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ 37
χωρεῖ ἐν ὑμῖν. Ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε πα- 38
ρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ 39
ἐστι. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποι-
εῖτε ἄν. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν 40
ἤκου-

οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν] οὐ δεδουλεύκαμεν οὐδενὶ D. πώποτε] + καὶ 51. 69. 95. 106. Evang. 20.
ὅτι] — 1. 56. 58. 69. Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1381. 34. ἀμὴν] — 44.
τῆς ἁμαρτίας] — D Codices *Latini*. probante *J. Millio* prol. 1280.
35. ἐν τῇ οἰκίᾳ] εἰς τὴν οἰκίαν D. 2. ab εἰς τὸν αἰῶνα ad εἰς τὸν αἰῶνα] — 3. a prima manu. 73.
ὁ posterius] + δὲ D Versio *Syr.* prior, & posterior cum obelo, *Vulg. Copt.* 36. οὖν] — 13. 69. Cod. *Lat.*
ὑμᾶς] — 11. ἐλευθερώσῃ] ἐλευθερώσει D. 12. Evang. 5. 19. 22. ἔσεσθε] ἐστε Editio *Erasmi.*
38. ἐγὼ ὁ] ὃ ἐγὼ 1. *Origenes*, *Chrysostomus*. ἐγὼ οὖν ὁ Versio *Copt.* ἃ ἐγὼ Colb. ἐγὼ δὲ ἃ 69.
ὃ prius] ἃ DL 69. Evang. 18. Versio *Copt. Origenes*, *Cyrillus*, *Chrysostomus*.
μου] — CL. *Origenes*, *Cyrillus*. + ταῦτα D. 33. *Chrysostomus*.
οὖν] — 96. 97. Evang. 19. Versio *Copt. Vulg. Chrysostomus*. νῦν 71.
ὃ posterius] ἃ CKL 1. 4. 5. 13. 15. 33. 42. 68. 69. 91. probante *Bengelio* in margine.
ἑωράκατε] ἠκούσατε CKL 1. 4. 5. 13. 15. 33. 42. 68. 69. 91. Versio *Æthiop. Copt. Goth. Syra* posterior in margine. *Origenes*, *Cyrillus*, probante *Bengelio*.
τῷ πατρὶ] τοῦ πατρὸς CLK. 1. 4. 5. 15. 33. 42. 68. 69. 91. Versio *Copt. Goth. Origenes*, *Cyrillus*, probante *Bengelio*.
ὑμῶν] — L. *Origenes*. + ταῦτα D. Colb. 39. ἀπεκρίθησαν] + δὲ 12.
καὶ εἶπον αὐτῷ] αὐτῷ & εἶπον 69. εἶπον] εἶπαν CD.
λέγει αὐτοῖς] εἶπεν οὖν D. ἦτε] ἦτε DL. Versio *Vulg. Origenes*.
τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε ἄν] — 69. ἐποιεῖτε] ποιεῖτε Versio *Vulg. Origenes*.
ἄν] — DEGH. 2. 9. 10. 14. 34. 35. 38. 44. 60. 72. 80. 82. 83. 87. 91. 97. 106. Evang. 1. 4. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 15. 24. Codices plurimi, teste *Millio*. Editio *Complut. Erasmi*, *Colmaei*, *Bogardi*, *Genev. Stephani* 1. 2. *Bengelii*. Versio *Vulg. Origenes* in l. in 1. 19. VIII. 37. 38. 41. ad Martyr. *Epiphanius*. *Eusebius* in Esaj. XLI. 8. LVII. 4. *Cyrillus* Catech. 70. *Basilius* Reg. brev. 268. *Epiphanius* H. 66. *Theophylactus*. *Procopius* in Esaj. XXXIX. 22. XLI. 8. (contra ut Ed. XLVIII. 2. LVI. 2.) probante *J. Millio* prol. 677.
40. ὑμῖν λελάληκα] λελάληκα ὑμῖν D. 69. Cod. *Lat.* ἤκουσα] ἤκουσεν D. a prima manu. ἠκούσατε Evang. 15.
θεοῦ] πατρὸς 13. *Origenes* in comm. 21. πατρός μου 69. Versio *Armen. Origenes* c. Celf. p. 76.

hoc compoſuit? Prophetae, qui inter Iſraëlitas docuere, illud inſtituerunt, certis temporibus, poſt omnem anguſtiam (quam Deus arceat) cum ex ea liberantur, recitandum pro liberatione. f. 118. 1. Quandoquidem Hallel magnum habemus, hoc potius diebus feſtis & poſt liberationem recitandum eſſe videtur. Verum noſtrum praeſtantius eſt, quia in eo mentio eſt V. rerum maximarum, exitus ex Ægypto Pſ. CXIV. 1. Sciſſionis maris rubri 3. lationis legis 6. reſurrectionis mortuorum CXVI. 9. doloris Meſſiae CXV. 1. *Chagiga* f. 4. 1. unde eſt quod ſervi arcentur a feſto? Dixit R. Chana: Scriptura dixit Ex. XXIII. 17. ante faciem domini Dei. Qui non habet niſi dominum unum; excipitur, qui habet dominum alium.

33. *Philo* omnem probum eſſe liberum p. 448, 17. τῷ γὰρ ὄντι μόνος ἐλεύθερος, ὁ μόνῳ θεῷ χρώμενος ἡγεμόνι. *Joſ.* B. VII. 8. 6. πάλαι διεγνωκότας ἡμᾶς, ἄνδρες ἀγαθοί, μήτε Ρωμαίοις, μήτε ἄλλῳ τινὶ δουλεύειν ἢ θεῷ, μόνος γὰρ ὅτος ἀληθὴς ἐστι καὶ δίκαιος ἀνθρώπων δεσπότης. vid. in *Matth.* XXII. 22. *Jerem.* II. 14.

34. *Rom.* VI. 12-23. VII. 14. 25. *Matth.* VI. 24. Pythagoras ap. *Stobaeum*. ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι τὸν πάθεσι δουλεύοντα, καὶ ὑπὸ παθῶν κρατούμενον. *Xenophon*. Memorab. Socrat. IV. ὅσις ἂν ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ τὸ σώματος ἡδονῶν, καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; ἦκουσα, ἔφη. Ἴσως γὰρ ἐλεύθερος φαίνεταί σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα. εἶτα τὸ ἔχειν τὰς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, οὐκ ἐλεύθερον νομίζεις; πάντάπασι γε, ἔφη. 2. *Pet.* II. 19.

35. *Gal.* IV. 30. Servus eſt in poteſtate Domini, qui ipſum, quandocunque lubuerit, alteri vendere, aut domo ſua expellere poteſt: ita & vos quantumcunque profiteamini, vos unum Deum agnoſcere atque colere, quia id ſerviliter facitis obſervatione inprimis ceremoniarum, neque filio Dei credere vultis, ejiciemini *Gal.* IV. 30.

36. *Ter.* Adelph. V. 9. 12. Judico Syrum fieri eſſe aequom liberum — Denique hic vult fieri. *Engraphius*. ne videretur haeredi invidere, quod manumittat ſervum. Denique vult filius fieri liberum ſervum. Qua re confirmata liber conficitur. L. XL. *de manumiſſ.* 22. D. filius voluntate patris poteſt manumittere, ſed manumiſſus patris libertus eſt. Filii plerumque ſoli malunt haeredes eſſe, at tantus eſt amor meus erga vos, ut vos pari jure mecum frui velim. Nobiliſſima libertate donabimini, & a jugo concupiſcentiae, &, quod nondum intelligitis, a jugo ceremoniarum. *Ro.* VIII. 2. 15. 17. 21. *Gal.* IV. 5. 6. 7. 22 — V. 1. *Cic.* in Piſonem 16. Lege Caeſaris juſtiſſima atque optima populi liberi plane ac vere erant liberi. Cum vero Judaei alia via, vi & armis & rebellione libertatem tueri atque aſſerere vellent, peſſime ipſis ceſſit.

37. *Plato* Epiſt. 7. καὶ γὰρ δὴ λόγος ἐχώρει πολὺς ἐκ Σικελίας — πολλαχόθεν ἐχώρουν οἱ τοιοῦτοι λόγοι. *Matth.* XIX. 5. *Plut.* Pompej. p. 648. A. καὶ λόγος εὐθὺς ἐχώρει πολὺς ὑπὲρ Δικτάτωρος. Caeſ. p. 712. B. ἐχώρει δὲ τῆς πόλεως ὁ λόγος. Ariſtid. p. 328. B. καὶ λόγος ἐχώρει δι' αὐτῶν πολύς.

Ut Iſmaël, *Gen.* XVI. 12. Eſavus XXVII. 41. fratres Joſephi XXXVII. 20. & qui prophetas occiderant.

39. *Schemoth* R. XLVI. Si faciunt voluntatem meam,

41 ἤκουσα ὃ παρὰ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πα-
τρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν,
42 τὸν Θεόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ
γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστει-
43 λε. Διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
44 Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε
ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἕστηκεν· ὅτι οὐκ
ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ
45 ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με

41. ὑμεῖς] + δὲ D. 1. 37. 74. ex emendatione. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
εἶπον] εἶπαν D. οὖν] — L 1. Verſio *Syr.* prior, at poſterior cum aſteriſco, *Vulg.*
ἐκ γεγεννήμεθα] ἐκ ἐγεννήθημεν C. a prima manu. D. a prima manu.
42. ἦν] — CHK. 1. 2. 4. 9. 33. 34. 39. 40. 63. 71. 72. 76. 96. 97. Evang. 1. 19. 24. Editio *Eraſmi, Colinaei, Aldi, Stephani* 1. 2. *Plantini, Wechelii.* Verſio *Goth. Syr.* utraque, *Copt.* Codices *Lat.* prob. *J. Millio* prol. 1422.
οὐδὲ] οὐ D 69. ſed in Verſ. Latina: nec.
ἐλήλυθα] ἐλήλυθον D a prima manu. ἐξῆλθον & ἥκω Verſio *Syra* poſterior.
43. λαλιὰν] ἀλήθειαν D. a prima manu. Sed in Verſ. Latina; loquelam. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
τὸν λόγον τὸν ἐμὸν] τοὺς λόγους τοὺς ἐμοὺς 78. Evang. 20. τὸν ἐμὸν λόγον 69.
44. ἐκ prius] + τοῦ CDHL. 1. 15. 69. 72. 83. 86. 87. 90. 97. 106. Colb. duo. Evang. 24. Editio *Complut. Plant. Genev. Eraſmi* 1. *Heracleon, Origenes* in l. & in comm. 41. in Exod. XX. 5. Pſal. X. 14. LXI. 10. in Jerem. IX. *Clemens* Strom. 1. p. 368. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 184. *Chryſoſtomus* in l. & T. VII. p. 213. 214. 215. *Dionyſius Alex.* c. Manichaeos, *Baſilius* Reg. br. 268. 283. in Eſaj. I. 13. XV. 9. *Epiphanius* H. 38. 66. *Aſterius* Apameae Epiſc. in Zachaeum apud Photium Cod. 271. *Nyſſenus* c. Eunom. 11. *Maximus* Aſcet. 383. *Suidas* in ψυχικὸς. *Nonnus, Theophylactus. Photius, Amphiloch.* MS. Q. 88. *Procopius* in Eſaj. I. 2. XII. 14. XV. 9.
πατρὸς prius] + ὑμῶν 3. 9. 16. 40. 51. 53. 63. Verſio *Copt. Clemens, Didymus, Chryſoſtomus.* — Colb. 44.
ἐκ πατρὸς ad πατρὸς] — K. 64. ἦν] ἐστὶν 60. ἀπ'] ἐξ L.
ἔστηκεν] ἐστὶν D a prima manu: ſed in Verſ. Latina: ſtat. στήκει Verſio *Syra* prior, & poſterior in margine.
οὐκ ἔστιν ἀλήθεια] ἀλήθεια οὐκ ἔστιν D. τὸ ψεῦδος] ſequentibus jungit *J. A. Bengelius.*
ὁ πατὴρ] *Beza* in annot. Edit. 1. 2. *Suſpicor ab aliquibus haereticis addito articulo ſcriptum eſſe* ὁ πατὴρ. *Nam certe planior erit ſenſus, ſi* πατὴρ *legamus ſine articulo.* Ut autem intelligatur, quam iniqua haec ſit ſuſpicio, notandum, quos Beza haereticos pronunciaverat, omnes ex ipſius ſententia igne vivos cremandos eſſe; dein nihil plane ab ipſo aut allatum fuiſſe aut afferri potuiſſe, ut probaret, articulum additum haereſi alicui favere; denique Bezam ipſum ſuſpicionem, quam temere acceperat, in editione 3. 4. & 5. depoſuiſſe. Quam miſera eſt eorum conditio, quorum vita non dico a judicio verum a ſuſpicione hominis temerarii pendet!
45. δὲ] — D. 14. Codices *Latini.*
λέγω] λαλῶ D. + ὑμῖν C a prima manu, ut videtur. Verſio *Copt. Cyrillus.* + λέγει Verſio *Syra* poſterior.

meam, ſunt filii mei, ſi non faciunt, non ſunt filii mei S. D. Hoſ. II. 5. *Kidduſchin* f. 36. 1. in Deut. XIV. 2. quamdiu vos geritis ut filios, vocabimini filii, quando autem vos non geritis ut filios, non vocamini filii. *Senec.* Epiſt. XLIV. Omnes hi majores tui ſunt, ſi te illis dignum geſſeris. *Od. ω.* 507. Μή τι καταισχύνει πατέρων γένος, οἱ τὸ πάρος περ ἀλκῇ τ' ἠνορέῃ τε κεκάσμεθα πᾶσαν ἐπ' αἶαν. *Ariſtides* II. p. 160. de Cimone. ἔτως εὖ καὶ καλῶς ἐκεῖνον ἐμιμήσατο, καὶ ὥσπερ ἰχνῶν εἶχετο τοῦ πατρὸς, ὥστε, εἰ μηδεὶς τῶν συγγραφέων ἐτύγχανε εἰρηκὼς, ὅτε παῖς ἦν, ἀπ' αὐτῶν εἶναι τῶν ἔργων εἰκάσαι τὸν πατέρα αὐτῷ, καὶ ὅτῳ προσῆκε. *Libanius* D. X. p. 367. B. εἰς ταῦτα τοίνυν βλέπων —— πειρῶ μάλιστα παῖς ἐμὸς εἶναι· τοῦτο δὲ ἐν τῷ κατὰ τὴν γνώμην ἐοικέναι ποιήσεις. ἐγὼ δὲ ἐκ ἡμνημόνευν τῶν λόγων, ἀλλ' ἦν κληρονόμος ἀκριβῶς τῆς ἐκείνε προαιρέσιως. vid. in *Matth.* III. 9. *Ezech.* XVI. 3. *Suſann.* 56.

40. Abraham officium erga Deum & erga homines fecit. Credidit Deo, cujus juſſu non patriam ſolum reliquit, verum etiam filium mactare voluit; Melchiſedeco ſacerdoti Dei honorem habuit; gaudio exultavit cum ſpes ipſi facta eſſet Meſſiae naſcituri; hoſpitalitatem exercuit; captivos liberavit; ut pacem ſervaret, de jure ſuo ceſſit, nepoti patruus; pro impiis Sodomorum incolis Deum oravit. Vos autem mihi non creditis, cujus miracula conſpicitis; eum odio habetis, qui non ſolum nulla vos injuria affecit, verum multa & magna beneficia in vos contulit; Doctorem coeleſtem accipere non vultis, ut ſoli, quae veſtra ſuperbia eſt, Doctores habeamini. Adeo degeneraſtis a virtute parentis *Eſaj.* I. 4.

41. Nos genuini ſumus Abrahami poſteri, non per Iſmaëlem & Eſavum, ſed per Iſaacum, Jacobum, & XII. Patriarchas; nos ſumus populus Dei foederatus; nec ſumus Idololatrae, ſed unum Deum colimus Eſaj. LXIII. 16. Hoſ. II. 4. *Philo* de Confuſ. ling. p. 426, 21. οἱ πολλὰς ἐπιγραφόμενοι τῶν ὄντων ὡσεὶ πατέρας, καὶ τὸ πολύθεον εἰσηγεμένοι σῖφος. —— τῶν ἐκ πόρνης ἀποκυηθέντων ὀδὸν ὡς γ' οἶμαι διαφέροντες. de migrat. Abr. p. 447, 3. ἀπελήλακε —— τὴν πολύθεον [δόξαν] τῷ τὸν ἐκ πόρνης —— κωλῦσαι ἀκούειν καὶ λέγειν —— πολύθεος δὲ ὁ ἐκ πόρνης. *Deut.* XXIII. 2.

43. *Geneſ.* XXXVII. 4. Si Deum noſtis, cur meam vocem non agnoſcitis? inf. X. 3. 4. 5. *Beza:* Eſt autem illud quoque obſervandum —— τὸ οὐ δύνασθε hoc loco non proprie huc pertinere, ſed declarare potius ſummam Judaeorum pervicaciam, adeo ut ne aures quidem Chriſto audiendo vellent accommodare.

44. θέλετε] Vultis toto animo, cupitis facere, & cum voluptate & gaudio facitis. 1. *Reg.* XXII. 19-23. *Act.* XIII. 10. 2. *Theſſ.* II. 9. 10. 11. 12. 1. *Jo.* III. 8. 10. 2. *Cor.* XI. 3. 13. 14.
Il. ω. 260. τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται ψεύσαι τ' ὀρκήσάι τε. *Demoſth.* de falſat. Legat. ταῖς ἀραῖς ἔνοχος, ψεύστης, τῶν φίλων προδότης. 1. *Macc.* VII. 18. *Euripid.* ἀνθρωποκτόνος. *Porphyr.* de Abſtin. II. 42. τὸ γὰρ ψεῦδος τέκτοις οἰκεῖον.
45. *Herodot.* II. 120. οὐδὲ λέγεσι αὐτοῖσι τὴν ἀλη-

με σὺ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ 46
Θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ 47
ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ· Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σα- 48
μαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ 49
τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ 50
ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ 51
μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον 52
ἔχεις· Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις· Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ,
οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις 53
ἀπέ-

46.] — D.
δὲ] — C 1. 33. 71. 86. Evang. 22. Verſio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt. Origenes*, *Cyrillus* in l. & Glaphyr. p. 401. τὴν 69.
ὑμεῖς] — 71. Verſio *Goth.* Codices *Latini.* probante *Bengelio.* διὰ τί ὑμεῖς οὐ] — 87.
τοῦτο] τί 63. 71. 47. ῥήματα] ἔργα 42.
ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε] — DG.
48. οὖν] — CDL 1. 33. 69. 73. Evang. 18. 20. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Origenes*, *Cyrillus.*
εἶπον] εἶπαν CD. *Origenes.* αὐτῷ] — 47. 96.
λέγομεν] ἐλέγομεν 10. 59. 63. 71. λέγομεν ἡμεῖς] ἡμεῖς λέγομεν D.
σὺ] — 1. Verſio *Syra* poſterior, ſed habet in margine. καὶ poſterius] + ὅτι 69.
49. Ἀπεκρίθη] + ὁ D. 69. Ἰησοῦς] — 96. + ὁ εἶπεν G. 1. 69. Colb. Verſio *Sax. Copt.*
τὸν πατέρα μου] μου τὸν πατέρα D. μου] τὸν ἐμὸν 1.
ἀτιμάζετε] ἠτιμάσατε L. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Vulg.* 50. δὲ] — 69.
51. ἐάν τις] ὃς ἂν D. λόγον τὸν ἐμὸν] ἐμὸν λόγον CD. *Origenes*, *Cyrillus* in l. & p. 581.
τηρήσῃ] τηρήσει 11. 64. θεωρήσῃ] θεωρήσει 1. 9. Editio *Eraſmi* 1.
τὸν tertio loco] — Editio *Eraſmi* 1. *Aldi.* 52. εἶπον] εἶπαν D.
οὖν] — C. 106. Verſio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Origenes.* τις τὸν λόγον μου] μου τις τὸν λόγον D. τηρήσῃ] τηρήσει D.
γεύσεται] γεύσηται A C D. 1. 3. 10. 12. 34. 35. 36. 38. 39. 40. 51. 53. 69. 70. 72. 73. 74. 78. 83. 86. 90. 91. 96. 106. Evang. 4. 5. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 2. *Colinaei*, *Bengelii. Origenes*, *Cyrillus.*
εἰς τὸν αἰῶνα] — D. probante *J. Millio* prol. 912.
53. πατρὸς ἡμῶν] — D Codices *Lat.* probante *Millio* prol. 1280. πατρὸς 16. + τοῦ 69.
ὅστις] ὅτι D. Codices *Lat.* καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον] — 29. 40. 63. 71. probante *J. Millio* prol. 1476.
προφῆται] + ὅτι Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo. Codices *Latini.*
ἀπέθανον] ἀπέθαναν D. σοιεῖς] + μίγαν Verſio *Syra* poſterior.

θηκὴν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες.

46. ἐλέγχει] *Xenophon.* ὑπὲρ ὧν ἡμάρτοντο, ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο. *Ariſtophanes* Plut. 574. καὶ σύ γ' ἐλέγξαι μ' οὔπω δύνασαι περὶ τούτου.

48. *Sota* f. 22. 1. Traditur: Qui Scripturam & Mischnam tantum didicit, nec magiſtris ſervit, R. Eleazar dicit: eum eſſe Plebejum; R. Samuël f. Nachmani, eſſe ruſticum; R. Jannai, eſſe Samaritanum; R. Acha f. Jacobi eſſe Magum.

50. *Deut.* XVIII. 19.

52. *Act.* XII. 11. *Pſal.* XX. 6.

53. *Il. φ.* 107. Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. *Lucretius* III. 1055. Ipſe Epicurus obit decurſo limine vitae, Qui genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes Praeſtrinxit ſtellas, exortus ut aethereus ſol: Tu vero dubitabis, & indignabere obire?

Qui mandata Dei ipſius ſervarunt, a morte non fuerunt immunes.

54. δοξάζω ἐμαυτὸν] *Thucydides* III. 45. καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι ἑαυτὸν ἐδόξασεν temere de ſe plus aequo ſentiunt.

55. *Thomas.* ὅμοιον τῷ δεῖνι καὶ ὅμοιον τὸν δεῖνα. Ἡρόδοτος ἐν τῇ γ. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὅμοια τοῦ Ἡφαίστου. ὡσαύτως καὶ ἴσον τῷ δεῖνι, καὶ ἴσον τὸν δεῖνα.

56. *Ariſtides* I. p. 399. ὧν μὲν ἐκ πολλοῦ πάντες ἡμέραν ἰδεῖν ἐπεθυμοῦμεν, πάρεστιν. *Thren.* II. 16. *Polyb.* p. 1457. εἰ γὰρ ἐγὼ ταύτην, φησὶν, ἐδόμην τὴν ἡμέραν. *Ariſtophanes* Pace 345. εἰ γάρ μοι γένοιτ' ἰδεῖν ταύτην τὴν ἡμέραν ποτε. *Libanius* Epiſt. 593. ἀλλ' ἐκείνην μὲν ἐδόμην τὴν ἡμέραν. *Polybius* X. 4. de P. Scipione. ἔφη πρὸς αὐτὸν, ὄνειρον τεθεωρηκέναι δι' ὕπνου τὸν αὐτὸν. δοκεῖν γὰρ ἅμα τ' ἀδελφῷ καθεσάμενος ἀγοραναίμους —— τῆς δὲ παθούσης τὸ γυναικεῖον πάθος, καὶ τι προσεπιφθεγξαμένης, εἰ γὰρ ἐμοὶ ταύτην ἰδεῖν γένοιτο τὴν ἡμέραν. *Ter.* Hecyr. IV. 4. 29. Hunc videre ſaepe optabamus diem, Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem. *Cic.* ad Attic. III. 1. Utinam illum diem videam, cum tibi agam gratias, quod me vivere coegiſti! ad Fam. XIV. 1. quem ego diem ſi videro —— ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtrae pietatis & meae. *Ter.* Adelphi III. 3. 30. Vae miſero mihi! videre videor jam diem illum, quum hinc egens profugiet aliquo militatum.

ἴδε] *Plinius* Panegyr. Trajan. 21. Itaque ſoli omnium contigit tibi, ut Pater Patriae eſſes, antequam fieres. Eras enim in animis, in judiciis noſtris. *Ovidius* M. XV. 62. Isque licet coeli regione remotos Mente Deos adiit, & quae natura negabat Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit. *Cic.* pro Milone 29. Cogitationes noſtrae, quae volunt, ſic intuentur, ut ea cernimus, quae videmus. Ep. fam. VI. 3. quem ego tam video animo, quam ea, quae oculis cernimus, in Catilin. IV. 6. Videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium, ſubito uno incendio concidentem: cerno animo ſepulta in patria miſeros atque inſepultos acervos civium: verſatur mihi ante oculos adſpectus Cethegi, & furor in veſtra caede bacchantis. *Prudentius* ἀποθέωσει. Sed nos qui dominum libris & corpore jam bis Vidimus, ante fide, nunc carne & ſanguine coram. *Euſebius* Q. in l. Prophetae vi-

54 ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐὰν
ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς
55 λέγετε ὅτι Θεὸς ὑμῶν ἐστι. Καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω
ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ
56 τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ
57 ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώ-
58 ρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ
59 εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρῆγεν οὕτως.

Καὶ

σὺ posterius] — ACDGL 1. 3. 4. 5. 9. 36. 38. 73. 74. 80. 86. 90. 97. 106. Codices plurimi, teste Millio. Versio *Vulg. Copt. Origenes*, *Cyrillus* in l. & p. 929. & in Esaj. p. 417. *Chrysostomus*, *Theophylactus*. probante *Bengelio*, *Millio* prol. 920.

54. ἀπεκρίθη] + ὁ D. 69.

Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν Evang. 15.

δοξάζω] δοξάσω D 1. 52. 66. Codices *Lat. Origenes*.

μου posterius] Versio *Syra* posterior praefigit asteriscum.

ὅτι] + ὁ L 3.

ὑμῶν] ἡμῶν ACGKLM 1. 3. 9. Colb. 33. 34. 35. 36, 37. 39. 40. 44. 48. 53. 55. 63. 64. 66. 69. 71. 72. 73. 83. 86. 89. 91. 106. Evang. 3. 7. 8. 15. 16. 17. 24. Versio *Goth. Syr.* utraque. *Æthiop. Arab.* Codices *Latini*, *Augustinus*, *Theophylactus*. probante *Bengelio* & *J. Millio* prol. 1400.

55. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν] — 68. 71.

ab οἶδα αὐτόν ad οἶδα αὐτόν] — G.

καὶ ἐὰν] καὶ D. + ἐγὼ 56. 58. 61.

ἔσομαι ὅμοιος] ὅμοιος ἔσομαι D.

ὑμῶν] ὑμῖν AD 1. 52. Versio *Vulg. Theophylactus*.

ἀλλ'] ἀλλὰ D.

56. ἡμέραν] δέξαν 106. a prima manu.

τὴν posterius] — 28.

ἐχάρη] ἐχάρην 1.

57. εἶπον] εἶπαν D.

οὔπω] οὐδέπω D.

58. εἶπεν] + ὅτι DGK 1. 16. 36. 38. 48. 53. 57. 59. 60. 68. 69. 74. 86. 90. Evang. 4. 5. 7. 8. + δὲ 71.

καὶ εἶπεν L. 9. 106.

γενέσθαι] — D. Codices *Lat. Epiphanius*, *Novatianus*.

59. ἦραν] τότε ἦραν D.

Ἰησοῦς] ὁ 56. 58. 61.

ἐκ τοῦ ἱεροῦ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν] ἀπ' αὐτῶν διὰ μέσου ἐκ τοῦ ἱεροῦ 69.

ἱεροῦ] + καὶ CL. 9. Versio *Syr. Copt. Athanasius* Apol. de Fuga & ap. Socrat. H. E. III. 8.

διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν] — D Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Aldi*. Versio *Vulg. Armen. Lutheri*. probante *T. Beza*, *H. Grotio*, *Bengelio*, *Millio* prol. 752. + ἐπορεύετο CL. Versio *Syr.* prior, & posterior cum asteriſco, *Copt. Cyrillus* in Jo. p. 1051. in Esaj. p. 443. *Athanasius* l. c. *Epistola ad Theophyl. Imp.* pro Imagin. 24.

καὶ παρῆγεν οὕτως] — D. Editio *Colinaei*, *Erasmi* 2. 3. 4. 5. Versio *Syr. Vulg. Lutheri*, *Castalionis*. probante *T. Beza*, *H. Grotio*, *Millio*, *Bengelio* in Apparatu, sed non in Gnom.

videntes appellabantur, ideo quod Spiritus S. munere ea, quae caeteris erant clausa, quasi conscii futurorum videbant: inter quos & Abraham Christum vidit in Spiritu. *Sanhedrin* III. Ostendit Deus S. B. Adamo omnes generationes sapientum. Quando vidit generationem & legem R. Akibae, laetatus est: quando autem vidit mortem ipsius, contristatus est. *T. Beza.* Dies ergo Domini nihil aliud significat quam adventum ejus in carne. Vidit enim eum eminus Abraham, fidei nimirum oculis, ut declaratur *Heb.* XI. 13. *Luc.* XVII. 22.

57. *Num.* IV. 3. 22. 30. 35. 43. 47.

Non dixerat Christus, Abrahamum a se visum, sed se ab Abrahamo visum esse.

58. πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι] *Plato* in Phaedone p. 59. D. πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχή. Euthydem. p. 206. B. καὶ ὅτ' ἐγίγνω, καὶ ὅτ' ἔφυς, καὶ πρὶν αὐτὸς γενέσθαι, καὶ πρὶν ὁραῖον καὶ γῆν γενέσθαι. Phaedo. 58. B. ἀνάγκη ταῦτά τε εἶναι, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, πρὶν καὶ ἡμᾶς γεγονέναι —— εἶναι τήν τε ψυχὴν ἡμῶν πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς. p. 55. B. ἦν πω ἡμῶν ἡ ψυχὴ, πρὶν ἐν τῷδε τῷ ἀνθρωπίνῳ εἰδει γενέσθαι. *Demosthenes* c. Calliclem. τὸ γὰρ χαρίεν τοῦτο περιφοδόμησεν ὁ πατὴρ μου, μικρᾷ δεῖν, πρὶν ἐμὲ γενέσθαι. *Arrian.* Epict. II. 17. πρὶν Ἱπποκράτη γενέσθαι. *Herodot.* II. 11. πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι. *Euripides* Phoeniss. 1589. Sch. πρὶν γενέσθαι, δυσχὴς ὑπῆρχον.

ἐγώ εἰμι] Desidero locum Scripturae, ubi ἐγώ εἰμὶ significat: ego eram; vel ego sum simpliciter. *Marc.* XIV. 62. ἐγώ εἰμι manifesto significat: ego sum Messias. *Luc.* XXII. 70. inf. XIII. 19. XVIII. 5. 6. 8. IV. 26. supra comm. 24. 28. Confer IX. 9. *Matth.* XIV. 27. *Luc.* XXIV. 39. Si ergo eodem modo hic interpretemur, sensus erit: ego sum Messias, Adamo, Enocho, Noacho, & Patriarchis promissus, atque exspectatus, diu antequam Abrahamus natus esset. Sin autem metaphysicam notionem verborum *ego sum* retinere velimus; dicendum erit, Christum ibi fuisse, ubi conspectus est, h. e. menti fidelium fuisse praesentem. 1. *Pet.* I. 20. Ita *Beza* Colloq. Montisbel. p. 63. Et nolim sane ego dicere: Corpus Christi tempore Abrahae non extitisse. Fuit enim, sed non actu. Ex quo sequitur, quod ad veram praesentiam non semper illa realis existentia requiratur. & in l. Non existimem Christum simpliciter agere de se, quatenus Deus est, sed quatenus est oculis fidei visus ab Abrahamo, Dei videlicet & hominum mediator, Deus in carne manifestatus; nam alioqui non videretur Christus apposite differere.

59. λίθους] *Jos.* A. XVII. 9. 3. ἐνεώσης δὲ κατὰ τόνδε τὸν καιρὸν ἑορτῆς —— Πάσχα δὲ —— καλεῖται —— οἱ νεωτερισταὶ —— συσάντες ἐν τῷ ἱερῷ —— καὶ θύσας ἀρχέλαος —— πέμπει σπεῖραν τε ὁπλιτῶν χιλίαρχόν τε —— ἐπὶ τούτοις οἱ τασιῶται τῶν ἐξηγητῶν καὶ τὸ πλῆθος ἐξηγρίωσαν, βοῇ καὶ διακελευσμῷ χρώμενοι· ὥρμησάν τε ἐπὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ παρασάντες καταλεύσει τοὺς πλείους αὐτῶν· ὀλίγοι δέ τινες καὶ ὁ χιλίαρχος τραυματίαι διέφυγον. Καὶ τοῖς μὲν ταῦτα πράξασιν διὰ χειρῶν οὕθις ἡ θυσία ἦν. *Luc.* IV. 30 *Æneid.* I. 439. Infert se septus nebula mirabile dictu Per medios, miscetque viris, neque cernitur ulli. *Psal.* CXI. 1. 2. *Sam.* XVI. 6. 2. *Reg.* VI. 18. 19. inf. X. 31. *Jer.* XXXVI. 26. *Psal.* XXXI. 21. 22. 2. *Chron.* XXIV. 21.

Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθη- 1
ταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Ῥαββὶ, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς 2
γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανε- 3
ρωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡ- 4
μέρα ἐστίν· ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰ- 5
μι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ 6
ἐπέ-

1. παράγων] + ὁ Ἰησοῦς GH. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. + Ἰησοῦς 2. 29. 40. 57. 63. 71. Colb. duo. Editio *Vulg*. *Chryſoſtomus*.
γενετῆς] γενητῆς E 1. 38. 42. 48. 63. 72. a prima manu. 96. Evang. 1. 7. 8. 9. 12. 16. 17. 18. 19. 20. γενητῆς 2. + καθήμενον D. ex comm. 8.
2. καὶ ἠρώτησαν] ἠρώτησαν δὲ Verſio *Syra* poſterior in margine.
αὐτοῦ prius] — D. λέγοντες] — D. τις] τι 69. Verſio *Sax*.
3. ὁ] — AC 1. 44. 69. 72. 80. 89. 90. 106. Editio *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*.
Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτοῖς 1. Colb. Codices *Latini*. 4. ἐμὲ δεῖ] Δεῖ ἡμᾶς DL. Verſio *Copt*. *Cyrillus*, *Nonnus*.
με] ἡμᾶς L. Verſio *Copt*. *Cyrillus*, *Nonnus*. ἕως] + ἔτι Verſio *Syra* poſterior in margine.
5. ὅταν τῷ κόσμῳ ὦ] ὦ ὅταν τῷ κόσμῳ D 1. Verſio *Vulg*. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*.
6. πτύσματος] πτύματος D. ἐπέχρισεν] + αὐτῷ D. + αὐτοῦ ACL 1. 33. *Cyrillus*. ut comm. 18.
τὸ πηλὸν ἐπὶ] — 1. 106. Verſio *Copt*. *Syr*. Codices *Latini*. ἐπὶ 69.
ἐπὶ] εἰς 38. τοῦ τυφλοῦ] — L 1. αὐτοῦ D. Verſio *Vulg*. *Æthiop*.
7. αὐτῷ] — D. ὕπαγε] + καὶ A.
νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν ☞ Σιλωὰμ] εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ ☜ νίψαι A ex emendatione.
τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ] τοῦ Σιλωὰμ τὴν κολυμβήθραν 69. ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος] — Verſio *Syr*.
ἑρμηνεύεται] μεθερμηνεύεται D. ἐστιν Colb. οὖν] — 68. Verſio *Goth*. Codices *Latini*.

1. ἐκ γενετῆς] *Heſiodus*. Theogon 271. ἐκ γενετῆς πολίας, ἃς δὴ Γραῖας καλέουσι. *Il*. ω. 235. Πηλῆϊ θεοὶ δόσαν ἄγλαα δῶρα ἐκ γενετῆς. *Od*. σ. 6. ἀρναῖος δ' ὄναρ ἔσκε· τὸ γὰρ θέτο ποτνία μήτηρ ἐκ γενετῆς. *Ariſtoteles* Eth. VI. ταῦτα δὲ ἔχομεν ἐκ γενετῆς. Problem V. 10. διατί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χωλὸς μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων; *Galenus* de Cauſ. Symptom. III. ἡ μὲν ἄυξησις ἀεὶ βλάπτει τὴν ὄψιν, ἄν τε ἐκ γενετῆς ᾖ, ἄν τε ὕστερον συμβαίνῃ. ἡ δὲ μείωσις ἐκ γενετῆς μὲν ὁράσεως ὀξυτάτης ἐστί. *Lucian*. Halcyon. 5. πρὸς τὰ νήπια παντελῶς βρίφη τὰ πεμπλαῖα ἐκ γενετῆς. Oppianus ἁλι. α. 321. 645. παῖδες ἐκ γενετῆς ἀνέχουσιν ἐοικότες οἵοι τοκῆσι. *Sextus Empir*. a. Phyſ. I. 163. ὁ μὲν περιπεπλωκὼς λευκῷ χρώματι καὶ μέλανι, διὰ τὸ ἐκ γενετῆς εἶναι πηρός. II. 175. οἱ ἐκ γενετῆς πηροί. a. Eth. 238. ὁ μὲν γὰρ ἄτεχνος ἔοικε τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ ἢ κωφῷ, καὶ ὃν τρόπον ὅτι ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς ἔννοιαν ἔρχεται χρωμάτων, ὅτι ὁ ἐκ γενετῆς κωφὸς εἰς ἔννοιαν ἔρχεται φωνῶν. 247. ὁ ἐκ γενετῆς πηρὸς. Hypotyp. I. 14. ἐνοήσωμέν τινα ἐκ γενετῆς ἀφὴν μὲν ἔχοντα, καὶ ὄσφρησιν, καὶ γεῦσιν, μήτε δὲ ἀκέοντα, μήτε ὁρῶντα. & III. 29. ὁ ἐκ γενετῆς πηρὸς —— ὁ ἐκ γενετῆς κωφὸς. *Heraclides* de Politiis. ἐγένετο Λοκρὸς Ξενόκριτος τυφλὸς ἐκ γενετῆς ποιητής. *Herodot*. IV. 23. ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενετῆς γενόμενοι. *Diodor*. *S*. V. 32. τὰ δὲ παιδία παρ' αὐτοῖς ἐκ γενετῆς ὑπάρχει πολιά. XVII. 105. τὰς ὄψεις —— ἐκ γενετῆς αὔξεσι. *Diogenes L*. Xenophane IX. 19. ἐκ γενέτης. *Lucianus* Hermot. 49. ἐκ γενετῆς.

2. An viſu ipſum privavit Deus propter peccata in utero matris commiſſa? *Bereſchith R*. XXXIV. 12. Antoninus rogavit R. Judam: a quo tempore malus affectus in homine praevalere incipit, an poſtquam exivit ex utero matris, an dum adhuc in eo eſt? Dicit ei R. dum adhuc eſt in utero. Tum, inquit Antoninus, calcitrabit in utero matris & erumpet. Dixit R. hoc didici ab Antonino, & conſentit ſcriptura S. D. Gen. IV. 7.

5. *Ammonius*. φῶς δὲ ἑαυτὸν εἶπεν —— ὅτι ἤμελλεν ἀνοίξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Supra VIII. 12.

Bereſchith R. II. 6. Dies pauci & filius Sumae in mundo eſt. *Gittin* f. 73. 2. dixit R. dicendo, a tempore, quo ego ſum in mundo.

6. χαμαὶ] *Thomas*. χαμαὶ, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ γῇ, ὡς τὸ· χαμαὶ κάθηται. χαμάζε δὲ ἀντὶ τοῦ· εἰς τὴν γῆν. ἀριστείδης ἐν Μιλτιάδῃ· ὁ χαμάζε ἔπεσε τὸ κέρδος. *Longus* paſtoral. III. τοῦτο τὸ μῆλον —— ἐκ ἔμελλεν αὐτὸ καταλιπεῖν ὀφθαλμοὺς ἔχον, ὃν πίσῃ χαμαὶ, καὶ ἢ ποίμνιον αὐτὸ ποτίσῃ νεμόμενον —— ἢ χρόνος δαπανήσῃ κείμενον. Inf. XVIII. 6.

πτύσματος] *Horatius* I. S. 3. 25. Cum tua pervideas *oculis* male lippus *inunctis*. *Xiphilinus* p. 205. de Veſpaſiano. ἐσπασιανὸς δὲ αὐτὸς τυφλόν τινα —— τῷδε τοῦ ὀφθαλμοῦ προσπτύσας ὑγιᾶ ἀπέφηνε. Vid. in *Matth*. XXIV. 24. *Serenus Samonicus* XIII. 225. Si tumor inſolitus typho ſe tollat inani Turgentes oculos vili circumline coeno. *Marcellus* de Medicam. Varulis remedium tale facies: annulos digitis eximes, & digitis tribus oculum circumtenebis, & ter deſpues. *Schab*. f. 10. 2. *Thanchuma*. f. 10, 2. Dixit Samuel; Etiam ſputum jejunum ponere vetitum eſt ſuper palpebras Sabbato. Dixit R. Chaja f. Abba nomine R. Levi, vetitum eſt ponere ſputum ſuper palpebras Sabbato, quia eſt ſicut medicina Sabbato. —— dixit Mar Okalu, dixiſſe Samuëlem, macerat quis collyria Veſpere Sabbati, & imponit palpebris Sabbato, neque eſt ſollicitus. *Sanhedrin* XI. R. Akiba dixit: qui incantat vulnus, non eſt ei pars in ſeculo futuro f. 101. 1. dixit R. Jochanan: autor ſentit de inſpuente in illud, quia non mentionem faciunt nominis Dei ſuper ſputo. *Schevoth* f. 19. 2. *Auguſtinus* Op. Perfect. c. Julian. III. 164. Erat apud nos Acacius quidam, honeſto apud ſuos ortus loco. Clauſis oculis natum ſe eſſe dicebat, ſed quia intus ſani, palpebris cohaerentibus, non patebant, medicum eos ferro aperire voluiſſe, neque hoc permiſiſſe religioſam matrem ſuam, ſed id effeciſſe ex euchariſtia cataplaſmate, cum jam puer quinque fere aut amplius eſſet annorum, unde hoc ſe ſatis

me-

7 ἐπέχρισε τ̈ πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε, νίψαι
εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ, (ὃ ἑρμηνεύε͂), ἀπεσταλμένος.) Ἀπῆλθεν οὖν καὶ
8 ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυ-
9 φλὸς ἦν, ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαίτης; Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅτι οὗ-
10 τός ἐστιν· ἄλλοι δέ· Ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν· Ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἔλεγον
11 οὖν αὐτῷ· Πῶς ἀνεῴχθησάν σοι οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Ἄνθρω-
πος

~σθ

8. θεωροῦντες] τεθεωρηκότες 69. Versio *Vulg.*
τυφλὸς] προσαίτης AC a prima manu. DLK 1. 33. 62. Colb. Versio *Vulg. Goth. Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Armen. Lutheri, Chryſoſtomus, Cyrillus, Theophylactus*, probante *H. Grotio*, & *J. Millio* prol. 756.
σίλωχος Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* ἦν] + καὶ προσαίτης 69. Codices *Latini.*
9. ἄλλοι primum] + δὲ Versio *Syra* poſterior in margine.
ὅτι prius] οὐχὶ ἀλλ' CGL 1. Versio *Syra* prior, & poſterior in margine, *Copt. Armen. Vulg. Æthiop. Arab. Cyrillus.*
ὅτι οὗτός ἐστιν, ἄλλοι δὲ] — L. Versio *Goth. Cyrillus.* ab ἐστιν ad ἐστιν] — E a prima manu.
δὲ, ὅτι] ἔλεγον CL 40. 71. Versio *Syr. Copt. Armen. Vulg.* ἔλεγον ὅτι 80.
ἄλλοι poſterius] ἕτερος D.
δὲ] + ἔλεγον Versio *Syra* prior, & poſterior in margine. Codices *Latini.*
ὁμοῖος] + δὲ AK 5. 16. 42. 48. 57. 69. 72. Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco, *Bezae, Lutheri, Vulg. Goth. Theophylactus.* 10. ἔλεγον] εἶπον D. αὐτῷ] + πάλιν 46. 52. 80.
πῶς] + οὖν CD. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. Codices *Latini.*
ἀνεῴχθησαν] ἠνεῴχθησαν CDM 72. 73. Evang. 2. 17. Editio 1. 2. *Aldi, Colinaei.*
σοι] σου ACDEL 12. 89. 90. Evang. 1. 2. 9. 11. 12. 13. 14. Editio *Complut. Eraſmi, Plantini, Colinaei, Stephani, Bengelii.* Verſio *Syra* utraque, *Copt. Sax.* Codices *Latini. Cyrillus, Chryſoſtomus, Theophylactus.*
11. καὶ εἶπεν prius] — CDL 33. + ὁ L 1.
ἄνθρωπος] + ὁ CL 1. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco.

meminiſſe narrabat. *Bemidbar R.* IX. mulier incantans oculos inſpuit ſepties, ut dolorem tolleret. *Ariſtoteles* H. A. IX. 7. γινομένων τῶν νεοττιῶν φροντίζει τῆς ἁρμοττούσης τροφῆς, ἣς διαμασησάμενος ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς, διοιγνὺς τὸ στόμα. *Athenaeus* IX. p. 394. F. ὁ δ' ἀριστοτέλης φησὶν, ὡς αἱ περιστεραὶ γινομένων τῶν νεοττῶν τῆς ἀλμυριζούσης γῆς διαμασησάμεναι ἐμπτύουσιν αὐτοῖς διοιγνῦσαι τὸ στόμα, διὰ τούτου παρασκευάζουσαι αὐτὰς πρὸς τὴν τροφήν. *Plinius* N. H. X. 52. Pullis primo ſalſiorem terram colliquatam gutture in ora inſpuunt praeparantes tempeſtivitatem cibo. XXVIII. 7. credamus ergo (ſalivae) jejunae illitu aſſidue — arceri — lippitudines, matutina quotidie velut in — unctione. *Petronius* 131. — mox turbatum ſputo pulverem medio ſuſtulit digito, frontemque repugnantis ſignavit hoc peracto carmine. *Perſius* II. 27. Infami digito & luſtralibus ante ſalivis expiat, urentes oculos inhibere perita. *Propertius* IV. 7. 45. aut Nomas arcanas tollat verſuta ſalivas. *Theocritus* VI. 39. ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον· ταῦτα γὰρ ἃ γραῖα με κοτύλαρις ἐξεδίδαξεν. *Schol.* ποιῶσι δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν μάλιστα τοῦτο αἱ γυναῖκες, τὸ νεμεσητὸν ἐκτρεπόμεναι. καλλίμαχος. Δαίμονι τοι κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες. *Ælian.* V. H. I. 15. τὰς περιττὰς — τῶν νεοττῶν γινομένων, ὁ ἄρρην ἐμπτύει αὐτοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, ἵνα μὴ βασκανθῶσιν. *Chryſoſtomus* in I. Cor. H. XII. βόρβορον αἱ γυναῖκες ἐν τῷ βαλανείῳ λαμβάνεσαι τροφοὶ καὶ θεραπαινίδες, καὶ τῷ δακτύλῳ χρίσασαι κατὰ τοῦ μετώπου τυπτοῦσι τὸ παιδίον. κἂν ἔρηταί τις· τί βούλεται ὁ βόρβορος; ὀφθαλμῶν πονηρὸν ἀποτρέψαι, φησὶν, καὶ βασκανίαν, καὶ φθόνον. vid. in *Matth.* XXIV. 24. *Sextus Empir.* 2. Grammat. I. 262. φύλαρχος δὲ ἐν τῇ θ. διὰ τὸ τὰς φώκας ὑπὸ τυφλωθέντας ἀποκτανθῆναι χαριζόμενον αὐτῶν τῇ μητρὶ κλεοπάτρᾳ τῇ ἐρεχθέως. de Æſculapio. *Livius* IX. 29. Cenſorem etiam Appium, memori Deorum ira poſt aliquot annos luminibus captum. *Diogenes L.* Demetrio V. 70. λέγεται δὲ, ἀποβαλόντα αὐτὸν τὰς ὄψεις ἐν ἀλιξανδρείᾳ νομίσασθαι αὖθις παρὰ τοῦ Σαράπιδος. *Ariſtides* S. S. I. p. 307. ἦν ἰσημερία ἡ μετὰ χειμῶνα ὅτε πλέονται τῷ θεῷ —— προσέταξε χρήσασθαι τῷ πλῷ πρὸς τῷ φρεάτι τῷ ἱερῷ καὶ λέσασθαι αὐτόθεν —— τοσαύτη δ' ἦν τοῦ τε πλοῦ καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ψυχρότης —— τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὶ προστάττει τῷ τε πλῷ πάλιν κατὰ τὰ αὐτὰ χρήσασθαι, καὶ δρομεῦν κύκλῳ περὶ τὸν νεὼς εἰς τρὶς —— περιέθεον παρέχων τῷ βορέᾳ ξαίνειν εὖ καὶ καλῶς, καὶ τελευτῶν προσελθὼν πρὸς τὸ φρίαρ ἀπελεσάμην. —— αὖθις δὲ χειμῶνος ὥρᾳ καὶ πάγου καὶ πνεύματος οἷα ψυχροτάτου κελεύει, λαβόντα τοῦ πηλοῦ καὶ περιχεάμενον καθέζεσθαι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ γυμνασίου τοῦ ἱεροῦ, καλοῦντα Διὰ θεῶν ὕπατον καὶ ἄριστον. Conf. inf. X. 21. 22. Talia multa ab Æſculapio Pergami narrabantur patrata, in cujus loci vicinia Joannes evangelium conſcripſit, Epheſi nimirum habitans. *Sota* f. 16. 4. & *Vajikra R.* f. 175. 2. Dicit iis R. Meir: Eſtne inter vos femina perita muſſitare incantationes ſuper oculum (ſimulabat enim aegritudinem oculorum.) Dicit illa: Rabbi, ego non ſum. Et ille: utcunque, tamen ſputa ſepties in oculum meum & ſanabor. Quod & illa fecit.

ἐπέχρισε] *Lucianus* de Scrib. Hiſtor. 62. ἐπιχρίσας τιτάνῳ [τὸ ὄνομα.] Glauc. *Galeni.* τὰ ἐπιχριόμενα φάρμακα.

7. Supra VII. 29. VIII. 42. Chriſtus eſt ὁ ἀπεσταλμένος. *Debarim* R. VI. Deut. XXII. 7. ſi ſervas hoc praeceptum, acceleras adventum Meſſiae, qui dicitur miſſus Eſ. XXXII. 20. *Hieroſ.* de veſte Sacerdotali: ſi quis in manu ſua vermem continuerit, etiam ſi ſe aquis Siloam abluerit, vel univerſis etiam, quas Deus creavit, munditiem tamen integram haud eſt aſſecuturus. *Targum.* 1. Chron. XI. 22. Benajas — ipſe fuit juſtus magnus, qualis ullus erat in ſanctuario ſecundo. Die quodam impegit pes ejus in teſtudinem mortuam, deſcendit itaque in Siloam, & confractis fruſtis glaciei abluit ſe, poſtea cum adſcendiſſet, legit librum domus Raf, is erat liber legis Sacerdotum, die brevi [vel die jejunii ſi צומא legatur pro זומא] hiemali, decima ſcilicet menſis Tebet.

9. *Tob.* IX. 2.

11. ἄνθρωπος] *Ter.* Andr. IV. 4. 5. reliquit me ho-

πω λεγόμνω Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι· Ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ, καὶ νίψαι. Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμνω, ἀνέβλεψα. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Πῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει· Οὐκ οἶδα. Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς 12
τοὺς Φαρισαίους, τόν ποτε τυφλόν· Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 13
ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλε- 14
ψεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν ἐπέθηκεν ~ὀπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἐνιψάμην, καὶ 15
βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ 16
Θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον· Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς
τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν· Σὺ τί 17
λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι προφήτης ἐστίν.
Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι τυφλὸς ἦν, καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐ- 18
φώ-

~μου ὀπὶ τοὺς ὀφθαλμούς

ἐπέχρισε] ἔχρισε 47. 56. 58.
ὕπαγε] + νίψαι 13. 28. 76. 80. Versio *Syra* posterior in margine.
τὴν κολυμβήθραν τοῦ] τοῦ DL 1. Versio *Syr. Copt. Armen. Arab.* Codices *Latini. Cyrillus.*
καὶ νίψαι] — 80. νίψαι 69. 76. & ponitur ante πάς. ἀπελθὼν] ἀπῆλθον D.
δὲ] οὖν DL 1. Versio *Copt. Syra* posterior in margine. *Cyrillus.*
νιψάμνω ἀνέβλεψα] ℭ ἐνιψάμην, καὶ ἦλθον βλέπων D. 12. εἶπον] εἶπαν D. καὶ εἶπον 1. *Cyrillus.*
οὖν] — A 1. 33. Versio *Sax. Syr. Copt.* Codices *Latini*, *Cyrillus*, *Auguſtinus.*
λέγει] + αὐτοῖς D 69. Versio *Syr.* Codices *Latini*.. οἶδα] + καὶ D. Versio *Syr.*
14. ἔστι] ἐν ᾗ ἡμέρᾳ L 33. Versio *Syra* posterior in margine. Codices *Latini. Cyrillus.*
ἀνέῳξεν] ἤνοιξεν D.
15. ἠρώτων] ἐπηρώτων D. ἠρώτησαν 27. 29. 38. 60. 63. 71. 72. Evang. 9. 11. 19. Codices *Latini.*
καὶ οἱ] οἱ 44. 60. 66. 69. 71. 87. Versio *Vulg. Syr.* probante *Bengelio*
εἶπεν] + καὶ A. Versio *Syra* posterior. πηλὸν] + ἐποίησε ℭ G 1.
ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου] μου ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς A. ἐπέθηκεν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς CEGM 1. 2. 3. 9. 10. 12. 15. 36. 44. 69. 72. 73. 74. 78. 83. 85. 86. 89. 90. 97. 106. Evang. 2. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. *Stephani* 1. 2. *Cyrillus.* Vid. *Matth*, VIII. 8. *Luc.* VII. 44. ἐπίθηκεν μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς H. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Plantini*, *Colinaei*, *Genev. Bogardi.* Verſio *Vulg. Goth. Syra* poſterior cum aſteriſco.
ἐπὶ] — 52. 57. 66.
μου] — 80. Evang. 1. 7. 8. 9. βλέπω] ἔβλεψα 46. 52.
16. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι] οὐκ ἔστιν οὗτος D. οὗτος οὐκ ἐστι 56. 58. 61.
τοῦ] — AD 1. 69. 106. *Cyrillus*, *Theophylactus.* θεοῦ] + ὁ ἄνθρωπος D.
ἄλλοι] + δὲ D 1. Colb. 69. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr. Copt. Cyrillus.*
ἔλεγον] ἔλεγαν D.
17. λέγουσι] ἔλεγον D. Codices *Latini.* + οὖν ADL 1. 35. 61. 62. 69. 83. Editio *Complut. Plantini*, Verſio *Vulg. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Cyrillus.* + αὐτοῦ 56. 58.
πάλιν] — D. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1280.
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ D. at in Verſ. Latina: eo. σεαυτοῦ 53.
ἤνοιξε] ἀνέῳξεν 1. & comm. 26. & 32. ἠνέῳξε 90. *Varinus.* ἀνέῳγεν, οὐχὶ ἤνοιξε.
18. οὖν] — D 69. 72. Codices *Latini.* δὲ Verſio *Syr.* περὶ αὐτοῦ] — 56. Codices *Latini.*
ὅτι τυφλὸς ἦν, καὶ ἀνέβλεψεν] — D. ὅτε] ἕως D. *Chryſoſtomus.*
αὐτοῦ poſterius] — D. τοῦ ἀναβλέψαντος] — 1. 53. Colb. duo. Verſio *Copt.* Codices *Lat.*
19. ἠρώτησαν] ἐπηρώτησαν D. οὗτός ἐστιν] εἰ ἔστιν οὗτος D. Verſio *Syr.*
λέγετε] εἴπητε GM 64. Evang. 2. 15. οὖν] — 85. Evang. 5. Verſio *Syr. Copt. Goth.*

homo. *Donatus.* Mire hominem non Davum dixit, ut etiamſi audiat Chremes, incertam perſonam hominis audiat, non Davum.

16. *Aboda Sara* f. 28. 2. Dixit R. Sutra f. Tobiae, dixiſſe Rabum: Licet Sabbato inungere oculum inflammatum ſtibio.

21. *Ariſtophanes* Avib. 1176. τίς τῶν θεῶν; ἀγ. ἐκ ἴσμεν· ὅτι δ' ἔχει πλεῖα, τοῦτ' ἴσμεν.

22. ἀποσυνάγωγος] *Eſr.* X. 8. *Luc.* VI. 22. inf. XVI. 2 *Caeſar* de B. G. VI. 13. Si quis privatus aut publicus eorum decreto non ſtetit, ſacrificiis interdicunt. Haec poena apud eos eſt graviſſima; quibus ita eſt interdictum, in numero impiorum ac ſceleratorum habentur, iis omnes decedunt, aditum eorum ſermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. *Pirke Eliezer* 38. Quid tum fecerunt Esra, Zorobabel & Joſua? congregarunt univerſum populum in templum Dei & adduxerunt — CCC. Sacerdotes & CCC. pueros & CCC. buccinas & clanxerunt buccinis — & excommunicarunt Samaritanos per myſterium nominis tetragrammati, & per ſcripturam deſcriptam in Tabulis Decalogi, & per anathema fori ſuperioris & inferioris, ita ut nemo Iſraëlitarum unquam in poſterum comederet buccellam aliquam Cuthaeorum. *Moed Katon* III. 1. Et illi ſe tondent diebus feſti intermediis, qui venerunt e provincia maritima, & e captivitate, & excommunicatus (i. e. qui voto Naſiraeatus ſe obſtrinxit.) f. 16. Non cenſebant eum inter Decuriones, ubicunque numerus ejusmodi neceſſarius erat — unde eſt quod excommunicamus? ex eo quod ſcribitur: Maledicite Meroz Jud. V. 23. Undenam in Cherem ponimus? Q. D. maledicendo maledicite; nec cum ejusmodi homine cibus aut potus ſumendus. Unde quatuor cubitorum diſtantia? Q. D. confeſſores ejus. *Midoth* II. 2. Omnes accedentes, qui ſecundum templi conſuetudinem intrant, ingrediuntur via dextra & egrediuntur ſiniſtra: excepto eo cui aliquid accidit, circumit a ſiniſtra: ſi interrogatur, cur

ad

19 φώνησαν τὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαι. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὺς, λέγοντες· Οὗτός
20 ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; Ἀπε-
21 κρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον· Οἴδαμεν ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· Πῶς δὲ νῦν βλέ-
πει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτῦ τὺς ὀφθαλμύς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλι-
22 κίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρώτησατε· αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτῦ,
ὅτι ἐφοβοῦντο τὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ
23 Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Διὰ τῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον· Ὅτι ἡλικίαν ἔχει,
24 αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρυ τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ·
25 Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. Ἀπεκρί-
θη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν,
26 ἄρτι βλέπω. Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν· Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἤνοιξέ σε τοὺς ὀφθαλμύς;
27 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ
καὶ

ἄρτι βλέπει] βλέπει ἄρτι D.

20. ἀπεκρίθησαν] + δὲ AM 9. 12. 14. 16. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 60. 72. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 97. 106. Evang. 2. 8. 24. Codices plurimi, teste Millio. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii.* Versio *Syra* utraque. + οὖν Evang. 15. Versio *Goth.*

αὐτοῖς] — L 33. 37. 40. 69. Versio *Copt. Syr.* Codices *Lat. Cyrillus.* αὐτῷ 27. 45.

αὐτοῦ] + τοῦ ἀναβλέψαντος G. 21. δὲ] — Evang. 15.

ἐκ οἴδαμεν prius] — 56. 58. Versio *Syr.* ab οἴδαμεν ad οἴδαμεν] — 64.

ἤνοιξεν] ἀνέῳξεν Evang. 1. *Cyrillus, Chrysostomus.* ἠνέῳξεν A 1. 53.

ἤνοιξεν αὐτοῦ] αὐτοῦ ἠνοιξεν D. ἡμεῖς] — 44. 80. Codices *Latini.*

αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε] αὐτὸν ἐπερωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει D. Codices *Latini.* αὐτὸν ἐρωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει L 1. Versio *Copt. Vulg. Æthiop. Cyrillus.* αὐτὸς] + τὰ 14. 44. 51. 106. Evang. 11.

αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 1. 10. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 72. 80. 83. 86. ex emendatione 90. 97. Evang. 1. 2. 8. 11. 12. 13. 14. Codices plurimi, teste Millio. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syr. Theophylactus.*

λαλήσει] λαλῆσαι L. Versio *Copt.*

22. . συνετέθειντο] συνετίθειντο Evang. 2. συνετίθειντο G 76. συνετίθειντο Editio *Erasmi, Colinaei.* Versio *Syra* posterior Graece in margine. συνέθεντο 47. 54. *Theophylactus.*

αὐτὸν ὁμολογήσῃ] ὁμολογήσῃ αὐτὸν D. χριστὸν [+ εἶναι D. Versio *Vulg. Cyrillus.*

23. οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον] εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ 69. εἶπον] εἶπαν D.

ὅτι] — DL. Codices *Latini.* αὐτὸς Evang. 9. ἔχει] + καὶ A.

ἐρωτήσατε] ἐρωτᾶτε D. 24. ἐκ δευτέρυ τὸν ἄνθρωπον] αὐτὸν ἐκ δευτέρυ D.

εἶπον] εἶπαν D.

25. οὖν] — AK 1. 28. 37. 38. 40. 42. 44. 48. 60. 63. 64. 68. 80. 91. Evang. 2. 9. 12. 15. 20. 24. Versio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Chrysostomus.* αὐτῷ] — Colb. duo.

καὶ εἶπεν] — ADL 1. 15. 33. 42. 106. Versio *Vulg. Goth. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1400.

ὢν] ἤμην E DL 1. Codices *Latini. Cyrillus.*

26. δὲ] ἓν DKL 1. 13. 61. 69. Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus.*

αὐτῷ] — Evang. 9.

πάλιν] — D. Versio *Vulg. Copt.* probante *J. Millio* prol. 430.

σοι] + καὶ D. + ἢ 47. Codices *Latini.*

ἤνοιξε] ἀνέῳξε 10. 35. 61. 62. 91. Evang. 12. Editio *Complut.* 27. ἀπεκρίθη αὐτοῖς] ὁ δὲ εἶπεν D.

οὐκ] — Versio *Vulg.* probante *Beza* in annot. Ed. 2. 3. 4. 5.

ἠκούσατε] πεπιστεύτε 28. Colb. ἐπιστεύσατε 48. 69. πάλιν θέλετε] θέλετε πάλιν D.

ἀκούειν] ἀκοῦσαι D.

ad finistram circumeat? respondet: quia lugeo. dicunt ei: qui hanc aedem inhabitat, soletur te. Si dicat: quia excommunicatus sum. Respondent: qui aedem hanc inhabitat, indat cordi tuo, ut te recipiant, ut tradit R. Meir. Cui R. Jose, an ergo statuis, injuste cum illo actum esse? Sed dicunt: Qui hanc aedem inhabitat, indat cordi tuo, ut auscultes verbis sapientum, ut recipiant te. *Pirke Eliezer* 17. Rex Salomo cum aedificaret templum, fecit duas portas, unam pro sponsis, pro lugentibus & excommunicatis alteram. &c. Inf. XX. 19. Esth. VIII. 17.

23 ἡλικίαν ἔχει] *Plut.* de sui laude p. 547. A. τέτοις μὲν ἔστ, ἂν μὴ μόνον ἔχωσιν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ δόξαν καὶ ἀρετὴν, δοτέον. *Aristophanes* Ecclesiaz. 1030. ὃ γὰρ ἡλικίαν ἔχει παρά σοι καθεύδειν τηλικοῦτος ὤν, ἐπὶ Μήτηρ ἂν αὐτῷ μᾶλλον εἴης ἢ γυνὴ. *Plato* Cratyl. ἔστι γὰρ νέος εἶ, καὶ ἡλικίαν ἔχεις. Lyside. ἔγωγε, ἔφη, ἡλικίαν ἔχει.

24. ἡμεῖς οἴδαμεν] Hic & 29. glorioſe dicitur. vid. comm. 34. 1. Cor. VIII. 1.

25. ἓν οἶδα] Si nihil aliud, at hoc certiſſime ſcio. *Terent.* Andr. I. 5. 46. Unum hoc ſcio, hoc meritam eſſe, ut memor eſſet ſui. Donatus: quaſi hoc dicat, quid tu facturus ſis, neſcio, ſed unum ſcio. Phormio I. 2. 81. O Geta, quid te futurum eſt? Neſcio hercle; unum ſcio: quod fors ferat, feremus aequo animo. *Demoſthenes* c. Midiam. ἐγὼ δὲ ἓν μὲν τοῦτο εὖ οἶδα, καὶ ὑμᾶς δὲ εἰδέναι χρή. *Antiphon* de Veneficio. καὶ ἐ τοῦτο γ' ἐρεῖ, ὡς ἓν οἶδεν, ὅτι ἐκ ἀπέκτεινεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον —— σαφῶς εἰδέναι —— εὖ εἰδὼς. *Achilles Tatius* VII. p. 433. αὕτη γέγονεν ἐξαίφνης ἀφανὴς, ἐκ οἶδα πως, ὅτ' εἴτις ἀπέκτεινεν αὐτὴν, ὅτ' εἰ καὶ ζῇ κλαπεῖσα· πλὴν ἐγὼ τοῦτ' οἶδα μόνον, τὸν Σωσθένην αὐτῆς ἐρῶντα. *Zenodot.* πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ὁ δ' ἐχῖνος ἓν μέγα.

27. *Galenus* de Usu part. VI. γέγραπται κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ἱκανῶς ὑπὲρ τῆς τῶν νευρῶν εἰς ἅπαντα τὰ

καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν — οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον· Σὺ εἶ 28
μαθητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῆ λελά- 29
ληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐ- 30
τοῖς· Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς
ὀφθαλμούς. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, 31
καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις 32
ὀφθαλμοὺς τυφλῶ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. 33
Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; 34
Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶ- 35
πεν αὐτῷ· Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε· Τίς ἐστὶ; 36

Κύ-

+ καὶ

αὐτοῦ μαθηταὶ] μαθηταὶ αὐτοῦ D 44. μαθηταὶ 69.

28. ἐλοιδόρησαν οὖν] οἱ δὲ ἐλοιδόρησαν DL 1. 33. Versio *Syra* prior, & posterior cum asteriſco, *Copt.* οὖν] — AEGHL 1. 2. 3. 9. 10. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 63. 64. 72. 73. 74. 78. 80. 83. 85. 86. 97. 106. Evang. 1. 2. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Codices plurimi teſte Millio. Editio *Complut. Bengelii.* Verſio *Copt.* Codices *Latini*, *Auguſtinus. Cyrillus*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1104.

εἶπον] εἶπαν D.

εἶ μαθητὴς ἐκείνου] μαθητὴς εἶ ἐκείνου A 1. μαθητὴς ἐκείνου εἶ D. μαθητὴς ἐκείνου L. Verſio *Copt.*

δὲ] — D. Μωσέως] Μωϋσέως D.

29. Μωσῆ] Μωϋσεῖ D. Μωσεῖ AE 1. 69. 72. 73. 74. 89 90. Editio *Complut. Ald. Cyrillus*, *Chryſoſtomus*, *Theophylactus.* λελάληκεν] ἐλάλησεν A. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Cyrillus.*

Θεὸς] + ὅτι Θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει D. 30. αὐτοῖς] — D 12. 59. Codices *Latini.*

ἐν γὰρ τούτῳ] ἐν γὰρ τοῦτο 47. 85. Evang 3. 4. 5. 19. 20. 22 probante *Voſſio*. *Ariſtoteles* ap. Ælian. N. A. II. 4. ἐν δὲ δὴ τούτῳ μέγα κρίνει· ἐν ἱρωμενεῦσι. *Athenaeus* VI. ex Chamel. p. 273. C. ὃ τοῦτ' ἦν αὐτῷ μέγα καὶ θαυμαστὸν πρὸς εὐδαιμονίαν. *Ariſtides* Leuctric. IV. p. 405. ἐμοὶ δὲ καὶ τοῦτο θαυμαστὸν φαίνεται. *Artemidorus* II. 12. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, εἰ καὶ συναγρὸς γυναῖκα σημαίνει. II. 74. οὐδὲν ἦν θαυμαστὸν — ἀπόλλωνα ταῦτα μοι προτρεψάσης. IV 67. οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ κ. τ. λ. 2. *Cor.* XI. 14. 2. *Pet.* III. 8. 2. *Theſſ.* I. 10. + τὸ L 1. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Cyrillus*, *Chryſoſtomus* in l. & T. VII. 118. ἐν τούτῳ ἦν D.

ὑμεῖς οὐκ οἴδατε] ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν 3. 74. ἀνέῳξε] ἤνυξε D.

31. δὲ] — DGL 1. 33. 60. 96. 97. Evang. 22. Verſio *Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 920. γὰρ 69.

ἁμαρτωλῶν] ἁμαρτωλὸν 53. 58. 63. 64. 70. 71. 85. 87. 96. 97. Evang. 22.

ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς] Θεὸς ἁμαρτωλῶν D. αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ 14. 69.

τούτου ἀκούει] — 96. 97. *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 1422. ἀκούει bis] ἐπακούει 76.

33. ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ] ἦν παρὰ Θεοῦ ἦν D. παρὰ] + τοῦ 73.

σπλάγχνα διατομῆς, ὡς ἂν εἴπερ ἐκεινοις προσίσχοις τὸν νοῦν, ἀκοῦσαι ἂν ἔτι δὴ νῦν ἀκείου. & XI. καὶ χρὴ μήτε τῶν ἤδη εἰρημένων αὖθις ἐθέλειν ἀκούειν.

28. *Joma* f. 14. 1. Tradiderunt Pontifici duos diſcipulos ſapientum de diſcipulis Moſis.

ἐλοιδόρησαν] *Suidas.* λοιδορῶ δοτικῇ, τὰ δὲ παθητικὰ αἰτιατικῇ. *Ariſtophanes* Plut. 456. Σὺ δ' ὦ κάκις' ἀπολεμώνη, τί λοιδορεῖ ἡμῶν προσελθοῦσ'; *Schol.* τὸ λοιδορῶμαι παθητικῶς δοτικῇ συντάσσεται· ἐνεργητικῶς δὲ αἰτιατικῇ· εἰ καί τινες ἀγνοοῦντες λοιδορεῖς ἐνταῦθα γράφουσι, τὸ ἡμῶν πρὸς τὸ προσελθοῦσα συνάπτοντες. *Thomas.* λοιδοροῦμαί σοι. *Dio* O. XV. p. 235. ἠτιώμενος δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἕτερος καὶ διαπορῶν εἰς λοιδορίαν ἐτράπη, ὥσπερ εἰώθε τοῦτο συμβαίνειν πολλάκις. p. 237. C. τὸν Ζῆθον καὶ τὸν Ἀμφίονα ἐλοιδόρεις. *Demoſthenes* de Corona. ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας οὕτω διαφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν, ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ τιμωρίαι· τὴν δὲ λοιδορίαν βλασφημίας, ἃς κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς πρὸς ἀλλήλων συμβαίνει λέγειν.

31. *Job.* VIII. 5. 6. XXVII. 9. 2. *Par.* VII. 14. *Pſal.* XXXIV. 18. LXVI. 18.

Il. α. 218. ὅσκε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυεν αὐτοῦ. *Plato* de Legg. IV. ἀκάθαρτος γὰρ τὴν ψυχὴν ὤγε κακὸς, καθαρὸς δὲ ὁ γ' ἐναντίος. παρὰ δὲ μυαρῷ δῶρα ἔτ' ἄνδρα ἀγαθὸν ἔτε θεὸν ἔτι ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι. μάτην ἂν περὶ θεὸς ὁ πολὺς ἐστι πόνος τοῖς ἀνοσίοις· τοῖς δ' ὁσίοις ἐγκαιρότατος ἅπασι. *Plaut.* Rudent. prol. 24. Facilius, ſi quis pius eſt, a Dis ſupplicans, quam qui ſceleſtus eſt, inveniet veniam ſibi. *Berashoth* f. 6. 2. Dixit R. Chelbo ex ore R. Chunna: quicunque verum habet timorem Dei, illius preces exaudiuntur.

32. ἐκ τοῦ αἰῶνος] *Luc.* I. 70. *Dionyſius* Hal. A. I. 3. πρώτη καὶ μόνη τῶν ἐξ ἅπαντος αἰῶνος μνημονευομένων. *Libanius* D. XLII. p. 892. A. ὁ γέγονεν ἐλεινότερον πάθος ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος. *Galenus* de Elementis I. 1. διὰ μὲν δὴ τῆς πείρας οὐδὲν εὕρηταί ποτε τοιοῦτον ἐκ σύμπαντος αἰῶνος. *Anthолog.* IV. 27. 9. εἰς αἰῶνας, ὄμπνε, καὶ ἐξ αἰῶνος ἀείδη. *Ariſtides* in Smyrnam p. 260. τῶνδε ὑπὲρ γῆς ἔστι, καὶ τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος γενομένων. *Polybius* ap. *Suidam.* ἀσίτου τὰ πλῆθη, παρακαλοῦντες τὴν ἐξ αἰῶνος παραδεδομένην ἐλευθερίαν φυλάσσειν. *Sextus Empir.* a. Phyſic. I. 76. ἢ γὰρ ἐξ αἰῶνος κινήσεται· ἢ ἀπό τινος χρόνου. *Ælianus* V. H. XII. 27. πρῶτον ἐξ αἰῶνος. 64. τῶν πάντων τῶν ἐξ αἰῶνος βασιλέων εὐδαιμονέστατον ἀλέξανδρον γεγονέναι. *Anthолog.* II. 40. 4. ὡς ἐξ αἰῶνος κακὰ τέσσαρα ταῦτ' ἐγενήθη, Δευκαλίων, Φαέθων, Ἑρμογένης, Ποταμών. *Dio Chryſ.* XV. p. 238. A. ὡς φασὶν, ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος εἶναί τι γένος ἀνθρώπων. *Sextus Empir.* a. Phyſic. I. 62. ἡ δέ γε τῶν θεῶν ἔννοια καὶ ἐξ αἰῶνος ἦν, καὶ εἰς αἰῶνα διαμένει. *Diodor. S.* IV. 83. μόνον δὲ τοῦτο τὸν [l. τῶν] ἐξ αἰῶνος, ἀρχὴν λαβὸν ἀδήποτε διέλιπε τιμώμενον. *Eſaj.* LXIV. 4.

34. ἐγεννήθης] *Quintilianus* de Oratorib. 29. Jam vero propria & peculiaria hujus urbis vitia poene in utero matris concipi mihi videntur, hiſtrionalis favor, & gladiatorum equorumque ſtudia. *Lucianus* D. Apol. & Vulc. de Mercurio VII. 2. ἅτ-

τως

37 Κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν
38 μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω, Κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ
39 Ἰησοῦς· Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον· ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ
40 βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ,
41 καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ
ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε· Ὅτι βλέπομεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

X. 1 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προ-
2 βάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής. Ὁ δὲ εἰσερχό-
3 μενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρό-

34. καὶ εἶπον αὐτῷ] αὐτῷ, ℭ εἶπαν D. Codices *Latini*.
ὅλος] ἕλως 1. 53. 55. 58. 59. 61. 62. 83. Evang. 4. 18. 19. 20. κυλλὸς vel κολοβὸς *Cl. J. S. Bernard.*
ab ἔξω ad ἔξω] — 3. 12. 51. 59. 64. 72. a prima manu. *Millius* prol. 1213. + καὶ D. Verſio *Syr.*
35. ἤκουσεν] ἤκουεν οὖν 69. + δὲ 13. Verſio *Copt.* ἔξω] — D.
εὗρεν αὐτὸν] εὗρεν αὐτὸν ℭ D. Codices *Latini*. + ὁ Ἰησοῦς 3. αὐτῷ] — D. Codices *Latini*.
θεῦ] ἀνθρώπου D. probante *J. Millio* prol. 1213.
36. καὶ εἶπεν] — A 68. Verſio *Copt.* Codices *Latini*. + καὶ DEGKM 1. 2. 9. 10. 12. 16. 28. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 60. 63. 64. 69. 72. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 91. 97. 106. Evang. 1. 2. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Complut. Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Plantin. Genev. Bogardi.* Verſio *Syra* poſterior, *Arab. Cyrillus*, *Chryſoſtomus* in I. & T. VII. 118. *Theophylactus.*
37. εἶπε] ἀπεκρίθη D. Verſio *Syra* poſterior in margine.
δὲ] — D. 33. Verſio *Syra* utraque, *Copt.* Codices *Latini*. ὁ] — A.
λαλῶν μετὰ σοῦ] μετὰ σοῦ λαλῶν D. 38. αὐτῷ] αὐτὸν D 96. Evang. 5. 19. 22.
39. εἰς κρίμα ἐγὼ] ἐγὼ εἰς κρίμα D. τοῦτον] — 54. 80. Evang. 18. Verſio *Copt. Chryſoſtomus*.
βλέπωσι] βλέψωσι 56. 58. 61. γένωνται] γενησονται 69.
40. καὶ ἤκουσαν] ἤκουσαν L. Verſio *Copt. Cyrillus.* ἤκουσαν ἐν 1. ἤκουσαν δὲ D.
ταῦτα] — D 63. Verſio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1460.
ὄντες μετ' αὐτοῦ] μετ' αὐτοῦ ὄντες D 1. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus.* εἶπον] εἶπαν D.
41. εἶπεν] + οὖν D 48. 51. 53. 59. 68. Evang. 15. 17. + δὲ 60. 71. 80. Evang. 2. 4. 16. 18.
καὶ εἶπεν 36. 38. 69. ἂν] — D 69. Colb. εἴχετε] ἔχετε L.
ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει] αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν μένουσι D. αἱ οὖν ἁμαρτίαι ὑμῶν μένουσι Verſio *Syra* poſterior in margine.
οὖν] — KL 1. 33. 69. Verſio *Copt. Armen. Vulg. Cyrillus.*
1. ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν] ἀλλαχόθεν ἀναβαίνων D. 2. θύρας] + ἐκεῖνος Colb.
ποιμήν ἐστι] αὐτός ἐστιν ὁ ποιμὴν D.

των ὀξύχειρ ἐστι. καθάπερ ἐν τῇ γαστρὶ ἐκμελετήσας τὴν κλεπτικήν. 2. *Pet.* II. 12. *Pſal.* LI. 7. LVIII. 4. *Eſaj.* XLVIII. 8. *Job* XXXI. 18. *Schir R.* I. 6. Dum adhuc eſtis in utero matris veſtrae, committitis idololatriam, quia mulier gravida intrat in idoleum, & incurvat proſternitque ſe idolalatrice ipſa & filius ejus. *Philo* in Flacc. p. 969. C. διὰ τὴν παλαίαν καὶ τρόπον τινὰ γεγενημένην πρὸς Ἰουδαίους ἀπέχθειαν.

36. καὶ τις] *Theognis* 741. καὶ τῶτ' ἀθανάτων βασιλῆῦ πῶς ἐστι δίκαιον; *Xenophon* Cyropaed. I. καὶ τίνα δὴ ἔφη, ὦ πάτερ, ἰὼν τοῦτο πράξειν ἱκανὸς ἔσομαι; *Themiſtius* Ph. II. πότερον ἔν ἐν τοῖς ἐξ ἀνάγκης ἡ τύχη; καὶ τίς ἂν εἴπη; *Marc.* X. 26. 2. *Cor.* II. 2.

38. *Ruth.* II. 10. 1. *Sam.* XX. 41.

39. *Eſaj.* XLIII. 8. Coecus a Phariſaeis damnatus erat: ipſis viciſſim a Chriſto damnandis.

40. Inf. XII. 17.

41. Elegans eſt tranſlatio, a caecitate oculorum, ad caecitatem mentis. *Theodorus Mopſueſt.* in Catenis Cod. 34. ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τούτου τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῖς ἐπιτείνας, ἐφ' ᾧπερ ἐκείνοι καυχᾶσθαι ἐδόκουν· τί γάρ, φησί, φατε ὅτι βλέπομεν; κρεῖττον ἦν ὑμᾶς τυφλοὺς εἶναι τὰς ὄψεις, ἐγίνετο γὰρ ἄν τις ὑμῖν ἐντεῦθεν συγγνώμη ἀπιστοῦσιν· νυνὶ δὲ ἐπειδήπερ ὁρᾶν δοκεῖτε, καὶ αὐταῖς ὄψεσι τὸν ποτε τυφλὸν νῦν βλέποντα θεασάμενοι ἀπιστεῖτε τοῖς γείτοσιν, ὁμολογημένην δέχεσθε τῆς ἀπιστίας τὴν κατάκρισιν. *Pſal.* CXIVI. 8. *Eccleſ.* II. 14. 2. *Cor.* IV. 4. Inf. XV. 24. 27. 1. *Jo.* I. 8.

1. αὐλὴν] *Pollux* I. 247. οὗ μὲν οἱ βόες ἵστανται βόσαθμοὶ βυσάσεις· ἔνθα δὲ αἱ οἷς καὶ αἶγες, αὐλὴ καὶ σηκός. *Il.* δ. 433. ὡς δ' οἷες πολυπάρμενος ἀνδρὸς ἐν αὐλῇ Μυρίαι ἑστάκασιν. *Servius* ad Æn. IX. Graeci aulas vocant animalium receptacula. ovile, pro avibus cortis, pro porcis hara

ἀλλαχόθεν] *Thomas.* ἄλλοθι, ἄλλοθεν, ἄλλοσε, δοκιμώτερα ἡ ἀλλαχόθι, ἀλλαχόθεν, ἀλλαχόσε. *Moeris.* ἄλλοθι, ἄλλοθεν, ἄλλοσε, ἀττικῶς· ἀλλαχόθεν, ἀλλαχόσε, καινότερον ἀττικῶς καὶ ἑλληνικῶς. *Heſychius.* ἄλλοθεν, ἀλλαχόθεν. *Galenus* de Uſu Partium XI. οὐκοῦν ἀλλαχόθεν τοιαύτη φύσις ἐγένετο δέρματος. *Simplicius* in Epictet. p. 255. τὸ ἀπειθεῖν ποτε τοῖς μαντεύμασιν, οὐκ ἀλλαχόθεν γίνεται, ἢ ἐκ τῆς ὀρέξεως οἰκείας καὶ ἐκκλίσεως παραβάλλεσθαι. *Appianus* Pun. p. 129. καὶ ὅθεν οὔτ' ἐκ Λιβύης —— ἔτ' ἀλλαχόθεν αὐτοῖς κατάπλειν ἐδύνατο. *Euſtathius* in Il. κ. p. 719, 31. ὅτι δὲ τοιοῦτος ὁ ὀδυσσεύς, ἀλλαχόθεν τε δῆλον, καὶ ἐκ τοῦ κ. τ. λ. *Plut.* Fab. p. 178. A. ἀλλαχόθεν ἄλλας ἐπιφέρεσθαι τῶν πολεμίων σφίσι, καὶ κυκλοῦσθαι πανταχόθεν ἡγεμένων.

κλέπτης] *Il.* γ. 10. ὁμίχλην ποιμέσι ἔτι φίλην, κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνω. Occaſione longarum & obſcurarum noctium comm. 22. quae furibus gratae erant. Joël. II. 9. *Ter.* Eunuch. III. 41. veniſſe clanculum per impluvium. *Donatus* Quod non ſolum Jovi, ſed ne homini quidem furi aptum erat. Gen. XXXI. 39. 1. Theſſ. V. 2. *Max. Tyr.* ὁ μὲν ποιμήν, ὁ δὲ κλέπτης ἔοικεν.

2. *Arrian.* Epictet. II. 11. ὡς δεῖ καὶ κατὰ τὴν θύραν φιλοσοφίας ἅπτεσθαι.

3. ἀνοίγει] *Thomas.* ἀνοίγνυμι κάλλιον ἢ ἀνοίγω.

προβαλα τ φωνης αυτ ακουει· ⁊ τα ιδια προβαλα καλει κατ' ονομα, ⁊ εξαγει αυτα. Και οταν τα ιδια προβατα εκβαλη, εμπροσθεν αυτων πορευε⁊. ⁊ τα προβατα αυτῳ ακολουθει, οτι οιδασι τ̀ν φωνην αυτ. Αλλοτριῳ δε ου μη ακολουθησουσιν, αλλα φευξον⁊ απ' αυτ· οτι ουκ οιδασι τ̀ν των αλλοτριων τ̀ν φωνην. Ταυτην τ̀ν παροιμιαν ειπεν αυτοις ο Ιησ· εκεινοι δε ουκ εγνωσαν τινα ην α ελαλει αυτοις. Ειπεν ουν παλιν αυτοις ο Ιησ· Αμην αμην λεγω υμιν· οτι εγω ειμι η θυρα των προβατων. Παντες οσοι προ εμ̃ ηλθον, κλεπ⁊ εισι ⁊ λησται· αλλ' ουκ ηκουσαν αυτων τα προβατα. Εγω ειμι η θυρα· δι' εμ̃ εαν τις εισελθη, σωθησε⁊· ⁊ εισελευσε⁊ ⁊ εξελευσε⁊, ⁊ νομην ευρησει. Ο κλεπτης ουκ ερχε⁊ ει μη ινα κλεψη ⁊ θυση ⁊ απολεση· εγω ηλθον ινα ζωην εχωσι, ⁊ περισσον εχωσιν. Εγω ειμι ο ποιμην ο καλος· ο ποιμην ο καλος τ̀ν ψυχην αυτ τιθησιν υπερ των προβατων. Ο μισθωτος δε, ⁊ ουκ ων ποιμην, ου ουκ εισι τα προβατα ιδια, θεωρει τ λυκον ερχομενον, ⁊ αφησι τα προ-

βα-

3. ιδια προβατα] προβατα τα ιδια D. καλει] φωνει ADL 1. *Cyrillus.*
αυτα] + ⁊ οταν τα ιδια προβατα καλει κατ' ονομα C εξαγει αυτα 80.
4. ⁊ οταν] οταν L 1. οταν δε K 15. 27. 33. 42. 68. Verſio *Copt. Cyrillus.*
προβατα prius] παντα DL 1. 33. Verſio *Copt.* Codices *Latini*, *Cyrillus*, *Lucifer.*
εκβαλη] εκβαλλη 51. 53. 73. 74. a prima manu. 90. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Ald. Colinaei.* εκβαλλει 14. 69.
οιδασι] οιδε 71. την φωνην αυτ] αυτ την φωνην D.
5. ακολουθησουσιν] ακολουθησουσι ADE 2. 15. 65. 97. Evang. 3. 24. Editio *Eraſmi* 1. *Cyrillus. Chryſoſtomus.*
αλλα φευξον⁊ απ' αυτ] — E a prima manu. τ] — G.
τ αλλοτριων την φωνην] την φωνην τ αλλοτριων 44. 6. εγνωσαν] εγνωσκον 69.
τινα ην] — teſte Eraſmo. Codices *Latini.* τινα η teſte eodem. 69. αυτοις] + ο Ιησ̃ς 69.
7. παλιν αυτοις] αυτοις 1. 63. 69. *Cyrillus.* αυτοις παλιν A. Verſio *Syr.* αυτοις ο Ιησ̃ς παλιν 106.
ουν] — GKL 1. 12. 33. 36. 40. 53. 56. 57. 58. 61. 63. 68. 69. 71. 86. 90. Colb. Evang. 24. Codices *Latini*, probante *J. Millio* prol. 1467. 8. παντες] — D.
προ εμ̃ ηλθον] ηλθον EGM 2. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. Colb. duo. 34. 36. 37. 38. 39. 44. 46. 49. 52. 53. 57. 60. 64. 65. 68. 70. 72. 74. 80. 85. 87. 88. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 3. 4. 5. 15. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plant. Geneu. Bengelii.* Verſio *Vulg. Goth. Syra* prior, ſed poſterior habet cum aſteriſco. *Baſilius*, *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Euthymius*, *Theophylactus.* *Auguſtinus* a. Let. II. 4. ante me — non autem ita ſcriptum eſt. probante *H. Grotio*, Verum habet Verſio *Copt. Origenes* c. Celſ. VII. *Clemens Alex.* Strom. I. *Iſidorus* III. 119. *Heſychius* Q. 23. *Nonnus*, *Manichaei* teſte *Theophylacto*, *Fauſtus* apud *Auguſtin.* XVI. 2. *Auguſtinus* c. adverſar. Legis & Prophet. II. 4. *Hieronymus* in Oſe VII. ηλθον προ εμ̃ AD 69. 73. 83. 86. Verſio *Copt. Origenes*, *Lucifer*, *Iſidorus.*
αλλ'] αλλα D. 9. εισελθη] εισελθοι 69. εισι] ησαν 6. 63 71.
ab εχωσιν ad εχωσιν] — D. 10. εγω] + δε D. Verſio *Copt. Chryſoſtomus.*
11. τιθησιν] διδωσιν D. Verſio *Vulg.* περισσον] περισσοτερον 69. Evang. 20.
δε] — GL 1. Codices *Latini.* 12. μισθωτος δε] δε μισθωτος D 69.
εισι] εσιν AL 1. 42. 69. *Eusebius* P. XII. 44. *Cyrillus.* C ουκ] ουκ 58. 61. 70.
αυτα] — D. Verſio *Syr.* ερχομενον] — A a prima manu.

καλεῖ] *Eſaj.* XL. 26. *Eſth.* III. 14. *Ariſtoteles* H. A. VI. 19. ἐν ἑκάστῃ γὰρ ποίμνῃ κατασκευάζεσιν ἡγεμόνα τῶν ἀῤῥένων, ὃς ὅταν ὀνόματι κληθῇ ὑπὸ τοῦ ποιμένος, προηγεῖται. *Xenoph.* de ovibus. χαίρουσι τὴν φωνὴν τὸ δεσπότου γνωρίζουσαι, *Corippus.* & in unum congregat agnos, nomina nota vocans. *Longus* IV. τὰς αἶγας προσεῖπε, καὶ τὰς τράγους ἐκάλεσεν ὀνόμασι — ὁ δὲ Δάφνις ἐκάλεσέ τινας αὐτῶν ὀνόμασί.

ἐξάγει] *Pollux* I. 250. ποιμαίνειν — ἐπὶ νομὰς ἐξάγειν.

4. *Corippus.* audita voce ſequuntur.

7. θύρα] *Ignatius* ad Philadelph. αὐτὸς ὢν θύρα τοῦ πατρὸς, δι' ἧς εἰσέρχονται Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ. *Euſebius* H. E. II. 23. τινες ἔν — ἐπυνθάνοντο αὐτὸν, τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ; καὶ ἔλεγε τοῦτον εἶναι τὸν Σωτῆρα. *Hermas* III. 9. Sicut in urbem non poteſt intrari, quam per portam ejus, ita nec in regnum Dei, niſi per nomen filii ejus — Porta filius Dei eſt, qui ſolus eſt ad patrem acceſſus. Eph. II. 18.

8. πάντες ὅσοι] *Ariſtoteles* Metaphys. II. οἱ μὲν οὖν περὶ Ἡσίοδον, καὶ πάντες ὅσοι θεολόγοι. *Demoſthenes.* πάντα μὲν ὅσα ἐξ ἀνειδῶν, φευκτέον. *Odyſſ.* α. 11. ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες, ὅσοι φύγον αἰπὺν ὄλεθρον. *Euſtathius.* ὁρᾷ δὲ τὸ πάντες ὅσοι φύγον, ὥσπερ ὅμοιον παρὰ Δυκόφρονι τὸ λέξω τὰ πάντα νηπρικῶς, ὅσσα θυμῷ ἔχω. *Act.* V. 37.

9. *Deut.* XXVIII. 6. 1. *Sam.* XXIX. 6. 2. *Sam.* III. 25. 2. *Par.* I. 10. *Pſal.* CXXI. 8.

νομὴν] *Etymol.* νόμος — νομὸς δὲ πρὸς διάφορον σημαινόμενον ἡ νομὴ τῆς βοσκῆς. *Xenophon.* ἐξάγειν πρὸς νομάς. *Plut.* ἀποφυγὴ δ' ἐκ ἔσω ἐπὶ τὰς νομὰς ἐκείνας, καὶ τὰς λειμῶνας. Rom. p. 20. D. περὶ νομὰς καὶ κυνηγίας. *Homer.* βάτραχομ. 59. ἀμφίβιον γὰρ ἔδωκε νομὴν βατράχοισι κρονίων. *Polybius* I. 48. τῆς τοῦ πνεύματος βίας φυσώσης, τὴν νομὴν τῷ πυρὶ ἐνεργὸν συνέβαινε γίνεσθαι καὶ πρακτικήν. *Gloſſar.* νομὴ θρεμμάτων, pabulum. *Verſio* Vulg. paſcua.

10. *Ex.* XXII. 1.

11. 1. *Sam.* XVII. 35. *Eſaj.* XXXI. 4. *Amos* III. 12. *Columella* VII. 6. Magiſter autem pecoris acer, durus, ſtrenuus, laboris patientiſſimus, alacer atque audax eſſe debet; & qui per rupes, per ſolitudines atque vepres facile vadat: & non, ut alterius generis paſtores, ſequatur, ſed plerumque ut antecedat gregem. comm. 4.

Valerius Max. VII. 8. 8. ponere ſpiritum. *Propertius* II. 13. 3. Non potuit ſaxo vitam poſuiſſe Cerauno? 20. 57. Quod mihi ſi ponenda — ſit — vita. *Corn. Nepos* Pauſania ext. MS. eodem loco ſepultus, quo vitam poſuerat. *Ovidius* F. I.

13 βατα, ϗ φεύγει· ϗ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, ϗ σκορπίζει τὰ πρόβατα. Ὁ δὲ μισθωτὸς
14 φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστι, ϗ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ
15 καλὸς, ϗ γινώσκω τὰ ἐμὰ, ϗ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ,
16 κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· ϗ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα
πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν· ϗ τῆς φωνῆς
17 μου ἀκούσουσι· ϗ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ,
18 ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ·
ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, ϗ ἐξουσίαν ἔχω πά-
19 λιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ
20 τοὺς λόγους τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· Δαιμόνιον ἔχει, ϗ μαίνεται· τί αὐτοῦ
21 ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον· Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου· μὴ δαιμόνιον δύναται
22 τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ϗ χειμὼν

τὰ πρόβατα] postremo — DL 1. 33. 37. 42. Colb. Versio *Copt. Armen. Æthiop.*
13. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει] — A a prima manu. DL 1. Versio *Copt. Armen. Æthiop.*
14. ποιμὴν ὁ καλὸς] καλὸς ποιμὴν D.
γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν] γινῶσιν ἐμὲ τὰ ἐμὰ D a prima manu. γινώσκειν ἐμὲ τὰ ἐμὰ ex emendatione. γινώσκουσί με τὰ ἐμὰ L. Versio *Vulg. Goth. Copt. Æthiop. Cyrillus, Epiphanius, Nonnus.* probante *Millio* prol. 430. *Bengelio.* Sequentia his jungunt *Casaubonus, Grotius, Hammondus.* Editio *Bengelii, Bezae* 3. 4. 5. *Nonnus.*
15. μου] — D 58. 71. Codices *Latini.* τίθημι] δίδωμι D.
16. ἄλλα] + δὲ D Versio *Syra* utraque. μοι δεῖ] δεῖ μοι D 1. 69.
ἀκούσουσι] ἀκούσωσι A 42. 51. 61. 69. 85. 86. 87. Evang. 20. 21. Editio *Erasmi* 1. *Theophylactus ed.* probante *Bengelio.*
γενήσεται] γενήσονται D 1. 33. Versio *Syra* posterior in margine.
ποίμνη] + καὶ Versio *Syra* prior, & posterior cum asteriſco.
17. ὁ πατήρ μου] με ὁ πατὴρ D. τίθημι τὴν ψυχήν μου] τὴν ψυχήν μου τίθημι 80.
18. ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ] — D 64. Versio *Goth.* ab αὐτὴν ſecundo ad αὐτὴν] — 96.
ἐξουσίαν ἔχω posterius] — 16. ἔχω πάλιν] — 64.
πάλιν] — 80. λαβεῖν] ἆραι D. ταῦτην] λαὸ Colb.
μου] — D 36. Codices *Latini, Chryſoſtomus.* 19. οὖν] — L. Codices *Latini.*
πάλιν] — D 64. *Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 877. πάλιν ἐγένετο] ἐγένετο πάλιν 1.
20. δὲ] οὖν D 1. 86. —— Versio *Goth.* γὰρ Codices *Latini.*
αὐτῶν] + ὅτι D. 21. ἄλλοι] + δὲ 69. Versio *Syr.*
ἔλεγον] + ὅτι 69. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι] οὐκ ἐστι τὰ ῥήματα ταῦτα D.
δαιμονιζομένου] δαιμονιζομένων 106.
δαιμόνιον] + ἔχων 38. Codex Stephani, probante *Th. Beza* in annot. Ed. 2. 3. 4. 5.
τυφλῶν ὀφθαλμοὺς] ὀφθαλμοὺς τυφλῶν D. ἀνοίγειν] ἀνοῖξαι 1. 13. 33. 69. *Chryſoſtomus.*
22. ἐγένετο] ἐγένοντο D. δὲ] — 1. Codices *Latini.* τότε L 33. + τότε Verſio *Copt.*
τὰ] καὶ 56. 58.
τοῖς] — DM 1. 9. 10. 44. 69. 80. 83. 85. 86. 87. 90. 97. 106. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bogardi, Stephani* 1. 2. *Plantini, Bengelii, Geneu. Chryſoſtomus, Theophylactus.* καὶ] — DL 1. 33. 42. Verſio *Copt.*

383. Quid tuti ſupereſt, animam cum ponat in aris lanigerumque pecus, ruricolaeque boves? 1. *Pet.* IV. 19.

12. μισθωτὸς] *Ariſtides* Platon. I. p. 108. ἐγὼ ταύτην τὴν δύναμιν ἐξ ἀρχῆς ἐτίμησα —— ἐχ ἵνα τὸν δῆμον κολακεύω, οὐδὲ ἵνα τῶν πολλῶν ἐφεδρεύωμαι, οὐδὲ ἀργυρίου χάριν, ἀλλὰ καὶ ὅσις πρὸς τοῦτο ὁρᾷ, καὶ τῶν διδόντων ἐστὶ, μισθωτὸν καλῶ τοῦτον, ϗ ῥήτορα. *Themiſtius* I. p. 10. ποίμνιον ἐκεῖνο εὐκολον τοῖς λύκοις, οὕτω ὁ ποιμὴν ἀπεχθαίνοιτο —— κακὸς βουκόλος —— αὐτὸς δὲ ἔσαι μισθωτὸς ἀντὶ βουκόλου —— ὁ δὲ ἀγαθὸς νομεὺς πολλὰ μὲν οἰκονομεῖται ἐκ τῆς ἔργε, πλεῖο δὲ ἔχει ἀντωφελεῖν; θηρία δὲ ἀπερύκων, καὶ πόας ὑγιεινὰς προορώμενος, καὶ μὲν δὴ ἀντιφιλᾶσι μάλιτα βόες μὲν ἀγαπῶντα βουκόλον. *Livius* XXIV. 28. Manavit & privatorum benignitas ex urbe etiam in caſtra, ut non eques, non centurio ſtipendium acciperent, mercenariumque increpantes vocarent, qui accepiſſet. vid. in *Marc.* I. 20.

16. *Mich.* II. 12.

17. Si ſcholaſticis credimus, Chriſtus, cum moreretur, patrem *iratum* habuit: quod verbis Chriſti manifeſto contrariatur. conf. infr. XIV. 31.

18. Qui vitam accipit, accipit a dante, h. e. ut ſcriptura loquitur: Deus pater filium e mortuis excitavit. Ea conditione mortem ſubeo, ut jus acquiram ad vitam alteram & ad reſurrectionem paucis poſt mortem diebus futuram. 2. *Macc.* VII. 9. *Seneca* Phoeniſſ. 103. Jus vitae ac necis meae penes me eſt. *Arrianus Epict.* IV. 12. οὐδεὶς κύριος ἔτ' ἀγαθόν μοι περιποιῆσαι, ὅτε κακῶ περιβαλεῖν. ἐγὼ αὐτὸς ἐμαυτῦ κατὰ πάντα μόνος ἐξουσίαν ἔχω. *Jo.* I. 12. *Xiphilinus* in Veſpaſiano. Μακιανὸς —— μέγα γάρ τι ὡς καὶ αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τῷ ὑπατικῷ δεδωκὼς ἠγγελλετο; διά τε τ' ἄλλα; καὶ ὅτι ἀδελφὸς ὑπ' αὐτῦ ἀνομάζετο, καὶ ὅτι ἐξουσίαν εἶχε πάνθ' ὅσα ἐβέλετο καὶ ἄνευ τῆς αὐτῦ προσάξεως διοικεῖν, καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα αὐτῦ μόνον ἐπιγραφόμενος, καὶ διὰ τοῦτό γε καὶ δακτύλιον περιφθέντα ἔφορει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα τὰ σημαινόμενα λαμβάνῃ.

20. Non intelligimus, quid ſibi velit, ſup. comm. 6. 1. *Cor.* XIV. 23.

22. 1. *Macc.* IV. 50-59. *Joſ.* A. XII. 7. 6. κε. τῦ χασλεῦ μηνὸς, ὃν οἱ Μακεδόνες ἀπελλαῖον καλοῦσι, ἦψαν τε φῶτα ἐπὶ τῆς λυχνίας —— 7. —— Τοσαύτῃ δ' ἐχρήσαντο τῇ περὶ τὸν ἀνανέωσιν τῶν ἐθῶν ἡδονῇ μετὰ χρόνον πολὺν ἀπροσδοκήτως ἐν ἐξουσίᾳ γενόμενοι τῆς θρησκείας, ὡς νόμον θεῖναι τοῖς μετ' αὐτὸς, ἑορτάζειν τὴν ἀνάκτησιν τῶν περὶ τὸν ναὸν ἐφ' ἡμέρας η. καὶ ἐξ ἐκείνε, μέχρι δεῦρο, τὴν ἑορτὴν ἄγομεν καλοῦντες αὐτὴν φῶτα· ἐκ τῦ παρ' ἐλπίδας οἶμαι ταύτην ἡμῖν φανῆναι τὴν ἐξουσίαν, τὴν προσηγορίαν θέ-

μὼν ἦν. Καὶ περιπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Σολομῶντος. Ἐκύκλω- 23
σαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ· Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ 24
ὁ Χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε· 25
τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ἀλλ' 26
ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ πρόβα- 27
τα

~ Σολομῶντος

23. περιπάτει] περιπάτει AL. ἐν τῷ ἱερῷ] εἰς τὸ ἱερὸν Colb.
τοῦ] — DG 44. 69. 83. 85. 86. 87. 97. 106. Evang. 1. 24. Editio *Complut. Bengelii, Colinaei, Stephani* 1. 2. *Bogardi, Eraſmi, Geneu.*
Σολομῶντος] Σολομῶνος DG. 10. 12. 13. 44. 69. 72. 76. 90. 106. Editio *Eraſmi* 1, *Colinaei, Bogardi, Bengelii. Complut.*
24. οὖν] — 57. ἔλεγον] ἔλεγαν D.
εἰπὲ] εἰπὸν 1. 25. αὐτοῖς] — D. Verſio *Goth.*
εἶπον] λαλῶ D. Verſio *Vulg.* + δὲ 42.
οὐ πιστεύετε] ἐκ ἐπιστεύσατε 52. 63. 71. + μοι D. 53. 63. 69. 71. *Chryſoſtomus.*
μου] — Colb. ταῦτα] αὐτὰ DL Codices *Latini.*
26. ὅ ἐστι] ὅτι ἐκ DL 1. 28. 33. 57. 69. 91. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr.* prior, & poſterior in margine. *Chryſoſtomus, Cyrillus* in l. & Glaphyr. p. 381. τῶν ἐμῶν] — 61. ἐμῶν 90.
καθὼς εἶπον ὑμῖν] — KLM. a prima manu 33. 42. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Nonnus.* probante *J. Caſaubo-*

μενοι τῇ ἑορτῇ. c. Apion. II. 9. οἱ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας λυχνοκαΐας ἐπιτελοῦντες. *Schabb.* f. 21. 2. Tradunt Rabbini: A die XXV. menſis Ciſleu ſunt VIII. dies encaeniorum, in quibus nec lugendum eſt nec jejunandum. Nam cum Graeci invaſiſſent templum, polluerunt univerſum, quod in templo erat, oleum. At cum praevaluiſſet rex Asmonaeorum, atque eos deviciſſet, quaeſiverunt, ſed non invenerunt niſi unam olei phialam, quae erat repoſita ſub ſigillo Pontificis, nec in ea erat ſatis niſi in accenſionem pro die una. Factum eſt miraculum. Nam accenderunt de ea in dies octo. Anno ergo ſequente inſtituerunt & fecerunt dies feſtos. *Etha* R. f. 16. Uxor Torchini, cujus oſſa confringantur, peperit filium nocte diei noni menſis Ab; tum vero totus Iſraël erat in luctu. Puerulus obiit בחנוך feſto Dedicationis; tum dixerunt: Accendemus lucernas, annon? Dixeruntque: accendemus, quomodocunque res cadat. Accenderunt ergo. Abierunt autem quidam, atque eos accuſarunt coram uxore Tarchini dicentes: Judaei iſti, cum pareres filium, luxerunt: at cum obiret, accendunt lucernas. *Ros Haſchana* f. 18. 2. indixerunt aliquando jejunium Lyddae ipſo Encaeniorum feſto. *Maimonid.* Chanucha 4. Quotnam lucernas accendunt? Praeceptum eſt, ut unaquaeque domus accendat lucernam unam: ſive plures eam inhabitent, ſive unus. Qui vero magis honorat praeceptum, accendit lucernas ſecundum numerum eorum qui in domo ſunt. Qui hunc ſuperare ſtudet, accendit nocte prima lucernas ſingulas pro ſingulis in domo, nocte vero ſecunda duplicat numerum. e. gr. ſi decem ſint in domo, accenduntur nocte prima lucernae 10., ſecunda 20, tertia 30. ita ut nocte octava ſint lucernae 80 —— Si quis non habeat quod comedat, niſi ex eleemoſyna, mendicet, aut vendat veſtimenta ſua, ut acquirat oleum & lucernas pro hac accenſione. Et ſi ſit ei tantum quadrans unus, & cogitet, utrum debat illum impendere accenſioni lucernarum, an ſacrationi diei, emat potius oleum ad lucernam accendendam, quam vinum ad feſtum celebrandum. Levuſch. n. 684. Legunt hoc die ex Lege caput Septimum Numerorum, in quo agitur de dedicatione Tabernaculi. *Bamidbar* R. XIII. f. 208. 2. Opus tabernaculi abſolutum eſt d. XXV. menſis Ciſleu *Buxtorf.* Synagog. XXVIII. p. 551. Quando primam candelam accendunt, dicunt: Benedictus Deus —— qui nos ſanctificavit praeceptis ſuis, juſſitque nos accendere candelas Encaeniorum. Benedictus —— qui fecit miracula patribus noſtris in diebus illis, hoc ipſo tempore. Benedictus —— qui nos ſanos, incolumes & vivos conſervavit, & nos pervenire fecit ad hoc tempus.

23. *Ovidius* H. XXI. 97. Et modo porticibus ſpatior: modo munera regum Miror, & in cunctis ſtantia ſigna locis. Miror & innumeris ſtructam de cornibus aram. *Cebes* init. ἐντυγχάνομεν περιπατοῦντες ἐν τῷ τοῦ κρόνου ἱερῷ. *Joſ.* A. VIII. 3. 9. τότε [τὸ θρίγκε] ἔξωθεν ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν τετραγώνῳ σχήματι, στοὰς ἐγείρας μεγάλας καὶ πλατείας, καὶ πύλαις ὑψηλαῖς ἀνεωγμένας, ὧν ἑκάστη πρὸς ἕκαστον τῶν ἀνέμων τέτραπτο χρυσέαις κλειομένη θύραις. εἰς τοῦτο τὸ λαὸ πάντες, οἱ διαφέροντες ἁγνείᾳ καὶ παρατηρήσει τῶν νομίμων, εἰσήεσαν —— ὑπαιθρεὸν δὲ τὸ ἔξωθεν ἱερὸν ἴσαν ὑπῆρχε τῷ ναῷ. περιλαμβάνει δ' αὐτὸ καὶ στοαῖς διπλαῖς μὲν τὴν κατασκευὴν, λίθοι δ' αὐτοφυεῖς τὸ ὕψος κίοσιν ἐπηρεισμέναις· ὀροφαὶ δ' αὐταῖς ἦσαν ἐκ κέδρου φατνώμασιν ἐξεσμέναι· τὰς δὲ θύρας τῷ ἱερῷ τούτῳ πάσας ἐπέσησεν ἐξ ἀργύρου. IX. 11. 2. ἐθαύμασε ὅσα ἐπισκευῆς ἐδεῖτο καὶ κόσμου, ταῦτα φιλοτίμως ἐξεργάσατο. στοὰς μὲν τὰς ἐν τῷ ναῷ ἐδρύσας καὶ προπύλαια Chronic. Alex. ἐθαύμασε τὰς ἐν τῷ ναῷ στοὰς ἱδρυσεν, ἡ ἀνατολικὴ γὰρ μόνη στοὰ ὑπὸ Σολομῶντος ἱδρύθη. *Joſ.* A. XX. 8. 7. ἤδη δὲ τότε καὶ τὸ ἱερὸν ἐτετίλεστο —— ἔπειθον τὸν βασιλέα τὴν ἀνατολικὴν στοὰν ἀνεγεῖραι. ἦν δὲ ἡ στοὰ τῷ μὲν ἔξωθεν ἱερῷ, κειμένη δὲ ἐν φάραγγι βαθείᾳ υ. πηχῶν τὰς τοίχους ἔχουσα. ἐκ λίθων δὲ τετραγώνων κατεσκεύασο καὶ λευκῶν πάνυ· τὸ μὲν μῆκος ἑκάστ λίθ πήχεις κ. τὸ δὲ ὕψος ς. ἔργον Σολομῶνος τοῦ βασιλέως πρῶτον διειμαμένης τὸ σύμπαν ἱερὸν. ὁ βασιλεὺς δὲ —— ἠρήσατο μὲν περὶ τούτε διομένους. B. V. 5. 1. τῷ δὲ βασιλέως Σολομῶνος, ὃς δὴ καὶ τὸν ναὸν ἔκτισε, τὸ κατ' ἀνατολὰς μέρος ἐκτειχίσαντός, εἶτ' ἐτέθη μία στοὰ τῷ χώματι, καὶ κατά γε τὰ λοιπὰ μέρη γυμνὸς ὁ ναὸς ἦν. τοῖς δ' ἐξῆς ἀϊδίοις κ. τ. λ. VI. 5. 2. ἦκον δὲ ἐπὶ τὴν λοιπὴν στοὰν τοῦ ἔξωθεν ἱεροῦ. καταφεύγει δ' ἐπ' αὐτὴν ἀπὸ τοῦ δήμου γύναια καὶ παιδία καὶ συμμικτος ὄχλος πλεῖστος εἰς ἑξακισχιλίους. πρὶν δὲ καίσαρα κρῖναι τι περὶ αὐτῶν, ἢ κελεύσαι τοὺς ἡγεμόνας, φερόμενοι τοῖς θυμοῖς οἱ στρατιῶται τὴν στοὰν ὑφάπτουσι. καὶ συμβὰν τοὺς μὲν ῥιπτοῦντας αὐτοὺς ἐκ τῆς φλογὸς διαφθαρῆναι, τοὺς δ' ἐν αὐτῇ περιεσώθη δ' ἐκ τούτων οὐδείς. τούτοις αἴτιος τῆς ἀτωλείας ψευδοπροφήτης τις κατέστη, κατ' ἐκείνην κηρύξας τὴν ἡμέραν τοῖς ἐπὶ τῆς πόλεως, ὡς ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβῆναι κελεύει, δεξαμένοις τὸ σημεῖον τῆς σωτηρίας, πολλοὶ δ' ἦσαν ἐγκάθετοι

παρὰ

28 τα τὰ ἐμὰ τ̃ φωνῆς μȣ ἀκȣ́ει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, κ̀ ἀκολȣθεῖ́ μοι. Κἀγὼ ζωὴν
αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, κ̀ ȣ̓ μὴ ἀπόλων̃ται εἰς τ̀ αἰῶνα, κ̀ ȣ̓χ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τ̃
29 χειρός μȣ. Ὁ πατήρ μȣ, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί· κ̀ ȣ̓δεὶς δύνα̃ται ἁρπά-
30 ζειν ἐκ τ̃ χειρὸς τ̃ πατρός μȣ. Ἐγὼ κ̀ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάστασαν ȣ̓ν πάλιν λί-

10 & *J. Millio* prol. 909. Sequentibus jungunt 4. 5. 36. 37. *Euthymius.* 27. 2 μȣ ad μοι] — 64.
ἀκȣ́ει] ἀκȣ́ȣσιν L. 69. *Cyrillus* de Ador. p. 188. & in Eſaj. p. 567. *Baſilius* c. Eunom. III. + ἅτι ȣκ ἐστε ἐκ τ̃ προβάτων τ̃ ἐμῶν 61.
28. ȣ̓χ ἁρπάσει] ȣ̓ μὴ ἁρπάσῃ DL. 71. 96. Ev. 20. *Baſilius* c. Eunom. 1. *Cyrillus* in Eſaj. p. 567. *Theophyl.*
χειρὸς] + τ̃ πατρὸς 89.
29. ὃς δέδωκε] ὁ δεδωκὼς D. ὃ δέδωκε L. Evang. 15. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus*, *Tertullianus* a. Praxeam, *Hilarius*, *Auguſtinus*.
μοι] + αὐτὰ 13. 61. in ora. 69. Verſio *Armen.*
μείζων] μειζȣν A. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus*, *Hilarius*, *Auguſtinus*, *Ambroſius* de fide V. 6.
μειζȣν πάντων] πάντων μειζȣν D. ἁρπάζειν] ἁρπάσαι 13. 69. + αὐτὰ 69.
μȣ posterius] — L. Colb. 30. πατέρα] + μȣ 71. Verſio *Syr. Copt.*
31. ȣ̓ν] — L. 33. Verſio *Goth. Auguſtinus.*
πάλιν] — D 28. 64. 69. Verſio *Vulg. Copt. Armen. Auguſtinus.* probante *J. Millio* prol. 1404.

παρὰ τῶν τυράννων τότε πρὸς τὸν δῆμον προφῆται, παρσμύνων τὴν ἀπὸ τ̃ θεῖ̃ βοήθειαν καταγγέλλοντες, ὡς ἦλθον αὐτομολοῦιν, καὶ τὰς ἐπάνω ὁδȣς καὶ φυλακῆς γινομένας ἐλαφρὰς παρακρατών· πείθεται δὲ ταχέως ἄνθρωπος ἐν συμφοραῖς· ὅταν δὲ δὴ καὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν ἀπαλλαγὴν ὁ ἐξαπατῶν ὑπογράφῃ, τόθ' ὁ πάσχων ὅλος γίνεται τ̃ς ἐλπίδος. Τὸν γȣ̃ν ἄθλιον δῆμον οἱ μὲν ἀπατεῶνες καταψευδόμενοι τ̃ θεῖ̃, τηνικαῦτα παρέπειθον· τοῖς δὲ ἐναργέσι καὶ προσημαίνȣσι τὴν μέλλȣσαν ἐρημίαν τέρασιν ȣ̓κ ἐπείθοντο, ȣ̓δ' ἐπίστευον, ἀλλ' ὡς ἐμβεβροντημένοι, καὶ μήτε ὄμματα μήτε ψυχὴν ἔχοντες, τῶν τ̃ θεῖ̃ κηρυγμάτων παρῆκȣσαν.

Non ſub dio manſit in atrio, ſed in porticum ſeſe ut alii ſubduxit propter tempeſtatem. 1. *Reg.* VI. 3. *Act.* III. 11.

24. *Plut.* Fabio p. 179. B. ὅτε δῆμος ἦρτο, καὶ μετὰ χαρᾶς εἰς ἀγορὰν συνέτρεχε. *Themiſtius* IX. p. 126. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς λόγοις οἱ μὲν βασιλικοὶ —— οἱ δ' ὑπηκόοις πρέποντες καὶ ἰδιώταις. ὅσοι μὲν πρὸς μέγεθος αἴρȣσι τὴν ψυχὴν, καὶ σεμνότητες ἐμπιπλᾶσι, καὶ βασιλέα ποιȣ̃σιν ἑαυτ̃ πρώτȣ, τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι καὶ τ̃ ἄλλων, ὅτοι βασιλεῖ πρέποντα ἀκέσματα καὶ διδάγματα. *Libanius* O. X. 265. A. τί τε ἡ ψυχὴ, καὶ πόθεν ἥκει, καὶ ποῖ πορεύεται, καί τισι βαπτίζεται, καί τισιν αἴρεται, καί τισιν καθέλκεται καὶ τισι μετεωρίζεται. *Joſ.* A. III. 2. 3. οἳ δ' ἦσαν ἐπὶ τὸν κίνδυνον τὰς ψυχὰς ἠρμένοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἑτοίμως ἔχοντες, ἤλπιζον ἀπαλλαγήσεσθαί ποτε τ̃ν κακ̃ν. 5. 1. ἠρμένοι τ̃ῖς διανοίαις ὡς μετὰ τ̃ς ἐπαγγελίας τ̃ν ἀγαθ̃ν, ἣν πρȣ́τεινεν αὐτοῖς, ἐπανήξοντος Μωϋσέως παρὰ τ̃ θεȣ̃, ἑορτάζοντες δὲ τὸν στρατηγὸν περιέμενον. *Livius* XXVIII. 36. Magoni deſperatis in Hiſpania rebus, in quarum ſpem ſeditio primum militaris, deinde defectio Indibilis animos ejus ſuſtulerat. *Æn.* IX. 127. Ultro animos tollit dictis. Servius, eorum animos tollit qui erant territi. vide indic. Flori. Animus erectus, cui opponitur demiſſus. *Deut.* XXIV. 15. *Pſ.* XXV. 1. LXXXVI. 4. CXLIII. 8. *Prov.* XIX. 18. *Jer.* XXII. 27. *Hoſ.* IV. 8.

25. τὰ ἔργα —— μαρτυρεῖ] vid. ſupra in V. 36. *Heraclides* de Deo. Ἔργα δεῖ μαρτυρεῖν, οἷα ἡλίȣ, νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυρȣ̃σιν, αὖρα αὐτῷ μαρτυρεῖ, γ̃ ὅλη καρποφορȣ̃σα μάρτυς —— ἐραννὸς μαρτυρία. *Saluſt.* H. III. 6. Quid praelia enumerem —— quando res plus valet quam verba? *Cic.* Brut. 96. Quod ea geſſiſſem, quae de me, etiam me tacente, ipſa loquerentur.

26. *Ammonius* in Catena ap. Corderium. ἐγὼ μὲν γὰρ τὰ παρ' ἐμ̃ πάντα ἐπλήρωσα, ἃ τὸν ποιμένα ποιῆσαι ἐχρ̃ν· εἰ δὲ μὴ ἀκολȣθεῖτε μοι, ȣ̓κ ἐπειδὴ ȣ̓κ εἰμὶ ποιμὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑμεῖς ȣ̓κ ἐστὲ πρόβατα.

28. Non tantum ipſi non eſtis ex ovibus meis, verum etiam oves meas mihi abducere tentatis.

Plut. Ageſilao p. 615. D. τ̃ν χειρ̃ν τ̃ν ἐπαμυνȣ́νδȣ τὴν πόλιν ἐξαρπάσας, καὶ σ̃ήσας τρόπαιον. *Libanius* D. XVII. p. 456. B. ὁρᾷ —— τὴν Βυζαντίων πόλιν ἐκ τ̃ν χειρ̃ν ἁρπασιώντων τ̃ Μακεδόνος. XXXI. p. 718. A. ἄρτι μὲν γὰρ ἠγανάκτεις, ὅτι σȣ τ̃ν χειρ̃ν τὰς ἐναντίας ἐξήρπασα.

29. *Marc.* IV. 32. *Varinus.* Μείζονα πάντων. οἳ ἔτως λέγοντες ἁμαρτάνȣσι. μέγιστον γὰρ χρὴ λέγειν πάντων.

30. Inf. 38. XVII. 11. 22. 1. *Jo.* V. 8. 1. *Cor.* III. 8. XI. 5. *Andronicus Rhod.* VIII. 16. οἱ ἐκ γονέων, οἷον ἄλλοι αὐτοὶ, τῷ χωρὶς εἶναι μόνον διαφέροντες. Sabellius & Praxeas putabant, patris & filii nomina eſſe unius ejusdemque binominis Dei. *Plut.* de diſcr. adul & amici p. 51. C. οὐ παῖς ἀχιλλέως, ἀλλ' ἐκεῖνος αὐτὸς εἶ. L. ult. Cod. *de Impub.* VI. 26. 11. cum & natura pater & filius eadem eſſe perſona pene intelligantur. *Euripides* Oreſt. 1191. ἦ γε Μενέλαος σε ὁρᾷ Ἥ τόνδε κἀμὲ· πᾶσι γὰρ ἓν φίλον τόδε. Schol. ὡς εἰ ἔλεγεν, ἓν σῶμα καὶ μία ψυχὴ ἐσμὲν πᾶσι γὰρ τὸ καθ' ἡμᾶς ἕν, φησι, καὶ ταὐτόν ἐστι. *Macrobius* I. 18. Ariſtoteles, qui theologumena ſcripſit, Apollinem & Liberum Patrem unum eundemque Deum eſſe multis argumentis aſſerit —— *Euripides* in Licymnio Apollinem Liberumque unum eundemque Deum eſſe ſignificans ſcribit: Δέσποτα φιλόδαφνε, Βάκχε, Παῖαν, Ἀπόλλων, Εὐλύρε i. e. unam perſonam. Aliter *Origenes* c. Celſ. VIII. εἰ δέ τις ἐκ τότων περισπασθήσεται, μή πη αὐτομολ̃ωμεν πρὸς τὸν ἀναιρȣ̃ντας δύο εἶναι ὑποσάσεις πατέρα καὶ ὑιόν, ἐπισησάτω τὸ· ἓν δὲ πάντων τ̃ν πιστευσάντων ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία μία, ἵνα θεωρήσῃ τὸ· ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμέν. Ἕνα ἕν θεὸν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, τὸν πατέρα, καὶ τὸν ὑιὸν θεραπεύομεν —— θρησκεύομεν ἕν τὸν πατέρα τ̃ς ἀληθείας, καὶ τὸν ὑιὸν τὴν ἀλήθειαν, ὄντα δύο τῇ ὑποσάσει πράγματα, ἓν δὲ τῇ ὁμοιοίᾳ καὶ τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ ταυτότητι τ̃ βελήματος. *Tertullianus* a. Praxeam 22. Ego & pater unum ſumus. —— Unum ſumus, non unus ſumus —— Unum dicit neutrali verbo, quod non pertinet ad ſingularitatem, ſed ad unitatem, ad ſimilitudinem, ad conjunctionem, ad dilectionem patris, qui filium diligit, & ad obſequium filii, qui voluntati patris obſequitur. Unum ſumus, dicens, ego & pater; oſtendit duos eſſe, quos aequat & jungit. Adeo addit etiam, multa ſe opera a patre oſtendiſſe, quorum nihil lapidari mereretur. Et ne putarent, ideo ſe illum lapidare debere, quaſi

λίθως οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πολλὰ καλὰ ἔργα 31
ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; Ἀπεκρίθησαν αὐ- 32
τῷ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, 33
καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἔστι γε- 34
γραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν· Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ 35
λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή· Ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέ- 36
στειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε· Ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι;

Εἰ

λίθως οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι λίθους 69.
καλὰ ἔργα] ἔργα καλὰ A 1. 106. Versio *Syr. Athanas.* c. Arian. V.
ποῖον αὐτῶν ἔργον] ποίων ἔργων 69.
33. αὐτῷ] ἂν 56. 58. 61. Codices *Latini.*
λέγοντες] — AKL 1. 33. 42. 68. 69. 106. Evang. 15. Versio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen.* probante *Bengelio* & *Millio* prol. 1400.
σὺ] — DK 42. Evang. 15. Versio *Syr. Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 877.
34. Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν D Versio *Copt.*
ὑμῶν] — D. Evang. 19. Codices *Latini. Eusebius* E. T. I. 20. *Tertullianus*, *Cyprianus* Tr. 36. + ὅτι DL 12. 33. 38. Versio *Vulg. Syr. Eusebius*, *Cyprianus*, *Athanas.* c. Arian. MS.
εἶπα] εἶπον ADM 3. 9. 12. 13. 16. 33. 38. 44. 69. 70. 72. 73. 85. Ev. 1. 3. 17. 19. 24. *Theodoret.* D. II.
35. εἰ] — Evang. 15. + ἐν 57.
τοῦ Θεοῦ ἐγένετο] ἐγένετο τοῦ Θεοῦ D.
36. ἡγίασε] ἠγάπησε 47.
εἶπον] + ὅτι 64.
τοῦ] — DE 69. Colb. *Cyrillus* de Ador. p. 388. *Damascenus* c. Nestor. 41.
πιστεύετε] πιστεύητε 46. 96.
37. εἰ] μὴ 13. 69.
πιστεύητε] θέλετε πιστεύειν D. Versio *Vulg. Cyprian.* l. c.
38. μοι] εἰ 69.
ἔργοις] + μου HK 51. 73.
πιστεύσατε] πιστεύετε A 1. 2 prima manu. Edit. *Erasmi* 1. *Aldi.* πιστεύετε DKL. 1.

quasi se Deum ipsum, id est patrem, voluisset intelligi, quia dixerat: ego & pater unum sumus; qua filium Dei Deum ostendens, non qua ipsum Deum. Si in lege, inquit &c. 34-38. Per opera ergo erat pater in filio, & filius in patre; & ita per opera intelligimus, unum esse patrem & filium. Adeo totum hoc perseverabat inducere, ut duo tamen crederentur in una virtute; quia aliter filius credi non posset, nisi duo crederentur. *Novatianus* 22. Si erat, ut haeretici putant, pater Christus, oportuit dicere: Ego & pater unus sum — Unum neutraliter positum societatis concordiam, non unitatem personae sonat — ut merito unum sint pater & filius, per concordiam & per amorem — Novit hanc concordiae unitatem & Apostolus Paulus, cum personarum tamen distinctione — qui plantat, & qui rigat unum sunt. Quis autem non intelligat, alterum esse Apollo, alterum Paulum, non eundem atque ipsum Apollo pariter & Paulum? *Alexander Alex.* Episc. ap. Theodoret. H. E. 1. 4. τὸ ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, ὅπερ φησὶν ὁ κύριος, οὐ πατέρα ἑαυτὸν ἀναγορεύων, οὐδὲ τὰς τῇ ὑποσάσει δύο φύσεις μίαν εἶναι σαφηνίζων· ἀλλὰ ὅτι τὴν πατρικὴν ἐμφέρειαν ἀκριβῶς πέφυκε σώζειν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, τὴν κατὰ πάντα ὁμοιότητα αὐτοῦ ἐκ φύσεως ἀπομαξάμενος, καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ πατρὸς τυγχάνων, καὶ τοῦ πρωτοτύπου ἔκτυπος χαρακτήρ. Augustinus. eadem sunt opera patris & filii: non quod filius sit idem ipse qui Pater est.

31. *Il.* φ. 405. μέγα τόξον ἐβάσασε. λ. 593. λᾶαν βασάζοντα πελώριον ἀμφοτέρησι.

32. *Plat.* Hipparch. p. 512. C. ὃς ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα σοφίας ἀπεδείξατο, καὶ τὰ Ὁμήρου πρῶτος ἐκόμισε εἰς τὴν γῆν ταύτην. *Appian.* Iber. p. 487. ἔργα μέγιστα ἐπεδείξατο. *Plut.* Bruto πολλὰ ἄξια μνήμης ἔργα ἐπεδείξατο. *Herodian.* II. 4. 10. ἐπιδειξαμένῳ — πολλὰ σώφρονα καὶ χρησὰ ἔργα. *Themistius* O. XIII. ἔργον καλὸν ἐπιδείκνυσθαι. 2. *Tim.* IV. 14. *Demosth.* Olynth. II. ἔργον τί δεικνύεις. & *Suidas. Michael Apostolius.*
321. Ἀντ' ἐνεργεσίης ἀγαμέμνονα τῖσαν [δῆσαν] ἀχαιοί. *Ovidius* de Nuce 121. Omnia cum faciam, cum praestem sedula cunctis officium, saxis officiosa petor. *Ter.* Andr. I. 1. 115. Si illum objurges, vitae qui auxilium tulit, Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum? *Dionys. Hal.* VIII. 29. Marcius Coriolanus. οἵ μοι ἀντὶ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων, ἐφ' οἷς τιμᾶσθαι προσῆκεν, ὡς τὰ μέγιστα ἐξημαρτηκότα περὶ τὸ κοινὸν, αἰσχρῶς ἐξήλασαν ἐκ τῆς πατρίδος. 2. *Cor.* XI. 7. XII. 13. *Mich.* VI. 3. 4. 5.

33. *Plin.* Paneg. 78. ut caeterorum hominum, ita principum illorum omnium, qui Dii sibi videntur, aevum omne & breve & fragile est.

Philemon τὰ προσπίπτοντα προσδοκᾶν ἅπαντα δεῖ ἄνθρωπον ὄντα. — ἄνθρωπος ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν αἰτοῦ παρὰ θεοῦ ἀλλὰ μακροθυμίαν — οὐκ ἂν δύναιο μὴ γινέσθαι, δέσποτα, ἄνθρωπος ὢν ἄνθρωπος. *Heraclitus* ad Hermodorum. Ἀσεβείας μέ γέγραπται — ὡς ὅτι ἐπέγραψα τῷ βωμῷ, ὃ ἐπέστησα τὸ ἐμὸν ὄνομα, θεοποιῶν ἄνθρωπον ὄντα ἐμαυτόν.

Schemoth R. VIII. Pharao fuit unus ex IV. hominibus qui fecerunt se ipsos divinitatem: hi sunt Hiram, Nebucadnezar, Pharao & Joas.

34. *Herodotus* I. 65. Δίζω, ἢ σὲ θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον· ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἕλπομαι, ὦ Λυκόεργε. *Plut.* Lyc. p. 42. B. Θεοφιλῆ μὲν αὐτὸν ἡ πυθία προσεῖπε, καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον. Cam. p. 134. C. τὸν δὲ κάμιλλον σωτῆρα καὶ θεὸν καὶ πατέρα ἀναπαλέντες. Dio p. 978. B. τὸν μὲν Δίωνα σωτῆρα καὶ θεὸν ἀνακαλέντων. Philostratus p. 109. πάλιν ἔν ἤρετο, τίνα αὐτὸς ἡγοῖτο, ὁ δὲ θεὸς εἶπεν, ἐπερομένῳ δὲ αὐτῷ διατί; ὅτι, ἔφη, ἀγαθοί ἐσμεν ἄνθρωποι. Τοῦτο τῷ ἀπολλωνίῳ τοσαύτης ἐδόκει ἐυπαιδευσίας εἶναι μεστὸν, ὡς εἰπεῖν αὐτὸ καὶ πρὸς Δημητριανὸν ὕστερον ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγοις. *Virgil.* Ecl. 1. 6. Deus nobis haec otia fecit; Namque erit ille mihi semper Deus. *Cic.* de Orat. I. 23. equidem te in dicendo semper putavi Deum. II. 42. vide quam sim in isto genere, Catulle, Deus. de N. D. II. 12. Audiamus Platonem quasi quendam Deum philosophorum. pro Cluent. 69. deos immortales &c. — Vos judices, quos huic A. Cluentio quosdam alios Deos ad omne vitae tempus fortuna esse voluit, ad Att. VIII. 16. municipia vero

Deum,

37 Εἰ ὐ ϖοιῶ τὰ ἔργα τῦ ϖατρός μυ, μὴ ϖιϛεύετέ μοι. Εἰ δὲ ϖοιῶ,
38 κᾶν ἐμοὶ μὴ ϖιϛεύητέ, τοῖς ἔργοις ϖιϛεύσατε· ἵνα γνῶτε ϗ ϖιϛεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ ϖατὴρ, κἀγὼ
39 ἐν αὐτῷ. Ἐζήτυν ὖν πάλιν αὐτὸν ϖιάσαι· ϗ ἐξῆλθεν ἐκ τ χειρὸς αὐτῶν. Καὶ ἀϖῆλθε
40 πάλιν ϖέραν τῦ Ἰορδάνυ εἰς τ τόϖον, ὅϖυ ἦν Ἰωάννης τὸ ϖρῶτον βαϖτίζων· ϗ ἔμει-
41 νεν ἐκεῖ. Καὶ ϖολλοὶ ἦλθον ϖρὸς αὐτὸν, ϗ ἔλεγον· Ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐϖοίησεν
42 ὐδέν· ϖάντα δὲ ὅσα εἶϖεν Ἰωάννης ϖερὶ τύτυ, ἀληθῆ ἦν. Καὶ ἐϖίϛευσαν ϖολλοὶ ἐκεῖ
εἰς αὐτόν.

ΗΝ

ϖιϛεύσατε, ἵνα γνῶτε, ϗ ϖιϛεύσητε] — E a prima manu.
ϗ ϖιϛεύσητε] — Codices *Lat. Cyprian. Tertull.* a. Prax. ϗ γινώσκητε L. 1. 32. Verſio *Copt. Armen. Athanaſius* c. Arian. V.
αὐτῷ] τῷ ϖατρὶ DL. 33. Verſio *Vulg. Syr.* prior, & poſterior in margine. *Æthiop. Arab. Copt. Armen. Athanaſius* l. c. *Damaſcenus* a. Neſtor. 41. probante *J. Millio* prol. 434.
39. ἐζήτυν οὖν] ϗ ἐζήτυν D. ἐζήτυν EH. 3. 9. 12. 34. 36. 38. 39. 44. 49. 57. 70. 72. 85. 91. 95. 95. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.* Verſio *Copt.*
ϖάλιν] — D 38. 46. 54. a prima manu. 64. 68. 69. 80. Verſio *Vulg. Chryſoſtomus.* prob. *J. Millio* prol. 877.
ϖάλιν αὐτὸν] αὐτὸν ϖάλιν A. 1. ✝ οἱ Ἰεδαῖοι 69. τ χειρὸς] τ χειρῶν 1. 53. Colb. duo, Verſio *Vulg. Copt.*
40. ϗ ἀϖῆλθεν] ἀϖῆλθεν οὖν A.
πάλιν] — 46. 54. 64. 68. Verſio *Syr. Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 877.
πάλιν ϖέραν] ϖέραν ϖάλιν 44. τ] — 44. τὰ ϖρῶτον] ✝ 33. τὸ ϖρότερον 69.
41. ϗ ἔλεγον] λέγοντες 59. ὅτι] — D 96. μὲν] — 59. 69.
σημεῖον] — E a prima manu. σημεῖον ἐποίησεν] ἐποίησεν σημεῖον 1. 44. 69. *Chryſoſtomus.*
ὐδὲν] ὐδὲ ἓν 1. 69. εἶϖεν Ἰωάννης] Ἰωάννης εἶϖεν D. εἶϖεν 56. Codex Stephani. Verſio *Copt.*
ἀληθῆ] ἀληθῶς 58. 61. 42. ἐϖίϛευσαν ϖολλοὶ] ϖολλοὶ ἐϖίϛευσαν D. 1. Verſio *Syr.*
ἐκεῖ εἰς αὐτὸν] εἰς αὐτὸν ἐκεῖ AD. 1. 69. Verſio *Copt.* εἰς αὐτὸν 16. Verſio *Vulg. Syr.*

Deum, ne ſimulant, ut cum de illo aegroto verba faciebant. poſt Red. 4. P. Lentulus Coſ. parens, Deus, ſalus noſtrae vitae, fortunae, memoriae, nominis. Pro Sext. 69. video P. Lentulum, cujus ego patrem & Deum & parentem ſtatuo fortunae ac nominis mei. pro Flacco 25. Mithridatem Deum, illum patrem, illum conſervatorem Aſiae, illum Evium, Nyſium, Bacchum, Liberum nominabant. de Or. III. quem Deum, ut ita dicam, inter homines putant. pro Planc. 12. Ut vivat cum ſuis, primum cum parente — quem veretur ut Deum, neque enim multo ſecus parens liberis. pro Mil. 29. Graeci homines Deorum honores tribuunt iis viris, qui tyrannos necaverunt. Quae ego vidi Athenis? quae aliis in Urbibus Graeciae? quas res divinas talibus inſtitutas? quos cantus? quae carmina? prope ad immortalitatis & religionem & memoriam conſecrantur. *Curtius* III. 6. de Philippo. grates habebant veluti praeſenti Deo. *Stobaeus* S. V. ἔτε γὰρ Ἀριστείδης ἔτε Ἐπαμινώνδας, ἔτε Λύκυργος πλετῆντες καὶ δελευόμενοι ὁ μὲν δίκαιος, ὁ δὲ θεὸς, ὁ δὲ σωτὴρ προσηγορεύθησαν. ἀλλ' ὅτι κτενόμενοι τὴν ἐλλάδα δελείας ἀπέλυσαν. *Plautus* Aſinar. III. 3. 122. Siquidem mihi ſtatuam & aram ſtatuis, atque ut Deo mihi hic immolas bovem: nam ego tibi ſalus ſum. *Secundinus Manichaeus* Auguſtino. Summum inveni ubique oratorem, & Deum pene totius eloquentiae. *Tacitus* H. II. 61. Aſſertor Galliarum & Deus, nomen id ſibi indiderat. *Xenophon* de Venat. Ἀσκληπιὸς δὲ μειζόνων ἔτυχεν, ἀϊδίαναι μὲν τεθνῶτας, νοσῦντας δὲ ἰᾶσθαι, διὰ δὲ ταῦτα θεὸς ὢν ϖαρ' ἀνθρώποις ἀείμνηϛον κλέος ἔχει. *Ariſtoteles* Nicom. VII. 1. Ὅμηρος ϖερὶ ἕκτορος ϖεποίηκε λέγοντα τὸν ϖρίαμον, ὅτι σφόδρα ἦν ἀγαθὸς. — ὐδὲ ἐώκει ἀνδρὸς γε θνητῦ ϖαῖς ἔμμεναι, ἄλλα θέοιϛο. Il. 259. ω. ὡσεὶ καθάϖερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώϖων γίνονται θεοὶ δι' ἀρετῆς ὑϖερβολὴν. *Stobaeus* XCVI. φίλιϖϖον ἐν τοῖς τῆς θυγατρὸς κλεοϖάτρας γάμοις ϖομϖεύσαντα, καὶ ις. θεὸν ἐϖικληθέντα, τῇ ἐξῆς ἐϖισφαγέντα. *Diodorus* S. I. 4. Γάϊος Ἰέλιος Καῖσαρ ὁ διὰ τὰς ϖράξεις ϖροσαγορευθεὶς θεὸς. IV. 19. ὑϖὸ Γαΐυ τῦ καίσαρος τῦ διὰ τὸ μέγεθος τῶν ϖράξεων θεῦ ϖροσαγορευθέντος. V. 21. καθ' ἡμᾶς δὲ Γαΐος Καῖσαρ, ὁ διὰ τὰς ϖράξεις ἐϖονομασθεὶς θεὸς. p. 304. καῖσαρ ὁ κληθεὶς θεὸς. *Strabo* III. p. 244. B. ὑϖὸ καίσαρος τῦ θεῦ. IV. p. 267. C. ἔτε καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑϖομνήμασιν εἴρηκεν. & ſaepiſſime.

34. ἐν τῷ νόμῳ] i. e. *Pſal.* LXXXII. 6. *Sanhedrin* f. 91. 2. Dixit R. Joſua L. Levi: Quomodo probatur reſurrectio mortuorum ex lege? quia dicitur Pſal. LXXXIV. 5. non dicitur, laudaverunt, ſed, laudabunt te. Ergo hinc probatur reſurrectio mortuorum ex Lege. — Dixit R. Chaja f. Abbae dixiſſe R. Johannem: Quomodo probatur reſurrectio mortuorum ex Lege? quia dicitur Eſ. LII. 8. inf. XV. 25. 1. *Cor.* XIV. 21. inf. XII. 34.

35. θεὸς] *Philo* pejorem inſid. meliori. T. I. p. 222, 10. τύτοις ἕϖεται καὶ τὸ Μωϋσῆν, ὁϖότε χειροτονῆται θέος τῷ ϕαραὼ, μὴ ϖρὸς ἀλήθειαν γεγενῆσθαι, δόξῃ δὲ μόνον ὑϖολαμβάνεσθαι. Θεὸν γὰρ διδόντα μὲν οἶδα καὶ χαριζόμενον, διδόμενον δὲ ὐ δύναμαι νοῆσαι. Λέγεται δὲ ἐν ἱεραῖς βίβλοις· δίδωμί σε θεὸν ϕαραὼ, τῷ διδομένῳ ϖάσχοντος οὐ ϕρῶντος, δρασήριον δὲ τὸ ὄντως ὄν, οὐ ϖάσχον ἀναγκαίως εἶναι.

λυθῆναι] *Dion Chryſoſt.* p. 326. B. D. σκοϖεῖτε δὲ ὅτι, ϖάντες ἡγῦνται κυριώτερα ταῦτα ἔχειν, ὅσα ἂν δημοσίᾳ συμβάλωσι διὰ τῶν τῆς ϖόλεως γραμμάτων, καὶ ὐκ ἔνι λυθῆναι τῶν ἔτω διωκημένων οὐδέν.

36. *Num.* VII. 1. VIII. 17. Ego non ab hominibus ſed a Deo electus, non uni regioni ſed toti mundo miſſus, non ut eos in hac vita tuear, ſed ut ad aeternam vitam eos perducam.

38. *Ariſtides* de Societ. p. 478. τὺς λόγους τὺς ϖαρ' ἀμϕοτέρων ἀνελόντες, τοῖς ἔργοις τοῖς ἐκείνυ ϖιϛεύσατε. *Cic.* Saluſt. 14. ubi rerum teſtimonia adſunt, quid opus eſt verbis?

Jamblichus V. Pythag. p. 1. 93. ϖολὺ δὲ τύτων θαυμασιώτερα ἦν τὰ ϖερὶ τῆς κοινωνίας τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ τὰ ϖερὶ τῆς τῦ νῦ ὁμονοίας, καὶ τὰ ϖερὶ τῆς θείας ψυχῆς ϖαρ' αὐτοῖς ἀϕορισθέντα· ϖαρήγγελλον γὰρ ϕαμὰ ἀλλήλοις, μὴ διασϖᾶν τὸν ἐν ἑαυτοῖς θεὸν· ἐκῶν εἰς θεοκρασίαν τινα καὶ τὴν ϖρὸς τὸν θεὸν ἕωσιν καὶ τὴν τῦ νῦ κοινωνίαν, καὶ τὴν τῆς θείας ψυχῆς ἀϖέβλεϖεν αὐτοῖς ἡ ϖᾶσα τῆς ϕιλίας σπερδὴ δι' ἔργων τε καὶ λόγων. *Ovidius* F. VI. 5. Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας, καὶ Μάρθας τῆς 1
ἀδελφῆς αὐτῆς. (Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πό- 2
δας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς· ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.) Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀ- 3
δελφαὶ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι· Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶ- 4
πεν· Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δο-
ξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς 5
καὶ τὸν Λάζαρον. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. 6
Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ 7
οἱ μαθηταί· Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπε- 8
κρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ 9
προσ-

1. ἀπὸ Βηθανίας] — 56. κώμης] + ἀδελφὸς Versio *Syra.* probante *T. Beza* in annot. Ed. 3. 4. 5.
Μαρίας ℭ] τῆς Μαρίας ℭ τῆς D. αὐτῆς] αὐτοῦ A.
2. μύρῳ] μύρων E 2. αὐτοῦ] — D 70.
αὐτῆς] ἑαυτῆς 44. 53. 71. 83. 96. 97. Evang. 5. *Theophylactus.* τῆς κεφαλῆς 57. 76. τῆς κεφαλῆς αὐτῆς 78. 106. Versio *Syra* posterior. ἧς] + ℭ D.
3. ἀδελφαὶ] + αὐτοῦ D 1. 40. 44. 45. 63. 74. 90. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Armen.* πρὸς αὐτὸν] — 40. a prima manu. 63. πρὸς τὸν Ἰησοῦν D. Versio *Syr.* Cod. *Lat.*
ἴδε] — 71. φιλεῖς] ἐφίλεις L. 4. ὁ] — D. ὁ Ἰησοῦς] — Versio *Goth.*
αὕτη] — 69. ἀσθένεια] + αὐτοῦ D 69. αὐτῆς] αὐτῶν 69.
5. ἀγάπα] ἐφίλει D. Μάρθαν] Μαρίαν 1. 69. Colb. Versio *Armen.*
τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς] Μαρίαν Versio *Syr.* + Μάρθαν 1. 69. Colb. Versio *Armen.* + Μάριαν Versio *Vulg. Arab. Copt.*
6. μὲν] — G. Versio *Syra* prior, sed posterior habet cum asteriſco.
ἔμεινεν] + ὁ Ἰησοῦς D. Codices *Latini.* ἐν ᾧ ἦν] ἐπὶ τῷ D.
ἐν ᾧ ἦν τόπῳ] ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἦν 49. 7. ἔπειτα] εἶτα D. *Chryſoſtomus.*
μαθηταῖς] + αὐτοῦ ADK. 16. 28. 63. 69. 106. Editio *Complut.* Versio *Vulg. Syr.* utraque, *Copt.*
εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν] πάλιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν 1. 13. 69. Versio *Syr.*
πάλιν] πόλιν A. ſequentibus hanc vocem jungit D.
8. μαθηταὶ] + αὐτοῦ D. 68. Evang. 7. 9. 15. 16. 17. Verſio *Syr.* utraque, Codices *Lat. Nonnus.* ἐκεῖνοι 54.
λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι] οἱ Ἰουδαῖοι λιθάσαι 1. Verſio *Syr. Vulg. Chryſoſtomus.*
9. ὁ] — ACDG. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 80. 90. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Theophylactus.*

42. Cum Hieroſolymitani doctores Chriſtum non acciperent, mirabili divina ſapientia factum eſt, ut apud plebem & in pagis fidem inveniret; utque in deſerto tutus eſſet, quem in templo lapidibus petierant.

2. 2. *Reg.* IV.

4. 2. *Reg.* XX. 1. 1. *Jo.* V. 16. 17. Non, ut illae metuunt, frater letaliter decumbens, ipſis morte eripietur in perpetuum.

1. *Cor.* XV. 43. 2. *Cor.* XII. 9. 1. *Pet.* III. 7. *Noricus* V. 3. ex Cic. ad Brutum VIII. Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus ſum, diliges. *Plato* Lyſid. ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν, οὐδ' ἂν φιλοῖ. Cic. ad Brutum Ep. 1. L. Clodius — valde me diligit, vel ut ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat. Ep. ad Fam. IX. 14. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. *Dio* XLIV. p. 175. ἐφιλήσατε αὐτὸν ὡς πατέρα, καὶ ἠγαπήσατε ὡς εὐεργέτην. inf. XXI. 15. *Plinius* Ep. III. 9. quam ego cum olim mutuo diligerem, ex hac officii ſocietate amare ardentius coepi.

7. *Ter.* Andr. III. 2. 3. Nunc primum fac, iſthaec ut lavet; poſt deinde, quod juſſi ei dare bibere — date. D. *de Origine Juris* I. 2. 13. Poſt hoc dein de auctorum ſucceſſione dicemus. *Juſtinus* XXXVII. 1. 9. denique ad poſtremum — deceſſit. *Cic.* pro Milone. 24. deinde poſtea ſe gladio percuſſum eſſe. *Plautus* Menaechm. Poſt deinde. Caſinae prol. poſt id rurſum denuo. *Livius* XLI. 24. Legati deinde poſtea miſſi a Rege. *Valerius* M. IX. 1. exter. S. poſtea deinde, filia ejus &c. *A Gellius* XV. 12. & XVII. extr. VII. 3. *Menander* apud Stobaeum. ἔπειτα μετὰ ταῦτα εὐθὺς εὑρίθη θανών. *Lucianus* Lexiphane 21. εἶτα μετὰ τοῦτο. Abdicat 9. εἶτα μετὰ ταῦτα ἀναλάβῃ. Hermotim. 66. εἶτα μετὰ τοῦτο. . . . . καὶ Μέλητος ἴσως πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἐκκαθαίρει τοὺς τῶν νέων τοὺς βλασφημοῦντας, ὡς φησὶν, ἔπειτα μετὰ τοῦτο τῶν πρεσβυτέρων ἐπιμελήσεται. *Sextus Empir.* a. Aſtrol. 97. εἶτα μετὰ τοῦτο. *Faſti Siculi.* εἶτα μετὰ ταῦτα πολεμήσας Φακεῖ, υἱὸς Ρομελίᾳ — κατὰ τῆς Ἱερσαλὴμ. *Ariſtophanes* Ran. 1058. εἶτα διδάξας τοὺς Πέρσας μετὰ τοῦτ' ἐπιθυμεῖν ἐδίδαξα Νικᾶν ἀεὶ τοὺς ἀντιπάλους. Avib. 810. πρῶτον ὄνομα τῇ πόλει θέσθαι τι μέγα καὶ κλεινὸν. εἶτα τοῖς θεοῖς θῦσαι μετὰ τοῦτο. *Theophraſtus* H. P. III. 13. αὐξανομένη μέχρι τῆς φυλορρίας εἰς μῆκος, εἶτα μετὰ ταῦτα εἰς πάχος. IV. 3. εἶτα μετά τινα χρόνον ἀναβιώσκεσθαι πάλιν, καὶ θάλλειν, *Origenes* c. Celſ. VIII. p. 402. εἶτα μετὰ ταῦτα — φησὶν. *Galenus* de Antidot. II. εἶτα μετὰ ταῦτας. de Theriaca ad Piſonem. εἶτα μετὰ τοῦτο. in Hippocrat. de praedict. II. εἶτα μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ τελευτῇ. in Hippocr. de Chirurgi munere. III. πῶς ἐξῆς — καὶ μετ' αὐτὸν — εἶτα μετὰ τοῦτον ἐπὶ μὲν καταγμάτων ὁ τῆς διαπλάσεως [χρόνος] — ὕστατος δὲ πάντων ὁ τῆς ἀναλήμψεως. *Ariſtoteles* Metaphyſ. XI. 1. εἶτα μετὰ τοῦτο. Plato de Legg. II. p. 793. E. εἶτα μετὰ ταῦτα ἴσως ἂν φαίη. *Demoſthenes* c. Leocharem. πρῶτον μὲν ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας, ἔπειτα μετὰ ταῦτα τὸν νόμον αὐτόν. *Plut.* de ei p. 390. D. εἶτα μετὰ τοῦτο — εἶτα ἐπὶ τούτῳ. *Athenaeus* V. p. 143. D. εἶτα μετὰ ταῦτα μιμήματα τῶν κατὰ πόλεμον πράξεων.

8. *Tobiae* II. 8.

10. *Matth.* VII. 23.

10 προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ,
11 προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε· καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς· Λά-
12 ζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ
13 μαθηταὶ αὐτοῦ· Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου
14 αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ
15 Ἰησοῦς παρρησίᾳ· Λάζαρος ἀπέθανε· Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς (ἵνα πιστεύσητε) ὅτι οὐκ
16 ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν· Εἶπεν οὖν Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς
17 συμμαθηταῖς· Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν
18 αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. (Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱερο-
19 σολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε.) Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς

εἰσὶν ὧραι] ὧραι εισιν A C 1. 44. 69. 72. 83. 86. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.* Verſio *Syr.* Codices *Latini*, *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Theophylactus*. εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας] ὧρας ἔχει ἡ ἡμέρα D.

περιπατῇ] περιπατεῖ 9. 69. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. 11. ταῦτα] τοῦτο 42.

αὐτοῖς] τοῖς μαθηταῖς Evang. 18. κεκοίμηται] κοιμᾶται D. & comm. 12. Codices *Lat.*

ἵνα ἐξυπνίσω] τοῦ ἐξυπνίσαι D. ἵνα ἐξυπνίσω Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. 12. οὖν] Evang. 7. Verſio *Syr. Copt.*

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] αὐτῷ οἱ μαθηταὶ C a prima manu 42. DK. Verſio *Syra* prior, ſed poſterior in margine. *Copt.* Codices *Lat. Theophylactus MS.* αὐτῷ A. 44. σωθήσεται] — 1. a prima manu.

14. οὖν] — A. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Lat. Nonnus.* αὐτοῖς] — 57. 64.

ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ] παρρησίᾳ ὁ Ἰησοῦς 1. Λάζαρος] + ὁ φίλος ἡμῶν D.

16. τοῖς συμμαθηταῖς] σὺν τοῖς μαθηταῖς 69. τοῖς συμμαθηταῖς DL. Evang. 1. τοῖς μαθηταῖς 58. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. + αὐτοῦ D. Evang. 17. Verſio *Goth. Syr. Copt.* Codices *Latini*.

ἀποθάνωμεν] συναποθάνωμεν G. 13. μετ' αὐτοῦ] σὺν αὐτῷ K 27. 42. 68.

17. ἐλθὼν] ἦλθεν C a prima manu. D. Codices *Lat.* οὖν] — 59.

ὁ Ἰησοῦς] — A a prima manu. 61. + εἰς Βηθανίαν A. ex emendatione D 16. 17. 32. Verſio *Syr.*

εὗρεν] ℰ εὗρεν C a prima manu, ut videtur. D. 16. 17. Codices *Latini*.

ἡμέρας ἤδη] ἤδη ἡμέρας C. a prima manu. Evang. 1. ἤδη] — D. Verſio *Copt. Syr.*

ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ] ἐν τῷ μνημείῳ ἔχοντα D. 18. ἐγγὺς] ἐνγὺς D.

ὡς] — D. *Cyrillus*. δέκα] — *Wall* in notis Criticis p. 120, ex Act. I. 12.

19. καὶ πολλοὶ] πολλοὶ δὲ CDL. 33. Verſio *Vulg. Copt.* πολλοὶ δὲ 1.

ἐκ] — 16. Ἰουδαίων] Ἱεροσολύμων D.

Il. σ. 442. ζώει, καὶ ὁρᾷ φάος ἠελίοιο.

11. *Moeris.* ἀφυπνῆσαι [l. ἀφυπνίσαι] ἀττικῶς, ἐξυπνῆσαι [l. ἐξυπνίσαι] ἑλληνικῶς. *Phrynichus* p. 96. ἐξυπνισθῆναι οὐ χρὴ λέγειν, ἀλλὰ ἀφυπνισθῆναι. *Thomas.* ἀφυπνίζω καὶ διυπνίζω, οὐκ ἐξυπνίζω. *Job.* XIV. 12. 3. *Reg.* III. 15. *Euſtathius* Hyſmenia 29. ἐξυπνίζει με λέγων· οὐ χρὴ πανύχιον εὕδειν. & VI. καί μοι Διάντεια μήτηρ παρὰ τὴν κλίνην γενομένη ἐξυπνίζει με.

12. *Menander.* ὕπνος δὲ πάσης ἐστὶν ὑγίεια νόσου. *Dio* O. XXXII. p. 370. B. καὶ γὰρ τοῖς νοσοῦσι μεγάλη ῥοπὴ πρὸς σωτηρίαν σμικρὸν ἡσυχάσασιν. *Secundi philoſ.* ſentent. Τί ἐστιν ὕπνος; καμάτων ἀνάπαυσις, ἰατρῶν κατόρθωμα —— νοσούντων εὐχή. *Seneca* Herc. Oetaeo: 1429. Longus dolorem forſitan vincet ſopor. Herc. Fur. 1051. Detur quieti tempus, ut ſomno gravi Vis victa morbi pectus oppreſſum levet. *Achilles* Tatius IV. p. 243. ὕπνον αὐτῇ παρασκευάσωμεν, ὅπως τὸ ἄγριον τῆς ἀκμῆς ἡμερώσωμεν, ὕπνος γὰρ πάντων νοσημάτων φάρμακον. *Curtius* IX. 5. non prius receſſerunt, quam compertum eſt, ſomno pauliſper requieſcere. Hinc certiorem ſpem ſalutis ejus in caſtra retulerunt. *Plut.* de Superſtit. p. 165. E. φλεγμοναὶ περὶ τραύματα, καὶ νομαὶ σαρκὸς θηριώδεις, καὶ περιωδυνίαι κοιμωμένων ἀφίσανται. ὦ φίλον ὕπνε θέλγητρον, ἐπίκηρον νόσου, ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε. ex *Sophocle* & *Eurip.* Oreſt. 211. Sch. τοῖς γὰρ νοσοῦσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὕπνος ἐστὶ τῆς νόσου φάρμακον. *Sir.* XXXIV. 2. *Bereſchith R.* XX. 25. Dixit R. Aſhu: hoc eſt unum ex quinque rebus, quae ſunt ſignum bonum aegrotanti, ſudor, ſomnus, inſomnium —— ſomnus, unde probas? quia dictum eſt: *Job.* III. 12. & *Berechoth* f. 57. 2. *Maaſe Thora* 6.

16. *Pollux* VI. 159. Πλάτων δὲ συμμαθητὰς εἶπε. *Plat.* in Euthydemo. ἄλλως πάντα συμμαθητάς μοι φοιτῶν παρεβύτας. μετ' αὐτοῦ] Cum Jeſu, non cum Lazaro, qui jam mortuus erat. *Oppianus* ἁλιεύτ. 518. de Delphino. τὸν μὲν πᾶς παιδὸς πόθος οἰχομένοιο ἔσβεσε, σὺν δὲ θανόντι θανεῖν ἔσπευσε ἑταίρῳ. *Simplicius* in Epictet. p. 259. Καὶ δῆλον μὲν ὅτι καὶ βελόμενος οὐ πάντως ἂν ἐρρύσατο τοῦ θανάτου τὸν φίλον, ἀλλ' ὅμως ἔδει συγκινδυνεῦσαι καὶ συναποθανεῖν, εἰ καὶ τοῦτο ἦν ἀνάγκη βοηθοῦντα παθεῖν. *Galenus* de Theriac. ad Piſonem. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν Αὔγουστον πάνυ καταπλαγῆναι λέγουσι, τῶν μὲν μέχρι τοῦ συναποθανεῖν αὐτῇ τοσαύτην φιλοσοργίαν. *Plut.* Apophth. p. 189. A. τῶν δὲ μελλόντων συναποθνήσκειν ἑνὶς ὀδυρομένου καὶ ἀγανακτοῦντος, ἐκ ἀγαθᾶς, εἶπε, ὦ εὐήπε, μετὰ φωκίωνος ἀποθανέμενος; & de ſui laude p. 541. C. *Marc.* XIV. 31. 2 *Cor.* VII. 3. *A. Gellius* III. 7. Tribunus & CCCC. illi ad moriendum proficiscuntur. *Orat.* O. II. 17. 10. ibimus, ibimus, utcunque praecedes, ſupremum carpere iter comites parati. *Jud.* XVI. 30.

17. *Arrian.* Epictet. II. 15. ἤδη τρίτην ἡμέραν ἔχοντος αὐτοῦ τῆς ἀποχῆς. de exped. Alex. VI. 17. 9. ἤδη δὲ τρίτην ἡμέραν αὐτῷ τῷ πλῷ ἔχοντι ἐξαγγέλλεται. *Aelianus* N. A. VII. 10. ἔτυχε δὲ ἄρα τρίτην ἔχων ὁ κύων ἀπόσιτος τὴν ἡμέραν ἐπὶ τῇ φρεατί.

19. *Ariſtoph.* Veſp. 1293. οἱ περὶ φρύνιχον *Plut.* Apophth. Imperat. p. 178. B. τῶν περὶ Λασθένην τὸν ὀλύνθιον ἐγκαλέντων. Marcell. p. 316. B. οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Ὀυαλέριον Μάξιμον. *Longinus* S. XII. οἱ περὶ ἀμμώνιον. *Aelian.* V. H. I. 16. ἔφη πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Κριτίαν καὶ Σιμωνίδην. *Philo* de Vit. Contempl. T. 2. p. 473, 39. τοῦτο οἱ περὶ Δημόκριτον τοῖς ἀφ' αἵματος εἰργάσαντο. *Dionyſius* H. VI. 89. ἄρχοντας ἐνιαυσίους ἀποδεικνύουσι τοὺς περὶ Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον καὶ Γαΐου Σικίνιον. *Jamblichus* V. Pythag. 33. συνταχθῆναι ἐπὶ τοὺς περὶ φιντίαν. *Lucian.* V. H. II. 18. οἱ μέντοι ἀμφ' ἀρίστιππόν τε καὶ ἐπίκουρον. *Ariſtot.* de

τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ 20
δὲν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι — ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ
ἐκαθέζετο. Εἶπεν οὖν — ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου 21
οὐκ ἂν ἐτεθνήκει· Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεὸν, δώσει σοι ὁ Θεός. 22
Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα· Οἶδα ὅτι ἀνα- 23
στήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνά- 24
στασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. Καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων 25
εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· ἐγὼ 26
πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦ- 27
τα εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα, εἰποῦσα· Ὁ δι- 28
δάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς 29
αὐτόν. (Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην· ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν 30
αὐ-

τὰς περὶ] — C a prima manu DL 32. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Armen.* + τὴν CL 38. Edit. *Complut. Plant.* καὶ Μαρίαν] — 28. καὶ Μαριὰμ DK ut infra. παραμυθήσωνται] παραμυθήσουν Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* αὐτῶν] — DL.
20. ὁ] — ACDH. 1. 3. 44. 69. 72. 73. 74. 90. 106. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Cyrillus, Theophyl.* ὑπήντησεν] ἀπήντησεν 69. a prima manu. Evang. 1. & comm. 30. & XII. 13. 18.
Μαρία] Μαριὰμ L & comm. 28. 31. 45.
21. ἡ] — AH Colb. 3. 44. 72. 73. 74. 80. 90. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Theophylactus.*
ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει] οὐκ ἂν ὁ ἀδελφός μου ἀπέθανεν D. ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου C. a prima manu. KL. 33. 42. Versio *Syr. Cyrillus, Chrysostomus. Basilius* Seleuc. H 40. *Amphilochius Andreas* Cret. ἂν ἂν ἀπέθανεν μου ὁ ἀδελφὸς 1. *Chrysostomus* V. 4. VII. p. 526. 9. ἂν ἂν ὁ ἀδελφός μου ἐτεθνήκει A.
22. ἀλλὰ] — C a prima manu 1. 33. 53. *Chrysostomus* V. 41. καὶ] — 44.
ὁ θεὸς] — Versio *Syr.* εὐθέως *Cl. J. S. Bernard.* 23. ὁ] — A. ὁ ἀδελφός σου] σου ὁ ἀδελφὸς D.
24. αὐτῷ] + ἡ CD 59. 74. ex emendatione. Editio *Complut. Plantin. Geneu.* ἐν τῇ ἀναστάσει] — 13. 57. *Chrysost.*
25. εἶπεν] λέγει 16. 69. Codices *Latini.* + ἐγὼ 7. 38. 40. 48. 51. 57. 63. 90. Colb. tres. Evang. 18. 19. Versio *Goth.* + δὲ 1. Evang. 15. Codices *Latini.*
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ad ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ comm. 26.] — 40. 63. 26. ζῶν καὶ] — 64.
27. αὐτῷ] — D 57. *Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 909. πεπίστευκα] ἐπίστευσα E a prima manu.
ὁ Χριστὸς] — 60. 96. 97. Ev. 20. probante *J. Millio* prol. 1422. θεὸς] + τοῦ ζῶντος 53. 71. Versio *Vulg.*
28. ταῦτα] τοῦτο C. 59. Versio *Vulg.* ab εἰποῦσα ad εἰποῦσα] — 59.
καὶ ἐφώνησε] ἐφώνησε δὲ καὶ 69. Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς] τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Μαριὰμ D.
λάθρα] σιωπῇ D. Codices *Latini.* sequenti voci jungunt 34. 36.
εἰποῦσα] + ὅτι D. 29. ἐκείνη] + δὲ L 69. Versio *Syra* posterior cum asteriſco.
ἐγείρεται] ἠγέρθη C a prima manu. DL. Versio *Syr.* prior, & posterior in margine *Copt.* Cod. *Lat. Andreas* Cret.
ἔρχεται] ἦρχετο L Versio *Syr. Copt.* Cod. *Lat. Andreas.* 30. ὅπου δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς] ὅπου ἦν Ἰησοῦς ἐληλύθεις D.
δὲ] γὰρ Versio *Copt. Vulg.* Codices *Latini.* —— Codd. *Latini* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
εἰς] πρὸς 69. ἀλλ'] ἀλλὰ D. ἦν] + ἔτι C. Versio *Copt.* Cod. *Lat.*

Part. An. IV. 4. οἱ περὶ Ἀναξαγόραν. Plut. Demetrio p. 900. B. οἱ περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον. *Il.* γ. 146. οἱ δ' ἀμφὶ Πριαμὸν καὶ Κανθὸν, καὶ Θυμοίτην. *Schol.* ῥητόρων ἴδιον τὸ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἀλέξανδρον ἢ Μενελάου ἢ Ἀγαμέμνονα, λέγειν οἱ ἀμφὶ Ἀλέξανδρον, καὶ οἱ ἀμφὶ Μενελάου, καὶ οἱ ἀμφ' Ἀγαμέμνονα, καὶ τὰ ὅμοια. *Il.* I. 82. ἢ δ' ἀμφ' Ἀσκάλαφον, καὶ Ἰάλμενον, υἱὰς Ἄρηος. *Aristoteles* Rhet. III. οἱ περὶ Θεόδωρον. *Xenophon* H. G. II. οἱ ἀμφὶ Ἀριστοτέλην, καὶ Μελάνθιον, καὶ Ἀρίσαρχον στρατηγοῦντες. &c . . . οἱ περὶ κῦρον. *Diodor. Si.* XVI. 85. στρατηγὸς κατέστησε τὸν περὶ χαρίτα καὶ Λυσικλέα.

Artemidorus III. 39. ἡ δὲ παραμυθία τοὺς μὲν εὐδαιμονοῦντας ἀδικεῖ, τοὺς δὲ ἐν περιστάσει ὄντας ὠφελεῖ· τοὺς μὲν γὰρ εἰς τοῦτο κατάγει, ὥστε δεῖν αὐτοῖς παραμυθίας, διὰ τὸ ἀθυμεῖν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι κακοῖς· τοῖς δὲ χρησὰς ὑποτίθεται τὰς ἐλπίδας. *Thucyd.* II. 44. τοὺς τοῦδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε, ἐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. *Æschines* in Ctesiph. γυναῖκα μὲν ἀλλοτρίαν πεπεῖσθαι δύνασαι παραμυθεῖσθαι. *Plut.* in Conſolat. p. 113. A. γυναῖκες ἀνδρῶν φιλοπενθόστραι εἰσιν. *Varro* V. de L. L. Allocutum mulieres ire ajunt, cum eunt ad aliquem locutum conſolandi cauſa. *Seneca* Ep. LXIII. Dolor recens conſolatorem invenit. *Andronicus Rhodius* IX. 12. 6. Γύναια, καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναικώδεις τοῖς γεάζεσι χαίρουσιν, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλας καὶ συναλγοῦντας. *Job.* II. 11. 2. *Sam.* X. 2.

21. *Seneca* de Benefic. VI. 32. Horum mihi nihil accidiſſet, ſi aut Agrippa aut Mecaenas vixiſſet. *Donatus* in Ter. Herc. III. 5. ut cum Medicus dicit de jam mortuo: Ego, ſi illum curarem, viveret.

22. *Taanith* f. 24. 2. dixit Hormis mater Saporis Regis filio ſuo: noli negotium facereſſe Judaeis iſtis, quia quicquid petunt a Domino ſuo, dat eis.

25. *Nonnus* Dionyſ. XII. Ἄμπελος οὐ τέθνηκε, καὶ εἰ θάνεν —— Ζώεις μοι δ' ἔτι κῆρε, καὶ εἰ θάνες. *Theodorus Mopſueſt.* οὐ χρὴ φρίττειν τοῦτον τὸν θάνατον, ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτον ἔσιν· ὅτι ἔστε ἔτος τέθνηκε, ἔστε ὑμεῖς τεθνήξεσθε, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως ἔχοντας. Ὁ γὰρ ζῶν μετὰ τῆς εἰς ἐμὲ πίστεως, οὐδεπώποτε ἀποθανεῖται, ἐπειδήπερ, κἂν ἀποθνήσκειν δόξῃ, οὐ νεκρὸς ἔσιν, ἀλλὰ ζῶν διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, μεθ' ἧς δέχεται τὸν τῆς φύσεως ὅρκον τὸν τελευτὴν.

28. *Theodorus Mopſueſt.* διὰ τὸ βάλεσθαι κεκρύφθαι τὴν παρουσίαν ἀπὸ τῶν παρόντων Ἰουδαίων, ὡς ἂν ἐχθρῶν χριστοῦ καὶ διωκόντων.

31. *Nonnus* Dionyſ. XLVII. καὶ πλοκάμους τίλλουσα φίλῳ παρεκάθετο τύμβῳ Παρθένος ἀκρήδεμνος, ἀσάμβαλος, αὐτοχύτοις δὲ δακρύσιν ἀσάοισι λελυμένον εἶδε χιτῶνα. *Demoſthenes* c. Macartatum. Νόμος, ἐκφέρειν τὸν ἀποθανόντα τῇ ὑσεραίᾳ, ἢ ἂν προθῶνται πρὶν ἥλιον ἐξέχειν. Βαδίζειν δὲ τοὺς ἄνδρας πρόσθεν, τὰς δὲ γυναῖκας ὄπισθεν. Γυναῖκα δὲ μὴ ἐξεῖναι εἰσιέναι εἰς τὰ τοῦ ἀποθανόντος, μηδ' ἀκολουθεῖν ἀποθανόντι, ὅταν εἰς τὰ σήματα ἄγηται, ἐντὸς ξ. ἐτῶν γεγονυῖαν, πλὴν ὅσαι ἐντὸς ὠγυγιάδων εἰσι. *Anto-*

ni-

31 αὐτῷ ἡ Μάρθα.) Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ παραμυθούμενοι αὐ-
τὴν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες·
32 Ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς,
ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγουσα αὐτῷ· Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ
33 ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν, ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας
34 αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν· Καὶ εἶπε·
35 Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς· Ἔλε-
36 γον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἠδύνατο οὗ-
37 τος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς
38 οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος
39 ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνη-
40 κότος, Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ
εἶ-

~αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας

ἐν τῷ τόπῳ] ἐπὶ τοῦ τόπου 69. ἡ] — D. 31. καὶ prius] — D.
Μαρίαν] Μαριὰμ C. a prima manu, etiam antea. D. ταχέως] ταχὺ C. a prima manu.
λέγοντες] δοξαντες A a prima manu DL 1. 33. 78. Colb. Verſio *Copt. Syr.* prior & poſterior in margine. *Æthiop. Arab. Armen. Andreas Cret.*
Ἰησοῦς] Χριστὸς 64. 32. Μαρία] Μαριὰμ C. ὁ] — AD.
αὐτὸν] — D. εἰς] πρὸς D 33.
εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ] αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας AEGH. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 69. 72. 80. 90. Evang. 1. 7. 11. 12. 13. Editio *Complut. Plantin. Eraſmi. Bengelii, Stephani* 1. 2. *Geneu. Theophylactus.* αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας C a prima manu L 1. Editio *Colinaei, Bogardi. Andreas.*
αὐτῷ] — D 28. 46. 56. 58. 61. Editio *Eraſmi, Aldi.* Verſio *Copt.* Cod. *Lat.* ἦς ὧδε] ὧδε ἦς D.
ἀπέθανεν μου ὁ ἀδελφός] μου ὁ ἀδελφὸς ἀπέθανεν D. μου ἀπέθανεν ὁ ἀδελφὸς C. ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου 69.
33. κλαίουσαν] — 61. 74. 89.
συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας] ἰδίους κλαίοντας τοὺς συνεληλυθότας μετ' αὐτῆς D a prima manu. at in Verſ. Latina: Judaeos plorantes, qui ſimul venerant cum ea. συνελθόντας] συνεληλυθότας 12. 56. 58. 59. 61. *Andreas.*
καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν] ὡς συνεβριμώμενος D. ὡς ἐμβριμώμενος 1. ἐνεβριμήσατο] ἐταράχθη D, 1. ἐβριμήσατο A. 34. Κύριε] — 59. Evang. 13.
ἴδε] + ϵ D. 61. ex emendatione 69. Verſio *Vulg. Goth. Copt. Syr. Apollinar.* ap. Corderium.
36. ἔλεγον] αὐτοῖς 69. 37. ἐξ αὐτῶν εἶπον] εἶπον ἐξ ὧν D. a prima manu. εἶπον ἐξ αὐτῶν ex emendatione.
εἶπον] ἔλεγον AK. 27. 42. 68. ἠδύνατο] ἐδύνατο CD.
τυφλοῦ] + γεγενημένου Verſio *Vulg. Copt.* ϵ οὗτος μὴ] μὴ οὗτος 106.
38. ἔρχεται] — E a prima manu. 34. 69. δὲ 16. Codices *Latini.* πάλιν] — Verſio *Copt. Syr.*
ἐμβριμώμενος] ἐμβριμούμενος A 69. Evang. 21. ἐμβριμησάμενος C. a prima manu. Colb. *Andreas Cret.*
εἰς] ἐπὶ D. λίθος] + μέγας Verſio *Copt.* ἐπέκειτο] ἔκειτο L. 39. ὁ] — AD.
ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα] Μάρθα ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετιλευτηκότος D. Verſio *Syr.*
τεθνηκότος] τετελευτηκότος AC a prima manu KL. 27. 33. Verſio *Syr.* poſterior in margine. *Andreas. Origenes* in comm. 41. ter.
ἤδη] ἰδὲ 69.
ὄζει] — D. Verſio *Sax.* probante *J. A. Bengelio.* 40. ὁ] — A. 1.

ninus Lib. II. περὶ τὸ σῶμα ἐθρήνουν ἀδιαλείπτως. Inſcriptio. σκῆνος μὲν γενετῆρες, ἐπεὶ γέρας ἐστὶ θανοῦσι τιμῶντες κλαίουσκον ἀναίσθητον περὶ τύμβου. *Sap.* XIX. 3. & matrona Epheſina apud *Petronium.*

32. *Cic.* in Verrem V. 39. Mihi obviam venit, & ita me ſuam ſalutem appellans — filii nomen implorans, mihi ad pedes miſera jacuit, quaſi ego excitare filium ejus ab inferis poſſem.

33. Inf. XII. 27. XIII. 21. XIV. 1. 27. *Gen.* XLIII. 30.

35. *Epictetus* 23. ὅταν κλαίοντα ἰδῇς τινα ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, πρόσεχε μὴ καὶ σὲ ἡ φαντασία συναρπάσῃ ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτὸς — Μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν ὕστω τύχῃ, καὶ ἐπισυνάξαι. Πρόσεχε μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς. *Simplicius* p. 125. Τί οὖν; ἀσυμπαθῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τοὺς θλιβομένους τὸν ἐπιεικῆ, καὶ τοῦ δόγματος αὐτῶν καταγινώσκοντα περιορᾶν αὐτούς; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ συμπεριφέρεσθαι μὲν, καὶ μέχρι τινος συγκαταβαίνειν, καὶ λόγον συμπαθῆ λέγοντα, κἂν ὅλοι συνεπιστενάξαντα, οὐ προσποιητῶς, οὐ γὰρ προσήκει τῷ ἐπιεικεῖ ἡ προσποίησις, ἀλλ' αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ στενάζοντα τοῖα πράγματα στεναγμοῦ ἄξια νομίζειν — ὅτε γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τις τελέως μένων ἀνασπάσει τὸν κατασυρόμενον ὑπὸ ῥεύματος, ὅτε ὅλως ἐκεῖνος συγκατασπασθείς. *Ro.* XII. 15. 16.

37. *Auſonius*, Sarpedon Lycius; Genitus Jove, numine patris Sperabam coelum; ſed tegor hoc tumulo. Sanguineis fletus lacrymis, proh ferrea fata! Et patitur luctum, qui prohibere poteſt?

38. *Gen.* XXIII. 9.

39. ὄζει] *Demetrius Phaler.* οὐ τίθηκεν Ἀλίξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὦζε γὰρ ἂν ἡ οἰκεμένη τὸν νεκρόν. *Lucan.* VII. 821. Tu cui dant poenas inhumatae funere gentes, Quid fugis hanc cladem? quid olentes deſeris agros? *Lucretius* VI. 1153. Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.

τεταρταῖος] *Herodot.* II. 89. ἐπέων τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται. VI. 106. δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ. VI. 120. ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. VII. 196. ἐσβεβληκὼς ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιέας. *Iſaeus* pro Succeſſ. Philoctemenis. εἰσελθοῦσαι δὲ κατέλαβον ἐκεῖνον μὲν ἔνδον κείμενον δευτεραῖον — αἱ μὲν οὖν γυναῖκες, ὡς εἰκὸς, περὶ τὸν τετελευτηκότα ἦσαν. *Theophraſtus* H. Pl. VII. 1. διαφύεται δὲ ἐκ ἐν ἴσοις πάντα χρόνοις, ἀλλὰ τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βραδύτερον — τάχιστα μὲν ὖν ὤκιμον, καὶ εὔζωμον, καὶ τῶν χειμερινῶν ῥαφάνη, τριταῖα γὰρ, ὡς εἰπεῖν, θριδακίναι δὲ τεταρταῖαι, καὶ πεμπταῖαι — ἄνηθον δὲ τεταρταῖον, κάρδαμον δὲ καὶ νάπυ πεμπταῖα, τεύτλιον δὲ θέρους μὲν ἑκταῖον, χειμῶνος δὲ δεκαταῖον, ἀνδραφάξυς δὲ ὀγδοαῖα, ῥάφανος δὲ δεκαταῖα, πράσινον δὲ καὶ γήθιον ἐκ ἐν ἴσοις, ἀλλὰ τὸ μὲν ἑπτακαιδεκαταῖον, ἑνιαχοῦ δὲ εἰκοσαῖον, γήθιον

εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ; Ηιραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε· Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ἤδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς

41 42 43 44 45 46

ὅτι] — 69.
δόξαν] δύναμιν 53.
οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος] — C a prima manu DL. 5. Versio *Vulg. Sax. Armen. Æthiop. Arab.* Codices *Lat. Copt. Syr.* prior, *Origenes.* probante *J. Millio.* prol. 1200. *Bengelio.* Versio *Goth. Syra* posterior.
ὄψει] ὄψη ACDEHL. 69. 72. Evang. 7. *Origenes, Cyrillus, Hier.* 43.
ἦραν οὖν] ὅτε οὖν ἦραν D.
ὅπου ἦκειτο 56. 58. 61. ὃ ἦ A. 1. ὁ δὲ] καὶ ὁ D Versio *Syr.* ὁ οὖν 1. ὁ 69.
ὀφθαλμοὺς] + αὐτοῦ D 3. 28. 33. 65. a prima manu. 69. Colb. duo. + ἑαυτοῦ 36. Evang. 1. 15. Versio *Syr.* utraque, *Copt.* Codices *Lat.* + εἰς τὸν οὐρανὸν K 11. 42. 15. 27. 42. 46. 57. 68. 87. 91. Versio *Syra* posterior in margine.
ἄνω] — 69. 42. ἐγὼ δὲ] κἀγὼ 69. Verfio *Syr.*
περιεστῶτα] περιεστηκότα 56. 58. 61. παρεστῶτα 28.
43. ἐκραύγασε] ἔκραξεν C. *Chryſoſtomus.* Λάζαρε] — 72. a prima manu.
44. καὶ primum] — CL. Ev. 5. Verſio *Copt. Origenes.* ἐξῆλθεν] εὐθὺς ἐξῆλθεν D. Verſio *Vulg.*
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας] τὰς χεῖρας & τοὺς πόδας A 69. 76. Verſio *Goth. Sax. Syr.* utraque, *Belg Æthiop. Arab. Andreas.*
κειρίαις] κηρίαις A 1. 38. 39. Ev. 7. 13. 15. 21. *Heſychius.* περιεδέδετο] — Codices *Syr.* περιεδέδετο D a prima manu.
ἄφετε] + αὐτὸν C. a prima manu. L. Verſio *Copt. Origenes, Chryſoſtomus, Baſilius Seleuc.* H. 43.
45. οἱ] — D 1. οἱ ἐλθόντες] τῶν ἐλθόντων D.
Μαρίαν] Μαριάμ D. καὶ θεασάμενοι] ἑωρακότες D Verſio *Sax. Copt.* Cod. *Lat.*

δὲ δικαταῖον, ἢ δωδεκαταῖον —— δυσφυέστατον δὲ πάντων τὸ σίλινον, τισσαρακοσταῖον γὰρ φασὶν —— οἱ δὲ πεντηκοσταῖον, & de C. P. IV. 3. τῶν σιτηρῶν μὲν γὰρ τριταῖα διαβλαστάνει —— τὰ δὲ πεμπταῖα ἢ ἑκταῖα, τὰ δὲ πεντεκαιδεκαταῖα —— τὸ δὲ σίλινον τισσαρακοσταῖον, ἐνιαχοῦ δὲ πεντηκοσταῖον. Hippocrates ap. *Galen.* de foet. format. ἑκταίην. *Galen.* de Conſtit. Medic. ἑνταταῖον —— ἑβδομαῖον. *Xenophon* Exped. Cyri VI. ἤδη ἦσαν πεμπταῖοι. *Philoſtratus* in Heroicis de Achillis cadavere. τριταῖος ἤδη κειμένῳ τῷ νεκρῷ. *Plut.* de ſera Num. vindicta. p. 563. D. ἐξέθανε, καὶ τριταῖος ἤδη περὶ τὰς ταφὰς αὐτὰς ἀνήνεγκε. ταχὺ δὲ ῥωσθεὶς, καὶ παρ' αὐτῷ γενόμενος. *Strabo* XIII. p. 887. C. ἐνδεκαταίους αἱρεῖ. *Euripides* Hecub. 32. τριταῖον ἤδη φέγγος. Schol. πρὸς τὸ προταῖος ἀπ' ἐρανοῦ φαίνει, ἀπαντήσει μοι· τριταῖος τυχὸν ἢ τεταρταῖος, ἤγουν τρίτην ἡμέραν ἔχω ἀφ' ἧς πάρειμι, ἢ τετάρτην. *Diodorus S.* XIV. 103. πεμπταῖος δὲ καταντήσας εἰς τὴν Μισσήνην. XVII. 65. προῆγε, καὶ κατήντησε ἑκταῖος εἰς τὴν Σιτλακίνην ἐπαρχίαν. 67. τεσσαρταῖος ἐπὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν ἀφίκετο. 68. πεμπταῖος ἦκεν ἐπὶ τὰς Σουσιάδας καλουμένας πέτρας. 75. τριταῖος κατεστρατοπέδευσε πλησίον πόλεως. XIX. 19. διεσώθη μόγις ἑνατταῖος εἰς τὴν οἰκουμένην τῆς Μηδίας. *Xenophon* Paed. V. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δεῖλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ. *Arrianus* Exp. IV. 24. δευτεραῖος ἀφίκετο πρὸς τὴν πόλιν. V. 22. δωτεραῖος —— πρὸς πόλιν ἦκεν. *Polybius* III. 53. ἑναταῖος διανύσας. *Philoſtratus* V. Apollon. VII. 10. πεμπταῖος ἀφίκετο. *Thucydides* II. 97. ὀδῷ δὲ τὰ ξυντομώτατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴσρον ἀνὴρ εὐζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ. *Theocritus* Id. II. 4. Ὅς μοι δωδεκαταῖος, ἀφ' ᾧ τάλας ἐδέποτ' ἦκοι.

Maſſechet Semachoth VIII. Prodeunt ad ſepulcra atque inviſunt mortuos tribus diebus. Nec ſolliciti ſunt, ne incurrant infamiam ſuperſtitionis Amorraeorum. Hiſtoria. Inviſerunt quendam, atque ille revixit, vixitque XXV. annos, & poſtea mortuus eſt. Et alterum, qui etiam revixit, & genuit quinque filios, & poſtea obiit. *Jebamoth* f. 120. 1. Non teſtantur de mortuo niſi intra triduum poſt mortem ejus. Poſt triduum autem non teſtantur de eo, quia aſpectus vultus ejus mutatur. *Bereſchith R.* C. 7. Traditio f. Caphrae: Summus vigor luctus non eſt niſi die tertio. Triduum enim anima vagatur circa ſepulcrum, exſpectans ut redeat in corpus. Cum vero videt aſpectum faciei immutari, recedit, corpusque relinquit S. D. *Job.* XIV. 22. & *Vajikra R.* XVIII. R. Aba f. R. Papae & R. Joſua de Sacenu nomine R. Levi: toto triduo anima volat ſuper corpus, exſpectans ut redeat &c. *Koheleth* R. XII. 5. f. Capara dixit: Triduo vehementia luctus eſt, quia hucusque forma faciei agnoſcitur. *Tanchuma* f. 47. 1. Cur poſt triduum licet pauperi deponere luctum? Dixit R. Johana, poſt triduum caro foetet, & vultus ejus mutantur prob. Job. XIV. 22.

43. *Ter.* Phorm. V. 8. verba fiunt mortuo.

44. κειρίαις] *Gloſſar.* inſtita, κειρίαι. *Etymol.* κειρία σημαίνει τὰ σχοινία τὰ ἐντάφια. ἡ κειρία σημαίνει τὸ σχοινίον τὸ δεσμεῦον τὴν κλίνην· λέγεται δὲ καὶ ζηλυκῶς. *Ariſtophanes* Avib. 817. Σπάρτην γὰρ ἂν θείμην ἐγὼ —— κειρίαν ἔχων. *Schol.* ἡ δὲ κειρία εἶδος ζώνης ἐκ σχοινίων, παρεικὸς ἱμάντι, ᾧ δεσμοῦσι τὰς κλίνας. *Heſychius* κηρίαις ἐπιδέσμασι ἐντετυλιγμένα. *Artemidorus* I. 14. Βρέφη ἀνειλημένα τὰς χεῖρας —— τῷ νοσοῦντι θάνατον προαγορεύει τὸ ὅραμα, ἐπεὶ καὶ οἱ ἀποθνήσκοντες ἰσχυρῶς ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς καὶ τὰ βρέφη. *Quinctilianus* II. 3. Palliolum, ſicut faſcias, quibus crura veſtiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, ſola excuſare poteſt valetudo. *Valerius Max.* VI. 2. Pompejum faſcia candida crus obligatum habuiſſe. Cato apud *Nonnium.* Mihi puero modicum fuit una tunica, ſine faſciis calceamenta. *Lampridius* Alex. Severo. Faſciis ſemper uſus eſt. *Apulejus* X. Ecce pater ſuis ipſe manibus cooperculo lapidi remoto, commodum diſcuſſo mortifero ſopore, ſurgentem poſtliminio mortis deprehendit filium: eumque complexus arctiſſime verbis impar praeſenti gaudio producit ad populum, atque, ut erat adhuc feralibus amiculis inſtrictus atque obditus, deportatur ad judicium puer. *Midras Tillin* XVI. 2. Dixit R. Phineas: Si quaeſiſſent patres mundi, ut fuiſſet

eo-

47 πρὸς τὰς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον· Τί ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν· καὶ ἐλεύσονται οἱ
49 Ρωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρ-
50 χιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν· Οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ
51 ἔθνος ἀπόληται. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν· ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν

ἃ] ὃ ACD 1. Verſio *Syr.* ὅσα 11. Editio *Complut. Genev.*
ὁ Ἰησοῦς] — AC a prima manu, ut videtur, L. 1. Verſio *Goth. Copt. Armen. Sax.* Codices *Latini. Origenes.* probante *J. Millio* prol. 1347.
τὰς] + ἀρχιερεῖς C 13. 69.
ἃ] ὃ CDM 69. Verſio *Copt.* ὅσα A 12. 13. Colb. 40. 42. 58. 61. 62. 63. 83. Editio *Complut.* probante *Bengelio.*
φαρισαῖοι] πρεσβύτεροι 69.
C ἔλεγον] λέγοντες 13. 69.
σημεῖα ποιεῖ] ποιεῖ σημεῖα A.
48. πιστεύσουσιν] πιστεύσωσιν GH. 83. 97.
C τὸ] τὸ 64. 87. Verſio *Vulg.*
49. τίς] — Colb.
Καϊάφας] Καΐφας D. Verſio *Vulg.*
50. λογίζεσθε] λογίζεσθε ADL 1. 69. Colb. *Origenes*, *Cyrillus* in Eſaj. p. 205.
ἡμῖν] ὑμῖν DLM. 16. 34. 39. 57. 60. 72. Evang. 22. Verſio *Vulg. Chryſoſtomus.* probante *J. Millio* prol. 1447.
51. ἐκείνου] — D.
προεφήτευσεν] ἐπροφήτευσεν DL.
ὁ] — CD. 47. ἔν] δὲ 69.
συνέδριον] + κατὰ τὸ Ἰησοῦ 3. 9. 13. 44. 69. 73. Ev. 24.
ὅτι] — D. πολλὰ] τοιαῦτα D.
ποιεῖ] + C 74. D. Verſio *Copt.*
ἡμῶν C τὸν τόπον] τὸν τόπον ἡμῶν D.
ἔθνος] ἔθος Evang. 5.
αὐτῶν] + ὀνόματι 1. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Æthiop. Arab.*

eorum habitatio ſurſum, obtinuiſſent. Non tamen propterea vocati ſunt ſancti, donec terrae eſſent conditi, ſudario velatis ipſorum faciebus. *Lex. MS.* χειρίαι, ἐπιτάφιοι δισμοί.

47. *Act.* IV. 16.

48. *Heſychius.* ἄρῃ, λήψῃ πολέμῳ.

Si Chriſti doctrinam accepiſſent, ſtarent Hieroſolyma in hunc diem: quia vero illam rejecerunt, a Romanis everſa ſunt.

49. *Antiſthenes* Ajac. ὑμεῖς δὲ οἱ ἐδὲν εἰδότες δικάζετε —— οἵ τε ἐδὲν εἰδότες δικάσειν ὑπισχνεῖσθε, περὶ ὧν ἐκ ἴστε. 1. *Tim.* III. 2. 3. *Pſal.* LXXXII. 5.

50. *Xiphilinus* in Othone p. 193. πολὺ γὰρ πᾶν καὶ κρεῖττον καὶ δικαιότερον ἐστιν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι. *Sueton.* Othone 9. Statim moriendi impetum cepit, ut multi, nec fruſtra opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem ſibi aſſerere perſeveraret, quam deſperatione ulla aut diffidentia copiarum. *Tacitus* H. II. 47. Hunc, inquit, animum, hanc virtutem veſtram ultra periculis objicere, nimis grande vitae meae pretium puto. —— An ego tantum Romanae pubis, tot egregios exercitus, ſterni rurſus, & Reipublicae eripi patiar? —— eſte ſuperſtites. *Bereſchith R.* XCIV. 8. ad 2. Sam. XX. 20. 21. *Koheleth* IX. 18. *Samuel R.* XXXII. non auditis, dixit mulier. An ignoratis verba Davidis, quanta natio & quantum regnum ſtet in illis? Dixerunt: quid ipſe petit? Reſpondit, mille viros: annon melius eſt, mille viros, quam urbem veſtram vaſtari? Dixerunt ipſi unus quisque: ſe daturum, quicquid haberet, ad eum placandum. Dixit ipſis: forte pro facilitate ſua remittet paululum. Simulavit ergo ſe abire ad eum placandum; reduxit autem M. ad D, D ad C, C ad XX, XX. ad unum, & hic erat peregrinus —— Seba f. Bichri. Dixerunt illi: etiamſi eſſet optimus in urbe, dabimus eum ipſi. Traditio ex Thrumos Hieroſ. 8. de coetu filiorum hominis quibus dixerunt gentes: date nobis unum ex vobis, quem occidamus: ſin autem, occidemus vos omnes; etſi occidant omnes, non tamen tradent animam unam ex Iſraële. Et ſi conſentiunt illis, dabunt ut Sebam f. Bichri, & non occidentur omnes —— ſi ita eſt, ut & ipſe alias occideretur & ipſi, dabunt eum illis, ut non occidant omnes S. D —— R. Joſua f. Levi dixit: Satius eſt ut occidatur hic vir, & non congregatio propter eum damnum patiatur —— Traditio. & *Vajikra R.* XIX. 7. Qua hora adſcendit Nebucadnezar ad ſubjugandum Jojacimum, ſedit ad Daphnem Antiochiae, deſcendit Synedrium magnum in occurſum ei, dicentes: appropinquavit tempus, ut vaſtetur domus haec. Reſpondit iis: non, ſed Jojacimus rex Iſraëlis rebellavit a me, date eum mihi, & abibo. Abierunt, & dixerunt Jojacimo: Nebucadnezar petit te. Dixit illis, itane faciunt expellentes animam pro anima? nonne ſcriptum eſt Deut. XXIII. 15. Dixerunt: Nonne ſic fecit avus tuus Sebae f. Bichri: ecce caput ejus projectum ad te per murum. Cum non audiret eos, ſteterunt, & tulerunt eum, & catenis vinxerunt eum cum familia ſua. *Joſ.* B. VI. 2. 1. ἀλλὰ τοι, Ἰωάννη —— καλὸν ὑπόδειγμα βελομένῳ σώζειν τὴν πατρίδα σοι πρόκειται βασιλεὺς Ἰουδαίων Ἰεχονίας, ὃς ποτε στρατεύσαντι τῷ Βαβυλωνίῳ δι' αὐτὸν, ἑκὼν ἐξέστη, πρὶν ἁλῶναι, τῆς πόλεως, καὶ μετὰ γενεᾶς αἰχμαλωσίαν ὑπέμεινεν ἐλεύθερον, ὑπὲρ τοῦ μὴ παραδοῦναι ταῦτα πολεμίοις τὰ ἅγια, καὶ τὸν οἶκον τῆς θείας περιδεῖν φλεγόμενον, διὰ τοῦτο λόγος τε αὐτὸν πρὸς ἁπάντων Ἰουδαίων ἱερὸς ἀνυμνεῖ, καὶ μνήμη βέβαια δι' αἰῶνος ἀεὶ νέα τοῖς ἐπιγενομένοις παραδίδωσιν ἀθάνατον, καλὸν, ὦ Ἰωάννη, ὑπόδειγμα, καὶ προῒξ κίνδυνος. *Plut.* Alcib. p. 202. B. καὶ τῷ κοινῇ σκοπεῖν συμφέρον ὑπάρχειν ὀλίγας καὶ ἀμφιβόλους προέμενον, πολλὰς καὶ ἀγαθὰς ἐξελέσθαι τῆς ὀργῆς.

51. *Plut.* de fato p. 572. C. ἐν γὰρ τούτοις τὸ συνέδριον ἐκ αὐτοῦ τοῦ γέγονεν ἀκυρέον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐκ συνδρομῆς τινος αἰτιῶν ἀπέβη, ἄλλο πρὸς ἄλλο γεγενότος· ὁ μὲν γὰρ ἱερεὺς ἔτυφε τὸ πλοῖον ἄλλως χάριν, ἀλλ' ἐ Σωκράτης· εἰ δὲ δὴ ἐτύφε κατεψήφισαντο αὐτοῦ. αὐτὸ δὲ τὸ ἀπαβὲν παράλογον καὶ τοιοῦτο ἀπέβη, οἷον ἂν ἐκ προνοίας ἐγεγόνει ἤτοι ἀνθρώπου τινος ἢ τῶν ἔτι κρειττόνων. *Bereſchith R.* XCI. ad Gen. XLII. 43. nos omnes ſumus filii viri unius. Splenduit in illis Spiritus S. dixeruntque: nos & tu filii viri unius ſumus. 2. *Pet.*

προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· Καὶ οὐχ ὑπὲρ 52
τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν.
Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι 53
παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς 54
ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν· καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν 55
δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ
τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν 56
τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· Τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ 57
Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Ὁ

Ἐφραὶμ

ἔμελλεν] ἤμελλεν A.
ὁ] — A 3. 44. 72. 73. 74. 90.
52. ἀλλ'] ἀλλὰ D.
τὰ διεσκορπισμένα] τὰ ἐσκορπισμένα D. —— 69.
53. ἡμέρας] ὥρας Versio *Syra* posterior in margine.
ἀποκτείνωσιν] ἀποκτείνωσι L.
54. Ἰησοῦς οὖν] ὁ οὖν Ἰησοῦς LM 1. *Origenes.* Ἰησοῦς δὲ Versio *Syr. Copt.*
ἐκεῖθεν] — D 64. 87. Evang. 3. Versio *Vulg. Nonnus. Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 910.
τὴν] — 1. 69. χώραν] + Σαμφερὶν D. in Vers. Latina: Sapfurim.
ἐφραὶμ] ἐφρὲμ vel ἐφραὶμ D E L 1. 2. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 72. 90. Evang. 2. 8. 15. Editio *Complut. Erasmi* 1. *E. Schmidii, Genev.* Versio *Copt. Vulg. Syr. Lutheri, Irenaeus, Nonnus, Theophylactus.*
κἀκεῖ] κἀκεῖθεν 87. κἀκεῖ 69. κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] —— 57.
διέτριβε] ἔμεινεν L. Versio *Copt. Origenes.* αὐτοῦ] — DL 1. 40. *Origenes.*
55. Ἦν δὲ ἐγγὺς] ἐγγὺς δὲ ἦν D. πάσχα prius] + ἑορτὴ 33.
καὶ ἀνέβησαν] ἀνέβησαν οὖν D. Codices *Latini.* πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα] εἰς Ἱεροσόλυμα πολλοὶ D.
χώρας] ὥρας D. sed Vers. Lat. regione.
πρὸ τοῦ πάσχα] πρὶν τὸ πάσχα D. πρὸ τ῀ ἑορτῆς 37. 57. 80. Versio *Syr.* —— 33. 69.
πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτοὺς] ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτοὺς, πρὸ τοῦ πάσχα G.
56. οὖν] + καὶ D. ἔλεγον] ἔλεγαν D.
ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες] ἑστηκότες ἐν τῷ ἱερῷ 69. ἑστηκότες] ἑστῶτες D. —— Versio *Syr.*
δοκεῖ ὑμῖν] ὑμῖν δοκεῖ *Origenes, Cyrillus.* δοκεῖτε D. ὅτι] — 16.
ἔλθῃ] εἰσέλθῃ 78. ἑορτὴν] ὁρτὴν D a prima manu.
57. δεδώκεισαν] ἐδεδώκεισαν Editio *Erasmi, Colinaei, E. Schmidii.*
καὶ prius] — AL 1. 4. 5. 7. 11. 42. 51. 69. 74. 90. 91. 95. 97. Versio *Vulg, Syra* utraque, *Origenes.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1201.

I. 20. 21. *Schemoth R.* 1. Dixit R. Chema f. R. Chaninae: vaticinata est filia Pharaonis, & nesciebat quid vaticinaretur.

52. συναγάγῃ εἰς ἕν] *Plato* Phileb. p. 378. C. ἑκάτερον ἐσχισμένον καὶ διεσπασμένον ἰδόντες, εἰς ἓν πάλιν ἑκάτερα συναγαγόντες. p. 379. D. τὴν τοῦ ἀπείρου [γένναν] συνηγάγομεν εἰς ἕν. *Aristophanes* Lysistr. 585. κἀπ' ἀπὸ τούτων πάντων τὸ κάταγμα λαβόντας δεῦρο ξυνάγειν, καὶ συναθροίζειν εἰς ἕν. *Dionysius Hal.* A. II. 45. ἐπιτροπὴν ἀξιῶσαι λαβεῖν πρὸς τὰς συγγενεῖς ἐξόδου, πολλὰς καὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας ἔχειν λέγουσαι περὶ τοῦ συνάξειν εἰς ἓν τὰ ἔθνη, καὶ ποιήσειν φιλίαν. *Plotinus* Enn. IV. 3. 32. ἐπεὶ καὶ φεύγει ἐκ τῶν πολλῶν, καὶ τὰ πολλὰ εἰς ἓν συνάγει. *Sallustius* Jug. XVII. 2. in unum omnes conveniunt. 11. reguli in unum convenerant. 98. milites in unum contrahit. *Corippus.* & in unum congregat agnos. *Virgilius* Ed. VII. 2. Compulerantque greges Corydon & Thyrsis in unum.

54. Ἐφραὶμ] 2. *Paral.* XIII. 19. *Eusebius.* ἐστὶν κώμη Ἐφρὲμ μεγίστη περὶ τὰ βόρεια αἰλίας, ὡς ἀπὸ σημείων η. *Hieronymus.* & est villa praegrandis Ephraea nomine contra septentrionem in vicesimo ab Ælia milliario. *Menachoth* IX. 1. Michmas & Mezonecha primas obtinent in simila: secundas autem ab iis Ephrem in valle. & f. 85. 1. Dixerunt Jannes & Mamres Mosi: tune stramen affers in Ephrem? *Jos.* B. IV. 9. 9. ἀναβὰς δὲ εἰς τὴν ὀρεινὴν, αἱρεῖ δύο τοπαρχίας, τήν τε Γοφνιτικὴν καὶ τὴν ἀκραβατηνὴν καλουμένην, μεθ' ἃς Βηθηλᾶτε καὶ Ἐφρεὶμ πολίχνια, οἷς φρουρὰς ἐγκατασήσας μέχρις Ἱεροσολύμων ἐπάζετο.

55. *Plut.* Romulo p. 32. F. καθαρμοῖς ἁγνίσειε τὰς πόλεις. 2. *Par.* XXX. 17. *Rosch Haschana* f. 16. 2. Dixit R. Isaac: Tenetur unus quisque ad purificandum se לטהר ad festum. *Act.* XXI. 24. 26. *Jos.* B. V. 5. 2. προϊόντων δὲ ἐπὶ τὸ δεύτερον ἱερὸν δρύφακος περιβέβλητο λίθινος, τρίπηχυς μὲν ὕψος, πάνυ δὲ χαριέντως διειργασμένος· ἐν αὐτῷ δ' εἰσήκεισαν ἐξ ἴσου διαστήματος στῆλαι, τὸν τῆς ἁγνείας προσημαίνουσαι νόμον, αἱ μὲν ἑλληνικοῖς, αἱ δὲ Ρωμαϊκοῖς γράμμασιν, μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τοῦ ἁγίου παρίεναι, τὸ γὰρ δεύτερον ἱερὸν ἅγιον ἐκαλεῖτο. A. VIII. 3. 9. τότε δ' ἔξωθεν ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν τετραγώνῳ σχήματι, στοὰς ἐγείρας μεγάλας καὶ πλατείας —— εἰς τοῦτο τὸ λαὸς πάντες οἱ διαφέροντες ἁγνείᾳ καὶ παρατηρήσει τῶν νομίμων εἰσήεσαν. IV. 3. 12. ἀθέμιτον δ' ἡγεῖτο —— μὴ προηγνευκὸς εἰσάγειν τὸ πλῆθος. Unum diem impendebant.

57. δεδώκεισαν ἐντολήν] *Demosthenes* pro Cor. ἔδοξε τῷ δήμῳ πρίσθαι ἐλέσθαι πρὸς Φίλιππον περὶ τῆς τῶν πλοίων ἀνακομιδῆς, καὶ ἐντολὰς δοῦναι καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ψηφίσματα.

1. *Sex diebus ante Paschа.* ante diem tertium Nonas i. e. tertio die ante Nonas. *Solinus* 1. ante diem XII. Kal. Januar. *Appianus* Hannib. p. 567. τέτο τέλος ἦν τῆς ἐπὶ κάνναις ἀνίδε τε καὶ Ρωμαίων μάχης, ἀρξαμένης μὲν ὑπὲρ ὥραν δευτέραν, ληξάσης δὲ πρὸ δύο τῆς νυκτὸς ὡρῶν. de B. C. II. p. 810. ἐξιέναι δ' αὐτὸν μέλλοντα πρὸ τετάρτης ἡμέρας οἱ ἐχθροὶ κατέκαινον ἐν τῷ βελευτηρίῳ. p. 500. ὁ δὲ καῖσαρ πρὸ μιᾶς τοῦδε τοῦ βελευτηρίου χωρῶν ἐπὶ δεῖπνον ἐς Λέπιδον τὸν ἔπαρχον —— ὁ μὲν ὧδε πρᾴνετο περὶ τῶν εἰς τὴν αὔριον ἰσομένων. IV. p. 647. μέχρι πρὸ μιᾶς

τῆς

1 Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ
2 τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει·
3 ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν συνανακειμένων αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία, λαβοῦσα λίτραν μύ-
ρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν
4 αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι·
5 Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ
6 τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσό-

συνανακειμένων σὺν

ἐντολὴν] ἐντολὰς M 1. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes.* ἐὰν] ἂν D.
γνῶ] γνοῖ D a prima manu.
1. ὁ prius] + πρὸ 76. ὁ οὖν Ἰησοῦς] — 69.
ἦλθεν] + Ἰησοῦς 69. ὁ τεθνηκὼς] — Versio *Syr.* Codices *Latini.*
νεκρῶν] + ὁ Ἰησοῦς ADEGL 2. 34. 39. 42. 72. 96. 97. Evang. 6. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Goth. Syra* utraque, *Æthiop. Arab. Copt. Lutheri, Theophylactus.* 2. ἐποίησαν οὖν] € ἐποίησαν D. Versio *Syr.*
οὖν] — Versio *Copt.* Codices *Latini.* δὲ Versio *Vulg.* δεῖπνον ἐκεῖ] ἐκεῖ δεῖπνον 69.
ἡ Μάρθα διηκόνει] διηκόνει Μάρθα D. Μάρθα] Μαρία 63.
συνανακειμένων] ἀνακειμένων σὺν ADEGHKLM 1. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. Colb. tres. 34. 35. 36. ex emendatione. 38. 39. 42. 44. 45. 46. 47. 48. 51. 53. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 72. 80. 83. 85. 86. 87. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 6. 7. 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 24. Editio *Complut. Erasmi, Aldi, Colinaei, Bogardi, Plantini, Bengelii, Genev. Origenes* in XIII, 2. ἀνακειμένων Ev. 15.
3. Μαρία] Μαριάμ 1. λαβοῦσα] λαμβάνει D.
μύρου νάρδου πιστικῆς] πιστικῆς μύρου D. Codices *Latini.* πολυτίμου] + καὶ D.
ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ] ταῖς θριξὶν αὐτῆς ἐξέμαξεν 1. Colb. 69. Versio *Sax. Copt.*
ἡ δὲ] € ἡ D. Versio *Syr.* Codices *Latini.* οἰκία] + ὅλη 1. 13. 69. Bodlej. unus. *Origenes.* in Cant. I. 12.
4. οὖν] — 33.
οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης] Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ L.
εἷς] — Colb. μαθητῶν αὐτοῦ] δώδεκα 64.
Σίμωνος] — D. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Armen.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 430. Σίμων G 9. 70. + ὁ G 1. 9. 70. Versio *Goth.*
Ἰσκαριώτης] ὁ ἀπὸ καρυώτου D. ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι] ὃς ἤμελλεν παραδώσειν αὐτὸν D.
5. τριακοσίων] διακοσίων 69. ἐδόθη] + τοῖς D.
6. εἶπε δὲ τοῦτο] τοῦτο δὲ εἶπεν D.

τῆς μάχης ἡμέρας ἀπέπλησαν. *Justinus* XVIII. 3. 5. Navibus appulsi Tyron urbem ante annum Trojanae cladis condiderunt. *Galenus* de rat. medendi VII. ἱερεῖς νέοι, καὶ, εἰ χειμὼν ᾖ, πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἐσφαγμένοι —— θέρους δ' ἀρκεῖ τεθύσθαι μὲν ἕωθεν τὸ ἱερεῖον, ἐσθίεσθαι δὲ περὶ δυσμὰς ἡλίου. & de tuend. Valetud. VI. κάλλιστος δὲ καιρὸς ὁ πρὸ δυοῖν ἢ τριῶν ὡρῶν τῆς τροφῆς. *Peripli Scriptor.* νῦν δὲ ὁ πρὸ πολλοῦ τῶν ἡμετέρων χρόνων καῖσαρ αὐτὴν κατεσκέψατο. *Plut.* Num. p. 61. D. πρὸ ια. καλανδῶν Μαΐων. *Jos.* A. XIV. 10. 13. πρὸ δέκα δύο καλανδῶν ὀκτωβρίων 10. πρὸ ΙΓ. καλανδῶν ὀκτωβρίων. 10. τῇ πρὸ τριῶν εἰδῶν ἀπριλλίων. Corn. Nepos XIV. 11. 2. Huc Mithridates ante aliquot dies venit. *Caesar* B. C. I. 11. Neque ante quem diem iturus sit, definiebat. *Cic.* Fam. XVI. 3. ante d. VIII. Id. Novemb. has literas dedimus. *Plinius* H. N. XV. 18. Cum inter omnes recentem constaret, atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine. *Seneca* ad Helviam. 15. Quod te ante tertium demum diem, quam percussus sum, securam nec quicquam tale timentem regredi voluit. *Amos* I. 1. 2. *Cor.* XII. 2. *Plut.* Lucull. p. 510. C. ἦν δὲ πρὸ μιᾶς Νόνων ὀκτωβρίων. *Jos.* A. XIV. 12. 4. πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἢ Γάϊον κάσσιον —— ἐπισῆναι τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν. XV. 11. 4. πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. XVIII. 4. 3. μετὰ μίαν τῆς ἑορτῆς ἡμέραν. B. I. 7. 6. μετὰ μίαν τῆς ἁλώσεως ἡμέραν. *Plut.* Symp. VIII. p. 715. 2. Πομπήϊον δὲ Μάγνον —— πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῶν γενεθλίων ἀποθανεῖν. *Plut.* Probl. p. 101. E. πρὸ μιᾶς καλανδῶν Μαρτίου. Rom. p. 23. F. ὅτι μὲν ἓν ἡ κτίσις ἡμέρᾳ γένοιτο τῇ πρὸ ἑνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 113, 36. ἡ ἱερὰ ἑβδομὰς —— ἐπειδὴ γὰρ ἑδὲν ἐφεῖται δρᾶν ἐν αὐτῇ —— πρὸ μιᾶς ὁ θεὸς ὕει διπλᾶ. *Diogenes* L. X. 23. Epicur. φασὶ δὲ καὶ πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν αὐτὸν τελευτῆσαι. *Lucian.* Macrob. 12. πρὸ δυοῖν ἐτοῖν τῆς τελευτῆς. de mort. Peregr. 1. ἐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τὸ τολμήματος. 44. μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς, πρὸ ἐννέα σχεδὸν πω ἡμερῶν.

2. Sabbatum erat.

3. λίτραν] XIX. 39. *Eustathius* in Il. χ. p. 1389, 12. Ἡ μὲν δὴ κοτύλη φησὶν ἑλληνικὸν, ἡ δὲ ἡμίνα ἑδαμῶς, ἐστὶ δ' ἓν παρ' ἐπιχώριον, ὃς καὶ ὀγγίαν λέγει καὶ λίτραν. *Salmasius:* Siculi obolum λίτραν vocabant, Romani —— dixerunt libram; & quia eorum oboli seu asses primo fuerunt libriles, hinc postea de illo pondere eam vocem usurparunt. A quibus acceperunt Graeci omnes, qui λίτραν eo sensu posuerunt, quae Graecis antiquioribus inaudita est. *Sanhedrin* f. 102. 2. Non est ulla poena, quae venit in mundum, in qua non sit vicesima quarta pars [i. e. drachma] in depressione librae de vitulo primo. *Thrumoth.* . . . Quantum facit satum? XXIV. logos. Logus? II. libras. Libra? C. Zinim seu denarios.

ὀσμῆς] *Plut.* Alex. p. 676. A. ὠδώδει δὲ θεσπέσιον, οἷον ἀπὸ ἀρωμάτων καὶ μύρων, ὁ οἶκος. *Thomas.* ὀσμὴ ἀττικὸν· ὀδμὴ δὲ Ἰωνικὸν· καὶ Ξενοφῶν τοίνυν Ἰωνικῷ ἔθει ὀδμὴν λέγει. *Midras Coheleth* VII. 2. Unguentum bonum transit e cubili in triclinium: at nomen bonum ab uno fine mundi ad alterum. *Matth.* XXVI. 13. *Cant.* I. 12.

6. γλωσσόκομον] XIII. 29. *Bava* Mezia I. 8.

σόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡ- 7
μέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυ- 8
τῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι· 9
καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.
Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν· Ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπ- 10
ῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν 11
εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, Ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν 12
φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον· Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρ- 13
χόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, —ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, 14
ἐκά-

εἶχε ℭ] ἔχων DL 1. 33. Versio *Copt. Vulg. Origenes*, in Matth. XV. 6.
7. οὖν] + αὐτὸς 69.
αὐτήν] + ἵνα BDL 33. 42. Versio *Vulg. Copt. Syra* posterior in margine, *Æthiop.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 431.
τετήρηκεν] τηρήσῃ BDL 33. 42. Colb. Versio *Vulg. Syra* posterior in margine, *Copt. Æthiop.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio*.
8.] — D.
9. Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων] ὄχλος δὲ πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἦλθον D. Versio *Syr.* Codices *Latini*.
οὖν] + ὅτι 69.
μόνον] — D. Codices *Latini*.
ἤγειρεν] + ὁ Ἰησοῦς D 33.
ἐκ] + τῶν D.
νεκρῶν] + ὁ Ἰησοῦς A.
11. δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων] τῶν Ἰουδαίων δι' αὐτὸν ὑπῆγον D. Versio *Syr.*
ὑπῆγον] ὑπήγοντο 56. 58. 60.
ἐπίστευον] ἐπίστευσαν 69.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 40. ex emendatione. 57.
12. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς ἔρχεται A 74. 90.
ὁ] — DGH 1. 44. 72. 73. 74. 90. 106. Evang. 6.
Ἱεροσόλυμα] Ἱερουσαλὴμ D.
13. ὑπάντησιν] συνάντησιν DGL 69. 91. Evang. 24.
ἀπάντησιν A 10. 16. 35. 40. a prima manu. 42. 52. 56. 58. 59. 61. 62. 63. 66. 71. 83. 106. Evang. 1. 14. 17. 22. *Origenes* in Jo. II. 14.
αὐτῷ] αὐτοῦ D 71.
ἔκραζον] ἐκραύγαζον DL 44. + λέγοντες AD 1. 13. 42. 51. 53. Colb. Versio *Copt. Syr.* + ℭ ἔλεγον 57. 91.
ὡσαννὰ] ὁσαννὰ D a prima manu.
ὡς ἀπὸ E 1. 71. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Theophylactus*.
ὡς ἀνὰ L 69.
εὐλογημένος] εὐλογητὸς D.
κυρίου] + καὶ L. Versio *Copt.*
ὁ posterius] — AGH 3. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 63. 64. 69. 72. 73. 74. 83. 86. 87. 90. 97. 106.

Si quis invenerit literas —— restituet. Sive invenerit in sacculo, sive in γλωσσοκόμῳ fasciculos literarum, restituet. f. 20. 2. Quid est γλωσσόκομον Rabba f. Samuelis dicit: Φύλακος senum. *Tosevoth Schevioth* X. γλωσσόκομα plena literis debitorum tradidi tibi. *Glossar.* cistellam γλωσσοκόμον. *Hesychius.* λακκηθμὸν οὖν οἱ ἀτλικοὶ γλωσσοκόμον καλοῦσι. γλωσσόκομον, θήκη, σωρὸς ξυλίνη τῶν λειψάνων. Γλωττοκόμον, ἐν ᾧ οἱ αὐληταὶ ἀπετίθεσαν τὰς γλωσσίδας. *Phrynichus* p. 34. γλωσσόκομον τὸν μὲν τύπον καὶ τὴν θέσιν ὑπ' ἀρχαίων ἔχει, διεφθαρμένως δὲ λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν· ἐχρῆν γὰρ γλωττοκομεῖον λέγειν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἀρχαῖοι. *Pollux* II. 108. Γλωττοκομεῖον, τὸ τὰς γλώττας ὑποδεχόμενον ἀγγεῖον. VII. 153. τὸ μὲν ἀγγεῖον τὸ τὰς γλώττας ἔχον γλωττοκομεῖον. X. 154. τὸ μέντοι γλωττοκομεῖον εἴρηκε Λύσιππος ἐν Βάκχαις αὐτοῖσιν αὐλοῖς ὁρμαὶ καὶ γλωττοκομεῖα, ὠόμασε γὰρ ἀπὸ τῶν γλωττῶν· ὃ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγγείου γλωττοκομεῖον παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐστὶν εὑρεῖν, ὡς ἐν τῷ Τιμοκλέους βαλανείῳ· καὶ τὸ γλωττοκομεῖον βαλανεύεται, καὶ ἐν Ἀπολλοδώρου τῆς καρυστίας Διαβόλου· Μίγα, ὦ φορμίον, γλωττόκομον, ἐκ ὀφθαλμιῶν. *Galenus* I. 11. in Hippocr. de fracturis. εἰρηται μὲν οὖν παρὰ τοῖς ἀτλικοῖς γλωσσόκομον τὸ σκεῦος τοῦτο, ἴσως δ' ἂν εἰς πολλὰ μὲν τῶν χρησίμων τῶν γραμμάτων ἐμβαίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, πολλὰ δὲ τῶν ἀποθέτων γραμμάτων, ἔνιοι δ' ἐν ὀδοιπορίαις αὐτῷ χρῶνται. Διοίσει δ' ἐδὲν, εἴτε γλωσσοκόμον εἴτε γλωσσόκομον τις ὀνομάζει αὐτὸ, καθάπερ ἐδὲ διὰ τοῦ δυοῖν τί. ἢ τῶν δύο ος. Τὸ δ' ὑποτιθέμενον τῷ σκέλει γλωσσόκομον, εὔδηλον ὅτι προμηκέστερόν τε καὶ στενώτερον εἶναι δεῖ τῶν συνήθων· δεῖ γὰρ αὐτὸ μὴ πολλῷ πλατύτερον εἶναι τῆς κατὰ τὸ σκέλος εὐρυς καὶ πάχυς —— ὅ γε μὴν σωλὴν τὰ μὲν ἄλλα ἔχει τ' αὐτὰ τῷ γλωσσοκόμῳ, ἀλλ' αὐτῷ δὲ τῷ σχήματι διαφέρει, περιφερὴς γὰρ ὢν ἔξωθεν, ἔνδοθεν ἐστὶ κοῖλος, ὁμοίως τοῖς ἐπὶ τῶν κεράμων σωλῆσι —— περιλαμβάνει τὸ σκέλος ὅλον ἐν κύκλῳ μᾶλλον τῆς γλωσσοκόμου. de Antidot. I. κομισθέντος ποτε ἐκ τῆς βαρβάρου γλωττοκόμου μικρᾶς πήχεων δ'. καὶ ἡμίσεως, ἐν ᾧ δένδρου ὅλου ἦν κιναμώμου. de praenot. ὅταν εἰς τὸ βαλανεῖον ἡ μήτηρ αὐτῆς παρευρομένη κλείσῃ τὸν οἶκον, εἶτα ὑπὲρ ἀσφαλείας εἰς γλωττοκόμον ἐμβάλλουσα τὴν κλεῖν κατασημήνηται. *Plut.* Galb. p. 1060. A. ἐκέλευσεν αὐτῷ κομισθῆναι τὸ γλωσσόκομον, καὶ λαβὼν χρυσᾶς τινας ἐπέδωκεν τῷ ἀνθρώπῳ. 2. *Paral.* XXIV. 8. 10. 11. *Joſ.* A. VI. 1. 2. 1. μὲν ἀνδριάντας —— χρυσέους ἀναθεῖναι τῷ θεῷ —— τοσούτους δὲ τὸν ἀριθμὸν μόας χρυσᾶς —— ἔπειτα βαλόντας εἰς γλωσσόκομον αὐτάς. 3. τὸ ἄγγος, ὃ τὰς ἀνδριάντας εἶχε καὶ τὰς μόας. *Cod. D.* loculum. *Suidas.* γλωσσόκομον, θήκη λειψάνων ξυλίνη. *Aquila*, *Symmachus* & *Theodotio. Targ. Jonath.* Gen. L. 26. Ex. XXV. 10. XXXVII. 1. 1. Sam. V. 1. 1. Reg. VI. 19. *Vajikra* R. XXX. Incepit aperire γλωσσόκομον, ut venderet merces. *Schemoth R.* XXX. extr. incepit aperire glossocomum, & sedit ad vendendum.

10. Ideo historia Lazari resuscitati a tribus Evangelistis non scripta fuit, ne ipsi superstiti periculum crearetur, quod observavit *Epiphanius*.

13. βάϊα] *Glossarium*: palma βαΐς καὶ φοινιξ. *Etymol.* βάϊον —— σημαίνει τὸν κλάδον τῆς φοίνικος. *Hesychius.* βαΐς, ῥάβδος φοίνικος, καὶ βαΐον. *Porphyrius* de Abstin. IV. 7. κοίτη δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν σπαδίκων τοῦ φοίνικος, ἃς καλοῦσι βάϊς, ἐπέτλεκλο. *Gen.* XL. 16. ex versione *Symmachi*. τριὰ κανᾶ βάϊνα. & *Lev.* XXIII. 40. pro κάλλυντρα φοινίκων, habet βάϊα φοινίκων. 1. *Macc.* XIII. 51. μετὰ αἰνέσεως καὶ βαΐων. *Palladius* H. Lausiac. 20. θιασάμενος ποτε βάϊα ἐκλεκτὰ αὐτὸν ἐργαζόμενον, ᾔτησε παρ' αὐτοῦ μίαν δεσμὸν τῶν βαΐων. In hi-

15 ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸ, καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον· Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασι-
16 λεύς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ
17 γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε
18 τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήν-
19 τησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος· ὅτι ἤκουσε τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι
εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε, ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπ-
20 ῆλθεν. Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ.

Οὗ-

~ ὅτε

Evang. 1. 7. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* Verſio *Goth. Theophylactus.*

Ἰσραὴλ] Ἰσραὴλ D. Codices *Latini.*

14. αὐτὸ] αὐτῷ 10. 42. 47. 66. 83. Evang. 22. 24. Editio *Complut. Origenes.*

15. θύγατερ] θυγάτηρ AD 47. 61. Evang. 1. 13.

ἔρχεται] + σοι 74. 90. Verſio *Syr.*

ἔγνωσαν] ἐνόησαν D.

ἐμνήσθησαν] + οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Evang. 6. Verſio *Syr.*

17. ὅτε] ὅτε AE ex emendatione. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 57. 63. 64. 72. 80. 90. Evang. 1. 2. 6. 7. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Bogardi, Stephani, Plantini, Wechelii, Bengelii, Geneu.* Verſio *Æthiop. Syr. Vulg. Belg.* in ora. *Apollinarius* apud Corder. probante *H. Grotio.* + καὶ 57.

ἐκ τῶ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν] — 11.

18. καὶ] — EH 49. 57. 86. 96. 97. Verſio *Syr.* probante *J. Millio* prol. 1422.

ὑπήντησαν αὐτῷ ὁ ὄχλος] ὑπήντησαν αὐτῷ ὄχλοι D. ὁ] — 69.

ἤκουσε] ἤκουσαν ADLM 1. 13. 42. 47. 53. 56. 57. 58. 59. 63. 69. 71. 87. Evang. 12. 13. 14. 18. 20. Editio *Eraſmi, Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr. Goth. Copt.*

τοῦτο posterius &c.] αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον τοῦτο 69.

19. οὖν] δὲ 29. 40. a prima manu. 63. 71. 90. Colb. Verſio *Syr.*

ὠφελεῖτε] ὠφελεῖ 38. Verſio *Vulg. Nonnus.* ὠφελοῦμεν *J. A. Bengelius* in Gnom.

κόσμος] + ὅλος DL 7. 13. 33. Evang. 6. 22. Verſio *Vulg. Syra* prior, & posterior cum aſteriſco, *Copt. Armen. Lutheri, Æthiop. Arab. Cyrillus, Nonnus, Andreas Cret.*

ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν] ἀπῆλθεν ὅλος ὀπίσω αὐτοῦ 69.

20. δὲ] + καὶ D. Verſio *Syr.*

τινες ἕλληνες] ἕλληνες τινες D 1. Verſio *Syr.* Codices *Latini.* ἕλληνες] — 69.

ἐκ] — 34. 38. 39. 64. 69. Evang. 2. *Theophylactus.* ἀναβαινόντων] + εἰς Ἱεροσόλυμα 13. 106.

προσκυνήσωσιν] προσκυνήσουσιν D.

hiſtoria *Barlaami* de Theuda: καὶ εἰσῆλθε ῥάβδον μὲν ἔχων βαίνης, μηλωτὴν δὲ περιεζωσμένος. *Cedrenus* de Juſtin. ἄχρις ἀπολύσεως τῶ πρώτῳ βαΐῳ. *Jo. Malela* 32. θεωρεῖ τὸ ἱππικὸν, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ τῷ πέμπτῳ βαΐῳ πραΐας. p. 215. ἕως τῶ εἰκοστῶ δευτέρῳ βαΐῳ. p. 180. καὶ τὸ πρῶτον βαΐον ἐνίκησε Νικέας τις ἡνίοχος. *Vajikra R.* XXX. 1. Simile de duobus, qui ad judicium venerunt, horum nemo novit quis vicerit, ſed qui βαΐα in manus ſumit, ille eſt victor.

14. ὀνάριον] *Suidas.* ὀνίδιον, ὀνάριον. *Athenaeus* XIII. p. 582. C. τὰ γύναια ταυτὶ καταβαλῶ σὺν τοῖς ὀναρίοις.

16. *Æn.* I. 750. Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa.

19. *Joma* f. 71. 2. Tradunt Rabbini hiſtoriam de pontifice maximo quodam, qui cum exiret e domo ſanctuarii, totus mundus ibat poſt eum: cum autem vidiſſent Semajam & Abtalionem, illo relicto ipſos ſecuti ſunt. *Bava Mezia* f. 85. 1. Jonathan f. Saulis vidit, mundum trahi poſt Davidem. *Sanhedrin* f. 101. 2. Hiskias rex Judae totum mundum univerſum docuit. *Avoda Sara* f. 19. Statim totus mundus ad ipſum venit. 2. *Sam.* XV. 13.

20. 1. *Reg.* VIII. 41. 2. *Macc.* III. 2. 35. *Eſr.* VI. 9. 10. *Menachoth* f. 51. 2. Si Gentilis mittat holocauſtum ſuum ex regione Ethnica, & ſimul mittat cum eo libamina, offeruntur iſta libamina: ſi vero non mittat libamina, offeruntur libamina ſumtu congregationis. Animus enim iſtius Gentilis eſt erga coelum. *Joſ.* B. II. 17. 3. τὸς μὲν προγόνους αὐτῶν κεκοσμηκέναι τὸν ναὸν ἐκ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἀλλοφύλων τὸ πλέον, ἀεὶ προσδεχομένους τὰς ἀπὸ τῶν ἔξω θεν ἐθνῶν δωρεὰς —— αὐτὸς δὲ νῦν —— καινοτομεῖν θρησκείαν ξένην, καὶ μετὰ τῆ κινδύνε καταψηφίσασθαι τῆς πόλεως εὐσέβειαν, εἰ παρὰ μόνοις Ἰεδαίοις ἔτε θύσει τις ἀλλότριος, ἔτε προσκυνήσει, κᾶν μὲν ἐπὶ ἰδιώτε τὶς ἐνὸς τῶτον εἰσφέρῃ τὸν νόμον, ἀγανακτεῖν ὡς ὁριζομένης ἀπανθρωπίας. 4. παρῆγον τὸς ἐμπείρους τῶν πατρίων ἱερεῖς, ἀφηγεμένους ὅπως πάντες οἱ πρόγονοι τὰς ἀπὸ τῶν ἀλλογενῶν θυσίας ἀποδέχοντο. *Philo* Legat ad Caj. T. 2. p. 591, 19. M. Agrippa Herode regnante Hieroſolymam venit viſendi templi gratia. ὅσας γᾶν ἡμέρας διέτριψεν ἐν τῇ πόλει —— ἐφοίτησεν εἰς τὸ τέμενος τερπόμενος τῇ θέᾳ καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῆς περὶ τὰ ἱερουργέμενα λειτεργίας καὶ τάξεως, καὶ τῆς περὶ τὸν ἀρχιερέα σεμνότητος, ὁπότε ἀσκηθείη τῇ ἱερᾷ σολῇ, καὶ κατάρχοι τῶν ἱερῶν —— ἐχ ὑπὸ μιᾶς πόλεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χώρας ἁπάσης φυλλοβολέμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ἐπ' εὐσεβείᾳ. vid. ſup. in I. 29. *Act.* VIII. 27. XVII. 4. XXIV. 11. *Joſ.* A. XVIII. 5. 3. Vitellius αὐτός τε μετὰ Ἡρώδε τῆ τετράρχε καὶ τῶν φίλων εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῆει, θύσων τῷ θεῷ, ἑορτῆς πατρίε τοῖς Ἰεδαίοις ἐνεστηκυίας, εἰς ἣν ἀπαντήσας, καὶ δεχθεὶς ὑπὸ τῆ τῶν Ἰεδαίων πλήθες εὐπρεπῶς, τρεῖς μὲν ἡμέρας ταύτῃ διατρῖβὴν ποιεῖται. *Sueton.* Aug. 93. Sed & Cajum nepotem, quod Judaeam praetervehens apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet, collaudavit. *Joſ.* A. XI. 8. 5. Alexander M. εἰς τὴν πόλιν παραγίνεται, καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ἱερὸν θύει μὲν τῷ θεῷ κατὰ τὴν τε ἀρχιερέως ὑφήγησιν, αὐτόν τε τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸς ἱερεῖς ἀξιοπρεπῶς ἐτίμησε. *Schekalim* I. 5. Si Idololatra aut Samaritanus ſiclum pendere vellet, non acciperent: Neque etiam ab illis accipiunt

Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέ- 21
γοντες· Κύριε, θέλομεν τ῀ Ἰησοῦν ἰδεῖν. Ἔρχε῀ Φίλιππ῀ καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ 22
πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππ῀ λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέ- 23
γων· Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τ῀ ἀνθρώπ῀. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν 24
μὴ ὁ κόκκ῀ τ῀ σίτ῀ πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόν῀ μένει· ἐὰν δὲ ἀπο-
θάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν τ῀ ψυχὴν αὐτ῀, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν 25
τ῀ ψυχὴν αὐτ῀ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ διά- 26
κονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπ῀ εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκον῀ ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν
τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχή μ῀ τετάρακ῀· καὶ τί εἴπω; 27

Πά-

21. οὖν] — L. 69. Verſio *Goth. Syr.* Codices *Latini.*
προσῆλθον] προσῆλθαν τῷ D. προσεῖχον 69. τῷ] — 44.
τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τ῀ Γαλιλαίας] — 28. 61. a prima manu. probante *J. Millio* prol. 912.
ἠρώτησαν] ἠρώτησαν M 1. 28. Evang. 20. ἠρώτων αὐτὸν] εἶπον αὐτῷ 69.
κύριε] — 28.
22. καὶ πάλιν] πάλιν ὁ D. ἔρχε῀] AL. Codices *Latini.* καὶ ἔρχε῀] 54. + καὶ H. καὶ Verſio *Syr.*
Φίλιππ῀] + καὶ AL. Codices *Latini.* 23. ἀπεκρίνατο] ἀπεκρίνη L. ἀπεκρίθη 69.
αὐτοῖς λέγων] λέγων αὐτοῖς 69. 24. ἀμὴν] — 74. μόν῀] — 64.
φέρει] ἐκφέρει 47. 56. 58. 61. 25. μισῶν] ἀπολέσας 60. 80.
26. ἐμοὶ διακονῇ τις] τις μοι διακονῇ D 1. ἐμοί τις διακονῇ A. *Chryſoſtomus.* τις ἐμοὶ διακονῇ 69.
εἰμὶ ἐγὼ ἐκεῖ] ἂν ἐγὼ εἰμι D.
ἔσαι] ἔσω 11. 46. 52. 96. 97. Evang. 21. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 57.
€ ἐὰν] ἐὰν D 1. 33. 60. 65. 69. Verſio *Syr. Vulg.* probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 1493.
αὐτὸν] + € 61. πατὴρ] + μ῀ 28. 69. Verſio *Vulg.* + μ῀ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς 13.
27. νῦν] ὅτι Evang. 13. πάτερ] — 36. + μ῀ 28.
τὴν] — H. ταύτης]; *H. Grotius*, *H. Hammondus.*
28. πάτερ] + ἅγιε 27. 42. 63. 68. 71. Colb. σ῀] μ῀ 5.
τὸ ὄνομα] τ῀ υἱὸν L 1. 12. 33. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine, *Æthiop. Arab. Athanaſius* c. Arrian. IV. *Cyrillus*: εἴτε δόξασόν σ῀ τ῀ υἱὸν ἔχει ἡ γραφὴ, εἴτε δόξασον σ῀ τὸ ὄνομα, ταυτόν ἐστι τῇ τ῀ θεωρημάτων ἀκριβείᾳ. *Nonnus.* + σὺ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον παρὰ σοὶ, πρὶν τοῦ τ῀ κόσμου γενέσ῀ D. ἦλθεν οὖν] € ἐγένετο D.

unt — ſacrificia pro peccato: Accipiunt tamen votiva & voluntaria munera ab ipſis. In ſumma ab omni qui vovet & ſponte offert, accipiunt: ab illo vero qui non vovet nec ſponte offert, non accipiunt. Hoc explicavit Eſra S. D. IV. 3.

24. Praedicit Chriſtus, & ſe rediturum in vitam, & magnam gentium converſionem ſecuturam. 1. Cor. XV. 36. 37. *Sanhedrin* f. 91. 1. Quaeſivit Cleopatra Regina ex R. Meir — reſurgentne mortui nudi an veſtiti? cui ille reſpondit argumento a minori ad majus: licet illud colligere ex tritico. Nam ſi triticum, quod nudum ſepelitur, prodit tot veſtibus veſtitum, quanto magis juſti, qui ſepeliuntur veſtibus ſuis induti?

25. *Herodot.* VI. 29. φιλοψυχίην τοίην δέ τινα ἀναιρέεται. *Polybius* p. 1447. παρὰ τὸ καθῆκον φιλοζωεῖν. *Diodorus S.* III. 33. μέγιστον γὰρ τῶν κακῶν ἡγῆνται τὸ φιλοψυχεῖν τὸν μηδὲν ἄξιον τ῀ ζῆν πράττειν δυνάμενον. *Arrian. Epictet.* III. 20. μικρά σοι δοκεῖ ὁ Μενοίκευς ὠφεληθῆναι, ὅτ᾽ ἀπέθνησκε — ἐπιζήσας δὲ ἐκ ἀπώλλυε ταῦτα πάντα; ὃ περιεποιεῖτο τὰ ἐναντία, τὸν δειλὸν ἐκ ἀνελάμβανε; τὸν ἀγεννῆ; τὸν μισόπατριν; τὸν φιλόψυχον; *Euripides* Hecuba 315. πότερον μαχόμεθ᾽ ἢ φιλοψυχήσομεν; Schol. φιλοζωήσομεν καὶ δειλιάσομεν. Heraclid. 456. ὃ φιλεῖν δεῖ τὴν ἐμὴν ψυχήν. 518. τί δεῦρ᾽ ἀφίκεσθ᾽ ἱκεσίοισι σὺν κλάδοις αὐτοὶ φιλοψυχοῦντες; ἔξιτε χθονὸς, κακὸν γὰρ ἡμεῖς ὃ προσοφειλήσομεν. 534. εὕρημα γάρ τοι μὴ φιλοψυχεῖν᾽ ἐγὼ κάλλιστον εὕρηκ᾽ εὐκλεῶς λιπεῖν βίον. *Lesbonax.* εἴ οὖν τις ὑμῶν παρασκεύασαι, φιλοψυχῶν ἀναχωρεῖν ἢ φεύγειν, ἵνα σωθῇ, ἐκ ὀρθῶς γινώσκει, τί ἐστι φιλοψυχεῖν. *Antiphon.* τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει, εἰδὼς ὑποκειμένην αὐτῷ τιμωρίαν θανάτου; *Ariſtides* in Eteoneum p. 79. ὃ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, ὁπὲρ τὴν εὐδαιμονίαν τούτου μετρεῖν — εἴ τις τῶ μακροῦ γήρως ἀπέλαυσεν — ἀλλ᾽ ἡγεῖσθαι τοῦτῳ κάλλιστ᾽ ἔχειν, ὅστις τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅστις ὥσπερ ποιητὴς ποθούντων ἀκούειν ἔτι καὶ ὁρᾶν κατέλυσε τὸ δρᾶμα. *Dio.* . . . Julia. ἐκεῖ᾽ ἐφιλοψύχησεν, ἀλλὰ διέφθειρεν ἑαυτήν. *Juvenal.* VI. 629. Vos ego pupilli moneo, quibus amplior eſt res, Cuſtodite animas, & nulli credite menſae. *Plut.* Æmil. p. 269. B. τότε μάλιστα ποιήσας φανερὸν, ὅτι τῆς φιλαργυρίας ἦν ἐν αὐτῷ τι κακὸν ἀγενέστερον ἡ φιλοψυχία. Mar. p. 433. C. πολλὰ φιλοψυχήσας μάτην. *Lyſias* II. ἄνδρες τ῀ ἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ τῶν μὲν σωμάτων ἀφειδήσαντες, ὑπὲρ δὲ τῆς ἀρετῆς ὃ φιλοψυχήσαντες. *Tyrtaeus.* μηδὲ φιλοψυχεῖτ᾽ ἀνδράσι μαρναμένοις.

28. Inf. XVII. 4. 5.

Herodotus III. 86. ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. *Plautus* Amphitr. V. 1. Ubi parturit, Deos ſibi invocat: Strepitus, crepitus, ſonitus, tonitrus, ut ſubito, ut propere, ut valide tonuit. Ubi quisque inſtiterat, concidit crepitu, ibi neſcio quis maxima voce exclamat ſic: Alcumena, adeſt auxilium, ne time; & tibi & tuis propitius coeli cultor advenit. Exurgite, inquit, qui terrore meo occidiſtis prae metu. Ut quivi, exurgo, ardere cenſus aedes, ita tum confulgebant. *Higinus* in Poët. Aſtron. V. de Minoë: Se enim ex Jove procreatum facile poſſe declarare. Itaque comprecatus patrem petiit aliquid ſigni, ut ſatisfaceret, ſe ex eo natum: Statimque tonitru & fulgore coeli indicium ſignificationis fēciſſe. *Æneid.* II. 580. At pater Anchiſes oculos ad ſidera laetus Extulit, & coelo palmas cum voce tetendit: Jupiter omnipotens, precibus ſi flecteris ullis, Adſpice nos; hoc tantum; & ſi pietate meremur, Da deinde auxilium, pater, atque haec omina firma. Vix ea fatus erat ſenior, ſubitoque fra-

Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τ ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τ ὥραν ταύτην.
28 Πάτερ, δόξασόν σε τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· Καὶ ἐδόξασα, καὶ πά-
29 λιν δοξάσω. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. Ἄλλοι ἔλε-
30 γον· Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω-
31 νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου
32 τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Κἀγὼ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τ γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυ-
33 τόν. (Τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.) Ἀπεκρίθη αὐ-
34 τῷ ὁ ὄχλος· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τ αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ
λέγεις, ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τ υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἰ-

τοῦ οὐρανοῦ] τ οὐρανῶν 29. 40. 63. 71. Codices *Latini*. *Chryſoſtomus*. + λέγεται D. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine. Codices *Latini*.
Ϛ] — D 1. 69. Verſio *Copt*.
ἔλεγε] ἔλεγον L 29. 71. Codices *Latini*.
ἄλλοι] + δὲ 56. 58. 61. Verſio *Syr. Copt*.
30. ὁ] — D 69. 74. 80. 83. 86. 90. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*.
αὕτη ἡ φωνὴ] ἡ φωνὴ αὕτη AD 1. 90. Verſio *Syr. Chryſoſtomus, Cyrillus*.
γέγονεν] ἦλθεν D. Verſio *Vulg*. γέγονεν Evang. 13.
31. τούτου prius] DL 6. 71. Editio *Complut*. Verſio *Vulg*. probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 1104.
a τούτου ad τούτου] — 69.
ἐκβληθήσεται ἔξω] κάτω βληθήσεται Evang. 22. Codices *Latini*, *Chryſoſtomus*.
32. κἀγὼ] Ϛ ἐγὼ D 69.
ἐκ] ἀπὸ D 73.
πάντας] πάντα D. 56. Verſio *Vulg. Goth. Sax Irenaeus* IV. 5. *Hieronymus*, *Ambroſius*, *Rufinus*, *Auguſtinus*: non autem dixit omnes, ſed omnia. probante *J. Millio* prol. 370.
πάντας ἑλκύσω] ἑλκύσω πάντα D.
33. ἤμελλεν] ἔμελλεν 1. 3. 74. 90. Evang. 2.
34. ἀπεκρίθη] + οὖν D. Verſio *Syra* poſterior in margine.
αὐτῷ] — H 33. 64.
ὅτι poſterius] — EGH 9. 10. 11. Colb. duo. 44. 45. 49. 51. 56. 57. 58. 60. 64. 66. 72. 74. 83. 86. 87. 90. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 3. 5. 6. 18. Editio *Complut. Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bengelii*, *Stephani* 1. 2. *Geneu. Bogardi*. probante *J. Millio* prol. 1374.
μένει εἰς τ αἰῶνα] εἰς τ αἰῶνα μενεῖ 69.
ab ἀνθρώπου ad ἀνθρώπου] — G 2. 13. 33. 60. 69. 70. 71. Evang. 1.
ἐστιν] + οὖν D.
οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου] ὁ λόγος οὗτος L.

fragore Intonuit coelum. *Od. υ.* 99. Ζεῦ πάτερ, εἰ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήνδε καὶ ὑγρὴν Ἤγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν —— ἔκτοσθεν δὲ Διὸς γέρας ἄλλο φανήτω, ὡς ἔφατ' εὐχόμενος, τῷ δ' ἔκλυε μητίετα Ζεύς, αὐτίκα δ' ἐβρόντησεν ἀπ' αἰγλήεντος Ὀλύμπου, ὑψόθεν ἐκ νεφέων, γήθησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς. 112. Ζεῦ πάτερ, ὅστε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισιν ἀνάσσεις ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' ἀφανῆς ἀστερόεντος οὐδέποθι νέφος ἐσι, τέρας ἢ τιν τόδε φαίνεις. *Pindarus* Pyth. IV. 350. poſt preces Jaſonis: ἐκ νεφέων δὲ οἱ ἀντάυσε βροντᾶς αἴσιον φθέγμα. *Nonnus* Dionyſ. XXXIX. ἦν δὲ θελήσῃς Βρονταίοις πατάγοισιν ἐμὴν μαντεύεο νίκην. *Ariſtides* Platonic. T. II. p. 11. τὰς νόμους τίθενται πρὸς τὴν ἐλθοῦσαν παρὰ τῆς Πυθίας φωνήν. *Sextus Empir.* a. Muſ. 20. ὁ τῆς βροντῆς κτύπος, καθὰ φασὶν ἐπιχειρεῖν παῖδες, ὁ θεῦ τινος ἐπιφάνειαν σημαίνει, ἀλλὰ τοῖς ἰδιώταις καὶ δεισιδαίμοσι τοιοῦτος εἶναι δοξάζεται. *Phaedr.* V. 7. Aulaeo miſſo, devolutis tonitribus, Dii ſunt locuti more tralaticio. Sup. III. 18. 19. inf. 48. Tonitru etiam judicia Dei in impios exercita ſignificat.

29. Graeci linguae Chaldaicae imperiti putabant tonuiſſe: Judaei vero, qui vocem coeleſtem audierant, Angelo eam tribuunt: in eo utrique conveniunt, boni ominis eſſe, & imperium & felicitatem Chriſto portendere.

Act. VII. 38. XXIII. 9. 1. *Sam.* VII. 9. 10.

31. *Cholin* f. 60. 1. *Princeps mundi* aperuit os ſuum, dixitque Pſal. CIV. 31. *Jalkut Simoni*. Adjuravit principem mundi per nomen, & exaltavit Hieroſolymam, eamque in aëre ſuſpendit. *Sanhedrin* f. 94. 1. Cum Deus Ezechiam facturus eſſet Meſſiam, dixit princeps mundi: O domine aeterne, praeſta deſiderium hujus juſti. *Bemidbar R.* XVI. f. 220. 3. Cum lex daretur, accerſivit Deus angelum mortis, eique dixit: totus mundus eſt in poteſtate tua, excepta gente hac, quam mihi elegi. Dicit R. Eliezer f. R. Joſe Galilaei: dixit Angelus mortis coram Deo S. B. Ego fruſtra in mundo creatus ſum. Reſpondit ei Deus: Ego te creavi, ut advertas ſuper nationes mundi, excepta tantum hac natione, in quam nulla tibi poteſtas datur. *Bereſchith R.* LXXVII. 3. Si venerint nationes mundi conjuratae contra Iſraëlem, dicit iis Deus S. B. Princeps veſter non potuit ſtare coram Jacobo, & Vos quaeritis decipere filios ejus. *Schemoth R.* XVII. Job XXXI. 14. quis dixit hunc verſum? princeps mundi. *Vajikra R.* XVIII. f. 160. 1. R. Eleafar f. R. Joſe dixit: cum ſtarent Iſraëlitae juxta montem Sionis, & dicerent Ex. XXIV. 7. vocavit Deus S. B. angelum mortis dixitque ei: Quamvis te conſtituerim κοσμοκράτορα ſuper creaturas. *Lightfoot: Cum vulgo ergo loquitur ſalvator.* inf. XIV. 30. XVI. 11. *Eph.* II. 2. VI. 12. 2. *Cor.* IV. 4. *Jebamoth* f. 16. 2. Pſal. XXXVII. 25. Dixit R. Jonathan: Hic eſt verſus, de quo princeps mundi dixit: Iſte David non adeo ſenuit.

32. Judaeos & Gentes *Col.* I. 20. 28.

ὑψωθῶ] *Silius* II. 344. Vidi cum robore pendens Hiſpaniam cruce ſublimis ſpectaret ab alta. *Artemidorus* IV. 51. σημαίνει —— τὸ δοκεῖν ἐσταυρῶσθαι δόξαν καὶ εὐπορίαν, δι' μὲν δίκην τὸ ὑψηλότερον εἶναι τὸν ἐσταυρωμένον. Vid. in *Jo.* III. 14.

ἑλκύσω] XXI. 6. *Moeris*. ἕλξω, Ἀτθικῶς· ἑλκύσω, ἑλληνικῶς. *Thomas*. ἕλξαι, κάλλιον ἢ ἑλκῦσαι· καὶ ἕλξω, ἢ ἑλκύσω. Δημοσθένης· εἰ καθέλξετε τὰς ναῦς.

33. σημαίνων] XXI. 19. *Act.* XI. 28. *Cic.* de Divinat. II. 25. Quae eſt enim iſta a diis profecta ſignificatio, & quaſi denunciatio calamitatum? Quid autem volunt Dii immortales primum ea ſi-

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστί· περιπατεῖτε ἕως 35
τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε
ποῦ ὑπάγει. Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε· 36
Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα 37
πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· Ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ 38
προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε· Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων Κυ-
ρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας· 39
Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἵνα μὴ ἴδωσι 40
τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. Ταῦτα 41
εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν 42
ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,
ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ 43

35. μικρὸν χρόνον] χρόνον μικρὸν 69.
μεθ' ὑμῶν] ἐν ὑμῖν DL 1. 4. 27. 33. 42. 68. 69. Evang. 2. 24. Verſio *Vulg. Goth. Nonnus. Cyrillus* in Jo. p. 72. probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 910.
ἕως] ὡς ADL 1. 42. Verſio *Copt. Syra* poſterior in margine, *Cyrillus*. & comm. 36.
σκοτία ὑμᾶς] ὑμᾶς σκοτία D. Verſio *Vulg.*
εἶδε] εἶδε 63. 86. a prima manu.
ὁ] — D.
37. αὐτοῦ] — 47. 66. Evang. 20. 22. probante *J. Millio* prol. 1442.
ἐπίστευον] ἐπίστευσαν G 5. 12. 16. 46. 69. 90. Evang. 18. Codices *Latini. Euſebius* D. VII. 1. IX. 16.
εἰς αὐτὸν] αὐτῷ 63. 71.
κύριε] — H.
καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;] — 60.
ὅτι πάλιν] καὶ γὰρ D.
Ἡσαΐας] + ὅτι 63.
πεπώρωκεν] ἐπώρωσεν AL 13. 33. 61. in ora. 69. *Euſebius* D. IX. 16. πεπήρωκεν 63.
ὀφθαλμοῖς] + καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν 13. 69.
νοήσωσι] μὴ νοήσωσιν D. συνῶσι 42. 61. 91. 95. Colb. συνιῶσι 27.
ἐπιστραφῶσι] στραφῶσι D a prima manu. ἐπιστρέψωσι 69. ἐπιστρέψωσι M 42. 68.
ἰάσωμαι] ἰάσομαι AD 3. 69. 73. 87. Evang. 6. Codices multi, teſte Millio. probante *Bengelio*.
41. ταῦτα] + δὲ D. *Chryſoſtomus*. ὅτι] ὅτι AM 1. Verſio *Copt.*
δόξαν] + τοῦ θεοῦ D. & in Verſ. Latina: Dei ſui. 66. in ora.
αὐτοῦ prius] τοῦ θεοῦ 69. Verſio *Copt. Syra* poſterior, & edita in margine. ut comm. 43.
42. καὶ] — Editio *Eraſmi* 3. 4. 5. ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται] — *Nonnus*. probante *J. Millio*.

gnificantes, quae ſine interpretibus non poſſumus intelligere? *Heraclitus* apud *Plut.* de Orac. Delph. p. 404. D. ὅτε λέγει, ὅτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει. Porphyrius ap. *Stob.* Eccl. Eth. 1. ἴσι δὲ ἡ τῶ ποιητοῦ δόξα οὐχ ὡς ἄν τις νομίσειεν εὐλήπτος· πάντες μὲν γὰρ οἱ παλαιοὶ τὰ περὶ τῶν θεῶν καὶ δαιμόνων ἐσήμαναν, ὅμηρος δὲ καὶ μᾶλλον τὰ περὶ τούτων ἔκρυψε.

36. Ut ſol ſe ſubducit.

38. *Eſaj.* XXX. 30. LII. 10. LIII. 1. *Deut.* XI. 23.

39. *Jerem.* XIII. 23. 1. *Cor.* II. 14.

40. τετύφλωκεν] 2. *Cor.* IV. 4. 1. *Jo.* II. 11. *Thomas.* ἐξεκόπη τὸς ὀφθαλμὸς λέγων καὶ ἀνεκόπην, κάλλιον ἢ ἀφηρέθη. ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· εἶτ' ἐξεκόπη πρότερον τὸν ὀφθαλμὸν λίθῳ. φιλόστρατος ἐν Ἡρωϊκοῖς· τὰς ὄψεις ἀνακοπεὶς. Τὸ δὲ ἐτυφλώθη κοινόν. *Sextus Empir.* a. Gramm. I. 262. de Æſculapio. διὰ τὸ τὰς φλέβας ὑπὸ τυφλωθέντας ἀποκατασῆσαι.

πεπώρωκεν] Pronunciavit & praedixit Deus futurum, ut indurarent ſemet ipſos.

41. *Targum* Eſaj. VI. 1. Vidi gloriam domini.

42. ὅμως μέντοι] *Herodot.* I. 189. ὅμως μέντοι τὴν θερείην πᾶσαν αὐτῷ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι. attamen.

45. Inf. XIV. 9. *Ter.* Prol. Andriae. Menander fecit Andriam & Perinthiam. Qui utramvis recte novit, ambas noverit, Non ita ſunt diſſimili argumento. Phormio. I. 5. Ecce autem ſimilia omnia, omnes congruunt, unum cognoris, omnes noris. *Plaut.* Captiv. III. 4. 82. Ajacem, hunc cum vides, ipſum vides. *Euripid.* Bacch. 925. Πε. Τί φαίνομαι δῆτ' ἐχὶ τὴν Ἰνὼ σάσαν Ἢ τὴν ἀγαυῆς ἐσάναι μητρός γ' ἐμῆς; Διο. αὐτὰς ἐκείνας εἰσορᾶν δοκῶ σ' ὁρῶν. *Symmachus* IX. 65. Accuſarem ſilentium tuum niſi te in fratre vidiſſem. Ille & officii ſatisfactionem & praeſentiae imaginem mihi ſolus exhibuit. Nam omnia bona in eo agnovi, quae in te dudum probavi. *Sophocles.* Philoctet. 356. Neoptolemus καὶ μ' εὐθὺς ἐν κύκλῳ στρατὸς ἐκβάντα πᾶς ἠσπάζετ' ὁμοῦντες βλέπειν τὸν ἐκ τ' ὄντα ζῶντ' ἀχιλλέα πάλιν. *Libanius* Ep. 906. Λιὰν ἐν ἑαυτῷ δεικνύει τὸν πατέρα· ὁ δὲ εὔχεται μὲν κἀκεῖνον καὶ μιμεῖσθαι καὶ δοκεῖν. 908. ὅτε σὲ τὸ πρῶτον εἶδον, ὡς ἥδισα τε εἶδον, καὶ σήσας τὰς ὀφθαλμὰς δ' ἠγέμην ὁρᾶν, σέ τε καὶ τὸν πατέρα τὸν σὸν. 940. καὶ νῦν ἡδέως εἶδον, καὶ ἀνέκραγον μὲν εὐθὺς ἰδὼν· ἑώρων γὰρ ἐν τῷ προσώπῳ τὸ τῦ πατρός. ἀνέκραγον δὲ ὕστερον, μικρὰ ἄττα λέγοντος ἀκούσας, πάλιν γὰρ ἐν τῇ γλώττῃ τὴν τῦ πατρὸς ἑώρων. 1021. ἐν τῷ παιδὶ σε τὸ παιδὸς σέ τε κἀκεῖνον ὁρᾷ, φέροντι νῦν μὲν γραμμάτιον, νῦν δὲ τῇ μνήμῃ τὸ συντεθὲν. ἀλλὰ καὶ κινῶν χεῖρας καὶ ὄμματα, καὶ εἰσιὼν, καὶ καθήμενος, καὶ ἀνισάμενος, καὶ ἀπερχόμενος, καὶ καθ' ἕκαστον τούτων, δεικνύει μὲν τὸν φύσαντα, δεικνύει δὲ καὶ τὸν πάππον. 1386. εἶδόν σε ἐν τοῖς σοῖς υἱέσι. *Claudianus* de IV. Conſulatu Honorii. Advectae miſſo Stilicone curules, ut noſtras tibi, Roma, vices pro principe conſul impleret, generoque ſocer, vidiſtis in illo me quoque. *Athanaſius* Apol. ad Conſtantium. ἐνόμιζον γὰρ καὶ τὸν μακαρίτην ἐκεῖνον ὁρᾶν, ἀδελφοὶ γὰρ διὰ τὴν φύσιν ἀλλήλων εἰσὶ κἀκεῖνα,

διὰ

44 τ̃ δόξαν τ̃ Θεῦ. Ἰησ̃ς δὲ ἔκραξε κ̀ εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ,
45 ἀλλ' εἰς τ̃ πέμψαντά με. Καὶ ὁ θεωρ̃ν ἐμὲ, θεωρεῖ τ̃ πέμψαντά με. Ἐγὼ φ̃ς
46 εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τ῀ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. Καὶ ἐάν
47 τις μ̀ ἀκούσῃ τ῀ ῥημάτων, κ̀ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ ὐ κρίνω αὐτόν. Οὐ γ̃ ἦλθον ἵνα
48 κρίνω τ̀ κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τ̀ κόσμον. Ὁ ἀθετ̃ν ἐμὲ κ̀ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήμα-
τά μ̀, ἔχει τ̀ κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγ῾ ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖν῾ κρινεῖ αὐτὸν ἐν τ῀ ἐ-
49 σχάτῃ ἡμέρᾳ· Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτ̃ οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με πατ̀ρ, αὐ-
50 τός μοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω κ̀ τί λαλήσω. Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτ̃ ζωὴ αἰώνιός
ἐστιν· ἃ οὖν λαλ῝ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατ̀ρ, οὕτω λαλ῝.

1 Πρὸ δὲ τ̃ ἑορτ̃ τ̃ πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησ̃ς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτ̃ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβ῀
ἐκ τ̃ κόσμ τούτ πρὸς τ̀ πατέρα, ἀγαπήσας τὺς ἰδίυς τὺς ἐν τ῝ κόσμῳ, εἰς τέ-
λ῾

γένωνται] γίνωνται Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
ὑπερ] ὑπὶρ 1. 69.
ἔκραξε] ἔκραζεν AD 69. Codices *Latini*.
ἀλλ'] ἀλλὰ D.
a πέμψαντά με ad πέμψαντά μοι] — 64.
πέμψαντα] ἀποστείλαντα 69.
47. ἐὰν] ἄν D.
τ῀ ῥημάτων] τ῀ φωνῆς 69. + μ̀ Verſio *Vulg. Syr. Copt.*
πιστεύσῃ] φυλάξῃ ADL 13. 27. 33. 42. 65. in ora 69 Colb. duo. Evang. 22. Editio *Eraſmi* 1. 2. Verſio *Vulg. Syra* utraque, & edita in margine, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Athanaſius* c. Arrian. V. *Nonnus*. probante *H. Grotio*. μὴ πιστεύῃ 90.
ἀλλ' ἵνα] ἀλλὰ a prima manu. D. Sed in Verſ. Latina: Sed ut.
κρινεῖ] κρίνει 97.
ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ] ἐξ ἐμαυτοῦ ἐγὼ D.
ἐλάλησα] ἐλήλυθα 49. 97. Evang. 21.
ἔδωκε] δέδωκεν AM 1. 44 54. 57. 61. 69. Evang. 12. 13. 17. 21. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 74.
50. ζωὴ αἰώνιός ἐστι] αἰώνιός ἐστιν ζωὴ D. ζωὴ ἐστιν αἰώνι῾ 69.
λαλῶ ἐγὼ] ἐγὼ λαλῶ A 1. 69. Evang. 13. Verſio *Copt. Baſilius* Aſcet. de Fide. λαλῶ D 44. Codices *Latini*, *Chryſoſtomus*.
πατ̀ρ] + μου 11.
1. εἰδὼς] εἰδὼν Verſio *Copt. Æthiop.* & comm. 3.
ἐλήλυθεν] ἦλθεν AKLM 1. 15. 38. 42. 68. 69. 106. Evang. 14. 15. *Origenes* de orat. 12. *Cyrillus*, *Petrus*, *Antioch.* Epiſt. ad dominicum Grad. παρῆν D.

43. γ̃] μᾶλλον 69.
44. δὲ] οὖν D.
εἶπεν] ἔλεγεν D 69.
πέμψαντα] ἀποστείλαντα 14.
45. κ̀] — D.
46. μείνῃ] μένῃ Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
ἀκούσῃ] ἀκούῃ 57.
+ μ̀ Verſio *Vulg. Syr. Copt.* μὴ] — D 63. 86. Evang. 24. Cod. *Lat.*
ἐγὼ] — D. Sed Verſio Lat. ego.
48. ab αὐτὸν ad αὐτὸν] — 59.
49. ἐγὼ] — G.
ἐξ] ἀπ' 1. 69. *Cyrillus* in l. & de Adorat. p. 74.
μοι ἐντολὴν] ἐντολὴν μοι 1.
ἔδωκε] δέδωκεν AM 1. 44 54. 57. 61. 69. Evang. 12. 13. 17. 21. *Cyrillus* in l. & de Ador. p. 74.
ζωὴ ἐστιν αἰώνι῾ 69. οὖν] νῦν 58. 63. 64.
λαλῶ ἐγὼ] ἐγὼ λαλῶ A 1. 69. Evang. 13. Verſio *Copt. Baſilius* Aſcet. de Fide. λαλῶ D 44. Codices *Latini*, *Chryſoſtomus*.
εἰρηκέν μοι] ἐνετείλατό μοι 61. in ora. 69. εἶπε 63.
1. εἰδὼς] εἰδὼν Verſio *Copt. Æthiop.* & comm. 3.
ἐλήλυθεν] ἦλθεν AKLM 1. 15. 38. 42. 68. 69. 106. Evang. 14. 15. *Origenes* de orat. 12. *Cyrillus*, *Petrus*, *Antioch.* Epiſt. ad dominicum Grad. παρῆν D. αὐτοῦ] — 59.

ἀλλὰ τοῦτο καί σε βλέπων ἐν ἐκείνῳ ὐδέποτε διέβαλον, κἀκεῖνον ἐν σοὶ πάλιν ὁρῶν. & O. IV. pictura Regis. ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμι, κἀκεῖνος ἐν ἐμοὶ· καὶ ὃ ὁρᾷς ἐν ἐμοὶ, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις· καὶ ὃ ὑράκας ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο βλέπεις ἐν ἐμοὶ. ὁ γὰρ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα. *Bereſchith R.* XCVII. 4. Ego ſum princeps exercitus Domini. Joſ. V. 14. Ego princeps exercitus ſuperioris, & in omni loco, quo ego videor, Deus S. B. videtur. *Fauſtinus* c. Arianos I. Qui me videt, videt Patrem. Non hoc, ut Sabellius, dico, quaſi ſe ipſum Patrem dicat eſſe, qui ſit & filius. Confiteor enim, patrem eſſe qui genuit, filium vero eſſe qui natus eſt. *Tertullianus* a. Praxeam 24. Vicarium ſe patris oſtendit, per quem pater & videtur in factis, & audiretur in verbis, & cognoſceretur in filio, facta & verba patris adminiſtrante. Quia inviſibilis Pater, quod & Philippus dicerat in Lege, & meminiſſe debuerat: Deum nemo videbit, & vivet. Et ideo ſugillatur, Patrem videre deſiderans, quaſi viſibilem; & inſtruitur, viſibilem eum in filio fieri ex virtutibus, non ex perſonae repraeſentatione. *Auguſtinus* in Jo. XIV. 9. Non quod ipſe ſit pater & filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripaſſiani, catholica fides damnat; ſed quod tam ſimiles ſint pater & filius, ut qui unum noverit, ambos noverit. Solemus enim de ſimillimis duobus ita loqui eis, qui unum illorum vident, &, qualis ſit alius, volunt noſſe: Vidiſtis iſtum, illum vidiſtis.

49. *Æneid.* III. 251. Quae Phoebo pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo Praedixit. *Servius.* Notandum Apollinem, quae dicit, ab Jove cognoſcere. *Æſchylus* Eumen. 19. Διὸς προφήτης δ' ἐσὶ Λοξίας πατρὸς. & Στέλλειν ὅπως τάχισα· ταῦτα γὰρ πατ̀ρ ζεὺς ἐγκαθιεῖ λόξια θεσπίσματα. *Tibullus* III. 4. 47. At mihi fatorum leges aevique futuri Eventura pater poſſe videre dedit.

1. *Targum* Cant. I. 7. Cum veniſſet hora, ut dimitteretur Moſes propheta e mundo. *Bava Bathra* f. 90. 1. quo die dimiſſus eſt Abraham pater noſter e mundo. *Targ. Jeruſ.* Geneſ. XV. 2. Ego abeo ex mundo. *Targum Jonathan*: ego tranſeo ex mundo. & in Deut. XXX. 19. *Jonathan*: teſtes qui tranſeunt ex mundo. *Targ. Hieroſ.* Deut. XXXII. 1. ut transferretur ex mundo. *Bereſchith R.* XCVI. 9. Cum R. Johannes transferendus eſſet ex mundo. — R. Aſia cum dimittendus eſſet ex mundo. C. 1. Jacobus: ego transferor ex mundo ad patrem meum. *Medraſch Thehillim* V. 12. R. Zebedaeus f. Levi & R. Joſe f. Pinechaſi, & R. Joſua f. Levi legerunt tres iſtos verſus, hora tranſitus eorum ex mundo. Tunc multus erat ſermo de tranſitu Iſraëlitarum ex Ægypto. *Joſ.* A. II. 15. 1. πᾶν πλῆθος τῶν μετανισαμένων. *Philo* paſcha vocat διαβατήρια. *Schemoth R.* XXXIII. dixit R. Tobiomi: qua hora appropinquavit tempus Jacobi patris noſtri, ut diſcederet

λ῾ ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου γενομένου, (τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν 2
καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ·) Εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα 3
δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει· Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια· καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. 4
Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκ- 5
μάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος. Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐ- 6
τῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὃ 7
ἐγὼ

2. γενομένου] γινομένου L. probante *J. Piscatore.*
ἤδη] — Versio *Syr.*
Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ] ἵνα παραδῷ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης L.M. Versio *Vulg. Copt. Origenes.* Ἰσκαριώτου] ἀπὸ καρυώτου D.
3. εἰδὼς] ἰδὼν 33. Versio *Copt. Æthiop.* καὶ εἰδὼς 71. + δὲ 13. 44. 59. 69. Versio *Syra* prior, & posterior cum asterisco.
δέδωκεν] ἔδωκεν K 1. 57. *Origenes* in l. & de Orat.
4. ἐκ] — Colb.
5. εἶτα] + λαβὼν D. 13. 69. Versio *Armen.*
βάλλει ὕδωρ] ὕδωρ βάλλει D 69.
μαθητῶν] + αὐτοῦ D 59. a prima manu. Versio *Syr. Copt.*
6. Σίμωνα Πέτρον] τὸν Πέτρον Σίμωνα D. Codices *Latini.*
καὶ] — DL Versio *Copt. Syr. Origenes.*
7. ἀπεκρίθη] + ὁ M.
ποιῶ] + σοὶ Versio *Syra* posterior in margine.
8. αὐτῷ] + Σίμων 106. Versio *Syra* posterior.
νίψῃς] νίψεις D. 1. 9. 11. 12. 15.
τοὺς πόδας μου] μου τοὺς πόδας C. Versio *Syr. Origenes, Chrysostomus.* ἔτι] + τι A.
Ἰούδα] — 13. 47. 56. 58. 59. 61. 69.
αὐτὸν παραδῷ] παραδοῖ αὐτὸν D a prima manu.
ὁ Ἰησοῦς] — D. Versio *Vulg. Origenes.*
ἀπὸ] + τοῦ 1. 97. καὶ posterius] + ὅτι D.
ἱμάτια] + αὐτοῦ D. Versio *Vulg. Syr. Basilius* Eth. 75.
βάλλει] ἔβαλεν 40. a prima manu. Versio *Armen.* Cod. *Lat.*
τὸν] — Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei, Bogardi.*
ἐκμάσσειν] ἐκμάσσει 63. 69.
τὸν Σίμωνα Πέτρον 69.
ἐκεῖνος] Πέτρος Versio *Copt.* Codices *Latini.*
καὶ εἶπεν αὐτῷ] — 33.
σύ] — 64.
Πέτρος] + κύριε D. 76. ὁ Πέτρος 69. 74.
νίψῃς τοὺς πόδας μου] μου νίψεις τοὺς πόδας D. 1. 69. μου] — 69.

e mundo. *Senèca* Epist. LXV. Mors aut finis est aut transitus: at non illud; hoc ergo.

Prov. XVII. 17. *Aristoteles* Rhet. II. 22. & Ethic. Eudem. VII. 7. ex *Euripidis* Troad. 1051. ὠδὶς ἐράσης, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. *Plut.* X. Orat. p. 848. E. φίλος δ' ὢν τοῖς περὶ Δημοσθένην —— οὐκ ἐνέμεινε μέχρι τέλους. *Anthолog.* I. 85. 5. Γνήσιος εἶμι φίλος, καὶ τὸν φίλον, ὡς φίλος, οἶδα, τοὺς δὲ κακοὺς διόλου πάντας ἀποστρέφομαι. οὐδένα δοκιμεύω πρὸς ὑπόκρισιν, ὃς δ' ἄρα τιμῶ, τοῦτος ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀγαπῶ. & III. 25. 59. Μᾶσαι γὰρ ὅσους εἶδον ὄμμασι παῖδας, ἄχρι βίου πολιὰς οὐκ ἀπέθεντο φίλους.

Aliter Judaei, qui Osanna Christo acclamant, sed eum mox ad crucem poscunt.

2. *Plut.* de fort. Alex. p. 377. D. ἐθαύμασεν —— τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀρχὴν εἰς ἑαυτὸν ἐμβαλέσθαι. *Targum Jonathan* Exod. XXXII. 1. Et ivit Satanas, & errare fecit eos, convertit cor eorum, ut superbi essent. *Homerus* saepissime. ἴκτει ἐγὼ ἐρίω, σὺ δ' ἴνις φρεσὶ βάλλεο σῇσι. Il. ι. 434. εἰ μὲν δὴ νόσον γε μετὰ φρεσὶ φαίδιμ' ἀχιλλεῦ, βάλλεαι. φ. 547. ἐν μὲν οἱ κραδίῃ θάρσος βάλε. Apollo. Od. α. 201. ὡς ἐνὶ θυμῷ ἀθάνατοι βάλλωσι. *Hesiod.* oper. 1295. ὃς δέ κε μήθ' αὐτῷ νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων ἐν θυμῷ βάλληται. *Plut.* Timoleon. p. 237. A. θεῶ τινος, ὡς ἔοικεν, εἰς νοῦν ἐμβαλόντος τῷ ἀνθρώπῳ. *Demosthenes* pro Corona. ὥστε τῆς τῶν ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι, καὶ τοῦτ' εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι. *Synesius* Euoptio. ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν ὅσιαν αἰτίαν ἐκ τύχης, εἰς νοῦν ἐβαλόμεθα. *Plut.* Theseo p. 10. E. μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον εἰς νοῦν βαλλόμενος. Caes. p. 709. B. οὐ μοι δοκεῖ —— ὅτος ἄνθρωπος εἰς νοῦν ἂν ἐμβαλέσθαι τηλικοῦτο κακόν.

3. *Thucyd.* IV. δοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖρας.

Capitol. Antonin. philos. 18. Tantusque illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit, certis omnibus, quod a Diis commodatus ad Deos redisset. Ita de semideis & Heroibus loquuntur. *Isocrates* Paneg. μεταστάντος δὲ Ἡρακλέους εἰς θεούς. *Apollod.* II. τὸν Ἡρακλέα —— ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μετασίσασθαι. *Gen.* XL. 14. 23. *Arrianus* de Exp. Alex. VII. 27. ὅτι ἐκ θεοῦ τι αὐτῷ ἡ γένεσις ξυνέβη, καὶ παρὰ θεοὺς ἡ ἀποχώρησις. *Libanius* Ep. 371. Ὁ Ζεὺς δὲ ἐκεῖνος, ὁ σὸς προσάτης, καὶ παρ' οὗ κατέβης, καὶ πρὸς ὃν ἄπει. inf. XVI. 28.

4. λέντιον] *Galenus* de Compos. Medic. per partes Corp. IX. πρῶτον λεντίοις, εἶτα τοῖς λοιποῖς περιβολαίοις συσκιάσας κόμιζε. *Arrianus* periplo maris Erythr. ἀρσενοκοῖται δὲ τολμῶσι —— καὶ λέντια, καὶ δικρόσσια. inf. XIX. 23.

διέζωσεν] *Lucianus* Quom. Conscr. Hist. 33. διαζωσάμενος τὸ τριβώνιον —— Somnio. 6. διεζωσμένη τὴν ἰσθῆτα. inf. XXI. 7.

5. λαβὼν —— βάλλει] *Eustathius* in Il. λ. p. 768. 34. ἐν δὲ τῷ χωρίῳ τούτῳ κεῖνται καὶ καλλόπια τινα, τὸ ἐπὶ οἴεσσι λαβὼν, καὶ ὑπὲρ μάζοιο βάλε, καὶ ἐκ δ' ἔβαλ' ἵππων, παρηχῆσθαι γάρ πως αἱ τοιαῦται λέξεις, καὶ γίνεται ὕτω κοινῶς κάλλος φράσεως, ἰδίως ἐν τῷ λαβεῖν καὶ βάλε, ἀναγραμματισθὲν γὰρ τὸ λαβεῖν ποιεῖ τὸ βαλεῖν.

νιπτῆρα] *Pollux* X. 78. ποδανιπτὴρ, λέβης. *Suidas* δεῖον εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδονίπτραν.

νίπτειν τοὺς πόδας] *Herodot.* VI. 19. Καὶ δ' ἄλλοχοι πόλλοισι πόδας νίψονται κομήταις —— τότε δὴ ταῦτα τὰς Μιλησίας κατελάμβανε, ὁπότε —— γυναῖκες καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο. Musonius apud *Stobaeum* LXXVII. & Hierocles. Φέρει δὲ ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς, καὶ τὸ τῶν οἰκετικωτέρων εἶναι δοκούντων ὑπηρετημάτων ἅπτεσθαί ποτε τοὺς παῖδας, ὥστε καὶ πόδας ὑπονίψαι, καὶ κλίνην στορέσαι, καὶ παραστῆναι διακονουμένους. de officio liberorum erga parentes. *Plut.* Pompejo p. 658. D. ἰδὼν ὁ Φάωνος οἰκετῶν ἀπορίᾳ τὸν πομπήϊον ἀρχόμενον αὐτὸν ἀπολούειν, προσίδραμε, καὶ ὑπέλυσε, καὶ συνήλειψε, καὶ τὸ λοιπὸν ἐκ τούτου περιέπων, καὶ θεραπεύων, ὅσα δισπότας δοῦλος μέχρι νίψεως ποδῶν καὶ δείπνου παρασκευῆς διετέλεσεν, ὥστε τὴν ἐλευθεριότητα τῆς ὑπουργίας ἐκείνης διασάμενόν τινα καὶ τὸ ἀφελὲς καὶ τὸ ἄπλαστον εἰκεῖν φῦ τοῖς γνησίοις ὡς ἅπαν καλόν. *Fabius Pictor* 16. Aquam manibus pedibusque dato, *Plaut.* Persa V. 2. 14. Locus hic tuus est, huc accumbe. Ferte aquam pedibus, praeben' tu, puere? *Æsopus. Athenaeus* XII.

8 ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος· Οὐ μὴ
νίψῃς τὸς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ
9 ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, μὴ τὸς πόδας μου μό-
10 νον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν
ἔχει ἢ τὸς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ'
11 οὐχὶ πάντες. Ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν· Οὐχὶ πάντες καθα-
12 ροί ἐστε. Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν
πάλιν,

αὐτῷ] — D 80. Ev. 18. Verſio *Copt.* Cod. *Lat.*
ὁ] — D. 44. 80.
τὸς πόδας μου μόνον] μόνον τὸς πόδας D. Codices *Latini.*
μου] — EGH. 2. 40. 46. 61. 69. 71. Evang. 14. 16. *Euthymius*, probante *J. Millio* prol. 1079.
χεῖρας] + μου 73.
10. ὁ] — *Origenes.*
ὁ χρείαν ἔχει] ὃν χρείαν ἔχει AC. *Origenes.* + τὴν κεφαλὴν νίψασθαι D.
ἢ] εἰ μὴ C a prima manu. DKL 13. 42. 61. 69. Verſio *Vulg. Origenes, Chryſoſtomus, Dionyſius Areop.* — H.
πόδας] + μόνον D. Verſio *Syr. Chryſoſtomus.* νίψασθαι] — D.
ἔστι] ἔστι γὰρ D. Verſio *Syr. Cyrillus* de Ador. p. 312. ἔστι 69.
ὑμεῖς] + δὲ Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. 11. γὰρ] + Ἰησοῦς D Verſio *Syr.*
διὰ τοῦτο εἶπεν· οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε] — D. εἶπεν] + ὅτι L Codices *Latini. Cyrillus.*
οὐχὶ] οὐχ' οἱ 69. 12. τὸς πόδας αὐτῶν] αὐτῶν τὸς πόδας 69.
αὐτῶν] τῶν μαθητῶν 11. 12. 46. 51. 64. 74. 80. 89. 90. *Cyrillus.* τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 78. eſt initium Lectionis Eccleſiaſticae.
αὐτοῦ] — D Codices *Latini.* + καὶ AC a prima manu. L. Verſio *Syr. Copt.* Codices *Latini. Origenes, Chryſoſtomus. Dionyſius Alex.* πάλιν] — Verſio *Syr.* Sequentibus jungit Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.*

XII. p. 550. B. εἰς δὲ τὰς ἐν τοῖς συμποσίοις ὀρχήσεις ἀπὸ μετεώρων κλινῶν καθαλλόμενος ἀνυπόδητος. vid. in *Luc.* VII. 38. *Schemoth* R. XX. f. 11 9. Qualis eſt conſuetudo omnis terrae? quisquis emit ſervos, id facit, ut ipſum lavent, ungant, veſtiant — lucem praeferant: Sed Deus S. B. non ſic egit cum Iſraëlitis, verum eos contra conſuetudinem omnium hominum ducit. Lavit eos S. D. Ezech. XVI. 9. & XXV. f. 123. 4. Cur dicitur Pſal. LXXXVI. 8. nemo eſt ſicut Dominus? Quia nemo alia, qualia ipſe, facit. — Apud homines ſervus lavat Dominum: Deus vero non ſic, Ezech. XVI. 9. *Sueton.* Calig. 26. Nihilo reverentior leniorve erga ſenatum: quosdam ſummis honoribus functos — ad pedes ſtare ſuccinctos linteo paſſus eſt. *Phaedrus* II. 5. ex alte cinctis unus atrienſibus, Cui tunica ab humeris linteo Peluſio Erat deſtricta. Midras in *Jalkut Simeoni* I. f. 27. 2. Abraham dimiſit Hagarem, & ſumpſit velum, & circa lumbos ejus ligavit, ut ſciret ſe eſſe ancillam. *Schabbath* XXII. 5. qui laverit in thermis Tiberiadis & abſtergit ſe X. licet linteis — X hominum abſterſi linteo uno facies, manus pedesque. *Seneca*: ad hoc praeſto aderit miniſtrorum ornatiſſimorum turba linteis ſuccincta.

6. ἐκμάσσειν] *Athenaeus* IX. p. 410. B. χειρόμακτρον δὲ καλεῖται, ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ὠμολίνῳ. *Euſtathius* in Od. τ. p. 684. 43. ἐκμάσσειν δὲ καὶ ἐκμάσσεσθαι καὶ τὸ ἀποσπογγίζειν, μάλιστα δὲ τὸ ἔκ τινος τύπου ἄιρειν τινα, ὅθεν καὶ ἐκμαγεῖον κατὰ τὰς παλαιὰς ἀποτύπωμα, σφραγὶς, εἰκὼν — καὶ ἀπομαγδαλὶς, ψωμὸς, εἰς ὃν ἐκμασσόμενοι τὰς χεῖρας μετὰ δεῖπνον ἐῤῥίπτευν κυσί.

8. *Deut.* XIV. 27. VIII. 1. 2. *Sam.* XX. 1. *Matth.* XXIV. 51. *Act.* VIII. 21. 2. *Cor.* VI. 15.

9. *Schabbath* f. 39. 2. Traditio. aquis calidis, quas calefecerunt pridie Sabbati, craſtino lavant faciem, manus & pedes, non vero totum corpus, ſed faciem manus & pedes. & f. 40. 1. *Moed Katon* f. 15. 2. *Taanith* f. 13. 2.

Non pedes ſolum, quos ſoli miniſtri vident: ſed manus & caput, quod convivae adſpiciunt.

10. Ad convivium vocati ſolebant prius in balneo lavari in domo vero convivatoris nonniſi pedes, quibus in via pulvis aut ſordes adhaeſerant, a ſervis abluebantur, ne lecti, ſuper quibus accumbebant, macularentur. vid. Matth. VI. 16. *Lucian.* Gallo 7. λουσάμενον ἥκειν ἐκέλευεν τὴν ὥραν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. 9. καὶ τὸ ἄχρι λουτρῶ ἀϊῶνα μηκιστον ἐτιθέμην, συνεχὶς ἐπισκοπῶν, ὁποσάκις τὸ σοιχεῖον, καὶ πηνίκα ἤδη λελοῦσθαι δεοι. 10. ἐφίσταται δὲ μετὰ μικρὸν ὁ Εὐκράτης λελουμένος. Timon. 54. ἐπειδὴ λουσάμενος ἀφίκοιτο ἐπὶ τὸ δεῖπνον. *Plato.* Conviv. p. 315. Socrates ad Agathonem coenatum abit λελουμένος. *Herodot.* I. 126. Cyrus προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους — ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τὸς πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα ἐυώχεε. *Ter.* Phormio. II. 1. 25. Tene aſymbolum venire, unctum atque lautum a balneis? *Plut.* Caton minor p. 792. C. λουσάμενος — ἐδείπνει. Pompej. p. 649. B. παραφυλάξας τὸν Πομπήϊον ἐπὶ δεῖπνον ἀπιόντα λελουμένον. Deinde pedes convivarum a ſervis abluebantur vid. in Luc. VII. 38. *Plato* Conviv. p. 316. Σύ δ', ἦ δ' ὅς, Ἀριστόδημε, παρ' Ἐρυξίμαχον κατακλίνῃ; καὶ ἐμοῦ ἔφη ἀπονίζειν τὸν παῖδα. *Plut.* Sympoſ. I. p. 616. D. τὸν τύφον — πολὺ μᾶλλον οἶμαι προσήκει τῆς ψυχῆς, ἢ τὸν πηλὸν ἀπονιψαμένες τῶν ποδῶν; ἐλαφρῶς καὶ ἀφελῶς παρὰ πότον ἀλλήλοις συμφέρεσθαι. ante appellaverat κενὴν δόξαν, poſt vero φιλοτιμίαν.

Senſus myſticus eſt: ita & vos per baptiſmum abluti eſtis a peccatis 1. *Cor.* VI. 11. excepto Juda, cujus poenitentia & confeſſio non fuit vera & ſeria; adhaeret tamen adhuc unum vitium, gloriae nimirum cupiditas & contentio honorum. Id animo agitatis, utrius dignitas in regno meo ſit futura major; & ideo alter alterum deſpicitis. Deeſt vobis modeſtia; ſollicite curatis, ne quid, quod infra dignitatem veſtram eſſe creditis, committatis. Demittite vos ipſos, lavate ipſi & veſtros & condiſcipulorum pedes: neque haec miniſteria ſervis mandate. 1. *Sam.* XXV. 41. Judaei feſto Paſchatis inprimis ſe ſuamque nobilitatem ja-

πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς φωνεῖτε με· Ὁ διδάσκα- 13
λος καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ· Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ 14
κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα 15
γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 16
οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος
αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν 17
λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ 18
τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πέρναν αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, 19
ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ὁ λαμβάνων, ἐάν 20
τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.
Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν· Ἀμὴν 21
ἀμὴν

13. με] — 69. διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος] κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος EGHM 9. 10. 11. 12. 69. 106. ὁ posterius] — Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. 14. ὑμῶν τοὺς πόδας] τοὺς πόδας ὑμῶν D. διδάσκαλος] + πόσῳ μᾶλλον D. Verſio *Syr.* Codices *Latini*.
15. ἔδωκα] δέδωκα AKM. 1. 10. 13. 16. 35. 37. 42. 51. 56. 58. 69. 83. Ev. 2. 14. 20. Editio *Complut. Plant.* ἐγὼ] — 35. 47. 61. 62. *Baſilius* Ethic. 75. ἐποίησα] πεποίηκα 13. 69. ποιῆτε] ποιεῖτε D 1. 52. 71. 90. 95. Editio *Eraſmi*, *Aldi*. 17. αὐτὰ] ταῦτα 29. 59. 61.
18. πάντων] + δὲ 12. 57. 59. ὑμῶν] — 57.
ἐγὼ] + γὰρ AK 4. 5. 28. 42. 51. 57. 68. 69. 72. 74. 90. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus.* + δὲ 54.
ὃς] τίνας L. 33. *Origenes*, *Cyrillus*. ἡ γραφὴ πληρωθῇ] πληρωθῇ ἡ γραφὴ D.
μετ' ἐμοῦ] μου CL. Codices *Latini*. *Origenes*, *Cyrillus*. τὸν ἄρτον] — 1. ἐπῆρεν] ἐπῆρκεν A. 1.
τὴν πτέρναν] πτέρνα 71. πτέρναν 69. 19. πρὸ τοῦ γενέσθαι] — 29. 63. 71. probante *J. Millio* prol. 1460.
πιστεύσητε] πιστεύητε C *Origenes*. 20. ἀμὴν] — H Colb. λέγω ὑμῖν] — 56.
ἐάν τινα] ατινα A. ἄν τινα L. *Origenes*, *Cyrillus*. ὁ δὲ] καὶ ὁ D 33. Verſio *Syr. Chryſoſtomus*.
πέμψαντα] λάβητε λαβόντα 1. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*.
21. ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι] ἐταράχθη τῷ πνεύματι Ἰησοῦς 87.
εἶπεν] + αὐτοῖς Evang. 14. ἀμὴν] — 56. 58.
22. ἦν] δὲ 35. 47. 56. 58. 61. 62. 64. Verſio *Syr.* Codices *Latini*. — C. 16. *Origenes*.
εἰς] πρὸς 10. 35. 47. 56. 58. 61. 62. μαθηταὶ] + αὐτῷ 69. Codices *Latini*.
ἀπορούμενοι] ἀπορῶντες D 69. 23. δὲ] — 3. 80. Verſio *Syra* poſterior habet cum aſteriſco. *Origenes*.
εἷς] + ἐκ AC a prima manu DKLM. 27. 33. 42. 68. 69. 101. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Origenes*, *Cyrillus*. prob. *Bengelio*, *J. Millio* prol. 920. 1467. ὢν] + ὁ D. Codices *Lat.* ὁ Ἰησοῦς] — 69.
24. ἦν] — 69. τούτῳ] τοῦτον Colb. αὐτῷ Verſio *Syra* poſterior, & edita in margine.
πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη] καὶ λέγει αὐτῷ· εἰπὲ τίς ἐστι CL. 33. Codices *Latini*. *Origenes*. probante *J. Millio* prol. 432.
καὶ λέγει αὐτῷ τίς ἐστι Verſio *Vulg.* + ἔστι D. περὶ οὗ λέγει] — 91. Codices *Latini*.

ctare ſoient, *Buxtorfii* Synag. XVIII. *Luc.* XXII. 24. 31. 2. *Sam.* VI. 22. 1. *Tim.* V. 10.

13. *Bava Kama* f. 73. 2. R. Joſe. Diſcipulus doctorem ſalutat: Pax ſuper te, Doctor mi & Domine mi. *Sanhedrin* f. 98. 1.

15. ὑπόδειγμα] *Phrynichus* p. 6. ὑπόδειγμα, ἀδὲ τοῦτο ὀρθῶς λέγεται· παράδειγμα λέγε. *Thomas*. παράδειγμα λέγε, μὴ ὑπόδειγμα, παράδειγμα ἐπὶ ἐνψύχων. παραβολὴ ἐπὶ ἀψύχων. *Xenophon* de Art. Equeſtr. ταῦτα γὰρ ὑποδείγματα ἔσται τῷ πωλοδάμνῃ, ὧν δεῖ ἐπιμεληθῆναι. *Polybius* III. p. 239. de Annibale. ὑπόδειγμα τῷ πλήθει ποιῶν αὐτὸν, καὶ γινώμενος αὐτουργὸς τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ταλαιπωρίας. *Diogenes L.* III. 71. Plato. ὅτι καὶ τὸ ὑπόδειγμα ἓν ἦν, ἀφ' οὗ αὐτὸν ἐδημιούργησε. *Sextus Empir.* a. Rhet. 44. τίνες δὲ καὶ ὑποδείγμασι χρῶνται· ὡς γὰρ ὁ τὸν πατέρα τύπτων παγκρατιαστής. 46. πρὸς δὲ τὸν δευτέρους ῥητέον, ὅτι ἀνόμοιον ἐστὶ τὸ παράδειγμα τοῖς ἐν χερσὶ ζητουμένοις. a. Geometr. 57. ἴσησι δὲ τὸν λόγον ἐπί τινος ἐναργεστέρᾳ ὑποδείγματος καὶ σαφοῦς. a. Logic. 44. ὃν τρόπον Γραμματικὸς, σολοικισμῷ τιθεὶς ὑπόδειγμα, σολοικισμῶν προφέρεται, ὁ σολοικίζει δὲ, ὁ γὰρ παρὰ ἀτειρίαν τοῦ ὀρθῶς λόγου τοῦτο πάσχει. 45. κριτέον ἐστὶν ἐκ τῶν τεθησομένων ὑποδειγμάτων. a. Phyſic. I. 431. ἔσται γὰρ σαφὲς τὸ λεγόμενον ἀπὸ ὑποδείγματος. *Apollonius* L. II. τὰ προκείμενα ὑποδείγματα. & c. 13. *Herodianus* VIII. 8. 4. τό τε Σεβῆρε ὑπόδειγμα —— ἰσχύει αὐτὸς. *Plut.* Apophth. p. 183. B. τὴν ἐλίτολιν ἀπέλιπε παρ' αὐτοῖς, πόδειγμα τῆς αὐτοῦ μεγαλεργίας —— ἐσομένην.

Livius VII. 32. Facta mea non dicta vos milites, inquit, ſequi volo: nec diſciplinam modo, ſed exemplum etiam, a me petere. 2. *Pet.* III. 6. *Jud.* VII. 17. *Frontinus* IV. 5. 3. Poſtumius conſularis cohortatus ſuos cum interrogatus eſſet a militibus, quid imperaret? dixit: ut ſe imitarentur. Et arrepto ſigno hoſtes primus invaſit, quem ſecuti victoriam adepti ſunt. *Claudianus* de III. Conſ. Honorii. In commune jubes ſi quid, cenſesque tenendum, Primus juſſa ſubi, tunc obſervantior aequi Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum Auctorem parere ſibi. componitur orbis Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus Humanos edicta valent, ut vita regentis.

16. *Bereſchith* R. LXXVIII. 2. R. Simeon dixit: uter major, mittens an miſſus? Scriptum eſt Gen. XXXII. 26. ecce mittens major eſt miſſo.

17. *Heſiod.* Dies. 62. εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος, ὃς τάδε πάντα εἰδὼς ἐργάζηται.

18. *Plut.* Theſ. p. 4. E. ὕβρει καὶ τρυφῇ προτείνοντα τὼ πόδε τοῖς ξένοις, καὶ κελεύοντα νίπτειν, εἶτα λακτίζοντα καὶ ἀπωθοῦντα νίπτοντας εἰς τὴν θάλασσαν. *Cic.* in Verrem III. 23. Cum iſte etiam cubaret, in cubiculum introductus eſt —— ubi, cum pugnis & calcibus conſciſſus eſſet. *Suetonius* Neron. 35. Poppaeam dilexit unice. Et tamen ipſam quoque ictu calcis occidit; quod ſe ex aurigatione ſero reverſum gravida & aegra convitiis inceſſerat.

Cui ego non coenam ſolum praebui, verum etiam miniſtravi: pro iſto honore & beneficio calce me

22 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μα-
23 θηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ
24 κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι
25 τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ὅπι τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐ-
26 τῷ· Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς· Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον
27 ἐπιδώσω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. Καὶ μετὰ
τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὃ ποιεῖς,
28 ποίησον τάχιον. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ· Τινὲς γὰρ ἐδό-
29 κουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀγόρασον ὧν
30 χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν· ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος,
εὐ-

25. ἐπιπεσὼν] ἀναπεσὼν C a prima manu KLM 27. 33. 38. 40. a prima manu 42. 63. 68. *Origenes.*
δὲ] ἓν DLM. 1. 13. 33. 69. Versio *Copt. Vulg. Syra* posterior in margine.
ἐκεῖνος] ἔστιν C. a prima manu, ut videtur. + ἔστιν 63. 90. + ἔτως EGHLM 2. 3. 9. 11. 12. 14. 28. 33. 34. 36. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 49. 51. 52. 53. 57. 64. 65. 71. 72. 74. 80. 86. 87. 89. 95. 96. 97. Evang. 6. Versio *Goth. Euthymius.* probante *Bengelio* in Appar. sed non in Gnom. τὸ] τῇ 1.
Ἰησοῦ] κυρίῳ 42. ἐστιν] + ὁ παραδιδούς σε 28.
26 ἀποκρίνεται] + αὐτῷ D 69. + ἓν C a prima manu. L Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes.*
Ἰησοῦς] + καὶ λέγει D. Versio *Copt. Syr.* καὶ λέγει αὐτῷ 69.
ἐκεῖνος] + ἔστιν 57. ἔτως *Euthymius.* ᾧ] + ἂν D. 1.
βάψας] βάψω C a prima manu L. *Origenes.* ἐμβάψας ADK 1. 42. 68. 69. Versio *Goth.*
τὸ ψωμίον ad ψωμίον] — 13. 59.
ἐπιδώσω] καὶ δώσω αὐτῷ C a prima manu. LM. *Origenes.* + αὐτῷ 33. Versio *Syr.*
καὶ ἐμβάψας] καὶ βάψας D. 33. 69. βάψας ἓν C a prima manu L. *Cyrillus, Origenes.*
ψωμίον] + λαμβάνει ℭ CLM. 33. Versio *Syra* posterior in margine. *Origenes* in l. & comm. 18.
Σίμωνος] — Versio *Armen.* Σίμωνι 13. 101. τῷ 69.
Ἰσκαριώτῃ] Ἰσκαριώτῃ CLM. 33. 66. 72. *Origenes.* ἀπὸ καρυώτου D. τῷ Ἰσκαριώτῃ 69.
27. μετὰ τὸ ψωμίον] — D. τότε] — DL Versio *Copt.*
τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον] εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον τότε 72. ἐκεῖνον] αὐτὸν 3. ὁ prius] — D.
λέγει οὖν] καὶ λέγει D Versio *Vulg. Syr.* λέγει 59. 86. probante *Bengelio.*
ποίησον] ποιῆς D. a prima manu. 28. δὲ] γὰρ 63.
ἀνακειμένων] συνανακειμένων 90. μαθητῶν 72. 29. γὰρ] — Versio *Goth.* δὲ 63. *Cyrillus.*
ἐπεὶ] ὅτι D. Versio *Vulg.* ὁ prius] — A. 1. 3. 69. *Origenes.*
ὁ Ἰησοῦς] — 1. Versio *Syr.* + ὅτι 63. δῶ] δοῖ D.
30. οὖν] δὲ 80. Versio *Syr.* ἐκεῖνος] — 69.

me petit. *Sanhedrin* f. 106. 2. dixit R. Jochanan: initio David Achitophelem appellavit doctorem ſuum, dein ſocium, denique diſcipulum. Pſ. XLI. 10. edens panem meum. Schol. diſcens legem meam.

22. ἀπορούμενοι] *Luc.* XXI. 28. *Thucyd.* II. 102. ὁ δ' ἀπορῶν μόλις κατενόησε τὴν προσχωσιν ταύτην, *Demoſthenes* Olynth. III. ἀλλ' ἐκεῖνο ἀπορῶ, τίνα χρὴ τρόπον πρὸς ὑμᾶς περὶ αὐτῶν εἰπεῖν. *Xenophon* Cyropaed. I. ἀπορῶ, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν.

23. *Euſtathius* in Il. ζ. p. 498. 27. ἐν συμποσίοις ἄκροι κάθηνται οἱ ἄριστοι. *Plinius* Epiſt. IV. 22. Coenabat Nerva cum paucis, Vejento proximus, atque etiam in ſinu recumbebat. *Agellius* VII. 12. qui in conviviis adoleſcentulus cum amatore — inferior accubuerit. *Suetonius* Calig. 24. plenoque convivio ſingulas infra ſe viciſſim collocabat. *Cicero* Ep. IX. 26. Accubueram hora nona — Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum, & quidem ſupra me Atticus, infra Verrius, familiares tui, — Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. *Plut.* Sympoſ. I. 3. p. 602. D. ὁ μὲν γὰρ ὑπ' αὐτὸν [τὸν ἑστιῶντα τόπος] ἢ γυναικὸς ἢ παίδων ἐστίν· ὁ δὲ ὑπὲρ αὐτὸν, εἰκότως τῷ μάλιστα τιμωμένῳ τῶν κεκλημένων ἀπεδόθη, ἵνα ἐγγὺς ᾖ τῆς ἑστιῶντος. *Juvenalis*
Catullus

25. *Petronius* 36. Non erubui eum, qui ſupra me accumbebat, hoc ipſum interrogare. Od. δ. 69.

26. ψωμίον] *Pollux* VI. 33. τῶν δὲ ἄρτων οἱ ψωμοὶ καλοῦνται· ἔνθεσις· καὶ τὸ ψωμίζειν δὲ ἀπὸ τῶν ψωμῶν, ὡς Ἀριστοφάνης φησίν· ἢ δὲ παῖδα κατέκλινεν, ἢ δὲ ἔλεσεν, ἢ δὲ ἐψάμισεν. Lyſiſtrat. 19. *Euſtath.* in Od. ι. p. 363. 50. ψωμοὶ δὲ τὰ λεπτὰ κόμματα τῶν ἀνδρομέων κρεῶν. ὅθεν καὶ ψωμὸς ἄρτος —— ὡς γὰρ ἀσύνηθες τὸ οἰνοχοεῖν ἐπὶ νίκταρος, ἕτω καὶ ἐπὶ κρεάτων ὁ ψωμὸς. & in Od. π. p. 589. 42. ἄριστον τὸ ἀκράτισμα, ἤτοι τὸ πρωΐνον ἔμβρωμα —— διὰ τὸ ἐν ἀκράτῳ βρέχειν καὶ προσιέσθαι ψωμούς. ex *Athenaeo.* I. p. 11. C. *Etymol.* ψεδνὸς —— ψωμὸς, μέρος τι τῆς ἄρτου, ὁ γὰρ ἄρτος ὁλόκληρός ἐστι —— ὁ ψωμὸς τὸ ἔλαττον παρὰ τὸν ἄρτον παρ' Ὁμήρῳ. *Diogenes L.* Diogen. VI. 37. ἐξέβαλε τὸ τρυβλίον, παιδίον θεασάμενος τῷ κοίλῳ ἄρτῳ τῷ ψωμίῳ [f. ἄρτῳ ψωμίῳ] τὴν φακὴν ὑποδεχόμενον *Xenophon* in Apomnem. III. extr. ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἐνὶ ψωμῷ πλείονα ὄψων γευόμενον. *Ariſtoteles* H. A. VIII. 3. τῶν δὲ ὀρνίθων ὅσοι μὲν γαμψώνυχοι, σαρκόφαγοι πάντες εἰσὶ, σῖτον δ', ἐὰν δ' ἐάν τις ψωμίζῃ, δύνανται καταπιεῖν. *Heſychius* ψωμοὶ, μέρη. *Plut.* Q. Rom. p. 264. F. τοῖς περὶ Ῥώμυλον καὶ Ῥῶμον ἐκτεθεῖσιν —— δημοκολάπτης τις ἐπιφοιτῶν ἐψώμιζεν. *Ruth.* II. 14.

27. Conf. comm. 2. *Matth.* XII. 44. 45.

ὃ ποιεῖς ποίησον] *Cic.* in Verr. V. 63. Glabrionem, id quod — fecit, facere laetatus ſum. *Plautus* Perſ. I. 3. 66. Hoc ſi facturus, face. *Seneca* de Benefic. II. 5. Fac, ſi quid facis. *Martial.* I. 46. Fac, ſi facis. *Matth.* XXIII. 32. *Euripides* Iphigen. in Aulide. 817. ὁρᾶς γ' εἰτι δράσεις. *Arrian.* Epict. IV. 9. ποίει, ἃ ποιεῖς· ἀλλ' ἐὰν θεῶν δέ τις σῶσαι δύνηται. III. 23. ποίει ἃ ποιεῖς.

τάχιον] *Seneca* Agamemn. 965. Citius interea mihi ediſſere ubi ſit gnatus? pro quam citiſſime, ſtatim. *Moeris.* τάχιον οὐ λέγεται παρ' Ἀττικοῖς· ἀλλὰ θᾶττον. *Phrynichus* p. 26. τάχιον οἱ Ἕλληνες ἐ λέ-

εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ. Ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς· Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ 31
ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξά- 32
σει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. ζητή- 33
σετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις· Ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν· καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς 34
ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι 35
ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύ- 36
ριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν
ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε, διατί οὐ δύ- 37
ναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 38
Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει ἕως
οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν 1
τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν· πορεύομαι ἑτοι- 2
μά-

~ νὺξ, ὅτε ἐξῆλθε.

εὐθέως ἐξῆλθεν] ἐξῆλθεν εὐθὺς CDL Versio *Copt. Origenes, Cyrillus.* ἐξῆλθεν εὐθέως 69.
ab ἐξῆλθεν ad ἐξῆλθεν] — G 59. 72, 73.
31. ὅτε] — AE 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 68. Colb. duo. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 97. 103. 104. Evang. 6. Editio *Complut, Genev. Bengelii, Stephani, Plantini.* Versio *Goth. Sax. Syr.* utraque. *Chrysostomus, Theophylactus.* probante *H. Grotio.* λέγει] + δὲ Versio *Goth.*
λέγει ὁ Ἰησοῦς] εἶπεν ὁ κύριος 47. εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς 56. 58. 61. Evang. 9. 10. 12.
ὁ] — 3. 44. ab ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ ad ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ] — D. 1. 2. 29. a prima manu. 59. 66.
32. εἰ] + δὲ *T. Beza. J. Casaubonus.* καὶ εἰ Colb. a δοξάσει ad δοξάσει] — 73.
33. τεκνία] τέκνα 61. μικρὸν] + χρόνον L 13. 106. *Cyrillus.*
εἰμι] + καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με 33. ex VII. 33. ζητήσετε] ζητεῖτε 69.
ὅτι] — D 59. Evang. 13. Versio *Vulg. Lat. Cyrillus.*
ὑπαγω ἐγὼ] ἐγὼ ὑπάγω ACD 1. 69. 73. 90. Evang. 6. Versio *Copt. Syr. Chrysostomus, Theophylactus, Cyrillus, Origenes.* ἄρτι] + ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε 48. 78. a prima manu. + πάλιν 1. Colb.
34. καινὴν] καὶ νῦν 73. ab ἀλλήλους ad ἀλλήλους] — 12. 13. 51. 59. 64. 69.
καθὼς] + καὶγὼ D. + ἐγὼ 57. Versio *Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.*
καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα] ἵνα, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς 4. 15. 35. τούτῳ] + γὰρ D.
ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις] ἀγαπᾶτε ἀλλήλους 69. Versio *Syra* posterior in margine, *Æthiop.*
ἔχητε] ἔχετε 52. 54. 57. 71. 87. 97. 36. ἀπεκρίθη] λέγει D.
αὐτῷ posterius] — CL Versio *Vulg. Goth. Copt.* ὁ] — AC.
ὅτε] + ἐγὼ D 10. 12. 16. 33. 35. 46. 51. 53. 56. 58. 59. 60. 61. 62. 69. 74. 80. 83. 89. 90. 91. Evang. 6. 10. 12. 14. 17. 20. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei, Bogardi, Complut. Plantin. Genev.* Versio *Vulg. Copt. Origenes* in Jo. XIII. 3. *Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus.*
δύνασαι] δύνασθε 96. μοι prius] μοι Editio *Complut.*
νῦν ἀκολουθῆσαι] ἀκολουθῆσαι νῦν 73. σὺ ἀκολουθῆσαι ἄρτι D. a prima manu. νῦν ἀκολουθεῖν 96.
ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις] ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον L 1. *Origenes* in Jo. VIII. 21. XIII. 3. *Chrysostomus, Cyrillus.*
ἀκολουθήσεις μοι] μοι ἀκολουθήσεις D. ἀκολουθήσεις A.
μοι posterius] — AL 1. 33. 42. Versio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Origenes, Cyrillus. Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 910. 37. λέγει] + οὖν Versio *Goth.*
ὁ] — ACGH. 3. 44. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 87. 90. 97. 106. Evang. 24. Editio *Complut. Plantin.*
ὁ Πέτρος] — D Colb. κύριε] — 33. 46. Versio *Copt. Vulg.* probante *J. Millio* prol. 1493.
δύναμαί σοι] δύνασαί μοι A. + νῦν CD. Evang. 2. *Cyrillus, Chrysostomus.*
ἄρτι] — C. 47. 56. 58. 61. Evang. 2. *Cyrillus, Chrysostomus.* 38. ἀπεκρίθη] ἀποκρίνεται AL 1. 69.
αὐτῷ] — ADKL 42. 57. 69. Versio *Goth. Syra* posterior. Codices *Latini.* probante *J. Millio* prol. 1400.
ὁ] — ADL. Ἰησοῦς] + καὶ εἶπεν αὐτῷ D.
ἀμὴν] — 42. σοι] + ὅτι D.
φωνήσει] φωνήσῃ AK 10. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 47. 49. 52. 54. 71. 83. 86. 91. 106. Evang. 2. 9. 10. 14. 15. 16. 24. Editio *Complut. Bengelii.* φωνήσει ἀλέκτωρ] ἀλέκτωρ φωνήσει D.
σοῦ] — Evang. 6. ἀπαρνήσῃ] ἀρνήσῃ D. 1. ἀπαρνήσῃ με τρὶς] τρὶς ἀπαρνήσῃ με 69.

γεσιν, θᾶσσον δὲ. Μᾶλλον μὲν ἦν ἕλληνες τὸ τάχιον, θᾶττον δὲ οἱ ἀττικοί.

32. *Jud.* IX. 9. *Esaj.* XLIII. 13. *Sir.* XLVIII. 4. *Gal.* I. 24.

Nonnus Dionys. XXXIX. ὡς ἐνὶ γαίῃ Ζεὺς ἐὸν ὄψιμα γήραϊ, καὶ ἐν πελάγεσσι γαμήσει. Ad honorem Dei pertinebat, ut Christus pateretur ignominiosam crucem. *Heb.* XII. 2. inf. XXI. 19. 1. *Pet.* IV. 16. 1. *Cor.* VI. 20. ad honorem autem Christi pertinebat, ut a mortuis resurgeret, in coelum adscenderet, & ad dextram Dei patris collocaretur; ut adeo ipsum illud corpus, in quo supplicium pertulit, in gloria esset.

33. 1. *Jo.* II. 1. &c. *Gal.* IV. 19. Inf. XIV. 19. Hos. I. 4. Hag. II. 7. Heb. X. 37.

34. 1. *Jo.* II. 7. *Tertullianus* Apolog. 39. Vide, inquiunt, quam invicem se diligant.

Jerem. XXXI. 31. *Novum* erat *praeceptum* de diligendis etiam gentibus, eosque fratrum loco habendis, etiamsi ceremonias Mosaicas non obser-

3 μάσαι τόπον ὑμῖν. Καὶ ἐὰν πορευθῶ — καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι,
4 καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν· ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ
5 ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπά-
6 γεις· καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ
7 ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ
8 τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεί-
9 ξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν
εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ
10 λέγεις· Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν
ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν
11 ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν
12 ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μὴ, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πι-
στεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει·
ὅτι

τρὶς] — 69. + καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ D. Editio *Erasmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Versio *Sax*. Codices *Lat*. εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς Evang. 2. 15. 24.

1. καρδία] + μηδὲ δειλιάτω 73. Evang. 18. 2. μὴ] μήγε 1.

ab ὑμῖν ad ὑμῖν] — 1. + ὅτι ADKL 12. 27. 42. 61. 66. 69. Versio *Vulg*. *Armen*. *Cyrillus*, *Theodoret*. in Ezech. LXIII. 7. *Nonnus*.

πορεύομαι] πορεύσομαι 27. 33. 37. 46. 54. Evang. 6. 16.

3. καὶ ἐὰν] κἂν D. καὶ ἐὰν πορευθῶ] — 69.

καὶ ἑτοιμάσω] ἑτοιμάσω AEGHK 9. 36. 38. 39. 46. 49. 52. 53. 59. 60. 65. 72. 97. Evang. 3. 6. 24. Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Versio *Goth*. *Syr*. *Copt*. *Origenes*, *Cyrillus Glaphyr*. p. 325. *Photius* Ep. 177. ἑτοιμάσαι DM 3. 11. 37. 40. 45. 51. 63. 64. 71. 86. Evang. 4. 5. 9. 10. 13. 15. 17. 18. 19. Editio *Erasmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei*, *Bogardi*, *Theophylactus*. καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον] — 56. 58. 69.

ὑμῖν τόπον] τόπον ὑμῖν D. 1. *Cyrillus*. πάλιν ἔρχομαι] ἔρχομαι πάλιν D.

παραλήψομαι] παραλήμψομαι D. πρὸς ἐμαυτὸν] — 47. 56. 58. 61. a prima manu. *Theophylactus*.

ἐγὼ] + ἐκεῖ 42. *Chrysostomus*. ἦτε] ἔσθαι D. Versio Lat. eritis.

4. ἐγὼ] — DL 1. 2. 29. 69. 71. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*. Codices *Lat*. *Chrysostomus*.

καὶ posterius] — L. Versio *Copt*. οἴδατε posterius] — L. 33. Versio *Goth*.

5. Θωμᾶς] + ὁ λεγόμενος Δίδυμος D 76. *Nonnus*.

δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι] τὴν ὁδὸν οἴδαμεν D. Codices *Lat*. *Cyrillus*. 7. ἐγνώκειτε] ἐγνώκατε D.

ab ἐγνώκειτε ad ἐγνώκειτε] — 47. 56. 58. 59. 61. a prima manu. 73. με] — A. 59.

καὶ τὸν] τὸν 1. με] — 96. Codices *Latini*.

ἐγνώκειτε ἄν] γνώσεσθε D. ex emendatione. Vers. Latina: scietis. ἄν ἤδειτε L 1. 33. Colb. *Cyrillus* in l. & p. 771. 772.

ἑωράκατε] ἑοράκατε I.

9. λέγει] ἀπεκρίθη I. ὁ] — A.

τοσοῦτον χρόνον] τοσοῦτῳ χρόνῳ DL *Cyrillus*. ἔγνωκας] ἐγνώκαλε Versio *Vulg*. *Irenaeus*, *Hilarius*, *Augustinus*.

με; φίλιππε] με φίλιππε; Editio *Stephani*, *Bengelii*. *Tertullianus* a. Praxeam. probante *J. Casaubono*. με φίλιππε. Editio *Colinaei*. *Basilius* a. Eunom. 1. *Theophylactus*. *Nonnus*.

ἑώρακε] + καὶ Versio *Vulg*. de V. Haeresibus *Augustino* adscript. numquid dixit: qui videt me videt patrem — sed dixit: qui videt me, videt & patrem. Interpositio unius syllabae, quae dicitur *&*, & patrem discernit & filium.

a πατέρα ad πατέρα] — G. καὶ posterius] — Versio *Vulg*. probante *J. A. Bengelio* in Gnom.

πατέρα posterius] + καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν 74. ex emendatione. 10. πατρὶ] + με Evang. 5. Versio *Syr*. *Copt*.

ἐστι] — 9. 11. 15. 59. 106. λαλῶ] λελάληκα D. λέγω I. L. Versio *Copt*. *Syra* posterior in marg.

ὑμῖν] — 59. 69. Versio *Syr*. δὲ] — 87. Codices *Latini*.

αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα] ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτοῦ D. Versio *Copt*. + μὴ G. *Nonnus*. + ἐ Editio *Erasmi* 1. *Aldi*. Vers. *Vulg*.

11. μοι prius] — Versio *Vulg*. *Syr*. *Cyrillus*. probante *Bengelio*.

ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ] ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρὶ D.

πατρί] + με Evang. 5. Versio *Syr*. καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ] — A.

ἐστιν] — ADEL 2. 3. 69. 72. 73. 74. 80. 88. 89. 90. Evang. 6. Editio *Stephani*, *Bezae*, *Bengelii*. Versio *Syr*. utraque, *Copt*. *Cyrillus*, *Chrysostomus*. μὴ] μήγε D. 69.

μοι posterius] — DL 33. Versio *Vulg*. *Syr*. probante *J. Millio* prol. 434.

12. a ποιήσει ad ποιήσει] — 49. 59. 60. 68. 73.

servarent.

1. *Exod*. XIV. 31. 2. *Chron*. XX. 20. Versio *Vulg*. Creditis in Deum; & in me credite. & *Beza*. *Castalio*: Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2. Similitudo a regia. τὸν ἐρανὸν ἰυρὺν opponit latebris hominum ejectorum. *Luc*. II. 7. XIV. 22. *Jo*. XVI. 2. *Ro*. XV. 23.

4. Quae & vobis calcanda est, via aspera.

8. ἀρκεῖ] *Plato* Theoge. εἰ γὰρ σύ μοι ἱδίλεις συνεῖναι, ἱξαρκεῖ, καὶ ἑδέων ἄλλου ζητῶ.

9. *Heb*. V. 12.

Hippolytus c. Noet. 7. τοῦτ' ἐστιν, ὁ ἐμὲ ἑωρακὼς, δι' ἐμοῦ τὸν πατέρα γνῶναι δύνη, διὰ γὰρ τῆς εἰκόνος ὁμοίας τυγχανούσης ἑνιγνωτος ὁ πατὴρ γίνεται. *Sanhedrin* f. 107.

2. Quicunque videbat Abrahamum dicebat: Hic est Isaacus. Quicunque videbat Isaacum, dicebat: hic est Abrahamus. vid. supr. XII. 45.

12. Abeo non vos relicturus, sed causam vestram fortius *apud patrem* acturus. Si vos potui defendere hic in statu humili, multo magis faciam in solium evectus *Rom*. VIII. 34.

ὅτι ἐγὼ πρὸς τ̃ πατέρα μ̃ πορεύομαι. Καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μ̃, 13
τοῦτο ποιήσω· ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μ̃, 14
ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτή- 15
σω τ̃ πατέρα, κ̀ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τ̃ αἰῶνα· 16
Τὸ πνεῦμα τ̃ ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμ⟨ος⟩ οὐ δύνα⟨ται⟩ λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γι- 17
νώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, κ̀ ἐν ὑμῖν ἔσ⟨αι⟩. Οὐκ ἀφή- 18
σω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν, κ̀ ὁ κόσμ⟨ος⟩ με οὐκ ἔτι θεωρεῖ· 19
ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, κ̀ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς 20
ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μ̃, κ̀ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μ̃, 21
κ̀ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσε⟨ται⟩ ὑπὸ τ̃
πατρός μ̃, κ̀ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, κ̀ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. Λέγει αὐτῷ Ἰούδας 22
(οὐχ

μ̃] — ADL. 1.33.42.69. Versio *Vulg.Goth.Sax.Copt.Cyrillus, Chrysostomus, Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 877.
13. ὅ, τι ἂν] ὃ ἐὰν 1. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*
αἰτήσητε] + μ̃ 5. 12. Editio *Erasmi* 1. + τ̃ πατέρα 33. Versio *Vulg.* a ποιήσω ad ποιήσω] — 90.
14] — 1. Colb. probante *T. Beza.* ἐὰν] ἂν D. ℭ ἐὰν 12.16.59.87.91.95. ὃ ἐὰν 39. *Theophylact.*
τι] — 34. 40. 63. Versio *Syr. Theophylactus.* οὖν Evang. 13.
αἰτήσητε] + μ̃ 3. 11. 34. ex emendatione 36. 44. 45. 46. 52. 64. 91. 97. Editio *Erasmi* 1. *Aldi.* Versio *Vulg. Goth. Sax. Syr.* ἐγὼ] τοῦτο AL Evang. 16. Codices teste Erasmo. Versio *Vulg.Copt.Cyrillus.*
ποιήσω] ποιῶ 64. Evang. 16. Versio *Goth. Sax.* 15. τὰς ἐμὰς] μ̃ 38.40.49.57.63.73. Ev. 20. *Cyrillus.*
τηρήσατε] τηρήσετε L. 54. 73. *Eusebius* E. Th. III. 5. *Cyrillus.* 16. ℭ ἐγὼ] κἀγὼ D. 1. *Cyrillus.*
πατέρα] + μ̃ 86. Versio *Syr.*
παράκλητον] Mohammedani contendunt, hic & alibi scriptum fuisse non παράκλητον sed περικλυτὸν; quae vox respondet nomini Mohammedis. *Theodorus Abucara* ὁ χριστὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἔγραψε λέγων· ἀπέρχομαι ὑμῖν προφήτην Μωαμμὲθ λεγόμενον —— τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ τὸ εὐαγγέλιον οὐκ ἔχει —— εἶχεν· ἀλλ' ὑμεῖς ἐξηλείψατε αὐτό.
μένῃ] ῆ Versio *Syra* prior, & posterior in margine. μεθ' ὑμῶν εἰς τ̃ αἰῶνα] εἰς τ̃ αἰῶνα μεθ' ὑμῶν D.
17. αὐτὸ ter] αὐτὸν DL. οὐδὲ γινώσκει αὐτὸ] — E. σὺν] σὸν 1.
ἔσ⟨αι⟩] ἐσι D 69. Versio *Syr.* Codices *Latini. Lucifer.* 19. ℭ prius] — 59.
20. ὑμεῖς] — A. Versio *Syr. Cyrillus, Chrysostomus.*
κἀγὼ] ℭ ἐγὼ G. 3. 80. 97. Evang. 24. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* ℭ ἐγὼ] κἀγὼ D. 1. *Cyrillus.*
21. ab ἀγαπῶν με ad ἀγαπῶν με] — 59.
ℭ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν] — 59. ἐμφανίσω] ἐνφανήσω D. a prima manu. Sed in Vers. Latina: ostendam.
αὐτῷ ἐμαυτὸν] αὐτὸν ἐμαυτῷ M. 22. Ἰσκαριώτης] ἀπὸ καρυώτ D.
κύριε] + ℭ GHKM. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 51. 58. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 72. 73. 74. 80. 83. 86. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 2. 6. 12. 13. 15. 16. 17. 18. 19. Editio *Complut. Plantin.* Versio *Syra* posterior. *Chrysostomus, Theophylactus.* probante *L. Brugensi* & *J. Millio* prol. 1104. vid. supra IX. 36. γέγονεν] ἐστιν D.
ἡμῖν μέλλεις] μέλλεις ἡμῖν D. σεαυτὸν] ἑαυτὸν D. 69.

15. Ostendite amorem verum non lacrymis aliisque signis fallacibus, sed obedientia. 1. *Jo.* II. 5. V. 3.

16. παράκλητον] *Lucifer* II. *advocatum. Tertullian.* 2. Praxeam 5. Novatianus de Trin. 28. 29. *Hilarius* de Trin. de VIII. *Augustinus* c. Faustum XIII. 17. & in Jo. Tr. 94. *Glossarium*, advocatus, παράκλητος. *Asconius* in Cic. in Q. Caecil. Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est: aut advocatus, si aut jus suggerit, aut praesentiam suam commodat amico. *Demosthenes* de falsat Legat. αἱ δὲ τῶν παρακλήτων αὗται δεήσεις καὶ σπουδαὶ τῶν ἰδίων πλεονεξιῶν ἕνεκα γίνονται. Ulpianus. ἤτοι τῶν ἐκ παρακλήσεως ἡκόντων συνηγορίαι. *Barnabas* 20. πλησίον παράκλητοι, πενήτων ἄνομοι κριταὶ. & Constitut. Clem. VII. 18. *Diogenes L.* Bio. IV. 50. Πρὸς τὸν ἀδολέσχην λιπαρῆντα συλλαβέσθαι αὐτῷ, τὸ ἱκανόν σοι ποιήσω, ἔφη, ἐὰν παρακλήτους πέμψῃς, καὶ αὐτὸς μὴ ἔλθῃς. *Heraclides* p. 484. τοσοῦτον ἰσχυσιν ὁ τῶν παθῶν ἁρμηνεὺς λόγος, ὃν ἀπέστειλεν Ὅμηρος αὐτῷ τῆς ἱκεσίας παράκλητον. *Targum* Job. XVI. 20. Παράκλητοι mei sunt socii mei. XXXIII. 23. Angelus unus παράκλητος. *Pirke Aboth* IV. 11. R. Eliezer f. Jacob dicit: Quicunque facit praeceptum unum, comparat sibi παράκλητον unum, qui autem transgreditur transgressionem unam, comparat sibi κατήγορον unum. poenitentia & opera bona sunt tanquam clypeus contra ultionem. *Schabbath* f. 32. 1. Si habuerit παρακλήτους magnos, eripitur a morte. *Bava Bathra* f. 10. 1. Omnes justitiae, quas Israëlitae faciunt in hoc mundo, sunt pax magna, & παράκλητοι maximi inter ipsos & patrem suum in coelis. *Schemoth* R. XVIII. Filia Pharaonis invenit sibi paracletum bonum, hic est Moses. *Kidduschin* f. 5. 1. συνήγορος fit κατήγορος. & κατήγορος fit συνήγορος. 1. *Jo.* II. 1. *Eusebius* H. E. V. 1. Epist. Lugdunem. Οὐέττιος ἠξίει καὶ αὐτὸς ἀκροσθῆναι ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν παράκλητος χριστιανῶν χρηματίσας, ἔχων δὲ τὸν παράκλητον ἐν ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα. *Dionys. Hal.* XI. 37. ὅσοι μὲν ἦσαν ἀκέραιοι τε καὶ τῶν τὰ δίκαια λεγόντων παράκλητοι. *Philo* de V. Mos. T. 2. p. 154, 25. ἀναγκαῖον γὰρ ἦν τὸν ἱεραμένον τῷ τ̃ κόσμῳ πατρὶ παράκλητον χρῆσθαι τελειοτάτην τὴν ἀρετὴν υἱῷ. in Flacc. p. 519, 2. παράκλητον Μάκρωνι. p. 520, 25. δεῖ δὴ παράκλητον ἡμᾶς εὑρεῖν δυνατώτατον, ὑφ' ᾧ Γαΐῳ ἐξευμενισθήσεται. ὁ δὲ παράκλητος ἡ πόλις Ἀλεξανδρέων ἐστὶν —— παρακλητεύσει δὲ τυχὸν σά τινος παρὰ σ̃ δωρεᾶς. *Exod.* XXI. 6. *Deut.* XV. 17. *Psal.* LII. 9. LXI. 4. CXIX. 11. *Philem.* 15. quamdiu vivitis.

18. ὀρφανὸς] *Bammidbar* R. XIV. f. 224. 4. Dixit R. Josua: Generatio, in qua R. Eliesер f. Asariae vivit, non est orphana. *Aboth R. Nathan* 24. R. Akiba occurrit R. Eleasari (post mortem viso) in via crines evellens & vestes scindens in terram cecidit, & clamavit: Vae mihi tua causa, magister & domine mi, quia totam hanc generationem reliquisti orphanam. 2. Reg. II. 12.

19. inf.

(ἐχ ὁ Ἰσκαριώτης·) Κύριε, + τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ
23 τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τη-
ρήσει· καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ
24 ποιήσομεν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ
25 ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων·
26 Ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου,
27 ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφίημι
ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ
28 ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Ὑπάγω
καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πα-
29 τέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστί. Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι· ἵνα ὅταν γέ-
νηται,

+ καὶ

23. ὁ] — ADG 1. 44. 72. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Plantin. Bengelii*, *Genev. Cyrillus*, *Theophylactus*.
αὐτῷ prius] αὐτοῖς 44. ex emendatione 45. *Origenes*.
τηρήσει] τηρήσῃ 51. 52. 53. Evang. 18. 20
ἐλευσόμεθα] ἐλεύσομαι D. πορευσόμεθα 69.
αὐτῷ posterius] αὐτῦ Evang. 17.
ποιήσομεν] ποιήσομαι D. ποιήσωμεν 16. Evang. 6. 15. 17. Editio *Aldi*. ποιησόμεθα L 1. 13. 33. 69. *Origenes* c. Celſ. & de Orat. 9. 12. 14. *Euſebius* in Pſal. IX. 9. *Cyrillus* in l. & Act. Epheſ. 1. *Nyſſenus* de V. Moſis p. 214. *Nazianzenus*, *Epiphanius*, *Theodoretus*, *Antiochus*, *Athanaſius MS.* probante *J. Millio* prol. 678.
24. ὁ prius] + δὲ Verſio *Syra* prior, & poſterior cum aſteriſco.
τηρεῖ] τηρήσει D.
πατρὸς] — 69. 73.
ὑμῖν poſterius] ὑμῶν 2.
ὃ] ὃν L *Chryſoſtomus*.
ἃ] ὅσα 1. 27. 28. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Euſebius* T. E. III. 5. bis.
πάντα] ταῦτα 7.
ὑμῖν] + ἐγὼ L.
a δίδωμι ad δίδωμι] — 2. 29. 46. 71. 106.
28. ἐγὼ] + ἐγὼ 69.
εἶπον posterius] — ADL. 1. 33. 42. 69. Verſio *Vulg. Goth Syr.* utraque, *Copt. Armen. Æthiop. Arab. Origenes* de Orat. 12. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*, *Nonnus*. probante *Bengelio*, *Millio* prol. 678.
πατέρα] + μου 69.
μου prius] — AD a prima manu L. 1. 33. 64 Editio *Eraſmi*, *Colinaei*. *Stephani* 1. 2. *Genev.* Verſio *Vulg. Origenes* c. Celſum, *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*. probante *J. Millio* prol. 1347.
μείζων] μείζον 16. 39. 44.
τὸν λόγον] τὰς ἐντολὰς 38.
ὃ posterius] — Editio *Eraſmi* 1.
μονὴν παρ' αὐτῷ] πρὸς αὐτὸν μονὴν D.
τοὺς λόγους] τὸν λόγον 56. 58 106. Ev. 14.
λόγος] + ὁ ἐμὸς D. Verſio *Armen.* Codices *Lat.*
25. λελάληκα] ἐλάλησα 12.
26. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον] — *Chryſoſtomus*.
πατὴρ] + μου D. Verſio *Syr. Copt.*
ἐγὼ] + ἂν D.
27. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν] — 59.
δίδωσιν] — 57.
ἐγὼ] κἀγὼ 53. *Origenes*.
ἠγαπᾶτε] ἀγαπᾶτε DL 69.
ἐγὼ] + ὑμῶν 82. + ἐγὼ 69.
ὅταν] ἐὰν L.

19. inf. XVI. 17. 22.

22. Act. X. 40, 41.

Seneca Controverſ. I. 8. extr. Æſchines non ille orator — ſed hic ex declamatoribus novis dixit. *Quinctilianus* IX. 2. Rutilius Gorgiam ſecutus, non illum Leontinum, ſed alium ſui temporis. *Symmachus* 3. Scis Terentium, non Comicum, ſed Reatinum.

23. ἐλευσόμεθα] *Joſ.* A. III. 13. ὠπισθέντων δ' ἐπὶ τοῦτο, καί τινος ἐρομένου· πόθεν ἂν τοσαύταις ἐυπορήσειε μυριάσιν τῶν προειρημένων; ὁ θεὸς, εἶπεν, καὶγὼ, καίτοι κακῶς ἀκούοντες πρὸς ὑμῶν, ἐκ ἂν ἀποσαίημεν κάμνοντες ὑπὲρ ὑμῶν. & XVI. 6. 6. Γ. Νορβανὸς φλάκκος ἀνθύπατος — ἔγραψα ἔν ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι Καῖσαρ καὶγὼ ὅτως θέλομεν γίνεσθαι. *Levit.* XXVII. 11. 12. *Zach.* II. 10. 11. 2. *Cor.* VI. 16.

Onoſander 8. ἐπὶ τῷ φθείρειν τὴν χώραν ποιέμενος τὴν μονήν.

24. *Ariſtides* T. II. p. 446. ex Demoſthene c. Midiam. καὶ τὸ ὑπέρχεσθαι δὲ ἀεὶ τὰ ἔνδοξα πρόσωπα — ἀπάγοντα ἀφ' ἑαυτῦ, σεμνὸν πάνυ, οἷον· οὐ λόγους ἐμαυτῦ λέγω, ἀλλὰ γράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων. *Horatius* 2. S. II. 2. Non meus hic ſermo eſt, ſed quem praecepit Ofellus.

25. 2. *Theſſ.* II. 5.

26. διδάξει πάντα] *Nonnus* Dionyſ. XV. Βάκχε, σὺ μὲν κλύε μῦθον, ἐγὼ δὲ σὲ πάντα διδάξω. *Luc.* XXIV. 6, 8. *Jo.* II. 17. 22. *Act.* XX. 35.

27. *Seneca* de Clem. I. 1. Hinc tot millia gladiorum, quae pax mea comprimit.

Juſtin. V. 8. Quibus malis Athenienſes fracti — pacem petivere: quae an dari deberet — diu deliberatum eſt. *Polybius* p. 1099. διδόναι τὴν εἰρήνην αὐτῷ. *Philo* de V. Moſ. T. 2. p. 129, 6. φθάνει δὲ χρησμοῖς δωρησάμενος ὁ θεὸς φιλεῖ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰρήνην, ὃ μηδεὶς ἱκανὸς ἀνθρώπων παρασχεῖν. *Philip.* IV. 7. *Gittin* f. 62. 1. non duplicant pacem gentili. Traditio. non intret homo domum gentilis die feſti ſui, & det ipſi pacem: ſi autem invenit in platea, det ipſi pacem — R. Chona & R. Chasda ſedebant, tranſiit & venit fur — dixit illis: pax vobis, reges mei, pax vobis, reges mei. *Levit.* XXVI. 6. *Num.* VI. 26. 1. *Paral.* XXIII. 9. *Eſaj.* XXVI. 12. *Hag.* II. 10. 1. *Macc.* VII. 10. inf. XVI. 33.

δειλιάτω] *Thomas*. ἀποδειλιῶ, δοκιμώτερον ἢ δειλιῶ.

28. *Fauſtinus* c. Arrian. 4. Dicamus & nos patrem *majorem* de ſolo ſacramento generationis: & hunc enim pium ſenſum nonnulli Catholici proſecuti ſunt — qua filius minor dicitur patre i. e. quia filius de patre ſit. *H. Zanchius* Epiſt. ad J. W. Stuckium: ita neque impium fuerit, ſi quis dicat, Deum, qui eſt de Deo, inferiorem illo eſſe, qui Deus non eſt de Deo. Majus enim quiddam eſt, Deitatem habere a ſe ipſo, quam eandem habere ab alio ſibi communicatam Reſponſio *Stuckii* 1587. 2. Mart. Doctis, acutis religioſisque illis tuis reſponſionibus ad quaeſtiunculas quasdam meas plurimum equi-

νηῦ, πίστευσητε. Οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχε- 30
ται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου — τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. Ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέ- 31
ρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ, οὕτω ποιῶ· ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ 1
μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα 2
καρπὸν φέρῃ· Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν 3
ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν· καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ 4
μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ· οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, 5
ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι
χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆ- 6
μα, καὶ ἐξηράνθη· καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. Ἐὰν μείνητε ἐν 7
ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. Ἐν 8
τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί.
Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. 9
Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς 10
τοῦ

πιστεύσητε] + μοι D. + ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν 33. 30. ὁ] — 69.
τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων] ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου 1. *Procopius* in *Esaj.* L. 8. *Theophylact.* ἄρχων τοῦ κόσμου 69.
τούτου] — ADEGHKLM. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 27. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 49. 52. 53. 59. 61. 62. 63. 64. 69. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 5. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Wechelii, Bengelii.* Verſio *Syr.* utraque, *Cyrillus, Theodorit.* de Prov. *Theophyl. Nonnus. Millius* pr. 1347. 1378.
ἐν ἔχει] εὑρήσει K. 4. 5. 12. 27. 42. Cod. *Lat. Maximus* ad Georgium. *Concil. Lateran.* ſeſſ. 4. *Macaris* H. II. *Baſilius* in Eſaj. III. 2. *Athanaſius* S. II. c. Apollinar. cit. *Syn. in Trullo* A. 8. *Procopius.* prob. *Bengelio* εὑρίσκει Verſio *Goth. Syra* poſterior in margine. *Æthiop.* Cod. *Lat. Origenes* in Pſal. CXIX. 161. in Jud. H. 7. π. ἀρχῶν II. 6. *Athanaſius* c. Arian 3. de Incarnat. c. Apollinar. (in MS. Baſilienſi εὑρησει) *Nyſſenus* in Eccl. VII. 5. *Photius* Ep. 176. *Fulgentius* ad Petrum 13. *Sedulius* in Ro. VIII. 33. XIII. 7. *Manichaei* ap. Epiphan. H. 66. *Oroſius* de Arbitr. lib. probante *J. Millio* prol. 746. *T. Beza.* οὗτος] + εὑρεῖν D Codices *Latini.*
31. ☪] — A a prima manu. ἐνετείλατο] ἐντολὴν δεδώκει 33. ἐντολὴν ἔδωκεν L. Codices *Latini.* ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ] ἔδωκεν μοι ὁ πατὴρ ἐντολὴν 1. ἐντολήν μοι δέδωκεν ὁ πατὴρ *Cyrillus.* ὁ πατὴρ] — D, 1. ἀληθινὴ] + ὑμεῖς τὰ κλήματα L. 5. (ſi numeri a R. Stephano recte poſiti ſunt).
ὁ poſterius] — D. 2. αὐτὸ prius] — 1. Verſio *Syr. Copt.*
καρπὸν φέρον] καρποφόρον D. καρποφορῆν *Clemens* paed. I. 8. καθαίρει] καθαριεῖ D Verſio *Vulg.* αἴρει G.
ab αὐτὸ ad αὐτὸ] — 69. 3. ἤδη] ἤδη L.
a ἀμπέλῳ usque ad ἀμπέλῳ comm. 4.] — D. a prima manu. ab ὑμῖν ad ὑμῖν comm. 4.] — 2. 59.
4. μείνατε] + ἐν 71. καθὼς] + γὰρ 13. 69. ἀφ' ἑαυτοῦ] ἐν ἑαυτῷ 69.
μείνῃ] μένῃ D. μείνητε] μένητε AL. 5. ἐγὼ] + γὰρ D. Cod. *Lat.*
ὑμεῖς] + δὲ Verſio *Syra* poſterior. ὑμεῖς τὰ κλήματα] — 28.
ἐν prius] — D. a prima manu. Sed Verſio Latina: in. ἔστω] ἔστω 80.
ἐάν] — D. a prima manu. 6. μείνῃ] μένῃ AD.
ὡς τὸ κλῆμα] — 61. a prima manu. ἐξηράνθη] ξηράνθη L.
αὐτὰ] αὐτὸ DL 1. 13. 14. 16. 42. 69. 71. 101. Codex Stephani. Evang. 15. Verſio *Vulg. Armen. Syr.*
εἰς] + τὸ AGM 1. 9. 10. 11. 12. 15. 44. 82. 83. 87. 97. 106. Evang. 24. Codices plurimi, teſte Millio. Editio *Complut. Bengelii, Genev. Colinaei. Chryſoſtomus.* 7. ἐὰν] + δὲ D. 69, Verſio *Goth. Syr. Copt.*
μείνητε ἐν ἐμοὶ, ☪ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ] μὴ μείνητε ἐν ἐμοὶ, ☪ τὰ ῥήματα τὰ ἐμὰ οὐ μείνῃ ἐν ὑμῖν· ἐὰν δὲ μείνητε ἐν ἐμοὶ, μείνῃ. ☪ 69. μείνῃ] μένει L. 3. θέλητε] θέλετε A.
αἰτήσεσθε] αἰτήσασθε ADL 1. 6. 9. 16. 34. 39. 51. 86. 90. 106. Evang. 3. 6. 9. 10. 15. 16. 17. 20. 24.

equidem ſum delectatus, iisque tanquam S. Scripturae & orthodoxae fidei conſentaneis facile & quidem optimo jure acquieſco.

28. *Luc.* XXIV. 52. 53. *Heb.* VI. 23.

30.] Inf. XIX. 4. 11.

1. Cum Chriſto in more eſſet, ut ex rebus conſpectis ſimilitudines acciperet, quibus doctrinam ſuam illuſtraret, veroſimile eſt, juxta vineam tunc cum diſcipulis tranſiiſſe. *Adamnanus* de locis ſanctis 1. Aliarum arborum genera, exceptis vitibus & olivis, in monte Oliveti, ut refert Arculfus, raro reperiri poſſunt. 2. *Reg.* XVIII. 31. *Porphyrius* de Abſtinent. III. 10. οὐδὲ γεωργὸς ἄμπελον φυτεύσαι, μὴ πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων. *Berachoth* f. 89. cit. Galatino. Qui videt per ſomnium palmitem vitis, videbit Meſſiam S. D. Pſal. LXXX.

2. *Jerem.* II. 21.

2. *Cicero* Cat. maj. 15. Vitis — quam, ſerpentem multiplici lapſu & erratico, ferro amputans coërcet ars agricolarum, ne ſilveſcat ſarmentis, & in omnes partes nimia fundatur. *Horat.* Epiſt. II. 1. 216. Ut vineta egomet caedam mea. Epodon II. 9. Ergo aut adulta vitium propagine altas maritat populos, Inutilesque falce ramos amputans Feliciores inſerit. *Columella* IV. 24. Sarmenta lata, vetera, male nata, contorta, deorſum ſpectantia recidito: novella & fructuaria recta ſummittito, brachia tenera & viridia ſervato; arida & vetera falce amputato. *Æſchines* in Cteſiph. ἀμπελουργοῦσί τινες τὴν πόλιν, ἀνατετμήκασί τινες τὰ κλήματα τῆς δήμου. *Pollux* I. 237. Ἰδίως μέντοι ὁ τῆς ἐλαίας κλάδος θαλλὸς καλεῖται, ὥσπερ ὁ τῆς ἀμπέλου κλῆμα, τὸ δὲ τῆς συκῆς φύλλον, ὥσπερ τὸ τῆς ἀμπέλου οἴναρον. *Theophraſtus* de C. P. III. 19. δεῖ γὰρ δεῖ τοῦτο ζητεῖν ἐκ τῆς τομῆς, ὅπως

11 τῶ πατρός μȣ τετήρηκα, καὶ μένω αὐτῶ ἐν τῆ ἀγάπη. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα
12 ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῆ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ,
13 ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλȣς, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης ἀγάπην ȣδεὶς ἔχει,
14 ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτȣ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτȣ. Ὑμεῖς φίλοι μȣ ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα
15 ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δȣλȣς, ὅτι ὁ δȣλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐ-
τȣ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλȣς, ὅτι πάντα ἃ ἤκȣσα παρὰ τȣ πατρός μȣ, ἐ-
16 γνώρισα ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς,
ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν αἰτήση-
17 τε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μȣ, δῷ ὑμῖν. Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε
18 ἀλλήλȣς. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ
19 ἐκ τȣ κόσμȣ ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τȣ κόσμȣ οὐκ ἐστὲ, ἀλλ'
20 ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τȣ κόσμȣ, διὰ τȣτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε
τȣ λόγȣ οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δȣλος μείζων τȣ κυρίȣ αὐτȣ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν,
21 καὶ ὑμᾶς διώξȣσιν· εἰ τὸν λόγον μȣ ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσȣσιν. Ἀλλὰ ταῦτα
22 πάντα ποιήσȣσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μȣ, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλ-

θον,

Verſio *Copt.* αἰτήσασθαι Verſio *Syr.* Codices *Lat.* αἰτήσεσθε ℭ] — 69.
γενήσεται] βεβήσεται 38. ὑμῶν] — D a prima manu. 8. καρπὸν πολὺν] πολὺν καρπὸν D.
γενήσεσθε] γένησθε DL 1. 4. 36. 64. 91. 106. Verſio *Vulg. Copt. Chryſoſtomus, Amphilochius. Theophylactus.*
γενήσησθε 65. Evang. 24. ἐμοὶ] μȣ D. a prima manu.
9. ἠγάπησα ὑμᾶς] ὑμᾶς ἠγάπησα D. 1. μείνατε] μείνητε 69. 10. μȣ prius] τὰς ἐμὰς A.
τηρήσητε] τηρῆτε 44. ἐγὼ] κἀγὼ D. Verſio *Vulg. Cyrillus.*
μένω] μενῶ E 2. 46. 72. 74. 44. 89. 90. Ev. 3. 13. 15. 11. ταῦτα] + δὲ D Verſio *Syra* poſterior.
ὑμῖν prius] + ἐν ὑμῶν μένων Codex Bodlejanus. ab χαρὰ ad χαρὰ] — Editio *Colinaei.*
μείνῃ] μένῃ 44. *Theophylactus ed.* ἡ AD 38. 106. Verſio *Vulg. Syra* utraque. probante *Millio* prol. 1201.
12. αὕτη] + δὲ 69. 13. τὶς] — D. a prima manu. Codices *Lat.*
τὴν ψυχὴν αὐτȣ θῇ] θῇ τὴν ψυχὴν αὐτȣ 74. θῇ] θῦσι Evang. 22.
14. ὑμεῖς] + γὰρ D. ποιῆτε] ποιήσητε D. Verſio *Vulg. Syr.*
ὅσα] ἃ DL 1. 69. Ev. 13. 15. Verſio *Goth. Vulg. Copt. Syra* poſterior in margine. ἐγὼ] — 73
15. ὑμᾶς λέγω] λέγω ὑμᾶς A. Evang. 1. Verſio *Syr. Vulg. Copt. Cyrillus* in l. & de Ador. 385.
ὅτι ὁ] ὁ γὰρ 106. αὐτȣ] — 56. 58.
αὐτȣ ὁ κύριος] ὁ κύριος αὐτȣ 69. δὲ] — 64. 69.
ἃ] ὅσα D. a prima manu 28. 33. 44. Verſio *Vulg. Theophylactus.* μȣ] — 1.
16. ὑμᾶς prius] + ἐκ τȣ κόσμȣ 28. ℭ ἔθηκα ὑμᾶς] — 13. Verſio *Goth.*
ἵνα prius] + καὶ Verſio *Syr. Chryſoſtomus.*
ὑμεῖς poſterius] — 56. 57. 58. Verſio *Vulg. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1383.
ὑπάγητε ℭ] + πολὺν A. 13. μένῃ] μείνῃ K. 74. 89. 90. μένει 9. 33. 51. 91. Ev. 18.
ἵνα poſterius] ℭ 69. τὸν πατέρα] — 69.
δῷ] δώσει 27. 80. Evang. 1. 6. 9. 10. 13. 14. 15. 18. δώσῃ 60. 63. 76. 70. *Cyrillus.* Act. Eph. V.
δώῃ EGHI. 2. 3. 10. 14. 16. 27. 33. 35. 37. 39. 40. 47. 53. 63. 66. 73. 74. 83. 86. 90. Ev. 2. 14. 17. 19. 22. 24.
δῷ ὑμῖν] τȣτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ 69. 17. ὑμῖν.] — Evang. 6. ἵνα] ἵν' D.
18. ὑμῶν] — D. Codices *Latini.* 19. δὲ] — D 59. 66.
ἐκ ἐστὲ] ἦτε D. a prima manu. 20. τȣ λόγȣ ȣ] τȣς λόγȣς ȣς D.
λόγȣ] + μȣ E 65. 91. Verſio *Vulg. Syra* poſterior. ἐστιν] + μȣ D. a prima manu. a Verſ. Latina abeſt.
ἐτήρησαν] ἐπήρησαν 1. 21. πάντα] — D 29. 53. 71. Verſio *Armen.* probante *J. Millio* prol. 1476.
ὑμῖν] εἰς ὑμᾶς D. a prima manu L. 1. 33. 71. Verſio *Syr.* prior & poſterior in margine. *Armen.* Cod. *Lat.* ὑμᾶς E 2.

ὅπως ἦτε ἄμπελος ἰσχύσῃ, καὶ ὁ καρπὸς ἔσαι πολυς.

Eſt paronomaſia. αἴρει pampinatione: καθαίρει deputatione. pampinatione teneri palmites levi tactu digiti decutiuntur, duriores falce deputantur.

6. *Matth.* V. 13. VIII. 12. XXII. 12. XXV. 30.

7. Supra XI. 22.

15. *Cic.* Fam. XVI. 16. De Tirone — mihi gratiſſimum feciſti, cum eum indignum illa fortuna nobis *amicum quam ſervum* eſſe maluiſti. *Æſchylus* Prometh. Vinct. 610. Λέξω τορῶς σοι πᾶν ὅ, τι χρήζῃς μαθεῖν, ȣκ ἐμπλέκων αἰνίγματ', ἀλλ' ἁπλῶ λόγῳ· ὥσπερ δίκαιον τȣς φίλȣς οἴγειν στόμα. *Joſ.* A. XV. 9. 3. γράφει πρὸς τὸν Ἡρῴδην τά τε ἄλλα χαλεπῶς, καὶ τȣτο τῆς ἐπιστολῆς τὸ κεφάλαιον· ὅτι πάλαι χρώμενος αὐτῷ φίλῳ, νῦν ὑπηκόῳ χρήσεται. *Philem.* 16.

Theodorus Mopſ. πῶς λέγει· πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῶν, ἀλλ' ȣ δύνασθε βασάζειν; τί ȣν ἐστι τȣτο; ȣδὲν ἄλλο διὰ τὸ πάντα καὶ τὰ ἀκȣσαι κατασκευάζει, ἢ ὅτι ȣδὲν ἀλλέτριον φθέγγεται, ἀλλ' ἢ τὰ τȣ πατρός.

16. *Athenaeus* VIII. p. 331. A. τὴν κατὰ Λυσιτανίαν —— διηγȣμένος εὐδαιμονίαν Πολύβιος —— ἐν τῇ λδ. τῶν ἱσοριῶν φησὶν ὡς —— καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ καρποὶ ȣδέποτε φθείρονται.

ἔθηκα] 1. *Cor.* XII. 28. *Il.* ζ. 300. τὴν γὰρ Τρῶες ἔθηκαν Ἀθηναίης Ἱερείαν. *Theodorus Mopſ.* τὸ δὲ ἔθηκα ἀντὶ τȣ ἐφύτευσα ὑμᾶς ἐστιν, λέγει δὲ ταῦτα τῇ μεταφορᾷ κεχρημένος ἔτι τῆς ἀμπέλȣ· ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε. οὐ γὰρ ἐφύτευσα ὑμᾶς μόνον φησὶ, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ἐνεργέτησα, πανταχȣ τῆς οἰκȣμένης ἐκτείνων ὑμῶν τὰ κλήματα. *Luc.* X. 3. VIII. 14.

17. Propter hoc ipſum, quia mundus vos odio habet, maxime neceſſaria eſt veſtra concordia; ut ſolatia & auxilia, quae ab aliis ſperare non poteſtis, a vobis mutuo percipiatis.

18. 1. *Pet.* IV. 12. 13.

19. Jac. IV. 4.

21. 1. *Pet.* IV. 14. 15. 16. *Matth.* V. 10. 11. 12.

θον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς 23
ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν 24
αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισή-
κασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νό- 25
μῳ αὐτῶν· Ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω 26
ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, (τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύε-
ται) ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε. 27

ΤΑῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑ- 1
μᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. 2
Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν — ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα, οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦ- 3
τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. 4
ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμ- 5
ψαν-

22. εἶχον] εἶχαν D. a prima manu. εἴχοσαν I. 1. 33. *Cyrillus* in l. & in Jo. p. 352. 373. *Origenes* in Jo. I. 1. & 3.
περὶ] διὰ 56. 58.
εἶχον] εἶχαν D. a prima manu.
καὶ ἐμὲ] με D. a prima manu. Codices *Latini*.
λόγος] νόμος 47. 56. 58. γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν] ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος DG. 1. *Cyrillus*.
26. πέμψω] πέμπω D.
πατρὸς] + μου D. bis. 42. Versio *Syr.* Codices *Latini*, prius. 33. posterius.
παρὰ τοῦ πατρὸς posterius] — G.
ἀπ'] ἐξ 1.
2. ἀποσυναγώγους] + ου Versio *Syra* posterior in margine.
δόξῃ] δόξει 47. 51. Codices *Latini*. *Eusebius*.
θεῷ] κυρίῳ A.
3. ὑμῖν] AEGKM 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. ex emendatione. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 56. 57. 58. 64. 68. 72. 74. 80. 83. 90. 96. 97. Evang. 2. 3. 6. 13. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut.* *Bengelii*. Versio *Goth.* *Sax.* *Syra* prior, posterior vero habet cum asteriſco. *Arab.* Codices *Latini*. *Chryſoſtomus*, *Cyrillus*, *Theophylactus*, *Cyprianus* T. 69. 177. E. 121. *Lucifer* de Athanas. 1. probante *J. Millio* prol. 1104. ὑμᾶς 73. 86. εἰς ὑμᾶς 33. 53. 56. 58. 63. 71.
ὅταν] ἐὰν L.
4. ἀλλὰ] — AD a prima manu. Verſio *Syr.*
μνημονεύητε] μνημονεῦτε D a prima manu. (μνημονεύσητε ex emendatione.) μνημονεύετε 53. 96.
μνημονεύητε αὐτῶν] αὐτῶν μνημονεύητε AL 42. 69. 106. Evang. 6. Verſio *Vulg.* *Goth.* *Syr.* probante *H. Grotio*.
αὐτῶν] — D 68. Verſio *Armen.*
ταῦτα] + πάντα Evang. 17. 20.
ὑμῖν] — 63. 69.
ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς] ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν D.
5. πρὸς] + τὸν πατέρα 69.
μοι] — 69.
6. ἀλλ'] — A.
ταῦτα] — 29. 71.
ab ὑμῶν ad ὑμῶν prius comm. 7.] — 59.
πεπλήρωκε] πεπόρωκε Verſio *Goth.*
7. ὑμῖν] — Evang. 3. + ὅτι Verſio *Syra* prior, & posterior cum obelo.

22. πρόφασιν οὐκ ἔχουσι] *Ariſtoteles* Rhet. I. πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν. *Plut.* Galb. p. 1058. A. τὰ μὲν πρῶτα προφάσεις ἔχει τὰ Νέρωνος ἐγκλήματα. *Xenophon.* paed. III. ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ὑμέτερα ἀδικήματα, ὥστε ἀπιστῖν ὑμῖν. *Polyaen.* II. p. 200. πρόφασιν οὐκ ἔχων.

24. *Diogenes L.* Zenon. VII. 38. ἐστι μὲν ἓν αὐτῷ — βιβλία πολλὰ, ἐν οἷς ἐλάλησεν, ὡς οὐδεὶς τῶν Στωϊκῶν. *Demoſthenes* Olynth. II. τῷ διαπράξασθαι, ἃ μηδεὶς πώποτε ἄλλος Μακεδόνων βασιλεὺς apud. *Hermog.* de Form. Orat. I. 12. *Iſocrates* Panathen. γράφειν ἐπιχειρῶν, περὶ ὧν μηδεὶς ἂν ἄλλος ἐτόλμησεν. *Ariſtophanes* Plut. 420. τόλμημα γὰρ τολμᾶτον ἐκ ὠμοσχιτῶν, ἀλλ' οἷον οὐδεὶς ἄλλος ἐδικάσατο. *Dio Xiph.* Avito. αὐρήλιος ἔλιξ ὁ ἀθλητὴς — πάλην τε ὁμοῦ καὶ παγκράτιον — ἐνίκησεν ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἐπεποιήκει. *Plut.* Gracch. p. 836. B. οὐθὺς ἦν ἁπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λέγειν, ὡς ἄλλος οὐδεὶς. de Fort. Alex. p. 731. E. τοῦτο δὲ ἀλεξάνδρῳ προσῆν, ὡς οὐδενὶ τῶν βασιλέων. p. 333. A. ὅτι παῖς ἐν Ἰωνίᾳ γέγονεν, οἷος οὐκ ἄλλος ὤφθη καὶ εἶδος. Alcib. p. 196. B. ζ. γὰρ ἄλλος οὐδεὶς καθῆκεν ὀλυμπιάσιν ἰδιώτης. & ex Pindaro. κάλλιστον, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἑλλάνων ἅρμασι πρῶτα δραμοῖν.

25. *Joma* f. 9. 2. In ſecunda domo ſancta novimus omnes fuiſſe laborantes in lege, & praeceptis ac benignitate; cur ergo vaſtata eſt? quod erant odientes alii alios odio gratis. Pſal. XXXV. 19. LXIX. 5.

27. *Act.* V. 32.

2. ἀλλ'] Immo. 2. *Cor.* VIII. 11.

Bammidbar R. XXI. ad Num. XXV. 13. *Thanchuma*. Omnis effundens ſanguinem improborum aequalis eſt illi, qui ſacrificium offert. הקריב קרבן *Cic.* pro domo ſua 42. Quo magis eſt furor iſtius ab auribus veſtris repellendus, qui, quae majores noſtri religionibus tuta nobis & ſancta eſſe voluerunt, ea iſte non ſolum contra religionem labefactavit, ſed etiam ipſius religionis nomine evertit. *Rom.* XII. 1. *Plinius* H. N. XXX. 4. Nec ſatis aeſtimari poteſt, quantum Romanis debeat, qui ſuſtulerunt monſtra, in quibus hominem occidere religioſiſſimum erat.

4. ἤμην] 1. *Cor.* XIII. 11. *Gal.* I. 10. *Act.* X. 30. *Moeris.* ἦν ἀντὶ ἤμην ἀττικῶς· ἤμην, ἑλληνικῶς. *Phrynichus* p. 60. Ἤμην, εἰ καὶ ὑρίσκεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἰρεῖς· ἄλλ' ἦν ἐγὼ.

6. Magna erat illorum triſtitia, cum audirent Dominum de abitu ſuo loquentem: at longe major, poſtquam abiiſſet com. 20. *Marc.* XVI. 10. *Luc.* XXIV. 17.

6 ψαλά με, ϗ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Πῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα
7 ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τ̄ καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τ̄ ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμ-
φέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γ̄ + μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς
8 ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος, ἐλέγξει τὸν
9 κόσμον περὶ ἁμαρτίας ϗ περὶ δικαιοσύνης ϗ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μ̄, ὅτι οὐ
10 πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· Περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τ̄ πατέρα μου ὑπάγω, ϗ οὐκ ἔτι
11 θεωρεῖτέ με· Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τῦ κόσμυ τούτυ κέκρῑ. Ἔτι πολλὰ ἔ-
12 χω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύναδε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα
13 τ̄ ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τ̄ ἀλήθειαν· οὐ γ̄ λαλήσει ἀφ' ἑαυτῦ, ἀλλ' ὅ-
14 σα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, ϗ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι
15 ἐκ τῦ ἐμῦ λήψε̄, ϗ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τῦ-

+ ἐγὼ

το

γ̄] — 86. 97. + ἐγὼ AEHK 9. 10. 12. 14. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 69. 71. 72. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 95. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 6. 9. 10. 12. 13. 15. 16. 17. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Goth. Syra* utraque. Codices *Latini. Chryſoſtomus, Baſilius* Eth. 5. *Gregorius* M. Dialog. II. 38. *Photius* Epiſt. *Cyrillus* Cat. 197. *Theophylactus.*

ἐλεύσεται] ἔλθῃ 33. *Chryſoſtomus.* εἰσελεύσεται 15. 68. δὲ] — 69.

ab ὑμᾶς ad ὑμᾶς] — 11. 59. 64. Evang. 16. *Cyrillus.* 8. ϗ ἐλθὼν] ἐλθὼν δὲ Colb.

ἐλθὼν] — K. ϗ περὶ prius] περὶ 74. 90. ϗ 64.

περὶ ult.] — 69. 9. ὁ πιστεύσιν] ὃν ἐπίστευσαν Codex Stephani. 64. Verſio *Vulg.* probante *Beza.*

10. δικαιοσύνης δὲ] δὲ δικαιοσύνης 69. δὲ] — 56. 58. 59. 61.

μου] — D 1. 33. Editio *Eraſmi, Aldi, Colinaei.* Verſio *Vulg. Syr. Copt. Chryſoſtomus, Cyrillus.*

11. δὲ] — 47. Evang. 19. τούτυ] — 1. 68.

12. λέγειν] λαλεῖν 56. 96. δύνασθε] + αὐτὰ D. Codices *Latini.*

13. δὲ] — D. Evang. 19. ἐκεῖνος] + ὁ παράκλητος Evang. 3. Verſio *Syra* poſterior in margine.

ἀληθείας] + ἐκεῖνος D. Verſio *Syr.* ὁδηγήσει ὑμᾶς] ὑμᾶς ὁδηγήσει D.

εἰς πᾶσαν την ἀλήθειαν] ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ DL 1. 33. Codices *Latini. Cyrillus* in Jo. p. 347. *Auguſtinus* in l. de Trin. 99. vel ſicut alii codices habent: deducet vos in omni veritate. εἰς την ἀλήθειαν πᾶσαν A. *Origenes* c. Celſ. p. 57. 58. *Euſebius* E. Th. III. 5. *Cyrillus* p. 925. 986. *Cyrillus Hieroſ.* Catech. 197.

ἀλλ'] ἀλλὰ D. ὅσα ἂν] ὁ ἐὰν 2.

ἂν] — D a prima manu. L 1. 33. 56. 58. 61. *Origenes* c. Celſ. *Marcellus* ap. Euſeb. E. Th. III. 4. *Cyrillus* Cat. *Athanaſius* Dial. de Trin. I. *Epiphanius.* ἐὰν AL 42. 59.

ἀκούσῃ] ἀκούσει D 1. 33. Editio *Eraſmi* 1. Verſio *Vulg. Origenes, Marcellus* l. c. *Cyrillus* Catech.

λαλήσει] λαλήσῃ 96.

ab ἀναγγελεῖ ὑμῖν ad ἀναγγελεῖ ὑμῖν] — 42. 59. 61. Codices *Latini.*

14. ἐκ τῦ ἐμοῦ] ἐξ ἐμοῦ 64. ὅτι] ϵ 69.

15. πάντα] + γ̄ 51. 74. 90.

7. *Eph.* IV. 8.

Menander. τῆτον ἐυτυχέστατον λέγω, ὅστις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένων, τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθεν. *Feſtus.* abitionem antiqui dicebant mortem. Hic autem intelligitur adſcenſio in coelum 1. *Pet.* III. 22.

8. Spiritus S., advocatus a Chriſto miſſus, diſcipulos docebit, poſtquam Jeſus majorem judicem appellaſſet 1. *Pet.* II. 23. cauſſam ejus denuo ab ipſo Deo fuiſſe cognitam, qui & accuſatores & reum & judicem judicaverit. Accuſatores reos peraget, quod Doctorem coeleſtem ejusque doctrinam non accepiſſent ſupra VIII. 21. Id ſpiritus S. demonſtravit, tum reſuſcitatione Chriſti *Rom.* I. 4. *Act.* XVII. 31. tum dono linguarum die Pentecoſtes dato *Act.* II. 37. 38. Reum, h. e. Chriſtum innocentem juſtumque fuiſſe, demonſtrabit, quod coelo receptus eſt, ut ibi ad dextram patris ſederet, & aeternum regnaret, *Geneſ.* V. 24. *Act.* II. 23. 24. 33. Judicem etiam injuſtum judicabit. Pilatus conſcientia criminis admiſſi torquebitur, atque ab officio removebitur: Diabolus vero, a quo omne peccatum ortum eſt, regno exuetur, tenebris ignorantiae & idololatriae per lucem Evangelii ubique terrarum diſpulſis. 1. *Jo.* V. 4. 5. *Apoc.* XI. 15. XII. 10. 11. 12. XX. 2. ſup. XII. 31. Haec paullo obſcurius praedixit Chriſtus, tum quod nondum poterant ferre, lucem evangelii per totum orbem terrarum ſpargendam eſſe, tum quod eventus clariſſimam interpretationem paullo poſt eſſet allaturus.

12. *Heb.* V. 11. 1. *Cor.* III. 11. 2. *Jo.* 12. 3. *Jo.* 1. 3. *Luc.* VII. 40. *Æſchines* in Cteſiph. ἄφθονα δήπου καὶ πολλὰ ἔχων λέγειν. *Demoſth.* Olynth. II. τὰ μὲν ἄλλα σιωπῶ, πολλ' ἂν ἔχων εἰπεῖν. *Polybius* p. 790. περὶ μὲν τῶν γεγονότων ἔχων πολλὰ λέγειν, ἀρκεῖν ἡγοῦμαι. Epiſtola Philippi ap. *Demoſth.* περὶ μὲν ὧν τότων πολλὰ λέγειν ἔχων. *Cic.* ad Attic. II. 22. De Republica nil habeo ad te ſcribere.

βαστάζειν] *Epictetus* 36. ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, οἱοῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, καὶ την σαυτῦ φύσιν κατάμαθε, εἰ δύνασαι βαστάσαι. *Suidas.* πάσας δ' ἰδίας ἐξήτασε, πάντα δ' ἐβάστασε φρενὶ, ψυχικῶς τε καὶ ποικίλως τὰς λόγες ἀνεῦρεν. 1. *Cor.* III. 2. *Horatius* A. P. 39. Verſate diu, quid ferre recuſent, quid valeant humeri. *Vajikra R.* II. f. 146. 1. Dixit R. Juda f. Simonis: Etiam qua hora cum ipſa loquor, non poteſt portare. *Mechilta* f. 22. 1. ad Exod. XIV. 13. Dixerunt Iſraëlitae: quando illud fiet? Reſpondit Moſes: cras. Regeſſerunt Iſraëlitae: Moſe magiſter noſter, non poſſumus illud portare.

13. *Act.* XIII. 2. XV. 28.

14. *Luc.* XV. 31.

16. Intra paucos dies moriar: poſt redibo in vi-

το εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ ~λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ 16
πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν 17
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· Τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ὑμῖν· Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με·
καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με· καί· Ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν· 18
Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθε- 19
λον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Περὶ τούτου ζητεῖτε μεθ' ἑαυτῶν, ὅτι εἶπον· Μι-
κρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι 20
κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ
λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐ- 21
τῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν,
ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψο- 22
μαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. Καὶ 23
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε 24
τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόμα- 25
τί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. Ταῦτα ἐν παροιμί-
αις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
παρ-

~λαμβάνει

εἶπον] + ὑμῶν 47. 56. 58. 61. Colb. Verſio *Syra* utraque. Codices *Latini*.
λήψεται] λαμβάνει DEGHLM 1. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Colb. 28. 29. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 69. 70. 71. 72. 74. 78. 80. 83. 86. 87. 88. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 22. 24. Editio *Complut. Stephani* 1. 2. *Plantini, Genev.* Verſio *Syra* poſterior. Codices *Latini. Cyrillus* Alex. & Hieroſ. *Epiphanius* H. 56. 69. *Petrus Antioch.* ad Mich. CP. *Nonnus. Photius* Ep. probante *H. Hammondo, J. Millio* prol. 762.
16. οὐ] οὐκέτι DL 1. 33. 95. Verſio *Vulg. Goth. Syra* poſterior. *Cyrillus, Nonnus.*
ὅτι] καὶ ὅτι 69. ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα] — D. Codices *Latini.*
ἐγὼ] — AEGHK 1. 9. 11. 44. 57. 62. 64. 69. 72. 78. 83. 86. 87. 89. 90. 97. Evang. 2. 6. 24. Deeſt in Codicibus fere omnibus, teſte Millio. Editio *Complut. Plantin. Eraſmi* 1. 2. *Aldi, Genev. Bengelii. Colinaei.* Verſio *Syr. Chryſoſtomus, Theophylactus. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 1500. 17.] — 69.
εἶπον] ἔλεγον 69. ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους] — 69. αὐτοῦ] — 68. Verſio *Goth.*
ab ὃ λέγει ὑμῖν ad finem commatis] — 69. καὶ poſtremum] — 106. Verſio *Syra* poſterior.
οὐ] οὐκέτι D. θεωρεῖτε] ὄψεσθε D.
ἐγὼ] — ALM 72. Codices *Latini, Theophylactus.* ὑπάγω] — D. Sed Verſio Lat. vado.
18. ἔλεγον οὖν] — D a prima manu. 29. 71.
τοῦτο τί ἐστιν] τί ἐστι τοῦτο D a prima manu. 1, 69. *Cyrillus, Theophylactus.*
ὃ λέγει] — D a prima manu. 1. 3. 69. 71. 95. Verſio *Armen.* Codices *Latini.* τὸ λέγει A.
ὃ λέγει, τὸ μικρὸν] τὸ μικρὸν, ὃ λέγει 44. τὸ] — L. τί λαλεῖ] ὃ λέγει D.
19. οὖν] — DL 1. 33. 42. Colb. Verſio *Copt.* Codices *Latini.* probante *Bengelio.* δὲ 38. Verſio *Syr. Vulg.*
ἤθελον] ἤμελλον 69.
ἐρωτᾶν] ἐπερωτῆσαι περὶ τούτου D. ἐρωτῆσαι 2. Editio *Eraſmi. Colinaei.*
αὐτοῖς] — A 96. probante *J. Millio* prol. 1422. ἀ μικρὸν ad μικρὸν] — 64.
20. ἀμὴν] — 69. ὅτι] — 47. 56. 58. 61. Verſio *Syr.*
δὲ poſterius] — D 1. Verſio *Goth. Copt.* Codices *Latini. Cyprianus* T. 177.
γενήσεται] γένηται K. 21. τίκτῃ] τίκτει 9. 71. Evang. 22. Editio *Eraſmi* 1. 2.
ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς] — 36. ὥρα] ἡμέρα D. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
γεννήσῃ] γεννήσει 47. 68. Evang. 19. 20. 22. θλίψεως] λύπης D.
ἐγεννήθη] ἐγενήθη C. + ὁ Editio *Eraſmi, Colinaei.* 22. οὖν] μὲν 69.
λύπην μὲν νῦν] νῦν μὲν λύπην C a prima manu. D 1. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Chryſoſtomus.*
μὲν] — 58. 61. Evang. 13. νῦν] — Evang. 13.
ἔχετε] ἔξετε ADL 42. Evang. 15. Codices *Latini. Antiochus* 25.
πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία] — Verſio *Syra* poſterior. δὲ] δὴ C.
αἴρει] ἀρεῖ D a prima manu. Verſio *Vulg.*
23. ὅτι ὅσα ἂν] ἐάν τι D a prima manu. ἄν τι CL. Verſio *Copt. Vulg. Origenes* de Or. 50. *Cyrillus* in l. de Act Eph. V. ὅτι ἂν A. ὃ ἐὰν 42. ὅσα ἐὰν K. *Chryſoſtomus.*
ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν] δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου CL. *Origenes, Cyrillus* Act. Eph. V.
δώσει] δώῃ 33. 24. ἠτήσατε] ἠτήσασθε A. *Cyrillus, Theophylactus.*
25. λελάληκα] ἐλάλησα 12.

tam, & me vobis aliquandiu conſpiciendum praebebo, dein adſcendam in coelum.

21. *Il.* λ. 269. ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ἠΰ γυναῖκα Δρμοῦ. *Plut.* de amore erga liberos. p. 496. D. ἔτι θερμὴ, καὶ διαλυγὴς, καὶ κραδαινομένη τοῖς πόνοις, οὐκ ὑπερέβη τὸ νήπιον, οὐδὲ ἔφυγεν, ἀλλ' ἐπεστράφη, καὶ προσαμησιδίασεν, καὶ ἀνείλετο, καὶ ἠσπάσατο. Pinxit haec vividis coloribus *P. P. Rubens*, cum in porticu Luceburgico Pariſiis Mariam Medicaeam puerperam repraeſentaret.

22. *Appianus* Parth. p. 246. ἀφέλεσθε τὴν χαρὰν αὐτῶν, τιμωρήσασθε τὴν ὠμότητα. Inf. XX. 20.

23. 2. *Theſſ.* I. 11. 12. 1. *Jo.* III. 21. 22. 27. V. 14. 15.

24. *Plut.* Themiſt. p. 124. A. ὑπέθηκεν ἑαυτὸν ἱκέτης τῇ ἀδμήτου κατασκῇ ἴδιόν τινα καὶ παρηλλαγμένον τρό-

26 παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰ-
27 τήσεσθε· καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· Αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ
φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλ-
28 θον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον,
29 καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἴδε, νῦν παῤῥησίᾳ λα-
30 λεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις
31 ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
32 Ἄρτι πιστεύετε; Ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ
33 ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι. Ταῦτα λε-
λάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

1 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε·
2 Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· Καθὼς ἔδω-
κας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.

Αὖ-

~ἔχετε

ἀλλ'] — Ca prima manu. D 1. 33. 69. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Verſio *Vulg. Syr. Copt.* Origenes c. Celſ. p. 221. probante *J. A. Bengelio*, & *J. Millio* prol. 434. ὅτε] — 1.
ἀλλὰ] + ἐν D. & comm. 29. παροιμίαις] παροιμίᾳ 63. bis.
ἀναγγελῶ] ἀπαγγελῶ ADKM 33. 38. 42.
26. ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε] αἰτήσασθε ἐν τῷ ὀνόματί μου 1. Verſio *Copt.*
οὐ] — L a prima manu. ἐγὼ] — 71. Codices *Latini*.
πατέρα] + μου D. περὶ ὑμῶν] — 36. περὶ ἐμοῦ Editio *Eraſmi* 1.
27. ὁ πατὴρ] — Verſio *Syra* poſterior. καὶ πεπιστεύκατε] — L 59.
ἐγὼ] — Codices *Latini*. probante *Bengelio*. τοῦ] — A.
τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον] — D. θεοῦ] πατρὸς C a prima manu. L. Verſio *Syr.* Codices *Copt. Cyrillus* Act. V.
ἐξῆλθον] + καὶ ἥκω 69. + καὶ 73. 28. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς] — 63. Codices *Latini*.
ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς ἐλήλυθα] παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον, ἦλθον D.
παρὰ] ἐκ L 33. *Victorinus Afer*. ἀπὸ κόσμου ad κόσμον] — 59. πατέρα] + μου H.
29. αὐτῷ] — 1. Verſio *Goth. Syra* poſterior, ſed habet in margine.
αὐτοῦ] — 63. 73. 106. Verſio *Armen.* Codices *Lat.* 20. οἴδαμεν] ἐγνώκαμεν 69.
οἶδας πάντα] πάντα οἶδας 73. Verſio *Syr.* ἐρωτᾷ] ἐπερωτᾷ 71.
πιστεύομεν] γινώσκομεν 33. ἀπὸ] παρὰ D.
ἐξῆλθες] ἐλήλυθας 69. Evang. 3. Codices *Latini*. 31. ὁ] — C. ὁ Ἰησοῦς] — 47. 56. 58.
πιστεύετε;] πιστεύετε Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Nonnus*, *Cyrillus*, probante *H. Grotio*.
32. νῦν] — AD a prima manu. L 33. Verſio *Copt.* probante *J. Millio* prol. 1347. ἤδη 101.
καὶ ἐμὲ] καὶ μὲ C a prima manu. L. ἀφῆτε] ἀφήτε L.
πατὴρ] + μου 60. 61. 69. 87. Evang. 6. Verſio *Copt.*
33. ἔξετε] ἔχετε ACEL 1. 2. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 2 prima manu. 72. 80. 82. 89. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 16. Editio *Complut. Plantin. Colinaei*, *Stephani*, *Bogardi*, *Eraſmi*, *Bengelii*. Verſio *Copt. Syra* utraque. Codices *Latini*. *Euſebius* D. III. 5. *Conſtitut.* V. 3. *Origenes* c. Celſ. p. 316. 387. *Cyrillus*, *Theodoretus* in Ezech. XXXIV. 27 *Baſilius* in Pſ. XXXIII. *Procopius* in Eſaj. XLIII. 2. prob. *Millio*, ἔχητε 38. Evang. 17.
θαρσεῖτε] + ὅτι 36.
1. ἐπῆρε] ἐπάρας C a prima manu. DL 1. 16. 33. 69. Evang. 1. 7. 9. 11. 13. 14. 15. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus. Origenes* de Orat. 39. καὶ εἶπε] εἶπε iidem.
πάτερ] + μου Verſio *Syra* utraque; poſterior notat in margine: Graecum exemplar non niſi πάτερ habere; & comm. 5. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα] — Evang. 18. probante *J. Millio* prol. 912. 1427.
ἵνα σου] ἵνα AD 1. 96. 97. Verſio *Vulg. Copt. Goth. Syr. Nonnus. Origenes* in Jo. I. 1. prob. *J. Millio* prol. 910.
σε] — C a prima manu. 47. 64. *Origenes* in Jo. I. 1.
2. ἵνα] — C a prima manu. δέδωκας] ἔδωκας G 3. 9. 44. 72. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.
αὐτῷ prius] — 69.
δώσῃ] δώσει 10. 11. 15. 42. 45. 48. 53. 54. 55. 60. 63. 65. 66. 69. 71. 72. 83. 86. 97. 106. Evang. 3. 24. Editio *Complut. Eraſmi* 1. *Aldi*. δώσῃ αὐτοῖς] ἔχῃ D.
αὐτοῖς] αὐτῷ 1. 38. Verſio *Syr. Copt. Hilarius* de Trinit. IX. 3. δὲ] — L.

τρόπον. ἔχων γὰρ αὐτῷ τὸν υἱὸν ὄντα παῖδα πρὸς τὴν ἑστίαν προσέπεσε, ταύτην μεγίστην καὶ μόνην σχεδὸν ἀναντίῤῥητον ἡγεμένων ἱκεσίαν τῶν Μολοσσῶν· ἔνιοι μὲν ὃν φθίαν τὴν γυναῖκα τῷ βασιλέως λέγεσι ὑποθέσθαι τῷ Θεμιστοκλεῖ τὸ ἱκέτευμα τοῦτο, καὶ τὸν υἱὸν ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσαι μετ' αὐτῆς, τινὲς δ' αὐτὸν τὸν ἄδμητον ὡς ἀφοσιώσαιτο πρὸς τοὺς διώκοντας τὴν ἀνάγκην, δι' ἣν ἐκ ἐκδίδωσι τὸν ἄνδρα, διαθεῖναι, καὶ συντραγωδῆσαι τὴν ἱκεσίαν. *Cornel. Nepos.* Themiſtocl. 8. 3. quo majore religione ſe receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium, quod ſumma colebatur ceremonia conjecit. Inde non prius egreſſus eſt, quam rex eum data dextra in fidem recepit. Act. IV. 29—31.

27. Amicus filii etiam patris amicus eſt. Ego quidem ſolus ſum Pontifex M. cui conceſſum eſt intrare in S. Sanctorum, & preces pro vobis offerre: ſed & vos ſacerdotes conſtituam. *Apoc.* I. 6.

30. 2. *Sam.* XIV. 20. *Jo.* IV. 25. 1. *Jo.* II. 20. 27.

Supra comm. 19. 5.

1. Inf. XXI. 19. 1. *Cor.* I. 24. 1. *Pet.* IV. 15. 16.

2. δώσῃ] *Apoc.* XIII. 16. *Theocritus* XVII. 21.

Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστει- 3
λας

γινώσκωσι] γινώσκωσι AD.
μόνον ἀληθινὸν] ἀληθινὸν μόνον 69.
4. γῆς] + καὶ D.
μόνον] + καὶ Codices *Latini. Cyprianus* quater.
χριστὸν] + εἰς τοῦτον τὸν κόσμον D.

δειμαίνω, μὴ δή σε κακωτέρῳ ἀνέρι δόσῃ.

3. Cum quidam obſervarent, Deum patrem, etiam ubi a filio diſtinguitur, vocari ſolum potentem, ſolum verum, ſolum ſapientem Deum, & hic & *Rom.* XV. 27. 1. *Theſſ.* I. 9. 10. 1. *Tim.* VI. 14. 15. inde Chriſtum nec Deum eſſe nec vere Deum dici poſſe collegerunt. Quae interpretatio & ipſius Joannis diſertis verbis *Jo.* I. 1. initio Evangelii poſitis contradicit, & uſui loquendi. Nam nec verum ſemper opponitur falſo, vid. *Jo.* I. 9. VI, 32. XV. 1. *Heb.* VIII. 2. 1. *Jo.* II. 8. cum & lux ſolis, & manna, & vitis, & tabernaculum vera utique omnia fuerint: nec ſolus, unicus, ſingularis, ſimpliciter & ex omni parte pluribus opponitur, ſed pro eximio, egregio & excellenti dicitur. *Ter.* Phormio V. 6. O omnium quantum eſt qui vivunt homo hominum ornatiſſime, Nam ſine controverſia a diis ſolus diligere. *Silius* VIII. 3. de Fabio. Romana parentem ſolum caſtra vocant, ſolum vocat Hannibal hoſtem. *Tacitus* H. III. 3. Vulgus & caeteri unum virum ducemque, ſpreta aliorum ſegnitia, laudibus ferunt. *Suetonius* Othon. 12. Multi praeſertim militum —— fortiſſimum virum, unicum Imperatorem praedicantes. de Illuſtr. Grammat. II. Mirati ſumus unicum magiſtrum, ſummum Grammaticum, optimum Poëtam, Omnes ſolvere poſſe quaeſtiones. *Catullus* 30. 12. Eone nomine, Imperator unice, Fuiſti in ultima occidentis inſula —— 24. Eone nomine, Imperator unice. LV. Iraſcere iterum meis iambis Immerentibus, unice Imperator. *Propertius* I. 2. 29. Unica nec deſit jucundis gratia verbis. Unica gratia pro ſumma. *Tibullus* I. 2. 51. Sola tenere malas Medeae dicitur herbas, ſola feros Hecatae perdomuiſſe canes. *Trebellius* Claud. 7. Claudium unicum in terris principem. *Xenophon* Reſ. Graec. VII. ὑπερεφίλει τὸν λυκομήδην, καὶ μόνον ἄνδρα ἡγοῦντο. *Lucianus* Peregrino 15. ἀνίκραγεν εὐθὺς, ἵνα φιλόσοφον, ἵνα φιλόπατριν, ἵνα Διογένης καὶ κράτητος ζηλωτήν. *Georg.* I. 30. An Deus immenſi venias maris, ac tua nautae Numina ſola colant. *Servius.* ſola, magna, praecipua, id eſt ſupra alios deos marinos, quaſi melior ſis futurus & Neptuno & coeteris Diis marinis. *Macrobius* Sat. I. 24. Laudare hic memoriam, ille doctrinam, cuncti religionem, affirmantes hunc eſſe unum arcanae deorum naturae conſcium, qui ſolus divina & aſſequi animo & eloqui poſſit ingenio. *Plautus* Aſin. IV. 1. 3. Nam tu poëta es prorſus ad eam rem unicus. *Afranius* ap. Feſtum in ſagaces? Quis tam ſagaci corde ac ingenio unico? *Livius* XXIV. 34. Archimedes is erat unicus ſpectator coeli & ſiderum. *Ovidius* M. III. 454. Quid me, puer unice, fallis? i. e. cariſſime. *Sueton.* Tib. 2. Aſſertores unici dignitatis. Tito. 8. Sed & parentis affectum unicum praeſtitit. *Lucan.* IV. 509. quo plus habeat mors unica famae i. e. egregia. *Cic.* Fam. V. 8. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium & ſingulare meum ſtudium in omni genere officii, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet, in quo etiamſi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis judicibus, omnes facile ſuperabo: quos quidem ego ambo unice diligo. Catilin. III. 5. Avus tuus patriam unice amavit. pro l. Manilia 1. Singularis & eximia virtus Pompeji. Verr. II. 47. Quem ego in praetura mea ſingulariter dilexi. *Plinius* Epiſt. IV. 15. Rufum ſingulariter amo. *Euripides* ap. Stob. LXI. ἔρωτα δ' ὅστις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν, καὶ τῶν ἀπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον, οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν. *Cic.* Tuſcul. IV. 32. Deum qui non ſummum putet. Æſchylus ap. *Athen.* XIII. p. 600. D. ὅστις ἔρωτα μὴ μόνον κρίνει θεὸν, ἢ σκαιός ἐστιν, ἢ καλῶν ἄπειρος ὢν ἐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν. VI. p. 253. C. ex Demochare. τὸν Δημήτριον οἱ ἀθηναῖοι ἐδέχοντο —— ᾄδον ὀρχούμενοι καὶ ἐπάδοντες, ὡς εἴη μόνος θεὸς ἀληθινὸς, οἱ δ' ἄλλοι καθεύδουσιν, ἢ ἀποδημοῦσιν, ἢ οὐκ εἰσὶν· γεγονὼς δ' εἴη ἐκ Ποσειδῶνος καὶ Ἀφροδίτης. vid. in Matth. I. 25. & p. 261. B. ex Phylarcho. ὥσπερ ἑώρα Δημήτριος τὸν κολακεύοντα αὐτὸν ἐν τοῖς συμποσίοις, καὶ ἐπιχειρούμενος, Δημητρίῳ μὲν μόνῳ βασιλέως, Πτολεμαίῳ δὲ μόνῳ ναυάρχῳ, Λυσιμάχῳ δὲ γαζοφύλακος, Σελεύκῳ δ' ἐλεφαντάρχῳ, καὶ ταῦτα ὅτως οὐ τὸ τυχὸν συνῆγε μῖσος. *Diodorus S.* XVI. 21. οἱ δὲ Συρακόσιοι πανδήμοις ἐπαίνοις καὶ ἀποδοχαῖς μεγάλαις ἐτίμων τὸν εὐεργέτην, ὡς μόνον σωτῆρα γεγονότα τῆς πατρίδος. *Libanius* D. XXXI. p. 724. D. ἔχαιρον, ἐπήνουν, ἐζήλουν, τὸν μόνον δημαγωγὸν, τὸν μόνον εὐεργέτην ἀποκαλοῦντες. & p. 731. A. διὰ ταῦτα μόνον εὖγε, μόνον φιλόπολιν, μόνον ἐκάλει δημοτικὸν. *Dionyſius Hal.* IX. 22. τῷ δὲ μηκέτι τῶν ἄλλων ἐπιφανῆ τινα καὶ λαμπρὸν ἔξω τῆ εἰς τῆδε ἀνδρωθέντος γενέσθαι, ταύτην παρασῆναι τοῖς πολλοῖς τὴν δόξαν, ὅτι μόνος ἐκεῖνος ἐκ τῆ φαβίων γένους ἐγένετο λοιπὸς, οὐχ ὡς μηδενὸς ἄλλε ὄντος, ἀλλ' ὡς μηδενὸς ἐκείνοις ὁμοίε, ἀρετῇ τεκμαιρομένοις τὸ συγγενὲς, οὐ φύσει. *Joſ.* B. VII. 4. 1. Veſpaſiano acclamantes Romani παντοίας ἠφίεσαν φωνὰς, τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα, καὶ μόνον ἄξιον ἡγεμόνα τῆς Ῥώμης ἀποκαλοῦντες. & 5. 3. ὁμοίως μὲν ἡ Ῥώμη περὶ τὴν ὑποδοχὴν εἶχε καὶ τὰς ὑπαντήσεις, ὥσπερ ἐπὶ τῷ πατρὸς λαμπρότατον δ' ἦν τίτῳ καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ ὑπαντῶν καὶ δεχόμενος. τῷ δὲ πλήθει τῶν πολιτῶν δαιμόνιόν τινα τὴν χαρὰν παρεῖχεν, τὸ βλέπειν αὐτὸς ἤδη τὲς τρεῖς ἐν ταυτῷ γεγονότας. οὐ πολλῶν δ' ἡμερῶν διελθουσῶν ἵνα καὶ κοινὸν ἔγνωσαν τὸν ἐπὶ τοῖς κατορθωμένοις ποιήσασθαι θρίαμβον. A. XI. 6. 10. Rex ad Hamanem. φίλων, εἶπεν, εἰδώς σε ἐμαυτῷ μόνον εὖνον, συμβουλεῦσαί μοι παρακαλῶ, πῶς ἂν τιμήσαιμί τινα εὐεργέτουν ὑπ' ἐμῦ σφόδρα. *Plut.* de vitioſo pud. p. 536. A. ὑπὸ τῶν ἐπαινέντων, ὡς μόνος ἄνδρας, καὶ μόνος ἀκολακεύτως —— προσαγορευόντων. Lyc. p. 46. μόνος ἐκεῖνος ἥμερος καὶ πρᾶος ἐστι τοῖς ἄλλοις. Coriol. p. 227. C. ἐφέροντο —— πρὸς τὸν Μάρκιον, ἵνα στρατηγὸν καὶ μόνον ἄρχοντα ἑαυτῶν γινώσκειν ἐκεῖνον λέγοντες. Cet. p. 734. A. μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μόνον ἀήττητον καλέντων. Cleon. p. 810. D. μόνον ἀφ' Ἡρακλέες ἐκεῖνον ἔφασαν γεγονέναι.

Joſ. A. X. 11. 7. ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος καθ' ὅλην ἔπεμψε τὴν χώραν, ἐπαινῶν τὸν θεὸν, ὃν Δανιὴλος προσεκύνει, καὶ μόνον αὐτὸν λέγων εἶναι ἀληθῆ, καὶ τὸ πᾶν κράτος ἔχοντα. VIII. 13. 6. οἱ δὲ Ἰσραηλῖται τοῦτο ἰδόντες ἔπεσον ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνουν ἕνα θεὸν, καὶ μέγιστον, καὶ ἀληθῆ μόνον ἀποκαλοῦντες· τὲς δ' ἄλλες ὀνόματα ὑπὸ

φασὶ-

4 λας Ἰησῦν Χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ὅπι τ γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα

ἐτελείωσα] τελειώσας ACL 1. 33. 42. Versio *Copt. Syra* posterior habet editam cum asteriſco, *Æthiop.* Codices *Latini*, *Cyrillus* in Jo. p. 879. & in l. & c. Neſtor. V. 24. *Hilarius* de Trin. III. τελελείωκα 60. δέδωκας] ἴδωκας D. Colb.

φαύλᾳ καὶ ἀνοήτε δόξῃ πεποιημένα. *Ignatius* ad Magneſios Ep. interpolat. 11. τοῖς ἐξοκείλασιν εἰς πολυθείαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καταγγείλαντι, τὸν ἑαυτῦ πατέρα. & 8. ὅτι εἷς Θεὸς ἐστιν ὁ φανερώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησῦ χριστῦ τῦ υἱῦ αὐτῦ, ὅς ἐστιν αὐτῦ λόγος ἀΐδιος. *Clemens Rom.* I. Corinth. ἐχὶ ἕνα Θεὸν ἔχομεν, καὶ ἕνα χριστὸν, καὶ ἓν πνεῦμα; *Polycarpus* ap. Euſeb. H. E. IV. 15. ὁ τῦ ἀγαπητῦ καὶ εὐλογητῦ παιδός σε Ἰησοῦ χριστῦ πατὴρ, δι' ὃ τὴν περὶ σῦ ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ Θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων, καὶ πάσης κτίσεως —— ὁ ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς Θεὸς, διὰ τῦτο καὶ περὶ πάντων σε αἰνῶ, σε δοξάζω, διὰ τῦ αἰωνίε ἀρχιερέως Ἰησῦ χριστῦ, τῦ ἀγαπητῦ σῦ παιδός. *Juſtin.* a. Tryph. εἰ γνοήκατε τὰ εἰρημένα ὑπὸ τῶν Προφητῶν, οὐκ ἂν ἐξηρνεῖσθε αὐτὸν εἶναι Θεὸν, τῦ μόνου καὶ ἀγεννήτε καὶ ἀῤῥήτε Θεῦ υἱόν. *Irenaeus* V. 18. Sic igitur manifeſte oſtendente Domino, quoniam Dominus verus & unus Deus, qui a lege declaratus fuerat. Quem enim lex praeconiaverat Deum, hunc oſtendit Patrem. *Origenes* c. Celſ. VIII. τὸν ἕνα Θεὸν, καὶ τὸν ἕνα υἱὸν αὐτῦ καὶ λόγον —— σέβομεν. in Jo. καὶ τὸ πολλὰς φιλοθέους εἶναι εὐχομένης ταράσσον, εὐλαβεμένης δύο ἀναγορεῦσαι Θεὸς, καὶ παρὰ τῦτο περιπίπτοντας ψευδέσι καὶ ἀσεβέσι δόγμασιν (ἤτοι ἀριθμένης ἰδιότητα υἱῦ ἑτέραν παρὰ τὴν τῦ πατρὸς, ὁμολογῦντας Θεὸν εἶναι τὸν μέχρι ὀνόματος παρ' αὐτοῖς Θεὸν προσαγορεύομενον, ἢ ἀριθμένης τὴν Θεότητα τῦ υἱῦ, τιθέντας δὲ αὐτῦ τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν ὐσίαν κατὰ περιγραφὴν τυγχάνεσαν ἑτέραν τῦ πατρὸς) ἐντεῦθεν λύεσθαι δύναται. Λεκτέον γὰρ αὐτοῖς, ὅτι τότε μὲν αὐτόθεος ὁ Θεός ἐστι, διόπερ καὶ ὁ Σωτὴρ φησιν ἐν τῇ πρὸς τὸν πατέρα εὐχῇ· ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν· πᾶν δὲ τὸ παρὰ τὸ αὐτόθεος μετοχῇ τῆς ἐκείνε Θεότητος Θεοποιέμενον οὐχ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ Θεὸς κυριώτερον λέγοιτο. & in Pſal. XVII. 31. κατὰ τῦτο τὸ σημαινόμενον μόνος Θεὸς ἐστιν ἀληθινὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ· εἰ μὴ ἄρα τὸ· τίς, ἐπὶ τῦ σπανίε πολλάκις κείμενον ἐπὶ τὸν μονογενῆ ἀνοίσομεν. *Novatianus* de Trin. 9. Chriſtum Jeſum dominum, Deum noſtrum, ſed Dei filium, hujus Dei, qui & unus & ſolus eſt, conditor ſcilicet rerum omnium. 31. Eſt ergo Deus pater —— ſolus originem neſciens —— unus Deus —— Deus utique & filius eſt, procedens ex Deo, ſecundam perſonam efficiens; ſed non eripiens illud Patri, quod unus eſt Deus —— qui ex illo, qui eſt unus Deus, originem naſcendo contraxit. —— Nam cum id ſit principium caeteris, quod innatum eſt, quod Deus ſolus pater eſt, qui extra originem eſt —— etiamſi Deus eſt, qui natus eſt, unum tamen Deum oſtendit, quem hic, qui natus eſt, ſine origine comprobavit —— Dum filius —— totam divinitatis auctoritatem rurſus patri remittit, unus Deus oſtenditur verus & aeternus pater, a quo ſolo haec vis divinitatis emiſſa —— Deus quidem oſtenditur filius, cui divinitas tradita & porrecta conſpicitur; & tamen nihilominus unus Deus pater probatur, —— qui dederat eam. *Euſebius* de E. Th. I. 11. τῦ υἱῦ πρὸς ἡμῶν ὁμολογεμένε Θεῦ, ἧς ἂν γένοιτο μόνος Θεὸς ἐκεῖνος ὁ μόνος ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, ὁ τὴν Θεότητα οἰκείαν κεκτημένος, αὐτῷ τε τῷ υἱῷ καὶ τῦ εἶναι καὶ τῦ τοιῷ δὲ εἶναι γεγονὼς αἴτιος —— ἔστος εἷς Θεὸς, ὁ τῦ μονογενῦς πατὴρ —— ἐχὶ εἷς ἐκεῖνος μόνος, ὁ μηδένα ἀνώτερον, μηδὲ ἑαυτῦ αἴτιον ἕτερον ἐπιγραφόμενος, οἰκείαν δὲ καὶ ἄναρχον καὶ ἀγέννητον τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας τὴν Θεότητα κεκτημένος, καὶ τῷ υἱῷ τῆς ἑαυτῦ Θεότητος καὶ ζωῆς μεταδιδῦς —— ὃν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἡγεῖσθαι ἡμᾶς διδάσκει. *Athanaſius* c. Gentes. τῆς πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν γνώσεως, λέγω δὲ τὸν τῦ χριστῦ πατέρα. *Auguſtinus* de Trin. VI. 9. Sed quid agimus de illo teſtimonio domini? Patri enim dicebat, & patrem nominaverat, ad quem loquebatur, cum ait: haec eſt vita aeterna, ut cognoſcant te unum verum Deum. *H. Zanchius* de tribus Elohim P. I. l. 1. c. 3. Sic ad argumenta Arrii, ſolum patrem eſſe verum Deum, hac eadem diſtinctione reſpondemus. Damus juxta tertiam ſignificationem, hoc eſt principaliter & κατ' ἐξοχὴν quandam, quod dicit. Pater enim ſolus eſt principaliter Deus, quia fons eſt totius Deitatis, & rerum omnium. Atque hinc patet reſponſio ad quaeſtionem, cur Chriſtus omnia referre ad patrem, & hunc ſolum ſemper appellare ſoleret Deum? Quia hunc noverat eſſe ſolum Deum principaliter, hoc eſt fontem & originem omnium, totiusque Deitatis. *M. F. Wendelinus* Theologiae p. 224. ſaepe in ſcriptura nomen Dei κατ' ἐξοχὴν tribuitur Patri Jo. III. 16. & XVII. 3. Rom. I. 7. 8. 1. Cor. VIII. 9. *J. Calvinus* Inſtitut. I. 13. 23. Non obſervant, quamvis Dei nomen filio quoque ſit commune, tamen κατ' ἐξοχὴν Patri interdum adſcribi, quia fons eſt ac principium deitatis. adv. Valentin. Gentilem. Quamvis Dei nomen etiam filio commune ſit, abſurdum tamen negamus, κατ' ἐξοχὴν Patri interdum adſcribi, quia, ut alibi dictum eſt, fons eſt ac principium divinitatis. In hac doctrina nihil ſophiſticum, ſed mera ſcripturae ſimplicitas, —— ingenue tradimus, καθ' ὑπεροχὴν Dei nomen patri proprie adſcribi. *G. Bull.* defenſio fidei Nicaen. prooem. 4. Cum dicit, veteres omnes usque ad concilium Nicaenum credidiſſe, Patrem ſolum Jeſu Chriſti eſſe unum illum verum Deum; ſi de Patris praerogativa, qua ipſe ſolus a ſe ipſo Deus verus eſt, intelligatur, veriſſimum eſſe illud fatemur. Sed hoc pro Socino nihil facit: & certum eſt, hujus dogmatis cognitionem non modo usque ad tempora concilii Nicaeni, aut aliquanto poſt, ſed ſemper in Eccleſia Chriſti perſeveraſſe.

Apuleji Aſclepius. Gratias tibi agimus, ſumme & exuperantiſſime. Tua enim gratia tantum ſumus cognitionis lumen conſecuti. Nomen ſanctum & honorandum, nomen unum, quo ſolus Deus eſt benedicendus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem & religionem & amorem, & quaecunque eſt dulcior efficacia, praebere dignaris, & donas nos ſenſu, ratione & intelligentia. Senſu, ut te cognoſcamus. Ratione, ut te ſuſpicionibus indagemus. Intelligentia, ut te cognitione cognoſcentes gaudeamus, & numine ſalvati tuo gaudeamus, quod nobis te oſtenderis totum gaudeamus, quod nos in corporibus ſitos & aeternitate fueris conſecrare dignatus. Haec eſt enim ſola humana gratulatio cognitio majeſtatis tuae. Cognovimus te, & lumen maximum ſolo intellectu

ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σὺ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον, πρὸ τοῦ 5
κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ 6
τοῦ κόσμου· σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνω- 7
καν ὅτι πάντα, ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν· Ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, 8
δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευ-
σαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλ- 9
λὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά· 10
καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, 11
κἀγὼ πρός σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι,
ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ 12
ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπω-
λείας· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, 13
ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, 14
καὶ

~ ᾧ

ποιήσω] + αὐτὸ 91. 5. πάτερ] πατὴρ D a prima manu.
πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοὶ] παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν κόσμον D.
6. σου τὸ ὄνομα] τὸ ὄνομα σου D.
οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου] Sequentibus jungit 1. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. *Theophylactus.*
δέδωκας prius] ἔδωκας AD. posterius ADL 1. ἐκ τοῦ κόσμου] — 47.
σοι] — 73. καμοὶ 1.
σου posterius] μου 53. 69. τετηρήκασι] τετήρηκαν D. ἐτήρησαν 33.
7. ἔγνωκαν] ἔγνωκα A 7. Versio *Goth. Syra* prior, & posterior in margine. Codices *Latini. Victorinus* 1. *Theophylactus*: τινες χωρὶς τοῦ ν. ἀναγινώσκουσι· νῦν ἔγνωκα. καὶ φασιν, ὅτι ὁ κύριος λέγει· νῦν ἔγνωκα ἐγώ· ἀλλ' οὐκ ἔχει τοῦτο λόγον· μετὰ δὲ τοῦ ν. δεῖ ἀναγινώσκειν· νῦν ἔγνωκαν οἱ μαθηταί μου. ἐγνώκασιν 44. ἔγνωσαν 51. 53. 69. 71, 73. 74. Editio *Geneu. Chryſoſtomus.*
ἃ δέδωκάς μοι ad δέδωκάς μοι comm. 8.] — 3. 11. Codices *Latini.* δέδωκας] ἔδωκας A 1.
σοῦ] σοι 69. ἐστιν] εἰσιν L. 8. ῥήματά] + σου D.
ἃ] ὅσα 42. δέδωκας] ἔδωκας AC.
καὶ ἔγνωσαν] — AD. Verſio *Goth.* Cod. *Lat.* 9. ab ἐρωτῶ ad ἐρωτῶ] — 61. a prima manu.
δέδωκας] ἔδωκας D. εἰσὶν] ἦσαν Codex Bodlej.
10. καὶ τὰ prius] κατὰ L. ἐμὰ posterius] ἐστιν L.
δεδόξασμαι] ἐδοξάσθη με D. 11. οὐκ] — A a prima manu.
εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ] ἐν τῷ κόσμῳ εἰμὶ A. ἐν prius] + τούτῳ D.
κἀγὼ] καγὼ D 1. *Origenes* in Matth. XVIII. 7. *Cyrillus.*
ἔρχομαι] + οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἰμὶ D. Codices *Latini.* Sed εἰσὶ pro εἰμὶ.
ab ὀνόματί σου ad ὀνόματί σου 12.] — 89.
σου] + καὶ ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι σου D a prima manu.
οὓς] ὃ D a prima manu. 57. Evang. 5, 19. 20. 22. 24. probante *J. A. Bengelio.* in Gnom. ᾧ ACEHLM 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 63. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 72. 78. 80. 83. 86. 87. 91. 96. Colb. Evang. 1. 4. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. Editio *Complut.* Verſio *Syra* utraque, *Arab. Athanaſius* c. Arian. IV. MS. *Cyrillus* in l. & p. 1080. & Act. Epheſ. IV. *Theophylactus. Euthymius. Scholium* Cod. 36. διδάσκει δὲ αὐτῷ, φησι, τὸ ὄνομα, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων θεὸς, δοτὸν εἶναι λέγων τὸ φύσει πρόσον αὐτῷ, τοῦτ' ἐστι, τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. probante *J. Millio* prol. 746.
καθὼς] + καὶ M 36. 45. 51. 69. 91. Verſio *Vulg. Syra* poſterior.
ἡμεῖς] ὑμεῖς 63 64. Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. *Aldi, Colinaei.* + ἓν ἐσμεν 16. 33. 59. 106. Verſio *Syra* poſterior.
12. μετ' αὐτῶν] μετ' αὐτοὺς 80.
ἐν τῷ κόσμῳ] — C a prima manu. DL 1. Evang. 13. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus* in l. & Act. Eph. IV, *Hieronymus* in Mich. V. 4. probante *J. Millio* prol. 434.
οὓς] ὃ C a prima manu. ᾧ L 33. 64. *Cyrillus* in l. p. 1080. & Act. Epheſ. IV.

lectu ſenſibili. Intelleximus te, o vitae vera vita, o naturarum omnium foecunda generatio. Cognovimus te, totius naturae tuo conceptu pleniſſime, cognovimus te aeterna perſeveratio. In omni enim iſta oratione adorantes bonum bonitatis tuae hoc tantum deprecamur, ut nos velis ſervare perſeverantes in amore cognitionis tuae, & nunquam ab hoc genere vitae ſeparari. *Sap.* XV. 3. *Eſaj.* XXXVII. LXV. 16. 2. *Chron.* XV. 3. 2. *Macc.* I. 24. 25. 1. *Jo.* V. 20. *Pſal.* LXXXIII. 19.

ἡ αἰώνιος ζωὴ] *Philo* de profug. T. 1. p. 557, 36. ἀλλ' ἡ ζωὴ μέν ἐστιν αἰώνιος ἡ πρὸς τὸ ὂν καταφυγή, θάνατος δ' ὁ ἀπὸ τούτου δρασμός;

5. εἶχον] Deſtinatione tua, inf. 24. *Eph.* I. 4. 1. *Pet.* I. 20. *Apoc.* XIII. 8. *Bereſchith R.* I. 5, Nomen Meſſiae — ante creationem mundi aſcendit in cogitationem, ut crearetur S. D. Pſ. LXXII. 17. *Targum* in l. Pſalmi: antequam eſſet ſol, praeparatum eſt nomen ejus [regis Meſſiae] *Heb.* V. 5. X. 34.

9. *Ego* filius tuus, cujus preces ſemper exaudis. Oravit etiam *pro mundo* comm. 21. *Luc.* XXIII. 34. & exauditus eſt: jure ergo ſperare poterat, preces pro diſcipulis auditum iri. *Luc.* VII. 4. 5. Hic vero rei natura non patiebatur, ut pro mundi, qui malus erat, concordia & conſtantia precaretur. 1. *Jo.* V. 16.

10. 1. *Theſſ.* II. 20.

11. *In nomine tuo* i. e. quia tui erant diſcipuli, & ideo mihi eos in doctrinam tradidiſti. *Marc.* IX.

καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
15 κόσμου. Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ
16. 17 πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁγίασον αὐ-
18 τοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσ-
19 μον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν,
20 ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ
21 περὶ τῶν ~ πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· Ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ,
πάτερ, ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅ-
22 τι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· ἵνα ὦσιν ἓν,
23 καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ
ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγά-
24 πησας. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ·
ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.
Πά-

~ πιστεύοντων

μοι] + καὶ C a prima manu L 33. 64. *Cyrillus* Act. Eph. IV.
αὐτοῖς] ταῖς καρδίαις αὐτῶν C a prima manu.
14. δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου] δεδώκασι τὸν λόγον σου ἐν αὐτοῖς D.
ἐκ] + τούτου D. Codices *Latini*.
ἐγὼ posterius] — 47. 61. 96.
ἐρωτῶ] + δὲ 106.
ἐγὼ] κἀγὼ D 69. 97. Versio *Vulgi*.
ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμὶ] οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου ACD 74. Editio *Colinaei*. Versio *Syr. Copt. Vulg. Cyrillus, Chrysost.*
17. σου] — AC a prima manu. DL 1. Versio *Vulg. Goth. Cyrillus*. probante *Bengelio*, & *Millio* prol. 1348.
18. καθὼς] + σὺ πάτερ 106.
19. ἐγὼ] — A 71.
καὶ αὐτοὶ ὦσιν] ὦσιν καὶ αὐτοὶ AC a prima manu. D 1. 69. Versio *Goth. Vulg. Syr. Copt. Cyrillus*.
20. μόνον] μόνων Versio *Syra* posterior in margine.
περὶ posterius] + πάντων 1. 15. 27. 42. 78. Versio *Syra* posterior in codice Barsalibae.
πιστευσόντων] πιστευόντων ACDEHKLM 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 14. 15. 16. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42. 45. 46. 49. 51. 52. 60. 64. 68. 69. 70. 71. 72. 74. 83. 86. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 2. 3. 4. 5. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Versio *Goth. Copt. Syra* utraque, *Cyrillus, Chrysostomus, Basilius* Ascet. prooem. & 70. bis Eth. 60. MS. *Athanasius* c. Arium IV. *Epistola ad Theophilum* Imp. de Imagin. I. *Alexii Comneni* Novella 7. apud Cotelerium. *Theophylactus, Nonnus*. probante *H. Grotio*, & *J. Millio* prol. 747. πεπιστευκότων 47. 56. 58. 59. 62.
τοῦ λόγου] τὸν λόγον 64.
ἓν posterius] — C a prima manu. D. Versio *Armen*. Cod. *Lat. Athanasius* c. Arian. IV. MS. Basilienſis.
22. καὶ ἐγὼ] κἀγὼ D.
δέδωκας] ἔδωκας AD 106. *Cyrillus* Act. Eph. V. *Hyppolytus* c. Noët. 7. *Clemens* paed. I. 8. probante *Bengelio*.
δέδωκα] ἔδωκα A. probante *Bengelio*.
ὦσιν] + τὸ D.
ἐσμεν] — DL 1. *Clemens* l. c. *Cyrillus* A. E. V. & c. Nestorium 123. 124. *Hippolytus*.
23. ἐγὼ σὺ αὐτοῖς, καὶ σὺ σὺ ἐμοὶ] σὺ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς D 59.
καὶ ἵνα] ἵνα DL 33. 69. Versio *Copt*. Codices *Latini*. *Cyrillus* in l.
ἠγάπησας prius] ἠγάπησα D 42. 96. Evang. 6. 22. Versio *Syra* prior, & posterior in margine, *Copt*. Codices *Latini*. *Chrysostomus*,
δέδωκας] ἔδωκας A.
θεωρῶσι] θεωρήσωσι G.
ἔδωκας] δέδωκας ADLM 1. 11. 37. 44. 56. 58. 59. 60. 62. 64. 69. 73. 74. 89. 90. 106. Evang. 2. 6. Editio *Complut. Plantin. Eusebius* Th. E. III. 18. *Hippolytus, Epistola ad Theophilum*.
ἐμοὶ] σὺ μοὶ D.
ἵνα prius] — Evang. 2.
τὴν ἐμὴν] — D.
24. οὓς] ὃ D. Versio *Goth*.
κἀκεῖνοι] ἐκ εἰκεῖνοι A.
25. δίκαιε] ἅγιε 2.

IX. 41. 1. *Sam.* I. 11.

πάτερ ἅγιε] *Ovidius* F. II. 127. Sancte pater patriae. de Ponto IV. 32. Sancte pater patriae. *Propertius* IV. 9. 71. Sancte pater salve, cui jam favet aspera Juno, Sancte, velis libro dexter adesse meo. *Valerius Flacc.* I. 11. Eripe me populis & habenti nubila terrae, Sancte pater. *Livius* II. 10. Tiberine pater te sancte precor, haec arma & hunc militem propitio flumine accipias. *Plinius* Panegyr. II. 1. *Chron.* XXX. 18. *Judae* 21.

12. *Esaj.* LVII. 4. 2. *Thess.* II. 3. 2. *Pet.* II. 14. *Sir.* XVI. 10.

17. *Sanctificare* est aliquem eligere ad certum munus obeundum, eumque praeparare atque idoneum reddere. In precibus Judaicis: Sanctifica nos in praeceptis tuis.

19. *Heb.* IX. 14. X. 1. 2. 14. *Eph.* V. 25. 26. *Tit.* II. 14. *Exod.* XIII. 2. *Levit.* XXII. 2. *Jos.* Maccab. 17. καὶ οὗτοι ἓν ἁγιασθέντες διὰ θεὸν τετίμηνται.

21. 1. *Cor.* III. 11. XI. 3. *Eph.* I. 10. 11. IV. 15. 16. 2. *Chron.* V. 12. 13. *Ezech.* XXXVII. 19. 21. *Act.* II. 44—47. IV. 32. 33. 34. V. 12. 13. 14.

22. δόξαν ἣν δέδωκας] *Tacitus* H. II. 77. Me Vitellio antepono, te mihi — Si vincimus, *honorem, quem dederis*, habebo, discrimen ac pericula ex aequo partiemur. *Heb.* III. 1.

24. Vid. comm. 5. *Beza* in annotatt. Edit. 3. 4. 5. πρὸ καταβολῆς. Hanc particulam, inquit, alii cum verbo ἠγάπησας conjungunt, alii cum verbo ἔδωκας *dedisti, id est, dare decrevisti.*

Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ 25
με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠ- 26
γάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

ΤΑῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ κέ- 1
δρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἤιδει δὲ καὶ Ἰούδας, 2
ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρ- 3
χεται

καὶ prius] — D. Versio *Vulg. Copt. Armen.* Habet autem ἵμφασιν, si conferatur cum ϵ quod sequitur.
κόσμος] + τοῦτος D. inepte. σὲ posterius] — A.
ἔγνων] ἔγνωκα D. καὶ οὗτοι ἔγνωσαν] — 69.
οὗτοι] αὐτοὶ 96. Versio *Syra* posterior & edita in margine.
ἔγνωσαν] + ϵ ἐπίστευσαν ἀληθῶς 74. 89. 26. ἡ] καὶ 96.
ἣν] ᾗ D. *Augustinus:* non est usitata locutio: dilectio quam dilexisti me — usitate quippe diceretur: dilectio, qua dilexisti me. De Graeco quidem ista translata est.
1. τοῦ κέδρων] τοῦ κέδρε D. Versio *Copt.* Codices *Latini.* τοῦ κεδρὼν A. Versio *Vulg. Hieronymus.* probante *T. Beza*, & *J. Casaubono*, *Camerario*, *S. Castalione*, *J. Drusio*, *J. Boisio.* τοῦ δένδρων 9. τοῦ κίδρων 48. 56. 58. 67. Evang. 22. κίδρων *J. A. Bengelio* in Gnom. εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον E.
2. δὲ] — G. παραδιδοὺς] παραδιδοῦ D.
συνήχθη] + καὶ E 2. 11. 12. 14. 16. 28. 34. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 49. 52. 53. 57. 60. 63. 64. 71. 72. 74. 80. 86. 87. 96. 97. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 16. ὁ] — 34. 39.
ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ] ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς D. Versio *Syr.*
3. λαβὼν] + ὅλην 13. 69. παραλαβὼν 1. *Cyrillus*, *Chrysostomus.* ἐκ] — 71.
ἀρχιερέων καὶ] + ἐκ τῶν DL. Codices *Latini. Cyrillus* c. Nestor. p. 133.

Marc. VI. 25. X. 35. *Matth.* XII. 38.

24—26. de Apostolis sermo est.

1. χειμάρρου] *Eustathius* in Il. δ. p. 379, 12. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀένναον παρείληφε ποταμὸν, ἀλλὰ χείμαρρον, διὰ τὸ τραχύτερον τῆς βοῆς — δῆλον δὲ, ὅτι χειμάρρους ποτὲ καὶ ὁ τόπος λέγεται, κἂν ξηρὸς ᾖ, ὁ σχεδὸν ποτε τοιοῦτον ποταμὸν. *Hesychius.* χείμαρροι — οἱ ποταμοὶ καὶ ῥύακες. *Lex. MS. Psalm.* χείμαρρος, χειμερινὸς ποταμός. *Suidas.* χείμαρρος, ὁ ἐν τῷ χειμῶνι ῥέων ποταμός.

κέδρων] οἱ O. κέδρων quinquies sine articulo ponunt: bis cum articulo pluralis numeri, 2. *Sam.* XV. 23. in Codice A. 1. *Reg.* XV. 13. 2. *Reg.* XXIII. 4. juxta *Symmachum*, *Theodotionem* & Vulgatam mentio fit τῆς φάραγγος, convallis Cedron. *Josepho* etiam & torrens & vallis Cedronis memoratur A. VII. 1. 2. Σημεῖόν δ' ὅδε προσέταξεν οἰκίαν οἰκοδομήσαντα μένειν ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτῷ προσευχόμενον, καὶ μὴ διαβαίνειν τὸν χείμαρρον κεδρῶνος ἔχειν ἔξεσίαν. IX. 7. 3. Ἰούδας δὲ καλέσας τοὺς ἑκατοντάρχας ἐκέλευεν αὐτοὺς ἀγαγόντας τὴν Γοβολίαν εἰς τὴν φάραγγα τοῦ κεδρῶνος ἀνελεῖν ἐκεῖ. B. V. 2. 3. προσετέτακτο δὲ αὐτοῖς, ἓξ ἀπέχοντας τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους στρατοπεδεύσασθαι κατὰ τὸ ἐλαιῶν καλούμενον ὄρος, ὃ τῇ πόλει πρὸς ἀνατολὴν ἀντίκειται, μέσην φάραγγι βαθείᾳ διειργόμενον, ἣ κεδρὼν ὀνόμασται. 4. 2. εἰς τὴν κεδρῶνα καλουμένην φάραγγα. 6. 1. κατεῖχε δ' ὁ μὲν Σίμων τήν τε ἄνω πόλιν, καὶ τὸ μέγα τεῖχος ἄχρι τοῦ κεδρῶνος — ὁ δὲ Ἰώαννης τό τε ἱερὸν καὶ τὰ περὶ τοῦτο ὀλίγον, τόν τε ὀφλᾶν καὶ τὴν κεδρῶνα καλουμένην φάραγγα. 12. 2. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τῆς ἀσσυρίων καλουμένης παρεμβολῆς — ἐπὶ τὴν κατωτέρω καινόπολιν ἦγε τὸ τεῖχος, ἔνθεν διὰ τοῦ κεδρῶνος ἐπὶ τὸ ἐλαιῶν ὄρος. *Joma* f. 58. 2. Sanguis redundans post aspersionem altaris interioris effunditur ad fundamentum occidentale altaris exterioris. Et sanguis redundans ab altari exteriori effunditur ab basin ejus Australem: & sanguis iste & ille concurrentes descendebant per meatum subterraneum in torrentem Cedron. Et venditi sunt hortulanis ad stercorandum hortos, atque illi dato pretio iis utuntur. Nomen videtur habuisse a tenebris & obscuritate vallis inter duos montes altissimos mediae. Æstivo tempore flumen esse desinit, & sicco transitur pede, teste *Maundrello* p. 100. *Targum* Sophon. I. 11. Ululate omnes habitantes torrentem Cidron.

κῆπος] *Od.* δ. 737. καί μοι κῆπον ἔχει πολυδένδρεον. *Athenaeus* XII. p. 536. A. πανορμῖται πᾶσα κῆπος, διὰ τὸ πᾶσα εἶναι πλήρης δένδρων ἡμέρων. *Hesychius.* κῆπος, παράδεισος.

3. μετὰ — ὅπλων] *Thucyd.* μεθ' ὅπλων, in armis. *Æschines* c. Ctesiph. ἥκοντες πρὸς ἡμᾶς μεθ' ὅπλων παιδημεί.

φανῶν] φανὸς antiquis facem, recentioribus laternam significat: quae differunt, ut candela & candelabrum. *Glossarium.* lanterna φανὸς. Candela φανὸς. *Ammonius* p. 90. Λυχνοῦχον καὶ λαμπτῆρα φασὶ τὸν νῦν φανὸν. φανὸν δὲ τὴν λαμπάδα, καὶ οἱ μὲν κωμικοὶ διὰ τοῦ φ. οἱ δὲ τραγικοὶ διὰ τοῦ π. Πανὸν. *Phrynichus* p. 18. φανὸς ἐπὶ τῆς λαμπάδος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τοῦ κιρατίνου λέγε. τοῦτο δὲ λυχνοῦχον. *Pollux* VI. 102. λύχνος καὶ λυχνία, ἔτι δὲ ἐκαλοῦντο αἱ λυχνίαι. καὶ λυχνοῦχος ὁ νῦν φανὸς. φανὸς δὲ λαμπὰς, καὶ λαμπτὴρ, καὶ δᾷδες. & X. 116. ὁ δὲ νῦν φανὸς καὶ λυχνοῦχος — λαμπτῆρας ἀντιπεφραγμένους ὑποδηλοῖ δὲ τὸν ἐκ κέρατος φανὸν. Παντὸς μέντοι καὶ φανὸς ἡ λαμπὰς, ὡς ὅταν φῇ ἐν τῇ Ἀλκμήνῃ Εὐριπίδης· πόθεν δὲ πεύκης παντὸν ἐξεῦρες λαβών; *Thomas.* φανὸς ἐπὶ λαμπάδος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ κιρατίνου λέγε. τοῦτο δὲ λυχνοῦχον. & : λυχνοῦχον καὶ λαμπτῆρα φασὶν· φανὸν δὲ τὴν λαμπάδα. καὶ οἱ μὲν κωμικοὶ διὰ τοῦ φ. οἱ δὲ τραγικοὶ διὰ τοῦ π. πανόν· λυχνίον δὲ τὴν λυχνίαν. *Hesychius.* φανὸν — Ἀττικοὶ δὲ λυχνοῦχον ἐκάλεν, ὃ ἡμεῖς νῦν φανόν. & Δίλιτρον, φανὸς, ὃν οἱ νυκτιφυλακοῦντες φαίνουσι. *Galenus* Glossar. Hippocr. λαμπτὴρ, ὃν ὄνοι [l. οἱ] πολλοὶ φανὸν ὀνομάζουσι, ἐν τῷ β. περὶ νούσων τῷ μείζονι· παρὰ μέντοι τοῖς ἄλλοις, καὶ μάλιστα τοῖς Ἀττικοῖς, ἐν ᾧ ξύλα τε κατακαίοντο παρίξοντα φῶς. ἀλλὰ καὶ ὁ δᾷδος καὶ ὁ λύχνος ἐστὶν ὅτε λαμπτὴρ ὀνομάζεται. *Artemidorus* V. 20. ἔδοξέ τις τὸν δᾶλον αὐτοῦ φανὸν γεγονέναι, τοῦτ' ἐστὶν ὅπερ λαμπτῆρα καλοῦσιν. *Aristophanes* Pace 841. Ἰππὺς Schol. ὃς νῦν ἡμεῖς

4 χε) ἐκεῖ μ῀ φανῶν ϗ λαμπάδων ϗ ὅπλων. Ἰησ῀ς ο῀ν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ᾽
5 αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησο῀ν τ῀ Ναζωραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησ῀ς· Ἐγώ εἰμι. Εἱστήκει δὲ ϗ Ἰούδας ὁ π῀αραδιδοὺς αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν.
6 Ὡς ο῀ν εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, ϗ ἔπεσον χαμαί. Πάλιν
7 ο῀ν αὐτὸς ἐπηρώτησε· Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἰησο῀ν τ῀ Ναζωραῖον. Ἀπεκρίθη ὁ
8 Ἰησ῀ς· Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ ο῀ν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. Ἵνα π῀λη-
9 ρωθῇ ὁ λόγ῀ς, ὃν εἶπεν· Ὅτι ο῀ὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν ο῀ὐδένα.

Σί-

4. Ἰησ῀ς ο῀ν] ὁ δὲ Ἰησ῀ς 69. Ἰησ῀ς δὲ DL 1. Versio *Copt. Syr.* Codices *Latini. Cyrillus* c. Nestor.
εἰδὼς] ἰδὼν D. 69. 90. ἐρχόμενα] ἐπερχόμενα 34. 36. 39. 40. 51. *Theophylactus.* αὐτὸν] αὐτῷ Ev. 6.
ἐξελθὼν εἶπεν] ἐξῆλθε ℭ λέγει CD 1. Versio *Vulg. Origenes* in Jo. XI. 54. c. Celf. p. 64. *Cyrillus, Chryſoſtomus. Auguſtinus.*
5. αὐτῷ] + ℭ εἶπον Versio *Goth. Copt.* Ναζωραῖον] Ναζαρηνὸν D.
ὁ Ἰησ῀ς] — D 44. 56. 58. Codices *Latini.* ϗ] — 63. Codices *Latini.*
6. ο῀ν] — A. αὐτοῖς] + ὁ Ἰησ῀ς Colb.
ὅτι] — ADL. 1. 33. 42. 106. Versio *Vulg. Copt. Origenes* c. Celf. p. 64. probante *J. Millio* prol. 1201.
ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν D. ἔπεσον] ἔπεσαν DL. 1. 7. ο῀ν] — 59. 73. Cod. *Lat.*
αὐτὸς ἐπηρώτησε] ἐπηρώτησεν αὐτὸς AC. 69. 106. Versio *Syr. Origenes* in Jo. XI. 54. *Cyrillus.* + λέγων D.
εἶπον] εἶπαν πάλιν D. + αὐτῷ 47. 56. 58. 61. *Origenes* c. Celf. p. 64.
8. ἀπεκρίθη] + αὐτοῖς D. 1. 16. 47. 56. 58. 61. 69. Versio *Syr. Armen. Origenes* l. c.
ὁ] — AC 44. 72. 74. 80. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii. Theophylactus.*
ὁ Ἰησ῀ς] — 56. 58. 61. Colb. duo. 9. δέδωκας] ἔδωκας D 42.
ἐξ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν ο῀ὐδένα] ἐξ αὐτῶν ο῀ὐδένα ἀπώλεσα D. αὐτῶν] αὐτ῀ A.

ἡμεῖς λαμπτῆρας ἢ φανὸς καλεῖμεν. Τὸς δὲ νῦν φανὸς καλεμένος λύχνος τινὰς φασι λέγειν τῶν παλαιῶν· τὰς δὲ λαμπάδας τὸς τραγικὸς φανὸς ἢ πανὸς διὰ τ῀ π. Acharn. 936. λυχνοῦχος Schol. λυχνοῦχον, ὃν λέγομεν φανὸν ἢ λαμπτῆρα. *Athenaeus* XV. p. 699. D. ἐπεί ποτε ἑσπέρα κατελάμβανεν ἡμᾶς, ὁ μέν τις ἔλεγε· πᾶι, λύχνειον, οἱ δὲ λυχνέα, ὁ δὲ λοφνίαν, ὕτω καλεῖσθαι φάσκων τὴν ἐκ φλοιῦ λαμπάδα, ὁ δὲ πανὸν, ἄλλος δὲ φανὸν· ὁ δὲ Λυχνοῦχον, ὁ δὲ λύχνον —— Σιληνὸν μὲν γάρ τις τὸν γλωσσογράφον ἔφασκεν Ἀθηναίους λέγειν τὰς λαμπάδας φανούς. Τιμαχίδας δὲ ὁ Ῥόδιος ἔλεγεν τὸν φανὸν καλεῖσθαι, οἷον φησὶν οἱ νυκτερευόμενοι τῶν νέων ἔχουσιν, ὃς ὅτοι ἑλάφας καλοῦσι. Ἀμερίας δὲ γράβιον τὸν φανόν. Σέλευκος δὲ ὅτως ἐξηγεῖται ταύτην τὴν λέξιν, γράβιον ἐστι πρίνινον ἢ δρύϊνον ξύλον, ὅπερ ἐθλασμένον καὶ κατεσχισμένον ἐξάπτεσθαι καὶ φαίνειν τοῖς ὁδοιπορῦσι —— Ἄλεξις —— ποῖος γάρ ἐστι φανὸς, ὦ πρὸς τῶν θεῶν; τοιοῦτος οἷος ὁ γλυκύτατος ἥλιος. Ἀναξανδρίδης λαβὼν τὸν φανὸν ἄψοις μοι λύχνον. Ἄλλοι δ᾽ ἔφασκον φανὸν λέγεσθαι τὴν λαμπάδα, οἱ δὲ τὴν ἐκ τινων ξύλων τετιμημένην δέσμην. Μέναδρος ἀνεψιοῖς· ὁ φανός ἐστι μισὸς ὕδατος ὑτοσί, δεῖ τ᾽ ἐχὶ σείειν, ἀλλὰ σποδιεῖν αὐτὸν —— Φιλιππίδης Συμπλεύσαις· ὁ φανὸς ἡμῶν ἐκ ἔφαινεν ὁδὸ ἓν᾽ ἔπειτα φυσᾷ δυσυχὴς ἐκ ἠδύνω; ——πανὸς δ᾽ ὀνομάζεται τὸ διακεκομμένον ξύλον καὶ συνδεδεμένον. τάτα δ᾽ ἐχρῶντο λαμπάδι —— Δίφιλος Στρατιώτῃ· ἀλλ᾽ ὁ πανὸς ὕδατος ἐστι μισὸς. πρότερος δὲ τούτων Αἰσχυλος ἐν Ἀγαμέμνονι μέμνηται τ῀ πανὸς, ἐχρῶντο δ᾽ αὐτῷ ὡς λαμπάδι. *Anthol.* VII. 192. ἔσπευδον τὸν ἔρωτα φυγεῖν, ὁ δὲ βαιὸν ἀνάψας φάνιον ἐκ τέφρης. *Bereſchith* R. LXVIII. 12. extinguite lucernas, extinguite τὸς φανὸς, quia cum amico meo ſecreto loqui volo. *Celſ.* II. 4. ὁ φανὸς, qui receptaculum olei habet, immundus eſt: qui non habet, mundus. *Euſtathius* in Il. σ. p. 1258. 40. ἰσέον δὲ, ὅτι τὸ παρ᾽ ὁμήρῳ στέλας πυρὸς, ὅτοι πυρσὸν, φανὸν οἱ νεώτεροι εἶπον Ἀτ῀ικοί· ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ πανὸς ἀπὸ τ῀ φαίνειν σχηματισθεὶς —— Ἦν δέ φασι δέσμην κληματίδων ὁ πανὸς καὶ Ἀτ῀ικῶς φανὸς· ὃν δ᾽ ἡμεῖς φανὸν, λαμπτῆρα οἱ παλαιοὶ ἔλεγον. & in Od. α. p. 70. οἱ δὲ παλαιοὶ φασὶν καὶ ὅτι δᾶς ἡ ἐκ δάδων λαμπὰς· φανὸς δὲ ἡ ἐκ κληματίδων, ἡ καὶ πανὸς ἐλέγετο, καθὰ ἐν ἄλλοις διδήλωται. in Od. π. p. 272. 43. Ἀθηναίων κατὰ τὸν γλωσσογράφον Σιληνὸν φανὸς ὀνομαζόντων τὰς λαμπάδας, ἔστι συναγαγεῖν ταῦτα τινα πολυωνυμίας λόγῳ εἶναι δᾶδας, φανὸς, λαμπάδας. Τιμαχίδας δὲ, φησὶ, δέλετρον καλεῖ τὸν φανὸν, ὃν οἱ νυκτερευόμενοι τῶν νέων ἔχουσι —— εἴρηται δὲ καὶ λυχνοῦχος καλέμενος ὁ φανὸς. Ἄλεξις γάρ φησι· ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνούχου περιπατεῖν τῆς νυκτὸς; ἦν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων. Ὁ δ᾽ αὐτὸς ἐν ἄλλοις ἔφη· ποῖος ἐστι φανὸς τοιοῦτος, οἷος ὁ γλυκύτατος ἥλιος. Ἐστι δὲ, φασι, φανὸς ἡ ἐκ ξύλων τετμημένων δέσμη, καὶ δηλοῖ αὐτὸ Φιλιππίδης ἐν τῷ· οὐ φανὸς ἡμῶν ἐκ ἔφαινεν ὁδὸν. πρὸς ὃ λέγει ὁ ἀκούσας· ἔπειτα φυσᾷ δυσυχὴς ἐκ ἠδύνω; —— πανὸς δὲ φησι χρῆσις παρὰ Διφίλῳ, οἷον· ἀλλ᾽ ὁ πανὸς ὑδατός ἐστι μισὸς, ὅτοι ὁ φανὸς ξύλα ἔχει χλωρότατα καὶ διὰ τοῦτο ὑδατηρὰ. *Dionyſ.* H. IX. ἐξέτρεχον ἅπαντες ἐκ τῶν σκηνῶν ἀθρόοι, φανὸς ἔχοντες καὶ λαμπάδας.

4. Supra XIII. 1. *Herodotus* VII. 228. Μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς, ἐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν. *Joſ.* A. VI. 14. 4. εὐψυχοὶ δὲ, καὶ μεγαλότολμοι, καὶ τῶν δεινῶν καταφρονητὰι μόνοι δικαίως ἂν λέγοιντο πάντες οἱ Σάελον μιμησάμενοι. τὸ μὲν γάρ μὴ εἰδότας, τί μέλλοι συμβήσεσθαι κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, μὴ μάλακισθῆναι περὶ αὐτὸν, ἀλλ᾽ ἀδήλῳ τῷ μέλλοντι παραδόντας αὐτὸς ἐπ᾽ αὐτ῀ σαλεύειν, ὃ᾽ ὕτως γενναῖον, κἂν ἔργα πολλὰ διαπραξάμενοι τύχοιεν· τὸ δὲ μηδὲν ἐν τῇ διανοίᾳ χρησὸν προσδοκῶντας, ἀλλὰ προειδότας, ὡς δεῖ θανεῖν, καὶ τότε παθεῖν μαχομένους, εἶτα μηδὲ φοβηθῆναι, μηδὲ καταπλαγῆναι, τῦτ᾽ ἀνδρείᾳ ἀληθῶς τεκμήριον ἐγὼ κρίνω. IX. 4. 3. Ἑλλισσαῖος δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὰς τῶν πολεμίων ὄψεις ἀναυρῶσαι τὸν θεὸν παρεκάλει, ἀχλὺν αὐτοῖς ἐπιβαλόντα, ἀφ᾽ ἧς ἀγνοήσειν αὐτὸν ἔμελλον. γενομένῳ δὲ τούτῳ, καὶ παρελθὼν εἰς μέσους τὸς ἐχθρὸς ἐπηρώτησε, τίνα ἐπιζητοῦντες ἦλθον; τῶν δὲ τὸν Προφήτην Ἐλισσαῖον εἰπόντων, παραδόσειν ὑπέσχετο. *Act.* XX. 22. 23. 24. XXI. 11. 12. 13.

6. ἔπεσον χαμαί] Proni. *Il.* ε. 583. χαμαὶ πέσον ἐν κονίῃσι. *Heſiod.* Scut. 365. πρηνὴς δ᾽ ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέτεν ἔγχεϊ ὁρμῇ. *Libanius* D. XXXIV. p. 764. A. χαμαὶ καθεύδειν. XXXVI. p. 798. B. ἔπει δὲ ἐκάμνομεν χαμαὶ, βορβόρῳ δὲ ἀνεπλεκὲς ἦν, καὶ κακῶς εἶχον ὑπὸ τ῀ πτώματος. *Job.* I. 20. *Gen.* XLIX. 17. *Eſ.* XXVIII. 13. *Arrian.* Exp. Alex. V. 314. de Nyſſaeis θαμβῆσαι ἰδόντας τὴν ὄψιν, καὶ πεσόντας ἐς γῆν ἐπὶ πολὺ σιγὴν ἔχειν. *Thanchuma* f. 16. 1. Dixit Simeon —— videbo, quis me in carcerem ducere queat. Miſit Joſephus ad Pharaonem, ut ſibi LXX. viros fortes mitteret, ad conſtringendum latronem —— Dixitque ad illos: mittite hunc in carcerem, & catenis

Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιράν — σου εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; Ἡ οὖν σπεῖρα, καὶ ὁ χιλίαρχος, καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν. Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω· ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος· Οὐκ εἰμί. Εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι, καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

10. Σίμων οὖν] τότε Σίμων D.
ὠτίον] ὠτάριον L. Versio *Syra* posterior in marg.
τῷ δούλῳ] τοῦ δούλου ἐκείνου D. 29. Evang. 17. Codices *Latini*. + ἐκείνῳ 13.

11. σου] — ACDEKLM. 2. 3. 10. 11. 16. 33. 35. 37. 38. 44. 45. 47. 49. 55. 56. 58. 61. 62. 66. 70. 72. 73. 80. 83. 91. 96. 97. 106. Evang. 9. 12. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Goth. Syr.* utraque, Codices *Lat. Copt. Armen. Nonnus.* probante *J. Millio* prol. 910.
θήκην] + αὐτῆς 69. Versio *Copt. Armen. Syra* utraque.
πατήρ] + μου 69. Versio *Syr.*
αὐτὸν] — CD. 91. *Cyrillus, Chrysostomus, Theophylactus.*
οὖν] δὲ Versio *Syra* posterior.
ἐκείνου] + ὃ ἀπέστειλεν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα vid. Annot. Erasmi cit. Bogardo. *Beza* in Versione & Annot. ex comm. 24. + ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα Vers. *Syra* posterior in marg.

14.] ab hoc commate, veteribus foliis perditis, *Codex* D. ab alia manu imperite exaratus est usque ad XX. 13. & ita quidem ut Graecis e regione non Versio Itala sed Vulgata Latina respondeat. δὲ] + ὁ 56. 58.
ἀπολέσθαι] ἀπολωλεῖν DL 33. 38. 66. in ora Colb. 69. 91. Versio *Vulg Copt. Armen. Syr.* prior, & posterior in margine. *Cyrillus. Nonnus, Chrysostomus.*
λαοῦ] + ὁ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται 53. Colb. duo.
15. ὁ prius] — AD 106. Versio *Vulg. Goth.* Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.*
δὲ prius] — 69.
a μαθητὴς ad μαθητὴς] — 2.
συνεισῆλθε] συνῆλθε 3. 9. 12.
τῷ Ἰησοῦ poster.] — 96. 69. prius.
τὴν αὐλὴν] τὸ πραιτώριον 28.
τοῦ ἀρχιερέως] — Versio *Goth. Syr.* probante *J. Millio* prol. 913.
16. εἱστήκει] ἑστήκει Editio *Erasmi* 1. 2. 3. 4.
τῇ θύρᾳ] τὴν θύραν 16. 56. 58. 61. 68. 69. 95. 96. 106. Evang. 9. 12. 13 15.
ἔξω] — 63.
ἐξῆλθεν] εἰσῆλθεν 69.
ὁ ἄλλος] ἐκεῖνος 47. 56. 58. 61. 69. 71. Evang. 6. 15. Versio *Copt.*
τῷ ἀρχιερεῖ] τοῦ ἀρχιερέως L. Versio *Copt.*
τῇ] τῷ D. Versio *Syra* posterior, & edita in margine.

17. οὖν] — Evang. 6. Versio *Copt.*
ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ] τῷ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς C. a prima manu. Versio *Vulg. Cyrillus.*

18. δὲ] — L.
ἐθερμαίνοντο] — 1. Codices *Lat.*
μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος] ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν CL 1. 33. 69. Versio *Syr.* prior & posterior habet ὁ cum asteriſco *Vulg. Cyrillus.* μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος 69.
δὲ posterius] — 69.
αὐτῷ] — C. 73. Codices *Latini.*
ὁ] — D.
ἐλάλησα] λελάληκα AC. a prima manu L. 1. 33. 91. *Cyrillus.* + ἐν 39.
τῇ] — ADGHM. 3. 9. 10. 11. 44. 69. 73. 74. 83. 86. 90. 97. 106. Codices plurimi, teſte Millio. Evang. 6. 24. probante *Bengelio.*
πάντοθεν] πάντες ACL 1. 13. 42. 59. 66. in ora 69. Versio *Vulg. Syr.* prior *Copt. Armen. Æthiop.* Editio *Erasmi, Colinaei, Bogardi, Bengelii. Basilius* Eth. 70. probante *J. Millio* prol. 916. πάντοτε DE. 2. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 72. 80. 90. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Complut.*

conſtringite. Cum accederent ad eum, clamare coepit: audito vero clamore prociderunt in faciem, ita ut dentes illis frangerentur. S. D. Job. IV. 10. 6. *Bereſchith* LXXVI.

10. Μάλχος] *Nehem.* X. 4. 27. *Porphyrius* Philoſophus vocatur Μάλχος. Μάλχος alius vitam Pythagorae ſcripſit. *Suidas.* Μάλχος βυζάντιος σοφιστης, ἔγραψεν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς βασιλείας κωνσταντίνου, καὶ ἕως Ἀναστασίου. *Peripli Auctor.* δὲ ἧς ἐστιν εἰς Πέτραν πρὸς Μάλιχαν βασιλέα Ναβαταίων. *Hirtius* de B. Alex. initio. Rex Nabataeorum Malchus. *Joſ.* A. XIII. 5. 1. τρύφων — παραγίνεται — πρὸς Μάλχον τὸν Ἄραβα. XIV. 14. 1. Μάλχον τὸν Ἀράβων βασιλέα. & 2. *Hieronymus.* Erat illic quidam ſenex nomine Malchus, quem nos Latine regem poſſumus dicere, Syrus natione & lingua.

11. Inde ὁπλοθήκη dicitur.

14. *Varinus.* τὸ συμβουλεύειν κατὰ φωνὴν ἐνεργητικὴν οἱ παλαιοὶ τῶν ῥητόρων προέγγισιν· ὕστερον δὲ τὸ παθητικὸν ἐπεπόλασε.

15. Inf. 16. XX. 2. 4. 8. XXI. 23. i. e. Joannes.

16. *Act.* XII. 13. *Plautus* Curcul. I. 1. 76. Anus hic ſolet cubitare cuſtos, janitrix. *Petronius* 95. anus inſtigat canem in Eumolpum. 2. *Sam.* IV. 6.

18. ἀνθρακιὰν] Infra XXI. 9. *Il.* I. 213. ἀνθρακιὴν

21 ὅπου ~ πάντοθεν οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται), κἀγὼ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς;
ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.
22 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰ-
23 πών· Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ κακῶς ἐλάλησα,
24 μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; Ἀπέστειλεν — οὖν αὐτὸν ὁ
25 Ἅννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινό-
μενος. εἶπον οὖν αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν·
26 Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ
27 ὠτίον· Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ
28 εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν
δὲ πρωΐα· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φά-
29 γωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε· Τίνα κατηγορίαν
30 φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακο-
31 ποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Λάβετε αὐτὸν
ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν· Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμῖν οὐκ ἔξε-

στιν

~ πάντοτε

Plantini, Wechelii, Genev. Verſio *Goth. Syra* poſterior. *Cyrillus, Theophylactus. Horologium Graecorum*, probante *H. Grotio*. Sed *Beza: In vetuſtis Codicibus legimus* πάντοτε: *Ego vero exiſtimo vel legendum* πάντες *vel* πάντοθεν, *quod facile potuit a librariis mutari in* πάντοτε. Et ita quidem, quod mireris, contra omnes Codices edidit.

συνέρχονται] συνήρχοντο. M. 33. 49. Colb.
ἐπερώτησον] ἐρώτησον CL. 1. 69. *Cyrillus, Chryſoſtomus.*
22. δὲ] — 36. 69.
ὑπηρετῶν παρεστηκὼς] παρεστώτων ὑπηρετῶν C ut videtur a prima manu. L. Codices *Latini.*
παρεστηκὼς] ἑστηκὼς 69. παριστηκότων 91.
αὐτῷ] — 97. Verſio *Goth. Lutheri*, Codd. *Lat.*
δέρεις] δαίρεις 10. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 66. 76. 83. 86. 88. *Theophylactus ed.* prob. *Camerario.*
24. οὖν] — AE 2. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 63. 64. 72. 74. 83. 86. 97. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. Editio *Complut. Eraſmi, Colinaei, Stephani, Plantini, Bogardi, Wechelii, Bengelii, Genev.* Verſio *Vulg. Copt. Theophylactus. Horologium*, probante H. Grotio. δὲ 11. 12. 13. 46. 69. 73. 80. Evang. 16. Verſio *Syr. Goth. Beza: particulam* οὖν *reſtituimus ex fide duorum Codicum:* nos vero Codicibus centum plus tribuimus quam duobus, quorum alter eſt Codex D.
25. Σίμων] — 49. *Chryſoſtomus.*
οὖν] — 9. 10. 12.
ἠρνήσατο] + οὖν EG. 2. 3. 9. 10. 12. 16. 34. 35. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 49. 51. 52. 56. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 71. 72. 74. 78. 83. 90. Evang. 2. 9. 10. 12. 13. 14. 17. Editio *Complut. Plantin. Genev.* Verſio *Goth. Theophylactus.*
26. λέγει] + οὖν 60. 74.
27. οὖν] — Colb.
28. οὖν] — L. 3. 14. 48. 51. 60. 69. 71. 73. 86. 89. 90. 91. 106. Evang. 2. 18. 24. *Theophylactus.*
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν 29.
ἦν δὲ πρωΐα] — Cod. Bodlej.
πρωΐα] πρωὶ ACLM 1. 9. 10. 11. 14. 15. Colb. duo 29. 35. 37. 45. 48. 53. 59. 60. 62. 64. 66. 69. 78. 80. 83. 90. 91. Evang. 2. 7. 9. 10. 13. 14. 15. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Cyrillus, Chronicon. Alex. Auctor Reſponſ.* ad Orthodox. Q. 65. probante *J. Millio* prol. 920. *Bengelio.*
ἀλλ' ἵνα] ἀλλὰ ACD 34. ex emendatione. Verſio *Goth.* Codices *Latini.*
29. οὖν] — 87.
αὐτοὺς] + ἔξω 27. 33. 42. 53. 69. 78. Editio *Eraſmi, Aldi. Colinaei.* Verſio *Vulg. Goth. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Cyrillus. Nonnus.*
30. εἶπον] εἶπαν C. a prima manu.
παρεδώκαμεν] παρεδεδώκαμεν 11.
31. οὖν prius] — C. Verſio *Copt. Syr.* Cod. *Lat.*
οὖν poſterius] — Verſio *Syr. Copt.* δὲ AD. 1.
ἐπερωτᾷς] ἐρωτᾷς ACL 33. Ev. 20. *Cyrillus, Chryſ.*
ἴδε οὗτοι οἴδασιν, τί εἶπον ἐγὼ] — Colb.
αὐτοῦ] — 15. 64. εἷς] + τῶν στρατιωτῶν 29. 33.
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς] ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ 69.
εἰ prius] + μὲν 56. 58. 61.
δέρεις] δαίρεις 10. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 54. 55. 56. 58. 60. 66. 76. 83. 86. 88. *Theophylactus ed.* prob. *Camerario.*
θερμαινόμενος] + πρὸς τὸ φῶς 74. 90.
αὐτοῦ εἶ] εἶ ἐκείνε C. a prima manu.
εἶπεν] λέγει A. 33. ἐκ εἰμι] ε 12. 59.
συγγενὴς ὢν] ὁ συγγενὴς 33.
ἠρνήσατο ὁ Πέτρος] ὁ Πέτρος ἠρνήσατο 69. ὁ] ACDG. 1. 73. *Cyrillus.*
πραιτώριον ad πραιτάριον] — D. 61. 89. 90. a prima manu.

χὴν σορίσας ὀβελὸς ἐφύπερθε τάνυσσε. *Athenaeus* VIII. p. 361. D. τῶν ἰχθύων τινα ἀποθέοντα σὺν ἀνθρακιᾷ. *Ariſtophanes* Equit. 777. ὅτι σε τῆς ἀνθρακιᾶς διαλαύει. *Schol.* ὅτι τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπολαύει. χρησιμεύει γὰρ ἡ ἀνθρακιὰ τῷ χειμῶνι, καὶ τὰς ἔχοντας οἱ ἄλλοι περικάθηνται, βαλόμενοι εἰς δῦναι. *Jerem.* XXXVI. 22. *Plut.* Symp. p. 693. A. ὁ σοφὸς Ἀνάχαρσις —— ἐπήνει τὴν ἀνθρακιὰν, ὅτι τὸν καπνὸν ἔξω καταλιπόντες, οἰκάδε πῦρ κομίζεσιν.

20. *Eſaj.* XLV. 19.

22. *Ariſtophanes* Acharn. 593. ταυτὶ λέγεις τὸν τραγηγὸν, πτωχὸς ὤν. *Act.* XXIII. 4. 2. 1. *Reg.* XXII. 24.

23. *Euripides* fragm. 372. Ἢ δεῖ μ' ἐλέγχειν, ἤν τι μὴ καλῶς λέγω· ἢ τοῖσιν εὖ λεχθεῖσι συγχωρεῖν λόγοις.

28. μιανθῶσι] *Lucian.* Timon. 43. καὶ τὸ πρόσωμιλῆσαι τίνι αὐτῶν μίασμα.

φάγωσι τὸ πάσχα] 2. *Chron.* XXXV. 7. 9. *Deut.* XVI. 2. Sic etiam hodie Paſcha celebrant.

30. κακοποιὸς] *Ariſtoteles* Eth. IV. 9. οὐ κακοὶ μὲν ἂν δοκῶσιν εἶναι διὰ τοῦτο, οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν. *Anthol.* II. 25. 7. τίς πρῶτος κακοποιὸς ἐλήλυθε. 1. Pet. II. 12. 14. III. 16. *Act.* XXIII. 2.

31. *Ariſtot.* Rhet. ad Alex. 16. τὸν κρίναντας πιστεύειν αὐτοῖς, κατὰ τοὺς νόμους κρίνειν ὀμωμοκότας. 19. τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὀμωμοκέναι κατὰ τὸν νόμον κρινεῖν. *Avoda Sara* f. 8. 2. XL. annis ante excidium templi migravit Synedrium, ſeditque in ta-

ςιν ἀποκτεῖναι ἀδένα. Ἵνα ὁ λόγ☉ τ῀ Ἰησ῀ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θα- 32
νάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. Εἰσῆλθεν ὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλάτ☉, κ᾽ ἐφώ- 33
νησε τ῍ Ἰησ῀ν· κ᾽ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τ῍ Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησ῀ς· 34
Ἀφ᾽ ἑαυτ῀ σὺ τ῀το λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμ῀; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτ☉· 35
Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθν☉ τὸ σὸν κ᾽ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίη-
σας; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησ῀ς· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔςιν ἐκ τ῀ κόσμ᾽ τ῀τ᾽· εἰ ἐκ τ῀ 36
κόσμ᾽ τ῀τ᾽ ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέ☉ ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ
τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔςιν ἐντεῦθεν. Εἶπεν ὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτ☉· 37
Οὐκ῀ν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησ῀ς· Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς
τ῀το γεγέννημαι, κ᾽ εἰς τ῀το ἐλήλυθα εἰς τ῍ κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· Πᾶς
ὁ ὢν ἐκ τ῍ ἀληθείας, ἀκού᾽ μου τ῍ φων῀ς. Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτ☉· Τί ἔςιν ἀλήθεια; 38
Καὶ τ῀το εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, κ᾽ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν
αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔςι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· 39
βούλεσθε ὖν ὑμῖν ἀπολύσω τ῍ βασιλέα τ῍ Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν ὖν πάντες, 40
λέγοντες· Μὴ τ῀τον, ἀλλὰ τ῍ Βαραββᾶν· ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λης῀ής.

ΤΟ′.

ἀποκτεῖναι ἀδένα] ἀδένα ἀποκτεῖναι 1. Codices *Latini*.
32. Ἰησ῀] θε῀ L 59. κυρίε Versio *Goth. Chryſoſtomus*. ποίῳ] ποῖ A.
ἤμελλεν] ἔμελλεν 3. 10. 74. 90. Editio *Complut*. 33. ὖν] — 66. 97. Versio *Goth. Copt*.
εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν] πάλιν εἰς τὸ πραιτώριον C a prima manu D. 69. Versio *Vulg. Copt. Cyrillus*.
πάλιν] — 33. Versio *Syr*. ὁ prius] — D. τ῍ Ἰησ῀ν] αὐτὸν 63.
αὐτῷ] αὐτοῖς D. 34. ἀπεκρίθη] κ᾽ ἀπεκρίνατο D. Codices *Lat*. ἀπεκρίνατο A 1. Evang. 15. Versio *Copt*.
αὐτῷ] — ADM. 1. Colb. Ev. 15. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi*. Versio *Goth. Copt. Vulg. Syra* poſterior.
αὐτῷ ὁ Ἰησ῀ς] ὁ Ἰησ῀ς αὐτῷ C. ὁ] — 1.
σὺ] — D. 59. Versio *Vulg. Chryſoſtomus*. probante *J. Millio* prol. 877.
ἄλλοι σοι εἶπον] ἄλλος σοι εἶπε M. 2. 4. 5. 15. 42. 44. 71. 86. Editio *Eraſmi* 1. Versio *Æthiop*.
σοι εἶπον] εἶπον σοι D. 35. μήτι] μὴ 1. εἰ] — D.
36. ὁ] AD. 1. 3. 44. 72. 73. 74. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Plantini*, *Bengelii*. *Cyrillus*, *Theoph*.
βασιλεία ἡ ἐμὴ ſecundo loco] ἐμὴ βασιλεία D. 73. 106.
ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο] οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἄν L 1. 69. 91. Verſio *Vulg. Origenes* in Jo. I. 1. in Jerem. XIV. c.
Celſ. p. 47. *Cyrillus* in l. & p. 1047. *Chryſoſtomus*. 37. ὖν] — Verſio *Syr*.
αὐτῷ] — 42. Verſio *Copt*. Codices *Lat*. ἀπεκρίθη] + αὐτῷ K. Verſio *Syr*.
ὁ poſterius — 3. 72. ὅτι] — 64. ἐγὼ prius] — D. 1. 69.
τ῀το prius] + κ᾽ A. εἰς poſterius] ἀλλ᾽ 80. πᾶς] — 29. 68.
38. λέγει] + ὖν 51. Verſio *Goth*. ἐςιν] + ἡ 1. Verſio *Goth*.
πάλιν] — Verſio *Goth*. πρὸς τοὺς Ἰουδαίους] — Verſio *Goth*. πρὸς τοὺς ἰδίους 73.
αἰτίαν] + θανάτ᾽ 61. 69. εὑρίσκω ἐν αὐτῷ] ἐν αὐτῷ εὑρίσκω D.
39. συνήθεια ὑμῖν] συνήθεια ὑμῶν L. ἵνα ὑμῖν] ὑμῖν ἕνα 44.
ὑμῖν ἀπολύσω] ἀπολύσω ὑμῖν D. 1. 74. 106. Verſio *Copt. Syr. Vulg. Cyrillus*.
ὑμῖν ἀπολύσω poſterius] ἀπολύσω ὑμῖν D. 1. 69. 74. 90. Verſio *Vulg. Goth. Syr. Copt. Cyrillus*. ἵνα ἀπολύσω 12. 15. 91.
40. πάλιν] — GK. 1. 10. 23. 35. 36. 42. 44. 47. 48. 56. 57. 58. 61. 62. 66. 69. 73. 83. Evang. 2. 7.
14. Editio *Complut*. Verſio *Sax. Copt. Syr. Armen. Æthiop. Arab*. Codices *Lat. Chryſoſtomus*.
πάντες] — 33. 71. 80. Evang. 13. πάντες λέγοντες] λέγοντες πάντες D.
Βαραββᾶν] Βαραββᾶς 69. 80. ὁ] — D.
Βαραββᾶς] + ὅτ☉ 1. Verſio *Copt*. λης῀ς] ἀρχιλης῀ς Verſio *Syra* poſterior in margine.
1. ἔλαβεν ὁ Πιλάτ☉ τ῍ Ἰησ῀ν ☉] ὁ Πιλάτ☉ λαβὼν τ῍ Ἰησ῀ν 33. L. Verſio *Copt*. Codices *Lat*.
ἐμαςίγωσε] + αὐτὸν 60. Codices *Latini*.
2. αὐτ῀ τῇ κεφαλῇ] αὐτ῀ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν A. 42. ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτ῀ H.
αὐτὸν] αὐτῷ 28. 44. 63. 71. 73. *Theophylactus*. + κ᾽ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν L. 4. 15. 27. 33. 38. 42. 61. in
ora 68. 69 78. 106. Verſio *Vulg. Syr*. utraque, *Copt. Cyrillus Nonnus*. probante *J. Millio*. prol. 911. *Bengelio*.
3. ἔλεγον] + αὐτῷ 57.

bernis. Quid ſibi vult haec traditio? R. Iſaac f. Eudemi dicit, non indixiſſe multas. — R. Nachman f. Iſaaci dicit, ne dicas, non indixiſſe multas, ſed non judicaſſe judicia capitalia. Cum enim viderent, homicidas ita multiplicari, ut non poſſent eos punire, dixerunt: praeſtat ut migremus hinc, quomodo enim poſſemus manere ſine culpa? S. D. Deut. XVII. 10. *Sanhedrin* f. 41. 1. *Schabbath* f. 15. 1.

32. *Sanhedrin* f. 46. 2. dixerunt Rabbini: ſi dictum eſſet: peccavit & ſuſpendes, dixiſſem: ſuſpendunt eum, & poſtea occidunt, quem ad modum Regnum facit; ſed dicitur Deut. XXI. 22.

34. *Thucyd.* V. 60. καὶ οἱ μὲν ταῦτα εἰπόντες τῶν Ἀργειων ἀφ᾽ ἑαυτῶν, καὶ οὐ τ῀ πλήθει κελεύσαντος εἶπον.

37. ἐκ῀ν] *Plato* Gorgia. ἀλλὰ μὴν ἡ ῥητορικὴ λέγειν γε ποιεῖ δυνατὸς; ναὶ. Οὐκ῀ν περὶ ὧνπερ λέγειν, καὶ φρονεῖν; Rep. II. ἐκ῀ν ἀγαθὸς ὀγε θεὸς τὸ ὅτι τε καὶ λεκτέον ἔ-τω; τί μήν; —— ἐκ῀ν ὑπὸ μὲν ἄλλε τὰ ἄρισα ἔχοντα ἥ-κισα ἀλλοιῶται τε καὶ κινεῖται; —— πῶς δ᾽ οὔ; *Xenophon* Sympoſ. ἐκ῀ν, ἔφη ὁ καλλίας, καὶ εὐχη μηδέ-ποτε πλυτεῖν; *Cebes* Tab. ὁρᾷς ὀπίσω θυρίον μικρὸν καὶ τόπον ἐφ᾽ τίνα καὶ σκοτεινὸν; ἐκ῀ν καὶ γυναῖκες αἰσχραὶ καὶ ῥυπαραὶ δοκ῀σι συνεῖναι; καὶ μάλα ἔφη —— ἐκ῀ν παρὰ τὴν πύλην ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι γυνή τις ἑς῀ καλὴ καὶ καθε-σηκυῖα τὸ πρόσωπον; —— ἐμφαίνει ὅτ῀ς ἔχειν. *Cic.* Tuſc. V. 5. Nempe negas, ad beate vivendum ſatis eſſe vir-

1 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαν-
2 τες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον
3 αὐτόν. Καὶ ἔλεγον· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. Ἐξῆλ-
4 θεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε
5 ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέ-
6 φανον, καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐ-
τὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες· Σταύρωσον, σταύρω-
σον +. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐκ
7 εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ
8 τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν — τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἤκουσεν
9 ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ
10 λέγει τῷ Ἰησοῦ· Πόθεν εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ
ὁ Πιλάτος· Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
ἀπολῦσαί

+ αὐτὸν

3. ἐδίδουν] ἐδίδουν K. 56. 58. ἐδίδοσαν L 1. *Cyrillus. Euſtathius* in Od. ξ. p. 543. 43: ὃ δὴ καὶ οἱ τῇ Ἀσιανῇ χαίρουσι φωνῇ ποιοῦσι, τὸ ἔφυγον καὶ ἦλθον παρενθέσει τοῦ αν συλλαβῆς ἐφύγοσαν λέγοντες, καὶ ἦλθοσαν, ὅτω δὲ καὶ τὰ ὅμοια. & p. 546. 6. ex Ariſtophane Grammatico. παραδίδωσι τε ὁ ὅτι τὸ ἐσχάζοσαν παρὰ λυκόφρονι, ὁ παρ' ἄλλοις τὸ ἐλέγοσαν, καὶ τὸ οἶδε πλησίον γενομένων φεύγοσαν, φωνῆς χαλκιδέων ἰδίας ἐστίν. *Exod.* XIX. 1. *Pſal.* LXXIX. 1. *Chœroboſcus.* ἐδίδουν ἰσέον, ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς τὸ ἐδίδουν λέγει· ἡ δὲ παράδοσις διὰ τοῦ ι, διφθόγγῳ ἐδίδευ· ἀπὸ τοῦ διδῶ, διδοῖς ὡς χρυσῶ, χρυσοῖς, ἐχρύσουν. *Rom.* III. 13.

4. ἐξῆλθεν οὖν] καὶ ἐξῆλθεν AKL 15. 27. 33. 42. Verſio *Syr. Cyrillus.* ἐξῆλθεν D 1. 59. 106. Evang. 15. Verſio *Copt.* probante *Bengelio.* πάλιν] — Verſio *Goth.* Codices *Lat. Theophylactus.*
ἔξω prius] — 60. 73. 87. 106. Verſio *Copt.* ἔξω ὁ Πιλάτος] ὁ Πιλάτος ἔξω 44. 69.
ὑμῖν] — 51. οὐ αὐτῷ ἐδεμίαν] ἐδεμίαν οὐ αὐτῷ A.
οὐ αὐτῷ ἐδεμίαν αἰτίαν ἐυρίσκω] αἰτίαν ἐν αὐτῷ ἐχ ἐυρίσκω 78. ἐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ 1. 73. *Chryſoſtomus, Cyrillus.* ἐδεμίαν αἰτίαν ἐν αὐτῷ ἐυρίσκω 44. Sup. XVIII. 29.
ἐδεμίαν αἰτίαν ἐυρίσκω] ἐχ ἐυρίσκω αἰτίαν 69.
5. οὖν] — Evang. 7. & alii.
ὁ Ἰησοῦς ἔξω] ἔξω ὁ Ἰησοῦς 1. 73. 106. Verſio *Goth. Copt.* ὁ Ἰησοῦς Verſio *Vulg.*
φορῶν] ἔχων 1. Colb. λέγει] + ὁ Πιλάτος 64. Verſio *Copt. Syr.*
αὐτοῖς] τοῖς Ἰουδαίοις Evang. 7. ἴδε] ἰδοὺ L. 1. 33. Editio *Eraſmi, Colinaei. Cyrillus.*
6. ὅτε] ὅταν 1. ἴδεν αὐτὸν] ἴδεν αὐτὸν ὁ ἐχλος καὶ 78. 91.
καὶ οἱ ὑπηρέται] — 71. + τῶν Ἰουδαίων 69. λέγοντες] — 91.
σταύρωσον posterius] + αὐτὸν ADEKM 2. 4. 5. 6. 9. 10. 11. 12. 16. 29. 33. 34. 35. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 71. 72. 76. 78. 80. 83. 86. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 6. 7. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii. Genev.* Verſio *Vulg. Goth. Syr.* utraque, *Copt. Armen. Chryſoſtomus, Theophylactus.*
αὐτὸν ὑμεῖς] ὑμεῖς αὐτὸν D. 7. ἀπεκρίθησαν] + ὅτι 73. Codices *Latini.*
αὐτῷ] — 1. Codices *Latini.* Ἰουδαῖοι] + καὶ εἶπον 69. Codices *Latini.*
ἡμῶν] — DL Verſio *Vulg. Origenes* in Jo. XI. 55. probante *J. Millio* prol. 434.
ἑαυτὸν] + τὸν Editio *Eraſmi, Colinaei.*
ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ] υἱὸν Θεοῦ ἑαυτὸν M. 1. 69. Editio *Complut.* Verſio *Vulg. Cyrillus, Origenes* l. c. ἑαυτὸν Θεοῦ υἱὸν 3. 12. 44. 72. 74. 78. 86. 88. 97. Colb. duo Ev. 6. 24. Verſio *Goth. Theophyl.* prob. *Bengelio, Camerario.* τοῦ] — ADM 1. 3. 72. 74. 78. 83. 85. 86. 88. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Eraſmi. Complut. Colinaei, Bogardi, Stephani, Plantini. Theophylactus. Cyrillus, Chryſoſtomus.* 8. ὅτε] ὡς 69.
ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον] τοῦτον τὸν λόγον ὁ Πιλάτος 69. τοῦτον τὸν λόγον] τούτων τῶν λόγων H.
μᾶλλον] + δὲ 69. 9. εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον D.
10. οὖν] — A. 51. 60. 69. 71. 87. Evang. 13. 15. 19. 20. 24. Verſio *Syr. Copt. Cyrillus.* probante *Bengelio. J. Millio* prol. 1428. αὐτῷ] — Evang. 7.
ἐμοὶ οὐ λαλεῖς] transfert in finem commatis 69, praefixo καὶ. ab ἐξουσίαν ad ἐξουσίαν] — 96.
σταυρῶσαί σε ℭ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαι] ἀπολῦσαί σε, ℭ ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι A. Verſio *Syr.*

virtutem? Prorſus nego.

εἰς τοῦτο γεγέννημαι] *Gal.* IV. 24. 2. *Pet.* II. 12. *Terentius* Adelph. IV. 2. 5. Quid hoc, malum, infelicitatis nequeo ſatis decernere, Niſi me credo huic natum eſſe rei, ferundis miſeriis. *Donatus:* huic rei pro ad hanc rem. *Curtius* X. 7. In eadem domo familiaque imperii vires remanſuras eſſe gaudebant; haereditarium imperium, ſtirpem regiam vindicaturam, adſuetos ſe nomen ipſum colere venerarique, nec quenquam id capere, niſi genitum ut regnaret. *Seneca* Epiſt. XC. Nemo naſcitur artifex. Non dat natura virtutem. Ars eſt bonum fieri. — Virtus non contingit animo niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum adſidua exercitatione perducto. *Ad hoc* quidem, ſed ſine hoc *naſcimur. Euripides* Hippolyt. 1298. ἀλλ' εἰς τόδ' ἦλθοι παῖδες ἐκδίκῃσι φρένα.

ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας] *Rom.* II. 8.

2. *Thomas.* ἀλεργὸν, ὃ πορφυροῦν. Λιβάνιος ἐν τῷ ὑπατικῷ· ἐν θρόνοις βασιλικοῖς, ἢ τοῖς ἀλεργοῖς ἐσθήμασι.

5. *Varinus.* φόρεον, ὁ ποιητικῶς λέγεται φορέω. vid. *Matth.* XI. 8.

Act. XXV. 24.

10. *Ulpianus* in L. *nemo* 37. D. L. 17. *de regulis juris:* Nemo, qui condemnare poteſt, abſolvere non poteſt. *J. Paullus* in L. XLII. 1. 3. D. de re judicat. Qui damnare poteſt, is abſolvendi quoque poteſtatem habet. *Galen.* de Theriaca. τῶν ἀφ-

ἀπολῦσαί σε; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι 11
δεδομένον ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοὶ μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζή- 12
τει ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύ-
σῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καί-
σαρι.

11. ἀπεκρίθη] + αὐτῷ DL 1. 33. Versio *Syr.* Codices *Latini. Cyrillus.*
ὁ prius] D. 44. 72. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii. Genev.* Ἰησοῦς] + ⊖ εἶπεν αὐτῷ 69.
εἶχες] ἴσχυες ADL 87. οὐδεμίαν] — 80.
οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ] κατ' ἐμοῦ οὐδεμίαν D. 1. σοι δεδομένον] δεδομένον σοι D. μείζονα] μειζον 71.
12. ἐκ τούτου] ⊖ ἐκ τούτου Versio *Vulg. Syr.* + ἔν 1. 69. Colb. Evang. 14. 15. Versio *Copt.*
ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι] ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι ἐζητει 69.
αὐτὸν] τ̄ Ἰησοῦν 69. 71. Evang. 14. 15. 20. δὲ] ἔν Evang. 13.
ἔκραζον] ἐκραύγασαν D. 15. 16. 33. 69. Evang. 20. ἐκραύγαζον AM 1. 38. 42. 57. 69. 78. 106. Ev. 7. & alii. Codices *Latini. Origenes* in Jo. XI. 55. ἐκρυάζον L. etiam ante.
λεγοντες] — 71. Evang. 18. Versio *Syr.* τῷ] — D.
τῷ Καίσαρος] τῷ Καίσαρι 96. πᾶς] + ὃς D. 106. Versio *Vulg. Syr. Copt.*
αὐτὸν] ἑαυτὸν ADEGM. 1. 2. 9. 69. 72. 78. 80. 83. 85. 86. 97. Evang. 2. 6. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii. Cyrillus, Theophylactus.* τῷ] — 1.
13. ὁ οὖν] τότε ὁ 78.
τοῦτον τ̄ λόγον] τούτων τ̄ λόγων DEL 1. 2. 4. 6. 9. 34. 36. 37. 38. 39. 72. 74. 85. 90. 96. 97. Evang. 2. 16. 24. Versio *Vulg. Copt. Justinus* Q. 65. τ̄ λόγων τούτων AM 15. 78. τ̄ λόγον τοῦτον *Cyrillus.*
ἐκάθισεν] ἐκάθησεν Evang. 6. τοῦ] — AD 1. 74. *Cyrillus.*
λεγόμενον] ὃς λέγε 1. δὲ] — D.
Γαββαθᾶ] Γαββαθᾶ HL 2. 16. 35. 36. 37. 38. 40. 44. 72. 74. 2 prima manu. 76. 80. 83. 86. 89. 90. Codices plurimi, teste Millio. Evang. 9. 13. 14. 15. 17. Editio *Complut. Bengelii.* Versio *Syra* posterior. καπφαθᾶ 1. Colb.
14. δὲ posterius] — 52. 56. 58. 68. 70. Evang. 16. Versio *Vulg. Cyrillus, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1443. + ἦν Colb. ἦν AL 1. 29. 33. 35. 40. 42. 47. 48. 53. 59. 61. in ora. 62. 64. 69. 83. 91. Evang. 2. 9. 12. 14. 17. 19. 21. Versio *Syr. Petrus Alex. Cyrillus.* prob. *J. A. Bengelio, J. Millio* 1428.
ὡσεὶ] ὡς AEK 44. 46. 47. 52. 57. 61. 65. 72. 80. 85. 88. 96. 97. 106. Evang. 21. probante *J. Millio* prol. 1443.
ἕκτη] τρίτη DL 72. 88. *Petrus Alex.* (in Chronico *Alex.* p. 5. & 219. cujus tamen fragmenti Petrum, qui sub Diocletiano passus est, autorem non esse docet *Petavius* in praef. Uranolog. & de D. T. p. 2. l. 20. c. 29.) ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη· καθὼς τὰ ἀκριβῆ ἀντίγραφα περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται

ἀρχόντων τινος, ἐξουσίαν θανάτου καὶ ζωῆς ἔχοντες. *Sirac.* IX. 13. *Jac.* IV. 12.

11. δεδομένον ἄνωθεν] *Ælianus* N. A. IX. 30. καὶ ταῦτα μὲν λεόντων ἐστὶν ἴδια δῶρα φύσεως, ἄνωθεν αὐτοῖς δοθέντα. . . . Non constituitur homo gubernator hic inferius, nisi proclamaverint de eo superius. *Ro.* XIII. 1.

μείζονα ἁμαρτίαν] Vulgo putant, hic comparari peccatum Judaeorum peccato Pilati: at nec Pilatus videtur ita intellexisse, neque Christus alias quicquam dixit, quod Pilatum hominem irasci facilem irritare atque offendere posset; nedum ut illum peccati nondum perpetrati accusaret. Comparatur ergo, nisi fallor, peccatum Judaeorum cum suis circumstantiis, cum eodem peccato sine istis circumstantiis; hoc Judaeos aggravat, eosque atrocioris delicti reos agit, quod non per tumultum sed per Praesidem, idque specie juris, me quaerunt de medio tollere. *Vita Ignatii* in VIII. Synodo CP. ἀεὶ γὰρ φθόνον φθόνῳ καὶ κακίαν ἐπισυνάπτων τῇ κακίᾳ, ἠγωνίζετο σπουδῇ πάσῃ καὶ μηχανῇ, οὐ θανατῶσαι μόνον, ἀλλὰ τὸ τύπου χεῖρον καὶ ὡς θανάτου ἄξιον αὐτὸν ἀνελεῖν. *Matth.* XXIII. 14.

12. φίλος τοῦ καίσαρος] 1. *Macc.* X. 65. XI. 26. 27. 2. *Macc.* VIII. 9. Legati, Praesides, praefecti, consiliarii, amici Caesaris dicebantur. *Plinius* Ep. X. 22. Trajanus — ad Pompejum Plantam, Praefectum Ægypti, amicum meum. *Arrian.* Epictet. III. 4. τῷ δ' ἐπιτρόπῳ τῆς Ἠπείρου — σε, ἔφη, βλέποντες τὸν αὐτῶν ἄρχοντα, καὶ καίσαρος φίλον, καὶ ἐπίτροπον. 26. τί οὖν τὸ κακόν ἐστι τοῦτο καὶ βλάβερον καὶ φευκτόν, λέγω, τὸ Καίσαρος μὴ εἶναι φίλον; ὅταν δὲ γένηται Καίσαρος φίλος. vid. in *Matth.* XXII. 22. *Seneca* de Benefic. VI. 33. Consuetudo ista vetus est regibus, regesque simulantibus, populum amicorum describere. *Justinus* I. 4. 6. Natus infans datur occidendus Harpago, regis amico, & arcanorum participi. 7. 18. quo facto & amicum in adulterium uxoris sollicitatum hostem sibi fecit. 9. 7. ad hoc tam crudele ministerium magum quendam ex amicis delegit. XII. 15. 8. Cum deficere eum amici viderent. XXXIV. 3. 3. Cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre. *Cic.* Ep. F. XV. 2. Monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet: amicosque in patris ejus atque avi judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam — omni cura custodiaque defenderent. *Cornelius Nep.* Miltiad. III. 2. Darius — amicis suis oppida tuenda tradidisset. *Spartianus* Hadr. 18. Cum judicaret, in consilio habuit non amicos suos aut comites solum, sed jureconsultos. *Inscriptio*, C. Sentio Severo Quadrato C. V. Conf. Amico & comiti Aug. *Curtius* IV. 1. 19. singulis amicorum Alexandri adulantes. *Sueton.* Tiber. 55. Super Veteres amicos ac familiares XX. sibi e numero principum civitatis depopposcerat, velut consiliarios in negotiis publicis. *Esth.* I. 3. 13. II. 18. VI. 9. L. ult. *de offic. praefecti Vigilum* D. I. 15. 4. ad Fabium Cilonem, praefectum urbi, amicum nostrum. l. 1. §. *si quis de Appellat.* D. XLIX. 1. 1. 4. ad Junium Rusticum amicum nostrum, praefectum urbi. l. 1. c. *si mancipium ita venierit* C. IV. 56. 1. Praefectus urbi amicus noster. l. 1. 18. 4. C. *de jur. & fact. ignor.* Diocletianus — ostende hoc apud Correctorem V. C. amicum nostrum. *Cod.* VIII. 38. 4. Domitii Ulpiani praefecti annonae Jurisconsulti amici mei. *Plut.* de tranquillit. animi p. 471. E. οὐ γὰρ πλούσιοι μόνον ὁμῶ καὶ λόγιοι καὶ ἰσχυροὶ καὶ συμποτικοὶ καὶ ἡδεῖς εἶναι, καὶ φίλοι βασιλέων, καὶ πόλεων ἄρχοντες ἀξιοῦσιν.

13. λε-

13 σαρι. Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ
14 τοῦ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ. Ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη· καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.

Οἱ

χάριτι θεοῦ σὺν τῇ ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐπεῖτε προσκυνεῖται. *Nonnus.* Σευήρῳ ἀντιοχίας τῷ πρὸς θωμᾶν ἐπίσκοπον Γερμανικείας ἐπιστολῆς. εὐσέβιος καισαρεύς ὁ Παμφίλου προσαγορευόμενος ἐν ταῖς πρὸς Μαρῖνον ἐπὶ ταῖς περὶ τοῦ θείου πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως ζητήσεσι καὶ ἐπιλύσεσι (hic nomen *Eusebii* perperam appositum est; ad Marinum enim scripsit non *Eusebius* sed *Severus*, uti patet ex Catalogo Bibliothecae Coislinianae p. 44. 55. 56.) καὶ τοῦτο προύθηκεν εἰς ἐξέτασιν. (Vid. Prolegom. p. 5.) τῶν δὲ τριῶν εὐαγγελιστῶν τὸ τε Ματθαίου καὶ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ συμφώνως λεγόντων, ὡς ἀπὸ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, πρόδηλον ὡς ὁ κύριος πρὸ τῆς ἕκτης ὥρας, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ σκότος, ἐσταύρωτο, δηλαδὴ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν, ὡς ὁ Μάρκος ἱστόρησεν. ἐν τοῦ Ἰωάννου τὸν ὅμοιον τρόπον τριτην εἶναι τὴν ὥραν ἐπισημαινομένου, ἐν τὸ ἀπογραψαμένου τὸ γράμμα μετατιθέντων εἰς τὸ ἐπίσημον. χρόν. *Cod.* 34. 39. & in Catena a Corderio edita. *Ammonius.* ὁ δὲ καλλίγραφος ἀντὶ τοῦ γάμμα στοιχείου, ὅπερ σημαίνει τὴν τρίτην, ἔγραψε τὸ ἐπίσημον, ὃ καλοῦσιν οἱ ἀλεξανδρεῖς Γαμμῆ, ὃ δηλοῖ τὴν ἕκτην, πολλὴν ἔχοντα πρὸς ἑαυτὰ τὴν ὁμοιότητα, ἐν διὰ τὸ γραφικοῦ σφάλματος γίγονεν ἡ ἀμφανία. ἀντὶ γὰρ Γ. ὥρας ϛ. ἔγραψεν. *Schol.* Codicis 36. ὁ μὲν οὖν Μάρκος λέγει, ὅτι τρίτη ὥρα ἦν, ὅτε αὐτὸν ἐσταύρωσαν· οὗτος δὲ, ᾧ ἐμᾶλλον πιστέον, ὡς παρόντι καὶ ἀκριβέστερον εἰδότι, ἕκτη. καί τινες φασιν, ὅτι καλλιγραφικὸν γέγονε σφάλμα, ἀντὶ γὰρ τοῦ Γ. στοιχεῖα, ὅπερ σημαίνει τὸ τρίτον, ἔγραψεν τὸ ἐπίσημον ἓξ, ὅπερ καλοῦσιν οἱ ἀλεξανδρεῖς γαμμῆ — ἐν δὲ τοῖς κανόσι τῶν ἀποστόλων κεῖται, ὅτι τρίτῃ ὥρᾳ ἐξηνέχθη ἡ κατὰ χριστοῦ ἀπόφασις, ὥρα δὲ ἕκτη ἐσταυρώθη. *Theophylactus.* ὡς δὲ τοῦ Μάρκου λέγοντος τὴν ὥραν εἶναι, ὅτε χριστὸς ἐσταυροῦτο, ὁ Ἰωάννης ἕκτην φησί; λύσιν οὖν τοῦτό τινες μὲν, ὅτι γραφικὸν τὸ σχῆμα· τὸ μὲν γὰρ γάμμα τὴν τρίτην ὥραν σημαίνει, ἐν ἐστιν ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ τοιοῦτος Γ. τὸ δὲ καλούμενον ἐπίσημον τὴν ἕκτην, ἐν ἔχει τὸν χαρακτῆρα τοιόνδε ϛ. εἰκὸς οὖν τὸ γάμμα στοιχεῖον ἀπὸ τῆς ἀπροσεξίας τῶν μεταγραφόντων, κυρτωθείσης τῆς ὑποστιγμῆς εὐθείας εἰς μῆκος, εἰς τὸν τοῦ ἐπισήμου μεταχωρῆσαι χαρακτῆρα, καὶ οὕτω τὴν πλάνην ταύτην γενέσθαι. *T. Beza* qui in annotationibus Edit 1. 2. 3. 4. judicaverat *solutionem violentiorem esse, si a librariis corruptus locus dicatur*, in Marc. XV. 25. & in l. *non deesse alias rationes, quibus conciliari possit Johannes cum Marco*; Editione 5. contendit *τρίτη veram esse lectionem — praeterquam enim quod & vetus D. Camerarii Codex & meum vetustissimum exemplar hoc confirmant, ipsa historiae series hoc postulat.* Bonum tamen factum, quod addidit: *Sed liberum hic cuivis judicium esto. Codex Camerarii* solet multa ex conjecturis immutare: idem de Codice Bezae demonstratum est; ne dicam, parum ingenue a Beza factum esse, quod ad vetustissimum suum Codicem provocavit, cum non posset nescire, illud folium, quod lectionem, de qua quaeritur, repraesentat, non a prima illa & veteri manu, sed diu postea, nimirum vix ante seculum decimum, exaratum fuisse, in Versione vero Latina hujus Codices legi *Sexta*. Bezae tamen judicium posterius secuti sunt plurimi, *J. Casaubonus*, *J. Boisius*, *J. Coccejus*, *J. Usserius*, *A. Bynaeus*, *D. Whitbyus*. *H. Relandus*, & novissime *J. A. Bengelius*. vid. *Marc.* XV. 25. *Valentiniani* legerunt, ut receptum est, teste *Irenaeo* c. H. I. 14. 6.

13. λιθόστρωτον] *Epigr. Vet.* imum crusta tegit quod pretiosa locum. *Simplicius* in Epictet. p. 270. ἡμῶν δὲ ἔσω οἶκος, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀρκῶν καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ καλλωπισμῷ — οὐ μέντοι τριακοντάκλινον οἴκημα πάντως καὶ τοίχοις καὶ ἐδάφει λιθόστρωτον ἀπὸ ποικίλων κατηυσμένον. *Appianus* de B. C. III. p. 882. Smyrnae Trebonii τὴν κεφαλὴν, οἷα σφαῖραν, ἐν λιθοστρώτῳ πόλει διαθάλλοντες εἰς ἀλλήλας ἐπὶ γέλωτι συνέχεόν τε καὶ συνέτριψαν. *Libanius* O. XI. p. 371. C. δίδυμοι σοῶν ὕψος — δύσηται δὲ αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸς ὑπαιθρος ἐστρωμένος λίθῳ. *Eustathius* in Od. χ. p. 786, 38. λιθόστρωτον — περὶ δ σαφὴς φράσις τὸ ταῦτα δὲ πάντα δάπεδον εἶχεν ἐν ἀβακίσκοις συγκείμενον ἐκ παντοίων λίθων. *Lucianus* Amorib. 12. τὸ γὰρ αἴθριον ἐκ εἰς ἔδαφος ἄγεγον μάλιστα, λίθων πλαξὶ λείαις ἐστρωμένον, ἀλλ', ὡς ἐν ἀφροδίτης, ἅπαν ἦν γόνιμον ἡμέρων καρπῶν. *Diogenes L.* Aristippo. II. 75. Σίμωνι ποτε τῷ Διονυσίου ταινίᾳ πολυτελεῖ οἴκῳ αὐτῷ καὶ λιθοστρώτῳ δεικνύντος, ἦν δὲ φρὺξ καὶ ὄλεθρος, ἀναχρεμψάμενος προσέπτυσε τῇ ὄψει. Τῷ δ' ἀγανακτήσαντος, ἐκ εἶχον, εἶπε, πόσον ἐπιτηδειότερον. *Arrian. Epictet.* IV. 7. σοι μέλει, πῶς ἂν ἐν λιθοστρώτοις οἰκήσετε, πῶς παῖδες σοι καὶ πελάται διακονῶσι, πῶς ἐσθῆτα περίβλεπτον φορῆς. *Eustathius* in Il. ω. p. 1510, 2. τὸ δὲ σορίσαι καθὰ καὶ τὸ σρῶσαι καὶ ἐπὶ λίθων λέγεται. ὡς δηλοῖ τὸ· ἔστρωσε λίθοις τὴν ὁδὸν, καὶ τὸ λίθοις κατεσόρισαν μυγάλοις τὸ τῆς ἕκτορος σῶμα vers. 798. *Nonnus* Dionys. XVIII. κάλλεα τεχνήεντα λιθοστρώτοιο μελάθρου. *Plinius* H. N. XXXVI. 60. Pavimenta originem apud Graecos habent, elaborata arte, donec lithostrota expulere eam — 64. Lithostrota acceptavere jam sub Sylla, parvulis certe crustis extat hodieque, quod in fortunae delubro Praenestе fecit; pulsa deinde ex humo pavimenta in cameras transiere e vitro. *Glossar.* delapidata λιθόστρωτα. *Aristeas* de templo Hieros. p. 112. ὁ δὲ οἶκος βλέπει πρὸς ἕω, τὰ δὲ ὀπίσθια αὐτοῦ πρὸς ἑσπέρας· τὸ δὲ πᾶν ἔδαφος λιθόστρωτον καθέστηκε. *Jos.* B. VI. 1. 8. Ἰκλιανὸς δέ τις ἑκατόνταρχος — τρέπεται μόνος μέχρι τῆς τοῦ ἐνδοτέρου ἱερᾶς γωνίας, τὰ ὑποδήματα πεπαρμένα πυκνοῖς καὶ ὀξέσιν ἥλοις ἔχων, ὥσπερ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστος, καὶ κατὰ λιθοστρώτου τρέχων ὑπολισθάνει. *Strabo* V. p. 333. A. ἔτος δὲ ὁ Σκαῦρος ἐστιν ὁ καὶ τὴν αἰμιλίαν ὁδὸν στρώσας — ὁ μὲν τὴν Φλαμινίαν ἔστρωσε. *Xiphilinus* in Domitiano. Via a Sinuessa ad Puteolos λίθοις ἐστρώσθη. *Capitolinus* Gord. 3. 37. Medium vero lithostrotum, brevibus columnis altrinsecus positis. *Varro* de R. R. III. 1. Quum enim villam haberes opere tectorio & testino, ac pavimentis nobilibus lithostrotis spectandam, parum putasses esse, ni tuis quoque litteris exornati parietes essent. 2. nunc ubi hic vides citrum aut aurum? num quod emblema aut lithostrotum? Opus tessellatum, ex parvulis coloris varii lapillis quadratis constabat, quibus solum pavimenti incrustabatur. *Galenus* Exhort ad Art. 4. τὸ δ' ἔδαφος ἐκ ψήφων πολυτελῶν συγκεῖσθαι, θεῶν εἰκόνας ἔχον ἐξ αὐτῶν διατετυπωμένας.

14. ἕκτη] Solent ut noctem ita & diem dividere in quatuor partes majores sive vigilias, quarum secunda incipiebat ab hora tertia, tertia a sexta, quarta ab nona audita: tempus ergo inter tertiam & sextam medium, quo Christus cruci affixus est, poterat vel ad tertiam vel ad sextam referri. *Sanhedrin* V. 3. Si unus dixerit hora secunda, alter tertia, recipitur testimonium. Verum si dicat quarta, alter quinta, testimonium rejicitur: at R. Juda recipiendum censet. *Pesachim* f. 11. 2. additur: Si vero unus dicat hora quinta, alter hora septima, testimonium eorum est inane, quia hora V. Sol est in parte coeli orientali, septima in occidentali. Hinc etiam *Sanhedrin* f. 105. 2. Ser-

Οἱ δὲ ἐκραύγασαν· ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τὸν βα- 15
σιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσα-
ρα. Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ~ἀπ- 16
ήγαγον. Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς λέ- 17
γεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ· Ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν 18
καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ 19
σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον· ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο ΒΑΣΙ-
ΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ. Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν 20
Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμέ-
νον Ἑβραϊστὶ, Ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστί. Ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαί- 21
ων· Μὴ γράφε· Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε· Βασιλεύς εἰμι τῶν
Ἰου-

~ἤγαγον

15. οἱ δὲ ἐκραύγασαν] ἐκραύγαζον οὖν ἐκεῖνοι L 33. *Cyrillus.* οἱ δὲ ἐκραύγαζον D 12. 106. οἱ δὲ ἔκραζον AK 42. Evang. 1. 15. 21. Versio *Vulg. Syr.* + λεγοντες 13. 69. 74. ex emendatione. 78. 91. 96. Ev. 1. 11. 16. 19.
σταύρωσον] σταύρῳ *Cyrillus* in Zachar. p. 760. 74. ἀπεκρίθησαν] + οὖν 69.
16. παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν] — 42. 61. a prima manu. 69. οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν M 1. 13. 61. in ora. 69. 78. Evang. 1. 7. 14. 15. 17. παραλαβόντες δὲ τὸν Ἰησοῦν 91.
δὲ] οὖν DL 33. Codices *Latini. Cyrillus.* καὶ] — LM 1. 13. 61. 69. 78. 91. Versio *Copt.* Cod. *Lat. Cyrillus.*
ἀπήγαγον] — L 61. 69. Versio *Copt.* Codices *Latini. Cyrillus.* ἤγαγον DEH 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. 28. Colb. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 45. 46. 47. 49. 51. 53. 56. 57. 58. 59. 60 61. 62. 63. 64. 66. 68. 70. 72. 73. 74. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 1. 6. 7. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut. Bengelii, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius,* probante *J. Millio* prol. 1105. + εἰς τὸ πραιτώριον M 40. 49. 53. 78. unus Stephani 85. 86. 91. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 15. 17. 19. 24. *Euthymius.* + εἰς τὸ σταυῶσαι 28. 63. 66. *Theophylactus Editus.* + καὶ ἐπίθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν 13. + ἐπίθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν 61. in ora. + ἐπίθηκαν τὸν σταυρὸν 69.
17. τὸν σταυρὸν αὐτοῦ] αὐτὸν 13. 69. ἑαυτοῦ τὸν σταυρὸν D. ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν L. *Cyrillus.*
αὐτοῦ] ἑαυτοῦ A 15. 42. 91. Evang. 1. 11. 12. 13, 15. 17. 19. *Chrysostomus.* ἑαυτῷ 1. Versio *Vulg.*
τὸν] τόπον E 2. 3, 11. 14. 16. 28. 34. 36. 37. 39. 44. 35. 46. 49. 51. 60. 64. 65. 71. 73. 74. 90. 106. Evang. 6. 13. Versio *Syra* posterior cum asteriſco. *Theophylactus.* λεγόμενον] — 40. 63. 69.
τόπον] — 40. 63. ὃς] ὁ AK 40. 63. Evang. 7. 12. 14. 19. *Cyrillus.*
ἑβραϊστὶ] — L. Versio *Vulg. Copt. Chrysostomus.* ἑβραϊστὶ] + δὲ L. Versio *Vulg. Copt. Chrysostomus.*
18. αὐτὸν ἐσταύρωσαν] ἐσταύρωσαν αὐτὸν 1.
ἄλλους δύο] δύο ἄλλους D. + ἕνα Versio *Syra* posterior in margine.
καὶ posterius] + ἕνα Versio *Syra* posterior in margine. 19. δὲ prius] — 73.
ἔθηκεν] ἐπέθηκεν AK 11. 42. 68. 73. 80. ἦν δὲ γεγραμμένον] + ἑβραϊστὶ, Ῥωμαϊστὶ, ἑλληνιστὶ 13. 69.
δὲ posterius] — 33. + τὸ D. Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος] — 69.
a Ἰουδαίων ad Ἰουδαίων] — 69. 20. ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων] τῶν Ἰουδαίων ἀνέγνωσαν D.
τῆς πόλεως ὁ τόπος] ὁ τόπος τῆς πόλεως ADEHK 42. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 71. 72. 78. 80. 85. 86. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 6. 19. 20. 21. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Geneu. Cyrillus, Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1104
καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ] — 13. ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ sed ante ὅτι 69.
ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ] Ῥωμαϊστὶ, ἑλληνιστὶ L 74. 89. 90. Versio *Copt. Cyrillus.*
21. οἱ] — D. τῶν Ἰουδαίων prius] — 73. Versio *Syr. Sax.* probante *J. A. Bengelio* in Gnom.
22. ὁ] — Evang. 6. 23. ὅτε] — 73.
τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν Versio *Vulg.* probante *J. Millio* prol. 435.

mo eſt de tribus primis diei horis. *Varro* L. L. IV. 9. Coſconius in actionibus ſcribit, praetorem accenſum ſolitum tum eſſe jubere, ubi ei videbatur horam eſſe tertiam, inclamare horam eſſe tertiam, itemque meridiem: & horam nonam.

19. *Titulus* eſt inſcriptio qualiscunque, qua res, cui affixa fuerit, melius innoteſcat. *J. Capitolinus* 24. Gordiano milites ſepulcrum apud Cocejum caſtrum fecerunt in finibus Perſidis, titulum hujusmodi addentes & Latinis & Perſicis & Judaicis & Ægyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur: Divo Gordiano victori Perſarum, victori Gothorum, victori Sarmatarum, depulſori Romanarum ſeditionum, victori Germanorum, ſed non victori Philipporum. *Heſychius.* τίτλος, πλυχίον ἐπίγραμμα ἔχον. *Livius* IV. 10. 52. Supra valvas templi titulus cum tabula fixa eſt. *Suetonius* Calig. 32. Servum ob detractam lectis argenteam laminam carnifici confeſtim tradidit, ut manibus abſciſſis atque ante pectus collo pendentibus, praecedente titulo, qui cauſam poenae indicaret, per coetus ſpectantium circumduceretur. *Ovidius* T. IV. 2. 19. Ergo omnis poterit populus ſpectare triumphos, cumque ducum titulis oppida capta leget.

22. *Gen.* XLIII. 14.

23. *Herodotus* II. 35. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, αἰγύπτιοι δὲ κάτω. *Heſychius.* σύμπορπον, τὸν μὴ ῥαφῆς συνειλημμένον κατὰ τὰς ὤμους χιτῶνα. & ῥαφὴς —— περόνη. *Lucianus* amor. 44. ἔρρησις ἀναστὰς τὴν ἱερὰν χλαμύδα ταῖς ἐπωμίαις περόναις συῤῥάψας —— ἐξέρχεται. *Sebachim* f. 85. 1. Traditio. Non faciunt veſtes pontificales opus acus, ſed opus textoris. S. D. Ex. XXVIII. 32. *Od.* ν. 217. Ἠρίθμει καὶ χρυσὸν, ὑφαντά τε εἵματα καλὰ. ν. 136. π. 231. ἐσθῆτα τ' ὑφαντὴν. *Euſtathius* in *Il.* ω. p. 1479. 14. πέπλοι δὲ γυναικεῖον φόρημα κατὰ τὰς παλαιὰς, ἃ ἐπεφοῶντο αἱ γυναῖκες, οἱ καὶ ἑανοὶ ἐκαλοῦντο. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ ἀῤῥαφῶς ὑφάσματος ἡ λέξις ἐλαμβάνετό ποτε, ἐντυμολογουμένη παρὰ τὸ διαπεπλάσθαι. *Pollux* VII. 13. ὁ δὲ σχιστὸς χιτὼν περόναις κατὰ τὰς ὤμους δίῃρτο. *Libanius*

22 Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Ὃ γέγραφα, γέγραφα. Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐ-
23 σταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, (καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ
στρατιώτῃ μέρος) καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅ-
24 λου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τί-
νος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ
25 ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. Εἱστήκει-
σαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μα-
26 ρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθη-
27 τὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἶτα λέ-
γει τῷ μαθητῇ· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς
28 τὰ ἴδια. Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ,
29 λέγει· Διψῶ. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώ-
πῳ

ἐποίησαν] ποιήσαντες DL. Versio *Copt.*
καὶ τὸν χιτῶνα] — Versio *Syr.* Codices *Latini.* τὸν δὲ χιτῶνα 69. δὲ ὁ χιτὼν] — 69.
ἄρραφος] ἄραφος ADEK 1. 69. 72. 78. 85. 86. 87. 97. Evang. 2. 6. 24. Editio *Erasmi*, *Colinaei*, *Stephani* 1. 2. *Bengelii*, *Bogardi*.
24. οὖν prius] δὲ D. Versio *Syra* posterior in margine. —— 69.
ἔσται] ἐστιν D. Codices *Latini.* ἔβαλον] ἔβαλλον Editio *Erasmi* 1.
κλῆρον] κλήρους 76. μὲν] — Editio *Erasmi* 1. *Aldi.*
25. αὐτοῦ prius] — 1. Μαρία] Μαριάμ 1. bis. + ἡ 44. 106.
κλωπᾶ] κλοπᾶ 48. 57. *Cyrillus*, *Theophylactus.* κλειωπᾶ Editio *Colinaei.*
26. ἰδὼν] ἰδὼς 2. 56. Editio *Erasmi* 1. ὡς εἶδεν 1. ὃν ἠγάπα] — La prima manu.
αὐτοῦ] — Colb.
ἰδοὺ] ἰδὲ DM 9. 10. 28. 33. 42. 47. 48. 51. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 71. 83. 86. 90. 91. 106. Evang. 19. 21. 24. Editio *Complut. Bengelii*, *Chrysostomus.*
27. ἰδοὺ] ἰδὲ LM 3. 9. 10. 73. 74. *Chrysostomus*, *Cyrillus.* καὶ ἀπ' ἐκείνης] ἀπ' ἐκείνης οὖν 1.
ὥρας] ἡμέρας AD 14. 33. 42. 60. 68. 69. 71. 87. 99. Evang. 1. 7. 12. 13. 15. 16.
αὐτὴν ὁ μαθητὴς] ὁ μαθητὴς αὐτὴν EGH 3. 44. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Erasmi*, *Bengelii*, *Colinaei*, *Bogardi*, *Cyrillus*, *Theophylactus*, *Horologium.* + σκεῦος 7. 12. 16. 37. 38. 45. 51. 59. 64. 80. 91. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 15. 17. 19. 24. Editio *Complut. Plantin. Stephani* 1. 2. *Wechelii*, *Genev.* Cod. *Lat.* + αὐτὸς 69.
28. τοῦτο] ταῦτα 60. 76. 80. Evang. 1. 7. 8. 11. 12. 13. 15. 17. Versio *Vulg. Copt. Syr. Eusebius* in Psal. LXVIII. *Chrysostomus*, *Theophylactus. Horologium.*
εἰδὼς] ἰδὼν KE 2. 5. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 28. 34. 36. 37. 39. 40. 44. 45. 46. 53. 60. 64. 69. 71. 72. 73. 76. 86. 91. 97. Evang. 1. 2. 6. 11. 12. 13. 16. 17. 18. 19. 24. Editio *Erasmi* 1. 2. *Aldi*, *Colinaei.* Versio *Copt. Æthiop. Arab.* Codices *Latini. Cyrillus*, *Theophylactus.* probante *J. Millio* prol. 1471.
πάντα ἤδη] ἤδη πάντα A 83. πάντα 1. 51. 86. Evang. 1. 2. 11. 12. 13. 15. 16. 19. 20. 24. Versio *Vulg. Syr. Theophylactus. Chrysostomus.* probante *J. Millio* prol. 877. ἤδη 36.
τετέλεσται] τετελείωται D 64. + περὶ αὐτοῦ 7. 11. 72. 73. 76. 80. 91. Evang. 1. 2. 7. 11. 12. 13. 15. 20. *Horologium.* + τὰ περὶ αὐτοῦ Evang. 14.
τελειωθῇ] πληρωθῇ D 1. 11. 13. 38. 53. 60. 69. 73. 80. Evang. 13. *Theophylactus.*
τελειωθῇ ἡ γραφὴ] ἡ γραφὴ πληρωθῇ 1. 73. πληρωθῇ ἡ γραφὴ 69. + ἡ λέγουσα καὶ ἔδωκαν εἰς πότον μου ὄξος καὶ χολὴν Versio *Syra* posterior cum asteriſco. 29. οὖν] — A. Codices *Latini.*
οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους] —— 47. 56. 58. 61. Codices *Lat.* + μετὰ χολῆς 13. 16. 61. in ora. 69. Versio *Armena. Syra* posterior cum asteriſco. σπόγγον οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους L 1. Versio *Copt. Cyrillus.*
καὶ] — L 1. Versio *Copt. Cyrillus.* Codices *Latini.*

nius O. XI. p. 354. D. ὥσπερ ἠυξημένῳ σώματι μείζω χιτῶνα ὑφαινόμενος. *Themistius* XXI. p. 250. καὶ τὸν χιτῶνα ἐκεῖνον πράγματα παρέξειν ταῖς ἀκεσρίαις, ὃν γυνὴ ἐξυφαίνετο μὴ ἔμπειρος καὶ ἀμαθὴς ἐσργίας. *Schol.* Cod. 36. ἐν Παλαισίνῃ τῶν ἐπιχωρίων ἐκ δύο φάρσιων ποιόντων τὰς χιτῶνας, καὶ τοῖς χειριδίοις ζευγνύντων τὰ φάρσια, ὁ τῷ χρισῷ ἄνωθεν ἦν ὑφαντὸς δι' ὅλε συνημμένος. ἄραφον γὰρ ἐκ τῶν ἄνωθεν δι' ὅλε ὑφαντὸν καλεῖ τὸν μὴ ῥαφῇ τινι συναρμοσθέντα χιτῶνα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν καλεμένων διφάρσων, ῥάκη γάρ τινες ποιοῦντες ὅμοια τοῖς νυνὶ φαρσίοις, ὕσερον αὐτὰ συνέῤῥαπλον κατὰ τῶν ὤμων, ὃ καὶ νῦν γίνεται ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν. *Jos.* A. III. 7. 4. ἔσι δ' ὁ χιτὼν οὗτος οὐκ ἐκ δυοῖν περιτμημάτων, ὥσε ῥαπὸς ἐπὶ τῶν ὤμων εἶναι καὶ τῶν παρὰ πλευράν· φάρσος δ' ἐν ὑφασμένον σχιστὸν ἔχει βραγχωτῆρα. Ut texta tibialia, quae ſi feces, perdis.

27. *Lucianus* Toxari. 22. εὐδαμοίδας κορίνθιος —— φίλοις ἐκέχρητο εὐπόροις ὄσι, πενέσατος αὐτὸς ὤν. ἐπεὶ δὲ ἀπέθνησκε, διαθήκας ἀπέλιπε, τοῖς μὲν ἄλλοις ἴσως γελοίας, σοὶ δὲ ἐκ οἶδα ἀνδρὶ ἀγαθῷ καὶ φιλίαν τιμῶντι —— Ἐγέ-γραπο γὰρ ἐν αὐταῖς· ἀπολείπω ἀρεταίῳ μὲν τὴν μητέρα μὴ τρέφειν καὶ γηροκομεῖν —— οἱ κληρονόμοι δὲ, οἷς ταῦτα κατελέλειπο ὡς —— ἤκουσαν, ἦκον εὐθὺς διαιτῶντες τὰ ἐκ τῶν διαθηκῶν, *Proverb. Plut. adſcript. Zenob.* 564. Μέμνηται ταύτης Δῶρις, λέγει δὲ ὅτι Πολυκράτης μητέρα νέμει. Πολυκράτης ὁ Σάμιος τῶν ἐν τῷ πολέμῳ ἀποθανόντων τὰς μητέρας συναγαγὼν, δέδωκε τοῖς πλουσίοις τῶν πολιτῶν τρέφειν, πρὸς ἕκασον λέγων· ὅτι μητέρα σοι ταύτην δίδωμι.

28. διψῶ] *Aristoteles* probl. XXVII. 2. διατί οἱ φοβέμενοι —— καὶ διψῶσιν ἔνιοι, καθάπερ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι. *Plut.* Antonio. p. 952. A. ἀντώνιος ἤτησεν οἶνον πιεῖν, εἶτε διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀποθνήσεσθαι.

29. ὑσσώπῳ] Caulem hyſſopi Matthaeus & Marcus vocant καλάμον. Virga brevis hyſſopi opponitur cedro procerae 1. *Reg.* IV. 33. faſciculus hyſſopi *Exod.* XII. 22. Lignum cedrinum & hyſſopus *Levit.* XIV. 52. Num. XIX. 6. & 18. *Targum Jonathan.* Accipiet hyſſopum, tres caules in

πῳ ϖεθέντες, ϖροσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ ϛόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησῦς, 30
εἶπε· Τετέλεϛαι· ϗ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ϖαρέδωκε τὸ ϖνεῦμα. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα 31
μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ ϛαυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ ϖαρασκευὴ ἦν, (ἦν γὰρ
μεγάλη ἡ ἡμέρα ~ ἐκείνη· τοῦ σαββάτου) ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν
τὰ σκέλη, ϗ ἀρθῶσιν. Ἦλθον οὖν οἱ ϛρατιῶ), ϗ τοῦ μὲν ϖρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, 32
ϗ τοῦ ἄλλου τοῦ συϛαυρωθέν ϛ αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη 33
τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· Ἀλλ' εἷς τῶν ϛρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν ϖλευρὰν 34
ἔνυ-

~ ἐκείνου

ὑσσώπῳ] ὑσσόπου 16. ὕσσωπον *S. Bochartus*, & *J. Vlitius*. οἴσυπον vel ὑσσωτῷ D. *Heinſius*. ὑσσοδίῳ ap. *E. Schmidium*. ὑσσῷ ϖροπεριθέντες *J. Camerarius*, probantibus *F. Sylburgio* & *J. Boiſio*.

30. οὖν] — 33. Codices *Latini*. δὲ 27. 29. 42. 68. Verſio *Syr*.

τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς τὸ ὄξος E 69. Verſio *Vulg*.

τετέλεϛαι] τετελείωται D. ϗ] + πάλιν 40. 63.

ϖνεῦμα] + ὡς δὲ ἐξεπνεύσθη, ἐχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω 37. 96. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. *Cyrillus*. 31. οἱ] + μὲν 76.

ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ ϛαυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ ϖαρασκευὴ ἦν] ἐπεὶ ϖαρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ ϛαυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ 1. 69. Editio *Eraſmi*, *Aldi*, *Colinaei*. Verſio *Syr*. *Copt*. Cod. *Lat*. *Cyrillus*, *Chryſoſtomus*, *Nonnus*. ἐπεὶ ϖαρασκευὴ ἦν] — L 13. ἦν prius] — D.

ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα] — M. ἡ] — AE 3. 44. 83. 90. Evang. 24. Editio *Eraſmi*.

ἐκείνη] — 64. Evang. 7. ἐκείνου AE 1. 2. 3. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 72. 76. 80. 88. 90. Evang. 2. 6. 8. 13. 14. 15. 16. 17. Editio *Stephani*, *Bengelii*, *Bezae*. Verſio *Copt*. *Syr*. *Æthiop*. Cod. *Lat*. *Heſychius* Q. 44.

ἐκείνη τοῦ σαββάτου] τοῦ σαββάτου ἐκείνου DL 73. τοῦ σαββάτου ἐκείνη 69. αὐτῶν] αὐτῷ L.

33. αὐτοῦ] τοῦ Ἰησοῦ Evang. 6. — Colb. τὰ] — Editio *Eraſmi*, *Colinaei*.

34. ἀλλ'] ἀλλὰ D. ϛρατιωτῶν] + ἐξελθὼν 69.

λόγχῃ] λόγχην Editio *Eraſmi* 1. 2. 3. 4. *Aldi*, *Colinaei*. αὐτοῦ τὴν ϖλευρὰν] τὴν ϖλευρὰν αὐτοῦ 69.

ἔνυξε] ἤνυξε 56. 58. ἤνοιξε 68. Verſio *Vulg*. *Syra* poſterior.

εὐθὺς] εὐθέως D. 44. 49. 69. 80. 83. 86. 87. 89. 90. 97. Ev. 6. Codices plurimi, teſte Millio. Edit. *Complut*. *Plantin*. *Bengelii*.

faſciculum unum. *Para* XI 8. Hyſſopus, qua conſperſum eſt, legitima eſt ad leproſum purificandum, ſi collegerit eam in ligna: ſi collegerit eam in cibos, reproba eſt. 9. Praeceptum de hyſſopo eſt de tribus caulibus, in quibus tres ſunt culmi XII. 1. Hyſſopus brevis compenſatur ope fili. *Succa* f. 13. 1. ubi cannae calami & furculi, quibus tentoria obtegebantur, recenſentur, fit etiam mentio hyſſopi. *Iſaacus f. Omram* apud *Bochartum*: Hyſſopus herba eſt, in montibus Hieroſolymitanis proveniens, cujus rami ſuper faciem terrae extenduntur ad cubiti longitudinem, aut aliquanto minus. Foliis enim & ramis luxuriat. Et folii menſura eadem, quae folii ſampſuchi: ſuavis odor, ſapor amarus, verno tempore colligitur.

30. Ab Ethnicis militibus oblatum bibere noluit: a Judaeo oblatum ſitiens bibit.

31. κατέαγῶσιν] *Thomas*. καταγῆναι καὶ κατάξαι, ἢ κατεαγῆναι, ἢδὲ κατεάξαι. Βάρβαρα γὰρ ἀμφότερα. ἀποβάλλειν γὰρ ὀφείλει τὸ ἀπαρέμφατον, ἐπεὶ τὸ κατέαξα αὔξησις ἔσα ϖρῶτον, κατῆξα γὰρ ἦν, κατὰ ἀτλικὴν διάλυσιν κατέαξα γέγονεν. Ἴσμεν δὲ ὡς αἱ μετοχαὶ, καὶ τὰ ἀπαρέμφατα, καὶ τὰ ὑποτακτικὰ τῆς ἀορίϛου, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀποβάλλουσι τὰς αὐξήσεις. ἔτυψα γὰρ τύψας, καὶ ἔτυπον τυπὼν λέγομεν. Μόνα δὲ τὰ ϖαρακειμένα καὶ τὰ ϖαθητικὰ, καὶ τὰ μέσα αἱ αὐξήσεις καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς χρόνοις τηροῦνται· κατέαγα γὰρ καὶ κατεαγὼς, καὶ τ' ἄλλα, ὥϛε καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατεάγωσι δεῖ λέγειν, ὡς τετύφωσιν, ἢ κατεαγῶσι. τοῦτο γὰρ, ὡς ἐδείξαμεν, βάρβαρον. ὡς οἴονται τινες, κανονίζεται τοῦτο ἀπὸ τῆς κατεάγη ϖαθητικοῦ ἀορίϛου, ἐκεῖνος γὰρ ἀποβάλλει τὴν αὔξησιν ἐν τοῖς ὑποτακτικοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔφημεν.

τὰ σκέλη] *Cic*. Philipp. XIII. 12. Illud tamen verum, quod in hoc plano proverbii loco dici ſolet, perire eum non poſſe, niſi ei crura fracta eſſent. Fracta ſunt, & vivit. *Seneca* de Ira III. 32. Magnam rem ſine dubio fecerimus, ſi ſervulum infelicem in ergaſtulum miſerimus, quid properamus verberare ſtatim, crura potius frangere. *Sueton*. Aug. 67. Thallo a manu, quod pro epiſtola prodita denarios D. accepiſſet, crura effregit. Tib. 44. utrique mox —— crura fregiſſe. *Euſebius* H. E. V. 21. ὁ μὲν δείλαιος ϖαρὰ καιρὸν τὴν δίκην εἰϛελθὼν, ὅτι μὴ ζῆν ἔξον ἦν κατὰ βασιλικὸν ὅρον τὰς τῶν τοιῶνδε μηνύτας, αὐτίκα κατάγνυται τὰ σκέλη, Περεηίς δικαϛοῦ τοιαύτην κατ' αὐτοῦ ψῆφον ἀϖενέγκαντος. *Agathias* IV. ϖολλαχῆ κατὰ τὰς ϖόλεις ἀγύρτας τινὰς τυχὸν ἢ καὶ λωποδύτας, ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν ἀνοσίων ϖεϖλημμελημένους ὁρῶντες, νῦν μὲν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεμένους, νῦν δὲ τῶν ϖόδ' διατεμνομένους. *Plaut*. Poen. IV. 2. 64. Si herus meus me eſſe locutum cuiquam mortali ſciat, Continuo is me ex Synceraſto crurifragum fecerit. *Ammianus Marcellinus* XIV. 9. poſt multorum clades Apollinares ambo, pater & filius, in exilium acti, cum ad locum Crateras nomine perveniſſent, villam ſcilicet ſuam, ut mandatum eſt, fractis cruribus occiduntur. *Philoſtorgius* III. 27. ὥϛε ἐκεῖναν [τὸν Γάλλον] κελεῦσαι τὸν ἀέτιον ἀναζητηθῆναι, καὶ ἀμφοῖν τοῖν σκελοῖν κατεαγῆναι. *Polybius* p. 113. κολοβώσαντες δὲ, καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον. *Galenus* de Dogm. Hippocr. & Platon. IV. ὥϛ' ὑγῶν εἰώθασι καὶ νῦν ϖοιεῖν οἱ τὰς ἁμαρτάνοντας οἰκέτας καταδικάζοντες, τῶν μὲν ἀϖοδιδρασκόντων τὰ σκέλη καίοντες τε καὶ κατασχάζοντες, καὶ ϖαίοντες, τῶν δὲ κλεϖτόντων τὰς χεῖρας, ὥϛϖερ καὶ τῶν φλυαρούντων τὴν γλῶτταν· ἁϖλῶς δ' εἰϖεῖν ἐκεῖνα κολάζοντες τὰ μόρια, δι' ὧν ἐνεργοῦσι τὰς μοχθηρὰς ἐνεργείας.

34. ἔνυξε] *Il*. ε. 46. τὸν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἔγχει μακρῷ νῦξ'. *Euſtathius*. τὸ κεντῆσαι ἤτοι τρῶσαι, νῦξαι λέγει. 579. ἑαυτ' ἔγχει νῦξε. *Anthol*. II. 22. 19. Νυσσόμενος τε τὸ ϖλευρὸν, ὅτε ξιφέεσσιν ἀμυχθῇ. *Galenus* de Conſtitut. Medicinae. νύϛεσθαι —— καὶ τέμνεσθαι —— εἰ δ' ὀξὺ καὶ λεϖτὸν εἴη τὸ τιτρῶσκον, ὀνομάζεται νύγμα ϗ νῦσις, εἰ δὲ βαρὺ, θλάσμα ϗ θλᾶσις.

Ga-

35 ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ
36 ἐστὶν ἡ μαρτυρία· κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ
37 ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ
38 λέγει· Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ
ἀπὸ Ἀριμαθαίας, (ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων)
ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰη-
39 σοῦ. Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον) φέρων μίγμα
40 σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν
αὐτὸ

35. αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία] ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ H. 72. 73. 74. 80. 83. 87. 106. Evang. 1. 2. 6. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Chrysostomus, Andreas* in *Apoc.* XXII. 8. ἐστιν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία EG. 3. 86. 90. 97. Editio *Bengelii.* κἀκεῖνος] καὶ ἐκεῖνος 1. *Origenes* in Jo. II. 13. ἵνα] + καὶ ADKL. 1. 33. 42. 61. inter lineas. 69. 76. Evang. 22. Editio *Erasmi, Colinaei, Bengelii.* Versio *Vulg. Syr.* utraque. *Origenes* in Jo. II. 13. *Cyrillus.* 36. γὰρ] δὲ K. 51. 74. 90. 91. Versio *Syr.* συντριβήσεται] + ἀπ' 5. 12. 29. 33. 40. 44. 45. 47. 49. 53. 56. 58. 59. 61. 63. 65. a prima manu. 66. 68. 69. 70. 71. 74. 75. 83. 89. 90. 96. 97. 106. Evang. 6. 21. Editio *Erasmi* 3. 4. 5. *Colinaei.* Versio *Vulg. Syr. Copt. Theophylactus, Nonnus. Cyrillus.* συντριβήσετε 60. Editio *Erasmi, Colinaei.* 37. λέγει] — 1. Colb. Cod. *Lat.* 38. δὲ prius] — EGKM. 2. 9. 10. 11. 14. 27. 32. 33. 42. 44. 45. 49. 56. 58. 59. 61. 62. 64. 68. 71. 80. 83. 87. 95. 97. Colb. Editio *Complut. Plantin. Genev,* Versio *Syr.* ὁ Ἰωσὴφ ὁ] Ἰωσὴφ D. 90. ὁ Ἰωσὴφ A. Ἰωσὴφ ὁ 1. 73. 74. 89. 106. Editio *Complut.* ὁ Ἰωσῆς ὁ L. ab Ἰησοῦ ad Ἰησοῦ] — A 1. 2. 69. δὲ posterius] — 66. καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος] — 51. ab ἦλθεν ad ἦλθε] — Editio *Erasmi, Aldi, Colinaei.* Versio *Lutheri.* τοῦ Ἰησοῦ posterius] αὐτοῦ Evang. 18. 20. αὐτῷ Evang. 6. 39. δὲ] — D. πρὸς τὸν Ἰησοῦν] — 36. πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς] νυκτὸς πρὸς τὸν Ἰησοῦν 69. τὸν Ἰησοῦν] αὐτὸν AL *Cyrillus.* τὸ] — 13. 36. 69. πρῶτον] πρότερον 69. μίγμα] μίγματα 29. + καὶ 59. σμύρνης] ζμύρνης D. μύρνης Editio *Erasmi, Colinaei.* ὡσεὶ] ὡς DEGHKLM 9. 10. 11. 35. 44. 72. 74. ex emendatione. 83. 86. 97. Evang. 1. 6. 16. 24. Editio *Complut. Plantin. Genev. Bengelii.* 40. Ἰησοῦ] θεοῦ A.

Galenus de Optima Secta. ἐντυχών τις παλαίοσι καρδιοτρώτοις ἀποθνήσκουσιν ἐζήτησε τοῦ θανάτου τὴν αἰτίαν, λογιζόμενος ἂν εὑρήσειν —— πεποίηκε τοῦτο τὸ θεώρημα, εἴτις ἐστὶ καρδιότρωτος, ἐκεῖνος ἀποθανεῖται. & in Hippocr. Aphorism. VI. ὅτι μὲν ἔν γε τῇ τῆς καρδίας τρώσει ἐπιφέρει θάνατον ἐξ ἀνάγκης, ἔν τι τῶν ὁμολογεμένων ἐστί. *Sextus Empir.* a. Astrolog. 104. ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐτηρήσαμεν, ὅτι ἡ τῆς καρδίας τρῶσις αἴτιον ἐστι θανάτου, οὐ τὴν Δίανος μόνον τελευτὴν αὐτῇ συμπαρατηρήσαντες, ἀλλὰ καὶ Θεάνος, καὶ Σωκράτες, καὶ ἄλλων πολλῶν. a. Logic. II. 153. καρδίας δὲ τρῶσιν θεασάμενοι, μέλλοντα θάνατον προγιγνώσκομεν. 157. καὶ αὐτοὶ ἔγνωμεν, ἐκ μὲν καρδιᾶς πῦρ —— ἐκ δὲ προηγμένης καρδίας τρώσεως θάνατον —— λαμβάνοντες. *Aqua* est liquor pericardii. Sanantur nulla vulnera cordis ope. *Celsus* V. 26. 2. quae vulnera insanabilia sint. Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui spinae medulla percussa est.

Philo de Creat. princ. T. 2. p. 369, 26. ἔτοί μοι δοκοῦσιν μηδὲ ἂν τετελευτηκόταν ἀποσχέσθαι δὲ ὑπερβολὴν ὠμότητος· ἀλλὰ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο παρὰ πολλοῖς, μὴ ἂν ὀκνῆσαι νεκρὸς ἐπισφάτλειν.

35. *Ut credatis,* verum fuisse hominem 1. *Jo.* V. 6.

36. *Moeris.* ἐσθὲν, Ἀττικῶς· ὀστέον, Ἑλληνικῶς.

Galenus de Dogmat. Hippocratis & Platonis III. κατάξαι τὴν κεφαλὴν, ἢ συντρίψαι τὰ σκέλη. Conterantur ossa ejus, erat formula inprecandi. *Megilla* Nebucadnezar, cujus ossa conterantur. *Medras Esther* I. 4. & II. 6. *Bereschith* R. XLIX. 1. LXXVIII. 1. Adrianus, cujus ossa conterantur. *Eccha R.* c. I. 16. III. 22. *Vajikra* R. XVIII. XXV. *Psal.* XXXIV. 20.

37. *Succa* f. 52. 1. Hic planctus, cur fiet? Dixerunt Rabbini: In hoc loco dissentiunt R. Dossa & magistri. Unus enim dixit, propter Messiam filium Josephi interfectum —— pax sit illi, qui dixit: super Messiam filium Josephi occidendum planctum illum futurum. S. D. *Zach.* XII. 10. *Apoc.* I. 7. 2. *Macc.* XII. 6.

Sevachim f. 108. 1. Alia scriptura dicit.

39. *Massecheth Semachoth* VIII. Cum mortuus esset R. Gamaliel senior, combussit super eum Onkelosus proselytus ultra LXXX. libras opobalsami. *Gittin* VI. 4. Sponsus recipit in se, dare illi decem denarios pro capsa aromatum pro qualibet libra.

μίγμα] *Callimachus* H. in lavacrum Palladis. οὐ γὰρ Ἀθηναίᾳ χρίσματα μικτὰ φιλεῖ. *Plinius* H. N. XIII. 1. juvitque luxuria omnia ea miscere, & e cunctis unum odorem facere; ita reperta sunt unguenta. *Galenus* de Compos. Medic. per gen. VII. οἱ τὰ μίγματα πωλοῦντες ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὠνούμενοι —— τούτῳ καὶ τὰ μίγματα τὰ ξηρὰ τρίψας —— ἔτηξας μύρα κηρόν τε χαλβάνην τε καὶ τερμινθίνην, ὅπως πάνακος τ' ἄλλα τ' ὑγρὰ μίγματα —— παμφίλους ὁ μιγματοπώλης. *Philo* de Confus. ling. p. 433. ἡ μὲν μίξις ἐν ξηραῖς, ἡ δὲ κρᾶσις ἐν ὑγραῖς ἑσίας δοκιμάζεται.

σμύρνης] *Aëtius* XVI. extr. νεκρῷ σμυρνησις. Ἀλόης, σμύρνης, κόμμεως ἀνὰ λίτραν α. σαρκοκόλλης λίτρας β. ἀκακίας, ὀποβαλσάμου. *Herodot.* II. 86. αὖθις δὴ θέσθαι θυμιήσασι τετριμμένοισι· ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων πλὴν λιβανωτοῦ πλήσαντες συρράπτουσιν ὀπίσω. *Ovidius* Trist. III. 3. 69. Ossa —— atque ea cum foliis & amomi pulvere misce. *Psal.* XLV. 9. *Prov.* VII. 17. *Cant.* VII. 13. 14. vid. in *Matth.* II. 11.

ἀλόης] *Galenus* de facult. Medic. Simplic. VI. ἀλόη, αὕτη μὲν ἡ πόα παρ' ὑμῖν οὐ πάνυ τι φύεται· καὶ ἡ φυομένη δὲ κατὰ τὴν Συρίαν τὴν μεγάλην ὀδατωδεστέρα τε καὶ ἀσθενεστέρα τὴν δύναμιν ἐστι —— κατὰ δὲ τὰς θερμοτέρας χώρας, ὧν ἐστιν ἡ κοίλη Συρία καὶ Ἀραβία, πολὺ βελτίων ἐστὶ, ἀρίστη δὲ ἡ κατὰ τὴν Ἰνδίαν, ἧς ὁπός ἐστιν τὸ κομιζόμενον ἐνταῦθα τοῦτο φάρμακον, ἡ ἀλόη προσηγορευμένη. praeter herbam autem aloe, ex qua succus amarissimus eliciebatur, erat arbor aromatica aloe etiam vocata, & ad thymiamata usurpata, de quo Joannes loquitur, judicante *Salmasio* Exerc. Plin. p. 742.

αὐτὸ +ὀθονίοις μ̄ τ̄ ἀρωμάτων, καθὼς ἔθ☉ ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν 41
τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπ☉, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς
ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τ̄ παρασκευὴν τ̄ Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τ̄ Ἰησοῦν. 42

Τῇ δὲ μιᾷ τ̄ σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχε☉ πρωΐ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς 1
τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει τ̄ λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει οὖν καὶ ἔρχε☉ πρὸς Σί- 2
μωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τ̄ ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς· καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἦραν
τ̄ Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρ☉ καὶ 3
ὁ ἄλλ☉ μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος 4
μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. Καὶ παρακύ- 5
ψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια· οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. Ἔρχε☉ οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν 6
αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, Καὶ τὸ σουδάριον, ὃ 7
ἦν ἐπὶ τ̄ κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μ̄ τ̄ ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα
+ ἐν τό-

αὐτὸ] + οὗ ADEGHM. 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 45. 46. 47. 49. 51. 52. 53. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 70. 71. 72. 83. 86. 87. 90. 95. 96. 97. 105. Ev. 2. 6. 16. 17. 19. 20. 22. Editio *Complut. Plantin. Geneu. Bengelii. Nyssenus* in Reſurr. Chriſti 2. *Theophylactus*, *Horologium*. probante *J. Millio* prol. 1105. τ̄] — 69. τοῖς] — D.

41. τοῦ] — D 69. ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπ☉, ☾ οὗ τῷ κήπῳ] — 11. κῆπος, ☾ ἐν τῷ κήπῳ 106. κήπῳ] τόπῳ 1. 71. καινὸν] κενὸν 15. 42. 69. Evang. 19. 42. τ̄ Ἰησοῦν] αὐτὸν 71.

1. Μαρία] Μαριὰμ A. σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον] εἰς τὸ μνημεῖον σκοτίας ἔτι οὔσης 69.

ἔτι] — 3. οὖσ] ὄντ 37. 69. *Dionyſius*. ἀπὸ τῆς θύρας 1. Colb. Verſio *Copt. Armen.* Codex D. in verſione Lat.

2. αὐτοῖς] + ὅτι 57. οἴδαμεν] οἶδα μὴν *P. Lyſerus*.

3. ἐξῆλθεν] ἐξῆλθον Editio *Eraſmi* 1. ὁ poſterius] — D. *Horologium*.

a μαθητὴς ad μαθητὴς] — 73. 4. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ] — Colb. 44.

καὶ ὁ] ὁ δὲ A. 64. Verſio *Syr.* προέδραμε] ἔδραμε 47. 56. 58. Codices *Latini*.

εἰς] πρὸς 68. a μνημεῖον ad μνημεῖον] — 69.

5. κείμενα τὰ ὀθόνια] τὰ ὀθόνια κείμενα A. Verſio *Syr.* *Nyſſenus* in Reſurr. 2. μέντοι] μέντοιγε 1. 29.

6. ἔρ] — 46. Cod. *Lat.* καὶ 33. +καὶ 56. 58. Cod. *Lat.* δὲ Verſio *Syr.* 8. καὶ ὁ] ὁ D ſed in Verſione Latina: &,

ἄλλος] — Verſio *Vulg. Syr.* probante *Bengelio*. εἶδε ☾ ἐπίστευσεν] εἶδον ☾ ἐπίστευσαν 61. in ora 69.

ἐπίστευσεν] ἐκ ἐπίστευσαν D. Sed Verſio Latina negationem non habet. 9. γὰ] δὲ 58. 61.

40. ἐνταφιάζειν] *Tacitus*. H. V. 3. de Judaeis. Corpora condere, quam cremare; more Ægyptio. *Plautus* Poenul. prol. Eſt emortuus. Propterea apud vos dico confidentius, Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

41. *Joſ.* A. IX. 10. 4. Rex Uſias ἐκηδεύθη δὲ μόνος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις. X. 3. 2. Manaſſes καὶ θάπτεται μὲν αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῦ παραδείσοις.

4. ἔτρεχον ὁμοῦ] *Il.* ψ. 422. Μενέλαος ἁρματροχίας ἀλεείνων. *Euſtathius* ἁρματροχίαι δ' ἔν αἱ ὁμοδρομίαι, ἢ μᾶλλον αἱ ὁμοῦ συμβολαὶ τῶν τροχῶν. εἰπεῖν δὲ καὶ κατὰ τὰς παλαιὰς αἱ εἰς ταυτὸ σύνοδοι τῶν τροχῶν. & in Od. ο. p. 585. 3. τὸ δὲ ἁρματροχοῶντα ἀντὶ τοῦ ἀκολούθητον, δυνάμενον ἅμα τινὶ τρέχειν. Γράφεται δὲ φησι καὶ ὁμοτροχοῶντα, τοῦτ' ἐστιν ἐν τῷ συμπορεύεσθαι καὶ τρέχοντα ποτε. Porphyrius Q. Hom. ἐστι δὲ ἁρματροχιὰ τὸ ἅμα τρέχειν, καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι, οἷον ὁμοδρομία τις ἅμα. & Etymol.

5. οὐ μέντοι εἰσῆλθεν] Ne polluereture. *Num.* XIX. 16. *Mechilta* in Ex. XII. 1. init. Simile ſervi ſacerdotis, qui fugit a domino dicens: ibo in domum ſepulcri, locum, quo dominus me non poteſt ſequi. *Midraſch Miſchle* IX. 2. Elias perſonam ſacerdotis induens R. Akibam mortuum humeris ſuis geſtabat. Hoc cum vidiſſet Joſua Geraſenus, dixit Eliae: Rabbi, Nonne dixiſti mihi, te eſſe ſacerdotem? annon ſacerdoti vetitum eſt pollui ſuper mortuo? Dixit ei: per vitam tuam — non eſt immunditia in juſtis, imo ne quidem in diſcipulis eorum. *Berachoth* f. 18. 1, 2. Docui in quadam Barjetha: neminem debere ire in ſepulcrum, & Tephillin habere in capite ſuo, aut librum legis in brachio ſuo, qui ſecus facit, transgreditur praeceptum Prov. XVII. 5. intra IV. ulnas non eſt permiſſum, ſed extra; dicit enim Dominus: mortuus habet quatuor ulnas. — R. Chaja & R. Jonathan ferebant & ibant ad ſepulturam; tum villi R. Jonathanis pendebant in ſepulcrum. Dixit R. Chaja: tolle, ne mortui nobis dicant, cras ad nos venientes jam nobis illudunt. *Bava. Kama* f. 16. 2. 17. 2. De Hiskia dicitur: Honore ipſum affecerunt. Innuunt coetum Scholaſticum congregaſſe ad ſepulcrum ejus — Non autem ſuper ipſum ſepulcrum confidebant ſed intervallo IV. ulnarum inde remoti. *Oholoth* II. 4. Lapis ſepulcralis הגולל & latus ſepulcri polluunt tactu. — quid eſt latus? cui lapis ſepulcralis innititur. *Maſſecheth Semachoth* IV. 22. Pontifex M. qui polluitur, aut intrat ſepulcra, vapulat XL.

7. χωρὶς] *Plut.* de Sanit. tuenda p. 122. C. χωρὶς, ἔφη, τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ τῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. *Æſchines* in Ctesiph. τὸν βελόμενον χωρὶς καὶ ἐν μέρει περὶ ἑκάστου γνώμην ἀποφαίνεσθαι. *Pauſanias* χωρὶς δὲ ἀπὸ τῶν σωμάτων αἱ κεφαλαὶ· χωρὶς δὲ ἐν Λέρνῃ τὰ σώματα. *Xenophon* Oecon. χωρὶς δὲ καὶ τὰ κατὰ μῆνα ὀφειλόμενα ἀφείλομεν, δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν.

10. *Joſ.* A. VIII. 4. 6. πρὸς αὐτὸς ἕκαστοι, τοῦ βασιλέως ἀπολύσαντος, ἀπῆσαν. *Phaedrus* IV. 21. 22. Sermone ab ipſo cognitum cupidiſſime ad ſe recepit. *Catullus* Epithal. in Pelei nuptias. 277. Ad ſe quisque vago paſſim pede diſcedebant. *Polybius* V. 93. διέλυσε τὸς Μεγαλοπολίτας πρὸς αὐτὸς.

12. ἐν λευκοῖς] *Ovid.* Metam. XI. 669. Surge, age, da lacrymas lugubriaque indue. Triſt. IV. 2. 73. Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam. *Propert.* IV. 12. 96. Et bene habet, nunquam, mater, lugubria ſumſi. *Seneca* Conſol. ad Helviam. Noſti quasdam, quae amiſſis filiis lugubria nunquam depoſuerunt. *Ariſtoph.* Plut. 1200. ἔχουσα δ' ἦλθες αὐτὴ ποίκιλα. Schol. κεῖται τὰ ἱμάτια. *Artemidor.* II. 3.

διὰ

8 τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε, καὶ
9 ἐπίστευσεν. Οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον
10 οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα
11 ἔξω· ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον. Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς
12 καθεζομένους, �ένα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ
13 Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι ἦραν τὸν Κυ-
14 ρίον μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω,
15 καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα· καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστί. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι,
τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· Κύριε, εἰ
16 σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας· κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ
Ἰησοῦς· Μαρία. Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνί, (ὃ λέγεται,) διδάσκαλε.
17 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου δὲ

11. Μαρία] Μαριάμ 1.
τὸ μνημεῖον prius] τῷ μνημείῳ ADELM. 1. 3. 4. 7. 8. 9. 10. 35. 36. 37. 38. 45. 46. 57. 62. 65. 66. 78. 80. 97. Evang. 1. 8. 12. 13. 14. 24. *Nyssenus* de Resurr. 2. *Severes.* probante *Bengelio.* & *J. Millio* prol. 1481.
κλαίουσα ἔξω] ἔξω κλαίουσα 1. Codicis D. Versio Latina. *Nyssenus*, *Cyrillus.* κλαίουσα A. Versio *Syr.*
12. ἐν λευκοῖς καθεζομένους] — D. habet autem Versio Latina.
ἔκειτο] ἔθηκαν 2. Editio *Erasmi*, *Colinaei*. *Horologium.* Ἰησοῦ] κυρίε G.
13. κλαίεις] + τίνα ζητεῖς D. 69. Evang. 20. ἔθηκαν] τέθεικαν D.
14. καὶ ταῦτα] ταῦτα AD 1. 33. 44. 91. Versio *Vulg. Syr. Copt. Cyrillus.* probante *J. Millio* prol. 921.
ὁ] — AD. 3. 44. 72. 73. 74. 69. 90. 106. Evang. 6. Editio *Complut. Bengelii.*
15. λέγει] + ἔν 63. 73. ὁ Ἰησοῦς] ἐκεῖνος 28. ἐβάστασας] ἦρες D.
αὐτὸν ἔθηκας] τέθεικας αὐτὸν D. ἔθηκας αὐτὸν AG. 1. 44. 72. 80. 83. 86. 90. 97. 106. Evang. 6. 24. Editio *Complut. Bengelii. Geneu. Cyrillus*, *Severus*, *Theophylactus. Hieronymus* Hedibiae Q. V.
16. ὁ] — D. Μαρία] Μαριάμ 1. *Nyssenus*, *Severus.*
στραφεῖσα] + δὲ D. στραφεῖσα ἐκείνη] ἐκείνη στραφεῖσα 69.
αὐτῷ] + ἑβραϊστὶ DL. 33. 42. 71. Versio *Syr. Copt. Armen.*
ῥαββουνί] ῥαββωνεὶ D. Cod. *Lat.* ῥαβουνὶ 3. 38. 40. 51. 54. 55. 69. 70. 83. 90. 106. Ev. 13. 14. Editio *Complut. Stephani* 1. 2.
λέγεται] + κύριε D Cod. *Lat.* διδάσκαλε] + καὶ προσέδραμεν ἅψασθαι αὐτοῦ 13. Versio *Syra* posterior.
17. ὁ] — D. μου duo prima] — D. prius. Codices *Latini.*

διὰ τὸ τοὺς ἀποθανόντας ἐν λευκοῖς ἐκφέρεσθαι. *Artianus* Epict. III. 12. ἐν κοκκίνοις περιπατοῦντα. IV. 11. οὐ δεῖ φορεῖν κόκκινα. *Lucian.* Nigrin. 11. χρυσίδας ἠμφισμένοι. Tim. 27. καὶ ποικίλα ἐνδῦς. *Athen.* VII. p. 281. D. ex Philarcho & *Suidas* ἄνθινα φορεῖν, ἄνθινα μετημφιάσατο. & XII. p. 521. B. *Martial.* II. 39. Coccina formosae donas, & ianthina moechae. *Diogenes* L. Socrat. II. 28. λαμπρὰ ἠμπίσχετο Plat. III. 46. ἀνδρεῖα ἠμπίσχετο. Exod. XXXIII. 4. *Matth.* XI. 8. *Act.* I. 10. *Jac.* II. 20.

Qui biduo ante inter duos facinorosos in cruce pependerat, ejus cadaver, vel sepulcrum potius, in quo jacuerat, ab angelis custodiebatur; repraesentabatque id, quod in Sancto templi erat sanctissimum, nimirum arcam vel operculum propitiatorium *Ex.* XXV. 17-22. *Ro.* III. 25. *Heb.* IV. 16. *Aristophanes* Thesmophor. 893. τὸ δ' ἐστὶν αὐτῆς σῆμ' ἐφ' ᾧ καθήμεθα. Γυ. κακῶς ἂν ἐξόλοιο, κἀξολεῖ γε τοι ὅστις γε τολμᾷς σῆμα τὸν βωμὸν καλεῖν.

14. *Apoc.* I. 10. 12.

15. κύριε] *Seneca* Ep. III. Obvios, si nomen non succurrit, dominos salutamus.

εἰπέ μοι] Curiosius interrogantis vox. Act. V. 8. *Sulpiciae Sat.* Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum cogitat? *Claudianus* Laud. Serenae. Dic mihi, Calliope, cur tanto tempore differs? *Propert.* II. 23. 111. Dic mihi, quis potuit lectum servare pudicum? *Ovid.* H. II. 27. Dic mihi, quid feci?

ἐβάστασας] *Euripides* Alcest. 724. ἐκ ἐγγελᾶς γέροντα βασάζων νεκρὸν. *Sophocles* Ajac. 838. πέμψον τιν' ὑμῶν ἄγγελον, καπὴν φάτιν τεύκρῳ φέροντα, πρῶτος ὡς μὲ βασάσῃ πεπτῶτα. 932. τίς σε βασάσει φίλων; *Euripid.* Electr. 1223. εἴπερ γ' Ὀρέστ' σῶμα βασάζω τόδε. *Appianus* de B. C. I. p. 647. ὁ Σύλλας ἐπελθὼν ἐβάσατε τὴν ἀργίαν ferias sustulit — ἀναιρεθείσης τῆς ἀργίας. *Polybius* p. 1468. τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἄγαλμα βασάσας ἀπήνεγκεν ὡς αὐτόν. *Athenaeus* II. p. 46. F. μετὰ τὰς ἡμέρας, βασαχθέντος τοῦ μέλιτος ἀποθανεῖν. *Longus* I. p. 4. τὸ μὲν ἓν πρῶτον ἐβουλεύσατο μόνα τὰ γνωρίσματα βασάσας ἀμελῆσαι τοῦ βρέφους.

17. *Matth.* XXVIII. 9. *Libanius* D. XL. 861. B. ἅψας τῶν γονάτων τοῦ πατρὸς, δάκρυσον, ἱκέτευσον. 2. *Reg.* IV. 27. 37.

μή μου ἅπτου] Qui autem se attrectari vetat, alteri immunditiem exprobrat. *Horat.* S. II. 3. 110. Metuensque velut contingere sacrum. *Curtius* X. 10. 13. Ægyptii Chaldaeique jussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admovere velut spiranti manus: deinde precati, ut jus fasque esset attrectare eum. *Euripid.* Phoenissae 1619. σοί τ' εὖ λέλεκται, γόνατα μὴ χρώζειν ἐμά. Schol. μιαίνειν. *Diodorus* S. III. 57. de Basilea — ἀξιῶσαι — τοῦ αὐτοῦ σώματος μηκέτι μηδένα θίγειν — καί τινων ἀντεχομένων τοῦ σώματος, ἐπιγενέσθαι πλῆθος ὄμβρου καὶ συνεχεῖς κεραυνῶν πτώσεις. ἐνταῦθα δὲ τὴν μὲν Βασίλειαν ἀφανῆ γενέσθαι, τοὺς δὲ ὄχλους — θεὸν τε νομίσαι, καὶ βωμοὺς ἱδρύσασθαι — θυσίας τε ἄλλας καὶ τιμὰς ἀπονεῖμαι. *Sir.* XXXIV. 27. *Luc.* VII. 39. *Col.* II. 21. *Esaj.* LXV. 5. & in lege passim. *Epiphanius* . . . μιασμὸν ἡγεῖται τὸ τινος ἅψασθαι ἢ τοῦ θίγειν ἄλλου τινὸς ἀνθρώπου ἀπ' ἄλλου δόγματος. de Dositheis. τὸ μὴ θιγγάνειν τινος, διὰ τὸ βδελύττεσθαι πάντα ἄνθρωπον, ὁμοίως ἔχουσι. Mos est Samaritanorum, cum occurrunt Judaeo, aut Christiano, aut Mahumedano, ut dicant: ne tangas me, vel ne attingito me. Siquidem eos omnes, qui diversam religionem profitentur, pro pollutis habent. *Dio* XLVI. p. 403. τῷ Τιβερίῳ ἄδεια ἐδόθη, ὅτι τοῦ νεκροῦ, ἐκ οἷον δὴ, ἥψατο.

οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα] Tantum abest, ut Christus post resurrectionem pedes suos tangi vetuerit, ut etiam

δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, ἵνα εἴπῃ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἀπαγγέλλουσα τοῖς 18
μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ 19
ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· 20
Εἰρήνη ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν· καθ- 21
ὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ 22
λέγει αὐτοῖς· Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· 23
ἄν

δὲ] ἓν D. — AL.
πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου] — G.
α ℭ θεὸν ad ℭ θεὸν] — G.
θεὸν] κύριον D. in verſione Latina. bis
18. Μαρία] Μαριάμ L 1.
ἀπαγγέλλουσα] ἀγγελλουσα A.
ἀναγγέλλουσα EG 2. Editio *Eraſmi, Colinaei, Bogardi.*
μαθηταῖς] + αὐτῷ D.
ἑώρακε] ἑωράκαμεν 33.
ταῦτα] ἃ D.
αὐτῇ] αὐτοῖς 69. Evang. 8.
+ ἐμφύσησιν αὐτοῖς D.
19. ἓν] — G. 28. 42. 63. 64. 69. 73. 91. Evang. 24.
δὲ 47. 56. 58. Verſio *Syr.* Codices *Latini.*
ℭ prius] — A.
μαθηταὶ] + αὐτῷ L 33. *Cyrillus* in l. c. Julian p. 332. Act. Eph. V.
συνηγμένοι] — AD 44. a prima manu. 95. Verſio *Syr.* prior, at poſterior habet cum aſteriſco. probante *J. Millio* prol. 1467.
ὁ] — D. 1.
20. αὐτοῖς] — D. 61. Verſio *Vulg.* καὶ A.
αὐτῷ] αὐτοῖς AD. Verſio *Vulg.*
ἓν] δὲ 1.
μαθηταὶ] + αὐτῷ D. 71.
21. εἶπεν ἓν] καὶ εἶπεν L. Verſio *Copt. Cyrillus.*
ὁ Ἰησοῦς] — DL. 68. Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus.*
ὁ Ἰησοῦς πάλιν] πάλιν ὁ Ἰησοῦς 1.
πέμπω] ἀποστέλλω D. à prima manu L. 33. 42. *Cyrillus.*
22. καὶ prius] — D. Verſio *Vulg.*
ἐνεφύσησεν] + αὐτοῖς D Verſio *Syr. Copt.*
23. ἂν] ἐὰν AD. bis poſterius 1.
ἀφῆτε] ἀφίετε 39.
ἀφίενται] ἀφίωνται ADL 1. *Chryſoſtomus, Cyrillus* in Schol. p. 1101. & Act. Eph. V.
κρατῆτε] κρατήσητε D. κρατεῖτε 53. 68. κεκράτηνται] κράτηνται L. 24. δὲ] ἓν 1. ℭ] — D bis.

etiam manus & latus ipſum contrectari juſſerit comm. 27. eſt ergo hic argumentum ad hominem, quo Mariae varium & mutabile ingenium objicitur. Quaenam iſta eſt levitas? modo non auſa eras in ſepulcrum deſcendere, ne contactu mortui polluereris comm. 11. & 5. & jam me adoras, tanquam ſanctum Dei? Si credis, me eſſe verum Pontificem, ſi recordaris eorum quae dixi, me brevi abiturum, ut ingrediar non ſanctiſſimum templi locum, ſed locum multo ſanctiorem, nimirum coelum, qua audacia audes me tangere? an neſcis, quam ſollicite Pontifex Judaeorum curet, ne inſtante die expiationis contactu ullius rei immundae polluatur? quae modo metuebas, ne contactu corporis mei polluereris, cur nunc non metuis, ne contactu tuo me polluas? *Heb.* VII. 26.

Θεόν μου] *Apoc.* III. 12.

19. *Act.* XII. 6. 13. 10. V. 19. XVI. 26. *Petronius* 92. Et jam plena nox erat, cum Eumolpus oſtium pulſat. Interrogo ego, quot eſtis? *Plautus* Moſtell. II. 2. 14. Sed quid hoc? occluſa janua eſt interdiu?

Minucius Felix de Magis. Quis neſcit, hos aut imminentia ſtudia praenoſcere, quae neceſſario, velint, nolint, ſuis ordinationibus veniunt, aut mortiferam immittere, quibus libuerit, tabem, aut ſine clavibus reſerare, quae clauſa ſunt?

21. *Gittin* f. 62. 1. Non bis ſalutant alienigenam —— Fur dixit illis: pax vobis reges, pax vobis reges. Dixerunt, unde tibi, Rabbinos vocari Reges? Reſpondit Prov. VIII. 15. et unde tibi, bis ſalutandos eſſe reges? dixit illis: quia dixit R. Juda, Dixiſſe Rabum: unde bis ſalutant regem? S. D. 1. Chron. XII. 18.

22. ἐνεφύσησε] *Il.* τ. 159. ἐν δὲ θεὸς πνεύσῃ μένεα ἀμφοτέροισιν. *Cyrillus* in Naum. II. 1. ὥσπερ ἓν ἔθος ἦν περιῤῥηγνῦναί τισι τὴν ἐσθῆτα, δεδυσφημηκότος τινὸς, ἔστω καὶ τὸ ἐμφυσᾶν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ἠῤῥωσηκότων καὶ θ' ὁντινῶν τρόπον. ἔδρων δὲ τοῦτο μάλισα καὶ ἄγαν ἐκτόπως οἱ ἐφορκίζειν εἰωθότες, καὶ περίργοις ἐπῳδαῖς πνευμάτων τε καὶ ἀλγημάτων τὰς κάμνοντας ἀπαλλάττειν προσποιούμενοι. *Æn.* VI. 50. Afflata eſt numine quando jam propiore Dei. *Cic.* pro Arch. 8. quaſi divino quodam ſpiritu afflari. de N. D. II. 66. Nemo vir magnus ſine aliquo afflatu Deorum unquam fuit. de Divin. I. 18. Oracula inſtinctu divino afflatuque funduntur. & 6. inſtinctu inflatuque divino futura praenunciare. *Sap.* XV. 11. *Gen.* II. 7. *Ezech.* XXXVII. 5. 10.

25. *Schemoth* R. XLVI. Non credidit, peccaſſe Iſraëlem dixitque: niſi ipſe videro, non credam S. D. Ex. XXXII. 19.

τύπον] *Athen.* XIII. p. 585. C. τὰς τύπας τῶν πληγῶν ἰδοῦσα. *Herodianus* V. 5. 12. παρασήσας ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ. *Theophraſtus* de C. P. I. 19. δεῖ ἐν τοῖς ζώοις ἴσα πλάττεται, καὶ καταναγκάζεται πρὸς μικρότητα, καὶ μήκεθος, καὶ ὅλον τύπον τῆς μορφῆς. *Plut.* Sympoſ. VIII. 7. p. 728. B. τῆς μὲν γὰρ κύτρας τὸν τύπον, ἔφη φιλῖνος, ἀφανίζειν αὐτὰς, διδάσκοντας ὅτι δεῖ μηδὲν ὀργῆς ἔνδηλον ἀπολιπεῖν ἴχνος —— ἡ δὲ τῶν σωμάτων συντάραξις —— φαίνεσθαι, τὸ μὴ πρέπον ἀνδρὶ συγκεκοιμημένης γαμετῆς χάραν ὁρᾶσθαι καὶ τύπον, ὥσπερ ἐκμαγεῖων, ἀπολιπόμενον. de genio Socratis p. 977. E. πίναξ χάλκεος ἔχων γράμματα —— ἀλλ' ἴδιός τις ὁ τύπος καὶ βαρβαρικὸς τῶν χαρακτήρων, ἐμφερέστατος αἰγυπτίοις. de Solert. Animal. p. 982. B. οἱ δὲ τὴν θήλειαν λέγουσιν ὑπὸ τῶν ἄῤῥενος τρεφομένην τύπους ἰδίους καὶ σφραγῖδας καταλείπειν. *Philo* de Vit. Moſis. T. 2. 108, 15. οἱ δαίμονες ὅσοι τὸν τύπον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ἐναπεμάξαντο, ἢ ἐσπέδασαν ἐναπομάξασθαι. p. 146, 46. τὸ δὲ ἀποτέλεσμα πρὸς τὸν τύπον ἐδημιουργεῖτο. p. 99. 28. τοὺς τύπους τῶν κεραυνίων τραυμάτων εἰς ὑποθέσεις τῶν ὁρώντων. *Dio Chryſ.* LX. p. 580. C. τῶν κοροπλάθων, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τύπον τινα παρέχοντες, ὁποῖον ἂν θηλὺν εἰς τοῦτο ἐμβάλλωσιν, ὅμοιον τῷ τύπῳ τὸ εἶδος ἀποτελοῦσι. *Plinius* H. N. XXXV. 43. impreſſa argilla typum fecit.

Juſti-

24 ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τ̃ δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,
25 ἐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησ̃ς. Ἔλεγον ο͂ν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τ̃ Κύριον· Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτ̃ τ̃ τύπον τ̃ ἥλων, καὶ βάλω τ̃ δάκτυλόν μυ εἰς τ̃ τύπον τ̃ ἥλων, καὶ βάλω τ̃ χεῖρά μυ εἰς τ̃ πλευρὰν αὐτ̃, οὐ μὴ
26 πιστεύσω. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτ̃, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν· ἔρχεται ὁ Ἰησ̃ς τ̃ θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν.
27 Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· Φέρε τ̃ δάκτυλόν συ ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μυ· καὶ φέρε τ̃
28 χεῖρά συ, καὶ βάλε εἰς τ̃ πλευράν μυ· καὶ μὴ γίνυ ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπε-
29 κρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ Κύριός μυ, καὶ ὁ Θεός μυ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησ̃ς· Ὅτι

ἦν] + ἐκεῖ L. Versio *Syr.* prior, at posterior habet cum asteriſco. *Arab. Copt.*
25. ἄλλοι] — Verſio *Syr.*
αὐτοῖς] πρὸς αὐτὸς Evang. 2.
τὸν τύπον prius] τ̃ τύπυ Colb.
τὸν δάκτυλον μυ εἰς τὸν τύπον τ̃ ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μυ εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ βάλω μυ τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τ̃ ἥλων D.
τύπον posterius] τόπον A 47. 56. 58. 97. ex emendatione. Verſio *Vulg. Syr.* probante *T. Beza, H. Grotio, J. Boiſio.*
ab ἥλων ad ἥλων] — 69.
μυ posterius] — 1. Cod. *Lat.*
ἔρχεται] + οὖν D 1.
βάλε] βάλλε Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.*
μαθηταὶ] + ὅτι D. 59.
ἐν ταῖς χερσὶν] εἰς τὰς χεῖρας D.
τύπον prius] τόπον Verſio *Syr.* utraque. *Armen.*
ἥλων posterius] ποδῶν Colb.
26. αὐτοῦ] — 1. 56. 58. 69. Codices *Lat.* Verſio *Syr.*
27. συ prius] — 96.
γίνυ] ἴσθι D.
εἶπεν] λέγει Evang. 2.
28. καὶ] — C a prima manu DGL. 1. 68. 69. Evang. 15. ex emendatione. Editio *Eraſmi, Colinaei.* Verſio *Vulg. Copt. Cyrillus, Cyprianus* T. 35.
ὁ Θωμᾶς] Θωμᾶς CD. 1. 44. 69. 72. 80. 83. 86. 89. 90. 97. 106. Evang. 5. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Geneu. Cyrillus.*
αὐτῷ] — Verſio *Copt.* Codices *Latini.*
μυ ὁ] ὁ ὁ D a prima manu. μυ ὁ ex Emendatione. Sed in Verſ. Latina: Dominus meus &c.
29. λέγει] εἶπε δὲ 69.

Juſtinus IX. 7. 11. In cruce pendentis Pauſaniae capiti — coronam auream inpoſuit — paucos deinde poſt dies refixum corpus interfectoris — cremavit. *Galenus* de Uſu Part. XII. ὅτι μὲν οὖν ἓν ὀσ̃ν εἶπερ ἐγίνετο τὸ τ̃ς ὅλης ῥάχεως, ἀκίνητον ἂν ἦν κατὰ ταῦτα τὰ μέρη τὸ ζῶον, ὥσπερ ὀβελίσκῳ τινὶ διαπεπαρμένον, ἢ σαυρῷ προσηλωμένον.

26. ἔσω] *Euſtathius* in Od. σ. p. 659. 40. οἱ δ' αὐτοὶ [οἱ παλαιοὶ] καὶ τὸ μὲν ἔνδον κυρίως τὸ ἐν τόπῳ φασὶ δηλ̃ν, τὸ δὲ ἔσω τὸ εἰς τόπον —— τ̃ν Ἀτ̃ικ̃ν δὲ ταῦτα. *Ammonius.* ἔνδον καὶ ἔσω διαφέρει. Ἔνδον μὲν γὰρ τὸ ἐν τόπῳ σημαίνει —— ἔσω δὲ τὸ εἰς τόπον, ἔνδον γάρ ἐσω ὁ παῖς· ἔσω δὲ εἰσέρχομαι. ἁμαρτάνει ο͂ν ὁ λέγων· ἔνδον εἰσέρχομαι, ἢ· ἔσω ἐσι ὁ παῖς. Σοφοκλ̃ς τὴν διαφορὰν συγχεῖ φησὶ γὰρ ἐν τραχιν. [204.] Γυναῖκες αἵ τε ἔσω στέγης, αἵ τε ἐκτός. δέον εἰπ̃ν, γυναῖκες αἵτε ἔνδον. καὶ Εὐριπίδης ἐν Ἡρακλείδῃ· [584.] καὶ τὸν γέροντα, τήν τ' ἔσω γραῖαν δόμων. ἀντὶ τ̃ ἔνδον. Εὔβυλος ὁ τ̃ς μέσης κωμῳδίας ποιητ̃ς ἐν καλαθηφόροις· Ὅπως τε σπεύσισθ' ὅτι τις γέρων ἔσω. δέον εἰπ̃ν ἔνδον. *Phrynichus* p. 50. Ἔνδον εἰσέρχομαι βάρβαρον. ἔνδον γὰρ ἐσι, καὶ ἔνδον εἰμὶ δόκιμον. Δε͂ ο͂ν εἴσω παρέρχομαι λέγειν· εἴσω δὲ διατρίβω ἀκ ἐρεῖς, ἀλλ' ἔνδον διατρίβω· *Thomas.* εἴσω καὶ ἐπὶ κινήσεως καὶ ἐπὶ στάσεως —— Λιβάνιος —— ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ ἐπὶ στάσεως· πᾶσα δὲ εἴσω Γαδείρων τε καὶ ἔξω Γαδείρων θάλασσα· καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Στεφάνυ· ἴσθι ἂν ὅτι τ̃ν ἔξω πυλ̃ν ἑλλήνων, ὅτε τ̃ν εἴσω. Λιβάνιος ἐν ἐπιστολῇ τῇ· οἷα τετόλμηται· καὶ ἦν εἴσω Τυρ̃ν. ὥστε οὐ καλ̃ς λέγει Φρύνιχος, ἀπαγόρευων τὸ μὴ εἶναι ἐπὶ στάσεως παρὰ τοῖς παλαιοῖς.

In Galilaea *Matth.* XXVIII. 16. *Marc.* XVI. 14.

28. *Juſtiniani* Imp. ἔκδοσις. Θεοδώρᾳ τῇ Μοψυεστίας —— ὅτες δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν Θωμᾶ, ὃν ἐπὶ τῷ ψηλαφ̃σαι τ̃ν χειρ̃ν καὶ τ̃ς πλευρᾶς τὸ κυρίῳ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ· ὁ κύριός μυ καὶ Θεός μυ, εἶπεν, μὴ εἰρ̃σθαι περὶ τ̃ χριστ̃ παρὰ Θωμᾶ, οὐ γὰρ εἶναι λέγει τὸν χριστὸν Θεὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τ̃ς ἀναστάσεως ἐκπλαγέντα τὸν Θωμᾶν ὁμολ̃σαι τὸν Θεὸν ἐγηγερκότα τὸν χριστὸν —— ἀνάθεμα ἔσω. *Synod.* V. Collat. 4. Thomas quidem cum ſic credidiſſet, Dominus meus & Deus meus dixit, non ipſum dominum & Deum dicens, non enim reſurrectionis ſcientia docebat & Deum eſſe eum, qui reſurrexit, ſed quaſi pro miraculoſo facto Deum collaudat. & *Neſtorius* S. VII. Quod vero *Theodorus* putat ex reſurrectione Chriſti Thomam divinitatem ejus colligere non potuiſſe, in eo contradicit & verbis Pauli *Rom.* I. 4. & facto diſcipulorum *Matth.* XXVIII. 6. coll. *Luc.* XXIV. 52.

Articulus ὁ non eſt primi caſus, ſed ex ſtylo LXX. interpretum quinti. *Marc.* XV. 44. XIV. 36. *Pſal.* LXII. 1. XLII. 5. XLIX. 3. LXX. 13. XXXV. 23. LXXXIV. 3. &c. Graeci ſolent quidem nominativum nominis pro vocativo adhibere, ſed articulos non confundunt. *Od.* γ. 375. ὦ φίλος *Sophocl. Ajac.* 992. ὦ φίλτατ' Αἶας, *Theocrit.* I. 149. θᾶσαι, φίλος, *Joann. Grammat.* Attic. dial. Nominativis pro vocativis ſaepe utitur, ut ὦ φίλος, pro ὦ φίλε. Conf. comm. 17. *Arrian. Epictet.* II. 16. εἶτα λέγομεν, κύριε ὁ Θεὸς πῶς μὴ ἀγωνιῶ; —— εὔχε τ̃ν καθήμενος. *Dio* 63. Tiridates ad Neronem ἐγὼ πρὸς σὲ ἦλθον τὸν ἐμὸν Θεὸν, προσκυν̃σων σε ὡς καὶ τὸν Μίθρην. *Servetus* de err. Trin. V. p. 98. quis Hebraice vel Chaldaice mediocriter doctus ignorabit, Thomam non nominaſſe Jehovah, quando dixit Dominus meus & Deus meus? Vidiſtine unquam illud affixum *meus* additum nomini Jehova? —— Chriſtus nunquam jungitur nomini Jehovah, ſed nomini Elohim.

29. *Bava Bathra* f. 75. 1. Praeceptor —— ita, ut dixiſti, vidi. Ad quem ille [R. Johannes] ריקא & שומא nebulo, niſi vidiſſes, non credidiſſes. *Sanhedrin* f. 100. 1. *Midras Tillin* in LXXXVII. *Jalkut Simoni* in Eſajam f. 54. 1. n. 139. *Tanchuma* f. 8. 1. Dicit R. Simeon f. Lakish: Proſelytus Deo S. B. carior eſt turba, quae ſtetit ante montem

Ὅτι ἑώρακάς με, — Θωμᾶ, πεπίστευκας· μακάριοι, οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. 30 31

Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· Ὑπάγω ἁλιεύειν· Λέγουσιν αὐτῷ· Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοι. Ἐξῆλθον, καὶ ~ ἀνέβησαν· εἰς τὸ πλοῖον εὐθὺς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Οὔ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ· Ὁ Κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην 1 2 3 4 5 6 7

ἐνέβησαν

Θωμᾶ] — ACDEGHKLM. 1. 2. 9. 10. 11. 12. 16. 29. Colb. duo. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 51. 52. 53. 54. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 69. 71. 72. 78. 80. 83. 85. 86. 89. 90. 91. 95. 96. 97. 106. Evang. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 22. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii, Geneu.* Verſio *Syra* utraque, *Copt. Æthiop. Arab.* Codices *Latini. Chryſoſtomus. Cyrillus, Nonnus, Damaſcenus* d. 26. *Theodorus Studita, Antioch.* II. 46. III. 15. *Theophylactus, Theophanes, Euthymius, Horologium. Auguſtinus* in l. & Tr. 79. *Cyprianus, Ephraim* in SS. Apoſtolos. probante *Millio* prol. 1050.

πεπίστευκας] πεπίστευκας; 7. 9. 12. 38. 83. a prima manu. ἰδόντες] + με Colb.

30. ὁ] — D. ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ] — 63.

αὐτοῦ] — AK. 42. 45. 71. Verſio *Syra* poſterior habet cum aſteriſco.

βιβλίῳ] βίβλῳ D. 31.] — G. a prima manu.

ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς AD. 1. 3. 44. 69. 72. 74. 80. 83. 85. 86. 87. 89. 90. 97. 106. Editio *Complut. Bengelii, Cyrillus.* ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς] χριστὸς υἱός ἐστιν D.

ζωὴν] + αἰώνιον C. a prima manu, ut videtur. D 13. 69. 91. Verſio *Copt. Syr.* prior, & poſterior cum aſteriſco. *Æthiop. Arab. Sax.* Codices *Lat. Irenæus* III. 16. *Nonnus. Cyrillus, Chryſoſtomus. Fauſtinus, Gaudentius.*

1. μὲν] + δὲ 51. 74. 89. 90. μὲν ταῦτα] — 64. Evang. 12. 13. 14.

ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν] πάλιν ἐφανέρωσεν αὐτὸν D.

πάλιν] — G 35. 42. 47. 51. 56. 58. 61. 62. 66. 83. 86. 106. Evang. 12. 13. 14. 24. *Chryſoſtomus.*

πάλιν ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς πάλιν 69. ὁ Ἰησοῦς] — D 51. *Chryſoſtomus.*

τοῖς μαθηταῖς] + αὐτοῦ DG 3. 9. 11. 29. 59. 60. 64. 68. 86. 89. 90. Verſio *Armen. Syr.* Codices *Latini.* + αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν 2. 10. 47. 56. 58. 61. 62. 66. 69. 83. 106. Evang. 24. — Editio *Eraſmi, Colinæi, Bogardi.* Verſio *Vulg. Sax.* probante *Millio* & *Bengelio.* 2. ὁ poſterius] ὃς ἦν D.

τοῦ Ζεβεδαίου] υἱοὶ Ζεβεδαίου DE 57. 85. 90. ex emendatione. 96. 97. + υἱοὶ C. Verſio *Copt.*

αὐτοῦ] — 42. Verſio *Syr.* 3. λέγει] καὶ λέγει 63. 73.

αὐτοῖς] τούτοις D. καὶ ἡμεῖς] — 1.

σοι] + καὶ A. Verſio *Vulg. Copt. Syr.* prior & poſterior cum aſteriſco. probante *H. Grotio.*

ἐξῆλθον] ἐξῆλθαν D. + οὖν GL 16. 36. 53. 59. 63. 64. 68. 73. 106. Evang. 2. 20.

ἀνέβησαν] συνέβησαν D. ἐνέβησαν ACEGHKL. 1. 2. 3. 10. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 42. 44. 46. 49. 51. 53. 57. 59. 62. 65. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 83. 86. 90. 91. 96. 97. 106. Evang. 2. 8. 12. 13. 14. 19. 24. Editio *Complut. Plantin. Bengelii.* probante *J. Millio* prol. 1378.

εὐθὺς] — CDL 1. 33. 69. Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armen.* probante *J. Millio* prol. 432.

4. δὲ] — G. ἤδη] — 59. 69. Evang. 1. Codices *Latini.*

γενομένης] γινομένης ACL. 86. 91. Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi.* ὁ] — ACD. 3. 44.

Sinai. Nam illi, niſi vidiſſent tonitrua, & flammas & fulgura, montesque trementes & vocem tubarum, non accepiſſent legem: proſelytus vero, qui horum nihil vidit, venit, & ſe ipſum conſecrat Deo S. B. regnumque coelorum ſuſcipit.

1. ἐφανέρωσεν] 1. *Tim.* III. 16. Supr. XX. 28. inf. 14. ut Deus.

5. μή τι — ἔχετε] *Ariſtophanes* Nub. 731. ἔχεις τί; *Schol.* χαριέντως τὸ ἔχεις τί τῇ τῶν ἀγρευτῶν λέξει χρώμενος. τοῖς γὰρ ἁλιεῦσιν ἡ ὀρνιθαγρευταῖς ἅτω φασὶν ἔχεις τι;

προσφάγιον] *Gloſſae.* pulmentarium προσφάγιον. *Codex D*: aliquid manducare. *Heſychius* ὄψον, προσφάγιον. *Thomas.* ὄψον, ὁ προσφάγιον. *Moeris.* Ὄψον, Ἀττικῶς προσφάγιον, Ἑλληνικῶς. *Euſtathius* in *Il.* κ. p. 814, 15. ἐπὶ τῶν ἁπλῶς προσοψήματος, ταυτὸν δ' ἐστὶν κοινῶς προσφάγιον, τὸ ὀψάριον λέγεται.

7. ἐπενδύτην] *Pollux* VII. 45. ἐπιδὴ καὶ ὁ ἐπενδύτης ἔστιν ἐν τῇ πολλῶν χρήσει, ὅτις βάλοιτο ἂν καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι βοηθεῖν φαύλῳ ὄντι, λεπτέον αὐτὸ ἐκ τῶν Σοφοκλέους Σκυρίων· Πίπλας κτενίσαι καὶ λινοπλυνεῖς ἐπενδύτας. καὶ Θέστις —— ἔργῳ νομίζε νεμρίδας ἔχειν ἐπενδύτην. ἄντικρυς δὲ δεκεῖ τὸ ἐν τῇ Νικοχάρει Ἡρακλεῖ χορηγῷ· φέρε νῦν ταχέως χιτῶνα τ' ἐπενδύτην, τῇ νῦν χρείᾳ βοηθεῖν. *Euſtathius* ex Aelio Dionyſio in Il. σ. p. 1226, 44. χιτὼν ὁ ζωσὸς καὶ γυναίκειος· ὁ δὲ ἀνδρεῖος χιτωνίσκος, ὃ τινες ἐπενδύτην. *Cyrillus* Lex. ἐπενδύτης, inſtita, ſuperaria. *Suidas* ἐπενδύτης, [l. ὑποδύτης] τὸ ἐσώτατον ἱμάτιον, ὃ καὶ ὑποκάμισον λέγεται· ἐπενδύτης, τὸ ἐπάνω. *Moeris* χιτωνίσκος καὶ χιτὼν Ἀττικὸν· ὑποδύτης· καὶ ἐπενδύτης, ἑλληνικόν.

8 την διεζώσατο, (ἦν γὰρ γυμνὸς) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μα-
θηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον, (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακο-
9 σίων) σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν
10 κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν
11 ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τὴν γῆν,
μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δί-
12 κτυον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε, ἀριστήσατε· Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετά-
13 σαι αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν. Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν
14 ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς
15 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ
ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· σὺ οἶ-
16 δας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σί-
μων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐ-
17 τῷ· Ποίμαινε τὰ προβάτιά μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; Ἐλυ-
πήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· Φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σὺ πάν-

τα

εἰς] ἐπὶ ACLM. 29. 33. 60. 91. Evang. 20. 24. *Cyrillus.* ἤδεισαν] ἔγνωσαν L 33. *Cyrillus.*
μαθηταὶ] + αὐτῦ 69.
5. οὖν] — 12. 29. 68. 85. 106. Evang. 24. Editio *Eraſmi*, *Colinaei*, *Bogardi.* Verſio *Copt.* Codices *Latini.* αὐτῷ] — 56.
αὐτοῖς] — 12. τὸ] — 69.
6. Βάλετε] βάλλετε Editio *Eraſmi* 2. 3. 4. 5. *Colinaei.* αὐτὸ] αὐτὲς 63.
ἔβαλον οὖν] οἱ δὲ ἔβαλον D. ἑλκῦσαι] ἑλκῦσαι D.
αὐτὸ ἑλκῦσαι] ἑλκῦσαι αὐτὸ 1. 7. ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς D.
ἰσχυσαν] ἴσχυσεν 63. ἴσχυεν DL. 1. 4. 15. 29. ἔβαλεν ἑαυτὸν] ἤλατο D.
ἐστιν prius] + ἡμῶν D Verſio *Syr.* 8. ἦλθον] ἦλθαν D.
θάλασσαν] + ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Verſio *Syr.* ex Matth. XIV. 29.
πηχῶν] πηχέων A. διακοσίων] ὀκτακοσίων Verſio *Copt.* ſcribens ω pro c.
σύροντες] σύραντες 1. 9. ἀπέβησαν] ἀνέβησαν 91. Verſio *Syr.* κειμένην] καιομένην Cod. *Lat.*
10. ἀπὸ] ἐκ DL. 11. ἀνέβη] ἐνέβη L. 1. *Cyrillus.* + οὖν 1. 33. 91. Verſio *Syr.* utraque. *Copt. Cyrillus.*
ἐπὶ τὴν γῆς] ἐπὶ τὴν γῆν 1. 33. 69. Evang. 20. εἰς τὴν γῆν ACL 42. 78. *Cyrillus.*
ἐπὶ τὴν γῆς μεσὸν] μεσὸν ἐπὶ τὴν γῆν D. ἰχθύων μεγάλων] μεγάλων ἰχθύων ADG 1.
12. ὁ Ἰησοῦς] — 96. δὲ] — C.
τῶν μαθητῶν] + αὐτοῦ 29. 42. τῶν ἀνακειμένων Verſio *Vulg.* — *J. Millius* prol. 435.
εἰ] εἷς Editio *Eraſmi.* 13. οὖν] CDL 1. 33. 68. 91. Codices *Lat. Cyrillus.* δὲ Verſio *Syr.*
ὁ] — D. καὶ δίδωσιν] εὐχαριστήσας ἔδωκεν D. αὐτοῖς] αὐτὸν 73.
14. τοῦτο] + δὲ 33. 36. Verſio *Copt.* ἐφανερώθη] ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν 71. ὁ] — CD.
αὐτοῦ] — ACL. 1. 33. 53. Verſio *Copt.* Cod. *Lat.* 15. οὖν] — 63. 73. Colb. δὲ Verſio *Syr.*
τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς] ὁ Ἰησοῦς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ D. Codices *Lat.* ὁ Ἰησοῦς] — 86. Codices *Latini.*
Ἰωνᾶ] Ἰωάνου C. a prima manu, (Ἰωανᾶ ex emendatione.) DL. & in Verſ. Latina: Johannis. Verſio *Vulg. Copt. Nonnus*, *Hieronymus* in Matth. XVI. 17. Ἰωαννᾶ 91. Editio *Eraſmi*, *Colinaei.* etiam comm. 16. & 17.
πλεῖον τούτων] — Colb. Cod. *Lat.* πλέον τούτων D 44. αὐτῷ poſterius] + ὁ Ἰησοῦς D. Verſio *Syr.*
ἀρνία] πρόβατα D. Codices *Latini.* 16. λέγει αὐτῷ πάλιν] πάλιν λέγει αὐτῷ C. Verſio *Copt.*
πάλιν] — D. + τὸ 1. δεύτερον] + ὁ κύριος D.
a λέγει αὐτῷ poſteriori ad λέγει αὐτῷ comm. 17.] 1.
αὐτῷ tertium] + εἰ με ἀγαπᾷς & φιλεῖς Verſio *Syra* poſterior.
τὰ πρόβατά μου] μου τὰ πρόβατα D. + καὶ 33. πρόβατα] ἀρνία 69. Verſio *Vulg.* prob. *J. A. Bengelio* in Gnom.
17. τὸ prius] — C. Ἰωνᾶ] Ἰωανᾶ 69. καὶ] — A. Codices *Latini.*
εἶπεν poſterius] λέγει AD 78. Codices *Latini.* κύριε] — 73. σὺ πάντα] πάντα σὺ CD. Cod. *Lat.*
ὁ Ἰησοῦς] — D 1. 33. Verſio *Vulg. Copt.* Ἰησοῦς C. πρόβατα] προβάτια AC.

νικὰ. *Heſychius.* ὑποδύτης, τὸ ἐσώτερον ἱμάτιον. 1. *Sam.* XVIII. 4. 2. *Sam.* XIII. 18.

8. πηχῶν] *Apoc.* XXI. 17. *Moeris* πηχίαν, Ἀττικῶς· πηχῶν, ἑλληνικῶς. *Thomas.* πηχίαν λέγε, ὁ πηχῶν. *Phrynichus* p. 104. πηχῶν, πήχως, διὰ τοῦ ω ἑκάτερον ἀναστρέφει. δεῖ πηχέων καὶ πήχεος.

9. 1. *Reg.* XIX. 6.

11. ρνγ] *Hieronymus* in Ezech. XLVII. Ajunt autem qui de animantium ſcripſere naturis & proprietate, qui ἁλιευτικὰ tam Latino quam Graeco didicere ſermone, de quibus Oppianus Cilix eſt, poëta doctiſſimus, CLIII. eſſe genera piſcium. 2. *Paral.* II. 17. *Matth.* IV. 19.

14. τρίτον] Diſcipulis plerisque aut omnibus; primo ipſa die, qua reſurrexit ſupra XX. 19. ſecundo octiduo poſt 26. tertio XXI. 1.

15. βόσκε] *Philo* deter. inſid. pot. T. 1. p. 197, 18. ad Gen. XXXVII. 16. οἱ μὲν γὰρ βόσκοντες τροφὰς —— παρέχουσι τῷ —— θρέμματι, δι' ἃς ἀκράτορες ἑαυτῶν γενόμενοι καὶ κακοδαιμονοῦντες· οἱ δὲ ποιμαίνοντες, ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἔχοντες δύναμιν, τὰ ἐξηγριωμένα ἡμερῶσι, σέλλοντες τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν μέγεθος. ὁ ποιμαίνων aliquam utilitatem ex ovibus percipit 1. *Cor.* IX. 7. ὁ βόσκων nullam *Matth.* VIII. 33. & parallel.

17. τὸ τρίτον] Tu, qui cum contemtu Collegarum te jactaſti Matth. XXVI. 33. 35. eadem vero nocte promiſſi immemor me turpiter negaſti, adhuc ne retines eundem animum? an vero modeſtior factus es, ita ut peccati admiſſi te pudeat poeniteatque? *Judic.* IX. 38. *Ter* eandem quaeſtionem repetit, cum aliqua variatione. Secundo dicit; non jam quaero, utrum me plus his diligas, ſed u-

τα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Βόσκε τὰ προβατά μου.
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· 18
ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.
Τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐ- 19
τῷ· Ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰη- 20
σοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε· Κύριε,
τίς

18. ὅτε] ὅτι C. ἄλλος] ἄλλοι D 1. Verſio *Syra* poſterior in margine. *Cyrillus* in Jo. p. 757. 1120. *Chryſoſtomus*. ζώσει] ζώσουσιν D 1. Verſio *Syra* poſterior in margine. *Cyrillus* l. c. *Chryſoſtomus*. οἴσει] ἀπάγουσιν σε D. in Verſ. Lat. ducent. ἀπάγουσιν σε 1. οἴσουσιν σε A. Verſio *Syra* utraque. *Cyrillus* l. c. *Chryſoſtomus*. ὅπου] + σὺ D. 19. τοῦτο prius] ταῦτα D. εἶπεν] ἔλεγεν 1. *Chryſoſtomus*. τοῦτο poſterius] τούτῳ 14. 20. δὲ] — AC ut videtur. 69. Verſio *Vulgo*. οὖν 33. *Chryſoſtomus*. ὁ Πέτρος] Πέτρος 1. ὁ Ἰησοῦς] Ἰησοῦς D. ἀκολουθοῦντα] + αὐτῷ Verſio *Syra* prior, & poſterior cum obelo. εἶπεν] + αὐτῷ D 33. κύριε] κὺ G. παραδιδοὺς] παραδιδῶν D. σε] — Editio *Eraſmi* 1. 2. *Aldi*. 21. τοῦτον] + οὖν D 33. Verſio *Vulgo*. *Copt. Syra* poſterior cum aſteriſco. *Cyrillus*, *Origenes* in Jo. XIII. 23. 22. μένειν] + οὕτως D. Verſio *Vulgo*. contra B. teſte Maldonato, & Codex *Brixianus* apud *Blanchinum*. ἔρχομαι] ἔρχωμαι 51. 52. 96. & comm. 23. ἀκολούθει μοι] μοι ἀκολούθει AD 1. *Origenes* in Jo. XIII. 33. *Cyrillus*. 23. ὁ λόγος οὗτος] οὗτος ὁ λόγος D 1. ὁ λόγος 3. *Cyrillus*, *Origenes*. ἀδελφοὺς] + κὴ ἔδοξαν D. αὐτῷ] αὐτὸ D. — 69. ὅτι posterius] — D. ἀποθνήσκει] ἀποθνήσκεις D. ἀλλὰ] ἀλλὰ D. ἐὰν] οὕτως Verſio *Vulgo*. τί] — D. at in Verſ. Latina: quid. τί πρός σε] — 1. Verſio *Armen*. 24. ὁ] — 106. τούτων] τούτε 63. 73. + ὁ 4. 33. 69. κὴ prius] + ὁ D. Verſio *Syra* poſterior cum aſteriſco. Codices *Latini*. οἴδαμεν] οἶδα μὲν *P. Lyſerus*. ἡ μαρτύρια αὐτοῦ] αὐτοῦ ἡ μαρτύρια D. 25.] — 63. *Schol.* Cod. 36. ἄλλος δὲ φησὶν, προσθήκην εἶναι τοῦτο, τεθεικότος μὲν αὐτὸ τινος τῶν φιλοπόνων ἐξω-

trum omnino me diligas. An re bene conſiderata & ex animo loqueris? recordare, quam temere olim promiſeris, & quam temere promiſſum fefelleris. Tertio: quid ais? non me diligis ſolum, verum amas etiam? noſti, amicum vita debere eſſe cariorem? mene amas nulla utilitate quaeſita? eane tibi mens eſt, ut velis conſtanter manere in mea amicitia, & quaevis potius ſubire pericula, quam me iterum deſerere? vid. in *Jo.* XI. 5. Ter Petrum interrogavit, ut illi occaſionem praeberet triplicis abnegationis maculam triplici profeſſione eluendi: & ut eo fortius ad conſtantiam adhortaretur. Intellexit Petrus, tacite ſibi exprobrari veterem levitatem, ejusque poenitentia ductus ſerio doluit: ſi cum alio mihi res eſſet, vix ſperarem, me ab ipſo in gratiam receptum iri. Viro honeſto ſimpliciter & ſemel affirmanti merito habetur fides *Matth.* V. 37. at qui fidem fefellit, dignus eſt, cui in poſterum fides non habeatur, etiamſi centies, & ſolenni jurejurando interpoſito, promitteret. Ego ter te negavi, culpam agnoſco: Sed novi benignitatem tuam; novi tibi intimos mentis meae receſſus eſſe perſpectos; haec res mihi fiduciam addit; ſcio animum, quem nunc gero, tibi diſplicere non poſſe. Amori in te meo magnum incrementum acceſſit, tum quod pro me mortem oppetiiſti, tum quod mihi tam benevole curam ovium tuarum modo commiſiſti. Oves iſtae, quo tempore Petro committebantur erant adhuc teneri agni, novitii diſcipuli a Petro ex Judaeis & gentibus adducendi Matth. XVI. 18. Act. II. 37. 38. X. 34. 35. 47. Quando vero etiam oves committit, ſignificat eum ad ſenectutem victurum, & Eccleſiam conſtitutam & ordinatam viſurum eſſe. *Aboth Nathan* 17. Illa hora dixit Moſes Joſuae: populus iſte, quem tibi trado, non trado tibi hircos, ſed hoedos; neque oves tibi trado ſed agnos, quia nondum ſtuduerunt in praeceptis, & nondum pervenerunt ad hircos S. D. Cant. I. 8.

προβατα] Sup. I. 29. *Pollux* VII. 184. αἱ πρόβατων ἡλικίαι, τὸν μὲν ἀπὸ γονῆς εἶπας ἂν μοσχίον· τὸν δὲ ἔτειον ἄρνα εἶπεις ἂν ἀμνὸν ἢ ἀρνίον· εἶτα εἶποις ἀρνὸν. *Euſtathius* in Od. ι. p. 352, 11. τέλειος οὖν ὁ ἀρνειὸς, καὶ ἀκ ἀτελὴς κατὰ ἄρνα καὶ ἀρνειόν· τρίτη δὲ ἡλικία δοκεῖ ὁ ἀρνειὸς, τέταρτος δὲ μετ' αὐτὸν ὁ λειπογνώμων ὃς φασὶ γεῖν οἱ παλαιοὶ, ὅτι ἐ μόνον τρεῖς ἡλικίαι, ἀρὴν, ἀμνὸς, ἀρνειὸς, καὶ ὅτι τὲ ἀμνῷ καὶ θηλικὸν ἡ ἀμνὴ. πρόβατον αὐτὸ μέσον τῆ ἡλικίᾳ. καὶ ὅτι ἀμνὴ ἐναύσιον ἄρνα δηλοῖ —— ἀλλὰ καὶ ὅτι ἴσρος ἐν ἀττικαῖς λέξεσιν ἄρνα φησιν, ἀμνὸν, εἶτα ἀρνειὸν, εἶτα λειπογνώμονα. *Ammonius*. ἄρνες καὶ ἀρνειοὶ διαφέρουσιν. ἄρνες μὲν γὰρ λέγονται οἱ νεογνοί [*Il.* π. 352.] ὡς δὲ λύκοι ἄρνεσσιν ἐπέχραον· ἀρνειοὶ δὲ οἱ προήκοντες τῆ ἡλικίᾳ [*Il.* Γ. 197. 198.] ἀρνειῷ μιν ἔγωγε εἴσκω περισσῶς μᾶλλον, ὅστ' οἶον μῆλα πάσῃ διέρχεται ἀργεννάων. *Thomas*. ἄρνες, οἱ νεογνοὶ· ἀρνειοὶ, οἱ προήκοντες. *Apollonius* Biblioth. I. 9. διὰ φαρμάκων αὐτὸν ἐπαγγελλομένη ποιήσειν νέον, καὶ τὴ πισεῦσαι χάριν, κριὸν μελίσασα καὶ καθεψήσασα ἐποίησεν ἄρνα. *Pſal.* CXIII. 4. 6. ἀρνία πρόβατων *Hebr.* filii ovium. *Jerem.* L. 45. τὰ ἀρνία τῶν προβάτων *Hebr.* parvae ovium. *Procopius* in Eſaj. XL. 11. ἄρνας, τὲ λόγε δηλῶντος τὰς ἀρτιγενεῖς ἐν χριστῷ, διόπερ ἀκύλας ἀρνία φησὶν.

18. γηράσῃς] *Thomas*. γηρᾶν καὶ καταγηρᾶναι, ἀρχαιότερον· οἱ δὲ ὕστερον γηράσαι καὶ καταγηράσαι.

ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας] *Arrianus Epict.* III. 26. ὅ' ἐν τῷ βαλανείῳ ἐκδυσάμενος, καὶ ἐκτείνας σεαυτὸν, ὡς οἱ ἐσαυρωμένοι, τριβῇ ἔνθεν καὶ ἔνθεν. *Artemidorus* I. 78. εἰ δέ τις ὑψηλὸς ἐπί τινος ὀρχεῖτο, εἰς φόβον καὶ δέος πεσεῖται, κακοῦργος δὲ ὢν, σαρωθήσεται· διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν. Prius autem quam cruci affigerentur, collo furcae inſerto, & manibus diſpeſſis & ad furcae cornua deligatis per urbem Romam cir-

21 τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, οὗτος δὲ
22 τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀ-
23 κολούθει μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ
ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω
24 μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ
25 γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολ-
λὰ,

ἓν εἰς παράστασιν τὸ πλείονα τῶν γεγραμμένων εἶναι τὰ γεγενημένα παρὰ τοῦ κυρίου θαύματα, κατὰ μέρος δὲ ὑφ' ἑτέρου ἀγνοίᾳ τοῦ πρώτου τυχὸν ἔσωθεν, ὁ μέρος τι τοῦ Εὐαγγελίου γραφῆς γενόμενον, εἶτα τοῦ χρόνου ὁ τῆ συνηθείας λήθῃ πάντων αὐτὸ τὸ Εὐαγγελίων φέρειν παρασκευάσαντος, οὕτως βεβαίαν ἐχηκότος τὴν δόξαν παρὰ πᾶσι τοῖς πιστοῖς, ὥστε ἀληθῶς μέρος εἶν, ὁ τέλος τὸ παρὰ τὸ Εὐαγγελιστοῦ γραφέντων ποιήσαι, ἵνα μὴ δόξωμεν τοὺς θεοπνεύστους τῶν Εὐαγγελιστῶν ἀφαιρεῖν ἢ καὶ παραχαράττειν λόγους. ἀπὸ τούτου τοῦ νοήματος ὁ θεῖος Βασίλειος κινηθεὶς ἐν τῇ ἑξαημέρῳ θαυμάζων τὴν κτίσιν τοῦ θεοῦ οὕτω φησίν· ὥστε ὁ τὸ εὐτρεπέστατον νοῦν ἐλάττονα φανῆναι τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς τὸ κατ' ἀξίαν αὐτῷ ἐπεξελθεῖν, ἢ τὸ ὀφειλόμενον ἔπαινον ἀποπληρῶσαι τῷ κτίσαντι.

Hugo Grotius in c. XX. 30. & XXI. 24. 25. quem ſecutus eſt *Jo. Clericus*, totum hoc caput Joanni Evangeliſtae abjudicat, ſuſpicaturque, a Joanne Epiſcopo Epheſino pro Eccleſia ejusque conſenſu haec ſcribente, adjecta fuiſſe: cujus tamen rationes nobis minime probantur. Quod enim primo ait: ſicut caput ultimum Pentateuchi & caput ultimum Joſuae poſt Moſis & Joſuae mortem additum eſt a Synedrio Hebraeorum, ita & hoc caput poſt mortem Joannis fuiſſe additum ab Eccleſia Epheſina, hoc maxime fine, ut oſtenderetur impletum, quod de longaevitate ac non violenta morte Joannis Dominus praedixerat; ea componit, quae minime ſunt paria. In Deuteronomio enim & libro Joſuae & mors & aetas & ſepultura Moſis atque Joſuae narrantur: in Evangelio autem Joannis nec mortis ejus fit mentio, nec quicquam legitur, quod non ab ipſo, cum Evangelium ſcriberet, longaevo ſcribi potuerit. Quod porro addit: argumento eſt, quod in fine capitis [XXI. 25.] clauſula huic [XX. 30.] ſimilis repetitur: noſtra interpretatione poſita facile refellitur; ſecundum nos enim cap. XX. de miraculis, cap. vero XXI de regno Chriſti poſt adſcenſionem loquitur, quod poſterius longe majus & epilogo, & iis, quae in principio ſcripſerat, eſt convenientius. Quod denique cauſſae ſuae praetidium quaerit in numero plurali οἴδαμεν, alioqui ſi Joannes hoc ſcripſiſſet, dicturus fuiſſet ut ſupra κακεῖνος οἶδεν, ὅτι ἀληθῆ λέγει. XIX. 35. nobis parum videtur firmum. Nihil enim & Joanni & aliis ſcriptoribus uſitatius, quam numerum pluralem adhibere pro ſingulari; idem qui ſcripſerat commate 24. οἴδαμεν, ſcribit commate ſequenti οἶμαι. vid. 1. Jo. I. 1.

circumferebantur. *Licinius Macer* in hiſtoriis. Deligati ad patibulos circumferuntur, & cruci defiguntur. *Plautus* Carbonaria. Patibulum feram per urbem, deinde affigar cruci. Milite glor. II. 4. 6. Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam, diſpeſſis manibus patibulum cum habebis. Perſa V. 2. 72. Manus vobis do To. & poſt dabis, ſub furcis. *Sextus Empir.* a. Phyſ. II. 138. παρὰ τὴν ἐνάργειαν —— τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ λέγειν καὶ ἐκτείνεσθαι τὴν χεῖρα καὶ συστέλλεσθαι· καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ μὲν ἐκτείνεσθαι, ἐν ἄλλῳ δὲ συστέλλεσθαι.

ζώσει] *Tertullianus* Scorpiaco. Tum Petrus ab altero cingitur, cum cruci adſtringitur.

οἴσει] *Heſychius.* οἴσει, ἐνέγκει, προσφέρει, κομίσει. οἴσομεν, κομίσομεν. οἶσον, κόμισον. *Moeris.* οἴσει, ἀττικῶς· φέρει, ἑλληνικῶς καὶ κοινόν. *Etymol.* οἴσετε ῥῆμα προτακτικὸν ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ. ἐστι γὰρ οἴσω μέλλων —— ἰστέον ὅτι τοῦ φέρω μέλλων οὐκ ἐστι· τοῦ δὲ οἴσω ἐνεστὼς οὐκ ἐστι. *Apollon.* Syntax. ποιητικώτερον μὲν τὸ οἴσει, κατ' ἐναλλαγὴν εἰρῆται τῆς φωνῆς τῆς φέρε.

ὅτε δ θέλεις] *Euripid.* Bacch. 963. ἔπου δὲ, πομπὸς δ' εἰμὶ ἐγὼ σωτήριος, κεῖθεν δ' ἀπάξει σ' ἄλλος. *Il.* ι. 590. τέκια δὲ ἄλλοι ἄγυσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. φ. 48. ὅς μιν ἔμελλε Πέμψειν εἰς αἶδαο, καὶ ἐκ ἐθέλοντα νέεσθαι. *Euſtathius.* ἀφελῶς καὶ ἀστείως εἴρηται πρός τινα ὁμοιότητα τοῦ ἦγε λαὸν ἐκ ἐθέλοντα. *Il.* φ. 36.

19. *Paſce oves meas*, non ut dominus, ſed ut ſervus, non ut tuam utilitatem quaeras, ſed ſalutem gregis, etiam cum periculo vitae tuae 1. *Jo.* III. 16. *Jo.* X. 11. 1. *Pet.* V. 2. 3. Modo fuiſti levis, ſuperbus, fervidus, ut ſolent adoleſcentes qui ſeſe ſuper alios efferunt, ſe comunt ornantque, & diſciplinae impatientes, quod lubet, faciunt: tu etiam collegas contemſiſti, primum locum in regno meo affectaſti, gladio te accinxiſti, & temere in aulam pontificis veniſti. Modo etiam juvenili impetu tunica ſuccincta in lacum te jeciſti, extenſisque ad nandum manibus ducentos cubitos in aquis emenſus fuiſti. Plura & majora a te requiro, poſtquam ad maturam aetatem & ſenectutem perveneris, extendes manus non ad nandum, ſed ut cruci a militibus *deligentur*, tuque *abducaris* ad ſupplicium *Act.* XXI. 11. 13. *Pſalm.* LXXVI. 10. idem quo ego affectus ſum. 1. *Pet.* IV. 15. 16.

20. ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς] Joannes eo nomine ſe ipſum deſignat, quod fuerit diſcipulus, quem Jeſus diligebat; nihil majus dici poſſe judicans *Apoc.* I. 5. *Gal.* II. 20. 2. *Cor.* V. 14. 15.

Cum Chriſtus Petro diceret: *ſequere me*; ſimul juſſit, ut veſtigia ejus premeret, & poſt tergum ejus incederet, & ſignificavit, qua morte eſſet moriturus. Poſt Petrum ſequebatur Joannes, ut omnia, quae dicerentur, audiret. *Lucae* IX. 62. ſupra XIII. 36.

21. οὗτος δὲ τί] Iſte vero amicus meus, an, ut me nunc ſequitur, ita etiam mecum pro te morietur? quam hoc mihi gratum foret! 2. *Sam.* I. 23. Sine mors quidem nos ſepararet.

22. 1. *Cor.* XV. 6. *Phil.* I. 24.

ἔρχομαι] Adventus Chriſti hic & *Matth.* XVI. 28. XXIV. 3. 34. ſignificat everſionem Hieroſolymorum, cui Joannes fuit ſuperſtes.

τί πρός σε] *Glycas* Annal. IV. p. 255. οὗτος ὁ βασιλεὺς γυναικὸς αὐτῷ προσελθούσης ποτε, καὶ τῇ ὁμοζύγῳ καταβοώσης, ὅτι πληγὰς ἐπάγει καὶ ῥαδιδισμὸς αὐτῇ ἐδίδει, ὦ γύναι, ταῦτα πρὸς μὲ, ἔφησεν· ἀλλὰ καὶ τὸν ὁμόζυγον αὐτῆς βελτίεσθαι κατ' αὐτὸ προσεπιτάσσει τῇ Γρατιανῇ, πάλιν ἀπεκρίνατο· τί σοι πρὸς τοῦτο, γύναι; *Anthol.* MSS. 1. 1. τοῦτο τί πρὸς Μούσας τὰς ἐλικωνιάδας; *Arrian. Epictet.* μὴ προσέλθῃς· ἐδὲν ἐστι πρός σε p. p. τί πρὸς ἐμέ;

23. Fratres vocat eos, qui verba Chriſti aliter

λὰ, ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμὴν.

3. 4. II. 1. 1. Tim. I. 8. 9. Hinc etiam intelligitur quid de ſententia *H. Hammondi*, qui duo poſtrema Joannis Evangelii commata Eccleſiae Epheſinae tribuit, ſit ſtatuendum.

ὅσα] ἃ 33. *Chryſoſtomus, Cyrillus.* ὁ] + χριστὸς D.
Ἰησοῦς] + ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 76. οὐδὲ] οὐδ' D 1.
ἀμὴν] — ACD 1. 33. 90. a prima manu. Editio *Eraſmi, Bengelii, Bogardi.* Verſio *Vulg. Syr. Copt. Armen. Arab.* + εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην ἐτελέσθη, ἀρχὴ εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν D. + εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην C 72. + τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους λβ. τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως 105. 107. In Editione *Complut.* ſequuntur Epiſtolae Pauli. Item in στιχομετρίᾳ Codicis *Claromontani*, & in *Can. Apoſt.* 85. + στιχ. βτ. 34. 35. 44. 46. 55. 66. 105. 107. + ὰπὸ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. ἐγράφη ἑλληνιστὶ εἰς ἔφεσον μετὰ ἔτη λ. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ᾴλλα. στίχους βκδ. ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως. *Nicephorus.* ap. Salmaſ. praef. in Solinum + Verſus 2600. Verſio *Aethiop.* + ἔχει δὲ ῥήματα ᾴλλα ι. c. 1938. *Nicephorus* l. c. Verſio *Syr.*

& male interpretabantur.

25. οἶμαι] *Moeris.* οἶμαι, οἴομαι, ἀττικῶς· νομίζω, ἑλληνικῶς. *Heſychius.* οἴοιτο, νομίζοι. οἴομαι, νομίζω, ὑπολαμβάνω. οἰόμενον, νομίζοντα. *Ariſtot.* Rhet. II. 13. de ſenibus. καὶ οἴονται, ἴσασι δ' ἐδὲν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προσιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως, καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν ὕτω· παγίως δὲ ἐδὲν.

Iſaeus. καθ' ἕν τι. ſingula. *Anthol.* ἓν καθ' ἓν ἀθρήσας.

Il. υ. 247. ἴσι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδια μυθήσασθαι, Πολλὰ μάλ', ἐδ' ἄν νηὺς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο. *Euſtathius.* ἴων γραφεῖν δηλαδὴ, καὶ βιβλίοις ἐνθεῖν. *Libanius* O. XI. p. 346. B. πόλιν ὥρμησεν οἰκίζειν, ὡς ἂν ἐντυχὼν τόπῳ, δυναμένῳ χωρῆσαι τὴν αὐτῆς μεγαλοπρέπειαν. *Philo* de temulent. T. 1. p. 362, 10. ἐδὲ γὰρ τῶν ὡρειῶν ἱκανὸς ἔδεις χωρῆσαι τὸ ἄφθονον πλῆθος, ἴσως δ' οὐδ' ὁ κόσμος· ἀλλ' οἷα βραχεῖα δεξαμενὴ μεγάλης ἐπιῤῥεύσης τῶν τῆς θείας χαρίτων πηγῆς τάχιστα ἀποπληρωθήσεται, ὡς ἀναβλύζειν τε καὶ ὑπερεκχεῖσθαι. *Cic.* Philipp. 2. 44. Praeſertim cum illi eam gloriam conſecuti ſint, quae vix coelo capi poſſe videatur. *Q. Curtius* VII. 8. 12. Si dii habitum corporis tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet. *Vellejus* Paterc. 126. Horum XVI. annorum opera quis, cum inſerta ſint oculis animisque omnium, in partibus eloquatur? *Livius* VII. 25. Hae vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis. *Philo* de poſterit. Caini T. 1. p. 253. οὐδὲ γὰρ, εἰ πλεῖστον ἐπιδείκνυσθαι βεληθείη τὸν ἑαυτῆς, χωρῆσαι ἂν ἠπειρωθεῖσης καὶ θαλάσσης ἡ σύμπασα γῆ. *Quintilian.* l. VI. prooem. ex matre optima atque laudem omnem ſupergreſſae. *Nonnius Marcellus.* Accius Bacchis. Neque ſat fingi neque dici poteſt pro magnitate. *Schab.* f. 11. 1. Si fuerint omnia maria atramentum, & omnes junci calami, & totum coelum pergamenum, non ſufficerent ad deſcribendum profunditatem cordis principum. *Aboth Nathan* 25. *Maſſecheth Sopherim* XVI. 8. *Schir R.* I. 3. R. Joſua, ſi omnia maria eſſent atramentum, & omnes junci calami, & coelum & terra eſſent volumen, & omnes filii hominum librarii &c. *Jalkut* f. 1. 1. R. Jochanan f. Zaccai dixit: Si omnes coeli eſſent membranae, omnesque filii hominis librarii, omnesque arbores ſylvae calami, non poſſent ſcribere ſapientiam meam, quam didici a doctore meo; & non ſepoſui a ſapientia ſapientum, niſi pro ratione muſcae hujus, quae mergitur mari magno —— ea quae didici a praeceptoribus meis, quibus non ſum inferior, niſi quantum canis lambit e mari. 1. *Mace.* IX. 22. *Schemoth R.* XXXI. tempore futuro cum videbunt donum mercedis praecepti, ſtupebunt, quia mundus totus non poterit capere mercedem illam S. D. Eſ. LXIV. 4.

Si haec verba cum vulgo interpretum intelligas de miraculis, quae Chriſtus, dum in terris verſaretur, diſcipulis ſuis conſpicienda exhibuit, cogeris agnoſcere hyperbolen, cui ſimilis in libris ſacris non reperitur: Sin autem ea compares cum loco Philonis citato, ubi ſapientiam Dei, de qua Prov. VIII. 22. ſermo eſt, dicit praeſtare vicem τῆς μητρὸς καὶ τιθηνῆς, Deum autem πατρὸς, Deumque cum ſapientia ſua τῶν γονέων, magis fit veroſimile, a Joanne ſignificari opus ſecundae creationis, & gubernationis Eccleſiae, adeoque omnia, quae per Apoſtolos patrata ſunt, ut ita coronis Evangelio impoſita reſponderet τῷ προσώπῳ τηλαυγεῖ in principio I. 1. 2. 3. *Ro.* XV. 18. *Jo.* XIV. 12. *Marc.* XVI. 20.

ERRATA.

Pag.	l.			
32	l. 17		conſenſum	l. conſenſus
71	6		Anomaeorum	Anomoeorum
83	11		Marci IX. 10.	Marci IX. 20.
118	10		Apoc. VII.	Apoc. VIII.
124	6		Luc. XI. 35.	Luc. XI. 53.
143	*ult.*		T. I.	*adde:* p. 806. F. memini, quum Exemplaria Vetera (quibus pater meus in editione Novi Teſtamenti utebatur) *inter ſe conferrem*, reperiſſe triplicem ſcripturam, ἀνώγεον cum ο in fine, & ἀνάγεων cum ω in fine, item ἀνάγαιον *Luc.* XXII. 20. *Luc.* XI. 53.
177	34		*Georgio*	*Gerardo*
206	4		*a fine* p. 149.	p. 249.
213	7		*a fine* alius	alios
220	4		col. 2 37.	*adde:* — 21. 38.
			antepen. —	55.
221	19		c. 2 1124.	1824.
227	18		c. 1 Meritricis	Meretricis
228	2		c. 1 Exod. VII.	Ex. VI.
231	10		c. 1 *Herodotus* I. 36.	*Herodotus* I. 173.
	9		c. 2 poſteriobus	poſterioribus
232	20		c. 1 *Herod.* II. 74.	*Herod.* II. 142.
	17		c. 2 VII. 3.	VII. 1.
	18		XV. 6.	XV. 16.
	21		I. 7.	I. 7.
			penult. VI. 14.	IV. 14.
	3		Jo. I. 4.	Jo. I. 14.
233	9		V. L. —	*adde:* 54. 56.
235	21		c. 1. ἀδιδηλωσάσης	δηλωσάσης
	5	*a fine*	c. 2 *Herodot.* I. 29	*Herodot.* I. 108.
	4	*a fine*	c. 30.	c. 112.
238	15	*a fine*	c. 2 reprehenſiones	reprehenſiones
239	3		V. L. III.	*adde:* 12.
	11	*a fin.*	c. 1 τ'	θ'
240	2		c. 2 Magnae	Magicae
241	12		c. 2. *Exod.* XXI. 11. 12.	*Exod.* XXI. 21. 22.
	19		que	quae
	30		conflagare	conflagrare
	34		prodigum	prodigium
242	15		c. 2 *Pſ.* LXXXVII.	*Pſ.* LXXII.
	45		comm. 2.	comm. 11.
243	31		c. 2 invaſiſſet	invaſiſſet
244	17		c. 1 *Act.* IV. 4.	*Act.* IV. 6.
247	10	*a fine*	c. 1 *Herodian.* I. 2.	*Herodian.* I. 11.
	12	*a fine*	c. 2 Æneid. I. 367.	Æneid. I. 382.
248	13		c. 1 Sciliam	Siciliam
	13		c. 2 *Heyſch.*	*Hoſych.*
	29		*Pſ.* LXX.	*Pſ.* LXXII.
250	3		c. 1 1. *Tim.* IV.	1. *Tim.* IV. 15.
	9		V. L. τριτης	τριτης
	29		*Hoſ.* XI. 2.	*Hoſ.* XI. 1.
252	12	*a fin.*	c. 1 1. *Sam.* XIX. 13. XXII. 9.	*Jud.* XIX. 13. 1. *Sam.* XIX. 23. XXII. 6.
254	15	*a fine*	c. 2 *Heb.* VII. 19.	*Heb.* VII. 26.
255	4		V. L. XVII. 3.	XVII. 13.
259	4		c. 2 con.	cor —
	5		abblutione	ablutione
261	2		c. 2 fratibus	fratribus
264	1		II.	III.
	ult.		c. 1 IV. 11.	IV. 1. 1.
265	22		c. 1 *Luc.* XXI.	*Luc.* XIX.
	24		c. 2 *Gal.* IV. 2.	*Gal.* IV. 22.
	35		*Mahth.*	*Matth.*
266	6	*a fin.*	c. 2 XVIII. 3.	XVIII. 4.
	ult.		13.	12.
267	1		c. 1 *Marc.* VII. 24.	VII. 20.

Pag.	l.			
268	l. 3		c. 2 ventilatret	l. ventilaret
269	5		c. 2 *a fin.* comm. 12.	comm. 10.
	3	*a fin.*	*Jo.* XII. 32.	*Jo.* XII. 31.
270	22		c. 2 ſollicant	ſollicitant
271	18		c. 1 XVII. 53.	XXVII. 53.
272	13		V. L. 15.	deleatur
	23		c. 1 miraclum	miraculum
	29		c. 2 ipſe	ipſae
273	4	*a fin.*	c. 1 Dco	Deo
277	1		VI.	IV.
280	1		VI.	IV.
	55		c. 1 opininione	opinione
285	30		c. 2 arbitranur	arbitrantur
291	37		c. 1 ferunt	fecerunt
292	2		V L. ἔργα	ἔργα]
294	26		c. 1 νόμων	νόμου
	25		δυνάμμαι	δυνάμμαι
			antepen. *Luc.* XXIV.	*Luc.* XXIV. 27.
296	36		c. 2 τϖ	τοῦ
328	1		V. L. ἑράνιοις	ἑράνιϖ
	16		c. 1 phyſiogomm.	phyſiognom.
330	36		c. 2 Topic. I. 14.	Topic. I. 7. 2.
338	1		V. L. ἐκβαλλῶ	ἐκβαλῶ
340	8		V. L. αὐτᾶ]	αὐτᾶ] —
342	15		c. 2 מלה	כלה
349	15		c. 1 ις	ἐς
	16		ὁς	ἰς
	17		erant	erat
352	9		c. 1 *Act.* XIV.	*Act.* XIII.
355	14	*a fin.*	c. 1 *Anacreon* 2.	*Anacreon* 17.
359	19		V. L. πολλὰ]	πολλὰ] —
360			*Herodot.* II. 69.	*Herodot.* II. 121.
369	1		c. 1 Σωσηγένης	Σωσιγένης
372	6		c. 1 πειπείρημαι	πεπείρημαι
375	5		c. 2 parti	pati
	25		c. 2 terenus	terrenus
382	3		c. 1 Morb. Duit.	Morb. Diut.
392	12	*a fin.*	c. 1 ἐπ'	ἐπ'
394	27		c. 2 facinatione	faſcinatione
398	40		c. 2 τ'	τὴν
401	29		c. 2 *Act.* VII. 23.	*Act.* VII. 53.
402	9		V. L. ὑμεῖς	ὑμεῖς
412	36		c. 1 Laſcivae,	, Laſcivae
413	ult.		c. 1 hominem	hominum
422	4		V. L. O igenes	*Origenes*
423	16		c. 1 Logie.	Logic.
428	5		V. L. πυρράζει]	πυρράζει] —
	15		V. L. μαθηταὶ	μαθηταὶ αὐτᾶ
430	29		c. 2 *Gal.* I. 6.	*Gal.* I. 16.
432	6		V. L. Edit. *Bengel.*	dele
	7		*Millio*	*adde: Bengelio*
438	16		c. 1 τᾶτο	21. τᾶτο
441	14	*a fin.*	c. 2 paedogogum	paedagogum.
448	ult.		c. 2	*adde:* vid. in *Marc.* X. 11. p. 602.
449	4	*a fin.*	c. 2 τήρησον	17. τήρησον
453	1		V. L. vitetur	videtur
456	*fin.*		Πην-	Πήν-
457	4		T. δεξιῶν	*adde:* μϖ
462	8		c. 2 rationum	rationem
	9		pertinent	pertinet
469	16		c. 1 in prandio haec parabola dicta eſt die Sabbati *Luc* XV. 1. 15.	In coena haec dicta ſunt, nocte, quae diem Sabbati praecedit, ejusque pars eſt *Luc.* XIV. 1.
475	35		c. 2 νομικὸς	35. νομικὸς
478	1		V. L. τῇ primum]	τῇ primum] —
	2		*Hiob.* XI. 23.	dele
479	17		c. 1 Scivent	Scirent
483	penult.		c. 2 ὑρκακὸς	Ὑρκανὸς
485	36		c. 2 φλανθρωπίᾳ	φιλανθρωπίᾳ

Pag. 491

Pag. 491	l. 1	V. L. ἢ secundo loco]	l. ἢ secundo loco] —
	493 11	c. 2 τὴς	τὰς
	498	penult. c. 1 pertinent	pertineat
	499 17	c. 2 *a fin.* τὰ	τὸ
	507 10	V. L. occurebat	occurrebat
	510 16	V. L. A prima	A a prima
	513 34	c. 1 1. *Tim.* V. 21.	1. *Tim.* V. 11.
	515 5	c. 1 ἐγχίται	ἐγχίαι
	516 6	c. 1 24. 26. 37 ult. *Luc.* X. 20.	dele *Luc.* XI. 20. XXII. 20.
	526 11	*a fin.* c. 2 παιδίσκη	69. παιδίσκη
	529 8	V. L. αὰτῆς	αὐτῆς
	531	antepen. c. 1 *Gen.* XXVI.	*Gen.* XXVII.
	544 2	c. 1 Necyomanria	Necyomantia
	547 13	c. 2 1. *Tim.* 9 c. 1 VII. 13.	2. *Tim.* VII . . .
	551	antep. 1 c. 1 II. 14.	II. 15.
	552	Supplem.	dele
	556 4	V. L. πυτῆρες	πυρετὸς
	557 1	c. 1 II. 16.	X. 16.
	559 25	c. 2 σπίμποδα	σκίμποδα
	560 26	V. L. I. 26. 26 ἢ οἱ	dele. *adde* Φαρισαῖοι] ⁋
	562	ult. c. 1. traditis	traditi
	564	c. 1. l. p. 340. πολλὰ ἐντετιλατο, μὴ τοιαύτην ποιεῖσθαι σπουδὴν	dele
	570	~ κόκκος	~ κόκκον
		4 V. L. ὁμοιώματι	ὁμοιώματι
		18 c. 1 *Jo.* XVI. 11.	*Jo.* XVI. 12.
	575	4 c. 2 *fin.* ἄδρες	ἄνδρες
	576 25	V. L. οἱ δὲ C.	οἱ δὲ D.
	577 9	T. ἀῤῥώστος	ἀῤῥώστοις
	32	V. L. ἀνὲ	*adde*: β.
	578 30	V. L. ἐστν posterius] L.	l. ἐστν posterius] — L
	31	ἢ]	ἢ] —
	584 12	V. L. πιριπατῶν	πιριπατῶν
	585 9	V. L. φέρειν πάντας	*Adde*: D.
	589	19 c. 1. 89. 3 c. 2 Palaestina viro	98. Palaestino Syro
	591 25	V. L. αὐτῶν]	αὐτῶν] +
	594	2 c. 1 laudum	laudem
	589	2 c. 1 τρίζει]	*adde*; *Thomas*: βρύχειν τὰς ὀδόντας, ὁ τρίζειν
	601	28 V. L. γράψαι] δῶναι D.	dele
		penult. V. L. ὁ θεὸς]	ὁ θεὸς] —
	603	6 c. 1 stupaverat	stupraverat
	604	2 V. L. Marth.	Matth.
	605	17 c. 1 27. 5 c. 2 Marcus	23. 24. Marcus
	606	10 c. 1 T. 3.	T. 2.
	610	19 c. 1 *Act.* II. 10.	*Act.* II. 29.
	611	12 c. 1 dercerpitur	decerpitur
	615	ult. c. 2 18.	19.
	627	19 V. L. 30. 24 V. L. ἐ υἱες τῦ ἀνθρώπε	20. *adde* posterius
	633	24 V. L. κλαιειν	κλαίειν
	634	4 T. 7.	6, 7.

Pag. 640	l. 2	c. 2 obtenetrabit	l. obtenebrabit
	644	9 a fine c. 1 *Origenes.* 39. 40. φέρε] γὰρ ἢ τὸ κατὰ θωμᾶν εὐαγγέλιον — πολλοὶ μὲν ἂν ἐπεχείρησαν, ϵ τὸ κατὰ Ματθίαν ϵ ἄλλα πλείονα.	*adde*: in Cod. 36.
	667	18 V. L. γνωτοῖς	γνωσοῖς
	672	5 T. δἰνδρον	δένδρων
	673	33 c. 1 δινεκῆ	διηνεκῆ
	679	23 V. L. *Eudi.*	*Aldi.*
	686	6 T. υἱὸς	υἱᾶς
	689	8 V. L. *Goth.*	adde ἢ ἁμαρτωλῶν — D
	694	3 -	—
	700	7 c. 1 γλωσσοκόμω	γλωσσοκόμῳ
		9 c. 1 2. *Petr.* II. 15. *Jo.* VIII. 8.	2. *Pet.* II. 14. Jo. VIII. 11.
	702	9 c. 1 *a fin.* ἰμρήω	ὁμήρῳ
	705	18 c. 1 *Tit.* 1. 4.	*Tit.* I. 5.
	707	28 c. 1 τελεσφορεῖ	τελεσφορεῖ
	711	3 V. L. οἱ	ἐ
	713	5 *a fin.* V. L. 1. *Cor.* VII. 8. 2 *Cor.* XIII. 5.	1. *Cor.* VII. 5. 2. *Cor.* XIII. 5. est nota ad εἰ μή τε
	718	1 c. 1 2. *Sam.* XXVII.	2. *Sam.* XVII.
	727	25 c. 1 2.	3.
	730	10 V. L. προφήτε]	προφήτε] —
	732	13 c. 2 54.	53.
	733	23 c. 2 XXIV. 25.	XXIV. 18.
	734	13 V. L. ὑμῶν	prius ὁμῶν
	736	4 V. L. *a fin.* Jo. VIII. 37.	*pone* post Jerem. XII. 13.
	739	5 *a fin.* c. 1 V. H. 1. antepen. θέατρον	V. H. 11. δικαστήριον
	742	1 XII.	XIII.
	757	7 c. 2 a fin. *Aristenaet.*	*Aristaenet.*
	763	ult. c. 2 ὁ κύριϵ	8. ὁ κύριϵ
	768	37 c. 1 ἄδη	23. ἄδη
	769	27 c. 1 ἐλλαβειν	ἔλλαβειν
		10 a fine c. 2 sunt suam	suam
	773	18 c. 1 siliquè	siliquae
	777	7 V. L. Causabono	Casaubono
	781	32 c. 2 ἢ	14. ἢ
	787	6 a fine c. 2 28.	27.
	791	10 11 c. 1 *Aelianus* ad καλέθυε	*dele*
	795	21 V. L. 37. 38.]	37. 38.] —
	803	7 a fine c. 2 *Apoc.* III. 15.	*Apoc.* III. 10.
	804	11 c. 11 VII. 14.	VII. 4.
	827	28 c. 1 majorem	majorum
	834	23 c. 2 *Justin.* V. 2. 1.	*Justin.* VI. 1. 3.
	850	25 c. 1 Inf. XV. 30.	Inf. XVI. 30.
	852	30 c. 2 Inf. 22.	Inf. 32.
	859	19 c. 1 *Gen.* XXV. 13. 14. XXIX. 20.	*Gen.* XXIV. 13. 14. XXIX. 10.
	863	24 c. 1. ἐργάσῃ	ἐργάσῃ
	870	penult. V. L. ἢ εὐθέως	8. ἢ εὐθέως
	884	5 c. 1 *Apoc.* XI. 1.	*Apoc.* XI. 11.
	888	6 c. 2. agenteae	argenteae
	895	1 c. 2 CXXI.	c. XXI.
	903	penult. c. 2 *Tob.* IX. 2.	*Tob.* XI. 2.
	914	ult. c. 2. *Matth.* VII.	*Matth.* VI.
	919	6 c. 1 *Hesychius*	*Hesychius*
	938	15 c. 2 debeat	debeatur
	953	antepen. V. L. Codices	Codicis

